Словник української мови

ТОМ 14

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

КИЇВ 2023

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Том чотирнадцятий

ПОКІС — ПРЕФЕРЕНЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

УДК 811.161.2:81'374.3(038)
ББК Ш141.14–420
DOI 10.33190/978-966-00-1050-5

Чотирнадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах охоплює загальновживану лексику сучасної української літературної мови, поширені терміни, діалектизми, усталені словосполучення. Джерела, використані в Словнику, відображають лексику текстів художньої літератури, починаючи з кінця XVIII століття до наших днів, українських перекладів Біблії, народної творчості, наукових і науково-популярних праць, публіцистики, мови засобів масової інформації і т. ін.

Чотирнадцятий том Словника містить 10 281 словникову статтю.

Словник розрахований на широке коло користувачів, усіх, кого цікавить українська мова.

Том до друку рекомендували вчені ради Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України і Редакційна колегія Словника української мови у 20 томах

Науковий керівник проєкту
«Словник української мови у 20 томах» *акад. НАН України В. А. Широков*

Укладачі
Ю. В. Старишко (покі́с – поко́цатися, посіда́ння – поскоря́тися[2], постру́ганий – потанцюва́ти),
В. В. Чумак (покочува́ти – поку́сувати, по́пар – попи́тувати, порфі́ра – посвоя́читися, потруди́ти – похіхікувати, поча́хнути – пошипі́ти),
В. В. Сивокозова (по́кут – полікува́тися, попиха́ти – поповигляда́ти, посвя́та – посі́зіти),
Л. Л. Шевченко (полікульту́ра – поліщу́чка, поповикида́ти – поприно́сити, поско́чити – послідýщий, прав – прама́тір),
Н. М. Заїка (полк – поломи́тися, понамовля́ти – понудьгува́ти, посила́льний – посівни́й),
А. В. Карнаух (по́ломінь – поманячі́ти, поприо́рюваний – попу́щення, послі́пати – посписувати, префе́кт – преферéнція),
Л. М. Томіленко (помара́нч – помо́р[2], попха́ти – порисува́тися, поспита́ти – постано́вочність),
Л. В. Оліфіренко (поморга́ти – понамі́тати, пори́ти – порозві́шувати, постапока́ліпсис – построчи́ти, прамо́ва – прездоро́вий),
Г. М. Ярун (пону́ка – попа́нькатися, поротво́рення – пору́шуватися, похлебта́ти – початува́ти),
А. П. Загнітко (порозво́дити[1] – поросячий, презе́нт – претя́жко),
К. В. Брітікова (пота́пці – потовкти́ся),
І. М. Кондрачук (по́товп – потруби́ти),
І. В. Шевченко (поши́рений – праба́тько),
В. М. Білоноженко, *В. О. Винник* (усталені словосполучення),
Науковий редактор *І. В. Шевченко*

Рецензент *О. А. Стишов*

Науковий консультант
чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко

Комп'ютерна технологія укладання
акад. НАН України В. А. Широкова, К. М. Якименка

Комп'ютерний супровід і тестування
К. М. Якименка, В. В. Манако, І. М. Кондрачук, Ю. В. Леонтьєва, М. Ю. Кригіна, М. В. Надутенка, І. В. Остапової, М. М. Яблочкова

Редагування *Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*

Видання здійснено коштом Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» в межах Державної програми розвитку Національної словникової бази України

ISBN 978-966-00-1050-5
ISBN 978-617-14-0119-8 (Т. 14)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Чотирнадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно Словник української мови в 11 томах[2] позначаємо як СУМ-11) охоплює реєстрові слова на літеру **П** (діапазон **ПОКІ́С – ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ**). Цей діапазон нараховує 10 281 лексичну одиницю.

Нижче наведено дані лексикографічної статистики щодо чотирнадцятого тому СУМ-20 та об'єднаного діапазону першого – чотирнадцятого томів цього словника. У такий спосіб відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови у 20 томах.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю в реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону чотирнадцятого тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	1 730	23,39	2 594	25,23
Прикметник	649	8,78	1 007	9,79
Дієслово	3 824	51,70	4 579	44,54
Дієприкметник	562	7,60	1051	10,23
Прислівник	552	7,46	874	8,50
Займенник	0	0	3	0,03
Інші	79	1,07	173	1,68

Відповідні дані за сумою діапазонів першого – чотирнадцятого томів СУМ-20 порівняно із СУМ-11 наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	35 341	39,15	59 413	43,05
Прикметник	14 345	15,89	24 204	17,55
Дієслово	29 289	32,45	35 981	26,07
Дієприкметник	5 052	5,60	8 510	6,17
Прислівник	4 734	5,24	7 495	5,43
Займенник	66	0,07	112	0,08
Інші	1 444	1,60	2 281	1,65

Статистичні дані чотирнадцятого тому СУМ-20 свідчать про деяке збільшення обсягу дієслів, дієприкметників, а також прислівників порівняно з попередніми томами. Причиною цього є велика кількість префіксованих дієслів на літеру **П,** доданих до СУМ-20 у чотирнадцятому томі.

У табл. 3 наведено статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону **ПОКІ́С – ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ** СУМ-20 і відповідного діапазону СУМ-11:

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	7 396	10 281	39,01
Знаки в словникових статтях	3 384 632	5 886 927	73,93
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	12 843	16 570	29,02
— значень	9 936	13 070	31,54
— відтінків значень	2 907	3 500	20,40
Ілюстрації	15 959	38 668	142,30
Усталені словосполучення, у т. ч.:	1 615	869	-46,19
— стійкі словосполучення	1 163	253	-78,25
— еквіваленти слів	0	74	–
— термінологічні словосполучення	67	152	126,87
— фразеологізми	385	390	1,30

Із табл. 3 видно, що обсяг реєстру діапазону **ПОКІ́С – ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ** у СУМ-20 порівняно із СУМ-11 збільшився, як і в попередньому 13-му томі, приблизно в 1,39 раза, загальний обсяг тексту в символах і кількість ілюстрацій – відповідно в 1,74 і 2,42 раза. У чотирнадцятому томі СУМ-20 помітне різке зростання кількості термінологічних словосполучень (майже у 2,27 раза), тоді як кількість фразеологізмів зросла лише в 1,01 раза, що частково пояснюється перекваліфікуванням типу словосполучень.

Загальне скорочення кількості усталених словосполучень у 14-му томі СУМ-20, порівняно зі Словником української мови в 11 томах, можна пояснити, зокрема, іншими правилами подання словосполучень у СУМ-20. У СУМ-11

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому СУМ-20, було здійснено в період 2002–2007 рр.

[2] Словник української мови в 11 томах. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

більшість словосполучень було подано в прикметникових статтях. Згідно з Головними засадами укладання Словника української мови у 20 томах (див. СУМ-20, т. 1, с. 24–26), опорними компонентами таких словосполучень є іменники, відповідні словникові статті яких часто належать до інших томів. Крім того, численні словосполучення, тотожні за семантикою, але з варіативним компонентним складом, які в СУМ-11 були розроблені як окремі фразеологічні одиниці, відповідно до правил укладання СУМ-20 подані як варіанти одного фразеологізму.

Табл. 4 містить порівняльні статистичні дані СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону **А – ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ**:

Таблиця 4

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	90 271	137 996	52,87
Знаки в словникових статтях	32 897 007	65 307 788	98,52
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	133 256	193 126	44,93
— значень	110 135	162 379	47,44
— відтінків значень	23 121	30 747	32,98
Ілюстрації	200 314	460 681	127,71
Усталені словосполучення, у т. ч.:	15 328	26 910	75,56
— стійкі словосполучення	10 287	5 570	-45,85
— еквіваленти слів	0	708	–
— термінологічні словосполучення	989	4 972	402,73
— фразеологізми	4 052	15 660	286,48

В укладанні чотирнадцятого тому СУМ-20 взяли участь: Ю. В. Старишко (покі́с – поко́цатися, посіда́ння – поскоря́тися[2], постру́ганий – потанцюва́ти), В. В. Чумак (покочува́ти – поку́сувати, по́пар – попи́тувати, порфі́ра – посвоя́читися, потруди́ти – похіхі́кувати, поча́хнути – пошипі́ти), В. В. Сивокозова (по́кут – полікува́тися, попиха́ти – поповигляда́ти, посвя́та – поси́зіти), Л. Л. Шевченко (полікульту́ра – поліщу́чка, поповикида́ти – поприно́сити, поско́чити – послі́ду́щий, прав – прама́тір), Н. М. Заїка (полк – поломи́тися, понамовля́ти – понудьгува́ти, посила́льний – посівни́й), А. В. Карнаух (по́ломінь – поманячі́ти, поприо́рюваний – попу́щення, послі́пати – посписува́ти, префе́кт – преферé́нція), Л. М. Томіленко (помара́нч – помо́р[2], попха́ти – порисува́тися, поспита́ти – постано́вочність), Л. В. Оліфіренко (поморга́ти – понаміта́ти, пори́ти – порозві́шувати, постапока́ліпсис – построчи́ти, прамо́ва – пре́здоро́вий), Г. М. Ярун (пону́ка – попа́нькатися, поротво́рення – пору́шуватися, похлебта́ти – початува́ти), А. П. Загнітко (порозво́дити[1] – поросьячий, презе́нт – претя́жко), К. В. Брітікова (пота́пці – потовкти́ся), І. М. Кондрачук (по́товп – потруби́ти), І. В. Шевченко (поши́рений – праба́тько). Термінологічну лексику опрацювала Л. О. Симоненко, усталені словосполучення – В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Керівник колективу укладачів і науковий редактор чотирнадцятого тому – І. В. Шевченко. Науковий консультант чотирнадцятого тому – член-кореспондент НАН України О. О. Тараненко. Рецензент чотирнадцятого тому – О. А. Стишов. Редагування тому виконали Л. М. Кудрявкіна і Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови» здійснювали М. В. Надутенко, К. М. Якименко, І. М. Кондрачук, М. М. Яблочков. Покажчик словосполучень до чотирнадцятого тому сформувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери чотирнадцятого тому – М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування й контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних СУМ-20). Науковий керівник проєкту «Словник української мови у 20 томах», голова редакційної колегії – академік НАН України В. А. Широков.

Під час роботи над чотирнадцятим томом СУМ-20 його текстово-ілюстративну базу було розширено за рахунок уведення до списку джерел таких перекладів:

І. Дзюб, пер. з. тв. Дж. Родарі
Р. Доценко, пер. з тв. В. Фолкнера
Є. Дроб'язко, пер. з тв. О. де Бальзака
І. Корунець, пер. з тв. Ф. Купера.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд
Ее	Єє	Жж	Зз	Ии	Іі
Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ьь	Юю	Яя			

П

ПОКІ́С, ко́су, *ч.* 1. Смуга скошеної трави, збіжжя і т. ін. *Слухняна трава рівними покосами лягала по стрижених луках, — і скоро вся ділянка вкрилася, мов письменами якимись незрозумілими, зигзагами світло-зелених покосів* (Г. Хоткевич); *Коса вжикає біля самої землі, валить у покіс буйне різнотрав'я* (Ю. Мушкетик); *Від свіжих покосів пахло чимось дуже знайомим, близьким, але давнім і майже забутим* (В. Шкляр); *У церкві я запалив свічку, і вона запахла цвітовинням першого покосу* (М. Дочинець); * Образно. *Митрич стояв розгублений і все ще замислено длубав чорним пальцем у сивому покосі бороди* (П. Панч); *Веселий настрій змінила тиха, вдумлива якась журба. Смерть не дрімає — косить, кладе людей в покоси* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Йому вподобались здорові сиві очі, що тихо сяли з-під довгих вій та широких, як покоси, русявих брів* (М. Коцюбинський); *Врубувався він у ворожу гущину, як у ліс темний, і лягали нападники покосами* (О. Ільченко).

2. Місце, де косять. *Юрба в'язальниць молодих Ішла з граблями на покоси* (Я. Щоголів); *Наче журавлині ключі, пливуть над травами косарі. Блискавиці кіс в променях сонця, дівоча пісня над покосами* (О. Бердник).

Ста́ти на покі́с *див.* **става́ти.**

◊ **Кла́сти / покла́сти поко́си (покі́с)** *див.* **кла́сти; Сла́ти поко́си (покі́с)** *див.* **сла́ти**^{2}**.**

ПОКІ́СНИЦЯ, і, *ж.* Багаторічна трав'яниста кормова рослина родини тонконогових із плоскими листовими пластинами і зібраним у волоть суцвіттям. *На лівобережжі й у північних районах степової зони багато засолених низинних луків у комплексі з солонцями, а в південних районах — із солончаками, де поширені солестійкі трави — кохія, типчак, покісниця, подорожники* (з навч. літ.).

ПОКІ́СТ, ко́сту, *ч., діал.* Лак; оліфа. *Покіст оріхової краски на дверях потріскав, тудою пробила собі щілки живиця і текла тяжкими каплями, мов сльоза, що не годна з ока сплинути і стигне* (К. Гриневичева); *Для позолочення німбів, які малювали на склі, виготовляли суміш із бронзової пудри й покосту або підклеювали на звороті позлітку* (із журн.); * Образно. *Здовж одної стіни шість вікон, усі до городу, під другою канапки і фотелі, а над ними портрети. Видно, не один маляр малював і не рівночасно, але всі покриті покостом з фабрики часу* (Б. Лепкий); // Лакована поверхня. * У порівн. *Таке гладеньке, як покіст* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКІ́Т, ко́ту, *ч., рідко.* Похилена поверхня чого-небудь, пологий спуск; схил. *Смутно було дивитись Шрамові на тії признаки пожежі. Тільки й краси було в Києві, що церкви Божії, да городи з червоними маками, да ще тії гори крутоярі, з зеленими покотами* (П. Куліш); *Вода оддавала весь зелений покіт узгір'я* (Марко Вовчок); *Я ще тобі про гору цю повім, Яку лупаєм ми гуртом усім. Один покіт її звернув на схід, На захід другий тягнеться покіт* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої).

◊ **На схи́лі (на схи́лку, на поко́ті) ві́ку (літ, життя́** *і т. ін.)* *див.* **схил.**

ПО́КЛАД^{1}**,** у, *ч.* 1. *перев. мн., геол.* Скупчення осадових або гірських порід; родовище корисних копалин. *Торф'яні поклади поширені в середніх і високих широтах (у зонах лісостепу, тайги й тундри), де умови для утворення торфовищ найбільш сприятливі, оскільки процеси росту та розкладу рослин загальмовані* (з наук.-попул. літ.); *Основні поклади кам'яного вугілля зосереджені в Донецькому та Львівсько-Волинському басейнах* (з навч. літ.); *На шляху прохідників дедалі частіше траплялись то червонуваті, то синюваті нашарування, і маркшейдери запевняли, що незабаром відкриється багатющий поклад* (Д. Ткач); *Тропічні ліси, каучукові плантації, поклади золота й алмазів, марганцю, багатющі родовища нафти могли б зробити народ вашої країни щасливим і вільним* (Ю. Бедзик); *У соляних озерах по Азовському узбережжю були поклади солі* (Д. Білий).

2. *перев. мн., перен.* Великий запас, зосередження чого-небудь. *І раптом Потьє знайшов у собі невичерпні поклади бадьорості й віру в перемогу* (Н. Рибак); *Безмежні були в Танцюри поклади молодечого оптимізму* (Ю. Шовкопляс); *Інна зацікавлено слухала оріонця* [моряка з вітрильника "Оріон"], *дивуючись з того, що в покладах його пам'яті зберігаються навіть оці, всіма забуті змагання чайних кліперів...* (О. Гончар).

3. *розм.* Те саме, що **послі́д**^{1}**.** *Садівники використовують пташиний поклад як органічне добриво* (із журн.).

ПО́КЛАД^{2}**,** у, *ч.* Звичайне або зроблене з крейди, дерева і т. ін. яйце, яке кладуть у певному місці, щоб курка там неслася. *Сяде курка й без покладу* (Сл. Б. Грінченка); *— І курей, і яйця — все обчистили. Навіть на поклад не залишили* (А. Михайленко).

ПО́КЛАД^{3}**,** у, *ч.* Палуба судна. *З башанських дубів твої весла зробили, твій поклад зробили із кости слонової, із смереки з островів тих Кіттійських* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На його* [корабля] *покладі 810 пасажирів* (У. Самчук); *— Ми зустріли одну фелюку. В ній було семеро турків. Вони побачили турецьку галеру й далися, щоб ми заманули їх на поклад, — так вони втрапили в неволю. Отож ми мали вже своїх невільників і посадили їх за весла* (Валерій Шевчук); *Коли ми наблизилися настільки, що можна було вже розгледіти іспанський поклад з високими облавками й червоно-жовтий кастильський прапор, капітан засумнівався, чи варто отак зопалу кидатися за здобиччю* (Ю. Винничук).

ПОКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поклада́ти** 1, 3 і **поклада́тися** 1. *Принцип усебічності співзвучний із принципом неупередженості контролю, сутність якого полягає в покладанні завдань контролю на структури й осіб, які не мають підстав бути зацікавленими в певних його результатах* (з наук. літ.); *Я нагадую тобі, що ти розгрівав Божого дара, який у тобі через покладання рук моїх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Під час перерви відбулося урочисте покладання повісті про генеральського сина до шафи* (П. Загребельний); *Після мітингу організовано похід до пам'ятника. Буде покладання квітів* (Л. Кононович); *Тяжко дихаючи і скрегочучи зубами, вони затупцювали по підлозі. "Італієць" був набагато міцніший за Бойчука, але його згубило занадто велике покладання на заховану зброю* (Д. Білий).

ПОКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.* 1. *що, на кого — що.* Доручати комусь, чомусь виконання певного завдання. *Клопоту було й без цього, а Келембет покладав на них нові завдання* (Ю. Яновський); *— Я надіюсь на вас, — сказав .. єпископ, — але і ви мусите знати, які високі завдання покладає тепер на вас капітул, церква, Папа...* (С. Скляренко); [К р а л н о н:] *З усього краю, скільки можна, брати Рекрутів і озброювати їх, оце вся рада.* [А д г е р б а л:] *Кралнон, на тебе все це покладаю* (Любко Дереш); *Пан Безобразов мав невеличкий маєток і все господарювання по ньому поклав на тітку Домаху* (П. Панч); // Зобов'язувати когось що-небудь робити, примушувати до чогось і т. ін. *— Ви, значить, не хочете брати на себе цього тягаря? Яке ж ви маєте право покладати його на жінок?* (М. Івченко); *В такому ділі покладати свої обов'язки на інших не годиться* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Свята церква поклала на діда покуту: він якийсь час мусив кожного .. свята ходити на всі богослужби* (М. Стельмах).

2. *що.* Віддавати життя, душу, витрачати сили, роки на щось, для якоїсь мети і т. ін. *Польська шляхта покладає свої сили на полонізацію .. русинів, грається єзуїтськими комітетами* (І. Нечуй-Левицький); [Х в о р а:] *Чернице, спогадай: стоїть у вашій книзі: "Ніхто не має більшої любові, Як той, хто душу поклада за друзів"* (Леся Українка); *— Знаєте, коли все своє життя покладаєш на одну мету, так якось дуже боляче стає, коли чим-небудь доторкнешся до того місця* (Г. Хоткевич); *Ніхто більшої любови не мав над ту, як хто власне життя покладе за друзів своїх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вона поклала стільки сили, стільки праці в цей клаптик землі* (М. Коцюбинський); *Честь і вічна слава, і добра пам'ять достойному сину українського народу композитору Миколі Лисенку, який .. увесь свій талант і многолітній труд поклав на те, щоб знайти, зберегти перли народної творчості, обробити їх і повернути народу* (О. Довженко); *— Просто так той скарб не візьмеш, за нього треба головою заплатити, та ще й душу покласти* (І. Андрусяк).

3. *тільки недок., кого, що, заст., уроч.* Те саме, що **кла́сти** 1, 2. *І стала її* [дитину] *на піч покладати, і кожухом укривати, і водою напувати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Умирали й гинули якісь родичі, знайомі, знайомі знайомих, тож необхідність відвідувати похорони, виносити труну, покладати вінки, хреститися на поминках ледь не по двічі на місяць, не могла не паралізувати якихось визначальних центрів його* (Ю. Андрухович).

4. *зі спол.* щ о. Думати, вважати. *Товариство* [Кирило-Мефодіївське] *покладало, що перше всього треба кріпакам дати волю та завести повсюду добрі школи з наукою на рідній мові* (Панас Мирний); *Угоняй не покладав і в думці, що Путята припав Доброчинові до душі, бо не зрадив свого зверхника Арфаста Глібовича, як зрадили Доброчина позаторік новгородські ліпші мужі, позамикавши перед ним свої двори в найскрутнішу днину* (І. Білик); *Пси мене обнюхали, поклали, що я свій, і лащилися до мене* (Ю. Яновський); // *також з інфін.* Приймати рішення; доходити висновку. *І поклав* [Тиміш] *у першу неділю сватів засилати* (Марко Вовчок); *— Сьогодні ж таки поїду звідси неодмінно! — поклав собі він* (А. Кримський); *— І ти поклав собі стати бодай вірним рабом?* (І. Білик).

(1) Поклада́ти / покла́сти відповіда́льність *на кого — що* — робити кого-небудь відповідальним за щось, когось, перед ким-, чим-небудь. *— Може, йому здалося, що цезар невдоволений з його пророцтв? — сказав Аврелій. — Всім відомо, — відповів спокійно жрець, — що август не покладає відповідальності за пророцтво на жерця* (Н. Королева); *Опікою над Ейрін не поступлюся — бо саме на мене король Келлах поклав відповідальність за неї до нашого прибуття* (О. Авраменко); **(2) Поклада́ти / покла́сти [всю] надію ([всі] [свої] надії, сподіва́ння, сподіва́нки)** *на кого — що* — розраховувати на кого-, що-небудь, чекати чогось від кого-, чого-небудь. *Нараз він гостро відчув, що в цій трагікомедії, де він, поза своєю волею, став одним із численних статистів, йому нема на що покладати надії і лишається тільки скоритись лихому фатумові* (Б. Антоненко-Давидович); *Старий не дивився в криницю істерії і не покладав на виступ рожевих сподівань* (Р. Андріяшик); *Ви поклали всю свою надію на Василька* (О. Кобилянська); *Медицина тут, на жаль, безсила. Треба всі сподівання покласти на самий організм, на його природні сили, на стійкість і опір* (П. Загребельний); *Наші супротивники нарешті вгамувалися і припинили дошкуляти нам, поклавши всі сподівання на міць тяньгонського флоту* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(3) Покла́сти при́мус** *між ким* — унести в стосунки з ким-небудь елемент обов'язку, повинності. [Д о н Ж у а н:] *Чи маю я зложити вам під ноги Свою так буйно викохану волю? .. Невже б хотіли ви покласти примус помежи нами?* (Леся Українка); **Ста́вити / поста́вити (покла́сти) [собі] мето́ю (за мету́)** *див.* **ста́вити.**

◊ **Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти,** *рідше* **спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти,** *рідше* **спе́рти) вину́ (прови́ну)** *див.* **вали́ти**[1]; **Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти,** *заст.* **поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н)** *див.* **віддава́ти; Відда́ти** *(рідко* **покла́сти) / віддава́ти** *(рідко* **поклада́ти) [свою́] ду́шу** *див.* **віддава́ти; Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / поклада́ти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́,** *рідше* **ду́шу)** *див.* **зложи́ти; [І] в го́лову (в ду́мку, в ду́мці, в думка́х) [собі] не кла́сти (не поклада́ти)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти на собі честь** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́** *див.* **кла́сти; (4) Не покла-да́ти рук** — працювати, трудитися, виконувати які-небудь обов'язки, робити щось і т. ін. весь час, невтомно, сумлінно, завзято. *Було у неї одно добро, задля котрого вона* [Пріська] *робила-працювала, рук не покладала* (Панас Мирний); *Ти знов прийшла, моя печальна музо. Не бійся, я не покладаю рук* (Л. Костенко); *Якщо мати лій у головах, триматися разом та не покладати рук, місто незабаром широко розкриє обійми* (А. Кокотюха); **(5) Не поклада́ючи рук,** *зі сл.* п р а ц ю в а т и, т р у д и т и с я — невтомно, сумлінно, з великим завзяттям, ентузіазмом. *Робітники, інженери, вчені, академіки, майстри мистецтва і майстри плавок, забоїв, верстатів — всі працюють не покладаючи рук* (О. Довженко); *Хлопці гребли не покладаючи рук* (О. Бердник); *Тут гартується потужне почуття прив'язаності до цього суворого краю, де треба працювати ревно, не покладаючи рук* (Р. Андріяшик); *З ранку до вечора, не покладаючи рук, виконують свої професійні обов'язки працівники бюро* (С. Жадан); **(6) Поклада́ти гріх** *на кого* — звинувачувати кого-небудь у чомусь. *Я ні на кого не покладаю гріха, як на Петра* (Сл. Б. Грінченка); **Поклада́ти / покла́сти голо́ву під соки́ру** *див.* **покла́сти**[1]; **(7) Поклада́ти / покла́сти (положи́ти) си́ли (си́лу, здоро́в'я)** — віддавати свої сили, збавляти здоров'я задля кого-, чого-небудь. *Ярослава Стецько жила в еміграції, однак після проголошення незалежності України повернулася сюди і всі сили покладала на розбудову держави* (з газ.); *Скільки поту свого я пролив, Скільки сили я там положив!* (Б. Грінченко); *Родовиту ланку виходив* [Марко], *скільки здоров'я, сили положив* (К. Гордієнко); [П е р і к л:] *Щоб честь добуть, всі сили покладу: Чи піднесусь, чи зовсім упаду* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); **Ста́вити (кла́сти) / поста́вити (покла́сти) на карб** *див.* **ста́вити.**

ПОКЛАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОКЛА́СТИСЯ,** аду́ся, аде́шся, *док.* 1. *на кого — що.* Твердо надіятися на кого-, що-небудь, довірятися кому-, чому-небудь. *Ти єдиний мій критик, якому я вірю і на смак якого я покладаюсь* (М. Коцюбинський); *— Покладаюсь на тебе. Але гляди, якщо з Галею що трапиться, то головою відповідатимеш!* (В. Чемерис); *Положення пікантне. Написав листа. Рекомендував покладатися на розум* (О. Шугай); *Він у всім поклався на Бенедя, переконавшися вже попереду, що діло своє він робить совісно і добре* (І. Франко); *Підросте захисна смуга — на неї можна покластись, вона не зрадить, на свої груди прийме палючий подих згубних вітрів* (О. Донченко); *Лишалося тільки покластися на волю Божу й молитися, молитися — за сина, за себе, за всіх...* (Б. Антоненко-Давидович); *Працювати над портретом треба було ще багато, але якщо по-справжньому взятися за цю справу .. і покластися на сприятливі обставини та відповідний внутрішній стан, то до весілля подарунок буде готовий* (С. Андрухович).

2. *тільки док.* Лягти (для відпочинку або сну). *— Можете покластися на лаві, — показав рукою господар* (Р. Андріяшик); *Спати помостилися на торзі, Какора зладнав собі буду на повозі, Сивоок поклався під возом і заснув одразу* (П. Загребельний); *Він розгорнув ковдри Джейн на землі, приготував їй постіль і трохи віддалік поклався сам* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *перен.* Утворившись, розміститися на чомусь. *На квадратовім чолі поклались рядками одна на другу дрібненькі зморшки* (М. Коцюбинський).

3. *тільки недок.* Пас. до **поклада́ти** 1. *Під процесуальними витратами розуміють витрати на забезпечення кримінального провадження, відшкодування яких покладається на певних суб'єктів процесу* (з навч. літ.).

Кла́стися / покла́стися спа́ти *див.* **кла́стися; (1) Поклада́тися / покла́стися на [само́го] се́бе** — надіятися на свої сили. *Треба покладатися на себе та виглядати кращих днів, нового життя, про яке ми всі мріяли...* (Л. Смілянський); *Щодо енергії і наполегливості, то Бачура цілком покладався на себе* (М. Чабанівський); *Не потрібно боятись. Навіть тоді, коли вас закинуть до ями з левами і не буде звідки чекати допомоги. Просто потрібно покладатись на себе та на свою витримку* (С. Жадан); *— Ми повинні дати про себе звістку .. — Я сам думаю про це... І поки що виходу не бачу. Єдине — це покластися на самих себе. На свою стійкість...* (О. Довженко); *Великий князь приречено кивав до кожного його слова, мовби хотів сказати, що як сам на себе не покладешся, то на когось і поготів* (І. Білик).

ПОКЛА́ДЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **покла́сти**[1]. *Усе широке подвір'я суспіль було заставлене не столами, а дошками, покладеними на пеньках та окоренках* (І. Нечуй-Левицький); *Марина довго розглядала покладене в лист фото* (Л. Дмитерко); *Звертатиметься він до мене з папірця, покладеного згори на щоденникову палітурку* (Ю. Андрухович); *Якось ішла Соломія на поле з кошиком і серпом в нього покладеним, бо ж у селі до самих уродин звикли в поле виходити, не було як відсиджуватися* (В. Лис); *Насправді я дуже вже мертвий, остаточно покійник, у труну покладений, землею припечатаний!* (Остап Вишня); *Чотири трупи, покладених нею, давали їй право об'явити себе командиром цієї невеличкої фортеці* (Д. Бедзик); *От тут пішли дружечки по парці, усі у свитах, і тільки самі чорні ленти покладені на головах без усякого наряду* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Біля того столу завмер чоловічок з палицею в зелених штанях і в зеленій брезентовій куртці, на голові якого неохайно був покладений помнутий* [пом'ятий] *зелений капелюх* (Валерій Шевчук); *Я незчувся, як з'їв покладений мені шматок, а на столі ще половина пирога* (І. Багмут); *Пішов я в дідову новобудову. Не було тут ні вікон, ні дверей, одна стеля була покладена* (Ю. Збанацький); *У вересні 1930 р. на селян-одноосібників були покладені надзвичайно високі зернові податки* (Д. Білий); // **покла́дено,** *безос. пред. Під боки покладено жорсткий паперовий матрац з перетовченою на сміття соломою* (А. Хижняк); *Для того й покладено, для того й залито цей клаптик асфальту, щоб і свої, і — головне — приїжджі бачили, що й ми тут, у степах, не від темноти своєї на тягачах трясемось* (О. Гончар); *Початок розмові було покладено* (П. Загребельний).

ПОКЛА́ДЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **покла́сти**[2] 1–3. *Тепер і друге завдання, покладене на мене, я, напевно, виконаю* (В. Винниченко); *Свою професійну придатність вона довела ще в неповних дванадцять, коли .. взяла на себе керування кораблем і зуміла виконати покладене на загиблий екіпаж завдання* (О. Авраменко); // **покла́дено,** *безос. пред. Хазяїн трамбака, на якого покладено охорону корабля, десь знову пішов до друзів* (Ю. Яновський); *Те видіння змінило мене назавжди. І я зрозумів, яке важке завдання покладено на мене* (Любко Дереш); *Були виступи, співав хор, до пам'ятника* [Івана Франка] *покладено квіти* (О. Шугай).

ПОКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поклада́ти** 1, 3. *На північній стіні від підлоги до верху майже намальовані Страсті Господні — від Тайної Вечері до Покладення у гріб* (І. Франко); *Покладення кожного вінка супроводилося гучним "Слава!". Тисячні голоси лунали на вулиці* (І. Пільгук).

ПО́КЛАДЕНЬ, дня, *ч.* Те саме, що **по́клад**[2]. *Покладень під куркою ви зоставили?* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́КЛАДКИ, ів, *мн. (одн.* **по́кладок,** дка, *ч.), діал.* 1. Курячі яйця. *Затопили в печі, приставили окріп на тісто та горщичок з покладками* (М. Коцюбинський); *Носила Єлена й покладки, й солонину, й бринзу, але видимих наслідків вороження не давало* (Г. Хоткевич); *Мотринина курка десь "губить покладки"* (У. Самчук); *Хомова стара була в місті. Навіть тих пару покладків продала. Але грошей за ці покладки ніхто ніколи не побачив. Десь поділися* (І. Керницький).

2. Те саме, що **по́клад**[2]. *Для перевірки і підготовки квочок під них спочатку підкладають 1–2 яйця, непридатних для інкубації, або покладки з крейди чи дерева* (з наук. літ.).

ПОКЛА́ДЛИВЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить покладливий; надто покладливий. *Грицько Шугай жив собі на світі — мов на весіллі гуля! Жінка в його* [нього] *добра, покладливенька* (Ганна Барвінок).

ПОКЛА́ДЛИВИЙ, а, е. Який не любить сперечатися; який легко пристосовується до інших; поступливий, лагідний (у 1 знач.). *Я буду слугою покладливим. Платні ніякої не жадаю* (І. Франко); *Таки добре, що ми обрали цей пташиний світ. Тут дичина сама проситься до рук. Сумніваюся, що зайці та дикі кабани були б такі покладливі* (О. Авраменко); *З особистих якостей: серйозно ставлюся до роботи, люблю навчатися, неконфліктний, покладливий, наполегливий* (з мови документів); // Власт. спокійній, поступливій людині. *В редакційному невеликому колективі прибулець із Гамбурга одразу відчув себе рівним, .. і сталося це, треба думати, найперше завдяки добродушній, покладливій вдачі Генріха Теодоровича* (О. Гончар).

ПОКЛА́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **покла́дливий.** *Особливими прикметами письменника є його виняткова сумлінність, господарська покладливість, відповідальність за взяту на себе ношу* (з мемуарної літ.); *У більшості приказок і прислів'їв наголошується на тому, що щасливе сімейне життя наступає тоді, коли дружина наділена покірністю, лагідністю, розумом, а чоловік — добротою, покладливістю, працьовитістю та іншими чеснотами* (з навч. літ.).

ПОКЛА́ДЛИВО. Присл. до **покла́дливий.** *За слов'янськими традиціями дружина повинна була поводити себе з чоловіком покладливо, поважати його, підтримувати й допомагати мудрою порадою у важкій ситуації* (із журн.).

ПОКЛА́ДНИЙ, а, е, *діал.* 1. Запасливий; ретельний, дбайливий. *Господарство в Балабухи велося погано; Балабуха не любив піклуватись ним, бо не був покладний чоловік* (І. Нечуй-Левицький).

2. Відкладений про запас. *Ні то покладного гроша, ні худоби, ні навіть плуга в них нема. Як же вони її* [землю] *оброблять?* (Б. Лепкий).

ПОКЛА́ДНИК, а, *ч., іст.* Те саме, що **спа́льник** 1. *Підходили до княжого терему. На сходах ждав і старий дворецький, і покладник, і вірні тивуни княжі, і вся челядь* (Б. Лепкий); *Тут прочинилися двері, і княжий покладник, просунувши голову, сказав: — Княже, до тебе проситься боярин Дмитро з дочкою* (В. Малик).

ПО́КЛАДОК *див.* **по́кладки.**

ПОКЛА́ЖА, і, *ж.* Що-небудь споковане, пригот. для перенесення, перевезення куди-небудь; багаж. *Ковалі, що вже роздували вугілля в горні, допомогли Іванкові розвантажити його поклажу* (В. Малик); *Чоловік приніс потертого солом'яного кошика, що тріщав від якоїсь поклажі* (М. Малиновська); *Шлях далекий, степу з бур'янами й перелісками багато, поклажа важка* (М. Циба); *Не заснула* [Роксолана] *до ранку, .. читала якусь книгу з тих, що везла у поклажі* (П. Загребельний); *Козак обдивився і перевірив усю поклажу і збрую на коні* (Ю. Логвин); *Що далі я повз, то вужчим робився прохід — тут усе .. було заставлене поклажею: клунки, коробки, торби, чемодани, наплічники, сакви і бесаги, тайстри і портфелі, кейси й ридикюлі* (Ю. Іздрик).

ПОКЛА́НЯТИСЯ, яюся, яєшся, *док.* Уклонитися комусь кілька разів. *І так, як молода рабиня у старого, сивобородого турчина служить, і тремтить, і низько покланяється, так і та нещаслива княгиня, догоджаючи свойому* [своєму] *чоловікові, низько вклонилась гостям* (П. Куліш); *Наситившись, вона ще раз покланялась бабі і глянула на неї так, як уміють дивитися тільки птиці: голову схилила набік і одним оком уважно зазирнула старій у лице* (В. Близнець); // Принижено просити про що-небудь якийсь час. *Раніше як було з розподілом коштів? Хто покланяється — тому щось дадуть, а хто не ходив кланятися — тому й не давали. Так не має бути* (з газ.).

ПОКЛАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок., діал.* Те саме, що **поклоня́тися** 5. *Чому в усіх людей такі боги, що можна бачити їх очима, лише ми не маємо кому покланятися* (Г. Хоткевич); *Ділами Богу покланяйтеся* (Б. Лепкий); *Ви .. покланяєтесь тиранам, а я свободі...* (В. Винниченко).

ПОКЛАСИФІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покласифікува́ти.** *Віршовані переклади покласифіковані за типами співвідношення індивідуального і вторинного в їх поетичній структурі* (з наук. літ.); *Зібраний мовний матеріал уміло покласифікований* (із журн.); // **покласифіко́вано,** *безос. пред. У статті покласифіковано основні вимоги до роботи газотранспортної системи України в умовах переходу на європейські технічні норми та стандарти* (з наук. літ.).

ПОКЛАСИФІКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покласифікува́ти.** *Для покласифікування кожного окремого товару чи кожної окремої послуги слід користуватися абетковим переліком* (з навч. літ.).

ПОКЛАСИФІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **класифікува́ти.** *На сьогодні сайти для дітей можна покласифікувати таким чином: освітньо-інформаційні портали, інтернет-сайти бібліотек та електронних бібліотек, інтернет-сайти світових музеїв і картинних галерей, спеціалізовані сайти дитячої літератури, інформаційно-розважальні портали* (з наук. літ.); *Якщо спробувати покласифікувати, з якими типами робіт традиційно мав справу селянин XIX–XX століття, то передусім виокремимо щоденну працю (догляд за худобою, робота в полі, прибирання, приготування їжі тощо), найману чи кріпосну працю (наприклад, робота на пана) і добровільну колективну працю* (із журн.).

ПОКЛА́СТИ[1], аду́, аде́ш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **кла́сти** 1; помістити куди-небудь, розмістити десь. *Він сів коло дверей на кам'яних східцях і поклав шапку коло себе* (І. Нечуй-Левицький); *Білий, в глибокій дрімоті, схилився старець, поклав на долоні зажурене чоло* (М. Коцюбинський); *Августа поцілувала Аматуса, обережно поклала його на руки невільниці-пестунки звірятка, яка мала за обов'язок бавити й доглядати мангусту* (Н. Королева); *Поховали Олексія, Поклали квіти на могилу...* (М. М. Тарновський); *Тимко поклав зброю у бокову кишеню* (Григорій Тютюнник); *Дід склав парасольку, поклав монетки на стіл* (С. Андрухович); // Скласти що-небудь в одне місце, в певному порядку. *В один день увесь лан Тихонів і зжали, і пов'язали, і у копи поклали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Там із легких і міцних стебел вони зв'язали довгі, рівні снопи, поклали їх поряд, з'єднали міцними перевеслами з трави, а впоперек прикріпили короткі снопи з папірусу* (В. Малик); // Припинити якесь заняття, відклавши вбік знаряддя, об'єкт дії і т. ін. *Мені дуже хочеться на цьому місці покласти перо, таке слабе і немічне, щоб описати те, що я побачив* (М. Коцюбинський); *Книжки в Павла що не рік, то трудніші. Мучить, мучить себе, та й ні — покладе книжку* (А. Головко); // Зробити грошовий внесок, внести на зберігання куди-небудь. *Ще п'ять місяців тому я .. перевів більшість моїх грошей у готівку і поклав їх на зберігання в індивідуальні сейфи десяти різних банків у найбільших містах Землі* (О. Авраменко); // Додати, всипати що-небудь у страву. *Сагайдак поклав у склянку цукру, розмішав* (О. Бердник); *На фарш витисніть горошину кетчупу, на кетчуп покладіть зелень* (М. Матіос); *Він вельми охоче сам собі варив рибальську юшку, знав, скільки треба покласти перцю, солі, зелені, і насолоджувався готуванням не менше ніж їжею* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *кого.* Помістити когось куди-небудь у лежачому положенні; примусити кого-небудь лягти. *Дома дівчинку зараз роздягли і поклали в ліжко, бо в неї почався напад пропасниці* (Леся Українка); *Божевільних коней спіймали між тополями, очистили сани від снігу і поклали на них поранених* (Григорій Тютюнник); *Лайкою і погрозами Гуменний поклав їх* [мадярів] *на землю і наказав чекати команди* (О. Гончар); *Жінку обережно винесли на палубу, поклали біля капітанської рубки* (Ю. Бедзик); *Отакі чуйні й розумні трапилися нам люди. Поклали обох хлопчиків на одне ліжко, бо з місцями в шпиталі було сутужно* (М. Андрусяк);

// Влаштувати на нічліг. *На ніч поклали мене в кімнаті, де я родився* (М. Коцюбинський); — *А цю чорнобривку, — баба з удаваною суворістю озирнула Вутаньку, — ми біля порога покладем* (О. Гончар); // Помістити в лікарню, госпіталь і т. ін. для лікування. *Лікар Александрійський сказав негайно покласти Шевченка в госпіталь до повного видужання* (З. Тулуб); — *Івана Каламаря до шпиталю поклали без ноги...* (І. Чендей); — *Це через нього твою маму в лікарню поклали?* (Любко Дереш).

3. *кого, перен.* Убити, знищити. *Багато ворогів поклав я по долині, Котрі ж зістались, розігнав по полі* [полю] (Леся Українка); *Андрій пригадав фронтовий епізод, коли Зіна поклала з автомата шестеро гітлерівців* (О. Гуреїв); — *Багатьох бусурманів поклали? — спитав Станімір* (В. Шкляр); *Одиночними вистрілами він поклав кілька десятків ворогів* (М. Андрусяк).

4. *що.* Розмістити що-небудь на якійсь поверхні, покриваючи її (всю або частково). *На кибалку, над самим лобом, поклала* [Мотря] *вузеньку стрічку з золотої парчі* (І. Нечуй-Левицький); *З'явився хірург і поклав на обличчя йому білу марлеву маску* (О. Довженко); *Тарас поставив ранець, поклав шинель на нього* (Василь Шевчук); *У клубах пару, що з шипінням здійнявся вгору, загинула і картопля. Петро Петрович для конспірації швидко поклав зверху свою діряву куртку* (І. Роздобудько); // Нанести, накласти на якусь поверхню шар чого-небудь; замалювати щось. [Є г и п т я н и н:] *Сю постать я б зробив далеко вище, а тую нижче, не жовтогарячу, але червону фарбу тут поклав би* (Леся Українка); *На лице поклала* [Любов Прохорівна] *зайвий шар пухкої пудри, щоб блідість свою на неї звернути* (Іван Ле); * Образно. [Д ж о н а т а н:] *Ще б не пора тим рокам стільки срібла на чорні кучері твої покласти* (Леся Українка); *І на шибках дитячого будинку сонце поклало червоні мазки* (А. Головко); // Поставити на чомусь якийсь знак, помітку, зробити відбиток чого-небудь. *Поклала* [невільниця] *відбиток Антіноєвої медальки* (Н. Королева); // *у сполуч. зі сл.* п е ч а т к а, в і д б и т о к, т а в р о *і т. ін., перен.* Лишити слід, зробити певний вплив і т. ін. *Та проклята панщина, що заїла стільки людей, поклала свою печатку й на Харитона* (М. Коцюбинський); *На вигляд було їй років за тридцять. І час поклав уже своє тавро: втома в очах і ледве помітні зморшки в куточках різко окресленого рота* (А. Головко); *Події Вітчизняної війни, діяльність перших борців за волю вітчизни поклали печать дозрілості, героїчної романтики і на думи поета, і на його героїв* (І. Пільгук); *Поклав* [Т. Шевченко] *могутню печать свого таланту буквально на всю українську демократичну поезію* (С. Крижанівський); *Хай минеться у неї це стресове заціпеніння, що поклало печать на тонке обличчя кольору молодого меду, відбилось у темно-синіх очах, які нікому так не пасують, як смаглявим жінкам* (В. Шкляр).

5. *що.* Накласти в певній кількості (про їжу). — *Аркадій! тобі покласти ще крему?* (М. Коцюбинський); *Кок, знаючи апетит своїх товаришів, кожному поклав по три великі котлети* (М. Трублаїні); *Мама накрила чистим рушником .. столик, розставляла мисочки, тарілочки, блюдця, різала сало, кришила цибулю, поклала кільце ковбаси, високу паляницю, поставила пляшку з самогоном* (П. Загребельний); — *Покладу вам агрусового варення, — чемно сказав Надії батько* (Валерій Шевчук); *Княгиня кричить, що жир з пательні бризкає їй на лице .. — тільки опіків мені бракувало, виє вона, нахилившись над пательнею, ти знову поклала замало масла* (С. Андрухович).

6. *що, заст.* Те саме, що **збудува́ти.** *Поклали новий монастир* (Сл. Б. Грінченка); — *Маю пару грошей, куплю собі ґрунт гарний, покладу хату, справлю худобу та й буду собі жити, коли Бог поможе* (Ю. Федькович); *Два роки минуло, заки* [Федір] *поклав хату* (В. Стефаник); — *Покладу хату, розведу діток* (Р. Андріяшик); // Настелити (про підлогу, стелю). *Тепер перейдемо до питання: як правильно покласти паркет?* (із журн.).

7. *що, перен., розм.* Призначити, визначити (плату, ціну і т. ін.). *Директор поклав їм плату по три карбованці на місяць на панських харчах* (І. Нечуй-Левицький); *Який інтерес ділити книжку надвоє — не розумію. Чи покладете ціну 3 кор*[они] *чи 4 — се на одно вийде, а дорожчої ціни годі ставити* (І. Франко); — *А яку ви, господарю найдобріший, покладете ціну за цього красюка? — Циган картинно напівобернув коня, щоб ми всі побачили його лебедину шию* (М. Стельмах).

8. *що, спец.* Надати певного напряму рухові (літака або судна). *Льотчики зуміли покласти літак, що падає, у невеликий п'ятачок між будинками* (з газ.).

Кла́сти / покла́сти багаття (вого́нь, ва́тру) *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти спа́ти** *див.* **кла́сти; Наклада́ти / накла́сти (наки́нути, покла́сти** *і т. ін.)* **поку́ту** *див.* **наклада́ти; (1) Покла́сти я́йця (яє́чка)** — знестися, відкласти яйця (про птахів, змій, комах і т. ін.). *Був орел се та його орлиця .. Загніздились, два яйця поклали, Висиділи, птенців* [пташенят] *годували* (І. Франко); *Де покласти, клопочеться птичка, Три яєчка свої голубі* (П. Усенко); *Вона* [черепаха] *залишила широкий слід від моря й назад та розрихлену заглибину там, де поклала яйця* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); **Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́>** *див.* **приклада́ти.**

◊ **Відда́ти** *(рідко* **покла́сти) / віддава́ти** *(рідко* **поклада́ти) [свою́] ду́шу** *див.* **віддава́ти; (2) [І] ла́пки покла́сти** — утратити пильність, необачно довіритися кому-небудь. *Держав* [Шовкун] *тепер цілий повіт у своїх руках, заправляючи ним по своїй хіті, замість недалекого й ледачого "предводительського синка". Той і лапки поклав: роби, мов, що хоч, що знаєш!* (Панас Мирний); [Г а н н а:] *Їм тілько змовчи, то й лапки покладуть, тоді сама працюй, гнися, а невісточка буде вилежуваться!* (І. Карпенко-Карий); [В а с и л и н а:] *Не роби так, як, буває, інші, що тільки парубок моргне їй, вона вже й лапки покладе* (С. Васильченко); **(3) [І] на зуб ні́чого (нема́є чо́го) покла́сти** *кому, у кого* — хто-небудь зовсім не має чого їсти. *Заробітчани довго мовчали. Лук'ян, худий, сірий, злий, сказав: — Ви собі дома, може, хоч який сухар маєте, а нам і на зуб нічого покласти* (П. Панч); — *Я не обідаю. — І я, коли немає чого на зуб покласти! — сказав Кордет. — Ходімо спершу та перекусимо* (Василь Шевчук); **Ки́дати (кла́сти) / ки́нути (покла́сти) на зуб (на зу́би)** *див.* **ки́дати; Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, поло́жи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́** *і т. ін.)* *див.* **кла́сти; Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти** *і т. ін.)* **/ покла́сти (принести́, скла́сти** *і т. ін.)* **на ві́втар (на олта́р)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти в ліжко** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти в осно́ву** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти до [своє́ї] кише́ні ([собі] в кише́ню)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти зу́би на полицю** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти на папі́р (на папе́рі)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти на се́бе хрест (хреста́, хрести́)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти під соки́ру** *див.* **кла́сти;**

Кла́сти / покла́сти під сукно́ *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти поко́си (покі́с)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти** (*рідко* **положи́ти, розкла́сти) на му́зику (на но́ти)** *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти тру́пом** *див.* **кла́сти; Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток)** *див.* **наклада́ти; (4) Нема́ (нема́є) чого́ в рот покла́сти** — нічого їсти. *Влітку руки скласти — взимку нема чого в рот покласти* (прислів'я); — *Хтось би другий вже давно перестав годувати таку жінку. Надумала вмирати, то вмирай, а я, дурний, годую. Тут самому нема чого в рот покласти* (Є. Гуцало); **Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти** *і т. ін.*) **/ перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́** *і т. ін.*) **на папір** *див.* **переклада́ти; (5) Поклада́ти / покла́сти го́лову під соки́ру** *за кого — що, для кого — чого:* а) з повною відповідальністю ручатися за кого-, що-небудь, стверджувати щось. — *Що він* [Селаброс] *прямує до однієї матеріальности, я за це ладен хоч би й голову під сокиру покласти* (І. Нечуй-Левицький); б) бути готовим пожертвувати життям заради кого-небудь. *Для своєї дитини й голову під сокиру покладають, а то б мені ще не попіклуватися тобою* (Марко Вовчок); *Навіщо вигадувати собі вищу мету, заради якої готовий покласти голову під сокиру?* (із журн.); **(6) Покла́сти в се́рці (до се́рця, на се́рце)** — запам'ятати що-небудь. *Ті малі кияни, які гасають на роликових самокатах київськими вулицями, нехай замисляться і покладуть до серця імена двох своїх товаришів, яким було разом не більше ніж півтора десятка років* (Ю. Яновський); *Друзі мої! Не шукайте оцінок того, що прочитаєте, у "знавців" та авторитетів. Вислухайте Благу Вість і покладіть на серце своє* (О. Бердник); *Засміялась тоді Пенелопа Й до свинопаса Евмея із словом звернулась крилатим: ".. Слово ще інше скажу — поклади його в серці своєму: Тільки-но впевнюсь, що він усю мені правду говорить, В плащ і хітон одягну та в інше одіння красиве"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); **(7) Покла́сти на [оби́дві] лопа́тки** *кого* — перемогти в дискусії, полеміці, суперечці кого-небудь. *Після натяку Башкуєва він просто не знав, що говорити, почуваючи, що його поклали на обидві лопатки* (С. Добровольський); *У цю хвилину .. він уже забув і про шляхтичів, які йшли за ним, і про все на світі, крім одного — як покласти на лопатки ненависну йому французьку партію в сеймі* (В. Малик); *Мене звалили на землю, поклали на лопатки, на мені поставили хрест. А він знов поставив мене на ноги!* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); **(8) Покла́сти на пле́чі** *чиї, кому* — поставити когось перед необхідністю виконання, здійснення чого-небудь. *Оплату послуг вузькопрофесійних лікарів чинна влада планує покласти на плечі пацієнтів* (з газ.); **(9) Покла́сти о́ко** *на кого:* а) виявити свою увагу, симпатії до кого-небудь. *Бо де ж є такий чоловік у Яблунівці, щоб на вродливу жінку та не поклав свого ока* (Є. Гуцало); *Марат Дорохов, офіцер саперних військ, закохався в дівчину з санітарної частини, на яку поклав око командир їхнього полку* (А. Кокотюха); *Сам поет на тебе око поклав, розпитував* (Є. Пашковський); — *Він дивовижний чоловік. — На нього вже поклала око удова Калиновського* (В. Єшкілєв); б) захотіти, мати намір привласнити що-небудь. — *Стежили за всіма, хто наближався на небезпечну відстань до Остапчукової майстерні і міг покласти око на його картини* (В. Шкляр); *День у день тільки й думає* [Марта], *як свої папери повернути, — навіть намагалася обережно дізнатися, хто на ту кляту фабрику око поклав, — усе марно* (Люко Дашвар); **(10) Покла́сти осно́ву** *чому, книжн.* — створити те, що є вихідним, початковим, основним для чого-небудь. *Ми співробітники Божі, а ви Боже поле, Божа будівля. Я за благодаттю Божою, що дана мені, як мудрий будівничий, основу поклав, а інший будує на ній; але нехай кожен пильнує, як він будує на ній!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Оскільки значення мовної одиниці є процесом співвіднесення матеріальної форми з концептом (І. К. Архіпов), воно покладено нами в основу визначення останнього* (І. Андрусяк); **(11) Покла́сти покло́ни (поклі́н):** а) низько вклонитися під час молитви. *Поклала три поклони перед образами, напилась свяченої води та й пішла на кладовище* (І. Нечуй-Левицький); *Він тож недавно увійшов до церкви, ледве кілька хвиль перед Хохлачем, і .. поклав поклони* (І. Франко); б) низько вклонитися, віддаючи шану кому-, чому-небудь. *Поклавши три доземних поклони, Олександр Васильович підвівся на ноги* (С. Добровольський); **(12) Покла́сти (положи́ти) гнів** *на кого і без дод.* — розсердитися, розгніватися на кого-небудь. *"Пане гетьмане Хмельницький, Батьку Зинов наш чигиринський! За що ти на нас такий гнів положив?"* (з думи); *Перша схаменулась Івга та до губернатора: — Не положіть .. гніву, що ми при вашому лиці так осмілились...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кого було Василь Семенович "подарує" ласкою — той немов виросте .. А на кого .. гнів положить, — прямо хоч в ополонку...* (Панас Мирний); — *Я до тебе по-доброму, а ти так до мене? Як ти така, покладу гнів на тебе до самої смерті і на поріг до тебе не ступлю* (С. Васильченко); *Не тільки люди, але й боги поклали гнів на вбогих пасинків села, у яких тільки й землі, що за нігтями* (М. Стельмах); **(13) Покла́сти (положи́ти) край (кіне́ць)** — покінчити з чимось, дійти до якого-небудь висновку; вирішити. *"Маєм свого отамана! — Ось де корінь цілій справі! Ну, та я тепера хутко Положу кінець забаві!"* (Леся Українка); *Андрій вирішив рятувати свою душу, що не знала спокою, й якось з тим Донцем покласти край* (І. Багряний); *Таке роз'яснення поклало край гомону невдоволення, а дехто навіть розцінив Філіпове рішення як вельми дотепне* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вже з'їхалися й свідки, Щоб дати справі тій належний рішенець І чварам положить побажаний кінець* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); **(14) Покла́сти (положи́ти) на ла́ві (на ла́ву, на ла́вку),** *заст.* — справити обряд поховання; поховати кого-небудь. *Чоловіче Миколаю. І жив — не любила, і умер — не тужила, тільки трошки потужила, як на лаві положила* (прислів'я); *Ой женися, мій зрадливий, та бери білявку, чей тебе ще до весілля положать на лавку* (Уляна Кравченко); — *Тямиш, що казав тоді степовий дід? Дванадцята виб'є година, він на лаву покладе свого сина, за державу* (Б. Лепкий); [М а й с т е р:] *Що ж тепер? Лежатимеш?..* [Д у д а р:] *Га? Я лежатиму? (Підводиться).* [Г о л о с:] *Мабуть, як на лаву покладуть, аж тоді...* (І. Микитенко); **(15) Покла́сти поча́ток** *чому, у чому* — виявитися, стати зачинателем у чому-небудь; розпочинати щось. *Напівпровідники, які досі, здавалося, взагалі були ні до чого в електротехніці, — поклали початок нової ери у використанні променевої енергії Сонця!* (В. Владко); *Під час цього страшного переходу напарником Блада по кайданах був той самий Джеремі Пітт, поява якого два місяці тому поклала початок його теперішнім стражданням* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні);

(16) Покла́сти ру́ку на се́рце — щиро, відверто. — *Якщо покласти руку на серце, то вже до того я багато чого наслухалася про отця Серафима, яким зацікавилася навіть столична преса* (В. Шкляр); *Поклавши руку на серце, треба визнати, що їхні* [гуцульських мольфарів та поетів] *повідомлення не належать до легкопрочитуваних; тим більше не надаються вони до негайного практичного застосування* (К. Москалець); *Поклавши руку на серце, мушу сказати, що все це — брудний наклеп* (М. Кідрук); **(17) Покла́сти хрест [на се́бе] <Хрест на собі (на се́бе) положи́ти>,** *заст.* — перехреститися. *Дитяча ручка, не гнучка й поворотна, знай все падала в однім місці, як її не направляла Одарочка, щоб хрест на собі положити, а хрест не виходив* (Панас Мирний); *Вона конвульсійним рухом поклала на себе великий хрест* (М. Коцюбинський); *Після цих слів Антон Никандрович поклав хрест на всі сторони і сам ще раз перехрестився* (В. Барка); *Зловивши вогник в пучки, швець встав і хрест поклав* (П. Мовчан); *Нянька таки донесла руку до лоба, поклала хрест* (Люко Дашвар); **Розжо́вувати / розжува́ти і в рот (до ро́та, в ро́та) кла́сти / покла́сти (положи́ти)** *див.* **розжо́вувати; Як Бог на ду́шу покладе́** *див.* **Бог; Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **у рот кладе́ (покладе́)** *див.* **кла́сти.**

ПОКЛА́СТИ² *див.* **поклада́ти.**

ПОКЛА́СТИСЯ *див.* **поклада́тися.**

ПОКЛА́ЦАТИ, аю, аєш, *док.* Клацати якийсь час; клацнути кілька разів. *Шкурупій витяг із торбини телячі щипці, поклацав ними* (Григорій Тютюнник); *Він пішов до пульта, поклацав якимись перемикачами* (М. Дашкієв); *Пані Стася показала, де ванна, кілька разів наполегливо поклацала вимикачем, аж поки під стелею не спалахнуло світло* (Г. Вдовиченко).

ПОКЛА́ЦУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покла́цувати** і звуки, утворювані цією дією. *З характерним поклацуванням б'ють ворожі самоходи, замаскувавшись десь по вибалках за дамбою* (О. Гончар); *Поклацування лічильника й спалахи цифр свідчили, що робота йде успішно* (Н. Околітенко); *Із кімнати батьків чулося розмірене поклацування — тато сидів за комп'ютером і, здавалося, навіть не лягав* (І. Андрусяк).

ПОКЛА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Час від часу клацати. *Черговий і наглядачі розмовляли тільки пошепки та на мигах та поклацували пальцями умовні знаки* (І. Багряний); *Запала тиша. Чути було тільки, як шипить генератор і ритмічно поклацує компресор* (В. Владко); *Перекинувшись біля мене, мій новий знайомий почав діловито поклацувати зубами* (Р. Андріяшик).

ПОКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поклеї́ти.** *Бібліотека .. була невеличка і на всю величезну волость одна; книжки були зачитані, підклеєні, поклеєні.., та проте читати їх було можна* (Остап Вишня); *За плечима у Данила напханий усячиною лантух та рушниця, на ногах поклеєні великими латками .. гумові чоботи* (Григір Тютюнник); *Я завалююся на диван .. і втуплююся в поклеєну старими, де-не-де жовтіючими шпалерами стелю* (А. Кокотюха); // **покле́єно,** *безос. пред. У більшості класних кімнат поклеєно нові шпалери, пофарбовано парти, підлогу* (з газ.).

ПОКЛЕЇ́ТИ, е́ю, еї́ш. 1. Док. до **клеї́ти.** *Із залишків яскравого цупкого картону можна поклеїти красиві подарункові коробочки* (із журн.); [Б а б у с я:] *Учора вночі листки по селу хтось поклеїв* (Яків Баш); — *Ми впораємося за три дні .. Шпалери поклеїти — раз плюнути! А Мишко займеться фарбуванням* (І. Роздобудько).

2. Клеїти якийсь час. *Кого замість мене треба було запхати в психушку, то це Притулу .. Хай би поклеїв конверти* (В. Шкляр).

ПОКЛЕКОТА́ТИ, о́че, **ПОКЛЕКОТІ́ТИ,** отить, *док.* Клекотати, клекотіти якийсь час. *Приходить весна, і прилітають лелеки на наші подвір'я і села, покружляють, поклекочуть над річкою, лугами й летять далі* (із журн.); * Образно. *У Празі збунтувалися телевізійники .. Захищають свій інформаційний простір, проганяють нав'язану їм креатуру. І проженуть. А наші нікого не проженуть. Поклекотять і стихнуть* (Л. Костенко); // *безос.* —*Друзі!..* —*І вже, передаючись з уст в уста, покотилось далеко в поле, помчало, поклекотіло в інші, розтягнуті понад шляхом румунські батальйони й полки:* — *Він сказав* — *друзі!* (О. Гончар).

ПОКЛЕКОТІ́ТИ *див.* **поклекота́ти.**

ПО́КЛЕП, у, *ч., рідко.* Несправедливе обвинувачення; наклеп. [Ж и р о н д и с т:] *Хіба ж не ти мене в тюрму загнав своїм поклепом?* (Леся Українка); *Стара стала в зухвальну позу, взялася руки в боки і вибухнула потоком нових поклепів, що їх нашому мистецтву годі на папері й висловити* (Р. Доценко, пер. з тв. Ф. Купера); *У разі відсутності свідків злочину обвинувачення має розцінюватися як неправдиве (поклеп), тому штраф не присуджується* (з наук. літ.); *Іван Грозний, як відомо, охоче прислухався до поклепів одних бояр на інших і так само охоче пускав у діло своїх опричників* (із журн.).

ПОКЛЕ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поклепа́ти** 1. *Сапи і коси поклепані Щойно на плечі зняла* [мати] (М. Гірник); *Саму ж косовицю, навіть добре поклепаною косою, все ж таки найкраще проводити у ранні години, коли ще не спала роса, чому вчить і давня українська приказка "Коси коса — поки роса, роса додолу — коса додому"* (із журн.); // **покле́пано,** *безос. пред. До озера прилягає майже мікронапівпустеля: піски, де-не-де скріплені типчаком (травою, на якій поліщуки здавна перевіряли, як поклепано й відточено косу)* (з газ.).

ПОКЛЕПА́ТИ, поклепа́ю, поклепа́єш *і* покле́плю, покле́плеш; *мн.* покле́плять; *док.* 1. *що.* Док. до **клепа́ти.** *По обіді спочивали, Гострі коси поклепали* (з народної пісні); — *Таки гарно, а як поклепаєте зараз коси — піде ще краще* (М. Сиротюк); *Пора наставала гаряча, весняна: сапи полільницям поклепай, лопати, ножі для культиватора нагостри* (А. Михайленко).

2. *що.* Клепати якийсь час. *Часом і досі ще здається мені, що й зараз поклепай хто-небудь косу під моїм вікном, я зразу помолодшав би, подобрішав і кинувся до роботи* (О. Довженко).

3. *кого, діал.* Постукати, поплескати кого-небудь по чому-небудь. *Наум Безумович сам себе по колінах поклепав, Хоч не рад був, що сам на той дотеп не впав* (І. Франко); *Він поклепав свого коня по шиї* (О. Кобилянська); *Василенко весело поклепав мене по плечу* (Р. Федорів); *Я поклепав Барабаша по загривку* (Л. Кононович).

ПОКЛЕ́ПНИК, а, *ч., рідко.* Той, хто зводить поклеп на кого-небудь; наклепник. — *На суді мій Нахман довів свою чесність. Його виправдали й випустили на волю, а поклепника кинули у в'язницю* (З. Тулуб); *Закон має стати суворішим щодо поклепників* (з газ.).

ПОКЛЕ́ПНИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **покле́пник.** *Моя сусідка скандалістка та поклепниця.*

ПОКЛИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Піти клигаючи. *Стоїть* [парубок], *як скам'янів, та побілів-побілів. І вже не скоро, дивлюсь, поклигав кудись, як неживий* (А. Тесленко); *Сеспель вийшов з лікарні, похнюпившись поклигав вулицею. Нічого втішного йому не сказали* (Ю. Збанацький); *— Мороза при мені вбило, — чулося в гурті поранених біля колодязя, куди, спираючись на дрюк, поклигав Духнович* (О. Гончар); *— Зажди до ранку! Приїдуть уранці хлопці — вони тебе і напоять, і нагодують!.. З цими словами він поклигав до будинку* (В. Малик); *Обидва, — покалічений, .. підпираючись моїм дубчаком, малий з кошиком риби, — поклигали на село* (Є. Пашковський).

ПО́КЛИК, у, *ч.* 1. Прохання, запрошення або вимога прийти, з'явитися куди-небудь і т. ін. *Це наче з-під землі донісся до неї глухий Ониськів поклик: — Явдохо! Явдохо! а йди лиш сюди* (Панас Мирний); *Зайти до кухні без поклику Хани не смів ані Куна, ані Лейбуньо, доки вона була в кухні* (І. Франко); *Те, що євнух з'явився за першим покликом, вдовольнило султана: може, ця людина буде його першим слугою і порадником?* (Р. Іваничук); *Таксист зупинився на перший поклик піднятої руки* (О. Шугай); // *перен.* Притягальна сила чого-небудь. *Він серцем чує, як з глибоких долин, де киплять ріки та рвуть береги, з тихих осель і царинок котиться вгору, на поклик весни, жива хвиля худібки* (М. Коцюбинський); *Так, це тільки берег Великого океану, заповітне місце, звідки чути поклик просторів, неспокійних доріг* (О. Гончар); *Поклик робити добро мусить бути не обумовлений, не підказаний, він мусить бути в самій природі людини* (В. Шкляр).

2. Прохання або вимога діяти певним чином, узяти участь у чому-небудь. *Треба напружити всі сили, гукнути поклик до всіх, кому дорога ця справа* (Панас Мирний); // Заклик, відозва, гасло. *Треба підняти всеєдиний рух з одним покликом, з єдиним гаслом: воля Сонячній машині!* (В. Винниченко); // Сигнал; наказ, команда. *Так на поклик муезина* [муедзина] *правовірний починає молитву...* (Леся Українка); *— Не шкодуйте шабель, молодці! — злітав попереду призовний поклик Богуна* (Я. Качура); *Місто дише напружено Навіть у сонній млі. Чуєш ти поклик, друже: — На кораблі!* (М. Рильський); *Ще вранці — на поклик першого гудка — застрайкували найбільші заводи* (Ю. Смолич); *— В атаку! В атаку! В атаку! — Немов у відповідь на цей поклик, весь плацдарм загримів канонадою* (О. Гончар); // Звук, крик, що кличе, застерігає і т. ін. *Птруа... птруа!.. Горляний поклик все навертає крайніх* [овець] *в отару, тримає повідь у берегах* (М. Коцюбинський); *До Мирона кидаються з шаблями; серед покликів чути: "Мовчать! Розсічемо!"* (М. Зеров); *Води напившися з ясного джерела, Вертаються вони під поклики пастуші, І хитро щуляться у перволітків уші... Хвилина — і табун мов буря понесла* (М. Рильський).

3. Те саме, що **ви́гук** 1. *Ввесь народ викликував гучним покликом, славлячи Господа за основу Господнього дому!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З іскрами радості в чорних оченятах, з веселим покликом: "Їдемо, їдемо, на виноградник їдемо!" — вони зірвалися з-за столу* (М. Коцюбинський); *Якщо прийде журба, то не думай її Рознести у веселощах бучних, За столом, де веселії друзі твої П'ють-гуляють при по́кликах гучних* (Леся Українка); *Чути довкола сміх і дівочі поклики* (Василь Шевчук); // Про звуки, які видають деякі птахи, звірі і т. ін. *І вдосвіта, під ніжний поклик вудвуда прокинувшися на сіні під клунею, я довго подивлявся крізь вишневе листя — як сіріло і ясніло синє небо* (Ю. Яновський); *Прокидались морські птахи й різкими покликами вітали день...* (Н. Королева); *— Кру-кру! — лунає поклик журавлів, І слід по них в німому небі тане* (М. Нагнибіда); *Кінь .. радісно заіржав, і, мовби зроджена тим конячим покликом, з хижі виповзла на світ Божий чудернацька постать. То був невисокий, обідраний дощенту чоловічок* (П. Загребельний).

◊ **За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́)** *див.* **велі́ння.**

ПОКЛИ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покли́кати.** *До нашого столика покликаний був кухар* (В. Домонтович); *За хвилину вони йдуть вже всі троє .. в бік відділу підстаршин, звідкіля щораз відходить хтось покликаний до намету* (О. Лисяк); *І от, покликаний до бою, я взяв тоді в солдатську путь лише саму військову зброю* (М. Упеник); *В Нетесі він пізнав самого себе — невмілого, але покликаного на гарячу, велику справу* (М. Рудь); * Образно. *Не було на тобі вини, що покликана в цей світ — не любов'ю* (О. Забужко); // **покли́кано,** *безос. пред. Незабаром покликано було гостей до вечері* (Леся Українка); *Мене покликано сюди на консиліум до хворих* (Ю. Смолич); *Перший раз я приїхав, і матері полегшало, вернувся в Академію, а за місяць мене знову покликано* (Ю. Мушкетик); *Герої цієї скоромовки не помилилися, а вирушили в дорогу саме тоді, коли їх і було покликано* (І. Андрусяк).

2. *у знач. прикм.* Який має, відчуває покликання до чого-небудь; здатний на щось. *Я почуваю, що я покликаний до якоїсь ширшої й вищої діяльності* (І. Нечуй-Левицький); *Я побачив перед собою людину, покликану для діл сміливих і небезпечних* (Л. Смілянський); *Я покликаний дбати про людські душі, а не про блага земні* (І. Білик).

3. *у знач. прикм.* Признач. або обраний для певної мети, що-небудь зробити, виконати і т. ін. *Хіба тим очам занурюватись у глибінь книги, в сховище великих думок, покликаних рухати світом?* (В. Підмогильний); *Мистецтва покликані виражати почуття епохи, і тому кожному з них потрібна своя поезія* (О. Довженко); *Обранець .. покликаний дати нам дороговкази і точки відліку* (В. Діброва); *— Гадаю, він підробив кілька листів, записок чи документів, покликаних скомпрометувати певну особу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОКЛИ́КАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **покли́каний** 2, 3. *Шевченківське у Василя Симоненка не тільки глибока належність народові, полум'яна любов до України і гнів проти її ворогів, влада правди над його душею, — а й покликаність висловити те, що народжується в людських умах і душах, але чого ще ніхто не зважився сказати* (І. Дзюба).

ПОКЛИ́КАННЯ, я, *с.* 1. Внутрішній потяг, здатність, схильність до певної справи, професії. *Писала Галя й зять до "коханих родичів", що Славко не поробив ніяких іспитів, .. що він не думає братися за науку, бо не має до того покликання* (Л. Мартович); *— Вишукувати таємниці — моє ремесло, моє покликання* (О. Тесленко); *— Читаючи ваші твори і слухаючи ваші міркування, я стверджую.., що ви є письменником з покликання* (О. Шугай); *— Я добровільно зрікся престолу і вважаю це своїм найрозумнішим учинком .. Влада не моє покликання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Учителька справді мала покликання навчати дітей, я досі з приємністю згадую її* (В. Єшкілєв); *— Колись і я вважала, що у стосунках все має бути інакше: вибір за бажанням, робота — за покликанням, діти — від кохання, шлях — разом* (І. Роздобудько).

2. Роль, призначення кого-небудь у житті, існуванні. *Розуміла* [Л. Українка] *покликання своє: поезією-зброєю служити боротьбі за соціальне і національне визволення народу* (М. Рильський); *Велике покликання матері народити людину, але найвеличніше — народити й виховати не вовка, а друга, не хижака, а брата* (О. Довженко); *Треба кожен вчинок і кожне слово зважувати на терезах своєї долі, свого покликання на цій землі* (Василь Шевчук); *Будьмо гідні нашого чину й покликання* (В. Шкляр); *Тут присутні свідомі свого покликання люди* (М. Матіос).

3. Дія за знач. **покли́кати.** *Чому покликання сумні ніде ніхто не чує в світі?* (П. Мовчан); *Місце призначення визначається часом покликання* (К. Москалець).

ПОКЛИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поклика́тися;** посилання (у 3 знач.). *Для ряду науково-дослідних праць останнього часу характерні покликання на численні архівні фонди, дані про які не відповідають їх сучасному зміненому опису* (з наук. літ.); *Усі покликання друкуються на тій сторінці, якої вони стосуються. Не бажано розривати покликання та переносити їх на іншу сторінку* (з навч. літ.).

ПОКЛИ́КАТИ, и́чу, и́чеш, *док., кого і без прям. дод.* 1. Док. до **кли́кати** 1; звернутися до когось. — *Марто! Марто! — покликав старий* (Марко Вовчок); *Стрибог став собі в дверях, оглядав людей і думав над тим, кого би йому покликати* (Л. Мартович); *Поважної ходи Роман не знає: поклич його — підбіжить з підскоком* (С. Васильченко); *Молодиця промовчала, потім через добру хвилину покликала: — Сильвестре!* (Р. Андріяшик); *Тримайся, Хомо, зараз я всіх поклику* (Ю. Андрухович); — *Тєгі-тєгі! — покликав я гусей, і вони підійшли до мене зовсім близько* (І. Багмут); *З мазанки хтось покликав псів* (Люко Дашвар); * Образно. — *Не треба. Не печалься. Не дивись. Його покликав спокій...* (І. Жиленко).

2. *також з інфін.* Запросити когось прийти, з'явитися куди-небудь з певною метою, для виконання якоїсь справи і т. ін. *Марне, брате, не вигляне Чорнобрива з хати. Не покличе стара мати Вечеряти в хату* (Т. Шевченко); *Покликали його раз до двору дрова різати* (М. Коцюбинський); — *Я хотів би, щоб ви покликали на допит начальника* (Д. Бузько); — *Обживетеся на новому місці, так ще мене й у гості покличете* (Григорій Тютюнник); *Згодом Миколу покликали на засідання художньої ради* (В. Шкляр); *На вас вчинено напад і мій обов'язок покликати міліцію та лікарів* (А. Кокотюха); *Зранку ж бабуся Катя побурчить, бабуся Леся полає, та й усе. Одразу ж і до столу покличуть, снідати* (І. Андрусяк); * Образно. *Пройшла осінь і зима, настала весна — довгождана, тепла й пахуча і покликала зраділих хліборобів у степ* (І. Цюпа); // *за кого, ким і т. ін., розм.* Попросити когось стати, бути ким-небудь. *Тільки що вдарили в дзвін до утрені, вже він і скочив, і розбудив пана писаря Пістряка, Ригоровича, що покликав його у старші бояри* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г а п к а:] *А що, кого покликав за куму?* [В а с и л ь:] *Степаниду* (М. Кропивницький).

3. *до чого, на що і з інфін.* Звернутися до когось із закликом узяти участь у чому-небудь, залучити до виконання важливого завдання. *А сурма до бою покличе, за край свій ми станем грудьми* (В. Сосюра); *І Ґонта приніс у жертву все... і пішов на служіння Нації, бо його покликала на це діло Доля...* (І. Дзюба); *Бог покликав нас до миру, бо Він і є мир, не війна* (Валерій Шевчук); *Життя покличе кожного з нас до великої дії на полях битв зі зброєю в руках за одвічний ідеал нашого народу — за свободу, національну незалежність та суверенність* (О. Шугай); *Попередньо кожен поклявся найстрашнішою клятвою.., що визнає результати жеребкування і гідно прийме посаду, на яку його покличе до служіння Великий Український Народ* (В. Кожелянко); * Образно. *Солдатами ми будемо довіку, Які б нас не покликали фронти!* (І. Нехода); // Те саме, що **призва́ти** 1. *На початку тридцятих років мене покликали в армію на перепідготовку* (Т. Масенко); *Незабаром після того, як я врятувався з в'язниці, мене покликали до війська* (Ю. Винничук).

Кли́кати / покли́кати на суд (до су́ду) *див.* **кли́кати; (1) Покли́кати до життя́** — дати поштовх до розвитку; збудити. *Це він, це його мегало-, гіганто- та ампіроманія, його галюцинативне безсоння вкупі з передчуттями другої, а відтак і третьої, остаточної, світової війни покликали до життя цей ще один модернізаційний проєкт* (Ю. Андрухович); *Згадайте Ґадамерове: дати чомусь ім'я — отже, покликати його до життя* (С. Жадан); **Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності** *див.* **притяга́ти; Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл)** *див.* **проси́ти.**

ПОКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Те саме, що **вигу́кувати.** *Кличе* [козак], *добре покликає: "Ой, ріки .. ви, ріки низовії, Помошниці* [помічниці] *дніпровії! Або мені помочі дайте, Або мене з собою візьміте!"* (з думи); *А вколо, як музики, — Гурти пташок дзвінких. І кожна ж то співає, І кожна поклика: "Ой небо, ой безкрає, Ой річка, ой ріка!"* (М. Рильський).

2. *кого, на кого і без дод.* Звертатися до кого-небудь, кликати когось. *На турків-яничар, на бідних невольників покликає* [Алкан-паша]: — *Турки, — каже, — турки-яничари, І ви, бідні невольники!* (з думи); *"Брате милий, брате-соколоньку, Ти покинув сестру-сиротоньку, А я ходжу — покликаю, Як зозуля в темнім гаю: Ой, вернися з далекого краю!"* (Ю. Федькович); *Забриніть* [пісні], *задрижіть, полетіть І пірніть у криштальну блакить, У ясну, І заснулих людей ви будіть, Покликайте усіх вдалину, Вдалину!* (М. Рильський); *"Ой, пішов ти в море, Мусієчку, — голосила вона мовчки, — та й слід твій солона вода змила. Та коли б я знала та бачила, я б той слідок долонями прогортала та до берега тебе покликала"* (Ю. Яновський); // Згадувати когось, відзиватися про когось. *Їх стали люде знати, добрим словом покликати* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКЛИ́КАТИСЯ *див.* **поклика́тися.**

ПОКЛИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *діал.* **ПОКЛИ́КУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПОКЛИ́КАТИСЯ,** и́чуся, и́чешся, *док.* Указувати на кого-, що-небудь для підтвердження або виправдання чогось; наводити що-небудь як доказ; посилатися (у 1 знач.). *Я покликався на дурних свідків, що замість очистити мене, заплутали мене ще в дві інші паскудні справи* (І. Франко); — *І як же ти можеш покликуватися на читанку Пророка, коли не віриш у нього? — Але ти віриш, —* *відповіла* [Роксоляна] *так природно і весело, що роззброїла його* (О. Назарук); *На суді не було ніяких речових доказів злочинів, навіть чомусь не фігурував щоденник Єфремова, на який часто покликалась звинувачувальна сторона* (Б. Антоненко-Давидович); *Помічник завжди може покликатися на те, що відхилення від первісного плану — провина не його особиста, а проміжних інстанцій* (Е. Андієвська); *Атеїсти покликаються на природу, від якої нібито все походить, в тому — й людина* (О. Шугай); *Коли його спитати, на якій основі він це говорить, то покличеться на авторитет дуже поважних громадян, котрих назвати не сміє, бо йому це сказано у великім секреті* (А. Чайковський).

ПОКЛИ́КАЧ, а, *ч., іст.* Особа, що привселюдно оголошувала що-небудь, сповіщала про щось. *Процес християн .. відбувається на дальшому кінці арени (за сценою), про нього сповіщає голос покликача судового* (Леся Українка); — *Не розходьтеся! Не розходьтеся! — вигукували султанські покликачі* (З. Тулуб); *Оглянувшися на село — чи нема покликачів із управи, — Магазаник .. все думає про хутірець, якого вересень обметав першою прозолоттю верб, зеленим подихом отави і бабиним літом* (М. Стельмах); // Той, хто викликає кого-небудь. *Варварі нетерпеливилося, й вона прислала знову покликача* (Василь Шевчук); // Особа, яка має призначення, роль, завдання у житті. *Життю потрібні покликачі, оборонці старих методів облуди або вигадники нових* (В. Підмогильний).

ПОКЛИ́КНУТИ, ну, неш, *док., кого, що і без прям. дод.* Однокр. до **поклика́ти.** *Старий батюшка наприкінці парастасу підняв голос і голосніше покликнув "вічную пам'ять" небіжчикові* (І. Нечуй-Левицький); — *Я чула, як ти про мене розпитував, от я й прийшла до тебе. Ти радий? — Радий, дуже радий! — покликнув Павлусь і простяг до неї обидві руки* (Леся Українка); — *Хто за нами? — покликне ще раз батько Пугач* (П. Куліш); — *Марусю! — покликну. — Се ти? Тая покірлива?..* (Марко Вовчок).

ПОКЛИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покли́кувати** і **покли́куватися.** *Я .. давнійше* [раніше] *уважав згадки Вячеслава про якісь покликування його до Київа* [Києва] *Ізяславом за вигадку* (М. Грушевський); *На території розпочались утиски уніатів. Ще у 1656 р. московські посли на переговорах з поляками зазначали: "Унія повинна бути скрізь і в найкоротшім часі винищена без ніякого покликування на дипломи і привілеї, що їх давали уніатам королі"* (з наук. літ.).

ПОКЛИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *кого і без прям. дод.* Вигукувати час від часу, покрикувати; кликати (у 1 знач.) час від часу. — *Рист! рист! — покликують і собі вівчарі...* (М. Коцюбинський).

2. Вигукувати що-небудь з почуттям, з хвилюванням. *Багато хто покликували піднесеним голосом у радості...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Народ же, що йшов попереду й позаду, покликував, говорячи: Осанна сину Давидовому: Благословен грядущий в ім'я Господнє* (з рел.-церк. літ.).

3. *кого, що.* Звертатися до когось, кликати кого-небудь, що-небудь; запрошувати, викликати куди-небудь. *Неурядових виборців спиняють як мож* [можуть] *від голосування, а коли належать вони до армії, то перед голосуванням покликують їх до війська* (І. Франко); *Петро хоче Пазю скаржити до суду та й покликує на свідків панотця й Славка* (Л. Мартович); *Вона покликує свідків, і ті доказують, що я в блуді...* (М. Яцків); *Устим людей покликує: — Сини, Виходить так, ми люди не останні! Ми тут зійшлися, месники бідноти, Окривджені панами кріпаки* (А. Малишко); * Образно. *Серденько кволе до часу постаріло, Марно минуле до себе покликую* (П. Грабовський); *Мимо скроней вдень йдуть промені ускісні, і чути, як вони покликують весну* (П. Мовчан); *Зелено-золотавою крисанею ліс тягнувся до сонця, що покликувало вечір із-за гори* (М. Андрусяк).

4. *кого і без прям. дод., діал.* Закликати, агітувати кого-небудь до чого-небудь. *Я .. ходив гордий, мов князь, з лентою на грудях, співав, захоплювавсь, агітував... покликував до бою й ненависті, ораторствував* (О. Кобилянська).

ПОКЛИ́КУВАТИСЯ *див.* **поклика́тися.**

ПОКЛИНЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **клинцюва́ти.** *"Не мені, — каже* [батько], *— буде, дак моїм дітям". Поклинцював її* [хату], *грузом набив, обставив очеретом навкруги, щоб тепліше* (Ганна Барвінок).

ПОКЛІ́Н, ПОКЛО́Н, ло́ну, *ч.* 1. Нахиляння голови або верхньої частини тулуба (на знак вітання, поваги, подяки, під час молитви і т. ін.); уклін. *Надя, сидячи на балконі, здалека могла бачити свого залицяльника й привітно осміхатися на його увічливі поклони* (А. Кримський); — *З якими вістями, пане полковнику? — спитав нетерпляче князь Ярема, махнувши рукою на поклін і привітання полковника* (Я. Качура); *Вони швидко хрестяться й одважують низькі поклони, коли з вівтаря чується піднесено-твердий голос отця Йосипа* (Б. Антоненко-Давидович); *Знахар закінчив перев'язувати руку й пішов з легким поклоном* (І. Білик); *Я схилив голову в поклоні до всіх присутніх* (О. Шугай); *Офіцер легенько вклоняється. Тільки військові вміють так вклонятися, одразу видно, що це поклін* (Г. Пагутяк); *Віштванатан Сідх вітав Інну на східний манер — низьким поклоном, приклавши руки до грудей* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Вітання, найкращі побажання, які передають кому-небудь у листі або через когось; привіт (у 1 знач.). *Міцно і щиро стискаю Вашу руку. Вашій мамі низенький поклін від мене* (Леся Українка); *Від братів твоїх далеких Я привіз поклони* (М. Зеров); *Ближчі друзі .. Тарасові Григоровичу листи й поклони переказували* (О. Іваненко); — *Митрович поклін батькові передає... Запрошує приїхати... А батька ж немає... Ось скоро два роки...* (М. Дашкієв); *Прошу вспокоїти Мотрону. Мій поклін їй і шана найвища* (П. Загребельний).

3. *розм.* Принижене прохання. — *Та я ж осе до нашого пана з поклоном. Будь ласка, паночку, зарятуйте... Дайте капельок* (Панас Мирний); — *Оттак!.. Ти, браток, як генерал! Великої честі доскочив. Сам великий начальник не їсть і не спить — все прибігає з поклоном...* (І. Багряний); — *Думаєш, мені оце хотілося їхати кланятись? Еге, в печінках мені ці поклони. Але я вже пожив, знаю, що гонором нічого не візьмеш* (В. Шкляр); *Їхав тепер гетьман на поклін до затятих ворогів своїх... І не відомо, що більше пекло гетьманову душу — чи то сором від самої думки здаватись, чи насуплені погляди сердюків* (Д. Білий); — *Лікарня стоїть без світла. Може би, знов до Києва... До того поважного депутата на поклон...* (Люко Дашвар).

4. *заст., розм.* Вітання з подарунком. — *Що ж, тіточко, як великому панові доведеться, що йому на поклон понести?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А він їй поклін дає, коня вороного, вона йому поклін дає, хусточку шовкову* (П. Чубинський).

Дозе́мний (земни́й, низьки́й *і т. ін.)* **уклі́н (поклі́н)** *див.* **уклі́н; Іти́ (ї́хати, бі́гти** *і т. ін.)* **/ піти́ (пої́хати, побі́гти** *і т. ін.)* **з покло́ном (на поклі́н)** *див.* **іти́; Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н** *і т. ін.)* *див.* **сла́ти**[1].

◊ **Би́ти / вда́рити покло́ни** *див.* **би́ти; Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти,** *заст.* **поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н)** *див.* **віддава́ти; Поби́ти покло́ни** *див.* **поби́ти; Покла́сти покло́ни (поклі́н)** *див.* **покла́сти**[1]**; Положи́ти покло́ни (поклі́н)** *див.* **положи́ти; (1) Поясни́й покла́н** — нахиляння верхньої частини тулуба, при якому простягнута рука торкається землі. *Бабусі одна по одній низько вклоняються їй, поясним поклоном, як черниці, і простягають до неї свої руки* (В. Домонтович).

ПОКЛІ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* Кліпати якийсь час; кліпнути кілька разів. *Сиз трохи покліпав, протер очі і побачив: під стіною, на розкішному кріслі, сидів могутній витязь у дорогій царській одежі* (В. Близнець).

ПОКЛІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Кліпати час від часу. *Вернулася* [Орися], *підбігла до нього і, радісно покліпуючи мокрими віями, .. несміло потяглася до нього, як прибита грозою билиночка до сонця* (Григорій Тютюнник); *Білі вії чоловічка покліпували* (Валерій Шевчук); * Образно. *Покліпує з-за хмар місяць, кидає шматки розбитого свічада — жовтого, блискучого — на смоляне тло вулиці* (С. Добровольський).

ПОКЛО́Н *див.* **поклін.**

ПОКЛОНИ́ТИ[1] *див.* **поклоня́ти**[1].

ПОКЛОНИ́ТИ[2] *див.* **поклоня́ти**[2].

ПОКЛОНИ́ТИСЯ[1] *див.* **поклоня́тися.**

ПОКЛОНИ́ТИСЯ[2], онюся, о́нишся. Док. до **клони́тися** 1. *Понад шляхом поклонилися жита, бур'яни — з хмари тягне холодним цупким вітром* (І. Вирган).

ПОКЛОНІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поклоня́тися** 5. *Язичеська релігія була поклонінням природі* (І. Нечуй-Левицький); *Наче в казкову альтанку, ввів до неї* [весільної вітальні] *султан свою Гюль-Хуррем і посадив для поклоніння і вітань* (З. Тулуб); *Не може Русь без ідола, без поклоніння* (Василь Шевчук); *Коли ж увійшли всі, кому належало бути присутнім на трапезі, й учинено поклоніння василевсові, посли розташувалися за окремим столом* (П. Загребельний); // Культовий обряд, який відправляють перед чим-небудь (зображенням божества, якоюсь святинею і т. ін.). *Пішов князь Володимир на ятвігів, і побив їх, і прийшов з дружиною до Києва, і були великі веселощі й поклоніння богам нашим* (П. Загребельний); *Довелося написати медоточивого листа абатові Шелаку й просити його взяти участь в урочистій церемонії поклоніння мощам у Брело* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. Надзвичайно шанобливе, благоговійне ставлення до кого-небудь. *Тарас побоювався, чи не зіпсувало часом загальне поклоніння душу божественному арапові...* (О. Ільченко); — *Це брати Кирило і Мефодій, просвітителі, проповідники православ'я .. Вони достойні поклоніння* (Валерій Шевчук); *Я знала увесь спектр почувань інших людей до себе — від поклоніння до прокляття* (М. Матіос).

ПОКЛО́ННИК, а, *ч.* 1. Той, хто поклоняється кому-, чому-небудь як божеству, вищій силі, святині. *Для того вони взялися з таким завзятком до будови читальні, бо їм здається, що вони тепер поклонники якоїсь нової віри* (Л. Мартович); *Йому ще не вірилось, що так безслідно загинуло чудо, і от щось навіть вночі жене його в оці місця, все надіється: а може, знову потягнуться поклонники до скитка* (М. Стельмах); *Коли якесь божество вирішувало застерегти своїх поклонників од страшного лиха, то просто робилося видимим для людського ока й казало людям те, що надумалося сказати* (І. Білик).

2. Прихильник кого-, чого-небудь; пристрасний любитель чого-небудь; шанувальник. *Батько мій був великим поклонником Шекспіра* (Б. Лепкий); *Палкий поклонник Мусоргського, він* [М. Донець] *створив блискучі образи Досифея в "Хованщині" і царя Бориса в "Борисі Годунові"* (М. Рильський); — *Я глибокий і давній поклонник музичних талантів Лариси Павлівни!* (В. Домонтович); *Я стаю поклонником театрального мистецтва* (П. Загребельний); *Безсумнівно, що за життя він* [Іван Вишенський] *мав прихильників, навіть поклонників, які старанно його твори збирали й переписували* (Валерій Шевчук).

3. Той, хто залицяється до дівчини, жінки. *За оцим ось рогом підстеріг її знехтуваний поклонник і сказав, що вона розбила його серце* (Ю. Яновський); *Вона перша з сестер, хоч четверта з черги, почала одержувати любовні листи від поклонників, анонімні й за підписами* (Ірина Вільде); *Вона уявляла богемне паризьке життя, хвіст поклонників і коханців* (О. Іваненко); — *Людочко, чому вам так тяжко? Адже це не через настирливість вашого поклонника?* (М. Дашкієв); // Той, хто любить упадати за жінками. *Ротмістр першим порушив мовчанку .. — Яке чарівне створіння! .. Зауваження .. делікатніший поклонник висловив би хоч притишеним голосом* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОКЛО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **покло́нник** 1, 2. *Я купила собі жіноче вбрання з узбецького шовку, і воно виграє всіма барвами сонячного спектра, так що я в ньому нагадуватиму древню поклонницю вогню* (П. Загребельний); *Я не абсолютна (далеко ні!) поклонниця Метерлінка і взагалі "модерни", але в трьох драмах сього автора я справді бачу нові елементи штуки, скомбіновані з великим талантом* (Леся Українка); *В коридорах, після уроків, Старова завжди дожидалась юрба поклонниць* (О. Ільченко); *Поклонниці буквально засипали його листами* (Г. Тарасюк); // Та, хто залицяється до чоловіка, парубка. — *Всі мали серед гімназисток поклонниць і користувалися цим* (Р. Андріяшик).

ПОКЛОНЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОКЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док.*, *що, розм., рідко.* Те саме, що **клони́ти** 1, нахиляти. *Найперша ж річ була в його* [нього] — *думати та гадати, як його тут визволитись .. Оце він своїми тільки власними руками щодень, щоніч, що, може, година, шторхаючи стіну, начеб трохи поклонив її* (Марко Вовчок).

ПОКЛОНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОКЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док.*, *до кого, кому, фольк.* Кланятися, передавати вітання комусь. *То не сива зозуля закувала, як сестра до брата з чужої сторони поклоняла* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКЛОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОКЛОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док., кому і без дод.* 1. *перев. док.* Робити поклін, уклонятися на знак привітання. *Хоч і підійшов* [сотник] *до людей, що перед ним усі шапки познімали і поклоняються йому, а він іде собі, надувшись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я ішов. Ти поклонилась. Приглядаючись так пильно: "Добрий день! здорові будьте!" — Привіталася прихильно* (А. Кримський); *Зібрання вчених схвальним гомоном привітало відомого астробіолога. Вона поклонилася всім разом, посміхнулася до Василя* (О. Бердник); *Вам поклониться дитина* [прикарпатського села], *І дідусь сивоголовий Скине шапку перед вами — Чи знайомі ви, чи ні* (Д. Павличко); *Поклонилися сумному акторові, пішли вниз схилом* (Люко Дашвар); [Д і к е о п о л ь:] *Слід гостя привітати. Поклонись йому* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана); // *за що.* Уклонятися, виявляючи свою вдячність кому-небудь. *Поклонилась Маріулі За науку в ноги, Попрощалась з циганами, Помолила[сь] Богу; Та й пішла собі, небога, На свою країну* (Т. Шевченко); — *Людям поклонися за честь,* — *шарпонув* [коваль] *до себе чоловіка загрубілою від огню і заліза рукою* (М. Стельмах); *Згадавши про стареньку, вбиту горем неньку, всі рушили у ванькир, щоб поклонитися їй за славного сина, великого трудівника і патріота* (Г. Тарасюк).

2. *перев. док.* Передавати вітання кому-небудь; засвідчувати усно чи письмово свою повагу до відсутнього. *Ой у полі роман-зілля через межу похиляється — Чую через люди, що мій милий поклоняється* (П. Чубинський); *Гей, молоді козаченьки, Котрий буде в місті, Поклоніться матусеньці, Нещасній невістці* (з народної пісні); *Я був би дуже радий, коли б Ви написали мені, .. як там Іван Богатчук, Мельник і другі мої знакомі. Поклоніться їм од мене* (М. Коцюбинський); *То мій брат. Поклоніться йому від мене* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *тільки док.* Принижено попросити чого-небудь, про щось і т. ін. — *Не печаль свого серденька, Катре моя мила, годі! Я для тебе на все зважуся. Я поклонюся ще твоєму батькові* (Марко Вовчок); *Щоб зберегти свій народ, гордий Данило Галицький мусив поклонитися ханові Батию і платити данину* (В. Багірова).

4. *перев. док.* Відвідинами засвідчити глибоку шану, відданість кому-, чому-небудь. [П и л и п:] *Благословіть молодому в хату вступити, молоду звеселити: отцю, неньці поклонятися, до вінця споряджатися!* (М. Кропивницький); [Г а р к у ш а:] *Провештавшись двадцять два роки в Січі, схотілось мені навідаться у рідний край — глянуть на свій хутірець і поклониться батьківській і матчиній могилці* (О. Стороженко); *Хто б з панів не приїхав в повіт, кого б з чиновників не прислано, — не їдь на своє добро, не приймайся за своє діло, не поклонившись Красногорському владиці...* (Панас Мирний); *Іван Павло II облетів на гелікоптері своє рідне місто Вадовіце. Відвідав свій отчий дім, поклонився могилам батьків* (Л. Костенко).

5. Шанувати кого-, що-небудь як божество, святиню і т. ін. *Ти поклоняйся лиш землі, землі стобарвній, наче сон цей!* (Б. Антоненко-Давидович); *Він поклонявся кожній билиночці, кожній живій істоті* (В. Дрозд); *Половці, серед яких він народився і виріс, поклонялися вовкові, вважаючи його своїм предком* (В. Чемерис); *Колін не схожий на інших закоханих, він зовсім не ревнує Дейдру. Я підозрюю, що він не любить її у звичайному розумінні цього слова, а радше поклоняється їй* (О. Авраменко, В. Авраменко); [Є п и с к о п:] *Не плач. Лукавий раб — не вартий сліз. Він поклонився духом Прометею, а той єсть сатана, одвічний змій* (Леся Українка); // Схилятися перед ким-, чим-небудь, ставитися до когось, чогось з глибокою пошаною. *І промовляє критик: "Скинь кашкет! Он світич наш, він гріє і зоріє, Люби і поклоняйся: то — поет!"* (М. Зеров); *Молітесь, братія! Молітесь За ката лютого. Його В своїх молитвах пом'яніте. Перед гординею його, Брати мої, не поклонітесь* (Т. Шевченко).

◊ **Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися** *і т. ін.)* / **уклони́тися (поклони́тися, схили́тися** *і т. ін.) див.* **кла́нятися.**

ПОКЛОПОТА́ТИ, почу́, по́чеш, *док., рідко.* Те саме, що **поклопота́тися** 2, 3. [Г р и ц ь к о:] *Вони ще як учора до мене приїхали, то прохали поклопотати за їх* [них] *перед тобою* (Панас Мирний); — *Ти вчена: пани за тобою стоятимуть, до земського підеш: за вгород поклопочеш* (А. Тесленко); *А папери свої залиши мені: я вже тут поклопочу, бо я на фабриці активістка і всього доб'юся, що мені треба* (Д. Бузько); *Він похвалить тебе за відвагу й кмітливість, а може, додатково поклопоче перед земним Генштабом про твоє підвищення* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Може, й вас запросять до участі, якщо я поклопочу...* (Люко Дашвар).

ПОКЛОПОТА́ТИСЯ, почу́ся, по́чешся, *док.* 1. Клопотатися (у 1 знач.) якийсь час. [Д ж у л і я:] *Я віддана коханому своєму, І тому не можу бути я йому За вірного слугу, саму себе Не зраджуючи щохвилини. Годі! Піду поклопочусь для нього* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *про кого — що, за кого — що, також із спол.* щ о б. Док. до **клопота́тися** 1; виявити турботу, подбати про кого-, що-небудь. — *За мене, мамо, не клопочіться. Я сама за себе поклопочусь* (І. Нечуй-Левицький); — *Поклопочися про їхнє виховання* (В. Чемерис); — *Вона задоволена з моїх намірів допомагати їм і обіцяла поклопотатися про документи* (Ю. Винничук); * Образно. *Не журіться про завтрашній день, бо завтра за себе само поклопочеться* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

3. *за кого — що, перед ким, також із спол.* щ о б. Док. до **клопота́тися** 2; попросити за кого-небудь, домогтися влаштування якоїсь справи. *Добрі люди .. поклопоталися за бідну сироту, щоб узято її до сирітського дому* (Б. Грінченко); *Він просить, щоб Кость .. поклопотався за нього в наросвіті...* (Б. Антоненко-Давидович); *Пообіцяла* [Ліда] *поклопотатися перед директором, щоб він узяв Ганну помічницею їй, Ліді, в лимонарій* (В. Козаченко).

ПО́КЛУБ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **клуб²** 1. *Несподівано з далеких валів вибухнуло, і покотилося два поклуби білого диму* (М. Старицький).

ПОКЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поклюва́ти.** *Непрямою ознакою їстівної рослини можуть бути плоди, поклювані птахами, багато кісток, шкірок біля плодового дерева, пташиний послід на гілках і стовбурах, а також плоди, виявлені в гніздах і норах* (з навч. літ.); * Образно. *Переді мною лежав у труні звичайнісінький мертвяк — рудочубий і рідковусий, увесь покльований та побитий немилосердною віспою* (В. Чемерис); *Перед фасадом тюрмолікарні* [тюремної лікарні] .. *червона стіна катеринівського корпусу, на рівні людського серця густо покльована кулями* (В. Рубан); // **покльо́вано,** *безос. пред. А скільки було потрусно* [довгоносиків] *та покльовано курячими дзьобами!* (М. Руденко).

ПОКЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покльо́вувати.** *Рівень температури у фазі дозрівання та покльовування індичати впливає на його подальшу життєздатність* (із журн.); *Рибалки кажуть, що зимовою вудочкою краще відчувається покльовування* (з газ.).

ПОКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* Клювати (у 1, 2, 4 знач.) потроху або час від часу. *Біля колодязя стрибали лиш горобці, покльовуючи щось під цямриною* (М. Коцюбинський); *Сидить пташок у пальцях, дзьобом соняхи покльовує* (І. Калинець); *Петько тим часом заходився кудкудакати коло рідних молодих чубарочок, покльовуючи щось у траві* (Г. Тарасюк).

◊ **Клюва́ти (клю́кати, покльо́вувати) но́сом** *див.* **клюва́ти.**

ПОКЛЮВА́ТИ, юю́, ює́ш, *док., що.* 1. Склювати все або багато чого-небудь. — *Ти не знаєш, хлопчику, де взялися пташки, шпаки і синички, — вони геть-чисто всі кубельця гусені на моїх яблуньках поклювали* (Остап Вишня); *Вже поклювали все насіння у нього* [соняшника] *горобці давно* (В. Сосюра); *Став він* [зайчик] *півня підкликати: — Треба шашіль поклювати!* (І. Нехода); *У нас її* [ікру] .. *не поклює птах* (І. Багмут); *Хлопець пройшов соняшниками з обмотаними чорним ганчір'ям головами, щоб горобці не поклювали, дійшов до кінця межі й зник між вербами у лозах* (М. Малиновська); // *безос. Закинув другу вудку .. І знову поклювало, і знову блиснула рибина* (Григір Тютюнник).

2. Клювати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Пролопотіла по лататті водяна курочка, зупинилась, поклювала щось .. і знову пострибала в ситняк* (Ю. Мушкетик); *Вона годувала курят, так мило ціпоніла* [казала “ціп-ціп”] *до них, що я ладен був сам стати когутиком, аби поклювати з її жвавих рученят* (М. Дочинець); *Я могла чемно відповісти, що обожнюю голубів, .. що сама готова стати одним із них, аби поклювати ті крихти* (І. Роздобудько); *Коли мені був один рік, мене поклювало стадо гусей* (В. Сосюра).

ПОКЛЮ́ЧЕНИЙ, а, е. Який поключився. *Якщо насіння поключене, то поливаємо ще в луночки перед висівом* (із журн.).

ПОКЛЮЧИ́ТИСЯ, и́ться. Док. до **ключи́тися.** *Насипала насіння розсади й цибулі в черепки, присипала землею й полила та проростила, а потім посіяла вже, як насіння поключилось* (Сл. Б. Грінченка); *Буряки зійшли де-не-де, решта насіння навіть і не поключилася* (І. Волошин); *Нарешті таки вгамувались вітри, пішли дощі, окропили землю, і зерно, поключившись, дало ріст* (І. Цюпа).

ПОКЛЯКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Клякну́ти, стати на коліна (про всіх або багатьох). *Не було кому тих дітей заходити, то вони припадуть до корови, пососуть її, поклякають коло матері та й плачуть* (І. Франко); *Почав* [Василь] *проказувати молитву, всі познімали капелюхи, поклякали в сніг і почали з одної душі слати до неба щирі звуки молитви* (А. Крушельницький); *Здивована Настуня сама пішла до кімнат своїх служниць .. На її вид одні низько похилилися, інші аж поклякали на землю* (О. Назарук); *Коли я здійняв пояс з револьвером, а стрільці, поклавши карабіни в сакристії, поклякали, щоб послужити мені до Служби — я почув хлипання під стіною* (О. Лисяк).

ПОКЛЯ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **покля́кнути.** [Г а л я:] *Ті рученьки маненькі, похололі, Поклякли од жаху, вп'ялись в мене...* (Л. Старицька-Черняхівська); *На просланім чапані, звівши поклеклі руки до сходу сонця, молився Ісен-Джан* (Іван Ле); *Поки писар грів біля вогню поклеклі пальці, полковник власноручно написав подорожнього листа* (Ю. Мушкетик); *Провідник заходився лежачи розтирати поклеклі руки, наче попік їх на вогні, а не на пронизливому холоді* (І. Білик); *Гули вітри. Тріщали поклеклі віти у ялин* (В. Стус); *В передобідню пору дорога повела нас поміж широких піль, де, обкурені рудим пилком, доспівали жита — поклеклі, безшелесні, рідкі* (Ю. Мушкетик).

ПОКЛЯ́КНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* покля́к, ла, ло *і* покля́кнув, нула, ло; *док.* 1. Заклякнути (про все або багато чого-небудь). — *Самі вже, будь ласка, скрутіть* [цигарочку], *а то в мене чогось руки поклякли* (С. Васильченко); *Ноги ще дужче обважніли, поклякли, ладні кожної хвилини зламатися в колінах і одмовитися слугувати надалі* (Г. Епік); *Коли над головами нарешті скреготнула важка кам'яна плита, вони так поклякли від холоду, що не могли рук угору простягти* (І. Білик).

2. *тільки 3 ос., розм.* Док. до **кля́кнути** 2. *Не тільки жито — й пшениця поспіла, а ячмінь аж покляк* (Панас Мирний).

ПОКЛЯ́СТИ́, поклян́у, поклянéш *і* поклену́, поклене́ш, *док., кого, рідко.* Те саме, що **проклясти́.** *Мене, молоду, кожен поклене* (П. Чубинський).

ПОКЛЯ́СТИ́СЯ, яну́ся, яне́шся, *ким, чим, на чому, діал. на кого, рідко в чому і без дод., а також з інфін.* Док. до **кля́сти́ся.** *Поклявся мені віддячити се* [врятування від смерті] *і додержав слова* (І. Франко); *До другого краю Бахчисараю твердими кроками відходили тіні двох дужих козаків, що поклялися віддати своє життя за щастя та волю України* (А. Кащенко); *Коли б Василькові хто загадав поклястися, то для нього була б найбільша клятва поклястися на батька* (А. Турчинська); *Все озеро було як на долоні. Мігель Хаунес міг поклястися в цьому!* (В. Владко); *Матроси схилялись на одно коліно перед клятвою і розписувалися. Всі розписалися, всі поклялися* (В. Кучер); *Поклялися вони іти все життя поруч, що б там з ними не сталося* (І. Цюпа); — *Поклянешся на землі?* — *Присягну, — кажу, — чим хочете* (І. Білик); *Поклянися на своїй святій книзі, що ти не продаси щита нікому, крім мене* (В. Єшкілєв); *Генерал Адріано Гусман зайшов до танцювальної зали..; він був без зброї, “як і поклявся мені честю солдата”, в супроводі своєї охорони — французьких дезертирів у цивільному* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див.* **присяга́тися.**

ПОКЛЯТЬБА́, и́, *ж.* Те саме, що **клятьба́** 1, 2. *Звернули* [хлопці] *на головний київський — Бабин торжок. Тіснява, крик, кінське іржання, рипіння возів, .. заморські пахощі й запаморочливий дух свіжої смаженини, несамовите різнобарв'я землі, води і дебрів, поклятьба і лестощі, погрози й благальність, вихваляння й зневіра, а над усім — брехні, обдурювання, крутійство* (П. Загребельний); *Твоє чоло було безхмарне, Як свічки лик при поклятьбі* (Д. Павличко); *І хто б з нас посяг* [посягнув] *у тяжку, скрижанілу годину Себе осквернити хоч сумнівом в тій поклятьбі* (Б. Олійник).

ПОКМІ́ТИТИ, і́чу, і́тиш, *що і без прям. дод., діал.* Док. до **кміти́ти** 3. *Покмітив князь, що Іван насміхається з нього, і весь спалахнув гнівом* (І. Франко); *Баба заговорилася і не покмітила, як станула на ногу Тополюковому сусідові* (Марко Черемшина); *Не була* [дівчина] *з хлопського стану, се він покмітив зараз* (О. Кобилянська); — *Все одно, що в хаті, що в лісі... — спокійно покмітив Держко* (К. Гриневичева).

ПОКМІ́ТЛИВИЙ, а, е, *діал.* Кмітливий. *Добре тому вчиться грамоти, в кого покмітлива голова* (Сл. Б. Грінченка); *Вона сіла за столом якнайдалі од писарші, з самого краєчку, і не зводила свого покмітливого цікавого ока з Ваті, писарші та Леоніда Семеновича* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКМІ́ТЬ, і, *ж., діал.* Ознака, прикмета. *За давнім пов'ір'ям, четвертого березня (у день преподобного Льва) не дивилися в небо, щоб не побачити падаючої зірки — це була недобра покміть* (із журн.).

ПО-КНИ́ЖНОМУ, *присл.* Як у книжках; як у книжній мові; книжною мовою. [Л у к е р і я С т е п а н о в н а:] *Не знаю, як воно виходить по-книжному, а ми потрапляємо за громадським розумом: як люде* [люди], *так і ми* (М. Кропивницький); *Стали* [робітники] *єднатись у громадки, гурти й товариства, добре впорядковані (в організації, як їх називають по-книжному)* (Леся Українка); — *По-книжному говорити навчився, — усміхнувся батько, смикнувши сивого вуса* (О. Бердник); *Аж задихався, сказавши так багато і по-книжному мудро: стояв, випростуваний, і світив поглядом, пильно зирячи в долину* (Валерій Шевчук); *Розпочала Муся свою “лекцію” (а сама, варто сказати, себе доктором Шерлом уявила — і збоку собою ж замилувалась, адже все відбувалося майже по-книжному!)* (І. Роздобудько).

ПОКНЯ́ЖИТИ, жу, жиш, *док.* Княжити якийсь час. *Святополк устиг покняжити в Києві всього рік. Уже 1016-го на нього пішов Ярослав на чолі новгородського війська та варязьких найманців. Святополк програв битву, і київський трон перейшов до Ярослава* (з навч. літ.).

ПОКНЯЗЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Князювати якийсь час. —*Добре, що ти живий на світі зостався, та що й в мене ноги знову є. Тепер ще покнязюєш трохи!* (з казки); *Це вже була влада. Був свій стіл, що його нарешті таки дочекався Ігор Святославич і міг тепер покнязювати всмак* (В. Чемерис).

ПОКОБЕНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *док., фам., рідко.* Кобенитися (у 1 знач.) якийсь час. *Полаялися, покобенилися та й розійшлися. Мешканці багатоповерхівки ніяк не можуть дійти згоди, хто повинен робити ремонт аварійних балконів* (з газ.).

ПОКОВАЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Ковалювати якийсь час. *Несторович був добрим господарем і майстром на всі руки: любив покравцювати, пошевцювати, поковалювати, — і нас навчав ремесел* (з газ.).

ПОКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покува́ти**[1] 2, 3. *У ясному надвечір'ї вони* [відроги] *не видаються тим скам'янілим морем, як учора. Ні, тепер це величезний шмат розпеченого, покованого заліза, що з заходом сонця .. синіє, а на горбах воно ще червоне, аж біле* (П. Воронько); *По вулиці, по широкій .. Бігли коні поковані .. Везли сани мальовані* (з народної пісні).

2. Дієпр. пас. до **покува́ти**[1] 4. *Козаки стали розбивати двері, і звідтіля вибігали поковані в кайдани люде* [люди] (А. Чайковський); — *Поковані!* — *шибнуло в голові. Між блідими обличчями арештованих неначе майнула білява чуприна Максима* (О. Лисяк).

ПОКОВБА́СИТИ, а́шу, а́сиш, *док., жарг.* Ковбасити якийсь час.

ПО-КОВБО́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ковбо́йському.** *Офіцер повернувся до мене, картинно, просто по-ковбойськи якось, поклавши руку на пістолет на поясі* (М. Кідрук); *Кухар узяв у руки великого ножа і вправно, по-ковбойськи, порізав м'ясо й овочі великими шматками* (із журн.).

ПО-КОВБО́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як ковбой, ковбої, за ковбойським звичаєм. *На ній було шовкове квітчасте плаття, на голові* — *солом'яний капелюх.., на шиї* — *строката хустинка, пов'язана по-ковбойському* (М. Томчаній); *По-ковбойському припасувавши рушницю біля ноги, посадовивши Діану за спину, він дворами виїхав на кільцеву дорогу* (М. Кідрук).

ПОКОВЕРЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Коверзувати (у 1 знач.) якийсь час. — *Воно, звісно, новоспеченому панові хочеться поковерзувати, а нам від того шкура тріщить* (Н. Рибак); *То ми, прості шляхтичі, можемо упокоритись, а магнатським синам се ганьба. От і мусять поковерзувати, покомизитись* (Г. Пагутяк); *Зізнаюсь, я теж трохи поковерзувала, аж доки лагідна рука пані директорки не лягла на мою голівку* (І. Роздобудько).

ПОКО́ВЗАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Ковзати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *По обіді, повертаючись з прогулянки додому, хлопці вирішили поковзати на річці* (з газ.).

2. *розм.* Почати ковзати (у 1, 2 знач.). *Дядько, шелестячи капшуками галіфе, поковзав по крутизні гори і невдовзі зник за соснами* (В. Дрозд).

ПОКО́ВЗАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Ковзатися якийсь час. — *А ви, товаришу голово, не хочете поковзатись під місяцем?* (М. Стельмах); *На вичовганій, затоптаній і скриженілій дорозі у личаках добре не поковзаєшся* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Почати ковзатися. *Спереду Михайло, слідом візниця* — *вони поковзалися крутою стежиною донизу, спускалися боком, тяжко дихаючи, пригальмовуючи...* (Ю. Хорунжий).

ПОКОВЗНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Те саме, що **посковзну́тися.** *"Недавно* — *поковзнувся якось, розтяг щось усередині, коло серця, і мало не вмер"* (С. Єфремов); *Оббігає Ільмарінен перше коло, легко й друге пробігає, та на третім поковзнувся на горбочку* (М. Драй-Хмара); *Я зробив невдалий рух, утратив рівновагу, поковзнувся і впав, розбивши голову об водогінний кран* (В. Кожелянко); *Я ж молода, може непогана, я жити хочу, я можу поковзнутися... і тоді прощай моє вчення. Покочуся по похилості до звичайного кінця* (Г. Хоткевич).

ПО́КОВЗОМ, *присл.* Плавно рухаючись по гладкій, слизькій поверхні; ковзаючи. *Дехто .. зривався з санчат і поковзом летів у пухкий сніг* (В. Малик); *Він поковзом шморгнув з горба в якийсь сад. Навколо пахло стиглими сливами* (Р. Андріяшик).

(1) Ві́льним по́ковзом — вільно ковзаючи. *Оглянувшись, він побачив, що з гори вільним поковзом мчить лижа, за нею котиться людина* (М. Трублаїні); **(2) Легки́м по́ковзом** — легко ковзаючи. *Ішли* [бійці] *легким поковзом, безшумно, в білих балахонах* (Я. Качура).

◊ **Тягти́ (тягну́ти) по́ковзом** *див.* **тягти́.**

ПОКО́ВКА, и, *ж., спец.* Заготівка, признач. для кування, або металевий виріб, одержаний у результаті кування. *Сам* [гетьман] *випробував засуви і залізну поковку на дубових дверях* (Іван Ле); *Це не жарти* — *робити поковку із злитка в двісті тридцять тонн!* (В. Собко); *Хтось із Федькових друзів.., дивлячись, як дядько Максим опускає рожеву поковку в цебро з водою, поцікавився:* — *А яку річ тяжче загартувати* — *тонку чи товсту?* (Є. Доломан); *Коли ж практика, тоді цілий день на ногах: .. заготовляємо поковки для зубил, молотків, плоскогубців, хвостовиків для мулярських кельм* (Григір Тютюнник).

ПОКО́ВОЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до кування *(див.* **кува́ння**[1]). *Встановлені закономірності дають можливість визначити внутрішній поковочний діаметр труби* (з наук. літ.).

ПОКОВТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Одне за одним, по черзі проковтнути всіх або багатьох, все або багато чогонебудь. *Собака в одну мить поковтала їх* [птахів], *навіть не жувала* (І. Нечуй-Левицький); *Вона надумала золото поковтати, а потім будинок підпалити* (В. Підмогильний); *Щука здохла від голоду. Й не поласувала рибками. Здихала, а їх не поковтала* (Ю. Мушкетик); — *Цей кяфир* [кяфір], *здається, мав заховані десь золоті монети і, щоб не пропали, хотів їх поковтати, та ось одну ковтнув і мучиться* (Ю. Покальчук).

2. *чого.* Ковтати що-небудь якийсь час. *Порфирій Іванович не зловживав його* [Бурди] *терпцем і, поковтавши два дні .. аспірин, брав свою гвинтівку й, кректячи, йшов на варту* (Б. Антоненко-Давидович); *Скільки з'їв Омелько ліків, скільки поковтав* (П. Глазовий); *Потім він .. випив міцної кави для бадьорості. І Тимкові дав поковтати, посмакувати* (Ю. Логвин); — *Ви могли б задовольнити свою цікавість, поковтавши сьогодні тисячолітнього пилу там, де ковтав його я* (П. Загребельний).

◊ **(1) Язики́ поковта́ти** — замовкнути (про всіх або багатьох). — *А батько терпить-терпить оте материне бурчання, аж доки не увірветься йому терпець:* — *Хтось же мусить сказати* [правду], *а то сидять всі мов язики поковтали!* (М. Циба); — *Слухайте, Чулак, а чого це наші сьогодні наче язики поковтали?* (П. Запаренко).

ПОКО́ВТУВАТИ[1], ую, уєш, *недок., діал.* Ко́втати час від часу; постукувати. *Сидів на ослоні згорблений майстер, поковтував бардою* (Марко Черемшина).

ПОКО́ВТУВАТИ[2], ую, уєш, *недок., що.* Потроху ковта́ти що-небудь якийсь час. *Він скочив у ліжко, загорнувся ковдрою й, поковтуючи зігріваючу рідину, занурився в читання книги* (І. Карпа).

ПОКОЄ́ВИЙ, а, е, *заст.* Те саме, що **покойо́вий.** *До княгині сирітку Малушу привели. Княгиня полюбила її більше своїх покоєвих бояринь і дівчат-своячок, що біля неї росли* (Б. Лепкий); *Сігурд зовсім не знав тутешніх покоєвих звичаїв* (І. Білик); *Долинський невдоволено почухмарився. Тоді до нього підскочив покоєвий і, вклонившись, почав щось швидко торохкотіти* (Валерій Шевчук).

ПОКОЗАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Козакувати якийсь час. — *Що ж ви, на Січ тікаєте, чи так покозакувати? — Рибалчимо, — незадоволено одрізав Савка* (З. Тулуб); — *Не вік же тобі наймитувати у Хуржика! Треба й покозакувати — повоювати!* (В. Малик); *Добре покозакував на своєму віці Гнат, але, відчуваючи наближення старості, покинув січове товариство, одружився та завів собі господарство* (Д. Білий).

ПО-КОЗА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-коза́цькому.** *Сиве волосся спадало* [в Семена] *кружком, по-козацьки* (М. Коцюбинський); *Як гинути, то чесно, як гинули батьки й діди, по-козацьки...* (Б. Лепкий); *Сам полковник, теж українець із походження, захопився, по-козацьки розправив свої вуса* (Д. Бузько); *Дядьки притихли, поопускали очі. Зняли казан з вогню і, по-козацьки сівши кружка, взялись до каші* (Василь Шевчук); *Жалко мені було мого маленького братика, хотілося щось зробити для нього ось тут, негайно, просвітити йому очі, дати волю і простір, щоб .. дивився на світ сміливо, по-козацьки...* (П. Загребельний); — *Ну що ж, поїхали — поховаємо сердегу по-козацьки* (Д. Білий).

ПО-КОЗА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у козака, як у козаків, за козацьким звичаєм; як козак, як козаки. *Обнялися, як давні друзі, по-козацькому — тричі навхрест* (І. Пільгук); *Костянтин з гуртом переодягнених по-козацькому наймитів приплив англійським кораблем до Туреччини* (Р. Андріяшик); *Бувало, настане субота, то Степан одягнеться по-козацькому, як оце тут, на знімку, — і гайда на друге село* (П. Запаренко); // *у знач. пред.* — *Билися вони на шаблюках! — оце по-чесному і по-козацькому!* (В. Чемерис).

ПОКОЗА́ЧЕНИЙ, а, е. Який покозачився. *З Остапом виїхав тонкогубий, гостроносий Семен Забуський, покозачений шляхтич* (П. Панч); *Після смерті Богдана Хмельницького на чолі Чернігівського полку стояв покозачений шляхтич Іоаникій Силич* (з наук. літ.).

ПОКОЗА́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покоза́чити** і **покоза́читися.** *Козацтво весь час чисельно зростало, йшов процес покозачення селянства, яке виривалося з-під феодальної юрисдикції, звільнялося від кріпацтва, визнавало тільки козацький лад* (з наук. літ.); *Новий шляхетський доплив поповнює Військо Запорозьке у 1649 та 1650 рр., коли почалося набагато масовіше покозачення шляхти Київського, Брацлавського та Чернігівського воєводств, які перетворилися на територію Козацької держави* (з навч. літ.).

ПОКОЗА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що.* Зробити козаком, козаками (у 1, 2 знач.). *Козацьке військо під проводом Івана Золотаренка вело діло до того, щоб прилучити здобуті території до Гетьманщини й покозачити людність, а московське правительство цього не хотіло* (з наук. літ.); // Зробити козацьким (про місцевість). *Сей князець теж був козацьким ватажком недавно, але тепер горів бажанием пімститися* [бажанням помститися] *козакам за те, що збунтували йому* [проти нього] *й покозачили його Паволоцьку волость* (М. Грушевський).

ПОКОЗА́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док.* Стати козаком, козаками (у 1, 2 знач.). *Щоб покозачитись, кажуть, буцім потрібно було лише проказати Оченаш* ["Отче наш"], *перехреститись і випити коряк горілки* (О. Ільченко); *Повстанці нарешті зрозуміли, що їх не приймають* [до реєстрів]. *Мрія покозачитися розвіювалась* (П. Панч); *Усі старші воїни у війську мали друзів, а вони обоє тільки-но покозачилися і ще нічого не знали* (В. Рубан); * Образно. *Працюючи .. в одній з редакцій наших ілюстрованих журналів, я мав нагоду особисто й письмово знайомитись із безліччю невідомих авторів, що вже літературно покозачились або саме стають на цю непевну путь* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОКОЇ́ВКА, и, *ж.* 1. Служниця, яка прибирає кімнати та виконує деякі інші хатні роботи, крім готування їжі. *Сніг мете степами, Вітер порохами, Покоївка в хаті робить те Щіткою своєю* (І. Франко); *За Юзею йшла покоївка з кошиком, повним стрічок* (Леся Українка); *Люба почервоніла: було неприємно, що мати знову гримає на покоївку чи куховарку* (П. Кочура); *Едик кидає речі куди попало, потрібно спеціальну покоївку, щоб доглядала за ним* (Ю. Мушкетик); — *Аліса сама прибирає в своїх кімнатах, вона не тримає покоївки* (О. Авраменко).

2. Робітниця в готелі, яка прибирає кімнати. *У процесі прибирання готелю покоївка використовує особливий візок, в якому є все необхідне: відсік для брудних речей, чиста постільна білизна й рушники, арсенал засобів для чищення й дезінфікування, губки та ганчірки різного призначення* (із журн.).

ПОКО́ЇК, у, *ч.* Зменш. до **покі́й** 1. *Він ускочив у свій покоїк, засвітив лампу, впав на ліжко* (І. Нечуй-Левицький); *Покоїк і кухня, два вікна в партері, На вікнах з квітками вазонки, В покою два ліжка, підхилені двері, Над вікнами білі заслонки* (І. Франко); *Розташувавшись абияк, нашвидку, в своїх двох покоїках, впорядкувавши свою дівочу постіль, Раїса рано лягла у ліжко* (М. Коцюбинський); *Час од часу юнак схоплювався, хутко ходив по тісненькому покоїку, повторюючи вголос вивчене* (Олесь Досвітній); *Леонтій мав у покоїку піч із плитою .. і раз у раз заходив туди погрітись* (Г. Пагутяк).

ПОКО́ЇТИ, о́ю, о́їш, *недок., кого, що, заст.* Оточувати спокоєм; берегти, пестити. *Я тебе не покину довіку, буду тебе покоїти, ніжити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дай людям дітей. Дай потомства, яке б мало міць, знало давнє й нагулювало свого, щоб мало втіху покоїти старість своїх...* (Г. Колісник); * Образно. *Ще далі... тиша славного кварталу, Де в куряві розкопаного валу Храм-мавзолей покоїть свій фронтон* (М. Зеров).

ПОКО́ЇТИСЯ, о́юся, о́їшся, *недок.* 1. Бути в стані спокою. *Гальванеску із зв'язаними руками покоївся в глибокому кріслі і, дарма що сидів у такій незручній позі, працьовито виконував роль ментора...* (Ю. Смолич); * Образно. *Сонце ще покоїлось десь за обрієм, а ми вже були на ногах* (Т. Шевченко); *Над морем із сірого крепу, В шовковій постелі багряній Покоїться сонце...* (М. Зеров); *Над Дунаєм і далеко поза Дунаєм солодко покоїлася приспана за ніч тиша* (Д. Міщенко); // Спокійно, нерухомо лежати на чому-небудь. *Кисті рук з обтягнутою, як у птиці, зморщеною шкірою покоїлися на грудях* (М. Дочинець); *У гунявої баби з білими металевими зубами, всохлою рукою, в'ялими грудьми, на яких покоївся крупний срібний медальйон, ми винайняли квартиру* (О. Ульяненко).

2. Бути похованим де-небудь. *Біля кладовища, де покоїлися батьки й діди Асизові, росло чимало горіхів* (З. Тулуб); *Стоїмо при священній могилі, де героїв покоїться прах — і над нами дерева похилі гомонять на квітневих вітрах* (М. Упеник); *Мої рідні .. вже давно покояться на нашому родинному кладовищі* (П. Загребельний); *Немає Ігоря в цьому світі, немає, ніц! В мармуровому саркофазі у храмі він покоїться* (В. Чемерис); *Цвинтар більше складався на окопище, аніж на місце, де покояться людські останки* (М. Андрусяк); * Образно. *Скільки шкаралупок-корабликів з тих, що снували між портами стародавньої Еллади і берегами Малої Азії, покоїться на дні Середземного моря!* (М. Білкун).

3. Бути схованим, зберігатися, міститися де-небудь. *Їй здавалось, що тепер ці великі очі випромінюють все те хороше і благородне, що довгі роки покоїлось глибоко в душі актриси* (В. Собко); *Хвилини не було вільної, щоб внести черговий запис до журналу воєнних дій. Про завітні зошити годі було й думати: вони покоїлися під надійною охороною* (Б. Левін).

4. *на чому.* Спиратися на що-небудь, мати опорою що-небудь. *Константинопольська Софія .. покоїлася на розгалужених підземних склепіннях, таємниця яких не розкрита ще й досі ніким* (П. Загребельний); *У Візантії набули поширення храми з банями на восьми опорах, де баня покоїться на системі тромпів* (з наук. літ.).

ПОКОЙО́ВИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **покі́й** 1; кімнатний. *Покойова дівчина ходила чисто вбрана* (І. Нечуй-Левицький); *Запитання .. ошелешило солдата, покойового слугу* (Іван Ле); — *Вона, прислухаючись, бере сінешні й покойові двері на клямки, а я розглядаю книгу, і мені мерхне в очах* (М. Стельмах); // *у знач. ім.* **покойо́вий,** вого, *ч.* Лакей. *"Ясний князь як захоче, то зробить тебе конюхом або своїм покойовим"* (А. Чайковський); *Верещака .. став тепер покойовим у Яна Казимира і справно доносив мені з Варшави про все, що там діялося* (П. Загребельний); *Ніхто із їхньої старшини теж не попожив покойовим у короля, не був слугою у кардинала* (Г. Колісник); // *у знач. ім.* **покойо́ва,** вої, *ж.* Покоївка (у 1 знач.). *Покойова Хвенька хвалилася, що бариня дуже гнівалася* (Панас Мирний); *Старша покойова наказала взяти килим і нести в двір. І ще двічі ходила за покойовою* (Ю. Мушкетик).

Покойо́ва па́ні *див.* **па́ні.**

ПОКОКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Кокетувати (у 1 знач.) якийсь час. *Думав, що Ольга пококетує з ним, поводить за носа, та й по всьому* (П. Колесник); *Можна звернутися до молодого Міха Чірича, трохи пококетувати з ним, і він буде ладен на все* (О. Авраменко); — *Ви мені відмовляєте?* — *вирішила пококетувати Марта. У слухавці зависла пауза* (І. Роздобудько); — *Ніякої інтриги з тобою. Пококетував би, чи що* (І. Карпа).

ПО-КОЛГО́СПНОМУ, *присл.* 1. *іст.* Як у колгоспі. *Зустріли Новий рік, як слід по-колгоспному, пишно та врочисто, з тостами, з промовами, з дотепами, з експромтами, — весело та радісно...* (Остап Вишня); *Ми по-колгоспному, значить, теоретично і практично повинні роз'яснити всім, що кожну путящу рослину треба неодмінно поліпшити агротехнікою* (М. Стельмах); — *А так, так. У нас по-колгоспному. Ми і їсти примусимо, і до роботи попросимо* (Ю. Збанацький).

2. *перен., розм.* Занедбано, неоковирно. *Лімузин потрапив у кадр, коли прямо з нього невибагливий автовласник почав продавати дари українських полів — цибулю і картоплю. Розкішний автомобіль, втім, і виглядає вже по-колгоспному: він весь в пилу і бруді* (з газ.).

ПОКО́ЛЕНИЙ, ПОКО́ЛОТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поколо́ти** 1, 3, 4. *Косарі .. натруджені долоні показували, порепані й стернею поколені ноги виставляли* (Л. Юхвід); *Наші босі ноги були геть чорні й поколені* (С. Андрухович); *Дивлюсь, і серце бистреє і мліє, і тремтить... багнетами поколота старшина вся лежить* (В. Сосюра); *Тим часом хлопець, весь поколотий і закривавлений, намагався примоститися на дереві якось так, щоб менш боліло* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Добравшись додому, він одразу ж узяв ножівку і почав відпилювати товстий край бивня, що був поколений тріщинами* (І. Багмут); // **поко́лено, поко́лото,** *безос. пред. Зчинився ревний бій... Всі думали: пропав з Поцієм і Матвій. Аж ні: ні першого, ні другого не вбито, Хоча поколото обох, неначе сито* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Зловмисники встигли розрізати стовбур на десять метрових колодок, половину із них було вже поколото на заготовки* (із журн.); *Обстеження показало, що мармурові елементи будівлі пошкоджено: сходинки розбито, мармур поколено* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який поколовся, потріскався. *Мотря дивилась на поколені, пооббивані жовті стіни* (М. Коцюбинський); *Мати наша — сивая горлиця, Все до її серденька горнеться, .. Місяць — не поколотим золотом, А береза — вранішнім солодом* (Б. Олійник); *Потовкшись кілька хвилин ногою у в'язкій кучугурі і виплюнувши в неї спересердя кавалок з десяти жувальних гумок, Бодя несподівано помітив, як добре втоптується маса в здиблений і поколотий асфальт, якою рівною поверхнею огортає діри і впадини* (І. Роздобудько).

ПОКОЛЕСИ́ТИ, ешу́, еси́ш, *док., розм.* Колесити якийсь час. *Довкола міського озера можна поколесити на спортивних велосипедах чи просто помилуватися краєвидами* (із журн.); *Ті, хто має власну автівку та досвід автоподорожей, задумувалися вже над тим, як чудово було б поколесити через усю Європу власним транспортним засобом* (з публіц. літ.).

ПОКОЛЕ́ЩИНА, и, *ж., іст.* Те саме, що **поколі́сне.** *У 1723 році не збиралася поколещина з млина на річці Сейм* (з наук. літ.).

ПОКОЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Док. до **колива́ти** 1. *Вітер поколиває гілки дерев зі швидкістю 7–12 м/с* (з газ.); * Образно. *Але було одне світле місце там, звідки прозвучав голос Божий, який поколивав небеса і землю. Відбувся могутній землетрус* (з рел.-церк. літ.).

2. *розм.* Піти коливаючи (у 2 знач.). *Федір, п'яний, у своєму пишному уборі, поколивав через двір* (Панас Мирний); *Вартовий заворушився, підвівся і поколивав до вогнища, на ходу збираючи сухий хмиз* (В. Малик).

ПОКОЛИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Коливатися якийсь час. *Сніжини підлітають до вікон і спиняються, мов шукаючи входу в житло, але, не відкривши, покружляють, поколиваються, полетять набік і вверх, до стріхи* (В. Барка).

2. Док. до **колива́тися** 1. *Федір перестав співати і, похитуючись, поколивався туди, де стояв незвичайно згорблений ігумен* (Валерій Шевчук).

ПОКОЛИСА́ТИ, score поколишу́, поколи́шеш *і рідко* поколиса́ю, поколиса́єш, *док., кого, що.* Колисати якийсь час. *Повішу я колисочку, На вербу, на вербу, — Ой, чи вітер score поколише, Поки я ся верну?* (з народної пісні); *Він узяв рибу на руки, як дитину, і score поколисав її, бажаючи зміркувати її вагу* (І. Франко); — *Мамо, вгомоніть Соню, чого вона розкричалась? Score Поколишіть...* (М. Хвильовий); — *Мені ж ось інколи, душі козацькій, дитя поколисати хочеться: але ж ні жінки, ні дитинки, — і я стинаю голови врагам...* (О. Ільченко); — *А ти ж, Катенько, чого? Диви!.. То все питала, які та які в мами лялі, а тепер мама приїхала з лялями, а ти немовби цураєшся їх. Ану підійди та score поколиши їх, бач, які гарні!* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОКОЛИСА́ТИСЯ, поколишу́ся, поколи́шешся *і рідко* поколиса́юся, поколиса́єшся, *док.* Колисатися якийсь час. *"Прошу дозволити мені зробити за вас цю роботу, а ви сядьте в качалку й поколишіться трохи"* (Г. Хоткевич); * Образно. — *Чи Михайло пішов сам до лісу? .. Хлопець підвів голову. Його погляди score поколисалися наново по землі, й він відповів рівним, ясним голосом:* — *Я не знаю! Він пішов собі з дому, а я собі!* (О. Кобилянська).

ПОКОЛИХА́ТИ, поколишу́, поколи́шеш *і рідко* поколиха́ю, поколиха́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Колихати (у 1 знач.) якийсь час. *Наївся куліші* [кулешу], *що й ніг не поколишу* (приказка); *Поколише гарячий вітер одіж на людині, обсушить піт* (Леся Українка); *Є така казка: просив горобець билинку поколихати його, а билинка не схотіла; коника й просити не треба — на кожній травинці поколишеться: крихітний він* (Н. Бічуя); *— Нічого, Свириде, прийдеш поколихати дитя, — заспокоює його Марійка* (М. Стельмах); *Соломійка, її рідна Солечка, було запхинькала, та Раїса поколихала, і мала перестала* (В. Лис).

2. Змусити колихатися; захитати (у 1 знач.). *Великан упав, Об землю вдарись головою І кріпость всю поколихав* (І. Котляревський).

3. *розм.* Те саме, що **поколиха́тися** 3. *Христі серце болісно занило, як вона глянула йому услід: похнюпившись, поколихав він, наче п'яний* (Панас Мирний).

ПОКОЛИХА́ТИСЯ, поколишу́ся, поколи́шешся *і рідко* поколиха́юся, поколиха́єшся, *док.* 1. Колихатися (у 1 знач.) якийсь час. [М а в к а:] *Твоя сопілка має кращу мову. Заграй мені, а я поколишуся* (Леся Українка); *З висоти центрального купола звисав товстелезний ланцюг, на якому колись висіло панікадило. Воно зникло давно, а ланцюг зостався, і верхолаз, розчепіривши руки, силкувався тепер дотягтися до нього, щоб поколихатись на цій соборній гойдалці* (О. Гончар).

2. Втратити рівновагу, захитатися (у 1 знач.). *Розсердився* [Юпітер] *і розкричався, Аж цілий світ поколихався* (І. Котляревський); *Земля поколихалась, і річка з лівого боку розбила кригу; вся чорна, побігла до океану* (В. Барка).

3. *розм.* Піти похитуючись. *Микита махнув досадно рукою на вози й... поколихався до груші* (П. Козланюк); *Засмучений капітан вільним кроком поколихався до свого кабінету* (з мемуарної літ.).

ПОКОЛИХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, чим і без прям. дод.* Однокр. до **поколиха́ти.** *Навіть листком не поколихне глибокий передосінній вечір* (М. Стельмах); * Образно. *Їх сорок, як один, І сам ігумен з ними — сивий лицар давній... Піднять повстання. Збити блиск корон. Пекельним вибухом поколихнути трон* (І. Багряний).

ПОКОЛИХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **поколиха́тися** 1, 2. *У ту саму хвилину наполовину опущена над дверима важка портьєра поколихнулася* (Л. Яновська); *Тьохнув* [соловей] *раз — поколихнулись у саду гілки, Вдруге тьохнув — затріщали тут і там бруньки* (І. Вирган).

ПОКОЛИ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Колихатися злегка або час від часу. *Німотні двері, аніде ні звуку, лише жерделі ветхі у дворі повільно поколихуються* (В. Стус); *Наступної хвилі мені здалося, що стінка, об яку я впираюся, еластична. Що вона ніби живе тіло — навіть легко поколихується від того, що дихає* (Валерій Шевчук); *Шуліка плив у повітрі, хоробливо поколихуючись; він тепер був безсилий втекти від небезпеки* (Олесь Досвітній); *Я поколихувався, думав, пригадував* (О. Гончар).

ПО-КОЛИ́ШНЬОМУ, *присл.* Як колись, як давніше, по-старому. *Який любий людський рух на вулицях. Не йдуть уже самотніми байдужими одиницями, сунуть гуртками, громадами, по-колишньому, по-живому, із запалом, із блиском очей, із дзвоном у голосі* (В. Винниченко); *Пегас* [собака] *схопився й не повірив. Його очі жадібно ковтали стрункі ряди* [солдатів], *й по-колишньому піднявся вгору завжди пригноблений тепер хвіст* (Б. Антоненко-Давидович); *— Або хоч ото і в Надії Оксанка. Вже не дівча ж, підвідок, як по-колишньому, а вона й хати підмести не вміє* (Ю. Збанацький).

ПОКОЛІНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Рушити колінкуючи (у 1 знач.). *Потоцький відійшов до столу, Остап поколінкував слідом* (П. Панч); *Він, як стояв на колінах на розперезаній снопі, так і поколінкував до неї, простерши руки, яко сліпець* (Ю. Мушкетик); *— Якби я знав, де він, наш Бог, я би поколінкував просити за тебе* (М. Матіос).

ПОКОЛІННЄ́ВИЙ, а, е. Стос. до покоління (у 1, 3 знач.). *Якийсь поколіннєвий егоїзм навиворіт: все погане вже трапилося з нами, а наші діти починають із чистої сторінки* (О. Забужко); *Над красою моєю працювали і шліфували її десяток київських поколінь моїх предків. І кожен поколіннєвий відрізок генетично поліпшував мою .. українську вроду* (С. Процюк).

ПОКОЛІ́ННИЙ[1], а, е, *заст.* Стос. до покоління (у 2 знач.). *Особливістю побутування повстанського фольклору є його заборона в більшовицький період, відповідно — нелегальний спосіб поширення, слабка поколінна передача* (з наук. літ.); *Розбіжності у сприйнятті етнічних цінностей представниками різних поколінь українського етносу зумовлюються комплексом характерних поколінних особливостей, де вікова належність є однією з головних ознак покоління, але далеко не єдиною* (з наук. літ.).

Поколі́нний ро́зпис *див.* **ро́зпис.**

ПОКОЛІ́ННИЙ[2], а, е. Який зображає людське тіло до колін. *Оздоблений у стилі ренесансу інтер'єр храму у другій половині XX ст. зазнав утрат. Зберігся надгробок: поколінне скульптурне зображення фундатора в рицарському обладунку, розташоване в ніші південно-західного пілона* (з наук. літ.); *Композиційно портрети можуть виконуватися на повний зріст, бути поколінними, поясними, погрудними, може бути зображена одна голова* (із журн.).

ПОКОЛІ́ННЯ, я, *с.* 1. Сукупність родичів однакового ступеня спорідненості щодо спільного предка. *На дворищі, де жив Ант, а до нього ще чимало попередніх поколінь, споконвіку працювали самі на себе* (С. Скляренко); *У великій родині Річинських жінки всіх поколінь жили виключно за спинами своїх чоловіків* (Ірина Вільде); *Покоління моїх предків, чия пам'ять живе в мені, закликають зараз до помсти* (О. Авраменко); // Потомство тварин, рослин і т. ін. *От розмножуються мікроорганізми, і всі наступні покоління лишаються такими самими* (В. Владко); *Кожного року з гніздечка вилітатиме нове покоління, нові крильця будуть тріпатися в чистому, прозорому, свіжому, пахучому степовому повітрі* (Григорій Тютюнник); *Якщо дерево зростило зернятко, плід, то в цьому зернятку вже закладено програму й алгоритм попередніх поколінь дерева і його прийдешність* (О. Бердник).

2. *заст.* Плем'я, рід або родина. *Вони дуже брязкали чотками і, розмовляючи, повертались якось так сміливо, угласто... що разом можна було б вгадати їх рід і північне покоління* (І. Нечуй-Левицький); *В Туапсе є де проходитися, особливо по гарних самітних околицях туапсинських; туди ціле покоління Шмідтів і прямувало надвечір* (А. Кримський).

3. Люди близького віку, що живуть в один період часу. *Старше покоління, свідок іншого життя, показувало ще на долонях мозолі від шаблі, піднятої в оборону народних і людських прав* (М. Коцюбинський); *Життєва і творча біографія Г. Д. Вервеса багато в чому типова для людей його покоління* (І. Багряний); // *кого, яке.* Люди близького віку, зв'язані спільною діяльністю, спільними інтересами і т. ін. *Така ж сама була .. родина Лазаревських або, на Правобережжі, Тобілевичів: кожна з їх* [них], *як і Рудченки, дала низку визначних у своїй сфері людей і в переломовому* [переломному] *поколінні вписала себе в історію Українського відродження* (С. Єфремов); *Критичним осмисленням головних подій української новітньої історії, зокрема Другої світової війни, позначені праці повоєнного покоління емігрантських істориків — О. Субтельного, І. Рудницького, Р. Шпорлюка, Д. Злепка* (з наук. літ.).

4. Ряд, серія приладів, механізмів (у 1 знач.) у відношенні до попередніх чи наступних виготовлених. *5 березня, близько 9-ї год. ранку, ми разом із Респондентом вирушили до Венеції універсальним автомобілем четвертого покоління серії "Мантікора"* (С. Андрухович); *Періодична хвилеподібна зміна поколінь машин і устаткування, науково-технічних напрямів, організаційно-економічних систем відображає загальну закономірність науково-технічного прогресу* (з навч. літ.).

(1) З покоління в покоління: а) у спадок, від батьків до дітей. *Дід Лось виявився впертим і неподатливим: він зовсім не хотів розлучатися з своїм скарбом, що переходив з покоління в покоління* (І. Шаповал); *Повів* [цар] *сина у невеличку кімнату поруч тронної зали. Там у золотій шафі висіла червона мантія. Зняв мантію й сказав: — Царська мантія любові передається з покоління в покоління* (В. Багірова); *Передавався цей смарагд із покоління в покоління .. славного роду баронів фон Клонфельнів* (В. Лис); б) за традицією, від старших до молодших. *В кожного народу є свої традиції лікування, свої звички, що переходять із покоління в покоління* (О. Іваненко); *З покоління в покоління передавали в народі перекази про Івана Сірка* (І. Шаповал); *З покоління в покоління поповнюють вони чорноморський флот капітанами, матросами, а дніпровський лиман лоцманами* (О. Гончар); *Старійшини передають з покоління в покоління легенди про особливе походження нашого роду* (О. Бердник).

ПОКОЛІ́СНЕ, ного, *с., іст.* Податок із млинового колеса. *За люстрацією 1763 року, 157 дворів сплачували богуславському старості чинш, житній осип, поколісне та інші платежі на суму 8739 злотих* (з наук.-попул. літ.).

ПОКОЛІ́СНИЙ, а, е. Установлений, розрахований на кожне колесо. *Пересувний пункт вагового контролю забезпечує протокол вагового контролю в друкованому вигляді із зазначенням дати, часу, поколісного та поосного навантажень, повної маси автомобіля і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПОКОЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* 1. Околіти (про всіх або багатьох). *Гей, ну да, ну да-да, усі груші поїли* [поросята]. *Усі груші поїли, попадали, поколіли, Гей, ну да, ну да-да, попадали, поколіли* (з народної пісні); *Як напилися вони* [індичата] *тієї роси, то до обіду трохи не всі поколіли* (Панас Мирний); *Щоб враг побрав вас всіх, гульвіс. Щоб ні горіли, ні боліли, На чистому щоб поколіли, Щоб не оставсь ні чоловік* (І. Котляревський).

2. Сильно змерзнути. *Розтрусилася я й отерпла та поколіла од холоду, доки приставилася* [дісталася] *до Звенигородки* (А. Кримський); *Дочка сама пошила собі теплу шубу, щоб не поколіти в холодні та морозні зимові дні* (із журн.).

ПОКОЛОБРО́ДИТИ, джу, диш, *док., розм.* Колобродити якийсь час. *Хміль не рятував, хоч і тверезість не лякала. Добу-дві можна і поколобродити. Наостанок* (Любко Дереш); *Згадуючи своє дитинство, я розумію, що іноді треба відпускати ситуацію і давати доньці можливість поколобродити* (з газ.); * Образно. *Березень на восьмий день любить поколобродити: морозом пишається і на ніс усідається* (приказка).

ПОКОЛО́ДВА, и, *ж., діал.* Пастка для лисиць, куниць і т. ін. *З чудовими соколами Дербента, наряодженими, мов східні божества, й ватагою гончих собак Роман клав поколодви на ведмедів і диків* (К. Гриневичева); *Жодний сучасний мисливець не використовуватиме поколодву в полюванні на диких тварин* (з наук.-попул. літ.).

ПОКОЛО́ДНЕ, ного, *с., іст.* 1. Відкупна платня за прив'язування колодки (на Масницю). *Дівчата на знак симпатії прив'язували хлопцям колодки зі стрічок, квітів чи хустки. Хлопці могли відкупитися поколодним (подарувавши хустку, намисто, стрічку чи гостинці)* (із журн.).

2. Митний збір за продаж жита чи іншого товарного збіжжя. *Поколодне збиралося від однієї з найпоширеніших у той час міри об'єму сипких продуктів — колоди, яка дорівнювала 2 кадям (10–12 пудів) або 8 відрам* (з наук. літ.).

ПОКОЛО́ДНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до колоди *(див.* **коло́да**[1] 1). *Поколодний облік — внесення інформації про круглі лісоматеріали за породами, їх розмірами та якісними характеристиками з прив'язкою однієї колоди до однієї бирки* (з мови документів); *Кишеньковий персональний комп'ютер призначений для вводу та передачі інформації поколодного обліку деревини в польових умовах* (з газ.).

ПОКОЛОСИ́ТИСЯ, ло́ситься. Док. до **колоси́тися.** *Така хороша пшениця поросла, вже й поколосилась* (П. Чубинський); *Буває, що господар знайде в коморі старе засохле або сплісніле зерно, кине його в родючу землю і потому сам дивується, що воно випустило паростки і навіть поколосилося* (із журн.).

ПОКОЛО́ТИ, колю́, ко́леш, *док.* 1. *кого, що.* Уколоти, спричиняючи біль, поранити, торкаючись чимсь гострим у багатьох місцях. *Бігти не було куди: він вдарився лобом об крокву і поколов собі лице куликом* (І. Нечуй-Левицький); *На чужих городах цілий день полола* [Мар'яна], *бур'яном колючим руки поколола* (Леся Українка); *— Це їжак тебе поколов? — Трохи їжак, а більше — будяки, — посміхнувся Тарас. — Там стільки колючок!..* (Ю. Мокрієв); *Чакалка .. кожній дитині захопила взуття. Звісно — босяка* [босоніж] *по лісу далеко не забіжиш, ноги поколеш, зате взутим — будь ласка!* (І. Андрусяк); * Образно. *Горе, мов терен, всю душу поколе, Коли одцуралось од тебе усе* (О. Афанасьєв-Чужбинський); // Укрити якусь поверхню отворами, дірочками. * У порівн. *Сніг ще лежить, та який це сніг — несправжній, не жилець він.., і наче покололи його гострими шпичаками наскрізь* (О. Донченко); // *розм.* Робити кому-небудь уколи (ін'єкції) протягом якогось часу. *— Он дід Вигон торік розігнутись не міг, так йому спину звело. Поїхав у Косопілля, покололи його і через місяць ходив* (М. Зарудний); *Органів він злякався, особливо їхньої погрози відправити його для початку в психушку, де йому поколють — теж для початку — транквілізатори, а вже потім доріжка простелиться і до тюрми* (В. Чемерис).

2. *кого, що, безос.* Про відчуття гострого болю впродовж якогось часу. *Ой бодай тя* [тебе], *мій миленький, тілько покололо, Кілько моє біле личко було коло твого* (з народної пісні).

3. *кого.* Убити чи тяжко поранити гострою зброєю всіх або багатьох. *Лежить убита мати і діти — неживі. Не встати їм ніколи, очима день п'ючи. Фашисти покололи штиками їх вночі* (В. Сосюра); *Солдати пообдирали вбитих запорожців, покололи поранених багнетами, звантажили зимівчанське майно на вцілілі вози, поховали своїх мертвих і з піснями помарширували у степ* (Д. Білий); // Заколоти всіх або багатьох тварин. *Слуга змійова побачила, змія розбудила і говорить, що прийшли якісь богатирі, левів і ведмедів покололи, а тепер у сад пішли і все розоряють* (з казки); *Свиню уздрів* [Еней] *під дубом білу І тридцять білих поросят. Звелів їх зараз поколоти І дать Юноні на обід* (І. Котляревський); [Сусіди:] *У нас тоді свиней покололи* (М. Куліш).

4. *що.* Розсікти, розбити на частини все або багато чогонебудь (звичайно тверді предмети). *Василь, поколовши хліб, глитав його, як індик зерно* (Панас Мирний); *Треба було чимало нарубати лісу, поколоти і збити міцні та легкі містки, котрі штурмові загони перекидатимуть через рів Кодацької фортеці* (В. Чемерис); — *Щоглу гарно поріжте, — звелів капітан, — та поколіть на дрова* (Ю. Винничук); *Том узяв у кухні колунчика, поколов на грудочки фунт льоду й відніс нагору* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * Образно. *Веселками розгорілися вікна в місті. Подекуди заблищали цинкові дахи, — ладні були вибухнути, поколоти коштовну голубінь неба* (Олекса Ізарський).

ПОКО́ЛОТИЙ *див.* **поко́лений.**

ПОКОЛО́ТИСЯ, колю́ся, ко́лешся, *док.* 1. Уколоти, поранити себе чим-небудь гострим у багатьох місцях. *Мишук миттю перебіг через огород і добіг до загороди. З одчаю та з ляку він подерся на загату, неначе кіт, поколовся об кілки й острішки* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина і через ту стерню хутко перейшла, так вправно совгаючи по ній босими ногами, що й не покололась* (Леся Українка); *Повзу, повзу, а воно пісок, якірців, колючок повно, весь уже поколовся* (О. Гончар); — *Ой, їжак-їжачок! Та який же гарний! — радісно вигукнула Галя. Усі оточили Тараса. —Де це ти його впіймав? — Ось тут, недалеко, в будяках. Бачиш — поколовся* (Ю. Мокрієв).

2. *розм.* Розколотися (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Всі, викликані на допит уночі, вранці повернулися. А повернувшись, мовчали, мов у рот води понабирали, лише хмурились та зітхали раз по раз. "Мабуть, покололися хлопці", — так вирішив Охріменко* (І. Багряний).

3. Укритися тріщинами в багатьох місцях або розколотися на багато частин. *Перед очима на Дніпрі коїлося щось неймовірне. За переднім крижаним полем, що вже покололося й пішло по обидва боки Хортиці, сунулося друге, неначе ще більше, а слідом — уже третє; далі ж угору все було біле від криги* (А. Кащенко); *Долівка в хаті була чорна, з ямами, стеля покололась* (М. Коцюбинський); *І ревонули сурми архангельські... Розверзлися небеса... Репнула земля й покололася...* (Остап Вишня); *Вже немилосердно пече сонце, вже вітер рве й вихрить над льодами, вже потріскались, покололись вони, але Дніпро не може скинути крижаного покрову, жде* (С. Скляренко); * Образно. *Небо нічне на зірки покололось* (О. Забужко).

ПОКОЛОТИ́ТИ, лочу́, ло́тиш, *кого, що.* Док. до **колоти́ти.** *Надя неначе прокинулась і механічно поколотила чай ложечкою* (І. Нечуй-Левицький); *Він нахмурився і сердито поколотив каламутну рідину в чорнильниці* (М. Чабанівський); — *Тьотю Олю, .. Ви там поколотіть* [суп] *як слід, щоб густіше вийшло* (П. Запаренко); —*Я .. сильно поколочу тебе, щоб ти проснувся* (М. Кідрук).

ПОКО́ЛОТО, *рідко.* Присл. до **поко́лотий.** *З парку дійшов спів... Лілин спів .. Голос її тремтить поколото й трагічно* (М. Івченко).

ПОКОЛО́ШКАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поколо́шкати.** *З'являються Мерчик і Печений, побиті, поколошкані, укриті дорожнім пилом* (Я. Мамонтов); *Прибічники Фоки розгубились, кияни й царські сотні зламали їхній опір і захопили стан — Фоці ледве пощастило дати якийсь лад поколошканим сотням* (І. Білик); *Пішла* [Катерина] *до сіна, знайшла поколошкане на стіжку місце, засунула руку і дістала згорток* (С. Чорнобривець); *Ми .. опинилися на зарослому терном узліссі. За ним уже стояли поколошкані зливою жита й пшениці* (М. Стельмах); // **поколо́шкано,** *безос. пред. Добре поколошкано окупантів.*

ПОКОЛО́ШКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *кого.* Док. до **коло́шкати** 1, 2. — *Та не гомони, дядьку: усю рибу поколошкав* (Д. Мордовець); — *Та зайця не стріляйте! Лисичок спочатку поколошкаємо* (Остап Вишня); *Вистрілив* [Денис] *для страху, щоб поколошкати дівчат* (Григорій Тютюнник); *Богун тим часом пішов з своїм полком за Дубно, щоб там поколошкати шляхту й спробувати розділити королівське військо* (П. Загребельний).

2. *що.* Те саме, що **покошла́тити.** *Усміхнувся і я, поколошкав руду щітку на голові* (Ю. Мушкетик); *Геродот поклав хлопцеві руку на голову й ласкаво поколошкав кучерики* (І. Білик).

3. *що.* Пошкодити, побити (рослини). *Град поколошкав трошки хліб* (Сл. Б. Грінченка); *Хтось уночі малину поколошкав* (Л. Костенко).

ПОКОЛОШМА́ТИТИ, а́чу, а́тиш, *кого, що, розм.* Док. до **колошма́тити.** *Гілля на деревах поламала* [буря], *поколошматила, чимало сосон з корінням повивертала, звірині хати, курені й хижки по лісу порозкидала* (В. Чухліб); *Подряпані, закривавлені, з роз'юшеними носами .. бійці залишали поле бою. Двох гімназистів поколошматили так, що їх повезли додому на візниках* (С. Добровольський); *Женя схопила палицю, якою вони вибивали надворі одяг, і сердито нахмурилась, ніби справді намірилась поколошматити Синька* (В. Близнець).

ПОКОЛУ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поколупа́ти** 1. *Він обмацав, бормочучи, поколупані долотом двері, замок був цілий* (П. Колесник); *Люди мовчки пройшли повз Супруна, який самотньо залишився стояти на межі, поколупаній його пальцями* (М. Стельмах); *Напіввисунута шухляда .. лишилась одкритою .. Вона, наче той мацак, що загребе ось-ось саму душу і втягне її в жовту, заляпану чорнилом, порізану й поколупану ножем потвору — старий, з подертим зеленим сукном, кабінетний стіл* (Б. Антоненко-Давидович); *За спиною була поколупана мотикою стіна* (Валерій Шевчук); *На Рудиковому обличчі, поколупаному де-не-де віспою, заграла всіма барвами хитра усмішка* (Г. Косинка); // **поколу́пано,** *безос. пред. Невеликий горбок на острові скрізь поколупано ямами, і в ямах можна легко знайти черепки кахлів від куренів, посуд, якісь залізка* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *у знач. прикм.* Який поколупався (у 1 знач.); потрісканий, поколений. *Вона стала показувати пучкою навкруги: .. на долівку, що не була ні мазана, ані метена, на поколупаний припічок* (Грицько Григоренко); *Поколупаний циферблат, обкурений димом, Був схожий на рябе засмагле обличчя* (Л. Первомайський); *Світ звузився для нього до цих сірих поколупаних стін* (К. Гриб).

ПОКОЛУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чим, у чому.* 1. Док. до **колупа́ти** 1. *Деякий час тягали на допити і Андрія-столяра, робили й трус у землянці — перерили долівку, поколупали всі стіни* (Є. Кротевич); — *Дороги у нас не абиякі, а премійовані, товариші дорогі механіки. Як де поколупаєте, їдучи на поле, то ось вам лопатка — і зарівняйте* (Ю. Яновський); *На лівому вусі* [пам'ятника] *була тріщина. Я поколупав пальцем, і вус опинився в моїй долоні. Непомітно сховав його до кишені* (Ю. Винничук); *Микита поколупав виделкою вермішель* (С. Талан); // Наробити заглибин, ям, вирв кулями, снарядами, бомбами і т. ін. *Всю висоту поколупали, неначе віспою лице, стерв'ятники...* (І. Гончаренко); *Який урожай зібрали б цього літа, якби не витолочили посівів танки, якби не поколупали землю снаряди* (Ю. Збанацький); // Залишити рубці, заглибини, сліди на обличчі (про віспу або якусь травму). *Обличчя небоги поколупала віспа.*

2. Колупати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Ванько ще трохи постояв, поколупав босою ногою землю, а потім тихенько, наче від хворого, побрів із городу* (А. Дімаров); *Вона .. поколупала синю кульку морозива, посипану білими стружками кокоса* (О. Ульяненко); *Авдій розплющив очі, поколупав пальцем в усі, а впевнившися, що це не сон, лиш дійсно суремка полкова грала, шепотів: "ось тобі благодать благая, ось тобі істина на Україні!"* (Б. Лепкий); *Андрій.., рішуче кинувшись до кишені, витяг гаманець, поколупав у йому* [ньому] *і, витягши декільки* [декілька] *монет, подав їх Грицеві* (В. Винниченко); *Став* [Орко] *коло припічка, мабуть, здивований хатньою тишею, поколупав у носі. Потім приклав пальця до закопиленої губи й покосився на сирі вареники* (І. Нижник).

ПОКОЛУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Укритися тріщинами, заглибинами; потріскатися, поколотися. *От і покликала зараз наньмичку* [наймичку] *і звеліла усю ту глину на печі, що поколупалася, стерти та новою позамазувати скрізь* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона ніколи дуже нічим не клопоталась: .. чи хата два дні не метена, а піч поколупалась, .. їй дарма!* (Грицько Григоренко).

2. Колупатися якийсь час. *Отава поколупався виделкою в якійсь там потраві, надпив трохи чаю і вийшов з їдальні* (П. Загребельний); *Омелько нахилився, щось поколупався зі своїми м'якими чоботами, щось попорпався із лижами та й крикнув у темряву: — Синку! Ти прив'язав Лиска?* (Ю. Логвин); *Разом в автівці поколупалися, разом зрозуміли: не дадуть їй ладу* (Люко Дашвар); *Він поколупався в кишені і витягнув звідти новеньку металеву гривню* (С. Андрухович).

ПОКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Колупати (у 1, 2 знач.) час від часу. — *Ти куди йдеш? — знову питає* [дядько Володимир]. *Нічого не каже* [дівчинка], *тільки поколупує носком землю* (Є. Гуцало); *Рудь* [тур] *.. хвацько вигинав шию так, що аж поколупував землю то одним, то другим рогом* (П. Загребельний).

ПОКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поко́лювати.** *Іноді вона прокидалася вночі від раптового посіпування в усьому тілі, схожого на поколювання дрібними голками* (Н. Сняданко); *Танцюристи стрибками наближались до Тарзана. Списи .. торкалися його тіла, це були перші поколювання, що передували поважнішим ударам* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. Незначний, але гострий біль, що з'являється час від часу. *Варто було Гені згадати браслети з шипами, як він знову відчував на шиї гостре поколювання і бачив перед собою темні окуляри й чорного павучка на білій плямі* (Г. Усач); *Дорогою до свого кабінету Натан Роуз відчув дивний шум у вухах і водночас поколювання в скронях* (В. Лис); *Я відчував слабке поколювання в пальці, що на нього був надягнений перстень* (О. Авраменко); *У лівій частині голови археолога відчулося легке поколювання* (В. Єшкілєв); *Брошки і кольє Рене Laліка копіювали природу в тому вигляді, в якому вона бачила її в саду чи лісі. А це поколювання в пучках пальців дало зрозуміти дивну річ: їй самій закортіло створити щось подібне* (І. Роздобудько).

ПОКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок., що.* Колоти злегка або час від часу, спричиняючи біль, неприємні відчуття, пощипуючи і т. ін. *Мороз, дзвінкий і лютий, поколював шкіру гострими голками і захоплював подих* (В. Собко); *Кров відлила її від обличчя, груди ніби хто поколював голочками* (Григорій Тютюнник); *Вона* [вода] *була трохи гіркувата, ніби настояна на звіробої, і тоненькими голочками поколювала в роті* (В. Малик); *Земля була образливо оголена, суха, в рябостинні стерні. Босі ноги давили сухі грудочки, стерня поколювала* (Ю. Мушкетик); — *Розслабся, — сказала Мандела, проводячи долонькою по спині. — Заплющ очі... так, наче ти спиш, зрозумів? Її вправні пальчики пробігли по хребту, легенько поколюючи нігтями* (Л. Кононович); — *В книгах пишуть: поділена радість — подвійна радість, а поділене горе — половина горя. — Не мені його з вами ділити, — відповів з серцем, гостро відчуваючи, як поколювали його недавно сказані слова невідомого* (М. Стельмах); * Образно. *Решта нашої компанії і справді зачекалась. Вони стріли мене та Тома настовбурченою мовчанкою, то недвозначно глипаючи на свої годинники, то гнівно поколюючи нас розсердженими поглядами* (М. Кідрук); // *безос.* — *Я кажу, що Стахові не можна співати, — злукавила Оленка. — В нього ще в грудях поколює* (Р. Андріяшик); *Мороз був дуже міцний, і навіть ескімо перестали продавати. Тому Валерик задовольнявся бурульками; від них язик поколювало і ставало холодно в горлі, зате їх було досхочу* (Н. Бічуя).

ПОКОЛЯДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Колядувати якийсь час. — *Хто там? — донісся з хати голос. — Колядники .. — Ось я вам поколядую!* (Панас Мирний); — *Вікторе Івановичу, — звертався до друга, — розділи мою самотність на свята. Разом поколядуємо* (І. Пільгук); — *Це я, чоловіче добрий, прийшов вам на втіху поколядувати трохи попід вікнами* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПО-КОМАНДИ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-команди́рському.** — *Вперед, братва! — по-командирськи вигукував Шумило й пускав жеребця в галоп* (В. Близнець).

ПО-КОМАНДИ́РСЬКОМУ, *присл.* Як командир, як у командира. *Нестеренко по-командирському пройшов очима по рядах* (Б. Антоненко-Давидович); *По-командирському випроставшись і ставши одразу мовби ще вищим, гучним голосом скомандував* [Килигей]: — *Сходку закрито! Командири загонів — до мене!* (О. Гончар); — *Ходімо! — рішуче, по-командирському сказав Сашко Циган* (В. Нестайко).

ПОКОМА́НДУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Командувати якийсь час. *Він тоді з жалем подумав: "Над такою жінкою дідька лисого покомандуєш..."* (М. Стельмах); *Любить Яринка пошуміти, покомандувати, а понад усе любить похвалитися своїм багатющим табірним досвідом* (Л. Письменна); — *Капітане, дозвольте покомандувати системами зовнішнього спостереження* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *розм.* Те саме, що **скома́ндувати.** — *Давайте грати в чого! — покомандувала Ватя, — в сусіда або в квітник. Чого ми будемо дурно сидіти?!* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-КОМАРИ́НОМУ, *присл.* Так, як комар; тонко. *Лише за скляними стінами ізоляційної камери то блакитно-синім, то рожево-фіалковим спалахували вогні численних пальників, хропіли насоси, тонко, по-комариному виспівували мотори* (М. Дашкієв); *В комірчині по-комариному сумовито задзвеніли шибки* (М. Стельмах); *В цю мить щось десь клацнуло, прилад під стелею легенько, майже по-комариному забринів, і на сцену .. під оплески зали потяглись керівники міста та області* (О. Ірванець).

ПОКОМИЗИ́ТИСЯ, ижу́ся, изи́шся, *док., розм.* Комизитися якийсь час. *Рядчики, що, наймаючи людей, .. любили покомизитись, показати свою зверхність.., на цей раз прийняли усіх заробітчан* (П. Панч); *Боцман до останньої хвилини сподівався, що сивоголовий, як і личить порядному покупцеві, трохи покомизиться, але все одно повернеться й набавить карбованців п'ятсот* (М. Дашкієв); *Маргарита ще трохи покомизилася, та зрештою перепросила Тібальда за вчорашні злі дотепи* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОКОМПОНЕ́НТНИЙ, а, е. Здійснюваний за компонентами. *М. Номис та І. Франко зробили великий крок уперед новим, значно ґрунтовнішим і досконалішим підходом до розташування фразеологічного матеріалу, застосувавши відповідно тематичний та покомпонентний принципи* (з наук. літ.); *Покомпонентний переклад — проблема для тих, хто лише починає розмовляти українською* (з навч. літ.).

ПОКОМПОНЕ́НТНО. Присл. до **покомпоне́нтний.** *Для дослідження системних співвідношень в електроенергетичній терміносистемі автори покомпонентно проаналізували окремі лексико-семантичні мікрогрупи* (з наук. літ.); *Цифрова модель манекена дитини будується покомпонентно — мозок, череп, шия, грудна клітка, верхні та нижні кінцівки і т. ін. — з ретельним дослідженням кожної деталі* (із журн.); *На сьогодні технології дозволяють будувати домашню автоматизацію покомпонентно: вибирати тільки ті функції розумного будинку, які необхідні* (з мови реклами).

ПО-КОМУНІСТИ́ЧНОМУ, *присл.* Як комуніст, як комуністи. *Лекції чомусь мало цікавлять робітників .. Отже, це питання треба по-комуністичному ґрунтовно розібрати, щоб знайти якийсь вихід* (М. Івченко).

ПОКО́Н[1], у, *ч., іст.* Один із видів платежів у Київській державі. *Покон сплачувався місцевим населенням князеві або його представникам грошима і натурою під час проїзду по волості або тимчасовому перебуванні на її території* (з наук.-попул. літ.).

ПОКО́Н[2], у, *ч., заст.* Звичай (у 1 знач.), закон (у 2, 5 знач.). *День пробіг, як промінь, бо до землянки приходили, як велів покон, прості люди Будутина, й усі вони несли свої дари* (С. Скляренко); *Дбатиму про плем'я, як про свій рід, а віче поважатиму, як поважаю звичаї і покон предків наших!* (В. Малик); *Помер він, піклуючись про благо землі нашої, покон і честь велять віддати йому достойну шану* (Д. Міщенко); *Закон і покон племені руського й полянської землі змушував одкривати перед гістьми й ворота, й хороми, й серце* (І. Білик).

ПОКО́НАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **поконáти** 2. *Серцем відчували* [в'язні], *що фашисти будуть поконані, вірилося тільки в це, жилося тільки цією надією* (П. Загребельний); *Дім .. завжди ставить до мешканців свої вимоги, і той, хто лишається жити сам у такій великій оселі, вступає з нею в неоголошену війну, в якій рано чи пізно буде поконаний (адже оселі тривкіші, вони живуть довше за людей!)* (О. Забужко); // *у знач. ім.* **поко́нані,** них, *мн.* Ті, кого поконали. *Переможець лишився сам із сумними думками. Знав, що їмость не жартує. Заблизько підступив, переслідуючи поконаних. Тікаючи, вони зловили переможця на аркан, по-татарськи* (Л. Мартович); *Налітали на турецькі береги так зненацька, що не чули власного віддиху, і зникали ще швидше, ніж долинали до них стогони й плачі поконаних* (П. Загребельний).

ПОКОНА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **поконáти** 2. *Дальше його думки йдуть вже як геройська дума про поконання великого ворога* (В. Стефаник).

ПОКОНА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. Сконати, померти, загинути (про всіх або багатьох). *Бодай наші вороги поконали до ноги* (П. Чубинський).

2. *кого, що, рідко.* Те саме, що **перемогти́.** *Він добре знав, що в двобою можна поконати противника лише спокоєм і холодною кров'ю* (А. Чайковський); *Це сталося саме тоді, коли імператор Генріх поконав саксонських баронів, примусив їх укласти мир* (П. Загребельний); *— Вона* [любов] *поконає колись і ваше горде серце, і ви піддастеся їй!* (О. Кобилянська); *Не клич мене! Я мушу поконати свій біль і труд, бо серце каже з світлом поспішати між темний люд* (Уляна Кравченко).

ПОКОНВІ́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **споконві́чний.** *В наші любі, поконвічні високі Карпати Зайшло ясне, красне сонце нічку переспати* (С. Воробкевич); *Його далеко більше обходять деталі хліборобського життя в тій далекій країні: багатство збіжжя, вина, садовини, доброї води і паші, а також брак вітрів, громів, граду і повеней, тих поконвічних ворогів убогого гірняка-хлібороба та пастуха* (І. Франко).

ПОКОНЕ́ЦЬ, *прийм., з род. в., діал.* Уживається при вказівці на розміщення кого-, чого-небудь у кінці або на кінці чогось; скраю (у 2 знач.). *Щедрий вечір, добрий вечір, пан господар вдома? Ой є він, є, сидить поконець стола* (щедрівка); *Він* [Юра] *був саме поконець села* (І. Франко); *А поконець плая* [плаю] *ґонтові побої крізь смеречину сонцем сяють* (Марко Черемшина).

ПОКОНОПА́ТИТИ, áчу, áтиш, *док., що.* Законопатити все або багато чого-небудь. *Спочатку ми планували поконопатити щілини і просмолити човен, але огляд показав, що цього недостатньо* (з мемуарної літ.); *Попередньо тріщини на шифері слід поконопатити* (з навч. літ.); *Стріху з усіх боків також ретельно поконопатьте вальками й утепліть очеретом* (із журн.).

ПОКОНОПА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поконопáтити.** *Стіни будинку поконопачені мохом* (із журн.).

ПОКО́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покопáти** 1–3. *Гей-гей, воли, воли мої, Воли круторогі! Покопані й поорані Чумацькі дороги* (Я. Щоголів); [Юнак *(затурбовано):*] *Еге-ге! Земля покопана. Забрали зброю... Справа не зовсім добра* (С. Васильченко); *Вся земля була зорана й покопана* (С. Скляренко); *По городах чоловіки, вгрузаючи кирзаками в покопану землю, зносили .. мішки* (Є. Пашковський); *Біля устя Чортомлика, від поля були покопані глибокі рівчаки* (А. Кащенко); *Руна зелено-сріблясті, Червоні — при самій землі, Гай у синичому свисті. Покопані картоплі* (М. Рильський); // **покóпано,** *безос. пред. — Як тут гарно! — сказав сам до себе, ступаючи в город. — Так тут все на своїм місці, як би літа не йшли, як би отсі грядки покопано перед десятьма роками, як би то та сама капуста, яку колись садив із мамою, давно. А з тої ж пори минуло немало часу!* (Б. Лепкий).

2. *у знач. прикм.* Укритий заглибинами, ямами, западинами (у 1 знач.). *Щоразу, як він щось мимрив собі під ніс, його покопане обличчя спотворювали страшні гримаси* (В. Бичко); *З першої парти Жені видно було легенький шовковий пух на його голові, крізь який просвічувалась лискучо-жовта, схожа на голландський сир, лисина, покопана дрібними ямочками* (В. Близнець); *Глянув* [Андрій] *у настінне, притуманене пилом, дзеркало: зморшкуватий високий лоб, груди, стиснуті чоловічим, застебнутим на два ґудзики, піджаком, шия покопана віспою опіків* (Є. Пашковський).

ПОКОПА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* 1. Скопати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Жінки покопали огороди, пообсівались люди яриною...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ще восени і рано навесні посадили за її плануванням молоді деревця, покопали грядки для її улюблених квітів* (О. Іваненко).

2. Викопати багато заглиблень, ям, колодязів і т. ін. *Ой, покопали ями Та глибокії під нами... Ой, попадайте в ями, Воріженьки, самі!* (з народної пісні); *— Ми тутечки, — кажуть, — і обгніздились, і колодязі покопали, і обсіялись* (О. Стороженко); *— Відремонтував я достроково всі трактори, всі комбайни, весь інвентар .. Механізував усі ферми, покопав ставки...* (Остап Вишня); *Звідкись приїхали юнаки і дівчата: покопали ямки, а потім почали садити в них молоді деревця* (В. Бичко); *Наїхали з Московщини все пани, Покопали канавами долини* (Ю. Мушкетик).

3. Викопати з землі все або багато чого-небудь. *Стара у вічній темноті Давно для себе покопала Цілющі трави на путі* (П. Воронько); *Восени сорок другого року в неділю перед Покровою, коли вже бульби покопали, надумали дівчата з їхнього Млиниця .. на ярмарок вибратися* (В. Лис).

4. Копати (у 1–3 знач.) якийсь час. *Ґречний капітан уже кілька разів поривався запропонувати свої послуги Олі, покопати замість неї* (М. Білкун); *Покопали ми з годину, раз по раз відпочиваючи, врешті сіли на межі відпочити* (П. Запаренко); *— А чи не досить на сьогодні? — мовив нарешті. — Потім іще покопаємо. Завтра... чи коли час буде...* (І. Андрусяк).

ПОКОПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *у чому і без дод.* Копатися (у 1 знач.) якийсь час. *Струмка вони не знайшли, зате натрапили на обнесені металевими сітками мініатюрні садки й городи міських жителів, любителів покопатися в землі* (В. Малик); *Я сам швидко захворію, якщо не матиму змоги у вільний час покопатися у себе на городі* (М. Руденко).

2. *у чому, розм.* Копатися (у 2 знач.) якийсь час. *З грошей, що дід йому дав, гривеник тільки й зостався .. Покопався.., знайшов того останнього гривеника* (А. Тесленко); *Вона мовчки покопалася в портфельчику й дістала табель* (Л. Смілянський); *Лужинський покопався в якихось речах в кишені і, нарешті, дістав невеличкий зім'ятий папірець* (Іван Ле); *Я .. покопався в першій валізі, знайшов чорні військові штани* (С. Жадан).

3. *у чому, коло чого, перен., розм.* Копатися (у 3 знач.) біля чого-небудь якийсь час. *— Покопайтеся краще в нашому радіопередавачі, може, пошкодження в ньому і не такі вже складні* (В. Владко).

◊ **(1) Покопа́тися в свої́й голові́** — подумати, обміркувавши все, зважити на що-небудь. *Сама у своїй голові покопайся, у своїй душі порийся та й спитай себе: чи винувата ти, чи ні?* (Панас Мирний); *Можливо, якби покопався* [Макар] *у своїй геніальній голові, то навіть згадав би прізвище Мкртчян, що його носив знатний бакинський нафтовик Акоп, який приїздив до Борислава обмінюватися досвідом з тамтешнім трестом озокеритових шахт* (В. Шкляр); **(2) Покопа́тися в свої́й па́м'яті** — змусити себе згадати що-небудь. *Він глянув на Таню здивовано, мить покопався у своїй пам'яті, нічого там не знайшов* (В. Собко); *Іноді достатньо добре подумати та покопатися у своїй пам'яті, аби придумати цікаву гру для своїх дітей* (із журн.).

ПОКОПИ́РСАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покопирса́ти** 1. *Покопирсана вибоями дорога, рвучкий, колючий вітер, трусіння візка, скажений біг конят згори, — все стало затишним, дорогим, тужно-солодким* (В. Винниченко); *Кожен метр плацдарму ще прострілювався ворожою артилерією, навіть мінометами, і схили долин були старанно і густо покопирсані вирвами снарядів і мін* (О. Копиленко); *Листям покопирсане дзеркало вабило погляди зблизька й здалеку* (Олекса Ізарський); // **покопи́рсано,** *безос. пред. Алеї перетинали зрізані столітні дерева — заслони й накати. Клумби покопирсано індивідуальними окопчиками* (Ю. Смолич); *Все було покопирсано, покопано, в ямах...* (І. Багмут).

2. *у знач. прикм.* Укритий ямами, заглибинами; поколупаний. *Діл був увесь сколупаний, покопирсаний, неначе на йому* [ньому] *три дні стояла череда* (І. Нечуй-Левицький); *На обличчі .. не було живого місця. Все воно у ранах, покопирсане, обпалене* (Г. Коцюба); *Це була широка бита дорога в кар'єри, покопирсана, нерівна, всипана щебенем, брилами* (І. Сенченко); *Ручка* [молотка] *грубо оброблена, покопирсана, місцями навіть обпалена* (В. Барка); *Ось сліди від його колін, покопирсаний мох* (О. Бердник).

ПОКОПИРСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **копирса́ти** 1. *Пархім не поорав відліг, — покопирсав* (Л. Боровиковський); *— Шкоди наробили, — докоряла йому Антося, — поламали оргинію, ще й грядки покопирсали закаблуками* (І. Нечуй-Левицький); *То була ракета, що піднімалась у безповітряний простір десятки разів. Її поверхню покопирсали дрібні піщинки-метеорити* (М. Дашкієв).

2. Копирсати якийсь час. *— Це що у вас у санях? — і він гвинтівкою покопирсав у них під ногами* (П. Панч); *Покопирсала* [Лара биточки] *виделкою, пожувала нехотя, задумано дивлячись у вікно та суплячи брови* (А. Дімаров); *— А ти покопирсай цю землю дерев'яним цурпалком, а тоді спробуй бути добрим!* (В. Чемерис).

ПОКОПИРСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Копирсатися якийсь час. *Художник підійшов до лежанки, покопирсався в запічку серед свого мотлоху* (О. Гончар); *Василь зупинився. Директор кинув на важелі одну* [телефонну] *трубку, другу, покопирсався в купах паперів, розкиданих по столу, видобув Василеву папочку* (П. Загребельний); *Повсюди ями та канави, ніби гігантський кріт покопирсався* (П. Коломієць); *Жінка покопирсалася в кишенях, витягла клаптик паперу, олівець і швидко нашкребла щось* (С. Андрухович); *Аби не платити за направу, Бойко сам одного разу спробував покопирсатися у своєму дзиґарі* (І. Нижник).

◊ **(1) Покопирса́тися в душі́ (у се́рці)** — втручаючись у чиїсь особисті справи, виявити надмірний інтерес до внутрішнього світу, до інтимних переживань і т. ін. [Л у ч и ц ь - к а *(ніяково):*] *Всякому до мене діло, всяк хоче покопирсатися в чужому серці...* (М. Старицький); *Він покликав цього хлопчину, щоб трохи покопирсатися в його душі наодинці* (П. Колесник).

ПОКОПИ́ТИ, коплю́, ко́пиш; *мн.* поко́плять; *док., що і без прям. дод.* Те саме, що **покопи́чити.** *Вже покосили Та вже й покопили Золотеє жито* (І. Манжура); *— Йди, я ще трохи покоплю, — змилувався тато і, коли Орко став брати пів міха на плечі, махнув рукою: — Не треба .. Заберем усе фірою* (Г. Пагутяк).

ПОКОПИ́ТНЕ, ного, *с., іст.* Податок, який брали з власників худоби. *На ґрунтах .. сиділи його* [пана] *піддані, які справляли за це панщину, платили чинш, подимне, покопитне* (П. Панч).

ПОКОПИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що і без прям. дод.* Скласти в копиці, копи. *Покопичити пшеницю.*

ПОКОПОТІ́ТИ, почу́, потúш, *док., розм.* Піти, побігти копотячи. *Діти, мов зграя горобців, знялись з місця і покопотіли вулицею* (М. Коцюбинський); // Швидко поїхати на коні або в екіпажі, запряженому кіньми. *В суботу по ранній службі Божій патер Гаудентій сів на приготовану для нього монастирську бричку і весело покопотів за місто* (І. Франко).

ПОКОПТИ́ТИ, пчу́, птúш, *док., що.* 1. Док. до **коптúти.** *В Карпатах у літню пору неодмінно захочеться поласувати шашличком, підсмажити баранячі реберця чи покоптити річкову форель* (із журн.).

2. Коптити якийсь час. *Для приготування м'ясних копченостей саморобна коптильня — чудовий варіант. Можна приготувати сосиски. Достатньо покоптити хвилин п'ятнадцять-двадцять* (з мови реклами).

ПОКОПТІ́ТИ[1], тúть, *док.* Коптіти якийсь час. *Свічка трошки покоптіла й загасла.*

ПОКОПТІ́ТИ², пчу́, пти́ш, *док., розм.* Терпляче, старанно, витрачаючи багато сил, попрацювати над чим-небудь, зробити що-небудь. *Декому з війтів доведеться покоптіти в повітових канцеляріях, а тоді за розпискою здадуть папери до сейфів...* (Р. Андріяшик); *Перед тим як брати в руки валик, доведеться чимало покоптіти над поверхнею, аби зробити її придатною для процедури фарбування* (із журн.); *Над автомобілем він працює з восьмої ранку, але роботи чимало, тож доведеться покоптіти* (з газ.).

ПОКО́РА, и, *ж.* Беззаперечна готовність виконувати чужі накази, розпорядження, вимоги і т. ін.; шаноблива підлеглість. *Молоді, коріться старшим! А всі майте покору один до одного, бо Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Цілувати батька в руку — стародавній український звичай, що символізує особливу шану й покору батькові* (Ю. Смолич); — *Я вимагаю покори від вас. Беззаперечної покори* (О. Бердник); *Він усвідомив, що найкращими методами керівництва є диктаторські, тому тримав усі свої жертви в цілковитій прибитості та покорі* (Ю. Андрухович); *Жадати від іншого покори, підпорядкування та максимальної відвертості — підступно* (І. Роздобудько); // Поступливість, слухняність, покірливість. *О, що то була за усмішка!.. Лиш вираз покори й готовності виконати чергове моє розпорядження* (Б. Антоненко-Давидович); *Гадюку в пазусі він мусив вигрівати теплом власного тіла, га? Хто ж це? Параска, майже безмовної покори жінка? Одарка?* (Іван Ле); *Раніше він ніколи не підводив голови, завжди тримав її втягнутою в плечі, немов чекав удару. Тепер не лишилося й сліду від тієї полохливої покори* (М. Дашкієв); *На виду одна покора, одна слухняність, тільки в очах у кожного та в закушених губах Гладун читав приховані насмішки* (О. Гончар); *Материна спокійна покора і невибагливість насправді виявилися набагато мудрішою життєвою стратегією, аніж його уривчаста і непослідовна гра в авторитарність* (Н. Сняданко); // Непротивлення долі; смиренність. [Н е о ф і т - р а б:] *"Терпливість і покора" тільки й чув я від вас сьогодні* (Леся Українка); *Він стояв тоді понуро, І руки зв'язані іззаду... І тільки місяць коло муру Скликав сестер своїх на раду. В очах байдужість і покора...* (Д. Фальківський); *Очі герцога згасли. Слабка надія поступилася місцем сліпій покорі перед долею* (О. Авраменко, В. Авраменко).

○ **(1) З поко́рою <В поко́рі>,** *у знач. присл.* — слухняно, покірно. *Вона з покорою приймала грубість о. Василя* (М. Коцюбинський); *Звикла дівчина в покорі все робить без перекорів* (Н. Забіла); *Саша сказала, що так, не всі голови уціліють, але втрати у боротьбі завжди будуть меншими за ті, яких ми зазнаємо в покорі* (В. Шкляр); *Останні слова .. несли в собі докір, але його Герман прийняв з покорою, а не з роздратуванням* (Г. Пагутяк); **Трима́ти (держа́ти) в поко́рі** *див.* **трима́ти.**

ПОКОРДО́ННИЙ, а, е. Те саме, що **прикордо́нний.** *Юрій відчув, що йому тут невимовно добре, а все інше підробка .. Підробка все, крім щирості добрих сердець і покордонних стовпів на бескидах* (Р. Андріяшик); *Збившись з напрямку Білої Церкви, повернув* [Максим Залізняк] *своє військо, спрямувавши його на саме серце польської покордонної охорони* (Г. Колісник).

ПОКОРДО́ННЯ, я, *с.* 1. Прикордонна зона, територія. *Частина, в яку мене призначено на поповнення, стояла десь-то в Івангороді, на західному покордонні країни* (Іван Ле); *І хоч не було там колючого дроту, і не була замінованою та смужка невинного покордоння, хоч тільки ромашка там біліє та синіми сузір'ями цупкий петрів батіг цвіте, все ж пришельці не одразу зважились той бар'єр переступити* (О. Гончар); *Що за таке військо з'явилося у покордонні союзної країни?* (Г. Колісник).

2. Населення, що мешкає в прикордонній зоні. *І на завершення лютий Мугаммед Герай послав його* [Назруллу] *на спокутування своїх провин у загін до самого Зобар-Сохе, клятого виродка з албанського покордоння турків* (Іван Ле); *У кутку, примостившись на низькій лаві, двоє музик щосили дмухали у сопілку і били у бубон, створюючи якусь чудернацьку симфонію козацько-польського прикордоння* (Д. Білий).

ПО-КОРЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-коре́йському.** *Я прекрасно повечеряв: варена картопля в мундирах, салат із моркви по-корейськи, оселедець із овочевою приправою* (А. Дністровий); *Весільну церемонію молодята вирішили провести по-корейськи. Таїнство було переповнене різними традиційними обрядами* (із журн.).

ПО-КОРЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у корейців, за звичаєм корейців. *Ми трапезуємо довго, їмо і п'ємо, їмо і п'ємо, страви за стравами, супи з черепах і смажені по-корейському собаки* (К. Москалець); *Дівчина танцювала по-корейському, вбравшись у традиційне вбрання яскравих кольорів* (із журн.).

2. Корейською мовою. *Вивчити алфавіт, навчитися писати, читати й говорити по-корейському допоможуть наші тренувальні вправи* (з мови реклами).

ПОКО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покори́ти¹.** *Розхил її єдиних на світі уст видався йому дорожчим за всі його перемоги, за безмір покорених просторів, могутнішим за велетенську державу* (П. Загребельний); — *Щоб покорений народ прийняв переміни, треба вводити їх непомітно: люди бояться більше змін зовнішніх, ніж суттєвих* (Р. Іваничук); *Душа стійка, довірлива, обачна Покореними ворогів побачить* (В. Багірова); *Натхненник і дороговказ у нашій боротьбі — Іван Павлович Багряний — живе, як сказав Василь І. Гришко, бо Він не покорений. Відважний борець за волю України ненавидів рабство і рабську психологію* (О. Шугай); — *Ваша милість, треба по-християнськи. Ласкою покорений ворог може з вдячності стати приятелем* (А. Чайковський); *Дикий, неупокорений — він* [скакун] *завжди гарніший, він чистий, природний .. Приручений, покорений людині, він належить їй* (Ю. Покальчук); // **поко́рено,** *безос. пред. Коли яничар було покорено, турки почали вимагати, щоб і серби склали зброю* (І. Крип'якевич).

ПОКО́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покори́ти¹ і покори́тися.** — *Бісмарк ворог Росії і хоче для її покорення Польщу відбудувати* (І. Франко); *Друга лінія* [оповідання] — *громадсько-політична, стосується брутальних методів правління Україною з боку царських властей, покорення непокірних, здійснення каральних екзекуцій* (Б. Лепкий); *Головними сюжетними лініями етичного вчення Сенеки були заклик до покорення долі, безпристрасності (апатії), відмовлення від земних радостей, поміркованості* (з навч. літ.).

ПОКОРИСТА́ТИ *див.* **покори́стува́ти.**

ПОКОРИСТА́ТИСЯ *див.* **покори́стува́тися.**

ПОКОРИ́СТУВА́ТИ, і́стую, і́стуєш, *рідше* **ПОКОРИСТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *чим і без дод., діал.* Док. до **кори́стува́ти, користа́ти.** *Вийме* [Ганна] *було з скрині карбованця або й два та й пошле. — Це його праця, — каже вона, — нехай же він і покористує!* (І. Нечуй-Левицький); *Рєзанов покористував рукописами в збірці ніжинського інституту .. та київського Михайлівського монастиря* (І. Франко); *За одне лише докоряв собі в думці Ногаєць — не домізкувався на самому початку сказати Киліяні, буцім у бою під Ладижином погинув Лаврін .. Не захотів брати гріха за живу Лаврінову душу, сподівався покористати на тому* (Ю. Мушкетик).

ПОКОРИ́СТУВА́ТИСЯ, и́стуюся, и́сту́єшся, *рідше* **ПОКОРИСТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. *чим, з чого.* Док. до **кори́стува́тися, користа́тися.** *Шкода, що ти, пишучи, не могла покористуватися цим матеріалом* (М. Коцюбинський); *Переконувала* [дівчина] *його, що вперед треба покористуватися всіма добрими способами* (Л. Мартович); *Востаннє хотів* [капітан корабля] *покористуватися своєю професією пачкаря і був більше чим певен, що ніякої біди в дорозі не буде* (Мирослав Ірчан); *Поки я сидів у тюрмі, ти вирішив покористуватися нашою знахідкою!* (В. Малик); *Ніхто з пожильців околиці не зважувався .. покористуватися водою Кам'янки* (Валерій Шевчук); // *чим, також без дод.* Дістати якусь вигоду, користь для себе, скористатися з чого-небудь. [Г е р ц е л ь:] *Коли Михал діло справить, то я покористуюсь, а як його застукають, нехай він своїми боками плате* [платить] (І. Карпенко-Карий); [П е т е р с о н:] *Я можу покористуватись деякими... так би мовити... прогалинами в обвинувальному матеріалі й припинити справу* (Я. Галан); *Вони не зуміли покористуватись владою* (В. Рубан); // *ким.* Дістати вигоду, користь від стосунків з кимось. *Цей чоловік явно хотів її надурити, .. навіть не приховував того, що хоче нею покористуватися .. Її добротою, тим, що вона гарна господиня, все вміє* (В. Лис).

2. *ким, чим.* Користуватися деякий час. *Останнє її фото було зроблене виключно з бюрократичної необхідності — для радянського паспорта нового зразка .. Їй не судилось якось особливо довго ним покористуватися* (Ю. Андрухович); *— Видний молодий чоловік, а характер ні к чорту. Гроші любив, дівок. Покористується і кине, але завжди в такий спосіб, що бідоласі хоч у зашморг* (О. Ульяненко).

ПОКОРИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* Те саме, що **підко́рювач.** *Автор зумів намалювати характер людини, в якої є щось від усіх мрійників, предтеч нинішніх покорителів космосу* (Б. Антоненко-Давидович); *Тоді Василь Береза втішався почуттям власної зверхності над Терезкою. І скільки лиха спричинила йому та насолода покорителя!* (М. Томчаній); *Новгород-сіверський князь хотів, щоби вся слава дісталася лише йому як покорителю Степу* (В. Чемерис).

ПОКОРИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **покори́тель.** *Борис вже ж дійшов до висновку, По не має права знехтувати, може, навіть і випадковим поцілунком .. покорительки точних наук, бо дівчата ніколи не розкидаються своїми поцілунками безпричинно* (П. Загребельний).

ПОКОРИ́ТИ[1] *див.* **покоря́ти.**

ПОКОРИ́ТИ[2], рю́, ри́ш, *док., кого.* Корити (у 1 знач.) кого-небудь якийсь час. *Якщо ви хочете трохи покорити дитину за неналежну поведінку — зробіть це через деякий час, коли вона заспокоїться* (із журн.).

ПОКОРИ́ТИСЯ *див.* **покоря́тися.**

ПО́КО́РМ, у, *ч.* 1. *заст.* Те, що їдять і п'ють, чим харчуються; їжа. *Вже ж без покорму та не жити! От Коник і стриба до Мурав'я* [Мурахи] (Л. Боровиковський); *— Гой, козаченьку, пане ж мій, Який же буде покорм твій? — Будем їсти саламаху, Козацькую затираху* (Л. Глібов); *Дай, земле, покорму* (М. Коцюбинський); *— І покорм, і мед я даю, як велить княгиня* (С. Скляренко).

2. *перев.* **по́корм.** Материнське молоко. *Через місяць після родин, без хліба і з нудьги, мати занедужала і в неї не стало покорму* (О. Стороженко); *Жінка встала, пішла до тої печери, бачить — аж там двоє козенят манюсіньких, може, того самого дня вродилися .. Взяла вона їх ніжно на руки і почала годувати груддю, бо після недавнього родива мала ще досить покорму* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОКОРМИ́ТИ, ормлю́, о́рмиш; *мн.* поко́рмлять; *кого, рідко.* Док. до **корми́ти.** *— Я собаки покормлю, Покормивши, зажену* (П. Чубинський); *І чую я, що ще в груді є молоко. От я й сіла у сніг під плотом в затишку, щоби дитя покормити* (І. Франко); *Дуже хотіла* [Настуня] *покормити свого Стефана, але не бачила на те способу* (О. Назарук).

ПОКОРО́БИТИ, ить; *мн.* покоро́блять; *кого, розм.* Док. до **коро́бити.** *Коли Кармазин раптом опинився його безпосереднім начальником, Сагайду це просто покоробило* (О. Гончар); *Міністра покоробила зухвалість Лосса* (О. Бердник); *Ще тоді, коли вони зустрілися вперше, Гену покоробила її грубість* (Г. Усач); *Лайливий тон покоївки покоробив Віорелію: — Жоржетто, зважай на слова, — зашипіла гнівно* (Г. Тарасюк); // *безос.* *— Аж дивно бачити тебе тут, Терешку! Здоров, друзяка! Терентія Гавриловича покоробило. Що він, забув, з ким має справу? Ніякої субординації* (О. Бердник); *Мене аж покоробило від того реготу* (П. Запаренко).

ПО-КОРОЛІ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-королі́вському.** *"Саво!.. Де ти? — крикнула* [мати] *майже по-королівськи"* (О. Кобилянська); *Вона спинилася, по-королівськи ледь-ледь схилила голівку, .. посміхнулася* (В. Лис); *Редька стояла на балкончику майже на рівні з світло-зеленою, акуратною, по-королівськи доглянутою рисовою терасою* (І. Карпа); [К а м і л л о:] *Заопікуюсь я, Щоб вас по-королівськи спорядили* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПО-КОРОЛІ́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як король, як королева; як у короля, як у королеви. *Одна тільки принцеса спокійніша за всіх, тільки вона чисто по-королівському ставиться до великого нещастя з такою холодною, сталевою, величною гідністю* (В. Винниченко); *Молодий король відправив удову-королеву в її гірський замок Агмунд, і хоч Євпраксію приймано по-королівському, .. вона не затрималася надовго* (П. Загребельний).

2. *перен.* Щедро, розкішно. *Ми обійнялися на всю широту по-королівському неосяжного ліжка* (Ю. Андрухович); *— А хочете я зроблю так, що нас тут нагодують по-королівському?* (І. Роздобудько).

ПОКОРО́СТЯВІТИ, іє, іємо, іете, *док., розм.* 1. Захворіти на коросту (про всіх або багатьох). *— Бодай усі на світі і Солохи, і Пазьки, і Явдохи, усі, усі покоростявіли, то мені й байдуже* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Та ще й нещастя таке вкинулось — всі коні в селі покоростявіли* (А. Іщук).

2. Укритися плямами (про хворі рослини). *Чогось картопля наша покоростявіла* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКОРОТИ́ТИ, очу́, о́тиш, *що.* Док. до **короти́ти** 1. *Сукню пошили, покоротили* (Сл. Б. Грінченка); *— Еге! от-тобі й на!.. і не вгадав: чи розмір мій зневірився, чи рука моя не туди повела, та й покоротив* [кадіб]; *пропав обруч...* (О. Кониський); *Перечитаю* [роман], *повиправляю, покорочу, тоді вже дам. Але головне я написала! Судячи з усього, роман вдався* (Г. Вдовиченко).

◊ **Укороти́ти (прикороти́ти, покороти́ти, врі́зати, втну́ти) / укоро́чувати (прикороча́ти, прикорота́ти) язика́ (язи́к)** *див.* **укоро́чувати.**

ПОКОРОТИ́ТИСЯ, о́титься, *док., розм.* Стати коротшим. *Літа ж мої молодії, літа молоденькі, як вас здибле лиха доля, будьте коротенькі! Як дасть Господь лиху долю, то покоротіться, а як буде добра доля, ой то продовжіться* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКОРО́ТШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покоро́тшати.** *У хворих на синдром Шерешевського–Тернера зміни відзначають і в кінцівках: вальгусне положення ліктьових суглобів, широкі короткі долоні, покоротшання безіменного пальця, деформація мізинця* (з наук. літ.); *У результаті атрофії м'язів та їх покоротшання активні й пасивні рухи в суглобах є обмеженими* (з навч. літ.).

ПОКОРО́ТШАТИ, ає. Док. до **коро́тшати.** *Стежка від озерця до хати неначе надвоє покоротшала* (Марко Вовчок); *Дні покоротшали, вже стало рано смеркатися, осінь іде* (В. Собко); *Плаття на Олені промокло наскрізь, збіглося, покоротшало* (В. Земляк); *Я лиш тепер помічаю, що Пенелопине волосся значно покоротшало* (І. Карпа).

ПОКОРО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покороти́ти.** *Перечитав я Ваші байки .. Дуже вони покорочені* (Панас Мирний); *Порівнюючи сей румунський текст притчі з грецьким, бачимо, що він декуди покорочений* (І. Франко); // **покоро́чено,** *безос. пред. Продюсери просили зробити розширену версію серіалу "Спіймати Кайдаша", бо в знятій багато чого було покорочено* (з газ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Який покоротився. *Єдине несправжнє в цій оказії — я сам, тіло моє обросло бридкою шерстиною, руки мої замість нігтів мають пазурі, ноги мої покорочені, хребет мій вигнутий, а лице — машкара* (Валерій Шевчук).

ПОКОРТІ́ТИ, ти́ть, *док., безос., кому, кого, чого, з інфін. і без дод., розм.* 1. Кортіти якийсь час. *Корній Петрович .. замовк і почав витягати із широких своїх штанів кисет з тютюном, неначе не зважаючи ні на кого для того, щоб покортіло людям* (Т. Осьмачка); — *А це що за стовпи по кручі?.. — Ось побачите. Нехай покортить* (А. Головко); — *А-а, це секрет! .. Хай покортить!* (Василь Шевчук).

2. Те саме, що **закортіти.** *Мене покортіло чомусь-то побачити, де живуть вони* (О. Кобилянська).

ПОКО́РЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поко́рчити.** *Загрозливо розмахував* [Дем'ян Кізка] *покорченими ревматизмом руками* (Є. Кротевич); *Живий іще Маландіїв батько Улас, він глухий, покорчений простудними хворобами і майже не злазить з печі* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Знову потягнулись обабіч дороги шереги важких, покорчених, спотворених надто довгим життям вікових дубів* (В. Собко); *Гримнув вибух. Задвигтіли і врізалися в землю покорчені шматки третьої гармати* (М. Стельмах).

ПОКО́РЧИТИ, чу, чиш, *док.* 1. *що.* Док. до **ко́рчити.** *Очі, мов у мертвого, дивляться і не бачать нічого; руки неначе судороги* [судоми] *покорчили* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *безос. А ти все мовчиш та щось думаєш, похнюпившись; все насуплюєш брови та надимаєш губи, неначе тобі брови й губи покорчило* (І. Нечуй-Левицький); — *Не чіпай його, він же знахур! .. В одну мить нашле на тебе таке, що й руки покорчить, і курка не зведеш!...* (О. Гончар); *Хоч я був і п'яненький, та все ж таки на землю не ліг. Бо каюк, якщо ляжеш на сиру землю восени. Покорчить руки й ноги* (О. Бердник); — *Треба, то хай сам пришвендяє до мене,* — *викрикнув* [Бурмака]. — *Чи, може, йому ноги посудомило! Чи покорчило?* (П. Загребельний).

2. *кого, перен., розм.* Корчити (у 4 знач.), удавати кого-небудь, прикидатися кимсь якийсь час. — *Отой силовий контакт із ворогом ти почнеш? — А чого ж! — Та ясно, почнеш! Тобі аби покричати, поматюкатися та Рембо з себе покорчити* (А. Кокотюха); *Я наслідував одного кіноактора .. Кіно я смертельно ненавиджу, але покорчити з себе актора люблю страшенно* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

◊ **(1) Щоб (бода́й) но́ги поко́рчило <Хай (неха́й) но́ги поко́рчить>** *кому, лайл.:* а) уживається як лайка. — *Ярино! Ярино! — гукає мачуха біля хати. — А щоб тобі покорчило ноги! А щоб ти причастя Божого не діждала! А щоб тебе лиха година побила!* (Василь Шевчук); — *А щоб же вас і земля не носила! Та бодай би вам руки-ноги покорчило! Щоб же ви подавилися отими огурками* [огірками], *нечестиві ви душі!* (А. Дімаров); б) уживається для вираження великого незадоволення з приводу небажаного або невчасного приходу кого-небудь з побажанням всього недоброго. [О х р і м:] *А бодай тобі ноги покорчило, стара собака, і чого він причвалав?* (М. Кропивницький); **(2) Щоб (бода́й) язи́к поко́рчило <Хай (неха́й) язи́к поко́рчить>** *кому, лайл.* — уживається для вираження великого незадоволення чим-небудь зробленим, сказаним з побажанням всього недоброго. [Г о с т р о х в о с т и й:] .. *Бодай покорчило язики тим проклятим брехухам, що набрехали на мене та розтривожили вас* (І. Нечуй-Левицький); *Вона мовчить, бо у свято гріх лаятись, але коли б усім тим, що плещуть про фабрику, покорчило язики, то це було б дуже добре* (М. Коцюбинський); *Тобі мало було мого сала, так ти ще до людини пристав жувати, щоб тобі язик покорчило!* (Григорій Тютюнник).

ПОКО́РЧИТИСЯ, иться. Док. до **ко́рчитися.** *Руки* [плавця] *від утоми боліли, пальці на ногах покорчились* (М. Трублаїні); * Образно. *Хрести навколо — ніби люди, яких настигнула смертоносна пошесть на майдані: обперлись одні об одних або попадали в траву, покорчились, посхилялись над камінними плитами* (В. Барка); *Покорчились у вогні їхні* [німецьких танків] *чорні хрести* (В. Логвиненко).

ПОКОРЧО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покорчува́ти** 2. *Покорчоване, перепалене, поруділе, воно* [поле] *ще місцями було затягнуте клубовинням сиво-бурого диму* (О. Гончар).

ПОКОРЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Корчувати якийсь час. *Прийдеться довго повозитися, покорчувати, бо ж позаростало все кущами* (з газ.).

2. Викорчувати все або багато чого-небудь. *Вона* [чарівниця] *поскликала всіх чортів, той ліс зрубали, пні покорчували, зорали все, пшеницю посіяли, зжали і змолотили* (з казки); — *Нема .. на світі такої сили, щоб усі корінці покорчувати, висушити й спалити на попіл* (Р. Федорів); *Ті перелогові землі вмент вип'ють Лаврінове здоров'я, їх мало покорчувати, поорати, а ще треба стерегти по ночах з рушницею* (Ю. Мушкетик).

ПОКОРЯ́ТИ, яю, я́єш, *недок.,* **ПОКОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **підкоря́ти** 1. *Разом вони можуть бути непереможні, можуть мати велику здобич, перемогу, покоряти цілі народи* (В. Чемерис); *З таким народом можна весь світ покорить!* (І. Карпенко-Карий); *Уличів та тиверців рано покорив собі дакійський цар Децебал, і тому вони належали до Дакії* (І. Огієнко); *Імператори* [ромеїв], *як павуки, висмоктують всі сили з Єгипту, Азії, Європи, мріють вони про ще більше, прагнуть покорити Русь* (С. Скляренко); *Він ніколи не сподівався взяти фортецю з розбігу, приступом, волів покорити її облогою* (Ю. Мушкетик); // Примушувати коритися; перемагати. *Така сила покоряє мене вже тепер* (О. Кобилянська); *Силі, Що покоряє усіх, не корюся — самотній і дужий* (М. Зеров); * Образно. *Погасли вечірні огні; Усі спочивають у сні. Всіх вла́дарка-ніч покорила* (Леся Українка).

2. *що, перен.* Опановувати щось, оволодівати чимсь; освоїти що-небудь. *Ні! Я покорити її не здолаю, ту пісню безумну, що з туги постала* (Леся Українка); *Слава ж тим, що .. море залізом покорили, повалили гори, скосили ліси і яруги заповнили!* (Г. Хоткевич); *Друже мій, за все сильніша дружба Верховину покорила нам!* (М. Шеремет); *Вона не змовкала ані на хвилину, говорячи про .. майбутній відпочинок у горах, про мрію покорити ще одну вершину* (С. Андрухович).

3. *кого, що.* Примушувати коритися своїй волі, своєму впливові. *Коли мене покоряє Іван Іванович, це значить, наступив момент, коли я мушу ненавидіти Дмитрія Карамазова, цебто себе* (М. Хвильовий); *Вірив* [Юр], *що покорить собі й цю дівчину, як покорив свою долю* (Г. Хоткевич); // *чим і без дод.* Викликати любов, захоплення, довір'я; зачаровувати. *Покоряв і чарував* [актор А. Олдрідж] *мистецтвом своїм кращих людей Європи. Зачарував і Тараса Шевченка* (О. Ільченко); *На обличчі її не було розгубленості, воно мало той вираз збудженої розбишацької веселості, властивої для жінок, що знають собі ціну і звикли покоряти* (Григір Тютюнник); *Він на горі єдиним поцілунком розбив труну і щастя оживив, отим єдиним, легким подарунком навік царівну горду покорив* (Леся Українка).

◊ **(1) Покоря́ти / покори́ти се́рце** *чиє* — викликати у кого-небудь пошану, любов до себе. *Музика може покоряти серця і вести людей на звитяги* (І. Пільгук); *Ви, пані, — ангел, Ви покорили моє серце* (І. Франко).

ПОКОРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОКОРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.* 1. Те саме, що **підкоря́тися** 1. *Всюди, Де неоглядна земля покоряється Римській державі, Житиму я у людей на устах* (М. Зеров); *Народ не покорявся — глухо ремствував, грізно гомонів* (В. Малик); — *Ми повелителі усіх скіфів і хто нам не покорятиметься, той стане нашим рабом — боги тому свідки!* (В. Чемерис); *Трохи-потроху піщани закричали, загвалтували, що вони панові довіку не покоряться* (Панас Мирний); [П р е ф е к т:] *Котрі ж боги йому не покорились, ті вигнані були або й розп'яті* (Леся Українка).

2. Беззаперечно слухатися кого-небудь, піддаватися впливові когось. *Не люблю я покорятись та гнути перед усяким дідьком спину* (І. Нечуй-Левицький); — *Якщо ви так вважаєте, я вас слухаю і покоряюся вашій волі* (Ю. Бедзик); *Він думав, що сказати, він гарячково працював мозком, чим налякати юнака, чим його доконати, чим заставити його покоритися* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Дивись, я сміюсь, коли серце ридає, і погляд, і голос мені покорились, я тиха, спокійна* (Леся Українка).

3. Приймати що-небудь без опору, примирятися з необхідністю чого-небудь; підлягати чомусь. *І доведу я, що кожне створіння в світах животіє, Лише покоряючись вічним законам, в яких народилось* (М. Зеров); *Закоханий повинен покорятися любові!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Ішов на смерть і не прощався. Козак природі покоривсь* (І. Котляревський); *Морозила свекруха її душу тим страшенним своїм жахом смерті, тією близькістю до смерті і тим, що не хотіла вона ніяк покоритись — умирати...* (Грицько Григоренко); // Робити, чинити, поводитися згідно з певними обставинами, звичаями, вимогами. *В такій невикінченій формі .. віддаю я його* [твір "Атта Троль"] *тепер публіці, покоряючись намаганням, що справді не від мене походять* (Леся Українка); *Вона не малювала собі будучини ані рожевими, ані темними фарбами; попросту не хотіла підіймати завіси. Цілком покорилася, віддалася — і це заспокоїло* (Г. Хоткевич).

4. *тільки недок.* Пас. до **покоря́ти.** *Вершина, яка здається неприступною, вже неодноразово покорялася відважними альпіністами, але цього разу впоралися зі сходженням далеко не всі* (із журн.).

ПОКОСИ́ТИ[1], кошу́, ко́сиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Косити *(див.* **коси́ти**[1] 1) якийсь час. *Підійшов до нього Марко, привітався. Попросив несміло: — Дайте-но, дядьку, покосити* (І. Цюпа); — *Дайте мені грабки. — Хочете покосити? — здивувався Лаврін* (М. Стельмах).

2. *що.* Док. до **коси́ти**[1] 1; скосити що-небудь. *Чи я в полі не травиця була, Чи я в полі не зелена росла? Взяли ж мене покосили І на сіно посушили!* (з народної пісні); *В полі покосили жито й пшеницю* (О. Іваненко); — *Гречку в Києві, надісь, уже покосили? А картоплю ж — викопали вже?* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *кого, перен.* Скосити, знищити, убити всіх або багатьох. *Збройні сили України ліквідували російського генерала та покосили окупантів* (з газ.); // *безос. А тут друга війна, оця, з фашистами. І знову всі пішли. І батьки, що по фінській вціліли, і сини, що вже підросли. Там їх і покосило всіх...* (В. Кучер).

ПОКОСИ́ТИ[2], ко́шу, ко́сиш, *док., що.* 1. Зробити косим (у 2, 3 знач.); // *безос. — Які ж в тебе очі бистрі до чужого добра! — дивується Григорій. — Гляди, щоб їх не покосило* (М. Стельмах).

2. *також чим.* Косити *(див.* **коси́ти**[2] 1) якийсь час. — *Живіт болить? — спитав він* [фельдшер]. *Кость покосив очима в його бік і нічого не сказав* (В. Винниченко); // Док. до **коси́ти**[2] 1. — *Я не розумію, — покосив око старшина, — що змусило вас приїхати до мене?* (Б. Левін).

ПОКОСИ́ТИСЯ[1], кошу́ся, ко́сишся, *розм.* Док. до **коси́тися**[1] 1. *З новою косаркою наше поле швидко покоситься.*

ПОКОСИ́ТИСЯ[2], кошу́ся, ко́сишся, *док.* 1. Док. до **коси́тися**[2] 1. *Вікна покосились, двері понижчали й трохи ввійшли в землю* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Побачивши пана, він скинув шапку і вклонився. Панове лице зразу почервоніло, а очі покосились* (Панас Мирний).

2. *на кого — що.* Коситися *(див.* **коси́тися**[2] 2) якийсь час. *Підпарубок спаленів і мовчки покосився на Докію* (М. Стельмах); *Проковтне* [Данько] *хліб, і знову відкусить, і знову покоситься на шматок, чи багато зосталось* (О. Гончар); *Христофор Ничипорович покосився на лацкан свого піджака, загладив пальцями дірочку* (Б. Харчук); // *чим.* Подивитися неприязно, вороже. *Он скільки списав* [Ордин-Нащокін] *паперу. Недобре покосився боярин оком на стіл, завалений сувоями пергаментних списків* (Н. Рибак).

ПО-КОСМОНА́ВТСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-космона́втському.** *Я вистою в будь-якій життєвій сутичці! Усі мої робочі системи по-космонавтськи функціонують нормально. За порогом на мене чекають пригоди* (з газ.).

ПО-КОСМОНА́ВТСЬКОМУ, *присл., розм.* Як космонавт, космонавти; як у космонавта, у космонавтів. *Дозвілля малюків по-космонавтському: дитячий майданчик космічної тематики буде встановлений на прибудинковій території* (з газ.).

ПО́КО́СТ, у, *ч., діал.* Те саме, що **покі́ст.** *Ясько любив співати сю пісню: чи то варячи в залізнім горщику коніпний* [конопляний] *олій на покост і мішаючи його ненастанно залізною лопаткою, чи розтираючи зелену фарбу, змішану вже з жовтої й синьої* (І. Франко).

ПО́КО́СТОВИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **по́ко́ст.** *Покостова фарба.*

ПОКОТЕ́ЛО, а, *ч., розм.* Дерев'яне або металеве кружало. *Від края стовбура дуба відрізали величезне покотело* (із журн.); * Образно. *У вербах зійшов місяць: велике покотело, нагріте до вишневого кольору, світилося у білому тумані, ніби горіла на вигоні Терешкова хата* (М. Ткач).

ПОКОТИ́ЛО, а, *с., розм.* Великий горщик. *Варить борщ у такому покотилі, як відро* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКОТИ́ПО́ЛЕ, я, *с.* Те саме, що **перекоти́по́ле.** *Восени ми тряслись в таратайці в село; Вже на нивах нічого тоді не було, Тільки що покотиполе вітром несло* (А. Метлинський); *У нашому роду покотиполе було одроду і донині є* (В. Підпалий); *Ми біженці, що не лишають сліду. Покотиполе. Слід під чобітьми* (П. Гірник); * Образно. *І вітри, і дощі проходили повз мене, Лунали голоси з низин і з верховин, .. А я, сучасності короткозорий син, Котився по життю глухим покотиполем* (М. Рильський); * У порівн. — *У других хоч родина є, втіха якась у житті, а сирота — мов те покотиполе, що вітер жене по степу, відірвавши від корінця...* (М. Коцюбинський).

ПОКО́ТИСТЕ *див.* **поко́тисто.**

ПОКО́ТИСТИЙ, а, е. 1. *розм.* Який знижується поступово, не круто; пологий. *Хоч місце не дуже-то сприятливе й добре, бо покотисте до Дніпра, але зате справність і хоробрість шведської армії куди більша, ніж москалів* (Б. Лепкий); *Хто боявся коли .. на покотистих Тібура горах — домів руйнування?* (М. Зеров); *Ех, і поле, поле! .. Рівне, покотисте на полудень. З двох сторін оточене хвилястими берегами річки* (У. Самчук).

2. *діал.* Утрований. *Покотиста дорога* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКО́ТИСТО, *рідше* **ПОКО́ТИСТЕ,** *розм.* Присл. до **поко́тистий** 1. *Туди покотисто земля йде* (Сл. Б. Грінченка); *Обезсилений спалахом, усе ніби ватяне — і тіло, і душа, бреду зеленою полівкою, що покотисте збігає в лісистий яр, до Зеленого озера* (В. Дрозд).

ПОКОТИ́ТИ, очу́, о́тиш, *док.* 1. *кого, що.* Почати котити (у 1 знач.). *Бочонок по землі в правий бік покотиш — золотий палац виросте, в лівий покотиш — зникне палац. А в ріжок засурмиш — і стане перед тобою могутнє військо* (з казки); *Явдоха й узяла з чужої коробки паляницю, стала на сход* [схід] *сонця, тричі перехрестилась та й покотила паляницю навпаки сонця* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дівчина покотила до хати гарбуза, він покотив другого* (Ю. Мушкетик); *Яйце ще клалося на стежку, й до нього обов'язково мав прийти кіт або курка і покотити в якийсь бік .. Якщо в другий бік од того, звідки з'явився кіт чи курка, то мине сварка й неприємності швидко забудуться, а в той бік, звідки прийшов, то ще не раз повториться* (В. Лис); *Батіжок свиснув, конячка натяглася і покотила візок* (І. Нечуй-Левицький); *Решетняк знов напружився, попхав, покотив з товаришами гармату далі* (О. Гончар); *Я міг би кинути візка зараз, просто посередині коридору, і піти геть. Але я покотив його до наступної кімнати, намагаючись угамувати тремтіння* (І. Роздобудько); * У порівн. *Щось глухо застугоніло, ніби покотили з гори пусту бочку* (Григорій Тютюнник); // *кого.* Повезти на колесах. *Покотити дитину на візку;* // Штовхнувши, вдаривши, звалити з ніг. *Як тріснув* [баран] *рогами, — Так старого* [вовка] *й покотив Догори ногами!* (С. Руданський); // *перен., розм.* Примусити відступити, швидко погнати (вороже військо, армію і т. ін.). *Кінний полк червоних із-за горба вихором налетів, порвав їх цеп, заплутав і степом покотив. Далі, далі...* (А. Головко); — *Покотили Денікіна в море! — Розстріляли в тайзі Колчака!* (І. Гончаренко).

2. *що.* Почати котити (у 2 знач.). *На край світа Билину море покотило Та й кинуло на чужині* (Т. Шевченко); *Тумани покотив Вітер в ранок молодий* (П. Усенко); *Осінь роздягне посадки, .. завійниця покотить мряку полями* (О. Гончар); *У такий вітрюган і пеньки покотить, не те що жар рознесе* (Григір Тютюнник); *Вихор закрутить огребка в яру і покотить до всохлого джерельцяти* (Є. Пашковський); // Почати поширювати у просторі (звуки, запахи і т. ін.). *Далеко десь раптом постріл розлігся, й луна покотила його по байраках та горах* (М. Старицький); *Постріли гулко загриміли над водою, озеро підхопило різкі звуки й далеко покотило їх невгамовною луною* (Ю. Смолич); // *перен., розм.* Почати поширювати, розголошувати (чутки, вісті і т. ін.). *Хтось натякнув на Кузьму, і громада вже підхопила, покотила по всьому вигону його неславу, закидала грязюкою його опорочене ім'я* (Л. Яновська).

3. *розм.* Почати рухатися (про засоби пересування). *Карета покотила в панський двір* (І. Нечуй-Левицький); *Літак рушив з місця, покотивши на старт* (М. Трублаїні); *Поїзд свиснув і покотив далі, везучи резерви на південь* (В. Кучер); *Машиніст наддав швидкості. Кілометрів за тридцять од Вигнанки пропустили ешелон з гарматами і покотили далі* (Р. Андріяшик); *Гриць сіда в сідло, брати ще раз підштовхують його, мотоцикл ревнув і покотив, підстрибуючи на корінні* (В. Яворівський); *Авто плавно покотило соснівськими вулицями, мацаючи світлом фар антрацитові вікна* (О. Ульяненко); // Поїхати, відправитися куди-небудь на чомусь. *Сказавши, аромат пустила* [Венера], *Васильки, м'яту і амбре, На хмарі в Пафос покотила* (І. Котляревський); *Становий .. попрощався з Чіпкою.., сів на обивательські коні, покотив з Пісок* (Панас Мирний); // Піти, побігти куди-небудь; помчати. *Діти .. знялися з місця і покотили вулицею* (М. Коцюбинський); *Ворота .. повільно розчиняються, і з них валом покотили чорні вівці, коти, собаки і зграєю полетіли ворони* (Валерій Шевчук).

4. *розм.* Те саме, що **покоти́тися**[1] 5. *Маленька річечка, що так тихенько йшла, Заклекотіла, заревла І через греблю покотила* (Є. Гребінка); *Зайняла вода, зайняла бистра, Покотила на Дунай* (С. Руданський); *Все те* [їжа] *збудило у Власова смак, аж слина в його* [нього] *покотила* (Панас Мирний).

◊ **(1) [І] го́ри покоти́ти** — управитися з будь-якою, навіть найважчою роботою, з найскладнішими завданнями. *"От якби мені ті гроші, я б і гори покотила!" — подумала вона і пішла вже далі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **Коти́ти / покоти́ти бо́чку** *див.* **коти́ти; (2) Хоч покоти́,** *зі сл.* н е м а — абсолютно, зовсім. — *Спробуй .. купити в нашому районі соснову або дубову дошку! Нема ніде, хоч покоти* (П. Автомонов); — *І чого воно так, як людина добре поїсть, так і думки різні лізуть у голову? А як голодна, то в голові порожньо, хоч покоти* (А. Дімаров).

ПОКОТИ́ТИСЯ[1]**,** очу́ся, о́тишся, *док.* 1. Почати котитися (*див.* **коти́тися**[1] 1). — *Що то ти робиш, Івасю? — озвався дід, вертаючись назад .. — Качаюся, — одказав і покотився по траві* (Панас Мирний); *З-під воза обірвався гарбуз і покотився рядом з возом з гори, неначе наввипередки* (І. Нечуй-Левицький); *Деякі монети покотились з рук на землю й лягли коло Данилових ніг* (В. Винниченко); *Покотився по зеленому полю футбольний м'яч, і замайоріли по полю різноколірні майки...* (Остап Вишня); *Я стрімголов покотився крутосхилом і отямився в доверху наповненій каламутною водою ямі* (Р. Андріяшик); *Покійний дід був неабиякий чоловік: .. пройде з кулаками поміж козаків — всі так, як груші, покотяться на землю* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); // *з кого — чого, на що.* Звалитися (у 1, 2 знач.), упасти (у 1, 2 знач.). *Без міри пороху підсипає* [козак Голота], *Татарину гостинця у груди посилає: Ой, ще козак не примірився, А татарин ік лихій матері з коня покотився!* (з думи); *Вода потекла на сонного Аврама Кириловича. Той з переляку покотився з стільця* (Є. Кравченко); *Візник із свого високого сидіння кумельгом* [шкереберть] *покотився на обочину, на зелену бережину* (В. Малик).

2. Почати котитися *(див.* **коти́тися**[1] 2). *Чорними ярами покотився білий туман* (М. Коцюбинський); *Ранком повіяв вітер. Він швидко посилювався, і незабаром важкі хвилі покотились по морю* (М. Трублаїні); *Густий пил, як туман, двома хвилями покотився з-під його ніг* (М. Стельмах); *Покотилась буйна хвиля На жовтий пісочок* (М. Петренко); *І сонце веселіше засяло, і пахощі з садків покотились хвилями* (М. Коцюбинський); *Здалека, десь із кухні, почувся дитячий вереск і швидко покотився до кімнати* (Б. Антоненко-Давидович); *— Гей-гей, до гурту — наших б'ють! — Покотився по селу бентежний згук* (С. Васильченко); *Всюди покотилась вість, що лодії пливуть, вої повертаються додому* (С. Скляренко); *Надвечір селом покотилася чутка: приїхав суддя з шандарями спродувати Чопів млин* (І. Білик).

3. *розм.* Почати рухатися (про засоби пересування). *Повозка покотилася не битим шляхом, а травою* (Панас Мирний); *Трамвай брякнув дзвоником, заскреготів колесами й покотився далі* (Л. Дмитерко); *Лімузин .. тихенько покотився за лікарем* (І. Білик); *Корабель рушив з місця і, поступово набираючи швидкість, покотився по рулівній доріжці до вказаної нам смуги* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Піти, побігти куди-небудь (звичайно про когось товстого або невисокого). *Нових гостей примітила господиня хати і покотилася до них такою собі ошатною діжечкою: була кругленька і невеличка* (В. Речмедін); *Від фігури м'ячами покотились хлопчаки, вигукуючи одно слово: — Їдуть, їдуть!* (М. Стельмах); *Дружко нареченого щось гаркнув охороні — ворота розчинилися, і вся компанія покотилася на територію бази* (Люко Дашвар); // Почати швидко відступати, відходити назад (звичайно про війська). *Несподівано, мов грім серед ясного неба, ударила кіннота червоних, і кавалерія білих .. покотилася назад* (П. Панч); *Після кількаденних боїв за місто горопашне українське військо покотилося на Житомир і далі на Захід* (В. Шкляр).

4. *розм.* Почати котитися *(див.* **коти́тися**[1] 3). *В людських хатах все було позатихає, все посне. Місяць зійде й покотиться геть-геть вгору* (І. Нечуй-Левицький); *Ось одна зірка зірвалася і покотилась так низько над Ларьком, що він аж прищулився, щоб по щоці не вчепила* (С. Васильченко); *Ранок блиснув. Сонце, мов червона цегла, покотилось бляхою дахів* (Б. Антоненко-Давидович); *Он сонце покотилось, І все зазолотилось — Ставок, лужок, і хата, і верба...* (В. Бичко).

5. *розм.* Почати струмувати, потекти. *Скоро оце скресла крига, потанув сніг, із стріх закрапало, а з гір струмочки покотилися* (Марко Вовчок); *Дощові води з гривами брудної піни покотилися ярами і вибалками до річки* (Я. Гримайло); *Кінчик меча вп'явся в живе тіло, й цівка крові покотилася спиною, навіть не змочивши надто простору рясу* (Н. Околітенко).

◊ **[Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є** *і т. ін.)* **/ покоти́лася (потекла́, набі́гла** *і т. ін.) див.* **сли́на; Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася** *і т. ін.)* **[з плече́й (з плеч, з пліч)]** *див.* **голова́; Голова́ лягла́ (полягла́, покоти́лася** *і т. ін.) див.* **голова́; Коти́тися / покоти́тися уни́з** *див.* **коти́тися**[1]**; Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі** *і т. ін.)* **сльо́зи [гра́дом]** *див.* **сльоза́; [Ма́ло (ледь, ле́две** *і т. ін.)* **не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати** *і т. ін.)* **/ вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти** *і т. ін.)* **від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху>** *див.* **умира́ти; (1) Хоч покоти́ся:** а) нічого (нікого) немає, зовсім пусто. *Рівнина — хоч покотись. Навіть траву постинали з кулеметів* (Є. Доломан); *У коморі — хоч покотися, дровітню всі залітні вітри наскрізь продувають. Не газдівство — гола школа...* (І. Нижник); *На п'ятачку хоч покотись. Нікого* (О. Ульяненко); б) дуже чисто, начисто. *"Ви вже, татусю, своє одробили, годі вам поратись". Та й попорає* [Василь], *і повичищає всюди, двір вичистить, вимете, хоч покотись* (Ганна Барвінок); *В дворі тому, як у віночку, чисто-перечисто, хоч покотись...* (О. Кониський).

ПОКОТИ́ТИСЯ[2], о́титься, о́тяться, *док.* Те саме, що **окоти́тися** (про всіх або багатьох). *Чи всі вівці покотились, чи ягниці поплодились?* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́КОТОМ, *присл.* 1. Один біля одного, без певного порядку. *На полу .. покотом лежали скулені од холоду троє дітей* (С. Васильченко); *Спати полягали* [подорожні] *всі покотом на сіні у повітці* (В. Гжицький); *У нашій квартирі покотом сплять хлопці з Майдану* (Л. Костенко); *На сусідній платформі покотом лежало кілька солдатів* (О. Шугай).

2. *розм.* По всій поверхні, протягом усього часу, без перерви; суцільно. *Покотом лежали незаймані густі родючі ниви* (Я. Качура); *Тихо поко́том лежало кругом многоцвітнеє поле* (П. Тичина); // Підряд, одного за одним. *Покотом інших Товаришів повбивали моїх* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // безос. *Покотом же косило тоді дітей — з вулиці в вулицю* (Є. Кротевич).

3. *також із прийм.* з а, *діал.* Усі разом. *Вони так і заплакали покотом* (Ю. Федькович); *Жінки, діти, чоловіки і старці — всі за покотом вигинули з села, щоби не дати панові заняти* [зайняти] *пасовиська* (І. Франко).

4. *розм., рідко.* Котячись, обертаючись у певному напрямі по землі. *— То покотом, то поповзом, то підскоком таки якось доп'ялась* [пані] *до порога* (Марко Вовчок); *Чіпчина нога втрапила у ховрашкову нору, і малий покотом полетів по землі* (Д. Білий).

◊ **[Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від смі́ху (зі смі́ху, з ре́готу** *і т. ін.) див.* **ляга́ти; [Ма́ло (ледь, ле́две** *і т. ін.)* **не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати** *і т. ін.)* **/ вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти** *і т. ін.)* **від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху>** *див.* **умира́ти.**

ПОКОТЬО́ЛО, а, *с.* Дерев'яна дитяча іграшка, що має форму обруча. *Сама дорога гладесенька, хоч коти покотьоло, — ні вибоїн тобі, ні вирв* (Є. Доломан); * У порівн. *Мов покотьоло — червоніє, Крізь хмару — сонце зайнялось* (Т. Шевченко); *Вепр закрутився на всі боки, люто хрюкав і цілився підчепити Кузьку* [собаку] *іклами. А Кузька навколо нього — як покотьоло: то за ногу, то за хвіст ухопить розбійника* (Григір Тютюнник).

ПОКОТЮ́ЩИЙ, а, е, *діал.* Який легко котиться (у 1 знач.). *От анахтемський шаг, який покотющий: трохи був не закотивсь* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-КОТЯ́ЧОМУ, *присл.* Як кіт, коти, подібно до кота, котів. *Він поклонився низенько аж у пояс ченцям, вийшов якось по-котячому, тихо, навшпиньки* (І. Нечуй-Левицький); *Тимко вміє і по-котячому, і кумкати жабою вміє, і по-совиному кричати тямить* (О. Донченко); *Він кумедно, по-котячому захлептав із блюдечка* (В. Близнець); *Ляля ще раз по-котячому потяглася і сіла на ліжку* (Ю. Андрухович).

ПОКОХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Док. до **коха́ти** 1. *Дівчина, що покохає вас, піде з вами куди завгодно* (В. Владко); *Невже він її й справді тоді палко покохав, а чи те було всього лише юнацьке захоплення?* (В. Чемерис); *Нещаслива й та, що покохала нещасливого!* (О. Шугай); *А ти сніжинками писала: Пробачте, я вас покохала...* (В. Терещук).

2. *кого, що.* Док. до **коха́ти** 2; полюбити. *Покохав Андрій Семена, як рідного брата, як батька, як неньку...* (М. Коцюбинський); *До наших лав, до нас, хто зжився з боротьбою, хто сонце покохав і на верхів'я гір лише до нього йде й душею молодою вже бачить крізь віки його огнистий зір!* (В. Сосюра); *Легше полюбити ясний день, Тяжче покохати темну ніч...* (О. Бердник); *Хіба я винен в тім, що покохав твоє високе місто* (І. Малкович).

3. *кого, що.* Кохати (у 3 знач.), дбайливо вирощувати, плекати кого-, що-небудь якийсь час. *Батько, почастувавши тих сватів, подякували за ласку. — А дитина наша, — каже, — ще молоденька, нехай ми ще самі її покохаємо* (Марко Вовчок); // *рідко.* Те саме, що **ви́кохати** 1. *Якби йому воля, то б він які роги покохав!* (Номис).

ПОКОХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Покохати одне одного. *Росла* [дівчина] *в наймах, виростала, З сиротою покохалась* (Т. Шевченко); *— Прийшла вам пора, дітки, — нарешті сказав Іван, — і покохалися ви між собою, як ті голубки. Не перечити проти цього нам, старим батькам...* (Ю. Смолич); *Перехоплюю погляд тата — він дивиться на маму. Цей погляд знайомий мені з дитинства. Я знаю, як вони покохалися. Мама тоді ще була балериною* (Г. Усач); *Хоча, багнучи такої любові, сам багнеш, аби особисте життя твоє не виходило за рамки, щоб усе було спокійним, розсудливим, вивіреним: зустрілися, покохалися, побралися, народили дітей, добре влаштували побут...* (В. Чемерис); * Образно. *І скажу тобі, що потрапив у пастку, бо полюбив твої стародавні очі, так буває завжди, як весна покохається з літом* (С. Процюк).

2. *розм.* Попестити одне одного. *Посідали, поговорили, покохались, — усе лихо забулось* (Марко Вовчок); // Вступити в інтимні стосунки з іншою особою. *А тепер нам належить поставити крапку в цій історії — і чимшвидше, а то сьогодні ми не встигнемо ще раз покохатися* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОКО́ЦАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **поко́цати.** *— Він живий, доню. Тільки дуже покоцаний. Майже нічого не пам'ятає, що з ним було, і з ліжка не встає* (Дара Корній); * Образно. *Кімната раннього дитинства .. Зародження покоцаних і модифікованих в майбутньому честолюбних думок. Тлуста і похмура дівчинка мріяла перетворитись на довгоногу бізнес-кралю в сірому костюмі* (І. Карпа); // **поко́цано,** *безос. пред. Велосипед справний, тільки сідло трохи покоцано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який покоцався. *Данко усміхається. Дістає з кишені другий смартфон — цей старіший, корпус покоцаний* (Люко Дашвар).

ПОКО́ЦАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Побити (у 1–5 знач.), подряпати (у 1 знач.), пошкодити (у 1 знач.) щось або когось. *Десь під Вертикиївкою покоцали* [німці євреїв], *а хлопці з дівчатами закралися ровом, та й бачили, так пла-а-акали* (В. Медвідь); *— І хто ж тебе так покоцав? Увесь у синцях!* (із журн.).

ПОКО́ЦАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Побитися (у 1 знач.), подряпатися (у 1 знач.), пошкодитися. *— Будь ласка, будь ласка, не купайтеся там. Там дуже небезпечно для життя. Вас же відносить на рифи. Ви там поб'єтеся .. Але було вже трохи запізно. Я вже встигла покоцатися, де тільки могла* (І. Карпа); *Велосипед трохи покоцався.*

ПОКОЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Рушити куди-небудь кочуючи. *Прождавши ще три дні, Гаврило та Ілля почали турбуватися, їхні хазяїни не похвалять за довгу затримку. Але покочувати далі самим — було проти звичаїв* (І. Багмут); *Племена угрів, які близько 898 р. підійшли до Києва, покочували далі, аж за Карпати, залишивши на згадку про себе неподалік Києва (а тепер у межах міста) назву урочища — Угорське* (з навч. літ.).

2. Кочувати якийсь час. *Султани кидали столицю, щоб покочувати коло теплого моря* (А. Кримський); *У квітні український фотограф-документаліст трохи покочував разом із ненецькою сім'єю на півострові Ямал* (з газ.).

ПО-КОША́ЧОМУ, *присл.* Те саме, що **по-котя́чому.** *Обганяючи її, він спритно, по-кошачому шаснув, провалився між колючі акації* (О. Гончар); *Тихо, по-кошачому переліз* [Сірко] *через земляний вал, підповз під високого воза* (Ю. Мушкетик); *Він спробував підняти руку, але нічого не вийшло, пальці тільки легенько, по-кошачому дряпнули сніг* (О. Ульяненко).

ПОКО́ШЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **покоси́ти**[1] 2, 3. *Наближалася осінь. Україна була вкрита копицями, складеними з снопів покошеного хліба* (А. Кащенко); *Коли покошене сіно лежить у скиртах і припиняється робота на широких гірських луках, тоді алтайці святкують* (В. Гжицький); *Покошена трава ароматно пахтіла на сонці* (М. Гримич); *Кубинські повстанці, висадившись із "Гранми", потрапили в засідку .. і були покошені кулеметним вогнем* (Д. Павличко); // **поко́шено,** *безос. пред. На всіх долинках покошено сіно* (І. Франко); *Проса покошено. Спустіло тихе поле* (М. Рильський); *А навколо гречки вже все покошено, і біло-жовті присадкуваті ожереди двома велетенськими крижинами застигли на яскравій стерні* (Є. Гуцало).

ПОКО́ШЕНИЙ[2], а, е. 1. Дієпр. пас. до **покоси́ти**[2] 1. *Покошені очі співрозмовника.*

2. *у знач. прикм.* Який покосився (див. **покоси́тися**[2] 1). *Вона вперше побачила пил на лампочці і трохи покошений килимок над ліжком* (А. Трипільський); *При вході в село стояла старезного виду ґумпа* [криниця з журавлем] *з покошеними стінами й доісторичним деревом у покрівлі* (І. Карпа).

ПОКО́ШЛАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поко́шлати.** *Вони незабаром зайшли в смугу порваних просвітів і зразу ж вийшли на широку покошлану й вирубану галявину* (М. Івченко); *Покошлана вітрами солом'яна покрівля почорніла, місцями взявшись зеленкуватим мохом* (І. Пільгук).

2. *у знач. прикм.* Який покошлався. *Уважно дивився* [Потап], *як кобила крутила покошланим задом, на якому осідав уже іней* (М. Коцюбинський); *Ярослав засоромлено підводився, поправляв свою покошлану бороду* (П. Загребельний).

ПОКО́ШЛАНО. Присл. до **поко́шланий.** *На голові її* [Тосі] *покошлано й задерикувато стирчало волосся, а сама вона здригалась і мружилась від сонця й ранкового холоду* (М. Івченко).

ПОКО́ШЛАТИ, аю, аєш, *що.* Док. до **ко́шлати.** *Хто це тобі так волоссячко покошлав?* (Сл. Б. Грінченка); *Грабовський підвівся, нервово покошлав чуприну, пройшовся од столу до дверей і знову сів* (М. Сиротюк); *Сірко замислився. Потер рукою підборіддя, покошлав брови* (Ю. Мушкетик).

ПОКО́ШЛАТИСЯ, ається. Док. до **ко́шлатися.** *Вовняні речі після прання можуть покошлатися* (з мови реклами).

ПОКОШЛА́ТИТИ, а́чу, а́тиш, *що.* Док. до **кошла́тити.** *Негоди та бурі покошлатили очерет, де-не-де він звисав із стріхи аж до віконець* (О. Донченко); *Вирували вітри .. Виложили, позаплутували хліба. Повикручували, покошлатили* (К. Гордієнко); *Покошлатити чуба.*

ПОКОШЛА́ТИТИСЯ, а́титься. Док. до **кошла́титися.** *Не варто обирати для іграшок тканину із стовідсоткової вовни, адже вона дуже м'яка, швидко мнеться і з часом може покошлатитися* (з газ.).

ПОКОШЛА́ТІТИ, ію, ієш, *док.* Те саме, що **покошла́титися.** *Покошлатіли мої ягнята* (Сл. Б. Грінченка); *Через тертя різних тканин під час прання речі можуть покошлатіти й утратити презентабельний зовнішній вигляд* (із журн.).

ПОКОШЛА́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покошла́тити.** *Покошлачена вітром альтанка вистояла після несподіваної бурі* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який покошлатився. *Арсен.., придивляючись до притоптаної трави і покошлачених кущів верболозу, шуснув у зарості* (В. Малик).

ПОКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм.* Косити (*див.* **коси́ти**[1] 1) потроху або час від часу. *Покошувати траву на стадіоні.*

ПОКПИ́НИТИ, ню, ниш, *док.* 1. Док. до **кпи́нити.** *Рідне дитя отак покпинило над ними, рідними своїми батьками!* (Г. Колісник).

2. Кпинити деякий час. *Видно, вони любили отак покпинити один із одного, погріти душу жартом* (Василь Шевчук).

ПОКРАВЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Кравцювати якийсь час; побути кравцем якийсь час. *Покравцював дядько кілька років, але далі не склалося* (із журн.).

ПОКРА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покра́сти.** *Тут починалися рахунки за спаш або за якесь покрадене жито* (М. Коцюбинський); *Котрийсь з українських старшин негайно відкрив крадіжку, і покрадений харч віддано на місце* (О. Лисяк); *Обтрушені яблука, покрадені кавуни, розполохані коні — все то Захаркова робота* (Ю. Мушкетик); // **покра́дено,** *безос. пред.* [Х а р к о:] *Ви знаєте добре самі, що у мене коней покрадено, корова здохла* (І. Карпенко-Карий); — *Як піде чутка, що рибу покрадено, зразу ж почнуть допитуватися, хто в кого брав волок* (І. Багмут); // *у знач. ім.* **покра́дене,** ного, *с.* Украдені речі. *А Денис .. хоч би нитку з покраденого знайшов* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Догнати його треба було, затримати й обшукати. Не міг же він десь далеко сховати покрадене* (М. Трублаїні).

ПО́КРАДЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **крадькома́.** *Бери тоді, як стемніє, мотузок та з матір'ю покрадьки в поле, до скирти* (О. Гончар); *Хоч як тихо й покрадьки ступав по м'якій траві, хтось мене почув, вистежив* (П. Загребельний); *Все це вона вже знає й покрадьки думає, що завтра вже жоден чоловік не подивиться їй вслід* (В. Яворівський).

ПОКРА́ЖА, і, *ж.* 1. Таємне привласнення чужих речей, грошей і т. ін.; крадіж, злодійство. *Ніхто там покражі й не помітив, на кухні в гетьмана Однокрила, бо нікому ж там той цвілий буханець не був потрібен* (О. Ільченко); *Двоє селян у коротеньких свитках і зашкарублих постолах чекали суду за покражу дров у панському лісі* (М. Сиротюк); *Одна із сусідок зловила його, коли був іще менший, на груші в себе і, як сказала, добре вимацала йому голову, коли скубла за чуба за покражу груш* (Валерій Шевчук).

2. Украдені речі. *Досадно зробилось, коли покражі не знайшли* (В. Винниченко); *Вкрав* [центавр Как] *у Геркулеса чотирьох биків і чотирьох телиць з Геріонового стада і, щоб заплутати сліди, втягнув їх за хвоста у свою печеру. Геркулес виявив покражу і вбив його* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОКРА́Й, *присл., розм.* 1. Те саме, що **скра́ю** 1. *Наснилася галявина у лісі, що неподалік Шумкової колиби. Густа трава, заткана квітами, адже покрай було джерельце, яке пульсувало й пульсувало постійно, женучи під небо прозору холодну воду — кров землі...* (Г. Колісник).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **скра́ю** 2. *Покрай улиць поспішали Заспані дівчата* (Т. Шевченко); *Покрай лісу таємничо біліють стовбури осик та берез* (Леся Українка); *Мазепа сидів покрай столу, важко впустивши голову на руку* (Г. Колісник); *Дім стояв аж покрай села* (Л. Кононович).

ПОКРА́ЙНІЙ, я, є. Який міститься, розташовується по краях чого-небудь. *Використав він* [П. Беринда] *і покрайні глоси з книг білоруського першодрукаря Франциска Скорини* (В. Русанівський); *У лабораторії криміналістики Львівського університету за допомогою ультрафіолетового проміння вдалося повністю прочитати покрайні записи, зроблені українським скорописом XVII ст.* (з наук. літ.); *Студенти Києво-Могилянської академії старанно конспектували лекції, оздоблюючи їх орнаментами, покрайніми записами тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПОКРА́КАТИ, ає, *док., діал.* Покаркати. *Прилетіла Ворона, бачить, що одної дитинки нема, покракала, покракала та й перестала, бо що мала робити?* (І. Франко).

ПОКРАМАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Крамарювати якийсь час; побути крамарем якийсь час. *"Покрамарювали на славу", — сміялися з них сусіди* (із журн.).

ПОКРА́ПАНИЙ, ПОКРА́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покра́пати** 2, 3. *Ось вона полоще батькову сорочку, покраплену де-не-де незмиваними плямами мазуту* (А. Шиян); *Поклав* [Богдан] *перед нею її недбало скручені, покрапані парковими дощами конспекти: — Вчи!* (О. Гончар); *Це — маленькі хусточки-"носовички", місцями покраплені воском: од свічок* (М. Павленко); *Покраплене ластовинням обличчя хлопчини було зосередженим і серйозним* (П. Автомонов); *Це був високий, огрядний чоловік з одутлим лицем, темними очима і такими ж темними, але вже густо покрапленими сивизною вусами і чубом* (В. Малик).

ПОКРА́ПАТИ, покра́паю, покра́паєш *і* покра́плю, покра́плеш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Крапати якийсь час (про дощ). *Було гарно, трошки покрапав дощ, "але мало, так собі, трошки, на пам'ятку"* (Леся Українка); — *Літо зійде — дощ не покрапає* (О. Гончар); *Вдень покрапав дощик, і в повітрі стояла прохолода* (Ю. Мушкетик); *Потім покрапав маленький дощик, і все нараз утихло, немов нічого й не було* (І. Білик).

2. *тільки 3 ос., що.* Укрити щось краплями чого-небудь. *Подоба Христа була помальована різкими фарбами. З одного боку ніби .. кров .. покрапала хрест до самого низу* (І. Нечуй-Левицький); *Як гарно ложку ніс* [батько] *до рота, підтримуючи знизу шкоринкою хліба, щоб не покрапать рядно* (О. Довженко); *Так і покраплять* [літні грози], *наче самоцвіти, У зарість росяну, у юні віти, Що нетерпляче пнуться до гілок Старих-старих* (В. Мисик).

3. *що, перен.* Укрити якусь поверхню чим-небудь дрібним у багатьох місцях. — *Збудую* [хату], *уже й майстрів договорив, обсаджу тополями й вишнями. Старенькій матері звелю покрапати навколо запашними квітками* (А. Головко).

ПОКРАПА́ТИ, а́є, **ПОКРА́ПУВАТИ,** ує, *недок.* Крапати (у 1 знач.) потроху або час від часу (про дощ). *Ніч... темно... дощ покрапає...* (Г. Хоткевич); *Дощик .. покрапував, мерзли ноги, мерзли кістки* (Остап Вишня); // *безос. Небо було чисте, без жодної хмарини, але я чув, як по всьому садку монотонно покрапувало, ніби хтось відміряв час* (Валерій Шевчук).

ПОКРА́ПИНА, и, *ж.* Те саме, що **кра́пка**[1] 1. *Густими листочками пішли у ріст буряки, .. тендітять* [видніються тендітні] *покрапини маку-самосію і, немов сторожі, гордо вартують на окраїнах городу соняхи* (В. Скуратівський).

ПОКРА́ПЛЕНИЙ *див.* **покра́паний.**

ПОКРА́ПУВАТИ *див.* **покрапа́ти.**

ПОКРА́СА, и, *ж., заст.* Прикраса. *То була молода, струнка постать, убрана в просту сиженьку спідничку, густо фалдовану, в біленьку серпанкову сорочку з широкими збираними рукавами, без жодних покрас, опріч невеличкої шпильки коло шиї* (Олена Пчілка); *Далеко майорить .. під ясним сонцем корогва з покрасою* (Г. Косинка); *О, не забуду я тих днів на чужині! Чужої й рідної для мене хати .. Уперше там мені суворії питання Перед очима стали без покрас* (Леся Українка).

ПОКРАСИВІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **покрасиві́ти.** *Тепер осінні зорі наливали щастям очі Марійки, м'яко виділялося в темені її покрасивіле обличчя, з якого відразу зійшла задавнена недовіра і настороженість до людей* (М. Стельмах); *Оглянувшись довкола, побачив* [Черниш], *як на всьому ще ніби лежить святковий блиск, принесений нею* [Шурою] *сюди. На покрасивілих обличчях людей, на зброї, на всій природі...* (О. Гончар).

ПОКРАСИВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., рідко.* Те саме, що **покрасиві́шати.** *Сподівалася тітка на старості покрасивіти.*

ПОКРАСИВІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **красиві́шати.** *Лице його втратило байдужість і раптом покрасивішало від привітної усмішки* (Ю. Шовкопляс); *Так вони* [двоє щасливих] *імпонували оцьому морю, оцьому ніби нерухомому повітрю, оцій степовій тиші, що від їхньої присутності увесь краєвид ожив і покрасивішав* (О. Сизоненко).

ПОКРА́СИТИ[1], а́шу, а́сиш, *кого, що, розм.* Док. до **кра́сити[1].** [Л и с и ч к а:] *Свою хатку гарнесенько Треба покрасити. А щоб краще, а щоб краще Була моя хатка, Піти треба у гайочок Квіточок нарвати* (Дніпрова Чайка); * Образно. *Чи ти знаєш, рання зірко, Як була ти мені мила, А як стало нині гірко, Що магната покрасила?* (П. Грабовський).

ПОКРАСИ́ТИ[2], ашу́, а́сиш, *док., кого, що, рідко.* 1. Док. до **краси́ти[2].** *Такі ляди коло вікон вицяцькував та покрасив* [Хведір Турпак], *що всі аж ойкають* (Грицько Григоренко); — *Легко ото переловити всіх горобців у клуні та покрасити їх усіх? Га? Та на одну краску скільки грошей піде* (В. Винниченко); *Коли віск розтопився, крашанку охолодили, покрасили і запишались: вощанка вийшла на славу!* (М. Стельмах); *Де тих фарб набрали дівчата, щоб нитки для вишивання покрасити!* (А. Хижняк); *А он дивись — з Золотоноші Який* [гласний] *одмітний від других, — Покрасив в чорне брови* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **заба́рвити.** *Ще зелено в полях, ще золото літа не покрасило їх* (О. Гончар).

ПОКРА́СИ́ТИСЯ, ашу́ся, а́сишся, *рідко.* Док. до **краси́тися[2]** 2. — *Тітко Ганько, чого це ви не покраситесь?! Не причепуритесь?!* (Г. Тарасюк).

ПОКРА́СИЧ, а, *ч., діал.* Коцюба, кочерга. *Кухар мішав вогонь довгим покрасичем. Огонь палав* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКРА́СТИ, а́ду́, а́деш, *док., кого, що.* Украсти всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. — *Ловіте злодія, держіте! Добро моє покрав!* (Л. Глібов); *Що він не покрав нічого, про се свідчила його бідність* (І. Франко); *Стали турбаї козачих своїх прав допоминатися, а пан їхні метрики з церкви покрав та попалив* (Ю. Яновський); *Причиняю добре за собою двері, щоб бродячі пси чи коти не покрали харч, і, трохи струсивши каміння з душі, йду додому* (Г. Тарасюк); — *Тільки дивись не сп'яній. Бо ще й нас тут з тобою вночі покрадуть* (В. Шкляр).

ПОКРА́СТИСЯ, а́дуся, а́дешся, *док.* Піти, рушити крадучись. *Взяли вони зброю й нічною добою Покрались в садок до квітниці* (М. Старицький); *Тихо, як котя, устало хлоп'я з місця, ще тихше покралося до Якова і засунуло руку в кишеню* (Панас Мирний); *Ти підвівся і, лячно озираючись, покрався попід кручею, шукаючи човна* (А. Головко); *Дмухнув* [Тарас] *на свічку й тихо, щоб не збудити справника, покрався в сіни* (Василь Шевчук); *Добралися* [чоловіки] *в село і покрались городами* (Б. Харчук).

ПОКРАСУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Красуватися якийсь час. [П р и н ц е с а:] *Візьміть моє червоне покривало, не день, не два його я шовком шила, .. чекаючи просвітлої години. Тепера час — пора покрасуватись* (Леся Українка); *Кивнувши слугам, Знову взявся* [обозний] *до переодягання, щоб покрасуватись бодай перед чумацтвом* (О. Ільченко); — *Моїм малятам так хотілося покрасуватися на балі!* (Ю. Смолич); *Ймовірно, він і справді шкодує, і не тільки через те, що втрачає нагоду покрасуватися в консультантах фільму, ну, й копійку ж приробити теж* (О. Забужко).

ПОКРА́ШЕНИЙ[1], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **покра́сити[1].** * Образно. *Зв'яне краса твоя десь під барканами, Ще доконає зима, І незабаром, покрашена ранами, Згинеш під тином сама* (М. Старицький).

ПОКРА́ШЕНИЙ[2], а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **покраси́ти[2].** *В світлиці в його* [нього] *так прибрано, що хоч і станового, то не сором приняти .. стільці чорним покрашені, по стінах малюнки* (Б. Грінченко); *Трохи убік берези біліють. Хрест білий, покрашений під однією стоїть* (А. Тесленко); *На одному* [попові] *полотняна хламида, покрашена учнівським чорнилом, на другому — в'язана жіноча кофта* (Григорій Тютюнник); *Обличчя полісовщика схоже на покрашену лушпинням цибулі писанку* (М. Стельмах); // **покра́шено,** *безос. пред. В кімнатах у нас було гарно: вичищено, вилощено, покрашено* (Марко Вовчок).

ПОКРА́ЩАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **покра́щати;** поліпшення. *Марія Адамівна .. сказала, що вірить в покращання, раз старі, досвідчені торговці візьмуться до діла* (В. Гжицький); *Найменше покращання в становищі недужого було щоразу жаданою новиною* (Олекса Ізарський); *Прокіп Гордійович бачив — якусь-то дію Євгенові ліки мають. Людині справді гіршало, відтак — коротке покращання* (Ю. Мушкетик).

ПОКРА́ЩАТИ, аю, аєш. Док. до **кра́щати.** [М а в к а:] *Ти сам для мене світ, миліший, кращий, ніж той, що досі знала я, а й той покращав, відколи ми поєднались* (Леся Українка); *Все в хаті покращало, поніжнішало і набрало зовсім іншого вигляду* (Григорій Тютюнник); *Настрій у нього покращав* (Валерій Шевчук); // *кому, безос.* Стати кращим (перев. про стан здоров'я). *Як же Ви почуваєте тепер себе? Чи помогло Вам пробування в санаторії, чи хоч трохи покращало Вам?* (М. Коцюбинський); *З листів я знав, що Ліді не погіршало, але й не покращало* (М. Трублаїні); *На четвертий день хлопчикові ніби покращало, і він заснув спокійно: не вередував, не плакав* (І. Кочерга); // Стати вродливішим, гарнішим, набути кращого вигляду. *Микола поздоровшав на чистому морському повітрі й покращав* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина насупилась, набурмосилась і від того ще покращала* (І. Багряний); *Вона мало змінилася, а якщо бути зовсім точною — вона навіть покращала* (І. Роздобудько).

ПОКРА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покра́щити.** *То був будинок так званого покращеного планування — з двоповерховими квартирами і фінською сантехнікою* (В. Нестайко); // **покра́щено,** *безос. пред. Уже сьогодні покращено пенсійне забезпечення науковців* (з газ.).

ПОКРА́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покра́щити;** поліпшення. *Пора вже подумати про благоустрій Ковалівки, про покращення умов життя кожного трудівника* (В. Кучер); *Він звик уже до того, що всі чудові наміри в покращенні його лихої долі закінчувалися ще більшим злом* (Василь Шевчук); *Часом боляче і прикро, але лише через такі зауваги і поради можна дійти до покращення і до запевнення майбутнього газети* (О. Шугай).

ПОКРА́ЩИТИ *див.* **покра́щувати.**

ПОКРА́ЩИТИСЯ *див.* **покра́щуватися.**

ПОКРА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОКРА́ЩИТИ,** щу, щиш, *док.*, *що.* Робити кращим, досконалішим; поліпшувати. *Ілюзія повноти буття робила її стрункішою, покращувала колір обличчя* (Є. Кононенко); *Вдалині виднілося кілька легких міжзоряних суден з додатковими парами вакуумних емітерів, які, без сумніву, на порядок покращували їхні ходові якості в умовах місцевої аномалії* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Все йому хотілося попробувати, перевірити, покращити* (О. Гончар); *Рідкісний автор знаходив для коректора Магди Курич кілька слів щирої подяки, розуміючи, наскільки зусилля цієї жінки покращили його текст* (Г. Вдовиченко); // Робити що-небудь кращим, більш задовільним. *Присутність у їхньому товаристві ще й Колі також не надто покращувала становище* (Ю. Андрухович); *Ще одну таку ж саму* [фігурку] *Вадим поставив на столі у своєму кабінеті, щоби у якісь тяжкі моменти, які, що там казати, іноді таки траплялися, вона покращувала йому настрій* (В. Хрущак); *Раби — різні, одні допоможуть, інші ж — видадуть тебе наглядачам, сподіваючись доносом покращити свою долю, яку (вони цього не розуміли) покращити вже неможливо* (В. Чемерис); *У неї зіпсувалося здоров'я. Вона хоче його покращити, не хворіти і багато працювати* (В. Єшкілєв).

ПОКРА́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОКРА́ЩИТИСЯ,** иться, *док.* Робитися кращим, досконалішим; поліпшуватися. *Ситуація на Русі почала потроху — але ж чи надовго? — покращуватися. Навіть стабілізовуватися* (В. Чемерис); *Настрій, поведінка Тані несподівано покращилися* (О. Ульяненко); *З того часу, як я почала приймати вітаміни, мій зовнішній вигляд набагато покращився* (С. Пиркало); *Сніг продовжував сипати, але не так сильно, як раніше, і на летовищі видимість покращилася* (М. Кідрук); — *Ну, годі, — сказав Павло Серафимович, — від сліз життя не покращиться* (С. Талан).

ПОКРА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покра́яти.** *На лісках, на стільницях, на садових столах сушились покраяні на кружальця яблука* (Ірина Вільде); *Горами лежав на постілках покраяний велетенськими скибками хліб, і тараня в'язками, і оселедці у ваганах, і кав'яр солоний у горщиках та бочечках* (Ю. Мушкетик); *Хоч погано покраяний, та міцно зшитий* (прислів'я); *Смужками вузенькими, латками перистими покраяний лан селянський* (І. Волошин); *Вже майже половина острова була покраяна канавами на рівні прямокутники* (В. Малик); *Довга сива борода, довге волосся, що спадало на плечі, міцна постава і високе покраяне зморшками чоло робило його схожим на великого старого птаха* (Ю. Покальчук); // **покра́яно,** *безос. пред. Берег покраяно затишними бухтами, непомітними з води* (А. Санченко).

ПОКРА́ЯТИ, а́ю, а́єш, *док.*, *що.* 1. Док. до **кра́яти** 1. *Він покраяв принесену ковбасу на рівні кусники і розділив між усіх, нікого не минаючи* (І. Франко); — *Він ніколи .. м'яса не варив, але, покраявши конятину чи звірину, чи яловичину, пік на жару* (О. Довженко); *Господиня подала на вечерю бринзи, викинула на стіл гарячий круг мамалиґи і покраяла його ниткою* (О. Гончар); *Пані Жуковська покраяла пляцок і поклала перед гостею великий пухкий шмат* (Ю. Винничук); [Г р у м й о:] *Шкода праці. Я тобі кажу, що попросив твого хазяїна викроїти сукню, але не просив покраяти її на клапті* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *рідко.* Док. до **кра́яти** 2. *Галочка сидить край віконця, зібралася мужикові сорочку шити та покраяла, а тепер і не розбере, що і до чого слідує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Підрізав поли він чимало, — Якраз щоб на рукава стало, — Покраяв та попришивав — І знов рукава як рукава* (Л. Глібов).

3. *перен.* Розділити поверхню на багато окремих частин (борознами, межами, заглибинами, смугами і т. ін.). *Підніжжя вулканічного конуса покраяли глибокі рівчаки із стрімким спадом — сліди колишніх вивержень* (П. Коломієць); // Укрити зморшками, рубцями (звичайно обличчя, шию). *Глибокі зморшки покраяли чоло отамана* (із журн.).

ПОКРА́ЯТИСЯ, а́юся, а́єшся. Док. до **кра́ятися** 1, 2. — *В кого серце не покрається, коли заберуть коня і корівку, курку, кота, собаку, півня і козу?* (М. Малиновська); * Образно. *І світає в тобі, і скипається мур, І покрається камінь на свято. І не знаєш коли, але знаєш чому, Хоч волів би нічого не знати...* (П. Гірник).

ПОКРЕ́ВНИЙ, а, е, *зах.* Споріднений. *До передісторичних часів нашої території належить також та доба, що характеризується побутом на ній скіфів та покревних їм іранських племен* (І. Франко); *У поколінні п'ятім п'ятдесят сестер Верненться* [вернуться] *в Аргос, не з бажання власного — .. шлюбу уникаючи Покревного* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

ПОКРЕ́ВНІСТЬ, ності і ности, *ж.*, *зах.* Абстр. ім. до **покре́вний.** *Покревність язиків італійського, французького та іспанського він* [Данте] *відчуває, але пояснити її не вміє* (І. Франко); *Взагалі, докопатися до нашої покревності — справа нелегка: мій тато і її мама троюрідні брат і сестра* (Г. Усач); *Ще один, якого привів сюди Гірш і якого звали "небожем Барцеліуса", — йому й справді нічим було похвалитися, крім як покревністю з цим знаменитим шведським ученим: на ньому було написано, що він винятковий телепень* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОКРЕКТА́ТИ, екчу́, е́кчеш, **ПОКРЕХТА́ТИ,** ехчу́, е́хчеш, *док.* Кректати, крехтати якийсь час. *Циган дмухнув* [випив] *разом з кварту, покректав, закусив та так повеселів, що аж підскочив* (П. Куліш); *Не один уже такий охочий знаходився покрехтати коло того каменя.., а камінь все стоїть собі та й стоїть* (Г. Хоткевич); *Онисим Кіндратович .. оглянув майбутню родичку з голови до п'ят, покректав, почухався, покрутив головою і подав їм бланки заяви* (В. Шкляр).

ПОКРЕ́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покре́ктувати** і звуки, утворювані цією дією. *Коли заходив у будку, чув легеньке покректування, як це робить людина, котра аж губи собі кусає, стримуючись, щоб не розреготатися* (Валерій Шевчук); *Величезне приміщення, де парують розігріті людські м'язи і відлунюють аж під стелею голоси, уривки команд, вигуки, покректування* (О. Шугай).

ПОКРЕ́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Кректати злегка або час від часу. *Похитуючи сивою головою та покректуючи, чвалає старий далі, шукаючи, де б спочити* (М. Коцюбинський); *Федот сидів у холодку, знявши сорочку, просихав тілом на легенькому вітерці, блаженно покректував* (Григорій Тютюнник); *Вони, покректуючи від натуги, підважили її* [рибу], *підняли над собою і вкинули в човен* (М. Стельмах); *Князі покректували ніяково і чухали чуби* (Д. Міщенко); *Кілька свійських білих качок вишикувались перед дверима хати і, лагідно покректуючи, чекали на господиню, що винесе їм їсти* (Олесь Досвітній); * Образно. *Навіть поточина примовкла. Лише смереки старечо покректували* (М. Дочинець).

ПОКРЕ́МСАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **покре́мсати.** *Пізніше його, наскрізь покремсаного осколками, поховали в центрі села у братській могилі* (О. Гончар); * Образно. *Нині територія на схід від найдовшої річки світу покремсана густою сіткою доріг і поцяткована безліччю невеликих поселень, через що вже давно не вважається пустелею* (М. Кідрук).

ПОКРЕ́МСАТИ, аю, аєш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **кре́мсати.** *Шубку варто було всуціль покремсати!..* (Ю. Смолич); — *Навалився на нашу ділянку цілий полк моторизованої піхоти, танки, міномети. Всю землю залізом і вогнем покремсали* (І. Цюпа); * Образно. *Вони* [моди] *накинулися на кістяк середньовічного мистецтва; порушили його єдність, вони зрізали, покремсали, вбили форму і символ будівлі, її логіку й красу* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОКРЕСА́ТИ, ешу́, е́шеш, *док.* Кресати якийсь час. *Якщо тобі страшно-страшно стане, візьми їх* [кремінці] *і так покреши — блись, блись, і все, і страху не буде* (В. Близнець); * Образно. — *Нехай там трохи покреше носом* [Теодозя] *об полудрабки, а ми тимчасом вип'ємо по чарці* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покре́слити.** *На широкій панелі, покресленій крейдою, дівчатка ганяли по квадратиках черепок* (П. Панч); *Він полегшено зітхав, коли, нарешті, міг скрутити трубкою білий папір, покреслений чорними лініями і кружками, а креслярський стіл засунути за шафу* (Н. Бічуя); *Рукописи були неймовірно покреслені, з боків дрібним почерком написано численні вставки* (О. Донченко); *На обліпленому пилом обличчі утворювалась маска зосередженості й напруги, покреслена глибокими зморшками на чолі, між бровами, у кутиках очей* (С. Андрухович); // **покре́слено,** *безос. пред. Цього разу лист заклеєно міцно. Ще й покреслено рисочками по заклеєному* (Ю. Мушкетик); *Корват зауважує, що рукопис рясно покреслено* (В. Єшкілєв).

ПОКРЕ́СЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **покре́слений.** *Характерною ознакою скелетних м'язових волокон є їхня поперечна покресленість, тобто регулярна змінюваність темних і світлих дисків уздовж волокна* (з навч. літ.).

ПОКРЕ́СЛИТИ, лю, лиш, *док., що.* 1. Креслити якийсь час. *Сергєєв взяв аркуш паперу й ручку й приготувався писати .. Щось покреслив, почеркав по паперу, а тоді почав ставити запитання* (І. Багряний).

2. Док. до **кре́слити** 1, 2, 4. *В мене є підручник і фаховий журнал, які я креативно покреслив* (Л. Денисенко); *Все це уподібнювало стіну келії до аркуша паперу, який покреслила мавпа вмоченим у чорнило пером* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); — *Я тут прочитав уважно статтю, де ця історія описана. Дещо намалював. Трошки покреслив...* (А. Кокотюха); * Образно. *На воду спустимо човни, Слідами озеро покреслим* (Є. Фомін); // Укрити шкіру (про зморшки, рубці і т. ін.). *Вона від здивування звела брови, і лоб покреслили зморшки* (П. Панч); *Глибокі різкі зморшки покреслили його чоло, літа трохи пригнули колись високий стрункий стан, а ворожий спис залишив на лівій щоці глибокий шрам* (В. Малик); *Він підняв голову — сині басамани покреслили його обличчя* (Б. Харчук).

ПО́КРЕХТА́ТИ *див.* **покректа́ти**.

ПО́КРИВ, у, *ч.* 1. Верхній шар, який покриває щонебудь. *І плаче, і б'ється там хвиля Під покривом криги холодним* (Дніпрова Чайка); *Орфенюк збіжить на таку тверду, без снігового покриву пляму й потанцює на ній, сам собі підсвистуючи* (Г. Хоткевич); — *Порушено ґрунт, вода його змила, тепер важко створити новий покрив* (М. Чабанівський); *Сніговий покрив уже виріс до пояса, застеливши рівною білою ковдрою все подвір'я аж до рівня замків у гаражі* (А. Дністровий); // Більш або менш суцільне покриття на якійсь поверхні. *Сивоок просив підмогальщиків* [помічників] *не квапитися з накладанням вапняного покриву, бо штукатурка висихала швидко, а фреску треба було класти ще по сирій* (П. Загребельний); *Рослинний покрив зберіг риси, притаманні рослинності заплави Дніпра* (з наук. літ.); // Клітинні тканини, які вкривають іззовні тіло й органи тваринного або рослинного організму. *Однією із загальних ознак членистоногих є хітиновий покрив усього тіла* (з навч. літ.).

2. Шматок тканини, яким покривають кого-, що-небудь; покривало. [К а с с а н д р а:] *Не буду я ні прясти, ані ткати. Жалобні шати маю, а на по́крив смертельний ти сама давно напряла, не знаю тільки, чи доткати встигнеш* (Леся Українка); * Образно. *Ні, ти не вмреш, ти щастя поховаєш під білим покривом несправджених надій* (Леся Українка).

3. Те, що вкриває собою кого-, що-небудь; покриття (у 3 знач.). *Ліс. Пісок. А над тобою ряснососнений покрив...* (П. Тичина); *Барви чергувалися, створюючи з цього дивного океанського покриву довгі лави хвиль, немовби застиглих під час свого коливання* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // Те, що охоплює, огортає собою. *Тоді товстуха схопила свій і хлопчиків одяг і під покривом диму подалась у кущі* (Ю. Логвин); *Погодний дисплей — це такий собі зріз хмарного покриву в горизонтальній площині перед носом літака* (М. Кідрук); * Образно. *Все росте, все рухається під синім покривом животворящої ночі, немов поспішаючи швидше вирости за ніч, поки все спить* (О. Довженко).

△ **(1) Живи́й по́крив,** *екол.* — мохова, лишайникова, трав'яниста чи напівкущова рослинність, що вкриває лісовий, степовий і т. ін. ґрунт. *Структура живого покриву різних природних зон залежить від багатьох факторів* (з наук.-попул. літ.); **(2) Ме́ртвий по́крив,** *екол.* — шар залишків відмерлої рослинності, що вкриває лісовий, степовий і т. ін. ґрунт. *Відкрита поверхня ґрунту та мертвий покрив є негативними чинниками, що активно впливають на наземних молюсків* (з наук. літ.); *За довгі роки життя лісу утворюється мертва підстилка, мертвий покрив ґрунту* (з навч. літ.); **Сі́яти (висіва́ти) під по́крив** *див.* **сі́яти; (3) Шкі́рний по́крив,** *анат.* — те саме, що **шкі́ра** 1. *Здоров'я людини багато в чому залежить від стану шкірного покриву* (з навч. літ.); — *Шкірні покриви на диво чисті. Шкіра голови, здається, теж* (Люко Дашвар).

ПОКРИВА́ВИТИ, влю, виш; *мн.* покрива́влять; *кого, що.* Док. до **крива́вити** 2, 3. [В і й т:] *Брешеш, Миколо! То правда, що ми трохи з тобою перемовилися за ті поліна, але покривавити тебе я ані гадки не мав* (І. Франко); *Згинаючися в вузол, розплутувала* [Маруся] *ремені на ногах, пальці собі покривавила, але розв'язала* (Г. Хоткевич); *Зачала бити* [Настя] *дрібними п'ястуками в чужі замкнені двері, міцні, дубові, в мури вмуровані. І на диво — розбила їх. Але геть покривавила собі рученята* (О. Назарук); * Образно. *Не так війна, як повоєнні події (війни в Розтоках, як такої, не було) на десятки літ покривавили тут не одну родину, розсварили не одного брата із братом* (М. Матіос); // *безос. Шкіру здерло, покривавило трохи* (В. Лис).

ПОКРИВА́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* покрива́вляться. Док. до **крива́витися** 2. *Він розповів, що від довгого стояння утворилася у преподобного виразка й на другій нозі і почала витікати із неї кров, від чого одна із сосон зовсім покривавилася, а кров текла і текла* (Валерій Шевчук); *За сотню кроків* [від мене] *покривавилась кора вільхи, і сухий вибух грому ковтнув страх чоловіка з руками над головою: оглухлому йому причувалися рідні голоси* (Є. Пашковський); * Образно. — *Якщо мої найінтимніші бажання не сповняться, то будьте переконані, я перейду попри них, хоча б мав під їх вагою внутрішньо й покривавитись* (О. Кобилянська).

ПОКРИВА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покрива́вити.** *Вони подерли на собі сорочки, бились навкулачки .. На обох було страшно дивиться, такі вони були покривавлені й обшарпані!* (І. Нечуй-Левицький); *На платформах ешелонів лежать покотом хворі, поранені. Сотні, тисячі їх, покривавлених у боях, скошених тифами, мучаться на возах, на відкритих платформах* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який покривавився. — *Він* [син] *стояв у тому сні на смітнику, — повільно проказав Сашко, — покривавлений і нещасний. Хотів звестися, але не мав сили* (Валерій Шевчук); *Тягне* [Іван] *щось потихеньку, покривавлений, по підлозі, підібгавши ноги, голос бовтається у горлянці* (О. Ульяненко).

ПОКРИВА́ЛО, а, *с.* 1. Шматок тканини, яким покривають кого-, що-небудь. *Черниця повела бабів за колони, зняла з однієї срібної домовини з мощами червоне покривало* (І. Нечуй-Левицький); *Спала жінка навзнак, покрита рядном, і по колінах у неї, на покривалі, блукав місячний промінь* (М. Коцюбинський); *Скинула Тамара покривало з початої роботи на станку* (П. Тичина); *Перукар зав'язав йому на підборідді біле покривало і заходився колотити піну у маленькому горняткові* (Ю. Винничук); * Образно. *Як тихо ніч чудове покривало Розкинула над сонною землею!* (В. Самійленко); * У порівн. *Наче величезне біле покривало, простяглася північна пустиня — тундра* (М. Трублаїні); // Легке накриття (пікейне, шовкове, в'язане і т. ін.), яким звичайно покривають постіль удень. *Вони самі стелять собі ліжечка, покриті ясно-зеленими шовковими покривалами* (Ирина Вільде); *Ліжко стояло незаймане, застелене коштовним покривалом* (А. Шиян); *У моїй кімнаті сині штори і синє покривало на ліжко* (С. Андрухович); // Легкий жіночий одяг у формі накидки, що покриває голову і плечі. *Королівна йде поволі у буденних чорних шатах, без серпанка й покривала, з непокритою косою* (Леся Українка); *Одяг її складався з чорного широкого покривала, з-під якого виднілося лише коричневе, зморшкувате, з гачкуватим носом і підсліпуватими очима обличчя* (О. Бердник).

2. *перен.* Те, що укриває собою, ховає під собою що-небудь. *Озеро .. блищало між крутими берегами, неначе вкрите легким прозорим покривалом з туману* (І. Нечуй-Левицький); *Лісникова хата сірою плямою виступала з-за суцільного покривала снігопаду* (О. Донченко).

◊ **(1) Під покрива́лом** *чого* — маскуючи чимсь що-небудь, використовуючи щось як прикриття, як захист і т. ін. *Отакий чоловік мій зять! Під покривалом віри хова всі свої безсовісні діла* (Панас Мирний); *Під покривалом ночі Дніпро здавався надзвичайно широким* (І. Нечуй-Левицький); *Геть брехню під покривалом прав!* (М. Рильський).

ПОКРИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для покривання чого-небудь. *Підготовлення тальку для покривальної суспензії відбувається за умов його попереднього оброблення змочувачем* (з навч. літ.); *Найбільш перспективною як покривальний матеріал є плівка з поліетилену високого тиску (низької густини)* (з мови реклами).

ПОКРИВА́ЛЬЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **покрива́ло** 1. *Всюди чистота, марлеві занавісочки, покривальця* (О. Донченко); *Мати .. виклала з обох боків піраміди пухових подушок, вкритих накрохмаленими покривальцями* (І. Сенченко); *Коли черговий по коридору зайшов перед підйомом до спальні, то застав Кульбачине ліжко, ніби в насмішку, акуратно застеленим, — усе на місці, білосніжне покривальце лежить на подушці, як піна морська...* (О. Гончар).

ПОКРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покрива́ти** 1, 2, 6, 7. *Підприємству потрібен майстер-покрівельник для покривання споруд рулонними матеріалами* (з мови реклами); — *Йдеться про збереження цінностей і... як би це вам сказати?.. майже схоже щось на оте покривання ікон оліфою...* (П. Загребельний); *Адміністрація наполегливо рекомендує якнайшвидше погасити заборгованість та в подальшому завчасно передбачати кошти на покривання витрат на енергоносії* (з газ.); *Покривання злочинця забороняється законом* (із журн.).

ПОКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОКРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *кого, що.* Накривати, закривати чимсь зверху кого-, що-небудь. — *Дощик. Та, далебі, й гарненький, — радів Хома, сяючи очима, і навіть не покривав себе шматочком брезенту* (Григорій Тютюнник); *Олена Іванівна одяглась у блакитне шерстяне плаття, покрила плечі тонким кашеміровим платком* (Панас Мирний); *Поки Михайло вмивався надворі, мати й стіл покрила скатертиною і наставила всього* (М. Зарудний); * Образно. *І літо минуло, і осінь приспіла, І листям пожовклим всі стежки покрила* (Л. Глібов); // Робити покрівлю, дах на чому-небудь. — *Дивуюсь: нащо ви .. свою кам'яницю склом покриваєте?* (М. Стельмах); *У кутку дід .. заплів хижку з лози, Михайло покрив її соломою гарно, а Маруся промела коло дверей* (Марко Вовчок); — *Матеріал твій, — сказав Коля. — Толем покриєш* [сіни], — *мовила Зозулька. — Я дістану* (Валерій Шевчук); *На Мадагаскарі йому доводилося бачити такі пташині пера, що трьох їх вистачило б, аби покрити будинок* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Утворювати якесь покриття, служити, бути таким покриттям. *Дужі гілляки в цвілих кордубатих узлах покривали зверху місцину шатром* (П. Тичина); *Трьохсотлітній дуб покривав солом'яний дах темно-зеленим шатром, обабіч подвір'я стояли могутні сосни* (О. Бердник); // Оббивати, обкладати, обшивати і т. ін. що-небудь чимсь. *В день врожаю так і сяк Змайстрував їжак вітряк; Стіни дранкою покрив, Крила з лубу поробив* (М. Стельмах); *Все робив Василь своїми руками — і хату обклав цеглою, і сарай збудував, черепицею дах покрив* (О. Копиленко); *Білий мармур лежав скрізь, покриваючи могили* (Ю. Яновський); // Надівати щось (на голову), зав'язувати чим-небудь (голову). *Нарядила* [жінка] *Оксану у своє жіноче і голову покрила* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Христя .. зникла в темних сінях. А за нею й Панько, — в одній руці держачи пояс, а другою поспішаючи покрити голову шапкою* (Панас Мирний).

2. *що.* Наносити на якусь поверхню шар чого-небудь; лягати шаром на якусь поверхню. *Бетонярі покривали скелю цементним розчином, втираючи його в скелю дротяними щітками* (Г. Коцюба); *Всюди все чистили, вимітали й покривали фарбами* (Яків Баш); * Образно. *Іван Франко писав, що доля була жорстока до великого Кобзаря ціле життя та не покрила іржею золота його душі* (із журн.); // Прикрашати чим-небудь якусь поверхню, обробляючи її; служити, бути прикрасою такої поверхні. *Вікна й двері новобудови покривала художня різьба* (із журн.); * Образно. *П'ю за вікторію, яка завтра покриє шляхетську зброю!* (В. Чемерис).

3. *що.* Устеляти собою якусь поверхню. *Білий чистий сніг покривав дахи, галуззя дерев* (Н. Кобринська); *І дах, похилений до сну, І твій рукав, моя хороша, Зірчаста покрива пороша* (М. Рильський); *Пилюка, пахкаючи з-під коліс, покривала Оксенові чоботи* (Григорій Тютюнник); *Паморозь розкішним мереживом покрила нерухомі дерева* (М. Стельмах); *Перша роса покрила брук, що міддю лиснів під ліхтарем* (М. Дочинець); // Рости на поверхні чого-небудь. *Він був без одежі. М'яке темне волосся покривало все його тіло* (М. Коцюбинський); *З дна росте морська трава, Яка весь берег покрива: Густа, зелена і стрімка...* (І. Нехода); *Мати його, красива й дужа, з таким густим та буйним волоссям, що воно покривало її майже всю, уже мала двох інших дітей* (А. Дімаров); *Всю долину покрив квіток весняних цілий ліс* (Леся Українка).

4. *кого, що.* Затягувати, огортати, охоплювати собою кого-, що-небудь. *З яру Встає пожар, і диму хмара Святеє сонце покрива* (Т. Шевченко); *Чорний дим покривав окопи і мури міста* (О. Назарук); *Де-не-де в небі мерехтять зорі, і важкий туман покриває будівлі* (Н. Рибак); *Дивиться мати, а він озирнеться, помахає рукою і йде собі далі за возом. Ось уже покрила його пилюка, і не розбере мати — бачить вона свого сина за тією завісою чи то тільки привиджується їй?* (Григорій Тютюнник); * Образно. — *Май* [брат-місяць] *відразу чогось засмутився, Аж чорна хмара чоло покрила* (М. Коцюбинський); // Закривати, накривати кого-, що-небудь, затуляючи собою. *Вербочко густенька! розпусти своє листячко ще густіш, покрий нас, як з милим зійдемося* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Достиг ячмінь, ледве покривши собою сіру кам'янисту груду, і розвіялося половою виколосене просо* (Р. Іваничук); // *перен., заст.* Захищати, уберігати кого-небудь. [Матушка гуменя:] *Покрий, свята Пречисто, її немощну душу своїм покровом святим!* (Панас Мирний); [Богомолка:] *Нехай великий пророк покриє тебе своєю ласкою!* (І. Нечуй-Левицький).

5. *що.* Заповнювати чим-небудь або собою якийсь простір; густо всівати чим-небудь або собою якусь поверхню; утворювати що-небудь на поверхні чогось у багатьох місцях. *Часом неприємно вражала вітрина, де новий чорний оксамит покривали годинники, брошки, шпильки і персні* (М. Коцюбинський); *Темрява геть розступилася, далеко відкривши контури берегових круч і — зовсім близько — густе пакілля численних дротяних загорож, що покривало все узбережжя* (О. Гончар); *Мирні зорі все покрили небо* (І. Гончаренко); // Проступаючи на поверхні, поширюватися по обличчю, тілу і т. ін. *Вона була глибоко, тяжко ображена, серце її стукотіло, густа краска покривала вид* (Леся Українка); *Невеличкий рожинець* [рум'янець] *покрив її білі щоки* (Панас Мирний); // З'являтися на шкірі (про зморшки). *Його низьке чоло, що забігало у зарость волосся, як мілке плесо у лози, покрили зморшки* (М. Коцюбинський); [Граціано:] *Тоді хай блазня роль зіграю я. Нехай мені веселий, втішний сміх Покрис зморшками усе обличчя* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

6. *що.* Оплачувати, відшкодовувати що-небудь чимсь. *Спектакль сприймали дуже добре, але публіки на нього ходило мало. Зал лишався незаповнений, нічим було покривати накладні видатки* (з мемуарної літ.); *Різниця в видатках буде невелика, рублів на 10, а се дурниця, щось намалюєте тут і покриєте лишок видатків* (М. Коцюбинський); *Щоб покрити брак, потрібно було стільки зусиль, коштів, що їх не відробити не лише одній Надійці, а й усій бригаді за цілий рік* (В. Козаченко); * Образно. *Людину ви образили, порядну і потрібну. Збитки покривати доведеться* (А. Кокотюха); // Забезпечувати чим-небудь у потрібному розмірі, обсязі, у потрібній кількості і т. ін. *Зарецький запустив інтернет-магазин, який призначений був покривати передусім замовлення на недороге обладнання* (А. Дністровий); // *перен.* Спокутувати чимсь свою провину, недобрий вчинок і т. ін. — *Може, — дума* [Оксана] *собі, — і справді коли-небудь він схаменеться і покриє свій гріх?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

7. *кого, що.* Охоплювати територію, певне коло осіб і т. ін. послугами, інформаційним забезпеченням, технічними можливостями тощо. *Сигнал мобільного оператора покриває все більшу територію* (з газ.); *За рік покрити усю територію країни доступними та якісними адміністративними послугами — це реально, коли громади мають бажання* (із журн.).

8. *кого, що, розм.* Приховувати чий-небудь поганий учинок, злочин і т. ін., не видавати когось. *Семен Панасович попередив: якщо клас міг два тижні покривати дезертира, то хай ніхто не думає, що так воно минеться* (Г. Усач); — *Тобі видніше, як можна дружити і покривати людину, з якою бачився всього три рази в житті* (Ю. Логвин); — *Марта, щоб покрити мене перед мамою, взяла мою вину на себе* (Панас Мирний); // *чим і без дод.* Приховувати що-небудь взагалі (справи, обставини, почуття і т. ін.). — *Ну, розкажіть мені найдокладніше все, як там було, — нічого не покривайте, — допитувався інспектор* (С. Васильченко); *Веселенько обізвалась вона до Грицька, щоб покрити усміхом свій недавній смуток* (Панас Мирний); — *Та й землю ж церковному причету доведеться нарізати. А можна б усе тишком-нишком покрити* (М. Стельмах).

9. *що.* Проходити, пролітати під час руху (якусь відстань). *Рекламовані квадрокоптери здатні покривати відстань до 4 км і підніматися на висоту 400 м* (з мови реклами); *Метнулись підострожені коні. На льоту покрили віддаль, що розділяла обох противників* (Я. Качура); *Сорок кілометрів, що ми вчора їхали цілий день, сьогодні покрили за дві години* (В. Гжицький); *Рвучко підвівшись і вийшовши з-за столу, поручник двома широкими кроками покрив відстань між собою та Хмелем* (А. Кокотюха).

10. *кого, що.* Перевершувати чим-небудь інших, переважати у чомусь, перемагати кого-, що-небудь. *Отець Кралевич, забравши голос, покривав усіх своєю вимовністю, дивував ерудицією* (Г. Хоткевич); *Так розбагатів, вже і багатого брата покрив* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Спочатку гра його сумна, як зимовий вітер, як жаль про щось загублене й незабутнє, але хутко переможний спів кохання покриває тугу* (Леся Українка); // Заглушати якісь звуки, голоси, запахи і т. ін. — *Я — капіталіст, але я розумію. Мій батько був сам робітником! Він іще щось кричить у нестямі екстазу, але слова його покривають оплески, крики, вигук* (В. Винниченко); *Крики гайворонія покривали всі інші голоси надвечірнього степу* (О. Ільченко); *Верещала жінка, підгавкували діти, бородань покривав усіх басом* (Люко Дашвар); — *Хлопці, не кричіть, — покрив усі голоси Оксен* (Григорій Тютюнник); // Заглушати якісь почуття, думки, враження і т. ін. *Вона стане матір'ю, обсядуть її діти, щоденні турботи, мов грузьке болото, засссуть її, і гнила твань дрібниць покриє всі надії* (П. Колесник).

11. *перев. док., кого, розм.* Лаяти кого-небудь. — *Я страшенно люблю читати, — казав я, — різні книжки. Та наші хлопці, язви їхню душу, ніяк не дають читати, доки їх не покриєш... — я закашлявся, видумуючи, як би делікатно закінчити* (Ю. Яновський).

12. *кого.* Запліднювати самицю (про тварин). *Привели молодого коня, який ще не покривав кобили, посадили на нього хлопчика, котрий не встиг пізнати плотського гріха, й пустили поміж могил* (Г. Пагутяк); *Домінантний самець страуса покриває всіх самиць у гаремі, але пару утворює лише з домінантною самицею і разом з нею висиджує пташенят* (з навч. літ.); *Мені не довелося зафіксувати випадків, аби пес покрив вовчицю* (Г. Вдовиченко).

Ніч (нічка, тьма, те́мрява *і т. ін.)* **покрива́є / покри́є (покри́ла)** *див.* **ніч; Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти** *і т. ін.)* **/ оси́пати (обда́ти, покри́ти** *і т. ін.)* **поцілу́нками** *див.* **осипа́ти; Ша́ром лежа́ти (укрива́ти, покрива́ти** *і т. ін.)* *див.* **лежа́ти.**

◊ **Земля́ (моги́ла) покрива́є / покри́ла** *див.* **земля́; (1) Покрива́ти / покри́ти го́лову (голі́воньку, ко́су́ [ху́сткою]),** *етн.:* а) одружуватися з ким-небудь (про дівчину). *Я не буду, козаченьку, коси покривать* (з народної пісні); — *Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку* (Номис); б) ставати покриткою. — *Ховайся, ховайся, дівчино! Час тобі скидати квітки та покривати голову хусткою!* — *крикнув Василь* (І. Нечуй-Левицький); **(2) Покрива́ти / покри́ти сла́вою** *кого, що* — робити кого-, що-небудь знаменитим; прославляти. *Невмирущою славою покрили свої імена багато безсмертних синів* [нашого] *народу* (О. Довженко); **(3) Покрива́ти (скрива́ти) / покри́ти (скри́ти) молоду́,** *етн., заст.* — у весільному обряді — надівати на голову молодої убір заміжньої жінки. *І отець, і мати Виряджають молодую в церкву — покривати* (М. Макаровський); *Ввесь батюшчин двір був сповнений народом, бо в той час заразом привели скривать усіх молодих з села* (І. Нечуй-Левицький); **(4) Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою** *і т. ін.)* **[го́лову]** *кого, що* — діями, вчинками осоромлювати, ганьбити кого-, що-небудь. [Годвінсон:] *Час мені шукать деінде місця, де б голову труждênну прихилити, бо тут її неславою вкривати усякий блазень може безборонно* (Леся Українка); *На старість йому сиву голову таким соромом син покрив, перед усіма людьми і його, і ввесь рід ізганьбив!..* (Б. Грінченко); *Хто був той пес, якому віддала Ти честь мою, і радощі, і щастя, Через кого знеславила мене І соромом ім'я моє укрила?* (Л. Старицька-Черняхівська); *Не вкрив ганьбою я лиху громаду вашу. Я горе пив щодня і лиха знав я чашу, Але до зрадницьких не долучився* [прилучився] *лав* (М. Зеров); — *Такого командира не підведуть* [солдати]. *Скоріше помруть, а не покриють себе ганьбою* (П. Автомонов); **Покри́є ві́чна тьма** *див.* **тьма**[1]; **(5) Покри́й [мене́] сира́ земля́** — уживається для вираження бажання вмерти. — *Покрий мене, сира земля, нехай я не бачу!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); **Сла́ва увінчує (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла)** *див.* **сла́ва.**

ПОКРИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОКРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Накривати, закривати себе чим-небудь зверху; укриватися. *Вася, покрившись ковдрою з головою, напружено думав: "Чи правильно я роблю? Може, треба інакше?"* (О. Бердник); * Образно. *Золотим покрившися убранням, притишені, замислені стоять* [ліси] *перед швидким зимовим завмиранням* (І. Гончаренко); // Надівати щось собі на голову, покривати чим-небудь свою голову. *І коса світиться (нічим покритись)* (Номис); *Настя, як спала, так і схопилася, тілько покрилася платком та так і прибігла* (Панас Мирний).

2. Устелятися, укриватися чим-небудь. *Він з тріском розчинив протрухлі двері і, покриваючись шашільним пилком, витурив Матвія* (М. Стельмах); *Іграшки, закинуті на горище, покриваються іржею* (С. Процюк); *За багато літ стеля й стіни покрилися сажею, в хаті було непривітно* (С. Чорнобривець); // Усіватися, густо вкриватися чим-небудь на поверхні; заповнюватися чим-небудь (про певний простір). *Небо покривалось зорями* (І. Франко); *Земля покривається ніжною зеленню, горобці цвірінькають так галасливо, мовби сварилися* (О. Кобилянська); *З улоговини тягло теплим вологим відпаром, і холодні трави .. стали покриватися щедрою росою і різкіше запахли* (Григорій Тютюнник); — *Порозтають тії білії сніги, Покриються травицею всі луги* (Л. Глібов); // Укриватися чим-небудь, що проступило на поверхню обличчя, тіла і т. ін. *Тоді знесилені руки і ноги покривались краплями поту і до сорочки липли, а баба лежала, як нежива* (М. Коцюбинський); *Спершу набираю її* [воду] *в пригорщі й розтираю тіло, яке покривається гусячою шкіркою* (А. Дністровий); *Лоб коротуна безперестану пульсував: то стягувався, покриваючись зморшками, то розтягувався, спихаючи шкірні складки на щоки й тім'я* (М. Кідрук); *Не краскою сорому, а бліднотою* [блідотою] *немочі та страждання покрилося її молоде свіже лице* (Панас Мирний); *Ось вожак* [вовк] *щось зачув. Ніздрі його затріпотіли і покрилися слизотою* (Григорій Тютюнник).

3. Затягуватися, огортатися, охоплюватися чим-небудь. *На гори сходить вечір ніжнокрилий, туманяться далекі вітряки, і синню покриваються могили* (В. Сосюра); *Туманом покрилося небо важким* (І. Франко); * Образно. *Павутина байдужості покрила душу, і розум теж непомітно став покриватися сірою пеленою* (О. Бердник); *Розум в голові покривсь чудним туманом...* (Л. Глібов).

4. Оплачуватися, відшкодовуватися чим-небудь. *Якщо витрати перевищують доходи, отримані внаслідок продажу, збиток від такої операції не має впливати на об'єкт оподаткування та покривається за рахунок власних джерел платника податку* (з мови документів).

5. Заглушатися чим-небудь, що переважає своєю силою (про звуки, голоси, запахи і т. ін.). *Чути було гудіння машин, рев худоби, але все це покривалося гортанними роздратованими покриками* (О. Сизоненко); *У березі одвічного океану бурились невидимі хвилі, їхній клекіт покривався ґвалтом, лементом великого стовписька* (П. Загребельний); *Дарчин крик покрився голосом Юзі, що впала додолу* (Леся Українка).

6. *тільки док., діал.* Приховати якісь справи, обставини, почуття; затаїтися. [Кнуриха:] *У нас часом як не покриєшся з чим — то виплетуть на тебе таке...* (Панас Мирний).

7. *тільки док., діал.* Зникнути, щезнути. — *Смуткувала я дуже сама. Катря покрилась десь, — пішла я собі до Марусі* (Марко Вовчок); *Підождав, поки яр перейшли* [жінка й діти] *раз, удруге і покрились за вербами на городах, — тоді завернувся додому* (Б. Грінченко).

8. *тільки недок.* Пас. до **покрива́ти.** *У важкій кінноті вершники і коні покривалися лусковидними латами* (В. Чемерис); *Є правда одночасна і вічна, одночасна на завтрашній день лудою брехні покривається, вічна ж у віках сіє, і немає їй кінця* (Валерій Шевчук); *У повітрі смердить осами. Простір їхнім гудінням покривається швидко, як вал, як стихійне лихо, навала* (О. Ульяненко).

◊ **(1) Покрива́тися / покри́тися сла́вою** — ставати прославленим, знаменитим. *Дивні в кобзи й струни! Як заграє, відчиняє Предковічні труни. І виходить з них лицарство, Що на морі билось, Більшою, ніж пише панство, Славою покрилось* (П. Куліш); **(2) Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою** *і т. ін.)* — своїми діями, вчинками ставати осоромленим, збезчещеним. — *Краще вмерти в битві без меча, Ніж вкритися ганьбою втікача* (М. Бажан); *Хай завстидаються! Чого радіти лиху? Хай соромом укриються й стидом, Що гордовито пруть на душу тиху!* (В. Багірова); *Скористаймося з тої нагоди, щоби ми не покрилися ганьбою перед світом і не стягнули на себе нарікання наступних поколінь* (з наук.-попул. літ.); **(3) Покри́тися земле́ю** — перестати жити. *Легше, мої любі, покриться землею, Ніж бач* [бачиш], *як другий, багатий, старий, Цілує за гроші, вінчається з нею...* (Т. Шевченко);

(4) **Покри́тися тьмо́ю ві́чної но́чі** — про небуття, що настане (настало) після смерті. *Рум'яні щоки поблідніли* [поблідли], *І білий цвіт в лиці пожовк; Закрилися і ясні очі, Покрились тьмою вічной* [вічної] *ночі, Навіки милий глас умовк* (І. Котляревський); **Се́рце мо́хом (пліснявою, цві́ллю** *і т. ін.)* **обросло́ (поросло́, покри́лося** *і т. ін.)* **/ оброста́є (пороста́є, покрива́ється** *і т. ін.)* *див.* **се́рце.**

ПОКРИ́ВДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покри́вдити.** [В і с в а м і т р а:] *Я ж сирота, покривджена тобою* (І. Франко); *Навіщо йому те повноліття, коли саме тепер він відчув себе таким сиротою, таким самотнім і покривдженим долею, що не стало сили сидіти далі серед загальної радості й веселощів!* (Б. Антоненко-Давидович); *Знає гаразд, кому яке треба сказати слово, з ким і скільки випити, де удавати простака, а де покривдженого мудреця* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Він* [сніг] *танув на зігрітих щоках дівчини, зливався з рясними слізьми, умивав ніжну юність, так несподівано покривджену нежалісливою долею* (Іван Ле); *Страх відступив, на його місце сповзалися гнів і покривджена гординя* (М. Кідрук); // **покри́вджено,** *безос. пред. Те заняття* [узяття] *Білої Церкви відбулося спокійно, без проливу крові, і нікого не покривджено, нікому нічого не рушено* (А. Чайковський); // *у знач. ім.* **покри́вджений,** ного, *ч.;* **покри́вджена,** ної, *ж.* Той (та), кого покривдили. *Серед сміху покривджений вмить опинивсь у батька на руках, обняв його за шию...* (Б. Грінченко); *В кожному разі ніхто з нас не осуджує Надьку за невідому її любов, а що вона в неї виявилась нещаслива, то це тільки посилює наше співчуття до покривдженої, — наші симпатії цілком на Надьчиній стороні* (О. Гончар).

ПОКРИ́ВДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покри́вдити.** *Вона* [бюрократія] *звалює на дідичів судівництво над хлопами, але застерігає хлопам право удаватися, в разі покривдження, до циркулу* (І. Франко); *Та помста, може, окошилася й не на тих, хто справді був винен у покривдженні і знищенні прав українського люду* (А. Кащенко).

ПОКРИ́ВДИТИ, джу, диш, *кого.* Док. до **кри́вдити.** *Скільки покривдив* [писар] *бідних людей — страх!* (С. Васильченко); — *Той третій брат, що ніби вас покривдив, Хоч він не дише холодом ніколи, Іде до вас, бо чув, що вам так прикро, І хоче сам побачитися з вами* (А. Кримський); *Коли вже сталося так, що не зумів і Миловидку зробити всіма визнаною жоною, і Малку не скривдити, покривджу себе* (Д. Міщенко); *Кожен хотів покривдити нещасного й немічного старого, вигнаного з квартири лютою невісткою, але він таки відстоював своє!* (М. Павленко); // *чим, розм.* Дати чогось менше, ніж належить. — *Та ще й спецодягом нас покривдили, — скаржливо бубонить він до Петра* (О. Гончар).

ПОКРИ́ВДИТИСЯ, джуся, дишся, *рідко.* Док. до **кри́вдитися** 1. *Махмуд Газневідський дав Фірдоусі за піднесену "Книгу царів" такий малий, незначний дарунок, .. що 75-літній автор гірко покривдивсь на таку мізерію* (А. Кримський).

ПОКРИВИ́ТИ, ивлю́, и́виш; *мн.* покри́влять; *док.* 1. *що.* Док. до **криви́ти** 1. *Він сам вірив у те непохитно, що, покрививши йому пальці, назначила його природа на злодія* (Л. Мартович); *Бабуня розправила на столі полотно: — Ну, подивіться — та ваш чоловік вийшов, як намальований! О, бачите, навіть ноги йому покривила, аби видно було, що п'яний* (Ю. Винничук); // *безос. Пальці .. страшно покривлені, так, що заскакували один на одного. Покривило йому їх, мабуть, унаслідок якоїсь хороби* (Л. Мартович); // Перекосити від болю, незадоволення і т. ін. (перев. обличчя). *Гляньмо-но, коли усмішка покривить губи йому, коли розправляться брови — кращого не знайдеш у світі обличчя* (Ю. Яновський); *Людмила відсторонила мене, гримаска болю і якоїсь настороженості покривила її обличчя* (М. Чабанівський); // *безос. Дівчата разом обернулись до вікон, і їхні зосереджені, духотворені перед тим личка враз покривило жахом* (О. Гончар).

2. *перен.* Учинити проти совісті, справедливості. — *От тобі й на! — Хто-небудь пристидить, — Розумних кликали і дурня приліпили, Правенько почали, та й покривили...* (Л. Глібов); *Останні слова нагадали за листа. Він таки трішки покривив перед сином. Мабуть, покривив вперше в житті* (Ю. Мушкетик).

◊ **Криви́ти / покриви́ти рот (гу́би, губу́, уста́** *і т. ін.)* *див.* **криви́ти; Криви́ти / покриви́ти (скриви́ти) душе́ю (со́вістю)** *див.* **криви́ти; (1) Покриви́ти про́ти пра́вди** — сказати неправду, приховати істину. *Письменник покривив у романі проти правди, примазав, заліпив зло* (Ю. Мушкетик).

ПОКРИВИ́ТИСЯ, ивлю́ся, и́вишся; *мн.* покри́вляться. 1. Док. до **криви́тися** 1. *Од суму уся моя постать, Мов лук, покривилась, Од туги мій стан ізігнувся* (А. Кримський); *Стіни покривилися, погнили — вітер аж свище!* (В. Малик); // Змінитися, перекоситися від болю, плачу або якихось почуттів (про обличчя, рот, губи). *Підкралось темне страхіття — застукало... Кожного рвонуло за серце, покривились болісно обличчя* (С. Васильченко); *Вона бачить, що все обличчя Насті зрошене слізьми, що її вуста зблякли і покривилися від плачу* (В. Речмедін); // Схилитися набік; покоситися. *Що то за .. хатиночка стоїть, як вона у землю увійшла й покривилася* (Марко Вовчок); *Дверцята хатинки зіскочили з однієї завіси і так покривилися, що можна прослизнути крізь щілину в кімнату* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Док. до **криви́тися** 2. *Інший давно б звалився із ніг, а Кирило Тур видержав усі чотири киї, не покривившись* (П. Куліш); *Іван Іванович трохи покривився незадоволено* (М. Хвильовий); *З'ясувавши, в чім річ, Килигей презирливо покривився* (О. Гончар).

ПОКРИВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **криві́ти.** *Покривіла Одарка на схилі віку* (із журн.); // *безос. Мало хіба згорбатіло, покривіло та посліпло тих дітей по панських кухнях?* (Л. Яновська).

ПО́КРИ́ВКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **покрива́ло.** *Барвистими плямами падало світло крізь кольорові шибки на восковану долівку і лави, вкриті вишиваними шовковими покривками з добротного бухарського шовку* (З. Тулуб); *Замість корзна мав на собі якусь луб'яну покривку, що мала захищати його, видно, від дощу, а може, слугувала й за одіж на зиму* (П. Загребельний); *Сатира його* [М. Салтикова-Щедріна] *в більшій мірі від Гоголевої політична, стає при сучаснім гніті єдиною прозірчастою покривкою* (І. Франко).

2. *діал.* Покришка (у 1 знач.). *Весь секрет був у покривці* [на каструлі] — *вона сідала майже герметично і сама слугувала резонатором у цій кулінарній фісгармонії* (Ю. Іздрик).

ПОКРИ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покриви́ти** 1. — *Може, справді його правда, — думала вона* [Целя], *вдивлюючися в судорожно покривлені і нерівні, але виразні літери письма Семіона Стоколоси* (І. Франко); *Матрос схопився за замок, але він висів одімкнутий, трохи покривлений* (І. Микитенко); *Спочатку це була навіть не лінія оборони, а покривлена в'язь наспіх викопаних незамаскованих окопів і щілин* (М. Стельмах); *Перед ними стояв чоловік років тридцяти. Трохи покривлений, мабуть, перебитий у бійці ніс, неголене підборіддя, близько посаджені лупаті очі, брови зрослися на переніссі* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який покривився (у 1 знач.). *Через зелені вишеньки та покривлені яблуньки на гробах визирали низькі дерев'яні хрестики різної величини й віку* (Н. Кобринська); *За містком вона помітила стару покривлену лавку й, пустившись до неї, сливе впала й, глибоко зітхнувши, втомлено похилила голову до стовбура* (М. Івченко); *Дім наче за якісь гріхи поволі западався в землю, покривлені липи обсіли ворони* (Г. Пагутяк); * Образно. *Два віки найтяжчими своїми днями відкладали навколо них* [очей] *свої борозенки, але з самих очей не виточили ні запального і розумного блиску, .. ні глибини, що радує людей і бентежить покривлені душі* (М. Стельмах).

ПОКРИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* Кривлятися якийсь час. — *А ти молоденька, гуляти раденька...* — *покривлявся Улас Усті і, вхопивши її, пішов у танець та ще на Помела моргнув, щоб дрібонької ушкварив* (Б. Лепкий).

ПОКРИВНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **по́крив** 1. *Найбільша маса льоду на Землі припадає на покривні й гірські льодовики* (з наук. літ.); *Корені культурних рослин, віддаючи перевагу ущільненому ґрунту під верхнім покривним шаром, чудово в ньому розвиваються, і рослини дають високі врожаї* (з навч. літ.); // Признач. для покривання чого-небудь. *Під покривним матеріалом (агроволокном) ґрунт швидше прогрівається, створюється сприятливий мікроклімат, що дозволяє рослинам швидше рости* (з наук.-попул. літ.).

△ **Покривні́ ткани́ни** *див.* **тканина.**

ПОКРИ́ВНИКИ, ів, *мн., зоол.* Підтип морських тварин типу хордових. *Тіло покривників укрите товстою оболонкою — тунікою, що утворює мішок, поєднаний із зовнішнім середовищем двома широкими трубками (сифонами)* (з навч. літ.); *Покривники поширені в морях більшої частини світу* (із журн.).

ПОКРИВУ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Покручений, звивистий. *Покривулена, як на нашому Прикарпатті, дорога вибігла на невисоку гору* (В. Минко).

ПОКРИВУЛИ́ТИ *див.* **покривуля́ти.**

ПОКРИВУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОКРИВУЛИ́ТИ,** улю́,ули́ш, *док., розм.* 1. Піти, рушити кривуляючи. *Поїхав не по простій дорозі, а покривулив* (Номис); *Допив* [Кузьма] *горілку, забрав кошик з крашанками і .. покривуляв додому* (М. Стельмах); *Машина вигреблась на тверде і, заточуючись, мов п'яна, покривуляла сільською вулицею, так, ніби Жеребило зовсім забув про своїх пасажирів* (П. Загребельний); *Курінні отамани розпливлись каюками кожен до себе, а Горошко покривулив весельцем до насупленої галери, що чипіла у хвості покалічених чайок* (М. Вінграновський); *Бородатий відрахував пів сотні* [грошей] *і, вдавано гніваючись, покривуляв до тамбура на перекур* (Є. Пашковський).

2. *перен.* Піти звивистою лінією (про стежку, дорогу і т. ін.). *Дорога бралася вгору, а тоді покривуляла праворуч, обминаючи руїни монастирища* (Ю. Мушкетик).

ПОКРИЖАНІ́ТИ, іє, *док.* 1. Док. до **крижаніти.** *Руки у хлопчика покрижаніли* (із журн.).

2. *перен.* Набрати виразу холодності (про очі). *На мить у Мар'яни затіпались уста, але одразу ж її обличчя закам'яніло, а сполохані очі покрижаніли* (М. Стельмах); // Виразити підкреслену стриманість, відчуженість, приховане роздратування. — *Ви, отже, штовхаєте мене на обман, грубе порушення закону? Голос Платона Олексійовича покрижанів* (В. Лис).

ПО́КРИК, у, *ч.* 1. Сильний, різкий звук голосу; крик *(див.* **крик**[1]*). Тільки зрівнялись вони з засадою, як вихопився з кущів Марко і гукнув молодецьким покриком* (О. Стороженко); *Юріштан... Мов демон кривавий, галайкає, й кричить, і покриком сим наганяє страх на усіх* (Г. Хоткевич); // Раптовий, уривчастий крик; зойк. *Ваня несамовито закричав, і цей покрик голосною луною покотився по рівчаку* (В. Підмогильний); *Зненацька вона* [Явдоха] *скрикнула. Моторошно й сумно пролунав той покрик на тихій нічній околиці* (О. Донченко); *З хати почувся одчайдушний покрик породіллі, і стара кинулась туди, розуміючи, що саме її допомога там зараз найпотрібніша* (Іван Ле); // Голосний крик, що виділяється із загального шуму. *Ніч була темна, й мало було видно; звідкілясь доходив регіт, п'яні покрики, спів* (Г. Хоткевич); // Звернений до кого-небудь різкий крик, що виражає застереження, наказ, погрозу і т. ін. *Од сього покрику чоловік не сполохнувся; .. озирнувся він і хижо спідлоб'я глянув на січовика* (О. Стороженко); *В салон-вагоні заворушиться занавіска, і сонний анархіст вигляне на перон. Потім хтось крикне хазяйським покриком* (Ю. Яновський); *Раптом позад мене почувся грубий покрик: — Та що ти дибаєш, як три дні не їв?* (Б. Антоненко-Давидович); *До кого не доходив покрик, той хапався на ноги під палицею* (М. Дочинець); // Характерні звуки, що їх видають різні тварини. [М и к и т а:] *Ех, Юрко! Що не кажи, а хороше все-таки жити на хуторі, коло землі... От наступить осінь: золоті фарби, журавлиний покрик у небі... Чудово!* (Я. Мамонтов); *Здалеку зачувся півневий покрик, а за ним загупали ритмічні, глухі удари* (Н. Королева); *Ніде не було ані душі, не чулося ні дзвону цвіркунів, ні покрику птаха* (Валерій Шевчук).

2. *рідко.* Те саме, що **за́клик.** *А тепер: розуму! праці! — тільки й чутно .. Хто зразу не перелякався того покрику та брався за діло, того захоплювало життя на свої бистрі хвилі* (Панас Мирний); — *Хай живе Цезар! .. — почула вона голосний покрик, що вирвався з тисячі уст. Вона здригнулась; вона пізнала: то був покрик безсмертних римських легіонерів* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОКРИКА́ТИ *див.* **покри́кувати.**

ПОКРИ́КНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **покри́кувати, покрика́ти.** — *Піду, мамо, прогуляюся. — Іди, доню. — Сама її за ворота провела та тоді вже услід, схаменулась, покрикнула: — Не барись довго, Марусе* [Марусю]! (Марко Вовчок); — *То ти не ігумен з Сангала? — Покрикнув пан цісар, здригнула вся зала. Та й зареготався. — А то мені зух!* (І. Франко); *Крикне-покрикне* [Хвилон] *на винників, на броварників, На п'яниць, на костирників: "Годі вам по винницях горілок курити, По броварнях пиво варити..."* (з народної пісні); — *Ви повинні бути біля хворого чоловіка — це ваш обов'язок. Покиньте зразу сорочки та йдіть до його* [нього]! — *покрикнула з пересердям Дарочка* (Л. Яновська).

ПОКРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покри́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Охрім чіпляє гаківницю за спину, і вони знову рушають степом з погейкуванням та покрикуванням* (Григорій Тютюнник); *Ад'ютант квапився, і кожен раз .. хлопцям доводилося підбігати на його пискляві покрикування* (Іван Ле); *Дівчинці бракувало бурхливих проявів життєрадісності, безпричинних дитячих криків, шаленої біганини — усього того, що так тішить дітей, коли їх не стримують ні покрикування, ні глузування дорослих* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОКРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОКРИКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.* 1. Кричати (у 1–4 знач.) час від часу. *Стояв він* [палац] *на горі та лякав дітей з слободи своїм страшенним видом. Уночі сови та сичі покрикували у йому* [ньому] *на всю околицю* (Панас Мирний); *Бувало, літом і зимою Музика тне, вино рікою .. А князь аж синій походжає, Та сам несмілих наливає, Та ще й покрикує "віват!"* (Т. Шевченко); *Серединою вулиці, підскакуючи на вибоїнах, мчали санки, покрикували візники, тендітно дзвеніли дрібні дзвіночки на упряжі* (Ю. Збанацький); *Звично покрикуючи, одного вечора сторож клякнув невдалік од води і зірвався на виск* (Є. Пашковський).

2. *на кого і без дод.* Кричати час від часу на когось, примушуючи щось робити; командувати ким-небудь, підганяти когось, розпоряджатися. *Він* [Герман] *став покрикати на ріпників, як котрі ліниво робили, кричачи, добирав чимраз більше смілости та сили, — заглушував в собі зрушення* (І. Франко); *Мовчки, похмуро їв він хліб з часником та часом сердито покрикував на дітей* (М. Коцюбинський); *Кирило покрикував на конята, а сам ішов за боронами, піднімав їх час від часу і вибирав кільчастий дріт, що зачіплювався за зубки* (Мирослав Ірчан); *Опинившись на небезпечному посту, він якось увесь зібрався, швидко прохмелився і покрикував уже на свого підручного енергійно і владно* (О. Гончар); *Тепер ніхто не покрикує на нього* [дідка], *нікому він не заважає, і вперше міське життя стало милим* (В. Яворівський).

ПО-КРИМСЬКОТАТА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-кримськотата́рському.** *Майстер-класи з приготування кави по-кримськотатарськи проводять у "Мистецькому арсеналі" щосуботи об 11:00* (з мови реклами); *Сервет Газієв говорив на судовому засіданні по-кримськотатарськи: "Чому ви не даєте мені висловитися моєю мовою?"* (з газ.).

ПО-КРИМСЬКОТАТА́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у кримських татар, за звичаєм кримських татар. *М'ясні страви з баранини по-кримськотатарському — це щось надзвичайне* (з газ.).

2. Кримськотатарською мовою. *Учасники наукової конференції спілкувалися і по-кримськотатарському, і по-українському* (з газ.).

ПОКРИ́ТИ *див.* **покрива́ти.**

ПОКРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покри́ти.** *Вийшов* [Левко] *на подвір'я до коней, що стояли в свіжозведеній, ще не покритій стаєнці* (М. Стельмах); *У мого старого був дивовижний термос — місткий, покритий різними блискучими штуками, з кришкою на гумовій прокладці* (С. Жадан); *Блищить сонце, .. пригріває головоньку, покриту солом'яним капелюшком* (Г. Хоткевич); *Площа посеред села покрита асфальтом* (М. Руденко); *— Ти не захворів? — запитав його Ваня Кравцов, хоч і покритий шрамами більше за інших, однак, і найбільш чуйний* (Любко Дереш); *А ось ліси* [Бразилії], *покриті димом, То до нових плантацій путь* (Л. Дмитерко); *Мім проходить, бачить, що сонячний дзиґар вже весь покритий тінню, і здіймає клевця, щоб ударити в дошку, але Мартіан робить йому знак, що не треба* (Леся Українка); *Люблю я дощ рясний, що гучно з неба ллється: Після дощу того́ уся земля цвіте, І ліс, покритий краплями блискучими, сміється* (М. Рильський); *— Доброго дня. Чого бажаєте? — Вас, — була відповідь, покрита веселим і безтурботним сміхом* (О. Ульяненко); // **покри́то,** *безос. пред. Незручний для "засідань" стіл покрито було парадною скатертю* (Олекса Ізарський); *— Палаш, шишак, панцир зо щитом, Все буде золотом покрито* (І. Котляревський).

◊ **(1) Покри́тий (укри́тий) таємни́цею** — такий, про якого нічого або майже нічого не відомо; загадковий. *Я любила вік лицарський. Тільки дивно, що не принци, Таємницею укриті, Не вродливі королівни Розум мій очарували* (Леся Українка); *Історія розвитку бурової справи налічує кілька століть. Початок цієї справи покритий таємницею, якої ще не вдалося розкрити* (з наук.-попул. літ.).

ПОКРИТИКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покритикува́ти.** *Наукова праця покритикована через недостатнє використання новітньої методики дослідження фразеологічних одиниць* (з наук. літ.).

ПОКРИТИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Док. до **критикува́ти.** [Н е д о к у с:] *Тонкошкірий ти, Тарасе, інтелігент. Покритикували, а він і з лиця змінився. А я думав, що в тебе шкіра товста, мужича* (Ю. Збанацький); *Багатотиражка енергетиків обережно покритикувала відділ робітничого постачання: може, і в нас буде порядок і справедливість у розподілі товарів?* (В. Яворівський); *Донос ця красуня написала через те, що я в тій статті, серед іншого, покритикував і її чоловіка* (О. Забужко).

2. Критикувати якийсь час. *Отут моя Оришка вся! Дивна жінка, ні на кого її не зміняв би! Вона тебе покритикує, вона тобі викаже і сама ж тебе й пошанує* (О. Гончар).

ПОКРИ́ТИСЯ *див.* **покрива́тися.**

ПО́КРИ́ТКА, и, *ж., заст.* Дівчина, що народила позашлюбну дитину. *То покритка попідтинню З байстрям шкандибає, Батько й мати одцурались, Й чужі не приймають!* (Т. Шевченко); *Слава пішла по селу, що Марині парубки ніби хотіли косу одрізати, що Марина швидко покриткою стане* (І. Нечуй-Левицький); *Рідко хто покритку чи дівку-перестарку сватає. Такі вже ці чоловіки* (Г. Тарасюк); * У порівн. *Як повінь у негоду, пливе час, гойдає хвилями журбу. А слідом берегами рідних рік, ніби покритка безталанна, в лахмітті правда бродить* (І. Пільгук).

ПОКРИТОНАСІ́ННИЙ, а, е. 1. Належний до вищих квіткових рослин, у яких насінний зачаток міститься в зав'язі. *Покритонасінні рослини мають одну з найскладніших будов вегетативних органів: кореня, стебла, листків, які можуть видозмінюватися* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **покритонасі́нні,** них, *мн.* Відділ вищих пагонових маточкових рослин, у яких насінний зачаток міститься в зав'язі. *Репродуктивним органом покритонасінних є квітка, яка складається з квіткової осі та видозмінених листків* (з наук.-попул. літ.); *До покритонасінних належать жито, пшениця, картопля, бавовник та інші культури* (з навч. літ.).

ПОКРИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **покри́ти** 1, 2, 4, 6–8, 11. *Науковці прогнозують зменшення випаровування вологи за рахунок покриття поверхні ґрунту рослинними залишками* (з наук.-попул. літ.); *Залежно від призначення будівельних пластмас виділяють матеріали для покриття підлог, оздоблення стін, конструкційні, теплоізоляційні, гідроізоляційні, матеріали для трубопроводів, санітарно-технічних виробів тощо* (з навч. літ.); *Традиційно процес покриття скляної чи металевої основи тонким шаром напівпровідників відбувається вакуумним напиленням* (із журн.); *Я в'їхала в зону мобільного покриття. Комусь дуже потрібний був мій чоловік, бо мобільник не вгавав* (В. Шкляр); *Нікому я нічого не задовжила* [заборгувала] *і, значить, з нових грошей нічого не піде на покриття старих рахунків* (Леся Українка); *Всі ті кошти йдуть на покриття розрахунків друкарні з видавництвом "Прометей"* (О. Шугай); *Ти проштрафився, і вся зарплата пішла на покриття штрафів* (Любко Дереш); *За добре розвиненим і відповідно підготовленим до парування дворічним плідником можна закріплювати для покриття 25–30 маток на рік* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **покрі́вля** 1. *— Простінків нарочито не ставили й покриття підперли тимчасовою колонадою* (Іван Ле); *Вітер птицею шугонув на рухливе покриття землянки, струсонув з соломи кілька співучих, з крихтами льоду краплин* (М. Стельмах); *Дана бачила, як під її ногами страшна порожнеча із крихітними фігурками людей, що скупчилися внизу, змінюється на смоляне покриття даху* (І. Роздобудько).

3. Те, чим покривають яку-небудь поверхню для її захисту, прикрашання і т. ін. *Посеред вулиці ремонтували асфальтове покриття* (Л. Дмитерко); *Заторохтіли дошки під колесами тачок, загриміло каміння, падаючи на металеве покриття самоскидів* (О. Бердник); *Бородачі лежать на палубі ниць, припавши лобами до дерев'яного покриття, бурмочуть молитви, стогнуть від жаху* (Ю. Бедзик); *Підлога коридорів була вистелена пружним килимовим покриттям* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Тканина, якою оббивають, обшивають лицевий бік чого-небудь; оббивка (у 2 знач.). *Закруглене чоло .. виразно виступало на пунцовому* [червоногарячому] *плисовому покритті канапи,ніби намальоване* (І. Нечуй-Левицький).

4. *перен.* Те, що облягає, обволікає, огортає собою що-небудь (про туман, темноту і т. ін.); покров. *Борислав під покриттям темноти спав уже давно глибоким сном* (І. Франко).

5. Астрономічне явище, коли Місяць закриває собою для земного спостерігача яку-небудь зірку або планету. *Покриття Венери Місяцем може відбутися на небі поблизу Сонця, тобто за декілька днів до або після молодого місяця* (з навч. літ.).

△ **(1) Тверде́ покриття́,** *спец.* — асфальт, бруковий камінь і т. ін., якими покривають шляхи. *Розвиток соціальної інфраструктури сільських населених пунктів передбачає також будівництво й реконструкцію, розширення мереж шляхів із твердим покриттям* (з наук.-попул. літ.); *Гамір від усіх них* [чоловіків] *бився об кам'яні тіла будинків, об тверде покриття вулиці* (П. Загребельний).

ПОКРИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Кричати якийсь час. *Отак поспорять, покричать .. та й розійдуться* (Панас Мирний); *Покричав* [Оленчук], *побушував і знову ліг, замовк надовго* (О. Гончар); *Ми в цей час підходили до чергового передгір'я. Довелося знову побігати та покричати, відшукуючи наметовий табір* (І. Роздобудько); *З далекого закутка лісу перелетіла галич, покричала й десь у глибінь знову сіла* (М. Івченко).

ПОКРИ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покриши́ти.** *На столі серед хати стояли бутлі з горілкою, валялись шматки й скибки покраяних паляниць і житнього хліба, покришена ковбаса й сало* (І. Нечуй-Левицький); *Він кладе в казанок все, що треба .. Спочатку картоплю, сіль, дрібно покришену й підсмажену цибулю і лавровий лист* (П. Колесник); *Оксана Останівна якраз поралась біля хати: розвішувала коло віконниць покришені яблука, щоб швидше прив'яли на сонці* (І. Цюпа); // **покри́шено,** *безос. пред.* * Образно. *Ми маємо перед собою кілька пізніших літописних збірок, де зв'язано докупи по кілька великих компіляцій, а в сих останніх покришено і перемішано останки тої всеї* [всієї] *літератури* (М. Грушевський).

2. *у знач. прикм.* Який покришився. *Дрібно покришена крига, підхоплена сильною течією, проносилася повз них* (М. Трублаїні); *Жебраки ж розкривали й закривали роти з беззубими яснами чи з темними, покришеними зубами, і голоси їхні були хрипкі й застуджені* (Валерій Шевчук); *Із розцяцькованої вишуканим розписом та ліпниною стіни на голови гостей посипалась крейда та покришений гіпс* (Д. Білий); *Нині загорожа спочивала під купою покришеного й обвугленого бетону* (М. Кідрук).

ПОКРИ́ШЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **покриши́ти** і **покриши́тися.** *Радіаційне опромінювання викликає руйнування зразків більшості солей, їхнє покришення* (з наук. літ.); *Покришення мармурових колон.*

ПО́КРИШЕЧКА, и, *ж.* Зменш. до **по́кришка.** *Вона вхопила чайник, покришечка посковзнулась по чайникові* (І. Нечуй-Левицький); *Улянка гострим .. ножем стинає верхню покришечку, а тоді переверне маківку над мискою, і жодне зернятко в неї не загубиться* (О. Донченко); *Большаков люто грюкнув кулаком по столу, аж підскочило прес-пап'є й задзеленчали мідні покришечки на каламарях письмового приладдя* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона витягла тюбика з кишеньки хламиди, зняла покришечку й покрутила помадного стрижня* (Валерій Шевчук).

ПОКРИШИ́ТИ, ишу́, и́шиш, *док.* 1. *що.* Док. до **криши́ти** 1, 2. *От і подали борщ, а далі яловичину покришили на дерев'яній тарілочці, посолили та й їли* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Журавель наварив м'яса, буряків, квасольки, картопельки. Покришив дрібненько, склав у високий глечик з вузькою шийкою* (І. Франко); *Покришила* [Рут] *цибулю, налила в склянки соку, відкрила банку пива* (С. Андрухович); // *у що.* Розділивши на дрібні шматочки, покласти куди-небудь. *Сьогодні вдень Катря .. послідній бурячок у борщ покришила* (Панас Мирний); // Роздрібнивши щось, перетворити на крихти. *Курка неторкана, салату взяв дві ложки, хліб лише покришив* (Г. Пагутяк); *Мій сніданок — молоко з хлібом — стояв недоїдений на столі, і, покришивши скибочку, я почала торгати віконну раму, щоб висипати крихти на карниз* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); * Образно. *Ми можемо дати бій та прийняти його: зуби об нас хтось точно покришить* (А. Кокотюха).

2. *кого, перен., розм.* Убити, знищити багнетом, шаблею всіх або багатьох. *Кинулися* [ляхи] *на них кричачи, що усіх покришать* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОКРИШИ́ТИСЯ, и́шиться. Док. до **криши́тися.** *Він добре знав, що от-от незабаром крига покришиться на крихкі ниточки і він завалиться й шубовсне в безодню* (І. Нечуй-Левицький); — *Павло відібрав* [у Гринька] *ковбасу та по зубах, та по зубах! Ковбаса груба, тверда, а однако покришилася на дрібні шматочки* (Л. Мартович); *Міст підскочив, підлетів, брили перемішалися в повітрі і покришилися, на місто впав лише пісок — весь одночасно* (Т. Прохасько); // Видалитися частинами. *Мені вже зуби всенькі покришились, Зостались темнії пеньки...* (А. Кримський).

ПО́КРИШКА, и, *ж.* 1. Предмет, яким накривають, закривають що-небудь зверху; кришка *(див.* **кри́шка**[1]*). Вона полізла з рогачем у піч, засунула горщик, обгорнула жаром, накрила покришкою* (Панас Мирний); *Там стояв великий старий кошик, і Юра відкинув його поламану покришку* (Ю. Смолич); *Хтось ударив по клавіатурі фортепіано й з грюкотом опустив покришку* (Ірина Вільде); *На плиті окріп балакуче побулькував покришкою — стрибала дрібно, цокотливо на чайнику* (І. Чендей); *Накриває* [Мукта] *казанок покришкою і знімає з вогню* (Любко Дереш); *Перед тим, як відшкребти рибину від луски, її мусиш пів хвилини пропарити в окропі, притримуючи покришку* (С. Андрухович); * У порівн. *Один камінь висунувся з скелі, як здорова покришка, й нахилився вниз, неначе стріха* (І. Нечуй-Левицький).

2. Футляр з товстої гуми, що надівають на камеру велосипеда, автомашини і т. ін. для захисту її від псування, пошкодження. *Гості під ранковим сонцем поміж аптекою та чорними покришками автосервісу виглядали особливо урочисто* (С. Жадан); *Автослюсар, який йому ставив покришки, сказав, що якщо він не попаде в якусь яму, проїздить на цих дисках і покришках роки три як мінімум* (В. Хрущак); // Шкіряний футляр, що його надівають на надувну гумову камеру м'яча. *Були в тій купі пошматовані книжки, бите якесь скло, брудні зошити, самокат, драні штани, розпороті черевики, розірвані покришки й камери від футбольних і волейбольних м'ячів...* (Остап Вишня).

◊ **Не зоста́вити ні кри́шки, ні по́кришки** *див.* **зоставля́ти; (1) Під по́кришку,** *зі сл.* с т р и г т и, с т р и г т и с я, о б ч и к р и ж и т и *і т. ін., жарт.* — суцільною рівною лінією на лобі й на потилиці, навкруг. *Тато, обчикрививши його "під покришку" та надивившись на той череп'яний комір, казав: "Знімай, Марку, сорочину, хай баби виперуть, а мою надінеш"* (Григір Тютюнник); **[Своя́ (чужа́)] ха́та по́кришка** *див.* **ха́та; Щоб (бода́й) ні дна ні по́кришки** *див.* **дно.**

ПО́КРИШКОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́кришка.** *Покришкові матеріали;* // Зробл. з покришок (у 2 знач.). *Найцікавіші сувеніри з Кенії — сандалі на "покришковому" ходу: їх підошва зроблена зі старих автомобільних шин, а перемички — з різнокольорових шматочків шкіри* (із журн.).

ПОКРІВЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до покрівлі. *На півночі її* [хмари] *гребінь, трошки зігнутий на зразок листа покрівельної бляхи, переходив у довгий, злегка похилий спуск* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Керамічна черепиця є екологічно чистим покрівельним матеріалом* (з мови реклами).

2. Стос. до будування покрівлі (у 1 знач.). *Щоб виказати свої неабиякі знання в покрівельній справі, звертаюсь до Гареля, який, мов жук-гнойовик, перебирає клишоногими ногами поруч поліцая* (Ю. Збанацький); *Житлово-експлуатаційні служби здійснюють заходи щодо забезпечення безпеки пішоходів у випадку ожеледиці, снігопаду, відшарування штукатурки чи інших пошкоджень фасадів і покрівельних конструкцій* (з мови документів).

ПОКРІВЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який криє покрівлі (у 1 знач.); фахівець із цієї справи. *Я починаю згадувати, що бачив колись у дитинстві, як у нас покрівельники крили соломою хату* (Ю. Збанацький); *Сироватці кортіло обізватися, запитати, ті це покрівельники чи інші, але боявся, що там може бути вартовий, він здогадається про його замір і викаже всіх* (Ю. Мушкетик); *Дядько Мусій на всю Соколівку покрівельник знатний* (В. Чухліб).

ПОКРІ́ВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. *рідко.* Кришка для накривання бджолиних вуликів. *Покрівці на вулики ладнаю* (Сл. Б. Грінченка).

2. *заст.* Те саме, що **покрива́ло.** — *У вас вже дуже старі покрівці на аналоях, котрі стоять перед чудовим образом Богородиці* (І. Нечуй-Левицький); *Швейну машину накрито важким покрівцем, і Катя не знала, як його скинути* (Б. Антоненко-Давидович); — *Підеш у стодолу спати. Ляжеш на сіно. — І витягла тут же з ліжка подушку, покрівець, дала і простирадло* (М. Томчаній); *Я ліг на ліжко поверх покрівця і подумки знов став перебирати своє намисто* (В. Шкляр); *Одного ранку бачиш — її* [осені] *вже нема. Білий покрівець на землі й струбоване вороння на деревах* (Г. Пагутяк).

ПОКРІ́ВЛЯ, і, *ж.* 1. Те, чим покривають верхню частину будівлі. *Колись зелена залізна покрівля злущилася* (Панас Мирний); *Уперлися в небо готичні шпилі, Рожеві дахи, черепичні покрівлі...* (І. Нехода); *З бляшаної покрівлі стікали каплі в дубовий дзбан* (Григорій Тютюнник); *Перемерзлі люди почали збирати сухе гілляччя для вогню і здирати з уцілілих хлівів солом'яну покрівлю, щоб погодувати коней* (В. Малик); * Образно. *Крізь спокійне гілля дерев видно було сіру покрівлю неба* (Б. Антоненко-Давидович); *Його ведуть у промерзлий чистий світанок, який легкою синьою покрівлею накриває засніжений полумисок долини* (М. Стельмах); // Те саме, що **дах** 1. *Ряди небілених хат з пласкими земляними покрівлями стояли один над другим так, що покрівля одного дому служила подвір'ям для другого* (М. Коцюбинський); *Праворуч занурювалася в небо гостроверха вежа ратуші і похмура чотиригранчаста дзвіниця костьолу Святої Діви з двосхилою покрівлею* (З. Тулуб); *Полум'я аж свистіло по висохлому дереву. Вже шурхнула додолу покрівля, й навколо розкотилися запалені головешки* (Є. Пашковський).

2. *рідко.* Верхній шар, що покриває щось; покрив (у 1 знач.). *Товстою покрівлею прикрило курево* [курява] *його празникову одежу* (Панас Мирний); *Напровесні ще крижана покрівля сковує води й землю, а попід снігом уже риються дрібнесенькі струмочки та роблять потай свою роботу до недалекого сонячного воскресіння* (Дніпрова Чайка); // Те, що прикриває собою що-небудь; прикриття (у 4 знач.). *По обидва боки дороги виструнчились могучі клени, сосни, старі берези, утворюючи таку густу покрівлю, що навіть сонце не може пробитися крізь неї* (А. Шиян); *Рухаюсь під покрівлею лісу, за звичкою шукаю очима якісь гриби* (Любко Дереш).

3. *гірн.* Верхній, похилий бік жили *(див.* **жи́ла**[1] 3). *Розшарування породної товщі є негативним природним фактором, який суттєво впливає на поведінку покрівлі і підошви пласта позаду очисного вибою* (з наук. літ.); *Гірники очисного вибою, що виконують роботи з посадки покрівлі в лавах з індивідуальним кріпленням, повинні перебувати в закріплених місцях* (з мови документів).

ПОКРІ́ВЧИК, а, *ч., заст.* Зменш. до **покрі́вець** 2. *Настя розпочала вишивати собі покрівчик на стільчик до фортеп'яна* (І. Нечуй-Левицький); *Юні екскурсоводи шкільного музею показали, як відпочивали наші предки: заспівали запальних коломийок та співанок, затанцювали, а також покрівчики поткали* (із журн.).

ПОКРІ́Й, ро́ю, *ч.* 1. Модель (у 1 знач.), фасон (у 1 знач.), за якими виготовляють одяг, взуття. *Вони разом приходили до школи, носили одного покрою плаття і вперто намагались сидіти втрьох на одній парті* (М. Трублаїні); *Молода гарна жінка у вечірньому туалеті старовинного покрою сиділа за столиком і невеликими ковтками смакувала каву* (О. Бердник).

2. *перен.* Характер, тип кого-, чого-небудь. *Співбесідник його справляв враження людини іншого покрою* (М. Хвильовий); *Тесть, розуміється, старий, не нашого покрою, але він, видно, глибоко демократичний і простак* (Б. Антоненко-Давидович); — *Трудове селянство Західної України .. настільки вже політично дозріло, що не дасть впіймати себе на вудочку агентів міжнародної реакції й різних запроданців покрою річинських* (Ірина Вільде).

ПОКРІПА́ЧЕНИЙ, а, е, *іст.* Дієпр. пас. до **покріпа́чити.** *Він* [вірш "Вьоска" Я. Купали] *схожий на пісні нашого великого Шевченка, на ті найсумніші картини його, де він з болем і гнівом змальовує українське покріпачене село* (Т. Масенко); *Будучи поетом істинно народним, Шевченко відображав думки і почуття рідної йому селянської покріпаченої маси, в якій тліла іскра боротьби проти соціальної несправедливості* (В. Русанівський); // **покріпа́чено,** *безос. пред. В останній чверті XVIII ст. козацька старшина в Лівобережній Україні була зрівняна у правах з російським дворянством. Козаків було залучено на військову службу, частину зведено до становища вільних селян, інших покріпачено* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **покріпа́чені,** них, *мн.* Люди, яких покріпачили; кріпаки. *У двірській він мимоволі був свідком багатьох кривд, горя і того страшного життя, що випадає на долю покріпачених* (П. Кочура); *Нині боліла всім найдужче воля для покріпачених* (Василь Шевчук); *Кинулись покріпачені шукати правди й захисту — де там! Все 'дно, що шукати серед літа криги* (В. Чемерис).

ПОКРІПА́ЧЕННЯ, я, *с., іст.* Дія за знач. **покріпа́чити.** *Податі, покріпачення, розписування сіл і хуторів за старшиною... на земний рай тісний і без того лівийננаберег* [берег Дніпра] *далебі не скидався!* (Г. Колісник); *Унаслідок процесу покріпачення, що неухильно поглиблювався, у середині XVII ст. в українських землях майже не залишилося вільних селян* (з навч. літ.).

ПОКРІПА́ЧИТИ *див.* **покріпа́чувати.**

ПОКРІПА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОКРІПА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, іст.* Робити когось кріпаком; закріпачувати. *У другій половині XVI ст. польські феодали активно запроваджували панщину по всій Україні, нещадно визискували і покріпачували селян* (з навч. літ.); — *Вчасно нам була пересторога від приятеля, що хочуть прибрати до своїх рук гетьмана. Старшину обернути на драгунів. Над народом запровадити тиранську неволю. Козаків усіх обернути на солдатів, згладити зі світу саме ім'я запорозьке й покріпачити весь український народ* (Г. Колісник); *Хотіла показати* [цариця Катерина] *дворянам свою освіченість і поступовість... І заразом покріпачити українських селян і рядових козаків* (Ю. Хорунжий).

ПОКРІПИ́ТИ[1], іплю́, і́пиш; *мн.* покріплять; *док., розм.* Те саме, що **покріпи́тися**[1]. — *Покріплю ще, потерплю трохи, — не вгамується* [Явдоха] — *покину! — .. сказала Мар'я* (Панас Мирний).

ПОКРІПИ́ТИ[2] *див.* **покрі́плювати.**

ПОКРІПИ́ТИСЯ[1], іплю́ся, і́пишся; *мн.* покріпляться; *док.* Кріпитися (у 1 знач.) якийсь час. — *Постривай, брате, і я поїду. Після такої бані не довго покріпишся* (П. Куліш); — *Пів року, — думає Пріська, прилягаючи спочити, коли пішли Карпо й Одарка. — Уже ж поб'юся, покріплюся того пів року...* (Панас Мирний); — *Покріпись, голубчику, а там стане легше, — мовив тепло Посунський* (Г. Коцюба).

ПОКРІПИ́ТИСЯ[2] *див.* **покрі́плюватися.**

ПОКРІ́ПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **покріпи́ти**[2]. *Покріплена благотворним сном, вона прокинулася в піднесенім настрої* (І. Франко); *Спершу ішли сотні* [прочан]. *Потім — тисячі прибували по благословіння й напуття святої старциці, і найзнедоленіші виходили згодом покріпленими* (Г. Колісник).

ПОКРІ́ПЛЕННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **покріпи́ти**[2]. *На покріплення гарнізону гетьман обіцяє чотири полки* (Г. Колісник); *Якщо сили тобі не зрадять, то для покріплення вистачить білої очеретини* (Ю. Логвин); *Мирно вийшов* [дяк] *зі своєї повітки, де ночував, щоб помилуватися місяцем, срібним молоком ночі та зорями, що йому було потрібно для покріплення творчого духу при складанні діалогу* (Валерій Шевчук); *У Микити часто бували світлі ранкові покріплення духу* (С. Процюк).

2. Те, що підкріпляє, надає сил, бадьорості. *В тяжких злиднях, в лютім бою пісня ллється хвиленькою, .. в ній покріплення я маю. Чи щаслива я? — Не знаю* (Уляна Кравченко); *Спека розморила і Алїпія. Тіло потребувало й сну, й покріплення* (Н. Королева).

ПОКРІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **покрі́плювати.** *Покріплювання дружніх стосунків.*

ПОКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОКРІПИ́ТИ,** іплю́, і́пиш; *мн.* покріплять; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **підкрі́плювати.** *Поки мене терли, та оживлювали, та покріпляли, то вже почало смеркатися* (І. Франко); *Засніжений, ув одязі бійця, Не знаючи спочинку і спокою, В найтяжчі дні він покріпляв серця Суворою своєю прямотою* (М. Рильський); *Кухлик, другий чаю покріпили мене трохи* (П. Грабовський); [Л і з і м а х:] *Візьми це золото й лишайся далі На цій дорозі чесній. І нехай боги тебе покріплять* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); *Тут прийшов лікар із снодійним зіллям і, запевнивши хворого, що сей напій його покріпить, дав йому випити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОКРІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПОКРІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОКРІПИ́ТИСЯ,** іплю́ся, і́пишся; *мн.* покріпляться; *док., розм.* 1. Те саме, що **підкрі́плюватися.** *Сенько, ще в одежі дурноватого* [дурнуватого] *Прокопа, покріплявся хлібом* (І. Франко); *На те замовкли втомлені музики і присіли до столу, щоб покріпитися, покріплялися й вони всі — їли, ніби хотіли насититися на тиждень чи й на два* (Валерій Шевчук); — *Пошукай-но чого смачненького з'їсти. Сама покріпишся, та й я коло тебе* (А. Свидницький); — *Час вже хіба відпочити та покріпитись, чим Бог послав!..* (Т. Бордуляк).

2. Те саме, що **зміцнюватися.** *На Україні, в Кам'янці, де Пушкін не раз гостював і бував учасником сміливих розмов майбутніх декабристів, цей* [волелюбний] *дух іще покріпився* (М. Рильський).

ПОКРІПЛЯ́ТИ *див.* **покрі́плювати.**

ПОКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **покрі́плюватися.**

ПОКРІ́ПШАТИ, аю, аєш, *розм., рідко.* Док. до **кріпша́ти.** *Магнати віджиють, покріпшають і, певно, не забудуть нам того, що ми їм тепер накоїли* (А. Чайковський); *Життя по війні налагодилося, народ покріпшав, побадьорішав, повеселішав* (Остап Вишня).

ПОКРО́В, у, *ч.* 1. Верхній шар, який покриває що-небудь; покрив. *Вже немилосердно пече сонце, вже вітер рве й вихрить над льодами, вже потріскались, покололись вони, але Дніпро не може скинути крижаного покрову, жде* (С. Скляренко); *Важка дорога, що покрита Твердим покровом сніговим, Лягає коням під копита, Гарячим коням вороним* (Я. Шпорта); *Ріки й озера закувало міцним крижаним панциром, степи лежали під товстим покровом сліпучобілого снігу мертві, безмовні* (В. Малик); *Фотознімки Єви будуть вкинуті у вогонь, а залишки волосяного покрову на голові Бубона — повністю знищені* (О. Чорногуз).

2. *поет.* Листя дерев. *Ой діброво — темний гаю! Тебе одягає Тричі на рік... Багатого Собі батька маєш. Раз укриє тебе рясно Зеленим покровом, — Аж сам собі дивується На свою діброву...* (Т. Шевченко); *Зненацька в зоряну ніч ударив мороз. І вже ільмові ронять свій покров* (М. Рудь); *Над сумними шпицями ялиць кружляли беркути й орлани, вистежуючи зайців та лисиць, що опинилися враз на видноті, втративши захист зеленого покрову* (Р. Іваничук); // *перен.* Те, що огортає, окутує, охоплює що-небудь. *О ноче! Зрадний твій покров, Лукава ти, весняна ноче!* (М. Рильський); *Одна з планет була затягнута хмарним зеленкуватим покровом* (О. Бердник); *Літак ішов високо, над хмарним покровом, який ще з самого ранку обгорнув землю* (Ю. Бедзик); *Хмара розсувалась і відступала.., повільно звільняючи баню неба від свого покрову* (Валерій Шевчук); // *перен.* Те, чим замасковується, приховується що-небудь. *Можливо, і невдачі ваші із фільмом — кара за дерзновення підняти покров над таємницею, недоступною нам, грішним?* (Г. Тарасюк).

3. *заст.* Те саме, що **покрива́ло** 1. *За крадіжку, за війну* [війну], *за кров, Щоб братню кров пролити, просять І потім в дар Тобі приносять З пожару вкрадений покров!!* (Т. Шевченко); *А на плечах мав поводар З олтаря покров барвистий* (Леся Українка); *Увесь цей час чеська князівна не скидала покрову з очей, і лише потім увели її до княжої одрини* (І. Білик).

(1) Під покрóвом: а) *(чиїм)* користуючись чиїм-небудь заступництвом. *Ми під покровом Діаниним, Хлопці й дівчата незаймані; Хлопці й дівчата незаймані, Владарку славимо ми* (М. Зеров); *— Як би там не було.., а з школи тебе Глафіра Іванівна випровадила і не збирається, як видно, приймати, доки ти під батюшчиним покровом* (І. Микитенко); *Він під покровом канцелярії надумав приховати свою таємну коханку* (Б. Антоненко-Давидович); б) *(чого)* маскуючись чим-небудь. *Глузувати під покровом жарту;* в) *(чого)* користуючись чимсь як прикриттям. *Чота продовжувала рухатися під покровом літньої ночі від села до села* (М. Андрусяк).

ПОКРÓВА, и, *ж. (з великої літери).* Народна назва християнського свята Покрови Пресвятої Богородиці, яке відзначається в східних церквах 1 жовтня (частина церков — за юліанським календарем, за яким цей день відповідає 14 жовтня за григоріанським календарем). *— Приходь на молотьбу. Молотьби у мене, гай, гай, до Покрови хватить* (О. Ковінька); *— Привезли нас у Полтаву, а там народу, як ото в Покрову на ярмарку: шилом нікуди ткнути* (Григорій Тютюнник); *Докопували бульбу вже після Покрови, коли світ темний і змучений, а дощ зганяє останнє листя з дерев* (Г. Пагутяк); *Багато хто мав родичів у сусідському селі, де на Покрову празник храмовий, а то гостина, що в обновці годиться заявитися до родичів* (В. Лис); *Вже одбули заручини, а на Покрову мали гуляти весілля, й Оленка ходила по селу, скликаючи дружечок* (О. Забужко).

ПОКРОВИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* 1. Той, хто піклується, турбується про кого-небудь, підтримує когось; захисник (у 1 знач.). *Дикунів покровитель і наставник дивився на свого підопічного такими очима, ніби купував кота в мішку* (С. Добровольський); *На перший день Юрко мав і куток, і покровителя* (С. Чорнобривець); *Як і всякий чиновник, мій покровитель втратив пильність, а разом з пильністю всі свої достатки, силу і владу!* (Ю. Логвин); *Маючи із собою дорогоцінні скарби, військовий суддя досить швидко знайшов для запорожців нових покровителів* (Д. Білий); // За релігійними уявленнями — святий, який оберігає, захищає кого-, що-небудь, допомагає, сприяє комусь, чомусь. *На цій площі стояла київська ратуша .. з чотирикутною вежею і гострим шпилем, на якому височів архістратиг небесного воїнства Михайло. Київський покровитель, він дивився поверх Хрещатика десь на печерські пагорби, та бачив, звичайно, ще далі* (В. Шкляр).

2. Той, хто створює сприятливі умови для чого-небудь, сприяє розвиткові чогось і т. ін. *Київський великий князь Всеволод всіма визнавався мужем високовченим, покровителем наук, звано його "п'ятимовним чудом", бо знав п'ять найрозповсюдженіх* [найрозповсюдженіших] *в тодішньому світі мов* (П. Загребельний).

ПОКРОВИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **покрови́тель.** *Дівчинка гостро .. переживає розлуку з рідним краєм, з бабусею, чиїх ласк навіть при бажанні не можуть Ліді замінити всі її покровительки тутешні* (О. Гончар); *— Пресвятая Діво непорочная, покровителько всіх самотніх і упосліджених, милосердна і всепрощаюча! Поверни мені Мотрону, воскреси й помилуй, помилуй і воскреси!* (П. Загребельний); *Решту грошей Катрінка поклала в хаті за образ святої Катерини-Великомучениці — своєї милостивої заступниці й покровительки* (М. Матіос).

ПОКРОВИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с.* Піклування, турбота про кого-небудь, підтримка когось; захист (у 2 знач.). *Крім багатого посагу, його покійна дружина принесла йому ще й особисте покровительство самого митрополита Шептицького* (М. Ю. Тарновський); *Вчені мають знання, тому вони часто можуть виказувати незалежність, поети ж володіють лише словами, тому їм потрібне покровительство* (П. Загребельний); *— Твоя помилка не в тому, що ти вчинив злочин, а в тому, що відхилив моє покровительство, зрадив мої сподівання...* (М. Дочинець).

(1) Під покрови́тельством *кого, чого* — спираючись на чиюсь підтримку, турботу, на чийсь захист. *Кімнату було обладнано із зразковою бідністю, притаманною сирітським притулкам і таким іншим організаціям дореволюційних часів, що перебували під покровительством імператриці Марії Федорівни* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Більше, ніж католицизм і протестантство, православ'я перебувало під покровительством і захистом держави* (з навч. літ.).

ПОКРОВИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е. Стос. до покровительства і покровителів. *Нема богів наших, які б за нас вступилися, розпростерли над нами десниці свої покровительські* (О. Ірванець); *Ніколи нам вглядатися у невидимі херувимські лінії. Цей слід, який постійно щезає, цей шурхіт, який неможливо почути смертному. Бо це слід покровительської ступні Богородиці* (С. Процюк); // Який виражає покровительство. *Олександр Семенович удостоїв ще одним покровительським поглядом усіх присутніх* (Ю. Шовкопляс).

ПОКРÓЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покрóїти.** *То було чудове пальто. Гарно покроєне. Гарно пошите* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); * Образно. *Молодий, красивий Іван, голубоокий, добре покроєний та міцно збитий, нічого не відповідає на запитання* (Ю. Яновський); *Він* [Євген] *дивиться примруженими очима на світ не тому, що знає про нього мало, а тому, що знає багато. Ні, це не одіж нігіліста, "механіка", покроєна примітивним кравцем — модою* (Ю. Мушкетик); // **покрóєно,** *безос. пред. Основу спального місця розкладачки зроблено з гобелену, тканину покроєно таким чином, щоб уникнути провисання і щоб натяг тканини був максимальним, коли розкладачку розкладено* (з мови реклами).

ПОКРÓЇТИ, óю, óїш, *док., що.* 1. Док. до **крóїти.** *— Оверчику, — благає Христя, — покрій черевики з тої шкіри. — Не можу* (К. Гриб); [О в е р к о:] *Ну, як знаєш, — ти хазяїн. Я за порадою до тебе. Покроїв дівчатам плаття, а рукава не виходять. Що його тепер придумать?* (О. Коломієць); *Це не просто мішки, а такі, з яких навіть чарівник сам не вилізе. Їх і покроїти треба вміти, і пошити треба вміти* (В. Нестайко).

2. Кроїти якийсь час. *— На знімальній локації я мала змогу трішки построчити і покроїти — завдяки цьому я відчула себе дитиною, — розповіла Марія Бурмака* (з газ.).

ПОКРÓКОВИЙ, а, е. Який відбувається, здійснюється, розраховується і т. ін. крок за кроком. *У дослідженні наводяться покрокові алгоритми, які реалізують описані процедури і є основою створення обчислювальних схем* (з наук. літ.); *Покроковий план розвитку міністерства новий очільник відомства пообіцяв представити найближчим часом* (з газ.).

ПОКРÓКОВО. Присл. до **покрóковий.** *Дотепер я пам'ятаю виступ професора. Майже покроково* (Л. Денисенко); *Процес нелінійного деформування ґрунту моделювали покроково за параметром навантаження* (з наук. літ.).

ПОКРОКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Почати крокувати. *Він пиховито підвів голову й покрокував .. далі* (Ю. Шовкопляс); *Підкрутивши вуса, випнувши груди, Романюка поважно покрокував до клубу* (О. Гончар); *Він почекав, доки скрипнули її сінешні двері, і покрокував на Москалівку* (М. Сиротюк).

2. Крокувати якийсь час. *Прості вправи ранкової розминки (потягнутися, покрутити головою/руками/плечима, покрокувати на місці, зробити нахили, присідання) — обов'язкові для всіх, щоб зарядитися енергією та збадьорити організм на цілий день* (із журн.).

ПОКРОПИ́ТИ, оплю́, о́пиш; *мн.* покро́плять; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **кропи́ти** 1. *Принесли води. Андрійка покропили, і він ожив* (І. Франко); *Сопів ковальський міх, тріскотіло вугілля, а коваль старий ще віхтиком покропив його водою* (А. Головко); *Сірко прокинувся враз, неначе його хто покропив холодною водою* (Ю. Мушкетик); *Медсестра покропила підлогу духами* (Є. Пашковський); * Образно. *Осінь покропила ліси жовтими цятками, наче витерла об їх шорстку гриву забруднений кадмієм пензель* (З. Тулуб); *Степ у тій стороні, вкритий першим сніжком, був дивовижно тихий, відкритий до сивих могил, де легка рожевість уже встигла покропити виднокруг* (Б. Левін); * У порівн. *Свіжий весняний цвіт* [абрикоса] *впав на гаряче лице і неначе покропив його холодною росою* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, що.* Док. до **кропи́ти** 2. *Пообідали, позапрягали вози, батюшка одсвятив воду, покропив Тихона, синів, батраків і вози, та й рушили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Догадалась тоді баба, що то на нього нечисту силу наслано, покропила свяченою водою, і дід відійшов* (Григорій Тютюнник); *Ченці забили діру дошками, покропили все, що можна, святою водою й відправили молебень* (Г. Пагутяк).

3. *кого, що, перен., розм.* Завдати ударів, побити. [Се мен:] *Прикажчик хотів нас покропити різками за те, що телят упустили в шкоду* (М. Кропивницький); — *Наче стріляють десь?.. — Не бійся! То наші .. Там ешелони з* [ворожими] *танками, і в парку багато нових танків. Нехай їх покроплять трохи!* (П. Автомонов); *Озирнувся я назад і побачив своїх братчиків, і серед них побратима мого рідного — Гната Шаулу, що хилився із коня, бо картеч гарматна добре покропила ребра його* (Д. Білий).

4. *що, перен., розм.* Випити якого-небудь алкогольного напою з якоїсь нагоди; обмити (у 5 знач.). — *Таку чудову одежу варт покропити, — сказала Марія і принесла з хижки пляшку горілки* (І. Нечуй-Левицький); [Б а р а б а ш:] *Прошу всіх на келих вина. Треба ж покропити цей шедевр* (О. Корнійчук); *Нашу дружбу ми покропили в ресторані "Говерла", розпивши пляшку білого "Столового"* (М. Томчаній).

5. *тільки 3 ос., кого, розм.* Побризкати, намочити (про дощ). *Двічі виїздили на Русанівку. За останнім разом нас покропив дощ* (М. Драй-Хмара); — *Стороною дощик пройшов, а в нас тільки покропив, — пошепки сказав отцеві Миколі Вознесенському дяк Курочка* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла** *див.* **сльоза́; (1) Покропи́ти кро́в'ю (по́том, сліз́ьми́** *і т. ін.) що* — здобути що-небудь великими зусиллями, тяжкою працею і т. ін. — *Певно, пора нам, брате Семене, своєю крівцею землю рідну покропити* (О. Бердник).

ПОКРОПИ́ТИСЯ, оплю́ся, о́пишся; *мн.* покро́пляться. Док. до **кропи́тися** 1. *Коли дід убрався в Іванову одежу, витяг собі скляницю з водицею і покропився — зараз помолодшав* (з казки); *Коли упиря .. просто вбити, він знайде спосіб покропитися спершу мертвою, тоді живою водою й ожити завдруге* (І. Білик).

ПОКРО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покропи́ти.** *Він* [Фріц] *стрибає на підлогу, як покроплений живою водою, і стає перед Максом* (В. Винниченко); *Гнучка породиста спина* [собаки] *кольору перепаленої цегли, покроплена білосніжними цяточками, граціозно вигиналася* (І. Кириленко); *Пергамент, покроплений магічними барвниками, потримай над лампадкою, сійни свяченою водою, перехрести тричі, і проступлять письмена* (Є. Пашковський); *Покроплена майським дощиком земля ніби дихала пахощами весняних майських квіток* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Покро́плений кро́в'ю (по́том, слізьми́** *і т. ін.)* — здобутий, подоланий важкою працею, переборенням великих труднощів. [М а м а й:] *Ось яка вона, значить, наша земля... Слізьми полита, кров'ю й потом покроплена* (Ю. Яновський).

ПОКРОХМА́ЛИТИ, лю, лиш, *що.* Док. до **крохма́лити.** *Покрохмалити білизну.*

ПОКРУГЛІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **круглі́ти.** *Обличчя покругліло, і коли б якийсь геометр захотів почудуватися, чого може досягти матінка-природа, був би вельми задоволений* (Валерій Шевчук).

ПОКРУГЛІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **круглі́шати.** *Пригадалося їй, як колись помітив інспектор, що вона, вчителюючи, на виду покруглішала* (С. Васильченко); *Від пережитого страху у нього покруглішали очі і тихо посмикувалися вибілені тривогою губи* (Григорій Тютюнник); *Харитина покруглішала, роздобріла, цвіте, наче їй оце не сорок вісім, а всього тридцять п'ять минає* (Микита Чернявський); *Риси обличчя змінилися до невпізнання: вилиці покруглішали, очі запливли, губи повивертало, а шия стала чи не вдвічі товщою* (М. Кідрук).

ПОКРУЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, заст.* Кружати (у 1 знач.) якийсь час. *Покружати медовуху.*

ПОКРУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., розм.* Кружити якийсь час. *Покружив я, покружив коло хати та й натрапив на стежку до греблі* (Марко Вовчок); *Трохи ліз* [джміль], *трохи крилив* [допомагав крилами], *поки вибрався наверх, тоді знов покружив широко* (В. Барка); *Сорока скрикнула і знялась вгору. Покружила, крекчучи, над кущами, та й спустилась хлопцеві на плече* (Ю. Логвин); * Образно. *З неба хмаркою промчиться* [травень] *В буйних порослях пшениці, В яблуневому гіллі Пошумує та покружить, — І дощем рясним та дужим Припадає до землі* (М. Гірник).

ПОКРУЖЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* Кружляти якийсь час. *Терентій покружляв-покружляв навколо випалених кругів згарища, .. одначе ні слова не сказав про свою здогадку* (М. Стельмах); *Покружляв білий лебідь, у небі розтанув, Затягнулося смутком затоки свічадо* (П. Мовчан); *Пілот ще трошки покружляв над Клавою, шукаючи поруч більш-менш зручну для приземлення місцину* (А. Кокотюха); *Над ними кілька секунд покружляв великий сірий орел із білими грудьми і головою* (І. Карпа); * Образно. *Покружлявши думкою подвір'ям своєї лікарні, тупо вп'иваюся очима в сіру стіну* (Ю. Мушкетик).

ПОКРУ́КАТИ *див.* **покрю́кати.**

ПО́КРУТ, у, *ч., діал.* Оберт. *Проти сонця на темних колесах дуже ясно блищали нові .. лопатні, хапаючи за кожним покрутом колеса лиснючу воду та срібні проміння сонця* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКРУТИ́ТИ, учу́, у́тиш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **крути́ти** 1, 3. *Натиснув* [Марко] *обома руками ключ. Він не повертався. Тоді він заклав у дірочку ключа невеличкий шворник і спробував знову покрутити* (І. Микитенко); *Мишуня уявляв собі, що він на заводі, ось зараз покрутить хтось вимикача, і освітлиться величезний цех* (Ю. Яновський).

2. *що, чим.* Крутити (у 1–3 знач.) якийсь час. — *Трохи покрути окуляр, наведи різкість, підглядай за розніженими* (Є. Пашковський); *Стаха .. покрутила книжку в руках, розкрила, подивилась на шрифт і .. віддала* (Ірина Вільде); *Старий покрутив у пальцях диск, а відтак став учитуватися в ноти, які розшифрував професор* (Ю. Винничук); *Оксен заперечливо покрутив головою* (Р. Андріяшик); *Вітер піднімав з землі кленове і дубове листя, покрутивши на місці, жбурляв угору* (Ю. Мушкетик); *Він покрутив довгі вуса, погладив широченьке пузце* (О. Ковінька).

3. *що.* Крутячи, призвести до втрати попереднього вигляду; скрутити все або багато чого-небудь. *А хліб цього року вродив дуже добре. От тільки вітер наробив шкоди — покрутив стебла* (М. Циба); // Зробити спотвореним. *Роки, весняна вільгість, осінні хлющі і тумани спочатку покрутили руки, а потім і ноги старого* (М. Стельмах); // *безос. Щось іде — таке.., що й глянути гидко: на одно око сліпе, вид йому покрутило та повертіло* (А. Свидницький); *Як дочка, допоможи йому, борись за свого батька, за те, щоб він піднявся, якщо його погнуло та покрутило* (О. Гончар); — *Ти бачила, яка пшениця біля Погорілого? Після дощу та вихору її так покрутило, так покрутило й потолочило* (М. Циба).

4. *що.* Скручуючи, згортаючи що-небудь, виготовити все або багато чогось. *Закурили всі з Максимового кисета, покрутивши товстющі цигарки* (І. Багряний).

Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голові́, скро́ні *і т. ін.*) *див.* **крути́ти.**

◊ **Крути́ти / покрути́ти но́сом** *див.* **крути́ти.**

ПОКРУТИ́ТИСЯ, учу́ся, у́тишся, *док.* 1. Док. до **крути́тися** 1. *Отець Олександер так зареготався, що глобус на столі, наче його торкнув хто, аж покрутився* (І. Микитенко).

2. Крутитися (у 1 знач.) якийсь час. *Загудів жук, покрутився якусь пору коло катраги й незабаром зник* (М. Івченко); *Книги, як і взагалі всі твори людського духу, не однакову мають долю. Одні з них, мов той листочок, що упав з верби на воду: покрутився, покрутився, і от уже його нема* (П. Тичина); *Веселий мотив вальсу розлився на просторі в світлиці. Одна, друга пара схопилась, покрутилась, повертілась, як муха в окропі, та й перестала* (І. Нечуй-Левицький); *Вона розкинула руки, покрутилася на одній нозі, здіймаючи разом із золотистим пилком вихор почуттів і пелюсткову заметіль радості* (І. Роздобудько).

3. Док. до **крути́тися** 5. *З жита стежка вивела на польову доріжку, ту саму, що покрутилася кручею до села* (Ю. Збанацький).

4. Док. до **крути́тися** 6. *Цвяхи, правда, химерно покрутилися й позагиналися під її ударами, а молоток кілька разів спав з ручки* (Валерій Шевчук).

5. *тільки 3 ос.* Зібратися в зморшки; зібгатися. *Босі пальці приїжджих були червоні, п'яти натерті, онучі збилися й покрутилися в чоботях* (Ю. Яновський); // Безладно переплестися, переплутатися. *Покрутилась* [пшениця] *місцями вихорами* (І. Цюпа).

6. *перен.* Роздумуючи, схилятися то до одного, то до іншого рішення, вагатися якийсь час. *Вони* [судді] *покрутились-покрутились та й кажуть: "Не можемо вас розсудити, ідіть до вищих!"* (Б. Грінченко); *Покрутився-покрутився Павло Сидорович і купив* [синові] *скрипку* (Є. Кравченко).

7. *перен., розм.* Утратити розум (про всіх або багатьох). [Д р е й с і г е р:] *Чортзна-що! Скажені собаки, та й годі, зовсім покрутились бестії!* (Леся Українка); — *Чи ви показились, чи ви покрутились, макоцвітні шибеники!* (С. Васильченко).

◊ **Крути́тися / покрути́тися на слизько́му** *див.* **крути́тися.**

ПО-КРУТІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-круті́йському.** *Ставитися до товариства по-крутійськи.*

ПО-КРУТІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як крутій, подібно до крутія. *По-крутійському поводили себе тільки очільники громадських осередків* (з газ.).

ПОКРУТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, чим, розм.* Однокр. до **покрути́ти** 1. *Ухопила* [Гаїнка] *Катрю за стан рукою і покрутнула її по хаті так, що в тієї аж спідниця замаяла* (Б. Грінченко); *Він тричі покрутнув його* [прес] *за держальце і знову поставив на старе місце* (Б. Антоненко-Давидович); *Наум тільки покрутнув головою, обтер слізку рукавом та й вп'ять понурив голову і мовчить* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОКРУТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Однокр. до **покрути́тися** 1. [С е с т р а С е р а х в и м а:] *Давай ще я. От бач, і покрутнувся* [ключ] (Панас Мирний); *Він підкинув чоботом хустку, що на землі лежала. А тоді наступив ногою її і покрутнувся на каблуці* (А. Головко).

ПО́КРУЧ, а, *ч., рідко* і, *ж., розм.* 1. Потомство, виведене від схрещування різних порід тварин, видів рослин. *У професора був старий, тихий характером собака, покруч пуделя з сетером* (Остап Вишня); *Істота була така потворна, що Штепан не наважувався навіть описати її, а сказав лише, що вона нагадувала покруча цапа зі скорпіоном* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Розставлення хитрих, зрадливих пасток кінчалося тим, що Бретшнейдер забирав з собою від Швейка нового потворного покруча* [пса] (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *зневажл.* Про нащадка від шлюбу представників різних людських рас (переважно білих із кольоровими); метис. *Покруч, провівши нервово краєм долоні по своїх масних губах, звернувся до чужинця невідомою йому мовою* (Олесь Досвітній).

3. *перен., зневажл.* Про нікчемну людину, що має негативні риси характеру й викликає відразу; виродок. *Святі отці довго косували на пана Стадницького, взиваючи його єзуїтським покручем* (М. Стельмах); *Мово моя! Чарівне джерело мудрості й натхнення, пізнання й надії на громове прийдешнє! Не зглумили тебе вікові потуги недругів, не сплюндрували неуки, не зганьбили покручі* (О. Бердник); — *Якщо тебе народила праведна мати, то її не можна не любити. Інакше ти — покруч, потороча, бридке створіння, а не людина* (Ю. Мушкетик).

4. *перен.* Спотворена, змішана мова. *Марійка розповіла, як писарчук розмовляє, все по-вченому старається, а послухаєш: мова його — і не мова справді, покруч якась, не второпаєш, що й до чого* (Б. Левін); — *Українська література писалася й латиною, Якове, але ж то мова, а не покруч, який ви називаєте язичієм* (Р. Іваничук); // Спотворене слово. *Брунгільда ж Петровна* [Петрівна] *нервово катала піднебінням кольорові камінці своєї дикції, час від часу кидаючи в розмову якісь словесні покручі* (С. Жадан).

5. *перев. мн., перен., рідко.* Дивне, незвичайне поєднання чого-небудь. *Чудні слова* [іншомовні] *тільки пробуджували в його дитячій голові часом якісь незвичайно чудні покручі мислі...* (І. Нечуй-Левицький).

6. *рідко.* Те, що покрутилося, повилося. *Мати вже показує, що на покручі гороху з'явився ще сонний перший цвіт, а на ранній груші шаріють грушки* (М. Стельмах).

ПОКРУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покрути́ти** 3. *Два дитячих ліжечка залізних, поламані й покручені, скорчилися, як дві калічки, посеред хати* (Б. Грінченко); *На згарищі лише валялася бита червона цегла, покручена вогнем іржава бляха та попіл* (О. Гончар); *Старий, спираючись на костур, ледве волік до церкви покручені простудою ноги* (М. Стельмах); *Біля дверей покручена хворобою жінка, вклякнувши на колінах, цілувала кам'яну підлогу, щось пристрасно бубоніла* (М. Малиновська); *— Гей, ви там! — крикнула мені жінка навстріч. — Траву не топчіть, бо й так покручена вітром* (Р. Федорів); // **покру́чено,** *безос. пред. Наче й годують їх* [птахів] *добре, а все ж чогось їм бракує в штучних умовах парку. В лебедів-кликунів шиї покручено, поставлено свердлом* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм., перен.* Перекручений, спотворений. *І поки-то дитина освоїлась .. з мовою чужою!.. І як дитина покалічить мозок покрученими о́бразами!* (І. Нечуй-Левицький).

3. *у знач. прикм.* Який покрутився (про дорогу, річку і т. ін.). *Недалеко од Богуслава, коло Росі, в довгому покрученому яру розкинулось село Семигори* (І. Нечуй-Левицький); *Це був покручений ланцюжок купок твердого ґрунту серед глибочезних багн* (Ю. Горліс-Горський); *В'ється степова дорога безконечна, покручена, запетльована, як слід хижого звіра* (Григорій Тютюнник); *Кальміус — річка й справді гарна, хоча й неширока, швидше вузька, звивиста й покручена, але ж до біса мальовнича* (В. Чемерис); // *перен.* Суперечливий; складний. *— Тепер життя людське в нас поламане, покалічене, покручене, — сказав Комашко* (І. Нечуй-Левицький); *Зараз, згадуючи про все своє навчання, я дивуюсь, яким неправильним, покрученим і неощадливим був мій життєвий шлях* (О. Довженко).

4. *у знач. прикм.* Який має неправильну форму; скривлений у багатьох місцях. *— Завидно мені стало, що в Докії такі гарні буряки, а в нас дрібні й покручені* (В. Кучер); *Строкарі дістають свої копійки, в складчину беруть горілку і покручену, з гнилими черевцями тараню* (М. Стельмах); *Пошрамоване, покручене* [коріння], *на свіжих ранах виступають бурульки живиці* (В. Яворівський); // Який має дугоподібну чи гвинтоподібну форму. *Рудий баранець похилився, неначе На нього* [Семипальця] *націлив покручений ріг...* (Л. Первомайський); // Перекручений у багатьох місцях. *Стьопа з'явився звідкілясь.., тягнучи покручений шланг* (В. Собко); // Із загнутими кінцями, скручений. *Під ногами шелестіли цілі замети сухого покрученого листя* (М. Коцюбинський).

ПОКРУ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **покру́чений.** *Покрученість міських вулиць і позаміського шосе сприяла не попелястій машині, а червоному мотоциклові, і сонце присвічувало теж не Шляхтичеві, а Юхимові, який уже майже наздоганяв утікача* (П. Загребельний); *— Яке святотатство, яке варварство, — шепотіли обвуглені болем вуста Хоми, що, здавалося, завмер зараз посеред хати застиглою блискавкою, яка зберегла фантастичну покрученість свого конвульсійного руху* (Є. Гуцало).

ПОКРУ́ЧЕНО. Присл. до **покру́чений.** *Петляючи, не віддаляючись од яруги, що покручено в'їдалася в чорне тіло землі, загін поволі наближався до річки* (М. Стельмах); *Савлутинський задерикувато й покручено, ніби чомусь зрадівши чи когось викликаючи на герць, свиснув, потім рішуче закрив книгу й підвів голову* (М. Івченко).

ПОКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Крутити час від часу. *Поряд якийсь молодик покручував окуляр бінокля* (Є. Пашковський); *Покручуючи на вказівному пальці ключі, з апатичним виглядом рушив* [Петя] *на корівник* (М. Ю. Тарновський); *Цвірчить і стриба горобець перед котом, що вловив гороб'я і, міцно здавивши зубами, покручує довгим хвостом та висвічує хижо очима* (Панас Мирний); *Буйволи, покручуючи мохнатими горбами.., звернули в селі до свого обійстя* (М. Коцюбинський); *Прадід хитро усміхається, покручує довжелезного сивого вуса* (О. Бердник); *Пищимуха пережовував новину довгенько, покручуючи лівий бакенбард* (І. Білик); // *безос. Рвало м'язи, покручувало суглоби* (О. Ульяненко).

ПОКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Крутитися злегка або час від часу. *Весело й нерівно тріщить пісок під ногами доктора Рудольфа. Лице, шия, груди пашать сонцем; мокрі пасма волосся темніють над очима, в зубах покручується листок, у руці похльоскує прутик* (В. Винниченко); *Стрімко вистрілювали в небо два биті ґонтом шпилі, й на одному з них покручувався від подиху вітру флюгер у вигляді срібного оленя* (Р. Іваничук); *В роті у мене було сухо, а голова запаморочено покручувалася* (Валерій Шевчук).

2. Пас. до **покру́чувати.** *Компенсатори, тобто сильфони, заливаються спиртом у гофри на їх висоту та покручуються до трьох разів, так щоб спирт протік уздовж гофрів* (з навч. літ.).

ПОКРУ́ЧЧЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **по́круч.** *Ремо, щоб не виказати себе, розпитав ще про .. тлумача, це покруччя китайця й тюрка, що знає китайську, тюркську, калмицьку, російську мови* (Олесь Досвітній); *Третя ж* [частина села] *трохи збоку — вся в ярах, в горбах, в покруччях* (Є. Кротевич); *— Де ти, чоловіче, бачив ліс, щоб у ньому не росло покруччя. Так створено Богом: поруч росте криве і пряме дерево* (Р. Федорів).

ПОКРЮ́КАТИ, ПОКРУ́КАТИ, аю, аєш, *док.* Крюкати якийсь час. *Високо в небі покрюкали журавлі, відлітаючи у вирій* (із журн.).

ПОКРЯ́КАТИ, покря́каю, покря́каєш *і* покря́чу, покря́чеш, *док.* Крякати якийсь час. *Поґелґотали* [селезень і індичка], *покрякали .. по-своєму та й розійшлися* (В. Лис); *Поліція влаштувала свято й запросила маленьких житомирян погратися в патрульному автомобілі та "покрякати" спецсигналом* (з газ.).

ПОКРЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Крякати злегка або час від часу. *Рішив* [селезень]: *моєю вона буде, і на берег вибрався, та ну перед тою кралею походжати, покрякувати, за собою кликати* (В. Лис); *Я почув гучний голос, що виповнив коридор інституту, і поспішив назустріч. Степ-Степанович крокував перевальцем, покрякуючи, випромінюючи заклопотані посмішки* (І. Росоховатський); *Іван Іванович не приховував свого роздратування. Раз по раз торкався носа й покрякував* (Г. Усач).

ПОКУ́БЛИТИСЯ, люся, лишся, *док., розм.* Кублитися якийсь час. *Ведмедиця покублилась у соломі, погреблася і лягла на черево, випроставши передні лабети* (Ю. Логвин); *Птахи вийшли на ту давню слонову стежину покублитися в пилюці й чимчикували собі неквапливим перевальцем* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Трохи покублившись, я всівся на суховерхій черешні* (Ю. Збанацький).

ПОКУВА́ТИ[1], ую́, ує́ш, *док.* 1. Кувати якийсь час *(див.* **кува́ти**[1]*). Прийшли знов до кузні, а старий каже до сина: — А що, сину, може, хочеш іще троха покувати?* (І. Франко); *Насамперед мерщій просто з кузні послав* [Юхим] *Артема по Цигулю .. А сам тим часом покував іще трохи та й пошабашив* (А. Головко).

2. *що, чого.* Викувати багато чого-небудь. *Куплю я золотця, покую крильця та полину та до матеньки* [матінки] (П. Чубинський); *Виспівували* [дружинники] *щодень те саме: Покуємо собі човни, мідні та золоті весла Та й пустимось на тихий Дунай, а з Дунаю — та під Царгород* (П. Загребельний).

3. *кого.* Підкувати (у 1 знач.) (усіх або багатьох). *Перед військовим походом покували козаки усіх коней* (із журн.).

4. Закувати (у 1 знач.) (усіх або багатьох). *Всі невольниці вже Бог знає котрий раз оповідали собі, як перед виладовуванням* [шикуванням] *їх у пристані покують їх чвірками в ланцюжки, бо в натовпі могла б не одна втечи* [втекти] *і пропасти* (О. Назарук).

ПОКУВА́ТИ², ую́, уе́ш, *док.* Кувати *(див.* **кува́ти²***)* якийсь час. *На екскурсії до лісництва діти уявили себе птахами: четвертокласники — зозулицями, що кують літа, а третьокласники — соловейками, що звеселяють серця закоханих. І покували, і потьохкали* (із журн.).

ПОКУДКУДА́КАТИ, покудкуда́каю, покудкуда́каєш *і* покудкуда́чу, покудкуда́чеш, *док.* Кудкудакати якийсь час. *Купили для онучки на базарі іграшкову курочку, яка може знести яєчко і потішно покудкудакати* (із журн.); *На Різдво запустіть дітей під стіл — нехай помекають, побекають, поквакають, помукають, покудкудачуть* (з газ.).

ПОКУ́ДЛАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поку́длати.** *Мав* [Агапіт] *могутню величезну голову з мальовничо покудланим чорним заростом, не покритим, як то водилося у ромеїв, жодною шапкою* (П. Загребельний).

ПОКУ́ДЛАТИ, аю, аєш, *що, розм.* Док. до **ку́длати.** *Він помовчав, покудлав п'ятірнею голову кудлату, потім знов .. звернувся до професора* (О. Гончар).

ПОКУ́ДЛАТИСЯ, ається, *розм.* Док. до **ку́длатися.** *Покудлалася борода, що й розчесати важко.*

ПОКУДО́ВЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **покудо́вчити.** *Покудовчене сіно на гарбі.*

2. *у знач. прикм.* Який покудовчився. *Його борода, видко, давно не бачила гребеня ані ножиць і стриміла покудовчена, мов зруйноване дроздове гніздо* (І. Франко); *Хівря без корсета, .. білоголова, з покудовченим волоссям, без хустки, з ясними очима* (Грицько Григоренко).

ПОКУДО́ВЧИТИ, чу, чиш, *що, розм.* Док. до **кудо́вчити.** *Вишивані завіски слід прати руками. Швидкий рух машини може покудовчити нитки або повитягати кінці* (із журн.); [О в е р к о:] *Так тебе, голубе сивий, мої собаки покудовчили.* [Я в т у х:] *Та чим же!., тільки що ото я, мовляв, упластав у двір, коли вони з-під соломи: "гав-гав!", а я, мовляв, "тю-тю!.. ля-ля"...* (А. Тесленко).

ПОКУДО́ВЧИТИСЯ, чуся, чишся, *розм.* Док. до **кудо́вчитися.** *Волосся круг лисини йому* [дідові] *позадиралось догори, борода покудовчилась, розтріпалась* (В. Винниченко); *Заплетіть дитині волосся і зав'яжіть підв'язкою, щоб не покудовчилося* (із журн.).

ПОКУЙО́ВДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покуйо́вдити.** *Фабрикант із дружиною кинулися складати покуйовджене своє майно, .. та капрал тицьнув на них, щоб сиділи й не рипались* (Олесь Досвітній); *Безбарвна трава лежала на землі, сумно знівечена й покуйовджена, розкішні колись дерева та кущі стояли обірвані, мов жалюгідні старці з сухорлявими шиями* (П. Козланюк).

2. *у знач. прикм.* Який покуйовдився. *Побіліле волосся на голові збите й покуйовджене, глибоко посаджені очі покаламутніли і виблякли, лице сполотніло* (І. Чендей); *Дяк Григорій Комарницький сидів на порозі школи, поклавши на підняте коліно правого ліктя, а в долоню втуливши підборіддя з покуйовдженою чи злиплою борідкою* (Валерій Шевчук).

ПОКУЙО́ВДИТИ, джу, диш, *що.* Док. до **куйо́вдити.** *Олександр Іванович безтямно покуйовдив собі бороду, потім скинув пальто* (Ю. Шовкопляс); *— А що, синку, — батько покуйовдив важкою рукою Ількові непокірні патли. — І попрацювали, і погостювали...* (Ю. Логвин); *Марла покуйовдила свої власні коротші пасма, що боязко визирали з-поміж яскравих синтетичних кісок* (І. Карпа); *Очерет ніби задрімав, іноді вітер зі степу налетить, покуйовдить його* (В. Чемерис).

ПОКУЙО́ВДИТИСЯ, джуся, дишся. Док. до **куйо́вдитися** 1, 5. *Кучерява шевелюра, колись така густа й буйна, — вже вилізла, покуйовдилася, ніс випнувся, — Фіма чогось став такий миршавенький* (Д. Гуменна); *Ріденька борідка його (а ріденька тому, що був іще молодий) так покуйовдилася, що волосини чи позліплювалися, чи посплітались* (Валерій Шевчук); *Хмарки на вечірньому небі раптово покуйовдилися* (із журн.).

ПОКУ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Кукати якийсь час. *Надвечір трохи покукала зозуля* (із журн.).

ПОКУКУРІ́КАТИ, покукурі́каю, покукурі́каєш *і рідко* покукурі́чу, покукурі́чеш, *док.* Кукурікати (у 1 знач.) якийсь час. *Покукурікали сусідські півні і стихли* (із журн.); *Півненко ще спробував покукурікати мені над вухом, вік би не чути й не бачити цього гавкуна* (П. Загребельний).

ПОКУЛА́ЧИТИ, чу, чиш, *кого, розм.* Док. до **кула́чити.** *— Ми його відведемо додому, там він проспиться, а що вас трохи покулачив, то хіба вже так дуже?* (Л. Юхвід).

ПОКУ́ЛЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **поку́лити.** *Довгі тонкі пальці, покулені ревматизмом, надавали їй таку подобу, якби наміріювалась* [намірялася] *когось кулаком у бік штовхнути* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який покулився. *Я глянув на старих батьків і не міг усидіти в хаті, не міг дивитися на тих нещасних, покулених у куті на запічку* (С. Ковалів); *Їх покулені постаті, зарослі, занедбані обличчя, крайня зневіра пригадували ту худобину, що призначена на неминучу смерть* (Мирослав Ірчан).

ПОКУ́ЛИТИ, ить, *док., безос., діал.* Покорчити, покарлючити, покрутити (у 3 знач.). *— Гей, ти, неліпо* [невдахо] *якась! — крикнула Лесиха до невістки. — .. Вже тобі руки покулило, чи що?* (І. Франко).

ПОКУ́ЛИТИСЯ, иться, *док., діал.* Повигинатися, покорчитися. *Вівси, ледво зійшовши, зав'яли без дощу і покулилися при землі* (І. Франко).

ПО́КУЛЬ, *спол., діал.* Те саме, що **по́ки** 5; доки (у 2 знач.). *Принесемо ми з маткою клуночок, щоб змолоть, то місяць до нього ходимо, покуль змеле* (В. Дрозд).

ПОКУЛЬГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Піти кульгаючи. *Мусій відчув біль і тепле течиво в халяві чобота, але не стишив ходу, — покульгав вздовж вулиці до школи* (В. Речмедін); *Петров задоволено посміхнувся і покульгав на своє місце* (І. Рябокляч); *Коли бабуся взяла із мисника куманець та покульгала на вулицю, Тимко зразу ж вислизнув із хати за нею* (Ю. Логвин); *Батько позіхнув, прикривши рота долонею, і покульгав у свою кімнату* (Валерій Шевчук).

ПОКУ́ЛЬГУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Ходити, злегка кульгаючи. *Через кілька часу кремезний Гаврило покульгував біля гарби, здивовано знизував плечима* (Григорій Тютюнник); *Шляхтич схоплюється з стільця, покульгує по кабінету, щоб трохи розім'яти свою покалічену ногу* (П. Загребельний); *З пітьми на світло, яке падало з вікна хати тітки Каті, виповзла, покульгуючи, людина* (Дара Корній).

ПОКУЛЬТУ́РНІШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати культурнішим *(див.* **культу́рний** 2). *— Виправитеся, заспокоїтесь, покультурнішаєте, тоді дозволимо вам бувати в клубі!* (Остап Вишня).

ПО-КУЛЬТУ́РНОМУ, *присл.* Як культурні люди, за звичаєм культурних людей. [З в і з д е н к о:] *Значиться, вихідний день по-культурному проводите?* (І. Микитенко); *Хотілося поїсти якось так, особливо смачно і особливо гарно, — не звичайно поїсти, а по-столичному, по-культурному* (І. Багряний); *— Нам то байдуже, а ви люди городські, то у вас по-другому заведено, по-культурному, — добродушно погодилася Уляна* (Григорій Тютюнник); *Митро, правда, такий, що й гарячу смолу питиме, а директора й директоршу треба пригостити по-культурному...* (Григір Тютюнник).

ПОКУМА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **покума́тися.** *Христя ж дивилася на покумання, як на зв'язок довічного товариства з Галею* (Панас Мирний); *Жертва цих африканських темпераментів, випадкова кума панська Марина — забігла безвісти, пропала без сліду, високу честь свого покумання з панами покутуючи...* (С. Єфремов).

ПОКУМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПОКУМИ́ТИСЯ,** млю́ся, ми́шся; *мн.* покумля́ться; *док., з ким і без дод.* Стати кумами. *— Найбільші вороги — сусіди ваші навколо — вже й покумились, й посваталися* (Л. Яновська); *— Міняйся, хлопче, це можна, — кажуть козаки. — Як треба, то й з чортом покумайся. Може, він поможе тобі сестру віднайти* (А. Чайковський); *Покумались вони років вісімнадцять тому* (І. Рябокляч).

ПОКУМЕ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Кумекати якийсь час. *А з другого боку ж — і злидні насідають .. От тут тобі й покумекай* (Остап Вишня); *— Чого ж ти сваришся, голубе? Сідай, кажу, покумекаємо...* (В. Минко); *— Дядько Семен — він і Письмо читав, і знав, як ворожити по Письму... Він багато всього знав... — Добре, що сказав. Я покумекаю про них* (Ю. Логвин); *Ігор оббігав курган, щось покумекав і наказав потроху копати в одному місці* (Люко Дашвар).

ПОКУМИ́ТИСЯ *див.* **покума́тися.**

ПОКУМУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **кумува́ти.** *Покумував, погуляв купець, залишив подарунків хрещеникові та й поїхав* (з казки); *Разом парубкували* [друзі], *женилися, у двадцятому році покумували — Марину хрестили* (Микита Чернявський).

ПОКУНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Куняти якийсь час. *Понапували вівці .. Стирлували їх в холодку під вербами. Дід чабан і сам приліг покуняти* (А. Головко); *Час пізній, ніч коротка, то треба ж хоч трохи покуняти* (М. Чабанівський); *Сонце поступово пригрівало, і Андрій теж вирішив трохи покуняти* (Д. Білий); *Неохоче прощаючись зі сном, Редька вийшла покуняти на веранді* (І. Карпа).

ПО́КУП, у, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **купува́ння.** *Які податки треба платити при покупі квартири в Україні в нинішньому році — з'ясуємо в цій статті* (із журн.); *Покуп земельної ділянки нарешті завершено* (з газ.).

2. Куплена річ; покупка. *Увіходять мати й Ганна, за ними слуги вносять загортки з покупом* (Леся Українка).

3. Потреба в якомусь товарі з боку покупця; попит. *Як нема покупу, то вони (крамарі там, чи що) дешево продаватимуть кожухи* (Сл. Б. Грінченка); *Воно* [збіжжя] *стояло в стогах немолочене по 5 і більше літ, бо на хлопське збіжжя не було покупу* (І. Франко).

ПОКУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого.* Док. до **купа́ти.** *Ще затемна встав Олекса, затопив піч, нагрів літепла — покупати сина* (П. Кочура); *— А мене козачка вже й покупала, й переодягла* (Григорій Тютюнник); *Віра Михайлівна покупала дітей, зодягла їх у чистеньке й одвела до хати* (Микита Чернявський); *Перед Великоднем покупала* [свекра] *самоpуч в балії, під повіткою, бо ж надворі теплина стояла* (В. Лис).

ПОКУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **купа́тися.** *— Ходімо ж попереду покупаємося та .. підемо* [до замчища] (Панас Мирний); *З цукроварні ми побігли до річки і покупалися* (Л. Смілянський); *— Згребеш сіно, покупаєшся в річці...* (М. Стельмах); *Дружина радіє: це ж він там засмагне, покупається в морі, поїсть екологічно чистих продуктів* (Л. Костенко); *— Привіт дослідникам! І вам покупатися скортіло? Ех, водичка — що треба! Це вам не річка!* (Я. Стельмах).

2. Купатися якийсь час. *— Найму простеньку міщанську хатинку на Великому Фонтані, .. заберу братову з дітьми та й покупаюсь трохи* (І. Нечуй-Левицький); *— Ну, гаразд, — сказав мирно Сивоок, — раз не хочеш умиватися, діло твоє. Іди собі, а я трохи покупаюсь* (П. Загребельний).

ПОКУПЕ́ЦЬ, пця́, *ч.* Той, хто купує що-небудь. *Там* [у кав'ярні] *лиш раз на рік, як наїздили покупці винограду, трудно було здобути місце* (М. Коцюбинський); *Отаборилися* [чумаки] *прямо серед степу. Звідусюди до них сипонули покупці* (В. Малик); *Коли підходить покупець, тітка одхиляє ковдру, знімає кришку і дістає з паруючого відра чорний пиріжок з горохом* (В. Нестайко); *Старий приймав замовлення, розмовляв з покупцями, умудряючись за якийсь дріб'язок зіпхнути зовсім не потрібні для вжитку речі* (О. Ульяненко); // *збірн. У клунях, ожередах соломи, в коморах, на піддашшях ми знаходили купи пшеничного зерна, що чекало свого вигідного покупця, тоді як сила люду конала з голоду* (М. Івченко); *Чогось він зараз полохливим став. Чи це вже старість всідається на плечі, чи голод тривожить великим та непевним карбованцем і непевним покупцем?* (М. Стельмах).

ПО-КУПЕ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-купе́цькому.** [Х а л і ф:] *Без замішки, без суперечки Одягаймось по-купецьки І махаймо в Божу путь!* (І. Франко); *Львівська братська друкарня — це перша на Вкраїні друкарня, що по-купецьки поставилася до друкарської справи* (І. Огієнко); * У порівн. *Вранці .. вдивляєшся в чоловіка, що спить поруч простягненим на ввесь зріст, мовби по-купецьки* (О. Забужко).

ПОКУПЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **покупе́ць.** *Привабливе упакування впливає на покупецькі преференції* (із журн.); // Признач. для покупців. *Покупецькі візки для дорослих мають об'єм від 65 до 250 літрів* (з газ.).

ПО-КУПЕ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як купець, як у купців, за звичаєм купців. *Степан Никифорович важко підводиться з-за столу, обертається до ікон і щиро кладе трьома пучками на себе широкого, по-купецькому, хреста* (Б. Антоненко-Давидович); *Обрахувавши все докладно по-купецькому, придбав він собі величезного корабля, наладував його всяким товаром, що накупив за свої гроші, та й подався до Кіпру* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОКУПИ́ТИ, уплю́, у́пиш; *мн.* поку́плять; *док., що, заст.* Те саме, що **купи́ти.** *Лягав спати Михайло, може, не раз з потайною надією, що от ведмідь знов одвідає, і вночі не спав, прислухавсь, і бравсь за рушницю, що собі покупив* (Марко Вовчок); *Тим часом покупили ми собі ґрунт без хати за сто карбованців, — саме понад нашою річкою Тікичем* (А. Кримський); *Вони покупили запальнички й ходили з ними по Загребу та клацали з шиком* (О. Шугай); // Купити в якій-небудь кількості (про все або багато чогось); накупити. *Вони поспрaвляли собі нові свитки, а декотрі пошили сині суконні жупани, покупили ясні червоні одеські пояси, нові смушеві шапки* (І. Нечуй-Левицький); *За ті гроші покупили що треба, ще й у волость повіддавали оплатки* (Б. Грінченко).

ПОКУ́ПКА, и, *ж.* Те, що куплено; куплена річ. *На гривеник покупки, а на карбованець крику* (прислів'я); *Поки Іван спостерігав, як у склянці танув цукор, .. повернувся господар з пакунком якихось покупок* (С. Чорнобривець); — *Люблю рішучих людей. Вітаю з покупкою. Цим чоботам зносу не буде* (В. Нестайко); *Катерина розгорнула чималий пакунок і, ніби пояснюючи, де вона цілий день пропадала, стала хвалитися покупками* (В. Шкляр); *В азарті не обійшлося без зайвих покупок, зроблених під впливом хвилини* (Г. Вдовиченко).

Роби́ти / зроби́ти поку́пки *див.* **роби́ти.**

ПОКУПЛЯ́ТИ *див.* **покупува́ти.**

ПОКУПНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **купо́ваний** 2; який купують за гроші. *Вартість програмного забезпечення залежить від того, замовним воно є або стандартним, покупним чи розробленим на самому підприємстві* (з навч. літ.); // Те саме, що **купіве́льний.** *Гудзики .. були різної вартості. Металеві, обшиті білою матерією, мали найменшу покупну вартість* (А. Дімаров); // *розм.* Який віддається за гроші, хабарі; продажний. *Покупна совість.*

ПОКУПНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **покупе́ць.** — *Спитайте козачку Ельмас. Олена по-нашому, — нашвидку кинула покупниця і пірнула в юрбу* (З. Тулуб); *Вона ще раз, перше ніж зникнути в натовпі, обернулась і привітно покивала головою своїй випадковій покупниці* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОКУПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *розм.* **ПОКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Купити все або багато чого-небудь. — *Може, у вас така думка, що я все те покупував?* (Марко Вовчок); — *Поїдь ти з панною Теодозею в місто і покупи, що нам потрібно до балу* (І. Нечуй-Левицький); *Чесний чоловік пішов із ними просто на торг і покупував їм дешеві чоботи й убрання* (І. Франко); — *Вже й хати їм* [дітям] *покупляла в самих Черновцах* [Чернівцях]... (Г. Тарасюк).

ПОКУПЧИ́НЯ, і, *ж.* Жін. до **покупе́ць.** *Посперечавшися з Льорою, він мав подібні перепалки з усіма іншими. За ніщо він говорив грубіянства своїм покупчиням* (І. Франко, пер. з тв. А. Франса); *Покупчині були в захваті від моделей суконь відомого дизайнера* (із журн.).

ПОКУРИ́ТИ[1], урю́, у́риш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Курити якийсь час *(див.* **кури́ти**[1] 1). *Один казав, що після чаю треба випити, другий казав, що треба покурить, що треба подякувать* (І. Нечуй-Левицький); [Т и м і ш:] *Може, дядьку, покуримо, ось у мене свіженький тютюнець* (С. Васильченко); *Сусіди побідкалися, покурили, порозходились* (О. Гончар); *Він хоче покурить, і його жовті котячі очі вижидально дивляться на мене* (О. Ульяненко).

2. *що.* Викурити (у 3 знач.) все або багато чого-небудь. *Покурили козаки всі запаси тютюну* (із журн.).

3. *чим, чого і без дод.* Док. до **кури́ти**[1] 2. *Кинулася Настя хату прибрати і сіни упорати, а Наум засвітив свічечку і ладаном покурив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повісила* [Маша] *новенькі рушники й завіски, загадала покоївці не тільки вимити, а й вишкребти підлогу, а на довершення покурила ялівцю: приємний, освіжний запах заповнив кімнату* (Б. Левін).

4. *із запереч., перен., розм.* Про неможливість здійснити що-небудь. — *У сінях він* [стражник] *мене знову піймав за кожушанку... Цупить назад. "Ні, тут уже, — думаю, — не покуриш!"* (Панас Мирний); [К о н о н:] *Стій, словами ласкавими не силкуйся мене замовити, не покуриш!* (М. Кропивницький).

Поку́рювати / покури́ти лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.) див.* **поку́рювати; Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць** *і т. ін.) див.* **поку́рювати.**

ПОКУРИ́ТИ[2], рю́, ри́ш, *док., розм.* Побігти, помчати курячи *(див.* **кури́ти**[2]**).** *Там з міста вилетів драгунський ескадрон І покурив... Десь рятувати ніч розп'яту* (І. Багряний).

ПОКУРИ́ТИСЯ, и́ться, *док.* Куритися *(див.* **кури́тися**[1]) якийсь час. *Іноді починало сіятись і затихало. Покуриться сніг неохоче, а на сніговицю — ані знаку* (В. Чемерис).

ПОКУРІ́ТИ[1], покури́ть *і рідко* покуріє, *док.* Куріти *(див.* **куріти**[1]) якийсь час. *Пройнята потом вата не тліє, клята, — покурить-покурить та й гасне* (І. Багряний).

ПОКУРІ́ТИ[2], ри́ть, *док.* Почати куріти *(див.* **куріти**[2]**).** *Далеко за селом покурів вітровій* (із журн.); // Поїхати, побігти, здіймаючи куряву. *Тачанки, підібравши мертвих і поранених кулеметників, покуріли в село* (Ю. Яновський); *Три коляскові мотоцикли з озброєними німцями та поліцаями покуріли за тією будкою* (Є. Доломан); *Машина чмихнула, покуріла в бокову вулицю...* (Є. Гуцало).

ПОКУРІ́ТИСЯ, покури́ться *і рідко* покуріється, *док.* Курітися якийсь час. *Рідко де покуріється з димаря й перестане* (із журн.).

ПОКУРЛИ́КАТИ, покурли́каю, покурли́каєш *і* покурли́чу, покурли́чеш, *док.* Курликати якийсь час. *Покурликали, прощаючись з рідною землею, дикі гуси* (з газ.); *Заплакане жіноцтво вже на похороні, покурликавши, дружно пристало на гадку, що шукала вона* [Влада] *не інакше як пропалих картин* (О. Забужко).

ПОКУРЛЮ́КАТИ, аю, аєш, *док.* Курлюкати якийсь час. *Покурлюкали за виднокраєм журавлі* (з газ.).

ПОКУРНИ́КАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Курникати якийсь час. *Покурникати улюблену мелодію.*

ПОКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок., що і без прям. дод.* Курити *(див.* **кури́ти**[1] 1) не поспішаючи або час від часу. *Покурюючи, без діла сидять на ослоні, по лутках чоловіка* [чоловіків] *з п'ять* (А. Головко); *Начальник штабу, колишній учитель, спокійно покурюючи, вів тиху розмову із збудженим Павленком* (Ю. Збанацький); *У тільнику рябому покурює* [Ягнич] *на східцях веранди, а перед ним посеред двору — старезна колюча груша* (О. Гончар).

(1) Поку́рювати / покури́ти лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.)* — тягти дим із люльки, кальяну і т. ін. не поспішаючи або час від часу. *Покурюючи люльку, .. отаман ішов та й ішов, і пана обозного криків не чув-таки* (О. Ільченко); *Майже до ранку сиділи* [робітники] *у вуличних кав'ярнях на циновках чи прямо на різнобарвній кахляній підлозі, покурюючи кальяни, потягуючи чай чи каву зі скляних видовжених сосудів* (І. Роздобудько); *Покуримо люльки, щоб дома не журились* (Номис); **(2) Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць** *і т. ін.)* — час від часу вживати для куріння тютюн, самосад і т. ін. — *Гарний тютюнець покурює, вражий син* (С. Васильченко); *Вони прогомоніли до ранку, попиваючи настояну на калгані самогонку та покурюючи запашний тютюн* (Ю. Іздрик); — *А будеш мене обзивати? — Ні, не буду. За що ж такого діда обзивати? З ним тютюнцю покурити, побалакати,* — *піддобрювався Чумаченко* (Григорій Тютюнник).

ПОКУ́СА, и, *ж., діал.* Спокуса. *Погана доля не дрімала, — Немов невольника, тебе вела Від зла до зла, — покуси підсувала* (І. Франко); *Над пропастю покус, в злих дум хвилині .. буду при моїй дитині* (Уляна Кравченко); — *На жаль, вуйку, покуса вашого принципу занадто могуча і занадто принадна, щоб їм* [йому] *мало що не всі не корилися, хоч душа його — то самолюбство* (О. Кобилянська); *В душі Настуні виростало .. ясне бажання піти на прощу до Богоматері .. Піти і висповідатися зі своїх покус і просити поради* (О. Назарук).

ПОКУ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покуса́ти** 1, 2. *Він* [Микита] *уже поступився був наперед і мало не дійшов до воріт, коли де не взявся білий, покусаний, пошарпаний, кривий на одну ногу собака* (Л. Яновська); *Права рука в нього була покусана і кровоточила* (Григорій Тютюнник); *Опухли покусані до крові губи* (О. Довженко); *В хвилини сумнівів та відчаю витягав люльку отамана Сокирявого... Чубук її був покусаний і погризений...* (В. Чемерис).

ПОКУСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **куса́ти** 1 (багатьох або кого-, що-небудь у багатьох місцях). *Вже й сама* [мати] *злякалася, почувши про собак, і стала кругом оглядати, чи не покусали де, чи не порвали де...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бджоли покусали їй* [Оришці] *і вид, і руки, і литки* (І. Нечуй-Левицький); *Селянин похитав скептично головою, потім подумав собі трохи, кашлянув і розповів про скаженого пса, що покусав йому на Петра кабана* (Б. Антоненко-Давидович); *Я з дитинства боюсь собак. Після того як мене малу покусала вівчарка* (В. Нестайко); *Якось вони* [москіти] *так покусали ентомолога, що його ледве можна було впізнати* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що.* Захопивши зубами, стиснути, прикусити кілька разів. *Вона в одну мить пригладила обома долонями щоки і разом з тим покусала свої сині губи* (І. Нечуй-Левицький); *Коли Каргат і Ганна Іванівна розлучились, він* [Частій] *замислено покусав собі палець, думаючи приблизно так, як за хвилину до того думав Васюта* (Ю. Шовкопляс); *Стах покусав вуса, зітхнув, налив у склянки* (В. Шкляр); *Я до крові покусав собі губи, намагаючись притлумити біль у руці* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *що.* Розкусити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. — *За ваш, мамо, подарунок спасибі вам,* — *дякував Іван.* — *Горіхи ми покусали колективно* (Я. Качура).

ПОКУСА́ТИСЯ, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Док. до **куса́тися** 2. — *Двох котів у мішок саджати не можна* — *покусаються* (Григорій Тютюнник); — *Ми ще спробуємо разом провести такий експеримент. Наодинці у нас виходить незле, сподіваюсь, не покусаємось удвох, га?* (Г. Вдовиченко).

2. Кусатися якийсь час. — *Свої собаки: покусаються та й перестануть* (Номис); *Щоб уникнути в поході лісом неприємностей, слід заздалегідь підготуватися до неприємних, але неминучих зустрічей із кровососами та іншими любителями покусатися* (із журн.).

ПО-КУСТА́РНОМУ, *присл.* Кустарно, примітивно, недосконало. *Майстерня була невелика, по-кустарному обладнана* (І. Микитенко); *Іван Григорович вважає, що електрику ми ще використовуємо недостатньо .. Занадто повільно механізуємо ферми. Коротше кажучи, працюємо по-кустарному* (О. Левада).

ПОКУ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *кого, що.* Кусати (у 1, 2, 4 знач.) кого-, що-небудь зубами злегка або час від часу. *Роз'ятрені, вони* [вовки] *гарчали, й вили, й стрибали, й спиналися на задні лапи, в ярості покусували один одного, і тільки гаряче лезо шаблі втримувало їх од останнього стрибка* (Ю. Мушкетик); *Він сидів і покусував кінчик свого вуса* (Ю. Смолич); *Він .. довго писав, перечитуючи написане і покусуючи тонкі губи* (В. Собко); — *Ти хочеш сказати, уточнила Лялюська, нахмурившись і покусуючи спідню губку,* — *що тобі сняться чужі сни?..* (О. Забужко); *Марго покусує травинку, дивиться зеленими очима* (О. Ульяненко); *Вона не змогла порахувати своїх пальців, .. покусувала себе за пучки й сміялась* (І. Карпа); *Хоч навкруг залягло цілковите безвітря, проте мороз дошкульно покусував* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що.* Відкушувати що-небудь злегка або час від часу. *Кочубей захоплено дивиться на нього* [Зарубу], *і вони п'ють чай, тихо посьорбуючи пахучу, кислувату рідину, покусуючи хліб* (В. Кучер); *Пішла* [Рая] *по стежці, байдуже покусуючи й жуючи яблуко, а він аж хвилю ненависті відчув — надто вже була незворушна* (Валерій Шевчук); *Вона тихо сьорбала гарячий чай і покусувала розмочене у ньому тістечко* (Любко Дереш).

ПО́КУТ *див.* **по́куть.**

ПОКУ́ТА, и, *ж.* 1. Визнання своєї провини, вияв жалю з приводу неї; каяття. *Нехай Рустем піде до батька, впаде йому в ноги і скаже: мій гріх, моя покута* (М. Коцюбинський); *Вона прийме його і його покуту, але .. одна вона буде знати, що се їй коштує...* (Г. Хоткевич); *Іноді в людини виникає потреба вдатись до сповіді. Звичайно, покута моя може видатись вам недоречною, ба навіть надокучливою, але не спішіть з осудом чужого життя* (О. Гончар).

2. Покарання за вчинений злочин, провину, поганий учинок і т. ін. [П и с а р:] *Тепер он яка тобі покута: візьмеш оцю бумагу і підеш з нею до всіх учителів* (І. Карпенко-Карий); *Очевидно, я цього заслужив... очевидно, все, що мною пережито, — це покута за сина Романа* (Р. Федорів); * У порівн. *Тліє цигарка в Іоганнових губах, — то спалахує вогником, то знову померкає, як і життя його — черстве, непоказне, немов якась страшна покута* (П. Колесник).

3. *рел.-церк.* Церковне покарання за злочини або гріхи. *Коли би її взяли в Київ та посадили на покуту в монастир, та ще саме в жнива!* (І. Нечуй-Левицький); *Священник розгрішив його* [Кочубея]. *Покути не завдавав* (Б. Лепкий); *Одягнувся бідаха з наказу єпископа, та й повели його під вартою додому, покуту велику за той гріх одбувати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

Наклада́ти / накла́сти (наки́нути, покла́сти *і т. ін.)* **поку́ту** *див.* **наклада́ти.**

◊ **Нести́ поку́ту** *див.* **нести́; Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту** *див.* **пуска́ти.**

ПОКУ́ТНИЙ[1], а, е. Стос. до покути. *Виринав, підводився, топивсь, а не міг, не міг ніяк прозріти: де мені покутний мій судивсь шлях* (В. Стус); // Пройнятий каяттям. *Гапка, виливши на Цяхову голову повний .. ківш проклять.., впала в дуже покутний настрій* (І. Франко); *Тоді розпутники і гарпагони покутних псальмів* [псальм] *заспівали* (Б.-І. Антонич); [В а л е н т и н:] *Мене кохання тяжко покарало За те, що зневажав його раніш. Живу, немов якась душа покутна!..* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОКУ́ТНИЙ[2] *див.* **поку́тній.**

ПОКУ́ТНИК, а, *ч., рел.-церк.* Той, хто відбуває покуту. — *На що ми чекаємо!* — *палко говорили вони ..* — *Сил не стає слухати попівські казання та удавати покутників* (З. Тулуб); *Львів на своєму віку бачив уже й покутників, і біснуватих, навіть пророків* (Р. Іваничук); *Господи, невже дано мені бути покутником і ходити з торбою і напитувати чужі гріхи й чужі болі?* (Р. Федорів).

ПОКУ́ТНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **поку́тник.** *Підняла похилену голову, і зіниці блиснули вогнем. Перед отцем Григорієм стояла не смирна покутниця, а горда володарка* (Б. Лепкий).

ПОКУ́ТНІЙ, я, є, **ПОКУ́ТНИЙ,** а, е. Який міститься на покуті чи біля покутя. *Як у хату увійшла, припала* [Катря] *на лаві, схилившись на покутнє віконечко* (Марко Вовчок); *Поклала* [господиня] *хліб і сир на тарелях з квітками, поставила дзбан пива та з осміхом саджала гостей під покутним віконечком* (К. Гриневичева); *Бараболя .. спішить до своєї невеличкої кімнати, підіймає з покутнього косинця образ святої Ганни і дістає з-під нього кілька списаних цифрами аркушів* (М. Стельмах); *Нагла думка збила мене з кроку, зупинився, відтак вернувся в двір, пройшов повз оторопілу мачуху до хати й рішуче зняв з кілочка на покутній стіні стару темну бандуру* (Ю. Мушкетик); // Признач. для покутя. *Старий показав рукою на покутній сніп* (М. Стельмах); *Напередодні різдвяних празників .. в оселях готували Багату, Щедру та Голодну кутю. Її обов'язково ставили на покутнє кубельце з пахучого сіна, вчиняючи різноманітні дійства, пов'язані з обрядовою стравою* (В. Скуратівський); // Який здійснюється, відбувається і т. ін. на покуті. *На однім крилі* [стола] *й на другім розмова ішла тихше; а все ж на веселих обличчях гостей можна було помітити, що покутня радість крайком зачепила й їх* (Панас Мирний).

ПОКУ́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **покутя́ни** і Покуття. *Етнографічна специфіка покутського краю виражена багатьма характерними елементами різних ділянок побуту й традиційної культури, що особливо примітні порівняно з етнографією суміжних Поділля (на півночі), Гуцульщини (на південному заході) та Буковини (на південному сході)* (з наук. літ.); *Покутська етнографічна група населяє південно-східну частину Українських Карпат та передгірні території включно із південно-західним Поділлям* (з наук.-попул. літ.).

ПО́КУТТЯ, я, *с.* Те саме, що **по́куть.** [Т и м і ш:] *Милості просимо в господу... Дуже, дуже раді, що завітали. Сідайте на покуття* (М. Кропивницький); *Глянув* [Григорій] *просто себе — рясно на покутті купчаться святі, прибрані королівськими рушниками* (І. Багряний); *На покутті посадили найдорожчого гостя — сивого інженера, який приїхав останнім* (В. Гжицький).

ПОКУ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покýтувати.** *Модерна візія кінця світу скінчиться просто смертю й вічним умиротворенням в ролі праху земного, а тая, біблійна, на тому не кінчалася, а мала за собою ще страшніше, аніж сама смерть, продовження — геєну огненну й вічне пекельне покутування для грішників* (О. Шугай).

ПОКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, за що і без дод.* 1. Відбувати покарання за вчинений злочин, провину і т. ін. *Чого ж він* [Тихович] *мусить покутувати за чужі гріхи!* (М. Коцюбинський); *Радні поглянули один на одного та й крадьки заохочували себе, щоби котрий сказав: "Не наша провина й не ми маємо покутувати"* (Л. Мартович); *Всім своїм дитячим єством я нараз утямив: за старих часів тут скоїлося якесь лихо і покутують його по сей день* (Л. Кононович).

2. *рел.-церк.* Відбувати покуту (у 3 знач.). — *Усі мусять покутувати, — проказав чернець* (Р. Іваничук).

ПО́КУТЬ, я, *рідко* **ПО́КУТ,** а, *ч.* У традиційній українській хаті — куток, розміщений по діагоналі від печі, та місце біля нього. *Голова й сів на покуть, як старшина; побіля його* [нього] *старики, а в кінці стола писар з каламарем і папером* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Поновилась ікона — була старою, непомітною серед натовпу образів, що ними, звичайно, вквітчано покут української хати, а ось засяла, залисніла, мов вийшла зі своєї шкаралущі* (В. Підмогильний); *Дороша вона посадила на покут і дивилася на нього як на ікону* (Григорій Тютюнник); *Дівчина вказала на покуть — місце під божницею, що здавна вважалось почесним, на ньому сідали лише найбільш шановні гості* (Б. Левін); *У традиційному селянському житлі покуть розташовувався по діагоналі від печі. Біля нього, як правило, стояв стіл, накритий скатертиною, і хліб-сіль, що символізували нашу прадавню гостинність* (В. Скуратівський).

ПОКУТЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **покутя́нин,** а, *ч.;* **покутя́нка,** и, *ж.).* Жителі Покуття — історичної області на заході України, між ріками Прут і Черемош. *Усній народній творчості покутян властиве розмаїття пісень і переказів про опришків, які діяли також на Покутті* (з наук.-попул. літ.); *Відома покутянка Н. Кобринська втілила феміністичні ідеї у своїх літературних творах* (з навч. літ.).

ПОКУТЯ́НИН *див.* **покутя́ни.**

ПОКУТЯ́НКА *див.* **покутя́ни.**

ПОКУХОВА́РИТИ, рю, риш, *док., розм.* Куховарити якийсь час. *Вона поспішила додому, щоб покуховарити, поки є світло* (С. Талан); — *І пити мені зовсім не треба. І взагалі нічого не треба, оце тільки трохи покуховарити та заробити собі на прожиток* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОКУЧЕРЯ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* покучеря́влять; *кого, що.* Док. до **кучеря́вити** 1. * Образно. *Від шляху підійшов Данько .. Його великі каштанові брови покучерявила паморозь* (М. Стельмах).

ПОКУЧЕРЯ́ВИТИСЯ, иться, *мн.* покучеря́вляться. Док. до **кучеря́витися.** *Волосся покучерявилося.*

ПОКУЧЕРЯ́ВІТИ, ію, ієш, *док.* Стати кучерявим. *Після живильної маски ви можете помітно покучерявіти, ваше неслухняне хвилясте волосся легко вкладеться блискучими локонами* (з мови реклами).

ПОКУЧЕРЯ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покучеря́вити.** *Підняв* [князь] *гордо голову, відкинув довге волосся, покучерявлене від волоків, якими зв'язував його під шоломом* (Юліан Опільський); *Волосся в неї* [Любки], .. *як збита з білків та жовтків піна на голові, або, як казав дядьо Павлусь, бурею покручене, покучерявлене золоте жито на голові* (В. Винниченко); *Далі починався звір — долина, покучерявлена дубами та буком, а над урвищем протилежної, ще вищої гори видніли цупкі мури та вежі Хов* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який покучерявився. *По ній* [луговині], *мов рибини, скидались зернисті покучерявлені кетяги квіту* (М. Стельмах); *Обличчя стало круглим .. І борода його трохи видовжувала. Борода гнідувата, надвоє розділена, покучерявлена* (Р. Андріяшик).

ПОКУ́ШАТИ, аю, аєш, *що і без прям. дод., рідко.* Док. до **ку́шати;** покуштувати. *Се ж горить спирт! .. Нащо було палити, не давши навіть покушать* (М. Коцюбинський); *Підняв* [панотець] *одну* [моркву] *з землі, обтер полою й покушав* (Л. Мартович); *Опустив* [Михайло] *смутно голову, а по якійсь хвилині зложив і зв'язав назад у клуночок усе, що мама вислала і що його зразу так утішило й з чого ледве що покушав* (О. Кобилянська); — *Диви який! Вже двірської поливки хлипнув і гетьманського хліба покушав та й гадає, що й він чоловік* (Б. Лепкий).

ПОКУШПЕ́ЛИТИ, лю, лиш, *діал.* 1. Док. до **кушпе́лити.** *Звідкись налетів вихор, покушпелив опале листя й так само раптово зник* (із журн.); *Після того як .. уже покушпелила п'ятитонка на Вовчуги, відчула себе Єлька ніби аж полещеною цими провідинами: що не кажіть, а все ж не забуто її* (О. Гончар); — *Ну, гаразд, — погодився Вовцюга й покушпелив додому* (Я. Стельмах).

2. Кушпелити якийсь час. *Беру люльку й набиваю її .. Приємно дихнути димом, спокійно посидіти й покушпелити для самотнього чоловіка — розкіш* (Валерій Шевчук).

ПОКУШТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, чого і без дод.* Док. до **куштува́ти.** *Олеся покуштувала м'яса: м'ясо було засушене, як сухар* (І. Нечуй-Левицький); *Довго щось ходив я по городу. Після моркви висмоктував мед з тютюнових квітів і з квітів гарбузових, що росли попід тином, пробував зелені калачики і білий, ще в молоці, мак, покуштував вишневого клею з вишень, понадкушував на яблуні з десяток зелених кислих яблук* (О. Довженко); *Ми зі спільної миски дерев'яними ложками покуштували приправленої медом куті* (Р. Андріяшик); *— По-іншому заговориш, як покуштуєш моєї шаблі, ляше! — обізвався Гайчура і пустив свого коня на поляка* (А. Кащенко).

◊ **Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти** *і т. ін.)* **[пече́ного] гарбуза́** *див.* **дістава́ти; (1) Покуштува́ти (скуштува́ти) субі́тки** — зазнати покарання, бути битим. [Д я к:] *Петрусю! Кинь байки, — з байками не здобруєш! — Учи свій стих* [вірш], *а то субітки покуштуєш!* (Л. Боровиковський); **Скуштува́ти (покуштува́ти) бере́зової ка́ші** *див.* **скуштува́ти; Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (ки́я, лози́ни, рі́зо́к, нага́їв** *і т. ін.)* *див.* **скуштува́ти; Скуштува́ти (покуштува́ти) хлі́ба** *див.* **скуштува́ти.**

ПОЛА́, и́, *ж.* 1. Нижня частина кожної з половин одягу (пальта, шинелі, піджака і т. ін.), що розгортається спереду. *Поли крає, а плечі латає* (Номис); *Він довго обтрушувався, чепурився, обтер порох з чобіт полою шинелі* (І. Нечуй-Левицький); *Він високо підібрав поли, щоб не уболотити* [заболотити] *кожуха, а під пахвою притиснув пужално* (Б. Антоненко-Давидович); *Холодний березневий вітер шарпав поли чорного пальта* (П. Панч).

2. *розм.* Повішене полотнище, яке розсувається, відкидається в сторону і т. ін. *"Анyте!" Як се тільки гукнув* [Юдун], *так поли у шатра і впали, а під шатром, чого то там не було?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З-під піднятих піл залисніла багата князівська постіль, постелена на товстих матрацах, з пуховими подушками, з перинами, з шовковим м'яким укривалом* (І. Нечуй-Левицький); *Заправивши після того деяк* [як-небудь] *коси свої під шапки, жінки, мов кішки, пролізли під полою намету і почули вже себе на вільному повітрі, на волі* (А. Кащенко).

○ **(1) З-під поли́,** *у знач. присл.:* а) *(зі сл.* к у п у в а т и, п р о д а в а т и *і т. ін.)* таємно, крадькома. — *Нічого ані купить, ані тобі продати, — хіба з-під поли, крадькома* (В. Еллан-Блакитний); — *Тихцем з-під поли продавав* [Марченко] *чоботи на базарі* (М. Стельмах); *Рибохвати ненаситні, немає меж їхнім апетитам. Під час нересту риби насолюють цілі бочки, повні горища нав'язують, щоб потім з-під поли — на базар* (О. Гончар); б) нелегально, таємно. — *Чому вашу працю студенти читають з-під поли? Сам бачив — засмальцьовану, потріпану* (Р. Іваничук); — *Моя мама назвала мене Роксоляною в ті часи, коли це було як виклик! .. Ми читали про Роксоляну з-під поли...* (Ю. Винничук); **(2) Із поли́ в по́лу,** *у знач. присл., зі сл.* в і д д а т и, п е р е д а т и *і т. ін.* — безпосередньо від одного до іншого. *Покупець платить гроші й отримує коняку в недоуздку із поли в полу* (з мемуарної літ.); **(3) Під поло́ю,** *у знач. присл.* — потай від інших, крадькома, таємно. *Та горе тим, хто зброю потайну Ховаючи, як злодій, під полою, Дерзне ступити на мости священні* (М. Рильський); — *Хоч Дорош і городянин, а, бач, поділився хлібом-сіллю, а ми, селюки, під полою зжували* (Григорій Тютюнник).

◊ **[Аж] уда́рити об по́ли рука́ми** *див.* **ударя́ти; Би́тися (би́ти, ударя́ти) / уда́ритися (уда́рити) [себе́] об (у) по́ли [рука́ми]** *див.* **би́тися; Лови́ти за по́ли** *див.* **лови́ти; По́ли врі́зати / рі́зати та ті́ка́ти** *див.* **урі́зувати[1]; По́ли (по́лу) вріж та ті́ка́й** *див.* **урі́зувати[1]; Сми́кати (сі́пати, тягти́) за по́ли** *див.* **сми́кати; Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стреме́на́** *і т. ін.)* *див.* **хапа́ти[1]; Як (мов, на́че** *і т. ін.)* **за по́ли тя́гне** *див.* **тягти́; [Як] по́ли (по́лу) врі́зати** *див.* **урі́зувати[1].**

ПОЛА́БИ, ів, *мн.* Група західнослов'янських племен, які в кінці I — на початку II тисячоліття населяли схід, північ та північний схід сучасної Німеччини. *Археологічні знахідки засвідчують, що полаби користувалися рунічним письмом, слов'янськими рунами, а в їхній вірі були обереги, амулети та ідоли, дуже близькі до кам'яних баб у степах України* (з наук. літ.); *Полаби мали три основні племінні союзи: лужичани, лютичі та бодричі* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛАБІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наук, які вивчають історію, мову, фольклор, культуру, звичаї полабів. *Завдяки здобуткам полабістики, зокрема накопиченню в 50–70-х рр. XX ст. фактичного матеріалу з історії полабів, а також регулярним археологічним розкопкам було уточнено дату появи слов'ян на території між річками Лабою та Одрою* (з навч. літ.).

ПОЛА́БСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пола́би** та Полаб'я. *Хрещення полабських слов'ян розтягнулося на кілька століть, воно проводилося Римською церквою насильницькими методами* (з навч. літ.).

ПОЛАБУ́ЗНИТИСЯ, нюся, нишся, *док., до кого і без дод., розм.* Лабузнитися якийсь час. *Деяким людям простіше полабузнитися до керівництва, ніж чесно працювати* (з газ.).

ПОЛАВІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Лавірувати якийсь час. *Яхта ще трохи полавірувала попід урвистими скелями, а потім почала віддалятися від берега* (із журн.).

ПОЛА́ВОЧНИК, а, *ч., заст.* Покривало для лави, ослона і т. ін. *Чимала світлиця .. Уздовж стін лави, покриті полавочниками з .. сукна* (Б. Грінченко).

ПОЛАГІДНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **полагідні́ти.** *Полагідніле чоловікове обличчя схилилося до Джильбертового плеча* (Н. Околітенко).

ПОЛАГІДНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **лагідні́ти.** — *Ну, чого ж стала? — усміхнувся батько, одразу полагіднівши на лиці* (П. Колесник); *Колька, виливши своє обурення, полагіднів і втупився в підлогу* (М. Дашкієв); *Останніми днями дівчина ніби полагідніла, і ця приємна зміна ще дужче схиляла його до думки, що, може, він і помилявся у своїй ревнивій підозрі* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОЛАГІДНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **лагідні́шати.** *Ось кілька сонячних променів, спустившись з неба, ковзнули й по воді, від чого вона заблищала, втратила свою похмурість, полагіднішала* (П. Загребельний); *Дружина аж полагіднішала, що я виявив таку ініціативу — погуляти з малим* (Л. Костенко); — *Бігме, ти як дитина, — полегшено зітхнув чоловік, і вперше за день очі його полагіднішали* (Г. Пагутяк).

ПОЛА́ГОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пола́годити.** *З полагодженим стерном пароплав повільно пробирався між кригою* (М. Трублаїні); *Там же, на столику, стояла пара старих чобіт — один чобіт полагоджений, а другий ще на копилі* (В. Малик); *На другий день міст уже був полагоджений, а ще через день в Лубни увійшов із своїм військом князь Ярема Вишневецький* (В. Чемерис); // **пола́годжено,** *безос. пред. Паркана* [паркан] *було полагоджено, розхитані петлі на хвіртці підбито, дірку на даху в сараї, через яку крапало, закладено* (Валерій Шевчук); *За чверть години справу було полагоджено, паспорти і чемодани перевірено* (В. Собко).

ПОЛА́ГОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пола́годити.** *Тетяна пройшлася за жниваркою, ніби перевіряла полагодження* (Іван Ле); *Як тільки човен звільниться від рідкого баласту, він підніметься до своєї ватерлінії, пробоїна вийде з води, полагодження човна стане здійсненною справою* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *В Станіславові тим разом я мав багато справ до полагодження, треба було стратити багато часу на вичікування своєї черги* (А. Чайковський); *Без любови не буде полагодження світових проблем, як показалося після двох марних війн* (В. Барка).

ПОЛА́ГОДИТИ, джу, диш, *що.* Док. до **ла́годити.** [Марина:] *Дядечку, голубчику, полагодьте мені відерце* (М. Кропивницький); *Він звіз матеріал, полагодив обсмалені стіни, звів дах* (М. Коцюбинський); — *Спокійно, товариші,* — *каже командир.* — *Полагодимо колію і рушимо далі* (К. Гриб); [Оленка:] *Так де ж ви?* [Чорний:] *Заїхав у село до сестри, потрудився. Хату полагодив, сарай, паркан* (О. Коломієць); *Лашка зустрілася поглядом з сотником, ще більше засоромилася і не знала, як полагодити своє становище* (Іван Ле); — *А, може, ще можна все полагодити, простити?* — *Ні, Ольго Борисівно, я прощати не вмію* (В. Собко); [Хома:] *Иди ж, іди та поклич мені Галю, а затим сама полагодь рушники* (Т. Шевченко); *Полагодивши вечерю, вона вже більш і не входила* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЛА́Д, у, *ч.:* ◊ **Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні перела́ду)** *див.* **лад.**

ПОЛА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пола́дити.** *В мене коні поковані, В мене сани поладжені!* (з народної пісні); // **пола́джено,** *безос. пред. Тут-то вже Петро мій догадавсь, що за гетьман снився Череванисі. У них, мабуть, давно вже було з Сомком поладжено* (П. Куліш).

ПОЛА́ДИТИ, джу, диш, *що і без прям. дод.* Док. до **ла́дити.** [Сербин:] *Не поладили ми з ним* [з Олексою] *іще на Січі, та й досі не змирились* (С. Васильченко); *Збуджений блиск очей, хаотична зачіска, нарешті, якась пляшечка в його руці — все стверджувало цю підозру, і професор, бачачи, що шлях до відступу відрізано, вирішив поладити з хворим мирно* (М. Дашкієв); — *Не турбуйтесь, отамане, барабан поладимо!.. Як новий буде* (Яків Баш); *Іван заступився: хай поможе. Он хоча б удвох загорожу коло хліва поладять* (В. Лис).

ПОЛАДНА́НИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поладна́ти.** — *Весілля відложене, поки ваша мама не видужає. Ви їдьте додому і пильнуйте недужої мами та господарства... З тих слів пізнав Василь, що діло поладнане по його думці* (А. Чайковський); *У 1941 році в кірху на острові Муху в Естонії влучила бомба, від чого зазнав руйнування її дах, що був поладнаний лише після війни* (із журн.); // **пола́днано,** *безос. пред.* — *І твою справу, Хетгуро, вже поладнано: тебе запровадить військова сторожа до самого дому первосвященника* (Н. Королева).

ПОЛАДНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **ладна́ти** 1–5. *Власне, з соловейками можна було поладнати так: коли треба думати, тоді ходити по стежці попід вишнями. Соловейко мовчатиме* (В. Винниченко); *Чи поладнають, чи зрозуміють уже один одного — ці двоє старих товаришів?* (О. Ільченко); *Ломить свій гнів і гордість чоловік, ще надіючись, що можна миром поладнати з паном* (М. Стельмах); — *Сходи зранку, ніби самопрядку хочеш поладнати чи полотна для штанів набити, і рознюхай усе як слід* (В. Дрозд); *Обережно поладнала* [мати] *подушку, зняла пір'їнку з голови і тихо, щоб не розбудити його* [Андрія], *вийшла з кімнати* (О. Гуреїв).

2. *що.* Те саме, що **налагодити.** *Ольга буде зо мною,* — *вона так поладнала свої справи, щоб могти виїхати зо мною на довший час* (Леся Українка); — *Це вже факт, коли я кажу. Я з лісничим такі справи поладнаю* (А. Шиян).

ПОЛАДНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Дійти згоди з ким-небудь у чомусь. [Герцик:] *Замкнути друзяку, а доки проспиться, треба поладнатись з полковником* (М. Кропивницький).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **ладна́тися** 2; уладнатися. [Гершко:] *Дасте п'ятдесят карбованців тепер, а як поладнається діло, то ще п'ятдесят* (І. Карпенко-Карий); *Через кілька днів після сварки усе поладналося, а згодом свекруха з невісткою помирилися* (з газ.).

3. Док. до **ладна́тися** 4. *А як зійдемо з дороги — Ліс обступить нас кругом, Ми на поклик ланкового Поладнаємось гуськом* (В. Бичко).

ПО́ЛАЗ, у, *ч., етн.* Кожне із великих свят у Пилипівський піст. *Одним із полазів, крім Різдва та Нового року, є Введення в храм Пресвятої Богородиці* (з навч. літ.); *У народній свідомості Введення нерозривно пов'язане з повір'ями, які відроджуються у пам'яті українців: забороною копати землю від цього свята аж до Благовіщення, вірою в полаз та відповідними прикметами, ворожінням на щасливу долю* (з публіц. літ.).

ПОЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, *док., по чому, на чому, чим і без дод.* Лазити (у 1 знач.) якийсь час. *Виткнулась одна* [бджола] *у віконце, .. полазила, полазила по улику, знялась і полетіла* (Панас Мирний); *Коли я трохи полазив по тих печерах, то мені стало цілком зрозуміло, що всі нори — наслідок роботи дощової води* (А. Кащенко); *Хотілося полазити по деревах, поплавати в річці* (О. Іваненко); *На тих станціях, де потяг затримувався довше, ми вискакували з нього і встигали трохи полазити пероном* (Ю. Андрухович); *Він тут же запропонував старанно обшукати клуб, підняти при потребі дошки з підлоги, полазити на горищі* (А. Кокотюха).

ПОЛА́ЗНИК, а, *ч., етн.* Перший відвідувач оселі, хати на Введення, Різдво чи Новий рік. *Хто того дня* [на Введення] *перший ввійде "до хиж", тот є полазником* (Сл. Б. Грінченка); *На Введення з острахом ждали, хто перший вранці увійде в хату, буде першим полазником* (П. Загребельний); *Оскільки щастя сім'ї упродовж року залежало нібито від полазника, то в ці дні сусіди намагалися не заходити першими до хати* (з публіц. літ.).

ПОЛАКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полакува́ти.** *Різьблений меблевий гарнітур, полакований під колір слонової кістки.., доповнювався книжковою шафою з томиками Мопассана, Генрі, Дікенса...* (Я. Гримайло); *Тут була велика полакована скриня, всуціль поцяткована візерунками, широкі ослони під вікнами, ліжко з горою подушок у вишиваних пошивках, шафа для одягу і розмальована смерічками груба* (Р. Андріяшик); // **полако́вано,** *безос. пред. Чуб йому блищав по обидва боки проділу, немов його було полаковано* (І. Микитенко).

ПОЛА́КОМИТИСЯ, млюся, мишся; *мн.* пола́комляться; *док., розм.* 1. Док. до **ла́комитися.** *Запалює* [Остап] *одну цигарку, потім другу — адже цілу зміну не палив, треба полакомитись досхочу* (М. Ю. Тарновський); — *Полакомивсь я на проценти, продав Корови, дав грошей три сотки* (І. Франко); *У нього не було ні зломаного шага за душею, ні куска хліба, а на його одежину ніхто не полакомиться* (А. Чайковський); *А тепер, скарав би його Бог, полакомився на багацькі скрині!* (Ирина Вільде); *Вона й була так болісно залюблена в Тишкевича саме через той свій жіночий жаль до нього, такого безталанного й жалюгідного зі своєю жінкою, на ґрунт якої в двадцять гектарів він полакомився* (М. Малиновська).

2. *на кого і без дод., рідко.* Те саме, що **захопи́тися** 3. *Не знаю вже, як вам сказати — чи молода вона була, ся ковалиха, чи стара; але здається — молода й гарна: інакше не полакомився б король* (О. Маковей); *Кожна з них* [сестер] *досить приваблива для того, щоб задурманити чоловіка .. Навіть Слава з своїми монгольськими вилицями і широким ротом знайде дурня, який полакомиться на неї* (Ірина Вільде).

ПОЛАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **лакува́ти** 1. *Після того, як глиняний глечик висох, майстер його розписав, знову просушив, а вже потім полакував* (з газ.).

ПОЛА́МАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полама́ти.** *Море шаліє, прибій стугонить, бетон, поламаний штормами, лежить всюди навалом* (О. Гончар); *Я знав різні трави і коріння, що допомагають при слабуванні, умів управити вивих чи до ладу скласти поламані кістки* (В. Малик); *Я не знаю, що з цього вийде. Графік, у всякому разі, вже поламаний* (Г. Коцюба); *Думає* [Корній] *сумні свої думи, що вже забраний він та завданий, що вже його воля парубоцька поламана* (Леся Українка); * Образно. — *Не те мені шкода, що три полки одпало, а те, що честь, правда поламана* (П. Куліш); // **пола́мано,** *безос. пред. Стола було поламано, стільці розкидано по кімнаті* (Ю. Яновський); *У хаті був такий розгардіяш, так усе розметано, поламано, постіль збурена, одежа розкидана, що Надійка зразу і не помітила вибитого вікна* (К. Гриб).

2. *у знач. прикм.* Який поламався, зіпсувався. *Сухі, поламані очерети ворушилися, наче живі* (Ю. Мушкетик); *На дверях висів засув з поламаним замком* (Л. Смілянський); *Гомін улігся. Поламані весла було викинуто* (В. Малик); *Я не повірив власним очам. Барометр показував шістсот тридцять. Очевидно, поламаний* (П. Загребельний).

3. *у знач. прикм.* З нерівностями в багатьох місцях. *За лісом ще йдуть такі самі поламані гори, але вже зовсім голі* (І. Нечуй-Левицький); *Бурдик побачив, яке воно все гостре і нестерпно прекрасне. І обриси лісу, й поламаний ніс Заремби, і запахи деревію* (В. Діброва); * Образно. *Життя позаду. І не рівне, не пряме, як санаторний коридор, а поламане, кривулясте, мов захаращене буреломом узлісся* (Л. Дмитерко).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **поби́тий (пола́маний)** *див.* **поби́тий.**

ПОЛА́МАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пола́маний.** *Поламаність трипільських фігурок можна пояснити уявленнями стародавніх землеробів, пов'язаними з ідеєю вмирання та воскресіння божества, як одного з проявів головного ранньоземлеробського культу — культу родючості* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛАМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Док. до **лама́ти** 1; згинаючи або б'ючи з силою, розділити щось на частини або відділити частини чого-небудь. *Ухопив* [писар] *тую хворостину, поламав, потрощив її на шматочки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чайка так розхвилювався думками, що пів коробки сірників поламав, а цигарки не запалив* (Д. Бузько); *Гілля на деревах поламала* [буря], *поколошматила, чимало сосон з корінням повивертала* (В. Чухліб); *Ось гухнуло хвірткою, і паркан ходором пішов. — Я так і знав — поламають паркан* (Ю. Винничук); // Зламати все або багато чого-небудь. *Йому хотілося враз ревнути дико, скажено, схопитись і потрощити все! — поламати стільці, побити на цурки люстра, порозкидати фаготи й гобої, поперекидати столи...* (І. Багряний); // Зруйнувати, ліквідувати що-небудь. *Старі ворота поламав Чіпка, а приробив дощані* (Панас Мирний); *Нашу хату давно поламали* (В. Сосюра); // Порушити частково або повністю цілість кістки, кісток; зламати. *Не чули, що й забилися, хоч гупнувся кожен здорово. Але були цілі, нічого не поламали собі* (Б. Грінченко); *Мишка забрала швидка допомога. Хлопчик поламав ногу* (Д. Ткач); — *Високий у вас ґанок. Легко можна ребра поламати...* (Олекса Ізарський); — *Не рипайся. Бо тобі обидві руки поламаю...* (Ю. Логвин).

2. Док. до **лама́ти** 2; ламаючи, зробити непридатним для використання; зіпсувати, пошкодити. — *Ой, паничу, помаленьку злазьте, бо воза поламаєте!* — *сказав погонич* (І. Нечуй-Левицький); — *Уроків я й по музиці не люблю, я поламав скрипку, і мене вигнали з музгуртка* (О. Іваненко); *Лелеки, мені казали, так вони, коли їм поламають гніздо, приносять у дзьобах жарину* (В. Близнець); *Заревіли злякані воли, повернули на козацький табір, поламали вози й багатьох потоптали* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

3. *перен.* Док. до **лама́ти** 3; рішуче відкинути, зруйнувати що-небудь традиційне, усталене, заплановане і т. ін. *Вона відчувала, що відповідає за життя цього хлопчика, бо поламала йому спокійне, звичайне, впорядковане життя, і зараз їй хотілося все зробити, щоб він був щасливий* (О. Іваненко); *І раптом цей божевільний солдат! .. Поламав усі плани, переплутав, примусив усіх підкорятися його залізній силі* (П. Загребельний); *Люди її типу перед тим, як круто поламати свій життєвий шлях, повинні обов'язково висповідатися перед кимось вартим довіри* (М. Дашкієв); — *А як же з ними* [товаришами] *розв'язатись?.. присягу поламати? Од такої думки знову обхопить його* [Чіпку] *сум* (Панас Мирний); — *Мені здається, що я стану або другою зовсім людиною, або поламаю віру...* (І. Нечуй-Левицький); *Я взяв телефонну рурку .. Вирішив поламати свою обітницю — не користуватися редакційним службовим апаратом у власних цілях* (О. Шугай).

4. *перен.* Порушити порядок розташування. *Задні натиснули на передніх. Поламали ряди* (Я. Качура).

5. Ламати (у 1 знач.) якийсь час. — *А я поки що за Любу поламаю кукурудзу, бо ламатиме вона тут до ранку, а норми не виконає!..* (П. Автомонов).

(1) Бода́й тобі ру́ки й но́ги полама́ло!, *безос.* — уживається як лайка. — *Куди ти тютюн ламаєш, бодай тобі руки і ноги поламало!* (О. Довженко).

◊ **Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти** *і т. ін.)* **хребе́т** *див.* **лама́ти; Лама́ти / злама́ти (полама́ти, облама́ти** *і т. ін.)* **зу́би** *див.* **лама́ти; Лама́ти / злама́ти (полама́ти) [собі] язи́к (язика́)** *див.* **лама́ти; Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти** *і т. ін.)* **пу́та** *див.* **лама́ти; Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во** *див.* **лама́ти; (2) Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́)** — сильно побити кого-небудь. *Всі з його* [нього] *сміються, діти дражнять, а він* [Хомка] *їм свариться кістки переломити* (Панас Мирний); *Всі обурювались вчинком невідомого, шофери нахвалялись ребра поламати* (О. Гончар); *Ще й досі топче землю Інокентій Гамалія, на старість бороду викохав, як просяний віник, а замолоду парубкам ребра ламав* (Григорій Тютюнник).

ПОЛАМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **лама́тися** 1; розпастися на частини; розколотися. *Гвіздки ті давно вже поіржавіли, а як Левантина натисла на вікно з одного боку, то вони поламалися, і вікно зараз же почало випиратися з луток* (Б. Грінченко); *Кілька років назад була в нас здоровенна ожеледа. Ліси, садки поламались, погнулись* (М. Коцюбинський); — *А ви поспішайте, бо не до зими — до весни йдеться. Поламається крига, тоді навпростець не проїдеш* (А. Шиян); *Скинув* [гетьман] *шапку, стиснув її в жмені, аж поламалися пера, і довгий вус пересікся в зубах* (Р. Іваничук).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **лама́тися** 2; стати непридатним для користування, зруйнуватися, зіпсуватися; зламатися. *Воли поздихали, Вози поламались, З батіжками чумаченьки Додому верталиcь* (Т. Шевченко); — *Оце ж я й прийшла до вас заступа попросити, бо в нашому держак поламався* (І. Кирій); — *Поламався міст .. — Де там поламався! — заперечували інші. — Поглянь лишень, він і тепер цілісінький. Просто його забули звести* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *тільки 3 ос., перен.* Док. до **лама́тися** 3; порушитися, змінитися (про щось традиційне, звичне, усталене). *Все життя, починаючи з дитинства, він дотримувався суворого режиму і ніколи не реагував на жіночі примхи. І ось тепер поламалося все* (М. Дашкієв); *Спочатку секретарка .. впускала до приймальної не більше трьох чоловік, доповідала начальству, але далі якось так сталося, що порядок поламався* (М. Ю. Тарновський).

4. *перен., розм.* Ламатися (у 8 знач.) якийсь час. *Директор цукрового заводу, знаючи, які руки у котельника, поламавшись, таки прийняв його на завод* (М. Стельмах); *Я швидко заспокоююся, бо добре знаю кокетливу вдачу Мишки. Спершу поламається трохи, ніби покаже, яка вона крута, що без неї нічого не відбувається і що все їй відомо, а потім сама все викладе, все як є* (А. Дністровий).

5. *розм.* Зазнати пошкодження, виходу з ладу якогось реманенту, засобів пересування і т. ін. *Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся* (Номис).

ПОЛА́МКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **поло́мка.** — *Що, аварія? — Ні, — сказала Малинка, — всього лише невеличка поламка* (Н. Бічуя).

ПОЛА́МЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пола́маний.** *Поламлені карнизи, побиті вікна, пошпугована мазка, облуплені стовпи — все виглядало непривітним та страшним* (Панас Мирний); *Міцно спала на поламленому кріслі прачка Явдоха* (С. Васильченко).

ПОЛА́ПАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **ла́пати** 1. *Вона* [Кайдашиха] *полапала рукою тім'я — високий очіпок поламався й увігнувся* (І. Нечуй-Левицький); *Я полапав пістоля, оглянув рушницю і ввійшов в гущавину* (Л. Старицька-Черняхівська); *Чомусь не вірилось, що це є він* [Нечипір]. *Хотілось підійти й полапати його* (М. Хвильовий); — *Я полапав кишені, але кисет з тютюном залишився коло нової хати* (Р. Андріяшик); *Вилізши на тому боці з води, Соболь полапав роздряпану руку, бо неприємно зуділа й дратувала його* (І. Білик).

2. Лапати (у 1 знач.) якийсь час. *Постояв* [Свирид], *постояв, полапав трохи двері — двері в їх* [них] *славнії — дубовії — та й повернув на греблю* (Марко Вовчок); *Мартин зігнувся і зробив крок у густу темряву. Полапав — і рука намацала перший східець* (К. Гриб).

ПОЛА́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *за що і без дод., розм.* Док. до **ла́патися.** *Сергій полапався за чоло. Ні, таки пропасниця тут ні до чого* (І. Білик).

(1) Пола́патися за ру́ки — взяти один одного за руки. *Як танець скінчився, то самі старі ґазди полапалися за руки і затягли хриплими голосами своєї* (Мирослав Ірчан).

ПО́ЛАПКИ, *присл., розм.* 1. Те саме, що **навпо́мацки.** *Онися встала, полапки знайшла в скрині стару чоловікову сорочку* (І. Нечуй-Левицький); *Я виніс із хати скибку хліба, нарвав у садку полапки, до зірок, жовтих слив* (С. Васильченко); *Жаль було Барбари .. Як вона полапки здіймається сходами до своєї спальні, як вона ридає в подушку* (Олекса Ізарський).

2. *перен.* Не знаючи певних обставин, не маючи якихось навичок, умінь і т. ін.; інтуїтивно. *Батько був людина чула, чутка на розум і полапки якось виховував нас не згірше за гарного педагога* (С. Васильченко); *Він знав, що рука смерти не раз перед такою силою охлявала і безсило опадала. Він логіки не шукав, він ішов полапки, інтуїтивно* (Т. Осьмачка).

ПО́ЛАПЦЕМ, *присл., розм.* Те саме, що **по́лапки;** навпомацки. *Дригнеш нехотя ногою об дерево — так на тебе, мов той дощ, і бризнуть груші. От, не встаючи, полапцем намацаєш котру біля себе та й їси* (Є. Гребінка); *Беркути відразу вдарилися вгору, Полапцем полізли равлики у нору* (Я. Щоголів).

ПОЛА́РДИНГ, ПОЛЯ́РДИНГ, у, *ч., сад.* Метод підрізання дерев для надання їм певної висоти та форми крони. *Поляpдинг поширений у ландшафтному дизайні, адже завдяки цьому методу можна сформувати нову крону навіть зрілого дерева* (з навч. літ.); *Завдяки полардингу можна одночасно омолодити дерево, отримати з нього гарний врожай, запобігти розвитку інфекційних хвороб та вивільнити місце для інших рослин* (із журн.).

ПОЛАРО́ЇД *див.* **поляро́їд.**

ПОЛАРО́ЇДНИЙ *див.* **поляро́їдний.**

ПОЛА́СИТИСЯ, а́шуся, а́сишся, *док., розм.* 1. *на кого — що.* Док. до **ла́ситися** 1. [О л ь г а:] *А Степан скаже: Ольга, котру я з вогню на своїх руках виніс, поласилась на багатство і запродала своє серце й душу...* (М. Кропивницький); *Знали люди, що, поласившись на зайвий невід риби.., залишаться вони без хліба, і йшли додому* (З. Тулуб); *Перевертав* [Григорій] *подумки роки, ніби скиби давно неораної толоки, а не міг пригадати, щоб колись поласився на чуже* (В. Дрозд); // Зацікавитися кимсь, виявивши бажання одружитися, увійти в близькі стосунки з ким-небудь. *Зрадила ж Хому його любка, дівчина, до якої ходив він. Чи на гроші поласилась, чи так налякали її* (В. Винниченко); — *А Явдошка та Софійка зовсім дурепи. Ані посагу, ані краси. Мріють про старшин. І який старшина поласиться на такі пики* (З. Тулуб).

2. *чим.* Те саме, що **пола́сува́ти.** *Ми знову ганяли горобців* [від проса] *вдвох, а іноді і втрьох: Галька теж захотіла поласитися оселедцем і цим заробити хоч маленький шматочок* (П. Панч).

ПОЛАСКАВІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати ласкавішим. *Пишу по довгій перерві. Та не поспішайте з присудом. Збагніть причину, що примусила мовчати, і поласкавішайте* (Я. Качура).

ПОЛА́СТИТИСЯ, а́щуся, а́стишся, **ПОЛА́ЩИТИСЯ,** щуся, щишся, *док., до кого і без дод.* 1. Ластитися, лащитися якийсь час. *Собачка полащилась трохи й побігла далі* (С. Васильченко); *Султанчик перебрався до мене й поліз під руку поластитись, щоби тоді, як я його приголублю, лизнути в щоку і потім гавкати всю ніч, коли треба й не треба!..* (М. Вінграновський).

2. *перен., зневажл.* Док. до **ла́щитися** 3; підлеститися. *Поластитися до батьків; Полащитися до керівництва.*

ПОЛА́СУВА́ТИ, а́сую, а́суєш, *чим і без дод.* Док. до **ла́сува́ти.** — *Здоровенька була, Лисичко! Поласуй з нами, молодичко! А виноград же то який! У вашому гаю не виросте такий!..* (Л. Глібов); — *На тобі, малий Жменяче, поласуй, — сказав Дувид, виймаючи з кишені яблуко* (М. Томчаній); *Хто б не хотів поласувати ягодами, але ж не личить хлопцеві брати їх у дівчинки, і я байдуже кажу: — Ні, не хочу* (М. Стельмах); *Пастися нема де. І вожак вирішив наблизитися до людських осель, де можна поласувати сіном з копиць* (О. Бердник); *Деколи я дозволяю собі поласувати улюбленою, але позбавленою користі стравою* (Г. Вдовиченко).

ПОЛА́СУВА́ТИСЯ, а́су́юся, а́су́єшся, *док., розм.* 1. *на кого — що.* Те саме, що **пола́ситися.** *Лице його відразу стає непривітне й похмуре, наче він боїться, що хтось може поласуватися на той пиріжок* (А. Дімаров); *Постоялець чоловік слабий, миршавий, от і поласувався на розкохану та дорідну жінку* (Григорій Тютюнник).

2. *чим і без дод.* Те саме, що **пола́сува́ти.** — *А присунь лишень, Меласю, отой кошик, нехай і я поласуюсь трохи,* — *просив Мишук* (І. Нечуй-Левицький); *Лише сніданок у нас був святковий — молочний гарбуз, яким ми поласувалися вперше за свою подорож* (І. Волошин).

ПОЛАТА́ЙКО, а, *ч., заст., рідко.* Той, хто лагодить взуття; швець. *Один швець, полатайко, що черевички латав, чоботи — усяке старе дрантя, ішов та й ту косицю увидів* (з казки).

ПОЛА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полата́ти.** *Нур засунув руку в .. полатаний парусиною Голдин кошик, помацав: що там* (Д. Ткач); *На ньому* [батькові] *полатаний мундир, чоботи руді із такою кількістю латок та набійок, що гупають навіть на піску* (Валерій Шевчук); *Він насунув капелюха, надів старе полатане пальто й вийшов, замкнувши за собою двері* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Зокола хата обмазана, хоч рудою глиною, та все ж рівненько; зверху полатана* (Панас Мирний); [Б а т у р а:] *Я шукав тебе, відповіли — безвісти пропав.* [В і т р о в и й:] *Живу. Правда, дуже полатаний, але живу* (О. Корнійчук); // **пола́тано,** *безос. пред.* — *Та в мене вишитий рукав Полатано сім раз...* (А. Малишко).

ПОЛАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **лата́ти**[1]. *Купила полотна, пошила йому сорочки, полатала йому одежу, причепурила його. Боже мій, як я любила його!* (І. Нечуй-Левицький); *Вої добре перевірили щогли й реї, полатали старі кропив'яні вітрила, пошили нові* (С. Скляренко); *Як же славно, що дід Пацюк полатав ще до Покрови свої старі чоботи* (Ю. Логвин); *Пошив Макар майже кожну хату в селі, полатав старі стріхи на всіх будинках та й сам ще більше постарівся: посивів, поморщився, згорбатів...* (Т. Бордуляк); *Середина мосту зруйнована .. Полатати такий міст — день праці* (М. Андрусяк).

2. *кого, що, перен., розм.* Зробити хірургічну операцію. — *Раз Людмила Олексіївна тебе полатала, як новенький будеш. Нога буде, як з вітрини* (А. Хижняк).

◊ **Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́)** *див.* **лата́ти**[1]; **(1) Полата́ти злидні (убо́гість, убо́жество** *і т. ін.)* — налагодити чиї-небудь фінансові справи. *Що генеральша придбала, те й уплило за дочками. Треба, значить, знову складати, своє убожество полатати* (Панас Мирний); **(2) Полата́ти ли́тки** *кому, жарт.* — покусати (про собак). [П р о к і п С в и р и д о в и ч:] *Піймай, Химко, собаку та прив'яжи на ланцюг, щоб часом не кинулась на кого та не полатала литок* (М. Старицький); [С т а р ш и н а:] *А клятий рябий пес трохи литок не полатав начальникові* (М. Кропивницький); **(3) Полата́ти (облата́ти) / лата́ти бо́ки** *(рідко* **ре́бра)** *кому:* а) *(перев. чим і без дод.)* сильно побити кого-небудь. *Мене виганяють, києм боки облатають* (Сл. Б. Грінченка); — *Козацтво тепер стоятиме усі в одно; полатають нам боки, та з тим і додому вернемось* (П. Куліш); — *Як побачу тебе ще раз коло Василини, то так полатаю тобі ребра оцими кулаками, що ти й додому не дійдеш* (І. Нечуй-Левицький); *Люди змушені були відв'язувати на ніч своїх псів, й одного разу ті добряче полатали лисові боки* (Г. Пагутяк); б) покарати кого-небудь. *Тепер мені погуляти, заки мені споки* [спокій]. *Та й заки мі* [мені] *лиха доля не латає боки* (з коломийки); **(4) Полата́ти штани́ (жупа́н, капта́н** *і т. ін.) кому:* а) покусати кого-небудь (про собак). *Повертався парубок від дівки пізно, собаки напали і штани полатали* (з переказу); б) сильно побити кого-небудь. — *Чуєш, корчмарю, опришки чекають. Як маєш гроші, то давай сюди, бо відберуть та ще й каптан тобі полатають* (з казки).

ПО-ЛАТВІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-латві́йському.** *Солодкий овочевий пиріг подали по-латвійськи — зі склянкою холодного молока* (із журн.).

ПО-ЛАТВІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як у латвійців, за звичаєм латвійців. *Для приготування пирога по-латвійському потрібен ревінь для начинки* (з газ.).

ПО-ЛАТИ́НІ, *присл.* Латинською мовою; по-латинському, латиною. [Д е в і:] *Читаю напис, та по-латині трудно розібрать* (Леся Українка); *Він з нею вільно розмовля І по-французьки, й по-латині, Він знає, де яка земля, Як там живуть чужі народи* (В. Сосюра); *Другий учень прочитав вірш по-латині, а ще один проказав грецькою мовою* (П. Панч); *Моложавий лікар з рум'яним обличчям щось одказав професору по-латині* (Є. Доломан).

ПО-ЛАТИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-лати́нському.** *Старий трохи вгамувався, показав нам старий документ на шляхетство, писаний по-латинськи* (І. Нечуй-Левицький); *По-латинськи балакали бережанські ученики краще, ніж рідною мовою* (Б. Лепкий); *Саладін, його супутники і всі слуги добре знали по-латинськи, тим їм не важко було порозумітись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ЛАТИ́НСЬКІЙ, *присл., заст.* По-латині. — *Я тих вчених не дуже люблю, бо й я сама проста. Балабуха ще присилував би мене говорити по-латинській* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ЛАТИ́НСЬКОМУ, *присл.* Латинською мовою; латиною, по-латині. *Троянське плем'я все засіло Коло книжок, що аж потіло, І по-латинському гуло* (І. Котляревський); — *От ви вчитесь там в академії все по-латинському, все пишете вірші, а чи вчать пак вас там співати на гласи?* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ЛАТИ́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-лати́ському.** *Рецепт сиру по-латиськи передбачає обов'язкове додавання кмину* (із журн.); *Більшість російськомовних жителів Латвії також розмовляють по-латиськи* (з газ.).

ПО-ЛАТИ́СЬКОМУ, *присл.* 1. Як у латишів, за звичаєм латишів. *Ресторан пропонує відвідувачам страви по-латиському: традиційну запіканку з капустою та грибами, курку під сиром, варену картоплю із сиром, біфштекс із цибулевим соусом тощо* (з мови реклами).

2. Латиською мовою. *У будь-якій установі Латвії до Вас обов'язково звернуться по-латиському, рекламні оголошення та вивіски також скрізь національною мовою* (з газ.).

ПОЛАТО́ВАНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **полатува́ти.** *Полатована покрівля.*

ПОЛАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *буд.* Док. до **латува́ти.** *Полатувати дах.*

ПОЛАШТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, рідко.* Док. до **лаштува́ти;** налагодити (у 1, 2 знач.). *Полаштую вози* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛА́ЩИТИСЯ *див.* **пола́ститися.**

ПОЛА́ЯТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* 1. Док. до **ла́яти**[1]. *Дома батько, коли довідався за все, покрутив лиш головою і щось пробурмотів, навіть не полаяв...* (М. Івченко); *На цей раз зацікавило її, за що саме Артем отак полаяв Павлушу, отак уразив його й образив* (А. Головко); *У розмовах ввічливий* [Хома] *і не лихослов. Ніколи не скаже: "Чорти б тебе взяли", а як захоче кого полаяти, говорить: "Хай йому тямиться"* (Григорій Тютюнник).

2. Лаяти якийсь час. *Так було тільки часом забуду, де що покладу: пані трохи мене полає та й перестане* (І. Нечуй-Левицький); *Зранку ж бабуся Катя побурчить, бабуся Леся полає, та й усе. Одразу ж і до столу покличуть, снідати...* (І. Андрусяк).

ПОЛА́ЯТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *з ким, між ким і без дод.* Док. до **ла́ятися.** *Полаялись за масляні вишкварки* (Номис); *— Хведір полаявся з матір'ю і оженивсь на дочці нашого сусіди* (О. Стороженко); *Тетяна Ничипорівна марно шукала достатньої причіпки, щоб полаятись з сусідкою* (В. Підмогильний); *Знов обійшов* [Саїд Алі] *установи, де слід і полаявся в міру...* (Іван Ле); *— Тато вчора прибігли із сінокосу, сердиті, люті, із вашими полаялися, чи що* (Григорій Тютюнник); *Ганна сторопіла, бо ще не бачила свого чоловіка таким несамовитим. Видно, полаявся з кимось* (М. Ю. Тарновський).

2. Лаятися якийсь час. *Посердився старий, полаявся та нічого не вдієш, — прийняв* [дочку] *з зятем до себе* (Панас Мирний); *Часом дівчина переконувала себе, що нічого страшного не буде, полається пані графиня, погримає, може, й заміриться ціпком, але ж не з'їсть її...* (О. Донченко).

ПО́ЛБА, и, *ж.* Особливий різновид пшениці з ламким колосом; двозернянка. *Я голодний: треба щось з'їсти; а яким буде хліб — із полби чи з пшениці — для природи це байдуже: вона домагається, щоб шлунок наповнили, а не щоб йому догоджали* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Хай покрасуються* [коні] *тут: навколо ти маєш рівнини Широкополі, росте ситнику й конюшини багато, Полби й пшениці та білого з буйним колоссям ячменю* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Полба характеризується швидким визріванням, непримхливістю, добре зростає на чорноземах, на глині, під самою тайгою і на торф'яниках* (з навч. літ.).

ПО́ЛБЯНИЙ, а, е. Прикм. до **по́лба.** *Полбяне зерно містить 17–23 % білка, 38–40 % сирої клейковини, завдяки чому є унікальним дієтичним продуктом для людей із алергією на глютен* (з навч. літ.); // Вигот. із полби. *Хліб із полбяного борошна містить цінні білки та вуглеводи, тому швидко тамує голод і допомагає відновити енергетичний баланс* (з навч. літ.).

ПО́ЛЕ, я, *с.* 1. Безліса рівнина, рівний великий простір. *Ішов я полями чистими та широкими — далі набрів діброву густу та красну* (Марко Вовчок); *Раїса рада була, коли Тася часом з самого ранку забігала до неї й тягла її в ліс або в поле* (М. Коцюбинський); *Небо над землею, повне пташок, таке прозоре й високе, що жодним вудлищем з найвищої тополі ніхто не досяг би, і поле на землі з пшеницями та житами саме у красуванні* (Т. Осьмачка); *Горбки та пагорбки скінчилися, і на всі боки послалися поля* (Ю. Смолич); *Ліс мінявся лугом, луг яром, яр полем* (У. Самчук); // *перен.* Великі простори снігу, льоду і т. ін. *Знову кришталево-прозорі шпичаки, мерехтіння райдужних барв в торосах, одноманітні снігові поля* (О. Бердник); // Ділянка землі, яку використовують під посіви. *З весни Іван щодня в полі — то оре, то засіває ярину* (Панас Мирний); *Жита шумлять на нашім полі* (В. Сосюра); *— Чи є на світі ще такі поля, такі пшениці, сади, таке небо?* (О. Довженко); *Весна сорок першого видалася доброзичливою, врожайною: стіною стояли на українських полях жита, пшениці, буйно зацвіли сади й зав'язалися на плід* (О. Бердник); * У порівн. *Усе море скрізь чорніло, ніби пооране поле, і тільки блищало широким кружалом ясне плесо проти самого місяця* (І. Нечуй-Левицький).

2. Значна площа чи ділянка землі, спеціально відведена під що-небудь. *Волхв Барбара обстоює за українцями свій шлях, бо вони посідають землі, в яких знаходяться головні поля поховань найдавніших арійських князів* (В. Рубан); *Поле меліорації певний час не займають жодною культурою, бо потрібно спланувати поверхню, вимити зайві солі з ґрунту, внести вапно тощо* (з навч. літ.); // Спеціально обладнаний майданчик, признач. для спортивних ігор, змагань, посадки літаків і т. ін. *Читання газети відбувалося прилюдно, на футбольному полі* (Ю. Смолич); *На величезному полі аеродрому було небагато літаків і зовсім мало людей* (Л. Первомайський); *Я активно захищаю спортивну честь нашого радгоспу, виходячи в бутсах на поле стадіону* (О. Гончар).

3. Простір, у межах якого відбувається якась дія або який знаходиться в межах якоїсь дії. [Ярослав:] *Клянусь, що там на полі бою, Де я сьогодні ворога побив, Я дивний храм воздвигну і построю В ім'я Софії* (І. Кочерга); *Мапа показувала чудесні візерунки ярів, прекрасні поля для кінних атак і навіть лісок для засідки* (Ю. Яновський); *Сірко зі слобожанами пішов на поклик тієї булави* [Богдана Хмельницького]. *За її помахом відчайно кидався в найжорстокіші січі й останнім відступав з ратного поля після невдачі* (Д. Міщенко); *Крук, який сидів праворуч, у кліп ока скотився крутосхилом униз і пропав із поля обстрілу в ярузі* (М. Андрусяк); // *спец.* Простір, у межах якого виявляється дія якихось сил. *Навколо кожного тіла існує так зване поле сил тяжіння* (з наук.-попул. літ.); // Простір, у межах якого здійснюється вплив кого- або чого-небудь. *Вороги тушувались, задкували, перетворюючись на поклонників її* [Людці] *вроди, розуму, молодості. Але варто їм було вийти з поля впливу відунських чар, як вони знову перекидались, наче у вовкулаків, у лютих ворогів* (Г. Тарасюк).

4. *перен.* Можливість, умова для чого-небудь. *Мені дуже весело, що такий мені тепер клопіт великий, таке, мовляв, поле передо мною — і женитись, і на дяка стати* (Марко Вовчок); // Грунт, основа якоїсь діяльності. *Звістка про скасування "Життя і слова" була мені сумна не тільки з загальних, але й з особистих причин: зникало поле для моєї праці!* (Леся Українка); *Спритні ділки, комерсанти знаходили тут широке поле для шахрайства* (І. Пільгук).

5. *перен.* Сфера діяльності. *Хочу оселитися в Києві. Буду працювати на полі культури* (В. Самійленко); *Заслуги Франка на полі науки такі значні, що Петербурзька і Празька Академії наук обрали його своїм членом* (М. Коцюбинський); *Сьогодні моє свято. Найбільше в моєму житті. 55 років скромної праці на літературному полі* (О. Кобилянська); *Поле нашої літератури широке, проте не густо поки що розоране, не засіяне, терпляче чекає воно свого ратая, і хто зна, коли діждеться* (Б. Левін); // Сфера використання певної норми, закону, принципу і т. ін. *Маастрихтський договір розширив поле застосування голосування кваліфікованою більшістю в Раді міністрів ЄС* (з наук.-попул. літ.).

6. Основа, на яку нанесено узор, зображення, напис і т. ін.; фон, тло. *Намітка світилась, і через неї було видно високий очіпок з червоними лапатими квітками на жовтогарячому полі* (І. Нечуй-Левицький); *Тоненькі рученята і гнучка дитяча шийка вирізнялись, мов алебастрові, на темному полі фотографії* (Леся Українка); *Навстріч йому з величезного, на всю стіну, блакитного поля плаката летіла голубка Пабло Пікассо* (Н. Рибак).

7. *перев. мн.* Смужка уздовж краю аркуша паперу, яка залишається чистою при писанні або друкуванні; береги (у 4 знач.). *В одному місці Колінз недбалим рухом зробив на аркуші якусь позначку вічним пером на полі сторінки* (Н. Рибак); *Розглядаю закладки, які вона полишала в книжці, позначки олівцем на полях жовтих, цупких сторінок, кумедним високим, тонким почерком записи англійських слів зі знаками запитання, різні уточнення* (А. Дністровий).

8. *перев. мн.* Відігнуті краї капелюха, бриля і т. ін.; криси. *Поля широкого капелюха затуляють її обличчя* (Любко Дереш); *Навесні, восени і взимку Юліан Йосипович ходить у довгому чорному пальті й капелюсі з широкими полями, носить довгі, майже козацькі вуса* (Н. Сняданко).

9. *геол.* Родовище корисних копалин або частина такого родовища, відведена для розроблення. *Рудне поле є сукупністю територіально зближених рудних родовищ, об'єднаних спільністю походження та єдністю геологічної структури* (з наук.-попул. літ.).

10. *фіз.* Особлива форма матерії, що здійснює взаємодію між частинками речовини або віддаленими одне від одного макроскопічними тілами. *Щоб зрозуміти, як саме електричне поле впливає на перебіг дисоціації молекулярного кисню, треба визначити зміну швидкості реакції під дією електричного поля* (з наук. літ.); *Якщо лижник за допомогою підйомника піднімається на вершину гори, то його потенціальна енергія в полі гравітації Землі збільшується* (О. Бердник).

11. *мат.* Алгебрична структура, для якої визначено дві пари бінарних операцій — додавання/віднімання та множення/ділення, що задовольняють умови, подібні до властивостей арифметичних операцій над раціональними, дійсними або комплексними числами. *Поняття поля неявно застосовувалось Н. Абелем і Е. Галуа для дослідження розв'язків алгебраїчних рівнянь 5-го та вищих степенів* (з наук.-попул. літ.).

12. *інформ.* Атрибут бази даних, який містить інформацію про якийсь один аспект даних, наприклад імена або адреси електронної пошти. *Транспортування отриманих даних супроводжується зміною системи кодування та встановленням відповідностей між елементами вихідного потоку й полями бази даних* (з наук. літ.).

Грім би мене́ вда́рив <Хай мене́ грім [се́ред чи́стого по́ля] вда́рить> *див.* **грім; (1) Єлисе́йські поля́** *(з великої літери)* — у грецькій міфології — частина потойбічного світу, де перебувають душі блаженних і праведників. *Душі блаженних і праведників перебувають на Єлисейських полях, у країні вічної весни, де немає хвороб, страждань, де панує вічний мир* (з наук.-попул. літ.); *Менелай, один із головних героїв гомерівського епосу, після смерті потрапив на Єлисейські поля* (з навч. літ.); **(2) По́ле че́сті,** *заст.* — поле битви; військове поприще. *Чому втекти не смію з поля честі або на власний меч грудьми упасти?* (Леся Українка); **(3) Поля́ зро́шення** — земельні ділянки, зайняті під сільськогосподарські культури та періодично зрошувані стічними водами. *Дослідження мікробіологічних процесів у болотах, заболочених ґрунтах, на полях зрошення, сміттєзвалищах, в очисних спорудах дозволяють отримати повну характеристику певної екосистеми* (з навч. літ.); **Попусти́ти місце (по́ле)** *див.* **попуска́ти**[1]**; Цари́ця полів** *див.* **цари́ця.**

△ **(4) Ве́кторне по́ле,** *мат.* — функція, значенням якої є вектор, відображення, яке кожній точці певного простору ставить у відповідність вектор. *Диференційні й інтегральні характеристики векторного поля пов'язані між собою теоремами Остроградського–Гаусса та Стокса* (з наук.-попул. літ.); **(5) Електромагні́тне по́ле,** *фіз.* — особливий вид матерії, за допомогою якої відбувається електромагнітна взаємодія між фізичними тілами. *Електромагнітне поле характеризується напруженістю електричного поля, вектором електричної індукції, вектором магнітної індукції й напруженістю магнітного поля* (з наук. літ.); *Оскільки електромагнітне поле може переміщати заряди й обертати магнітні моменти, воно має потенціальну енергію* (з наук.-попул. літ.); **І́мпульс електромагні́тного по́ля** *див.* **і́мпульс; (6) Калібрува́льне по́ле,** *мат., фіз.* — особливий різновид поля (в 11 знач.), що характеризується калібрувальною симетрією. *Прикладами калібрувальних полів є скалярний та векторний потенціали електромагнітного поля* (з навч. літ.); **Ква́нтова теорія по́ля** *див.* **теорія; (7) Магні́тне по́ле,** *фіз.* — силове поле, яке діє на рухомі електричні заряди та тіла, що мають магнітний момент. *Магнітне поле утворюється, наприклад, у просторі довкола провідника, яким іде струм, або довкола постійного магніту* (з навч. літ.); *Вплив магнітних полів повинен бути дуже непомітний, щоб керівні центри на Третій планеті не могли вловити різниці у напрямі* (В. Владко); *Будь-яке дерево чи квітка поєднані з простором. А в просторі зосереджена вся інформація нашої планети, записана в магнітному полі* (О. Бердник); **(8) Мі́нне по́ле,** *військ.* — місцевість, де закладені міни, а також ділянка моря, озера з мінним загородженням. *Загороджувальна функція мінного поля обумовлена високою ефективністю мін, їх постійною здатністю вражати рухому наземну й плаваючу військову техніку та живу силу противника* (з наук. літ.); *Сапери групами снують по всій висоті .. Позначають мінні поля, прокладають проходи бійцям* (О. Гончар); *Тоді, на мінному полі, йому пощастило. Бо якби міна розірвалася під ним чи поряд, то рознесло б і його на шматки* (В. Лис); **(9) Операці́йне по́ле,** *вет., мед.* — ділянка тіла, на якій робиться операція. *Пухлина була далеко більшою, аніж передбачалося, тому довелося додатково поширити операційне поле* (М. Дашкієв); *Марина тим часом готувала операційне поле, — промила, змастила йодом* (Микита Чернявський); **(10) Семанти́чне по́ле,** *лінгв.* — сукупність лексичних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, що відбиває поняттєву, предметну чи функціональну подібність позначуваних явищ. *Ефективним методом екстракції знань із текстів є метод проблемно-орієнтованих тестових семантичних полів, які взаємодіють із досліджуваним текстом відповідно до розробленої автоматичної процедури* (з наук. літ.); **(11) Скаля́рне по́ле (скаля́рна фу́нкція),** *мат.* — функція, що ставить у відповідність кожній точці деякої області певного простору скаляр. *Скалярними полями описують поля значень фізичних величин, які не залежать від орієнтації системи координат* (з наук.-попул. літ.); *Градієнт скалярного поля залежить лише від самого поля, але не від вибору системи координат* (з навч. літ.); **(12) Страхове́ по́ле,** *фін.* — загальна кількість об'єктів, що можуть бути охоплені тим чи іншим видом страхування. *Суб'єктами страхового поля можуть бути майнові об'єкти, особисте страхування та страхування відповідальності* (з наук.-попул. літ.); *Страхове поле може визначатися в масштабах країни, регіону, області, району, міста чи окремої агентської ділянки* (з навч. літ.); **(13) Те́нзорне по́ле,** *мат.* — частина простору, кожній точці якої можна поставити у відповідність певне значення. *У кожній точці простору і в кожен момент часу тензори мають свої значення, утворюючи тензорні поля* (з навч. літ.); **(14) Фізи́чне по́ле,** *фіз.* — особлива форма матерії, фізична система з безкінечним числом ступенів свободи. *Взаємодію поля й атомів водню можна характеризувати потенціалом, який визначає енергію атомів водню, що займають певні просторові позиції в конкретному полі відносно деякого еталонного рівня їхньої енергії* (з наук. літ.); *Фізичне поле набуло характеру фізичної реальності зі встановленням скінченності швидкості поширення взаємодії і виникненням класичної електродинаміки й теорії відносності* (з наук. літ.).

◊ **Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру** *див.* **випада́ти; Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру** *див.* **випуска́ти; [3] одного́ по́ля (одно́ї гіллі) я́годи (я́гідки,** *рідше* **я́года)** *див.* **я́года; (15) На по́лі бо́ю** — безпосередньо на місці подій. *Представники засобів масової інформації щодня перебувають на полі бою неоголошеної інформаційної війни* (з публіц. літ.); **На́шого (ва́шого, і́хнього** *і т. ін.)* **по́ля я́года (я́гідка, я́гідки)** *див.* **я́года; (16) По́ле зо́ру:** а) простір, який можна охопити поглядом. *Дуб зникає з поля зору* (І. Багмут); *Я з цікавістю розглядав птаха. Та він змахнув дужими крильми і впав до землі. Я відразу загубив його з поля зору* (А. Хорунжий); *Чоловік у костюмі зарухався теж, я втратив його з поля зору* (С. Андрухович); б) коло інтересів, зацікавлень і т. ін. *Молоді автори, з Коцюбинським та Чернявським на чолі, хтять* [хочуть] *звести українську прозу на нові рейки, взявши в своє поле зору настрої та життя інтелігенції* (М. Зеров); **Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле** *і т. ін.)* *див.* **полива́ти; Трима́ти (держа́ти) в по́лі зо́ру** *див.* **трима́ти; Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі** *див.* **шука́ти; Як били́на (били́нка, били́нонька, били́ночка) в по́лі** *див.* **били́на**[1].

ПО-ЛЕ́В'ЯЧОМУ, *присл.* Як лев, подібно до лева. *Яворина позіхнув широко, по-лев'ячому, і знов упав на канапу* (В. Земляк).

ПОЛЕГЕ́НЬКО *див.* **полеге́ньку.**

ПОЛЕГЕ́НЬКУ, ПОЛЕГЕ́НЬКО, *присл., розм.* Те саме, що **леге́нько.** *У тумані над водою Стара коршма похилилась. Всі поснули. Ночі млою Полегеньку земля вкрилась* (П. Грабовський); *— Моя темна ненько, темне життя наське. Не вчиш жити полегенько, мовити по-панськи* (І. Калинець); *— Полегеньку дзвони, потихеньку, — повчав панотець дзвонаря* (В. Чемерис).

ПОЛЕГЕ́СЕНЬКО *див.* **полеге́сеньку.**

ПОЛЕГЕ́СЕНЬКУ, ПОЛЕГЕ́СЕНЬКО, *присл., розм.* Пестл. до **полеге́ньку, полеге́нько.** *В очах у мене щось ніби полегесеньку свербить, я кулаками протираю очі і солодко-солодко позіхаю* (Остап Вишня); *Пам'ятаю, як ми в монастирі носили воду з джерела і за допомогою лебідки в особливих ємностях полегесенько піднімали її на четвертий поверх* (з мемуарної літ.).

ПОЛЕ́ГКИЙ, а, е. Досить легкий. *Примхливих течій чудні плини мене, полегкі, огортали, в обіймах ніжних несучи, чуття даруючи породичання з бездною* [безоднею] *стихій* (Ю. Іздрик).

ПОЛЕ́ГКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* 1. Зменшення труднощів, послаблення зусиль при виконанні, здійсненні чогось важкого. *— Дві старші* [дочки] *заробляють собі гроші на одежу, а це вже велика полегкість для батька* (І. Нечуй-Левицький); *— Техніка — перше діло, про неї і з центру клопочуться, та й нам від неї полегкість* (Д. Бедзик); *— Ти також ванькою-взводним? — цікавиться Сагайда, оглядаючи Черниша без церемоній. —Давай, давай, буде, врешті, і мені полегкість...* (О. Гончар); *Вирізав ловку ясенову паличку, котру замість ручки приладнав до бамбукової палюги з переламаного старого вудлища; все ж полегкість для бабці по воду йти* (Є. Пашковський).

2. Послаблення вимог до кого-, чого-небудь; поблажливість. *Женись, каже, не бійся нічого, може пан і полегкість для жінки зробе* [зробить] (Панас Мирний); *— Ти йому дай полегкість, а він собі подумає, що се йому так і належиться* (І. Франко); *На перших порах чималою полегкістю для Шевченка була прихильність коменданта фортеці генерал-майора Дмитра Ісаєва, людини інтелігентної та гуманної* (І. Дзюба); // Не дуже суворе ставлення до чиєї-небудь провини, винуватості. *Вона просить суд бути до сина поблажливим, зважити на його молодість і дати йому полегкість* (В. Кучер); // Послаблення в обтяженні якими-небудь установленими законом повинностями. *Пішли переміни і несли утрату за утратами для панів, та невелику полегкість і для кріпаків* (Панас Мирний); *— А якого ж добра ви ждете? — спитав Яким .. — А якого ж добра нам ждати? Чи не буде полегкості на податі, на хліб?* (І. Нечуй-Левицький); *— Я, сину, заборонила дань, встановила погости й дала уроки й устави. Це була полегкість для людей земель* (С. Скляренко).

3. Почуття заспокоєності, звільнення від тривоги, болю і т. ін. *Баба обклала спухлу ногу лопушиною, вже їй не так пекло-трудило, і вона од полегкості тільки задоволено покректувала* (Дніпрова Чайка); *Опинившись у лісі, Максим із полегкістю й радісно зітхнув, неначе виграв приз, поставивши рекорд бігу до призначеної точки одним духом* (І. Багряний); *Відчувала* [Ольга], *що малий* [син] *приніс їй якусь полегкість, крихту заспокоєння* (П. Дорошко); *Вона запитувала про те, що вже давно мучило її, що становило собою нерозв'язну дилему, і, висловивши, відчула полегкість* (М. Дашкієв); *Прощаються вони з почуттям полегкости. Тяжко підтримувати усохлу дружбу* (Д. Гуменна).

ПОЛЕ́ГКО *див.* **поле́гку.**

ПОЛЕГКОВА́ЖИТИ, жу, жиш, *док.* Легковажити якийсь час. *Чи захоче Тоня із ним дружити? Чи тільки так поманить, полегковажить та й майне далі?* (О. Гончар).

ПОЛЕ́ГКУ, ПОЛЕ́ГКО, *присл., розм.* Досить легко. *Скориставшись із паузи, він поспішив вивести даму з кола, полегко зітхнув і оглянув уважніш густі лави люду, що обступив колом середину зали* (М. Івченко); *Ніколи, ні в однім царстві примус та насильство не почувалось одразу всіма — полегку та спроквола починається ця пожежа* (П. Загребельний).

ПОЛЕ́ГЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **полягти́**[1] 2. *Не доходячи до головних воріт, ми спинилися віддати шану полеглим тут чеським патріотам* (Іван Ле); *Непорушно лежать по степу полеглі герої* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **поле́глі,** лих, *мн.* Люди, які загинули в бою. *Розжареними очима шукала* [Марта] *його в списках ранених і полеглих* (Н. Кобринська); *Усе було: і купи цегли, І міни, і колючий дріт. Руда від часу кров полеглих, І у живих — солоний піт* (Л. Дмитерко); *Пізнього вечора поріділі наші сотні, віддавши останню шану полеглим, увійшли до Космача* (М. Андрусяк).

2. *у знач. прикм.* Який поліг (про трав'янисті, злакові рослини). *Мокрина сіла на човні, вхопила весло, одіпхнула ним полеглий очерет* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер він побачив і колеса дивного автомобіля, бо їх уже не закривала полегла трава* (В. Владко); *Будівель не видно. Довкола — гола рівнина у пожухлій, полеглій ковилі* (Є. Доломан); *Цим шляхом давно не їздили. Тут виростала густа трава, а оце крізь полеглий пирій пробилися зелені голки сьоголітньої* (М. Циба).

ПОЛЕ́ГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **поле́глий** 2. *Полеглість хлібів сприяє розвиткові інфекційних хвороб злакових культур* (з навч. літ.).

ПОЛЕ́ГОМ, *присл., діал.* Не кваплячись. *Люде* [люди] *бачили, що він гнав волів. Хазяїн полегом би гнав, а то підтюпцем: відомо, що хапані* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛЕ́ГША, *рідко* **ПОЛЕ́КША,** і, *ж., діал.* Полегкість. *За кілька днів з-під паленого дружно вистрілила м'якенька мурава. І ногам полегша, і пожива для нових розмислів* (М. Дочинець); *— Тяжко народові, я знаю. Та буде своя держава, тоді й полегша прийде, мусить прийти, я це знаю* (Б. Лепкий); *Ох, як болить! Та се лиш хвилю. Вже полекша, знать, настає...* (І. Франко); — *Важливо усвідомити, що ти не шурубчик* [шурупчик] *якийсь там... що ти на цій землі страх як потрібний і важливий, без тебе тут ніяк не обійдуться. Тоді настає полегша* (Р. Федорів).

ПОЛЕ́ГШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **ле́гшати** 1; протилежне п о в а ж ч а т и. *Ганна Іванівна помітила зміну в Каргаті. Рука, яка спиралась на його руку, нараз полегшала* (Ю. Шовкопляс); *Звенигора швидко надів на себе пояс, що значно полегшав, і кинувся навздогін за товаришами* (В. Малик); *Я взяв кульок у руки і лише зараз помітив, що він удвоє полегшав* (А. Дімаров); *Побачивши маски, присвиснув* [Іван] .. *І валіза полегшала спершу на одну, потім і другу маску* (В. Лис); // Стати менш обтяжливим, менш напруженим. *Бадьоріш ставало: якщо те правда, що каже* [Давид], *справи добрі! І можна вірити: от продподаток же полегшав, де на кого й зовсім нема* (А. Головко); *Їй не болітимуть плечі від в'язок і руки від важких навильників; тоді, може, і груди її не колотиме, як полегшає робота* (С. Добровольський); *І все було б гарно, бо й життя таки полегшало, і від онуків забава, та сумнів непомітно, але вперто, мов шашіль дерево, точив душу* (А. Михайленко); // Спростити що-небудь. *Пенкроф мріяв про канали, що полегшать перевезення добутих природних багатств острова, про розробку шахт і каменоломень, про машини для всіляких промислових виробів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *перен.* Зменшитися в силі, в ступені вияву (про явища природи); послабитися. *Удень мороз полегшав, сонічко* [сонечко] *світило ясно, а зо стріхи капало, аж любо* (І. Франко); // *кому і без дод., безос.* Звільнитися від болю, тривоги, неспокою і т. ін. *— Як виплачешся, то воно полегшає. Сльоза змиває горе, меншає його після сльози, — от воно й легшає людині* (Б. Грінченко); *Схлипнув Юрій, а сказати не мав що і не міг, бо хіба полегшає матері, коли він повість, що кохає Гізю* (Р. Іваничук).

◊ **Посвітлі́шало (поле́гшало) на душі́ (на се́рці)** *див.* **посвітлі́шати.**

ПОЛЕ́ГШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поле́гшити.** *Далеко гірше було б, коли б перед українською літературою покладали вимоги полегшені та пільгові, як перед літературою "молодою", недорослою* (М. Зеров); *Полегшений від вершника, він* [кінь] *докладав сил, щоб не відставати* (Іван Ле); // **поле́гшено,** *безос. пред. — Люди розумової праці винайшли трактор. Ти на ньому ореш, радієш, що тобі полегшено працю* (Григорій Тютюнник).

2. *у знач. прикм.* Зменшений у вазі завдяки зміні якісного складу, структури і т. ін. *Полегшений бетон виробляють із додаванням пористих заповнювачів — керамзиту, шламу, пемзи тощо* (з наук.-попул. літ.); *Полегшені будівельні блоки використовують для зменшення навантаження на фундамент та ґрунт* (з навч. літ.).

3. *у знач. прикм.* Який звільнився від болю, тривоги, неспокою і т. ін. *Звіривши матері всі свої жалі, виливши на її могилу тяжку .. нудьгу, Улька верталася додому з полегшеним серцем* (С. Добровольський); // Який виражає полегшення. *З грудей вирвалось мимовільне полегшене й радісне зітхання* (В. Козаченко); *Полегшений стогін глухо вирвався з грудей отамана, він упав пластом на холодний мармур* (Р. Іваничук).

ПОЛЕ́ГШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поле́гшений.** *Усі мобільні додатки характеризуються полегшеністю, сумісністю з різним програмним забезпеченням і доступністю* (з навч. літ.); *— Ви, молодші, вже не спізнали цієї науки, воно мовби й полегкість, та водночас і небажана полегшеність не тільки в знаннях, а й у поведінці, в світосприйманні і світогляді* (П. Загребельний); *Микола ойкнув, наче йому живцем одрізали ногу. І враз на його обличчі з'явилась така непідробна полегшеність, що навіть ми на мить засумнівались: чи не вивихнув він дійсно ногу* (В. Кава).

ПОЛЕ́ГШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **поле́гшити** і **поле́гшитися.** *Беручи нових пожильців, господиня надіялася на те, що прийде полегшення на її руки* (Григорій Тютюнник); *Для полегшення стану Тараса Сошенко згодився намалювати портрет жінки Енгельгардтового управителя — Прехтеля* (О. Іваненко); *Нога не може нормально функціонувати, він мусить терпіти хронічний біль і для полегшення приймати знеболювальне* (А. Кокотюха); *Треба не тільки зменшити площу вітрил, а й навантаження на щогли. Це велике полегшення для судна: що менше воно навантажене вгорі, то краще витримує хитавицю* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОЛЕ́ГШЕНО. Присл. до **поле́гшений** 3. *Близнята .. одразу вискакують з панських хоромів. Аж за залізною огорожею у вуличці полегшено засміялися брати* (М. Стельмах); *Капітан лайнера полегшено знизує плечима. Він досі не може отямитися від пережитого* (Ю. Бедзик); *Отець Василь полегшено глянув на вцілілу церкву і пішов до поранених* (Д. Білий).

◊ **Ві́льно (ле́гко, поле́гшено** *і т. ін.)* **зітхну́ти / зітха́ти** *див.* **зітхну́ти; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **ві́льно (ле́гко, поле́гшено** *і т. ін.)* **зітхну́лося** *див.* **зітхну́тися.**

ПОЛЕ́ГШИТИ *див.* **поле́гшувати.**

ПОЛЕ́ГШИТИСЯ *див.* **поле́гшуватися.**

ПОЛЕ́ГШУВАЛЬНИЙ, а, е. Який полегшує що-небудь. *Кедрову олію використовують для лікування запалених суглобів, при цьому полегшувальний ефект можна відчути лише через декілька годин після нанесення ефірної композиції* (з навч. літ.).

ПОЛЕ́ГШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поле́гшувати** і **поле́гшуватися.** *Полегшування відкашлювання — один із основних і найвідоміших ефектів мати-й-мачухи* (з навч. літ.).

ПОЛЕ́ГШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОЛЕ́ГШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* 1. Робити менш важким, таким, що потребує менших зусиль, легше виконується, здійснюється і т. ін. *Вітер віяв Маркові в спину і полегшував йому ходу* (М. Трублаїні); *Ворожі снаряди оголили місцевість, подзьобали землю. Це і полегшувало пересування і погіршувало* (Ю. Збанацький); *Прибитий дощем пісок полегшував їзду — за якихось п'ятнадцять хвилин ми вже під'їздили до моєї садиби* (М. Руденко); *Щоб полегшити штурм, Головатий відвів запорожців назад і, повернувши турецькі гармати жерлами на фортецю й поставивши ще на березі козацькі гармати з байдаків, зчинив велику пальбу* (А. Кащенко); *Це було типове шосе для машин, щоб полегшити їм підйом, але для пішоходів воно не надавалося аж ніяк* (П. Загребельний).

2. Робити менш обтяжливим (долю, становище, життя і т. ін.). *— За великим рахунком жінці треба не вірші читати, а полегшувати її життя* (П. Загребельний); *Чого тільки не вигадував скромний милий Сошенко, щоб .. хоч трохи полегшити долю Тараса* (О. Іваненко).

3. Зменшувати силу вияву; послаблювати (біль, горе, страждання і т. ін.). *Пані де Реналь поринула в муки ревнощів .. Здивування, яке вона відчула, полегшувало її муки* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Що я міг сказати йому, які слова могли полегшити горе і затамувати біль?* (Ю. Смолич); *Їй захотілось зробити щось дуже хороше для Сергія Боровика, якось полегшити його страждання* (В. Собко); *Ходила* [баба-повитуха] *коло молодої княгині й радила, як поводити себе, аби полегшити болі* (Д. Міщенко).

4. Звільняти від частини вантажу, робити меншим вагою. *А всіх душ нас було в кораблі двісті сімдесят шість. І як наїлись вони, то стали полегшувати корабля* [корабель], *викидаючи збіжжя до моря* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОЛЕ́ГШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОЛЕ́ГШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. Ставати менш важким для виконання, здійснення і т. ін.; легшати. *Навчання полегшується тим, що не бракує наочних прикладів...* (М. Руденко); *Її* [драбини] *нижній кінець прикріпили на майданчику, а верхній прив'язали до дверей. Таким чином спуск значно полегшився* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Ставати менш обтяжливим (про долю, життя і т. ін.). *Великий біль свідомої провини тепер б'є Івану Семеновичу буйним струмнем* [струменем] *до серця. І хто ж може зрозуміти цей біль та співчувати йому? Та, власне, хіба від того що-небудь полегшилося б?* (М. Івченко).

3. Зменшуватися в силі вияву (про біль, тривогу, неспокій і т. ін.). *Після ін'єкції знеболювального біль полегшується вже за кілька хвилин* (з навч. літ.).

4. Звільнятися від частини вантажу, робитися меншим вагою. *Жорсткість і міцність кузова можна забезпечити металом меншої товщини, але посиленої міцності, відтак загальна маса автомобіля полегшується, а його швидкість і маневреність збільшуються* (з наук.-техн. літ.); *Після розвантаження корабель полегшується й рухається значно швидше* (із журн.).

5. *тільки недок.* Пас. до **поле́гшувати.** *Усі труднощі та життєві перешкоди полегшуються допомогою та підтримкою рідних і друзів* (із журн.).

ПОЛЕДАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Ледарювати якийсь час. *Звикла вже* [Ніна] *рано лягати спати. О десятій — у ліжку. Бо вставати теж треба рано. Ото тільки в неділю можна поледарювати допізна* (О. Копиленко); *Він освоювався на інтендантській території, пристосовувався, звикав, приживався. Наїстися, виспатися, вилежатися, поледарювати од пуза — ну, житуха!* (П. Загребельний).

ПОЛЕДАЩІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **ледащі́ти.** *Старі люди завжди говорили, що без роботи людина поледащіє, геть зіпсується* (з газ.).

ПОЛЕДЕНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **леденíти.** *На початку грудня вдарили сильні морози, річка швидко поледеніла* (з газ.); *Коли в кущах майнула постать, я геть поледенів із переляку* (з мемуарної літ.).

ПОЛЕЖА́Й, я, *ч.*, *діал.* Те саме, що **полежа́ка.** *Будуть мені козаки прізвище прикладати, гречкосієм, полежаєм називати* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛЕЖА́КА, и, *ч. і ж.*, *діал.* Ледащо, нероба. *Одна дочка у Івана, та і та полежака* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛЕЖА́ЛИЙ, а, е. 1. *рідко.* Який довго лежав без ужитку; залежаний (у 2 знач.). *Для пишного цвітіння гортензії використовують полежалий перегній, щоб не попекти кореневище рослини* (із журн.); *Плоди лайма зберігаються довше, ніж лимони, і навіть полежалі плоди не втрачають цінних речовин* (з газ.).

2. *у знач. ім.* **полежа́ле,** лого, *с.*, *заст.* Плата за зберігання поштової посилки, багажу, залізничного вантажу і т. ін. понад установлений термін. *Сплатити полежале.*

ПОЛЕ́ЖАТИ, жу, жиш, *док.* 1. Лежати якийсь час. *По обіді отець Харитін любив полежати й навіть книжку почитати* (І. Нечуй-Левицький); *Я роздягнувся, пірнув у прохолодний потік, поплив до мальовничої купки людей, понюхав жовті медові квіти, полежав горілиць на воді, дивлячись у небо* (О. Бердник); *Побудуть діти в школі і похворіють .. Дома полежать і трохи одійдуть* (В. Барка); *Приїхали на другий день Оксенові брати, повезли у Зіньків, у лікарню. Полежав там Оксен два місяці* (Григорій Тютюнник); *Коли запасав* [дід Катеринка] *кору, думав: прибережене на горбі не волочити, прибережене само полежить, ще й прогодує колись* (Є. Гуцало); *Ніхто не піднімав яблук, і вони, трохи полежавши, ставали гниллям* (В. Діброва).

2. Лежати упродовж певного часу, не розвиваючись, не просуваючись далі (про справу, рукопис і т. ін.). *Поему скінчила, але виходить так, що її ще полежати треба* (Леся Українка); *Кожного разу, коли йому доводилося посилати написану поезію до часопису, він вагався. Може, краще хай воно полежить?* (В. Домонтович).

ПОЛЕЗАХИСНИ́Й, а́, е́. Признач. для захисту оброблюваних полів від вітрів. *Кардаша запитували, чи не згодиться він зайняти посаду старшого наукового працівника відділу полезахисного лісонасадження* (С. Журахович); *До екологічної мережі входять ділянки природних ландшафтів, території та об'єкти природно-заповідного фонду, а також курортні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти* (з наук.-попул. літ.); *Збереження полезахисних і ґрунтозахисних зелених насаджень сприяє підвищенню родючості ґрунтів і продуктивності орних земель* (з навч. літ.).

△ **Захисна́ (полезахисна́, лісова́) смýга** *див.* **смýга.**

ПОЛЕ́КША *див.* **поле́гша.**

ПОЛЕЛІ́ЯТИ, і́ю, і́єш, *док.*, *кого, що.* Леліяти (у 1 знач.) якийсь час. *Цей салон краси — чудове, затишне місце, де кожен має можливість попіклуватися про своє здоров'я, полеліяти свою шкіру унікальними процедурами, подбати про вишуканість зачіски та бездоганність манікюру* (з мови реклами).

ПОЛЕМА́РХ, а, *ч.*, *іст.* Командувач міського війська в містах-державах Стародавньої Греції. *Полемарх їх спинив: "Я, — каже, — дарую вам життя, але не волю. Ви, волоцюги, нічиї люди, а тому будете віднині нашими"* (В. Чемерис); *Серед афінських полемархів найвідомішим є Каллімах, чий голос був вирішальним при прийнятті рішення про необхідність Марафонської битви* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛЕМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Лементувати якийсь час. *Жінки трохи ще полементували, поойкали, а тоді Зося зайшла і, наче нічого й не було, поставила на стіл банячок з борщем* (В. Лис).

ПОЛЕМІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.*, *з ким і без дод.* Вести полеміку з ким-небудь. *Саня була жвава, проворна, ворушлива, гостра в словах, любила говорити плавко, швидко, полемізувала часом різко й загонисто* (І. Нечуй-Левицький); *— Ви помиляєтесь: люди, яких ви маєте на увазі, особливо завзято полемізують зі мною* (Л. Смілянський); *Запальність Сашкова росте й росте, він уже, замість Віталія, наче бачить перед собою автора статті, жарко полемізує, ловить його на чомусь, висміює* (О. Гончар).

ПОЛЕ́МІКА, и, *ж.* Суперечка в пресі, на зборах, диспуті і т. ін. під час обговорення яких-небудь питань. *Коли в XVI–XVII віках в Україні знялася була сильна релігійна полеміка з католиками, уніатами та почасти протестантами, тоді в нас глибоко простудійовано й досліджено всі основи канонічного права* (І. Огієнко); *Далекі дні, веселі друзі, огонь полемік і образ...* (В. Сосюра); *Він ніколи не мав таланту до полеміки, обмежувався в гострих розмовах ущипливими зауваженнями* (П. Загребельний).

ПОЛЕМІ́СТ, а, *ч.* Той, хто вправно володіє мистецтвом полеміки або любить полемізувати. *З пізніших письм Герасима Смотрицького бачимо, що він на той час був найгарнішим письменником і полемістом на Україні* (А. Чайковський); *Той, що "казав", був, звичайно, Іван Бриль, найзаядліший полеміст — завжди охочий до суперечки будь з ким, навіть зі самим собою* (Ю. Смолич); — *Тільки подумати, — розпалювався Головацький, і був він такий, як колись — заповзятий полеміст, який ніколи не уникав непоштивих випадів на адресу власть імущих* (Р. Іваничук); *Шевченко продовжив традицію наших полемістів XVI ст., які висунули ідею природного права кожного народу оборонятися збройно проти своїх гнобителів* (Д. Павличко); *Здебільшого полемічний характер мала й тодішня художня література. Як полеміст зажив собі слави Іван Вишенський* (В. Русанівський).

ПОЛЕМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **полеміст.** *Коли після Емського указу 1876 року вкотре було заборонено писати українською мовою, Ольга Петрівна знайшла видавців у Західній Україні, тоді ж відкрився талант палкої полемістки — Олени Пчілки* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛЕМІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **поле́міка.** *Іронічне заперечення, попри свою експресивність і викривальність, є не категоричним, а скоріше полемічним способом заперечення* (з наук. літ.); // Стос. до полеміки. *Як і завжди, Линником володів дух полеміки. Свою кам'яницю-церкву він будував з цілком виразною полемічною метою: протиставити її кам'яниці полтавського земства, яку спорудив Василь Кричевський* (В. Домонтович); *Деякі учасники спору, засуджуючи припущені в цій справі помилки.., у полемічному запалі стали взагалі піддавати сумніву саму ідею степового лісонасадження* (С. Журахович); // Який містить у собі полеміку. *Заздалегідь передбачаючи, що мої погляди викличуть не один докір, не один полемічний відгук, а можливо, що ще хто сунеться й бити, я наперед зрікаюсь всякої полеміки* (Остап Вишня).

ПОЛЕМІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поле́мічний.** *Теологічні праці С. Яворського пронизані ідеями палкого захисту православ'я, протесту проти догматизму католицької церкви, позначені пристрасною полемічністю* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛЕМІ́ЧНО. Присл. до **полемі́чний.** *Микола Євшан належить до критиків пристрасних, полемічно загострених, для яких не існує апріорної істини, установки, під яку треба підганяти літературні факти; істина відкривається в процесі шукання* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛЕ́НДВИЦЯ *див.* **поля́двиця.**

ПО́ЛЕНИЙ, ПО́ЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поло́ти.** — *Від Великодня не прано. Город не полений... В хаті миші, як коні, гасают* [гасають] (Г. Тарасюк); *Худоба не напоєна, грядки не полоті, на фермі треба корови годувати і від телят чистити* (І. Андрусяк).

ПОЛЕ́НТА, и, *ж.* Італійська страва з кукурудзяного борошна. — *А щодо їжі, то там, на півдні* [Італії], *сама полента і олія, — сумно сказав Матушич* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Традиційно поленту готують у мідному казані, борошно всипають в окріп, потім мішають дерев'яною ложкою й варять до загустіння* (з навч. літ.).

ПОЛЕПЕТА́ТИ, печу́, пе́чеш, *док., що і без прям. дод.* Лепетати якийсь час. *На початку заняття учні привіталися з учителем та однокласниками, виконали руханку та полепетали скоромовку* (з газ.); — *Он гуси летять! — закричав півень та й хотів сам за ними полетіти. Але хіба він здатний піднятися так високо та й летіти так далеко!.. Побив крилами, полепетав та й знову злетів на землю* (з казки).

ПОЛЕ́СТИ́ТИ, е́щу́, е́сти́ш, *док.* 1. *кому і без дод.* Док. до **ле́стити.** *Головатий він був, цей доглядач, і тактовний: нікого не образив, навпаки, розумно полестив* (Б. Левін); — *На мій погляд, цей портрет дуже вдалий, і художник ніtrохи не полестив Філіпові* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *кому, чому і без дод.* Ви́кликати почуття задоволення в кого-небудь. *Женя Половинчик користався тут неабияким авторитетом .. І це зовсім несподівано полестило дівчині* (Іван Ле); — *Я слухаю. Уважно слухаю. Вдумуюсь, Ганно Гуріївно. Це її підбадьорило, шанобливе звертання полестило* (О. Гончар); *Я запитав пані, яка з тим собакою прогулювалась, від чого той пес такий гарний? Що він їсть? Пані це полестило* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Завтра ваші старання нарешті оцінять по заслузі, що полестить вашому самолюбству* (із журн.).

ПОЛЕ́СТИ́ТИСЯ, е́щу́ся, е́сти́шся, *док.* 1. Леститися (у 1 знач.) якийсь час. *Кошеня несміливо полестилося, помуркотіло, а вже потім стрибнуло на руки* (з газ.).

2. *на що.* Звабитися на що-небудь. — *Крамарюєш на тисячі, а на п'ять рублів бідної дівчини полестився!* (Панас Мирний); *Проклинав* [Софрон] *сам себе за те, як легкодухо полестився на звабну казку, що у цій клятій Америці золото на землі розкладено* (Н. Рибак).

ПОЛЕТІ́ТИ, ечу́, ети́ш, *док.* 1. Почати летіти (у 1 знач.), пересуваючись у повітрі за допомогою крил (про птахів, комах і т. ін.). *Полетіли* [ворони] *й летячи співали* (Т. Шевченко); *Пташка знялася і полетіла* (Григорій Тютюнник); *Вгору з хурчанням бризнув табунець птахів. Він полетів вище ожереду і знову упав на стерні* (М. Стельмах); // Спрямувати кудись свій політ (про птахів, комах і т. ін.). *Романові здавалось, ніби з клітки випурхнула весела співуча пташка, полетіла десь в гай* (І. Нечуй-Левицький); *Легка бджола за взятком полетить* (М. Рильський); *Осінь. Уже ластівки, журавлі, гуси, лебеді полетіли у вирій, на теплі води, просто в небо* (С. Скляренко).

2. Почати летіти (у 2 знач.), переміщатися в повітрі під дією зовнішнього чинника. *Хтось крикнув: "Букета!" — і цілі пучки квіток полетіли під ноги співачці* (Панас Мирний); *Двері одхилились, в хату полетіло порося й впало серед дівчат* (І. Нечуй-Левицький); *На всі боки полетіли збиті головки будяків* (О. Донченко).

3. Почати летіти (у 3 знач.), переміщатися, пересуватися в просторі (про літаки, ракети і т. ін.). *"Коли прийде час і перші міжпланетні кораблі полетять у простір, тоді будуть потрібні такі пілоти, як Валя", — думав Юрій* (В. Собко); *Літаки полетіли, сито виючи, залишивши по собі купи руїн, чорний нудотний дим* (А. Дімаров).

4. *перен., розм.* Почати летіти (у 5 знач.); стрімко побігти, поїхати і т. ін.; понестися. *Весла опустилися на воду, шлюпка полетіла до естакади* (Ю. Яновський); *Дружинники сіли на коней, чотири чорних вершники, як птахи, полетіли на захід, де ще пломеніла багряна заграва* (С. Скляренко); *Кінь закрутився дзиґою, а потім враз рвонувся вперед і стрілою полетів до нас* (Ю. Збанацький); *Полетів по засніженій дорозі гонець, повіз листа* (Ю. Мушкетик); *Двоє навісних котів стрілою вилетіли з куща кропиви й полетіли, як ракети, чи снаряди, чи сучасні військові літаки* (Валерій Шевчук).

5. *перен.* Почати летіти (у 6 знач.), швидко поширюватися, розповсюджуватися (про чутки, вісті і т. ін.). *Люди зразу підхопили ту чутку — і полетіла вона стрілою від хати до хати, з одного краю села до другого* (Панас Мирний); *Полетіла тими краями вістка: бути біді! Філіпп іде. Зникав люд на дорогах, міста зачиняли брами* (В. Чемерис); // Полинути, рознестися в повітрі (про слова, звуки і т. ін.). *Забриніть* [пісні], *задрижіть, полетіть І пірніть у кришталь блакить* (М. Рильський); *З-під гори полетів дзвінкий одкоханий голос.., що закликав на пообідню молитву* (Іван Ле); // Бути спішно відправленим, відісланим куди-небудь. *Цього вечора в далеку Ольвію полетіла телеграма* (М. Чабанівський).

6. *перен.* Почати летіти (у 7 знач.); швидко проходити, протікати (про час). *Настануть потім дні солодкого щастя, полетять, помчаться безпереривним* [безперервним] *дзвенячим ланцюгом* (Г. Хоткевич).

7. *розм.* Утративши опору, рівновагу, зірвавшись звідкись, відділившись від чого-небудь, упасти, звалитися. *Він поточився до борту і, ловлячи повітря руками, полетів у воду* (Ю. Яновський); *Тікав він до невеличкого ярка, густо порослого деревами .. Тут Чіпчина нога втрапила у ховрашкову нору, і малий покотом полетів по землі* (Д. Білий); // Почати падати; посипатися (про все або багато чого-небудь). *Тихо. Лиш деколи зірветься доспілий овоч і впаде деколи перший зів'ялий листок, полетить із тихим шелестом* (Б. Лепкий); *Вітер війнув — листя з клена жовте, жовтаво-золоте полетіло!* (П. Тичина); *Вдарив грім, і полетіли перші краплі дощу* (З. Тулуб).

8. *перен., розм.* Утратити (місце роботи, посаду і т. ін.). *— Ще одно відро горілки, і о. Артемій полетить з парафії* (І. Нечуй-Левицький); [В і к т о р:] *У нього великі неприємності. Схоже на те, що полетить з роботи* (О. Левада); *— В інстанціях сидять люди темні .. Рискнеш — полетиш з посади* (П. Загребельний).

9. *перен., розм.* Зробитися непридатним; зруйнуватися, зіпсуватися. *Надвечір полетів підшипник на третьому тракторі, вилізли назовні інші дефекти* (Ю. Яновський); *— Миколо Миколайовичу! — вривався до голови хтось із колгоспників. — У степу КамАЗ став. Карданвал* [карданний вал] *"полетів"* (Люко Дашвар).

Іти́ (летіти) / піти́ (полетіти) під укіс *див.* **іти́; У переліт летіти (ли́нути) / полетіти (поли́нути)** *див.* **летіти.**

◊ **[Аж] іскри (іскорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть** *і т. ін.)* **/ посипалися (сипну́ли, полетіли, поскака́ли, скакну́ли** *і т. ін.)* *див.* **іскра; Аж (що й, тільки** *і т. ін.)* **пір'я летить (розліта́ється, си́плеться** *і т. ін.)* **/ полетить (розси́плеться, посиплеться** *і т. ін.)* *див.* **пір'я; Дмухни́ — і розсиплеться (похилиться, полетить [за вітром]** *і т. ін.)* **<Дмухну́ти і розси́плешся>** *див.* **дмухну́ти; Іти́ (летіти) / піти́ (полетіти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су** *і т. ін.)* *див.* **іти́; Летіти / полетіти шкере́бе́рть (у прі́рву)** *див.* **летіти; Ли́нути (вита́ти, летіти) / поли́нути (полетіти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою,** *рідше* **в ду́мці, мрі́ями, се́рцем)** *див.* **ли́нути; Літа́ти (летіти, блука́ти) / полетіти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми,** *заст.* **ми́слю)** *див.* **літа́ти; (1) Полетіти в пові́тря:** а) розлетітися на шматки від вибуху; вибухнути. *Пароплав, на якому він мав повезти міни, полетів у повітря біля турецьких берегів* (Ю. Яновський); *На буксирі ревнуло ще й ще, висока його труба дивно підстрибнула, перехилилася і полетіла в повітря, ще повна чорного диму, викреслюючи за собою жалібний слід* (П. Загребельний); б) пропасти, звестися нанівець. *Художник непокоївся, що будинок зірвуть, і вся праця його полетить у повітря* (О. Гончар); **Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися) / розпа́стися (впа́сти, розси́патися, розлетітися, полетіти** *і т. ін.)* **пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох)** *див.* **розпада́тися[1]; Тільки бри́зки полетя́ть** *див.* **бри́зки; Тільки пух полети́ть** *див.* **пух; (2) [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)]* **полетіти за (із) ві́тром:** а) набути розголосу, поширитися. *За вітром слава полетіла. По всіх усюдах і кутках* (Л. Глібов); б) безслідно зникнути, пропасти. *Її честь, яку здобула собі довгою службою у своєї пані, тепер розвіялася, немов із вітром полетіла* (О. Кобилянська).

ПОЛЕТУ́ХА, и, *ж.* 1. Схожа на білку тварина родини вивіркових, передні ноги якої з'єднані із задніми широкою літальною перетинкою. *Стрибки полетухи можуть досягати 50 метрів, а під час планерування її хвіст виконує функцію керма* (з наук. літ.); *Полетухи живуть переважно на деревах, ведуть активний нічний спосіб життя* (з наук.-попул. літ.); *Полетуха харчується бруньками, корою листяних дерев та комахами* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Про жінку, яка швидко робить що-небудь, рухається, ходить і т. ін. [П р і с ь к а *(швидко):*] *Пожалуйте, пане, обідати накрито.* [Х р а п к о:] *Ех, полетуха!* (Панас Мирний).

ПО́ЛЕЧКА[1], и, *ж.* Пестл. до **по́лька[1].** *Польську народну пісню виконали юні полечки в національних костюмах* (з газ.).

ПО́ЛЕЧКА[2], и, *ж.* Пестл. до **по́лька[2].** *З Анею Макаровою в час відпочинку можна, мабуть, потанцювати веселої полечки* (Остап Вишня); *В клубі заливається Зінькова гармонія, витинає полечку Кирушин бубон* (В. Кучер); *Хлопці ударили піщанську полечку, коронну. Дівчата, ніби вихором підхоплені, закружляли в танці* (Микита Чернявський); *Це був не простий гармоніст, яких в кожному селі по десятку. Окрім краков'яків та полечок, він умів ще й танці городські: вальси, два фокстроти і замрійливе танго "Німе побачення"* (М. Циба).

ПО́ЛЕЧКА[3], и, *ж.* Пестл. до **по́лька[3].** *Підстрижений під полечку, парубок здавався ще зовсім юним* (із журн.).

ПО́ЛЕЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **по́ле** 1. *З малим сином сиротою жила* [Соломія]. *Скільки раз оце полечко орала і засівала, скільки раз жала на ньому хліб!* (І. Цюпа); *Кріпко запахла гречка. Полечко потяглось, сад обняло краєчком, вигнутим, як крило* (І. Жиленко); * Образно. *Таке ти, полечко життєве, така ти, доленько земна, що день по дневі, день по дневі п'ю безмір навхилки до дна* (П. Мовчан).

ПОЛЕ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поле́стити.** *— Що трапилося, професоре? — запитав маленький Носоріг. — Думаю, ви вже й самі здогадались, – одказав той, полещений словом "професор"* (Я. Стельмах).

ПОЛИ́В, у, *ч.* 1. Те саме, що **полива́ння.** *Тобі вдається відшукати руїни панських басейнів і навіть сліди тієї химерної споруди, що звалась ковшовим колодязем, де по рівчаку, по вічному колу день у день ходив колись горбатий верблюд Гарасько, женучи ковшами воду для поливу* (О. Гончар); *Мені випадало носити воду для поливу та притримувати пагінці, коли батько присипав корінці пухкою землею* (Є. Доломан).

2. Поливна земля. *— На Хортиці ми будуємо невелику греблю для зрошування першої зони поливу* (І. Шаповал).

ПОЛИ́ВА, и, *ж.* 1. Особливий склоподібний сплав, яким покривають керамічні вироби; глазур (у 1 знач.). *На возі злегенька поторохкують червонобокі, в поливі миски, на днищах яких спочивають соняшники, квіти і сонце* (М. Стельмах); *Побачив* [батько] *у закутку під полом глечик зеленої полива* (Є. Доломан); * Образно. *Вимиває вітерець поливу на небі, розхукує біле хмариння* (Григорій Тютюнник); // Те саме, що **глазу́р** 2. *Маленька Юльхен мчить стрімголов за марципанами, які дідусь приносить їй щонеділі .. У білій та рожевій поливі, по краях зацукровані вишні, темний м'якуш, і чудовий запах гіркого мигдалю* (Г. Пагутяк); * У порівн. — *Які ж гарні у вас коси! Ну чисто тобі іспанський мох, що звисає з кипариса! Тільки вони у вас іншого кольору і лисніють, мов цукрова полива* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *діал.* Посуд (полив'яний, глазурований). *Повіз поливу аж у Чорноморію на продаж* (Сл. Б. Грінченка); *Не встигла господиня поставити на стіл чумацьку поливу, як бусол занурює дзьоба в миску, вихоплює шматок потруху, проворно відбігає подалі від людей* (М. Стельмах).

ПОЛИВА́ЛКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **полива́льниця** 2. *Буде вода в поливалки Щораз набиратись, Дощиком буде На наші грядки проливатись...* (І. Вирган); // Машина, установка і т. ін., признач. для поливання. *Водій поливалки набирав з ріки воду. У тому місці, де був опущений шланг, вода була ясно-сіра, бо там закінчувалася тінь від цистерни* (Т. Прохасько).

ПОЛИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для поливання. *Цистерна мала поливальний прилад, схожий на той, що ним поливають улітку вулиці* (Д. Бузько); *Сонце багрить черепичні дахи, поливальна машина сіюнула по лобовому склі, щемно, радісно запахло зливою* (Є. Пашковський).

ПОЛИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається поливанням полів, доріг і т. ін. *Ще не повиходили підмітальники, поливальники* (Ю. Яновський); *Почав чекати* [Микита], *доки голова звільниться від жінки, яка насідала на нього, вимагаючи поливальника на городництво* (М. Циба).

ПОЛИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **полива́льник.** *Це в степу увостаннє суховії метуть. До щитів розподільних поливальниці йдуть* (М. Шеремет); *Посеред молоденького парку .. стоять з відрами поливальниці* (О. Довженко).

2. Посудина для поливання, подібна до відра з кришкою, у яке впаяна трубка; лійка (у 2 знач.). *На межах де-не-де стояли великі поливальниці, балії і корита з малясою для метеликів* (Т. Осьмачка); *Рубін узяв мітлу, замів біля порога, полив з великої поливальниці бузок* (І. Сенченко); — *Чи тримали ви коли-небудь в руках, Галю, звичайну, найпростішу залізну садову поливальницю?* (В. Владко); *Швець підраховував, скільки води доведеться йому принести сьогодні, і вже відчував той настрій: гарячий дух сухого городу, земля не всотує, а жадібно ковтає воду, яка розбризкується з поливальниці* (Валерій Шевчук).

ПОЛИВА́ЛЬНИЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **полива́льниця** 2. *Дітям варто доручати виконувати різні домашні справи, наприклад, поливати квіти з поливальнички* (з газ.).

ПОЛИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полива́ти** 1. *Политі без перерви схили поволі вкривалися рівним, немов виточеним шаром блискучої слизької криги* (Я. Качура); [Семен Мельниченко:] *Як тут гарно, скільки усякого цвіту! І .. верба, що вдвох .. посадовили, розрослась навдивовижу: мабуть, часто поливана* (М. Кропивницький); *Весело вийти в той садок, своїми руками саджений, поливаний, глянути на свою роботу, глянути на село під тихими вербами задуманими...* (Б. Грінченко); *"Якщо страви не хочеш, то вкуси хоч завиванця". Я ще грізніше мотнув головою. "З товченим горіхом, поливаний медом"* (М. Дочинець); * Образно. *Сімнадцять місяців підряд Ми йшли на схід, ми йшли назад, Поливані свинцевим градом* (О. Підсуха).

2. *рідко.* Те саме, що **поли́в'яний.** *Гетьман присунув до себе ближче полтавський поливаний глечик, повний розкішних троянд* (Б. Лепкий); *Напій, налитий у поливаний кухлик, виявився справді смачним, ледь терпкуватим* (В. Лис).

ПОЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **полива́ти** 1, 4–5. *Де-не-де в рівчачках .. парувала водиця, що не встигла висохнути після поливання* (Панас Мирний); *Під хатою стояла повна бочка з водою для поливання городу* (М. Томчаній); — *У перший рік і для людей там води не стачало. І доводилось Миколі тягати воду з річки для поливання* (В. Близнець); *Для поливання вареників вершкове масло краще попередньо розтопити* (із журн.); *Монохромне поливання є одним із різновидів керамічного декорування* (з газ.).

ПОЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОЛИ́ТИ,** ллю́, ллє́ш, *рідше* **ПОЛЛЯ́ТИ,** поллю́, поллє́ш *і рідко* полля́ю, полля́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Ллючи рідину, змочувати кого-, що-небудь; обливати когось, щось. *Двоє-троє ще перегортали уважно та поливали порозтягану пригорілу солому та дерево, боячися, щоб не заховалася де іскра* (Б. Грінченко); *Увійшовши в село, перші піхотні частини, крім води, нічого для себе не вимагали .. Одні пили її відразу по чверть відра, інші поливали голову або похапцем обливалися до пояса* (Ірина Вільде); — *Старшому машиністові приготувати насоси, щоб в разі атаки поливати ворогів* (М. Трублаїні); *Замету тобі стежки І поллю з відра, Як їтимеш від ріки До мого двора* (П. Воронько); * Образно. *Південне сонце, червоне та палюче, .. гарячими бризками поливало греблю* (Г. Коцюба); // Зволожувати або орошати ґрунт для поліпшення росту рослин. *Як сіяла руту, Грядки поливала; Ще й воду носити Миленького звала* (Я. Щоголів); *Василь .. ходив між рядочками і з відра поливав молоді стебла махорки* (О. Десняк); *Марина полила деревце з обох цеберок* (А. Головко); *Полила* [Маня] *город, заходилася в хаті лад наводити* (Люко Дашвар); // Змочувати хворе місце рідиною, що сприяє видужанню, зціленню від хвороби. *Люди вірили, що навіть худобу можна зурочити, тому, якщо та хворіла, її поливали водою, освяченою на Юрія* (з наук.-попул. літ.); *Шатнулись, різних трав нарвали, Зцілющої води примчали, .. І все те вкупі сколотивши, Якісь слова наговоривши, Енею рану полили* (І. Котляревський); *Василина почувала, що в неї ноги неначе хто полив цілющою водою: ноги вже не боліли* (І. Нечуй-Левицький); // Оббризкувати, кропити і т. ін. чимсь кого-, що-небудь. *Від згарищ повітря було отруєне, дарма що імператор наказав полити парфумами меблі і підлогу в залі* (П. Кочура); *Джон Манглс наказав полити глину водою, щоб вона пом'якшала* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *що чим.* Додавати до страви що-небудь для поліпшення її смаку. *Учистив Хома якраз* [макітру вареників], *масличком* [маслечком] *поливаючи та у сметану обмокуючи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Квашені опеньки смачні, коли їх полляти олією. А від пирогів з опеньками хто відмовиться!* (М. Стельмах); * Образно. — *Тобі* [Старцю] *добре в світі буде, Біля тебе будуть люди На кишеню поглядати, Медом речі поливати* (Л. Глібов).

2. *тільки док.* Почати лити, литися. *Полив ще сильніший дощ, увесь обрій затягло густою завісою* (Ю. Збанацький); *На початку зими дощі полили не вщухаючи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *безоc.* [Х а р и т о н:] *Вчора зовсім було насупилося на дощ, думка шибала: ось-ось поллє* (М. Кропивницький).

3. *тільки док.* Лити (у 2 знач.) якийсь час. *За вікном січе і січе дощ. А коли отак поллє до ночі, .. то й зовсім обвалиться* [стеля] (І. Цюпа).

4. *що, спец.* Покривати поливою (у 1 знач.); глазурувати. *Керамічні вироби поливають у спеціальних камерах* (з навч. літ.).

5. *що, перен., розм.* Відзначати вживанням алкогольних напоїв якусь подію; обмивати (у 5 знач.). *Юрба розійшлася святкувати вибори та поливати палицю новому кошовому, й пішла така гульня, якої досі ні Остап, ні Андрій ще не бачили* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *А поїхати на базар чи на ярмарок? Чоботи треба? Треба!.. А полити їх треба?* (Остап Вишня).

(1) Полива́ти / полити вогне́м (мета́лом, свинце́м *і т. ін.)* — обстрілювати суцільними чергами. *Втягнутий у завулок кулемет тепер поливав вогнем темний майдан* (П. Панч); *Кинулись* [карателі] .. *до лісу, та й ну стріляти по своїх, по дорозі. А з дерев, із засідок наші їх свинцем поливали* (І. Муратов); **(2) Полива́ти / поли́ти з автома́та (з кулеме́та, з міноме́та** *і т. ін.)* — інтенсивно обстрілювати кого-небудь. *Я з першого пострілу поклав вартового, а потім почав поливати з автомата гітлерівців, що метушились по мосту* (Ю. Збанацький).

◊ **Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м** *див.* **ли́ти; Облива́ти (обкида́ти, полива́ти** *і т. ін.)* **/ обли́ти (обки́дати, поли́ти** *і т. ін.)* **бру́дом (боло́том, грязю́кою** *і т. ін.)* *див.* **облива́ти; (3) Полива́ти (облива́ти,** *рідко* **обмива́ти) / поли́ти (обли́ти,** *рідко* **обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю** *і т. ін.) кого, що і без прям. дод.* — гірко плакати над ким-, чим-небудь або через когось, щось. *"Буду в руки златоглави, Китайки хапати, І знаки твої криваві Слізьми обливати..."* (П. Куліш); *Живий жаль брав дівчину за серце, рясними слізьми обливала вона .. лице* (М. Коцюбинський); *Він читав його* ["Кобзар"], *коли на душі було важко, читав і поливав сльозою читане* (Ю. Збанацький); *Хотіла — не хотіла Мелася, а відпустила братика, обмивши слізоньками* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я ж обмила свою душу слізьми.., тебе шукаючи! Я ж виплакала очі, тебе виглядаючи!* (І. Нечуй-Левицький); **(4) Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле** *і т. ін.)* — важко працювати, трудитися, обробляючи землю. *А влітку, у жнива, там чути пісню безталанного женця, що заробляє шостий сніп, поливаючи потом та слізьми чужу ниву* (І. Нечуй-Левицький); *— Коли одібрали ниву, то хай же я краще у воді бовтатимусь, ніж своїм потом чужу землю поливатиму...* (Л. Яновська); *Перебивався* [Гордіїв рід] *тим, що абияк орав, скородив, засівав, поливав потом запорізькі волелюбні степи* (Л. Дмитерко); *Сидить смерд на землі, та не він господар; оре землю, поливає її своїм потом, та бояринові і князеві кращу частку врожаю мусить давати* (А. Хижняк); *Там земля скупа на жито — Родить пирії. Люди потом, чорним потом Полили її* (Д. Павличко).

ПОЛИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОЛИ́ТИСЯ,** поллю́ся, полле́шся, *рідше* **ПОЛЛЯ́ТИСЯ,** поллю́ся, полле́шся *і рідко* полля́юся, полля́єшся, *док.* 1. Обливатися чим-небудь. *Коли зовсім стемніло, Травмований почав збиратись, мився під жовтого кольору пластмасовим рукомийником, поливався парфумами* (С. Жадан); * Образно. *Земля козача зайнялась І кров'ю, сину, полилась* (Т. Шевченко); // Покриватися краплями поту, сліз і т. ін. *Червоне лице його як стиглий кавун зробилося, роздалося ушир, полилося потом* (Панас Мирний).

2. *тільки док.* Почати литися (у 1 знач.) струменем. *Мужики цікаві стали, Чи ті кості білі всюди, Чи блакитна кров поллється, Як пробити пану груди?* (Леся Українка); *Полилася з тихим булькинням вода в корито* (Григорій Тютюнник); // Розлитися, потекти через край. *Мотря сіпнула глиняника до себе; шматок горшка зостався в Карпових руках. Червона глина полилась по землі* (І. Нечуй-Левицький); *Води* [в річці] *ще побільшало. Якби ще на пів аршина піднялась угору, то полилась би через греблю* (Б. Грінченко); // *безос. Налив* [Матюха] *чарку повну, аж на скатертину полилось* (А. Головко); // Почати рясно котитися великими краплями (про піт, сльози). *Великий клубок, що стояв коло горла, раптом вибухнув і буйні сльози полилися йому з очей* (І. Багряний); *Сліз не було. Вони поллялись десь усередині, із серця* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *тільки док., перен.* Проникнути кудись, поширитися десь (про світло, повітря і т. ін.). *Одчинила вона двері в пекарню, а звідтіль полився світ широкою хвилею* (І. Нечуй-Левицький); *Лікар понюхав його* [жмут квіток], *і в груди, засмічені пилом та випаринами хвороб, поллялись свіжі, бадьорі струмки* (В. Підмогильний); *Раптом хтось віконце відчинив, М'яке повітря ніжно полилося* (М. Рильський); *Його* [місяця] *примарне химерне сяйво крадькома полилося крізь відчинене вікно в кімнату* (О. Донченко); // Поширитися, рознестися у просторі (про звуки, музику і т. ін.). *Над шляхом понеслась-полилася, наче срібний дзвіночок, жайворонкова пісня* (Панас Мирний); *В кімнату полились звуки оркестру* (А. Головко); *У спокійну вечірню тишу поллялись легенько ніжні тони музики, які ніби плакали стиха тугою за втраченим...* (П. Козланюк).

4. *тільки док., перен.* Почати лунати (про слова, розмову і т. ін.); зазвучати. *Полились, як струм, наелектризовані, гарячі Сашині слова* (О. Донченко); *Щоб техніка тобі здалась, щоб слухалась машина .. Розмова тихше полилась. Так батько учить сина* (П. Дорошко).

5. *тільки док., перен.* Почати переміщатися (про багатьох або велику кількість чого-небудь). *Заворушилось і все стовпище в дворі і широкою хвилею полилось з воріт на вулицю* (І. Нечуй-Левицький); *Юрба й собі полилася за ними аж за село...* (А. Головко); *Поллялася густа юрма пішки й на конях та ослах, і кожен подбав про те, щоб мати найкумедніший вигляд* (І. Білик).

6. *тільки недок.* Пас. до **полива́ти** 1, 4. *Бідному Гансові так треба було попрацювати в садку, бо вже два дні не поливалися квіти* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); *Платонида в круглій печі готувала для нас лакомину — печених перепелів, морських їжаків, спаржу, боби, баклажани, томатову затірку. Се щедро поливалося оливковою олійкою, закусувалося сирними сухариками, запивалося легким, як полуденний бриз, вином* (М. Дочинець); *Глиняні вироби ручної роботи не завжди поливаються, що значно знижує їх вартість* (із журн.).

◊ **Кров** *(рідко* **крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється** *і т. ін.)* **/ полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся** *і т. ін.) див.* **кров; Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м** *див.* **ли́ти; Ли́тися / поли́тися рі́чкою (рі́чка́ми, рiко́ю** *і т. ін.) див.* **ли́тися; (1) Полива́тися слізьми́ (сльоза́ми)** — гірко плакати; ридати. *Слухаючи, Катря поливалася слізьми* (Марко Вовчок).

ПО́ЛИ́ВКА, и, *ж.* 1. Рідка приправа, яку додають у страву для поліпшення її смаку; підлива, соус. *Із моєї сипанки смачна страва буде, Поливку і маслечко дадуть добрі люди!* (Л. Глібов); [Х у с а:] *Краще йди сама в пекарню і розкажи, як треба готувати ту поливку до риби, по-саронськи* (Леся Українка).

2. *діал.* Юшка, суп. *Я тобі, Іванку, курку зарізала на поливку* (М. Томчаній); *Заходить він до кухні, а там на столі стоїть страва: поливка, м'ясо, ще до того й кухоль пива* (А. Калин); *— Галино Василівно, почастуєте нас обідом? .. І баба Галька хутенько наливала у мисочки пахучу поливку* (М. Андрусяк); *М'ясце з горлиць біле й ніжне, а в поливці плавають масні копійки, що солодко обпікають губи* (М. Дочинець).

ПОЛИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до поливання. *Агроном бомбив людей своїми ідеями про всебічну механізацію, хімізацію та електрифікацію, про висушування боліт та поливне господарство* (О. Бердник); // Який потребує поливання; який поливають. *Обіч шляху потяглись колгоспні поливні городи* (О. Гончар); *На поливних ґрунтах добре родять огірки, томати, перець, капуста, зеленина* (М. Дочинець); // Признач. для поливання. *Вулицею неквапно проїздить поливна машина* (Н. Рибак); *Модернізація агропромислового сектору південних регіонів передбачає спорудження поливного комплексу та системи водопостачання до нього* (з газ.).

ПО́ЛИВО[1], а, *с.* Свинцева полива (у 1 знач.); шкливо. *Купував* [опішнянський дядько] *у мисливців-гольдів шрот і свинець і робив поливо* (О. Шугай); * Образно. *Якусь хвилину дивились* [Роман і Панас Максимович] *на став, посріблений місячним поливом* (В. Минко).

ПО́ЛИВО[2], а, *с., діал.* Бур'ян. — *Чи у вас там городи ростуть? — Поливо росте, а городовини нема* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛИ́ВОЧКА, и, *ж., діал.* Пестл. до **по́ли́вка** 2. *Усядь, брате, на лавочку, сьорбай добре поливочку* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛИ́В'ЯНИЙ, а, е. Покритий поливою (у 1 знач.). *На миснику полив'яні миски, дерев'яні ложки* (І. Нечуй-Левицький); *Мотря поставила на столик велику полив'яну миску печеної картоплі, блюдце олії* (С. Добровольський); *На столі в полив'яному глечику біліють підсніжники* (М. Стельмах); *— Налітай, налітай! Горщики, миски, мальовані, полив'яні, цяцьковані! Візьмеш макітру — не впаде од вітру!* (О. Гончар); * Образно. *Над степом небо полив'яне* (Т. Масенко).

◊ **Тю́тя з полив'яним но́сом** *див.* **тютя.**

ПОЛИГА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого.* Лигати *(див.* **лига́ти[1]**) усіх або багатьох. *Полигати корів.*

ПОЛИГА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що, вульг.* Лигати *(див.* **лига́ти[2]**) все або багато чого-небудь. *Полигати горілку; Полигати пиріжки.*

ПОЛИГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *з ким, зневажл.* Док. до **лига́тися.** *Латин старий і полигався з Енеєм нашим молодцем* (І. Котляревський).

ПОЛИ́ГАЧ, а, *ч., зневажл.* Помічник, спільник у яких-небудь діях, що заслуговують на осуд. *Хоч Рябченко з своїми полигачами й репетував, що Зінько нетямущий опікунства, тільки лиха накоїть, але тепер вони якось притихли* (Б. Грінченко); *Панські полигачі накинулись на чоловіка, скрутили, зв'язали йому руки* (М. Стельмах); — *І кому ти служиш? Нашим ворогам? Я думав, ти струп із п'яти нашого Бога, а ти полигач чужого бога* (Ю. Мушкетик).

ПОЛИ́ГАЧКА, и, *ж., зневажл.* Жін. до **поли́гач.** [П у т ь к о:] *Тоді так і пиши: Ганна Мартиненко, куркульська полигачка, вела враждєбную* [ворожу] *агітацію супроти радянської влади...* (А. Дімаров).

ПОЛИЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полиза́ти.** *Внизу на жолобистих, полизаних течією скелях клекотів Черемош* (Р. Андріяшик).

ПОЛИЗА́ТИ, ижу́, и́жеш, *док., що.* 1. Лизнути кілька разів; лизати якийсь час. *Кішечка понюхала, полизала гарбуза й виплюнула* (І. Нечуй-Левицький); *Він розгорнув перед собою папери, вмочав перо в чорнило, спробував писати, відкинув, узяв друге, полизав, щоб краще чорнило приставало до пера, і нотував собі якісь пункти* (Б. Лепкий); *— Ти хоч полизав тієї наливайківської сивухи, від якої твої рибалки три дні покотом лежали?* (Р. Іваничук).

2. Злизати все або багато чого-небудь. — *Вже дружину твою, княже, Птиці повкривали, І червону кров полоцьку Звірі полизали* (С. Руданський).

◊ **(1) Як ме́ду полиза́ти** — про щось приємне, принадливе. — *Балакали ми, балакали, і чим більше товкли про той Борислав, тим він нам кращим, понадливішим здавався. Ну, просто так, як меду полизати!* (І. Франко).

ПОЛИ́ЗАЧ, а, *ч., зневажл., рідко.* Той, хто підлабузнюється заради власної наживи; підлабузник. *Якщо пана гетьмана долав з остуди нежить і Однокрил ставав на час гугнявим, починали балакати в ніс і полизачі* (О. Ільченко).

ПОЛИ́ЗКАТИ, ПОЛИ́ЗЬКАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Лизнути кілька разів; лизкати, лизькати якийсь час. *Де не взявся собака, — полизькав, полизькав* (Сл. Б. Грінченка); *Полизкають* [люди] *борщу, ковтнуть галушок із шість, — Уже й кородяться, що й бабка не порадить* (П. Гулак-Артемовський); *Він .. вивернув вміст спортивної сумки просто на підлогу .. Навіть узяв один брикетик доларів, понюхав і для чогось полизькав кінчиком язика* (А. Кокотюха).

ПОЛИ́ЗЬКАТИ *див.* **поли́зкати.**

ПО́ЛИК, а, *ч.* Зменш. до **піл.** *Біля полика, на якому він лежав, сиділа незнайома чорнява молодиця* (Яків Баш); *На полику спить старший син Сандер* (А. Шиян); *Це була невеличка кімнатка — ліжко, полик, стілець* (В. Малик).

ПОЛИ́К, а́, *ч., діал.* Верхня частина рукава сорочки. [О к с а н а:] *Поки паламар збереться ударити в дзвін, то я й полика дошию* (М. Кропивницький); *За день Христина встигла стовкти мак і збити олію, роздерти на жорнах миску .. гречки і вишити зо дві квітки на поликах* (М. Стельмах); *Дівчата ж здебільшого в народних строях: брязкуча, навіть на око, провислість ковтків, коралів, розкиданих по плечах кіс і лент, мохнато-рясно вишивані полики* (О. Забужко); // Поперечна вишивка на верхній частині рукава сорочки, на кінцях рушника і т. ін. *І писанок, і крашанок, Всього Трохиму надавала* [дівчина]. *Із поликами рушничок В Зелені свята обіцяла* (С. Руданський).

ПОЛИ́Н, у́, *рідко* **ПОЛИ́НЬ,** ю, *ч.* Трав'яниста або напівкущова рослина родини складноцвітих з міцним запахом і гірка на смак. *Краще полин їсти, ніж з нелюбом за стіл сісти* (прислів'я); *На високих місцях поріс, як джунглі, сивий полин і п'янив повітря гіркими пахощами, густими й задушливими* (М. Коцюбинський); *Війнув вітерець — і полинь десь запах...* (І. Нехода); *На жовтих пагорбах шумлять гіркий полин, жовті трави, колюче будячиння* (В. Кучер); *Сльози падали на суху, стоптану безліччю ніг землю, що за багато століть стала безплідним солонцем. Тільки гірка ропа виступала на ній та ріс ядучо-духмяний полин* (В. Малик); * У порівн. *Страшною стороною стало проти неї людське життя; гіркі, як полинь, думки будило воно в її голові* (Панас Мирний).

△ **(1) Цитва́рний поли́н** — лікарська багаторічна напівкущова рослина родини складноцвітих. *Ефірна олія цитварного полину має сильний бактерицидний ефект, а також протизапальну та знеболювальну дії* (з наук. літ.); *У народній медицині квітки цитварного полину використовували для боротьби з аскаридами* (з навч. літ.).

ПОЛИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., діал.* Літати (у 1 знач.). *Полинайте ж, дітки, пташками по світу: ти, синку, соловейком, а ти, доню, зозулею* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛИНЕ́ВИЙ *див.* **полино́вий.**

ПОЛИНЕ́ЦЬ, нцю́, *ч.* Багаторічний напівкущ родини айстрових сірувато-білого кольору зі специфічним гіркуватим запахом. *Полинець сухий під ноги Лягає з шерехом глухим* (Я. Шпорта); *— Шкода, що з ходу не ввірвалися в Золочів, — падаючи в сизий, ніби задимлений полинець, вихекує Байрачний* (Є. Доломан).

ПОЛИНІ́ВКА, и, *ж.* Горілка, настояна на полині. *Гіркий, та нешкідний удар писарський, Мов полинівки чарка у шинкарки* (І. Франко); *На столі, застеленому білою скатеркою, стояла карафка полинівки, пляшка червоного вина, у парі з паляницею лежав шмат доброї солонини, стояв ще горщик з печенею* (В. Шкляр); *Мою рану змивали горілкою-полинівкою з розколоченим у ній гарматним порохом, і скоро вона засохла й затвердла* (М. Дочинець).

ПОЛИНІ́ВОЧКА, и, *ж., розм.* Пестл. до **полині́вка.** *— Степане, .. ходи вже до столу та щось перекусимо, а я .. і чарку знайду, таку, як ти любиш, полинівочку нашу...* (В. Кучер).

ПОЛИ́ННИЙ, а, е. 1. Те саме, що **полино́вий.** *Я стебла пригинав полинні, Гірку спиваючи росу* (Л. Первомайський); *Максим глибоко вбирав у груди гострий дух висмаленого сонцем і степовими вітрами чебрецю. Полинна гіркота лягла незмивно на пересохлі уста* (Н. Рибак); *Вино з бурдюка мало в собі полинну гіркість степу й пронизливу прозорість гір, дзвеніння сонця озивалось в ньому й лилося просто в кров чоловікові* (П. Загребельний); *Полинний вітер степовий, в туманах ріки... Там кожний камінь дорогий мені навіки* (В. Сосюра); * Образно. *Там* [вдалині] *любов моя полинна, Русая коса...* (Т. Масенко).

2. *у знач. ім.* **поли́нна,** ної, *ж., розм.* Те саме, що **полині́вка.** *З городу Спішить* [дядина] *назустріч — і мерщій Запрошує в свою господу, .. Швиденько дістає полинну* (В. Мисик).

ПОЛИНО́ВИЙ, *рідко* **ПОЛИНЕ́ВИЙ,** а, е. Прикм. до **поли́н, поли́нь.** *Настойка з полиневого цвіту виганяє з тіла будь-яку лихоманку* (Ю. Яновський); *Із бур'янів, весь сивий від полинового пилку, вилазить Денис* (Григорій Тютюнник); *З молодого полиневого кущика виглянула голова гадючки* (Ю. Мушкетик); // Власт. полину, полиню; такий, як у полину, полиню. *Роса на траві мала вже полиновий колір перших приморозків* (Ірина Вільде); *В кожному шматку хліба люди мусять відчувати гіркуватий полиновий присмак* (М. Руденко); // Вигот. з полину, полиню. *Я, мов досвідчений лікар, що, в кубку підносячи дітям Прикрий напій полиновий, .. Спершу обмазує вінця густим нерозсиченим медом* (М. Зеров); *Полинова ефірна олія є сильним антибактеріальним засобом* (з наук. літ.); // Насичений запахом полину, полиню. *Сивітимуть знов удалині високі могили, віятиме вітер полиневим духом, хлюпатиме степ колоссям в обличчя* (А. Головко); *З різнотрав'я чудового Травень сіна надбав, Вітерцю полинового Нам від серця подав* (П. Усенко); *Довго стояла* [Орися] *в куточку, притисши до розпашілого обличчя Тимків картуз, що пах полиневими степовими ночами* (Григорій Тютюнник); // Укритий полином, полинем. *На околиці міста, за яким починається полиневий степ, рівними вулицями розкинулось селище* (І. Цюпа); *Греки втомлено попадали, поприлягали на полиновому схилі могили* (О. Гончар); *Сонце .. вичісувало з полинових меж загублені світанням краплини роси* (Р. Андріяшик).

ПОЛИ́НУТИ, ну, неш, *док., поет.* 1. Почати линути (про птахів, комах і т. ін.). *Вони* [голубки] *знялися з місця й полинули через озеро* (І. Нечуй-Левицький); *Кравчина випускає гусей. Тривожно і радісно злетіли сірі гуси вгору і полинули, полинули...* (О. Довженко); * Образно. *І болящеє, побите Серце стрепенеться .. І полине голубкою Понад чужим полем* (Т. Шевченко); // Почати переміщатися, пересуватися в просторі (про літаки, ракети і т. ін.). *Ця кібернетична споруда полине в космічний простір, досягне поверхні невідомої планети невідомої сонячної системи, дослідить її всю, зафіксує варте уваги та й повернеться додому* (М. Дашкієв); *Далеко позаду літака зринає він, той потужний реактивний гуркіт. Літак полинув сам по собі, а гуркотіння живе окремо від нього, живе, мов згадка про його політ* (О. Гончар).

2. Легко, плавно попливти. *Зашипів затужавілий пісок під човнами, і два човни, як два селезні, тихо полинули по воді* (І. Нечуй-Левицький); *Зненацька тихий відбіг берегової струмини обернув яхту носом до середини річечки, й, наче справжня, повним ходом полишивши береги, вона рівно полинула вниз* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Почати текти. *Я трудом наближаю Той радісний час, Коли води каналом Полинуть до нас* (М. Нагнибіда).

3. Поїхати, піти, побігти куди-небудь. *— Добре, добре, моя рибонько! Я тебе візьму з собою: під'їду кіньми під садок пізненько, а ти вийдеш до мене через сад, та й полинемо далеко, далеко!* (І. Нечуй-Левицький); // Вирушити, відправитись куди-небудь. *Вклонившись низько Шрамові з сином, повернув* [Кирило Тур] *коня і полинув із побратимом до Гвинтовчиного хутора* (П. Куліш); *В які незвідані краї Полинуть правнуки мої?* (І. Муратов); * Образно. *Думка послухала мене і полинула в давній час у допотопний дикий бір* (О. Маковей); // Стрімко поїхати, побігти і т. ін. *— Христе! Мар'є! — почувся в кухні вигук. — Пані... — злякано прошептали обидві та так і полинули в кухню* (Панас Мирний); *Баскі гусарські коні, .. як на крилах, полинули по чудовій м'якій дорозі* (І. Нечуй-Левицький); *Нарешті автомобіль виплутався з Уч-Каргала і, подвоївши швидкість, полинув новим, тепер тільки наїжндженим шляхом* (Іван Ле).

4. Почати поширюватися в просторі (про звуки, світло, запахи і т. ін.). *В теплому повітрі полинули солодкі пахощі розпареної ріллі, торішнього зіпрілого листя* (В. Речмедін); *Полинула величальна пісня, дівчина змішалася з подругами, що співали, й Богдан так і не зміг роздивитися, які в неї очі* (І. Білик); *Не встигла ще дівчинка притулити сопілки до невмілих вуст, як сама собою полинула жалібна мелодія* (Ю. Винничук); // Почати поширюватися серед людей (про вісті, чутки і т. ін.). *Чутка про запорожців .. полинула з краю в край, і спілки із козаками почали шукати не тільки близькі його* [Стамбула] *сусіди* (А. Кащенко); *Звістка про те, що на автостраді з'явилася дивна машина з озброєними іноземцями, полине у всі кінці* (П. Загребельний).

5. Почати швидко проходити, протікати (про час, події, пори року і т. ін.). *Дні холодні полинуть за днями догорать горобини вогнем* (В. Сосюра); *Десь під крильми журавлиними Літо полинуло зморене* (М. Гірник).

У перелі́т летіти (ли́нути) / полетіти (поли́нути) *див.* **летіти.**

◊ **Ли́нути (вита́ти, летіти) / поли́нути (полетіти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою,** *рідше* **в ду́мці, мрі́ями, се́рцем)** *див.* **ли́нути; Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути** *і т. ін.)* **/ попливти́ (поплисти́, поли́нути** *і т. ін.)* *див.* **плисти́.**

ПОЛИ́НЬ *див.* **поли́н.**

ПОЛИНЯ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **полиня́ти.** *Голубе небо рожевіло, ставало подібне до полинялого фіолетного* [фіолетового] *шовку і тільки на заході золотилася ще широка ясна смуга* (Б. Лепкий); *На стіні на гвіздку висить полинялий піджак* (О. Коломієць); *Саламов вбирає голову в плечі. Він тепер дуже подібний до сірого полинялого птаха* (О. Донченко); *У світлицю всунула перелякане полиняле обличчя немолода чепуруха — куховарка* (М. Стельмах).

ПОЛИНЯ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан і якість за знач. **полиня́лий.** *Щоб запобігти полинялості одягу, варто обирати пральні засоби відповідно до типу тканин* (з навч. літ.); * Образно. *Ліхтарі освітлюють блискучі плями. Полинялість витріщила сполоханий зір* (М. Семенко).

ПОЛИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до линяти (у 1 знач.); утратити попереднє забарвлення, набути невиразного, нерівного кольору; вицвісти, поблякнути. *Обступили* [дівчата] *і милувалися з хустки .. — Дуже гарна. Аби не полиняла тільки* (А. Головко); *За місяць брезентовий верх халабуди полиняв, якоїсь ночі заднє віконце осліпло від павутиння* (Є. Пашковський); *Його капелюх був потертий, перо полиняло, гаптування потьмяніло, а мереживо порвалося* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); * Образно. *Всі ці турботи полиняли й зникли, як тільки Микита Єгорович увійшов до хати* (М. Циба).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **линя́ти** 2; вилиняти (у 2 знач.). *Сірий заєць, полинявши і вкрившись новою шерстю, котра його гріла й допомагала бути непомітним, — знову став подобатися собі* (Є. Гуцало).

3. *перен., розм.* Утратити свіжість, виразність і т. ін.; змарніти. *Мелася одразу неначе зблякла й полиняла, і попоганшала, навіть здавалась нечепурно прибрана через свої тоненькі пачоси русявого волосся* (І. Нечуй-Левицький); *Полиняло моє личко, Як квіт у морозі* (М. Петренко).

ПО-ЛИСИ́ЧОМУ, *присл.* Як лисиця, подібно до лисиці. *Він узяв з вікна букет та те, що було загорнуте в хустині, і якось по-лисичому, навшпиньки підступив до отця Палладія й поклонився йому до пояса* (І. Нечуй-Левицький); *Він похилив по-лисичому голову й сказав: — Ластівочко! Та не побивайтесь-бо так!* (М. Івченко).

ПОЛИСІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **полисі́ти.** *Його зустрів молодий ще, але передчасно полисілий чоловік* (М. Ю. Тарновський); *Схилами високих полисілих гір мріють в одвічному спокої смерекові ліси* (П. Колесник); *Вони рушили далі і, прийшовши додому, побачили на всохлому, полисілому лужку дідуся — він збирав поодинокі останні кульбаби* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОЛИСІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **полисі́ти.** *— Як ви гадаєте, чи відповідає ваша шапка вашому інтелекту? Вплив шапки на голову: полисіння, залисини, сивину...* (О. Чорногуз); *Полисіння гір унаслідок масштабного вирубування лісів є однією з причин паводків* (з газ.).

ПОЛИСІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **лисі́ти.** *Пуста голова ані посивіє, ані полисіє* (Номис); *Батько Вови полисів зовсім, тільки віночок від колишніх кучерів залишився* (О. Копиленко); *Він став наче менший, полисів, в нього була борода* (В. Нестайко).

2. Позбутися рослинного покриву, оголитися (про землю, гори і т. ін.). *Екологи б'ють на сполох, бо за декілька років ліси дуже полисіли* (з газ.).

ПО́ЛИСК, у, *ч.* 1. Яскраве, сяюче світло. *Високо над ущелиною грали на скелях рожеві полиски. Певно, зійшло сонце* (О. Бердник); // Яскравий сліпучий спалах чого-небудь. *Білий полиск блискавки засліплює йому очі* (П. Колесник).

2. Блиск якої-небудь гладкої поверхні; лиск. *Полиск оголених скель, барвисті яруси лісів, гірські виселки з вузькими й високими, як тереми, дерев'яними будинками трансильванців — все поєднувалось у картину, що вражала своєю казковою мальовничістю* (О. Гончар); *Як недоречний у цьому страшному підземеллі був я з своїми ремінними трофейними чемоданяками, новісіньким обмундируванням, золотими погонами, золотими ґудзиками, дзеркальним полиском хромових чобіт* (П. Загребельний).

3. Відсвіт від якогось джерела світла; сяяння відбитого світла; відблиск (у 1 знач.). *Од вікна до мене в хату Червонясте світло впало. Чи то вуличнеє світло? Чи то полиски пожежі?* (Леся Українка); *В печі горіла ясна електрична лампа, обгорнута червоним папером, і від її полиску було повне враження, що палають дрова* (В. Кучер); *Побачивши у вікні вогняні полиски, кричить* [Герасим]: *"Пожар! Пожар!.."* (О. Підсуха); // Світлова пляма, що різко виділяється на темному фоні. *Юркове вікно світилося, з нього падав золотистий полиск на замети* (О. Донченко); // Те, що неяскраво виділяється на якому-небудь фоні. *Білі метелики літають у сонячному сяйві й сідають на вороний полиск грязюки, що, як смола, вкриває дно висохлої величезної калюжі посеред вулиці* (І. Франко); *Двоє, літній майор та його кругловида, з полиском сивини у товстій косі, балакуча дружина, давно вже спали на нижніх лавах* (В. Козаченко).

4. Інший відтінок або відтінки при якомусь основному кольорі; відлив *(див.* **відли́в**[2]**).** *Се був маленький болотяний пташок .. Пір'я на нім було попелясто-сіре з легеньким перловим полиском* (І. Франко); *Очі палали, як те небо над головою, волосся золотими полисками грало, по щоках цвіли малинові, як одежа в прислужників, рум'янці* (Валерій Шевчук).

ПОЛИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поли́скувати.** *Він підняв руку, і обличчя його набрало полискування мильної бульбашки* (Е. Андієвська); *Земля ще дрімала під сонне шепотіння очеретів, полискування плеса та несміливе тьохкання першого солов'я* (із журн.); *Досить простора, але низька, без купола, мурована стара церква вражає своєю таємничістю. Полискування тьмяного світла додає святости іконам і розписам на стінах* (з рел.-церк. літ.); *Кристали лабрадориту мають голубуваті плями, сяють золотистим полискуванням за рахунок піриту, а невеликі блиски слюди здаються розсипними іскрами* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* 1. Злегка або час від часу лисніти (про гладку поверхню чого-небудь). *Лиса голова полискує, як лаком вкрита* (К. Гордієнко); *Під молочним промінням тьмяно полискували численні дахи, куполи* (О. Гончар); *Ріка лежала скована ще льодом — від берега до берега полискувала ним під скісними й холодними на передлітті променями сонця* (Д. Міщенко); *На рожевій долоньці її тьмаво полискувала срібна монета* (М. Дочинець).

2. Час від часу світитися переливчастим світлом. *У хвилях тремтить і полискує Млявий промінь нічних ліхтарів* (П. Грабовський); *Перед очима полискували спалахи денного світла — воно лилося з потоком повітря крізь пропалене вікно, крізь діру у проламаній стелі* (Любко Дереш); // Яскраво спалахувати час від часу. *Заліг, мов пес, незнаний шарий обрій, остріщком лісу визирає з сутіні, разком вогнів полискує уздовж колючої горожі* (В. Стус).

3. Час від часу виблискувати (у 2 знач.), відбиваючи проміння, світло. *Всіма нотами гами бриніли кришталеві келихи, полискувало димчасте гутне скло, сяяв синій, жовтогарячий, темно-зелений, білий фаянс межигірських тарелів і ваз* (М. Бажан); *Тільки бачила* [Надійка], *як ворушаться повні, пофарбовані губи та тьмяно полискують скельця чорних окулярів* (В. Козаченко); *На повних, молочно-білих шиях іноді полискував рубін, ніби велика крапля крові* (П. Загребельний); *Бачу, як море блищить і любо полискують хвилі* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

4. *перен.* Виділятися на якому-небудь фоні; виднітися. *Ремо безперестанку набивав свою люльку, .. сновигаючи шляхом, який мутною стрічкою ледве полискував у темряві* (Олесь Досвітній); *Зачіска рівна, велика коса старанно закладена вінком на голові, а в русявому волоссі вже полискує сріблясла, зрадлива сивизна* (В. Кучер); *Він був з непокритою головою, в чорному ретельно випрасуваному вбранні, на лівому рукаві полискувала крепова стрічка* (Р. Андріяшик).

ПОЛИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.* Те саме, що **поли́скувати** 1. *Полискується бриль солом'яний, наче золотий* (Сл. Б. Грінченка); *Маніжка на йому* [ньому] *біла, вигладжена, аж полискується* (А. Свидницький); *Личенько свіже та біле, устоньки, мов корали, червоні, брівоньки чорні, аж полискуються, а очі так і грають своєю темною безоднею* (Панас Мирний); *Гарячий піт чимраз більше обливає женців, але вони не устають* [утомлюються] *в роботі, серпи полискуються, чахкають, жито шелестить...* (Т. Бордуляк).

ПОЛИСТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Листуватися якийсь час. *Чигиринський сотник полистувався з Яремою Вишневецьким, і той за п'ять тисяч золотих згодився забути про всі провини Ґалаґана* (А. Кащенко).

ПО-ЛИ́СЯЧИ, *присл.* Те саме, що **по-ли́сячому.** *— А скільки ж туди миль? — допитується Каландріно. — Та, мабуть, не менше од тисячі, як іти по-лисячи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ЛИ́СЯЧОМУ, *присл.* Як лис, як у лиса. *Він, піднявши морду, як не задзявкає й собі по-лисячому!* (І. Франко); *З-під кущів, трохи вихопившись уперед, дивилось худе, русяво-виснажене, по-лисячому хитрувато-веселе обличчя* (М. Івченко); *На тому березі росли верболози і було багато невеличких, химерно, по-лисячому, покручених нір* (О. Чорногуз).

ПОЛИ́ТИ *див.* **полива́ти.**

ПОЛИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поли́ти** 1. *Каменем вислані улиці, зранку политі, щоб не куріли, вилискувались на сонці широкими сірими кругляками* (Панас Мирний); *А під тином, де не скопано, свій особливий, ніким не саджений і не политий город* (О. Донченко); *Знайде* [малеча] *кущик іще не политий — хлюп! — і знов до шаплика* (А. Головко); *Шелестить, шумить Зелений мис, щедро политий тропічними зливами* (М. Руденко); // **полито,** *безос. пред. У квартирі відчувалася рука господині: все ретельно прибрано, квіти полито, рушники підібрано в одній кольоровій гамі* (з газ.).

◊ **(1) Поли́тий кро́в'ю:** а) який має на собі відбиток пережитого горя, страждання і т. ін.; згорьований. *Чорна земля поорана чобітьми та копитами, кров'ю була политая, тілом людським засіяна і тугою обвіяна* (Б. Лепкий); *І постане на згарищах, на руїнах, на кладовищах, на политій кров'ю благородній землі нова наша Україна ще прекрасніша, ще дорожча на радість усьому світові* (О. Довженко); *Кожен камінь на цій землі политий козачою і ворожою кров'ю, кожна п'ядь пам'ятає копито козацького коня, кожен карниз замкових мурів оберігає на собі сліди козацьких долонь* (Р. Іваничук); б) відвойований, здобутий важкою боротьбою, працею. *А земля не твоя, а наша. Ми її орали, вона нашою кров'ю й потом полита* (З. Тулуб); *І знову на политі козацькою кров'ю землі потяглися панські руки* (Д. Білий); **(2) Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слі́зьми́ (сльоза́ми):** а) над яким хто-небудь плакав; оплаканий. *То лист від милої, облитий Колись гарячими слізьми* (Я. Щоголів); [М а м а й:] *Ось яка вона, значить, наша земля... Слізьми полита* (Ю. Яновський); б) важко зароблений (про хліб, гроші і т. ін.). *Сидить Ганна день і ніч на днищі, поодкручувала собі пучки, заробляючи черствий шматок хліба, облитий слізьми* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЛИ́ТИСЯ *див.* **полива́тися.**

ПО-ЛИТО́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-лито́вському.** *Каву по-литовськи готують з додаванням коньяку та збитого яєчного білка* (з газ.); *— Не стидайтеся: ви русин, а я полька, та якось розмовимося по-литовськи* (Л. Мартович); *— Село було литовським. Часом .. і по-литовськи розмовляли* (В. Лис).

ПО-ЛИТО́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у литовців, за звичаєм литовців. *Були і кав'яри з Турецької землі. І по-литовському зготовані драглі* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Литовською мовою. *Туристи спілкувалися між собою по-литовському, але до місцевих жителів зверталися англійською* (з газ.).

ПОЛИХА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **полиха́ти.** *Полихання вогню у вітряну погоду дуже ускладнює гасіння лісових пожеж* (з газ.); * Образно. *Буває так — після років шукання, Пройшовши шлях тернистий та колючий, Ти на порозі здійснення бажання Враз спинишся налякано, бо звідти Обдасть тебе палюче полихання* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОЛИХА́ТИ, а́є, *недок., рідко.* Яскраво горіти; палати. *Квіти кидали їм* [бійцям] *під ноги, а ще полихали .. будинки* (О. Іваненко); // Яскраво світитися. *Полихали заграви пожеж, як розкидані незримою рукою чи вітром червоні прапори* (О. Довженко); *Сміян ураз ніби від сну очнувся* [прокинувся], *стрепенувся увесь і, полихаючи божевільними очима, ступнув до жінки...* (І. Багряний).

ПОЛИХНУ́ТИ, не́, *док., рідко.* Однокр. до **полиха́ти.** *Пожежа полихнула.*

ПОЛИХОСЛО́ВИТИ, влю, виш; *мн.* полихосло́влять; *док.* Лихословити якийсь час. *— Е-е, Слоумене, — жартівливо підкусив його майор, — ви, я бачу, хочете полихословити* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Надвечір часом наїжджали Сусіди .. Полихословить, потужити, Пожартувать собі гуртом* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПО-ЛИ́ЦА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ли́ца́рському.** *Ви так по-лицарськи говорите про жінок-критиків, що після сього якось рука не здіймається писати щось критичного проти Вас* (Леся Українка); *Данькові здалося, що відмовитись тепер від гри було б не по-лицарськи* (О. Гончар); *Із захопленими диверсантами обійшлись по-лицарськи. Забандажували поранених. В селі всіх нагодували* (М. Андрусяк).

ПО-ЛИ́ЦА́РСЬКОМУ, *присл.* Як лицар, як лицарі, подібно до лицаря, до лицарів. *— Я не піду по добрій волі з полону, — тихо обізвався Саїб. — Це було б не по-лицарському* (І. Нечуй-Левицький); *Сулима глянув на полковника-чужинця суворо: — Волю нашу помагав гнобити, а вмерти по-лицарському й не спромігся?* (А. Кащенко); *— Ви вночі, як злодії, перелізли через мури й накинулись на сонних людей! Не по-лицарському нападати на сонних!* (В. Чемерис).

ПОЛИЦЕ́ВИЙ, а, е, *с. г.* Стос. до **поли́ця** 2. *Полицевий обробіток ґрунтів лежить в основі екологічно безпечних технологій сільського господарства, оскільки допомагає істотно знизити рівень використання хімічних засобів і мінеральних добрив* (з навч. літ.).

ПОЛИЦЕМІ́РИТИ, рю, риш, *док.* Лицемірити якийсь час. *Кожен християнин знає: як полицемірив, то відповідатимеш за цей та інші гріхи перед Богом* (з рел.-церк. літ.).

ПОЛИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Дошка або кілька дощок, які закріплені горизонтально на стіні або в шафі й використовуються для зберігання посуду, продуктів харчування, одягу, книг і т. ін. *Катря мовчки дістала з полиці цілу хлібину й урочисто поклала на столі* (А. Головко); *Полиці були закладені шматками тонких сукон, шерстяних, шовкових і бавовняних тканин* (С. Чорнобривець); *Дід Захар з першого ж дня обладнав на кухні зручні полиці для посуду, зробив накривку на діжку з водою, допоміг налагодити душ* (Л. Письменна); *Дві кімнатки, в одній новий диван і шість стільців, оббитих барвистим гобеленом, круглий стіл, саморобні полиці, повні книжок* (П. Загребельний); // Окреме місце у формі настилу чи дивана для лежання або для розміщення багажу в залізничному вагоні. *Прокинувся я вранці, дивлюсь — сидить мій приятель, спустивши із верхньої полиці ноги* (Остап Вишня); *Марта з Лукою мали квитки на верхні полиці. Дві нижні полиці їхнього купе займало літнє подружжя* (С. Андрухович).

2. Частина плуга, яка відрізає й перевертає шар землі. *Нам вчулося, як шумить отакий плуг, перерізаючи полинь та тирсу і кладучи полицею довгу скибку* (Ю. Яновський); *Вийдеш на стерню і йдеш собі збоку, .. притримуючи плуга однією рукою. Він легкий, полиця вияснена скибами до блиску, чересло гостре, крає чорнозем, як воду* (Ю. Мушкетик).

3. Частина затвора для насипання на неї пороху в старовинному кремінному пістолеті й рушниці. *Головним недоліком мушкета є дві-три секунди, відстань між клацанням кременю у замку й пострілом після запалювання пороху на полиці* (Д. Білий); *От на полицю сіруватий Посипавсь порох — і зубчатий, Надійний кремінь звівся знов* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

◊ **Кла́сти / покла́сти зу́би на поли́цю** *див.* **кла́сти.**

ПОЛИЦЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* Лицятися (у 1 знач.) якийсь час. *Зрештою він усе зробив, щоб привабити творчість, — хай же тепер вона упадає за ним, хай полицяється до нього добре, щоб він зволив звернути на неї свої очі!* (В. Підмогильний).

ПОЛИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **поли́ця.** *Були тут різні полички для книг і шахів* (М. Трублаїні); *Йоган швидко поставив банку на поличку і різким рухом закрив шафу* (О. Бердник); *На поличці, влаштованій у земляній ніші, неодмінно ж стоїть кілька баночок маринованих білих грибів, складених шапками догори* (Є. Гуцало); [В а с и л ь *(іде вулицею співаючи):*] *Поламалась поличка у плузі, Та чогось моя голівонька в тузі* (М. Кропивницький); *Дужі коні не йшли, а бігли, й з-під полички плуга виверталася масна скиба, що вилискувалася проти сонця* (С. Чорнобривець); *— А в вас, хлопці, чи рушниці готові, чи на поличках є порох? Оглядіть, підсипте сухого!* (М. Старицький).

◊ **Розкла́сти / розклада́ти по полі́чках** *див.* **розклада́ти.**

ПОЛИЧКО́ВИЙ, а, е. Стос. до полички. *Поличкові стелажі збирають із рам, траверсів, перемичок, металевих полиць* (з газ.); *Поличковий плуг призначений для оранки ґрунтів на глибину до 18 см* (з навч. літ.); *Козаки використовували найрізноманітніші поличкові мушкети, але всі вони мали довгі стволи й коштовні ложа, оздоблені сріблом з насічкою та черню* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛИ́ЧНЕ, ного, *с., заст., рідко.* Речовий доказ. *Щось довгенько розговорювали собі, і чути було, щось бряжчало: хто каже — поличне, з яким Левка схопили, перелічовали* [перелічували], *а хто каже, що то чашки бряжчали, а може, і те, і друге* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Що воно за суддя? Який він суддя? У вас, — каже, — нема ні свідителів* [свідків], *ні поличного* (Панас Мирний).

ПОЛИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до полиці (у 1 знач.). *Багатоступенева гравітаційна полична сушарка — конструкція зі стабільними гідро- й термодинамічними показниками, що підтримуються завдяки вертикальному секціонуванню її внутрішнього простору* (з наук.-техн. літ.); *Залежно від конструкції опірних поверхонь для вантажу розрізняють стелажі поличні та безполичні, каркасні, консольні, пірамідальні, стоякові* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **полице́вий.** *Поличне полотно виблискувало проти свіжої весняної ріллі* (з газ.).

ПОЛИ́ЧНИК, а, *ч., діал.* Ляпас. *Їй здавалося, що якби був побережник дав її тоді лише один поличник, вона була б зараз упала на місці трупом* (О. Кобилянська); *Тепер залишалося підскочити, замахнутися і грімким поличником покінчити цей дивний інцидент* (Б. Лепкий).

◊ **Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти** *і т. ін.)* **/ хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати** *і т. ін.)* **ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, поли́чника** *і т. ін.)* *див.* **ухо́плювати; Почастува́ти поли́чником** *див.* **почастува́ти.**

ПОЛИ́ЧЧЯ, я, *с., заст.* Портрет. *Жалую, що не можу зараз послати Вам свого поличчя, бо ще не встиг сфотографуватися* (М. Коцюбинський); *Шептар подав мені газету із своїм поличчям. Його розхвалювали як прекрасного фахівця* (Р. Андріяшик).

ПОЛИША́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЛИШИ́ТИ,** ишу́, и́шиш, *док.* 1. *кого, що.* Вирушаючи звідкись або кудись, не брати з собою кого-, що-небудь; лишати, залишати (у 1 знач.). *— У підвалі я маю ще кільканадцять пляшок з пальним. Шкода полишати* (Ю. Винничук); *Полишивши дружкам гільце і молоду, якій тепер належало ліпити вареники для бояр, Марта з Меланею поспішили в хату до Колибердів* (Ю. Смолич); *Як звечоріє, треба підібрати трофейну зброю і набої, що їх полишив противник на полі бою* (Є. Доломан); // Вирушати, покидаючи тимчасово або назавжди кого-, що-небудь. *Розумів* [Данило], *що батька з матір'ю не хоче полишати Анна* (А. Хижняк); *Полишаючи свою сім'ю-родину, пускалися* [черкеси] *в набіг, як на свято, бо їх кликав невпокорений дух наїзництва* (Є. Гуцало); *— Ти пішов, а мене саму полишив... З ким же я буду тепер ґаздувати..?* (М. Коцюбинський); // Зникати, не зберігатися. *Зі смертю кошового отамана Івана Сірка, можна сказати, закінчилася героїчна доба Запорожжя. Самонадія та гонор полишає Військо* (А. Кащенко); *Дороги стелилися ворожі й німі, земля не належала їй, дівчина не належала землі, лишала назавжди світ свого дитинства, а може, то дитинство полишало її, відрікалося від неї* (П. Загребельний); *Тривога не полишала їх од тих пір, коли по міському радіо було оголошено (помилково, авжеж, через чиюсь недбалість), що греблю гідростанції прорвано і восьмиметрова хвиля котиться на Лівобережжя* (А. Михайленко).

2. *кого, що.* Давати можливість розпоряджатися чим-небудь. *Щодо об'єму томиків, то справу цю з дорогою душею полишаю Вам* (М. Коцюбинський); // *на кого.* Доручати комусь піклуватися про кого-, що-небудь. *При війську треба служити 2–3 роки без перерви, .. полишати поле й хату на жінку й діти* (О. Кобилянська); // *кому.* Заповідати кому-небудь щось. *Доробився він у тих лісах та на воді до того, що царинки свої позадовжував* [заборгував], *дітей не в силі вивінувати* [наділити приданим] *хоч так, як його дєдьо* [батько] *йому по смерті своїй полишав* (А. Крушельницький).

3. *що.* Бути причиною появи, виникнення чого-небудь, спричиняти щось; залишати (у 3 знач.). *Сльози — кров серця — прозора й безбарвна. Крізь неї можна бачити світ і життя, що пролітає все далі вперед, полишаючи сумні згадки про радісне минуле* (Н. Королева); *Зовсім відмінні почування полишила ця розмова в серці Регіни* (І. Франко); *Зникнення Зіни і зустріч з Лебедем чомусь в однаковій мірі скаламутили душу і полишили в ній якісь недобрі передчуття* (Яків Баш); *Вона довго тримала те сало перед своїм ротом, відкусила шматочок, полишивши слід зубів на відставленій скибочці, довго жувала, не наважуючись вкусити ще* (Б. Харчук).

4. *що.* Зберігати, відкладати щось для кого-, чого-небудь; залишати (у 4 знач.). *Покликання батьків — згладжувати лихі і полишати скарби добрі* (Ю. Мушкетик); *Ватаг полишив ще на закуску* [худобі] *невеличкі, не дуже збиті худобою ділянки паші* (В. Гжицький); *Галли полишили по собі величезний арсенал матеріальних пам'яток, хоч і втратили мову, а половці, ставши компонентом генези української нації, віддали нам тисячі й тисячі своїх слів* (І. Білик).

5. *що, також з інфін.* Переставати займатися чим-небудь, припиняти щось робити; залишати (у 7 знач.). *Він доносив князеві, що полишає службу через те, що літа й здоров'я не дозволяють йому клопотатись такими трудними справами* (Леся Українка); *Антон Платонович полишив усе на світі і з пристрасною енергією взявся за ескіз нової картини* (І. Волошин); *За останні вісім років, коли вона полишила групу продовженого дня задля роботи за прямою спеціальністю, ставлення до старших, як до наймолодших, не змінилося абсолютно* (А. Кокотюха); // Відмовлятися від чогось, забувати про щось. *Ой полишив білий хлопець Маріку любити* (Сл. Б. Грінченка); // *перен.* Припиняти використання чогось. *Полишити гніздо.*

6. *що.* Зберігати в якому-небудь стані, положенні і т. ін. *За арештантами й ключник увійшов до кузні, полишаючи двері за собою відхилені* (І. Франко); // Не займати, не знищувати. *Чи ти наважишся що відповісти, чи будеш тікати, — Битимуть, знай, все одно. А потім почнуть позивати, Гніватись будуть... Щоправда, і бідний у нас не без права: Може, наприклад, благати, щоб зуби йому полишили* (М. Зеров).

(1) Полиша́ти / полиши́ти за собо́ю *кого, що* — рухаючись уперед, віддалятися від кого-, чого-небудь. *Другого дня вже й .. сапальниці полишали за собою довгі рядки підсапаних буряків, а Олександра лише здалека манячіла червоною хусткою, поспішаючи на роботу* (М. Коцюбинський); *Трактор рушив назустріч вітерцеві, назустріч білому мерехтливому простору, полишаючи за собою чорну смугу ріллі* (М. Циба); **(2) Полиша́ти / полиши́ти спа́дщину (спа́док, у спа́дщину, в спа́док)** — залишати що-небудь комусь після своєї смерті. [М а р т і а н:] *Палкий мій друг своєму сину і щире серце в спадок полишив* (Леся Українка); *І. Франко зазначав, що П. Куліш полишив по собі багату літературну спадщину* (з навч. літ.).

ПОЛИША́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Залишити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; позалишати. *Ой посію, співаночки, довгими нивами, ой умиюся за вами дрібними сльозами. А як мені добре буде, я вас позбираю, а як з мужем лихо буде, я вас полишаю* (Уляна Кравченко); *Пастухи, що недалеко пасли, полишали худібку і стали підходити до веселих співаків* (Н. Кобринська).

ПОЛИША́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОЛИШИ́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шишся, *док.* 1. Продовжувати своє перебування де-небудь, не покидати якогось місця; лишатися, залишатися (у 1 знач.). *Напростувався мій останній шлях: збігає, як вода, за течією. Тож полишайся з думою своєю напризволяще* (В. Стус).

2. *тільки 3 ос.* Зберігатися, продовжувати існувати, бути; не зникати; залишатися (у 3 знач.). *З мурів оборони полишилися обривки тільки* (Уляна Кравченко); // Бути в наявності (після використання частини чого-небудь). *З одержаних грошей полишилась заледве дрібна частиночка* (І. Франко); // *кому.* Діставатися кому-небудь після когось. *Відтак просив гостя сідати на липовій лавці, що тяглася попід цілою стіною від одного кута до другого, — про неї він говорив, що полишалася йому в спадщині ще по дідові* (О. Кобилянська).

3. Не переставати бути в якомусь стані, продовжувати бути яким-, ким-, чим-небудь; залишатися (у 2 знач.). *Скоро, мітко жну та ще співаю, першою колись була я, — нині полишаюсь...* (Уляна Кравченко).

4. Опинятися позаду кого-, чого-небудь, що рухається вперед. *Що йому діяти? Скільки вже неба за ним полишилось, Скільки іще перед ним...* (М. Зеров); *Я цікавий був побачити, яке то військо до нас прийшло, і для того полишився трохи позаду* (В. Чемерис).

5. *тільки недок.* Пас. до **полиша́ти[1].** *На свята та недільні дні вся робота полишалася, всі одягали святкове вбрання* (з навч. літ.); *В українській оселі навіть за відсутності господарів на столі полишався хліб і сіль, щоб будь-який подорожній міг утамувати голод* (із журн.).

ПОЛИША́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Залишитися (про всіх або багатьох); позалишатися. *У селах полишалися тільки геть немічні діди й баби* (І. Білик); *Ще й тепер серединою дебри полишалися тут і там маленькі ямки* (Л. Мартович); *Я тільки думаю ще поїхати познімати трохи по лісах старих бункерів, де полишалися* (О. Забужко).

ПОЛИ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полиши́ти.** *Ряди стоптаних капцанів* [капців], *полишених біля порога, насичали повітря їдким запахом поту* (М. Коцюбинський); *Полишені без воєводи, татари заґелґотіли і, розуміючи, що не вирватись їм з пастки, не забарилися скласти зброю* (Н. Рибак); *Я настягав потертого, полишеного попередніми рибалками сіна* (Ю. Мушкетик); // **поли́шено,** *безос. пред. Я ревів з жалю, що мене полишено* (О. Кобилянська); *Багато заток із саламандрами було полишено напризволяще* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *у знач. прикм.* Який полишився. *В чужім полі і без серпа, не маю чим жати; хіба стану полишені колоски збирати* (Уляна Кравченко).

ПОЛИ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **полиши́ти.** *Попри докори прелатів Франції за свавільне полишення своєї жони і за полишення Бертрандою мужа, він відмовився принести покаяння в содіянні такого ненависного злочину* (П. Загребельний).

ПОЛИШИ́ТИ *див.* **полиша́ти[1].**

ПОЛИШИ́ТИСЯ *див.* **полиша́тися[1].**

ПОЛІ... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **бага́то,** напр.: поліавітаміно́з, поліагрега́тний, полівале́нтний; 2) слову **множи́нний,** напр. полівакци́на, полівітамі́н, полікриста́л.

ПОЛІАКО́РД, а, *ч., муз.* Комплексний за структурою акорд, кожну частину якого можна розглядати як самостійний акорд. *Однорідні поліакорди утворюються через накладання акордів однакової будови, найчастіше — терцієвих* (з навч. літ.).

ПОЛІАКРИ́Л, у, *ч.* Синтетичне волокно, яке виробляють на основі нафтових вуглеводнів. *Поліакрил використовують переважно у виробництві тканин для теплого одягу, штучного хутра, килимових покриттів, декорування меблів* (з наук.-попул. літ.); *Поліакрил легкий і м'який, на дотик дуже схожий на шерсть, тому його називають "штучною шерстю"* (з навч. літ.).

ПОЛІАКРИЛАМІ́Д *див.* **поліакриламіди.**

ПОЛІАКРИЛАМІ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **поліакриламі́д,** у, *ч.).* Цінні хімічні полімери, що є коагулянтами й флокулянтами, а також універсальними складниками в гелеутворюванні рідин. *Поліакриламід застосовують для збільшення нафтовіддачі пласта, загущення розчинів аміакової селітри у вибухових речовинах* (з навч. літ.).

ПОЛІАКРИЛАМІ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **поліакриламід.** *Поліакриламідний гель використовують у травматології для лікування остеоартрозу, артрозу, остеоартриту, артриту* (з навч. літ.).

ПОЛІАКРИ́ЛОВИЙ, а, е. Прикм. до **поліакри́л.** *Поліакрилові тканини не псуються мікроорганізмами та міллю, добре перуться в синтетичних засобах* (з навч. літ.); *Вироби з поліакрилової пряжі пухнаті й добре тримають форму* (із журн.).

ПОЛІАМІ́Д *див.* **поліаміди.**

ПОЛІАМІ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **поліамі́д,** у, *ч.), хім.* Полімери на основі синтетичних високомолекулярних сполук, що містять в основному ланцюзі амідні групи. *Поліаміди використовують у машинобудуванні, автомобільній, авіаційній, текстильній промисловості, а також у медицині та інших галузях* (з наук. літ.); *Завдяки міжмолекулярним водневим зв'язкам поліаміди відзначаються високими температурами плавлення* (з навч. літ.).

ПОЛІАМІ́ДНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **поліаміди.** *Поліамідні матеріали використовують у шинній, гумотехнічній, рибній промисловості (виробництво риболовних сітей), для виготовлення синтетичних тканин побутового та технічного призначення, а також на підприємствах будіндустрії, стрічкоткацьких і канатних фабриках* (з навч. літ.); // Вигот. із розплавів або розчинів поліамідів, поліамідних смол. *Завдяки високій поглинальній здатності поліамідні іонообмінні волокна найперспективніші для одержання штучних замінників ґрунту з тривалим терміном експлуатації* (з наук. літ.).

△ **Поліамі́дні смо́ли** *див.* **смола́.**

ПОЛІАМІ́Н *див.* **поліаміни.**

ПОЛІАМІ́НИ, ів, *мн. (одн.* **поліамі́н,** у, *ч.), хім.* Полімери, що містять у повторюваному ланцюжку макромолекули первинні, вторинні, третинні або четвертинні аміногрупи. *До неферментативних захисних засобів від ультрафіолетового випромінювання належать перехоплювачі вільних радикалів — поліаміни та флавоноїди* (з наук. літ.).

ПОЛІАМІ́ННИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **поліамін.** *Поліамінний комплекс органічного походження активує рух цукрів у рослині, підвищує якісні характеристики врожаю* (з навч. літ.).

ПОЛІАНДРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до поліандрії. *Обмеження й нестача природних ресурсів є основною причиною поліандричних шлюбів, оскільки одруження всіх братів на одній жінці дозволяє уникнути подрібнення земельних ділянок, які переходять у спадок* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІА́НДРІЯ, ї, *ж.* Форма шлюбу, за якої жінка може бути одночасно одруженою з багатьма чоловіками; багатомужжя. *У XIX ст. поліандрія була поширена в алеутів, окремих групах ескімосів, а пізніше збереглася в етнографічних групах у Північній Індії та Тибеті* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІАНІ́Т, у, *ч.* Рідкісний різновид піролюзиту у формі ідіоморфних кристалів. *Найчастіше поліаніт трапляється в марганцевих родовищах, але в невеликих кількостях* (з наук.-попул. літ.); *Поліаніт є яснокристалічним різновидом піролюзиту* (з навч. літ.).

ПОЛІА́НТОВИЙ, а, е. Те саме, що **багатоквітко́вий.** *Первоцвіт поліантовий — це продукт схрещування коров'яку та англійського первоцвіту, виведеного 300 років тому* (з наук.-попул. літ.); *Одним із найпоширеніших видів жасмину в горщиках є жасмин поліантовий, особливо ароматний уночі* (із журн.).

△ **Поліа́нтова троя́нда** *див.* **троя́нда.**

ПОЛІАРТРИ́Т, у, *ч.* Одночасне ураження кількох суглобів або послідовне поширення запального процесу з одного суглоба на інші. *Лікування поліартриту краще здійснювати на ранніх стадіях із застосуванням антибіотиків, знеболювальних і протизапальних препаратів та фізіотерапевтичних методів* (з наук. літ.); *Основними симптомами поліартриту є біль у суглобах, місцевий набряк, почервоніння шкіри, ускладнення рухливості суглобів* (з наук.-попул. літ.); *Причиною поліартриту можуть бути ревматизм, деякі інфекційні захворювання, сепсис, порушення обміну речовин* (з навч. літ.).

ПОЛІАРТРИ́ТНИЙ, а, е. Стос. до поліартриту. *Набряклість суглобів, скутість після тривалого спокою та різке підвищення температури тіла можуть бути симптомами поліартритних інфекцій* (з навч. літ.).

ПОЛІБАЗИ́Т, у, *ч.* Мінерал сірувато-чорного кольору з класу сульфосолей; руда срібла. *Маючи гідротермальне походження, полібазит трапляється в рудних жилах із іншими сульфосолями срібла* (з наук.-попул. літ.); *Полібазит дуже крихкий, легко розчиняється в азотній кислоті* (з навч. літ.).

ПОЛІ́БІЧОК *див.* **полібочок.**

ПОЛІ́БОЧОК, ПОЛІ́БІЧОК, чка, *ч., діал.* Невелика бочка. *По кутках стоять .. полібочки з капустою, огірками, буряками, квасом* (Сл. Б. Грінченка); *— А ти де був..? — У хоромах за полібічком* (Марко Черемшина).

ПОЛІБУТАДІЄ́Н, у, *ч., хім.* Високомолекулярна сполука, продукт полімеризації бутадієну; синтетичний каучук. *Полібутадієн має еластичні, вологостійкі та газонепроникні властивості, тому його використовують у виробництві гуми* (з навч. літ.).

ПОЛІБУТАДІЄ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **полібутадіє́н.** *Для підвищення стійкості до розтріскування шини легкових і вантажних автомобілів виготовляють із суміші полібутадієнового та натурального каучуку* (з навч. літ.).

ПОЛІВАЛЕ́НТНИЙ, а, е. 1. *хім.* Здатний сполучатися з декількома атомами. *За своєю хімічною природою манган є полівалентним, у природі він існує у дво-, три- та чотиривалентних формах* (з наук.-попул. літ.); *Іоніти — тверді електроліти, у яких один полівалентний іон є нерозчинним, а іони протилежного знака здатні до обміну на іони, що знаходяться в навколишньому середовищі* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Здатний граматично сполучатися з двома і більше словами, займати декілька граматичних позицій. *Полівалентні дієслова української мови нечисленні. Семи-, шести-, п'яти- і чотиривалентні дієслова здебільшого поєднуються з іменниковими синтаксемами у функціях суб'єкта дії, об'єкта дії, адресата дії, засобу дії, вихідного й кінцевого пунктів руху і шляху руху* (з наук. літ.).

ПОЛІВАЛЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *хім.* Властивість за знач. **полівале́нтний** 1. *Полівалентність речовин указується в назві сполук за допомогою римських чисел у дужках* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Властивість за знач. **полівале́нтний** 2. *Одновалентність і полівалентність слів залежать від семантико-синтаксичних функцій відмінків* (з наук. літ.).

ПОЛІВАРІА́НТНИЙ, а, е. Який здійснюється у кількох або багатьох варіантах; багатоваріантний. *Поліваріантні методи планування мають відповідати зовнішнім умовам господарювання, особливостям різних станів процесу становлення та розвитку ринкових відносин* (з наук.-попул. літ.); *Маркетингові стратегії покликані передбачити різні шляхи розвитку підприємства й запропонувати поліваріантні перспективи* (з навч. літ.).

ПОЛІВАРІА́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поліваріа́нтний.** *Лише інформаційне суспільство, орієнтоване на поліваріантність людського інтелекту, може сприяти ефективному розвитку інтелекту окремого індивідуума* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІВАРІА́НТНО. Присл. до **поліваріа́нтний.** *Комунікативна парадигма сучасного світу трансформується надзвичайно динамічно та поліваріантно* (з наук. літ.); *Шахіст має мислити послідовно, логічно та поліваріантно, завжди шукати оптимальний хід* (з навч. літ.).

ПОЛІВАРІАТИ́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **поліваріа́нтний.** *Навчальні курси в університетах мають бути поліваріативними, щоб студенти могли на свій розсуд обрати ті дисципліни, які розвивають відповідні фахові компетентності* (з наук.-попул. літ.); *У сфері художньої діяльності значення реалізму дуже складне й суперечливе. Його межі мінливі й невизначені; стилістично він багатоликий і поліваріативний* (з навч. літ.).

ПОЛІВАРІАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поліваріати́вний.** *Сучасна естетична наука характеризується поліваріативністю, багатовимірною цілісністю, зорієнтованістю на творчо активну людину* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІВАРІАТИ́ВНО. Присл. до **поліваріати́вний.** *Кожен композитор певною мірою поліваріативно впливає на історико-стильову систему музики в цілому* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЛІВА́ЦЬКИ, *присл., зневажл.* Те саме, що **по-ліва́цькому.** *Лише запровадження соціалістичних принципів у їх європейському варіанті здатне грамотно вкоротити апетити найжадібніших, поставити їх самих у розумні рамки, але поставити не по-лівацьки, а цивілізовано, за допомогою податків і викликаних часом обмежень* (із журн.).

ПО-ЛІВА́ЦЬКОМУ, *присл., зневажл.* Як ліваки, за звичаєм ліваків (у 1 знач.). *У перші пожовтневі роки футуристи поставилися до спадщини Тараса Шевченка по-лівацькому нігілістично* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІВЕ́КТОРНИЙ, а, е. Який характеризується кількома або багатьма напрямами діяльності, розвитку і т. ін.; багатовекторний. *Моделювання полівекторного розвитку за всіма напрямами передбачає опрацювання альтернативних варіантів розвитку різних сфер для досягнення єдиної стратегічної мети* (з навч. літ.).

ПОЛІВЕ́КТОРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поліве́кторний.** *Полівекторність зовнішньополітичних відносин держави формує її авторитет на світовій арені* (з газ.).

ПОЛІВЕ́КТОРНО. Присл. до **поліве́кторний.** *Творчість Івана Багряного, на жаль, тривалий час не розглядалася полівекторно* (з навч. літ.).

ПОЛІВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* полівля́ть; *док., рідко.* 1. Їдучи, ідучи, відхилитися ліворуч. * Образно. — *Скоро лиш одною ногою полівиш, щоб зійти на пагубну дорогу, ого, вже тебе той терен* [сумління] *зашпигає, і ослабить, і заглушить твою лиху силу* (І. Франко).

2. *що.* Спрямувати щось ліворуч. *Полівити кермо;* // *безос. "Ну, — подумав наш Данило, — Якби трошки полівило, Був би-м му* [йому] *в п'яту впоров!"* (І. Франко).

3. *безос., кому, діал.* Полегшати. — *Ой, синку, хвала Богу, мені вже полівило. Нічого не болить, чуюся добре* (з казки); *Йому полівило* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛІВІНІЛАЦЕТА́Т, у, *ч., хім.* Інертний прозорий нетоксичний полімер вінілацетату без смаку й запаху. *Полівінілацетат набухає у воді, руйнується під дією сильних кислот і лугів, добре розчиняється в багатьох органічних розчинниках* (з навч. літ.).

ПОЛІВІНІЛАЦЕТА́ТНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **полівінілацета́т.** *Основна сфера застосування полівінілацетату — виробництво полівінілацетатного клею, водоемульсійних та акрилових фарб* (з навч. літ.).

ПОЛІВІНІ́ЛОВИЙ, а, е: △ **Полівіні́ловий спирт** *див.* **спирт.**

ПОЛІВІНІЛСПИРТОВИ́Й, а́, е́, *хім.* Стос. до полівінілового спирту (див. **спирт).** *Основна перевага полівінілспиртових волокон — висока гігроскопічність. Матеріал міцний і зносостійкий, добре витримує вплив ультрафіолету, хімічних реагентів і перепади температур* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІВІНІЛХЛОРИ́Д, у, *ч., хім.* Синтетичний полімер, продукт полімеризації вінілхлориду, який використовують для одержання жорсткої та м'якої пластмаси; поліхлорвініл. *Полівінілхлорид досить стійкий до дії кислот і лугів, має високі діелектричні властивості, негорючий, легко фарбується* (з навч. літ.); *Основа вікна — профіль з полівінілхлориду, зсередини якого є металева вставка для посилення міцності конструкції* (з газ.).

ПОЛІВІНІЛХЛОРИ́ДНИЙ, а, е, *хім.* Стос. до полівінілхлориду. *Щоб підвищити стійкість полівінілхлоридних матеріалів, до сировини додають спеціальні термостабілізатори, наприклад, на основі цинку та калію* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з полівінілхлориду. *Полівінілхлоридні плінтуси застосовують для декоративного оздоблення житлових інтер'єрів і громадських місць, також вони підходять для підлогових покриттів зі штучних матеріалів* (з навч. літ.).

ПОЛІВІ́ННЯ, я, *с., політ.* Дія за знач. **полівіти.** *Загальне полівіння політичних настроїв охопило майже всі країни світу* (з публіц. літ.).

ПОЛІВІТАМІ́Н, у, *ч.* Лікувальний препарат, який містить комплекс вітамінів; протилежне м о н о в і т а м і н. *Показаннями для прийому курсу полівітаміну на основі вітаміну С є ослаблення організму в зимово-весняний період, а також реабілітація після тривалих інфекційних захворювань* (з навч. літ.); *До складу полівітаміну входять не тільки вітаміни, але також речовини, що сприяють їх легкому засвоєнню* (з мови реклами).

ПОЛІВІТАМІ́ННИЙ, а, е. Стос. до полівітамінів; який містить багато різних вітамінів. *Лікуючи інфекційні захворювання, доцільно вживати всередину відвари полівітамінних фруктово-ягідних сумішей, які покращують обмін речовин та опірність організму* (з наук.-попул. літ.); *Рибофлавін входить до складу багатьох полівітамінних препаратів* (з навч. літ.).

ПОЛІВІ́ТИ, ію, ієш, *політ.* Док. до **лівіти.** — *Навіщо він так вивів революційне* [революційно] *настроєних людей? .. — Мені здається, він вивів таких дурних, щоб його не запідозрили в тому, що він надто почервонів, полівів себто* (О. Іваненко); *Перебуваючи на чолі Центральної Ради майже від самого початку її заснування і до розгону австро-німецькими окупантами, М. Грушевський, за визнанням його сучасників, значно полівів у своїх політичних поглядах* (з наук. літ.).

ПОЛІВІ́ШАННЯ, я, *с, політ.* Дія і стан за знач. **полівішати.** *У другій половині XIX ст. зближення керівників англійських тред-юніонів з діячами міжнародного робітничого руху сприяло їхньому полівішанню* (з навч. літ.).

ПОЛІВІ́ШАТИ, аю, аєш, *політ.* Док. до **лівішати.** *Після виборів Данія полівішала та отримала першого прем'єр-жінку* (з газ.).

ПОЛІ́ВКА[1], и, *ж.* 1. Невеликий, перев. польовий та лісовий гризун, подібний до миші. *Таволога* [таволга] *ж уже обвішалася золотистими сережками.., пташка-пастушок погойдається на її червоному стебельці, полівка зів'є між її корінням гніздо* (Ю. Мушкетик); *Вся підлога була вистелена соломою..; звичайно ж, у ній завелися пацюки або ж полівки, що перебралися на зиму в людське житло* (Н. Околітенко); *Тайга похмуріша за карпатський ліс, зате не бідніша. Я легко добував бурундуків, мишей-полівок, кедрівок, білок, зайців* (М. Дочинець).

2. *іст.* Польова газета (в СРСР). *Часто у полівках друкували статті з фотографіями людей, краєвидами місцевості, за якими можна реконструювати ландшафт певного періоду, забудову міст, особливості архітектури тощо* (з наук.-попул. літ.).

3. *діал.* Рівнина, поле. *Та став же старший брат та середульший На полівку вибігати, на степи високі, На великі дороги розхідні* (з думи); // Польова дорога, стежина. *Бричка легко котилась наїжджено́ю селянами полівкою* (Р. Андріяшик); *Дочимчикував я підбігцем до полівки* (В. Дрозд).

ПОЛІ́ВКА[2], и, *ж.* Пестл. до **поло́ва.** *Манить так, як горобця на полівку* (Номис); * Образно. — *Чув цих студентів у поїзді, як на святки їхали — полівка, свату, а не люди!* (Г. Косинка).

ПОЛІ́ВКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **полі́вка**[1] 1. *Середня довжина полівкового тіла коливається від 10 до 12 см* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **полі́вкові,** вих, *мн.* Підродина гризунів родини хом'якових; норицеві. *У раціоні полівкових переважають наземні вегетативні частини трав'янистих рослин, значно рідше — насіння або кореневища* (з наук.-попул. літ.); *Більшість полівкових є шкідниками сільськогосподарських культур і носіями збудників туляремії, лептоспірозу та інших інфекційних захворювань* (з навч. літ.).

ПОЛІ́Г, ло́гу, *ч.* 1. *діал.* Низовинна рівнина. *Як би щасливу дорогу Вибрати з трьох, що лягли по пологу?* (Я. Щоголів).

2. *діал.* Покіс. *Вже скосили траву, і з її пологів ішов отой густий, вогкий запах гірських цвітів* (І. Франко); *Раптом з'являється сонце — праве Боже лице — і вже дзвенить у коси, що кладуть сіно в політ* (М. Коцюбинський).

3. *рідко.* Те саме, що **поло́г** 1. *В одкинутий поліг намету ввірвався вітер* (Н. Рибак); *Я, делікатно покашлюючи в кулак, зупинився перед наметом. Покашляв голосніше, вже не в кулак, тихо привідкрив поліг* (М. Вінграновський).

ПОЛІГА́М *див.* **поліга́ми.**

ПОЛІГА́МИ, ів, *мн. (одн.* **поліга́м,** а, *ч.).* Тварини, у яких у шлюбний період самець спарюється з різними самицями; протилежне м о н о г а м и. *Соболь, кабан, косуля, заєць та інші тварини є полігамами* (з навч. літ.).

ПОЛІГА́МІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Форма групового шлюбу, за якої кожен одночасно може бути одруженим (одруженою) з декількома чоловіками (жінками); протилежне м о н о г а м і я. *Тяжіння суспільства до моногамії чи полігамії залежить від релігійних і світоглядних норм* (з наук. літ.); *Жінки — цінний товар на ринках мусульманського Сходу, де існує полігамія* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Спарювання самця протягом одного сезону з декількома самицями (про тварин). *Полігамія є своєрідною репродуктивною стратегією тварин, деякі тварини дотримуються цієї стратегії регулярно, інші до неї вдаються в нехарактерних обставинах* (з наук.-попул. літ.).

3. Наявність одночасно в тієї самої рослини дво- й одностатевих квіток у різних комбінаціях. *Полігамія властива таким культурам, як диня, соняшник, гречка та ін.* (з навч. літ.).

ПОЛІГА́МНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до полігамії; протилежне м о н о г а м н и й. *У соціальній структурі первісного суспільства полігамна сім'я, локальна господарська група, рід, плем'я змінюються на патріархальну сім'ю та сусідську землеробську общину, на основі якої виникли перші державні утворення* (з наук. літ.); *Полігамні реакції берегових ластівок припиняються після відкладення яєць* (з навч. літ.).

ПОЛІГА́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **поліга́мний;** протилежне м о н о г а м н і с т ь. *У сучасному світі полігамність шлюбів узаконена в деяких країнах, наприклад, в окремих штатах Індії, у Нігерії, країнах Полінезії та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІГА́МНО, *спец.* Присл. до **поліга́мний.** *Після прийняття християнства Володимир і надалі нехтував вимогою моногамності, продовжував жити полігамно й користуватися княжим гаремом* (з наук.-попул. літ.); *Одним із типів спільного існування особин на одній території є гаремне існування, коли там живе невелика (частіше до 10 особин) група тварин, що розмножуються полігамно (тюлені, морські котики)* (з навч. літ.).

ПОЛІГЕНІ́ЗМ, у, *ч.* Теорія в антропології, за якою людські раси є різними видами й родами, що не мають спільного походження. *Положення полігенізму використовували для обґрунтування расистських тверджень про біологічну й інтелектуальну нерівність рас* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІГЕНІ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник полігенізму. *Полігеністи заперечували походження людини від однієї шлюбної пари, натомість вони вважали, що існувало декілька центрів расоутворення* (з наук.-попул. літ.); *В Європі точилась палка дискусія між моногеністами і полігеністами про походження людських племен, коли перші .. доводили, що всі раси походять від одного кореня, а другі запевняли, ніби кожна раса має свій окремий корінь походження* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЛІГІБРИ́Д, а, *ч.* Гібрид, отриманий внаслідок схрещування форм, які розрізняються багатьма парами генів. *Сучасне сільськогосподарське виробництво потребує високоврожайних сортів і полігібридів цукрових буряків з гарною схожістю насіння й високою цукристістю* (з наук. літ.); *До полігібридів належать сорти, у яких одночасно використовують ефект гетерозису та поліплоїдії* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІГІНІ́Я, ї, *ж., спец.* Форма шлюбу, у якому чоловік може бути одночасно одруженим з багатьма жінками; багатоженство. *Окремі пункти статуту Ярослава свідчать про те, що, за винятком полян, у яких на той час вже існував переважно моногамний шлюб, для інших племен ще була характерною полігінія* (з наук. літ.).

ПОЛІГІПОВІТАМІНО́З, у, *ч.* Хворобливий стан, спричинений нестачею в організмі багатьох вітамінів. *Окрім неправильного та одноманітного харчування, причиною полігіповітамінозу можуть бути серйозні захворювання травної системи та порушення обміну речовин* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІГЛАНДУЛЯ́РНИЙ, а, е, *вет., мед.* Пов'язаний із розладом кількох залоз внутрішньої секреції. *Симптоми полігландулярної недостатності залежать від того, функція яких ендокринних залоз найбільш порушена* (з наук. літ.); *Полігландулярна дисфункція належить до таких станів, за яких порушується функціонування одразу декількох ендокринних залоз* (з навч. літ.).

ПОЛІГЛО́Т, а, *ч.* Людина, яка володіє кількома, багатьма мовами. *Торгівля на їхній вуличці була така: хліб у грека, м'ясо в татарина, городина й садовина у вірменина. В таких умовах усі діти виростають поліглотами* (П. Загребельний); *Побував* [дідо] *на якомусь там спілчанському з'їзді. Де й познайомився вживу зі своїм другом по листуванню — письменником-поліглотом без визначеного віку з минулим авантюриста* (Любко Дереш).

ПОЛІГЛО́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **поліглóт.** *Завдяки своїй поліглотній природі та філологічній освіті вона працювала редактором субтитрів і перекладачем* (з газ.).

ПОЛІГО́Н[1], *у, ч.* 1. Спеціально обладнана велика ділянка місцевості, признач. для випробування різних видів озброєння, а також проведення бойових, протипожежних і т. ін. навчань. *Кілька годин тому дивізіон успішно відстрілявся на полігоні й тепер перемагав останні кілометри до таборів* (Л. Смілянський); *— Досі все винаходили для війни, хіба ж не пора вже винайти щось — раз і назавжди! — проти неї. Земля — не полігон. Земля — це нива, щоб сіяти...* (О. Гончар); *Сахно досить вправно поводився на полігоні. Клац — з руків'я випала обойма* (А. Кокотюха); *Він готовий був терпіти і службу, і форму, і кількаденні виїзди на полігони. І майбутнє навчання у військовій академії, до якого підштовхувала дружина* (В. Лис).

2. Місце, сфера, ділянка і т. ін., де зберігається, випробовується, досліджується або перевіряється що-небудь. *Полігони різних побутових відходів повинні бути розташовані на достатній відстані від населених пунктів* (з навч. літ.); *У зоні відчуження були створені дослідницькі полігони для вивчення перенесення радіонуклідів водним шляхом* (із журн.).

ПОЛІГО́Н[2], а, *ч., мат.* Багатокутник (замкнутий або незамкнутий). *Графічне зображення варіаційних рядів за допомогою полігона чи гістограми допомагає отримати наочне уявлення закономірностей спостережуваних значень та можливих змін* (з навч. літ.).

ПОЛІГОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Стос. до полігона *(див.* **полігóн**[2]**).** *У природі перетворення високотемпературного кварцу в низькотемпературний не завжди супроводжується утворенням густої сітки залікованих полігональних тріщин* (з наук. літ.); *Сопла екрануються чотирма полігональними пластинами зі спеціальних сплавів, котрі зменшують помітність винищувача в інфрачервоному діапазоні* (М. Кідрук).

△ **Полігона́льна кла́дка** *див.* **клáдка.**

ПОЛІГО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **полігóн**[1]. *Полігонна пустеля, піщані бархани, що тягнуться аж до крайнеба, — тільки глянеш на них, так одразу тоскно стає* (О. Гончар); // Стос. до полігону. *— Під час другого пострілу все буде навпаки — наших сто секунд дорівнюватимуть одній полігонній. Сам розумієш, що йдеться не про кількість секунд, а про коефіцієнт співвідношення* (О. Тесленко); *Результати полігонних випробувань засвідчили необхідність посилення бронезахисту автомобіля без погіршення його ходових якостей* (з наук. літ.).

ПОЛІГОНОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до полігонометрії. *Полігонометричні ходи проєктують уздовж автомобільних і польових доріг, залізниць, річок, лісових стежок, просік* (з навч. літ.).

ПОЛІГОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Один із методів геодезичних робіт, що полягає у вимірюванні на місцевості довжин, послідовно пов'язаних між собою прямих ліній та горизонтальних кутів між ними. *Координати геодезичного пункту визначають методом полігонометрії, а на місцевості його позначають металевими стовпами й бетонними монолітами* (з навч. літ.).

ПОЛІГРА́Ф, а, *ч.* 1. Прилад, що визначає фізіологічні та психічні зміни стану людини, яка навмисне викривляє істину, говорить неправду; детектор брехні. *— Наш брат і надійна людина .. — Ми його вже кілька разів перевіряли на поліграфі* (В. Єшкілєв); *Кандидатів на посади прокурорів перевіряли на доброчесність за допомогою поліграфа* (з газ.).

2. Копіювальний прилад. *Керівництво муніципальної влади вже домовилося з громадською організацією про безкоштовне надання в тимчасове користування поліграфа* (з газ.).

ПОЛІГРАФІ́СТ, а, *ч.* Фахівець друкарської справи, поліграфічного виробництва. *В редакційному невеликому колективі прибулець із Гамбурга одразу відчув себе рівним, престиж і пошана людей дались йому якось природно, і сталося це, треба думати, найперше завдяки добродушній, покладливій вдачі Генріха Теодоровича та винятково цінному для друкарні його професійному вмінню майстра-поліграфіста високого класу* (О. Гончар); // Той, хто працює на підприємстві, в установі і т. ін. поліграфічного виробництва. *Директор видавництва, колишній кронштадтський поліграфіст Камолкін, дуже високо цінував мою роботу й ставився до мене дуже добре* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЛІГРАФІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **поліграфíст.** *Після народження сина нам хотілося зберегти всі цікаві та щасливі моменти, чому сприяла дружина, поліграфістка за освітою, яка чудово розумілася в тонкощах фотографії* (з газ.).

ПОЛІГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до поліграфії. *Той не завідувач друкарнею, хто не переконаний, що газета існує .. для того, щоби розвивалася поліграфічна промисловість* (В. Еллан-Блакитний); *— Почав учитися на токаря — не лежить у мене душа до цієї справи... Пішов учнем у поліграфічний комбінат* (М. Дашкієв); *— Ану оцініть поліграфічну роботу. Листівки вийшли такими, що годі було й сподіватися від старенького гектографа* (М. Сиротюк).

ПОЛІГРАФІ́Я, ї, *ж.* Галузь промисловості, що займається виготовленням друкованої продукції, і галузь техніки, пов'язана з виготовленням друкованої продукції. *З винаходом у XIX ст. друкарської машини в поліграфії відбувається промислова революція* (з навч. літ.); // *розм.* Якість, зовнішній вигляд і т. ін. друкованої продукції. — *Добрий вечір, Дмитре Семеновичу. Останню сторінку верстають. Ну, для нас це ще не катастрофічно, буває пізніше. Так, поліграфія накульгує* (В. Дрозд); *А от кому тепер направду свобода — то це бульварній пресі і жовтій. Тиражі великі, поліграфія супер* (Л. Костенко).

ПОЛІГРАФКОМБІНА́Т, у, *ч.* Скорочення: поліграфічний комбінат. *Друком бюлетенів займається державний поліграфкомбінат "Україна"* (з газ.).

ПОЛІДАКТИЛІ́Я, ї, *ж., вет, мед.* Природжена вада розвитку людини, ссавців та птахів, яка полягає в утворенні додаткових пальців. *Полідактилія має генетичну природу, хоча зовнішні фактори також упливають на внутрішньоутробний розвиток плода* (з навч. літ.).

ПОЛІДИ́ПСІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Хворобливий стан, який характеризується сильною спрагою і пов'язаним з нею вживанням надмірної кількості води. *Введення інсуліну хворим на цукровий діабет сприяє зниженню рівня глюкози в крові й накопиченню глікогену в тканинах, зменшенню глікозурії та пов'язаних з нею поліурії, полідипсії* (з навч. літ.).

ПОЛІДИСПЕ́РСНИЙ, а, е, *спец.* Який перебуває в стані молекулярно-масового розподілу. *Полідисперсні біополімери мають переважно однакову молекулярну масу* (з навч. літ.).

ПОЛІДИСПЕ́РСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Якість за знач. **полідиспе́рсний.** *Полідисперсність полімерів суттєво впливає на їхні макроскопічні властивості, передусім на механічні характеристики* (з навч. літ.).

ПОЛІДИСЦИПЛІНА́РНИЙ, а, е. Який стосується кількох наукових дисциплін; мультидисциплінарний. *Славістика як полідисциплінарний напрям, що вивчає слов'янські культури та їхній взаємовплив, прямо пов'язана із біографістикою, тобто дисципліною, предметом дослідження якої є людина та її здобутки* (з наук. літ.).

ПОЛІДИСЦИПЛІНА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **полідисциплі́нарний.** *Полідисциплінарність "Книжкового Арсеналу" об'єднує навколо цього фестивалю людей, заглиблених у проблеми мови та літератури, а також журналістики, образотворчого мистецтва, кінематографу, філософії, психології, політології тощо* (з наук. літ.).

ПОЛІЕ́ДР, а, *ч., мат.* Те саме, що **багатогра́нник.** *Із використанням спеціальної процедури неперервного підрахунку числа елементів симетрії можна визначити, скільки існує різних елементів симетрії в несиметричній конфігурації та яка справжня форма кристалічного поліедра найближчої симетричної структури* (з наук. літ.).

ПОЛІЕДРА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Те саме, що **поліедри́чний.** *За теоремою опуклих конусів кожна точка поліедрального конуса є невід'ємною лінійною комбінацією деякої скінченної множини векторів* (з навч. літ.).

ПОЛІЕДРИ́ЧНИЙ, а, е, *мат.* Прикм. до **полі́едр;** поліедральний. *При спостереженні зернистої структури аустеніту під високотемпературним мікроскопом чітко виявляється її поліедричний характер* (з наук. літ.); *Молекули води складають у гідратах поліедричний каркас, де є порожнини, які можуть зайняти молекули газів* (з навч. літ.).

ПОЛІЕДРО́З, у, *ч., вет.* Вірусне захворювання комах. *У роботі досліджено деякі генетичні та фізичні характеристики вірусу ядерного поліедрозу непарного шовкопряда* (з наук. літ.); *До реовірусів зараховують вірус карликовості рису та вірус цитоплазматичного поліедрозу комах* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІЕКРА́Н, а, *ч.* 1. Екран, на який одночасно подається декілька зображень. *Поліекрани використовувалися для показу кількох кадрів одночасно* (з навч. літ.).

2. Метод одночасного показу кількох тематично пов'язаних зображень. *Поліекран дає можливість не просто передати глядачеві різні часові чи просторово-часові локуси, а викликати в нього різні психологічні реакції* (з наук. літ.).

ПОЛІЕКРА́ННИЙ, а, е. Прикм. до **поліекра́н.** *Поліекранний ефект переносить глядача від хронотопу попереднього кадру чи їх послідовності до нової композиції* (з навч. літ.).

ПОЛІЕКРА́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поліекра́нний.** *Поліекранність дозволяє ефективно скорочувати та ущільнювати інформаційні потоки* (з навч. літ.).

ПОЛІЕЛЕКТРОЛІ́Т *див.* **поліелектроліти.**

ПОЛІЕЛЕКТРОЛІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **поліелектролі́т,** у, *ч.), хім.* Високомолекулярні сполуки, до складу макромолекул яких входять групи, здатні до іонізації в розчині. *Синтетичні поліелектроліти можуть входити до складу деяких вакцин проти грипу* (з наук.-попул. літ.); *Властивості поліелектролітів подібні і до електролітів (солей), і до полімерів (високомолекулярних сполук)* (з навч. літ.).

ПОЛІЕМБРІОНІ́Я, ї, *ж.* 1. *вет., мед.* Розвиток у людини і тварин декількох зародків (близнюків) із однієї зиготи. *Визначальною ознакою поліембріонії є те, що всі однояйцеві близнюки завжди однієї статі* (з навч. літ.).

2. *біол.* Розвиток в одній насінині кількох зародків у рослин. *Поліембріонія характерна для голонасінних, у яких у кожному насінному зачатку закладається та запліднюється декілька яйцеклітин* (з навч. літ.).

ПОЛІЕ́СТЕР *див.* **полі́естери.**

ПОЛІЕ́СТЕРИ, ів, *мн. (одн.* **полі́естер,** у, *ч.), хім.* Полімери, отримані методом поліконденсації багатоосновних кислот або їх альдегідів із багатоатомними спиртами. *Поліестери є переважно синтетичними матеріалами, які використовують у виробництві тканин, виготовленні спеціальних будівельних конструкцій і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *У текстильній промисловості поліестер використовують і в чистому вигляді, і додають до інших синтетичних чи природних матеріалів* (з навч. літ.).

ПОЛІЕ́СТЕРОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **полі́естер.** *Поліестерові сполуки є в природі, наприклад, бурштин, смоли дерев, шелак* (з навч. літ.); // Вигот. з поліестеру або з його додаванням. *Трава, підсушена жаром, спалахне, і вогонь розлетиться димним кільцем, пожираючи тебе і твій дешевий поліестеровий спальник* (Любко Дереш).

ПОЛІЕТИЛЕ́Н, у, *ч., хім.* Продукт полімеризації етилену, який застосовується у виробництві пластичних мас. *Поліетилен використовують для виготовлення плівок, труб, технічних волокон* (з навч. літ.).

ПОЛІЕТИЛЕНГЛІКО́ЛЬ, ю, *ч., хім.* Нейтральний водорозчинний полімер, який широко використовують у молекулярній біології, медицині, біохімії та фармацевтичній промисловості. *Крім двовалентних катіонів, здатність установлювати дегідратований міжмембранний контакт має і поліетиленгліколь* (з навч. літ.).

ПОЛІЕТИЛЕ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **поліетиле́н.** *Завдяки високій хімічній стійкості поліетиленові сполуки широко використовують у хімічній промисловості для виробництва пластикових труб, частин різних апаратів* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з поліетилену. *Люба складає у великий поліетиленовий пакет яблука, помідори, сир, бутерброди, котлети* (Ю. Мушкетик); *Орися склала всі ці іграшки у велику поліетиленову торбу і понесла у двір* (І. Жиленко); *Лука міг почути позаду себе шелестіння поліетиленових пакунків* (С. Андрухович).

ПОЛІЕТНІ́ЧНИЙ, а, е. Який складається з багатьох народностей, національних груп. *Багатокультурність — характерний для деяких поліетнічних держав стан суспільства, у якому порівняно помітний та стійкий розвиток отримали декілька етнічно різних культур* (з наук.-попул. літ.); *Слов'янська ковальська справа розвивалася під впливом поліетнічного населення Подунав'я та алано-болгарських племен салтівської культури, що входили до складу Хозарського каганату* (з навч. літ.).

ПОЛІЕТНІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поліетні́чний.** *Одвічною рисою Причорномор'я є поліетнічність і пов'язана з нею багатомовність* (з наук. літ.); *Без визнання поліетнічності та полікультурності неможливе безконфліктне державотворення* (з навч. літ.).

ПОЛІЕТНІ́ЧНО. Присл. до **поліетні́чний.** *Через активні міграційні процеси більшість країн світу розвивається поліетнічно* (з навч. літ.).

ПОЛІЕФІ́Р *див.* **поліефі́ри.**

ПОЛІЕФІ́РИ, ів, *мн. (одн.* **поліефі́р,** у, *ч.), хім.* Те саме, що **полі́єстери.** *Властивості поліефірів дуже різноманітні й залежать від хімічного складу, структури, молекулярної маси та наявності функціональних груп* (з навч. літ.).

ПОЛІЕФІ́РНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **поліефі́р.** *Поліефірні сполуки широко використовують у легкій промисловості* (з навч. літ.).

ПОЛІ́ЖНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **породі́лля.** *Великі страдницькі очі глянули на нього променистим потойбічним поглядом, яким завжди дивляться поліжниці* (З. Тулуб); *Пологи були швидкими. Поки Танасиха, замість того щоб мерщій катнути на інший куток по знахарку, сама прибігла глянути на поліжницю, — дитинка вже випорснула на теплу черінь лежанки* (В. Шкляр).

ПОЛІ́ЗТИ, зу, зеш, *док.* 1. Почати лізти (у 1 знач.), повзти (про плазунів, членистоногих і т. ін.); поплазувати. *Тільки-но ми підійшли до скелі й стали підніматися вгору, як побіля нас засичали й полізли до щілин жовтобрюхи* (А. Кащенко); *На потилицю йому з гілля впало щось і полізло по тілі. Андрій Григорович лапнув рукою й роздушив волохатеньку рябеньку гусінь* (В. Винниченко); *Почав* [вуж] *збиратися на гілку верболозу. Під його вагою вона жалісно впала у воду, .. а він, вигинаючись, поліз по ній мало не до самої серцевини деревця* (М. Стельмах); // Почати пересуватися, спираючись на руки і ноги; порачкувати (про людину). *Митрик, що покинула його мати у сінях, бачачи, що двері у хату відчинені, поліз-поліз, переліз через поріг* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ватага зупинилася. Але то був один момент: одразу ж солончани пішли в обхід. Тоді Савко рачки поліз до Млинків* (М. Хвильовий); *Припавши до землі, поліз, покрався до насипу сам. Колосовський і Монгол, що лежали найближче біля нього, теж поповзли за ним* (О. Гончар).

2. *перен., розм.* Почати лізти (у 2 знач.), іти (у 1 знач.) поволі. *До завтра листа відкладать не хочу, бо ніколи буде: зрання полізу до Горощенка (все з тою дурною пломбою!), хто зна, скільки стримітиму в нього* (Леся Українка); // Зійти, піднятися куди-небудь насилу, через силу. *Коливаючись на своїх кривих ногах, поліз* [Мемет] *по східцях наверх* (М. Коцюбинський); // *зневажл.* Почати настирливо пересуватися, незважаючи на перешкоди. *Зараз ніч — банда полізе лише ранком* (Ю. Яновський); // Почати входити, заходити кудись. *І в тую костяну комору Полізли свині ізнадвору, Мов у калюжу* (Т. Шевченко); *З нарядної вийшли з лампами, в брезентах кілька людей .. Група рятівників полізла східцями до ствола шахти* (Ю. Яновський); *Тоді перерва була. Хто в коридор курити поліз, хто до рояля, хто до газет* (А. Головко); // Повільно посунути великою масою (про дим, туман і т. ін.). *З плавнів вставала ніч. Спочатку морок поліз з-поміж очеретів, а за ним дихнули озерця й купини білим туманом* (М. Коцюбинський); *Знову гостро запахло квітками й стиглим зелом, і ще теплий від сонця туман з долин поліз по ногах* (М. Івченко); *Вдарили зенітки .. Дим поліз по вулицях* (А. Хорунжий); // Почати повільно поширюватися (про чутки, вісті і т. ін.). *Село заворушилося. Різні чутки полізли із будинку в будинок* (В. Собко); *Люди перешіптувалися, полізли простотаки фантастичні чутки* (П. Запаренко); // Рухаючись, пересунутися з одного місця на інше; сповзти. *Обличчя в неї біле, як крейда, .. коси вибилися з-під платка, та й платок сам поліз набік* (Панас Мирний); // *зневажл.* Почати робити що-небудь. *Звірина та рослини відчули, що хімії більше нема, і полізли нещадно плодитися* (В. Діброва).

3. Почати лізти (у 3 знач.), підніматися по чому-небудь вгору або спускатися вниз, допомагаючи собі руками й ногами або лапами. *Якусь мить Сахно ще міркувала, потім обійняла стовбур руками й ногами і полізла догори* (Ю. Смолич); *Дівчина зігнулась, вишукуючи в траві суниці, а я поліз на черешню* (М. Стельмах); *Він узяв надщербленого ножа в зуби і, допомагаючи собі лівою рукою, обережно поліз по драбині* (Ю. Логвин); *Ми тихцем полізли на велетенського дуба з грубою, зручною для лазіння корою* (Любко Дереш).

4. *на кого — що.* Почати лізти (у 4 знач.), забиратися, вилазити на кого-небудь високого, щось високе або розташоване вгорі. *Дівчина підняла свої руки і полізла теж на віз, аж на саму верховину, де стояв стовп* (Панас Мирний); *Драгуни полізли на вали, валяли дерев'яні стіни, виривали частокіл* (І. Нечуй-Левицький); *Той пішов на своє місце, через кілька хвилин заглянув до мене .. і врешті поліз на верхню поличку, де лежали мої речі* (М. Коцюбинський); *Бандити кинулись тікати. Той, що був у баранячій шапці, і собі поліз на коня* (П. Панч); *Перед вечором Павло прийшов додому, скинув кожуха і поліз на піч* (Григорій Тютюнник); // Перелізти або почати перелазити через що-небудь. *Вона полізла через перелаз* (Панас Мирний); *Стара бабуся їм докладно за все розказала й намовила їх полізти через тин та нарвать груш* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Повившись, піднятися вгору (про виткі рослини). *Поки приїде хлопець у відпустку, то виноград і по ній, по його вежі, пов'ється, полізе туди, аж до неба* (О. Гончар).

5. *перен.* Почати висовуватися назовні, вилазити на поверхню. — *Я раз убив одну жабу, — така здорова, пузата лізе. Я цеглиною як пошпапурю* [пошпурю], — *так з неї кишки і полізли* (Панас Мирний); *З води полізли ніби два чорні тини з мережі* (І. Нечуй-Левицький).

6. *розм.* Почати лізти (у 7 знач.), залазити, пробиратися куди-небудь. *Кайдашиха глянула на вбогу сім'ю, на вбогу хату і не церемонилась; вона просто полізла за стіл і сіла на покуті* (І. Нечуй-Левицький); *Якось на зборах .. непрошений, незваний поліз* [Романик] *у президію* (Ірина Вільде); *Матвій взяв сумку і поліз за передню парту* (М. Сиротюк); // Почати влазити кудись. *Берестовський поліз у кабіну .. Грузовик рушив* (Л. Первомайський); // Зануритися у що-небудь рідке; поринути. *Явдоха мерщій у жлукто і полізла* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Нарізали ми сухого очерету, голови сіном притрусили і опівночі полізли в воду* (З. Тулуб); *Малий прив'язав до куща порося і поліз до теплої, майже гарячої води* (Ю. Логвин).

7. *до кого, з інфін. і без дод., перен., розм.* Почати лізти (у 6 знач.), настирливо звертатися до кого-небудь із чимсь. *П'яний купчик, побачивши коло піяніна* [піаніно] *дівчину в солдатському костюмі, спочатку протер собі від здивування очі, а потім схвильований таким незвичайним явищем поліз до неї цілуватися* (Гео Шкурупій); *Господар, зібгавши гонор, поліз із пробаченням, запевняючи, що нема чого гніватися* (М. Стельмах); *Вночі, коли чоловік поліз до неї зі своїми млосними ніжностями, Таміла відштовхнула його і вибігла з хати* (Г. Тарасюк); // Почати настирливо домагатися якоїсь посади, певного становища і т. ін. — *Ти, певно, в управителі полізеш? — якось глухо запитав він* (Панас Мирний); — *Ти, анахтемський вилупку, в начальство поліз? — бухикає простудженим голосом* [батько] .. — *Простим уже не хочеш жити* (М. Стельмах); // *на кого — що.* Навально посунути на кого-, що-небудь (про ворожі сили). — *Вовки! Із півтора десятка, та голодні видно — просто на нас полізли* (Ю. Горліс-Горський); — *Ніхто не полізе на нашу землю* (М. Стельмах).

8. *розм.* Почати лізти (у 8 знач.); просунути руку, пальці куди-небудь, у щось. *Роман побавився довгим срібним ланцюжком від годинника, поліз у кишеню і витяг звідти шкіряний пулярес* (М. Коцюбинський); *Марія Василівна, втомна й розбита, але з особливо солодким настроєм, зіскочила з ліжка й полізла до скрині* (М. Івченко); *Він хапливо поліз у пазуху й витяг щось загорнуте в ганчірочку* (А. Головко); *Коли ввечері мати повернулася з роботи, він відразу розповів їй, що йому були потрібні гроші, він не знайшов нічого, поліз до шухляди у трюмо...* (Є. Кононенко); // Зробити рух у напрямі до чого-небудь. *Очі його, як свічки, запалали, а рука полізла знову до рижої бороди* (Панас Мирний); *Першим поліз ложкою до казана Охрім* (Григорій Тютюнник); *Пан моторошно здригнувся й поліз рукою до гаманця* (М. Стельмах).

9. Почати лізти (у 11 знач.), розпастися на шматки (про тканину, хутро). *Від давності шуба полізла, заполонивши шафу сірою ворсою, що прилипала до всіх речей* (з газ.); // Випасти внаслідок ослаблення, захворювання і т. ін. (про волосся, шерсть). *Якщо шерсть собаки полізла, а на оголеній шкірі з'являються запалені ділянки, це може бути ознакою зараження тварини кліщами* (з навч. літ.).

Лізти / полізти в бійку *див.* **лізти.**

◊ **[Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе** *і т. ін.)* **/ підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе** *і т. ін.)* **[вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч** *і т. ін.)*] *див.* **воло́сся; [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т,** *рідше* **догори́** *і т. ін.)*] **лі́зуть (вила́зять, виска́кують** *і т. ін.)* **/ полі́зли (ви́лізли, ви́скочили** *і т. ін.) див.* **о́ко**[1]**; [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть** *і т. ін.)* **/ побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́** *і т. ін.)* **по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною** *і т. ін.)* **<По пле́ча́х полі́зла мурашня́>** *див.* **мура́шки; [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли>** *див.* **о́ко**[1]**; Бро́ви полі́зли на ло́ба** *див.* **брова́; Ви́лізти (ви́йти,** *рідко* **полі́зти) / вила́зити (вилі́за́ти, вихо́дити) бо́ком** *див.* **вила́зити; Живи́м до Бо́га (на не́бо) лі́зти / полі́зти** *див.* **лі́зти; Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю** *і т. ін.)* **ляга́ти (лі́зти, іти́** *і т. ін.)* **/ лягти́ (полі́зти, піти́** *і т. ін.) див.* **ляга́ти; За сло́вом** *(рідше* **за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню,** *рідше* **у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти** *див.* **лі́зти; Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й)** *див.* **іти́; Лі́зти** *(грубо* **пе́рти, пе́ртися** *і т. ін.)* **/ полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги>** *див.* **лі́зти; Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́** *див.* **лі́зти; Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи́) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі>** *див.* **лі́зти; Лі́зти / полі́зти в пля́шку** *див.* **лі́зти; Лі́зти / полі́зти ра́чки <Лі́зти ра́ком>** *див.* **лі́зти; На стіну́ (на сті́ни, на сті́нку** *і т. ін.)* **лі́зти / полі́зти <Тро́хи не лі́зти на сті́ни>** *див.* **лі́зти; Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову** *див.* **іти́; Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло,** *грубо* **в пе́льку)** *див.* **лі́зти; (1) Полі́зти / лі́зти живце́м (живи́м) у моги́лу (в я́му)** — заподіяти собі смерть; позбавити себе життя, померти. *Молоде, одважне, В бою як буде необачне, То може згинуть неборак; Тогді* [тоді] *не буду жить чрез силу, Живцем полізу я в могилу, Ізгину* (І. Котляревський); *Якби не Яковець, то, може, сама б, жива, за ним* [Петрусем] *у могилу полізла* (Грицько Григоренко); **(2) Полі́зти чо́ртові (чо́рту) в зу́би (до чо́рта на ро́ги)** — перебороти будь-які перешкоди, труднощі і т. ін. для досягнення своєї мети. *Він за бабою й на роги до чорта полізе* (прислів'я); *Так любив* [Кирило] *молодиць та удовиць, що не побоявся б полізти й до чорта на роги* (Є. Гуцало); *Василь був сміливцем, відчайдушно хоробрим хлопцем, який би самому чортові в зуби поліз* (Ю. Бедзик); **(3) Ро́гом полі́зти** — збільшитися, посилитися. *Увесь день були замуровані вікна, і к вечору мороз рогом поліз* (С. Васильченко); **Уда́ритися (полі́зти, впа́сти** *і т. ін.)* **в амбі́цію** *див.* **ударя́тися; У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти** *див.* **лі́зти; Шмато́к** *(рідше* **кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло** *див.* **шмато́к.**

ПОЛІІЗОБУТИЛЕ́Н, у, *ч., хім.* Високомолекулярна сполука, продукт полімеризації ізобутилену. *Поліізобутилен — в'язка рідина або тверда каучукоподібна речовина, стійка до впливу кислот, лугів, розчину солей* (з наук.-попул. літ.); *Поліізобутилен застосовують як електроізоляційний та антикорозійний матеріал у промисловості* (з навч. літ.).

ПОЛІІЗОПРЕ́Н, у, *ч., хім.* Високомолекулярна сполука, продукт полімеризації ізопрену. *Одним із найвідоміших природних полімерів є поліізопрен, або натуральний каучук* (з навч. літ.).

ПОЛІ́Й, ло́ю, *ч.* Вода поверх льоду. *Не можна річку переїхать: полій пішов по льоду* (Сл. Б. Грінченка); *Змій дмухонув, і одразу По диявольськім приказу, Як млинець на сковорідці Чи полій по мерзлій річці, Зливсь тічок із чавуну* (І. Манжура).

ПОЛІКАРБОНА́Т, у, *ч., хім.* Синтетичний полімер, що є продуктом взаємодії двохатомних фенолів і похідних вугільної кислоти. *Полікарбонати — тверді безколірні прозорі речовини, які характеризуються морозостійкістю та гарними діелектричними показниками* (з наук. літ.).

ПОЛІКА́РПІК *див.* **полі́карпіки.**

ПОЛІКА́РПІКИ, ів, *мн. (одн.* **поліка́рпік,** а, *ч.), бот.* Рослини, які квітнуть і плодоносять багато разів упродовж життя; протилежне м о н о к а р п і к и. *Основу біоморфологічного спектра флори степів становлять трав'янисті полікарпіки з напіврозетковою й розетковою будовою пагонів та каудексом* (з наук. літ.).

ПОЛІКАРПІ́ЧНИЙ, а, е, *бот.* Прикм. до **поліка́рпіки;** протилежне м о н о к а р п і ч н и й. *Зимівля сільськогосподарських культур є біологічною властивістю полікарпічних рослин упадати в анабіоз* (з навч. літ.); // Який має кілька маточок (про квітку рослини). *Маточок у полікарпічних рослин буває від однієї до кількох десятків, наприклад, у суниць і жовтцю* (з навч. літ.).

ПОЛІКАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Лікарювати якийсь час. *Полікарювати в районній поліклініці.*

ПОЛІКЛІ́НІКА, и, *ж.* Лікувально-профілактичний заклад, укомплектований лікарями різних спеціалізацій для нестаціонарного лікування хворих та профілактики захворювань серед здорових людей. *З поліклініки Євгенія Григорівна повернулась з перев'язаною рукою* (О. Донченко); *Лікарі не знають, що в неї, одні кажуть: болі од серця, інші — од радикуліту .. Практикант з районної поліклініки заявив, що в неї хвора печінка і залоза, що під шлунком* (Ю. Мушкетик); *Запахло ліками — вони зайшли у поліклініку. Біля стоматологічного кабінету не було нікого, прийом тільки-но почався* (В. Нестайко).

ПОЛІКЛІНІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **полікліні́ка.** *Двоповерхова з мезоніном будівля була дуже потрібна санаторію: у ній розміщалися поліклінічні кабінети* (Б. Лепкий); *Державні гарантії передбачають перелік безоплатних медичних послуг у поліклінічних і стаціонарних лікувальних закладах* (з газ.).

ПОЛІКОМПОНЕ́НТНИЙ, а, е. Те саме, що **багатокомпоне́нтний.** *Сучасні агрохолдинги надають перевагу унікальним полікомпонентним препаратам широкого спектра дії, які значно зменшують захворюваність рослин, підвищують їхню стійкість до несприятливих погодних умов, покращують якість отриманого врожаю* (з наук.-попул. літ.); *Полікомпонентні пробіотики — це велика група ліків для відновлення мікрофлори, які мають у своєму складі два й більше різновиди бактерій або містять до дев'яти штамів бактерій однієї групи* (з навч. літ.).

ПОЛІКОМПОНЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **полікомпоне́нтний.** *Завдяки полікомпонентності препарату мікрофлора кишківника, порушена дисбактеріозами, харчовими чи хімічними отруєннями, швидко нормалізується* (з навч. літ.).

ПОЛІКОНДЕНСА́Т, у, *ч., хім.* Продукт, утворений поліконденсацією. *Практично поліконденсат складається з досить великої кількості молекул, які відрізняються одна від одної ступенем полімеризації* (з навч. літ.); *Гальмівна рідина містить у своєму складі досить вагомий відсоток поліконденсату борної кислоти* (із журн.).

ПОЛІКОНДЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж., хім.* Процес утворення високомолекулярних сполук (полімерів) із низькомолекулярних (мономерів), що супроводжується виділенням побічних речовин (води, водню і т. ін.). *Продукт поліконденсації містить силоксани з різною просторовою структурою: лінійною, двовимірною, тривимірною, східцевого й каркасного типу* (з наук. літ.); *Епоксидні смоли — це продукти поліконденсації багатоатомних фенолів і сполук з епоксидною групою* (з навч. літ.).

ПОЛІКОНФЕСІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **багатоконфесі́йний.** *Від тонкощів державного регулювання державно-релігійних відносин у поліконфесійній країні залежить формування гармонійних і плідних відносин у суспільстві* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІКОНФЕСІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поліконфесійний.** *За умови поліконфесійності певного соціуму завжди треба мати чітку відповідь на запитання: якою мірою та чи та релігія служить інтересам держави* (з газ.).

ПОЛІКРАТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **полікра́тія;** протилежне м о н о к р а т и ч н и й. *Полікратична модель держави передбачає відокремлення економіки від політики, високий ступінь автономності територій, а також формування інститутів державної влади населенням через справедливі та чесні вибори* (з навч. літ.).

ПОЛІКРАТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **полікрати́чний.** *Полікратичність більшості сучасних держав є імперативною формою організації політичних інститутів* (з навч. літ.).

ПОЛІКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Форма державного устрою, за якого одночасно існує декілька органів управління з однаковими повноваженнями; протилежне м о н о к р а т і я. *У сучасному розумінні полікратія має демократичний політичний режим, парламентську форму державного правління та унітарно-децентралізований державно-територіальний устрій* (з наук. літ.).

ПОЛІКРИСТА́Л, а, *ч.* Тверде тіло, що складається з багатьох дрібних кристалів неправильної форми. *Полікристали — ізотропні за своїми властивостями, оскільки хаотичність орієнтації монокристалів, з яких вони складаються, ліквідує анізотропію їхніх властивостей* (з наук. літ.); *Усі рідини, аморфні тіла, гази й полікристали є ізотропними речовинами* (з навч. літ.).

ПОЛІКРИСТАЛІ́ЧНИЙ, а, е. Який складається з полікристалів. *При пластичному деформуванні полікристалічних матеріалів унаслідок структурної неоднорідності, пов'язаної з різною орієнтацією окремих зерен та впливом технологічного оброблення, виникає неоднорідність деформацій полікристала* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІКРИСТАЛІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **полікристалі́чний.** *Полікристалічність металів визначає їх фізичні та хімічні характеристики* (з навч. літ.).

ПОЛІКРО́С, у, *ч., бот.* Множинне схрещування, що полягає в багатократному вільному перезапиленні рослин. *Полікрос широко застосовують у селекції перехреснозапильних рослин* (з навч. літ.).

ПОЛІКРО́СНИЙ, а, е, *бот.* Стос. до полікросу. *Полікросне насіння отримують від перезапилення кожної досліджуваної лінії сумішшю пилку, представленою в більш-менш рівній кількості різних зразків* (з наук.-попул. літ.); *Полікросний метод запилення заснований на вільному перезапиленні досліджуваного зразка пилком достатньо широкого набору інших форм* (з навч. літ.).

ПОЛІКСЕ́Н, у, *ч.* Найпоширеніший мінерал із класу самородних металів, який містить багато домішок. *Поліксен має забарвлення від срібно-білого до сталево-сірого* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки фізичним і хімічним характеристикам поліксен використовують у хімічній та електротехнічній промисловості, ювелірній справі, медицині* (з навч. літ.).

ПОЛІКСЕ́НІЯ, ї, *ж., біол.* Вид паразитизму, за якого паразит проходить свій життєвий цикл більше ніж на одному організмі-хазяїні; протилежне м о н о к с е н і я. *Необхідні ресурси для свого життєвого циклу паразит отримує від хазяїна, тому при поліксенії паразити, пристосовуючись до різних особин, стають більш витривалими* (з навч. літ.).

ПОЛІКСЕ́ННИЙ, а, е, *біол.* Стос. до поліксенії; протилежне м о н о к с е н н и й. *Поліксенний життєвий цикл цестод передбачає декілька хазяїнів для розмноження та поширення* (з навч. літ.).

ПОЛІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Лікувати якийсь час. *Згодом він виїхав до свого хутора на Громоклеї, щоб полікувати одержану в бою рану* (С. Добровольський); *Я до лікаря лечу. — Полікуй мене! — кричу* (Л. Первомайський); *— Знайдеш лікарню, спитай Андрія Опанасовича .. Він полікує тебе, добродію* (Б. Левін); *У наступні дні я намагався зцілитися, полікувати потовчену душу, я не міг знайти рівноваги, бо й не знав, жертвою чиєї несправедливості став* (Ю. Мушкетик).

ПОЛІКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Лікуватися якийсь час. *— Якщо в тебе затерпнуть рамена або заболить зуб — тут* [у лісі] *ти знайдеш цілюще зілля, щоб полікуватися* (М. Чабанівський); *Директор у них трудяга, тільки хвороба його замучила, в нього задавнена виразка шлунка, і все нема йому часу поїхати полікуватись* (О. Гончар); *Його мати отримала путівку в санаторій. Директор школи наполіг, щоби вона поїхала, бо ж улітку путівку навряд чи дадуть, а полікуватися їй треба* (Є. Кононенко).

ПОЛІКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* 1. Вирощування в одній водоймі декількох видів риб. *Полікультура передбачає вирощування риби, яка розрізняється набором споживаних природних кормів (бентосу, планктону, водоростей, вищої водної рослинності), завдяки чому найбільш повно використовуються кормові ресурси водойми* (з наук. літ.); *Полікультура — потужний фактор інтенсифікації рибопродуктивності, що дозволяє збільшити її майже втричі* (із журн.).

2. *с. г.* Спільне вирощування кількох видів культурних рослин. *Полікультура традиційно була найпоширенішою формою сільського господарства* (з наук.-попул. літ.); *Добре відомим прикладом історичної полікультури є поєднання рослин кукурудзи, бобів та гарбузів у групі, яку часто називають "трьома сестрами". У цій комбінації кукурудза забезпечує структуру для зростання бобів, боби забезпечують азот для всіх рослин, а гарбуз пригнічує бур'яни* (із журн.).

3. Система виховання і навчання, спрямована на повагу до інших культур, сприяння встановленню відносин взаєморозуміння між представниками різних культур країни. *Полікультура є складником загальної освіти. Її метою є формування вміння спілкуватися та співпрацювати з людьми різних національностей, рас, віросповідань, виховання розуміння своєрідності інших культур, викорінення негативного ставлення до них* (з наук. літ.).

ПОЛІКУЛЬТУРАЛІ́ЗМ, у, *ч., соц.* Концепція, згідно з якою різні культури у світі є взаємопов'язаними. *Термін "полікультуралізм" як соціологічний концепт був уведений для позначення політики культурного плюралізму на противагу культурній універсалізації та асиміляції* (з наук. літ.); *Найбільша увага в полікультуралізмі приділяється розбіжностям у культурі, що випливають із расових, етнічних і мовних особливостей. Унаслідок цього важливим положенням є необхідність толерантного поводження з представниками різних культур* (з наук.-попул. літ.); *Одна з найважливіших тез полікультуралізму така: "Державам притаманне культурне розмаїття, й ідентичність є питанням індивідуального вибору"* (із журн.).

ПОЛІКУЛЬТУ́РНИЙ, а, е. 1. Стос. до полікультури (у 1, 2 знач.). *Завдяки видовому складу, що включає риб із різним спектром харчування, рівень продуктивності полікультурної системи водойми є досить високим* (з наук.-попул. літ.); *В умовах зміни клімату відбувається активний розвиток моделі полікультурного вирощування рослин на кавовій плантації* (із журн.).

2. *соц.* Стос. до полікультуралізму і полікультурності. *Наприкінці XX століття у світі пішов процес зближення країн і народів, відбулася наймогутніша міграція населення. Це вимагає змінити ціннісні орієнтації та переорієнтуватися з монокультурної освіти на полікультурну при збереженні як стрижня своєї власної культури* (із журн.).

ПОЛІКУЛЬТУ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., соц.* Те саме, що **полікультуралі́зм.** *Полікультурність є теорією, практикою і політикою неконфліктного співіснування в одному життєвому просторі багатьох різнорідних культурних груп* (із журн.).

ПОЛІКУЛЬТУ́РНО, *соц.* Присл. до **полікульту́рний** 2. *Полікультурно орієнтована освіта має знайти належну підтримку з боку держави, системи освіти й соціальних інститутів* (із журн.).

ПОЛІЛІ́НГВ, а, *ч.* Людина, яка володіє більше ніж двома мовами; поліглот. *В умовах глобалізації полілінгв отримує можливості підвищення конкурентоспроможності, формування позитивної комунікабельності, здатності до життєдіяльності в полікультурному середовищі* (із журн.).

ПОЛІЛІНГВА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до полілінгвальності. *Полілінгвальне навчання є цілеспрямованим процесом прилучення до світової культури через посередництво кількох мов, коли мови виступають як спосіб осягнення сфери спеціальних знань, засвоєння культурно-історичного й соціального досвіду різних країн і народів* (із журн.).

ПОЛІЛІНГВА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Те саме, що **полілінгві́зм.** *Стверджуючи основоположну роль мов у формуванні полілінгвальності, слід звернути увагу на те, що саме за допомогою рідної та іноземних мов виховується повага учнів до культурних традицій, їх відмінностей, до унікальності культури кожного народу, толерантність, позитивне ставлення до відмінних проявів інокультури* (з навч. літ.).

ПОЛІЛІНГВІ́ЗМ, у, *ч., лінгв.* 1. Володіння і використання особою або колективом більше ніж двох мов; багатомовність, мультилінгвізм. *Актуальність полілінгвізму як одного з явищ соціокультури полягає в тому, що володіння кількома мовами — це важливий компонент успішної життєдіяльності індивіда в епоху глобалізації* (з наук. літ.); *Свобода культурного самовизначення індивіда, пов'язана з його полілінгвізмом, розширює його розумові можливості, робить його "громадянином світу", здатним правильно зрозуміти культурні факти й події* (із журн.).

2. Використання декількох мов у межах певної соціальної спільноти. *Полілінгвізм спостерігається в багатонаціональних країнах (Індія, Канада, Нігерія та ін.)* (із журн.).

ПОЛІЛО́Г, у, *ч., книжн.* Розмова між кількома особами. *Полілог можливий у формі бесіди, дискусії, конференції, диспуту, організаційно-діяльнісної гри та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Для полілогу характерні ситуативність, спонтанність, нелінійність мови. Деякі полілоги можуть бути регламентовані (ділове обговорення, "круглий стіл", наукова дискусія)* (з навч. літ.); *Я вірю у світло науки. Я вірю у раціо, у логіку, у дискурс, у збалансований полілог!* (Любко Дереш); // Частина літературного твору, в якій відбувається розмова кількох осіб. *Мабуть, немає в українській літературі іншого майстра, який би так природно передавав усне мовлення українського пролетаря сільського і тимчасово вписаного в міське середовище. Особливо вдаються йому* [Архипові Тесленку] *монологи й полілоги* (В. Русанівський).

ПОЛІЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до полілогу. *Основними критеріями виділення простих і складних полілогічних єдностей є такі: наявність трьох і більше співрозмовників, єдність теми розмови, наявність смислового центру, навколо якого ця єдність будується* (з наук. літ.).

ПОЛІЛОГІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **полілогі́чний.** *Діалогічність, а часом і полілогічність проявляють себе в тексті тоді, коли автор створює поліфонічний простір шляхом включення різних "голосів"* (із журн.).

ПОЛІ́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для поління *(див.* **полі́ння**[1]); який використовується для поління. *Культиватор комплектують розпушувальними й полільними лапами, боронками та борозноробами* (із журн.).

ПОЛІ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто поле. — *У нас усе полільник робить за двох* (Г. Хоткевич); *Слідом за культиваторами, що проривали буряк, ішла його бригада полільників, докінчуючи й поправляючи руками те, чого не могли зробити механізми* (Я. Качура).

2. Знаряддя для розпушування ґрунту й очищення посівів від бур'янів. *Батько заходився конструювати канавокопач для бурякових плантацій та механічний полільник* (О. Бердник).

ПОЛІ́ЛЬНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до поління *(див.* **полі́ння**[1]) і полільника. *Мотика відома з глибокої давнини як ручне полільницьке знаряддя для обробки ґрунту* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **полі́льник** 1. [1-а дівчина:] *Ходім, Домахо, додому; вже он і полільниці вертаються!* (М. Старицький); *Дальший край полільниць знову завів довгу пісню "Петрівку", а ближчий до дороги знову похилився в рядки буряків* (М. Івченко); *Хилиться від вітру бадилля картоплі, між ним рябіють з сапками полільниці* (П. Панч); *Вирішив я піти в поле, зустріти матір. Уже вечоріє, скоро полільниці вертатимуть із буряків і вона з ними!* (І. Кирій).

ПОЛІМАРА́Н, а, *ч.* Судно, що складається із кількох зв'язаних між собою паралельних корпусів. *Полімаран є збірно-розбірним судном, яке складається із кількох поплавків (корпусів), кожному з яких властива автономна плавучість* (з наук. літ.); *Велика кількість поплавців зменшує осадку, і полімаран має можливість проходити по мілководдю, недоступному іншим суднам* (з наук.-попул. літ.); *Роберт Ряйккенен двадцять років присвятив побудові безмоторного парусновеслового судна, на якому можна було б здійснювати багатоденні подорожі. Таким судном став полімаран* (із журн.).

ПОЛІМЕ́НТ, у, *ч.* Суміш, якою покривають вироби з дерева й гіпсу перед золотінням. *Полімент готували з тонко натертої червоної фарби, висушеної й розведеної на протухлому яєчному білкові з оцтом* (П. Загребельний); *Накладався ґрунт під позолоту. Називався він поліментом і вимагав знання і клопоту немалого* (М. Дочинець).

ПОЛІМЕ́НТНИЙ, а, е. Стос. до поліменту. *Наносити поліментне покриття слід тонким рівномірним шаром дуже м'якою щіткою* (із журн.).

ПОЛІМЕ́Р *див.* **поліме́ри.**

ПОЛІМЕРА́ЗА, и, *ж., біохім.* Фермент, головною біологічною функцією якого є синтез полімерів нуклеїнових кислот. *ДНК-полімераза і РНК-полімераза синтезують молекули ДНК і РНК відповідно шляхом комплементарного копіювання батьківських ланцюгів ДНК і РНК* (з наук. літ.).

ПОЛІМЕРА́ЗНИЙ, а, е, *біохім.* Стос. до полімерази. *Полімеразна ланцюгова реакція є високоточним методом діагностики численних інфекцій, заснованим на аналізі генетичного матеріалу (ДНК і РНК). Для діагностики використовують біологічний матеріал людини* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІМЕРБЕТО́Н, у, *ч.* Загальна назва групи нових типів бетонів, де замість традиційної в'язкої речовини (цемент, силікат) використано полімери; полімерцемент, пластбетон. *Особливістю полімербетону є великий процентний уміст наповнювачів — понад 90 %* (з наук.-попул. літ.); *Полімербетони відзначаються прекрасною водонепроникністю, міцністю, стійкістю до перепадів температур* (із журн.).

ПОЛІМЕРБЕТО́ННИЙ, а, е. Стос. до полімербетону. *Виробництво полімербетонних сумішей на заводі має повністю автоматизовану, оснащену датчиками лінію подачі компонентів та їх змішування* (з газ.); // Вигот. з полімербетону. *Полімерна складова дозволяє застосовувати полімербетонні вироби там, де традиційний бетон руйнуватиметься* (із журн.).

ПОЛІМЕ́РИ, ів, *мн. (одн.* **полiме́р,** у, *ч.).* Високомолекулярні хімічні сполуки, молекули яких побудовані з багаторазово повторюваних груп атомів (елементарних ланцюгів) однакової структури. *У будові полімеру виділяють мономерні ланки — повторювані структурні фрагменти, які включають кілька атомів* (з наук. літ.); *Основні механічні властивості полімерів: невелика крихкість кристалічних і склоподібних полімерів (органічного скла, пластмас); хороша еластичність (каучук)* (з наук.-попул. літ.); *Молекули полімерів характеризуються великою молекулярною масою — від декількох тисяч до декількох мільйонів атомних одиниць маси* (з навч. літ.); — *Розгадана таємниця молекули дала хімікам ключ до полімерів* (Г. Усач); // Речовини однакового хімічного складу, які відрізняються кількістю атомів у молекулі. *Існує багато неорганічних полімерів. Велику їх частину отримують синтетичним шляхом завдяки найпростішим з'єднанням природних елементів і реакцій полімеризації або поліконденсації* (з навч. літ.).

ПОЛІМЕРИЗА́ТОР, а, *ч.* Апарат для полімеризації. *Цей полімеризатор призначений для полімеризації ізопрену в середовищі ізопентану за наявності каталітичного комплексу* (із журн.).

ПОЛІМЕРИЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до полімеризації. *Полімеризація циклів протікає як типовий полімеризаційний процес і може бути здійснена шляхом ступінчастої (гідролітичної) полімеризації або як ланцюговий процес (аніонна полімеризація)* (з навч. літ.); // Признач. для полімеризації. *Полімеризаційна установка призначена для іонної полімеризації реакційної суміші* (з наук. літ.); // Вигот. способом полімеризації. *Під час синтезу полімеризаційних смол користуються неорганічними (ненасиченими) сполуками — вуглеводнями жирного ряду* (з навч. літ.).

ПОЛІМЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Процес утворення полімерів. *Полімеризація може здійснюватися в системах із різним агрегатним станом. За цією ознакою виділяють блокову полімеризацію, полімеризацію в дисперсних системах, газофазну і твердофазну полімеризації* (з наук.-попул. літ.); *На частку полімерів, одержуваних шляхом полімеризації, припадає близько 3/4 їх загального світового випуску* (із журн.).

ПОЛІМЕРИЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **полімеризува́ти.** *Холодна гума є емульсією з синтетичного каучуку, полімеризованою при відносно низькій температурі* (із журн.); // **полімеризо́вано,** *безос. пред. Оптичне волокно полімеризовано високомолекулярною сполукою, це свого роду світловод для декоративного освітлення* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який полімеризується. *Кожна міофібрила м'язового волокна складається з протофібрил, які являють собою видовжені полімеризовані молекули білків міозину й актину* (з навч. літ.).

ПОЛІМЕРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що і без прям дод., спец.* Піддавати полімеризації. *У промисловому масштабі стирол полімеризують за наявності ініціаторів — органічних перекисних сполук (перекис бензоїлу, перекис водню) і надсірчанокислих солей* (з наук.-попул. літ.); *Застосування комплексних каталізаторів дозволило полімеризувати та співполімеризувати всі відомі лінійні й циклічні олефінові, дієнові, ароматичні, ацетиленові мономери* (з навч. літ.); *Світлодіодна лампа з подвійною довжиною хвилі може ефективно й рівномірно полімеризувати всі фотополімерні стоматологічні матеріали* (з мови реклами); // Сприяти полімеризації. *При високому тиску молекулярний кисень та органічні пероксиди полімеризують етилен* (з навч. літ.).

ПОЛІМЕРИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., спец.* Піддаватися полімеризації. *Етиленові вуглеводні під впливом температури й тиску, а також відповідних каталізаторів (флоридин) здатні полімеризуватися з утворенням не тільки сполук із відкритим групуванням атомів, а й циклічних систем* (з навч. літ.); *Скриня розмальована червоними і зеленими квітами. Олія полімеризувалася й почорніла, і скриня мовби закіптюжилася біля вогнищ* (Ю. Щербак); *Дорожня розмітка, яка наноситься вночі, має достатньо часу для того, щоб фарба полімеризувалася* (із журн.); *Принцип роботи поліуретанового клею заснований на здатності матеріалу полімеризуватися під впливом вологості повітря (або вологи, що міститься в папері)* (з мови реклами).

ПОЛІМЕРІ́Я, ї, *ж., біол.* Один із типів взаємодії генів, за якого ступінь розвитку однієї й тієї ж ознаки обумовлений впливом ряду полімерних генів. *За типом полімерії успадковуються господарські корисні ознаки: висота рослин, довжина вегетаційного періоду, кількість білка в зерні, уміст вітамінів у плодах, швидкість росту й маса тварин, несучість курей та ін.* (з навч. літ.); *Прикладом полімерії є успадкування кольору шкіри в людей, який залежить від чотирьох генів з кумулятивним ефектом* (із журн.).

ПОЛІМЕ́РНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **полімéр.** *Досягнення сучасної полімерної хімії багато в чому визначаються інтенсивним розвитком напрямку поліконденсації — найважливішого методу синтезу високомолекулярних сполук* (з наук.-попул. літ.); *За створення цієї пластмаси Павло і дістав учений ступінь кандидата хімічних наук. Але її подальше вивчення розкрило ще величніші перспективи: виявилось, що "міопласт", як назвав нову полімерну сполуку Павло Дудник, реагує на імпульси електричного струму як живі м'язи* (М. Дашкієв); // Вигот. полімеризацією. *Він підійшов до його авта* [авто], *озирнувся навколо, присів і закріпив під бампером металеву "таблетку" датчика, змащену з одного боку полімерним клеєм* (В. Єшкілєв); *Українських прикордонників вельми здивували естонські громадяни, що через Польщу прямували до Києва на конференцію з питань обмеження виробництва, використання, ввезення та розповсюдження в Україні полімерних пакетів* (Люко Дашвар).

ПОЛІМЕРОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Розділ полімерної хімії, що описує структуру, властивості полімерів і способи отримання матеріалів із них. *"Технологія реставраційних робіт будівельних і фундаментних конструкцій і підземних споруд з використанням реакційноздатних полімерних систем" — це один із напрямів полімерознавства, яке розвивалося під керівництвом академіка НАН України Є. В. Лебедєва* (з наук. літ.).

ПОЛІМЕРЦЕМЕ́НТ, у, *ч.* Те саме, що **полімербетóн.** *Сталеві труби діаметром 200–260 мм застосовують із нанесеними покриттями з пластмас, склоемалей і полімерцементу на внутрішні й зовнішні поверхні* (із журн.).

ПОЛІМЕРЦЕМЕ́НТНИЙ, а, е. Прикм. до **полімерцемéнт.** *Властивості полімерцементних композицій і бетонів на їх основі залежать від кількості та природи полімеру, умов затвердіння. Полімерні домішки значно підвищують міцність мінеральних в'яжучих речовин* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІМЕТА́Л, у, *ч.* Корисна копалина, яка містить декілька металів. *У поліметалах головними цінними компонентами є свинець і цинк, попутними — мідь, золото, срібло, кадмій, іноді вісмут, олово, індій і галій* (з наук. літ.); *Первинно поліметали формувалися в різні геологічні епохи шляхом кристалізації з гідротермальних розчинів* (з навч. літ.); *Поліметали переважно добувають у Канаді, Австралії, США, Бразилії, Росії, Казахстані, Індії та Ірландії* (із журн.).

ПОЛІМЕТАЛЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **поліметáл.** *Поліметалеві родовища розробляють підземним і відкритим способами, причому питома вага відкритих розробок з кожним роком зростає і становить близько 30 %* (з наук.-попул. літ.).

△ **Поліметале́ві (поліметалі́чні) ру́ди** *див.* **рудá.**

ПОЛІМЕТАЛІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **поліметале́вий.** *При переробленні поліметалічних відкладень отримують два основні види концентратів, що містять відповідно 40–70 % свинцю і 40–60 % цинку й міді* (з наук. літ.).

△ **Поліметале́ві (поліметалі́чні) ру́ди** *див.* **рудá.**

ПОЛІМЕ́ТР, а, *ч., літ.* Поєднання в одному вірші строфічного типу двох і більше метрів *(див.* **метр**[2] 1), що утворюють складну багаточленну ритмічну одиницю. *Поліметр звичайно застосовується у великих творах (у поемах, де розмір витримується в одному тематично цілісному шматку і змінюється з переходом до іншого), рідше — у віршах* (з наук. літ.).

ПОЛІМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *літ., муз.* Стос. до поліметрії. *На ґрунті народнопісенної поліритмії та нерівноскладовості книжного вірша барокової доби в українській літературі романтизму виникає власне поліметричний вірш, що найбільшого розвою сягає у творчості Тараса Шевченка* (з наук. літ.); *Розспівування народного хору чи не одне з найвідповідальніших і найважчих питань безпосередньої хорової практики. При цьому хормейстер має досягати єдиної манери співу, злагодженого загального звучання поліфонічних творів, чіткого виконання поліметричних побудов та ін.* (з навч. літ.).

ПОЛІМЕТРІ́Я, ї, *ж.* 1. *літ.* Застосування в поетичному творі кількох віршових розмірів. *Поліметрія відома з античних часів, набула особливого поширення в поезії бароко, романтизму в XIX ст.* (з наук. літ.).

2. *муз.* Одночасне поєднання двох чи кількох різних музичних тактових розмірів. *Майстерно виписано М. В. Лисенком хорове тло опери "Майська ніч", зокрема знамените "Туман хвилями лягає" (це перший відомий випадок застосування поліметрії в українській музиці)* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІМІНЕРА́Л, у, *ч.* Гірська порода, що складається з різних мінералів. *Прикладом полімінералу може служити граніт, що складається з кварцу, калієво-натрієвого польового шпату й кислого плагіоклазу, а також біотиту й рогової обманки* (з навч. літ.); *Повне плавлення зразка полімінералу відбувається при температурі значно вищій, ніж температура плавлення тонкодисперсної шихти того ж зразка* (із журн.).

ПОЛІМІНЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **полімінерáл.** *Гірська порода може бути мономінеральною, що складається з одного мінералу (гіпс, магнезит, доломіт і т. ін.), або полімінеральною — складається з декількох мінералів (граніт, діабаз і т. ін.)* (з навч. літ.).

ПОЛІМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *біол.* Існування груп особин з особливо відмінними ознаками в межах одного виду тварин чи рослин; протилежне м о н о м о р ф і з м (у 1 знач.). *Прикладом поліморфізму, пов'язаного з чергуванням поколінь, є абсолютно різні зовні поліпи й медузи одного виду. Такого ж типу поліморфізм іржастих грибів, у яких плодові тіла і спори, що розвиваються на різних хазяїнах, різко відмінні за виглядом і за фізіологічними особливостями* (з наук. літ.); *Поліморфізм є звичайним явищем у природі: це пов'язано з біорізноманіттям, генетичною мінливістю й адаптацією* (з наук.-попул. літ.); *У роздільностатевих тварин поліморфізм виявляється через наявність особин різної подоби в межах хоча б однієї статі (наприклад, у попелиць самиці та в деяких кокцид самці бувають крилаті й безкрилі)* (із журн.).

2. *хім.* Властивість деяких речовин кристалізуватися в різних формах або змінювати структуру кристалів при одному й тому самому хімічному складі. *Поліморфізм відкрив М. Клапрот в 1798 р. Він виявив, що мінерали кальцит і арагоніт мають однаковий хімічний склад. Потім це явище було вивчено Е. Мітчерліхом на кристалах арсенатів, фосфатів і сірки* (з наук.-попул. літ.); *Явище поліморфізму серед фармацевтичних субстанцій є провідним у процесі створення лікарських засобів і фармацевтичної розробки лікарської форми* (із журн.).

3. *інформ.* Здатність функції (у 5 знач.) обробляти дані різних типів. *Поліморфізм — один із чотирьох механізмів об'єктно-орієнтованого програмування* (з наук. літ.); *Поліморфізм дає можливість реалізовувати так звані єдині інтерфейси для об'єктів різних класів* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІМОРФІ́ЧНИЙ, а, е, *біол., інформ., хім.* Те саме, що **полімо́рфний.** *Поліморфічні модифікації нерідко розрізняються кольором і фізико-хімічними властивостями кристалів: алмаз — твердий, безбарвний і прозорий діелектрик, графіт — м'який непрозорий провідник сірого кольору* (з навч. літ.); *Зв'язування виклику функції з необхідним екземпляром функції здійснюється динамічно під час виконання програми. Виклик функції обробляється в межах свого поліморфічного кластеру* (з наук. літ.).

ПОЛІМО́РФНИЙ, а, е, *спец.* Який має ознаки поліморфізму; протилежне м о н о м о р ф н и й. *Фітоплазми — це поліморфні організми. Клітини їх, як правило, округлі, але деякі мають видовжену або гантелеподібну форму* (з наук.-попул. літ.); *Прикладами поліморфних модифікацій є кристалічні модифікації вуглецю (алмаз, лонсдейліт, графіт, фулерени), ромбічна й моноклінна сірка* (з навч. літ.); *Об'єкт класу, у якому є віртуальні функції, має назву поліморфний об'єкт, а відповідний клас — поліморфний клас* (з навч. літ.).

ПОЛІМО́РФНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність бути поліморфним. *Збалансована поліморфність — це відтворення з покоління до покоління різних морфологічних груп у популяції, що має, як правило, адаптивне значення* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІНАРКОМА́Н, а, *ч.* Той, хто вживає декілька видів наркотичних речовин. *У полінаркомана сформована залежність до кожної наркотичної речовини, тому він не може приймати лише одну із них* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІНАРКОМА́НІЯ, ї, *ж.* Наркоманія з одночасним або поперемінним уживанням двох і більше наркотичних речовин. *Полінаркоманія нерідко розвивається тоді, коли наркоман хоче підібрати засіб, який дасть максимальний ефект, у результаті він підсідає відразу на кілька наркотиків, що призводить до швидкої фізичної та розумової деградації* (з наук.-попул. літ.); *Наркологічна практика показує, що при полінаркоманії найчастіше першим наркотиком є гашиш, який потім хворі замінюють іншими, сильнішими, наркотиками* (із журн.).

ПОЛІНАСИ́ЧЕНИЙ, а, е, *хім.* Який складається з молекул, що мають вуглецеві ланцюги з одинарними зв'язками. *Полінасичені кислоти мають подвійні або потрійні зв'язки, атоми вуглецю в цих кислотах мають лише одинарні зв'язки, таким чином, ланцюжок вуглецю повністю "насичений" атомами водню* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІНАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **багатонаціона́льний.** *Полінаціональними вважають країни, у яких наявність етнічно неоднорідного населення є фактором, що має вирішальний вплив на формування й функціонування національних мов і мовну ситуацію* (з наук.-попул. літ.).

2. Який має два або більше національні варіанти (про мову). *Відмінними рисами національних варіантів полінаціональної мови є їхній статус офіційних державних мов і наявність власних мовних норм* (з наук. літ.).

ПОЛІНЕВРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Множинне ураження периферійних нервів. *Поліневрит проявляється парезом, зниженою чутливістю, а також різними трофічними розладами* (з наук. літ.); *Поліневрит є причиною негативного впливу на організм чинників різного типу: механічних і токсичних* (з навч. літ.).

ПОЛІНЕВРОПАТІ́Я, ПОЛІНЕЙРОПАТІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Захворювання периферійної нервової системи, що характеризується одночасним ураженням більшості нервів. *Поліневропатія супроводжується зниженням сили та чутливості м'язів, погіршенням кровообігу в ураженій зоні* (з навч. літ.); *Спочатку полінейропатія поширюється на стопи, далі захоплює вищерозташовані ділянки. Діагностувати патологію можна за відчуттям печіння та поколювання на шкірі* (із журн.).

ПОЛІНЕЗІ́ЄЦЬ *див.* **полінезійці.**

ПОЛІНЕЗІ́ЙКА *див.* **полінезійці.**

ПОЛІНЕЗІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **полінезійці** і Полінезія. *Як жрець він мав право накладати на людей та речі заборону табу. Ця заборона, спільна зі звичаями полінезійських народів, має на меті насамперед негайно припинити будь-які зносини з тими особами або вживання тих речей, на які накладено табу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Жителі полінезійських островів переважно займаються землеробством, адже вулканічні ґрунти дуже родючі* (із журн.).

ПОЛІНЕЗІ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **полінезієць, ійця,** *ч.;* **полінезійка,** и, *ж.).* Група споріднених народів, що населяють острови Полінезії в Тихому океані; представники цих народів. *Полінезієць чи хто він? Тільки й відомо було про нього, що летить із Сінгапура, може, уродженець котроїсь із тропічних країн* (О. Гончар); *На палубах метушились шоколадні матроси-полінезійці з лагідними очима* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОЛІНЕЙРОПАТІ́Я *див.* **поліневропатія.**

ПОЛІНЕНАСИ́ЧЕНИЙ, а, е, *хім.* Який складається з молекул, що мають вуглецеві ланцюги з подвійними зв'язками. *Поліненасичені жири є в риб'ячих жирах і в більшості рослинних олій, за винятком пальмової та кокосової* (з наук.-попул. літ.); *Основним прикладом поліненасичених речовин у природі є необхідна в харчуванні людини лінолева кислота, що існує у формі складного ефіру гліцерину в лляній олії та інших жирах і оліях* (з навч. літ.).

ПОЛІНИ́ТИСЯ *див.* **поліну́ва́тися.**

ПОЛІНІЙÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поліні́ювáти.** *Блокнот виготовлений із стилізованого під антикваріат кремового полінійованого паперу й відзначається вишуканим художнім стилем* (з мови документів).

ПОЛІНІЮВÁТИ, юю, юєш, *що.* Док. до **лініювáти.** [К р е с п о:] *Ну, так, пару аркушів паперу візьмемо, полініюємо і спишемо протоколи* (І. Франко).

ПОЛÍННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **полóти.** *Огороди, як рута, зазеленіють і викликають до себе хазяйські руки до поління, до сапування* (Панас Мирний); *— На суботу треба закінчити поління. Авжеж...* (М. Івченко); *Потім починалось поління буряків та кукурудзи, картоплі та овочів* (А. Михайленко).

ПОЛÍННЯ[2], я, *с.* Збірн. до **полíно.** *Біля сараю Ґалаґан колов дрова. А кучер Кузьма в акуратні штабелі складав поління* (А. Головко); *Топити ж груби викликалася Мотронка, і мені миле було це бажання її, тільки Тимко виказував своє невдоволення, з гуком і тріском жбурляючи важке поління до ніг дівчині* (П. Загребельний).

ПОЛÍНО, а, *с.* 1. Ціла або розрубана вподовж частина стовбура дерева, що призначається на паливо. *— Мотре, вставай, моя дитино, затопи в печі, та як будеш розкладать дрова, то поклади на двох полінах переклад* (І. Нечуй-Левицький); *Теплом пашить грубка, і злегка потріскують у ній дрова, по яких грайливо з поліна на поліно перебігають сині вогники* (Б. Антоненко-Давидович); *Вогонь лизнув по соломі широким язиком і мовби завагався, але тріски вже зайнялись, полум'я пішло в поліна* (І. Білик); * У порівн. *Він надувся, аж червонів, ставив ноги, наче поліна, і, важно розчепіривши пальці, гугнявив* (М. Коцюбинський).

2. Назва продовгуватого кондитерського виробу у формі циліндра. *Різдвяне святкове поліно — традиційний італійський десерт. Це легкий ванільно-апельсиновий бісквіт, наповнений класичним шоколадно-вершковим кремом* (з наук.-попул. літ.); *Покроковий рецепт — печиво "Вершкове поліно" — готуйте швидко і смачно!* (із журн.).

◊ **[І (ще й)] дóвбнею (полíном) не доб'єш <Чорт дóвбнею не доб'є>** *див.* **добивáти.**

ПОЛІНÓВАНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **полінійóваний.** *Картка .. розділена подовжніми лінійками на дві шпальти, а потім полінована .. ножем* (І. Франко).

ПОЛІНÓЗ, у, *ч., вет., мед.* Алергійне захворювання, спричинене пилком різних видів рослин. *В основі полінозу лежить підвищена чутливість до пилку дерев та чагарників, бур'янів та злакових трав, що містить алергени* (з наук.-попул. літ.); *Поліноз виявляється нежитем, сльозотечею, почервонінням і свербінням очей, кашлем (рідше задишкою), подразненням шкіри під час цвітіння певних рослин, тобто має повторювальну сезонність* (з навч. літ.); *Ці ліки застосовують у собак малих порід та котів для лікування алергічних станів — полінозів, алергічного риніту, кон'юнктивіту, дерматиту* (із журн.).

△ **(1) Амброзíйний поліно́з,** *мед.* — алергія на цвітіння амброзії. *Квітковий пилок амброзії шкідливий для людини. У період цвітіння в багатьох спостерігається алергійне захворювання — амброзійний поліноз* (з наук.-попул. літ.); *При амброзійному полінозі з'являється сльозотеча, погіршується зір, підвищується температура, виникає запалення оболонок верхніх дихальних шляхів, трапляються випадки бронхіальної астми* (з навч. літ.); *Причини появи та розвитку амброзійного полінозу криються в амброзієвій кислоті, яка входить до складу пилку рослини* (із журн.).

ПОЛІНÓМ, а, *ч., мат.* Алгебричний вираз, що становить собою алгебричну суму декількох одночленів; багаточлен. *Для обчислення матриць систему базисних функцій вибрано у вигляді лінійних поліномів* (з наук. літ.); *Вивчення полінома — найважливіша тема в курсі алгебри, оскільки, з одного боку, багаточлени досить прості в порівнянні з іншими типами функцій, з іншого — їх широко застосовують у розв'язанні задач математичного аналізу* (з навч. літ.).

ПОЛІНОМІÁЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Те саме, що **полінóмний.** *Модель може бути задана у класі поліноміальних функцій, а конкретний вид полінома та його коефіцієнти визначають алгоритмом пошуку моделі та пошуку параметрів моделі* (з навч. літ.).

ПОЛІНОМІÁЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мат.* Абстр. ім. до **поліноміáльний.** *У цілому проблема про поліноміальність лінійного програмування у прямому сенсі досі остаточно не вирішена* (з наук. літ.).

ПОЛІНÓМНИЙ, а, е, *мат.* Стос. до полінома. *Поліномна регресія може застосовуватися в математичній статистиці при моделюванні трендових складових часових рядів* (з навч. літ.).

ПОЛІНУВÁТИСЯ, ýюся, ýєшся, *рідко* **ПОЛІНИ́ТИСЯ,** нюся, ни́шся, *док.* 1. Док. до **лінувáтися, ліни́тися.** *— Не полінуйсь провіять* [горох] (П. Гулак-Артемовський); [Х у р щ и к:] *Справді, мені пана мого треба бачити! Підіть-но, підіть, не полінуйтеся — покличте його сюди* (С. Васильченко); *Моє повернення з Індії вітали в Ірпені не лише дідусь Микола з бабусею Оленою, а й дядько Євген, тітка Оксана та прадід Василь, котрий не полінився приїхати з Сміянів, захопивши свою древню кобзу* (О. Бердник); *Вода була затхла й тепла, — брали її десь з копанки, мабуть, полінувалися прив'язати цебер і полагодити журавель, але Сироватка вдавав, що п'є із задоволенням* (Ю. Мушкетик); *Пес прокинувся — з будки вискочити не полінився, ланцюг рве, гарчить, до Стьопки кидається* (Любко Дереш).

2. Лінуватися, лінитися якийсь час. *Я і сам люблю полінуватися часом, але до мене давно вже дійшло усвідомлення того, що бодай якась організація просто необхідна* (С. Андрухович).

◊ **[І (нáвіть)] пáльцем не кивнýти (не ворухнýти, не рýшити, не поворухнýти, не поворуши́ти** *і т. ін.)* **<Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухнýти>** *див.* **кивнýти.**

ПОЛІНУКЛЕОТИ́Д *див.* **полінуклеоти́ди.**

ПОЛІНУКЛЕОТИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **полінуклеоти́д,** у, *ч.), біол.* Те саме, що **біополімéри.** *Полінуклеотиди є в усіх клітинах тварин та рослинних організмів, вони беруть участь у зберіганні, передаванні та реалізації генетичної інформації* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛÍНЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **полíно** 1. [Ю л і я:] *Хотіла розпалювати, та не найшла ані полінця дрібного* (І. Франко); *Свіжо нарубані полінця лежать купкою коло печі* (У. Самчук); *В кутку бліндажа солдат підкидав у чавунну пузату грубку коротко напиляні товсті полінця* (Л. Первомайський); *— Альберт Геннадійович, — каже він, сівши знову на полінце. — Герман* (Любко Дереш).

ПОЛІНЯ́КА, и, *ж., розм.* Збільш. до **полíно** 1. *Вчитель математики Павло Максимович Горовий рубав дрова і на третій поліняці несподівано похитнувся* (В. Кучер); *Дровітня була забита грушевими та вишневими полінякамі, й навіть трісочки на розпал було окремо складено* (Н. Околітенко); *Мати .. підкинула до плити поліняк — і полум'я застугоніло* (Є. Пашковський).

ПОЛІНЯ́ЧКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **полі́няка.** *Багаття розгорялось. Принесли ще кілька полінячок, щоб підживити його* (П. Козланюк); *Тріщали в печі сирі полінячки* (О. Ільченко); *Одна полінячка задиміла і зайнялась жовтим полум'ям. Відблиски його падали на похилені обличчя, і вони здавались якимись таємничими* (К. Гриб).

ПОЛІНЯ́ЧЧЯ, я, *с., розм.* Збірн. до **полі́няка.** — *Як напалиш березовим поліняччям — один смак у хліба, а коли торфом, то вже не те* (Є. Гуцало); *Льонька там, надворі, сів на колодку і знову закурив. Жовто палала над ним лампочка, світилося розкидане по дворі поліняччя* (Валерій Шевчук); * У порівн. — *От коли б ви, Якиме Івановичу, були лікарем, я знаю, .. не лежали б отут* [в санаторії] *люди поліняччям* (Ю. Збанацький).

ПОЛІОЕНЦЕФАЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення сірої речовини головного мозку. *Поліоенцефаліт виявляється порушеннями психіки, окоруховими та координаційними розладами* (з навч. літ.).

ПОЛІОМІЄЛІ́Т, у, *ч., мед.* Гостре вірусне захворювання, при якому уражається перев. нервова система. *Збудник поліомієліту локалізується в тонкому кишківнику, звідки може проникати в кров та рухові клітини передніх рогів спинного мозку* (з наук. літ.); *Поліомієліт характеризується тенденцією до епідемічного поширення серед дітей, гарячкою, інтоксикацією, у ряді випадків розвитком млявих паралічів м'язів кінцівок та тулуба* (з навч. літ.); — *Коли лікар Солк винайшов вакцину проти дитячого паралічу, двадцятеро молодих медиків заразили себе поліомієлітом, щоб випробувати цю вакцину* (Г. Усач); *Ліва рука в нього тоненька — ще малим перехворів на поліомієліт* (В. Кава); *Дядько у сорок два роки захворів на поліомієліт* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПОЛІ́П, а, *ч.* 1. *зоол.* Кишковопорожнинна тварина, що на одному кінці має присоски, якими прикріплюється до нерухомого предмета, а на протилежному кінці — рот. *Коралові поліпи належать до класу морських безхребетних тварин. Багато видів мешкають на дні великими колоніями, які утворюють незвичайні за своєю красою коралові рифи* (з наук.-попул. літ.); *Йому здавалось, що до боку його причепився якийсь поганий слизняк, поліп, холодний та ціпкий* (І. Франко); *Жильят поснідав кількома морськими поліпами; на превелику силу відколупуючи їх від скелі, він мало не поламав свій складаний ніж* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * У порівн. *Толік підозрював, що той зустрічається з його сестричкою тільки для того, щоби, задуривши їй голову, присмоктатись до їхньої сім'ї, як поліп, і безкінечно доїти із них кошти* (В. Хрущак).

2. *вет., мед.* Доброякісна пухлина слизових оболонок. *Причиною появи поліпів можуть стати бактеріальна або вірусна інфекції, хронічне запалення внутрішніх органів, гормональний дисбаланс і генетична схильність (спадковість)* (з наук.-попул. літ.); *У Мусі знов поліп у вуху* [вусі] *відновився* (Леся Українка); *Одне тільки заважає Бляхерові — ніс. Він завжди сопе, свистить, випинає з широких ніздрів чорні волосинки, а повітря не пропускає: там поліпи* (Б. Антоненко-Давидович); *Поліпи в носі у кішок зустрічаються часто і є однією з найпоширеніших причин хвороб носоглотки. У собак діагностуються рідкісні випадки поліпів* (із журн.).

ПОЛІПЕПТИ́Д *див.* **поліпепти́ди.**

ПОЛІПЕПТИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **поліпепти́д,** у, *ч.), біохім.* Високомолекулярні хімічні сполуки, що складаються з довгого ланцюга амінокислот із пептидними зв'язками. *Умовною межею між поліпептидами й білками вважають молекулярну масу 6000 (нижче від неї — поліпептиди, вище — білки)* (з наук.-попул. літ.); *В організмі поліпептиди утворюються під час ферментативного розщеплення білків (автоліз тканин, травлення і т. ін.) та при біосинтезі з амінокислот* (із журн.).

ПОЛІПЕПТИ́ДНИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **поліпепти́д.** *Учені виявили, що кожна амінокислота в поліпептидному ланцюзі кодується певною послідовністю з трьох нуклеотидів, так званим триплетом* (з навч. літ.).

ПОЛІПИ́ТИ, іплю, іпиш; *мн.* поліплять; *док., що.* 1. Зліпити все або багато чого-небудь. *Поки старі балакали та пили, Мелашка затопила в печі і поліпила вареники* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер їй залишається тільки поліпити пиріжки й засунути в піч: пиріжки поспіють саме на приїзд молодих* (Б. Антоненко-Давидович); — *Я позичу в директорші машинку та м'ясо скручу, а ви з Ритою поліпите* [котлети] (Григір Тютюнник).

2. Приліпити все або багато чогось до чого-небудь; поприліплювати. *Наші хлопці не співають, бо зубів не мають, Треба глини замісити, зуби поліпити* (з народної пісні); *Прийшла в церкву стара баба, Свічок накупила; Де була яка ікона, Всюди поліпила. Іще пара остається, Де їх приліпити?.. "Ага! — каже. — Пошукаю святого Микити!"* (С. Руданський); *Вона незчулася, як поліпила до одного ставника трохи не всі свічечки, одна одним тільки і зосталася у її руках* (Панас Мирний).

3. Ліпити (у 1 знач.) якийсь час. *Якщо малюк непосидючий та занадто енергійний, запропонуйте йому трошки поліпити з пластиліну — збудження піде на спад, малюк засне набагато легше і швидше* (із журн.).

4. Позаліплювати, обліпити чим-небудь все або багато чогось. *Сир їли — зуби поліпили* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поліпи́ти.** *Ілько попередив про наш прихід, бо на лаві на чистому рушникові лежали поліплені вареники* (Ю. Мушкетик); *Здираю поліплені на шафі, на стіні зіпсовані чернетки* (Я. Качура); *До нього* [подвір'я] *зі всіх боків припирали сліпі стіни сусідніх домів та шоп, поліплені жовтою глиною* (І. Франко).

ПОЛІПЛО́ЇД, а, *ч., біол.* Організм, який характеризується поліплоїдією. *Між ожиною і малиною існують певні генетичні відмінності: у них різна кількість хромосом в ядрах клітин. Малина — диплоїд, а ожина — поліплоїд* (з наук. літ.); *Залежно від кількості хромосомних наборів поліплоїди називають триплоїдами, тетраплоїдами, пентаплоїдами та ін.* (з навч. літ.).

ПОЛІПЛОЇДІ́Я, ї, *ж., біол.* Збільшення кількості хромосом в ядрах клітин рослинних і тваринних організмів у два і більше разів порівняно з нормою. *Поліплоїдія відіграє важливу роль в еволюції рослин як один з механізмів утворення нових видів. Її використовують у селекції під час виведення високопродуктивних сортів (м'якої пшениці, цукрового буряку, суниць садових тощо)* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІПЛО́ЇДНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до поліплоїдії і поліплоїда. *Гібридизацію використовують для отримання поліплоїдних організмів* (з навч. літ.); *Поліплоїдні клітини містять більше ніж дві пари хромосом (до дванадцяти пар)* (з навч. літ.); *Дуже багато поліплоїдних видів серед рослин, набагато менше серед тварин. Переважно вони трапляються серед безхребетних (ракоподібних, дощових червів, молюсків)* (із журн.).

ПОЛІ́ПНИЙ, а, е, *зоол., вет., мед.* Прикм. до **полі́п.** *Коралами звичайно називають тільки скелет поліпної колонії, що залишився після загибелі безлічі дрібних поліпів* (з наук.-попул. літ.); *Вибір методики видалення поліпів залежить від місця розташування та розмірів новоутворення. Найчастіше застосовують операцію перетину металевою петлею основи поліпної ніжки* (із журн.); // Признач. для видалення поліпів (у 2 знач.). *Механічний метод видалення поліпів проводиться за допомогою скальпеля або поліпної петлі* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІПО́ЇД, а, *ч., зоол.* Недорозвинений поліп (у 1 знач.). *На думку деяких дослідників, окремі поліпоїди були надзвичайно цінними в еволюційному процесі — на їх базі виникли родини, класи й навіть відділи* (із журн.).

ПОЛІПО́ЛІЯ, ї, *ж., екон.* Ситуація на ринку, коли в його певному сегменті є обмежена, але достатня для умов конкуренції кількість фізичних або юридичних осіб. *Є три основні варіанти ринкових форм: поліполія, олігополія та монополія* (з навч. літ.).

ПОЛІПОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на поліп (у 2 знач.). *Поліповодібні нарости в шлунково-кишковому тракті спостерігаються досить часто* (з навч. літ.).

ПОЛІПРЕДИКАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Який має кілька предикативних одиниць. *Із позиції семантико-синтаксичної теорії прості речення кваліфікують як монопредикативні, а складні — як поліпредикативні* (з навч. літ.).

ПОЛІПРЕДИКАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **поліпредикати́вний.** *Проблема сумісності двох типів предикативних відношень, породжених основною дією (предикативною ознакою) та додатковою, пов'язана з дослідженням семантичної поліпредикативності речення, у якому розвиваються процеси синтаксичної компресії та редукції* (з наук. літ.).

ПОЛІПРОПІЛЕ́Н, у, *ч., хім.* Продукт полімеризації пропілену, що характеризується високими механічними й термічними властивостями. *Поліпропілен одержують із газоподібного пропілену шляхом полімеризації. У вихідному стані він є речовиною білого кольору* (з наук.-попул. літ.); *Я раптом помітив між шматками пористого поліпропілену маленький паросток* (Ю. Іздрик); *Поліпропілен відзначається високою міцністю при ударах і багаторазових згинаннях, зносостійкістю, низькою паро- та газопроникністю* (із журн.).

ПОЛІПРОПІЛЕ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **поліпропіле́н.** *Розроблено технологію виробництва фільтрувальних матеріалів на основі поліпропіленових мікроволокон з тонкістю очищення 0,45 і 0,3 мкм* (з наук. літ.); // Вигот. з поліпропілену. *Вероніка знайшла в комірчині два поліпропіленові мішки* (С. Талан); *Поліпропілен застосовують у виробництві деталей машин, труб, плівок, поліпропіленове волокно використовують для виготовлення килимів, канатів, оббивних і фільтрувальних матеріалів* (із журн.).

ПОЛІПРО́ФІЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **багатопро́фільний.** *Національний університет біоресурсів і природокористування України — це поліпрофільний навчальний заклад, де кількість суто аграрних спеціальностей сягає 40 %* (із журн.).

ПОЛІПРО́ФІЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поліпро́фільний.** *Поліпрофільність і адитивність особистої книжкової колекції академіка А. Кримського, складність історії формування та специфіка екзистенції книжкового зібрання вимагає від дослідників синтезованого підходу до матеріалу* (з наук. літ.).

ПОЛІПРО́ФІЛЬНО. Присл. до **поліпро́фільний.** *У сучасній практиці реабілітація пацієнтів проводиться поліпрофільно й багатоетапно* (із журн.).

ПОЛІПТИ́Х, а, *ч.* Композиція з кількох картин, малюнків, рельєфів і т. ін., об'єднаних однією ідеєю, єдністю колірного та композиційного ладу. *Поліптихи найчастіше створювали художники раннього Ренесансу переважно як вівтарні частини в церквах і соборах. Поліптих як форма мистецтва також був дуже популярний в образотворчому мистецтві Японії* (із журн.); *Модульні картини — поліптихи — чудова, багатогранна прикраса будинку* (з мови реклами).

ПОЛІПТО́Т, а, *ч., лінгв., літ.* Різновид парономазії, що полягає у вживанні одного й того самого слова в різних відмінках. *У статті простежуються особливості вживання поліптотів у післяломоносівській одичній поезії* (з наук. літ.).

ПОЛІ́ПШАТИ, ає. Док. до **ліпшати;** покращати. *Справи мої поліпшали, з усього було видно* (М. Білкун); // Стати вродливішим. — *Ой-ой-ой, як ти поліпшав, поправився на салдацьких* [солдатських] .. *харчах* (В. Лис); // Стати більш задовільним; поліпшитися. *Дядькове здоров'я поліпшало трохи, він почав лекції знову* (Леся Українка); *Я боявся, але чекав, що наші відносини поліпшають, а вони з кожним днем гіршають* (М. Івченко); *Поляки хоч і встигли вже обвалувати з усіх боків свій табір, але настрій від цього не поліпшав* (П. Панч); // *безос., кому.* Хто-небудь відчув себе краще. *Стала Люба Грицеві якісь ліки давати, поліпшало йому* (Олена Пчілка); — *Навіть лікарі заявили, що надії на одужання немає. А як батько відслужив молебня, мені поліпшало в той мент, коли служили молебня. І це мене переконало в Бозі* (В. Підмогильний); *Стало страшенно жаль, що, виїжджаючи, не поспитав слуг: поліпшало чи погіршало батькові після млості?* (Н. Королева).

ПОЛІ́ПШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поліпшити.** *Перелік і характеристика виведених і поліпшених мічурінцем Магометом плодоягідних та овочевих сортів займає цілу книгу* (В. Минко); *Поволі коло будинків знову зібралися гуртки, їм видали обід, що у зв'язку з прибуттям батальйонерок* [солдатів жіночого батальйону] *був поліпшений, і солдати з смаком виїдали з своїх казанків юшку й кашу, що була краща, ніж завжди* (Гео Шкурупій); // **поліпшено,** *безос. пред. За його* [Сулеймана Кануні] *царювання було здійснено стільки розумного й вічного: вироблено звід законів, поліпшено життя народу* (С. Тельнюк).

2. *у знач. прикм.* Який має ліпшу якість, властивість і т. ін. *Діти ж бо мали свій, поліпшений харч, не такий, як дорослі* (Д. Бузько); *Тепер хлопчикам сильно за сорок, і в них нова уніформа, поліпшеного типу, — костюми від Armani, на руці Rolex, справжній* (О. Забужко); *Він одержував багато грошей, купався в достатку, жив у респектабельній квартирі поліпшеного планування* (С. Талан).

ПОЛІ́ПШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **поліпшити** і **полі́пшитися.** *Аби охота, а знайдеться змога приложити руки й до освіти, і до поліпшення економічного та морального стану нашого люду* (М. Коцюбинський); *Квітка моралізує в дусі і напрямку церковно-християнської науки; для нього шлях до поліпшення громадського життя пролягає через перевиховання та моральне удосконалення окремих членів громадянства* (М. Зеров); *Для поліпшення лісового господарства надто багато зроблено в нас у післявоєнний час* (М. Чабанівський); *На соборі було видано багато постановлень з метою поліпшення звичаїв* (П. Загребельний); *Сформульовано постанову було туманно, говорилось там здебільшого про внутрішній валовий продукт та поліпшення інвестиційного клімату* (С. Жадан).

ПОЛІ́ПШИТИ *див.* **поліпшувати.**

ПОЛІ́ПШИТИСЯ *див.* **поліпшуватися.**

ПОЛІ́ПШУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до поліпшування. *Значна частина інновацій, до яких удаються підприємства, має поліпшувальний характер і спрямована на вдосконалення технічних засобів з метою зменшення трудомісткості виконання операцій, економії матеріалів, енергії тощо* (з наук. літ.); // Признач. для поліпшування. *За окремими схемами схрещування залучали як поліпшувальні айрширську та монбельярдську породи* (з наук. літ.).

ПОЛІ́ПШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поліпшувати** і **поліпшуватися.** *Тісний зв'язок народного з книжним має значний вплив також на ступневе поліпшування силабічного вірша* (І. Франко).

ПОЛІ́ПШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОЛІ́ПШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* Робити ліпшим, досконалішим якістю, властивістю і т. ін. — *Зараз такий час. Комп'ютеризація суспільства... Вперше з'явився інструмент, що поліпшує не фізичні якості людини, а її розум, інтелект* (В. Нестайко); *Зануривши руки в землю, я вибирала з неї коріння бур'янів, щоб посадити горох, який начебто поліпшує ґрунт* (Г. Пагутяк); — *Трошки тямущої, розумної реклами: купуйте конденсатори Джеймса Марчі — і вони на сто процентів поліпшать ваше травлення!* (В. Владко); *Щоб поліпшити смакові якості плода, ми використали розроблений Мічуріним метод Ментора* (І. Волошин); // Робити що-небудь ліпшим, більш задовільним; покращувати. — *Що ж далі? — здивовано запитав Василь. — Добробут людський поліпшувати. Щоб кожному за потребою* (М. Руденко); *Так говорить Господь: Ось готую лихе проти вас, і задумую задум на вас, верніться ж ви кожен з дороги своєї лихої, і поліпшіть дороги свої й свої вчинки!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Сандрине безсоння стало для мене справжнім подарунком: сама її поява враз розвіяла мою нудьгу і значно поліпшила мій настрій* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Мені стало вас шкода, і я спробую поліпшити ваше становище, наскільки це можливо* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Робити більш досконалим що-небудь; удосконалювати. *Хлопець усвідомлював у ту мить чудесну вагу одежі, що давно перестала вже бути способом прикривати тіло, прибравши ширшого й благороднішого завдання — прикрашати та поліпшувати його* (В. Підмогильний); — *Добрий хазяїн розводить скотину лише породисту, здатну збільшувати й поліпшувати стадо* (М. Сиротюк); *Говорив він не лише про чистоту. Часом розповідав про себе, часом ставив дивні запитання про моє життя, родину, смаки чи вимагав, щоб я пропонувала, яким чином поліпшити роботу салону* (І. Роздобудько); *Основна мета — поліпшити якісні характеристики процесу функціонування суспільного сектора економіки* (з наук. літ.); // Підвищувати показники (у роботі, змаганні і т. ін.). *В сьогоднішній газеті писалося про те, що він поліпшив свій рекорд* (М. Руденко).

ПОЛІ́ПШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОЛІ́ПШИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Робитися ліпшим, досконалішим якістю, властивістю і т. ін.; ліпшати. — *З кожним разом деталь поліпшувалась, та все ж таки не задовольняла мене* (О. Донченко); *Настрій від спокійної прогулянки в Олега теж поліпшився* (А. Кокотюха); *Десять ягід щодня червоної горобини — і зір поліпшиться* (М. Дочинець); // Ставати більш задовільним. *Маю надію, що відтепер буде стан хворої скоро поліпшуватися* (О. Кобилянська); *Ось уже два десятки років він бився над тим, щоб знайти вихід із становища, але справи поліпшувалися з великими труднощами* (В. Лис); *Незважаючи на реформи Йосифа II і знесення панщини в 1782 р. суспільне становище сільського населення зовсім не поліпшилось* (І. Франко); // Ставати більш досконалим (про роботу, дослідження і т. ін.). *Значно поліпшилась робота українських вчених у галузі суспільних наук* (І. Цюпа).

2. *тільки недок.* Пас. до **поліпшувати.** *Стадо формувалося шляхом поглинального схрещування місцевої симентальської породи з монбельярдською й голштино-фризькою породами, а з 80-х років минулого століття поліпшувалося айрширською породою* (з наук. літ.).

ПОЛІ́ПШУВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто поліпшує кого-, що-небудь. *Ставиться мета визначити внутрішньогосподарську ефективність від упровадження перевірених за потомством плідників великої рогатої худоби. Річний економічний ефект розраховують за першу, другу і третю лактації дочок від перевірених биків-поліпшувачів* (з навч. літ.).

2. Те, чим поліпшується що-небудь. *У хлібопекарській промисловості амілолітичні ферментні препарати застосовують як біологічні поліпшувачі якості хліба* (з наук. літ.).

ПОЛІ́Р, а, *ч., спец.* Інструмент для полірування. *Фірма пропонує поліри для попереднього полірування сплавів із неблагородних металів* (з мови реклами).

ПОЛІРИ́ТМ, у, *ч., муз.* Те саме, що **поліритмі́я.** *Незважаючи на те, що поліритми використовували в класичній музиці з XVII–XVIII ст., а в національній завжди, в популярній музиці звернулися до складних ритмічних малюнків значно пізніше. Одними з перших поліритми взяли на озброєння джазові музиканти* (із журн.).

ПОЛІРИ́ТМІКА, и, *ж., муз.* Те саме, що **поліритмі́я.** *Основні характерні риси музики А. Аренського — поліфонічність, полімелодичність і поліритміка фортепіанної фактури* (з наук. літ.); *Одна з особливостей музичних стилів Африки — їх запитально-відповідний характер, який доповнюється форсованою поліритмікою* (із журн.).

ПОЛІРИТМІ́ЧНИЙ, а, е, *муз.* Прикм. до **поліри́тміка, поліритмі́я.** *Найпопулярнішим поліритмічним мотивом у сучасній музиці вважається геміола, яка також має коріння в африканській музиці. Геміола є накладанням простого дводольного ритму на тріольний ритм* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІРИТМІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., муз.* Властивість за знач. **поліритмі́чний.** *Латиноамериканський джаз завжди знаходить відгук у слухача завдяки поліритмічності та танцювальності* (із журн.).

ПОЛІРИТМІ́Я, ї, *ж., муз.* Одночасне поєднання в музичному творі кількох ритмів. *Поліритмію широко використовують у національній музиці Африки* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІРО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полірува́ти.** *Блищала полірована під явір лава присяжних суддів, мов дзеркало* (І. Франко); *На столі — диво з див, червоне, гладке, мов вовною довго поліроване, коралове намисто* (Люко Дашвар); * Образно. *Учні уважно оглядали жовтий, полірований дощами й вітрилами хрест* (Є. Кравченко).

2. *у знач. прикм.* Який має легкий глянець унаслідок полірування, тривалого тертя. *Моряки подарували щасливим батькам гарненьку поліровану колиску роботи корабельного тесляра* (З. Тулуб); *Ганяючи дерев'яним молотком на довгому держаку жовті поліровані кулі з червоними смугами, я потроху оговтався і почав нишком розглядати панянок* (Б. Антоненко-Давидович); *Кімната обставлена міськими меблями; полірована дзеркальна шафа переблискується з нікелевим ліжком* (І. Волошин); *Цей літак був увесь металевим. Полірований метал набув тут цілком обтічної форми. Очевидно, літак мав розвивати дуже велику швидкість* (В. Собко); * Образно. *Навіть поліровану лисину і провінціальні вуса простила б Максиму Ганна Дмитрівна* (О. Копиленко).

ПОЛІРО́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **поліру́вання.** *Йому необхідно .. придбати інструмент, різні лаки для полірoвки меблів, дошки* (А. Шиян); *На побляклій поліровці меблів виднілися глибокі свіжі подряпини* (Є. Доломан); *Вони посідали за невеликий полірований столик, приставлений до письмового стола з такою ж брунатною поліровкою* (М. Руденко); *Вона озирала кімнату, телевізор, тінисту поліровку серванта* (Є. Пашковський).

ПОЛІРО́ЛЬ, ю, *ч.* Пастоподібна речовина або стабільна емульсія для відновлення або полірування поверхонь меблів, кузовів автомобілів і т. ін. *Автомобільні поліролі є складною сумішшю восків, силіконів і силіконових смол. До складу також можуть входити нерозчинні барвники та пігменти, що підсилюють початковий колір машини і приховують місцеві потертості та подряпини* (із журн.).

ПОЛІРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до полірування. *Зубні пасти повинні бути хімічно індиферентними, нейтралізувати кислоти їжі, мати достатні полірувальні (абразивні) властивості, приємний запах, смак і вигляд, охолоджувальну дію, дезінфекційні властивості та бути нешкідливими* (з навч. літ.); // Признач. для полірування. *Скло полірувалося на полірувальних столах, подібних до шліфувальних* (Д. Бузько); *Лавр Грінченко вважав черевики принциповою позицією в переліку чоловічих аксесуарів. Сам він .. збирав у шухляді робочого столу колекцію щіточок, полірувальних вельветок та дзеркальних кремів* (В. Єшкілєв); *Розрізняють полірувальні верстати переносні й стаціонарні, напівавтоматичні й автоматичні* (з наук.-попул. літ.); // У якому або де відбувається полірування (про приміщення). *В пічці полірувального цеху з тріском горіли обрубки дощок та лат ялинового дерева* (М. Томчаній).

ПОЛІРУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який полірує що-небудь. *Робітників рідкісних професій — каменотесів, розпилювачів каменю, шліфувальників-полірувальників виробів із каменю, машиністів каменерізальних машин — почали готувати в Рівненському центрі професійно-технічної освіти* (з газ.).

2. Те саме, що **полі́р.** *Полірувальники для педикюру із силіконовими насадками застосовуються для обробки (шліфування) кутикули* (із журн.).

ПОЛІРУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **полірува́льник** 1. *Салон і ресторан були повністю обладнані, тільки полірувальниці ще раз натирали меблі* (М. Томчаній).

ПОЛІРУВА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Майстерня або приміщення, де проводять полірування. *Після того як гранітні плити розкроюються за розмірами готових виробів, усю продукцію відправляють до полірувальні* (із журн.).

ПОЛІРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **полірува́ти.** *Христина поволі почала прибирання з полірування роялю.., на якому іноді грав господар* (Н. Сняданко); *Саморобним свічкам бракувало тільки відбілювання й полірування* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Відполірована поверхня чого-небудь. *Обличковані сірим і темно-зеленим гранітом зали, бронзові колони і сапфірові плафони рябіли відблисками на бездоганному поліруванні, як і в часи тих грізних володарів* (В. Єшкілєв).

ПОЛІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *що.* Технологічно обробляти поверхню чого-небудь, надаючи їй надзвичайного блиску. *Крім вальцованих виробів, тут шліфували та полірували й виливані цілі частини стандартних скляних будинків* (Д. Бузько); *Коло тераси під квітучим каштаном червонодеревець Карпо Карпович Морж полірує стіл* (О. Корнійчук); * Образно. *Катерина Мироненко чистить і полірує до мармурового блиску попелясту сименталку на кличку Дрофа* (І. Волошин); // *під що.* Обробляти поверхню чого-небудь для надання їй вигляду якого-небудь природного матеріалу. *Полірувати під дуб;* // Натираючи, надавати блискучого, гладкого вигляду чомусь. *Я цілий день тільки те й роблю, що просиджую біля дзеркала, поліруючи нігті та вищипуючи брови і волоски з носа...* (Ю. Винничук); *Підійшов кельнер, жваво поліруючи два ножі серветкою, поклав один біля тарілки Генці, нагнувся до Дмитра, хотів покласти другий* (В. Кожелянко); *Паша завбачливо відійшов і зробив вигляд, що полірує склянки* (І. Роздобудько).

2. *що чим, перен., розм.* Рухаючись, переміщуючись, тертися об якусь поверхню. *Ми теж, поліруючи гімнастерками шерехуваті плити, залазимо в під'їзд* (Є. Доломан); *Ява замість того, щоб на сцену дивитися, весь час штаньми стілець полірує і голову назад повертає — на Вальку зиркає* (В. Нестайко); *На сходах юрмились матроси — нова команда "Нори Крейн". Залишивши їх полірувати стіни спинами та ліктями, я запросив офіцерів до контори* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

3. *перен., жарг.* Пити пиво або вино після міцніших напоїв. *Реп'ях побачив схвильованого кума, принюхався: набрався Микола. Не інакше прийшов полірувати* (Люко Дашвар).

ПОЛІРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Піддаватися поліруванню. — *Дуб — він і міцніший, і полірується добре, а на віконниці сосна таки краща* (М. Дашкієв).

2. *перен., жарг.* Те саме, що **полірува́ти** 3. *Сьома ранку — я в штопорі. Який тупий біль! Я більше ніколи не буду стільки пити. Більше ніколи не буду поліруватися! Який ідіот придумав пиво після водяри* [горілки]! (А. Дністровий).

3. Пас. до **полірува́ти.** *Користувалися половчанки і дзеркалами, які робилися у формі срібних дисків з потовщенням по краях. Один бік диска полірувався і виконував функції дзеркала, другий прикрашався різноманітним орнаментом* (з наук. літ.).

ПО́ЛІС^1, а, *ч., фін.* Страхове свідоцтво — документ про страхування (життя, майна і т. ін.). *Договір страхування може укладатись шляхом видачі страховиком страхувальникові страхового свідоцтва (поліса, сертифіката)* (з мови документів); *Всі вони були добре вдягнені, всі мали трішечки голодний вигляд, і всі неголосно й поважно розмовляли із солідними, заможними американцями. Я вирішив, що вони щось продають — акції, чи страхові поліси, чи автомобілі* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

ПО́ЛІС^2, у, *ч., іст.* Античне місто-держава, особлива форма рабовласницької держави. — *Слов'яни з нижнього Дунаю, з долів та підгір'я, що при Дунаї, вторгнулися в наші землі стотисячною раттю, .. дісталися вже й до грецьких полісів* (Д. Міщенко); *Наближалась головна еклесія* [сесія народних зборів] *літа, коли вільні ольбійські громадяни переобирають і раду полісу, й усі колегії* (І. Білик); *Будь-коли, вдень чи вночі запитай його, що зараз твориться в еллінському світі та його полісах, Антипатр без затримки дасть точну й вичерпну відповідь і порадить, як краще царю триматися у відносинах з греками* (В. Чемерис).

ПОЛІСАПРО́Б *див.* **полісапро́би.**

ПОЛІСАПРО́БИ, ів, *мн. (одн.* **полісапро́б,** а, *ч.).* Рослинні й тваринні організми, що живуть у дуже забрудненій органічними речовинами воді. *У середовищі проживання полісапробів існує значна кількість білків, поліпептидів, вуглеводів, спостерігається нестача кисню та накопичення у воді вуглекислого газу, сірководню, метану* (з наук. літ.); *Полісапроби живуть у річках і замкнутих водоймах, у які спускають господарсько-побутові та стічні води фабрики й заводи, що переробляють органічні речовини* (з наук. літ.); *Значення полісапробів у житті водоймища дуже велике: вони розкладають органічні речовини та здійснюють біологічне очищення* (із журн.).

ПОЛІСАПРО́БНИЙ, а, е. Стос. до полісапробів. *Полісапробна водойма значно забруднена органічними речовинами, містить велику кількість бактерій (близько 1 млн/мл води) і майже повністю позбавлена вільного кисню* (з наук. літ.).

ПОЛІСАХАРИ́Д *див.* **полісахари́ди.**

ПОЛІСАХАРИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **полісахари́д,** у, *ч.).* Те саме, що **поліцукри́ди.** *Клітини рослин оточені щільною клітинною стінкою, розташованою поверх плазматичної мембрани. До її складу входять різні полісахариди, насамперед целюлоза* (з навч. літ.); *Полісахариди поділяють на гомополісахариди, побудовані з одного цукру, і гетерополісахариди, до складу яких входять залишки різних моносахаридів (як правило, не більше шести)* (з навч. літ.).

ПОЛІСАХАРИ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **полісахари́ди.** *Полісахаридний комплекс листя брусниці звичайної проявив себе як антидіуретичний засіб, а наявність полісахаридів в екстрактах зменшувала діуретичний ефект* (з наук. літ.); *Для досягнення мети було поставлено завдання отримати полісахаридні фракції з лікарської рослинної сировини* (із журн.).

ПОЛІСЕМАНТИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **полісемі́чний.** *Найчастіше міжгалузева омонімія є наслідком повного розходження значень лексико-семантичних варіантів полісемантичного слова* (з наук. літ.).

ПОЛІСЕМАНТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **полісеманти́чний.** *Полісемантичність закладена в самій природі слова, що узагальнює певну ознаку, яка може бути властива також іншим предметам чи явищам* (з навч. літ.).

ПОЛІСЕМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до полісемії; багатозначний; протилежне м о н о с е м і ч н и й. *Якщо два полісемічні слова втрачають антонімічну протиставленість в одному із значень, це говорить про те, що одне з них виключається і з певного синонімічного ряду* (В. Русанівський); *Саме контекст актуалізує будь-яке значення полісемічного слова* (із журн.).

ПОЛІСЕМІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **полісемі́чний;** протилежне м о н о с е м і ч н і с т ь. *Полісемічність контекстуального "зима" (власне фізична означеність холоду, внутрішньо-психологічна характеристика стану людини) створює відповідно дві семантичні лінії образного руху вірша, які, зрештою, накладаються одна на одну* (з наук. літ.).

ПОЛІСЕМІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Наявність в одного і того самого слова кількох лексичних значень; багатозначність; протилежне м о н о с е м і я. *Для гнізд із синонімічними етимонами характерними є ідентичне чи подібне функціонування коренів у ролі внутрішньої форми, а отже, паралелізм смислового розвитку і як його наслідок — явище, що ми його визначаємо як еволюційну полісемію* (з наук. літ.).

ПОЛІСЕ́МНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **полісемі́чний.** *Особливістю зовнішньосистемної полісемії є паралельне функціонування полісемної мовної одиниці в терміносистемі лісівництва та загальновживаній лексиці* (з наук. літ.); *Полісемні граматичні морфеми властиві флективним мовам. Що ж до аглютинативних, то для них характерні моносемні морфеми* (В. Русанівський).

ПОЛІСЕ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **полісе́мний.** *Навіть на рівні синтаксичної структури зустрічаються випадки неоднозначної інтерпретації семантики речення. Це насамперед стосується англійської мови, яка характеризується полісемністю граматичних категорій лексичного складу мови* (з наук. літ.); *Незважаючи на полісемність морфем у синтетичних мовах, між семою та її виразником завжди існують одно-однозначні відношення, причому кількість сем і їх виразників у межах морфологічної категорії строго визначена* (В. Русанівський).

ПОЛІСЕРОЗИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Одночасне запалення серозних оболонок кількох порожнин тіла. *Полісерозит — це не самостійне захворювання, а синдром різних хвороб (інфекційних та неінфекційних)* (з наук. літ.); *Найчастіше полісерозит розвивається при системному червоному вовчаку, ревматизмі, ревматоїдному артриті, туберкульозі, септичних захворюваннях, уремії* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІСИЛАБІ́ЗМ, у, *ч., лінгв.* Те саме, що **багатоскладо́вість;** протилежне м о н о с и л а б і з м. *Полісилабізм мови.*

ПОЛІСИЛАБІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до полісилабізму; багатоскладовий; протилежне м о н о с и л а б і ч н и й. *Як відомо, в польській мові наголос у багатоскладових словах ставиться незмінно на передостанній склад. Однак можемо часом натрапити на винятки* (з навч. літ.).

ПОЛІСИЛОГІ́ЗМ, у, *ч., лог.* Складний силогізм — послідовність простих силогізмів, у яких висновки попередніх силогізмів є засновками наступних. *Полісилогізми бувають лінійними й каскадними* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІСИЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *лог.* Прикм. до **полісилогі́зм.** *До методів виведення точних знань належать безпосередні (з одного засновку), силогістичні (з двох засновків) та полісилогічні (більше двох засновків)* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІСИ́НДЕТОН, у, *ч., лінгв., літ.* Одна з фігур поетичної мови, яка полягає в повторенні однакових сполучників; багатосполучниковість. *У поетичних текстах Т. Шевченка полісиндетон виступає помітним стилістичним прийомом із широким діапазоном експресивно-смислових функцій* (з наук. літ.); *Полісиндетон використовують звичайно для зв'язку однорідних членів, завдяки чому підкреслюється роль кожного з них, створюється єдність перерахування, посилюється виразність мовлення* (з наук.-попул. літ.); *Полісиндетон використовують як засіб, що уповільнює мовлення, служить для виділення значущих слів, надає мові урочистості* (з навч. літ.).

ПОЛІСИНТЕТИ́ЗМ, у, ч., спец. Властивість за знач. **полісинтети́чний.** *Морфологічному ладу мов півострова Арнемленд притаманний полісинтетизм* (з наук. літ.)

ПОЛІСИНТЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Який об'єднує багато компонентів. *Розвиток мультимедійних та полісинтетичних видів мистецтва формує нову рецепційну установку на освоєння мультикультурних феноменів* (з наук. літ.); *Для лікування пієлонефриту часто використовують полісинтетичні антибіотики* (із журн.).

△ **Полісинтети́чні мо́ви** *див.* **мо́ва.**

ПОЛІСИНУСИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Одночасне запалення кількох приносових пазух. *Полісинусит може протікати гостро або хронічно. Хвороба належить до поширених патологій* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІСМЕ́Н, а, *ч.* Поліцейський у Великій Британії, США й деяких інших країнах. — *Ви заарештовані! — високий, з волячою шиєю полісмен стягнув хлопця з бочки* (М. Білкун); *Шліссер полегшено зітхнув і рушив услід за полісменами, які супроводжували дивного злодія* (О. Бердник); *Гленарван устиг запримітити блискучі на сонці карабіни полісменів, що гнали навскач обіч повозу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПО́ЛІСНИЙ[1], а, е, *фін.* Прикм. до **по́ліс**[1]. *На основі полісних умов страховик приймає ризик на страхування за відповідним страховим полісом* (з наук. літ.).

ПО́ЛІСНИЙ[2], а, е, *іст.* Прикм. до **по́ліс**[2]. *У VI ст. до н. е. спартанська полісна система вичерпала себе. Економічно та культурно вона досить сильно відставала від інших грецьких полісів* (з наук. літ.).

ПОЛІСО́ВЩИК, а, *ч., заст.* Лісничий. *Коли береза ранньої весни Попід корою грає світлим соком, — Бере сокиру й свердла полісовщик, В корі сріблистій пробиває отвір І радісно до рани припадає Устами спраглими* (М. Рильський); *Небавом, пустивши тюпцем коні, Варивон впізнав, що це була Василина, дочка полісовщика, який жив у лісовому закуті біля глибокого і навіть у жнива холодного ставка* (М. Стельмах); *Я не ризикнув приїхати в Глухів, адже там вже могли знати про мою втечу з Пітера, й замешкав у полісовщика за Гнилим Яром* (Ю. Мушкетик).

ПОЛІСО́РБ, у, *ч., фарм.* Кремнієвий ентеросорбент. *Полісорб зв'язує та виводить з організму ендогенні та екзогенні токсичні речовини різної природи, включаючи патогенні бактерії та бактеріальні токсини, антигени, харчові алергени, лікарські препарати та отрути, солі важких металів, радіонукліди, алкоголь* (з наук. літ.).

ПОЛІСПА́СТ, а, *ч., техн.* Вантажопідіймальний механізм із системою рухомих і нерухомих блоків, які огинає канат; таль (у 2 знач.). — *Скільки ото на ракетодромі було мороки з вантажем: тягачі транспортували його до ракети, гелікоптери підіймали, лебідки й поліспасти підтягували* (С. Плачинда); *Платформу, разом з якою мали вантажити машину на пароплав, тягли по рейках за допомогою поліспастів, що приводилися в рух іншим паровим пристроєм* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОЛІСПА́СТОВИЙ, а, е, *техн.* Стос. до поліспаста. *Поліспастовий механізм.*

ПОЛІСПЕРМІ́Я, ї, *ж., біол.* Проникнення в яйцеклітину кількох сперматозоїдів при заплідненні. *Поліспермія в нормі властива деяким групам тварин із внутрішнім заплідненням (павуки, молюски, комахи, акулові риби, хвостаті земноводні, плазуни, птиці)* (з наук. літ.).

ПОЛІ́ССЯ, я, *с.* Низька лісиста місцевість. [Д у н і н - Л е в ч е н к о:] *Він був син дуже заможного дідича з чернігівського полісся з-за Десни, з давнього козацького значного роду* (І. Нечуй-Левицький); *Такий бо крик, такий бо гук і гай, такий бо вереск — де лиш не поткнися, а все тоте — усе твоє полісся усім гіллям говорить — прощавай* (В. Стус).

ПОЛІСТИРО́Л, у, *ч.* Синтетичний полімер, отримуваний полімеризацією стиролу. *Полістирол — хороший діелектрик, він стійкий до дії багатьох хімічних реагентів, має невисоку теплостійкість, деякі різновиди є ударостійкими* (з наук.-попул. літ.); *Із полістиролу навчилися виготовляти масу найнеобхідніших предметів, які знайшли застосування в повсякденному житті: одноразовий посуд, іграшки для дітей, упаковку тощо* (з навч. літ.).

ПОЛІСТИРО́ЛОВИЙ, а, е. Те саме, що **полістиро́льний.** *Серед країн Центральної Європи Україна є одним із найбільших виробників та експортерів різноманітних будматеріалів, які виробляють із природної сировини (вогнетривкі глини, каоліни, кварцити, будівельний камінь і т. ін.) або хімічним способом (пластмаси, смоли, клейкі речовини, полістиролові й кумаринові плити та ін.)* (з навч. літ.).

ПОЛІСТИРО́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до полістиролу. *В експериментах на щурах було показано, що лише 20 % полістирольних наночастинок виявлено в макрофагах, тоді як для частинок діаметром 0,5; 3 і 10 мкм цей показник був на рівні 80 %* (з наук. літ.); // Вигот. із полістиролу. *У плівкових конденсаторах діелектриком є синтетична плівка, наприклад полістирольна* (з наук.-попул. літ.); *Полістирольний пінопласт (утеплювач) — це сучасний, екологічно чистий матеріал* (з мови реклами).

ПОЛІСУ́Н, а́, *ч., міф., діал.* Лісовик (у 2 знач.). — *А в лісі живе полісун .. Такий, як чоловік, тільки великий, як дерево* (Б. Грінченко); *Полісуни виходили до місяця рубати дрова, полохати людей...* (К. Гриневичева).

ПОЛІ́СЬКИЙ, а, е. Прикм. до **полі́сся** і Полісся. *Всі чотири українських фронти від поліських боліт до самого Чорного моря знялись помахом єдиної руки й рушили на Захід* (О. Довженко); *Важко українському дядькові, що родився для землі, барбатись поміж тими болотами серед поліських лісів на маленьких клаптях ріллі...* (Б. Антоненко-Давидович); *Ніякого війська ніколи в цьому глухому поліському містечку* [Стародубі] *не стояло* (Ю. Смолич); *За вікном маленької поліської хати лютував давно небачений для кінця літа в цих місцях буревій* (Д. Білий); // Власт. поліссю і Поліссю. *Отаке поліське літо: погода тричі на день міняється* (М. Малиновська).

ПОЛІСЮ́К *див.* **полісюки́.**

ПОЛІСЮКИ́, ів, *мн. (одн.* **полісю́к,** а́, *ч.;* **полісю́чка,** и, *ж.), діал.* Поліщуки. — *Сутінків у Пакулі я боюся — казна-що верзеться на думку, ми ж з тобою, Шишиго, хоч ти й притулився змалку до міста, на безліч поколінь у глибину — полісюки, лісові люди...* (В. Дрозд).

ПОЛІСЮ́ЧКА *див.* **полісюки́.**

ПОЛІСЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **полісяни́н,** а, *ч.;* **полісянка,** и, *ж.).* Жителі або уродженці Полісся; поліщуки. *Ці намети з того полотна, Яке робиться з білого льону, Що росте у твоєму районі, Полісянко моя льняна* (І. Вирган); *Чи полинути журавлем До озер лісових в Білорусь, — Полісянка листи мені шле: Жду у гості тебе, не діждусь* (М. Нагнибіда); *Козаки допомогли своєму побратимові посвататися до юної полісянки Ярини* (Дара Корній); *Наявність хліба в домі гарантувала безпеку існування полісянинові та його родині. Тому з таким пошануванням та любов'ю він мовить про цей такий простий і водночас дорогоцінний продукт: "Хліб та вода — та й нема голода!"* (із журн.).

ПОЛІСЯ́НИН *див.* **полісяни.**

ПОЛІСЯ́НКА *див.* **полісяни.**

ПОЛІ́Т, льо́ту, *ч* 1. Рух, переміщення кого-, чого-небудь у повітрі. *Трасуючі кулі перервали політ ворожого винищувача* (Ю. Яновський); *На подвір'ї стало так тихо, що, здавалось, і муха пролетить — політ її, мабуть, буде чути* (А. Шиян); * Образно. *Десь пісня вирвалась в політ про чаєчку, оту, що в'ється над озером* (І. Гончаренко); *Професор Варсава .. зараз вивчає складні і до безтями заплутані траєкторії польоту кульбабиних парашутиків* (В. Близнець); — *Придивіться краще, бачите, три хвилясті рубчики від носика вздовж усього корпусу. Ці рубчики примушували стрілу обертатися в польоті* (М. Білкун); // Спосіб, характер такого переміщення. *Видно сокола по польоту, а сову по погляду* (прислів'я); // Падіння кого-, чого-небудь униз. *У деяких випадках політ болідів може закінчуватися падінням — якщо швидкість не настільки висока, щоб камінь повністю згорів в атмосфері* (із журн.); // *спорт.* Стрибок з переміщенням уперед після відштовхування від якої-небудь точки опори. *Збірна команда України взяла участь в етапі Кубка світу з польотів на лижах* (з газ.).

2. Авіаційний виліт, рейс з певним завданням. — *А як там погода, який там прогноз? — Дідусь запитав, А пілот у одвіт: — Чудесна погода! Збирайтесь в політ!* (С. Олійник); *Бомбардувальники в той день відмінили свої польоти* (О. Гончар); — *Я вже з третього, четвертого класів перечитував усе, що міг дістати, про походження життя, про далекі планети, про майбутні польоти до інших світів* (О. Бердник).

3. *перен.* Порив, прагнення до чого-небудь. — *Щось ще придумали? — спитав Микола .. Він любив ще змалку слухати польоти батькової фантазії* (П. Панч); *Навіть внизу — на землі — без польоту Не можна здобути нічого в житті!* (В. Бичко); *Ледь помітна зморшка на ньому* [чолі] *з двома вигинами над бровами викликала неясне враження про політ думки, яка, наче птаха, розпростерла крила* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

△ **(1) Бри́ючий полі́т,** *ав.* — політ літака або групи літаків на невеликій висоті над поверхнею землі. *Над сосновим ліском на бриючому польоті, як яструбки, шугали штурмовики* (А. Головко); *Архипенко кинув свого літака донизу і понад землею — на бриючому польоті — шугнув на схід. Німці не переслідували його* (В. Малик); *Літаки ніби заверталися над їхніми головами, йшли на бриючому польоті* (Б. Харчук); **Ра́діус польо́ту** *див.* **ра́діус; (2) Сліпи́й полі́т,** *ав.* — політ, посадка, які здійснюють у темряві, тумані, хмарах без орієнтирів за допомогою самих лише приладів. *То був сліпий політ над озером і над горами. Не знаю, куди і як вів пілот машину, але я швидко втратив будь-яку змогу орієнтуватися* (М. Трублаїні); *Волох вже не вперше літав у грозах. Снігові бурани заставали його у повітрі. Сліпим польотом пролітав він сотні кілометрів* (В. Собко); **(3) Шлю́бний полі́т,** *біол.* — політ бджіл, термітів, мурах у період розмноження. *Під час шлюбного польоту самці, як правило, злітають раніше самиць і виділяють феромони* (з наук.-попул. літ.); *Він нам розказував про пасічника-діда. Про бджіл, про норов їх, про шлюбний їх політ* (М. Рильський).

◊ **З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту)** *див.* **висота́; Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту)** *див.* **птах; Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту** *див.* **птах.**

ПОЛІ́Т... Перша частина складних слів, що відповідає слову **політи́чний,** напр.: п о л і т а п а р а́ т, п о л і т б ю р о́, п о л і т е к о н о́ м і я.

ПОЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Літати якийсь час. *Ой чому ти не літаєш, Орле сивокрилий? .. Ой рад би політати — Туман налягає* (С. Руданський); *Коли б вигадали таку машину, що підіймала б тебе на крилах з землі, тоді можна було б спробувати політати. Але таких машин не було* (Б. Антоненко-Давидович); *Політавши, гуси завжди верталися до палатки і гучним, настирливим ґелґотанням прохали їжі* (І. Багмут).

ПОЛІТБЮРО́, *невідм., с.* Скорочення: політичне бюро *(див.* **бюро́).** *Далебі, Костя це зовсім не обходить. Та до того ж це справа юрвідділу, політбюро чи ще кого там. Костеві — однаково* (Б. Антоненко-Давидович); *10 жовтня 1940 року на засіданні Політбюро ЦК КП(б)У розглянуто питання про увічнення пам'яті академіка Яворницького. Наступного дня Указом Президії Верховної Ради УРСР Дніпропетровському історичному музею надано ім'я Яворницького* (І. Шаповал); *— Якби не обвалились у вісімдесяті ціни на нафту та не почалися розборки в Політбюро, ми б із тобою й досі в СРСР жили* (О. Забужко); *Я тим часом поглянула за вікно, де на протилежному боці вулиці висіли плакати з портретами тієї когорти, яку мої батьки шанобливо називали "члени Політбюро"* (І. Роздобудько).

ПОЛІТВІ́ДДІЛ, у, *ч., іст.* Скорочення: політичний відділ *(див.* **відділ).** *Побачились от де. Уявіть — порожня школа, політвідділ. По кутках, на столах сплять* (М. Хвильовий); *Начальник політвідділу виголошує урочисто-траурну промову* (Є. Доломан); *Комісар сподівався, що політвідділ таки збільшить штат пропагандистів* (М. Руденко).

ПОЛІТВІ́ДДІЛЕЦЬ, льця, *ч., іст.* Працівник політвідділу. *В гардеробній на нас уже чекали політвіддільці* (Ю. Смолич).

ПОЛІТВІ́ДДІЛЬСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **політвідділ.** *Політвіддільська газета;* // Належний політвідділові. *Офіцери й солдати в різних кінцях галявини намагалися здобути із зруйнованих бліндажів політвіддількьке майно* (Л. Первомайський).

ПОЛІТВ'Я́ЗЕНЬ, зня, *ч.* Скорочення: політичний в'язень. *В їхній камері сиділи самі політв'язні* (М. Малиновська); *Тюрма постійно годується тим, заради чого її створено. Замкнений злодій підвищує кваліфікацію зломів, анархіст виношує плани ще відчайдушнішого замаху, політв'язень як у побільшуюче* [збільшувальне] *скло бачить вади державного устрою* (Р. Андріяшик).

ПОЛІТГОДИ́НА, и, *ж., іст.* Скорочення: політична година — час для занять питаннями поточної політики у Збройних силах СРСР. *Та хіба ж, хлопче, ти б отак лежав удень дубом у Червоній армії? Ні, друже. Там день, що той годинник: усе розподілено, все передбачено. Тут тобі фізичні вправи, тут — муштра, тут — політгодина, а там загальна освіта, клубні розваги, розумний відпочинок...* (Д. Бузько); *— Мені пора на політгодину, скоро вже зберуться бійці* (І. Цюпа); *На політгодині, коли треба було читати фронтове зведення, це робив завжди Спартак* (О. Гончар).

ПОЛІТГРА́МОТА, и, *ж., іст.* Скорочення: політична грамота — короткий курс основних, початкових політичних знань. [П р о н а ш к а:] *Панахидо, чом ти не пішов у викладачі політграмоти?* (І. Микитенко); *Навколо не було ні душі. Трояненко заглянув у вікно комсомольської кімнати, де він узимку вчив комсомольців політграмоти* (С. Добровольський); *Чотирнадцятирічний хлопчина — може, дуже наївно — розкривав йому наочні основи політграмоти* (М. Дашкієв).

ПОЛІТГУРТО́К, тка́, *ч., іст.* Скорочення: політичний гурток — гурток для вивчення основ офіційної ідеології та поточної політики в СРСР. — *Що тепер в сільбуді? — Політгурток працює* (М. Стельмах).

ПОЛІТДЕ́НЬ, дня́, *ч., іст.* Скорочення: політичний день — день політичної освіти в СРСР. *Згадаймо не такі вже й далекі радянські часи. Єдині політдні, лекторії, діяльність Товариства "Знання", різноманітні курси для різних категорій і верств населення з основ марксизму-ленінізму, комуністичної моралі, атеїстичної пропаганди тощо* (з наук. літ.).

ПОЛІТЕЇ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Те саме, що **багатобо́жжя;** протилежне м о н о т е ї з м. *Коли грецький політеїзм прямо вродив з себе грецьку філософію з Демокрітом і Епікуром, то християнство .. першим ділом убило тоту філософію* (І. Франко); *Існує спектр вірувань. Він простягається від анімізму, тотемізму, політеїзму аж до віри в Самого Бога* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Стародавньою релігією східних слов'ян був язичеський політеїзм — багатобожжя* (з наук. літ.).

ПОЛІТЕЇ́СТ, а, *ч.* Прибічник, послідовник політеїзму; протилежне м о н о т е ї с т. *Завдавала непоправної шкоди молодій "Правірі" і боротьба між сонцепоклонниками та ідолопоклонниками, фетишистами та політеїстами, надто ганебні виступи останніх у клерикальній пресі* (Г. Тарасюк).

ПОЛІТЕЇСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до політеїзму, власт. йому; протилежне м о н о т е ї с т и ч н и й. *Релігії стародавнього світу, як правило, були політеїстичними, тобто багатобожними* (з навч. літ.); *У політеїстичних національно-державних релігіях виникає пантеон богів, що уособлюють різноманітні явища природи й види людської діяльності* (з навч. літ.).

ПОЛІТЕ́ЙНМЕНТ, у, *ч., книжн.* Спосіб політичної комунікації, орієнтований на розважальну функцію. *Політейнмент і політичний театр є стратегічними видами політичної комунікації, що розраховані на отримання масової підтримки політика та влади за допомогою політичного шоу* (з наук. літ.); *Зростання втручання ЗМІ в політичний простір, запит на спрощену, доступну форму політичної інформації в розважальній формі породили феномен політейнменту (зрощення політики, журналістики та розваг)* (з наук.-попул. літ.); *Політейнмент передбачає участь кандидатів у різних ток-шоу, залучення для їх просування попзірок, пріоритет таблоїдних видань тощо* (із журн.).

ПОЛІТЕКОНО́МІЯ, ї, *ж.* Скорочення: політична економія *(див.* **еконо́мія).** *Без діла батько не міг, тому, й маючи добру пенсію, влаштувався читати політекономію в торговельному технікумі* (В. Діброва); *Другий курс складав іспит з політекономії на третьому поверсі, в аудиторії номер 304* (І. Роздобудько); *Класики політекономії створили вчення про "природні" закони економіки. Ці закони вони ототожнювали із законами природи* (з навч. літ.); // *розм.* Друкований твір, книжка з політичної економії. — *Іще в мене запитання. Чому виробництво м'яса збиткове? Чим більше зробиш, тим більш винен!.. Я читаю політекономію і бачу...* (М. Івченко); *Читав він запоєм, .. читав усе, що потрапляло до рук: .. політекономію, циркуляр, казку, роман* (О. Донченко).

ПОЛІТЕМАТИ́ЗМ, у, *ч., муз.* Композиційний принцип, що полягає в побудові твору на матеріалі великої кількості тем; протилежне м о н о т е м а т и з м. *Політематизм часто застосовується в танцювальних жанрах. Для надання формі цілісності одна з тем зазвичай скріплює структуру рефрену, завдяки чому утворюється рондо або рондоподібна форма* (з наук. літ.).

ПОЛІТЕМІГРА́НТ, а, *ч.* Скорочення: політичний емігрант. *Другого ж дня після свого приїзду на просьбу медичного персоналу військового шпиталю, де комітет зустрічі політемігрантів дав Чайці та його товаришам помешкання й харч, він сказав промову раненим та інвалідам* (Д. Бузько); *Найдовше затримається редактор біля столу, де метранпаж Генріх Теодорович верстає на металевій пластині сторінку майбутнього номера. Бо праця нашого метранпажа, німця-політемігранта, справді вражає своєю віртуозністю* (О. Гончар).

ПОЛІТЕМІГРА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **політемігра́нт.** *Політемігрантка проводить у Берліні загальноєвропейський флешмоб проти завершення проєкту газогону "Північний потік-2"* (з газ.).

ПОЛІТЕМІГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: політична еміграція — еміграція з політичних мотивів. *Початки української політеміграції сягають далеко вглиб віків. У всі часи, коли національно-визвольний рух за здобуття незалежності України зазнавав краху, його учасники змушені були покидати терени Батьківщини* (з наук. літ.).

ПО-ЛІТЕРАТУ́РНОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **літерату́рно.** *Ти зовсім не вмієш писати, навіть листів. Не вмієш .. ти по-літературному* (Леся Українка); — *Ми, бачите, силкуємося балакати по-літературному* (Б. Лепкий); — *Ти знаєш, як я завжди кревно біля землі робив. До неї у мене якесь особливе чуття є. Це, напевне, по-літературному талантом зветься* (М. Стельмах).

ПОЛІ́ТЕРНИЙ, а, е. Який здійснюється, реалізується по літерах; побуквений. *Прикладами однопараметричних словників є існуючі майже в кожній мові орфографічні (параметр політерного складу), орфоепічні (параметр вимови), словотвірні, словники синонімів, антонімів, фразеологізмів та ін.* (з наук. літ.).

ПОЛІ́ТЕРНО. Присл. до **полі́терний.** *Запропонований алгоритм здійснює перекодування слів та словосполучень у їх звичній графічній формі до транскрипційної форми політерно з урахуванням контексту* (з наук. літ.); *Перший спосіб набору смс-повідомлення — політерно. Відкрийте вікно створення нового повідомлення. Вводьте текст, натискаючи на кнопку з потрібною літерою* (із журн.).

ПОЛІТЕ́С, у, *ч.* 1. *заст., тепер розм.* Установлений порядок дотримування форм світського етикету. *Коментарів за підсумками переговорів сторони не дали. Ніяких підстав уважати, що президенти двох країн зблизили позиції, незважаючи на весь політес, озвучений під час офіційної частини, немає* (із журн.).

2. *ірон.* Надмірна чемність. *Варто пам'ятати, що улесливість, політес не прикрашають співрозмовника, а, навпаки, свідчать про його низький етичний рівень і можуть викликати роздратування* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІТЕ́Х, у, *ч., розм.* Скорочення: політехнічний інститут (університет). *Я ж нічого про нього не знаю, сказав лише, здається, що закінчив політех* (С. Процюк); — *Я хочу, щоби ти поступив у політех* (Любко Дереш).

ПОЛІТЕХНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **політехнізува́ти.** *Дивлюся ліворуч (о!..) — фруктовий сад, і не який-небудь маленький, а здоровеннецький — не видно, де й кінчається. Наче ми не на студію потрапили, а в радгосп... — Мабуть, це для артистів... політехнізація... Після зйомок працюють... — шепоче Ява* (В. Нестайко).

ПОЛІТЕХНІ́ЗМ, у, *ч.* Система навчання, яка передбачає теоретичне і практичне ознайомлення з основними галузями сучасного виробництва. *Ще до уніфікації систем шкільної освіти трудова школа в Україні все більше визнавала принцип політехнізму в школі, а з часу уніфікації систем офіційно признано, що політехнізм мусить пронизувати собою всі науки* (з наук. літ.).

ПОЛІТЕХНІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **політехнізува́ти.** *Політехнізовані навчальні заклади.*

ПОЛІТЕХНІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Запроваджувати політехнізм. — *Пиляти і стругати вас тепер у школі навчають. Політехнізують, чи як там... Ну, щоб робітниками були...* (Є. Доломан).

ПОЛІТЕХНІЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. Запроваджувати в себе політехнізм. *О ні, ми ясно кажемо, з заводом школу зв'яжемо, у всі знання узуємось, врізаємось, шлюзуємось, політехнізуємось* (П. Тичина).

2. *тільки недок.* Пас. до **політехнізува́ти.** *Нас обтяжували цілою низкою нікому не потрібних дисциплін, від діалектичного матеріалізму до організації виробництва (бо з нас мали бути вчителі, а школа мала політехнізуватися)* (Ю. Шевельов); *Навчання повинне політехнізуватися не за принципом збільшення суми загальнотехнічних предметів (або розширення їх об'єму), а за принципом виховання політехнічного способу мислення при вивченні кожного з них* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІТЕ́ХНІК, а, *ч., розм.* Студент політехнічного інституту (університету) або політехнікуму. *Він оплатив "У Брейшки" рахунок за двох сербських студентів політехніків* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Інженер чи технік, що закінчив політехнічний інститут або політехнікум. — *Я політехнік, закінчив факультет автоматики, спеціальність "АСУ" — "Автоматизовані системи управління"* (із журн.).

ПОЛІТЕ́ХНІКА, и, *ж., розм.* 1. Політехнічний інститут (університет) або політехнікум. *В той час* [у 1873 р.] *зібралось кілька русинів-галичан у Цюріху, де вони вчились у політехніці* (М. Драгоманов); *Три місяці він зник з її обрію, подавшись із дипломом політехніки на один з дніпропетровських заводів* (В. Підмогильний); *Я закінчив робфак і став студентом політехніки* (Б. Антоненко-Давидович); *Львівську політехніку .. він згодом таки закінчив — заочно, вже на заводі працюючи* (О. Забужко).

2. Сукупність технічних наук. *Був Омелян чудовий декламатор .. Самовідданий просвітянин. Студіював політехніку в Празі* (М. Андрусяк).

ПОЛІТЕ́ХНІКУМ, у, *ч., заст.* Середній політехнічний навчальний заклад. *Мама, Інна Аркадіївна, викладала у політехнікумі зв'язку* (В. Нестайко); // *розм.* Узагалі назва навчального закладу (вищого або середнього), що має відділення з різних технічних спеціальностей. *Все-таки не знаю, журитись чи радіти тому, що Миші не вдається попасти в Київський політехнікум...* (Леся Українка).

ПОЛІТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із вивченням і застосуванням різних галузей техніки. *По закінченні десятого класу Поля поїхала до рідного міста, щоб поступити там в політехнічний інститут* (П. Автомонов); *— Заочно вчуся в політехнічному, вивчаю електроніку, нову технологію...* (О. Бердник); *— Куди? — В політехнічний. На металознавство* (П. Загребельний); *Я .. навчалася в одній з найкращих шкіл — у Торресівській політехнічній* (О. Авраменко); *До периферійної зони ми зараховуємо словники, що мають відношення як до обслуговуваної предметної області, так і до інших тематичних областей: політехнічні, загальнонаукові, загальноекономічні* (із журн.).

ПОЛІТЖИТТЯ́, я́, *с.* Скорочення: політичне життя. *Під час виборчої кампанії на кандидатів від партій вилилося стільки бруду, скільки вони не бачили за все своє попереднє політжиття* (із журн.); *— Сьогодні цей політик не є членом команди. Він бачить своє особисте політжиття, це його вибір* (з газ.).

ПОЛІТЗАМО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Скорочення: політичне замовлення. *— Конкретні правоохоронні органи фактично відпрацьовують політзамовлення, нехтуючи правами місцевого самоврядування, — уважає політтехнолог* (з газ.).

ПОЛІТЗАНЯ́ТТЯ, я, *с.* Скорочення: політичне заняття — заняття на суспільно-політичну тему. *Колись Євген вчив на політзаняттях своїх солдатів розумінню, що таке класовий ворог* (Н. Рибак); *На предмет Маркса і його "Капіталу" він був сильно підкований, на політзаняттях було — наче професор який* (В. Дрозд); *Політрук Маркідонов дозволив мені не конспектувати лекцій політзанять, бо я міг без помилки показати на політичній мапі світу столиці всіх країн — учасниць Варшавського блоку* (Т. Прохасько).

ПОЛІТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **політизува́ти** і **політизува́тися.** *Політизація економічного знання, його підпорядкування радше політичним інтересам, ніж господарським реаліям, може бути уподібнена кайданам, якими у Платона прикуті в'язні до стіни печери* (М. Руденко); *Роботи про Винниченка мали переважно історико-літературний та суспільно-політичний характер, хоча й у цьому випадку не можна повною мірою говорити про об'єктивність і професійність досліджень 20-х років через існуючу вже тоді політизацію літературно-мистецьких явищ та процесів* (з наук. літ.); *Як відомо, компактність та урбанізованість більше сприяють політизації, ніж дисперсність і аграрний тип поселення* (з наук. літ.); *Вирішальними факторами політизації української спільноти стали розпочата сталінським керівництвом наприкінці 20-х рр. форсована колективізація сільського господарства й Голодомор 1933 р.* (з публіц. літ.).

ПОЛІТИЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **політизува́ти.** *Просто це такий час. Ми потрапили у жахливо політизований відтинок — з 89-го по 91-й* (Ю. Андрухович); // **політизо́вано,** *безос. пред. — Питання формування Нацради з питань телебачення і радіомовлення дуже політизовано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який політизувався. *Ми проґавили літак, який без нас, політизованих невдах, полетів на Батьківщину десятьма хвилинами раніше* (Л. Денисенко).

ПОЛІТИЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **політизо́ваний.** *Ідеологізація та політизованість мистецтва були пов'язані з посиленням громадянської активності в багатьох країнах Європи, соціальними потрясіннями, установленням диктаторських режимів* (з навч. літ.); *Нормальна міра політизованості означає, що людина цікавиться політичним життям країни і світу, бере участь у політичному процесі як виборець* (з газ.).

ПОЛІТИЗО́ВАНО. Присл. до **політизо́ваний.** *Видання відзначає, що теперішнє покоління американців живе більш політизовано, ніж їхні попередники* (із журн.).

ПОЛІТИЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОЛІТИЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Надавати політичного змісту, значення чому-небудь. *Походження вірусу коронавірусної інфекції COVID-19 мають з'ясувати науковці з усього світу разом. Це питання стосується науки, тому його не варто політизовувати* (з газ.); *Національно-визвольна і класова боротьба політизувала свідомість, розколола суспільство на ворожі табори* (з навч. літ.).

ПОЛІТИЗО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОЛІТИЗУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. Зазнавати впливу політизації. *Треба зазначити, що через зміну типу виборчої системи в Україні суспільство продовжує політизовуватися, тож кількість населення, інтегрованого в партійну роботу, поступово зростає* (з газ.); *Національно-культурницький рух на схилі XIX ст. відчутно політизувався. У Галичині, а невдовзі й у Наддніпрянській Україні почали виникати політичні партії, у програмах яких з'явилася ідея автономії України* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **політизо́вувати, політизува́ти.** *Питання про ціни іноді занадто політизується нашою пресою* (з газ.).

ПОЛІТИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **політизува́ти.** *Середина й кінець 60-х років XX ст. поклали початок процесу політизування проблем навколишнього середовища й дискусії про навколишнє середовище* (із журн.).

ПОЛІТИЗУВА́ТИ *див.* **політизо́вувати.**

ПОЛІТИЗУВА́ТИСЯ *див.* **політизо́вуватися.**

ПОЛІ́ТИК, а, *ч.* 1. Той, хто займається питаннями політики; політичний діяч. *Кожний суспільний клас має своїх політиків і публіцистів, а кожний політик і публіцист орієнтується в ситуації й визначає майбутні перспективи своєму класові* (П. Козланюк); *Мецилій був досвідчений оратор і політик, він не міг просто так узяти й погодитись, не витягши з того бодай найменшої користі* (І. Білик); // Той, хто цікавиться питаннями політики, любить говорити про політику. *Весела, срібноголоса Катерина — завзятий політик, бо секретар юнацького осередку в педтехнікумі* (І. Багряний); *Аркадій, який завжди вважав себе за доброго політика, ніколи не припускав, що революція в Росії відіб'ється в світі таким широким відгомоном* (Ирина Вільде).

2. *перен., розм.* Особа, яка вміє тонко влаштовувати складну справу. *Як досвідчений демагог і хитрий політик, Сагайдачний свідомо перебільшував* (З. Тулуб).

ПОЛІ́ТИКА, и, *ж.* 1. Цілеспрямована діяльність, пов'язана з прийняттям рішень у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, державами й народами, а також із боротьбою за здобуття або утримання державної влади. *Ні, це знаменита річ — ця політика! Доктор Рудольф страшенно нею цікавиться* (В. Винниченко); *Кортить прочитати газету, щоб бути в курсі світової політики* (Ю. Яновський); *Перехід поетів-шістдесятників у політику (від мітингу — в парламент) в ширшому культурному контексті виглядає досить логічно* (О. Забужко); // *з означ.* Загальний напрямок, характер діяльності держави, певного класу або політичної партії. *Політика "військового комунізму", продрозверстка, руйнування козацького укладу життя, червоний терор призвели до того, що переважна більшість козацтва виступила проти радянської влади* (Д. Білий); // Події та питання внутрішньодержавного й міжнародного суспільного життя. *Старий Ястшембський любив слідкувати за політикою* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен., розм.* Загальний характер поведінки, дії когонебудь, спрямованих на досягнення чого-небудь, що визначає ставлення до кого-, чого-небудь. *Лікар каже, що в мене нічого небезпечного нема, а трактує мене наче дуже хвору.. Я сеї політики не розумію, та вже мушу слухати, коли сюди заїхала* (Леся Українка); *Відома релігійність Костомарова одбилась на програмі тим, що релігію братчики хотіли покласти в основу своєї політики* (С. Єфремов); *Він похмурився і став розповідати про сход, про Матюшину політику й мордобій, про історію з наймичкою* (А. Головко); *— Ти мусиш бути непримиренним! А ти — певно, щоб не псувати відносин з Великопольським, — проводиш угодовську політику!.. Та ти просто ідеологічно неграмотний!* (М. Дашкієв).

3. *розм.* Участь у політичній діяльності, перев. опозиційній (у царській Росії, в СРСР і т. ін.). *Аж як мене вигнали з гімназії за політику.., тоді й я року 1891 перейшов також у Дрогобич до Мартовича* [у гімназію] (В. Стефаник); *— Я йому сказала, як батько велів: не лізь ти в політику, а він сміється: "Як же мені не лізти, коли в мене батько теж політичний"* (М. Стельмах).

(1) Економічна політика — система заходів, методів, інструментів і форм державного впливу на соціально-економічні процеси. [К и с і л ь:] *Що?! Значить, дехто, ковтнувши лібералізму, сьогодні переглядає плани, завтра він може зажадати ревізії економічної політики, а післязавтра докотитись до Сибіру?* (М. Стельмах); *Зміст, цілі та засоби економічної політики визначають характер суспільного устрою, внутрішніх і зовнішніх умов розвитку країни* (з наук. літ.); **(2) Енергозбере́жна (енергооща́дна) полі́тика** — адміністративно-правове і фінансово-економічне регулювання процесів видобування, перероблення, транспортування, зберігання, виробництва, розподілу та використання паливно-енергетичних ресурсів. *Енергоощадна політика повинна розглядатися як сукупність дій, що відповідають загальнонаціональним інтересам: забезпеченню життєздатності економіки, охороні навколишнього природного середовища, стратегії безпеки* (з наук. літ.); *Виважена енергозбережна політика — це запорука дійсної, а не формальної незалежності України* (з навч. літ.).

△ **(3) Валю́тна (деві́зна) полі́тика,** *фін.* — сукупність економічних, правових та організаційних заходів, здійснюваних центральним банком та іншими органами державного регулювання щодо діючих у державі валютних відносин. *Метою розроблення й реалізації валютної політики є підтримка макроекономічної рівноваги в країні, забезпечення стійкого економічного зростання, підтримування цінової стабільності, рівноваги платіжного балансу тощо* (з наук. літ.); *Основними формами реалізації валютної політики є валютне регулювання, валютний контроль, валютний режим, дисконтна валютна політика, девізна політика* (з навч. літ.); **(4) Вну́трішня полі́тика** — система заходів органів державної влади, спрямованих на зміцнення і розвиток країни. *Законодавчу основу внутрішньої політики України розробляє Верховна Рада, реалізують органи виконавчої влади та місцевого самоврядування* (з наук. літ.); *У миколаївську добу, коли одним із найважливіших догматів внутрішньої політики була проголошена так звана народність, народжується, по суті, ідеологія, яка пізніше оформилася в державно підтримуваний націоналізм* (І. Дзюба); *У ділянці української внутрішньої політики І. Багряний є непохитним захисником традиційного українського демократизму* (О. Шугай); **(5) Дефляці́йна полі́тика,** *фін.* — сукупність заходів, здійснюваних державою, для стримування інфляції та оздоровлення платіжного балансу. *Дефляційна політика проводиться державою за допомогою фінансових та грошово-кредитних заходів* (з навч. літ.); *Механізмами здійснення дефляційної політики є скорочення бюджетних витрат, грошової емісії, кредитних вкладень, підвищення облікової ставки відсотка та ін.* (з навч. літ.); **(6) Зо́внішня полі́тика** — сукупність відносин держави з іншими державами світу та міжнародними організаціями. *Повноваженнями щодо здійснення зовнішньої політики наділяються вищі органи законодавчої і виконавчої влади. Найбільше таких реальних повноважень залежно від форми державного правління є у глави держави або прем'єр-міністра* (з навч. літ.); *Основні функції зовнішньої політики: захисна, позиціонувальна і прагматична* (із журн.); **(7) Колонiа́льна полі́тика** — політика поневолення та експлуатації за допомогою військового, політичного та економічного примусу народів, країн та територій переважно з інонаціональним населенням, як правило, економічно менш розвинених. — *Колоніальна політика британців призвела до того, що багато індусів, як і представників інших народностей Індії, стали спілкуватися англійською мовою* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(8) Ми́тна полі́тика,** *екон.* — система державного контролю за провезенням товарів через кордон та їх оподаткуванням. *З часу проголошення Декларації про державний суверенітет України в 1990 році та Акта про незалежність України в 1991 році питання митної політики, а з ними і митного контролю, набули державного значення* (з наук. літ.); *Митна політика включає систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки* (з навч. літ.); **(9) Монета́рна полі́тика,** *фін.* — сукупність заходів центрального банку країни щодо впливу на загальну грошово-кредитну ситуацію в економіці. *Монетарна політика Національного банку України здійснює вплив на формування й виконання державного бюджету* (з наук. літ.);

(10) Нова́ економі́чна полі́тика (НЕП), *іст.* — соціально-економічні перетворення, що проводилися в СРСР у 1921–1929 роках. *Нова економічна політика була зумовлена необхідністю виходу із соціально-економічної та політичної кризи* (з наук. літ.); *Нова економічна політика характеризувалася відновленням ринкових відносин, пошуками шляхів форсованої модернізації СРСР* (із журн.); **(11) Політика неприєдна́ння** — відмова держави від приєднання до будь-яких військово-політичних блоків, угруповань. *Політика неприєднання виникла після Другої світової війни в умовах розпаду колоніальної системи* (з наук.-попул. літ.); *В основі політики неприєднання — відмова від надання своєї території під іноземні військові бази, мирне врегулювання спірних міжнародних питань, розвиток рівноправного співробітництва та мирне співіснування держав* (із журн.); **Режи́м (політика, ста́тус, умо́ви** *і т. ін.)* **найбільшого спри́яння** *див.* **режи́м.**

◊ **(12) Полі́тика батога́ і пря́ника,** *книжн.* — метод виховання чи управління шляхом винагороди або покарання. *Основним методом мотивації на роботі досі залишається система покарань і заохочень, яку ще називають політикою батога і пряника. Працівник карається за будь-який негативний, на думку начальства, учинок, а за позитивний, навпаки, винагороджується* (із журн.).

ПОЛІТИКА́Н, а, *ч.* 1. *зневажл.* Політичний ділок, неперебірливий у засобах для досягнення своєї мети; безпринципний політик, інтриган. — *Та не слухайте там .. усяких базікал від меншовиків і інших політиканів* (Г. Коцюба); *Чому ім'ям мільйонів героїв повинні спекулювати продажні політикани?* (О. Бердник); *У міру старіння, громадянського занепаду і моральної деградації античного суспільства (як грецького, так і особливо римського) слава профанується, стає професійним амплуа риторів, ораторів-демагогів, політиканів-хитрунів* (І. Дзюба).

2. *розм.* Той, хто цікавиться політикою, любить говорити на політичні теми. — *Може, підсобити? Га?* — *виступив із темряви Оксен. Чоловік кинув носилки на землю.* — *Нічого, я й сам...* — *Це був сільський балагур і політикан Кузько Сорокотяга* (Григорій Тютюнник); *Поттер і того птаха продав одному типові з пароплава; то був якийсь політикан, він повертався з Індії, де відпочивав і заразом вивчав звичаї та всілякі соціальні проблеми* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОЛІТИКА́НКА, и, *ж., зневажл.* Жін. до **політика́н.** *Тернопільські екскурсоводи обов'язково розкажуть вам, що княжна Євдоксія Чорторийська у XVI ст. захистила місто від татарів, польська королева Марія Казимира, використовуючи свої "чари", відбудувала місто, красуня та політиканка Ельжбета Гелена Сенявська намагалася зробити міщан заможними* (із журн.); *Ще рік тому політик здавалася черствою політиканкою, коли вимагала й примусила Грецію до режиму жорсткої економії* (з газ.).

ПОЛІТИКА́НСТВО, а, *с., зневажл.* Поведінка і спосіб дій політикана (у 1 знач.). *Він знову почав говорити своєму другові про підозріле політиканство старого князя Острозького на Україні* (Іван Ле); *Учена братія насправді захопилася не так наукою, як політиканством* (Олекса Ізарський); — *Мене як жінку доконали і висушили ваші чоловічі невдачі. Ваше політиканство, ваші намагання з'ясувати собі світ, у котрому судилося трохи помешкати* (Р. Андріяшик).

ПОЛІТИКА́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., зневажл.* Займатися політиканством. *"Правда, я не був у війську, я, так би мовити, мирно політиканствував, але все ж таки..."* (Б. Антоненко-Давидович); *Куріпка .. любив політиканствувати й тепер надіявся почути якісь добрі новини* (С. Чорнобривець).

ПОЛІТИКА́НСЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Прикм. до **політика́н** 1. *Політиканські утопії варті уваги з публіцистичного погляду, але з художнього боку вони зовсім не цікаві* (Леся Українка); *Всі політичні програми, концепції, вся, здавалося, донедавна така заплутана політиканська боротьба на селі зводилася тепер до простої формули: за чи проти* (Ірина Вільде).

ПОЛІ́ТИКО-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **політи́чний,** напр.: політико-виховни́й, політико-географі́чний, політико-дипломати́чний, політико-ма́совий, політико-осві́тній.

ПОЛІ́ТИКО-ЕКОНОМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до політичної економії. *Як уже показав Е. Саїд, один із провідних на сьогодні дослідників культурного колоніалізму, це клінічна симптоматика імперського світосприйняття, — коли політико-економічна залежність автоматично пов'язується з нижчістю, меншовартістю* (О. Забужко); *Іноземний інвестор піде в країну, коли для цього є відповідні політико-економічні та техніко-економічні умови* (з навч. літ.).

ПОЛІТИКУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **політикува́ти.** *Одна лише вада у Бронка заважала їй. Це отой дурний нахил до політикування* (Ірина Вільде); *Шляхтичі й аристократи .. тільки й ждуть кінця нудного політикування, щоб чимшвидше засісти до карт, стати з киями за більярдним столом* (Р. Іваничук).

ПОЛІТИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Займатися політикою; вести розмови на політичні теми. — *Нам треба учитись, це ясно. Що політикувати ми ще не доросли, це також ясно. Що ж тут лишається неясним?* (У. Самчук); — *Але вже як хотів Курик політикувати, то нащо мого ґазду втягнув? А Славка Петришиного? А Дзьодзя? Де вони тепер, питаю?* (М. Матіос); *В цьому вузькому колі він навчився політикувати в рамках, дозволених в Австро-Угорській монархії* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Хитрувати, лукавити. — *Ми розуміємося добре, мій сину, і не потребуємо між собою політикувати* (О. Кобилянська).

ПОЛІ́ТИКУМ, у, *ч.* 1. *збірн.* Люди, що активно займаються політичною діяльністю. *Не спромігшись залучити до співпраці навіть поміркованi сили національного політикуму, П. Скоропадський був змушений у державному будівництві зіпертися на місцеві кадри партії кадетів* (з наук. літ.).

2. Сукупність політичних інститутів (держава, парламент, політичні партії і т. ін.); політичне середовище. *В українському політикумі лише в останні роки виявився практичний інтерес щодо залучення широких мас до активної участі в політичному процесі* (із журн.).

ПОЛІТИПА́Ж, у, *ч., полігр.* 1. Старовинна назва відбитка дереворіту в тексті книги. *Новим елементом оформлення у львівському Апостолі стало широке застосування кінцівок, очевидно, з готових політипажів німецького або польського походження* (з наук. літ.).

2. Кліше для типових малюнків, заголовків, віньєток і т. ін. *Першою технікою виконання політипажу була обрізна ксилографія, побудована на принципі заглиблення фону зображення та ручного притискання паперу* (з наук. літ.); *Від появи перших політипажів минуло близько п'яти століть, але й сьогодні типові ілюстрації залишаються актуальним засобом графічного дизайну* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІТИПА́ЖНИЙ, а, е, *полігр.* Стос. до політипажу. *Упродовж п'яти століть політипажний матеріал накопичували й ускладнювали, трансформуючи старі та створюючи нові види типових елементів, також поступово відбувалася технічна еволюція друку від ксилографії до цифрових засобів* (з наук. літ.).

ПОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до політики (у 1 знач.). *Задумує* [І. Франко] *цілий цикл новел, в яких хоче списати всі боки життя простого люду й інтелігенції: відносини економічні, освітні, юридичні, політичні і т. ін.* (М. Коцюбинський); *Добре розбирався він і в складних взаєминах різних політичних партій і навіть окремих найбільш колоритних представників цих партій* (А. Головко); *Старосту шанували на селі, а обрали його на цю посаду тепер, за гетьманської влади, як людину до політики байдужу, що, на думку виборців, гарантувало йому особисту безпеку в сьогоднішній гострій політичній боротьбі* (І. Багмут); // Пов'язаний із політикою, проведенням політики в життя. *Тим часом несподівано для нас розгортались політичні події* (С. Васильченко); *У Линника були завдатки соціального реформатора, політичного діяча* (В. Домонтович); — *Я забув у вас запитати про ваші політичні переконання. До кого ви належите?* (Ю. Винничук); *Наша історіографія, наші підручники, політичні оглядачі та діячі ковзають над поверхнею подій, не в силі добратися до зерна світової драми* (О. Бердник); *Бойчук безуспішно намагався злагодити політичні суперечки, які спалахнули в середовищі місцевого відділення Організації* (Д. Білий).

2. Державний, громадсько-правовий. *Щирий молодець не міг зрозуміти, як міг його друг віддатися політичному урядові, котрий найбільше стісняв свободу його переконань* (Н. Кобринська); *У нас скрізь панує така думка, що, заким дістанемо спокійне і культурне життя, буде загальне повстання, яке змете весь старий політичний лад* (М. Коцюбинський).

3. Покараний ув'язненням або засланням за діяльність, спрямовану проти існуючого ладу. *На ґрунті неврастенії повісилася одна політична преступниця* [злочинниця] (Г. Хоткевич); — *А яким же способом вас прийняли до партії? Ви ж родичі "ворога народу", політичного в'язня?* (В. Винниченко); *У цій багатонаціональній юрбі* [каторжан] *найбільше було політичних засланців* (О. Донченко); // *у знач. ім.* **політи́чний,** ного, *ч.*; **політи́чна,** ної, *ж., розм.* Людина, покарана ув'язненням або засланням за діяльність, спрямовану проти існуючого ладу. *Його ж бо навіть не на вільне поселення привезено, як деяких інших політичних, а віддано в солдати на двадцять п'ять років* (З. Тулуб); [Л е с я:] *Він відмовився обороняти на суді одного мого знайомого, політичного* (Л. Смілянський); — *З Бригідок* [в'язниці] *начебто випустили багато політичних* (Р. Андріяшик).

4. *заст., розм.* Який уміло і тонко діє у складній ситуації. [П и с а р *(співа):*] *Кожний писар споконвік Політичний чоловік* (М. Кропивницький).

Ві́тер [політи́чних] пере́мін (змін) *див.* **ві́тер; Політи́чна во́ля** *див.* **во́ля; Політи́чна на́ція** *див.* **на́ція; Політи́чна смерть** *див.* **смерть; Політи́чне бюро́** *див.* **бюро́; Політи́чний ві́дділ** *див.* **ві́дділ; Політи́чний спостеріга́ч** *див.* **спостеріга́ч.**

△ **Політи́чна еконо́мія** *див.* **еконо́мія; Політи́чна кри́за** *див.* **кри́за.**

ПОЛІТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **політи́чний** 1–3. *Безперечно, як поет політичної пристрасті, Багряний у "Морітурі" ще далекий від ідеалу. Але недосконалість твору полягає не в самому факті його політичності* (О. Шугай); *Етнос репрезентує етнічна людина, рівень політичності якої визначається умовами її існування та можливостями самовдосконалення* (з наук. літ.); *У центрі мистецьких дискусій в Польщі 90-х років стояло питання автономії та політичности мистецтва* (із журн.).

ПОЛІТИ́ЧНО. Присл. до **політи́чний** 1, 4. *Я вийшов з інституту в 1914 році з умінням учити школярів, політично неписьменним і темним юнаком дев'ятнадцяти з половиною років* (О. Довженко); — *Пора всім слов'янам зблизитися не тільки культурно, але й політично* (Валерій Шевчук); *З тюрми випустили* [Артема], *але на завод уже не прийняли як політично неблагонадійного* (А. Головко); *В вільну хвилину підсідала до Марусі стара їмость і починала розмову, але тонко, політично, здалека* (Г. Хоткевич); — *Мені якось здається, що за тобою вона буде щаслива. Тому-то, може, й не дуже політично почав я перший говорити, не дожидаючи, щоб ти заговорив до мене* (Б. Лепкий).

ПОЛІТІНФОРМА́ТОР, а, *ч.* Скорочення: політичний інформатор — особа, яка проводить політінформацію. *Вже наступного дня газети, телевізор, радіо та політінформатори починають роз'яснювати народові Радянської України, що ж коїться у Карпатах* (В. Кожелянко).

ПОЛІТІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: політична інформація — повідомлення, інформування про поточні політичні події внутрішньодержавного та міжнародного життя. *Ніна Максимівна сказала, що сьогодні будуть не піонерські збори, не лекція, не доповідь і не політінформація, а диспут: "Яким повинен бути справжній товариш"* (В. Малик); *Секретар сільської парторганізації .. раз на тиждень робить трактористам політінформацію* (В. Кава); *Звичайно, ми знали про те, що наші воюють у Афганістані з душманами, яким американці постачають зброю, — бо хочуть, аби Афганістан не був демократичним. Про це втирали на політінформаціях, правда, дуже коротко й побіжно* (А. Кокотюха); // *розм.* Повідомлення про які-небудь життєві події. *Треба зробити політінформацію про морську форму, про те, звідки вона пішла, розповісти, що флотський бушлат і безкозирка є гордістю для моряка* (Д. Ткач); *Щодня за вечерею він* [тато] *проводить для нас із мамою таку собі політінформацію — розказує, що цікавого вичитав за день* (В. Нестайко).

ПОЛІТКАТОРЖА́НИН, а, *ч., іст.* Скорочення: політичний каторжанин — у дореволюційній Росії особа, заслана на каторгу за політичну, революційну діяльність. *Він .. помер з водянки у Сибіру політкаторжанином майже напередодні Жовтня* (Є. Кротевич); *Політкаторжанин говорить промову, посилаючи у бій за революцію херсонський гарнізон* (Ю. Яновський).

ПОЛІТКАТОРЖА́НКА, и, *ж., іст.* Жін. до **політкаторжа́нин.** *Військовий в окулярах — то представник Всеукраїнського ревкому, сива жінка біля нього — то відома політкаторжанка* (О. Гончар).

ПОЛІТКЕРІВНИ́К, а́, *ч., іст.* Скорочення: політичний керівник — у Збройних силах СРСР до 1942 р. особа, яка керувала політичною роботою в підрозділах військових частин. *Воїн, який ніколи не був у Києві, намалював у своїй уяві це місто на основі того, що він вивчав у школі, читав у книжках, чув про нього від своїх політкерівників на привалах після бою* (В. Кучер); *Вдень просто серед поля, в рипучому снігу, на холодному зимовому вітрі політкерівники читали їм* [бійцям] *газети* (Ю. Збанацький); *Політкерівник роти під Сталінградом, герой Дніпра, він виріс за цей час до заступника командира полку по політчастині* (О. Гончар).

ПОЛІТКЕРІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Скорочення: політичне керівництво. *У складній ситуації правоохоронці реагували швидко, рішуче, ефективно й у зв'язці з політкерівництвом країни* (з газ.).

ПОЛІТКО́М, а, *ч., іст.* Скорочення: політичний комісар. *Мене відзначили за хоробрість, за відданість червоним. Політком сердечно вітав мене при всіх* (М. Івченко); *Приїхав від Головінформбюро політінструктор .. і одразу ж висунув його* [Анатоля] *на курінного політкома* (Я. Качура); *Раптом розчинилися двері. На порозі політком: — Депеша! Під Царицином наші б'ють білих!* (О. Довженко).

ПОЛІТКОРЕ́КТНИЙ, а, е. Скорочення: політично коректний (який не допускає будь-яких висловлювань, дій, учинків, образливих для тих чи інших груп населення). *Політкоректні слова та фрази — це евфемізми, які замінюють неприємні для певних людей терміни* (із журн.).

ПОЛІТКОРЕ́КТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **політкоре́ктний.** *Ідеї мовної політкоректності спершу були спрямовані проти сексизму та етнічно-расових упереджень. Нині це сукупність культурно-поведінкових і мовних норм, спрямованих на недопущення дискримінації за національною, расовою та статевою належністю, віком, станом здоров'я та деякими іншими ознаками* (з наук. літ.).

ПОЛІТКОРЕ́КТНО. Присл. до **політкоре́ктний.** *Ще одна норма забороняє підкреслювати фізичні особливості людини. Тепер щодо таких людей політкоректно прийнято говорити "людина з обмеженими фізичними можливостями", а не глухий, сліпий чи кульгавий* (із журн.).

ПОЛІТМА́СОВИЙ, а, е. Скорочення: політико-масовий. *Аналізуючи різноманітні напрями соціальної політики органів державної влади та громадських організацій, що проводилися серед фронтовиків, потрібно зазначити, що важливе місце в цей період займала політмасова робота* (з наук. літ.).

ПОЛІТМІ́НІМУМ, у, *ч., іст.* Скорочення: політичний мінімум — необхідний мінімум політичних знань (в СРСР). *На курсах з підготовки до вузів викладалися такі дисципліни: політмінімум (політекономія, історія класової боротьби, історія господарських форм, радянське будівництво), економічна географія, математика, фізика, хімія, біологія, українська та німецька мови. Крім того, викладалися спеціальні предмети, необхідні для вступу до відповідного вузу* (з мемуарної літ.).

ПОЛІТНАВЧА́ННЯ, я, *с.* Скорочення: політичне навчання — вивчення питань поточної політики. *Політнавчання з бійцями Брянський завжди проводив сам* (О. Гончар); — *Політнавчання сьогодні проводить рядовий Козак* (П. Загребельний).

ПОЛІ́ТНИК[1], а, *ч., розм.* Той, хто наймається на літні роботи. *Ви також можете найняти робітників, які зможуть виконувати базові літні роботи на дачі за певні кошти. Контактні дані та адреси політників усі охочі можуть знайти на нашому сайті* (з мови реклами).

ПОЛІ́ТНИК[2], а, *ч., діал.* Полільник (у 1 знач.). *Політники посовувались по буряках все далі та далі. Позад них визначались на чорній, як оксамит, землі рівненькі рядки буряків* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЛІ́ТНИЦЯ[1], і, *ж., розм.* Жін. до **полі́тник**[1]. * У порівн. *Ватя .. присіла коло куща, поралась та вешталась, наче політниця* (І. Нечуй-Левицький); [М а т и:] *Політниця з тебе абияка, тащити сіна — голова боліла...* (Леся Українка); *Восени додому прийде з економії знаменита політниця, при грошах, одягнеться, вбується* (К. Гордієнко).

ПОЛІ́ТНИЦЯ[2], і, *ж., діал.* Жін. до **полі́тник**[2]. *За тином, у городі в сусідів підсапували картоплю .. політниці* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ЛІ́ТНЬОМУ, *присл.* Як улітку, як у літню пору. *Тут-бо тепер так: ранком всі, от і я теж, ходять по-літньому .. і часом під зонтиками, а ввечері напинають тепле, хто що має* (Леся Українка); *Над широкою долиною Стрию піднялося осіннє сонце і світило по-весняному ясно і по-літньому тепло гріло* (С. Чорнобривець); *Трава на острові ще по-літньому зелена і соковита — вологи багато* (В. Шкляр); *У повітрі вчувалося літо, і вітрець віяв по-літньому, і все навколо повільно й розмірено дихало теплом* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОЛІТО́ГЛЯД, у, *ч.* Скорочення: політичний огляд. *З часом інформаційні зведення отримали назви держзведень, політоглядів про становище* (з наук. літ.); *Серед жанрів соціально-політичного красномовства виділяють політичну промову, звітну доповідь, агітаційну промову, політогляд, парламентську, мітингову та дипломатичну промови* (з навч. літ.).

ПОЛІ́ТОК, тка, *ч.* 1. *діал.* Одноліток. *Чом ти, юначе, відірвав Од книги погляд невтолимий І став з політками своїми До радісно-рухливих лав?* (М. Рильський); — *Ти політок моєму Рядивоєві, я люблю тебе, як і свого сина* (І. Білик).

2. *заст.* Щорічний податок. *Фактично поодинокими зв'язками, які селянин підтримував з державою, був політок і ще набір до війська або на громадські роботи* (з навч. літ.); // Річна оренда. — *Так і так, Марто,* — *сказав* [газда] .. — *Взяв би від вас поле на політок, а вам, якби хотіли, частю хлібом, кажім, уже готовою мукою, сплатив* (О. Кобилянська).

ПОЛІТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із політології. *Оксфорд із Гарвардом вкупі не дають таких знань і досвіду (переважно із негативним присмаком), як спостерігання зблизька процесів, які потім політологи назвуть історичними* (М. Матіос); *Сучасні політологи відзначають, що необхідно серйозно продумати нову концепцію сучасності й теорію модернізації* (з навч. літ.).

ПОЛІТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до політології. *Шеф із Наташею виїхали до Києва на політологічну конференцію* (В. Єшкілєв); *Для гуманітарних ліцеїв, випускники яких вступатимуть на філософські, соціологічні, політологічні факультети, треба написати науково-популярні брошури* (А. Дністровий).

ПОЛІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про закономірності функціонування та розвитку політики, політичних відносин та політичних систем. *Об'єктом політології є політичне життя людей, соціальних спільностей, інтегрованих у державу та суспільство* (з навч. літ.); — *Я ніколи не був прихильником конспіративної політології* (В. Єшкілєв); — *Як вчили тебе на лекціях із політології, будь-який авторитарний режим приречений на фіаско* (І. Карпа).

ПОЛІТОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до політональності. *Серед політональних композиторів, на яких вплинув Ігор Стравинський, є Даріус Мійо, Аарон Копланд, Бенджамін Бріттен* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІТОНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Одночасне сполучення різних тональностей у музиці. *Політональність може мати вигляд об'єднання різнотональних акордів (акордова), різнотональних мелодичних ліній (мелодична) та об'єднання акордів і мелодичних ліній (змішана)* (з наук. літ.); *Литовський традиційний спів ґрунтується на політональності* (із журн.).

ПОЛІТО́НІМ, а, *ч.* Назва всіх громадян, які проживають у межах однієї держави чи певного адміністративного регіону. *Політонімом "французький народ" іменують усіх громадян Франції, незалежно від їхньої етнічної належності; те саме "бельгійський народ", хоча це два самостійні етноси — валлони і фламандці* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІТО́РГАН, у, *ч., іст.* Скорочення: політичний орган (у 2 знач.) — керівний орган КПРС у Збройних силах СРСР. *Завданням політорганів було проведення політичної роботи серед військовослужбовців, згуртування їх навколо радянського уряду* (з наук. літ.); *Активну участь у відновленні місцевих державних органів брали політоргани Червоної армії, керівники радянського підпільного та партизанського руху* (з навч. літ.).

ПОЛІТОРГАНІЗА́ТОР, а, *ч., іст.* Скорочення: політичний організатор. *Упродовж 1924–1927 рр. він служив у лавах Червоної армії, спочатку як політорганізатор окружного військового комісаріату в місті Золотоноша Полтавської (нині Черкаської) області, згодом — як молодший командир роти зв'язку на Кавказі* (із журн.).

ПОЛІТОСВІ́ТА, и, *ж.* Скорочення: політична освіта. *— Нам ще треба договоритись із вами про політосвіту на околицях...* (Б. Антоненко-Давидович); *— Хвалю я їх, а сам раджу: "Треба, — кажу, — вам політосвітою зайнятись, підготувати себе до партії"* (А. Шиян).

ПОЛІТОСВІ́ТНІЙ, я, є. Прикм. до **політосвіта.** *Доповіді з місць як додаток до звіту ЦК показали, що всюди "Плуг" розгортає величезну роботу, цілком контактуючи її з планами роботи політосвітніх установ* (М. Драй-Хмара); *Із 1925 р. відбувалася переорієнтація діяльності бібліотек на потреби масового читача, політосвітню роботу* (з наук. літ.).

ПОЛІТОСВІТРОБО́ТА, и, *ж., іст.* Скорочення: політико-освітня робота — масова політико-освітня й загальноосвітня робота серед дорослого населення (в СРСР). *У 30-х роках XX ст. зміст літньої політосвітроботи на селі становила в основному сільськогосподарська, кооперативна, науково-природнича пропаганда, пропаганда різних санітарно-гігієнічних норм* (з наук. літ.).

ПОЛІТПРАЦІВНИ́К, а́, *ч., іст.* Скорочення: політичний працівник. *— Нас було небагато, чоловік п'ятнадцять. Було кілька танкістів з розбитих танків, були кулеметники, політпрацівники, два бортмеханіки, навіть один полковник без полку* (О. Довженко); *Кадровий політпрацівник, він знав тисячі шляхів до серця солдата* (О. Гончар); *Відбулися короткі мітинги, на яких з хвилюючими, запальними промовами виступали командири, політпрацівники і кращі бійці підрозділів* (Є. Доломан).

ПОЛІТПРИТУ́ЛОК, лку, *ч.* Скорочення: політичний притулок (у 2 знач.). *Політпритулок — це особливий статус особи, чиї права і свободи незаконно порушуються або яка зазнає переслідувань у своїй країні. Така людина отримує захист і підтримку в іншій державі* (з навч. літ.); *Законом США передбачено право участі адвоката й перекладача в процедурі отримання політпритулку* (із журн.).

ПОЛІТРА́ВМА, и, *ж., вет., мед.* Травматичне ушкодження двох і більше анатомічних ділянок тіла. *Політравма якісно відрізняється від звичайної травми тим, що множинність ушкоджень за принципом взаємного обтяження швидко призводить до тяжкого, часто критичного стану потерпілого* (з наук. літ.); *Політравма може стати наслідком автодорожньої пригоди, нещасного випадку на виробництві, падіння з висоти* (із журн.).

ПОЛІТРАВМАТИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Політравматичні ушкодження, що виникли в певної групи населення за той чи інший період. *Множинні та поєднані переломи становлять від 5 до 18 % у структурі сучасного політравматизму* (з навч. літ.); *Політравматизм населення є однією з актуальних проблем сучасного урбанізованого й технізованого суспільства* (із журн.).

ПОЛІТРАВМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до політравми. *У ранньому періоді політравматичних ушкоджень хворий може отримати больовий шок і гостру крововтрату. У пізньому періоді можливі мозкові розлади, пневмонія та тромбоемболія, розвиток інфекційних процесів* (із журн.).

ПОЛІТРА́ДА, и, *ж.* Скорочення: політична рада — колегіальний керівний орган партії. *На політраді партії вже ухвалили рішення про входження їхньої фракції до демократичної коаліції* (з газ.); *Під час з'їзду буде затверджено програму партії, доформовано керівні органи — президію та політраду* (з газ.).

ПОЛІТРЕПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* Скорочення: політична репресія. *Удар по розвитку вітчизняної природоохоронної думки й політики спричинили лисенківщина, масові політрепресії 30-х рр. XX ст.* (з наук. літ.).

ПОЛІТРЕФО́РМА, и, *ж.* Скорочення: політична реформа. *У Верховній Раді дебати .. Дебатують політреформу* (Л. Костенко).

ПОЛІТРОБІТНИ́К, а́, *ч., іст., рідко.* Те саме, що **політпрацівни́к.** *У Сумах було утворено ревком, до складу якого від загону увійшов наш політробітник* (з мемуарної літ.); * У порівн. *Щоб рими гриміли розливами рік, світилась у слові доба вся, щоб слово було, як політробітник, яким я колись називався* (В. Сосюра).

ПОЛІТРОБО́ТА, и, *ж.* Скорочення: політична робота; робота з політичної освіти й виховання. *За плечима письменника Є. Доломана роки навчання в Устинівській середній школі, Одеському індустріальному технікумі й Харківському університеті, пройдена з краю в край Велика Вітчизняна війна, а також політробота у військових частинах* (з наук. літ.).

ПОЛІТРУ́К, а́, *ч., іст.* Те саме, що **політкерівни́к.** *Я згадую: як ти була політруком ескадрону і брала Перекоп...* (В. Сосюра); *Несподівано до штабної канцелярії зайшов той самий чорнявий льотчик з відзнаками старшого політрука* (Яків Баш); *— Коли б знайти комісара чи політрука, вони б сказали, де в останній день перед боєм знаходилася та редакція й друкарня, в котрій друкувалася армійська газета* (К. Гриб).

ПОЛІТСИ́ЛА, и, *ж.* Скорочення: політична сила — політична партія або об'єднання політичних партій. *Понад 50 % мандатів, що дало б змогу самостійно сформувати уряд, швидше за все, не здобуде жодна політсила, тому Таїланд може ще на довгі місяці залишитися в стані політичної невизначеності* (із журн.); *За роки незалежності України жодна політсила не засвідчила здатність протриматися на плаву бодай два десятиліття поспіль* (з газ.).

ПОЛІТСКЛА́Д, у, *ч., іст.* Скорочення: політичний склад — у Збройних силах СРСР склад військово-політичних працівників. *Микола справді зібрався на фронт: зараз багатьох таких, як він, з політскладу запасу направляли просто в частини діючої армії* (Яків Баш).

ПОЛІТТЕХНО́ЛОГ, а, *ч.* Скорочення: політичний технолог — фахівець із політтехнології. *Завданням політтехнолога є досягнення політичних цілей, найчастіше це забезпечення проходження у виборні органи влади* (з наук.-попул. літ.); *Частина завдань політтехнолога — лобіювання вигідної для замовника позиції як у публічному інформаційному полі, так і у вузькій групі еліт, що приймають рішення* (із журн.); *— У цій виборчій кампанії використовували ідеологічну програмну аргументацію. Хоч у деяких партій це були, швидше, ходи політтехнологів, ніж світоглядна прихильність до тих чи інших ідеологій* (з газ.).

ПОЛІТТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до політтехнології і політтехнолога. *Я подумки ще раз укладав .. слова й речення: "Шановні Пані й Панове, драма, що діється нині в Україні, аж ніяк не вкладається в жодну із заздалегідь заготовлених для неї політтехнологічних моделей"* (Ю. Андрухович); *Усі ці соціологічні рейтинги — не більше ніж політтехнологічний прийом, щоб до початку президентських перегонів зафіксувати в суспільній свідомості обмеженість кількома кандидатами* (з газ.).

ПОЛІТТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Скорочення: політична технологія — сукупність прийомів, система заходів, спрямованих на розв'язання політичного завдання, здійснення політичної ідеї. *Я облишив викладання, зайнявся бізнесом, згодом такою цікавою цариною, як політтехнології...* (І. Роздобудько); *Політтехнології мають на меті підвищення ефективності діяльності політиків, політичних груп (партій та об'єднань), організацій, які здійснюють боротьбу за владу в державі, її утримання та реалізацію* (з наук. літ.); *Головний об'єкт впливу політтехнологій — власне люди, людські маси. Застосування політтехнологій пов'язане з демократизацією суспільства в XX столітті, у зв'язку з чим істотно втратили значення силові методи, насильство у вирішенні питань управління державою* (із журн.).

ПОЛІ́ТТЯ[1], я, *с.* Сприятливі умови, сприятлива погода. *Треба було б угноїти цю латку, але де брати і ту худобу, і той гній. Одна надія на поліття* (М. Стельмах); *Степ — він завжди не однаковий, в дощове поліття трави стоять у людський зріст, в сушу вони стеляться при землі* (Ю. Мушкетик); *В пречистій ясності поліття вигрівалося в долині Мукачево* (М. Дочинець); // Урожайне літо; урожай. *Сього року поліття на ваш огород* (Сл. Б. Грінченка); *— Учора дивився на лужках біля поточин — теж можна косити, — несподівано сказав позад мене Юр Кошута. Він уже подобрішав і полагіднішав. — Буде поліття на сіно* (Р. Андріяшик); *На яблука було поліття, тож цвіло їх скрізь і багато* (В. Кожелянко).

ПОЛІ́ТТЯ[2], я, *с., діал.* 1. Поління *(див.* **полі́ння**[1]). *З пагорба на долину прибережною стежкою сходили дівчата кукурудзяної ланки: вони, по звичаю, пустували, наче не з поліття йшли, а з гулянки* (І. Волошин).

2. Бур'ян, який треба виполювати. *Поліття вже наросло* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛІТУПРАВЛІ́ННЯ, я, *с., іст.* Скорочення: політичне управління — орган управління КПРС, який відповідав за керівництво партійно-політичною роботою у Збройних силах СРСР. *Штаб стояв у селі Требухові. Деякі працівники політуправління, а з ними й наша письменницька група розташувалися в сусідньому селі Гоголеві, старовинному Шевченковому Оглаві* (М. Бажан); *Я .. попросила замполіта, який саме їхав до Москви, дізнатись у політуправлінні, де тепер Василь* (М. Руденко).

ПОЛІТУ́РА, и, *ж.* 1. Вид лаку — розчин смолистих речовин у спирті для полірування виробів із дерева. *Ні слова не сказавши, махнув* [третьокласник] *у столярню і вніс політуру* (А. Свидницький); *На вікнах стояли вазони. Під стіною лисніла політурою нова шафа...* (І. Нечуй-Левицький); *Двері блищали від політури та від мідяних почищених ручок* (Б. Грінченко); *Надійність мого стола може бути такою ж зужитою й непотрібною потім, колись, для когось, хто усвідомить його вік, немодність, громіздкість і кому нічого не скажуть подряпинки, плями, цятки, обдерта політура* (Н. Бічуя); *Скільки не поліруй дерево, а волокон не сховаєш: чим більше політури, тим виразніш проступають волокна* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Глянець, лиск, наведений поліруванням, лакуванням. *Його* [олівця] *жовта політура полискувалася до сонця* (І. Франко).

ПОЛІТУ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **політу́ра.** *Сутність столярного полірування полягає в тому, що на ретельно підготовлену поверхню наносять політурний шар, що має дуже невелику товщину* (з навч. літ.); *Препарат для очищення забруднених політурних поверхонь містить спирт та олії, що відновлюють політуру й добре очищують від забруднень* (з мови реклами).

ПОЛІТУ́РНИК, а, *ч.* Майстер, який покриває політурою вироби з дерева. *Реставрація лакованих меблів є популярним способом відновлення предметів інтер'єру. Наші політурники нададуть їм привабливого зовнішнього вигляду* (з мови реклами).

ПОЛІТУ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **політу́рник.** *Політурниця меблів.*

ПОЛІТЧАСТИ́НА, и, *ж., військ., іст.* Скорочення: політична частина — відділ, що займається організацією політичної роботи в установі, підрозділі. *На липень випадало авіаційне свято в бригаді. Комсклад і політчастина готувались до нього дуже ретельно* (М. Івченко); *Він пішов до армії, був майором — заступником командира полку по політчастині* (С. Скляренко); *Майора вони застали на терасі будинку, де розташувалась політчастина полку* (О. Гончар).

ПОЛІТШКО́ЛА, и, *ж., іст.* Скорочення: політична школа — навчальний заклад, що здійснює політичну підготовку. *М. Яворський був начальником політшколи для червоних старшин у Києві* (з наук. літ.); // Одна із форм занять з політичної освіти. *В камері політв'язнів Іван Глущук і його товариші довідались, що тут кожного дня працює партійна політшкола* (С. Чорнобривець).

ПОЛІТШО́У, *невідм., с.* 1. Скорочення: політичне шоу — телевізійна програма, у якій обговорюються питання політики. *Політика — це певне гральне поле. Цей простір витканий із випусків телевізійних новин, політшоу, газетних статей* (із журн.).

2. *перен.* Про те, що нагадує таке шоу; видовищний політичний захід. *На відміну від попередніх, перегони нинішні — це політшоу, принаймні на етапі з'їздів партій та блоків* (із журн.).

ПОЛІУРЕТА́Н *див.* **поліурета́ни.**

ПОЛІУРЕТА́НИ, ів, *мн. (одн.* **поліурета́н,** у, *ч.).* Високомолекулярні органічні сполуки, продукти полімеризації; кристалічні речовини з високою точкою плавлення. *У статті наведено дані про хімію поліуретанів та їх місце в сучасному виробництві полімерів* (з наук. літ.); // Синтетичні речовини, які використовують для виготовлення каучуку, клею, плівки і т. ін. *Поліуретани — унікальний клас речовин, на базі яких можна одержувати практично всі цінні полімерні матеріали: жорсткі й еластичні пінопласти та синтетичні волокна, каучуки і гуми, герметики і заливні компаунди, клеї, лаки та емалі, плівкові матеріали, різні функціональні композити тощо* (з наук. літ.).

ПОЛІУРЕТА́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **поліурета́н.** *Досліджено однорівневу та дворівневу моделі структури гелів, одержуваних на основі поліуретанового загусника* (з наук. літ.); // Вигот. із поліуретану. *Заміна натурального каучуку поліуретановим продовжує термін пробігу шин більше ніж удвічі* (з навч. літ.); *Взуття в магазині переважно португальського та датського виробництва, виготовлене з натуральної шкіри чи нубуку, підошва найчастіше поліуретанова або з іншого штучного матеріалу* (з газ.).

ПОЛІУРІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Збільшення виділення добової кількості сечі з організму. *Поліурія може бути наслідком захворювання нирок, порушенням функціонування нейроендокринного апарату. Супутніми захворюваннями цієї недуги є тахікардія та гіпертонічний криз* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІФА́Г *див.* **поліфа́ги.**

ПОЛІФА́ГИ, ів, *мн. (одн.* **поліфа́г,** а, *ч.).* Тварини, які харчуються тваринною і рослинною їжею. *За трофічними зв'язками серед гусені мішечниць фауни України домінують поліфаги — понад 2/3 видів* (з наук. літ.); *Поліфагами є багато ссавців (наприклад, бурий ведмідь), птахи (приміром, ворони, галки, граки)* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІФА́ГІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Надмірне споживання їжі. *Існує фізіологічна поліфагія, наприклад, при посиленому зростанні організму в дитячому віці, або патологічна — зокрема, при цукровому діабеті* (з наук.-попул. літ.).

2. *зоол.* Здатність тварини харчуватися їжею рослинного й тваринного походження. *Поліфагія дає можливість тваринам виживати в умовах нестачі корму та сприяє збереженню виду й розширенню його ареалу, тобто зони поширення* (з наук. літ.).

ПОЛІФА́ЗНИЙ, а, е. Який має декілька фаз. *Поліфазний сон — це варіант режиму сну, який протиставляється монофазному або двофазному. Крім одного періоду нічного сну додається кілька періодів денного* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІФЕНО́Л *див.* **поліфено́ли.**

ПОЛІФЕНО́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **поліфено́л,** у, *ч.).* Органічні сполуки, у структурі яких є більше однієї фенольної групи. *Поліфеноли в основному представлені флавоноїдами та фенольними кислотами, які містяться в червоних фруктах, чорній редьці, цибулі, злаках, цитрусових, сої, броколі, каві, чаї та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Поліфеноли мають антиоксидантні й протизапальні властивості, нейтралізують вільні радикали, захищають клітини ДНК від ушкоджень, зміцнюють імунітет, покращують травлення та метаболізм, очищають кров і уповільнюють процес старіння організму* (із журн.).

ПОЛІФЕНО́ЛЬНИЙ а, е. Стос. до поліфенолу. *Кукурудза характеризується багатим поліфенольним складом, що відкриває великі перспективи щодо використання цієї сировини для створення лікарських засобів і спеціальних харчових продуктів* (з наук. літ.).

ПОЛІФІЛІ́Я, ї, *ж.* Походження групи організмів від кількох предкових груп, не пов'язаних близькою спорідненістю; протилежне м о н о ф і л і я. *Поліфілія відбувається внаслідок конвергенції та протиставляється монофілії як еволюційному принципу, заснованому на дивергенції* (з наук. літ.); *Після встановлення ймовірного гібридогенного походження окремих видів (визначення лишайників як комплексу грибів з водоростями) поліфілія усвідомлюється як результат синтезогенезу* (з навч. літ.).

ПОЛІФЛО́РНИЙ, а, е. Зібраний з кількох видів рослин. *За своїм складом перга поліфлорна* (із журн.); *Квітковий мед — це поліфлорний продукт безлічі рослин медоносів* (з газ.).

△ **Поліфло́рний мед** *див.* **мед.**

ПОЛІФО́Н, а, *ч., іст.* Механічний музичний інструмент для програвання дисків. *Захоплення поліфоном було дуже недовговічним. Наприкінці XIX століття був винайдений грамофон, і всі вподобання та захоплення перекинулися до нього* (з наук.-попул. літ.); *Майже всі без винятку поліфони живляться від ручного годинникового двигуна* (із журн.).

ПОЛІФОНІ́ЗМ, у, *ч., муз.* Те саме, що **поліфоні́чність.** *Поліфонізм народної пісні знайшов своє вираження в багатстві її ритмічної структури* (з наук. літ.).

ПОЛІФОНІ́СТ, а, *ч.* Композитор, автор поліфонічної музики. *Великим поліфоністом був Йоганн Себастьян Бах. У його руках поліфонія стала могутнім засобом передачі найскладніших емоцій, глибоких ідей* (із журн.).

ПОЛІФОНІ́ЧНИЙ, а, е, *літ., муз.* Стос. до поліфонії. *Фуга є найскладнішою формою поліфонічної музики, в основі якої лежить послідовне проведення однієї теми в різних голосах* (з наук. літ.); *У музичній п'єсі поліфонічного складу голоси рівноправні в композиційно-технічному та логічному відношеннях* (з наук.-попул. літ.); *Дилогія В. Земляка є багатозначним поліфонічним твором, який складається з ряду пластів, що іноді накладаються один на інший, іноді розвиваються самостійно, іноді переплітаються* (з наук. літ.); *Поваляєва — надзвичайно обдарований мовець, її вартості й художні факти створюють слух, а не зір, інтонації, а не абзаци. Вона — як мушля, у якій сповна звучить поліфонічний океан довколишнього мовлення* (К. Москалець); *Розкрито естетико-художні особливості театру як поліфонічного мистецтва. Відзначено, що головною рисою театру є художньо-видовий синтез, який поєднує простір та час, образотворчість та виразність, предметну конкретність та символічну узагальненість* (з наук. літ.); // *муз.* Побудований на поліфонії. *Традиційно поліфонічна протяжна пісня починається сольним заспівом, який звичайно виконує середній або нижній голос. Потім мелодію підхоплює хор, вона розгалужується на дві або три самостійні лінії* (з наук. літ.).

ПОЛІФОНІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., муз.* Властивість за знач. **поліфоні́чний.** *Поряд з поліфонічністю хорової фактури з яскравим підголоском дуже часто зустрічаються пісні, де всі голоси гармонійно підтримують ведучу мелодію* (з наук. літ.).

ПОЛІФОНІ́Я, ї, *ж.* 1. Багатоголосся в музиці, що ґрунтується на одночасному сполученні й розвитку ряду рівноправних мелодій; протилежне м о н о ф о н і я (у 1 знач.). *Типовим засобом народної поліфонії є рівнобіжний рух голосів, що зумовлює виникнення паралельних квінт, октав, тризвуків* (з наук. літ.); *Треба було чути ту вражаючу поліфонію (багатоголосність), та поверх усієї маси отой неперервний, що ніколи два рази не повторюється, узор підголоска, неймовірно високого і легкого тенора...* (Д. Білий).

2. *літ.* Багатоплановий характер художнього твору, що базується на множинності сюжетних ліній, складності відносин між персонажами і т. ін. *Новотвори, як правило, органічно вписуються в загальну поліфонію тексту, продовжують чи започатковують відповідну звукову інструментовку твору* (А. Мойсієнко); *Чубай відчуває неабияку прихильність до .. надзвичайно складної за вирішенням модерної поеми, де з'являється достатній простір для поліфонії* (К. Москалець).

3. *перен.* Багатство, багатоманітність чого-небудь. *Все збурилось, переплуталося, перемішалося... А тема... якщо вона й продовжувала звучати, то в таких глибинах поліфонії хаосу, що навіть моє чутливе вухо автора не могло її вловити...* (Ю. Іздрик); *Архітектурний образ театру в єдності екстер'єру та інтер'єру — це складна поліфонія візуальних форм і декоративних елементів* (з навч. літ.).

ПОЛІФО́ННИЙ, а, е. 1. *муз.* Те саме, що **поліфоні́чний.** *В основі побудови пісень поліфонного типу — принцип розгалуження мелодії на горизонтальні самостійні лінії, кожна з яких фактично становить варіант первісної мелодії* (з наук. літ.).

2. *іст.* Стос. до поліфона. *Повномасштабне виробництво поліфонних механічних пристроїв розпочалося приблизно в 1897 р.* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІФТО́НГ, а, *ч., лінгв.* Сполучення кількох звуків, що функціонують як одна фонема; протилежне м о н о ф т о н г. *Поряд зі звуками мови (голосними та приголосними), що розглядаються як найкоротші, елементарні одиниці фонетичної системи мови, у багатьох мовах світу використовують складніші фонетичні одиниці, які називаються поліфтонгами. Серед них розрізняють дифтонги, трифтонги та тетрафтонги* (з навч. літ.).

ПОЛІФТОНГІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до поліфтонга. *Спостереження показали, що для південно-західних українських говірок годі думати про стадію, аналогічну з сучасними північноукраїнськими говірками. Голосний у закритому складі на південному заході не міг бути поліфтонгічним, бо поліфтонги північноукраїнського типу мають передумовою спадний характер наголосу* (з наук. літ.).

ПОЛІФУНКЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **поліфункціона́льність.** *Діапазон діяльності музиканта може бути найрізноманітнішим: від вузької спеціалізації до професійного універсалізму і, ширше, культурного поліфункціоналізму, коли музикант перестає бути лише музикантом* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІФУНКЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **багатофункціона́льний.** *Бажаний ефект від агролісотехнічної меліорації досягається завдяки формуванню таких поліфункціональних меліоративних систем, як площинні (протиерозійні) захисні лісонасадження і лінійні (полезахисні) лісонасадження* (з навч. літ.).

ПОЛІФУНКЦІОНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **поліфункціона́льний.** *Законодавство зосередило в руках земських начальників як інституту широкі адміністративні та судові повноваження. Зважаючи на його поліфункціональність, намагатися дати однозначну оцінку діяльності земських начальників досить проблематично* (з наук. літ.); *Значимість культури як суспільно-історичного явища зумовлює її поліфункціональність. Серед її функцій виділяють пізнавальну, інформативну, комунікативну, регулятивну, аксіологічну, а також виховну* (із журн.).

ПОЛІХЕ́ТА *див.* **поліхе́ти.**

ПОЛІХЕ́ТИ, ет, *мн. (одн.* **поліхе́та,** и, *ж.).* Клас кільчастих червів. *Устромляючи голки у верхній шар тіла жертви, поліхета залишає їх там, завдаючи жертві чимало неприємностей* (з наук.-попул. літ.); *Поліхети — багатощетинкові черви — так називаються через наявність щетинок на кожному сегменті тіла, які служать переважно для пересування* (з навч. літ.); *На сьогодні відомо понад десять тисяч видів поліхет, більшість із яких є водними тваринами, що мешкають на різних глибинах океану* (із журн.).

ПОЛІХЛОРВІНІ́Л, у, *ч., хім.* Те саме, що **полівінілхлори́д.** *Застосовують поліхлорвініл для електроізоляції проводів та кабелів, виробництва листів, труб (переважно хлорований полівінілхлорид), віконних рам, плівок, штучних шкір та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Поліхлорвініл хімічно стійкий до лугів, мінеральних масел, багатьох кислот та розчинників* (з навч. літ.).

ПОЛІХЛОРВІНІ́ЛОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **поліхлорвіні́л.** *Поліхлорвініл, або поліхлорвінілову смолу, отримують термічною полімеризацією хлорвінілу у водоемульсійному середовищі* (з наук. літ.); // Вигот. з поліхлорвінілу. *Там, у глибоченному яру, під широким пеньком, у них були сховані два рюкзаки, куди складали консерви, сухарі, тепле вбрання, поліхлорвінілові скатертини, якими Славко хотів користуватися замість плащів або наметів* (О. Бердник).

ПОЛІХРОЇ́ЗМ, у, *ч., геол.* Властивість мінералів змінювати забарвлення при звичайному освітленні залежно від напряму падіння променів. *Багато танзанітів мають незвичайну колірну гаму — поліхроїзм. Це означає, що їх відтінок може переливатися залежно від зміни напряму огляду* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІХРОМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **багатокольоро́вий.** *Дослідження кольоровідчуття виконують за допомогою спеціальних поліхроматичних таблиць або особливого приладу аномалоскопа* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІХРОМА́ТОР, а, *ч.* Частина оптичного спектрального приладу або самостійний пристрій, признач. для одночасного виділення ряду вузьких спектральних інтервалів, що відповідають різним довжинам хвиль. *На відміну від монохроматора, поліхроматор одночасно виводить кілька променів у діапазоні довжин хвиль* (з наук. літ.); *Поліхроматори часто використовують у спектроскопії* (із журн.).

ПОЛІХРОМІ́Я, ї, *ж.* Багатобарвність творів образотворчого мистецтва. *Поліхромія притаманна стародавнім культурам Сходу (Єгипет, Месопотамія, Індія, Китай)* (з наук. літ.); // Багатобарвне фарбування. *Стрункі, на склі мальовані вікна чинили церков* [церкву] *ще просторішою, чим була в дійсності, а головна нава давала через корисну поліхромію двічі скріплене враження висоти* (К. Гриневичева); *Із часів Ягайла походила поліхромія Троїцької каплиці при Вавельській катедрі* (з наук. літ.).

ПОЛІХРО́МНИЙ, а, е. Прикм. до **поліхромі́я.** *У ІІІ ст. до н. е. сарматські племена витіснили скіфів до Криму. Тут вони створили свою державу зі столицею Неаполем Скіфським (поблизу Сімферополя), де найвизначнішою спорудою був мавзолей скіфських царів із поліхромним розписом стін* (з наук. літ.); // Який характеризується поліхромією. *Мистецтво періоду переселення охоплює багато різних стилів, основними з яких є поліхромний стиль та звіриний стиль* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІХРО́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поліхро́мний.** *Як відзначають дослідники, за допомогою певних ознак підкреслюється належність до племені, нації, регіону і навіть села (кольори вишивки: білі з червоним — Полісся, червоно-синьо-чорні — Полтавщина, поліхромність — Карпати)* (з навч. літ.).

ПОЛІЦА́Й, я, *ч., розм.* У Росії до 1917 року й деяких інших країнах — особа, що служить у поліції, нижчий чин поліції; поліцейський (у 2 знач.). *На гору виходить, крадучись, поліцай, оглядається, зазирає в кущі* (С. Васильченко); *Звідкись вискочило з десяток піших поліцаїв і, регочучи між собою, стали напирати на збитих до стіни якогось магазину демонстрантів* (В. Винниченко); *Шумно дрібочучи по булижнику шинами, пробіг екіпаж із стурбованим справником. За ним по тротуару .. підтюпцем бігли зопрілі поліцаї* (П. Панч); *Невдовзі, як усі й сподівалися, надійшов поліцай Б'єрк і забрав кривого Фредріка* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // *зневажл.* Під час Другої світової війни — особа, завербована з місцевого населення тимчасово окупованих фашистами районів на службу в поліції. *Німцям слугували поліцаї .. Продавали нас усім. Одні продавали з невеликого розуму, другі задля наживи, треті рятували власну шкуру...* (М. Андрусяк); *Довкола були .. поліцаї. Вони могли кожну хвилину знищити Скибу* (С. Журахович); *— У мене у в'язанці були листівки. А за кілька метрів стояла зв'язкова. Вона теж могла виказати себе, якщо б мене затримав поліцай. Я не мав права ризикувати* (В. Нестайко).

ПОЛІЦАЙНЯ́, і, *ж., збірн., зневажл.* Ті, хто служить у поліції. *Відчинились ворота. Колона, оточена з усіх боків поліцайнею, .. повільно рушила з двору* (Ю. Збанацький).

ПОЛІЦА́ЙСТВО, а, *с., зневажл., рідко.* Служіння в поліції. *Він довідався, що Калмик в сорок третьому одержав кільканадцять років за поліцайство у фашистів* (П. Загребельний).

ПОЛІЦЕЙМЕ́ЙСТЕР, а, *ч., іст.* Те саме, що **поліцме́йстер.** *Він* [десятник] *як крикне: "До самого Поліцеймейстера доставлю!"* (Панас Мирний); *Петербурзький оберполіцеймейстер генерал-майор граф П. Шувалов звернувся до київського губернатора з проханням, щоб за Т. Шевченком було встановлено суворий — таємний! — поліцейський нагляд* (з наук. літ.).

ПОЛІЦЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Те саме, що **поліці́йний.** *Поліцейські патрулі спиняють суденце. "Документи, сеньйори! Просимо, сеньйори, дорога вільна, але остерігайтеся сельви!"* (Д. Бедзик); *Біля крайніх хат їх зупинив поліцейський пікет, перевірив перепустку* (Григорій Тютюнник); — *Взять його! Це партизан в поліцейській одежі! — крикнув німець* (К. Гриб); *Від стривоженої юрби відділився чоловік в поліцейському мундирі* (Г. Пагутяк); *Редьку раптом, наче током* [струмом], *лупанула параноєю: що й зараз вона на якомусь поліцейському підставному допиті* (І. Карпа); // Який служить у поліції (у 1 знач.). *Не міг же він, батько і поліцейський чиновник, якого боялися навіть дорослі, скорятись та каятись перед якимсь шмаркачем* (М. Коцюбинський); *Поліцейський справник посилає до нашого батька величезного поліцая Макара. — Рятуй людей на Загребеллі. Потопають, чув?* (О. Довженко).

2. *у знач. ім.* **поліце́йський,** кого, *ч.;* **поліце́йська,** кої, *ж.* Той (та), хто служить у поліції. — *Розходьтеся! Розходьтеся! — десь не взялися поліцейські і почали розпихати людей* (Панас Мирний); *Якийсь чоловік випнувся трохи з юрби, і тут його, на царських очах, взяли в нагаї кінні поліцейські* (М. Стельмах); *Через пів години до пансіону прибули поліцейські* (Д. Білий).

3. Який спирається на владу поліції (у 1 знач.). — *Не тільки бабські таємниці мені відомі, а часом і про поліцейські заходи догадуємося* (Панас Мирний); *Часто і поспішно бив на сполох церковний дзвін. То чорна сотня почала погром, щоб спровокувати поліцейські репресії* (Ю. Смолич).

Поліце́йський нагляда́ч *див.* **нагляда́ч.**

ПОЛІЦЕ́ЙЩИНА, и, *ж., зневажл.* Система поліцейської регламентації суспільного життя; поліцейський режим. *Поліцейщина існує за рахунок придушення, якщо є що придушувати. Наприклад, особисту та громадську ініціативу, самостійність, громадянські права та свободи, права особистості* (з газ.).

ПОЛІЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Теорія в антропології, згідно з якою раси сучасної людини походять від різних форм викопної людини в декількох районах земної кулі; полігенізм; протилежне м о н о ц е н т р и з м (у 1 знач.). *У XVI—XVIII століттях поліцентризм протистояв моноцентризму як ортодоксальній теорії, що була заснована на Святому Письмі* (з наук. літ.).

2. Наявність у системі міжнародних відносин кількох найсильніших держав чи блоків, взаємини яких визначають розвиток світової політики; протилежне м о н о ц е н т р и з м (у 2 знач.). *Поліцентризм формується під впливом безлічі геополітичних чинників, серед яких помітна роль належить економіці* (із журн.).

ПОЛІЦЕНТРИ́СТ, а, *ч.* Прибічник, послідовник поліцентризму; протилежне м о н о ц е н т р и с т. *Поліцентрист Санхі Лі вважає, що еволюція людини відбувалася практично на всій території або як мінімум на більшій частині Старого Світу* (із журн.).

ПОЛІЦЕНТРИ́ЧНИЙ, а, е. Який має багато центрів; протилежне м о н о ц е н т р и ч н и й. *Розроблено концептуальну модель державної політики поліцентричного розвитку України, яка побудована з урахуванням нерівномірності економічного територіального розвитку* (з наук. літ.).

ПОЛІЦЕНТРИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поліцентри́чний.** *У Києві діє Стратегія розвитку столиці. Ключові пріоритети, які в ній зазначені, це зручність, поліцентричність (створення нових центрів міської активності) та сталість* (із журн.).

ПОЛІЦИКЛІ́ЧНИЙ, а, е. Який має кілька циклів, пов'язаний з багаторазовим періодичним повторенням; протилежне м о н о ц и к л і ч н и й (у 2 знач.). *Виразкова хвороба має поліциклічний перебіг і характеризується появою дефекту (виразки) у слизовій оболонці шлунка або цибулині дванадцятипалої кишки* (з навч. літ.).

ПОЛІЦИКЛІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поліцикл́ічний.** *Динаміці популяцій комах властива поліциклічність* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛІЦІА́НТ, ПОЛІЦІЯ́НТ, а, *ч., розм.* Те саме, що **поліце́йський** 2. *Десь на вулиці взявсь поліціант, неначе з землі виріс* (І. Нечуй-Левицький); *Двері відчинилися і ввійшов поліційний комісар, .. а за ним три чи чотири поліціянти* (І. Франко); *Маю таке переконання, що ті типи* [поліцаї] *між собою різняться дуже мало. Правда, самодержавний поліціянт таки трохи самодержавніший, а конституційний трохи конституційніший, але суть у них лишилася одна* (Г. Хоткевич); *Уже прощаючись, поліціант поінформував Швенда, що чув розмови, буцімто дуче сховали десь флотські офіцери* (П. Загребельний); — *Невірний слід? — поліціанти, на чолі з червоненьким чоловічком, покотилися від сміху* (С. Андрухович).

ПОЛІЦІ́ЙНИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до поліції (у 1 знач.). *Шниряють кру́гом Агенти поліційні, тут намовою, Там окриком утихомирюють людей* (І. Франко); *Джордж К. Маршалл свої молоді офіцерські чини одержав в американських колоніях, виконуючи поліційну службу в колоніальних військах* (Ю. Смолич); *В хаті* [Івана Пісні] *холодно й голодно, та ще й хата під поліційним наглядом* (Ю. Збанацький); *Львів — місто поліційних духових оркестрів, провінційних публічних зібрань, народних кав'ярень і суспільних чайних* (Ю. Андрухович); *З початком війни й оголошенням воєнного стану царські власті посилили поліційні репресії проти українства* (з наук. літ.).

ПОЛІ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. У ряді держав — система державних служб з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю. *Ну, що тут довго: він тайний агент. Служить в поліції* (М. Коцюбинський); *Йосиф готує відповіді на питання, які можуть йому ставитися в комісаріаті поліції* (Ірина Вільде); — *В консульському відділі посольства Сербії нічого не чули ні про яку Маріку Мишкович. Місцевій поліції про це відомо* (О. Авраменко); *Поліція призначена для захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства; для протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та для забезпечення громадської безпеки* (з наук. літ.); // Під час Другої світової війни — система таких органів управління в тимчасово окупованих фашистами районах. *Начальником поліції він став з першого ж дня фашистської навали і з першого ж дня почав наганяти жах на весь район* (О. Довженко); *За поляків тут була управа, а німці зробили віддідок допоміжної поліції: до будівлі прилягав підвал, де можна було замикати затриманих* (А. Кокотюха); // *розм.* Будинок, приміщення, де розміщені такі органи. *Валка простувала горою до поліції* (Панас Мирний); *Він* [війт] *побіг здуру в поліцію скаржитись на село комендантові, але поліцію вже вартували Зеленюкові та Паращині легіні* [легені] *з мадярськими карабінами* (П. Козланюк); *У поліції мене попросили розказати все, що я почув по телефону, агентові ФБР, пам'ятаю, його звали агент Рік Слоуп* (Любко Дереш).

2. *збірн.* Особи, які служать у таких органах; поліцейські. *У Києві було багато обисків* [обшуків] *та арештів, поліція забралась навіть в самий університет і там обшукала лабораторію і навіть кабінет одного професора* (Леся Українка); *— Зараз сюди прийде поліція мене арештувати* (В. Винниченко); *За одну мить майдан опустів, залишились тільки староста з поліцією* (Григорій Тютюнник); *Степан Васильович прокидається і .. зіскакує з ліжка: хтось міцно тарабанить у двері. "Невже поліція? Невже провал?"* (М. Стельмах).

ПОЛІЦІЯ́Н, а, *ч., діал.* Поліцейський (у 2 знач.). *Поліціяни, мов звірі, верглися на Бовдура* (І. Франко); *Крізь дрімоту ніби чую, як дійсно поліціян хоче фактично доказати свою силу.., але його ніхто не слухає* (Г. Хоткевич); *Війт кликав до себе поліціяна Тому* (В. Стефаник).

ПОЛІЦІЯ́НТ *див.* **поліціа́нт.**

ПОЛІЦМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* У Росії до 1917 року й деяких інших країнах — начальник поліції в містах і містечках. *Поліцмейстер стриманим басом робив якісь непотрібні накази, аби говорити* (М. Коцюбинський); *— Знайте, за ним* [Бальзаком] *слідкують жандарми, я добре знаю, мені говорив бердичівський поліцмейстер* (Н. Рибак); *Міллер не встиг відповісти, до столу підійшов поліцмейстер, кивнув до Любимського пальцем. У земському дворі його тримали недовго* (Р. Іваничук).

ПОЛІЦУ́КОР *див.* **поліцукри́.**

ПОЛІЦУКРИ́, ів, *мн. (одн.* **поліцу́кор,** кру, *ч.).* Те саме, що **поліцукри́ди.** *Цей поліцукор, окрім клітин тварин, зустрічається в клітинах грибів* (з навч. літ.).

ПОЛІЦУКРИ́Д *див.* **поліцукри́ди.**

ПОЛІЦУКРИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **поліцукри́д,** у, *ч.).* Вуглеводи, молекули яких складаються з кількох або багатьох залишків моноцукридів чи близьких до них речовин; полісахариди; протилежне м о н о ц у к р и д и. *Значення поліцукридів велике. Багато з них є цінними поживними речовинами (наприклад, крохмаль та інулін), у тваринному організмі служать резервом енергетичних речовин (глікоген), у рослинному організмі виконують структурні функції (клітковина і геміцелюлоза) тощо* (із журн.).

ПОЛІЦУКРИ́ДНИЙ, а, е. Стос. до поліцукридів; протилежне м о н о ц у к р и д н и й. *Трава споришу звичайного містить дубильні речовини, флавоноїди, кумарини, вітамін С, каротин, пектин, сполуки кремнієвої кислоти, поліцукридний комплекс* (з наук. літ.).

ПОЛІЦУКРО́ВИЙ, а, е. Стос. до поліцукрів. *Поліцукровий ланцюг мукополісахаридів побудований із залишків аміноцукрів й уронових кислот* (з навч. літ.).

ПОЛІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полічи́ти**[1]. *Із кожним карбованцем, що додавався до вже полічених, дядьки зітхали легше і веселішали* (Василь Шевчук); *На мовчазний знак Ракші підвели коня. Нічого не розуміючи і не підозріваючи, що хвилини його полічені, він спокійно похитував головою і помахував хвостом, відганяючи оводів* (В. Малик); // **полі́чено,** *безос. пред. Скільки люду там* [у Дермані] *поховано, Невідомо, не полічено, Скільки вбито, покалічено* (Д. Павличко); *Усе там у нього* [слідчого Притули] *полічено, все давно схоплено, зважено й оцінено* (В. Шкляр).

◊ **Дні полі́чені (лі́чені)** *див.* **день.**

ПОЛІЧИ́ТИ[1], ічу́, і́чиш. 1. Док. до **лічи́ти**[1] 1. *Вона каже Корвину: — Хочеш, я тобі полічу до ста?* (В. Домонтович); *— Стукнеш колодочкою по дверях чотири рази. Полічиш до п'яти і знову постукаєш* (К. Гриб).

2. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **лічи́ти**[1] 2. *Невістка мотала починки, полічила чисниці та пасма, скинула півмоток з мотовила й сховала в свою скриню* (І. Нечуй-Левицький); *Лишившись віч-на-віч з Лукією, баба Федора розв'язувала хусточку й просила дівчину допомогти полічити гроші* (О. Донченко); *Клим спробував полічити, скільки їх, солдатів, у машині: вісім, дев'ять, десять...* (Я. Гримайло); *— Коли влада хоче стати могутньою, їй треба бути дріб'язковою, полічити всіх людей, коней, корів і овець, всі колоски в полях, риб у водах, звірів у пущах, птаство в повітрі* (П. Загребельний); *Він кожного дня дивився, чи все гаразд з книгами. Намагався полічити, але виходило щораз інше число* (Г. Пагутяк).

3. *кого, що, розм.* Док. до **лічи́ти**[1] 6. *І вашу добру славу оплюють Брехнею, й вас полічать між злодії, Отрутою, замучених, напоять, Надії ясні жовчею* [жовчю] *затроять* [затруять] (І. Франко); *Ми б полічили "Сонячну машину" не за другий, а за третій етап у Винниченковій творчості* (М. Зеров); *Того, що прийшов оглядати квартиру, я чомусь полічила за пана електрика* (Ірина Вільде).

◊ **Переліч́ити (полічи́ти) зу́би** *див.* **перелі́чувати; (1) Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́** *і т. ін.)* **ре́бра** *кому:* а) дуже сильно побити кого-небудь. *Скакав* [Псякревський] *з воза на віз, .. поки не перебив усі горшки на ярмарку. Торговці у відповідь порахували йому ребра* (з казки); *— Вилазь, вилазь лишень; я тобі ребра полічу, як ніхто ще тобі їх не лічив...* (Панас Мирний); *— Ти що, парубче, може, товчеників захотів? — нарешті вирвалося у Левка. — А то нам втрьох не довго ребра полоскотати* (М. Стельмах); б) розгромити, перемогти в бою кого-небудь. *Червона армія під Москвою потовкла фашистам ребра* (К. Гордієнко).

ПОЛІЧИ́ТИ[2], ічу́, і́чиш, *кого, що, прост.* Док. до **лічи́ти**[2]. *Три дні полічили, а там сказали, що умер багатир* (Сл. Б. Грінченка); *Я їх* [зуби] *вже полічив — і тепер легше, хоч сьогодні не виходив з дому, бо трохи морозило* (М. Коцюбинський); *Дохтурка* [лікарка] *скидає свій закаляний кров'ю балахон, миє знов водою з пляшки руки, потім свої "ножі" .. А коли її виряджають уже з двору, баби товпляться круг брички, хапають її за руки, цілують, просять полічити їх* (В. Винниченко).

ПОЛІЧИ́ТИСЯ[1], і́читься, і́чимося, і́читеся, *док., розм.* Визначити за допомогою лічилки ведучого (звичайно в дитячих іграх) або того, хто має зробити що-небудь. *Навколо тої галявини, де розташувалися на привал наші мандрівники, були чудові кущі, щоб в них ховатися. Рюкзаки залишили на галявині, знайшли добру паличку, полічилися, кому водити — і почалася гра* (Н. Забіла).

ПОЛІЧИ́ТИСЯ[2], ічу́ся, і́чишся, *прост.* Док. до **лічи́тися**[2]. *— Ви б порадились лікаря, полічилися б, — говорив о. Василь, зупиняючи погляд на її* [Раїсиному] *восковому лиці* (М. Коцюбинський); *— Ви про це поки що цілком покиньте думати. Чуєте? Вам спочатку треба полічитись* (В. Винниченко).

ПОЛІШИНЕ́ЛЬ, я, *ч.* Комічний персонаж французького народного театру. *— Гляньте на наші панські палати: там усе існує не для їхніх господарів, а напоказ, для гостей. Все приладжено до загального смаку й потреб, через це кожен із них стає маріонеткою, отаким собі полішинелем, суть якого — всім відомий секрет* (Валерій Шевчук).

◊ **Секре́т (таємни́ця) полішине́ля** *див.* **секре́т**[1].

ПОЛІЩУ́К *див.* **поліщуки́.**

ПОЛІЩУКИ́, ів, *мн. (одн.* **поліщу́к,** а́, *ч.;* **поліщу́чка,** и, *ж.).* Жителі або уродженці Полісся. *На українських заводах з'явились безщасні поліщуки, чи, як звуть їх на Україні, литвини* (І. Нечуй-Левицький); *В поліщучки Ганни одразу ожили дитячі спогади, поліські походи по гриби* (В. Козаченко); — *Ми хлопці з Волині, — засміявся Сидір, — голова в піску, спина в глині. Ми, поліщуки, здебільшого маємо сині чи зелені очі. Сині — бо вібрали барву наших озер, а зелені — то від лісів. А що русяві чи біляві — мабуть, від глини та піску* (М. Малиновська); *Шофер Микола, маленький, худорлявий, бистроокий чернігівець, типовий поліщук, не може втриматися від сміху* (П. Загребельний); *Із Києва повернулись чоловіки. У Києві вони, як вправні теслі-поліщуки, працювали в замку. Адже замок зрубали з дерева, і його час від часу доводилось ремонтувати* (Ю. Логвин).

ПОЛІЩУ́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **поліщуки́.** — *Я от скільки днів дивлюсь на оцю хату вашу — і мені якось дивно. Всередині вона вибілена, ще й розмальована по-нашому, а зокола — вигляд сибірський або поліщуцький* (І. Багряний); *Хтось затяг давню поліщуцьку пісню* (В. Земляк).

ПОЛІЩУ́ЧКА *див.* **поліщуки́.**

ПОЛК, у, *ч.* 1. Військова одиниця із самостійним управлінням і господарством, яка входить перев. до складу дивізії або бригади. *З кріпосної брами вилетів гусарський полк, краса всіх кінних полків* (О. Довженко); *На всім відтинку кипіла робота — всі полки дивізії укріплювалися й розбудовували позиції, копали рови, будували бліндажі* (І. Багряний); *Самієвський полк працював ревно, спокійно й діловито, як величезна майстерня* (О. Гончар); *Наступного ранку в таборі заспівали бойові труби, які кликали ратників у похід, у радісний похід додому, до рідних осель і кревних людей. Полки Великого князя Київського Богдана Гатила поверталися* (І. Білик); // *розм.* Місце розташування цієї одиниці. [К у з ь м а:] *Іди у полк... Підготуй хоч кілька чоловік з своєї роти...* (О. Корнійчук); *Просто з артилерійської школи, молоденькими лейтенантами, їхали вони на фронт. І — як усе життя — разом. На цей раз до одного полку* (Л. Смілянський).

2. *тільки мн., поет.* Військо, армія. *То ж ви* [Святославенки] *теє лихо збудили, Що батько ваш, Святослав київський, приспав, Як грізно тіпав Половців своїми хоробрими полками* (Панас Мирний); *Полки змітаючи ворожі, ти* [Вітчизна] *перемогу здобула* (М. Рильський); *Колись полководці і називалися так тому, що вели за собою полки, закликаючи воїнів полум'яним словом, вирваним із самого серця, до подвигів, перемог і до смерті* (П. Загребельний); * У порівн. *Внизу стояли могутні дерева, наче вишикувані полки, готові в кожну мить піти на штурм голих верхів* (М. Томчаній).

3. *кого, чого, перен.* Велика кількість кого-, чого-небудь. *Лаштуючися відлітати, Щороку сині ластівки Край нашої, мій друже, хати Шикують на дроту* [дроті] *полки* (М. Рильський); *А там кварталами Берліна ідуть, ідуть робітники... під-від рейхстаг ворожі стіни і жандармерії полки* (В. Сосюра).

4. *іст.* В Україні в XVI–XVIII ст. — військова й адміністративно-територіальна одиниця, що мала назву головного міста, в якому було військове правління. *По городам* [городах] *всяк полк назвався, По шапці всякий розличався* [розрізнявся], *Вписали військо під ранжир* (І. Котляревський); — *От і давай ділити по полках Україну: одні села до одного полку, а другі до другого тягнуть* (П. Куліш); *Наприкінці вісімнадцятого століття на території Прилуцького козацького полку налічувалося одинадцять сотень, у яких було дев'ять містечок, п'ятсот сорок сім сіл* (Люко Дашвар).

◊ **[На́шого] по́лку прибуло́** *див.* **прибува́ти.**

ПО́ЛКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **поли́ця** 1. *Нелі* [собака] *махає хвостом і дивиться на мене ласкавими очима. Я розумію, в чому справа: вона просить допомогти їй зібратись на верхню полку* (М. Хвильовий); *Коли Антон з Подніпров'я повертався додому, то у вагоні заліз на верхню полку* (С. Чорнобривець).

ПОЛКОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **полк** 1, 2, 4. *Загалом у війську завжди потрібні специ — кухарі, зубні фельдшери, акушери, полкові капелани* (Ю. Андрухович); *Полковий писар щось до нас добирається і так і підгляда, щоб мокрим рядном на нас напасти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Полковник був начальником свого полкового округа* [округу] (М. Грушевський); *Козакам же дозволили обирати лише полкових осавулів та сотників* (В. Чемерис); *Уперше Миргород згадується в літописах, датованих XV століттям, як сотенне, а пізніше як полкове місто* (з наук.-попул. літ.); // Належний полкові. *Як жінка казала, вона мусить весь час слухати, чи не дзвенить військова сурма.., чи не гримлять полкові литаври* (Г. Хоткевич); — *Я саме переправляю через річку поранених і полкове майно, а ввечері і я рушатиму слідом* (Ю. Яновський); — *Для послів звелів запрягати угорських коней з полкової стайні* (Н. Рибак); *Уже стоять вози під яворами. Полтавський полк готовий у похід. Годуйте коней! Шлях їм далеченький. Пильнуйте славу полкових знамен* (Л. Костенко); // *у знач. ім.* **полкови́й,** во́го, *ч., заст.* Офіцер полку. *Одного разу дожидали в нас полкових з міста* (Марко Вовчок).

Батальйо́нний (дивізі́йний, полкови́й *і т. ін.)* **коміса́р** *див.* **коміса́р; Полкова́ ра́да** *див.* **ра́да; Полкова́ старши́на** *див.* **старши́на; Полкови́й обо́зний** *див.* **обо́зний; Полкови́й суд** *див.* **суд.**

ПОЛКО́ВНИК, а, *ч.* 1. Військове звання старших офіцерів у збройних силах, у поліції і т. ін. України й ряді армій світу рангом вище від підполковника й нижче від бригадного генерала, а також особа, яка має це звання. *До батальйону щодня приходили офіцери з високими чинами полковників та генералів і говорили промови, що мали піднести дух* (Гео Шкурупій); *Сам полковник, теж українець із походження, захопився* [промовою], *по-козацьки розправив свої вуса* (Д. Бузько); *Народ прорвав рогатки і йде поміж окопами та густими рядами дроту .. Але ось поміж народом і німцями став німецький полковник* (О. Довженко); — *Пане полковнику, — обізвався генерал, — прошу відкомандирувати прапорщика Котляревського в моє розпорядження!* (І. Пільгук); *Старший лейтенант Байрачний доповідає полковнику Фомичу про те, що командири взводів другої роти автоматників-десантників прибули у повному складі* (Є. Доломан); * У порівн. *Тихович, мов полковник той, визначує місце бойовища, відмірюючи ланцюгом стосажневий квадрат* (М. Коцюбинський).

2. *іст.* У XVI–XVIII ст. в Україні — одна з найвищих посад козацької старшини, а також особа, яка має це звання. *Мезентій наперед тірренський Пред страшним воїнством гряде, — Було, полковник так Лубенський Колись к Полтаві полк веде, Під земляні полтавські вали (Де шведи голови поклали), Полтаву-матушку спасать* (І. Котляревський); *Ходім погуляєм. Та в пригоді свого батька Старого згадаєм, Полковника Фастовського* [Фастівського] *Славного Семена* (Т. Шевченко); *Полком править полковник. Кождий полк має свою корогву, свого сурмача і довбиша* (М. Грушевський); *У 1601 році прибув молодий і недосвідчений козак, без звань і, як кажуть, регалій, без військового досвіду, .. а вже через якісь там згадувані п'ять-шість років — наказний морський отаман у званні полковника, штурмом добре укріплені міста бере!* (В. Чемерис); * У порівн. *Нарядили Федора, мов того полковника з Січі* (Панас Мирний).

ПОЛКО́ВНИКІВ, кова, кове. Прикм. до **полко́вник.** *Павло Леонтійович був з тих людей, котрі не йдуть за порадою до інших, за порадою йшли до нього .. Але що стояло за тим полковниковим спокоєм, за тією владністю, я ще не знав* (Ю. Мушкетик); // Належний полковникові. *Павло побачив на стіні стару карту Криму, яка колись висіла в полковниковому кабінеті* (В. Кучер).

ПОЛКОВНИКІ́ВНА, и, *ж., іст.* Дочка полковника (у 2 знач.). *— Хоч би мені і суддівна або хоч і полковниківна, так я і не подивлюсь на них, бо улюбив Олену* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Розмова переходить на лівий бік, де сидять самі полковниці й полковниківни* (Л. Старицька-Черняхівська); *Панна запросила графа сідати, але він, на моє задоволення, й не подумав те чинити, через що залишалася стояти й старша полковниківна* (Валерій Шевчук).

ПОЛКОВНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Бути, служити полковником. — *Отож і судилось тобі* [Мамаєві], *я думаю, полковникувати в Мирославі* (О. Ільченко); *Найперше написав я панові Барабашу. "Так як ваша милість, — писав я, — потрібні й корисні українському народові привілеї ховав і беріг .. ради власних вигод і користі, то за це Військо Запорозьке чинить вас гідним полковникувати не над людьми, а над овечками або свиньми"* (П. Загребельний).

ПОЛКО́ВНИЦТВО, а, *с., іст.* Посада полковника (у 2 знач.). *Після Хмельницького не раз дзвонив старий Шрам шаблею; далі, почуваючись, що вже не служить сила, зложив з себе полковництво, постригсь у попи да й почав служити Богові* (П. Куліш); *Вже за гетьмана Многогрішного козакував у Чернігівському полку сотник Артем Полуботок, а його син Леонтій за Самойловича досяг переяславського полковництва, а далі уряду генерального бунчужного* (Ю. Мушкетик).

ПОЛКО́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **полко́вник.** *Посміхався* [Кукулик] *з такою полковницькою зверхністю, з такою всемогутньою певністю своєї несхибності й правоти, що серце в Брайка стрепенулося* (П. Загребельний); *Поки я говорив, він вдягнув кітель, що висів на стільці коло ліжка, — з полковницькими погонами іількома рядами орденських колодок на грудях* (В. Нестайко); *Зараз окрили Шрама шапками, військовими корогвами, дали йому до рук полковницькі клейноди, вдарили з гармат, та й став панотець Шрам полковником* (П. Куліш); *Першим проступав осавул і ніс бунчук, за ним, широко та міцно ступаючи, з полковницькою булавою в руках ішов кремезний полковник Мартин Пушкар* (В. Чемерис); // Належний полковникові. *У діда їхнього, Талоччиного прадіда, була козацька полковницька грамота: на пергаменті з привішеною на шнурі гетьманською печаткою* (Д. Бузько); *Тарас Бульба з синами стояв посеред великого двору .. Спереду невеликий старосвітський полковницький будинок* (О. Довженко); *Правував Сірко на Січ, заночував на полковницькому хуторі* (Ю. Мушкетик).

ПОЛКО́ВНИЦЯ, і, *ж., розм.* Дружина полковника. [В а р к а:] *Тислася наумисне туди, аж де пані стоять: посесорша, полковниця, попівни* (М. Кропивницький); *Просто на нього* [Успенського] *ішов з м'якою посмішкою на вродливому обличчі "дядя Серьожа", брат полковниці Карташової* (П. Панч); *Уляна ввіткнула її* [свічку] *в ставник перед Дівою Марією й хрестилася довго та щиро, довше, ніж звичайно хрестяться поважні полковниці* (Ю. Мушкетик); *— Ондечки ж сидить, мамо, зараз коло того чоловіка, ціла в білому, і кибалка біла, й жупан, якась сотничиха, коли не полковниця* (О. Забужко); * У порівн. [П л а т о н Г а в р и л о в и ч:] *Оце візьму сьогодні в одній сорочці, а завтра вона ходитиме в мене, як полковниця* (С. Васильченко).

ПОЛКОВНИЧЕ́НКО, а, *ч., іст.* Син полковника (у 2 знач.). *А що там у їх* [них] *за оказія? Не хоче* [гетьманівна] *за київського полковниченка?* (В. Мисик); *— Ге, яка краля. Та ще й заміжня — за полковниченком* (Ю. Мушкетик).

ПОЛКО́ВНИЧИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **полко́вницький.** *В експозиції музею О. Довженка чимало його фронтових фотографій, публікацій періоду війни. Зберігаються Довженкові полковничі погони, баклажка, ручка та інші особисті речі* (із журн.); *Полковники, як почули, що гетьман приїхав, покинули послів і вийшли гетьмана стрічати. Кожен з них держав у руці полковничу булаву* (А. Чайковський); *Широкі, як синє море, шаровари, розметаний на вітрі чуб-оселедець, шибайголовихарактерники, золоті череси, криві шаблі, ятагани, гетьманські булави, полковничі пірначі, корогви, литаври — от і весь їх світ, близький і дальній* (М. Сиротюк); *На майдані вдаряє в литаври оповісник, перш ніж прочитати гетьманського універсалу чи полковничого ординансу* (Валерій Шевчук).

ПОЛКО́ВНИЧИХА, и, *ж., розм.* Те саме, що **полко́вниця.** *— Ти хто така... хто така? — пролепетав* [Мурах-баба]. *— Полковничиха я! Жінка полковника Самійла* (Р. Іваничук); *— Пиши йому, нехай дослужується до полковника .. Тоді у слободі буде дві полковничихи. На Попівці живе баба Полковничиха, мабуть, теж колись за офіцера виходила* (М. Циба).

ПОЛКОВО́ДЕЦЬ, дця, *ч.* Воєначальник, який керує великими оперативно-стратегічними військовими з'єднаннями. *— Войовничий запал, посіяний Наполеоном, може швидко розвіятись при перших утрудненнях і поразках. Французький полководець виявив уміння завойовувати держави. Але він зумів і накивати п'ятами з Єгипту, коли там спіткали його невдачі* (І. Пільгук); *Ігор — досвідчений полководець. Він устиг побувати в багатьох походах і битвах, не раз перемагав, не раз і сам був битий* (В. Малик); *— Якби я був великим полководцем, якби був головнокомандувачем, очевидно, все зробив би для того, щоб не віддати ворогові Києва, який для мене особисто є найбільшою святинею нашої історії* (П. Загребельний); *Якщо були у скіфів полководці, і Анахарс, брат Савлія, мудрець, — то що, у скіфів не знайшлося хлопців, котрі могли в руці держать різець?* (Л. Костенко); * Образно. *Кохання — полководець почуттів* (прислів'я); * У порівн. *А господиня походжала круг столу, все вдесяте перевіряючи, ніби полководець перед вирішальним боєм* (В. Собко).

ПОЛКОВО́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Те саме, що **полково́дський.** *Шляхта знову покладала надії на шаблю, на міцну руку і полководницький хист гетьмана Собеського* (Ю. Мушкетик); *Паніку вдалось припинити полковникам І. Богуну, Г. Гуляницькому, Т. Носачу й П. Дорошенку. Використавши весь свій полководницький талант, ці старшини змогли дати раду своїм полкам й організувати відчайдушний захист табору* (з наук. літ.).

ПОЛКОВО́ДСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **полково́дець.** *Нассау-Зіген високо цінував полководський талант Сидора Білого, і можлива втрата козацького кошового дуже засмутила його* (С. Добровольський); *На східних окраїнах імперії бунтували племена, .. була прекрасна нагода дати змогу новому великому візиру Рустему-паші виказати свої полководські здібності, надто що він знав ті краї досить добре* (П. Загребельний).

ПОЛКОВО́ДЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **полково́дський.** *Дружинна поезія, що славила полководчий талант руських князів, ратну доблесть їхнього війська, овіяного славою, героїчним духом, — походи Аскольда і Діра, Олега, Ігоря, Святослава на Цареград, — це скарбниця історичної пам'яті нашого народу* (з наук. літ.).

ПОЛЛЯ́ТИ *див.* **полива́ти.**

ПОЛЛЯ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **полля́ти.** *Післяобіднє сонце й далі обсмалює село, мов на рожні. А смеркатиме — за якусь годину все буде полляте* (М. Павленко); // **полля́то,** *безос. пред. На коні був цар. Несила змалювать тодішнє свято! Слів не чути — загриміли тулумбаси всі завзято, Пил затьмарив сонце, гнали соколів та псів багато, І густою кров'ю звірів всі поля було поллято* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); * Образно. *Пшениця, ще не продана, стояла в лантухах, і мідяне зерно поллято сонячним блиском* (Ю. Яновський).

ПОЛЛЯ́ТИСЯ *див.* **полива́тися.**

ПО́ЛО, *невідм., с.* 1. Спортивна командна гра в м'яч верхи на конях, метою якої є забити якнайбільше м'ячів у ворота суперника. *Пенсі — це закрита школа-інтернат для хлопців у Егерстауні .. Ви, мабуть, .. бачили рекламні оголошення .. — такий собі хвацький жевжик, скаче на коні через бар'єр. Так ніби в Пенсі тільки те й роблять, що грають у поло* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Він перебрався з Чикаго на Схід з розмахом просто-таки разючим; привіз, наприклад, з Лейк-Фореста цілий табун поні для гри в поло* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); *У середньовіччі гра мала прикладну цінність для тренування кавалерії; була поширена від Константинополя, де імператор Теодозій побудував майданчик для поло в V ст., до Японії* (з наук.-попул. літ.).

2. Трикотажна футболка з короткою застібкою, відкладним коміром і короткими рукавами. *Мовчки бігав* [Алігарх] *зі списком в руках довкола своїх розкладених по підлозі комплектів сорочечок-поло і шортиків-сафарі* (І. Карпа); *Чоловічі поло — вибір активних і стильних чоловіків* (з мови реклами).

△ **(1) Во́дне по́ло** — спортивна командна гра з м'ячем на воді; ватерполо. *Понад сто років водне поло вважалося суто чоловічим видом спорту (попри те що жіночі ватерпольні команди розвивалися паралельно), але у 2000 році до програми Олімпіади в Сіднеї було включено жіноче водне поло* (з наук.-попул. літ.); *Хокей став четвертим ігровим видом спорту (слідом за баскетболом, волейболом і водним поло), у якому українські спортсмени виступили на Олімпійських іграх* (з газ.).

ПОЛО́ВА, и, *ж.* 1. Відходи при обмолочуванні й очищанні зерна хлібних злаків, льону та деяких інших культур, що використовуються перев. як корм для тварин. *Даси коневі полови — будеш робить поволі* (прислів'я); *Той хліб, що їли люди, був випечений з усякої всячини: там була й полова з остюками, і земля з куколем та горошком* (Панас Мирний); *Полова, немов зграя дрібних блідо-жовтих метеликів, стрімко зривалася з сита і потім тихо осідала на долівці* (І. Кириленко); *Корови милостиво похитують головами й знову утоплюють їх у вогкі цебра з запареною половою* (М. Стельмах); *Колись ще хлопчиками ми насипали в потік полови, а як верталися до села, вона кипіла у водовороті посеред Дністра* (Р. Андріяшик); * У порівн. *Мов полова, розсіяна з купи буйним вітром, так розсіялась їх* [монголів] *сила по долині* (І. Франко).

2. *перен.* Про що-небудь невагоме, несерйозне, таке, що не має цінності, суттєвого значення. *Важко працювати без критики, .. трудно йти у темряві, напомацки, не відаючи — чи що даєш: зерно чи полову?* (М. Коцюбинський); [Г о р с ь к и й:] *Рубати з плеча, звичайно, не потрібно. Але з'ясувати, де тут зерно, а де полова, ми зобов'язані* (О. Левада); *Слова здавалися непотрібними, слова — забавка, іграшка, зернинка, полова — розсипалися, зникали, не мали найменшого сенсу* (Н. Бічуя).

◊ **Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зе́рно́ від поло́ви** *див.* **відсіва́ти; Голова́ не поло́вою (не соло́мою, не кло́ччям** *і т. ін.)* **набита** *див.* **голова́; Переві́ювати поло́ву** *див.* **переві́ювати.**

ПО́ЛОВЕЦЬ *див.* **по́ловці.**

ПОЛОВЕ́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **по́ловці.** — *Київ! Київ! — гомоніли Половецькії ряди* (І. Франко); *І падає військо, і падає син Святослава Під ноги баских огирів половецького хана* (Л. Первомайський); *До земель До половецьких Лине військо бойове!* (М. Упеник); *Степ половецький половіє, трава аж срібна від роси* (Л. Костенко).

ПОЛОВИ́Й[1], а́, е́. 1. Кольору спілого жита, пшениці і т. ін.; блідо-жовтий, пшеничний (у 3 знач.). *Скільки оком скинеш — нив'я... там полові, там чорні, там зелені, аж голубі, там білі, як молоко* (Панас Мирний).

2. Світло-рудий (про масть тварин). — *Одарка візьме сірих волів, Назар пару чорних та пару полових* (Л. Яновська); [Б у р л а к а:] *Чи не бачив хто, люди добрі, пару моїх волів, полових, з білими латками на спині?* (С. Васильченко); *Попереду ішла полова корова із зіркою на лобі* (Г. Косинка); *Кінчається тінь. І на яскравому сонці межи світлих кущів ліщини тьопає кінь половий* (Ю. Логвин); // *у знач. ім.* **полови́й,** во́го, *ч.*; **полова́,** во́ї, *ж.* Тварина світло-рудої масті. *Як у степу застукав сніг, Пропив* [Сидір] *як стій три пари полових* (М. Рильський); *Отак стоїть-стоїть половий чи сірий, чи ряба, чи гніда, подивиться навкруги себе і зненацька тоді: — М-м-му-у-у!* (Остап Вишня).

ПОЛОВИ́Й[2], а́, е́. Прикм. до **піл.** *Полові дошки.*

ПОЛОВИ́Й[3], во́го, *ч., іст.* У дореволюційній Росії — слуга в трактирі, на заїжджому дворі або в невеликому готелі. *"Половий" в широкій і довгій кумачевій сорочці навипуск, підперезаний вузьким ремінцем, поставив перед нами на стіл тарілку з ковбасою і другу з пласким, вимоченим в оцеті* [оцті] *фіолетовим оселедцем* (В. Домонтович); — *Давай все, замовлене на три персони, — сказав він половому, який прийшов накривати на стіл* (Ф. Бурлака); *Половий, молодий хлопець Архип, посковзнувся і впав у залитий водою погріб, й ми наледве витягли його* (Ю. Мушкетик).

ПОЛОВИ́К, а́, *ч., діал.* Різновид яструба. *Чатує, як половик на курку* (прислів'я); *Вгорі кружляв хижокрилий половик, піднімався високо, бив крилами, закручував щораз менші круги й пропадав у хмарах* (Н. Кобринська); *Серце його стисло якесь лихе прочуття, вся кров уступила з лиця і збіглася до серця, як збігаються під крило квочки курята, побачивши половика* (І. Франко); * У порівн. *Неначе половик, що з найбільшої висоти задержує в оці між травою захований дріб, так і Домніка слідила за молодими людьми* (О. Кобилянська).

ПОЛОВИ́НА, и, *ж.* 1. Одна з двох рівних частин чогонебудь. *Половина саду цвіте, Половина в'яне — Усі хлопці на улиці, А мого немає* (П. Чубинський); *Мічурін розрізав яблуко ножем і дав половину хлопцеві* (О. Довженко); *Я незчувся, як з'їв покладений мені шматок, а на столі ще половина пирога* (І. Багмут); — *Усьому свій час. Половина світу плаче, а половина скаче. Так було, так буде завжди* (В. Малик); *Я подитячому розкреслюю аркуш паперу на дві вертикальні половини і намагаюся вписати в одну з них "позитив", а в іншу "негатив"* (Ю. Андрухович); // Складова частина парного предмета. *Вона крутнулась, миттю вискочила з кімнати, ще й причинила одну половину дверей* (І. Нечуй-Левицький); *Мати підійшла до вікна і відкрила одну половину* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *розм.* Якась частина або певна кількість чого-небудь. *Сонце стало темніше, втратило половину блиску й ясності свого світа* (І. Нечуй-Левицький); *Друга половина вражень була жахливою* (Олекса Ізарський); // Одна з двох рівних частин якогось часового проміжку. — *Слухайте, Шацький, я приїхав зранку, а таке враження, ніби прожив тут половину життя* (А. Кокотюха).

2. Середина якої-небудь віддалі, якогось проміжку часу і т. ін. *Ось уже половина гори* (Панас Мирний); *Була вже половина лютого* (Н. Кобринська); — *Одержав* [листа] *і прочитав. Прочитав до половини* (Ю. Яновський); *Сонце до половини вже сіло за обрій* (А. Головко); // Момент часу, який відповідає середині даної години. — *Мамо, ну що ж то буде? Як вони не принесуть у половині восьмої? — розпачливо питала в матері Софія* (Леся Українка); *Я зиркнув на годинник. Половина першої дня!* (Ю. Винничук).

3. *розм.* Окрема частина житлового помешкання. *Увечері Стасик повів мене на мамину половину* (М. Коцюбинський); *Пані попливла з покоївками на свою половину* (М. Стельмах); *Марта запросила його* [Усмана] *на вечір до себе, на хазяйську половину* (О. Гончар); *На подвір'ї хліви, клуні, льодовня й дві хати — одна панська, на дві половини, й друга для челяді, також на дві половини — чоловічу та жіночу* (Ю. Мушкетик).

4. *перев. чия, кого, жарт.* Про одного з подружжя (перев. про дружину). *Жив тепер у тій хаті якийсь москаль з своєю невінчаною половиною* (Панас Мирний); *Пан обозний уже не раз був поривався розбудити свою молоденьку половину* (О. Ільченко); — *Оце моя половина, моя жона Ребекка, — показав рабин на невисоку чорняву жінку* (В. Малик); *Кохання — це вічний пошук одної половини за другою під чарівні тони зачарованої скрипки. Коли половини знайшли себе й поєднались, тони скрипки затихають* (Р. Горак).

(1) До́бра *(рідше* **більша) полови́на,** *розм.* — більша з двох нерівних, нерівноцінних частин чого-небудь. *Аж задзвеніли шибки від оплесків Петровій промові. Голова глянув: ого, плескала більша половина зборів* (Д. Бузько); *Ми пробігли з Нордом вже добру половину шляху* (І. Багмут); *У центрі містечка світилася добра половина вікон* (Олекса Ізарський); *Більшу половину грошей вона* [Таїска] *віддавала матері. На ті гроші брат вчився на курсах механізаторів* (Б. Харчук); **(2) Дру́га полови́на дня (ти́жня, місяця** *і т. ін.)* — час, період і т. ін., що настає після середини дня, тижня, місяця і т. ін. *Тоді я разом з д. Павликом редагував "Громадський друг", якого кожна книжка була конфіскована і який наслідком того в другій половині року виходив у формі альманахів "Дзвін" і "Молот"* (І. Франко); *З Ларисою по телефону ми домовилися зустрітися по обіді, в другій половині дня* (В. Домонтович); *Чорниці починають збирати в другій половині червня* (В. Лис); **(3) Жіно́ча (прекра́сна, слабка́ і т. ін.) полови́на** — жінки *(див.* **жі́нка** 1). — *Коли слідом за мною вся жіноча половина глядачів корчилась в істеричнім нападі, то се звалося моїм "тріумфом"* (Леся Українка); — *Юначе, — строго блиснув окулярами Аполорій Олександрович, — ви знаєте, що завжди губить прекрасну половину роду людського? .. Цікавість... Надмірна цікавість...* (А. Дімаров); — *Знаєте, на кого ви більше схожі? .. На давнього ассирійця. Отого, що на малюнках у підручниках четвертого класу .. — Але хіба не може бути схожості внутрішньої? — не здавався він. — Скажімо, яко захисника слабкої половини...* (Ю. Мушкетик); *За результатами моїх спроб закохатися в когось із загальновизнаних кумирів напружено стежила вся жіноча половина нашого 8-го* (Н. Сняданко); **(4) Пе́рша полови́на дня (ти́жня, місяця** *і т. ін.)* — час, період і т. ін., що передує середині дня, тижня, місяця і т. ін. *Господар показав йому кілька скарбів своєї книгозбірні — .. українські видання з гравюрами першої половини XIX століття та величезну колекцію поштових марок у п'ятьох грубих альбомах* (В. Підмогильний); *Першу половину дня мама завжди працювала* (О. Іваненко); *Теща попереджає мене: "Над вами скупчуються хмари, тому в першій половині тижня не беріть на себе роль громовідводу"* (Л. Костенко); **(5) Чолові́ча (си́льна) полови́на** — чоловіки *(див.* **чолові́к** 1). — *Бо ви таки створіння прекрасні. Якщо рівняти з чоловічою половиною людства, то ви, жінки, без сумніву, кращі за нас* (О. Гончар); — *Ну, візьми себе, Вітько, в руки .. Що вдієш, вся чоловіча половина роду людського приречена пройти по цій дорозі. Тож будь мужчиною, Вітько, не треба так хвилюватися й губитися!* (В. Чемерис); *Я намагаюся пильніше придивитися до сильної половини. Дивно, але всі вони мені здаються гіршими від Романа* (С. Талан).

◊ **Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни)** *див.* **душа́.**

ПОЛОВИ́НИТИ, ню, ниш, *недок.* 1. *кого, що.* Те саме, що **переполови́нювати.** *Кілька років тому я поїхала по місцях зйомок фільму — була в Довгопіллі, Товарниці, Дихтинці... дивилася на річку, яка колись половинила етнічно однорідну землю на дві держави — Румунію і Польшу* [Польщу] (М. Матіос); *Старі зажурилися, та й було чого: незабаром їх почали половинити. Кого з столиці викликали, кого з тутешніх розшукали, і все то молоді, без заслуг. Пішли другі службові порядки* (Панас Мирний); *З людських поголосів і страхів жандармських поставав витязь .. Половинив багаті скотарські стани, роздаючи маржину худобним людям* (М. Дочинець); * Образно. *Він краще воліє бути самотнім, аніж обмежене і випадкове в житті щастя половинити між другом і собою* (Іван Ле).

2. *рідко.* Сягати до половини (у 2 знач.). *Вже половинили жнива, Не вийшла в поле удова, Бо на руках дитя вмирало* (М. Нагнибіда).

ПОЛОВИ́НКА, и, *ж.* 1. Пестл. до **полови́на** 1, 4. *Лежить Ведмедик і гуде, А дітвора у рот йому кладе. Потрошку та по половинці Пооддавали всі гостинці* (Л. Глібов); *Кавун хруснув і розколовся зигзагами на дві .. половинки* (І. Микитенко); *Сагайдак подякував, узяв помідор, розрізав пополам .. Посоливши половинку, з насолодою куснув* (О. Бердник); *Вдалині м'яко блимнули вікна, і чиясь невидима рука тихо зводила половинки віконниць, наче очі до сну стуляли повіки* (М. Коцюбинський); *Дівчина випередила цього дивного відвідувача й покірно розчинила перед ним обидві половинки дверей у батькову кімнату* (Іван Ле); — *Одного дня в моєму житті з'явилася Вона. Надія Кирилівна. Освічена, інтелігентна особа .. Можна сказати, моя половинка. Добра. Привітна* (Любко Дереш).

2. *муз.* Те саме, що **полови́нна** *(див.* **полови́нний** 3). *Половинка має вигляд незафарбованої основи (кружечка) з вертикальним штрихом (штилем), спрямованим вгору праворуч від ноти (для нот нижче третьої лінійки) або вниз зліва (для нот на середній лінійці й вище)* (з навч. літ.).

ПОЛОВИ́ННИЙ, а, е. 1. Який дорівнює половині чого-небудь. *Довідавшись про бензин, Бариль одразу заметушився: — Так у мене ж лівий бак цілий, а з половинним запасом ми години три зможемо протриматися* (М. Трублаїні); *Половинна доза лікувального препарату;* // *перен.* Неповний, частковий. — *Ой, у мене ж здачі нема! .. — Що ж робити? .. Що ж, у такому разі беріть... — почала була дівчина впалим голосом, замиряючись з думкою, що доведеться задовольнитися половинним щастям, аби не втратити його зовсім* (Б. Антоненко-Давидович); — *Майте мужність визнати, що немає половинних істин. Істина одна і суцільна* (В. Домонтович).

2. Який становить половину (у 1 знач.). *Половинна цегла.*

3. *у знач. ім.* **полови́нна,** ної, *ж., муз.* Нота (у 1, 2 знач.), тривалість звучання якої вдвічі коротша за тривалість цілої ноти. *Позначити в нотах половинну.*

4. Пов'язаний із віддачею половини доходу, прибутку від чого-небудь. *Половинний заробіток;* // *іст.* Пов'язаний із віддачею половини зібраного врожаю власникові землі за користування нею. *Половинне жито.*

ПОЛОВИ́ННИЦЯ, і, *ж., діал.* Різновид плахти (у 1 знач.). *Старовинна половинниця.*

ПОЛОВИ́НЧАСТИЙ, а, е. 1. Який складається зі стулок; стулчастий. *Половинчасті черепашки* (Сл. Б. Грінченка).

2. *перен.* Позбавлений цілісності, послідовності; невизначений, компромісний. *Скромний, лагідний, сумирний і тихий, він робив те, що від нього вимагалося. А вимоги були половинчасті, а використати його, як на те він мав усі дані, не спромоглися...* (Остап Вишня); *Половинчасте щастя вже не заспокоювало його. Хотілося зустріти не сумовитий блиск голубих очей, а налитий щасним сяйвом; хотілось почути добрий сміх і дотик милих рук і вуст* (М. Стельмах); — *В людей, які в щось здатні вірити, нема половинчастого виходу* (Р. Андріяшик).

ПОЛОВИ́НЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **полови́нчастий** 2. — *Я просто маю на увазі її манірність, половинчастість... Павлина — егоїстка, Федьковичу. Даруйте, але я мусила вам про це сказати* (Р. Андріяшик); *Михайло Юркевич не терпів половинчастості* (С. Процюк); *Половинчастість та непослідовність хрущовської "відлиги" спричинили в середині 1960-х рр. крутий поворот до неосталінізму, зростання опозиційних настроїв серед різних верств населення, виникнення такого явища, як дисидентство* (з наук. літ.).

ПОЛОВИ́НЧАСТО. Присл. до **полови́нчастий** 2. *Я ненавиджу режим лише половинчасто, історично. Росія не переставала воювати, відколи існує. Ці розсіяні завойовники і грабіжники жили з пограбувань при князях, і царях, і диктаторах* (Р. Андріяшик); *Причина зібрання — невдоволення станом справ в Україні та бажання врешті-решт виконати "заповіти Майдану" — домогтися люстрації у вищих ешелонах, яка проходить досить половинчасто* (з газ.).

ПОЛОВИ́НЧАТИЙ, а, е. 1. Те саме, що **полови́нчастий** 1. *З морозами та снігами і мисливці вбралися у нові шати .. Взували унти "половинчаті"* (І. Багряний); *Це були справді достойні дари: слуги клали на килими перед князем червоні, ткані золотою ниткою, гексамити* [оксамити], *сувої найтоншого венеційського алтабасу, бархати з Флоренції, половинчаті й гострокутні бурмицькі перли* (С. Скляренко).

2. *перен.* Те саме, що **полови́нчастий** 2. *Сни до краю знівеченої людини прошиті були роздумами, її турбувало половинчате здійснення найзаповітніших мрій* (Олекса Ізарський); *Половинчата, недосконала реформа зі скасування кріпосництва в Російській імперії, підпорядкована передусім інтересам багатої земельної верхівки на селі, уже невдовзі після започаткування почала вичерпувати і без того недостатній закладений у ній потенціал* (з наук. літ.); // Непослідовний у своїх вчинках, поглядах (про людину). — *Зараз, голубе сизий, — заговорив* [Ромась] *знову, — і сам себе лаю, що був половинчатим, здався на раду товаришів. Тепер розумію: нам треба було протестувати разом з вами* (М. Сиротюк).

ПОЛОВИ́НЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **полови́нчатий** 2. *Я прибічник поміркованості, але тільки в засобах, в способах діяти й говорити; але ніколи не в суті справи, там, де поміркованість означає половинчатість цілей, аргументування ідеалів або, що гірше, де вона просто маскує відсутність сталих принципів або запалу до справи, визнаної слушною і святою* (І. Франко); *І ті, й другі шукають щастя і, звичайно, нічого не знаходять, бо не мають рівноваги в своїй натурі, бо одним їхня монолітність, а другим половинчатість зруйнували той спокій, ту гармонію, що тільки й може дати щастя на світі* (С. Єфремов); *Він докоряв Андрієві половинчатістю, угодовством, підлим дворушництвом, боягузтвом* (І. Багряний); *Він бачив, що в цю хвилину стриманість .. бореться з іншою рисою характеру — прямотою, трохи різкою, може, навіть суворою прямотою, яка не терпить половинчатості й недомовок* (С. Журахович).

ПОЛОВИ́НЧАТО. Присл. до **полови́нчатий** 2. *Бог прощає гріх повністю, а не половинчато, якщо людина щиро у гріхах розкаюється і розповіла про них на сповіді* (з рел.-церк. літ.); *Автори обговорюваного проєкту начебто й намагаються обмежити свавілля голів судів, але роблять це паліативно, половинчато, несміливо і непослідовно* (із журн.).

ПОЛОВИ́НЧИК, а, *ч., розм., заст.* Міра в 1/8 літра, а також пляшка такої місткості; восьмушка. *Шинкар й не вилазив з свого заґратованого дерев'яними ґратками "ванькирчика". Він усе точив з барильця та подавав половинчики, кватирки, півока, ока* (М. Коцюбинський); *Пан, не договоривши, передав половинчика окономові і вийшов, а за ним і пани гості* (Леся Українка).

ПОЛОВИ́НЩИК, а, *ч.* 1. *іст.* Той, хто обробляє землю з половини. *Хто мав який-небудь шматочок свого поля, сяктак його шкрябав, засівав; а хто не мав — приставав за половинщика до того, в кого було поля багато* (Панас Мирний); — *На твоєму полі будяки, як гай, шумітимуть, а у твого половинщика жито таке заввишки, як людина, колоситиметься* (Ф. Бурлака); *Чимало селян орендували землю або зажинали чи замолочували в сусідніх селах, а то й за сотні кілометрів від домівки. Практика масового відходу на подібні заробітки поступово привела до оформлення спеціальних селянських артілей — половинщиків, десятинщиків* (з наук. літ.).

2. *розм., рідко.* Той, хто має половину паю в якій-небудь справі або володіє яким-небудь майном із кимсь удвох.

ПОЛОВИ́НЩИНА, и, *ж., іст.* Оренда землі з віддачею половини зібраного врожаю власникові землі за користування нею. *40–60 % селян у різних районах Німеччини були малоземельними або зовсім не мали наділів. Поширилися великоселянська оренда і дрібноселянська половинщина* (з навч. літ.).

ПОЛОВИ́ТИ, овлю́, о́виш; *мн.* поло́влять; *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Зловити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Дяк і паламар половили всіх ворон і прив'язали кожній до ноги довгий мотузок, кінець якого тримав панотець* (з казки); *Погоничі половили коней і позапрягали* (І. Нечуй-Левицький); *Татарії* [татари] *не вміли гаразд боронитися. Деякі стали по одному втікати, та тих половили на аркан* (А. Чайковський); *Пан Заболоцький надумав розбагатіти на милі; віз мило через річку, перевернувся з фурою, мило попадало у воду, поки половив — самі бульки...* (М. Малиновська).

2. Ловити якийсь час. *В уяві виникає та річка, що ось зараз за училищем, де під час великої перерви або після занять можна скупатися, повудити рибу, половити раків* (І. Багмут); *Данько Яресько, добувшись до води, одразу шубовснув купатися, шкодуючи, що не захопив рибальської снасті, а то ще міг би й риби половити* (О. Гончар); *Я постояв, жменями половив ріденькі пасма туману й побіг до броду* (В. Близнець); *Кіт хай ще половить мишей* (В. Шкляр); *Теж любив* [козубський дядько] *завжди на тихій річці рибки половити* (А. Кокотюха).

ПОЛО́ВИЦЯ, і, *ж., діал.* Полова. *Вівсяної половиці та й не хоче їсти* (П. Чубинський).

ПОЛОВИ́ЦЯ[1], і, *ж., рідко.* Те саме, що **мости́на.** *Важко зарипіли старі половиці — Степан Никифорович пішов до своєї кімнати* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЛОВИ́ЦЯ[2], і, *ж., діал.* Половина (у 1, 2 знач.). *На два боки кругом розступились* [віщуни] *І тость чорну поздовж положили, Розчіпивши на дві половиці* (М. Шашкевич); — *Се убитий чоловік. У нім лиш половиця чоловіка, а половиця — юди* (Г. Хоткевич); *Громниця — зими половиця* (приказка).

ПОЛОВІ́ДДЯ, я, *с., діал.* Повінь; половоддя. *Цей рік, як знаєш, у нас половіддя — Страх непомірно велике було* (І. Манжура); *Воскресає вода, воскресає! А простіше — то лід розтає. Як розтане, стрімке половіддя Вдарить в берег, у море спливе* (Ганна Чубач).

ПОЛОВІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **полові́ти.** * Образно. *Припівнічна пора дихала половінням жита* (Б. Харчук).

ПОЛОВІ́ТИ, іє, *недок.* 1. Достигаючи, набувати полового кольору, ставати жовтим (про пшеницю, жито і т. ін.). *Кущі винограду облипли блідо-зеленими кетягами, кукурудза по ланах розпустила коси, ячмені почали половіти* (М. Коцюбинський); *Скільки зглянеш — вилискують розгойдані вітром хліба, скільки чуєш — шумлять, переливаючись під примарним місячним сяйвом. Викинули колос, наливаються, половіють* (О. Гончар); *З одного боку дороги вставали жита, вони вже починали половіти, вітерець здіймав над ними хмари жовтого пилку* (Ю. Мушкетик); *Чини розумно! Хай тверда рука обсіє лан, де вже рілля пухка. А зійде жито й половіти буде — тобі на щастя й вам на радість, люди* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); * Образно. *Вітрець теплом із півдня віє, І день під сонцем половіє* (М. Шпак); // Виділятися, відливати половим кольором. *Сонце стоїть серед неба — і світ його розстилається по полю: то половіє на жовтих нив'ях жита, то зеленим огнем горить-миготить на ярині, то червоніє на лапастій гречці...* (Панас Мирний); *Половіє безмежний клин озимої пшениці* (Ю. Яновський); *За шахтними спорудами половів пшеницями степ* (С. Чорнобривець); *Перед нею — рівний шлях, сонце сяє, вітер віє, стигле жито половіє, зеленіють дерева* (Н. Забіла).

2. Утрачаючи інтенсивність кольору, робитися блідо-жовтим. *Небо сіріє. Ясна блакить линяє, половіє, сповивається сивою імлою* (Б. Антоненко-Давидович); *Жовто-фіолетова заграва на заході блідла й половіла* (Ю. Смолич); * Образно. *Спочатку хоч потішала* [Раїса] *себе думкою, що вона не зайва на світі, .. але ця теорія з кожним роком блідла, половіла і з часом зовсім загинула* (М. Коцюбинський).

ПОЛОВІ́ЮЧИЙ, а, е. Який половіє. *Легенький вітерець хвилями-хвилями клонить важке колосся половіючого жита* (І. Франко); *За гребенем половіючих хлібів з'явиться солом'яний бриль агронома* (М. Рудь); *Невже мине якийсь місяць-другий — і він ступить на рідну землю? Невже вдихне її солонувато-гіркий полинний запах, змішаний з пахощами половіючого жита і кучерявого любистку?* (В. Малик).

ПОЛО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полови́ти** 1. *Бо часу свого людина не знає, мов риби, половлені в пагубну сітку, і мов птахи, захоплені в сільце, так хапаються людські сини за час лиха, коли воно нагло спадає на них!..* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Давно поїджені* [поїдені] *коти й собаки, Половлені і миші, і щури. Зимуєш там, де ще зимують раки, І хліб печеш із тертої кори* (Ю. Клен); // **поло́влено,** *безос. пред. Курчат половлено в клітку.*

ПОЛО́ВНИК[1], а, *ч.* Місце, куди зсипають полову; засік для полови. *Треба було повитрясати приколотки, поскладати їх на купу, попідмітати вимолочене зерно, повиносити трину до половника* (І. Франко); *Забув ти, як спав бувало по багацьких половниках і обходив панську худобу?* (Мирослав Ірчан); *Хлібороб поспішав зібрати додому дари родючої землі — нагороду за важку працю. Вже обидва Троянові половники були насипані горою* (С. Добровольський); *Побудував би будиночок віконець на шестеро на вулицю, обгородив двір хлівами, половниками, повітками та хлівчиками* (М. Циба).

ПОЛО́ВНИК[2], а, *ч., рідко.* Те саме, що **ополо́ник**[1]. *Хрущов .. заборонив колгоспам мати млини, крупорушки, консервні заводики, — все це для того, щоб поставити народ, як солдатів біля польової кухні, перед державним казаном, і хай кожен одержить у свою миску половник варева і тим здобріє* (П. Загребельний); *Мамка з половником орудувала біля каструль. Наливала борщ у тарілки, а дівчата носили на столи* (Люко Дашвар).

ПОЛОВНИ́К, а́, *ч., іст.* Феодально залежний селянин, який працював на землі феодала, віддаючи йому половину врожаю. *Запровадження в кінці XVIII ст. подвірного оподаткування значно збільшило кількість платників податків за рахунок включення в їх число тих категорій населення, що раніше були звільнені від оподаткування ("задвірних", "ділових людей", половників тощо)* (з наук. літ.); *Селяни повинні були віддавати боярам значну частину врожаю (близько половини — через що вони називалися половниками)* (з навч. літ.).

ПОЛОВНИ́ЦЯ[1], і, *ж., діал.* Полуниця. *Під ногами, мов розсипане добре намисто, червоніють половниці* (Є. Гребінка).

ПОЛОВНИ́ЦЯ[2], і, *ж., діал.* Полільниця. *Полоти нездужаєш — нехай тобі половницю нарає* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛО́ВНЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **поло́вник**[1].

ПОЛОВНЯ́К, а́, *ч., розм.* 1. *збірн.* Половинна цегла. — *Бери цеглу. Правда, то не цегла, а половняк, та іншої нам не дають* (Л. Первомайський).

2. Половина чого-небудь (перев. про місяць (у 1 знач.)). *Хижо шкірився, і заходив за хмару окупантський місяць-половняк, звільняючи простір споконвічному українському сонцю...* (С. Процюк).

ПОЛОВО́ДДЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **по́вінь.** *Розпінився Рівчак весною в половодді, Сміявсь над Річкою, що потиху текла* (Л. Боровиковський); *Було се у саме половоддя, як Дніпро розлився верстов на вісім завширшки* (О. Стороженко); [Т а р а с:] *Поки не знав її* [Бондарівни], *був вільний я, як вітер, як птиця, як вода у половоддя!.. І думка, й серце були на Запоріжжі...* (І. Карпенко-Карий); * Образно. [Б о р и с:] *Так ти силою хочеш зупинити половоддя-почуття?* (М. Кропивницький); * У порівн. *Як половоддя — почуття крилаті, аж через вінця стін перелива* (С. Голованівський).

ПОЛОВОЗБИРА́Ч, а́, *ч.* Пристрій у комбайні для збирання полови. *Комбайн обладнано половозбирачем.*

ПОЛО́ВОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **поло́ва** 1. *Ячмінна половонька гірка, не солодка, А цісарська дороженька* [доріженька] *довга, не коротка!* (з народної пісні); *Одвіяти зерно від половоньки.*

ПО́ЛОВЦІ, ів, *мн. (одн.* **по́ловець,** вця, *ч.;* **половча́нка,** и, *ж.).* Тюркський кочовий народ, який в XI–XIII ст. населяв степи між Дунаєм і Волгою, включно з Кримом і басейном Дону та Сіверського Дінця; кипчаки. *Київ не раз грабували й палили печеніги і половці* (П. Панч); *Десь на горі спалахнув вогонь .. Це означало сполох, так часто робили, коли до Києва наближались половці* (А. Хижняк); *Гримнув половець з літами — відступив і печеніг. Січі знов гримлять степами, за набігом знов набіг* (Д. Білоус); *Вийшла Тайдолла-хатун. Це була стара зморшкувата половчанка, яку Бачман пригрів у загоні заради її старості, уміння шептати, замовляти кров, шукати зілля та приймати роди* (В. Малик); * У порівн. *День заходив за гори, і на галявину почали сповзатися сутінки, наче половці, припадаючи до землі, і світло відступало перед ними* (Ю. Винничук).

ПОЛОВЧА́Н *див.* **половча́ни.**

ПОЛОВЧА́НИ, а́н, *мн. (одн.* **половча́нин,** *рідко* **половча́н, половчи́н,** а, *ч.;* **половча́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **по́ловці.** *Сумує, квилить, плаче рано В Путивлі-граді Ярославна. І каже: — Дужий і старий, Широкий Дніпре, не малий! Пробив єси високі скали, Текучи в землю половчана, Носив єси на байдаках На половчан, на Кобяка Дружину тую Святославлю!..* (Т. Шевченко); *Закричали половчани, Заіржали коні. А ти, туре Всеволоде, Стоїш на бороні! Ти на військо половецьке Прискаєш стрілами, Ти гримиш об їх шеломи Стальними мечами* (С. Руданський); *Жив собі той половчин без страху і не віз викупу тому простодушному чоловікові* (І. Франко); *Покотом сплять половчани, Ніч — мов криниця без дна...* (М. Рильський); *Як у п'ятницю зайнявся ранок, потоптали* [русичі] *половців у прах і помчали красних половчанок, розметнувшись стрілами в степах* (Н. Забіла); *А скільки їх, безвісних жінок, дівчат, чоловіків, дідів і дітей, розкидано злою волею половчина по безмежному просторі між Дунаєм і Дніпром, між Дніпром і Доном, між Доном і Волгою* (В. Малик).

ПОЛОВЧА́НИН *див.* **половча́ни.**

ПОЛОВЧА́НКА *див.* **по́ловці, половча́ни.**

ПОЛОВЧА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **половча́ни.** *Наступив* [Святослав] *на землю половчанську, Руський край грозою оберіг, І Кобяк, тодішній князь поганський, у полоні в Києві поліг* (Н. Забіла); *До храму було ще далеко, а до неба — рукою дістати. Тобі забракло молитов, і ти пішов під стягом половчанським... Злякався дзвонів Київської Софії. Пам'ятаєш?* (М. Василенко).

ПОЛОВЧИ́Н *див.* **половча́ни.**

ПОЛО́В'ЯНИЙ, а, е. Вигот. з полови. *Полов'яний хліб не голод* (Номис); — *Не в тому річ, що в хаті піч, а в тому, що мірошник полов'яний* (О. Кониський); *Мати пекла маторженики пополам з кормовими буряками. А коли не стало й цього, стали пекти полов'яні маторженики. Од полови кололо в животі, а по тілу немов комашня жалила* (з мемуарної літ.).

ПО́ЛОГ, у, *ч.* 1. Те, чим закривають що-небудь, завішуючи чи покриваючи його. *Обстанова: спальня сотничихи; в кутку ліжко з пологом; кругом дивани й дзиґлики* (О. Стороженко); *Моряки подарували щасливим батькам гарненьку поліровану колиску роботи корабельного тесляра з величезним тюлевим пологом від комашні* (З. Тулуб); *Праворуч, біля кущів, стояла його палатка, в якій, немов нав'язливе видіння, був широко відкинутий полог* (В. Владко); — *У курені душно, — пояснив Ждану. — А без пологу комарі заїдять* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *А там знизу, з лук Пслових, білим курищем здіймається туман, піднімається вгору, чіпляючись за дерева, за траву і, наче білим пологом, прикриває її* [зеленої гірки] *ноги* (Панас Мирний).

2. *перен., поет.* Те, що огортає, окутує, обволікає собою. *У повітрі тихо; туман чи кіптяга зависли у ньому, здіймаються над степом димчатим пологом* (Панас Мирний); *Відхилялось чисте небо — жовтий полог йшов у літ, і світився в півня гребінь під вікном, як первоцвіт* (П. Мовчан).

△ **(1) По́лог лі́су (дере́в, наса́джень** *і т. ін.)* — з'єднані крони дерев майже однакової висоти. *Скумпія — посухостійка і світлолюбна рослина, однак вона розвивається й під пологом інших деревних порід* (з наук.-попул. літ.); *Ліс за 20 років так змінюється, що його важко впізнати. І справа не тільки в тому, що дерева стали вищими, а полог лісу щільнішим, а й у тому, що з'явився густий підлісок, змінився травостій, на зміну одним комахам і птахам прийшли інші* (з навч. літ.).

ПОЛО́Г, у, *ч., рідко.* Те саме, що **поло́ги¹.** *Ходить, блудить нещасливий В далекій дорозі... А там жінка молоденька Лежить у полозі* (С. Руданський); *Сільська дячиха погадала собі, як вона третього дня по полозі вже сапала на городі* (Г. Хоткевич).

ПОЛО́ГИ¹, ів, *мн.* Фізіологічний процес виходу плода з тіла матері (у 1, 2 знач.); роди. *Під час пологів мама була в операційній залі, а потім днювала й ночувала в Університетській клініці .. Дитинка народилася напрочуд здорова й міцна* (Олекса Ізарський); *Колись мати, передчуваючи пологи, прийшла до батька, який знався на медицині, родити свого первістка* (Р. Іваничук); *Богдана, ще знесилена після пологів, та й, власне, зовсім не знайома з своїм дядьком, великої охоти до бесідування не виявляла* (П. Загребельний); — *Стажу в мене — 53 роки, бо я ще безвусим пацаном пологи приймав і в корів, і в коней, і в жінок* (з газ.).

ПОЛО́ГИ², ів, *мн.* Степова рівнина, низовина, що полого, поступово спускається до берега річки. *Збирає Катря дівчат: — Дівчатонька! Ходімо ми на могилу! — .. Ні, лучче вже на пологи, в степ!* (Марко Вовчок).

ПОЛО́ГИЙ, а, е. Який знижується поступово, не стрімко; спадистий; протилежне к р у т и й. *З одного боку беріг* [берег] *пологий, рінь та мізерна левада, з другого — гора так і нависла кам'яними ребрами над рікою* (І. Франко); *Вони пішли вздовж того ж арика з пологими бетонованими берегами* (Іван Ле); *На східному боці Кордильєр пологі подовжисті схили непомітно переходили в рівнину* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Із спадистими краями. *Вона переїхала через широку пологу долину поточка Либеді* (І. Нечуй-Левицький); *Розбитою неасфальтованою дорогою, по обидва боки від якої росли густі верболози, де чаїлися непроглядні сутінки, вийшов* [Лука] *на пологий пагорб, звідки однак нічого не побачив* (С. Андрухович); // Який має легкий спад. *Тут, від берега, поле слалось пологою рівниною* (В. Козаченко); *Пологою толокою, що розгорнулася зеленою повстю уздовж Сули, .. бреде череда ген до скіфських могил, де трава до пояса* (Р. Іваничук); *Мілина була широкою та пологою, але надто великим було Озеро, невідомо що могло таїтися в його глибинах* (Ю. Покальчук); // Злегка закруглений. *Навіть хвилі тут, далеко від берега, видавалися пологими й не такими високими* (М. Білкун); *У народі кажуть, що коли в молодика ріжки круті, — це до негоди, а пологі — до доброї години* (із журн.); // *рідко.* Який росте не вгору, а стелеться по землі (про рослини). *Перед нами степ і степ: дрібна суха трава і пологий повзучий бур'ян — ось і вся його рослинність* (І. Франко).

ПОЛО́ГІСТЬ, гості *і* гости, *ж.* Властивість за знач. **поло́гий.** *Контрескарп — це передня (найближча до ворога) пологість зовнішнього рову укріплення, а також найпростіша протитанкова перешкода, що її влаштовують на схилах висот, звернених у бік захисників, з крутістю, меншою 40°* (з наук. літ.); *Пологість гори.*

ПОЛО́ГО. Присл. до **поло́гий.** *З одного боку скеля полого спускалася до води, з другого вона круто обривалася вниз* (В. Собко); *Вона* [стежка] *вганяється в зелену гущавину, веде мовби на саме дно яру, над яким височіє Лавра, але коли підеш по ній, помітиш, що вона полого підіймається на схил* (П. Загребельний); *Рідколісний схил старого зрубу полого збігав до потічка з прозорою студеницею* (М. Андрусяк); *За зеленими очеретяними хащами полого здіймався увись вкритий невисокою травою південний край кратера* (М. Кідрук).

ПОЛО́ГО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до пологів *(див.* **поло́ги**[1]*).* *За необхідності призначають медикаментозну стимуляцію пологової діяльності* (з наук. літ.); *В основі виникнення та розвитку пологової діяльності лежить безумовний рефлекс* (з навч. літ.); // Признач., пристосований для надання лікарської допомоги при пологах. *Пологовий відділ лікарні, власне — цей коридор з породільними покоями — персонал лікарні, спочатку жартома, а далі — звично й запросто прозвав "великим конвеєром"* (Ю. Смолич); *Богданчик народився якраз 8 березня і під обід; усе пологове відділення гуло, як вулик* (М. Матіос).

2. *у знач. ім.* **поло́го́вий,** вого, *ч.* Те саме, що **Поло́го́вий (роди́льний) буди́нок** *(див.* **буди́нок**). *"Колискова першого дня" — це перше побачення з Тарасом, якого ми щойно привезли з пологового, і звідси передчуття весни, запах перших пролісків у западанні сутінків* (Ю. Андрухович); *Гордо несли* [новоспечені тати] *дружинам у пологовий соки й пюре в баночках* (О. Забужко).

Поло́го́вий (роди́льний) буди́нок *див.* **буди́нок.**

ПОЛО́ЖЕНИЙ, а, е, *заст., розм.* Дієпр. пас. до **положи́ти.** *Скиндячки на головах усе по-харківськи положені, коси у дрібушки позаплітувані* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Підвівши праву руку, взяв* [цар Соломон] *нею положену обік себе на гаптованій подушці невеличку чорну паличку з великим, блискучим діамантом на кінці* (І. Франко); *Кіті сідає на повалений стовбур, який тут багато років, ніби навмисне положений, щоб міг на ньому вигідно присісти натомлений мандрівник* (У. Самчук); // *діал.* Розташований. *Ми переїхали до Кімполунга, малого провінціального містечка, чудово положеного між горами* (О. Кобилянська); *Султанка Роксоляна .. заявила, що хоче ще відвідати Синайський монастир християн, положений високо в неприступнім місці між білою горою Мойсея і чорним Джебель-Аррібом* (О. Назарук); // **поло́жено,** *безос. пред. Поле поорано, поле зскороджено; Повне і чисте зерно В землю, дощем перелиту, положено, Поки не встане воно* (Я. Щоголів); *Неважке чиновниче збіжжя зложене було у невеличкий чемодан і положено у ногах поштаря* (Панас Мирний); *На самім споді скарбової схованки, — срібний тризуб, як зірниця, світлий. Немов учора там його положено: такий ясний!* (Н. Королева).

ПОЛО́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Місцезнаходження кого-, чогонебудь у просторі. *Захар живо, мов молодець, оглянув положення обпаленого каменя* (І. Франко); — *Формуйте пакет команд: підйом вертикально вгору ще на двадцять кілометрів зі збереженням фіксованого горизонтального положення відносно поверхні планети* (О. Авраменко); // Місце розташування якого-небудь пункту або ділянки земної поверхні. *Хотин — місто в північній Бессарабії, розташоване на правому березі Дністра, завдяки вигідному стратегічному положенню відігравало значну роль в історії України, Молдови, Польщі, Туреччини* (з наук.-попул. літ.); // Розміщення тіла або його частин; поза. *Максим розігнався, відштовхнувся від килима й піднявся у повітря, не згинаючи тіла, і в такому положенні перекинувся* (Д. Ткач); *Стримуючи ридання, Олена підбігла, всунула руки під подушку і підвела ..* [Аркадія] *в напівсидяче положення* (Ірина Вільде); *По тому, як він* [секретар Корнієнко] *перекладав по столу з місця на місце якісь папери і то відкидався на спинку стільця, то знову займав своє робоче положення, було видно, що він нервує і намагається стримати свої нерви* (Григорій Тютюнник).

2. *заст.* Становище *(див.* **стано́вище**[1]*).* *В положенні Ядзі нічого не змінилося, лише збільшилося щораз більше невдоволення з самої себе* (Н. Кобринська); *Положення Калиновича робилося чимраз прикріше* (І. Франко); *Положення погіршалося* [погіршилося] *ще й тим, що Марусяк не мав поняття, де ж сидить сам Юріштан із головними силами* (Г. Хоткевич); *Не знаю, чи сміятися, коли нагадаю те все, як Оксана, котра оповідала мені це на те, щоб розсмішити мене, чи плакати, що стрічаю таке співчуття в жінках, котрі повинні моє смутне безвідрадне положення розуміти?* (О. Кобилянська); // Сукупність обставин, що створюють те або інше становище. *Вона розкутим жестом людини, що нарешті стала господарем свого положення, запалила чергову сигарету і нетерпляче кивнула* (І. Роздобудько); — *Ви, пане комісар,* — *вдоволено промовив Швейк, — є, так би мовити, паном положення* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Місце, роль у суспільстві, в соціальному або професійному середовищі. *Дід догадувався, що якась важна причина до цього* [втікати на Запорожжя] *їх змушує, й поклав собі вихіснувати їх скрутне положення* (А. Чайковський); *Син рабині ненавидів слов'ян, бо, як це йому здавалося, вони були винні в його* [Василя] *низькому положенні* (С. Скляренко).

3. Зведення правил, законів і т. ін. з певного питання. — *От пригадайте, що в "Положенні", саме в частині другій, сказано про обмін землі і угіддя!* (М. Стельмах); *Згідно з положенням від 1842 р., кожен простий козак отримував 30 десятин землі, оберофіцер — 200, штабофіцер — 400, а генерал — 1500* (Д. Білий); *Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів виконує й інші функції відповідно до положення про нього, що затверджується Кабінетом Міністрів України* (з мови документів); // Твердження, думка, що лежить в основі чого-небудь або випливає з попереднього викладу; теза. *Рецензенти .. відгукувалися про дисертацію схвально і рекомендували допустити її до захисту, .. зважаючи на велику практичну й наукову цінність .. положень* [дисертанта] (П. Загребельний).

ПОЛО́ЖИСТИЙ, а, е. Те саме, що **поло́гий.** *Віжками прип'яв* [Яким] *гнідка до сусідньої берези, а сам .. з відром побіг до річки, що недалечко плескалася в положистих берегах* (Панас Мирний); *Коні довго стояли, поводячи змиленими боками, потім дружно побігли рівним, положистим плоскогір'ям* (З. Тулуб); *З вестибюля на другий поверх вели широченні положисті сходи, застелені дорогим червоним килимом* (О. Іваненко); *Кілометрів за два звивисте провалля переходить у широкий положистий яр* (В. Козаченко); *Перед нами на тлі зоряного неба дугами схилилися гори. Далі — спуск і положистий уступ, на якому розкинулося село* (Р. Андріяшик).

ПОЛО́ЖИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **поло́жистий.** *Положистість схилів греблі.*

ПОЛО́ЖИСТО. Присл. до **поло́жистий.** *Шлях положисто спускався до Брацлава* (З. Тулуб); *Нижче від замку дорога довго йшла положисто, а потім звертала праворуч і, вже забрукована, круто спускалася в Монтре* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОЛОЖИ́ТИ, ожу́, о́жиш, *док., заст., розм.* 1. *що у що.* Покласти (у 1 знач.); помістити щось у що-небудь. *Марія зараз заходилась пекти опрісноки. Спекла, В торбину мовчки положила І мовчки за старим пішла* (Т. Шевченко); *Висунуло хлоп'я гаман. Розшморгнуло, порилося в тютюні рукою, брязнуло крицею і кременем, чхнуло, потерло ніс рукою і положило гаман у кишеню* (Панас Мирний); // *кого на що, у що, на чому.* Помістити кого-небудь десь у лежачому положенні. *Положила на цямрину Титарівна сина Та й побігла...* (Т. Шевченко); *В палаті світлій ліжко біле, на нього Зою положили. І я стояв, мов неживий... Аж ось і лікар черговий* (В. Сосюра); * Образно. — *В давню давнину, як Ніл народився в пустині, мати його положила в зелену розкішну колиску* (Леся Українка); // *що на що, на чому, під що.* Помістити щось на чому-небудь або під щось. *Стала я, щоб спочити трохи, положила клунок на землю, схилилась над дитиною...* (Панас Мирний); *Зінько положив на стіл гроші* (Б. Грінченко); *Годинами пролежував* [Орядин] *нерухомо на отомані, положивши під голову руки* (О. Кобилянська); — *Положіть йому руку на плече... Ну, й дивіться на його* [нього] (В. Винниченко); *Аглая усміхнулась і положила на свої коліна голубу парасольку* (М. Хвильовий); *Мар'ян надів шапку, обережно ухопився за труну, положив її собі на плече* (М. Стельмах); // Скласти, розмістити щось у певному порядку; акуратно покласти. *Ухопив* [Хома] *двох свіжих чортих, що повиряджувалися дівками і коси на голові поклали, і скиндячки положили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Почала* [Параска] *їх* [подушки] *складати: спідню — пряменько положила, верхню — навскосяк угору підвела* (Панас Мирний); // Перестати користуватися чим-небудь, відкласти, залишити щось. *Гребці і весла положили, Та сидя люлечки курили І кургикали пісеньок* (І. Котляревський); *Христя покуштувала та зразу й ложку положила* (Панас Мирний); — *До завтра, Дуську, — відповів голос у слухавці і Богдан положив трубку* (О. Лисяк); // Помістити щось біля чого-небудь; прикласти. *Перебере* [Маруся] *горішки, що ще на весіллі, як побачились уперше, та він їй дав, перебере, перецілує та вп'ять до серця і положить* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Додати в їжу якихось інших продуктів для смаку. *Маруся .. сама учинила паску, положила туди яєчок, імбирію* [імбиру], *.. і спеклася паска і висока, і жовта* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Налити чи накласти їжі в посудину в якійсь кількості; насипати. *На тарілку положили порцію каші.*

2. *що, перен.* Витратити на якісь потреби. *Сам* [Тихон] *усієї своєї худоби рішився і усе положив на пропитаніє* [прохарчування] *людей у свойому* [своєму] *селі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ненька хвора, без шага... Всі достатки положила, Віддала й життя мені...* (М. Старицький); — *Пани вибрались на весілля й бенкет на славу вчинили, тільки кошту багацько положили* (І. Нечуй-Левицький); // Подарувати комусь що-небудь. *Як пришивали боярам до шапок квітки, то усі клали по шагу, .. і той п'ять шагів положив* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Зробити грошовий внесок або внести на збереження до ощадної каси, банку і т. ін. (гроші). *Гроші приручили* [товариші] *Зінькові одвезти в город та й положити в касу* (Б. Грінченко).

3. *кого.* Надати місце для спання, відпочинку і т. ін. *Старого Шрама і Божого чоловіка положили в світлиці, а Петро по-козацьки ліг у садку під чистим небом* (П. Куліш); *Перваком рану промила* [Олена козакові], *забинтувала її чистим полотном і на м'яку постіль положила* (Григорій Тютюнник); // Змусити лежати з метою лікування. *Оце ж і положили мене днів на 2–3, думають, що перестане боліти* [нога], *як побуде в спокою* (Леся Українка).

4. *що.* Скосити, скласти в покоси. [Т р о х и м *(до косарів):*] *Спасибі вам, люде* [люди] *добрі, що зібрались до мене на толоку. Чи й тепер положите весь луг, як торік?* (М. Кропивницький).

5. *кого, що, перен.* Убити, умертвити кого-небудь. — *Тільки стялись на шаблях, зараз так і положив його вражий кармазин* (П. Куліш); [О п а р а:] *А отаман молодець, довго не здавався, чоловіка* [чоловіків] *з десяток положив, доки й самого не проткнули* (М. Кропивницький); *Дюваль, націлившись унтера, звалив його з ніг. Другим вистрілом він положив негра й, вискочивши з кущів, приставив другому до грудей револьвера* (М. Йогансен).

6. *що.* Прийти до певного рішення; ухвалити, постановити. *Конглав схаменувся, Зібрав раду. Положили Одностайне стати Против Гуса* (Т. Шевченко); — *Панове, моє серце говорит* [говорить], *що нас нині на то зібрала Господня ласка, щоби ми положили підвалину до нового Народного дому, не будованого на скалі і камені, але в серцях тисячей* [тисяч]! (І. Франко); *Якби ж була Мотря не пішла заміж, то Грицько так би й умер нежонатим, бо він собі так положив: останній раз у чужім селі посватати, як не похвортунить* [пофортунить], *то годі!* (Грицько Григоренко); // Визначити, встановити для когось плату за що-небудь. *Перш усього розказували, яке велике жалування положили членам в управі* (Панас Мирний); — *Питаєте, яку плату положимо? Аж цілих тридцять днів на місяць* (М. Стельмах); *Прийшли хазари й до волинян, були-бо волиняни досі вольні. Й положили хазари дань* (І. Білик).

7. *що.* Написати щось, зробити напис чи якийсь знак на чому-небудь. *Треба положить хоч знак на місці, щоб часом не забутись, де!* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя).

○ **Склада́ти / скла́сти** *(рідше* **положи́ти) зарі́к** *див.* **склада́ти.**

◊ **Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / покладáти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́,** *рідше* **ду́шу)** *див.* **зложи́ти; Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́** *і т. ін.)* *див.* **кла́сти; Кла́сти / покла́сти** *(рідко* **положи́ти, розкла́сти) на му́зику (на но́ти)** *див.* **кла́сти; Переклада́ти (перено́сити, перелива́ти** *і т. ін.)* **/ перекла́сти (покла́сти, положи́ти, перенести́** *і т. ін.)* **на папі́р** *див.* **переклада́ти; Поклада́ти / покла́сти (положи́ти) си́ли (си́лу, здоро́в'я)** *див.* **поклада́ти; Покла́сти (положи́ти) гнів** *див.* **покла́сти[1]; Покла́сти (положи́ти) край (кіне́ць)** *див.* **покла́сти[1]; Покла́сти (положи́ти) на ла́ві (на ла́ву, на ла́вку)** *див.* **покла́сти[1]; Покла́сти хрест [на се́бе] <Хрест на собі (на се́бе) положи́ти>** *див.* **покла́сти[1]; (1) Положи́ти гріх на ду́шу** — зробити який-небудь непорядний учинок або злочин. *Душе моя! .. Таки зрослась зо мною нерозривно, Чи гріх, чи два на душу я положу, — Ну що ж, коли не можу та й не можу Тебе віддерти* (І. Франко); **(2) Положи́ти ла́ску** *на кого і без дод.* — стати ласкавим, поставитися з прихильністю. [К о н е ц п о л ь с ь к и й:] *Хоча ваші козаки так розгнівали короля і Посполиту, що їх повернули у хлопи, та ми такі — коли з щирим серцем покоритеся, оп'ять* [знову] *положимо ласку!* (М. Костомаров); [А н т е й:] *Ти, преславний, надмірну ласку положив на мене, Коринфові ж віддав замало честі* (Леся Українка);

(3) **Положи́ти покло́ни (покло́н)** — низько поклонитися раз або кілька разів (під час молитви). *Десь-колись таки здобувся Слабоум на силу духа І, хрестячися побожно, Три поклони положив* (І. Франко); **(4) Положи́ти при́мус** *на кого, заст.* — примусити кого-небудь. [К о м а н д о р:] *Я волі вашої не хтів стісняти.* [Д о л о р е с:] *Се чудно слухати, як наречений боїться положить найменший примус на ту, що хутко сам же він прив'яже ще не такими путами до себе* (Леся Українка); **(5) Положи́ти тру́пом,** *заст.* — убити, знищити. — *Що там моє Турецькеє Військо поробляє? Скільки ж воно В море на дно Москалів пустило! Скільки реб'ят* [солдатів] *З рушниць, з гармат Трупом положило!* (П. Гулак-Артемовський); *Куля попала йому в груди і тільки дивним припадком не положила його на місці трупом* (І. Франко); **Розжо́вувати / розжува́ти і в рот (до ро́та, в ро́та) кла́сти / покла́сти (положи́ти)** *див.* **розжо́вувати.**

ПОЛОЖИ́ТИСЯ[1], ожу́ся, о́жишся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **лягти́.** *Серед ночі захропів пан, Іван пробудився, Із'їв собі цілу гуску Та й знов положився* (С. Руданський); *Посходилися діти, поставали довкруги Сенька, хочуть його відпровадити додому, а він не хоче: положився на лавці, просить, що вже не буде ні стогнати, ні йойкати, тільки нехай лишиться в школі* (С. Ковалів); — *Яка мені жниця, як з клоччя батіг! — проворкотів Іван і хотів знову положитися на запашне сіно, але Параня не дала, вхопила єго* [його] *за руку і силоміць тягнула надвір* (Т. Бордуляк); *Роксоляна довідалася про се і положилася на порозі палати, щоб не допустити суперниці* (О. Назарук); // *у сполуч. з інфін. Цілу дорогу він усе вичитував провини Парасчині і, положившись спати, не забував їх і бубонів на всю хату* (Панас Мирний); * Образно. *На улиці лампа .. хилилася над рів, ніби втомилася від довгого стояння і хотіла положитися спати* (Б. Лепкий).

2. *перен., на кого, що, заст.* Покластися (у 1 знач.). — *Венерин сину! не жахайся, — Дід очеретяний сказав: — .. Війни кривавой* [кривавої] *не страшися, А на Олимпських* [богів Олімпу] *положися, Вони все злеє оддалять* (І. Котляревський); *Батько тільки було і зна, що зостріча* [зустріча] *та проводжа людей, і від нього був усім один одвіт: "Як дочка захоче. Я не приневолюю її ні за кого, положився на неї"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Обидва лікарі згодились на тім, що Соня дуже слаба, що їй треба спокій, що треба положиться на молоду силу природи* (О. Кониський).

ПОЛОЖИ́ТИСЯ[2], о́житься, *док., діал.* Отелитися. *Інші радяться про свої хатні справи: у того корова положилася, там дитина кашляє* (І. Франко).

ПОЛОЖО́К, жка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **по́лог.** *Ганс не спить, а дивиться крізь ситцевий квітчастий положок, яким завішене велике батьківське ліжко* (О. Іваненко); *Вона відхилила положок... Так, квіти лежали в ліжечку, але зовсім, зовсім зів'ялі!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПО́ЛОЗ[1], а, *ч.* 1. Одна з двох нижніх частин саней у формі загнутої спереду дерев'яної, металевої або пластмасової пластини, що поверхнею ковзає по снігу. *Як буде полоз вогкий, то буде й кінь мокрий* (Номис); *В його довгі вузенькі сани з широкими полозами був впряжений собака* (В. Гжицький); *На землі — дві смужки від полозів залишаються, гладенькі, чистенькі, а подекуди аж блискучі, мов дзеркало* (С. Тельнюк); * У порівн. *Дорога їхала з-під ніг, і валянки були невтримно слизькі, мов санні полози* (П. Загребельний).

2. *спец.* Ковзкий брус, який використовують для переміщення предметів великої ваги, спускання суден на воду і т. ін. *В цей час у дворику сторожевої будки розвантажували пристрій — насос і двигун, встановлені на металевих полозах* (М. Циба).

ПО́ЛОЗ[2], а, *ч.* Неотруйна змія родини полозових. — *Що ви верзете нісенітницю! Які там полози в нашому садку? Полози плазують в степах* (І. Нечуй-Левицький); — *Одно погано: у печері на тому острові живе полоз. Зміюка завтовшки як стовбур дерева* (О. Донченко); *Никаючи отак далеко від заїмки, понад річкою, натрапив на слід полоза. Про цю велетенську гадюку .. він багато читав і чув, але не бачив* (І. Багряний); *Там, де було селище, зеленіли непролазні чагарі, на руїнах ріс чортополох і блекота, в задимлених печах і покинутих землянках жили дикі коти й довжелезні полози-гади* (О. Бердник); * Образно. *А в степу подув вітер — і відразу поповзли по землі білі сніговійні полози, легко звиваючись проміж заметів* (З. Тулуб); * У порівн. *Це був чудовий, віковий ліс, що починався далеко звідси в верхніх землях і широкою пасмугою, звиваючись, як полоз, тягнувся понад лівим берегом Дніпра* (С. Скляренко).

ПОЛО́ЗЗЯ, я, *с.* Збірн. до **по́лоз[1]**. *Стояли морози, сніги лежали білі .. Під ногами співає, під саньми тріскотить, ніби хтось сипле під полоззя жменями пістони* (С. Васильченко); *Незабаром і справді до них долинуло хропіння коней, шерхіт полоззя на снігу, вйокання* (Л. Смілянський); *Полоззя лунко рипнули (бо морозець!) і споро помчали вулицею до Академії* (Василь Шевчук); *Як апофеоз всієї їхньої праці виростає цей красень корабель. На спускових доріжках невдовзі уже змащуватимуть полоззя салом, не тим салом, що ним любили закушувати чумаки, а спеціальним технічним, що його привозять сюди в бочках і на території заводу перетоплюють* (О. Гончар); // Слід, відбиток, що залишається від полозів *(див.* **по́лоз[1]**). *Щось проїхало вчора двома підводами. З ширини полоззя старий Сірко виснував, що це старовіри* (І. Багряний).

ПОЛОЗКО́ВИЙ, а, е, *техн.* Прикм. до **полозо́к** 2. *Стілець полозковий для шостої зростової групи — сучасна модель з фанерною зручною спинкою та міцним каркасом* (з мови реклами).

ПО́ЛОЗОВИЙ[1], а, е. Прикм. до **по́лоз[1]**. *У XIX ст. на території Східного Поділля для їзди в зимову пору використовували полозовий транспорт, серед якого найбільшого розповсюдження набули сани* (з наук. літ.).

ПО́ЛОЗОВИЙ[2], а, е. 1. Прикм. до **по́лоз[2]**. *Полозове тіло вкрите зверху однорідною лускою, розташованою правильними поздовжніми рядами* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **по́лозові,** *вих, мн.* Численна родина змій, до якої входить більше половини всіх сучасних видів, у тому числі види підродини вужевих. *Полозові живуть біля водойм (річки, озера, морські узбережжя), у тропічних лісах та лісах помірного поясу, у степах та пустелях* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛОЗО́К, зка́, *ч.* 1. Те саме, що **по́лоз[1]** 1. *Воно* [дерево] *таке корячкувате, що й на полицю в плуг не вибереш, не те що на полозок* (з казки); *Скрипіли й шипіли полозки по грязюці й по камінню* (І. Багряний); *Коні рвонули сани, заскрипів під полозками сніг* (П. Кочура); *На декотрих човнах по дну накладені ребристі смуги, це полозки — на той випадок, якщо вода замерзне* (О. Гончар); * Образно. *Тихими зимовими вечорами, коли місяць золотим полозком ковзав по снігах, .. в хуторах полускували тини* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Він повернувся, човгнувши кульгавою ногою по підлозі, мов полозком, і пішов геть* (С. Добровольський).

2. *техн.* Рухома, ковзна частина деяких машин. *Пальцьовий брус косарки спирається під час роботи на два башмаки — внутрішній і зовнішній. Під внутрішнім та зовнішнім башмаками встановлені сталеві полозки, якими різальний апарат спирається на землю* (з навч. літ.).

ПОЛОЗО́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **полозо́к** 1. *Сіли* [молодий з дівчиною] *в санки: коні мчать, Аж іскрять ногами, Полозочки аж шумлять* (Л. Боровиковський); *Здоровіші вивезли поранених санками — сліди від полозочків, покроплені кров'ю, простяглися до села* (В. Барка).

ПОЛОКШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *кого, що, розм.* Док. до **локши́ти.** *Полокшити на дрібні шматки.*

ПОЛО́М, у, *ч.* 1. Дія і стан за знач. **полама́ти, полама́тися** і **поломи́ти, поломи́тися;** поломка, поламка. — *Щось зіпсувалося в ракетному апараті .. У С–218 ще не бувало полому. Ніколи. Сталося щось дуже серйозне* (В. Владко); * Образно. *І це ж поразка у житті не перша! Було всього — поломів і облог. А я вставав, на шаблю руку сперши. І крізь поразки йшов до перемог* (Л. Костенко).

2. Поламане, пошкоджене місце. *Усунути полом краю стільниці.*

3. Те саме, що **злом** 1. *Як на полом піде хата, то багато дерева пропаде* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛО́МАНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пола́маний.** *Під парканом росли корчі, будяки .. Все те тепер було сухе, поломане, завіяне снігом* (І. Франко); *Самий шлях був так щільно забитий возами з поломаними колесами, покаліченими волами й кіньми й усяким військовим знаряддям, що по ньому не то що проїхати, а навіть пішому продратись було неможливо* (А. Кащенко); *По барикаді з поломаних меблів він видерся до пошкодженої дощами стелі однієї з кімнат в кінці коридору, виламав трухлу дошку і виліз на горище* (М. Дашкієв); // **поло́мано,** *безос. пред. Вал поломано, одчайдушний спротив німецьких військ не врятував ситуації* (І. Багряний).

ПОЛОМЕНІ́ТИ, íю, íєш, *недок., рідко.* Те саме, що **полум'яні́ти.** *Майдан поломенів трьома великими огнищами* (Я. Качура); *Рівно поломеніють дві свічки на фігурних підсвічниках з бронзи* (В. Барка); *Раптом брязкіт шабель, льот* [політ] *шапок і кінське іржання сповістили Шахайову перемогу .. Тло південного неба поломеніло!* (Ю. Яновський).

ПОЛОМИ́ТИ, омлю́, о́миш; *мн.* поло́млять; *кого, що, розм.* Док. до **ломи́ти** 1. *Упирав би* [панотець] *в Івана, що він їхав через ліс навмисне на те, аби поломити віз* (Л. Мартович); *Але він* [Атта Троль] *в сю мить лагідний, І не має він бажання Поломити гарну рожу, Поки буря не зломила* (Леся Українка); *Левко люто вишарпнув батога, об коліно поломив пужак на дрібні цурпалки, кинув їх під ноги ошелешеного батька* (М. Стельмах); — *Маємо поганий гірський відтинок. Щоб лише коні ніг не поломили!* (О. Лисяк); *Але ж бо я поломила матусину волю, Тепер же я проклинаю свою лиху долю* (П. Чубинський); // *безос. Дараби повбивало в берег, покрутило, поломило, порозтріпувало* (Г. Хоткевич); *Пронеслася стихія, позривало дахи, поломило дерева, дроти обледеніли, стовпи попадали* (Л. Костенко).

ПОЛОМИ́ТИСЯ, о́миться; *мн.* поло́мляться; *розм.* Док. до **ломи́тися** 1. *Ось вони* [козаки] *настигли, Ось вони* [з ордою] *зчепились; Шаблі забряжчали, Списи поломились* (Я. Щоголів); *Дві хмари наступали одна на одну. Ой, зударяться вони, грянуть громи гучні, поллються потоки стріл калених, пощербляться мечі харалужні, поломляться списи гартовані, зчиниться буревій, якого не бувало* (Б. Лепкий); — *Жердина не трісла?!! — Ні. Трохи рипіла. Та не поломилась* (Ю. Логвин).

ПО́ЛОМІНЬ *див.* **по́лумінь.**

ПОЛО́МКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **поло́м** 1. *Мажа була важка.., але Івась, підставивши кілок під переднє праве колесо (а це було давнє чумацьке повір'я — починати з правого переднього, бо інакше жди поломки вісі* [осі]), *легко підняв правий бік передка* (В. Малик); *Солдати не спускали з нас ока, боячись, либонь, щоб ми не накинулися на екіпаж літака. Розбезпечені автомати конвоїрів додавали їм впевненості, проте не страхували від поломки літака* (М. Андрусяк); *Наряд на скло у 2-му кварталі 1946 р. не було виконано, адже Артемівський завод випускав до 20 березня 1946 р. брак, а після цієї дати зовсім не працював через поломку механізмів* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **поло́м** 2. *Інженер .. знав, що найменша поломка, коли її не залагодити вчасно, згодом розладить усю велику машину* (В. Підмогильний); — *Шість роботів одночасно... — пробурчав Семенов і з сумнівом похитав головою. — Це не схоже на звичайні поломки* (І. Росоховатський).

ПОЛО́МЛЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **поломи́ти.** *Корови мають пастися на полях, незарослих рівнинах, .. рогату худобу пасуть і в заломах, де багато поломленого й поваленого бурею лісу* (Г. Хоткевич); *Ребра в мене поломлені, голова побита* (М. Матіос); // **поло́млено,** *безос. пред. Поперевертано* [у товаристві "Просвіта"] *та поломлено всі шафи, тисячі книжок цілком понищено* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм.* Який поломився. *З .. поломлених дерев сльозами падало зв'ялене листя* (Н. Королева).

ПО́ЛОМНО, *присл., заст.* Полум'яно. *Місяць світив уповні, зорі наче палали — одна зоря поломніш від другої* (Марко Вовчок).

ПО́ЛОМ'Я, я, *с., заст.* Полум'я. *Розжеврілось і закурилось, Блакитне полом'я взвилось; Од диму сонце закоптилось* (І. Котляревський); *Він* [вовк] *до Огню то рило підведе, То лапу коло жару сушить, То біля полом'я кудлатий хвіст обтрусить* (Є. Гребінка); *Піднявсь на ляхів і на всіх недругів отчизни батько Хмельницький. Чого вже не робили тії старости і комісари з городовими козаками .. Як уже не вмудрялись, щоб погасити теє полом'я!* (П. Куліш); * У порівн. *Тільки б про нього що сказати, то й замовчить, задумається* [Оксана] *і так якраз, як полом'я, .. зачервоніється* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЛО́Н, у, *ч.* 1. Відсутність свободи, неволя, в яку потрапляє хто-небудь, захоплений противником під час воєнних дій, протистояння; перебування в такому стані. *Місто взято, цар в полоні. Що за славна перемога!* (Леся Українка); *І сказав він: — Браття і дружино! Нам миліша смерть, аніж полон!* (Н. Забіла); *У вирі війни між усякими людьми жив і терся Круп'як, зазнав тягар війни і ганьбу полону* (М. Стельмах); *Він вже й не думав про далекі юнацькі часи. Війна, полон, дивна втеча — все стало сном, маренням, неймовірністю* (О. Бердник); — *Кому ж як не мені знати, що таке тортури, адже я сім років провів у афганському полоні!* (Л. Кононович).

2. *перен.* Залежність від кого-, чого-небудь, підпорядкованість комусь, чомусь; перебування в такому стані. *Сиділи солдати в полоні ув... І пісня вчувалася їм колискова...* (І. Нехода); *Очі вже розплющились, але мозок ще був у полоні тяжкого сну* (С. Голованівський); *Михайло й сам не помітив, як потрапив у полон до .. дівчини* (Ю. Збанацький); *Коельо, перебуваючи в полоні гірких дум, не квапився* (Ю. Бедзик).

3. *збірн., заст.* Полонені. *За річкою вогні горять, Там татари полон ділять* (з думи); *Татари несподівано напали на Брацлавщину, пройшли Барську, Хмельницьку та інші сусідні волості Волині та Поділля, пограбували їх і з величезним полоном (близько 40 тисяч осіб) повернулися назад* (з публіц. літ.).

Бра́ти (захо́плювати) / взя́ти (захопи́ти) в поло́н *див.* **бра́ти; Побра́ти в поло́н** *див.* **побра́ти.**

◊ **(1) Вавило́нський (єги́петський) поло́н <Вавило́нська (єги́петська) нево́ля>,** *книжн.* — рабство, неволя, пригнічення, підневільне життя. *Вона ані на хвилю не переставала заходитися та добиватися, не лише в короля, але, можна сказати, в цілої суспільности, щоб увільнити свою дочку .. з вавилонської неволі* (І. Франко); *І знов настав єгипетський полон, та не в чужій землі, а в нашій власній* (Леся Українка); *Голова дому тримав усе сімейство, як фараон євреїв у єгипетській неволі* (П. Загребельний); — *Роз'єднаність і хатокрайство тримають нас, Іване, в єгипетському полоні шляхти та єзуїтів* (Валерій Шевчук); *Здійснюючи свою культурницьку місію, науковці, вочевидь, не дуже переймалися тим, що вона, чим далі, тим більше, перетворювалася для них на вавилонський полон* (з публіц. літ.).

ПОЛОНЕ́З, у, *ч.* Урочистий бальний танець із тридольним розміром, що походить від польського народного танцю. *Колись, по-стародавньому обутий І вдягнений, він полонез водив* (М. Рильський); *Повз нього пливли в полонезі пари, він стояв біля ватрана* [вогнища], *бо танцювати не вмів* (Р. Іваничук); * У порівн. *Вінчалося кілька пар — молоді й підстарші, йшли, як у полонезі* (Л. Костенко); // Музика до цього танцю. *Після того, як Евеліна пішла, Ганна ще програла полонез і закрила рояль* (Н. Рибак); *А метелиця шумить, замітає пісні, замість них народжується бентежний полонез Огінського* (М. Стельмах); *Давно стихли мазурки й польки, полонези й вальси, виголошено офіційні промови, вже хтось із гостей підняв келих і запропонував традиційний тост за дружбу* (О. Чорногуз).

ПОЛОНЕ́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **полоне́з.** *Кавалер і дама першої пари кланяються один одному, на один полонезний крок розходяться в різні боки й стають обличчям один до одного* (з навч. літ.); *Почавши з маленьких п'єс, які мало відрізнялися від полонезних мініатюр початку XIX ст., згодом Ф. Шопен створив грандіозні поеми-полонези* (з наук. літ.); *Мелодія соліста кантати Д. Січинського, написаної на слова Т. Шевченка, за жанровим типом ближча до романсу. Своєрідного колориту їй надає полонезний ритм, застосований, очевидно, для суто жанрового контрасту* (з газ.).

ПОЛО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полони́ти.** *З'являються переможці елліни, що женуть списами поперед себе, мов отару, гурти вже полонених і пов'язаних у стяж троянців і троянок* (Леся Українка); *Військо австрійське панічно залишило поле бою і лише завдячуючи Кутузову не було винищене й полонене Наполеоном* (П. Кочура); *Довкола полоненого товару стояв неймовірний галас і ґвалт, між возами гасали вершники й никали забуті на радощах коні* (І. Білик); *Інженер Лагунський, високий і тонкий, полонений якимись думками, стояв коло вікна й замислено .. дивився згори на береги, на скелі, на Дніпро* (Г. Коцюба); *Чотири брати, зібравшись у батьківській хаті, гомонять між собою, нічого не підозрюючи, полонені журбою й радістю* (І. Багряний); *Його душа, полонена блиском тих чарівних картин, не могла від них відірватися* (І. Франко); // **поло́нено,** *безос. пред. Після короткого бою за Нурійським кряжем .. цілу банду в кількості шістдесяти чоловік полонено і під конвоєм відправлено до Мардана* (Ю. Смолич); *У 1672 р. окремі татарські чамбули доходили до Вісли, Сану і Карпат. Десятки тисяч людей було полонено і відправлено на невільницькі ринки* (Ю. Мушкетик).

ПОЛОНЕ́НИЙ, а, е. 1. Узятий у полон; який перебуває у полоні. *Полонені австрійці рубали в лісі дуби під наглядом стражників* (О. Донченко).

2. *у знач. ім.* **полоне́ний,** ного, *ч.;* **полоне́на,** ної, *ж.* Той (та), кого взято в полон. *Коло самого бліндажа Туманов настиг партію полонених. Їх провадили в тил* (П. Панч); *Якось у наметі В солдатськім кашкеті З'явивсь полонений із рідного краю* (П. Воронько); — *Залишатися не було сенсу, бо ми влаштували засідку не для оборони замку, а щоб узяти полонених* (О. Авраменко); *Полонена щосили заборсалася, намагаючись звільнитися від цупких пальців, що впилися їй у плечі* (Д. Білий).

ПОЛОНЕ́НИК, а, *ч.* Те саме, що **полоне́ний** 2; бранець (у 1 знач.). *Черкеси зв'язали обох полонеників, прив'язали їх до коней і погнали* (М. Коцюбинський); — *Раптом почув я кінський тупіт. Підвівся, глянув — половці! .. Наздогнали, коней, воза і все, що було на возі, забрали, а мене потягли в неволю... Так я став полонеником половецьким* (В. Малик); *Верблюдів з товарами московськими татари ведуть додому .. І полонеників женуть* (Ю. Логвин).

ПОЛОНЕ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **полони́ти.** — *Багато наших бойових побратимів полягло смертю хоробрих .. Але ворог не пройшов!.. Печальним для всіх нас було полонення декого з працівників штабу бригади* (Є. Доломан); *Він .. почав розповідати про битви на Орелі, про перемогу і полонення Кобяка, багатьох ханів і значної частини їхнього війська* (В. Малик); *Щороку нові й нові біди падають на вірменський народ: голод, меч, полонення, смерть, землетруси* (П. Загребельний); *Полонення театру стало відомо негайно по всій дивізії* (Ю. Смолич).

ПОЛО́НИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **ополо́ник**[1]. *Знати, знати козацьку жінку, Що всю зиму боса ходить, Горшком воду носить, Полоником діти напуває!* (з думи); *Стоїть борщ у нього перед очима в великій макітрі, а в нім застромлена ложка, як коли то й полоник* (Л. Мартович); *Килина .. взяла з лави велику, як лопата, дерев'яну ложку-полоник і почала мішати в казані* (В. Винниченко).

◊ **(1) Як поло́ник між ло́жками,** *зі сл.* з а м і ш а т и с я, п о т р а п л я т и *і т. ін.* — не у своє середовище, між чужих. *Замішався, як полоник між ложками* (прислів'я).

ПОЛОНИ́НА, и, *ж.* Безліса ділянка верхнього поясу Українських Карпат, яка використовується для пасовища та сінокосу. *В гарячий літній день у полонині Рядами овечки лежали, В глибоких думах жвачку жвали* [жували], — *Пастух дрімав у холодку в ялині* (І. Франко); *Над полонинами котилися тумани, вкриваючи трави й квіти росяними самоцвітами* (О. Бердник); *Як на полонині, Там, у горах синіх, Взяв гуцул трембіту Та й заграв* (В. Багірова); * Образно. *Над ними* [горами] *розстелилося небо, ся полонина небесна, де випасаються зорі, як білі овечки* (М. Коцюбинський).

ПОЛОНИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **полони́на.** *А мій милий чорнобривий в полонинці косить, Вітер віє, сонце гріє, кучері підносить* (з коломийки); *От і полонинка ся. Аж сміється, зелена* (Г. Хоткевич); *Що, здається, може робити чабан? Бреди полонинкою, жени маржину, стережи від звіра з лісу, від злодія з долини* (С. Скляренко); *Вівчарські пси лягають дрімати в різних кутах полонинки. Так, щоби з усіх сторін пильнувати за територією* (Т. Прохасько).

ПОЛОНИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **полони́на.** *Полонинний хребет обривається звором, та таким крутим, що я і з двома здоровими руками не зліз би в долину* (М. Дочинець); *За умов полонинного господарювання гуцули виробили різноманітне дорожнє начиння, переважно бондарні й точені вироби* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛОНИ́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **полони́на.** *Зійшлись до стаї всі вівчарі і сіли біля живого вогню, щоб в мирності з'їсти свою першу полонинську кулешу* (М. Коцюбинський); *Перед ними розгорталося поволі невідоме й цікаве полонинське життя* (Г. Хоткевич); *Чомусь воскресла в тямці полонинська ніч, Григорівка, місяць* (У. Самчук); *Він уже чув, як його волосся розчісують настояні на травах і пахучих зелах полонинські вітри* (І. Чендей); *Рома Воронич пішла до більшої їдальні, звідки мала нагоду дивитися крізь вікно на полонинські підступи до будинку* (Ю. Андрухович); // Який міститься, розташований на полонині. *За одну ніч можна перехопитися через Чорногору — Мошко знає полонинські стежки — і бути на Угорщині* (І. Франко); *В полонинській стодолі вогонь догорів* (Д. Павличко); *Тоді дві години вівці пасуться на схилах, зарослих десятками видів найдобірніших рослин, і ще годину вертаються до свого полонинського дому* (Т. Прохасько).

2. Який водиться або росте на полонині. *На сірому небі показалось блакитне озерце. Гостра полонинська трава сильніше запахла* (М. Коцюбинський); *Ще й досі дзвонять йому в ухах колокільці полонинських стад* (К. Гриневичева); *Скликає полонинських духів тиша з бараків наших* (В. Герасим'юк); *У промінні призахідного сонця печально в'янули полонинські квіти* (Г. Тарасюк); *Що я знав робити: набрав повні груди воздуху і заревів, як полонинський ведмідь* (М. Дочинець).

Полони́нський хід *див.* **хід.**

ПОЛОНИ́СТИЙ, а, е, *діал.* Похилий, спадистий. *На полонистій обочі горбато вистромляється з землі каміння* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛОНИ́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн., заст.* Той, хто взяв у полон кого-небудь. *Коли вони згрішать Тобі, бо немає людини, щоб вона не згрішила, і Ти розгніваєшся на них, і віддаси їх ворогові, а їхні полонителі відведуть їх у неволю до ворожого краю далекого чи близького* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОЛОНИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн., заст.* Жін. до **полони́тель.** *Полонителька тільки набирає силу, рік від року міцніє, оборонними стінами себе оточує* (В. Чемерис).

ПОЛОНИ́ТИ, лоню́, ло́ниш, *недок. і док.* 1. *кого, що.* Насильно захоплювати, брати в полон кого-, що-небудь під час воєнних дій, битви і т. ін. *Денікінський роз'їзд .. невдовзі опинився біля головного двірця — перед самісіньким носом у корпусного штабу. Тут стояла чатова галицька сотня .. Запорожці кинулися полонити нахаб* (В. Шкляр); *Злі татари набігали, Мужа й жону зарубали, Мале дівча полонили, Тільки хлопця не вловили* (М. Костомаров); *Загін під командуванням генерал-майора Дорохова .. полонив триста чоловік* (П. Кочура); *Тарзан намагався розговорити інших членів племені, особливо хлопця, якого був полонив у джунглях* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Тарас думав і ніяк не міг додуматися, де дівся Андрій: чи полонили його разом з іншими і сонного зв'язали?* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *що.* Силою війська підкоряти, загарбувати, завойовувати. *Варяги ж почали воювати.., полонячи Понтійський берег аж до Гераклеї та Патлагонської землі* (І. Білик); — *Чутка є, що цар хоче Весь світ полонити* (Т. Шевченко).

3. *кого, що, перен.* Підкоряти своєму впливові. [П о е т:] *Гроші — то тенета! Вони полонять нас і нам дають Лише пекельну жадобу і лють!* (О. Бердник); *Мені дивно, що я усе помічаю, хоч горе забрало мене цілком, полонило* (М. Коцюбинський); *Новий закон про податок і сила всяких неймовірних чуток, що родяться в глухих закутках, полонили думки станичан* (С. Добровольський); *Страх міцно полонив Сахно* (Ю. Смолич); // Справляти надзвичайно приємне враження; зачаровувати. *Обступають хлопця наші діти, розглядають з голови до п'ят. Полонить Яшко, чарує навіть дзвінко-ніжним білоруським "дзє"* (Д. Білоус); *Який він, справді, Київ цей! Якою Красою він навік нас полонив!* (М. Рильський); *Чимсь вона полонила мене, сьогодні й сам не можу сказати чим* (Ірина Вільде).

◊ **(1) Полони́ти се́рце** *чиє, кого* — дуже сподобатися кому-небудь. *Пісня, чиста, як сльоза, дзвеніла і дзвеніла в притишеним залі, полонячи серця щирістю і задушевністю* (Б. Левін); *Ось молодий Ацамаз і побачив красуню. Серце юнацьке одразу вона полонила* (Л. Первомайський); *Зрозумівши, що її чари поділяли і тут, як діяли вони безвідмовно завжди, коли потрібно було полонити тверде чоловіче серце, Настя повела новий наступ* (В. Малик); *Вперше з'явилася* [Мері] *тут понад п'ять років тому, ще зовсім дівчиськом, і відразу полонила серце старого барона* (О. Авраменко).

ПОЛОНИ́ТИСЯ, лоню́ся, ло́нишся, *док.* Зачаруватися ким-, чим-небудь. *Відвідавши Краків, ви не зможете не полонитися атмосферою цього надзвичайного міста з його приголомшливою архітектурою, чудовою кухнею та захопливою історією* (із журн.).

ПОЛО́НІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **поло́ній.** *Плутонієвим джерелам нейтронів, як і полонієвим, властива низька гамма-активність* (з навч. літ.); // Який містить у собі полоній. *Полонієвий обігрівач.*

ПОЛОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія і стан за знач. **полонізува́ти** і **полонізува́тися.** *Польська шляхта покладає свої сили на полонізацію та латинщення* [латинізацію] *русинів, грається єзуїтськими комітетами* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти не увіриш, Олексо, як глибоко вже пустила коріння полонізація в нашім народі* (Г. Хоткевич); *Частина її* ["ходачкової шляхти"] *внаслідок давньої полонізації краю закидала між собою по-польськи і навіть сповідувала католицьку віру* (М. Рильський); — *Протестантизм звільнив би нас від римської й московської залежності водночас, і тоді наше священництво було б захищене і від полонізації, і від москвофільства* (Р. Іваничук); *Нацисти нейтрально ставилися до прагнення українців у Генеральній Губернії подолати наслідки полонізації, сподіваючись таким чином посилити протистояння між українцями й поляками* (з наук. літ.).

ПОЛОНІ́ЗМ, у, *ч., лінгв.* Слово або мовний зворот, запозичені з польської мови. *В інтермедіях Якуба Ґаватовича народна українська мова насичена полонізмами* (з наук.-попул. літ.); *Полонізми потрапляли в мову творів О. Стороженка двома шляхами: як характерологічна риса польського магнатства й панства .. і як залишки старої української літературної мови, інкрустованої польськими словами* (В. Русанівський); *Суржик засмічує нашу рідну мову і на Великій Україні: на заході — це полонізми, на решті України, особливо в центрі й на сході — всюдисущі русизми* (В. Чемерис).

ПОЛОНІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полонізува́ти.** *Занепад бачимо в польській частині України, де український простолюд був дуже ослаблений й зубожілий, а інтелігенція або знищена, або полонізована* (І. Франко); // **полонізо́вано,** *безос. пред. Митрополит Шептицький був родом з української шляхти, яку в минулому було полонізовано* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який полонізувався. *Антинаукова сентенція про те, що наша мова є нібито полонізованим діалектом російської мови, — це злісна вигадка, поява якої зумовлена елементарним невіглаством* (з наук. літ.).

ПОЛОНІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Запроваджувати польську мову, культуру і т. ін., звичайно примусово, витісняючи національну мову, культуру і т. ін.; ополячувати. *Головна мета* [Й. Верещинського] *при визначеній колонізації не полонізувати і не поглинати українські землі, а підняти колишню славу України* (Валерій Шевчук); *Австро-Угорщина, військами якої були окуповані Холмщина й частина Підляшшя, відкрито дозволяла полякам їх полонізувати й нищити українське національне життя* (з навч. літ.); *Католицька реакція в союзі з шляхетською Польщею намагалася полонізувати український та білоруський народи* (П. Тичина); *Найвразливішим місцем, куди можна було найдошкульніше вдарити, щоб полонізувати українську молодь, була освіта. Саме туди спрямував свій удар міністр* (М. Андрусяк).

ПОЛОНІЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. Засвоювати польську мову, культуру і т. ін., відходячи від національної мови, культури і т. ін.; ополячуватися. *Українська шляхта, намагаючись утримати своє становище в суспільстві та зберегти маєтки, полонізувалася, зрікалася батьківської віри* (з наук. літ.); *В нашому суспільно-політичному мисленні немає подібного твору* [“Квінкункс” С. Оріховського], *який би так точно відбив розлам душі українських вищих станів, що, полонізувавшись, утрачали злуку із власним народом* (О. Шугай).

2. *тільки недок.* Пас. до **полонізува́ти.** *До 1916 р. лише поляки могли обіймати посаду намісника Галичини. Як наслідок, швидко звільнявся від німців і полонізувався урядом чиновницький апарат* (з навч. літ.).

ПОЛО́НІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний хімічний елемент з атомним номером 84, легкоплавкий м'який метал сріблясто-білого кольору. *Полоній названий на честь Польщі — батьківщини його відкривачки М. Склодовської-Кюрі* (з наук.-попул. літ.); *Теплоелектростанція, що працює на вугіллі, виділяє в атмосферу набагато більше радіоактивних речовин, ніж атомна електростанція тієї ж потужності, адже у вугіллі містяться різні радіоактивні елементи, зокрема уран, радій, полоній* (з навч. літ.).

ПОЛОНІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із полоністики. *Ще менше відомий факт, на який тут хочу звернути увагу поперед усього полоністів, а далі й чужих дослідників розвою версифікації, що в польськім письменстві в самих його початках стрічаються вірші, зложені коломийковим розміром* (І. Франко); *Шпіцер хоч не був полоністом, чомусь-то у вищій гімназії учив нас польського* [польської] (Б. Лепкий); *І в XVI, і в XVII, і в XIX ст. українська культура мала європейські орієнтири. Невипадково вона вражає західних славістів — чи то русистів, чи полоністів* (з публіц. літ.).

ПОЛОНІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наук, які вивчають польську мову, літературу, культуру, історію і т. ін. *Науковий інтерес* [Г. Д. Вервеса] *— полоністика в першу чергу — .. відбивається безпосередньо у наукових працях, доповідях, виступах колективу його аспірантів і колег* (І. Багряний); *В. Ташицький висвітлював доробки польських учених у галузі полоністики, славістики, індоєвропеїстики, загального мовознавства, публікував старопольські тексти* (з наук. літ.).

ПОЛОНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до полоністики. *Полоністичній проблематиці присвятила свій виступ Л. Демська, яка висвітлила філософський та аксіологічний вимір поезії Я. Твардовського* (з наук. літ.).

ПОЛОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **полоні́ст.** *Доктор філологічних наук, професор, почесний академік Академії наук Вищої школи України Ю. Л. Булаховська — полоністка за прямим своїм фахом, хоча в колі її інтересів не лише польська література XIX–XX ст.* (з наук. літ.).

ПОЛО́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **ополо́нка.** — *Сам же я ту полонку рубав, Коня напував* (П. Чубинський); *Скочило теля в полонку і затонуло* (І. Франко); *Сміється баба з себе, а там зведе й на других баб, як там дід бабу полюбив, що у полонці втопив* (Дніпрова Чайка).

ПОЛОННИ́К, а́, *ч., заст.* Полоненик. *Невільники походили .. з узятих в неволю під час війни. Одначе не лише ворожих полонників стрічала така доля* (М. Костомаров); [Х р у д о ш:] *Так, добре руки їм скрутіть! Тепер Зв'яжіть всіх разом і припніть .. Ти, Ништо, ти пильнуй полонників* (І. Франко); *Флотилія розбійницьких черкеських кораблів .. хапала в полон християнські кораблі і приводила їх сюди, в Туапсе; з полонників, котрі багатші, ті переховувалися тут аж до викупу* (А. Кримський).

ПОЛОННИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **полонни́к.** *У другій частині "Пісні про нібелунгів" йдеться про долю Кудруни — полонниці, яка відмовилася вийти заміж за герцога-викрадача і залишилася вірною своєму нареченому* (з навч. літ.).

ПОЛОНОФІ́Л, а, *ч.* Прихильник польської нації, її культури; протилежне п о л о н о ф о б. *Тодішній семінарист, а пізніше митрополит Галицької України Литвинович пише навіть секретні меморандуми.., доноси урядові на своїх товаришів-полонофілів* (І. Франко); *Розсудливий і спокійний Головацький не раз у суперечках намагався переконати найзатятіших полонофілів, що кожному неопресвітеру після висвячення .. знання русинської мови необхідне* (Р. Іваничук); *Київський митрополит за Богдана Хмельницького Сильвестр Косів був явним полонофілом* (з публіц. літ.).

ПОЛОНОФІ́ЛЬСТВО, а, *с.* Прихильність до всього польського; протилежне п о л о н о ф о б с т в о. *"Ви піддаєте в сумнів* [сумніву] *полонофільство Скоморівського в його молодих літах, хоча воно було зовсім природне при його польськім вихованню* [вихованні]" (І. Франко); *Полонофільство для українців, а українофільство для поляків зовсім не така легка і проста річ* (Леся Українка); — *Австрофільство митрополита й ректора семінарії — то ще не найбільше зло. Особливо загрозливе для нас полонофільство, — Яків пильно подивився на Івана* (Р. Іваничук); *Моя генерація вже "застала" і вспадкувала від попередників своєрідне полонофільство як необхідну й безумовну складову українського інтелігентського "мейкапу"* [образу] (О. Забужко).

ПОЛОНОФІ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Стос. до полонофіла і полонофільства; протилежне п о л о н о ф о б с ь к и й. *Про "Просвіту" ігумен знав, що вона видає полонофільські, трохи не польські книги* (М. Драгоманов); *"Писанка за крашанку П. Куліша" .. має публіцистичний характер і визначається незвичайно поважним, а при тім острим тоном, яким автор осуджує виступ Куліша в полонофільськім і антиукраїнськім дусі* (І. Франко); *Коли з приходом якоїсь революції збунтовані революціонерами маси завжди легко винищували на Україні своїх .. внутрішньою боротьбою обезсилених панів, то це прямий наслідок москвофільської і полонофільської попередньої політики оцих "панів"* (О. Шугай).

ПОЛОНОФО́Б, а, *ч.* Ненависник польської нації, її культури; протилежне п о л о н о ф і л. *Він полонофоб, і людина, що видається йому поляком, зазнає зовсім не ласкавої з його боку уваги. Він бігає навколо неї, гарчить над самісіньким обличчям і немилосердно лає* (Б. Антоненко-Давидович); *Переконаний українофоб, полонофоб і антисеміт, голова Київської археографічної комісії Михайло Юзефович був ініціатором сумнозвісного Емського указу 1876 року* (з навч. літ.).

ПОЛОНОФО́БІЯ, ї, *ж.* Ворожість, ненависть до всього польського. *У радянські часи за фасадом офіційної "дружби народів" крилися банальні російсько-совєтський імперіалізм, шовінізм та антизахідництво, істотним складником яких завжди була полонофобія* (з публіц. літ.).

ПОЛОНОФО́БСТВО, а, *с.* Те саме, що **полонофо́бія;** протилежне п о л о н о ф і л ь с т в о. *У працях істориків-позитивістів з їхнім проголошеним культом об'єктивності спостерігаємо більш приховане полонофобство та антисемітизм, ніж, наприклад, у пізніх романтиків М. Костомарова чи П. Куліша* (з наук. літ.).

ПОЛОНОФО́БСЬКИЙ, а, е. Стос. до полонофоба і полонофобства. *"Польська шляхта спекулює тільки на самолюбне визискання сил Австро-Угорщини, а крепкі* [міцні] *югослов'яни могли би для Габсбурзької династії статися джерелом невичерпаної сили". Таке пише не слов'янин, а німець, хоч не без впливу бісмарківської полонофобської політики* (І. Франко); *У 1859 р. Костянтин Думитрашко переклав гекзаметром класичну (приписувану колись Гомеру) давньогрецьку поему "Батрахоміомахія". Дмитро Чижевський побачив у ній лише слабку за мовою й віршем полонофобську й русофільську поему* (з наук. літ.).

ПОЛОНЯ́НИК, а, *ч., фольк., заст.* Полоненик. — *Тухольці полоняника візьмуть, а мене проженуть!* (І. Франко); *Якщо полоняники не поспішалися за конем, то татари підганяли їх довгими батогами* (А. Кащенко); *Урхан зібрав потурчених полоняників — босняків, греків, вірмен, — озброїв їх і взяв на своє утримання, щоб були слухняними* (Р. Іваничук); *Там* [у Поросі] *мешкало змішане населення: поруч з полоняниками-ляхами, яких саджав там Ярослав, селились руські вихідці і мирні кочівники, торки, берендеї, навіть печеніги* (В. Чемерис).

ПОЛОНЯ́НИН, а, *ч., фольк., заст.* Полоненик. — *Я — Іслам-Гірей, вчорашній полонянин польського короля, нині калга* [перша посадова особа після хана] *у слабкосилого брата Бегадир-Гірея, завтра — хан. Слухайте мене* (Р. Іваничук); *Між .. полонянами був і месер Торелло; йому припало сидіти в Олександрійській тюрмі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЛОНЯ́НКА, и, *ж., фольк., заст.* Жін. до **полоня́нин.** *Крізь серпанок близького світанку біліли на конях прив'язані до сідел полонянки* (Н. Рибак); *Дуже цікаво описував син, як вони полонянок наших звільняли з фашистського табору* (І. Муратов); *Сам він дід старезний, полотняний. А в нього сива борода, як дим. Розказує про Кафу, полонянок, про те, в які походи він ходив* (Л. Костенко); *Він чекав на істеричний вереск, навіть думав: кинеться полонянка з кулаками, а тут на диво спокійне дівчисько* (А. Кокотюха); * Образно. *Сталевари, митці, вуглекопи, муляри, теслярі, косарі у ночах полонянки-Європи засвітили проміння зорі* (М. Упеник); * У порівн. *Берези білі, наче полонянки, Сльозами листя верес обпекли* (А. Мойсієнко).

ПОЛОНЯ́НОЧКА, и, *ж., фольк., заст.* Пестл. до **полоня́нка.** *За столом сидить лютий лихий татарин, Перед ним стоїть красна дівчина, З краю руського полоняночка, Сльози ронячи, гірко плачучи* (Л. Первомайський).

ПОЛО́ПАНИЙ, а, е. Який полопався. *Полопане листя тюльпанів свідчить про надлишок поживних речовин* (із журн.).

ПОЛО́ПАТИ[1], ає, *док., розм.* Лопнути *(див.* **ло́пати**[1] 1) — про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях. *Труби у ванні полопали* (Г. Тарасюк); *Доці і сніг під небом, а за цей час скільки рейок полопало, скільки їх поміняв* [старий] (Є. Пашковський); *Голова боліла так, що, здавалося, зараз полопають усі судини* (С. Процюк); * Образно. — *Серце мало на шматки не розірветься, а він... — І хай порветься трохи, — промовив Сніженко. — Може, погані корінчики полопають, оті, що заважають тобі ясніше на світ дивитися* (М. Стельмах).

◊ **[Ма́ло (ледь, ле́две** *і т. ін.)* **не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати** *і т. ін.)* **/ вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти** *і т. ін.)* **від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не полопати зо сміху>** *див.* **умира́ти.**

ПОЛО́ПАТИ[2], аю, аєш, *док., що і без дод., вульг.* Злопати все або багато чого-небудь. *І куди вони все полопали?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛО́ПАТИСЯ, ається, аються, *док.* Лопнути (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). — *У ліхтарях і в штурманській рубці .. полопалося скло. Так буває від сильного струсу повітря під час артилерійської стрілянини або великого вибуху* (М. Трублаїні); *Суховій висмалює вологу, рве землю, земля полопалася, вивітрюється* (К. Гордієнко); *Фарба на ньому* [фургончику] *полопалась і звисала з розхитаних стін дрібною стружкою* (І. Роздобудько); — *Полопались балони. Купили балонів. Коротше кажучи, записав я на свій рахунок не багато, не мало — вісім тисяч триста карбованців* (В. Кучер); — *Ото треба, щоб вони* [мозолі] *полопались. А тоді присип їх землею, і все буде гаразд* (Д. Ткач); *Водопровід у нашому будинку не працював: полопались труби* (В. Нестайко); *Якщо домовласник розпитуватиме, що ми хочемо робити з фортепіано, я скажу, що в ньому полопалися струни і ми відсилаємо його на фабрику в ремонт* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОЛОПОТІ́ТИ, почу́, поти́ш, *док., розм.* 1. Почати лопотіти (у 1, 2, 5 знач.). — *Синку! — І вже полопотіли молодо босі ноги по долівці* (Ю. Збанацький); *Антосьо шурнув у хвірточку та навшпиньки, тихесенько побрів уперед; як зрівнявсь з сінцями, то так і полопотів...* (А. Свидницький); *"Лицарів" наче вітром здуло. Десь полопотіли, чкурнули, прихопивши свої валізи з коштовностями* (Ю. Бедзик); *Гелікоптери висіли в чистому небі якусь хвилину, а потім полопотіли лопатями упродовж якогось селища і далі зникли* (О. Ульяненко).

2. Лопотіти якийсь час. — *Почитай, — звеліла вона. Рустем полопотів одною грамотою, другою, третьою. На всіх — печаті царевича Мустафи* (П. Загребельний); *Ант .. сів у центрі поселення поряд з пернатими і, майже завбачаючи відповідь, подумки проклекотів: "Вітаю тебе, Тот! .. Розкажи мені історію планети". Тот подумав, подивився навкруги, полопотів крилами* (І. Росоховатський).

ПОЛОСА́, и́, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **смýга.** *Жовта полоса подвір'я з лиснючим углом* [кутом] *старої крислатої кирниці накрилася глубокою* [глибокою] *тінню* (К. Гриневичева); *Рельси* [рейки], *вибігши з полоси світла, пропадали у тьмі, і тільки ледве видко було там, попереду, куди повзли вони* (В. Винниченко); *Володимиру потім одначе удалося втікти* [втекти] *з вежі: нарізав собі з полотна полос та скрутив з них шнури* (М. Грушевський); *Наша "Гвардія" теж веде вогонь, оглушуючи нас тугим металевим дзвоном. Долаємо другу полосу німецької оборони* (Є. Доломан); *Параня з матір'ю і зі старшим братом зійшлися також разом, заняли* [зайняли] *одну полосу, перехрестились набожно по три рази і стали жати* (Т. Бордуляк).

2. *поліґр.* Набрана або видрукувана сторінка книги, журналу, газети. — *Я всю увагу звернув на великого розміру політичні статті, коли вичитував полоси* (П. Автомонов); *Нойбауер на першій полосі своєї газетки набрав великими чорними літерами слова Бісмарка* (Р. Андріяшик); *Григорій Михайлович підкачує рукави свого халата й починає верстати сторінки газети, які чомусь тут називають полосами* (П. Запаренко).

ПОЛОСА́ТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **смуга́стий.** *Степан Якович був у новій полосатій піжамі* (О. Донченко); *Ротний штовхає мене в спину: "Толю, друже, жми, бо за нами летить "студер"* [вантажівка]*!.." А тут — просто в вічі полосатий шлагбаум* (Є. Доломан).

ПОЛО́СКА, и, *ж., рідко.* Зменш. до **полоса́** 1. *Над берегом Бугу біліла сріблом полоска піску* (І. Нечуй-Левицький); *У Довгополі галицькім церква уніатська, а в Довгополі буковинськім — православна. Відділяє їх одна від одної вузенька полоска Білого Черемошу* (Г. Хоткевич); *На дальньому дереві жевріла полоска конаючого сонця* (М. Хвильовий).

ПОЛОСКА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для полоскання. *— Полоскальна машина звільнила від праці чотири десятки полоскальниць* (Ю. Смолич); *Мінеральну воду "Броніслава" використовують для полоскальних процедур горла й носоглотки* (із журн.).

ПОЛОСКА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* 1. У чайному сервізі — чашка для обполіскування посуду. *На столі парували стакани з поналиваним чаєм. Окріп в полоскальниці теж парував* (І. Нечуй-Левицький); *Тимчасом почали розносити шампанське в келихах завбільшки з добрячу полоскальницю* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

2. Робітниця, що миє посуд, пере одяг. *Полоскало .. полотнисько юне, ясне дівча. Хлопець зітхнув і рушив по стежці вниз .. Він ішов, і тепло в серці розширялось у ньому й розросталось.., і, поки дійшов він до тої надмір тонкої полоскальниці, стало воно як та біла хмарка над синім гребенем лісу* (Валерій Шевчук).

ПОЛО́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полоска́ти.** *Ми почули себе зернами піску, полосканими бурхливими хвилями, листками, вирваними бурею з дерева* (Б.-І. Антонич); * Образно. *День смутний настав.., полосканий негодою і обвітрений* (В. Барка).

ПОЛОСКА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **полоска́ти** 1, 2. *Пральну машину витягнуто на подвір'я, в бочці чекає вода на полоскання* (Валерій Шевчук); *— Ви ж не мали стільки мороки з усіма отими відбілюваннями, полосканнями і чим там ще. Це страх як стомлює. — То якого ж кольору тепер буде твоє волосся? — спитав Девід. — Майже біле, — сказала Кетрін* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Лікарський *(див.* **ліка́рський**[2]*),* освіжний і т. ін. розчин, настій або відвар для промивання рота, зубів і горла. *Смугляві арабки .. подають полоскання для рота, італійки — панчохи, черкешенки — туфлі* (З. Тулуб); *Можна приготувати водно-сольове полоскання для горла: у склянку теплої води додати по одній чайній ложці солі та соди і три краплі йоду* (із журн.).

ПОЛОСКА́ТИ, лощу́, ло́щеш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Відмивати білизну, одяг і т. ін. дочиста в чистій воді. *Дівчина там* [на кладці] *молодая, В хвилях полоще вона полотно* (Б. Грінченко); *Квасив* [Санько] *.. білизну в мисках та носив під пазухою до вмивальні, полоскати* (І. Багряний); *Вона .. назбирала купу різного шмаття, визолила його і, склавши на санчата, повезла полоскати на Ташань* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Надбережні корчуваті верби полоскали свої свіжі віти в запіненій, мутній .. воді* (Іван Ле); // Злегка обмивати щось не дуже забруднене, обдаючи з усіх боків чистою водою. *Марія і Софійка .. полоскали запорошені в дорозі бідони для молока і наспівували* (І. Муратов); *Дарка низько схилилася .. над дерев'яним темно-коричневим цебриком, полоще у червоній воді печінку і ще щось, бо збирається готувати свіжину* (М. Малиновська); *— Вона ж свій злочин визнала прилюдно! Бо, як до Гриця, мертвого, припала, казала все: як зілля те копала, як полоскала, як його варила і як уранці Гриця отруїла* (Л. Костенко); *Санько полоскав на дощі голу шаблюку* (В. Шкляр); *Дордже сміявся, полощучи в річці пляшку від коли* (І. Карпа); // Після миття обдавати що-небудь чистою водою. *Рибалки .. носилки опускали в шаплик і, побовтавши там рибу, витягали її, полоскали, висипали в цистерну* (І. Багмут); * Образно. *Ясний ангел прийшов і вийняв серце з дитини, вимив все нечисте, чорне з нього і полоскав у воді* (І. Франко).

2. *що.* Промивати для очищення, освіження або з лікувальною метою рот, зуби і горло. *Улянка згадала, що мати заварювала ці* [дубові] *горішки як чай і полоскала хворі ясна* (О. Донченко); *— Спрага була такою нестерпною, що я наказав усім полоскати морською водою рота* (В. Кучер); *Полощу зуби наваром дубової кори* (Ю. Збанацький); *Заварила* [Женя] *чай із грибків, подумала і всипала туди ложку солі. Ще подумала і всипала ложку соди: мама так завжди робить, коли треба полоскати горло* (В. Близнець).

3. *кого, що, розм.* Робити мокрим кого-, що-небудь; поливати (у 1 знач.). *Вже спалюється день на вугіль ночі, росою вечір трави з попелу полоще* (Б.-І. Антонич); *Це шумлять сосни. Полоще їх дрібний, дошкульний дощ...* (П. Колесник); *Щоночі гримить, палахкотить небо, збурене дикими вітрами, і полоще землю прохолодними дощами* (О. Сизоненко); *Її босі ноги і далі — до кісточок — полоще чистенька прозора водичка* (М. Матіос); // Омивати що-небудь. *Чорне море червоні береги полоще* (Остап Вишня); *Річки.., граючись, полоскали береги* (Іван Ле); *Дерев'яний стилевий дім стояв серед тої гори, яку полощуть три потоки* (Віра Вовк).

4. *що, перен.* Коливати, розвівати що-небудь (про вітер). *Вітерок* [вітерець] *полоскав хвилями пітний чуб Прокопцеві* (С. Васильченко); *Вітри полощуть прапори у сонячній блакиті* (П. Дорошко); *Коли б їх* [друзів] *зібрати на площі, Де вітер знамена полоще, Де вільний, небачений простір — І то б не вмістилися гості* (В. Бичко); *Вітер полоще збіжжя* (М. Малиновська); *Вітер полоще важкі рушники, мов прапори переможців* (С. Жадан); // *безос. Одіж мою вітром полоще* (Ю. Винничук).

5. *перен.* Те саме, що **полоска́тися** 4. *Світить вогнем Хрещатик, прапор в вітрах полоще* (А. Малишко).

6. *кого, перен., розм.* Дуже бити. *Хлопець зривається бігти до корів, за ним конем економ, полоще його нагаєм* (С. Васильченко).

◊ **(1) Полоска́ти пови́вач,** *етн.* — пити спиртне після хрестин. *Того ж таки дня Карпа й Мотрю покликав їх кум у шинок полоскати повивач після похрестин* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЛОСКА́ТИСЯ, лощу́ся, ло́щешся, *недок.* 1. Купаючись, миючись, створювати шум, плескіт; плескатися. *З купальні стрибає у воду Наталя, бовтається, плаває, полощеться* (С. Васильченко); *В Троянівку Оксен повернувся вечором* [увечері], *коли в Ташані востаннє полоскалися білі гуси, збираючись вилазити з води і розходитися по домівках* (Григорій Тютюнник); *Арсен заліз у річку і довго полоскався у холодній воді* (В. Малик); * Образно. *Душа Максима увесь час полощеться в теплі радощів* (М. Стельмах); // З плескотом ударятися об що-небудь. *Ніжно так, ласкаво, немов вибачаючись, полощуться об гальку дрібні хвилі* (Ю. Збанацький); *Човпли об скалу, полоскались на хвилях просичені сіллю, сиві корабельні дошки* (Любко Дереш).

2. *розм.* Прати або прополіскувати білизну, одяг і т. ін. *Якась стара жінка стояла на припічку і полоскалась з чимось у ночовках, що стояли на печі* (С. Васильченко); *Ще ж і комірець до форми треба випрати. Взялася була Галя сама, а бабуся каже, щоб вона не полоскалася у воді, бо тільки зіпсує...* (О. Копиленко); *Біля ставу й досі полощеться Зося: стоїть, перегнувшись на гнучкій кладці, й пере якесь шмаття* (М. Стельмах).

3. *розм.* Іти по чомусь рідкому (по болоту, грязі і т. ін.). *Колони за колонами ішли мовчки, і тільки було чути, як бриніли казанки та ляскали й полоскалися в болоті тисячі ніг* (С. Васильченко).

4. *перен.* Тріпотіти, коливатися, розвіватися на вітрі. *Високо в небі над Києвом у світлі прожекторів полощеться знамено* (І. Цюпа); *У повітрі вже полоскалася випрана білизна* (Валерій Шевчук); *Поруч із моїм прапором він спробував устромити свій, але невдало. Його флагшток повалився, мій полощеться на вітрі* (Любко Дереш).

5. Пас. до **полоска́ти** 1, 2. *Фільтрувальні тканини виварювали за температури 98 °С. Через 1, 3, 6, 9, 12 годин їх виймали. Далі кожен зразок полоскався в 5 л води, температура якої становила 38–40 °С* (з наук.-техн. літ.).

◊ **(1) Полоска́тися в горі́лці (у вині́)** — надмірно пити спиртне. — *Учора наїхала до пана погибель наша — мирові посередники. До третіх півнів полоскались у горілці і винах* (М. Стельмах).

ПОЛОСКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **лоскота́ти** 1. [Г о р п и н а:] *Я таки, щоб запевнити себе, чи й справді заснув* [батько], *взяла соломинку та й полоскотала його по щоці* (М. Кропивницький); *Він полоскотав щетинистими вусами замурзані щоки дитини* (В. Речмедін); *Сиділи вони, поклавши руки на плечі одне одному, а потім він пробіг пальцями по її щоці, по коротко стриженому, під хлопчика, волоссі, полоскотав за вухом* (В. Дрозд); *Борис цмокнув, і до нього зразу ж підскочив пес. Борис його полоскотав під щелепою, і собака задоволено примружився* (Ю. Логвин); *Дух свіжої мамалиґи приємно полоскотав йому нюх* (М. Коцюбинський); * Образно. *В час відпочинку полоскоче Веселе слово грудей міх...* (В. Еллан-Блакитний); // *безос. Ох, той зваблививий, нестерпний запах борщику! .. Хоч би хоч його пахощами полоскотало ніздрі* (Ю. Збанацький).

2. *кого, що, перен., розм.* Спричинити збудження кого-, чого-небудь. *Макар Іванович зразу налякався. Може, се небезпечно? Але такі почесні запросини приємно полоскотали його пиху* (М. Коцюбинський); — *Хай своїм бубном нас полоскоче* [Кирюша], — *не вгавала Санька* (В. Кучер); — *Спасибі, діду Прокопе, полоскотали душу. Давно й сам не співав, і не слухав гарного співу* (І. Кирій); *Усе йому цікаво, що робиться поміж людей, тому він допоможе, тому й ніжку підставить, якщо чоловік погане намислив, а того полоскоче, розсмішить у хвилину гніву* (В. Шкляр); *Ми домовились до того, що сміхом можна порснути .. Так, далебі, й хочеться полоскотати себе й зробити собі забаву з тих дотепних дурниць* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

◊ **Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́** *і т. ін.)* **ре́бра** *див.* **полічи́ти**[1]; **(1) Полоскота́ти не́рви** — розтривожити, збентежити, розбурхати когось. *У нього вистачить рішучості, він не втратить самовладання перед усіма цими людьми, що зібралися сюди полоскотати нерви кривавою стратою!* (В. Владко); *Люди перестають любити спокій, вони хочуть будь-що полоскотати нерви: промчати з шаленою швидкістю, заглянути в прірву чи бодай співпережити щось подібне з героями фільмів* (Ю. Мушкетик); *Звичайно, ти не купувався на різні потойбічні голоси, чи крики за стіною, чи скрип засувів і завіс: дешевий голлівудський антураж міг хіба приємно полоскотати нерви — не більше* (Ю. Іздрик); — *Діти де?* — *прохрипів німець. Озирнувся, наче бібліотекарка пожартувала і просто сховала десь малих, аби йому нерви полоскотати* (Люко Дашвар).

ПОЛОСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Однокр. до **полосува́ти** 2; різонути. *Закривавленим ножем полоснув Маруськ ремінь. Заблищали в дірі золоті монети, посипалися...* (Г. Хоткевич); *Юля вихопила із сумочки щось блискуче і гостре і полоснула його по горлу* (Григорій Тютюнник); *Ухилившись від списа свого першого супротивника, Філіп на ходу полоснув його мечем* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вона вийшла з ванної, мастячи йодом палець, що його глибоко, майже до кістки, полоснула ножем, відрізаючи собі скибку кокосового торта* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * Образно. *Десь тужно заридала мати: тоскний зойк .. кожного по серцю полоснув гострим болем* (П. Кочура).

2. *кого, що, по чому.* Однокр. до **полосува́ти** 3. *Козак .. широко замахнувся нагайом* [нагаєм] *і зі свистом полоснув ним по валці* (В. Винниченко); — *Грай!* — *повторив Мічугін і полоснув нагайкою по руках Гандзюка* (Г. Косинка); — *Бігати!* — *коверканою мовою гаркнув на нього варяжий* [варяг] *і підняв над головою мокрого бича, щоб полоснути межи очі* (І. Білик); * Образно. *Я смикнув китицю зав'язки, і груди мені полоснув холодний легіт* (Р. Андріяшик); // *перен.* Сильно вразити кого-небудь чимсь. — *Якої тобі довідочки!?* — *бліднучи, скрикнула Мирослава. Стьопочка самою їддю полоснув її:* — *А чого це ви, товаришу агроном, ніби наполохались і навіть перелякались?* (М. Стельмах); *Слова ці полоснули Юрка ніби батогом* (В. Козаченко); *Цей звук полоснув кожного з них по серцю* (П. Загребельний); *Раптова думка про те, що він не має тутешніх грошей, полоснула по свідомості* (О. Ірванець).

3. *кого, що, по кому — чому.* Вистрілити з автомата, кулемета і т. ін., дати автоматну, кулеметну і т. ін. чергу. *Фашисти почали тікати з гори назад, у село, а тут їх і полоснули з автоматів матроси* (В. Кучер); *Коли Микола полоснув по танках з кулемета, автомашини з піхотою відразу зупинились* (Ю. Збанацький); *"Він чи я?"* — *подумалося про того гармаша, що має зараз полоснути по нас картеччю* (Є. Доломан); // *безос. Бережись, Тарасе мій коханий! Нахиляйтесь нижче, козаки! Це ж по вас ударило з гармати, полоснуло гулом і огнем...* (В. Сосюра); *На них* [хлопців] *від Княжого полоснуло шаленим кулеметним, а потім і мінометним вогнем* (І. Багряний).

4. *чим, по чому, перен.* Із силою, різко поси́пати; сипонути. *Зачерпнули ми з кишень повні жмені пашниці і .. полоснули по столу так, що гості аж голови потягли в плечі* (І. Рябокляч); // Із силою, різко поси́патися; сипнутися. *Башти на танках і броньовиках прийшли в рух, і по рядах робітників полоснув смертоносний град* (О. Бердник); *Кулі полоснули по шибках* (П. Загребельний).

5. *перен.* Сильно politися. *Надворі полоснув дощ* (В. Підмогильний).

6. *що, по чому, перен.* Однокр. до **полосува́ти** 4. *Крізь одну віконницю лізе вогняна лапа південного сонця й, полоснувши по вазах із трояндами, легко лягає на стіну* (М. Хвильовий); *Сніп яскравого блакитного проміння полоснув по степовій дорозі* (О. Донченко); *Здалеку чувся гуркіт машин .. Світло від фар полоснуло по ярузі і згасло* (Григорій Тютюнник); *Золоті серпи світла полоснули асфальт* (В. Петльований); *Світло полоснуло по чорному авто* (Є. Пашковський).

◊ **(1) Полоснýти пóглядом** *кого, по кому* — пронизливо подивитися на кого-, що-небудь. *Дівчина кинулася, полоснула непроханого свідка гнівним гострим поглядом заплаканих очей* (В. Козаченко); *Котов грізно насупив свої рідкі брови, полоснув його сталевим поглядом* (Б. Харчук); *Професор відступив од мене на крок, полоснув по мені безпощадним поглядом глибоко схованих під кущуватими бровами маленьких очей* (П. Загребельний); *Гелон тільки-но розкрив рота, щоб зупинити сотню охорони, як Атей полоснув по ньому поглядом своїх чорних очей* (В. Чемерис); **(2) Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **ножéм по сéрцю полоснýти** — глибоко вразити кого-небудь, завдати болю, страждання і т. ін. *Наче ножем по серцю полоснув батька божевільний крик його дитини* (С. Воскрекасенко); *Мов ножем по серцю полоснули* [Сеспеля] *оті слова... Поховали чужі люди В чужій домовині...* (Ю. Збанацький); [Адмет:] *Ти сказав — мов по серці* [серцю] *ножем полоснув: Чоловікові втратити вірну жону — Чи буває щось гірше?* (А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда).

ПОЛОСОНУ́ТИ, нý, нéш, *док., розм.* Підсил. до **полоснýти.** — *Ось цей... гм-гм... добродій, — знову показав на полоняника, — мені на шию накинув аркан, але я встиг по аркану полосонути шаблею* (В. Чемерис); *По серцю полосонув жах* (Г. Колісник); *Дощ полосонув мов з відра. По крутих виступах йти стало слизько* (І. Цюпа); *Полосонув по намету густий і буряний дощ* (Д. Міщенко); // *безос. По одвірку полосонуло скалками* (Яків Баш).

ПОЛОСУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Розрізувати, розділяти що-небудь на смуги. *Зондеркоманда старанно пороздягала і пороззувала трупи. З кого взуття не скидалося — полосували ножами* (М. Стельмах); *Всі збігаються, щоб подивитись, яке сало, яке м'ясо .. Не поспішаючи, Михей полосує ножем* (М. Зарудний); * У порівн. *Заверещала вона таким голосом, немов її на сто шматків полосували* (Л. Яновська).

2. *кого і без прям. дод.* Завдавати частих ударів кому-небудь чимсь гострим. [Й о с и п *(зітхає):*] *Бува й так, що всіма твоїми думками закерує злість люта .. і так закерує, що .. вхопив би в руки сокиру та й пішов полосувать на всі боки, кого попало, мов непритомний!..* (М. Кропивницький).

3. *кого, що і без прям. дод.* Ударяти, бити, залишаючи сліди, рубці і т. ін. у формі смуг. *Нагаї із свистом полосували хлопцеві тіло* (О. Донченко); *В кутку городовики.., вихопивши шаблі з піхов, .. полосували ними по спині, по плечах і по голові* (Ю. Смолич); *Чоловік взяв складені вдвоє віжки й став полосувати жінчину спину, плечі* (В. Лис); // *перен.* Сильно вражати, ранити кого-небудь чимсь. *Кожне слово боляче полосувало серця присутніх* (М. Циба).

4. *що і без дод., перен.* Спалахуючи, освітлювати що-небудь смугами (про світло); блискати, миготіти. *Гув грім, полосували блискавиці* (Олесь Досвітній); *Слухали ми по радіо слово, а за вікнами прожектори на радощах просто аж полосують все небо* (П. Тичина); *Світло полосує звіддалеки* (Є. Пашковський).

ПОЛОТЕ́НЕЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **полотéнце.** *Ой на тобі, товаришко, Іще шматок полотенечка, Та не ходи, не стій з милим Та не в'яли мого серденька!* (з народної пісні); *Дитяче махрове полотенечко має відмінну якість, швидко всотує вологу, м'яке й приємне на дотик* (з мови реклами).

ПОЛОТЕ́НКО, а, *с., рідко.* 1. Пестл. до **полотнó** 1. *Полотенко для рушника.*

2. Полотно для сита. *В'язка личаних полотенків на решета* (Сл. Б. Грінченка).

3. Те саме, що **полотéнце** 4.

ПОЛОТЕ́НЦЕ, я, *с.* 1. Те саме, що **полотнó** 1. *Було у мене в скрині зайве полотенце, аж п'ять сувоїв, так про запас напряла та набілила* (О. Кониський); [М а р у с я *(перебиває):*] *Ось годі, мамо, а то ви будете тут плакатись, а в городі чиїсь свині вбілять ваше полотенце* (С. Васильченко).

2. Шматок тканини, що використовують як скатерку, рушник і т. ін. *Вона сиділа на кріслі і мовчки мережила якесь полотенце* (А. Чайковський); — *Попрядуть люди, погнити не дадуть* [прядиву]. *Та й викине* [Ониська] *на весну полотенця шматків чималенько* (А. Головко); *На столі — покрита полотенцем миска з галушками* (Ю. Хорунжий).

3. Частина мережки у формі широкої смуги ажурного візерунка, що розділяє групи дірочок у ньому. *Мережка з частими полотенцями прикрашає краї рушника* (із журн.).

4. Перетинка на лапці водоплавного птаха. *Експеримент показав, що без полотенець на лапах качці не вдалося відірватися від води* (з наук. літ.).

5. *спец.* Зменш.-пестл. до **полотнó** 6. *Полотенце ножівки.*

ПОЛОТЕ́НЩИК, а, *ч., заст.* 1. Той, хто тче полотно. [Г о р н і г:] *Ткачам полотенщикам ще гірше поводиться .. Ви ще тут маєте силу одгризатись* (Леся Українка).

2. Той, хто торгує полотном. *Чіпка .. став по ярмарках їздити, полотна скуповувати та перепродувати. Од його* [нього] *й пішли в Пісках полотенщики* (Панас Мирний).

ПОЛО́ТИ, полю́, пóлеш, *недок., що і без прям. дод.* Очищати поле, город і т. ін. від бур'янів, зрізуючи, викопуючи або вириваючи їх. *Оце настане ранок — треба йти у поле, просо полоти, огороди сапувати* (Панас Мирний); *Дівчинка стояла нахилившись. Вона полола грядки і стиха співала* (М. Трублаїні); *Цього разу мама загадала полоти помідори* (А. Дімаров); *Стрічкою сріблястою — шлях удалину. Біля нього дівчина поле ярину* (Д. Павличко); // Зрізувати або викопувати сапою чи виривати руками (бур'яни). *До смерку полов* [Данило] *бур'яни на розсаднику* (Григір Тютюнник); * Образно. *Як парость виноградної лози, Плекайте мову. Пильно й ненастанно Політь бур'ян. Чистіша від сльози Вона хай буде* (М. Рильський); *Справді-бо, кому, як не письменникам і лінгвістам, із художніх творів і словників яких широкі маси засвоюють і вдосконалюють українську мову, сіяти спільно добірне зерно слова й полоти словесний бур'ян?* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО́ЛОТИЙ *див.* **пóлений.**

ПОЛО́ТИСЯ, пóлеться, *недок.* Пас. до **полóти.** *У війну був такий момент, що дуже цвіли квіти. Вони не поливались, не пололися, але дуже цвіли. Наче вони говорили: "Все буде добре! Все налагодиться"* (з мемуарної літ.); *Буряки не полються, якщо коренеплід піднявся над грядкою* (із журн.).

ПОЛОТНИ́НА, и, *ж.* 1. Невеликий шматок тканини (перев. білої). *Збоку .. сидів Омелян. Маруся навпомацки перев'язувала йому білою полотниною ногу* (П. Панч); *На столику Катерина розгорнула полотнину й показала з десяток шматків жовтого, як масло, сала* (С. Чорнобривець); *Цар Астіаг наказав поставити біля найшанованішого з-поміж гостей прикритий полотниною кошик* (І. Білик); *Соломон ніжніше, ніж дитину, загорнув у полотнину пектораль, поклав у сейф* (Люко Дашвар).

2. *розм.* Домоткане полотно. *Я простий сіроокий хлопчина — Син своєї нової землі, На мені галіфе з полотнини, І мені славно жити в селі* (М. Стельмах); *Вона ткала удень полотнину велику Й потім, при факельнім світлі, її уночі розпускала* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Під ногами скрип та рип Сніжна полотнина* (П. Воронько); * У порівн. *Під дужими ударами їхніх весел лодія швидко линула вперед, позад неї .. стелився, як біла полотнина, запінений слід* (С. Скляренко).

ПОЛОТНИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **полотни́на** 1. *Старий Анкулія, обтерши вогкою полотнинкою руки і обличчя сина, поклав його на ще тепле ліжко* (М. Чабанівський); *Він звівся й пішов у хату. За якусь мить вийшов із слоїком, зав'язаним полотнинкою* (Валерій Шевчук); — *Я Онка, — озвалася жінка, що вийшла з хлівця, несучи накрите полотнинкою відерце* (Н. Околітенко); — *Сядьте, нахиліться вперед і прикладіть до чола оцю полотнинку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОЛО́ТНИЩЕ, а, *с.* 1. Шматок тканини натуральної ширини (як виткано). *Не вміла вишивати Солоха, як її сестри, не вміла прясти так тонко, як вони, а все ж хоч полотнище до полотнища пристебне .. — і за те добре* (Панас Мирний); *Шпулька блисне під рукою, миготить, Цілоденно полотнище ген біжить* (П. Усенко); *Вишивка здавна виконувала три функції: скріплювала полотнище, маскувала шви і, звісно, прикрашала* (із журн.).

2. Шматок тканини, що використовують як скатерку, прапор і т. ін. *Біля стола, накритого червоним полотнищем, стояв Бондаренко і стиха стукотів олівцем об скло, закликаючи до тиші* (А. Головко); *На широкому помості, заквітчаному і вкритому блакитним оксамитним полотнищем, стояли герої* (О. Бердник); *Вона притиснула до грудей згорнутий прапор, поцілувала м'яке шовковисте полотнище* (М. Олійник); * Образно. *На синьому полотнищі неба дівочими косами струмує віття соромливої берези* (М. Стельмах); // Завіска, яка закриває, завішує що-небудь; полог (у 1 знач.). *Чиясь маленька смуглява рука одкинула шовкове полотнище в дверях намету* (І. Нечуй-Левицький); *Десь поблизу, за полотнищем палатки, цюкає сокирою .. кухар, коле дрова* (Л. Первомайський); *Нове полотнище опустилося зі склепіння залу* (В. Владко).

3. Великий, широкий лист паперу, металу і т. ін. *На обідньому столі розіслалося широке біле полотнище креслення складних дерев'яних ферм* (В. Собко); *Він .. розстилав перед очима широкі полотнища газет* (П. Загребельний); — *Скажи мені, якого розміру буде газета. — Писатимемо великими буквами .. То треба величеньку. Відтинай два аркуші по метру. А потім склеїмо, і вийде полотнище* (П. Запаренко); * Образно. *Тануть снігу полотнища білі* (А. Малишко).

4. Те саме, що **полотно́** 3. *Його мати .. відзначалася тією особливою вродою, для якої художники ще не винайшли відповідних мистецьких засобів, щоб бодай у загальних рисах передати її мазками фарби на полотнищі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *1931 року влітку їду на Магнітобуд, живу там і збираю матеріал для першого свого великого полотнища — роману "Зоряна фортеця"* (О. Донченко); *Він* [І. Багряний], *як ні один з наших письменників, подав широкі полотнища жахливої совєтської дійсності, він ту страхітливу систему прибив до ганебного стовпа* (О. Шугай).

5. Те саме, що **полотно́** 4. *На полотнищі дороги біля чорної вирви лежало два трупи стрільців* (П. Панч).

6. Те саме, що **полотно́** 7. *Червона пібійка* [вибійка] *на полах лягла на білий намет, неначе дорога завіса над дверима з двох червоних полотнищ* (І. Нечуй-Левицький); *Свекор підтесував гострою сокирою стару суху дошку, перед тим як прибити її в полотнище воріт* (Л. Первомайський).

7. *спец.* Те саме, що **полотно́** 6. *Злегка зігнемо сталеву пластинку або полотнище ножівки й потім відпустимо їх. Пластинка випрямляється і набуває попередньої форми* (з навч. літ.).

ПОЛОТНІ́ТИ, íю, íєш, *недок.* Ставати блідим, білим як полотно; біднути (у 1 знач.). *Лице його то полотніло, то наливалося кров'ю* (Панас Мирний); *Часто-густо він закушував губи, щоб не розпалитися гнівом. То полотнів, то червонів* (Ю. Шовкопляс); *Я від страху мовчки полотнів, Підліток — куди мені в солдати?* (І. Гнатюк); *Від .. звинувачень нещасний Кібчик полотніє, а нахабний Гаспид чорніє всім своїм і без того безпросвітним видом* (Г. Тарасюк); * Образно. *Ніч полотніла. За .. лісом народжувався день* (Г. Епік).

ПОЛОТНО́, á, *с.* 1. Конопляна, лляна, бавовняна, а також штучна або шовкова тканина особливого переплетення. *Яка пряжа, таке й полотно ляже* (прислів'я); *Стара економка .. винесла з покоїв сувій полотна* (І. Нечуй-Левицький); — *Є в нас трохи полотна тонкого, на білизну* (В. Барка); *В'язальний цех готував з тієї* [капронової] *нитки синтетичне шерстяне полотно* (В. Козаченко); *Знайома вишита сорочка з грубуватого полотна так вигідно вирізнялася поряд з холодними нейлонами сусідніх дівчат, які скептично поглядали на Ганнусю* (О. Бердник); * Образно. *Зимовий вечір усе ткав і ткав над селом свої полотна, і вони ніжно спадали з невидимих верстатів на прихоплену морозцем землю* (М. Стельмах); *Туману ніжне полотно наткала ніч за пів години* (В. Багірова); * У порівн. *А он з-за гаю виглядає Ставок, неначе полотно* (Т. Шевченко).

2. Те саме, що **поло́тнище** 2. *Вітер .. розриває полотна прапорів* (І. Багряний); *Над Дніпром .. Здіймався пам'ятник герою, Іще прикритий полотном* (М. Нагнибіда); *Ася, загорнувши картину в полотно, зазбиралася в дорогу* (І. Роздобудько); *Весла з двох малих човнів з "Кінкеда" стали щоглами для вітрильного полотна* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // У живописі — шматок тканини для малювання картин (звичайно олійною фарбою). *Пекарня була залита таким ясним світом, що полум'я в печі тільки червоніло, буцім намальоване на полотні* (І. Нечуй-Левицький); *Десь у темному кутку дровітні лежать позолочені рами, шматочки полотна від колишніх іменитих портретів* (Б. Антоненко-Давидович); *Перші мазки лягають на полотно, і Степан Васильович приємним тенорком тихенько наспівує* (М. Стельмах); *Наш незрівнянний дзвонар .. полотна тче із тернівщанських льонів та конопель. І чи то вже була така потреба, чи примха в художника, але ніяких інших полотен він для малювання не визнавав* (О. Гончар); *Мов розуміючи душевний стан султанші, художник накреслив на полотні обрис її обличчя* (П. Загребельний).

3. Картина художника (звичайно на тканині). *З полотна дивились .. змінливі зелені вогні і старе золото пишного волосся* (М. Коцюбинський); *Величні красоти гірської природи показано на численних полотнах* (О. Ільченко); — *А мені здається, — оглядаючись ще раз на полотно, сказав Гнатенко, — що художник мав на увазі не тільки космічний сюжет* (О. Бердник); *Як вона примудряється не помічати .. його ледь прихованого нудьгування біля полотен сучасних художників* (Люко Дашвар); // Літературний або музичний твір, який зображує широку картину чого-небудь. *На поч. 30-х рр. XX ст. Г. Хоткевич працює над капітальним художнім полотном (тетралогією) про Т. Шевченка — твором, який мав стати своєрідним пам'ятником великому Кобзареві* (з наук. літ.).

4. Проїзна поверхня залізничної, автогужової і т. ін. дороги. *За насипаним полотном залізниці стримів Солом'янський шпиль* (І. Нечуй-Левицький); *Марія глянула під ноги на полотно шосе і нічого примітного не побачила* (Ю. Смолич); *Вилетів на полотно красень-паровоз, тягнучи за собою зелені запилені вагони* (В. Собко); *Надзвичайно потужна міна була закладена в полотно дороги* (В. Чемерис); *З літака було видно залізничні полотна, автошляхи, польові дороги і просто стежки з кульбабами обабіч* (Ю. Андрухович).

5. *спец.* Складник якого-небудь механізму у формі стрічки, смуги. *Температурний вплив може погано позначатися на матеріалі, з якого виготовлено транспортувальне полотно* (з наук.-техн. літ.).

6. *спец.* Плоска тонка частина якого-небудь інструмента, знаряддя і т. ін. *Важільно-гвинтовий механізм натягання полотна ножівки дає змогу швидко його замінити* (з наук.-техн. літ.); *Я .. намагався втілити у життя загадкові інженерні задуми Степановича, пилячи, як мені здавалось, титановий сплав "уголка"* [кутика] .. *Коли третє полотно пилки розлетілось навпіл, я вирішив відпочити* (Д. Білий).

7. Одна з двох половин дверей, воріт і т. ін.; стулка. *Захисники центру несподівано відкрили одне із дверних полотен і спрямували на робота всю потугу свого арсеналу* (В. Єшкілєв).

(1) Доро́жнє (земляне́) полотно́, *спец.* — споруда із ґрунтів, гравію або каміння, яка служить основою залізничної колії або автогужової дороги. *Уздовж автомагістралей у межах житлових кварталів на відстані 10–20 м від краю дорожнього полотна споруджуються шумопоглинальні стіни* (з наук.-техн. літ.); *Земляне полотно, як правило, представлене ґрунтами того району, де прокладена залізниця* (з навч. літ.); *До земель дорожнього господарства належать землі під проїзною частиною, узбіччям, земляним полотном, декоративним озелененням, резервами, кюветами, мостами* (з мови документів); **Зблі́днути (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́** *і т. ін.)* *див.* **зблі́днути.**

△ **(2) Гребі́нне полотно́,** *текст.* — найгрубіша полотняна тканина. *В кожному з тих невчених і простих хліборобів, від якого дише туго весняна млість чорнозему, дьоготь та гребінне полотно, намагається задержатись у слові й ділі, в умі і помишленню якийсь ніде не писаний традиційний церемоніал* (І. Керницький); *Моя бабуся пряла кужіль, працювала на ткацькому верстаті, щоб зробити гребінне полотно, а з нього пошити сорочку, штанці братикам* (з мемуарної літ.).

ПОЛОТНЯ́НИЙ, а, е. Прикм. до **полотно́** 1. *Дві жінки принесли склянки з водою, третя принесла полотняні шматки* (І. Франко); *Мати закутала грубим полотняним шматком маля і поклала до колиски* (С. Чорнобривець); *Посилки від матері .. — от що визначало життя Анни-Марії. Вона сама розпаковувала їх. Спочатку вдихала запах грубої полотняної тканини, в котру була загорнута коробка* (І. Роздобудько); *У шовковому батисті міститься близько 3 % шовку, який надає речам блиск. Для його виготовлення застосовують полотняне переплетення* (з навч. літ.); // Пошитий, вигот. з полотна. *Засмажений, м'язистий, в полотняній широкій сорочці він таки скидався тепер на доброго дядька* (С. Васильченко); *На колодках баба сидить у синенькій кохті* [кофті], *в полотняній спідниці, в теплому платку* (Остап Вишня); *Вітер напинав полотняні вітрила* (О. Донченко); *Ось скрипнули сінешні двері, і на порозі в полотняній білизні і кожусі наопашки з'являється сам .. Гнат* (М. Стельмах); *Одного разу до кімнати ввійшов літній бородатий чолов'яга, сивий, коренастий, у простій полотняній одежі* (О. Бердник).

Наме́тове (полотня́не) місте́чко *див.* **місте́чко**^{2}; **Полотня́ний та́бір** *див.* **та́бір.**

ПОЛОТНЯ́НКА, и, *ж.* 1. *діал.* Верхній селянський жіночий та чоловічий одяг з домотканого грубого полотна. *Люди мовчки тупались на однім місці, білі, як вівці, в своїх полотнянках* (М. Коцюбинський); *Полотнянку носить мужик. Сам робить з льону полотно, сам тче, сам білить, сам шиє* (Л. Мартович); *Сіячі в полотнянках кидають в попіл насіння, просо й льон, заволочуючи насіяне зерно зрубаною ялинкою* (В. Домонтович); *Мати приходила з ферми пізно ввечері і пряла ночами біля каганця, бо їх було четверо і кожного треба було одягти хоч би у полотнянку* (В. Дрозд).

2. *розм.* Документ, посвідка, зробл. на полотні. *Червоноармієць кинув на стіл зім'ятий шматок полотна. Чайка трохи не обмер: він упізнав друковане на полотнянці його уповноваження до Григор'єва* (Д. Бузько); *Він дістав із поли надійно сховану полотнянку і подав Загородньому: посвідка головного повстанчого штабу за підписом Тютюнника підтверджувала, що він, сотник Завірюха, є начальником штабу Чорноморської повстанчої групи* (В. Шкляр).

ПОЛО́ТТЯ, я, *с., заст.* Полотняний одяг. *Вийшла до люду й княгиня. Стоїть, одягнена в доладне святкове вбрання: нині на ній біле, вишите по подолу та на рукавах полоття* (Д. Міщенко); *Юна красуня була вдягнена в довге полоття з блискучої, як риб'яча луска, тканини* (І. Білик).

ПОЛОТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **поло́ти.** *Розпочинається полоття; народ висипає на буряки з сапами* (І. Нечуй-Левицький); *Закінчили* [механізатори] *шарувати буряки, перейшли на полоття кукурудзи* (В. Кучер); *Село неначе вимерло. Ніде нікого. Мабуть, усі на полі панському. Пора гаряча, літня, час полоття, косіння трав* (Василь Шевчук); *— Бери сапку та йди полоти. — Ще ж рано, — намагаюся відтягнути осоружне полоття* (А. Дімаров).

ПО́ЛОХ, у, *ч., рідко.* Сум'яття (у 2 знач.), жах (у 1 знач.). *І радувався царь* [цар], *що вийшли з його краю, бо страх обняв усіх, увесь Єгипет — полох* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛО́Х, ПОЛО́Х-ПОЛО́Х, *виг., розм.* Уживається як присудок за знач. **поло́хати** і **поло́хатися.** *Серце у мене тільки полох-полох та й заміло* (Ганна Барвінок).

ПОЛО́ХАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поло́хати.** *Були ще в цих безкраїх просторах місця, куди не докочувався гуркіт війни, де .. ще не полохане жодним пострілом птаство мирно паслося понад морем* (О. Гончар); *Серця женихів затремтіли. Порозбігались вони по господі, як в стаді корови, Бистрим полохані оводом* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Не треба класти руку на плече. Цей рух доречний, може, тільки в танці. Довіра — звір полоханий, втече. Він любить тиху паморозь дистанцій* (Л. Костенко); // **поло́хано,** *безос. пред. Як же їх* [каченят] *полохано там, у його краях, коли, бувало, хлопці, зібравшись цілим товариством, видобувались на полювання* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який наполохався, налякався; охоплений страхом; наполоханий (у 2 знач.). *Полоханий заєць і пенька боїться* (Номис); *— Ці тварюки* [кажани] *тут постійно живуть? .. — Куди ж їм ще діватися? Вночі вилітають на повітря, вдень повертаються. Бачте, навіть не дуже полохані* (А. Кокотюха).

ПОЛО́ХАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поло́хати** і **поло́хатися.** *Дуже небезпечним є полохання горлиці з кладки, оскільки вона не повертається в гніздо, а починає будувати нове* (із журн.).

ПОЛО́ХАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що* і *без прям. дод.* Вселяти страх кому-небудь; лякати. [М о л о д и ц я:] *Тьфу ти, нечиста сила! Злякав — насилу на ногах вдержалась; тиняється скрізь .. та людей полоха* (С. Васильченко); *Він, обіп'явшись білим простирадлом та ставши на сукуваті диби-ходулі, ішов по садках полохати закоханих* (О. Гончар); *Раптом почувся такий різкий і пронизливий сигнал, що Джо .. прожогом кинувся в квартиру, тобто в зону ув'язнення. Та й не хотілося тим сигналом полохати сусідів і привертати їхню увагу* (В. Чемерис); *Доки я полохав Чорнобая неймовірними пригодами, навколо моєї номерованої персони закрутилася веремія* (М. Андрусяк); // Вселяти занепокоєння, хвилювання. *Нічого не трапиться зі мною, мамо. Ти просто сама себе полохаєш* (П. Кочура); *— Невже вам Дзвінка не розповідала? — Ні. Можливо, не хотіла мене полохати* (Ю. Винничук);

// Лякаючи кого-небудь, примушувати схоплюватися з місця, тікати, кидатися врозтіч і т. ін. *Закинули рибалки сітку, одпливли вгору й почали бовтами полохать рибу* (І. Нечуй-Левицький); *Дівча бігло босими ноженятами навпростець по ріллі і полохало перед собою галич* (П. Панч); *Князі та бояри лови для своєї втіхи влаштовують, а смердів женуть у ліс, щоб диких кабанів полохали та до мисливців гнали* (А. Хижняк); *Регоче він розкотисто, лунко, полохаючи своїм голосом птахів на вершечках дерев* (Ю. Бедзик); *Ми облазили всі навколишні руїни, полохаючи кажанів на аварійних дзвіницях* (Ю. Андрухович); * Образно. — *Вони почнуть сміятися, гордувати нами, а се — тільки буде полохати наше щастя* (Панас Мирний).

ПОЛО́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.* Відчувати страх; лякатися. [Наталя Семенівна *(побачивши Оксану):*] *Ти?!* [Оксана:] *Я! Не полохайтесь! Це не манія, а я живесенька...* (М. Кропивницький); *Чи довго спала, не відає* [Миловидна]. *В усякім разі, коли почула гомін людський, не сполошилася, як полохаються налякані* (Д. Міщенко); *Гетьман — вдачі .. полохливої, та й було чого полохатися: на його пам'яті одна віхола замела слід від саней, що повезли до Сибіру гетьмана Многогрішного, друга — за саньми не менш вірного й догідливого цареві Самойловича* (Ю. Мушкетик); // Виявляти занепокоєння, хвилювання. — *Не полохайся, Катре, — вмовляю, — се сон недільний: як до обід не справдиться, то й не ждати нічого* (Марко Вовчок); *Чогось вона непевна була, чогось полохалася, наче чого дожидалася* (Панас Мирний); *Йому самому здавалося, наче він дуже поспішав "прописати" роман щонайглибше й опрацювати написане "до кінця", щоб колись — у розпачі — йому не заманулося кинути або відкласти повість. Мовляв, пізно вже полохатися й відмовлятися від задуму* (Олекса Ізарський); — *Ви тут як? Запрошені? — Так, запрошений, але... Перебуваю у глухому нейтралітеті. — Не полохайтесь, язик за зубами тримати вмію* (М. Циба); // Лякаючись кого-, чого-небудь, схоплюватися з місця, тікати, кидатися врозтіч і т. ін. (перев. про тварин). *Свиня, увільнена з посторонків, стояла тепер на возі.., кождої хвилі полохаючися перед кождим новим предметом* (І. Франко); *Телятка любили Петрика, не полохалися його* (Остап Вишня); *З часом зайченя все менше полохалось Латая* (Є. Кравченко); *Річку переїздили вбрід. Деякі коні полохалися води, комизились, рвали посторонки* (О. Гончар); *Свитязькі прості риби звикли до вугрів, не полохаються* (М. Малиновська).

ПОЛОХКИ́Й, á, é. Те саме, що **полохли́вий.** *Кінь полохкий* (Сл. Б. Грінченка); *В одній із класних кімнат, забившись в куток, тремтить оточена дітьми дика сарночка гірська. Тремке, полохке створіння, воно, проте, дозволяє дітям торкнутись до себе* (О. Гончар); *Вона чітко бачила, як на її різкий окрик зігнута вутла спина наймита конвульсивно вирівнюється, як від удару, і в полохких пташиних очах зблискують вовчі вогники* (Г. Тарасюк); *Як чудово кохану в жаждивих тримати обіймах, як серце її полохке в коханні зізналось тобі* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

◊ **Не з полохли́вих (полохки́х)** *див.* **полохли́вий.**

ПО́ЛОХКО. Присл. до **полохки́й.** *Чоловік знервовано смикнувся .. На його худорлявому обличчі з маленькими чорними вусиками полохко світили великі очі* (Ю. Винничук); * Образно. *Ти тут. Ти тут. Вся біла, як свіча, — так полохко і тонко палахкочеш і щирістю обірваною врочиш, тамуючи ридання з-за плеча* (В. Стус).

ПОЛОХЛИ́ВИЙ, а, е. Який легко полохається; лякливий. *Йому здалося, що перед ним стала якась гайова царівна, .. гарна, як квітка, легенька й полохлива, як пташка* (Б. Грінченко); — *Усе ухвалять, а як до виконання дійде, й нема нікого... Я зціпив зуби з люті на цих полохливих дядьків* (Д. Бузько); *Я засимпатизував цьому розважливому і, як мені видалося, не полохливому, досвідченому чоловікові ще з самого початку роботи в редакції* (О. Шугай); *Його .. приваблюють неозорі степи, над якими горить ясне сонце, дзвенять пісні птахів, свистять полохливі ховрахи* (Я. Гримайло); * Образно. *Без вітру шумів полохливий лист на осиках* (М. Стельмах); // Який виражає страх, переляк. *Вся її постать нагадувала ящурку, — тонка, гнучка, з меткими і разом полохливими рухами* (Леся Українка); *Едельвейс .. походив по кімнаті, а за ним снував полохливий Квасників погляд* (І. Кулик); *Дула всіх "шмайсерів", здавалось, були націлені йому в груди, і Пташко відчув, що зроби він якийсь полохливий рух, як ударять постріли* (М. Малиновська); *Нарешті я бачу Артура: він стоїть осторонь.., його обличчя виглядає блідувато-сірим і втомленим, а очі полохливі й сумні* (А. Дністровий); // Пройнятий страхом, переляком. *Може, совість, завжди спізніле, а в неї ще й полохливе відчуття життєвих норм* (Іван Ле); *Їхні полохливі серця більше не могли витримувати. Тубільці при першій нагоді покинули трьох білих* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *Лампа блідо горіла і блимала, полохливий присмерк товпився по кутках* (Г. Коцюба); // Сповнений занепокоєння, хвилювання і т. ін.; неспокійний (у 4 знач.), тривожний (у 3 знач.). *Стара статечна зайчиха обдурила за свій п'ятирічний полохливий вік не одну пару собак* (О. Копиленко); *Не Петербург лишає вона, а своє полохливе життя петербурзьке* (О. Іваненко).

◊ **(1) Не з полохли́вих (полохки́х)** — сміливий, небоязкий. — *Не з полохких я, пане мій, Ниць чолом не хилюсь...* (П. Грабовський); *Парубок був не з полохливих. — Та що це таке .. Бить будете мене? — сміливо казав він* (С. Васильченко); — *Куди ж підемо? — Куди б ви хотіли? — З вами — хоч світ за очі. — Одначе, смілива. — Не з полохливих* (Б. Левін); *Кий був не з полохливих, але від того вигуку серце його здригнулося* (В. Малик); **Не [з] полохли́вого (лякли́вого) деся́тка (ро́ду)** *див.* **деся́ток.**

ПОЛОХЛИ́ВІСТЬ, вості і вости, *ж.* Властивість і стан за знач. **полохли́вий.** *Хо має причину радіти, бо хто ж то, як не він, нарікав на полохливість, що трима його на світі* (М. Коцюбинський); *Якийсь час стояв кінь спокійно, непорушно, однак тепер починає наново непокоїтися. Відчувши десь щось ніби чуже, він почав наслідком своєї великої полохливості бистрим оком роззиратися* (О. Кобилянська); *Перед очима виринає .. обличчя і ті карі очі, в яких докупи зійшлися весела посмішка і насторожена дівоча полохливість* (М. Стельмах); *Чоловік у костюмі космодослідника знову поклав руку йому на плече, і Дьондюранг знову здригнувся, а потім голосно розсміявся зі своєї полохливості* (О. Тесленко); *Вадимові імпонувала Лізина граціозність, ніжність, ще дівоча обереженість і полохливість* (В. Хрущак).

ПОЛОХЛИ́ВО. Присл. до **полохли́вий.** *Він виглянув у сіни, причинив двері й усе полохливо оглядався на всі боки* (І. Нечуй-Левицький); *Даремно ворог б'є на сполох полохливо, — його безсилий дзвін стихає на горах...* (В. Сосюра); *Іван полохливо відвів очі від незнайомця, який в одному менті пильно вчепився в нього поглядом* (Р. Іваничук); *Джейрани якийсь час стояли, полохливо озираючись, а потім кинулися врозтіч* (П. Загребельний); *Білий кінь полохливо сахнувся* (В. Дрозд); * Образно. *На осяяне поле впали од копиць тіні і полохливо тремтять* (М. Коцюбинський).

ПОЛОХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **поло́хати.** *"От! — вилаяв себе Сиз. — Забув їх* [печерних страховиськ] *полохнути вогнем .. І якщо вони гукнули, позвали за собою печерних — все! Пропали ми..!"* (В. Близнець); *Полохнути птахів.*

ПОЛОХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **поло́хатися.** *Полохнутися через гучну сирену.*

ПОЛО́Х-ПОЛО́Х *див.* **поло́х.**

ПО́ЛОЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **полоча́ни** і Полоцьк. *Коли Мелетий* [Мелетій] *Смотрицький, висвячений на владику полоцького, поїхав на Білорусь і почав, хоч і обережно, сповняти свої справи владичі, уніати підняли крик* (М. Грушевський); *Всеволод .. в Переяславі не почувався безпечним ні від половців, ні від киян, які посадовили на стіл полоцького князя Всеслава* (П. Загребельний); *Варяги полоцькі стояли на городнях і метали стріли* (І. Білик); *Важкі, як осінь, шати золотії. В черниці підеш, полоцька княжна* (Л. Костенко).

ПОЛОЧА́НИ, а́н, *мн. (одн.* **полоча́нин,** а, *ч.;* **полоча́нка,** и, *ж.).* Східнослов'янське плем'я, яке жило між Західною Двіною та Прип'яттю і дістало своє найменування від притоки Західної Двіни р. Полоти. *Хто був той ігумен Данило і де ігуменував, не знаємо. З того, що він ріку Йордан порівнює зі Снов'ю, яка біля Чернігова впадає до Десни, виводять, що він був чернігівець .. З того ж, що в монастирі св. Сави він записав у пом'янику* [синодику] *імена полоцько-мінських князів, дехто догадувався, що він був полочанин* (І. Франко); *Володимир .. дав знак, щоб хтось із старших полочан підійшов ближче до нього* (С. Скляренко); *Були тут і купці руські: новгородці, полочани, псковичі, смольняни, суздальці — і кожен з них теж ішов подивитися на храм* (П. Загребельний); *Челядниця метала віником туди й сюди надміру старанно, зумисне на ноги новгородців та вільних полочанок і полочан* (І. Білик); *Полочани схопили Олега (військо його вже було розбите). Мстислава теж схопили* (В. Чемерис).

ПОЛОЧА́НИН *див.* **полоча́ни.**

ПОЛОЧА́НКА *див.* **полоча́ни.**

ПОЛО́ЧОК, чку, *ч.* Зменш.-пестл. до **піл.** *У світлоньці, да на полочку Ой, шиє, шиє молода дівчина Чорним шовком сорочку* (П. Чубинський).

ПОЛОШИ́ТИ, лошу́, ло́шиш, *недок., кого, що, розм.* Те саме, що **поло́хати.** *Тоді саме вигадали їздити з дзвониками. Таке той Кисіль позаводив; аби який з дебільших, зараз йому й дзвони, наче архиєреєві. Аби людей полошити!* (О. Кониський); *Сестра пирснула, хоч я зробив їй застережний знак бровами — полошити даремно прибульця не треба було* (Валерій Шевчук); *Я сходив гірських доріг немало, .. Полошив орлів над перевалом, На Говерлу пробивавсь крізь тучі* (М. Нагнибіда); *Бронко встав і пішов, жбурнувши для чогось камінець в ріку, хоч і пам'ятав, що Борис не любить, щоб йому полошили рибу* (Ірина Вільде); *Ліс того разу явив мені оказії, і прикрі, і втішні водночас, як се часто й сусідить у житті. Не кожного звіра полошило моє завзяте порядкування на його теренах* (М. Дочинець); * Образно. *Навкруги лунали музики, дудніли бубни і полошили нічну тишу п'яні пісні* (М. Коцюбинський).

ПОЛОШИ́ТИСЯ, лошу́ся, ло́шишся, *недок., розм.* Те саме, що **поло́хатися.** *Мошко відкинув сю думку* [про втечу]. *Хто ще знає, чи є чого полошитися?* (І. Франко); *Ілько здригнувся, бо він заплющив очі і щось ворушив вустами, і розклепив повіки. — Га?.. — Не полошись* (Ю. Логвин); *Коні, здебільшого недавно відірвані від воза і плуга або вирвані зі стаднин, полошилися від пострілів* (Б. Лепкий).

ПОЛО́ШКАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **поло́хати.** *Малеча полюбляє полошкати голубів та ганятися за ними* (із журн.).

ПОЛО́ШКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **поло́хатися.** *Полошкатися від несподіваного окрику.*

ПОЛТА́ВЕЦЬ *див.* **полта́вці.**

ПОЛТА́ВКА *див.* **полта́вці.**

ПОЛТА́ВЦІ, ів, *мн. (одн.* **полта́вець,** вця, *ч.;* **полта́вка,** и, *ж.).* Жителі або уродженці міста Полтави і Полтавщини. *Задумали полтавці святкувати роковини смерті нашого славного і незабутнього І. Котляревського* (Панас Мирний); *Григорій міг посперечатись з ким завгодно, що вона полтавка з кореня, — м'яко вимовляла "л", як усі жінки на Полтавщині, щось середнє між "л" і "ль"* (І. Багряний); *У кожного полтавця є щось від Гоголя й Остапа Вишні* (І. Цюпа); *Ніби з майбутнього їхнього вдарив на нас стогін невольницький, стогін дівчат — черніговок, полтавок, киянок, яких ешелонами правлять на захід в неволю* (О. Гончар); *— А це ось полтавці, — знайомив її Мирон з новоприбулими* (Микита Чернявський).

ПОЛТАВЧА́НИ, а́н, *мн. (одн.* **полтавча́нин,** а, *ч.;* **полтавча́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **полта́вці.** *— Ви звідки родом? А, полтавчанин!* (В. Підмогильний); *Полтавчани і херсонці, слобожанці і чернігівці, забравши те, що можна було забрати, перебиралися на Донбас* (М. Чабанівський); *Олена, як істинна полтавчанка, образилася з того, що гість не скористався із її гостинності і все печене й варене так і залишилося на столі цілим* (Григорій Тютюнник); *Справа Базаревського, полтавчанина з діда-прадіда, виявилася простішою, ніж це можна було подумати у день арешту* (Олекса Ізарський).

ПОЛТАВЧА́НИН *див.* **полтавча́ни.**

ПОЛТАВЧА́НКА *див.* **полтавча́ни.**

ПОЛТЕРГЕ́ЙСТ, *ч.* 1. *род.* у. Пересування, падіння предметів та інші явища, що не мають явних об'єктивних причин і сприймаються різними людьми ніби витівки домовика, духів. *До речі, оте падіння шаф і загадковий гармидер у квартирі було відомо з давніх-давен і навіть має вчену назву "полтергейст"* (В. Нестайко); *Уже й спеки немає, а пожежі все не вщухають. Якийсь полтергейст* (Л. Костенко).

2. *род.* а. Містичний дух, що виявляє свою присутність і свій темперамент шумом, пересуванням предметів у будинку. *Якщо в одному випадку з десяти факт матиме реальне підтвердження, ну, наприклад, полтергейст і справді витягнув з-під гірки чиїхось праних рушників у шухляді стодоларовий папірець, всі будуть тільки раді* (А. Кокотюха); *Всілякі там привиди, полтергейсти, інопланетяни — кожен аномальний випадок товариш Комаров міг легко пояснити з наукової точки зору* (Любко Дереш).

ПОЛТИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **полти́ник** 1. *Вони пшеницю купували по вісім гривень, .. жито по полтині* (Панас Мирний); [К о з е л і у с *(перегортає папери):*] *Єдина кара "хоч і вперше вкрав, Але понад полтину — то повісить"* (І. Кочерга); *— Ось на тобі полтину, — дістав Тарас з кишені. — За здачу купиш мені газету. Свіжу!* (Василь Шевчук); *— Полтину платить за супліку. Та за папір гербовий десять копійок* (Ю. Мушкетик).

ПОЛТИ́НИК, а, *ч., розм.* 1. П'ятдесят копійок грошей або монета вартістю п'ятдесят копійок. *— Не по полтинику на день буду тобі давати, а від сьогодні по цілковому* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Все гребла* [Соломія] *в свою скриню, складала в торбину срібні полтиники й карбованці* (В. Кучер); *Хвилину і сорок секунд пробув тоді Вася під водою, шукаючи маленький кружечок полтиника на морському дні* (В. Собко); * У порівн. *Терентій, приглядаючись до вулиці й неясних обрисів будівель, над якими полтиниками сяють зорі, під'їжджає до розхристаної хати Халимона* (М. Стельмах).

2. П'ятдесят карбованців, рублів і т. ін. — *Ще б полтиника... — чухається Данило. — Е-е... — докірливо хитає головою дядько, виймаючи гроші й одлічуючи 27 карбованців, — ще мало вам...* (В. Винниченко).

ПОЛУБА́К, а, *ч., мор.* Надбудова над верхньою палубою в носовій частині судна. *З капітанського містка, над полубаком, двоє командирів слідкували в біноклі за шхуною* (М. Трублаїні); *Одні з команди зійшли на берег, другі — зібралися навколо баяніста на полубаку* (Д. Ткач); *Під час хвилювання корабель з полубаком не так легко занурюється у хвилі, як без нього* (з наук.-техн. літ.).

ПОЛУБОТИ́НКИ, ів, *мн. (одн.* **полуботи́нок,** нка, *ч.), розм., рідко.* Вид невисокого взуття з халявами, які доходять до щиколотки. *Шкіряні полуботинки.*

ПОЛУБОТИ́НОК *див.* **полуботи́нки.**

ПОЛУ́БОТКИ, ів, *мн. (одн.* **полу́боток,** тка, *ч.).* Чоботи з короткими халявами; півчоботи. *Мати .. приготувала ще звечора речі на продаж: батькові нові .. штани й сорочку, свій святковий корсет і дівоцькі полуботки на півкаблучку з чорного хрому* (І. Кирій); *Ставна панна .. йшла йому назустріч, йшла швидко, ніби аж бігла .. А таки ж бігла! Лакованими полуботками — по зашерхлих калюжках* (П. Загребельний); *За дверну ручку вхопилася* [Рая], *застигла. Тихо! Треба дуже тихо, щоб не побудити нікого. І вдягнутися... Курточка нова... У передпокої нові полуботки замшеві* (Люко Дашвар).

ПОЛУ́БОТОК *див.* **полу́ботки.**

ПОЛУВА́Л[1], у, *ч., спец.* Груба шкіра, яку виробляють зі шкур великої рогатої худоби, свиней та ін. тварин і використовують перев. на підошву. *Полувал також застосовують для виготовлення упряжі* (із журн.).

ПОЛУВА́Л[2], у, *ч., архт.* Архітектурний злам, горизонтальний виступ з однаковим напівкруглим перетином. *Дзвіниця церкви Миколи Доброго в Києві у XVIII ст. була цегляна, триярусна, з восьмигранним шатром і рельєфними гуртами у формі полувалів* (з наук.-попул. літ.); *Висота монолітних колон храму Ніки Аптерос дорівнює 4,04 м. Бази колон мають невеличкий нижній полувал* (з навч. літ.).

ПОЛУВА́ЛЬНИЙ[1], а, е, *спец.* Стос. до полувалу *(див.* **полува́л**[1]**).** *Полувальне оброблення;* // Вигот. з полувалу. *Полувальне сідло.*

ПОЛУВА́ЛЬНИЙ[2], а, е, *архт.* Прикм. до **полува́л**[2]. *Полувальний тип оздоблення.*

ПОЛУ́ГАРБОК, бка, *ч.* Невелика гарба. *Крізь драбини полугарбків ґелґотіли й били підв'язаними крилами відгодовані гусаки, кури, качки* (І. Микитенко).

ПОЛУ́ДА, и, *ж.* 1. Біляста пляма на рогівці ока, яка призводить до сліпоти; більмо (у 1 знач.). [К н у р:] *Дочко моя! дитино моя! Краще б я осліп або мені полуда очі заслала, ніж приходиться мені бачить тебе у сьому чорному уборі* (Панас Мирний); *— Бачу я добре і через полуду! Не зовсім ще я осліп, — сказав Оникій і замовк* (І. Нечуй-Левицький); *— Мені ось у твоєму віці доводилось уже на хліб заробляти .. Лопату в руки — і нарівні з дорослими цілий день, аж полуда на очі вилазить* (О. Гончар); *Мержинський уже не корчився, не стогнав, очі йому пойнялися полудою* (М. Олійник); * У порівн. *З-під широких нахмурених брів хижо вовчим поглядом визирали його сірі, як полуда, очі* (О. Стороженко); // *перен.* Те, що приховує, закриває що-небудь від очей, заважає правильно розцінювати щось. *Заслані полудою очі під ту страшну різанину не розгляділи б, де свій, де чужий, кров би лилася, трупи б тліли та ситили й без того ситу землю* (С. Єфремов); *Тонке проміння вливалось глибоко в саму душу Євдосі і піднімало там якісь давні замертвілі хвилі. І розпадалась тоді неохайна й брудна полуда злиденного життя* (М. Івченко); *Мистецтвом вишуканим, без полуди, він благородні душі ніби стис* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); * У порівн. *Здавалося, що прийде якась неждана година і одним помахом відкине, мов полуду, прожиті в чужому світі роки* (М. Стельмах).

2. Шар олова або олов'яно-свинцевого сплаву, який наносять на металеві вироби при лудінні. *Я підняв композицію проти сонця .. — А ця штуковина з часом не розтопиться? — Можу вкрити полудою* (Р. Андріяшик); *Кожен келих — з гіацинту, замість чаші — ізумруди, Пишний чужоземний посуд різнобарвної полуди* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); * Образно. *Голова — як чугунок. Щось у ній потріскує. Наче там, у голові, відлущується полуда* (В. Близнець); // *перен.* Про колір, який нагадує цей метал. *Коли вона захвилювалася, полуда її очей відразу потепліла й забризкала на щоки* (Олекса Ізарський).

◊ **Зніма́ти (здира́ти, скида́ти** *і т. ін.)* / **зня́ти (зде́рти, ски́нути** *і т. ін.)* **з оче́й полу́ду (лу́ду)** *див.* **зніма́ти; Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі** *див.* **наво́дити; (1) Полу́да на о́чі впа́ла** *кому* — хто-небудь неправильно розуміє, сприймає, усвідомлює певні явища дійсності. — *Подивіться, що робиться в місті, чи вам полуда на очі впала? — звертається громадський активіст до міської "верхівки"* (з газ.); **Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й** *див.* **скида́ти; (2) [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] полу́да** *(рідше* **лу́да, облу́да)** **з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є** *і т. ін.)* / **спа́ла (опа́ла, спливла́** *і т. ін.)* **<Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х>** *у кого, кому і без дод.* — хтось правильно розуміє, усвідомлює що-небудь; прозріває (у 2 знач.). *В людей спадає з очей полуда і прокидаються ті здорові думки, які дрімали в голові* (С. Васильченко); *Як ці тіні тремтять, розпадаються, гаснуть, так і полуда тремтить, розпадається, гасне* (М. Воробйов); *Бог тепер мені відкрився, Бо розпалась луда На очах, і він явився В невимовних чудах* (П. Куліш); *Мені зараз мов луда з очей спала* (І. Франко); *За один день та за ніч важких роздумів у багатьох вітробалчан наче полуда з очей спала* (А. Головко); *Але настали дні! Спливла з очей полуда, і ми побачили, де ворог і де брат* (В. Сосюра); *Мені наче опала полуда з очей: я з сірого побачила раптом світ кольоровим* (Ірина Вільде); *Вперше він дивився на нього очима, з яких спала облуда минулих літ* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЛУ́ДАННЯ, я, *с., розм., рідко.* Те саме, що **по́лудень**[1] 4. *Смачне полудання.*

ПОЛУДЕ́ННИЙ[1], а, е. Прикм. до **по́лудень**[1] 1. *Млосна полуденна спека дихала навколо нагрітою травою* (О. Донченко); *Спадав полуденний пил на биті шляхи* (Н. Рибак); *В полуденній сонячній тиші густо пахло медом і вощиною* (В. Малик); *Давно так просто не насолоджувався* [Гончаренко] *весняною полуденною прохолодою* (А. Кокотюха); *За вікнами було темно, попри полуденну годину* (І. Карпа); // Який відбувається, здійснюється і т. ін. в полудень. *Тепер якраз перерва після полуденного доїння корів* (І. Волошин); *В Христині щось оживало, поверталася здатність зосередитися на власних думках, не відволікала необхідність бігти кудись, неминуча на етапі, коли слід вдало почати або не менш вдало завершити день. Полуденна сієста звільняла від цього обов'язку* (Н. Сняданко).

△ **Полуде́нна лі́нія** *див.* **лі́нія.**

ПОЛУДЕ́ННИЙ², а, е, *заст.* Прикм. до **по́лудень²**. *На полуденній стіні церкви була залізна дошка з написом* (І. Нечуй-Левицький); *Перед ними зелене намистечко з Ховерезма, перли з полуденних теплих морів* (С. Скляренко); *Три амажонки* [амазонки] .. *гарцювали на конях з одного, полуденного, боку галявини, а з північного вирівнювали коней ув одну шерегу троє витязів-мужчин* (В. Рубан); *Зимою шлях їх пролягав тільки в полуденні землі* (Г. Тарасюк).

ПОЛУ́ДЕНОК, нку, *ч., розм.* Те саме, що **по́лудник.** *Він розділив, скільки маємо з'їсти на полуденок і скільки на вечерю* (М. Дочинець); *Анна.., далека своячка наша, несла женцям полуденок у поле аж під границю сусіднього села* (С. Ковалів); *Нашвидкуруч поснідавши і прихопивши полуденок, я видрібцем, щоб трохи розім'ятись, рушив до бункера* (Р. Андріяшик).

ПО́ЛУДЕНЬ¹, дня, *ч.* 1. Час найвищого стояння сонця над горизонтом, який відповідає дванадцятій годині дня; середина дня. *І бились* [війська Ігоря] *день, І другий билися, Та коло полудня на третій Поникли Ігореві стязі* [стяги] (Т. Шевченко); *Вони ще не бачились нині: Антоша недавно приїхав з фільварку, а Ліда до полудня спала* (М. Коцюбинський); *Прислухаючись до лементу, вершники знічев'я передрімують гарячий полудень в тіні кибиток* (В. Чемерис); *Перейшло за полудень. Високо в небі літали ластівки* (В. Шкляр).

2. *перен.* Середина життєвого шляху, кінець молодості людини. *Біле личко червоніє Не довго, дівчата! До полудня, та й зав'яне, Брови полиняють...* (Т. Шевченко); — *Я .. не хочу взагалі так скоро якого-небудь закінчення в своїм молодім житті. В мене ще так далеко до полудня; нехай натішуся красою життя!* (О. Кобилянська); *Баба стара, а він, Дорошенко, ровесник її, досі вважає себе якщо й не молодим, то таким, що життя його тільки на полудень стало...* (О. Гончар).

3. *спец.* Момент проходження центра Сонця через меридіан певного місця. *Ближче до полудня висота Сонця зростає, тінь вкорочується, а в момент полудня стає найкоротшою* (з наук. літ.); *За 6 годин до справжнього полудня Сонце перебуває над точкою "схід", а через 6 годин після верхньої кульмінації — над точкою "захід" горизонту* (з наук.-попул. літ.).

4. *розм.* Споживання їжі опівдні, а також у проміжок часу між обідом і вечерею. *І обід, і полудень минувся, а Левка нема* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Харч буде добрий: на сніданок риба або молоко. На обід борщ, каша з салом... На полудень чи риба, чи сало, чи молоко* (В. Винниченко); *За обідом ішов полудень, далі вечеря* (Ю. Яновський); *По якомусь часі завернула зі шляху до нас і кухарка в білому халаті — привезла на полудень коржів щойно спечених, ще гарячих, і пів бідона молока* (О. Гончар); *Народ почав розходитися .. В одних були на плечах коси, в інших у руках серпи та невеличкі вузлики з окрайцями хліба, огірками, цибулею на полудень* (К. Гриб); // Їжа, яку приймають у цю пору. *Мати почастувала дочку, поставила на стіл полудень, внесла миску яблук* (І. Нечуй-Левицький); — *Жінко!* — *загукав Юхим.* — *Давай полудень у торбу, я на поле йду* (В. Кучер).

(1) В по́лудень — о дванадцятій годині дня; опівдні (у 1 знач.). — *Брат Петро пригнав з поля корову ще в полудень, нарвав їй гички, нагодував* (Г. Косинка); *Влітку дід частенько лежав на погребні ближче до сонця, особливо в полудень* (О. Довженко); *В полудень хмара потемнішала* (І. Багмут); *В полудень Озимок і Хвещук були вже вдома* (М. Малиновська); **Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня** *див.* **зверта́ти; (2) З по́лудня** — після дванадцятої години дня; пополудні. — *Забіжу до вас завтра, так з полудня...* (М. Коцюбинський); *По третій же годині з полудня всі зібралися знову, як веліла королева* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(3) Над (під) по́лудень** — перед дванадцятою годиною дня, близько дванадцятої години дня. *Було саме над полудень, спека стояла велика* (О. Маковей); *Під полудень на горизонті знялась курява* (Я. Качура); *Тільки над полудень проминули верхівці синє плесо Кагулу* (Ю. Смолич); *Під полудень він* [ярмарок] *завирував іще дужче, а галас став просто оглушливим* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); **(4) На по́лудні <Се́ред по́лудня>** — у найвищій точці над горизонтом; посередині неба, над самою головою. *Сонце стояло серед полудня і пражило, мов огнем* (І. Франко); *Сади та будиночки на передмісті. На полудні сонце. Гудуть дзиґарі* (Л. Первомайський); *Поет рішив, що годі зволікать, І вимовив: "Іди, піднісши око, — На полудні не може сонце ждать, Бо ніч уже ступає на Марокко"* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПО́ЛУДЕНЬ², дня, *ч., заст.* Південь *(див.* **пі́вдень²**). *Теплий з полудня вітер віє понад землею і допомагає сонцю у його роботі...* (Панас Мирний); *Сей спосіб* [коли один тямущий навчає іншого] *самоосвіти більше тримається на півночі, а не в нас на полудні* (Леся Українка); *Боян мандрував саме від полудня, де гостював на Хортиці у вільних лицарів* (О. Бердник).

ПОЛУДИ́ТИ, уджу́, у́диш, *док., що.* 1. Док. до **луди́ти.** *Якщо фарш після вивантаження з корита фаршмішалки має потемніння та частково забруднений, то треба очистити місця іржі, протравити й полудити корито та лопаті чистим харчовим оловом* (з наук.-техн. літ.).

2. Вилудити все або багато чого-небудь. *Полудити всі каструлі.*

ПОЛУ́ДНАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **полу́днати.** *Буде йому на снідання і на обідання, і на полуднання* (Сл. Б. Грінченка); *У дитячому садочку діти під час полуднання мають споживати 15 % добового раціону* (з навч. літ.).

2. Їжа, яку приймають у проміжок часу між обідом і вечерею; полудень *(див.* **по́лудень¹**). *Вузлик з полуднанням несла* [Домащучка] *на сапі, а в тому вузлику — пиріжки з маком та печеними буряками* (Є. Гуцало); *Полуднання має бути не дуже калорійне й легке для травлення* (із журн.).

ПОЛУ́ДНАТИ *див.* **полу́днувати.**

ПОЛУ́ДНЕ¹, ного, **ПОЛУ́ДНЄ,** нього, *с., діал.* Полудень *(див.* **по́лудень¹**). *Це було полуднє, коли отара вишукує тінь, а пастухи кидають довбати всякі забавки з дерева, розкладають огні, їдять хліб, сир та п'ють джерельну воду* (К. Гриневичева); *Доходить вже полудне, з захмареного неба виглядає померкле сонце* (О. Лисяк); *Її полудне зближалося, це відчувала вона всіма нервами, в ній співало щось тисячами голосів про його* [нього] (О. Кобилянська); *Коли сонце перекотилося через полуднє, взяв* [Любиця Пугачич] *три сотні комонних косаків і побрався на захід* (І. Білик); *Опівдні виїхав на лан економ .. Він гукнув: — Гей, баби! На полуднє!* (М. Коцюбинський); *З гори .. донеслися голосні крики і тоненько задзеленькав дзвінок, що скликує робітників на полудне* (Мирослав Ірчан).

ПОЛУ́ДНЕ², ного, **ПОЛУ́ДНЄ,** нього, *с., діал.* Полудень *(див.* **по́лудень²**). *Угорські королі, поширивши свою власть на полуднє від Карпатського хребта, хотіли забрати й північне галицьке згірє* [згір'я] (М. Грушевський); *З дзвіниці був дійсно відчинений широкий і далекий вид на полуднє й на захід* (Б. Лепкий); *Був собі Йван, розіслав слів* [послів] *на захід, на схід, на полудне* (І. Калинець).

ПОЛУДНЕ́ВИЙ[1], а, е. Прикм. до **по́лудень[1]**. *Роботи на гирлі не припинили навіть тоді, коли настав час полудневого чаю* (Іван Ле); *Полуднева порція звичайно містить невелику кількість їжі: фруктів, каші, сиру, млинців, печива тощо* (із журн.); // Характерний для часу полудня. *У вікна било полудневе проміння* (М. Коцюбинський); *Одарка в полудневу пору Корову вивела із двору* (О. Підсуха); *Люди під його крислатим гіллям ховаються від зливи і полудневої спеки* (М. Руденко); *Довкола чатувала полуднева тиша* (Ю. Винничук); *Голубінь неба, легкі порухи неозорої водної гладіні, погідність полудневих годин — все це ніби виключало поганий намір* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Який відбувається під час полудня. *На другий день, по годині четвертій, коли скінчилася полуднева наука, катехит Соневицький .. починає обходити мешкання* (Б. Лепкий).

ПОЛУДНЕ́ВИЙ[2], а, е, *заст.* 1. Прикм. до **по́лудень[2]**; південний *(див.* **півде́нний[2]** 1). *Десь далеко передо мною полудневий край* (О. Кобилянська); *Великі чорні очі, пройняті, як і у всіх полудневих людей, прозорою тінню лагідної жури, зупинялись на його профілі* (Б. Антоненко-Давидович); // Який росте, водиться і т. ін. на полудні. *Служба зачала розносити ласощі й солодкі сорбети та прегарні полудневі овочі* (О. Назарук); // Збудований, розміщений і т. ін. на полудні. *Єрусалимські вигнанці в неволі, що в Сефараді, посядуть міста полудневі* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. Який міститься, проходить і т. ін. у напрямку полудня *(див.* **по́лудень[2]**), на південь від чого-небудь або на півдні чогось. *Знов загриміло в полудневій стороні* (І. Франко); *Нова Буковина мала характер українсько-румунський: північна — українська, полуднева — румунська* (М. Грушевський); *За Ріпками — даль полуднева* (А. Мойсієнко); // Який дме, насувається і т. ін. з полудня. *Дме полудневий вітер і патлає їх волосся* (У. Самчук).

3. Власт. мешканцю, мешканцям полудня. *Його лице смагляве, пригадує* [нагадує] *тип полудневий* (О. Кобилянська); *По коридорах крутилося багато людей зі смаглистими, полудневими очима й безліч прислуги* (О. Назарук); *Досі Марія просто терпіла Ярополка, звикнувши до нього з дитячих літ, а тепер закохалася всіма силами своєї душі й палкого полудневого серця* (І. Білик).

ПОЛУ́ДНЄ[1] *див.* **полу́дне[1]**.

ПОЛУ́ДНЄ[2] *див.* **полу́дне[2]**.

ПО́ЛУДНИК, у, *ч., розм.* Те саме, що **по́лудень[1]** 4. *Огнєв говорив би ще, мабуть, довго, але наближався полудник, а він звик у своїй трапезі до певного порядку* (Б. Левін); *Марфа Іванівна приготувала полудник: в альтанці, повитій плющем, парували запашні голубці в каструлі, в полумиску виблискували червоні, як жар, помідори* (О. Сизоненко).

ПОЛУ́ДНИЦЯ, і, *ж.* У слов'янській міфології — недобрий дух, який з'являється в полудень і є символом сонячного удару. — *Чого ж це ти, малий? — гладив дитину мозолистою рукою Панас. — Також південь давно минував. Тепер не ходить полудниця, що діточок лякає* (Н. Королева); *Злу силу здатний вразити на смерть лише Перун. Він .. демонів-велетів побиває важким своїм молотом, смертоносними стрілами, то чи ж вистоять супроти нього .. відьми та полудниці* (Д. Міщенко); *По нивах недожатих блукала полудниця із серпом і пильнувала, чи не зостався який сміливець на полі у полудень дожинати* (Ю. Винничук).

ПОЛУ́ДНІЙ[1], я, є, *діал.* Прикм. до **полу́днє[1]**. *К полудній годині до города Січави припав* [Б. Хмельницький], *Город Січаву огнем запалив І мечем ісплюндрував* (з думи); *А на третій день у полудню годину Знеможіли Ігореві стяги — поникли...* (Панас Мирний).

ПОЛУ́ДНІЙ[2], я, є, *діал.* Прикм. до **полу́днє[2]**. *Полудні землі.*

ПОЛУ́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **полу́днувати.** — *Якби не робота та не оце полуднування, я б була вже сама по вас побігла, — заговорила перша дівчина* (О. Кобилянська); *Полуднування запобігає безсистемним перекусам у другій половині дня* (із журн.).

ПОЛУ́ДНУВАТИ, ую, уєш, **ПОЛУ́ДНАТИ**, аю, аєш, *недок.* Споживати їжу в проміжок часу між обідом і вечерею. *Косить бідний* [циган], *косить, А господар полуднати Цигана не просить* (С. Руданський); *От як надвечір сонечко схилилось, Мій Влас полуднувати сів* (Л. Глібов); *І гость* [гість] *і господар з господинею все полуднували, поки не поспіла вечеря* (І. Нечуй-Левицький); — *Давайте вже полуднувать чи що! — Який там полудень! Вечеряти вже пора, — одказував батько* (О. Довженко); *Христина знає, чого боїться з кимсь полуднати тітка Василина; замість хліба у неї лежать якісь чорні із зілля млинці, а з якого — ніхто не знає* (М. Стельмах); *У нашому селі на сніданок — обідали, а в обід — полуднали* (Г. Тарасюк).

ПОЛУ́ДРАБОК, бка, *ч.* Бік возового ящика, зробл. із поздовжніх і поперечних жердин на зразок драбини. *Онися вхопилась обома руками за полудрабки й гецала на возі, наче козачка танцювала* (І. Нечуй-Левицький); *А вже як їхали, Давид сидів, ноги через полудрабок звісивши, і поганяв* (А. Головко); *В колоні є підвода для поранених. Я примостив на ній Жердіна, котрий зовсім уже не міг іти, і сам не відставав від неї, тримаючись за полудрабок* (В. Малик); *Циган встав, позазирав під воза, де сторожко дрімав собака, перевірив, чи надійно прив'язані до полудрабків коні* (А. Михайленко).

ПОЛУ́ДУВАТИЙ, а, е, *розм.* З полудою на оці, на очах.

ПОЛУЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Злузати все або багато чого-небудь. *Коли я кинувся сіять, аж у нас і гречки нема, баба по празниках замість насіння полузала* (з переказу); *"Як будемо жити без хліба?" — думав .. Навіть насіння соняшникове та гарбузове, яке мати тримала у торбинках за сволоком, щоб посадити навесні на городі, й те полузали* (І. Кирій).

2. Лузати якийсь час. *Мирон Данилович, зібравши, полузав* [насіння] *трохи і підкріпивсь* (В. Барка); *Чи не думає ця баба, що вони до неї на посиденьки прийшли, насіння полузати?* (Д. Бедзик); *Під тином, на дубочках, де сходиться молодь язиком поплескати, насіння полузати, там можна і в хихоньки-хахоньки погратися* (Я. Гримайло); — *Мені здається, гарбузового насіння мені для того насипали, щоб ми з тобою полузали і гарненько подумали* (В. Чемерис).

ПОЛУ́КІПОК, пка, *ч.* Стіжок із 30 снопів жита, пшениці, проса і т. ін., складених колоссям усередину й прикритих одним снопом зверху. *Привиділась Хариті вижата нива, а на ній стоять полукіпки і блищать проти сонця, як золоті* (М. Коцюбинський); *Вдалині рясніли .. Полукіпки важучої пшениці* (М. Рильський); *Настовбурчились житні полукіпки по стернях* (І. Керницький); *З полів звезено останні полукіпки пізньої гречки* (Б. Левін); * Образно. *Чоловік .. скидає шапку, і огнистий полукіпок вогкого волосся сиплеться йому на очі й потилицю* (М. Стельмах).

ПОЛУ́МАЦЬОК, цька, *ч., заст.* В Україні в XVII–XIX ст. — міра ваги сипких тіл, що дорівнювала близько 31 кілограма. *Давав полумацьок вівса* (Сл. Б. Грінченка); *Зважити полумацьок зерна;* // Низька широка, подібна до миски, посудина, що має таку міру. *Вівчий* [овечий] *полумацьок — дерев'яна посудина без накривки для міряння овечого сиру* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Бідні були дівчата. Без .. маєтку, .. без уроди, якісь косоокі, з великими губами, низенькі, як полумацьки* (І. Франко).

ПОЛУМЕНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **по́лумінь.** *Полуменевий блиск.*

2. *спец.* Пов'язаний з дією полум'я. *Метод полуменевої фотометрії застосовують для визначення лужних і лужноземельних металів* (з наук. літ.); *У полуменевій печі тепло передається виробам або матеріалам випромінюванням і конвекцією від газоподібних продуктів згоряння палива та випромінюванням від розжареної кладки* (з наук.-техн. літ.).

ПОЛУМЕНЕ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., поет., заст.* Властивість за знач. **полумене́вий** 1. *Полуменевість слів.*

ПОЛУМЕНЕ́ВО, *поет., заст.* Присл. до **полумене́вий** 1. *Полуменево горить вдалині небокрай* (із журн.).

ПОЛУМЕНИ́СТИЙ, а, е, *поет.* Те саме, що **полум'яни́стий.** *Мов вибух громовий у тиші урочистій Злітає кактуса легке струнке стебло І розкриває враз свій цвіт полуменистий* (М. Зеров); *На полуменистих квітках заблищала роса* (І. Волошин); *Згадав він Тані личко миле .. І заглибивсь, як у затон, В солодкий і безгрішний сон. Можливо, знов полуменисту Спізнав він бурю почуттів, Та ошукати не хотів Її душі довіру чисту* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОЛУМЕНИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., поет.* Властивість за знач. **полумени́стий.** *Полуменистість погляду.*

ПОЛУМЕНИ́СТО, *поет.* Присл. до **полумени́стий.** *Полуменисто квітнуть маки в полі* (із журн.).

ПОЛУМЕНІ́ТИ, ію, ієш, *недок., поет.* Те саме, що **полум'яні́ти.** *Уже полуменіли полуниці На грядці, що торік я засадив* (М. Рильський); *Щоки тихо полуменіли; уста ворушились, невиразно промовляючи його ім'я* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Повстань, титане молодий! Хай запалають протуберанці: на бій, на бій! На сході гомін, спів буревію, піднось скрижаль золоторун... Я огневію, полуменію: я твій вістун!* (М. Драй-Хмара).

ПОЛУ́МИСОК, ска, *ч.* Різновид столового посуду у формі неглибокої миски або глибокої тарілки. *Скидаючи у передній своє пальто, пан знав, що, поки він дійде до столової, йому вже насипають у полумисок смачного борщу* (Л. Яновська); *Устим дістав з полумиска теплий млинець, обмотав ним шматочок хліба і вмокнув у миску з сметаною* (П. Автомонов); *Муромець докінчив точити полумисок і якийсь час прискіпливо крутив його в руках* (І. Білик); — *На тобі кабаняче серце і зготуй із нього найліпшу, яку можеш, потраву, та гляди, щоб смачна була! Як сяду я до столу, пришли її в срібному полумиску* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *Вони* [діти] *летять до круглого, мов полумисок, озерця* (М. Стельмах); // Уміст такого посуду. *Лукина внесла в хату пляшку й поставила на стіл полумисок солоних огірків* (І. Нечуй-Левицький); *Відсунувши на кінчик столу книги, поставила* [мати] *на їхнє місце полумисок молодої картоплі* (Микита Чернявський); *Вийшов* [дядько] *із клуні й швиденько вернувся з полумиском вареників* (В. Шкляр).

ПОЛУ́МИСОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **полу́мисок.** [Степанида:] *Оті полумисочки, сусідоньку, не ставляйте на припічку, а краще у мисники* (М. Кропивницький).

ПО́ЛУМІННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **по́лум'я** 1. *Полуміння палає* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́ЛУМІНЬ, ПО́ЛОМІНЬ, меню, *ч. і рідше* мені, *ж., поет., заст.* Полум'я. *Метелик влетів у самий поломінь. Трісь! Отсе ж йому й смерть!* (Леся Українка); *Сухе ріще затріщало в кліп ока. Жива полумінь ізнов затанцювала в моєму кам'яному притулі* (М. Дочинець); *За хвилину стеля з луском повалилася додолу і вікнами, як з велетенської печі, бухнула поломінь, зливаючись з тою, яка з'їдала до останку дах* (Б. Лепкий); *Безстрашний патріот кинувся назустріч смерті. Дві .. фашистські кулі обпеклись об полумінь його великого серця* (М. Андрусяк); *Війська господаря Молдови придушили революцію. Але полумінь повстання не згас у думах і мріях трударів* (І. Пільгук); * Образно. *Ходив* [Кирило] *по хаті великим та легким кроком, наче злість одривала його од землі, і дув на поломінь злості, щоб роздути в пожежу* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Блимнула гадка, наче полумінь свічки* (Б.-І. Антонич).

ПО́ЛУМ'Я, я, *с.* 1. Вогонь, що піднімається над предметом, який горить. *Постояла, а потім сіла Коло огню і руки гріла На самім полум'ї* (Т. Шевченко); *Сусідова хата горіла, високе полум'я зносилося під небо* (Ю. Яновський); *Климко .. роздмухав жарок і довго одігрівав ступні, час від часу дотуляючи їх просто до полум'я* (Григір Тютюнник); *Хлопець випірнає і дивиться, як полум'я зжирає будинок* (О. Ульяненко); * Образно. *В осінньому полум'ї ліс мов дріма* (І. Нехода); * У порівн. *Хороше над чорним ґрунтом мак Переливається, мов полум'я червоне!* (М. Рильський); // Світло від вогнища, пожежі і т. ін. *Запалена піч розгоряється й тріщить, червоне полум'я грає на віконечку* (Марко Вовчок); *Горіла комендатура. Полум'я рожевіло на снігах, освітлюючи майдан, чорні мечі тополь* (Григорій Тютюнник); *Раптом у камеру з гучним пострілом вдерлося фіолетове полум'я вогню* (М. Дашкієв); * Образно. *Сіяти зерна ілюзорного знання в душі людей, які жадають лише насичення? Що вони зроблять з тим вогнем? Полум'я розуму вони використають хіба що для підпалу храмів!* (О. Бердник).

2. Пара або газ, які виділяються деякими речовинами під час горіння й мають властивість світитися. *Газорізальник Мамайчук-старший .. вправно і впевнено веде язичок полум'я по металу, щось викроює з товстого сталевого листа* (О. Гончар); * У порівн. *Земля була посипана дрібним-дрібним піском, ледь блакитним, як сірчане полум'я* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Спалах при стрільбі з вогнепальної зброї. *Чорна ніч .. Перед самим обличчям у Зіньки вже на бігу — пихнуло полум'я обріза* (А. Головко); *З одного вікна раз у раз шугало полум'я міномета* (О. Гончар); *В чорну дірку, звідки блиснуло полум'я пострілу, ринули повстанці* (В. Малик).

3. *перен.* Те, що своїм кольором, блиском і т. ін. нагадує вогонь. *Загорається Київ У полум'ї айстер* [айстр] *і рож* (П. Усенко); — *Ви танцюєте, Прокопе?* — *поцікавилась вона, уся в полум'ї від випитого вина* (Р. Андріяшик).

4. *перен.* Бурхливий перебіг якихось подій, явищ і т. ін. *На землях Європи сьогодні загасло полум'я світової війни* (Ю. Смолич); *За всі роки довгого царювання Атея ще не потрапляли скіфи в таке полум'я, як по весні 340 року* (В. Чемерис); // Сильний вияв гніву, любові і т. ін. *Її чудові очі горіли полум'ям правдивої радості* (І. Франко); *Помітивши Лукію чи, може, відчувши полум'я її гніву, яке вона внесла до кімнати з собою, Яцуба обертається до неї* (О. Гончар).

5. *перен.* Творче, трудове і т. ін. піднесення, натхнення; порив. *Полум'я ідей.*

Язи́к (язики́, клубки́, хвилі́ *і т. ін.*) по́лум'я *див.* **язи́к.**

◊ **[Аж] пашіти вогне́м (по́лум'ям)** *див.* **пашіти; Горі́ти вогне́м (огне́м, по́лум'ям)** *див.* **горі́ти; Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом** *і т. ін.)* *див.* **ди́хати; З вогню́ (з огню́,** *рідше* **із жа́ру) [та] в по́лум'я** *див.* **вого́нь; Піти́ по́лум'ям** *див.* **піти́; Схопи́тися по́лум'ям** *див.* **схо́плюватися; Хай (неха́й) [я́сни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в>** *див.* **горі́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **по́лум'ям обгорну́ло / обгорта́є** *див.* **обгорта́ти.**

ПОЛУМ'ЯГА́СНИК, а, *ч., військ.* Деталь вогнепальної зброї, яка зменшує спалах дульного полум'я під час пострілу, розсіюючи його гази вгору й убік. *Полум'ягасник запобігає засліпленню стрільця дульним полум'ям, а також зменшує ризик виявлення супротивником* (з навч. літ.); *І важка приземкуватість машини, за котрою вгадувалася товстезність броні, і гармати калібру 122 з головастим полум'ягасником на кінці довжелезного ствола надають "звіробою"* [танку Т-34] *дуже грізного вигляду* (Є. Доломан).

ПОЛУМ'Я́НИЙ, а, е. 1. Який яскраво горить, палає; охоплений полум'ям. *Палало село. Шматки розірваних снарядами полум'яних стріх вибухали високо вгору і розліталися червоними птахами в димному небі* (О. Довженко); *З'явились полум'яні вибухи, а рев надлітаючих літаків вже скаженів над їх головами* (О. Лисяк).

2. *перен.* Дуже гарячий; пекучий, жаркий. *Вона жде, щоб її цілували не мої, а інші губи — полум'яні й трепетні* (Д. Ткач); *І знову я торкаюсь чаші дня губами, полум'яними од спраги* (І. Жиленко).

3. *перен.* Який має колір вогню; червоний. *Завтра, а може, ще й до вечора розкриється вся полум'яна чашечка маку* (С. Чорнобривець); *Від грому дужих козацьких голосів захиталися жовто-полум'яні язички свічок* (В. Малик); *Троянди цвіт свій полум'яний Являють радісним очам* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна); // Який яскраво блищить, світиться, переливається. *Назбираю за долиною Теплих зір полум'яних* (А. Малишко); *Місто вже обвішало себе полум'яним намистом електричних ліхтарів* (М. Руденко); *Це був човен, заповитий в запинало злототкане; Швидко він летить на веслах, — сонце в нім сидить, не гляне. Наче сім планет, зоріло те світило полум'яне!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

4. *перен.* Який відзначається пристрасною відданістю справі. *Це був полум'яний борець* [Леся Українка] *за соціальне визволення батьківщини, за свободу людської думки* (М. Рильський); *Як при накопиченні критичної маси урану сіра холодна речовина спалахує вогняним вихором руйнування, так при об'єднанні необхідної кількості полум'яних братів почне діяти серце світу* (О. Бердник); // Палкий, пристрасний. *Аж не вірилося, який великий заряд .. полум'яної любови до покривдженого народу свого було закладено в цю людину, в цю майже дитину, в цього юного романтика* (І. Багряний); *Мабуть, уперше в житті я відчував незручність від своєї занадто полум'яної уяви* (П. Загребельний); *О чарівна любове, в усміх вбрана, Поміж найблагочесніших думок Яка здалась мені ти полум'яна!* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // Сповнений запалу, пориву, пристрасті. *Полум'яні доповіді та рапорти.., виснажливі перегляди кошторису, .. конфіденційна аудієнція в надзвичайно високопоставленого державного мужа. Усе це так чи інакше спричинилося до остаточного позитивного рішення* (Ю. Андрухович); *Бейнс узяв Меріем за руку й, міцно стискаючи її, шепотів на вухо дівчині полум'яні слова кохання* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Який виражає запал, порив, пристрасть. *З мороку до юнака наближається знайома висока постать, полум'яні очі розпанахують душу* (О. Бердник); *Жульєн глянув на неї полум'яним зором. Вона здавалася йому дуже красивою за сніданком* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

5. *перен.* У який відбуваються бурхливі події. *Пролинуло й третє полум'яне літо. Україна палала від Дону до Дніпра* (О. Довженко); *Сила гострих вражень від тих полум'яних бурхливих літ, коли, здавалося, сам час зірвався з віковічної колії і помчав, .. знову штовхнули мене взятися за перо* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЛУМ'ЯНИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **полум'я́ний** 1–4. *Температура самозаймання є найнижчою температурою речовини, за якої відбувається різке збільшення швидкості екзотермічних реакцій, що призводить до виникнення полум'янистого горіння* (з навч. літ.); *Полум'янистий погляд темно-зелених очей спиняється на гарматах* (Н. Рибак).

ПОЛУМ'ЯНИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **полум'яни́стий.** *Полум'янистість почуттів.*

ПОЛУМ'ЯНИ́СТО. Присл. до **полум'яни́стий.** *Полум'янисто звучать слова поета про рідний край* (із журн.).

ПОЛУМ'Я́НІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **полум'я́ний.** — *Ви маєте "Кобзаря"? — Ні, я маю лиш збірочку його заборонених віршів. Її видали руські друзі в Женеві. Невеличка, тоненька книжечка... Та яка сила! Яка полум'яність! Музика вірша!* (М. Олійник).

ПОЛУМ'ЯНІ́ТИ, ію, ієш, *недок.* 1. Яскраво горіти; палати, палахкотіти. *Бува єдина мить .. Наплине вибухом, зітре і межі, й грані, І винесе тебе в простори на світанні, Обпалить, як вогонь, щоб сам полум'янів* (А. Малишко); *Мітчук летів туди негаснучим поглядом горця, ніби там, на високих кичерах, і досі гуляли вільні, як птахи, і горді, мов буки, Довбушеві опришки; ніби то не захід горів, а полум'яніла на пів світу розпалена ними гігантська ватра* (М. Олійник); // Яскраво світити; сяяти (у 1 знач.). *Мороз пече, .. сонце полум'яніє, по-зимовому низько стоячи над горою* (Ю. Яновський); — *Щось світиться! — вигукнув Оверко .. Стало моторошно, всі вдивлялись у кам'яну пустелю. Кілометрів за 10 там і справді щось полум'яніло, загасало й знову вибухало сяйвом* (С. Плачинда); // Набувати кольору полум'я, вогню; червоніти (про небо, частину обрію, де заходить сонце і т. ін.). *На сході полум'яніло небо, край землі загорався червоним вогнем* (П. Кочура); *Полум'янів захід. Красиво заходило сонце* (Я. Гримайло); *Небо .. вбиралося в багатобарвний веселковий серпанок, переливалося й полум'яніло* (В. Дрозд).

2. *перен.* Виділятися яскравим червоним кольором. *На чотирикутному просторі білої скатертини червоною плямою полум'яніють пелюстки тюльпану* (В. Домонтович); *Полум'яніє горобина під вікном* (К. Москалець); // Укриватися рум'янцем, червоніти від збудження, ніяковості і т. ін. *Марія співчутливо дивиться на обличчя дівчини, що полум'яніє чи то від спалахів вогню, чи то від обиди* (М. Руденко); *Її ніжне юне личко так і полум'яніло.., дівчина зніяковіло заплітала і розплітала кінчик довгої коси* (В. Чемерис); *Вуста її полум'яніли — дивну неміч і знесилу відчувала* [Галя] (Валерій Шевчук).

3. Виділяти багато тепла, дуже гріти; пашіти. *Сонце застигло на небі; воно полум'яніє страшною мертвою спекою* (О. Донченко).

4. *перен.* Бути охопленим сильним почуттям, пристрастю. *Душа її полум'яніє, вуста самі зацвітають усміхом, щось шепочуть* (Є. Гуцало).

ПОЛУМ'Я́НО. Присл. до **полум'я́ний** 1–4. *Порох і лубка* [луб], *опинившись нарешті разом, спалахували полум'яно* (М. Малиновська); *Донбас гомінкий полум'яно зоряницями плавок горить* (М. Упеник); *Давила в серці хрипота, Пашіли щоки полум'яно* (А. Мойсієнко); *Шевченко полум'яно любив життя, красу, радість* (М. Рильський); — *Ти так полум'яно говорила про реальність і про те, як із нею не жартують, аж я заслухався* (О. Забужко).

ПО́ЛУМ'ЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **по́лум'я** 1, 2. *Шаптала повісив капелюха, пройшов через невеличку вітальню, освітлену боязким полум'ячком лампадки, та постукав у кімнату сестри* (В. Підмогильний); *В усій кімнаті сиротливо ясніла тільки невеличка смужка вогню — нужденне полум'ячко від каганця* (Б. Антоненко-Давидович); *Сергій запалив ґнотик і першим увійшов у чорні щелепи печери .. Раптом Буено, який крокував останнім, зупинився, дістав щось із кишені й підніс до мерехтливого полум'ячка* (І. Білик).

ПОЛУ́НДРА, *виг., розм.* Застережливий окрик у мові моряків і портових вантажників, який означає: бережись! небезпека! *"Потрібно спуститися у машинний відділ, подивитися, як там, — подумав він і почав спускатися по трапу. Холодний струмінь води вдарив йому в обличчя. — Пробоїна! Судно може потонути. Треба оголосити загальний аврал!" — Полундра! — загорлав Котя* (М. Білкун); // Узагалі застережливий окрик при будь-якій небезпеці. *Він потряс зіжмаканою в кулаці газетою і страшно закричав: — Полундра!* (Ю. Смолич); *— Го-го-го, — загоготав .. бородань. — Полундра! Начальство на горизонті! За якусь мить приїжджих обступили молоді будівельники* (Микита Чернявський).

ПОЛУНИ́ЦІ *див.* **полуни́ця.**

ПОЛУНИ́ЦЯ, і, *ж. (мн.* **полуни́ці,** и́ць). 1. Трав'яниста багаторічна рослина родини розових, яка цвіте білими квіточками і дає їстівні соковиті ягоди. *Спаржа, помідори, суниці, полуниці, синя капуста.., шпинат устеляли грядки, неначе оксамитовий килим* (І. Нечуй-Левицький); *Цвітуть на грядках полуниці* (Ю. Яновський); *Городи комишанські своїми ранніми полуницями збігають аж у берег* (О. Гончар); *Раз якось на базарі професор із столиці заговорив із дідом, що ягоди привіз: — То, значить, на Поліссі вродили полуниці?* (Д. Білоус).

2. Ягода цієї рослини. *Уже полуменіли полуниці На грядці, що торік я засадив* (М. Рильський); *На дорогу добрий садівник дає гостям медові груші, рожевобокі яблука, прозорі грона винограду, ніжні полуниці* (О. Бердник); // *тільки одн., збірн. — У мене ж і свіжа полуниця знайдеться .. — Спасибі. — Навіть полуницями не спокушу вас?* (М. Стельмах); *Вони розклали полуницю на дві великі тарілки і залили її йогуртом* (Г. Вдовиченко); *Полуниця є єдиною в світі ягодою, насіння якої розташоване зовні, а не всередині* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Від полум'я з печі бабусині лиця Червоними стали, немов полуниця* (М. Коцюбинський).

3. Те саме, що **суни́ця.** *На цих проліскax росло дуже багато полуниць* (О. Стороженко); *Оце поспінуть полуниці, Насуне миру — повен ліс* (І. Манжура); *Жив у лубенських лісах дід Чарнамай. Усі звірі, і всі птахи, і всі лісові гади були в нього на послузі, бо знав він таке віще слово. Вовки приносили йому м'ясо вепра, птахи збирали для нього по всьому лісі найкращу полуницю* (О. Донченко); *Йде дівча у ліс по полуниці* (А. Малишко).

ПОЛУНИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **полуни́ця.** *— Ми сестрички-полунички, полунички лісові!..* (Н. Забіла); *У неділю мама дозволяє мені погуляти коло хати. Одягає у біле шовкове платтячко з вишитою на грудях полуничкою* (Г. Пагутяк); *Пані хотіла було зірвати в траві дику полуничку, але побоялась нагнутись, щоб не запаморочилась голова* (М. Павленко).

2. *перен., розм.* Про що-небудь спокусливе, еротичнонепристойне. *Вона не красуня, трохи повненька, звичайна собі дівчина, такі стають добрими дружинами і матерями, але юнаки їх не помічають, бо нема отієї полунички, яка притягує погляди протилежної статі* (С. Талан); *Канада ухвалила закон, згідно з яким пошук дитячої полунички у світовій мережі — кримінально каране діяння, навіть якщо обвинувачений нічого не знайшов* (із журн.); *Правоохоронці затримали 53-річного власника лазні, який забезпечував своїх клієнтів не лише гарячою парильнею, а й солодкою полуничкою* (з газ.); // Про людину, яка надає сексуальні, еротично-непристойні послуги. *Що не кажи, а Україна не Америка. Там політик, пійманий на стосунках із полуничкою, має мало шансів зберегти місце "нагорі"* (із журн.).

ПОЛУНИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **полуни́ця.** *По дорозі скрізь розкидані плантації полуничні, а поміж ними — жита* (М. Драй-Хмара); *Уляна глянула в бік покинутої хати. — Там ще добрих кущів полуничних накопати можна* (Люко Дашвар); // Зробл., вигот. з ягід полуниці або з додаванням ягід полуниці. *У слоїку залишилося трохи полуничного варення* (К. Москалець); *Тануло в широкій креманці полуничне морозиво* (І. Роздобудько); *На неї смішно було дивитися: брови зведені докупи, полуничний сік на підборідді* (Г. Вдовиченко).

2. Рожево-червоний; кольору ягоди полуниці. *Уранці місто заграло новими фарбами — срібно-рибними, червонополуничними і пістряво-вуличними* (В. Чемерис); *Йогурт вислизнув йому з рук і впав на підлогу, розливаючись солодкою полуничною плямою* (С. Жадан).

ПОЛУНИ́ЧНИК, у, *ч.* 1. Ділянка землі, засаджена кущами полуниць, а також зарості, кущі полуниці. *Підготовка ґрунту для садіння є обов'язковим етапом при закладанні полуничника* (з наук.-попул. літ.); *Деякі дачники вважають, що полуничник дуже добре зимує самостійно без будь-якого додаткового укриття* (із журн.).

2. Наливка, напій, пригот. з полуниць. *Полуничник на горілці, виготовлений у домашніх умовах за класичним рецептом, настоюють 45 діб* (із журн.).

ПОЛУНІ́Ч[1], но́чі, *ж., рідко.* Те саме, що **північ**[1]**.** *Засвистали козаченьки В похід з полуночі* (з народної пісні); *Після полуночі, може, перед другими півнями, до .. харчевні підплив човен* (Ю. Логвин); *З полуночі вогонь почав пригасати, і тільки тоді примчала пожежна команда* (Валерій Шевчук); *Жінка .. лаялася* [на чоловіка] *до самої полуночі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЛУНІ́Ч[2], но́чі, *ж., рідко.* Те саме, що **північ**[2]**.** *При дорозі — два садочки, Що вбирають очі: Їден прямо на полудень, Другий к полуночі* (С. Руданський); *З далекої Візантії, з полуночі від варягів володарі посилали цареві свої дарунки і вояків* (О. Бердник); *В світлиці царського намету запала тиша, й виразно почувся гомін раті, яка йшла й ішла берегом на полуніч* (І. Білик).

ПОЛУ́НО́ЧНИЙ[1], а, е, *рідко.* Прикм. до **полуніч**[1]. *Ой да світи, місяць .. Ще й полуночная зоря!* (з народної пісні); *Козаки один одного одмикали, Кайдани із рук, із ніг не скидали, Полуночної години дожидали* (з думи); *Тяжкий, несамовитий крик збудив полуночне мовчання* (М. Драй-Хмара); *Я йому переповіла Владин полуночний страх* (О. Забужко).

ПОЛУ́НО́ЧНИЙ[2], а, е, *рідко.* Прикм. до **полуніч**[2]**.** *Десь на третю добу, під ніч уже, з полуночних країв подув потужний вітрюган* (Д. Міщенко).

ПОЛУНО́ЧНИК, а, *ч., розм., рідко.* Той, хто довго не лягає спати, займається чим-небудь до пізньої ночі. *Коли Сашко Чайка повернувся від Василя Васильовича, йому відчинив двері дід Савелій. — Полуночники, полуночники, — забурмотів спросоння дід* (О. Донченко); *— Чаклують полуночники? — вітається Іван Васильович. — Чаклуємо і, здається, непогано* (М. Стельмах).

ПОЛУНО́ЧНИЦЯ, і, *ж.* 1. *розм., рідко.* Жін. до **полуно́чник.**

2. Церковна служба в християн, яку відправляють опівночі. *Сучасна форма полуночниці, яка відбувається як "вступ" до утрені, відповідає структурі однієї години з кафізми Псалтиря, а її остання частина складається зі служби за покійним* (з навч. літ.); *Полуночницю в давнину відправляли опівночі перед утренею. У ній Свята Церква згадує про нічну молитву Господа Ісуса Христа в Гефсиманському саду* (з рел.-церк. літ.).

ПОЛУ́ПАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **полупа́ти.** *Дрова були не тільки поскидані з воза, але також порубані, полупані і поскладані на купу* (І. Франко); *Баба захоплено переказувала мені все, над чим вона задумувалася вчора, а я в той час підносив до рота полупану на кавальці картоплину* (Любко Дереш).

ПОЛУ́ПАНИЙ[2], а, е. Який полупався, потріскався; облуплений (у 2 знач.), потрісканий. *Оселя подірчавіла, покришка на димарі зсунулась, стіни полупані, оббиті...* (Панас Мирний); *Сходять вечірні тіні на полупаний перон* (Б. Антоненко-Давидович); *Лесь поставив Мартине відро біля полупаного припічка, узяв з лавиці пожовклу дерев'яну дійницю і мовчки подався до стайні корову доїти...* (І. Нижник).

ПОЛУПА́НІЙКА, и, *ж., заст.* Жінка полупанка. *Дочки заміжніх козаків ходять у гостину до попівен або до полупанійок* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛУ́ПАНОК, нка, *ч., заст.* Дрібний поміщик. *Сусіди не наїздили втішать Олену Василівну: з великими панами вона ніколи не зналась, а полупанки вважали її за чудачку* (О. Кониський); *Жили вони в селі Одраді, де близько й полупанка не було — саме кріпацтво...* (Панас Мирний); *Перед очима ставок унизу, а вгорі над ставком змарнований сад і подвір'я — руйновище старого полупанка Середи* (С. Васильченко); *В "Вусах"* [гумористичне оповідання] *Стороженка перед нами веселий провінціальний полупанок, дотепник і штукар, з живим і мальовничим, часом трохи переперченим словом* (М. Зеров).

ПОЛУ́ПАТИ, аю, аєш, *док., фам.* Лупати якийсь час. *Івась, полупавши очима і поскрібши у потилиці, знову ліг і зразу заснув* (Панас Мирний); *Чоловічок прокинувся, полупав гострими зеленкуватими очима і вже ясніше, з м'яким хрипінням пробурмотів: — Прорхвало* [прорвало] .. *Нарихв* [нарив]. *Тепер лехше* [легше] *дихать* (В. Близнець); *Старий вусатий консьєрж здивовано озирнувся на скрип, полупав очима і знову заснув на своєму стільці* (Г. Тарасюк).

◊ **(1) Полу́пати очи́ма** *на кого — що і без дод.* — кліпаючи, мовчки дивитися, поглядати на кого-, що-небудь якийсь час. — *Випий, пане дяче, молочка, та й поїдемо, щоб не гаяти часу. Григорій полупав очима на те видиво, але молоко взяв і покірно його випив* (Валерій Шевчук); *Я спершу не втямив, що всі ці люди прийшли полупати на мене очима* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОЛУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *що.* Док. до **лупа́ти.** [Ю л і я:] *Я тобі принесу зараз одну колодку, та полупай, коли вже так наперся!* (І. Франко); *Білорус мав .. засушену булку .. Я полупав її на малі шматочки, спаленим на металевій ложці цукром покапав кожний кусничок замість меду, й це була проскфора* (з мемуарної літ.).

ПОЛУПА́ТИСЯ, ається, *док., діал.* Лупаючись, розколотися в багатьох місцях. *Хіба б гора кременная та й полупалася, Хіба б же я дурна була, щоб признавалася!* (з народної пісні); *Роблю, як не перервусь: чи піч полупалась — я вже й вимазала, чи о́коло треба шпарувати — я вже і глиняники розвела* (Панас Мирний).

ПОЛУПИ́ТИ, уплю́, у́пиш; *мн.* полу́плять; *док., розм.* 1. *кого, що.* Док. до **лупи́ти** 1, 2. *Усе золото ми на нитки начепили, З усіх звірів шкури полупили* (І. Франко); *Хоч би тобі один розбовток! Усі яйця квочки полупили* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого, що, чого і без прям. дод. Лупити якийсь час. Ой засвіти, місяченьку, на нашу стодолу, Полупимо кукурудзи, підемо додому* (з коломийки); *Окупанти полупили з мінометів по селу й відступили* (із журн.).

◊ **Лупи́ти / полупи́ти зу́би** *див.* **лупи́ти.**

ПОЛУПИ́ТИСЯ, у́питься; *мн.* полу́пляться; *док., розм.* 1. Облупитися в багатьох місцях. *Комора побита зимньою негодою.., полупилася* (Панас Мирний); *Тепер ясно було видно, що танк горів — на ньому полупилася фарба* (Л. Первомайський); *При шинкові містилася й кімната, в якій жив корчмар з сім'єю. Все те тепер запустіло: мальовані крокусом стіни та сволоки потемніли, піч полупилася, долівка вибилася* (Ю. Мушкетик); *Деякі з них* [фресок] *від часу встигли полупитися й виглядали тепер ну просто дуже древньо й автентично* (І. Карпа); *Смутний, худий, загорів* [парубок], *ніс полупився* (А. Тесленко).

2. Вилупитися з яєць (про багатьох пташенят). *Культурні кури полупилися: у клубі ж повиростали!* (Остап Вишня).

ПОЛУ́ПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **полупи́ти** 1. *Полуплене від лузги насіння.*

2. Який полупився (у 1 знач.). *Ми рушили до крамнички, яку тут чомусь звали "Голубим Дунаєм", хоч вона була й зовсім не голуба, а зелена та ще й полуплена* (Ю. Збанацький); *Неля швидко пройшла коридор і спустилася в підвал. З цього боку він був зовсім інший — полуплені стіни, обдерті перила* (Ю. Мушкетик); *То був низенький, опецькуватий хлопець з круглим, як паляниця, засмаженим і полупленим на сонці лицем* (С. Васильченко); *Румун, худющий, смаглий, з горбатим, полупленим носом, дивився на Маковейчика* (О. Гончар).

ПОЛУПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., розм.* 1. Ударяючись об що-небудь, утворювати часті глухі звуки, лупотіти (про все або багато чого-небудь). *Вчепивсь хлопець трясти* [грушу], *полупотіли червонобокі, а він ну вибирать, котра .. найкраща* (А. Свидницький).

2. Швидко піти, побігти, видаючи ногами такі звуки (про всіх або багатьох). *Стали .. виносити на гору .. лавки та поляпані чорнилом столи й шафи. Виносила їх приїздна* [приїжджа] *молодь .. Скінчили й собі полупотіли по сходах нагору* (Б. Лепкий).

3. Лупотіти якийсь час. *Дощ полупотів зранку й до обіду вщух* (із журн.).

ПО́ЛУСК, у, *ч., рідко.* Те саме, що **тріск** 1. *Ті, що ставали на пост, виявляли посилену сторожкість. Стривожував кожен полуск старої деревини, кожен шерхіт нічного птаха* (О. Гончар).

ПОЛУ́СКАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полу́скати** 2. *Перш ніж приготувати пісний горох з овочами, потрібно полусканий горох замочити у воді на 6–8 годин* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який полускався. *Ян .. з усієї сили штовхнув старого в груди. Той мовчки, як обапіл, упав на твердий полусканий цемент* (О. Донченко); * Образно. *Кричали полускані стіни. Якісь недопалені книги заблуканий місяць знадвору холодним пальцем гортав* (Л. Костенко).

ПОЛУ́СКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Луснути (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях); полускатися. *Усі бруньки на деревах уже полускали* (з газ.); * Образно. — *Я тобі таке весілля справлю, що ціле село п'яне ходити буде, а всі багачі від заздрощів полускають!* (І. Нижник).

2. *що.* Полузати багато чого-небудь (насіння, горіхів і т. ін.). *Щоб не мучитися з очищенням горіхів чи насіння безпосередньо перед уживанням, можна полускати їх за один раз і зберігати ядра в холодильнику в скляному посуді* (із журн.).

3. *що, чого.* Лускати (у 3 знач.) якийсь час. *Полускати горіхи.*

ПОЛУ́СКАТИСЯ, ається, аються, *док.* Те саме, що **полу́скати** 1. *Підлога до дверей піднімалась трошки вгору й полускалась, аж щілини чорніли на всю довжину кімнатки* (І. Нечуй-Левицький); — *Тихоне, Тихоне! .. Ти спиш, а твій млин мелеться, аж стугонить. Мерщій іди та спини, а то до ранку або згорить, або каміння полускається к лихій годині* (С. Васильченко); *Іван дивився, як розійшлися кола на воді, як полускалися бульбашки піни...* (В. Собко).

(1) Полу́скатися від (зі, зо) сміху (ре́готу) — насміятися, нареготатися (про всіх або багатьох). *Розповідь Петра Петровича про те, що він увесь гній вивіз на поле, так розсмішила, що мало не полускалися всі з реготу* (Остап Вишня).

ПОЛУ́СКИРТ, а, **ПОЛУ́СКИРТОК,** тка, *ч.* Половина скирти. *Були скирти, полускирти, а тепер немає* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛУ́СКИРТОК *див.* **полу́скирт.**

ПОЛУ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **полу́скувати.** *В цю весняну теплу ніч .. вони раді були послухати страшні бувальщини, що чудово вимальовувалися в уяві людей біля згасаючого вогнища, під тихе полускування сухого бур'яну* (Григорій Тютюнник); *Виразно чулося полускування бичиська* (Р. Андріяшик).

ПОЛУ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Лускати (у 2 знач.) злегка або час від часу. *Візник стояв, числив своїх гостей, полускував батогом і сміявся* (Б. Лепкий); *В хуторах полускували тини, на колодязях спалахували при місяці льодяні зализні* (Григорій Тютюнник); *Коли бігли, то було нам жарко, .. а залігши тут, ми відразу відчули, що еге! — фуфайки наші починають полускувати — замерзають* (О. Гончар); *Кладовище курилося димом, полускувало кинутими жужмом у вогонь вінками* (О. Ульяненко).

2. *що, розм.* Лускати (у 3 знач.) час від часу. *Лузає* [хлопчина] *насіння. І один-два ближчих біля нього теж з його ласки полускують* (А. Головко).

ПОЛУ́СТАВ, а, *ч., церк.* Святці, молитовник з календарем. *Читати полустав.*

ПОЛУ́СТАВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. Книга, друкована півуставом. *Читати полуставець.*

2. Те саме, що **полуста́в.** *Еней тут зараз взяв догадку, Велів побігти до дяків, Купить піярськую граматку, Полуставців, октоїхів* (І. Котляревський).

ПОЛУСТА́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **полуста́нок.** *Полустанкові ліхтарі.*

ПОЛУСТА́НОК, нка, *ч.* Невелика залізнична станція. *Наближається до полустанка Поїзд, уповільнюючи рух* (М. Шеремет); *За годину Нагорний з чемоданом у руці вже зійшов з приміського поїзда на маленькому полустанку в лісі* (О. Донченко); *Електричка довезла наших мандрівників до одного з полустанків* (Н. Забіла); *За кілька хвилин пасажири обляглися і спали. За вікнами гуркотіли мости, полустанки... Десь на світанку поминули осяяну вогнями Варшаву* (О. Шугай).

ПОЛУ́ТОРКА, и, *ж., розм.* Автомашина вантажністю півтори тонни; півторатонка. *В глибині двору стояла полуторка, повна золотої пшениці* (Ю. Смолич); *Полуторки часто мелькають. Везуть гарбузи, буряки* (П. Дорошко); *Вісім кілометрів довелося трястись по вибоїстій бруківці в кузові полуторки, між бочок з тюлькою* (В. Дрозд); *Полуторка пригуркотіла десь перед полуднем* (М. Андрусяк).

ПОЛУ́ТОРНИЙ, а, е. Який містить у собі півтори одиниці або розрахований на півтори одиниці якої-небудь міри. *Я .. наблизився до ліжка. Тепер міг розгледіти його ближче. Власне, це було не зовсім ліжко, а стандартна койка з полуторною панцирною сіткою* (А. Кокотюха); *Лежачи горілиць на тісному полуторному диванчику, я заплакала* (О. Забужко); *Продовольчий ревтрибунал Миколаївської губернії з початку голоду на виїзних сесіях розглянув 653 справи про несплату податків. Були винесені такі присуди: сплата продподатку в полуторному або подвійному розмірі; часткова або повна конфіскація майна* (з наук. літ.).

ПОЛУ́ЦВІТ, у, *ч.* Народна назва деяких видів фіалки, зокрема фіалки триколірної; братки. *Полуцвіт відновлює запаси вологи й активізує природний механізм зволоження в клітинах шкіри* (із журн.).

ПОЛУ́ЦВІТОК, тку, *ч.* Те саме, що **полу́цвіт.** *Ой по горі полуцвітки процвітають* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛУЧА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЛУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., кого, що, прост.* Те саме, що **оде́ржувати.** — *Не хочуть горкого* [гіркого], *дамо їм сладкого! — гукнув Роман, беручи цукерки, пряники та горіхи .. — Получайте, дівчата!* (Б. Грінченко); — *Прокляті!.. Привезли мертвого, здерли одежу і кинули до сіней: Получайте — кричать — свого бандита!* (Ю. Горліс-Горський); — *Зараз ми ознайомимо .. гостей з найбільш вдалими фрагментами .. нашого спільного, колективного твору. Хто почне? .. Поліщук Юхим Якович? — Нехай вам читає той, хто у вас квартири получає! — раптом різко й гостро відповів Юхим Поліщук* (О. Ірванець); — *Десять множимо на два, получаємо двадцять. Двадцять голубів* (В. Винниченко); *"Мамо, я получила вашу посилочку"* (М. Стельмах); *Остап зрозумів, що козацьке прізвисько получив Іван недаремно* (Д. Білий).

ПОЛУЧА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЛУЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що, діал.* З'єднувати, поєднувати. *Повечеряли свати весільні Й получили молоде подружжя* (Л. Первомайський).

ПОЛУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОЛУЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док., діал.* З'єднуватися. *Хатинка лісоруба мала дві маленькі кімнати, що получалися тоненькою спільною перегородкою* (з казки); — *Міркую, що нам слід іти вперед, щоб получитися з Володимиром та Святославом* (Б. Лепкий); *Одна римська армія стояла на сторожі міста, друга ввійшла до Етрурії, щоб не дати етрускам і галлам получитися з Пірром* (І. Крип'якевич).

ПОЛУ́ЧЕНИЙ[1], а, е, *прост.* Дієпр. пас. до **получи́ти**[1]. — *Оце у волості був... носив подушне... При мені бумага получена* (Панас Мирний); *Олька .. мусила їхати до Луцька і привозити получену в банку за його дорученням частину польської пенції* [пенсії] (В. Лис); *Хвилі правдивого, органічного вдоволення, полученого з удоволенням психічним, духовим, трафляються рідко в житті людей* (І. Франко); — *Ніхто не бере на себе тягаря чи жертви, котра получена з небезпекою власного життя* (О. Кобилянська); // **полу́чено,** *безос. пред. Позитивних результатів не получено* (Б. Антоненко-Давидович); — *Нам треба як? Швиденько й гарненько згуртуватися в монолітну єдність, раз получено такий сигнал* (П. Загребельний).

ПОЛУ́ЧЕНИЙ[2], а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **получи́ти**[2]. *Всі місця і локалі в театрі получені з собою телеграфами і телефонами* (І. Франко); *Ігуменя Марія-Магдалина Мазепина замешкувала три приземні келії, получені з собою низькими, подібними до входових, дверми* (Б. Лепкий).

ПОЛУ́ЧЕННЯ[1], я, *с., рідко.* Дія за знач. **полу́чити.** *Получення в ціль.*

ПОЛУ́ЧЕННЯ[2], я, *с., діал.* Дія за знач. **получи́ти**[2] і **получи́тися.** *Обіцяють* [німці-ліберали] *нам відосібнення в справах наших, .. щоб тільки ми не попирали слов'ян загалом і чехів в тенденціях федераційних, але голосували за їх получення з Франкфуртом* (І. Франко).

ПОЛУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що і без прям. дод., рідко.* Влучити в ціль. *Стрілець уміє .. добре получити — вцілити звіря* [звіра] (Сл. Б. Грінченка).

ПОЛУЧИ́ТИ[1] *див.* **получа́ти**[1].

ПОЛУЧИ́ТИ[2] *див.* **получа́ти**[2].

ПОЛУЧИ́ТИСЯ *див.* **получа́тися.**

ПОЛУ́ЧКА, и, *ж., прост.* Заробітна плата. *Цього року з гріішми і сівба пройшла легше. Ще й зосталося карбованців кілька, — доклали до них Артемову получку та й купили телицю* (А. Головко); *Проміння сонця гріло тучку, хитались віти золоті, коли він матері получку приніс уперше у житті* (В. Сосюра); *З першої получки Артем накупив напоїв та наїдків — тепер уже найдорожчих — та й завітав якось увечері до Графа вдруге* (М. Дашкієв); // День одержання заробітної плати. *Батько прислав* [до тітки] *попрохати позичити два з половиною карбованці до получки* (В. Винниченко); *Завтра неділя, а сьогодні в нас получка* (А. Шиян); *— Про що нам говорити? — Як про що? Про борг... Мені вже не терпиться. Получка в тебе коли?* (Валерій Шевчук).

ПОЛУ́ЧЧАННЯ, я, *с., заст., прост.* Дія і стан за знач. **полу́ччати;** поліпшення. *З великою симпатією вони розбирають все, що тільки стосується до получчання народного буття* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЛУ́ЧЧАТИ, аю, аєш, *док., заст., прост.* 1. Стати кращим, поліпшати. *І наші козачі Дурні голови за правду, За віру Христову, Упивались і чужої, І своєї крові!.. А получчали?.. ба де то! Ще гіршими стали, Без ножа і автодафе Людей закували Та й мордують...* (Т. Шевченко); // *безос.* Змінитися на краще, покращати (про стан здоров'я). *Люба й справді була почутлива й добра, але в неї спочування до слабих було тільки на язиці. Правда, що вона розпитувала за слабих знайомих, знала, кому получчало* (І. Нечуй-Левицький).

2. Погарнішати, покрасивішати (про зовнішній вигляд). *— Дивись, який став! Як получчав! Бач, радується!* (Марко Вовчок).

ПОЛУ́ШКА, и, *ж., розм., іст.* Старовинна мідна монета або грошова сума в одну четверту копійки. *— Не буде юшки, Хоч оддай я дві полушки!* (Л. Первомайський); *У кінці XVIII ст. у Києві різночинці платили також за землю під садом, городом, пасовищем чи сінокосом — по полушці за сажень* (з наук. літ.); *Полушка масово випускалася з кінця XIV до початку XX ст. Спочатку це була срібна, пізніше — мідна монета* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛУ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **полу́щити.** *Подрібнене ядро й лушпиння можна відокремити без особливих складнощів, послідовно застосовуючи сортувальні машини й повітряні сепаратори. Найскладніше розділити основні продукти лущення — полущені й неполущені зерна — через незначну різницю їх фізичних властивостей* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який полущився. *Я мимоволі зиркнув на полущений образ Христа на старій іконі, що висіла в кутку на стіні* (Р. Федорів); *Його велике кінське обличчя розпогідніло* [розпогодилося], *а широкі, полущені .. вуста ледь-ледь посмикувалися* (Валерій Шевчук); *Стелі були однаковими: трохи пожовклими, полущеними* (М. Матіос).

ПОЛУ́ЩИТИ, щу, щиш, *що.* 1. Облущити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Тільки й думала* [Мар'я], *щоб швидше те насіння полущити* (Панас Мирний); *Я дам йому* [Чижу] *зернят, він полущить їх у мене на долоні* (О. Копиленко); *Довго не спить вона. Ніби й нема ніякої роботи, а пошукаєш — завжди знайдеться. Може, квасолю торішню полущити?* (Г. Пагутяк); * Образно. *Чимало голів ординських братчики полущили, щоб знали, вражі сини: задурно в Україні поживи не дістануть* (Д. Білий).

2. *с. г.* Док. до **лу́щити** 4. *Гнат поставив сторчма пальці і копнув ними землю, але вогкого шару звідти не добув. — Якби ж було чим полущити, — вирвалось у нього вголос, — то би й зародило!* (П. Панч).

ПОЛУ́ЩИТИСЯ, иться. Док. до **лу́щитися** 2. *Вавки, які з'явилися на ногах в дорозі, незабаром полущились* (Л. Смілянський); *В ясенів полущилась кора* (П. Гірник); *Перекособочену хату підпирали два товсті стовпці. Знадвору колись, мабуть, її білили, нині вапно, чи те, що лишилося від нього, полущилося й осипалося* (В. Лис).

ПО́ЛЧИСЬКО, а, *с., зневажл.* Те саме, що **по́лчище.** *Войовничі вигуки вже пробивали останню стіну лісу і гулом вивалювалися на широкий луг .. Летіло полчисько, а попереду бігли розхристані Сиз і Чублик* (В. Близнець); *Руді, перемігши варту білих, вдираються до міста. Ніколи не повертаються. Чому — ніхто не знає. Але наступного року джунглями продираються нові полчиська* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПО́ЛЧИЩЕ, а, *с.* 1. *зневажл.* Велике військо (звичайно вороже). *У тринадцятому сторіччі полчище Чингісхана, мов саранча, налетівши, поглинає світ русів* (Г. Колісник); *Розгромлені в запеклих боях, котились за Дніпро величезні гітлерівські полчища* (О. Довженко); *Налітали полчища варварів, руйнували прегарні споруди, а на тому місці лишалися сиротами безмовні руїни* (О. Бердник); *Мостом рятувалися від скіфів недобиті перські полчища* (І. Білик).

2. *чого, перен.* Величезна кількість кого-, чого-небудь. *Полчища комбайнів нагадували стада доісторичних гігантів* (Ю. Андрухович); *Гроза разом з новим полчищем ураганів збиралася відновити битву* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПО-ЛЬВІ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-льві́вському.** *Хотілося .. свіжих червоних помідорів до ковбасок по-львівськи* (О. Чорногуз); *Продаються, перекуповуються .. шати королівські, .. запаковані по-київськи і по-львівськи* (В. Неборак); *— Кумаєте* [розумієте], *Базиль? — Кумаю, пане поручнику. Я завжди кумаю, як хто до мене по-львівськи балакає* (О. Лисяк).

ПО-ЛЬВІ́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у львів'ян, за звичаєм львів'ян. *Копчено-запечену вирізку по-львівському готують зі свинини без жилок із додаванням ароматних трав і меду* (із журн.).

2. Так, як говорять львів'яни. *Рекомендуючи М. Могилянському на переклад одно з своїх оповідань, Коцюбинський прохопився був дорогоцінною вказівкою щодо тексту взагалі своїх творів: "Тільки треба, — писав він, — перекладати не з попсованих російських видань, а по-львівському"* (С. Єфремов).

ПО́ЛЬДЕР, у, *ч.* Осушена територія узбережжя в зоні затоплення високими приливами або паводками, обгороджена захисними дамбами. *У Нідерландах близько 40 % площі держави становлять польдери, відвойовані у моря за допомогою спеціально споруджених дамб та гребель* (з наук. літ.); *Якщо міста не можна кудись перенести, їх, як і ферми на польдерах, укріплюють* (із журн.).

ПО́ЛЬДЕРНИЙ, а, е. Прикм. до **по́льдер.** *На польдерних землях, осушених закритим дренажем, найбільш прогресивним способом зволоження є дощування* (з наук. літ.).

△ **По́льдерна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПО́ЛЬКА[1] *див.* **поля́ки.**

ПО́ЛЬКА[2], и, *ж.* Старовинний чеський швидкий за темпом парний народний і бальний танець. [М о т р я:] *Умієте танцювати польки? Чого ж ви мовчите?* (М. Кропивницький); *Горобець* [прізвище] *хромовими чобітьми вибивав польку* (М. Зарудний); *У нас у Стрию була школа танців, але там вчили танцювати вальс і польку, а я хотів танцювати шейк* (Г. Вдовиченко); // Музика до цього танцю, музичний твір у ритмі цього танцю. — *Я буду грати польку, а ви будете мені акомпанувати* (І. Нечуй-Левицький); *З вікон уже полилась задьориста мелодія польки* (Ю. Шовкопляс); *Вона грала всі вальси, галопи і польки, які тільки знали, відколи існує світ* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПО́ЛЬКА[3], и, *ж.* Чоловіча стрижка, коли волосся злегка підстригається на скронях і потилиці. *Ці* [хитрі] *очі та погордлива рисочка коло уст якось прикро вражали, псували доволі гарне, чепурне Романове обличчя з русявим волоссям на голові, підстриженим під польку* (М. Коцюбинський); *Галя Бурейко, темно-руса дівчина, підстрижена під польку, і Ніна Старченко, сіроока.., сиділи на третій парті* (П. Автомонов); — *Як будемо підстригатись: під польку чи під бокс?* (А. Дімаров); *У чоловічій перукарні, окрім польок і боксу, стригли ще й наголо* (О. Чорногуз); // Волосся, підстрижене таким способом. *Він був розгублений, і завжди чепурно причесана полька була розтріпана* (А. Головко); *Мірошниченко .. поправляє свою польку, що нависає на очі* (М. Стельмах).

ПО́ЛЬНИЙ, а, е, *діал.* Стос. до поля (у 1–3 знач.); польовий (у 1–3 знач.). *Тут вітрів метушня безголоса. Мжичка. Хорі берізки. Лісок. Та піски, та піски. Тільки польні шляхи* (Є. Маланюк); *У бур'янах заспіває присипана пилом польна сирена* (Т. Федюк).

По́льний [коро́нний] ге́тьман *див.* **ге́тьман.**

ПОЛЬО́ВАНЕЦЬ, нця, *ч., діал.* Мисливець. *Досвідчений польованець.*

ПОЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полюва́ти.** *Польована дичина.*

ПОЛЬОВИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **по́ле.** *Василеві гарно. Живучи в городі, він так одвик од сього простору польового, од сього повітря свіжого, що він наче зачарований ішов* (Панас Мирний); *Дмитро жадібно вдихав те, незвичайного смаку, повітря і не мав сили відірвати очей від безмежжя польових просторів* (Ю. Збанацький); *Потрапивши між безкраїх польових угідь, газовики заскочені були .. повсюдною відсутністю хоча б чогось живого* (С. Жадан); // Який росте або водиться в полі. *Іскряно й яро червоніють цілі різи польового маку* (І. Нечуй-Левицький); *Пастушок Петруня плете з польових квіток вінок* (С. Васильченко); *Польові джмелі кружляють довкола блакитних волошок* (О. Бердник); *Панчішка боявся всього: пацюків, мишей (польових і летючих), усіх без винятку земноводних* (О. Чорногуз); // Який розташований, пролягає і т. ін. у полі. *Той таємний, темний отвір — це була вузенька, колись досить глибока польова криниця* (І. Франко); *Я взяв рушницю й пішов на польові озера* (М. Івченко); *Польова доріжка стелилася між високими хлібами* (О. Гончар); *Смаглій тим часом дає вказівки виконавцям і розсилає їх — піших і кінних — на хутори, на польові токи, на далекі бригадні стани* (Є. Доломан); *З літака було видно залізничні полотна, автошляхи, польові дороги і просто стежки з кульбабами обабіч* (Ю. Андрухович); // Характерний для поля; який буває в полі. *Сонце стояло якраз над головою; не гріло — палило; польовий вітер такий сухий, гарячий* (Панас Мирний); *Я вдихаю на повні груди польове повітря* (Л. Смілянський); *У післяполуденок розстрілював польову тишу своїм тарахкотінням трактор* (Р. Федорів); // Признач. для використання в полі. *Внесення рідких добрив, оброблення рослин засобами від жуків, гнилі здійснюють за допомогою навісного польового обприскувача на тракторі* (з навч. літ.).

2. Пов'язаний з оброблянням поля, ниви. *Там* [у місті] *оселились люди не польової праці — гречкосії та хлібороби, а... ремісники, купці, крамарі* (Панас Мирний); *Кубанці від'їжджали на польові роботи у степ* (Д. Білий); // *у знач. ім.* **польови́й,** во́го, *ч., заст.* Наглядач за виконанням робіт на панському полі. *Прийшов я додому Та ще не встиг сісти, А польовий їде, кричить: "Давай коням їсти!"* (з думи); *Люде* [люди] *громадять панське сіно на панщині, .. а польовий .. б'є людей палюгою* (Сл. Б. Грінченка); — *Пасе вчора хлопець худобу на облозі, .. задрімав, чи що, — .. худоба пішла по царині. А собака Батлан, польовий, як не прибіжить та хлопчину палицею. Я недалечко там якусь пеню на полі робив; чую крик* (І. Франко).

3. Який діє, використовується в бойових чи похідних умовах. *Ввечері, було, сидить біля столу Івасик та вголос і вичитує про гармати різні: і про важкі, і про польові, і про зенітні* (Остап Вишня); *Один дуже важкий танк зупинився біля польового лазарету* (Ю. Яновський); *Час від часу дзвонив польовий телефон, і капітан Сидорчук нервово хапав трубку* (Ю. Бедзик); *Говориться* [у "Роздумах про війну з московитами" 1634 р. Юрія Немирича] *про організацію розвідки, про вторгнення при обороні на територію ворога, організацію битви, польові сутички, облогу і взагалі військове мистецтво* (Валерій Шевчук); — *Ви просто на диво мудрий вояка. Я вам подаю зовсім секретні інформації, а ви записуєте їх у свій блокнот. Якщо загубите його, вас чекає польовий суд* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

4. Пов'язаний з діями у виїзних умовах. *Група науковців училася користуватися в польових умовах землеробськими інструментами кам'яного віку* (Н. Сняданко); *На семінарі запропоновано розширити використання результатів досліджень, що проводяться в контрольно-вимірювальних польових лабораторіях, для проєктування сучасних технологій буріння* (з наук.-техн. літ.); // *у знач. ім.* **польові́, ви́х,** *мн.* Надбавка до заробітної плати геологам, будівельникам і т. ін. на час роботи у виїзних умовах. *Членам експедиції вчасно виплатили польові* (з газ.).

5. *біол.* Уживається як складник деяких ботанічних та зоологічних назв. *Ліси (мішані, листяні з переважанням в'яза, тополі, клена польового) трапляються смугами в заплаві й на терасах* (з наук.-попул. літ.).

Польова́ по́шта *див.* **по́шта; Польо́ва су́мка** *див.* **су́мка; Польови́й стан** *див.* **стан**[2]**; Польови́й (степови́й, брига́дний** *і т. ін.)* **та́бір** *див.* **та́бір; Похі́дна (польова́, солда́тська) ку́хня** *див.* **ку́хня.**

△ **Польови́й штрек** *див.* **штрек; Польові́ шпа́ти** *див.* **шпат**[1]**; Соба́ча (польова́, ди́ка) ро́жа** *див.* **ро́жа.**

ПОЛЬОВИ́К, а́, *ч.* Міфологічна істота, яка, за уявленням багатьох народів, жила в полі; бог полів. *Змальовували польовика переважно в образі чоловіка з численними звіриними ознаками: шерстю, хвостом, великими кігтями, маленькими ріжками, крилами, телячими вухами й великими зубами* (з наук.-попул. літ.); *На Бойківщині польовика вважали охоронцем польових меж* (з навч. літ.).

ПОЛЬОВИ́ЦЯ, і, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини злакових із золотистим суцвіттям і коротким кореневищем; мітлиця (у 1 знач.). *Польовиця розростається порівняно повільно. Тому частіше її використовують для озеленення невеликих ділянок* (із журн.).

ПОЛЬОВОШПА́ТОВИЙ, а, е. Який містить польовий шпат. *Топази наявні в польовошпатовій зоні пегматиту* (з наук. літ.); *Польовошпатові руди містять шкідливі домішки: кальцит, гідроксиди заліза, пірит, турмалін, егірин, мусковіт* (з навч. літ.).

ПОЛЬО́ТНИЙ, а, е. Стос. до польоту. *Неподалік від шлюзу, на посадковій платформі, стояв маленький десантний дискоїд — "літаюча тарілка". Апарат був у польотній готовності* (В. Єшкілєв); // Признач. для польоту. *Сучасні польотні костюми захищають пілота від фізичного напруження в момент прискорення* (з навч. літ.).

△ **Польо́тна вага́** *див.* **вага́**[1].

ПО́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **поля́ки** і Польща. *Польської мови Браун не знав, тому заговорив, калічачи російські слова, як йому здавалось, на польський манір* (М. Дашкієв); *Колишнє польське укріплення під час козацьких воєн було значно пошкоджене* (В. Малик); *За стіною шумить телевізор — директор станції дивиться третю серію нового польського детективу* (В. Дрозд); *Він повертається до Польщі. Точніше, на ті українські землі, які ще були під польською владою* (В. Лис); // Власт. полякам. — *Випиймо, о. Мойсей, за вічну пам'ять шляхетського, польського гонору!* (І. Нечуй-Левицький); *Спринчак .. одразу віддав пістолет і заспокоїв мене зі сміхом: — Хай пан не переймається занадто, пане капітане. Це тільки польський гумор* (П. Загребельний).

ПО́ЛЬСЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **по́льський.** — *Наша шляхта польська глупа й неосвічена. Вона не розуміє історичних законів, .. нічого не знає, окрім своєї польськості, католицизму й класових привілеїв* (Г. Хоткевич); *На Франка Юзефа справила сильне враження. Він оцінив її критичний розум, зрозумів, що оця її позолітка* [позолотка] *польськості швидко злетить, опаде, а наверх зрине людина* (Р. Горак); *Другою після католицизму складовою поняття "польськість" для мене є карнавальність* (Ю. Андрухович).

ПОЛЬЩА́К *див.* **польщаки́.**

ПОЛЬЩАКИ́, ів, *мн. (одн.* **польща́к,** а́, *ч.;* **польща́чка,** и, *ж.), розм., рідко.* Те саме, що **поля́ки.** *Тут і полтавці, й польщаки, й .. литвини, і діти, й старі* (В. Винниченко).

ПОЛЬЩА́ЧКА *див.* **польщаки́.**

ПОЛЬЩИ́ЗНА, и, *ж., заст.* Усе польське (звичаї, традиції, дух). *Велику робить нам він* [Марко Вовчок] *підмогу, очищаючи смак рідної мови од польщизни* (П. Куліш); *Найтемнішою сторінкою в житті староруської мови була польщизна і схоластика старої Київської академії* (М. Зеров); *Про перекладацьку настанову П. Куліша свідчить і така його завуага з листа від 6 лютого 1871 року: "Нашій мові подобається більше болгарщина* [болгарські традиції], *ніж польщизна. Де не можна чого видумати, там заставляти треба церковне слово (або форму) — сим не зашкодите"* (з наук. літ.); // Польська мова. *Навчили ми ляхву латину занедбати, польщизною листи й літописи писати* (П. Куліш).

ПОЛЮБИ́ТИ, юблю́, ю́биш; *мн.* полю́блять; *кого, що.* Док. до **люби́ти** 1–3. *За той час, як він покинув своє міністерство та осівсь на селі, мужики його полюбили* (М. Коцюбинський); *Хлопчик був дуже здібний, добре вчився, товариші його полюбили* (О. Іваненко); *Не слухала Катерина Ні батька, ні неньки, Полюбила москалика, Як знало серденько* (Т. Шевченко); *Я полюбив свій стіл, своє робоче місце. Тут можна було усамітнитися* (О. Шугай); — *Ти мусиш приїхати в Штати! Ти полюбиш Нью-Йорк* (І. Карпа).

ПОЛЮБИ́ТИСЯ, юблю́ся, ю́бишся; *мн.* полю́бляться; *з ким, кому і без дод.* Док. до **люби́тися.** *Вони зустрічались кілька разів у княжому саду, але так нічого одне одному не сказали, тільки відчули, що полюбились навіки* (С. Скляренко); *І хоч би знати: за що полюбилася йому Груня?* (К. Гордієнко); — *Піди до братика рідного та й скажи: "Братику рідний, пощо нам один одного стерегти? Змирімося й полюбімось!.."* (І. Білик); *Мені вже встигла полюбитися дідусева робота* (Ю. Збанацький).

ПОЛЮ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **полюби́ти.** *У городі бузина перерубленая — Оступися, препоганий, я полюбленая!* (з народної пісні); *Ваша правда, діду; безвихідь залякує, але трудно збороти самотню людину; проте тоді, поневіряючись пустелею розпачу, телефонував на далеке місто світлокосій, юно полюбленій жінці* (Є. Пашковський); *У широку, з дитинства полюблену, вись На світанку пілоти мої піднялись* (Я. Шпорта); — *Вічно жити можна лише там і тоді, коли світ пізнаний і... полюблений* (О. Бердник); // **полю́блено,** *безос. пред. "В наших сторонах* [у Коломиї], — *додає він, — дуже полюблено спектаклі"* (І. Франко).

ПОЛЮБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., розм.* 1. *кого, що.* Ставитися до кого-, чого-небудь з симпатією; відчувати прихильність до когось, чогось; любити (у 1 знач.). *Усім серцем полюбляти Вчіться ближнього, З тяжких злиднів визволяти Неспроміжного* [неспроможного] (П. Грабовський); *Дідусь, виявляється, дуже полюбляє тварин: у нього живе аж четверо котів та два собаки* (М. Дашкієв); *Вони* [дівчата] *полюбляли Юрка за товариську вдачу, за буйний, але завжди справедливий норов, за вміння грати на всякому інструменті* (М. Стельмах); *Ліс Федь знає ку-уди краще за діда, бо дід чомусь не полюбляє лісу* (Л. Письменна).

2. *що, також з інфін.* Мати інтерес, потяг до чого-небудь; любити (у 3 знач.). *Дядько Оксентій дуже полюбляв нові слова, які густо пішли в народ від дня революції, і в розмові вживав їх для солідності* (Ю. Смолич); *Пісні Савка дуже полюбляє, але голос подає тільки десь у полі, на самоті* (Я. Гримайло); *Полюбляв він* [Северко] *сидіти десь у закутку та щось майструвати* (А. Іщук); *Говорить Муниш повільно, монотонно, ніби гірку хіну розжовує. Він також полюбляє вірші, але якісь дивні, несерйозні* (П. Запаренко); // Надавати перевагу комусь, чомусь. *Безділля полюбля нездара, Лякають ледаря турботи. Для трударя ж найтяжча кара — Позбавити його роботи* (С. Воскрекасенко); — *Я .. особливо полюбляю котів кольору "чорні хмари на снігу". Моя Френсіс була саме такою* (Люко Дашвар); // *часто із запереч. част.* н е. Відчувати задоволення від чого-небудь. — *Що було, то минулося, — присоромила Груня молодицю, яка полюбляла зазирати під чужу стріху* (К. Гордієнко); *Полоття хлопець не дуже полюбляв* (Т. Масенко); — *Мій пан вечеряє пізно .. Дуже пізно. А полюбляє, щоб усе було свіже* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Мати нахил, пристрасть до чого-небудь. *Кузьма Кирилович полюбляв говорити по-вченому* (Остап Вишня); *Левко .. достогибелі полюбляв галушки з кришениками старого сала* (М. Стельмах); *Гопкало, звичайно, не геній, але... Добре хоч те, що не полюбляє спиртного* (М. Руденко); *Синьйор Мавропуле полюбляє азартні забави, а в рулетку йому завше дико таланить* (Ю. Андрухович).

◊ **(1) Полюбля́ти ча́рочку** — любити випивати (у 2 знач.). [Олександра Олексіївна:] *Гість наш полюбляє чарочку* (Яків Баш).

ПОЛЮБЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок., безос., розм.* Те саме, що **подо́батися** 2. *Дедалі більше полюблялось йому тут, дома, в Яругах* (О. Копиленко); *На початку своєї кар'єри на Нашівщині Безбородько зразу записався у батьки українського спорту. Полюблялося йому стояти на трибуні в позі генерала і приймати дефіладу* [дефіляду] *збірної команди* (Ірина Вільде).

ПОЛЮБО́ВНИЙ, а, е, *розм.* 1. Заснований на взаємній домовленості. *Брати в полюбовній згоді довершили поділ* (І. Франко); *— За пару баранів скільки автоматів думаєш узяти? — .. Ну, тут діло полюбовне. Можна нічого, можна і щось* (М. Стельмах); *Дійшли* [бояри] *до полюбовного рішення: коронувати відразу двох царів (аби всім догодити) на один трон* (В. Чемерис).

2. Сповнений любові (у 2 знач.); ласкавий, ніжний (у 1 знач.). *Прагнень юності щоденних, Полюбовних слів, Наших дум, присвят пісенних Чую знову спів* (П. Усенко).

ПОЛЮБО́ВНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **коха́нець** 1. *В голові її вічно шуміла сивуха; вона все ще моргала на хлопців, але вже забула лік своїм полюбовникам* (М. Коцюбинський); *— Роздарила наші землі Катерина* [друга] *графам та князям, своїм полюбовникам...* (О. Гончар); *— Раптом він був... бахуром? .. Це народна назва коханця, полюбовника. Бахурувати — значить вести розпусне життя* (В. Чемерис); *Вона так упевнялась на чоловікове пияцтво, що почала водити полюбовника додому або сама ходила ночувати до нього* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЛЮБО́ВНИЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **коха́нка** 1. [П а л а ж к а:] *Ти ж панська полюбовниця, чи зручно ж тобі об Юркові думати?* (М. Кропивницький); *Багато енергії, неприємностей, нещастя коштувала йому ця молода, ефектна вдова.., яка нізащо не бажала стати просто полюбовницею матроса, а вимагала церковного шлюбу* (Ю. Яновський); *—До чого дійшло! Деякі отамани навіть тримають біля себе полюбовниць* (В. Шкляр); *Князь обіцяв його вельми наблизити до себе, правою рукою зробити .. Але має за це вмовити Яніну, аби стала княжою полюбовницею* (В. Лис).

ПОЛЮБО́ВНО, *розм.* Присл. до **полюбо́вний** 1. *Докторові Безбородькові дається двадцять чотири години часу від одержання цього листа полагодити справу полюбовно* (Ірина Вільде); [Г р и г о р:] *Та у мене ж є дитина, жінка... Полюбовно ж ми побралися...* (С. Голованівський); *— Вони мені гарантували, що все ще можна змінити, скасувати суд і домовитися з тобою і твоїм Липовецьким полюбовно* (В. Хрущак).

ПОЛЮБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., рідко.* 1. *що.* Те саме, що **облюбува́ти.** *Пані полюбувала мої сани та й купила* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що, на кого і без дод.* Те саме, що **полюбува́тися** 1. *— Сину мій! Дитя моє кохане! погуляв би ти в світі, полюбував красу і пишність світову, дознав би втіхи й розкоші сьогосвітньої, та гіркая твоя неволя буде!* (Марко Вовчок); [П р о к і п С в и р и д о в и ч:] *Сідайте ж, діти, рядком, а ми на вас полюбуємо ладком* (М. Старицький); *Химченко ще трохи повештавсь по місту .. та полюбував, як цікаво перехожі дивляться на його* [нього] (А. Кримський).

ПОЛЮБУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., ким, чим, на кого — що і без дод.* 1. Любуватися (у 1 знач.) якийсь час. *— Хіба піти? — дума* [Чіпка]. *— Піду... Її не побачу, — на поле полюбуюся...* (Панас Мирний); *Полюбувавшись обновою, Петрик враз затих, зітхнув і почав розстібати сорочку* (Ю. Збанацький); *Лицар узяв на руки сорочку і зачудувався нею. — Вдягни, мій милий, я так хочу полюбуватися тобою* (Ю. Винничук); *Він полюбувався, як рівно стоять літери в рядках, сам себе похвалив у думці за те, що не зробив жодної плями* (І. Багмут).

2. *у знач. виг., перев. наказ. сп.* полюбу́йся, полюбу́йтеся. Виражає докір, обурення, подив і т. ін. [А н н а *(встає):*] *Нелюде! Бездушнику! На, подивися тепер на нього! Полюбуйся ним!* (І. Франко); *Сергій Сергійович узяв фотокартку й до дітей: — Щойно я одержав листа з Казахстану .. Полюбуйтеся! — і, посміхаючись у вуса, передав дітям фотокартку* (Є. Кравченко); *— Хуліган і злодій. Полюбуйтесь, — і старшина показав рукою на купу майна. — Це він і його дружки вкрали* (В. Близнець).

ПОЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **полюва́ти.** *Раннім ранком ми з Ласкаро Подались на полювання На ведмедя* (Леся Українка); *Коли мисливець підходить до лугу чи болота, багатого на дичину, його охоплює радісне передчуття щасливого полювання* (М. Рильський); *З гущавини долинав таємничий шурхіт, чиїсь обережні кроки, приглушений рев — то нічні хижаки йшли на полювання* (В. Нестайко); *Тяжко починалося його полювання на землю. В усі боки шарпався чоловік, щоб роздобути копійку, ходив на заробітки* (М. Стельмах); *Учора я почала полювання за одним чоловіком. Мені стало цікаво, чи зможу я його вполювати* (М. Матіос); *— Я бачу, голуб'ята мої, що на нашу родину почалось уже серйозне полювання. Тому, поки ще не пізно, я хочу переказати вам мій досвід і моє знання* (В. Винниченко).

(1) Безрушни́чне полюва́ння: а) полювання без застосування вогнепальної зброї — з використанням пасток, капканів і т. ін. *Безрушничне полювання на птахів;* б) *(перен.)* спостереження за дикими тваринами і птахами, фіксація сцен з їхнього життя за допомогою фотоапарата, кінокамери і т. ін. *Безрушничне полювання з кінокамерою за страусами.*

△ **(2) Парфо́рсне полюва́ння,** *мисл.* — різновид полювання з гончими псами, які женуть звірів до їх повного виснаження. *Парфорсне полювання було відоме ще древнім галлам і досягло найбільшого блиску й пишноти у Франції за часів царювання Людовика XIV* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(3) Полюва́ння на ві́дьом** — переслідування людей за погляди, що не відповідають офіційно прийнятим. *Говорив* [офіцер СБУ] .. *по-російськи, і я машинально відзначала і той самий стиль мовлення, і ті самі слова й звороти, пам'ятні з часів маланчуківського полювання на відьом* (О. Забужко); *Жданов був безсоромним лиходієм, який свою відданість доводив полюванням на відьом, організацію якого доручив йому Сталін* (з наук.-попул. літ.); *Переслідування євреїв білими відбувалося за всіма правилами полювання на відьом: денікінські патрулі постійно перевіряли перехожих та подорожніх "на жидівство" з усіма відповідними репресивними наслідками* (з навч. літ.).

ПОЛЮВА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. або ірон. до **полюва́ння.** *Поїхав Івась на полюваннячко, Покинув Ганнусю на горюваннячко* (з народної пісні); *— Ти не зміг би вистояти вісімнадцять годин біля штурвала. А я можу .. А от стрибати так, як ти, я не вмію і полювати ночами не вмію. Хоча випадали й нам нічні полюваннячка* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); [О л е к с а н д р а О л е к с і ї в н а *(до гостя з посмішкою):*] *Він ото тільки збирається. А за минуле літо все його полюваннячко (показує на рукопис) отам* (Яків Баш).

ПОЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок.* 1. *кого, що, на кого — що.* Шукати й переслідувати диких звірів, птахів, щоб убити або зловити їх. *Чуєш .. гук людський, топіт, біганину, а рушниці одно і знай — палять, гукають — ото Ратієв полює зайців у садку* (Панас Мирний); *Напередодні кілька солдат* [солдатів] *і козаків полювали на диких свиней* (З. Тулуб); *Всеволод полював на звірів за Вишгородом* (В. Чемерис); // *також за ким — чим.* Нападати на звірів, птахів, риб і т. ін. з метою добування поживи (про хижаків). *Звірі полювали один на одного, дрібнота рятувалася від хижаків* (О. Донченко); *Під берегом, у тихій заводі, ударила хижа щука, полюючи за мальком* (А. Шиян); *До освітленого вікна злітається мошва, на яку полюють нічні птахи* (В. Шкляр).

2. *на кого, за ким, перен.* Намагатися напасти на чий-небудь слід, виявляти місцеперебування когось; вистежувати. — *Нехай ваш Юрко десь ховається, а я побіжу до Григорка — вони* [жандарми] *і на Марка полюють* (П. Козланюк); *Рудий Кнур був відомим злочинцем, на якого давно полювали місцеві правоохоронці* (О. Авраменко); // *перен.* Намагатися взяти під свій вплив, прагнути підкорити, обдурити і т. ін. кого-небудь. *Всі інші почуття відступили перед страхом, що ця людина, яка її так жорстоко обдурила, полює тепер на її коханого сина* (М. Руденко).

3. *за ким — чим, перен.* Прагнути знайти, здобути, дістати кого-, що-небудь. *За такими банкнотами* [з помилкою в назві] *полювали дуже поляки і купували їх за добрі гроші, як курйоз* (А. Чайковський); *Ходили слухи про коштовності, ящики чи сейфи з ювелірного магазину, які напередодні окупації було скинуто у воду. Може, за цими скарбами і полює .. дядько Микита?* (М. Циба); *Ні, це не відьма, це реальна жінка, одначе можу битися об заклад, що вона полює за мною, спокушає мене* (О. Шугай); — *За тими кресленнями дві сторони полювали: мало, що німець, так іще наші, так би мовити, новітні бомбісти.., що світ на вуха мріють поставити* (І. Роздобудько); *Беттіна і Рудольф, а також Беттінин батько викидали проспекти з супермаркетів, не читаючи. Мабуть, вони не полювали за розпродажами* (Н. Сняданко).

◊ **Ганя́ти (ганя́тися, бігти, полюва́ти** *і т. ін.)* **за двома́ зайця́ми** *див.* **ганя́ти.**

ПОЛЮВА́Ч, á, *ч., рідко.* Те саме, що **мисли́вець.** *У вільну годину я метав спис у плетений з очерету кружок. Гострив окомір полювача* (М. Дочинець); *Він теж хоче бути полювачем за скальпами!* (Ю. Смолич); *Приїздили на прем'єри своїх фільмів чи на гастролі такі зірки, як: Марія Андергаст, Ольга Чехова, Йоганнес Гестер, відома акторка часів німого фільму Генні Портен.., — вносячи щоразу пожвавлення в життя місцевих полювачів за автографами* (О. Шугай).

ПОЛЮВА́ЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **полюва́ч.** *Полювачка на хижаків.*

ПОЛЮ́ДДЯ, я, *с.* У Давній Русі — збирання князем з дружиною або його представниками данини з підлеглого населення. — *Треба йти до князя, покликати його на віче й сказати, аби не йшов цього передзим'я на полюддя й не брав із нас данину* (Д. Міщенко); *Дивно було бачити князя, що сидів у Києві і не вів своєї дружини на полюддя, на прокорм і здобич або ж у похід супроти ворога* (П. Загребельний); // Зібрана данина. *"Повість..." описує причину смерти Ігоря як наслідок зажерливости його дружинників, що вимагали для свого збагачення вдруге зібрати полюддя з древлян* (Р. Іванченко); — *Полюддя збираєте? — запитав молодий деревлянський князь* (І. Білик).

ПОЛЮДНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **полюдні́ти.** *Сагайдачний тільки хитнув головою на прощання юнакові і пішов до попівського дворища через полюднілий уже майдан* (Іван Ле); *Полюдніле серце.*

ПОЛЮДНІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм.* 1. Стати людяним; вилюдніти (у 1, 2 знач.). *То він уже тепер неначе трохи полюднів, а то спершу був такий, як той звір* (Сл. Б. Грінченка); *"Може, ще колись і москалі полюдніють", — підхопив котрийсь, і ввесь гурт задумався над тим, чи полюдніють москалі, чи ні. Але рішили, що, мабуть, ні* (Б. Лепкий).

2. *тільки 3 ос.* Стати людним. *Удень вулиця полюдніла.*

ПОЛЮДНІ́ШАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Стати більш людяним. *Хлопець полюднішав.*

2. *тільки 3 ос.* Стати більш людним. *Товариство полюднішало;* // *безос. Перед хлопчиною почало з'являтися те, чого досі не бачив, — великі дерев'яні та кам'яні будинки з високими й широкими вікнами .. Далі потяглися лавки, магазини, трактири .. Полюднішало* (М. Сиротюк).

ПО-ЛЮ́ДСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-лю́дському.** *Куплю собі .. нову одежу та хоч уберуся по-людськи* (І. Нечуй-Левицький); *Великдень ми собі постановили відсвяткувати по-людськи, аби що там* (М. Андрусяк); — *Судія такий добродушний, говорив зо мною по-людськи, не кричав, не фукався* (І. Франко); — *Розкажи ти, пане Микито, мені по-людськи, а його* [писаря] *ніхто не второпа* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Посидь, Левку, спокійно. — Ніби я бушую? — Не бушуєш, але й по-людськи не сидиш* (М. Стельмах); *Чоловік качався по двору й не по-людськи стогнав...* (Панас Мирний); *Дракон ще й говорити не вмів, був наче мала дитина. Та голову мав тямущу і досить хутко навчився говорити по-людськи* (Ю. Винничук).

ПО-ЛЮ́ДСЬКОМУ, *присл.* 1. Як належить, як подобає людині; достойно, добре (у 1 знач.). [К а р м е л и х а:] *Пам'ятаєш, як уперше ти вернувся з Сибіру, казав: "Кину все, буду жити по-людському"!* (С. Васильченко); [А н д р і й:] *Саме тому, що у нас лише одне-однісіньке життя, треба прожити його по-людському* (Я. Галан); — *Боротьба за свободу — то школа, в якій люди вчаться жити по-людському* (Р. Іваничук); // Виражаючи приязнь, доброзичливість; людяно (у 1 знач.). *Сагайда нагнувся до його впалої колючої щоки, і вони якось особливо по-людському, урочисто тричі поцілувались* (О. Гончар); — *Містер Кейз-Ол, Тессі можете врятувати тільки ви! Зрозумійте мене по-людському, як батько!* (М. Дашкієв); *Жаль, що .. з нею він не може просто по-людському потеревенити, що в її очах не зникає насторожена байдужість* (Валерій Шевчук); // *розм.* Як слід, так, як треба. — *Пристав до цього ..* [Шевченка] *дядьку* [дядька] *з старих солдат! Хай навчить його маршірувати по-людському* (З. Тулуб); — *Мийте руки — і до столу! — скомандувала вона. — А говорити будете потім, спершу поїжте по-людському* (В. Чемерис).

2. Як людина, подібно до людини. *Вітер завивав десь у стодолі, по-людському стогнав* (М. Томчаній); *Він раптом тріпнув головою й усім тілом, тріпнув не по-людському, а так, як роблять коні або собаки* (І. Білик); *Мавпа підійшла впритул до капітана і .. уважно й довго вдивлялася в обличчя, потім вона розчаровано, зовсім по-людському зітхнула* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПО́ЛЮС, а, *ч.* 1. Точка перетину уявної осі обертання Землі з її поверхнею. *Чим далі від полюса розташована точка земної поверхні, тим більше за розміром коло вона описує, беручи участь в обертальному русі Землі* (з наук. літ.); // *розм.* Місцевість, яка прилягає до цієї точки. *Одежі на себе понакутували* [молодиці], *наче на полюс зібралися* (В. Кучер).

2. *спец.* Точка перетину нерухомої осі з поверхнею тіла, яке обертається. *Рухом плоскої фігури в її площині є сукупність двох рухів: поступального, за якого всі точки рухаються так само, як і полюс, і обертального руху навколо цього полюса* (з навч. літ.).

3. *фіз.* Один з двох протилежних кінців електричного кола або магніту. *Закони фізики допускають існування частинок з одним магнітним полюсом — магнітних монополів* (з наук.-попул. літ.); *Щупи приладу торкаються полюсів новенької батарейки — стрілка на індикаторі стрибає з боку на бік* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *тільки мн., перен.* Що-небудь абсолютно протилежне іншому. *Близькість до світових полюсів, порядку та хаосу, породжує дисбаланс буття, який убиває все живе, за винятком нас, володарів екватора* (О. Авраменко, В. Авраменко); *У системі цінностей деяких людей змінилися полюси. Помінялися місцями "добре — погано", "можна — не можна"* (із журн.).

△ **(1) Магні́тний по́люс,** *геогр.* — точка на земній кулі, де магнітна стрілка набуває вертикального положення. *Час від часу відбувається переорієнтація (інверсія) геомагнітного поля: північний магнітний полюс стає південним і навпаки* (з наук.-попул. літ.); *У районах магнітних полюсів силові магнітні лінії виходять з поверхні або входять у неї* (з навч. літ.); *То була залізяка, під впливом якої стрілка компаса, замість того щоб показувати напрямок магнітного полюса, тобто майже на північ, відхилялася на північний схід* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); **(2) Пів́де́нний по́люс,** *геогр.* — одна з двох точок перетину уявної осі обертання Землі та земної поверхні, розташована в Південній півкулі. *Південний полюс розташований на висоті 2765 м над рівнем моря, а найвище гірське пасмо підноситься на понад 5 км* (з наук. літ.); *Сузір'я Південного Хреста вказувало мореплавцям шлях до Південного полюса* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); **(3) Півні́чний по́люс,** *геогр.* — одна з двох точок перетину уявної осі обертання Землі та земної поверхні, розташована в Північній півкулі. *Відомий норвезький дослідник Арктики Фрітьйоф Нансен у кінці XIX ст. спробував досягти Північного полюса на дрейфуючих льодах* (з наук.-попул. літ.); *Над царством льодів через полюс Північний Мій шлях простелявся — далекий, незвичний* (С. Олійник); — *Її* [Снігової Королеви] *найулюбленіший палац коло Північного полюса, на острові, що зветься Шпіцберген* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); **(4) По́люс хо́лоду,** *геогр.* — район найнижчих зимових температур на земній поверхні. *Полюсом холоду на півночі вважають Оймякон — селище в Якутії. Тут середня температура в січні становить -57 °C* (з наук.-попул. літ.); *На клімат* [Камчатки] *впливають як течії, так і полюс холоду, який міститься не на Північному полюсі, а на кілька тисяч кілометрів на південний схід, приблизно в районі Верхоянська* (О. Довженко); *Хочеться забути про все, заснути, втратити свідомість або ж податися куди завгодно, хоч і на полюс холоду* (М. Дашкієв).

ПО́ЛЮСНИЙ, а, е. 1. Стос. до полюса (у 1–3 знач.). *Нерівномірно внесене в магнітне поле тіло еліпсоїда може спричинити часткове полюсне намагнічування* (з навч. літ.).

2. *перен.* Абсолютно протилежний; полярний (у 2 знач.). *Країни Африки поділяють на дві полюсні групи: до однієї належать найменш розвинені, найбідніші держави, до іншої — країни, які мають більш-менш розвинений промисловий сектор* (з наук.-попул. літ.).

ПО́ЛЮСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *спец.* Те саме, що **поля́рність** 1. *Полюсність автоматичного вмикача.*

2. *перен.* Властивість за знач. **по́люсний** 2. *Марго поміняла енергетичну полюсність: якщо раніше в неї все горіло в руках і мізках, то тепер вона стала лінива* (М. Гримич).

ПОЛЮТА́НТ, у, *ч., спец.* Речовина, що забруднює навколишнє середовище; забруднювальний агент. *За результатами екологічного моніторингу стану атмосферного повітря в Миколаєві здійснено комплексний аналіз забруднення полютантами повітряного простору міста* (з наук. літ.); *Деякі токсини, зокрема стійкі органічні полютанти та метали, видалити з організму досить складно, оскільки вони здатні накопичуватися в жировій тканині* (з навч. літ.).

ПОЛЮТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Лютувати *(див.* **лютува́ти**[1]) якийсь час. *Прийде увечері лісник, кинеться до нього* [Михайла] *і знову почує те саме: облави, роз'їзди, автоматники женуть полонених, умирають люди з голоду в таборах. — Почекай, полютують трохи тут — далі поїдуть* (М. Стельмах); * Образно. *Українська література не є нічим новим, що з'явилося із вчора на сьогодні.., а має майже тисячолітню традицію, якої анітрохи нема підстав соромитися. Проте неприхильні часи страхітливо полютували над цією літературою* (І. Франко).

ПОЛЮЦІ́ЙНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до полюції. *Полюційна фаза оргазму звичайно пов'язана із відчуттям полегшення, а не задоволення* (з навч. літ.).

ПОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж., фізл.* Мимовільне виверганння сім'я в осіб чоловічої статі під час сну. *Найчастіше причиною полюцій є наповненість сечового міхура: орган тисне на простату, стимулюючи її до викиду невеликої кількості секрету* (з навч. літ.); *Ілія .. зривав з вузенького диванчика квітчасте простирадло з мокрими плямами від нічних полюцій, потайки від неньки прав у широкій пластмасовій мисці* (Люко Дашвар); * Образно. *Настає день, коли юнак Слава потайки висилає вірші з жіночими йменнями, ці душевні полюції, на конкурс до московського інституту* (Ю. Андрухович).

ПОЛЯ́ВИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **поля́на** 1. *Вся полявина була вкрита тепер таганами з вечерею і купами козаків, що сиділи навкруг багаття й вечеряли* (А. Кащенко); *Гуляючи одного дня в зеленім гаю серед густих дерев, Джаннотто й Спіна одрізнились од гурту й забігли вперед на прегарну затишну полявину* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Серед полявини, де морщиться калюжа, Лелека походжа і сумно клекотить* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОЛЯГА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **поляга́ти**[1] 1. — *Триколоскова належить до м'яких пшениць, .. її зерно має цінні показники: великий вміст білків.., відносно велика стійкість проти хвороб, засух та полягання* (В. Чемерис); *Черезерниця виникає внаслідок несприятливих агрометеорологічних умов: високої температури повітря, посухи, сильних дощів, вітрів, а також раннього полягання посівів тощо* (з наук. літ.).

2. *с. г.* Неінфекційна хвороба рослин, що виникає через механічні пошкодження, несприятливі агрометеорологічні явища і т. ін. *Для хвойних порід специфічною ознакою ураження поляганням є поява поблизу кореневої шийки перетяжки внаслідок відмирання тканини, загнивання бокових корінців* (з навч. літ.).

ПОЛЯГА́ТИ[1], áю, áєш, *недок.*, **ПОЛЯГТИ́**, я́жу, я́жеш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Нахилятися стеблом до землі (про злакові, городні та ін. рослини); вилягати (у 3 знач.). *Полягає попід лугом Шовкова трава, Туди ішла та Явдошка — Сама молода, А за нею Нетихвірко — Щоб пара була* (з народної пісні); *Всі жита грозою збило; Полягла трава...* (П. Грабовський); *От уже й картоплиння полягло, і листя на ньому сохне* (Я. Гримайло); *При дорозі жито полягло* (П. Гірник); * Образно. *Є такі люди .. легкодухі, що в радощах та розкошах немає над їх* [них], *а в притузі вони, як трава, полягають* (Марко Вовчок); // *на що і без дод.* Падати зрубаним, зрізаним (про трави, дерева і т. ін.). [К о н о н:] *Косарі косять, А вітер повіває, Шовкова трава На коси полягає* (М. Кропивницький); *Достав Панас сокиру та брусок, Налагодивсь — і полягли дерева...* (Л. Глібов); *Коли б у неї був серп або ніж, вона різала б його* [комиш] *доти, поки б він не поліг увесь або вона сама не впала трупом* (М. Коцюбинський).

2. *тільки док., перен.* Умерти в бою, від нещасного випадку і т. ін.; загинути (у 1 знач.). *Зрівняв* [Ґонта] *землю, покрив дерном, Щоб ніхто не бачив, Де полягли Ґонти діти, Голови козачі* (Т. Шевченко); — *Поляжемо смертю хоробрих, але ворога не пропустимо* (В. Кучер); *В жорстокому бою, що тривав два дні й три ночі, полягли всі ординці* (О. Бердник).

3. *тільки док., перен.* Зникнути, померкнути. *Згинув славний Леонтович у досвітній час.., Слава славна не поляже, не помре в віках* (М. Рильський); — *Слава не вмре, не поляже, всьому світу розкаже, — почав кобзар, а далі полилися його співи* (І. Пільгук).

4. *по чому.* Лягати (у 5 знач.); насуваючись, поширюватися, простилатися над чим-небудь. *По чернечій балці густий туман поліг* (Іван Ле); // *тільки док., на що.* Спустившись на щось, укрити собою що-небудь. *Курява тихо полягла на стерню* (І. Нечуй-Левицький).

5. *перен.* Лягати (у 7 знач.), простягатися в просторі. [К о з а к и:] *Коні біжать, земля дрижить, Степи полягають* (І. Нечуй-Левицький).

Заги́нути (полягти́) сме́ртю хоро́брих *див.* **загиба́ти.**

◊ **Голова́ лягла́ (полягла́, покоти́лася** *і т. ін.)* *див.* **голова́; Кістьми́ (костьми́, кістка́ми) ляга́ти / лягти́ (полягти́)** *див.* **ляга́ти.**

ПОЛЯГА́ТИ[2], áє, áємо, áєте, *рідко* **ПОЛЯГТИ́**, я́же, я́жемо, я́жете, *док.* Лягти (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Приуготован* [приготований] *Веселий пир; і полягли На ложах гості* (Т. Шевченко); *Як полягали усі спати, сиділа Маруся край віконця й дивилася на зорі блискучі* (Марко Вовчок); *Бурлаки полягали навкруги* [баговиння] *на свитках і дрімали* (І. Нечуй-Левицький); *Ковалиха та Климова жінка з дітьми полягали на полу* (А. Головко); *В ставках качата з гусьми плавають, коні пасуться на луці, скот полягав на трави* (П. Загребельний).

◊ **(1) Поляга́ти (полягти́) від (од) ре́готу (смі́ху)** — дуже посміятися, пореготати (про всіх або багатьох). *Компанія аж полягла од реготу* (Дніпрова Чайка); — *Ви, діду, — без церемоній, як завжди, почав Гнат, — чомусь такий злий, як той пес, якому замолоду відрубали хвоста, щоб лютіший був... Натовп так і поліг від сміху* (М. Малиновська); *Амалія .. пробує стрибати по-справжньому, по-жаб'ячому. Комедія! У Роберта навіть сльози на очах виступили, а вся жіноча частина полягала від сміху* (Г. Вдовиченко).

ПОЛЯГА́ТИ[3], áє, *недок.* Зводитися до чого-небудь, мати своєю суттю, своїм змістом щось. *Небезпека і складність полягали в тому, що з дерева, матеріалу досить нетривкого, доводилося робити грандіозну споруду* (В. Собко); *Завдання полягало в тому, щоб відрізати білі війська від перешийків, оточити й винищити їх* (О. Гончар).

ПОЛЯГТИ́[1] *див.* **поляга́ти**[1].

ПОЛЯГТИ́[2] *див.* **поляга́ти**[2].

ПОЛЯГТИ́СЯ, я́жеться, *док., рідко.* Те саме, що **полягти́**[1] 1. *Кінь біжить — земля движить, трава поляглася* (П. Чубинський).

ПОЛЯ́ДВИЦЯ, ПОЛЕ́НДВИЦЯ, і, *ж.* 1. Те саме, що **філе́**[1]. *А дня четвертого він на печеню Посмажив яловичу полядвицю* (А. Кримський); *Зять займався високою логістикою і розподіляв м'ясо: краще — на рулети, гірше — на ковбасу, невеликий шматок полядвиці — на недільні відбивні* (Н. Сняданко).

2. Вид страви, приготовленої з філе риби, м'яса. *Є тут* [у романі З. Тулуб "Людолови"] *і назви .. страв (вершковий сир із кмином, полендвиця, струдель, варені яйця, кава)* (В. Русанівський); — *А де ж кроляча печінка в білому вині? — Вже скінчилася. — А налисники? — Скінчилися. — Ага. І теляча полядвиця скінчилася? — Маєте рацію, пане* (Ю. Винничук).

ПОЛЯ́К *див.* **поля́ки.**

ПОЛЯ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поляка́ти** 1. *Гуторили старші пастухи, щоби загутати* [заспокоїти] *малих поляканих хлоп'ят* (І. Франко); *Полякані люди одступають у ліс* (С. Васильченко); *Тетеря, Немирич і Беневський вже звістували йому не раз, що поляки, попечені й полякані Хмельниччиною, годні на федерацію, на спілку рівних* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Як поллється з літаків напалм На полякане до смерті листя й квіти, Не втечу з-під гордовитих пальм — Тут за їхнє щастя я готов згоріти!* (Д. Павличко).

ПОЛЯКА́ТИ, áю, áєш, *док., кого.* 1. Злякати (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох. *Уже аж у самому місті почали люди розходитися, то кленучи, то сміючись з навіжених хлоп'ят, що так полякали усіх городян* (Панас Мирний); *З вагона ніхто більше не вистрибнув. Постріли вартових полякали ув'язнених* (І. Багмут); *Дзвінок опівночі страшенно полякав Лисенків* (Олекса Ізарський).

2. Лякати якийсь час. *Годі, коню, в стійлі спати, Підем ляхів полякати!* (Л. Боровиковський); — *Полякай, синок, батька. Лякай, Васю, лякай* (О. Ковінька); — *Ну так де ж твій табель за дев'ятий клас? — На деньок у мене попросив Марат .. Учиться він класно, на "чотири" й "п'five"*

ПОЛЯКА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Відчути ляк, страх, злякатися (про всіх або багатьох). *Швидко дві цеглини котилися, гуркотячи, з гори на низ. Люди, що ще надійшли, полякалися і кинулися врозтіч, хто куди попав* (Панас Мирний); *Затахкали качки, засичали гуси, полякались кури, горобці куди видно — киш!* (О. Довженко); *Раптом наче якийсь клубок у річку — бовть! Ми й пустувати перестали. Полякалися, не знаємо, що робити* (К. Гриб).

ПОЛЯ́КИ, ів, *мн. (одн.* **поля́к,** а, *ч.;* **по́лька,** *заст.* **поля́чка,** и, *ж.).* Народ, що становить основне населення Польщі. [Л е н а:] *Батько був українець, мати полька* (І. Кочерга); *Дружина його .. була типова полячка: білява, з сліпучо-білим .. обличчям і ніжним рум'янцем* (З. Тулуб); — *Ви, певне, полька з походження, ви так добре розмовляєте по-польськи, наче у Варшаві народились* (О. Іваненко); *Серед визволених найбільше було чехів та поляків* (О. Гончар); — *Ти хто такий? — Я поляк, прошу пана. Мене звати Янеком, — тихо відповів хлопчина* (В. Малик).

ПО-ЛЯЛЬКО́ВОМУ, *присл.* Як лялька (у 1 знач.), подібно до ляльки. — *Ти заважаєш нам спати. — Ви хіба спите? — по-ляльковому кліпнула очима донька, але звук стишила максимально* (А. Кокотюха).

ПОЛЯ́НА, и, *ж.* 1. Рівнина, невеликий луг, звичайно на узліссі або серед лісу; галявина. *Софія облюбувала стару березу, що росла на невеликій поляні, вкритій густою травою та квітами* (А. Шиян); *Хлопці ще снували поляною в пошуках зручнішого місця для лежанки* (М. Андрусяк); * У порівн. *Корсетка* [Христі] *чорніла, а ситцева спідниця червоніла незчисленними квіточками, мов поляна серед лісу* (Панас Мирний).

2. *перен., розм.* Їжа, напої для святкування якоїсь події. — *Лєро* [Леро], *зайчику, співчуваю тобі за Руслана. Ось-ось недавно я з ним сидів за однією поляною, пив водяру* [горілку].., *а зараз можу випити тільки за упокій* (Ю. Покальчук); — *Якось приймали ми колег із Румунії, накривали там* [у ресторані] *поляну* (А. Кокотюха).

ПОЛЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **поля́нин,** а, *ч.;* **поля́нка,** и, *ж.).* 1. Східнослов'янське плем'я, що жило в Середньому Придніпров'ї. *Вона зовсім не схожа на русокосих, світлооких полянок — тiлиста, міцна, з круглим засмаглим обличчям, чорною, смолянистою косою .. "Мати Чорного Вепра!" — здогадався Кий* (В. Малик); — *Князь Києва ставить городи по Росі та Дніпру. Поляни — слов'янська твердиня з боку степу* (Д. Міщенко); *Жодного полянина в дружині давно вже не було: коли за Ольга та Ігоря ще лишалось кілька, то Свенельд вижив і їх* (І. Білик).

2. Західнослов'янське племінне об'єднання, що жило в басейні річки Варта й поклало початок польській державності. *Західна Польща, або Великопольща, була батьківщиною польської нації: там, уздовж Варти, жили поляни, що дали назву державі* (з навч. літ.).

ПОЛЯ́НИН *див.* **поля́ни.**

ПОЛЯ́НКА[1] *див.* **поля́ни.**

ПОЛЯ́НКА[2], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **поляна.** *По полянках висипався ряст* (Марко Вовчок); *На сонячній плямі полянки, що закралась в похмуре царство смерек, скакав біленький хлопчик* (М. Коцюбинський); *Вийшли діти на полянку, на полянку лісову, відпочинути до ранку полягали на траву* (Н. Забіла); *Залишивши село позаду, через двадцять хвилин ми цілком несподівано вигулькнули на невеличку полянку з озерцем* (Любко Дереш).

ПОЛЯ́НКИ, нок, *мн., діал.* Сорт вишень. *Смачні полянки.*

ПОЛЯ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **поля́ни.** *Великий і численний рід, один із родів полянського племені, до якого належав Ант, споконвіку жив над Дніпром* (С. Скляренко); *Після Кия у полянській землі князювали його нащадки — Києвичі* (Р. Іванченко); *Близько 940 року німецький король Оттон I жорстоко розправився з бунтівними полабськими слов'янами, які, напевно, були в тісних взаєминах з полянами. Сусіди в будь-який момент могли скористатися нагодою й захопити багаті полянські землі* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛЯ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поля́пати** 1. *Капелюх був увесь поляпаний .. смолою, від якої почав розходитися .. страшенний сморід* (І. Франко); *Писар усіма чиколодками своєї правої, чорнилом поляпаної руки, доторкнувся до канцелярської долівки* (Б. Лепкий); *Я бачив її на нашій сонячній, заповненій квітами, веранді у її білому, поляпаному барвами робочому халаті з палітрою перед мольбертом* (У. Самчук); // **поля́пано,** *безос. пред. Та сама булочка тричі на тиждень різна: то є достатньо начинки, то майже пуста й зверху ледве поляпано шоколадом. Попит на неї значно зменшився* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який поляпався.

ПОЛЯ́ПАС, а, *ч., розм.* Те саме, що **ля́пас.** *Несподівано ззаду на Антонову спину посипались поляпаси ложками та долонями* (І. Нечуй-Левицький); // Дитяча гра, під час якої того, хто ховається, б'ють долонею по плечу, коли знайдуть. — *Дивись, як ото блищать очі! Бісові діти! І це ж у поляпаса грають* [хлопці] (А. Головко).

Дава́ти / да́ти поля́паси *див.* **дава́ти.**

ПОЛЯ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що, чим.* Ляпаючи, забруднити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *І дьоготь у мене є... Але ж мало тільки поляпати ворота й причілок... Треба й написати щось...* (Є. Кравченко); *Я порадив Яві поляпати компотом свої штани і сорочку, ніби й на нього попало* (В. Нестайко).

2. *кого, чим, по чому і без дод.* Ляпати якийсь час; ляпнути по чомусь кілька разів. *Вночі дощ поляпав* (В. Медвідь); *Симонов ласкаво поляпав по плечу хлопця і пішов нагору* (С. Добровольський); *Отець Григорій оглянув сани та збрую, поляпав по лискучій спині кобилу, а потім став і задумався* (Василь Шевчук); *Ігор із Денисом одна назва, що помилися. В очі побризкали, по шиях мокрими долонями поляпали* (Люко Дашвар); // Ходити, бігати, рухати частинами тіла, видаючи характерні глухі звуки. *Сирота трохи покашляв з такими звуками, ніби похрумкував капустяний качан, поляпав тонкими губами, ніяк не наважуючись подати голос* (П. Загребельний); *Ліза поляпала босими ногами в залу* (О. Ульяненко).

(1) Поля́пати язико́м, *зневажл.:* а) поговорити (перев. що-небудь нерозумне, недоречне, нецікаве і т. ін.); побазікати. *Скоро вони з Ганною і повінчалися. Лубни трохи погули, поляпали язиками та й перестали* (В. Малик); *На те і люди, щоб пускати поговір. Поляпають язиками та й перестануть* (Н. Околітенко); б) витратити час для зайвих, непотрібних розмов; зайнятися пустослів'ям. — *До роботи з собакою не заженеш, а язиками об піднебіння поляпать — усі готові. Він зиркнув на Панчішку. Той враз порожевів* (О. Чорногуз); — *Перед сном побазікали, поляпали язиками, заснули. Прокинулись уранці — і на тобі: читай Гете, Шекспіра...* (О. Шугай).

ПОЛЯ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Заляпати, забруднити себе чим-небудь (перев. рідким) у багатьох місцях. *Поляпатися соком.*

ПОЛЯ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поля́пувати.** *Нарешті впізнав: — Петре! І вони кинулися одне одному в обійми... Солдатські, братерські, півсерйозні, півіронічні обійми, з поляпуванням по спині* (І. Багряний); *Обмін дружнім поляпуванням* [один одного] *вони повторили кілька разів, заливаючись реготом* (Ю. Смолич).

ПОЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, чим, по чому і без дод.* Ляпати (у 1–3 знач.) злегка або час від часу. *Із самого ранку поляпував дощ, однак прогнозованої синоптиками зливи так і не було* (із журн.); *Вона бігла вгору, поляпуючи капцями по каменистій дорозі* (М. Коцюбинський); — *Нічого, — сказав Андрій, потішаючи й поляпуючи друга по спині* (І. Багряний); *Світловусий красень .. блискав зубами, мов заморськими перлами, поляпував широкою долонею по крутій коневій* [кінській] *шиї* (П. Загребельний).

ПОЛЯ́РДИНГ *див.* **пола́рдинг.**

ПОЛЯРИЗА́ТОР, а, *ч., спец.* Пристрій для отримання поляризованого оптичного випромінювання. *Поляризатор призначений для одержання повністю або частково поляризованого оптичного випромінювання та випромінювання з довільними поляризаційними властивостями* (з навч. літ.); *Плівка .. впала на підлогу .. Гостра шпилька на каблуці обуреної власниці жіночого голосу наступила на неї й розчавила її на найдрібніші уламки .. Так я безнадійно втратив мій чудодійний поляризатор* (В. Владко).

ПОЛЯРИЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до поляризації (у 1 знач.). *Поляризаційні ефекти в процесах утворення векторних мезонів на поляризованих нуклонах є незначними при високих енергіях* (з наук. літ.); *Поляризаційні прилади застосовують для виявлення, аналізу, одержання й перетворення поляризованого оптичного випромінювання* (з навч. літ.).

△ **Поляризаці́йний мікроско́п** *див.* **мікроско́п.**

ПОЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Властивість світлових і електромагнітних коливань відбуватися в одній певній площині. *Рівень поляризації відбитого вздовж нормалі до поверхні кристала світла пов'язаний з величиною анізотропії на довжині поглинання* (з наук.-попул. літ.); — *Наші клітини, наші органи мають магнітні поля. Різної напруги, різної орієнтації, різного знака, поляризації* (О. Бердник).

2. *фіз.* Відкладання на електродах різних речовин, які ослабляють силу струму. *Поляризація гальванічного елемента.*

3. *чого, перен., книжн.* Різке розмежування двох протилежних понять, сил, напрямків, позицій і т. ін. *Це* [вміння цінувати кожен прожитий момент] *не мало нічого спільного з колишньою чіткою поляризацією інтенсивного переживання приємного й такого ж непримиренного відкидання, витирання з пам'яті всього неприємного* (Н. Сняданко); *Взаємна цивілізована конкуренція коаліційного уряду й конструктивної опозиції в межах чинного конституційного ладу зменшує небезпеку зростання поляризації суспільства* (з публіц. літ.).

△ **(1) Поляриза́ція світла,** *фіз.* — перетворення пучків природного світла в світло з обмеженим напрямом коливань. *У 1948 р. відкрито міжзоряну поляризацію світла та виявлено, що від зорі до спостерігача надходять електромагнітні хвилі з переважно однаково орієнтованим електричним вектором* (з наук. літ.); *Багатогранне тіло з прозорого для світла матеріалу застосовують для зміни напряму поширення пучків світла, розкладання білого світла в спектр, поляризації світла тощо* (з навч. літ.).

ПОЛЯРИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поляризува́ти.** *Ініціювання активного перенесення маси часток на поверхні мінералу може бути зумовлене поляризованими зарядами й адсорбованими іонами під час впливу на мінерал електричного поля* (з наук. літ.); *Плаский диск із діркою діаметром п'ятнадцять тисяч кілометрів, у якій перебувала планета, в серединних пасмах складався з крижаних брил, а на зовнішніх краях — з дрібних, поляризованих кристаликів льоду* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Жевріння .. не відбивалося від води, немов усі його промені були поляризовані* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Мовні засоби беруть участь у формуванні інтелектуальних та етичних концепцій, ціннісних систем тощо. Спостерігається процес створення поляризованих стилів* (з навч. літ.).

ПОЛЯРИЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **поляризо́ваний.** *За високих частот поляризованість везикули не залежить від заряду і практично дорівнює нулю* (з наук. літ.); *Основні показники заломлення зростають у разі дії одновісного тиску, що зумовлено збільшенням рефракцій зв'язку та електронної поляризованості* (з навч. літ.); *Політичні сили нашої держави не можуть чітко сформувати державницькі орієнтири через регіональну поляризованість нашого суспільства* (із журн.).

ПОЛЯРИЗУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до поляризації. *Поляризувальним чинником для деяких рослин є гравітація, яка впливає на просторову орієнтацію росту їхніх коренів і пагонів* (з наук. літ.); *Лінзи з ударостійкого полімеру з поляризувальним ефектом надійно захищають очі від ультрафіолетових променів* (з мови реклами); // Признач. для поляризації (у 1 знач.). *Поляризувальний фільтр усуває всі відблиски* (з навч. літ.).

ПОЛЯРИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поляризува́ти.** *Поглинання води полімерними матеріалами збільшує їхню полярність в електричному полі внаслідок поляризування води* (з навч. літ.); *Поляризування якостей людини за статтю та жорстка фіксованість такої полярної дихотомії можуть спричинити гендерне протистояння* (із журн.).

ПОЛЯРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Зумовлювати поляризацію. *Якщо конденсатор заряджений, то в ньому утворюється електричне поле, яке поляризує діелектрик* (з навч. літ.); *Я .. намагався розробити рецепт нової пластмаси, яка була б зовсім прозора й водночас поляризувала світлові промені* (В. Владко); *Президентські мажоритарні вибори у два тури щоразу лише поляризують країну, а не консолідують її* (із журн.).

ПОЛЯРИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* Зазнавати поляризації. *При накладанні магнітного поля магнітні моменти ядер орієнтуються вздовж поля — система ядер поляризується* (з наук. літ.); *Складній важільній системі їхніх* [марсіан] *механізмів надає руху певна подоба "системи м'язів", яка складається з дисків, укладених в еластичну оболонку; ці диски під дією електричного струму поляризуються і щільно прилягають один до одного. Завдяки цьому рухи механізму дуже скидаються на рухи живої істоти* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *В наш складний час, в нашій проблематично незалежній державі, де так поляризувалися пріоритети, впадає в очі, наприклад, амбівалентність поняття "гуманітарний"* (Л. Костенко).

ПОЛЯРИ́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення кута повороту площини поляризації світла оптично активними речовинами. *В автоматичних поляриметрах вимірювання здійснюють компенсаційним методом за допомогою рухливого (часто кварцового) оптичного клина, переміщення якого пропорційне куту й передається на стрілку і/або пристрій* (з наук.-техн. літ.); — *Сорт А-379 дає низьку цукровість, і ця цукровість швидко падає. Значить, тут справа зовсім не в поляриметрі і не в лабораторії* (М. Івченко).

ПОЛЯРИМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до поляриметрії. *Поляриметричне та інтерферометричне знімання здійснюють радіолокаторами із синтезованою апертурою* (з наук. літ.); *Відомості про поляриметричні величини є винятково важливими при дослідженні частотної дисперсії того чи того осцилятора* (з наук.-техн. літ.).

ПОЛЯРИМЕТРИ́ЧНО, *спец.* Присл. до **поляриметри́чний.** *Кількість серцевих глікозидів визначають спектрофотометрично, фотоколориметрично, поляриметрично* (з навч. літ.).

ПОЛЯРИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження, що ґрунтується на вимірюванні ступеня поляризації світла та кута повороту площини поляризації світла при проходженні його через оптично активні речовини. *Деякі фахівці вважають, що для метеорологічного моніторингу та прогнозування паводкових ситуацій перспективним є застосування методів супутникової радарної поляриметрії* (з наук. літ.).

ПОЛЯ́РИС, а, *ч., діал.* Портмоне; гаманець, капшук (у 1 знач.). *Коло кіоску, де продавалися автобусні квитки, .. я зрозумів, що більше не витримаю і десь обов'язково допущу промах або .. замість поляриса витягну свій український паспорт* (Ю. Іздрик); *Памва поскладав .. якісь журнали, колекцію ножів.., нотні зошити, поляриси (насправді — то банки від голландських тютюнів) з грішми* (Т. Прохасько).

ПОЛЯРИСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад для визначення поляризації світла. *Полярископом вимірюють ступінь оптичної активності прозорих та однорідних середовищ, розчинів і рідин* (з наук. літ.).

ПОЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Розміщений, розташований коло полюса (у 1 знач.), у районі полюса. — *Ми летимо над полярною областю, правдивіше, над тим, що раніше було Антарктикою* (В. Владко); *Черешня в полярнім краю розцвіла* (П. Дорошко); // Власт. місцевості, розташованій біля полюса. *Вкупі з відважними дослідниками хлопчик переживав цікаві пригоди, боровся з полярною кригою* (О. Донченко); *Гули вітри полярні навісні* (М. Руденко); // Який росте або живе (водиться) в районі полюса. *Слід полярної миші супроводив слід лисиці* (М. Трублаїні); *Тільки плазуча полярна береза стелиться по горбах і болотах та в долинах річок і ручаїв ростуть кущі лози, вільшини і топольника* (І. Багмут); *Тільки один ведмідь і показався — білий, полярний* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); // Стос. до діяльності в районі полюса. *Цілу ніч по тому бачив* [Ягнич] *себе у війні, у полярнім поході* (О. Гончар); *Відомий англійський полярний дослідник Джон Франклін загинув під час експедиції, якою керував* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Абсолютно протилежний. *Понад страхітливою несумісністю між представниками полярних світів виникає місточок симпатії, взаєморозуміння* (О. Бердник).

△ **Поля́рна зі́рка (зоря́)** *див.* **зі́рка; Поля́рна ніч** *див.* **ніч; Поля́рна ста́нція** *див.* **ста́нція; Поля́рна ша́пка** *див.* **ша́пка; Поля́рне ко́ло** *див.* **ко́ло**[1]**; Поля́рне ся́йво** *див.* **ся́йво; Поля́рний день** *див.* **день; Поля́рний лис** *див.* **лис; Поля́рні координа́ти** *див.* **координа́ти.**

ПОЛЯ́РНИК, а, *ч.* Дослідник полярних районів, учасник полярної експедиції. *У нас хлопці хочуть бути пілотами, моряками, прикордонниками, полярниками... Ну і я теж, але тільки не вибрав, ким краще* (В. Кава); *Дивилися ми "Семеро сміливих", героїчний фільм про полярників. У фільмі весь час шаленів буран, мела хурделиця, і герої, .. мужньо хекаючи, дряпалися на крижані гори* (В. Нестайко); *З кабіни пілотів вибіг командир літака — немолодий вже вусатий лейтенант Прохоренко, колишній льотчик-полярник* (В. Кожелянко).

ПОЛЯ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поля́рник.** *Кожен майбутній український полярник чи полярниця повинні мати гарний стан здоров'я, бути комунікабельними та неконфліктними, знати іноземну мову, уміти працювати з комп'ютером* (із журн.); *Співавторкою статті "Обмін у Південному океані: умовні кордони між популяціями горбатих китів у південних полярних водах", надрукованої в престижному науковому виданні, стала українська полярниця* (з газ.).

ПОЛЯ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *спец.* Здатність деяких тіл проявляти певні властивості в окремих точках (полюсах) своєї поверхні з більшою інтенсивністю, ніж в інших. *Поля головних плям з північної і південної півкулі Сонця мають різну полярність* (з наук. літ.); *Вважають, що зміна полярності магнітного поля Землі (перехід від однієї полярності до іншої) триває 10 000–10 500 років* (з наук.-попул. літ.).

2. *спец.* Властивість рослин на одному кінці своєї поверхні мати пагони, на другому — коріння. *Одна з найважливіших загальнобіологічних проблем — полярність у процесах росту й розвитку рослин — завжди привертала увагу науковців* (з навч. літ.).

3. *чого, перен., книжн.* Властивість за знач. **поля́рний** 2. — *У надрах кожного витвору, явища, процесу зріє їхня полярність, протилежність, заперечення* (О. Бердник); *Логіка міфотворця завжди відштовхується від усвідомлення полярності й прогресує до подолання останньої* (з наук.-попул. літ.).

ПОЛЯ́РНО, *присл.* 1. Навпроти якогось об'єкта; протилежно. *Внизу, праворуч, біля самого краю темної попелястої поверхні Венери, з боку, полярно протилежного тому, де нещодавно виникло і зникло перше сяйво, щось почало світитися* (В. Владко); // На різних кінцях чого-небудь. *Команди, розташовані в турнірній таблиці полярно, зустрінуться в наступному турі* (із журн.).

2. *перен.* Присл. до **поля́рний** 2. *Коли розуміти під музою творчість, а під модами — те, що має в певних колах суспільства найбільше і при тому обов'язкове визнання та схвалення, .. то слід погодитись, що це — речі полярно протилежні* (М. Рильський); *Це були рідкісні і швидкоплинні хвилини, в які мене водночас охоплювали два полярно різних почуття: щастя і... марності життя* (І. Роздобудько); *Ми сприймаємо речі полярно: життя або смерть, енергія або матерія* (Любко Дереш).

ПОЛЯРОГРА́МА, и, *ж., спец.* Крива залежності сили струму від прикладеної напруги, яку одержують за допомогою полярографа. *Користуючись довідковими таблицями потенціалів напівхвилі полярограми, визначають природу компонентів досліджуваного розчину* (з навч. літ.).

ПОЛЯРО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для проведення з великою точністю кількісного та якісного аналізу органічних і неорганічних речовин. *Полярограф АВС 1.1 призначений для вольтамперометричного аналізу вмісту важких металів у питних, природних і стічних водах, продуктах харчування й продовольчій сировині, у металах і сплавах, у біологічних та інших матеріалах* (з наук. літ.); *Приміщення для зберігання полярографа має бути вільним від парів кислот, лугів, олій, бензину, фарб, інших речовин, що впливають на стабільність його роботи* (з наук.-техн. літ.).

ПОЛЯРОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до полярографії. *Полярографічний метод визначення природи й концентрації речовин, що містяться в контрольованому розчині, винайшов чеський науковець* (з наук. літ.); *Під час аналізу багатокомпонентної системи полярографічна крива (полярограма) фіксує кілька стрибків струму* (з навч. літ.).

ПОЛЯРОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Електрохімічний метод дослідження електролітів та електродних процесів за допомогою вольтамперних кривих (полярограм) у речовинах. *Уперше методом полярографії досліджено електрохімічні властивості органічних моно- і полікарбонатів* (з наук. літ.).

ПОЛЯРО́ЇД, ПОЛАРО́ЇД, а, *ч.* 1. *тільки* **поляро́їд,** *спец.* Один з основних типів оптичних лінійних поляризаторів; поляризаційний світлофільтр. *Поляроїд є тонкою поляризувальною плівкою, заклеєною з обох боків двома прозорими пластинками для захисту від механічних пошкоджень і дії вологи* (з навч. літ.).

2. *розм.* Про вироби американської компанії "Поляроїд" (перев. фотоапарати, окуляри). *Він показав цілу пачку моментальних знімків, зроблених "поляроїдом"* (Ю. Покальчук); *Він тицяє їм світлину з "поляроїда".., і збуджені обличчя Лінди та Русланчика дивляться на нього насмішкувато і прозоро* (О. Ульяненко); *Йшла, примруживши очі, адже сонце невблаганно сліпило навіть крізь "поляроїди"* (І. Роздобудько); *Хоч на "поляроїд" .. фоткайся, щоб свіженькі знімочки лишались* (І. Карпа); *Не так давно "поляроїд", за допомогою якого можна було робити моментальні фото, здавався дивом сучасної техніки* (із журн.).

ПОЛЯРО́ЇДНИЙ, ПОЛАРО́ЇДНИЙ, а, е. Прикм. до **поляро́їд, полaро́їд.** *Якщо дивитися на відблиск крізь поляроїдний фільтр, неважко дібрати такий кут обертання фільтра, за якого відблиск повністю або значною мірою зникає* (з навч. літ.); // Одержаний за допомогою поляроїда. *Режисер опублікував полароїдний знімок. На ньому зображено самого постановника й майже весь основний акторський склад* (із журн.).

ПОЛЯРО́Н, у, *ч., спец.* Квантовий стаціонарний стан електронів у кристалі, коли електрон поляризує навколишнє середовище. *Перенесення заряду відбувається шляхом переміщення носіїв заряду (поляронів і біполяронів) уздовж спряженого полімерного ланцюга та їх перестрибування від одного ланцюга до іншого* (з навч. літ.).

ПОЛЯРО́НОВИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **поляро́н.** *Лантановий хроміт є поляроновим провідником* (з навч. літ.).

ПОЛЯ́СКАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, чим, по чому.* Ляскати (у 1, 2 знач.) якийсь час або ляснути по чомусь кілька разів. *Сев потиснув руку Богданові і поляскав по моїй руці, що лежала поверх ковдри* (Ю. Яновський); *Шумаков обняв Штукатуренка і весело поляскав його по худорлявих плечах* (С. Голованівський); *Денис поляскав себе по задніх кишенях джинсів, застромив туди руки, попорпався, демонструючи, що там нічого нема* (А. Кокотюха); *Малий притупцьовував, розминаючи підсохлі постоли. Вдяг здоровенні рукавиці і поляскав ними одна об другу* (Ю. Логвин).

ПОЛЯ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поля́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Дід .. обійняв і поляскав по спині Елеонору Іванівну, яку ті обійми й поляскування явно покоробили* (В. Нестайко); *Діти злякано будяться від загадкового поляскування* (Ю. Андрухович).

ПОЛЯ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що, чим по чому, об що.* Ляскати (у 1, 2 знач.) злегка або час від часу. — *Заспокойся, друже, — князь поляскував долонею по мокрій лискучій шиї коня* (В. Чемерис); *Правиця гралася складеним віялом, легенько поляскуючи ним по лівій долоні* (А. Кокотюха); *Майор Хоуард відкинувся на спинку лави і, поклавши ногу на ногу, злегка поляскував себе стеком по блискучих жовтих крагах* (О. Донченко); *Добре знайомий Матильді тупіт його коня, манера поляскувати хлистом об двері стайні, викликаючи конюха, іноді притягали її до вікна, і вона дивилась на Жульєна з-за завіси* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПОЛЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., кого, що, рідко.* Те саме, що **ополя́чувати.** — *Виходить — лагодилася* [цариця Марина] *полячити народ руський!..* (Іван Ле).

ПОЛЯ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *недок., рідко.* Те саме, що **ополя́чуватися.** *Східноукраїнське панство доволі скоро зрозуміло, що його культурно-національний консерватизм виходить йому на шкоду. Тому-то воно, ніби й ніким не примушуване, з власної волі полячилося* (з наук. літ.).

ПОЛЯ́ЧКА *див.* **поля́ки.**

ПОЛЯЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* Лящати якийсь час. *Полящали молодиці й розійшилися.*

ПОМ, а, *ч., розм.* Скорочення: помічник. *Пом зама .. засинав щасливою дитиною, не згадуючи про свою мегеру дружину* (О. Ульяненко).

ПОМАГА́ЙБІ, *виг.* Уживається як вітання з побажанням успіху в роботі, якій-небудь справі і т. ін. — *Помагайбі вам! поздоровляю вас з великим понеділком, — промовила Палажка* (І. Нечуй-Левицький); — *Помагайбі, козаче, помагайбі, — привітався* [Семен Потапович] *до юнака, який, нахилившись над столом, зосереджено вичитував і креслив якісь папери* (М. Сиротюк); *Назустріч стара челядниця несла в кошику торбину з борошном. — Помагайбі, тітонько! — приязно привіталася до неї Янка* (В. Малик).

ПОМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОМОГТИ́,** ожу́, о́жеш, *док.* 1. Подавати допомогу кому-небудь, виконуючи допоміжну чи однакову з кимсь дію, роботу; допомагати (у 1 знач.). [Г и р я:] *Ех, жаль який, Йване, що ти прозрів тоді, коли вже у мене силою забрали хліб, а ти ж і помагав його брати!* (М. Куліш); *Став Леонід розповідати .. про хлопчика з Кінбурнської коси, що, як тільки став на ноги, вже помагав ватазі рибалок та братам тягати неводи з моря* (О. Гончар); — *Ходімо, братця, поможемо чоловікові хліб набирати, — каже* [Чіпка] *до товаришів* (Панас Мирний); *Милевський робить загальний поклін і кидається за Санею помогти їй одягтись* (Леся Українка); // Подавати допомогу кому-небудь, підтримуючи важкий тягар. — *Помогли б, чи що? — Та й справді-бо, — кинувся до лантухів Цимбал* (О. Гончар); * Образно. *Кожному треба помагати знести тягар свого життя* (П. Загребельний); // Надавати матеріальну допомогу комусь. *Всі тепер до його* [нього] *приходили позичати грошей, і він помагав товаришам потроху* (Б. Грінченко); [Л е в к о:] *Він* [Кармелюк] *усякому в біді помагає чи грішми, чи скотиною* (С. Васильченко); [В а с и л ь:] *Не роби злого, люби ближнього, поможи бідному* (Панас Мирний); — *Послали до нього* [Махна] *цілу депутацію із скаргою: "Батьку, поможи! Розпорядись видати продовольства... Вся залізниця голодує..."* (О. Гончар); // Полегшувати чиєсь важке становище. *Чи правда ж: я тебе вчувала, Зо мною вів розмову ти, Коли я бідним помагала Або молитвою втішала Тривожні муки самоти?* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Рятувати, захищати від кого-, чого-небудь. [О р е с т:] *Сергію Петровичу, Олександро Вікторівно! .. Рятуйте, поможіть!* (Леся Українка); — *Товаришу, просю* [прошу] *вас, ну, порятуйте хоч ви! Уб'ють, може й сю ніч!.. Ну, поможіть!* (А. Головко).

2. Приводити до бажаних наслідків, робити потрібний вплив. — *Тут помагали і гордощі. Мені не хотілось признатись перед собою, що я помилилась* (Леся Українка); *Плуг ледве сунеться .. Не помагає і батіг* (Д. Бедзик); *Євнухи не могли знайти приміщень для конаку ні в Карашарані, ні в Бургасі. Не помагали ні гроші, ні погрози, ні просьби* (П. Загребельний); *Бійка не помогла. Все залишилось, як було* (М. Коцюбинський); *Одговоряла, одговоряла, але Артем .. — раз уже надумав, буде так. Не помогло материне одговорення* (А. Головко); // Сприяти одужанню, поліпшувати стан чийогось здоров'я. — *Це* [трава гадючник] *знаменитий лік на запалені очі! Помагає дивовижно!* (Н. Королева); *При застої у шлунку помагає перетерта морква* (В. Лис); — *До Тячева його мають повезти, бо в Забережі ні ліків, ні тих лікарів нема, які би йому помогли* (І. Чендей).

◊ **Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь,** *заст.* **Біг, Бі) [милосе́рдний]** *див.* **Бог; (1) Помага́й / поможи́ Бо́же** *(заст.* **Біг, Бі)** *(кому і без дод.):* а) уживається як побажання кому-небудь успіху в чомусь. *Помагай Бі Нам на усе добре!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Я, мамо, — каже Чіпка, — піду .. на ярмарок: чи не куплю коняки? — Боже тобі поможи, сину!* (Панас Мирний); б) уживається як традиційна формула при вітанні з доброзичливими побажаннями. — *Коли чую: — Боже помагай, і день вам добрий! — Дивлюсь — се наша сусіда* (Марко Вовчок); — *Помагай Біг! — гукнув вищий* [чоловік] *з пронизливими очима.* — *А може, б самі помогли! — відказав Саливон* (П. Панч); *Жінки .. здалеку гукають Яреськам: — Боже поможи!* (О. Гончар);

(2) Помогти́ (допомогти́, зара́дити *і т. ін.)* **біді́ (го́рю, ли́ху** *і т. ін.), перев. чиїй (чиєму)* — посприяти комусь позбутися неприємностей, труднощів і т. ін.; виручити когось. *Я ж тобі кажу: зумію сій біді запомогти* (Я. Щоголів); *Він до повстанців вибігає, туди, де блискають ножі... Але спізнивсь. Уже несила, уже біді не помогти...* (В. Сосюра); — *Не вдаваймося в розпуку. Може, ще пощастить зарадити лиху* (В. Владко); *Весною скільки просив Варчука, щоб не визначав Степаниди в Німеччину .. Коли б було чим задобрити, коли б не забрали корови — хоч на якийсь час зарадив горю* (М. Стельмах); **Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) помага́є (помага́)** *див.* **Бог.**

ПОМАГА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПОМОГТИ́СЯ,** о́жеться, *док., розм.* Те саме, що **помага́ти** 2. *Кілька душ чіпляли двома гаками за клуню, силкуючися її розтягти, але нічого не помагалося, бо сухе, пересипане соломою дерево горіло, упавши купою на землю* (Б. Грінченко); *Ворожки шептали над Маріорою, підкурювали її, поїли зіллям — нічого не помагалось* (М. Коцюбинський); *Почала розбуркувати його, шепочучи потиху, щоб він уставав, та ніщо не помагалось: він не озивався й не ворушився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *безос. Мені тоді було важенько .. Усе було міркую і обмірковую добре, а не помагається...* (Марко Вовчок); *Кликали ворожку, хоч і не помоглося, а рукавець борошна віддай* (П. Колесник).

ПОМАГА́Ч, а́, *ч., розм.* Той, хто допомагає кому-небудь у чомусь; помічник (у 1 знач.). — *Діти мої!* — *скрикнула* [Олена], .. *тепер нема в вас жодного оборонця, нема помагача, самі-самісінькі зостались у світі!* (Марко Вовчок); *Від клуні почувся насмішкуватий, в'їдливий голос діда Олександра: — Може, вам, робітнички, ще треба з одного помагача?* (М. Стельмах); *Хваленко .. проспівав: — За його мосць ласкавого пана, вірного помагача коронного гетьмана, відважного воєводу* (В. Чемерис); *Згоду на нову копанку давав відун, а копав її знавець із молодими помагачами* (М. Дочинець).

◊ **Ні грач, ні помага́ч** *див.* **грач.**

ПОМА́ДА, и, *ж.* 1. Запашна косметична мазь, що є сумішшю жиру з ароматизованими речовинами. *Вона притулила лице трохи не до самого дзеркала й роздивлялась на свої дуже примазані помадою коси* (І. Нечуй-Левицький); *У самій чаші театру панує задуха. Ледь відчутний запах нафти з газових світильників змішаний із жирним ароматом помади для волосся, солодкої пудри та парфумів* (С. Андрухович).

2. Косметичний засіб для пом'якшення і фарбування губ. *Губи її були щедро намазані густою помадою з голубуватим відливом* (М. Руденко); *Ольга перебралася в ошатне плаття, вклала перед дзеркалом волосся. Повагавшись, підмалювала помадою вуста* (Н. Околітенко).

ПОМА́ДИТИ, джу, диш, *недок., що, розм.* Мастити волосся, губи і т. ін. помадою. [Н а т а ш а *(іронічно):*] *Звичайно, на посаді секретаря тільки в люстерко заглядають, губки помадять* (Яків Баш); *У соннику зазначено: волосся маслити, помадити — добра слава, благополуччя* (із журн.).

ПОМА́ДИТИСЯ, а́джуся, а́дишся, *недок., розм.* Мастити собі волосся, губи і т. ін. помадою. *Надмірно помадитися.*

ПОМА́ДКА, и, *ж.* 1. Сорт м'яких запашних цукерок. *Він приніс би їй з міста різних помадок та чеколядок* [шоколадок], *а вона за те .. співала би йому* (О. Маковей); *Сьогодні вітчизняні кондитерські фабрики пропонують своїм клієнтам широкий асортимент помадки: глазуровану й неглазуровану, на вершковій або йогуртовій основі, із начинкою та без* (із журн.); // Одна цукерка такого сорту. *З'їсти помадку з яблучним смаком;* * У порівн. *З коридору через розхилені двері виглянула Ориська .. чистенька, вичепурена, як помадка на ялинку* (Ірина Вільде).

2. Уварений цукровий сироп (перев. із смаковими домішками) для кондитерських виробів, а також застигла маса такого сиропу. *Покладіть торт у холодильник. Коли він добре вихолодиться, прикрасьте його зверху горіхами, чорносливом, ізюмом і залийте помадкою* (М. Матіос).

3. *розм.* Зменш.-пестл. до **пома́да.** *Гроші можуть на цю тьотю піти або мінімальні, або не витрачатися зовсім. Мінімальні — невеличка премія, на панчохи, помадки* (А. Кокотюха).

ПОМА́ДКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пома́дка** 1. *Корпус неглазурованих помадкових цукерок "Корівка" виготовлений з молочної помадки із цукровою скоринкою* (з мови реклами).

ПОМА́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пома́да.** *Вона витягла тюбика з кишеньки хламиди, зняла покришечку й покрутила помадного стрижня* (Валерій Шевчук); *Коли їх почали заганяти до аудиторії, вони обсипали всю урну недопалками з .. помадними відбитками на фільтрах* (Ю. Андрухович); *Він підсунув склянку з напівстертим червоним помадним обідком по краях, налив собі на око трохи менше половини* (А. Кокотюха); // Признач. для помади. *Порох побрався знову в грубу; витяг звідти недогарок шабашкової свічки, каламар з помадної баночки* (Панас Мирний).

2. Прикм. до **пома́дка** 1, 2. *Стояв звичайний недільний базар, і пахощі його густо звисали в повітрі, пахощі цибулі й смажених сластьонів, парфумів і дьогтю, помадних цукерок* (М. Івченко); *Помадну начинку для десерту готуємо із помадки, додаючи до неї смакові й ароматичні компоненти відповідно до вподобань* (із журн.).

ПО-МАДЯ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-мадя́рському.** *Ланч був поданий за всіма тогочасними правилами: чотири сорти горілки в куманцях та штофах, галушки, каша з саламахою, сало варене, сало по-мадярськи* (В. Кожелянко); *Газда почав розказувати .. про свої мандрівки по Венгрії* [Угорщині], *почав називать усі речі в хижі по-мадярськи* (І. Нечуй-Левицький); *В одному вагоні виспівують по-мадярськи якусь незнану пісню* (У. Самчук).

ПО-МАДЯ́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у мадярів, за звичаєм мадярів. *Ніжне м'ясо качки по-мадярському, запеченої до золотистого кольору, яке подається на кисло-солодкому соусі, давно має справжній успіх у наших гостей* (з мови реклами).

2. Мадярською мовою. *На ньому розшита бісером тюбетейка і барвистий халат, а говорить він по-мадярському* (О. Гончар); *Він довго щось лопотів по-мадярському і страшно крутив очима* (В. Кожелянко).

ПОМА́ЗАНЕЦЬ, нця, *ч., рел.-церк.* Монарх, над яким здійснено обряд помазання на царювання. *Господи Боже, не відвертай лиця від Свого помазанця, згадай же про милість Своєму рабові Давиду!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Божому помазанцеві, який вів гурт найсміливіших людей за собою, а ті — весь повсталий народ, — Бог дав терпіння й ознаку на обличчя* (В. Багірова).

ПОМА́ЗАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **пома́зати**[1]. *Паска була здорова, жовта, зверху помазана яйцями* (І. Нечуй-Левицький); *Перед очима замість паралелепіпеда — пиріжок. Підрум'янений, з білого тіста, ще й помазаний зверху жовтком* (А. Дімаров); *Мабуть, і місяць не збіг, як стояла вже моя хата, помазана, з піччю, з лавицями* (І. Муратов); *Одягнений був* [Серпанка] *в полотняний халат, місцями помазаний дьогтем* (А. Чайковський); *Панасе Яковичу, пришліть нам що-небудь з своєї теки; не турбуйтесь переписуванням, я все це беру на себе, присилайте чорняк помазаний* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Юрко стомився за день, вії злипались, мов помазані медом* (О. Донченко); // **пома́зано,** *безос. пред. В Великодну* [Великодню] *суботу кидають шкаралупу з яєць, котрими помазано паску, на воду, бо під землею є рахмани* (І. Франко).

◊ **Одни́м ми́ром ма́зані** *(рідше* **пома́зані)** *див.* **ма́заний.**

ПОМА́ЗАНИЙ², а, е, *рел.-церк.* Дієпр. пас. до **пома́зати²**. *Що дзвін йому? І що йому закон? Владиками помазаний владика!.. Ніхто не сміє ставить перепон* (І. Багряний); // **пома́зано,** *безос. пред.* — *Не ти, так ми підпишемо угоду з ляхами. Бо не вам, голоті бурлацькій, панувати! Нас панами помазано!* (В. Чемерис).

ПОМА́ЗАНИК, а, *ч., рел.-церк.* Те саме, що **пома́занець.** — *Із ваших слів про "Божий глас" виходить, що й Вседержитель осуджує самодержавство і государя імператора, свого ж таки помазаника* (Василь Шевчук); *Що мав робити Антоній, не зумівши відвернути від Русі біду, спороджену сваволею княжича? Що мав пережити просто чесний чоловік, а що помазаник Божий?* (Г. Тарасюк); *Королівська влада священна, і не годиться принижувати її в очах підданих, скидаючи помазаника Божого* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОМА́ЗАНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **пома́занник.** *Після того як лікарі порадили королеві Великобританії Єлизаветі II скасувати візит до Північної Ірландії через стан здоров'я, Божа помазаниця провела ніч у лікарні під наглядом фахівців* (із журн.).

ПОМА́ЗАНКА, и, *ж., рел.-церк.* Те саме, що **пома́заниця.** *Помазанка Божа.*

ПОМА́ЗАННЯ, я, *с., рел.-церк.* Християнський релігійний обряд, при якому мастять миром навхрест під час хрещення дитини, коронування царя, перед смертю і т. ін. *Митрополит Феопемпт взявся до першої з найважливіших чинностей — до помазання. Він помазав святою оливою голову, груди і плечі Ярославові, творячи знак хреста на князеві* (П. Загребельний); — *Ольга просила митрополичого помазання!* — *Він розтлумачив, що то таке:* — *Хотіла, щоб цар звелів помазати її на царицю!* (І. Білик); *"Хворий, якщо це можливо, повинен приймати останнє помазання, перебуваючи в повній свідомості"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОМА́ЗАТИ¹, а́жу, а́жеш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **ма́зати** 1. *Батько Пугач сам приложив йому до спини широке якесь листя, помазавши чимсь* (П. Куліш); *Одягнулася стара в найкраще своє страп'я, помазала дьогтем чоботи, вив'язала голову двома хустками та й подалася з ціпком у волость* (М. Стельмах); — *Слухай! Це те саме, що помазати ногу кремом. Ніяких опіків чи зміни кольору шкіри — гарантую* (Дара Корній); // Покрити що-небудь чимсь жирним, рідким їстівним. — *Не плач, Жар-птиця, не плач, купе* [купить] *батько калач, медом помаже, тобі покаже, а сам з'їсть* (В. Винниченко); // Покрити поверхню чого-небудь чимсь жирним, рідким з лікувальною метою. *За двадцять хвилин товаришка сестриця .. промила Хоменкову виразку, .. чимось помазала, присипала і перев'язала* (М. Трублаїні); *Христос помазав очі сліпця замішкою з праху, і звелів обмити в Сілоамській купелі. Той, обмивши очі, прозрів* (В. Барка); — *Катруся, не мовчи. Де болить? Дай, коліна йодом помажу* (Люко Дашвар); // Покрити стіни, стелю, підлогу і т. ін. крейдою, глиною, вапном. — *Нащо мені жінку бить, Як уміє все робить? .. І пошиє, й помаже, Без вечері спати ляже..!* (з народної пісні); [Р у х л я:] *Скоренько справляйся, бо вже нерано, а поки води наносиш, чай поставиш, то й ніч... Ще й пелюшки треба постирать* [попрати], *і діл помазать* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Коли на зиму залишимося, перше — тут, а друге — в цій кімнаті — думаємо помазати, побілити, грубку перекласти, щоб зиму якось кучерявіше перезимувати* (Остап Вишня); // Покрити мастилом частини механізмів, колеса і т. ін. *Соломія викотила воза, знайшла мазницю, помазала воза, принесла ярмо* (І. Нечуй-Левицький); *Савка й Лаврін, помазавши колеса і осі дьогтем, тугіше пов'язали мішки на возах* (Б. Левін).

2. *кого, що, розм.* Док. до **ма́зати** 2. *"Ой не ляжу, моя мила, не ляжу, Бо я твою білу постіль помажу"* (П. Чубинський); [Є ф р о с и н а:] *Дайте лишень сюди чіпок, бо у вас руки у гнилих яблуках, щоб часом не помазали* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Помазала шляхи злива розкислим болотом* (Б.-І. Антонич).

3. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Задобрити кого-небудь чимсь, дати хабар; підмазати (у 4 знач.). — *Не помажеш — не поїдеш* (приказка); *Товар бережіть, І у Львові нікотрому Купцю не кажіть. Насамперед — до команди! Руки помазать* (І. Франко); // Задобрити кого-небудь, попестити, побалувати. — *Що ж до Домахи, то гріх щось погане сказати. Лагідна і справедлива. Де треба — нажене, де треба — погладить і помаже* (У. Самчук).

4. *що і без прям. дод., зневажл.* Невміло, погано помалювати, пописати якийсь час. *Помазати пропис карлючками.*

ПОМА́ЗАТИ² *див.* **пома́зувати².**

ПОМА́ЗАТИСЯ¹, а́жуся, а́жешся, *док.* 1. Док. до **ма́затися** 1, 2. — *Ой, лисику* [лис, який пофарбував себе в зелений колір], *який ти зелений! Слухай, дід витирав ту підлогу, де ти наслідив, аце...аце...* [ацетоном] *Він так гарно пахне. Помажешся — фарба злізе* (Г. Пагутяк); *Помазатися фарбами.*

2. Мазатися (у 1, 2, 4 знач.) якийсь час. *Інші діти матір не тільки мали, а й могли щохвилини до неї прибігти, щось розказати, на щось поскаржитися, прилащитися чи помазатися* (Валерій Шевчук).

ПОМА́ЗАТИСЯ² *див.* **пома́зуватися.**

ПОМАЗО́К, зка́, *ч.* Щіточка для збивання й нанесення піни під час гоління. *Береговенко розкрив свою польову сумку, дістав звідти новеньку бритву з ручкою слонової кості, зелену мисочку і розкішний помазок* (Ю. Збанацький); *Він .. помазком намилює обличчя, надуваючи, мов хом'як, щоки, потім так само повільно бере станок і голиться* (А. Дністровий); // Щіточка для змазування поверхні чого-небудь чимсь рідким. *Дід паяльною лампою обпалюватиме вербового човна, з банки оліфи стримітиме помазок* (Є. Пашковський).

ПОМА́ЗУВАТИ¹, ую, уєш, *недок., кого, що, розм.* Мазати (у 1 знач.) потроху, злегка або час від часу. — *Феодосіє Карпівно! Будьте ласкаві, пиріжки помазуйте маслом, поки гарячі* (І. Нечуй-Левицький); *Жінки розтирають на шорсткому камені кипарисове, кедрове та ялівцеве дерево, доливаючи до нього води. Зробивши з нього густу масу, помазують собі нею ціле тіло й лице* (І. Франко); * Образно. *Свята омана — ота дружба з життям не никне, що нас, моя кохана, помазує весни єлеєм* (Б.-І. Антонич).

ПОМА́ЗУВАТИ², ую, уєш, *недок.,* **ПОМА́ЗАТИ,** а́жу, а́жеш, *док., кого і без прям. дод., рел.-церк.* Здійснювати обряд помазання. *Священники по черзі підступали, помазували його оливою, ніби неживого. Скінчилась одправа* (І. Нечуй-Левицький); — *Цим миром від імені Всевишнього помазую тебе на царство. Нехай буде з тобою сила і благословення Господнє у всіх твоїх праведних справах. Амінь!* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Як на трон колись я злазив, Миром Бог мене помазав І сказав: Прав!* (Олександр Олесь).

ПОМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОМА́ЗАТИСЯ,** а́жуся, а́жешся, *док.* 1. *рел.-церк.* Підлягати помазанню. *У Старому Завіті помазаниками називалися пророки, первосвященики і царі, які при вступі на посаду помазувались єлеєм і через це отримували дари Святого Духа* (з рел.-церк. літ.).

2. *тільки док., чим, перен., розм.* Стати причетним до чого-небудь. *Ти, Грицьку, більш, ніж я, учився в школі, Далеко більш, ніж я, помазавсь ти письмом* (П. Гулак-Артемовський); *— Городська, городська, — мовив Колісник. — Се вже коли городським миром помажеться — пиши пропало!* (Панас Мирний); *Неповоротливий* [неповороткий] *моряк, .. не рівня Савченкові, який таки хоч трохи помазався сякою-такою наукою, — керує всією губернією!* (Ю. Збанацький).

◊ **(1) Пома́затися в пани́ (па́ном),** *ірон.* — вести себе так, як люди привілейованого класу. [М и к о л а:] *Він живе тільки тут, бач, возний — так і бундючиться, що помазався паном* (І. Котляревський); *— Колись сільські дівчата обминали того, хто в пани помазався* (Ю. Збанацький); *Кожному хочеться помазатись паном, та не кожному це вдається* (В. Чемерис).

ПОМАЙНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *діал.* Почати майнувати. *Незрячі про́зрять, а кривиє* [кривії], *Мов сарна з гаю, помайнують* (Т. Шевченко).

ПОМАЙОРІ́ТИ, помайори́ть *і рідко* помайоріє, *док.* Майоріти якийсь час. *Люди швидко роз'їжджаються, помайоріли стрічками дівчата у відкритім кузові машини* (О. Гончар).

ПОМАЙСТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Майструвати якийсь час. *Я.., помайструвавши із тиждень коло шпильочка над озерцем, таке спорядив собі урвисько* (Марко Вовчок); *Осінні та зимові дні зовсім короткі. Приготуєш уроки, ще й час є помайструвати, але в дровітнику, переіменованому тепер Василем у майстерню, вже геть посутеніє* (Є. Доломан); *"Завтра, як повернуся зі школи, то подзвоню Карлсонові і спитаю, чи не можна мені піднятися на дах і ще трохи помайструвати з ним"* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОМАЛЕ́НЬКО, *присл., розм.* Те саме, що **помале́ньку.** *— Ходім, свату, помаленько додому* (І. Керницький); *Ми швидко перепливали через повноводну ріку .. Помаленько вздовж ріки перебралися до іншого ліска* (М. Андрусяк).

ПОМАЛЕ́НЬКУ, *присл., розм.* Те саме, що **пома́лу.** *Карпо йшов помаленьку* (І. Нечуй-Левицький); *Помаленьку* [Михайло] *стернею, соняшниками, нескошеними вівсами пройшов до струмка* (К. Гриб); *— Помаленьку, Бог поможе, розживатимемось* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Навідувався Одарій. Каже, хлопці помаленьку втікають з війська. І наші розбіжаться* (Р. Андріяшик); *— Де ж ви дістаєте* [цигарки]*?.. — Дістаємо помаленьку, — ухильно відповів Оксен* (Григорій Тютюнник); *— Помаленьку живем з старою, — глухо повідав Рубець* (Панас Мирний).

ПОМАЛЕ́СЕНЬКУ, *присл.* Пестл. до **помале́ньку.** *А вставайте, милі братця, Потихесеньку, Заряджайте ружжя* [рушниці] *Помалесеньку!* (з думи); *Читаю помалесеньку, виразно, поважно* (І. Нечуй-Левицький); *О, глядіть, Як чемнесенько йде, помалесеньку в такт Молоденьких хлоп'ят впорядкований ряд* (І. Франко); *Злодії підпихали Франческо, поки він, ледве тамуючи біль в грудях, помалесеньку пролазив крізь вікно* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПО́МАЛИЙ, а, е, *діал.* Замалий. *Забувши на* [про] *непорушні приписи двірського етикету, що наказував при візантійському дворі все помалі, плавкі рухи, Анастасія підхопила обома руками важкі фалди своїх .. шат і щосили гайнула порожньою галереєю* (Н. Королева).

ПОМАЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., що, розм.* Зробити що-небудь меншим, ніж було; зменшити. *Помалити ціну на залежалий товар;* // Зробити що-небудь надто коротким, меншим розміром, ніж потрібно. *Чобітки вшили, та помалили* (Сл. Б. Грінченка).

ПОМАЛІ́ТИ, іє. Док. до **маліти.** *Хоч очі од спання помаліли, та дивилися .. жваво* (Марко Вовчок); *Коли чорні постаті біля магістрату помаліли, не витримав* [Григорій] *і побіг, і на нього зчудовано ззиралися перехожі* (Валерій Шевчук); *Щось прихололо* [похололо] *в душі, й помаліла радість* (Ю. Мушкетик).

ПО́МА́ЛО, *присл., діал.* 1. Помалу. *Яблунька з грушкою змушені були шукати корінцями, де закріпитися. Росли помало, так що незабаром стали затінені іншими деревами* (В. Багірова); *Любкові помало легшало. Нестор уже давно оклигав. Проте лікар не спішив виписувати з лікарні здорового хлопця* (М. Андрусяк); *"Лисе, тягну!" — "Ні, ще дрібку! Бач, хапається шаран!" Далі вже терпцю не стало, Шарпнула вона помало — Не пускає* (І. Франко).

2. *у знач. неознач.-кільк. числ.* Небагато (у 1 знач.). *Дати помало ягід.*

ПО-МАЛОРОСІ́ЙСЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-малоросі́йському.** *Паничі між собою говорили по-руськи, та коли б по-руськи в розумінні по-російськи, а то по-малоросійськи, як зважила в своїй думці Люба* (Олена Пчілка); *Як писав М. Костомаров, у розмові з міністром він почув таке: "Хоч думка про написання популярних творів по-малоросійськи з метою поширення в народі корисних знань не тільки не злочинна, але й похвальна, однак у даний час уряд, за своїм міркуванням, вважає за необхідне зупинити його"* (В. Русанівський); *Читали такого собі Івана Котляревського? .. Цікава книжечка, скажу вам. Задумав цей дивак по-малоросійськи "Енеїду" відтворити. Ту саму, Вергілієву* (В. Лис).

ПО-МАЛОРОСІ́ЙСЬКОМУ, *присл., заст.* 1. Як малороси, за звичаєм малоросів. *Відзначати Зелені свята по-малоросійському.*

2. Малоросійською (українською) мовою. *Я от по-простому, по-малоросійському говорю з вами... Хохол, малорос сам...* (В. Винниченко); [Р и н а:] *Яка ти українка, Улько! Ти вже й мови не знаєш. Сама ж казала, що тільки покійна твоя баба по-малоросійському говорила* (М. Куліш); *— Ваша величність, "кохання" по-малоросійському — це любов, а "паніматка" — шанобливе звертання до високотитулованої особи жіночої статі* (В. Малик).

ПО-МАЛОРУ́СЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-малоросі́йському.** *"Я думав написати .. обширну аналізу* [обширний аналіз] *злодійського життя .. Якби вдалося, то пішлю це в Росію, не знаю тільки, чи мож* [можна] *слати по-малоруськи"* (І. Франко); *Їхні* [козаків] *серця було закладено за Петра Івановича, а коли по-малоруськи, за Петра Іваненка на прізвисько Петрик* (Г. Колісник).

ПОМА́ЛУ, *присл.* 1. Повільно, не поспішаючи. *Юра помалу, обережно брів по воді* (І. Франко); *Поїзд посувався помалу* (В. Собко); *Я припаркував машину на Набережній, а сам помалу пішов дамбою* (С. Андрухович).

2. Поступово, не відразу. *Капризувала* [дитина], *плакала, їсти не хотіла, далі помалу вщухла* (С. Васильченко); *Помалу мої болі, викликані листом Мотрі, почали вщухати* (М. Чабанівський); *Дощ помалу стихав* (М. Гримич); *Паганель скидався на людину, яка раптом збожеволіла. Але це тривало недовго. Помалу він заспокоївся; радість, котра сяяла в його очах, згасла* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. У невеликій кількості; потроху (у 3 знач.), трохи (у 2 знач.). *Защеміло серденько в моєї Лесі, .. жаль їй було не помалу на свого ясного жениха, на Сомка Якима* (П. Куліш); *Вінок уже замовлено, і гроші на нього помалу збираються* (М. Коцюбинський).

4. *розм.* Без зайвих вимог, скромно, просто. *— Все ми гуртом робимо, та й живемо собі помалу, нікого не зачіпаючи* (Панас Мирний).

◊ **(1) Пома́лу ви (ти)!** — уживається для вираження кому-небудь застереження, попередження або загрози не робити чогось. *Вхопить Книш колоду, та как* [як] *її шпурне в піч, що піч аж затріщить. — Помалу ти, кривоногий! піч розвалиш!* (О. Кониський); — *Помалу ви, потерчата! — скрикнула налякана Маріора, притримуючи стіл рукою* (М. Коцюбинський); — *Та помалу ти з тим квачем! Ось на мене ляпнуло!* (Леся Українка).

ПОМА́ЛУ-МА́ЛУ, *присл., розм.* Те саме, що **пома́лу.** *Плакала* [Гаїнка] *довго, тоді помалу-малу почала затихати* (Б. Грінченко); *Залишившися наодинці з незвичайною гостею, Друзь помалу-малу впорався зі своїм сторопінням* (Ю. Шовкопляс); *Постійна турбота про власну безпеку .. помалу-малу руйнувала фізично, знесилювала морально* (О. Шугай).

ПОМАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помалюва́ти** 1–3. *Тхнуло .. фарбою від недавно помальованих стін* (О. Ільченко); *Ми спинилися перед дверима, що були помальовані в яскраво-червоний колір* (Ю. Винничук); *На столі перед генералом лежала велика карта, вся помальована червоним олівцем* (В. Собко); *Вона й забула, як виглядають шкільні щоденники Влада .. Останні сторінки геть помальовані кульковою ручкою* (Г. Вдовиченко); *Пил од ніг людських сідав* [у церкві] *на грубо помальованих богах, на убогій позолоті* (М. Коцюбинський); — *Наші* [ідоли], *вирізані з дуба, живуть у нас .. Ваші .. помальовані на дошці й на стінах* (І. Білик); // **помальо́вано,** *безос. пред. Радісно веселили око яскраво-червоні, сині й жовті фарби, в які помальовано передню стіну кожної хати* (Ю. Смолич); *Був там* [на малюнках] *і козак Байда, що висів ребром у турків на гаку, а не зламав своєї віри.., — все там помальовано, щоб усяке знало, які-то колись були лицарі на Вкраїні* (П. Куліш).

ПОМАЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. *розм.* Док. до **малюва́ти** 2; пофарбувати (у 1 знач.). — *Я би місток збудувала Ще й помалювала, Я би тобі доріженьку Плиточками вклала* (з народної пісні); *"Які кумедні бані у цієї церкви. Рожеві! Хто, цікаво, їх помалював у такий колір?"* (В. Єшкілєв); * Образно. *Зелене віття пальм звиса, Як вітряків діряві крила. Тут синькою креолка мила Помалювала небеса* (Д. Павличко); // Покрити фарбами різних кольорів; розфарбувати. — *Я .. поцяцькувала б її* [арку] *розетками, визубнями та зазубнями .. та помалювала б ці штучні виробки дуже різкими фарбами* (І. Нечуй-Левицький); // Покрити лініями, написами і т. ін. *Усе він для неї зробить. Усе. Хіба не він переписував оповідання по кілька разів і вперше, коли Куліш помалював своїми правками, а Марія Олександрівна потім плакала* (О. Іваненко).

2. Прикрасити малюнками в багатьох місцях; розмалювати все або багато чого-небудь. *Вона .. вимазала хату, а комин помалювала червоними та синіми кривульками* (Б. Грінченко).

3. Намалювати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Маленьке гарне личко без єдиної виразної риси — наче розведеним чорнилом хто помалював недбало брови, очі, смужечку рота* (Г. Хоткевич).

4. Малювати якийсь час. *Власівна принесла йому всі його книжки, олівці: може, щось собі почитає, помалює* (Я. Гримайло); *Хотілося тільки ще помалювати довгоногу красуню та й кінець* (Ю. Логвин); *Ігореві захотілося помалювати, й він гірко пожалкував, що .. не взяв із собою потрібного приладдя* (Н. Околітенко).

ПОМА́НА, и, *ж., діал.* Мана. *Їде* [бричка] *дорогою, аж три пари коней тягнуть, два візники поганяють, ціле диво. Іще якась помана, убрана в червоний контуш, скаче по візниках* (С. Ковалів); — *Знов — рука Єви. Знов і знов! Диявольська помана* (О. Ільченко); * У порівн. *Ходив* [Готліб] *по покоях, мов яка помана, визираючи тільки, де би міг чого причепитися* (І. Франко).

ПОМАНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Почати мандрувати (у 1 знач.). *Мартинко з охотою помандрував з Богуном* (Іван Ле); *Я мав таємну надію, що ми з Адамом ще помандруємо кудись невідомо куди* (В. Близнець); * Образно. *А вигляне сонце — то й покотиться* [туман], *помандрує низинами та дібровами* (М. Стельмах); // Вирушити, відправитися в дорогу. *Помандрував козаченько У чистеє поле. За ним іде дівчинонька: "Вернися, соколе!"* (з народної пісні); *Мало не половина всієї громади завтра ранком помандрує з рідного села в далеку, невідому чужину* (С. Васильченко); *Не хотів* [Андрій] *нікуди з села відбігати — боявся, що тільки він помандрує, якраз тоді мати вернеться і, не заставши його дома, знов поспішить на розшуки* (В. Барка); // *розм.* Піти куди-небудь на незначну відстань. *Я щільніш од вітру застебнусь І ввечері до клубу помандрую* (М. Шеремет); *Сахно помандрувала вздовж живоплоту, шукаючи .. хвіртки* (Ю. Смолич); *Тарзан наївся.., а тоді верховіттями помандрував до свого високого прихисту* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *Робочий день закінчився. Папери помандрували до шухляд і сейфів* (П. Загребельний).

2. Мандрувати якийсь час. — *От ми й майнемо втрьох Дніпром до самого Чорного моря; а там, у Одесі, пересядемо на морський корабель і об'їдемо Кримське та Кавказьке узбережжя. Нема кращого відпочинку, як помандрувати водою!* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ми тебе пошлемо .. Помандруєш трохи. Тепер взагалі багато народу мандрує* (О. Гончар).

ПОМАНЕ́НЬКУ, *присл., пестл.* Те саме, що **помале́ньку.** *Поманеньку, брате, на корито впадеш* (Номис); — *Поманеньку, ваше превосходительство, поманеньку везе наш земський коник* (Панас Мирний); [П и с а р *(стиска руки):*] *Доброго здоров'ячка! Як ви собі поживаєте?* [Д р а н к о:] *Та так, поманеньку!* (М. Кропивницький).

ПОМАНЕ́СЕНЬКУ, *присл., пестл.* Те саме, що **помале́сеньку.** *Поманесеньку обживатися добром.*

ПОМАНИ́ТИ, аню́, а́ниш, *кого, що, чим і без дод.* Док. до **мани́ти.** *Цибулько знову розплющив очі, поманивши до себе поглядом комісара* (В. Кучер); *Дядьки та тітки .. за* [панським] *двором жили, а туди заходили тільки вряди-годи, щоб часом поманити її* [Катрю] *сухарем з остюками* (Панас Мирний); *Нойзідлерське озеро ще поманило його чорною довгастою плямою, і він зміг відчути всю солоність його теплуватої води* (Ю. Андрухович); *Поманили мене вогники на Донецький край, поманили та й затримали, — пишу матері: "Прощай!"* (М. Рудь); *Як марево, поманила* [земля Маланку] *і, як марево, щезла* (М. Коцюбинський); *Чи захоче Тоня із ним дружити? Чи тільки так поманить, полегковажить та й майне далі?* (О. Гончар); // *безос. Зайшов Дзядзько, певно, ще нічого не знав про передову, й Загатного поманило до нього: хоч одна людина в редакції не тішиться з його невдачі* (В. Дрозд); — *Доброго здоров'ячка, пані Марто. Новин не маю. Просто поманило до міста, — він звів на Марту щирі дитячі очі і зніяковіло потупився* (Р. Андріяшик).

◊ **Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем** *див.* **кива́ти.**

ПОМАНІ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, фам.* Маніжити якийсь час. — *От бачиш, — промовила вона регочучи, — як щодня отак маніжим тебе, то й навчишся!..* (з мемуарної літ.).

ПОМАНІ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* Маніжитися якийсь час. — *Може, покуштуєте* [пудинг]? *Пан Пек трохи поманіжився, заявив, що йому незручно* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОМАНІ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док.* Маніритися якийсь час. — *Коли він, для вигляду поманірившись, врешті визнав факт існування листа, а потім і пред'явив його, ніхто не наважився звинуватити його в підробці* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Священник виголосив тост за здоров'я молодої, дружки поманірились і відпили, а потім і я з келихом у руці сказав веселий тост* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОМА́НЛИВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **манли́вий.** *І знов йметься їй на життя веселе і любе, і забігає вона вже думками поманливими...* (Марко Вовчок); *Прагнення заглянути за межу невідомого, уявити чи окреслити обриси нового віку були надто великими та поманливими, тож спонукали багатьох інтелектуалів початку XX ст. до всіляких футуристичних проєкцій* (із журн.); *У нас усе унікальне: кожен мікрорайон міста по-своєму неповторний та поманливий, барвистий, наче веселка* (з газ.).

ПОМАНТА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що.* 1. Док. до **манта́чити.** *Косарі трохи спочили, хто поклепав косу, хто тілько помантачив, й пішли докошувать* (О. Кониський); *Юхим помантачив косу, підтягнув чересок, протер гречані вуса. — У розгін? — звернувся до Дениса. — Як хоч, ти хазяїн* (С. Добровольський); *Уже він і коси помантачив, уже й попробував, чи добре косять, .. а в хаті й не думали прокидатися* (Григорій Тютюнник).

2. Мантачити якийсь час. *Попрацював хлопчина з пів року підмайстром, помантачив коси та й вирушив на чужину в пошуках кращого заробітку* (з казки).

ПОМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок., кого, що, розм.* Манити час від часу. * Образно. *Султан пришле йому в поміч на поляків .. своє турецьке велике військо. А Хмельницький, почувши такі річи* [речі] *від чауша, .. прислав до короля своїх послів .. Чаушові ж Хмельницький нічого не сказав, став поманювати* (М. Грушевський); *Поманювати кицьку.*

ПОМАНЯ́ЧИ́ТИ, я́чу, я́чи́ш, **ПОМАНЯЧІ́ТИ,** ію, ієш, *док., розм., рідко.* Почати манячити, манячіти. *Поманячіли постаті вдалині.*

ПОМАНЯЧІ́ТИ *див.* **поманя́чи́ти.**

ПОМАРА́НЧ, а, *ч.* Те саме, що **помара́нча.** *На пагорбах росли стрункі смереки й кипариси. Поміж них в'юнилися алеї з лип, каштанів і диких помаранчів* (Ю. Смолич); — *Діду, дайте помаранч! — попросив він* (О. Донченко); *Проколупавши дірочку в шкуринці, Ендрю висмоктував сік із помаранча* (М. Руденко); *Я знала, що це початок депресії, мені треба з'їсти чорного шоколаду, три мигдалеві горіхи та помаранч* (Л. Денисенко).

ПОМАРА́НЧА, і, *ж.* 1. Те саме, що **помера́нець.** *Нема тут пальм і помаранч: Природа снігова. Лиш там, де сонце припіка, — Розкішная трава* (А. Кримський); *Свіжі плоди помаранчі неїстівні, з них отримують сік, а також використовують для приготування мармеладу, приправ і лікерів* (із журн.); *Шкірка помаранчі товста й горбкувата, м'якоть кисла з присмаком гіркоти* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **апельси́н.** — *А що вже тих квітів їй понаносили, цукерок, апельсинів!.. Це ж мама й тобі, Катенько, передала три, — похопилася Марківна й виклала з сіточки на стіл три жовтогарячі помаранчі* (Б. Антоненко-Давидович); *Без усякого смаку поїдав* [Алі] *смачніші дольки помаранчі і підсохлу пшеничну пампушку* (Ю. Логвин).

ПОМАРА́НЧЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **помара́нча** і **помара́нч.** *Садки* [на Капрі] *повні помаранчевих і цитринових дерев* (М. Коцюбинський); *Дама взяла його за руку і повела .. до своєї опочивальні, де так любо пахло трояндами, помаранчевим цвітом та іншими ароматами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Вигот. із плодів помаранчі. *Зовсім розгублений сів я пити чай з помаранчевим варенням* (Ю. Яновський); *Василько випив пів пляшки помаранчевого ситра* (Л. Смілянський); *Коли усе було з'їдено і випито, постала дилема: взяти вудженого вугра з цитриною під пиво чи перейти уже до солодкого — чоколядового* [шоколадного] *тортика під помаранчевий лікер* (В. Кожелянко).

2. Який має колір шкірки помаранчі; жовтогарячий. *Промені сонця помаранчевого кольору малюють якийсь гротеск на стіні* (Ірина Вільде); *Пізніми вечорами лилося помаранчеве сяйво з одинокого віконечка на глухий закуток двору* (Є. Доломан); *Ізабела загорнулася в свій помаранчевий светр, не зводячи з мене погляду* (С. Андрухович).

3. *у знач. ім.* **помара́нчеві,** вих, *мн.* Підродина родини рутових, яка поєднує цитрусові й деякі інші субтропічні вічнозелені рослини. *Усі помаранчеві виведені схрещуванням різноманітних сортів із найдавнішим видом цитрусових — цитроном* (із журн.).

Помара́нчева револю́ція *див.* **револю́ція.**

ПОМАРА́НЧЕВО. Присл. до **помара́нчевий** 2. *Над високою травою стояло марево і горіли семафори, і в цьому мареві між цими семафорами час від часу помаранчево зблискувала куртка колійника* (С. Жадан).

ПОМАРИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Маринувати якийсь час. *Щоб м'ясо стало ніжнішим, радимо його трохи помаринувати* (із журн.); *Збори таки добряче затягнулися, а вже після їхнього закінчення "сімку"* [сьомий клас] *ще добряче помаринували в передбаннику банкетного залу* (О. Ірванець).

ПОМАРИНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Маринуватися якийсь час. *Перед приготуванням шашлику дайте м'ясу помаринуватися 2–3 години* (із журн.); *Футболіст кілька сезонів помаринувався в запасі* (з газ.).

ПОМА́РИТИ, рю, риш, *док.* Марити якийсь час. *Коли, бува, в борінні за життя, Зневірений неправдою людською, Бажаю я й жахаюсь небуття Під тяжкою смертельною нудьгою, — Тоді іду помарить край ставка* (М. Старицький); *Помаривши хвилину, він знов узяв книжку в руки й хотів читати, але тільки очі його бігали по папері* (І. Нечуй-Левицький); *Походе* [походить].., *помарить, подумає* [Вова], *що йому неодмінно пора вже зійтися з освіченими тутешніми людьми* (С. Васильченко); *Може, й зараз промені сплетуть переді мною образ чогось зеленого й прозорого, якоїсь Галі Панченко, про яку я й думати забув, а може, захочу помарити про Оксану Свідерську* (Валерій Шевчук).

ПОМА́РИТИСЯ, иться, *безос.* Док. до **ма́ритися.** *Щур давно вимріяв собі дівчину, сам собі взиваючи її Оксаною, і йому несподівано помарилось, що це — вона* (С. Васильченко); *Помарилося: комета розбиває землю, а срібний старушок ридає під акацією* (В. Барка).

ПО-МАРІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-марі́йському.** *Говорити по-марійськи.*

ПО-МАРІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у марійців, за звичаєм марійців. *Святкувати по-марійському.*

2. Марійською мовою. *Перемовлятися по-марійському.*

ПОМАРКОТНІ́ТИ, ію, ієш, *док., діал.* 1. Засмутитися, зажуритися. *Дівчата помаркотніли і похилили головки в землю* (Марко Черемшина).

2. Злякатися.

ПО-МАРКСИ́СТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-маркси́стському.** — *Ну, гаразд. Будемо працювати по-марксистськи. Хай у небі ширяють птиці, а ми ближче до стільців* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПО-МАРКСИ́СТСЬКОМУ, *присл.* Як марксист, як марксисти. *Матвій Яворський намагався по-марксистському витлумачити історію України і створив школу українських істориків-марксистів* (з навч. літ.).

ПОМАРНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помарні́ти.** *В дверях з'явився несподіваний і непроханий гість, трохи зблідлий і помарнілий, і поздоровкався з усіма* (І. Нечуй-Левицький); *В хаті була Олексова жінка Катерина, молода ще, але з нужди дуже помарніла молодиця* (І. Франко); *Хлопець уважно вдивлявся в помарнілі щоки, в передчасні зморшки на чолі: видно було, що дівчина пережила глибокий струс душі* (О. Бердник); *Марія скривила помарніле обличчя і розсміялася* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПОМАРНІ́ТИ, ію, ієш, *док.* 1. Док. до **марні́ти** 1. *Він так помарнів і змінився на обличчі, що його трудно було впізнать* (І. Нечуй-Левицький); *Приглянувшись до Тимофія на вечірні, настоятель помітив, як помарнів отрок* (Г. Пагутяк); // Утратити здоровий вигляд, красу, привабливість (про обличчя, тіло). *Не літа зсушили тіло, а від праці помарніло* (прислів'я); *Не цвіте цвіт рясно, пишно в холоді при плоті, помарніло біле личко на чужій роботі* (Уляна Кравченко); *Змінилася* [Марійка] *до непізнання. Дещо погрубшала, розплився стан, обличчя помарніло* (У. Самчук).

2. Стати блідішим, менш яскравим (про фарби, кольори і т. ін.). *З того ж часу все для дівчини якось наче помарніло й пов'яло: і місця, і обличчя всі поробилися без цвіту* (Марко Вовчок); *Сховалась осінь у ліси, з дерев спадає лист жовтавий, і вже зів'яли в лузі трави та помарніла неба синь* (І. Гончаренко); // Стати тьмяним. *Зорі й місяць помарніли, .. Бо се — перед світом!* (П. Грабовський); *Там, на заході, хмарні овали, небокрай помарнів і поблід* (В. Сосюра).

3. *перен.* Зів'янути, утратити свіжість від нестачі вологи, поживних речовин і т. ін. [М а р'я н а:] *Так, серцем я для себе скам'яніла; Садочок мій, не цвівши, помарнів...* (М. Старицький); *Ой, не всохли .. квіти, тільки помарніли* (Леся Українка); *Помарніють квіти, трави, Ніжні лілії, купави, І любистки, і окропи... .. Де ж той дощик? Чом не кропить?* (Г. Чупринка).

4. *перен., рідко.* Утратити силу, значення. *Слава козацька не помарніла.*

ПОМАРУ́ДИТИ, джу, диш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Марудити (у 2 знач.) якийсь час. *Багато помарудили засланців у віллойському поліцейському управлінні. Окружний справник Антонович зустрів їх холодно, з відвертою неприязню* (М. Сиротюк).

2. Марудитися (у 2 знач.) якийсь час. *Кіт Мурко .. понудьгував на урочистій нараді у короля, трохи подрімав. Ще день-два помарудив у палаці. А тоді взяв і тихенько висмикнувся звідти — дременув із королівства* (І. Калинець).

ПОМАРУ́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., з ким — чим, над ким — чим, біля кого — чого і без дод., розм.* Марудитися якийсь час. *Він сів на ящик, простяг ноги, зняв безкозирку, здув з неї снігові порошинки, знову надів — він замірявся довго так помарудитися, щоб ще дужче розпалити Галине нетерпіння* (Ю. Смолич); — *Помордувався, помарудився дідусь біля машини, і вона ожила* (М. Стельмах); *Кирик, якому саме тоді пішов восьмий рік, виявився дещо лінькуватим до навчання. Чи — не дуже здібним. З ним Петрові довелося помарудитись* (В. Чемерис); *Помарудившись трохи, Юлія зуміла засвітити ліхтар* (Г. Пагутяк); *З замком довелося помарудитися хвилини зо три, доки двері не розчахнув чоловік* (І. Роздобудько); *Гості трохи помарудилися та й розійшлися по домівках* (з газ.).

ПОМАРШИРУВА́ТИ, *рідко* **ПОМАРШУВА́ТИ,** ую, уєш, *док.* 1. Марширувати якийсь час. *Під заохочувальний стукіт підборів тягло його помаршируватu, згадувалася служба в солдатах та пісні, співані у походах* (Григір Тютюнник).

2. Піти, маршируючи. — *Служу Україні! — вигукнув Котигорошко і, карбуючи крок, помаршируває до своєї чоти* (В. Кожелянко); // *жарт., ірон.* Піти в якомусь напрямку, до когось. *Вітя, рачкуючи, підвівся з колін і помаршируває, похитуючись, до клуні* (С. Васильченко); *Вони* [солдати] *вдвох самі глухої пори .. помаршували через окуповане, обтикане німецькими патрулями й заставами місто до лікарні* (І. Багряний); *Наступної миті він підхопився і помаршируває сходнями, через усю залу, на сцену* (В. Дрозд); *Поручник загорнувся знову у ковдру .. і заснув, а Швейк помаршируває до Кіралігіди* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОМАРШУВА́ТИ *див.* **помаршируваʹти.**

ПОМАСАЖУВА́ТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Док. до **масажува́ти.** *Прикривши почервонілі очі, Нещерет легенько помасажував повіки великим та вказівним пальцями* (А. Кокотюха).

2. Масажувати якийсь час. *Треба було робити уколи відразу тридцяти чоловікам, і одній медсестрі це було важко. Щоб покласти хворого на канапу, трошки помасажувати м'яз, потерти місце спиртом, злегка захопити верхній шар тіла, дещо відтягти і різко ввести голку* (В. Рубан).

ПОМАСТИ́ТИ, ащу́, а́стиш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **масти́ти** 1, 2. *Треба було протерти ствол* [рушниці] *та розібрати й помастити замок* (М. Трублаїні); *Фельдшер Істомін дізнався про хворобу Жайсака і сам зайшов до нього, оглянув руку і плече, помастив йодом, зробив масаж* (З. Тулуб); *Тодір оббілував його* [вовка], *вовчим ще теплим салом помастив чоботи і поніс шкуру в містечко на торг* (М. Стельмах); — *Той* [Федот] *би дав шматок хліба та ще й маслом помастив* (Григорій Тютюнник); — *Е, за що там дякувати! Обшарпана кімната. Шпалерами її поклеїти та стелю помастити* (В. Підмогильний); *Якось затіяла* [Соломка] *білити стіни. Принесла глини аж з-під Голяків, а на другий день від ранку до вечора великою просяною щіткою .. помастила дві стіни* (Є. Гуцало).

◊ **Ма́зати (масти́ти, нама́зувати** *і т. ін.)* / **нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти** *і т. ін.)* **[са́лом (сма́льцем)] п'я́ти** *(рідше* **п'я́тки)** *див.* **ма́зати.**

ПОМАСТИ́ТИСЯ, ащу́ся, а́стишся. 1. Док. до **масти́тися** 1; намаститися. *Ідучи на нинішній подвиг, звичаєм всіх злодіїв, помастився* [Ленько] *сильно дегтем* [дьогтем], *щоби змилити нюх собак* (І. Франко); *"Я не вошивий", — сердито буркнув я. "Це добре, а все ж помастися моєю маззю"* (М. Дочинець).

2. *розм.* Док. до **масти́тися** 2; забруднитися. — *Побачив, що хлопці без рукавиць працювали, може, уже й помастилися, залізо брали голими руками* (з газ.).

ПОМАСУВА́ТИ, ую, уєш, *док., кого, що, рідко.* 1. Док. до **масува́ти**[2]. *Костиганов помасував собі скроні і відпив з келиха* (В. Єшкілєв).

2. Масувати, масажувати якийсь час. — *У мене чомусь сильно плечі болять, отам, за шиєю і трохи нижче, ніби зводить м'язи. Може б, ти мені потер чи помасував їх трохи...* (Ю. Покальчук); *Час від часу можна потай помасувати втомлені ноги* (Н. Сняданко).

ПО-МАТЕРИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-матери́нському.** *Птахи затихали і, згорнувши натомлені за день крильця, сідали на м'які гніздечка, гріючи свої .. тільця пахучим, ласкавим, по-материнськи ніжним теплом розігрітої за день землі* (Григорій Тютюнник); *Жінка по-материнськи киває йому головою* (Ю. Бедзик); *— Не торохти, — майже по-материнськи насварила Інну Марія. — Сідай до столу* (Ю. Мушкетик); *Вона по-материнськи погладила його по голівці: — Мій маленький хлопчику...* (О. Чорногуз).

ПО-МАТЕРИ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як мати, як матері; подібно до матері, до матерів. *Вона по-материнському тепло обняла Марійку* (О. Донченко); *Вона зустріла його зворушливо, по-материнському ніжно* (В. Гжицький); *Параска перехрестила Хуржика і, по-материнському схлипнувши, поцілувала в голову* (В. Малик); *Гарна була Тетяна, ой гарна ж, і років їй було ледве за тридцять, чорна довга коса, очі циганкуваті, і вдача сувора, тверда і водночас добра і по-материнському лагідна* (Ю. Покальчук).

2. *рідко.* Мовою матері, рідною мовою. *Алімові потрібні були нова віра і мова, він розумів це. Тому перестав молитися по-материнському* (Р. Іваничук).

ПО-МА́ТЕРНЬОМУ, *присл.* Те саме, що **по-матери́нському.** [Ї в г а:] *Ото-то й є, що ти не по-матерньому поступаєш... Ну, посердилася на неї, погримала, та пора ж і перестати...* (Панас Мирний); *Вона поглянула на нього безпомічно й розбито, і десь із глибини грудей мимоволі вирвався густий, ураженний, по-матерньому теплий стогін* (М. Івченко).

ПО-МАТРО́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-матро́ському.** — *Есть* [єсть]! — *витягнувсь він по-матроськи* (В. Винниченко); *Одягнений* [Романьо] *гарно — у білу з виложеним по-матроськи комірцем блузочку, у легеньких, як то я завжди уявляю, чобітках з лакованими халявками* (У. Самчук).

ПО-МАТРО́СЬКОМУ, *присл.* Як матрос, як у матроса. *В одбитому світлі вона побачила кремезну фігуру з розстібнутим по-матроському коміром* (М. Йогансен); *Голос він мав дзвінкий, красивий, лаявся дзвінко, красиво, .. по-матроському* (І. Сенченко).

ПО́МАХ, у, *ч.* 1. Різкий рух у повітрі в одному напрямку й відразу ж — у протилежному. *У тій казці .. від помаху чарівної хусточки вставали й гинули гори та долини* (Леся Українка); *Гайнуть тато й мама з нори, і воно* [зайча] *вистрибом за ними. Наздогнати — не наздожене. Тільки миготіння лап побачить і помахи хвостів* (М. Слабошпицький); *Довгими вечорами вправлявся я, щоб помахом голови закидати шапку на плечі* (М. Дочинець); // *спорт.* Елемент гімнастичних вправ. *Помахи виконують руками, тулубом, усім тілом* (з наук. літ.); // Один оберт (маховика, крил вітряка і т. ін.). *Майбутні вчені, і майбутні астронавти, і чародії слова прокидалися і засинали під хурчання маминого веретена. Це хурчання приносило їм у сни джмелине дзижчання, і спів рожевої гречки, і помах крил вітряка* (М. Стельмах).

2. Рух (руки, голови), що виражає привітання, прохання, наказ і т. ін. *Помахом руки покликав* [Пєшков] *нас* (Є. Кравченко); *Ще довго після того жили в його душі і ті прощальні помахи рук, і світлі, чисті усмішки незнайомих людей* (О. Гончар); *Святослав не зміг приховати радості. Широким помахом руки запросив хана до столу* (В. Малик); *Люди, проходячи повз нього, ґречно віталися, і він відповідав їм помахом голови* (Валерій Шевчук).

3. *у знач. присл.* **по́махом.** Дуже швидко, умить. *Він дійшов до кінця гон* [гонів], *помахом переорав обніжок і врізався в землю Ремеза* (С. Скляренко).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички)** — раптово, дуже швидко, одночасно. *Наче від помаху чарівницького жезла, вся робота вмить спинилася...* (Ю. Смолич); *В цьому царстві мрії і зречевленої фантазії, в яке вона потрапила так несподівано легко, ніби за помахом чарівної палички, не все виявилось таким легким, простим і сонячним, як здавалось* (В. Собко); *Все завертілося, як за помахом чарівної палички* (В. Чемерис); *Опівдні, наче за помахом чарівної палички, заповнюються всі ресторани* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОМАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чим.* Махнути чимсь у повітрі кілька разів підряд. *Зоня помахала хусточкою в себе перед носом* (Леся Українка); *Перед тим як пірнути в нетрі, Наталка обернулась і помахала здалеку .. матері рукою* (І. Багряний); — *А оце бачили? — помахав у нього перед обличчям папірцем Андрій. — Рапорт з проханням звільнити мене від вашого товариства* (П. Загребельний); // Почати махати чим-небудь. *Побачивши господаря й гостей, він* [пес] *приязно помахав хвостом* (В. Гжицький); *Алі був вражений не тим, що слов'янин направляє сокиру, а тим, що насадив її на предовгий держак. Слов'янин побачив здивування Алі і, підхопивши сокиру за топорище, помахав нею* (Ю. Логвин).

◊ **(1) Помаха́ти соки́рою (соки́ркою, лопа́тою** *і т. ін.)* — орудуючи сокирою, лопатою і т. ін., виконувати яку-небудь роботу якийсь час. *Ех, рубнути б що-небудь! Помахати б сокиркою, щоб аж у плечах занило, розігнати б кров — застоялася за зиму* (В. Винниченко); *Зерно в землю вкинув — воно собі й росте... Само росте... Потім помахав, помахав косою — воно й упало... Само впало...* (Остап Вишня); *Снігу намело чимало. Доведеться добряче помахати лопатою, щоб добратися до автомобіля* (з газ.).

ПОМА́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пома́хувати.** *Як тільки Ігор виходив з кімнати, щеня завжди зустрічало його радісним помахуванням хвоста* (М. Чабанівський); *Її* [учительку] *щиро обурювали короткі спіднички та нафарбовані губи дівчат, тютюновий штин від хлопців, але насварити вона могла зазвичай лише помахуванням пальцем* (А. Кокотюха).

ПОМА́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Махати (у 1 знач.) злегка або час від часу. *Кіт знай хвостом помахує та усами поморгує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Держачись за руки й помахуючи ними догори та вниз, .. молодь, здається, не танцює, а робить якесь поважне діло* (М. Коцюбинський); *Дядьки, зігнані з околиць, байдуже помахували батіжками* (Я. Качура); *Антон легко збіг з широкого невисокого ґанку при вході і, помахуючи кейсом, рушив до машини* (А. Кокотюха); *Пан Курковський помахував їм обом рукою, щоб забиралися чимшвидше звідси геть, та було вже запізно* (Р. Іваничук); * Образно. *Життя помахує рівномірно своїми крильми* (Ірина Вільде).

ПОМА́ЦАТИ, аю, аєш, *кого, що, чим, по чому, за чим і без дод.* Док. до **ма́цати.** *Знайшов не знайшов, а помацати можна* (прислів'я); [Ц і л ю р и к:] *Ану, Мільцю, помацай-но мені по кишенях .. Оті медянички для тебе* (Леся Українка); *Рубан .. помацав долонею голову Криги* (Ю. Яновський); *Заглянув у кімнату дід-сторож, помацав, чи тепла пічка, і пішов* (А. Хижняк); *Іван Юхимович помацав рукою за одвірками, де вони інколи ховали ключі. Так і є, — ключі лежали там* (М. Руденко); *Андрій помацав по стінах біля дверей і, знайшовши вимикач, засвітив світло* (П. Загребельний); *Він помацав себе за голову, чи є на в'язах, потім, звівши до неба очі, перехрестився* (В. Шкляр).

◊ **Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **обма́цувати.**

ПОМА́ЦАТИСЯ *див.* **пома́цуватися.**

ПО́МАЦКИ, *присл.* Те саме, що **навпо́мацки.** *Світло всюди було потушено вже, і нам помацки довелося проступати до кухні* (Панас Мирний); *Ольга дмухнула на свічку, повернулася і помацки пішла до своїх кімнат* (І. Микитенко); *Дем'ян голився помацки, в темноті* (Ю. Смолич); *Помацки, не знаючи, в чому суть, секретар почина вигороджувати Андрія* (І. Багряний); *Я не мав для свого ідеалу готового зразка і лиш помацки шукав його* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОМА́ЦУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пома́цувати.** *Після повітряних ванн можна зробити легкий самомасаж — погладжування кистей рук, помацування шкіри на руках, грудях, животі, розтирання тіла коловими рухами* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Те саме, що **прома́цування.** *Перші збори одначе мали характер обережного помацування, та й формально не вдались* (М. Грушевський).

ПОМА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Мацати злегка або час від часу. — *А що, цапе, — засміялася я незлостиво, — хіба не тобі було казано, що скоро матимеш роги? — Далеко бачиш, — погодився він без найменшої образи і теж засміявся своїм кривим ротом, задоволено помацуючи роги* (В. Шкляр); *О сотні похітливих купувальниць! І кожна пальцями помацує будь-де...* (І. Малкович); *Джо, бідолаха, нічого на те не відповів, а тільки стояв, помацуючи свої баки й понуро дивлячись на мене* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОМА́ЦУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОМА́ЦАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Час від часу мацати в себе що-небудь. *Помацується* [панотець] *за ніздрі та поглядає на пальці, чи не йде кров з носа* (А. Свидницький); *Він помацувався весь час за шию та покашлював* (Ірина Вільде); *Перед дверима цукерні ще помацався* [Славко] *за кишеню, чи є гроші. Є!* (Л. Мартович).

ПОМА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помасти́ти.** *Наче хмелем укрита голова її блискучими кучерями, помащеними пахучою мастю* (Панас Мирний); *На друге бували .. смажені на олії чорноморські бички або м'які білі пампушки, помащені справжнім коров'ячим маслом* (Ю. Збанацький); *Самі хижі були великі, деякі з них помащені білою або зеленою глиною* (С. Скляренко); * Образно. *Не зазнає дідова унука сирітської долі, не куштуватиме хліба, помащеного прокльоном* (Л. Яновська); * У порівн. *Він сидів задоволений, пика — неначе олією помащена* (Ю. Мушкетик); // **пома́щено,** *безос. пред. Не помащено, то й скрипить* (приказка); *Пов'язка на голові цього разу вже була чиста, проте на чолі й над очима замість учорашнього йоду було густо помащено зеленкою* (О. Ірванець); — *На коржикові наче сметана солодка-солодка... зверху помащено та притрушено червоним маком...* (М. Коцюбинський).

ПОМА́ЯТИ, а́ю, а́єш, *док., чим і без дод.* Почати маяти. *Уже моя руса коса по двору помаяла* (П. Чубинський); *Вже не пустиш, мати, В той гай погуляти, Косою помаяти* (І. Нечуй-Левицький); *Лис, мов комета, вилетів на городи, Червоним хвостом помаяв — і щез* (Д. Павличко); *У відповідь вона* [береза] *тільки помаяла тим — ще живим — своїм віттям з маленькими липкими листочками* (Л. Письменна).

ПОМАЯ́ЧИ́ТИ[1], я́чу́, я́чи́ш, **ПОМАЯЧІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док., чим і без дод.* 1. Почати маячити, маячіти. [М а р т а:] *А де ж мій Петрович?* [С а в а:] *Он помаячів* (З. Мороз); *Поїхали жниварки, помаячили білими хустками в'язальниці* (І. Цюпа); *Трійка уцілілих "тигрів" помаячіла між оголених дерев по дорозі на Оринін...* (Є. Доломан).

2. Маячити, маячіти якийсь час. — *Біжи швидше та помаяч шапкою. Нехай сюди завертають* (С. Добровольський); *Карпо із Сергієм помаячили, помаячили та й розійшлися кожен своєю дорогою* (Г. Тарасюк).

ПОМАЯ́ЧИ́ТИ[2], я́чу́, я́чи́ш, *док.* Маячити *(див.* **маячи́ти**[2]*)* якийсь час; помарити. *Хворий трохи помаячив і заснув.*

ПОМАЯЧІ́ТИ *див.* **помая́чи́ти**[1].

ПОМЕ́ЖИ *див.* **по́між**[1].

ПОМЕЖІ́В'Я, я, *с.* Межа, рубіж. *На помежів'ї присмерку й світання, нахарапуджений на тисячу орбіт, імчить* [мчить] *румак, надколюючи лід незайманого од віків мовчання* (В. Стус); *Може, у нього травматична реакція на кохання? .. Ми ж, здається, вступили у XXI сторіччя — і всі ілюзії та казочки залишилися за помежів'ям двох попередніх десяток* (С. Процюк).

ПОМЕЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помежува́ти.** *Сам степ давно вже скорився під залізну руку. Поораний, помежований, він ніколи вже не шелесне тирсою, і тирса не прокаже подорожньому нічого* (Б. Антоненко-Давидович); *Грядки на городі помежовані стежками* (Ю. Смолич); *На рівнинах за селом розгортались густо помежовані поля* (О. Гончар); // **помежо́вано,** *безос. пред. Земельні паї вже давно помежовано* (з газ.).

ПОМЕЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **межува́ти** 1. *Ой помежували степи запорозькі і козацькі славні луки* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. — *Що ж, коли їх доля так помежувала: одному дала багато, а другому — нічого...* (Панас Мирний).

ПОМЕЖУВА́ТИСЯ, у́ється, у́ємося, у́єтеся, *розм.* Док. до **межува́тися** 1 (про всіх або багатьох). [В а с и л ь:] *Мені тільки дивно, нащо се люди так помежувалися?* (Панас Мирний).

ПОМЕ́КАТИ, аю, аєш, *док.* Мекати якийсь час. *Першого посівальника саджали до столу і пригощали. Він за це повинен "відпрацьовувати": поґелґотати, поквоктати, помукати, порохкати, помекати тощо — щоб у цьому році всяка худоба водилася* (із журн.); [Р о м а н ю к:] *А що я йому скажу? Помекав, помекав в телефон, вибачайте, як баран, та й все* (О. Корнійчук).

ПО-МЕКСИКА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-мексика́нському.** *Пані Женя вислухала синове прохання зі стриманістю скандинавського вікінга, хоч усередині перчило по-мексиканськи* (Люко Дашвар).

ПО-МЕКСИКА́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у мексиканців, за звичаєм мексиканців. *Переливчасте скло, неон, миготливі ліхтарі та прожектори, галасливі дискотеки, .. ріки текіли й пива... Чорт, у мене аж в очах мерехтіло. Гарно, але якось не по-мексиканському* (М. Кідрук).

2. Мовою мексиканців. — *"Мустеньйос" — це по-мексиканському мустанги, — пояснив майор* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОМЕ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Мекати час від часу. *Вівці не пручалися, коли їх гнали до загону, тільки жалібно помекували* (Валерій Шевчук); *Внизу помекує прив'язана коза* (М. Андрусяк); *Сякався на цілу церкву старий дяк і помекував, пробуючи голос* (М. Коцюбинський).

ПОМЕ́Л, у, *ч.* 1. Перетворення зерна на борошно за допомогою молоття. *Їм* [пожежникам] *не вдалося вирвати з вогняного потоку жодного лантуха з борошном і жодного лантуха із збіжжям, приготовленим до помелу* (С. Скляренко); *Мені чомусь заманулося придобритися перед удовицею, і я .. узяв з неї наполовину менший корець борошна за помел* (В. Минко); // Розтирання на порошок солі, каменю і т. ін. чи подрібнення їх. *Помел вугілля здійснюють у кульовому млині* (з наук. літ.); // Спосіб, якість розтирання зерна, подрібнення солі, каменю і т. ін. *Попит на сіль крупного помелу підвищений у період літніх заготівель* (з газ.).

2. Те, що подрібнено чи розтерто на борошно або порошок. *Забрати помел у млині.*

ПОМЕ́ЛЕНИЙ, *рідко* **ПОМО́ЛОТИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **помоло́ти** 1. *Ми покладемо йому до ніг зброю і золото, хутра і тонко помелений перець* (С. Жадан); *Раджу додавати до готового дрібно помолотого фаршу трохи більше цибулі* (із журн.); // **поме́лено,** *рідко* **помо́лото,** *безос. пред. У низькоякісних спеціях усе помелено дуже дрібно, щоб ви не змогли розпізнати, що туди поклав виробник* (з газ.).

ПОМЕ́ЛО, *невідм., с.* 1. Вічнозелене цитрусове дерево родини рутових. *Дерево помело плодоносить приблизно пів року* (із журн.).

2. Солодкий блідо-зелений або жовтий плід цього дерева, трохи більший за грейпфрут. *Вага помело може досягати 10 кг* (із журн.); *На смак помело нагадує суміш апельсина з грейпфрутом* (з газ.).

ПОМЕЛО́, а́, *с.* 1. Палиця з прив'язаним до неї на кінці пучком хвойних гілок, ганчірок і т. ін. для вимітання золи з печей, для прочищання димоходів. [С т е п а н:] *Помела скільки не пороч* [свари], *що воно в сажі, а воно знов лізтиме в каглу, бо на те воно помело!* (М. Кропивницький); *Тут уже й гості почали злітатися: хто у вікно на помелі скаче, хто в двері на лопаті суне* (М. Стельмах); *Як і заведено за грози на Русі, хутчій виносили на двір кочерги, помело, лопати і складали все те навхрест* (В. Чемерис); * Образно. *Над музиками і танцюристами в'ється помело пилюки* (П. Кочура); * У порівн. *Дим від пожарища тягнувся довгим чорним помелом у поле через городи* (Ю. Збанацький); // Те саме, що **мітла́** 1. *Жінка вийшла з віником і почала обмітати довкола будинку. Тихо шурхало помело* (Валерій Шевчук).

2. *перен., зневажл.* Про людину, якою помикають. — *Та щоб .. сокири позичити, то треба на це аж дозволу чоловіка? Він, кажеш, господар... А хто ти в нього? Помело? Наймичка?* (Ірина Вільде); *Молода хай тішиться, що їй дістався ґаздовитий та статечний чоловік, а не якесь помело* (М. Матіос); // Уживається як лайливе слово. *Любов Федорівна від доньки повернулася до мужа. З затисненими кулаками наступала на нього. — Віхоть з лівого чобота, — кричала, — ганчірка, помело!* (Б. Лепкий); — *Ти що, старе помело, часом не здурів?* (В. Малик).

◊ **Мести́ як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **помело́м (мітло́ю)** *див.* **мести́; Язи́к як ло́патень (лопа́та, помело́, млин)** *див.* **язи́к.**

ПОМЕЛЬКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Почати мелькати. *Заєць злякався і кинувся навтьоки, тільки хвіст помелькав* (з казки).

2. Мелькати якийсь час. — *Сподіваюся, що ще матиму якусь нагоду помелькати на екрані* (з газ.).

ПО-МЕ́НТОРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ме́нторському.** *Молодий учитель український у Макіївці з апломбом, по-менторськи: — Наша українська письменність дуже часто подає не ту ідеологію* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ви такий нетерплячий до заввag на адресу ваших праць, безцеремонно і по-менторськи, не маючи на це й маленької частки Франкового права, втручаєтесь у літературні справи* (Р. Іваничук).

ПО-МЕ́НТОРСЬКОМУ, *присл.* Як ментор; на правах ментора, наставника. *Безбородько .. відгукнувся по-менторському: — Лікар, Валюшо, мусить з багатою женитись, коли сам небагатий* (Ірина Вільде); — *Все можна змінити, бабцю, — відказала Галя .. — Велику дурницю сказала ти, ласочко, — по-менторському зауважила вона* [бабця] (Валерій Шевчук).

ПОМЕ́НШ *див.* **поме́нше.**

ПОМЕ́НШАЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поме́ншати.** *Перед тим, як зовсім зникнути за пагорбом з наших очей, дядько Роман із ледь помітним, зовсім поменшалим вузликом у руці затримується ще біля одного стовпця* (О. Гончар).

ПОМЕ́НШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поме́ншати.** *Ці дні були відзначені суттєвим поменшанням вуличних псів та котів* (Любко Дереш).

ПОМЕ́НШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **ме́ншати** 1. *Червоне кружало серед неба поменшало* (І. Нечуй-Левицький); *Хутір Маненький так звано тим, що в ньому було всього три хати. Та згодом він іще поменшав, бо зосталося тільки дві: одна згоріла* (Б. Грінченко); *Трупи позмерзались, поменшали* (Григорій Тютюнник); *Сивоокові здалося навіть, що озерце поменшало, так довго і жадібно пив Бутень* (П. Загребельний); // *безос.* Зменшитися кількісно. *Час наближався до півночі, бо комарів поменшало* (Ю. Яновський); *Як помітила Докія, в чубі сина поменшало золотистих іскорок* (М. Стельмах); *За містом автомашин поменшало* (Л. Кононович); // *перев. безос.* Знизити свій рівень (про воду); спа́сти. — *Сподіваюсь, за добу води поменшає. — Або ж ми знайдемо якийсь спосіб дістатися до землі, — додав Паганель* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Обмежитися в силі, у ступені свого вияву. *Астма мене не мучить. Бронхіт теж поменшав* (М. Коцюбинський); *Стрілянина тим часом вщухла, і вітер ніби поменшав* (О. Гончар); *Біль у скронях поменшав* (В. Єшкілєв); // *безос. Мені ділечка побільшало, А здоров'ячка поменшало* (П. Чубинський); — *Вам це так просто не минеться, — огризнувся мексиканець, хоча стало помітно, що зухвальства і запалу в його голосі поменшало* (М. Кідрук).

◊ **(1) Не поме́ншає** *кого, жарт.* — не трапиться нічого поганого з кимсь, не зазнає втрат хтось. *Чому його називають Мишунею? Та тому, що ніяке інше ім'я до нього не пасувало — ні Михайло, ні Мишко, ні Михась. Лише — Мишуня. Гаразд, нехай звуть, як хочуть, його од цього не поменшає* (Ю. Яновський); *Там помиритесь, його не побільшає, тебе не поменшає* (Є. Пашковський).

ПОМЕ́НШЕ, *рідко* **ПОМЕ́НШ,** *присл.* Якомога менше (у 1 знач.). [Г о р л о в:] *Поменше треба нервувати* (О. Корнійчук); — *Доводиться самому поменше грішити язиком, — сміється отець Миколай* (М. Стельмах); *Ігор, витязь той слов'янський, зараз рушить до походу; Ярославна проводжає і наказує по ходу: щоб тримався він статечно, говорив поменш...* (І. Малкович); *Зенон кудись зникав вечорами, Алла теж намагалася поменше бувати вдома* (Н. Сняданко).

ПОМЕ́НШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поменши́ти.** *Загалом Новаківський виходить у студії Хмурого поменшений та сфальшований* (Б.-І. Антонич); *Була віддаллю поменшена* [хата], *а стіни аж світилися, такі білі* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який поменшився, зменшився. *Свобода, воля! Не знатиму більше тяжкої невизначеності своєї долі, .. не бачитиму скаліченого свого села, цього поменшеного світу, в якому й сам почуваєшся поменшеним* (П. Загребельний).

ПО́МЕНШИЙ, а, е, *діал.* Дещо менший. *Тільки та долина, де лежало село, а також кілька поменших порічин, не покритих лісом, надавалися до хліборобства* (І. Франко); — *Їхали ми .. полями й лісами. Переправилися щасливо через Дніпро, Березину, Прип'ять і, сама не знаю, через скільки ще поменших річок, аж доїхали до Овруча* (Б. Лепкий).

ПОМЕ́НШИЙ, а, е, *рідко.* Якомога менший. *О, як тебе звабляє гріх! Як хочеться тобі упасти, аби нарешті запопасти поменший оберемок лих* (В. Стус).

ПОМЕНШИ́ТИ *див.* **помéншувати.**

ПОМЕНШИ́ТИСЯ *див.* **помéншуватися.**

ПОМЕ́НШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОМЕНШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док.* 1. *кого, що.* Робити меншим (за розміром, об'ємом і т. ін.); зменшувати. *Дзеркальна поверхня металу вигнута: вона спотворює предмети, поменшує їх ширину* (М. Дашкієв); *Виноград поменшував балкони, грона самі себе чавили, падаючи з висоти на кам'яний настил* (Т. Прохасько); *Літаки вершили свою нищівну справу, — здавалось, чути було, як стогне земля .. "Вони* [люди] *винайшли крила й поменшили мене, знищили мої віддалі й таємниці"* (О. Довженко); // Робити меншим кількісно. — *Та щоб то грамоти навчати Усіх дітей і поменшить Розходи* [витрати] *наші.., Управа рає нам* [земству]: *просить Заводить невеличкі школи* (Панас Мирний); *Пішов Хома по сусідах позичати хліба, та ніхто не дав: кожному цього року сутужно, в кожного недорід поменшив хліба* (М. Коцюбинський); // *що.* Знижувати рівень (води). *Спека поменшила воду в річці.*

2. *що.* Обмежувати в силі, ступені вияву. *Велика робота поменшує, а то й гасить у душах усе дрібне й возвеличує гарне та правдиве* (Ю. Мушкетик).

3. *що, розм.* Робити трохи коротшим; підкорочувати (одяг). *Поменшити сукню;* // Скорочувати в часі. *Поменшити робочий день.*

ПОМЕ́НШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПОМЕНШИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати меншим (за розміром, об'ємом і т. ін.). *Сонце для низових людей стало заходити на якусь часину раніше, отже, світлового дня поменшилося для них* (О. Гончар); // Ставати меншим кількісно. *Багатство, заскоро здобуте, поменшується, хто ж збирає помалу, примножує* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Знижувати свій рівень (про воду). *Посушливого літа вода в криницях поменшується.*

2. Обмежуватися в силі, ступені вияву. *"О ти, чию руку зміцнює влада, адже путь твоя веде до насильства, насильство твоє над людьми не поменшується, але ти твориш його й над собою самим"* (П. Загребельний).

3. *розм.* Ставати коротшим, скорочуватися в часі. *Служба (салдатам) на год поменшилася* (Сл. Б. Грінченка).

ПОМЕРА́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Вічнозелене субтропічне дерево родини рутових, яке використовують як підщепу для цитрусових культур, а з листків і квіток добувають ефірну олію. *Конду поховали в зеленім садочку, Під померанцем, в темнім холодочку* (А. Метлинський); *Запахло миртами, цвітом померанців* (І. Нечуй-Левицький); *В темнім лісі померанці світять золотом червоним, а оливи кучеряві сріблом криють всі левади* (Леся Українка); *Садів без числа. Дуже багато слив, груш, яблук .. Однак лимонів, померанців, гранатів, інжиру в цих місцях не водиться* (П. Загребельний).

2. Плід цього дерева жовтогарячого кольору з товстою гіркою шкіркою і гіркувато-кислим м'якушем. *Довго б так сидів я і втішався цим любовним скарбом свого серця, що у сні здавався ще милішим. І не зважився б її збудити, а поклав би двоє померанців, дві троянди я поклав би стиха і навшпиньки вибрався б із дому* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); * У порівн. *Він вискакує з рівчака. Пофарбовані .. ноги жовтогарячі, як померанці* (О. Донченко).

ПОМЕРА́НЦЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **помера́нець.** *Не всяка молода бува такою гарненькою, повабною, як Люба, не на кожній голові буде так мило лежать вінок з померанцевого квіту* (Олена Пчілка); *Широкі їхні* [троянд] *квіти розтулились, як рожеві уста, що п'ють свіжий затінок померанцевих та цитринових дерев* (Ю. Винничук); // Вигот., видобутий із померанців. *Ефірна олія бергамоту за хімічним складом подібна до померанцевої* (з навч. літ.).

2. Жовтогарячий, кольору стиглого померанця. *Оригінальною весняною рослиною є рябчик. Не можуть не здивувати її померанцеві або червонуваті дзвоникоподібні квіти, що звисають з-під верхівки зеленого листка* (з навч. літ.).

3. *у знач. ім.* **помера́нцеві,** вих, *мн.* Підродина рутових, до якої належать цитрусові та деякі інші вічнозелені субтропічні рослини. *Померанцеві мають дуже запашні білі або рожеві квітки* (з навч. літ.).

ПОМЕ́РВИТИ, влю, виш; *мн.* помéрвлять; *що, діал.* Док. до **мéрвити.** *Упав град, потовк, помервив збіжжя — не було що й збирати* (О. Маковей).

ПОМЕ́РВЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **помéрвити.** *На лиці кожної людини довга борода, розкуйовджена, померлена, як помарнілий, розтоптаний бур'ян на розораній скибі* (О. Турянський); *Додому повертався* [Данько] *пізно, натомлений, забрьоханий, похапки вмивався і після вечері не роздягаючись падав посеред хати на померлений околот* (В. Земляк); * У порівн. *Вкрай розгубився* [Максим], *обм'як, мов померлене стебло. — Хіба ж я тебе так зобидив?* (М. Стельмах).

ПОМЕРЕ́ЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **померéжати.** *Черевики на ньому фабричні, полотняні холоші акуратно пов'язані, кожушок помережаний* (С. Чорнобривець); *Андрій Смолка постукав у шибку, помережану візерунками* (А. Шиян); *Обличчя її, густо помережане зморшками, теж було посвіжіле* (Я. Гримайло); *Я довго зберігав рукопис першого варіанта перекладу* [поеми Я. Купали], *густо помережаний синім олівцем редактора* (Т. Масенко); // **померéжано,** *безос. пред. Вздовж і впоперек схили помережано стежками* (І. Кириленко); *На тому лиці сліди недавньої вроди, але лоб уже помережано тонким павутинням* (Валерій Шевчук).

ПОМЕРЕ́ЖАТИ, аю, аєш, **ПОМЕРЕ́ЖИТИ,** жу, жиш, *що.* 1. Док. до **мерéжати, мерéжити** 1, 2. — *Нащо ти, дочко, над тим свою голову морочиш та очі збавляєш? Помережила б як-небудь та й годі!* (Панас Мирний); — *Хотіла б, — вела далі дівчина, — на дорогу дати вишиваний рушничок, та ще не помережила краєчків* (І. Пільгук).

2. Док. до **мерéжати, мерéжити** 3. *Оцей* [чумак], *що так за димом пильно стежить, Киває головою та мовчить, — Великий майстер ярма помережать* (М. Рильський); *— Бригада, в похід! — говорить батько, .. і вони рушають з дому, солідно спираючись на палиці — кожному батько вирізав по росту і помережив всякими марагульками* [візерунками] (В. Близнець).

3. *перен.* Док. до **мерéжати, мерéжити** 4. *Греблі з тарасу помережили річку, неначе чорними шнурками або стяжками* (І. Нечуй-Левицький); *Мороз холодні вікна помережив* (М. Рильський); *Перехресними рядками зелених сходів помережила землю ярина* (С. Журахович); *Бокатий місяць помережав підлогу хижки паралельними смугами* (І. Білик); // Укрити великою кількістю позначок, поміток, значків і т. ін. *Я думала, що він помережив її* [книжки] *сторінки гнівними обуреннями щодо святотатських, як на його куций розум, сцен та солоних висловів. Однак не побачила там жодної помарки* (В. Шкляр).

ПОМЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помере́жити.** *Кожен ніс поперед себе золоту або срібну вазу, чи скоряний* [шкіряний], *помережений золотою прошвою, міх, чи важкий лар* (І. Білик); *Він витягає з портфеля білі листки, густо помережені цифрами* (В. Собко); *На стінах висіли старі воєводські карти, покреслені густими червоними стрілками й помережені п'ятикутними зірочками* (М. Малиновська); // **помере́жено,** *безос. пред. Стіни рейхстагу було всуціль помережено всілякими написами* (О. Шугай).

ПОМЕРЕ́ЖИТИ *див.* **помере́жати.**

ПОМЕРЕХТІ́ТИ, ти́ть, *док.* Мерехтіти якийсь час. *Передай туди Крапельку води, Запали свічу тоненьку, Хай померехтить* (К. Москалець); *Постояли* [пси] *непорушно, потім, знічені, померехтівши очима і знов торкнувши писками одежу і траву, знов потрусили дорогою* (В. Барка); *Над черепичними при костьолі дахами рябим даленіючим боком померехтіла сорока і мовчечки за черепицями сіла* (М. Вінграновський).

ПОМЕ́РЗЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поме́рзти.** *Настав ранок, прийшли нечестиві кати до озера й побачили святих мучеників живих у воді, не померзлих від зими й морозу* (з рел.-церк. літ.); *Задеренчали маленькі дзвоники і, зганяючи з дахів сонних померзлих горобців, полинув над Києвом урочистий новорічний передзвін* (В. Нестайко).

2. *у знач. прикм.* Який загинув або дуже постраждав від морозу, холоду. *Померзлі квіти сухо шелестять під загравaннями вітру* (В. Винниченко).

3. *у знач. прикм.* Який змерзся, позмерзався. — *Треба все це померзле шмаття розрізати, бо так ніяк його не стягнеш. Воно геть усе позмерзалося* (Ю. Логвин); // Який затвердів від морозу, перетворився на кригу. *Скрипить померзлий сніг з-під підошов* (М. Руденко).

ПОМЕ́РЗНУТИ, ПОМЕ́РЗТИ, зну, знеш; *мин. ч.* поме́рз, ла, ло *і* поме́рзнув, нула, ло; *док.* 1. Замерзнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Сніги перепадали невеликі, а морози давили, як на пропасть, так що на горбах озимина померзла* (Григорій Тютюнник); — *Дядьку, ходімо швидше. Бо брам* [брами] *зачинять, і тоді померзнемо в чистім полі...* (Ю. Логвин); *Померзла вся трава на полях і вся живність у лісах* (Любко Дереш); — *У поле не можна. Там не видно людського житла. Померзнемо* (Люко Дашвар); // Зіпсуватися (про все або багато чого-небудь). *Молоко і яйця, закинуті до багажника, померзли* (І. Роздобудько); // Зіпсуватися від морозу, утратити споживчі властивості (про овочі, фрукти). — *Погріб у нас невисокий, — картопля зимою померзла, а на весну — так драглями і взялася* (Панас Мирний); *Тиміш заліз у кагат, перевіряв, чи буряки не померзнуть зимою* (Б. Харчук).

2. Мерзнути якийсь час. — *Вже краще померзнемо, Васильку, та батька, може, знайдемо* (П. Панч); *Не довго думаючи, я скрутив старому руки, заткнув рота кляпом і замкнув у комірчині. Хай померзне, зрадливий пес!* (В. Малик).

3. Дуже змерзнути, відчувши холод (про всіх або багатьох). *Мотря та хазяйка її .. жалілися на проклятущий мороз .. Вони сиділи на печі, й то померзли* (Панас Мирний); *Вітер .. такий холодний, що чисто руки померзли* (В. Винниченко); *Лесик і Жора вже померзли так, що тремтіли, як осиковий лист* (В. Нестайко); *Греки померзли й мали геть жалюгідний вигляд* (І. Білик).

ПОМЕ́РЗТИ *див.* **поме́рзнути.**

ПО́МЕРК *див.* **по́мерки.**

ПО́МЕРКИ, ів, *мн. (одн.* **по́мерк,** у, *ч., рідко).* 1. Відсутність світла, освітлення; темрява, морок. *Кругом померки; світла немає* (Панас Мирний); *Померк ішов на гори, виповзав з долин, випростовувався в одвічній тиші, померк наповзав на очі Яреми, і вони поволі закрилися* (П. Загребельний); *Вони спинилися біля хатини, що одним боком вгрузла в землю і заросла густою бузиною, її сумний вигляд був би ще сумнішим, якби не померки* (Ю. Винничук).

2. Неповна темрява, напівморок. — *Товаришу комбриг, — квапливо заговорив зв'язківець, обличчя якого важко було розгледіти в померках* (Ю. Бедзик); *Течія знесла мене нижче того місця, яке вимітив з кручі. В померках брів по воді проти течії і врешті добрів до маленької заводі* (Ю. Мушкетик); // Напівморок після заходу сонця; сутінки, присмерк. *В вечірніх померках його кругле лице тільки чорніло* (Панас Мирний); *Якийсь прозорий, голубий серпанок Оповиває гори і поля... І не збагнеш — чи настає світанок, Чи померки* (І. Вирган); *У жовтому сяєві ліхтарень я побачив .. шеренгу якихось страхітливих істот .. В померках пізнього вечора це було щось таке, як орда марсіян* (Л. Кононович).

ПОМЕ́РКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поме́ркнути, поме́ркти.** *Лики іконні якось страх як смутненько дивилися з стін — древні, стемнілі, померклі лики* (Марко Вовчок); *Мертву тишу порушували комахи, що ніби повисли на скісних променях померклого сонця* (І. Пільгук); *Мені не вільно мережать журбою померклі сни, бо чую клич: віддай для праці серед бою свої найкращі дні весни!* (Уляна Кравченко); *Померклим поглядом вона обвела кругом хату...* (Панас Мирний); *У виразі очей, трохи звужених і померклих, навіть промайнула тінь осуду* (О. Гуреїв); *Подивився* [Петро] *просто в затуманені, померклі очі, які все-таки вміли світити ясно й палко* (Валерій Шевчук).

ПОМЕ́РКНУТИ, ПОМЕ́РКТИ, кну, кнеш; *мин. ч.* поме́рк, ла, ло *і* поме́ркнув, нула, ло; *док.* 1. Док. до **ме́ркнути, ме́ркти** 1. *Померкли мої стіни і меблі* (М. Коцюбинський); // Видатися менш яскравим. *Від того гуркоту, здавалось, сонце померкло* (В. Гжицький); // Перестати світити, світитися; згаснути. *Померкли спалахи, і довга ніч залягла над галичанською землею* (І. Цюпа); *Бачила* [Зоя] *десь далеко попереду грайливе, сяюче марево... І ось те марево несподівано померкло* (А. Хорунжий); // Стати невиразним, неясним, нечітким. *Померкли враз простори сині* (В. Сосюра); // *безос.* Стати темним, потемніти. *Зразу померкло, тінь прикрила усе* (Панас Мирний); *В очах померкло, дерева заволокло туманом* (М. Андрусяк); // Перестати існувати, зникнути. *Померкло світло враз з-перед моїх очей...* (П. Грабовський).

2. *перен.* Утратити бадьорість, стати пригніченим. *Тато, мама, всі дома як почули, що дієся* [діється], *так і померкли з превеликого жалю* (І. Франко); // Стати сумним, похмурим (про очі, погляд і т. ін.). *Потьмарився віщий розум з туги, і померк урочий погляд з горя* (Леся Українка); *Очі, що ще донедавна ясніли по-молодечому, погасли, померкли* (В. Малик); // Утратити ясність, чіткість; затьмаритися (про розум, свідомість, зір і т. ін.). *Світ йому померк, і померк розсудок, але він бачить життя внутрішнім зором* (І. Багряний); *Всі недавні мрії, такі радісні, принадні, раптом померкли, зів'яли* (І. Рябокляч).

3. *перен.* Утратити силу, значення, важливість. *Сутінки болю налягали на серце Івана, померкла радість зустрічі* (О. Бердник); *Слава нашого імені не померкла й досі, навпаки, вона тепер гучніша, ніж будь-коли* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

◊ (1) **Поме́ркнути в па́м'яті** — забутися (у 5 знач.). *Не померкнуть у пам'яті Київ, Дніпро, Тарасова могила на крутій Чернечій горі* (М. Олійник); *І не померкнуть у пам'яті нашій барви весінні* (І. Качуровський); **Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темніє, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемнів, помер́к, помути́вся,** *рідко* **потьмари́вся)** *див.* **світ[1]; Світ поме́рк в оча́х** *див.* **світ[2].**

ПОМЕ́РКТИ *див.* **поме́ркнути.**

ПОМЕ́РЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поме́рти.** *По людях* [розносив листоноша] *вістки про життя-буття, про померлих на чужині батраків, про вбитих воїнів* (О. Довженко); *Плакали діти над померлою матір'ю* (З. Тулуб); *— Це прикро й неправильно, коли за людиною, померлою наглою смертю серед глупої ночі, нема кому зронити сльозу* (А. Кокотюха); *Мій розум тоді розів'ється так вільно і буде зорити без гніву, а пильно на давні віки, на колишні події, .. на померлі надії* (Леся Українка); *Цей цар — це я, палац — душа моя, бунт — сон, раби — мої померлі мрії* (Б.-І. Антонич); [А в ф і д і й *(убік):*] *Я рад, що честь і жалощі в тобі Зіткнулися! Свою померлу славу Цим воскрешу!* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *у знач. ім.* **поме́рлий,** лого, *ч.;* **поме́рла,** лої, *ж.* Той (та), хто помер. *Добрі сусіди однесли померлого на цвинтар* (Ф. Бурлака); *Звук труби нагадував їй вовче виття, а може, й плач над померлим* (Валерій Шевчук); *Я відчув двох іспанок, що гірко оплакували померлу, стискаючи одна одній пальці* (С. Жадан).

ПОМЕРТВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помертві́ти.** *Скалкою снаряда й самого поранило, однак вчасно вихопив* [Харитонович] *на поверхню вже помертвілого Марка Івановича* (Яків Баш); *Полк .. прибився в Стан аж по п'ятому дні, бо маяки значно випередили його, сповістивши сумну звістку помертвілим од суму й жаху витязям...* (І. Білик); *Він зором пробиває грудь, На землю кидає Івана З лицем, од болю помертвілим...* (В. Сосюра); *— Боже! — тільки й вимовив Ігор помертвілими вустами* (В. Малик); *Він розгріб один з .. горбів і в глибині його теж знайшов зім'яте, помертвіле деревце* (С. Журахович); *Жовтнева глуха ніч стояла над помертвілою землею. Ані одної зорі, ні одного світильця — в природі й у душі* (Б. Лепкий); *Він прислухався до далеких шумів, що моторошно долинали з помертвілих вулиць* (Ю. Бедзик); *Сухо ворушаться помережані прожилками повіки над помертвілим блиском очей* (М. Стельмах); // *у знач. ім.* **помертві́лий,** лого, *ч.* Той, хто втратив ознаки життя. *Свіжий продих вже не міг оживити помертвілого* (Г. Колісник).

ПОМЕРТВІ́ЛО. Присл. до **помертві́лий.** *Розгублено, помертвіло блискають металічні частини апаратів* (В. Винниченко).

ПОМЕРТВІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **помертві́ти.** *Тепер ніщо не розчепить пальців, стиснутих до помертвіння на линві, ніщо, і навіть зуби акули не відірвуть його від рятівної нитки* (А. Хорунжий).

ПОМЕРТВІ́ТИ, ію, ієш, *док.* 1. Док. до **мертві́ти** 1. *Гершко осмілився і ще дужче закричав. Але раптом замовк, помертвів. До його носа донісся запах диму* (І. Франко); *Марта помертвіла, далі схопилась: — Нечипоре, що тобі? Бог з тобою!..* (Грицько Григоренко); *Якби хто знав, що з нею діялось! Аж помертвіла. Бідолашна дівчина!* (І. Багряний); *— Приходить дядько Ларивон, сумний такий, і каже: "Німці Василька впіймали". Я помертвів* (Ю. Збанацький); // Стати мертвотно-блідим. *Очі її закрились, лице помертвіло* (Панас Мирний); *Зопір устав, і чорна дірка в його носі зробилася ще чорнішою, бо шрами зблідли й помертвіли від хвилювання* (І. Білик); // Утратити чутливість, рухомість; заніміти (про частини тіла). *В неї все помертвіло від тих слів* (П. Загребельний); *Матвієві помертвіли руки-ноги, обмерло все тіло* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Утратити свіжість; зів'янути. *— Вже осінь, пане Розенроху, — сказала Павучиха. — Хіба ви не помітили, помертвіла трава?* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Стати пустельним, безлюдним чи неродючим. *Там, де пройде залізне колесо, змащене тавотом та різними мазутами, земля помертвіє на довгі роки, а гасовий дим потравить все живе* (М. Циба).

4. Утратити яскравість; потьмяніти. *Помертвіли барви.*

ПОМЕ́РТИ *див.* **помира́ти.**

ПОМЕ́РХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поме́рхнути, поме́рхти.** *Серединою ріки по ясному спокійному фарватеру ще де-не-де снували .. бакенщики, гасили померхлі, вже ледве помітні сигнальні вогні* (О. Гончар); *Все воно* [ювелірні речі] *було витерте і старе, з слідами рук хазяїв, тепер вже мертвих, і той померхлий метал ховав у собі багато історій* (М. Коцюбинський); *Блиск очей цих добрих людей підтримувався завдяки моїм померхлим очам* (Л. Денисенко); *Через деякий час Порфирій .. почав самотньо блукати в лісах, зрідка ночами навідуючись на свій хутірець, на своє померхле щастя...* (М. Стельмах).

ПОМЕ́РХНУТИ, ПОМЕ́РХТИ, хну, хнеш; *мин. ч.* поме́рх, ла, ло *і* поме́рхнув, нула, ло; *док.* 1. Док. до **ме́рхнути, ме́рхти** 1. *Світло електрики померхнуло, бо в вікна виростали гостро й виразно зелені полотнища ранку* (М. Івченко); *Схід спалахнув. І померхнули зорі останні* (П. Дорошко); // Утратити блиск, свіжість; поблякнути. *Тут були старовинні поламані свічада, ікони, на яких померхли фарби* (С. Скляренко); // Утратити жвавість, стати сумним, похмурим. *Поглянула я тоді .. на його* [нього]: *червоний, обдутий якийсь він, очі в його* [нього] *якось померхли...* (Марко Вовчок).

2. *перен.* Згаснути, зникнути. *В пообідню пору Вікторові надії на швидке видужання вже й померхли* (Олекса Ізарський); // Стати невиразним, неясним, нечітким. *Павло сам довго не міг заснути, увесь виповнений думками й образами, що навіть померхли вже були в останній час* (А. Головко).

3. *перен.* Утратити значення, важливість. *Часом йому здавалося, що Абдрахман кидає йому в серце розпечену жаринку, яка ніколи не загасне, як не можуть померхнути казання про месників за страждання бідарів його України* (З. Тулуб); *Ореол над ним дуже швидко померхне* (Ю. Шовкопляс).

ПОМЕ́РХТИ *див.* **поме́рхнути.**

ПОМЕСТИ́, ету́, ете́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Почати мести (у 1, 2 знач.). *Миттю спам'яталась* [метелиця] *і знов помела в попередньому розгоні — рівно і страшною масою* (В. Барка); // *безос. В переддень березня помело снігом* (О. Ульяненко).

2. *перен., розм.* Почати швидко рухатися. *Горпина підбігцем і приспівуючи поквапилася додому, а стара Лесиха, положивши серп на голову вістрям до хустки і завдавши собі на плече сніп-первак, гордо помела за нею* (І. Франко); *— Запряжешся у свої санчата та й, присвистуючи, пометеш з гори у долину* (М. Стельмах).

ПОМЕТА́ТИ[1], пометаю, пометаєш *і* помечу, помечеш, *док., що, рідко кого і без прям. дод.* 1. Метати якийсь час. *Відвідувачі фестивалю можуть подивитися, як працюють народні умільці, а також пометати ножа, списа, постріляти з лука* (з газ.).

2. *розм.* Метаючи, покидати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Сурми знову засурмили, Довбищі знов загриміли, А підданство пометало Все шапки* (І. Манжура); *Тоді козаки добре дбали: Всіх турків у Чорнеє море пометали* (А. Кащенко).

ПОМЕТА́ТИ[2], аю, аєш, *док., що.* Обметати все або багато чого-небудь. *Він передивився кожну зборку, кожну зшивку* [на сюртукові]. *— Як вилив вражий син! — думав він і тихо усміхався. — А петлі пометав?* (Панас Мирний).

ПОМЕТЕЛЯ́ТИ, яю, яєш, *чим і без дод.* Док. до **метеляти.** *Назустріч їм підвівся Куцон* [пес] *і недбало пометеляв хвостом* (Ю. Логвин).

ПОМЕТИКУВА́ТИ, ую, уєш, *док., про що, над чим і без дод., розм.* Метикувати якийсь час. *З відповіддю я не поспішав: хай хлопці пометикують самі* (О. Шугай); *— Се таке, що треба про нього добре пометикувати...* (Панас Мирний); *— Треба записати всі ваші розповіді, зібрати докази .. Передамо все це вченим, щоб вони мали над чим пометикувати!* (О. Бердник).

ПОМЕТЛЯ́ТИ, яю, яєш, *док.* 1. *чим.* Док. до **метляти.** *Він пометляв порожнім лівим рукавом* (М. Сиротюк).

2. *чим.* Метляти якийсь час. *Пришелець .. завис у повітрі, пометляв трохи ногами та руками й плавно опустився на землю* (В. Нестайко).

3. *розм.* Піти, побігти куди-небудь. *Вкинув я три вареники у торбину, вислухав усі мамині застереження на дорогу й швиденько пометляв до дядька Себастіяна* (М. Стельмах); *Льошка спершу пометляв геть, але, бачачи, що Генка відстає, став бігати довкола сусідньої копиці* (Я. Стельмах).

ПОМЕТЛЯ́ТИСЯ, яюся, яєшся, *док.* 1. Метлятися якийсь час.

2. *розм.* Побігти, помчати. *Дивився-дивився я з вікна, як раюють інші, та й, вибравши слушну хвилину, тихцем шатнувся у сіни, вихопив з-під жорен ночовки, заарканив їх мотузочком і босоніж пометлявся до дітвори* (М. Стельмах).

ПОМЕТУШИ́ТИСЯ, шуся, шишся, *док.* Метушитися якийсь час. *— Та те, що вони тут трохи пометушаться, — ніщо в порівнянні з наслідками, які ми маємо завдяки цьому* (Ю. Шовкопляс); *— У мене французьке вино є, може, пригубиш? — пометушившись, Магазаник з пляшкою стає навпроти жінки* (М. Стельмах); *Пожежа і справді була незначною. Щоправда, пожежники біля неї встигли пометушитися: підлога складу була щедро залита піною* (В. Хрущак).

ПОМЕ́ШКАННЯ, я, *с.* 1. Приміщення, призначене для кого-, чого-небудь. *Наші подруги спустилися в осередковий льох, що містився під самою церквою; він уявляв з себе помешкання середньої величини* (М. Старицький); *Ще звечора якась постать побувала в помешканні сільради й вийшла звідти* (Ю. Яновський); *— Як тільки Комісія підшукає собі нове помешкання для офісу, ми обов'язково розглянемо вашу скаргу, містере* (В. Чемерис); *Чоловік у цивільному не встиг докінчити промову, — короткий наказ Вальтера примусив кількох солдат* [солдатів] *і фельдфебеля неохоче підвестися і потягнути його до одного з порожніх помешкань вокзалу* (Д. Білий); // Житлове приміщення. *Її* [бабусю] *викинули до напівпідвальної кімнати, а наше помешкання забрала Вовчиха* (Л. Смілянський); *У Хоми думав* [Микола] *попросити притулку, поки знайде для себе щось краще. З помешканнями тепер ставало вже сутужніше* (В. Гжицький); // Будинок або частина якогось приміщення, призначені для проживання кого-небудь. *Її помешкання складалося з просторого, ясного покою й ніші, де стояло її ліжко* (І. Франко); *— Увага, це поліція! Ви арештовані за незаконне вторгнення до приватного помешкання* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Конкретна квартира чи кімната. *— Вулиця, будинок і номер помешкання — ось що я мушу знати* (В. Підмогильний); *— Я живу у третьому корпусі, помешкання п'ятнадцять* (В. Собко); // Приміщення, яке наймають на певних умовах для тимчасового проживання; квартира. *У нас у новій, недавно збудованій хатці мешкають Трегубови, а на долині якісь учительки найняли помешкання* (Леся Українка); *Він найняв помешкання на околиці Одеси* (Ю. Покальчук); *Слід було заробити грошей і винайняти собі помешкання* (Ю. Андрухович).

2. Проживання в якому-небудь місці. *Зміркував Тарас, що ліпша яма в дебрі на вільнім свіжім повітрі, ніж таке помешкання поміж сотками різного народу* (С. Ковалів); *Швед відразу найшов своїх земляків, і вони прийняли його до себе на помешкання* (Мирослав Ірчан); *Згодом гравер перебрався на помешкання до Почаєва, пізніше — до Києва, а ще згодом — до Чернігова* (з навч. літ.).

ПОМЕ́ШКАТИ, аю, аєш, *док.* Мешкати якийсь час. *З тими неспокійними думками лежав я однієї ночі в курінній комірці, осавул дозволив мені там помешкати якийсь час* (Ю. Мушкетик); *— Мене, як жінку, доконали і висушили ваші чоловічі невдачі. Ваше політиканство, позбавлене твердої основи. Ваші намагання з'ясувати собі світ, у котрому судилося трохи помешкати* (Р. Андріяшик).

ПОМИГА́ТИ, аю, аєш, *док.* Мигати якийсь час; мигнути кілька разів. *Я увімкнув свій автожетон, схожий на кишеньковий ліхтарик, і помигав променем на індикатор робота* (І. Росоховатський).

ПОМИГОТІ́ТИ, тить, *док.* Підсил. до **помигтіти.** *Екран трохи помиготів, а потім передав зображення якоїсь живої істоти, схожої на подраний лантух* (П. Коломієць).

ПОМИГТІ́ТИ, тить, *док.* Мигтіти якийсь час. *Вогник помигтів і зник.*

ПОМИ́Ї, ий *і* їв, *мн.* 1. Вода від миття посуду із залишками їжі, рештками продуктів і т. ін. *Кабан лає, що помий немає* (Номис); *На позаливаній долівці стояв цебер, повний помий* (М. Коцюбинський); *З чуприни в нього стриміла куряча кістка з помиїв, які вилила на нього сестра* (Валерій Шевчук); *Дядечкові Юпу доручили щоденно носити їм* [поросятам] *їжу — помиї, недоїдки тощо* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Брудна вода після прання або миття чого-небудь. *Руки її* [прибиральниці], *грубі, великі, що потріскались від роботи, що знали тільки ганчір'я мокре, щітки та відра з помиями, тепер на столі, на порожніх, незаповнених перепустках лежать владно* (О. Гончар).

2. *перен., зневажл.* Про рідку варену недоброякісну страву або погане питво. *— З шахти не вилазиш, а додому прийдеш, тобі якісь помиї підсунуть* (Д. Ткач); *— Хай уже ця розкіш вам, а на гурт дайте хоч людський куліш, а не помиї, — спокійно і уперто вів своєї Іван* (М. Стельмах); *— Не поперхнися. Це справжнє віскі з Ірландії, не місцеві помиї* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити поми́ї** *див.* **вилива́ти.**

ПОМИ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **помиї.** *Врешті, коли вже, здавалося б, усі роздумали куштувати їжу, один із найстаріших, найпобитіших життям псів піднявся і пошкандибав до помийної купи* (Любко Дереш); *Голова гула від помийної суміші мохіто, маргарити, чистої текіли, шнапсу і світлого пива* (І. Карпа); // Признач. для помиїв (у 1 знач.). *Запряжена гнідим з відділка, стоїть у дворі вона* [бідарка], *неподалік від помийної ями* (О. Гончар); *Серце йому зараз рвалося, немов ота попечена свинським їдлом тонка кишка в Стринадових руках, яку різник щойно викинув у помийне відро* (М. Матіос).

2. *розм.* Уживається в складі лайливих висловів. — *Гей,* — *ревонув Барабаш,* — *ви... коти помийні! До мене, бігом!* (Л. Кононович); — *Ти невдячна свиня! Пацюк помийний!* (М. Кідрук).

ПОМИ́ЙНИЦЯ, і, *ж.* 1. Спеціальна посудина для зливання помиїв (у 1 знач.). *Вона вилила з ночовок у помийницю луг* (І. Нечуй-Левицький); *Тимко набрав у кухоль води, повів Марка до помийниці* (Григорій Тютюнник); *Олена з-під носа чоловіка вихоплює миску, .. а потім завзято вихлюпує в помийницю всю страву* (М. Стельмах); // Місце, куди виливають помиї. *Портові гудки злилися з вищанням кранів і криком брудних чайок, які залюбки копирсались у помийницях за містом* (О. Ульяненко); *Спочатку микання помийницями та смітниками Магді здавалося тимчасовим* (Дара Корній).

2. *перен., зневажл.* Жінка, яка служить у кого-небудь дома; наймичка. — *Скажи їй,* — *говорила Ганка швидко і гнівно,* — *нехай мене не зачіпає, я не її помийниця!* (І. Франко); — *Ґаздине! Багацька дочко! Ти за помийницю жидівську не вартуєш* (Б. Лепкий); // Уживається як лайливе слово. [Химка:] *Не моє діло? Ох ти, помийнице гидка!* (Панас Мирний); [Люди:] *Усипать їй канчуків з півсотні, то не буде така язиката! Бач, що каже? Панська помийниця!* (С. Васильченко); — *Я тобі покажу, який я халамидро, ляцька помийнице* (В. Винниченко).

ПОМИ́КАТИ, поми́каю, поми́каєш *і* поми́чу, поми́чеш, *док., що.* 1. Док. до **ми́кати** 1. *На́ тобі круг прядива: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала* (Сл. Б. Грінченка); *І з вовною мороки небагато: постриижи, помий, помикай, попряди, потчи... І все...* (Остап Вишня).

2. Микати якийсь час. *Помикала трохи волокно.*

ПОМИКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок., ким.* Деспотично розпоряджатися ким-небудь; попихати. *Будуть мною помикати, Стануть з мене глузувати* (А. Метлинський); [Сохвія Станиславівна:] *Чи довго ще будуть помикать нами гнобителі? Хто ж захистить .. од кровопивців?!* (М. Кропивницький); — *Не роби твої, щоб помикав нами!* — *ошалілими очима блиснув хлопець на купця* (П. Загребельний); — *Невже між нами назавжди стане твій батько? І допоки він помикатиме тобою?* (В. Чемерис).

ПОМИКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок., діал.* 1. *кого, що.* Вабити до себе; // *безос. Не видно моєї хати, тільки видно грушу, Туди ж мою помикає щовечора душу* (П. Чубинський).

2. Дуже швидко пересуватися; поспішати. *Вертаєшся, було, то наче ззаду чорт доганяє,* — *так помикаєш* (А. Свидницький).

ПОМИ́КАТИСЯ, поми́каюся, поми́каєшся *і* поми́чуся, поми́чешся, *док., діал.* Микатися якийсь час. *Помикався* [Трохим] *по степах, а потім найнявся .. до заможних козаків-хуторян* (Д. Білий).

ПОМИКИ́ТИТИ, и́чу, и́тиш, *док., розм.* Микитити якийсь час. *Він зачав підозрівати, що стара мусила щось помикитити, і закликав Сенька. Оба зачали добиватися до хати* (І. Франко); *Знайшовся там один розумник, подумали-помикитили — і порадили Русланові робити собі групу інвалідності* (А. Кокотюха).

ПОМИ́ЛИТИ, лю, лиш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **ми́лити**[1]. *Помилить би тебе на суху руку та попарить сухим віником* (приказка); *Говорили й писали — не лікували бідаку, дали померти, зачинивши в окремому приміщенні. Потім помилили з ядучою хлоркою, а саме тіло вивезли потай, спалили* (А. Кокотюха).

2. Намилити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Помилити весь одяг; Помилити дітей.*

3. Милити якийсь час. *Помилити руки 20 секунд.*

ПОМИ́ЛИТИСЯ, люся, лишся. Док. до **ми́литися**[1] 1. *Помилився запашним милом.*

ПОМИЛИ́ТИСЯ *див.* **помиля́тися.**

ПО́МИ́ЛКА, и, *ж.* 1. Неправильність у підрахунках, написанні слова і т. ін. *Юзя робила вже тільки ті орфографічні помилки у французькому письмі, які робила сама вчителька* (Леся Українка); *Відтепер Павло пильнував: майже в кожній задачі була помилка. Відшукати її — значить виявити свої знання* (М. Дашкієв); *Зайнято, постійно зайнято. Невже телефон йому записали з помилкою?* (Є. Кононенко); // Неправильність, неточність у чому-небудь (у якійсь схемі, карті і т. ін.). *Відшукуючи на картах помилку за помилкою, Кармазин за кожним разом доповідає про це комбатові з неприхованим обуренням* (О. Гончар); — *Ця річка ще мало відома, й географи визначають її на мапах, як кому заманеться.* — *Знаю, дорогий мій лорде, трапляються помилки в кілька градусів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Неправильність у вчинках, діях і т. ін. — *Нам доводиться не раз бачити вас .. як члена земства, котрий перший указував то на наші помилки, то на наші ще нові нужди* (Панас Мирний); *Треба Гната прикрутити так, щоб він визнав свої помилки і припинив чинити неподобства!* (Григорій Тютюнник); *Нам кажуть: історія вчить. В ідеалі вона мала б навчати одного: не повторювати помилок* (Г. Пагутяк); *Кейт усвідомлював усю глибину своєї провини, .. прагнув за всяку ціну виправити свою фатальну помилку, але Джейн рішуче відкидала будь-які його спроби примиритися...* (О. Авраменко); // Неправильна думка, хибне уявлення про когось, щось. [Василь:] *І все те — одна мана, всі мої жадання, надії — гірка помилка* (Панас Мирний); *Павлу Сергійовичу здалося, що трапилась помилка, що цю людину він бачить уперше* (Л. Дмитерко).

Попада́ти / попа́сти в (на) помилки́ *див.* **попада́ти.**

△ **Автомати́чне ви́правлення помило́к** *див.* **ви́правлення; (1) Грамати́чна по́ми́лка** — орфографічна помилка. *Балабушиха підписалась і наробила граматичних помилок в підписі трохи не в кожній букві* (І. Нечуй-Левицький); *Вона почала писати вірші. Банальні й прості. З граматичними помилками* (О. Ульяненко).

ПОМИЛКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́ми́лка;** який містить у собі помилку. *Ваші розрахунки помилкові. Все це треба робити наново* (Н. Рибак); — *А студентське братство?* — *Ні, я не з ними.* — *Чому?* — *Помилкове рішення. Нащо витрачати сили на те, що обмежене строком перебування у виші?..* (Люко Дашвар); *Йдучи сходами, Зарецький думав, що Людмила приділяє йому надто багато уваги, хоча це враження може бути й помилковим* (А. Дністровий).

ПОМИЛКÓВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **помилкóвий.** *Колегія суддів погоджується з твердженням апелянта про помилковість розрахунків пені та втрат від інфляції* (з мови документів); *Григорій Матвійович був суворим начальником, і ніхто не насмілювався вказати йому на помилковість його вчинків* (П. Загребельний); *— Ви не надто вірно сприйняли та оцінили все, що відбулося сьогодні. Та я не маю наміру переконувати вас у помилковості висновків* (А. Кокотюха); *Кожен був переконаний у власній правоті й помилковості вражень іншого* (Н. Сняданко).

ПОМИЛКÓВО, *присл.* 1. Присл. до **помилкóвий.** *Чомусь подеколи людям (цілком помилково!) здається, що найголовнішими в житті словами є "хліб" і "багато хліба"* (М. Матіос); *Ми сиділи у просторій порожній залі занедбаного ресторану з нікчемними залишками тієї пишноти, котру помилково прийнято вважати слов'янською* (Ю. Іздрик).

2. Без певної мети, без якогось наміру; випадково. *Зазначте, що помилково вона* [повість] *пущена тільки за одним моїм підписом* (Панас Мирний); *На плечах у нього міцно сидить рухлива лобата голова, яка .. готувалася людині-велетневі, а опинилася помилково у Маковейчика* (О. Гончар); *Новиков був певний, що ніхто ні помилково, ні навмисне в коридор, що відділяв кабінет від другої половини будинку, не пройде* (Б. Левін); *Помилково скіфи поклали в дромос золоті речі, а проміж них — найдорогоцінніщу пектораль, чи зумисне, свідомо збивали з пуття майбутніх грабіжників — невідомо* (В. Чемерис).

ПОМИ́ЛУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поми́лувати.** *Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Ти ще можеш бути помилуваний. Останнє слово за губернатором* (Мирослав Ірчан); // **поми́лувано,** *безос. пред. — Сідай, сідай .. — А ви чого пороззявляли пащеки! — визвірився* [учитель] *на клас. Матвій, нарешті зрозумівши, що його несподівано помилувано, рушив на своє місце* (М. Сиротюк); *Боярина було помилувано, і повернувся він щасливо на свої добра* (Ю. Винничук); // *у знач. ім.* **поми́луваний,** ного, *ч.;* **поми́лувана,** ної, *ж.* Той (та), кого помилували. *Коли б не довелося пізніш починати все спочатку, дивлячись на помилуваних, думав Доброчин* (І. Білик); *Раніше Олександр II нібито .. власноручно викреслив Шевченкове прізвище зі списку помилуваних* (І. Дзюба); *Кат, не чекаючи команди, зняв з помилуваної кайдани* (В. Чемерис).

ПОМИ́ЛУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поми́лувати.** *Зрадникам народу нема помилування — ні їм, ні роду* (прислів'я); *Туга за Богом — це молитва про поміч, про помилування, про спасіння* (В. Рубан); *Ніхто з приречених не просив помилування* (І. Багряний); *Рєпніна була надійним другом. Не побоялася вона написати Орлову, добиваючись помилування або принаймні дозволу йому* [Т. Г. Шевченку] *малювати* (З. Тулуб); *— Що вам усім від мене треба? — Гончаренко не кричав, говорив так, як бесідує зі сповідальником приречений до страти, що не має жодного шансу на помилування* (А. Кокотюха).

2. Рішення про звільнення від кари або про пом'якшення покарання за злочин. [М е л а н к а:] *В мене ж наказ — помилування Свічці — І цей огонь, дивись, я донесла* (І. Кочерга); *— Он, кажуть, помилування уже оголосили для тих, хто добровільно вийде з лісів* (О. Гончар); *Хотіли дати йому королівське помилування, але козак волів померти героєм... у віках...* (М. Малиновська).

ПОМИ́ЛУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Док. до **ми́лувати.** *Краще десять винних помилувати, ніж одного невинного покарати* (прислів'я); *Її серце чує, що, коли син прийде, припаде до ніг старого, повиниться у всьому, — батько і помилує, і пожалує* (Панас Мирний); *Ганні здалося, ніби в голосі його вже звучить прохання помилувати, простити* (В. Собко); *— Братчики, милі, дорогі мої, простіть! Помилуйте!.. Або хоч застрельте!..* (В. Малик); // Виявити жалість, милосердя до кого-небудь. *— Не плач, голубко; проси пильніш .. пана справника; він помилує; може, зоставить Левка дома* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Розмазуючи кров на обличчі, .. Кирило заголосив так, ніби він ховав оце одразу весь рід свій: — Ой, помилуйте, помилуйте, пожалійте* (Г. Косинка); *Він стояв перед ними навколішки й просився у своїх мучителів, щоб вони його помилували і не позбавляли ні життя, ні достатку...* (Ю. Логвин).

2. Скасувати або пом'якшити кару, до якої засуджено обвинуваченого. [Ф о р т у н а т *(пошепки):*] *Стривай, добродію...* [С е м п р о н і й:] *А що?* [Ф о р т у н а т:] *Та... теє... чи суд помилував би..?* (Леся Українка); *Вільно помилувати всякого злочинця й навіть убийника, але не вільно помилувати раз збунтованого війська* (О. Назарук); *Вмираючому завжди кажуть, що він видужує, а засудженому до страти, що його помилують* (З. Тулуб); *— Леді Вінтер — велика злочинниця. Обмежити її покарання засланням — майже те саме, що помилувати її* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

3. *у знач. вставн. сл.* **поми́луй, поми́луйте,** *розм.* Уживається для вираження незгоди, заперечення у знач. т а щ о т и (в и). *— Помилуйте! — йому Ягнятко каже, — На світі я ще й году не прожив* (Л. Глібов); *— Нездужаєш? Признавайся. — Помилуйте, Іване Андрійовичу, я здоровий...* (Б. Левін); *— Помилуйте, кузино! Як я можу...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Бог (Госпóдь) ми́лував / поми́лував** *див.* **Бог; Хай (нехáй) Бог (Госпóдь) ми́лує (борóнить) / поми́лує (оборóнить)** *див.* **Бог; Хай (нехáй) Мáти Бóжа ми́лує (прощáє, борóнить) / поми́лує (спасé)** *див.* **мáти**[1].

ПОМИЛУВÁТИ, ýю, ýєш, *док., кого, що.* 1. *нар.-поет.* Док. до **милувáти** 1. *— Ходи, тебе я помилую, Прижму до серця — поцілую...* (І. Котляревський); *Побалакавши .. з Мариною ще з пів години, хан помилував її рукою і, поцілувавши у чоло, вийшов з покою* (А. Кащенко).

2. Милувáти якийсь час. *Мати трохи помилувала своїх дітей і повкладала спати* (із журн.).

ПОМИЛУВÁТИСЯ, ýюся, ýєшся, *док.* 1. *нар.-поет.* Помилувáти один одного. *Поцілуймося, Помилуймося, Хто кому рад* (П. Чубинський).

2. Милуватися один з одним якийсь час. *Настя, — тепер уже вони встигли й поцілуватися, й помилуватися.., — мучилася, бачивши, як її хлопець нудиться* (Д. Бузько).

3. *ким, чим, з кого — чого, на кого — що і без дод.* Милуватися ким-, чим-небудь якийсь час. *Всі, хто має хоч хвилиночку зайву, мерщій сунуть на улицю дихнути повітрям вільним, помилуватися світом ясним* (Панас Мирний); *Рідко хто пройде тут помилуватися з осіннього моря, що цілий час шумить непривітно й одноманітно* (І. Микитенко); *— А тут помилуйтеся, які красунчики! — захоплено казав Бутаков, зупинившись над жовтенькими пухнастими пташенятами* (З. Тулуб); *Перед тим, як вийти на вулицю, вони постояли трохи у під'їзді, помилувалися чистотою засніженої досвітньої вулиці* (І. Муратов); *Тітка підійшла до великого люстра, помилувалася на себе* (А. Дімаров); *Легко впізнати гарну людину на вулиці: вона завжди помилується горобцем, що купається в калюжі, котом на підвіконні, поважним песиком на повідку...* (Г. Пагутяк).

ПОМИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОМИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док.* 1. Допускати неправильність у підрахунках, написанні слова і т. ін. *Баба Зінька скінчила мотати пряжу й почала лічити чисниці та пасма, але помилялась* (І. Нечуй-Левицький); [Же н я:] *Щоб ви мені завтра не помилялись, чуєте? Щоб пам'ятали, що тьма єгипетська, а башня* [башта] *вавилонська* (М. Кропивницький); *Ні в одній копійці не помилиться* [рахівник] (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Це аби, Тимофію, нам ще півдесятини прирізали — було б аж п'ять, рівне число. — Ти диви — і не помилилась, — засміявся Тимофій* (М. Стельмах); *Арифметичні дії я виконував блискуче. Потім у барах ніколи не користувався калькулятором і жодного разу не помилився у рахунках* (Т. Прохасько); // *тільки док., на що.* Недораховатися чого-небудь (перев. грошей); недодати чи передати чогось. *Я, готуючи обід, помилився на кілька порцій, пан полковник прийшов пізно, і для нього не вистачило* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *У Хмельницькому касир на АЗС помилився на 2 тисячі гривень. Заклопотаний чоловік випадково одному з клієнтів разом із чеком замість решти повернув усю суму, сплачену за бензин* (з газ.).

2. Неправильно робити що-небудь. — *Мене не треба вчити, як себе поводити з дівчатами. Я .. ніколи не помиляюсь* (Ю. Яновський); *Розенберг може думати про себе так: тричі він помилявся; але ж помиляється саме той, хто щось робить, чогось шукає, чогось прагне* (Ю. Шовкопляс); — *От я взяв та й приїхав. І не помилився* (І. Нечуй-Левицький); — *І жаль, і туга, і радість велика, і сподівання, що мій онук стане кращим, аніж його батько. Може, я помилився в чомусь, виховуючи сина, і це мій шанс все виправити* (Дара Корній); // Неправильно думати, допускаючи неточність. *Здається, коли не помиляюсь, на першому місці стояло питання про душевну фізіономію моїх родичів* (М. Коцюбинський); *Мамаша помиляється, єсть і там* [у Швейцарії] *лікарі не гірші віденських* (Леся Українка); — *Ви трохи помиляєтеся, коли кажете, що стояча вода — мертва* (М. Чабанівський); // *перев. у кому.* Складати неправильну думку, враження про когось. *Він упевнився, що помилявся у своїй дружині* (Панас Мирний); *Може людина помилитися в людині, але не можуть народи помилятися в народах* (О. Довженко); *Ні, я таки здорово помилився, думаючи, що дядя Кузя нудний буркотун* (Л. Письменна); // Неправильно передбачати. *Раптом приємний баритон спитав з помітним польським акцентом: — Якщо не помиляюся, пан є поет Тарас Шевченко?* (З. Тулуб); [Дж е н:] *Не розраховуйте на мою допомогу, містер Гібсон. Ви помиляєтесь — Таня ніколи не посягне на наші заводи* (В. Собко); *Алик не помилився — шторм справді почався* (Н. Бічуя).

3. Переплутувати що-небудь із чимсь однорідним або подібним. — *Може, людина й помиляється, приймаючи на дорозі стовп за чоловіка* (Григорій Тютюнник); *Заграничний політик, вернувши опівночі додому, напотемки .. помилився дверми і замість до свойого* [свого] *передпокою заблудив до кухні* (І. Франко); *Може, вона помилилась і попала не в ту хату?* (М. Коцюбинський); // Сплутувати одну особу з іншою, подібну чим-небудь до першої. *Князівні одразу здалось, що то Улас, але вона придивилась до очей і примітила, що помилилась* (І. Нечуй-Левицький); *Анна Янчика Романового впізнала мене, однак я зумів переконати її, що вона помилилася, бо я евакуйований із Живачева* (М. Андрусяк); *Чоловік, що сидів за сусіднім столиком, справді скидався на відомого артиста. Придивившися пильніше, Ліліана зрозуміла, що помилилася* (І. Роздобудько).

◊ **(1) Помили́тися (змили́ти) на сло́ві (у сло́ві)** — висловитися неточно. [А н т е й:] *Як? Я, і ти, і наша рідна мова латинськими вже стали?* [Х і л о н:] *Розумів я, властиво, римське, та змилив у слові* (Леся Українка); — *Пан Паганель помилився на слові, — квапливо відповів Джон Манглс. — Він чудово знає — в провінції Вікторія немає ніяких каторжників* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); **(2) Помиля́тися / помили́тися адре́сою** — звертатися не до того, до кого слід. *Я на досвіді Клементини вже знав, як дівчата помиляються адресою, помилилася адресою також Валерія. Тобто не на того напала* (П. Загребельний); — *Ви бачите, що... — він на мить замовк, підшукуючи потрібні слова, — що ви трохи помилились адресою* (О. Донченко); — *Містере Дарлінг, ви помилились адресою. Я не набиваю опудал* (М. Білкун).

ПОМИ́МО, *прийм., з род. в., розм.* 1. Уживається при позначенні предметів, явищ, понять, незважаючи на які відбувається дія; попри, всупереч. *Сава любить її* [Рахіру] *і помимо всяких заборон і грізьби ходить до неї і тримається її* (О. Кобилянська); *Товпища* [москалів] *зжахнулися, захиталися і, помимо закликів своїх офіцерів, помимо усяких зусиль, щоб вдержати їх у бойовім строю, подалися назад* (Б. Лепкий).

2. Уживається при позначенні особи, предмета, явища і т. ін., крім яких наявні інші особи, предмети, явища і т. ін; крім, окрім. *Звичайно, і помимо цього є в нього про що розповісти: три роки війни!* (А. Головко); *Учитель має ще своє життя помимо школи* (Н. Бічуя).

3. Уживається при позначенні особи, предмета, повз які хто-небудь проходить; мимо. *Іде чумак заморений, курою покритий; Іде шляхом-сагайдаком Помимо рокити* (Я. Щоголів); *Диякон, переходячи помимо Марка, поглянув на нього котячими очима* (А. Чайковський).

ПОМИ́МРИТИ, рю, риш, *док., що і без прям. дод., розм.* Мимрити якийсь час. *Помимривши щось про чорних посланців Несвідомого, Редька знову заснула* (І. Карпа).

ПО́МИН, у, *ч.* 1. *заст.* Поминки. *Мовчки вернули* [селяни] *на помин, .. Якось не складувавсь гомін, Навіть дяки не пили* (П. Грабовський).

2. *розм.* Спомин, згадка. — *Якщо Бог милосердний першого сина вам пішле, то охрестіть його моїм ім'ям. Хай хоч тільки помину лишиться по мені* (Б. Лепкий); *Від учорашньої грози не залишилося й сліду, й помину* (Олекса Ізарський).

○ **(1) В по́мин,** *у знач. присл.* — у пам'ять про кого-, що-небудь. *Гетьман сину його в помин за батькові доблесті пожалував в цих краях маєток* (Д. Білий).

◊ **І по́мину (і в поми́ні) нема́ (нема́є)** *див.* **нема́; (2) На по́мин (на спо́мин) душі́** *чиєї:* а) на молитву за померлого. *Він думав передати їх* [гроші] *в церкву на помин душі небіжчика* (І. Нечуй-Левицький); — *Маю гроші.. — сорок срібних талярів. П'ятнадцять заповідаю на курінь, обід справити, п'ять — попові у церкву на спомин душі...* (Ю. Мушкетик); б) щоб пом'янути померлого. *У княжому хоромі відбувався весільний пир, який мав бути тільки весільним, а не тризною на помин чиєїсь душі* (І. Білик); *Один за одним люди пригублювали чарчину на помин душі й тихо виходили* (Н. Околітенко).

ПОМИНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до поминання, поминок. *Під одноманітне читання дячка й незлагоджений спів хору в домі Головатих стукотіли ножі, готувалися страви для поминального обіду* (С. Добровольський); — *У нас поминальний день, поминаємо козаків, що погинули під Перекопом* (Ю. Мушкетик); // Признач. для поминання, поминок. *Рівно палахкотіли страшенно яскравим світлом поминальні свічки* (М. Матіос); *Баби на кухні по черзі поминальну їжу готують* (Люко Дашвар); *Основні рятувальні засоби, що застосовують до людини, яка втратила іншу людину: їсти поминальний рис з борщем та спати* (Л. Денисенко).

2. Який містить згадки про померлого. *Іван Іванович, хитаючись на всі сторони, виголосив поминальне слово* (В. Барка); *Обіцяй мені, що, як я відійду раніше за тебе, ти не писатимеш некролога мені!!! І не промовлятимеш над моєю труною поминальних промов!!!* (Є. Кононенко).

ПОМИНА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. *рел.-церк.* Книжечка або зошит зі списком імен для поминання їх у церкві; граматка, синодик. *У сім'ях, де поважають традиції православного благочестя, є поминальник, — особлива книжечка, до якої записують імена живих і померлих. Її подають під час богослужіння для поминання* (з рел.-церк. літ.).

2. *розм.* Учасник поминок. *Коло поминальників роїлася дітвора. Одного* [хлопця] .. *привели до столу. — Оце сиротинка* (О. Довженко); *З кладовища поверталися сумними табунцями, стиха розмовляючи. Поминальників було небагато, всі вмістилися за одним столом* (Ю. Мушкетик); *Поминальники сиділи довгими рядами попід горою й пили та їли, аби й небіжчикові пилося й їлося смачно на тім світі* (І. Білик).

ПОМИНА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* 1. Поминальна субота. *Поминальна субота напередодні Зелених свят входить до числа найважливіших поминальниць у році* (з наук. літ.); * У порівн. *Великдень цього року ніби поминальниця. Нема горілки, нема співу* (У. Самчук); // Поминки, поминальний обід. — *Ми великої поминальниці не робитимемо, то є кому зготовити* (В. Лис).

2. *рел.-церк.* Те саме, що **помина́льник** 1. *Імена скатованих на смерть цар Іван IV записував до синодиків (поминальниць) і розсилав по монастирях для поминок* (з наук.-попул. літ.).

3. *розм.* Жін. до **помина́льник** 2. *Поминальниці журливо гойдають головами, і в хаті стоїть така важка й густа хвиля туги, що, либонь, позастрягали в тузі, як у драговині* (Є. Гуцало).

ПОМИНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **помина́ти**[1]. *Од Катрі такий самий лист одібрали, що: "Молитимуся за материну душу, а гроші на поминання віддала — будуть поминать, гріхи будуть одпрошувати"* (Марко Вовчок); *Позавчора кияни поминали своїх можів* [мужів], *що полягли в тому безглуздому бою. Гатило навіть не пішов на поминання* (І. Білик); // Поминки, помини. — *Сьогодні не поминання в нас, а весілля. Тож будемо про життя й про радість думати* (О. Довженко); — *Треба труну зробити, вантажівку виділити, оркестр зібрати .. Зателефонуйте, щоб усе було на рівні. Ну і харчу на поминання...* (В. Яворівський).

2. Продукти, гроші і т. ін., які приносять до церкви або роздають комусь, щоб пом'янути померлого. [О р и н а:] *А в суботоньку, може, хто поминання до церкви принесе... Колись багато приносили* (М. Куліш).

ПОМИНА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОМ'ЯНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що.* Віддаючи шану, називати, згадувати кого-, що-небудь. *Нехай присхне язик лукавий До уст зневірених моїх, Коли я днів твоєї слави Не пом'яну на ріках цих...* (Я. Щоголів); *Видаючи його* [альманах] *на спомин Котляревського, буде великим гріхом не пом'янути нашого першого драматичного письмовця драматичним утвором* (Панас Мирний); // Згадувати, промовляючи чиєсь ім'я, назву. *Стояв* [Денис] *під дощем у старeньких джинсах, сандалях та сорочці з коротким рукавом і з тихою злістю поминав чорта* (А. Кокотюха); — *Навіщо ото ви поминали Бога і святих?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *кого, що, заст.* Пригадувати (у 1 знач.). *Поминаючи мак, їжте й так* (приказка); *Терентій не сумнівався, що Мар'ян знову навідається до оселі, щоб пом'янути в ній Фросину* (М. Стельмах); *Сіли* [чоловіки] *за ресторанний столик. Загатний пригощав. Пом'янули минуле* (В. Дрозд).

3. *кого.* Молитися за здоров'я живого або за упокій померлого. *Я ніколи не зачепила малої дитини, за всіх молюся Богу, ще й Параску .. поминаю в молитвах* (І. Нечуй-Левицький); *Поминай померлих і загиблих родичів і близьких, просячи для них блаженного спокою і прощення гріхів, яких вони допустилися на цьому світі. І вони допоможуть тобі звідти* (М. Дочинець); *Сяде* [Максим] *собі у садочку... І вдову згадає І за її грішну душу Псалтир почитає. Катерину о здравії Тихенько пом'яне!* (Т. Шевченко).

4. *кого.* Справляти поминки, брати участь у поминках. *То було на самі проводи, і треба було через кладовище йти, де на гробках у той день усі поминають своїх родичів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кажуть, на поминальному столі мають бути страви, що відповідають смакам того, кого поминають* (Є. Кононенко); *Прийшли проводи. Треба, думаю, пом'янути свого покійничка* (І. Нечуй-Левицький); — *Шановна громадо, дорога родино, запрошуємо вас розділити трапезу і пом'янути покійного* (Любко Дереш).

◊ **(1) Не помина́ти ли́хом** *(рідше* **лихи́м сло́вом)** *кого і без прям. дод.* — згадуючи когось, не говорити про нього нічого поганого. — *Жінко моя кохана! не поминай лихом мене, безщасного* (Марко Вовчок); — *Матір побачиш — кланяйся. Хай не поминає лихом дочку свою непутящу* (О. Гончар); — *Прощайте, батьку! Не поминайте лихом!* (В. Чемерис); **(2) Помина́й як зва́ли** *кого і без прям. дод.* — хто-небудь швидко або безслідно зник. *Накинув* [Чіпка] *на плече сірячину і хутко вийшов з хати. — Куди ти, сину? — питає його навздогін Мотря. Та сина — поминай як звали!* (Панас Мирний); [Н а ц і є в с ь к и й:] *Давай Бог ноги від такого шлюбу. Піду наче у проходку — і — поминай як звали!* (І. Карпенко-Карий); — *Настю поминай як звали. На другий рік по Коліївщині татари як погнали її в ясир, так і слід захолов* (С. Добровольський); — *Оженишся або підеш на службу — і поминай як звали!* (Василь Шевчук); **(3) Помина́ти / пом'яну́ти до́брим (незли́м, ти́хим** *і т. ін.)* **сло́вом** *кого* — говорити про померлого, загиблого з повагою, шанобливо згадувати когось. *Хто вік по-божому прожив, Ніколи зла і кривди не чинив, Того до смерти будуть поважати І добрим словом поминати* (Л. Глібов); *І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій, Не забудьте пом'янути незлим, тихим словом* (Т. Шевченко); *Щоб там* [на могилах загиблих воїнів] *і клумби були, і квіти були, і лавочки, щоб можна було посидіти та добрим словом героїв пом'янути* (Остап Вишня); *Хто вийняв меч супроти руських воїв і вбив їхнього князя, сам від меча загинув, ніхто його не поховав, не пом'янув добрим словом* (С. Скляренко); **(4) Помина́ти / пом'яну́ти пра́ведну (грі́шну) ду́шу** — молитися за якогось померлого (праведника або грішника). *Хто посадить на могилі Червону калину? Хто без тебе грішну душу Поминати буде? Доню моя, доню моя, Дитя моє любе!* (Т. Шевченко); *Діда Уласа як слід поховаємо, що від його грошей зостанеться — на церкву дамо, щоб поминали його праведну душу* (Панас Мирний).

ПОМИНА́ТИ², а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОМИНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що.* Проходити або проїжджати повз кого-, що-небудь; минати. *Наче вихор, полетів Сірий під гору; поминаючи своє військо* (Ю. Яновський); *Поминаючи садибу міського голови, Мічурін і його дружина не чули, що говорилось про них на повитій диким виноградом веранді* (О. Довженко); *Мій машталір, в'їхавши на двір, поминув мазанку і зупинив коней біля рубленої хати* (О. Стороженко); *Вона зійшла зі стежки, щоб дати незнайомим пані і пану пройти, і, чекаючи, поки вони поминуть її, ледь схилила голову* (Б. Левін); // Пропливати повз кого-, що-небудь. *Пливе човник. Тихо прямує під вербами, поминає острівці водяних лілей* (В. Близнець); *"Лахтак", поминувши маленький острівець, заходив у протоку* (М. Трублаїні); // Обходити, обгинати кого-, що-небудь пішки або якимсь транспортом; обминати *(див.* **обмина́ти¹** 1). — *Карпе! Держи-бо цабе!* — *крикнув батько на сина.* — *Поминай колесом отой каторжний горбок* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Не зачіпати, не попадати, не влучати (про предмет, яким цілятъся в кого-, що-небудь). *Що ж ти* [куля] *рвалася з дула, Що ж мене ти поминула* (А. Малишко); *Спочатку Північкові, що споглядав усе з висоти на вербовій гілці, здалося — стріли поминули ціль* (Ю. Логвин).

2. *кого, що.* Пропускати кого-, що-небудь, не звертаючи на нього уваги, не давати того, що отримали інші; обхо́дити (у 5 знач.). *Мина почастував горілкою передніше молодиць, а потім себе, а парубків поминув* (І. Нечуй-Левицький); *Мічурін почав роздавати .. яблука .. Дістав яблуко й Рябов. Узяв і зняковів — йому здавалось, що Мічурін помине його* (О. Довженко); // *що.* Певними діями, засобами уникати чогось, обходити що-небудь. *Уже з місяць Семен Федорович Коляда десятою дорогою обходив Маланчину хату, та біди своєї не поминув* (М. Зарудний); // Навмисне пропускати кого-, що-небудь, не зачіпати (у розмові, якомусь повідомленні і т. ін.). *Він розповів Міхонському зміст поеми, .. поминаючи побутові картини* (І. Франко); *Сурмач поминає всі ці свої спогади* (Ю. Яновський); — *Я помину причини, з яких сумні наслідки повстали, а сконцентруюся на самім результаті, котрий привів мене нині до вас...* (О. Кобилянська); // *що.* Залишати поза увагою, не зважати на щось, не враховувати чого-небудь. *Поминаємо докори з боку людей, подразнених у своїй амбіції тим, що ми відкинули їх власні вірші* (І. Франко); *Поминаючи вже те, що самі оповідання* ["Громадські промисловці"] *написані не дуже вдатно, мова їх вражає занадто локальним характером і навіть мені .. годі часом зрозуміти те, що пише в тих оповіданнях д.* [добродій] *Ковалів* (М. Коцюбинський); *Гетьманські інсигнії — не що-будь. Поминаючи їх реальну вартість, вони при виборі нового гетьмана гратимуть велику роль* (Б. Лепкий); *Розсердив мене "Вісник", поробивши з моєї статті цитати тільки про Стефаника і зовсім поминувши мою характеристику Ваших творів* (Леся Українка).

3. *перев. док., заст.* Відходити в минуле (про час, певні події і т. ін.); минати. *Та тихше, час поминає, а волосся римлянки на мене дощем пролилось* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Скільки літ поминуло, прошуміло століть, І як пам'ятник слави — Запоріжжя стоїть* (Я. Шпорта); // Закінчуватися, завершуватися. *Поминули й жнива* (М. Коцюбинський).

ПОМИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *діал.* Домагатися; допоминатися. *Як пішов же я до пана Поминатись плати, То він мене набив добре Да ще й випхав з хати* (з народної пісні).

2. Пас. до **помина́ти¹** 3. — *Ох, моя матінко! снився мені батенько!* — *Цур йому, доненько! поминаться хоче* (Номис); *По монастирях і при єпископських кафедрах, яких немало позаснував уже Володимир, велися .. так звані синодики, реєстри померших* [померлих] *визначних чи то духовних, чи то світських осіб, яких імена поминалися при богослужіннях* (І. Франко).

ПО́МИНИ *див.* **по́минки.**

ПО́МИНКИ, нок, *рідше* **ПО́МИНИ,** ів, *мн., кому, по кому і без дод.* Обрядовий обід за упокій померлого після похорону, у визначені дні або в день річниці його смерті. *Тепер вона певна була, що Макар щось призрозумів, що поминки по Тетяні будуть до діла* (Л. Яновська); *Трудно п'ється* [горілка] *на похороні чи поминках* (М. Стельмах); *У хаті Гайворонів порядкували старі бабусі, щось смажили і варили, сусіди зносили, хто що міг, — на поминки* (М. Зарудний); *Ми не мали навіть за що купити для батька домовину, не кажучи про приготування більш-менш нормального столу для поминок* (А. Дністровий); *На Благовіщення не варто братися за важку роботу, лихословити, обманювати, позичати гроші чи давати в борг, святкувати весілля чи влаштовувати помини* (з газ.); // Такий обід, супроводжуваний молитвами за упокій померлого. *У дяковому Псалтирі букви зблякли від людських сліз, на поминках пролитих* (Р. Іваничук).

ПОМИНУ́ТИ *див.* **помина́ти².**

ПОМИНУ́ТИСЯ, не́ться, *док., заст.* Відійти в минуле (про час, якісь події і т. ін.); минутися, минути. *Поминеться коту масниця!* (Номис); *Не нагадуй про страхи: поминулися вони* (Марко Вовчок).

ПОМИРА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **помира́ти.** — *Хай хоч трохи йому сіном запахне!* — *хмуро кинув чоловік, сунув ще теплу подушку під руку і кволо вийшов із землянки .. От і кінчилось помирання. Мотря мовчки провела чоловіка повеселілими очима* (М. Стельмах); *Все функціонує лише за твоєї присутності, все закінчується лише з твоїм помиранням* (С. Жадан); *В повітрі столиці духмяніло волею, здається, осінь — час помирання, але враз так по-живому війнуло весною* (Дара Корній); *Закони помирання мови такі самі, що й у всіх катастроф* (з газ.).

ПОМИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОМЕ́РТИ,** мру́, мре́ш, *док.* 1. Переставати жити, ставати мертвим; мерти. *Добрі помирають, а діла їхні живуть* (приказка); [Д е м к о:] *Один змалку працює, у праці і помира, і дітям в нащадок зоставля одну тільки гірку працю...* (М. Кропивницький); *Мати затялась на одному: "Як прийдеться помирати, то помремо на своїй землі"* (М. Стельмах); *Як помер наш батько, .. оставив нам дев'ять пар волів полових, хороших* (Марко Вовчок); — *Пан Шанкар помер уві сні — просто заснув і більше не прокинувся* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Гинути, звичайно передчасно (від підступних дій кого-небудь, у бою, унаслідок нещасного випадку і т. ін.). *Він ставить наперед кураторові ультиматум. Так і так. Не буде прав — загинеш. Куратор, розуміється, і не думає відповідати на такий ультиматум. На другий день він нагло помирає...* (У. Самчук); *По суті, Шевченко так само, як і Пушкін, помер від руки Миколи I* (М. Рильський); *Генрі Пойндекстер помер від кулі майже одразу після пострілу* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Здихати (про тварин). *Поки була жива стара кобила, все ж не було ще так трудно. А вже як вона померла...* (Г. Хоткевич); *Теля померло на третій день* (Любко Дереш); *Це кістка тварини, якоїсь дикої тварини, яка померла тут* (Дара Корній).

2. *перен.* Утрачати ознаки життя, ставати безжиттєвим; завмирати. *Все заростало, як заростало й помирало саме людське живоття в господі* (І. Нечуй-Левицький); // Утрачати колишнє значення, колишню силу, важливість. — *Говорять, що в модерному світі релігія помирає* (з газ.).

3. *перен.* Утрачати політичну або економічну могутність; занепадати. — *Венеція помирає, пане Перфекцій. Я відчуваю це всіма своїми старими костомахами* (Ю. Андрухович); // Утрачатися, зникати. *Пам'ять помирає в безмежжі пожарищ* (О. Ульяненко); *Згинув славний Леонтович у досвітній час, Білі крила, як вітрила, залишив для нас. Слава славна не поляже, не помре в віках..!* (М. Рильський); // *розм.* Переставати лунати; затихати. *Нехай січе мене пісок, І в'ялить сонце осяйне, І помирає голосок, Бо милий мій забув мене* (А. Малишко).

4. *тільки недок., розм.* Утрачати сили, знемагати від якого-небудь сильного почуття, відчуття і т. ін. — *...Отож крутила* [дівка] *з парубками... Поки накрутила... А цей помирав за нею, Богу на неї молився* (І. Багряний); *Іветта помирала від відчайдушної непоборної туги* (Люко Дашвар).

(1) Поме́рти на сухо́ти (тиф), *заст.* — перестати жити внаслідок захворювання на сухоти, тиф. *Батько її* [її] *помер на сухоти, як вона ще дитиною була* (Леся Українка); **Скона́ти (вме́рти, поме́рти** *і т. ін.)* **на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́** *і т. ін.)* **/ сіда́ти на па́лю>** *див.* **скона́ти.**

◊ **[Ма́ло (ледь, ле́две** *і т. ін.)* **не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати** *і т. ін.)* **/ вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти** *і т. ін.)* **від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху>** *див.* **умира́ти; (2) Поме́рти (уме́рти) не свое́ю сме́ртю** — померти неприродною смертю. *Він випадково згадав, що незабаром не своєю смертю вмре місцевий лісничий* (Р. Андріяшик); *Ніхто не запідозрить, що пілот помер не своєю смертю* (М. Кідрук); **(3) Поме́рти (уме́рти) свое́ю сме́ртю** — померти природною смертю. — *Бог з ними, хай забирають* [землю].., *аби життя залишили, щоб хоч померти своєю смертю* (І. Микитенко); *Посли й собі допитувалися: чи імператор Василій умер своєю смертю, чи помогли йому?* (П. Загребельний); **Роди́вся без соро́чки, помру́ без штанів** *див.* **роди́тися; (4) [Хоч] живце́м помира́ти (ги́нути)** — дуже погано себе почувати або перебувати в нестерпних умовах, обставинах. [Т и б е р і й:] *Так, нещасні, потомились ..* [В с і:] *Що хоч живцем тут помирати!* (М. Кропивницький); — *До столярської роботи не приймають, там треба стояти, бігати, а я не годен. До ями також годі. Що діяти? Руки здорові, а приходиться, відай, гинути живцем* (І. Франко); **Хоч ляга́й та [й] помира́й (вмира́й)** *див.* **ляга́ти.**

ПОМИ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **помири́ти.** *Саня в оповіданні В. Винниченка "Віють вітри, віють буйні" співає хлопчикові пісень, аж поки, зрештою, обоє засинають, помирені співчуттям одне до одного і хвилюючою піснею* (з навч. літ.); // **поми́рено,** *безос. пред. Свитригайло удався тоді до цісаря Жигимонта, і за його посередництвом знову помирено його з Ягайлом* (М. Грушевський); // *у знач. ім.* **поми́рені,** них, *мн.* Ті, яких помирили, або ті, що помирилися. *Помирені стали зараз цілуватися сердечно, а дехто м'якого серця і прослезився* [просльозився] (А. Чайковський); *Юра подивився услід за помиреними і втішився своїм ділом* (Ю. Винничук).

2. *у знач. прикм.* Який помирився. — *Помирені колишні вороги з'єдиняться* [об'єднаються] *і спільними силами відпиратимуть грізного ворога від своїх границь* (Б. Лепкий).

ПОМИРИ́ТИ, ирю́, и́риш. 1. *кого з ким і без дод.* Док. до **мири́ти** 1. *Як чорна Ївга полаялася з Тимофієм та й до ворожки ходила, щоб помирила* (Панас Мирний); *Василь Іванович помирив Мотрону Іванівну з чоловіком* (Ю. Яновський); *Усі намагання тьоті Тосі помирити дівчат пішли намарне* (В. Козаченко); *Коли дві баби загризуться в одній хаті, то їх вже ніхто не помирить* (В. Рубан).

2. *кого з ким — чим.* Док. до **мири́ти** 2; примирити. *Отак на мить передо мною Тюрму твій образ озарив, З гіркою долею земною, З життям пекельним помирив!* (П. Грабовський); *Спільний сніданок і можливість перекинутись щирим словом з близькою людиною .. помирили Остапа з несподіваним випадком* (М. Коцюбинський).

ПОМИРИ́ТИСЯ, ирю́ся, и́ришся. 1. Док. до **мири́тися** 1. *У Кайдашевій хаті стала мирнота: свекруха помирилась з невісткою* (І. Нечуй-Левицький); — *Зараз же мені, Прохоре, помирися з Вірою, і щоб у моїй хаті більше колотнечі не було, а був мир та спокій* (А. Шиян); *Як би не лаялись ми, я не міг заснути, не помирившись* (Ю. Покальчук); // Установити добрі стосунки, згоду між собою. *Зав'язалася спірка завзята... Не помирилися вперш молодята* (М. Шеремет); *Лишайтеся у нас, сказала Клавдія Іванівна, якщо ви через день-другий поїдете, навіщо ж тоді рватися до готелю, помиримось* (В. Шкляр); // *на чому.* Дійти згоди. *Помирились на тім, що дочка мусила зливати батькові на руки, доки він умивався* (Ю. Яновський); *Помирилися всі на тому, щоб іти пішки* (О. Гончар); *Помирилися на тому, що Степан Макаров дав Іванові Кривошеєву слово честі такого змісту: Шарптон зберігатиме апаратуру.., але ніколи не застосує її без дозволу винахідника* (М. Руденко).

2. *з ким — чим і без дод.* Док. до **мири́тися** 2; примиритися, змиритися. *Ну, що робити, прийдеться моїм шановним видавцям помиритися з невеликою стратою часу, що сталася не з моєї вини* (Леся Українка); *Він зрештою терпіти не міг, коли щось не по його робилося. Але ще через два дні помирився з становищем* (В. Підмогильний); *Як тяжко помиритися з дійсністю, що фактично все на нашій землі підпорядковане цьому самому невмолимому законові зустрічі й розставання* (У. Самчук).

ПОМИ́РШАВІТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **ми́ршавіти.** — *Тату, що тут коїться? Агатіяр увесь знітився і якось навіть помиршавів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Тісною і смутною здається їй своя хата; рідне село наче принижчало, помиршавіло* (Панас Мирний); *У цьому місці, за ботанічним садком, Шевченківська вулиця помиршавіла. В балку пішли хатки містечкові, сільські. Часом — дачі* (Олекса Ізарський).

ПО́МИСЕЛ, *рідко* **ПО́МИСЛ,** слу, *ч., книжн.* 1. Думка, супроводжувана якимсь наміром, задумом. *Слухавши такії його речі, Наум дуже злякавсь, бо думав, чи нема у нього помислу, щоб .. самому собі смерть заподіять* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В гнівливе серце помисл злий, як нетля в світло, лине, — Сама згорить, а світла не згасить* (І. Франко); *Я знала, що в Сергія дуже розвинене почуття власної гідності, яке вимагало від нього цілковитої певності в чистоті кожної думки, кожного бажання та помислу* (М. Руденко); *Царівна О була близька до Тих, що все знають. Отож таємниці від неї не могло бути, ледве їй заманеться знати чиюсь думку, бажання чи помисел* (Ю. Покальчук); * Образно. *Де б не йшов І де б не знав чужі краї, Я бережу її* [Вітчизни] *любов, Труди і помисли її* (А. Малишко); // Заглиблення думками в що-небудь; міркування. *Він помислом своїм в народних дум глибини Проник і освітив, добувши з тих глибин Все найкоштовніше* (М. Бажан).

2. *тільки мн.* Думки, мрії про кого-, що-небудь. *Грабовський пропускав повз вуха Сержеву розповідь, бо вся його увага, всі помисли снували біля нареченої* (М. Сиротюк); — *Ти ще не зустрів таку жінку, що могла б заволодіти всіма твоїми помислами* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПО́МИСЛ *див.* **по́мисел.**

ПОМИ́СЛИВИЙ, а, е. Який у всьому бачить злий помисел, небезпеку, від усього чекає неприємностей; недовірливий, підозріливий. *Після недавньої чуми, яка скосила в Москві понад чотири п'ятих усієї людності, цар став обережний і помисливий* (О. Ільченко); — *Що мені робити з дівками? —* журився Юр. — *Помисливі, як старі ослиці. Вроїть що-небудь в голову — хоч довбнею вибивай* (Р. Андріяшик); *Він завжди був помисливим, і тепер його повільно та впевнено охоплювало недобре передчуття* (В. Єшкілєв).

ПОМИ́СЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **поми́сливий.** *Ворон .. поклав собі єдине розумне рішення, яке могло бути в такому дурному становищі, — це довіритися волі коня, який не відає, що таке забобони, помисливість чи наслання* (В. Шкляр).

ПОМИ́СЛИВО. Присл. до **поми́сливий.** — *Страшишся? — зверхньо всміхнувся Гано до наймолодшого брата й помисливо махнув рукою* (І. Білик).

ПО-МИСЛИ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-мисли́вському.** *Він спускався на перший поверх поснідати, по-мисливськи звісивши "ремінгтон" через плече* (М. Кідрук).

ПО-МИСЛИ́ВСЬКОМУ, *присл.* Як мисливець, як заведено в мисливців. *Незабаром двері розчинилися, і Юзько ввів до хати цілу ватагу по-мисливському зодягнених людей* (І. Пільгук); *Чому гармаші, .. не відлучаючись ні на секунду від своїх гармат, стоять біля них у таких по-мисливському напружених позах?* (О. Гончар).

ПОМИ́СЛИТИ *див.* **помишля́ти.**

ПОМИ́ТИ, и́ю, и́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **ми́ти** 1. *Посадивши коровай та шишки в піч, молодиці помили руки* (І. Нечуй-Левицький); *Корабельний кок .. нагодував команду, помив та сховав посуд* (Д. Ткач); — *Візьми, дитино, відерце та принеси мені води з Ташані, бо треба картоплю помити* (Григорій Тютюнник); *Дідугана помили, одягли, нагодували і привели на раду до царя* (Ю. Логвин); // *розм.* Попрати (білизну, одяг і т. ін.). [Х и м к а:] *Переказував* [панич], *щоб прийшла узять сорочки помити* (Панас Мирний).

Ми́ти / поми́ти ха́ту (кімна́ту, каза́рму *і т. ін.)* *див.* **ми́ти.**

ПОМИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поми́ти.** *Біла скатірка на столі та помиті лави аж сяли чистотою* (М. Коцюбинський); *На кухоннім столі у мисках стояли помиті овочі, зелень, почищена картопля* (Г. Тарасюк); *Врешті, коли уже час настав їм додому вертатись, Мулів вони запрягли й поскладали одежу помиту* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // **поми́то,** *безос. пред. Килими й гобелени витрушено, дзеркала і вікна помито* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **поми́те,** того, *с.* Те, що помили (перев. про підлогу). *Тут* [у редакції] *плювали на підлогу, ходили по помитому в брудних черевиках* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який помився. *Він привітно зустрінув Талочку, коли вона, прибрана, помита, з кокетливим мережаним передничком на грудях і шовковим очіпком на голові, прийшла до його кімнати* (Д. Бузько); *Перед нами тупцяв Лаврентій. Чепуристий, помитий, поголений* (М. Кідрук).

ПОМИ́ТИСЯ, и́юся, и́єшся. Док. до **ми́тися** 1. *Помившись холодною водою, вона почала вбиратись перед дзеркалом в давно забуте, здавалось, дівоче вбрання* (О. Довженко); *Степан ще пішов додому, помився біля криничного жолоба, переодягнувся і лише тоді попрямував до Ольги* (М. Стельмах); — *Ти добре помийся! — гукає вона до Мартина. Брудний, наче чортик у болоті!* (К. Гриб); — *Якщо хочеш помитися, — сказала Джейн, умостившись на стільці, — то вода ще гаряча* (О. Авраменко); *Вони помилися під душем, вода для якого нагрівалася сонцем* (В. Кожелянко).

ПОМИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **поми́ти** і **поми́тися.** *Упродовж двох тижнів під контролем санітара та командира чоти чи рою влаштовувалося так зване помиття особового складу, слідкували за щоденним умиванням вранці та іншими гігієнічними процедурами* (з наук. літ.).

ПОМИШЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОМИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. Розмірковувати над чим-небудь. *Не візьму Марти я й сам, — помишляю, та й роздумався, як би її взяти...* (Марко Вовчок); *Та так собі подумав* [Вітер], *так помислив: "А чи не краще б було, Коли б ти, братику мій, Ясне сонечко, та по-зимньому ісходило?"* (П. Тичина); *Тільки він отак помислив, справи всі свої обчислив, як побачив тую ж мить — Біля нього цар стоїть* (Л. Первомайський).

2. *про що, за що, розм. об чім, о чім, також з інфін.* Думати, мислити, мріяти про щось, прагнути до здійснення чого-небудь. *Вона помишляла покинути нудну амбулаторію* (В. Гжицький); *Ні про який розбій не помишляю. Живу — двері навстіж для всіх добрих людей* (С. Журахович); *Андрій прогулював працю і помишляв розраховуватись* (Є. Пашковський); // У думках зосереджуватися на чому-небудь. [Г и р я:] *Бачиш, посивів? Ночами не сплю, все думаю, об весні помишляю, як сіяти будемо, Йване?* (М. Куліш); *Варка у дворі щовечора — .. чи добре, чи недобре се було — вона .. об тім не подумала, не помислила* (Марко Вовчок); *На що не гляну, про що не помислю — усе зведу на одно...* (М. Коцюбинський).

3. *зі спол.* щ о. Мати певну думку, вважати. *Не помисли, моя ти порадо, Що до тебе я став не таким* (М. Старицький); [М а з е п а:] *Ці очі... Життя за них віддати мало... Ні! Шаленість це... безумство... Я помислив, що ти...* [М о т р я:] *За вас всю душу... все життя!* (Л. Старицька-Черняхівська); *Коли помислиш ти, що в безвихідь зайшов, — згадай згорьованих та одиноких* (М. Рильський).

4. *тільки док., розм.* Подумати, задуматися над чим-небудь. *В нього батьки померли, на селі вдома голод, пора б, здається, помислити як слід, яка цьому причина, а він ходить, наче йому карбованця подарували* (М. Йогансен); — *Єутихій до столу негоден .. І старці се мислять. Помисль і ти, княже* (І. Білик).

5. *тільки док., за кого — що, про кого — що, розм.* Потурбуватися про кого-, що-небудь. *Наймит усім вслугує, .. купцям годить, чужим людям прислугує, то й ті не приймають за добре і разу не подякують, може, ніколи за душу живу його не помислять* (Марко Вовчок); — *Станемо ж твердо, дружино, не посрамимо Руської землі. Я піду першим з вами. Аще* [якщо] *ж голова моя поляже, то помисліть самі про себе й Русь...* (С. Скляренко).

ПОМІДО́Р, а, *ч.* 1. Однорічна овочева рослина родини пасльонових з їстівними плодами, перев. червоними або жовтими. *Я .. не розбирав, чи нищу шкідливі ростини, будяки, кропиву, осет та лопухи, чи пожиточні — буряки, фасолю, помідори* (І. Франко); *Він .. робитиме ремонт у себе в помешканні щоліта, садитиме помідори на дачі — що завгодно, тільки б не бачити більше цих лікарняних стін* (Н. Сняданко); *Оглядала* [Майка] *прив'ялі без поливання кущі помідорів, грядки з буряками й морквою* (Люко Дашвар).

2. Соковитий плід цієї рослини. *Штучно достиглий помідор ніколи не матиме тієї .. соковитості й того аромату, ніж той, що дійшов на грядці* (Ірина Вільде); *У полумисках височіли купи червоних помідорів, зелених огірків* (М. Зарудний); *Соломія дістала в коморі шматок сала, принесла з городу огірків і жовтих помідорів* (В. Лис).

ПОМІДО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **помідо́р.** *Сонце піднялось уже над вербами й розсипалося міріадами блискіток по росяному помідорному бадиллі* (Микита Чернявський); *Маріца згадувала багаторічну виснажливу працю своїх батьків і родичів на безкраїх радгоспних виноградниках і помідорних плантаціях* (М. Матіос); *Розсада помідорна стирчить, хоч будь-хто з місцевих сказав би: "Зарано!"* (Люко Дашвар); // Пригот. з помідорів. *Подали консервовану рибу з помідорним соусом* (з газ.).

ПОМІДО́РОВИЙ, а, е. Те саме, що **помідо́рний.** *Величезні теплиці під клейонкою вміщають кілька тисяч помідорових кущів* (Т. Прохасько); *Старий Бриль, вихиливши ще один кухоль помідорового розсолу, .. витер вуса* (Ю. Смолич); *Майже все, що їм, присмачую кислим молоком, помідоровим соком, медом, часником, гірким перцем (стручковим), чебрецем, базиліком, м'ятою, материнкою, коріандром, кропом, петрушкою* (М. Дочинець).

ПОМІДО́РЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **помідо́р.** *Дачники поралися на заміських городах, саджаючи картопельку, помідорчики й огірки* (М. Кідрук); *Мельник випив, захопив із собою помідорчика на доріжку з мовчазної згоди господаря, махнув рукою і вийшов у зоряну ніч* (А. Кокотюха); *Були зарубані курочка й качечка, зроблені котлетки із м'яса, .. відкриті банки з маринованими огірочками й помідорчиками* (В. Лис).

ПО́МІ́Ж[1], *розм.* **ПОМЕ́ЖИ,** *прийм.* Уживається з род., знах. і оруд. в. Сполучення з **по́між** виражають:

П р о с т о р о в і в і д н о ш е н н я

1. *з оруд. в., рідше з род. і знах. в.* Уживається при означенні просторового розташування предмета або вияву дії посередині чого-небудь. *І ще довго потім було чуть музики та співи між вербами та поміж хатами* (І. Нечуй-Левицький); *Відси вела польова стежка геть-геть поміж вівси на гору* (І. Франко); *Скільки оком скинеш — леліє Дніпро, вигинаючись помежи горами* (М. Коцюбинський); *Тополі цвіт, тополі цвіт. Вода в цвіту. Шепоче вітер поміж віт* (В. Сосюра); *Живі побігли помежи кратерами, оглядаючи моторошну картину спустошення* (І. Багряний); *Поміж небом і землею рухались і рухались два живі вогники* (М. Стельмах).

2. *з оруд. в., рідше з род. і знах. в.* Уживається при означенні місця, куди спрямована або де відбувається дія. *Два хлопці, зачепивши* [щуку] *лозиною поміж жабрами, понесли її* (Панас Мирний); *Вставлено у вікна другі рами, Вата і калина поміж рам, Знову стали діти школярами, І синиця дзвонить школярам* (М. Рильський); *"...Трудно мені без нього буде. Ох, трудно!" — з жалем думав Оксен, .. то закурюючи, то не торкаючись губами цигарки, зовсім забуваючи, що вона димить у нього поміж пальцями* (Григорій Тютюнник); *Поміж ніг жебонить вода* (Валерій Шевчук).

Ч а с о в і в і д н о ш е н н я

3. *з оруд. в.* Уживається при означенні явищ, подій і т. ін., у проміжок часу між якими відбувається, здійснюється або трапляється що-небудь. *Почала рута проростати й поміж сумуванням нашої Оленки* (П. Куліш); *Він почав голосно схлипувати, кумедно здригаючись, чути було якісь слова, що промовляв їх поміж риданнями* (Ю. Іздрик).

О б ' є к т н і в і д н о ш е н н я

4. *з род. і оруд. в., рідше зі знах. в.* Уживається при означенні осіб, предметів, які вступають у взаємодію, у якісь відношення одне з одним або перебувають у якихось стосунках. *— Наша воля загинула не через ворогів, а через зраду своїх... І вам, що зараз живете, не буде волі, доки не запанує поміж вас згода й братерство!* (А. Кащенко); *Він, Йон, і раднішій би посватати Гашіцу, так що ж, коли батьки ворогують поміж собою і нізащо не пристануть на це* (М. Коцюбинський); *Ще довго після того була поміж нас мовчанка* (Ю. Яновський); *Саме на дружності й дружніх почуттях тримається справжня дружба поміж друзями* (С. Жадан).

5. *з род. і оруд. в.* Уживається при означенні осіб, предметів, явищ, які прирівнюються, зіставляються один з одним. *Чує вона поміж гомоном, говіркою та сваркою — чийсь голос її вговоряє: "Не плач, дівчино, і не бійсь!"* (Марко Вовчок); *Яків і досі не міг простити своєї поразки Степану Васильовичу, який у суперечці назвав його недозрілим серцем, що .. борсається поміж гетьманською булавою, хуторянськими ідеалами і дрібним культурництвом* (М. Стельмах).

6. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при означенні якої-небудь групи осіб, предметів, явищ, серед яких щось розподіляється. *Перед дверима богині, під дахом високого храму, Сіла на троні вона, в оружному колі вояцькім. Суд вирікала, закони заводила і поміж людьми То постановою, то жеребком розкладала роботи* (М. Зеров); *Крізь сльози вона спробувала перевірити книги й приблизно порівну розподілити їх поміж товаришами* (Олекса Ізарський); [О к т а в і я:] *Як це тяжко — Роздвоювати серце поміж друзів, Що ворогують* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

О з н а ч а л ь н о - о б с т а в и н н і в і д н о ш е н н я

7. *з род. і оруд. в.* Уживається при означенні однорідних осіб, тварин, предметів, явищ, в оточенні яких міститься предмет мовлення або відбувається яка-небудь дія; відповідає за знач. прийм. с е р е д. *Поміж повітовим панством наша сім'я лічилася за людей середнього достатку* (Панас Мирний); *Господарка, приховуючи приязною усмішкою свою заклопотаність, метушилася поміж гостей* (Олесь Досвітній); *На арену вийшли морські гімнасти .. Поміж моряків* [була одна] *дівчина* (Ю. Яновський); *Не було в околишніх селах такого ярмарку, щоб на ньому поміж худобою не товкся старий Гнат зі своїм виводком* (М. Стельмах); // Уживається при означенні осіб, тварин, предметів, явищ, до складу, переліку яких входить предмет мовлення. *І довелося ж, добродію, спекти мені доброго рака, як знайомі вказали, що ще в 1895 році, поміж другими метеликами, що випускає Чернігів, на всю Україну, — з'явилися Ваші оповідання* (Панас Мирний); *Його жінка Настя стоїть поміж молодицями* (Григорій Тютюнник); *Поміж диверсантів виявився один українець Микола, актор якогось київського театру* (М. Андрусяк).

ПО́МІЖ[2], *присл., діал.* 1. Поряд. *Мати за няньку у другому дворі поміж* (Ганна Барвінок).

2. Підряд. *У трьох дворах поміж вигинула скотина* (Сл. Б. Грінченка).

ПОМІ́ЖНИЙ, а, е, *діал.* Суміжний, прилеглий. *Іноді буває так, як одрізане село од других поміжних сел* [сіл] *і обличчям, і одежею, і мовою* (Сл. Б. Грінченка).

ПОМІЗЕРНІ́ТИ, іє. Док. до **мізерніти.** *Перестав* [Стратон] *торгувати каменем із бахчисарайськими імамами, і заробітки помізерніли* (Р. Іваничук).

ПОМІЗКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., розм.* Мізкуючи, глибоко, всебічно, серйозно обдумати; добре подумати. *Коли хочеш що казать — перш помізкуй, як почать* (Номис); *Свою нивку швидко вправили, довелося всім помізкувати, як далі бути* (К. Гордієнко); *Якийсь невідомий залізничник, видно, добре-таки помізкував, виробляючи для прямого вагона найзручніший маршрут* (О. Гончар); — *Як добре помізкуєш, сам розгадаєш таємницю* (Ю. Логвин); *Помізкувавши, Гармаш і тут знайшов вихід* (А. Кокотюха).

ПОМІЛІ́ТИ, іє. Док. до **міліти.** *Ущухли грози і відкрасувались Ясні веселки. Помілів Дніпро* (І. Вирган); *У селах поміліли криниці і, як дехто говорить, навіть свердловини* (з газ.).

ПОМІЛІ́ШАТИ, ає. Док. до **мілішати.** *Фортеця потребує реставрації. Земляні вали осіли, багато мурів зруйновано, а рів значно помілішав* (з газ.); // *безос. Ждан обережно пересував у багні цибаті ноги .. Врешті помілішало, осоки ж стали густіші й вищі* (Ю. Мушкетик).

ПОМІНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., що, з інфін. і без дод., діал.* 1. Пообіцяти. *Він обіцяв присадкуватому клинчик на отаву, а старенькому тихцем помінив дати п'ятку* (Л. Мартович); *Я помінив купити дзвін, аби по селу вогонь вістив* (В. Стефаник); — *А ти, брате,* — *спитав сповідач,* — *бува не той Санчо Панса, про якого прописано, нібито Дон Кіхот помінив йому острів подарувати* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

2. Загадати. *Як зацвіте вишня на св.* [Святий] *вечір — збудеться, на що помінила* (Сл. Б. Грінченка).

3. Змінити. *Убоге зело сірих нив На синє небо України Ти в ранню пору помінив* (Я. Щоголів); *Це втома. Це спокій. Це вічність, котрих помінити не можна на добре прокурені ночі* (В. Стус).

ПОМІНИ́ТИСЯ, інюся, інишся, *док.* 1. *розм.* Перетворитися, змінитися на щось інше. *На все була своя пора, І завжди так воно робилось, Що те бере земля сира, А те в нікчемність помінилось* (Я. Щоголів); *Глиб поміниться в залізну чорність, звідки женець покоси звалить* (В. Барка).

2. *діал.* Те саме, що **помінити** 1. [О л е с я:] *Це вже ви мені розказували, як дід помінилися дати за матір'ю придане* (М. Кропивницький); *Ніхто нічого не сказав .. Один тільки рудий Гарасим помінився дещо розказати, якщо йому дадуть на чвертку* (Б. Грінченко).

ПОМІ́НЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поміняти.** *Поміняні чоботи;* // **поміняно,** *безос. пред. Приміщення школи перекрито металопрофілем, поміняно вікна та двері* (з газ.).

ПОМІНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **міняти** 1. — *Поміняйте зі мною свою одежу.* — *А дід мав подерту одежу, каже:* — *Хлопче, говориш зі мною на сміх* (з казки); — *Візьми мої ножі, а мені лиши свої. І коней поміняємо* (Ю. Покальчук); — *Я поміняв коняку на корову!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *що.* Замість одного дати щось інше. *Мірошниченко одвертається від Полікарпа, і в того відразу жалісніє обличчя: розсердився, гляди, ще й поміняє завтра землю* (М. Стельмах); // *що.* Ненароком або навмисне замість своєї взяти таку саму чужу річ. *Випадково поміняти сумку.*

2. *що.* Використати, вжити, взяти і т. ін. натомість таке саме інше; замінити. [Р о м а н ю к:] *Ніяк не зберусь поміняти окуляри, очі болять* (О. Корнійчук); — *Я давно мрію поміняти своє ім'я* (С. Журахович); *Недавно Клавдія Іванівна поміняла двері до вітальні* (В. Шкляр); // Відмовившись від чого-небудь, віддати перевагу чомусь іншому, замінити іншим. *Сіркові довелося поміняти замисел* (Ю. Мушкетик); — *Мабуть, мені був потрібен той досвід...* — *закінчив він і одразу ж поміняв тему* (Є. Кононенко); // *кого, розм.* Змінювати когось одного на іншого. *Ми вчилися разом. Юлька встигла поміняти двох офіційних чоловіків* (А. Кокотюха).

3. *що.* Здійснити обмін валюти, одержавши замість грошових знаків однієї держави грошові одиниці іншої. *Він поклав на конторку двадцятидоларовий банкнот, прикриваючи його долонею, посунув до портьє.* — *Вам поміняти на єгипетські фунти?* — *діловим тоном поспитав портьє* (П. Загребельний); *Я поміняв долари в обмінному пункті без даху й вікон* (Ю. Іздрик); // Одні грошові купюри або монети замінити на інші (дрібніші чи більші) відповідної вартості; розміняти. *Бравий піднімав комір куртки, копійки ще в кіоску на червінець поміняв* (Є. Пашковський); — *Тут якраз моя знайома підійшла, я попросила її поміняти гроші. Вона дала п'ять сотень, а чоловік натомість віддав їй п'ятисотку* (з газ.).

4. *кого, що, розм.* Те саме, що **змінити** 1. — *Я підійшов до внутрішньої межі, за якою починається свобода. Я торкнувся цього переживання тільки трохи, але воно мене повністю поміняло, друже* (Любко Дереш); — *За минулу ніч слон поміняв окрас на плямистий* (М. Кідрук).

◇ **Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти** *і т. ін.)* **ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло)** *див.* **міняти.**

ПОМІНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* 1. *ким, чим.* Док. до **міня́тися** 1. *Молоді стали, побили поклони, поцілували образ і помінялись перснями* (І. Нечуй-Левицький); — *Знаєш, Оксюшо, я хочу помінятися з тобою одежею* (М. Івченко); — *Чуєш, не канюч, мов каня, серед людей, коли чоловіком хочеш бути. Я поміняюся* [землею] *з тобою* (М. Стельмах); *Яке щастя для Колхауна, що він помінявся конем з молодою мексиканкою!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // *чим.* Випадково або навмисне замість своєї взяти таку саму чужу річ. *Помінятися черевиками.*

2. *чим і без дод.* Замінити в кого-небудь щось одне на інше. *Далеко за селом здибався* [Дорофтей] *з якимось чоловіком, теж з мішком на плечах ..* — *Що несеш?* — *Вовну продавати.* — *Може, поміняємося крамом?* (з казки); — *Він зробив сопілку і так гарно грав на ній! От я й помінявся з ним — дав йому лука, а він мені сопілку...* (В. Малик).

3. Змінити свій склад. *За час існування газети редакційний колектив кілька разів помінявся, точніше, скоротився* (Н. Сняданко).

4. *розм.* Те саме, що **зміни́тися** 1. — *Що з тобою? Ти якась інакша. Погляд, навіть посмішка...* — *Ти теж помінявся* (А. Кокотюха); *Я зовсім перестав розуміти, що зі мною відбувається. Чому в один момент люди й світ помінялися до невпізнання* (Любко Дереш).

◇ **(1) Поміня́тися / міня́тися ро́лями** — заступити один одного в чомусь. — *Ну, їй-богу,* — *не переставала Віра Павлівна,* — *збоку можна подумати, що ми помінялися ролями, що тепер ви — дама, а я — ваш кавалер* (Г. Хоткевич); *Ми немов помінялися ролями — тато був як збентежений хлопець, а я намагався грати спокійного, розсудливого і дорослого* (І. Роздобудько); *Вже на наступній вахті ми .. раз по раз мінялися ролями — то я виконував функції основного оператора, а Михайленко "підчищав" мої дії, то навпаки* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Ро́лі поміня́лися** *див.* **роль.**

ПОМІР, ПОМОР, мо́ру, *ч., заст.* Мор. *Почистішало повітря: зараз перестав помір на людях* (І. Нечуй-Левицький); *Весна 1649 року знову зловіщувала Кримові голод і помор* (Р. Іваничук); *Ніякі поради доктора не помагали од сього помору, ніякі ліки не ставали в пригоді* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОМІРИТИ *див.* **поміряти.**

ПОМІРИТИСЯ *див.* **помірятися.**

ПОМІРКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Який керується у своїх діях, поглядах, думках здоровим глуздом; розважливий. *Розсудливий, поміркований та обережний зроду, він все думав, коли б часом з цього вигідного діла не вийшов якийсь невигідний для його* [нього] *кінець* (І. Нечуй-Левицький); *Обачний, розсудливий, поміркований, він у найкритичніші хвилини не втрачав розважливого спокою та самовладання* (О. Гончар); *Я ж бачив, як спалахували очі моїх поміркованих друзів, коли я розповідав про свої мандрівки автостопом* (І. Роздобудько); // Без претензій; скромний, спокійний. *Був він господар дбайливий, а вдачі тихої та поміркованої* (Ю. Смолич); // Який виражає поміркованість, стриманість. *Цікаво, скільки років було Роменові Роллану, коли він писав "Крістофа", це, здається, ще в першому томі чи в другому... Гм, років сорок... Вік резигнації, поміркованих емоцій...* (Ю. Покальчук).

2. Який не підтримує крайніх позицій у політиці, не є прибічником радикальних дій, змін. *Збиралися різноманітні люди — від поміркованих професорів до революційної молоді* (О. Іваненко); *Ми люди свідомі, ми завжди за мир і злагоду, ми борці помірковані, ми прагнемо компромісу* (Л. Костенко); // Основою якого є поміркованість, схильність до компромісу. *— Я дотримувався тоді поміркованих поглядів. А зараз думаю про те, чи був я правий? Може, легше було б сконати на засланні, ніж оце роздумувати й самобичувати себе на старості* (І. Пільгук); *— Більшість голосує або за лібералів, або за християнських демократів, що завжди дотримувалися поміркованої позиції і казали, що не можна квапити події* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *у знач. ім.* **помірко́вані,** них, *мн.* Ті, які не підтримують крайніх позицій у політиці, не є прибічниками радикальних дій, змін. *На радах, що одбувались у Січі з приводу війни, Гордієнко, чуючи нарікання поміркованих, не один раз і булаву складав* (А. Кащенко); *— Ви, радикали, занадто прямолінійні й нетерплячі... А втім, сліпота так званих поміркованих ще небезпечніша* (О. Авраменко).

ПОМІРКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Властивість за знач. **помірко́ваний.** *Холодна, рівна поміркованість не була властива його палкій, нервовій вдачі* (І. Нечуй-Левицький); *Зоотехнік Івашкевич завжди відзначався діловитою поміркованістю* (П. Оровецький); *Нерідко бувало, що любов Байрачного до відчайдушних вчинків брала гору над розважливістю та поміркованістю* (Є. Доломан); *Держава влазить у найінтимніший світ почуттів, апелюючи до розсудливости й поміркованости* (Г. Пагутяк); *Розумних же вельмож запорожці дивували своєю освіченістю, мудрістю, поміркованістю у політичних справах, аргументуючи при цьому важливість Кубанських земель саме для чорноморців* (Д. Білий).

ПОМІРКО́ВАНО. Присл. до **помірко́ваний.** *"Говорить* [панна Гризельда] *повагом! розсудливо й помірковано"* (І. Нечуй-Левицький); *Кілька разів він ходив з нею в кіно і радів, що вона оцінювала побачені картини помірковано і, як йому здавалося, правильно* (С. Голованівський); *На відміну від мами, яка робила все дуже помірковано і вдумливо, тато був легковажний* (В. Нестайко); *Німеччина дуже помірковано й обережно ставилася до нових незалежних держав, які утворилися після розпаду СРСР* (з навч. літ.).

ПОМІРКУВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **помірко́ваність.** *Тодозя своєю жіночою вродою та почуванням вгадала, що в князя була й справді вдача незвичайно палка, нервова, навіть психопатична, не здатна до поміркування* (І. Нечуй-Левицький); *Сангвінічна та вулканічна Франція виявляла якнайбільший такт, поміркування та дійсну здержливість, гідну високої культури* (І. Франко).

ПОМІРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **міркува́ти** 2. *Онися поміркувала, що Прокіп робить добре, плати не візьме* (І. Нечуй-Левицький); *Поміркувала й сама Ворона, що крик і плач ні до чого не доведуть* (І. Франко); *Поміркувавши, що це приміщення аж ніяк не покращить йому здоров'я, Мітелик сів на матрац і віддався до таких роздумів, які зазвичай застрибують до мізків людини, що потрапила у халепу через власну необачність* (В. Єшкілєв).

2. *над чим, про що і без дод.* Міркувати якийсь час. *Ще поміркував* [Брюховецький] *трохи, ходячи* (П. Куліш); *Несподіваний виклик Кейз-Ола дав змогу Айтові урвати неприємну розмову і поміркувати над тим, що він почув* (М. Дашкієв); *— Ні. Тепер я нічого не боюся .. Смерті? Та смерть взагалі легка. Людина навіть болю тоді не чує. Поміркував собі так, та й легше стало* (К. Гриб); *Поміркувавши якийсь час, юнак сказав: — Ми будемо діяти інакше* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Розміркувати, обдумати щось. *Поміркувавши, скільки-то припаде на кожного з тих двох перепеличок, він одрізав тільки ніжку од курчати й узяв на тарілку* (І. Нечуй-Левицький); *— Гаразд, Романе. Про це пізніше разом поміркуєм. Щось, може, розумніше придумаєм* (М. Стельмах); *— Я почекаю, капітане .. Придивися, поміркуй, зваж, а тоді уже й за діло* (О. Чорногуз).

3. *з ким, між ким і без дод.* Обмінятися думками з приводу чогось, обговорити що-небудь із кимсь. *Поміркуйте самі між собою, чи пристойне воно, щоб жінка молилася Богові непокрита?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ото поміркувала я з дітьми, Піду, думаю* [до Храпка] (Панас Мирний); *Ми поміркували з Марусею, і я записав усі її поради* (О. Донченко); *Мати з донькою поміркували собі, що можна чарами хлопця задурити* (Ю. Винничук).

ПОМІРКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **поміркува́ти.** *Коли панові сказали, що якийсь Олекса відмовився йти на варту, пан відразу спалахнув .. Але згодом поміркувався. — Хто це такий Олекса?* (Г. Хоткевич); *Роман казав, що він поміркувався, порадився з жінкою і оце прийшов дізнатися, чи справді Семен купує землю* (М. Коцюбинський); *Зараз поміркувались* [Корецький та Осінський] *і стали князя перепрошувати* (А. Чайковський).

ПОМІ́РНИЙ, а, е. 1. Який не має відхилень від середнього рівня, середньої норми і т. ін.; не великий і не малий. *Незабаром показалася на крильці* [ганку] *панійка; помірного росту, білява* (Панас Мирний); *Напередодні він пригледів собі помешкання за помірну ціну в пари пенсіонерів* (Ю. Винничук); // Не більший від допустимого, дозволеного. *Я неодноразово чув, буцім шампанське, навіть у помірних дозах, вельми небезпечно впливає на дівчат* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який не відзначається великою силою, високою інтенсивністю. *Помірний вітер віє — чудовий льотний час! Беру я свого змія, хлоп'ят скликаю враз* (Н. Забіла); *Засніжена від помірної метелиці панна стояла біля кипариса, що одинаком виріс біля дому* (І. Пільгук).

2. Середній між жарким і холодним (про клімат). *Помірний та вологий клімат у мезоліті сприяв поширенню їстівних наземних молюсків* (з навч. літ.); *Славиться Україна своїм чудесним помірним кліматом* (І. Цюпа); *Зміна кліматичних зон завдасть чималої шкоди сільському господарству. В помірних регіонах почастішають засухи, в тропічних лісах спочатку зросте кількість опадів, що призведе до вимивання ґрунтів, врешті-решт перетворивши джунглі на пустелю* (М. Кідрук).

3. Однаковий, постійний у силі вияву, у швидкості руху і т. ін.; рівномірний. *Самотньо й лунко одгукується в німих стінах* [кімнати] *моя помірна хода* (С. Васильченко); *З вулиці почувся кінський тупіт. Це був помірний крок кількох верхових коней* (М. Трублаїні); *Жести його були помірні і красиві* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

△ **Помірна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція** *див.* **інфля́ція; Сере́дні (помірні) широ́ти** *див.* **широта́.**

ПОМІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **помірний.** — *Яка вона смирна! Як вона любить помірність* (І. Нечуй-Левицький); *Брус, користуючись тепер помірністю тьми і світла у своїй камері, давав думці волю у своїй напівсонній голові* (Т. Осьмачка); *Рівнинність рельєфу, помірність клімату та різноманітність ґрунтового покриву позитивно вплинули на розвиток та багатогалузевість сільськогосподарського виробництва у Волинській області* (з наук. літ.).

ПОМІ́РНО. Присл. до **помірний.** *Говорить* [дама Ломицького] *помаленьку і небагато і немало: саме помірно* (І. Нечуй-Левицький); *Безбородько перестав курити, хоч і так курив дуже помірно* (Ірина Вільде); *Ґрунти лісостепової зони України формуються в умовах помірно теплого й помірно вологого клімату* (з наук. літ.); *Воно* [серце] *так помірно, так жорстоко рахує хвилини і стискається таким болем і мукою...* (З. Тулуб); *Добрі коні йшли прудко, підтюпцем. Бричка помірно гойдалась, колихаючи думи* (І. Пільгук); *Помірно шумів зимовий ліс, але зими тут не відчувалося* (В. Лис).

ПОМІ́РОК[1], рку, *ч., заст., розм.* Те саме, що **помір.** *Пішов по царстві помірок й пошесті* (І. Нечуй-Левицький).

ПОМІ́РОК[2], рку, *ч., розм.* Шмат городу, поля, що є додатковим наділом; прирізок. *Мене кортить купити в тебе помірок під горою* (Л. Мартович); *Степан пішов на той помірок, де була кукурудза* (А. Крушельницький); *Цей дуб він облюбував торік у Варчука. Добре накосився на помірках, поки Карпо привіз деревину в його двір* (М. Стельмах).

ПОМІ́РОЧОК, чку, *ч., розм.* Зменш.-пестл. до **помірок**[2]. *В них є хатчина та й помірочок* (Л. Мартович).

ПОМІРОШНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Мірошникувати якийсь час. [С а м о п а л:] *Я ще років п'ять помірошникую і теж до тебе .. на пасіку* (М. Зарудний).

ПОМІ́РЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поміряти.** *В околиці Теребовля.., очевидно, була значна панщина: під час люстрації 1564 р. тут робили щодня від полудня. Ґрунти поміряні не були, сиділи на дворищах* (М. Грушевський); *По-перше, є гостра І явна нестача Замазки для вікон, бачків для води. По-друге, є дірка В покрівлі добряча, Поміряна мною, бо лазив туди* (С. Олійник); *Рівень захисту імунної відповіді може бути поміряний стимулюванням імунізованого організму-хазяїна антигеном, яким він може інфікуватися* (з наук. літ.); // **поміряно,** *безос. пред.* * Образно. *Кількома стрічками невидних слів які поміряно простори!* (К. Гриневичева).

ПОМІ́РЯТИ, яю, яєш *і розм., рідко* **ПОМІ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. Док. до **міряти, мірити** 1. — *Ну, тепер я вже не знаю, чим оте Багно засипати,* — *воркотіла Згода, помірнивши паличкою глибину рідкого болота* (І. Франко); *Напевне, тут менше чим пів десятини. Ще раз поміряв кроками і .. почав орати далі* (М. Стельмах); — *Поміряйте йому температуру!* (М. Гримич); *Ральф поміряв артеріальний тиск — 90/60* (М. Кідрук).

2. *що.* Надівши що-небудь, визначити відповідність розміру, придатність для носіння (одягу, взуття, прикрас і т. ін.); приміряти. — *Зажди, не шарпай, бо помнеш,* — *лагідно каже мама, одбираючи в мене піджак.* — *Давай краще поміряємо* (А. Дімаров); — *Перша година минула!* — *невдовзі почула вона його голос.* — *Зараз, зараз. Ось ще ці перстеники поміряю* (Ю. Винничук); — *Жупан мусить бути,* — *почухав носа кравець.* — *І пояс. А чоботи нехай пан поміряє* (Г. Пагутяк).

3. *що, перен.* Визначити величину, силу вияву чого-небудь. — *Поки що в мене стільки охоти, енергії, запалу, мені так хочеться поміряти, зужиткувати свої сили, розмахнути крильми* (О. Кобилянська).

ПОМІ́РЯТИСЯ, яюся, яєшся *і розм., рідко* **ПОМІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. *чим з ким — чим і без дод.* Док. до **мірятися, міритися** 1. — *У нас кукурудза, Поміряйся, стань!..* — *Не дуже, не дуже — На нашу поглянь!..* (П. Усенко); *Петрик підійшов до мене близько, помірявся* (І. Багмут); // Взаємно порівняти що-небудь своє із чимсь чужим. — *На всій землі немає такої людини, яка б могла помірятися зі мною своїми скарбами* (О. Донченко); *Хто міг помірятися з ним знаннями, високим мистецтвом перетрактацій, володінням чужими мовами?* (Н. Рибак); *Може б, з людей хто зі мною й помірявсь достатком, а може, Й ні* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *з ким і без дод.* Позмагатися з ким-небудь у чомусь. — *Чом же не виходить на турнір князь Заславський? От тепер поміряємось, хто з нас дужчий, хто з нас зручніший!* — *крикнув Єремія* (І. Нечуй-Левицький); — *Я б з тобою помірився колись, Богдане ..* — *Добре, Несторе... Але я... мужик...* (О. Кобилянська); — *Я теж не відстану, хоч Чемериця і старий машиніст і має більше досвіду. Поміряємось іще* (Г. Коцюба); [Г а й д а р е н к о:] *На бетоні ми ще з тобою поміряємось. Та й в шахи все одно колись я тебе обіграю* (І. Микитенко); *Всіх захопила нова спортивна гра, вже й ті, хто, розділившись на команди, тягали канат, кинулися сюди, щоб подивитись чи й помірятися спритністю* (О. Гончар); // *розм.* Вступити в бій із ким-небудь. *Ой, послав Бог Хмельницького, Став-но він гетьманом, Під Жовтими під Водами Помірявся з паном* (з думи); [Г е р а с и м:] *Кий тут чорт розбій замишляє? Ану, виходь до мене. Виходь, поміряємось, чий батько дужчий* (Панас Мирний); *Йдіть, скажіть ясному Князю, Що іду я на двобій, Що поміряюсь я з гадом, Хоч і дужий, кажуть, Змій* (Олександр Олесь); — *Панове!* — *втрутились інші офіцери.* — *Облиште сварку! Незабаром поміряєтесь на шаблях з французами!* (І. Пільгук); * Образно. [В а с и л ь:] *Ох, життя, життя капосне! Та ще я поміряюся з тобою, ще поводимося за ручки...* (Панас Мирний).

3. *розм.* Міряючись із ким-небудь на палиці, встановити чергу; ви́мірятися. — *Коли ніхто не хоче йти, так давайте ми поміряємося, кому припаде йти, той і хай іде* (з казки); *От поміряємось на тих палицях із черешневих гілок, і тоді вже не нарікай, брате. Зціплюй зуби й смали просто в салдати* (І. Багряний).

◊ **Мірятися (міритися) / помірятися си́лою (си́лами)** *див.* **мірятися; Мірятися / помірятися чуба́ми** *див.* **мірятися; (1) Помірятися / мірятися з плече́м** *чиїм* — перевірити свої сили, свою спроможність у боротьбі, змаганні і т. ін. з кимсь; позмагатися з ким-небудь. — *Нехай хоть стане він Бовою, Не наляка мене собою, Поміряюсь з його плечем* (І. Котляревський).

ПОМІСИ́ТИ, ішу́, ісиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Місити якийсь час. *Коли тісто стане м'яким, однорідної структури, його слід ще помісити близько 10 хвилин* (з газ.).

2. *кого, що, на що, перен., розм.* Місячи (у 2 знач.), дуже побити, потрощити (усіх або багатьох). *Удвох надрали* [горобенят] *ще більше, ніж сам Грицько надрав. А далі — поскручувавши голови, били ґерлиґами... помісили чисто на гамуз!* (Панас Мирний); *Шакали, гієни, я помісив би вас чоботами так, щоб усі тельбухи повилазили* (Ю. Андрухович); // *безос. Справді, ударся дараба передом — її би розкололо надвоє, а все, що на ній, помісило би .. на кашу* (Г. Хоткевич).

ПО́МІСНИ́Й, по́місна́, по́місне́. Прикм. до **по́місь**[1]. *Помісні тварини порівняно з чистопородними конституціонально міцніші, витриваліші, краще пристосовані до утримання на великих механізованих комплексах і фермах* (з навч. літ.).

ПОМІ́СНИЙ[1], а, е, *іст.* Прикм. до **помі́стя.** *Петро I продовжив розпочату Іваном IV насильницьку трансформацію суспільства. Указом від 1714 року помісне володіння землею юридично було прирівняне до вотчинного, спадкового* (з наук. літ.); // Який мав помістя (у 1 знач.). *Він тішився прихильністю духовенства, мав підтримку з боку помісної шляхти та заможних міщан* (О. Авраменко); *Господиня дому є жінкою або вдовою помісного феодала, який мав право збирати під свою корогву підлеглих йому васалів* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОМІ́СНИЙ[2], а, е. Незалежний, самоврядний на території якоїсь місцевості, перев. держави (про церкву). — *Це якби вдалося об'єднати всі конфесії в єдину помісну церкву, ото було б діло!* (В. Шкляр); // У якому беруть участь єпископи, інші клірики, миряни такої церкви. *Єпифаній переложив* [переклав] *правило святих апостолів, правила вселенських і помісних соборів* (П. Загребельний).

ПОМІ́СНИЦЯ, і, *ж., розм.* Збита з дощок нижня частина воза, гарби і т. ін.; днище. *Він вискочив на воза, міцно став на помісницю і погнав коней додому* (М. Стельмах).

ПОМІ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **помі́сний**[2]. *Нині для багатьох дослідників є очевидним, що витоки проблеми нетолерантного ставлення до помісності Церкви слід шукати в розділенні єдиної апостольської християнської Церкви в 1054 р. на східну (православну) і західну (католицьку)* (з наук. літ.); *Костянтин-Василь Острозький підтримував зв'язки з козаками, відстоював соборність і помісність українського православ'я* (з газ.).

ПОМІ́СТ, мо́сту, *ч.* 1. Підвищення, площадка, збита з дощок. *У городі свято. Хати прибрані зеленими ялинками. На майдані перед магістратом спорудили поміст, накрили кармазином* (Н. Рибак); *Сміх і оплески покривають слова Сенчука, і люди починають підходити до помосту* (М. Стельмах); *На площі йшли останні приготування до свята: виносилися столи, напиналися намети, монтувалися помости* (Ю. Андрухович); // *заст.* Підвищення, площадка як місце страти; ешафот. *Михайлик скочив на фарбований поміст, щоб вирвати Стояна Богосава з зашморгу* (О. Ільченко); *Засуджених вивели на невисокий поміст, швидко накинули на шиї петлі* (В. Петльований); *Дівчину взяли з клітки і підвели до краю помосту, де кат готувався відтяти їй голову* (О. Бердник); // *мор.* Підвищення, площадка, що є основою стапеля. *В призначений день з-під "Константина" вибили клинці, які підпирали його на помості, чоловік з десять разом уперлося в його корму — і шхуна повільно почала сповзати .. до ріки* (З. Тулуб); *Корпус міноносця похитнувся і посунувся по довгому помосту стапеля* (В. Собко); // Пристрій для спання з дощок, трохи підвищений над підлогою, долівкою і т. ін. *У курені на помості сплять покотом чоловіки* (А. Головко); *У другому кутку хижі, праворуч від вогнища, на низькому помості з дощок, прикрившись звіриними шкурами, лежало кілька чоловік* (С. Скляренко); *Де ж вони* [жінки] *сплять? Ніякого помосту, ніяких нар* (А. Хижняк); // Якесь підвищення чи підвищена частина чого-небудь. *Війт знав уже з досвіду, що з гладкого помосту легше зняти корець збіжжя* (Л. Мартович).

2. Суцільний ряд дощок, колод і т. ін., настелених і закріплених на якій-небудь основі. *Ввійшли ми у двір — вузьку вулицю, котра не що інше, як річка Алма, закрита дерев'яним помостом* (М. Коцюбинський); *Пором — величезний човен, укритий помостом* (О. Донченко); *Міст не завалювався, тільки випадали окремі дошки на помості* (Г. Пагутяк); // Звичайно дерев'яна площадка, перекинута з берега у воду. *Я став, мов розмита вода на помості, З суглобів моїх повиходили кості* (В. Багірова).

3. Те саме, що **підло́га.** *Велика весела хата, чепурно прибрана: поміст крашений, стіни вибиті* [оббиті] *шпалерами* (Панас Мирний); *Бояри й воєводи власноручно проломили поміст у горниці* (П. Загребельний); *Там, на дубовому помості, Був стіл, диван, дві шафи прості* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

4. Те саме, що **підмо́стки** 1. *Завідувач лабораторій стояв на помості коло продувальної установки* (Ю. Шовкопляс); *Стеля завалилася, і від неминучої смерті мене врятував лише мулярський поміст, що стояв усередині* (Ю. Іздрик); // *спец.* Рівна підвісна площадка, зроблена з твердого матеріалу, з якої здійснюється кріплення ствола шахти. *Помости в стволі (шурфі) необхідно споруджувати за проєктами, затвердженими головним інженером гірничого підприємства (шахти)* (з мови документів).

(1) Театра́льний помі́ст: а) сцена (у 1 знач.). *Смерть як кирпата панна із червоно намальованими щоками, убрана в український одяг, з сіножатною косою, з великою людською костомахою в руках була талановито представлена на театральному помості лицедієм Іваном Покиваном* (з наук. літ.); б) театр (у 2 знач.). *Ляскучі голоси дівчат зливалися з охрипшими* [охриплими] *заводами п'янюг, що.., не маючи талану.., перейшли з театральних помостів тішити п'яне купецтво та крамарство* (Панас Мирний).

◊ **Як ви́росте трава́ на помо́сті** *див.* **трава́.**

ПОМІСТИ́ТИ *див.* **поміща́ти.**

ПОМІСТИ́ТИСЯ *див.* **поміща́тися.**

ПО́МІСТЬ, *діал.* 1. *спол., част.* Неначе. *І такі веселі були, щасливі! любо й подивиться, помість сам одмолодієш* (Сл. Б. Грінченка).

2. *прийм., з род. в.* Замість. *Усе як і було. Тільки помість ряси висить на кілку чиясь червона хустка* (Марко Вовчок).

ПОМІ́СТЯ, я, *с.* 1. *іст.* Земельне володіння поміщика; маєток (у 1 знач.). *Старий Гамза, як не гаразд своє хазяйство вів, а проте усі його великі помістя були заложені в ломбард* (Панас Мирний); *У маєтках радника ніхто з селян не піднімав бунту, як це останнім часом зачастило в прилежних помістях* (Р. Іваничук); *Привиділось йому, що сидить він на березі Дніпра, як колись з ватагою товаришів, .. з якими палив панські помістя і роздавав селянам забране у багатих* (Ю. Покальчук).

2. У Росії і в Україні до початку XVIII ст. — феодальна земельна власність, яку надавали за службу у війську чи при дворі та яку, на відміну від вотчини, не можна було заповідати, продавати і т. ін. *Ще одним видом феодального землеволодіння, яке з'явилось пізніше вотчинного, є маєток, помістя — тимчасове земельне володіння, яке надавалося державою служивим людям на час служби й на певних умовах* (з навч. літ.); *Московський цар поставив Сімпліція перед вибором: або прийняти православну віру, тоді отримає дворянське помістя і житиме паном; або його зроблять слугою і не випустять з Московщини* (Р. Андріяшик).

3. *розм.* Те саме, що **ма́єток** 2. *Поринутий у роздуми, Микита незчувся, коли під'їхав до батьківського дому. Батьківського помістя. Батьківської фортеці* (С. Процюк); — *Я ж бачу, не бідне тут у вас помістя, а лічильники стоять ще роторні. На селах уже таких нема* (В. Єшкілєв).

4. *рідко.* Майно, власність.

ПО-МІСЦЕ́ВОМУ, *присл.* 1. Як у певній місцевості, як заведено в певній місцевості. *У страшну цілоденну спеку ми звикаємо по-місцевому рятуватися тим, що п'ємо в чайхані, під деревами, кок-чай — зелений чай цих країв* (Т. Масенко).

2. Місцевою мовою, говіркою. — *Пся крев! — вилаявся капітан по-місцевому* (Г. Пагутяк); *Луциха .. була вдома, лущила горох, як по-місцевому звали також квасолю* (В. Лис).

ПО́МІСЬ[1], і, *ж.* Порода, потомство, виведені внаслідок схрещування тварин чи рослин різних видів, порід, сортів. *Промислове схрещування ґрунтується на паруванні тварин різних порід для одержання гетерозисних помісей першого покоління з підвищеною продуктивністю* (з навч. літ.); *Ховрашкевич ще довго говорив про штучний добір, поміс помісей, вживаючи мудрі слова на зразок: "дивергенція", "гетерозис", "гомогенний і гетерогенний методи"* (О. Чорногуз); // Окрема тварина чи рослина, що походить від схрещування двох видів, порід, сортів; гібрид. *Дехто запевняє, що крякуха — це є поміс дикої й свійської качки* (Остап Вишня); *Влітку Гопак на цепу сидить, взимку зайців ганяє для свого хазяїна. Бо він, здається, поміс гончака з дворнягою...* (О. Копиленко); // *перен., розм.* Суміш кого-, чого-небудь. *Він глузував, називаючи Аркадія белетристом, помісcю Уельса з Жулем Верном* (О. Копиленко); *Він був напівкровкою, помісcю вірменина та татарина* (О. Ульяненко).

ПО́МІСЬ[2], *спол., част., діал.* Неначе. *Як зварить* [куховар] *панам їсти, .. то ляже на лаві та все свище, .. та раптом як співоне! — дзвінко-тоненько, поміс півень кукурікає* (Марко Вовчок).

ПО-МІСЬКО́МУ, *присл.* Як у місті, за міським звичаєм. *Тепер уже міг я одягатися по-міському й коло хати* (Л. Мартович); *Йому конче захотілось розпочати день нормально, по-міському, так, ніби він уже зовсім у нових обставинах освоївся* (В. Підмогильний); *Дивився на неї Яресько і любувавсь. Як змінилася! Вже й коси під хусткою виклала якось по-міському* (О. Гончар); — *Усі ремонти роблять, а старе викидають. Щоб усе було по-міському...* (І. Роздобудько).

ПОМІ́СЯЧНИЙ, а, е. Який складають на місяць, здійснюють за місяць і т. ін. *Для сільськогосподарських підприємств доцільно складати річні бюджети з їх помісячною деталізацією* (з навч. літ.); // Який видають, одержують і т. ін. щомісяця. *Степан бере до себе на пасіку помічником — на сезон бере, а далі буде видно. Оплата помісячна* (Г. Вдовиченко).

ПОМІ́СЯЧНО, *присл.* Щомісяця, один раз на місяць. *Фуражирам за підвезення кормів колгоспній худобі трудодні писалися не в залежності від кількості привезеного фуражу, а помісячно — 60 трудоднів* (Остап Вишня); *За перший квартал 2012 року ціни на бензин у країні зростали помісячно в середньому на 1,5 %* (із журн.); // З оплатою за кожен місяць. *Після обіду мене Мотря питає: — А що ж ти з мене візьмеш, дівчино? За рік чи помісячно?* (Панас Мирний); — *Найміть мене, матушко, за наймичку .. — Коли хоч, то й ставай помісячно* (І. Нечуй-Левицький); [Максим:] *Слухай, Соломоне, .. поклопочися за мене! Якщо не можна помісячно, нехай поденно платить* (Я. Мамонтов).

ПОМІТИНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Мітингувати якийсь час. *Коли завод одержав велике замовлення, то директор думав, що варто буде з робітниками помітингувати, вигукнути "ура" і робота піде сама собою* (С. Чорнобривець); — *Мій знайомий теж при нагоді любив помітингувати...* (Р. Федорів); *Залізняк далі не міг зупинитися й заспокоїтись, ще трохи помітингував про тотальну несвідомість та заляканість солдатських мас* (А. Кокотюха).

ПОМІ́ТИТИ *див.* **поміча́ти.**

ПОМІ́ТКА, и, *ж.* 1. Письмовий знак, напис, позначка. *Зробив* [Корнієнко] *олівцем якісь помітки на паперах, що лежали перед ним* (Григорій Тютюнник); *Черниш стояв з офіцерами-мінометниками на горбі перед вогневою і, щоразу поглядаючи вперед, робив у блокноті якісь помітки* (О. Гончар); — *Я вас зрозумів, — директор зробив якусь помітку у своєму органайзері* (В. Єшкілєв); *Видно було, що ці книги читали дуже уважно, багато рядків господар підкреслював, на полях рясніли чисельні помітки* (Д. Білий); * Образно. *Губи й пальці* [Кузьки й Павлика] *.. пофарбовані в темно-синє. Родюча шовковиця ставила помітку на своїх дорогих гостях* (О. Донченко).

2. *перен., рідко.* Ознака чого-небудь; прикмета. — *Осе таке! — розмовляла* [баба Горпиниха] *сама з собою. — І не думалося такої напасті зажити!.. Хоч би приснилося що таке, що помітку дало б про напасть...* (Панас Мирний).

ПОМІ́ТЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який усе помічає; спостережливий. — *Я ж буду не такий .. Та ще знаючи, що, може, ніколи більше її не побачу. А вона помітлива, від неї нічого не сховаєш* (В. Винниченко).

ПОМІ́ТЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **помі́тливий.** *Повість В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля" вражає нас глибиною думок і незвичайною тонкістю в помітливости автора* (з публіц. літ.).

ПОМІ́ТНИЙ, а, е. 1. Який можна побачити, помітити, розрізнити зором. *Ледве помітною стежкою підіймавсь* [Іван] *вище й вище* (М. Коцюбинський); *Здоров'я потроху поверталося до неї: на щоках з'явився ледь помітний рум'янець* (А. Хижняк); *Зморшки павучками зібрались біля очей. Ще маленькі, тоненькі, але вже досить помітні* (Ю. Покальчук); // Який привертає увагу; примітний. *Літня жінка робить незначний рух головою, і серед загальної нерухомості це здається особливо помітним* (В. Собко); *Мужчина він, що не кажіть, помітний! Міцний, ставний, енергійний* (Я. Гримайло).

2. *перен.* Який можна сприймати органами чуття; відчутний. *Ледь помітний північний вітрець відсвіжував обличчя* (З. Тулуб); // Відчутний (у 2 знач.), суттєвий, значний. *На перон вона вийшла з помітним полегшенням. З гір тягнуло холодом* (Любко Дереш).

3. *перен.* Який своєю діяльністю, активністю і т. ін. значно вирізняється з-поміж інших. *Не минуло й двох років, і Матвій став у районі людиною помітною, а тепер навіть знаменитою* (В. Козаченко); *Українці в Петербурзі не були відокремлені від усього столичного життя. Літератори з-поміж них, люди мистецтва і культури, впливові службовці нерідко були помітними постатями в колах столичної інтелігенції* (І. Дзюба); *Дивний то був чоловік, цей Бляшівський! Жив собі, й добро набував, і не відсмикував руки, коли в неї клали хабаря. Збирав отак гроші і зумів стати помітною особою в місті* (Валерій Шевчук).

4. *перен.* Який має велике, особливе значення; важливий. *Помітне місце в творчості наших поетів займає військова тема* (А. Малишко); *Отак і розлучився Філіп з Анною Юлією Римською й Діаною Орсіні — двома юними жінками, яким належало відіграти помітну роль у його житті* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (зали́шити) глибо́кий (невиго́йний, помі́тний** *і т. ін.)* **слід у душі́** *див.* **лиша́ти.**

ПОМІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **помі́тний.** *Їх лишилося двоє, тільки один затаївся в злочинній прикритості, а другий набув мовби непристойної помітності* (П. Загребельний); — *Їм* [масам] *потрібна негайність і помітність творення того, що їм обіцяно в майбутньому* (В. Винниченко).

ПОМІ́ТНО. Присл. до **помі́тний** 1, 2, 4. *Біла візникова кобила помітно кульгала* (М. Коцюбинський); *На трактовому шляху помітно метушилися люди* (С. Чорнобривець); *Пан Грохольський ледве помітно всміхнувся* (З. Тулуб); *На другім кінці столу, де чабани, гомін помітно дужчає* (О. Гончар); // *у знач. пред. Тепер, коли всі стояли разом навколо вогнища, було особливо помітно, що Сашко дуже маленький на зріст, менший за всіх* (В. Нестайко); — *Зараз я все поясню, пане Кошовий, — сказала вона, і було помітно, як насилу стримує негативні емоції* (А. Кокотюха); *Аж за якийсь час стало помітно, що він плаче* (Ю. Іздрик).

ПОМІЦНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **міцні́шати;** зміцнішати. *Мир між братами поміцнішав ще більше задля господарської справи, задля спільної вигоди* (І. Нечуй-Левицький); *Пити чай я не схотіла сама, сподіваючись, що з часом він хоч трохи поміцнішає, бо я люблю дуже міцний* (С. Пиркало); // Стати фізично сильнішим. *Якою вона сама стала красивою! І трохи побільшала, і поміцнішала* (М. Стельмах); // Збільшити інтенсивність, посилитися (про явища природи — мороз, вітер). *Ніч поглибшала, мороз поміцнішав* (Є. Гуцало).

ПО́МІЧ, мочі, *ж.* 1. Фізична допомога кому-небудь. *Воно то й треба було його помочі, щоб на зиму бджоли установити* (П. Куліш); *Найменший* [хлопець], *намірившися злізти на повітку, попросив помочі в середульшого* (В. Барка); // Підтримка у війні чи якійсь іншій боротьбі. *Послухав Гривко розумної ради, запросив Качура і Гусака, а ті обіцяли йому свою поміч у війні* (І. Франко); *Через Дунай, через Карпати Лягли мости від наших нив, По них на Захід йшли солдати, Ішли на поміч до братів* (М. Нагнибіда); — *Заспокойся, дочко, піду в Новгород, покличу дружину в поміч. Оскольд і звалить змовників* (Р. Іванченко); // Сприяння в здійсненні якогось заходу, задуму і т. ін. *В 1840 році Тарас з поміччю приятелів надрукував свого першого "Кобзаря"* (Панас Мирний); *Може б, Ви були ласкаві і при нагоді перебалакали з редакторами та вияснили їм мету .. такого обміну часописами. Буду дуже вдячний за поміч* (М. Коцюбинський); // Матеріальна підтримка. *Вона рощитувала* [розраховувала], *що щоденний пайок на неї — буде поміччю і для болящої Мотрі* (Панас Мирний); — *Що мені буде треба, я матиму й без грошей. А їй* [матері] *пошлю, все-таки поміч* (О. Гончар); *Лиш траур розчесав косу, І над душею зупинився Каїн, А люди поміч в дім несуть, І лиця в них, мов то вина їх* (В. Багірова); // Захист, порятунок у біді, від нападу когось і т. ін. *Здаля, з-поза річки .. одинока жіноча душа розпачливо кликала на поміч: — Рятуйте-е-е!..* (О. Довженко); *За кілька хвилин він стрімголов летів вниз по сходах. Швидше, швидше... Можливо, вона зазнала нещастя. Може, вона чекає його помочі* (О. Бердник); // Сприяння в лікуванні, полегшенні страждань. *Федько чимдуж покурів вулицею за поміччю до баби Векли, котра добре зналася на травах і лікувала зіллям від усіх хвороб, в тім числі і від сердечних* (В. Чемерис).

2. *розм.* Про того, хто допомагає кому-небудь. — *Соня... Моя єдина Соня... Моя єдина потіха, надія, підпора, єдина товаришка на старість .. Моя єдина поміч... Моя мрія...* (Б.-І. Антонич); — *Я оце думав: хто мені поможе підняти на дерево борть! Аж тут і поміч прийшла* (М. Стельмах); *Десь уже скакала на ошалілих конях поміч для прикордонника* (П. Загребельний).

Надава́ти / нада́ти допомо́гу (по́міч) *див.* **надава́ти**[2].

◊ **На ви́ручку (на по́міч)** *див.* **ви́ручка; У по́міч (у (до) по́мочі) става́ти / ста́ти** *див.* **става́ти.**

ПОМІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОМІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док.* 1. *кого, що.* Сприймати зором; бачити. *Іде* [Ларько] *серединою шляху й помічає, що хтось став серед дороги* (С. Васильченко); *Проходячи коридорами готелю, ми помічаємо на дверях Сева записку: "Повіз Богдана до лікарні. Повернуся пізно"* (Ю. Яновський); *Помітив* [Грицуньо], *що в однім місці надгризли пси трохи плота сподом* (Л. Мартович); — *Ходімо вже, Марто, — сказав я. Вона стрепенулася, лише тепер мене помітивши* (С. Андрухович).

2. *що.* Сприймати слухом; чути. *Ловив* [Чубинський] *грудьми холодне повітря і не помічав навіть грізного клекоту вулиці* (М. Коцюбинський); *Я помічаю, як затихають прядки, і сестри мої, схилившись на гребені, застигли* (І. Цюпа).

3. *що.* Відчувати що-небудь. *Надвечір Дмитрик помічає, що йому чогось мулько на серці* (М. Коцюбинський); *Вони не помічали плину часу, наче не вперше побачилися, а були старими друзями* (З. Тулуб); *Чим більше я думаю зараз про Марину, тим більше тепла помічаю в душі своїй* (М. Руденко); *Важким та гірким ярмом стало їй її життя. Вона не знала, як з його* [нього] *викрутитись, до того сама помітила, що з нею діється щось-то неабияке* (Панас Мирний); *В його* [Оксена] *словах відчувалася поблажливість люблячого чоловіка до слабостей і примх своєї жінки. Дорош помітив цей тон* (Григорій Тютюнник).

4. *що.* Виявляти що-небудь, установлювати якийсь факт. *Віктор почав помічати, що Куся не завше буває правдива* (В. Підмогильний); [Е н н:] *Пробачте мені, але я помічаю великі прогалини у вашому вихованні* (В. Собко); *Я помітила, що ти, перейшовши на другий курс, почав далеко щедріше розсилати листи, ніж було перше* (Леся Українка); *Слід підкреслити ту різницю, яку мені вдалося помітити між відозвою й віршем* (В. Еллан-Блакитний).

5. *кого, що.* Звертати увагу на кого-, що-небудь; примічати. *Вона й не помічала, що на вулицях темно і нікого нема* (О. Іваненко); *Жінка з хлопчиком ідуть лісовою просікою .. Не помітили, як збилися з дороги* (М. Руденко); *Дору Тотер я пам'ятала, тому що завжди під час навчання трапляються такі дівчата, не помітити яких не можуть навіть інші дівчата* (Л. Денисенко).

6. *що.* Ставити знаки, робити якісь помітки на чомусь; позначати. *Синім олівцем товариш Шевчук помічає собі на своїй карті новобудови* (Ю. Смолич); *Князь присунув до себе теку, щось помітив на аркушику* (Б. Левін).

ПОМІЧА́ТИСЯ, áється, *недок.* 1. Бути помітним; відчуватися. *Скрізь помічалося роздратування, чути було лайку, прокльони* (М. Коцюбинський); *Ця сила, міць, що появляється при небезпеці, не помічається в будній день, бо прокидається вона лише перед лицем смертельної небезпеки* (О. Гончар); *Тисячами здихали верблюди, воли й коні, багато хто втікав, але султанська сила була така велика, що втрати майже й не помічалися* (П. Загребельний); *Лорна дивиться на Йостека .. У неї вперше помічається хороший настрій* (Любко Дереш).

2. Пас. до **поміча́ти.** *Вона сподівалася .. порятувати бодай скалки того, що з такою старанністю виліплювалося і вкладалося впродовж років, чому, здавалося, ніщо не загрожувало, що й справді, коли воно є, ніким не помічається, але розбивається од найлегшого доторку* (Ю. Мушкетик); *Кожна верв мала свої межі й кордони, які спочатку визначалися за принципом "куди соха і сокира ходять та скот виганяють", а пізніше помічалися спеціальними знаками* (з наук. літ.).

ПОМІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помі́тити.** *На воротях нікого не було, і вони увійшли в дворище ніким не помічені* (Т. Осьмачка); *Зв'язковий .. розповів, що наші вибили німецький заслін, помічений вночі Красовим* (І. Багмут); *Батьки перестали його помічати, поринувши у світ власного болю, визнаючи лише обов'язок і вдячність. Він хотів, щоб зміна, яка колись настане, була ними помічена...* (Г. Пагутяк); *В одних* [курей] *крильця помічені чимось червоним, а в других шийки обведені школярським фіолетовим чорнилом...* (О. Гончар); *Ми в повній бойовій готовності .. прибули ввечері вісімнадцятого на помічену жирним хрестиком на карті пристань* (М. Кідрук); // **помі́чено,** *безос. пред. Помічено, що вода в річці стала нагло спадати* (П. Загребельний); — *В народі давно вже помічено... Доки пташка сидить на гнізді, ніколи її не зачепить* [шуліка]... (О. Гончар); — *Людей небагато. Поки тихо, підозрілих контактів не помічено* (А. Кокотюха).

ПОМІЧНИ́Й, á, é, *розм.* 1. Прикм. до **по́міч.** *Думка, як і монета, борзо обертається. Якщо поділишся помічною радою, вона проросте й дасть плід, помножиться* (М. Дочинець); // Признач. для помочі, допомоги кому-, чому-небудь; допоміжний. *Інші йшли з боднарні* [бондарні], *з магазину і від інших помічних занять* (І. Франко); *Досвід, на жаль, показує, що жінки годяться тільки на помічну працю* (В. Підмогильний); // Який допомагає у виконанні якої-небудь дії, сприяє здійсненню чогось і т. ін. *Та й пан тобі при тім помічний* (Л. Мартович); *Я став автомеханіком, спочатку помічним, а згодом фаховим* (У. Самчук); *До ведмедя чи до вепра князь приступав тільки з своїми помічними ловцями* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **помічни́й,** нóго, *ч.* Той, хто допомагає в чому-небудь. *Головарі* [головні] *оглядали самогубця, а один з помічних, в ролі слідчого, допитував рахівника, складаючи протокол* (В. Барка).

2. Який сприяє одужанню, а також зміцненню й збереженню здоров'я; лікувальний. — *Доктор казав, що слив'янка помічна для грудей, і звелів мені лічити груди слив'янкою* (І. Нечуй-Левицький); *Виростає* [в лісі] *всяке помічне зілля, як чорнобиль від слабих ніг, .. живокість, материнка й інше таке чудотворне зілля* (О. Кобилянська); *Цибуля помічна від усіх хвороб* (М. Дочинець); *Коли Архіваріус почав накладати на опіки свої помічні мастила, лицар раптом заплющив очі і втратив свідомість* (В. Єшкілєв); — *Я тобі трав запарю помічних* (Дара Корній).

Не пода́ти помічно́ї руки́ *див.* **подава́ти**[1].

◊ **Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́** *і т. ін.*] **ру́ку [допомо́ги]** *див.* **подава́ти**[1].

ПОМІЧНИ́К, á, *ч.* 1. Той, хто допомагає кому-небудь у чомусь. — *Треба, щоб моя майбутня дружина була мені перший друг, помічник і товариш у всіх моїх справах* (З. Тулуб); *Часто Абдулаєва старшини брали в помічники, коли їхали на полкові склади одержувати харчі для бійців* (Григорій Тютюнник); *Незабаром розпочався збір заболоні, і хлопчики, помічники своїх батьків, потягнулися до лісу* (М. Сиротюк); // Той, хто виконує допоміжну, підсобну роботу; підручний. *Головний машиніст здав машину на його руки й покурював цигарку, даючи часом дрібні тільки вказівки молодому помічникові* (С. Васильченко); *На заводі Мишко за меншого помічника електротехніка* (І. Микитенко); *Він підніс праву руку, на якій бракувало двох пальців — великого і вказівного, відбитих колись на ковадлі недотепою-помічником* (Д. Бедзик); // *перен.* Те, що сприяє здійсненню чогось (якоїсь справи, задуму і т. ін.). *Вона мусила сказати собі, що поступила надто прудко, нахрапом, тим часом коли в таких речах час найліпший помічник* (І. Франко); *Полегшено зітхнувши, я оглянувся. В пітьмі бовваніють похмурі, неосвітлені будинки, .. котить уздовж білої вулиці зимова хурделиця — наш вірний помічник. І жодної живої душі довкола!* (В. Малик).

2. Службова особа, яка безпосередньо підпорядкована основному керівникові й допомагає йому у виконанні певних обов'язків. *Ми застали секретаря в його кабінеті вдвох з помічником* (Ю. Смолич); *Вона листувалася з усілякими помічниками народних депутатів і закидала рекомендаційними листами Міністерство внутрішніх справ, Міністерство юстиції та Міністерство оборони* (Л. Денисенко).

ПОМІЧНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **помічни́к.** *Було б мені дуже мило, коли б я могла бути Вам у чому-небудь справжньою помічницею* (Леся Українка); *Спробував Хасан одружитися вдруге, щоб у домівці була господарка і помічниця* (Ю. Логвин); *Скінчивши сім класів, вона пішла на станцію — спочатку працювати прибиральницею, потім помічницею в пакгаузі* (С. Журахович); *Давно вже занедужала помічниця начальниці, довго слабувала та оце недавнечко й померла* (І. Нечуй-Левицький); — *Ви Марті розповідайте. Марта — помічниця народного депутата, до якого ви і приїхали зі своєю бідою* (Люко Дашвар).

ПОМІ́ШАНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **поміша́ти**[1] 1, 2. *Подали молочну кашу, помішану з тертими горіхами та вареними в меду сливками* (Н. Королева); *Заправили бак пальним, — од серця відірвали відро лігроїну, помішаного з бензином* (Ю. Яновський); *В містечку хатка на хатці! З хатами помішані якісь маленькі загороди з хворосту, повіточки недобудовані* (І. Нечуй-Левицький); // **помі́шано,** *безос. пред. Що до Берестя, то я б уважав найбільше правдоподібним, що тут помішано в одно похід на Берестє і похід на Галичину* (М. Грушевський).

2. *у знач. прикм.* Який помішався *(див.* **поміша́тися**[1]). *Упорядкувавши помішані під час утечі повки чигиринців та уманців, він поїхав наперед* (А. Кащенко); *Здалека, від Борислава, доносив вітер глухі помішані крики і співи* (І. Франко).

ПОМІ́ШАНИЙ[2], а, е, *рідко.* 1. Психічно ненормальний; божевільний. *Він був тихо поміщаний, і таким його забрали з камери* (І. Багряний); *Він прийшов після репетиції якийсь мов поміщаний* (Г. Тарасюк); // Власт. божевільному; такий, як у божевільного. *Леон стрінув Бенедя з якимось поміщаним, неозначеним усміхом* (І. Франко); // *у знач. ім.* **помі́шаний,** ного, *ч.;* **помі́шана,** ної, *ж.* Психічно ненормальна, божевільна людина. — *Біжи на станцію. Тут бродять поміщані: заріжуть* (В. Барка).

2. *на кому — чому, перен., розм.* Який помішався *(див.* **поміша́тися[2]** 2) на кому-, чому-небудь. *Тамтешні аборигенські товстосуми, кажуть, вельми амбітні й геть помішані на європейських, а надто американських знаменитостях* (В. Лис); *Шліфувати цеглину — це філософія одного мого колишнього шефа, який був помішаний на Японії* (С. Пиркало); — *Щоб я — блискучий офіцер, помішаний на офіцерській честі, — продав свою батьківщину?* (М. Гримич).

ПОМІША́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **поміша́ти[1]** 3, 4 і **поміша́тися[1]** 2, 3. *Уживання прийменника "съ" перед глухими приголосними є прикладом сплутування його з прийменником "зъ" унаслідок помішання живомовних і традиційних форм* (з наук. літ.).

ПОМІША́ННЯ[2], я, *с., рідко.* 1. Стан за знач. **поміша́тися[2].** *Хотіла* [Олена] *ще щось сказати, однак, надумавшись трохи, замовчала. Теє "щось", що доктор порівнював із помішанням, показалось нараз у неї між очима* (О. Кобилянська).

2. Збентеження, ніяковість; замішання. — *Чи вже вертаєш додому? — спитала вона, відвертаючись, щоб укрити своє помішання* (І. Франко).

ПОМІША́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **міша́ти[1]** 1. *Одсунула* [Секлета] *горщик здоровенний.., помішала ложкою страву* (А. Головко); *Помішав* [Охрім] *ложкою куліш* (Григорій Тютюнник); *Я кинула його* [м'ясо] *на сковороду, швиденько помішала і залила збитими з молоком яйцями* (С. Пиркало); // З'єднати що-небудь різнорідне, утворивши суміш або розчин; змішати. *Помішайте листя чебрецю, кукурудзяну муку й багато свіжомолотого чорного перцю* (із журн.); // Випити або з'їсти разом щось несумісне одне з одним. — *На, маєш, напийся води. Що тобі? Помішав пиво з вином, а може, не треба було солодкого їсти?* (Б. Лепкий); [П е р ш и й *(до третього):*] *Бачу-таки, — помішав горілку з пивом* (М. Куліш); // Механічно перемішати щось різнорідне. *Добрались Свині, все порозкидали, З землею Перли помішали* (Л. Глібов); * Образно. [А н д р о м а х а:] *Ти, наче п'яна, помішала в купу і правду й вигадку...* (Леся Українка); // *також кого.* Розмістити, поставити і т. ін. впереміш із ким-, чим-небудь. *Панотець навмисне помішав обі валюти, стару з новою, щоби вийшла з того більша непропорціональність* (Л. Мартович); *Хмельницький .. багато козаків переодяг у татарську одежу і помішав з татарами* (А. Чайковський).

2. *що і без прям. дод.* Поміняти місцями частини чогонебудь, перевернути чи поворушити щось. *Зліз він на піч і .. хотів помішати вишкварки, що аж сичали та пінилися лоєм* (Панас Мирний); *Сів* [Годвінсон] *біля коминка, збираючись помішати в каміні* (Леся Українка); *Нечепа помовчав і помішав патичком у жару* (Ю. Мушкетик).

3. *що.* Порушити прийнятий порядок розміщення чогонебудь. — *Не зачіпай, кажу тобі! в мене все лежить на своєму місці. Ти мені помішаєш папери!* (І. Нечуй-Левицький); *Скрипки злегка климкать* [звучати] *стали, ноту "ля" кларнет давав. Звук із звуком помішали, мовби хто там жартував* (П. Тичина); // *перен.* Зробити безлад у чомусь, сплутати (перев. думки). *Ця проклята служниця помішала в мене все в голові* (Г. Хоткевич); *Я пробував замислитися, але клятий вермут помішав мені все в голові* (Ю. Винничук); *В женихів же Паллада Афіна Сміх розбудила нестримний і всі їм думки помішала* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

4. *кого, що, рідко.* Помилково прийняти одного за іншого або одне за інше; сплутати. *Полуботок на сих портретах не подобає на дійсний портрет Павла Полуботка: малюється він тут далеко старшим, тож думають, що на сих портретах представлений його батько Леонтий* [Леонтій], *котрого помилкою помішали з його сином Павлом* (М. Грушевський).

ПОМІША́ТИ[2], а́ю, а́єш, *кому, чому і без дод., прост.* Док. до **міша́ти[3].** [С е р б и н:] *Мар'яно! Невже ти успіла отруїти його!! Я нарошне* [навмисне] *спішив, щоб помішать тобі* (С. Васильченко); *"Я дуже жалкую, — писав Іван Карпович у своєму останньому до мене листі, — що між нами лягла тінь непорозуміння, але не думаю, щоб воно було таке глибоке, щоб помішало в других питаннях щирим відносинам"* (С. Єфремов); *Піп гречно .. вклонився Вараві, подякував за честь і висловив надію, що він не помішав трапезувати добросердечному і многоцінному товариству* (М. Стельмах); *Ніхто вже мені не міг помішати: ні мама, ні брат, ні сестра, ні тьоща* [теща] (С. Андрухович).

(1) Не поміша́є <Не поміша́ло б (не поміша́ли б, не поміша́в би *і т. ін.)*> — не буде зайвим (не було б зайвим, не був би зайвим і т. ін.). — *Оскільки я бачу, ті п'ять рублів, що ви мені заплатили, не помішали б у вашому хазяйстві* (Г. Хоткевич); — *Слиш* [чуєш], *Савко, а могорич і не помішав би, їй-богу!* (М. Хвильовий); — *Діло таке, що напарник не помішає* (А. Головко); — *Принеси-но путньої закусі, знаю, у тебе в коморі пів бочки сала .. Та й випити не помішало б, га?* (В. Лис).

ПОМІША́ТИСЯ[1], а́ється. 1. Док. до **міша́тися[1]** 1. *Спирт помішався з водою.*

2. Док. до **міша́тися[1]** 2. *Побиті й понівечені люди, коні, колеса, вози й гармати помішалися в одну купу* (А. Кащенко); // Розмістившись упереміш, стати такими, яких не можна відрізнити (про однорідні або подібні предмети, групи осіб і т. ін.). *Старі діди й баби .. нарізно посідали; а що молодиці, дівчата та таки й чоловіки, які ще не дуже старі були, а що найбільш парубоцтво, так вже так промеж собою помішались, що й розібрати їх не можна було* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Група військовополонених систематично працює на каменоломні. Можна заховати там з ночі ваших людей, вони помішаються з табірниками і так потраплять до табору...* (Ю. Яновський); // *розм.* Злитися разом, перестати розрізнятися (про різнорідні предмети, об'єкти, сприймання і т. ін.). *Все помішалося вкупу — і заводи музики, і людський гук, гомін, — не чутно виразно ні одного слова* (Панас Мирний); // Утратити чіткість, ясність (про думки, почуття і т. ін.). *В її серці все якось помішалось, скаламутилось, так що вона не знала, чи радіть, чи плакати* (І. Нечуй-Левицький); *Мати видивилася на мене переляканими очима, мов побоювалась, чи в моїй голові не помішалось що* (О. Кобилянська); *Невиданий блеск* [блиск] *і пишнота Сходу так осліпили оченька Настуні, що перших вісім весільних днів все помішалося їй у тямці* (О. Назарук); // Утратити відмінність. *Думки так заплуталися в її голові, пісні помішалися одна з другою, що вона не пригадує цілої ні одної* (Панас Мирний).

ПОМІШÁТИСЯ², áюся, áєшся, *док., рідко.* 1. Стати психічно ненормальним; збожеволіти. — *Такого ще не чувано ніде. Її пустили, а вона не йде! — А може, помішалася?* (Л. Костенко); *Я на той час вже сама захворіла, я помішалася. Реально з глузду з'їхала* (М. Гримич).

2. *на кому — чому, перен., розм.* Надмірно захопитися кимсь, чим-небудь. — *Ти помішався на ліберальних ідеях* (М. Коцюбинський); — *Помішався мій старий на рибі й ставках, — подає повнотіла Веремііха на стіл смажені карасі* (М. Стельмах).

◊ **(1) В умí (умóм, рóзумом** *і т. ін.)* **помішáтися** — стати божевільним; збожеволіти. *Еней од страху з плигу збився, В умі сердега помішавсь І зараз сам не свій зробився, Скакав, вертівся і качавсь* (І. Котляревський); *Вони бачили горішні поверхи тюремної лікарні, куди немало вже помандрувало їхніх товаришів, помішавшись розумом від тортур, від безкінечних дум, від умлівання серцем, від одчаю* (І. Багряний).

ПОМІ́ШУВАННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **помíшувати¹**. *Слоїки з варенням небавом зайняли в комірці усі полиці, уже не було для них місця, але щосерпня відбувалася та сама процедура — виварювання ягід і помішування дерев'яною кописткою у великій миднниці* (Ю. Винничук); *У казан налити 1 л олії, вкинути туди овочі, сіль до смаку. Коли все це забулькає — висипати зверху рис. Без помішування тушкувати 30 хв* (М. Матіос).

ПОМІ́ШУВАННЯ², я, *с.* Дія за знач. **помíшувати²**. *Помішування глини; Помішування тіста.*

ПОМІ́ШУВАТИ¹, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* Мішати *(див.* **мішáти¹** 1) злегка або час від часу. — *Ага, ухопила шилом патоки? — сміється він, помішуючи ложечкою чай* (Панас Мирний); *Стояла вона тоненька, струнка .. і помішувала галушки в відрі, які варила для взводу* (М. Шеремет); *Перший* [козак] *звільна помішував у казані* (З. Тулуб); *Жінка топила в печі, помішуючи на сковороді пшеничні висівки* (В. Кучер); *Він ліниво помішував пластмасовою паличкою вихололу каву* (І. Роздобудько).

ПОМІ́ШУВАТИ², ую, уєш, *недок., що.* Місити (у 1 знач.) злегка або час від часу. *Акуратно помішуючи одержану масу, замісіть еластичне тісто* (із журн.).

ПО-МІЩÁНСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-міщáнському.** *Парубок ще молодий, повний сили й відваги, .. вихований по-міщанськи* (І. Франко); *Загомоніла зненацька якась маленька чорнява жіночка, убрана по-міщанськи* (Леся Українка); *У житті розв'язання моральної дилеми — чинити по-громадянськи чи по-міщанськи — залежить передусім від психологічної готовності діяти певним чином* (О. Чорногуз).

ПО-МІЩÁНСЬКОМУ, *присл.* 1. Як міщанин, як у міщан, за звичаєм міщан. *Одітий* [син пана] *по-простому, по-міщанському, — у каптані, .. в червоній сорочці навипуск* (Панас Мирний); *Писар жив у гарненькому домику, прибраному по-міщанському* (Б. Грінченко); *Вона десь поруч, зовсім поруч: лежить у білому махровому халаті, з пропаленим сигаретою ліктем, з накрученими по-міщанському бігуді* (О. Ульяненко).

2. *перен.* Відповідно до міщанських поглядів; обмежено. — *Не на те я, товаришу, розвів цю філософію, щоб іще раз по-міщанському жіночий рід осудити, зганьбити, а якраз на те, щоб Тамару трохи виправдати* (Д. Бузько).

ПОМІЩÁТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПОМІСТИ́ТИ,** іщý, íстиш, *док.* 1. *кого, що.* Розташовувати, розміщувати десь. *Туди* [у багажник авто] *він поміщає надувного човна і всі свої рибальські обладунки, коли їде на Дніпро чи десь на озеро* (М. Білкун); *Деякі речі прийшлося поставити на горищі, а дещо в присінку перед кухнею. Там також помістили бодню із салом* (У. Самчук); *Я подіяв на вірус кислотними залишками і помістив пробірку в термостат* (І. Росоховатський); * Образно. *Я з власного серця і крові Творив собі радісний світ, Щоб скарб весь своєї любові У нім помістити як слід* (І. Франко); // Повністю вміщувати. *В дворі не було такої салі* [зали], *щоб могла помістити численне товариство* (Б. Лепкий); *З'являється наш ужгородський автобус. При цьому стає очевидним, що нас — таких, які прагнуть ним виїхати, десь утричі більше, ніж він здатний помістити* (Ю. Андрухович).

2. *кого.* Надавати приміщення кому-небудь для проживання; поселяти. *Ділячи студентів по номерах, їх знов мішали між собою, поміщаючи навіть земляків окроми* [окремо] (І. Нечуй-Левицький); *Син Хадамайзера може попасти до гімназії, хоч і буде знати погано, бо батько помістив його у вчителя й платить тому вчителеві по сімдесят п'ять карбованців на місяць* (Г. Хоткевич); *Під ганком, в будинку, де нас помістили, спокійно висиджувала діточок дика качка* (Остап Вишня); *Анеля помістила няньку з дитиною в сусідній кімнаті — так було їй спокійніше* (Валерій Шевчук); // Добровільно або примусово влаштовувати кого-небудь у якусь установу, заклад. — *Чоловіче! Невже ти гадаєш, що ми можемо всяку свиню з газовою гангреною поміщати в госпіталь?* (В. Малик); *Васю відправили на етап разом з невиліковними хворими, щоб помістити в Совгавані в психіатричну лікарню* (Б. Антоненко-Давидович); *Перед новим навчальним роком, десь у середині липня, не ставало відбою від бажаючих помістить своє чадо у будинку виховання* (Б. Левін).

3. *що.* Друкувати, публікувати де-небудь щось. *Коли б Ви все-таки прийшли до думки, що "Невідомого" містити не можна, бо небезпечно, то вже перекладайте "П'ятизлотника", хоч мені не хотілось би поміщати його* (М. Коцюбинський); *Будьте ласкаві помістити у Вашому журналі "Світ" отсю подяку* (В. Стефаник); — *Я гарантую: такий матеріал помістимо на першій сторінці* (П. Запаренко).

△ **Постáвити (помісти́ти) на відгодíвлю** *див.* **постáвити¹**.

ПОМІЩÁТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ПОМІСТИ́ТИСЯ,** іщýся, íстишся, *док.* 1. Займати собі місце, розташовуватися де-небудь; розміщуватися. *В Сицилію якраз спустилась* [Ірися], *Човни Троянські де були; І між Троянок помістилась, Которі човнів стерегли* (І. Котляревський); *Там кучеряві іскри б'ють з волосся Якогось дивовижного єства, І ноги ті ідуть навперекосся* [навскіс], *Де янгола вогненна голова Так дивно поміж ними помістилась...* (Д. Павличко); // Повністю вміщуватися. *Вони зайшли до невеликої кімнати .. У ній заледве поміщалися два столи і старий облуплений сейф* (В. Єшкілєв); *Такого народу перед церквою зібралося, що хто зна, як вони там поміщались* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); — *Є* [човен], *тільки невеликий. Уся наша компанія в йому* [ньому] *не поміститься* (І. Нечуй-Левицький); *Здивувавсь Їжачий рід: — Є ж у світі Корнеплід* [коренеплід]! *Де й коли Такий поріс? Не поміститься В наш віз!* (М. Стельмах).

2. Займати приміщення для проживання; поселятися. *Ніна і Ярина разом помістилися в маленькому номері* [готелю] (В. Собко); *Гостям відвели дві невеличкі кімнати. В одній помістилися Михайлик і Леся, в іншій — Ольга Петрівна з Лілею* (М. Олійник).

3. *тільки 3 ос., недок.* Друкуватися, публікуватися. *Ми тепер не будемо стояти на тім, щоб непремінно* [неодмінно] *кожне оповідання поміщалось в одному числі* (Леся Українка).

4. *тільки недок.* Пас. до **поміща́ти.** *Оптичні компакт-диски можуть зберігатися в оригінальній упаковці, але можуть поміщатися і в спеціальні коробки, контейнери* (з навч. літ.); *Затримання — це захід процесуального примусу, відповідно до якого особа на короткий строк поміщається до приміщення для утримання затриманих і в такий спосіб позбавляється свободи* (з навч. літ.).

ПОМІ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помісти́ти.** *Прикомандировано ще кілька компаній* [рот] *війська і велено їм систематично розбирати шопу і поміщене в ній сіно* (І. Франко); *Був* [Паша] *поміщений у психіатричну клініку, де і помер через пів року* (О. Ульяненко); *Більшість моїх оповідань перекладені на російську мову .. і поміщені у кращих часописах* (М. Коцюбинський); // **поміщено,** *безос. пред. До каюти поміщено кілька автоматів* (О. Бердник); *— Панове, причина непорозуміння — це та відозва, що її поміщено в газеті* (О. Лисяк).

ПОМІ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **помісти́ти.** *Видався* [куток шафи] *їй .. найвідповіднішим місцем для поміщення свого скарбу* (Н. Кобринська); *На поміщення в "поправчому"* [виправному] *закладі до повноліття засуджені п'ятнадцятирічна Галина Козубська та її малолітні друзі* (М. Андрусяк); *Музей Людини в Парижі виявив зацікавлення настільки, що запропонував поміщення статті про українські обрядові хліби у своїм журналі* (із журн.).

2. *рідко.* Те саме, що **примі́щення** 1; помешкання. *В поміщеннях та кімнатах пахло живицею та ялівцем* (І. Франко).

ПОМІ́ЩИК, а, *ч.* Феодальний землевласник у Росії та в Україні кінця XV — початку XX ст.; звичайно дворянин, основним джерелом доходу якого була приватна власність на землю. *Усі вони були дрібні поміщики, чи як тут у нас кажуть, дідичі: хто мав десятин двадцять поля, хто сорок або п'ятдесят* (І. Нечуй-Левицький); *Почав я писати оповідання про такого поміщика, який під час аграрних рухів сам говорив селянам, що земля їхня* (М. Коцюбинський); *Батько вже з тиждень як косить у поміщика сіно і навіть увечері не приходить додому* (І. Багмут); *Служба обтяжувала Петра Антоновича, вимагала частих виїздів .. А скільки тих скарг! Там поміщик заборонив пасти худобу, там побив когось чи скривдив ні за що ні про що...* (М. Олійник); *Суярки в третьому поколінні були поміщиками, мали маєток недалеко від Чернігова* (А. Кокотюха).

ПОМІ́ЩИЦТВО, а, *с., збірн., іст.* Поміщики. *Своїм поводженням взагалі й своїм останнім учинком Злотніцький, а з ним і поміщицтво взагалі кидало визов* [виклик] *Довбушеві* (Г. Хоткевич); *Переведення в дійсність наших постанов одбувалось нерішуче, неупевнено, з огляданням на поміщицтво, з прислуханням до ґвалту фабрикантів, заводчиків* (В. Винниченко); *Устим Кармелюк заказав поміщицтву дороги на красуні-гори; там з'явились повстанці, і в глибоких просторах ночей похоронними свічками запалали панські маєтки* (М. Стельмах).

ПОМІ́ЩИЦЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **помі́щик.** *— Читаю: "...в школі славнозвісного колись "неокласицизму" відзначаємо прагнення поміщицької інтелігенції до гегемонії в культурному процесі"* (В. Барка); *Осмілився виступити* [Рєпнін] *перед чернігівським та полтавським дворянством про обмеження поміщицької сваволі над кріпаками, висловлювався за збереження козацьких прав* (І. Пільгук); *— Губернатор, звісно, прикладе печатку: то поміщицьке право — відпускати чи продавати своїх рабів* (Р. Іваничук); // Належний поміщикові, поміщикам. *Ні собачого ґвалту, ні гамору, метушні і вигуків слуг, що завжди окривають гостя в поміщицьких садибах, не чути було тут, в цьому мовчазному дворищі* (Л. Старицька-Черняхівська); *Друга* [частина села] *— Ставище — розкидалась понад ставком навпроти тодішнього поміщицького парку та винокурні* (Є. Кротевич); *Хоч селяни бідували без землі, тоді як широкі поміщицькі лани були під випасом, та Бродському було байдуже* (І. Шаповал); // Який працює в поміщика як найманий робітник. *Дід Сазон Хомутенко наймитував у поміщика Бразуля .. У 1905 році під час селянського заколоту тріснув у пику поміщицького управителя Санька так, що того водою одливали* (Григорій Тютюнник).

ПОМІ́ЩИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **помі́щик.** *Повіз батько мене в Зіньків, хоч і тяжко йому було тоді, бо вже нас було шестеро чи семеро, а платні він у поміщиці діставав вісімнадцять чи двадцять карбованців на місяць* (Остап Вишня); *В поміщиці росли двоє хлопчиків. Взяли сиротину до покоїв, щоб було з ким гратися паничам* (З. Тулуб); *— Чий же це був палац? — спитали вчителі-екскурсанти. — В ньому жила поміщиця В. І. Малама — далека родичка гетьмана Данила Апостола* (І. Шаповал); *Вона нині на оброці, половину плати відносить поміщиці, а останнє лишає собі...* (Б. Левін).

ПО́МКА, и, *ж., діал.* Пам'ять. *Василь на стелю дивився, хмурився, крививсь... Видно, він щось пригадував, та на сей раз помка схибила* (Панас Мирний); *Воєвода зі своїм загоном помчав до броду. Князь зі своєю вартою рушив за ним, чомусь все ще повторюючи ймення цієї річки, що вже, напевне, запала йому в помку* (В. Чемерис); *Я запитав про Гречина. "За моєї помки такого не було. Розказували про одного химерника .. Але той давно пропав"* (М. Дочинець).

◊ **Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки)** *див.* **відбива́ти; Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́,** *діал.* **впо́мки, в по́мку)** *див.* **дава́тися; Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку** *і т. ін.)* *див.* **прихо́дити.**

ПОМКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., діал.* Помчати. *Усі троє* [товаришів] *спали на коней та й помкнули — тільки іскра із-під копит кінських сипнула* (Марко Вовчок).

ПОМКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* Те саме, що **помкну́ти.** *Та як звечоріло й соловейко щебетнув, як же він схаменувся тоді й вхопив шапку й помкнувся з хати* (Марко Вовчок).

ПОМЛІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко.* Знемагати від душевного болю, глибоких переживань і т. ін.; страждати. *Помлівати від горя.*

ПОМЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помлі́ти.** *Якщо вийду на поле — ось побиті мечем, й якщо вийду до міста — ось помлілі із голоду* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А тоді вони лежали, щасливі й помлілі* (І. Білик).

ПОМЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Зомліти (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Усі двірські панії й панни помліли* [від подиву] (І. Нечуй-Левицький); *Ох, вони* [мати і сестра] *помліли би, якби знали, з якими людьми приходиться йому жити* (І. Франко); *Гості помліли. Віктор вийшов у парусинових штанях, у батистовій сорочці* (Олекса Ізарський).

2. Знемогти від спеки, духоти і т. ін. (про всіх або багатьох). *Буйволи на сонці помліли* (Сл. Б. Грінченка); *Прагнущі ниви Ждуть оживної роси, помліли люди* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера).

3. Стати нечутливим (про руки, ноги, пальці і т. ін.); потерпнути. *У вас уже руки помліли, дихати стає важко, а ви ще й до середини* [річки] *не добулись* (Панас Мирний); [С у х о в і й:] *Годі їхати, пройдемось трохи, ноги зовсім помліли й одерев'яніли* (М. Кропивницький); [С о л д а т:] *Відпочити, чи що? Бо помліли вже ноги* (О. Левада); *Ледь звівся на ноги Омелько, бо і руки, і ноги в нього помліли, подубіли* (Ю. Логвин).

4. Мліти якийсь час. *"Жду з нетерплячкою", — пише* [Саша]. *— Еге! Сам ось стільки мовчав. Підожди лиш, помлій лиш і ти!* (А. Тесленко); *А й пальцем ніхто її не зайняв, а й не поцілував ніхто, а й не помлів ніхто близенько біля неї* (О. Ільченко); *Доведіть до кипіння спочатку яблука і груші, нехай вони під кришкою помліють хвилини три* (з газ.).

5. *тільки 3 ос., кул.* Повністю вваритися, стати готовим під час варіння на малому вогні або біля жару (про все або багато чого-небудь). *Усі овочі вже помліли.*

◊ **(1) Помлі́ти (попомлі́ти) душе́ю (се́рцем)** — переживати, уболівати за кого-, що-небудь якийсь час. *Скільки наплакалась* [Надія], *потім набідувалась, скільки душею помліла* (Яків Баш); *Хай трохи попомліє* [Пилипко] *душею від страху, а як засне, переспить* (Панас Мирний).

ПОМНОЖА́ТИ *див.* **помно́жувати.**

ПОМНОЖА́ТИСЯ *див.* **помно́жуватися.**

ПОМНО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помно́жити.** *Ось вона знову з ним, у її погляді він прочитав колишню любов, помножену на довге чекання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *З її завзятістю та наполегливістю, помноженими на амбітність, а також хистом до вивчення мов можна було потім влаштуватися на роботу до дипломатичних установ* (Л. Денисенко); *П'ятнадцять градусів, помножені на п'ять годин, складають сімдесят п'ять градусів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // **помно́жено,** *безос. пред. Він* [синтетичний організм] *зберігає в своїй пам'яті справи багатьох людей, він ніби є їхнім узагальненням, їхньою колективною особистістю, в якій помножено й посилено їхні здібності* (І. Росоховатський).

ПОМНО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **помно́жити.** *Щастя здобудь через себе і в собі помноженням скарбу душі* (Уляна Кравченко); *Помноження функції на постійну величину не змінює координат точки мінімуму* (з навч. літ.).

ПОМНО́ЖИТИ *див.* **помно́жувати.**

ПОМНО́ЖИТИСЯ *див.* **помно́жуватися.**

ПОМНО́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до помножування. *В економіці діє мультиплікатор інвестицій, і вони мають багатократний помножувальний ефект* (з навч. літ.); // Признач. для множення. *Помножувальні діоди призначені для множення частоти в широкому діапазоні частот* (з навч. літ.).

ПОМНО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помно́жувати, помножа́ти.** *Таблиця множення — перелік усіх чисел у межах першого десятка, помножуваних одне на одне, із добутком від кожної пари* (з навч. літ.).

ПОМНО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **помно́жувати.** *В нашій криївці був станок, зготовлений до помножування графічних відбиток, і на ньому я й Адріян вибивали їх тисячами* (з мемуарної літ.).

ПОМНО́ЖУВАТИ, ую, уєш, **ПОМНОЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОМНО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. *тільки* **помно́жувати, помно́жити.** Збільшувати що-небудь у кількості, силі, величині, об'ємі; множити (у 2 знач.). *В його загоні була залізна дисципліна, яка помножувала сили навіть слабодухим* (П. Панч); *Ліворуч річка, за нею скеля, що помножує її шум* (І. Карпа); [К л а в д і я:] *Я чула від твоїх родичів, що ти помножила собі хвороб тим, що їздила до Сергія, коли він помирав* (Л. Смілянський); *Вийшовши на подвір'я, двічі стріляю в небо, а потім даю коротку чергу. Луна помножила її, покотила над лісом і долиною* (Є. Доломан).

2. *тільки* **помножа́ти, помно́жити,** *мат.* Виконувати множення; множити (у 1 знач.). *Багатоцифрові числа зручно помножати у стовпчик* (з навч. літ.); *— Запиши: .. тисячу двадцять п'ять помножити на п'ятсот двадцять і поділити на дві тисячі чотириста* (М. Стельмах); *Сергій спочатку розгублено закліпав очима, тоді помножив двадцять на двадцять і здобув відповідь — близько чотирьохсот* (І. Білик).

ПОМНО́ЖУВАТИСЯ, ується, **ПОМНОЖА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.,* **ПОМНО́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. *тільки* **помно́жуватися, помно́житися.** Збільшуватися в кількості, силі, величині, об'ємі; множитися (у 1 знач.). *— Об'єднаний народ має ту перевагу над роздрібненим, що помножується його потенціал* (Р. Іваничук); *В паркому теплому повітрі кожен, кожен шерхіт, кожен плюскіт наче помножувався багатократно і розлітався на всі боки* (Ю. Логвин); *Хай помножиться слава в поході стократ* (М. Нагнибіда); *Якщо поділишся помічною радою, вона проросте й дасть плід, помножиться* (М. Дочинець).

2. *тільки* **помножа́тися, помно́житися,** *мат.* Бути об'єктом множення; множитися (у 2 знач.). *Напишіть, коли модулі додаються, коли віднімаються, помножаються, діляться* (з навч. літ.); *Якщо всі елементи деякого рядка (стовпчика) помножити на стале число, то значення визначника також помножиться на це число* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **помно́жувати, помножа́ти.** *Якщо студент за будь-який вид робіт має оцінку "незадовільно", то ця оцінка помножається на коефіцієнт, який дорівнює нулю* (з навч. літ.); *При бонусній емісії з відношенням два до одного кількість акцій в обігу до випуску помножується на 3 для отримання нової загальної кількості акцій або на 2 для отримання кількості додаткових акцій* (з навч. літ.).

ПОМНО́ЖУВАЧ, а, *ч., ел.* Підсилювач із помноженням сигналів. *В електрофотометрі є високовольтний перетворювач напруги (з подвійною стабілізацією) для живлення двох фотоелектронних помножувачів* (з наук. літ.); *Помножувачам напруги властиві суттєві недоліки: мала потужність, низький коефіцієнт корисної дії, залежність коефіцієнта пульсації від струму навантаження* (з навч. літ.).

ПОМО́ВКА, и, *ж.* 1. Розмова, згадка про кого-, щонебудь. *Про вовка помовка, а чорт пана несе* (приказка); *Біля панської брами стрів* [Павло] *Кузьму. — О! — зрадів той. — Про вовка помовка, а вовк з лісу* (М. Сиротюк).

2. Недоброзичливе обговорення, осуд чиєї-небудь поведінки, чиїхось учинків, дій і т. ін. *Дуже вона любила мене. І не боялась нічого: ні дідька, ні вовка, ні людської помовки* (І. Муратов).

ПОМО́ВКНУТИ, не, немо, нете, *док.* Змовкнути (про всіх або багатьох). *Всі, хто був почав підспівувати, один за одним помовкли і слухали, як вони гарно вдвох співають* (П. Куліш); *Соболь крикнув могутнім голосом, і всі нараз помовкли* (І. Білик); *В Ратієвщині помовкло птаство; одно поховалося по гніздах, друге полетіло за здобиччю* (Панас Мирний); *Усе, здається, в лікарні помовкло, поснуло, вимерло* (І. Чендей).

ПОМО́ВКУВАТИ *див.* **помо́вчувати.**

ПОМО́ВЧАТИ *див.* **помо́вчувати.**

ПОМО́ВЧУВАТИ, *рідко* **ПОМО́ВКУВАТИ,** ую, уєш, *недок., розм.,* **ПОМО́ВЧАТИ,** чу, чиш, *док.* 1. Мовчати, ухиляючись, утримуючись від розмов. *Більше за всіх говорили Зося, Теодозя й Ясь. Другі помовчували і більше слухали* (І. Нечуй-Левицький); *При батькові він* [Михась] *— помовкує, бо хлопцеві від нього і так попадає за язик* (С. Чорнобривець); *Тропінін, як завжди, скромний, помовчував собі, а пан бундючився і пишався ще дужче* (О. Іваненко); *— Я вам багато чого хотів сказати. Але ви людина противна, колюча, як йорж, .. тому я помовчу* (О. Довженко); *— Помовч краще, досить про це* (Ю. Покальчук); // Не видавати звуків, не порушувати тиші. *Уже м'яко вгинається луг, зметнувши вгору фонтани чорнозему, уже благенький дерев'яний місток злякано згорбатився і не знає, де заховатися, а самохідка ще помовкує* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* З якоюсь метою приховувати, обминати мовчанкою що-небудь, не розповідати, не згадувати про когось, щось; замовчувати. *— Половину вчителів забрано, нема нашої історії... — Недарма ж забрано! — сказав Мирон Данилович, — помовчуй на людях про ці речі* (В. Барка); *Плачинда дотримав свого слова: ніде не жалівся, помовчували деякий час про свою пригоду і чумаки* (М. Стельмах); *Розум і такт примушували Наталю помовкувати про все їй у дану мить цікаве і — вишукувати для розмови якнайбуденніші теми* (Олекса Ізарський).

3. *тільки док.* Мовчати якийсь час. *— Ну, чого ти плачеш? — знов почала Настя, помовчавши трохи* (Леся Українка); *Генерал Глазунов якусь мить помовчав* (О. Довженко); *Ми постояли, помовчали .. і полізли у човен* (Л. Письменна); *Бавро помовчав якусь хвилину, а тоді ствердно кивнув головою* (В. Чемерис).

ПОМО́ГА, и, *ж., заст.* Допомога. *Бачучи* [бачачи], .. *що вже Сомкові .. помоги не видумаєш, махнув* [Кирило Тур] *рукою, та .. і хотів ото з'їхати з України* (П. Куліш); *— Біжи, лиш, Одарко, по жінок, а я... От, може, Кирило та Панько дадуть помоги яму копати* (Панас Мирний); *Болеслав був і сякий, і такий, і лихий, і жорстокий, і неправедний, а за нього стояло військо тверде, і сусідні владці пішли йому в помогу* (П. Загребельний).

ПОМОГОРИ́ЧИТИ, чу, чиш, *рідко* **ПОМОГОРИЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *кого.* Поставити кому-небудь могорич; почастувати кого-небудь із приводу успішного завершення якоїсь справи; док. до **могори́чити.** *— А коли я розположен* [схильний] *помогоричити людину?* (П. Панч).

2. Пригоститися могоричем. *Хилитався* [Потап] *на санях, мов п'яний, мов з ярмарку їхав, помогоричивши добре* (М. Коцюбинський); *— Ваш кум, Марійко, вчора вдало побазарював, то з радості до-обре помогоричив...* (Ю. Логвин).

ПОМОГОРИЧУВА́ТИ *див.* **помогори́чити.**

ПОМОГТИ́ *див.* **помага́ти.**

ПОМОГТИ́СЯ *див.* **помага́тися.**

ПО-МО́ДНОМУ, *присл.* Відповідно до моди, як вимагає мода; дотримуючись моди. *— Панич здоровий, поставний, огрядний, вчений, і таки чисто й по-модному вбраний* (І. Нечуй-Левицький); *Волосся вже накрутила* [сестра] *на голові по-модному* (О. Гончар); *Вона, чепуруха, все видивляється в люстерко, вив'язуючи білу хустинку то по-дорослому, під підборіддя, то по-модному, з якимось особливим вузлом спереду* (Микита Чернявський).

ПО-МО́ЄМУ. 1. *присл.* Відповідно до моїх поглядів, думок, звичаїв і т. ін. *— Недурно я так тривожилась, недурно я не хотіла тебе заміж за його* [нього] *давати. Не до пари він тобі. Не по-моєму ж хіба й вийшло?* (І. Нечуй-Левицький); [Відя:] *Щоб мій чоловік та не робив по-моєму?* (М. Кропивницький); *— Ґаздо, .. беріть дев'яносто і скидайте дрова. То буде і не по-вашому, і не по-моєму* (М. Томчаній); *Сказала Хельга братам своїм: "Не бійтесь Ігоря, чинить-бо Ігор усе по-моєму й на мій лад"* (І. Білик).

2. *у знач. вставн. сл.* Уживається для вираження ставлення 1-ої особи до висловлюваного; як на мене, на мою думку, я думаю. *Для неї, по-моєму, велика шкода, що вона не пішла на ширшу дорогу, а зачинилась у сім'ї* (Леся Українка); *Він може бути .. іноді занадто принциповим, а іноді просто безпорадним, як дитина. Тут, по-моєму, непослідовність сили волі* (Григорій Тютюнник); *— Шеф! По-моєму, він непритомний!* (О. Бердник); *— Чудова робота. Тільки, по-моєму, художник перестарався. — В якому сенсі? — Надто вже вродливий твій Філіп на портреті* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Фанні, по-моєму, взагалі нічим не переймалася* (О. Ульяненко).

ПО́МОК, а, *ч., діал.* Скріплені між собою в'язки горсток конопель, прикладених дерном і занурених у воду річки чи ставка для вимокання. *З річки тягло болотною іржею, гіркуватою задухою коноплянних помоків* (Григорій Тютюнник).

ПОМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помо́кнути, помо́кти** 1. *Помокла солома; Помоклі птахи.*

ПОМО́КНУТИ, ПОМО́КТИ, кну, кнеш; *мин. ч.* помо́кнув, нула, ло *і* помо́к, ла, ло; *док.* 1. Змокнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Довгим рядом, побренькуючи ланцюжками, йшли парами .. арештанти. Їх сірі суконні сердаки помокли до нитки* (І. Франко); *Сіно помокло од дощу* (Грицько Григоренко); *— Ти не боїшся дощу? — А хіба я з глини? Помокнемо та й висохнемо* (Ю. Мокрієв).

2. Мокнути якийсь час. *— Роздягайся, воєводо, і пливи .. Ти не зумієш таким навантаженим човном керувати.., — засміявся В'юн, — досить я намок, помокни і ти дещо* (Юліан Опільський); *Додому вона не йшла, все не вірила. А що як візьмуть та одурять "дурну бабу". Ні, вона вже краще постоїть, та помокне, та припильнує* (У. Самчук); * Образно. *Я знав людей, що вийшли з робітничих чи селянських сімей і, помокнувши в інтелігентському кисляку, поривали зі своїм родом* (Р. Андріяшик).

ПОМОКРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помокрі́ти.** *Христя глянула на матір і злякалася: жовта, аж чорна, сиділа вона на полу, .. довга тінь від неї гойдалася на помокрілій стіні* (Панас Мирний); *Біля східців, що вели в будинок, нема й ознак життя. Лише на помокрілій під сонцем стежці сліди дитячих чобіток* (М. Циба).

ПОМОКРІ́ТИ, іюо, ієш. Док. до **мокрі́ти.** *Пенкальський аж помокрів зі страху* (О. Турянський); *Штани чорненькі, були не підкачані, помокріли знизу аж по коліна* (Т. Осьмачка); *Кирик .. підійшов до товариша, в якого від напруги зморшки на чолі помокріли, а винуваті очі забігали, заметались* (М. Циба).

ПОМО́КТИ *див.* **помо́кнути.**

ПО-МОЛДА́ВСЬКИ *див.* **по-молдо́вськи.**

ПО-МОЛДА́ВСЬКОМУ *див.* **по-молдо́вському.**

ПО-МОЛДО́ВСЬКИ, ПО-МОЛДА́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-молдо́вському, по-молда́вському.** *Він говорить з людьми по-молдовськи* (І. Нечуй-Левицький); *Ганнусьчиної мови ніхто не розумів, а вона не тільки по-молдовськи не вміла — двох польських чи то російських слів зліпити докупи не могла* (Р. Іваничук); *Маріца одночасно заплакала й залепетала. Спершу по-своєму, по-молдавськи, а далі перейшла на скоромовку, в якій слова двох — таких не споріднених — мов змішувалися так швидко, що вона й сама не могла би при потребі переповісти їхнього змісту* (М. Матіос).

ПО-МОЛДО́ВСЬКОМУ, ПО-МОЛДА́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у молдован (молдаван), за звичаєм молдован (молдаван). *Шніцель по-молдавському — це м'ясна смакота, яку можна приготувати й до святкового столу, і на вечерю для родини* (із журн.).

2. Молдовською мовою. *Ягідка уважно слухав. Потім про щось швидко заговорив по-молдовському до своїх земляків* (О. Гончар); *Осип розуміє його, але він не може добре говорити по-молдавському* (Валерій Шевчук).

ПОМО́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* Той, хто привіз до млина молоти зерно. *Жив* [Левко Хоробрий] *на самій околиці Вавилона.., по сусідству з вітряками, по яких легко визначав напрямок вітрів, але ніколи не користався ними як помолець, бо ніякого збіжжя не тримав у коморі* (В. Земляк); *Поки що на легшій роботі* [Дмитро], *комірником у млині. Навіть Сергієві видно, як нудьгує він на ній. Від того чіпляється до всіх, свариться з помольцями* (Ю. Мушкетик).

ПОМОЛИ́ТИСЯ, олю́ся, о́лишся, *док.* 1. Док. до **моли́тися** 1. *Встали сіромахи, Помолились на схід сонця, Пішли понад шляхом* (Т. Шевченко); *Прибирай, стара, у хаті, Помолися Богу, Та й виходь мерщій стрівати Сина на дорогу* (Я. Щоголів); *Семен помолився до неба, загорнувсь у свиту і заснув* (М. Коцюбинський); *Потім мати каже: "Помолися, сину, Богу, і він тобі щастя в дорозі пошле"* (Григорій Тютюнник); *Вона поставила їх перед якоюсь іконою, помолившись за здоров'я дочок і себе та за повернення Сильвестра* (В. Лис); *Ми помолились у підземній церквиці* (Є. Пашковський); * Образно. *Вирядили ми свого батенька в далеку дорогу, А за його* [нього] *Україна-ненька помолиться Богу* (Леся Українка).

2. Молитися якийсь час. *Латин од думки схаменувся, Олімпським трохи помоливсь; .. І смутно на вельмож дивилсь* (І. Котляревський); *— Дай же мені хоть часинку Богу помолитись!..* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися** *див.* **моли́тися.**

ПОМО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із помології. *Симиренко Левко Платонович — видатний український учений, помолог і плодівник. Фундатор наукового садівництва* (з навч. літ.); *Дивувалася Анна, що вчений помолог за фахом, а за світоглядом ліберал, її вуєчек* [вуєчко] *запалився раптом жаданням титулів і орденів* (Р. Іваничук).

ПОМОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до помології. *У 1912 році в помологічному розсаднику Л. П. Симиренка нараховувалось майже 3000 сортів різних рослин* (з наук. літ.); *У Сквирі було створено державну селекційну і помологічну станцію* (В. Минко).

ПОМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь сільськогосподарської науки, що вивчає сорти плодових і ягідних культур. *Українська помологія розпочинається з Млієва, з її основоположників — славетних мліївців, батька й сина, Левка та Володимира Симиренків* (з газ.); // Навчальна дисципліна, що викладає зміст цієї науки. *Вивчення основ помології дозволить майбутнім агрономам-садівникам грамотно орієнтуватися у величезному розмаїтті сортів плодових і ягідних рослин, правильно добирати кращі для масового розмноження, постійно поліпшувати сортовий склад садів і окремих сортів* (з навч. літ.).

ПО-МОЛОДЕ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-молоде́цькому.** *По-молодецьки збивши набакир картуз, з незмінною гармошкою через плече і цигаркою в зубах перший увійшов Васько Плотник* (І. Кириленко); *Він по-молодецьки зстрибнув з печі, накинув на себе кожуха і вибіг у сіни* (С. Чорнобривець); *Георгій посміхнувся .. По-молодецьки вибіг на п'ятий поверх* (М. Гримич).

ПО-МОЛОДЕ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як молодець (у 2 знач.), як молодці; подібно до молодця, до молодців; молодецьки. *— А ну, хлопці, до мене! — Марченко виступив наперед, збив по-молодецькому на потилицю козирок* (С. Васильченко); *Денис помітив той погляд* [Юлі]. *Хтиво поблискуючі щілинки очей його звузились, він по-молодецькому ворухнув плечима* (Григорій Тютюнник); *Він похнюпив голову, його пілотка сьогодні не перехилена по-молодецькому набакир, висока постать якась пригорблена* (О. Лисяк); *В мене були по-молодецькому розгорнуті плечі, а голову тримав гордо* (Валерій Шевчук).

2. *перен.* Дуже швидко, із запалом, бадьористо. *По-молодецькому злетівши з коня, він козирнув, дзенькнувши острогами* (Ю. Яновський); *Коротун вітався з матросами як свій .. Легко торкаючись надраєних мідних поручнів, по-молодецькому збіг на палубу* (І. Росоховатський).

ПО-МОЛОДЕ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-молоде́чому.** *Побачиш світа, Не такого, як у бурсі .. Та по-молодечи Будеш Богу молитися, А не по-черпечи Харамаркать* (Т. Шевченко); *Дід Корній по-молодечи пішов назустріч Мирону й Василині* (М. Стельмах).

ПО-МОЛОДЕ́ЧОМУ, *присл.* Як молодий, як молоді; подібно до молодого, до молодих. [К і т т е л ь г а в с:] *Єсть і між нами такі, що до сивого волосу по-молодечому вибрикують* (Леся Українка); *Ми знайомилися з білоруською культурою й мистецтвом по-молодечому жадібно, з гострою цікавістю і любов'ю* (Т. Масенко); *Атей, незважаючи на свій вік, легко скочив у сідло, хвацько й по-молодечому свиснув* (В. Чемерис); // Як у молодого. *Малинін пильно подивився на нього, і по-молодечому заіскрились його очі* (А. Хижняк); *— За твоє здоров'я, вчителю! За те, щоб повнився достатком твій дім, щоб ясною була голова, а голос лунав по-молодечому* (В. Малик).

ПОМОЛОДИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *розм.* Молодикувати (у 1 знач.) якийсь час. *Помолодикую ще якийсь рік та й оженюся.*

2. *іст.* Молодикувати (у 2 знач.) якийсь час. *— Якось проживемо, — зашепотів він, плутаючись. — А я працюватиму. Ще два роки помолодикую... Ти мені звісточку подай влітку на Січ* (З. Тулуб).

ПОМОЛОДІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помолоді́ти.** *Марті здавалося, що вона все іще бачить, як він біга по хаті з помолоділим зразу обличчям* (М. Коцюбинський); *На ньому був новий костюм, .. свіжа сорочка, він був чисто виголений і помолоділий* (М. Чабанівський); *Карпо Васильович, враз помолоділий, з'явився на ґанку і, скинувши кашкет, став дивитися вгору, мовби чекаючи звідти когось дорогого, бажаного...* (О. Гончар); *Марія Василівна поверталась надзвичайно жвава, весела і помолоділа* (Б. Левін); *Отава відчував себе помолоділим, виснаженість, викликана впертою роботою, минула* (П. Загребельний); * Образно. *Весело усміхалося світові .. сонце, усміхався до сонця й світ — сліпучими блисками розсипаних по деревах рос, деревами з помолоділою листвою* (Д. Міщенко).

ПОМОЛОДІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **помолоді́ти.** *Він давно вже належав до людей, яких називають літніми, а то й просто старими, був ветераном усього на світі: війни, праці, .. страждань, — та водночас відчував у собі ніби помолодіння* (П. Загребельний).

ПОМОЛОДІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **молоді́ти.** — *Час своє бере! — глухим голосом одказав Рубець. — А от ви помолоділи* (Панас Мирний); *Аж помолодів, розцвів старий* (А. Головко); *Помолоділи обличчя людей* (І. Цюпа); *Брат зістарівся, подався, і я не помолоділа* (М. Андрусяк); // Відчути себе молодим. *І я, її* [мелодію] *почувши в тиху мить, У шістдесятім літі цього віку .. помолодів На пів життя* (А. Малишко); *Зараз вона ніби помолоділа, одягла святкову хустину — з червоними квітами на білому полі* (М. Малиновська).

Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* **молоді́ти.**

ПО-МОЛОДО́МУ, *присл.* Як молодий, як молоді; подібно до молодого, до молодих. *Інколи сам брав* [дід] *сокиру і шпарко, по-молодому, затісував обгорілі балки* (Д. Бедзик); — *Ач, як сонячно! — сказала тітка Ялосовета і по-молодому збила хустку на плечі* (Григір Тютюнник); *По-молодому звівся* [Тарас] *і заходив майстернею* (Валерій Шевчук); // Як у молодого. *Лагідне, миле, все в тонюсіньких зморшках обличчя, прозорі, по-молодому променисті очі...* (В. Козаченко); *Очі тітчині заблищали по-молодому й збуджено* (А. Дімаров).

ПОМОЛО́ДШАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **помоло́дшати.** *У літературі з'явилися численні дані про помолодшання патологічних станів, зумовлених алергічними реакціями* (з наук. літ.); *Помолодшання української еміграції частково пов'язане з процесом об'єднання сімей, коли діти, що завершили навчання в Україні, приєднувалися до своїх батьків, які вже тривалий час перебували за кордоном* (з наук. літ.).

ПОМОЛО́ДШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **моло́дшати.** *Сьогодні бомбою влітає в редакцію Лубенець, обличчя сяє, в руках еластичність, помолодшав навіть* (М. Коцюбинський); *Мати стара, ні трішки не помолодшала, ще, навпаки, не одну срібну нитку вплело в її волосся* (А. Головко); *Вона відпочила після подорожі, засмагле обличчя посвітлішало, помолодшало* (З. Тулуб); — *Ти гарно виглядаєш, синку. Ти також помолодшав. Це мене радує* (О. Тесленко); // Відчути себе молодшим. *І в раю не побачиш ти яблук таких. Ось попробуй — і враз помолодшаєш вдвічі* (О. Левада); *Видно, сама природа краю надихає людину. Ось і я — не те щоб відчув слабість за час роботи, навпаки, помолодшав* (П. Загребельний); // Стати молодшим віком. — *Не можна, кажуть, людині помолодшати, а подобрішати завжди можна* (О. Гончар); *Я глянув у дзеркало. Боже мій! Ось таким я був ще тоді, коли мене вигнали з школи! .. Ще добре, що я не помолодшав аж до першого класу!* (В. Нестайко).

2. *тільки 3 ос., перен.* Поповнитися особами молодшими за віком; почати стосуватися людей молодших, ніж раніше. *На його заняття потяглися місцеві етноботаніки, його коло знайомств різко помолодшало і посвіжіло* (Любко Дереш); *Національна збірна України з футболу значно помолодшала* (з газ.); *Захворювання хребта вражає переважно людей працездатного віку. Останнім часом хвороба відчутно "помолодшала": навіть молодь від 18 до 25 років змушена звертатися до лікарів зі скаргами на біль у спині* (з газ.).

Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* **молоді́ти.**

ПОМОЛО́ТИ, мелю́, ме́леш, *док., що і без прям. дод.* 1. Змолоти (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. — *Оце викошу, помолочу, помелю, замішу, затру, в чавун та в піч — от вам і затірка! Бери та й їж!* (Остап Вишня); *Клопоталось при жорнах дванадцять жінок, що мололи Ячну для хліба муку і пшеничну — для мозку людини. Інші вже спали жінки, усю помоловши пшеницю* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Мелючи, подрібнити. *Одне кіло селери з листям помолоти, так само три цитрини з шкіркою* (М. Дочинець); *Приготуємо фарш. Для цього потрібно помолоти м'ясо та цибулю із часником* (із журн.).

2. Молоти якийсь час. — *Дай я трохи помелю.*

3. *перен., розм.* Розтрощити, понівечити що-небудь ударами в багатьох місцях. *Як вихватив старий дід із воза притику, Побив бабі, помолов і спину, і пику* (з народної пісні); *Помолов — тому руку, тому ногу* (Номис).

◊ **(1) Помоло́ти язико́м (язика́ми),** *зневажл.* — поговорити, побазікати якийсь час. — *Пошкрябає* [адвокат] *в канцелярії пером, помеле в суді язиком, а ти, хлопе, плати йому, солоно плати!* (І. Франко); *Виявляється, офіцери, як базарні баби, любили помолоти язиками і водночас показати свої знання, ерудицію* (О. Шугай); *Скнилівцям їсти не дай, аби лиш було чого зібратися та язиками помолоти* (Ю. Винничук).

ПОМО́ЛОТИЙ *див.* **поме́лений.**

ПОМОЛОТИ́ТИ, очу́, о́тиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **молоти́ти** 1. *Сестри впоралися його* [хліб] *зібрати й помолотити* (Д. Бузько); *У них же з братом одна спільна машина, а тому треба квапитися, щоб міг ще помолотити і Єлисей* (У. Самчук); — *Ага, покосили, помолотили, то зараз мені дорогу показуєте?!* (М. Томчаній); — *Хто ж їх там нагодує, — знов за курей. — Як тепер такі хазяї, що помолотили й до бубки визбирали на току* (В. Медвідь).

2. *кого, що і без прям. дод.* Молотити якийсь час. *Він обіцяв їй полагодити оборіг, скосити сіно і кілька днів помолотив би жита* (С. Чорнобривець); // *чим по чому.* Постукати, поклацати. *Він трохи помолотив пальцем по столі, потім достав папіросу й закурив* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Побити (у 2, 3 знач.). *У голові шуміло, кістки нили, наче все тіло хтось .. помолотив киями* (М. Чабанівський); — *Йому тільки око підбили? — Геть усього помолотили, — відказав Джозеф* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Жменька осталась недобитих* [турків]. *І сказав наш отаман: "Досить, братове! Добре ви сьогодні помолотили, затямлять козацьку науку вороги"* (В. Земляк).

ПОМОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помолоти́ти** 1, 3. *Літня та осіння доба неустанної праці минула... Хліб помолочений, солома в ожередах* (Л. Яновська); *Підхопивши помолоченого Гаркушу в повітря і добре розмахавши, кинули його з сіновалу за огорожу* (О. Гончар); // **помоло́чено,** *безос. пред. Вже помолочено, повіяно* (У. Самчук).

ПОМО́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до помелу. *Партія борошна — це певна кількість борошна одного виду й сорту, виробленого з однієї помольної суміші зерна* (з навч. літ.); // Признач. для помелу (у 1 знач.). *Грубі частинки вугілля відділяються сепаратором та через збірний конус потрапляють на помольний стіл для повторного подрібнення* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **помо́льне,** *ного, с., іст.* Податок хлібом із млинів. *Цього року той шмат, що вихоплюється на спаді, конче треба заорати. Все ж якась мірка перепаде чи то на обмолот, чи на помольне. От іще з млином треба справу довершити* (А. Любченко); *Частина селян слободи Старого Салтова прийшла в садибу купця Стрекалова, вимагаючи, щоб зменшив помольне на млині* (з наук. літ.).

ПО-МОНГО́ЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-монго́льському.** — *Хто їде? — закричали* [монголи] *різними голосами. — Поклонник великого Чингісхана! — сказав по-монгольськи Тугар Вовк* (І. Франко); *Кажуть, бату означає по-монгольськи твердий* (В. Малик).

ПО-МОНГО́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у монголів, за звичаєм монголів. *Очі її поставлені по-монгольському широко, лице розплескане* (Д. Гуменна); *Вася не боронився, його широке вилицювате обличчя було безмежно добрим, а гострі лукаві очиці довірливо ховались на цей час у своїх по-монгольському вузьких схованках* (О. Гончар).

2. Монгольською мовою. *Слово "собака" по-монгольському "нохой", але їх скрізь кличуть "гульо"* (Гео Шкурупій).

ПОМО́НЯТИСЯ, яюся, яєшся, *док., діал.* Монятися якийсь час. *Обрин помонявся і вирік: — Тобі ліпше не йти зараз до нього* (Д. Міщенко); *Козак помонявся трохи й дістав кисет* (Ю. Мушкетик).

ПОМО́Р[1] *див.* **помо́ри.**

ПОМОРГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Моргати якийсь час. — *Ви, діду, скажіть краще, де подівся шофер і той, що сидів з ним в кабіні? — Де? — дідок поморгав очима. — А біс їх знає, де вони... Пішли десь у засідку* (О. Сизоненко); *Прагнув всім серцем Співу їх слухати я, і звелів я себе розв'язати, Товаришам поморгавши, вони ж, все гнучись, веслували* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Заревла машина, затанцювало миготливе світло фар, поморгало трохи, блимнуло разів зо два і погасло* (Ю. Збанацький); *Ліхтар тихенько дзизнув, заблимав і, поморгавши секунд шість, згас* (М. Кідрук).

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.) див.* **помо́ргувати.**

ПОМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Моргати злегка або час від часу. *Поморгуючи сльозливими очима, за звичкою приклав* [старий] *руку до скроні: — Винуватий..! Мабуть, старію...* (Б. Левін); *Антосьо піднявсь на ноги і стоїть ні живий ні мертвий; цензор вже поморгує, а учитель мовчки переглянув* [зошит] *і кинув в очі: — Лучче старайся!* (А. Свидницький); — *Галю, сюди! Галю, мерщій сюди! — і покиває, і поморгує Івась* (Панас Мирний); *Тремтіли, ніби живі, тіла зірок. Поморгували мені, і, як колись у юності, мені захотілося знову покинути рідну домівку* (Валерій Шевчук).

(1) Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.)* — рухати, ворушити вусами час від часу. *А кіт, знай, хвостом помахує та усами поморгує, та що є духу нявчить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Аким Іванович Потопальський... посміхається, поморгує вусами, великою рукою збирає із колосочків жовтий пилок — красу польову* (Ю. Збанацький); *Комашина, почувши на собі чужий погляд, заворушилася, поморгала невеличкими усиками і затихла* (Панас Мирний).

ПОМОРДА́С, а, *ч., вульг.* Те саме, що **ля́пас.** *"Цей* [отець Тарасій] *.. мені голову зовсім зірве... або скалічить на смерть, а може, і вб'є, як телепне по голові кулачищем або дасть помордаса та поляпаса", — думав Копронідос, сидячи в своїй кімнаті* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти** *і т. ін.)* **/ хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати** *і т. ін.)* **ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника** *і т. ін.) див.* **ухо́плювати.**

ПОМОРДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помордува́ти.** *Вороги ж мою душу шукають для згуби, нехай западуться до споду землі, нехай помордовані будуть мечем, бодай стали шакалам поживою!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Через віконце батьківської хати бачив він тягнені до Тарнова драбинні вози з помордованими та покаліченими панами* (І. Франко); *На підлозі жахались зо сну помордовані й побиті за ніч полонені: усе просилися, щоб їх не били більше...* (Г. Косинка); // **помордо́вано,** *безос. пред. Хоча Романа й помордовано, але за це винні відбудуть належну кару* (Б. Грінченко); [П о л к о в н и к 1 - и й:] *Собаці — собача смерть! Вже тепер виявилось.., скільки з наказів колегії тої значних людей помордовано* (Л. Старицька-Черняхівська); // *у знач. ім.* **помордо́ваний,** ного, *ч.;* **помордо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого помордували. *Я брів і заточувався, а перед очима стояли тіла помордованих* (Ю. Винничук); *Біля ношів* [нош], *поглядаючи щохвилини на помордованого, йшла й Пріся з Боском* (А. Кащенко).

ПО-МОРДО́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-мордо́вському.** *Млинці по-мордовськи готують із пшоняного борошна та жирного молока, смажать на олії* (з газ.); *Друг плакався мені, що іноді хочеться сказати щось по-мордовськи, але жінка його не розуміє* (із журн.).

ПО-МОРДО́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у мордовців, за звичаєм мордовців. *Члени делегації одягнені по-мордовському.*

2. Мордовською мовою. *Вірші Т. Г. Шевченка звучали і по-мордовському.*

ПОМОРДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Мордувати якийсь час. — *Ще трохи помордують царі народ, — сказав Тарас задумливо, — й мовчатимуть хіба одні ці сфінкси... Закінчується пора мовчання, гряде час дії!..* (Василь Шевчук); — *Нічого не люблю робити навмання. І я держусь сучасних принципів. Тим-то я вас трохи, може, й помордувала* (І. Нечуй-Левицький).

2. Замордувати всіх або багатьох. *Стільки людей неповинних, неозброєних помордували, потопили, поскидали живцем у прірву* (О. Маковей); — *Цілі міста й села москалі попалили, а людей помордували* (Б. Лепкий).

3. Сильно побити кого-небудь, завдати комусь фізичних мук, страждань. — *Сьогодні сама пані так Марину помордувала, що не впізнати* (Н. Рибак); — *Козаків, яко розбійників, розігнали, старшин похапали, без суду їх, без вини помордували...* (В. Чемерис); — *...Скажи комусь із хлопців... щоб прийшли по мене... Дихати... дихати... уповні не можу... Так він мене помордував!..* (Ю. Логвин).

ПОМОРДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Мордуватися якийсь час. *Мене один чоловік найняв за няньку .. Господи! як я помордувалась з його малими дітьми* (І. Нечуй-Левицький); *Припав старий до стола, обхопивши голову руками, і так помордувався хвилину в якомусь древньому звіриному риданні* (В. Барка); — *Помордувався, помарудився дідусь біля машини, і вона ожила: запчихала, загула, затремтіла й поїхала* (М. Стельмах); *Помордувався ото Буффальмакко якусь часину та й нібито втихомирився: підійшов до гробівця, де сидів лікар, та й зупинився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОМО́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **помори́ти.** *Все спить, поморене денною працею, все набирає силу на ранок* (Панас Мирний); // **помо́рено,** *безос. пред. Багато поля лишилося без засіву, але як по совісти* [совісті] *розсудити, то й робити нема кому і нема чим, бо вже скільки торік волів викуплено і на підводах поморено* (М. Грушевський).

2. *у знач. прикм.* Який поморився. *Коли сонце злетіло найвище, коли поморені люди збирались на обід, чорною марою з балок виринули татари* (Ю. Логвин); *Жінки з поля при місяці вертаються поморені* (Г. Тарасюк).

ПОМО́РИ, ів, *мн. (одн.* **помо́р,** а, *ч.;* **помо́рка,** и, *ж.).* Етнографічна група росіян, які живуть на узбережжі Білого та Баренцового морів. *Нову братію* [у Холмогорах] *очолив новгородський ієромонах Зосим .. Слідом почали прибувати сюди на постриження помори, фіни, карели, норвежці...* (Р. Іваничук).

ПОМОРИ́ТИ, морю́, мо́риш, *док.* 1. *кого.* Заморити (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Де взялася на людей морія* [мор], *Поморила дев'ять братів милих, Зосталася .. ненька* (Л. Первомайський); // *рідко.* Отруїти всіх або багатьох. *Пеклись тут* [у пеклі] *гарні молодиці.., Що замуж* [заміж] *за старих ходили І мишаком* [миш'яком] *їх поморили* (І. Котляревський); *Лазняна екзекуція скінчилася для всіх — і для вош* [вошей], *і для людей. Зрештою, їх спіткала однакова доля, й однаково для всіх ця пригода скінчилася щасливо: їх не поморили, тільки намочили* (І. Багряний).

2. *кого, що, перен., розм.* Довести до виснаження, знемоги всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Щоб не поморити голодом сім'ї, Млинковський пускавсь на хитрощі* (І. Нечуй-Левицький); *Він сподівався поморити Любицю спрагою, та з того нічого путнього не вийшло* (І. Білик); *— Що ж ви, гуси-гусенята, поморили тіло? Підрізатиму вам крила, аби не летіли* (П. Гірник).

3. *кого, перен., розм.* Морячи (у 3 знач.) якийсь час, стомити, знесилити всіх або багатьох. *Сірко трохи поморив Вершу, а тоді набив люльку з його кисета* (Ю. Мушкетик); *Микола .. поморив її* [рибу] *і став підводити до човна, ще трохи, ще, і нарешті підхопив у підсаку* (В. Шкляр).

ПОМОРИ́ТИСЯ, мо́риться, мо́римося, мо́ритеся, *док., розм.* 1. *рідко.* Отруїтися (про всіх або багатьох). *Ветеринари обстежили тушки птиці й визначили: кури поморилися зерном, у якому були домішки фосфіду цинку* (з газ.).

2. *перен.* Стомитися (про всіх або багатьох). *Глибока ніч. Віконце як більмо. Зброяр і джура сплять вже, поморились. І лицар спить* (Л. Костенко); *Снасть витримувала, поки що не підводила, тільки б самому не підкачати, не гарячкувати, не брати силком, дати коропові походити, поморитися* (В. Шкляр).

ПОМО́РКА *див.* **помо́ри.**

ПОМО́РНИК, а, *ч.* Водоплавний хижий птах ряду сивкоподібних, який має темно-буре оперення й міцний дзьоб з гачком донизу на кінці. *І чайки, і поморники майже не їстівні птахи, навіть їхні яйця дуже неприємні на смак* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Коло .. то звужувалося, то розширювалося. То були чайки, риболови, фрегати, баклани, поморники — ціла хмара стривожених морських птахів* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Поморники гніздяться на скелястих узбережжях та островах Арктики й Антарктики* (з наук.-попул. літ.).

ПОМОРО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поморо́зити** 1. *Обвішали* [панни] *стіни й вікна кругом гірляндами та вінками з дубового листу, .. гвоздиків* [гвоздик], *та чорнобривців, та ласкавців, ще не поморожених досвітніми холодами* (І. Нечуй-Левицький); *— Там один такий молоденький, поранений... І ноги геть-чисто поморожені* (Є. Кравченко); *За вікнами чорно — і нема вже нічого, крім звуків .. Хмари затуляють щораз інші фрагменти одного і того ж сузір'я, скрипить поморожена трава* (Т. Прохасько).

ПОМОРО́ЗИТИ, ро́жу, ро́зиш, *док.* 1. *що.* Морозячи, довести до вимерзання або відмороження все або багато чого-небудь. *Я душею чую, що нам з півночі гро́зить: студений подув вітру гаї нам поморозить* (Уляна Кравченко); *— Ви* [фашисти] *катували мене перед смертю, ви поморозили мені ноги, ви глумилися наді мною* (О. Довженко); *— Дивись, товаришок, не поморозь свої черешні, заготуй уже зараз димові купи* (О. Гончар); *Триденний безугавний біг .. яничарам поморозив щоки* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Якщо мене зима пройме до серця, мою весну таємну переможе, мої дивниці-квіти поморозить, то я скажу: ні, я сього не ждала!* (Леся Українка); // *безос. Робиться се ніби для того, щоб не поморозило чого в полі* (Номис).

2. *кого.* Знищити холодом, морозом усіх або багатьох. *— Ось не дуже давно чула я, — знов забалакала та ж бабуся, — як чоловік дітей поморозив* (Г. Хоткевич); *— Бджілок треба любити, пильнувати їх. Чує моє серце: або залишать їм мало меду на зиму, або поморозять* (З. Тулуб).

3. *кого, розм.* Затримати кого-небудь на холоді, морозі на якийсь час. *— Ну, ото повечеряв я, на вечорниці сходив, сусідську дівку, не брешучи, поморозив трохи біля перелазу* (Ю. Збанацький).

4. *тільки 3 ос., кого, безос., перен.* Док. до **моро́зити** 4. *— Рубай! — почув* [Яресько] *десь над собою короткий страшний заклик, до якого все ще ніяк не зміг звикнути і від якого навіть зараз, в таку спеку, його поморозило* (О. Гончар); *Її вуста всміхались, а великі чорні очі лили сум. Сергія аж поморозило* (І. Білик).

5. *що, перен.* Док. до **моро́зити** 5. *Чи прокинусь, чи воскресну Від сучасності ярма? Душу стис загальний холод, Поморозивши чуття...* (П. Грабовський).

ПОМОРО́ЗИТИСЯ, ро́жуся, ро́зишся, *док.* Зазнати обмороження (про частини тіла). *Каже бабця онуці: — Піди принеси водички. Та й дровець принеси. Та напечи нам пампушок. А дівчина розсердилась і каже: — Бабусю, як же я можу йти? На подвір'ї холодно, ніжки-ручки мої можуть поморозитися. Не піду я!* (з казки); // Загинути від морозу, обмороження. *Теперечки уже їм* [фашистам] *скоро кінець, — казала кума з Літок, — як не поморозяться тут до бісячого батька, то витовчуть їх наші* (П. Загребельний).

ПО́МОРОЗЬ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **па́морозь.** *Прив'яла папороть ще зеленіє, Та вже горять, як свічі, дерева, І поморozзю криється трава Уранці-рано* (М. Рильський); *— Встав я рано. На траві лежала холодна поморозь* (А. Шиян); *На порозі в замороженій, широкій, мов дзвін, киреї танцював дід Корній, а біля воріт стояли заволохачені помороззю коні* (М. Стельмах).

ПО́МОРОКА, и, *ж., діал.* Те саме, що **па́морока** 1. *Опинившись за Грабинцями, Максим пішов повільніше, і Грабинці поволі губилися за ним у синявій помороці* (Н. Кобринська).

ПОМОРО́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Морочити якийсь час. *Садові алеї заплітались в лабіринт, вихід із якого знав лише сам Макаров. Він любив поморочити гостей цією загадкою* (М. Руденко); *— Ну а основним вашим гідом, — підморгнув голова, — буде все-таки Василь Іванович. Хоч він вас і поморочив трішечки* (О. Бердник); *Погані сновидіння поморочили йому душу* (із журн.).

ПОМОРО́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Морочитися якийсь час. *Петро Михайлович щось трохи поморочився коло моделі, мовчки підняв, кинув* (С. Васильченко); *Потім гупнув величезними юхтовими шкарбанами якийсь гайдамака.., — тут Сашкові довелося-таки поморочитися: гайдамацькі чоботи були до половини вимащені глиною* (Ю. Смолич); *Мені довелось довгенько-таки поморочитися, бо Аделаїда спросоння не могла зразу второпати, чого я хочу* (І. Багмут); *Поморочивсь я добряче з буйним парубоцтвом, проте за три тижні з них уже були непогані стрільці* (М. Андрусяк).

ПОМО́РСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **помо́ри** і Помор'я — історичної області на півночі європейської частини Росії. *Поморські говірки російської мови.*

2. Стос. до Помор'я — історичної області на півночі Польщі, березі Балтійського моря та його Гданської затоки. — *Воєвода поморський Мацей Немойовський, кажуть, хвалився якось, що коли б став великим паном і захотів мати двір порядний, то за секретаря взяв би нідерланда* [нідерландця] (П. Загребельний); *На верхній Ельбі жили чеські і моравські племена, на Віслі та Одері — польські, на південному березі Балтійського моря — поморські* (з навч. літ.).

3. Стос. до помор'я. *Тут зібралися найвпливовіші хани донських, лукоморських, поморських та "диких" половців: Кза, Туглій, брати Токсобичі, Колобичі* (В. Малик).

ПО-МОРСЬКО́МУ, *присл.* Як моряк на судні, за звичкою моряка. *Широко по-морському розставивши ноги, він* [Вихор] *спостерігав за рухом сигнальних прапорців на катері* (В. Кучер); // Як прийнято, заведено в моряків, на флоті. *Бачив не раз дід Улян страшну бурю на морі. По-морському вона називається — шторм* (Л. Письменна); *В Одесі ми завантажились (а по-морському кажучи, затарились) — і надовго* (Ю. Андрухович).

ПОМО́РХЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **помо́рхнути.** *Після перших морозів листя поморхле, поруділе* (з газ.).

ПОМО́РХНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* помо́рх, ла, ло *і* помо́рхнув, нула, ло; *розм.* Док. до **мо́рхнути.** *Поморхнуть кавуни, як між огірками лежатимуть, — так і побрижжуться* [побрижаться], *як халява* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Очі його дивились якось дуже спокійно, байдужно, а лице вже поморхло* (І. Нечуй-Левицький); // Утратити пружність, життєздатність (про все або багато чого-небудь). * Образно. *Замовкне серце в старого Ісен-Джана, поморхнуть спустілі жили...* (Іван Ле).

ПОМО́РЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **помо́рщити.** *Лице, Недавно ще поморщене грижею І втомою, тепер мов просіяло* (І. Франко); — *То як, Левку?* — *націлюються на нього поморщені прихованим лукавством бровенята* (М. Стельмах); *Одна* [з гуцулок] *дала унучі* [онучі], *друга постоли, файно поморщені та пофарбовані* (Г. Хоткевич); * У порівн. *Вона .. подивилася на море, немовби прибите й поморщене вітром* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *у знач. прикм.* Який поморщився. *Отець Артемій позіхнув і негарно роззявив свого широкого рота, широко розтягнувши поморщені синюваті уста* (І. Нечуй-Левицький); *Марія жадібно, не зводячи очей, дивилася в сухе, поморщене обличчя столітньої баби* (А. Головко); *Був це старий, поморщений, аж почорнілий від сонця та горя чоловік* (Валерій Шевчук); *Мій дитячий лобик поморщений від серйозної і болючої думи* (І. Жиленко); *Поморщене плесо ріки то сліпуче лисніло, то, стужавівши, матово грало сонячним пилом* (М. Стельмах).

ПОМО́РЩИТИ, щу, щиш, *док., що.* 1. Док. до **мо́рщити** 1; зморщити. *Пігловський у буцегарні розв'язав ремінь на руках старого, бридливо поморщив носа* (М. Стельмах); — *М-да,* — *причмокнув професор і поморщив лоба.* — *Тут, очевидно, більше підходить біологічна гіпотеза* (В. Близнець); *Каламар поморщив невисоке, у двох складках чоло* (І. Чендей); *Бронвен поморщила свій маленький, всипаний ластовинням носик* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Утворити брижі на поверхні води. *Вітер поморщив осіннє море;* // Утворити заглибини, складки; пожолобити. *Не одну добу сувору Пережила вона* [верба] — *літа ішли, Поморщили вітри й порвали кору, Гілля її вузлами заплели* (Л. Первомайський).

ПОМО́РЩИТИСЯ, щуся, щишся, *док.* 1. Док. до **мо́рщитися** 1. *Вони* [чоловіки] *люблять жінок, поки жінки молоді, а як лиш жінка трохи поморщиться, тоді шукають собі інших* (Л. Мартович); *Пошив Макар майже кожну хату в селі, полатав старі стріхи на всіх будинках та й сам ще більше постарівся: посивів, поморщився, згорбатів...* (Т. Бордуляк); // *тільки 3 ос.* Зібратися в зморшки (про шкіру на обличчі, тілі людини або тварини і т. ін.). *Тільки з себе вона не та стала: лице пожовкло, поморщилось, очі позападали, волосє* [волосся] *посивіло...* (О. Кониський); *На його пальцях, навіть на долонях, шкура так поморщилась та порепалась, ніби потріскалась на жару* (І. Нечуй-Левицький); *Молоде чоло поморщилося, очі стратили свій погідний, сонячний блиск* (І. Франко); *Поморщилась* [у Софії] *шия, побабіло обличчя* (О. Гончар).

2. Зморщити лице, зробити гримасу, скривитися під впливом якого-небудь неприємного почуття. *Поморщившись, закопилив* [сотник] *губу .. та й пішов у світлицю* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він знову дістав фляжку, відпив з неї й поморщився.* — *Фу, чомусь погано пішло!..* (В. Владко); *Треба організовуватись, щоб не дати людям зневіритись. Я похитав головою. Гордій невдоволено поморщився* (Р. Андріяшик); — *Годі блазнювати,* — *сказала я трохи роздратовано.* — *Ніякий я тобі не лейтенант-командор, а мічман. Валько поморщився.* — *Дурепа ти, а не мічман* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОМО́Р'Я, я, *с.* Місцевість, що прилягає до морського берега. *Плем'я полян було "з роду слов'янського", як і древлян, а "радимичі ж і в'ятичі походять од ляхів" (мова йде про народи Прибалтійського помор'я)* (з наук. літ.).

ПОМОРЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **поморя́нин,** а, *ч.;* **поморя́нка,** и, *ж.).* 1. Жителі помор'я. *Поморяни бачили геть усе, що діється на воді* (І. Білик).

2. Одна з груп західнослов'янських племен, що населяла балтійську частину Польщі. *У Х ст. польський князь Мешко І включив землі поморян до складу польської держави. В ХІ ст. поморяни підняли повстання й знову отримали незалежність від Польщі* (з наук.-попул. літ.).

ПОМОРЯ́НИН *див.* **поморя́ни.**

ПОМОРЯ́НКА *див.* **поморя́ни.**

ПО-МОРЯ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-моря́цькому.** *Почалися суперечки, сварка, дедалі гарячіша .. Вже хтось когось обіклав "по-професорськи" й "по-моряцьки"* (І. Багряний).

ПО-МОРЯ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як моряк, подібно до моряка. *Він біг трапом швидко і чітко по-моряцькому* (Ю. Смолич); // Як прийнято, заведено в моряків. *Знає* [Ягнич], *де яка мідна беготка лежить, чи люверс, чи отой твій трудовий наперсток, що по-моряцькому зветься гардаман...* (О. Гончар); *Спочатку нам доведеться трюхикати покрученою тісниною Долини Смерті .. А далі — шурувати навпростець пустелею, тримаючи курс схід-північ-схід або, по-моряцькому, ост-норд-ост* (М. Кідрук); *Приблизно о пів на другу годину дня, або, кажучи по-моряцькому, коли пробило три склянки, від "Еспаньйоли" до берега відчалили дві шлюпки* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОМОСКА́ЛЕНИЙ, а, е, *зневажл.* Дієпр. пас. до **помоска́лити.** *Пам'ятаючи слова свого тата про українців письменних і вчених, помоскалених школою, вона щодня пересвідчувалась у їх правді, щораз більше постерегаючи* [постерігаючи] *вдачу свого чоловіка* (І. Нечуй-Левицький); *Ніхто краще від нас не знає, що в масі своїй все наше — помоскалене і спольщене дворянство — вже у великій мірі виродилось* (В. Липинський).

ПОМОСКА́ЛИТИ, лю, лиш, *док., кого, що, зневажл.* Зрусифікувати (усіх або багатьох); обмоскалити. *Метою всіх українських поривань мусили бути якісь мізерні книжечки .. І ці книжечки були б тільки на те, щоб легше і тихше помоскалити народ, як казав Костомаров* (Б. Грінченко).

ПОМОСКА́ЛИТИСЯ, люся, лишся, *док., зневажл.* Зрусифікуватися (про всіх або багатьох); обмоскалитися. *Після того, як інтелігенція наша помоскалилась і тільки мужик зостався справді вкраїнцем, — після всього цього цілком натуральним був би нашій літературі той шлях зісподу вгору, який показує Драгоманов* (Б. Грінченко).

ПО-МОСКО́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-моско́вському.** — *Шукайте, шукайте! Може, що і знайдете, — казав Денис, усміхаючись, та, узявшись у боки, надіне тую козацькую шапку набакир та й плюне через губу по-московськи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Почав читати* [Кравченко] *свої твори, писані по-московськи* (М. Коцюбинський); — *От, дурне! — вишкірився отаман.., голос його забринів залізом, — тут я керую! Малюта вилаявся по-московськи і вискочив на подвір'я...* (Д. Білий).

ПО-МОСКО́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у москвичів, за звичаєм москвичів; як у Москві. *Рибу, запечену в сметанному соусі з грибами по-московському, подають у тій самій порціонній сковороді, у якій її готували* (з навч. літ.); // *розм.* Те саме, що **по-російському** 1. [М а т и:] *Отже, бачиш, я й Ганну по-московському вбираю, бо Ганні вже судилась тута пара, вона вже ж не поїде на Вкраїну* (Леся Українка); *Ходив він завжди у чоботях і в синіх штанях, і по-московському у верхній сорочці навипуск, і підперезаний кавказьким черкеським пояском* (Т. Осьмачка); *Пив* [гетьман] *з польськими та московськими послами — з польськими по-польськи, по-шляхетському, з московськими по-московському, пив з старшиною, пив з козаками й вдавав з себе простого козака* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Те саме, що **по-російському** 2. — *До війни в нас ніхто не лаявся по-московському, а тепер, повірите, матері матюкають своїх дітей, самі не розуміючи, яку гидоту вимовляють їхні уста!* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ваша матушка.., — і Платон Августович заговорив по-російському, по-московському* (Олекса Ізарський); *Слово взяв заступник Щербицького. Говорив, як і всі тут, звісно, по-московському, але не вимовляючи "ґ" та не акаючи* (Ю. Винничук).

ПОМО́СТИНА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **місто́к.** *На Закарпатті є багато струмочків, потічків. Для переходу люди встановлюють кладку — помостину з дощок або колод, стовбура дерева* (із журн.).

2. Підвищення, площадка як місце страти; ешафот. *Він* [козак] *не може, і йому допомагають підійнятися по сходах. І одразу на помостині коваль із своїм причандаллям схиляється до його ніг* (Г. Колісник).

3. Нижня дошка (дно) короба воза. *Дід розглядається, а він* [Микола] *лежить на сіні на помостині, а воза та й коней нема!* (Марко Черемшина); *Найпрактичнішим у господарстві був традиційний кузов воза, що складався з нижньої масивної дошки, помостини, та двох пар полудрабків і крижівниць* (з наук. літ.).

ПОМО́СТИНОЧКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **помо́стина** 1. *Через річеньку, через бистреньку помостиночка лежить* (Сл. Б. Грінченка).

ПОМОСТИ́ТИ, ощу́, о́стиш, *що.* Док. до **мости́ти** 1–3. *Колись воно* [вікно] .. *на одному рівні* [було] *з іншими вікнами, а як помостили сцену, то й опинилося коло самих ніг у артистів* (В. Кучер); *Скрипка назбирав сухої трави, помостив у шлюпці, ліг і задумався* (П. Загребельний); *Він скинув шинель і помостив її на лаві* (А. Головко); — *Не мости гніздечка й у лужечку, Помости гніздечко й у садочку* (П. Чубинський); // Постелити постіль кому-небудь. *Вона додибала до полу і уклалася аж поза дітьми спати. — Знемогла старенька.., — зітхнувши, сказала Горпина і кинулась тітці помостити* (Панас Мирний); *Дунька хотіла помостити Прісьці і на сей раз на ліжку, але молодиця не схотіла і лягла поруч з Дунькою долі* (Л. Яновська); *Наламавши добрий оберемок верболозу, юнак помостив собі постіль і незабаром заснув* (О. Донченко).

ПОМОСТИ́ТИСЯ, ощу́ся, о́стишся, *док.* 1. Док. до **мости́тися** 1. *Помостилася* [Христя] *на лаві, загасила світло й собі лягла* (Панас Мирний); *Спати помостилися* [Какора і Сивоок] *на торзі* (П. Загребельний); *Бася спокійно влягалася на інший бік і швидко провалювалася назад у сон. А Кошовий потім лежав непорушно, чекаючи, поки можна й собі помоститися краще* (А. Кокотюха).

2. Улаштувати, звити собі гніздо (про птахів). [П е р ш и й л і р н и к:] *Що то, сказано — ворони: Уже й помостились, Мов би для них те сідало Москалі зробили* (Т. Шевченко); *Самиця Шукає, де гніздом затишно помоститься І де свою сім'ю безпечно розвести...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОМОТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Змотати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. — *Що ж ти з ними* [починками] *думаєш робити? — спитала мати. — Помотаю на мотовило, осную та вироблю собі тонкого полотна на сорочки* (І. Нечуй-Левицький); *Мелашка не розпитувала молодицю, бо добре знала Христі Рудикової вдачу: послала, мовляв, молодицю, запросити... А вона, Мелашка, не князівна, — може, кличуть люди півмітки помотати!* (Г. Косинка).

2. *чим, розм.* Мотати (у 2 знач.) якийсь час. *Подививсь-подививсь* [Демко], *помотав головою та й каже: — А що се вам за іграшки далися?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дід помотав долонею коло чола* (І. Франко).

ПОМОТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Мотатися якийсь час. — *Ви собі дивіться* [картини], — *провадив художник, — а я ще хвилинку помотаюся. Ви на мене не зважайте...* (В. Підмогильний); *Я немало помотався по лісі, і, хоч нічого більше не вполював, радості це моєї не применшило* (Валерій Шевчук); *Поміж людьми помотається, звичаїв набирається* (Сл. Б. Грінченка); — *А чого це вас, дядечку Омельку, з Тарасом так довго не було із Січі? Ледь дочекалася вашого повернення. — А того, що Тарас разом зі мною по запорозькій вольниці помотався* (В. Чемерис).

ПОМОТИЛЯ́ТИ *див.* **помотля́ти.**

ПОМОТИЛЯ́ТИСЯ *див.* **помотля́тися.**

ПОМОТЛОШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *кого, що, розм.* Док. до **мотлоши́ти.** *І по землі качається* [бісеня], *і в гору пнеться, копитцями і толочить.., зубами ляска, аж поза річкою лунає, очима вже помотлошив мене і пожер* (Марко Вовчок); *Не люблю, коли .. язиком помотлошать-помотлошать, покричать-покричать і нічого-нічогісінько не зроблять* (Г. Вдовиченко); *Тим часом підвівся й Санчо Панса, якого служки чернечі добре-таки помотлошили, і став пильно стежити за поєдинком Дон Кіхота* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОМОТЛЯ́ТИ, ПОМОТИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *чим, розм.* Мотляти, мотиляти якийсь час. — *Білоручка і нероба була, твоя принцеса. Тільки взяла в руки веретено, як покололася і заснула. Помотиляла б ним як слід, спати б перехотілося* (М. Білкун); *Редька помотиляла головою. Не спам'яталася, як опинилася в кінці черги на трапі літака* (І. Карпа).

ПОМОТЛЯ́ТИСЯ, ПОМОТИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* Мотлятися, мотилятися (у 1 знач.) якийсь час. * Образно. *Після того, як кілька років поспіль я мотилялася по Європі, у мене виникла можливість помотилятися по рідній неньці Україні* (із журн.).

ПОМО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помочи́ти.** *Балабуха кинувся до неї, підняв її, поклав на ліжко, .. приклав помочену хусточку до її голови* (І. Нечуй-Левицький); *А зачіска?! .. Пишна-пишна і не водою, видно, помочена* (Остап Вишня); *Дід дістав, може, зо три шматочки якогось дуже темного сухаря, помоченого водою і трошки посоленого. І, може, крапля там була якоїсь олії* (з мемуарної літ.); // **помо́чено,** *безос. пред. Перед прасуванням тканину було помочено, максимально розтягнено в різні боки* (із журн.).

ПОМОЧИ́ТИ, очу́, о́чиш, *док.* 1. *що.* Док. до **мочи́ти** 1, 2. *Переплив Дунай І чобіток* [чобітків] *не помочив, Знати козака, Що до дівчини ходив* (з народної пісні); *Її* [Васьчин] *порядочок на лобі, її "баранчики" на кінці волосся — все це було прекрасне .. Такі зачіски робляться не інакше, як помочивши волосся, пильно те волосся на лоба зачесавши* (Остап Вишня); *Дядя Гриша .. помочив ганчірочку й викрутив її* (А. Головко); *Коло бараків зупинились — спочити трохи і посушитись, бо потрапили в наледь і помочили унти* (І. Багряний); *Нагилив* [Яків] *шкур, помочив їх, ото вже чинити* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Намочити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; понамочувати. — *Чом же ти не забрала та не помочила всіх сорочок? — спитала мати* (І. Нечуй-Левицький); *Злива помочила відпочивальників.*

ПОМОЧИ́ТИСЯ, очу́ся, о́чишся. 1. *рідко.* Док. до **мочи́тися** 1. *Обутий* [Харон] *в драні постоли; Із дір онучі волочились, Зовсім, хоть вижми, помочились* (І. Котляревський).

2. Док. до **мочи́тися** 3. *Відійшовши далі під дерево, він помочився* (А. Кокотюха); *Я з'їв усю вечерю, але випив також усю пляшку коньяку і флягу пива .. Серед ночі прокинувся від .. бажання помочитися* (В. Кожелянко).

ПОМО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помости́ти.** *У кутку на долівці, де помощена була солома, спали двойко єврейських діток, заритих у купі всякого дрантя* (С. Васильченко); *До пароплава треба перебігти наспіх помощеними дошками, бо вода геть залила вже узбережну вулицю* (Б. Антоненко-Давидович); *Якраз напроти дверей помощена була височенька примостка, на котрій спереду рядком уже стояли арф'янки* (Панас Мирний); // **помо́щено,** *безос. пред. Умившись і нашвидку поснідавши, Івасик біг до моря. По дорозі він навідувався до гнізда жовтобрюха. Помощено його було на землі, на схилі невисокої кручі* (О. Донченко).

ПО́МПА[1], и, *ж.* Урочистість, пишнота, розрахована на зовнішній ефект. *Без крові, без боїв, без барикад, шибениць, гільйотин, без великих струсів, переворотів, без помпи й декламацій сходить із сцени історії цілий соціальний лад* (В. Винниченко); *Савенка зустрічали з помпою на вокзалі вузькоколійної залізниці* (Л. Смілянський); *Я під'їжджав до міста, якого я ще не знав .. Мене зустріли з урочистою помпою* (В. Домонтович); *Все це робиться заради помпи: треба ж Фердінандові перед похоронами зробити рекламу* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПО́МПА[2], и, *ж.* Насос для викачування чи нагнітання рідини або газу. *Гігантські помпи день і ніч вивергали на поверхню підземну воду* (Ю. Яновський); *Наступні десять хвилин ми нетерпляче чекали, поки помпи викачають зі шлюзової камери всю воду* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вода, яку лили з помпи, не гасила вогню, а ніби розмивала полум'я по кораблю* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОМПАДУ́Р, *ч.* 1. *род.* у *і невідм., у знач. прикм. (також з великої літери).* Химерний, вигаданий, пишний стиль XVIII ст. в архітектурі, прикладному мистецтві і т. ін., пов'язаний з прізвищем фаворитки французького короля Людовіка XV — маркізи де Помпадур. *Десь троянди серед неба зріли, кожна — як рожевий абажур. І ліловим бісером горіла суконька у стилі Помпадур* (І. Жиленко); *Стіл-бюро помпадур — зразок витонченої інкрустації, незвичайного рішення оброблення ніжок, химерної деталізації деталей* (з мови реклами); * У порівн. *Жовті гриби з зеленими лицями танцювали з такими ж зеленолицими жоржинами, що притримували свою червону жоржинність як капелюхи-помпадур* (І. Карпа).

2. *род.* а, *заст., ірон.* Адміністратор-самодур, який своєю кар'єрою завдячує протекції впливової людини. *В останніх часах зачинається знов реакція; пострах, який кинули на урядових помпадурів селянські розрухи та українські прокламації, їх безсильна злоба силкується відімстити на легальній українській книжці та на українській сцені* (І. Франко); // *зневажл.* Уживається як лайливе слово. — *Усі чули тронну промову нового наглядача? — Чули, чули! — Держиморда! — Євнух проклятий! — Помпадур!* (М. Сиротюк).

3. *род.* у. Французький салонний танець XIX ст. *У початковому положенні парного помпадуру кавалер і дама стоять лицем до лиця* (з наук.-попул. літ.).

ПОМПАДУ́РСТВО, а, *с., заст., ірон.* 1. Спосіб дій, поводження помпадура (у 2 знач.); учинок помпадура. *Все моє досьогочасне писання я вважала за роботу, в той час як писала його, і тільки через те давала його на люди; може бути, що ся робота пропала марне, звісно, се мені жаль і ніяке "помпадурство" мене не потішить, коли се так, — ну, що ж, приймемось з другого кінця* (Леся Українка); *Помпадурство є атрибутом самовладної бюрократії, що дорвалася до максимальної автономії в центрі й на місцях* (з наук. літ.).

2. Збірн. до **помпаду́р** 2. *Найважливішою ареною боротьби проти самодурної сили чиновництва та помпадурства є громадянське суспільство* (із журн.).

ПОМПАДУ́РСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **помпаду́р** 1. *На аукціон виставлено крісла в помпадурському стилі з дерев'яними різьбленими рамами та гнутими ніжками* (із журн.).

2. *заст., ірон.* Власт. помпадуру (у 2 знач.) і помпадурші, характерний для них. *Помпадурське поводження.*

ПОМПАДУ́РША, і, *ж., заст., ірон.* Дружина або фаворитка помпадура (у 2 знач.). *Кому ж там будуть цікаві усякі московські "Помпадури та Помпадурші (губернатори)", "Ташкентці", усякі "Угрюм-Бурчеєви" і схожі з ними монстри та апокаліпсичні звірі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОМПА́Ж, у, *ч., техн.* Порушення газодинамічної стійкості роботи двигуна, насоса, турбіни і т. ін. *Зниження запасу газодинамічної стійкості компресора в системі двигуна нижче допустимого значення призводить до виникнення таких нестійких режимів роботи, як обертальний зрив та помпаж* (з наук. літ.).

ПОМПА́ЖНИЙ, а, е, *техн.* Стос. до помпажу. *Помпажний режим може виникнути через збільшення опору на вході в нагнітач або виході з нього* (з наук. літ.).

ПОМПЕ́ЗНИЙ, а, е. Який відзначається помпою *(див.* **по́мпа**[1]**),** урочистістю, пишнотою, розрахованою на зовнішній ефект. *Кабінет Горбатюка мало чим різнився від інших кабінетів, які доводилося бачити Турбаєві. Він був не помпезний і не злиденний* (М. Руденко); *Ми підійшли до помпезного палацу .. Мармурові сходи, височезні колони з червоного граніту.., а вгорі, на гостроверхому шпилі, звисав важкий прапор* (А. Дімаров); *Спочатку він думав, що буде бучний, помпезний банкет у ресторані, але потім Хвиля сказав, що чекає на Ярослава вдома* (Ю. Мушкетик); *На вузькій поличці коминка .. виблискував помпезний годинник з головою орла* (Ю. Винничук).

ПОМПЕ́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **помпе́зний.** *Кухарі в білих ковпаках винесли той приз з великою помпезністю: на таці алюмінієвій щось вкрите було прозорою плівкою* (О. Гончар); *Опинилися вони в книгозбірні, котра відразу вразила Бумблякевича своєю помпезністю* (Ю. Винничук); *Помпезність пірамід, пишність святилищ свідчили про рівень розвитку цивілізації, її багатство та могутність* (М. Кідрук).

ПОМПЕ́ЗНО. Присл. до **помпе́зний.** — *Догоніть* [доженіть] *їх... Там мій товариш... американець...* — *Буде виконано, шановна Віро Олегівно,* — *промовляє досить помпезно офіцер міліції, наче він уже ввів в дію усі рятівні засоби* (Ю. Бедзик); *Золочені літери на фронтоні стрілчастої решітки, яка закривала проїзд, помпезно оголошували, що учбовий заклад Моронваля міститься саме тут* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Звичка витрачати гроші легко й помпезно була йому властива* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОМПЕ́ЛЬМУС, а, *ч.* Те саме, що **поме́ло.** *Помпельмус — субтропічне вічнозелене плодове дерево родини рутових підродини цитрусових* (з навч. літ.); *Чим червоніша м'якоть помпельмуса, тим солодший і смачніший плід* (з наук.-попул. літ.).

ПОМПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **помпува́ти.** *У разі високої швидкості нагнітання рідини й пульпи на свердловині необхідно забезпечити якісний контроль за плинністю помпованих рідин* (з наук. літ.); *Слабко помпована шина автомобіля деформується більше, ніж сильно помпована* (з навч. літ.); // **помпо́вано,** *безос. пред. 1621 року Онисим Радишевський спорудив у Путивлі водопіднімач, яким було помповано воду з річки Сейму в спеціальний басейн* (з наук.-попул. літ.).

ПО́МПОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́мпа**[2]. *За способом створення напірного потоку рідини садові обприскувачі поділяють на помпові, акумуляторні та бензомоторні* (з наук.-попул. літ.); *Обладнання помпових нафтових свердловин забезпечує підвішування помпових труб, герметизацію, можливість відбору газу з міжтрубного простору* (з навч. літ.).

Насо́сна (по́мпова, помпува́льна, смо́кова) ста́нція *див.* **ста́нція; По́мпова рушни́ця** *див.* **рушни́ця.**

ПОМПОЛІ́Т, а, *ч., іст.* Скорочення: помічник командира з політичних питань (у військово-морському флоті СРСР). *На першому з них* [суден] *комісар, на другому помполіт кожні п'ятнадцять — двадцять хвилин, а іноді й частіше, повідомляли про новини, що надходили з глибини вісімдесяти п'яти метрів* (М. Трублаїні).

ПОМПО́Н, а, *ч.* Прикраса круглої форми для одягу, взуття тощо, вигот. з ниток, хутра і т. ін. *На ній коротенька біла сукеночка і жовті нові капчики з помпонами* (М. Коцюбинський); *На голові в нього була яскраво-червона шапка з помпоном* (Ю. Яновський); *Дворічна Амалія трималася мами, вчепившись рукою у її шорти та наступаючи на капці з пухнастими помпонами* (Г. Вдовиченко).

ПОМПОНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм., рідко.* Однокр. до **помпува́ти.** *Що зробив Кіровоградський меліоводбуд? Помпу сяку-таку він поставив і труби сякі-такі попрокладав...* — *Ну! Раз-два! Помпонули!* (Остап Вишня).

ПОМПО́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **помпо́н.** — *Треба подарунки.* — *Які ще подарунки?* — *Ну всякі там брошечки, флакончики, помпончики* (Г. Усач); *На його* [Зарбабова] *коротких ніжках були чистенькі домашні капці з помпончиками* (Ю. Логвин); — *З вас тисяча за зарядку батарей,* — *з незмінно радісною посмішкою повідомив господар у вишиваному комірці й шапочці з помпончиком* (І. Карпа).

ПОМПУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для помпування. *Запропоновано математичну модель роботи гідроприводa помпувального вузла та здійснено її експериментальну перевірку* (з наук. літ.).

Насо́сна (по́мпова, помпува́льна, смо́кова) ста́нція *див.* **ста́нція.**

ПОМПУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **помпува́ти.** *Ось зміна шихти .. З ям почали витягати копачів. Вони були .. мокрі від поту і .. довго видихувалися після задухи, яка, невважаючи на помпування повітря згори, стояла особливо в глибших ямах* (І. Франко); *Викликаєте пожежну сторожу, з гуком і ревом приїжджає величезна споруда з помпами, вриваються кілька у гумових одягах і сталевих шоломах дядьків, починається ходження, тупання, помпування* (У. Самчук).

ПОМПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод.* Качати, нагнітати помпою *(див.* **по́мпа**[2]**).** *Робітники все ще помпували та помпували воду з потоку* (І. Франко); — *Вітер працює,* — *задоволено говорила Ольга Чередник, показуючи новий вітродвигун, що помпував воду для ферми* (С. Журахович); *Він мав свою соляну криницю, наглухо запечатану, бо не було кому помпувати у шахту воду, рубати дрова, виварювати сіль і накладати її у топки* (Г. Пагутяк); * Образно. *І сльози .. з очей — кап та кап. Наче хто натис .. на грудях ґудзика якого, що сльози помпує* (Ю. Яновський); // Нагнітаючи, накачуючи, наповнювати що-небудь рідиною, повітрям і т. ін. *Од неправди важчає хода і дихання міняється потроху — немов легеням, звиклим до води, усе невигідніш повітря помпувати* (О. Забужко); *Згадай анатомію людського тіла, адже однаковий склад крові помпує твоє та їхні* [людей] *серця* (С. Процюк).

ПОМПУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **помпува́ти.** *Недоліком запропонованого електрохімічного датчика є неможливість використання його в режимі кисневого генератора: кисень, що помпується кулонометричною частиною датчика в опорний газовий простір, через капіляр викидається назад у вимірювальне середовище* (з наук. літ.); *Аналогом розроблюваного генератора є кисневий концентратор: повітря, що помпується безмасляним насосом, надходить у першу колонку, заповнену цеолітом* (з наук.-техн. літ.).

ПОМРЕ́Ж, а, *ч., спец.* Скорочення: помічник режисера. *Ось і театр. Мене вже шукають. Помреж записує спізнення* (Ю. Яновський); — *Ось, наприклад, я!* — *раптом заговорив швейцар, очевидно розвиваючи думку, яка давно мучила його.* — *Сказав мені помреж Терентьєв — відрости бороду. Навуходоносора, каже, гратимеш* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); * Образно. *А блакить — без меж! Як сонце сміло розкидає плями По морю! Вітер, молодий помреж, Групує хвилі* (М. Рильський).

ПОМРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помріти.** *Над помрілими лугами з сосни драпежний* [драпіжний] *каркав крук* (Я. Щоголів).

ПОМРІ́ТИ, іє, *док.* Мріти *(див.* **мріти**[1] 1) якийсь час. *Село помріло вдалечині і зникло за лісом.*

ПОМРІ́ЯТИ, íю, íєш, *док.* Мріяти якийсь час. *Мені хочеться сісти отут край .. перону і помріяти трохи* (Б. Антоненко-Давидович); *Увечері, після довгого дня роботи, турбот і хвилювань, .. Любі хочеться трохи помріяти* (В. Собко); *Біля загорожі ріс невеличкий чагарник, і в його затінку Меріем любила помріяти* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Думки відпочинку — легкі й безжурні мрії. Їй можна помріяти. Про широке майбутнє, про світлі перспективи...* (Д. Бузько).

ПОМРІ́ЯТИСЯ, íється, *док., безос.* 1. Док. до **мріятися.** *"Тут же ж, мабуть, і смертних до такого пускають, а не так, як у нас..." — помріялося Редьці про легкий доступ до коштовного: без десяти паперів із вісімнадцятьма штампами, що ти аспірант у п'ятому коліні* (І. Карпа).

2. Мріятися якийсь час. *Коли вперше глянеш на це море жовтого листу, .. на мить помріється обмареним очам, що то повно скрізь весняного сонця* (С. Васильченко); *Не варт і вік збавляти, і мучитись не варт над тим, що перебігло по досвіткових снах. І вже. Ущухло. Стихло. Розмилося в віках. Повірилось — і буде. Помріялось — і вже* (В. Стус).

ПОМРУ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., що.* 1. Док. до **мру́жити.** *Трапляються такі* [дівки], *що й окуляри знімуть та помружать на Санька грайливенькі підведені очі, а здебільшого копилять губу і одвертаються: пхе...* (Григір Тютюнник); *Лисиця виглянула з нори, помружила малинові від сонця очі, розсунула мордочкою звіробій, подумала, помріяла, жовтенько залягла* (М. Вінграновський).

2. Мружити якийсь час. *Іноді він прокинеться, помружить очі на вогонь, спитає, чи не зварилося, і знову дрімає* (Григорій Тютюнник).

ПОМРУ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док.* 1. Док. до **мру́житися.** *Синько, солодко помружившись од лоскоту, розплющив очі й далі повів свою розповідь* (В. Близнець).

2. Мружитися якийсь час. *Юнак знову сторожко озирнувся і гикнув утретє. Помружився* (Любко Дереш).

ПОМРЯЧИ́ТИ, и́ть, *безос.* Мрячити *(див.* **мрячи́ти**[1]) якийсь час. — *З якого моря ці хмари, що кроплять нас цілий тиждень? — З Балтійського. Кропитимуть нас, доки не попливуть хмари з Чорного моря, тоді ще тиждень помрячить і вигодиться* (Р. Андріяшик).

ПО́МСТА, *діал.* **ПІ́МСТА,** и, *ж.* Відплата кому-небудь за вчинену кривду, заподіяне зло і т. ін. *Моя пімста й відплата на час, коли їхня нога посковзнеться, бо близький день погибелі їх, поспішає майбутнє для них* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Тепер йому все байдуже, ніщо не зможе захопити його, запалити, як тоді, раніше... ніщо, крім, можливо, помсти катам* (В. Владко); *Він, звісно, міг би вистрілити зараз, але це не була б помста* (М. Дашкієв); *Тедальдо вирішив, що пора вже примирити Альдобрандіна з братами своїми, бо знав, що вони не задоволені звільненням його з тюрми і навіть озброїлись, боячись його помсти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Бажання відплатити за вчинене зло; готовність мстити. [К а р м е л ю к *(суворо):*] *Пані, гріх тримати гнів і помсту довго у серці* (С. Васильченко); *Сняться мені Карпати: Довбуш месників з гір веде. Не дає йому помста спати — Не сховається ворог ніде!* (М. Нагнибіда); — *Ненависть роз'єднує, вбивства й насилля породжують жахливу карму помсти* (О. Бердник); * Образно. *Селом ступала, збиваючи клуби пороху, розпалена, до безумства смілива, на все готова народна помста* (Ірина Вільде).

◊ **(1) Крива́ва (кро́вна, кре́вна) по́мста (мста):** а) помста вбивством за вбивство родича. [Р і д Б о г у с л а в ч и н і Т е т е р я:] *Ясне товариство..! Нечисті бусурмани занапастили наш рід .. Просимо вашої оборони, просимо кривавої помсти* (І. Нечуй-Левицький); — *Коли рід од роду домагається кровної мсти, це часом виростає в поспільну коромолу, а смута заливає всю землю й переходить на чорний люд* (І. Білик); — *Отже, буде війна? — Боюся, що так. Цар Давид людина миролюбна, але вибору він не має. Цього вимагають звичаї предків: кревна помста — справа державної ваги, священний обов'язок* (О. Авраменко, В. Авраменко); б) жорстока відплата за вчинені злочини. *В загоні він був одним із відважних .. Його помста була страшна і кривава* (В. Кучер); — *В інших селах, знаєте, що діється? Щоночі різанина. Все вже опутала кривава помста, і на політику тільки звалюють* (Р. Андріяшик); *Багато людей вважає за необхідне страчувати убивць, що є відгомоном кровної помсти: життя за життя* (Г. Пагутяк).

ПОМСТИ́ТИ, *діал.* **ПІМСТИ́ТИ,** мщу́, мсти́ш, *кому за кого — що, діал. кого, що* і без дод. Док. до **мсти́ти.** *Жаль уступав перед почуттям помсти, котре перший раз явилося в хлоп'ячій душі. Помститися, помстити за те все, що накоїли вороги* (Б. Лепкий); *Душа моя, полишена в ганьбі, Надумалась ганьбу помстити тлінням, — Всім правий, я неправим став собі* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Він закінчив просьбою до присяжних, щоб .. своїм мудрим присудом успокоїли суспільні верстви, а не увіковічнювали боротьби, даючи голодоморам* [голодуючим] *нового мученика, котрого ті мусять пімстити* (І. Франко, пер. з тв. Е. Золя).

ПОМСТИ́ТИСЯ *див.* **помща́тися.**

ПОМУГИ́КАТИ, помуги́каю, помуги́каєш *і* помуги́чу, помуги́чеш, *док.* Мугикати якийсь час. — *Один ключ від кімнати матиму при собі, другий віддам старому Полуниці .. Антон Никандрович сказав це і помугикав: "Що день прийдешній..." — перебираючи попелясту бороду* (В. Барка); [С т а р и ц ь к и й:] *Хіба вам самому, скажімо, хоч після чарки, не хочеться поспівати?* [О ш м е т к і н:] *Чому ж — іншим разом кортить помугикати* (Ю. Мокрієв); *Він перечитав листа при мені, помугикав-помугикав і сказав, що приїде* (І. Микитенко); *Отже, у 5-А через один урок буде "вікно" — вільна година. Петро Максимович постояв перед розкладом, помугикав .. і сказав собі: "Піду..."* (В. Близнець).

ПОМУДРІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **мудріти.** *Дай мудрому — й він помудріє іще, навчи праведного — і прибільшить він мудрости!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Зараз, коли я помудрів і багато чого збагнув, дивуюся зі своєї тупої й нечутливої нездогадності* (Валерій Шевчук); *Настав довгожданий суд .. Усе відбувається, як і десять років тому. Єдина відмінність — я помудрів на десять років каторги* (М. Андрусяк).

ПОМУДРІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати мудрішим. — *Багато чого через вас відкрилось мені. Може, вам і не помітно, але помудрішав Оксен, відколи вас спізнав* (О. Гончар); *Входив* [чоловік] *у старість, повинен був помудрішати, здається, але й далі любив засідання і, якщо їх не було, сам брався організовувати* (П. Загребельний); *Її зіниці вибухнули раптовим розширенням, а обличчя помудрішало* (В. Єшкілєв).

ПОМУДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Мудрувати якийсь час. *Старшина підійшов до арештованої і взяв її за руки. — Пан полковник велів на ніч зняти з тебе ці залізяки, — щось помудрував, кайдани клацнули і спали з рук* (В. Чемерис); *Під липою вдягся* [чоловік]. *Щось там помудрував зі своєю довгою ношею. І обережно .. почав наближатись до .. садиб* (Ю. Логвин); // *над чим і без дод., розм.* Напружено обдумувати що-небудь якийсь час. *Над новою думкою, яка так схвилювала Леоніда Івановича, все одно помудрувати доведеться* (В. Собко).

2. *ірон.* Док. до **мудрува́ти** 2. *Ригорович захотів помудрувати і, щоб з першої пори загнуздати пана сотника.., щоб не дуже бришкав проти писаря, написав по-своєму* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— І-гі-гі! — засміявся в сутінках огир. — Так і треба розумникам. У Степана дуже не помудрують. Той клепки полічить...* (В. Дрозд).

ПО-МУЖИ́ЦЬКИ, *присл., заст., розм.* Те саме, що **по-мужи́цькому.** *Чи не два мільйони кругло буде в нашім краю таких душ, що одягаються по-мужицьки?* (Л. Мартович); *З того, що придбає* [Матвій] *ще одну десятинку, радів, і то радів особливо, по-свому* [по-своєму], *по-мужицьки* (У. Самчук); *— Такі, знаєте, старики, а так слухають мене... А жаль їх!.. Тільки говорять, що я якось кумедно говорю по-мужицьки* (В. Винниченко).

ПО-МУЖИ́ЦЬКОМУ, *присл., заст., розм.* 1. Як мужик (у 1, 3 знач.), як мужики, за звичаєм мужиків. *— Чому, — каже* [панночка], *— в нас не так, як в Іваненковських панів, що в їх* [них] *усе по-панськи, любе й миле? А в нас усе по-мужицькому* (Марко Вовчок); [Н е д о р о с т о к:] *Еге, у нас же ведеться по-простому, по-мужицькому: вставати треба рано, робити до сьомого поту...* (С. Васильченко); *Слухав він і думав: "От тобі й пан, а співає по-нашому, по-мужицькому!"* (І. Шаповал); *Барило уважно вислухав Софію .. Хитрий, підсумував усе по-своєму, по-мужицькому: — Щоб тебе не звинувачували, другий раз виступай так: млин меле, пекарня пече* (Б. Харчук).

2. Мовою, власт. мужикам. *— Чудно, як ото артисти по-мужицькому разговори балакають* [розмови ведуть]*! — крізь сміх вимовила Зіна і вибігла в коридор досміюватись* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО-МУЖИ́ЧОМУ, *присл., заст., розм.* Те саме, що **по-мужи́цькому.** *Ото ми і увійшли до кухні. Почав він при світлі розглядати та читати. Читає, не втне. "Писано, — каже, — як слід, а виходить — якісь теревені по-мужичому"* (Панас Мирний); *Простора, з великими вікнами, серпанковими занавісками позавішуваними, хата була прибрана не по-мужичому* (А. Головко); *В хаті батьків теж не було нічого, що б надало мені національної свідомості. Навпаки, розмовляти в присутності батьків "по-мужичому", себто по-українському, мені суворо забороняли* (А. Кащенко).

ПОМУЖНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помужні́ти.** *Наталка не могла одвести від нього* [Яреська] *очей. І свій, .. і в той же час якийсь страховитий* [страховидний], *помужнілий, в оцій кудлатій .. папасі* (О. Гончар).

ПОМУЖНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **мужні́ти.** *Десь серед зими приїхав був додому Лаврін. Витягнувся і завчасу помужнів* (У. Самчук); *Із виду помужнів* [Черниш], *постаршав* (О. Гончар); *Помужніла й об'єдналася українська нація, продемонструвавши собі та світові здатність боротися за високу мету* (з публіц. літ.).

ПОМУЖНІ́ШАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Стати мужнішим (*див.* **му́жній** 2). *— А ти... виріс і помужнішав, Абдулла-ака* (Іван Ле); *Наші хлопці в класі завжди відставали в розвитку від дівчат, але за літо дехто значно змінився, помужнішав* (із журн.).

ПО-МУ́ЖНЬОМУ, *присл.* Як мужня людина; мужньо. *Ті, кому сьогодні доводиться страждати, по-мужньому дивились у хмарне майбутнє* (Віра Вовк); *— Мені потрібен князь і негайно, — по-мужньому твердо сказав челядникові. — Не велено будити, княжичу. Отець твій тільки-но заснув* (Д. Міщенко).

ПОМУЗИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док.* Музичити якийсь час. *— Дєд* [дід], *а дєд!.. Коли ти не хотів усім, помузич мені одному! Чуєш, дєд! — гукав-докликався Іван* (І. Чендей); *— Коли я трохи помузичу, це тобі, не завадить? — Та навпаки! — озвався батько. — Страшенно люблю, коли ти граєш* (Валерій Шевчук); [Г о р т е н з і о:] *Ми спершу помузичимо з годину, Тоді й на твій урок година буде* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОМУ́КАТИ, аю, аєш, *док.* Мукати якийсь час. *Він покрутив головою, замукав: "М-м-м". — Помукати теж годиться, — вдоволено потер руки Діл* (П. Загребельний); *Якщо спів викликає складність, можна помукати з закритим ротом. Після попадання в потрібну ноту слід тренуватися і з іншими нотами в доступному діапазоні* (із журн.).

ПОМУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пому́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *З важким шелестінням, помукуванням, деколи аж стогнучи, сунуть* [телички й бички] *і сунуть на місто* (О. Гончар); *Не міг я відвести погляду від .. трагічної постаті жіночої в отворі колишніх воріт, .. золотавого пилу над вулицею, веселого пастухівського гейкання і вдоволеного помукування корів, що завертали до своїх дворів* (П. Загребельний); *Прокинувся Білокобилка рано, його розбудило поскрипування та помукування — приїхали перші помольці* (Ю. Мушкетик).

ПОМУ́КУВАТИ, ує, *недок.* Мукати (у 1 знач.) час від часу. *Корівки додому йдуть, головами покивують, хвостами помахують... Телятка за корівками біжать, помукують...* (Остап Вишня); *За садком біля ставу в отаві помукують воли* (А. Головко); *По селу скрипіли колодязні журавлі, помукували корови, інколи іржали коні — козаки напували худобу* (Ю. Мушкетик).

ПОМУ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пому́лити.** *Де-не-де з повіток, з ожередів соломи стирчали голі помулені ноги* (А. Головко); // **пому́лено,** *безос. пред. Шкіру помулено одягом.*

ПОМУ́ЛИТИ *див.* **пому́ляти.**

ПОМУ́ЛИТИСЯ *див.* **пому́лятися.**

ПОМУ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пому́ляти.** *Розбурхане серед ночі товариство тепер не хотіло спати й почало біля струмочків оббанювати свої помуляні під час довгого походу ноги холодною водою* (А. Кащенко); // **пому́ляно,** *безос. пред. Ноги помуляно незручним взуттям.*

ПОМУ́ЛЯТИ, яю, яєш, *рідше* **ПОМУ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Док. до **му́ляти, му́лити.** *Помулили старі чоботи дідові ноги — ледь дибуляє* (із журн.).

2. Муляти якийсь час. *— Я, панотче, заради ґречності познайомив би вас з оцим дуже достойним чоловіком, але хай невідомість помуляє вашу душу* (М. Стельмах).

3. Намуляти (*див.* **наму́лювати**^{2}) у багатьох місцях. * Образно. *О Боже, Ти, що наскрізь — суще і пусте, Рятуй мене або — від себе відпусти. Ти, Боже, так мене з усіх кінців помуляв* (Е. Андієвська).

ПОМУ́ЛЯТИСЯ, яюся, яєшся, *рідше* **ПОМУ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., розм.* Мулятися якийсь час. *Пан обозний помулявся і став хапати дрижаки* (О. Ільченко); *— Та, бачите, — помулився Гриня, — дуже цікавлюсь, що там у нас усередині... З чого, тобто, складається наше ядро, з яких енергій?* (О. Гончар); *Помулявшись, лисиця торкнула обережно лапою їжака під бік, потім ще раз і трохи посунула, зіштовхнула його з місця* (М. Малиновська); *Сотник для годиться помулявся, тоді глянув на місяць і сказав королевому братові Горватові: — Піду гляну... Треба навідати сторожу свою* (І. Білик).

ПОМУРАВИ́ТИ, авлю́, а́виш; *мн.* помура́влять; *док., що, рідко.* 1. Укрити зеленню, муравою; позеленити. *Рання весна помуравила гірські пагорби, повкривала свіжими фарбами галявини та вибалки* (із журн.).

2. *перен.* Пофарбувати в зелений колір. *Помуравити паркан.*

ПОМУРАВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помураві́ти.** *Аж сумно стало Сеневі, коли побачив сині, попукані губи Василеві, його глибоко запалі очі і синє, помуравіле лице* (І. Франко).

ПОМУРАВІ́ТИ, іє, *док.* Укритися зеленню; позеленіти. *Підлісок помуравів.*

ПОМУРА́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **помурави́ти.** *Пан Варава кладе червоні від холоду руки на зелено помуравлені кахлі груби* (М. Стельмах); *Колись гончарі робили усякий посуд — миски, горики, глечики, куманці, каганці і т. ін., робили ще керамічні плитки, прості білі, глазуровані, фарбою помуравлені, іноді з фігурами людей, звірів, птахів* (з наук.-попул. літ.); // **помура́влено,** *безос. пред. Посуд помуравлено.*

ПОМУРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Стати мурим (у 2 знач.). *Після другої* [чарки] *лице Василеве помуріло* (Панас Мирний).

ПОМУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОМУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Муркотати, муркотіти якийсь час. *Чистокровне британське кошеня, грайливе, дуже любить поспати та помуркотати, лежачи біля господаря* (з мови реклами); *Як почули колядники таку ціну, то зразу в сміх, потім помуркотіли щось між собою* (І. Франко).

ПОМУРКОТІ́ТИ *див.* **помуркота́ти.**

ПОМУ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Муркати час від часу або злегка. *Сидить .. Пух* [кошеня], *мирнесенько помуркує* (М. Слабошпицький); *Сирота, помуркуючи, лигав галушки, тьопав юшку наввипередки з голодними дітьми* (П. Загребельний); *Було тихо й нехолодно, сніг легко хруптів під ногами, і луна від моїх кроків одбивалася од навколишніх парканів. Я йшов і помуркував* (Валерій Шевчук).

ПОМУРМОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОМУРМОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., розм.* Мурмотати, мурмотіти якийсь час. *Помурмотів-помурмотів* [хлопець], *на другий бік перевернувся — спить* (Ю. Збанацький).

ПОМУРМОТІ́ТИ *див.* **помурмота́ти.**

ПОМУРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Змурувати все або багато чого-небудь. *Старший брат так забагатів, що вже будинки собі помурував, червінці складає та тільки про те й думає, як би то йому тих червінців найбільше настягати* (з казки); *На Дніпрі-Славуті й Росі Помурую башти, Щоб з Москви вам ані з Польщі Не було напасти* (П. Куліш); *— Ач, як люди живуть! Ач, як будови помурували!..* (Панас Мирний).

2. Мурувати якийсь час. *На дитячому ярмарку професій, влаштованому будівельною корпорацією, швидко утворилася черга з дітлахів, які хотіли помурувати* (з газ.).

ПОМУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Мурчати якийсь час. *Урівноважений гімалайський кіт рідко нявчить, але не втрачає можливості голосно помурчати в товаристві улюблених господарів* (з мови реклами); *Товста жінка ще помурчала щось собі під ніс і врешті заспокоїлась* (А. Головко); *Тато, в шапці й пальті, спав мертвим сном. Трохи помурчала, не було сили проснутися, мати* (Олекса Ізарський).

ПО-МУСУЛЬМА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-мусульма́нському.** *Вірменин Узуньян з повним ротом золотих зубів, колишній аристократ.., — він сидів по-мусульманськи й по-мусульманськи гойдався, заплющивши очі* (І. Багряний).

ПО-МУСУЛЬМА́НСЬКОМУ, *присл.* Як у мусульман, за звичаєм мусульман. *Сьогодні вже не вдивовижу побачити жінку зі слов'янськими рисами обличчя, одягнену по-мусульманському* (з газ.).

ПОМУТИ́ТИ, учу́, у́тиш, *док.* 1. *що, розм.* Док. до **мути́ти** 1, 2. *Помутити воду в річці;* // Скаламутити все або багато чого-небудь. *Ще ж недавно Святослав великий всі горби й яруги притоптав, помутив усі озера й ріки* (Н. Забіла).

2. Мутити (у 1 знач.) якийсь час. *Інший, бешкетник, лише помутить вудками воду і ні з чим повертається додому, ще й огризнеться на добре слово. А цей — і не чути* (В. Земляк).

3. *що.* Зробити неяскравим, невиразним, тьмяним (очі, погляд і т. ін.). — *Вже мені .. темниця очі помутила, горде серце висушив той сором, що зламав я сам почесну зброю і живим до рук віддався туркам* (Леся Українка).

4. *що, перен.* Позбавити ясності, чіткості, гостроти (розум, свідомість і т. ін.). *Обережність і страх змінилися безпечністю, молодецтво помутило голови* (Р. Андріяшик).

ПОМУТИ́ТИСЯ, у́титься, *док., розм.* 1. Док. до **мути́тися** 1. *Як я буду любка мати, Кажу студню викопати. Як чужий прийде напиться, Моя студня помутиться* (з народної пісні); *Помутилось синє море, Небо хмариться прозоре* (Л. Первомайський); // Стати темним або невидимим, затемненим чим-небудь; потьмаритися. *Зірочки погасли в ночнім* [нічнім] *небі, В хмарах помутився ясний місяць* (А. Метлинський).

2. Стати невиразним, розгубленим (про очі, погляд і т. ін.). *Тіло в неї тряслося; очі помутилися — вона ними якось чудно водила* (Панас Мирний); *Гізмонда, чуючи, що надійшла остання мить, .. промовила: — Прощайте, я вмираю. Очі їй помутились .. — настав край її страждeнному життю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *перен.* Утратити ясність, чіткість, гостроту (про розум, свідомість і т. ін.); помутніти (у 2 знач.). *Годі було розібрати їхній* [слів] *зміст, однак я не мала потреби в тому, бо навіть пташина голівка помутилася і зомліла, чуючи нестерпні завивання...* (М. Матіос); // *рідко.* Утратити розум; збожеволіти. *Христя прикро на матір дивилася, думаючи, чи не помутилася, бува* (Панас Мирний); // *рідко.* Збентежитися, схвилюватися. [Є в г е н і й:] *Вся людська в мні* [мені] *істота помутилась, Усі думки мішались* (І. Франко).

4. *перен.* Утратити виразність, чіткі обриси; помутніти (у 3 знач.). *Все помутилося в очах Віри, здійнявши в душі її страшенну бурю* (А. Шиян); // *безос. В очах мені помутилося .. Я вже сам був машиною, яка, не почуваючи нічого, тільки пересовувала ноги, хитала головою й щось бурмотала* (В. Винниченко).

◊ **(1) Помути́лося в голові́** *у кого* — хто-небудь утратив здатність нормально мислити, сприймати дійсність або перебуває в стані, близькому до непритомності. *У голові в Уляни зовсім помутилося, — вона не знає, що робить, забуває, чого виходила в сіни, надвір* (Панас Мирний); *Щось несподіване трапилось з Іваном: у голові помутилося, зачервоніло у віччю* [в очах] (Л. Яновська); *У голові Петрові помутилося. І від жалю. І від гіркоти на душі* (І. Багряний); **Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темніє, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся,** *рідко* **потьмари́вся)** *див.* **світ**[1]; **Тьма́риться (тума́ніє, му́титься** *і т. ін.)* **/ потьма́рився (помути́вся, замути́вся,** *рідко* **потьмари́вся** *і т. ін.)* **ро́зум** *див.* **ро́зум.**

ПОМУТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **помутні́ти.** *Досяг той промінь* [сонця] *і Проценкової хати, прокрався через помутнілу шибку й застрибав на клунках* (Панас Мирний); *Мені після викачування яйцем також легше стало, а може, від бабиних казок про те, що помутнілий білок, сколочений жовток вказували на переляк, який мучив мене* (Г. Тарасюк); *Помутнілими очима, що нагадують тепер батькові, дивиться він .. поза садок* (М. Коцюбинський); *Помутнілим поглядом уп'явся він у той зловісний лист з гербом* (Я. Качура); *Чорна хмара небаченої ганьби накриває його не стару ще голову хвилею миттєво помутнілого розуму* (М. Матіос).

ПОМУТНІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **помутні́ти.** *У шампанського гарантійний термін зберігання становить 12 місяців, але й після його завершення продукт уважають придатним для реалізації, якщо в ньому не з'явилося помутніння або осаду* (з наук.-попул. літ.); *Імла — складне атмосферне явище, що полягає в помутнінні повітря через уміст завислих у ньому часточок пилу, диму, газу та ін.* (з навч. літ.); *Як велике й повне помутніння призводить до сліпоти, так помірне — до підсліпкуватості* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Справді, що це зі мною діється? Якесь помутніння свідомості, огидна маячня впереміш з диким чортовинням...* (Г. Тарасюк).

2. Помутніле місце. *Під час ретельного дослідження нормальних очей можливе виявлення окремих крапкових помутнінь, що не справляють негативного впливу на зір* (з навч. літ.); *При з'єднанні полікарбонатних листів важливо використовувати розчинники, призначені для такого матеріалу, оскільки звичайні можуть пошкодити поверхню листа й спровокувати появу помутнінь* (із журн.).

ПОМУТНІ́ТИ, іє, *док.* 1. Док. до **мутні́ти.** *Море не помутніє від того, що собака напився води* (приказка); *Вузькі, зі шматків складені зеркала* [дзеркала] *помутніли, ніби їм страшно відбивати в собі грізне обличчя Петрове* (Б. Лепкий); *Очі йому помутніли, голова хилилась на груди, він із огидою одсунув безсилими руками свою рушницю* (Б. Антоненко-Давидович); *Оченята його помутніли і бачили гірше* (В. Собко); // Стати менш яскравим. *Непорочна блакить, яка висіла над нашими головами, утратила свою чистоту. Досі кришталевий блиск сонця незавважно помутнів* (Б.-І. Антонич); *Потроху весняне сонце помутніло і не так нахабно заглядало в вікно* (Ю. Яновський).

2. *перен.* Утратити ясність, чіткість, гостроту (про розум, свідомість і т. ін.); помутитися (у 3 знач.). *Марія Піскуриха зустріла його погляд, але нічого не втямила, бо сама помутніла в голові — .. жах доповз до горла, щось теленькнуло в ній* (О. Ульяненко).

3. *перен.* Утратити виразність, чіткі обриси; помутитися (у 4 знач.). *І помутнів йому світ* (Яків Баш); *Колись тут все й насправді, певно, задумувалось дуже гарно. Іграшкові доріжки від хатки до хатки, стовпчики для гамаків, столики й шезлонги .. Сумно було, що тепер це все почорніло, заросло, помутніло, схилилося* (І. Карпа); *Стрілки* [приладів] *навіть не поворухнулися. Нараз Фізикові здалося, що всі вони помутніли, розмазалися* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

◊ **(1) Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́)** *у кого, кому і без дод., безос.* — хтось опинився в стані запаморочення, близькому до непритомності; комусь стало недобре, зле. *Остапові помутніло в голові, корчі зводили руки, забило дух* (К. Гордієнко); *Коли побачив* [Кузьма], *що Василька нема вже в балці й попереду вже не видно, у нього помутніло в очах* (П. Панч); *Тетяна Павлівна зблідла. В очах помутніло* (І. Цюпа); *Лежати було незручно, і я відкинув сіно. Відчував жар, від якого мутніло в очах* (К. Гриб).

ПОМУТНІ́ТИСЯ, іється, *док., рідко.* Те саме, що **помути́тися.** *У Солохи мороз і жар пробіг по тілу, серце застукало, думки помутнілися* (Панас Мирний).

ПОМУТНІ́ШАТИ, ає, *док.* Стати мутнішим. *Варити м'ясо слід на дуже малому вогні. Якщо варитимете на великому — бульйон помутнішає* (з газ.); — *Живіть собі, як знаєте, а я доживалась уже .. Мутні очі її ще більше помутнішали* (В. Винниченко); *Напружуючи останні сили, Жанна .. кинулась у бік, ставши край багаття. Все помутнішало їй перед очима. Вона знову побачила себе в лицарському одязі* (Гео Шкурупій).

ПОМУЦУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., діал.* Поборсатися. *Якби в що задніми ногами впертись* [зайцеві], *то так би й вистрибнув: а так помуцується-помуцується і бовтне — тільки й вушка видно* (А. Свидницький).

ПОМУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пому́чити.** *Поніс Чіпка у Піски задурманену голову, ще дужче помучене серце* (Панас Мирний); *Біг* [козак] *із полону Десь від шляхти, помучений карами* (А. Малишко).

2. *у знач. прикм.* Який змучився, стомився, вибився із сил; знесилений (у 2 знач.). *Бел упав на коліна, зігнувся Нево, стали ідоли їхні для звірини й худоби. Те, що колись ви носили, накладене, мов той тягар, на худобу помучену* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він задиханий, зморений, потомлений, помучений, пригорнувши її, не зміг довгенько придержати у своїх зомлілих руках* (Марко Вовчок); *Вугляр узяв у руки свій батіг і гейкнув на помучені коні* (І. Франко); *Екскурсовод показує на ложе, Де усміх лицемірним був і в сні. Ми дивимось, помучені й сумні: Чи нас надвір ще вивести хто може?* (Д. Павличко); // *у знач. ім.* **пому́чені,** них, *мн.* Ті, хто змучився, стомився, вибився із сил. *На Мені Дух Господній .. Послав Він Мене проповідувати полоненим визволення, а незрячим прозріння, відпустити на волю помучених* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Який виражає втому, фізичні й моральні страждання. *І дуже б багато вони сміялися й тішилися, коли б їм не мішало неньчине обличчя .. помучене та посмучене* (Марко Вовчок); *Снивсь мені образ твій, тихий, помучений* (П. Грабовський).

ПОМУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що.* 1. Мучити якийсь час. — *Аж ось де схрестилися наші доріжки. Тільки ти не вмирай. Дай мені помучити тебе...* (Григорій Тютюнник); *Петя помучив нас, потім притягнув обох ближче до себе і пояснив: — У нього* [Феді] *є таємниця* (І. Рябокляч); *Помучили чоловіка допитами і знову запроторили в копальні* (Р. Андріяшик); *І кузена Біскайського треба неодмінно розшукати, де б він не ховався. Як буде приємно помучити його перед смертю!..* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Замучити всіх або багатьох. — *Чорт їх бери, усіх татар. Маму вбили, дідуся... нас помучили... Пождіть, чортові сини!* (А. Чайковський).

ПОМУ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док.* 1. Мучитися якийсь час. *Три дні помучився* [Степан] .. *та й віддав Богу душу* (Г. Хоткевич); *Данило знову плакав, але Герус уже не будив його. — Хай помучиться хоч у сні перед волею* (М. Стельмах); *Ні, перестань стукати, смерте. Ще передчасно мені вмирати. Ще треба спокутувати гріхи, помучитися треба* (Р. Іваничук); *Помучитись прийдеться З усім тим* [перекладом] *не на жарт* (Леся Українка); *Катрі з великим клунком важко й протиснутися на тротуарі .. То, помучившись трохи, звернула за ріг і вийшла на паралельну глуху вулицю* (А. Головко); — *А ти йому так швидко розгадку не давай. Нехай помучиться, — порадила Луїза* (Г. Вдовиченко).

2. Змучитися (про всіх або багатьох). *Один одного зводить, і правди не кажуть, привчили свого язика говорити неправду, помучилися, лихо чинячи!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Часом, коли всі ми помучилися і сиділи тихо, віддихаючи де-будь* [відпочиваючи десь] *у холодку, Митро .. починав оповідати нам казку* (І. Франко).

ПОМУШТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Муштрувати якийсь час. — *Знаєш... Давай ось що... Давай коли-небудь помуштруй нас? Зброю маємо* (Р. Андріяшик); — *А діти хай граються. Бачите, ваш Богдан вже цілком освоївся, он він навіть, здається, муштрує Ольгу, хоча та й сама не від того, щоб когось помуштрувати!* (О. Іваненко).

2. Намуштрувати всіх або багатьох. — *Літо пробуду в піонертаборі, помуштрую дітлашню, накупаюся в морі досхочу...* (О. Гончар).

ПОМЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Почати мчати (у 1, 2 знач.). *Поки се Пістряк розказував, а сердешного Левурду вже й помчали до ратуші* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Яків мерщій ухопив Івася і помчав сонного у хату* (Панас Мирний); *Я — твій, коли на бій останній помчать нас коні до мети* (В. Сосюра); *Смерч уже помчав далі, несучи кудись-інде* [деінде] *свою страшну руйнівну силу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Коли граф махнув шапкою, він* [хлопець] *уп'явсь острогами коневі під ребра й стрімголов помчав* (І. Білик); *Тільки-но спала вода і вщухли хвилі, як із мангрових заростей до нас помчали десятки довгих човнів з незліченними воїнами* (Ю. Логвин); *Мов настраханий олень, продираючись крізь гілля, помчав* [Мугамбі] *назад до табору* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Антилопа зірвалася з місця, помчала од скелі* (А. Дімаров); // *безос. Легка "душогубка"* [човник] *стрілою понеслась на бистрину. Її підхопило, помчало за течією* (О. Бердник).

2. *перен.* Почати мчати (у 3 знач.). *Сила гострих вражень від тих полум'яних бурхливих літ, коли, здавалося, сам час зірвався з віковічної колії і помчав через вибоїни, вирви й яри, знову штовхнули мене взятися за перо* (Б. Антоненко-Давидович); // Швидко поширитися, передатися, прокотитися. *Я .. напружив усі сили. Водночас спалахнули мільйони імпульсів. Вони помчали лабіринтами мозку, збуджуючи пам'ять, мобілізуючи все, що я накопичив* (І. Росоховатський); *Загоготіла неспокійна луна, рвонула, помчала наосліп садами й городами, перелякано зашуміли крони яблунь і груш... Далі на хвилину стихло все у чеканні нового удару* (І. Нижник); *Наталка засміялася. Здавалося, її сміх одірвався від неї і помчав у темряву так само, як мчиться .. пес* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Простягнутися в далечінь, продовжитися, пролягти куди-небудь. *Шосе помчало далі, а мені треба було звертати праворуч у степ* (О. Копиленко); *Круто повернувши од берега, дорога помчала до лісу* (М. Сиротюк).

ПОМЧА́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док.* 1. Почати мчатися. *Був грім — то прийшла літня пахуча громовиця. Зірвало її, і помчалась вона на темну просторінь* (М. Хвильовий); *Ловко підкотила велосипедом листоноша..; мовчки склала на стіл паку газет, журналів, листів; помчалась далі* (І. Волошин); *Я переключила швидкість і піддала газу. Ми помчалися з вітерцем, підстрибуючи на вирвах* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Голодний Вовк помчався по дорозі І завив на перелозі* (Я. Щоголів); *Настануть .. дні солодкого щастя, полетять, помчаться безперервним* [безперервним] *дзвенячим ланцюгом* (Г. Хоткевич).

2. *перен.* Те саме, що **помча́ти** 3. *Стежка .. помчалася поміж стовбурами дерев, оминаючи осипи піску й брили каміння* (Р. Федорів).

ПОМЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОМСТИ́ТИСЯ,** *діал.* **ПІМСТИ́ТИСЯ,** мщу́ся, мсти́шся, *док., за кого — що, над ким — чим, кому, рідко на кому — чому і без дод.* Те саме, що **мсти́тися.** [С а м р о с ь:] *Оженили мене і, як у того Самсона, половину сили відняли... От я й б'ю Зіньку, б'ю анахтему, на ній помщаюсь!..* (М. Кропивницький); *Слуги царські шаленіли по селищах та городищах, помщаючись за поразки в бою з вільними бунтарями* (О. Бердник); *Ти, Господи, знаєш усе, згадай же мене й заступися за мене, і помстися над тими, що гонять мене!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вона рішуче просила пустити її за лінію фронту, в партизани, дати їй можливість помститися за батька* (О. Донченко); *Видко, хтось помстився — пустив "червоного півня"* [панові] (А. Головко); *Не мусить* [упир] *більше ходити до церкви, прикидатися, що є таким, як усі люди. І може пімститися тому, хто чимось не догодив йому за життя* (Г. Пагутяк).

ПО́МЩЕНИЙ, *діал.* **ПІ́МЩЕНИЙ,** а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **помсти́ти.** *І промовив до нього Господь: Через те кожен, хто вб'є Каїна, семикратно буде пімщений* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Не поспішай осуджувати Тулайдана. Я переконаний, що коли б він цього не зробив, Розенкранц ніколи не був би помщений* (У. Самчук); — *Я питаю: якщо всяка правда на землі має бути помщена і відпокутована* [відпокутувана], *то хто відомстить за кров нашого народу, яку він проливав з часів Наливайка аж до сьогодні..?* (Б. Харчук); // **по́мщено,** *діал.* **пі́мщено,** *безос. пред. Тієї ночі .. з'явився сакраментальний напис .. на начальникових "жигулях". За відрахованих курсантів було помщено* (А. Санченко).

ПОМ'Я́К *див.* **пом'яки́.**

ПОМ'ЯКИ́, ів, *мн. (одн.* **пом'я́к,** у́, *ч.).* Те саме, що **повняки́.** *Квіти були свіжі й пишні. Різнокольорові жоржини і айстри, яскраво-червоні канни, жовті пом'яки та оксамитові чорнобривці* (В. Козаченко); *Найтривожніше пахне чорнобривцями й пом'яками — скоро нести букет до школи* (Є. Пашковський); *На свято Маковія мак зривають і святять разом із водою і квітами. Дівчата, жінки, хлопці й чоловіки несуть на посвяту букети пом'яків, чорнобривців, волошок та великі достиглі головки маку* (із журн.).

ПОМ'ЯКІ́ШАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **пом'я́кшати.** *Якщо на томатах з'явилися темні плями або вони пом'якішали — їх не варто використовувати для консервування* (із журн.); *Голос Михалчевського пом'якішав* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Розм'я́кло (пом'я́кшало, пом'які́шало) се́рце** *див.* **се́рце.**

ПОМ'Я́КНУТИ, ну, неш, *розм.* Док. до **м'я́кнути.** — *Тяжко й погадати, щоби богачі* [багачі] *зараз першого дня та пом'якли і згодилися добровільно давати нам більшу плату* (І. Франко); // *безос. Між тим надворі пом'якло і почав сніг зсуватися* (О. Кобилянська).

ПОМ'Я́КШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **м'я́кшати** 1. *Вова віддав перевагу перестиглій шипшині, що пом'якшала після приморозку* (М. Трублаїні); *Навіть дуб, навіть граб завертілися по-іншому, по-весняному, їх тверде бростя набрякло і пом'якшало* (У. Самчук); — *В камері тиску величезна температура. А від нагріву метал пом'якшає...* (М. Циба); * Образно. — *Кам'яну голову хоч об мур товчи — не пом'якшає* (Григорій Тютюнник).

2. *перен.* Стати менш суворим, поступливішим, добрішим. *То, бувало, і сердитий прийде: тільки поїв — уже й пом'якшав* (Панас Мирний); *— Я ж для вас, Степане Кондратовичу, стараюсь... Шийка пом'якшав, і навіть десь на дні його хрипкого горла почулася ніжність: — Ну, кажи, Сашок, кажи* (Б. Антоненко-Давидович); *Побачивши, що ми притягли корм для кіз та кролів, бабуся враз пом'якшала* (Ю. Збанацький); *Адмірал від вина пом'якшав, відійшов серцем і розповідав усякі чудернацькі історії* (Ю. Логвин); // Стати лагіднішим, привітнішим (про голос, очі, обличчя і т. ін.). *Голос його пом'якшав, і з-під кислатих, лютих брів глянули добрячі, ласкаві очі* (Ю. Смолич); *Обличчя його одразу пом'якшало, очі потепліли* (В. Кучер); *Гострі очі підозріло дивилися на мене .. Ось вони зупинилися на моїй забинтованій руці, і погляд пом'якшав. — Хто ви?* (А. Дімаров); *Зір її пом'якшав і полагіднішало лице* (Валерій Шевчук); // Перестати чинити опір, боротися, змагатися. — *Ми посадимо їх* [дівчат] *спершу у холодну .. Яка б уперта не була, як поповодять так до півночі, — пом'якшає!* (С. Васильченко); *Зрештою тубільці стали поважати місіонерів. Вони приймали їхні піклування, їхнє вчення. Жорстокість дикунів подекуди пом'якшала* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *перен.* Стати помірнішим (про погоду, клімат і т. ін.). *На той час мороз пом'якшав, але дув чотирибальний вітер* (М. Трублаїні).

4. *перен.* Стати приємнішим для ока, слуху; стати менш різким. *Постоявши трохи, вона* [жінка] *.. ступила кілька кроків далі, .. знову стала, а її обриси, тепер ніби вбрані в тонкі прозорі пасма серпанків, поблідли й пом'якшали* (М. Івченко); *— Мабуть, настає світанок, — кажу. — Темрява пом'якшала, вже й власні чоботи видно* (Є. Доломан); *Поруч сиділо якесь потойбічне створіння. Холодна істота з далеких космічностей. Секунда — і це бачення пом'якшало* (Любко Дереш).

◊ **Розм'якло (пом'якшало, пом'якішало) серце** *див.* **серце.**

ПОМ'ЯКШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пом'якшити.** *За пивом пристрасті вмовкали, сповідники позирали один на одного з-за кухлів, душі їхні, пом'якшені міцним напоєм, готові були до замирення* (П. Загребельний); *Спричинений втратою біль, хоч і пом'якшений перебігом часу, знову ятриться* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *На горищі — пітьма, пом'якшена примарним сяйвом, що ллється з щілин* (В. Речмедін); *Вгорі над головами прошелестів важкий фугас і глухо вибухнув десь за горбами. Легкий, пом'якшений віддаллю струс повітря, і... все одразу стало на місце* (В. Козаченко); // **пом'якшено,** *безос. пред. Злочинцеві було пом'якшено покарання з позбавлення волі на обмеження волі* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який пом'якшився (у 4, 5 знач.). *Спів, відгороджений головним корпусом станції, доходив туди пом'якшеними хвилями* (М. Івченко); *Дещо приглушена, пом'якшена, благодійна природа обступала його з усіх боків і п'янила тонкими пахощами* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Міжусобиці між національно свідомими політиками та їхніми партіями тривали і, хоч у пом'якшеній формі, тривають досі* (Д. Павличко).

3. *у знач. прикм.* Пройнятий доброзичливістю; лагідний. *Вовк же пом'якшеним тоном запитав, чи не бачили, чи не чули чого* (М. Трублаїні); *Згори до нас востаннє долітає трохи пом'якшений, але все ж іще не вдоволений і ображений голос Марії Іванівни: — Хоч не довго ж там будьте!..* (Б. Антоненко-Давидович).

Пом'якшена вода *див.* **вода.**

△ **Пом'якшений приголосний** *див.* **приголосний.**

ПОМ'ЯКШЕНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Абстр. ім. до **пом'якшений.** *Відчуваєш пом'якшеність льону одразу, щойно одягаєш одяг із натуральної тканини* (із журн.); *У три роки в дитини зникає загальна пом'якшеність мовлення* (з навч. літ.).

ПОМ'ЯКШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пом'якшити** і **пом'якшитися.** *Мета пом'якшення води — видалення з неї іонів кальцію та магнію* (з навч. літ.); *У її голосі він вловив якесь пом'якшення* (Н. Рибак); *Піти на пом'якшення вимоги, — це пошкодити вихованню Маслюка* (І. Багмут); — *У цих випадках, — промовив король, ретельно добираючи слова, — я міг на свій розсуд визначати ступінь пом'якшення вироку* (О. Авраменко); *Початок епохи пізнього палеоліту геологічно збігається з періодом потепління та пом'якшення клімату приблизно 30–24 тис. років тому* (з навч. літ.); *Вчився я добре, і якби не те моє гекання, окання та пом'якшення приголосних, де не треба, був би я першим учнем у класі* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОМ'ЯКШЕНО. Присл. до **пом'якшений.** *Достеменно це був полтавський чоловік — довірливий і щиросердний, ще й вимовляв так мило, ледь пом'якшено вкраїнське "л"!* (Василь Шевчук).

ПОМ'ЯКШИТИ *див.* **пом'якшувати.**

ПОМ'ЯКШИТИСЯ *див.* **пом'якшуватися.**

ПОМ'ЯКШУВАЛЬНИЙ, а, е. Який надає м'якості, пом'якшує; м'якшильний. *Зерна пшениці виявляють загальнозміцнювальну, пом'якшувальну, заспокійливу, протизапальну, в'яжучу, послабну дію, підвищують імунітет, пришвидшують гоєння ран* (з наук. літ.); *Охолоджувальний і пом'якшувальний ефект ментолу приваблює багатьох курців — загальна частка ментолових сигарет сягає 20 % у США* (із журн.); // Признач. для пом'якшування. *Неправда! .. вона росте, як покатана під час одлиги сніжка, й обертається, нарешті, в ошуканство, якщо називати речі так, як вони звуться, а не застосовувати делікатних, пом'якшувальних висловів...* (Б. Антоненко-Давидович).

△ **М'якшильні (пом'якшувальні) засоби** *див.* **засіб; Пом'якшувальні (зм'якшувальні) обставини** *див.* **обставина.**

ПОМ'ЯКШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пом'якшувати** і **пом'якшуватися.** *Навіть така перекладачка, як пані Дасьє, переклад "Іліади" Гомера якої з'явився 1699 р. і яка виступала проти пом'якшування і прикрашання Гомера, не наважилася написати просто "віслюк", а вдалася до описової формули — "тварина терпляча і міцна, але повільна і ледача"* (з наук.-попул. літ.); *Амортизатор — пристрій для пом'якшування ударів у конструкціях машин і споруд для захисту їх від вібрацій та великих навантажень* (з навч. літ.).

ПОМ'ЯКШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОМ'ЯКШИТИ,** шу, шиш, *док., що* і *без прям. дод.* 1. Робити м'яким, еластичним; м'якшити (у 1 знач.). *Froленко поклав важкого ящика на плече, тепла шуба пом'якшувала тиск заліззяччя* (Ю. Хорунжий); *Серна глянула на свого високого друга і як заніміла опустилася на квадратний матрасик, який пом'якшував жорсткість її стільця* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Шорсткуватим, неслухняним язиком вона раз по раз намагалася зволожити, пом'якшити сизуваті, з білою смагою губи* (Микита Чернявський); // Позбавляти вапнистих солей воду, якийсь розчин і т. ін., надаючи таким рідинам чи речовинам властивостей легко розчиняти мило. *Пом'якшують воду заміною іонів кальцію і магнію на іони натрію, нешкідливі для людини* (з наук. літ.).

2. *перен.* Робити кого-небудь добродушнішим, поблажливішим. *Любов поранить і обманить, Любов пом'якшує й старить* (М. Рильський); *Хвороба не пом'якшила крутого норову містера Сайкса* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Робити щось приємнішим, ласкавішим (характер, голос, риси обличчя і т. ін.). — *Ну, час і нам додому,* — *кивнув синові, пом'якшуючи голос,* — *бо геть прокиснемо тут на безділлі, а за се їсти ніхто не дасть* (І. Нижник); *Тріснуті старосвітські окуляри та сива борода пом'якшували незвично різкі для слов'янського ока риси обличчя* (В. Єшкілєв); *Людовік XIII був чимось засмучений і здавався хворим, що трохи пом'якшувало пихатий вираз його обличчя* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Її усмішка на мить пом'якшила суворий вираз смаглявого високочолого обличчя Віктора* (П. Автомонов); // Робити менш різким, менш грубим (слово, вираз і т. ін.). — *Що тобі, дочко?* — *звернувся похмурий сусід, пом'якшуючи звертання* (Іван Ле); — *А що вам таке?* — *І, щоб пом'якшити трохи грубість свого запитання, додав:* — *Це як за кожного так переживати...* (А. Головко); *Перемінити імені, на жаль, не можна було і залишалося тільки якось його пом'якшити. Отоді Параска стала Палею* (Б. Антоненко-Давидович); *Доводилося знову брехати, щоб пом'якшити вже висловлену раніше напівбрехню* (М. Дашкієв).

3. *перен.* Робити слабшим, менш відчутним. *Гаряче припікало сонце, але море пом'якшувало спеку* (М. Трублаїні); *Я був радий знайти своїй енергії інше застосування і тому тішився таємницею, що певною мірою пом'якшувала мої душевні терзання* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Намагалася* [Ольга Борисівна] *зробити так, щоб пом'якшити удар, .. намагалася нічим не образити цю горду поранену душу* (В. Собко); // Утихомирювати, вгамовувати (почуття, переживання і т. ін.). *Пом'якшуючи роздратування почуттів, він* [тютюн] *зводить їх на кілька тонів униз; вони звучать плавніше й музичніше* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Мені й досі дивно, як такий голос, що у церкві підіймався до самого неба, не міг пом'якшити дядькової злоби* (М. Стельмах); *Розлетілася чутка, що імператор підніс імператриці щедрі дари, щоб пом'якшити біль утрати й злагіднити бодай чимось тяжку жалобу* (П. Загребельний); *Він подумав, що .. скрізь панує тривога, вона переслідує людину все життя, воно й складається з неї, а щоб хоч трохи пом'якшити її, треба збудувати свій дім і сховатися в ньому од усіх принад і турбот цього світу* (Ю. Мушкетик); // Робити менш суворим, менш тяжким. [Пурхавка:] *Він не тільки свої* [вірші] *читає, а й Лермонтова і Лесі Українки.* [Василина:] *А... Лермонтова, Лесі... Тоді це пом'якшує твою провину* (О. Корнійчук); *Психічнохворі не звільняються від кримінальної відповідальності, але суд враховує їхній стан як обставину, що пом'якшує вину* (з навч. літ.); *Голик намагається пом'якшити оргвисновки* (О. Довженко).

4. *перен.* Згладжувати, приховувати що-небудь. *Я вирішив усе чесно розповісти Невидимці, анітрохи не пом'якшуючи суворої правди* (В. Нестайко); *Розхвилювавшись, я зробилася зла й говорила те, що відчувала, нічого не приховуючи й не пом'якшуючи в своїй розповіді* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Тож не шкодуй, і не жалуй мене, й не пом'якшуй нічого, А розкажи все докладно, що бачить тобі довелося* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Не проси радості і не проси щастя, бо радість і щастя скороминущі, і єдино страх швидкоплинності пом'якшить для тебе несподіванку біди та розпачу, котрі прийдуть неодмінно* (Ю. Іздрик); // Послаблювати гостроту вияву взаємодії протилежних сил, думок і т. ін. *Хіба нині, служачи в трибуналі інквізиції, ми живемо не для людства, не для його найсвятіших ідеалів, пом'якшуючи в міру своїх можливостей фанатизм та облагороджуючи ненависть?* (В. Дрозд).

5. *перен.* Робити менш різким, більш приємним для зору, слуху. *Каганчик скупо блимав біля лейтенанта, ледве пом'якшував згусклу темряву в бліндажі* (Іван Ле); *Йшла третя година дня. Кабінет слідчого заливало сонце, тюлеві шторки ледь-ледь пом'якшували надто яскраве світло* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Незвичне райське світло* [у печері], *яке струменіло з-під води, ці морські сутінки, тінь і водночас неземне сяйво пом'якшувало всі лінії, надаючи їм примарності та розпливчатості* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

6. Робити теплішим, без різких коливань температури (погоду, клімат і т. ін.). *Ліси — легені планети, вони беруть участь у підтримуванні балансу кисню й вуглекислоти в повітрі, пом'якшують клімат, впливають на рівень атмосферних опадів і водність водойм* (з наук. літ.).

7. *лінгв.* Вимовляти приголосні звуки з додатковою артикуляцією, підносячи середню частину спинки язика до твердого піднебіння; палаталізувати. — *Товариші, будь ласка, тихіше. Я вас усіх перекричати не можу,* — *подавала коротеньку довідочку гід — дівчина з чистим полтавським акцентом і вимовою, міцно натискуючи на "р" і пом'якшуючи "л"* (О. Чорногуз); *Її вимова була типово північною: вона трохи розтягувала голосні і надміру пом'якшувала приголосні* (О. Авраменко).

ПОМ'Я́КШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОМ'ЯКШИ́ТИСЯ,** шу́ся, ши́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Утрачаючи твердість, ставати м'яким, еластичним; м'якшати. *Поживний крем відновлює ліпідний бар'єр шкіри, усуває її подразнення — огрубіла шкіра пом'якшується, стає еластичною* (з мови реклами); *Коли капуста пом'якшиться, потрібно додати до неї горошок і ретельно все перемішати* (із журн.).

2. *перен.* Ставати добродушнішим, поблажливішим. *Жанна злякано мовчить. Алік пом'якшується й посміхається* (Любко Дереш); *Всі знають, у нас рід жорсткий і суворий! І треба було йому одного разу пом'якшитися!* (Ю. Покальчук); // Ставати приємнішим, ласкавішим (про голос, очі, обличчя і т. ін.). *Поволі тверда лінія губ Максима Опанасовича пом'якшується, у стомлених очах спалахують жваві іскорки, лице яснів, теплів* (І. Волошин); *Дарма що він був незрячий, усмішка грала на його виду, радість розгладжувала його чоло, його риси пом'якшувались, лагіднішали* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Юрій Юрійович на мить замовк, риси його обличчя немов пом'якшились* (О. Донченко).

3. Ставати слабшим, менш відчутним. *Журба їхня пом'якшилася такими теплими, ніжними спогадами, що стала урочистою радістю і не завдавала їм болю* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

4. *перен.* Робитися менш різким, приємнішим для зору, слуху. *Силует будівлі ратуші дещо пом'якшився завдяки хвилястому парапету, розміщеному по периметру даху* (із журн.).

5. *перен.* Послаблюватися в гостроті вияву (про взаємодію протилежних сил, думок і т. ін.). — *Ваше каяття буде пом'якшуватися вірою в останнє благодіяння, яке ви зробили для неї* [Грети] (Д. Білий).

6. Ставати теплішим, без різких коливань температури (про погоду, клімат і т. ін.). *Після виникнення нового озера кліматичні умови в місті Оруро (Болівія) пом'якшилися* (з наук.-попул. літ.).

7. *лінгв.* Вимовлятися з додатковим піднесенням середньої частини спинки язика до твердого піднебіння; палаталізуватися. *Шиплячі приголосні в сучасній українській мові, як правило, тверді: вони ніколи не пом'якшуються на кінці слова* (з навч. літ.).

8. *тільки недок.* Пас. до **пом'я́кшувати.** *В його приємному й чистому голосі звучали металічні нотки, які пом'якшувались і приглушувались ірландським акцентом* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *Такими й подібними бесідами пом'якшується дошкульність болячки* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОМ'Я́КШУВАЧ, а, *ч.* Речовина, яка надає м'якості, еластичності чому-небудь. *Коли вода проходить через пом'якшувач, система відфільтровує мінерали жорсткої води і пом'якшена вода надходить у водопровід* (з наук.-техн. літ.); *У виробництві бітуму гудрон застосовують як дорожньобудівельний матеріал, у гумовій промисловості — як пом'якшувач* (з наук.-попул. літ.).

ПОМ'ЯНУ́ТИ *див.* **помина́ти**[1].

ПОМ'Я́ТИ, мну́, мне́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **м'я́ти** 1–4. *Панько витяг із воза добрий жмут соломи, пом'яв, потер на віхоть та й запхав на дно шапки* (Л. Мартович); *Юля поклала під дерево велосипед і, розіславши плаття, очевидно, для того, щоб його не пом'яти, сіла на траву* (Григорій Тютюнник); [Н а т а л я П а в л і в н а:] *Давай сюди листи. Давай, давай... Пом'яв їх, давай. Я їх знов у шкатулочку* (В. Винниченко); *Де не взявся сизокрилий Голубок — Як ухопить Горобчика за чубок! Пом'яв його, понівечив, як хотів* (Л. Глібов); *Торік у лісі його пом'яв ведмідь, і він і досі не міг одужати* (В. Гжицький); // *безос. Всі залізні частини бушприта позривало, але, річ небачена, самого бушприта тільки добряче пом'яло, хоч обдерло до нитки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); — *Після фронту, бачте, мене трошки пом'яло* (М. Рудь).

2. М'яти (у 1 знач.) якийсь час. *Яків пом'яв-пом'яв* [рибу] *і похнюпився* (Панас Мирний); *Пом'яв* [Чугайстир] *задоволено круглий живіт, покректав .. й почав прощатись* (М. Коцюбинський); — *Тітко Маріє, чи сюди кізяка в глину не треба більш?.. Марія подивилась, пом'яла в пучці. — Ні, гарна ж глина, — сказала* (А. Головко); *Москалик пом'яв пучками цигарку, що чогось сама погасла* (Б. Антоненко-Давидович); *Той поліз до пачки .. і, пом'явши кілька сигарет, таки витяг одну з них, розправив і встромив собі між губів* (О. Ірванець).

◊ **(1) Пом'я́ти / м'я́ти боки́ (ре́бра)** *кому* — завдати комусь ударів; побити когось. [А н т о н:] *Втікайте, дівчата, в кущі! А ти, Василю, іди сюди .. Якщо це твій або мій хазяїн, давай помнемо їм добре боки!* (М. Кропивницький); [Б у р л а к а *(за лаштунками співає):*] *"Ой не йди туди, превражий сину, Де голота п'є!" Еге, іменно* [саме] *— не йди! Мабуть, старшина догадався, що не прийшов на весілля, бо пом'яв би* [Бурлака йому] *боки* (І. Карпенко-Карий); *Возок стояв перед ґанком, Васько Шумка віжки перебирав. Тільки бабусю підсадовили, обірвала їхнє бажання пом'яти один одному боки* (Г. Колісник); — *Може, ти мене заведеш у такий двір, що й коляки скуштую. — Та в такий же то й думка завести, — жартує Чіпка, — бо однак ніхто тобі боків не мне...* (Панас Мирний).

ПО́М'ЯТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пом'я́ти.** *Василь стояв посередині з насунутим на очі картузом і плакав, чуб на потилиці його дуже був пом'ятий* (Панас Мирний); *Такої ночі пропадав гриб і вкривалась росою пом'ята зайцями трава* (М. Трублаїні); *Рука його машинально потяглася до спідньої кишені, добула звідти досить уже пом'ятий аркушик телеграфного бланка* (Іван Ле); *Учитель замовк, поглянув у вікно, на пом'ятий Димчин зошит, на учнів* (К. Гриб); // **по́м'я́то,** *безос. пред. Пральна машина робить реверсні рухи в кінці прання, щоби білизну не було пом'ято* (з мови реклами); * Образно. *Сам не знав, чому так поспішаю, мабуть, мені просто не хотілося залишатися в місті, де зазнав стільки прикростей, де мою душу пом'ято й поламано* (Ю. Мушкетик).

2. *у знач. прикм.* Який пом'явся, став зім'ятим. *Ходили заробітчани в латаних свитках, худющі, погорблені, з острішками давно нестрижених чубів, що виглядали їм з-під брилів та пом'ятих шапок* (О. Гончар); *Аркуш .. лежав під ліктем його зеленого атласного халата, накинутого похапцем на пом'яту нічну сорочку* (М. Малиновська); *Всередині повнісінько елегантно вбраних чоловіків і жінок, і Сергій мимоволі зиркнув на свій пом'ятий піджак* (І. Білик).

3. *у знач. прикм., перен.* Який утратив свіжість, бадьорість; м'ятий (у 3 знач.). *Він, видно, щойно прокинувся, бо був брезклий, чимось невдоволений, пом'ятий* (Ю. Збанацький); *А в кабіні сидів шофер, теж схожий на свій автобус, якийсь проіржавілий, потертий і пом'ятий чолов'яга* (П. Загребельний); *Ох, Кириле, Кириле... Виходив на вокзал, стомлений та пом'ятий* (С. Процюк); // Покритий складками, зморшками (про обличчя). *Стефані Онча дивиться на пом'яте обличчя горбуна, намагаючись розгледіти у сітці зморщок хоч одну знайому рисочку* (М. Чабанівський); *На порозі зупинився якийсь чоловічок з пом'ятим, безбровим лицем, безбарвними очима* (В. Козаченко); *Нахабні бліді обличчя з густими обвислими баками, хоч і пом'яті, проте глузливі, суворі і владні* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОМ'Я́ТИСЯ, мну́ся, мне́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **м'я́тися** (у 1 знач.); зім'ятися. *Я їх* [стрічки] *поклала особнє* [окремо], *щоб не .. пом'ялись* (Леся Українка); *Букет в руці Фелікса дуже пом'явся та оббився* (Ю. Яновський); *Піджак висить на стільці в їдальні. Він акуратно розвішений на стільці, щоб не пом'явся, не побгався* (П. Загребельний); * Образно. *Знаю — злиняла, пом'ялася врода, не хочеться на себе і в дзеркало глянути* (О. Гончар).

2. *перен., розм.* М'ятися (у 2 знач.) якийсь час. *Він довго .. не сперечавсь, потерся, пом'явся та й мусив доставать гроші* (І. Нечуй-Левицький); *Пом'явся* [Когут] *кілька хвилин і, поборовши страх, переступив поріг* (І. Цюпа); *Чублик пом'явся, потім покахикав, як те робив дід Вертутій, і так дипломатично похитав головою* (В. Близнець); — *Зрозуміло, — сказала Фіннела. Вона трохи пом'ялася в нерішучості* (О. Авраменко).

ПО́М'ЯТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **по́м'я́тий.** *Лляна костюмна тканина блакитного кольору має ефект пом'ятості* (із журн.); *Якщо через перевезення або інші чинники замовлений товар прийшов до вас із невеликими пом'ятостями, їх не вважають браком* (з газ.); *Він одразу ж розплющує очі; в нього не буває на обличчі того виразу пом'ятості, незадоволення, який виникає у щойно збуджених пасивних та безвільних людей* (М. Дашкієв); *Кучмієнко тяжко відсапувався, скидав із себе пом'ятість і ганебну спітнілість* (П. Загребельний); *Розбудив мене Травмований. Він нависав і незадоволено розглядав мою ранкову пом'ятість* (С. Жадан).

ПОМ'ЯШКУ́РИТИ, рю, риш, *док., кого, що, розм.* 1. Док. до **м'яшку́рити.** *Помаленьку вгніздилась* [Каралаєва] *в кріло, щоб не пом'яшкурити сукні* (І. Нечуй-Левицький).

2. М'яшкурити якийсь час. *Як мессер* [месер] *Філіппо вже пом'яшкурив його досхочу, прибігли люди й на превелику силу вирвали з його рук побитого й потовченого Бйонделла* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОНАБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понабива́ти.** *Вивели Марину Карповну* [Карпівну] *на двір, і лиця на ній не видно, — все у крові, волосся розкуйдане, очі понабивані, аж зарівняло* (Панас Мирний); *Перед повіткою, чи то пак — перед сценою, було щось подібне до великого корита, де теж були понабивані стільчики* (В. Винниченко); *Я шукала свій полк і свою санроту, розглядаючи свіжовиструґані дощечки-дороговкази, понабивані на темних, подряпаних кулями стінах* (Л. Дмитерко); *Кладу на них* [поручні] *долоню, суну догори, натикаючись на короткі цурупалки, понабивані через правильні інтервали* (А. Дімаров); // **понаби́вано,** *безос. пред. Та й поталанило ж комусь наколядувати стільки всякої всячини! Ото здоровецькі мішки! Понабивано їх, скажімо, все гречаниками та коржами* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Пістолети очищено, знов понабивано* (І. Франко); *Поїхали* [ми] *вже по кам'яному шляху .. Понабивано каміння дрібно-дрібно, неначе горохом вислано* (О. Стороженко); * У порівн. *Силкувалась повернути голову, щоб глянути у вікно, але в'язи ниють, немов туди цвяхів понабивано* (Є. Гуцало).

ПОНАБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що чим.* Набити (у 1 знач.), напхати багато чогось у що-небудь. *Тютюном* [люльки] *понабивали, Запалили, потягли* (Я. Щоголів); *Біля самісінької дороги на закурених будяках сиділа сила-силенна горобців. Навіть не цвірінькали — так обважніли, так вола зерном понабивали* (Ю. Логвин); *Майка всі каструлі і металеві кружки тістом понабивала. Рушниками накрила...* (Люко Дашвар).

2. *що, чого.* Набити (у 2 знач.) на тілі багато слідів від ударів, синців у кількох або багатьох місцях. *Двічі вдарилась лобом об кам'яні хрести, аж синяки собі понабивала* (І. Нечуй-Левицький); *— Вчитель латини не пожалів би. Не довчив чого — зразу битися лізе, он які ґулі понабивав* (Б. Левін); *Я втомився, понабивав на ногах криваві мозолі* (Ю. Мушкетик).

3. *що.* Набити (у 3 знач.) ударами, насадити що-небудь на щось (про багато предметів). *Понабивати сокири; // у сполуч. зі сл.* б о ч к а, д і ж к а. Відремонтувати багато бочок, набивши на них обручі. *Решту хворосту .. відніс* [Тимко] *до бочкаря* [бондаря] *на обручі з тим, щоб той понабивав діжки, які вже зовсім порозсихалися в погребі* (Григорій Тютюнник); *// у сполуч. зі сл.* к а й д а н и. Закути багатьох. — *Посадили нас, — каже* [дід], — *вісім чоловік у башту, понабивали на ноги залізні кайдани та ще й двері замурували* (О. Довженко).

4. *що.* Набити (у 4 знач.) багато вогнепальної зброї. *Ой стукнув, крикнув на військо своє: — Ой військо моє, бардзо слушноє! Сказав си військо зшерегувати, Сказав гармати понабивати* (з народної пісні); *Левко зліз з груші й прибіг засапаний, аж почервонілий. В одну мить понабивали рушниці набоями, покликали собаку й рушили з двора* (І. Нечуй-Левицький); *Малий козак уже й пістолі йому подає. Поки смалив він із них, то Михась устиг і мушкети понабивати* (Л. Кононович).

5. *що, чого.* Набити (у 5 знач.) багато чого-небудь гострого в щось, у багатьох місцях. — *Я понабиваю на щаблях голок та шпильок, не то що колючок навішаю* (І. Нечуй-Левицький); * У порівн. *Аж тепер він чув виразно біль .. У роті чув твердість, ніби туди понабивали якого клиння* (У. Самчук).

6. *що.* Набити (у 6 знач.) що-небудь до чогось (про багато предметів, у багатьох місцях); поприбивати. *Косинці на підбори він понабивав ще на тому тижні, а помастити забув* (М. Циба).

7. *що, чого.* Розбиваючи що-небудь, набити (у 10 знач.) багато шматків, у багатьох місцях. *Понабивали скла, що ніде стати.*

8. *рідко.* Набитися куди-небудь (про сніг, пісок і т. ін.). *Пес загавкав хрипко і вбіг, ні, вповз до хати. На ногах йому була льодовиця — сніг, понабивавши межи пальці, позмерзався й поробив крижані черевики* (І. Багряний).

◇ **Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі] кише́ні** *див.* **набива́ти; (1) Понабива́ти го́лови** *чим* — примусити всіх або багатьох сприймати, запам'ятовувати якусь інформацію, перев. непотрібну, зайву. — *Ти, Катерино, береш од його* [нього] *й читаєш якісь там книжки .. Він понабиває вам голови таким сміттям, котрого потім і ладаном не викуриш* (І. Нечуй-Левицький); — *Те, що ти видумав, вибачайте, тим, що ти собі понабивав голову, то викинь на смітник* (О. Ульяненко).

ПОНАБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Набитися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *В маленькі черевички понабивалось снігу й було страх холодно* (Грицько Григоренко); *Повільно пішов алеєю догори, через діри до черевиків понабивалося багато дрібних і гострих червоних камінців* (Т. Прохасько); *Він* [мобільний телефон] *не тільки пилюкою вкрився, але й подряпався, і крихти у корпус понабивалися* (Люко Дашвар); *В його кімнату понабивалися всі його попихачі* (Ю. Логвин); *Повно людей тоді в двір, передсінок і в самий будинок Понабивалось* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОНАБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понабира́ти.** *Понабирані кошики суниці;* // **понаби́рано,** *безос. пред. Тарілок рівно стільки, скільки арештантів, а води в них понабирано, щоб було що пити* (І. Багряний).

ПОНАБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, чого.* Набрати (у 1 знач.) багато чого-небудь у багатьох місцях. *І прийшов Йосафат та народ його, щоб пограбувати їхню здобич, і знайшли серед них дуже багато і маєтку, і одежі, і коштовностей, і понабирали собі стільки, що не могли нести* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Чоловіка* [чоловіків], *може, з двадцять відважилося йти на холеру* [верблюда] .. *Налигачів понабирали: голіруч ніхто не відважився* (О. Конисський); *Язиката Кука сказала: — А я понабираю меблів! Знаєте, які зараз модні? Поліровані!* (І. Роздобудько).

2. *що, чого.* Набрати (у 3 знач.) на себе багато обов'язків, роботи і т. ін. [Н і н а:] *Часу немає! А навіщо понабирали уроків в десятьох школах?* (І. Кочерга); *Мати завжди мала підприємницьку жилку, тож навіть після виходу на пенсію понабирала собі різних проєктів* (з газ.).

3. *що, чого, на що і без дод., розм.* Набрати (у 10 знач.) тканину для багатьох; купити багато різних тканин. — *Та й дочкам понабирай .. на спідниці, — хіба й вони не наші діти?* (Панас Мирний); *Понабиравши краму на верх і на підбійку для усякої одежі, вони пішли вдвох швендять по торжку більше з цікавості й для розваги* (І. Нечуй-Левицький); *Канцеляриста та волосний писар позаторік понабирали китайки синьої по шість гривень за аршин* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

4. *кого.* Узяти з собою багатьох. *Скаже* [Маруся] *Грицькові зладити сани, понабирає дівчат, величезною стоголовою купою наваляться в сани і летять згори униз* (Г. Хоткевич); — *Кожному послові надано було право .. добрати собі склад посольства на власну руку. Ясно, що вони понабирали родичів своїх та родичів своїх приятелів* (Д. Бузько); // Зарахувати до складу якої-небудь групи, організації, навчального закладу і т. ін. різних людей. — *Він уже чим тільки не займається. Керує картографічним управлінням, а понабирав до себе кого завгодно. Працюють у нього і геологи, і геофізики, і археологи* (М. Трублаїні); *У офісі Савицького сторонніх вух не буде, тут партнерові він довіряв, не дарма безпекою професіонали займаються, мент колишній, цей шантрапи не понабирає* (А. Кокотюха).

5. *що, чого у що.* Наповнити чим-небудь якісь місткі предмети. *Дівчата вже понабирали в мішки картоплі, позав'язували їх* (Б. Харчук); *В кишенях потріскували зернята з гарбузів, яких понабирали для розваги в дорозі* (Р. Андріяшик); *Хлопці понабирали повні їдунки* [посудини для їжі] *снігу і пили окріп, а ми сушили крижану одежу біля вогню* (М. Андрусяк); // Уступивши у воду, глибокий сніг, пісок і т. ін., набрати у взуття. *Вона винесла картину і, скрадаючись попід парканом, понабиравши в халяви чобіт снігу, занесла її до своєї кімнати* (В. Козаченко); *Ноги йому глибоко грузли, він понабирав повні черевики піску, але йому не хотілося одходити од води* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **води́ в рот понабира́ти** — утратити здатність або бажання говорити (про всіх або багатьох). *Хвилин з десять мовчали* [Чіпка і дід] *наче води понабирали в рот* (Панас Мирний); *Всі, викликані на допит уночі, вранці повернулися. А повернувшись, мовчали мов у рот води понабирали, лише хмурились та зітхали раз по раз* (І. Багряний).

ПОНАБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Набратися (у 1 знач.) у якому-небудь місці, з'явитися десь, звідкись (про багатьох або багато чого-небудь). *Де й купці понабирались?!.. Бачать, що п'яниця, що він не при собі, за три шаги віддасть* (Ганна Барвінок); — *А киш, проклята! Де це понабирались у хаті кури?* (І. Нечуй-Левицький); *Як повертаються увечері до барака, то з-за халяв, із пазух, із-за комірів кожен витрушує по кілька пригорщ зерна, і якщо вартові присутні при цьому, то й перед ними є виправдання: саме понабиралось* (О. Гончар); *Взуття враз понабиралося води й ноги померзли, але ніхто не ремствував* (І. Білик).

2. *чого, розм.* Набратися (у 5 знач.) (про багатьох). — *Де це ви понабирались такого кашлю? Може, хто одчинив вікно ввечері?* — *бідкався Воздвиженський* (І. Нечуй-Левицький); *Поганий край! Докучив голод нам, І гарячок понабирались там* (І. Франко); // Перейняти що-небудь негативне в когось (про багатьох). — *І де оце молоде покоління понабиралось отієї модної нервовості?* (І. Нечуй-Левицький); *Шаркав* [Кирило] *ногами .. так уміло, що сторопіли найхвацькіші придворні модники, які вже давно понабиралися французьких манер і звичок* (Ю. Мушкетик); — *Нащо мені клопоти? Є ж якісь приписи. От і дотримуйтесь, будь ласка, а то понабираються в тих розпусних Німеччинах дурних звичаїв та й гадають, що сюди їх завезуть* (Ю. Винничук).

3. *розм.* Набратися (у 7 знач.), сп'яніти (про багатьох). *Деякі понабирались, Що й додому не добрались; Між такими був і я, Каюсь, братія моя* (І. Манжура).

ПОНАБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Набігти (у 3 знач.), прибігти, прибути звідкись в яке-небудь місце (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Зо усіх голодних місць понабігали* [пани та офіцери] *закупати* [хліб] (Г. Квітка-Основ'яненко); *З далеких сіл понабігали підводи, нічної доби чатували в лісі* (К. Гордієнко); // *безос. Поки й вибралися* [комісари] *з Переяслава, оточував їх повсюди люд, жбурляв услід слова тяжкі й немилосердні: — Як приїхали, так і поїхали! — Не втнули пани шилом борщу! — Бач, скільки їх понабігало!* (П. Загребельний); *Понабігало звідусіль людей, обсівши монастир* (Г. Пагутяк).

2. Набігти (у 2 знач.), виступити, з'явитися у багатьох місцях (про зморшки, складки і т. ін.). *Глянула я через щілину: Омелько п'є та супиться, аж зморшки понабігали йому на лобі* (І. Нечуй-Левицький); *Жили на руках понабігали, як мотузки* (А. Чайковський); *Коні іржали й тремтіли, як схвильовані люди. Жили понабігали їм, як батоги* (Б. Лепкий); *Дядя Кузя вискочив з човна, поплював на пухирі, що понабігали на долонях, і запитав — що йому робити далі?* (Л. Письменна).

3. *розм.* Набігти (у 4 знач.), натекти поступово в багатьох місцях. *Раз якось винявся такий день, що з самого ранку й до пізнього вечера* [вечора] *йшов дощ: калюжі понабігали чималі* (О. Кониський); *Земля розм'якла від зливи. Тут і там у видолинках площини понабігала вода, мов у великих мисках* (І. Франко).

ПОНАБЛИЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Наблизити кого-небудь (про всіх або багатьох). *Директор понаближав до себе представників адміністрації* (з газ.).

ПОНАБЛИЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Наблизитися (про всіх або багатьох). *Після концерту фани понаближалися до свого кумира, поспілкувалися з ним зблизька* (із журн.).

ПОНАБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Набрехати що-небудь (про всіх або багатьох); набрехати багато чого-небудь. *Чого тільки вона* [Параска] *на мене не понабріхувала!* (І. Нечуй-Левицький); — *Бігме, паноченьку, не казала я таке. То вам понабріхували* (Л. Мартович); — *А я ума не прикладу — чого нас викликають? — плескала Тодорка. — Понабріхуєте... — і вона холодно засміялася. Не сміх — сніг із морозом* (Б. Харчук); — *Там ще ці посли понабріхували, — зітхнув Гасан. — Шкода й мови!* (П. Загребельний).

ПОНАБРЯКА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* 1. Набрякнути (у 1 знач.) (про все або багато чого). *Жовте лице обвисло, і руді мішки під очима понабрякали* (В. Винниченко); [П р о в і д ц я х о р у:] *Ой-ой! Понабрякали страшно жили всі, Й запалення, здається, ще погіршало* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); *Щоб добути її* [глини] *кілька пригорщів, він мусив колупатися до нестями .. Пальці понабрякали йому, як граблі* (І. Микитенко).

2. Набрякнути (у 2 знач.), набратися соком, набухнути (про багато бруньок, плодів і т. ін.). *Розцвітає природа, розвивається. Груші, вишні так он понабрякали вже* (А. Тесленко); *Кущі безу понабрякали і, здається, ось-ось бризнуть цвітом* (У. Самчук).

3. *перен.* Набрякнути (у 3 знач.). *Максим запримітив, як понабрякали у свахи очі та яка вона заплакана* (Л. Яновська); — *Геть нічого не болить, — шепотіла гаряча, градусів на сорок, Ларка, губки вигиналися підковкою, а очі понабрякали від безупинних сліз* (Любко Дереш).

ПОНАБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Набути *(див.* **набува́ти**[1] 1) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Понаїздили нові прикажчики .. десь понабували й дерева* (Панас Мирний).

ПОНАБУДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понабудува́ти.** *Понабудовані нові школи та садочки виблискують на вересневому сонці новенькими шибками* (з газ.); // **понабудо́вано,** *безос. пред. Зоряна дивується, скільки тут, у Буковелі, усього понабудовано, а здається, все мало: інфраструктури бракує, туристи хочуть ще й ще* (із журн.).

ПОНАБУДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понабудо́вувати.** *Понабудовувані хмарочоси рясніють тепер на околицях столиці, з'єднуючи її з містами і містечками навколо* (із журн.); // **понабудо́вувано,** *безос. пред. Мер запевнив, що до кінця року буде понабудовувано понад 500 кілометрів доріг* (з газ.).

ПОНАБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПОНАБУДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, чого.* Набудувати багато чого-небудь, у різних місцях. *В глухих лісах .. цивілізована біла людина .. понабудовувала менші й більші фортеці* (Мирослав Ірчан); *Текла собі (і досі тече) річка Берда до Суражського* [Суразького] *моря, а в морі риби багато було, рибалки халуп понабудовували, селище заснували* (Остап Вишня); *Гашта не може надивуватись, яких невиданих речей понабудували ті його, Гаштині, праправнуки* (Н. Королева); — *Добре бачу стіни високі з гострим частоколом. І вежу над ворітьми... Тільки не розберу, що там усередині понабудовано. Далеко* (В. Малик).

ПОНАБУДУВА́ТИ *див.* **понабудо́вувати.**

ПОНАБУРКО́ВУВАНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **понабурко́вувати.** *Понабурковуваний сніг прибиральники позбирали у величезні кучугури — до весни стоятимуть* (з газ.); // **понабурко́вувано,** *безос. пред. Понабурковувано купи снігу.*

ПОНАБУРКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, розм., рідко.* Накидати (снігу, трави, соломи і т. ін.) багато, у великій кількості. *Коровам соломи понабурковували; // безос. Он дивись, як понабурковувало коло хати* (Сл. Б. Грінченка); *Понабурковувало в місті снігу — прибиральники не можуть упоратися* (з газ.).

ПОНАБУХА́ТИ, а́є, *док.* 1. Набухнути (у 1 знач.), набравшись рідиною, збільшитися в об'ємі (про частини тіла, місця на тілі і т. ін.); понабрякати. *Охрім сидить, вчепившись руками за полудрабки, трясеться на грудді разом з гарбою, аж голова підплигує, жили на сухій шиї понабухали* (Григорій Тютюнник); *На його* [Бурдика] *кістках понабухали м'язи. На кінцівках та грудях вродило рясне волосся* (В. Діброва); *Неподоєні матки замекали голосно в стійлах — Понабухали в них вим'я* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Набухнути (у 2 знач.) (про багато бруньок, плодів і т. ін.). *Давно розтанув сніг і понабухали бруньки на деревах* (І. Багмут).

3. *перен.* Набухнути (у 4 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Понабухали ручаї, потемніли лісові озерця, захлющало в пущах і багнах* (П. Загребельний); *Річки понабухали, одначе не вийшли з берегів, як завжди* (Ю. Мушкетик); *Піде в ріст усе живуще, як струмки понабухають, рунню, пахощами, квітом всі околиці заграють* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОНАВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понава́лювати.** *Поранені кричать, коні іржуть та б'ються поміж понавалюваним гіллям* (П. Куліш); // **понава́лювано,** *безос. пред. Посеред будівельного майданчика понавалювано великі купи піску* (з газ.).

ПОНАВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого.* Навалити, накидати, насипати що-небудь у великій кількості, у багатьох місцях. *Понавалювала баба хмизу на сани та й везе собі* (з казки); // *безос. Львів дещо розчарував Лесю. Хай і зима, і снігу всюди понавалювало, але ж який він тісний, які в нього покручені та вузенькі вулички!* (М. Олійник).

ПОНАВАНТА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаванта́жувати.** *При кареті чотири найкращі коні, які лише мав Сулима .. Вози, понавантажувані всяким добром, бо хто в міністерську канцелярію їде, той не вертається скоро* (Б. Лепкий); // **понаванта́жувано,** *безос. пред. Мішки вже понавантажувано на вози.*

ПОНАВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Навантажити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Запорожці понавантажували своїх коней і рушили з байраку до зимовника* (А. Кащенко); *Уночі виряджали до молодого. Понавантажували вози різним майном* (У. Самчук); *Цієї ж ночі склич, не гаючись, людей, Всіх ослів понавантажуй, щоб лишити край оцей* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПОНАВА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понава́рювати.** *Понаварювані для частування вареники;* // **понава́рювано,** *безос. пред.* [Х о м а П л а х т а:] *Сьогодні в нас Пречиста, храмове свято. Меду про сей день понасичувано, горілок понакурювано, пива понаварювано* (П. Куліш); *Навіть о. Хведор жалкував, що не їдуть гості тоді, коли людський звичай велить їм бути, — тоді, коли всього було наготовлено доволі, понаварювано й понасмажувано* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНАВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., чого, що і без прям. дод.* 1. Наварити (у 1 знач.) багато різних страв або однієї страви у великій кількості. *І дружко, і піддружий, і бояри, і усі розійшлись; зоставсь сам Микита з Солохою; нікому було й страви їсти, що на обід понаварювали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Радюка ждали в Журбанях щодня. Мати понапікала й понаварювала* (І. Нечуй-Левицький); — *Вперед з'їжте, що-м* [що я] *вам понаварювала, бо я задурно не хочу робити, а потім будем говорити* (В. Стефаник); [Ф е д о р а:] *Скільки ви вже тих вареннів* [варень] *понаварювали, добра всякого надбали* (С. Васильченко).

2. Наварити (у 3 знач.) багато чого. *Безкоровайному його сини .. понаварювали до його телевежі сталевих драбинок, трубок, щіток та їжаків, і телевізор .. став ловити не тільки всі радянські програми і програми Інтербачення, але й Рим, Париж і дрібненькі європейські країни* (П. Загребельний).

ПОНАВЕРБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понавербо́вувати.** *Понавербовувані агенти діяли під прикриттям десять років по всій країні* (з газ.); // **понавербо́вувано,** *безос. пред. Терористичним угрупованням тільки впродовж минулого року було понавербовувано понад тисячу осіб* (із журн.).

ПОНАВЕРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Навербувати багато кого-небудь. *НКВС вже діяло і за два тижні встигло понавербовувати агентів* (з мемуарної літ.).

ПОНАВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *кого, перен.* Навернути (у 3 знач.) багатьох. — *Досить!* — *схопився Дубельт на рівні ноги.* — *Чи ти і нас бажаєш понавертати до Товариства святих Кирила й Мефодія?* (Василь Шевчук).

2. *що, чого.* Навернути (у 4 знач.) багато чого-небудь. *Звозив* [Чіпка] *хліб, поставив у току: отакі скирти понавертав!* (Панас Мирний); // *безос.* [А н д р о н:] *Ну, розгулялася метелиця! Понавертало вже такі кучугури, що мені самому їх, мабуть, і за тиждень не розчистити* (А. Шиян).

ПОНАВИГА́ДУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понавига́дувати.** *Все це історії понавигадувані, а хочеться чути правду* (з газ.); // **понавига́дувано,** *безос. пред. Чимало понавигадувано небилиць, каламбурів і т. ін.* (з газ.).

ПОНАВИГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого і без прям. дод., розм.* Навигадувати багато чого-небудь. — *Колись, за молодих часів, ми гралися в таку ось гру: "Хто краще збреше?" Для розвитку фантазії! Інтересно було! Чого тільки було не понавигадуємо!* (Остап Вишня); — *Сахіб — це хто?* — *Мій старший брат. Він поет і легше мириться з умовностями, яких понавигадували люди* (В. Шкляр); *Ніхто того науковця не бачить, а ти побачила. Дивина... Понавигадувала .. Наслухалася казок, чистісінько як дитина...* (Г. Вдовиченко).

ПОНАВИДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого і без прям. дод., розм.* Навидумувати багато чого-небудь. *Біля незвичайного "запорожця" вже зібрався гурт цікавих .. — Ти диви! — Ну й чудасія! — От понавидумував чоловік* (В. Нестайко); *— Тьху! Понавидумували таких слів, що без бурдюка кумису й не вимовиш* (В. Чемерис); *Він щось трохи бачив і чув, трохи понавидумував* (М. Андрусяк).

ПОНАВИКА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док., розм., рідко.* Навикнути до чого-небудь (про всіх або багатьох). *Так уже діти в їх* [них] *погано понавикали* (Сл. Б. Грінченка); *Люде* [люди] *вже до козацтва понавикали* (П. Куліш).

ПОНАВИКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Те саме, що **понакóпувати.** *У кожному селі люди понавикопували колодязів і ставків, проклали багато каналів, тому й не знають тепер, що таке посуха* (із журн.); *— Зізнайтесь, у якому дитсадочку понавикопували у пісочку ви оці штучки?* (В. Чемерис).

ПОНАВИЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що, розм.* Вилупити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, очистивши від шкаралупи, видобути, вийняти вміст. *Понавилуплювати відро горіхів.*

2. *кого.* Вилупити (у 2 знач.) усіх або багатьох пташенят. *Квочка повилуплювала аж 15 курчат.*

ПОНАВИСА́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **понависáти.** *Уся земля моя в цвіту, В понависалому гіллі. У співі, в щебеті, в меду* (І. Вирган).

ПОНАВИСА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* 1. Нависнути (у 1 знач.) (про багато чогось). *Джеря був сивий, аж білий. Густі сиві брови низько понависали й закривали очі* (І. Нечуй-Левицький); *— Я часто вже крізь тин очима попасав, Який чудовий плід там скрізь понависав* (І. Франко); *Від найменшого коливання повітря могли обвалитися снігові маси, що понависали вгорі на сімсот чи вісімсот футів над їхніми головами* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *На скелях понависали величезні клуби піни* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *чим.* Звісити багато чого-небудь. *Великі дерева понависали над їм* [ним] *своїм кудлатим чорним гіллям* (Б. Грінченко).

2. Тримаючись за що-небудь, повиснути (про багатьох). *Дівчата понависали на воротях, розглядаючи молодих* (з переказу); *Черниш.., виправляючи напрям свого човна, люто гукав незнайомим потопаючим, щоб хапались за нього. Вони понависали довкола бортів, мовчки захлинаючись водою* (О. Гончар).

ПОНАВИШУ́КУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понавишýкувати.** *Понавишукувані гриби заповнили весь кошик;* // **понавишýкувано,** *безос. пред. Понавишукувано багато ілюстративного матеріалу.*

ПОНАВИШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого, розм.* Навишукувати багато чого-небудь. *Було то якось по Зелених святах. Ми вже до того часу понавишукували по лісах цілі купи вивертів* (І. Франко); *До стелі зводяться колірні стоси: на роки доброго читання досить понавишукував книжатник* [книжник] (В. Барка); *Критик понавишукував у поезії автора чимало мовних недоречностей* (із журн.).

ПОНАВІВА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого, розм.* Навіяти багато чого-небудь (про сніг, листя і т. ін.). *Хуртовина помережила ніч, понавівала кучугури, зрівняла дорогу з полем* (К. Гриб).

ПОНАВІ́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Відвідати підряд багато разів кого-небудь; відвідати багатьох. *Добрі чоловіки як разів десять понавідувалися до нашого Масляка, так і зостався він, сердека, піший!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОНАВІ́РЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понавíрчувати.** *Понавірчувані свердлом отвори;* // **понавíрчувано,** *безос. пред. На стіні понавірчувано багато дірочок.*

ПОНАВІ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Навертіти багато отворів, дірок у чому-небудь. *Понавірчували дірочок у полиці.*

ПОНАВІ́ШАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **понавíшати.** *Понавішані на ялинках гірлянди;* // **понавíшано,** *безос. пред. У палацах, де глянь, шкода зайвих кутків: Понавішано всякої зброї* (П. Грабовський).

ПОНАВІ́ШАТИ *див.* **понавíшувати.**

ПОНАВІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понавíшувати.** *І в світлиці, і в кімнаті на стінах були понавішувані здорові нові образи, котрі веселили світлі хати ясними різкими свіжими фарбами* (І. Нечуй-Левицький); *Відвернулася* [Целя] *до шафи і почала в ній дуже пильно шукати чогось між понавішуваними сукнями* (І. Франко); *Степці усе тут* [у ресторані] *здавалось якимсь казковим. І ці гарно одягнені люди, і .. красиві миски, понавішувані на стінах* (М. Зарудний); // **понавíшувано,** *безос. пред. Садзеленчала люлька .. мідними ретязьками, що чимало було понавішувано їх коло .. чубука* (Панас Мирний); *Здобуто і обставлено виборчі домівки. Посаджено .. секретарів та секретарок. Понавішувано плякатів* [плакатів], *летючок, закликів та карикатур* (У. Самчук).

ПОНАВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОНАВІ́ШАТИ,** аю, аєш, *док., що, чого і без прям. дод.* Навішати все або багато чого-небудь. *Жінки .. на шиї понавішували рясні шнурки коралів з дукачами* (Б. Лепкий); *Люди аж мружаться, засліплені, наче юпітерами, гронами електроламп, що їх ще вдень рясно понавішували на деревах Кузьма та Віталій* (О. Гончар); *Там уже стільки їх* [віночків] *наплели* [дівчата]! *І в кімнатах, і попід хатою понавішували. На пів села стане...* (М. Олійник); *— Це він* [Філарет Карлович] *щовечора робить сам. Одягає мундир, ордени кладе на столі, тоді .. підходить до дзеркала, чіпляє спочатку медаль, козирне, тоді — орден і знов козирне... І так, поки всіх не понавішує...* (О. Чорногуз); *Раз з однокурсниками до "Пінчук Арт-Центру" завітала* [Майка], *вискочила збентеженою: що на стінах понавішали?* (Люко Дашвар).

ПОНАВІ́ШУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Нависнути (про багато чого-небудь). *Над тими глинястими стінами понавішувались, неначе зелені килими, густі маси берези та дуба* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНАВКЛАДА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого, розм., рідко.* Те саме, що **понакладáти.** *Ярина поналивала у миски борщу, понавкладала голубців і запрошувала до вечері* (Н. Кобринська).

ПОНАВКО́ЛО, *присл., діал.* Навколо. *Василь обдивився понавколо. Галявина кишіла козаками, мов мурашник* (А. Кащенко); *І сниться хлопцям — придане горою, комори, скрині, лантухи, вози! А понавколо свахи ходять роєм, а зверху Галя котить гарбузи...* (Л. Костенко).

ПОНАВКРУГИ́, *присл., діал.* Навкруги. *Понавкруги ніде нічого не видно й близько* (Сл. Б. Грінченка); *Понавкруги ж гуде Орда хижа та жде, коли дасть* [Гасан Ясу] *на грабіжку* (І. Манжура).

ПОНАВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого.* Навести (у 1 знач.) одного за одним або групами куди-небудь усіх або багатьох. *Привезли* [панські слуги] *кармазину, люстрину, позументів; ото зараз пошили нам запорізькі жупани і що треба, з степу понаводили волів, коней і Пашу* [коня] *привели* (О. Стороженко); [П а в л о:] *За покійного Петра Ригоровича, як, було, менини, то зараз музика, півчеські* [півчі]... *Для двірських бочку горілки, бочку меду, бочку .. Цигани ведмедів понаводять...* (М. Кропивницький); *Косарів звідкись понаводив* [управитель] *і покосив, і все до зілиночки у двір до себе позвозив* (Б. Грінченко); *— Понаводили начальників! Планувати їм треба. Скажіть, будь ласка, — штука яка велика! Землю насипати самі не зможемо...* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *що на кого — що.* Навести (у 2 знач.), спрямувати куди-небудь багато чогось. — *Крейсери й лінкори на рейді стоять .. Орудія* [гармати] *на місто понаводили* (В. Собко).

3. *що, чого.* Навести (у 4 знач.), повідомити, подати щось (цитати, слова, цифри і т. ін.) для підкріплення думки. *Чимало можна ще різних прикладів понаводити, та я гадаю, що ви розумієте, в чім справа...* (Остап Вишня); *Понаводити факти.*

4. *що.* Навести (у 8 знач.), покрити фарбою, тушшю і т. ін. багато чого-небудь написаного, намальованого лініями. — *Що ж це ви намазголили* [намалювали] *на полотні? Нічогісінько не розберу. Не то лози, не то дерева, не то якесь гайворороння... — Ой ви! Не маєте ви тямку про малярські справи ані на шаг. Ось я зараз понаводжу усе, так тоді й дізнаєтесь, що то за гайвороння* (І. Нечуй-Левицький); *Понаводила вчителька яскравою фарбою літери в заголовку тексту* (із журн.); // Навести багато чого-небудь (ліній, смуг і т. ін.). *Попідмощували ми на спину горби, позав'язували вуха старими хусточками, понаводили на щоках смуги* (І. Нечуй-Левицький); *Стануть під юпітерами звідкись добуті коні — вони теж гратимуть, оті чотвероногі артисти: художники-декоратори понамальовують їм рани та струп'я, понаводять уявну коросту, лишаї...* (О. Гончар).

5. *кого, розм.* Наводи́ти, народити когось у великій кількості. *І багато ти, небого, Ех, багато нагрішила І недородків ти много На сей світ понаводила* (І. Франко); *Понаводять дітей, аж світ малий для них стане, .. — тісно, гидко, сварка, бійка, убого, а живуть!* (Грицько Григоренко); * Образно. *"Божевільна воля" незабаром понаводила за собою й своїх діток свавільних: земство, де нема ні мужика, ні пана; мирові суди, де не питають — якого хто роду* (Панас Мирний).

ПОНАВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що, чого.* Навезти одного за одним або групами багатьох, одне за одним або частинами багато чого-небудь. *І чого то туди не понаносили або не понавозили? Таки такий ярмарок, що неначе у Харкові об Пречистій* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гості, знайомі з хазяйською сім'єю, понавозили з собою незнайомих і тут тільки перший раз знайомили їх* (І. Нечуй-Левицький); *Це* ["Кобзар" Тараса Шевченка] *був його трофей з війни, як ті короткі австрійські багнети-ножі та гвинтівки, яких він понавозив додому раніш* (Б. Антоненко-Давидович); *Приїжджав зять.., понавозив цілі міхи дарунків* (Р. Федорів).

ПОНАВТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого, розм.* Навтикати багато чого-небудь у різних місцях; помістити, розташувати багато чого-небудь у багатьох місцях. *Я пригадав весь той розмаїтий плавучий мотлох .. То були* [на узбережжі] *.. понівечені уламки, такі побиті й пошарпані, що суціль їжачилися скіпками, от ніби то їх зумисне понавтикав туди* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); * Образно. *То каноністи понавтикали в нас грецьких колон з коринфськими капітелями в будівлях лазень і побутових комбінатів* (П. Загребельний).

ПОНАВТІША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., ким, чим, розм.* Навтішатися багато, досхочу. *Досить намріявшись і понавтішавшись своїми світлими думками, Ничипір пішов на стайню* (С. Добровольський).

ПОНАВЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ПОНАУ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого чого (заст. чому), з інфін. і без дод.* Навчити всіх або багатьох чого-небудь; навчити кого-небудь багато чого. *Збери Мені той народ, і вони слухатимуть слів Моїх, із яких навчаться боятися Мене по всі дні, скільки вони житимуть на землі, та й синів своїх понавчають* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Я дуже люблю полотно, та ще й гарне, тонке, бо люблю усе біле, навіть білу птицю. Вивчусь сама і людей в околиці понаучую* (І. Нечуй-Левицький); *Старий Корній був письменний. Він навіть любив письменство. Обидвох синів він понавчав читати* (Б. Грінченко); — *Учителя, коли він .. розказує, що грім — то електрика, й понавчає дітей революційних пісень, до Ради не пускайте. То інтелігент!* (Остап Вишня); — *Я дуже в погану сторону змінилася за час проживання тут, навіть не знаю, хто ж це мене понаучував такому* (С. Пиркало).

ПОНАВЧА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *рідше* **ПОНАУ́ЧУВАТИСЯ,** уеться, уємося, уєтеся, *док., чого (заст. чому) або з інфін. і без дод.* Навчитися чого-небудь (про всіх або багатьох); навчитися багато чогось. *Застебнеться* [Маруся] *під саму душу, щоб нічогісінько не видно було, що незвичайно... вже ж пак не так, як городянські дівчата, що у панів понавчались* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тільки й перейняла Мася від дівчат, що пісень понаучувалась* (А. Свидницький); *Хоч розповіді Бесі про шкільну дисципліну .. трохи й лякали мене, то те, чого ці дівчата, за її словами, там понавчались, видавалось мені .. дуже принадним* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОНАВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понав'язувати.** *Дротований шнур, та ще й вузлами понав'язуваний, де діткнувся тіла, то мов ножем!..* (І. Франко); // **понав'я́зувано,** *безос. пред.* — *Так он які гнізда професора Білого! Так он для чого їх роблять!* — *скрикнув я, побачивши зігнуті з дюзи обручі, до яких було понав'язувано жмутки рослинних корінців* (І. Багмут).

ПОНАВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Нав'язати багато чого-небудь. *Понав'язували* [дівчата] *вузлики брудного шмаття — зібралися на річку прати* (К. Гордієнко); — *Тут уже в тебе всі жили вимотають, та ще й вузлів понав'язують, а ти при цьому й скривитись не смій* (О. Гончар); *Дідусь попрохав подати шворку, зсукану із м'якого липового лика. І понав'язував на ній подвійні вузли...* (Ю. Логвин).

ПОНАГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОНАГО́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *що, кого.* Нагнати (у 2 знач.) одного за одним або групами куди-небудь багатьох. *Повен двір овець .. понагонив* (Сл. Б. Грінченка); *Понаганяли сотні кіз, свиней, овець безшерстої породи; понаносили живої й битої птиці, риби* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Ручка вмить понаганяла мені на долонях водянки* (П. Загребельний).

2. *кого, розм.* Нагнати (у 7 знач.) багатьох звідки-небудь. *Матері годували та заспокоювали плачучих діток. Сотник казав їм дати по михайлику меду. — Касяне, зараз по вечері понаганяй їх спати* (А. Чайковський); *Мами сидять на возах, плачуть та потихо проклинають наших дорадників, а ми, батьки, радуємоси* [радіємо]: *та доки, кажемо, будемо дурні та панам служити будемо, поки діти не вівчимо* [дітей не вивчимо], *а тоді і панів понагонимо* (В. Стефаник); — *З великої розкоші забажав* [пан] *нарешті побачити біду і вчора мало що весь дім не перевернув догори ногами, найстарших слуг зі служби понаганяв* (І. Франко).

3. *що, розм.* Нагнати (у 8 знач.), збільшити розмір чого-небудь (плату, ціни). *У супермаркеті старенька бідкається: — Понаганяли ціни — далі нікуди!* (з газ.).

4. *безос., розм.* Нарости, утворитися (про ґулі, пухлини, набряки і т. ін.). — *Ще не заклеєний* [конверт]. *А чим би його... — Як чим? А ґлеєм! Там на'дній* [на одній] *вишні, як кулаки, понагонило* (І. Вирган).

ПОНАГА́РБУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понага́рбувати.** *Понагарбуване золото плечі обтяжує* (приказка); // **понага́рбувано,** *безос. пред. Те, що понагарбувано, узято силою, не піде на користь* (із журн.).

ПОНАГА́РБУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого, розм.* Нагарбати (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Щоб добратись до старшини, Москва нацьковувала на неї простий народ. Раз у раз докоряла, що старшина безправно маєтків собі понагарбувала коштом простого народу, що народ утискає* (Б. Лепкий); *Понагарбували грабіжники чуже й тікать* (із журн.).

ПОНАГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Нагатити (у 1 знач.) багато гаток, у багатьох місцях. *Біля села на Кальміусі понагачували гаток — будемо в тихому місці рибалити* (з газ.); * Образно. [О л і з а р:] *Поліція лютує — гасають, як хорти, хапають людей навіть таких, хто Кармелюка у вічі не бачив. Тюрми скрізь понагачували ними* (С. Васильченко).

ПОНАГИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понагина́ти.** *Понагинане гілля;* // **понаги́нано,** *безос. пред. Понагинано стебла донизу.*

ПОНАГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Нагнути все або багато чого-небудь. *Якби нам оці вишні хто понагинав, а то не достанемо рвати* (Сл. Б. Грінченка); *Ще неспілі ягоди низько понагинали зелене гілля і, мов янтар, горіли на сонці* (Панас Мирний); *Зала зненацька заворушилася — з десяток чорних фігур піднялося з-за столиків і кинулося до нас, понагинавши голови, мов бугаї* (Л. Кононович).

ПОНАГИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Нагнутися (про якусь кількість осіб). *Дарка почала допомагати таткові. Обоє понагиналися над чемоданом* (Ірина Вільде); — *Що ж це воно там? Понагиналися* [парубки] *зацікавлено* (О. Гончар); *Дехто, щоб уникнути ударів, кинувся бігти, інші понагиналися, затуливши голови руками* (В. Малик); // Нахилитися (про багато чого-небудь). *Червнева спека таки присмажила суцвіття, одначе колоски важкі, понагинались, а стебла пружиняві та дебелі — аж бринять* (Микита Чернявський).

2. Нагинатися деякий час або кілька разів. *Сучасна людина проводить кілька годин на добу, сидячи в офісі. А хребет розрахований на різні навантаження. Посиділи — треба походити, понагинатися, порухатися* (із журн.).

ПОНАГНИВА́ТИ, а́є, *док., розм.* 1. Нагнити (у 1 знач.), нагноїтися. *При врослому нігті нігтьовий валик може почервоніти й навіть понагнивати* (із журн.).

2. Згнити (у 1 знач.) у значній, великій кількості (про будівлі, дерев'яні предмети, побутові речі і т. ін.). *Дерев'яні колоди понагнивали.*

ПОНАГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., на кого і без дод.* Наговорити (у 2 знач.) багато чого-небудь, перев. негативного, про когось. *Я вам уже уперед писав, що я загонистий і за одну хвильку тільки понапишую і понаговорюю, що і через увесь вік не відповім* (Ю. Федькович); — *Тепер пояснення треба писати* [в редакцію], *там же на мене понапишують, понаговорюють* (П. Автомонов).

ПОНАГОДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понагодо́вувати.** *У хліві тепло, почищено, худоба понагодовувана;* // **понагодо́вувано,** *безос. пред. Дітей понагодовувано.*

ПОНАГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Нагодувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Він понагодовував салом усіх* (Б. Грінченко); *Понагодовувати сім'ю, де семеро дітей, дуже не просто* (з газ.).

ПОНАГО́НИТИ *див.* **понаганя́ти.**

ПОНАГОРО́ДЖУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **понагоро́джувати**[1]. *Понагороджувані відзнаками ветерани;* // **понагоро́джувано,** *безос. пред. Багатьох солдатів понагороджувано медалями.*

ПОНАГОРО́ДЖУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **понагоро́джувати**[2]. *Понагороджувані на річці греблі;* // **понагоро́джувано,** *безос. пред. Понагороджувано тинів.*

ПОНАГОРО́ДЖУВАТИ[1], ую, уєш, *док., кого, що.* Нагородити *(див.* **нагороди́ти**[1] 1) багатьох. *Це не просто шлях. Це європейський автобан .. Недарма ж будівельників понагороджували найвищими нагородами — орденами, преміями, званнями. І тільки тоді, як це й часто буває, виявили що чудо-дорога в принципі нікуди не веде* (В. Чемерис); *Зворушена регентка, яка своєму фаворитові ладна була й неба прихилити, зустріла учасників походу, мов справжніх героїв, і понагороджувала їх орденами* (Р. Горак); *Після турніру найкращі команди понагороджував мер міста* (з газ.).

ПОНАГОРО́ДЖУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, чого.* Нагородити *(див.* **нагороди́ти**[2]) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Понагороджувати захисних споруд; Понагороджувати нісенітниць.*

ПОНАГО́РТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понагорта́ти.** *Понагортані купи піску серед двору;* // **понаго́ртано,** *безос. пред. Усюди понагортано снігу.*

ПОНАГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Нагорнути багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Понад річкою, де місця стало, люди, що та мурашня, купки понагортали і живуть* (А. Свидницький); *Люди зразу припали до панського поля, як до води у спеку, понагортали копи, стіжки* (М. Коцюбинський); *По всьому полю рясніли хустки, жінки вигрібали пирій. Понагортали цілі копиці, підпалювали* (К. Гордієнко); // *безос. Такого снігу ввалило, такі кучугури понагортало, що як фортеця стала Вітрова балка* (А. Головко).

ПОНАГО́СТРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаго́стрювати.** *Сокири заздалегідь понагострювані господарем;* // **понаго́стрювано,** *безос. пред. Для нарізання риби на філе бажано, щоби ножі було понагострювано* (із журн.).

ПОНАГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого.* Нагострити багато чого-небудь. *Повитягував* [Матвій] *з-під повітки обидва плуги, понагострював лемеші* (Ю. Мушкетик).

ПОНАГОТО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понагото́влювати.** *Понаготовлюване звечора шкільне приладдя вже чекає на своїх господарів, маленьких першачків* (із журн.); // **понагото́влювано,** *безос. пред. Скільки страв понаготовлювано на Різдво!* (з газ.).

ПОНАГОТО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОНАГОТОВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, чого.* 1. Наготувати для використання що-небудь (про багатьох); наготувати багато чогось. *Усі знали, що це* [повстання] *буде цієї ночі. Ще завидна понаготовляли кожен собі сокиру чи лома, мішки на зерно, налигачі на худобу* (А. Головко); *В очікуванні Дня матері маленькі вихованці садочка понаготовлювали різних подарунків* (із журн.).

2. Наварити, приготувати багато страв. *Глянула паніматка на все, чого понаготовляла, і задумалась: коли б, каже, чого не забути* (А. Свидницький).

ПОНАГОТОВЛЯ́ТИ *див.* **понагото́влювати.**

ПОНАГРИ́ЗАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понагриза́ти.** *Понагризане насіння розкидане по підлозі;* // **понагри́зано,** *безос. пред. Усе зерно понагризано мишами.*

ПОНАГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого і без дод.* Нагризти велику кількість чогось. *От бісові миші скільки понагризали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Нагребти багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Що це ти, пане осавуло, — підійшов до нього Кикошенко, — понагрібав золота в торбиночки, а сам на чужий коровай?* (В. Чемерис).

ПОНАГРІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Нагрітися (про багатьох або багато чого-небудь). *День повен сонця .. Опуклини човнів понагрівались, смолою пахнуть* (О. Гончар); *Вони понагрівалися так, що шипіли й випаровувалися краплини поту, які падали з спітнілих козацьких тіл на жерла* (Ю. Мушкетик).

ПОНАГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого, розм.* Нагуляти (у 1, 2 знач.) що-небудь (про багатьох). *Понагулювали вівці доброї вовни; Діти понагулювали добрий апетит.*

ПО́НАД, *для уникнення важкого для вимови збігу приголосних* **ПО́НАДІ,** *розм.* **ПО́НАДО,** *прийм., з оруд. і знах. в.* Сполучення з **по́над** виражають:

Просторові відношення

1. Уживається при позначенні предмета, особи, місця: а) вище від яких міститься, рухається хто-, що-небудь, відбувається або поширюється щось *(з оруд., рідше зі знах. в.). Не козак і не Галя схаменулися, що вже близько світання, а наддніпровська чайка почула й пронеслася з кигиком понад Дніпром* (Марко Вовчок); *Понад люд темний, сумовитий, голий, Ви* [журавлі] *пливете* (І. Франко); *Розкішні здорові тополі, густі, аж чорні, високо шуміли понад дахами* (М. Коцюбинський); *Лебединий ключ понадо мною, Як парусами, крилами дзвенить* (М. Рильський); *Туман стелеться понад ставом* (А. Головко); *Весна котила понад містом, поміж кам'яними будівлями* (О. Бердник); *Закінчилося свято чудовим концертом, наче золотокрилі ангели побували в розбурханім місті понад Прутом* (М. Андрусяк); б) вище за які спрямована дія *(зі знах., рідко з оруд. в.). Приторкнувся* [наглядач] *двома пальцями до його* [Лазаревої] *руки понад ліктем* (М. Коцюбинський); *Коли мені не дано крил міцних, щоб я могла орлицею підбитись геть високо понад найвищі гори, то прагну я собі потоків сліз* (Леся Українка); *Портьє не переставав дивитися на нього понад окуляри* (А. Крушельницький); *Старі сиві птахи, злякані згуком походу, важко злітали понад галяву* (П. Загребельний); *Він вийшов на міст понад озером й озирнувся навколо* (Любко Дереш); // *з оруд. в.* Уживається при позначенні предмета або місця: а) безпосередньо на якому перебуває або рухається хто-, що-небудь, відбувається щось. *Враз по всьому полю понад лавами польського війська залунали вигуки поляків: — Віват пану Мрозовському! Віват!* (А. Кащенко); *Зеленкуваті очі скакали в нього, як жаби понад болотом* (М. Коцюбинський); б) по поверхні якого спрямована дія. *Незрозуміло, як його могло поранити: болванка, просвистівши над головою, пролетіла далі, щоразу дзизкаючись об брук і знов підскакуючи, як камінь, кинутий понад водою* (О. Гончар); *Довкола лунав радісний щебет пташок, сюркотіли коники, понад плесом діловито снували бабки* (Ю. Винничук).

2. *з оруд. в., рідше зі знах. в.* Уживається при позначенні предмета або місця, уздовж, коло якого рухається хто-, що-небудь, відбувається або розташоване щось. *І верби, і тополі, І вітряки на полі, І долом геть собі село Понад водою простяглось* (Т. Шевченко); *Понад річку верби головаті Довгі віти в воду похиляють* (І. Франко); *Як звернути з тракту понад потік, то попадеш у вузеньку красиву долину — от се тобі й буде село Бистрець* (Г. Хоткевич); *Ближче по шляху валка з хлібом. Їдуть тихо. Погоничі йдуть понад возами* (А. Головко); *Шукали його по всіх підрозділах, по лісах, понад Дінцем — не знайшли* (Григорій Тютюнник); *Вони зачинили двері, заперли їх на замок, а ключ закинувши подалі, подалися задвірками, а потім понад Кальміусом* (В. Чемерис); // *зі знах. в.* Уживається при позначенні предмета або місця, до якого спрямована дія. *По ярмарку циганчук конем виграває, Понад воду всіх людей З ярмарку скликає. Кого здибає — кричить: "Сину, тату, діду! Ходіть живо понад став: Я по воді піду"* (С. Руданський).

Часові відношення

3. *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на відрізок часу, довше якого триває або відбувається що-небудь. *Понад годину лунали постріли* (З. Тулуб); *Понад два тижні завод страйкував* (Ю. Смолич); *Ось уже понад місяць, як мій телефон відключили за злісну несплату рахунків* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вже понад два місяці я перебуваю під пресингом* (Л. Денисенко).

4. *зі знах. в.* Уживається при позначенні пори доби, до якої наближається час. *Понад вечір вирушили з Космача в похід* (М. Андрусяк).

Кількісні відношення

5. *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на перевищення якої-небудь кількості. *В морському повітрі на віддалі понад сто кілометрів від берега немає жодної бактерії* (М. Трублаїні); *У який бік до Сан-Сусі? Так, так, омріяного, баченого й на листівках. До парку з алеєю понад два кілометри і рівною, ніби стріла* (О. Шугай); *Так він пройшов понад милю, то сповільнюючи ходу.., .. то знов широко ступаючи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

Відношення міри

6. *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на перевищення якої-небудь норми, міри і т. ін. *Йому стало не по собі: затягнув понад усі терміни* (М. Дашкієв); — *Коли прийшов у гості, будь радий і з того, що дають, і не проси понад міру* (І. Білик); — *Ми навербували льотчиків більше, ніж розраховували, але й кораблів закупили понад норму* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Означальні відношення

7. *зі знах. в.* Уживається при позначенні певної категорії осіб або предметів, вище за які оцінюється, ставиться хто-небудь. *Мати жалувала його щиро, бо любила його понад усі діти* (Л. Мартович); [А н д р о м а х а:] *Гектора ніхто не подолає, бо він герой понад усіх героїв* (Леся Українка); *Їжу запивали свіжою водою — її було визнано за найкращий напій, смачніший понад усі портвейни світу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Це були мушкетери, а він поважав їх так беззастережно, що не тільки в думках, а й у серці ставив понад усіх людей* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // *зі знах. в., із запереч. част.* Уживається при позначенні особи або предмета, яким надається найвища оцінка або перевага порівняно з іншими. *Були* [баба] *молоді, то не було понад них дівчини у селі* (Г. Хоткевич).

8. *рідко, з оруд. в.* Уживається при вказуванні на відсутність зв'язку з чим-небудь. — *Стійте, добродії, — відповідаю .. — Література, стояча* [яка стоїть] *понад партіями, — се тільки ваш сон, се ваша фантазія, але на ділі такої літератури не було ніколи* (І. Франко).

ПОНА́ДА, и, *ж., діал.* Принада. *Тріпочеться серце від жалю, Що годі вернути назад — У згублену ясність кришталю, І рій святобливих понад...* (М. Старицький).

ПОНАДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док., що, чого і без дод.* Надавати *(див.* **надава́ти**[1]) усе або багато чого-небудь. *А Ізраїлеві та Юдині сини .. поприносили десятину худоби великої та худоби дрібної, і десятину святих речей, посвячених Господеві, їхньому Богові, і понадавали того багато куп* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А гетьманша, було, вийде Та й кликне в будинок, Он де клуня. А там мені І фіг, і родзинок — Всього мені понадає І на руках носить* (Т. Шевченко); *Понадавали* [люди] *їм* [богам] *усі можливі людські чесноти і вади та хиби, понаробляли їх образів і ідолів* (І. Франко); *— Мені той мій лікар понадавав купу таблєток* [таблеток], *але я навіть їх не пробувала* (Любко Дереш); *"Забрати!" — гукнув* [губернатор] *солдатам. Ну, ті й схопили мене. Я відбивався, то вони понадавали мені, скільки захотіли* (М. Сиротюк).

ПОНАДАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., чого.* Надарувати багато чого-небудь. — *Чекай, покажемо тобі, яких нам забавок понадаровувала* [Юльця] (І. Франко); *Хотіла подарувати йому ще двоє срібних кубків, що в неї були, та він їх не взяв, бо вона й так уже понадаровувала йому всячини флоринів на тридцять, а сама не прийняла від нього й найменшого гостинця* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОНАДБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого, рідко.* Надбати багато чого-небудь. — *Я все оце міркувала, Та аж сумно стало: Одинокі зостарілись... Кому понадбали Добра цього?..* (Т. Шевченко); *Багато "втікачів"* [у повісті І. Нечуя-Левицького "Микола Джеря"], *особливо з тих, що на заробках дещо понадбали, вертають домів* (І. Франко).

ПОНАДБЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Який міститься, розташований понад берегом; надбережний. *Розіслало* [море] *свій сяйний, безмежний простір у підніжжя понадбережних скель* (Н. Королева); *Просто, не попереджаючи мандрівника ні нехворощами очеретів, ні понадбережними вербами, з яру вискочив Збруч і отак, як стій, упав у Дністер* (Б. Антоненко-Давидович); *Вузенька стежка, обійшовши гору, Обсунувши понадбережний хрящ, Послалася у глибину прозору Синьо-зеленого старого бору* (В. Мисик).

ПОНАДБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Надбити багато чого-небудь, у багатьох місцях. *На останньому допиті мені щось там усередині, певно, повідбивали, а може, лише понадбивали. Принаймні, я дуже поволі оклигував* (І. Білик); *Тепер батько шнуром, натертим вугіллям, з Ільковою допомогою відбив уздовж плахи рівні смуги. Далі рівнесенько по тих смугах долотом понадбивав неглибокі дірки* (Ю. Логвин).

ПОНАДБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Надібрати що-небудь у багатьох місцях. *Понадбирай картоплі з мішків, а то такі повні, що й не зав'яжеш* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАДВИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., рідко.* Те саме, що **понависа́ти.** *Береги* [потічка] *його майже без перерви оброслі були лозиною та вільшиною, що понадвисала над саму воду і полоскала в ній своє коріння* (І. Франко).

ПОНАДВО́ДНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **надво́дний.** *О, тиха пристане робочого стола, Де ще на якорях дрімають вірні рими, Де щоглами підносяться стрункими, Струмують образи, як понадводна мла!* (М. Рильський).

ПОНАДВО́РІ, *присл., рідко.* По подвір'ю. *Бігав* [Антосьо] *собі понадворі та батогом вихльостував — ще й рад був, бо не приганяли до книжки* (А. Свидницький); *Ото-то ж і є бабина Терещишина хата..; скрізь понадворі трава, тільки стежечка манісінька до воріт* (Дніпрова Чайка).

ПОНАДГІ́РНИЙ, а, е, *рідко.* Який розміщується, видніється над горою, над горами. *Переступай лискуче лезо меж, і рідні лиця за порожні маски тобі здадуться з понадгірних веж* (В. Стус).

ПОНАДГНИВА́ТИ, а́є, *док., розм.* Частково, трохи надгнити (про багато чого-небудь). *Хатина була .. під ґонтами, тільки що старі ґонти понадгнивали і поросли зеленим мохом* (І. Франко).

ПОНАДГНИ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **надгни́лий.** *І в бідну хату раз я заблукав, стареньку стріху мох укрив зелений, .. обпала глина з понадгнилих стін, крізь шпари вітер провівав студений* (І. Франко).

ПОНАДГРИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадгриза́ти.** *Кукурудзяні качани усі понадгризані;* // **понадгри́зано,** *безос. пред. Усе печиво понадгризано, крихти розкидано* (із журн.).

ПОНАДГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Надгризти багато чого-небудь; надгризти щось у багатьох місцях. *Заходився я гризти* [чоботи]. *Шкура мовби вже й стара, але я попомучився: гризу та плюю, гризу та плюю .. Нарешті-таки понадгризав халяви коло задників, а тоді вже й пододирав по швах* (І. Білик).

ПОНАДДНІПРО́ВИЙ, а, е. Який розташований, відбувається понад Дніпром. *Землі понад Великим Лугом багато важили не тільки для запорожців, а й для попередніх мешканців понаддніпрових степів* (А. Кащенко); *Червоний светр, білий сміх я обійняв за плечі. Лимонний вітер задмухав понаддніпровий вечір...* (М. Вінграновський).

ПОНАДДНІПРО́ВСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **понаддніпря́нський.** *Понаддніпровська височина.*

ПОНАДДНІПРЯ́НСЬКИЙ, а, е. Який розташований на берегах Дніпра, уздовж Дніпра. *Минаючи убогі села, Понаддніпрянські невеселі, Я думав, де ж я прихилюсь? І де подінуся на світі?* (Т. Шевченко).

ПОНАДЗВУКОВИ́Й, а́, е́, *спец.* Те саме, що **надзвукови́й.** *Тільки титан — метал XX сторіччя — витримує понадзвукову швидкість польоту, не руйнуючись при нагріванні до червоного жару* (М. Дашкієв); *Через акустичний удар правила забороняють польоти комерційних понадзвукових повітряних суден над землею* (з наук.-попул. літ.).

ПОНАДЗЕ́МНИЙ, а, е, *поет.* Який простягається, поширюється над землею; надземний. — *Ізольдо, Ізольдо моя, в очах твоїх темних хотів би я бачить блакить країв понадземних!* (Леся Українка); *Перельоти, спочинки, і хмари, й моря — То все лише стежина за обрій, у даль, А у серці палає, горить — не згоря Понадземна самотність, пташина печаль...* (О. Бердник); *Як в арфі злагодженістю красот Бринять численні струни щось приємне Й для того навіть, хто не знає нот, — Так пломені співання понадземне Лили навкруг Христового чола, Для мене чарівливе, хоч і темне* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОНАДИМА́ТИ *див.* **понадува́ти.**

ПОНАДИМА́ТИСЯ *див.* **понадува́тися.**

ПОНА́ДИТИ, джу, диш, *кого, що.* Док. до **на́дити.** — *Ти, пане писарю, — понадив він до себе Виговського, — готуй послів до хана* (М. Старицький); *Нова робота може понадити вас великою зарплатнею, але не поспішайте все міняти, спершу варто з'ясувати деталі* (з газ.); // Давши що-небудь привабливе, спокусливе, ви́кликати звичку з'являтися час від часу; принадити. *Понадили собак помиями, тепер і не обженешся* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНА́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док.* 1. *на кого — що.* Док. до **на́дитися** 1. *Понадивсь на неї найпервіший парубок на все село* (Ганна Барвінок); — *Будь певен, що та тільки жінка честива, у котрої ніхто не просив, або та, що сама хотіла, та ніхто на неї не понадився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *на що.* Піддатися спокусі, бажанню мати що-небудь. [Хуса:] *Я взяв її не за саме багатство, не за самий і рід.* [Мелхола:] *Та знаю, знаю, — понадився на ту саронську вроду* (Леся Українка).

2. *на що, розм.* Док. до **на́дитися** 2; зазіхнути на щось. — *Як збрешеш, то хоча надсядься, На ласку послі не понадься* (І. Котляревський); — *Чи не замало, пане Роно, — спитав я, — берете спідручних, щоб захищати в дорозі своє добро? — Везу залізо, — сказав цей мовчазнюк і нічого більше. Мовляв, хто понадиться на такий крам?* (Валерій Шевчук).

3. *розм.* Призвичаїтися постійно робити що-небудь, ходити кудись, до когось; унадитися. *Понадився собака за возом ходити — то й за саньми не втерпить* (приказка); *У Йванів огород понадилась корова Петрова* (Л. Боровиковський); *Познайомившись випадком із двома молоденькими дівчатами, які щойно закінчували школу, він понадився час від часу проводити вільні вечори в їхній підлітковій компанії* (Ю. Покальчук).

ПО́НАДІ *див.* **по́над.**

ПОНАДІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадіва́ти.** *Оддалік стоять коні і в сівалках, і в боронах — шаньки понадівані* (А. Головко); *Пріська зняла з припічка зашкарублі черевики, понадівані на дровинячки, пару великих онуч з лантушини і цілий жмут цупких, як дріт, зав'язок* (Григір Тютюнник); // **понаді́вано,** *безос. пред. У селі, як завжди, глечики та слоїки на кілки понадівано — сохнуть* (із журн.).

ПОНАДІВА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Надіти що-небудь (про всіх або багатьох); надіти, понадягати багато чогось. *Іще зранку, .. попивши могоричі, тепер, попідголювавшись любенько, понадівали хто нову свиту, хто китаєву юпку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На дворі похолоднішало. Деякі жінки вже понадівали чоботи* (І. Роздобудько); *Почали докучати комарі і дрібнюсінька мошка. Понадівали сітки, але це мало рятувало* (І. Багряний); *Понадівали на себе святі образки обидва брати і мимоволі задумалися, згадавши свою сердешну матір* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Гяури самі принесли голови, аби правовірні повідрубували їх і понадівали на кілля загорож бахчисарайських вулиць* (Ю. Мушкетик).

ПОНАДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого чим і без дод.* Наділити чим-небудь усіх або багатьох. *Спасибі матері, усіх нас понаділяли* (Сл. Б. Грінченка); — *От за тиждень, як я поїхав, ухопили одного — він став радити деяких селян вчити дітей своїх мовою українською, на остатні свої гроші, не гурт і було їх, купив книжок та й понаділяв хлоп'ят* (М. Грушевський); *Прибули брати Ковтюхи з Петрограда в рідне село, і діло пішло на всенародний лад. Панську землю поділили, бідноту худобою понаділяли* (О. Ковінька); — *Який в Оксани Андріївни син... Який син... Забезпечив школу. Комп'ютерами... Гуманітаркою — дітей .. Понаділяв їх преміями. За гарне навчання* (О. Чорногуз).

ПОНАДІ́ЯТИСЯ, іюся, іє́шся, *на кого – що і без дод., з інфін., із спол.* що. Док. до **наді́ятися.** *Я вже понадіявся, що нас візьмуть і викинуть на вулицю, тільки даремно* (А. Кокотюха); [Виборний:] *Терпило, понадіявшись на своє багатство, зачав знакомитись не з рівнею: зачав, бач, заводити бенкети з повітчиками* (І. Котляревський); *Коли іншим приходили спадки, коли інші добували хитрі гроші, продавали чортові душу, він понадіявся на своє здоров'я, на свої руки і горду вдачу* (М. Стельмах); *Спершу вона* [Ярославна] *на жерця того понадіялась — а раптом допоможе? Волхвів шанували і боялися* (В. Чемерис).

ПОНАД'ЇДА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Над'їсти багато чого-небудь; над'їсти щось у багатьох місцях. *Прибився до їхнього двору рудий облізлий кіт .. То в льоху всі глечики поперекидає, то понад'їдає варення з усіх банок, то шкарпетки чи панчохи пошматує* (М. Слабошпицький).

ПОНАДКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадко́лювати.** *Підготовлені понадколювані ковбаски запекти в духовці до готовності: спочатку 15–20 хв при 220 °С, потім ще одну годину, зменшивши температуру* (із журн.); *Понадколювані з обох боків дошки;* // **понадко́лювано,** *безос. пред. Вироби з тіста перед випіканням було понадколювано в декількох місцях та змащено яєчним жовтком* (з газ.).

ПОНАДКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Надколоти багато чого-небудь; надколоти щось у багатьох місцях. *Хто це мені дощечки понадколював?* (Сл. Б. Грінченка); *Понадколювати пісочне тісто виделкою і відправити на 30 хвилин у холодильник* (із журн.).

ПОНАДКРА́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадкра́ювати.** *Дивно мені, що і скриня замкнена була, а полотно понадкраюване* (Сл. Б. Грінченка); // **понадкра́ювано,** *безос. пред. Хліб понадкраювано.*

ПОНАДКРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Надкраяти багато чого-небудь; надкраяти щось у багатьох місцях. *Понадкраювати хліб.*

ПОНАДКРО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадкро́ювати.** *Понадкроювана шкіра;* // **понадкро́ювано,** *безос. пред. Вироби з полотна понадкроювано.*

ПОНАДКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Те саме, що **понадкра́ювати.** *Я, було, стьожки понадкроюю, дівчатам порозд́аю* (Ганна Барвінок).

ПОНАДКУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадку́шувати.** *Піч — годувальниця та зігрівальниця, без якої ми хтозна, що й робили б. І пощерблені миски та чашки, і понадкушувані дерев'яні ложки, якими так ловко їсти, а ще краще битись, коли мами немає поруч* (А. Дімаров); *В повітрі запахло роз'юшеними носами, розквашеними губами, а може, навіть понадкушуваними вухами* (О. Шугай); // **понадку́шувано,** *безос. пред. Тістечка з коробки понадкушувано.*

ПОНАДКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Надкусити багато чого-небудь; надкусити щось у багатьох місцях. *Я .. понадкушував на яблуні з десяток зелених кислих яблук* (О. Довженко); *Частину яблук .. він* [щур] *понадкушував і порозтягував по моїх черевиках* (Н. Сняданко).

ПОНАДЛА́МЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понадла́млювати.** *Понадламлювані гілки;* // **понадла́млювано,** *безос. пред. Пагони яблуні понадламлювано.*

2. *у знач. прикм.* Який понадламлювався. — *Не смій! — вишкірила* [чаклунка] *рідкі, понадламлювані вже зуби і так люто засичала на жінку, що та прохолола одразу* (Д. Міщенко);

ПОНАДЛА́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Надламати (у 1 знач.) багато чого-небудь; надламати щось у багатьох місцях; понадломлювати. *Вандали просто понадламлювали верхівки дерев і кинули їх в озеро* (з газ.).

ПОНАДЛА́МЛЮВАТИСЯ, юється, *док.* Те саме, що **понадло́млюватися.** *Після рясного снігопаду деякі дерева понадламлювалися* (з газ.)

ПОНАДЛА́МУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понадла́мувати.** *Молоді пагінці понадламувані;* // **понадла́мувано,** *безос. пред. Сухе гілля понадламувано.*

2. *у знач. прикм.* Який понадламувався. *Понадламувані дерева.*

ПОНАДЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Те саме, що **понадло́млювати.** *Коли немає досвіду в пересаджуванні орхідей, то можна ненавмисне понадламувати корінчики, і тоді квітки обсиплються* (із журн.).

ПОНАДЛА́МУВАТИСЯ, ується, *док.* Те саме, що **понадло́млюватися.** *Віти яблунь понадламувалися в кількох місцях під вагою сортових плодів* (з газ.).

ПОНА́ДЛИВИЙ, а, е, *діал.* Принадливий. *Балакали ми, балакали, і чим більше товкли про той Борислав, тим він нам кращим, понадливішим здавався* (І. Франко).

ПОНА́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., діал.* Властивість за знач. **пона́дливий.** *Жіноча понадливість.*

ПОНА́ДЛИВО, *діал.* Присл. до **пона́дливий.** *Посміхатися понадливо.*

ПОНАДЛІМІ́ТНИЙ, а, е. Який перевищує встановлений ліміт; надлімітний. *Якщо підприємству не встановлено ліміт залишку готівки в касі, тоді вся наявна в ній на кінець дня готівка вважається понадлімітною* (з навч. літ.); *За понадлімітне розміщення відходів плата стягується в підвищеному розмірі* (з навч. літ.).

ПОНАДЛОМИ́ТИСЯ, о́миться, *док.* Те саме, що **понадло́млюватися.** *Під власною вагою всі гілки яблуні понадломилися* (з газ.).

ПОНАДЛО́МЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понадло́млювати.** *Поодинокі маленькі деревця були понадломлюваними. Будинки обшарпані* (Т. Прохасько); // **понадло́млювано,** *безос. пред. Багети понадломлювано.*

2. *у знач. прикм.* Який понадломився. *Понадломлювані зуби.*

ПОНАДЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Надломити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь; надломити щось у багатьох місцях; понадламлювати. *На цвітній капусті рекомендуємо понадломлювати верхні листочки — таким чином захистимо ніжні суцвіття від палючого сонця* (із журн.).

ПОНАДЛО́МЛЮВАТИСЯ, юється, *док.* Надломитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, про щось у багатьох місцях). *Гілля понадломлювалося.*

ПОНАДЛЮ́ДСЬКИ́Й, лю́дська́, лю́дське́. Який перевищує можливості, сили, почуття і т. ін. людини; надлюдський. *На думці в мене — перенаселення країни, втрата колоній в Африці, з одного боку, й понадлюдські, неймовірні досягнення їхньої* [німців] *культури, науки й техніки...* (Олекса Ізарський); *Двадцяте століття заправило від митця такого характеру, який здатен витримувати і понадлюдські перевантаження* (В. Стус); *Понадлюдським напруженням волі я примусив себе лежати непорушно* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

ПОНАДМІ́РУ, *присл.* Те саме, що **надмі́ру.** *По них* [зморшках] *стікав горошинами піт, нібито від натужного співу витискалася з тіла понадміру випита горілка* (Р. Іваничук); *Я знову дозволив собі захопитися понадміру, я надавав надто великого значення її* [Маруськи] *словам, врешті-решт я підпустив її занадто близько до себе* (М. Кідрук).

ПОНАДМОРСЬКИ́Й, а́, е́. Який простягається, поширюється, відбувається і т. ін. над морем; надморський. *Згадувалася вона* [земля] *завжди теплою, м'якою, ласкавою, снилася ночами, ввижалася в понадморській імлі, в розпеченості марева над каменем* (П. Загребельний); *Ті риби вигнуті, ті понадморські квіти, Була, як море, ніч, Куди впадали ріки* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера).

ПОНА́ДНИЙ, а, е, *діал.* Принадний. *Він одержав строге виховання в тій школі, в котрій тепер Кліточка зачинала брати першу лекцію, і з геройством молодого спартанця опирався пишним формам її рамен і понадному блискові її очей* (І. Франко); *Вітер на землі стелив туман легкий, А сонце понадним промінням вигравало І пишних кольорів мережку вишивало* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОНА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., діал.* Властивість за знач. **пона́дний.** *Йому було якось так важко і жалко, немов разом уся природа зарізана, конаюча впала перед його ногами і стратила всю свою красу і понадність* (І. Франко).

ПОНА́ДНО, *діал.* Присл. до **пона́дний.** *У нас, хоч і говориться і славиться о літературнім руху, о його виявленні і здвигненні, справа на ділі виглядає далеко не так понадно* (І. Франко).

ПОНАДНОРМАТИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Який перевищує встановлені нормативи; наднормативний. *Головною проблемою трубопровідного транспорту є наявність значної кількості основних засобів виробництва з понаднормативними термінами експлуатації* (з наук. літ.); *Для ліквідації понаднормативних запасів необхідно скоротити закупівлю матеріалів, що є в надлишку, реалізувати непотрібні матеріали, зменшити незавершене виробництво, ужити необхідних заходів для забезпечення відвантаження покупцям усієї готової продукції* (з навч. літ.).

ПОНАДНОРМО́ВИЙ, а, е. 1. Який надається, здійснюється, використовується і т. ін. понад норму; наднормовий. *Мандрівник з'їв чотири картоплини з пригорілим лушпинням, понаднормову пайку свого товариша Луки Скрипчука* (Л. Первомайський); *Медитація давала сили витримувати понаднормові навантаження, пов'язані з постійними переміщеннями* (Любко Дереш).

2. *у знач. ім.* **понаднормо́ві,** вих, *мн.* Плата за роботу понад норму. — *Вам платять понаднормові, і можете завтра писати хоч тисячу скарг, .. а сьогодні закінчите газету* (В. Дрозд).

Понаднормо́ва робо́та (пра́ця) *див.* **робо́та; Понаднормо́вий час <Понаднормо́ві годи́ни>** *див.* **час.**

ПОНАДНОРМО́ВО. Присл. до **понаднормо́вий.** *У Дворянина і головного лікаря була домовленість, що якщо електрики не встигнуть усього доробити, то залишаться працювати понаднормово* (В. Хрущак); — *Знаю, знаю, що твоя зміна закінчується, але мушу, ти сам бачиш, що робиться з погодою, просити тебе попрацювати понаднормово* (М. Кідрук).

ПО́НАДО *див.* **по́над.**

ПОНАДО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого.* Надоїти багато, надоїти від багатьох тварин. *Чотири корови держать та по тричі на день доять. Що того молока понадоюють!* (Сл. Б. Грінченка); *З усякого звіра і з усякої гадини є молоко, що вона* [відьма] *з них понадоювала, перевертаючись до кожної матки усе різно, щоб не жахались і давались доїтись* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОНАДПАРТІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **надпарті́йний.** *Говоримо з погляду не понадпартійної всепрощаючої або всепроклинаючої моралі, а з погляду межипартійного, морального поступу* (Леся Українка); *Українська повстанська армія в 1943 році перетворилася в загальнонаціональну, понадпартійну збройну силу українського народу в його боротьбі за національне визволення* (з наук.-попул. літ.).

ПОНАДПАРТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **понадпарті́йний;** надпартійність. *Волонтерський рух на підтримку українських солдатів декларує свою цілковиту понадпартійність* (із журн.).

ПОНАДПИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадпива́ти.** *Склянки із соком усі понадпивані;* // **понадпи́вано,** *безос. пред. Пиво з келихів понадпивано.*

ПОНАДПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого і без прям. дод.* Надпити з усіх або багатьох посудин. *Поки Киш і Миш солодко попискують, Киця понадпиває з горщиків, хліб понадгризає* (з казки); *Оце пошлю глечики в погріб повиносити, що ж ви думаєте? Усі понадпиває* (Сл. Б. Грінченка); *Принесено каву, усі понадпивали густої, чорної, пахучої течі з маленьких стаканчиків і затягнулися димом* (Юліан Опільський); * Образно. *Присівши навпочіпки, відшукав* [мисливець] *ліщинові пагінці. По пагінцях, одгорнувши листя, знаходив горіхи, розлузував. Пагінці тіль-тіль понадпивали їх, ядра ще були важкі й тугі* (Ю. Мушкетик).

ПОНАДПИ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадпи́лювати.** *У зовнішніх її* [башти] *приміщеннях справді була сила-силенна різноманітного будівельного матеріалу: купи дрібного каміння, сувої штабового свинцю, в'язки дранки, величезні, вже понадпилювані колоди, купи щебеню — одне слово, готовий арсенал* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // **понадпи́лювано,** *безос. пред. Старі гілки дерев понадпилювано.*

ПОНАДПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Надпиляти все або багато чого-небудь. *Дошки які довші — понадпилюй, щоб усі однакові були* (Сл. Б. Грінченка); [С е к р е т а р:] *Се ті кайдани?* [М а р ш а л о к:] *Найслабші, що-м* [що я] *найшов. Але аби на кождий спосіб бути Безпечним — ще і понадпилював* (Ю. Федькович).

ПОНАДПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадпи́сувати.** *Понадписувані частини мови над словами;* // **понадпи́сувано,** *безос. пред. Очі в нього налилися слізьми печалі, ще перше ніж він побачив себе в цій абсурдній кімнаті, де всі речі було понадписувано, перше ніж він із соромом прочитав пишномовні дурниці на стінах* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОНАДПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Надписати (у 1 знач.) у різних, багатьох місцях. *У столичному метро хтось над російськомовними вивісками понадписував: "Чому не українською?"* (з газ.).

2. Надписати (у 2 знач.) на поверхні всіх або багатьох об'єктів; попідписувати. *По обіді знов пішли до роботи. Треба було упорядкувати дарунки й понадписувати, котрий для котрої дитини по тих списках, що дали управитель школи і отець декан* (Б. Лепкий); *— Понадписуйте конверти і принесіть сюди* (А. Хижняк); *Я завела вдома картотеку уявних читачів і старанно вписувала до кожної картки прізвище автора, назву книги та бібліотечний код, спеціально для цього понадписувавши такі коди на всі свої дитячі книги* (Н. Сняданко).

ПОНАДПЛАНЕ́ТНИЙ, а, е. Який розташовується, міститься, відбувається і т. ін. над планетою. *Понадпланетна орбіта.*

ПОНАДПЛА́НОВИЙ, а, е. Який перевищує передбачене планом *(див.* **план**[1] 2); надплановий. *Виконання перевезень, у тому числі на пред'явлення, позапланових, понадпланових та перевезень для надолуження недовантаження впродовж минулого місяця, враховується в обліковій картці встановленої Правилами форми* (з навч. літ.) * Образно. *Певно, тобі хоч раз у житті, але доводилося бути в кабінеті лікаря-отоларинголога .. (це тоді, коли в тебе боліло горло від понадпланової порції морозива, чи просто так для огляду перед поїздкою в табір)* (В. Нестайко).

ПОНАДПЛА́НОВО. Присл. до **понадпла́новий.** *Спрямування до спецфонду коштів, отриманих від міжнародних фінансових організацій понадпланово, є легалізацією латання розриву між доходами та видатками бюджету за рахунок позик* (із журн.).

ПОНАДПРОГРА́МНИЙ, а, е. Який не передбачений програмою, не входить до програми, не обов'язковий для виконання; надпрограмний. *Факультативні курси організовано як понадпрограмні для розширення та поглиблення змісту предметів і допрофільної підготовки учнів* (з наук. літ.); *Логопед не дає учням понадпрограмних завдань, не перевантажує першокласників додатковою інформацією* (з наук.-попул. літ.).

ПОНАДПРОГРА́МНО. Присл. до **понадпрогра́мний.** *Добре ще в студентські роки працевлаштуватися за спеціальністю: практика покаже, над чим варто попрацювати понадпрограмно, а на що не варто гаяти час* (із журн.).

ПОНАДРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадрива́ти.** *Розкопані матеріали сильно потерпіли од тисячолітньої давнини, а декотрі з них й понадривані так, ніби на цигарки, хоч матеріали ті ні на книжки з сільського господарства, ні на газети не подібні* (Остап Вишня); *Він заледве звик до напівтемряви після безпросвітної ночі катівні. На інших арештантах теж не було живого місця: замість облич — струпи, криваві синці, потріскані губи, понадривані вуха* (Р. Андріяшик); *В купі понадриваних газет завжди можна було прочитати щось цікаве* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // **понадри́вано,** *безос. пред. Сторінки книги понадривано в кількох місцях.*

ПОНАДРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Надірвати все або багато чого-небудь; надірвати щось у багатьох місцях. [Г е р а с и м *(запирає двері, виймає гроші і розглядає):*] *Прямо як настоящі* [справжні], *і не пізнав би, коли б не понадривав сам краї* (І. Карпенко-Карий); // Відірвати невеликі шматочки від багатьох предметів. *Понадривати кінчики сигарет.*

2. *перен.* Від надмірних зусиль, перенапруження пошкодити собі що-небудь. *Над чим таким важким .. животи вони понадривали?* (П. Гулак-Артемовський); *— А держава ще ж і пенсії виплачує багатьом з отих, що пупи на хуторах своїх понадривали* (Микита Чернявський).

ПОНАДРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Надірватися (про все або багато чогось). *Ручки на улюбленій сумці потріскалися, понадривалися, а шкіра полущилася? Вирішити ці проблеми допоможуть фахівці нашої майстерні* (з мови реклами).

2. *перен.* Ви́кликати в кого-небудь душевні страждання, муки, переживання і т. ін. або дуже хвилювати когось (про всіх або багатьох). *Потім вийшов німець, котрий заробляє сто двадцять тисяч і вже на дев'ятому рівні, і має титул "чотиризіркового чемпіона". Так ті, на трибунах, ледь не понадривались від екстазу* (В. Єшкілєв).

ПОНАДРІЗА́ТИ *див.* **понадрі́зувати.**

ПОНАДРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадрі́зувати.** *Понадрізувані ножицями верхівки молодої цибулі пришвидшують проростання пера* (з газ.); // **понадрі́зувано,** *безос. пред. Перед запіканням філе кальмара було понадрізувано з інтервалом 1–2 см, приправлено сіллю та перцем* (із журн.).

ПОНАДРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОНАДРІЗА́ТИ,** áю, áєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Надрізати трохи, не до кінця все або багато чогось; надрізати що-небудь у всіх або багатьох місцях. *Алі знову повернувся до свого коня-рятівника, загнуздав його і .. понадрізав майже до кінця шлеї, на яких напівсидів шалений огир* (Ю. Логвин); *Понадрізувати сало до шкірки;* // Зробити надрізи на поверхні всіх або багатьох предметів. *Обчухрали гілки, занесли в будинок. Ван-Ген одразу ж коло них заходився: з обох кінців понадрізував, поробив насічки, а тітка вже несла довгий шнур із міцнющої нитки* (А. Дімаров); *Перед запіканням можна вкласти в середину тушок птиці пучки свіжої шавлії, а після запікання понадрізати грудинки й вкласти в надрізи шматочки масла та спеції* (із журн.).

2. Зрізавши частину, укоротити або звузити кожен із кількох або багатьох предметів. *Це дуже широкі чохли будуть — може, понадрізувати?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАДРІЧНИ́Й, á, é. Довший за рік (у 1 знач.). *Апеляційну скаргу подано відповідачем у понадрічний термін після ухвалення рішення, що є безумовною підставою для відмови у відкритті апеляційного провадження* (з газ.).

ПОНАДРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадру́бувати.** *Понадрубувані корінці в саджанців;* // **понадру́бувано,** *безос. пред.* — *Уранці глянуть, а у вдови-сусіди пальці понадрубувано... Та що тут і казати!..* (Б. Грінченко).

ПОНАДРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Надрубати все або багато чого-небудь. *Кілочки понадрубувати треба, бо дуже довгі* (Сл. Б. Грінченка); *Він .. "гепнув" на сінник. — О, що воно таке? Якась колода чи що? .. Не колода? Жива людина? Гм... Та ще й з отакими довгими ногами... Їх би треба понадрубувати... Тепер уже й Овечка зрозумів, що Сторубель не такий уже злий, як спочатку показалось. Він же навіть жартував...* (В. Чапленко).

ПОНАДРУКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадрукóвувати.** *Понадруковувані брошури;* // **понадрукóвувано,** *безос. пред. Понадруковувано статті в закордонних журналах.*

ПОНАДРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОНАДРУКУВА́ТИ,** ýю, ýєш, *док., що, чого.* Надрукувати багато чого-небудь. *Пипін .. понадрукував багато цінних праць, тикаючих* [що стосуються] *давньої і нової руської літератури* (І. Франко); *Правду каже приказка: "Вік живи — вік учись". Що б було замість різних малюнків та "водяних знаків" на тім "слові" понадруковувати азбуку та читанку. На всі б три читанки вистачило* (Остап Вишня); *Віта була переконана, що Гертруда знає про неї те, що понадруковував батько в газеті* (Б. Харчук); *Головне, щоб при підвищенні зарплат не понадруковували нових грошей, бо тоді за одну ніч підскочать усі ціни* (з газ.).

ПОНАДРУКУВА́ТИ *див.* **понадрукóвувати.**

ПОНАДСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадсипáти.** *Понадсипані мішки з зерном;* // **понадсúпано,** *безос. пред. Гриби з кошика в кошик понадсипано.*

ПОНАДСИПА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого.* Надсúпати з усіх або багатьох мішків, посудин і т. ін. *Мабуть, понадсипаю потроху пір'я з подушок, а то мати такі тугі понасипали* (Сл. Б. Грінченка); // Наповнити багато мішків, посудин і т. ін. *Холодний піт виступав у його* [нього] *на лобі. Він так і закам'янів, піднявши руки вгору до свердла... Зерно сипнуло. Трясучись, як у пропасниці, Петро понадсипав усі три мішки* (Б. Грінченко).

ПОНАДСТОЛІ́ТНІЙ, я, є. Довший за століття (у 1 знач.). *Цей рух* [демократичний соціалістичний рух] *в понадстолітній боротьбі проти визиску й поневолення людини, проти неволі капіталізму і варварства мілітаризму й імперіалізму стає сьогодні вирішальною соціально-політичною силою всіх передових вільних і незалежних націй Європи* (з публіц. літ.).

ПОНАДСТОРІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **понадстолітній.** *В унікальній понадсторічній будівлі діють школа та дитячий садок* (з газ.); *На території парку проростають понадсторічні дуби, модрини, буки та горіхи* (з наук.-попул. літ.).

ПОНАДСТРОКО́ВИЙ, óва, óве. Який триває понад установлений строк; надстроковий. *Надвечір стали сходитися гості, ближні й дальні .. родичі — брати, сестри, племінники й племінниці, навіть один онук, сержант понадстрокової служби* (Григір Тютюнник); *Механік підходив до "москвича", з-під машини вилазив запацьорений старшина понадстрокової служби, механік кивав йому головою: — Як, капітане, розбираєш?* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **понадстрокóвий,** кóвого, *ч.;* **понадстрокóва,** кóвої, *ж.* Той (та), хто залишився на службі в армії понад установлений строк; понадстроковик. *Бороду на есмінці взагалі носив лише один чоловік: інтендант, молодший командир з понадстрокових, що відав харчуванням на кораблі* (М. Трублаїні); // *у знач. ім.* **понадстрокóва,** кóвої, *ж., розм.* Військова служба, яка триває довше від обов'язкового, установленого строку. *Він залишився на понадстрокову, а що умів вислужуватись і годив начальству, то скоро на його комірі з'явились дві білі зірки* (В. Гжицький).

ПОНАДСТРОКОВИ́К, á, *ч.* Те саме, що **надстроковúк.** *Посадові оклади офіцерів, військового духовенства й військових лікарів царської армії мали надзвичайно широку градацію. До їх основного заробітку завжди доплачували додаткові гроші. У понадстроковиків утримання було нижчим, а найнижчим — у солдатів строкової служби* (з наук. літ.).

ПОНАДСТРОКО́ВО. Присл. до **понадстрокóвий;** надстроково. *Він .. дослужився до найвищого, до чого селянин може дослужитись, до фельдфебеля, і залишився в армії понадстроково* (В. Гжицький); *Стефан було погодився піти до сільгоспінституту, та провалився на екзаменах, потім до армії призвали... А там на курси командирські попав та й залишився понадстроково* (Микита Чернявський); — *Ви вже давно служите понадстроково? — спитав капрала ніби мимохідь однорічник* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОНАДТИНА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Надтяти все або багато чого-небудь. *Понадтинати верхню частину помідорів, вийняти серцевину, покласти всередину тертий плавлений сир з часником і сіллю* (із журн.).

ПОНАДТИСЯЧОЛІ́ТНІЙ, я, є. Довший за тисячу років. *Казка кожного народу — це макросвіт у мікросвіті, всеоб'ємний інтертекст, що в закодованих образних, символічних, мотивних формулах акумулював у собі понадтисячолітні знання, прагнення, устремління свого творця* (з наук. літ.); *Українська мова, усупереч усім намаганням ворогів знищити її та їхнім спробам зробити з українців хохлів, покірних рабів, не зникла, а лише загартувалася, зберегла нас у понадтисячолітньому часі на великому просторі від Сяну до Дону* (із журн.).

ПОНАДТІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадтíсувати.** *Понадтісувані кінці стовбурів;* // **понадтíсувано,** *безос. пред. Одвірки було понадтісувано.*

ПОНАДТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Надтесати багато чого-небудь. *Понадтісувати край стола.*

ПОНА́ДТО, *присл., розм.* Те саме, що **на́дто.** *Коли автор захоче, вміє бути ясним і компонувати дотепно. Речення понадто виразні, прозорі, дуже часто забавні і при слуханні дуже гармонійні* (І. Франко); *Бумблякевич наблизився до дзеркала й осудливо подивився на лисіючого грубенького курдуплика .. З такою зовнішністю просто не мав жодного морального права підкрадатися до якоїсь пристойної панянки, а понадто називати своє прізвище* (Ю. Винничук); *В мене навіть кишені не було, щоб його заховати, до нього начіплявся бруд і листя, а понадто — пісок* (Ю. Іздрик); *Бельведерська і її найближчі околиці славляться своїм сміттям і брудом, понадто в таку мокру пору* (С. Андрухович).

ПОНАДТРО́ННИЙ, а, е, *рідко.* Який установлюється, розміщується, споруджується і т. ін. над троном. [Хор:] *Ось найкращі Підходять сюди: Що ж то несуть? Ступні під трон, Килим до ніг, Пишний понадтронний намет; Він вінцем імлистим Звивсь над головою Нашої цариці* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОНАДУ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понадува́ти.** * У порівн. — *Наш батько слабий, — журно каже Галька. — В грудях болить, дуже кашляє. І ноги почали пухнути. Як прийде увечері з роботи, мов понадувані, аж сині* (І. Кирій); // **понаду́вано,** *безос. пред. Відкрилася заправка відомої фірми в межах міста! Гарно так, прапорці висять, кульки понадувано* (з газ.).

ПОНАДУВА́ТИ, ПОНАДИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Надути (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Всі почали готуватися до переправи. Для половців це було звичне діло. Вони швидко понадимали висушені кінські та коров'ячі пузирі, поприв'язували їх до попруг, одяг і зброю — до сідел і вступили в воду* (В. Малик); *Звично й швидко продавщиця понадувала іграшки й поставила на прилавок рядком* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *З півночі подихнув вітерець і, понадимавши на чайках вітрила, погнав їх туди, куди направляли керманичі, — на схід сонця* (А. Кащенко); *Я знав, що голуби поховалися на виступах будинку під виноградом, понадувавши вола і перетворившись на сизі безтолкові кулі* (С. Андрухович).

2. Надути (у 2 знач.) багато чого-небудь (про вітер). *Спокійною була на позір столиця Запоріжжя. Вітри понадували снігові намети зі західних горбів, замели плавні на озерах* (Р. Іваничук); // *безос.* * Образно. — *Перепочиньте, Павле, трохи та не докопуйтесь до самої землі, бо тут стільки понадувало, що й до весни не розчистите* (М. Сиротюк).

ПОНАДУВА́ТИСЯ, ПОНАДИМА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Надутися (у 1, 2 знач.), збільшитися в розмірах (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Повітряні кулі понадималися, готові до старту, — тільки летіти!* (з газ.); *Пишні вітрила* [корабля] *понадимались і біліли проти сонця* (І. Нечуй-Левицький); [Провідця хору:] *Ідуть сюди й тутешні, бачу, жителі, Немов борці — в накидках, що при поясі Чогось понадимались* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); *На довгій тонкій шиї понадувалися жили, мов понатягане мотуззя* (І. Франко); // Утратити форму, витягнутися (про певні місця на одязі); повіддуватися. [Іван:] *Як одягнусь, як прийду на бал... У справжньому костюмі... Не те що оцей, школярський. Ось і коліна пооддувались...* [Вася:] *Атож. Понадувались, як бульби* (І. Микитенко).

2. Утягнувши голову, настовбурчити пір'я (про птахів). *Отак кричали і летіли Ворони з трьох сторон* [сторін], *і сіли На маяку, що на горі Посеред лісу, усі три. Мов на мороз, понадувались* (Т. Шевченко); *Горобці понадувалися на хвищу, й вітер по небу розвозить хмари* (Ю. Мушкетик); *На дахах будинків нявчали коти, а голуби туркотіли, понадувавшись, ніби морські їжаки* (С. Андрухович).

3. *перен., розм.* Надутися (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Кішки на березі озера понадувалися далі нікуди .. Зухвало походжали краєм плеса, зловтішно і глумливо бликаючи на машину* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

4. *перен., розм.* Надутися (у 4 знач.) (про всіх або багатьох). *Старі дочки хазяїна понадимались, а Леміщковський літав по хаті з своєю панною* (І. Нечуй-Левицький); — *Баби чортові! — кинув він назад до мовчазного гурту. — Тут робота починається, а вони, як сичі, понадималися, мов на віхолу, — бурмотів він, поспішаючи* (Г. Епік).

ПОНАДХМА́РНИЙ, а, е. Те саме, що **надхма́рний.** *Все ж треба йти. Хоч як тут гарно, Але найкраще там, вгорі, Де звівся палац понадхмарний, Ясніший ясної зорі* (Є. Фомін); *Приснилося, що був я в місці тім, Де Ганімед своїх покинув рідних, Занесений у понадхмарний дім* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *В полонинах трави ярі сходять, і велика понадхмарна туга нам на землю радістю спадає* (Леся Українка); *Ця несподівана радість піднесла його красномовство зовсім у понадхмарні висоти* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПОНАДХМА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **понадхма́рний.** *Щезла отара, Ніби примара. Стежку гористу Топчуть туристи. Лайку і сварку, Пляшку і чарку У понадхмарність Тягне бездарність* (О. Бердник); *Скляні височенні піки дивилися з своїх гордих понадхмарностей і від них віяло .. неземним холодом* (П. Загребельний); *Хіба в Цих Зіставленнях менше Сенсу, аніж у традиційних: .. Заєць — Зизоокість, Сова — Невсипущість.., Черепаха — Захищеність.., а Сокіл — Понадхмарність? Аж ніяк ні* (Ю. Андрухович).

ПОНАДХМА́Р'Я, я, *с.* Те саме, що **надхма́р'я.** *Хтось .. підіймає їх* [голубів] *над собором, над валуванням важких димів, щоб там, у понадхмар'ї, .. добули розумні птахи собі свіжого повітря* (О. Гончар); *Музика, очерет на долоні, руці. Скільки пройде комет крізь понадхмар'я ці? Як проступа тепло через ріки, міста. Все, що у нас було — тільки ця висота* (С. Жадан).

ПОНАДШТА́ТНИЙ, а, е. Який не входить до штату *(див.* **штат**[2] 1). *На утримання понадштатної одиниці водія відділ освіти райдержадміністрації безпідставно витратив торік кілька тисяч гривень* (із журн.).

ПОНАДЩЕ́РБЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понадще́рблювати.** *Кришталічні грані сподумену гравіровані та понадщерблювані трикутними позначками* (з наук.-попул. літ.); *Понадщерблювані кротами цибулини тюльпанів були вже непридатні до посадки* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який понадщерблювався. *Тепер не бовваніє ані один хрест ніде, тільки можна бачити оддалік кілька облуплених і понадщерблюваних бань* (І. Багряний); *Понадщерблюваний посуд — тарілки, чашки, блюдця — краще не складати, а одразу викидати* (із журн.).

ПОНАДЩЕ́РБЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Надщербити багато чого-небудь. *Кухонна мийка зі штучного граніту довговічна й виглядає гарно, але я вже купу тарілок понадщерблювала об неї* (із журн.).

ПОНАДЩЕ́РБЛЮВАТИСЯ, юється, *док.* Надщербитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Глечики понадщерблювалися, вушка повідлітали. Здавалося, їм стільки років, як і їхній господині* (із журн.); *Якість бетонних сходів і бордюрів у дворах викликає у тернополян сумніви. Ще в процесі встановлення нові сходи понадщерблювалися* (з газ.).

ПОНАДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Надягти що-небудь (про всіх або багатьох); надягти багато чогось. *Свята були пізні. На Великдень ми всі поприбиралися; сорочки чисті понадягали* (І. Франко); *Тигролови вирядились: понадягали шкіряні панцері* [панцери], *дебелі щільні піджаки.., шкіряні рукавички...* (І. Багряний); *Дівчата понадягали прості солом'яні брилики зі стрічками з барвистого перкалю й сірі фризові плащі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОНАЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Наживити багато чого-небудь до пристрою, признач. для ловіння риби, птахів, звірів. *Понаживляти гачки для риби.*

ПОНАЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Нажати *(див.* **нажа́ти**[2]) багато чогось. *На другий день знов посила вона Хвеська до батька, щоб дав чим-небудь поперевозити копи, що понажинала* (О. Стороженко); *У неділю не давали людям відпочинку, не могли й до церкви піти, бо за наказом панів осавули на поле гнали й молодих, і старих, які у тій важкій праці могли відпочити лише тоді, коли понажинали по пів копи* (з наук. літ.).

ПОНАЖИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., чого і без прям. дод., вульг.* Нажертися (про всіх або багатьох). — *А подохли були б вони* [корови]! *І коли вже вони тобі понажираються?! — думав хлопець і покірливо мовчав* (А. Головко); *А півні? Чому півні мовчать? Ранок, пора кукурікати. Понажиралися, хороба б вас забрала* (Ю. Винничук); — *Всі ці людці, які тут сидять .. Мені з ними не по дорозі .. Вони як спирт найдуть.., понажираються, баньки заллють, покричать — ось і вся свобода* (А. Кокотюха); — *Понажиралися багацькі нащадки та й казяться від неробства. Ти, хлопе, гаруй до десятого поту, щоб аж хребет тобі тріщав* (І. Нижник).

ПОНАЗАПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що і без прям. дод., розм.* Записати (у 1, 2 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Поназаписували пісень од дівок* (А. Кримський); *Наш звукорежисер, який з усього, що ми змогли поназаписувати, зробив хороший звук для фільму* (із журн.).

ПОНАЗБИРА́ТИ *див.* **поназби́рувати.**

ПОНАЗБИРА́ТИСЯ *див.* **поназби́руватися.**

ПОНАЗБИ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поназби́рувати.** *Добродушний жандарм справляє на Івана враження купи залізяччя, поназбируваного звідусюди і паленого на повільному вогні* (П. Колесник); *Одного дня він дрімав у хижі, що її винаймав за гроші, поназбирувані за літо* (О. Ульяненко); // **поназби́рувано,** *безос. пред. А тим часом матеріял* [матеріал] *нагромаджувався; з одного боку, поназбирувано масу людових оповідань із уст уже не лише арійців, але найрізніших .. племен у Африці й Америці* (І. Франко).

ПОНАЗБИ́РУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОНАЗБИРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *чого, що.* Назбирати (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Поназбирували слив та й продають по копі відро* (Сл. Б. Грінченка); *Поназбирав* [Петро] *безліч тонких і товстих книжок, запакував їх обережно у лантух та й подався на село, щоб зручніш було працювати* (В. Підмогильний); *Наталочка принесла до шкільного природничого кабінету багато камінців і черепашок, що їх вона поназбирала на березі моря в Євпаторії* (Остап Вишня); *Весна зустрілася із зимою, і з'явилися проліски. Марта поназбирувала їх під Татаркою* (Б. Харчук); *Народній варті допомагають хлопчаки: поназбирують повні пазухи груддя та й давай полохати рибу в Ташані* (Григір Тютюнник).

2. *кого.* Привести, скликати в одне місце багатьох. — *Невже ти думаєш, що ті басмачі, які є тут у вас, або шукачі легкої наживи, яких Алаяр-хан поназбирував, мабуть, з усього Ірану, — це сильні, одважні люди?* (П. Загребельний).

3. *чого, що.* Набрати поступово багато чого-небудь з багатьох місць, у багатьох осіб. *Ви, Миколай Іванович, про мене не турбуйтеся: я собі грошенят поназбираю з вас дурних і буду собі жити, не журитись* (Г. Хоткевич); *Велика кімната нагорі правила за офіцерський клуб. Столи і стільці поназбирали у селі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

4. *чого, що.* Назбирати (у 2 знач.) багато чого-небудь; нагромадити. — *Він* [батько] *і весілля відбуде, і скриню мою віддасть, і материні подушки; та грошей не дасть нам на розживу ні копійки, дарма що то все ми йому поназбирали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ішов Вагилевич вулицею Зеленою й пригноблювався думкою, що його праці стали непотрібні: скарби, що їх поназбирував за все життя по селах, жорстоко відкидала міська цивілізація* (Р. Іваничук); *Він поназбирував літератури по криміналістиці* [з криміналістики] *та східній езотериці* [східної езотерики] (О. Ульяненко).

ПОНАЗБИ́РУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *рідко* **ПОНАЗБИРА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Зібратися в одному місці (про всіх або багатьох). *Частісінько, як тільки що до лавки пани поназбираються, то тут де і озьмуться* [візьмуться] *і москалі, і цигани* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ми близько не підходили* [до пам'ятника], *там стільки народу поназбиралося, що й не проштовхнешся* (В. Єшкілєв); * Образно. *Сонце ще тільки пробивалося крізь ліси й туман, та вже несло в собі свою несамовитість, і того було досить, щоб поназбирувалося його яріння на кінчиках ворожих списів* (П. Загребельний).

2. Зібратися поступово (про багато чого-небудь); нагромадитися. *За зиму прання поназбиралося чимало, і Орися з матір'ю золили його в жлукті цілий ранок* (Григорій Тютюнник).

ПОНАЗБІГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Збігтися в одне місце (про всіх або багатьох). — *Голуб жінку б'є! — дзвоне* [дзвонить] *чутка від хати до хати, і люди біжать немов на пожежу. Повен двір поназбігалося жінок, чоловіків* (Панас Мирний); *Петрусь узяв гуркати палицею по барканах. Поназбігалась незчисленна сила собак* (А. Кримський); *Як заграла ввечері катеринка, як поназбігалося дітлахів, як комашні!* (Остап Вишня); — *Ах ти ж, лайдачко, се ти його* [Пасквіло] *отруїла! Він збив таку бучу, що в сад зараз поназбігалося багато людей, котрі жили там поблизу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОНАЗВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, чого, що.* Назвозити багато кого- або чого-небудь. [Півень:] *Дев'ять тисяч* [центнерів хліба] *поназвозили* [селяни] *до склепу* (І. Микитенко); *Понавозили Миколі цегли, та лісу, та машинерії якоїсь* (І. Білик); *Возами поназвозили гори трупів. І все молодюсінькі хлопці. І в живих, і в мертвих на грудях таблиці: "Вони боролися за самостійну Україну"* (М. Андрусяк).

ПОНАЗДИВИ́ТИСЯ, ивлю́ся, и́вишся; *мн.* поназди́вляться; *док., діал.* Побачити, упевнитися в чому-небудь. — *Ож побачиш і поназдивишся! Тоді й пригадаєш, що я казала правду* (І. Нечуй-Левицький); [Палажка:] *Досадно йому, що Марина носа втерла; от поназдивишся, що Кость до тебе знову поверне* (І. Карпенко-Карий); *Поназдивилися люди, як почала молода панна турляти усіма в економії* (С. Васильченко).

ПОНАЗДОГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Наздогнати одного за одним багатьох або кілька разів. *У віці 7–10 років діти вже починають відчувати перший потяг один до одного, який поки виражається в наївних дитячих забавах — посмикати за косички, поназдоганяти один одного у шкільних коридорах* (із журн.).

ПОНАЗИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поназива́ти.** *Рафалович закинув якось при нагоді, що всі вулиці в місті поназивані іменами польських королів, гетьманів та патріотів, котрі тут ніколи не бували і нічим із сею місцевістю не зв'язані* (І. Франко); // **поназива́но,** *безос. пред. — Де ріки текли, так і текти будуть. Що з того, що наші старі речі поназивано новими іменами* (Г. Хоткевич).

ПОНАЗИВА́ТИ, а́ю, ає́ш, *док., кого, що.* Дати власну назву всім або багатьом; назвати все або багато чогось. *Їдного назвав Гавриїлом, другого Михаїлом — всіх поназивав* (Сл. Б. Грінченка); *Люди все на світі поназивали іменами і вважають, що їм належить усе; але людям і іменам не належить нічого* (К. Москалець).

ПОНАЗИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Назватися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогось). *Якщо заклади освіти поназивалися масово університетами, то абсолютно всі предмети — і філософію, і культуру, і історію, і мови — слід подавати з україноцентричного погляду* (із журн.); *Не слухайте тих, що поназивалися громадськими активістами! Спершу нехай покажуть свої "громади", у яких вони активно працюють* (з газ.).

ПОНАЗ'ЇЖДЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОНАЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ,** и́ться, имо́ся, ите́ся, *док.* З'їхатися куди-небудь (про всіх або багатьох). *Приїхав Іван до місця, а там панства! лицарів! — що й голці не впасти! Зі всього царства поназ'їжджались, шовками, оксамитами повбирані, сріблом-злотом позаливані* (з казки); *Багато гостей поназ'їздилось на сватання, аж у клуні їх приймали* (А. Свидницький); *Ото як з сватом підкріплялись, То сват мені і розказав, Чого пани поназ'їжджались* (Панас Мирний).

ПОНАЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ *див.* **поназ'їжджа́тися.**

ПОНАЗЛІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *рідко* **ПОНАЗЛІ́ТУВАТИСЯ,** у́ється, у́ються, *док.* Назлітатися куди-небудь (про всіх або багатьох). *Ячменю пригорщ висиплем під вікном: синиці, шпаки поназлітуються* (Марко Вовчок); *Понаскликали ще більше сойок, поназлітались їх чимраз більші отари, аж усе довкола засинілося від них* (І. Франко); *Поназліталося птаства, всі хвалять — не нахваляться дивом небаченим* (В. Багірова); *У бабусі сьогодні свято — поназлітаються з різних частин світу її онуки: напече пирогів, наліпить вареників, наварить компоту* (із журн.).

ПОНАЗЛІ́ТУВАТИСЯ *див.* **поназліта́тися.**

ПОНАЗНАВА́ТИ, аю́, ає́ш, *док., чого, що, розм.* Назнати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Опівдні він вертавсь додому, поназнававши чимало невеличких квартир* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНАЗНАЧА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПОНАЗНА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Позначити багато чого-небудь. *Понабивавши пістолети, секунданти поназначували їх, а потім, поробивши такі самі значки на картках паперу, позвивали їх і вкинули до шапки* (І. Франко); *Демидів нарисував на таблиці дві лінії поземі і три простовисні, поназначував їх буквами і почав пояснити* (О. Маковей).

ПОНАЗНАЧА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *рідко* **ПОНАЗНА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, розм.* Назна́чити всіх або багатьох на роботу, навчання і т. ін.; призначити (у 4 знач.). *Підсусідків розписали І виборних поназначали, Хто тяглий, кінний, хто же піш, За себе хто, хто на підставу, В якеє військо, сотню, лаву* (І. Котляревський).

ПОНАЗНА́ЧУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **поназна́чувати**[1]. *Відгалуження газопроводу поназначувані пунктиром;* // **поназна́чувано,** *безос. пред. Кожне питання поназначувано номером.*

ПОНАЗНА́ЧУВАНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поназна́чувати**[2]. *Поназначувані заступники директора заводу взялися до роботи* (з газ.); // **поназна́чувано,** *безос. пред. У 1670-х роках у Єлисаветградському, Дніпровському, Полтавському та Донецькому полках за старшин було поназначувано письменних дяків, шинкарів і названо їх ротмістрами* (з мемуарної літ.).

ПОНАЗНА́ЧУВАТИ[1] *див.* **поназнача́ти**[1].

ПОНАЗНА́ЧУВАТИ[2] *див.* **поназнача́ти**[2].

ПОНАЗНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., кого, чого.* Назносити багато чого-небудь. *Поназносили Ізраїлеві сини багато первоплодів збіжжя, виноградного соку, і нової оливи, і меду, і всякого полевого* [польового] *врожаю; і як десятину того всього багато поназносили* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Молодиці поназносили силу яєць, сиру, сметани, курей та поросят* (І. Нечуй-Левицький); *Була в нас чудова оперна співачка з Києва — Галя .. "Наталку Полтавку" всеньку напам'ять знала. Вирішили ми з нею поставити виставу. Поназносили нам дівчата запасок, хусток, рушників...* (М. Андрусяк).

ПОНАЇДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., що, розм.* Наїсти багато чогось. *Спортсменкам довелося добре попотіти на тренуваннях, щоб скинути ті кілограми, які вони понаїдали впродовж зимових свят* (з газ.).

◊ **Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти** *і т. ін.)* / **наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти** *і т. ін.)* **че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду** *і т. ін.) див.* **наїда́ти.**

ПОНАЇДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Наїстися (про всіх або багатьох). *Голуби вже понаїдалися, понапивалися, навіть накупалися в кориті* (В. Винниченко); *Сироти, а було їх троє, понаїдалися і полізли на теплу піч, принишкнувши там, як миші* (Валерій Шевчук); *Внизу в кухні всі вже понаїдались, порозлягалися на широких ослонах і варнякали про всяку всячину* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОНАЇЖА́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Наїжачитися (у 1 знач.) (про кількох або багатьох тварин, багато чого-небудь). *Чіпке галуззя сплелося в суцільні тенета, коріння поснувало землю, стовбури понаїжачувались гострими сучками* (М. Дашкієв); *Побачивши пса, кошенята понаїжачувалися.*

2. *перен., розм.* Наїжачитися (у 3 знач.) (про якусь кількість осіб). *Вона* [вчителька] *вже просто впала в крісло, витирала сльози, реготалася й кашляла... — Ну що ви понаписували?! О Господи! І де ви таке чули? Ми понаїжачувалися...* (Остап Вишня); *Мар'ян і Юрась понаїжачувались, на очі понасували капелюхи, ховаються під темну стріху клуні, мов сичі від сонця* (С. Чорнобривець).

ПОНАЇЖДЖА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, **ПОНАЇЗДИ́ТИ,** їзди́ть, їздимо́, їздите́, **ПОНАЇ́ХАТИ,** ї́де, ї́демо, ї́дете, *док.* Наїхати в яке-небудь місце, зібратися в якомусь місці (про багатьох або багато чого-небудь). *Понаїздили до хазяїна гості, приїхали й куми* (Л. Яновська); *З усіх усюд — і з паланок, і з найдальших зимівників, і навіть з Лівобережжя та Слобожанщини — понаїздили запорожці, щоб переобрати кошового* (В. Малик); *Годині о восьмій одного вечора понаїжджали десятки вантажівок із озброєними солдатами* (М. Андрусяк); *— Угу, — кажу, — усі шляхи ведуть до пірамід, — і усміхаюсь. — Не всі. Більшість понаїжджала сюди просто позабавлятись у нічних клубах і гарно поїсти у фешенебельних ресторанах* (М. Кідрук); // *безос. Господи! як повалить народ — так видимо-невидимо! Що свої селяни, а то і з города понаходило і понаїжджало* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повен двір міліції понаїхало* (Григорій Тютюнник); // Прибути куди-небудь для постійного проживання (про багатьох). *Понаїздили* [в Піски] *нові прикажчики та зараз кинулися одбирати місце для панських покоїв* (Панас Мирний); *На той час старшина і царські чиновники, котрі понаїжджали в Катеринодар, чинили переселенцям усілякі утиски, наживалися за їхній рахунок* (Д. Білий).

ПОНАЇЗДИ́ТИ *див.* **понаїжджа́ти.**

ПОНАЇ́ХАТИ *див.* **понаїжджа́ти.**

ПОНАЙБІ́ЛЬШЕ, *присл., діал.* Найбільше (у 1 знач.). *Не є* [морська сіль] *така добра, як наша копана та варена сіль, бо береться трохи пригірка, як то чути у оселедцях, котрих понайбільше морською солею* [сіллю] *насолюють* (Ю. Федькович); *На всі боки свищуть кулі, Досить лиха, пекла досить, .. Понайбільше ж хлопів косить* (І. Манжура); *Робота в кузні йшла понайбільше взимі* (І. Франко); *Понайбільше надія ця зв'язана у неї* [Лесі Українки] *з видужанням, якого вона чекала від теплих країн* (М. Драй-Хмара).

ПОНА́ЙМАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понайма́ти.** *Понаймані робітники;* // **пона́ймано,** *безос. пред. Односельчан понаймано на різні роботи.*

ПОНАЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Найняти (у 1 знач.) багатьох. *По полю пооставались тілько гуляки, що на радощах понаймали музики* [музик] *та й водяться з ними купами, танцюючи* (П. Куліш); *Завів орендар свій невід, сітки, снасті; понаймав робочих і не пускає нікого на своїй часті ловити...* (Панас Мирний); — *Ранісенько* [ранісінько] *вийшов я на толоку, жду на тих робітників, що казав понаймати в Дрогобичі* (І. Франко); *Корній не занехаяв господарства, понаймав наймитів, і хазяйство все кращало* (Б. Грінченко).

2. *що.* Найняти (у 2 знач.) багато чого-небудь (ділянок землі, будинків і т. ін.). *Приїжджі понаймали кімнати у центрі міста, поблизу моря, харчуються в ресторанах і кафе* (М. Олійник); *Чимало жінок і дівчат, понаймавши моторні човни чи провізійні боти, кружляли навколо пароплава й пливли обіч нього, аж поки він вийшов з протоки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. *заст., кого.* Віддати в найми багатьох. *Наняла я свого Степанка і стала пропитувати, щоб і дівчат понаймати* (Ганна Барвінок); — *За що ж це мене Господь покарав отакими дітьми? Понаймаєш у найми, — года не вибуде, а вдома теж ніякої з їх* [них] *помочі нема* (Грицько Григоренко); // *що кому.* Віддати для користування на певний термін за плату багато чого-небудь (ділянок землі, будинків і т. ін.). *Понаймати землю фермерам.*

ПОНАЙМА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Найнятися (про всіх або багатьох). *Тоді саме був великий недорід, сім'ї б нічого було їсти, брат, сестри понаймалися по економіях за манесеньку плату* (Л. Яновська); *Сказав він: — Ай, добре б же було!.. Коли б понаймалися де* (А. Головко); *Понаймалися* [селяни-втікачі] *до праці в козаків-зимівчан* (В. Чемерис); *Марно намагались набрати в Окленді нову команду. Всі місцеві китобої вже понаймались на інші судна* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОНАЙМЕНО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понайменува́ти.** *Переважна більшість договорів, понайменованих у Цивільному кодексі, є двосторонніми (купівля-продаж, оренда, підряд, доручення, комісія тощо)* (з навч. літ.); // **понайменo̗вано,** *безос. пред. Новонароджених понайменовано.*

ПОНАЙМЕНУВА́ТИ, у́ю, уєш, *док., кого, що.* Найменувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Усі сорти яблук понайменували.*

ПОНАЙМИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Наймитувати якийсь час. *Сатрін Носальський карався, що ніхто не йшов понаймитувати на час жнив* (А. Іщук).

ПОНАКВА́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., чого.* Наквасити багато чого-небудь. *Ще якби були ми, надіючись біди тяжкої, хоч капусти понаквашували!* (І. Франко).

ПОНАКИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакида́ти**[1]. *Тут* [у келії] .. *стояли велике крісло й великий стіл, .. скелети тварин, що звисали зі стелі, глобус на підлозі, .. купи величезних розкритих фоліантів, понакиданих один на одного* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // **понаки́дано,** *безос. пред. Я, загостривши Дрюк той, у полум'ї вістрям тримав, щоб вогнем засмалити. Потім старанно його заховав я під гноєм, якого Дуже багато було понакидано скрізь по печері* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОНАКИДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., чого.* Наки́дати багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Мені байдуже, чи лад, чи безладдя на столі, бо так само буває і в мене після чаю, як діти понакидають окрушків* [окрушок], — *обізвалась Ладковська* (І. Нечуй-Левицький); *Він понакидав у хаті дощок, понастругував трісок, що Антонові не було куди й ступити* (С. Чорнобривець); *Якийсь гад понакидав на сходах горіхових шкаралуп, і я ледве не скрутив собі к бісовій матері в'язів* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); * Образно. — *Давно вже хоче* [пан] *всіх лісовиків витурити з Синяви. Цей понакидає лиха в мужицькі двори* (М. Стельмах); * У порівн. *На шибках .. лежали нерухомі тіні од волохатих гілочок і сучечків, ніби хто понакидав туди срібного лому* (С. Васильченко).

ПОНАКИДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Накинувши *(див.* **накида́ти**[2]**),** зачепити кожного або кожне з багатьох. *Понакидати мотузки на шиї коровам;* * Образно. — *Ви, люди, не вибирайте пана та писаря на виборця, бо вони дадуть голос на такого посла, що понакидає на нас нові тягарі* (Б. Лепкий); // Начепивши, зачинити, закріпити багато чого-небудь. *Він понакидав усі клямки, позасував усі засови і ще підпер надвірні двері лопатою* (М. Трублаїні); // Похапцем, недбало одягти зверху що-небудь (про багатьох). *Деякі поспирались на тин і лузали насіння, деякі стояли купами, понакидавши свити на плечі* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Дерева, понакидавши на плечі передвечірні жовтогарячі шалі, сяють радістю* (В. Винниченко).

ПОНАКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОНАКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док., чого, що і без прям. дод.* Накласти все або багато чого-небудь різного в одне місце. *Маланка з діточками йшла пішки, лише на віз понакладала, що захопила з хати* (Н. Кобринська); *Ліг* [Микола Степанович] *на застелену для нього стару канапу, де дружина на випнуті пружини понакладала маленьких подушечок* (Б. Антоненко-Давидович); — *Дивись, і бархатна курточка, і светр, і сукняна матроска, і пальто! — Ой, це все бабуся понакладала! — скрививши губи, мовив Тіма* (О. Іваненко); *Він понаклав собі гору гречаників та підчепив найбільше кільце кишки* (С. Андрухович); // Покласти багато чого-небудь у багатьох місцях. *Мужик, звичайно, впутається в одежу, як на ярмарок, та ще й понакладає сього й того і за пазуху, і в кишені, і в відлогу* (І. Нечуй-Левицький); *На лаврах та кипарисах лежать білі платочки снігу, так і здається, що се хтось понаклав на них вати, граючи "в зиму"* (Леся Українка); // Наповнити чимнебудь багато чогось. *Робота в руках не горіла, як спершу. Отже сяк-так понакладали* [товариші] *вози* (Панас Мирний); — *Це ковалеві мішки? — підхопила Оксана. — Тягнімо їх мерщій до мене в хату та подивимось гарненько, чого він сюди понаклав* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОНАКЛА́ДЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **понаклада́ти, понакла́сти.** *Подарунки, понакладені під ялинкою;* // **понакла́дено,** *безос. пред. В трьох кишенях понакладено всього стільки, що вони випиралися, як торби* (Іван Ле).

ПОНАКЛА́СТИ *див.* **понаклада́ти.**

ПОНАКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакле́ювати.** *На брамі, на дверях, навіть декуди на вікнах .. понаклеювані були величезні друковані червоні, сині та жовті папери* (І. Франко); // **понакле́ювано,** *безос. пред. Коли не прописаний, не беруть на роботу, а не маєш роботи — не пропишуть. Хоч по місту скрізь понаклеювано було оголошення, які починалися словом "Потрібні"* (П. Загребельний).

ПОНАКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого.* Наклеїти багато чого-небудь. — *Та це* [лозунги над іконами] *моя школярка понамальовувала і понаклеювала, — пояснює, ніби соромлячись, господиня хати* (Мирослав Ірчан); *Коли б уже йому сильно набридло слухати про непорядки на його столі, тоді б він почав прибирати, викидати, жмакати зайві папери, шпурляти їх до кошика, а на шухлядах .. понаклеював би написи: "Для розгляду", "До виконання"* (Остап Вишня); *Він .. в окремих місцях* [на стіні] *понаклеював порожні пачки фірмових цигарок* (А. Дністровий).

ПОНАКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, чого.* Наклика́ти багатьох або багато чого. *Нащо ти так багато людей понакликав? Де ми їх посадимо?* (Сл. Б. Грінченка); *Івась занедужав. Як божевільна ходе* [ходить] *Уляна .. Усіх бабок понакликала, і ніхто нічого не врає* (Панас Мирний); — *Оце гарно! Понакликала* [Лукина] *в садок якихсь волоцюг, приходьків та зайдиголов!* (І. Нечуй-Левицький); *Понакликати нещасть.*

ПОНАКЛЮЧА́ТИСЯ, а́ються, *док., діал.* Наключитися (про все або багато чого-небудь). *В нас посходили вже вівса, Понаключались ячмені* (С. Воскрекасенко).

ПОНАКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понако́лювати.** *Сів* [Антон Герасимович] *.. біля столу з телефоном, з металевою шпичкою, на якій були понаколювані якісь папірці, мабуть, перепустки* (О. Гончар); // **понако́лювано,** *безос. пред. Де тільки в сучасної молоді не понаколювано татуювань: і на ногах, і на руках, навіть на шиї, обличчі* (із журн.).

ПОНАКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *чого.* Наколоти (у 1 знач.) певну кількість чогось (трісок, дров і т. ін.). *Понаколювала Кривенька Качечка звечора дров, наносила води, замісила тісто* (з казки).

2. *що.* Наколоти (у 2 знач.) певну кількість чогось, поколоти собі руки, пальці. *Без наперстка шила та як пальці понаколювала* (Сл. Б. Грінченка).

3. *що.* Наколоти (у 3 знач.) певну кількість чого-небудь на щось гостре. *Понаколювати чеки;* // Надколоти (у 2 знач.) щось у багатьох місцях. *Ковбаси перев'язати ниткою хрест-навхрест і понаколювати голкою, щоб виходило повітря* (із журн.).

4. *кого, що.* Наколоти (у 7 знач.), нанести багато узорів, написів і т. ін. *Подейкують, актриса має намір видалити татуювання, які понаколювала собі в часи буремної молодості* (із журн.).

ПОНАКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понако́пувати.** *Піскові ями, понакопувані вздовж берега, залиті водою* (з газ.); // **понако́пувано,** *безос. пред. Буряків, цибулі, картоплі понакопувано в цьому році достатньо* (із журн.).

ПОНАКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* 1. Накопати (у 1 знач.), утворити багато чого-небудь (ям, рівчаків, криниць і т. ін.). *Ми обійдемо не тільки нашу балку, а й туди далі, і будемо скрізь шукати воду. Понакопуємо криниць!* (І. Багмут); — *Скільки гною дали* [на буряки], *мінералів* [мінеральних добрив], *тричі гексахлораном обпилювали, канавки понакопували!..* (М. Рудь).

2. Накопати (у 2 знач.) із землі багато чого-небудь (про багатьох). *На місці бою часів Другої світової війни любителі історії та археології понакопували залишки від снарядів, особисті речі солдатів* (з газ.).

ПОНАКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понако́чувати.** *Понакочувані в купу колеса;* // **понако́чувано,** *безос. пред. Кавуни понакочувано до погреба.*

ПОНАКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Накотити (у 1 знач.) куди-небудь багато чогось. *Понакочувати кам'яних брил; Понакочувати на купи гарбузи.*

ПОНАКО́ЧУВАТИСЯ, ується, *док.* Накотитися кудинебудь (про багато чогось). *Так надвоє і розпався* [палац]. *Цегла аж у наш ярок понакочувалася* (Панас Мирний).

ПОНАКО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понако́шувати.** *Понакошуване сіно;* // **понако́шувано,** *безос. пред. Понакошувано осоки чимало.*

ПОНАКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Накосити чого-небудь (про багатьох); накосити багато чогось не за один раз. *З дому вийдеш і вже з порога бредеш росою, все, що понакошували, погнило або переросло отавою* (П. Загребельний).

ПОНАКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чого, що і без прям. дод.* Накрасти чого-небудь (про багатьох); накрасти багато чогось не за один раз. — *То вони, мабуть, понакрадають у чужих садках, та й хваляться! — неласкаво одказав Жук* (Панас Мирний); — *Певно, в Елпідифора Петровича багато грошей в кишені: понабирав грошей з остачі за рік з канцелярій, нахапав хабарів та понакрадав з харчів для арештантів* (І. Нечуй-Левицький); [1-а дівчина:] *Біжу та думаю: коли б хоч борошно не розсипалось, що в рукава понакрадала...* (М. Кропивницький); — *Свої* [платівки] *дешевше цінують* [фашисти], *аніж наші!.. — Понакрадали на Україні...* (О. Гончар).

ПОНАКРЕ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакре́слювати.** *Лінії понакреслювані в різних напрямках;* // **понакре́слювано,** *безос. пред. Понакреслювано позначки.*

ПОНАКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Накреслити (у 1 знач.) що-небудь; накреслити багато чогось. *Мало не всю геометрію за допомогою Рубена посписував* [Васько] *та понакреслював* (Остап Вишня); *Законоучитель підійшов до Остроградського, взяв покреслений ним папірець, запитав: — Що це ти понакреслював тут, отроче? — То я малюю світила небесні* (І. Пільгук); *Кадет Біґлер всюди понакреслював прямокутники. Одні з них чисті, а другі — заштриховані, ті, які означали розташування ворога* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОНАКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакрива́ти.** *На покуті і по вікнах рушники. Два столи поставлені в ряд і понакривані скатерками; на столах страва і питво* (М. Кропивницький); *Хати, понакривані дахами, виглядали, як старі гриби* (Валерій Шевчук); *Сонце вже повернуло на захід, дід ходив по баштану та скидав лист з кавунів (бачте, понакривані були, щоб не попеклись на сонці)* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); // **понакри́вано,** *безос. пред. Сахар, паляниця — все те було понакривано плетеними покрівцями* (І. Нечуй-Левицький); *Постановлено горстки у копи, понакривано зверху кулями та ряднами* (Дніпрова Чайка).

ПОНАКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Накрити (у 1 знач.) якусь кількість когось або чого-небудь (кожного або кожне зокрема). *Земля стала спрагла, бо дощу не було на землі, засоромилися рільники, свої голови понакривали* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Натерли Михася та Гаврика вуксусом* [оцтом] *та гірчицею, і горілки дали всередину, і кожухами понакривали, поклавши обох на гарячій печі* (В. Винниченко); *Сівалки понакривали різним манаттям, щоб не позатікало* (Микита Чернявський); *Ярмарок був знаменитий. Продавали і з саней, і з землі, із столів, що винесли на вулицю, з діжок, які понакривали дошками* (Ю. Логвин).

(1) Понакрива́ти столи́ — поставити на столи їжу. *Святий вечір. Уже позасвічували свічки, понакривали столи* (А. Крушельницький); — *Куди ж вони повезуть нас? — Кажуть, по селах у сусідні райони. — А там ждуть, столи понакривали... Гості їдуть...* (В. Яворівський).

ПОНАКРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Накритися (у 1 знач.) чим-небудь (про всіх або багатьох, у багатьох місцях, кількома або багатьма предметами). *Ще тільки світало, пастухи спали, понакривавшись — двоє киреями, а один .. вовчою шкурою* (Ю. Мушкетик); *Утікачі, вклавшися спати на возі, понакривалися кобеняками та й поснули* (В. Чемерис); *— Хлопці сказали, щоб ми у п'ятницю вночі до великого будинку прийшли... Ми зайшли, а вони сидять, простинями понакривалися* (Люко Дашвар).

2. *перен.* Покритися (у 3 знач.) багато чим (туманом, хмарами і т. ін.). *Глід-жостір наче барвистими хмарками понакривався, так рясно розквітнув* (Є. Гуцало); *Спить замріяна полонина, сонні гори понакривалися густими туманами* (із журн.).

ПОНАКРИ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакри́шувати.** *Понакришуване капустяне листя;* // **понакри́шувано,** *безос. пред. На столі поналивано горілкою, понакришувано хліба* (Панас Мирний).

ПОНАКРИ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *чого.* Накришити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Понакришувати цибулі в борщ.*

2. *чим.* Насмітити крихтами у багатьох місцях. *Діти понакришували печивом по столу.*

ПОНАКРО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакро́плювати.** * Образно. *Розсілися* [будяки] *по толоці здоровенними островами сіро-зелених колючок, що зверху понакроплювані були блідо-рожевими краплями будякових голівок* (І. Франко); // **понакро́плювано,** *безос. пред. Зелень злегка понакроплювано.*

ПОНАКРО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Густо накропити (у 1 знач.) що-небудь, у багатьох місцях. *Усе подвір'я рясно понакроплював літній дощ.*

ПОНАКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакру́чувати.** *Іде* [Порядинський] *оце пішоходом було: на носі пенсне, хоч очі як слід; убрання аж шамтить на йому* [ньому]; *вуси понакручувані, — іде і не гляне на тебе* (А. Тесленко); // **понакру́чувано,** *безос. пред. Тут якось не так написано, як у книжках; якось чудно понакручувано: трохи ніби надруковано, а подекуди неначе написано* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНАКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* 1. Накрутити (у 1 знач.) багато чого-небудь на щось; накрутити що-небудь у багатьох місцях. *У місті хусток не носять. Ото й наші жінки, ті, що повиїжджали, познімали хустки, волосся на бігуді понакручували, губи понафарбовували* (із журн.).

2. Крутячи, утворити багато чого-небудь. *— Це я йому понакручував закруток* [на пшениці], *— сказав тихісінько Денис до Романа і тикнув себе пальцем у груди* (І. Нечуй-Левицький); *"Товаришу генерал, товаришу генерал!" Який, кажу, він вам товариш, безсоромниці! Він же, кажу, в батьки вам годен! Ач, понакручували куделиків!* (О. Довженко); *Другий поверх — зовсім невисоко. А лазимо ж ми, як мавпи. Ще й вузлів на вірьовці понакручували, щоб легше* (В. Нестайко); *Дівчата повбирали вишиванки, понакручували на головах якісь карколомні конструкції, наготували закуски* (Ю. Винничук).

3. Завести багато механізмів. *Ми гасали по пустках, настягували в нору повно годинників, там понакручуєм і як почнемо дзвонити, от потіха* (Є. Пашковський).

4. *перен., розм.* Написати, намалювати нерозбірливо, плутано, зробити неправильної форми багато чогось. *— Порви це послання, — мовив, підвівшись з фотеля. — Понакручував ти, як цап на чужому городі. Напишемо інако. По-нашому, по-простому* (Ю. Мушкетик); *В пошуках правди треба діяти простіше, у боротьбі зі страхом — рішучіше. Все те, що вони понакручували, я хотів би розплутати й вивести крутіїв на чисту воду, але не для того, щоб нав'язувати свою думку, а щоб переконати* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОНАКУПА́ТИ *див.* **понакупо́вувати.**

ПОНАКУПЛЯ́ТИ *див.* **понакупо́вувати.**

ПОНАКУПО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понакупо́вувати.** *Подарунки понакуповувані й складені в одну валізу;* // **понакупо́вувано,** *безос. пред. — Чули, що з старими в колехтиві* [колективі] *робитимуть? — А що? — На суперфосфат перетиратимуть! — Та ну?! — Їй же богу! Декрета оце такого видано, машини такі понакуповувано, як который старий, так його в барабан, крутне, терне, а в лантусі вже з нього суперфосфат...* (Остап Вишня).

ПОНАКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПОНАКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ПОНАКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Накупити багато чого-небудь. *Ось-ось хура з усякими грішми прийде, ось прийде; не треба буде тоді робити, тоді усього понакупає* [Хома] *і розбагатіє...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Марфа Варфоломіївна:] *Понакуповувала усяких книжок, то й не даси ради — ні собі, ні книжкам* (М. Кропивницький); *По два пуди* [отруєного борошна] *в одні руки відпускано — понакуповували люди і скрізь покотом лягають, мертві* (В. Барка); *Всі дівчата вже он у спекулянтів понакуповували платтів — тепер такі, що й не впізнати...* (П. Загребельний); *Щось не те було в тій домівці. Уже і прозорі портьєри понакупляла, і меблі замінила на білі, а світла і радості як не було, так і не з'явилося* (Люко Дашвар).

ПОНАКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. Накурити *(див.* **наку́рювати**[1] 1) (про багатьох); накурити в багатьох місцях. *Оці ще мені курії! Понакурюють так, що й світу не видно!* (Сл. Б. Грінченка).

2. *чого, у сполуч. зі сл.* горілка, самогон *і т. ін.* Накурити *(див.* **наку́рювати**[1] 2) (про багатьох) що-небудь у якійсь кількості. *Сусіди понакурювали горілки.*

ПОНАКУ́ТУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понаку́тувати.** *Понакутувані в теплі речі в кілька шарів діти ризикують захворіти на ГРВІ частіше за легко вдягнених однолітків* (із журн.); // **понаку́тувано,** *безос. пред. Понакутувано шарфів.*

ПОНАКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що на кого — що, розм.* Накутати що-небудь (про багатьох); накутати багато чогось. *Огрядні, тілисті* [молодиці], *одежі на себе понакутували, наче на полюс зібралися* (В. Кучер); * Образно. *Сьогодні завітала зима та понакутувала снігові шарфи на дерева та будинки* (з газ.).

ПОНАЛА́ГОДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понала́годжувати.** *Вози, плуги, борони, рала, де були звечора поналагоджувані, так собі і стоять* (Г. Квітка-Основ'яненко); // **понала́годжувано,** *безос. пред. Поналагоджувано двигуни автомобілів.*

ПОНАЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Налагодити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Друзі створили сайт, відкрили свій інтернет-магазин, поналагоджували контакти* (із журн.).

ПОНАЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, **ПОНАЛІЗА́ТИ,** а́є, а́єте, а́ють, *док.* 1. Налізти (у 1 знач.) куди-небудь у великій кількості (про плазунів, комах і т. ін.). *Бджоли поналазили їй і в пазуху, і в спідницю* (І. Нечуй-Левицький); *Незабаром клумби й грядки, які доглядала Зіна, почали занепадати, на них з'явилися бур'яни, туди поналазила якась черва і стала точити ніжні пелюстки* (О. Іваненко); *Слідом за Вірою Іванівною .. вийшла Оля Барабаш і викинула ще дві ящірки. — Там, здається, ще є. І звідки вони поналазили?* (Л. Письменна); // Проникнути куди-небудь у великій кількості або в багато місць (про сіно, сніг, пил і т. ін.). *Сіно .. поналазило за комір, у пазуху, заплуталось у хрестах та в дукачах* (І. Нечуй-Левицький).

2. Налізти (у 2 знач.) куди-небудь у великій кількості (несхвально). *І було незгірш панам Державцям на Підгір'ї жити, Поки в Русь не поналазили гадюки єзуїти* (П. Куліш); [В у с т я:] *Коли б ви бачили, мамо, що людей поналазило у двір та дітвори, аж тини вгинаються* (М. Кропивницький); *У різних кінцях саду загавкали собаки й трохи згодом лунав чийсь грубий голос: — Чого поналазили сюди? Чого не бачили?..* (С. Васильченко); // Проникнути до складу певного колективу, організації і т. ін. (про багатьох). *В румунську дивізію, котра за нами стоїть, поналазили фашистські офіцери та й каламутять воду — за нашою спиною...* (О. Гончар).

ПОНАЛА́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понала́мувати.** *Сухий хмиз, поналамуваний звечора, лежав на призьбі;* // **понала́мувано,** *безос. пред. У лісі поналамувано багато гілок.*

ПОНАЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Наламати (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Поналамують* [діти] *зеленої, широколистої вербини і обтичуть нею коня* (І. Франко); *Поналамувати лозу.*

ПОНАЛА́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понала́тувати.** *Та поночі в хаті як... Чиста кузня, не хата. Вікна невеличкі, поналатувані; стеля нависла; стіни понасуплювались* (А. Тесленко); // **понала́тувано,** *безос. пред. Старий одяг поналатувано.*

ПОНАЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Поставити багато латок на чому-небудь. *Біля декорації стоїть із пензлями в руці молодий хлопчина — Яшко, підправляє — де фарба від часу пооблупилась, де пацюки дірки попроїдали, що довелось поналатувати* (А. Головко).

ПО-НАЛЕ́ЖНОМУ, *присл.* Як належить, як треба. *О, по-належному ми зустрічаєм орди Гостей, не кликаних у край наш на ралець!* (М. Рильський); *Мене не лякала смерть .. Смерть як смерть. Коли думаєш про смерть, то сприймаєш по-належному життя як воно є* (О. Ульяненко).

ПОНАЛИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поналива́ти.** *На столі парували стакани з поналиваним чаєм* (І. Нечуй-Левицький); *Спинаючись попід тином, щоб не попасти в поналивані вчора калюжі, пішли ми до попового двору* (Леся Українка); * Образно. *Осінні вечори, дарунок виногрон Зі стародавньої, шляхетної лози, Дбайливо поналивані у чари золоті* (К. Москалець); // **поналивано,** *безос. пред. Мулярі ляпаються, як мазальниці. Скрізь насмічено, поналивано* (І. Нечуй-Левицький); *Скрізь було мокро, поналивано, в берегових ямках лишалась вода* (М. Коцюбинський).

2. *у знач. прикм.* Який поналивався (у 2 знач.). *На польовому току, де вороха зерна поналивані, сказали Кухаренкові, що його викликають у район* (О. Гончар).

◊ **Нали́тий (набі́глий, понали́ваний** *і т. ін.)* **кро́в'ю** *див.* **нали́тий.**

ПОНАЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, чого.* Налити багато чого-небудь у багатьох місцях; наливши, утворити багато чогось у багатьох місцях. *Аж чудно, далебі, мені! Ну, що їм від того прибуде, Як дощ поналива води?* (Л. Глібов); *Сніг зробився фіалковим, ніби хтось узяв у кооперативі аніліновий атрамент і поналивав попід хатами* (Д. Бузько); *Поналивав зеленаві калюжі дощ, .. в лісовій глушині* (Ю. Яновський); // Наповнити багато чого-небудь рідиною. *Сухобрус поналивав чарки, і всі випили й стали ще веселіші* (І. Нечуй-Левицький); *Іполит Мар'янович .. зняв тарілку, якою був прикритий полумисок з варениками, поналивав у чашки молока* (Є. Доломан); *До тих гостей .. приєдналось ще двоє. І їм сам* [Прошка] *поналивав і піднімав свою чару за їхнє здоров'я* (Ю. Логвин); *Поклала* [Касандра] *донечку до її ліжка, поналивала свіжої води у вази з трояндами і пішла й собі спати* (С. Андрухович); // *безос. Виїжджали з Криничок по добрій санній дорозі, а повернулись уже по весняному бездоріжжю: вода підступала з-під снігу, поналивало балки* (О. Гончар).

2. *безос., що.* Набратися соком (про бруньки, плоди, зерно і т. ін.). *На гілках уже скрізь поналивало бруньки* (І. Франко).

3. *безос., що.* Обважніти, набрякнути (про повіки, ноги і т. ін.). * У порівн. *Він довго не міг ступити кроку через тихе, до найменшої латки знайоме подвір'я: немовби розплавленим залізом ноги йому поналивало...* (І. Нижник).

4. *кого і без прям. дод., перен., розм.* Упоїти багатьох. *Набігли волосні в хату, де саме гульня йшла. Чіпка зараз до їх* [них]. *Поналивав так, що ледве додому рачки долізли* (Панас Мирний).

ПОНАЛИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Налитися (у 1 знач.) рідиною (про все або багато чого-небудь). *Захлющало в пущах і в багнах, поналивалися всі щонайменші виямки* [виїмки] *й заглибини* (П. Загребельний); — *Спіймаю! — кричав Іван і кидався несамовито за Петром. Вони мчали по калюжах, які поналивалися серед трави, розбризкуючи віялами воду* (Валерій Шевчук); * Образно. *В чарки сріблисті і червоні поналивалася весна* (Б.-І. Антонич).

2. Налитися (у 4 знач.) соком (про бруньки, плоди, зерно і т. ін.). *Коли поодцвітали вишні.., поналивались яблука. В яблуках мед, пасіка, бджоли, дід сивенький — смачно* (М. Хвильовий); *Бруньки на каштанах поналивались, аж стогнуть — пустіть на білий світ...* (Остап Вишня); — *Грузин виноградом повиває оселю... Які там зараз грона поналивались...* (О. Гончар).

3. Налитися (у 5 знач.), обважніти, набрякнути (про повіки, ноги і т. ін.). *Останні кілометри здавалися безконечними. Ноги в обох поналивалися* (П. Автомонов); *Ступає крок уперед, але ноги поналивалися вагою, не несуть: одна важка, а друга ще важча* (Є. Гуцало).

4. *перен., розм.* Налитися (у 6 знач.), упоїтися (у 1 знач.) (про багатьох). *Чоловіка* [людей] *з десять козаків вийшло з гурту; декотрі з них ледве трималися на ногах — так устигли поналиватися — і рушили просто до Кирдяги, щоб виявити йому волю громади* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

◊ **Налива́тися (набіга́ти) / нали́тися (набі́гти, поналива́тися) кро́в'ю** *див.* **налива́тися; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **поналива́тися о́ловом (свинце́м)** — стати надзвичайно важкими від утоми (про повіки, ноги і т. ін.). *Зоставшись на самоті, відчула* [Христя] *сильну втому. Повіки її мовби поналивались оловом* (Я. Гримайло).

ПОНАЛИ́ГУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., вульг.* Налигатися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). — *Повіз пшеницю у город, та дала морока земляків побачить. Ну, звісно... у погріб... Ну, звісно... поналигувались .. Без копійки вернувсь* (А. Тесленко).

ПОНАЛИПА́ТИ, а́є, *док.* Налипнути у великій кількості, у багатьох місцях. *Ледво-не-ледво* [ледве-не-ледве] *нахилив його Тоньо, щоб хоч при березі обмився з піску, що поналипав на ньому* (І. Франко); *Випростувався чернець, аж нечисті, що на нього гронами поналипали немов грудки сухого болота, обсипались* (Н. Королева); *Я .. почув, що мене хтось доганяє. Озирнувся. За мною гнався... водяник. Його пика була забризкана тванню, до щік і лоба поналипала ряска* (В. Шкляр); *Вона пішла серед ранку, безсоромно, виклично, хоч до парканів вже поналипало повно сусідок* (В. Лис).

ПОНАЛІЗА́ТИ *див.* **понала́зити.**

ПОНАЛІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поналіплювати.** *Ах, бідолахи, їм величезна робота весь ранок — п'ять тисяч .. плакатів, добре поналіплюваних і міцно присохлих, поздирати з усіх стін, стовпів, дверей, вікон, тротуарів* (В. Винниченко); *Ні, це не постер. Ніякий це в біса не постер — постери поналіплювані обабіч. Що ж там таке?..* (О. Забужко); * Образно. *В долині, оточеній з усіх боків стрімкими узбіччями, з поналіплюваними на них домиками з садками, .. на кам'яній квадратній площі стоїть старовинна чорна кам'яна споруда* (Ірина Вільде); // **поналіплювано,** *безос. пред. Направо й наліво .. навішено багато образів. Між ними також один цісаря Франца Йосипа* [Йосифа] *й архикнязя. На грудях і в цісаря, і в архикнязя поналіплювано тістом багато старих, потемнілих світлин* (У. Самчук); *З Ангеліни таки непогана лаборантка: скрізь чистота й порядок, на слоїки з хімікатами поналіплювано нові етикетки* (М. Дашкієв).

ПОНАЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПОНАЛІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, чого.* 1. Наліпити (у 1 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Лікар звелів роздягнутися.., поналіплював на мене багато датчиків. Метушився, щось записував* (О. Бердник); *Не гаючись, поналіплював я на вікнах оголошення, бо ж у мене були борги й майже не лишалося грошей* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); * У порівн. *На них* [стеблах] *показалися купками, як би хто поналіплював, стручки* (Л. Мартович).

2. Наліпити (у 3 знач.) багато чого-небудь. *З прісного тіста можна поналіпляти все на світі — коників, грифонів, левів, чоловічків, квіти* (із журн.).

ПОНАЛІПЛЯ́ТИ *див.* **поналіплювати.**

ПОНАЛІТА́ТИ, а́є, *док.* 1. Налетіти *(див.* **наліта́ти**[1] 1) (про всіх або багатьох). — *Чимало наших бійців було в тій колоні, а ще ж були й ті, хто поналітав на міни. І скільки на тому полі поранених залишалось, я вам точно не скажу* (з газ.).

2. Налетіти *(див.* **наліта́ти**[1] 4) (про всіх або багатьох). *Пролунав дзвінок у школі на перерву — миттю поналітали школярі до буфету на запашну випічку* (з газ.).

3. Налетіти *(див.* **наліта́ти**[1] 7) куди-небудь (про багато птахів, метеликів і т. ін.). *Відкіля це оси до нас поналітали?* (Сл. Б. Грінченка); *Підійде до неї* [жінки] *дика коза, от вона надоїть молочка та й нап'ється; поналітають до неї дрохви, хохітва і нанесуть яєчок* (О. Стороженко); *Голодують пташки. Багато їх до села поналітало, в комори* (О. Копиленко); * Образно. *Я світло погасив, дрімаю в самотині. Аж чую — в хату ось поналітали Сумні, таємні, як мара, нічнії тіні І в головах у мене поставали* (І. Манжура); // *перен.* Прибути кудись (про всіх або багатьох). — *Якщо ми вдало виконаємо програму, до кінця своїх днів ні в чому не знатимемо нестатку. — Доки не поналітають наші* (О. Тесленко); // Осідаючи, нагромадитися у великій кількості (про пил, пух і т. ін.). — *Доцю! Помий ікони. Протри святителям очі .. Та й на вуха, і на брови он якої пилюги поналітало!* (О. Ковінька); *В Україні давно примітили: зима завершується, як є віхола вночі і сніг поналітав у кожну щілину. У народі тоді кажуть: зима своє дитя шукає* (із журн.).

ПОНАЛО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поналовлювати.** *Поналовлюваних карасів зберігають у півкошику;* // **понало́влювано,** *безос. пред. Поналовлювано зайців.*

ПОНАЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Наловити багато кого-небудь (пташок, риб і т. ін.). *Усяких пташок поналовлює* (Сл. Б. Грінченка); *Цими вихідними в Хрінниках поналовлювали окуня майже всі рибалки* (з газ.); * Образно. [Х р у д о ш:] *Так, добре руки їм скрутіть! Тепер Зв'яжіть всіх разом і припніть ось ту* [тут] *До сього стовпа, заким більше ще Не поналовлюєм тих пташків в кліть!* (І. Франко).

ПОНАЛО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понало́млювати.** *Хмиз, поналомлюваний вітром, кидали у вогонь;* // **понало́млювано,** *безос. пред. Чимало поналомлювано гілляк у саду.*

ПОНАЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., чого, що.* Наламати чогось багато, у великій кількості. *Поналомлювали калини повні кошики.*

ПОНАЛУ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поналу́зувати.** *Поналузувана кукурудза;* // **поналу́зувано,** *безос. пред. Поналузувано повно насіння.*

ПОНАЛУ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого і без прям. дод.* Налузати у великій кількості, у багатьох місцях. *Не люблю я, як ви скрізь поналузуєте; візьміть хто-небудь та позамітайте* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАЛУ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поналу́скувати.** *Поналускуване лушпиння;* // **поналу́скувано,** *безос. пред. Поналускувано жменю горіхів.*

ПОНАЛУ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого і без прям. дод.* Налускати, накидати багато лушпиння на підлогу, у багатьох місцях. *Скрізь поналускував насіння* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАЛЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Налягти на кого-, що-небудь (про багатьох). *"Дивись, які страшні, криваві смуги На плечах, мов вужі, понабрякали! Такої безсердечної наруги Ще людські очі звіку не видали. Вони ж на весла й так щосил поналягали"* (П. Куліш).

2. Попадавши, нагромадитися у великій кількості (про багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Хлоп'ята, втомившись вергати кирпичиння* [цеглу], *почали обдивлятися ті здоровенні кучугури, що поналягали з колись славного палацу* (Панас Мирний).

ПОНАЛЯ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поналя́кувати.** *Діти, поналякувані гуркотом грому, заплакали;* // **поналя́кувано,** *безос. пред. Поналякувано всіх економічними негараздами.*

ПОНАЛЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Налякати всіх або багатьох. *Вони своїх дітей поналякували то циганами, то дідом з торбою* (Сл. Б. Грінченка); *Сили наші такі малі, людей так поналякували численні процеси, ревізії.., що кожний, хто тільки в дусі поважиться признаватись до засад соціалістичних, рівночасно й нахилює плечі, вижидаючи, що за галуза упаде на нього згори* (І. Франко).

ПОНАЛЯ́КУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Налякатися (про всіх або багатьох). *Обійшов мрець три рази кругом хати і повторив: "Гуси сплять, кури сплять". Гупнув ще раз, розломив двері і ввійшов до хати. Поналякувалися дівки й повтікали на піч* (з казки); *Ні дідо, ні його пес не могли зрозуміти, що в цю хвилину між хлопцем і ведмедем діється, одне було ясно: вони обнімалися. Михасько сміявся: — Що, поналякувалися? Та це ж мій приятель* (Р. Федорів).

ПОНАЛЯ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поналя́пувати.** *На свіжопофарбованих чистісіньких стінах доглянутих міщанських будинків Мюнхена з'являлися ще свіжішою фарбою поналяпувані гасла* (Ю. Андрухович); // **поналя́пувано,** *безос. пред. — Як вам подобається? Правда, тепер і в Персії не знайти таких килимів? — спитала в Бичковського Христина. — Сказати правду, я й не розберу гаразд, що на йому* [ньому] *поналяпувано: чи ліс, чи хата* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНАЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Густо, багато наляпати якоюсь рідиною по поверхні чого-небудь або по багатьох поверхнях. *Оце ще мені мазільниця* [мазальниця]! *Тричі щіткою мазне, а всюди поналяпує* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що, чого, розм.* Наляпати (у 2 знач.) багато чого-небудь. — *А це що за чорні кружечки, мамо? — Це ті клякси, що ти їх по книжках та по зошитах поналяпував!* (Остап Вишня).

ПОНАМА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понама́зувати.** *Вся молоденька прислуга їде з понамазуваними лицями: ану ж, чи то сонце, чи холод пошкодить ніжній шкірі* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // **понама́зувано,** *безос. пред. Чоботи понамазувано кремом.*

ПОНАМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Намазати що-небудь (про багатьох); намазати багато чогось. *— Тпрру-у! — скомандував дід. — Не буде діла! А шукай, дочко, дьоготь! Знайшли дьоготь і понамазували коням найуразливіші місця* (І. Багряний); *Чоботи понамазував* [Василь] *солідолом* (Є. Гуцало); *У фоє треба більше дзеркал... Бо всі губи понамазувати біля тих, що є, публіка технічно не може .. і нервується* (Остап Вишня).

ПОНАМА́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Намазатися чим-небудь (про багатьох). *Інші* [люди] *задля свята понамазувалися кіновар'ю і скидались на коралові статуї* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера).

ПОНАМАЙСТРО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понамайстро́вувати.** *Понамайстровувані шпаківні;* // **понамайстро́вувано,** *безос. пред. Понамайстровувано всяких дрібниць.*

ПОНАМАЙСТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Змайструвати (у 1 знач.) багато чого-небудь. *На уроках праці учні понамайстровували різного кухонного начиння* (С. Васильченко); *Понамайстровував дідусь Микола на своєму обійсті сараї, сарайчики та різні господарчі приміщення* (із журн.).

ПОНАМАЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **понамальо́вуваний.** *На стінах фарбами хрести, Неначе добрая картина, Понамальовані...* (Т. Шевченко); *Білі хати під житяними або очеретяними стріхами, на стінах півники понамальовані, вікна обведені синькою* (М. Сиротюк); // **понамальо́вано,** *безос. пред. По всьому альбому понамальовано кумедні фігури* (із журн.).

ПОНАМАЛЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понамальо́вувати.** *Лівий бік цього переходу .. мав білу довгу стіну та не мав дверей, а замість їх* [них] *були понамальовувані червоні плями* (Т. Осьмачка); *З другого боку будинку прибудована кругла вежа. На її стінах понамальовувані чоловічки* (Т. Прохасько); *По всій їхній* [парканів] *довжині були понамальовувані великими літерами написи й гасла* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // **понамальо́вувано,** *безос. пред. — Хіба мало отаких квіточок понамальовувано в цій книжці?* (І. Нечуй-Левицький); *— Скажи, що то там понамальовувано. Щось біліє, а не розберу. Наталка приклала бінокля до очей .. А далі відняла його і глянула пильно так та: — Тю! Та там роги понамальовувано! Оленячі голови!..* (І. Багряний).

ПОНАМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Намалювати багато кого- або чого-небудь. *— От, якби ви вилізли на церкву та придивились близько, як він понамальовував пророків. Дивно, дивно!* (І. Нечуй-Левицький); *Понамальовувала* [Орися] *на грубці півників, з яких Тимко підсміювався, говорячи, що ті півні схожі на ворон* (Григорій Тютюнник); *Дівчатка "класи" на землі понамальовували, застрибали на одній нозі, хлопці в квача завелись* (В. Нестайко); *— Всі оці картини пороблено однією рукою. Скажіть: це ваша рука? — Так, сер, моя .. Я понамальовувала їх протягом двох останніх канікул* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОНАМАНТА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаманта́чувати.** *Понамантачувані коси;* // **понаманта́чувано,** *безос. пред. Коси понамантачувано.*

ПОНАМАНТА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Намантачити декілька, багато або всі коси мантачкою. *Косарі понамантачували коси і почали обкошувати береги* (О. Десняк).

ПОНАМА́ЦУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понама́цувати.** *Понамацувані в норах раки боляче щипали клешнями;* // **понама́цувано,** *безос. пред. Усі схованки понамацувано.*

ПОНАМА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Намацати, шукаючи кого-, що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чогось, у багатьох місцях). *Він хоч і сліпий, а не дуже з чим сховаєшся. Як почне мацати, то скрізь усе понамацує, де що лежить* (Сл. Б. Грінченка); *А ввечері Микола пішов до річки, там під камінням він понамацував повне відро риби* (М. Зарудний).

ПОНАМА́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понама́щувати.** *Тонким, скрипливим вереском привітав євнух дівчат, що викупані, дорогими оліями понамащувані і причепурені розкішно, сиділи рядком на ослонах* (Б. Лепкий); // **понама́щувано,** *безос. пред. Дивився* [дідько] *тихо й лагідно з-під коричневих повік: наче олією густо понамащувано йому довкола очей* (В. Медвідь).

ПОНАМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Намастити що-небудь чимсь (про всіх або багатьох), намастити всіх або багатьох, усе або багато чогось. *Непривітні суб'єкти в білих халатах понамащували* [в'язнів] *зеленою рідиною* (І. Багряний); *Деякі молоді та вродливі жінки позачісували його* [волосся] *назад або попідстригали чубчиком на лобі. І всі як одна щедро понамащували волосся масною глиною або .. червоним смолистим соком сандалового дерева* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОНАМА́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Намаститися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Туристичний ранок зазвичай доволі динамічний та метушливий. Усім потрібно за короткий час встигнути попити, поїсти, переодягнутися, поскладати намети та особисті речі, понамащуватися кремом від засмаги, налаштуватися в дорогу* (із журн.).

ПОНАМЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., чого.* Намережити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Понамережувала баба сорочок, рушників, запасок — усе те пам'ять про неї* (із журн.).

ПОНАМЕРЗА́ТИ, а́є, *док.* Намерзнути (у 1 знач.) у багатьох місцях. *На деревах понамерзала ожеледь* (І. Волошин); *Під берегами вже понамерзала крига* (А. Шиян); *На проїжджих частинах вулиць понамерзала товстелезна крига* (І. Жиленко); // *безос. Після ожеледі на деревах понамерзало на палець льоду* (Є. Гуцало); *Ялини хилили долу віти з крижаними бурульками на кінцях (понамерзало у відлигу)* (Ю. Мушкетик); // Покритися памороззю, льодом і т. ін. (про багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Понамерзали хлопцям вуси...* (С. Воскрекасенко); *В хаті стояв густий передсвітанковий морок, вікна понамерзали за ніч так, що їх і не видно було* (Григір Тютюнник); *В холодильнику порожньо, стінки понамерзали* (Л. Костенко).

ПОНАМЕРЗА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Намерзнутися (про багатьох). *Добре понамерзалися, поки доїхали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАМИ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понами́лювати.** *Рушники понамочувані й понамилювані;* // **понами́лювано,** *безос. пред. Понамилювано білизну.*

ПОНАМИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Намилити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Понамилюй сорочки* (Сл. Б. Грінченка); *Понамилювати замурзаних хлопчиків.*

ПОНАМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *чого, що.* Нам'яти (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Понаминати кукурудзи качкам.*

2. *що.* Нам'явши (у 2 знач.), натерши, спричинити біль у багатьох місцях. *Понаминати плечі важким рюкзаком.*

◊ **(1) Понамина́ти чуби́** — побити, покарати (перев. тягаючи за волосся) усіх або багато кого за провину. *— А що, добре понаминав вам чуби дід на баштані?* (Сл. Б. Грінченка); *І тим дітям добре чуби Всім понаминали, Котрі бігли з ним* [хлопцем] *умісті* [разом] *Да жито топтали* (В. Забіла).

ПОНАМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., чого.* Наміняти багато чогось. *Щетинник усячини понамінює: і полотна, і щетини, і яєць* (Сл. Б. Грінченка); *Заздрісливо дивиться* [Іцик] *на ножики, перстені та скиндячки, що понамінювали інші* [діти] (І. Франко); [Л и з я:] *Та я тільки приміряла, а ви вже й на крик.* [Г и р я:] *Ну годі, не сердься! Бач, усього понамінював тобі* (М. Куліш).

ПОНАМІ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаміта́ти.** *Скрізь по парку понамітані купи золотого осіннього листя* (з газ.); // **понамі́тано,** *безос. пред. Рогіз сухий стирчить із льоду, а біля нього — понамітано білі шапки* (Є. Гуцало).

ПОНАМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чого, що.* Намести багато чого-небудь. *Завірюха, понамітавши за ніч гори снігу, вгомонилася* (Ф. Бурлака); *На підвіконнях, по той бік шибок, вітер понамітав снігу* (А. Шиян); *У довгий коридор на першому поверсі між сходами і брамою вітер понамітав твердого сухого листя* (Т. Прохасько); // *безос. Впоперек вулиці понамітало кучугури заввишки в людський зріст* (С. Чорнобривець); — *Заким поїсте, дорогу проб'ють... Таке понамітало, що з хати не вилізти, — додала стара* (М. Олійник); *Снігу понамітало, не пройти, все біле, тільки темна вода прозирає де-не-де* (Г. Пагутяк).

ПОНАМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого.* Намовити (у 1 знач.) багатьох. *Орличенько вірні слуги мав, а вже ж їх та понамовляв, чи не могли б краков'янку* [краків'янку] *вкрасти* (Сл. Б. Грінченка); *Понадававши собі титули обивательок, дідичок сел* [сіл] *або камениць у столиці.., понамовляли* [жінки] *своїх мужів, приятелів та адонісів* [коханців], *щоб і собі ж поприбирали різні титули, під якими рекомендувалися французам* (І. Франко).

ПОНАМОКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Намокнути (про багатьох, багато чого-небудь). *Пішов дощ дрібненький, холодний .. Понамокали хлопці, померзли* (А. Тесленко); *Дерева і корчі, повні зеленого листя, понамокали й понависали і здалеку виглядали, як стіжки, копиці сіна, як гори* (Б. Лепкий); *Понамокали од дощів і мов нижче понависали стріхи* (А. Головко); — *О Господи, — зітхнув бідний торговець. — Ніяк я не дійду туди до дощу. Понамокають усі брилі .. Того брезенту, який при мені, не вистачить, щоб їх усіх накрити* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОНАМОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понамоло́чувати.** *Понамолочуване зерно;* // **понамоло́чувано,** *безос. пред. Збіжжя вже понамолочувано чимало.*

ПОНАМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Намолотити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *У людей море хліба було, все до зернини забирали. А люди ж роботящі були, понамолочували жита, пшениці, а вони приїхали — усе готове забрали* (з мемуарної літ.).

ПОНАМО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понамо́чувати.** *Усі рушники зібрані й понамочувані;* // **понамо́чувано,** *безос. пред. Білизну вже понамочувано.*

ПОНАМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Намочити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Позбирай же все плаття нечисте та понамочуй* (Сл. Б. Грінченка); — *Марійко, більше половини доніс* [води]. *Понапивались ми, понамочували голови, повмивались, відпочили і ще понапивались про запас* (І. Багряний); *Дощ понамочував перехожих.*

ПОНАМО́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Намочитися в багатьох місцях або про багатьох. — *А якщо хлопці надумають, щоб не потрапити на уроки, бо щось не вивчили, то розкачають човна так, що він перекинеться. Ясно, коли всі понамочуються, то вертаємося додому* (з газ.).

ПОНАМО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понамо́щувати.** *Вози, понамощувані сіном, стояли біля воріт;* // **понамо́щувано,** *безос. пред. Меблі повідсовувано ближче до центру кімнати, попід стінами понамощувано шурхітливих целофанових клаптів* (із журн.).

ПОНАМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Намостити багато чого-небудь. *Тишкові про все хотілося знати, на чому спинявся його зір. Але в кого розпитатися? .. Може, спитатися у граків, які понамощували на деревах чорні шапки гнізд..?* (А. Шиян).

ПОНАМУ́ЛЮВАТИ[1], ює, *док., що.* Намулити *(див.* **наму́лювати**[1]) в багатьох місцях або багато чого-небудь (перев. про водойму, берег і т. ін.); // *безос. Після грози понамулювало береги ставка.*

ПОНАМУ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *док., що.* Намуляти *(див.* **наму́лювати**[2]) в багатьох місцях (перев. ноги). *Стрибав, стрибав, та вже аж боки понамулював канатом* (Сл. Б. Грінченка); — *А ти, Іро, чого така надута? — Понамулювала моднячими бумерангами нижні кінцівки! — пояснив Кулаківський* (М. Павленко).

ПОНАМУ́ЛЮВАТИСЯ[1], юється, юються, *док.* Намулитися *(див.* **наму́литися**[1]) в багатьох місцях; // *безос. Понамулювалося піску на грядки.*

ПОНАМУ́ЛЮВАТИСЯ[2], юється, юються, *док.* Намулитися *(див.* **наму́люватися**[2]) в багатьох місцях (перев. про ноги). *Понамулювалися в черевиках ноги.*

ПОНАМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Намучити багатьох, помучити довго кого-небудь. *Понамучувати дітей довгою дорогою.*

ПОНАНИ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понани́зувати.** *В кожного в однім вусі блищить велика серга, а на пальцях понанизувані дорогі персні з коштовним камінням чи написами* (В. Чемерис); // **понани́зувано,** *безос. пред. Для кращого сушіння гриби понанизувано на нитки* (із журн.).

ПОНАНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого.* Нанизати багато чого-небудь. *Рожі понариваємо та на нитку понанизуємо, так такі гарні вінки* (Сл. Б. Грінченка); *Деякі чепуруни ще й понанизували на волосся силу-силенну кольорових намистинок* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Цей діяч відав енергетикою.., принаймні був "причастен"* [причетний] *до всіх великих заводів, ще більших будов і проєктів, до атомних станцій, які ладен був понанизувати на всі річки України* (П. Загребельний).

ПОНАНИ́ЗУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Нанизатися на що-небудь (про багато чогось). *Корали понанизувалися легко, і вийшов гарний разок намиста* (Ганна Барвінок).

ПОНАНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., чого, що.* 1. Принести одне за одним, частинами; наноси́ти багато чого-небудь. *І чого то туди не понаносили* [люди] *або не понавозили?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В хатиночці чисто, тихо, Ясно, мов у Раї: І, знай, двері поскрипують, Ніхто не минає. Той добридень прийде скаже, Той зілля попросить, Той калачик, паляничку, — Всього понаносять, Аби було з ким пожити, Добром поділитись* (Т. Шевченко); — *Тільки нікого ще не пускають до Ольги, рано ще, кажуть, не можна, а так усе добре... А що вже тих квітів їй понаносили, цукерок, апельсинів!..* (Б. Антоненко-Давидович); *Цей день справді був добрий, бо поприходили до всіх родичі, понаносили домашньої їжі* (Ю. Покальчук); // Занести багато снігу, бруду і т. ін. за ногами до оселі (про багатьох). *З хлопцями з нашого класу з усіма дружу. Вони до мене щодня приходять. Підлогу я сам натираю, і даремно мама скаржиться: — Бруду твої хлопці понаносили* (Н. Бічуя).

2. Нанести в яке-небудь місце багато піску, пилу, мулу і т. ін. (про вітер, течію і т. ін.). *Вітер понаносив піску; // безос. Сонце вже зійшло, торкнулося вод .. — А там понаносило паводком! — по-хлоп'ячому захоплено вигукнув рибалка. — Усякого добра — купи* (Григір Тютюнник); — *Оце місце все захаращене чомусь таким гіллям. — Понаносило вітром?* (М. Циба); *Озеро сіре-сіре, а вітер такий, що підіймаються величезні хвилі, і до нас долітають бризки.., на бетонні плити понаносило повно сміття — якісь галузки, пляшки, кульки (сліди корабельних катастроф)* (С. Андрухович).

3. Поставити багато позначок на карту, схему і т. ін. *Понаносити умовні позначки корисних копалин на контурну карту.*

ПОНАНО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понано́сити.** *Асфальтова підлога була вся мокра від поналиваної води, понаношеного не знати від якого ще часу болота та від харкотиння* (І. Франко); // **понано́шено,** *безос. пред. Продуктів, одягу понаношено чимало.*

ПОНАОБІ́ЦЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понаобіця́ти, понаобіцювати.** *Понаобіцювані подарунки;* // **понаобі́цювано,** *безос. пред. Як завжди, перед виборами мешканцям мікрорайону чимало понаобіцювано покращень* (із журн.); // *у знач. ім.* **понаобіцюване,** ного, *с.* Те, що понаобіцювали. *Сподіваємося, що понаобіцюване буде виконано* (із журн.).

ПОНАОБІ́ЦЮВАТИ *див.* **понаобіця́ти.**

ПОНАОБІЦЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОНАОБІ́ЦЮВАТИ,** юю, юєш, *док., чого, що, розм.* Наобіцяти багато чого-небудь. *Пам'ятай, що ти понаобіцювала мені з півтори копи поцілуїв* [поцілунків]! (І. Франко); — *Мені понаобіцяли пристойних варіантів, а в підсумку — нічого не змогли запропонувати* (із журн.).

ПОНАО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док.* Наорати багато або в багатьох місцях. *Уже на зяб понаорювали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАПА́ДАТИ, ає, *док., рідко.* Те саме, що **напа́дати.** — *Я ходила до купальні. Там так гарно .. Листя багато понападало* (Панас Мирний).

ПОНАПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Напасти *(див.* **напада́ти)** на багатьох або в багатьох місцях. — *Саню! Візьми, доечко, деркачика та позганяй мух. Бачиш, роями на іконі понападали. Зжени та віничком оте пилище згорни* (О. Ковінька); — *А фашистів геть нужа понападала?* (О. Довженко).

ПОНАПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Напалити, нагріти багато чого-небудь. *Понапалювати печі.*

2. *чого, що.* Напалити, спалюючи багато чого-небудь (цегли, вугілля і т. ін.). *Понапалювати багато дров.*

3. *чого, що, рідко.* Напалити на поверхні багато чого-небудь (якихось міток, позначок, дірок і т. ін.). *Понапалювати дірок на одязі.*

ПОНАПАСА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Напа́сти *(див.* **напаса́ти**[1]) якусь кількість худоби. *Скотину за ніч так понапасе* [наймит], *що боки повирівнюються, мов у сажових свиней* (Ганна Барвінок).

ПОНАПАСА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., чого, що, розм.* Напасти́ багато чого-небудь. — *А нащо це повидумували чаї якісь? Подумаєш, пани які приїхали: що він, грошей яких привіз, добра понапасав, як інші, тільки балака добре* (М. Івченко).

ПОНАПАСА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ються, *док.* Напа́стися *(див.* **напаса́тися**[1]) (про якусь кількість худоби). — *Ну, що, Пилипе? Як там з кіньми? — Та нічого! Пасуться ще. Тільки, мабуть, скоро перестануть: понапасалися уже добре!* (М. Івченко); *Толока, на якій випасалась панська худоба, широка, трава на ній висока .. Воли понапасаються, лежать та ремигають* (М. Сиротюк).

ПОНАПАСА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Напасти́ся *(див.* **напаса́тися**[2]) чимось у великій кількості. *Понапасатися всяким добром.*

ПОНАПАСКУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Напаскудити в багатьох місцях. *Діти понапаскуджували* (Сл. Б. Грінченка); *А в під'їздах, під вікнами що робиться? Скрізь курці понапаскуджували* (з газ.).

ПОНАПИ́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Який понапивався (у 3 знач.), дуже п'яний. *Парубки з корчми ішли, понапивані були* (Номис); *Всі, переважно мазури, світові люде* [люди], *але видно, що галицкі* [галицькі], *бо також понапивані* (С. Ковалів).

ПОНАПИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Напитися (у 1 знач.), угамувати спрагу (про багатьох). *Голуби вже понаїдалися, понапивалися, навіть накупалися в кориті* (В. Винниченко); *Набирають* [діти] *воду в пригорщі й смаковито п'ють, а понапивавшись, пустують* (О. Гончар); *Коли почули* [дівчатка] *тепле дзюркотіння струмка, попадали на землю і, як те розсипане їхнє зерня, понапивалися — спраглі були* (Валерій Шевчук); // Випити чого-небудь (про багатьох). *Насходились люди, понаїдались, понапивались, подякували, стали розходитися* (Сл. Б. Грінченка); *Дитячий стіл був накритий окремо. І що вже того лимонаду ми понапивались і морозива, цукерок та різних грузинських ласощів понаїдалися — од пуза!* (В. Нестайко).

2. Напитися (у 1, 2 знач.) досхочу багато разів. *Познайомився з лісом, травою, грозою, І на лапах моїх доцвітає весна. Походив по снігах, понапивався водою, Понаслухав рушниць — їм немає числа* (М. Вінграновський).

3. Напитися (у 2 знач.), упитися, стати п'яними (про багатьох). [Лукерія Степановна [Степанівна]:] *Гості наїздять все достойні люде* [люди], — *а як понапиваються, то ще гірш скаженіють, як мужики!* (М. Кропивницький); *На вечір збилася компанія відважних лицарів, що визнали за краще ушитись собі геть подалі і там потай побенкетувати досхочу .. Закуски захопили невибагливої й скупо; більше пили й швидко понапивались* (М. Івченко); [Розпорядник:] *Ви понапивались І рев тут підняли* (Олександр Олесь); — *Бояри, як понапиваються, непотребні слова говорять, а ти мусиш то слухати!* (Г. Пагутяк).

ПОНАПИ́НАНИЙ, ПОНАПИ́НАТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понапина́ти.** *Замість шибок понапинані були на рами волові міхури* (І. Франко); *Сього року вони* [надвірні кабінети] *з більшим комфортом урядженi (понапинані брезенти і збудована альтанка, столів у мене три)* (Леся Українка); *Гарячі жнива .. Біліють скрізь сорочки пригнутих женців; над возами понапинаті холодки* (С. Васильченко); *Усі молодиці та дівчата були понапинані білими згорнутими удвоє обрусами* (І. Нечуй-Левицький); // **понапи́нано,** *безос. пред. А шатра, а ятки вже там... Заздалегідь, ще вчора, їх понапинано, і вони, мов оті пухирі, випинаються серед рябо-рухливої юрби...* (Остап Вишня).

ПОНАПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Напнути (у 1 знач.) що-небудь (про багатьох або багато чого-небудь). *Понапинали* [діти] *сорочки на коліна, продихають на шибках ясні кружечки* (С. Васильченко); // Натягнувши, закріпити багато чого-небудь. *Дядя Кузя виліз з води на берег, обібрав з голови жабуриння та водорості, роздягнувся і понапинав на кущах одежу сушитися* (Л. Письменна); * Образно. *Тільки випав перший весняний день, вони* [жайворонки] *звилися в чисту блакить небес, понапинали струни й заграли так завзято й весело, як Перебендя на весіллях* (Василь Шевчук); // Поставити, улаштувати багато чого-небудь (наметів, тентів і т. ін.). *Розіклали величезну ватру. А що тут мошка не давала жити — отой клятий гнус, та й комарі, — то понапинали ще й накомарники — такі наметики маленькі для кожного окремо, від комарів* (І. Багряний); *Коли за три дні прибув караван, Буено вже почував себе старожилом табору, радив, де понапинати намети, розташувати кошару для лам* (І. Білик).

2. *розм.* Напнути (у 2 знач.), надягти що-небудь (про багатьох або багато чого-небудь). *Увечері дівчата й молодиці зарані збирались біля паркана. Повмиваються ото після сапання, хусточки біленькі куреникам понапинають* (І. Микитенко); *Монтери понапинали плащі-дощовики і лазили по стовпах* (С. Чорнобривець); *Вийшовши знов на естакаду, ми відчули, що вітер з океану подужчав, жінки понапинали на себе плащі* (О. Гончар).

ПОНАПИ́НАТИЙ *див.* **понапи́наний.**

ПОНАПИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Напнутися (у 1 знач.) (про багато чого-небудь). *Кров од натуги і злості прилила йому* [Трохимові] *до лиця, і воно було аж синє, а на шиї так понапинались жили, ніби йому хтось під шкурою протяг тонкий дріт* (В. Винниченко); *Пан Олександер, посивілий, із лицем покарбованим зморшками, з руками, на яких понапинались жили, як на деревині граба, що починає втрачати пружність, не міг погамувати дрож* (Г. Пагутяк); *Вітрила туго понапиналися.*

2. Напнутися (у 2 знач.), напружитися від напруги, зусилля і т. ін. (про багатьох, якусь кількість чого-небудь). — *Губи вже сіпаються... Ніздрі підскакують... Дивіться, дивіться! Які очі!.. Мабуть, зараз вони полопаються, бо вже понапинались, дивіться як...* (І. Микитенко); *До вечора хлопці добряче понапиналися: цілий день розвантажували речі* (із журн.).

3. *чим.* Напнутися (у 3 знач.), покрити голову чим-небудь або взагалі покритися чимсь (про багатьох). *Понапиналися хустками і не знать, чи дівчата, чи баби* (Сл. Б. Грінченка); *Краплисто вдарило дощем. Роботи в полі припинили. Дівчата мерщій пішли додому, понапинавшись вивернутою одежею* (М. Івченко).

ПОНАПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понапи́сувати.** *В нього* [писаки] *не тільки нема понаписуваних книжок, та у голові і глузду нема на пів книжки, щоб йому об тім і написати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тільки тут і там край шляху бовваніють біло-сині басаманисті мильові стовпи з понаписуваними на них числами* (І. Франко); *На огорожі* [могили] *понаписувані прізвища* (М. Коцюбинський); *Ось і понеділок — сповідь. Вже картки з гріхами понаписувані* (Б. Лепкий); // **понапи́сувано,** *безос. пред.* — *Невже ж, бабо, і справді у Писанню про ці ваші бабські забобони понаписувано?* (Дніпрова Чайка); *О, жах! На обох сторінках загального зшитка великими, лапатими літерами понаписувано: Настя Мединська, Настя Мединська, Настя Мединська... Люблю, люблю, люблю!..* (У. Самчук); // *у знач. ім.* **понапи́суване,** ного, *с.* Те, що понаписували. *"Понаписували! Стільки понаписували! І коли вони встигли?" — думав Максим, але не жахався всієї тієї купи поназбираного й понаписуваного "добрими людьми" на нього* (І. Багряний).

ПОНАПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *що, чого, рідко кого, док.* Написати (про багатьох або в багатьох місцях). *Вона взяла й понаписувала на усіх воротях* (Сл. Б. Грінченка); *Що б сказали усі, якби маляр-художник узяв та над кожним своїм вирисом* [малюнком] *понаписував: "ну та й хороше яке оце дерево!"?* (Панас Мирний); *"Я, — каже, — знаю, що ти справний у мене старшина, а приговор таки не по хвормі* [формі]. *Коли б ніхто не жалівся, то я б і не знав, кого ти там понаписував, так би воно й пішло"* (Б. Грінченко); *Була вже скарга на малечу, яка минулого разу .. понаписувала на ньому* ["москвичі"] *шовковицею різні неподобні слова...* (О. Гончар); // Викласти в письмовій формі багато думок, фактів і т. ін. (несхвально). [Х о м е н к о:] *І що ж він понаписував у тому акті?* (З. Мороз); *Він наперед знав: більшість учнів понаписує такого, що не втиснеш ні в тин, ні в ворота* (П. Колесник); *Та якби навіть жодна із моїх пасток не поділяла, в мене було ще в запасі перо; я б такого про тебе понаписував, що, якби ти про те дізналась.., то прокляла б ту годину, коли на світ народилась* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Створити в письмовій формі багато чого-небудь. *Інший каже: "Давайте попереду грошики, я вам мудрих книжок понапишу"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вставши о восьмій, він поснідав дома, потім понаписував деякі листи до знайомих* (І. Франко); *Я багато передумав у житті, Міг би книги понаписувать товсті, Але як я понапишу книжки, Як змішалися у мене язики?* (П. Глазовий); — *Друзі, .. поки принесуть печеного зайця, я прошу кожного з вас прочитати по останньому віршеві. Адже ви щось понаписували останнім часом?* (Ю. Андрухович); // Намалювати багато чого-небудь. *Понаписувати картин.*

ПОНАПИ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понапиха́ти.** *Чічі тільки мацає понапихані чимось кишені* (С. Ковалів); // **понапи́хано,** *безос. пред. Там — ціла вулиця кам'яних крамниць, де видимо-невидимо понапихано всякого краму* (Панас Мирний); *Піджак на йому* [ньому] *був занадто широкий, в кишенях було щось понапихано* (В. Винниченко).

ПОНАПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, чого.* Напхати (у 1 знач.) чого-небудь кудись (про багатьох); напхати багато чогось куди-небудь. [А н н а:] *Січки я нарізала у заступника на машині, ну, та й сіна поза драбину понапихала* (І. Франко); — *А під шубами тут у вас* [буржуїв] *що? Натуральні пуза чи, може, теж контрабанди понапихали?* (О. Гончар); *Маруся недолюблювала дещо гоноровиту й хизувату осавулівну, в котрої тільки й мови було, що про своє придане, скільки їй батько-матір добра в скриню понапихали* (В. Чемерис); // Запхати багато чого-небудь у багатьох місцях. *Дід скаржився Дорошеві: — Не дитина, а зарізяка росте: повні стріхи понапихав оружжя* [зброї] (Григорій Тютюнник); *В кишки і дроти, що колись вели до люстри, попередні орендарі квартири (мормони, чи що) понапихали навіщось штучних ялинових гілок* (І. Карпа).

2. *кого, що, розм.* Напхати (у 2 знач.), надмірно або насильно нагодувати багатьох. — *Ну, так значить, нас хочуть у цьому привітливому домі почастувати якоюсь стравою. Це гаразд. Хлопці! Рихтуйте свої черева. Тут вас .. понапихають, як бочки* (У. Самчук).

ПОНАПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, чого, що і без прям. дод.* Напекти багато кого-, чого-небудь. *Бояри вмиг скомпоновали* [скомпонували], *На аркуш маніхвест* [маніфест], *кругом, По всіх повітах розіслали, Щоб військо йшло під коругов; .. Щоб сала і пшона набрали, Щоб сухарів понапікали, Щоб ложку, казанок всяк мав* (І. Котляревський); *Родички Моссаковського понапікали й понаварювали й ждали гостей* (І. Нечуй-Левицький); *Може, дехто вже й паляниць з крупчатки понапікав* (А. Головко); — *А хто оті пиріжечки понапікав? Теж тітка чи дядько?* (О. Чорногуз); *Понапікали курчат у сметані;* // *безос.* — *Голови понапікало, та ще й битися лізете... Розпалилися, от і примарилося. У жаркий день не можна робити різких рухів. Це небезпечно* (В. Нестайко).

ПОНАПЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що і без прям. дод.* Наплескати в багатьох місцях. *Понаплїскувати води.*

ПОНАПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чого, що.* Наплести багато чого-небудь. *Плетених з ниток завіс коло вікон, плетених скатертів* [скатертей] *на столах, — було так багато, що, здається, самі павуки не спромоглись би понаплітати їх стільки* (І. Нечуй-Левицький); *Рукавиць з вовни понаплітаємо і валянків наб'ємо* (О. Гончар); — *Не буду уповідати, бо багато розказувати б, а мало що слухати, а я й так багато дечого понаплітав, без чого могло б було ретельно обійтися* (Ю. Федькович); — *То в старого, бігме, такий розум, як у дитини. Таке-м* [таке я] *понаплітала, що встид перед сонцем світим* [святим]! (В. Стефаник).

ПОНАПЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Наплодити багатьох або багато чого-небудь. *Дітей понаплоджували, а годувати нічим* (Сл. Б. Грінченка); *Понаплоджували чиновники суперечливих законів, рішень, указів, і практично кожен претендент на пенсію, ветеранство тощо змушений проходити сім кіл пекла* (із журн.).

ПОНАПЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док., розм.* Наплодитися у великій кількості. *Сухе літо, так багато всякої черви понаплоджувалося* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАПЛУ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаплу́тувати.** *Нитки понаплутувані, розкидані по кімнаті* (із журн.); // **понаплу́тувано,** *безос. пред. У розповіді дітей багато було понаплутувано, факти перекручено* (із журн.).

ПОНАПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *чого.* Наплутати багато чого-небудь. *Понаплутувати ниток.*

2. *чого, з чим.* Створити безлад багато в чому, наробити багато помилок у чому-небудь. *Гризельда .. заходилась виробляти килим. Дівчата, незугарні до тієї роботи, понаплутували усякої нісенітниці у взірцях* (І. Нечуй-Левицький); *Безконтрольно всім порядкував Галушківський. Ну, а тепер треба розплутувати, бо і з рахунками, і з чим іншим чимало понаплутував* (Б. Грінченко); *З теорії в мене все чотири й п'ять, окрім креслення. Я тоді вночі поспішав, порушив розміри, понаплутував* (Григір Тютюнник); *Спринчак намагався зіпхнути мене з моєю незрілістю в минуле, де політики понаплутували такого, що не розплутаєш і до страшного суду, і я щосили пручався, всі надії покладаючи на майбутнє* (П. Загребельний).

ПОНАПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док.* Наплювати (про багатьох або в багатьох місцях). *Не люблю я куріїв за те, що понакурюють та понапльовують* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАПОВЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Наповзти (у 1 знач.) куди-небудь у великій кількості (про плазунів, комах і т. ін.). *Понаповзали колорадські жуки.*

2. *перен., зневажл.* Наповзти (у 2 знач.), найти, прибуваючи куди-небудь у якійсь кількості (про людей). *Йому* [Борису] *вкрай обридло скубатися на дві руки — з одного боку чеченці, що понаповзали з Москви, а з іншого — .. Андрюха Лямур, який стояв біля джерел їхнього сімейного бізнесу* (О. Ульяненко).

3. *тільки 3 ос.* Наповзти (у 3, 4 знач.), сповзаючи, зсуваючись на кого-, що-небудь (про багато чогось). *Гори й долину вкрила темна ніч. Понаповзали хмари* (із журн.).

ПОНАПО́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понапо́внювати.** *Понаповнювані пляшки;* // **понапо́внювано,** *безос. пред. Діжки понаповнювано водою.*

ПОНАПО́ВНЮВАТИ, юю, юєш, **ПОНАПОВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Наповнити чим-небудь багато чогось. *Возний, судовий посланець Цідило перед початком процесу .. понаповнював графини свіжою водою, бо знав, що незабаром тут буде душно* (І. Франко); *Мама понаповнювала з величезного бутля "двохсотграмівки". Мені аж очі поквадратовіли* [стали квадратними]. *Невже вип'ють?* (М. Андрусяк); *Понаповняли кратéри питвом юнаки аж по вінця І між всіма розділили, по келихах рівно розливши* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОНАПОВНЯ́ТИ *див.* **понапо́внювати.**

ПОНАПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., чого.* Напороти багато чого-небудь. *Понапорювати ниток.*

ПОНАПО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понапо́ювати.** *Понапоювана худоба в холодку ремигала;* // **понапо́ювано,** *безос. пред. Коней понапоювано.*

ПОНАПО́ЮВАТИ *див.* **понапува́ти.**

ПОНАПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Полагодивши, відремонтувавши, зробити придатним для користування багато чого-небудь. *Чорнявий чоловік старі нерети понаправляв і почав в'язати новий* (Марко Вовчок); *Графиня Христина .. занедбане понаправляла, всілякі довги і зобов'язання посплачувала, навіть деяку готівку придбала* (Б. Лепкий); *За шість миль од Збаража перед Зборовом чекав* [король], *поки понаправляють мости й гаті на багнистій Стрипі* (П. Загребельний).

ПОНАПРИПУСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., чого, розм.* Виконуючи якусь роботу, припуститися багатьох неточностей, помилок, прорахунків і т. ін. — *Всю чорнову роботу проробили ваші недосвідчені помічниці. Ну, а якщо вони понаприпускались помилок, то й ваші твердження помилкові* (Ю. Шовкопляс).

ПОНАПРО́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Напрохати багатьох; понапрошувати (у 2 знач.). *Понапрохували гостей, а гостити не дуже є чим* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАПРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* 1. *чого, що.* Напросити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Понапрошувати грошей.*

2. *кого.* Напросити (у 2 знач.) багато кого-небудь. *От вже і весілля справляють: понапрошували людей дуже багато* (з казки).

ПОНАПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чого, що і без прям. дод.* Напрясти багато чого-небудь. *Тонкого сувій полотна мати для неї задержала, а то вже все вона понапрядала* (Ганна Барвінок); *Я на них понапрядаю та убілю полотно, як папір, та повишиваю їм усе* (В. Стефаник); * Образно. *Літа вже перейшли за трудну пору .. Ровесники давно вже по могилам* [могилах], *І вже розмотано по мотовилам* [мотовилах] *Ту пряжу, що вони понапрядали* (П. Куліш).

ПОНАПУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОНАПО́ЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого.* 1. Дати напитися всім або багатьом, угамувати спрагу всіх або багатьох. — *Куди ти?.. — каже Христя. — Та я тільки худобу понапуваю, — одмовив він* (Панас Мирний); *Поки обід варився, всі пороззувались, помили ноги .. Понапували коней і задали їм вівса* (І. Багряний); *Край .. села над ставком понапували й нагодували коней* (В. Козаченко).

2. Упоїти, довести до сп'яніння багатьох. *Ой розлучилися два брати на березі бистрої Каяли. Так закінчився цей бенкет кривавий. Не стало у вас, хоробрі вояки, кривавого вина: сватів понапували, а сами полягли за землю рідную у землі половецькій* (Б. Грінченко); *А до Умані приїхали купувати хліб сто два чоловіки запорожців. Губернатор Табан запросив їх до себе на обід, понапоював й пов'язав* (Г. Хоткевич); *Отакі самі, як Гризотенко, понапоювали своїх сусідок і подружок* (В. Речмедін).

ПОНАПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Напустити (у 1 знач.) куди-небудь багато когось, чогось. — *Мамо, ось гляньте — гляньте, хто воно стільки золотих квіточків* [квіточок] *на воду понапускав?* (С. Васильченко); *Батько мій звелів зачинити город і попідв'язувати мости до воріт, підняти заборола греблі й понапускати в рови води з річки* (І. Білик); *Приїхав раз з сусідом пан у гай І Щук звелів у став понапускати* (Л. Глібов); — *Який це чорт понапускав товару в садок?* (І. Нечуй-Левицький); *Дід Григорій понапускав на дзвіницю парубків, так вони як ужарять польки, ну, не можна встояти в вівтарі* (І. Микитенко); // *кого.* Дозволити мешкати в будинку, квартирі і т. ін. багатьом. *Вона понапускала в будинок квартирантів.*

2. *що, чого, у сполуч. зі сл.* н а с е б е, *розм.* Напустити (у 4 знач.), надати своїй поведінці, зовнішності удаваного, неприродного і т. ін. вигляду, характеру і т. ін. (про багатьох). *Лаврiном і Марком заволоділа тривога, а водночас їх пойняла грізна врочистість, понапускали на себе суворого вигляду — адже й справді могли зіткнутися з ворогом, їхали швидко, з-під попруг у коней повиступала піна* (Ю. Мушкетик).

3. *що.* Напустити (у 5 знач.), звісивши багато чого-небудь на щось (про волосся, одяг і т. ін.). *Понапускати кучері на лоб.*

ПОНАПУХА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Напухнути (про частини тіла, ділянки на тілі). *В баби Оришки понапухали щоки* (І. Нечуй-Левицький); *Ми виділи ваші села: голийголісінький народ, стріхи пообдирані, корови й воли худі, ратаї та рядовичі аж тлінні, а в діток од голоду понапухали животи...* (І. Білик); *Мій знайомий, слуга того лікаря, що лікував Джафара, казав, що в нього все понапухало, мов торба з огірками* (Ю. Логвин); // Набрякнути (про багатьох, багато чого-небудь). *Люди понапухали від спання по повітках та клунях: неділенька свята — неробоча* (Ю. Яновський); * У порівн. *У вулиці-колодязі по вузенькій кімнатці, де міхурами понапухали вогкуваті стіни, гарячкове* [гарячково] *бігає чоловік од стіни до стіни* (В. Винниченко).

ПОНАРАХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понарахо́вувати.** *Понараховувані відсотки;* // **понарахо́вувано,** *безос. пред. Понараховувано штрафів.*

ПОНАРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Нарахувати що-небудь усім або багатьом; нарахувати багато чогонебудь. *Пора братися за голів сільських рад, а то понараховували собі зарплат та премій за людські податки, та ще й безбожно крадуть* (з газ.); *Усім понараховували шалені суми за опалення влітку. "Мені прийшов космічний перерахунок 17,5 тис. грн", — кажуть люди* (з газ.).

ПОНАРИ́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **понарива́ти**[1]. *Понаривані ягоди;* // **понари́вано,** *безос. пред. Понаривано трави кролям.*

ПОНАРИ́ВАНИЙ[2], а, е. Який понаривав *(див.* **понарива́ти**[2]). *Понаривані чиряки на пальцях.*

ПОНАРИ́ВАНИЙ[3], а, е. Дієпр. пас. до **понарива́ти**[4]. *Понаривані рови;* // **понари́вано,** *безос. пред. Скрізь понаривано глибоких ям* (із журн.).

ПОНАРИВА́ТИ[1], áю, áєш, *док., чого, що.* Нарвати *(див.* **нарива́ти**[1]) багато чого-небудь. *Він зоставсь сам собі у хаті та й сумував, і журивсь, і з серця понаривав собі з голови волосся повні жмені...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Лазимо було в лозах, понариваємо прездорові пучки ожини, наїмось, ще й позамазуємо пазухи ожиною* (І. Нечуй-Левицький); *Цілий човен водяних лілій понаривають* [дівчата] *і їдуть додому всі в білих вінках* (Остап Вишня); *Усі позаквітчувались дубовим листям, понаривали трав запахущих та квіток* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОНАРИВА́ТИ[2], áє, áють, *док.* Напухнувши й нагноївшись, утворитися (про багато наривів). *Набравши сажі з печі, стали вони перед фараоном, і сипнув нею Мойсей проти неба, і понаривали чиряки на людях і скоті та прорвались гнійними пухирями* (з рел.-церк. літ.).

ПОНАРИВА́ТИ[3], áю, áєш, *док., що, заст.* Прикріпити ярма до дишлів. *Хлопці встали, вози підмазали, нові ярма понаривали, сиві воли позапрягали* (Сл. Б. Грінченка); // Запрягти у ярма багатьох (волів).

ПОНАРИВА́ТИ[4], áю, áєш, *док., чого, що.* Нарити багато чого-небудь (ям, ровів і т. ін.). *Якщо у нас взимку ремонтують труби, то в них* [у Європі] *теж узимку їх рве, і вони тоді, понаривавши траншей, ремонтують їх до самої весни* (В. Чемерис); *Острівок .. завалений іржавими машинами, кістками травоїдних, купами сміття, де понаривали собі нори для нічліжок мешканці 2-го острова* (О. Ульяненко); // Нарити багато куп землі, у багатьох місцях. *Екскаватори понаривали гори землі.*

ПОНАРІЗА́ТИ *див.* **понарі́зувати.**

ПОНАРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понарі́зувати.** *Понарізуваний великими скибками хліб; Понарізувані кусочки картоплі почорніли;* // **понарі́зувано,** *безос. пред. Стільки понарізувано паперу!*

ПОНАРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОНАРІЗА́ТИ,** áю, áєш, *док.* 1. *що, чого.* Нарізати (у 1, 2 знач.) багато чого-небудь. *Щодня понарізують хліба багато, а тоді й засихають шматки* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого.* Нарізати (у 3 знач.), убиваючи на м'ясо багато птахів, тварин. *Понарізувати птиці на свята.*

3. *що.* Нарізати (у 4 знач.), роблячи різьбу, наріз і т. ін. на багато чому-небудь. — *Поки що він .. понарізає болти для всіх берданок, що є в членів комуни* (М. Йогансен).

4. *що.* Нарізати (у 5 знач.), віддаючи в користування, відмірявши багатьом (земельні ділянки). *Хотіла ще Мар'яна сказати чоловікові про те, що всі багачі на селі лають не тільки тих, кому він землю понарізував, а, мовляв, його, Мусія Політику* (Г. Косинка).

ПОНАРО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОНАРОБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., чого, що.* 1. Наробити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Хлопчик — єдина жива душа — котрий понаробляв дірок у всіх березах і тепер перевіряє, скільки соку могло набратися у пляшках, об'їжджаючи їх на ровері* (Т. Прохасько); // Наробити, створивши велику кількість чого-небудь. *Щоб досягти до його* [нього — вугілля], *копають глибокі колодязі (шахти) та й копаються на всі боки попід землею, — скрізь таких нір та печер понаробляють* (Б. Грінченко); *Яка це все-таки прекрасна вистава "Червоний Мак"! Чого там тільки не понароблював Петрицький!? Де в його* [нього] *це все береться?!* (Остап Вишня).

2. Наробити (у 2, 3 знач.), залишивши наслідки своєї дії (перев. негативні). *У вершині Дністра вода прибуває, вона тобі жалю понаробляє, вона твої дітки позатопляє* (Сл. Б. Грінченка); *Піч ряба від чорних плям, що сажа, пробиваючись, понароблювала* (Панас Мирний); *Дуже часто Германові приходилося слухати жалоб других суб'єктів, .. дуже часто приходилося йому сплачувати значні суми за шкоди, яких понаробляв його син в різних місцях* (І. Франко); // *розм.* Набруднити у багатьох місцях. *Справді аж сором і гріх, що там* [у церкві] *понароблювали прокляті сичі* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАРОБЛЯ́ТИ *див.* **понаро́блювати.**

ПОНАРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Народити кого-небудь (про багатьох); народити багатьох. *Горнулися до тебе зела, Дерева, квіти і хліба, Ласкава ти була й весела, Як в сонці річка голуба. До тебе линули зозулі І зграї сивих солов'їх, Так ніби десь в літа минулі Ти понароджувала їх* (Д. Павличко); *Ті, хто понароджував* [дітей] *і дуже розумні, хочуть, аби їхня дитина по повній програмі вивчилась, плюс англійська обов'язково, без неї тепер нікуди* (А. Кокотюха).

ПОНАРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Народитися (у 1 знач.) (про багатьох). *Нових людей понароджувалося багато після ревізії, а землі не прибавилося* (Сл. Б. Грінченка); *О! А ще тоді понароджувалися лялечки! Я колись відслідковував хронологію народжуваності красунь* (Л. Денисенко).

2. *перен.* Народитися (у 2 знач.), з'явитися, виникнути, створитися (про багато чого-небудь). *Гуртки понароджувалися самі собою стихійно, бо завклубом буває в клубі тільки раз на тиждень, а зборів членів клубу не було* (Остап Вишня).

ПО-НАРО́ДНОМУ, *присл.* Як у народі, за народним звичаєм. *Ми збирали вугілля на шахтах і залізо, мідь і жерсть, чавун, .. і металевий лом продавали нашому родичу Удовенкові, який жив на глухій вулиці, над Донцем* [Дінцем], *і називався по-народному "Залізняк"* (В. Сосюра); *Львів'яни прозвали трамвайну зупинку "Під конем". Заарештували трьох провідниць, що оголошували зупинки по-народному, і тепер вона безіменна* (Р. Андріяшик); *Одягались члени учнівських і студентських "Громад" однаково: по-народному* (з наук. літ.); // Народною мовою. *Тимко знав, що по-народному цю квіточку* [ромашку] *називають невісточкою* (Григорій Тютюнник); — *Та ми ж по-простому, по-народному... Як думаємо, так і плещемо язиками* (О. Бердник); *То не була застуда, а вірусний гепатит Б, по-народному жовтуха* (Ю. Андрухович).

ПОНАРОЗКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що, розм.* Нарозказувати багато чого-небудь. — *Я теж можу такого понарозказувати! І що мені снилося, і що бабуся розповідала, але ж не видаю те все за правду* (Я. Стельмах); — *Моя ж мама психіатр. Вона мені такого понарозказувала!* (Ю. Винничук); — *Я хотів би почути детальніше про все, що він там тобі понарозказував* (В. Єшкілєв).

ПОНАРОСТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Нарости, з'явитися на поверхні чого-небудь (про багато чогось; у багатьох місцях). *Слова співу йдуть через старе горло з перешкодами, як коли би не лиш на руках у них, але і в горлі мозолі понаростали* (В. Стефаник); *Набряклі ноги тремтіли й, здавалось, понаростали в своїй шкірі, що стала їм затісною* (Н. Королева); — *За два літа стільки всього понаростало та корінням переплелося, що й зубами не вгризеш* (А. Михайленко); * Образно. — *Це критика, товариші, вона нам потрібна, як повітря, як вода. Без неї, як у стоячому озері, всяке чортовиння понаростає...* (В. Кучер); // Відрости в багатьох (про вовну, шерсть). *За літо на них понаростало вовни* (О. Гончар).

2. Стати дорослими, вирости (про багатьох). *І коли ті дівчата понаростали?* (Сл. Б. Грінченка); *Хай молодші бригадирствують* [у господарстві]. *Вже понаростали, є зміна* (В. Кучер); *В селі зараз понаростало стільки дівчат, що й не скажеш, яка їхня доля, хлопців же підмела війна* (М. Циба).

ПОНАРЯДЖА́ТИ *див.* **понаря́джувати.**

ПОНАРЯДЖА́ТИСЯ *див.* **понаря́джуватися.**

ПОНАРЯ́ДЖУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понаря́джувати.** *Ось і пішоходом ідуть .. І такі всі понаряджувані* (А. Тесленко); // **понаря́джувано,** *безос. пред. Ялинки понаряджувано до Новорічних свят.*

ПОНАРЯ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, **ПОНАРЯДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Нарядити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *У що ж тільки понаряджали американці тих повстанців?! .. Має успіх фільм!* (Остап Вишня).

ПОНАРЯ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, **ПОНАРЯДЖА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Нарядитися (про багатьох). *Його дядини понаряджувались і пішли у Безверхий хутір короваю бгати* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОНАСА́ДЖУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **понаса́джувати**[1] 1. *У їх* [їхній] *хаті інша сім'я домувала, господарювала, у садочку позрубувані були старі дерева, деякі понасаджувані молоденькі* (Марко Вовчок); *Сади такі понасаджувані, що в наших горах мало таких і є* (Г. Хоткевич); *Доми акуратно вибілені, навколо огорожа з колючого дроту, понасаджувані зелені садки, виноградники* (М. Йогансен); // **понаса́джувано,** *безос. пред. В городі постинано старі фруктові дерева, понасаджувано акації, берези та сосни* (Н. Кобринська); *Давид мружить очі, дивиться, і в напруженій уяві — на тому зеленому майдані: халупки, молоденькі деревця понасаджувано* (А. Головко).

ПОНАСА́ДЖУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **понаса́джувати**[2]. *Рушниці з понасаджуваними на них багнетами вкрили щетиною військо* (У. Самчук); // **понаса́джувано,** *безос. пред. М'ясо понасаджувано на шампури.*

ПОНАСА́ДЖУВАТИ[1], ую, уєш, *док.* 1. *що, чого.* Насадити (у 1 знач.) багато чого-небудь (дерев, кущів і т. ін.). *По обидві сторони шляху поробили земляні насипи, .. і на них понасаджували дерева* (О. Стороженко); *Садочок собі зростив* [пан Лукаш]; *в тому садкові понасаджував агрусу та порічок на грядках* (Марко Вовчок); *Понасаджую квітів, досвітками, прокинувшись, вистромлю з вікна голову і буду вдихати їх росяний аромат...* (Р. Андріяшик).

2. *кого.* Посадити багатьох, у багатьох місцях, призначивши на якусь посаду, доручивши яку-небудь роботу. — *Церкви єзуїтам віддасть* [Мазепа], *у монастирях уніатів понасаджує, польські порядки на Україні заведе* (Б. Лепкий); *Жандарми теж не дрімали, вони скрізь понасаджували своїх шпигунів і провокаторів* (М. Циба); // *розм.* Надати землю, маєтки у володіння багатьом, поселити багатьох, у багатьох місцях. *Князі понасаджували здовж дуклянської дороги своїх бояр, понадаровували їм із громадських земель просторі ґрунти й посідища і вложили на них обов'язок — пильнувати Дуклянської брами* (І. Франко); *Пілсудський, змирившись з більшовиками, частково дав викуп за ті володіння, а більшість просто сконфіскував, понасаджував на вільних землях осадників* (Б. Харчук).

3. *що, перен., розм.* Заснувати, впровадити багато чого-небудь (установ, контор, порядки і т. ін.), у багатьох місцях. *Понасаджувати нові порядки;* // *рідко.* Написати в багатьох місцях щось небажане. [Ж у р а:] *Понасаджуєш де треба й не треба — "буза", "трепаться", "барахло" — і переклад готовий* (І. Кочерга).

ПОНАСА́ДЖУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, чого.* 1. Насадити (у 1, 3 знач.), настромлюючи багато чого-небудь на щось. *На кінцях тієї цівки він* [Перебийніс] *понасаджував обидва кружалка, як колеса на вісь* (М. Йогансен); *Голки добре понасаджували на кінець стріл, з протилежного кінця яких приладнали оперення з пір'їн какаду, аби стріли летіли рівніше* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *розм.* Насадити (у 2 знач.), одягаючи, натягуючи багато чого-небудь, на багатьох (на голову, палець і т. ін.). * Образно. *Грубий сніг прикрив парк, понасаджував деревам білі шапки, капелюхи, кучми й ковпаки на голови* (Б. Лепкий).

ПОНАСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, чого.* Наслати куди-небудь багатьох, багато чого-небудь або не за один раз. *Теперечки, спасибі їм, понасилали тих томів: що треба, хоч не скоро, аналапаєш* (О. Стороженко); *Генеральша, перш ніж сама приїхала, заздалегідь понасилала з батьківщини прикажчиків* (Панас Мирний); *Усякому звісно, що оці молоді паничики, которих* [котрих] *земська управа нам понасилала, нічого не знають* (Б. Грінченко); — *Понасилали партійних керівників, які вміють лише командувати, та й то переважно з Росії. Можливо, вони й були добрими бійцями у громадянській, але ж вони не знають.., чим живе та дихає село* (С. Талан).

ПО-НАСИ́ЛЬНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-наси́льницькому.** *Конституції демократичних держав визнають законним і моральним право народу на застосування сили, боротьбу проти тих, хто намагається по-насильницьки ліквідувати демократичний порядок* (з наук. літ.); *Ми себе запитуємо: яка причина того, що одна людина поводиться по-насильницьки стосовно іншої?* (із журн.).

ПО-НАСИ́ЛЬНИЦЬКОМУ, *присл.* Як насильник, як властиво насильнику; із застосуванням примусового впливу, сили на кого-, що-небудь; насильницьки. *Петро Дементійович Караффа-Корбут походив із заможної поміщицької родини, чиї землі на Гомельщині були по-насильницькому експропрійовані в часи більшовизму* (із журн.); *Фільмами Осики, Параджанова та Іллєнка надихалися іноземні митці. Це була унікальна естетика. Чому б її не продовжувати? Адже це ж було по-насильницькому перервано* (із журн.).

ПОНАСИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що, чого, розм.* Насилити все або багато чого-небудь. *Кухар порадив їй, щоб понасиляла всі ті горщики на крайку й оперезалась ними* (з казки); *Понасиляти намистин.*

ПОНАСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасипа́ти.** *І на возах груші, і в мішках груші, і купами груші понасипані* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У кутку попід стіною стояли вряд слоїки — "кухви" Орисині, понасипані пшениці-арновки* (А. Головко); // **понаси́пано,** *безос. пред. Може, в полях художник відпочивав і роздумував над самим собою, себе поглиблюючи й очищаючи, немов криницю, в котру понасипано піску і бруду?* (Р. Федорів).

ПОНАСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чого, що.* 1. Наси́пати (у 1 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Квітки, зелень і ще квітки сливе суспіль! Неначе їх хто понасипав, понакидав оберемками* (І. Нечуй-Левицький); — *Коли ж бо тут коло колії .. понасипали каміння. Так попсували дорогу, що не дай Господи!* (Л. Мартович); — *От бачиш, понасипали скла, бісові задрипанці. Все боїться, щоб їх не покрали* (М. Руденко).

2. Насипати (у 2 знач.), наповнюючи багато посудин, мішків і т. ін. *Юруш з жадобою кинувся на червінці й понасипав собі усі кишені* (І. Нечуй-Левицький); *Зерно сипнуло. Трусячись, як у пропасниці, Петро понасипав усі три мішки* (Б. Грінченко); — *Ти ось що, Василю, сьогодні з Івасем понасипай солі у лантухи, а завтра запряжете коней та й розвезете — кому скільки треба* (В. Малик).

3. Насипати (у 4 знач.), споруджуючи, утворюючи багато чого-небудь. *Коли-то їх* [могили] *понасипали? Кого там люде* [люди] *поховали?* (Т. Шевченко); *Вони* [фашисти] *зробили собі з нашого села фортецю. Понасипали снігові кучугури, полили їх водою, щоб стала крига* (Ю. Яновський); *Он які нори насвердлили* [борсуки], *а біля них понасипали чималенькі купи землі* (М. Стельмах); // *безос. Глибоким снігом позаносило колись зелені гори, у садку поміж деревом понасипало кучугури* (Панас Мирний).

4. Налити чи накласти страви в багато посудин. *Титар зняв казан і понасипав куліш*у [кулешу] *в миски* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску** *див.* **хто**[1].

ПОНАСИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Наси́патися поступово (про багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Дно шанця вже було поросло бур'яном, та й каміння понасипалося* (Р. Федорів); // *безос. Він розгорнув рукою шар вибіленої сонцем торішньої глиці, якої понасипалося попід молоденькими соснами стільки, що ноги грузли у ній по кісточки* (В. Козаченко).

ПОНАСИ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасипа́ти.** — *Бачите, ті гори понасипувані* (С. Ковалів); // **понаси́пувано,** *безос. пред. На його* [Миколчиному] *обличчі паленіють сліди букета. Наче від батога. За коміром і по курточці понасипувано дуже білих пелюсток* (М. Павленко).

ПОНАСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОНАСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *док., чого, що.* Насіяти (у 1–3 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Так, бач, біда: горобці щоліто* [щоліта] *повикльовують усе, що він ні* [не] *понасіва* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Від смерті Аркадія (це була його ідея понасівати українських чорнобривців замість традиційних айстр) ніхто не займався ними, і вони здичавіли* (Ірина Вільде); *Гостеві цікаво знати, хто це в нас так кохається на квітах? — Та це ж наші дівчата... Скрізь понасівали: біля контори, біля клубу і навіть попід кузнею* (О. Гончар).

ПОНАСІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПОНАСІ́ЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Насіятися багато, в багатьох місцях (про насіння рослин). *Насіння кропу понасівалося скрізь по грядках.*

2. *розм.* Посіяти багато чого-небудь, в багатьох місцях. *Дівчата понасівалися квітів — і айстри, і чорнобривці, і матіоли милуватимуть око* (із журн.).

ПОНАСІДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *на кого — що, на кому — чому і без дод.* Насісти (у 1 знач.), поміщаючись у великій кількості де-небудь, у багатьох місцях. *В тіні на м'якій травиці понасідало жінок, дітей* (Панас Мирний); — *Ади, що вороння понасідало! — сказав чоловік до Метти. — Ай, справді, — відповіла Метта, — божечку ти мій, що вороння!* (І. Франко); *У великій світлиці довгі понакривані столи. Навколо понасідало гостей* (У. Самчук).

2. Насісти (у 2 знач.), осідаючи, нагромаджуючись у великій кількості (про пил, пух і т. ін.). *На скляні кульки понасідала пилюка, і вони здавалися сріблясто-сірими* (В. Собко); // *безос., кого, чого. Понасідало пилюки.*

ПОНАСІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасі́ювати.** *Понасіювані чорнобривці гріють серце до пізньої осені* (із журн.); // **понасі́ювано,** *безос. пред. Понасіювано пшениці багато.*

ПОНАСІ́ЮВАТИ *див.* **понасіва́ти.**

ПОНАСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **понасіва́тися.**

ПОНАСКІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., чого.* Наскіпати багато чого-небудь. *Підвечір Іван принесе води, нарубає дров, понаскіпує трісок для розпалу, як годиться доброму господареві* (з переказу).

ПОНАСКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш; *док., чого, що.* 1. Наскладати (у 1 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Понаскладати книг на всіх поличках.*

2. Наскладати (у 2 знач.), зібрати поступово, нагромадити багато чого-небудь. *Он Сократ на прізвище Лука Магера, що живе в іншому кінці міста, стільки грошей понаскладав, ікони базграючи, що вже й майстерню свою відкрив* (Н. Околітенко).

3. *розм.* Наскладати (у 3 знач.), створити, написати багато чого-небудь (віршів, пісень і т. ін.). *В Рокитному не знали про її з Поперeком походеньки, бо, якби хоч одна язиката баба в те вікно бібліотечне, про яке Маруся казала, підгледіла, про близнючок уже таких казок понаскладали б, хоч книжку пиши* (Люко Дашвар); // Укласти багато чого-небудь. [М а к е д о н:] *Мої понаскладали стільки угод* [про постачання винограду] .. *і в Іркутськ, і в Мурманськ .. — всі винограду хочуть* (О. Корнійчук).

ПОНАСКУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаску́бувати.** *Понаскубувана трава;* // **понаску́бувано,** *безос. пред. Понаскубувано чимало вовни.*

ПОНАСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Наскубати чого-небудь у великій кількості. *Це вона, моє золотце, зозулька моя маленька, якось-то понаскубувала тих вишеньок, чи назбивала, чи натрусила, — тями не докладу; будемо, сину, вареники їсти* (В. Медвідь); *Понаскубувати пір'я.*

ПОНАСКУПО́ВУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понаскупо́вувати.** *Сам Мошко .. наймав одну або дві бойківські фіри, щоб відвезти понаскуповуване добро до міста* (І. Франко); // **понаскупо́вувано,** *безос. пред. Понаскуповувано всякого непотребу.*

ПОНАСКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що, розм.* Скупити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях, у всіх або багатьох. *Усього понаскуповували ми шматочками в міру того, як у нас прибувало достатку* (І. Франко, пер. з тв. Е. Золя).

ПОНАСЛУ́ХАТИ, аю, аєш, *док., чого, що, розм.* Те саме, що **понаслу́хуватися.** *Немало понаслу́хав, немало зазнав на віку Семен* (А. Кримський); *Походив* [сіроманець] *по снігах, понапивався водою, Понаслухав рушниць — їм немає числа* (М. Вінграновський).

ПОНАСЛУ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., чого.* Наслухатися багато чогось. *Понаслухуються усяких брехень* (Сл. Б. Грінченка); *І нового дечого понаслухувався, — ну, і пишу, Вашого листа не дожидаючи* (І. Франко).

ПОНАСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, чого.* Насмажити багато кого-, чого-небудь. *Гусей, поросят понасмажували* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАСМІХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., з кого — чого, заст. над ким — чим, а також без дод.* Насміхатися з кого-небудь якийсь час. — *У нас більше люблять покричати, понасміхатися на педраді* (Ю. Збанацький); *Він лише понасміхався. Гроші взяв, обіцяв на них палац родинний у своїй германщині побудувати. Поїхав до весілля готуватися. І як у воду канув* (І. Роздобудько); *До Шевченкових почуттів ставилася Ликера Полусмак досить легковажно, дозволяла собі позаочі попліткувати, понасміхатися з нього* (з навч. літ.).

ПОНАСМІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасмі́чувати.** *Понасмічувані узбіччя доріг;* // **понасмі́чувано,** *безос. пред. Скрізь понасмічувано.*

ПОНАСМІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* Насмітити в багатьох місцях. *Бач, як дітвора понасмічувала* (Сл. Б. Грінченка); [Д і д ь к о *(обурено):*] *Я й підлогу замітай, і дрова носи.., а тут ще збори призначені, знову понасмічують* (І. Кочерга); [Н і к о л ь *(підводячись):*] *Всі ваші гості завжди такого понароблюють, так понасмічують у кімнатах, що від самого цього слова в мене починає псуватися настрій* (І. Стешенко, пер. з тв. Мольєра).

ПОНАСМО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасмо́лювати.** *Понасмолювані човни;* // **понасмо́лювано,** *безос. пред. Понасмолювано багато бочок.*

ПОНАСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого.* Насмолити багато чого-небудь. *Газівники понасмолювали труби і поскладали на подвір'ї* (з газ.).

ПОНАСО́ВУВАТИ *див.* **понасува́ти.**

ПОНАСО́ВУВАТИСЯ *див.* **понасува́тися.**

ПОНАСОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Насолодити багато чогось. *Так понасолоджують напої, що пити не хочеться.*

ПОНАСОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Насолоджуватися якийсь час. — *Тепер естафету передано нам: .. чи підхопимо її? чи просто погріємося біля багаття життя, понасолоджуємося, погарцюємо у материнській світлиці та ще й спалимо її* (О. Бердник); *Всі стрільці мали змогу посмакувати святвечірніми стравами, понасолоджуватись, бодай коротко, домашнім затишком* (М. Андрусяк).

ПОНАСО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасо́лювати.** *Панасолювані огірки;* // **понасо́лювано,** *безос. пред. Багато капусти понасолювано.*

ПОНАСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., чого, що.* 1. Насолити (у 1 знач.), заготовлюючи солінням багато чого-небудь. *Кожна з нас, господинь, щоліта любить вдосталь понасолювати огірків та помідорів* (із журн.).

2. Насолити (у 2 знач.), пересолюючи надміру багато чого-небудь (певні продукти, страви). *Щодня страву понасолюють, аж гірке* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАСПІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм., рідко.* Багато, досхочу наспіватися (про багатьох). *Вечір був зимній, довгий. Вже всі понаспівались* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНАСТАВА́ТИ, тає́, таємо́, таєте́, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Настати (у 1 знач.), розпочатися (про день, пору і т. ін.). *Часи веселі оце якраз на селах понаставали... Храми скрізь пішли .. Гуляй — не хочу!* (Остап Вишня).

2. *тільки 3 ос., перен.* Настати (у 2 знач.), поширюватися, замінюючи щось чимось (про багато чого-небудь). — *Оце ж при "нових порядках" такі нові млини понаставали, — показує рукою на жорна Максим Петрович. — Не життя, а одна розкіш* (М. Стельмах).

3. *діал.* Настати (у 3 знач.), з'явитися (про багатьох людей певного складу). *Нові там зверхники понаставали, Де між дрібнотою вони колись буяли* (П. Куліш); [М и к о л а:] *Постривайте, грабителі* [грабіжники], *не пожалію відра горілки суддям, а вже провчу, хоч злість зірву! Он народ який понаставав!* (І. Карпенко-Карий); — *Колись і вчених не було, та які врожаї були! А тепер через те й неврожаї, що вчені понаставали, не вірять нічому старосвітському, все в їх* [них] *дурниця! Гнівається земля — тим і не родить!* (Б. Грінченко).

ПОНАСТА́ВИТИ *див.* **понаставля́ти.**

ПОНАСТА́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **понаста́вити.** *Насамперед він показав мені акумуляторне відділення. Ох, як там багато цих самих акумуляторів, цілі шафи понаставлені* (В. Владко); // **понаста́влено,** *безос. пред. На ослонах, на столі та припічку скрізь понаставлено немитого начиння — горщиків, мисок, ложок* (М. Коцюбинський).

ПОНАСТА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаставля́ти, понаста́влювати.** *І, звичайно, там буде та кімната, в яку його привели — цілком запущена, з патьоками талої води на стінах, шматками відваленої сірої штукатурки, з понаставлюваними тут і там відрами та слоїками* (Ю. Андрухович); *Ті батюшки, що вчились в академії й були понаставлювані на парафії митрополитом, встоювали* [обстоювали] *за накидку плати на треби; старіші й простіші, обібрані громадами, були проти накидки плати* (І. Нечуй-Левицький); *Присяжні урядники по маєтках понаставлювані шляхтою* (Л. Яновська); // **понаста́влювано,** *безос. пред. Частіше присилала* [швагрова] *найстаршу, чотирнадцятилітню доньку з кобелею, в котру понаставлювано було горщиків* (І. Франко); *Ти чи й бачив або чув, а мені то довелося і знаю, у яких землях і краях понаставлювано храмів на честь Христа і його апостолів, його мучеників і святих отців* (П. Загребельний).

ПОНАСТА́ВЛЮВАТИ *див.* **понаставля́ти.**

ПОНАСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОНАСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* понаста́влять; **ПОНАСТА́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *чого, що.* Наставити *(див.* **наста́вити**[1]) багато чого-небудь. *Незабаром подали й вечеряти, понаставляли тих потрав. Чого там не було: вареники, мнишки, жарений дрохвич* (О. Стороженко); *Було, пані кам'яних цяцьок понаставляє, чарочок, мисочок з зеленого, з червоного скла* (Марко Вовчок); *По перекусці слуги позбирали миски і тарелі, а натомість понаставляли фляшок з вином і чарок* (І. Франко); *На його прохання місис Менн написала розписку. — Щось я тут плям понаставляла, — сказала дитяча наглядачка* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *чого, що.* Установити багато чого-небудь (про щось небажане). *Понаставляли тут верствів* [верстов], *що й розминутись трудно* (прислів'я); *Розумні ви люди, А нічого не знаєте! То понаставляли Ті фігури он для чого: Щоб люди не крали Води з річки — та щоб нишком Піску не орали, Що скрізь отам За Тясьмою* (Т. Шевченко); *Хіба старі панотці свого не цураються; та й на них добрі сільця понаставляли; ще не так на самих, як на їх дітей* (А. Свидницький); // *розм.* Побудувати багато споруд, будівель і т. ін. — *Церков стільки понаставили, що в них уже пси бігають. А голод і мор так само ходять по нашій землі, біда не виводиться, лиха ще більшає* (П. Загребельний).

3. *чого, що.* Підставити багато чого-небудь. *Побачила якогось кота. Дід сказав, що кота треба зловити. Ми понаставляли свої руки, але кіт до нас не йшов* (Б. Харчук).

4. *що, на кого — що.* Спрямувати щось на кого-, що-небудь (про багатьох). — *Аж ось дивлюся — пре на мене аж п'ять турчинів .. Матінко рідна! Всі чорні та здоровенні, як бугаї!.. Понаставляли шаблі сторчма — ціляться чоловікові просто в живіт...* (В. Малик); *Аж тут налетіли німці. Обскочили зусебіч, понаставляли автомати* (М. Андрусяк).

5. *кого, розм.* Призначити багатьох на якісь посади, роботи і т. ін. *Все військо зараз розписали.., Полковників понаставляли, Дали патенти сотникам* (І. Котляревський); — *Воду, кажу, крадуть селяни з .. колодязів... Вже й об'їждчиків нових понаставляли — однаково не каються...* (О. Гончар); *Він вигнав із Буди всіх християн, понаставляв повсюди османців* (П. Загребельний).

ПОНАСТА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОНАСТАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, розм.* Насталити що-небудь у якійсь кількості. [В і д ь м а:] *Хутчій гайда до коваля: Він зуби нам понасталя* (М. Кропивницький).

ПОНАСТАЛЯ́ТИ *див.* **понаста́лювати.**

ПОНАСТАНО́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понастановля́ти.** *Всі позирають на столи, де рядом — понастановлені пляшки* (Панас Мирний); // **понастано́влено,** *безос. пред. До ката було там в неї* [в хаті Одарки] *усячини понастановлено* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *У городі мури такі товсті й міцні,* — *знову звернувся до Галини пан Преслав,* — *що їх неможливо розбити .. По стінах та по баштах понастановлено без ліку гармат* (А. Кащенко).

ПОНАСТАНО́ВЛЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понастано́влювати.** *Понастановлювані новорічні ялинки;* // **понастано́влювано,** *безос. пред. Всього на столі понастановлювано* (Панас Мирний).

ПОНАСТАНО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОНАСТАНОВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, чого, розм.* Те саме, що **понаставля́ти.** *Він* [козак Тарас] *викотить кілька бочок горілки, меду понастановляє — і почнеться гульбище. П'ють, співають, танцюють, аж курява підніметься* (з легенди); *Посадовила її* [панночку] *стара за стіл .. Наїдків, напитків понастановлювала; сама сіла коло неї,* — *не надивиться* (Марко Вовчок); — *Усі ці гостинці* [капкани] *ми принесемо Свиридові Петровичу, а він знає, як дати раду і з ними, і з тим негідником, який їх тут понастановляв* (І. Андрусяк); *Васько з виглядом людини, що вже не одного царя скинула і президентів на своєму віку понастановляла чимало, .. сказав: — Дурний ти, Митько..!* (О. Слісаренко).

ПОНАСТАНОВЛЯ́ТИ *див.* **понастано́влювати.**

ПОНАСТЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОНАСТИЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Настелити багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Нехай двері поодчиняє* [пан], *вікна поодсуває, ворота поодчиняє і щоб столи понастилав, і щоб все приготовив для мене — страву, напитки, наїдки* (з казки); *Підеш, бувало, до них у неділю, серце радіє .. Понастеляють ряден у садочках, по чарці вип'ють* (В. Кучер).

ПОНАСТИЛА́ТИ *див.* **понастеля́ти.**

ПОНАСТОВБУ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Настовбурчити багато чого-небудь. *Ячмінь пішов он смугою геть, понастовбурчував вусики* (А. Тесленко); — *А чого це ви, як ті півні, понастовбурчували пір'я?* (В. Чемерис); *Регіт піднявся такий, що аж коні попіднімали голови і понастовбурчували вуха* (Д. Білий).

ПОНАСТОВБУ́РЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Настовбурчитися (про багатьох; у багатьох місцях). *Цар спинявся біля розташованих золотих кліток, де, понастовбурчувавшись, кліпали проти несподіваного світла .. птиці* (О. Ільченко); — *Чого ж це понастовбурчувались, як мокрі курчата?* — *усміхнено звернулась до них Марина* (Микита Чернявський); *Йшли якусь часину мовчки, понастовбурчувавшись, як горобці. Нарешті Тарас не витримав і запитав: — Що діється на Україні?* (Василь Шевчук).

ПОНАСТОРО́ШУВАТИ, ує, ують, *док., що, діал.* Настороошити, спрямувати кудись що-небудь (про багатьох або багато чогось). * Образно. *Вітряки на горбах понасторошували крила* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАСТОРО́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., діал.* Наставитися, піднятися. *Квіточки, як зірочки, понасторошувались* (Ганна Барвінок).

ПОНАСТРІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, чого, що, розм.* Настріляти багато птиці, звірів і т. ін. *Полювання вдалося — понастрілювали птиці чимало.*

ПОНАСТРО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понастро́млювати.** *Він трясся як у лихорадці* [лихоманці] *і не міг дождатися тої хвилі, коли дірки в камені будуть повиверчувані і динамітові патрони понастромлювані в них* (І. Франко); // **понастро́млювано,** *безос. пред. Щоби остерегти добрих людей, що не туди дорога в редуту, понастромлювано на краю лісу на тичках черепи з татарських голів* (А. Чайковський).

ПОНАСТРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПОНАСТРОМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *що.* Настромити багато чого-небудь на щось. *Спинка канапи та стільців була вирізана такими фігурами, неначе хто понастромлював зверху на їх* [них] *рядки грибів* (І. Нечуй-Левицький); *На бересті, що стояв поруч, дядя Василь просто на тонкі гілочки понастромлював скибочки хліба* (П. Дорошко); *Наше манаття майже все висохло. Лише з халяв чобіт валує біла пара. Я їх понастромлював на патички, поставив над розжареною плитою догори підошвами* (Є. Доломан).

2. *що, чого.* Застромити багато чогось у що-небудь. *Раз Уляна пішла кудись до сусідки, чи що — діти давай бавитися з Андрійком: геть йому квасолі у ніс понастромляли* (М. Коцюбинський).

ПОНАСТРО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *рідко* **ПОНАСТРОМЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ються, *док.* Настромитися на що-небудь (про багато чогось). — *До зими приготувався,* — *сказала Ївга. — Так їжаки завжди — почне перекочуватися по листях, доки вони понастромлюються на його голки товстим шаром. Так і зимує* (О. Донченко); * Образно. *Подвір'я хмари привалили, Понастромлявшись на соняшничиння* (І. Вирган).

ПОНАСТРОМЛЯ́ТИ *див.* **понастро́млювати.**

ПОНАСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* **понастро́млюватися.**

ПОНАСТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Настроїти багато чого-небудь (перев. музичні інструменти). *Оркестранти понастроювали інструменти.*

2. *що.* Настроїти, відрегулювавши для виконання певного виду роботи багато машин, механізмів. *Понастроювати верстати.*

3. *кого проти кого — чого, розм.* Настроїти, підбуривши багатьох проти кого-, чого-небудь. *Понастроювали* [строковики] *проти хазяйки навіть своїх цапів, що водять на пасовиськах отари* (О. Гончар).

ПОНАСТРУ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понастру́гувати.** *Понастругувані тріски;* // **понастру́гувано,** *безос. пред. Понастругувано кілків.*

ПОНАСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* 1. Настругати (у 1 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Наробили* [хлопці] *собі луків та стріл, наладили списів, понастругували дерев'яних шабель, виходили за місто і вчилися* (А. Чайковський); *Він понакидав у хаті дощок, понастругував трісок, що Антонові не було куди й ступити* (С. Чорнобривець).

2. *перен., фам.* Настругати (у 2 знач.), без зусиль створивши, написавши багато чого-небудь. *Що, якби на оцьому місці, де я стою, та поставити якого-небудь поета?! Та він би вам таких образів понастругував, ліве око примруживши, що хай Бог милує!* (Остап Вишня).

ПОНАСТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОНАСТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., розм.* 1. *чого, що.* Настягати багато чого-небудь в якесь одне місце. *Автора пожолобило від слова "понастягував", але він змовчав. Їхній 7-В .. понастягував до сміттєвих баків тонни неекологічних упаковок, памперсів, прокладок, пластику й поролону* (М. Павленко); *Понастягали вони гілляк сухих і зелених й розпалили велике багаття* (М. Грушевський); *— Так-так, не дивуйся. Звідки тобі знати, що вже два роки ховається Танас?.. То він понастягав того добра та й згноїв у ямі, йой-йой!..* (І. Нижник); * Образно. *Улиця горіла .. невеличкими іскорками, .. то невеличкі крижинки, що понастягував непримітний мороз* (Панас Мирний); // *кого.* Зібрати багато кого-небудь в одному місці. [К а б а к:] *Встиг* [гетьман] *понастягати сюди на Січ своїх: Богуна, Ганжу...* (О. Корнійчук); *— Та й скільки там колгоспників було? Трохи родичів та молодих. А то все гості. Безтурботний понастягував з усієї республіки* (П. Загребельний).

2. *чого, що.* Настягати, заощаджуючи, з труднощами нагромаджуючи (багато грошей). *Понастягувати грошей.*

ПОНАСТЯ́ГУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понастяга́ти, понастя́гувати.** *Постійного оркестру у селі нема, тож доводиться збирати музик з різних сіл. Отакий понастягуваний звідусіль оркестр складається із скрипки, кларнета, барабана й двох сурм — корнета та баса* (з мемуарної літ.); // **понастя́гувано,** *безос. пред. Хоч дощок уже трохи понастягувано, але повідь нанесе їх стільки, що можна ж уже грядку будувати* (В. Винниченко); *З позикою завжди була тяганина. І коли тим, що сиділи разом із Терентієм у ямі, здалося, що тієї позики понастягувано, вирішили напасти на Майю* (Б. Харчук).

ПОНАСТЯ́ГУВАТИ *див.* **понастяга́ти.**

ПОНАСУ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасува́ти** 1. *Шпачиха та якісь незнайомі жінки в понасуваних аж на очі хустках метушливо й завзято розставляли посуд* (О. Гончар); // **понасу́вано,** *безос. пред. Понасувано в куток коробок.*

ПОНАСУВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, **ПОНАСО́ВУВАТИ,** ує, уємо, уєте, *док., що.* 1. Насунути (у 1 знач.) що-небудь на щось (про багатьох). *Перед старими низенькими дверима, позакривавшись комірами й понасувавши на очі шапки, стояли вони* [приятелі] *мовчки і чекали* (С. Васильченко); *З невидимих завулків, стежок, дворів вилітають на соборний майдан велосипедисти .. Понасувавши кепки, пригинаючись кожен аж до керма, мчать по бруку Широкої* (О. Гончар); *Його товариші цілком покладалися на свого проводжатого, — тому понасували башлики на самі очі, понахиляли голови майже до кінських грив і, здавалося, дрімали* (В. Малик); * Образно. *Хати ще спали, понасувавши на голови великі покрівлі* (Б. Грінченко); *Олег пізно втямив, що .. всі птахи давно вмовкли і поховалися, що дуби глибше понасовували зелені шапки, що вітер підсвистує тонко і в'їдливо* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки* **понасува́ти.** Рухаючись, насунутися, наблизитися (про багато чого-небудь). *Берегами понасували хмари темного зелення, а між ними місцями випирались незграбні скелі та купи сірого каміння* (С. Васильченко).

ПОНАСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, **ПОНАСО́ВУВАТИСЯ,** ується, уються, *док.* 1. Насунутися (у 1 знач.) на що-небудь (про якусь кількість чогось). *Старий уже був дуже* [Грива]..; *брови на очі йому понасовувались* (П. Куліш).

2. *тільки* **понасува́тися.** Рухаючись, наблизитися (про багато чого-небудь). *Понасувалися хмари.*

ПОНАСУ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понасу́плювати.** *Понасуплювані брови.*

2. *у знач. прикм.* Який понасуплювався, спохмурнів. *Понасуплювані діти поглядали з-під лоба* (з переказу); *На обличчях уманських міщан не було ні радості, ні привітного усміху — всі вони були понасуплювані, як сичі* (С. Тельнюк).

ПОНАСУ́ПЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., що.* Насупити брови, лоби, обличчя і т. ін. (про багатьох). *Чоловіки понасуплювали брови, прибравши суворо-благородного вигляду* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. К. Джерома).

ПОНАСУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Насупитися (у 1 знач.) (про багатьох). *Уже Катря од печі зиркнула раз — сидять* [Юхим і Цигуля], *понасуплювались і мовчать* (А. Головко); *Дивлюся, аж то мій Микола і Теперин Федько. Стоять, понасуплювалися* (Григорій Тютюнник); *Замість того, щоб виявити радість, жінки тільки перезирнулись між собою і чомусь понасуплювались* (О. Гончар); * Образно. *Вікна* [в хаті] *невеличкі, поналатувані; стеля нависла, стіни понасуплювались* (А. Тесленко).

ПОНАСУ́РМИТИ *див.* **понасу́рмлювати.**

ПОНАСУ́РМИТИСЯ *див.* **понасу́рмлюватися.**

ПОНАСУ́РМЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **понасу́рмити.** *Понасурмлені обличчя.*

2. *у знач. прикм.* Який понасурмився. *Не було їх годину чи й більше — повернулись уже на світанку, злі, понасурмлені* (О. Гончар).

ПОНАСУ́РМЛЮВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **понасу́рмлювати;** // **понасу́рмлювано,** *безос. пред.*

ПОНАСУ́РМЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, **ПОНАСУ́РМИТИ,** ить, имо, ите, *док., що, розм.* Насурмити (про багатьох). *Хлопці понасурмлювали брови, вперто мовчать* (В. Винниченко).

ПОНАСУ́РМЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *рідко* **ПОНАСУ́РМИТИСЯ,** иться, имося, итеся, *док., розм.* Насурмитися (про багатьох).

ПОНАСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понасу́шувати.** *Яблука, понасушувані за літо на сонці, продаємо оптом* (з газ.); // **понасу́шувано,** *безос. пред. Сіна понасушувано чимало.*

ПОНАСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Насушити багато чого-небудь. *Я собі понасушувала і вишень, і груш, і яблук — буде на всю зиму* (Сл. Б. Грінченка); *Понасушувати лікарські трави.*

ПОНАСХО́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док., розм.* Те саме, що **насхо́дитися.** *Понасходилися сусіди, родичі. Батько всіх частував, припрошував* (О. Гуреїв); *Понасходилася повна хата хуторян* (Григорій Тютюнник); // *безос., кого. У неділю старі парубки найняли музику, понасходилось дівчат* (І. Микитенко); — *Там, брат, такого начальства! Аж страшно. Я прийшов до одного, а їх понасходилось там чоловіка* [чоловіків] *з десять* (І. Багряний); *Людей понасходилось сила-силенна* (О. Гончар).

ПО-НА́СЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-на́шому.** *Чи чорт вида́в, щоб ведмідь щебетав? — Отже, щебече! Да ще як щебече?.. Все по-наськи, по-наськи!* (О. Бодянський); [Л у к а ш:] *Що ж, ти зовсім.., як панна, бо й руки білі, і сама тоненька, і якось так убрана не по-наськи...* (Леся Українка); — *От наша жінка фронтовика Соломія. Ну, Соломка наша. Ну, Зозуликами їх кличуть. По-вуличному. По-наськи. Як то теперка твоя фамілія, Соломко?* (В. Лис).

ПОНАТА́СКУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поната́скувати.** *Понатаскувані в'язки соломи;* // **поната́скувано,** *безос. пред. Понатаскувано коробок.*

ПОНАТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що, розм.* Те саме, що **натаска́ти** *(див.* **ната́скувати**[1] 1). *Полюбив і ведмежий хан свою вихованку. Збудував для неї хатину, понатаскував повні комори горіхів, меду, родзинок та різних ягід* (З. Тулуб); — *Дров сини понатаскували, що на всю зиму вистачить* (Є. Гуцало).

ПОНАТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понатика́ти**[1]. *Посеред зали стоїть ялинка .. Замість електричних лампочок, рядочками понатикані зворушливі, затишні свічечки* (О. Іваненко); *Тут* [на подвір'ї] *його вражає новина: навкруг під частоколом густо-густо сплелися понатикані деревця глоду* (М. Стельмах); // **понати́кано,** *безос. пред. В одяг і картуз понатикано ґудзиків катафалкового кольору* (М. Стельмах); *Скрізь понатикано дерев: груші, яблуні, сливи* (Р. Федорів); * Образно. *Про різні магазини мануфактури, ковбас, ювелірних виробів, дамських причандалів різних я вже й не кажу, їх було понатикано на Хрещатику на кожному кроці* (В. Нестайко).

ПОНАТИКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПОНАТИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *док., чого, що.* Нати́кати багато чого-небудь, у багатьох місцях. *В темну-темну ніч спустять їх* [човни] *у рів на воду ще й позв'язують; і не тільки на човнах, а й на стіні понатикають свічок... огню-огню кругом, мов пожежа* (Панас Мирний); *Дичину склали на вози, на розстелені зелені гілки, прикрасили вози, понатикали за полудрабки зеленого гілля й повезли дичину попереду* (І. Нечуй-Левицький); *Родичі з села посплітають вінки з жоржин і циній, понатикують туди рож* (Ирина Вільде); — *Вона понатикала у крісло голок, а я сіла. — Женя надула губи. Напружилася* (Люко Дашвар); // *розм.* Посадити багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Всього потроху посіяли: кукурудзи, трішки пшениці, навіть бавовни. А Настя — та ще й квасолі понатикала* (М. Олійник); *У фільмі за сценарієм повинно було, мабуть, зеленіти і квітнути все, бо довкола будиночка і літака понатикали якихось кущів, схожих на поставлені сторч мітли* (Н. Бічуя); * Образно. *Весна вже вимила всі дахи, землю й річку від снігу та льоду .. А за лісними складами на вигоні вже серед колючої молодої травички жовтих квіток понатикала* (В. Винниченко); // *кого, перен.* Призначити когось виконувати якісь обов'язки чи на якусь посаду. *Яничари Гасан-аги незабаром освоїлися в цьому дивному побуті, так само тинялися знудьговано, скрізь всовували свої носи — створювалося враження, ніби султанша понатикала своїх людей повсюди* (П. Загребельний).

ПОНАТИКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., чого, що.* Наткнути багато чого-небудь на щось; понастромлювати (у 1 знач.). *Понатикати м'ясо на шампури.*

ПОНАТИКА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *док., чого.* Наткати багато чого-небудь. *Понатикала ряден ткаля.*

ПОНАТИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понати́кувати.** *Вони роздивлялись на дім, що стояв перед їх очима, з великими прозорими вікнами та здоровецькими шибками, з готицькими* [готичними] *стрілками, понатикуваними скрізь на покрівлі задля краси* (І. Нечуй-Левицький); *Родичі дальні, на п'ятихвилинних фотографіях, понатикувані у рамці до портретів* (В. Кучер); // **понати́кувано,** *безос. пред. Лише Сутуга та Балута, не в силах приховати свого занепокоєння, дивилися собі під ноги й совалися на стільцях, наче там понатикувано голок* (І. Кириленко); *Між вікнами в жовтому піску понатикувано калини* (Б. Харчук).

ПОНАТИ́КУВАТИ *див.* **понатика́ти**[1].

ПОНАТИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понатира́ти.** *Ввесь мій одяг уявляв найсмутнішу картину. Ноги мокрі, понатирані, померзлі* (У. Самчук); *Підлоги понатирані мастикою;* // **понати́рано,** *безос. пред. На руках мозолі понатирано.*

ПОНАТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Натерти (у 1 знач.) чим-небудь багатьох, якусь кількість чогось. *Понатирала* [Марта] *тертим угіллям щоки так, що здавалась старою й довгообразою* (І. Нечуй-Левицький); *У нетямі Ішов нещасний. Кинулись до нього, Обмили тіло, зсиніле і збите, Олійками понатирали, мовчки* (І. Франко); — *Не боїтеся згоріти? — діставав Пепа. — Давайте, понатираю вас кремом! У вас є крем від сонця?* (Ю. Андрухович).

2. *що.* Натерти (у 2 знач.), начистити до блиску тертям багато чогось. *Понатирати паркет у кімнатах.*

3. *що.* Натерти (у 3 знач.), ушкодити шкіру тертям у багатьох місцях. *Мені видається, що на руках і на шиї у мене видно червоні сліди, що понатирали кайдани та ярмо неволі* (Леся Українка); *Перед тим як вирушити з табору, старшини, роззувшись перед студбатівцями, показували їм, як треба правильно обмотувати онучу, щоб не понатирати ноги в поході* (О. Гончар); *Майже півтори сотні кілометрів .. далися взнаки, чимало хлопців понатирало ноги* (Є. Доломан); *Ремені понатирали тіло, комір різав шию* (Б. Харчук).

◊ **Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́>** *див.* **натира́ти.**

ПОНАТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Натертися чим-небудь багато разів або в багатьох місцях. *Скупається* [Анна] *у сироватці, аби біле тіло було ще білішим, понатирається любистком та м'ятою, підведе брови сажею* (Ірина Вільде); *Понатиратися маззю.*

ПОНАТІКА́ТИ, а́є, *док.* Натекти (про багато чого-небудь, у багатьох місцях). *В тумані вони* [діди] *самі стояли, мов туман, і навіть каламутні сльози на їхніх очах, здавалось, понатікали з передвесняної імли* (М. Стельмах); *Вода понатікає дощова* (Є. Пашковський).

ПОНАТІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понаті́сувати.** *На столі лежали шпички, понатісувані ножем* (В. Кучер); // **понаті́сувано,** *безос. пред. Понатісувано стружки.*

ПОНАТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Натесати багато чого-небудь. *Бач, скільки трісок понатісували* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАТО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понато́млювати.** *Понатомлювані від тривалого читання очі;* // **понато́млювано,** *безос. пред. Понатомлювано ноги.*

ПОНАТО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Натомити багатьох; натомити що-небудь (про багатьох). *Понатомлювати подорожніх; Понатомлювати руки.*

ПОНАТО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Натомитися (про багатьох). *Понатомлювалися пасажири.*

ПОНАТО́ПЛЮВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **понато́плювати[1].** *Понатоплювані печі;* // **понато́плювано,** *безос. пред. Понатоплювано в хаті.*

ПОНАТО́ПЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **понато́плювати[2];** // **понато́плювано,** *безос. пред. Понатоплювано смальцю.*

ПОНАТО́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *док., чого, що.* Натопити *(див.* **натопи́ти[1]**) усе або багато чого-небудь (печей, груб і т. ін.). *Поки понатоплюєш усі хати, то вже й нікому йти* (Сл. Б. Грінченка); — *Раніше, як додому прийду з вранішнього доїння, то хутчіш і плиту затоплю, бо ж газу не було, і груби понатоплюю, і їсти наварю, вареників наліплю і тоді знову на роботу* (із журн.).

ПОНАТО́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *док., чого, що.* Натопити *(див.* **натопи́ти[2]** 1) багато чого-небудь (лою, смальцю і т. ін.). *Понатоплювали смальцю повні відра.*

ПОНАТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понато́птувати.** *Понатоптувані січкою мішки;* // **понато́птувано,** *безос. пред. Понатоптувано в коридорі.*

ПОНАТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Натоптати, наслідити дуже, у багатьох місцях. — *Між іншим, Бог звелів народові сидіти під горою, поки Мойсей принесе їм скрижалі. Бо понатоптують і насмітять, — зауважила вона* (Л. Костенко).

2. *чого, розм.* Натоптати, щільно напхавши чим-небудь багато чогось. * Образно. *Еге ж, добрих думок понатоптував я в їхні голови собі на лихо!* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОНАТО́ЧУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **понато́чувати[1].** *Понаточувані сокири;* // **понато́чувано,** *безос. пред. Понаточувано сапи.*

ПОНАТО́ЧУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **понато́чувати[2];** // **понато́чувано,** *безос. пред. Понаточувано меду.*

ПОНАТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Наточити *(див.* **наточи́ти[1]** 2) багато чого-небудь; понагострювати. *Якось батько порубав сталеві велосипедні шпиці, понаточував їх і позагинав жучками* (Є. Гуцало); *Понаточувати ножі.*

ПОНАТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *док., чого, що.* Наточити *(див.* **наточи́ти[2]**) чого-небудь (про багатьох); наточити чогось різного або в різні посудини. *Понаточувала повні відра вина; Понаточувати з бочок меду.*

ПОНАТРУ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понатру́джувати.** *Понатруджувані руки тяглися до роботи* (П. Грабовський).

ПОНАТРУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Натрудити (про всіх або багатьох). *Понатруджували, понатирали діти ноги, поки дійшли до міста* (С. Васильченко).

ПОНАТРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понатру́шувати.** *Романюк бачив під ногами грубезний шар трави та зілля, квітів, рути, м'яти, рясно понатрушуваних по архірейських* [архієрейських] *покоях* (О. Ільченко); // **понатру́шувано,** *безос. пред. Понатрушувано борошна.*

ПОНАТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що і без прям. дод.* Натрусити багато чого-небудь, у багатьох місцях. *А ну тебе! заходився тут з половою, понатрушував скрізь* (Сл. Б. Грінченка); *Вози скрізь понатрушували за собою сіна, соломи і кінських яблук* (М. Малиновська); // *безос. Поодалік пагорб, сосна, на сосні ледь синьо понатрушувало снігу* (О. Ульяненко).

ПОНАТРУ́ШУВАТИСЯ, ується, *док.* Натруситися (про багато чого-небудь, у багатьох місцях); // *безос. Не понакривала глечиків, то й понатрушувалося чи полови, чи що* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНАТУ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* Натужуватися трохи або якийсь час. — *Устанеш, устанеш, ану понатужся, Іллюшко, ану встань! — Ілля понатужився та як махнув ногами, так і зіскочив з печі додолу* (з казки); *Кит понатужився, облишив пароплав і зник вдалині з половиною обрізаного мотузка* (М. Трублаїні); *Кінь послухався, форкнув у лице мені й витяг довгу лискучу шию. Я вхопився за гриву, понатужився. Скік!..* (К. Гриб); // Докласти багато зусиль. *Дмитрій Іванович швидко зрозумів, що йому, для того щоб бути в сім'ї на рівній нозі, треба понатужитися* (І. Сенченко); — *Не журись, братухо! Понатужимося і якось гуртом той клятий макет змайструємо* (П. Запаренко).

ПОНАТЯ́ГАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **понатяга́ти[1].** *Мовчки, з понатяганими луками, з блискучими топорами і списами тухольці зближалися в ряді до боярських дружинників* (І. Франко); // **понатя́гано,** *безос. пред. На дітях понатягано всілякого одягу.*

ПОНАТЯ́ГАНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понатяга́ти[2];** // **понатя́гано,** *безос. пред. У двір понатягано багато стовбурів повалених бурею дерев.*

ПОНАТЯГА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПОНАТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Натягти *(див.* **натягти́[1]** 1) що-небудь (про багатьох). *Туго луки свої вони понатягали, шаблі погострили* (Б. Грінченко); *На галявині біля греблі хлопчаки ганяли у футбол, трохи віддалік зібралися зграйкою дівчатка, понатягали на колінця платтячка і вели свою дівчачу бесіду* (Валерій Шевчук); // *у сполуч. зі сл.* ш и я. Витягти в якому-небудь напрямку, випрямити (про багатьох). — *Дивися!.. — прошептав* [Павлик] *до неї. — Під вікном мама... І обоє понатягали шиї... і гляділи...* (О. Кобилянська); // Натягнувши, закріпити багато чого-небудь. *Петро щось креслить у своїй майстерні нагорі чи ходить із долотом навколо кам'яної брили в глибині саду, поцяткувавши її, понатягувавши на ній складну сітку з ниток* (С. Андрухович); *Почали ладнатися в дорогу, понатягували нові вітрила* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *розм.* Натягти *(див.* **натягти́[1]** 2) з деяким зусиллям або нашвидку на себе що-небудь (багато одягу або про багатьох). *Усі повилазили з-за столу, понатягали шапки, вийшли з хати, запаливши люльки* (Панас Мирний); *Всі мої товариші понатягали плащі* (Б. Лепкий); *Онуки понатягували на руки здоровенні й чорні, як горшки, рукавиці і духопелять один одного у пику!* (Є. Кравченко); *Було холодно, і глядачі та артисти понатягували на себе все, що було тепліше* (А. Михайленко); *Екіпаж і конвоїри поспіхом понатягали рятувальні жилети* (М. Андрусяк); // Надіти на ноги взуття; взути (про багатьох). *Лаврін поміняв у збучавілих чоботях (стояли в печі за заслінкою) устілки, взувся. Ледве понатягував їх на ноги, так вони позсихалися* (Ю. Мушкетик); // Надіти, натягти *(див.* **натягти́[1]** 2) що-небудь на щось перев. з певним зусиллям або нашвидку (про багатьох). *Дама ще вийняла з комода чисту постільну білизну, сама понатягала наволочки на подушки й перини* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОНАТЯГА́ТИ², а́ю, а́єш, **ПОНАТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., чого, що, розм.* Натягти *(див.* **натягти́²**), назносивши багато чого-небудь. *На окопи, що були пороблені навкруг міста, повитягали гармати і понатягали колод, щоб кидати їх на ворогів, коли ті лізтимуть наверх* (А. Кащенко); *Сашко Кендюх понатягав уже паляниць, сала, яблук, сірничків, солі...* (Остап Вишня); *Там* [у приміщенні] *ще висіли портрети царів, яких понатягали сюди гетьманці* (С. Скляренко); *Подумав* [Миронець], *оглядаючи всю кімнату, що добре зробив, звелівши повиносити з неї всілякі там міщанські витребеньки — салфеточки, слоників та інше непотріб'я* [непотріб], *яке його Харитя за четверть* [чверть] *віку понатягувала сюди* (Д. Бедзик).

ПОНАТЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОНАТЯ́ГУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Натягнутися *(див.* **натягну́тися¹** 1) (про багато чого-небудь). *На Сергієві вудочки нічого не бралося .. Прозорі волосіні понатягувалися, як струни, червоні поплавки ліниво погойдувалися на хвилях* (В. Малик); *Під тиском юрби ланцюги так понатягувалися, аж мало не розривалися* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); * Образно. *В неї якось усі струни в душі понатягалися і всі вони бриніли одним почуттям, одним бажанням. Ні, він мусить прийти, він неодмінно мусить прийти* (Б. Грінченко).

2. Випрямити своє тіло, витягнутися (про багатьох). *Лакеї позіскакували зі своїх сиджень і поставали в покірних поставах, понатягавшися, мов струни, по обох боках карити* [карети] (І. Франко); *Гулькнув* [нанашко] *через драбину з воза, присівся до візника, відібрав поводи і ну ж у долину, травами, як пустить, так коні аж понатягалися, що могли вискочити* (С. Ковалів).

ПОНАТЯ́ГУВАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **понатя́гувати¹**. *Його стріли погострені, і всі луки його понатягувані* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // **понатя́гувано,** *безос. пред. Весілля сиділо за столами, понад якими на вбитих у землю тичках було понатягувано якісь цупкі прозорі запинала — фіолетові, жовті, малинові, рожеві, голубі, червоні* (Є. Гуцало); *На ротах їхніх* [рабів] *були поприв'язувані двома бронзовими ланцюжками намордники, щоб вони, бува, не їли борошна, а на руки понатягувано тверді безпалі рукавиці, щоб не могли його брати* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера).

ПОНАТЯ́ГУВАНИЙ², а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понатя́гувати²**. * Образно. *В одному з листів Г. Гейне писав, що був ображений, коли прочитав, що один знайомий намагається витлумачити його поетичну сутність нашвидкуруч понатягуваними звідусіль анекдотиками* (з наук. літ.); // **понатя́гувано,** *безос. пред. Із лісу понатягувано колоди.*

ПОНАТЯ́ГУВАТИ¹ *див.* **понатяга́ти¹**.

ПОНАТЯ́ГУВАТИ² *див.* **понатяга́ти²**.

ПОНАТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **понатяга́тися.**

ПО-НАУКО́ВОМУ, *присл.* Як прийнято в науці, використовуючи наукові методи. *У книжці під малюнками, крім українських підписів, були підписи ще й латинською мовою. Це виглядало вже зовсім по-науковому* (М. Білкун); *— Він каже, фактично ні до чого, що такого мого слова "трускавка" не існує, і його слова "клубніка" не існує, а по-науковому є тільки суниця* (Любко Дереш); *До вирішення цієї непростої проблеми я підійшов по-науковому, взявши на озброєння останні досягнення цифрових технологій* (М. Кідрук); // Науковою мовою. *Може, професор Ван Лун говорив і не зовсім так, а більш по-науковому, але я записала по-своєму, як зрозуміла і як умію* (В. Владко); *З його промови ніхто нічого не зрозуміє. Бо виступатиме "по-науковому". Він навіть з лікарняними шоферами, прибиральницями говорить так мудро, аж вони ледве здогадуються, що хоче сказати* (Ю. Мушкетик).

ПОНАУ́ЧУВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **понау́чувати.** *Ми вже понаучувані гірким досвідом;* // **понау́чувано,** *безос. пред. Хлопців понаучувано всіляким ремеслам.*

ПОНАУ́ЧУВАТИ *див.* **понавча́ти.**

ПОНАУ́ЧУВАТИСЯ *див.* **понавча́тися.**

ПОНАФАРБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понафарбо́вувати.** *Бідні "аристократи" — вони навіть тепер не такі вже понафарбовувані й порозмальовувані, як колись* (В. Винниченко); // **понафарбо́вувано,** *безос. пред.*

ПОНАФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Нафарбувати що-небудь (про багатьох); нафарбувати багато чогось. *Понафарбовувати очі, губи.*

ПОНАФАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Нафарбуватися (про багатьох). *Дівчата яскраво понафарбовувалися.*

ПОНАХАПА́ТИ *див.* **понаха́пувати.**

ПОНАХА́ПУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПОНАХАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., чого.* Нахапати багато чого-небудь. *Він* [Володько] *у ту торбу понахапав і такого, що удівонька, виграваючи очима, і не постерегла* (Марко Вовчок); *На Лівобережжі різні Вишневецькі, Потоцькі, Калиновські понахапали величезні посілости* [посілості] *й скрізь ставили собі пишні палати, замки, костьоли, кляштори* (І. Огієнко); *— А ти, Семене, теж подумай про головне: не підміни своєї долі на чужу. Тоді вже ніщо не врятує тебе. Різні ти мав нетруджені гроші, понахапав їх по різних торгах, а долею не торгуй!* (М. Стельмах).

ПОНАХИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понахиля́ти.** *Понахиляні віти;* // **понахи́ляно,** *безос. пред. Понахиляно вітром огорожі.*

ПОНАХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Нахилити (у 1 знач.) кого-, що-небудь (про багатьох); нахилити багато когось, чогось. *Висока трава понахиляла вершечки під важкою росою* (І. Нечуй-Левицький); *Олександер по-приятельському взяв їх* [псюки] *за шиї і понахиляв до землі, а вони аж загупали хвостами в такт по спориншу; вирвалися — помчали наперед* (В. Барка); *Понахилявши голови, слухають дядьки* (О. Гончар); *У церкві свічок, аж миготять, й черниць, неначе галок у полі на покинутому току. Здебільшого молоденькі, смиренно понахиляли голови, шепочуть молитви* (Ю. Мушкетик).

ПОНАХИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* 1. Нахилитися (у 1 знач.) (про багатьох, багато чого-небудь). *Рось тихо плине зеленою водою між високими кам'яними стінами, котрі ще трохи подекуди аж понахилялись, неначе заглядають в воду* (І. Нечуй-Левицький); *— Ходім, хлопче, з нами, — у нас тобі добре буде. Понахилялись* [дівчата] *близько до Щура, в лице заглядають* (С. Васильченко); *Сливи понахилялися до самої землі важкими синіми кетягами, аж безлисте гілля тріщить* (В. Кучер); *Дерева затріщали й понахилялися до сирої землі* (В. Чемерис); // Зігнутися (про багатьох). *Тут цілий ряд дівчат і жінок у яскравих плямах одежі.., понахилявшись, неквапно копались у рядках* (М. Івченко); *Попід стіною один за одним проходять, понахилявшися, Тригубенко і Мамай. І просто в двері* (А. Головко); *По обличчях людей, які понахилялися над ним, він бачить, що вони його не розуміють* (Григорій Тютюнник).

2. Нахилитися (у 1 знач.) кілька разів або впродовж якогось часу. *Просто піднятися і пройтися за чаєм або трішки понахилятися чи поприсідати — вже легка фізична активність* (із журн.).

ПОНАХМУ́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Нахмуритися (про всіх або багатьох). *Посмутніли, понахмурювались діти — важко прощатися з друзями* (О. Іваненко); * Образно. *Височенні кручі понахмурювались, наче ждуть жертви і сердяться* (А. Свидницький).

ПОНАХО́ВУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понахо́вувати.** *У скрині знайшли понаховувані господарями гроші* (з газ.); // **понахо́вувано,** *безос. пред.*

ПОНАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що і без прям. дод., розм.* Наховати багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Під однією діжкою два куски сала знайшла, під другою — пшона вузлик, — мабуть, невісточка понаховувала, щоб до матері однести* (Сл. Б. Грінченка); *Виявилось, Оржих понаховував у нішах нашого погреба багато динаміту, який уже після арешту було знайдено* (М. Сиротюк); *Сойка горішків понаховувала* (В. Медвідь).

ПОНАХО́ДИТИ[1], джу, диш, *док., кого, чого, що, розм.* Те саме, що **познахо́дити.** — *В нас понаходили листи, що ми писали один до другого* (І. Франко); — *Кажуть, в його* [Варчука] *потайниках якого добра, якого ремаиенту не понаходили. Навіть запасні частини до трактора десь видряпав* (М. Стельмах).

ПОНАХО́ДИТИ[2], ить, имо, ите, *док.* 1. Найти *(див.* **найти́**[2] 1) на всіх або багатьох, оволодівши ними, охопивши їх (про настрій, почуття, стан і т. ін.). *На всіх таке понаходило в місті, лікарі радять активоване вугілля* (Є. Пашковський).

2. Найти *(див.* **найти́**[2] 2) куди-небудь (про багатьох). — *Що це за люди і чого вони понаходили сюди? — спиталася Христя* (Панас Мирний); *Запорожці пішли на Орель і зігнали з лівого берега всіх поселенців, що понаходили туди з Полтавщини, Харківщини і навіть з Московщини* (А. Кащенко); *До нас понаходили шофери, поприбивалося кілька місцевих мисливців* (Остап Вишня); *Звідкись понаходила повна хата людей. Швидко накрили на стіл — приймали гостя* (Ю. Покальчук).

ПОНАХО́ДИТИСЯ, иться, *док., розм.* Те саме, що **познахо́дитися.** — *Чи понаходились же коні? — Понаходились: пан позаймав у шкоді* (Сл. Б. Грінченка); *Між тими написами понаходилися деякі дуже давні: на три, на чотири і на п'ять тисяч літ перед Христом* (І. Франко).

ПОНАЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що.* Націдити чого-небудь (про багатьох); націдити чогось різного або в різні посудини. *Як виявилось, й радіатори були побиті, повитікало з них. Лише з деяких понацiджували трохи теплої, не прохололої ще* [води] — *вистачило губи промочити* (О. Гончар).

ПО-НАЧА́ЛЬНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-нача́льницькому.** *Був він підкреслено лагідний і чемний, і поначальницьки величавий* (І. Багряний); *По-начальницьки підняв* [Тихін Максимович] *брову, сів за стіл і почав знайомитися з класиками* (Є. Кравченко).

ПО-НАЧА́ЛЬНИЦЬКОМУ, *присл.* Як начальник, як начальники. *Масло знов не стримався і сухо, офіційно, по-начальницькому гаркнув* (А. Хижняк); *Спартак, по-начальницькому хмурячись і не знаючи, як це не пасує до його повних, по-дитячому рожевих щічок, довго шукає Богдана в списку* (О. Гончар); *Моложавий гостролиций чоловік сидів на стільці не по-начальницькому, підібгавши ліву ногу* (Ю. Мушкетик).

ПОНАЧЕ́РКУВАТИ, ую, уєш, *док., чого, що і без прям. дод., заст., розм.* Начеркати багато чого-небудь. *Вони* [пуристи] *раді-радісінькі, коли можуть на кожній стороні* [листа] *померкувати синім олівцем по кільканадцять блудів язикових* (І. Франко).

ПОНАЧИ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поначи́нювати.** *Був бенкет..: поросята жарені, поначинювані гречаною кашею з перцем, гуси, кури, качки з начинкою* (Ю. Винничук); *Про підземні ходи нічого не відомо .. Куди вони виходять? Що за ходи взагалі? І чи не поначинювані вони газовими мінами, які знищать усякого, хто увійде в ті ходи?* (В. Винниченко).

ПОНАЧИ́НЮВАТИ *див.* **поначиня́ти.**

ПОНАЧИ́НЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поначиня́ти;** // **поначи́няно,** *безос. пред. Поначиняно пампушки.*

ПОНАЧИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОНАЧИ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Начинити чим-небудь багато чогось. *Ковбаси вже поначиняла* (Сл. Б. Грінченка); — *Я наказала запекти для нього голубів, поначинювати цвяхами яблука, намолоти свіжого печінкового паштету — он він який блідий і безсилий* (С. Андрухович).

ПОНАЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Читаючи книжки, довідатися про багатьох або багато чого-небудь. *Зінько завсігди не такий, як люди, був: що старі люди казали, дак те все в його* [нього] *дурниця, брехня, вигадки; тільки що в книжках поначитує, дак те правда* (Б. Грінченко).

ПОНАЧИ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Начитатися (багатьма книгами, творами і т. ін. або про багатьох). *Поначитуватися цікавих книжок.*

ПОНАЧІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поначі́плювати.** *По стінах скрізь були поначіплювані портрети царів та генералів* (І. Нечуй-Левицький); *Ці говорильні* [гучномовці], *поначіплювані на кожному кроці, вже добре надокучили Сахно* (Ю. Смолич); *Добував Тригуб ці пергаміни та папери з печатками, поначіплюваними на шовкових грубих мотузках, та розглядав один по одному* (Б. Лепкий); *Стриміла* [стріла] *в яскравому гарбузі чорна, з брудними пацьорками, поначіплюваними на ній* (П. Загребельний); // **поначі́плювано,** *безос. пред.* * Образно. *Поначіплювано густо Струни золотії На степи, балки з річками, Байраки крутії* (П. Куліш).

ПОНАЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОНАЧІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, чого.* 1. Начепити (у 1 знач.), причепити до чого-небудь багато чогось, у багатьох місцях. *Сашко .. вів її* [машину] *поволі, за всіма правилами, дивно оглядаючи круглі знаки, що їх поначіплювала міліція на стовпах* (В. Кучер); *Ґрати з металевого прутття. Сьогодні їх поначіплювали...* (О. Гончар); — *А я гадав, що в скарзі брехню пишуть, — обернувся він до Ковбика. — Сувенірчики на стінах поначіплював* (О. Чорногуз).

2. Навішати на що-небудь багато чогось. — *Навіщо Берко поначіплював отих драконових щелепів і на тій башті, і над брамою та криницею, і над льохом!.. — Та то я звеліла поначіплювать такі прикраси, бо воно усе якось гармонізує вкупі... бач... на східний зразець* [зразок] (І. Нечуй-Левицький); *Поначіпляє* [чоловічок] *ото тих чіпців на палицю з дзвінком, прикріпленим до її горішнього кінця посеред різнобарвних скиндячок, і йде собі тротуаром довкола ринку* (І. Франко); — *Чигиринці .. хутко поначіпляли на плечі торбини і вийшли "на заробітки"* (Ю. Хорунжий); // Настромити на що-небудь багато чогось. *Ми порозмотували вудки, поначіпляли наживку на гачки* (Л. Смілянський); — *Ти старайся, старайся, — сказала Пилипівна, і хлопчик почав писати далі: "А хочу вас бачити, бо завжди рада вам, а ще маю для вас вісті: оті мої ластівки, яким ви поначіплювали кільця, цього року прилетіли рано-рано"* (Н. Околітенко).

3. *розм.* Начепити (у 2 знач.) на себе, надівши що-небудь (про багатьох); надягти багато чогось. *Як великою вже стала, Я сім плахт поначіпляла, Довгі кісоньки взяла У віночок заплела* (Л. Глібов); — *Ви людина освічена. Це зараз запримітиш навіть під отим латаним дрантям, що ви поначіплювали на себе* (І. Нечуй-Левицький); — *Ні коси, ні виду, ні одежі путньої. Поначіпляють* [дівки] *клаптиків на себе, наче купити нема за що шматка матерії* (О. Бердник); *Вона поначіпляла на себе силу-силенну намиста — на шию, руки, ноги і скрізь, де тільки можна начепити* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОНАЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, **ПОНАЧІПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *док.* Начепитися до чого-небудь у багатьох місцях. *Здалеки здавалось, що на широких закарвашах рукавів поначіплювались не то раки, не то чорні павуки* (І. Нечуй-Левицький); *На лузі трави та квіти нахилялися вниз під вагою роси, що поначіплялася до їх листочків* (І. Франко); *В долинці, де росли старі тополі, стояла вода од розлитої ріки, і тополі покірно й терпляче мокли — на стовбури поначіплювалося річкове зілля й огудиння після повені* (Валерій Шевчук); *Я не мав кишені, щоб сховати мило, і воно намокло, до нього поначіплялася трава* (Ю. Іздрик).

ПОНАЧІПЛЯ́ТИ *див.* **поначі́плювати.**

ПОНАЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **поначі́плюватися.**

ПОНАШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понашива́ти.** *Вона була лише у вузенькій оксамитній, понашиваній блискучими цяцьками горсетці* [корсетці], *тому легко тремтіла від вечірнього холоду і раз у раз незамітно тулилася до боку Петра* (І. Керницький); *Нам попалися .. подовбані* [вагони] *за війну кулями та осколками і вже старанно позашивані десь на наших вагоноремонтних заводах. Гвардійці, обмацуючи понашивані дошки, ніжно погладжували їх долонями, немов зарубцьовані рани* (О. Гончар); // **понаши́вано,** *безос. пред. Вибійчані штани у всіх були в латках, а на тих латках нові латки понашивано* (Ганна Барвінок).

ПОНАШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *чого, що.* Нашити (у 1 знач.), пошити багато чого-небудь. — *Яких би я собі суконь понашивала з оксамиту!* (І. Нечуй-Левицький); *Понашивала я собі одежі, зовсім справилася* (А. Кримський); — *Я понашивала маленьких мішечків, тож ми з Іваном сіємо зерно, нишком насипаємо у мішечки і одразу ж їх закидаємо у посадку, яка біля поля* (С. Талан); *Він велів спорядити велику, пребагату учту і запросити на неї силу-силенну друзів..; тоді наказав понашивати чимало гарних і дорогих убрань* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *чого, що.* Нашити (у 2 знач.) що-небудь на щось (про багатьох); нашити на що-небудь багато чогось, у багатьох місцях. *Боярам понашивали на шапки шовкові квітки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А мати тільки за машинкою сидить та шиє. (Скільки то тих виграних Ланкою ґудзиків понашивала вона, ой-ой-ой!)* (В. Винниченко); *Понашивали* [студенти] *собі на спини емблеми корпорації — черепи з кістками — і лякають людей* (А. Хижняк).

3. *що, спец.* Облицьовуючи якусь поверхню, прибити багато дощок. *Понашивати дошки для стільниці.*

ПО-НА́ШОМУ, *присл.* 1. Як у нас, за нашим звичаєм. *Невтесом всі його дражнили, По-нашому ж то звавсь Охрім; Мені так люди говорили — Самому ж незнакомий він* (І. Котляревський); — *Та я, коли хочте, вип'ю, тільки по-нашому. Я по-німецькому не вмію, — червоніючи одказала Галя* (Панас Мирний); — *Я от скільки днів дивлюсь на оцю хату вашу — і мені якось дивно. Всередині вона вибілена, ще й розмальована по-нашому, а зокола — вигляд сибірський або поліцуцький* (І. Багряний); *Мене однак підкидало зсередини оте нервове збудження, яке я не знаю, як називається по-науковому, а по-нашому, по-хлопчачому — "мандраж"* (В. Нестайко).

2. *розм.* Нашою мовою. — *Це така книжка, що в її* [ній] *усе понаписувано по-нашому, по-українському, — поважно пояснив він* (С. Васильченко); — *А що воно таке по-нашому "лютік"?.. — Карасик переможно посміхається. — "Лютіком" у нас звуть жовтець* (Б. Антоненко-Давидович); *Хоч у душі щось там-таки діється, щось таке, словом, незбагненне... Наприклад, балакати стала лиш по-нашому, по-українському. А раніше — як виходило* (Г. Тарасюк).

3. Як ми бажаємо, вимагаємо, сподіваємося. — *Коли не по-нашому заплатить* [хазяїн], *то ми й самі себе наградимо* [нагородимо] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Або хоч крихотку* [крихітку] *землі Із-за Дніпра мого святого Святії вітри принесли .. Хотілося б... Та що й гадать... Нащо вже й Бога турбовать* [турбувать], *Коли по-нашому не буде* (Т. Шевченко); — *Їй-богу ж, дядю, менше ніяк не можна .. Ну, послідне* [останнє] *слово: нехай буде ні по-вашому, ні по-нашому: п'ятдесят копійок!* (В. Винниченко); *Усе було по-нашому: наперекір їхнім наказам ми не припиняли боротьбу з червоними, а Гамалій тим часом оголошував нам подяки* (В. Шкляр).

(1) Оце́ по-на́шому — виражає схвалення якого-небудь вчинку, способу дії і т. ін. — *Ну, добре! Їдьмо! — Браво, Елізо! Оце по-нашому!* (В. Винниченко); — *Галько, налий склянку. Микита закрутив головою. — Е, ні, господиня частувала. Тепер вже нехай господар. — Оце по-нашому, — гукнув Карпо* (Григорій Тютюнник); — *У селі залишусь. Йому руки робочі потрібні .. Буду ось тут, разом з ними, — показав* [Нестеренко] *головою на Костя, Мирона та дядька Панаса. — Оце по-нашому, — зрадів Зарайський* (Микита Чернявський).

ПОНАШТРИ́КУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **понаштри́кувати.** *Понаштрикувані овочі для запікання;* // **понаштри́кувано,** *безос. пред. М'ясо понаштрикувано на шампури.*

ПОНАШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого, розм.* Наштрикнути, настромити на щось гостре багато чого-небудь. *Потім Муфтик вирізав вільхові прутики, щоб понаштрикувати ковбаски* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПОНАШТРИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Наштрикнутися на щось гостре (про багатьох або про щось у великій кількості). *Їжачок, мабуть, оце тільки прокинувся після зимового сну. Спав він, видно, міцно, бо й не помітив, що на колючки його понаштрикувалось торішнє жовте листя* (О. Копиленко); *Виставивши наперед списи, скіфи, розпалені боєм і близькою вже перемогою, з ревиськом налетіли на фалангу, але дістати фалангістів списами не змогли — самі понаштрикувалися на довжелезні сариси македонців* (В. Чемерис).

ПОНАЩЕ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., чого, що і без прям. дод.* Нащепити пагони або бруньки одних плодових рослин на інші (про багато рослин або про кілька щеплень на одній рослині). *Все узгір'я було засаджене яблунями. Понащеплював їх друг отця Сидора* (Ірина Вільде); *Став* [Ягор] *показувати .. грушу, яка, видно, була його улюбленицею: — Сам оце на ній понащеплював...* (О. Гончар).

ПОНАЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *чого, що.* Нащипати (у 1 знач.), рвучи, насмикуючи багато чого-небудь. *Понащипувати молодої зелені.*

2. *кого, що, розм.* Нащипати (у 2 знач.) шкіру, завдаючи болю, підряд багато разів. *Чи змарніла* [багачка], *збіліла, чи полиняли ті рум'янці, що були, якби хто лиця понащипував?* (Б. Лепкий).

ПОНЕВАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що, рідко.* Те саме, що **зневажа́ти.** *Я молодий, бо з молодими!.. Поневажаю разом з ними Харона ветхого пором!* (М. Рильський); *— Прислали містечковий кадр, що до міста не доріс, а село поневажає. Маємо з ним халепу* (М. Стельмах); *Хай віддає нас течія і доброму і злому. Поневажай свої жалі, допоки серце зріє, допоки на твоїм чолі твоя зоря шаріє* (В. Стус).

ПОНЕВІ́ЛЬНИЙ, а, е, *діал.* Підневільний. *Там на горі церковця стояла, там дівчина поневільний шлюб брала* (Сл. Б. Грінченка); // Незалежний від власної волі; мимовільний. *Я все розповіла панові Славкові, й нехай він тут засвідчить, чи мій поневільний поступок кидає зле світло на мій характер* (Л. Мартович); *Та ще числив Чуйкевич на Мотрю. На неї мусить оглядатися гетьман, бо це вона була поневільною причиною цілої отсеї події* (Б. Лепкий).

ПОНЕВІ́ЛЬНО, *діал.* Присл. до **поневі́льний.** *— Ах! — вирвалось поневільно із його груді, а в тім одним восклику* [вигуку] *вилилась ціла гореч* [гіркота] *розчарування і безнадійності* (І. Франко); *Повіки поневільно замикаються* (С. Ковалів).

ПОНЕВІ́РЕНИЙ, а, е, *діал.* Який зазнав знущань; скривджений; затурканий. *Нехай відродиться по різних лихоліттях і утратах їх* [народів] *давня орлина молодість і крилами своїми покриє свій поневірений, злиднями прибитий народ!* (М. Грушевський); *Вічно промаслений, невмиваний, мовчазний, він справляв враження чоловіка затурканого, поневіреного, збайдужнілого* (В. Земляк); * Образно. *Перед вікном тремтить всіма поневірена, обшарпана, понівечена берізка* (М. Рильський).

ПОНЕВІ́РКА, и, *ж., діал.* Поневіряння. *Йому здавалося часом, що оте довголітнє життя в такій поневірці скалічило, обезсилило її душу* (І. Франко); *Замість компліментів і похвал треба привчити себе до ганьби і поневірки* (М. Грушевський); *Тиждень саме, як товчеться він з Чорногори, паде з ніг від поневірки й нудьги* (К. Гриневичева); *Дорогою через поля і луки Його ведуть жандарми .. В тюрму ведуть на поневірку й муки...* (Д. Павличко).

ПОНЕВІРЯ́НКА, и, *ж., діал.* Поневіряння. *— Нас розлучили з кревними, і ми мусимо отут поневірятися. Гніздур аж зареготав з моїх слів. — Ха-ха, добра мені поневірянка* (Д. Бедзик).

ПОНЕВІРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поневіря́ти** 1 і **поневіря́тися** 1. *"Зоре моя вечірняя!.." .. Ці слова й цей образ глибоко запали в Максимову душу .. На роботі, на полюванні, в поневірянні самотою чи з другом вірним, — скрізь і завжди ці слова й цей образ змушували його серце тремтливо завмирати в солодкій елегійній задумі* (І. Багряний); *Зринуло чомусь в пам'яті* [старого] *і власне дитинство, злидні вдома, поневіряння по наймах...* (В. Гжицький); *Закінчується дев'ятий рік моєї скитальщини, й відходять у спогади тяжкі хвилини поневіряння на чужині* (Р. Іваничук); *— Я знаю, що вони мені життя не дадуть, — сказав він. — Але за три роки лісових поневірянь я так вимучився, що згоден бодай три дні пожити по-людському, переночувати в теплій постелі, а тоді вмерти* (В. Шкляр).

ПОНЕВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., діал.* 1. *ким.* Знущатися. *Вона сього не стерпить, вона ані одної хвилі не знесе, щоб нею так поневіряв той чоловік!* (І. Франко); *— Е, ні, дочко, тут прощати не годиться! .. Він так тобою поневіряє, мовби з грязі тебе взяв!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *що.* Притамовувати, заглушувати. *Він поневіряв усяке лихо словом веселим, вона — розсудливим* (Марко Вовчок).

ПОНЕВІРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.* 1. Терпіти труднощі, зазнавати мук, знущань. *Нехай мене лучче понесуть на марах, ніж я маю поневірятись та терпіти од своїх дітей, од своєї рідні!* (І. Нечуй-Левицький); *— О діти, діти!.. весь вік поневірятись вам по наймах... За що?* (Г. Косинка); *На нашу національну психіку впливала історична дійсність, в якій українська ідея зазнавала катастроф і погромів, а її носії гинули в тюрмах, на Сибірі* [Сибіру], *поневірялася в еміграції* (Д. Павличко); *— Треба, щоб наші безталанні брати з старої Каледонії, всі, хто там поневіряється й злидне* [злидніє], *знайшли собі порятунок од свого лиха на новій землі!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Тепер я на який час покинула перекладати, — нехай-но ще дещо своє покінчу, а то так бідне поневіряється* (Леся Українка); // Довгий час перебувати де-небудь без особливого бажання в пошуках істини, спокою і т. ін. *— Тепер досить з мене поневірятись у них на побігеньках! Тепер уже я диктуватиму свої умови!* (Л. Письменна); *Усім, хто поневірявся в дорозі, має бути знане це відчуття легкості, коли позбуваєшся багажу і звільнений пускаєшся на тихе полювання ніколи не баченими околицями* (Ю. Андрухович).

2. *з кого, над ким, ким, діал.* Знущатися. [Х в и л и м о н *(одпихає стражників):*] *Люде добрі, громадяне!.. Та доки ж поневірятиметься над нами всяка погань?..* (М. Кропивницький); *Мало ще мною люди поневірялися, всю силу забрали, всю кров виссали, а тепер ще дитину оддай їм... Не дочекають...* (М. Коцюбинський).

ПОНЕВО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понево́лити.** *Зібралися всі домашні і всі дикі звірі, поневолені чоловіком, і ухвалили вислати до царя Соломона післанців з-поміж себе* (І. Франко); // **понево́лено,** *безос. пред. Тільки вночі, без підслухів і підглядачів, .. шепотіла йому рідні слова: "Синочку мій! Дитино моя!" — а вголос боялася промовити бодай слово, щоб не сполохати своє нетривке щастя, не відлякати настороженої долю. Поневолено тіло її, поневолено й дух* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який перебуває під гнітом. *Коли б могли вони тим людям нагадати Про поневолених, замучених братів, .. Тоді б замовкли вже самі собою Кайданів брязкіт і такі слова...* (Леся Українка); *Довго в Кийданчі оповідали про бій повстанців із німцями, що так підняв поневолений люд на дусі* (М. Андрусяк).

ПОНЕВО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **понево́лити.** *Києве, .. Сіоне наш і Голгофто* [Голгофо] *свята, де ж ділися лицарі твої? Не діти, а й мужчини в силі віку байдуже глядять на поневолення і на зневагу твою. Хто й коли визволить тебе?* (Б. Лепкий); *Наш Тарас Шевченко близький і рідний в кожному кутку земної кулі, де чесні люди борються за свободу проти всякого гніту над людиною, проти поневолення народів і країн* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми дуже довго були в національному поневоленні, тому дуже довго за часів української держави будемо жити під натиском тривоги за її існування і нормальний розвиток* (Д. Павличко).

ПОНЕВО́ЛИТИ *див.* **понево́лювати.**

ПОНЕВО́ЛІ, *присл., розм.* Незалежно від бажання, у зв'язку з необхідністю. *Поневолі заєць біжить, як літати нема чим* (прислів'я); *Старе тіло щось нездужа, До воріт не добрести. Поневолі в самотині, Не виходячи, сижу* [сиджу] (П. Грабовський); *— Досі ми були ворогами, — не опускаючи очей, говорив Хмельницький, — але тільки тому, що козаки гнули шиї у лядському ярмі — тож воювали з тобою поневолі. Тепер ми хочемо скинути ганебне іго і пропонуємо вам дружбу* (Р. Іваничук); // Те саме, що **мимово́лі.** *В тій хвилі почувся чистий, дзвінкий дівочий голос — десь немов над його головою. Він озирнувся поневолі на верхи буків* (І. Франко); *— І де ти такої сили набрався? Видно, Якутія йде тобі на добре. Поневолі залицаюєш, мавши таких приятелів* (М. Сиротюк); *Якийсь час, крутнувшись на місці, я тримався на випростаних руках на краю човна, поневолі бовтаючи ногами в каламутній воді* (М. Кідрук).

ПОНЕВО́ЛЬНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **понево́лювач.** *Головною причиною їх* [більшовиків] *заздрости було природне багацтво* [багатство] *України на збіжжя, цукор і все инче* [інше], *що наш рідний край мав у себе. Це стара, історична звичка захланого* [захланного], *ненаситного руського* [російського] *народу, нашого поневольника, нас грабувати й висисати...* (В. Винниченко).

ПОНЕВО́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **понево́льник.**

ПОНЕВО́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понево́лювати.** *Були випадки, коли представники польської та італійської національних еліт брали участь не тільки в боротьбі свого власного народу, але й у збройних змаганнях іншого поневолюваного народу* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **понево́лювані,** них, *мн.* Ті, кого поневолювали. *Встановлений у країні режим військової диктатури посилював революційний рух поневолюваних* (з навч. літ.).

ПОНЕВО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **понево́лювати.** *Чомусь я завжди вважала, що поневолювання, затьмарення свідомості — то насправді Божа воля, яка межує з Божою ласкою, а не покарою* (М. Матіос); *Ми пам'ятаємо, що з 1765 року існувала Слобідська Українська губернія. Саме з такою назвою! Це пізніше, почавши винищування й поневолювання українського народу, ліквідували і Слобідську Українську губернію, щоб ніде не згадувалася назва — Україна!* (з наук.-попул. літ.).

ПОНЕВО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОНЕВО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* 1. Неволити, позбавляючи волі, незалежності, підкоряючи своїй владі. *Я син такого народу.., який ніколи нікого не поневолював, а тільки бився за своє місце на землі. Боронив свою рідну Вкраїну* (В. Сосюра); *— Ви вважаєте себе людьми Свободи, — гірко сказав Торріс, — а дієте як пірати. Хто дозволив вам поневолювати прагнення інших людей? Ми теж бажаємо вільно діяти!* (О. Бердник); *— Ми виступаємо не проти турків, не проти Туреччини, щоб знищити її і поневолити її народ. Ми виступаємо проти свого рабського становища, в яке ввергла нас Порта* (В. Малик); // Ставити кого-небудь у залежність, створювати необхідність діяти певним чином (про когось, щось). *Має женитись* [Степан]! *Чи ба, де там має — мусить, бо сам напросився, сам набився, як останній йолоп, із цим безглуздим бажанням, що, здійснившись, поневолить і скує його* (В. Підмогильний); *Безладно накопичені враження не дозволяли поневолити підземних, невидимих струй душі* (Б.-І. Антонич); *На роботі я лиш думав про неї, її ім'я вимовлялося безконечно, вона заповняла мене дослівно, поневолила абсолютно* (У. Самчук); *Свобода — то спокій, бо лише в спокої ми позбавляємось від явищ і речей, що поневолили нас і прив'язали до колісниці світу* (О. Бердник).

2. *тільки док., заст.* Змусити кого-небудь чинити щось проти своєї волі. *Поневолила дочку заміж* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНЕВО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **понево́лювати.** *Там поневолювались землі й народи* (С. Скляренко); *Скільки загинуло людей прекрасних, цінних, благородних, рушилися міста, поневолювалися цілі землі, знищувалися держави великі й малі* (П. Загребельний).

ПОНЕВО́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто поневолює або поневолив кого-небудь. *Український народ був непримиренним у боротьбі з своїми віковічними поневолювачами* (М. Рильський); *Петро Каписос, палкий грецький патріот, брав на початку століття активну участь у визвольній боротьбі грецького народу проти турецьких поневолювачів* (В. Малик); *— Не раз я питав себе: чому доля буває часом такою несправедливою до миролюбних народів і виявляла стільки прихильності до поневолювачів?* (Ю. Бедзик); *Велике значення для посилення боротьби українського народу проти комуністичних поневолювачів мало зміцнення і зростання місцевих організацій ОУН та молодіжної мережі ОУН* (В. Кожелянко).

ПОНЕВО́ЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **понево́лювач.** *Чужа держава підозріливо (якщо не відверто вороже) ставиться до появи "тенденції мовного сепаратизму" поневоленого і підкореного народу, а далі й політико-економічного, що врешті-решт має привести відповідний народ до утворення власної держави і відокремлення, а отже, й до зменшення сили і багатства держави-поневолювачки* (з наук.-попул. літ.).

ПОНЕДІ́ЛКОВИЙ, а, е. Прикм. до **понеді́лок.** *Подвійний, на цей раз, понеділковий ранок: у Мюнхені й — за годину — в Авзбурзі* [Аугсбурзі] (Олекса Ізарський); *Мряка, що заявила про себе зранку і псувала всім без того понеділковий настрій, під обід розвіялася* (А. Кокотюха); // Який відбувається, здійснюється і т. ін. в понеділок. *З часом ота його понеділкова торгівля сама собою розширювалася* (І. Франко); *Авер'янов .. пригадав понеділкову розмову з Діаною у своєму кабінеті* (М. Кідрук); // Який приходить у понеділок або щопонеділка. *Сьогодні вона не застала своїх понеділкових господарів* (Н. Сняданко).

ПОНЕДІ́ЛКУВАННЯ, я, *с.* 1. *заст.* Дія за знач. **понеді́лкувати** 1. *Якщо ж молодицю дорікали, вона нагадувала дану чоловіком обітницю — дозвіл на "понеділкування". Якщо чоловік не дотримував свого слова, дружина могла розірвати шлюб* (з газ.).

2. Дія за знач. **понеділкувати** 2. *— Не дуже люблю сільське понеділкування й усякі сільські забобони, — промовив молодий Радюк* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНЕДІ́ЛКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *заст.* Дотримуватися звичаю не працювати заміжнім жінкам по понеділках. [С т е п а н и д а:] *Люде* [люди] *богобоязливі проти неділі або проти свята цілісінький день і голки в руки не візьмуть, а проти п'ятінки то й сирівцю не запарюють... А є такі, що й понеділкують* (М. Кропивницький).

2. Дотримуватися звичаю поститися по понеділках. *Він* [старий Кайдаш] *понеділкував і постив дванадцять п'ятниць на рік* (І. Нечуй-Левицький); [К у к с а:] *Чи ви понеділкуєте?* [Д р а н к о:] *Аякже, вже третій рік* (М. Кропивницький).

ПОНЕДІ́ЛОК, лка, *ч.* Назва першого дня тижня (після неділі). *— Добривечір вам! з понеділком будьте здорові! — сказали бурлаки до хазяїна* (І. Нечуй-Левицький); [Г а н н а:] *Їдемо оце у ярмарок .. Хотіли завтра їхати, так завтра ж понеділок, важкий день* (М. Кропивницький); *— Сьогодні в нас п'ятниця... — почав казати, — так, отже, в понеділок, як сонце зійде, підеш у Чорний яр...* (Б. Грінченко); *— Сьогодні маємо неділю? Понеділок — важкий день. Вирушаємо у вівторок* (І. Білик); *Понеділок, робочий тиждень починається* (А. Кокотюха).

(1) Вели́кий понеді́лок, *рел.-церк.* — понеділок останнього перед Великоднем тижня. *Настав Страсний тиждень. В Великий понеділок до Кайдашів зайшла бабка* (І. Нечуй-Левицький); **(2) Жи́лавий понеді́лок,** *рел.-церк.* — перший день Великого посту. *Оце сьогодні Жилавий понеділок, попоїв я пісного* (Панас Мирний); *— Я тобі, Сашко, розкажу, що я сам чув і бачив. В Жилавий понеділок першого дня Великого посту Комар поїхав у місто плащаницю підфарбувати* (О. Ковінька);

(3) Обли́ваний понеді́лок, *етн.* — перший понеділок після Великодня, коли люди за звичаєм обливають себе або один одного водою. *Великодній понеділок називається ще .. Обливаним понеділком, бо в цей день, за стародавнім звичаєм, хлопці обливають дівчат водою або — це вже нова мода — парфумами* (О. Воропай); — *У понеділок зранку поклала до кошика кілька крашанок, паску, води в кружку налила — буде сусідці Обливаний понеділок! — пішла до Майчиної хати* (Люко Дашвар); **(4) Чи́стий понеді́лок (четве́р),** *рел.-церк.* — дні останнього (Страсного) тижня Великого посту, в які слід, за християнським віровченням, тримати все в чистоті. *Нечипір, се слухавши, бачить, що вже непереливки, і до нього черга дойшла, осміливсь, та сіп попа за ризи, та й каже: "Який тепер Великдень? Ще тільки Чистий понеділок, що й ложки гуляють..."* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У Чистий четвер, після читання дванадцяти Євангелій, з церкви сузір'ям попливли десятки вогників* (О. Донченко).

ПО-НЕДІ́ЛЬНОМУ, *присл.* Як у неділю, у дні загального відпочинку. *Три дівчини виходять із корчми, по-недільному вбрані* (І. Франко); *Сьогодні прокинувся* [Федір Іполитович] *пізно, по-недільному* (Ю. Шовкопляс); *Щойно відшуміла короткочасна, але потужна злива. І стало тихо, по-недільному; п'єш чай, палиш люльку, пишеш до щоденника* (К. Москалець); *Було дуже по-недільному і надзвичайно післяобідньо, як у селі на празнику* (Любко Дереш).

ПОНЕДУ́ЖАТИ, ає, аємо, аєте, *док., рідко.* Занедужати (про багатьох); похворіти. *Дівчата Аж понедужали за ним* (Т. Шевченко); *За таких злигоднів і такого лихоліття занепала й нінащо перевелася в нашому місті достойна повага законів Божих і людських, бо їх охоронці й виконавці, як і опричі* [інші] *люди, то повмирали, то понедужали, то, не мавши досить служителів, не могли пильнувати своєї справи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОНЕ́ЖЕ, *спол., ц.-с.* Оскільки (у 1, 2 знач.). *Приказали* [судді] *записать: "Понеже віл признався попеластий, Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласті, Так за такі гріхи його четвертувать"* (Є. Гребінка); — *Імператор Візантії, — відповів їм Володимир, — є главою держави й церкви. Понеже я хрестився сам, то, як князь, сам хрещу й Русь* (С. Скляренко); — *Я так розумію: єдиною спадкоємницею Хуржика після смерті Семена Хуржика та його сина Василя залишається його законна жона, понеже прийняла шлюб з ним і обвінчалася в церкві* (В. Малик); *Люди на Запорожжі, у Війську Низовому вільні є. На цьому ми стояли і стояти будемо! А по сьому не гоже чинити насильство і сваволю над їхнім закоханням, понеже любов дається від Бога* (В. Чемерис).

ПОНЕЗДУ́ЖАТИ, аю, аєш, *док., рідко.* Те саме, що **понеду́жати.** *Пожили вони рік і два, старі понездужали і померли в один день* (з казки).

ПО-НЕ́КРУТСЬКИ, *присл., заст., розм.* Те саме, що **по-не́крутському.** *Як голили Костеві лоб, так буцімто в нього покотилися з очей дві слізки .. Як одяг Кость мундєр* [мундир] *по-некрутськи, то став іще веселіший* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПО-НЕ́КРУТСЬКОМУ, *присл., заст., розм.* Як некрут, за звичаєм некрутів. — *Некрути так некрути, по-некрутському вип'ємо, а служить кому підемо — побачимо* (із журн.).

ПО-НЕ́НЕЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-не́нецькому.** *Спілкуватися по-ненецьки.*

ПО-НЕ́НЕЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у ненців, за звичаєм ненців. *Святкувати по-ненецькому.*

2. Ненецькою мовою. *Розмовляти по-ненецькому.*

ПО-НЕПРИ́ЯТЕЛЬСЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-непри́ятельському.** *По словам* [за словами] *Конецпольського, козаки "як почали по-неприятельськи поступати з військом королівським, так і далі не переставали"* (М. Грушевський).

ПО-НЕПРИ́ЯТЕЛЬСЬКОМУ, *присл., заст.* Як неприятель. — *Ще й те змусило мене увійти у переговори, щоб там не поступали з вами по-неприятельському й не пустошили вогнем і мечем нашу бідну Україну* (Г. Хоткевич); // Неприязно, непривітно. *Глянути по-неприятельському.*

ПОНЕРВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого.* Нервувати кого-небудь якийсь час. *Власницею фірми тепер буде вона одна .. Звісно, цієї правди Вадим би не розкрив, а от понервувати її він був не проти* (В. Хрущак).

2. Те саме, що **понервува́тися.** *Мушу просити пробачення, Іване Семеновичу, статтю мою сьогодні на літучці обговорювали. Понервувала я...* (В. Собко); *Подивився* [Грабовський] *туди, де мала бути книга, — нема. Пригадував, чи не дав кому почитати. Ні, не давав. Понервував трохи, а через два дні виявив її на тому ж таки місці* (М. Сиротюк); *Вона лише мовчки кивнула, ледь переводячи подих від хвилювання. З усього було видно, що цей прикрий інцидент змусив її добряче понервувати* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Розмова за столом відійшла далеко від теми виборів. Щоправда, двічі і їм довелося понервувати. Однак зовсім недовго* (М. Гримич).

ПОНЕРВУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Нервуватися якийсь час. *І понервувався ж Карунський, коли десять днів тому Каргат поїхав звідси до Харкова, не сказавши нічого певного...* (Ю. Шовкопляс); *Нехай Ліза побачить .. його тріумф, як його тут усі шанують. А заодно і понервується, побоюючись, як би він не зізнався, чому він змушений покинути "Трояну" і хто у цьому винен* (В. Хрущак).

ПОНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понести́.** *Лежить .. казенна бумага — відшкодувати Лук'янові сину Свиридову Кабашному всі його збитки, понесені із-за стихії* (О. Гончар); *Давно забуте, понесене прудким плином скороминущих літ, зринало в пам'яті й оживало, а з ним молоділи і самі діди* (І. Чендей); // **поне́сено,** *безос. пред. Курку узято, понесено, курку дорогою щипано, і пір'я так слідом і пали до двора Явтушиного* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кричали люди, вйокали на коней, плескали батоги; зрештою, повіз хитнувся й поплив, ніби його понесено на руках* (Валерій Шевчук).

ПОНЕСТИ́, су́, се́ш, *док.* 1. *кого, що.* Піти, несучи кого-, що-небудь. — *Нянька панича понесла гуляти* (Панас Мирний); *Вони приїхали останні. Казанцев взяв Олесю на руки й поніс в свою квартиру* (І. Нечуй-Левицький); *Один скнилівець наловив перепелиць, зв'язав до купи і, почепивши на кінець довжелезної тички, поніс до Львова продавати* (Ю. Винничук); * Образно. *Зодягла на нього жінка новеньке мережане ярмо. Павло мовчки сунув туди шию, як бичоктретячок, і поніс його крутим життєвим шляхом* (Григорій Тютюнник); // Несучи, доставити кого-, що-небудь кудись або комусь; віднести. *Обідати наварю і батькові у поле понесу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Матрос обережно загорнув у нього подарунок і гордо поніс його поперед себе* (І. Микитенко); *І що б було зразу понести попові звірину* [зайця]? *Так підбив же нечистий докосити жито* (М. Стельмах); — *Це хлопцям понесу, хай попробують, — сказав Іван. — Бо фрукту* [фрукти] *тільки й пробували, як у госпіталі були* (О. Гончар); * Образно. *Слухала* [мати] *з радістю пострілів клекіт, В бій понесла б і життя своє* (Д. Павличко);

// *у сполуч. зі сл.* на собі. Змогти, здужати нести. *Брали* [зерно], *правда, не важивши. Хто скільки здужав на собі понести* (А. Головко); * Образно. *Його висока постать згорбилась, ніби він поніс на собі якийсь важкий тягар* (В. Малик); // *у сполуч. зі сл.* постать, голова, тіло *і т. ін.* Піти куди-небудь. *Шукаючи очима, де б сісти, він тихо поніс свою .. постать до садової лавки* (М. Коцюбинський); *Сергій звівся на ноги і легко поніс по ріллі своє м'язисте і легке тіло* (Григорій Тютюнник); *Зачинила* [ключниця] *важку дубову хвіртку, накинула гак у пробоєць і понесла своє пишне тіло до панського будинку* (В. Чемерис); // *перев. мн.* Прийде край комусь, чомусь; покарають когонебудь. * Образно. *І в'янеш ти, а дні летять, Несуть все добре за собою, Уже й надію понесли, А ти осталась на землі — Одна-однісінька* (Т. Шевченко); — *Не лякайте, старосто. Не ті тепер часи... Носив вовк, понесуть вовка, — скосивши хижо очі на Дарія, пробасив Терешко Контуш* (А. Іщук); // Тримаючи щось у руці, спрямувати кудинебудь. *І чарки не поніс за ухо!* (Л. Боровиковський); *На світі дуже багато смішного, і деякі діти сміються з ранку до вечора: книжку хтось догори літерами читає — сміх, спіткнувся — сміх, ложку поніс замість рота до вуха — сміх, вимазав чорнилом кінчик носа — сміх!* (О. Донченко); *У молоко мама густо накришувала хліба. І ось одного разу, коли батько відвернувся, я поніс до рота ложку самого молока* (В. Минко); * Образно. *Де вже нам, мужикам, з міськими робітниками рівнятися. Одним словом — гречкосії! Але ти не думай, Артеме. І ми теж дещо міркуємо. Ложку за вухо не понесемо. А таки до рота* (А. Головко); // Піти, полетіти і т. ін. куди-небудь, щось маючи на собі або беручи з собою. — *Як же ти понесеш свої синяки на музики? — сказав Мина* (І. Нечуй-Левицький); *Перебрели* [бійці] *через рокітливий потік. Понесли на дулах гвинтівок .. місячні бліки* [полиски] (Григорій Тютюнник); * Образно. *Понеси мене на крилах, радосте моя, Де на пагорбах і схилах сонця течія* (В. Симоненко); // *у сполуч. зі сл.* прізвище, ім'я. Успадкувати, зберегти прізвище, ім'я. *Я знав, що Романко помер в минулому році.., але прізвище його понесе цей Юрко* (М. Томчаній); // *перен.* Зберегти, затаїти в собі якісь почуття, враження, думки. *Стадник не зомлів і після останнього кия. Підгоївши виразки сорому і помолившись за спасіння душі в .. церкві Запорізької Січі, він одразу ж з її порога поніс люту злобу свою до шляхетського можновладства* (М. Стельмах); *Безкрає перекопське побоїще під небом осіннім, з безліччю полеглих у вічнім пориві: в закам'янілому штурмі, — на все життя понесе Яресько цю сувору картину в своїм серці* (О. Гончар); *Сум і ніжність відбивалися в прозорому погляді жінки, ніби вона хотіла з собою понести згадку про такий химерний, такий хаотичний, непослідовний, страшний, чудовий світ* (О. Бердник).

2. *кого, що.* Швидко повезти, помчати кого-, що-небудь. *Пізнавши шкапа шлях додому, Смикнула раз, другий — і хлопця понесла* (Є. Гребінка); *Гордій причинив дверці, двигнув злегенька віжками, і пара розкішних вороних коней понесла по снігу, як ту пір'їну, блискучу карету до клубу* (Л. Яновська); *Вибух райдужних променів осліпив космонавта. Блискуча спіраль охопила ракету, потужно, всевладно понесла в надра імлистої сфери* (О. Бердник).

3. Почати швидко бігти, перев. не підкоряючись тому, хто править (про коней). *Упав* [Потап] *з розгону на сани і вдарив коняку. Кобила махнула задом і понесла* (М. Коцюбинський); *"Тікай! Тікай!" — із тарантаса Кричить візник, та кінь поніс, І на хмурне лице Тараса Хлюпнули бризки з-під коліс* (М. Бажан); // Почати швидко рухатися в якомусь напрямку (про транспортний засіб). *Машина заревла, буксуючи в стерні, .. і понесла на Чепеліївку* (Іван Ле); *Незабаром автобус поніс Вероніку в нове життя* (С. Талан); // Потекти нестримно (про річку, потік і т. ін.). *Стаяли живо сніги, розірвала морозні окови Річка і вниз понесла, повінню грає в руслі* (І. Франко).

4. *кого, що.* Стихійно почати переміщати кого-, що-небудь силою свого руху (про течію води, вітер і т. ін.). *Прудкі хвилі річки враз підхопили дуба і понесли вниз, неначе намагаючись кинути його на скелі острова* (А. Кащенко); *Скоро метелиця знов понесла тьмами їх* [сніжинки], *понесла їх поривами і враз побушувала так люто, що перетнула всі напрямки* (В. Барка); *Вітер підхопив на межнику перекотиполе .. Викотив на шлях, закрутив і поніс, поніс...* (І. Цюпа); *Ми поплили за течією, скосили на бистрину, і вода швидко понесла нас мимо пустинних берегів* (Р. Андріяшик); *Вітер розігнав клуби зеленого диму, підхопив сірий попіл і поніс його геть від замку — туди, де години дві тому сідало сонце...* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Вітер тихий з України Понесе з росою — Мої думи аж до тебе...* (Т. Шевченко); // Почати поширювати звуки, запахи і т. ін. (про вітер). *Вітер поніс звуки голосу над воду* (О. Ільченко); // *безос., чим, розм.* Подути, повіяти чим-небудь. *Понесло холодом — ніжним та таким проймаючим, що, здається, й старі дуби та липи почули його* (І. Франко); *Якось зразу понесло дубовою бочкою, неприємно запахло огірками* (В. Земляк); // Спрямувати течію, плин чого-небудь. *Канали понесуть води Дніпра в засушливі степи* (з газ.); * Образно. *А іноді хіба не крутить нас життя на місці, не даючи ні виходу, ні навіть іншого бажання? І тільки потім, уже вимотавши всі сили, витріпавши молоду міць, .. понесе тебе, безпомічного і безпорадного, куди само знає...* (Г. Хоткевич); // Змусити йти, їхати, захопивши силою свого руху (про людський потік). *Його* [Самійла] *одразу захопив людський потік і поніс, закрутив у своєму гаморі, мов у водовороті* (В. Кучер); * Образно. *Ганні слід було б на цьому слові й спинитися.., але Ганну понесла люта досада далі* (Л. Яновська); // *безос. Йона впустив поперед себе всіх своїх мінометників. Одразу їх підхопило, понесло* (О. Гончар); // *безос.* Піти або поїхати куди-небудь (з несхвальним ставленням). — *Понесло* [економа] *десь у Піски* (М. Коцюбинський); *Хтось вийшов надвір .. "Куди ж його понесло? І хто це?"* (М. Трублаїні); *До сих пір не годна збагнути, чого його понесло на ту річку, він же води боявся як чорт ладану!* (Г. Тарасюк); // *безос.* Змінити місце роботи, місце проживання і т. ін. (з несхвальним ставленням). [Сава:] *Стара моя покинула мене. Понесло її аж у МТС за тридцять верст* [верстов] (З. Мороз); // *перен.* Цілком заволодіти чиїми-небудь інтересами, увагою; захопити. *Подорож, як буря, захопила молодого робітника й співака, понесла, вихрила й п'янила* (Іван Ле); // *у сполуч. зі сл.* мрія, думки *і т. ін., перен.* Почати думати про щось конкретне, уявляти щось бачене раніш. *Понесли його думки на поле, між зелені жита, де він перше зустрівся з Галею...* (Панас Мирний); *Савка заплющив очі, і пісня понесла його кудись у затуманені яри та долини* (М. Зарудний).

5. *що, перен.* Почати поширювати серед людей (ідеї, знання, досвід і т. ін.). *І слово правди понесли По всій невольничій землі Твої апостоли святії* (Т. Шевченко); *— Ніно, як чудово буде, коли понесемо в світ ідею лицарів краси!* (О. Бердник) // Передати, переказати що-небудь. *Він пізнав мене і так промовив: "Повернися у свою країну, Понеси їй звістку благодатну"* (Леся Українка).

6. *що, перен., розм.* Почати говорити таке, що викликає осуд. *"Уб'ю, гадюку, уб'ю змію!.. Вона* [дочка] *з мене кров виссала, вона..." — та тут вже таке понесе, що не хочу тобі й розказувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хведір поніс таке, що Хівря, прослухавши, аж перехрестилася* (Панас Мирний); *— Що? Сто гривень? — І вона понесла на шефа цілий комплекс звичайних жіночих докорів* (М. Гримич); // *на кого.* Ви́кликати, спричинити роздратування, почуття гніву у когось; накликати що-небудь небажане. *Коли б ті діти не росли, Тебе, святого, не гнівили, Що у неволі народились І стид на тебе понесли* (Т. Шевченко).

7. *кого і без прям. дод., розм.* Те саме, що **завагітніти.** *Будь проклята мати, І день, і година, коли понесла, Коли породила, на світ привела!* (Т. Шевченко); *Перші дні одруження жила* [Оксана], *як у сні. Нічого не знала, не помічала, засліплена щастям. Потім дитя понесла* (І. Цюпа); *Злостилася* [Хатіджа], *що довго не мала дітей від Ібрагіма. Коли ж нарешті понесла від свого грека, у злій гордині стала знущатися з Роксолани* (П. Загребельний).

8. *що, діал.* Зазнати. *Все горе те, все море сліз, Що й нині очі твої ллють, Всі муки ті, що ти поніс, Народе мій, забудь!* (І. Франко); *Біль унаслідок вивихнення ноги, як і ушкодження на голові й тілі, які понесла хора* [хвора], *падаючи безпритомно, засудили звичайно енергійну й рухливу жінку на кількатижневе лежання* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Баляндра́си понести́ / нести́,** *жарт.* — почати розповідати, говорити про щось несерйозне, неважливе і т. ін. *І молодиці-цокотухи Тут баляндраси понесли* (І. Котляревський); *Він, старий, розвішав уші, як поніс той* [Кирило Тур] *свої баляндраси* (П. Куліш); **Бог поні́с** *див.* **Бог; Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вибо́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі)** *див.* **вибо́зити; Куди́ но́ги несу́ть / понесу́ть** *див.* **нога́; Куди́ чорт (біс, нечи́стий** *і т. ін.)* **поні́с** *див.* **чорт; (2) Понести́ / нести́ на язика́х** *кого, що* — поширити якісь відомості (перев. негативні) про когось, щось; осудити, обмовити кого-, що-небудь. *Вже зранку старого Кавуна понесли баби на язиках, — скрізь розливалася повіддю масна новина: "Старого Кавуна приловили на крадіжці"* (П. Козланюк); **Самі́ но́ги несу́ть (но́сять) / понесли́** *див.* **нога́; Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й** *і т. ін.)* **несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́** *(зневажл.* **притаска́ли)>** *див.* **чорт; (3) Щоб тебе́ (його́) понесло́ по не́трях та по болота́х (пове́рх де́рева),** *безос.* — уживається як прокляття і виражає обурення, незадоволення чиїмись вчинками, діями і т. ін. *Щоб тебе понесло по нетрях та по болотах!* (Номис); *За тими волами я посивів парубком, побила б їх морока. Тепер тішся на старість, щоб йому дихати не дало, щоб його понесло поверх дерева, на безголов'я!* (М. Коцюбинський); **Що на язи́к набіга́є / набіжи́ть (понесе́)** *див.* **що**[1]**; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **бу́ря понесла́** *див.* **бу́ря; (4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **на кри́лах понесло́** *кого і без дод., безос.* — хто-небудь дуже швидко пішов, побіг і т. ін.; поспішив кудись. [К о в а л ь:] *Молода вже у фаті, а молодий баняки носить. Іди, Семене, бо дружки в хату не пустять.* [Х и м а С т р а т о н і в н а:] *Ото ж бо. (Семен вийшов). Як на крилах понесло. Сказано, любов* (М. Зарудний).

ПОНЕСТИ́СЯ, су́ся, се́шся, *док.* 1. Швидко, не затримуючись рушити в якомусь напрямку. *Сумні дні короткі стали, Розляглись тумани, І пташки за синє море Понеслись стадами* (С. Руданський); *Коні невдоволено крутнули головами, шарпнули з копита і понеслись вулицею* (М. Коцюбинський); *Відчинили дубові ворота, баскі коні рвонули з місця й понеслись вихором...* (І. Багряний); *Звилися в ніжно-блакитну глибінь злякані качки та гуси, стрімко понеслися над луками, розтинаючи покривало ранкового туману* (О. Бердник); // Піти швидкою, нестримною ходою, побігти. *Та, похнюпившись, тихо пішла* [Марта] *з хати, а за нею понеслася гнівна мама* (Панас Мирний); *— Стій! Куди ти? — Я не можу балакати з комедіантами, — одрізав він і поніся коридором* (Л. Яновська); // Пуститися у швидкий танок. *— Ну лиш у хрещика або в короля! — Зчеплються руками і мене вхоплять та й понесуться, регочучись, аж земля гуде* (Марко Вовчок); // Почати переміщатися силою вітру, течії. *Вітер війнув .. Листя понеслось ізнов — іще вище* (П. Тичина); // *перев. у сполуч. зі сл.* в і т е р. Сильно подути, повіяти. *Плине по небу і в хмарки розрісся, Вітер геть-геть через ниви поніся* (Я. Щоголів); *Винирнув вітер з діброви й курними шляхами поніся, наче той кінь, що зірвався й тіка від пожежі* (П. Тичина); *Смерч налетів на Вітряки з ревиськом, свистом та виляском. Ламаючи тини й дерева, він з гоготінням розбишаки в хмарі куряви й сміття поніся через двори й городи* (В. Чемерис); // *перен.* Почати з'являтися (про думки). *Понесуться гадки в молодій голові, тисячі найдрібніших випадків пригадаються* (Г. Хоткевич).

2. Поширитися в просторі (про звуки), почутися. *Чую, як крізь сон, не дивлячись на сцену, .. Понеслись ніби попід Альпами тихі, романтичні мелодії* (І. Нечуй-Левицький); *Раптом лунко по вечірньому лісі понеслося іржання* (А. Головко); *Низьке потужне гудіння понеслося над океаном, завмираючи вдалині* (О. Бердник); *Алі вдарив паличками в барабан — і понеслася весела мелодія, під яку непристойно танцювали лісові циганки* (Ю. Логвин).

3. *перен.* Швидко поширитися серед людей (про ідеї, чутки і т. ін.). *Подай душі убогій силу, Щоб огненно заговорила, Щоб слово пламенем взялось, Щоб людям серце розтопило, І на Україні понеслось* (Т. Шевченко); *Запалають думки, Мов зірки на блакиті, І вірлом сизокрилим вони Понесуться по світі* (Б. Лепкий).

4. Знестися (про багатьох — курей, качок, індичок і т. ін.). *Подвір'ям ходять кури й, відшукавши Місця таємні, тихо понесуться* (І. Вирган).

ПОНЕХА́ТИ *див.* **понеха́яти.**

ПОНЕХА́ЯТИ, ПОНЕХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, діал.* Занехаяти. *Новітній послаб і понехав роботу* (І. Франко); [К а п р а л:] *Ні, не хочеш покинути Мужицького сина, Ти не хочеш! .. лиш ти одна, Бо всі понехали!..* (Ю. Федькович); *Тоді, як я жила вже у вуйків, понехала музику, науку чужої мови і літератури* (Уляна Кравченко); *— Ти знаєш дядьків. Коли на що рішилися, то вже від того не відступлять. Вони на половців підуть .. Всі люди про їх задум знають. Коли б його понехали, то вороги сказали б, що налякались...* (Б. Лепкий); * Образно. *Берізочка .. хоче прорватися до світла. Все забула, всі радості понехаяла; Сама, сама убивала молоденькі свої гілочки* (Г. Хоткевич).

ПО-НЕХЛЮ́ЙСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-нехлю́йському.** *Несу молоко до невістки, тої псячої кістки, най шляк її трафить, як вона дитину по-нехлюйськи обходила* (М. Матіос); *Хіба може бути спокійним батьківське сумління, коли чуємо навколо себе безліч мовних "покручів" з боку "суржикових бельбасів", які безсоромно нівечать мовленнєву культуру, по-нехлюйськи ставляться до української мови, обвішуючи її принизливими епітетами?* (з публіц. літ.).

ПО-НЕХЛЮ́ЙСЬКОМУ, *присл., розм.* Як нехлюй; недбало. *Вона позирала підхлібно своїми блискучими оченятами на Сергєєва й тримала на колінях* [колінах] *вицвілого капелюха, правою рукою пригладжувала пару волосинок на лисину, щоб вони не стирчали по-нехлюйському перед оцим ось столом, у цій ось установі* (І. Багряний).

ПОНЕ́ХТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поне́хтувати.** *За оцим плачу я, око моє, моє око слізьми запливає! бо далеко від мене втішитель, що душу мою оживив би; мої діти понехтувані, бо посилився ворог!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОНЕ́ХТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *ким, чим.* Док. до **не́хтувати.** — *Хіба ж ми не близькі до других? Наш отець, польський король, не понехтує тими, котрі покаються перед ним і підхиляться під його руку. І ми будемо жити в згоді. Знов буде рай на Україні* (І. Нечуй-Левицький); — *Вчися, Михайлику, вчись, дорогенький, може, хоч ти не будеш таким темним, як ми. А вивчишся, не понехтуй нами,* — *зітхає наймичка* (М. Стельмах); *Візіготський конунг Теодорік, понехтувавши давнім замир'ям, .. наслав кількох маркграфів на землі пруссів, литовців та жмудинів* (І. Білик).

2. *що, рідко.* Зіпсувати, пошкодити що-небудь. *Як нап'ється, то сорочки рве, горшки б'є, сказано, що на очі натрапиться, усе понехтує* (Сл. Б. Грінченка); // *кого.* Побити, понівечити кого-небудь. *От падлючі діти — так понехтували хлоп'я: як побили* (Сл. Б. Грінченка).

ПОНИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОНИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., розм.* 1. Починати нити. *Болить, болить головонька, і тіло понило* (Сл. Б. Грінченка).

2. Мати поганий настрій, нудьгувати; томитися. *Важко ж їй* [Варці] *було той вечір перший дома, без людей, без гомону людського понивати* (Марко Вовчок); * Образно. *Під вітром вгинаючи лінії прості, Пониє нерухомий за вікнами дощ...* (Є. Плужник).

3. Нити потроху, час від часу. [П р і с ь к а:] *Подай, лишень, дочко, свитку, я трохи полежу, бо щось у мене поперек пониває* (С. Васильченко); // *безос. Понивало стиха в грудях, було без міри жаль чогось* (С. Васильченко); — *Співчуваю. Дуже боляче було? — Та нівроку, — покрутив головою Закревський. — Правда, у лікарні хірург ушкварив кілька уколів, то попустило. А тепер тільки ниє... "Нічого, .. хай поние", — подумав Бухавчик і знову звернув погляд у вікно* (В. Чемерис).

◊ **Се́рце пони́ло** *див.* **се́рце.**

ПОНИ́ДІЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **пони́діти.** *Мати лежала важко хвора. Понидiлі діти тулилися одне до одного, не відаючи, як зарадити горю* (В. Стефаник); * Образно. *Холодні понидiлі руки лежали складені хрестом на грудях на гаптованій білим шовком сорочці і тримали жовту свічку* (І. Чендей).

ПОНИ́ДІТИ, ію, ієш, *док., розм.* 1. Знидіти *(див.* **зни́діти** 1) (про багатьох або багато чого-небудь). *Ідіть, кващу варіть, а то ви понидiли* (Номис); *Да вже ж ми понидiли, світонька не виділи, поведіте танцювати* (Сл. Б. Грінченка); *І ворогів немає, бо люди понидiли: ніхто не хоче прямо мірятись силою! Всюди тихо, хоч умирай...* (Панас Мирний); *Промовить тихий Дунай до Дніпра-Славути: .. "Всі мої квіти луговії і низовії понидiли, Що твоїх козаків у себе не виділи"* (з думи).

2. *тільки 3 ос., перен.* Знидіти *(див.* **зни́діти** 2) (про багато чого-небудь). *Хоча завзяття та запал до нової справи трохи понидiли, хлопці не полишали працювати* (із журн.).

ПОНИЖА́ТИ *див.* **пони́жувати.**

ПОНИЖА́ТИСЯ *див.* **пони́жуватися.**

ПОНИЖА́ЮЧИЙ, а, е, *зах.* Те саме, що **прини́зливий.** *Жінка — се для мене таке святе, ніжне, недосягле, що я навіть у думці не можу без обурення бачити її там, на публічній виставі .. Представляти собі вас, пані, серед тої юрби — се для мене таке болюще, таке понижаюче!..* (І. Франко); *Його затуманений мозок безупинно був занятий тим, щоб вигадать щось нове, докучливе та понижаюче* (М. Коцюбинський); *Я і слухаю його, коли він мені що радить, і послух той не має для мене нічого понижаючого* (О. Кобилянська); *Я в батька-матері ще хліба не переїла, — навіть правдивого гарбуза ні разу не вкотила, вбачаючи щось і для себе понижаюче в такому .. виставлянні парубка на глум* (О. Забужко).

ПОНИ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пони́зити.** *Голоси чути в далекому кутку — такі тихі, приглушені. А яке було б щастя, коли б вони наблизились, коли б увійшли до графа, коли б злилися з його самотнім, пониженим, понурим голосом!* (В. Винниченко); *Писар війська Запорозького уже був понижений до чигиринського сотника* (П. Панч); — *Як бачиш, я живий і здоровий і не понижений у чині...* (В. Малик); // **пони́жено,** *безос. пред. У місті діє програма "Простір без бар'єрів", у рамках якої в обласному центрі побудовано пандуси, понижено бордюри і працює спеціально пристосований транспорт* (з газ.); *Маєтки церковні віднято, а вільне духовенство обернено в державних урядовців нижчого рангу. Високий стан духовенства понижено навіть до поліційних обов'язків...* (І. Огієнко).

2. *у знач. прикм.* Нижчий від звичайного; низинний. *Поблизу морів вони* [солонці] *розташовуються на приморських понижених рівнинах* (з наук.-попул. літ.); // Нижчий від нормального. — *Впливаючи радіацією на механізм спадковості, ми виведемо нові сорти планктону, але з пониженим вмістом білка* (І. Росоховатський); *Я згадав, це вулиця Дорошенка. Свідомість понижена, відчуваю тупий біль унизу живота* (Любко Дереш); *Летаргія (хворобливий стан людини, схожий на сон) супроводиться пониженим обміном, ослабленим диханням, частковою або повною відсутністю реакцій на подразнення, розслабленою мускулатурою* (з наук.-попул. літ.).

3. *у знач. прикм., розм.* Те саме, що **прини́жений** 3. *Чесна праця в нім* [в суспільному ладу́] *Придавлена, понижена* (І. Франко); *Нехай хтось не катує себе і не вважає пониженим* (Леся Українка); *У вільну хвилину доктор Рудольф пише спогади перед залізною грубкою, поставленою ним самим. Для чого? .. Чи в душу свою, потоптану, понівечену, понижену, осміяну, хочеться глянути, як у загноєну, смердючу рану?* (В. Винниченко); *Вона була як слід змії. Як гріх з отрутою надпитий. Я не ненавидів її. Я був понижений і вбитий* (Л. Костенко); // *у знач. ім.* **пони́жений,** ного, *ч.;* **пони́жена,** ної, *ж.* Той (та), кого понизили (у 5 знач.). *Бажання понижених чуєш Ти, Господи, серця їх зміцняєш, їх вислуховує ухо Твоє, щоб дати суд сироті та пригніченому, щоб більш не страшив чоловік із землі!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Яку ж вимовнішу хвалу пронести тобі, мирро милости, Мстиславичу? .. Слухай, як безутішно ридають пристановища понижених і сиріт!* (К. Гриневичева).

Пони́жені на́строї *див.* **на́стрій.**

ПОНИ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пони́зити** і **пони́зитися.** *Пониження зазнала майже вся козацька старшина* (П. Панч); *Тисячі заroблять собі на сосиски й на чарку віскі тим, що хапають крихти, спекулюючи акціями чи граючи на підвищення або на пониження* (М. Білкун); *— Але ж ти не погодишся на пониження в посаді, правда?* (О. Авраменко); *Рукоприкладство до адвоката загрожувало йому як мінімум пониженням у званні* (В. Хрущак).

2. Стан за знач. **пони́зитися.** *Психосиноптики відзначали пониження рівня психоенергії людства, а це свідчило про інволюцію системи* (О. Бердник); *При пониженні функції щитовидної залози чи її видаленні спостерігається затримка в тканинах води і хлору* (з наук.-попул. літ.); *Накопичення мас льоду зумовило пониження рівня Світового океану, збільшення площі суходолу і як наслідок — глобальне похолодання і сухість клімату* (з навч. літ.).

3. *рідко.* Якесь місце на землі, нижче від загального рівня; місцевість, нижча від навколишньої. *В пониженнях Яйли, де поширені чорноземні ґрунти, часто зустрічаються злакові трави, цибулинні рослини* (з наук. літ.).

4. *розм.* Те саме, що **прини́ження.** *І ти підеш убитою дорогов* [дорогою], *Котрою день в день тисячі ідуть! І ти пониження й неволі путь Пройдеш, як другі, до кінця самого* (І. Франко); *Одного разу ми навіть мало що не порізнилися, коли стрінулися на тій кладці одне проти другого, й жодне не хотіло завернутись, уважаючи це за пониження своєї особи* (О. Кобилянська); *Пониження дожидати відгуку й класти слухавку, не діставши ніякої або діставши все ту саму відповідь* (В. Винниченко); *— Навіть загинути в останню мить, але зберегти гордість, полишити по собі добру славу. Це лiпше, ніж у ганьбі й пониженні діставати власну свободу з таких злочинних рук, як у цього барона* (П. Загребельний).

ПОНИ́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. 1. *спец.* Який понижує що-небудь. *Якщо користувач не зміг передати показники лічильника, то буде застосовуватися понижувальний коефіцієнт середньодобового об'єму спожитої електроенергії* (із журн.); *На поточну динаміку інфляції вплинув із понижувальним ефектом рух коштів уряду восени попереднього року* (з газ.).

2. *ел.* Признач. для понижування напруги струму. *Понижувальний трансформатор.*

ПОНИ́ЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пони́жувати.** *Його гордість, тільки разів сьогодня* [сьогодні] *понижувана різними споминками, так сильно підкопана невмолимою рефлексією, ожила, одужала наново, почала надуватися, підносити голову вгору* (І. Франко); *Керівник мав бездоганний слух, гостро чув діатонічні та хроматичні півтони (опирався на методику К. Пігрова: "...при виконанні хроматичного півтону вниз потрібне напруження протилежного характеру, тобто хороше "осідання" на хроматично понижуваний звук")* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Те саме, що **прини́жений** 3. *Всі дрібні поезії в прозі — це "каплі моєї крові". Повставали* [вони] *з хвилин, де я чула себе понижуваною, скривдженою, несправедливо осуджуваною* (О. Кобилянська); *Він так тяжко працює, такий понижуваний, малий урядовець* (А. Крушельницький).

ПОНИ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пони́жувати.** *На жаль, російський шовінізм існує. Існує насмівання, понижування українства — свідоме і несвідоме* (Віра Вовк).

ПОНИ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ПОНИЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОНИ́ЗИТИ,** и́жу, и́зиш, *док.* 1. *що.* Зменшувати висоту, робити нижчим рівень чогось. *Якщо жителі Квінти змогли понизити рівень океанів, то вони, мабуть, володіли достатньою енергетикою для того, щоб надати водоспадам .. другу космічну швидкість* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Понизила свій лет душа крилата, Слова взялися в серці гіркотою; Ганявся ти, царя минувши, ката, За лядською ворожою марою* (М. Зеров); // Переміщати, опускати нижче, униз. *Олексій оперся о стовп, понизив голову і слухав* (А. Чайковський).

2. *що.* Зменшувати, послаблювати ступінь вияву чого-небудь. *Близькість снігових вершин занадто понижує температуру* (Леся Українка); *Він* [цісар] *був примушений понижувати вартість грошей, що привело пізніше до руїни фінансів* (І. Крип'якевич); *Уникав* [Віктор] *усього, що могло понизити творчий настрій* (Олекса Ізарський); // Робити тихшим (голос, звук і т. ін.). *— Чи тут дівка Христя? — понижаючи голос, спитався Свирид* (Панас Мирний); *— Спасибі, друже! Це ти постарався, знаю. — Капранг тактовно понижує голос і ледь нахиляється до американця: — Тобі ж сказали, хто клопотався...* (Ю. Бедзик); *Андрійко, на всякий випадок виглянувши з ями, понизив голос до шепоту і розповів друзям свій план* (О. Бердник); // Спричиняти послаблення величі, значущості чого-небудь. *Матері це трохи не сподобалося, що син понижає її страви, але він того не помітив і знов почав розказувати про писаря: як він добре живе та як добре бути писарем* (Б. Грінченко); [Ш е с т и й:] *Се, князю, справді зроблено мистецьки: Твого Самусь клейнода не понизив* (П. Куліш); *Гуцул. Іде, виблискує барткою на сонці. Я і зрадів, і... якось образливо стало за цю первобутню красу, що її потоптала і понизила людина своєю присутністю* (Г. Хоткевич).

3. *що.* Робити нижчим тон звучання (голосу, струни і т. ін.). *Барабан забирає колосся: після рівного гудіння на порожньому ході понижує звук — переходить на рев та шелест* (В. Барка); *Я угадував, в якому місці вона підніме, в якому понизить голос, де притишить, де розгорне його, як широку стьожку* (В. Винниченко).

4. *кого.* Переводити на нижчу посаду, звання і т. ін. [К о т о в с ь к и й:] *Тебе я, Оксен, не раз уже осмикував, а ти все ще своєї?.. Я понижаю тебе по службі — Кіндрат нехай замінить* (П. Тичина); *— Не ті вітри повіяли, чи чого ти зажурився, моряче? Невже в чині понизили?* (О. Гончар).

5. *кого, розм.* Те саме, що **прини́жувати** 1. *— Не сумніваюся, що знайдуться такі, що .. будуть мене понижувати в твоїх очах* (І. Франко); *Його слова були такого роду, що його не понижали, а між цим не давали ворогові зачіпки* (Г. Хоткевич); *— Ти хочеш сказати, що надто багато загинуло українських мужчин, і то найкращих, пасіонарних. І що негоже понижувати тих, що вціліли у цій січкарні, — каже вона, як завжди вгадуючи мої думки* (Л. Костенко); *Згодом вона сама із задоволенням понижувала їх дотепними, але не образливими прізвиськами* (Г. Тарасюк); [Я р о с л а в *(гнівно):*] *Це змова, щоб мою понизить честь!* (І. Кочерга).

ПОНИ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідше* **ПОНИЖА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОНИ́ЗИТИСЯ,** и́жуся, и́зишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати нижчим за рівнем. *І з кожним кроком обрій понижувався стрімко* (П. Мовчан); *Сірий відблиск повз над ними по склепінню, то опускаючись майже до самих голів, коли воно понижувалося, то підбиваючись угору* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Рівнина чимдуж понижувалась і вже скидалася на величезну улоговину, котру навальна вода могла блискавично затопити* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Скорочуватися (про розмір, кількість і т. ін.). *Як видно з дослідів, із зменшенням густоти насадження понижується і цукристість* (з наук. літ.).

3. Зменшуватися, послаблюватися (про ступінь вияву чого-небудь). *Зараз біржа ковтне його золоті панцерники, курс акцій вирівняється, одні понизяться, інші підвищаться* (М. Білкун); *За кілька годин потому, як препарат почали вводити внутрівенно* [внутрішньовенно], *температура понизилася. Хлопчик прокинувся і попросив їсти* (А. Кокотюха); *У третій декаді січня температура трохи понизилася* (Люко Дашвар); // Ставати тихшим (про голос, звук і т. ін.). *Цілими днями вона сидить, бувало, в м'якім, вигіднім фотелі під вікном .. Її лиця стали повні і віддуті.., голос понизився, згрубів, а рухи стали тяжкі і неповоротливі* (І. Франко); *— Яке непоштиве вдалось, — здивувався Палилюлька, і голос його вкрадливо понизився: — Ану, хлопці, всипте йому з десяток, щоб не був таким розумним* (М. Стельмах); // Ставати менш величним, менш значним. *Коли журбі не піддалась душа, ні серце в грудях не закаменіло, ні впав ти п'яний у безпутнє* [безпутне] *діло, ні думка не понизилась твоя; тоді єси великий справді ти* (Уляна Кравченко).

4. Ставати нижчим за звучанням. *Його голос запанував над іншими, він то понижувався до густого баса, то злітав до різкого зойку* (М. Ю. Тарновський).

5. *розм.* Те саме, що **прини́жуватися** 1. *Хто бо підноситься, буде понижений, хто ж понижується, той піднесеться* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Цілуй кулак! Вона поцілувала прилюдно... — Цілуй у підошву! Треба понижатися: .. Поцілувала і в п'ятку...* (Ганна Барвінок); *Але занадто вже багато терпів опришок там, коло вогню, занадто багато понижався, щоби не нагородити себе тут повнотою власті* (Г. Хоткевич); *Не єднайсь з розумами низькими, Бо і сам понизишся ти з їми* [ними]. *Та і рівний тобі головою Не знесе тебе вгору з собою. Тільки вищий, на розум багатий, Зможе дух твій угору підняти* (Б. Грінченко).

ПОНИ́ЖУВАЧ, а, *ч.* 1. Пристрій для опускання або піднімання вгору чого-небудь. *Для збирання насінників трав застосовують понижувач жатки* (з наук. літ.).

2. *спец.* Пристрій для пониження чого-небудь (напруги, шуму і т. ін.). *Понижувач напруги.*

ПОНИ́ЖЧАТИ, аю, аєш. Док. до **ни́жчати.** *Он стоїть будинок із двома колонами. Тільки дах тепер не зелений, а червоний, конюшні понижчали, увійшли в землю. А колись вони видавалися палацами* (Григорій Тютюнник); Стояв [Микола] *чорний, сутулий, здавалося, понижчав* (П. Кочура); *Постарів коваль Кузьма, постарів. І понижчав* (О. Бердник); *День щойно почавсь, та надходить вже вечір, прожилка вогню на очах вигаса. Понижчали хмари, вже видно лиш ноги* (П. Мовчан); *Вранці 21 січня Паганель зауважив, що рівень води дещо понижчав* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОНИ́ЖЧЕ, *присл., розм.* 1. Трохи нижче. *Оця* [зоря], *з тисяч ясна, Що сходить від бору, Мов краєчок сонця, Це — панова з двору. Та друга, понижче, Як злото хороша, Що над ставом блима, — Нашого пробоща* (П. Грабовський); *— Ви занадто... ну, як так сказати, — норовистий... Ні, гордий. А через те перед вами стоїть дилема .. Або вмерти, або зігнутися — і то понижче, понижче... Що ви вибираєте? — Перше, — буркнув Максим з нудьгою* (І. Багряний); *Дня 20 вересня прийшли поляки і розпочали бій. На козаків ударили з трьох боків. Лящ і Корецький перейшли річку убрід повище греблі, Осецький зробив те саме понижче, а Йордан напер спереду* (А. Чайковський).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається для позначення місця або предмета: а) трохи нижче від якого міститься, рухається або відбувається що-небудь. *А понижче села четвертий, найкрутіший скрут* (І. Франко); *Не знаю, чи було де в краю так гарно положене приходство, як у Жукові. Мало що не цілий горб, понижче церкви, належав до нього* (Б. Лепкий); б) трохи нижче якого спрямована дія. *Тимко щосили розмахнувся веслом, шмагонув старого понижче спини* (Григорій Тютюнник).

ПОНИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понизáти.** *Білий комірець, краватка, пояс, понизаний сріблом блях, ціпок і сумка з новісіньким нікельованим замочком зраджували в ньому городянина* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); * Образно. *На базарі стоять рядками малесенькі крамниці, наче скриньки, понизані низками* (І. Нечуй-Левицький); // **пони́зано,** *безос. пред. Сушені гриби понизано на мотузки.*

ПОНИЗА́ТИ, ижу́, и́жеш, *док., що.* 1. Док. до **низáти** 1, 2. *Микола порізав шматки сала на четвертини, понизав їх на мотузок і почепив осавулисі на шию* (І. Нечуй-Левицький); [К о р н і й:] *Розумієте, Сніжинко, провести нитку через усе життя, як бублики нанизати на неї те, що у всіх віках було й буде. От так його понизати, та й уже* (В. Винниченко); * Образно. *Плач, моє серце, а я понижу Всі сльози твої, як перлини...* (Олександр Олесь).

2. Обнизати багато чого-небудь; // *перен.* Розміститися рядами. *По взбіччях* [узбіччях] *гір і жовтих скель Палати в камінь повростали; Плющі розкинулись до стель і ґанки стіни понизали* (Я. Щоголів).

ПОНИ́ЗЗЯ, я, *с.* Місцевість уздовж нижньої течії ріки. *Після зруйнування греблі як шалено він розлився в ту ніч, Дніпро, затоплюючи все пониззя!* (О. Гончар); *Незграбно ворон кружеля, незграбно кружеляють сосни, і кружеляє безголоса осіння крижана земля. Промерзлий крик гаптує пні, в пониззі — сніжні кучугури — як грудка виснажених снів, білясто-білих од зажури* (В. Стус); *З пониззя тягло вологим вітром, на плавні накочувалася туга, сіра хмара* (Ю. Мушкетик); *Громи рокочуть десь там на пониззі* (Л. Костенко).

ПОНИ́ЗИТИ *див.* **пони́жувати.**

ПОНИ́ЗИТИСЯ *див.* **пони́жуватися.**

ПОНИ́ЗКА, и, *ж.* Те саме, що **ни́зка** 1, 2. *Знайдений під час розкопок на пізньоскіфському могильнику скелет супроводжувався багатим поховальним начинням. На ньому було виявлено чотири золоті понизки у вигляді спаяних потрійних трубочок з гофрованою поверхнею* (з наук. літ.); *І в тій понизці літер і значків, Немов з колін вставала й гомоніла, І руки скуті .. До людства простягала Україна* (А. Малишко).

ПОНИЗО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Житель понизов'я. *На радостях медів хильнули по коновці І клятву віддали, як знак своїй землі, Звитяжці-козаки, хоробрі понизовці, І хлопи, й ливарі, і прості ковалі* (А. Малишко).

ПОНИЗО́ВИЙ, а, е. Стос. до понизов'я. *До початку масових гідромеліоративних робіт на Півдні України понизові ділянки більшості річок були високопродуктивними природними об'єктами з багатою флорою і фауною, слугували місцем нересту, нагулу, перебування та збереження найцінніших азовських риб* (з наук. літ.); // Який міститься, розташований у низинній частині якої-небудь місцевості. *В деякі весни Псьол* [Псел], *вийшовши з берегів, затоплює всю понизову частину села* (О. Гончар).

ПОНИЗО́В'Я, я, *с.* Те саме, що **пони́ззя.** *Літо дощове, залило понизов'я, на березі виступила вода* (К. Гордієнко); *І не їх* [індусів] *вина, що потом-кров'ю Знов залита рідна їх земля, Що палають села в понизов'ю* (Я. Шпорта); *Вони* [переповнені гірські потічки], *відкинуті, без русел, уже йшли на понизов'я крутим скаламученим валом* (О. Гончар); *Родом я із Карпат, але так само я родом З дніпровського понизов'я, з київських княжих висот* (Д. Павличко).

ПОНИЗУ́, *присл., розм.* Те саме, що **внизу́.** *Понизу, принюхуючись до сліду, біг пес його старим слідом. Григорій постояв тихенько, поки пес зник* (І. Багряний); *Тут переважав бук і дуб, а понизу — дичавина хащів, чагарників* (Іван Ле); *Сміття скидають у будь-яку водойму, а при вході в домівку скидають взуття, їх столиця згори зелена, всередині червона, а понизу — сіра* (І. Карпа).

ПО́НИЗЬКИЙ, а, е, *рідко.* Нижчий, ніж звичайно або потрібно; занизький. *Проти інженерного двору — довга, понизька, дерев'яна будівля з невеличкими вікнами* (О. Кониський).

ПОНИКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., розм.* Никати якийсь час. *Вернувся* [Вітя] *до двору, походив, поникав; зайшов у пасіку, ліг горілиць на траві* (С. Васильченко); *Поникавши по городу марно, Мирон Данилович надумався піти за село — до млина: часом люди дістають кілограм борошна* (В. Барка); *Ноги самі привели до річки. Поникав уздовж берега, позаглядав, де чиї каюки стоять, примкнуті ланцюгами до верб та берегових осокорів* (О. Гончар); *По обіді, сумно поникавши з кутка в куток, Володя одягнувся й пішов з дому* (Л. Письменна).

ПОНИКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОНИ́КНУТИ,** ну, неш *і заст., рідко* и́чу, и́чеш; *мин. ч.* пони́к, ла, ло *і* пони́кнув, нула, ло; *док.* 1. Те саме, що **ни́кнути** *(див.* **ни́кнути**[1] 1); схилятися, пригинатися. *Увійшла бабуся старесенька-старесенька, — аж до землі поникає, та вся-усенька зморщена; тільки її очі чорні іще живуть і ясніють* (Марко Вовчок); *Ольга Дмитрівна закам'яніло поникнула над чоловіком, певне не вірячи в те, що він іде від неї назавжди* (Ю. Збанацький); // *чим, у сполуч. зі сл.* г о л о в а, ч о л о, *уроч.* Схиляти донизу. *Злегка чолом поникаючи, коротко мовить Дідона: "Тевкри, одкиньте турботу і страху в серцях не тримайте"* (М. Зеров); *Крайнім сидить Оксен. Брови, чи з болю, чи з гніву, звелись докупи; задумався, поник головою, мовчить* (Григорій Тютюнник); *Молода жінка не витримала. Поникла головою, зайшлася в мовчазному риданні* (П. Загребельний); // Полягати (про траву, злакові і т. ін.). *Коли це було? Га, давно колись, Перешуміли бурею століття, Нудьга і горе морем розлились, Поникли трави і зів'яло квіття* (Б. Лепкий); * Образно. *Воскресну нині!.. Возвеличу, малих отих рабів німих! Я на сторожі коло їх* [них] *Поставлю слово. І пониче, Неначе стоптана трава, І думка ваша І слова* (Т. Шевченко).

2. Опускатися донизу; обвисати. *Клайд помітив, що її листя морщилося й поникало лише з того боку, де метеорит обмивало хвилями річки* (В. Владко); *Над Кам'янцем спливало обіднє сонце, і віти з верб поникли, дрімаючи від спеки* (Іван Ле); *Ліс дріма. Безлистою Верхівкою поник. Над ним пісні висвистує Лиш вітер-сніговик* (В. Бичко); *Він був без кашкета, похмурий, його рівні широкі плечі якось поникли, постать зігнулася, руки гойдались, мов прив'язані* (П. Автомонов); // Опускатися, падати, лягати на що-небудь. *На тачанці поник розрубаною головою на кулемет коваль Максим* (Ю. Яновський); * Образно. [Р у с а л к а П о л ь о в а:] *Потім поникне краса моя бідная, ляже додолу сама...* (Леся Українка); // Падати вниз. *Порожнечу темноти хапав я, .. сам же в глиб поникнув* (П. Тичина); // *у що, перен.* Впадати, входити в який-небудь стан. *Поникнути у задуму.*

3. *перен.* Утрачати силу, енергію, жвавість, бадьорість і т. ін.; никнути *(див.* **ни́кнути**[1] 2). *Дивись, під тобою і кінь щось поник...* (з народної пісні); *Припала Наталка до Уляни, Василевої сестри, і поникла, втративши на мить всю силу* (О. Довженко); *Його* [зерно] *ростив на фермі робітник, Не знав числа важким своїм турботам, І все віддав із кров'ю, слізьми, потом За центи, й сам — від голоду поник* (А. Малишко); *Кілька варягів і справді похапали луки. Доброчин глянув на них і раптом поник* (І. Білик); // Ставати пригніченим, підупадати настроєм. *Завжди легко вразливий, він раптом поникнув і мовчки відійшов до вікна* (О. Довженко); *Почувши про те, що секретар збирає всіх цих людей, я зовсім поник* (Ю. Збанацький); *Він почував себе часткою цього застиглого в напрузі колективу і з подивом відкривав для себе, що він теж не боягуз, що він з цього місця не відступить, не втратить самовладання, не поникне перед отією чорною силою, що насувається* (О. Гончар); — *Рід людський хворий гріхами і вверженний у яму нещасть, — пробував іще віджартуватися Тарловський, та поник під важким поглядом кошового, слухав* (Р. Іваничук); // *перен.* Утрачати барвистість, яскравість, набувати похмурого вигляду. *Поникли береги осінні, Дерева гаснуть, мов свічки* (М. Рильський); *Поникли сади і огні над посьолком* [селищем] *робочим...* (В. Сосюра); // *перен.* Утрачати силу свого вияву; слабшати. *Вогонь почав поволі пригасати; десь в однім місці, на сухій гіллячці зможеться, лизне жвавіше — а потім жовкне, золотіє, поникає* (Г. Хоткевич); *Перед світом-весною Поникає зима* (М. Рильський); *Ви знов прийшли, скорботні тіні, і, мов прижовклая трава, поникли в тихому тремтінні... Мої загублені святині! Мої несказані слова!* (Я. Мамонтов).

ПОНИ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пони́кнути.** *"Куди йти? Що робити?" питала вдесяте сама себе молодиця, схопивши обома руками свою поникту голову* (Л. Яновська); *Лани пониклої перестояної пшениці... Женці серед подзьобаної бомбами ниви, яку їм нізащо не скосити* (А. Хорунжий); *І яблуня, немов після нуждоти, пониклим віттям гонить холодок, і рвуться рядна, виткані із дроту, і на клубок мотається струмок* (П. Мовчан); *Навколо в мовчанці стоять приголомшені люди у розпачі, з широко розкритими очима жінки, пониклі у тяжкій думі, та хмурні мужики* (А. Головко); *Постарілий та пониклий, стояв він перед дочкою .. Аж шкода стало Ліні батька в його покірності та передчасній раптовій зістареності, за яку й вона почувала себе винуватою* (О. Гончар); *Антін враз перемінився: з поникого зробивсь стрункий, з байдужого став енергійним, гострим на слово й погляд. Козак, справжнісінький тобі козак!* (Василь Шевчук); — *У мені немає жодної сили, я стратив її на боротьбу з хворобою, мої пальці холодні й важкі, серце поникле й байдуже, але я знаю, почуваю, що віднині воно почне наливатися живим вогнем* (Ю. Мушкетик).

ПОНИ́КЛО. Присл. до **пони́клий.** *Жінка навіть не ворухнулась на ці слова. Вона їх і не чула. Сиділа поникло* (А. Головко); *Кульбака та Гена, перевтомлені неспокійною ніччю, сидять край дороги поникло* (О. Гончар); *Горло йому здушила мука. Стояв поникло біля вікна й крізь грубі чорні грати дивився в двір* (Василь Шевчук).

ПОНИ́КНУТИ *див.* **поника́ти**[2].

ПОНИ́НІ, *присл.* До сьогоднішнього дня, до цього часу, досі. — *Ну, ти мав причини певні, Хоч з тобою я не згоден; Але ви, чом з вас понині Ні слівця не дав ні оден?* (В. Самійленко); *Так веселий Лоскотон Розвалив поганський трон. Сам же він живе й понині, Дітям носить щирий сміх В розмальованій торбині, В пальцях лагідних своїх* (В. Симоненко); *Тож кричать півні вночі й понині без ніяких примх і забаганок, бо в цей час на їхній батьківщині саме починається світанок* (Д. Білоус); *Той перший день у батьківській хаті понині в пам'яті* (М. Андрусяк).

ПОНИ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Нипати якийсь час. — *Ну, дякую! А тобі що привезти? — Нічого. Я так, без оддачі... Понипав, понипав, згодом знову підійшов* (А. Дімаров); *Назирці провів Дідухів аж на толоку, потинявся, понипав іще з пів години на своїм подвір'ї, яке перед сим акуратно підмів березовою дряпачкою* (І. Нижник).

ПОНИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Те саме, що **попірна́ти.** *Палійчук .. попхнув її* [керму] *ногою, і вона, пересікаючи воду, понирялa у хвилях* (Г. Хоткевич).

ПОНИ́ТИ *див.* **понива́ти.**

ПОНИ́ЦЯТИ, яю, яєш, *док., діал.* Поникати (*див.* **поника́ти**[1]). *Поницявши біля хати й поза хатою, біля хліва й поза хлівом і не надибавши телиці, понадувались ми з жінкою* (Є. Гуцало).

ПОНИ́ШКНУТИ, ну, неш. Док. до **ни́шкнути.** *В цей час снаряд упав недалеко од нас і підніс догори великий водяний стовп. Всі понишкли і схопилися за борти човна* (О. Довженко); *Конюхів у стайні жодного не було, отож Борис трохи понишкнув, поки в старостиній хаті поснуть, і каже: сходжу розпитаю в людей* (І. Білик).

ПОНИ́ШПОРИТИ, рю, риш, *док., розм.* Нишпорити якийсь час. — *А ти, Пріську, понишпор трохи по полиці, зазирни у піч, — може, знайдеш поїсти, а ні, то хоч хлібом пообідай* (Л. Яновська); *Понишпоривши ще трохи по довколишніх селах, німці забралися з Березова* (М. Андрусяк); *Ілія не чув, як Гоцик довбе кущ, тремтячою рукою заплющив очі наївному пастушкові, струсив пил та бруд з його одягу, злодійкувато скосив на Гоцика очі й поспіхом понишпорив по пастухових кишенях. Віднайшов великий зелений смарагд* (Люко Дашвар); *Іван Михайлович похапцем, тремтячими руками понишпорив під подушкою. Зітхнув з полегшенням — наган був на своєму місці* (С. Талан); // *перен.* Копирсатися в чому-небудь якийсь час. *Жандарм вичекав хвилину, понишпорив біля рушниці, ляскнув затвором і крикнув: — Марш!* (В. Гжицький); *Привезли Гната в авто на тартак до машини, він там щось понишпорив ключами і ніби нічого й не зробив, а машина зарухалась, запрацювала* (С. Чорнобривець).

ПОНИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пони́щити.** — *Поки моя рука має силу, щоб тримати шаблю, я не перестану мстити нашим смертельним ворогам за понищений мій народ, за моє нещасне плем'я, порубане, пригноблене, розсіяне по світу* (В. Малик); *Рогатин лежить у руїнах. Церкви попалені, усе сплюндроване, люд понищений* (П. Загребельний); *Це, власне, був зовсім не гай, а справжній ліс .. Він був нещадно понищений, поторощений гарматними набоями та бомбами, але все ж був ще досить густий і буйний* (І. Багряний); *Верх вежі понищений і щербатий. Між уламками ростуть маленькі деревця і пасеться коза* (Т. Прохасько); *Кольори приглушені, сірувато-коричневі, як у старому кіно, і плівка понищена — зображення блимає, миготить білими цяточками та скаче на екрані рисками-хробачками* (Г. Вдовиченко); // **пони́щено,** *безос. пред. Пташку двічі обдурено — один раз, коли в неї яйце вкрадено і чуже підкинуто, а другий раз, коли її дітей понищено* (А. Хижняк); *Здавалося, ніби якийсь величезний страшний ціп залізний помолотив усю хату на гамуз. Дуже щиро понищено було книжки — Корецький не міг побачити ні однієї цілої — тільки клапті та порожні поламані оправи* (Б. Грінченко); — *Жінок, дітей, старців, хорих викидають на мороз, майже голих; голодних! А що маєтків понищено, порабовано!* (І. Франко).

ПОНИ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пони́щити.** *Й за ті короткі проміжки часу Яковенко встиг занотувати все, все: і понищення, завдане шквалом на палубі вздовж лівого борту, і зчорнілі від води бунти дроту* (П. Загребельний); *Оскільки мова — це концентрація мудрості й досвіду, то втрата її веде до порушення суспільної гармонії, законів людської еволюції. Вона — неповторна гілка на древі людства, з понищенням якої захиріє і зубожіє все дерево* (з навч. літ.).

ПОНИ́ЩИТИ, щу, щиш, *док., кого, що.* Знищити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Степові кочовики попалили села, силу-силенну людей понищили, самі помчали далі, до заходу сонця* (О. Бердник); *Руді мурашки дуже помічні саду, вони понищать шкідників більше, ніж людські руки* (М. Дочинець); *"Прийдуть* [представники влади] *і в господу до вас: заберуть всі папіруси, понищать, попалять"* (Леся Українка); — *Я вірю в свої сили! — Сам колись переконаєшся: потрібен подвиг, щоб понищити деякі неминучі зв'язки з щоденністю...* (В. Барка); // Зіпсувати, зруйнувати, знищити що-небудь поступово. *На подвір'ї і плоти пообпадали, стріху секретареві голуби понищили* (С. Ковалів).

ПОНИ́ЩИТИСЯ, щуся, щишся, *док., розм.* Бути знищеними, винищеними; знищитися (у 1 знач.) (про багатьох). *Як воля настала для простих людей, то багато панів понищилося* (з навч. літ.); // Бути зіпсованим, зруйнованим, знищеним (про багато чого-небудь). *За десять тисяч років (починаючи від шумерів) людство втратило понад два мільярди гектарів родючих земель, які стали пустелями, поглинулись промисловістю, понищилися цивілізацією* (П. Загребельний); *Марла із Х'ялмаром знову набрали собі цілу гору добра, і тепер продавщиця загортала його в папір, щоб розписи й сама кераміка не понищилися* (І. Карпа); *Залагодити все Петрові вдалось лише тоді, коли він пообіцяв безкоштовно зробити для покійного графа новий гробівець, бо старий за минулі п'ятдесят років понищився від сонця і дощу* (С. Андрухович).

ПО́НІ, *невідм., ч. і ж.* Кінь низькорослої породи. *У центрі міста пройшли народні гуляння. Малий з'їв морозиво, покатався на поні, і ми прийшли додому* (Л. Костенко); *Поверталися після денної праці орендаторки стільців, запряжені козами возики, комедіанти-лялькарі, продавці вафельних трубочок і рідкісних собак, жебраки, ліліпути з цирку "Іподром" з малесенькими поні і фанерними афішами* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОНІ́ВЕЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поні́вечити.** *Земля, покалічена, понівечена, поранена сотнями великих і малих снарядів, стогнала і гула* (В. Собко); *На землі замість грізного партизана Іскри лежить понівечений кулями труп* (Григорій Тютюнник); *Кіру баба любить — так любить, ніби ця дитина є частка її власного серця, серця старої, понівеченої життям людини* (О. Копиленко); // **поні́вечено,** *безос. пред. Підлогу в світлицях було забруджено, неначе в свинарні, мисники й шафи понівечено, стільці поламано* (А. Кащенко); *Повітряною хвилею звалено паркан, осколками понівечено дерева* (А. Шиян); *Вони дуже хотіли полагодити друкарську машинку. Але її було так понівечено... І тоді хлопці вирішили знайти іншу* (К. Гриб).

2. *у знач. прикм.* Поламаний, зіпсований, зруйнований. *Дедалі більше прибувало в депо понівечених паровозів* (О. Донченко); *На деяких садибах стояли розшиті стріхи хлівів, — сліди голоду двадцять першого року, — понівечені тини, нечепурні хати* (А. Шиян); *З вузького завулка .. бігла до нього смаглява дівчина. На її голові недоречно лежав понівечений вінок нареченої* (М. Стельмах).

3. *у знач. прикм.* Побитий, покалічений. *Під гострими зубцями пилки .. лежала понівечена й закривавлена рука* (А. Шиян); *Санітари виносили понівечених солдатів з вагонів* (І. Цюпа); *Мисливець був добре понівечений. Права рука, вибита з ключиці, лежала безвільно на землі, наче обривок товстого мотуза* (М. Сиротюк); // Підірваний, ослаблений. *Знесилений неволею на далекій чужині, з понівеченим здоров'ям вернувся він* [Т. Шевченко] *до Петербурга* (Панас Мирний).

4. *у знач. прикм.* Спотворений, викривлений. *Десь у кутку, невидимий, обкутаний димом, сумно заграв оркестр, і розбитий, понівечений тенор затяг якийсь романс* (Г. Хоткевич); *Хмарка набігає на чоло, тривожиться в міжбрів'ї навскісна, глибока, мов човник, зморшка, і ще помітнішими стають на понівеченому виду очі* (М. Стельмах); // Порушений, викривлений, зіпсований (про хід, стан, розвиток і т. ін. чого-небудь). *Понівечена мелодія пісні дзвінко вдарила об шибку, розляглась по густому вишняку й подаленіла на вулиці, за ворітьми* (Л. Дмитерко); *І досі надієшся знайти людяність і щастя. Може, вони чекають когось, тільки не його. Він розвіяв їх по пилинці, розтрусив по чужих шляхах, розстріляв у тих битвах, які не славою, а ганьбою лягли на його понівечену молодість* (М. Стельмах); // Зганьблений, знеславлений. *Ви, Миколо Карповичу, .. явили перед нами необмежену силу людського страждання, .. понівеченої віри та знехтуваних надій* (Панас Мирний).

ПОНІ́ВЕЧЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **понівечити.** *Ми виявили на тілах найрізноманітніші ушкодження та понівечення, які важко собі уявити* (з газ.).

ПОНІ́ВЕЧИТИ, чу, чиш. 1. *що.* Док. до **нівечити** 1. *Менший знов просить: — Братику мій, дай мені хоч з коробки молотить. — Не дам, — каже старший, — який з тебе молотник? Ти мені тільки понівечиш пшеницю!* (О. Стороженко); *Очі шукали деревця, хоч сухого кущика, але нічого подібного тут не було. Наче хто навмисне оголив, понівечив і спотворив цю землю!* (Д. Ткач); [М и к о л а:] *Невчасно зник наш садівник Ілько. Хороший сад він виростив у пана, І треба ж — уночі якась свиня Понівечила кращий молодняк* (Л. Забашта); // Зіпсувати форму, пошкодити поверхню чого-небудь (про дію, вплив чогось). *На ніч мороз як потисне страшенний: Понівечив, лютий, ряст та фіалки* (М. Коцюбинський); *— Хуртовина, немов зла сила, скалічила, понівечила наш сад!* (Н. Королева); *Він* [ураган] *налетів несподівано, раптово, завив на різні голоси, уп'явся незримими пазурами в буйні чуприни дерев, почав смикати їх, намагаючись видрати з землі, понівечити й потрощити на тріски* (М. Дашкієв); *Понівечивши новозбудований міст, ріка наче втратила силу й піддалася нашестю вербової лози, кущі якої обліпили річище, як сарана* (Г. Пагутяк); // *безос. — Татко твій живий і здоровий, він не такі грози бачив, — весело розповідав шофер, — а дорогу місцями було-таки понівечило...* (О. Гончар).

2. *кого, що.* Док. до **нівечити** 2. *Мабуть, тебе, сину, там так понівечили, що й кістки цілої не оставили?..* (Панас Мирний); *— Оце побили мене чоловік із пасинком... так побили, так понівечили, що й Господи!* (І. Нечуй-Левицький); *З підлоги підвівся закривавлений Роман .. — Романочку, бідний мій... Як понівечили вони тебе, — придивляється дівчина до страдних очей* (М. Стельмах); *Поки вона сиділа в льосі, Семен Пахомійович мочив у солі березове пруття, що мало увечері понівечити біле тіло красуні* (Р. Іваничук); // Змучити, виснажити; зіпсувати здоров'я. *Робота йшла їй до рук, вона вела її з піснею, звичайно, поки співалося, поки не насунуло на неї оте чорне, поламало, понівечило* (Ю. Мушкетик); // *безос. Вона, заточуючись, одійшла від вікна і зразу ж лягла в ліжко. І тут та жальна думка ще більше вразила її: за що оце тепер так пошарпало й понівечило її душу й тіло?* (М. Івченко).

3. *що.* Док. до **нівечити** 3. *Пахучая фіалка розцвіла І звеселила свій куточок. Де взявсь Бур'ян, насіявся кругом І квітку бідную понівечив він дуже* (Л. Глібов); *Чужинське життя понівечило вроду* [Марії], *поклало на рамена тягар злиднів і невдач* (Н. Рибак); *Буря несподівано спалахнула й погнула, покрутила, понівечила настрій* (Олекса Ізарський).

4. *кому, перен.* Зіпсувати кому-небудь життя, погляди, переконання. *Ти мене, безталанну, понівечив дуже* (Сл. Б. Грінченка); *— Скільки ти* [любове] *людей понівечила..? Храни ж мене, мати Божа, від цієї напасті* (Панас Мирний); *Палажка — з досвідом людина. Якщо до чого прийде, за нею, а не за Фалдовським потягне. Вона ж його не любить, бо скривдив її, понівечив життя* (Б. Лепкий); // *безос. Не вистачало, видно, йому* [Яцубі на табірній службі] *якихось .. вітамінів, тих, що для душі, — ось чого її так покрутило, понівечило* (О. Гончар).

ПОНІ́ВЕЧИТИСЯ, читься, чаться. Док. до **нівечитися** 1. *Сади наші .. понівечились, пасіки позводилися* (І. Франко); *— Нічого мені на тебе сердитись, та шкода моїх вареників з сиром, геть повисихали та й понівечились* (А. Чайковський).

ПО-НІДЕРЛА́НДСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-нідерла́ндському.** *Багато хто вважає, що головними рисами стилю життя по-нідерландськи є свобода особистості, рівність, суспільна свідомість, загальна світськість та толерантність* (із журн.); *Фонд, який по-нідерландськи називається "stichting", часто є вашим найкращим варіантом, якщо ви хочете розпочати справу* (з мови реклами).

ПО-НІДЕРЛА́НДСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у нідерландців, за звичаєм нідерландців. *"Важливо разом з іншими країнами захищати свободу в Європі. Це — практично і прагматично, типово по-нідерландському", — сказав глава зовнішньополітичного відомства Нідерландів* (з газ.).

2. Нідерландською (голландською) мовою. *Коли треба було Пилипові Доброму (доброму для панів) прохати прибавок грошей .. у нідерландських міщан, то він звертавсь до провінціальних сеймів .. по-нідерландському* (М. Драгоманов); *У Нідерландах по-нідерландському спілкуються на всіх рівнях — від побутового до службового, зокрема й у церкві* (з наук.-попул. літ.).

ПОНІ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, що.* Ніжити якийсь час. *Батько .. посадить біля себе* [дитину] *та й приголубить, і поніжить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Шуснув назад* [Аркадій Петрович] *у постіль, щоб хоч трохи поніжить старече тіло* (М. Коцюбинський); *Ось вона, присівши на камені, опустить руку в джерельно чисту, холодну течію, поніжить трохи її, потім умиється* (О. Гончар); *Несподівано жінка схопила Муфтика на руки і почала захоплено його обіймати. — Ох ти моя крихітко! — примовляла вона. — Який же ти м'якесенький та любесенький, дозволь тебе приголубити та трохи поніжити!* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПОНІ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док.* Ніжитися якийсь час. *Так іще сонце світило, що від нього не хотілося ховатися в холодок, а хотілося проти нього постояти та поніжитися* (Марко Вовчок); *Після багатьох годин, проведених у підземеллі, приємно було поніжитися на сонці й подихати свіжим, настояним на хвої повітрям, відчуваючи навколо себе вільний простір* (В. Чемерис); *Стефу розбудив сонячний зайчик. Він так ніжно танцював їй по щічці, що вона ще трохи поніжилася, перш ніж розплющити оченята* (І. Андрусяк).

ПОНІЖНІТИ, ію, ієш, *док.* Стати ніжним. *Вона ще дужче поніжніла очима і, п'яненько схилившись, тихо засміялася, видимо, щось пригадавши їхнє, таємне* (Григорій Тютюнник); *Якщо він раптом заглядав дівчині в очі, вона негайно ховала їх .. Відчувала: записує на стрічку, нотує, просвічує. Запримітить, як вони, синьо-зелені, ще спішною хвилькою засиніють, позеленіють, як вони, ніжні, — поніжніють* (Олекса Ізарський).

ПОНІЖНІШАТИ, аю, аєш. Док. до **ніжнішати.** *Змінився він? Так, змінився. Обличчя його посуворішало і поніжнішало водночас* (Ю. Мушкетик); *Після поранення Орисі все в хаті покращало, поніжнішало і набрало зовсім іншого вигляду* (Григорій Тютюнник); — *Чи ти посвіжішала там, чи поніжнішала, — одразу й не розбереш!.. Ганна й справді за ці дні розкрилася, мов лілія-купава на воді* (О. Гончар).

ПОНІКЕЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понікелюва́ти.** *Федькові одстовбурчені вуха горять, як ліхтарі. Він розмахує новеньким портфелем, сонце спалахує на понікельованому замкові* (А. Дімаров); *Почекав* [Петро], *поки біленька монета мандрувала по невидимих шляхах у .. понікельованому ящику, накрутив номер і став ждати* (П. Загребельний).

ПОНІКЕЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *що.* Док. до **нікелюва́ти.** *Понікелювати деталі гальванічним способом.*

ПОНІ́КУДИ, *присл., розм.* До крайньої міри, до межі можливого. *Козаков і Македон, скинувши пілотки, розстебнувшись понікуди, пішли до найближчого дуба вмиватись* (О. Гончар); *Живіт був понікуди набитий, у паху аж щеміло* (Валерій Шевчук); // *у знач. пред. З рання й до вечора я в економії, а в неділю своєї роботи понікуди* (І. Муратов).

ПОНІКЧЕ́МНІТИ, ію, ієш. Док. до **нікче́мніти.** — *Ти не дивись, що я тепер така стала, — постаріла, понікчемніла; а замолоду була красива, швидка, весела... і на язик гостра* (Панас Мирний); * Образно. *Все те, що сьогодні здається монолітом, завтра .. понікчемніє, а непримітне нині буде новим монолітом завтра, щоб потім потьмяніти, бо така абсолютна необхідність...* (С. Процюк).

ПОНІМА́ТИ *див.* **пойма́ти.**

ПОНІМА́ТИСЯ *див.* **пойма́тися.**

ПО-НІМЕ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-німе́цькому.** *Переїхала далі легка кіннота, драгуни умундировані* [обмундировані] *по-німецьки, перемарширували кварцяні сотні і німецька піхота, зложена в більшій части з українців* (А. Чайковський); *Марія не зрозуміла його слів, бо говорив він по-німецьки* (Ю. Бедзик); *На візитці було написано те саме, що він уже сказав, тільки по-німецьки й готичними літерами* (Ю. Андрухович); *Два місяці ходила коло мене сестра Вайма .. Дуже розумна жінка. Вміла й по-польськи, й по-німецьки. Розповідала про Естонію, про своє рідне місто Пярну* (М. Андрусяк).

ПО-НІМЕ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у німців, за звичаєм німців. — *Коли хочте, вип'ю, тільки по-нашому. Я по-німецькому не вмію, — червоніючи одказала Галя* (Панас Мирний); *Гомоніли, що Григорій перекинувся на німецьку віру, тому й ходить по-німецькому* (М. Івченко); *Зібралися за кілька хвилин до закінчення робочого дня. Малорухливий, на перший погляд, але по-німецькому діловий і внутрішньо зібраний Панчішка на такі "позаурочні засідання" прибігав перший* (О. Чорногуз).

2. Німецькою мовою. — *А пан... розуміє по-латині? — Розумію. — І по-німецькому? — Розумію* (І. Франко); *Надя змалку вільно розмовляла по-німецькому і по-французькому* (Ю. Смолич); — *Я... я партизан! — кричав Отто по-німецькому, чудовою німецькою мовою кричав Отто* (Н. Бічуя).

ПОНІМЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понімéчити.** *Свої перші праці з власної історії, культури, етнографії понімечені народи (чехи, словенці, естонці, латиші) писали переважно німецькою мовою* (з наук. літ.); // **понімéчено,** *безос. пред. Уже в другій половині XVII ст. більшість міст Чехії понімечено* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який понімечився. *Проживши в Берліні понад двадцять років, він став зовсім понімеченим* (із журн.).

ПОНІМЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **понімéчити** і **понімéчитися.** *Розгорніть твір Івана Франка "Сучасний літопис" і подивіться, як поет протестував проти понімечення не лише українських земель, але й земель польських* (П. Тичина); *Намагаючись здійснити повне понімечення України, вони* [гітлерівці] *привселюдно спалили українські історичні книги* (О. Довженко); *Наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. в Чехії розгорнувся національний рух за збереження і розвиток чеської мови, національної культури. Чеські "будителі" Ф. Палацький, В. Ганка та інші діячі рішуче виступили проти понімечення чехів, боролися за відновлення давньої літературної мови* (з навч. літ.).

ПОНІМЕ́ЧИТИ *див.* **понімéчувати.**

ПОНІМЕ́ЧИТИСЯ *див.* **понімéчуватися.**

ПОНІМЕ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОНІМЕ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Примушувати перейти на німецьку мову, засвоїти німецькі звичаї, культуру і т. ін.; онімечувати. *Чи буде він* [український народ] *жити і процвітати в єдиній передовій державі, чи розірвуть його.., розділять кордонами, будуть його понімечувати, румунізувати і знову кидати в бій брата проти брата?* (О. Довженко); *Розгорніть "Кобзар" Тараса Шевченка й прочитайте, як геніальний співець свободи українського народу ненавидів тих німецьких баронів, які хотіли понімечити Україну* (П. Тичина); *Події у Франції та Німеччині, безперечно, вплинули на історичну долю Австрії, де в першій половині XIX століття мала необмежену владу монархія Габсбургів. Вона підкорила кілька мільйонів слов'ян — поляків, словаків, українців, хорватів, чехів — і прагнула понімечити їх* (з навч. літ.).

ПОНІМЕ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОНІМЕ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* Переходити на німецьку мову, засвоювати німецькі звичаї, культуру і т. ін.; онімечуватися. *Народ насильно понімечувався, а навала германізмів поставила під загрозу слов'янську основу чеської мови* (з наук. літ.).

ПОНІМІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поніміти.** *Старі довго мовчали, прибиті й понімілі, гість терпляче чекав* (Ю. Яновський); *У вухах ревів прибій, а вони з чаклуном стояли на тій самій маті, понімілі, захекані, вчепившись один в одного, і протирали рукою очі* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); * У порівн. — *Чого ж ви мовчите? Чому нічого не кажете, не просите... стоять навколішках, мов понімілі, — з болем та слізьми заговорили жінки до чоловіків* (Панас Мирний); *Аж хитаємось од утоми — чистимо. Завченими рухами розбираємо, протираємо, змащуємо, і цього разу не чутно навіть приглушеного гомону: всі мовчать, як понімілі* (А. Дімаров).

ПОНІМІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* 1. Стати німими, оніміти (про всіх або багатьох). — *Чи на вас сьогодні наслано, чи ви поніміли? — спитав Балабуха* (І. Нечуй-Левицький); *Хай же ті вороги поніміють* (В. Самійленко); * Образно. [Ж и р о н д и с т:] *Пречистії мури! Скільки душ їм заповідало думки та мрії в реченнях мудрих та в огнистих строфах, і вірний камінь речником зостався людей, що поніміли під залізом* (Леся Українка); // Під впливом сильного враження, почуття, гострого відчуття тимчасово втратити здатність говорити (про багатьох). *Зблідли, поніміли Сіпаки, наче помертвіли; Таким ми напором страшним На них наскочили* (І. Франко); *Раптом земля затряслась, будинки хитнулись і ось-ось, здавалось, заваляться .. Люди поніміли* (М. Коцюбинський); *Старшина скривився й процідив глузливо: — Що ж це ви, поніміли всі, га? Ну чого носи повішали?!* (І. Багряний); *Заздрив я Ванькові. Йому вже видали форму: шинелю, картуз і ремінь з пряжкою. Коли Ванько вийшов на вулицю, ми поніміли* (А. Дімаров).

2. *перен.* Замовкнути, оніміти (про всіх або багатьох). *Коли пили — гомоніли, а як настав час платити — то всі поніміли* (приказка); *Хлопці пригнічено мовчали. Вони розуміли, що дід Данило ховає за балакучістю свій сум, горе і біль прощання. — Чого ж мовчите? Хіба поніміли? Чи наперед ховаєте мене?* (О. Бердник); // Сповнитися тишею. *Поніміли в мертвій тиші пограбовані двори, шелестять, неначе миші, в темних закутках вітри* (С. Голованівський); *Поніміли села і причали, Де стояв реактор — саркофаг. — Ті, що атом з Прип'яттю вінчали, Криводушно каються в гріхах!* (І. Гнатюк); // Перестати судити (про всіх або багатьох). *Ой нехай судять, як розуміють, Прийде тая годинонька, — вони поніміють* (П. Чубинський); *Нехай судять, нехай наговоряться до часу — до пори! Схочу, прийде така година, що всі вони поніміють* (І. Нечуй-Левицький).

3. *у сполуч. зі сл.* в с е, *перен.* Перестати рухатися, видавати звуки, оніміти (про все або багато чого-небудь). *Все потемніло й поніміло навкруги* (Ганна Барвінок); *На подвір'ї — ні духу. Впала залізна тиша... Все поніміло, покам'яніло...* (С. Васильченко).

4. *перен.* Утратити чутливість, заніміти (про частини тіла). — *А у мене, повірите, з переляку і ноги поніміли* (Яків Баш); *Горік сів, стиснувши кулаки, .. тіло поніміло, .. пучки закололо* (О. Ульяненко).

(1) Як (мов, ніби *і т. ін.)* **поніміли** — замовкли (про всіх або багатьох). *Усі зразу стихли, мов поніміли, слухаючи пісню* (Панас Мирний); *Довкола нас гамір, музика, розмови, сміхи, а ми наче поніміли* (О. Кобилянська); *Сніг глухо гупає з дерев, навіть великі сірі птахи, що пролітають іноді вгорі, мовби поніміли* (П. Загребельний); *Поки був при владі мій покровитель, всі ці шпигуни, чиновники, монахи, охоронці й кати ніби поніміли. Та коли його скинули, скільки вони приписали мені злочинів і звірств!* (Ю. Логвин); *Мовчать, як поніміли. Навіть Тамарка за свого сина слова не вставить* (Люко Дашвар).

ПО-НІЧНО́МУ, *присл.* Так, як уночі, нічної пори. *В кінці парку, там, звідки розкривалась тепер задимлена туманом і тепла по-нічному долина ріки, вона сіла на пеньок, пригнічено задивилась удалечінь* (М. Івченко); *Від неї* [машини] *відділилась людина і по-нічному тихо йде .. до хати* (О. Кундзич); *По-нічному пахла м'ята* (Ірина Вільде); *Дерева понічному високі і якісь розіп'яті, хрестаті...* (О. Гончар); *Небо на сході було вже по-нічному чорне* (І. Білик).

ПОНО́ВА, и, *ж.* 1. *спец.* Утворена бджолами нова вощина у вулику. *Під час медоносу зруйновані рамки швидко виправляються поновою* (з наук.-попул. літ.).

2. Поновлення, оновлення чого-небудь. *І поприносили начальники жертву на понову жертівника* [жертовника] *в день його помазання* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

3. *діал.* Сніг, який недавно випав. *Чекали* [мисливці] *тільки, щоб замерзла земля та щоб упала понова, бо осінь випала дощова, а околиця і без того була мокра* (Б. Лепкий); *Мчала* [зграя собак] *і мчала в одному напрямку, орієнтуючись по слідах, котрі вервечкою виділялися на сніговій понові* (Л. Кононович).

ПО-НОВА́ТОРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-нова́торському.** *Ірина завжди відзначала жінок, одягнутих не просто добре і продумано, а по-новаторськи несподівано* (Г. Вдовиченко); *Осередком східноукраїнського модернізму став київський журнал "Українська хата" (1909–1914). Довкола нього об'єдналася група молодих талановитих, по-новаторськи налаштованих митців* (з навч. літ.).

ПО-НОВА́ТОРСЬКОМУ, *присл.* Як новатор, подібно до новатора. *До політичних лідерів останнім часом відносять не лише тих, хто обіймає офіційні керівні посади в державі, а й популярних і впливових учасників політичного життя або регіональних політичних керівників, які діють сміливо, поноваторському й незалежно* (з навч. літ.); *Художні особливості буковинського костюма модельєри по-новаторському переносять на різноманітні види трикотажного одягу* (із журн.).

ПОНОВИ́ТИ *див.* **поно́влювати.**

ПОНОВИ́ТИСЯ *див.* **поно́влюватися.**

ПОНО́ВКА, и, *ж.* Те саме, що **поно́ва** 1, 2. *Сумує старенький: в колодці, Дай Боже, торішній медок Коли б то задержавсь у зиму! Поновки й на палець нема...* (І. Манжура); — *"За одним присідом — вечеря з обідом" — от я й поновку скінчив! — говорив Леонід Семенович. — А дивіться, чи гарно буде? — Гарно, гарно, хороше! Образи стали ніби новісінькі! Спасибі вам, що ви оце приїхали. Неначе знали, що вже час поновлять трьох святителів* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНО́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **понови́ти.** *Будинок великий, поновлений, світлий та опоряджений наново, все новісіньке* (Марко Вовчок); *Іван писав Рошкевичеві аж двічі, .. переконував його, що арешт — дурниця, що в університеті він знову поновлений* (П. Колесник); *У рядку мотоциклів з колясками лад скоро був поновлений, і колона розвідників випхалася у куряві на гору* (М. Малиновська); *Я не відразу помітив, що напис був поновлений, літери позолочені, й тому вони так швидко впали мені у вічі* (Р. Федорів); // **поно́влено,** *безос. пред. 1852 року у Франції поновлено монархію (Друга імперія), яка проіснувала до 4 вересня 1870 року* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який поновився (у 1–4 знач.). *Скрізь було так багато світла й радості, так виразно відчувався трепетний віддих поновленої землі, повітря було таке п'яне й повне щебетання, що мимохіть бажалось руху, крику, реготу...* (М. Коцюбинський); *Дальші слова* [мужика] *заглушив поновлений лускіт батогів* (І. Франко).

ПОНО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **понови́ти** і **понови́тися.** *В княжій скітниці було досить срібла й золота, аби урядити кілька тисяч рядовичів та холопів на поновлення бодай крайніх валів* (І. Білик); *Переклад Миколи Карповича Садовського справді-таки, як на теперішній час, подекуди застарів і потребує поновлення* (Остап Вишня); *Заліз я хутко в старий човен, що стояв у клуні в засторонку, і почав думати, що мені робити для поновлення святості* (О. Довженко); — *Дякуй Василевському: губернія дозволила консисторії видати сертифікат на твоє поновлення в семінарії* (Р. Іваничук); *Чутка про поновлення гетьманства і полегкості на Україні скоро дійшли й до Січі* (А. Кащенко).

ПОНО́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який здійснює поновлення; признач. для поновлення; відновлювальний. *У разі одноразової дії хімічних речовин на організм структурні та функціональні зміни з часом відновлюються. На відміну від пристосування до повторюваної дії поновлювальні реакції після одноразової дії через різні інтервали часу повертають організм до стану сталої рівноваги* (з наук. літ.); *Експертною комісією було складено кошторис проведення поновлювального ремонту* (з газ.).

ПОНО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поно́влювати.** ... *Все тут виросло і змінилось: і до свят вибілений вокзал, .. і вічно поновлюваний асфальт автостради, і завше переповнений автобус від селища* (В. Стус); *Якби не цей невпинно поновлюваний сюжет, майстра інтелектуального епатажу, мабуть, було б не так цікаво слухати й читати* (К. Москалець); — *Репутація — штука поновлювана* (І. Карпа); // **поно́влювано,** *безос. пред. Ставлено вежі, поновлювано палісади, вали, поглиблювано рови. У самому абатстві плекано сади й монастирські городи* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який поновлюється. *На відміну від інших природних енергетичних ресурсів (нафта, вугілля, ядерне паливо), біопаливо — поновлюване джерело енергії, безпечне для навколишнього середовища* (з навч. літ.).

ПОНО́ВЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поно́влюваний.** *У результаті порівняння малих гідроелектростанцій з іншими джерелами децентралізованого енергопостачання виявлено такі економічні переваги перших: дешевизна самого обладнання та суттєва економія органічного палива; доступність і поновлюваність дешевого джерела енергії; тривалий термін і простота експлуатації; мінімальний негативний вплив на навколишнє середовище тощо* (з наук.-техн. літ.); *Картографічні просторові дані різняться за роздільною здатністю, якістю, формою існування (аналогова або цифрова), періодичністю знімання або надходження, актуальністю і поновлюваністю, відповідністю стандартам та іншими характеристиками* (з навч. літ.).

ПОНО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОНОВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОНОВИ́ТИ,** новлю́, но́виш; *мн.* поно́влять; *док., що.* 1. Поправляти, ремонтувати, надавати потрібного, нового вигляду чому-небудь; оновлювати. *А роботи ще багато: Треба й хату чепурити, Треба й призьбу поновити* (Я. Щоголів); — *Майте на увазі, оригінали зберігаються в архівах, і прихильники вашого таланту через тисячу років поновлять ваш текст, як тепер поновлюють давні фрески* (В. Дрозд); // Доповнюючи, відтворювати потрібну кількість чогось. *Блукаючи в тайзі, він* [Павлусь] *розумів, що треба приберегти м'ясо на завтра й надалі. Поновити собі запас харчів він не міг, не маючи патронів* (О. Донченко); *Він трохи поновив свій запас прісної води, але його спрага була невтоленна, і він спорожнював свій дзбан майже так само швидко, як наповнював* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Доповнюючи, уточнювати що-небудь. *Мікросхема спроможна утримувати набагато більший обсяг інформації, оперативно її обробляти і поновлювати* (з наук.-попул. літ.); *Керівники безперервно відстежують зміни завдань та поновлюють список, змінюють їхню пріоритетність* (з навч. літ.); // Почати знову використовувати, впроваджувати що-небудь відкинуте, занедбане, забуте. *Кожний новий падишах тільки поновлює про людське око закони й накази проти пияцтва, а насправді, як пили, так і п'ють люди* (З. Тулуб); *Шкода буде, якщо розвіється оце некуче бажання поновити досліди зі штучними м'язами* (М. Дашкієв); *Вивчати нові назви напам'ять він не збирався. Мав надію, що армія Петлюри залиже рани, переформується, набереться сил і ще до кінця цього року повернеться назад до Києва. Тоді й старі назви вулиць поновлять* (А. Кокотюха).

2. Відтворювати, відбудовувати знову що-небудь знищене, зруйноване; оновлювати. *Був четвер. Знов цілу ніч лютувала хуртовина, з досвітку я взявся поновлювати наш лабіринт між будинками й лабораторією, проклав дорогу до їдальні для Оксани* (П. Загребельний); *Їх* [вали] *востаннє поновлювали, певно, ще князь Оскол та жупан Житомир* (І. Білик); — *Я хочу спочатку привести до ладу мою лабораторію, мою аптеку і мій сад. Під час війни майже все загинуло, але я хочу все поновити* (О. Іваненко); — *Під час останнього експерименту мене спіткало несподіване лихо — зникли усі мої записи разом з лабораторією .. Звичайно, записи можна було б поновити, якби не сталося найгірше: я загубив усі свої енциклопедичні знання* (В. Нестайко); // Замінювати новим те, що стало непридатним. *Дід Грицай взяв струга та сокиру і заходився майструвать коло старих уликів, приставляв нові дна* [дена] *до старих уликів, поновляв снози* (І. Нечуй-Левицький); *Носився бриг по морях, латаючи паруси, поновлюючи щогли і переходячи від дідів до онуків* (Ю. Яновський); *Башти і споруда храму, можливо, й зливалися колись у певну гармонію, та бані, видно, вигоріли, і їх більше не поновлювали* (Р. Андріяшик); // *у сполуч. зі сл.* п а м ' я т ь, с в і д о м і с т ь. Відтворювати в думках, уяві кого-, що-небудь. *Свідомість болюче поновлювала деталі зустрічі з Синявіним у Фергані* (Іван Ле); *Вмостився* [Бражник] *за столиком, закурив і почав поновлювати в пам'яті основну інформацію по справі Піддубного* (А. Кокотюха); *Запрошуючи до себе Головатого, цариця просто хотіла поновити у своїй пам'яті образ судді Чорноморського війська, якого вона вісімнадцять років тому бачила тільки мигцем* (С. Добровольський).

3. Повертати попередній стан, колишні почуття, відновлювати вияв чого-небудь. *Найкраще поновлюєш сили під час вовчого сну. Треба спати як вовк — часто, десь тричі на годину, вставати і знову моститися до спання, змінивши позу* (Г. Вдовиченко); *Він шукає, на чім би зупинитись, що б могло поновити зламану пригодами душевну рівновагу* (М. Коцюбинський); *Як заздрю я твоїм, Вергілію, героям, Твоїм закоханим як заздрю я, Шеньє! Та вже ні пристрастю, ані кривавим боєм, Ні працею чуття не поновить моє* (М. Зеров); *Два з половиною місяці я шарпаю підручники з хімії, я майже повністю поновив свої знання, й часом мені здається, що зміг би відповісти на вступному екзамені* (Ю. Мушкетик); // *кого, в чому і без дод.* Повертати комунебудь втрачені права, звання, членство і т. ін. *Он тим, хто не просився, не доказував своєї безневинності, все прощають, в людських правах поновлюють, а на його просьби, заяви, домагання — навіть відповіді ніякої* (Ю. Збанацький); — *А я вирішив — повчуся в інституті, поки не прийде час іти в армію, а після служби просто поновлять мене і буду вчитись далі, — говорив Санько* (П. Автомонов); *Просто доживав* [Даня] *останні дні академки (його якимось дивом збирались поновити, як лише він не намагався спекатись тієї юриспруденції...), займаючи свій час виснажливою роботою* (І. Карпа).

4. Здійснювати знову яку-небудь припинену дію, продовжувати перерваний процес, стосунки і т. ін.; відновлювати. *Я .. раптом зупинився, пригадуючи, до кого йду. — До високого режисера, — відповів я сам собі, поновлюючи рух по паркету коридорів третього поверху* (Ю. Яновський); *Останнім часом каральна експедиція не поновляла своєї діяльності* (Григорій Тютюнник); *Ніка теж на хвильку вмовкає й тут-таки поновлює тему* (О. Забужко); *Леонід Семенович признався зятеві, що хоче поновити знайомість з о. Артемієм, що він має думку сватати Ватю* (І. Нечуй-Левицький); *Лише правнучка Апостолова — Катерина Витяговська, до якої перейшли права на Турбаї, поновила позов* (О. Гончар).

ПОНО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, **ПОНОВЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ПОНОВИ́ТИСЯ,** но́виться; *мн.* поно́вляться; *док.* 1. Відроджуватися у кращому вигляді, стані, ставати новим; оновлюватися. *В природі силою весни Все оживало й поновлялось* (Я. Щоголів); *Його* [Т. Шевченка] *зусиллями слово "Україна" поновлювалось і остаточно утверджувалось як самоназва народу й землі* (І. Дзюба); *Вони зупинилися біля згарища, похиливши голови, потім мовчки рушили до видолинка, де колись була криниця, там уже поновилася трава* (Р. Андріяшик).

2. Відтворюватися знову в якійсь кількості, розмірах; поповнюватися. *Знала* [Люда], *що до якогось певного часу кисень на підводному човні безперервно поновлюється, а кількість вуглекислоти не збільшується* (М. Трублаїні); — *Золото під впливом змін в атмосфері іноді ніби поновлюється. Може, й тут це трапилось* (Остап Вишня); // Народжуватися, заступаючи місце загиблих (про живих істот). *Никнуть одні покоління, а другі натомість приходять. Так і звірячі породи усі поновляються хутко* (М. Зеров); *Ми приречені були на животіння, на голодне існування, і єдине, що нас іще рятувало — це наша жадоба до життя і здатність розмножуватися за будь-яких умов, здатність поновлюватися при найстрашніших катаклізмах* (Ю. Винничук).

3. Виявлятися знову. *Чому в мене поновився інтерес до цієї історії через шість років? А через дивний і дуже виразний сон, який якось приверзся* (Валерій Шевчук).

4. Продовжуватися знову після припинення (про дію, процес, стосунки і т. ін.); відновлюватися. *Свист поновлюється з дужчою силою* (Ю. Яновський); *Не зійшло й чверть години, як човни знову вийшли у відкритий лиман, і осоружне гойдання поновилося з наростаючою силою* (С. Добровольський); *Хлопець вибіг на вулицю. Тут уже знову поновився рух* (В. Гжицький); *Через секунду-дві цвірінчання, воркування, заливчасті співи й веселе щебетання поновилися ще з більшою силою, наче всі чисто птахи збиралися перекричати одна одну* (В. Владко); // Здобувати втрачені права, звання, членство, місце в навчальному закладі і т. ін. *Двічі його виключали з інституту за соціальне походження, і він двічі поновлювався, бо особисте минуле його було справді бездоганне* (В. Підмогильний); *Борис поновився на посаді коректора в редакції газети "Вільна Україна"* (М. Андрусяк).

5. *тільки недок.* Пас. до **поно́влювати.** *Пошматований .. ордер, виявляється, належав до тих документів, які після втрати не поновлюються* (П. Загребельний); *Анатолій Дмитрович виставляв кращі малюнки своїх гуртківців.., і ця виставка весь час поновлювалася* (В. Нестайко).

ПОНОВЛЯ́ТИ *див.* **поно́влювати.**

ПОНОВЛЯ́ТИСЯ *див.* **поно́влюватися.**

ПОНО́ВНИЙ, а, е, *зах.* Повторний. *Він заглибився в поновне, мікроскопноуважне читання, таке мікроскопне і уважне, як уміють читати тільки австрійські прокуратори* (І. Франко); *Її лице покрилося краскою і, мов побоюючись поновних теплих слів з моєї сторони, вона .. кликнула по імені брата* (О. Кобилянська); *Життя з поновною силою обхопило Гната в свої обійми. Бігав, турбувався. Праці мав досить* (У. Самчук); *Наприкінці травня надія на поновний приплив настрою й сили бризнула раптом, як сонце* (Олекса Ізарський); *Головний смисл деколонізації — то повернення нації "до себе додому", поновне опанування "собою" і всім "своїм" — від земельних надр до історії й культури* (О. Забужко).

ПОНО́ВНО, *зах.* Присл. до **поно́вний.** *Яким поновно налякався, приступив ближче до воза* (С. Ковалів); *В слідуючих* [наступних] *хвилинах загриміло й заблискало наново і поновно вдарив грім* (О. Кобилянська); *Віктор заглядав у вікно фундаментальної бібліотеки й спостерігав зальотні сніжинки на тлі ночі. Ця м'якість поновно нагадувала йому сонгородський пил* (Олекса Ізарський).

ПО-НОВО́МУ, *присл.* Не так, як раніше; інакше, ніж до цього; по-іншому. *По-новому живемо, по-новому ниви оремо* (прислів'я); *Товчуся по хаті, як джміль у вікно, і чую потребу переставити меблі, пересунути шафи і стіл, і стільці — все по-новому, все інакше* (М. Коцюбинський); — *А чого нам до старого повертатися, хай воно згорить. По-новому, Павле, живемо, то й байка нова* (М. Сиротюк); *Розуміння невпинності Життя по-новому покаже смисл існування Людини в Космосі* (О. Бердник); *Він збагнув, у чому наша помилка .. Він по-новому прочитав нам документ, так що в нас не залишилось жодних вагань* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПО-НОГА́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-нога́йському.** *Чауш лупав обліпленими сльотою повіками .. Він або був оглушений і ще не прийшов до тями, або не хотів відповідати. — Вони не давалися, — обізвався піший татарин, гаркаво, по-ногайськи вимовляючи слова* (Ю. Мушкетик).

ПО-НОГА́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у ногайців, за звичаєм ногайців. *Туристам пропонують незвичні страви: тузлук по-ногайському та вареники із солодкої капусти* (із журн.).

2. Ногайською мовою. *Середній рукав, найбільш багатоводний, тік на північ і називався по-ногайському Кумузюн, а по-татарськи — Кара-Кубань* (з наук.-попул. літ.); *Розмовляти по-ногайському.*

ПО́НОЖІ, ів, *мн., військ., іст.* Частина старовинного військового спорядження, яка захищає передню частину ноги від коліна до гомілки. *Чого тут тільки не було! Мечі руські і шаблі половецькі, луки прості й клеєні, луки-самостріли й тули зі стрілами, бойові сокири, списи-копія й списи-сулиці, кольчуги і лати, шоломи і поножі...* (В. Малик); *На цей раз скіфи одступали, бо ворогів було як мли. Ковтнули Дарія степами, а потім врoздріб потовкли. Були в бою несамовиті. Носили панцирі і свити. На литках поножі ольвійські, шоломи часом іллірійські* (Л. Костенко); *На шкіряних штанях царя — металевий набір, нижче колін — поножі* (В. Чемерис).

ПОНО́ЖІ, ей, *мн.* Частина традиційного ткацького верстата — педалі для розсування ниток основи; підніжка (у 2 знач.).

ПОНО́ЖКА, и, *ж., розм.* Взяток, який бджола бере з квіток. *Кожна квітка дріма. Загорнулась в пелюстки та й спить. І даремне бджола коло їх* [них] *упада — Без поножки додому летить* (Дніпрова Чайка).

ПОНО́КАТИ *див.* **поно́кувати.**

ПОНО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОНО́КАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Нокати час від часу. *Кучер — в передку, на рисаків буланих понокує* (Г. Тарасюк); *Зупиняється кінь. Понокав Іван* (І. Нехода); — *Но! Но, мої конячки! — От я тобі понокаю твоїх конячок! — закричав великий Клаус* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПОНО́Р *див.* **поно́ри.**

ПО-НОРВЕ́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-норве́зькому.** *Німці, серед котрих Ібсен жив довгі літа.., розпочали також ювілейне видання всіх його творів в німецькому перекладі, в тім числі й таких драм, що не були публіковані по-норвезьки* (І. Франко).

ПО-НОРВЕ́ЗЬКОМУ, *присл.* 1. Як у норвежців, за звичаєм норвежців. *Маринована вишня по-норвезькому традиційно подається до смаженого м'яса* (із журн.); *Якісна норвезька риба, яку пропонує наша фірма, — це дійсно смачно, смачно по-норвезькому!* (з мови реклами).

2. Норвезькою мовою. *Хто був у другій половині намету, вони не знали. Але часом звідти долітали голоси кількох людей. На жаль, говорили вони по-норвезькому, і ні Лейте, ні юнга нічого не зрозуміли* (М. Трублаїні).

ПОНО́РИ, ів, *мн. (одн.* **поно́р,** у, *ч.), геол.* Природні отвори (у формі тріщин, каналів і т. ін.), через які відбувається поглинання поверхневих вод і проникнення їх у глибинні шари земної поверхні. *Селище Понорниця (Чернігівська обл.) розташоване на понорах* (з наук. літ.); *Понори найчастіше виникають у тальвегах карстових долин* (з наук. літ.).

ПОНО́РИНА *див.* **поно́рини.**

ПОНО́РИНИ, ин, *мн. (одн.* **поно́рина,** и, *ж.).* Те саме, що **поно́ри.** *Ями й понорини на дні річища заповнювала вода, що текла з високих гір, і бокораші заклякли, померзли* (С. Скляренко); *На схилах Кропивного дому в поноринах ярочків уже не булькотіли весняні потоки* (Іван Ле).

ПОНО́С[1], у, *ч.* Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом; пронос, діарея, бігунка *(див.* **бігу́нка**[2]*). Це було давно, за юності, коли я ходив у штанях кольору дитячого поносу, з набитими власноруч виготовленими лейбами...* (О. Ульяненко); *Їй здавалося, що вона просто задушиться і помре від смороду. По-перше, цей вічний запах поносу, від якого млоїло всередині і перекошувало обличчя. По-друге, хлорка* (С. Андрухович); * Образно. — *У вас, пане професоре, починається, очевидно, поетичний понос, — висунув Славко голову в двері і зразу ж причинив* (П. Колесник).

ПОНО́С[2], у, *ч.* Одноразовий приплід у деяких тварин. *У свині два поноси в літо* (Сл. Б. Грінченка); *Досліджували тварин одного поносу, які розвивалися в різних умовах* (з наук. літ.).

ПОНО́СИТИ[1], но́шу, но́сиш, *недок., розм.* Мати понос *(див.* **поно́с**[1]*). Йому снилось, дуже детально, як уночі він прокидається від сильних закрутів у боці. Його нудить, рве, він поносить — і все це дуже і дуже реалістично* (Любко Дереш).

ПОНО́СИТИ[2], но́шу, но́сиш, *недок., кого, що, розм.* Лаяти, судити кого-небудь. — *Що ми — послідні які, що вона поносить нас, увесь рід?* (Панас Мирний); *То ж поносили сусіди ту саму сусідку, якій ще недавнечко й стежку до свого двору промітали...* (Л. Яновська); — *Хочеться, щоб і молочко до чаю було, щоб і булочка тепленька, як колись... а тут тебе гірким словом поносять* (М. Івченко).

ПОНОСИ́ТИ, ношу́, но́сиш, *док., що.* 1. Носити що-небудь якийсь час. *Вже Олена дружечок збира, коровайниці вже досі діжу по хаті поносили, а пан сотник конотопський, Микита Уласович, найняв сліпого скрипника на весіллі грати* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Збігай у кочегарку .. А я поношу воду, — сказала мама. — Тільки недовго, бо я вже не маю сил* (П. Загребельний); *Учора знайшов три ящірки. Посадив їх до сірникової коробки, поносив у кишені з годину — і випустив на волю* (К. Москалець); // Відносити що-небудь кудись одне за одним якийсь час. — *Отож тепер щодня носить* [жінка передачі]. *Хай поносить* (Ю. Збанацький).

2. Перенести багато чого-небудь кудись; позносити. *Де Настя — там і Гнат. Жнуть на лану пшеницю — він поносить та поскладає в полукіпки її снопи* (М. Коцюбинський); *Ліза .. підсипала побільше зерна, яке дбайливий хом'ячок одразу ж поносив у свою хатку, смішно набивши у щоки* (І. Андрусяк).

3. Носити який-небудь одяг, взуття і т. ін. якийсь час. — *Він* [портфель] *таки непоганий, .. — втішала мене мама. — Поносиш рік, а наступного, як будемо живі-здорові, куплю тобі фабричний* (А. Дімаров); *На розірваній пачці "Біломору" Андрій прочитав: "братуха, звиняй, що взяв поносити твого костюма"* (Є. Пашковський); — *Чому ти не залишиш одяг собі? — питав її чоловік. — Дещо можна перешити і ще поносити* (С. Талан).

4. Зносити, довести до непридатності багато чогось. *Як гукнула сестра багатая — Обізвалась доля добрая: — Чи ти ті жупани поносила, Бо я тобі вже других нашила!* (з думи); — *А скільки одежі мені насправляв* [чоловік]? *Ще й досі не поносила...* (В. Кучер).

5. Носити деякий час якусь назву, ім'я і т. ін.; називатися. *Його назвали Хаїн, тобто зрадник, але "титул" цей Ахмедові-паші не вдалося поносити й пів року, бо в зрадника теж знайдеться свій зрадник, який видасть його самого* (П. Загребельний).

6. Перебувати в стані вагітності певний час. *Коли б оце Мірошниченкові самому довелося поносити дитя, не задавав би їй дурного питання, а різав би норму* [землі] *як миленький, ще й на гак не поскупився б* (М. Стельмах).

7. Бігти нестримно якийсь час, не підкоряючись тому, хто править (про коней). *Він був спершу кучером, та як поносили коні, викрутивши йому ногу і переломивши спину, його постановили сторожем в конторі* (Панас Мирний); — *Бач, яка цяцька? це через неї мені святки, — мовив Спиридон, показуючи перев'язану руку. — Що ж то таке? — злякалася Настя. — Пусте, — кінь трохи поносив* (Л. Яновська); *Та оце ж і їхав, так "баба-коровниця" дорогу перейшла... Вернувся додому, бо все одно або гілляка приб'є, або перекинусь дорогою, або коні поносять...* (Остап Вишня).

ПОНОСИ́ТИСЯ, ношу́ся, но́сишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Стати непридатним для носіння, зноситися (про багато чогонебудь). *Пройшло років зо два, зо три, наряди поносилися, тіло спало...* (Панас Мирний).

2. Носитися (у 1 знач.) деякий час. *Хто лише вздрів ящірок, може одразу згадати гарних дівчаток, котрі бігають площею скрізь. Надто моторні вони, поносяться — ляси поточуть* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

3. *перен., розм.* Носитися (у 2 знач.) з ким-, чим-небудь якийсь час. — *Чисто шкура обгоріла. Мучиться хлопець. Лікар каже, що місяців два поноситься з раною* (М. Стельмах); *Поносилися з онукою, поки донька закінчила перший курс* (із журн.).

ПОНО́СКА, и, *ж., мисл.* Предмет, який навчений собака приносить у зубах. *У няньки був біленький цуцик, Її він завжди забавляв; Не дуже простий — родом муцик, Носив поноску, таньцьовав* [танцював] (І. Котляревський); *Забавно було дивитись, як Нептун на бігу хляпав обвислим вухом і тріпав білу поноску під чорним холодним носом* (М. Коцюбинський); *Зразу так-таки ви беретеся і вчити Джека різних потрібних мисливських штук: іти за ногою, приносити поноску, шукати заховану якусь таку річ і т. ін.* (Остап Вишня).

ПОНО́СНИЙ[1], а, е. 1. Прикм. до **поно́с**[1]. *Хоч у грудних дітей треба побоюватися насамперед поносних захворювань, все ж не можна не звернути уваги і на закрепи, які нерідко трапляються в дітей цього віку* (з наук. літ.).

2. *перен., розм.* Який своїм кольором нагадує понос *(див.* **поно́с**[1]**)**; жовто-коричневий із зеленуватим відтінком. *Журнали пилюжились на видному місці.., щоб згодом ніким не читані, поносного кольору, паки витягувати на горище й штабелювати там* (Є. Пашковський).

ПОНО́СНИЙ[2], а, е, *розм.* Нецензурний, вульгарний, грубий (про слова, мову і т. ін.). — *Він, — гетьман вказав на Карпа, — справді лаяв Її Величність? — Лаяв, усіма поносними словами* (Ю. Мушкетик).

ПОНОЧЕ́НЬКО, *пред., розм.* Те саме, що **по́ночі** 2. *Поноченько тоді вже було* (Б. Грінченко); — *Вийшла я в тамбур — поноченько ще, тепло, цвіркуни сюрчать, а попереду червоний вогник* (Григір Тютюнник); *Це був сон. Сон, сон... Біло пахла кімната. Так чисто пахла, так біло, хоч було поноченько* (В. Шкляр).

ПО́НОЧІ, *присл.* 1. У темряві. *Налапала* [Оксана] *поночі засув* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Що ніч — дарма: дорога проста, не зіб'юся й поночі* (А. Головко); *Потім, коли після танку вони вдвох покинули кав'ярню і поночі блукали стежками, .. то довго не могли розпочати розмови* (Л. Смілянський); — *Знаючи, що навколо все спокійно, ви озираєтесь, ідучи поночі пустельними місцями* (О. Бердник).

2. *у знач. пред.* Темно, без світла. *Увійшла я в ту гущавину, а там поночі, як уночі* (І. Нечуй-Левицький); *На селі де-не-де світиться по хатах, де поночі, собачня ґвалтує* (А. Головко); *За ватрою в нетрах* [нетрях] *було тихо і поночі, хоч в око стрель* (І. Багряний); *Я поспішав — надто моторошно було у цих полях, та ще й поночі* (Любко Дереш); * Образно. *А в голові — як зав'язано, поночі; нічого мужик не знає, не відає, що діється на світі* (М. Коцюбинський).

(1) До по́ночі — до темноти. *Христина скинула оком покоси, побачила, що їй до поночі вистачить роботи, й завзято почала горнути висохле, аж крихке сіно* (М. Стельмах).

ПОНОЧІ́ТИ, іє, *док., безос., розм.* Потемнішати з настанням ночі. *Нарешті поночіло зовсім. Сизі сутінки стали чорними* (І. Багряний); *Зовсім поночіло, і біле тіло на чорній корі груші здавалося блідою плямою* (Іван Ле); *День за днем просиджувала* [Зоя] *дома, у своїй кімнатці, і хіба зрідка, пізно увечері, коли зовсім поночіло, проходилась понад дворами* (А. Хорунжий); *День згасав, у степу вже поночіло* (В. Чемерис).

ПОНОЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Переночувати де-небудь. [Е к о н о м:] *Гість до нас заїхав із губернії, прохає поночувати* (С. Васильченко); — *З дороги збились в бездорож* [бездоріжжя], *Поночувать би. — Йдіть у хату, Нечиста носить вас, хоч вий. Ввійшли: в кожусі, бородатий, Другий в кереї, — молодий* (Є. Маланюк); — *Поночуйте тут коло нас, на полі чистому...* (Г. Колісник).

2. Ночувати якийсь час. — *Нехай поночує Аткінс, щоб трохи остигла лють, Внизу під мостами Темзи, на трухлій, гнилій соломі* (М. Бажан); — *Нам треба притулок на кілька день* [днів], — *сказав Дуліб. — Заплатимо добре, будемо лиш спати, та щоб коні поночували* (П. Загребельний).

ПОНО́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поноси́ти.** *Поношені з бібліотеки книги;* // **поно́шено,** *безос. пред. Старі речі поношено на горище.*

2. *у знач. прикм.* Який поносився (у 1 знач.); не новий, потертий (про одяг), стоптаний (про взуття). *Він* [Федь] *у поношеному кожушку, розбитих валянках, у ватяній шапці* (Ю. Яновський); *Вона* [Юля] *була у м'яких, червоної шкіри, поношених уже черевичках на низькому каблуці і без панчіх* (Григорій Тютюнник); *Важко човгали солдатські чоботи, мелькав поношений австрійський кітель з мідними ґудзиками* (Р. Андріяшик); *Чобіт був з свинячої шкіри, сильно поношений, з латками в кількох місцях* (В. Нестайко).

3. *перен., розм.* Який має втомлений, несвіжий вигляд (про людину). *На сцені і сходнях виспівували та витанцьовували актори і акторки, якісь дуже вже поношені* (В. Дрозд); *Було кілька поношених паничів, віку й заняття невизначених, без таких не обходиться жодна кнайпа Европи* [Європи] (В. Кожелянко).

ПОНСО́, *невідм., с.* Група штучних кислотних барвників, які використовують у харчовій промисловості, а також у виробництві текстилю, мийних засобів, косметичної та фармакологічної продукції. *Понсо є барвником штучного походження, має яскраво-червоний відтінок; за допомогою понсо можна домогтися отримання й інших, менш яскравих кольорів* (з наук.-попул. літ.); *Офіційно понсо визнано канцерогеном у багатьох країнах* (із журн.).

ПОНСО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **понсо́.**

2. *розм.* Червоний з різними відтінками яскравих і темніших кольорів. *Понсовий її зонтик кидав таке чудове отінення на її* [Мані] *ніжне лице* (О. Кобилянська); *Микола піднімався при бентежному понсовому освітленні — квіти саранки в ньому здавалися аж розпеченими, а сині маки несподівано виблякали й ставали схожі на сивуваті випари* (Н. Околітенко).

ПОНТ, у, *ч., жарг.* 1. Обман, хитрість; видимість чогось. *Підійшов той вовкуватий хлопець у бейсболці і поставив на стіл три склянки з горілкою. "І шашлик! — зажадав з татуйованими пальцями. — Один мені, один Душману". "Хто платить?" — не дався на понт у бейсболці* (Ю. Андрухович).

2. Прибуток, вигода. *За бажанням вичислити будь-яку машинку можна за добу, але ж це треба напрягтися. Просто так напрягтися, безплатно. Який понт?* (І. Карпа).

3. Самовпевнена поведінка, самовихваляння; апломб, гонор. *Нічого мужик, понту тільки багато* (А. Кокотюха); — *Моя сестра працює в фармацевтичній компанії, у них під Києвом фабрика відкрилась. Їм німці на пів мільйона апаратури завезли .. Там якийсь дерибан був, фабрику відкривали з понтами* (С. Жадан).

○ **(1) Без понтів,** *у знач. присл., жарг.* — без вихваляння. *У спілкуванні тіронієць був простим і без понтів. Він багато жартував і з іронією згадував про свою небайдужість до дорогих звеселяючих напоїв* (В. Єшкілєв); *Звати її Таня .. Це мила й симпатична істота, поводиться природно, без понтів, на лекціях сидимо разом і непогано сплавляємо навчальний день* (А. Дністровий); — *Коротше, давай без понтів. Тут усі круті, — ображено сказав він* (В. Шкляр); **(2) Для по́нту,** *у знач. присл., жарг.* — для вихваляння. *Він носить окуляри, серед наших знайомих не так і багато людей, які носять окуляри, хоча, може, це він для понту, не знаю* (С. Жадан); **(3) З по́нтом:** а) *(у знач. спол., жарг.)* наче, ніби. *Він почав якісь фантастично солодкі перспективи змальовувати .. Як у Канаді та Штатах мої книги видаватимуть, бо в них, виявляється, там свої, з понтом українські, видавництва є. Словом, дольче віта* [солодке життя]! (Ю. Андрухович); *Сто разів воскресай, хоч і з понтом помер ти, Хто повірить, що ти достеменно воскрес ...* (І. Світличний); *Ти вже командуєш, мною, Січкарю! З понтом я твій опер!* (А. Кокотюха); б) *(у знач. присл., у спол. з дієсл., жарг.)* навмисне, спеціально. — *Він завжди був на колесах. Коли й квартири не мав. З понтом лишав стару "победу" біля "волги" директора НДІ* (Є. Кононенко).

◊ **Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт)** *див.* **бра́ти.**

ПОНТЕ́Р, а, *ч., карт.* Гравець, який робить ставку проти банку та грає проти банкомета. *Банкір, набравши 17 очок і вище, не має права взяти ще карту, навіть якщо бачить, що понтер набрав більше* (з наук.-попул. літ.).

ПОНТИ́ФІК, а, *ч.* 1. *іст.* У Стародавньому Римі — член найвищої жрецької колегії, який займався загальнодержавними релігійними обрядами, складанням календаря, списку консулів і т. ін. *Римські верховні жерці — понтифіки, котрі відали календарними справами, час від часу на свій розсуд подовжували або вкорочували календарний рік* (із журн.).

2. *церк.* Титул глави католицької церкви — Папи Римського, а також особа, що має цей титул. *Коли Понтифік сходив по трапу, і вітер розвівав його білу одіж, мені здалося, що це ангел* (Л. Костенко); *Нам, світським володарям, краще не втручатися в церковні справи, бо за великим рахунком у кожного нового понтифіка своя, нова, особлива правда* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОНТИФІКА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **понти́фік.** *У соборі, вбраний в понтифікальні шати, оточений дванадцятьма прелатами, по числу апостолів, тримаючи в руках запалену свічку, він* [Папа] *став на східцях великого вівтаря, підніс свічку в похмурій і загрозливій урочистості* (П. Загребельний); *"Книга пап" ("Понтифікальна книга") — латиномовна збірка біографій римських пап від апостола Петра до понтифіків XV століття* (з наук.-попул. літ.).

ПОНТИФІКА́Т, у, *ч., церк.* Церковна влада і час перебування на посаді понтифіка (у 2 знач.). *У період понтифікатів Іоанна XXIII і Павла VI була сформована нова соціальна доктрина, яка враховувала ті зміни, що відбулися у світі після Другої світової війни* (із журн.); *— Вважаю, перш за все важливо не боятися. Це — одна із Христових заповідей, слова, які Господь промовляв після свого воскресіння: "Не бійтеся! Мир вам!". Це — слова, якими починав свій понтифікат Іван Павло II* (з газ.).

ПОНТІАНА́К, а, *ч.* Міфологічна істота із малайзійського, індонезійського та філіппінського фольклору — злий дух; біс. *Вона* [Баджін] *завше проганяла від мого ліжка понтіанака — злого духа, що іноді злазить із своїх дерев і сниться жінкам, особливо вагітним* (Ю. Яновський).

ПОНТІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Стос. до Понту — північно-східної області Малої Азії, яка на півночі примикала до Понту Евксінського (Чорного моря) в часи античності і середньовіччя. *— Афінці вже лаштувались у путь на нові понтійські колонії* (І. Білик); *Від того, що торгові зв'язки через понтійський морський шлях почали занепадати, терпів значні збитки й Візантій* (В. Чемерис); *Першою писемною згадкою про роксоланів є декрет на честь Діофанта — регімаентаря понтійського царя Мітрідата Євпатора, який у 112–110 рр. до н. е. захищав Херсонес від скіфських царів* (з наук. літ.).

ПОНТО́Н, а, *ч.* 1. Плавуча споруда (найчастіше плоскодонне несамохідне судно) з прямовисними бортами й обтічною носовою частиною, що використовується як опора для понтонних мостів, плавучих підйомних кранів, копрів та як засіб переправи. *Наші вже до правого* [берега] *пристали. І окопались там, і залягли, по шанцях ворога вогонь відкрили. На поміч їм — понтони попливли щосили...* (П. Тичина); *Кишить Дніпро від маленьких плотів і понтонів, на яких переправляються наші солдати* (В. Близнець); *Вузький міст пролягав через Рейн. Пукаті понтони насилу втримували на собі тонкий настил, що прогинався під вагою машин, танків і гармат* (П. Загребельний).

2. Наплавний міст. *Через річку понтонами відходили розбиті французькі й грецькі полки* (Ю. Яновський); *Я .. Дунайські наводив понтони... Полями угорськими брів...* (М. Рудь); *Розшукав* [Хома] *їх уже за рікою, серед маси різних підрозділів, які, перехопившись по тільки що наведеному понтону, на деякий час змішалися* (О. Гончар).

3. *спец.* Пристрій, засіб для піднімання затоплених суден. *Обидва затоплені каюки швидко витягли. Для цього не довелося застосовувати понтонів та іншої складної техніки суднопідіймальної справи* (М. Трублаїні); *Поруч ціла шерега рятівних приладів — круги, шлюпки, понтони...* (І. Багмут).

ПОНТОНЕ́Р, а, *ч.* Військовослужбовець інженерних військ, що обслуговує понтонні парки, лаштує понтони. *Він мовчки робив своє діло і слухав, як поруч з ним гнівався, кричав на понтонерів майор, що керував переправою* (О. Копиленко); *Десятки тисяч теслів, саперів, понтонерів, мостовиків не помічали ні скалок, ні подряпин, ні геть стесаної шкіри на своїх мозолястих руках і змуляних спинах, забували, що не спали вже дві доби й майже не їли, тому що ніколи було їсти* (О. Довженко); *В одну із ночей прорвало труби магістрального нафтопроводу, нафту погнало на воду .. Понтонерам тоді коштувало героїчних зусиль загнати понтони в аварійну дільницю, відвести русло й створити умови для ремонтних робіт* (О. Гончар).

ПОНТО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **понто́н.** *Силантьєв і підстаркуватий вахтовий з понтонної команди рефулера, обережно посуваючи вперед то одну, то другу ногу, почали спускатися* (О. Донченко); *Дніпро котив важкі сірі хвилі, понтонний міст піднімався й опускався під ногами* (Ю. Яновський); *Марченко теж прийшов на студентську лаву просто з госпіталю (був контужений на понтонній переправі через Віслу) на другий курс* (Ю. Мушкетик); *Мостів, жодного з трьох, так і не було — тільки уламки. Навзамін діяв одинєдиний, тимчасовий і понтонний* (Ю. Андрухович).

ПОНТО́ННИК, а, *ч.* Член команди, яка обслуговує понтон (у 1 знач.). *У роботі Дорошук був справний. Він перший з понтонників оголосив себе ударником* (О. Донченко); *Музика вдарила туш. Ішли .. льотчики вертольотів. Понтонники...* (О. Гончар).

ПОНУ́ДИ́ТИ, у́джу́, у́диш, *док., розм.* 1. *кого.* Примусити кого-небудь відчувати нудьгу якийсь час. *Вечірня забава: слуга ваш хроніст Вас відчитом крихту понудить* (І. Франко); *Мене затримала міліція при здійсненні жахливого злочину: я фотографував сміттярку .. Плівку засвітили, мене кілька годин понудили, змусили написати пояснення і відпустили. До наступного разу* (Ю. Винничук); // Змучити нудьгою всіх або багатьох. *Ой ходила та блудила, діток понудила* (Сл. Б. Грінченка).

2. Нудити (у 2 знач.) якийсь час.

ПОНУ́ДИ́ТИСЯ, у́джу́ся, у́дишся, *док.* Нудитися якийсь час. *Чоловіки понудилися трохи, але ось винесли карти, і вони оточили зелені столики* (Л. Яновська); *Понудившись, погасавши кілька днів по навколишніх лісах, дядя Костя таки не витримав* (В. Козаченко); *Марлена й Барбара зустрілися на пошті: відсилали книжки й разом написали Вікторові картку. Запросили його в гості, бо, пожалілися, понудилися без нього* (Олекса Ізарський); *Я, понудившись, поки не показувалося сонце, нишком задкував до сіней — і до хлопців, ліпити снігову бабу* (Р. Андріяшик).

ПОНУДЬГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Нудьгувати якийсь час. *Вже Ганя купила гарненьку канапу, справила гарну одежу, найняла няньку, держала корову .. Понудьгувала трохи за домом, та й перестала* (І. Нечуй-Левицький); *— Боюсь, що посумує* [Левко], *понудьгує отак якийсь час, а потім зірветься чи в п'янство, чи в якийсь розбій* (М. Стельмах); *Вийшовши на пенсію, батько понудьгував трохи вдома, а потім знову попросився сторожувати в депо, живе, як і раніш, у своєму старосвітському будиночку* (О. Гончар); *— Ви тут посидьте, понудьгуйте, а я займуся вечерею* (П. Загребельний).

ПОНУ́КА, и, *ж.* 1. Те саме, що **понука́ння.** *Коники легко біжать без понуки, а сани тільки шелестять по втертій дорозі...* (В. Гжицький); *Фурман на .. погрози зважає так само, як олені зважають на його безперервні понуки: не оглядається, не відповідає, не поспішає* (М. Сиротюк); *Після смерті синів Софія остаточно відцуралася світу .. Казали їсти — їла, кликали до молитви — молилася, але все те з чиєсь понуки* (Ю. Мушкетик).

2. Поштовх до дії; спонукання. *Що не творив би чоловік, творить він із двох понук — зі споминів про те, що було, і з туги до чогось нового й невідомого* (Б. Лепкий).

ПОНУКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **понука́ти.** *Коні бігли з усіх сил. Та сил було мало. Ні гострі остроги, ні батіг, ні лайка, ні понукання, ні благання .. — ніщо не могло примусити бігти їх так, як бігли напоєні, нагодовані і не змордовані половецькі коні* (В. Малик); *Євген обернувся на затуркану робочу худобу, якій байдуже стало і до понукання, й до побоїв. Так він став таборовим "доходягою", аж поки не впав остаточно знесилений* (Б. Антоненко-Давидович); *Психологи й педагоги одностайно висловлюють думку про те, що якість діяльності та її результати залежать насамперед від понукання і потреб окремого індивіда* (з наук. літ.); *Мотивація є головним чинником понукання людини до вивчення іноземної мови* (з навч. літ.).

ПОНУ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Нукати якийсь час. *— Ну? — сказав Сергій похмуро і опустив очі додолу: йому було соромно. — От тобі й ну! Ось витурять нас обох зі школи через тебе, дурня, — тоді понукаєш!* (В. Малик).

ПОНУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого.* Певними вигуками, ударами примушувати тварину швидше йти або бігти. *Тисячі погоничів, панської челяді голосними криками понукали коней* (Я. Качура); *Тоненьким голоском він понукає собаку, і той летить стрілою* (В. Гжицький); *Дядько .. з розмаху віжками понукав коней* (Є. Пашковський); // *кого, ким.* Примушувати кого-небудь робити щось, керувати (у 2 знач.) кимсь. *Легко йти .. Воля! Ніхто тебе не понукає, .. не збиткується над тобою* (М. Сиротюк); *Якби князь не карав невтомно тих, кого слід покарати, сильніші замучили б слабших, як кіт мишу .. Лежні та п'яниці понукали б поетами, мудрецями і волхвами* (В. Рубан); *Звикши усіма керувати, понукати, бачити навколо беззаперечну покору, він інколи забувався і вимагав цього і в себе вдома* (В. Хрущак).

2. *кого.* Заохочувати кого-небудь робити щось. *Юра підписав угоду .. з якоюсь сердитою радістю, як чоловік, що понукає цирульника вирвати йому якнайшвидше болючий зуб* (І. Франко); *Він криком понукав своїх воїнів іти швидше* (В. Малик); * Образно. *Щастя — неспокійна річ .. Понукає кожного бігти за чимсь навздогін: одних — за владою, інших — за розкішшю; тих надимає, цих — розніжує, всіх же .. кладе на лопатки* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

3. *до чого.* Бути поштовхом до якої-небудь дії, вияву чогось. *Тісною юрбою Вмить пориваються первоначатки* [першопочатки] *туди, де порожньо. Справді-бо: зовнішні поштовхи їх понукають до руху — Вгору злетіти, в повітря, самі вони, звісно, не можуть* (А. Содомора, пер. з тв. Лукреція).

ПОНУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пону́кувати.** *Говорив Сухоровський; його мова була плинна й тиха, лише врядиголи переривалася голосним понукуванням на шкапенят* (Р. Іваничук); *Під землею ти кождої хвилі небезпечний свойого* [свого] *життя, а верх землі кождої хвилі лайка, поштуркування, понукування* (І. Франко).

ПОНУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого.* 1. *також без прям. дод.* Підганяючи тварину, нукати час від часу. *— Марієчко... Але вона не хоче слухати, перебігла через шлях і пішла його обочиною, понукуючи на худобу* (Б. Харчук); *Погонич тільки понукував, прицмокував до коняки* (Є. Гуцало); *Кобила сліпа, та в хазяйстві ще довго трудитиметься, тільки за вуздечку водити доведеться. А понукувати, гнати батогом — не випадає* (з мемуарної літ.).

2. Понука́ти (у 2 знач.) час від часу до певної дії, вчинку і т. ін. *— Ти дивись-бо, що воно там робиться? — понукував його раз у раз Чорнота. — Бачиш, ляхи либонь назад повертають?..* (Я. Качура); *Штовхнули Сиза в спину, стиха понукуючи: — Падай, падай на коліна!.. Сиз стояв* (В. Близнець).

3. *до чого і без дод., рідко.* Те саме, що **понука́ти** 3. *Самотні і широкі поля, котрі якось тиснули душу самотою і німим мовчанєм* [мовчанням], *понукували до розмови* (І. Франко).

ПОНУМЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **понумерува́ти.** *Пані Грозицька встала зі свого крісла, посипала піском і замкнула свою книгу, поскладала на купки понумеровані вже на завтра рецеписи* (І. Франко); *Протоколи, довідки, свідчення очевидців. Усі — з печатками й підписами, понумеровані, датовані, і зміст цих документів інтригує* (М. Дашкієв); // **понумеро́вано,** *безос. пред. У журналі понумеровано всі сторінки, прошнуровано і скріплено печаткою директора школи* (з газ.).

ПОНУМЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Нумерувати все або багато чого-небудь; пронумерувати (у 1 знач.). *Скінчивши коректу того, що сьогодні наскладано, понумерувавши поодинокі уступи, Начко вдягнувся і вийшов з друкарні* (І. Франко); *Чотовий кулеметників повинен для вказування цілей протиповітряної оборони понумерувати сектори зенітного стріляння* (з навч. літ.).

ПОНУ́Р, а, *ч., техн.* Складова частина штучної підводної основи греблі або іншої водонапірної споруди — водонепроникне покриття для укладання дна водойми. *Щоб попередити розмивання понура поверхневим потоком зверху, його покривають бетонними або залізобетонними плитами завтовшки 0,10–0,15 м* (з наук. літ.); *Понур використовують для закріплення русла перед водобоєм* (з навч. літ.).

ПОНУ́РА, и, *ч. і ж., розм.* Понура людина. *За сими йшли* [у пеклі] *святі понури, Що не дивились і на світ* (І. Котляревський); *Врешті-решт наваррська принцеса .. роздратовано промовила: — Але ж ви й понура, пане графе! А ще поет!* (О. Авраменко, В. Авраменко); * У порівн. *— Який же боярин, чи не старший? — І вже старший, — забормотала Олена, — сидить собі, як понура, ні на кого не дивиться* (Г. Квітка-Основ'яненко).

Ходи́ти пону́рою *див.* **ходи́ти.**

ПОНУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пону́рити.** *На людей находив тяжкий сум від того дитячого плачу. Чоловіки йшли з понуреними головами, а жінки обтирали сльози* (Н. Кобринська); *Батько старий, .. спина в його* [нього] *зігнута й ноги ніби ломляться, як іде .. Голова понурена* (Б. Лепкий); *Пан згорда здоровкається з людьми, і його вражають понурені насторожені очі* (М. Стельмах); * Образно. *Вона чудна дівчина, мамо, вічно думками понурена* (О. Кобилянська).

2. *у знач. прикм.* Який понурився. *Чоловіки йшли понурені, мовчки* (І. Франко); *Сайко Олександрович був понурений і сидів мовчки* (Т. Осьмачка); *Поступово щось навіть схоже на співчуття прокидається в Яреська до них, до цих понурених і одурманених ворогів* (О. Гончар); *Кожен цікавий міг побачити .. понуреного дяка на ґанку з його люлечкою* (Валерій Шевчук); *Плелися* [в'язні] *понурені, з погаслими поглядами* (М. Андрусяк).

ПОНУ́РИЙ, а, е. 1. З опущеною головою, поглядом. *Хто ж то тії люде* [люди], *Що понурі ходять, На високії будинки і очей не зводять?* (П. Куліш); *Пішов* [Микола] *тією стежкою, якою гуляв не раз з дівчиною, пішов понурий, задивлений у землю, немов відшукуючи на ній загублений спокій* (В. Гжицький); *Часом усмішки гасли на устах, коли зустрічалася валка понурих від тяжкої подорожі чумаків або потомлених кріпаків, що плenталися, мов очманілі, повертаючись з панських ланів* (І. Пільгук); * Образно. *Що ж пак тепер, серед простору — воленьки, Сумно манячиш ти* [молодість], *мовби приборкана, Бродиш самотно, шукаючи доленьки, Хора, підтята, понура, ухоркана?* (П. Грабовський).

2. Сумний, зажурений. *Зроду бравий запорожець Ні сльозинки не пролив; А тепер стоїть понурий — Вид його затуманів* (Я. Щоголів); *Виглядав Кирюха теж понурим і замисленим, та якась іскорка все ж у очах його жевріла* (О. Ірванець); // *у знач. ім.* **понурий,** рого, *ч.;* **пону́ра,** рої, *ж.* Той (та), хто сумує, журиться (у 1 знач.). — *Грішник, хто журиться. А праведний радіє .. І перегодом понурих вивезли кудись. Казали, до школи радості* (В. Стус); // Який виражає зажуру, сум (про обличчя, очі і т. ін.); похмурий (у 2 знач.). *Привіз* [батько] *нам усім нові кожушанки. Дає Катрі — яке понуре його обличчя було і як трусилася рука даючи!* (Марко Вовчок); *Патлатий дивився на нього скрито і недовірчиво спідлоба синіми понурими очима. "Се якийсь маньяк", — подумав Криса* (М. Яцків); *Охрім сидів, скулений, накритий мішком, і нагадував монаха, якого витурили з монастиря за п'янку, — таке було в нього страдницьке обличчя і понурі очі* (Григорій Тютюнник); *Стара йшла .. по хіднику .. Жилава її шия витяглася, обличчя стало важке й понуре* (Валерій Шевчук); // Мовчазний, непривітний (у 1 знач.). *Постановив Кирило Тур на вікні каганчик, а сам зблизивсь до понурого в'язня. Той дивиться на його* [нього] *мовчки* (П. Куліш); *Петро Мартинчук, скутий з якимсь уже немолодим, понурим селянином, помітив Бронка і поманив вільною рукою до себе* (Ирина Вільде); [П е т р у ч ч о:] *Ти напрочуд мила. Мені казали — ти шорстка, пихата, Понура... Все це, бачу я, брехня* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // Який виражає незадоволення; насуплений (у 2 знач.). *Понура шляхта, мов хорти, За двері вийшла* (Т. Шевченко); *Один Охрім сновигав, понурий і сердитий, розшукуючи барок, який хлопці навмисне десь заховали* (Григорій Тютюнник); *До санаторію Антін повертався сумний, аж понурий* (С. Процюк).

3. Невеселий (у 2 знач.), гнітючий. *Часом розповідав мені Сидір і казки, але завсіди якісь смішні, веселі, — а ніколи не говорив таких страшних та понурих, як мені звичайно говорено дома* (І. Франко); [Ю д а *(з понурим жартом):*] *Так само продають їх* [людей], *як і все, як гуси, як худобу: поторгують і вдарять по руках. Ти ж думав, як?* (Леся Українка); *Згадки про буденні проблеми охолоджують міністра. Він впадає в понуре мовчання* (Г. Тарасюк); *Вся довколишня місцина, події останніх днів і мій понурий настрій гармонували між собою* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. *Безнадійність Сумна, понура обгорне його* (Леся Українка).

4. Позбавлений яскравих барв, темний, непривабливий. *Понурі стіни і склепіння Злорадо пнуться наді мною* (І. Франко); *Як підійшла* [Левантина] *до цього, вночі такого понурого лісу, — обняв її страх* (Б. Грінченко); *Містина вся дика, таємнича, але не понура, — повна ніжної задумливої поліської краси* (Леся Українка); *Вона гуляла у їхньому мікрорайоні .. — тут на кожному кроці стояли понурі цілодобові кіоски з вибитими шибами та товарами першої необхідності* (Н. Сняданко); // *перен.* Непривітний (у 2 знач.). *Не світе* [світить] *вже промінь ясний. Тепер йому гріти несила: Приходе* [приходить] *понура зима* (Б. Грінченко); *Літо непомітно згасало й надходила понура осінь* (П. Козланюк); *Полилася така задушевна мелодія, що, здавалося, ніякі понурі хмари не могли зупинити її плину* (І. Пільгук); // Похмурий (про погоду). *День був понурий, зимний, і падав дощ* (О. Кобилянська); *Ранок був сірий, понурий, небо було затягнуте густими хмарами* (Валерій Шевчук); *Мені не подобається понура погода, що триває вже другий день* (А. Дністровий).

ПОНУ́РИСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пону́рий.** *Один із колег Заболотного, понуристий, вдачею вовчкуватий, поглядає на нього з ледь прихованою заздрістю* (О. Гончар); *Шевченків портрет висів у хаті, і я не раз задумувалась, чому це Шевченко так подібний до нашого тата. Отака сама понуриста задума на лиці, такі ж звислі вуса, ще щось невловне — може, будова обличчя, високий лоб?* (Д. Гуменна); * Образно. *Туман понад усе полюбляє понуристі дніпрові ліси.., і ні ясне сонце, ні пишний вид Києва, що блищав перед ними своєю Лаврою, не звеселять їх смутного погляду* (П. Куліш).

ПОНУ́РИТИ *див.* **пону́рювати.**

ПОНУ́РИТИСЯ *див.* **пону́рюватися.**

ПОНУ́РІСТЬ, рості *і* рости, *ж.* 1. Стан за знач. **пону́рий** 2, 3. *В далеких контурах людей і коней вчувається тяжка понурість* (М. Стельмах); *А ти ще, друже, прагнеш розвіяти Мою понурість і звеселить мене* (М. Зеров); *Обличчя не відзначує в собі жодного настрою, крім гіркої понурості, що вкорінилася в істоті, ніби нова вдача* (В. Барка).

2. Властивість за знач. **пону́рий** 1, 4. *Її трохи відштовхувала його понурість* (В. Речмедін); *Впертої понурості, якою був переповнений, не терпів* [султан] *ні в кому, надто в людях близьких* (П. Загребельний); *Хай називають твого друга понурим, хай вважають його ворогом своєму ж успіхові: згодом та його понурість піде йому на добро, тільки б не перестав плекати чесноту, тільки б і далі вбирав у себе вільні науки* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Смереки, що здіймаються густими рядками перед хатою на горі, заслоняють вступ сонця і творять в ній понурість* (О. Кобилянська).

ПОНУ́РКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пону́руватий.** — *Він мовчить .. Очей з мене не зводить. Чепурненький з лиця, хоч і понуркуватий трохи* (Григір Тютюнник); — *Ти вигравав ще на дідівських святах І звеселяв гостей понуркуватих* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОНУ́РКУВАТО, *розм.* Присл. до **пону́ркуватий.** — *Мені .. треба, щоб хазяйка сиділа в моїй хаті, а не в вашій, мамо, хаті, — промовив Онисько, дивлячись наче сторч у землю, якось понуркувато* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНУ́РЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пону́руватий.** *Він тобі розкаже своїм понурливим звичаєм, що там чинилось важного сьогодні* (П. Куліш).

ПОНУ́РЛИВО, *рідко.* Присл. до **пону́рливий.** *Понурливо схилити голову.*

ПОНУ́РО. Присл. до **пону́рий.** *Полонені брели мовчки, понуро* (О. Гончар); — *Мені нема в чому признаватися,* — *понуро відповідає Роман, а його обличчя береться темними тінями* (М. Стельмах); — *Ти надто понуро дивишся на речі,* — *всміхнулася вона* (Ю. Андрухович); *Сестра понуро мовчала, а її вродливе обличчя спотворила гримаса безсилої люті й досади* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Темні скелі виглядали понуро* (М. Коцюбинський).

ПОНУ́РУВАТИЙ, а, е. Трохи понурий. *Понуруватий чоловік.*

ПОНУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОНУ́РИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* Опускати донизу (голову, очі і т. ін.). *Обвів* [Онищук] *присутніх великими .. очима. На кого падав той погляд, той зразу понурював голову* (В. Гжицький); *Селянин розводить мовчки руками .. Він понурює голову і чекає. Нема що говорити* (О. Лисяк); — *А що ж то за Маруся?* — *спитавсь Василь, та й очі понурив у землю, буцім йому і дарма* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Довго їхав Шрам, понуривши голову: тяжко стало старому на душі* (П. Куліш); *Починається щось таке, що раніше і не снилося нікому. А вони безсилі .. Остається одне — понурити голову, закусити губи і ждати...* (Б. Лепкий).

ПОНУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПОНУ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Опускати голову, схилятися, зажурившись, замисливишись, зніяковівши і т. ін. — *Бач, як Одарочка хороше їсть. Сідай і ти та їж. А ну, хто скоріше.* — *Е-е. Не хочу. Одарка у вас на руках...* — *сказав, ще дужче понурюючись, Івась* (Панас Мирний); *То був такий крик, що Олізар підскочив на місці ..* — *Я не можу розповідати далі,* — *сказав Олізар, сідаючи на дзиґля й понурюючись* (Валерій Шевчук); — *Нащо ти пасеш тут?* — *Парубок зупинивсь, понуривсь і мовчав* (Б. Грінченко); *Дорога душна, довга, дівчата спочатку співали, тоді понурилися...* (К. Гордієнко); *Як дітлахи із соромом в очах Понуряться, коли ти їх картаєш, І мовчки каються в своїх гріхах, Так я стояв* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОНУРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, *діал.* Занурюватися. *Відчув* [Івоніка] *насліпо, неясно існування ще якогось іншого світу, крім того, що його знав, і понуряв у глуху задуму...* (О. Кобилянська).

ПО́НЧИК, а, *ч.* 1. Круглий, звичайно солодкий, пиріжок, смажений у киплячій олії. *На початку цей "рожевощокий", повновидий хлопець справді скидався на пухкенький зарум'янений пончик* (Є. Доломан); — *Хтось купує шоколад, я купую пончик. Хтось сідає у літак, я — в твердий вагончик* (П. Глазовий); *Люди поспішали на роботу, п'ючи каву прямо на ходу, снідаючи пончиками в очікуванні на зелене світло на переході* (Любко Дереш); *Я вирішив таки попоїсти .. Замовив каву з пончиками* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

2. *перен.*, *розм.* Про повну (у 7 знач.), здорову на вигляд людину. *Під'їхав контрадмірал Севастьянов з дружиною-лікаркою (за пишнотілість її на флоті називали "контрадміральським пончиком")* (Ю. Бедзик); *Було Люсі лише п'ятнадцять чи шістнадцять, пончик і губки бантиком* (В. Рубан).

ПО́НЧО, *невідм.*, *с.* 1. Індіанський чотирикутний плащ із грубої тканини з вирізом посередині для голови. *Присутність незліченної кількості засмаглих індіанців з порепаними лицями, які, закутавшись у картаті пончо, курять люльки й вештаються без діла столицею, ще більше підсилювала відчуття часового зсуву* (М. Кідрук); *Полягали* [мандрівники] *на землі, загорнувшись у пончо, які правили водночас за намети і за ковдри* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. В'язана чи шита накидка (у 1 знач.). *Станіслава з блискавичною швидкістю змінює партнерів, розмахуючи своїм пончо, ніби крилами* (С. Андрухович).

ПОНЬО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *розм.* Ньокати час від часу. *О. Гервасій покатав льодом; тільки паламар поньокує* (А. Свидницький); *Поньокуючи на коні, що бігали кружка на припоні по снопах пшениці, Йон скоса поглядав уже на Гашіцу* (М. Коцюбинський).

ПО́НЮХ, у, *ч.*, *розм.* Те саме, що **поню́шка.** *Він витягає табакерку, і понюх табаки приховує його розгубленість* (З. Тулуб); — *Гадаю, архимандрит горілки й на понюх вам не давав,* — *жартував далі Тарас* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); * Образно. *Ромеї .. або полягли в січі, або взяті в полон. А то добра пучка перцю на понюх ромейському імператорові Юстиніану. Піднесуть і скажуть:* — *"Видів, хто ходив у Тивер, плюндрував землю, чинив розбій і глум?"* (Д. Міщенко); * У порівн. *Не заздри козакові, нужденний хлопе з теплої печі .. На піч не залітають кулі .. Йди сюди, коли життя тобі, як понюх табаки* (Ю. Мушкетик).

◇ **Ні за поню́шку (за по́нюх, за нюх) таба́ки** (*рідше* **тютюну́,** *рідко* **табаку́)** *див.* **поню́шка.**

ПОНЮ́ХАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **ню́хати** 1. *Почула та вовчиця дитячий плач, підійшла, подивилася, понюхала* (Остап Вишня); *Жовнір підніс монету до очей, повертів між пальцями, навіть для чогось понюхав і, переконавшись, що то справжній злотий, швидко подався геть* (В. Малик); *Він .. понюхав розтертого в руці жовтого листка. Пахло осінню* (Валерій Шевчук); *Порівнявшись зі Шлоймою, звір понюхав простір перед собою* (О. Ірванець); *Величко понюхав повітря носом і впіймав запах кави* (О. Ульяненко).

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Розвідати що-небудь. — *Ви під час наших промов понюхайте, чим дихають маси, а під кінець роздасте літературу* (Б. Антоненко-Давидович); *Лука тривалий час навчався в Львівському єзуїтському колегіумі, .. понюхав науки в Римі, Падуї, славетній Сорбонні* (Ю. Мушкетик); — *Поки видно на дворі, треба ж там понюхати, помацати, подивитись, понишпорити. Коли що, я .. утечу* (А. Кокотюха); // *кого і без прям. дод.* Придивитися до кого-небудь; вивчити когось. — *Грамоти, брат, думаю учити* [сина] .. *А ти думав як? Ти, може, думав, що Яків Бородай спроста собі? .. Га... Він спроста, а ти розкуси його. Понюхай, чим пахне! .. Се, брат, голова...* (Панас Мирний); // *що і без прям. дод.* Обшукати що-небудь. *Поліція понюхала, понишпорила й пішла. Що ж вона може знайти? Лють у них на Сонячну машину* (В. Винниченко); — *Шукайте там добре!* — *кричали ми і сміялись.* — *Понюхайте всі кутки!* (Ю. Яновський).

3. *що, чого і без прям. дод., перен.* Випробувати на собі, пережити, пізнати що-небудь. [Д о в б у ш:] *Понюхай бартку, камрате! Поблід, ну що? Сьогодні у Довбуша свято, Довбуша не спинить ніхто!* (Б.-І. Антонич); *Сотник стрілецький Петро Шорін дав мниху* [монаху] *понюхати свого кулака, порослого рудим волоссям, у мниха ніс розплився від цього дотику* (Н. Рибак); — *Ти пришли її до нас весною, на буряки, от вона й понюхає, де молоко й цукор беруться* (В. Кучер); *Цього світу я вже, чорт забирай, трохи в житті понюхав* (Ю. Андрухович); *Ми з тобою їдемо .. ще далі, і стільки всього треба побачити, й понюхати, й помацати* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

◇ **[І] не ню́хати / не поню́хати (не наню́хатися) по́роху** *див.* **ню́хати; Не дава́ти / не да́ти і поню́хати** *див.* **дава́ти; Ню́хати по́рох <Поню́хати по́рох (по́роху)> <Наню́хатися по́роху>** *див.* **ню́хати; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **чемери́ці (те́ртого хрі́ну, че́мерника́** *і т. ін.)* **поню́хав** — хто-небудь неприємно вражений чимсь, приголомшений, очманілий і т. ін. *Закрутив носом, як тертого хріна* [хріну] *понюхав* (Номис); *Та й закрутив же носом наш Кузьма Трохимович, неначе тертого хріну понюхав* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Передайте свою колекцію в музей, це буде краще грамоти. Купець закрутив носом, неначе тертого хріну понюхав* (І. Шаповал).

ПОНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *що і без прям. дод.* Нюхати (у 1 знач.) час від часу. *Тимко .. пішов заганяти волів, що вільно бродили біля озера, понюхуючи свіжу траву* (Григорій Тютюнник); *Ви кожній травинці імення знали та любили в пучечки складати та .. понюхувати* (В. Медвідь).

ПОНЮ́ШКА, и, *ж., розм.* 1. Одноразове вдихання нюхального тютюну. *Як забажає* [голота] *курити .. і, не знайшовши і на понюшку тютюнцю, вийде на вулицю і чигає: може, хто йтиме проз хату вулицею та й дасть хоч бичка докурити* (Т. Осьмачка); * Образно. *Він мусив .. перервати свою радість, щоб приготуватися до поводі, до потопу щастя. Його вабила .. понюшка самоти і цементова гребля філологічних вправ* (Олекса Ізарський).

2. Одна пучка тютюну як одноразова доза для нюхання. *Вийняв той козак ріжка, бере понюшку* (з казки); [К о в а л ь:] *Шкода, не туди вже й ноги стоять, танцюють мерщій до лави! .. Мабуть, за такі танці ніхто тютюну не дасть і на понюшку, не то що на люльку* (М. Кропивницький); *Дістав* [Меєндорф] *ківшик з понюшкою, пучкою запхнув у ніс трохи, засопів і оглушливо чхнув* (Б. Левін); *— Він помер .. — А що йому було? — запитав третій* [чоловік], *беручи добрячу понюшку тютюну з величезної табакерки. — Мені здавалося, він усіх переживе* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

◊ **(1) На одну́ пон́юшку** *чого, рідко кого, жарт.* — небагато, трохи або зовсім мало. *За солдатів ручався Хоменко, як за себе, що не підуть вони проти своїх. А самих козаків на всі села й по п'ятеро не хватить. "На одну понюшку!" — сміявся Хоменко* (А. Головко); *Ніколи не тужив за втраченим добром Ганжа. Може, тому, що й добра завжди було в нього на одну, як-то кажуть, понюшку* (А. Дімаров); **(2) Ні за пон́юшку (за по́нюх, за нюх) таба́ки** *(рідше* **тютюну́,** *рідко* **табаку́):** а) *(зі сл.* п р о п а с т и, з г и н у т и *і т. ін.)* ні за що, даремно. — *Занівечили людину ні за понюх табаки* (О. Кониський); [Б и ч о к:] *А хіба я мало передавав старій грошима та хлібом? Та щоб так моє добро і пропало ні за понюх табаки?* (М. Кропивницький); *Обсмалили б, як кабана, .. пропала б душа християнська ні за понюшку табаки...* (М. Коцюбинський); *Ставало ясно, що та війна немилосердно змеле десь їх на порох і пропадуть вони ні за понюх табаки* (І. Багряний); *Після балачки з зоотехніком подався я полуднувати, й так на душі чувся, наче пропала моя доля ні за нюх табаки* (Є. Гуцало); *За молодості можемо офірувати життя, іноді ні за понюх тютюну, на старість чіпляємося за нього зубами* (Ю. Мушкетик); б) *(зі словоспол.* п і ш о в ч а с, п і ш л о в с е *і т. ін.)* не зрозуміло як; марно. *А що, як і Пилип прогайнує, пробайдикує найкращі літа свої так, як і він, Микита. Ні пшениці не намолов, ні чавуну не натопив... І пішов час ні за понюшку табаки* (М. Рудь).

ПОНЯ́ВКАТИ, аю, аєш, *док.* Нявкати якийсь час. *Не лишалося* [коту] *нічого іншого, як понявкати під дверима і спробувати подерти їх лапою* (Валерій Шевчук); *— Я тобі понявкаю! — сердито сказав дід. — Сиди тихо, бо, як ще раз прийду, то будеш, чоловіче, бідний!* (Г. Пагутяк).

ПОНЯВЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Нявчати якийсь час. *Наталі Приходько казала, що .. у підвалі "старого замку" щось нявчало .. — Подумаєш, нявчало, — сказав Крокодил Гена. — Понявчало-понявчало й перестало* (В. Нестайко); *Котяра ображено і хрипко понявчав та й замовк* (Ю. Логвин); *Понявчали, понявчали* [Параска і Палажка] *солодким голосочком, та й розійшлись* (І. Нечуй-Левицький).

ПОНЯ́НЬЧИТИ, чу, чиш, *док., кого.* Няньчити якийсь час. [Л у к е р і я С т е п а н і в н а:] *Он там, на грядках, Харитониха обполює баклажани та дуже бідкається, що нікому поняньчити дитину...* [О л е с я:] *Ось піду зараз та й поняньчу* (М. Кропивницький); *Солдат обіпер гвинтівку об стіну і простяг великі, як клешні в рака, руки за дитиною. — Давай-давай, поняньчимо! — прохрипів він* (К. Гриб); *— Хочеться мені онуків поняньчити, може, хоч вони народяться земніші за тебе. — Не ручаюся, мамо, — всміхнулася Віола* (О. Бердник).

ПОНЯ́НЬЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., з ким.* Няньчитися якийсь час. — *Обіцяла Ніна приїхати влітку й онуків привезти. Поняньчуся з ними* (А. Шиян); *Марія Семенівна .. явно полюбила оцього шибайголову в спідниці .. Може, воно і краще було б, коли б це справді було тихе дівча? Нехай би вже Сергійко і поняньчився трохи з нею...* (Л. Письменна).

ПОНЯТА́, то́ї, *ж., юр.* Жін. до **понятий́.** *Поліцейські запросили дівчину як поняту під час санкціонованого обшуку в помешканні її сусіда* (із журн.).

ПОНЯ́ТИ[1] *див.* **поймáти.**

ПОНЯ́ТИ[2] *див.* **пойня́ти**[2].

ПОНЯ́ТИЙ *див.* **пойня́тий.**

ПОНЯТИ́Й, то́го, *ч., юр.* Особа, яку запрошують працівники органів досудового розслідування бути присутньою під час проведення обшуку, огляду і т. ін. *Запрошення понятих має на меті створення необхідних умов для найбільш об'єктивного та правильного виконання деяких слідчих дій* (з мови документів); *— Я, пане становий, за понятого не можу бути, — одказує Пищимуха своїм гучним голосом* (Панас Мирний); *— А зараз хочу показати вам цікаві документи про вашу підшефну. Ви ж тоді за понятого не схотіли лишитись* (В. Підмогильний).

ПОНЯ́ТИСЯ *див.* **поймáтися.**

ПОНЯТІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **поняттє́вий.** *Мовленнєві акти — результат синтезу конкретних смислів (лексичної семантики із ієрархічною системою понятійних категорій та їх категоріальних сполучень)* (В. Русанівський); *Художнє мислення, на відміну від понятійного, "непряме" — образ-бо завжди багатозначний, він міниться множинними смислами* (О. Забужко); *Філософська есеїстика є способом буття філософії в культурі, у якому досягається гармонія понятійного й образного* (з наук. літ.).

ПОНЯТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **понятійний.** *Розсудливе пізнання вносить формально-логічну понятійність у сферу емпірії, і в цьому полягає його перевага над чуттєвим пізнанням* (з наук. літ.).

ПОНЯТІ́ЙНО. Присл. до **понятійний.** *Архаїзми та біблеїзми органічно вписуються в його* [Т. Шевченка] *поетику і збагачують українську мову понятійно та виражально* (І. Дзюба).

ПОНЯ́ТЛИВИЙ, а, е, *розм., рідко.* Який швидко й легко сприймає, засвоює що-небудь; тямущий. *Хазяїн усе найбільш Денисові приказує, чим Трохимові, бо той понятливіший і моторніший* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не нянькою була Оленка в панії Ганни, а рідною сестрою. Зараз почала її пані Ганна письма учити, і сама здивувалась, що то за понятлива людина та Оленка!* (П. Куліш); *Зоня оказалася взірцевою, понятливою, як завсігди* (С. Ковалів); *— Володько наш уже незабаром Апостола в церкві читатиме! — Та невже? .. — дивуються всі. — О, так, — каже Матвій. — Він дуже малий понятливий!* (У. Самчук); // *до чого.* Який розбирається в чому-небудь певному, добре виконує певні завдання. *Корній та Демид хоч не були до таких жалісливі, але й вони через деякий час з приємним подивом стали помічати, що дамочка ця понятлива до роботи, не байдуже виконує, що їй скажуть* (О. Гончар).

ПОНЯ́ТЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм., рідко.* Властивість за знач. **поня́тливий.** *Аж тоді бідолаха стямився, коли професор потягнув його за понятливість різкою по плечах* (І. Франко); *Поет сприймав усе без натуги і тільки дивувався з понятливості негра, що розумів і його власні, як здавалось йому, не дуже виразні миги та слова...* (О. Ільченко); *Відав* [Ярослав] *безліч способів, щоб подати простакам понятливість, а ось тепер розгубився, неспроможний обійняти умови всього огрому прийдешнього творення в соборі* (П. Загребельний).

ПОНЯТТЄ́ВИЙ, а, е. Стос. до поняття (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Розширення знань з абсолютною неминучістю викликає зміни в мові, насамперед у її "верхньому" поняттєвому ярусі — лексиці, що реєструє появу нових понять* (В. Русанівський); *Ви його* [явище] .. *описуєте в модерніших термінах. І тим самим додаєте явищу чи своєму опоненту нових слів, гартуєте його понятттєвий, категоріальний апарат* (Ю. Покальчук); *Понятттєвий складник концепту є основою значення слова* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **понятте́ве,** вого, *с.* Те, що стосується поняття (у 1 знач.), пов'язане з ним. *Понятттєве репрезентує базові змістові елементи концепту й виявляється в його номінативному полі* (з наук. літ.).

ПОНЯТТЄ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **понятте́вий.** *Загальними ознаками наукового стилю є понятттєвість і предметність, об'єктивність, точність, логічність, доказовість* (з навч. літ.).

ПОНЯТТЄ́ВО. Присл. до **понятте́вий.** *У галузевих терміносистемах лексика поділяється на термінологічні поля й мікрополя, де окремі слова пов'язані одне з одним тематично, понятттєво та лінгвістично* (з наук. літ.).

ПОНЯ́ТТЯ, я, *с.* 1. Одна з форм мислення, результат узагальнення істотних ознак об'єкта дійсності. *Неологізми, новотвори родяться щодня — в міру того як щодня родяться нові явища й поняття* (М. Рильський); — *За кожним поняттям відкривається прірва незбагненного* (Н. Околітенко); — *Були серед ієрогліфів ідеограми — знаки, що відповідали окремим словам та поняттям* (Ю. Винничук); *Вся сукупність видів людської активності узагальнюється поняттям "діяльність"* (з навч. літ.).

2. Розуміння кимсь чого-небудь, що склалося на основі якихось відомостей, власного досвіду. *Я .. уже встиг при різних нагодах чи негодах виробити собі стале і цілком певне поняття* [про поліцію] (Г. Хоткевич); *Поняття про нове соціальне й культурне життя мав* [Синявін] *надто туманне* (Іван Ле); *Поезія XVIII і XIX ст., діючи в одному духовному полі з сучасною їй філософією і зазнаючи її впливу, показує найвищий ступінь свободи в оперуванні поняттям слави* (І. Дзюба); — *Справедливість залишається однаковим поняттям і в Новому Світі, і в Старому Світі* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); // Думка про що-небудь, погляд на щось. *Дарка дуже хотіла б виступати в концерті, але в її понятті концерт — це тільки вокальні номери, а для цього в неї немає абсолютно ніяких даних* (Ірина Вільде); *Оксана нарешті наважилася втекти з дому .. Під поняттям "втеча" дівчина розуміла звичайну можливість вийти за двері квартири* (А. Кокотюха); // *тільки мн.* Сукупність поглядів на що-небудь, рівень розуміння чогось. *Вони* [юнаки] *вірили, що добрі наміри щирих людей .. мусять бути й так само гарні в ділі, і в засаді, і в їх ідеальних поняттях* (Н. Кобринська); *За поняттями того часу, Таня Беренс уже дещо засиділась у дівках* (В. Домонтович); — *Клаво, ти мислиш віджилими поняттями* (О. Гончар).

△ **О́бсяг поня́ття** *див.* **о́бсяг.**

◊ **Ма́ти поня́ття (у́явлення)** *див.* **ма́ти²; Не ма́ти зеле́ного поня́ття (у́явлення)** *див.* **ма́ти²; Не ма́ти (й) (на́віть, жо́дного** *і т. ін.)* **поня́ття (у́явлення** *і т. ін.)* *див.* **ма́ти².**

ПОНЯТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Виконувати обов'язки понятого. — *Не можу я довше стояти... Хай Василина понятує* (В. Кучер).

ПООБА́БІЧ, *присл.* 1. Те саме, що **оба́біч** 1. *Іван звернув на Андріївську вулицю й подався вгору між ряди розсипаних пообабіч одноповерхових хат* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **оба́біч** 2. *Ґанок був широкий, з поручнями по краю й з лавами пообабіч сходні* (А. Кащенко); *Дік ступав уперед, дивлячись то собі під ноги, то на колючі кущі пообабіч дороги, на нижні гілки дерев* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПООББИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пооббива́ти.** *Черевики Антона Никандровича схожі на галери, пооббивані з запорізьких гарматок* (В. Барка); *Ще здалеку впізнав Гнат чималий будинок під зеленим залізним дахом, з пооббиваними дощем стінами* (М. Коцюбинський); *Дядькові руки були ще в бинтах, пооббивані браконьєрськими веслами* (О. Гончар); *Невеличкі одноповерхові будиночки .. пооббивані дошками і помазані сірою фарбою* (Б. Грінченко); *Я сів на оббиту зеленим сукном лаву. І всі інші лави були пооббивані зеленим та синім сукном* (Ю. Мушкетик); // **пооббива́но,** *безос. пред. Садовини є у нас доволі, особливо яблук та сливок, хоча багато їх пооббивано градом* (з газ.); * Образно. *Досада залила ущерть душі твоєї білу філіжанку, в якої пооббивано краї* (В. Стус).

2. *у знач. прикм.* Який пооббивався. *Мотря дивилась на поколені, пооббивані жовті стіни. "От-то здулася глина, неначе худобина обпившись", — думала вона* (М. Коцюбинський); *Зупинялась* [їмость] *перед ним* [хрестом]. *Старим, пощербленим, пооббиваним* (Р. Горак); *Під насипом на купі черепків нахабно валявся горщик з пооббиваною емаллю і роз'їдений іржею* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПООББИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Оббити (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Геть усі стіни пооббивав* [Гаркуша] *попід чайною мотоциклом* (Ю. Мушкетик); *Град багато нашкодив, бо пооббивав цвіт на деревах* (Леся Українка); *Сніговиця зовсім пооббивала на прибережних вербах побурілий лист і розтала* (Микита Чернявський); *Олена гнала без духу, своїм прекрасним лицем, своїми грудьми продираючи гущавину. Ноги її сплили кров'ю, бо пооббивала їх до пнів* (І. Франко); — *Перекурити нема коли! Руки вже пооббивав, чортові ящики тягавши!* (Ю. Смолич); *Володько дихає на скло .. і витирає пальцем. Скло під пальцем пищить. — Володьку! — гукає мати. — Як вичавиш шибу, то я тобі пальці пооббиваю* (У. Самчук).

2. *чим.* Оббити (у 4 знач.) що-небудь у багатьох місцях. *Задля міцності її* [скриню] *пооббивали залізними обручами, що, перехрещуючись, утворювали неначе ґратчастий переплет на ній* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

◊ **Оббива́ти / пооббива́ти каблуки́** *див.* **каблу́к; (1) Пооббива́ти поро́ги:** а) *(перев. у кого — чого, кому, чиї, де)* неодноразово побувати в когось, у всіх, у багатьох місцях. *Вони вже об'їздили всіх лікарів, пооббивали пороги знахарям, що зналися на всілякому зіллі, але ні зіллячко, ні порошки, ні уколи не помогли* (В. Шкляр); б) *(кого, чого, кому і без дод., чиї, де)* неодноразово звертатися до когось, кудись у якій-небудь справі для її вирішення; просити когось, доводити щось. *Отець Онуфрій, спасибі, пороги пооббивав, рипаючись та тупцяючи за мене* (І. Нечуй-Левицький); *Зубами взявся я за це діло. Кинувся по установах, в усіх кабінетах пороги пооббивав, усі дозволи одержав* (О. Гончар); — *Мене дискваліфікували.., поставивши хрест на подальшій роботі в Далекому Космосі. Звідтоді скільки я пооббивав порогів на Землі, у яких кабінетах тільки не був!* (В. Чемерис).

ПООББИВА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Оббитися (про багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). [Д і д:] *Треба нові кулаки в колесо вставити, .. бо старі пооббивалися* (І. Карпенко-Карий); *Тягли* [солдати хлопця] *волоком .. Від села до райцентру залишився кривавий слід. Голова так пооббивалася об каміння, що в Городенці його ніхто не міг упізнати* (М. Андрусяк); * Образно. *Лечу. Невисоко уже лечу. Пооббивались крила уяви. Склероз уже заморозив мою голову* (О. Довженко).

ПООББИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пооббира́ти.** *Пооббирані бараболі вижолобити, зварити в солоній воді, начинити січеними грибами, присмаженими на цибулі та перемішаними із двома жовтками й тертою булкою, і запікати в духовій шафі* (з газ.); // **пооббирано,** *безос. пред. Людей пооббирано: коні, риштунки, сукні, і самих за сторожу дано* (з мемуарної літ.).

ПООББИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Обібрати (у 1 знач.), очистивши все або багато чого-небудь. *Кругом їх* [них — вуликів] *пообкошує* [батько], *сухе пооббирає; тим часом нові улії струже, споряджає* (Ганна Барвінок); *Навесні з цих яєчок* [плодожерки] *виплоджувалася ненажерлива гусінь, що поїдала яблука. А старенька бабуся не мала сил пооббирати кубельця* (Остап Вишня); *Сашко пооббирав з Сіроманця реп'яхи,.. розчесав боки...* (М. Вінграновський).

2. *що, розм.* Обібрати (у 2 знач.), знявши верхній покрив, лушпайки, обчистити все або багато чого-небудь. *Буряки попекти, пооббирати, вистудити, порізати на тонкі скибочки, скласти в скляницю, пересипавши тертим хріном, і все залити вареним холодним оцтом* (з навч. літ.).

3. *кого, розм.* Обібрати (у 3 знач.), позбавивши майна силою або хитрощами, обікрасти всіх або багатьох. — *Других пооббирали, тільки одвірки в хатах позоставалися, а до мене поки що фортуна милосерда* (С. Добровольський); *Паволоцький війт багато хліба силою позабирав, підданих пооббирав* (з мемуарної літ.).

ПООББІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. *навколо (навкруги) кого — чого.* Оббігти (у 1 знач.) навколо всього або багато чого, усіх або багатьох. *Собака пооббігав навколо хат.*

2. *розм.* Оббігати, оббігти (у 3 знач.) багато місць, усіх або багатьох. *Ми ще не всі прощення пооббігали, .. ще й за другим разом підемо* (В. Медвідь).

ПООББРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Оббрехати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Як розпустить язика, так усіх на кутку пооббріхує* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Обважити (у 1 знач.) всіх або багатьох. *Пообважувати покупців.*

ПООБВАЛЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обвалькувати багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Уже пообвальковували і хату й комору* (Сл. Б. Грінченка); *Посадила* [Лора] *на батьківській садибі город, пообвальковувала задню стіну й передній причілок, що пообвалювались від негоди* (О. Сизоненко).

ПООБВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообва́лювати.** *Під час реконструкції будинку були пообвалювані внутрішні стіни* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який пообвалювався. *Довкола селянські хати з пошарпаними вітром стріхами, з пообвалюваними плотами та парканами, з маленькими підсліпуватими вікнами* (І. Франко); *Рудіють пообвалювані траншеї та окопи, димлять розметані бліндажі, чорно зяють протитанкові рови та пастки, їжачаться заіржавілі загородки з колючого дроту...* (Є. Доломан); *Йому стало шкода, що ставок спущено, що він заріс гірчаком, .. а гребля пообвалювана* (Б. Харчук).

ПООБВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Обвалити (*див.* **обва́лювати**[1] 1) багато чого-небудь або щось у багатьох місцях. *Мотря дивилась на поколені, пооббивані жовті стіни. Треба буде геть пообвалювати та накидати свіжою глиною...* (М. Коцюбинський); *Поки наша хата була цілою, всі .. будівельні секрети були закриті від мене. Коли ж пообвалювали глину, побачив я усе те, що було сховано від людського ока: дубові сохи, дубові або ж берестові глиці, дубові ж підсушки, велетенський брус помережаного хрестами сволока* (І. Сенченко); *Нічна злива розмила дороги, пообвалювала насип і десь попереду знесла місток* (В. Козаченко).

ПООБВА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *док.* 1. Обвалитися, відпасти (про багато чого-небудь). *Каміння* [на могилі] *трохи пообвалювалось* (І. Нечуй-Левицький); *Просто перед ним стояла низенька, довга, обмазана сірою, що частково пообвалювалася, глиною хата з сіньми* (Ю. Мушкетик); *Глиняні урвиська .. пообвалювалися аж до парканів* (Валерій Шевчук).

2. Зруйнуватися внаслідок обвалювання (про багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). *Печі .. пообвалювалися і димлять* (В. Барка); *Вони зайшли на галявину, пориту лисячими норами, які вже подекуди пообвалювалися* (Григорій Тютюнник); *Руїни заростали бур'янами, глина зі стін осідала, недогарки трухлявіли, комини пообвалювались* (Р. Андріяшик).

ПООБВИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообвива́ти.** *Руки її пообвивані шматами, на фартусі червоні краплі крові, в голові горить, у вухах шумить* (Н. Кобринська); *Голова* [о. Нестора] *була пообвивана рушниками* (І. Франко); *Хлопці схопилися з місця, мовби хто над ними стрілив. Біля них стояв чоловік у короткій кожушині й постолах, пообвиваних ганчірками* (А. Чайковський); // **пообви́вано,** *безос. пред. Їх мучення представлене* [в легенді] *коротко і цiломудрено* [доброчесно]: *"Роздягнені і окриті сітями Перпетуя і Феліцита були введені на арену. Увесь народ жахнувся на їх вид .. Їх покликано назад і пообвивано полотном"* (І. Франко).

ПООБВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що чим і без дод.* Обвити (у 2 знач.) усіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Пообвивала* [Мільця] *дитятко з материнською старанністю і слізно прощалася з тою мирною старою хатою, де так красно, так спокійно проплили її молодії літа* (І. Франко); *Каже* [тато]: — *Зайці обгризли всі щепи! Пропала моя праця і твоя надія, синочку! Треба їх було пообвивати!* (А. Крушельницький); — *Як він, бідний, ратувався* [рятувався] *того дня, Бог його знає. Пообвивав собі рани якимись лопухами, .. і ми, пастухи йому їсти носили...* (Г. Пагутяк).

ПООБВИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Обвитися навколо чого-небудь (про все або багато чогось). *Виноград пообвивався кругом мурів.*

2. Обмотатися чим-небудь, загорнутися у щось (про всіх або багатьох). *Почав падати дуже густий сніг, ми пообвивалися в верені* [рядна] *й наприкучки* [вкупці] *сиділи в колибі* (Д. Гуменна); *У хаті лісника було тепло і затишно. Подорожні, пообвивавшись одежиною, швидко поснули* (Ю. Збанацький).

ПООБВИСА́ТИ, а́є, *док.* Обвиснути (про все або багато чого-небудь). *Сонце стояло посеред неба, нестерпно пекло, гарбузове листя пообвисало* (І. Вирган); *Мовчить, розсихається чумацька порадниця — кобза, скривилася на ній кобилка, тріснув спідняк, пообвисали струни* (Ю. Мушкетик); *Вітрила пообвисали, і трієра далі йшла на веслах* (В. Чемерис); *Вовняний килим на стіні у вітальні пилом укрився. На стінці .. дверцята пообвисали, наче руки опустили безпорадно* (Люко Дашвар); *Пообвисали, інеєм припавши, Мов сині вуса, на стовпах дроти* (В. Забаштанський); *Постать Якова чорніла в кутку коло стіни, .. руки його пообвисали, голова хиталася на в'язах* (Панас Мирний); // Обвиснути в багатьох місцях. *"Але ж талія моя не кругла, — сукня пообвисала й теліпається, неначе на кілку", — подумала Балабушиха* (І. Нечуй-Левицький).

ПООБВІВА́ТИ, а́є, **ПООБВІ́ЮВАТИ,** ює, *док., кого, що.* 1. Обвіяти всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Вітер пообвіював листя з дерев.*

2. Обвівати кого-, що-небудь якийсь час. *Цілий день вони кували Та чересла гартували. Вдарять раз, Вдарять два, Кинуть долу, —Хай вітрець пообвіва* (Я. Шпорта); *— Стратоне Стратоновичу, а ви .. бережком, бережком походіть. Або ліпше сядьте... Простягніть ноги... Поворушіть пальчиками. Хай їх трішки свіженький вітерець пообвіює* (О. Чорногуз).

ПООБВІ́ШУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообвішувати.** *Біржа не любить шкодувати грошей .. Всякий, що входиш сюди, падай ниць! .. Зберись у крихітну грудочку, мізерну, безпорадну .. перед височінню гранітних стін, .. пообвішуваних скарбами мистецтва* (В. Винниченко); // **пообві́шувано,** *безос. пред. На сотню метрів розтяглась низка лам .. Їхні поовечому вовнисті тулуби пообвішувано вантажами* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який обвішався чим-небудь. *— Дід та й дід з мене, хоть гинь, не пізнаєш Семена. Пообвішуваний торбами, з довгою палицею в руці* (І. Франко).

ПООБВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що чим.* Обвішати чим-небудь у великій кількості або в багатьох місцях. *Стіни Галя вбрала шпалерами, пообвішувала вишиваними рушниками* (Панас Мирний); *Галя почіпляла вишивані рушники й пообвішувала ними обидва образи, котрими старі її благословили* (І. Нечуй-Левицький); *Чоловік, який так пообвішував себе рицарськими обладунками, зникав під усім цим спорядженням, і видно було тільки його нахабний, почервонілий кирпатий ніс, пасмо білявого волосся, рожеві губи й зухвалі очі* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПООБВІ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Обвішатися чим-небудь (про всіх або багатьох), багато чим (про одного). *Усі вони пообвішувалися прерізними шкіряними речами — сумками, поясами, браслетами* (Ю. Андрухович); *Старець пообвішувався торбами;* * Образно. *Баба Бородавчиха .. шепотіла до мами Тетяни біля темного мисника: — Чуєш, кумасю, як ото радіють анциболоти! Пообвішувалися нашими злиднями, як май грушами, та й телесуються!* (П. Загребельний).

ПООБВІ́ЮВАТИ *див.* **пообвіва́ти.**

ПООБВО́ДИТИ, джу, диш, *док., що.* Обвести (у 5 знач.) багато чого-небудь чимсь. *Вікна .. червоною глиною пообводили* (Сл. Б. Грінченка); // *безос. Хмурив* [Данило] *брови. Проганяв поза щік камінці вилиць. Блінув .. так, що аж губи йому пообводило світлим пружком* (Г. Колісник).

ПООБВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообв'я́зувати.** *На лафетах і амуніційних возах гармаші з пообв'язуваними руками, ногами, навіть головами .. ледве тримаються канонів* [гармат], *але покинути їх не хочуть* (Б. Лепкий); *Везуть діда Скрипника чорні воли, роги їхні вибіленими полотняними стрічками пообв'язувані, тягнуть вони сани .. до цвинтаря* (С. Тельнюк); // **пообв'язувано,** *безос. пред. Персикові дерева в садовому господарстві пообв'язувано на зиму* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який пообв'язувався. *Як на другий день пішла* [жінка] *до тої старої.., то вона вся була позав'язувана. І голова, і груди — ціла пообв'язувана була. Та й каже: — Падала-м* [падала я] *.. з печи* [печі] *та й дуже побилася* (з казки).

ПООБВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обв'язати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Він .. перевіряв, як дівчата без нього пообв'язували молоді деревця, підсаджені замість викорчуваних* (П. Дорошко); *Для копчення кожну рибину слід пообв'язувати ниткою або лляним шнурком* (з навч. літ.); // Обв'язати кількома предметами кого-, що-небудь. *Двоє міцно пообв'язували Дон Кіхота линвами; поки вони так підперізували його.., Санчо сказав Дон Кіхотові: — Подумайте, ваша милость, паночку мій, що ви чините* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПООБВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Обв'язатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Спелеотуристи пообв'язувалися мотузками, готуючись до спуску в печеру* (з газ.); // Обв'язати себе хустками, рушниками і т. ін. *Жінки завбачливо пообв'язувалися хустками, аби вберегти свої сукні від масних рук кавалерів, і завихрилися в танці* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *За однією з бойківських давніх оповідок, єден ворожбит пообв'язувався ланцями, щоб його не знищило* (із журн.).

ПООБГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Те саме, що **пооглядáти.** *Доки він те все пообглядає.., водно має надію, що щось йому мама купить, але мама не має ніколи багато грошей* (А. Крушельницький); *Туристи мають змогу пообглядати морські краєвиди з палуби теплохода* (з мови реклами).

ПООБГНИВА́ТИ, а́є, *док.* Обгнити в багатьох місцях. *Він* [пень] *лежав, мов невеличкий вал; кора на ньому ще лиш де-де стирчала грубими клаптями, та переважно пообгнивала і повідпадала вже* (І. Франко); *Видно, звалилась вона* [верба] *давненько, бо гілля на ній пообгнивало* (Є. Гуцало).

ПООБГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Обгодувати (у 2 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Це ви нас так пообгодовуєте, що й завтра не схочеться* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* 1. Обголити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Ханун узяв слуг Давида, пообголював їх, попідтинав їм одежу до половини аж по самі клуби та й отак пустив їх* (з рел.-церк. літ.); *Хлопці голови пообголювали.*

2. *перен., розм.* Те саме, що **пообдирáти** 2. *Як люди у нужді, то усе збувають та хліб купують; а Тихон в них позабирав і скотину і вози, .. пообголював увесь мир* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я бачив, як аристократи жили. Пізніше це вони грабували куркулів, середняків .. Пообголювали людей* (з мемуарної літ.).

ПООБГОРА́ТИ *див.* **пообгоря́ти.**

ПООБГОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообгоро́джувати.** *Хати пообгороджувані, коло кожної хати городець і садок* (А. Свидницький); *Ті місця, де працювали й жили саламандри, були пообгороджувані високими дощаними парканами, які .. відмежовували світ саламандр від світу людей* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // **пообгоро́джувано,** *безос. пред. Територію для нового дитсадка з усіх боків пообгороджувано* (з газ.).

ПООБГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обгородити чим-небудь усе або багато чогось. *Хата в того Хоми така, що й вікна в землю повгрузали, дак він кілочками пообгороджував, щоб свинота не повибивала* (Ганна Барвінок); *У передмісті люди пообгороджували свої маєтки багатометровими суцільними парканами* (з газ.).

ПООБГОРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обгородитися чим-небудь (про всіх або багатьох). *На всіх перервах .. одна одній показують* [дівчатка] *листи, фотографії, сувеніри різні. А то сядуть, книжками пообгороджуються (щоб хлопці не підглядали) — і пишуть* (В. Нестайко).

ПООБГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що чим, у що і без дод.* Обгорнути всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Ноги ж пообгортайте кожухом, а то померзнуть* (Сл. Б. Грінченка); *Щоб не попилилися за літо, пообгортала* [газетами] *хазяйська рука картини на стінах...* (С. Васильченко); *Он там гурт людей у дивних одягах, ніби вони лише пообгортали себе полотнами* (У. Самчук); *Був передостанній день літніх вакацій .. Треба було .. пообгортати в пакунковий папір і знову каліграфічно попідписувати двадцять кілька зшитків і нотаток* (І. Керницький); * Образно. *Цьогорічний піст не пошкодував снігу: старанно повстеляв землю. Стріхи, скирти, стіжки пообгортав білісінькими простирадлами* (М. Сиротюк).

ПООБГОРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Обгорнутися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Біженці пообгорталися рядиинами, сплять на долівці* (з газ.).

ПООБГОРЯ́ТИ, я́є, я́ємо, я́єте, **ПООБГОРА́ТИ,** а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Обгоріти (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Стіни пообгоряли* (Сл. Б. Грінченка).

2. Обгоріти (у 3 знач.), обпалитися сонцем, вітром (про обличчя, шкіру всіх або багатьох). *Пообгоряли обличчя на весняних вітрах* (Іван Ле).

ПООБГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обгризти всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, кого-, що-небудь у багатьох місцях. *Потім і кисле спротивилось, — крейди хочеться. Усі стіни пообдирала та пообгризала, і така вона мені добра, як медяник* (Панас Мирний); *За звичкою я* [кіт] *покусав рибу в кількох місцях .. Хтось з майстрів .. відібрав її, але зараз же й кинув мені назад: — От стерво! Пообгризав кругом!* (І. Багмут); — *Шкоду мені роблять* [зайці]. *Найкращі кавуни пообгризали* (А. Шиян); *Прямо на нього* [корабель] .. *мчала "Нора Крейн" — наче хижак, що прагне пообгризати кістки своєї жертви* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПООБГРИ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообгриза́ти.** *Знову сірі стріхи й сірі площі, убогі покривлені стіни, облуплені вежі, .. пообгризені козами й завалені сміттям кущі жовтої акації над бульварами...* (І. Багряний); — *А як розкопали могилу, то що увиділи? Віко в труні відсунуте, а вона лежит* [лежить] *боком, і всі нігті у неї пообгризені! — Свят-свят! — отетерів шинкар* (Ю. Винничук).

ПООБДАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Обдарувати всіх або багатьох. *Стара пані було як прийде, так усіх пообдаровує* (Сл. Б. Грінченка); *Заробітчани погостюють удома, пообдаровують рідних та знову вирушають множити і чужий, і наш із вами, і свій достаток ціною власного життя, яке минає й гасне поступово* (з публіц. літ.).

ПООБДЗЬО́БУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обдзьобати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Горобці чисто пообдзьобували вишні* (Сл. Б. Грінченка); *У зоопарку переносять фламінго з літніх вольєрів у зимові квартири вручну, щоб ненароком їх не травмувати, і дуже обережно, аби рожеві красені не пообдзьобували від страху працівників відділу птахів* (з газ.).

ПООБДИМА́ТИ, ПООБДУВА́ТИ, а́є, *док., безос.* Обдути *(див.* **обдима́ти**[2]) (про все або багато чого-небудь). *Якось тітка передала нам масельця та сметани, а батько каже: — Не їжте, бо животи пообдуває!* (з мемуарної літ.).

ПООБДИ́РАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообдира́ти.** *Хата була велика, з комином, побита ґонтами, але ґонти були місцями пообдирані* (Н. Кобринська); *На спіненім коні, пообдиранім гіллям та колючками, .. їхала .. якась людина* (І. Франко); *Чорна паща* [створіння] *хапала повітря, зябра на потилиці конвульсивно здригалися. Шкіра на ньому .. пообдирана до крові* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // **пообди́рано,** *безос. пред. Кору з дуба пообдирано* (Сл. Б. Грінченка).

2. *у знач. прикм.* Який пообдирався (у 1 знач.). *Довгі дерев'яні стані та возовні .. перехнябились, аж повгинались. Покрівля на їх* [них] *поросла зеленим мохом. Усе було пообдиране, зчорніле* (І. Нечуй-Левицький); — *Ми виділи ваші села: голий-голісінький народ, стріхи пообдирані, корови й воли худі, .. а в діток од голоду понапухали животи...* (І. Білик).

ПООБДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Обдерти (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Пообдирали* [втікачі] *на собі одежу* (І. Франко); *Коли потяг від'їхав, мені нічого не лишилося, як, вибравшись із канавки, пообдирати реп'яхи й .. тюпати в напрямку квартири* (В. Лис); *Драгуни вже зібрали по степу козацьку худобу і кудись погнали, солдати пообдирали вбитих запорожців* (Д. Білий).

2. *кого, перен.* Обдерти (у 2 знач.) багатьох, позбавивши майна, пограбувавши. *Чисто пообдирали селянина і все на війну списали* (з публіц. літ.); // *що.* Забрати, пограбувати все або багато чого-небудь. *Не тільки пообдирала* [Марва], *що після тітки зосталось кращого з одежини, та ще була така хитра, що про ті гроші, що вона знайшла, ніхто не знав* (Грицько Григоренко); — *Як умру, то зараз приїдьте до мене, бо боюси* [боюся], *що як вже буде по мені, то мої діти пообдирають стіни* (В. Стефаник); *Які гарні ті шовкові обої* [шпалери], .. *важкі оксамитні занавіси біля вікон! .. Він гарненько пообдирає те все і, як крук, затащить до свойого* [свого] *гнізда* (Б. Лепкий).

3. *що.* Пошкодити подряпинами поверхню чого-небудь у багатьох місцях. *Колючки пообдирали халяви;* * Образно. *Хмарно восени, сумно восени, надворі грязюка, холодний вітер пообдирав садки* (Дніпрова Чайка); // Пошкодити подряпинами шкіру в багатьох місцях. *"Може, хворе, а може, в дорозі пообдирало боки", — подумав хлопчик і обережно пустив його* [коропеня] *в банку з водою* (І. Багмут); *Я біг навкарачках все далі й далі. І коли вже геть-чисто пообдирав коліна, спинився й припав, хекаючи, до землі* (В. Нестайко); *Давай я шкребти стіну. Шкребу, шкребу, скоро пальці до кісток пообдираю, а нічого. Закам'яніла глина* (В. Чемерис).

ПООБДИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Обдертися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Прийшли ми на кватиру, повмивалися, попередягалися, позашивали, де в кого що пообдиралося вночі по хащах* (І. Франко); *Вже вояки як не брались, Тільки геть пообдирались — В колючках, усі в крові Повтікали ледь живі* (В. Симоненко); *Він намагатиметься навчитися щось робити, освоювати трактора і комбайна, його руки з ніжними тонкими пальцями зашкарубнуть і пообдираються* (В. Лис).

2. *розм.* Обноситися (про багатьох). *Як старці пообдиралися* (Сл. Б. Грінченка); — *Ви ж, мабуть, голодні на татарському кошті? Та й пообдиралися, бачу, так, що сором глянути...* (С. Черкасенко).

ПООБДІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПООБДІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Обділити (у 1 знач.) чим-небудь усіх або багатьох. *Усіх, усіх старців під церквою бубликами пообділяла* (Сл. Б. Грінченка); *На пам'ятку він набрав повні кишені каміння з могили Т. Шевченка, щоб пообділювати ними знайомих. Таких народних учителів доводилося мені пізніше стрічати дуже часто* (з мемуарної літ.).

ПООБДІЛЯ́ТИ *див.* **пообді́лювати.**

ПООБДРЯ́ПУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообдря́пувати.** *Одні* [втікачі] *пообдирали на собі одежу, у інших пообдрапувані руки, лиця, попідбивані очі* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який пообдряпувався. *У приймальному покої .. пообдрапувані стіни ще зберігали сліди масляної фарби кольору недостиглих буряків* (Н. Сняданко).

ПООБДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обдряпати собі що-небудь (про всіх або багатьох), обдряпати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Збирачі шипшини пообдряпували руки.*

ПООБДРЯ́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обдряпатися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Вже ми не хотіли вертатися до Ялти тією ж дорогою, що прийшли, а манила вже нас Алупка .. Ішли довго, прикро, позбивали собі ноги, пообдряпувалися об держидерево, але таки до Алупки дійшли* (Д. Гуменна); *Вони з Вітасиком .. одразу пообдряпувалися об акацію, пообжалювалися об кропиву, бо почали ж усюди нишпорити* (В. Нестайко).

ПООБДУВА́ТИ[1] *див.* **пообдима́ти.**

ПООБДУВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обдути *(див.* **обдува́ти)** все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Пообдувати волосся феном.*

ПООБДУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Обдутися *(див.* **обдима́тися)** (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Виходить опухлий хазяїн з дітьми, у яких пообдувалися животи. Жінка лежить мертва у сінях. Обшукачі.., побачивши живі примари, відсахнулися і вибігли з двору* (В. Барка); *Вчора Соломія протурчала всі вуха, висловлюючи побоювання за своїх годованок, що вони, не дай Боже, можуть пообдуватись, накинувшись на зелень...* (С. Добровольський).

ПООБДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Обдурити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. — *Повіялись мої грішники вон* [геть] *з хати, а я з хранцузом* [французом] *"ких, ких, ких, ких!" — аж лягаємо та сміємося, що пообдурювали народ!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Цей прохіндей пообдурював пів села.*

ПООБЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Обернути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, щось у багатьох місцях. *Хто ж це мені глечики пообертав?* (Сл. Б. Грінченка); — *Запитайте при людях моїх дітей, чи вони мої ці образи́ будуть в хаті так шєнувати* [шанувати], *як я, чи пообертають лицем до стіни* (В. Стефаник); — *Я хочу переконатися, чи пообертали робітники ввесь покіс, як наказала я* (О. Кобилянська); *Пішли ми вдвох із дідом .. Заходимо в двері гридниці й стоїмо, а гридьба* [гридь] *пообертала голови й рячиться* [витріщається] (І. Білик).

2. *кого, що на (у) що.* Обернути (у 7 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; перетворити (у 1 знач.). — *Дак от яку тут волю ви взяли, що душите вдовицю й сиротину, а древні святопам'ятні церкви пообертали в гидотну руїну* (П. Куліш); *Бензина* [бензин], *атом, газ в злобі своїй — затяті, їх пімста не проста — нечувані навали. Даремно в їхній сон ввірвались ми, як таті, і зрадою всіх їх на слуг пообертали* (І. Малкович).

3. *що, рідко.* Те саме, що **пообгорта́ти.** *Пообертали* [опришки] *коням ноги онучами* (Г. Хоткевич).

ПООБЕРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Обернутися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Молодиці й дівчата всі разом пооберталась до дверей, неначе нагляділи якесь диво* (І. Нечуй-Левицький); [Р я б и н а:] *Слухайте, що я вам скажу!* [Б о в т:] *Не слухаймо! Плечима до нього пообертаймося! Всі обертаються до Рябини плечима* (І. Франко); *Постовбичив* [Віталій] *з хвилину під зніяковіло запалу тишу серед своїх працівників, що пообертали́ся за звичаєм спинами* (О. Ульяненко); *Містер Ліндлі став у шлюпці .. Тоді саламандри пооберталась до нього, їх було на березі кількасот, а з води випливали нові й нові і оточували шлюпку* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПООБ'Є́КТНИЙ, а, е. Стос. до кожного з багатьох об'єктів. *За сучасних умов принципово змінився підхід до організації кредитних відносин: відбувся перехід від пооб'єктного до прямого кредитування суб'єктів, тобто кредитування юридичної або фізичної особи* (з навч. літ.); *Пооб'єктне припинення й поновлення газопостачання здійснюють відповідно до вимог технологічних інструкцій та правил безпеки в газовому господарстві* (з мови документів).

ПООБ'Є́КТНО. Присл. до **пооб'є́ктний.** *Під час зарахування на баланс основні засоби обліковують пооб'єктно за історичною вартістю (собівартістю)* (з навч. літ.); *Постійна комісія з питань містобудування погодила створення міжвідомчої спеціалізованої робочої групи, що аналізуватиме питання забудови центру столиці як пооб'єктно, так і комплексно* (з газ.).

ПООБЖИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., що.* Обжити що-небудь (про всіх або багатьох). *Далеко від рідного дому пообживали незвідані краї мої земляки* (з мемуарної літ.).

ПООБЖИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Обжитися (про всіх або багатьох). *Князі й бояри православні .. пообживалися в білоруських і українських землях і злилися з тутешнєю* [тутешньою] *суспільністю* (М. Грушевський); *Коли українці трохи пообживалися в Канаді, були створені різні українські товариства. Зокрема, українська кредитна спілка* (з мемуарної літ.).

ПООБЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Обжати *(див.* **обжина́ти** 1) усе або багато чого-небудь. *Пообжинали ті дерева округи* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого, розм.* Обжати *(див.* **обжина́ти** 2) усіх або багатьох, повністю закінчивши жнива. *У фермерському господарстві вчасно за сприятливих погодних умов пообжинали односельців* (з газ.).

ПООБЖИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Обжатися (про всіх або багатьох). *Селяни вчасно пообжиналися, позвозили хліб на тік* (з мемуарної літ.).

ПООБЖИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, зневажл.* Обжерти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, завдавши збитків кому-небудь, знищивши щось. — *На війні хіба до гусені було? І у нас пообжирала все село* (П. Глазовий); // Поїдаючи, нищити що-небудь. *Пообжирають* [вовки] *тіло аж до костей* (Б. Лепкий).

ПООБЖИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., чим, чого і без дод., зневажл.* Обжертися (про всіх або багатьох). — *Пообжирались* [бандити] *самогону і всі бур'яни під тинами обблювали* (М. Стельмах); *Славився* [казкар] *метким словом і великою вправністю у підлабузництві. Та раїсу доповів просто: — Мій господине* [володарю]! *Був у бека .. Перси пообжирались. Крамоли не було* (Ю. Логвин).

ПО-ОБИВА́ТЕЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-обива́тельському.** — *Се не по-обивательськи! Се навіть не патріотично* [виступати проти газети], *бо .. спиняється заразом хід тих ідей, котрі вона хоче ширити* (І. Франко); *Головний герой повісті Л. Письменної "Ліна" замислюється над власним покликанням, яким знехтував заради спокійного, по-обивательськи ситого існування* (з навч. літ.).

ПО-ОБИВА́ТЕЛЬСЬКОМУ, *присл.* Як обиватель (у 1, 2 знач.), як властиво обивателю. *Фактично він* [Л. Феєрбах] *бачив матерію як сам простір — тобто бачив її субстанційно, науково, а не по-обивательському* (М. Руденко); *Лідери європейських країн змушені серйозно зважати на те, що непокоїть їхніх громадян, навіть коли вони мислять по-обивательському* (з публіц. літ.).

ПООБИРА́ТИ[1], а́є, а́ємо, а́єте, *док., кого, що.* Обрати собі кого-, що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *У супермаркеті можна пообирати відповідно до інтер'єру й колір горщика для квітів* (з мови реклами); *Пообирати депутатів обласної ради.*

ПООБИРА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Те саме, що **пооббира́ти.** *Хрін помити, залишити на годину-дві полежати в холодній воді, тоді пообирати й натерти на дрібній тертці* (з навч. літ.).

ПООБІ́Д, *присл., розм.* 1. По обіді. *Пообід Андрій надумав одвідати бабу* (Є. Пашковський).

2. *у знач. ім.* **пообі́д**, у, *ч., рідко.* Те саме, що **пообі́ддя.** *Вранці .. скликала* [Гримільда] *ключниць і давала наказ, що, й як, і де сьогодні робити в дворі, й у полі, .. і се займало в неї не тільки ранок, а й пообід* (І. Білик).

ПООБІ́ДАТИ, аю, аєш. Док. до **обі́дати.** *Пообідали* [дід із хлопцями] *сухий хліб з сіллю* (Панас Мирний); *Поснідали ми виноградом з хлібом, пообідали виноградом і пополуднували виноградом* (І. Нечуй-Левицький); *Він нашвидку пообідав* (Б. Антоненко-Давидович); *Змій кого побачить, того й схопить і ним пообідає* (В. Чемерис); — *Може, ви зі мною пообідаєте?!* (О. Чорногуз).

ПООБІ́ДДЯ, я, *с., розм.* Пора дня після обіду (у 3 знач.). *Пообіддя було прегарне, лагідне.., поезією перетkане, осіннє сонячне пообіддя* (О. Кобилянська); *Він лякався, коли на думку нежданo-негадано приходила Льотта .. Це був рій образів, пов'язаних з недільним пообіддям* (Олекса Ізарський); *За дрібними клопотами настало пообіддя. Сутінки погустішали* (Г. Пагутяк); *Дядько подзвонив того ж пообіддя. Редька поговорила з ним* (І. Карпа).

ПООБІ́ДІШНІЙ, я, є, *розм.* Те саме, що **пообі́дній.** *Писака* [журналіст] .. *саме доїдав свою пообідішню порцію винограду* (Ю. Яновський); *В пообідішні години верхня палуба заповнюється публікою* (О. Гончар).

ПООБІ́ДНІЙ, я, є. Який буває або відбувається по обіді; післяобідній. *Піп був власне у покою: В пообідньому настрою, Люльку ходячи курив* (І. Франко); *Він* [господар] *тільки-но прокинувся після пообіднього сну і вмивався на порозі* (В. Гжицький); *Тепло світило низьке пообіднє сонце* (В. Козаченко); *Корватові уявляється, що він недостатньо готовий до читання пообідньої лекції в університеті* (В. Єшкілєв); *Джеку пригадались пообідні виїзди в Булонський ліс* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПООБІЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Обійняти (у 1 знач.) кого-, що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Не минуло багато часу, як вони вже п'яно хропіли, пообіймавши свої гвинтівки* (О. Гончар).

2. Обіймати (у 1 знач.) якийсь час. — *Я від вас піду, тату, аби стрий не набігав на нашу хату, не накликав на вас біди .. Пообіймав тата, поцілував, попрощався й пішов у один бік, а тато в другий* (з казки).

ПООБІЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Обійнятися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Парочки в летючому світлі фар* [вишневої "волги"] *промелькують тут і там, пообіймавшись, як у вісімнадцятому сторіччі...* (О. Гончар).

2. Обійматися (у 1 знач.) якийсь час. *Хлопчик .. пообіймався зі мною.., коли я забирала з лавки його пакети, і, як завжди, пропустив мене першою до ліфту* (І. Карпа).

ПООБІ́ЦЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообіця́ти.** *Треба думати, що цариця затвердила пропозицію Потьомкіна, бо 19 квітня* [1790 р.] *він прислав на Кіш ордер про те, що пообіцяні землі справді передаються Чорноморському війську* (А. Кащенко); — *Що пообіцяне, мусить бути виконане, — офіцер на вітер слова не кида* (Л. Старицька-Черняхівська); *Вони стеналися душею вже перед недвозначною перспективою, пообіцяною й гарантованою їм* (І. Багряний); // **пообі́цяно,** *безос. пред. Вони з матір'ю .. знову подалися до Кременця. На цей раз .. майже влаштовуватись. Здали заяву. Їм пообіцяно: буде довідка, вивісять наказ* (Б. Харчук); // *у знач. ім.* **пообі́цяне,** ного, *с.* Те, що пообіцяли. *Пообіцяне обов'язково треба виконувати* (із журн.).

ПООБІЦЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *що, з інфін. і без дод.* Док. до **обіця́ти** 1. *Пообіцяти одному, а дати другому — це не личить* (Панас Мирний); *Дідусь пообіцяв мені, що візьме з собою в ліс по тички* (М. Томчаній); *Медичне видавництво пообіцяло запланувати книжку Великопольського* (М. Дашкієв); *Зерно вже починало осипатися .. — Не піду звідси, доки всього не вижну, — пообіцяла собі дівчинка і взялася до роботи* (Ю. Винничук); — *А я, може, їх* [онуків] *і не дочекаюся. — Дочекаєшся! — пообіцяв батько* (М. Стельмах); — *Навчіть мене свічки робити. — Повернуся — навчу, — пообіцяла Уляна* (Люко Дашвар); * Образно. *Чоловік прошепотів небові, все ще зводячи вгору почорніле і спрагле обличчя: — І оце воля, яку ти пообіцяло?* (Валерій Шевчук); // Висловити погрозу. — *Мехтодій Мехтодійович послав його* [Кембета] *к чорту й пообіцяв послати ще далі* (Ю. Яновський); — *До командира веди, бо так гранатою і торохну, — пообіцяв Чумаченко* (Григорій Тютюнник); — *Лихим я ще стану — за мною не пропаде, — пообіцяв комусь донець і додав, спохмурнівши. — Ой, стану! Багатьом тоді не поздоровиться!* (В. Чемерис).

ПООБІЦЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *з інфін., розм.* Док. до **обіця́тися** 1. *Настя та дві міщанки пообіцялися постачати їй сорочки* (Л. Яновська); — *Ми маємо .. дуже суворого наказа* [наказу] *домагатись, щоб грошей не затримували. — Ну, так ви й домагайтесь тепер самі, голубе мій сизий. Ви пообіцялись це зробити* (М. Івченко); *Пообіцялися* [мельники] *давати мені з кожного клунка по осьмачці млинового* (В. Дрозд); — *Я готовий розповісти вам усе, з тією тільки умовою, що ви пообіцяєтесь ніколи не говорити про се ні мужеві, ні будь-кому іншому* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОО́БІЧ, *присл.* 1. Те саме, що **оба́біч** 1. *Він* [хлопчик] *усе хлюпощеться* [в калюжі], *бродить та весело позирає пообіч* (Л. Яновська); *Широка алея .. вела до пишних парадних дверей; пообіч тяглися по три алейки для прогулянок* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **оба́біч** 2. *Пообіч рівних стежечок важко хилилися айстри* (Ю. Збанацький); *Після нетривалої паузи пари стали пообіч зали, щоби почати па-де-труа — новомодний танок, завезений із післяреволюційної Франції* (В. Лис); *Пообіч бурхливої ріки ні душі. Тихо, аж занадто* (М. Андрусяк).

ПООБ'ЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Об'їсти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Такого мишей багато, що мабуть і вуха нам уночі пооб'їдають* (Сл. Б. Грінченка); *Катрусина мама скаржилася татові: — Он глянь на ту вишню. Знову горобці ягоди пооб'їдали, тільки кісточки висять* (І. Сенченко); *Хлопець відійшов за ріг будівлі, сховався в тінь і зразу пооб'їдав шкірки, хрящики і решткі м'яса на кісточках* (В. Барка); — *Куди ж усе-таки поділося листя з дерев? .. До осені ще далеченько. — Можливо, кішки з голоду пооб'їдали зелень? — висловив здогад Муфтик* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. *кого, розм.* Об'їсти кого-небудь (про всіх або багатьох). *Чи ми вас пооб'їдали, чи ми вас пообпивали?* (Сл. Б. Грінченка); — *Матимемо лихо з цим новим постоєм, — обізвався хтось лінькувато. — Розорять вщент край наш, пооб'їдають усіх до п'ят* (Ю. Мушкетик).

ПООБ'ЇДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Об'їстися (про всіх або багатьох). *Пооб'їдалися, аж із-за столу важко встати* (Сл. Б. Грінченка); *Коли гості пооб'їдалися, залунали сентиментальні пісні домашнього затишку і кохання* (М. Стельмах).

2. *розм.* З'їсти повністю всі запаси харчів. *Сиділи* [коноводи] *без заробітку. Пооб'їдалися і пообношувалися так, що вже далі нікуди* (Б. Грінченко); *Стара Гнатючка зітхає: ".. Виміняла на вінчальні обручки борошна.., дітлашня пооб'їдалася* [хлібом], *ревма ревла"* (Є. Пашковський).

ПООБ'ЇДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пооб'їда́ти** 1. *Не варто, мабуть, латати пооб'їденого міллю кожуха;* // **пооб'їдено,** *безос. пред. Пооб'їдено листя картоплі.*

ПООБ'ЇЖДЖА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПООБ'ЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *док., кого, що.* Їздячи, побувати в багатьох місцях. *Ми щороку збираємося на Різдво, щоб разом поколядувати й пооб'їжджати наших старих, хворих і немічних* (з публіц. літ.); *Пооб'їздити озера на Київщині.*

ПООБ'ЇЖДЖА́ТИ[2], а́ю, а́єш, **ПООБ'ЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *док., кого.* Привчити ходити в запряжці або під сідлом кожного з багатьох (коней). *Жокеї пооб'їздили своїх коней* (з газ.).

ПООБ'ЇЗДИ́ТИ[1] *див.* **пооб'їжджа́ти**[1].

ПООБ'ЇЗДИ́ТИ[2] *див.* **пооб'їжджа́ти**[2].

ПООБКА́ПУВАТИ, ую, уєш, *кого, що.* Обкапати чимнебудь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Це на страстях так воском юпки пообкапували* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБКВІ́ТЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обквітчати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Інтерактивна гра "Ой рушник, рушничок..." полягає в тому, що учні мають пообквітчувати мережками полотно на дошці, створивши власний вишитий рушник* (з навч. літ.).

ПООБКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Обки́дати *(див.* **обкида́ти**[1] 1, 2) чим-небудь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь (кожного, кожне зокрема). *Від осавула до курінного, від курінного до судді, від судді до кошового, тиняються* [братчики] *зі святим хлібом, та так пообкидають один одного болотом, аж гидко* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Сріблиться від місяця сніг. Стріхи хат ніби дбайливо пообкидав ватою* (У. Самчук); // *безос. — Малою зовсім би сліпою зосталася, — розказує жіночка. — Очі вавками пообкидало, закисалися. Але баба щороку на Юріїв день умивала мене росою й вилікувала* (із журн.).

2. *що.* Обки́дати *(див.* **обкида́ти**[1] 3) все або багато чогонебудь. *Пообкидати петлі на пошитому жакеті.*

ПООБКИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., розм.* Обкиснути (про всіх або багатьох). *Ми пообкисали на дощі* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Обкласти (у 1, 3 знач.) чимсь усіх або багатьох або багато чим кого-, що-небудь. *Дервіш пообкладав дзвіночки ватою, щоб вони не дзеленчали, і нищечком пішов нагору* (з казки); — *І на бісового батька все те тобі здалось? Бач, пообкладав себе .. книжками* (І. Нечуй-Левицький); *Я слухала мовчки її несправедливих докорів* [несправедливі докори], *вештаючись безшелесне коло неї, як це вона любила, коли лежала в постелі, а відтак, пообкладавши її звичайно зуживаними ліками, вийшла зі своєї кімнати* (О. Кобилянська); *В селі стояв запах прілого моху, що ним дбайливі господарі пообкладали стіни хат* (С. Чорнобривець); *Пообкладав той князь усі села такими податками, що люди ледве-ледве животіли* (Є. Шморгун).

ПООБКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́ються, *док.* Обкластися *(див.* **обклада́тися**[1] 1) чимсь (про всіх або багатьох). *Сиділи ми із Станіславом у конференц-залі за своїми круглими столиками. Пообкладалися паперами, готуючи чергові епохальні документи для керівництва* (Л. Горлач); *Малеча повсідалася на підлозі, пообкладалася коробками й пакунками, ковтала цукерки разом із мандаринами .. і здивовано, досі недовірливо поглядала на красиву пані* (Люко Дашвар).

ПООБКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообкле́ювати.** *У селі місця очікування громадського транспорту були пообклеювані різноманітними оголошеннями* (з газ.); // **пообкле́ювано,** *безос. пред. Співробітники втекли від безжальних звуків і променів до тісної кімнатки без вікон: тут пахне кавою "арабіка"..; стіни пообклеювано плакатами з кольоровими пейзажами* (Ю. Щербак).

ПООБКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Обклеїти (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Шибки в будинку були всі цілі, .. ніби берегли їх од страхітливих вибухових хвиль оті наївні паперові хрести, що ними пообклеювали ми всі вікна ще в перші дні війни* (П. Загребельний).

ПООБКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док.* Обкувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Пообковувати борти судна.*

ПООБКОЛУ́ПУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообколу́пувати.** *Пообколупувана для ремонту стеля кімнати;* // **пообколу́пувано,** *безос. пред. Фарбу на стінах пообколупувано.*

2. *у знач. прикм.* Який пообколупувався. *Видно Нонні .. пообколупувані й чорні хати, сади позрубувані — сніг лапатий .. Попростувала, бідна, навмання* (В. Барка).

ПООБКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обколупати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Стіни пообколупували, долівку повибивали* (Сл. Б. Грінченка); *Великий будинок сільрадівський стояв обдертий, наче хто навмисне пообколупував стіни* (А. Дімаров).

ПООБКОЛУ́ПУВАТИСЯ, ується, *док.* Обколупатися (про багато чого-небудь, про щось у багатьох місцях). *Пообколупувався тиньк на стінах старої хати.*

ПООБКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообко́пувати.** *Нарешті опинились* [Пекельник і Василь] *у старому яблуневому саду .. Майже кожна гілляка була підперта кілком, стовбури обмащені вапном, пообкопувані* (Є. Гуцало); *Запріг* [я], *і поїхали вже по стовбовому шляху, рівчаками пообкопуваному* (О. Стороженко); // **пообко́пувано,** *безос. пред. Дерева в парку дбайливо пообкопувано* (з газ.).

ПООБКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обкопати кругом все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Кажуть було, що як зближиться страшний суд, то люди пороблються скнарами.., та гроші любитимуть; один рів будуть засувати, а другий копати; ліси пообкопують!..* (А. Свидницький); *Нові яблуньки ми з нею* [бабою] *посадили, ще й старі дерева пообкопували* (М. Павленко).

ПООБКО́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обкопатися (про всіх або багатьох). *Буряківники пообкопувалися від довгоносика глибокими ровами* (з газ.).

ПООБКО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообко́шувати.** *Пообкошувані схили;* // **пообко́шувано,** *безос. пред. Траву пообкошувано силами лісової охорони* (з газ.).

ПООБКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Обкосити все або багато чого-небудь. *Кругом їх* [них — вуликів] *пообкошує* [батько] (Ганна Барвінок); *Мешканці громади пообкошували траву біля присадибних ділянок* (з газ.).

2. *кого, розм.* Скосити все в багатьох. *Усіх пообкошували і звезли зерно в комору* (з газ.).

ПООБКО́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Обкоситися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Цьогоріч фермери вчасно пообкошувалися* (з газ.).

ПООБКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обікрасти (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Він уже багато людей пообкрадав* (Сл. Б. Грінченка); — *Іди краще вартувати, а то поки ти розводитимеш тут теревені, злодії пообкрадають усі крамниці в місті* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); * Образно. *Діти й внуки прославлених захисників волі нелегко згинали свої шиї в ярмо. Нелегко відняти в них духовні скарби .. Необхідно ще й .. пообкрадати історію народу. Тоді підневільна людина стане безмовною* (І. Пільгук).

ПООБКРИ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обкришити багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Смереки повсихали, галуззя їх пообкришував вітер* (І. Франко).

ПООБКРО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Обкропити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Пообкроплювавши скрізь по полю, вернулись* [люди] *додому, аж ось стали хмарки збиратися...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПООБКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообкру́чувати.** *Нараз почув Олекса якесь харкотання .. З розпущеними руками, шматами, галуззям і бур'яном пообкручуваний, з лицем не до розпізнання, летів просто на нього якийсь чи чоловік, чи дух — житель пекла...* (І. Франко); *Від церкви, ніби молода від шлюбу, йшла дівчина у буйнім пшеничнім вінку, ще й полевими* [польовими] *квітками обтикана. Коло неї женці з серпами. Серпи пшеницею пообкручувані* (Б. Лепкий); *"Гостинці"* [цукерки] *ті барвистими папірцями пообкручувані* (Остап Вишня).

ПООБКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обкрутити чимсь усе або багато чого-небудь (кожне зокрема). *Пообкручували* [чоловіки] *ноги ганчірками, взулись в постоли, пообмотували литки волоками й почіпляли торби на плечі* (І. Нечуй-Левицький); *Чуйкевич свиснув, і його козаки зібралися докупи. Нім розвиднілося, вийшли з села. Коням ганчірками пообкручували копита, щоб змилити сліди* (Б. Лепкий).

ПООБКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обкрутитися чим-небудь (про багатьох). *Хлопці після бою клейонками пообкручувалися, спали під відкритим небом, по троє накривалися однією ковдрою* (з газ.).

ПООБКУ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообку́рювати.** *Яблуні, пообкурювані наприкінці квітня — у перші дні травня, щоб захистити їхній цвіт від заморозків, дали рясний урожай* (з газ.).

ПООБКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Обкурити багатьох, багато чого-небудь. *Священник пообкурював ладаном парафіян* (з газ.); *Пообкурювати вулики.*

ПООБКУ́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* 1. Обкуритися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *"Певно, вони всі тут дешевим самогоном пообпивалися, а може, й пообкурювалися своєю коноплею", — подумав пан Збишек* (В. Лис); *Пацанва пообкурювалася випадково знайденою "травкою"* (з газ.).

2. Обкуритися (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Пообкурювалися його бійці, важко зносять нестачу махорки* (О. Гончар).

ПООБКУ́ТУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообку́тувати.** *Пообкутувані на зиму персикові дерева дочекаються теплої весни* (із журн.); // **пообку́тувано,** *безос. пред. Казани з харчами пообкутувано рядняами.*

2. *у знач. прикм.* Який пообкутувався. *Брели вояки, пообкутувані хустками й різним ганчір'ям, провалювалися в глибокий сніг* (з мемуарної літ.).

ПООБКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обкутати (у 1 знач.) чим-небудь усіх або багатьох, усе або багато чогось. *Мороз великий, треба добре глечики пообкутувати, а то позамерзає молоко, поки донесу* (Сл. Б. Грінченка); — *Мені від зайців спасу нема, — каже сусід. — .. Гризуть уночі яблуньки. — А я свої соломою пообкутував. Так і від морозу захисток, і зайці до дерева не доберуться* (В. Чухліб); *Пообкутувати дітей, щоб тепліше їм було.*

ПООБКУ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обкутатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Чого ви так пообкутувалися? Мороз же невеликий* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обкусати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Якщо рибки в акваріумі маленькі, золота рибка їх просто поїсть, а якщо великі, то може пообкушувати їм хвости або плавники* (із журн.).

ПООБЛА́ЗИТИ[1], зить, зять, *рідко* **ПООБЛІЗА́ТИ,** а́є, а́ють, *док., розм.* Облізти *(див.* **обла́зити**[1]) (про багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Пооблазили волам шиї, бідним людям руки — Набралися бідні хлопи за панщини муки* (з народної пісні); — *Але ж і морозяка стояв тоді... — Ще б пак! — сказала Мандела .. — В мене й шкура пооблазила — на животі й на колінах* (Л. Кононович); *Образи старі; фарби на них вже пооблазили; образи неначе зблякли* (І. Нечуй-Левицький); *Десь ті уставки пооблізали, десь її* [бекеші] *підшивка повалилася, десь міль і підшивку перегризла, і ковнір подірявила* (Марко Черемшина).

ПООБЛА́ЗИТИ[2], а́жу, а́зиш, *док., що, розм.* Облізти *(див.* **обла́зити**[3]) усе або багато чого-небудь. *Пооблазив Антон усі закутки — ключа від шафи не було* (С. Чорнобривець).

ПООБЛА́МУВАНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообла́мувати**[1]. *Дік Сенд пильно роздивлявся навколо. Багато вище людського зросту гілля було пообламуване* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // **пообла́мувано,** *безос. пред. Вона зовсім близько бачить руки* [вусатого Куцевола] *з товстими короткими пальцями, на яких і нігті пообламувано* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який пообламувався *(див.* **пообла́муватися**[1]). *На голому шпилі, що відкривався всім вітрам, стояв старий, посірілий від часу й негоди вітряк з пообламуваними крилами* (В. Малик).

ПООБЛА́МУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **пообла́мувати**[2]. *Роздивляється старий на пообламувані розп'яття: дерев'яні, камінні, чавунні; на бронзові і мармурові статуї з крилами — вони теж, як і квіти, вартують біля мертвих* (В. Барка).

ПООБЛА́МУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Обламати *(див.* **обла́мувати**[1] 1) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Бач, як вишні хлопці пообламували* (Сл. Б. Грінченка); *Як визріє було восени кукурудза, пообламують качани* (Остап Вишня); *Доня пішла до лісу, знайшла три сухі гілляки і притягнула їх за хату. Де могла — пообламувала сучки, а решту залишила так — може, на щось згодяться* (Г. Пагутяк).

ПООБЛА́МУВАТИ[2], ую, уєш, **ПООБЛО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Обломити багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Провалившись в ополонку і вибираючись із води, у жодному разі не можна робити різких рухів, аби не пообламувати крижану крайку* (з навч. літ.).

ПООБЛА́МУВАТИСЯ[1], ується, уються, *док.* Обламатися *(див.* **обла́муватися**[1] 1) (про багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Вони його не чіпають, .. може, отримали такий наказ від легата, а може, їм і справді байдужий цей кволий, заніжений чоловік .. з пещеними, що на них вже пообламувалися нігті, пальцями* (Ю. Мушкетик).

ПООБЛА́МУВАТИСЯ[2], ується, уються, **ПООБЛО́МЛЮВАТИСЯ,** юється, юються, *док.* 1. Обломитися *(див.* **поовла́муватися**[2]) (про багато чого-небудь). — *Он і моя груша, — не дочекалась* [баба Катря] *відповіді. — Бачте, як вродила, гілки геть пообламувались* (А. Михайленко).

2. Упасти вниз, проломивши що-небудь своєю вагою; провалитися (про багато чого-небудь). *Балки, які підпирали дах старої хати, прогнили й пообламувалися* (з газ.).

ПООБЛА́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Облапати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Я коней уже пооблапував мало не під хвостами, — вдруге сказав От, і з того, що говорив не по-грецькому, Савмак зрозумів, який він схвильований* (І. Білик).

ПООБЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Облатати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *П'ятеро дітей, та все хлопці, усе на їх* [них] *так і горить. Треба ж їх пооблатувати* (Сл. Б. Грінченка); *Пан доцент пооблатував та пообував свою незліченну сімейку, .. а відтак .. він склеїв та змайстрував власними руками, власним умінням і власним хистом першу пару черевиків!..* (І. Керницький).

ПООБЛЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Облежувати якийсь час (про багатьох). *Малеча пооблежувала тапчан.*

◊ **(1) Пообле́жувати боки́** — лежачи довгий час на одному місці, намуляти боки. — *Тільки те й робимо, що лежимо. — Еге, — чухається Бровко, — ось, їй-бо, так уже пооблежував боки* (А. Тесленко); *Боки пооблежуєш, сплячи до півдня.*

ПООБЛИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пооблива́ти.** — *Ну й цвіло ж! Вишні там у нас, чи повірите, як молоком пообливані були* (А. Тесленко); *Поливаний понеділок. Всі обливалися, особливо хлопці й дівчата. Всі стіни пообливані...* (І. Дзюба).

ПООБЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Облити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *На сковородку* [сковорідку] *положили* [ласуни] *Десятків два карасиків живих, Сметанкою як слід пообливали І на жарку їх шкварить прийнялись* (Л. Глібов); *Гуртом сипнули школярі до класу .. Хтось штовхнув діжечку з водою, що стояла тут же, і пообливав одежу* (Б. Грінченко); [К л а с н и й к е р і в н и к:] *Недавно якісь залізли пізно увечері у дитсадок, порвали подушки, пообливали стіни зеленкою .. Запідозрюють наших учнів* (В. Нестайко).

ПООБЛИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Облитися (про всіх або багатьох). *Пообливалися, аж тече з їх* [них] (Сл. Б. Грінченка); *Ілько сам мився. Натер стопи і гомілки глеєм, змішаним з тонкотертим попелом .. Пообливався .. з усіх шапликів, що лишились після дівчат* (Ю. Логвин).

2. Обливатися якийсь час. *На святкування Великодня вже традиційно у Львові організовують свято Поливаного понеділка. Тож хочеш пообливатися — приходь на площу Ринок, де облаштовано майданчик із зонами доступу до води* (із журн.).

ПООБЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Облизати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *І ложки пооблизували, такий добрий кисіль* (Сл. Б. Грінченка); *У містечку я ходив від крамнички до крамнички, сподіваючись десь випросити шматочок хліба або, якщо випаде така нагода, пооблизувати розбиті горщики з-під йогурту чи вареного гороху* (Любко Дереш); *Кішка пооблизувала всіх кошенят.*

ПООБЛИ́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* 1. Облизатися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Бабайка і гості вже недалеко .. Поховалися Івасик-Телесик з Воксанкою. А ті швидше до печі, понаїдалися, пооблизувалися, качаються по траві* (Б. Харчук).

2. Облизуватися якийсь час. *Побігла Лисичка в корчі, зараз до горщика, попоїла добре меду, закусила паляницею, все чистенько позав'язувала, пооблизувалася та й іде до Вовчика, спишна водячи хвостом — звичайно, кума* (І. Франко).

ПООБЛИПА́ТИ, а́є, а́ють, *док., кого, що.* Облипнути (про багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). *Вода срібними краплинами збігала з пліч і грудей, чорна, як смола, коса пооблипала навколо гнучкого стану .. Дівчина йшла гордовито, мов лебідка* (І. Білик); *Сорочки на їх* [них] *мокрісінькі, так і пооблипали* (Сл. Б. Грінченка); // *безос. Снігом пооблипало дерева* (із журн.).

ПООБЛІЗА́ТИ *див.* **пообла́зити**[1].

ПООБЛІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пооблі́плювати** 1. *Ті, що поголилися, сидять доокола, пооблiплювані шматочками паперу. Смішно виглядають ці вусаті обличчя в паперових прикрасах* (Г. Хоткевич); // **пооблі́плювано,** *безос. пред. За ніч було додруковано й домальовано безліч афіш і гасел і пообліплювано ними всі тумби міста, .. паркани по околицях: "ПОСПІШАЙТЕ!!! ПОСПІШАЙТЕ!!! СЬОГОДНІ ПРЕМ'ЄРА!.."* (І. Багряний).

ПООБЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Обліпити (у 1 знач.) чимсь усе або багато чого-небудь. *Поки Урсула та інші родичі обурювались і кричали, а народ, заповнивши вулицю, щоб побути при такому уславленні марнотратства, виказував свою радість, Ауреліано Другий пообліплював геть усе — від фасаду до кухні, навіть купальню — і викинув решту кредиток у двір* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

2. *кого, що, перен., розм.* Обліпити (у 4 знач.) багатьох або всіх, багато чого-небудь. *В одному селі бачив* [я] *трьох посполитих, забитих у колодку, посаджених у став, п'явки пообліплювали їх, .. навіть звільненим, їм недовго топтати ряст* (Ю. Мушкетик); *Схили пагорбів, що підпирали Щекавицю, були круті та порізані ярками .. Колючі тернові кущі пообліплювали незліченні колючі вервечки ожини* (Ю. Логвин).

3. *кого, що, перен.* Обліпити (у 5 знач.) все або багато чого-небудь (про всіх або багатьох). *Підлітки пообліплювали всі вікна, одпихають одне одного* (В. Кучер); *Ми були спокійні, що цікава пацанва не зіпсує нам справи. Бо то такий нахабний народ, що пообліплював би всі вікна, почав би хихикати і гогокати* (В. Нестайко); *Брама, мабуть, була давно на запорі, бо хмари біженців — місиво людське — пообліплювали міський мур так, що годі було протиснутися навіть до нього* (Г. Колісник).

ПООБЛІТА́ТИ, а́є, *док.* 1. Облетіти *(див.* **облiта́ти**[1] 4), опасти з багатьох дерев, кущів і т. ін. (про цвіт, листя), у багатьох місцях. *Лев каже: — Як я дмухну, то на дереві лист пооблітає* (з казки); *Холодом повіяло. Настали Непривітні і короткі дні. Всі ліси давно пооблітали І стоять похмурі й мовчазні* (М. Луків); * Образно. *Мало років і століть, Мало зим і хуги мало, Аби геть пооблітало Листя із козацьких віть* (В. Стус).

2. *розм.* Те саме, що **повідрива́тися**[1]. *Траплялось, що з тих борюкань котрийсь із братів вихопиться з розпанаханою сорочкою, на якій і ґудзики всі пооблітали...* (О. Гончар); *Фарба* [на стіні] *потріскалася і пооблітала, на ній повно відбитків брудних дитячих долонь і слідів від олівця* (Н. Сняданко).

ПООБЛО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пооблóмлювати.** *Господарство було зовсім занедбане і зруйноване, .. збіжжя давно було випродане, плоти пообломлювані* (І. Франко).

ПООБЛО́МЛЮВАТИ *див.* **пообла́мувати**[2].

ПООБЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* **пообла́муватися**[2].

ПООБЛУ́ПАНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **пооблупа́ти.** *Пооблупана мулярами стеля.*

2. *у знач. прикм.* Який пооблупався. *Палац уже, видно, давній. Стіни пооблупані, де-не-де вивалюється цегла* (Панас Мирний).

ПООБЛУПА́ТИ *див.* **пооблу́пувати.**

ПООБЛУПА́ТИСЯ *див.* **пооблу́пуватися.**

ПООБЛУ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пооблу́плювати.** *Стеля в кімнаті була пооблуплювана й вирівняна.*

2. *у знач. прикм.* Який пооблуплювався. *Хата в Ріпки добра, дерев'яна, .. на високому підмурівку і з призьбою, з візерунками по коробу і з голубими, хоч і пооблуплюваними, ставнями* (М. Циба); *Зупинивши перше-ліпше таксі, Ряжанка назвав адресу. Машина повільно поповзла у черепашому каравані — червоних і чорних, нових і пооблуплюваних* (І. Білик); *Обриси того будинку поволі зникають у розщелинах пам'яті, залишаючи на поверхні лише окремі деталі — вхідні двері з масивною клямкою, автентичні аркові вікна, .. пооблуплюваний тиньк на фасаді, темно-червону цеглу під ним* (Н. Сняданко).

ПООБЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Облупити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, щось у багатьох місцях. — *Обережно! Стін не пооббивайте, .. глядіть, щоб ви не пооблуплювали* (Ю. Збанацький); *Чадять смолоскипи в гридниці Володимирковій .. Стіни давно вже не білі, їх обчухрали кожухами, пооблуплювали піхвами мечів* (Р. Федорів).

ПООБЛУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Облупитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). *Верхи в дуба повсихали і кора на їх* [них] *пооблуплювалась* (Сл. Б. Грінченка); *Статуетку часів трипільської культури вкрито білувато-сірим шаром. Таке нашарування залишилося на правій половині, тим часом як з лівого боку воно майже пооблуплювалося* (з наук. літ.).

ПООБЛУ́ПУВАНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **пооблу́пувати.** *Під час ремонту віконні рами були пооблупувані й пофарбовані.*

2. *у знач. прикм.* Який пооблупувався. *Хата вдарила Чіпці в вічі своєю неохайністю. Стіни пооблупувані, чорні, аж поцвіли* (Панас Мирний); *Як парубок, вирісши, схотів оженитися і домагався свого добра, то міг вернути собі самі голі, пооблупувані стіни батькової хати* (Б. Грінченко).

ПООБЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, **ПООБЛУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, діал.* Пооблуплювати. *Пооблупати фарбу на дверях; Пооблупувати зварену картоплю.*

ПООБЛУ́ПУВАТИСЯ, ується, уються, **ПООБЛУПА́ТИСЯ,** а́ється, а́ються, *док., діал.* Пооблуплюватися. *Фарба стара вже пооблупувалася.*

ПООБЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Облущити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, щось у багатьох місцях. *Ми вчасно зібрали кукурудзу, тепер маємо пооблущувати її* (з газ.).

ПООБЛУ́ЩУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Облущитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). *На всіх* [портретах] *однакові суворі та насторожені обличчя, фарба на деяких пооблущувалася і потьмяніла від часу і перепаду температур* (Н. Сняданко); *Із каюти вийшов кузен Венедікт .. Він став блукати туди й сюди палубою, зазираючи в усі шпарини, .. проводячи рукою по швах у бортовій обшивці, де пооблущувалася смола* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПООБЛЯГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., кого, що.* Облягти, оточити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Люди пооблягали сповідальниці, бо хотіли помиритися з Богом* (із журн.); *Діти пооблягають криничку, щоб смакувати з неї воду* (з газ.).

ПООБЛЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Облягтися (про всіх або багатьох). *Пооблягалися солдати хто де: хто на лаві, хто на сіні на долівці* (М. Стельмах); *Чимало їх* [голубів] *пооблягалися на свіжому, після другого обкосу, моріжку* (Ю. Мушкетик).

ПООБЛЯМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Облямувати багато чого-небудь. *Вишивкою пооблямовували рукави й комірець блузи* (із журн.).

ПООБЛЯ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообля́пувати.** *Уже світилися нові вікна, пообляпувані вапном* (з газ.).

ПООБЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обляпати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Заходилися танцювати по грязі і нас пообляпували* (Сл. Б. Грінченка); *Діти .. починали кричати на Наталю: — Селючка обіда! .. Тікайте, а то всіх пообляпує* (Б. Грінченко); * Образно. — *Смішки якоїсь пані Вердюрен не пообляпують мене своєю тванню! — вигукнув він, відкидаючи голову назад і гордо випростуючи тулуб* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПООБЛЯ́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обляпатися (про всіх або багатьох). *Діти пообляпувалися чорнилом.*

ПООБМА́ЗУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообма́зувати.** *Хати зовсім не такі. Не пообмазувані, голі якісь* (А. Тесленко); // **пообма́зувано,** *безос. пред. Хлів пообмазувано глиною.*

2. *у знач. прикм.* Який пообмазувався. *Хоч і пообмазувані, але щасливі дітлахи повертаються додому з прогулянки* (із журн.).

ПООБМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обмазати чимсь все або багато чого-небудь. *Батько було всяку гілочку перемацає, сухе пообпилює, пообмазує...* (Ганна Барвінок); *Замість печі поклали собі із каменюка биці, пообмазували їх глиною й пекли на них коржики* (Д. Мордовець); // Намазати в багатьох місцях (про обличчя, тіло і т. ін.). *Позакручували* [чоловіки] *волосся химерними ріжками і пообмазували його, щоб держалося, червоною глиною та щедро пообмащували жиром* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Покрити чимось все або багато чого-небудь у багатьох місцях (хату, стіни і т. ін.). *Пообмазували колгоспники хати, попідчищали двори, одремонтували хліви* (Остап Вишня); *Ількова матінка пообмазувала стіни зрубу білою глиною. Посвітлішало в хаті від побілених стін* (Ю. Логвин); // *кого, що, у що і без дод., розм.* Забруднити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Двері в чорнило пообмазували.*

ПООБМА́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обмазатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Один пастушок нагляділ калюжу під вербами. Ми побігли до тієї калюжки, пообмазувались чорною гряззю. Так нам смішно, що ми усі стали чорні, як чорти* (І. Нечуй-Левицький); // *розм.* Забруднитися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Дітлахи пообмазувалися після дощу.*

ПООБМАЛЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообмальо́вувати.** *Руки хлопця були пообмальовувані кольоровими тату* (з газ.); // **пообмальо́вувано,** *безос. пред. Полотна, зіткані з клаптиків тканин, пообмальовувано рельєфними візерунками на етнічну тематику* (із журн.).

ПООБМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обмалювати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, щось у багатьох місцях. *Придавсь один чернець на малювання і пообмальовував не то церкву, та й саму ограду округи Братства* (Сл. Б. Грінченка); *Андрійко малює .. Він у мамчиній хаті всі стіни пообмальовував* (Люко Дашвар); *Рукавицю брат геть пообмальовував віршами — і пальці, й кишеню, і все-все. Зеленим чорнилом. Це щоб було що читати, коли на полі до нього не йшов м'яч і він не мав чого робити* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПООБМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Обманути всіх або багатьох. — *Та й перебрав же, вражий син, до гаспида грошей, і пообманював таки .. і клюшника* [ключника], *і токового, і деяких прочих* [інших] *приказних* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПООБМА́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., що чим і без дод.* Обмахати (у 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Пообмахувати сніг віником зі сходинок ґанку.*

ПООБМА́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообма́щувати.** *Сільські хатки глиною давно вже пообмащувані* (з газ.); // **пообма́щувано,** *безос. пред. Рукави куртки водія пообмащувано мастилом.*

ПООБМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обмастити чим-небудь усе або багато чогось, у багатьох місцях. *Навесні пообмащувала господиня і хату, і комору, і хлів* (А. Свидницький); *Позакручували* [чоловіки] *волосся химерними ріжками і пообмазували його, щоб держалося, червоною глиною та щедро пообмащували жиром* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Забруднити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Є батьки, які не дозволяють своїм дітям з'їжджати з гірки, гратися в пісочниці, бо штани пообмащують* (із журн.).

ПООБМА́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обмаститися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Тут, у санаторії, відпочивальникам радять пообмащуватися білою глиною, яку широко використовують у медицині та косметиці і яка має цілющі властивості* (з газ.); // Забруднитися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Хлопці пообмащувалися болотом, бо дощ ішов* (із журн.).

ПООБМЕРЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Обмерзнути (про багатьох або багато чого-небудь). *Ого, як вуси пообмерзали* (Сл. Б. Грінченка); *Коні пообмерзали імлою* (А. Чайковський); — *Переправляють* [січовики] *через Дунай втікачів. Але це тільки до Різдвяних свят. Пізніше пообмерзають береги. Тоді важко переправлятися* (І. Пільгук); *Впали гуси на поле, бо крила їм пообмерзали* (П. Гірник); — *Настала вже ніч непривітна, й студений Віяв Борей. Із хмари посипало снігом холодним; Пообмерзали щити і льодом взялись кришталевим* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *розм., рідко.* Дуже змерзнути, задубіти (про якусь кількість чого-небудь). [Ч у м а к:] *Мороз, братці мої, і хуга. А ти в картузі, Гришо! Вуха пообмерзають* (І. Микитенко).

ПООБМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообмива́ти.** *Старий гончар, мов навіжений, борсався в пружному павутинні мотузків, що попростягались до нього — від великих і менших, і ще менших дзвонів, ретельно сьогодні пообмиваних від пилу* (О. Ільченко); // **пообми́вано,** *безос. пред. Миски й полумиски ретельно пообмивано.*

ПООБМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обмити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Бо Він знав Свого зрадника, тому то сказав: Ви чисті не всі. Коли ж пообмивав їхні ноги, і одежу Свою Він надів, засів знову за стіл і промовив до них: Чи знаєте ви, що Я зробив вам?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На підрях стриміли старі стільці, зчорнілі од пороху. Їх поздіймали й пообмивали і теж попереносили в школу* (І. Нечуй-Левицький); [Г а н н а:] *Паски сама попекла.., хату пошпарувала й вибілила, дітвору пообшивала і пообмивала!..* (М. Кропивницький); // Змити верхній шар чого-небудь з багатьох предметів. — *А чому ж хати чорні, не потиньковані?* — *Та то ж дощі пообмивали* (А. Шиян).

ПООБМИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Обмитися (про всіх або багатьох). — *У цих краях, мабуть, уся вода солодка!* — *відказала Лак. Насправді ж у жбанах була не вода, а виноградна патока. Лак і Пак пообмивалися й полягали спати* (з казки); *Пішли до ставка та пообмивалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБМИНА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обминути одного за одним усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *А ми так швиденько йдемо, — усіх людей пообминали* (Сл. Б. Грінченка); *Щоб дістатися геологічного заказника "Камінне село", розташованого в Житомирській області, доведеться трохи проїхатися бруківкою та пообминати величезні ями* (із журн.).

ПООБМИНА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Обім'яти багато чого-небудь. *Тісто для вареників треба добре пообминати, розкачати в пласт завтовшки два міліметри* (з навч. літ.).

ПООБМИРА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Обмерти (про всіх або багатьох). *Заведе* [баба] *якої-небудь такої чудної казки, то діти аж боки рвуть регочуться або пообмирають і пір'я з рук повипускають з переляку* (Дніпрова Чайка).

ПООБМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Обміняти багато чого-небудь. *Мати пообмінювала свої українські строї на хліб та пшоно для сім'ї* (з мемуарної літ.).

ПООБМІ́НЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Обмінятися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Поки чоловіки готували м'ясо для шашликів, жіноцтво пообмінювалося новими рецептами модних салатиків* (із журн.); *Ми з друзями пообмінювалися враженнями про концерт.*

ПООБМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Обміряти (у 1 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Оточіте Сіон й обступіте його, полічіть його башти, зверніте увагу на вала* [вали] *його, високість палати його пообмірюйте, щоб розповісти поколінню наступному, бо Цей Бог то наш Бог на вічні віки..!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПООБМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обмести (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Перш, то було затичу .. божник запашним зіллям, рушник із орлами повішу, щонеділі павутину пообмітаю* (Ганна Барвінок); *Це дрібниці: .. витерти порох з книжок, стільців, .. пообмітати павутиння з ніжок фотеля .. Але ці дрібниці роблять кімнату й життя невлаштованим, безладним і чужим* (В. Домонтович); *Вони не пообмітали чоботи, на долівці біля їхніх ніг темніли калюжі, і Гук недоброзичливо зиркав у їхній бік — затирати калюжі доведеться йому* (Ю. Мушкетик); *Я вивітрив собі очі, а жаданого камінця не знаходив .. Коли я пообмітав пристінок, Мордко .. витеребив щось у смітті* (М. Дочинець).

ПООБМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Обмовити всіх або кожного з багатьох, багато чого-небудь. *Коли вже всіх пообмовляли пани, а також себе якнайдокладніше похвалили й перехвалили, — тоді й вони виходили з-за столів і починали й собі танцювати* (з мемуарної літ.); *Нехай обминає вас бажання пообмовляти іншого* (з рел.-церк. літ.); *Бабусі у дворі полюбляють пообмовляти новини й події* (з газ.).

ПООБМОКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Обмокнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). — *Ой зятю, зятю, гордуєш нами ..* — *Я не гордую, Тільки сумую, Що ваші вози пообмерзали, Що ваші сукні пообмокали* (з народної пісні); *Ми пообмокали на дощі* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБМОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообмоло́чувати.** *Пообмолочуване й очищене насіння люпину підсушують на зерносушарках до вологості 14–15 %* (з навч. літ.); * Образно. — *Браття мої! .. Чума входить до вас, умощується в покої вашому і чекає на ваше повернення .. Пообмолочуваних на кривавому гармані страждання, вас буде відвіяно вкупі з половою* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПООБМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Обмолотити багато чого-небудь (снопів, скирт і т. ін.). — *Ще стодоли повні соломи, не пообмолочували* (І. Франко).

2. *кого, розм.* Обмолотити (у 2 знач.), змолотити (у 1 знач.) все в багатьох. *Пообмолочувати всіх на кутку.*

ПООБМОРÓЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообморóжувати.** *Пообморожувані пальці рук;* // **пообморóжувано,** *безос. пред.*

2. *у знач. прикм.* Який пообморожувався. *Взимку, ще коли ми стояли на Кубані, привезли до нас партію полонених німців, тяжко поранених, пообморожуваних* (О. Гончар).

ПООБМОРÓЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* Обморозити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Собака пообморожував лапи.*

ПООБМОРÓЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обморозитися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *— Кажуть, вони аж у Вівсяники забігли, та все босі, босі... Зовсім пообморожувалися* (Є. Гуцало); *Дівчата .. пообморожувалися, позастуджувалися, понаживали собі сотні болячок на все життя* (М. Андрусяк); *У спецтаборах режим дуже суворий, роботи важкі. Всі дуже скоро виснажувалися від голоду і важкої праці. Багато хто з нас пообморожувався* (з мемуарної літ.).

ПООБМÓТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообмóтувати.** *Вози були навантажені здоровецькими довгими пакунками з дощечок, схожими на скрині. Поміж ними стриміли стільці, пообмотувані соломою з кулів* (І. Нечуй-Левицький); *Під свитиною* [у Марка] *ватяна кацавейка, чоботи добрячими ганчірками пообмотувані* (Григорій Тютюнник); *Весла, пообмотувані ганчір'ям, не рипіли в уключинах* [кочетах], *козаки затамували подих...* (С. Тельнюк).

ПООБМÓТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обмотати (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь (кожного, кожне зокрема). *Фортеп'ян був схожий на якогось допотопного звіра. Бонковський трохи його полагодив, пообмотував нитками поламані молоточки* (І. Нечуй-Левицький); *Дмитрик .. велів пообмотувати корові ратиці шматками з американських ковдр і ганчірками, аби тварина м'яко й без звуку пересувалася, не лишаючи відбитків* (Е. Андієвська); *Стару сорочку він роздер на ганчір'я і пообмотував ним порепані ноги* (В. Єшкілєв); *Юзько знав, що то небезпечна рослина* [хвойний колючий чагарник] .. *Тісно пообмотує колючими галузками шию, голову. Не раз і маржина гинула в його обіймах* (І. Пільгук).

ПООБМÓТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обмотатися чим-небудь (про кожного з багатьох). *Пообмотувалися полонені в лахміття, яке тільки було в них* (з переказу); *Він повдягав на себе дивні старі речі, щоб позатулятися від вологи і вітру, а частково заради безлічі кишень. Пообмотувався якимись хустками* (Т. Прохасько).

ПООБМÓЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обмостити чимсь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь (кожного, кожне зокрема). *Траншеї пообмощували бутом; Пообмощувати хворого подушками.*

ПООБМÓЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обмоститися чим-небудь (про кожного з багатьох). *Пообмощуватися ковдрою.*

ПООБМУРÓВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обмурувати якусь кількість чого-небудь (кожне зокрема). *І двір, і сад пообмуровував* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБНІМÁТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Те саме, що **пообіймáти.** *Через карантинні обмеження ми не можемо, зустрівшись, пообнімати один одного, випити чаю й кави, насолодитися спілкуванням* (з газ.); *Кавалери пообнімали своїх дам і, притиснувши їх до себе, закрутилися по залі* (А. Кримський).

ПООБНІМÁТИСЯ, áюся, áєшся, *док.* Те саме, що **пообіймáтися.** *Од купи поодрізнювались* [відділилися] *кілька пар хлопців та дівчат і посідали оддалеки, пообнімавшись і розмовляючи* (І. Нечуй-Левицький); *Подивився старий Бож крізь криваві сльози на трупи воїв венетських і готських, що лежали, пообнімавшись, як брати* (В. Малик); *— Ах, яка зворушлива зустріч! — вигукнув Кисіль. — .. Розв'яжіть їм руки, хай хлопи досхочу пообнімаються* (В. Чемерис).

ПООБНÓСИТИ, óшу, óсиш, *док.* 1. *кого, що.* Обнести (у 4 знач.) багатьох, багато чого-небудь. *Власники пообносили свої маєтки глухими парканами* (з газ.); // *безос.* * Образно. *Почало його* [незаможника] *з лиця на середняка гнати. Ноги чобітьми взялися... На жінку спідниця напала... Дітей сорочками пообносило. Хату стріхою поприщило...* (Остап Вишня).

2. *що, розм.* Обнести (у 7 знач.) все або багато чого-небудь. *Генеральша ніколи не їла овощей* [овощів] *з свого молодого садка; він* [Максим] *усе пообносить, усе викраде* (Панас Мирний); *В своїх листах ні він, ні Єпташка нічого не згадували про те, як вони пообносили в селянських садках сливи* (І. Микитенко); *Ще нічого не достигло, проте з яблунь дітлахи вже все пообносили* (Є. Гуцало); *У саду вже червоніли на горішніх гілках яблука (на нижніх пообносила дітвора)* (Ю. Мушкетик); // Поламати багато чого-небудь. *— У тебе, всі бачать, що москалі тини пообносили!..* (Панас Мирний).

ПООБНÓШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Обноси́тися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Сиділи* [коноводи] *без заробітку. Пооб'їдалися і пообношувалися так, що вже далі нікуди* (Б. Грінченко); *Ми тут, у чужому краї, пообношувалися: у когось чоботи каші просять, у декого лікті повилазили, третій грудниною світить* (з мемуарної літ.).

ПООБНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обнюхати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Принесена Знайда все пообнюхувала в каюті, а потім сіла в куточку* (М. Трублаїні); *Хазяйський пес пообнюхував гостей.*

ПООБПАДÁЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пообпадáти.** *Учитель власноручно порався коло пообпадалих шпарун на стінах та на грубі і, закотивши рукава за лікті, щиро примазував рудою й білою глиною* (Б. Грінченко).

ПООБПАДÁТИ, áє, *док.* Те саме, що **поопадáти.** *Листя ще не пообпадало, хоча вже й пойнялося жовтизною* (І. Білик); *Із льоду бурульки, що, знай, кругом бряжчали, Уже зовсім пообпадали* (Є. Гребінка); *Мій провідник обіруч хопив сокиру і вдарив нею в чорний п'єдестал .. Затремтів до самого вершка кам'яний колос, і з грюкотом пообпадало позолочуване проміння з його голови і стріли з його рук* (І. Франко); *Вона* [землянка] *справді була поганенька: шпаруни пообпадали, хворостяна покрівля .. погнулась усередину* (Б. Грінченко); *У хати стіни .. пообпадали, а господиня їх не ліпить, не білить* (Т. Бордуляк).

ПООБПÁЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообпáлювати.** *Задихаючись від смороду паленини, їдемо вулицями села .. Пообпалювана одіж, позакурювані обличчя* (Ю. Горліс-Горський); *Обличчя виноградарів, пообпалювані південним сонцем, випромінювали радість і здоров'я* (з газ.).

ПООБПÁЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Обпалити (у 1, 3 знач.) все або багато чого-небудь, щось у багатьох місцях. *Не треба гратися з вогнем, руки пообпалюєте* (з газ.); *Вироблений глиняний посуд пообпалювали в печі* (із журн.).

2. *кого, розм.* Зробити засмаглими всіх або багатьох. *Спека та польові гарячі вітри пообпалювали дівчат, стали вони аж чорні* (О. Гончар).

ПООБПÁЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* 1. Обпалитися (у 1, 3 знач.) (про все або багато чого-небудь, щось у багатьох місцях). *У хлопця брови й вії пообпалювалися під час гасіння пожежі.*

2. *розм.* Стати засмаглими (про всіх або багатьох). *Вихудли* [чумаки], *пообпалювались на тих степових вітрах, не бувавши в хаті від самої весни* (Ганна Барвінок); *За півдня пообпалювались косарі, спини та груди їм пашіли свіжим загаром* (О. Гончар).

ПООБПА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообпа́рювати.** *Пообпарювані глечики висихали на кілочках* (Б. Грінченко).

ПООБПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Обпарити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Пообпарювати руки.*

ПООБПА́РЮВАТИСЯ, юєтеся, юємося, юєтеся, *док.* Обпаритися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Пообпарюватися окропом.*

ПООБПИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., кого, розм.* Обпити кого-небудь (про всіх або багатьох). *Чи ми вас пооб'їдали, чи ми вас пообпивали?* (Сл. Б. Грінченка); *— Німці в вас є? — Були, а це тижнів зо два як нема. Пооб'їдали нас, пообпивали, та й побралися кудись-інде, — каже білява* [жінка] (І. Вирган).

ПООБПИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Обпитися (про всіх або багатьох). — *Чи подуріли вони* [Матюха й Огирівна] *тут? Чи самогону пообпивалися?* (А. Головко); *Тапур пополотнів .. Хапав то одного дозорця за плечі, то іншого, тряс і кричав: — Бузату* [бузи] *пообпивалися? Блекоти пооб'їдалися??! Чи спросоння? Як це Ор міг... із могили вилізти?* (В. Чемерис); *— Та ви що — подуріли чи з ранку пообпивалися? — сказав голова. — То ж форменний бунт робите* (В. Лис).

ПООБПИ́ЛЮВАНИЙ[1], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пообпи́лювати**[1]. *Огірки, штучно пообпилювані, почали в'язатися.*

ПООБПИ́ЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **пообпи́лювати**[2]. *Пообпилювані каштани й липи вздовж дороги;* // **пообпи́лювано,** *безос. пред. Восени пообпилювано засохлі гілки старої груші.*

ПООБПИ́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *док., що, спец.* Обпилити багато чого-небудь. *Суницю пообпилювали попелом для рослин, щоб захистити її від сірої гнилі* (із журн.).

ПООБПИ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *док., що.* Обпиляти багато чого-небудь. *Батько було всяку гілочку перемацає, сухе пообпилює, пообмазує...* (Ганна Барвінок); *У містечку пообпилювали аварійні дерева* (з газ.).

ПООБПИРА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що.* Оперти багато чого-небудь. *Паркан, що вже майже впав, тимчасово пообпирали колодами* (з газ.).

ПООБПИРА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого і без прям. дод., розм.* Обіпрати всіх або багатьох, випрати все або багато чого-небудь у всіх або багатьох. *Перед святом пообпирала старепеньких, повимащувала всюди, причепурила в хаті* (з переказу).

ПООБПИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Обпертися (про всіх або багатьох). *Виговський і Павловська посідали на твердих стільцях і пообпирались ліктями на холодні дерев'яні гадюки* [звивисті бильця] (І. Нечуй-Левицький); *Майдан увесь захряс народом. Передні пообпирались на ціпки, стоять, як мур* (І. Микитенко); *Понадівали* [нащадки пана Горонецького] *на носи сині окуляри і пообпиралися на мережані ковіньки* (Григорій Тютюнник).

ПООБПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообпи́сувати.** *На столі і на дивані купами лежали пошарпані, пообписувані, закляксані* [заплямовані] *чорнилом книги й зошити* (В. Малик); *Ми змивали з себе дорожній пил в .. покоях, де двері і стіни пообписувані і розмальовані поколіннями відвідувачів* (Ю. Іздрик); // **пообпи́сувано,** *безос. пред. У приміщенні розбито вікна, стіни пообписувано* (з газ.).

ПООБПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обписати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Єсть такі* [люди], *що хрестами все пообписує: і ночви, і двері, і корито, що свиней годує, і помийницю* (Ганна Барвінок); *Видно було, що вони* [книжки] *побували в руках і ледачих дівок, і недбалого приміського парубоцтва, дехто з яких, пообписувавши сторінки безглуздими міркуваннями й зауваженнями, навічно засвідчив рівень своїх літературних смаків* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПООБПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обпекти багато чого-небудь. *Пам'ятав* [Владлен] *товарняк, нари, розпечену "буржуйку", від якої вони не могли відійти і всі пообпікали собі руки* (П. Загребельний); *Вниз* [по кам'яній стіні] *вони так поспішно з'їжджали линвою, що пообпікали собі долоні* (Т. Прохасько).

ПООБПІКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Обпектися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *— Лице йому* [дитиняті] *від сонічка* [сонечка] *пообпікалося, ніби при вогневі, бо то молоденьке...* (К. Гриневичева); *Іван Макарович оповів, як вони гасили вогонь, як рятували шкільне майно. — Може, пообпікались* [інженер з художником] *і самі потребують лікарської допомоги? — говорив учитель* (В. Гжицький); *— Ви чули, як ціла низка свідків оповідали, що вони, випробовуючи хлоп'ячий Прометеїв винахід, тяжко пообпікалися* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *перен., розм.* Обпектися (у 2 знач.), зазнати невдачі в чому-небудь (про багатьох). *Рідні брати.., чував, ходили один з Брюховецьким, другий з Многогрішним. Вони зараз тихі-тихі, мовчать, про те не люблять говорити. Пообпікалися на шаблях — взялися за чепіги. Дехто обпікся на безвік* (Ю. Мушкетик); *Вони б і самі не проти до Тасі та її добробуту підкотитися, деякі навіть пробували, та тільки пообпікалися* (Люко Дашвар).

ПООБПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обплести (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь (один одного зокрема). *В оселі клубки і мотуззя павутиння пообплітало кутки, і старе дзеркало, і вицвілі фотографії, і божницю з дорогими, ще матір'ю купованими образами* (М. Стельмах); *Дуб уже вмер, засох .. Тільки молоді дубки ще пускали буйне галуззя, яке пообплітало увесь завал* (П. Загребельний); *Ряжанка несподівано помітив гирло незнайомої притоки, геть завалене буреломом, який пообплітали ліани та колючки* (І. Білик); *Виткі рослини .. пообплітали стіни будівель* (Валерій Шевчук); *Змії пообплітали Лаокоона та його синів* (із журн.).

ПООБПЛУ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообплу́тувати** 1. *Стежина, якою просувавсь Ряжанка, губилася серед непрохідних заростів, пообплутуваних густим мереживом ліан* (І. Білик); // **пообплу́тувано,** *безос. пред. Молоді дерева в садку пообплутувано диким хмелем* (із журн.).

ПООБПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Обплутати (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь (кожне зокрема). *Полонених помістили в бараки з огорожею, яку пообплутували колючим дротом* (О. Довженко); *Водорость ожини ноги пообплутувала і, спрагла територій, без кінця повзе* (І. Калинець); *Зранений смертоносними списами своєї власної й чужої туги, він здивовано дивився на зухвале павутиння, яке пообплутувало мертві трояндові кущі* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); *Пораненого підключили до апарата штучного дихання: трубки пообплутували його з усіх боків* (з газ.); // *безос. Напала гусінь на вишні. Усі гілки пообплутувало павутинням* (із журн.).

2. *кого, перен., розм.* Обплутати (у 3 знач.) всіх або багатьох. *— Всіх багатіїв пообплутував* [Єлисей], *як павук павутинням. — В того тестамент витягне, а в іншого дарчий лист на користь своєму монастиреві* (З. Тулуб).

ПООБПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обполоскати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Пообполіскувати тарілки.*

ПООБПОЛІ́СКУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обполоскатися (про всіх або багатьох). *Тільки вскочили в воду, пообполіскувалися та й назад* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБПО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообпо́лювати.** *Пообполювані буряки добре ростуть;* // **пообпо́лювано,** *безос. пред. Городину пообполювано після дощу.*

ПООБПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Обполоти багато чого-небудь. *Малину вже пообполювала* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Обпоїти всіх або багатьох. *Пообпоювати гостей.*

ПООБПРИ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообпри́скувати.** *Пообприскувані кущі смородини;* // **пообпри́скувано,** *безос. пред. Навесні пообприскувано плодові та ягідні насадження.*

ПООБПРИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обприскати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Плодоносні дерева пообприскували водою, насиченою вуглекислим газом* (з газ.).

ПООБПУХА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док., рідко.* Те саме, що **поопуха́ти.** *Геть позеленіли* [діти] *вже, пообпухали, їсти, мабуть, дуже хочуть* (І. Микитенко).

ПОО́БРАЗНИЙ, а, е, *спец.* Здійснюваний за образами *(див.* **о́браз**[1] 2, 3) (кожним зокрема). *Пообразний аналіз літературного твору передбачає увагу дослідника до окремих образів, без урахування безпосередніх сюжетно-композиційних зв'язків між ними* (з навч. літ.).

ПООБРИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообрива́ти.** *Віддаляються* [старці], *побрязкуючи цеберками, повними пообриваних квіткових пелюсток* (І. Карпа); // **пообри́вано,** *безос. пред. Рідкі й перетрухлявілі паколи стирчали, наче два-три зуби в старої баби. Дріт пообривано. За тією скаредною огорожею — город* (Б. Харчук).

2. *у знач. прикм.* Який пообривався. *Двір був облуплений, ринви пообривані* (Н. Кобринська); *Посеред майдану перехрестя шляхів, оздоблене рясно блискучими спіралями обледенілого дроту, пообриваного геть у всіх напрямках* (І. Багряний); *Лукеря в розірваній сорочці гарцювала біля ткацького верстата і плуталася в пообриваній пряжі* (С. Чорнобривець); [Б й о н д е л л о:] *Петруччо їде в новому капелюсі й старій шкірянці; в старих штанях, тричі лицьованих .. При боці стара іржава шпага .. з поламаним руків'ям, а піхви без наконечника й поворозки біля штанів пообривані* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПООБРИВА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* 1. Обірвати (у 1 знач.) все в багатьох місцях. *Вишні вже пообривали, а сливи ще й не починали* (Сл. Б. Грінченка); *Деякі вітки повідгинала* [Олеся], *чимало листя хутенько з тих віток пообривала* (Б. Лепкий); *Негр пообривав листя з гілок, зібгав його і набив ним торбину* (М. Йогансен).

2. Обірвати (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Був вечір Симоненка .. Я пообривала собі на шубці петлі і меланхолійно думала, що вечір не винагородить моїх зусиль пробратися в Спілку* [письменників України] (І. Жиленко); *Тьмяні, плямисті, вицвілі шпалери .. я ніяк не візьмуся пообривати й наклеїти нові* (А. Дністровий); // *безос. Кричав слов'янин: — Конає третій кінь! Лізь до нього! — Підійди ти! Я не пролізу звідсіля. Там лямки пообривало...* (Ю. Логвин).

◊ **Обрива́ти / обірва́ти (пообрива́ти) ру́ки** *див.* **обрива́ти**[1]; **(1) Пообрива́ти чу́ба (ву́ха, чупри́ну** *і т. ін.)* — уживається перев. як погроза всім або багатьом покарати за провину, потягнувши за вуха або волосся. *Нашим парубкам пики порозбивають* [козаки], *оселедці пообривають, всі вечорниці розженуть...* (О. Стороженко); — *Прийшли, вчіться, грайтеся, а ні, то я вам усім вуха пообриваю* (Л. Юхвід); — *Я зараз же скажу тітці Теклі, і вона вам вуха пообриває за те, що ви її бочку чіпаєте...* (В. Нестайко).

ПООБРИВА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* 1. Обірватися (про все або багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). *Нитки, котрими вони* [листки у зошитах] *були позшивані, вже пообривались і теліпались* (І. Нечуй-Левицький); *Крила над колесами* [фаетона] *пообривались і немилосердно торохкотять* (Б. Антоненко-Давидович); *Ранг.., важко одсапуючись, повзав по паркету: збирав ордени, що пообривалися під час сутички* (А. Дімаров); *Настала хвилина, коли здригнулися навіть наймужніші .. Хитнулась* [драбина] *і .. швидше, ніж підйомний міст, у якого пообривалися ланцюги, з усім своїм живим вантажем брязнула на бруківку* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *розм.* Зноси́ти до непридатності одяг (про всіх або багатьох). [К а т р я:] *Візьму Тарасову сорочку і зашию .. Бо хлопець обірвався ..* [Д і в ч а т а:] *Справді. Хлопці всі пообривалися* (І. Микитенко).

ПООБРІЗА́ТИ *див.* **пообрі́зувати.**

ПООБРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообрі́зувати.** *Соняшники давно пообрізувані. Стирчить саме руде бадилля* (З. Тулуб); *Навесні з пообрізуваних крон підуть пагони* (з газ.); // **пообрі́зувано,** *безос. пред. Написаний на маргінесі незугарним полууставом* [півуставом] *апокриф багато потерпів під час оправлювання* [оправляння], *бо деякі рядки зовсім пообрізувано, інші втратили кінець* (І. Франко).

ПООБРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПООБРІЗА́ТИ,** áю, áєш, *док.* 1. *що.* Обрізати багато чого-небудь. — *Панам московським, боярам товстопузим, він* [цар] *доброго часу дає. Бороди їм побрив, халати пообрізував, не одному капут зробив* (Б. Лепкий); — *Чому такі довгі хвости в корів? — суворо запитав директор МТС. — Та... знаєте... влітку мухи, ґедзі... Вони обмахуються! — пояснив зніяковілий завфермою. — Пообрізати хвости! Негайно! Махають хвостами, молоко тільки вимахують!* (Остап Вишня); *Перукар .. заїкнувся, чи не пообрізувати клієнтові нігті, але Терентій не мав часу* (Б. Харчук); *Вона тихцем .. пообрізала кінчики своїх штучних червоних кісок, де-не-де вплетених у справжнє волосся* (І. Карпа); * У порівн. *Вони* [зайці] *й дідові вишеньки погризли — пообчикрижили зубами всі гілочки, наче пообрізали!..* (Н. Забіла).

2. *кого, рел.* Здійснити обряд обрізання (усім або багатьом). *А оце та причина, чому Ісус пообрізував* [Ізраїлевих синів]: *увесь народ, що вийшов був із Єгипту, чоловічої статі, усі вояки, повмирали в пустині в дорозі, коли вийшли з Єгипту. Бо був обрізаний увесь народ, що виходив, а всього народу, що народився в пустині в дорозі по виході з Єгипту, не обрізували* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПООБРО́БЛЮВАТИ *див.* **пообробля́ти**[1].

ПООБРОБЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *рідко* **ПООБРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Обробити *(див.* **обробля́ти**[1]) все або багато чого-небудь, щось багато разів. *Якщо з якихось причин неможливо виконати шліфування деталі, поверхня якої має бути досить точною, то її слід багатократно пооброблюти тонким точінням* (з навч. літ.); *У листі до дружини від 29 травня 1888 р. І. Франко пише: "Виписуй, серденько, з архіву все, що тобі видасться цікавого, — усе те можна буде пооброблювати"* (з наук. літ.); *Пообробляти земельну ділянку.*

ПООБРОБЛЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., що, розм.* Обробити *(див.* **обробля́ти**[2]) багато чого-небудь; забруднити (перев. нечистотами, екскрементами).

ПООБРОБЛЯ́ТИСЯ[1], я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док., розм.* Обробитися *(див.* **оброблятися[1]** 1) (про всіх або багатьох). *Уже люди в полі пооброблялися* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБРОБЛЯ́ТИСЯ[2], я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док., розм.* Обробитися *(див.* **оброблятися[2]**) (про всіх або багатьох); забруднитися.

ПООБРОСТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *чим і без дод.* Обрости (у 1, 3, 4 знач.) чим-небудь (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Гори лісом пообростали* (Сл. Б. Грінченка); *В землянках було все по-старому. Лише килими ще більш потемніли та хлопці ще більш бородами пообростали* (Ю. Горліс-Горський); *Кінські морди пообростали інеєм, із ніздрів валувала пара* (Ю. Мушкетик); *Завдяки тій подорожі я побачив, як ми пообростали всілякою зайвиною і як легко з власної волі ми могли б обійтись без багатьох речей* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. *що, рідко.* Обрости (у 2 знач.), покрити собою все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Внизу, по землі, слався мох, пообростав усе, що тільки можна* (І. Багряний).

◊ **Мо́хом порости́ (обрости́, пооброста́ти** *і т. ін.) див.* **пороста́ти.**

ПООБРУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, крав.* Обрубити багато чого-небудь (у 1 знач.). *Пообрублювати краї спідниці; Пообрублювати хусточки.*

ПООБРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообру́бувати.** *В найстаршого хлопчика ручки по лікті пообрубувані .. Жахнувся Олександр* (С. Тельнюк); * У порівн. *Пухляков враз повеселів, став люб'язним .. І простягнув свою товсту, в ластовинні, руку з короткими, мов пообрубуваними, пальцями* (В. Малик); // **пообру́бувано,** *безос. пред. Дерева вздовж шляху пообрубувано з усіх боків* (з газ.).

ПООБРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Обрубати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *І на доброму древі, бува, наростає Пагоння вовче, лихе — геть пообрубуй його!* (М. Зеров); *— Найду! Руки пообрубую, а знайду, хто він...* (В. Кучер); *— Хіба я знаю, де люди, а де ангели, але в неї вже не було крил... вона їх десь загубила, крила їй пообрубували... Вона — як усі ми... Народжуємося ангелами, .. а тоді губимо крила, губимо* (П. Загребельний).

2. Обрубати (у 1 знач.) кругом, з усіх боків усе або багато чого-небудь. *Їх* [верби] *восени пообрубували і тепер з їх чучматих голів виростали нові тонкі паростки* (В. Гжицький); *Щоб вона* [ломака] *стала справжньою зброєю, їй треба дати лад: пообрубувати коріння й сучки, обстругати й вигладити, щоб вона не обдирала долоні* (А. Дімаров).

ПООБСА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообса́джувати** 1. *Городи скрізь пообсаджувані понад Россю високими вербами* (І. Нечуй-Левицький); *Крутими стежками та стежечками, пообсаджуваними агрусом і винничками* [виноградом], *попровадив* [Петрусь] *Тригуба до великої хати з ґанком на різьблених стовпах* (Б. Лепкий); // **пообса́джувано,** *безос. пред. Ті шляхи й ті дороги пообсаджувано в Німеччині яблунями, грушами, сливами. І ніхто їх не стереже* (Остап Вишня).

ПООБСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що чим.* Обсадити (у 1 знач.) чим-небудь усе або багато чогось. *На весну обіцяла* [Таїса] *пообсаджувати могили моїх рідних братками й фіялками* [фіалками] (Віра Вовк); * Образно. *Роса густо пообсаджувала листки й плоди величезними блискучими краплями, і вони легко тремтіли, уражені навколишнім світлом* (Валерій Шевчук).

2. *кого і рідко без прям. дод., заст.* Обсадити (у 3 знач.) усіх або багатьох навколо чого-небудь. [П е р ш и й:] *Входимо до хати, пообсаджує* [Максим] *за стіл та й каже: "Приймати-мете як є, бо якби я не одинокий, то жінка би якось прилагодила, а так най жінка з Богом спочиває на могилі"* (В. Стефаник).

3. *що ким, рідко.* Обсадити (у 4 знач.) багатьма. *— Князь, який мав вінок із святої Софії та скіпетр із рук кесаря, — це не перший-ліпший варязький ватажок. Він єдиний наказує .. Він пообсаджує синами своїми удільні, племінні столи* (Юліан Опільський).

ПООБСА́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообса́пувати.** *Кущі білої півонії були дбайливо підв'язані й пообсапувані* (з газ.); // **пообса́пувано,** *безос. пред. У селі Юрчиха на Черкащині протягом травня було висаджено й пообсапувано саджанці сосни, ялини та ялівцю* (з газ.).

ПООБСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обсапати багато чого-небудь. *Як гарно пообсапуєш картоплю, то більша вродить* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Обси́пати (у 1 знач.), обтрусити чимсь сипким усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *І посходять з своїх кораблів усі веслярі, мореплавці, всі морські щоглярі, на землі постають. І заголосять за тебе* [князя] *вони тужним голосом, і кричатимуть гірко, і свої голови порохом пообсипають, у попелі будуть качатись!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Обіцяв* [Петрусь] *пообсипати стежечки перед хатою попелом від живого різдвяного вогню, щоб ніякі лихі сили не поткнулися на їхнє обійстя та не накоїли шкоди* (Дара Корній); // *що.* Обсипаючись, обпадаючи, укривати, устеляти багато чого-небудь. *Усе навколо було ніби засіяне впалим легким снігом, а може, це дерева пообсипали цвіт, хоч на те була не пора — був бо серпень* (Валерій Шевчук).

2. *кого чим, перен.* Обси́пати (у 3 знач.) щедро чим-небудь усіх або багатьох. *Дарунками володар Зайд усіх пообсипав* (А. Кримський).

3. *кого, безос., розм.* Обси́пати (у 6 знач.), покривши висипом шкіру всіх або багатьох. *Дітей пообсипало після купання в річці* (з газ.).

ПООБСИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* 1. Обси́патися (у 2 знач.), відпасти дрібними частками (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Дощ пооббивав стіни і жовта глина всюди пококолалась та пообсипалась* (М. Коцюбинський); *Мармурова окрушка з колон пообсипалась, оголивши збиті з соснових дощок бочкуваті основи* (В. Єшкілєв); // Зруйнуватися, опавши дрібними частками (про багато чого-небудь). *І тут видко ще окопи і розкати; декотрі прибережні, підмиті Чортомликом, пообсипались* (О. Стороженко); *Мармурові скрині над значними покійниками, з пишними арабськими надписами.., пообсипались та завалились від часу* (М. Коцюбинський); *Десь далеко-далеко щось велике-велике зненацька здригнулося, аж загула сама земля у глибинах своїх, і стінки нори пообсипалися* (О. Ірванець).

2. Обси́патися (у 3 знач.) (про багато чого-небудь); поопадати. *Три дні назад такий вітер, буря знялися, що зимові яблука по садках пообсипалися, попадали...* (М. Малиновська); *В ньому* [соснячку] *на половині сосонок колючки були жовті, а на деяких пообсипалися зовсім* (Ю. Мушкетик).

ПООБСИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Обсохнути (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *З-за просвітлілої хмари пробивалося сонце .. Дуже швидко все пообсихало, сповнилося теплом, запроменіло і запахло* (В. Фіялко).

ПООБСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обсіяти багато чогонебудь. *Коли пообсівають поля, пообсаджують городи й коли зазеленіє трава, мені доручали на Болітці пасти гусей* (з мемуарної літ.); *Для зголоднілої й виснаженої Німеччини 1918 р. Україна була важлива, оскільки постачала збіжжя й сирівці, і німці боялися, що селянство не пообсіває земель так, що з України не можна буде вивести стільки, скільки центральні держави сподівалися* (з публіц. літ.).

ПООБСІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Закінчити сівбу (про всіх або багатьох). *За годинки люди пообсівалися* (Сл. Б. Грінченка); *Жінки покопали огороди, пообсівались люди яриною... а дощу нема* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона сиділа під призьбою на відрі догори дном: щойно попідливала розсаду. Вже пообсівалися. Чекалося дощу, а дощу не було* (Б. Харчук).

ПООБСІДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *кого, що.* Обсісти (у 1 знач.), оточити кого-, що-небудь (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Пообсідали кругом його* [нього] *жінка, батько й мати* (Сл. Б. Грінченка); *Дітвора .. Як ті бджоли коло матки, пообсідають бабу та вже й дивляться їй у вічі — то вже казки дожидають* (Дніпрова Чайка); * Образно. *Пообсідали геть напасті* (В. Стус).

2. *тільки 3 ос., що.* Обсісти (у 2 знач.) всю або в різних місцях поверхню багатьох предметів (про всіх або багатьох). *Мухи роями пообсідали чорні стіни* (М. Коцюбинський); *Тут, як і скрізь тепер у поїздах, — солдатня .. Вона стомлено пообсідала всі кутки, куди тільки оком глянути, і майже не ворушиться* (Б. Антоненко-Давидович); *Стовбур найближчого дерева пообсідала дрібненька сивувато-зелена гусінь* (І. Білик).

ПООБСКРІБА́ТИ, ПООБШКРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обскребти, обшкребти (1 знач.) усе або багато чогонебудь, у багатьох місцях. *За допомогою спеціальних щіток і шпателя малярі трохи пообскрібали на стінах стару фарбу, що полущилася* (з газ.); * Образно. *— Давайте перше згребла покупуємо, щоб отой леп дрібновласницький пообшкрібати на собі* (В. Кучер).

ПООБСКУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообску́бувати.** *Люде* [люди] *кинулись до конторки, .. шукаючи грошей. Але конторка була порожня. Тільки дрібні квитки порозсипались та порозліталась, неначе пообскубуване пір'я з гуски* (І. Нечуй-Левицький).

ПООБСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обскубти (у 1 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Його* [пана Супруна] *попередникам .. не вистачало чорнила, щоб описати принади об'єкта свого кохання. Не вистачало їм також гусячих пер, навіть коли б для цієї мети пообскубувати гусей цілого світу* (Р. Горак); * Образно. *Оскільки Ванечка* [герой роману пана Покровського "Блєднов"] *не володів жодною мовою, то винайняли для нього .. якогось невдалого кельнера, який, очевидно, нічого йому не показав, нічого не навчив, але добряче пообскубував кишені* (І. Франко).

ПООБСМА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообсма́жувати.** *Пообсмажувані шматочки бекону мають апетитну золотаву скоринку* (з газ.); // **пообсма́жувано,** *безос. пред. Креветки пообсмажувано з обох боків.*

ПООБСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обсмажити все або багато чого-небудь. *Перед тим, як кусочки м'яса скласти в посудину для тушкування, їх потрібно припрусити спеціями та пообсмажувати* (з навч. літ.).

ПООБСМА́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообсма́лювати.** *Біля полудня лиш чорна купа згарища жевріла ще з-за жовтих і пообсмалюваних дерев* (П. Козланюк); *Авто з шаленою швидкістю пронеслося .. мимо спаленого, зруйнованого селища за лісом. Тільки де-не-де попід лісом ще стояли вцілілі, пообсмалювані хати* (Іван Ле); // **пообсма́лювано,** *безос. пред. — За що ти забив завідателя? — Бо так було треба .. Хоч розпаленою шиною пообсмалювано йому* [злочинцю] *литки.., — нічого більше, крім тих слів, не видобуто від нього* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який пообсмалювався (у 2 знач.). — *Він* [кінь] *напевне вирвався з вогню — он як пообсмалюваний!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПООБСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Обсмалити (у 1 знач.) що-небудь (про багатьох); обсмалити багато чогось. *Їхні дворища .. згоріли за якусь годину. Чоловічки пообсмалювали голови й шукали наглої смерті в полум'ї свого господарства* (Ю. Яновський); — *То ти в очі туркам вилаєш іслам. То ти пообсмалюєш бороди послам. То ти в саме пекло лізеш у бою. Що ж ти так ненавидів мачуху свою?!* (Л. Костенко).

ПООБСМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Обсмалитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Бог змалював присуд над людьми "прекрасною маслиною", в якої вогнем "пообсмалювалось .. віття", можливо, від блискавки під час великої бурі* (з рел.-церк. літ.).

2. Обсмалитися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях). *Люди не здавалися, понаковтувалися диму, декотрі пообсмалювалися, на одному парубкові спалахнула одежа, й довелося гасити його самого, ще інший стрибнув у копанку, й вода довкола нього зашипіла, взялася димом* (Ю. Мушкетик).

ПООБСМИКА́ТИ *див.* **пообсми́кувати.**

ПООБСМИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообсми́кувати.** *Ті лілії, що ще залишалися після дощу з пелюстками, були досить таки пообсмикуваними, але попри це — пахли* (із журн.); * Образно. *За ілюмінатором пропливали пообсмикувані шматки хмаровиння — то великі, то зовсім малі й непомітні* (В. Стус); // **пообсми́кувано,** *безос. пред. Пообсмикувано нижній край сукні.*

ПООБСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ПООБСМИКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Обсмикати (у 1 знач.) все або багато чогонебудь, скрізь або в багатьох місцях. *Пообсмикуйте нам сорочки, щоб рівно було* (Сл. Б. Грінченка); *Ліда таки не втерпіла: пообсмикувала з одного стільця солому й подивилась, які то були стільці. Стільці були з різаної дубини чудової роботи* (І. Нечуй-Левицький); *Найкалорійнішими кормами* [для великої рогатої худоби] *навесні була "стріха". — Уже, сусідонько, й стріху пообсмикали!* (Остап Вишня); *Камінна плита заскрипіла, відкрилася, а звідти виліз мало не рачки .. дідок. — Якого тобі біса не лежиться..? .. Зара* [зараз] *я ти* [тобі] *патли пообсмикую* (Ю. Винничук).

ПООБСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Обсмоктати (у 1 знач.) багато чого-небудь. — *Та що ж то за обід мудрий був! чого то там не було? Аж пальці пообсмоктував* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хлопець .. пооб'їдав шкірки, хрящики і рештки м'яса на кісточках, а їх погриз, пообсмоктував* (В. Барка).

2. *кого, перен., розм.* Обсмоктати (у 2 знач.) усіх або багатьох. *Деякі літературні критики умудрялися в межах жанру нібито рецензії "пообсмоктувати" не лише автора, а й усіх його родичів і знайомих* (з газ.).

ПООБСМО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообсмо́лювати.** *Пообсмолювані човни почали спускати на воду* (з газ.); // **пообсмо́лювано,** *безос. пред. Брус пообсмолювано для дерев'яного будинку* (з газ.).

ПООБСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Обсмолити багато чого-небудь. *Пообсмолювати діжки.*

ПООБСНО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообсно́вувати.** *Пообсновувані диким виноградом стіни старого будинку;* // **пообсно́вувано,** *безос. пред.* * Образно. *Сказано, земля буде заснована мотузочками, і бійся .. ступити поза яку межу .. Пообсновувано мотузочками .. де пів хати, а де пів душі* (В. Медвідь).

ПООБСНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обснувати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Наліталося по світі, Натомилось павутиння — Почіплялося на вітті, Пообсновувало тиння...* (І. Вирган); *Пауки* [павуки] *глечики на тину пообсновували, а бодня розсохлась, і в неї скидали старе рамтя* (Ю. Мушкетик); *Двері з поїденими іржею завісами трималися, здавалось, тільки на густому павутинні, яке геть пообсновувало їх* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); // *безос. Павутинням кущі геть пообсновувало* (В. Медвідь).

ПООБСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обстригти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Дракон наказав пообстригати гілки всім деревам, залишивши тільки стовбури, щоб вони швидко обростали дикими пагонами, які потім можна буде їсти* (з казки); *— Це ж ваші німецькі ножиці пообстригали нас, як каторжанок... — Ти ображена, що брудну твою голову обстригли?* (О. Гончар); *— Де ж ваші чоловіки? — питали ми. — Та де ж! Побігли до Хмеля! .. В нас і дівки туди кинулись! Коси пообстригали, груди в сповиток, в козацьку одіж переберється — та й гайда!* (П. Загребельний); *Дядько Іван, коли почали звозити копи, бігав по полю, кричав та допитувався, яка то тварюка пообстригала снопи, як під час голодовки* (А. Дімаров).

ПООБСТРУ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообстру́гувати.** *Пообстругувані гілки липи — доступний, витончений і гарний матеріал для створення декору в інтер'єрі будинку, зокрема, ширми для батареї, настінного панно чи карниза для штор* (із журн.); // **пообстру́гувано,** *безос. пред. Пообстругувано дошки для підлоги.*

ПООБСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Обстругати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Наш спритник поїхав до лісу біля Брюховичів, знайшов невеличку сосну та зрубав, та гілки пообстругував* (з легенди).

2. *кого, перен.* Обстругати (у 2 знач.) усіх або багатьох. *Літніх, досвідчених людей життя пообтісувало й пообстругувало, як обстругує столяр дошки* (П. Загребельний).

ПООБСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообсу́шувати.** *Огірки перед засолюванням мають бути добре промиті й пообсушувані* (із журн.); // **пообсу́шувано,** *безос. пред. Грубий корм пообсушувано до оптимальної вологості 17 %* (з газ.).

ПООБСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обсушити все або багато чого-небудь. *Пообсушувати одяг.*

ПООБСУ́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Обсушитися (про всіх або багатьох). *Після купання хлопчаки пообсушувалися на сонці.*

ПООБТАВА́ТИ, ає́, аємо́, аєте́, *док.* Обтанути, обтати (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *— Ой дай же, Боже, на небі зорі, На небі зорі, завтра погоду, Жеб* [щоб] *ваші вози пообтавали, Жеб ваші сукні пообсихали* (з народної пісні); *А що, пообтавали вже вуси?* (Сл. Б. Грінченка).

ПООБТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообтика́ти.** *Посередині хати горів огонь та освічував блимаючим полум'ям темні, закопчені стіни. Пообтикані мохом, вони світились пусткою* (Юліан Опільський); *Святим угодникам від старості почорніли світлі обличчя й померкли очі. Кожний образ пообтиканий з усіх боків ще малими образочками* (І. Керницький); *Під хатою, на широкій старовинній призьбі, пообтиканій трухлими кілочками, сидить дід Христоня* (Григір Тютюнник); // **пообти́кано,** *безос. пред. Струмок Індіянки вже пообтикано* [кілками] *від верхів'я до самого гирла* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПООБТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обти́кати все або багато чого-небудь у багатьох місцях. *— Убив* [Іван] *сокола, та пір'я нам не приніс, щоби ми собі кресаки пообтикали, — стали другі парубки казати* (Ю. Федькович); *Чи не Морозенкова се, бува, горниця? .. Кругом обставив деревом високим з кучерявими верхів'ями, пообтикав невеличкі полянки поміж деревом кущами тонкої ліщини* (Панас Мирний); *Ядвіга знайшла шматок вати, й обидві панни пообтикали кругом замок і забили дірочку* (І. Нечуй-Левицький); *Я пообтикав добре купу четинням, позабивав шпари, закурив люльку та й лежу собі під яличкою* (І. Франко).

ПООБТИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообтина́ти.** *Ріжуть м'ясо на шматки й годують захлялих .. псів, кидають їм пообтинані заячі ніжки* (І. Нечуй-Левицький); // **пообти́нано,** *безос. пред. Він на смертнім ложі приказав .. роздати* [коштовності] *родинам тих, що терпіли смерть .. під Теребовлею, як також тим, що їм пообтинано руки, з просьбою, щоб за душу князя раз в рік відправити молебень у церквах Галича* (О. Назарук).

ПООБТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обтяти (у 1, 3 знач.) багато чого-небудь. *— Пообтинай нігті свої й дай мені* (І. Нечуй-Левицький); *Мотрі нагадувався той корч, котрий що підросте трохи, то його пообтинають, і він ніяк не може розвинутися в повний зріст* (Б. Лепкий); *Добре, якщо ці рамки просторі. А якщо вони — "десять на п'ятнадцять"? Скільки ж треба урізати, пообтинати, ущільнити, підвести під стандарт* (І. Роздобудько); *Люди пообтинали соснам гілля, навіть поодкопували й підрізали подекуди їхнє коріння* (Б. Антоненко-Давидович); *Мисливець узяв ножа і пообтинав галузки* (Ю. Винничук).

ПООБТИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообтира́ти.** *Судова заля* [зала] *— чимале приміщення з голими стінами, з пообтираними до глиняних латок панелями* (В. Чапленко); *Приміщення давно не ремонтувалося: підлога й стіни обшмугляні, пообтирані, засмальцьовані й обшарпані!* (О. Сизоненко); // **пообти́рано,** *безос. пред. Пил на меблях пообтирано.*

ПООБТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Обтерти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Пообтирай чоботи* (Сл. Б. Грінченка); *Пообтирав* [Роман] *порох з писанок, що висіли під стелею на ниточках* (І. Нечуй-Левицький); *Підоймили* [підняли] *діти Івасика, пообтирали кров, .. стали його тихомирити* (С. Ковалів); *— Ви б їй* [хворій] *сорочку перемінили та подушки пообтирали* (Л. Яновська); *— Дозвольте, Феліксе, я з вас витру пилюку. Вона пообтирала кота, і той аж вигнувся від утіхи* (Г. Пагутяк).

◊ **Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну** *і т. ін.) див.* **обтира́ти.**

ПООБТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Обтертися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Пообмивалися ми в мидниці та пообтиралися одним рушником, бо більше не було* (з мемуарної літ.).

2. Обтиратися (у 1 знач.) якийсь час. *Упав Василь та й лежить. Іван схилився, здоймив його на руки та й заплакав .. Пообтирався далі Іван, узяв товариша на руки, заніс у чагір та й накрив зеленим віттям ялиновим* (Ю. Федькович).

3. *тільки 3 ос.* Обтертися (у 2 знач.), стертися, зійти з поверхні; облізти (про все або багато чого-небудь). *Сірники, попсовані в грозу, хоч і підсохли на сонці, але головки в них пообтиралися, коробка облізла* (Ю. Збанацький).

4. *рідко.* Тривалим носінням, використанням пошкодити на собі одяг. *— Бач, пообтирався. Колінця світяться. Сорочок понакуповуєш собі, щоб усе той... шиком* (І. Білик).

ПООБТІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообті́сувати.** *— Що се ви робите? — спитав боярин майстрів. — Згадай, коли мудрий! — відповіли ті з насмішкою, збиваючи пообтісуване дерево докупи* (І. Франко); *Були пообмивані та пообтісувані всі облиті кров'ю стіни курінні та гармати січові. Наступного дня січові священики відправили заутреню, відспівали молебень і воду освятили* (з наук.-попул. літ.); // **пообті́сувано,** *безос. пред. Під час археологічних розкопок було знайдено сокиру, виготовлену з довгастих пласких уламків кременю, обидва боки яких пообтісувано відбиванням та шліфуванням* (з наук. літ.).

ПООБТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Обтесати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Оці ось дубки пообтісуйте попереду* (Сл. Б. Грінченка); *Майстри до обіду пообтісували потрібне дерево і поклали зруби дванадцяти воєнних шіп* (Юліан Опільський).

2. *кого, перен., розм.* Обтесати (у 3 знач.) усіх або багатьох. *Літніх, досвідчених людей життя пообтісувало й пообстругувало, як обстругує столяр дошки* (П. Загребельний).

ПООБТО́ВКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Обтовкти (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Пообтовкувати від оболонки зерно спельти — справа нелегка, бо воно значно твердіше за зерно звичної для нас пшениці* (з газ.).

2. *розм.* Обтовкти (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь; пооббивати (у 1 знач.). *Таксист на мить опустив скло, .. пасажирові й це, видно, було не до шмиги .. Такий вередун трапився .. Їхав би собі персональним автобусом, як інші громадяни, там боки тобі б пообтовкували...* (О. Гончар).

ПООБТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообто́птувати.** *Пообтоптувані старі черевики;* // **пообто́птувано,** *безос. пред. Пообтоптувано сніг навколо хати.*

ПООБТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Обтоптати (у 1 знач.) що-небудь (землю, сніг і т. ін.) навколо багатьох предметів. *Давно вже були скошені на лузі трави, рибалки та мисливці пообтоптували береги озерець* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Обтоптати (у 2 знач.), зносити взуття (про всіх або багатьох). *Пообтоптувати чоботи;* // Натрудити ноги (про всіх або багатьох). *Пообтоптували ноги, — Бігають, підганяють* (В. Еллан-Блакитний).

ПООБТО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообто́чувати.** *Друге народження фабрики з виготовлення баянів почалося в 1947 р. Було сутужно. Деревину брали з Кремінських лісів. Важелі правої та лівої клавіатур баяна робили дерев'яні, а зверху кріпили шурупами пообточувані ґудзики* (з мемуарної літ.); // **пообто́чувано,** *безос. пред. Конічні деталі пообточувано на токарному верстаті відповідно до розробленої технології* (з наук.-техн. літ.).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **пообто́чуваний** — гарний статурою, кремезний. *І. Розсолода — син січовика, 116-річний інформатор Д. Яворницького — так описував козаків-запорожців: "Ростом запорожці були народ середній, а тільки що кріпкий, дебелий, хоробрий, з виду мордастий, наче пообточуваний"* (з наук.-попул. літ.).

ПООБТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обточити (у 1, 3 знач.) багато чого-небудь. *Пообточувати грані деталей.*

ПООБТРІ́ПУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пообтріпувати**[2] 2. *Корогви, пообтріпувані в боях, майоріли вдалині* (з мемуарної літ.); // **пообтріпувано,** *безос. пред. На джинсах холоші пообтріпувано.*

2. *у знач. прикм.* Який пообтріпувався *(див.* **пообтріпуватися**[2]). *Кавалеристи їхали безладно на худющих забрьоханих шкапах, одягнуті в пообтріпувані шинелини* (І. Гнатюк).

ПООБТРІ́ПУВАТИ[1], ую, уєш, *док., кого, що, чим, з чого, розм.* Обтріпати багатьох або багато чого-небудь. *Пообтріпувати сніг із чобіт.*

ПООБТРІ́ПУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Обтріпа́ти все або багато чого-небудь. *Пообтріпувати одяг.*

ПООБТРІ́ПУВАТИСЯ[1], ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Обтріпатися (про всіх або багатьох). *Дівчата позлазили з машини, пообтріпувалися* (В. Минко).

ПООБТРІ́ПУВАТИСЯ[2], ується, уються, *док.* Обтріпа́тися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Німецькі паперові бинти, хоч як їх ховав під плащем Скиба, набрякли від крові й дощу, пообтріпувалися за час переходу, і вже треба було їх замінити новими* (П. Загребельний); *Наш молитовник дуже пообтріпувався, а сторіночки аж світяться, такі тоненькі, ще й по краях папір відривається* (з мемуарної літ.).

ПООБТРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообтру́шувати.** *Гілки хвойних деревець, пообтрушувані від снігу, менше обламуються* (із журн.); // **пообтру́шувано,** *безос. пред. Пообтрушувано сніг із шуби.*

ПООБТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Обтрусити (у 1–3 знач.) усе або багато чого-небудь. *Чекаючи гетьмана та старшин у замковій залі, доки вони хоч дорожню пилюку з себе пообтрушують, Адам Кисіль зручніше вмостився в м'якому кріслі* (В. Чемерис); *Плодів на пальмах уже не було — одноплемінці давно пообтрушували* (І. Білик); *Поглянув на букет і очам не повірив: усі квітки зів'яли, пообтрушували пелюстки* (Є. Шморгун).

2. *кого, що, розм.* Обси́пати чим-небудь поверхню всіх або багатьох предметів. * Образно. *Листопад пообтрушував усі доріжки в парку.*

ПООБТРУ́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *від чого, з чого і без дод., док.* Обтруситися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Пан наказав прибути на сьому годину вечора, — так ми ще у батькового кума, в дядька Мехтодія, панського кучера, до початку пересиділи, від сіна пообтрушувалися* (Остап Вишня).

ПООБТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПООБТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., що, чим.* Обтягнути (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь (кожне зокрема). *Треба буде драбини новим луб'ям пообтягати* (І. Франко); *Ось дивани із пружинами, І трава шелестить морська, Їх коричневим дерматином Пообтягувала рука* (Л. Забашта).

ПООБТЯ́ГУВАТИ *див.* **пообтяга́ти.**

ПООБХО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Обійти (у 1, 3 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Ноги його заклякли і не хотіли рухатись, і ледве пообходили довкола глибоким снігом, і мало, мало не загрузли* (У. Самчук); *Маланкарі пообходили всі хати в селі* (з газ.).

2. *кого, розм., рідко.* Обхо́дити (у 8 знач.) якийсь час; упорати (у 1 знач.). *Пізнім вечором, як Максим пообходив корови та коні та подоїв вівці, увійшов до хати* (В. Стефаник).

ПООБХО́ПЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., кого, що.* Обхопити (у 1 знач.) кого-, що-небудь (про кожного з багатьох). *Малята заверещали від утіхи, пообхоплювали дідуся рученятами за шию і притулилися щічками до його лиця. — Ой, який холодний!* (В. Малик).

ПООБЦІЛО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обцілувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Плаче мати, пообціловувала дітей, затулила вуха й побігла не оглядаючись, сподіваючись, що працівники ясел порятують їх від голодної смерті* (з мемуарної літ.); *— Сестри й брати хоч по рядочку напишуть мені лист на фронт, а хто не вміє, той долоньку свою обведе, — читаємо той лист уголос, ті долоньки пообціловуємо* (з газ.).

ПООБЧИКРИ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Обчикрижити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *У перукарні так пообчикрижували призовників, що й не впізнати* (з газ.); *Пообчикрижували дерева на вулиці.*

ПООБЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Обчистити все або багато чого-небудь. *Про диких качок, наприклад, діти розповідають таке: ".. Як лише сосну зрубають, пообчищають гілля.., а глиця висохне, обсипиться* [обсиплеться] *і лежить між гіллям. Качка залазить .. поміж гілля, вигрібає в сухій глиці ямку й там несеться"* (О. Воропай); *Вербу на Великдень слід пообчищати, посортувати, позв'язувати в букетики* (з газ.).

ПООБЧІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пообчі́плювати.** *На Сокальщині хорунжий подає на весіллі знак до виконання того чи іншого звичаю дерев'яним тризубим предметом, пообвиваним когутячим пір'ям і пообчіплюваним округлими дзвіночками* (із журн.); // **пообчі́плювано,** *безос. пред. Новорічну ялинку пообчіплювано різноманітними прикрасами й цукерками* (з газ.).

ПООБЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що чим, розм.* Обчіпляти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях; пообвішувати. *Гронами, як виноград, колорадські жуки пообчіплювали помідори й гризуть* (із журн.); *Хлопець пообчіплював рекламними листівками стовпи на головній вулиці селища* (з газ.).

ПООБЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Обчіплятися чимсь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь); пообвішуватися. *Кузьку відпустили. І він усім оповідав: — .. Колись ледащо пухло з голоду, але соромилося чіпляти торбу і простягати руку. А тепереньки .. пообчіплювався бомбами — герой..!* (Б. Харчук).

ПООБЧО́ВГУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Обчовгати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Всі стіни вже он плечима пообчовгували* [чоловіки], *чобітьми пооббивали, як на вокзалі* (О. Гончар).

ПООБЧУ́ХРУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обчухрати (1 знач.) все або багато чого-небудь. *Братунь терпів, терпів та врешті й заявив на "гегемона" в міліцію. Той, щоб помститися, забрався вночі до Братуня у садочок, та й обтрусив усі яблуньки із ще зеленими плодами, ще й пообчухрував гілля* (А. Дімаров).

ПООБША́РПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообша́рпувати.** *Комір і кишені пальта були пообшарпувані;* // **пообша́рпувано,** *безос. пред. Рукопис о.* Яремецького-Білахевича *дійшов до нас у досить сумнім стані, без початку і кінця, багато карток повидирано, пообшарпувано* (І. Франко).

ПООБША́РПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Обшарпати все або багато чого-небудь. *Пообшарпувати поли плаща, рукави.*

2. Обірвати все або багато чого-небудь. *Намуляв* [Петько] *здоровенного пухиря та стер шкіру .. Через те й горбиться він і дивиться злісно і через те, мабуть, і ґудзики пообшарпував* (М. Трублаїні); *Вітер пообшарпував цвіт з акацій.*

ПООБША́РПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Обшарпатися від довгого користування (про все або багато чого-небудь). *Двадцяту неділю в дорозі чумак, одежа зовсім пообшарпувалася* (з переказу); *Щоб оздоблювальна строчка на кишенях куртки не поообшарпувалася, не можна допускати пропуску стібків* (з навч. літ.).

2. Зноси́ти на собі одяг; обірватися (про всіх або багатьох). *Як старці пообшарпувалися, а справити одежу ні за що* (Сл. Б. Грінченка); *Враз якась сила їх вхопила і понесла .. Дідича і пароха несло через нетрі, по тернях так, що вони геть пообшарпувалися та подряпалися* (Ю. Винничук).

ПООБШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообшива́ти.** *Ввійшов я у свою світлицю, аж побіля дверей стоять усе чорти у каптанах, позументами пообшиваних* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повбирані в червону й синю одежу, пообшивану сріблом, в широких синіх шароварах з червоними смугами, було стоять козаки, як вкопані* (І. Нечуй-Левицький); *Кунтуші на гусарах були різноколірові* [різноколірні] *з оксамиту, з золотими гапличками й ланцюжками біля коміра, пообшивані коштовним хутром* (А. Кащенко); // **пообши́вано,** *безос. пред. Кімнату пообшивано світлими панелями* (з газ.).

ПООБШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Обшити (у 1 знач.) чимсь усе або багато чого-небудь. *У сорочках усі груди повишивала* [Галя], *квітками унизала; каптани пообшивала шнурками* (Панас Мирний); *Зорка, що їхав по ліву руку від писаря, побачив на роздертому одязі хрести. Чиясь вправна рука пообшивала їх дрібним бісером. — Схимники? .. — Певно, скитські* (В. Єшкілєв).

2. *що, спец.* Обшити (у 2 знач.), покрити, оббити чимсь усе або багато чого-небудь по всій поверхні. — *Йому* [Потьомкіну] *донесено, що я тут, на Січі, завів польські покої, яких не бачив ніхто раніш, пообшивав стіни панелями...* (Г. Колісник); *Забудовник пообшивав фасади сайдингом світлого кольору* (з газ.).

3. *кого, розм.* Обшити (у 3 знач.) усіх або багатьох. [Г а н н а:] *Паски сама попекла.., хату пошпарувала й вибілила, дітвору пообшивала і пообмивала!..* (М. Кропивницький).

ПООБШИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Обшити (у 3 знач.) себе всім необхідним (про всіх або багатьох). *Пообшивалися дівчата до Великодня.*

ПООБШКРІБА́ТИ *див.* **пообскріба́ти.**

ПООБШКРЯ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пообшкря́бувати.** *Пообшкрябувані від старої фарби ворота.*

ПООБШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Обшкрябати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Он зосталось тіста на руках на цілий хліб. Пообшкрябуй ножем тісто в діжу та порайся коло печі* (І. Нечуй-Левицький); *Повмивались. Декотрі на ходу встигли навіть пообшкрябувати щетину своїми тупими бритвами. Попідтягувались, помолодшали, стали схожими знов на бойовий підрозділ* (О. Гончар).

ПООБШМАРО́ВУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пообшмаро́вувати.** *Пообшмаровуване дощем листя.*

ПООБШМАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Обшмарувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Практиканти пообшмаровували корівник.*

ПООБШМАРО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Обшмаруватися (про всіх або багатьох). *Пообшмаровуватися крейдою.*

ПООБШМО́РГУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пообшмо́ргувати.** *Пообшморгувана в багатьох місцях шкіра;* // **пообшмо́ргувано,** *безос. пред. Пообшморгувано тютюн.*

ПООБШМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* 1. Обшморгати багато чого-небудь. *Пообшморгувати квасолю.*

2. Обдерти шкіру об що-небудь у багатьох місцях. — *І не сіпайтесь, паночку: боки об мур пообшморгуєте* (О. Ільченко).

ПООБШМУ́ГЛЮВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **пообшму́глювати.** *Берези пообшмуглювані осінніми вітрами.*

ПООБШМУ́ГЛЮВАТИ *див.* **пообшму́льгувати.**

ПООБШМУ́ЛЬГУВАТИ, ую, уєш, **ПООБШМУ́ГЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що, діал.* Обшмульгати, обшмугляти все або багато чого-небудь. *Холодні вітри пообшмуглювали дерева, обложні дощі обполоскали їхню кору* (П. Загребельний); * Образно. — *Треба передніше таки добре обшмульгать боки та лікті об канцелярські столи, щоб сісти за столоначальника, — обізвавсь Кміта. — Я от пообшмульгував собі боки, а, як бачите, високо вгору не пішов* (І. Нечуй-Левицький).

ПООБШПА́РЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пообшпа́рювати.** *Пообшпарювані руки.*

ПООБШПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що, розм.* Обшпарити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Пообшпарювати помідори.*

ПООБШПА́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Обшпаритися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Комунальники мало не пообшпарювалися гарячою водою, виконуючи ремонтні роботи* (з газ.).

ПООБШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Обшукати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Ми ще хати пообшукуємо, чи не поховалися* [фашисти] *де* (О. Іваненко); *Привезли нас етапом за сімсот кілометрів од Магадана до Аркагалинського концтабору .. Наглядачі прийняли нас і пообшукували на вахті всіх до рубчика* (І. Гнатюк).

ПООБЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Общипати багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Розсердився березень і каже: — Ах ти ж травню, сякий-такий. Ось я тобі крильця пообщипую* (з казки); *О, тут гущина яка, сонця не пускає, треба трохи пообщипувати листя!..* (М. Коцюбинський).

ПО-ОВЕ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-ове́чому.** — *Любії мої подруги! .. Дотепи повинні кусати слухачів скорше по-овечи, аніж по-собачи, бо коли слово кусає, як собака, то вже не дотеп, а грубощі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ОВЕ́ЧОМУ, *присл.* Як вівця, як вівці, подібно до вівці, овець. *Баба вхопила в рот рому й закашлялась по-овечому* (І. Нечуй-Левицький); *Часом із веселого гамору раптом видирається звірячий, хижий зойк, музика вривається, пари злякано по-овечому купчаться в натовп* (В. Винниченко); — *Ді-і-іду!.. Не тре-е-еба-а!.. — втративши над собою владу, по-овечому пробекав Котька* (В. Нестайко); *По-овечому закліпав товстими повіками Курський* (В. Шкляр); // Як у вівці, овець. *Низько над голими тополями, вербами, садками клубочилися по-овечому кудлаті й важкі хмари* (Микита Чернявський); *На сотню метрів розтяглась низка лам. Тварини йшли поважно, гордовито піднявши верблюдячі голови. Їхні по-овечому вовнисті тулуби пообвішувано вантажами* (І. Білик); // *перен.* Дуже покірливо, слухняно. *Хто ведеться по-овечому, того вовки з'їдять* (прислів'я); *Залізняк наївно питав зв'язаного дротом Макарова, що він собі про те думає. Чи може якийсь народ отак собі слухняно, по-овечому віддавати себе під .. ліквідацію?* (У. Самчук).

ПООГИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Огинатися (у 2 знач.) якийсь час. *Мабуть, сьогодні й діло буде. Вдень, то ще хто знає, чи зважаться всі, може, й поогинаються ще, а що надвечір, то напевне* (А. Головко); *Потупцявшись, поогинавшись, перемагаючи сам себе, Карнаух .. простягнув навстріч комишанцеві свою грішну руку* (О. Гончар); *Чаплинський.., трохи поогинавшись для виду, згодився віддати небезпечного в'язня на поруки полковникові й сотникам* (П. Загребельний); *Летюченко для годиться поогинався, та скоро ввійшов у долю. Бо Ліліпут і той невидимий мали великий зиск* (О. Ульяненко).

ПООГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, діал.* 1. Оглянути (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Іван, поооглядавши обійстя, посумувавши та подумавши, що діяти, пішов до Кирницького купити хліба і теплої ковбаси на вечерю для себе і тата* (І. Франко); — *Чи є така одежа, як на портреті? — спитав маршалок, добре пооглядавши портрет. — Як ні, то треба шити* (Г. Пагутяк).

2. Оглядати (у 1 знач.) якийсь час. *Він пішов поміряти місце під січову церкву, пооглядав дерево, порадив Маркові, як до того братися, а сам узявся за організаційну роботу* (А. Чайковський); *Однієї суботи всі працівники архіву поїхали на екскурсію в Олеськ. Спочатку пооглядали замок, а потім отаборилися на природі і влаштували пікнік* (Ю. Винничук); *Краще .. пооглядати колекцію монет із зображенням Шиллера. Але .. всі розмови .. протягом подорожі .. мають одну спільність. Рано чи пізно темою стає Львів* (Н. Сняданко).

ПООГЛЯДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., діал.* 1. Оглянутися (у 1 знач.) навколо себе (про всіх або багатьох, кожного зокрема). *Мигнуть йому* [селянинові] *в пам'яті жандармські штурханці, й він поооглядається* (П. Козланюк); *Зранку була можливість трохи більше пооглядатися, бо ми вже їхали по місту* (із журн.).

2. Оглядатися (у 1 знач.) якийсь час. *Юзьо .. вийшов на стежку, пооглядався, а коли Йосипові кроки стихли, він ледь чутно заграв на своїй скрипці, скликаючи маржину* (Р. Іваничук); * Образно. *Сонце — зайшло. І раптом Все навкруги померкло. Тільки вікно хатини Сяяло в темноті. Соняшник здивувався! Засоромлено пооглядався І до вікна підкрався. І що ж він побачив? Дива!* (Д. Павличко).

ПООГОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поогоро́джувати.** *Ви* [багатії] *.. повиносилися "за межі", в колишню "дачну зону", в надозерні палаци, поогороджувані шлагбаумами й будочками з озброєною охороною* (О. Забужко); *Перевіряльники прибули до гаража, розташованого на території поогороджуваного подвір'я домоволодіння* (з газ.); // **поогоро́джувано,** *безос. пред. Земельні ділянки поогороджувано.*

ПООГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Огородити чимсь усе або багато чого-небудь. *На території музею в Пирогові є вози й млини, яким по 150 років, і ми їх поогороджували, щоб відвідувачі не чіпали руками* (з газ.).

ПООГОРО́ДЖУВАТИСЯ, у́ється, уємося, уєтеся, *док.* Огородитися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Пообгороджуватися парканами.*

ПООДАЛІ́К, *присл.* 1. Те саме, що **по́одаль** 1. *Камінський зупинився поодалік, похитав головою. — Що ж ви наробили, негіднику?* (Р. Іваничук); *Десь поодалік тоскно порипувало зламане дерево* (Валерій Шевчук); *Йона кволо повертав на м'язах голову — вікно, за шибкою ліс, поодалік пагорб, сосна, на сосні ледь синьо понатрушувало снігу* (О. Ульяненко).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **по́одаль** 2. *Рано-вранці .. коваль став серед шляху, що проходив поодалік кузні. Коли з-за воріт виїхала тачанка, він зупинив її, піднісши руку вгору* (Я. Галан); *Сьогодні вчитель Іванків якийсь інший, як кожної п'ятниці .. Він виходить на підвищення поодалік фісгармонії і жде .. В класі стало зовсім тихо* (Ірина Вільде).

○ **По́одаль від... <Поодалі́к від...>** *див.* **по́одаль.**

ПОО́ДАЛЬ, *присл.* 1. На деякій відстані; осторонь. *З дзвіниці виходять дівчата..; за дівчатами поодаль ідуть пишаючись парубки* (М. Кропивницький); — *Бережись, дядьку, чого став? — крикнув чийсь різкий голос. Никанор одсахнувся і став поодаль* (І. Микитенко); *Комусь (здебільше то літні чи й зовсім літні) доводиться пильнувати .. за комонями, що пасуться там десь, поодаль, до самого світанку* (Д. Міщенко); *Часом Лео Ауфмен .. йшов блукати по вулицях, знервований, настороженний, рвучко обертаючись на ледь чутний сміх поодаль* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на місце, на деякій відстані від якого відбувається дія, хтось чи щось перебуває, розташовується, розміщується. *Посильний із сільради Василь Полотнюк .. незрушно стовбичив поодаль Вороніна, ховаючи очі від Северини* (М. Матіос); *На саме Різдво Христове десь поодаль нашої зимівки розгорілася стрілянина* (М. Андрусяк); [Л а е р т:] *Офеліє, сестричко, стережися, Ховайся далі від його кохання, Поодаль стріл і сполохів жаги* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

○ **(1) Поо́даль від... <Поодалі́к від...>,** *у знач. прийм.* — на деякій відстані від кого-, чого-небудь; осторонь від когось, чогось. *Жила вдова поодаль від села, він і пристав до неї* (В. Барка); *Раптом сліпець прозрівав: як це добре, що він опинився тут, поодаль від літературних забіяк* (Олекса Ізарський); — *У Ігоря один шлях — на захід сонця. Та не одна стежка: і по цьому березі, і по тому, і понад самою річкою, і поодаль від неї — лісами та галявинами* (В. Малик); *Трохи поодалік від берега, загойдані хвилями, дрімають табунцем чайки* (В. Логвиненко).

ПООДБ... *див.* **повідб...**; *напр.:* **поодбива́ти, поодбира́ти** *і т. ін. див.* **повідбива́ти, повідбира́ти** *і т. ін.*

ПООДВ... *див.* **повідв...**; *напр.:* **поодверта́ти, поодво́дити, поодво́зити, поодв'я́зувати** *і т. ін. див.* **повідверта́ти, повідво́дити, повідво́зити, повідв'я́зувати** *і т. ін.*

ПООДГ... *див.* **повідг...**; *напр.:* **поодга́дувати, поодганя́ти, поодго́нити, поодгорта́ти, поодгриза́ти** *і т. ін. див.* **повідга́дувати, повідганя́ти, повідго́нити, повідгорта́ти, повідгриза́ти** *і т. ін.*

ПООДД... *див.* **повідд...**; *напр.:* **пооддава́ти, пооддира́ти, пооддува́тися** *і т. ін. див.* **повіддава́ти, повіддира́ти, повіддува́тися** *і т. ін.*

ПООДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Одержати що-небудь або багато чогось (про всіх або багатьох). *Добридень, мамо! Як завжди, мінімум новин при максимумі бажання висловитися .. Твої листи з усім умістом поодержував: і попередні, і 39-й, і 40-й* (В. Марченко); — *Вони що, теж повістки сьогодні поодержували?* — *ні до кого не звертаючись, бесідував сам із собою Ковбик* (О. Чорногуз).

ПООДЖ... *див.* **повідж...**; *напр.:* **пооджима́ти, пооджина́ти** *і т. ін. див.* **повіджима́ти, повіджина́ти** *і т. ін.*

ПООДИНО́КИЙ, а, е. 1. *тільки мн.* Які розміщені або трапляються рідко. *Міський парк. Ще підмітають алеї, але є вже і поодинокі перехожі* (А. Головко); *З двору повіяло свіжим вітром, залітали, наче заблукавши, поодинокі сніжинки* (О. Гуреїв); *Стежкою, поміж поодиноких очеретин, ішов з великим чемоданом довговидий хлопець* (Ю. Мушкетик); *Він* [Будапешт] *мені снився, і в цих снах постійно виникали якісь нічні пасажі з поодинокими ліхтарями* (Ю. Андрухович); // Які бувають у невеликій кількості; рідкісні. *Мене змучило й невдоволило ще (з винятком поодиноких хвилин) моє дотеперішнє життя* (О. Кобилянська); *Я відчув душевну вдячність дисертантові за його чуйність, так би мовити, і до поодиноких, ніби й забутих рослин* (Іван Ле); *Матерія мовного знака лише в поодиноких випадках збігається з матерією позначуваного об'єкта. Це буває тільки тоді, коли слово є знаком одиниці звучащої матерії: "а є звук", "б входить до складу ба" і под.* (В. Русанівський).

2. *тільки мн.* Ізольовані від інших, позбавлені зв'язку з іншими; розрізнені, окремі. *Під охороною темної осінньої ночі і мрячного світанку переправилися поодинокі частини через Сейм* (Б. Лепкий); *Дарка бачить, як нерухомі очі Оріховської просвердлюють кожний гурток, а вуха, здається, видовжуються, щоб схопити нитки розмов поодиноких гуртків і зв'язати їх в один вузол* (Ірина Вільде); *Поодинокі виступи* [селян] *були легко придушені місцевою поліцією* (М. Стельмах); // Які виділяються, вирізняються, не зливаються з іншими в щось ціле. *На розі строчив кулемет, зринали поодинокі постріли* (О. Десняк); — *Так і веди нас на панів* .. — *На Каффу!!!* — *надсаджувалися поодинокі голоси* (З. Тулуб); // Деякі з-поміж інших (вибірково). *Кількаденний побут у дощі і сніговиці в глибині в горах, в урядових справах .. Розмови з гуцулами, захват поодинокими з них* (О. Кобилянська).

3. Який є тільки одним з можливих інших; одинокий (у 3 знач.). *Стрілянина поступово стихала, озивався ще тільки якийсь поодинокий кулемет* (С. Голованівський); *Я дивлюся на поодинокий сірий камінь, його облюбував ще заздалегідь* (Є. Доломан); *Вдалині, над садами, стримів поодинокий чорний спис тополі* (Г. Колісник); // Не типовий, випадковий, винятковий. *Яка жахлива — хоч хай і поодинока в історії китового промислу — катастрофа: загинула вся команда китобійної шлюпки!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Окремо взятий, відособлений. *Не чутно виразно ні одного слова, не розбереш поодинокої розмови — все гуде, гукає, лящить, верещить* (Панас Мирний); *Кожний поодинокий творець бажає за всяку ціну бути новаторським, .. кожний намагається винайти щось нового* [нове], *чим зумів би зачудувати ввесь світ* (Б.-І. Антонич); *Він* [П. Саксаганський] *умів в поодинокому, буденному факті побачити значне і святкове* (Ю. Мартич); // *у знач. ім.* **поодино́ке,** кого, *с.* Те, що є тільки одним. — *Ти, як завжди, хочеш з поодинокого створити клімат* (Р. Андріяшик); *Саме в реченні ми маємо змогу піднести поодиноке до категорійного, видове до родового, схопити явища в русі* (з наук. літ.).

ПООДИНО́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **поодино́кий** 3. *Різке поширення будь-якої епідемії свідчить насамперед про безсистемність і поодинокість профілактичних заходів у державі* (із журн.).

ПООДИНО́КО. Присл. до **поодино́кий.** *Біля столиків .. сиділи гуртами і поодиноко люди* (У. Самчук); *Сунули* [солдати] *вже не поодиноко, а цілими гуртами* (С. Васильченко); *В лісну тишину кидаються голоси. Зразу поодиноко, напрочуд дзвінко й чутно, а відтак гуртами* (О. Кобилянська); — *За наших часів не можна жити поодиноко, як билина в полі* (З. Тулуб).

ПООДИ́НЦЕМ, *присл., розм.* Те саме, що **поо́ди́нці.** *Стрільці почали відступати поодинцем до лісу* (з мемуарної літ.).

ПООДИ́НЦІ, *присл.* 1. На певній відстані один від одного. *Качки кружляють над затокою і табунцями, поодинці, парами сідають тут і там* (Б. Антоненко-Давидович); *Вищі від усіх дерев стояли тут сосни, часом густо, часом поодинці, з голими, жовтими, як віск, стовбурами* (С. Скляренко); *Хати, мов ластівчані гнізда, тулилися по узбережжю то купками, то поодинці* (М. Чабанівський); *Марсіяни йшли не гуртом, а поодинці, на відстані півтори милі один від одного* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Один за одним, у певній послідовності. *Незаможники виходили* [з сільбуду] *поодинці — один по одному — і мовчки облягали Химочку з усіх боків* (Г. Епік); — *Краще нам іти поодинці,* — *сказав я.* — *Я піду перший.* — *І попростував до садиби* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Окремо один від одного, не разом. — *Кожному поодинці важко чогось домагатися, то треба гуртом* (Б. Грінченко); *Ворони поодинці все летіли в один бік і крякали над хлопцями* (В. Винниченко); *Веселкові кольори .. цвітуть, виграванють поодинці і всі разом* (П. Тичина).

3. Тільки сам, без інших. *Ніхто з аулу не наважувався ходити до лісу поодинці* (З. Тулуб); *Уночі навколо табору знову лунало зловісне гарчання ягуара, й люди остерігались уходити в джунглі поодинці* (І. Білик).

ПООД'І... *див.* **повід'і...**; *напр.:* **под'їда́ти** *див.* **повід'їда́ти.**

ПООДК... *див.* **повідк...**; *напр.:* **поодкида́ти, поодклада́ти** *і т. ін. див.* **повідкида́ти, повідклада́ти** *і т. ін.*

ПООДЛ... *див.* **повідл...**; *напр.:* **поодла́мувати, поодліта́ти** *і т. ін. див.* **повідла́мувати, повідліта́ти** *і т. ін.*

ПООДМ... *див.* **повідм...**; *напр.:* **поодмага́тися, поодмерза́ти** *і т. ін. див.* **повідмага́тися, повідмерза́ти** *і т. ін.*

ПООДН... *див.* **повідн...**; *напр.:* **пооднахо́дити, пооднімáти** *і т. ін. див.* **повіднахо́дити, повідніма́ти** *і т. ін.*

ПООДП... *див.* **повідп...**; *напр.:* **поодпада́ти, поодпи́сувати** *і т. ін. див.* **повідпада́ти, повідпи́сувати** *і т. ін.*

ПООДР... *див.* **повідр...** *(крім слів, розроблених на* **поодр...**); *напр.:* **поодрива́ти, поодрі́зувати** *і т. ін. див.* **повідрива́ти, повідрі́зувати** *і т. ін.*

ПООДРУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого з ким, рідше на кому і без дод.* Одружити всіх або багатьох. *Коли сини повиростали, цар почав думати про те, як би їх поодружувати, бо лише тоді, мовляв, стануть вони щасливими* (з казки); *Коли грузинські хлопчики виросли, їх поодружували з місцевими кріпачками. Відтоді з'явилися в Петрівській волості, що на півдні Керченського півострова, жителі з грузинськими прізвищами Бакурідзе, Кавалерідзе, Чонія* (з публіц. літ.).

ПООДРУ́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Одружитися (про всіх або багатьох). *От і поодружувалися царенки: старший узяв царівну, середульший — князівну, а Іван-царенко — зелену жабу з болота* (з казки); *Колишні її подруги вже встигли поодружуватися і мали свої сім'ї* (С. Чорнобривець); — *Ти з Михайлом тим часом закінчите науку, поодружуєтеся, надбаєте дітей, а я .. няньчитиму небожат* (М. Сиротюк); *Тарасові було вже тридцять три. Всі його приятелі давно поодружувалися, мали вже дітей-школярів, а йому все не виходило на вдале, всі були якісь не такі* (Ю. Покальчук).

ПООДС... *див.* **повідс...**; *напр.:* **поодсила́ти, поодсиха́ти** *і т. ін. див.* **повідсила́ти, повідсиха́ти** *і т. ін.*

ПООДТ... *див.* **повідт...**; *напр.:* **поодтава́ти, поодтина́ти** *і т. ін. див.* **повідтава́ти, повідтина́ти** *і т. ін.*

ПООДУ́ЖУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* Одужати (про всіх або багатьох). — *Кого вона* [Вівдя] *обливала водою під мостом і в глупу ніч на Пилипівчане пущення або в Чистий четвер, то ті всі поодужували, — казала Варка* (І. Нечуй-Левицький); *Ті люде* [люди] *поодужували* (Б. Грінченко).

ПООДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **пообду́рювати.** *Піде до дітей і поодурює: у кого карбованця візьме, у кого коповика* (Ганна Барвінок).

ПООДХ... *див.* **повідх...**; *напр.:* **поодхиля́ти, поодхо́дити** *і т. ін. див.* **повідхиля́ти, повідхо́дити** *і т. ін.*

ПООДЦ... *див.* **повідц...**; *напр.:* **поодцвіта́ти, поодці́джувати** *і т. ін. див.* **повідцвіта́ти, повідці́джувати** *і т. ін.*

ПООДЧ... *див.* **повідч...**; *напр.:* **поодчиня́ти, поодчі́плювати** *і т. ін. див.* **повідчиня́ти, повідчі́плювати** *і т. ін.*

ПООДШ... *див.* **повідш...**; *напр.:* **поодшу́кувати** *див.* **повідшу́кувати.**

ПООДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Одягти (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох), одягти багатьох. *Нові поодягали* [молодички] *І запаски, й сорочки* (Я. Щоголів); — *Знаєте, гляньте лише на себе самих, як ви виглядаєте .. Треба вас усіх поодягати якось прилично* [пристойно] (І. Франко); *Аж на вулиці хлопи поодягали шапки і позастібали кожухи* (П. Колесник); *Льошка з захопленням і хвилюванням дивився на новенькі формені мундири почесних старих рудокопів, які заради такого урочистого дня поодягали всі свої ордени і медалі* (Ю. Мокрієв); * Образно. *Котляревський наш на лірі Поодягав печалі в сміх, Переспівав у думи щирі Надії прадідів моїх* (М. Нагнибіда).

ПООДЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Одягтися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Усі вони поодягались в старі засмальцьовані чернечі каптани та чорні послушницькі шапочки. Усі вони удавали з себе ченців* (І. Нечуй-Левицький); — *Панночок усіх забрали. Дві лежали хорі, то й ті мусили поодягатися і їхати до поліції* (І. Франко); *Віталій і Тоня, поодягавшись, примовклі, внутрішньо напружені, йшли вже понад бортом судна* (О. Гончар); — *Хто ж вам скаже правду, хто зніме полуду з очей неситих ваших? Понаїдали черева, поодягалися в єдваби, сукна, золото й благословляєте насильство, муки, рабство* (Василь Шевчук).

ПООЖЕ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Оженити всіх або багатьох. *Батьки пооженювали синів.*

ПООЖЕ́НЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Оженитися (про всіх або багатьох). *Швидко пооженювалися його друзі.*

ПООЖИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Ожити (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Помазав ятлинята* [ятленят] *цілющою водою, вони і пооживали* (Сл. Б. Грінченка); — *Я промовлю одне слово, і люди в місті вимруть в одну годину; скажу друге слово, і вони пооживають!* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Ожити (у 2 знач.), з'явитися знову, виявитися з новою силою (про думки, почуття і т. ін.); відродитися (у 2 знач.). *Пооживали давні її обрáзи.*

3. Відновитися (у 3 знач.), стати здоровішими, сильнішими (про всіх або багатьох). *Коні після зими пооживали, їх пасли вночі, бо вдень не напасалися — дошкуляли мухи* (М. Руденко).

4. Ожити (у 3 знач.), стати жвавішими, бадьорішими, веселішими (про всіх або багатьох). *Знов розляглась пісня. Пооживали панни* (І. Нечуй-Левицький); *Собаки після похмурих осінніх дощів пооживали і тепер бряжчали цепами та від нудьги підвивали до місяця* (М. Руденко); *Зяті та гумористи аж пооживали: перші, щоб використати новітній спосіб* [як позбавитися тещ], *другі, аби ще і ще погуморити на цю вічну і збиту тему, але вже по-новому* (В. Чемерис).

5. Ожити (у 5 знач.), сповнитися життям, рухом, діяльністю (про все або багато чого-небудь). *Слава Богу, недармо весну працювали..; Не умерло, знать, в землі зерно ані мало: Ба умерло все, да все ж і пооживало* (О. Кониський); *Мертві вулкани пооживали, тектонічні плити в прісному океані зарухалися...* (Дара Корній).

ПООЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Оживити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Чаклунка пооживляла всіх полеглих чарівною паличкою* (з казки); *Світлини з випускного вечора пооживляли нашу пам'ять.*

ПООЗДО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Оздобити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Дівчата поодоблювали рушники орнаментом* (з газ.).

ПООЗУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Озути (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Вихователька поозувала дітей на прогулянку; Молодиці поозували чобітки.*

ПООЗУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Озутися (про всіх або багатьох). *Своїм ходом рушила маніфестація у Хмільник. Біля криниці трохи відпочили, напилися води, поозувалися, дядьки чуби попричісували і рушили далі* (з мемуарної літ.).

ПОО́ЙКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Ойкати якийсь час. *Я розповів бабусі про чайку. Вона поохкала, поойкала, полаяла того шибеника Робінзона* (Ю. Збанацький); *Гершко .. поойкав із приводу того, що пан Веслав став таким худющим* (В. Лис).

ПООКЛЯКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Оклякнути, задубіти (про всіх або багатьох). *Ждучи автобуса, люди пооклякали на холоді.*

ПООКРЕ́МО, *присл.* Кожний окремо, нарізно. *Тільки спільне порозуміння .. може в кождій громаді поокремо змінити свобідні порядки громадські* (І. Франко); *Чи війна чи інше щось стало на перепоні, так і не зійшлися* [Лукія і Дорошенко], *так і носять свою любов поокремо* (О. Гончар); *— Поокремо люди знають майже про все, але всього в цілому не знає ніхто* (В. Рубан); *Дивно — бачити, коли все зв'язане вільно ширяє поокремо в повітрі* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке).

ПО-ОЛЕ́НЯЧИ, *присл.* Те саме, що **по-оле́нячому.** *Дівчинка була по-оленячи полохливою.*

ПО-ОЛЕ́НЯЧОМУ, *присл.* Як олень, як олені, подібно до оленя, оленів. — *Брр... Як холодно, — сказав олень. Сказав по-своєму, по-оленячому. Б'ючи переднім копитом об землю, він розгрібав сніг* (М. Трублаїні); *Гайдамака обома руками вчепірився в корчомаку* [корчомаху], *вона, по-оленячому рогата, перекрутившись, разом із ним занурилась у каламуть, у льодяний вал* (О. Гончар); // *перен.* Легко, пружно. *Бігти по-оленячому.*

ПООПАДА́ТИ, да́є, *док.* Опасти *(див.* **опа́сти**[1] 1–3) у багатьох місцях (про все або багато чого-небудь). *І квітки на богах посохли, поопадали і павутиною павуки позасновували* (Ганна Барвінок); *Хай побачать діти, який він, той дуб, восени, коли скрізь на деревах уже листя поопадало, а він усе зеленіє* (В. Кучер); *Портомоїнов жахнувся, замахав руками, аж поопадали рукави його довгого кожуха, й він метляв ними, наче ганчірками* (Ю. Мушкетик).

ПООПЕРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **післяопераці́йний.** *У 2013–2015 рр. Національний інститут раку працював над розробленням методу автотрансплантації фрагментів щитоподібної та прищитоподібних залоз для запобігання розвитку пooпepaцiйного гіпотиреозу та гіпопаратиреозу* (з наук. літ.).

2. Здійснюваний за окремими операціями (у 3 знач.). *У праці подано поопераційний опис технології монтажу стрілової системи баштового крана* (з наук. літ.); *Поопераційний поділ праці означає закріплення за працівниками окремих операцій при виготовленні виробу для скорочення виробничого циклу* (з навч. літ.).

ПООПЕРАЦІ́ЙНО. Присл. до **поопераці́йний** 2. *На заводі технологічного обладнання пуск і зупинку лінії пресування й пакування тирси, торфу та мінеральної вати виконують в автоматичному режимі та поопераційно* (з наук.-техн. літ.); *Шиють верхній одяг поопераційно* (з навч. літ.).

ПООПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Описати (у 1–3 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Мама, певне, поописувала вам усе, як і що* (Леся Українка); *Вже з кимсь познайомиться* [Василь] *й радий такий .. Пооописував тих людей, а вона тепер боїться й з'явитися в рідне село* (В. Медвідь); *Поліціянти заходились тарабанити в двері .. Сержант нахвалявся, що хай-но доберется всередину, то не тільки майно поопише, як йому наказано, а й штани з господаря здере* (І. Білик).

ПООПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Те саме, що **пообпіка́ти.** *З шибки впурхує в кімнату зграя горобців, всідається біля свічки і цвірінчить: — .. Як підійметься руїна Й зачервоніє Україна, То нам прийдеться утікати, Щоб крильця не поопікати* (І. Драч).

ПООПІКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Те саме, що **пообпіка́тися.** *Їдкий солоний піт виїдав очі, губи поопікалися, все тіло горіло й свербіло, духота стояла пекельна* (Ю. Мушкетик); *Спека й курява добре вже далися взнаки: у людей поопікалася шкіра, почорніли й потріскалися губи. Всі страждали від спраги, втоми, довгої ходи* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Діти поопікалися біля багаття* (з газ.).

ПООПОВІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Оповістити всіх або багатьох. *Міська влада поооповіщала учасників бойових дій листівками про урочистості до Дня захисника України* (з газ.).

ПООПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Те саме, що **пообполі́скувати.** *Пooполіскувати форми для випікання пасок.*

ПООПОЛІ́СКУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Те саме, що **пообполі́скуватися.** *Дітлахи поополіскувалися в річці.*

ПООПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Оправити (у 1 знач.) багато чого-небудь. — *Я раджу .. Видати в Ставропігійській печатні* [друкарні] *Святий требник маленькоформатний* [малоформатний], *В синій і червоний папір поооправляти* (І. Франко).

ПООПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Опустити що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Он при берегу* [березі] *човник стоїть прив'язаний, а близько його* [нього] *на кладці перуть підтикані молодиці, задивились на наших мандрівців, на часину праники поопускали* (Олена Пчілка); *Запорожці поопускали вітрила й поклали на дно щогли, щоб якомога ближче підійти непоміченими до турецьких галер, що стоять у порту* (С. Тельнюк); *Розійшлися* [Сергій і Богдан], *люто погрожуючи кулаками. Поопускали їх тільки тоді, коли зайшов учитель* (Ю. Мушкетик); *Перший загін саме співав пісню про чайку, яка махає крилами. При цьому вони робили руками такі рухи, мовби хотіли полетіти. Потім у деяких, мабуть, руки заболіли, і вони їх поопускали* (Я. Стельмах); // Схилити, звісити донизу що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Фесенко зостався ні в сих ні в тих .. Він вернувся до Навроцького та Мані, неначе мокра курка, що поопускала крила* (І. Нечуй-Левицький); *Всі мовчали якось сором'язливо, поопускавши голови* (В. Кучер); *Вже відчули перші холодні ночі, поопускали свої червоні косички ніжні сальвії* (В. Собко); *Собаки, поопускавши писки, стоять півколом навколо Дарусі, ніби сторожують* (М. Матіос); // *що куди, у що.* Укласти, помістити і т. ін. усе або багато чого-небудь кудись, усередину чогось. — *Рибу ловіть з отієї верби, що лежить на березі. Поопускаєте ноги в воду й ловіть...* (Є. Гуцало).

(1) Поопуска́ти о́чі — подивитися вниз, перев. знітившись від сорому, незручності, збентеження і т. ін. (про всіх або багатьох). *А ті троє чи четверо молодиків біля буфету вже не сміялися. Поопускавши очі, поволеньки задкували* (В. Козаченко); *Сераскер .. повільно обвів поглядом воєначальників, що, поопускавши очі, закам'яніло сиділи на шовкових подушках* (В. Малик); *Всі враз знітилися, поопускали очі й, бурмочучи "спасибі", "дякую", "до побачення", почали швиденько розходитися* (В. Нестайко).

ПООПУСКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Опуститися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *"Що він бачить?" — подумав Іван..: ген ніби мряка бреде від ожередів, а там ген подолки мокрі поопускалися долу, дощ виріс над байраком, так і репіжить до села...* (Є. Гуцало); *— Громадо, це буде злодію легка смерть. Палиці поопускалися. Запала тиша, було чути, як побрязкує ланцюгом пес та цокотять зуби в Дуди* (Ю. Мушкетик); *Гілочки яблуні поопускалися до землі* (із журн.).

ПООПУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Опухнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *— Данило Заятчук! — читає із списку Петро Крамовий. Сині жили поопухали і тремтять на його лобі* (М. Стельмах); *У Києві скільки завгодно попід кутками стоять цілими сім'ями селяни і просять-плачуть шматок хліба, вже поопухали з голоду. І хто це? Колгоспники, що мають сотні трудоднів* (з мемуарної літ.); *У розписі художниці М. Приймаченко "Ведмеді захотіли меду, а бджоли як нажалили, черепи поопухали .." центр тяжіння — великі форми, що уособлюють ведмедів (ймовірно, крадіїв), які забажали поласувати чужим добром* (з наук.-попул. літ.).

ПОО́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поора́ти.** *Земля чорна копитами Поорана, поритая* (Т. Шевченко); *Вони .. за якихось пів години вибралися туди, де височить могутня Чортова скеля, поорана тріщинами і печерами* (Ю. Винничук); *Ще через мільйон років льодовик щез, лишивши на поораній поверхні мінеральні осади, що приводили в захват кристалографів та інших науковців* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Жоден мускул не поворухнувся на його широкому, поораному зморшками, густо загорілому обличчі* (О. Гончар); * Образно. *Посеред розкопаних корчів спить мама. Як рана, ноги, бо покалічені, посічені, поорані* (В. Стефаник); *Галичина молилася. Запах ладану і кадильниць обвівав ці пересічні обличчя, поорані безпретензійною і некрикливою запечаленістю* (С. Процюк); // **поо́рано,** *безос. пред. Посіяно, поорано, та й нікому жати, питається син матусі: — Що будем діяти?* (з народної пісні); *Поле поорано, поле заскороджено; Повне і чисте зерно В землю, дощем перемиту, положено, Поки не встане воно* (Я. Щоголів); * Образно. *І в тузі стоїть виконроб, Пругами напруги поорано лоб* (Л. Первомайський).

ПООРА́ТИ, орю́, оре́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Зорати (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь); зорати багато чогось, у багатьох місцях. *Він на другу весну, плуг і рала забравши І між пшеницею і житом пооравши, Всередині горох увесь засіяв свій* (П. Гулак-Артемовський); *Посіяли, поорали, А вийдемо жати, Та не самі, не руками — Тікич буде дбати!* (П. Усенко); *— Ти, чоловіче, совість май! Ти прийди, поори, заволочи, засій, заскородуй, скоси, згреби, зв'яжи, змолоти... Ось тоді ми з тобою чесно й поділимося куском хліба* (О. Ковінька); *Ті перелогові землі вмент вип'ють Лаврінове здоров'я, їх мало покорчувати, поорати, а ще треба стерегти по ночах з рушницею* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Добре поорали пани списами земельку українську, а прапорами своїми прикрили рани її* (Р. Іванченко).

2. *що, розм.* Зорати (у 3 знач.) у багатьох місцях. *Наїхали із Москви все пани, Покопали канавами долині, Поорали затоками всі лани* (з народної пісні); * Образно. *Чорні коні на зеленому житі копита сталили, борозни орали і поорали мій заквітчаний сон...* (Г. Косинка); // *перен.* Укрити зморшками (обличчя, лоб і т. ін.). *Зросли і Менандрові діти, і сам він пристарівсь: кучері чорні припали морозом, думки поорали колись прехороше обличчя* (Дніпрова Чайка); *Химине серце виступає з берегів, лице жалібно кривиться, і сльози мимохіть котяться тими борознами, що поорало на виду довголітнє лихо...* (М. Коцюбинський); *Це був високий, худий, блідий блондин з блискучими очима й усміхненими устами, ще молодий, хоча зморшки вже поорали його чоло та щоки* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. Орати якийсь час. *Поорали до обіду, а потім пішли на гуляння.*

ПО-ОРА́ТОРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ора́торському.** *Він бурхливо схоплюється і, по-ораторськи витягши до батька руку, починає одверто, щиро, раз у житті говорити йому нарешті всю правду* (В. Винниченко); *— Мироне Петровичу, чи не в главні* [головні] *оратори мітите? Руками уже по-ораторськи розмахуєте. От не знаю, чи витримає вас трибуна?* (М. Стельмах).

ПО-ОРА́ТОРСЬКОМУ, *присл.* Як оратор. *— Вважайте, мої панове! — промовила поважно Зося, по-ораторському розмахуючи рукою. — Звикнути до міського товариства, до людей просвічених .. і зразу опинитись у такій глушині!* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ОРЛИ́НОМУ, *присл.* Як орел, як в орла. *— Ви даремно так переживаєте .. Хлопці вони меткі, нікуди не дінуться, — говорить старшина і дивиться на Галину Сидорівну по-орлиному. — Ах, знаєте! З ними так важко, так важко... Я їх люблю, але... — наче горлиця, туркоче Галина Сидорівна* (В. Нестайко); *По-орлиному загнутий ніс.*

ПООРУ́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* 1. *чим.* Орудувати (у 1, 4 знач.) якийсь час. *Де височіє кедрина, сокирою там поорудуй* (М. Зеров); *— Ви сказали, що якийсь .. король захопив майже всі візантійські землі в середній Італії .. Може б ви показали то нам на мапі. Ану поорудуйте вашою зброєю* [вказівкою] (У. Самчук); *— Пан полковник і сам чекає слушного менту, аби шаблею за волю поорудувати* (В. Чемерис); *А на возах то плакали, то пронизливо свистали діти, взяті до міста на те тільки, аби було кого лишити при конях, поки старі поорудують на підсіннях, по склепах* (І. Франко); *За один день з прилавків крамниць, з базарних столів скуплено геть чисто все .. Ловко хтось поорудував, постарався на злість трудовому люду* (Ю. Бедзик).

2. *ким, чим і без дод.* Орудувати (у 3 знач.) ким-, чим-небудь якийсь час. *— Вивезли ми тебе на своїх старих плечах у гетьмани, а тепер ти вже без нас думаєш Україною орудовати* [орудувати]! *Недовго ж поорудуєш!* (П. Куліш); // *ким, над ким, рідко.* Верховодити якийсь час.

ПООСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., заст.* 1. *що.* Осадити (у 5 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях; позасновувати *(див.* **позасно́вувати**[1]), позаселяти. *Активне заселення земель Слобідської України відбувалося з другої половини XVII до кінця XVIII ст.: із Правобережної та Лівобережної України переселилося багато українців, які поосаджували багато міст, сіл та хуторів* (з наук.-попул. літ.).

2. *кого.* Поселити (у 1 знач.) де-небудь усіх або багатьох. *Поосаджував пан людей у лісі* (Сл. Б. Грінченка); *Поляки, бажаючи цей край зробити польським, почали від того, що накликали на нього німців і поосаджували їх по містах* (І. Франко).

ПООСВО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Освоїти (у 1–3 знач.) усе або багато чого-небудь. *Поосвоювати земельні ділянки; Поосвоювати сучасні зварювальні технології.*

ПО-ОСЕТИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-осети́нському.** *Традиційний пиріг по-осетинськи з куркою готують досить швидко. Він дуже соковитий і смачний* (з газ.).

ПО-ОСЕТИ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у осетинів, за звичаєм осетинів. *Весілля по-осетинському — красиве й вишукане торжество за сюжетом давнього епосу осетинів, де наречена — це дочка повелителя вод, а наречений — хоробрий витязь, який рятує її життя* (з навч. літ.).

2. Осетинською мовою. *Говорити по-осетинському.*

ПООСИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Те саме, що **пообсипа́тися.** *Як стрепенув .. яблуню, так яблука і поосипались* (Сл. Б. Грінченка); *Пшеницю змолотило градом так, що тепер не треба комбайна — усе поосипалося* (з газ.).

ПООСІДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Осісти (у 2 знач.) (про все або багато чого-небудь). *В високій просторій столовій поосідали всі чотири кутки і підлога посередині так випнулась, неначе стала черевата* (І. Нечуй-Левицький); // Стати нижчим від ущільнення, руйнування і т. ін. (про багато чого-небудь). — *Де були коші і не розбереш, де що й було: забудувалось, вали поосідали і зрівнялись із землею* (О. Стороженко); — *Ви оглядали ту фортецю? — Аякже? .. Поосідали окопи дуже. Та фортеця, мабуть, теж за Сагайдачного будована, щоб ворожих човнів повз Хортицю не пускати* (А. Кащенко).

2. Осісти (у 4 знач.), поселитися в певному місці (про всіх або багатьох). [К о ч у б е й *(пише й проказує):*] *"Послушливим його бажанням бути..."* [К о ч у б е ї х а:] *Що лядської породи слуг трима, Що пропуска людей на правий берег І слободи там нові заклада, І рясно в них поосідали люди* (Л. Старицька-Черняхівська); *Знаєш, скільки їх, колишніх вояків, зараз у Криму по тилах поосідало?* (О. Гончар); *Землю бечуанів геть розорили бури — нащадки голландських колоністів, які поосідали в Капленді, перш ніж його захопили англійці* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПООСІДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., рідко.* Те саме, що **поосіда́ти.** *Люди забудують спустошені міста й поосідаються в них* (з рел.-церк. літ.).

ПО-ОСІ́ННЬОМУ, *присл.* Як восени. *Дарма, хоч тая "весна" по-осінньому процвіла, може б, літом надолужила* (Леся Українка); *По-осінньому сонце світило, вітер вив у холодних кущах* (В. Сосюра); *Ліс у безкінечній долині журився по-осінньому* (Олекса Ізарський); *У квітах блукали оси й метелики, по-осінньому втомлені й неуважні* (С. Жадан).

ПООСКА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Оскалитися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Звірі пооскалювалися в клітці;* * Образно. *Середина тучі .. клубиться, гонена* [гнана] .. *дикою силою. І все, що під тучею, стало маленьким, чорним, хижо пооскалювалося, готовлячися до бою* (Г. Хоткевич).

ПООСЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Осліпити всіх або багатьох. *Славною перемогою закінчився останній київський похід на Константинополь. Але не обійшлося без жертв: частина княжого війська, під проводом Вишати, після першого бою мусила причалити до берега; там вони попали в грецький полон і греки їх поосліплювали* (І. Крип'якевич).

ПООСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Те саме, що **пообсмо́лювати.** *Поосмолювати днище й боки човна.*

ПО-ОСОБЛИ́ВОМУ, *присл.* Не так, як звичайно; незвичайно; особливо. *Здавалось, навіть її ім'я багато учнів вимовляли тепер якось по-особливому* (О. Донченко); *Люди села Миколаївки якось по-особливому веселі* (І. Волошин); *Вона ходить навшпиньках, пальчики відставляє вбік і губоньки закопилює по-особливому. Це тому, що вона хоче стати балериною* (В. Нестайко); *В нашому дворі того вечора було по-особливому тихо* (І. Роздобудько).

ПООСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Те саме, що **пообстрига́ти.** *Поострогати кущі троянди.*

ПООСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Осушити багато чого-небудь. *Меліоратори поосушували болота.*

ПО-ОТЕ́ЦЬКИ, *присл., заст., уроч.* Те саме, що **по-оте́цькому.** *Іван Чумак насуплено курив люльку, по-отецьки радив Павла* (К. Гордієнко); *Тоді-бо потішні люди .. інакше діло робили: як де заведуться, було, свари да чвари між нами, вони їх замиряли, .. недобрих за вчинки їхні по-отецьки картали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ОТЕ́ЦЬКОМУ, *присл., заст., уроч.* По-батьківському. — *Чомусь ніколи до нас не зайдете! Соня час від часу має більше роботи, ніж може виконати... А що ви не маєте телефону, то як же інакше дати вам знати? — по-отецькому научає Ушер* (Д. Гуменна); *Під час навчання в Ніжинській гімназії вищих наук у 1822–1827 рр. П. Мартос захоплювався декабристськими ідеями й разом з О. Данилевським та М. Прокоповичем був таємно покараний "по-отецькому різками" та взятий "під особливо суворий нагляд" за поширення вільнодумних поезій О. Пушкіна* (з наук.-попул. літ.).

ПООТРИ́МУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що.* Те саме, що **поодéржувати.** — *Ой божечку, то ви тут! — Живий-здоровий! — І не чули, що ми ломимося до вас! .. — Ми мало інфаркти не поотримували!* (Є. Кононенко).

ПООТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Отруїти (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Поотруювати мишей.*

ПОО́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Охати якийсь час. *Софія Савелівна трішки поохала, намагалася гарячою праскою сушити свою сукню, але, зрештою, махнула рукою і вирішила переночувати на розкладушці в Зоринчиній кімнаті* (Я. Гримайло); — *Твої ж дід і баба дуже переживатимуть. — Хай поохають! — чмихнув Володька* (В. Кава); *Книга вражала читача.., варто було лише взяти її до рук .. Її .. можна придбати в мережі у автора на сайті "Автура" і самому поохати й поахати* (А. Санченко).

ПОО́ХКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Охкати якийсь час. — *Може, радіо вам вимкнути? — запропонував Фросеньці провідник, коли вона, поохкавши, нарешті, вклалася* (О. Гончар); *Байдачна раптом охнула: щось різонуло їй в попереці, звело гострим болем, не могла розправити спину. Постояла, поохкала і .. потяглась назад до кузні* (В. Близнець); *Їхня ж сьогоднішня гостя .. виявилася на диво компанійською особою. Спершу поохкала біля будиночка .. Ох, який будиночок, серед лісу, таке повітря* (В. Лис).

ПОО́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Охкати час від часу. *Забобонні жінки тільки поохкували та поплакували, виявляючи вранці пропажу* (Ю. Мельничук); *Він розреготався старому Яковенкові просто в очі, коли той, поохкуючи, став викладати свій клопіт* (П. Загребельний); *Крекче* [Степан], *поохкує, шкребе себе попід ребра* (В. Яворівський).

ПООХО́ТИТИ *див.* **поохо́чувати.**

ПООХО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПООХО́ТИТИ,** о́чу, о́тиш, *док., кого, діал.* Заохочувати. *Ці сільські слухальники* [слухачі] *й тепер поохочували його до співів сливе так, як і міські слухальники та глядачі в театрі* (І. Нечуй-Левицький); *Жарти о. Костецького неначе наелектризували й їх* [паничів] *і поохотили до жартів* (І. Нечуй-Левицький).

ПООХРИПА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Охрипнути (про багатьох). *Футбольна гра була така напружена, що вболівальники аж поохрипали* (з газ.).

ПООЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Очистити все або багато чого-небудь від бруду, від чогось зайвого. *У дитячому садочку поочищали дно та стінки акваріума* (з газ.).

2. *рідко.* Те саме, що **пообчища́ти.** *Поочищайте гарбуз від шкірки та насіння, наріжте невеликими кубиками, помістіть у каструлю, додайте трохи води й варіть на невеликому вогні із закритою кришкою* (з газ.).

ПОП... Перша частина складних слів, що відповідає словам **популя́рний** у 1, 2 знач., **ма́совий** у 2 знач., напр.: п о п а́ р т, п о п б е л е т р и́ с т и к а, п о п в и к о н а́ в е ц ь, п о п г р у́ п а.

ПОПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія та її результат за знач. **попада́ти** 1–3. *При попаданні стріли ранили на смерть і людей, і коней* (О. Гончар); *Перевірили попадання* [пострілів], *підрахували очки* (І. Багмут); *— Снаряди, мабуть, були не металеві, — озвався Інженер. — .. Місць попадань я не досліджував, навіть не оглядав* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *При попаданні агресивних рідин на шкіру негайно промити ділянку водою, накласти пов'язку і звернутися до медпункту* (з навч. літ.); *Відповідно до правил любительського і спортивного рибальства, білого амура завдовжки менш як 40 см ловити заборонено, тому в разі попадання цієї риби на гачок її потрібно обов'язково випустити в середовище існування* (із журн.); *Вчителька біології Зінаїда Семенівна стала Артемідою Семенівною. Тут було абсолютне попадання — і тварин, і звірів, і дерева, й рослини вона любила до безтями. І була неодружена, точнісінько як богиня-діва Артеміда* (В. Нестайко).

Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* **влуча́ння.**

ПОПА́ДАТИ, ає, аємо, аєте, *док.* 1. Упасти один за одним (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *— А ми втечемо. — А ми доженемо. — Зугарні! Заплутаєтесь у своїх полах та й попадаєте* (Панас Мирний); *Патрокл Хвигуровський підняв ті монети, що попадали додолу* (Б. Грінченко); *Раптом хтось крикнув: "Повітря!" Деякі попадали на землю, деякі застрибали в окопи* (Григорій Тютюнник); *Літак вибухнув у повітрі, а його уламки попадали в море з двадцятикілометрової висоти* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Щоглу звалило, й на дно, вже водою залите, Снасті попадали* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Вони* [голубки] *знялись з місця й полинули через озеро та й попадали десь в зелений садок* (І. Нечуй-Левицький).

2. Загинути, здохнути один за одним (про всіх або багатьох тварин). *— Поки міг — позичав* [сіно]. *А тепер не можу, бо своя скотина попадає* (М. Руденко); *Коні попадали з голоду. Варили нам баланду. Хто міг, копав, а хто не міг, то баланди не давали, пухли люди, говорити не могли* (з мемуарної літ.).

◊ **(1) Попа́дати навко́лішки (на колі́на, ниць** *і т. ін.):* а) присісти, опуститися навколішки один за одним (про всіх або багатьох). *Всі богомольці, побачивши Київ, попадали навколішки, хрестились, молились і били поклони* (І. Нечуй-Левицький); *Побачили* [Данько і Вутанька] *нарешті облите сонцем золотоверхе місто на святих наддніпровських горах. Разом попадали серед шляху навколішки і, плачучи, молились на ті гори* (О. Гончар); *На заставі юрмилося чимало люду, всі попадали навколішки — гайдуки та митники також, — і молилися на чудо* (Ю. Мушкетик); *Прохачі притьмом допалися до відра, попадали навколішки, почали руками діставати те лушпиння і жадібно його ковтати* (С. Талан); б) *(перед ким — чим і без дод.)* схилитися, молячи, благаючи і т. ін. зробити щось або не робити чогось (про всіх або багатьох). *Коли гайдамаки, колишні запорожці, побачили, що разом із ними судять і "батька" кошового, то в розпачі попадали навколішки перед Лантухом і одноголосно ствердили, що гайдамачили проти волі січової старшини — своєю сваволею* (А. Кащенко); в) *(перед ким — чим і без дод.)* з пошаною схилитися перед ким-, чим-небудь. *"Пастиріє"* [пастирі] *познімали солом'яні брилі й попадали навколішки, бо оце явився їм ангел Божий в довгій сорочці .. та з повісмом льняного клоччя на голові* (І. Керницький); *Прокіп захитався і раптом упав на коліна перед іконою Богородиці .. — Це з нею зустріли мене святі отці. Було їх числом тридцять три, і я зціливсь! Тоді попадали навколішки всі* (Валерій Шевчук); **(2) Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху) <Так і попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху)>** — дуже сміятися, реготати (про всіх або багатьох). *Івашко й Любка перезирнулись і так і попадали з реготу* (В. Винниченко); *Віктор, Микола й Ніна Бондарчук ледве не попадали зо сміху на землю* (Олекса Ізарський); *І король, і воєвода мало не попадали з реготу* (Ю. Винничук).

ПОПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОПА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.* 1. *у кого — що, кому і без дод.* Кидаючи щось або стріляючи, досягати цілі; влучати. *Могутній "КВ"* [танк] *носився полем бою, мов чорна громовиця, влучно попадаючи у німецькі хрестаті танки* (І. Цюпа); *Як то мовиться, стрілою попадаєш в одного, а язиком — у тисячу. Часто мова буває страшнішою за найгострішу зброю* (П. Загребельний); *— Пальцем на оцей гачок, дави до кінця .. Не старайся попадати, не бійся, коли руку рвоне. Взагалі не бійся зброї* (А. Кокотюха); *На другий день Тихон до снідання ганявся з вилами за Грицьком, а слідом, цілячись попасти йому дрючком під ноги, бігала Грицькова жінка* (П. Панч); * Образно. *Ти сама тямиш, як влучно ти попала мені в саму рану* (Леся Українка); // *безос. — В мінний склад попало, — сказав хтось жалібно* (Григорій Тютюнник); *— Ну, козаче, ти в сорочці народився. На пів нігтя вниз — і в жилу б попало. Тоді справді тобі амінь — кров'ю зійшов би* (Ю. Логвин); // *по чому і без дод.* Дотикатися до чого-небудь. *В ремінь був уплетений тонкий дріт; удар сього інструмента пробивав сардак, кожух, а як попадав по голому тілу, робив рвану рану* (Г. Хоткевич); *Він од злості махає рукою й попадає по храпу коня* (В. Сосюра); *Денис і Сергій деруться на прикладок сіна, ширяють палицями по кутках. Денис бере вила, штрикає попід стінами. — Як попаду — сам обізветься, — сміється він* (Григорій Тютюнник); // Падаючи, стікаючи, потрапляти куди-небудь, на когось. *Від диму на очі набігають сльози, одна краплина попадає у чарку* (М. Стельмах); // *безос.* [Н а с т я *(що влізла на козли і почала білити стелю):*] *Прошу всіх вийти. Не заважайте працювати. Або не ремствуйте, коли часом попаде крейдою* (І. Кочерга); *Я порадив Яві поляпати компотом свої штани і сорочку, ніби й на нього попало* (В. Нестайко); // *у що.* Просовуючи, вставляючи, спрямовуючи, потрапляти в що-небудь. *Драбинястий віз, запряжений одною конякою, раз у раз підскакував і немилосердно трусив, не попадаючи в колію* (М. Коцюбинський); *У темряві руки не попадали в рукава, ґудзики не хотіли застібуватись* (В. Собко); *Шура йшла, механічно намагаючись попадати ногами у вдавлені відбитки чиїхось ніг* (О. Гончар); *Вона ніяк не могла попасти голкою в дірочку ґудзика* (А. Головко); // Приводити що-небудь у відповідність до чогось. *— Давайте танцювати! .. Вона ухопила Панаса Федоровича й почала з ним кружляти. Той одмахувався, недоладно розставляв ноги і упирався, не попадаючи в такт* (М. Івченко); *Дмитро, невірно ступивши три кроки, попадає в ритм .. і вже впевнено веде за собою високу дівчину* (М. Стельмах); *Мій дідо .. плаче, я починаю плакати сильніше, і ми ніби резонуємо з ним на одній частоті, попадаємо в ту саму тональність і підсилюємо наше спільне ВЕЛИКЕ ГОРЕ* (Любко Дереш); // *з інфін., перен., розм.* Спромагатися виконати наперед намічену дію. *Не попав* [Тимоха] *ущипнути Настю, та замість неї ущипнув за коліно діда* (О. Гончар); // *перен., розм.* Натрапляти на якусь тему в розмові.

2. Опинятися в несприятливих обставинах, скрутному становищі; потрапляти (у 3 знач.). *Йому було відомо, що Салаші .. не раз попадав до в'язниці* (О. Гончар); *Андреуччо з Перуджії приїздить до Неаполя купувати коні; протягом одної ночі тричі попадає в велику небезпеку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Не думав не гадав, як у біду попав* (прислів'я); *Ми зупинилися перед двоповерховим будинком.., оточеним високим парканом. Капітан сигналить, і ворота починають відчинятися. Ну все, думаю я. Ми попали* (С. Андрухович); // Бути спійманим у пастку, сіті і т. ін. (про тварин). *Весною чижик молоденький, Такий співучий, проворненький, В садочку все собі скакав, Та якось у сільце й попав* (Л. Глібов); // Опинятися під дією, впливом кого-, чого-небудь. *Бив* [Василь] *тільки кулаками. Погано приходилося тому, хто попадав під той кулак* (Г. Хоткевич); *Під вплив Драгоманова .. попав і Франко* (М. Коцюбинський); *Не інакше як слабохарактерний, з лагідною вдачею, але кволою волею, Олег попав під вплив, опинився в тенетах якоїсь розпусної, вульгарної жінки* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Ноги* [в панянок] *взуті у невеличечкі ботики з високими та гострими закаблуками, — горе тому, хто попаде під таку ніжку!* (Панас Мирний); // Опинятися в числі тих, хто зазнає на собі дію якого-небудь заходу. — *Попав, Мар'яночко, під амністію, от і прибув до тебе* (М. Стельмах); *Сіробаба попав .. під скорочення, перекваліфікувався і тепер возить* [літаком] *пошту в радгосп* (О. Гончар).

3. *на що, в що.* Рухаючись, опинятися на чому-небудь, потрапляти в що-небудь. *Козаки вже біжать. Микула попадає на якусь стежку і йде прямо в сторону моста* (О. Маковей); *Спинаючись попід тином, щоб не попасти в поналивані вчора калюжі, пішли ми до попового двору* (Леся Українка); // Опинятися в якомусь оточенні. *Я зробився відлюдькуватим, а коли вже попадав у товариство, то поводився так, що прости Господи. Хамив, грубив* (Любко Дереш); *Остап .. попав у злодійське гніздо* (М. Коцюбинський); // *на що, у що, до чого.* Приходити, приїжджати куди-небудь, для участі в чомусь, відвідувати когось, щось. *Перевізник відразу запримітив, що хлопці вперше попадають до Києва, бо занадто цікаво зирять туди й сюди* (П. Загребельний); [А н т е й:] *О, я б хотів, щоб ти хоч раз попала на оргію таку!* (Леся Українка); *Для того, щоб попасти в бойові порядки, треба було прохоплюватись по голому схилові, обернутому до противника* (О. Гончар); // Оселятися, влаштовуватися в кого-небудь. *Я все не нарадуюсь, що попала не в готель і не в санаторіум* [санаторій], *а до Садовських* (Леся Українка); *Ти була тоді молода, раділа, коли попала до Ратші, ощасливилась, потрапивши до княжого двору* (С. Скляренко); // *у що, до чого.* Ставати належним до якоїсь групи, організації, влаштовуватися на роботу, вступати до навчального закладу. *Мені чогось більше хочеться попасти в губернську управу* (М. Коцюбинський); *Два роки він уже старається попасти до гімназії* (Г. Хоткевич); *Попали друзі в бригаду Сороколіта* (П. Дорошко); // *перев. док., у сполуч. з прийм.* в *та ім. у мн.* Ставати ким-небудь за професією. — *Та у дяки як би то вам попасти?..* (Марко Вовчок); — *Не попав я в льотчики* (О. Довженко); *Семен Іванович так і не дізнався, хто ж такий справді Рильський, як поготів не знав і того, що через Рильського він сам попав у літературу* (Б. Антоненко-Давидович); // *перев. док., у сполуч. з прийм.* в *та ім. у мн.* Діставати певну оцінку, характеристику, вважатися ким-небудь. *Тут же треба приймати на увагу і суб'єктивний бік справи, коли не хотіти попасти в педанти* (Леся Українка); *Боїться* [Остап] *од свого ешелону відстати. Щоб в дезертири не попасти* (А. Головко); // Ставати об'єктом уваги в пресі, кіно і т. ін. (про кого-, що-небудь), об'єктом використання, дослідження (про що-небудь). *Не раз попадала до суду справа* (Н. Кобринська); *Ми з Горьким попали в сінематограф, і нас будуть показувати* (М. Коцюбинський); *Зав'язується бійка ..* [Р о з п о р я д н и к:] *Який скандал!! і в день конгресу. Це ж попаде, напевно, в пресу* (Олександр Олесь); — *Він став козиряти біля домовини, щоб фото попало в газети і всі переконалися, як глибоко він переживає кончину Бруно* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

4. Випадково траплятися, знаходитися, з'являтися; попадатися. *Той* [прокурор] *було — і не думай його зупинити: чи до діла, чи не до діла, знай підписує, що попада* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Жвавість маленьких ручаїв уділялася і потокові, і тоді він шумів і виливався з берегів, забирав усе, що по дорозі попало* (Н. Кобринська).

5. *кому.* Переходити в чиєсь користування, ставати чиєюсь власністю; діставатися (у 1 знач.), перепадати (у 2 знач.). — *Мати пшонянички пекла. Тільки скине з сковороди — летять, як у глинисько. Я — найменший, то мені найменше і попадало* (Григорій Тютюнник); *Кому припаде біда, кому лучиться лихо, а судящим .. попаде дещо і в кишеню: вони на те судящі...* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Візьми, стара, і цей* [свічник] .. *Візьми, бо все одно попаде він якомусь, хто горілкою шинкує* (М. Стельмах); // *безос.* Одержувати покарання. *При батькові він — помовкує, бо хлопцеві від нього і так попадає за язик* (С. Чорнобривець); *Роман — хлопець сміливий, бідовий. Хто не обходиться без того, щоб коли не попало йому од батька, та все ж світ йому веселий* (С. Васильченко); *Сашкові попаде від хазяїна за гуляння* (В. Винниченко); [Д р е м л ю г а:] *Я сьогодні такий рознос учинив — до смерті пам'ятатимуть!* [Р о м о д а н:] *Кому?* [Д р е м л ю г а:] *Усім попало* (О. Корнійчук); * Образно. *Взяли полотно в хату, і воно потрапило під ножиці. Ну й попало йому! Його різали, його кроїли, його кололи голками! Це зовсім не було приємно!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

6. *тільки док., кого, що і без прям. дод., розм.* Випадково зустріти кого-небудь, знайти що-небудь. — *Отак з моїми племінниками. Їм очі прив'язано до нових книжок, хоч бачу: нудно. Стару книжку попадуть, то цілу ніч коло прикрученого світла сичиками сидять. — Біда* (В. Барка); *Вони уже стали хапати всіх, кого попадуть на вулиці чи в квартирі, і, як заложників, юрмами гнали до порту* (О. Гончар); // Схопити, упіймати кого-небудь; вхопити, взяти щось. *Попав* [писар] *пів курятини, так її й рішив* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г о с т р о х в о с т и й:] *Ой, страшна ж її мати! Ще як попаде мене в свої лапи, то витрясе з мене душу* (І. Нечуй-Левицький); *Як до вовка не мали селяни ніякого змилування, ніякого жалю, так не мали вони його до коновода. Аби попали, то вже так його не пускали* (Б. Грінченко); — *Як оце вип'є* [чоловік], .. *хоч тікай на край світа. Чим попало голомшить: попаде рубель — рублем, качалку — качалкою, горщик — горщиком* (М. Коцюбинський); * Образно. *Буде й Пріська шовкова, як попаде її життя у свої пазури* (Л. Яновська); // *що.* Придбати, дістати що-небудь. *Мати ж, як попадуть які гроші, — положать у скриню: ні собі, ні людям...* (Грицько Григоренко); // *кого.* Зустрівши, вилаяти або набити кого-небудь за якусь провину; напасти. — *А мене ж мати на вулиці таки за мед попали* (Грицько Григоренко).

7. *діал.* Впадати (у 3 знач.). *Маруся все частіше й частіше попадала в задуму і тихий сум* (Г. Хоткевич); *Пані Марко стала від його від'їзду дразливішою і попадає часто в якийсь сумний настрій* (О. Кобилянська); *Усякий, хто хоче в одчай не попасти, Не взнати моєї, Гафіза, напасти, Той серця красуням не здасть і за їми* [ними] *ніколи не піде* (А. Кримський); // *кого.* Охоплювати (про почуття, стан). *Ще я від одного страху не стямився, а вже мене другий попадає* (Л. Мартович).

(1) Попада́ти / попа́сти в (на) помилки́ — помилятися. *Аби добре перекласти історичну працю, треба бути .. фаховим істориком або бодай настільки обзнайомленим із історією та різними її помічними науками, аби при перекладанні не попадати в помилки* (І. Франко); *Мені тільки здається, що д. Ганкевич де-не-де мимоволі несподівано сам попадає в ті самі помилки, які поборює у своїх противників* (Леся Українка); *Ми так повільно зростаємо в знанні зовнішнього світу й так дуже скоро попадаємо на помилки й робимо невідповідні висновки. Тож усі наші гріхи мають подобу незрілости й неповности* (з рел.-церк. літ.); **(2) Попада́ти / попа́сти під суд** — притягатися до судової відповідальності. [Г р е б і н ь:] *Признаюся, налякав ти мене весною. Думала, під суд попадемо* (З. Мороз); — *Мене теж оглядали судові лікарі,* — *сказав один молодик,* — *це було тоді, коли я через килими попав під суд присяжних* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

○ **(3) Де попа́ло,** *у знач. присл.* — у різних місцях; всюди, скрізь. *Поки молода — вона .. віється де попало, з ким попало* (Панас Мирний); *Грянув вітер із півночі, пірвав голоси на клоччя і кидав ними де попало, людські й собачі* (К. Гриневичева); *Кицька гралася з маленькими кошенятами, що і не пройти до хати. — Водить своїх діток де попало, — осудливо й голосно сказав Флор* (М. Малиновська); **(4) Коли́ попа́ло,** *у знач. присл.* — у невизначений час; будь-коли. *Газета була "Селянською біднотою" не тільки в заголовку, а й справді такою біднотою .. Папір давали, розуміється, який попало і кольором, і розміром і коли попало* (із журн.); **(5) Куди́ попа́ло,** *у знач. присл.:* а) не обираючи місця; будь-куди. *Мемет колов куди попало, з нестямою смертельно ображеного і з байдужістю різника* (М. Коцюбинський); *Заверещить* [Кость] *тоненько-тоненько, зажмуриться і біжить куди попало. А все-таки не плаче!* (В. Винниченко); *Вони не раз падали долілиць куди попало, рятуючись від авіації* (О. Довженко); б) у всі боки; врізнобіч. *Вершники вже бігли там і там, куди попало* (А. Хорунжий); **(6) По чо́му** *(рідко* **по чім) попа́ло,** *у знач. присл.* — по всьому без розбору. *У чорній пащі сарая, як зуби, блиснули машини, а Невкипілий замахнувсь і з риком кинувся на них, в нестямі гепаючи ломом по чому попало* (А. Головко); *Він брав напрямок на якусь точку, — кущ лози чи очерету, — й ішов до неї по чому попало, — по льоду, по горбах, по снігових заметах, між комишами* (І. Багряний); *Люто часом кричав на них батько, і кляв, і бив їх раз у раз по чім попало, важко дихаючи і полотніючи од гніву* (С. Жадан); **(7) Хто попа́ло,** *у знач. займ.* — будь-хто, все одно хто, байдуже хто. — *Яка все-таки цікава й своєрідна ваша земля, — задумливо промовив Трубачов, — і дуже шкода, що в неї немає доброго хазяїна, що її роздають направо й наліво кому попало* (П. Загребельний); *Журналіст не в свою справу носа пхає? Так у нього робота така, і взагалі кругом хто попало куди попало носом лізе* (А. Кокотюха); *Маривши усе життя гербами й титулами, якими наділяла кого попало і до речі, й не до речі, вона спитала: — Сподіваюсь, він шляхетного походження?* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); **(8) Що [не] попа́ло,** *у знач. займ.* — усе без винятку, будь-що. [Ц о к у л ь:] *Вона тутешня, а всі тутешні рвуть що не попало: чи молоко, чи масло, чи борошно — усе таскають додому* (І. Карпенко-Карий); — *Грай ще. — І Лілі грала все, що попало* (Олесь Досвітній); *З мурів гримнули гармати й посипали всім, що попало, й багатьом дісталося на горіхи* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); **(9) Яки́й попа́ло,** *у знач прикм.* — спеціально не вибраний, не дібраний і т. ін.; будь-який. [П о е т:] *Та гарні тії мрії .. (Не стямився, як узяв до рук перо і став писати на яких попало клаптиках, шпарко, ретельно, з радісним блиском в очах)* (Леся Українка); **(10) Як попа́ло,** *у знач. присл.* — без ніякого порядку, без певної системи і т. ін.; будь-як. — *Які ж ліки підуть на користь, коли їх пити як попало?* (Леся Українка); *Туристи випадкові й кумедні, зібрані як попало* (Т. Масенко); *Навколо трибуни маса дітвори, вдягненої як попало* (О. Довженко); *Федько, розумна голова, а робить все недбало. Крізь зуби цідить він слова, говорить як попало* (Д. Білоус).

◇ **Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко)** *див.* **влуча́ти; Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце** *див.* **вціля́ти; Зуб на зуб не попада́є (не потрапля́є)** *див.* **зуб; Лови́тися (попада́ти, попада́тися** *і т. ін.)* **/ злови́тися (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на гачо́к** *(рідко* **на ву́дочку)** *див.* **лови́тися; Напа́сти (натра́пити, попа́сти** *і т. ін.)* **/ нападати (натрапля́ти, попада́ти** *і т. ін.)* **на слід (на сліди́)** *див.* **напада́ти; (11) Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити** *і т. ін.), жарт.* — не те зробити, сказати і т. ін. *Лагідніший тон намісника знов збудив деяку надію. Та бідолаха* [Калинович] *знов не в ті двері попався* (І. Франко); — *Скажу вам, пане, що ви не в ті двері потрапили... Я не продам свого товариша-гетьмана...* (А. Кащенко); *Калокір не знав, що відповісти. Розумів, що не в ті двері потрапив. Тому волів мовчати* (Б. Лепкий); **Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **/ підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **під ру́ку (в ру́ки)** *див.* **підверта́тися; (12) Попа́сти в деся́тку** — зробити що-небудь вдало, доречно. *Стаття викликала дуже жваву дискусію, отже, автор попав у десятку* (із журн.); **(13) Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше** *і т. ін.)* **мі́сце** — дошкуляти кому-небудь словами або діями, глибоко проймаючи, вражаючи і т. ін. — *Ага, бачиш, що мої слова попали тобі в живе місце! — кричав він, сміючись* (І. Франко); *Ксьондз старався повернути бесіду на інше поле, бо йому неприємно було чути нарікання на члена корпорації, але гуцули попали на своє болюче місце* (Г. Хоткевич); *Якщо зробити перше, то, напевне, зразу позбудешся голови, зате вразиш візира в найболючіше місце звісткою про падіння Кизи-Кермена і розгром турецької флотилії...* (В. Малик); *Людана підвелася з-за столу й переступила останню межу: — Згадай про свого найменшого сина! Гіг знітився й утупив погляд у носаки власних чобіт. Людана влучила в найболючіше місце його серця* (І. Білик); **(14) Попа́сти в масть** — зробити щось дуже вдало, до речі. *Химочка попав якраз у масть і поспішив, щоб хтось інший не перейняв цієї уваги на себе* (Г. Епік); **(15) Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти** *і т. ін.)* **на слизьке́** — опинитися у скрутному, безвихідному або незручному становищі. — *Треба довідатися, куди ті гроші йдуть. Старшина побачив, що наскочив на слизьке, і зараз звернув убік: — Гроші всі цілі* (Б. Грінченко); *Приснилось дещо тільки вранці, Та й то непевне та страшне: .. Що я боюся вийти з хати, Щоб не загнатись на слизьке* (В. Самійленко); [Л о м и к о в с ь к и й:] *Сидить собі* [Палій], *мов чорт у очереті, А ти б сюди до нас прийшов... Ха-ха! То на слизьке загнався б, брате, зразу*

(Л. Старицька-Черняхівська); — *А мені здалось, що ти, Андроне Потаповичу, попав на слизьке, а признатися не хотів, — засміявся Броварник* (М. Стельмах); *Товстоніг почервонів, зрозумівши, що потрапив на слизьке, і почав виправдовуватись: — Це ви мене неправильно зрозуміли* (В. Вільний); **(16) Попа́сти па́льцем у не́бо,** *ірон.* — сказати або зробити що-небудь невлад, недоречно, помилитися у поясненні або визначенні чогось. [У с і:] *Ха-ха-ха! Попав* [Гнат] *пальцем в небо! Тю!* (М. Старицький); [Л ю б о в:] *От уже попали, вибачайте, пальцем в небо* (Леся Українка); *Як дійшла* [Катря] *до того, що Дорошенко про заробітчан казав, крекнув* [Коваль] *і перепинив мову. — Еге ж, якраз попав пальцем у небо! — аж сплюнув Юхим* (А. Головко); — *Ти, мабуть, учишся на "дуже добре"..? Володя кволо усміхається й похитує головою: — Попав пальцем у небо. Вчуся я слабенько* (П. Запаренко); **(17) Попа́сти / попада́ти в нела́ску** *(рідше* **в опа́лу, в неми́лість)** — втратити чию-небудь прихильність, відчувати недоброзичливе до себе ставлення і т. ін. — *Але через свою прихильність до тебе* [царя сов], *через свою раду я попав у неласку* (І. Франко); *В минулому ця високоосвічена людина — талановитий дипломат, а нині — сенатор, що попав у монаршу немилість* (Б. Левін); — *У нас же так: досить один раз попасти в опалу, як ходитимеш у неблагонадійних усе життя* (В. Канівець); *Староста обм'як: з ним розмовляли мовою закону. Хтозна, що воно за пан, ще попадеш у немилість* (М. Олійник); *Буває, правда, що й такого масштабу працівники попадають у неласку, летять ізгори шкереберть* (О. Гончар); **(18) Попа́сти / попада́ти в тон** *чий, кому і без дод.* — догідливо підтримати сказане кимсь. *Він не любив панів, мабуть, то за то* [за те], *що сам не вмів в їх тон попасти* (І. Франко); *Лише той, кого Таня назвала Левицьким, стояв у куточку, замислений, і не пробував попасти в тон іншим* (П. Панч); — *В наш час, ваше превосходительство, все можливо-с... — намагаючись попасти в тон, мовив письмоводитель. — Не хочуть сини йти стопами своїх батьків. В цьому їх і трагедія-с...* (В. Канівець); *Не знаю, чи я це думав, чи говорив уголос, але Гриша саме на цьому місці, попадаючи в тон, встряв у мої думки* (І. Багряний); **(19) Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну** *і т. ін.), перев. чиї (чию, чий, чиє), які (яку, який, яке)* — опинитися в скрутному становищі, у несприятливих умовах. *За свій труд попав у хомут* (прислів'я); *Не втечеш неминучої долі! Й я не втекла її: пісні співала, а у тенета, як сарна, попала* (Я. Щоголів); *Василина попалась у ту павутину несподівано* (І. Нечуй-Левицький); *Ви* [каменоломи] *стали іграшкою в їх руках, попалися в їхні сильця* (Г. Коцюба); *Ой, хлопче, хлопче, — докірливо каже Роман, — не грайся з вогнем. І незчуєшся, як десь в капкан попадеш* (О. Гончар); — *Скільки таких потрапляє в пастку. Нам треба захищати молоді парості. — Як? — запитав суддя, нахмурюючи брови. — Мене самого гнітить доля цього хлопця* (О. Бердник); **(20) Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **чо́ртові (чо́рту) в зу́би,** *грубо* — опинитися в скрутному становищі, бути в біді. *Пройшовши мідні труби, попав чорту в зуби* (прислів'я); — *Уже вертавсь у Паволоч, думав, що ти попавсь навіки чорту в зуби, так їхав рятувати* (П. Куліш); **Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* **/ попада́тися (попада́ти, лови́тися** *і т. ін.)* **на му́шку** *див.* **попада́тися; Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* **/ попада́тися (попада́ти, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в ру́ки (до рук)** *див.* **попада́тися; Потра́пити (попа́сти, наверну́тися** *і т. ін.)* **/ потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися** *і т. ін.)* **на о́чі** *див.* **потрапля́ти; Потра́пити (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на [го́стрі (голо́дні)] зу́би** *(ірон.* **на зубо́к)** *див.* **потрапля́ти; Потра́пити (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на язи́к** *див.* **потрапля́ти; Хто куди́ [ба́чив (попа́в)]** *див.* **хто**[1]**; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попа́ла (потра́пила)** *див.* **ві́жки.**

ПОПА́ДАТИСЯ, ається, *док., діал., рідко.* 1. Розлізтися (у 1 знач.). *Носив сорочку, поки попадалась* (Сл. Б. Грінченка); — *Я зараз надіну* [сорочку й штани]. *Моє попадалось, дак оце, спасибі вам, тепер зніму, виперу да й полатаю* (Ганна Барвінок).

2. Зморщившись, обвиснути. *Шкура попадалась на шиї* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОПА́СТИСЯ,** аду́ся, аде́шся, *док.* 1. *кому і без дод.* Бути схопленим, упійманим ким-небудь. *Повстанці виділили їм старий рибальський баркас на веслах і, побажавши вдруге не попадатись, з миром відпустили в море, до своїх* (О. Гончар); *Їхала вона Чорним гаєм і попалася розбійникам* (Марко Вовчок); *Хтось підходить іззаду і з криком хапає за плечі: "Ага! Попалася!"* (Г. Хоткевич); — *У них на обличчі написано, хто вони такі, — як хтось із них попадеться, то вже не викрутиться* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Дікенса); // Бути спійманим у пастку, сіті і т. ін. (про тварин). — *Як тут зимова рибалка? — Нічого. Окунь попадається чималий* (В. Шкляр); *Якось попалася Лисичка — Злодюга, вовчика сестричка, — Хвостом в капкан* (Панас Мирний); *Коли б не цей хлопчак Рогов, не довелося б* [Великопольському] *зараз петляти та вишукувати якусь щілинку, як мишеняті, що попалося в мишоловку* (М. Дашкієв); *На цей раз попався довгий і гладкий в'юн* (М. Стельмах); * Образно. *Я тобі на вірність клявся, До серденька пригортав, В сіті власні я попався І за правду жарт прийняв* (Леся Українка); // Бути впійманим на якому-небудь вчинку, викритим у чомусь. *Чи ніхто на краденому не попадався, чи добре сторожували збіжжя, чи вже й красти не було чого, чи відкуплялися впіймані, проте комора довго стояла порожня* (А. Михайленко); *Дибляни набігли* [на коноводів], *махаючи кийками й ломаками та гукаючи: — А, бісові шкуродери, попалися!..* (Б. Грінченко); [О л ь г а:] *У тресті — не нахваляться ним — незамінимий чоловік, а тут... Душу за гроші продасть і не попадеться* (М. Зарудний); *Через кілька день по тому попалася та баба, що Нінетті отруту варила, на якомусь іншому злоробстві* [злочинстві] (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *у що і без дод.* Опинятися в несприятливих обставинах, скрутному становищі. — *Ти, молодице, вільності шукаєш? А вона: — Я. — Попадешся у біду, дурна! Лучче служи своїй панії та роби* (Марко Вовчок); — *Сидів би вже, коли попався. Ну, два роки дали б йому* (А. Головко); *Понурив голову свою донизу отаман, соромлячися .. того, що попався в неволю .. сонний* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *між кого, кому, в що.* Опинятися в якому-небудь місці, в якомусь оточенні, у когось. — *Іди, хлопче, іди та не попадайся нікому на дорозі!* (О. Бердник); *Живе на острові цариця, Цирцея, люта чарівниця і дуже злая до людей; Які лиш не остережуться, А їй на острів попадуться, Тих переверне на звірей* [звірів] (І. Котляревський); *А то ж і не страшно, скажете, щоб живому чоловікові та попастись меж мерців?* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *О співець, як ти попався У відьомськую хатину? За що так немилосердно Ти обернутий в собаку?* (Леся Українка); // Оселятися, влаштовуватися працювати де-небудь, у когось. — *Попавсь я до грека, і зазнав я неволі ще гіршої, як вдома .. — Ох-хо! — вирвалось із чиїхось грудей і тихою скаргою загинуло в темному проваллі* (М. Коцюбинський); // Ставати належним до складу якого-небудь громадського об'єднання, організації і т. ін. *Хлопець попався в нашу бригаду;* // *кому, рідко до кого і без дод.* Потрапляти в чиє-небудь розпорядження, опинятися в якихось стосунках з ким-небудь. — *Скільки я знав горбатих, усе їм такі кралі попадаються, що ну!* (О. Гончар); *Вона ж між ними* [паничами], *мов тая перепеличка, звивається. — Котрий-то з них попадеться? — говоримо, було, дівчата... — Дознає неборак, почім ківш лиха!* (Марко Вовчок); // Ставати об'єктом уваги в пресі, кіно і т. ін. *Вкінці він оженився, став адвокатом і патріотом, календар "Просвіти" помістив його портрет, потім попався в "Альбум* [альбом] *заслужених Русинів"* (О. Маковей).

3. Зустрічатися на шляху; траплятися (у 2 знач.). *Вона починала ходити та проходжати по луці, зривала квіти, що попадалися, з опалом впивала їх пахощі* (Марко Вовчок); *На тротуарах впадало в очі — серед виряджені публіки безліч офіцерні, просто військових, напіввійськових .. І навіть попадались (це бачили вперше славгородці) — зовсім в оперетковому вбранні* (А. Головко); *І йшла* [Маруся] *відтак додому тим самим меланхолійним кроком; лагідним рухом пестила корову, що попалася по дорозі* (Г. Хоткевич); // Знаходитися, з'являтися при виконанні якоїсь дії. — *Ждемо, що ви що-небудь відкриєте, розгадаєте якусь тайну .. — Їм більше глиняні черепочки попадаються* (О. Гончар); *Піт солоний пролива* [перекладач зі стажем]. — *Ну й попалися слова! Аж розпухла голова* (О. Ющенко); // Випадково траплятися в якихось обставинах. *Я стараюсь читати більше путніх книжок, хоч їх тут і трудно достать і більш попадається дурних книжок, ніж розумних* (Леся Українка); *Горе було, як попадався чужосторонній чоловік і не пізнавав в старчукові пушкарського отамана* (Г. Хоткевич); *Доводилось* [мандрівникам] *то плазом пробиратися через гострі гребені, то прокрадатися понад проваллями .. Раз у раз попадались дерев'яні хрести, немов позначаючи місця численних катастроф* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *тільки недок.* З'являтися в певному місці; приходити куди-небудь. *Сиза імла рідшала, димочок де-не-де вже звивався, вже люди попадались і коло криниці* (Марко Вовчок); // *у сполуч. з прикм.* Трапившись, виявлятись яким-небудь. *Любив* [пан] .. *баб різками бити. Захльобувався від радості, коли баба попадалася верескліва* (Г. Хоткевич); *Сам він любив коней не менше, ніж Дениско, а то й дужче .. Якщо попадався гарячий, не звиклий ні до упряжі, ні до сідла, то й на ньому Лаврін почувався впевнено* (Є. Гуцало); — *А по чому ж там, Іване, Дурні продаються? — Та то, пане, як до дурня: Які попадуться!* (М. Руденко); *Тріснув кілок із тину. Давид зупинився й оглянувся. Видно, кілок трухлявий попався* (А. Головко).

4. *тільки док.* Дістатися кому-небудь. — *Таке добро, а, дивись, наймичці попалось, — з якимось жалем подумав Салоган про дівочу вроду* (М. Стельмах); *Нам попалися звичайні "телячі" вагони, подовбані за війну кулями та осколками* (О. Гончар); *П'ятеро хоробрих — я серед них — по черзі тягнули білети. Мені попався одинадцятий, де про не- з дієсловами* (Любко Дереш).

(1) Не попада́йся (не попада́йтеся) мені́ <Ось (ті́льки) попади́сь мені́> — уживається як погроза у знач. н е з у с т р і ч а й с я (н е з у с т р і ч а й т е с я) м е н і. — *Не попадайся ж і ти мені, білоголова крисо!* (Панас Мирний); [М и к и т а:] *Ой бесуре, не попадайся ти мені!* (М. Кропивницький); — *Ненорматик* [ненормальний]! — *спльовую і прошкую до виходу. — Я тобі .. дам ненорматика — тільки попадись мені! Я тобі дам!* (Є. Доломан); — *Я тобі, ледарюго!! — вискочивши на ґанок, погрожує віником розлютована тітка Олена. — Ось попадись мені вдруге!* (Л. Письменна).

◊ **Лови́тися (попада́ти, попада́тися** *і т. ін.)* / **злови́тися (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на гачо́к** *(рідко* **на ву́дочку)** *див.* **лови́тися; Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити** *і т. ін.) див.* **попада́ти; Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* / **підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **під ру́ку (в ру́ки)** *див.* **підверта́тися; Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* / **попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну** *і т. ін.) див.* **попада́ти; Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* / **попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **чо́ртові (чо́рту) в зу́би** *див.* **попада́ти; (2) Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* / **попада́тися (попада́ти, лови́тися** *і т. ін.)* **на му́шку** — стати об'єктом особливої уваги, контролю, нагляду і т. ін. — *Я думаю, що такі, як ти, ніколи не попадаються на мушку. Що ж там у тебе, Федоре?* (В. Кучер); **(3) Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* / **попада́тися (попада́ти, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в ру́ки (до рук)** *кому, чиї (чиїх), до кого:* а) бути схопленим, спійманим кимсь, позбавленим волі і т. ін. *Татари саме посідали в лісі полуднувати, далеко спереду поставили варту. От той парубок і попався їм у руки* (з легенди); — *А чи він би тебе пожалів, коли б ти йому тоді в руки попався?* (О. Гончар); *За кожного спійманого прибережні козаки діставали плату. Сотки* [сотні], *тисячі нещасних* [втікачів] *попадалися до рук козакам* (М. Коцюбинський); *Очі Рубця насторожені, зіркі, він .. доскіпливий, розплутає, розбере по патичку будь-яку справу, справедливий, і все-таки ліпше йому в руки не попадатися* (Ю. Мушкетик); *Вона* [ворожа дивізія] *в страшній паніці починає тікати і без жодного пострілу попадає до рук резервів нашої армії* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); б) опинитися в чиємусь розпорядженні, в залежності від когось. *Стефко бачив, як брати попалися в руки господаря* (І. Франко); [А н н а:] *Я знаю! ви надіялись на те, .. що ганьбою підбита, я з одчаю до рук вам попаду, як легка здобич?* (Леся Українка); в) бути в чиємусь користуванні, у когось. *Наша книжка як попадеться у їх руки, то вони аж репетують та хвалять те, що найпогание* (О. Кониський); *У Ваші руки попалися перші мої роботи* (М. Коцюбинський); **(4) Попа́стися, як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ми́ша в па́стку** — потрапити в безвихідне становище. *Поміж деревами заціваркотіла чужинська мова; не дослухаючись до неї, згинаючись у три погибелі, обдираючи терном і шипшиною руки, Варивон побіг назад. "Попався, наче миша в пастку"* (М. Стельмах); **Потра́пити (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на [го́стрі (голо́дні)] зу́би** *(ірон.* **на зубо́к)** *див.* **потрапля́ти; Потра́пити (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на язи́к** *див.* **потрапля́ти; Потра́пити (попа́стися) в сі́ті** *див.* **потрапля́ти; Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися** *і т. ін.)* **на гаря́чому** *див.* **упійма́тися.**

ПОПАДИ́Н, а, е. Прикм. до **попадя́;** належний попаді. *Прийшла .. попадина дочка і каже: “Хороші твої дочки, Стехо!”* (Ганна Барвінок); *Учора Христина врода вабила* [Проценка], *а сьогодні попадине приставання з душі верне* (Панас Мирний); *Кайдашиха пустила невістку до родини, а сама таки не поїхала. Навіть попадині пухові подушки та наливка не заманили її на Западинці* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПА́ДЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **попадя́.** *Поглянув панотець на свою попадьку* (Сл. Б. Грінченка); *— Він мені ще по семінарії знайомий, а вона... вона, кажуть, у нього теє... веселенька попадька* (Панас Мирний).

ПОПАДЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., розм.* Бути попадею. *“Дівчинка!.. Їй би ще тільки гуляти та в кукли грати, а не попадювати”, — подумала Пистина Іванівна* (Панас Мирний).

ПОПАДЯ́, і, *ж.* Дружина попа. *Сікалися і міщани, і купці; залицялися і поповичі, так і попадею не хотіла* [Галочка] *бути* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Ш м е т е л ю к:] *Це як кому подобається. Хто любить попа, а хто — попадю чи попову дочку* (І. Микитенко); *— Яке щастя мати таку матусю, як пані Дашкевич, — він вклонився колишній попаді й поцілував її руку* (Р. Андріяшик).

ПОПАДЯ́НКА, и, *ж., діал.* Попівна. *Їздить* [майбутній священник] *по празниках, витинає “козачка” та “коломийки”, завертає голови попадянкам і ні про що більш не думає* (І. Франко); *— Кажуть, що найперша жінка нового султана, котру він найбільше любить, звідси, попадянка, .. з Рогатина* (О. Назарук); *Розжиріла дружина листоноші не спускала з Ольги маленьких ящірячих очей, прагнучи знайти в ній щось таке, що допомогло б розвіяти легенду про красу попадянки* (Я. Галан).

ПОПАЙДИ́ТИ, и́ть, *док., безос., кому і без дод., діал.* Пощастити, поталанити. *Мені попайдило* (Сл. Б. Грінченка); *Затарохтіла* [Пріська] *далі: — І в Славгороді теж попайдило нам. Думали, ну де їх шукати? А виявляється, на станції в теплушках курінь стоїть* (А. Головко); *То була не просто радість, що йому з чимось поталанило, його розпирало від сміху, ніби після веселого фарсу. “Оце-то пофортунило, оце-то попайдило!” — сказав він, відсапавшись* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПОПА́КОСТИТИ, ощу, остиш, *док., розм.* Пакостити якийсь час; покапостити. *Маленький бульдог побігав, трошки попакостив, побешкетував біля дитячого майданчика* (з газ.); *Хакери полюбляють іноді попакостити на сайтах* (із журн.).

ПОПАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Спакувати багато чого-небудь. *Попакував* [Петрій], *що було потрібне на дорогу, в свою обширну борсучу торбу, .. перехрестився і поспішив за Ісааком .. В мовчанні вийшли вони за село* (І. Франко); *Комплекти “Козацького слова” .. лежали тут, у Пшениччиному купе, в такому саме вигляді, в якому їх Чайка, турботливо попакувавши, відіслав із Тирасполя* (Д. Бузько).

ПОПАКУВА́ТИСЯ, у́ється, у́ємося, у́єтеся, *док., розм.* Спакувати свої речі (про всіх або багатьох). *Попакувалися* [українці з Канади] *в літаки і полетіли назад* (І. Карпа); *Ми поспілкувалися з місцевими пастухами, пофотографувалися, а потім попакувалися й рушили в напрямі Близниць* (із журн.).

ПОПА́Л, у, *ч., рідко.* Те саме, що **відблиск.** *Ночами бачила сторожа з високого валу попал від пожарів на обрії* (А. Чайковський); *У рудих тінях поранку, в червонім попалі, що віщував суховій, чалапав на довгохвостій конині латинський монах* (К. Гриневичева); *Вона стояла перед піччю, і гарячий попал од вогню сяяв на її обличчі, одбивався в очах* (О. Кундзич).

ПОПАЛА́ТИ, а́є, *док.* Палати якийсь час. *Попалала клуня недовго — її погасили.*

ПОПАЛАХКОТА́ТИ *див.* **попалахкотіти.**

ПОПАЛАХКОТІ́ТИ, оти́ть, **ПОПАЛАХКОТА́ТИ,** о́че, *док.* Палахкотіти, палахкотати якийсь час. *Вогнище трохи попалахкотіло і згасло.*

ПОПА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попали́ти** 1, 3, 4, 6. *Дуже мало турецьких галер урятувалося..; останні або ж були потоплені, або попалені запорожцями* (А. Кащенко); *Скавучання губної гармонії моторошно розносилось над попаленими дворищами* (Ю. Бедзик); *— А я* [зірниця] *люблю людей. Я кроплю їх садки та ліси росою, поливаю попалені сонцем поля* (І. Нечуй-Левицький); *Приложив він її* [пляшку] *до своїх попалених снагою, замазаних кров'ю губів та дудляв нахильці, як воду* (Панас Мирний); *Гарячкою попалені шепочуть губи: що буде?* (Б.-І. Антонич); *Він з великою часткою імовірності припускав, що його досьє внесли до попаленої “кротом” бази даних* (В. Єшкілєв); // **попа́лено,** *безос. пред.* [Б р а н ц і:] *Зглянься, батьку! Ясновельможний гетьмане, рятуй, Помилуй нас. Женуть в неволю! Хати Попалено, забрато все* (Л. Старицька-Черняхівська); *Сказав Ігор до Нискина, як повчала була його жона: — Витолочили печеніги всю вашу землю, попалено ваші села й городки, буде в Деревній землі голод* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який попалився (у 2 знач.). *Підсідає* [Катерина] *до дівчат та жінок-археологів, що розморено dообідують, червоніючи своїми попаленими хребтуватими спинами* (О. Гончар); *Я була тепер прибита горем.., сивоволоса на скронях, з попаленими бровами, але повна свідомості, що треба бути сильною, тримати двох слабших* (Віра Вовк); *Спала* [Гапка] *погано..: оті ляпаси, якими наділила її в суді Явдоха, запекли їй у щоки, отож мала їх наче попалені* (Валерій Шевчук); * Образно. *Повітря кресало іскрами, простір плавився від емоцій, кімнату переповняв дим і запах попалених нервів* (М. Кідрук).

ПОПАЛИ́ТИ, алю́, а́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Спалити (у 1 знач.) вогнем усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. [М е д в і д ь:] *Пане Саво, будь нашим отаманом. Порадь, порятуй, поки ще й нас не повішали та не попалили* (І. Карпенко-Карий); *— Якщо ми все попалимо, вони зрозуміють, що тебе попередили про трус, і підозра впаде на Карла Івановича* (З. Тулуб); *В оселі озвалася сумовита чумацька пісня про солов'я, який звив гніздечко в лужку, вивів діток, а їх попалив безжалісний вогонь* (М. Стельмах); // *кого, перен.* Обпоївши горілкою, призвести до важкого стану або до смерті всіх або багатьох. *— Людей опоїв* [Чіпка], *горілкою попалив... Каторжний! розбишака!* (Панас Мирний).

2. *що.* Використати для опалення або освітлення що-небудь поступово. *Купив батько свічок; попалив їх син, як і у першу ніч* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Уже й хату розкидали* [люди] *І сволок з словами На угілля попалили!..* (Т. Шевченко); *— Та попалила* [дерево на хату] *взимку потроху, бо опалу не було, — сказала Олена* (І. Нечуй-Левицький); *— Ось пожила б ти у мене на Підзамчому та попалила б пічки цілу зиму, то знала б, що таке холод взимку на кухні і немає теплої води* (Ю. Покальчук); *Сірників напохваті він не мав, бо не курив, а батарейки в кишеньковому ліхтарику попалила без нього прислуга, і лампочка не світилася* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. *що.* Знищити спекою або посухою (посіви, городину і т. ін.). *Частину врожаїв пшениці попалила аномальна спека* (з газ.).

4. *що.* Пошкодити що-небудь чимсь гарячим або їдким. *Він попалив нові штанці квасом, лаштуючи собі сірчано-квасний завод у куточку кімнати* (М. Йогансен); *Карпо Чумак з бригадирами, усе пояснивши, слідкував, щоб не переливали угноєння, не попалили корінь* (В. Кучер); *— Восени голова, й головний агроном, і навіть Семенович кричали: "Для чого стільки зайвої праці? Для чого стільки добрив — посіви попалиш..."* (Микита Чернявський); // Ви́кликати опіки на шкірі вогнем, чим-небудь гарячим або їдким, дією вітру, проміння і т. ін. *Помер його батько. На фабриці тріснула форма, оббризкало його кипуче залізо, попалило* (Мирослав Ірчан); *— Тьотя казала, щоб я не ходив у самих трусиках, бо попалю спину* (О. Іваненко); // *у сполуч. зі сл.* смага. Ви́кликати сухість і шершавість губ (про внутрішній жар, спрагу). *— У мене щось в горлі пересохло, смага губи попалила...* (Панас Мирний); *Він ступав поруч з Наталкою Багрій .. Страшенно хотілося пити. Губи попалила смага, язик став пошерхлим і гірким* (Г. Усач).

5. *що і без прям. дод.* Палити якийсь час люльку, цигарку і т. ін. *Антон підійшов до шофера попалити руського тютюну* (С. Чорнобривець); *Тиміш вийшов було попалити, а за ним і Зося* (В. Лис).

6. *кого, що, перен., розм.* Те саме, що **ви́крити** 2; видати (у 6 знач.). *Принаймні найближчі пів години ніхто шукати тебе не буде, якщо ти, звісно, сам себе не попалиш, не відкриєшся раніше, аніж треба, тоді все буде гаразд* (С. Жадан); *Орися Степанівна попалила те, що в початкових класах я писала любовні вірші* (І. Карпа).

ПОПАЛИ́ТИСЯ, алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Спалитися (у 1 знач.) вогнем (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Троє яничар стояло на кормі, бо тільки три луки залишились цілі, в решти попалилися тятиви* (Валерій Шевчук); *Багато мешканців будинку попалилося в пожежі* (з газ.).

2. Ушкодити собі шкірний покрив вогнем, чим-небудь гарячим або їдким, дією вітру, проміння. *Перевізчик* [перевізник] *тут явився, Як циган, смуглой* [смуглої] *цери був, Од сонця ввесь він попалився І губи, як арап, оддув* (І. Котляревський); *Бігав він* [пес] *вчора аж на саме пожарище й попалився там так, що тепер далеко більше нагадує "печеного чорта", як я сам* (Н. Королева).

3. *перен., розм.* Викрити (у 2 знач.), видати (у 6 знач.) себе. *Як розповіла тітка Оля, попався її чоловік саме під час .. третьої зустрічі. Адже його співбесідником був відставний полковник КГБ* [КДБ — Комітету державної безпеки] (А. Кокотюха); *— Дуже грамотно все зроблено, навіть не віриться, що вона попалилася на такій дрібниці, як окультний перстень* (В. Єшкілєв); *Найстрашнішим здавалося те, що попалюся перед Рибочкою з цим дядюном. І він перестане мене в кіно водити* (І. Карпа); *Макс чує голоси впереміш із теплою ласкою вогню і гарячим піілом .. — Довго батрачив? — У серпні попалився...* (Люко Дашвар).

ПОПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок., що.* Палити люльку, цигарку і т. ін. час від часу, палити потроху. *Прикажчик .. підганяв свою булану, попалював цигарку і жартував з молодицями* (Г. Косинка); *Чоловік сів на лавку і сидів до неї* [Броні] *обличчям, спокійно попалюючи* (Валерій Шевчук).

ПОПА́МОРОЧИТИСЯ, иться. Док. до **па́морочитися.** *Від приємної втоми після фінішу раптом попаморочилася голова в переможця — він аж заточився* (з газ.); // *безос. Дівчині попаморочилося від яскравого сонця.*

ПОПАМ'ЯТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Добре запам'ятати, згадати не раз. — *Ти що робив, гаспид, стерво!.. Я ж тебе провчу! Попам'ятаєш ти мене!* (М. Коцюбинський); *У першій хвилині хотів старий підбігти до нього, вхопити за чуприну й так вибити, щоб на ціле життя попам'ятав своє весілля* (О. Маковей); *— А хто вас найдужче пограбував, хто забрав у вас останню п'ятчину* [п'ятірку] *— я чи спілка! Ви ще попам'ятаєте, хто для вас Іван Руснак і якого він роду!* (А. Крушельницький); *Пан Мангольд .. відлетів від одного лише поруху руки гевала, помережав ногами по підлозі аж до стіни і звідти пискнув: — Ти ще мене попам'ятаєш!* (Р. Іваничук); // Згадати у відповідний момент. *— Попам'ятаєте мене, скажете, — брехав Яків, — якщо між ними не прозойде* [відбудеться] *яка драма!* (А. Головко).

ПО-ПАНІБРА́ТСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-панібра́тському.** *Отець Палладій поблагословив його великим хрестом і подав йому по-панібратськи руку* (І. Нечуй-Левицький); *Майстер Доживемо-до-Понеділка .. підкликає до себе Шляхтича досить по-панібратськи, якщо не сказати — зневажливо* (П. Загребельний); *— Ходімо до хати, Пилипе, даймо хлопцеві спокій. — Андрусь по-панібратськи узяв Кручая під руку* (І. Нижник); *Трохи здивувало, що "Джо", як його по-панібратськи оголошено, читав виключно англійською — власні вірші у власних-таки перекладах* (О. Забужко).

ПО-ПАНІБРА́ТСЬКОМУ, *присл., розм.* Як панібрат; фамільярно. *Горн .. ступив до Лужінського, розштовхнувши газетярів. Обняти чомусь не наважився, але ж як по-панібратському вхопив за обидві руки вище ліктів* (Іван Ле); *Вчитель аж остовпів у дверях, побачивши, як Жежеря по-панібратському поклав руку на Паламарчикове плече* (В. Речмедін); *Старійшини були дуже втішені бенкетом, вони по-панібратському розмовляли з молодим фараоном* (І. Білик); *Поводились вони підкреслено по-панібратському: голосно билися об заклад; раз у раз кликали один одного на прізвиська* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОПАНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Зробитися паном (у 1, 4 знач.); запаніти. *Ну, як уже й мужик попаніє, то хам з його* [нього] *буде* (Сл. Б. Грінченка); [С о р о ч к а:] *На кошу не було й кварти оковитої .. Простої горілки тепер уже хоч і не показуй братчикам ..* [К о в т у н:] *А без оковитої ніякий чорт не взявся б і за кия: попаніли вже й наші* (П. Куліш); *— Лихо діяло б ся* [діялося б] *на Україні, — замітив Іван, — коли б усі нещасні відсувалися від неї. Всі, що попаніли.., відцуралися її, тепер покинуть її і нещасні, а хто остане* [останеться]? (Юліан Опільський).

ПО-ПА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-па́нському.** *Вона* [дівчина] *була майже гарна і виглядала по-панськи* (О. Кобилянська); *Чоловік зупинився, кинув на спориш налигач, .. сів на деревину — хіба ж і він не може по-панськи порозкошувати вночі?* (М. Стельмах); *Лукавець, гетьманський прихвостень, ще недавнечно* [недавнечко] *сам ходив у драній свиті, соболиний ковнір личить йому як корові сідло, а вже хоче ступати по-панськи* (Ю. Мушкетик); *— Ви й мужицьке діло робите по-панськи, мов бавитесь, — мав за потрібне хоч трохи побурчати Сошенко* (Н. Околітенко).

ПО-ПА́НСЬКОМУ, *присл.* Як пан (у 1, 3 знач.), як пані (у 2, 3 знач.), як у панів. *Господи милостивий!.. є й чашки усякі, по-панському зроблені, і усякого товару* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кам'яниця була обладнана по-панському; ні ремісників, ні робочого люду на квартиру тут не приймали* (І. Франко); *Скоро почувся тупіт кінських копит по грязюці. Їхало четверо. Балакали по-панському, нарікаючи на трудність служби й на погану погоду* (Г. Хоткевич); *— Хочеш грибів скуштувати? — Ага, .. як ваша ласка... — Та чого ти по-панському. Ми люди прості. Кажи мені: "ти"* (Ю. Логвин).

ПОПАНТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод., із спол.* щ о б, а б и *і т. ін.* Пантрувати (у 1 знач.) якийсь час. — *Стань, зроби ласку, з того боку дверей і попантруй, щоб пан сотник не вийшов на прогулянку* (Ю. Смолич); *Усіх здивувала бабуся: випливла неждано на середину річки! Віктор і Льока, на всякий випадок, негайно кинулися до неї. Не хотіли її втихомирити, а просто — попантрувати* (Олекса Ізарський); — *Свої у нас фортецю відбили і ляхам її повернули. — Коли так, — Томиленко повернувся до сотника, — постій, Грицьку, в дворі та попантруй* (В. Чемерис).

2. *кого.* Пантрувати (у 2 знач.) якийсь час. *Попантрувати хворого.*

ПОПАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *над ким — чим, у кому — чому і без дод.* Панувати (у 1, 3 знач.) якийсь час. *Якби тобі довелося В нас попанувати, То знав би ти, пане-брате, Як їх називати, Отих твоїх безталанних Дівчаток накритих* (Т. Шевченко); *Бігатиме він за нею так, як і всі інші бігали .. Тоді вже вона попанує над їм* [ним]!.. (Б. Грінченко); [Л у к е р і я С т е п а н і в н а *(ідучи):*] *Чи ти, Павле, умієш чай наливати?* [П а в л о:] *Спитайте Павла, чого він тільки не зна?* .. [Л у к е р і я С т е п а н і в н а:] *То наливатимеш сьогодні чай, а я хоч трошки попаную. (Пішла)* (М. Кропивницький); *На вулицях, у завулках, по хатах, по кутках падала лайка, розсипалася стукотливим череп'яним брязкотом: — Попанували, годі!..* (С. Добровольський).

2. Пожити по-панському якийсь час. — *Ти б, серце, вічно панувати хотіла. Доволі. Попанувала, і годі* (М. Коцюбинський); *Він рішив узяти місце писарчука .. Гроші дають навіть наперед. Заплатить ними косареві та й попанує* (В. Винниченко).

ПОПА́НЬКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *кого.* Панькати (у 1 знач.) якийсь час; побалувати. *Дідусь і бабуся попанькали внученьку на Новий рік та Різдво.*

2. *кого і без прям. дод.* Запобігливо догоджати кому-небудь якийсь час. — *Дам, дам* [чаю]! *Ось тільки гітлерівця попанькаю. Денщика послав по вино, а я повинна бігати* (Ю. Яновський).

ПОПА́НЬКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., з ким і без дод., розм.* Панькатися (у 1, 2, 4 знач.) з ким-небудь якийсь час. — *Нічого не вдієш, — говорив він .. Маєвському. — Доводиться трохи попанькатися з цим бидлом* (З. Тулуб); — *Ти для того й прийшов? — спитав Антось, приплющивши одне око. Йому ніби хотілося попанькатися, потішитися* (Б. Харчук).

ПО́ПАР, у, *ч., заст.:* ◊ **Не знахо́дити / не знайти́ по́пару** *див.* **знахо́дити.**

ПОПА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попа́рити.** *Віддерши його* [бинт], *кинула* [Тереза] *десь у куток, а мої руки, попарені і якісь легші, зав'язала своєю марлею, сухою та м'якою* (О. Гончар); *Сидів* [Петро] *надутий, як сич, червоними попареними руками скручував цигарку* (С. Андрухович); *Ледь ступивши кілька кроків, ганебно попарений кропивою, почав* [дід] *кричати і лементувати: "Ей, поводирю, куди мене ведеш? Адже то не вода!"* (І. Франко).

(1) Як (мов, ніби *і т. ін.)* **попа́рений,** *зі сл.* п о б і г т и, с х о п и т и с я *і т. ін.* — дуже швидко, раптово. *Виткнулась* [ящірка] *і, забачивши їх* [хлопців], *як попарена, шмигонула в цеглиння* (Панас Мирний); — *Га, що, як? — скрикнули ми всі, мов попарені, і до комісії* (І. Франко); *Обличчя вояків навколо нього, байдужі й потомлені, набрали раптом крови, і все зірвалось, мов попарене й підтяте батогом* (О. Лисяк); *Приїхавши наступного вечора, Буено жахнувсь. Увесь вечір ходив, наче попарений* (І. Білик).

ПО-ПАРИ́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-пари́зькому.** *Для "жаб'ячих ніг по-паризьки" робимо так. Швидко бланшуємо жабу в окропі, потім обвалюємо в сухарях та збитому яйці, смажимо в олії і подаємо із вершково-цибулинним соусом (з петрушкою)* (С. Пиркало).

ПО-ПАРИ́ЗЬКОМУ, *присл.* Як у парижан, за традиціями парижан, як у Парижі. *Червоний шарф, зав'язаний по-паризькому й недбало кинутий за плече, тільки відтіняв сіру худорлявість його лиця, гострого, як лезо бритви, з чорним пушком під носом* (В. Близнець); *Кажуть, все там* [на виставі] *зроблено по-паризькому: газове освітлення з рефлекторами, зображення рухаються за допомогою механізму, широкий зал із почекальнею у разі численної публіки, де можна вигідно собі вмоститись на м'якій канапі* (С. Андрухович).

ПОПА́РИТИ, рю, риш. 1. *кого, що.* Док. до **па́рити**[1] 1. [М а т и:] *Ось деревій, — ви ж гладишки попарити хотіли?* (Леся Українка); *Кипів уже казан води, щоб забиту штуку* [свиню] *попарити, поки ще тепла* (Ірина Вільде); *Шкідливі ефекти зникають, коли нарізане м'ясо попарити гарячою водою* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); — *Приїхали додому, мати попарила мене над гарячою картоплею, і я очуняв* (В. Близнець); — *Тобі потрібно попарити ногу в зіллі. Мати твоя напевне знає, як його зварити* (В. Малик); *Конюх, лавочник* [крамар] *і механізатор, поклавши перед собою пудове кулаччя, дивились на мене так, наче окропом хотіли попарити* (Є. Гуцало); // *безос. Йому попарило руки й ноги* (І. Франко).

2. *кого, перен., розм.* Док. до **па́рити**[1] 5. *Та хоч би й попарили, аби б тут, щоб тільки у село не водили, щоб стида меж своїми не було* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ви бачите, що вона* [Ганна] *нікому спокою не дає — чого ж чекаєте? Попарте її добре батогами, щоб одчепилася!* (А. Кащенко); — *Попарили* [Марка] *нагаями та й гайда додому під калавуром* [караулом]... *Та я б такому бунтареві...* (М. Коцюбинський); *Миколай добрими кіньми як переїздив через хащу, то на нього і комісара напали парубки, забрали всі дари, а їх попарили* (В. Стефаник).

ПОПА́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док.* 1. Док. до **па́ритися** 2, 3. — *Піди в баню, попарся добре, а тоді приходь, житимеш поки що в мене* (О. Донченко); *Першого дня ми з Милею добряче попарилися в лазні (він плескався й пустував, наче хлопчик)* (Ю. Мушкетик); * Образно. — *Солі осьо* [ось] *вам приніс, кропиви, кропиви в окріп побільше кидайте, раки люблять попаритись, змерзли за зиму* (Є. Пашковський).

2. Паритися якийсь час. *Я з годину просидів у ванній, попарився тощо. Потім знов ліг* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

3. Те саме, що **обшпа́ритися.** *Казан з окропом схибнувся — мати й попарилася* (із журн.).

4. *перен., розм.* Док. до **па́ритися** 5. — *І вас, .. — пройшовся Лобатий між спекулянтами, — теж повипускають, тільки .. ви ще тут попаритесь!* (О. Гончар).

ПОПА́РНИЙ, а, е. Який є парою, створює пару чого-небудь (два колективи, предмети, частини і т. ін.). *На попарних кілках, вкопаних навколо могили, закріпили по пів колеса із великих возів* (В. Рубан); *Земляний вал з дерев'яними конструкціями у формі стіни, складеної з дерев'яних колод, закріплених попарними вертикальними стовпами, оточував Зимнівське городище з півночі, південного заходу та південного сходу* (з наук. літ.).

ПОПА́РНО, *присл.* По двоє, парами. *Всі розсипалися в різні боки і, хто попарно, хто поодинці, почали вибиратися з лісу* (Ф. Бурлака); *Тоді починали гратися в школу. Викопували в піску ямки для ніг — це були парти, сідали попарно — це були учні* (А. Дімаров); *Люд попарно розбрідається каютами, що радше нагадують келійки монастиря* (О. Ульяненко); *Вздовж високих (практично до стелі) вікон, які тяглися на всю стіну, розташувався ряд бежевих диванів, попарно згуртованих довкола прямокутних столів* (М. Кідрук).

ПОПА́РТ, у, *ч.* Напрям в образотворчому мистецтві 1950–1960-х років, що виник як реакція на абстрактний експресіонізм та використовує образи продуктів ужитку. *Багато ідей і знахідок українського футуризму .. лягли в основу багатьох культурно-мистецьких напрямків середини — кінця нашого століття, таких різних, як постмодернізм, попарт, конкретне мистецтво тощо* (С. Жадан); *Різні винаходи попарту виконувалися в техніці колажу або традиційного живопису з елементами колажу* (з навч. літ.).

ПОПАРТА́ЧИТИ, а́чу, а́чиш, *док., зневажл.* Спартачити все або багато чого-небудь. *"Хоч я дещо попартачив, я не згину, бом* [бо] *не трус!"* (О. Маковей); *Костюми новорічні пошито неякісно, майстри явно попартачили* (з газ.).

ПО-ПАРТИЗА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-партиза́нському.** *Коли б ми з фашистом просто воювали, давно нас танками передушив би. А ми воюємо по-партизанськи — значить, мало не по-науковому, а іноді й вище* (М. Стельмах); *Налітаємо зненацька, по-партизанськи, на німецькі гарнізони, і вони з переляку, з несподіванки розбігаються по лісах та яругах* (Є. Доломан); *— Пожерти можу винести, і то — по-партизанськи. Бо як засічуть, відразу запитають — а кому це, а куди це* (А. Кокотюха); *Я по-партизанськи мовчав, а Кен своїм красномовством гамував обмануту публіку й розчищав шляхи для відступу* (М. Кідрук).

ПО-ПАРТИЗА́НСЬКОМУ, *присл.* Як партизани, як ведеться в партизанів. *Напівжартома, напівсерйозно він оголосив себе учасником руху Опору, макі, партизанським командиром, бо, звісно, діяв по-партизанському* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Приховано, неофіційно, таємно. *— Довелося вчора поляну мужикам знайомим з обласної управи викотити, сказав — потрібна неофіційна довідка, поки що розробка ведеться по-партизанському* (А. Кокотюха).

ПО-ПАРТІ́ЙНОМУ, *присл., іст.* Як належить партійцеві, як вимагає партія (про КПРС). *— А як, цегельня план по реалізації цегли виконує? — Виконує і перевиконує! — відповідаю по-партійному бадьоро* (В. Дрозд); *// у знач. пред. — Треба їхати, розібратися на місці. Нам ніхто не дозволить кривдити колгосп, не по-партійному це* (Микита Чернявський).

ПОПАРУБКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Парубкувати якийсь час. *— А як вивчився* [Гурченко] *та попарубкував трохи, то його і женили* (Д. Мордовець); *— Попарубкувати ще треба... Буду гуляти, а її інший засватає* (М. Стельмах); *— Оце по-нашому, — зрадів Зарайський і поклав правицю на маслакувате плече друга. — Поживемо поки що удвох, попарубкуємо...* (Микита Чернявський).

ПО-ПАРУБО́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-парубо́цькому.** *— Не кажіть мені "ви", але таки по-парубоцьки "ти". — То нехай же буде й "ти"* (Ю. Федькович); [Р а д ь к о:] *Я тобі давно хотів сказать, що .. так робить не по-парубоцьки* (М. Кропивницький); *Вони розмріяно співали розлогої степової пісні, співали по-парубоцьки, дружно, надзвичайно узгіднено* (І. Багряний); *— Везімо його до дуба, — прогув дід у чорній шапці, збитій по-парубоцьки на потилицю* (Ю. Мушкетик).

ПО-ПАРУБО́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у парубків, як належить парубкові. *Капелюх* [Семенів] *невеличкий, такого самого крою, як і в батька, лише криси його по-парубоцькому відігнуті* (Я. Галан); *Воно-то правда — який же я невихований: узяти й обійняти, не спитавшись, дівчину за талію. Це вже занадто вийшло по-парубоцькому* (Б. Антоненко-Давидович); *Тимко слідкував за нею вовчим оком і снував по двору, щоб застукати її де-небудь один на один та хоч обняти по-парубоцькому* (Григорій Тютюнник).

ПО-ПАРУБО́ЧОМУ, *присл.* Те саме, що **по-парубо́цькому.** *Він досконало, по-парубочому, навіть з деякими фокусами, висвистував співану в тутешніх селах пісню "Ти, дівчино-калино..."* (Л. Смілянський); *Хоч Савка й розміняв уже п'ятий десяток, але тримався по-молодечому, якщо не по-парубочому, хоч уже з десяток літ як був удівцем* (В. Чемерис); *Грицько Кейван, зачувши несподівані дзвони, легко, мало не по-парубочому, видряпався в* [на] *горіх поза стайнею, звідки проглядалася вся рівнинна частина села ще й густо всіяні довколишні верхи з видолинками* (М. Матіос).

ПОПАРУВА́ТИ[1], у́є, *док.* Парувати *(див.* **парува́ти[1]** 1) якийсь час. *Чайник на газовій плиті попарував кілька хвилин.*

ПОПАРУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **парува́ти[2].** *В некрути забрали Ще й попарували, На руки й на ноги Кайдани наклали!* (з народної пісні); *Він* [староста камери] *переміряв підлогу для всіх шести рядів, для кожної людини окремо. А потім вислухував скарги і попарував сусідів, щоб насупроти лежав один довгий* [арештант], *один короткий* (І. Багряний); *— Дай Боже, вам на світі пожити, діток наплодити, а там і попарувати, як самі паруєтесь зараз. Був ти, Даньку, наречений, а став суджений* (Ю. Смолич).

ПОПАРУВА́ТИСЯ, у́ємося, у́єтеся, *док.* 1. Док. до **парува́тися** 1. *За довгими столами, скатертями понакриваними, сидять чорти з чортихами, попарувавшись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Офіцери попарувались з дамами, кожний по своїй вподобі* (І. Нечуй-Левицький).

2. Одружитися (про багатьох). *До осені попаруються багато містян* (з газ.).

3. Док. до **парува́тися** 3. *— Чи хтось уже попарувався з ними? — Ні, вони* [кролиці] *ще не готові паруватись* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); // Почати жити в парі для розмноження (про окремі види птахів). *Далі* [треба] *— робити гнізда, мостити їх, парувати тих голубів, що непаровані, розпаровувати тих, що не до масті попарувалися* (В. Винниченко); *Незабаром — буде день такий — Ввійде ріка у береги звичайні І перельотні гості одлетять. А решта попарується і жити Почне життям розміреним* (М. Рильський).

ПОПАРШИ́ВІТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **парши́віти.** *Прохворівши довго, батько дуже попаршивів, знемощів* (з переказу).

ПО́ПА́С, у, *ч.* 1. *розм.* Місце для випасання худоби; пасовище, випас (у 2 знач.). *Улітку наші коні завжди на попасі: які на луках, які по левадах, а то і по перелісках, де трава добра* (Д. Мордовець); *Воли підбилися, вставать не хотять* [хочуть] *з попасу* (В. Стефаник); *— Коли ще я був пастухом, то отам, де тепер такі розкішні колонії з садами.., все одні ліси та пустарі* [пустирі] *були. Попасу для худоби... Куди не кинь оком, ліс, галява, знов ліс...* (У. Самчук).

2. Те саме, що **випаса́ння.** [М и к и т а:] *Аж отут передихнем по-людськи, двоє суток їхали поспішаючи, зупинялись тільки на хвилинний попас* (М. Кропивницький); *Біля неглибокої балки під пагорбом на широкій галявині пустив коня на попас* (М. Василенко); // Випасання худоби як спосіб годівлі. *Тут і річка під боком, де можна коня напоїти, і трава тут краща для попасу, і кущі над річкою, де в пригоді і сховатися можна* (А. Чайковський); *Насуплений Павлюк сповістив правління — перейшли на попас* [худоби] *— на триста літрів упав удій!* (К. Гордієнко); *Йому* [Забродi], *кажучи правду, не щастить найбільше. Восени накладають* [дах], *весною обдирають, щоб худобу до попасу догодувати* (Микита Чернявський).

3. *перен., розм.* Дармові харчі, їжа, пожива. *Ходить мати гукаючи, Свого сина питаючи. "Ой, я* [ворон] *твого сина знаю, Бо я з його* [нього] *попас маю"* (з народної пісні); *Наганявшись та нагулявшись після нудних екзаменів, вони натрапили на добрий попас і полуднували, аж за вухами лящало* (І. Нечуй-Левицький).

Става́ти / ста́ти на по́па́с (по́па́сі) *див.* **става́ти.**

ПОПАСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попаса́ти.** *Поїхав дворяченько на полювання, Пустив коничененька на попасання* (П. Чубинський); *Дмитро Макоробов — ледащо від народження; попасання коней лиш підсилило в ньому відразу до запопадливої праці* (В. Барка).

ПОПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОПА́СУВАТИ,** ую, уєш, *недок.* 1. *кого і без прям. дод.* Те саме, що **па́сти¹** 1, 3; випасати. *Іде Марко з чумаками; Ідучи співає. Не поспіша до господи — Воли попасає* (Т. Шевченко); *Петрові гармаші співали пісень, лежачи під кущами, їздові попасали та чепурили коней в гущавині* (І. Багряний); *До вечора чекали* [козаки] *в .. переліску, попасуючи розсідланих коней* (Іван Ле); *Корови стояли у стійлах під очеретяним дахом, їх попасали в полі* (В. Кучер); *Натрапили на слід. Навіть на два: на однім і тім же місці двічі попасали — як туди йшли й назад* (Г. Хоткевич).

2. *розм.* Те саме, що **па́стися.** — *Ти ж траву толочиш, а не попасаєш, — не співав, а сердитим джмелем гудів Андрій* (І. Волошин).

3. *перен., на чому, розм.* Мати дарову користь з чогонебудь; наживатися. [Б о в т:] *Скинемо, скинемо, кумо начальничко! Годі йому попасати на громадськім хлібі!* (І. Франко).

4. *перен., розм.* Перебуваючи де-небудь, нічого не робити, гайнувати час. — *Менший і досі в нижчих класах, бо все попасає в класах; вигнався аж до неба, а дурний, як треба, — не хоче вчитись!* (І. Нечуй-Левицький); [О л е к с і й:] *То це ми отут, у цій халупі, цілі сутки попасатимем?* [М и к и т а:] *Мени не можна* (М. Кропивницький); — *Вже недовго буде у нас попасати цей бунтівник, що заводить у школі та в читальні якісь гайдамацькі, революційні пісні...* (С. Ковалів).

◊ **(1) Попаса́ти очи́ма** — час від часу, іноді дивитися на кого-, що-небудь, пильно стежити за кимсь, чимсь. *Я часто вже крізь тин очима попасав, Який чудовий плід там .. скрізь понависав* (І. Франко); — *Стояв* [Афоня] *навпроти стола, попасав мене очима, а пальцями вибивав якийсь марш* (Р. Федорів); *Добродій слухав мовчки, не виявляючи найменшого з цього свого зацікавлення і тільки сторожко час од часу попасав очима десь поверх голів натовпу* (Г. Колісник).

ПОПАСА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Те саме, що **па́стися.** *Колись тут попасались коні Святослава. Сіроокий князь ночував у лузі над Дніпром і, задивившись на зорі, мріяв про Дунай* (О. Довженко); *Нашвидкоруч я нарізав гілля і зробив край мулистого берега засідку, сполохавши табунець чирят, що мирно попасався в кутку затоки* (Б. Антоненко-Давидович); *На білій дорозі спокійно попасалась пара коней, запряжених в наповнений яблуками віз* (М. Стельмах); *Неподалік попасалося двоє коней, одного з яких він одразу впізнав* (Г. Колісник).

ПОПАСИНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **пасинкува́ти.** *Дуже пильно її* [кукурудзу] *доглядала* [бригадирова жінка], — *бувало, і прорве, .. і землю підпушить, і попасинкує* (Остап Вишня); *Гарний господар повинен до кожного куща винограду підійти хоча б раз за тиждень — підв'язати його, попасинкувати* (з газ.).

ПОПА́СИЩЕ, а, *с., рідко.* Те саме, що **пасови́ще.** *Оце коло хутора і попасище має* (Сл. Б. Грінченка); — *Занапастив їх* [моїх синів] *Арей, а ці ось нікчеми лишились, Ці брехуни й танцюристи, лише в хороводах найкращі, Кіз і ягняток розкрадачі з людських отар і попасищ!* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОПАСІЧНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Пасічникувати якийсь час. *Дядько погодився пару років попасічникувати у фермерських угіддях* (з газ.).

ПО́ПАСКИ, *присл., розм.* 1. Пасучись на ходу. *Зарядив дощ .. Спершу вівці наче зраділи — розкотилися по толоці, щипаючи попаски низеньку, приземну травицю* (Панас Мирний); *Прямо від корівника худоба йде попаски аж до самого байраку* (Микита Чернявський); // Пасучи на ходу. *Це був той ранній час, коли в степу так гарно, коли чабани випускають овець із кошар і зорюють, тобто ведуть їх попаски степом ще при світлі зорі* (О. Гончар); *Павло пустив коней обіч шляху попаски, почав ласувати з хлопчаками кавуном* (М. Циба).

2. Те саме, що **обере́жно.** *Кішка іде попаски* (Сл. Б. Грінченка); *Одна курка відокремилася від гурту й попаски наблизилася до засади* (П. Загребельний); *Пливемо попаски й сяк-так одбиваємось од печеніга, а проти струменя знесиленому голодом важко гребти* (І. Білик).

ПОПАСКУ́ДИТИ, джу, диш, *док., що, розм.* Запаскудити все або багато чого-небудь. *Усю одежу попаскудив* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. — *Доведеться таки попаскудити наші лицарські шаблі .. — обізвався князь Збаражський* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПАСКУ́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док., розм.* Запаскудитися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Попаскудилися хлопчаки, лазячи по татарське зілля* (з газ.).

ПО́ПАСОМ, *присл., розм.* Те саме, що **по́паски** 1. *Обабіч дороги, ближче і дальше від неї, верталися додому попасом отари овець* (В. Гжицький); *Товар розбрівся по широкому лугові, йдучи попасом туди, де росла більша і смачніша трава* (В. Малик); *Довго пив* [кінь] *воду.., тоді рушив попасом довкола землянки* (Р. Андріяшик); * Образно. *Пасуться горобці у спориші, і осінь попасом у лісі. Пастушу ревно я біля душі, щоб не забралось в наймиліше* (І. Калинець).

ПОПА́СОЧКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **по́па́с** 1, 2. [Д р у ж к и:] *Вутка йде, вутенят веде; І на рясочку і на попасочку* (М. Кропивницький); *Тиждень тому їх* [кроленят] *уперше вивели на попасочку* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПОПА́СТИ¹, су́, се́ш, *док., кого.* Пасти *(див.* **па́сти¹** 1) якийсь час. — *Ходім, Петрусю, в сад, в палати. — А хто ж тут буде доглядать, Хто попасе мої ягнята?* (Т. Шевченко); *Я їду у Шохинів берег укосити трави... та трохи й худобу попасти...* (Т. Осьмачка); *Транспорт зупинився лише раз попасти коні й худобу* (З. Тулуб); *Потім порадив* [Кулібаба] *Миронові попасти коня і скупатися в озері, поки він дізнається, чи отаманша його прийме* (В. Шкляр).

ПОПА́СТИ² *див.* **попада́ти.**

ПОПА́СТИСЯ¹, се́ться, *док.* 1. Пастися (у 1 знач.) якийсь час. — *Напій коня, вставши раненько, та випусти його на леваду, нехай трохи попасеться* (І. Нечуй-Левицький); *Григорій плеснув по крупу свого жеребця — одіслав попастися на вістрях молодого пирію* (Г. Колісник); *Савка осадив коня біля земляного валу укріплення, спішився, пустив коня попастися* (В. Чемерис); *Тримали худобу по стайнях; хіба ті, хто жив у горішньому кінці села, виганяли корови на кілька годин попастися за лісом* (Г. Пагутяк); * Образно. *Він чесно говорив дідові, аби той потримав собаку, .. зайвини вони не рватимуть, гілля не ламатимуть, а тільки попасуться* [яблуками] (О. Гончар); *Випливає* [туман] *тоді з глибокої глибини, вилазить на спину річки. Посидить, подивиться навкруги, а тоді йде в поле попастися* (М. Слабошпицький).

2. *перен., розм.* Використати кого-, що-небудь для задоволення своїх потреб. *По-тюремному фраїр* [фраєр] — *чоловік, з якого уголовні* [кримінальники] *люблять попастись, а то й познущатися* (А. Тесленко); *Кирило мовчки рушив на знайомі звуки. О, тут він попасеться! Хай злодій батькові рідному і дітям своїм закаже ніколи не красти копи...* (Г. Косинка).

ПОПА́СТИСЯ² *див.* **попада́тися.**

ПОПАСТУХУВА́ТИ *див.* **попасту́шити.**

ПОПАСТУ́ШИТИ, шу, шиш, *діал.* **ПОПАСТУХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Пастушити якийсь час. *Попастушив ось одне літо, і вже .. осточортіло йому* (П. Козланюк).

ПО-ПАСТУ́ШОМУ, *присл.* Як пастух, за звичаєм пастухів. *Підійшов брат однієї з пастушок, одягнений теж по-пастушому* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОПА́СУВАТИ *див.* **попаса́ти.**

ПОПА́ТЛАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **попа́тлати.** *Попатлана вітром шевелюра.*

2. *у знач. прикм.* Який попатлався. *Не вжахнуло нікого їх враз, що старший брат смертно блідий, що волосся в його* [нього] *попутане та попатлане* (Марко Вовчок).

ПОПА́ТЛАТИ, аю, аєш, *кого, що, розм.* Док. до **па́тлати.** *Попатлали місцеві лобуряки парубкові зачіску; Попатлати хлопчака у сутичці.*

ПОПА́ТЛАТИСЯ, ається, *док., розм.* Пас. до **попа́тлати.** *Попатлалися кучерики на голові в козака.*

ПОПА́ТРАТИ, аю, аєш, *кого, що.* Док. до **па́трати.** *Жменячиха думала, що сьогодні їй треба встати раніше: зарізати дві курки на весілля, обскубти і попатрати* (М. Томчаній); *Він швидко почистив та попатрав морських окунів і кинув на розпечену сковороду* (Ю. Логвин); *Добриня та Янка підступили ближче. Чого тільки тут не було! .. Видно, .. попатрали не одну кибитку і не один улус — здобич була багата* (В. Малик).

ПО-ПАТРІАРХА́ЛЬНОМУ, *присл.* За патріархальними звичаями. *Вони* [сестри] *найняли балагулу і повбирались в чорне за прочан, щоб на дорозі заїжджати на ночівку або на попас до сільських священників, де їх вітали по-патріархальному, давали їсти й пити, клали спати на перинах і коням достачали вволю сіна й вівса* (І. Нечуй-Левицький); *Невже все* [розвиток промисловості] *в Галичині мусить іти так сонно, мляво, так якось по-патріархальному..?* (І. Франко).

ПОПА́ХКАТИ, аю, аєш, *док., чим.* Пахкати якийсь час. *Пугач подав йому свою розкурену люльку. Данило попахкав нею, тоді почав розповідати* (В. Гжицький).

ПОПА́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим.* Пахкати (у 1 знач.) час від часу. *Одноманітно, немов рахуючи краплі, попахкував десь нафтовий двигун* (С. Скляренко); *Сидимо на пасіці, люльками попахкуємо, на бджілок милуємося* (Остап Вишня); *Я, попахкуючи цибушком, оповідав неквапно про розбійників, які на мене напали, про свій побит серед волохів і татар* (Валерій Шевчук); *Тихо попахкувала пухка прохолодна пилюка під гарячими ногами* (О. Гончар).

ПОПАЩЕКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Пащекувати якийсь час. *Такій чепурусі* [Одарці] *в жадібку попащекувать.., а поважна розмова їй смакує, як кошеняті редька* (Марко Вовчок); *Була вона жвава, весела, любила посміятися, попащекувати, а особливо любила вишивання* (В. Малик); *Дорослі поговорили, попащекували та й забули: подумаєш, велика біда, інших лих повен міх, а в нас, малечі, мов до язиків прилипло* (А. Михайленко); *— Ти в мене попащекуй, — Сомов сказав так за звичкою, без жодної злоби* (А. Кокотюха).

ПО-ПЕДА́НТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-педа́нтському.** *Поводити себе по-педантськи.*

ПО-ПЕДА́НТСЬКОМУ, *присл.* Як педант, як людина з перебільшеною акуратністю й точністю. *До виконання службових обов'язків Олег ставився по-педантському* (із журн.).

ПОПЕКТИ́, ечу́, ече́ш, *док., що.* 1. Док. до **пекти́** 4. *— Жінки, мийте негайно підлогу. Змішайте крейду з хлоркою, цим тріть. Попече трохи очі. Нічого, перестане* (А. Кокотюха); *Нижню частину цих ванночок було перегороджено дощаною заставкою — так, аби розпечене на вогні каміння, викладене за нею, не попекло ступні того, хто купається* (І. Карпа); * Образно. *— Як подумаю, то так насікли душу, так попекли, що тепер, як тільки доторкнись, так воно сичить, розумієш* (М. Івченко); // *у сполуч. зі сл.* с м а г а, г а р я ч к а *та ін.* Викликати сухість і шершавість губ (про внутрішній жар, спрагу). *На устах чорно — смага попекла* (Панас Мирний); // *у сполуч. зі сл.* к р о п и в а. Те саме, що **пожа́лити.** *Якби на кропиву не мороз, то б вона людей попекла* (Номис); *Баба відважилися мамі моїй, найкращій дівці у селі, лице попекти — чистотілом і кропивою* (Г. Тарасюк).

2. Дістати опіки від чого-небудь. [Х р и с т а н:] *Раз пожар у них був трапився, то я руку дуже був попік, тушивши* (П. Куліш); *Ліна якось вхопила стружку в нього з-під ніг, а вона виявилась така гаряча, що аж пальці попекла* (О. Гончар); *— З руками що? — Пальці попекла... З тою грубкою клятою!* (Люко Дашвар); * Образно. *Уже останні цвіркуни Весільну тнуть на будякові, А там і голос попечуть На передчасному морозі...* (П. Гірник); * У порівн. *Мотря взяла чарку, ледве промовила кілька слів, дуже швидко притулила чарку до губ і ще швидше її одвела, неначе губи чаркою попекла* (І. Нечуй-Левицький).

3. Знищити спекою посіви, городину і т. ін. *Попекла спека ранні огірочки;* // *безос. Недорід у нас: нічого Поле не дало; А коли й зійшло у кого, — Сонцем попекло* (Я. Щоголів).

4. Спекти багато чого-небудь (про вироби з тіста, страви з м'яса і т. ін.). *— Побила кочергою горшки на полиці, а далі давай різати пасинкові курчата: половину поварила, половину попекла, пообідала собі та й кажу пасинкові: .. "Щоб ти вибирався з хати під три чорти...!"* (І. Нечуй-Левицький); [Г а н н а:] *Паски сама попекла, свекруха й за холодну воду не взялася* (М. Кропивницький); *— Я собі сама понесу, попечу все* [буханці хліба] *красно й уже вам готове принесу. А як хочете, то віднесу вже прямо до хлопця, та не будемо часу тратити* (О. Кобилянська).

ПОПЕКТИ́СЯ, ечу́ся, ече́шся, *док.* 1. Док. до **пекти́ся** 3. *Він Сіркові* [собаці] *набрав* [галушок] *у полумисок: так уже йому годить, щоб він часом гарячим не попікся!* (з казки); *Її обрятували парубки та дівчата, вибігши на її крик та погасивши пожежу. Вона страшенно попеклася* (Б. Грінченко); *В дорозі його вид попікся та почав лупитися* (Г. Косинка); *— Звикай поки що до табору. Та не попечися на сонці. Гірське сонце, знаєш, яке?* (А. Дімаров); *Я брав баняк за вуха кухонним рушником, щоби не попектися* (Любко Дереш); // *у сполуч. зі сл.* к р о п и в а. Те саме, що **пожа́литися.** *— Ну, та й кропива ж тут, чисто попікся. Де ти, Соломіє? Поночі й не видко* (М. Коцюбинський); *Малий Демко заліз у кропиву, попікся і верещить* (У. Самчук); *Попід парканами густо позаростало кропивою, і той, хто зважився б пролізти через ці хащі, мав би добряче попектись* (Валерій Шевчук); // *перен., розм.* Зазнати невдачі, мати несподівану неприємність. *Суд — то важна справа, легко попектися* (І. Франко); *Певно, старий князь сам виховувати буде внуків і не пустить їх на чужину, бо вже на Янушеві попікся* (А. Чайковський).

2. Спектися, стати готовими (про вироби з тіста, страви з м'яса і т. ін.). *Швидко не швидко, але, нарешті, попеклися пряники. Петро Купріянович повиймав їх з печі* (Л. Яновська); *— Шкода, картоплі не захопили — добре б попеклась!* (М. Івченко).

3. Засмагати або грітися на сонці чи в іншому місці деякий час. *Приємно трохи попектися на сонці, а потім шубовснути в холодну воду озера* (із журн.).

ПОПЕЛА́СТИЙ *див.* **попеля́стий.**

ПОПЕЛИ́ТИ, и́ть, *недок., що.* Перетворювати на попіл; спалювати (у 1, 6 знач.). *Довкола покоси вогонь попелив, гармати змагалися з небом самим і весь виднокіл, як туман, застелив дим* (С. Голованівський); — *Це вони* [язичники-литовці] *нападали на Волинь і Україну. На інші наші землі. Вони грабували й попелили міста* (Г. Колісник); *Услухайтесь! Почуйте в його* [Тараса Шевченка] *мові Те, що лікує, плаче й попелить, Почуйте серцем голос несхололий, Вдивітеся* [вдивіться] *у змучене лице. Ви рідну мову чуєте у школі І чим йому заплатите за це?* (П. Гірник); * Образно. *Пророчі слова пітьма як шашіль точить, отак безсоння думи врочить, так лихо попелить красу* (В. Стус).

ПОПЕЛИ́ТИСЯ, и́ться, *недок.* Перетворюватися на попіл; згоряти (у 1 знач.). *Неподалік попелилося на піску загасле вогнище, лежав боком обкурений сажею казанок з невишкребеною засохлою саламахою* (О. Гончар).

ПОПЕЛИ́ЦЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **попели́ця.** *Богомол є попелицевим ворогом, бо його личинки живляться переважно мухами й попелицями* (з навч. літ.); // Уживається як складова частина зоологічних назв. *В агроценозах попелицеві сонечка належать до найбільш розповсюджених і чисельних видів ентомофагів* (з наук. літ.); *Попелицеві їздці.*

2. *у знач. ім.* **попели́цеві,** вих, *мн.* Родина напівтвердокрилих комах з ротовим апаратом — хоботком ко́лючо-смоктального типу, за допомогою якого проколюють рослинні покриви й харчуються поживним соком. *Попелицеві є небезпечними шкідниками сільськогосподарських та садових культур* (з навч. літ.).

ПОПЕЛИ́ЦЯ, і, *ж.* Дрібна паразитична комаха, яка живиться соком рослин. *Навкруги, в сусідніх ланках, соковиті зелені буряки вбирали очі, а в її ланці й дивитись було ні на що: гичка немічна, спотворена попелицею, припала якоюсь жовтизною* (І. Волошин); *Чорна садова мурашка чинить шкоду, бо розселяє по пагонах і листю попелиць, котрі висмоктують з рослин соки* (М. Дочинець); *Він кинувся душити попелицю пальцями, але комах було надто багато, до того ж, троянда відчайдушно кололася* (К. Москалець); *Попелиці своїм хоботком протикають верхній шар рослин і смокчуть їхні соки* (з навч. літ.).

ПОПЕЛИ́ЩЕ, а, *с.* 1. Місце, куди викидають попіл. *І таке придумали, на попелі буряки вирощувати! Всі попелища вже повигрібали Маріїні буряківниці* (І. Цюпа).

2. Купа попелу. *Тихо в гаї і в селищі, Спить ще оболонь, Вже погас у попелищі Наш нічний огонь* (І. Франко); *Отам на узліссі під старим дубом на старому попелищі розвели вогонь* (Ю. Логвин); *Чоловік на попелищі зігрів ступні, нагнувшись, витрусив глицю з-за коміра свитки, .. і подався на гуркіт поїзда* (Є. Пашковський).

3. Те саме, що **зга́рище** 1. *Як вона кляла .. ту фабрику! Як вона бажала, щоб огонь хоч з неба упав на неї і обернув у одно сіре попелище* (Панас Мирний); *Всюди ще багато руїн і згарищ, але стоять серед попелищ уцілілі від вогню хатини* (В. Малик); *На попелищах знову буйно наріс цупкий поліський люд, удатний до ремесел і торгівлі* (М. Малиновська); *Ночами обходить* [Лящ] *своє помістя, щось шукає на згарищі, порпається в попелищі, а часом підночовує у стодолі* (В. Шкляр).

ПОПЕЛІ́ТИ, іє, *недок.* 1. Перетворюватися на попіл. *Жар під баштою попелів* (М. Коцюбинський); *Довкола диміло, попеліючи, пожарище* (О. Довженко); *Наш добрий дім? Він — сон, мана, осіння тиха павутина... Холоне кров, і злото стине* [стигне], *і попеліє купина* (І. Калинець); // Згоряючи, знищуватися. — *Нащо він штемпелі попсував? .. Треба кинути в огонь, нехай отам попеліють разом із свідоцтвами* (Л. Мартович); * Образно. [Д о н Ж у а н:] *Я владу мав над людськими серцями.* [А н н а:] *А ті серця від влади вашої лиш попеліли* (Леся Українка); *Я попелів від вогню власного почуття* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Набувати попелястого кольору, ставати сірим. *Сніг попеліє в сірий вечір, щоранку у вогнях цвіте. Із рани сонця кровотечі б'ють в царство снігу золоте* (Б.-І. Антонич); *Бордові хмари попеліли, тьмарились* (Григорій Тютюнник); *Починало бліднути, попеліти чорне небо* (М. Стельмах); *За вікном попелів досвіток* (Є. Пашковський); * У порівн. *Небо, збіліле від спеки, вже сивіє, мов попеліє* (Леся Українка); // Ставати блідим, аж сірим від гніву, обурення і т. ін. *Оля попеліє: — Ти... хочеш маму обманювати? Вже до цього в тебе дійшло?* (Ірина Вільде).

ПОПЕЛІ́ЮЧИЙ, а, е. Який попеліє. *Він .. глядів і глядів у огнище, на миготячі* [мигтючі] *іскри та попеліючі поліна* (І. Франко); *Серед спустошеного винограднику стояв робітник, байдужно перегортаючи ломакою попеліючий жар* (М. Коцюбинський).

ПО́ПЕЛОВИЙ, а, е. Те саме, що **по́пільний.** *Повітряний простір над Австралійським континентом кілька днів перебував у полоні попелової хмари від чилійського вулкана* (з газ.).

ПОПЕЛО́К, лку́, *ч.* Зменш. до **по́піл** 1; попілець. *Десь узявся вітерок Та й розвіяв попелок* (з народної пісні).

ПОПЕЛЬНА́СТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **попеля́стий.** *Попельнаста із рудою Миші покумались, Це б, сказати, з польовою хатня родичались* (І. Манжура); *Вона* [думка] *скрашала його оливкувате лице з широкими скулами, з гулястим носом, з широким ротом, його круглу попельнасту голову, його постать широку-розвалькувату, короткошию, мов аж сутулу* (Панас Мирний).

ПОПЕЛЮ́Х, а, *ч.* Водоплавний перелітний птах родини качачих, поширений в Україні, помірних широтах Європи та Сибіру, а також на півночі Африки. *Для гнізда попелюх використовує значно більше будівельного матеріалу, ніж крижень. Ним слугують торішні стебла та листя водно-болотних або лучних рослин* (з наук.-попул. літ.); *Живиться попелюх рослинними та тваринними кормами, однак їх співвідношення може змінюватися залежно від року та його пори* (з навч. літ.).

ПОПЕЛЮ́ХА, и, *ж.* Небезпечна хвороба рослин, збудником якої є грибок. *Унаслідок віддаленої гібридизації створено лінії озимої м'якої пшениці, що мають стійкість до попелюхи та інших хвороб* (з наук. літ.).

ПОПЕЛЮ́ХОВИЙ, а, е. Прикм. до **попелю́х.** *Попелюхові гнізда можна побачити на великих водоймах з очеретом та відкритою водою* (з навч. літ.).

ПОПЕЛЮ́ШКА, и, *ж.* 1. *(з великої літери).* Казковий персонаж — добра, слухняна нерідна для мачухи дочка, яка виконує всю чорнову роботу в родині, але не користується ніякими правами члена цієї родини. *В отій казочці про Попелюшку і короля, за що та покохала вінценосного чоловіка?* (М. Циба); — *Мамо, поглянь, у вітрині нова карета. Ох і гарна! Це, мабуть, у ній Попелюшка їздила на бал* (І. Жиленко); *Тільки Попелюшка, на жаль, не захотіла ставати королевою, .. а золота клітка не перетворилася для неї на палацик* (Дара Корній); * У порівн. *Дора сидить на задньому сидінні автівки, збентежено розглядає святкову столицю, наче та Попелюшка, що її везуть на казковий бал* (Люко Дашвар).

2. *перен.* Про дівчину чи жінку, яка виконує великий обсяг чорнової роботи, але позбавлена всяких прав члена колективу, родини і т. ін. *В останній розмові з Ольгою Завадка пророчив їй незавидне майбуття з ласки швагра і лякав, що їй, Олі, доведеться жити на правах попелюшки* (Ірина Вільде).

ПОПЕЛЯ́СТИЙ, *рідко* **ПОПЕЛА́СТИЙ,** а, е. Кольору попелу, сірий. *Через вікно вона ще раз глянула на миле личко дівчини, на її попелясті кучері й золоті брови* (В. Собко); *Із-за обрію стали накочуватися хмари, що громадилися все більше і більше, з білих робилися попелястими; потім стали бузиновими* (Григорій Тютюнник); *Це був звичайний попелястий голуб з пурпуровим блиском на шиї* (В. Шкляр); *Слідом швендяв попелястий, охлялий від любовного грища, кіт, що ласо втягував запашисте повітря за торбою* (Є. Пашковський).

ПОПЕ́НКО, а, *ч., розм.* Те саме, що **попо́вич.** *Доводилося бачити її і попенка; панич, а лице у плямах, голова закустрана, сам засмоктаний, і говорив так грубо, а лаявся ще гірше...* (Панас Мирний); *От нещодавно .. перестріла вона, княгиня, попенка Кормильчича...* (К. Гриневичева); *Попенко з сусідньої волості родом, Він теж нареченим вважався колись, Та зник у компанії з іншими згодом* (Л. Первомайський); *Снилося йому, що везе швагра Євгена й попенка Тура і ніяк не може довезти, куди їм треба* (Б. Харчук).

ПОПЕНЯ́, я́ти, *с., розм.* 1. Дитина попа. *Він проклинав у думках і попадю, і цю бісову кухню, і всіх попенят, яких мусила невільниця-Анничка і нагодувати вечерею, і помити за панством усі тарілки й склянки...* (П. Козланюк); *Він краєм ока стежить за попеням і розказує про гайдамаків* (Василь Шевчук); — *Нехай попенко збере по всьому Лівобережжю попенят і все одно нічого не докаже* (Ю. Мушкетик).

2. *зневажл.* Те саме, що **піп.** *Дехто із співучасників Московського походу залишилися* [залишився] *без нагороди .. Адже не з їхньої вини зрадливе боярство обрало на московський трон це попеня...* (З. Тулуб).

ПОПЕНЯ́ТКО, а, *с., розм.* Зменш.-пестл. до **попеня́** 1. *Без шапки, він несе в труні своє дитятко І кличе здалека ледаче попенятко, Щоб батька привело, бо треба ж ховать* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОПЕРВА́Х, *присл., розм.* 1. Те саме, що **спочатку.** *Дико й сумно здалося мені попервах без батьків у місті, серед чужих людей, а надто в тій гімназії* (Б. Антоненко-Давидович); — *Хазяйнуємо потроху, нові порядки заводимо, але попервах труднувато тропу вхопити. Більше наосліп доводиться...* (А. Іщук); *Коли твоя рука невпевненість відчула, Перебори в собі нікчемний страх — Таке буває з кожним попервах, Якщо відвага у тобі заснула* (О. Білаш); *До цієї попервах абсурдної думки з часом Оксана почала звикати* (В. Кожелянко); // Перш за все. *Він читав нам уривки, і ми, знаючи попервах Довженка як обдарованого живописця й графіка, не могли не чудуватися з його винахідливого, вигадливого, дотепного і неповторного хисту літератора-сценариста* (М. Бажан).

2. Раніше, колись. *Стріла* [Ганна] *за містком Сашка Вовкотруба — того сержанта, який попервах приводив до полковника п'ятьох бійців* (Ю. Яновський).

ПОПЕРЕБА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що і без прям. дод., розм.* Перебачити багато чого-небудь за довгий час. *А скільки ж оті дідові очі, тепер уже трохи непрозорі, за 73 роки поперебачили* (Остап Вишня).

ПОПЕРЕБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперебива́ти** 1. *Я стояв перед ними хоч і з поперебиваними руками й ногами, але ж з своїми власними, молодий, зелений, дурний проти їхньої великої досвідченості й загартованості у викритті всіляких збочень, відхилень* (П. Загребельний); * У порівн. *Сергій уперше за цілий день став на ноги .. Ноги рухалися неслухняно, підгиналися, мов поперебивані, а в очах усе перекидалося* (Г. Епік); *Руки були мов поперебивані, а в шлунку неприємно нудило* (І. Білик).

ПОПЕРЕБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Перебити (у 1–3, 5 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Сама ж Марта про це знає, бо поперебивала ноги ломакою моїй курці і не раз зо мною за неї лаялась* (І. Нечуй-Левицький); [Г і л ь з е:] *Звідки вас дідько несе з тичками та з сокирами?* [Б е к е р:] *Ми їх поперебиваєм на Дітріховій спині* (Леся Українка); *Були перекази, нібито колись на цьому острові жило багато лебедів, поки їх не поперебивали та не розлякали* (М. Трублаїні); // *безос.* — *За віщо ж ти воював, сину? За що поперебивало твої руки й ноги?* (П. Загребельний).

2. *що, рідко.* Перебити (у 6 знач.) все або багато чого-небудь. *Уже наші жінки і подушки поперебивали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕБИ́РАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поперебира́ти.** *Поперебираний одяг; Поперебирані струни.*

2. *у знач. прикм., розм.* Який поперебирався. *Оба браття забрали свої манатки і, поперебирані за сліпих дідів, пішли в Самбірщину* (І. Франко); *Поперебирані по-жіноцьки вітрогони не зробили йому .. ніякого лиха, тільки .. обіцяли заліпити живицею рот, якби поважився кричати* (С. Ковалів); *З дезертирів і ріжних заволок потворилися зелені банди, поперебирані в військові однострої* (А. Чайковський); *Пізнім вечором .. починалися редути, на яких виступала публіка, поперебирана за турків, італійців, іспанців* (І. Крип'якевич).

ПОПЕРЕБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Перебрати (у 1, 2, 4, 6, 8 знач.) все у багатьох місцях. — *Коли ще робили настройку, ні на крок хлопченя від мене, по п'ятах ходить, разом оцими руками поперебирали все — гвинтик за гвинтиком, вузол за вузлом...* (О. Гончар).

2. *що.* Перебирати (у 1, 2, 4, 6, 8 знач.) якийсь час. *У конторі при голові папірці до п'ятої поперебирає* [Маруся], *матері по господарству так-сяк допоможе, у дзеркало на себе гляне й до клубу* (Люко Дашвар).

3. *що, розм.* Те саме, що **перебра́ти** (у 9 знач.). [О л е к с а:] *Податкові гроші ніякі не пропали, окрім тих, що ви .. поперебирали у людей і сховали до власної кишені* (І. Франко).

4. *кого, розм.* Те саме, що **перебра́ти** (у 11 знач.). *Коли й другі почали поговорювати, що хлопи всюди вороже дивляться на панські заходи, подав Кохановський гадку поперебирати повстанців за хлопів* (І. Франко).

ПОПЕРЕБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Перебратися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох). *Попеперебиралися люди врешті через річку на човнах і плотах* (з мемуарної літ.); — *Кидаймо оцю каторжну службу, поперебираймось за старців, начепим торби та ходім просити під Михайлівський монастир* (І. Нечуй-Левицький); *Помили сестри голови, повичісували одна одну, позаплітали, поперебиралися в усе чисте, святне* (І. Вирган); *Він* [Тедальд] *сам позривав із братів чорний одяг, а з сестер своїх та своякинь темні жалобні шати і казав принести їм іншу одежу. Як вони поперебиралися, було там багато співів, танців та інших розваг* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОПЕРЕБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Перебігти (у 1 знач.) з одного місця на інше (про всіх або багатьох). *Усі поперебігали на цей бік* (Сл. Б. Грінченка); [Х о м а:] *Як живеш?* [Л і с о в и к:] *Та тепер нас більше трохи, бо з польської частини Полісся всі сюди поперебігали. Життя там і нашому брату немає...* (Леся Українка).

2. *перен.* Перебігти (у 3 знач.) (про багатьох). *Серед козацьких дезертирів, що поперебігали до королівського війська, висувалася знову кандидатура на булаву Забуського* (М. Грушевський).

ПОПЕРЕБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перебовтати все або багато чого-небудь у багатьох місцях, посудинах. *Поперебовтувати свіже молоко в усіх бідонах.*

ПОПЕРЕБО́ВТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Перебовтатися (про все або багато чого-небудь у багатьох місцях, посудинах). *Молочко гарне було, позастоюване, а поки довезли.., то й поперебовтувалося* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* 1. *що.* Перебрехати все або багато чого-небудь. *Вона зроду не скаже так, як чула од людей, а все поперебріхує* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого.* Перевершити в брехні багатьох. *Поперебріхувала сусідка багатьох брехунів.*

ПОПЕРЕБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Перебувати *(див.* **перебува́ти**[2] 1) в різний час де-небудь. *Усі денщики, які тільки поперебували в Лукаша, поводилися з тими тваринами не ліпше, ніж надпоручник з ними, коли вони робили йому якусь підлоту* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Перебути *(див.* **перебува́ти**[2] 2) всюди, у багатьох місцях. *Опришки вважали його своїм, бо він дійсно поперебував у всіх ватагах* (Г. Хоткевич).

ПОПЕРЕВА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперева́жувати.** *Попереважувані товари.*

ПОПЕРЕВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Переважити заново, ще раз все або багато чого-небудь. *Прибулий вантаж для точного обліку попереважували* (із журн.); *Мішки з ячменем довелося попереважувати* (з газ.).

ПОПЕРЕВАНТА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперевантáжувати.** *Поперевантажувані речі митники здали в камеру схову* (з газ.).

ПОПЕРЕВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перевантажити з одного транспортного засобу на інший все або багато чого-небудь. *Старші школярі швидко поперевантажували пакети з машини на машину* (з газ.).

ПОПЕРЕВДЯГА́ТИ *див.* **попереодяга́ти.**

ПОПЕРЕВДЯГА́ТИСЯ *див.* **попереодяга́тися.**

ПОПЕРЕВЕ́РТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперевертáти** 1. *Фургони, поперевертані догори колесами, загатили дорогу* (І. Франко); *Вздовж усього ганку стояв стіл, .. навколо лежали долі порозкидані, поперевертані стільці* (Л. Яновська); *Сумне видовище розгромленого табору постало перед очима. Поперевертані вози, розкидане збіжжя. Навіть казани на триногах поперевертані* (Іван Ле); *Вкоротці стежечка замінювалась знову на збиту масу людських і кінських тіл, поперевертаних авто і возів, над якою неслись, немов полум'я над пожежою, стогони, прокльони, крики й зойки* (О. Лисяк).

ПОПЕРЕВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОПЕРЕВЕ́РТУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Перевернути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *І, зробивши бича з мотузків, Він* [Ісус] *вигнав із храму всіх, вівці й воли, а міняльникам гроші розсипав і поперевертав їм столи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Як будем обідать, то ти ні до чого не доторкуйсь, а то як станеш тріскать, то все порозливаєш і поперевертуєш* (О. Стороженко); — *Він* [кабан] .. *як дременув попід хатою та й поперевертав обидва глиняники* (І. Нечуй-Левицький); *Старенька гримнула на всіх: — Іще чавуни мені отут поперевертаєте. Гетьте!* (А. Головко); // *безос. Масу дерев поперевертало з корінням, а купи граду скрізь були перемішані з оббитим листям та обламаними гілляками* (І. Франко).

2. *кого на кого — що, в що, перен.* Обернути багатьох в іншу віру. *Поперевертували пани наших людей на свою католицьку віру* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що, перен.* Те саме, що **поперекру́чувати** 2. [П е т р о:] *Що говорили, то трудно розібрати, бо сю штуку* [комедію] *написав москаль по-нашому і дуже поперевертав слова* (І. Котляревський).

ПОПЕРЕВЕРТА́ТИСЯ, а́ємося, а́єтеся, а́ються, *рідко* **ПОПЕРЕВЕ́РТУВАТИСЯ,** уємося, уєтеся, уються, *док.* 1. Перевернутися (у 1, 3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Наші паски були дуже гарні, Лілиних три малих пасочки трохи поперевертались, але то їм нічого не помішало* (Леся Українка); — *Вважайте, вважайте, не зломіть ноги від шафи... У куфрі* [чемодані] *геть усе поперевертало-ся!* (А. Крушельницький); *Діти на сходах, зробивши складні маневри, поперевертались і зачаровано дивилися їм услід* (І. Роздобудько); *Коли Бог розбив Люципера з його армією й вони попадали в море, частина повстанців-ангелів, щоб сховатися від гніву Бога, поперевертались у людей, але не встигли виплисти з моря і так там навіки й зосталися* (В. Винниченко); * Образно. *Співголова уже не слухав його. Знервовано схопившись із місця, він міряв кабінет і повторював: "Ти бач, зрадник. Мозки* [мізки] *поперевертались"* (О. Чорногуз).

2. *на кого — що, в що, перен.* Обернутися в іншу віру (про багатьох). *Поперевертатися на католиків.*

ПОПЕРЕВЕ́РТУВАТИ *див.* **поперевертáти.**

ПОПЕРЕВЕ́РТУВАТИСЯ *див.* **поперевертáтися.**

ПОПЕРЕВЗУВА́ТИ, *рідко* **ПОПЕРЕЗУВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* Перевзути всіх або багатьох. *У музеї при вході поперевзували екскурсантів у пантофлі* (із журн.); *Після грози батьки одразу ж поперезували дітлахів* (з газ.).

ПОПЕРЕВЗУВА́ТИСЯ, *рідко* **ПОПЕРЕЗУВА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Перевзутися (про всіх або багатьох). *Бійці поїли, поперезувалися і рушили далі* (О. Довженко); *Через негоду учасники марафону поперевзувалися* (з газ.).

ПОПЕРЕВИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперевива́ти.** *Поперек них* [паличок] *ішли тоненькі півперечки* [поперечки] *з ліскового пруття, поперевивані де-де космиками соломи* (І. Франко).

ПОПЕРЕВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Перевити (у 1 знач.) чимсь усе або багато чого-небудь. *Весла на човнах поперевивали золотими стрічками* (із журн.).

2. Перевити (у 1 знач.) заново або по-іншому все або багато чого-небудь. *Поперевивати багато вінків.*

ПОПЕРЕВИКО́НУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що.* Перевиконати що-небудь (про багатьох). *За минулий рік більшість підприємств поперевиконувала заплановані завдання* (з газ.).

ПОПЕРЕВИСА́ТИ, а́є, *док.* Перевиснути (про багато чого-небудь). *Наші груші до сусід* [сусідів] *поперевисали, а вони й обривають* (Сл. Б. Грінченка); *З обох боків через високі ліси Квітуче гілля поперевисало* (І. Вирган).

ПОПЕРЕВИХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Перевиховати всіх або багатьох. *Новообраний директор школи сподівається якнайшвидше поперевиховувати порушників дисципліни* (з газ.).

ПОПЕРЕВИХО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перевиховатися (про всіх або багатьох). *Чи поперевиховуються хлопці у війську?* (із журн.).

ПОПЕРЕВІВА́ТИ *див.* **поперевíювати.**

ПОПЕРЕВІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* 1. Перевісити (в 1 знач.) усе або багато чого-небудь в іншому місці або інакше. *Поперевішуй сорочки на сонце, щоб швидше подосихали* (Сл. Б. Грінченка); *В'юнка чепурненька синичка стрибала з гілочки на гілочку й перевіряла, чи не зникли за день зелененькі вишеньки й чи не поперевішував хтось їх не так, як належить* (І. Білик).

2. *що через що.* Перевісити (в 2 знач.) усе або багато чого-небудь в інше місце. *Йшли* [вояки] *поволеньки, ледве волікли за собою ноги. Виглядали, мов утомлені ведмеді. Кріси на мотузках поперевішували через рам'я* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОПЕРЕВІ́ШУВАТИ², ую, уєш, *кого.* Док. до **перевішувати²**. — *Вони казали, будуть шукати до ранку. — Боже їм поможи. Правда, Ердо? — Боже їм поможи хоробу знайти! Я б їх, отруйників, усіх поперевішувала* (В. Винниченко).

ПОПЕРЕВІ́ЮВАТИ, юю, юєш, **ПОПЕРЕВІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Перевіяти все або багато чого-небудь. *Позбувшись усього, люди поперевіювали полову в надії знайти там хоч якусь зернину* (з мемуарної літ.); *Курява дихать не дає, завіяла балки, яри, понамітала перемети, поперевівала дороги* (К. Гордієнко).

ПОПЕРЕВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого.* Перевести (у 1, 2 знач.) через що-небудь або з одного місця на інше всіх або багатьох. *Яким без сорома* [сорому] *реготався їм у вічі і не рушав з місця, щоб попереводити дам через хисткий місточок* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Перевести (у 3 знач.) все або багато чого-небудь. *Було прийнято рішення попереводити рухомий склад залізниці з основної колії на запасну* (з газ.); * Образно. *Ця дитина, це крихке, як подув, існуваннячко, кількадесятиграмовий пуп'янок уже самочинної плоті, котрий устиг попереводити всі годинники в її тілі, .. пощезне нерозпізнаним, .. так, немов вона, Наталя, була вагітна страхом, а не людським дитям* (О. Забужко).

3. *кого.* Перевести (у 6 знач.) всіх або багато кого-небудь. — *Знаю я ваші екзамени. Попереводять вас, старих, на малі парафії, — суворо сказав архієрей* (І. Нечуй-Левицький); // Перевести в інший клас, розряд і т. ін. всіх або багатьох. *Розпорядженням директора школи всіх учнів попереводили в наступний клас* (з газ.).

4. *що.* Перевести (у 8 знач.) все або багато чого-небудь. *Попереводив* [Тихон Брус] *усю худобу, і свою, і жіночу* [жінчину], *на гроші та накупив хліба, та продає дуже непомірною ціною* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *що.* Перевести (у 9 знач.) все або багато чого-небудь. — *Ви мені всю снасть позанапащаєте, попереводите, — гримав Остап* (Б. Грінченко); // Знищити, втратити багато чого-небудь. — *Все це покійні татуньо з книжок вичитували. Нема тепер таких правдивих книг, — попереводили* (А. Свидницький); // *кого.* Згубити, знищити усіх або багатьох. *Гнат Голий каже: — Ходім до тих зараз. Я їх, розбишак, усіх попереводжу* (Ганна Барвінок).

ПОПЕРЕВО́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док.* 1. Перевестися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Упродовж року чимало старшокурсників попереводилося в столичні університети* (з газ.).

2. Перевестися (у 4 знач.) (про всіх або багатьох). *А парубки які були... Не теперішнім рівня! Які тепер парубки? Оскублені горобці перед тими! .. Казна на що попереводились...* (О. Стороженко); — *Щоб ваші діти попереводилися та щоб вашу роботу Бог прокляв!* (І. Франко); — *Ні, Батьку, ще не попереводилися діти козацькі! Розкиньте ж, небожата, червоний цвіт славетний на чорній, сумній домовині Тарасовій!* (Б. Лепкий); *Усі його кури попереводились: тих свої виловили, тих чужі вибили, зостався тільки один цей чорно-червоний співун* (Є. Гуцало).

ПОПЕРЕВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що.* Перевезти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь (не за один раз). *На другий день знов посила вона Хвеська до батька, щоб дав чим-небудь поперевозити копи, що понажинала* (О. Стороженко); — *Курені поламані. Деякі начальство поперевозило в Микитино, там складають з них гамазеї, а деякі тут попродали* (А. Кащенко); — *Не будь нас з Григорієм, ніхто б тої науки в Харкові й не нюхав. Скільки ми тих книжок поперевозили за тридцять з чимсь літ!* (О. Довженко); — *Що й казати, всю вулицю в Пусту балку поперевозили* (Д. Білий).

ПОПЕРЕВТО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Перевтомити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Далекі мандри поперевтомлювали не тільки людей, а й худобу* (із журн.); *Нічне читання поперевтомлювало очі дітлахів* (з газ.).

ПОПЕРЕВТО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Перевтомитися (про всіх або багатьох). — *Вийдемо на повітря, хлопці, — смутно сказав Сиротюк. — Ми всі після Нового року поперевтомлювалися* (Валерій Шевчук); *Від незвички діти в полі поперевтомлювалися* (із журн.).

ПОПЕРЕВЧА́ТИ *див.* **попереу́чувати.**

ПОПЕРЕВЧА́ТИСЯ *див.* **попереу́чуватися.**

ПОПЕРЕВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперев'язувати.** *Дядько Степан показав свою руку — вона була пухка, як у немовлятка, і пучки були мов ниточками поперев'язувані* (В. Підмогильний); *Якщо звернутися до нього, обов'язково почне тиснути руку набряклими* [пальцями], *схожими на поперев'язувані нитками сосиски* (А. Хижняк); *Вулицями вже свати пішли, хмільні та веселі, рушниками поперев'язувані* (В. Чемерис); *Пересуваються мовчазливі четвірки, в пошарпаних синіх кафтанах, в чоботях рваних, з поперев'язуваними головами, з руками на опасках* (Б. Лепкий).

ПОПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Перев'язати (у 1, 2, 4 знач.) усіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Поперев'язувала* [Настя] *дружка і піддружого раз рушниками довгими-довгими, з плеча аж до долівки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Поволі обмотав* [Максим] *онучами ноги, поперев'язував мотузкою й рушив* (І. Багряний); *Разом з товаришами ми поперев'язували всіх кріпаків, не тільки тих, що були з прикажчиком, а навіть і тих, що спали по хатах* (А. Кащенко).

2. Перев'язати, зав'язати ще раз, по-іншому, багато кого-, чого-небудь. *Уночі, поперев'язувавши рани, ми пішли з оточення* (Б. Харчук); *Старий мисливець сам заново поперев'язував забиті місця та подряпини хворого* (В. Митрофанов, пер. з тв. М. Твена).

ПОПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перев'язатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Куриччині дівки у великодні запаски повбиралися та канадськими хустками поперев'язувалися, як дружки весільні* (М. Матіос).

ПОПЕРЕГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПЕРЕГО́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого, що.* Перегнати (у 1 знач.), випередити (у 1 знач.) (про всіх або багатьох (неодночасно), про все або багато чого-небудь). *Та раптом — голосне сапання — біжить Андрій, усіх попереганяв* (з мемуарної літ.); *На фініші попереганяв гонщик усі боліди* (з газ.).

2. *кого, що.* Перегнати (у 2 знач.) через що-небудь всіх або багатьох, усе чи багато чого-небудь. *Поперегонили воли через річку* (Сл. Б. Грінченка); *Попереганяти автомобілі через кордон;* // Перегнати з одного місця на інше всіх або багатьох (не за один раз). *Попереганяйте вівці на той бік, там краща паша* (Сл. Б. Грінченка); *Звечора попереносив* [Андрій] *увесь дріб і скриню та попереганяв худобу до сусідів на горбок* (А. Чайковський); — *Геть-чисто свинарню затопило! Цілу ніч мучилися, поки до церкви всіх свиней попереганяли...* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *що, перен., розм.* Перерахувати кошти на банківський рахунок. *Може, повернете ті кошти, які попереганяли у зарубіжні банки на своїх дітей та внуків? Розподілите чесно між тими, кого обібрали?* (Є. Дудар).

ПОПЕРЕГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перегатити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Левашівську* [вулицю] *попeрегачували танкетками та рухливими гарматками, наставленими жерлами просто на людей* (Д. Гуменна); *Спочатку треба було попeрегачувати рів. Лучники підійшли до рову й повгороджували в землю щити, з-за яких мали стріляти* (І. Білик).

ПОПЕРЕГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Переглянути (у 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Рукописи найважніших творів Шевченка, які досі заховалися, порозкидувані по всій Росії так, що дуже трудно буде їх позбирати та попереглядати* (І. Франко).

2. Прочитати для перевірки або вибірково багато чого-небудь. *Лишився я. А дощ паде й паде. Попереглядав, які лиш були, річники німецьких тижневиників* [тижневиків].., *попросив паперу й олівця, рисую* (Б. Лепкий).

ПОПЕРЕГНИВА́ТИ, а́є, *док.* Перегнити (про все або багато чого-небудь). *Вікна в цьому домі .. Бог зна колишні, в двадцять чотири шибки, і рамці, хоч дубові, поперегнивали* (А. Свидницький); *Густав усе списував та списував — і назви, і провини, і страти, міряв на цалі будинки, колупав пальцем стіни, чи не спорохніло дерево, осмотрював* [оглядав] *стріхи, чи не поперегнивали* (І. Франко).

ПОПЕРЕГО́НИТИ *див.* **попереганя́ти.**

ПОПЕРЕГОРА́ТИ *див.* **попeрегоря́ти.**

ПОПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перегородити що-небудь (про багатьох); перегородити все або багато чого-небудь. *Ту велику залю* [залу], *де при стінах так затишно було посидіти, поремствувати, пограти в шахи.., — ту залю для канцелярських потреб попeрегороджували на комірки із скляними стінами* (Д. Гуменна); *Скільки разів на день доводилось долати розлиті киплячі ріки, аби обминути жахливі наноси та підступні страхіття осипів.., які попeрегороджували всі схили в горах, усі видолки й стежки* (І. Білик).

ПОПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перегородитися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Швидко попeрегороджувалися селяни від новозаселеного сусіда* (з газ.).

ПОПЕРЕГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОПЕРЕГО́РТУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Перегорнути багато чого-небудь. *Після косіння* [сіна] *починаються такі речі, які можна назвати колективним підсвідомим .. Порозкидати, попeрегортати, встигнути між сонцем, дощем і сонцем погромадити* (Т. Прохасько).

ПОПЕРЕГО́РТУВАТИ *див.* **попeрегорта́ти.**

ПОПЕРЕГОРЯ́ТИ, я́є, *рідше* **ПОПЕРЕГОРА́ТИ,** а́є, *док.* Перегоріти (у 3 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Поплював* [Павло] *у руки і крутонув* [кіноапарат] *так, що динамка заскреготіла як скажена і попeрегорали лампочки* (Григорій Тютюнник); * Образно. *У нього пашіло обличчя, пашіла шия, той вогонь на мить паралізував його, здавалося, в ньому самому попeрегоряли якісь клеми* (Ю. Мушкетик).

ПОПЕРЕГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Перегризти (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *У переддень битви з іудеями попeрегризали вони* [щури] *тятиви луків його воякам, а чого вартий навіть найліпший лук у руках хоч би і найзвитяжнішого воїна без тятиви?* (Ю. Винничук); *Попeрегризали голодні вовки всіх овець* (з газ.).

◊ **(1) Попeрегриза́ти горля́нки** *кому і без дод.:* а) непримиренно посперечатися між собою або жорстоко розправитися з ким-небудь, перев. у стані гніву, озлоблення і т. ін. (про всіх або багатьох). — *Вони сподіваються, що ми на Україні попeрегризаємо самі собі горлянки, щоб голими руками тоді нас патрати* (Іван Ле); *На смітниках є все — широкий вільний вибір того, за що ще вчора люди готові були й горлянки попeрегризати* (О. Тесленко); *Оце-то, думаю собі, сім'я! .. Ладні одні одним горлянки попeрегризати* (І. Білик); б) настирливо, наполегливо, часто не гребуючи будь-якими засобами, спробувати домогтися свого, відстояти що-небудь (про всіх або багатьох). *І Каргатові твоєму, і тобі разом з ним горлянки попeрегризаю, якщо в Лори хоч одна сльозинка впаде через нього* (Ю. Шовкопляс); — *Беріть нас, бо ми за нашу дитину — або помремо, або горлянки вам усім попeрегризаємо* (Люко Дашвар).

ПОПЕРЕГРИЗА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Перегризтися (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Попeрегризалися дворові собаки* (із журн.); *Учасники дискусії несподівано попeрегризалися між собою* (з газ.).

ПОПЕРЕГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перегребти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *На весняному суботнику попeрегрібали учасники багато листя* (з газ.).

ПОПЕРЕ́Д¹, *присл.* Раніше від чогось, спершу. — *Але потому, скоро ми пристанемо на їх обіцянки і покинемо війну, а вони бух — і назад прикрутять нас ще гірше, ніж поперед бувало* (І. Франко); *Де вже бездольцям тим відрізняти: Ворог ти клятий чи друг... Треба б поперед нам обійняти Ціну народних послуг!* (П. Грабовський); *Отцеві Кралевичу прийшла думка — а чи добре ж зробив, що звелів Олексі прийти, не порадившися поперед з їмостею* [їмостю]*?* (Г. Хоткевич); [Д і в ч а т а:] *Ти думав, як зодягся по-козацькому та пістоль за пояс, то уже й козак? Еге, наберись козацького хисту поперед!* (С. Васильченко).

ПОПЕРЕ́Д², *прийм.* Уживається з род., знах. і оруд. в. Сполучення з **попере́д** виражають:

П р о с т о р о в і   в і д н о ш е н н я

1. *з род., знах. і оруд. в.* Уживається при вказуванні на особу або предмет, перед якими рухається, відбувається або знаходиться хто-, що-небудь. — *Чом не ходиш* [милий] *поперед мій двір, та й улицею?* (П. Чубинський); *Поперед неї йшов швидко москаль* (Панас Мирний); *Поперед його хати переходив щонеділі молодий парубок Петро* (Л. Мартович); *Вони вдарили коней в боки й поскакали поперед валки* (П. Загребельний); // *з род. і знах. в.* Уживається при вказуванні на особу або предмет, напеpед від яких спрямована дія. *Едіта зостається над книжкою, але не читає, дивиться поперед себе сумним, темним поглядом* (Леся Українка); *До кімнати ступив господар, тримаючи поперед себе тацю, — на ній стояли вазочка з печивом та склянки з чаєм* (Н. Околітенко); *Крякнули смачно по чарці, посиділи, дивлячись то поперед себе, то на портрет діда Піскаренка* (О. Ульяненко); *Ми далі сидимо тихо, кожен дивиться кудись поперед себе, кожен думає щось своє* (С. Андрухович); // *з род., знах. і оруд. в.* Уживається при вказуванні на особу або предмет, до переднього боку яких спрямована дія. *Дожидали* [мати з дочкою] *Кармеля щодня .. Хатні двері відчинилися, і він .. уявивсь поперед ними!..* (Марко Вовчок); *Ставила* [хазяйка] *страву поперед Устю* (М. Коцюбинський).

Ч а с о в і   в і д н о ш е н н я

2. *з род. в.* Уживається при вказуванні на особу, раніше від якої хто-небудь виконав чи виконає дію. — *Пропадуть мої конопельки! — подумала Кайдашиха, — похоплива невісточка попряде їх собі на полотно поперед мене* (І. Нечуй-Левицький); — *Хто поперед нас сміє цілувати султанську мантію?* (Р. Іваничук); // Уживається при вказуванні на момент, раніше від якого здійснилось або здійсниться що-небудь. *От постукали і раз, і вдруге, і утретє, і ввійшли старости, і подали хліб, і говорили старости законні речі про куницю, як і поперед сього було* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Думка його вічно забігала поперед подій і ятрила душу загодя до лиха* (Р. Андріяшик).

О з н а ч а л ь н о - о б с т а в и н н і в і д н о ш е н н я

3. *з род. в.* Уживається при вказуванні на першість кого-, чого-небудь у чомусь порівняно з кимсь, чимсь. *То був* [Василь] .. *на вигадки, на приклади — поперед усіх: тільки його й чути, від нього весь регіт іде* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Твої добрі люди, а поперед усіх той старий чорт, батько твого укоханого Максима, ухвалили на своїй раді вигнати нас із свого села, розвалити наш дім і зрівняти його з землею!* (І. Франко).

ПОПЕРЕДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док., що.* Передати *(див.* **передава́ти**[2]) все або багато чого-небудь, одне за одним кому-небудь. *Попередавала я передачі, поки на волю вийшов* (з переказу); *Мелася попередавала поклони од київських знайомих, розказала про життя Люби* (І. Нечуй-Левицький); — *Я попередаю їм звідси усе добро і поки виберусь назад, вони втечуть, а я впіймаю облизня* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОПЕРЕДЖА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **попере́джувальний.** *Шофер дав попереджальний гудок* (М. Трублаїні); *Слово "політична" діяло на господарів, як попереджальний постріл: протокол підписували мовчки* (Н. Околітенко).

ПОПЕРЕДЖА́ЛЬНО. Присл. до **попереджа́льний.** *Костянтин Степанович замахав на Цибариху руками, потім попереджально приклав палець до уст* (Ю. Збанацький).

ПОПЕРЕДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПЕРЕ́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПОПЕРЕ́ДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого.* Наперед повідомляти кого-небудь про щось. — *Багато я вам не покажу, заздалегідь попереджую* (Ю. Смолич); *Бувало й таке, що Бронко попереджав, що сьогодні в нього термінова робота і він затримається в друкарні* (Ірина Вільде); *Розвідники врятували життя сотень людей, вчасно попереджуючи їх про німецькі розстріли* (М. Андрусяк); — *Отож іще звичка в людини! Як вітер, влетів, і готуй йому торбу. Не міг днів за три попередити* (Ю. Збанацький); // Сповіщати що-небудь комусь передусім, перш за все. *Я хочу попередити, що те, про що я говорив і далі говоритиму, я роблю од щирого серця* (Остап Вишня); — *А вас військовий якийсь чекає,* — *відчинивши Діденкові двері, попередила покоївка Даша* (А. Головко); // Указувати на що-небудь; означати що-небудь. *Пронизливо свистів пароплав, попереджаючи про скоре відплиття* (О. Полторацький); *Років сорок тому дві скелі незвичайної форми здалеку попереджали океанських мандрівників про Дуврський риф* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Великий щит на обочині шосе попередив: "До міста Косопілля — 5 км"* (М. Зарудний); // Застерігати кого-небудь від чогось. *За дверима кашлянув* [Карімбаєв], *попереджаючи, і пройшов повз очманілого Синявіна* (Іван Ле); — *Пішов* [Любчик] *напився води, а потім до рольганга. Люди кричали, попереджували, а він біля самого краю йшов. Чи посковзнувся, чи знепритомнів...* (А. Хижняк); *Остап злісно попереджує, що при виході можна зачепити зубцями черевик* (С. Процюк); // Наказувати, пропонувати зробити що-небудь. *Кілька чоловік послали по всіх вулицях попереджувати, щоб не світили в хатах* (М. Трублаїні); *Воронцов незабаром відпустив подоляка, не наклавши ніякого стягнення. Однак серйозно попередив, щоб надалі Хома не брався розподіляти землю, яка йому не належить* (О. Гончар); // Висловлювати погрозу. — *Попереджаю, як тільки хто поворухнеться,* — *стріляємо,* — *сказав Анч* (М. Трублаїні); [О к с а н а:] *Попереджаю всіх: хто спробує вчинити самосуд, того розстріляє комітет* (О. Корнійчук); *При всіх попередив* [Левко Іванович]: — *Хоч ти, Єгипто, й механізатор широкого профілю, .. але — шануйся: ще один лівак — і вилетиш аж за космос!* (О. Гончар).

2. *що.* Те саме, що **застеріга́ти** 1. — *Методи, молодий чоловіче, у нас різноманітні, бо ми не тільки караємо, але й виховуємо, попереджуємо злочини* (Р. Федорів); *Я відразу зробив усе, щоб попереджувати істеричні спалахи невдоволеної домінанти у співробітників клініки* (О. Тесленко); *Горничну, обстригши і вимазавши голову дьогтем, — вигнали з двору. Те ждало в дворі Мотрю, та Мотря попередила. Вона так укоськала пана, що ще Йосипенкові дісталося* (Панас Мирний); *Є тільки одна можливість попередити епідемії: заборонити сходки, вечорниці, навіть богослужіння* (Р. Андріяшик).

3. *кого, що.* Передувати чому-небудь. *Висока полонина над селом помалу просвітлюється тим слабим, червоним світлом, що попереджає світ сонця* (І. Франко); *Всі ринуть туди, де хмарою в'ється чорний дим, попереджаючи хвилі полум'я...* (М. Коцюбинський); // *кого.* Здійснювати що-небудь раніше від когось. *Прокуратор кидається підтримувати її, але Меценат попереджає його, надівши Нерісі намисто на шию і тим самим рухом піддержавши її* (Леся Українка); *Мишук і Мелася попередили нас і вихопили в нас наше щастя, нашу долю* (І. Нечуй-Левицький); — *Ми починаємо бій о шостій ранку — попередимо ворога на дві години* (Ю. Яновський); // *кого, що.* Здійснювати рух, яку-небудь дію швидше від когось; випереджати. *То вона швиденько йде, нас попереджаючи, то вона одстане...* (Марко Вовчок); *Попереджуючи удар, Митько схопив його за руку й чимдуж рвонув донизу й на себе* (Г. Усач); *Моряк попередив прибійний вал і схопив невідомого, що лежав на піску* (М. Трублаїні); // *що.* Розвиватися швидше від чого-небудь. *Тепер так дійсність переплетена з казкою, так попередила її, що всякого сподіватись можна...* (Дніпрова Чайка); // З'являтися швидко, блискавично, один поперед одного. *Ціле море спогадів налинуло до мене, один одного попереджаючи* (С. Васильченко); // Пришвидшувати здійснення чого-небудь. *От і тепер, для того проблематичного загального добра, він силоміць попередив неминуче, правда, для Замфіра лихо, скривдив цілу родину* (М. Коцюбинський); *Що ж до лаврового вінка, то я не зовсім і вигадав його, а просто попередив трохи події* (П. Загребельний).

ПОПЕРЕ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попере́дити.** — *Щастя, що недотепи не догадалися перетяти дріт сигнального гонга. Я вчасно був попереджений і встиг вжити заходів* (Ю. Смолич); *Суліман був попереджений Катериною про прихід Нелі* (Ірина Вільде); *Охоронець при вході кивнув, очевидно, був попереджений* (А. Кокотюха); *Фотограф, утім, був надійний, не раз перевірений і попереджений, де і як має ховати негативи* (О. Забужко); // **попере́джено,** *безос. пред. Самого Ернста було суворо попереджено, що у випадку, якщо він надумає й надалі чинити словесний чи фізичний опір, справу буде цілком офіційно передано правоохоронним органам* (С. Жадан).

ПОПЕРЕ́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **попере́дити.** *Вчасне попередження про наміри ворога — то вже наполовину виграна баталія!* (В. Малик); *Вивчення і розшифровка снів, на його думку, може дати ключ до розуміння того чи іншого психічного стану особистості, виявлення і попередження психічних хвороб, відхилень, розладів і таке інше* (А. Кокотюха); *Документальні ревізії та перевірки є способами попередження та припинення фінансових зловживань* (з наук. літ.).

2. Наперед зроблене повідомлення про що-небудь. *Без попередження двері кабінету відчинились, і на порозі з'явилася постать старика* (Л. Дмитерко); — *Ви мені вибачте, пане Вагилевич, що без попередження зайшов до вас* (Р. Іваничук); // Застереження проти чого-небудь. *Сходячи з могили, ступали* [учні] *обережно, після вчителевого попередження кожен почував себе так, мовби він справді ступає по іржавих, невибухлих мінах* (О. Гончар); — *Ні з місця! Руки вгору! Стріляю без попередження!* (М. Малиновська); — *Сон попереджає. А коли є попередження, лиха можна уникнути. Мусите бути обачним* (В. Шкляр); *Над головою в тебе все ж таки вмикається й лунає записане на плівку попередження про те, що бігти сходами ескалатора заборонено* (О. Ірванець); // Наказ, указівка зробити що-небудь. *Вороні красені-коні* [скульптурні шедеври] *знову на своїх місцях на Анічковому мосту .. Ніякі заборони й попередження міліції не скупчуватися, не заважати роботі по перенесенню коней на свої місця, — успіху не мали* (Остап Вишня); *Весь час відчувала вона на спині пильний погляд і повертала з однієї кімнати до другої автоматично — скоріше відгадуючи, куди йти, аніж слухаючи попереджень* (Ю. Смолич); // Погроза виконати певні дії. *Біля сільради висіло оголошення* [про здачу зброї], *написане в непристойних виразах: "...Будем бить шомполами" .. На це, здавалось би, страшне і досить-таки зрозуміле попередження троянівці не звертали уваги, і зброї до рук самозваної четвірки поступало мало* (Григорій Тютюнник); *Їй і досі вчувалося погрозливе попередження: "Скажеш — обом нам кінець. Я слів на вітер не кидаю"* (В. Петльований).

3. Один з видів адміністративного, партійного і т. ін. стягнення. — *Що я скажу їм про онука! — з відчаєм подумав Андрон. — Хай двійки, хай триста сьоме суворе попередження в школі, але крадіжки!..* (В. Близнець); *Треба задовольнити його прохання — записати комсомольське стягнення, ну, хоча б попередження* (В. Логвиненко).

Суво́ра дога́на [з попере́дженням] *див.* **дога́на.**

ПОПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який попереджує. *Раптом передні колони зупиняються .. Лунає чийсь попереджувальний голос. — Застава!..* (А. Шиян); *Все, що я бачив упродовж цього замороженого періоду, — це одноманітна сіра стіна з жовто-чорною попереджувальною наліпкою* (Любко Дереш); *Попереджувальних повідомлень, які вимагають конкретних дій, нараховують більше ста — серед них і малозначущі, і такі, що мають критичне значення для безпеки польоту* (М. Кідрук).

ПОПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНО. Присл. до **попере́джувальний.** *Песик попереджувально загарчав* (Валерій Шевчук); *Водій попереджувально просигналив* (з газ.).

ПОПЕРЕ́ДЖУВАТИ *див.* **попереджа́ти.**

ПОПЕРЕДИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., кого, що.* Передивитися (у 1, 2 знач.), переглянути (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Скотини доглядає* [чорт], *ба й курей, і тих за ним не вспіває молодиця попередивлятись, і хоч би де знеслась .. курка, він те яєчко знайде і принесе* (Ганна Барвінок); *Попередивлятися всі мультфільми у фільмотеці.*

ПОПЕРЕ́ДИТИ *див.* **попереджа́ти.**

ПОПЕРЕДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Переділити все або багато чого-небудь. *І землю, і гроші, і всю худобу на троє попереділяли, щоб усім однаково було* (Сл. Б. Грінченка); *Для чого ж пан попереділяв їхні землі, селяни не знали* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕ́ДЛИВИЙ, а, е, *рідко.* 1. Те саме, що **попере́джувальний.** *Запобігливі семафори ще здалеку підіймали руки і злякано брали "на караул" — йде етап!! ще здалеку дзеленчали попередливі сигнали в блокпостах: — Йде е т а п!..* (І. Багряний); *Чується попередливий окрик вартового* (А. Шиян).

2. Люб'язний, запобігливий. — *Хто до Кармазинівки? — поцікавився попередливий кондуктор* (М. Хвильовий).

ПОПЕРЕ́ДЛИВІСТЬ, вості і вости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **попере́дливий** 2. *Церемонна делікатність Комахи дратувала, як образа. Головне те, що делікатна попередливість Комахи була безглузда* (В. Домонтович).

ПОПЕРЕ́ДЛИВО, *рідко.* Присл. до **попере́дливий.** *Бачачи рішучий професорів намір стиснути йому долоню, зробив* [Марченко] *різкий рух уперед і попередливо підхопив тендітно-білі пальці свого співбесідника* (М. Хвильовий); *Всі посміхнулись — запального Вітека всі любили, але ставились до нього поблажливо. Ласточкін теж посміхнувся і попередливо звів руки: — Тихо, тихо, Вітек, не гарячкуй!* (Ю. Смолич); *Хотілося б трохи звільнитися від дечого, поскаржитись попередливо на молодість, на вісімнадцять років, на потребу учитись...* (У. Самчук); *Розмова йшла в товариській обстановці і на офіційне звертання Цимбала молодший лейтенант попередливо відповів: — Будь ласка, будь ласка...* (І. Багмут).

ПОПЕРЕ́ДНИК[1], а, *ч.* 1. Той, хто перебував, жив, працював або виконував якісь функції де-небудь перед кимсь. — *А се ж тобі навіщо? — спитала я, показуючи на сулію .. — А се учительський спадок! Мій попередник тримав у сій сулії горілку* (Леся Українка); *Дибаю до редактора. — Де мій попередник? — Втік на легкий хліб. — Куди? — В шахтарі...* (А. Крижанівський); — *Гадаєш, усі твої попередники ставали королями або князями через надмірну жагу до влади? Аж ніяк!* (О. Авраменко); *Палац будували італійські архітектори для Горлачевого попередника, полковника опального гетьмана* (Д. Білий); // Те саме, що **пре́док.** *Любов до Вітчизни і зненависть до її осквернителів заповідали нам попередники. І покоління наше не зраджує батьків, дідів і прадідів* (П. Панч); *Мова — це кров людської думки. Здобута вона також кров'ю і зусиллями незліченних попередників наших* (М. Руденко); — *Тепер я син людський, сирота без попередників; моє зцілення і сила — тільки отут, серед гір* (Р. Андріяшик).

2. Той, хто своєю діяльністю передував діяльності когось іншого в тій самій галузі. — *Нинішній бунтар, чи там революціонер, як доводять камчатські чиновники, не менше впертий і життєздатний, аніж його попередник* (М. Стельмах); *Перевага Шевченка над його попередниками-романтиками в більшому таланті й у більшій суб'єктивності: у ширшому соціальному й естетичному масштабі особистості* (І. Дзюба); *Історія — наука суб'єктивна. Творили її наші попередники, як вміли, а літописці писали, як хотіли, чи то пак, як їм князі світу цього веліли* (Г. Тарасюк).

3. Те, що було раніше на місці чого-небудь. *Віримо, що наш новий рік буде кращим, цікавішим, більш значним, ніж його попередник* (І. Рябокляч); *Перше рідке мило — попередник гелів для душу — було запатентовано лише в 1865 році* (з наук.-попул. літ.); // Те, що своїм існуванням підготувало виникнення або розвиток чого-небудь. *Попередники сучасних політичних партій з'явилися в XVII–XVIII ст., у час буржуазних революцій, у період зародження політичних систем держав Західної Європи й Америки* (з навч. літ.); // Те, що завжди передує чомусь, віщує вияв чого-небудь; провісник (у 2 знач.). *Мама випростується .. В очах знайомі блискавки. Я знаю — то попередники справжньої бурі* (Ю. Збанацький).

4. Сільськогосподарська культура, якою засівають поле для поліпшення якостей ґрунту перед посівом іншої культури. *Докія ступає повільно, наче міряє довгі гони та все роздумує над ними .. А землю тобі таку виділяють, що часом хоч плач. Попередник на ній був не он який, а вона пісна, забур'янена* (В. Кучер); *Кращими попередниками для перцю та баклажанів є баштанні та бобові культури, огірки, капуста, цибуля, багаторічні трави* (з навч. літ.); *Більшість шкідників і хвороб зернобобових культур не вражає рослини інших родин, тому вони кращі як попередники зернових та інших культур і з фітосанітарного погляду* (із журн.); // Стан поля протягом року перед посівом чого-небудь. *Оптимальними попередниками для озимої пшениці є чорні та зайняті пари* (з наук.-попул. літ.).

ПОПЕРЕ́ДНИК[2], а, *ч., діал.* Фартух (у 1 знач.). *Невисокого росту* [Христя], *кругловида, чорнява, одіта по-городянському* [по-міському]: *у темній корсетці з червоною облямівкою, у рясній спідниці, з білим, як сніг, попередником* (Панас Мирний); *Взяла його* [дитя] *Химка, положила до себе на коліна, загорнула в попередник* (Б. Грінченко); *Сухий, високий на зріст, середнього віку чоловік у білому попереднику й білій шапці на голові проворно вимішував щось у макітерці на пригашеній уже плиті* (Л. Яновська); *— А що, дочко, в житі бродиш? — .. Почервоніла дівчина, а руку з ріжками назбираними в кишеню в попередник шугнула* (А. Головко); // Єпитрахиль. *На кругленькому животику в отця схимника блакитний попередник парчевий* (А. Тесленко).

ПОПЕРЕ́ДНИЦЯ[1], і, *ж.* Жін. до **попере́дник**[1]. *Мусила б зараз там порати потерпілих її попередниця по медпункту Варвара Пилипівна, дружина Чередниченка-голови* (О. Гончар); *Рут* [дівчинка] *була схожа на свою далеку попередницю, яка також мала за домівку вологу печеру* (М. Руденко); *Попередницею книжкового друку була рукописна книжка* (М. Василенко).

ПОПЕРЕ́ДНИЦЯ[2], і, *ж., діал.* Те саме, що **попере́дник**[2]. *Олена .. заметушилась, махнула попередницею по лаві: — Сідай, Левку* (М. Стельмах); *На Поділлі до спідниць носили білі більше або менше вишиті попередниці* (з наук. літ.).

ПОПЕРЕ́ДНИЧОК, чка, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **попере́дник**[2]. *На літо, в кінці весни, приїжджає додому Оленка: платтячко синеньке на ній, попередничок, ботинки* (А. Тесленко); *У руках м'яла* [дівчина] *попередничок, не прибираючи, куди їх, тії руки, дівати (а попередничок свідчив ще й про те, що несподіваний "гість" відірвав її від якогось діла)* (В. Чапленко).

ПОПЕРЕ́ДНІЙ, я, є. 1. Який міститься перед іншим. *Читала* [Лукія] *по складах і спочатку багато дечого не розуміла. Доки прочитає якесь довге слово — забуде двоє попередніх* (О. Донченко); *Дірку розширили і стали по одному пролазити в неї. Знов опинилися в бункері, ще більшому, ніж попередній* (О. Гончар); *Відчинивши наступні двері, я був приємно вражений — після тісноти і темряви попередньої кімнати — простором і світлом* (Ю. Іздрик).

2. Який здійснюється перед чимсь, передує чомусь основному; підготовчий. *Звернися, Вірунечко моя, до другої акушерки .. А то я дуже турбуюся, щоб ти не проґавила потрібний для всяких попередніх маніпуляцій час і тим собі не зашкодила* (М. Коцюбинський); *На урочистих зборах, під звуки труб, затвердили й оголосили це попереднє рішення, і він із зали вийшов не рядовим, що у відставці, а академіком і титулярним радником* (Василь Шевчук); // Який здійснюється заздалегідь; завчасний (у 2 знач.). *— Ну от що, брати, — Лисенко підвівся. — Вести попередні розвідки нам нема коли, ворожити на картах — теж* (Микита Чернявський); *Я не брав квитків у касі попереднього продажу, візьму їх уже в аеропорту незадовго перед відльотом* (В. Шкляр); // Не доведений до кінця, здійснений не до кінця; неостаточний. *Попереднє заточування дискових пил виконують абразивними кругами, а чистове заточування — діамантовими* (з наук.-техн. літ.); *Попереднє шліфування деревини, як правило, здійснюють на спеціальних деревообробних верстатах, після чого заготовки надходять на дільницю оброблення* (з навч. літ.); // Який підлягає перегляду, перевірці; не заключний. *Юрій Януш .. робитиме попередній огляд всієї гідротехнічної споруди перед її остаточним завершенням* (І. Волошин); *— За попередніми даними, отриманими від пресцентру столичного управління ДАІ, Анжела Сонцева не впоралася з керуванням на слизькій після дощу дорозі* (А. Кокотюха).

3. Такий, як і був, той самий. *При зміні темпу* [музики] *танцівниці спинились, одна Неріса танцює .. Антей все не бачить її, захоплений грою, і знову бере попередній темп* (Леся Українка); *Дорош знову наливає із відра в глечик холодної води і ще раз повторює попередню процедуру* (Григорій Тютюнник); *За слухачем академії Олегом Боришком зберігалася його попередня зарплата* (В. Лис).

4. Який уже пройшов, відбувся; минулий. *Він попередньої ночі бачив погані сни, весь день йому було зовсім ніяково на душі* (І. Франко); *Перед нами стояв блідий матрос, чорнявий і смаглявий, із затьмареними синіми очима, страшенно змучений попередньою мандрівкою на щоглі* (Ю. Яновський); *Попереднього вечора єгипетське передмістя, від старого до малого, було стурбоване пригодою на березі Нілу* (Н. Королева); *Попередні дні він не ночував удома, боявся, щоб його не забрали до війська* (Г. Пагутяк); // Який склався або був створений раніше. *Тепер йому байдуже було до всього: табір до решти витравив в його душі попередні переконання* (М. Стельмах); *Вдалося прибрати себе до рук і щодня перепрацьовувати попередній текст і дописувати до нього сторінку нового* (Олекса Ізарський); // Який відбувався, був перед цим. *Кульжан намагалась обійти юрту, щоб сховатися за нею від вітру, але новий порив, міцніший за попередній, підхопив її і погнав невідомо куди* (З. Тулуб); *Найчастіше після нової поразки згадується попередня. Хіба не так?* (В. Дрозд); *М. Коцюбинський різко порвав з попередньою фотографічною традицією художнього опису природи: пейзаж у нього психологічний, настроєвий* (В. Русанівський); // Який перебував, жив, працював або виконував якісь функції де-небудь перед кимсь; колишній. *— Чи вже ви, люди, такі бідні, що у вас храм святий у такім порядку? — Гуцули не признавалися до вини і все валили на попереднього попа* (Г. Хоткевич); *— Щодо сучасної молоді. Гадаю, вона нічим не гірша і нічим не краща за наше чи попереднє покоління* (О. Шугай); *Художник згадував попередніх красунь: самі манірні обридали, багатьох було жаль* (Є. Пашковський); // *у знач. ім.* **попере́днє**, нього, *с.* Те, що було перед цим. *Одна тільки хвиля відділяла минуле од того, що сталось, а здавалось, що проминула вічність, що попереднє раптом впало у прірву, що щось прорвалось і увільнилось від пут* (М. Коцюбинський); *Завернула* [Мавра] *бесіду на попереднє, себто на себе саму* (О. Кобилянська); *Довелося закреслити попереднє і переписати вірш заново* (М. Олійник).

△ **Попере́днє ув'я́знення** *див.* **ув'я́знення.**

ПОПЕРЕ́ДНЬО. Присл. до **попере́дній** 2. *Інколи свої думки, немовби для того, щоб вони одяглися у форму, я попередньо вкладав у шепіт* (Р. Федорів); *Кожне слово неквапно береш до рядка, озирнувши попередньо найменшу його грань, прожилку форми* (К. Москалець); *Після вистави ми з Юрком мусили роздавати акторам стоси височенних ромашок, які вчитель попередньо приносив у відрі з водою зі свого городу* (Т. Прохасько); *Дату весілля було попередньо призначено на 19 травня* (І. Карпа).

ПОПЕРЕДРА́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Передражнити всіх або багатьох. *Скільки буде дівчат.., він усіх попередражнює* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕДРУКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попередруко́вувати.** *Попередруковувані доповіді повторно надіслали до редакції* (з газ.).

ПОПЕРЕДРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Передрукувати все або багато чого-небудь. *Виявляється, вона* [заява] *потрапила до західнонімецького журналу "Шпіґель". Звідти її попередруковували в багатьох часописах світу* (М. Андрусяк); *У типографії сторінки з виправленнями попередруковували заново* (з газ.).

ПОПЕ́РЕДУ[1], *присл.* 1. Перед ким-, чим-небудь, на чолі когось, чогось; протилежне п о з а д у. *Пливуть собі співаючи, Море вітер чує; Попереду Гамалія Байдаком керує* (Т. Шевченко); — *Я в синій чумарчині вас на тарантасі повезу. Гаврило із жінкою і дітьми сидітиме ззаду, а ми зі старою — попереду* (Григорій Тютюнник); *В тому туманці зовсім неподалік ішло троє жінок: одна, попереду, в рожевому, а двоє, позаду, в голубому* (Валерій Шевчук); *Полковник почувався, як і від самого початку: стіна попереду, позаду стіна* (О. Ульяненко); // У передній частині чого-небудь. — *Повний корабель, або фрегат, має..: попереду фок-мачту, посередині грот-мачту й позаду крайц-мачту* (Ю. Яновський); *На задньому сидінні сиділо троє офіцерів. Вільне було тільки місце попереду, поряд з шофером* (В. Нестайко); *Помітив* [Саня], *що вони сіли за два ряди попереду* (І. Роздобудько); // У числі перших, передових, в авангарді. *Моя бригада Працює вправно, Моя бригада Йде попереду* (Г. Бойко).

2. Раніше від кого-, чого-небудь; спершу. — *То й не заспіває ніхто?* — *спитав він суворо.* — *Нехай Марина попереду... мені душно,* — *одказала Христя* (Панас Мирний); *Щоб писати, треба попереду учитись, учитись і учитись* (М. Коцюбинський); // За якийсь час до чого-небудь; заздалегідь, наперед. *І то лихо — Попереду знати, Що нам в світі зострінеться...* (Т. Шевченко); *Він у всім поклався на Бенедя, переконавшися вже попереду, що діло своє він робить совісно і добре* (І. Франко); *Сам він не знає, який університет його прийме. Він мусить попереду скласти десь матуру* (У. Самчук); // У минулому, раніше. *Нахилився я над нею* [обручкою]: *І тоненька, і мала... Розкажи ж мені, чиєю ти попереду була?* (Я. Щоголів); *В моєму серці заворушилось щось таке негарне, погане, чого я попереду ніколи не постерігала* (Ганна Барвінок); *Попереду ми зазначили, що на основоположній нараді в справі часопису ухвалено було почати й видавництво книжок — "Слово"* (О. Шугай).

3. На деякій відстані перед ким-, чим-небудь. — *А он дорога попереду,* — *каже Галя,* — *показуючи вперед* (Марко Вовчок); *Старечі очі його йнялися сльозою, і він чітко не міг розгледіти, що там попереду* (Григорій Тютюнник); *Велосипед друкаря задеренчав попереду й зник у темряві* (В. Дрозд); *Попереду теплими вогнями й золотим дзвоном їх зустрічала Яремча* (С. Жадан); // На значній віддалі на шляху під час пересування. *Це не було закінчення завдання, бо попереду перетинали шлях до Криму міцні юшунські позиції* (Ю. Яновський); *Попереду було село Стара Торопа, і Абдулаєв розраховував там узяти "язика"* (Григорій Тютюнник).

4. У майбутньому. *Подумала Пріська, погадала: за нею її сирітська доля, — гола, боса й простоволоса, а попереду... нужда та недостачі* (Панас Мирний); *Попереду навчання, шостий клас, друзі, безліч днів життя, яке лише починається...* (О. Бердник); *Ще тільки четверта година дня, до вечора ще так далеко, скільки всього можна зробити — і скільки ще таких днів попереду!* (К. Москалець); *Попереду світова прем'єра мого останнього фільму — рівно за два тижні* (І. Карпа).

◊ **Іти́ попе́реду** *див.* **іти́.**

ПОПЕ́РЕДУ[2], *прийм.* Уживається з род. відмінком. Сполучення з **попе́реду** виражають:

П р о с т о р о в і   в і д н о ш е н н я

1. Уживається при позначенні особи або предмета, безпосередньо перед якими або на чолі яких перебуває, міститься хто-, що-небудь. *Попереду всього війська три старшини виступали* (Леся Українка); *Попереду нас маячать підводи* (М. Хвильовий); *Попереду колони несли червоний прапор* (П. Панч); *Треба було бачити, з якою гордістю переможця проніс він той прапор через увесь клуб на вихід, рубаючи крок попереду своїх бригадирів і ланкових!..* (О. Гончар).

2. Уживається при позначенні особи або предмета, спереду на деякій віддалі від яких перебуває, міститься хто-, що-небудь або відбувається що-небудь; перед. *Де-не-де попереду нас із хуркотом перебігали по лататтю сполохані курочки та в очереті лякливо кахкали лиски* (Олесь Досвітній); *Просто від дерева далеко попереду нього відділилась прекрасна Мавка з розпущеним білявим волоссям, з надзвичайними очима, темними, несподівано контрастуючими з волоссям* (Ю. Покальчук); *Варя стала на коліна, засунула подалі загорнутий у ганчірку хліб, попереду нього поклала під ліжко вузол із речами* (С. Талан).

Ч а с о в і   в і д н о ш е н н я

3. Уживається при позначенні особи, раніше від якої хто-небудь щось здійснив. *Скільки душ сипнуло до нього з усіх боків, але попереду всіх підскочив до хлопця юнак в новій парадній студентській формі* (С. Васильченко); *Попереду мене на варті стояв Бєдний* (О. Довженко).

О з н а ч а л ь н о - о б с т а в и н н і   в і д н о ш е н н я

4. Уживається при позначенні кого-, чого-небудь, яких хтось або щось випереджає в чомусь. *Вчився* [Павлуша] *добре; перший рік без всякої натуги ішов у навчанні попереду всіх* (А. Головко); — *У тебе, Льончику, слова, як завжди, попереду думки* (А. Кокотюха); *Тільки коли до вагончика наближався, схаменувся — спробував загасити радість, що вона попереду хлопця мчала* (Люко Дашвар).

ПОПЕРЕДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Передумати багато чого-небудь. *Молодий отаман, сидів, задумався та дививсь у воду — багато, мабуть, мав він собі мислоньок попередумувати!* (Марко Вовчок).

ПОПЕРЕДЯГА́ТИ *див.* **попереодяга́ти.**

ПОПЕРЕДЯГА́ТИСЯ *див.* **попереодяга́тися.**

ПОПЕРЕЗИМÓВУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що, через (на) що і без дод.* Перезимувати (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, про все або багато чого-небудь). *Цього року добре поперезимовували рослини і тварини* (з газ.).

ПОПЕРЕЗНІМÁТИ, áю, áєш, *док., що.* Перезняти багато чого-небудь. *Поперезнімати найважливіші епізоди фільму.*

ПОПЕРЕЗНІМÁТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Перезнятися (про всіх або багатьох). *Поперезнімалися головні герої серіалу.*

ПОПЕРЕЗРІВÁТИ, áє, *док.* Перезріти (про все або багато чого-небудь). *Через багатоденну спеку поперезрівали бобові культури* (з газ.).

ПОПЕРЕЗУВÁТИ *див.* **поперевзувáти.**

ПОПЕРЕЗУВÁТИСЯ *див.* **поперевзувáтися.**

ПОПЕРЕІНÁКШУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Переінакшити все або багато чого-небудь. *За переказами старожилів, багато мікротопонімічних назв попереінакшували переселенці* (з газ.).

ПОПЕРЕЇДÁТИ, áю, áєш, *док., що.* 1. Переїсти (у 1 знач.) чого-небудь (про всіх або багатьох). *За ситою вечерею гості попереїдали так, що їх одразу потягло на сон* (із журн.).

2. З'їсти поступово, частинами багато чого-небудь (про багатьох). *Миші добру частину зерна попереїдали* (з газ.).

ПОПЕРЕЇДÁТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Переїстися (про всіх або багатьох). *Попереїдалися груш, а тепер животи болять.*

ПОПЕРЕЇЖДЖÁТИ, áє, áємо, áєте, **ПОПЕРЕЇЗДИ́ТИ,** и́ть, имó, итé, *док.* 1. *що, через (на) що і без дод.* Переїхати що-небудь (про всіх або багатьох); переїхати багато чого-небудь. *Покликали* [комісар з козаком] *усіх хурщиків, повідкидали вози та й попереїжджали* [місток], *а хури й покинули* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Фірмани позлазили, позатулювали коням очі і так ведуть їх через міст!.. Ну, попереїздили* (І. Франко).

2. *до (від) кого — чого, у що, з чого і без дод.* Переїхати на інше місце проживання (про всіх або багатьох). *Ще недавно тут було село — та загуло. Молодші попереїжджали до міста, старші — хто теж переїхав на асфальті дні свої коротати, а хто й повмирав* (І. Андрусяк).

ПОПЕРЕЇЗДИ́ТИ *див.* **попереїжджáти.**

ПОПЕРЕЙМÁТИ, áю, áєш, *док.* 1. *кого, що.* Перейняти (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Попереймати втікачів;* // Перейняти, захопити багато чого-небудь (про те, що рухається, пересилається і т. ін.). *Попереймати контрабанду.*

2. *що.* Перейняти (у 3 знач.) (про багатьох); запозичити багато чогось. *Здобувши Єрусалим, хрестові вояки держалися там якийсь час, мали в Єрусалимі своє королівство, жили в сусідстві з людьми Магометової віри і попереймали від них велику силу оповідань та байок* (І. Франко); *Скажу тільки, що лаялись* [у в'язниці] *страшенно: опріч українських, руснаки попереймали молдуванські лайки* (М. Коцюбинський).

ПОПЕРЕЙМЕНÓВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Перейменувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Щоб ні в кого не виникало сумнівів щодо загарбаних Москвою після Другої світової війни територій, Кремль поперейменовував на свій лад міста та села, інші географічні об'єкти* (з газ.).

ПÓПЕРЕК[1], а, *ч.* Частина спини нижче пояса. *З тітки полум'я сон злизало, Тітка гладить рукою глек, Теплий ватяник зав'язала На застужений* [застуджений] *свій поперек* (В. Симоненко); *Холодок поповз від шиї до поперека, ніби з дерева впала за комір грудочка снігу* (І. Росоховатський); *Прив'язане до її поперека дитинча теж спокійно дивилося на мене, і в його очах стояв смуток такої страшної сили, що не мав навіть кольору* (П. Загребельний); — *Але ви, срібний Михайлику, без пояса дрова кололи, а вітер був великий, можете поперек застудити* (М. Матіос).

ПОПЕРÉК[2]. 1. *присл.* По ширині чого-небудь; протилежне в з д о в ж. *Високий берег був ніби поперерізуваний поперек узенькими западинами та ярами* (І. Нечуй-Левицький); *Для чого ж призначалася ця дивовижна залізниця, якщо проміж її рейками легко можна було поставити поперек великий вагон?* (В. Владко).

2. *присл., перен., розм.* Проти чого-небудь, усупереч чому-небудь, наперекір. — *Лакизи! Ганебники! За власну шкуру так труситесь, так вже труситесь, що боїтесь начальству поперек слово сказати! Не те що ініціативу проявити!* (Г. Тарасюк).

3. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на предмет або місце, по ширині якого спрямована дія або розташоване що-небудь. *Було б учити, як лежало поперек подушечки, а як удовж, то вже не поможеться* (Номис); *Поперек стежки лежало свіжозрубане дерево величезних розмірів* (В. Гжицький); *На рівнині зростали височенні трави і низькі колючі чагарники, а поперек рівнини протяглися ланцюгом високі дерева* (Ю. Логвин); *Літак йшов достатньо низько, щоб Діана та Денис розрізнили сплющену й розвернуту поперек посадкової смуги турбіну* (М. Кідрук).

◊ **Стáти / стоя́ти [кісткою (як кістка,** *рідко* **гóстрим ножéм)] поперéк** *(рідко* **впóперек) гóрла (у гóрлі)** *див.* **стоя́ти; Шматóк хлíба стаé / стáне поперéк гóрла (рýба в гóрлі)** *див.* **шматóк; Щоб (бодáй, хай** *і т. ін.)* **йомý (тобі, їй** *і т. ін.)* **кістка в гóрло (поперéк гóрла стáла)** *див.* **кістка.**

ПОПЕРЕКÁЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Переказати (у 2 знач.), розказати що-небудь багато разів. *Попереказувала по кілька разів казочку бабуся, доки онучка задрімала* (із журн.).

2. Переказати (у 3 знач.) що-небудь усім або багатьом. *Дорогою новину рибалки ще й іншим попереказували* (із журн.).

3. Переказати (у 6 знач.) що-небудь усім або багатьом. *Попереказувати кошти на підтримку армії.*

ПОПЕРЕКИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперекидáти**[1]. *Деякі стільці лежали поперекидані* (І. Нечуй-Левицький); *Речі інших солдат теж були поперекидані* (Гео Шкурупій); *Металічні коробки з кіноплівкою були поперекидані, і з них випало кілька кружалець змотаної кінострічки* (Л. Смілянський); *На верху могили ще горіло багаття, біліли рушники з поперекиданим посудом* (В. Рубан); *Тут* [на кухні] *теж горіло світло і панував безлад, все було поперекидане догори дном* (Любко Дереш); // **поперекúдано,** *безос. пред. В хаті все поперекидано, видно, вивозили наспіх* (Григорій Тютюнник).

ПОПЕРЕКИДÁТИ[1], áю, áєш, *док., що.* 1. Переки́дати (у 2 знач.) усе в багатьох місцях. *Кинулись трусить мене. Поперекидали, де що було й у хаті, й біля хати* (А. Тесленко); — *Хтось поперекидав усі речі!* — *незадоволено пробурмотів Торока.* — *Це, мабуть, до тебе!..* (Гео Шкурупій); *Жандарми поперекидали все в хаті, в хатині, на горищі, в коморі* (С. Скляренко); *Зграя молодих звіроніжок* [погромників] *вдерлася у гуляючий натовп, поперекидала машини, побила вітрини, перетоптала людей і зникла* (Л. Костенко).

2. Переверну́ти (у 1 знач.) усе в багатьох місцях. *Спочатку на лузі поперекидали хлопці сіно, а після покупалися* (із журн.).

ПОПЕРЕКИДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Перекинути (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Прокоповичка побігла в пасіку, трохи не поперекидала уликів* (І. Нечуй-Левицький); *— В Пасядах одна жінка труби не закрила, .. так воно як улетіло — горшки поперекидало, .. а тоді — шарах у бересток! — і до пенька спалило* (Григорій Тютюнник); *Математики були настільки вражені відкриттям, що поперекидали стільці* (Е. Андієвська); *Вітер .. тріпав суконями жінок і прагнув зірвати зі столу скатертину чи поперекидати пляшки* (С. Андрухович).

2. Перекинути (у 1 знач.) з місця на місце всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Конвоїри налетіли шуліками, били кожного, хто траплявся під гарячу руку. В'язнів поперекидали з вагона у вагон* (М. Андрусяк).

3. *перен.* Перекинути (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Він негайно розгорнув цілий проєкт: поперекидати водіїв передових до відстаючих* (Ю. Смолич).

ПОПЕРЕКИДА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Перекидатися *(див.* **перекида́тися[2]** 1) якийсь час (про багатьох, багато чого-небудь). *Незабаром солдати поснули. Спочатку заснув здоровий, потім, трохи поперекидавшись і посміявшись сам до себе, затих і маленький* (П. Загребельний); *Бувало, пізньої години приплентається від неї додому, .. заб'ється спати до стодоли, поперекидається з боку на бік і десь під ранок твердо скаже собі: "Досить таємницю в душі носити, завтра ж їй усе й виповім"* (І. Нижник).

2. *міф.* Перекидатися *(див.* **перекида́тися[2]** 7) (про багатьох). *Їй раз приснився страшний сон, неначе ті німці поперекидались усякими звірами і дідьками* (І. Нечуй-Левицький); *Потвори поперекидалися у прекрасних наяд і сказали цареві, що повезуть його до своєї цариці, що вже давно хоче бачити земного володаря...* (Остап Вишня).

ПОПЕРЕКИДА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Перекидатися *(див.* **перекида́тися[2]** 6) (про багатьох, багато чого-небудь). *Карпо задивився на Мотрю, і вози поперекидались* (І. Нечуй-Левицький); *Переживав Антон Никандрович велике обурення, кулаком об стіл гримнув, годинники поперекидалися, перестали означати час на пожовклих від давності, а колись білих циферблатах* (В. Барка); *— Тату, вона забула. Двоповерхові вагони поперекидалися догори колесами* (Ю. Андрухович); *У парку атракціонів малюки можуть і пострибати, і погойдатися, і поперекидатися вдосталь!* (з газ.).

ПОПЕРЕКИСА́ТИ, а́є, *док.* Перекиснути (про все або багато чого-небудь). *Тепло дуже в погребі, поперекисало моє варево* (Сл. Б. Грінченка); *Поперекисало молоко у глечиках.*

ПОПЕРЕКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Перекласти (у 1 знач.) на інше місце все або багато чого-небудь. *Коли режисер попросив мене допомогти поперекладати документи, я за нагоди перечитала синопсис фільму, інші матеріали* (Н. Сняданко); *Після ремонту меблі поперекладали на інші місця* (із журн.).

2. Перекласти (у 4 знач.) на іншу мову багато чого-небудь. *Дехто, може, бажав би всі так звані "чужоземні" слова поперекладати на вкраїнську мову* (В. Самійленко); *Радити Вам, які саме книжки поперекладати, — не почуваюся на силі, бо це питання великої ваги* (М. Коцюбинський); *Це писано — про "Цвіт яблуні", окрасу в творчості Коцюбинського, перлину української белетристики взагалі, ту перлину, що її не тільки свої завважили, але й чужі зараз же на свої мови поперекладали!..* (С. Єфремов).

3. Перекласти (у 5 знач.) багато чого-небудь чимсь. *Поперекладати листки тютюну сіном.*

4. Перекласти (у 6 знач.) по-іншому багато чого-небудь. *Вона .. поперекладала і поскладала симетрично ноти на столику, бігала, вешталась* (І. Нечуй-Левицький); *Відчувши себе господарем, новоприбулець почав уже все тут перевертати на свій лад, сувої парусини по-своєму поперекладав у нішах — хай гірше, аби інше!* (О. Гончар); *У порожній бібліотеці зависла курява, наче Тетянка спеціально поперекладала книжки і ті обурилися, що потурбували їх дарма, зашаруділи сторінками, здійняли пилюку* (Люко Дашвар).

ПОПЕРЕКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попереклада́ти.** *Новорічні подарунки у коробках безладно поперекладені* (з газ.); *Ті книги тільки в IX віці по Христі були поперекладені з пехлевійської мови на арабську* (І. Франко).

ПОПЕРЕ́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́пере́к[1]**. *Невралгія часто з'являється в ділянці обличчя, шиї, верхніх кінцівок, спини, а також поперекової ділянки, куприка, стегон* (з наук.-попул. літ.); *У хребті виділяють шийний, грудний, поперековий і тазовий відділи* (з навч. літ.).

△ **Попере́ковий радикулі́т** *див.* **радикулі́т.**

ПОПЕРЕКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попереко́пувати.** *Перестали шукати той скарб. Лише весь схил гори залишився поперекопуваний* (з легенди).

ПОПЕРЕКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Перекопати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь (ділянок, полів і т. ін.). *Поперекопувати шкільні ділянки.*

2. Перекопати (у 2 знач.) упоперек багато чого-небудь. *Тугай-беєві Богдан Хмельницький звелів зайти позаду поляків у густий ліс і в ньому поперекопувати усі стежки, понакидати паліччя, покопати рівчаки* (з навч. літ.).

ПОПЕРЕКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попереко́чувати.** *Поперекочувані колоди для загати.*

ПОПЕРЕКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перекотити (у 1 знач.) в інше місце все або багато чого-небудь. *Повипрягали* [хлопці] *коней, а тоді вже на руках поперекочували гармати* (А. Шиян); *Всіх із сокирами Доброчин кинув рубати колоддя для котків, які треба було підмощувати під ладді* [лодії] *та дракари, щоб поперекочувати їх суходолом до наступної води* (І. Білик).

ПОПЕРЕКО́ШУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **попереко́шувати[1]**. *Поперекошуване збіжжя.*

ПОПЕРЕКО́ШУВАНИЙ[2], а, е. 1. Дієпр. пас. до **попереко́шувати[2]**. *Поперекошувані вибухом стіни будівлі.*

2. *у знач. прикм.* Який поперекошувався. *Стіл, сейфик, стільці, дерев'яні футляри годинників, що висіли поперекошувані на стіні, валялися на долівці, — все було припорошене глиною* (А. Хорунжий).

ПОПЕРЕКО́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Перекосити *(див.* **переко́шувати[1]**) все або багато чого-небудь. *Поперекошував дід за своє життя не одну леваду* (із журн.).

ПОПЕРЕКО́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Перекосити *(див.* **переко́шувати[2]**) все або багато чого-небудь. *Вибух поперекошував усі двері й вікна.*

ПОПЕРЕКО́ШУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Перекоситися (про все або багато чого-небудь). *Хрести поперекошувались, могили попровалювались* (Л. Дмитерко); *Була ця споруда жалюгідною й ветхою — давно поперекошувалися двері, загрозливо рипіли під ногами дошки* (А. Дімаров); *Вони* [плити] *були ще більш нерівними, ніж асфальт, а з часом поперекошувалися і пішли горбами* (Н. Сняданко).

ПОПЕРЕКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Перекрасти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Злодії в злодіїв поперекрадали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕКРЕ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперекре́слювати.** *Митько написав одну сторінку. Поперекреслювані слова й речення, пропущені коми... І назви твору немає* (Г. Усач); // **поперекре́слювано,** *безос. пред. У касовій книзі при сільраді виявлено дуже багато всяких помарок та багато місць поперекреслювано* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перекреслити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Поперекреслював* [Павло] *проєкти наказів та розпоряджень, що їх заготував Литвинчук* (М. Дашкієв); *— А ще сім* [творів] *— непристойні, з дозволу сказати, і фабулою, і багатьма виразами, так ті я просто поперекреслював* (О. Полторацький); *Прочитавши книжку віршів Василя Чумака, я повикидав усі свої вірші, поперекреслював історичні опуси* (Валерій Шевчук); * Образно. *А з телевізора ті, хто не мав ніякого права на суд, скільки разів на таких Іванах хрести поставили та життя їм поперекреслювали?* (М. Матіос).

ПОПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИ *див.* **поперекривля́ти.**

ПОПЕРЕКРИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, док., *кого, що.* 1. Перекривити (у 3 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Сашко .. перекривлює бабів. — От я тебе поперекривляю! Аж на кутні засмієшся* (В. Винниченко); *Я думаю, що вона є така, як і належить бути дівчинці з синіми очима в довгих панчішках: з капризами й коверзуваннями, з любов'ю до цукерок, з бажанням .. подражнити та поперекривляти вчителів, з постійним безтурботно-веселим настроєм* (В. Домонтович); *Поперекривлювати вимову місцевого диктора.*

2. Якийсь час перекривляти (у 3 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поперекривляв хлопчик козине мекання й перестав.*

ПОПЕРЕКРО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперекро́ювати.** *Поперекроювані майстринею сукні набули більш сучасного й модного вигляду* (з газ.); * Образно. *Наша суспільність усюди поперекроювана такими рівчаками і переважно тільки на те, щоб дати удержання тому, що "сидить на містку"* (І. Франко).

ПОПЕРЕКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перекроїти все або багато чого-небудь. *Майже половину всіх присутніх складали черниці, які тепер не носили своєї черничої одежі, поперекроювали її на звичайне селянське убрання* (І. Микитенко); *Майстрині швидко поперекроювали театральні костюми* (із журн.).

ПОПЕРЕКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперекру́чувати.** *Смугасті доріжки, поскручувані і поперекручувані, були притоптані, а підлога нагадувала вулицю після дощу* (М. Циба); *Мова д. Дідицького мертва, мішана, поперекручувана та ще до того й така, що до неї не прибереш ніяких правил* (М. Драгоманов); *Властиве історичне зерно тої книжки дуже мале; характеристики автора пристрасні і карикатурні, факти поперекручувані, а іноді зовсім фантастичні* (І. Франко); // **поперекру́чувано,** *безос. пред. Після буревелому дроти поперекручувано* (з газ.); *Текст доповіді в окремих місцях поперекручувано.*

ПОПЕРЕКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Перекрутити (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Поперекручували хлопчаки пружинки в іграшках, зіпсували їх і викинули* (з газ.).

2. *перен.* Перекрутити (у 5 знач.) все або багато чогонебудь. [Є г е р:] *Багачі так завжди все поперекручують, що всю справу перешахрують... Вони всякого хрещеного чоловіка перемудрують, як ті чорти* (Леся Українка); *Максимова душа роздвоїлася. "Хтось десь поперекручував. Зовсім воно не так, як говорять усі, й бабуся навіть"* (І. Багряний); *Тоді кінець кінцем знайдеться якась мала паскуда й візьметься їм пояснювати — та ще все поперекручує, звісно, — що воно означає, і діти сушитимуть собі голови* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПОПЕРЕКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Перекрутитися (про все або багато чого-небудь). *Збиті на один бік стоси від диких ударів давно вже втратили свою первісну форму, тугі скрутні* [у трюмі] *порозприскувалися, все переплуталося, поперекручувалося, розкудлалося* (П. Загребельний).

ПОПЕРЕКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Перекупити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Деякі компанії намагаються поперекуповувати в конкурентів фахівців на провідні позиції* (із журн.); *Перекладні словники поперекуповували переважно в букіністів* (з газ.).

ПОПЕРЕЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, *рідше* **ПОПЕРЕЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. Перелізти (у 1, 2 знач.) через що-небудь (про всіх або багатьох); перелізти через багато чогось. *Він розповів мені пошепки, що вони по драбині, яку перекинули, мов міст, поперелазили на сусідній будинок, на шпихлір* (І. Франко); *Прокрадалися* [жінки], *щоб не здибати живої душі. Скільки тинів поперелазили, дворів перебігли* (Іван Ле).

2. *розм.* Перелізти (у 3 знач.) з труднощами з одного місця на інше багато разів. *Я не помітила, коли вони з Томкою встигли поперелазити з місця на місце* (І. Карпа).

ПОПЕРЕЛА́МУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поперела́мувати.** *Поперéламувані стільці;* * У порівн. *Стояла* [Наталка], *німа й заціплена, в тяжкім розпачі впустила руки, наче поперéламувані, а голову обважнілу схилила на плече* (А. Головко).

2. *у знач. прикм.* Який попереламувався. *Всього лишень п'ять чи шість з'єднувальних балок, зігнутих і надтріснутих, але ще не попереламуваних, тримали повислу частину* [судна] (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОПЕРЕЛА́МУВАТИ, ую, уєш, **ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Переламати, переломити все або багато чого-небудь. *— Не стрибай у нашу гречку, бо ноги попереламуєш...* (І. Микитенко); *— Я вам наступної ночі всім носи попереламую!* (М. Кідрук); *— Ач, як розтяг вражий син, сатана, дорогу! Ідеш, ідеш, і кінця нема! Ноги наче попереламував хто* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОПЕРЕЛА́МУВАТИСЯ, ується, уються, **ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАТИСЯ,** юється, юються, *док.* Переламатися, переломитися (про все або багато чого-небудь). *Ой буде ж то грім великий, буде ж то дощ із стріл над Доном синім. Багато списів тут попереломлюється* (Б. Грінченко); *Штахети в загорожі струхлявіли, попереламувалися* (із журн.).

ПОПЕРЕЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перелити (у 1, 2, 5 знач.) все або багато чого-небудь. *Воду з бочки попереливали в інші посудини* (з газ.); *Розповідав* [мандрівний чернець] .. *про те, що ... побори накладено на святих отців великі, й що багато церков там стоїть безголосих — дзвони познімали й попереливали на гармати, а на нові немає грошей* (Ю. Мушкетик).

ПОПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперелицьо́вувати.** *На базарі продавали також поперелицьовувані речі* (з газ.).

ПОПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перелицювати все або багато чого-небудь. *Ні нових суконь, ні модних кофтинок в її гардеробі. Дещо поперешивала, поперелицьовувала, та так і буде* (М. Олійник); *Батько поперелицьовував одяг більшости моїх однокашників та їхніх батьків* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕЛІЗА́ТИ *див.* **поперела́зити.**

ПОПЕРЕЛІТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Перелетіти з одного місця на інше (про всіх або багатьох). *Тибетські журавлі взимку поперелітають у долини Бутану* (із журн.).

ПОПЕРЕЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Переловити, виловити всіх або багатьох. *Втекти зуміло не більше сотні жовнірів. Та й тих попереловлювали в околицях козаки та селяни* (з наук.-попул. літ.); *За кілька днів Мурчик попереловлював усіх мишей* (із журн.).

ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперело́млювати.** *Поки ми з Городка доволоклися на ніч до Туличолов, то здавалося, що у нас ноги і всі кістки були попереломлювані* (І. Франко); *Як вони кричали, як вони благали, ті люди .. з попереломлюваними хребтами* (І. Багряний).

ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАТИ *див.* **поперела́мувати.**

ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* **поперела́муватися.**

ПОПЕРЕЛЯ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **переля́кувати.** *Слуги позскакували з постелів* [постель], *спросоння протирали очі, поперелякувані несподіванкою* (І. Нечуй-Левицький); *Всі ці комодики, етажерки, тумбочки, крісельця, диванчики, старі, полинялі, облізлі, .. чомусь нагадують мені поперелякуваних овець, загнаних вовчим переслідуванням у тісну й незручну кошару* (П. Колесник).

ПОПЕРЕЛЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Перелякати всіх або багатьох. *Кирило до полу: — А, печете ви мене!.. — та кулаком у груди себе: — пе-е-чете! — Жінка: — Та Боже мій, дітей поперелякуєш!* (А. Тесленко); *Вчинила це група хуліганів, що одночасно з биттям вікон протягом двох годин тероризувала цілий блок, поперелякувала жінок і дітей* (О. Шугай); *— Тільки малюй квіти в пуп'янках, розквітлих і в квіткарнях достатньо. І ще одне: не малюй мишей, бо поперелякуєш усіх жінок* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОПЕРЕЛЯ́КУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перелякатися (про всіх або багатьох). *Змій летів-летів та став край річки. Як став, почав свистіти, а люди й скотина зовсім поперелякувались* (з казки); *Діти підняли плач, жінки поперелякувались, поховались в садках за валами, в льохах, в пивницях* (І. Нечуй-Левицький); *Походжав* [Олег] *уздовж кліток, придивлявся до переполоханих птахів і бормотів: — Ну, чого це ви поперелякувалися? Зараз я піду. А от що буде з вами?* (П. Коломієць); *Коні поперелякувалися і самі рвонули з місця, а дядько з несподіванки перекинувся на воза* (Валерій Шевчук).

ПОПЕРЕМА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперема́зувати.** *Поперемазувані сметаною деруни сподобалися товариству* (з газ.).

ПОПЕРЕМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перемазати (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *У масло додаємо сметанну суміш і збиваємо міксером. Крем зі сметаною готовий, можна поперемазувати коржі* (з навч. літ.).

ПОПЕРЕМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перемалювати все або багато чого-небудь. *У видавництві всі запропоновані до тексту малюнки поперемальовували* (із журн.).

ПОПЕРЕМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Переманити всіх або багатьох. *Прибічники Дорошенка поперманювали на свій бік переважну більшість тих, хто йшов за Брюховецьким* (з наук.-попул. літ.).

ПОПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перемолоти (у 1 знач.), роздрібнити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Поперемелювали вже все зерно, а до нового врожаю ще далеченько* (із журн.).

ПОПЕРЕМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперемива́ти.** *Посуд, поперемиваний і висушений, склали в буфет* (з газ.).

ПОПЕРЕМИВА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Перемити все або багато чого-небудь. — *Піди лишень в пекарню та подивись, щоб куховарка часом не пересолила котлетів* [котлет]! *Та не забудься поперемивати посуд!* (І. Нечуй-Левицький); *Вона тим часом не гаялася. Поперемивала горщики, поналивала, які треба, та й почала становити в піч* (Б. Грінченко); *— Бачу, ти, шибенику, знову до лісу ладнаєшся? Ану, берися мені до роботи. Поперемивай миски та ложки* (Л. Письменна).

ПОПЕРЕМИНА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Перем'яти все або багато чого-небудь. *Покупцеві зробили зауваження за те, що він перемацав і попереминав брудними руками усі банани* (з газ.); *Попереминала Лиска силосний корм і важко проковтнула* (із журн.).

ПОПЕРЕМІ́ННИЙ, а, е. Який по черзі змінює один одного; навперемінний. *Поперемінний двокроковий хід є одним з основних серед класичних способів пересування на лижах* (з наук.-попул. літ.); *Поперемінний вплив на тіло теплих і холодних потоків води сприяє пожвавленню мікроциркуляції кровотоку в тканинах* (з навч. літ.).

ПОПЕРЕМІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поперемі́нний.** *Принцип поперемінності звучання різних груп голосів утілюється в одному з поширених жанрів церковних піснеспівів — антифоні* (з наук. літ.).

ПОПЕРЕМІ́ННО. Присл. до **поперемі́нний.** *З церкви доносився поперемінно то слабий, тремтячий тенор панотця, то верескливий та пискливий хор сільських школярів* (І. Франко); *— Будемо нести поперемінно, одній тут забагато! — сказала я і швиденько пішла вперед* (М. Чабанівський); *Два оркестри поперемінно, не змовкаючи ні на хвилину, грали марші* (В. Нестайко); *Звідси було видно шматочок річки, яка іскріла, поперемінно граючи сріблом і блакиттю* (Валерій Шевчук); *Для розминки хребта в положенні стоячи потрібно поперемінно тягнутися однією рукою до стелі, другою — до підлоги* (з навч. літ.).

ПОПЕРЕМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перемінити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Хлопці вчасно поперемінювали одежу* (із журн.); // Поміняти місцями. *Незамащені шпари між поскладаним лежма камінням викликають бажання або поперемінювати плити місцями, або робити з кожним окремо ще щось інше* (Т. Прохасько).

ПОПЕРЕМІ́НЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Перемінитися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Яка-небудь байка про лиса могла дуже добре постати в західній Франції, перейти цілу Європу, зайти до Індії і тут поперемінюватися відповідно до обставин та замінити лиса шакалом* (з наук.-попул. літ.).

ПОПЕРЕМІНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Перемінити все або багато чого-небудь. *Попереміняла йому усе плаття, нагодувала його, напоїла* (П. Чубинський).

ПОПЕРЕМІТА́ТИ, áє, *док., що.* Перемести, замести багато чого-небудь снігом, піском і т. ін. *Мете поземка, вона поперемітала в деяких місцях дорогу, й ті замети доводиться пробивати з розгону* (Ю. Мушкетик); // *безос. Становище ускладнювалось тим, що все поперемітало снігом, і тепер я не знав, куди йти* (О. Гуреїв).

ПОПЕРЕМІЧА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Перемітити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Вояки поперемічали на мапі всі збережені криївки* (з мемуарної літ.); *Поперемічати овець в отарі.*

ПОПЕРЕМІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперемі́шувати.** *У банках виявилися фарби, поперемішувані до потрібної густини* (з газ.).

ПОПЕРЕМІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перемішати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Певно, та сліпа "ворона"* [секретар суду] *геть все дочиста поперемішувала у паперах* (Ірина Вільде); *Веслом він поперемішував снасті й кілька сіро-сріблястих стерлядин, що світили до передзахідного неба білими черевами* (Ю. Логвин).

ПОПЕРЕМІ́ШУВАТИСЯ, ується, *док.* Перемішатися (про все або багато чого-небудь). *Чорно помальовані дерев'яні стільці, що позоставались після покійного Моссаковського, поперемішувались з білими, привезеними од батька* (І. Нечуй-Левицький); *В голові хлюпало, наче думки порозтікалися-поперемішувалися, безнадійно силкувалися повернути собі конкретну певну форму звичайних категоричних тверджень* (Люко Дашвар).

ПОПЕРЕМІЩА́ТИ *див.* **поперемі́щувати.**

ПОПЕРЕМІ́ЩУВАТИ, ую, уєш, **ПОПЕРЕМІЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Перемістити з одного місця на інше всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Війна поперемiщувала людей з одного місця проживання на інше* (із журн.); *Попереміщати парти, столи і шкільні дошки обіцяли до кінця літніх канікул* (з газ.).

ПОПЕРЕМОКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Перемокнути (про багатьох або багато чого-небудь). *Дівчата в полі поперемокали до кісток* (із журн.); *Від затяжного дощу снопки льону добряче поперемокали* (з газ.).

ПОПЕРЕМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перемолотити все або багато чого-небудь. *Цього року озимі поперемолочував фермер новеньким комбайном* (з газ.).

ПОПЕРЕМО́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперемо́тувати.** *Поперемотувана лялька.*

ПОПЕРЕМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перемотати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Для виготовлення оригінальних мітенок довелося майстрині поперемотувати чимало ниток* (з газ.).

ПОПЕРЕМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перемостити все або багато чого-небудь ще раз, заново. *Весною почистили курятник, поперемощували сідала* (із журн.).

ПОПЕРЕНА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, рідко.* Перенадити всіх або багатьох (не за один раз). *Поступово бабуся поперенаджувала онуків до себе* (із журн.).

ПОПЕРЕНИ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперени́зувати.** *Поперенизувані коралі.*

ПОПЕРЕНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перенизати все або багато чого-небудь. *Давно не перенизувала намиста, треба сісти та поперенизувати, а то ще порветься* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., кого, що.* Перенести (у 2, 3, 8 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь (не за один раз). *Попереносити до схрону Левадишине збіжжя не складало труднощів* (Р. Андріяшик); *Кращі картини з батькового флігеля дочки попереносили до себе* (І. Нечуй-Левицький); *Усі новосели на руках устигли свої речі до нових хат попереносити, а Маруся тягне і тягне* (Люко Дашвар); *Надстрочні* [надрядкові] *букви з огляду друкарського я попереносив у текст* (І. Франко); — *Тобі тільки б кишки начинять, а не бумаги писати. Дивись лишень, як ти попереносив слова: "Прошеніє* [прохання] *уже под-ано давно..."* (І. Нечуй-Левицький); *Попереносити поранених з поля бою.*

ПОПЕРЕНОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док., кого, що, розм.* Переноси́ти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох у декілька заходів. *А скільки ота дідова Матвієва спина попереносила...* (Остап Вишня).

ПОПЕРЕОДЯГА́ТИ, *рідко* **ПОПЕРЕДЯГА́ТИ, ПОПЕРЕВДЯГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* Переодягти (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох. — *Цариця .. козаків забрала у військо та попередягала на такі чуперадла, як ось мене бачите, а посполитих повернула в кріпаків* (А. Чайковський); *Всіх хористів попідстригали на один манір і попереводягали в однакові костюмчики з чорного колючого сукна* (О. Гончар); *Перед тим, як мали сажати до авта* [авто], *нас усіх попереодягали, нашу власну одіж забрали, а нам дали свою форму, як кожному полоненому* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕОДЯГА́ТИСЯ, *рідко* **ПОПЕРЕДЯГА́ТИСЯ, ПОПЕРЕВДЯГА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Переодягтися (про всіх або багатьох). *Прийшли ми на кватиру, повмивалися, попередягалися, позашивали, де в кого що пообдиралося вночі по хащах, поснідали* (І. Франко); *Вони попереодягалися в нові полотняні костюми, в старенькі чоботи й тверді каски* (М. Хвильовий); *Повстанців своїх уже не впізнати: всі в новісіньких шинелях тютюнового кольору, всі попереводягалися в грецьке!* (О. Гончар); *На бульварі ще прогулювалися люди, але дивно — чомусь всі тепло зодягнені, і коли вони встигли попереводягатися, як усе тривало не більше чверті години?* (В. Чемерис).

ПОПЕРЕО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперео́рювати.** *Попереорювані поля.*

ПОПЕРЕО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Переорати (у 1–3, 5 знач.) все або багато чого-небудь. *Мало їм землі. Шляхи і стежки попереорювали, засіяли* (Б. Харчук); — *Ой Хомо-о!.. Василь межі трактором... попереорював!..* (О. Довженко); — *То було тої ранньої весни, коли в Забережі мали попереорювати межі! — гарячкове* [гарячково] *зашептав Іван Каламар* (І. Чендей).

ПОПЕРЕПАДА́ТИСЯ, а́ються, *док., діал.* Перепастися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Час уже й тут дався взнаки: порепалися плити, попереподалися навпіл, поросла поміж ними трава і бур'ян* (Л. Кононович); *Коні аж попереподалися. Видно, не пили і не їли* (Т. Осьмачка); *Ще вчора спокійно паслися* [корови] *десь по балках, а зараз ідуть виморені, попереподавшись, спотикаючись по бакаюватому бруку* (О. Гончар).

ПОПЕРЕПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперепа́лювати.** *Ще далеко до весни, а всі дрова попереналювані* (із журн.).

ПОПЕРЕПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перепалити все або багато чого-небудь. — *Недовго цвіте степ, недовго пливуть весняні води Борисфена .. Віз Геліоса, який попереналював шкіру ефіопів, перепалить і тут ніжні билинки та платки цвітів, вип'є воду з великих рік* (Юліан Опільський); *Сильна дуга може попереналювати контактні проводи й знеструмити електроприлади* (з навч. літ.).

ПОПЕРЕПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Перепалитися (про все або багато чого-небудь). *У горні залишки залізної руди попереналювалися* (з газ.).

ПОПЕРЕПИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Перепи́тися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Підпалили* [хлопи] *скирти пшениці і нову ґуральню, попереливалися там до безпам'яті і, охоплені п'яною люттю, порубали на тріски підводи, хомути і кінські ряди* (Ірина Вільде); — *Хоча б ще хтось на роботу прийшов. Де вони всі? Попереливалися, мабуть, учора* (О. Чорногуз).

ПОПЕРЕПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перепиляти все або багато чого-небудь. *Поперепилюй дошки натроє, щоб по два аршини були завдовжки* (Сл. Б. Грінченка); *Її* [Яринці] *хлопці трактористи, що з аптекою через стіну жили, влітку поперепилювали* [стовпи] *на дрова* (В. Медвідь).

ПОПЕРЕПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Перепнути (*див.* **перепина́ти**[2]) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *На полі дівчата поперепинали хустки по-іншому* (з газ.); *У зв'язку з грозою прийшлося поперепинати кіз* (із журн.).

ПОПЕРЕПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперепи́сувати.** *При запорозьких монастирях та паланках функціонували школи, в той час як у Московії шкіл і друкарень не було, й з попереписуваних від руки неграмотними дячками євангелій попи читали таке, чого не розуміли не тільки миряни, а й вони самі* (Ю. Мушкетик); // **поперепи́сувано,** *безос. пред. Рукописи в монастирі попереписувано.*

ПОПЕРЕПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Переписати (у 1, 2 знач.) що-небудь (про все або багато чого-небудь). *Він перебрав і попереписував туди* [у книжку] *всі шпаргали.., які в нього відмолоду нагромадились* (І. Франко); *Вправи з мов ще під час уроків встиг попереписувати, всі правила твердо знаю* (П. Запаренко); *Покоління західної освіти. Вони акуратненько із західних підручників історії попереписували оту візію європейської історії* (О. Забужко); *Наїхав справник з панами і попереписували, скільки в кого у сім'ї душ, скільки є у кожного хазяїна хліба* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПЕРЕПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перепекти все або багато чого-небудь. *Господиня поперепікала великодні калачі* (з газ.).

ПОПЕРЕПІКА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Перепектися (про багато чого-небудь). *Паляниці поперепікалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Переплатити за що-небудь (про всіх або багатьох); переплатити за все або багато чого-небудь. *Чимало довелося попереплачувати посередникам за їх додаткові послуги* (із журн.).

2. Переплатити багато разів. *Ми за цю землю панові багато вже грошей попереплачували: більш десятка год* [годів] *платимо* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕПЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перепливти (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох); перепливти багато чогось. *Добігли до Дніпра, поперепливали кіньми* (Сл. Б. Грінченка); *На них раз і міліція нападала, то вони в одежі в річку покидалися і поперепливали на той бік* (Валерій Шевчук); *Ковбої та індіанці на конях поперепливали тим часом на другий берег і стали там табором* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Поперепливати чимало річок.*

ПОПЕРЕПЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *док., що, через що.* Переплигнути (у 1, 2 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох); переплигнути багато чогось. *Попереплигували через рівчак* (Сл. Б. Грінченка); *Нападники попереплигували шанці* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Переплести (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь. *Прочистили невеличке місце, а бічні вільшини попереплітали лозою, зробили таку ж, плетену, легку покрівлю, наклавши зверху сухого очерету* (В. Чапленко); *Я .. скати ланцюгами попереплітав — але, що ж то на такий сніг — нічого!.. А мороз... Сніг на морозі — сипкий, як пісок. Колеса не мають за що ухопитися* (О. Воропай); — *Я буваю ж у Житомирській колонії № 4, — оце якраз їхав, виступав там перед зеками. То вони з листочків книжки попереплітали. Люди читають українською мовою!* (Ю. Покальчук).

ПОПЕРЕПЛІТА́ТИСЯ, а́ється, *док.* 1. Переплестися (про все або багато чого-небудь). *Густе віття поперепліталось межи собою — і над тобою мов баня зелена, кучерява* (М. Коцюбинський); *То там, то там поперепліталося воринє* [вориння] *оригінальними голубими зигзагами. Квітів — море!* (Г. Хоткевич); *Тонкі ніжні берези поперепліталися з поважними дубами і ясними літніми ночами блистять, мов у срібло одягнені* (О. Кобилянська).

2. *перен.* Поєднатися, змішатися з чим-небудь (про все або багато чого-небудь). *Гумор його* [Якова] *був рівний, завсідній в його розмові, неначе він зрісся зроду з його розмовою, попереплітався з нею в одне суцільне стебло* (І. Нечуй-Левицький); *Давні-давні дитячі літа! Тоді легше жилося, легше дихалося!.. Материне пестування й любов, піклування батькове, — .. все докупи злилося, поперепліталося* (Б. Грінченко).

ПОПЕРЕПЛУ́ТУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попереплу́тувати.** — *Я приходжу в палітурний цех, дивлюся — а там у мене всі розділи місцями попереплутувані, ніби як на зло хтось зробив. Уявляєш?* (Любко Дереш); *Кожна спроба віднайти "зерно істини" в тисячолітніх завалах свідомо попереплутуваного світобачення може несподівано освітити той чи інший аспект нашого славного минулого, а це — шанс на майбутнє* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який попереплутувався. *Оце вийме* [сопілку] *з пазухи .. І поллються журні звуки якихось пісень, що складалися в маленькій голівці самотнього хлопчини, що залишилися попереплутуваними уривками з недавнього минулого* (А. Головко); *Думки лізли в голову якимись уривками, спонтанні, попереплутувані* (з публіц. літ.); // **попереплу́тувано,** *безос. пред. Посеред ставу убито чотири палі товстенньких, а угорі позв'язано вірьовками та .. якось-то хитро та мудро попереплутувано* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Переплутати все або багато чого-небудь. *Тримайте медикаменти в оригінальних упаковках, щоб не попереплутувати при вживанні* (з мови реклами); *Автор, кажу, не втримався від спокуси і попереплутував святе з грішним, тобто кінець зробив початком, а початок — кінцем* (Валерій Шевчук); *Пізніше Софія сказала Миколі, що тато дальтонік, купував для неї в Парижі сукні та блузки й попереплутував не тільки кольори, а й розміри* (В. Шкляр); * Образно. *Рятівна втома .. остаточно попереплутувала й без того розхристані Друзеві думки* (Ю. Шовкопляс).

ПОПЕРЕПЛУ́ТУВАТИСЯ, ується, *док.* 1. Переплутатися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Старі груші та яблуні буйно росли на волі, як хотіли, попереплутувались гіллям* (І. Нечуй-Левицький); *У вагонах сотні тіл попереплутувалися на підлозі. Голова до ніг, зад до обличчя, хропли* (А. Головко).

2. *перен.* Перемішатися, прийти в безладдя (про все або багато чого-небудь). — *Ну, а народ молиться? Не замічав?* — *Ні, чув на базарі. Моляться... Тільки молитви якісь нові. Все в тих молитвах попереплутувалося* (Остап Вишня); *Усе так складно й хитромудро попереплутувалось на цьому світі, що не диво й в'язи скрутити, розплутуючи...* (І. Білик); *Думки попереплутувалися в голові, немов бланки розгромленої картотеки* (Ю. Іздрик).

ПОПЕРЕПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Переполоскати все або багато чого-небудь. *Посудина в нього, як ще звечора попереполіскував та порозставляв, так вона і стоїть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тітка переполіскувала білизну кілька разів* (з газ.).

ПОПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Переправити *(див.* **переправля́ти**[1]) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *На човни поклали столи, перекинувши догори ніжками, поскладали стільці, попереправляли на острівець і поставляли їх рядками* (І. Нечуй-Левицький); *Попереправляти учасників регати на місце змагань.*

ПОПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., що.* Переправити *(див.* **переправля́ти**[2]) все або багато чого-небудь. *Стараннями П. Куліша було відкрито філію "Просвіти" в Тернополі, аби при підготовці роману "Чорна рада" до друку "попереправляти усі глаголи* [дієслова] *на -ти, а не -ть"* (з наук.-попул. літ.).

ПОПЕРЕПРІВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Перепріти (у 1, 3 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Сіно в копицях поперепрівало* (з газ.); *Усе в печі поперепрівало* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Перепродати (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Частину земельних ділянок встигли вже по декілька разів поперепродувати* (з газ.); *Поперепродувати коней.*

ПОПЕРЕПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Перепрягти всіх або багатьох коней, волів і т. ін. *Після оранки волів поперепрягали в інші ярма* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Перерахувати (у 1, 5 знач.) кількість кого-, чого-небудь. *Люди поперераховували чималі кошти на рахунок української армії* (з газ.); *Учасників забігу поперераховували кілька разів.*

ПОПЕРЕРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що.* Перервати все або багато чого-небудь на менші частки (у багатьох місцях). *Здається, можна буде писати до неї свобідно під адресом: їмость Ольга Озаркевич. Впрочім* [утім], *чи так — не знаю, бо дроти телеграфічні між нами вітер поперериває* (І. Франко); *Нажахано іржали* [коні], *хропіли, били ногами в перегородки, свердлили темряву налитими кров'ю очима, гриміли ланцюгами, намагаючись поперерива́ти їх* (М. Слабошпицький); *Велика рибина попереривала сіть на клапті.*

ПОПЕРЕРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Перерити *(див.* **перерива́ти**[2]) все або багато чого-небудь. *Кабани поперерива́ли весь мох під соснами* (з газ.); *Розбійники поперетрушували всі скрині, попереривали комори.*

ПОПЕРЕРІЗА́ТИ *див.* **поперері́зувати.**

ПОПЕРЕРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперері́зувати.** *Ті рослини вже давно вмерли, а корінці, хоч і поперерізувані, жили далі, і не тільки влітку, а й тепер, коли надворі лежали сніги* (П. Загребельний); *Далі — хати з хатами поскуплювалися, городи з городами посплітались, пішли криві улиці, поперерізувані невеличкими уличками* (Панас Мирний); *По обидва боки Росі стояли круті горби, поперерізувані й перетяті глибокими, узькими ярками* (І. Нечуй-Левицький); * У порівн. *Мефодій був так змучений, що прагнув впасти десь на землі і заснути .. Руки й ноги ломило так, ніби вони були поперерізувані* (А. Хижняк).

ПОПЕРЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОПЕРЕРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Перерізати все або багато чого-небудь. *Затуляючись від пекучого полум'я, Захарко в одну мить поперерізав реміння* (Є. Кравченко); *Тарас поперерізував ножем вірьовки, донець якусь мить розтирав затерплі руки — у пітьмі біліла його сорочка. — Спасибі, козаче, за волю, відчував я, що ти прийдеш на допомогу* (В. Чемерис); *Він поперерізав мотузки від глечиків і пута на ногах своїх старших помічників* (Ю. Логвин); *Широкі улиці, наче річки, поперерізували його* [місто] *і вздовж, і вшир, і впоперек* (Панас Мирний).

ПОПЕРЕРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперерó́блювати.** *Засіки* [в магазині] *були поперероблювані на окремі тюремні камери* (Т. Осьмачка); // **поперерó́блювано,** *безос. пред. Я чув, що в остатніх днях марта* [березня] *протягом кількох днів багато вивісок на чільних склепах у ринку і головних вулицях із німецьких попереробльовано на польські* (І. Франко).

ПОПЕРЕРО́БЛЮВАТИ *див.* **попереробля́ти.**

ПОПЕРЕРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОПЕРЕРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *що.* Переробити (у 2 знач.), зробити іншим усе або багато чого-небудь. *По приказу Єремії багацько вже захопили православних церков і монастирів і попереробльовали їх на костьоли і кляштори...* (О. Стороженко); *Граф Толстой .. змінив шкільний устав, попереробльовав майже всі гімназії на класичні, зменшив натуральні науки* (І. Нечуй-Левицький); *Коли мама померла, він зі спокійною душею попереробляв усі її шафки на полиці* (Ю. Винничук).

2. *кого, що, перен.* Переробити (у 3 знач.) багатьох або багато чого-небудь. — *Окремі двері, окремі кухні, окремі ванни .. Як це трудно все попереробляти! Може, легше попереробляти характери деяких наших жильців?* (Остап Вишня).

ПОПЕРЕРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перeродитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Після визволення в'язні наче попереро́джувались: повсюди спалахував сміх, лунали теплі сердечні слова, очі світилися радістю* (з публіц. літ.).

ПОПЕРЕРОСТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *кого, що.* Перерости (у 1 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Мої дочки вже мене попереростали* (Сл. Б. Грінченка); *Груші й яблуні давно вже попереростали загату* (О. Кониський); *Пшениця через теплу зиму попереростала, хвороби пішли* (з газ.).

2. *кого, що, перен.* Перерости (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *В історичних джерелах згадуються два поселення під назвою Вишневець, що попереростали з часом у міста, одне з яких називали Старим, а інше — Новим Вишневцем* (із журн.); — *Попереростали учні своїх учителів, чекаємо на міжнародні перемоги, — радів директор школи* (з газ.).

3. Перерости (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Дочки мої попереростали, старіють у дівках* (з газ.).

ПОПЕРЕРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперерýбувати.** *Поперерубуваний хмиз.*

ПОПЕРЕРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перерубати все або багато чого-небудь. *Парили* [люди] *над вогнищами лозу й прикручували борони до верб. Потім хтось змуркував.., лозу, мовляв, і поперерубувати легко та й розтягти борони* (А. Головко); *Піші яничари миттю поперерубували сухожилля у коней угорських витязів, і ті впали під безжальні шаблі* (П. Загребельний); *Якось засперечалися з одним гніздюком, і він* [Кайдан] *долонею поперерубував усі жердини довкола його подвір'я* (Ю. Мушкетик).

ПОПЕРЕРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого ким, у що і без дод.* Перерядити всіх або багатьох; попереодягати. *Поперерядж́ати дітей для вистави.*

ПОПЕРЕРЯДЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Перерядитися (про всіх або багатьох); попереодягатися. *Артисти поперерядж́алися для театрального бенефісу.*

ПОПЕРЕСА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попереса́джувати.** *Попересаджувані кущі троянд зацвіли того ж року* (із журн.); // **попереса́джувано,** *безос. пред. Галуззя тієї великої різдвяної ялиці повідрубувано від пня і попересаджувано* (Віра Вовк).

ПОПЕРЕСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Пересадити *(див.* **переса́джувати**[1] 1) все або багато чого-небудь в інше місце. *Зося звеліла повикопувати всі чисто кущі, всі коріння квіток, звеліла поробити далеченько в садку кружала і туди попересаджувати кущі і коріння* (І. Нечуй-Левицький); *Здавалося, що богиня з усього Кему вибрала найкращі квітки, щоб їх попересаджувати у свої городи* (Юліан Опільський); *— Тут теж нелад, але вибачай. Збираємося попересаджувати вазони, — сказав Микола* (Валерій Шевчук).

2. *кого.* Пересадити *(див.* **переса́джувати**[1] 2) всіх або багато кого-небудь в інше місце. *Після такої пригоди попересаджували всіх учнів у класі* (із журн.).

3. *кого, що.* Пересадити *(див.* **переса́джувати**[1] 3) всіх або багато кого-небудь, усе або багато чого-небудь через перепону, перешкоду. *Подивився* [Грицуньо] *тільки вгору на пліт і, киваючи злегенька головою, сказав: — Ото, мой, коби нас хто попересаджував на той бік* (Л. Мартович).

ПОПЕРЕСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого.* Переселити всіх або багатьох. *Тоталітарний режим попереселяв десятки мільйонів людей* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕСЕЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Переселитися (про всіх або багатьох). *Відколи турки-османи здобули надморське місто Кафу-Теодосію в Криму (1475), тамошні вірмени масово попереселялися до своїх одновірців на українське Поділля (осередок — Кам'янець) та в Галичину (осередок — Львів)* (А. Кримський).

ПО́ПЕРЕСЕНЬ, сня, *ч.* Поперечний ремінець хомута в шлеї. *Він спитав, скільки попереснів у моєму хомуті* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕСИ́ДЖУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Пересидіти (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Попересиджували бомбардування в підвалі.*

2. *що, розм.* Пересидіти (у 6 знач.) (про багатьох). *У юрті зібралося вже багато народу.. Ті, що вже давно тут, попересиджували ноги* (В. Гжицький).

ПОПЕРЕСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Переслати *(див.* **пересила́ти**[2]) все або багато чого-небудь. *Скільки посилок попересилала їй бабуся* (із журн.); *Кошти за участь у конференції треба попересилати завчасно* (з газ.).

ПОПЕРЕСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Пересинити (у 3 знач.) все або багато чого-небудь. *Попересинювати білизну.*

ПОПЕРЕСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попересипа́ти.** *Попересипаний горох.*

ПОПЕРЕСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Переси́пати (у 1, 3 знач.) все або багато чого-небудь. *Хлопці попересипали картоплю з мішків у дерев'яні ящики* (із журн.); *По оцій балці, туди, вгору, можна не один ставок, а десять зробити. І роботи небагато — тільки попересипати греблями балку в вузьких місцях...* (І. Багмут).

ПОПЕРЕСИХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Пересохнути (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Сорочки не попересихали, — саме добре буде качати* (Сл. Б. Грінченка); *Барила попересихали, який тиждень горілки не варено* (Іван Ле); *— Коли всі так воду берегтимуть, вода з річок повитікає і річки попересихають* (В. Нестайко); *— Учіться* [співати], *підтягуйте, бо інакше голосові зв'язки попересихають!* (О. Гончар); *Фотоапарати іноземців цокали безперервно. Горлянки попересихали від промов і спеки* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОПЕРЕСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПЕРЕСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Пересіяти все або багато чого-небудь. *Пошкоджені посухою лани попересівали гречкою і просом* (з газ.); *Попересіювати борошно для млинців.*

ПОПЕРЕСІДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., на що і без дод.* Пересісти (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох). *До кінця дня дівчата попересідали на старі місця, і поміж нами знов запанували мир та злагода* (А. Дімаров); *Козаки попересідали на татарських коней і погнались виручати свої сотні, що йшли позаду* (А. Чайковський); *— Та знаю, хай би ви всі на "жигулі" попересідали, падлюки! Ти хлопців збив!* (Люко Дашвар); *Селяни попересідали на трактори* (з газ.).

ПОПЕРЕСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Пересікти (у 1, 8 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Затято зчепилися противники!.. Попересікали мечі, поламали булави* (І. Франко); *Кріт попересікав корені на деяких кущах* (із журн.); *Попересікав пан різками активних бунтарів* (з газ.).

ПОПЕРЕСІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попересіювати.** *Попересіювані після посухи поля; Попересіювані крупи.*

ПОПЕРЕСІ́ЮВАТИ *див.* **попересіва́ти.**

ПОПЕРЕСКА́КУВАТИ, ую, уєш, *док., що, з чого на що.* Перескочити (у 1–3 знач.) через що-небудь (про всіх або багатьох); перескочити багато чогось. *Кіз довго не вдержиш дома: через тини та через перелази вони поперескакували на вулицю й пішли никати по городу, щипати попідтинню спориш, кропиву, коров'яки* (Панас Мирний); *Мої товариші бігли наперед, поперескакували, як кози, через одно й друге вориння і сміялися з мене, що я лишився ззаду* (І. Франко); *Ті два.., мов птахи, поперескакували через коло танцюючих і посідали по обидва боки від Степана* (А. Чайковський).

ПОПЕРЕСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Пересмажити все або багато чого-небудь. *Попересмажувати страви.*

ПОПЕРЕСМА́ЖУВАТИСЯ, ується, *док.* Пересмажитися (про все або багато чого-небудь). *— Чому ж ти й не заглянула в піч? Глянь, як качки попересмажувались* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попересо́вувати.** *Попересовувані по-іншому столи ніби додали простору в їдальні* (з газ.).

ПОПЕРЕСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Пересунути (у 1 знач.), перемістити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь на інше місце. *Покій вразив своїм виглядом: здавалося, все тут хтось попересовував з місця на місце, і то щойно* (Ю. Винничук).

ПОПЕРЕСОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Пересолодити все або багато чого-небудь. *Попересолоджувати узвари й компоти.*

ПОПЕРЕСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Пересолити все або багато чого-небудь. *Господиня попересолювала як борщ, так і котлети.*

ПОПЕРЕСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Переспівати (у 1 знач.) всі або багато пісень, мелодій і т. ін. *Та я вже всі пісні попереспівувала, — більше не знаю* (Сл. Б. Грінченка); *Попереспівував артист чимало італійських та французьких колисанок* (з газ.).

ПОПЕРЕСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПЕРЕСТАНО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Переставити (у 1, 3, 4 знач.) все або багато чого-небудь. *Знову бив* [пан] *за те, що хоч не вкрав* [хлопець], *то замірявся вкрасти, бо поперестановлював усе...* (Панас Мирний); *Він заборонив хворим підходити до вікон, попереставляв подалі від них ліжка* (Г. Пагутяк); *— Мене звати Мая. Я вирішила у вас тут все попереставляти* (Любко Дереш); *Не виключено, доведеться дещо в тій картині попереставляти місцями, попідчищати, як то завжди робиться, коли в обжиту кімнату вноситься нова меблина* (О. Забужко); *Степан Никифорович поклав руку на бильце ліжка, витягнув шию з лещат коміра (і сколько* [скільки] *раз говорив Лідці — попереставляй пугвиці* [ґудзики]!) (Б. Антоненко-Давидович).

ПОПЕРЕСТАНО́ВЛЮВАТИ *див.* **попереставля́ти.**

ПОПЕРЕСТЕЛЯ́ТИ *див.* **поперестила́ти.**

ПОПЕРЕСТИГА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Перестигнути *(див.* **перестига́ти**[1] 1) (про плоди, ягоди і т. ін.) у великій кількості. *Збіжжя вже попереcтигало, стоячи тижнями некошеним* (з мемуарної літ.); *Попереcтигала малина, сипалася долі, а збирати нікому* (із журн.).

ПОПЕРЕСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПЕРЕСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Перестелити все або багато чого-небудь. *Треба давати всім умитися, дітей повдягати, кроваті* [ліжка] *попереcтилати, у хатах поприбирати* (Панас Мирний).

ПОПЕРЕСТО́ЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Перестояти (у 2 знач.) де-небудь, перечікуючи щось (про багатьох). *Зморені люди попереcтоювали спеку в затінку.*

2. Перестояти (у 5 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Так повів* [пан] *мову, неначе косарі самі винні в тому, що хліба попереcтоювали під сонцем і колос осипався* (Л. Юхвід).

ПОПЕРЕСТРИ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що, з чого на що і без дод.* Перестрибнути через що-небудь (про всіх або багатьох); перестрибнути багато чого-небудь. *Перший бар'єр хлопець розбив коліном, другий повалив (допускалося повалити три), а решту попереcтрибував* (Ю. Мушкетик); — *А ну, чи попереcтрибуємо через воду?* (Сл. Б. Грінченка); *Він* [Недайборщ] *уже немолодий і перестрибувати з борту на борт для нього вже марна справа. Хлопці попереcтрибували і розпочали бій з рештками яничарів та сейменів* (С. Тельнюк).

ПОПЕРЕСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Пересунути (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Він вийшов ненадовго в сусідню кімнатку, піднявся кудись сходами нагору.., щось там попересував і спустився до них* (І. Карпа); *"Шелестова сотня скраю стоїть .. Як виїхати з ліса* [лісу], *то в кого добрі очі, той і догляне". "Боже ти мій! — аж скрикнула Олеся. — Догляне?" — "Егеж, коли не попересували боєвих* [бойових] *частин, бо кажу тобі, там бої ідуть"* (Б. Лепкий).

ПОПЕРЕСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Пересунутися (про всіх або багатьох). *Далі всі ми побігли на обору, поперелазили через перелаз (деякі навіть, мов миші, попересувалися крізь діри в плоті) до сусіднього Микитичевого саду* (І. Франко).

ПОПЕРЕСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попересу́шувати.** *Попересушуване зерно не дає гарного врожаю.*

ПОПЕРЕСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Пересушити все або багато чого-небудь. *Оце повиймаю одежу з скрині та попересушую* (Сл. Б. Грінченка); — *Дай уже, думаю, хустки попересушую, поки час є і сонечко* (М. Павленко).

2. Висушити більше, ніж треба, багато чого-небудь. *Попересушували насіння* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПЕРЕСУ́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Пересушитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Поки попересушувались після того дощу, то вже й вечір* (Сл. Б. Грінченка); *Вишні у сушарці попересушувалися* (з газ.).

ПОПЕРЕТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Перетаскати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Орендарі поперетаскували меблі до іншої кімнати* (з газ.); *Хитра лисиця згодом поперетаскувала із курника всіх курей* (із журн.).

ПОПЕРЕТВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Перетворити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох на щось інше. *Ідеал будь-якого суспільства, особливо утилітарного: поперетворювати своїх людей у такі-от манекени, тобто гвинтики всесвітньої машини, які виконують свої функції, доки не спрацюються і не зносяться* (Валерій Шевчук); *Рюриковичі постійно боролися за владу, і зрештою імперія розлетілася на дрібні скалки — кожна княжа сім'я позахоплювала собі окремі князівства й поперетворювала їх на фактично самостійні держави* (з навч. літ.); *Запропонований пристрій дає змогу поперетворювати енергію рухомих повітряних мас на електричну* (із журн.).

ПОПЕРЕТИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперетина́ти.** *Переді мною парадують .. поперетинані й обчухрані дерева, вивернута й обтрощена віспувата пальма* (У. Самчук); *За їх плечима піднімався ліс, поперетинаний глибокими ярами, порозділюваний полянами і лугами, яких ніколи не доторкалася коса* (І. Франко); *На сцені видко чверть цирку .. Лавки йдуть .. (сегментом) у три поверхи, — в кождому по скілька рядів — поперетинані східчастими проходами згори додолу* (Леся Українка).

ПОПЕРЕТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Перетнути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Кобза і Марко .. поперетинали ремені, котрими поскручувані були руки у козаків* (О. Стороженко); *Вернувся я, чуєте, з тої війни. Вже з України... Так, просто з бараків... З Домб'я. Втік. Поперетинав дроти і втік* (І. Керницький); *Сержант спритно поперетинав ножем зашморги* (Ю. Винничук).

2. Пересікти яку-небудь площину в багатьох місцях, пролягти в різних напрямах (про дороги, річки і т. ін.). *Гірські струмки поперетинали прохід;* * Образно. *Стежка ніби поламалась колінцями, заколивалась, загойдалась. Золоті шнурки обплутали її, поперетинали* (І. Нечуй-Левицький); // Простягтися смугами. *Буйні ліси поперетинали його маєтки і вздовж, і вшир, і впоперек* (Панас Мирний).

3. Створити перешкоди для руху кого-, чого-небудь у багатьох місцях. — *Лаштуйте гармати! На всіх шляхах, перевозах Поставити чати! Усі стежки по яругах Поперетинати. А піймавши утікачів, На палі вбивати!* (П. Куліш); — *Поперетинали ми з тобою німцям шляхи на суші, то вони — до води* (М. Шеремет); * Образно. *Доводиться коригувати бездарні німецькі порядки, що поперетинали циркуляцію крови в живому організмові* (Д. Гуменна).

ПОПЕРЕТИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Перетнутися (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Сільські вулички так поперетиналися, що знайти найкоротший шлях до школи хлопці довго не могли* (з газ.); *У книзі О. Ульяненка "Жінка його мрії" є епізоди з життя багатьох людей, долі яких поперетиналися у зв'язку із самогубством Лади — дружини майора МВС* (із журн.).

ПОПЕРЕТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перетерти (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь. *Поперетирала тітка маку — на всіх вистачить* (із журн.); *Дівчина* [у готелі] *ввійде, принесе жерстяне відро, все туди позлива, все поперетирає, зробить порядок тихо і скоро* (П. Куліш); *Ми удвох пообідаємо, я помию, поперетираю миски, горшки* (Панас Мирний); *Довго мати репетує, аж поки сіно під квочкою перемінить, яйця поперетирає* (Остап Вишня).

ПОПЕРЕТИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Перетертися (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Цей лінь було звито з найкращого манільського скрутня. Він би міг перерватися лише в тому разі, якби поперетирались волокнини* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОПЕРЕТЛІВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Перетліти (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Посеред двору під засохлою пальмою лежав на боці здоровенний морський човен — справжній корабель. Линви — зав'язки обшивки поперетлівали, гнуті дошки де-де повідпадали жовтою шкаралущею на землю* (Ю. Логвин).

ПОПЕРЕТО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперето́плювати**[1]. *Поперетоплювана вощина швидко втрачає свої якості* (з газ.).

ПОПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *док., що.* Перетопити *(див.* **перето́плювати**[2]) все або багато чого-небудь (сало, вощину, смолу і т. ін.). *Готуючись до холодної зими, поперетоплювали сало на смалець* (із журн.); *До Великодня ощадливі жіночки поперетоплювали залишки воску* (з газ.).

ПОПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *кого, що, док.* Перетопити *(див.* **перетопи́ти**[3]) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Повінь поперетоплювала низинні городи* (з газ.); // *безос. Балки поперетоплювало, і Катря довго не приходила, — не було перевозу* (О. Гончар).

ПОПЕРЕТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Переточити *(див.* **перето́чувати**[1] 4) все або багато чого-небудь (перев. зерно). *Миші попереточували все жито, що було в коморі* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕТРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперетру́шувати.** *Поперетрушувані речі.*

ПОПЕРЕТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перетрусити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Палажка прибрала гарно світличку, сухі зілля за сволоком і за богами поперетрушувала* (Ганна Барвінок); *Поперетрушували* [інспектор та субінспектор] *учнівські ліжка, скриньки, торбинки, кишені, але нічого, крім записів пісень, ножиків, ґудзиків, крем'яхів, тютюну й сірників, не знайшли* (М. Сиротюк); *У всі шухляди позаглядала* [Тетянка], *увесь чоловіків одяг перемацала, старі альбоми з фотографіями та книжки поперетрушувала* (Люко Дашвар).

ПОПЕРЕТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПЕРЕТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Перетягти *(див.* **перетяга́ти**[1]) з одного місця на інше все або багато чого-небудь. *Мішки .. слуги поперетягали на круту степову могилу* (О. Ільченко); *Водоскид належало обігнути й потім поперетягати човен та пліт волоком* (І. Білик); *За місяць тренувань вона поперетягувала весь батьків скарб до материної кімнати* (О. Ульяненко); *Ми поперетягали на ковдрах і поскладали на палубі книжки, інструменти, прилади та одяг* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Перетягти *(див.* **перетяга́ти**[1] 8) все або багато чого-небудь. *— На дорогу дали їм корму, вози полагодили? — показав Заруба очима на чабана. — Дали, всього дали. І колеса у возах наново поперетягували* (В. Кучер); *Поперетягувати старе взуття.*

3. *розм.* Перетягти *(див.* **перетяга́ти**[2]) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь за довгий час. *А скільки оті дідові порепані руки поперетягали* (Остап Вишня); *Цього разу хлопчаки поперетягували чимало щук* (із журн.).

ПОПЕРЕТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперетя́гувати.** *Поперетягувані запаси провіанту.*

ПОПЕРЕТЯ́ГУВАТИ *див.* **поперетяга́ти.**

ПОПЕРЕУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ПОПЕРЕВЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* Переучити (у 1 знач.) всіх або багатьох. *— Господи, Господи! — подумала мати, — попереучували моїх діток на один бік: з тієї ляховка* [ляхівка] *вийшла, та така, що з голими руками не приступай, а цей москалем став* (А. Свидницький); [Н а д е ж д а:] *На мою думку, годилося б всіх селян перевчити молитись на книжці .. Я вже багатьох дівчат попереучувала* (М. Кропивницький).

ПОПЕРЕУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, **ПОПЕРЕВЧА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Переучитися (про всіх або багатьох). *Чимало випускників військового ліцею згодом попереучувалися на цивільні професії* (з газ.).

ПОПЕРЕФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Перефарбувати (у 1, 3 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *За наказом директора у школі поперефарбовували двері й вікна* (із журн.); *Учасників карнавалу поперефарбовували відповідно до костюмів.*

ПОПЕРЕФАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перефарбуватися (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *На зустріч випускників школи поперефарбовувалися майже всі дівчата* (із журн.); *Зі зміною влади в країні багато чиновників швидко поперефарбовувалося в інші кольори* (з газ.).

ПОПЕРЕХВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Перехвалити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поперехвалювали моїх дівчат, ліниві стали прясти* (Сл. Б. Грінченка); *Критики поперехвалювали виступи артистів.*

ПОПЕРЕХИ́ЛЮВАТИ *див.* **поперехиля́ти.**

ПОПЕРЕХИ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **поперехиля́тися.**

ПОПЕРЕХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *діал.* **ПОПЕРЕХИ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Перехилити все або багато чого-небудь, змінюючи пряме положення на похиле. *Соняшники поперехиляли голови назустріч сонцю* (із журн.).

ПОПЕРЕХИЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *діал.* **ПОПЕРЕХИ́ЛЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док.* Перехилитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *— Королів цвіт повився по лісі, вишні поперехилялись...* (Ганна Барвінок); *Чорні, як земля, нужденні* [люди], *хати пообдирані, старі, поперехилювалися на боки* (І. Франко); *Пан Прозка і пан Лозка зацікавились каменем і придивляються, підморгуючи один одному, аж поперехилялись через свій стіл* (І. Кочерга); *Старі найчастіше гомоніли собі, поперехилявшись на тин: сільські новини на тинах виснуть* (Б. Харчук); *Гостро вдивлявся* [Адам Роюк] *у причаєні сільські хати, у багаті, пишні, засмаглі садки, у штахетники й жердинясті тини, над якими поперехилялися жовті жоржини* (М. Малиновська).

ПОПЕРЕХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* 1. Перейти (у 1, 2 знач.) через що-небудь або на інше місце (про всіх або багатьох). *Усі вже попереходили через місток* (Сл. Б. Грінченка).

2. Перейти (у 4 знач.) на іншу роботу, в інший навчальний заклад і т. ін. (про всіх або багатьох). *Професура пединституту попереходила працювати до університету* (із журн.); // Перейти у вищий клас, розряд і т. ін. (про багатьох). *Усі шестикласники попереходили до сьомого класу;* // Змінити місце перебування, проживання. *Кінчиться сей розділ оглядом письменської* [письменницької] *діяльности тих українців, що в другій половині XVIII в. попереходили в Московщину* (І. Франко).

3. Перейти (у 5 знач.) до іншого соціального стану, прийняти нову релігію (про всіх або багатьох). *Декотрі* [студенти] *ще держались своєї віри й мови, декотрі вже попереходили на католицьку віру* (І. Нечуй-Левицький); *Що мене обходить, що інші дяки, хоч і з хлопського роду, на панів попереходили? — нехай собі! А я, поки віку мого, опанчі цеї не скину...* (Б. Лепкий); // Змінити форму чого-небудь відповідно до вимог. *Стрільці вже попереходили на весняну форму обмундирування* (М. Андрусяк).

ПОПЕРЕХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Перехопити (у 1, 3 знач.) всіх або багато кого-, чого-небудь. *А проте я таки дещо почув... деякі летючі слова поперехоплював...* (Марко Вовчок); *— Право відчуження, — так вона каже. Всі слова Льонькові! Все від нього десь поперехоплювала* (П. Загребельний); *Василько* [В. Стус] *вже всього Марусиного букваря перечитав! Од мами напам'ять давно й легко поперехоплював геть усі пісні...* (з мемуарної літ.); *Поперехоплювати невольників у плавнях.*

ПОПЕРЕХРЕ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперехре́щувати.** *Двір був великий, .. травичка .. поперерізувана, поперехрещувана стежками у всі кінці й боки* (Марко Вовчок); *Все — ніби в огні великої споруди, коли вже зруйнувалася: з поперехрещуваними балками і зваленими стовпами, які, згораючи гуркотливо, осідали в глибину земної щілини* (В. Барка).

ПОПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Перехрестити (у 1 знач.) навхрест усе або багато чого-небудь. *Вони побачили внизу, там, де шосе звивалося зашморгом серед глибоких ярів, що поперехрещували ці землі, перекинутий догори колесами автобус, біля якого стояли люди* (Ю. Щербак); *Прийде лиха година — в один день позамикають* [двері] *школи, вікна дошками поперехрещують, і нове покоління вже темним піде по світі* (Р. Іваничук).

2. *кого, перен., розм.* Перехрестити (у 3 знач.) всіх або багатьох. *Перш поперехрещували* [комісар з козаком] *сього та того нагайками, а далі .. повідкидали вози* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Поперехрещували яничари полонених козаків батогами і зникли за лісом* (із журн.).

3. *кого.* Перехрестити (у 4 знач.) всіх або багатьох. *Чимало кріпаків пан поперехрещував удруге* (із журн.).

ПОПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Перехреститися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Повалені сухі сосни попадали, поперехрещувалися* (із журн.); *В їхній* [бастардів] *пам'яті перемішалися протилежні історії, в їхніх головах поперехрещувалися знання і наміри* (Т. Прохасько).

ПОПЕРЕЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перецідити все або багато чого-небудь (перев. молока, розчинів і т. ін.). *Фермерське молоко реалізатори швидко попереціджували у спеціальні бідони* (з газ.).

ПОПЕРЕ́ЧИНА, и, *ж.* 1. Те саме, що **попере́чка.** *Під парканом вже одцвітали дерева, хрест часто перечіплювався поперечиною через низьке пагілля, і цвіт сипався Марії на плечі, на чорну хустину, на хрест* (В. Яворівський); *Клітка з голубами зірвалася з балки, вдарилася об поперечину і розлетілася на тріски* (Ю. Логвин); *Він зупинився, у задумі дивлячись на церковку з хрестом без поперечини, потім поставив банку, перехрестився і подався в напрямку готелю* (О. Ульяненко); *Лідка зазирнула під стіл, де ступні спирались на міцну поперечину* (Г. Вдовиченко).

2. Те саме, що **перекла́дина** 2. *Курсант може легко підтягнутися на поперечині 18 разів та віджатися на брусах 60 разів* (із журн.); *На уроках фізкультури учні стрибають, бігають, підтягуються на поперечині, зміцнюють тіло фізичними вправами* (з газ.).

ПОПЕРЕ́ЧИТИ, чу, чиш, *діал.* Док. до **пере́чити** 1. — *Баба, брат, поти й вірна, поки хто не кивнув на неї пальцем.* — *Ні, не всі такі, — поперечив Проценко* (Панас Мирний).

ПОПЕРЕЧИ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперечи́тувати.** — *З книжок передай ось які: Шекспіра.., Гомера, Жан Поля і що там ще й з торішніх поперечитуваних і тобі непотрібних* (І. Франко); // **поперечи́тувано,** *безос. пред. Поперечитувано газети, порозказувано новини, а вона* [дитина] *не прокидається* (Б. Харчук).

ПОПЕРЕЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перечитати все або багато чого-небудь. *Восени і взимку він поперечитував усі літературні новини за рік* (Б. Грінченко); — *Ходиш за тими книжками, як лис за курми! Господи, коли вже ти їх поперечитуєш?.. Он обід геть-чисто прохолов!..* (П. Колесник); — *Книжки б читав, та де їх дістати. Ті, які пощастило роздобути в слободі, давно поперечитував* (М. Сиротюк); *Тільки вимагала* [мама] *мити руки, перш ніж торкнутися малюка, і казки поперечитувати — щоб переповідати їх, а не з книжки читати* (Люко Дашвар).

ПОПЕРЕЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перечистити, звільняючи від бруду, шкірки, шкаралупи, усе або багато чого-небудь. *Сьогодні поперечищали насіння соняшнику в ангарі* (із журн.); *Якщо забуксував акумулятор, треба почати з найпростішого — поперечищати плюсову й мінусову клеми* (з газ.).

ПОПЕРЕЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Перечепити все або багато чого-небудь в інше місце або інакше. *Уже зранку отримали механізатори новий наказ — поперечіплювати борони й культиватори* (з газ.).

ПОПЕРЕЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Перечесати заново або по-іншому все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Готуючи донечку до вистави, кілька разів поперечісувала її волоссячко* (із журн.); *Перечесати дівчаток до свята.*

ПОПЕРЕ́ЧКА, и, *ж.* Поперечно прикріплений між двома опорами брус, дошка, палиця і т. ін. *Тимофій уміло починає витесувати .. ніжки і поперечку для кроковки, якою завтра буде наміряти землю* (М. Стельмах); *Почепили* [баби] *на поперечці поміж двох стовпів тракторне колесо замість дзвона* (Є. Гуцало); *Прибив* [Льонька] *до дощок поперечки (молоток і цвяхи взяв тут, у столі, що стояв надворі), позгинав виступи з того боку* (Валерій Шевчук); *Потім по драбині спустився кіт, стрибнувши з другої поперечки, й пробрався під лаву в хаті, де в нього місце було взимку* (В. Медвідь).

ПОПЕРЕ́ЧНИЙ, а, е. 1. Розташований поперек чого-небудь; протилежне п о з д о в ж н і й. — *Підведіться, матушко, бо ось-ось зараз буде поперечна борозна, — говорив погонич* (І. Нечуй-Левицький); *Тихими повільними кроками в поперечнім коридорі посувались парами ченці* (Н. Королева); *На возі на поперечній дошці сидів старий Жменяк* (М. Томчаній); *Він дістав із торбини грубу паку грошей, уже поділених поперечними купюрами на п'ять часток* (В. Шкляр).

2. Який рухається в напрямі поперек чого-небудь. *Поперечні хвилі захиталися, подалися назад і, стукаючись одна об одну, пішли собі вистрибом, попереджаючи одна другу* (Панас Мирний); *Течія там дуже слабенька, а під час поперечного вітру її фактично немає* (В. Шкляр); // Який здійснюється в напрямі поперек чого-небудь. *Ефективність міжрядного оброблення ґрунту підвищується при квадратному розміщенні рослин, коли можлива поздовжня і поперечна культивація міжрядь* (з навч. літ.).

Пита́ти стрі́чного і попере́чного *див.* **пита́ти.**

ПОПЕРЕ́ЧНИК, а, *ч.* 1. Уявна або зроблена лінія по ширині чого-небудь. *Богдан Хмельницький знав кілька форм таборів — найчастіше робили у чотири ряди, з крилами, довшими за поперечники* (П. Панч); *На задньому возі сиділо шестеро червоноармійців у дзьобатих ганчір'яних шоломах і в шинелях з червоними поперечниками на грудях* (В. Шкляр); // Те саме, що **діа́метр.** *Якщо кратер Чабб, як уже говорилося, має в поперечнику 3 км 600 м, то найбільші цирки Місяця досягають у поперечнику кількох сотень кілометрів* (М. Руденко); — *Діаметр сяючої кулі зменшився до тисячі кілометрів, потім — до сотні, а досягши двадцяти кілометрів у поперечнику, вона яскраво спалахнула й згасла* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *рідко.* Те саме, що **попере́чка.** *Дядько Микола набиває на них* [стовпчиках] *збоку метрові поперечники і настеляє зверху довгі дошки* (В. Нестайко).

ПОПЕРЕ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **попере́чний.** *Незважаючи на майже двохсотлітній період від виявлення факту поперечності електромагнітної хвилі, дослідження поширення поляризованого випромінювання та його взаємодії з різноманітними об'єктами залишаються актуальними* (з наук. літ.); *Існують явища, для яких поперечність світлових хвиль має принципове значення. До таких явищ належить явище поляризації світла* (з навч. літ.).

ПОПЕРЕ́ЧНО. Присл. до **попере́чний** 1. *Коли з тої стіни було виняти одно поперечно поставлене дерево, за ним мав бути вузенький вхід до довгого підземного льоху, викопаного невідомо ким і невідомо пощо* (І. Франко).

ПОПЕРЕ́ЧНО-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **попере́чний,** напр.: попере́чно-вертика́льний, попере́чно-поздо́вжній, попере́чно-похи́лий.

ПОПЕРЕЧНОСМУГА́СТИЙ, а, е. Який має візерунок, малюнок у вигляді поперечних смуг. *Перші візерунки на килимах мали геометричний орнамент, здебільшого поперечносмугастий* (з навч. літ.); // Який складається із поперечних смуг, розміщується поперечними смугами. *Мускулатура комах дуже диференційована і утворена поперечносмугастими м'язами* (з наук.-попул. літ.).

ПОПЕРЕШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **перешива́ти.** *Поперешивані сукні виглядали як новісінькі* (з газ.); // **попереши́вано,** *безос. пред. Однострої поперешивано зі старих шинелей* (з мемуарної літ.).

ПОПЕРЕШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Перешити все або багато чого-небудь. *Матуся одразу ж поперешивала ґудзики на купленому костюмі* (із журн.).

ПОПЕРЕШТО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попереште́пувати.** *Поперештопувані шкарпетки виднілися зі зношених черевиків* (із журн.).

ПОПЕРЕШТО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Перештопати все або багато чого-небудь. *Поперештопувати всі панчохи.*

ПОПЕ́РТИ, пру́, пре́ш, *док., фам.* 1. Почати перти (у 1, 2 знач.), нестримно рушити в якому-небудь напрямку. *Як же почула скотина кров, як заревуть, .. декотрі, позадиравши хвости, чкурнули в степ, а другі так і поперли на людей* (О. Стороженко); *Дворецький, пустивши двері, попер, як вітер, нагору* (Панас Мирний); *"Дітки", серед яких було чимало сивочубих, нехтуючи смертю, нестримною лавиною поперли на ворога* (В. Малик); *Коні під вагою гармат справді можуть поперти вниз на ваших людей, і тоді зчиниться паніка* (В. Шкляр); // Швидко й буйно почати рости (про рослини). *Бур'яни поперли. Як попер спориш, як попер із землі подорожник!* (Остап Вишня); *Наступного літа з тих куп дружно попер бур'ян, серед іншого й такий, який ріс на околиці хіба двадцять років тому, зокрема велетенські білолисті будяки, паслін і сивий полин* (Валерій Шевчук); *Вона* [зелень] *того літа і справді так і поперла звідусіль — можливо, справді від радіації? Так ніби влаштувала нам прощальний сезон* (Ю. Андрухович); // Наступити швидко, нестримно (про пори року, зміни погоди). *— Поперла весна, кажеш? — Поперла. — Як розіллється, всіх бандюків нам із лісу повиганяє* (О. Гончар); *Під вечір знову потепліло. Не те слово — спека поперла неймовірна* (О. Ульяненко).

2. *кого.* Штовхнути кого-небудь кудись. *— Хто увійде ненароком у волость, то так кулаками в спину й попре* [писар] *через двері та в двір* (І. Нечуй-Левицький); *Тимко згріб у обидві руки тільняшку, ривком сіпнув до себе і, не давши опам'ятатися, щосили попер* [хлопця] *у двері* (Григорій Тютюнник); // *перен., заст.* Бути причиною спрямування в певний бік чиїх-небудь дій, учинків, інтересів і т. ін. *Не одразу приголомшена живість та прудкість характеру попре його до злого* (І. Франко).

3. *кого.* Погнати кого-небудь кудись, змусити перейти в інше місце. *— Я вас всіх у тюрму запру... на Сибір попру!* (Панас Мирний); *Є чутка, що нас звідціль знову попруть кудись із батальйоном* (С. Васильченко); // Наступаючи, змусити противника тікати. *Пригадали* [солдати] *перші дні та місяці війни, коли "він"* [ворог] *пер і пер, — здавалося, не було йому впину. А потім "його" поперли, і вже справді впину не було...* (С. Журахович); // Вигнати з місця роботи, служби кого-небудь. *Якби б я її* [думі] *служив тепер, Мене б Проценко геть попер* (В. Самійленко); *Того дня хтось мені розповів про Непринцева. Поперли його з теплого місця за зловживання, злодійство, співжиття з в'язнями* (М. Андрусяк); *З райкому його поперли, але в партії залишили* (С. Жадан).

4. *що.* Понести що-небудь громіздке, важке, велике. *Алі попер тацю до Джафарової каюти і хотів поставити тацю перед товстуном на спорожнілу корзину фініків* (Ю. Логвин).

5. *що.* Потягши що-небудь, змусити зрушитися з місця. *— Послинив* [я] *сковану руку, щоби тим легше з неї сховзлося* [зісковзнулося] *залізо. Як попер, так воно й сховзлося* (І. Франко); *Знайшла драбину в сараї господарського двору, поперла до невеличких дверцят у торці даху* (Люко Дашвар); // *кого, перен.* Потягти кого-, що-небудь кудись. *Здоровенний шуліка ухопив курча, а за ним потяглися угору і .. курчата з квочкою, бо зв'язані були міцно: так усіх і попер шуліка* (з переказу); *— Я й кажу. Як хтось .. вас побаче* [побачить], *то й до волості може поперти. — То проведи мене, будь ласкавий* (Ю. Хорунжий); // Протяжно, голосно заспівати. [3-й голос:] *В семінарськім хорі сам Тарас як попре горою: го, го, го* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. — Підставив драбину, поліз .. (А колодку з роєм держу!) — Трісь! — та як поперло, як поперло, так .. сажнів з п'ять, ноги вгорі, а голова внизу, летів, як яструб* (Остап Вишня).

6. *кого, що і без прям. дод.* Кинути з силою в кого-, що-небудь чимсь. *Він підскочив, кишнув і, ухопивши грудку глини, попер її у тин* (Панас Мирний); // Ударити кого-небудь, потягти чимсь. *Баба як поперла куделем та лусь його по голові! Півень закрутився на одному місці* (І. Нечуй-Левицький); *— Я коло хати такого мазання мала, що ще й досі болять мене, любко, руки й ноги, а крижі як перебиті, неначе хто бучком попер...* (М. Коцюбинський).

◊ **(1) Про́ти пра́вди (фа́ктів) не попре́ш** — справжнього стану речей приховати не можна. *— Ну, що я вам говорив, Даниле Микитовичу? .. Проти фактів не попреш...* (В. Кучер); *— Але ж проти правди не попреш! Як це може, хоч би той комсомол, таке виправдати? Злодій є злодій!* (Д. Гуменна).

ПОПЕ́РТИСЯ, пру́ся, пре́шся, *док., фам.* 1. Почати пертися (у 1 знач.). *— Цікава дуже ти* [бджола], *нічого не минеш, Усяку квіточку перебереш, І треба, і не треба, Коли б змогла, поперлась би до неба* (Л. Глібов); *Нові купи* [монголів], *невважаючи на новий град каміння, поперлися в виїз* (І. Франко); *Все забув* [Сопкін], *одмахнувся рукою од сусіда і, штовхаючись на всі боки ліктями, з червоним, радісним обличчям, поперся попід стінкою до Ясочки* (С. Васильченко); *При повній зброї поперлися всі гуртом до податкового відомства* (Ю. Логвин); // Піти куди не слід або коли не слід. *Біля контори будівельного відділу — ні душі. — Чого я поперся в таку пору? — з докором запитав себе Мухтаров* (Іван Ле); *— Мені уліво трішки взять — і якраз доріжкою до млина дійти, а я вправо поперся* (Григорій Тютюнник); *— Ну от питається, чого вони тому шторму в пащеку поперлися? Перестояти треба було, — переконано сказав електромеханік* (А. Санченко); *— Це ж добре, що не дуже постраждала, могло бути й гірше. І чому ти туди поперлася? Що ти там забула?* (С. Талан); // Пройти куди-небудь нахабно. *Німець поставив карабін і поперся за стіл, навіть не скинувши шапки* (Григорій Тютюнник).

2. Добре напружитися, докласти великих зусиль, роблячи що-небудь. *Щоб таку велику ногу, та й такі великі онучі .. пропхати крізь горішній отвір халяви, то треба було добре попертися* (Л. Мартович).

ПОПЕРХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., чим і без дод.* 1. Задихнувшись, закашлятися від потрапляння їжі, води і т. ін. в дихальне горло. *Голосне кахикання почулося з краю довгого столу. Це поперхнувся борщем майстер Лелека* (О. Донченко); *"Кхи-кхи!" поперхнувся дід їдким димом самосаду* (І. Волошин); *Ще побачив сизе молоко туману над річкою, із того туману кукнула тільки раз зозуля, кукнула і поперхнулася, наче щось гостре у горло їй потрапило* (Валерій Шевчук); *Я надсадно закашлялася. Кілька чоловік озирнулися на мене, думаючи, очевидно, що я чимось поперхнулася* (С. Пиркало); * Образно. *Кулемет поперхнувся, закашлявся і замовк* (А. Трипільський).

2. *від чого, чим.* Відчути нестачу повітря від напливу якогось гострого почуття, сміху, плачу і т. ін. *Старий поперхнувся від сміху і зразу ж закашлявся* (М. Івченко); *Віктор від несподіванки та подиву аж поперхнувсь. Через те і не встиг нічого спитати* (А. Головко); *Парубок .. дивиться на Плачинду і, коли той поперхнувся злістю, удавано, з зітханням відповідає: — Хоч лайте, хоч не лайте, а печінку бережіть* (М. Стельмах); *Чоловік ніби поперхнувся сміхом, крутнувши головою, а проте дав знак дітлахам, що вони вільні* (Н. Околітенко).

◊ **(1) Поперхну́тися сло́вом** *яким і без означення* — раптово замовкнути, не закінчивши якоїсь думки; не договорити. *— А бандит питає: — Який там плужок? Він не стріляє часом? Чую: поперхнувся тато словом — мабуть, хотів удати посмішку* (О. Донченко); *Панна Ярина аж поперхнулась тим сердитим і зневажливим словом, котрим хотіла була дати одкоша молоденькому нахабі* (О. Ільченко).

ПОПЕ́РЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поперчи́ти.** *Риба — це клас. .. На фользі. Всередині нафарширована кільцями цибулі й тертою морквою. Посолена. Поперчена. Майонезом змащена* (М. Матіос); *Сільські жарти — добре поперчені, відверті й життєстверні* (із журн.); // **попе́рчено,** *безос. пред. Для плову рис помитий, все перемішано, посолено і поперчено. Дуже нагадує фарш для голубців* (із журн.).

ПОПЕРЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **перчи́ти** 1, 2. *Майонез із гірчицею у нас буде, коли до жовтків на початку додамо французької гірчиці. Можна поперчити. Можна додати часнику* (С. Пиркало); * Образно. *Добре поперчив і добре й гірчицею помастив. Надрукували мій фейлетон* (О. Ковінька); *Концтабірні начальники були вельми витончені садисти. Знали, коли посолити, а коли поперчити. Бо як ще можна більше допекти невільникові, аніж обірвати єдину тонюсіньку ниточку, що зв'язує його зі свободою* (М. Андрусяк).

ПО-ПЕ́РШЕ, *присл.* 1. Уживається як вставне слово при переліку на позначення першого пункту. *— По-перше, я вважаю, що тут немає нічого страшного. Але справа набагато складніша. — Ну, ну, кажи! — Це вже по-друге* (В. Владко); *Жити ставало дедалі цікавіше і радісніше. По-перше, тому, що її стали відпускати гратися у двір саму. По-друге, тому, що вона скінчила півріччя з єдиною лише четвіркою* (І. Жиленко); *Балет вони не дивились навіть по телевізору, по-перше, тому що по телевізору балет, як правило, не показують, а по-друге — звідки у них телевізор* (С. Жадан).

2. Перш за все. *По-перше: що думав, що почував Петро, коли Гафійка своєю чудною поведінкою трохи не зчинила баб'ячого бунту в комуні?* (Д. Бузько); *Ще зобов'язаний пояснити, чому в цій сцені не чути Людмилиного голосу. По-перше, в її щоденнику занотовано лише Іванові слова, і я не хотів іти проти власних переконань* (В. Дрозд).

ПОПЕ́СТИТИ, е́щу, е́стиш, *кого, що.* Док. до **пе́сти́ти.** *Як п'яна* [Настя], *то було ще заговорить до мене і дитину попестить* (Марко Вовчок); *За хвилину Жанна з веселим сміхом вибігла назад, вона, заспокоюючи, попестила рукою зашаріле обличчя гімназиста й побігла до гостей* (Гео Шкурупій); *Інженер ласкаво попестив його* [коня] *гладеньку шию* (В. Гжицький); *З гущини я виходив лише, аби хапнути свіжого воздуху* [повітря] *і попестити своє козеня* (М. Дочинець); * Образно. *Під будинком, на їхній стороні, рівним рядком — соняшники. Соняшники в місті! Ніхто не пройде, не попестивши їх поглядом* (Ю. Мушкетик).

ПОПЕ́СТИТИСЯ, е́щуся, е́стишся, *док.* Пеститися якийсь час. *Воно ж Попестилось собі, погралось Та й спатоньки, мале, лягло Таки ж у неї на колінах* (Т. Шевченко); *Неважна рана... Троха попеститься* [чоловік] *Та й встане...* (І. Франко); *Панотця нога вже не боліла, але він почував біль на души через те, що не найшов у жінки віри. Забаглося старому попеститися* (Л. Мартович); *Хведот не спав і хотів попеститись у матері, щоб забути свою образу* (У. Самчук).

ПОПЕ́СТУВАТИ, ую, уєш, *док.* Пестувати кого-небудь якийсь час. *Попестувала мати дитя своє, поки воно було коло неї* (із журн.); *— Та ти ще в мене попестуєш* [інших]! *Їй-богу, дурна я була, що не далася на підмову Річчардові: він любив мене, як душу, а я й не дивилася на нього* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОПЕТЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* 1. Док. до **петля́ти** 1. *Здавалось, що не людина тут пройшла, а хитрий і досвідчений вовк попетляв сліди* (Ю. Збанацький).

2. Петляти (у 1 знач.) якийсь час. *Попетлявши в переході, я вийшов на Хрещатик і завернув до Пасажу* (А. Кокотюха); *Машина в'їхала в ліс, попетляла ще трохи по тісній просіці і вискочила на галявину* (А. Хижняк); *Польова дорога, виповзши з-під коліс, далі попетляла без поспіху поміж пшеницями, врешті впала в пшеничну безодню і десь там загубилася* (Р. Федорів).

ПОПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попекти́.** *Зашкарублий, загрубілий, закурений димами й порохами всіх систем, загартований смертями, попечений вогнями Василь Легеза плакав* (І. Багряний); *На броні ми смажили яєчню, руки постійно були попечені від необачного доторку до перегрітого металу* (Т. Прохасько); *З воза виставилося покарбоване обличчя бабусі.., біла закустрана борода дідова з червоним, попеченим сонцем лицем та ясними очима* (Панас Мирний); *Юра проходить крізь зарослі, .. лице попечене кропивою, руки подряпані в кров, штанці і панчохи пошматовані* (Ю. Смолич); *Рано були попечені пироги. Та й ранній обід приспів незабаром* (Олена Пчілка); * Образно. *Він чоловік попечений: йому, де не торкнись, болить... Чоловік дороги шукає* (В. Винниченко); // **попе́чено,** *безос. пред. Довідавшись же, що Микиту попечено й покалічено, звелів* [Перебийніс] *зробити ноші й нести пораненого козака в табір до лікаря* (А. Кащенко); *Мене здивувало, що обидві мої руки попечено, — доти я й не відчував ніяких опіків* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *у знач. прикм.* Який попікся. *Залізняк ранений в руку, Терешко попечений, але всі вони швидко приходять до себе, один одного перев'язують* (У. Самчук); *— То було страшне, — розповідав далі Петро. — Тато був такий попечений, що не давався везти* (Г. Пагутяк).

ПО-ПЕЧЕНІ́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-печені́зькому.** *Кажуть, що молодий дружинник умів розмовляти по-печенізьки* (із журн.).

ПО-ПЕЧЕНІ́ЗЬКОМУ, *присл.* Мовою печенігів. *Він же вийшов із города з уздечкою і никав поміж печенігами, питаючи: — Чи ніхто не бачив коня? Бо він умів по-печенізькому, і його приймали за свого* (з легенди); *— Підемо я й мій син Ратко. Він знає трохи по-печенізькому* (І. Білик).

ПОПЕЧИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* У Росії до 1917 року — офіційна особа, яка керувала певними установами, навчальними закладами і т. ін., а також особа, призначена почесним керівником якого-небудь закладу, установи. *Вона ж проходить гордовито у грязних ботах через клас. У неї татко попечитель цієї школи .. Василь Мефодієвич* [Мефодійович], *вчитель, — і той на неї не кричить* (В. Сосюра); *Його* [Пирогова] *призначили попечителем Одеської учбової* [навчальної] *округи (звичайно, було б доцільніше для всієї країни зробити його міністром освіти!)* (О. Іваненко); *Попечителем нашої гімназії був генерал, товстий, з пишними вусами й бакенбардами, не пам'ятаю вже його прізвище* (В. Нестайко).

ПОПЕЧИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **попечи́тель.** *Вишнівська школа — найкраща на цілий район, бо попечителькою в їй* [ній] *була багата й щедра пані Олександра Андріївна* (С. Васильченко); *Олену Станіславівну обрано на попечительку товариства "Крапля молока" і "Біла квітка"* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОПЕЧИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **попечи́тель.** *13 грудня 1860 р. попечительська канцелярія повідомила університет про дозвіл видати свідоцтво; а 23 того ж грудня директорові народних шкіл на Полтавщині було послано повідомлення про призначення Свидницького до Миргородської повітової школи* (М. Зеров); *Не знаю вже, як він там порозумівся з попечительською радою, але Фей і Фея більше в нас не з'являлися* (В. Нестайко); *У Київському університеті в кінці XIX століття був установлений ретельний попечительський нагляд за викладачами* (із журн.).

ПОПЗІ́РКА, и, *ж.* Співак або співачка, що прославилися виконанням популярних естрадних пісень. *Американська попзірка Мадонна з величезним успіхом виступила на святковому концерті в Лондоні* (з газ.).

ПОПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* 1. *що.* Пити що-небудь потроху, не поспішаючи. *В корчмі сидів самотній Янко і попивав винце* (П. Козланюк); *Ми попивали вино й час до часу сміялися* (Ю. Андрухович); *Вони прогомоніли до ранку, попиваючи настояну на калгані самогонку та покурюючи запашний тютюн* (Ю. Іздрик).

2. *що.* Пити що-небудь час від часу. *Тримав* [вуйко] *лише одну кізоньку, щоб молочко попивати* (В. Багірова); — *Прихоплю з собою кілька пляшок лимонаду і час од часу попиватиму по ковточку або по два* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

3. Пити алкогольні напої, випивати (у 2 знач.) час від часу. — *Може, в пеклі інше діло, В нас сього немає: Жінка гризе душу.., Мужик попиває!* (П. Гулак-Артемовський); *Він не кається, попиває* (Ганна Барвінок); *Андрій Карташевський оженився на дівчині з заводу, де сам працював, тихій і смирній, мав од неї двоє дівчаток і таки справді попивав* (Валерій Шевчук); *Попиваю непомалу. Приїхала Ніпця і наші печальні посиденьки частенько супроводжуються винцем* (І. Жиленко).

(1) Чайо́к (чай) попива́ти — проводити час за питтям чаю; чаювати. — *Бач, де вони примостилися! Зібрались утрьох земляки собі та й... чайок попивають* (Панас Мирний); — *Куркулі .. пасіки порозводили, чай з медочком попивають...* (Григорій Тютюнник); *Чайку попиває* [поет] *багацько, бо він — східний українець* (І. Керницький); *Сидів собі, попиваючи чайок і погойдуючи ногою (в руках бракувало тільки вечірньої газети), чолов'яга вигляду років на десять за неї старший* (І. Карпа).

ПО́ПИК, а, *ч., зневажл.* Те саме, що **піп.** *Хто не знає, що попи все Звикли на дурницю? Сповідав раз їден попик Грішну молодицю* (С. Руданський); *В передньому ряду встав невеличкий, чорненький чоловічок із зачісаним чубом назад, що нагадував чуб або молодого попика, або анархіста* (Т. Осьмачка); *Якийсь обскубаний попик у потертій рясі, з білим, аж зеленим від старості волоссям править службу* (В. Кучер); *Після війни багато появилося таких попиків, які й самі не знали, нащо вони повисвячувалися* (Б. Харчук); *Попик наклав на груди хреста і тихенько зашелестів заупокійною молитвою* (Валерій Шевчук).

ПОПИЛЬНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод., від кого — чого, за ким — чим.* Пильнувати якийсь час. *Ще коли налити йому якусь чарчину, то й редьки дасть на закусь і попильнує від злих очей* (Василь Шевчук); — *Може, інші хай попильнують, — нагадав Бортник, позіхаючи, — а ми здрімнемо* (Д. Міщенко); — *Йди поспи, синку. Ти ж втомився. За Стрибом попильную я...* (Дара Корній); — *Все ж таки, з вашого дозволу і за велінням татуся вашого, попильную, аби з вами лиха ніякого не сталося* (І. Роздобудько).

ПОПИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попиля́ти** 1. *Договорив дроворубів — і за три дні всі до цурки вони* [дрова] *були і попиляні, і порубані, і навіть складені під дашком* (Б. Левін); *Залізна грубка .. гріла доти, поки в ній гоготіло полум'я од украдених на станції Київ-Товарний, попиляних у підвалі кругляків* (Ю. Мушкетик); *Там вони* [дрова] *вже попиляні, лежать у штабелях, тільки викинь на машину і привези* (В. Шкляр); // **попи́ляно,** *безос. пред. Усе обладнання попиляно на брухт* (з газ.); * Образно. *Всіх попиляно, як дрова, зосталось по пів душі, та й то — з іржею, з цвіллю* (В. Барка).

ПОПИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Пиляти (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Ще он тоді Юхим явори попиляв, лежали-лежали, шашіль точити вже став, а таки долежали* (А. Головко); *Курсанти давно попиляли в'язи і акації, що росли на станції, і мерзли нестерпно* (Ю. Мушкетик); — *Хто це був?.. Майстер, що дерева ріже. Пропонував дерево попиляти. Він десь тут по сусідству вчора працював...* (Г. Вдовиченко); *Вибравши дерева, їх зрубали, обтесали і попиляли на дошки* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що і без прям. дод.* Пиляти (у 1 знач.) якийсь час що-небудь. — *Може, у вас є робота .. Дровця, може, попиляти?..* (М. Стельмах); *Звісно, щось приносить* [Зенек] *до хати, іноді навіть наймається на роботу. Коли дрова в когось попиляє, та не часто* (А. Кокотюха); — *Що ж, попиляймо ще, — бадьоро сказав рудоволосий Шура. — Звичайно, треба пиляти, — зауважив Паніковський* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

3. *кого, перен., розм.* Пиляти (у 2 знач.) якийсь час. — *Ви ще не знаєте мене. — Давно знаю, який ти впертий. От скажу Уляні, щоб хоч попиляла тебе* (М. Стельмах); — *Установлять батьківство, припаяють аліменти, дружина попиляє років вісімнадцять, тоді зрозумієте... Сідалковський уже не слухав його* (О. Чорногуз).

4. *що і без прям. дод., на чому, перен., розм.* Пиляти (у 3 знач.) якийсь час. *Попиляв трохи на скрипці й узявся за уроки.*

ПОПИРА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОПРА́ТИ,** пру́, пре́ш, *док., книжн.* 1. *що.* Наступати на що-небудь, топтати, стояти на чому-небудь, виявляючи зневагу. *Нема кращих стежок і ні доріг веселіших від наших, від тих, які щодня і щоранку попирали підошви ваших ніг* (У. Самчук); *Топче* [дід] *купу монет, .. попирає їх ногами, бо й багатство для нього теж нічого не варте* (О. Гончар).

2. *ким, кого.* Виявляючи свою зверхність, деспотично поводитися з ким-небудь; попихати. *Милана не раба їм, щоб попирати нею де треба, де й не треба* (Д. Міщенко); *Ще до того й мати .. якось перестала Ганнусю попирати — ніби незримо відсторонилася, мовляв, роби, дитино, як сама знаєш* (О. Забужко).

3. *кого, що, уроч.* Те саме, що **перемага́ти.** [В а р в а р а:] *А я люблю життя й хочу йти за тими, хто смертю смерть поправ* (Я. Галан).

◊ (1) **Попира́ти все святе́** — бути незадоволеним усім, лаяти всіх і все, що є дорогим для кого-небудь, шанованим кимсь і т. ін. — *Що ти кажеш? Боже мій! Ти попираєш усе святе: ми так жили два роки... Ах, Боже мій! Зою, мені темніє в очах* (М. Хвильовий).

ПОПИРА́ТИ², а́ю, а́єш, *недок., що, рідко.* Те саме, що **підпира́ти** 1, 2. *Люда стояла в сінях, босими міцними ногами попираючи ляду, піднявши яку, влазили по драбинці в погріб* (Л. Первомайський); // *перен.* Підтримувати когось, чиїсь дії, наміри і т. ін. *Переконання, що він мусить статися великим багачем, .. попирало єще* [ще] *більше вроджене його лінивство* (І. Франко); *Він пан, він маршалок повітової ради, його правительство попирає, а я служу в правительства* (Л. Мартович).

ПОПИ́РСКАТИ, аю, аєш, *док.* Пирскати якийсь час. *Злякався Федір, .. що його "панич" уже був підвівся, одягся, а тепер сидить за столом непритомний .. і не дихає. Щоправда, попирскавши на нього водою, Федір легко .. привів до пам'яті* (А. Кримський); * Образно. *Увійшов професор. Усі хлопці, як сполошені воробці, попирскали до лавок, тільки Гриць остався зі сльозами в очах і з губами, забіленими крейдою* (І. Франко).

ПОПИ́РСКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Пирскати час від часу. *Сміявся і князь, змахуючи рушником сльози, сміявся Чагр, сміявся печатник, попирскував у кулак єпископ Галицький* (Р. Федорів); *Попирскує кінь, п'ючи воду з козацької копанки* (із журн.).

ПОПИ́РХАТИ, аю, аєш, *док.* Пирхнути кілька разів, пирхати якийсь час. *Накричавшись уволю, комендант іще трохи попирхав, потім гукнув лейтенантові притягнути того йолопа* [Данька] *назад* (А. Дімаров); *Вовк і собі зачав нюхати під дубами, попирхав у листі неподалік* (М. Вінграновський); *Поїзд, попирхавши парою, погуркотів далі* (Є. Гуцало).

ПОПИ́РХУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Пирхати час від часу. *Тіло його вже було червоне, чуб став м'який і розсипався, а він усе плюскотів і плюскотів над мискою, задоволено попирхуючи* (В. Кучер); *Попирхували поблизу коні, жуючи овес* (О. Гончар); *Порипує, перевалюючись на вибоїнах, віз, попирхують коні, аж луна йде лісом, а їй любо-прелюбо...* (М. Олійник); * Образно. *На сцені так само, як кожної суботи, стояв на столі розчепірений кулемет, націлений дулом на зал, і так само попирхували й чаділи гасові лампи* (Р. Федорів).

ПОПИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що, розм.* Пиряти (у 1 знач.) якийсь час. *Попогнув* [Дмитро] *так молодого свого хребта, попиряв задушиними літніми ночами ковші по трапах* (О. Гончар); *Мама трохи попиряла відра й каструлі до ванни, тоді батько поставив до крана її, а сам став відносити наповнений посуд і виливати його в ванну* (П. Загребельний); — *Валасаюся по світу, бо нема куди прихилити голову, там помахаю ціпом, там мішки попиряю, там допоможу коня підкувати, там підморгну молодиці, й вона насипле миску борщу* (Ю. Мушкетик).

ПОПИ́САНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пописа́ти.** *І побачив я, аж ось до мене простягнена рука, а в ній звій книжковий. І Він розгорнув його перед моїм обличчям, а він пописаний спереду та ззаду. І було на ньому написано пісні плачу, стогін та горе...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він дістав із шухляди письмового стола якісь пописані й покреслені аркуші* (Б. Харчук); *Нарешті газета чи то розгорнулась, чи то розпалася, і ми побачили скручені руркою якісь папери, пописані олівцем* (В. Нестайко); *Василь пильно дивився на широке, уже пописане зморшками лице куховарки, на її чорні великі очі* (Панас Мирний); * Образно. *Сніговий покрив між підліском і скалою білів, як лист, пописаний слідами якогось звіряти* (М. Дочинець); // **пописано,** *безос. пред.* — *Там* [у поемі "Катерина"] *так усе рядочками пописано, рядочками пописано, то так і хочеться співати* (Б. Грінченко); *Дивним візерунком багато слів пописано край нього* [напису] *про славу безіменного владаря* (Леся Українка).

2. *у знач. прикм., розм.* Те саме, що **розмальо́ваний.** *Йде проти нас здорова, огрядна купчиха .. Пописана й помальована, неначе індійський ідол* (І. Нечуй-Левицький).

3. *у знач. прикм., розм.* Те саме, що **спи́саний.** — *Ану покажи, який ти папір знайшов? — спитав у нього червоноармієць. — Він пописаний, — відказав Василько* (П. Панч).

ПОПИСА́ТИ, ишу́, и́шеш, *док.* 1. *що.* Написати багато чого-небудь. *В судах підсипав* [писар] *добре, щоб пописали такі допроси* [просьби], *які писареві хотілось* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І так в минулу ніч не тільки ті, Що пописали ті листи, а також Усі листи дістались в наші руки* (І. Франко); // Написати або намалювати що-небудь у багатьох місцях. *Всюди хрести пописала* [Домаха] *округи оселі — як од сатани* (Ганна Барвінок).

2. *кого.* Переписати (у 2 знач.) багатьох. *До полудня працюють* [дівчата] *мляво, а коли попише табельщик* [табельник], *починають, як каже рябий Шаповал, дуріть* (Г. Косинка).

3. *що, розм.* Списати, покрити писемними знаками що-небудь. *На кришці змалював* [маляр] *хрест святий та кругом пописав слова усякими красками, у головах намалював янгола божого, а у ногах списав патрет* [портрет] *із смерті з кістками* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Аби відволіктися, вона вирішила пописати-покарлюкати щось у старому блокноті Дордже* (І. Карпа).

4. *кого, що, розм.* Розмалювати кого-, що-небудь. *Мама помітила, що в простирадлі вирізано дві дірки, і все воно було таке брудне, немов хтось навмисне пописав його вугілиною* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); * Образно. *Тіні від дерев пописали сніг чорним мереживом* (І. Багряний).

5. *що, перен., розм.* Покрити смугами, порізами, борознами і т. ін. поверхню чого-небудь. *І справді, скілько тут Сокири ні бряжчали, Ні дубчика, ні липки не стяли І тільки де-не-де що кору пописали* (Є. Гребінка); *Піт котився з їх* [них] *патьоками і, помочивши чорну куряву, пописав їх* [їхні] *лиця довгими смужками* (І. Нечуй-Левицький); *На засмаглім чистім обличчі пробігла лукава посмішка, пописала щоки теплими лагідними зморшками й розтанула в чистій каштановій бороді, дбайливо підстриженій* (М. Івченко).

6. *що і без прям. дод.* Писати якийсь час. *Він хотів ще трохи пописати на дощині* [дощці], *але мама гукають спати* (У. Самчук); *Після обіду я ще пописав* [листа], *а на другий день пішов на ставки вранці, щоб подивитися, як годують коропів* (І. Багмут); — *Тобі недобре? — перепитувала Марія, підтримуючи його. — Та ні, — всміхнувся він, намагаючись вдавати із себе безтурботного. — Захотілося мені трохи пописати...* (Валерій Шевчук).

ПОПИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попи́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Потім на другому засторонку, де лежала торішня солома, почув тихеньке попискування і неголосне квоктання курки* (М. Стельмах); *Лігши спати, Дениско не почув у комині ні завивання, ні жалібного попискування* (Є. Гуцало); *Чув лише якийсь невиразний свист, попискування, похрюкування...* (П. Коломієць).

ПОПИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Пискати час від часу. *У клітці швидко-швидко стрибає чижик і чудно попискує* (В. Винниченко); *Всі зручніше вмощувалися на гичці, замовкали, тільки дівчата ще попискували та перешіптувались* (В. Кучер); *Десь у темних його нетрях голосно квоктала чомга, хрипіли лиски — в очереті їх видавали білі носики, попискували курочки* (Ю. Мушкетик); *Попискує, курличе пташиним пересвистом невсипущий ефір. Микола притискає навушники до вух* (П. Автомонов); *Колесо пронизливо попискує в осі, розгойдуючи порожніми люльками* (В. Яворівський).

ПОПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. *що.* Писати що-небудь час від часу. — *Тебе витурили з університету, так ти .. письомця* [листи тітці] *пописуєш?* (Григорій Тютюнник).

2. *що і без прям. дод.* Складати вірші, писати оповідання або інші літературні твори час від часу; писати потроху. — *Ти от віршики тут пописуєш, книжечки почитуєш, а я мушу головою в стіни гупати. Гризь щоденна!* (Ю. Винничук); *Там я пописував на кримінальні теми, а коли прийшла нова влада — сам став невеличкою владою: мене підвищили до завідуючого відділом* (А. Кокотюха).

ПОПИ́СЬКО, а, *ч., зневажл.* Те саме, що **піп.** — *Чую, сопе, як міх, здавати почав households* (Ю. Збанацький); — *Батько його удівець, хитрий announcement...*

ПО-ПИСЬМЕ́ННОМУ, *присл., розм.* Книжною або канцелярською мовою. — *Та знаю, що вмер, — казала Векла, — і стоїть заключенним* [записаним] *у відомості, як пан писар по-письменному каже* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Піднесена близенько варенуха так гарно залоскотала йому в носі, що він не втерпів, привітався по-письменному, випив чарку, другу* (І. Нечуй-Левицький); — *Риба без води, а чоловік без землі гине, — увернув Кулик по-письменному* (С. Єфремов).

ПО́ПИТ, у, *ч.* 1. Підкріплені грошовою можливістю потреба, намір, бажання покупця придбати певний товар або послугу. *Попит на чисту нафту збільшувався раз у раз* (І. Франко); *Люблять запорожці вирізати з дерева всілякі штукенції, а тут ще такий попит* (Ю. Мушкетик); — *Не робота — мрія. Нічого не робитимеш. Попит на шапки вивчатимеш. Хочеш вивчати попит на шапки?* (О. Чорногуз); *Ключі од комори при собі зоставить* [Салабаетто], *бо, може, доведеться кому товар показати, як попит буде* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Потреба в кому-, чому-небудь. *Вихоплювали з рук газети. Попит перевищив тираж* (М. Йогансен); *Проглянув стенд пропозицій. Бармен. Вантажник. Слюсар. Фрезерувальник. На мене з моїм ухилом у науку попиту нема* (Л. Костенко); — *Мало знати собі ціну, треба ще й попитом користуватися* (Г. Вдовиченко).

Ма́ти (знахо́дити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] по́пит *див.* **ма́ти**[2].

△ **(1) Нерегульо́ваний по́пит,** *екон.* — попит, що не піддається або слабко піддається регулюванню, залежить від сезону, моди, впливу випадкових факторів. *Потребує оновлення сучасна система освіти України з її поки що нерегульованим попитом на освітні послуги та значним часовим проміжком між виникненням попиту на певних фахівців і його задоволенням* (з наук.-попул. літ.); **(2) Платоспромо́жний по́пит,** *екон.* — попит на товари, послуги, розміри якого визначаються коштами, що є в покупця, споживача. *Гігантські монополії починають вивчати ринок, платоспроможний попит населення, прогнозувати його і під час кризи свідомо скорочувати масштаби виробництва* (з наук. літ.); *Ситуація в межах платоспроможного попиту характеризується взаємовідносинами двох складників — доходів населення та споживчого ринку* (з навч. літ.).

ПОПИТА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **пита́ти.** *Послав його батько на поле в пасіку до діда Дороша Колодія попитати, чи не продасть він йому з пару вуликів* (Б. Грінченко); *Між тим старенька пильно ще глянула на неї й попитала: — Ти, бува, не Федорка?* (А. Головко); — *А сусідам ваш син ніяких картин не дарував? — Може, й дарував. Підіть попитайте, поки я борщ доварю* (Г. Пагутяк).

2. *кого, що і без прям. дод.* Спитати про що-небудь у багатьох; поставити багато питань кому-небудь. — *Ось я синкові загадаю. Поворожу і попитаю, Йому що буде, розкажу* (І. Котляревський); — *Ти попитай людей нишком, — може, хто з селян спродує свою* [хату]: *чуєш?* (Марко Вовчок); *Міщанка, дивлячись, що так довго нема її наймички, .. вийшла за ворота попитати базарних людей, чи не бачили бува де* (Панас Мирний); — *Добре, добре, — зупинив мене Микола Андрійович. Він ще трохи попитав, а тоді поставив четвірку* (В. Нестайко); — *Наші не такі. Роздивляться, зрозуміло, попитають там все, перевірять і відпустять. Ти ж не чинив нічого поганого* (Ю. Покальчук).

3. *кого, про кого — що і без дод., розм.* Розпитати про кого-, що-небудь. — *Тільки попитайте Гальку — і мала дитина покаже* (Ганна Барвінок); *Люба біжить до кухні, до Ганни Марківни, попитати про обід* (Олена Пчілка); — *У Сергійка чобітки зовсім порвалися, босий у школу ходить. Може, ти в район їхатимеш, то попитаєш? Я тобі й мірочку приготую* (Григорій Тютюнник); *Відповіді мені приходили такі: вибач, Полю, я не знаю. Дехто обіцяв попитати про* [телефон і адресу] *інших своїх знайомих і знайомих знайомих* (С. Пиркало).

4. *чого, розм.* Попросити що-небудь. *Антон поспішив замовити слово, що надійшов до неї попитати на відробіток насіння вівса* (С. Чорнобривець).

ПОПИТА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що, чого, діал.* 1. Ви́пробувати. *В небо високе збиралась летіти, силу свою попитати, вільної волі зазнати* (Дніпрова Чайка).

2. Зазнати, пережити. — *Дурна ти дуже, щоб усе знати тобі! — .. Треба через те перейти, що я попитала, тоді й узнаєш!* (Грицько Григоренко).

◊ **(1) Попита́ти до́лі (ща́стя)** — спробувати зробити що-небудь нове, розраховуючи на успіх; відважитися, ризикнути. — *Завтра рушаймо до панії, а потім і до вашої милості за рушниками. — З Богом, — каже старий, — попитайте долі* (Марко Вовчок); [Гетьман:] *Висватати дівчину? Ха-ха-ха! Оце так штука! Це ти, пане богослове, берешся шпарко до справи. Хо-хо-хо! А чом же сам не попитаєш долі?* (Л. Старицька-Черняхівська); *А я вирішив ще попитати щастя і зайти до міської управи... І, можливо, роздобути якусь підводу...* (У. Самчук).

ПОПИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Те саме, що **попита́ти**[1]. — *Попитався б ти у Лискотуна: той чого вже не зна? усе зна* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хоче юнак покупатись, Так згадав запрети* [заборони] *нені .. Мусить вродник* [вродливець] *в кого-небудь Попитатися поради* (Я. Щоголів); — *Та ти не брешеш, бува?.. — здивовано попитався я* (Панас Мирний); — *Посидьте в нас, послухайте, що ми знаємо та й попитайтеся, коли хочете .. — Демид почав питатися школярів* (Б. Грінченко); — *То що робитимем? — Прийшов порадитися й попитатися. — Питатися легко, — задумливо сказав Біляшівський* (Валерій Шевчук).

ПОПИ́ТИ, п'ю́, п'є́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Напитися чого-небудь. *Поїли, попили, повечеряли* [голова з понятими] *на всі заставки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На скелі над морем стоятиме він, .. І коршун, на руку йому прилетівши, На ній відпочине, попивши й поївши* (Ю. Яновський); *У тижні сім днів, і треба кожного дня попити, постелитись і лягти — самому* (І. Багряний); *О тій же порі до скелі прибігали дикі коні, щоб попити зі скелі води* (І. Карпа); // Випити трохи чого-небудь. *Раз на святках пішла* [баба] *куму провідать, Погостювать і пообідать, В беседі* [бесіді] *серце звеселить, Дулівочки попить* (Л. Глібов); *То загляне* [дамочка] *у газету, То поп'є із фляги* (С. Олійник); *— Заходь, дорогий гостю, до юрти. Поп'єш кумису, поїси бешбармаку* (В. Малик); *Григорію ж заманулося чайку із самовара попити* (В. Дрозд).

2. *що, чого.* Випити що-небудь поступово. *Поки приберешся, то бояре й мед поп'ють* (Номис); *— Все чисто поїли та попили, тільки порожні пляшки позоставались* (І. Нечуй-Левицький); // Пити якийсь час. *— Треба поберегтися, попити ліки, вилежатись. — Гаразд. Я ліки питиму, — зітхнув Тарас* (Василь Шевчук); *— Оце правду мати казала: тобі лікуватися треба, Лідусю. І цього... заспокійливого попити* (Люко Дашвар).

3. *що, чого, розм.* Пиячити якийсь час. *— А чого ж він осюди їде, отой князь? — Чого? Попити-погуляти на вольній волі* (Г. Хоткевич); *— За Тикала вип'ємо, хлопці. Пам'ятаєте, як торік ходили з ним під Азов? От де попили горілочки та вина...* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Обмоло́тини попи́ти,** *етн.* — святково відзначити закінчення молотьби. *Всі обмолотини попили, а вдова ще й не починала молотити* (Ганна Барвінок); *— Саме обмолотини попили... Коли це — щось у хату. Прибився парубок хтозна й звідки* (Ю. Яновський); **Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могоричі)** *див.* **пи́ти; Пи́ти (смокта́ти, сса́ти** *і т. ін.)* **/ попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту)** *див.* **пи́ти.**

ПОПИ́ТИСЯ, п'є́ться, п'ємо́ся, п'єте́ся, *док., розм.* 1. Повпиватися, стати п'яними (про всіх або багатьох). [Х и м к а:] *Краще рому не пийте. Хай йому! Поп'єтесь та й не заграєте й не потанцюємо* (Панас Мирний); *Гості пили, доки зовсім не попились усі, окрім одного князя Вишневецького* (І. Нечуй-Левицький); *Раз попилися опришки до блакитного змія. Маруся .. думала невідрадні свої думи: "Серед яких я людей? П'яниці, в крові руки миють"* (Г. Хоткевич).

2. *заст.* Напитися. *Два голуби пили воду; Попилися, вилинули, За любощі спом'янули* (П. Чубинський).

ПОПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що, також із з'ясувальним реченням.* Питати що-небудь час від часу. *— А чого ти, доню, так за того намісника попитувала? — запитала мати* (О. Назарук); *Чи скоро цей зміниться стан? А тут ще й попитують люди: — Коли ж те весілля, Іван?!* (С. Олійник); *— Знаєш, люди попитують, чи ти часом не вернешся* (Р. Андріяшик).

ПОПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* 1. *кого, що.* Те саме, що **пха́ти** 1; штовхати. *Усі старалися серед натовпу зробити собі якнайбільше місця, незважаючи, що другі душилися, попихаючи один одного, з прокляттям на устах* (Н. Кобринська); *Одні тислися до стола, другі від стола, Євгенія попихали в стиску сюди і туди* (І. Франко); *Перед самим хутором їм щось стає дуже смішно і вони регочуться, аж луна йде. Потім одна другу попихають, падають у сніг, верещать на ціле довкілля* (У. Самчук).

2. *кого, що.* Підштовхуючи, змушувати рухатися кого-, що-небудь. *Христя спускається з гори .. Христя надержується, а її так і суне, наче хто попихає у спину...* (Панас Мирний); *Пустилися візки по шинах з набором, забрався й Тарас до роботи, попихає під гору до вікна* (С. Ковалів); *Тут було неглибоко, і ми попихали свої човники, упираючись веслами в дно* (Олесь Досвітній); // *тільки 3 ос., перен.* Спонукати до яких-небудь дій. *Його тверда воля, ота стара руська упертість усе наново попихала його в дорогу* (І. Франко); *Що в житті не вчини, не втечеш кривого суду: ніхто бо не знає, що направду попихало тебе до дії, а чого не знається, те зазвичай витлумачується на зле* (О. Забужко).

3. *ким, перен.* Підпорядкувавши своїй волі, розпоряджатися ким-небудь. *Громада пила Денисову горілку. П'яніючи, галасуючи, точачись і лаючись, вона забувала про те, що сама себе віддавала в попихачі кожному, хто хотів нею попихати...* (Б. Грінченко); *Мася вертається з пансіону, щоб по власній уподобі попихати матір'ю та сестрами* (М. Зеров); *Князівська влада в Галичі була неміцною. І часто траплялося, що князями попихали бояри* (А. Хижняк); *Ні, залишитись старою панною, якою попихає прислуга, либонь гірше* (Г. Пагутяк).

ПОПИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., розм.* 1. Відштовхуватися, відпихатися від кого-, чого-небудь. *Пливе гречин, весельцем попихається* (Л. Костенко).

2. *ким, перен.* Те саме, що **попиха́ти** 3. *Верховодила Мася над матір'ю, та й сестрам доставалось: вони були їй за наймичок, всюди ними попихалась* (А. Свидницький).

3. Пас. до **попиха́ти** 1, 2. *За якийсь час справили собі тато .. більшу січкарню, .. околоти притримувалися і попихалися наперед не рукою, а дерев'яною ручкою, та й різак був значно більший* (з мемуарної літ.).

ПОПИ́ХАЧ, а, *ч., розм.* 1. Той, хто служить де-небудь, у кого-небудь як виконавець дрібних доручень. *Прийшов він до Києва ще хлопцем, як йому було двадцять літ, спершу був за хлопця-попихача у галантерейній крамниці, тоді дослужився до прикажчика* (Б. Грінченко); *Підозріваю, що куховаркою, як і нянькою, була властиве вона* [пані], *а служниця, дівча літ 12-ти, була тільки попихачем* (Леся Українка); *Туряють Івася пани, штурхають у потилицю слуги. Одно слово, за попихача в усіх* (Олена Пчілка); // Той, хто служить у кого-небудь; слуга, служник. *— Що я тут? — наймичка, попихач. А там — сама хазяйкою буду...* (Панас Мирний); *Гервасія Салогана і досі звуть не управителем, а теж економом, і це неабияк шкрябає гоноровитого попихача* (М. Стельмах); *Никифорові аж прикро стало від того синового вигляду: наче перекинувся Павло із пана в попихачі...* (Григір Тютюнник).

2. *перен., зневажл.* Той, яким кожен розпоряджається, виявляючи свою зверхність. *Роздразнена Андрієва уява додавала тут багато лихого до недоброго, малювала йому сироту-безбатченка, попихача у всіх, кому тільки він попаде під руки* (І. Франко); *— Я теж козак, як і інші. Відтепер я хочу козаком бути, а не канцелярійним попихачем, і робити таке, що проти моєї душі...* (А. Чайковський); *Роман — людина ніжної і сумирної вдачі .. При його м'якому характерові іншим, зубатішим, здається, легко було б його заштовхати, перетворити в попихача, проте насміхатися з нього, скривдити його ніхто не наважується* (О. Гончар); * У порівн. *Я наче той попихач: куди пхнуть, туди і йду* (Номис); // Той, хто добровільно прислуговує кому-небудь. *Залюбки стану попихачем, коли погоничем моїм буде Назимка* (П. Загребельний).

ПОПИ́ХАЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **попи́хач.** *Сама ж Килина така була рада хоч трохи пожити господинею, а не найманою попихачкою, і силкувалася все робити так, щоб добре було* (Б. Грінченко); *— Панич у мене під п'ятою буде, з барині попихачку зроблю, все в маєтку по-своєму переставлю...* (О. Гончар); *— Легше б мені копать велику гору, ніж попихачкою бути свекрусі* (К. Гордієнко).

ПОПИ́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* Пихкати якийсь час; пихнути кілька разів. *Він ще трохи попихкав, наче нагнітаючи повітря, а потім його голос став колисати кімнату, повну перетомлених кочегарів і машиністів* (Гео Шкурупій); *Трохи невдоволено попихкав* [Іван Михайлович], *але послухався старшого товариша* (С. Талан); *Сиз поважно розсівся позаду, щоб спокійно попихкати люлькою, милуючись, як дим довгою змійкою стелиться ген позаду над водою* (В. Близнець); *Прокіпко .. попихкає димом, похитає головою та й подається на гору до пасіки* (Григір Тютюнник); // Рушити, пихкаючи. *Проти хати Устини Гординської зупинився "Мармурин поїзд". З нього вийшли пасажири, і поїзд попихкав, посвистів на Бориню* (С. Чорнобривець).

ПОПИ́ХКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попи́хкувати** і звуки, утворювані цією дією. *Тут я обмислював складні колізії творів, завжди віднаходячи оптимальні рішення. Немало в цьому допомагало й попихкування люлечкою* (Валерій Шевчук); *Крізь розбите вікно вривалося попихкування й короткі гудки паровоза* (Ю. Шовкопляс).

ПОПИ́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* Пихкати час від часу. *Старий Сірко сидів собі, без кінця попихкуючи люлькою, і дивився на вогонь байдуже* (І. Багряний); *Важко зітхав і сопів, як живий, апарат на столі, раз у раз попихкуючи білими клубами пари, яку підхоплювали вентилятори* (О. Донченко); *Ми біжимо від дощу до пароплава. Він спокійно стоїть коло пристані, злегка попихкуючи ріденьким димком* (Б. Антоненко-Давидович); *Затишно було на кухні, навіть святково. Попихкувала груба і кипіла у чавункові картопля* (Олекса Ізарський).

ПОПИ́ЧКА, и, *ж.* Невелика болотна комахоїдна пташка родини синицевих бурого кольору з плескуватим лобом і тонким дзьобом; болотна синиця. *У дорослої попички верх голови й горло чорні, на голові металевий полиск; щоки та боки шиї сіруваті; спина, плечові пера, поперек, надхвістя й покривні пера верху крил бурувато-сірі* (з наук.-попул. літ.); *В Україні попичка поширена в лісовій і лісостеповій смугах, а також у північній частині степової смуги* (з навч. літ.).

ПОПИША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Пишатися якийсь час. — *Впізнаю старого морського вовка. Сюди б зараз того кота Бойза, нехай би попишався тобою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Недовго ж вона попишалася! так, годочок або зо два* (Ганна Барвінок); *Він ще не скинув зимової форми, хоч уже рання весна входила в свої права, даючи змогу багатьом, хто прибув на прогулянку, попишатися придбаними до нового сезону вбраннями* (І. Пільгук).

2. Похвалитися чим-небудь. *Це було безневинне кокетування перед дівчиною, вияв .. потреби трохи попишатись собою ради неї, щоб собі довести право на її увагу* (В. Підмогильний); *Дівчата — хоч з лиця воду пий! — Дозвольте попишатися, ей-ей, такі красуні, що хоч кого зачарують* (О. Ковінька); *Ба навіть казано, хоч, може, то вже й гріх, Що характерництвом він попишатись міг* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОПИШНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **попишні́ти.** — *Твоя робота? — Ні, не моя, — сміється Джмелик і заперечливо крутить кучерявою, попишнілою від гребінця головою* (Григорій Тютюнник).

ПОПИШНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Стати пишним (у 2 знач.). *Скоро старий кінь підправився, викруглів боками на нічній паші, чорна шерсть на ньому синювато заблищала, і грива попишніла* (В. Захарченко).

ПОПИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* Пищати якийсь час. *Попищали, попищали, Дружно просо поклювали — І до матері стрибочком Жовті збіглися клубочки* (загадка); — *Що це вам нагадує? Юнак попищав задумливо якусь хвильку, а тоді, не виймаючи пищика з рота: — Мені це нагадує?.. Це мені нагадує школу* (І. Багряний).

ПОПИ́ЩЕ, а, *ч., зневажл.* Збільш. до **піп**[1]**.** *Зайшов я до церкви, а там попище, як вівсяний снопище, ходить коло престолу* (з казки); — *Але коли б ти знала моє горе: в залу приперся заросянський попище та ще й з сином* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПИЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* Пиячити якийсь час. *У них було таке місце, де частенько збиралися попиячити* (С. Васильченко); *Іван Петрович чув про цього мартопляса, що не минав жодної нагоди попиячити* (І. Пільгук).

ПОПІ́В, по́ва, по́ве, *розм.* Прикм. до **піп**[1]**.** — *Ні, піп не старий, він удовець, мав одну дівчинку-підлітка, стара ж матушка — то мати попова...* (М. Коцюбинський); *Та все ж силу злого перетерпіла дівчина .. за оту попову посмішку...* (Є. Кротевич); — *Що ж, це похвально, батюшко, — здвигаючи плечем, не знає* [Яків], *що сказати, а на поповому обличчі одразу повеселішали вузькі очі й лісова грушка носа* (М. Стельмах); // Який належить попові. — *Я там у поповому дворі частувала всю громаду.., — говорила Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький); *Яр, верхи осик, тополь і яворів, а далі попова хата і церква непорушно стояли, як і раніше* (Т. Осьмачка).

ПО-ПІВДЕ́ННОМУ, *присл.* Як буває на півдні. *Херсон — місто греків-вигнанців, чиновництва, рибалок; цвіте липа могутньо й задушливо над розпеченим каменем вулиць, сонце гріє по-південному* (Ю. Яновський); *Дні стояли жаркі й безхмарні. По-південному короткі тіні опівдні тулилися до ніг людини й ховалися під черево коня* (З. Тулуб); *Ніч надійшла непомітно, швидко і по-південному раптово* (Ю. Смолич); *З'явився молодий місяць. Він по-південному був повернутий рогами догори і нагадував не серп, як у наших широтах, а сріблистий примарний човен* (П. Загребельний).

ПОПІ́ВНА, и, *ж., розм.* Попова дочка. *Не було ні у самому городі, ні по селам* [селах] *нігде, ні меж панами, ні меж попівнами таких хороших та красивих дівчат, як у нас на Гончарівці* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Отець Вікентій з розмов отця Миколая ще раніше довідався, що в нього є три дочки на відданні .. От хай прийде до них — і побачить всі достоїнства молодих і скромних попівен* (М. Стельмах); *Молоді хлопці кінчали семінарії, женились на багатих попівнах, висвячувались* (Р. Горак); * У порівн. *Пишається, як попівна в гостях* (Номис).

ПО-ПІВНІ́ЧНОМУ, *присл.* Як буває на півночі. *По-північному суворі шведські кам'яниці і зараз випромінюють велич, контрастуючи із затишними сучасними двориками і вуличками* (з газ.).

ПОПІ́ВНОЧІ, *присл.* Після півночі, після 12-ї години ночі. *О четвертій попівночі оксенівці закінчили свою роботу, підрахували патрони, зарядили зброю, і кожен зайняв своє місце* (Григорій Тютюнник); *Було близько першої попівночі, та все не згасало світло в кабінеті Александра Біскайського* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОПІ́ВСТВО, а, *с., розм.* 1. Збірн. до **піп**[1]**.** *Полем, на котрім з усею* [усією] *силою проявлялася його войовнича натура, було поле релігії, церковщини, відносин попівства до народу* (І. Франко); *У Мадриді дзвонять дзвони, Всіх скликають до собору, А в соборі тиск попівства, Дим кадильний в'ється вгору* (В. Самійленко); — *Я тут також читаю Боккаччо по-італійськи, — сказала Марія. — Скільки там викривається притаманного всілякому попівству!* (О. Іваненко).

2. Служіння релігійному культу. *Син побачив вкінці, що нема що робити, та пішов до семінарії.., а потому-таки відрікся попівства* (Н. Кобринська); — *Срезневський недавно знову приїжджав до Львова... — Та ти що!.. Боже, як я утванився* [погрузнув] *у те попівство, світу не бачу* (Р. Іваничук); *Батько-отаман сплутав школярика Петра з молодиком. А цей же знається на книзі! Таких же запороги* [запорожці] *споконвіку готують до писарства чи попівства* (Г. Колісник); // Сан попа. *Давайте попівство за дванадцятилітню науку* (Сл. Б. Грінченка).

3. *зневажл.* Те саме, що **попівщина** 1. *Попівство, разом з клерикалізмом всякого розбору, ще міцне в Галичині, але тим більше треба з ним боротись, а не потурати йому* (Леся Українка).

4. Попова садиба. *Посередині села великий майдан, де стояла невеличка дерев'яна церква, а побіч неї вбоге попівство* (А. Чайковський); — *Ви бачили старе попівство, виноградом обтулений ґанок, осіннє тихе полудне* (Б. Лепкий); *Матушка цілоденно товчеться на своєму попівстві і все бурботить, що тепер настало не життя, а один розор* (М. Стельмах); *Він поцілував хрест коло церкви й пішов сходами вниз до попівства, вікна якого світилися ясно і привітно* (Г. Пагутяк).

ПОПІ́ВСЬКИЙ, а, е, *розм.* 1. Прикм. до **піп**[1]. *По всьому повіті сливе він знав усіх батюшок і матушок, знав усіх попівських дітей, усіх дочок* (І. Нечуй-Левицький); *Життя попівське так ув'язнене в одвічні рами .. Прикріплене до непорушної доктрини* (Г. Хоткевич); *Тоді була попівська донька, якій усе прощалося, тепер стала султаншею — то чому б не прощалося їй і тут усе, що наміриться зробити?* (П. Загребельний); // Належний попові. *Весь вільний час свій Раїса пересиджувала в попівській господі* (М. Коцюбинський); *Холодно було в маленьких, тепер обдертих, колись попівських кімнатках. Ледве блимало світло* (Д. Бузько); *Ще туман над селом пливе, а тут вставай, іди босий по холодній землі аж до церкви, біля якої, як писанка, красується попівська хата* (К. Гриб); // Як у попів, як належить попам. *Поки ще там не попівська освіта і т. п., а тим часом люди собі горло ріжуть, шукаючи правди* (Леся Українка); *Одягнутий він був у довгу свиту, схожу на попівську рясу* (С. Добровольський); // Власт. попам. *Дав* [піп] *слово бути в 8 годин увечері, а зовсім його не було .. Завтра я тобі дам, твоїй совісті попівській!* (Панас Мирний); *Деякі кланяються перед батьком за його широку попівську гойність і благородність душі* (О. Кобилянська); *Він усе скрутить, усе візьме в свої жилаві руки, будь то буряки чи жінка. Така вже його жорстока попівська натура* (В. Підмогильний).

2. Стос. до попівства (у 1, 2 знач.). *Їй, як і братові, набрид попівський стан* (Н. Кобринська).

ПОПІ́ВЩИНА, и, *ж.* 1. *зневажл.* Релігійні упередження, забобони. *Для мене дуже дивно слухати таке. Я ніколи подібного не читав. Проте відчуваю — це не попівщина. Це — наука...* (О. Бердник); *Дехто вважає, що тутешнє християнство завжди було поверховим, декоративним, а під тонким шаром попівщини жило-квітнуло старе добре українське язичництво!* (В. Єшкілєв).

2. *заст., розм.* Попова садиба. *Сень мусив вертати впорожнє* [впорожні] *на попівщину, і сонце саме що запало за сині Діли, коли дійшов до резиденції* (І. Франко); *На кілька днів пізніше прилетіли й паламареві бузьки на попівщину. Не сподобали собі місця на новім комині* (С. Ковалів).

ПО́ПІД, *прийм., зі знах. і оруд. в.* Сполучення з прийм. **по́під** виражають:

Просторові відношення

1. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета або місця: а) під низ яких спрямована дія *(знах. в.). Спустившись з гори, круто повертається соб — аж таки назад і ідеться попід скали* (А. Свидницький); [Антон:] *Треба хитрувати: не можна через тин — лізь попід тин!..* (М. Кропивницький); *Сідаю на ліжку, прислухаюсь тривожно і бачу, як попід двері, у шпарку, прокрався до мене червоний промінь* (М. Коцюбинський); *Павло зліз із печі і став зазирати то під стіл, то під піл, то попід лави* (Григорій Тютюнник); б) під низом яких відбувається дія або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.). Ігра* [гра] *їх така: беруться ключем за руки і, співаючи, пробігають попід руками першої пари* (Панас Мирний); *Воно* [насіння] *в нас було скрізь, де не повернись: в горщиках, у вузликах, на жердках у сінях, в повітці попід стріхою, в сипанках, в мішках та мішечках* (О. Довженко); *Професор, Капітан і Малий, звиваючись між рейками, попід колесами вагонів, щулячись від дзенькання куль, які вдаряли в метал, здавалося, просто в них перед обличчями, повзли кудись убік* (П. Загребельний); *Я докладав чималих зусиль, повзаючи попід ліжками й витираючи там бруд, чим завжди легковажила наша хатня робітниця* (Н. Сняданко); // *з оруд. в.* Уживається при позначенні предмета, покриву, шару і т. ін., під сподом або на зворотному боці яких відбувається дія або міститься що-небудь. *Ідуть до церкви, а збирають каміння... кладуть за пазуху... Хтось бачив сокиру... попід полою...* (М. Коцюбинський); *Коли береза ранньої весни Попід корою грає світлим соком, — Бере сокиру й свердла полісовщик, В корі сріблистій пробиває отвір І радісно до рани припадає Устами спраглими* (М. Рильський); *Буває, в марті* [березні] *вб'єш цапа, облупиш, а там попід шкірою хробаки ворушаться* (І. Багряний); // *з оруд. в.* Уживається при позначенні середовища, в глибині якого відбувається дія або міститься хто-, що-небудь. *Мірно чалапали ноги. Щось наче велике жувало попід водою, жувало й ковтало згуки* (М. Коцюбинський); *Попід землею йде далекий зброї гул...* (В. Сосюра); — *Від самої Каховки йде* [дніпровська вода] *жилами попід землею сюди...* (О. Гончар).

2. *з оруд. в.* Уживається при позначенні особи або предмета, нижче від яких відбувається що-небудь або перебуває хто-, що-небудь. *Він сидів охляп на коні, довгі ноги в важких черевиках бовтаються в коня попід пузом* (Григорій Тютюнник); *Від тих довгих вій аж наче легка тінь лягла Шурі попід очима* (О. Гончар); *Вікна з різьбленими, хоч і спорохнявілими віконницями, покрівля з очерету, шальовки попід стріхами теж різьблені й колись, видно, фарбовані в червоне* (П. Загребельний).

3. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета або місця: а) вниз до яких спрямована дія *(знах. в.). Спочатку я стріляв їм понад головами, далі попід ноги* (Ю. Винничук); б) внизу біля яких відбувається що-небудь або перебуває хто-, що-небудь *(оруд. в.). По тім боці його* [потічка], *в зеленому саду, виднівся чималий будинок під черепичним дахом, а довкола нього попід горою гніздилися убогі татарські халупи* (В. Малик); *Десь попід горою тією, в низенькій землянці викопаній пророчиця живе* (О. Ірванець).

4. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета або місця: а) до яких спрямована дія *(знах. в.)*. — *Знаєте що? Ходімо ми попід ту стіну. Там на ослончику постановимося* (Панас Мирний); *Позбирав він біле пір'я в золотий рукав, Поробив він білі крила, до плечей в'язав, Ой злетів він попід хмари, злинув вище хмар* (М. Рильський); *Здалося раптом Орлюку, що впав він .. в дідів човен .. Потім вода зникла, й старезний просмолений дідів човен поплив по траві, .. попід рідну хату* (О. Довженко); б) біля яких відбувається що-небудь або перебуває хто-, що-небудь *(оруд., рідко знах. в.)*. *На вулиці, попід хатами, валялася деревня* (М. Коцюбинський); *Легіні* [легені] *з дівками так хльоскалися попід церквою, що кожухи тріскали* (Г. Хоткевич); *Був у сусідки пес — Рябко кудлатий... Любив Рябко тинятись попід хати* (В. Іванович); // *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета або місця: а) вздовж якого рухається хто-, що-небудь, простягається або розташоване щось *(знах. і оруд. в.)*. *Лаврін сів на віз. Мелашка одійшла набік і пішла попід тином* (І. Нечуй-Левицький); *Полічивши гроші, хлопець калоші закачав і вистрибом подався з гори в яр, де попід вербами була вбита стежка, що вела на другу гору* (С. Васильченко); *Кола відпровадив Тетю, а сам поволеньки пішов тротуаром попід кам'яниці навкруг палацу* (О. Кундзич); *Попід стінами на довгих і широких лавах рівненькими рядами стояли численні пляшечки та слоїки, повні порошків та кольорових рідин, чудернацькі скляні прилади, хірургічне знаряддя* (М. Дашкієв); б) повз який рухається хто-, що-небудь *(оруд. в.)*. *На селі стихло; хіба де стукне віконце, да проскочить попід ворітьми хисткий парубок* (Марко Вовчок); *Погоня мене не візьме, я промчу он там, попід лісом, а далі — байрак, заплутаю сліди* (Ю. Мушкетик); *Навесні город перед хатою розривали дикі свині. Восени попід вікнами ходили олені* (М. Матіос).

Обставинні відношення

5. *зі знах. і оруд. в., рідко.* Уживається при позначенні явища або об'єкта дії: а) в зону дії якого потрапляє або спрямовується хто-, що-небудь *(знах. в.)*. *Василько миттю перестав трубіти* [трубити], *шморгнув рукавом попід ніс* (І. Керницький); б) в зоні дії якого відбувається що-небудь або міститься хто-, що-небудь *(оруд. в.)*. *Не розважиш у смерті мене, Одіссею, Краще б я там на горі ратая бідним рабом Землю робив попід сонцем пекучим, останній з смертних* (М. Зеров).

6. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні способу виконання якої-небудь дії. *Незабаром увіходить Мелхола, дуже стара жінка; її ведуть попід руки дві рабині* (Леся Українка); *А ззаду — під руки і, обхвативши попід грудьми, до болю хтось тиснув і хрипло: — Ах ти ж, падлюко!* (А. Головко); *Він брав свій глечик, підв'язаний попід вінця мотузком, і, розмахуючи ним, як мазницею, пхався до кухонного віконечка* (Григорій Тютюнник); *Напрацьованими великими руками бере* [мати] *попід пахви сина і тягне снігами, не чуючи ні ваги, ні втоми* (М. Стельмах); *Він турботливо взяв Мар'яну попід руку і повів до себе в кабінет* (Дара Корній).

Причинові відношення

7. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета, унаслідок дії якого відбувається або утворюється що-небудь. *Немов попід копита орд схилилася трава* (Л. Первомайський).

Відношення міри

8. *зі знах. в.* Уживається при позначенні межі, до якої сягає висота чого-небудь. *За садком видко було чиюсь хатину стареньку, снігові намети підходили їй аж попід віконечка* (Леся Українка); *Миколці було там води попід руки, не більше, іноді хіба, як трохи вбік ступнеш, ну тоді булькнеш з головою* (Остап Вишня).

Об'єктні відношення

9. *зі знах. і оруд. в.* Уживається при позначенні предмета або місця: а) безпосередньо на які спрямована дія. *Оповідали, що він у гніву забив ломакою вола. Ударив попід вухо і розколов голову* (М. Коцюбинський); *Гнат боляче вдарив його канчуком попід пузом. Кінь пішов* (Григорій Тютюнник); *Іти було легко. От тільки вітер, несильний, але гострий, стругав попід боки* (В. Близнець); *Валтарій то втрачав свідомість і починав хилитися набік, примотужений* [прив'язаний] *коневі попід черево, то знову випростувався* (І. Білик); б) безпосередньо в яких відбувається дія. *Дрож пробігав попід черевом коней...* (П. Тичина); — *Ріже мене і пече попід боками,* — *обізвався із хати жіночий старечий голос* (Григорій Тютюнник).

ПОПІДБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідбива́ти.** *Були* [на ярмарку] *.. чоботи з підковами й німецькі, тільки гвіздочками попідбивані* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Між усіми частями його одягу його пантофлі звертали на себе найбільшу увагу цікавих, їх підошви були попідбивані грубими цвяхами* (І. Франко); *На порозі показався дід Макар — старий, згорблений чоловік, з сивим від вітру збуреним волосєм* [волоссям], *з сивою бородою, з перевішеними через плечі торбами, з поморщеними, свіжо подряпаними лицями і з попідбиваними очима* (Т. Бордуляк); // **попідби́вано,** *безос. пред. До приїзду гостей все було прибрано, перини та подушки попідбивано, вечерю приготовано* (з газ.).

ПОПІДБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Підбити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Гвіздками чоботи попідбиваю* (Сл. Б. Грінченка).

2. Підбити (у 3 знач.) все або багато чого-небудь. *Бабуся вчила нас, як краще попідбивати подушки та правильно їх поставити на ліжку* (з мемуарної літ.).

3. Підбити (у 4 знач.) всіх або багатьох. *Попідбивати людей на подорож.*

4. Підбити (у 5 знач.) все або багато чого-небудь. *Оден король... попідбивав під себе багато країв і миру* (Сл. Б. Грінченка); // Ударами завдати ушкоджень (під очима, на обличчі і т. ін.). *А я пішла по дрова, Та не втрапила по дрова, А втрапила по лучину, Попідбивала собі очі на ключину* (з народної пісні); *Мужик їй і очіпок збив, усі патли пообривав, і очі попідбивав, а далі .. водив по усьому Конотопу по вулицям* [вулицях] (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПІДБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Підбитися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Засумували наші некрутики! А до того, попідбивалися так, що молили Бога, коли б уже швидше доставитись на місце* (Панас Мирний); *Втомився* [Володько], *та й ноги кляті попідбивалися, а до дому ще верстов двадцять* (У. Самчук).

ПОПІДБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідбира́ти.** *Дідуха робили не з попідбираного колосся, а з першого збіжжя, добірного та стиглого* (з навч. літ.); *Дівчина постійно поправляла зачіску, проте щойно попідбирані локони вже за кілька хвилин випадали* (з газ.); // **попідби́рано,** *безос. пред. Лікарева прибиральниця тільки-но сказала йому, що на великій фабриці, де працює її чоловік, попідбирано кількасот здохлих щурів* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОПІДБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Підібрати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багато кого-небудь. *— А на Київщині, — вставила Мотря, — так тобі ні стебелини нев'язаної не побачиш. Не то що в снопи зв'яжуть, — колоски всі попідбирають* (С. Добровольський); *Батиєві шакали обшукали кожний закуток, все попідбирали, поскладали на вози* (А. Хижняк); *Залишалися ще листи. Він обережно попідбирав їх, намагаючись не дивитися на адреси, що повторювалися з нав'язливою невблаганністю* (Ю. Іздрик); *Екологи вчасно попідбирали перелітніх птахів, які ледве не загинули від різкого похолодання* (з газ.).

2. *що.* Підібрати (у 3 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох). *Няньки верескливо заголосили й кинулись бігти до берега. Вони попідбирали свої чорні вбрання* (О. Ірванець).

ПОПІДБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Підібратися, підкрастися до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Горобці обережно попідбиралися до розсипаного пшона* (із журн.); *Дітвора крадькома попідбиралася ближче до сцени* (з газ.).

ПОПІДБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Підбігти до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *До легковика попідбігали командири в довгих кожухах* (М. Андрусяк); *Дишло піднялося вгору, поперекручувало хомути, і вони душили кінські шиї .. Попідбігали робітники і почали спішно випрягати коні* (з мемуарної літ.).

2. Намокнути, просякнути водою, рідиною зісподу (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях); попідтікати. *Стара крівля не стала рятувати від злив і снігу, попідбігала в кількох місцях* (з газ.); // Пройнятися чим-небудь зсередини (про все або багато чого-небудь). *Уста його раз у раз порушувалися, зморшки на лиці і під очима зробилися якісь глибші, попідбігали синцями* (І. Франко).

ПОПІДБІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідбілювати.** *Уже перед Вербною в усіх господинь були попідбілювані садки й прибрані будинки* (з газ.); // **попідбілювано,** *безос. пред. Перед святами комин попідбілювано, хату ретельно заметено, долівку помазано* (із журн.).

ПОПІДБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підбілити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Після зливи на хаті з'явилися облуплені плями, які господиня старанно попідмазувала й попідбілювала* (з газ.).

ПОПІДБРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідбрива́ти.** *Попідбривані потилиці.*

ПОПІДБРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підбрити все або багато чого-небудь; попідголювати. *Щоб змоделювати стильну коротку зачіску, окремі ділянки можна попідбривати тримером* (з навч. літ.).

ПОПІДБРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Підбритися (про всіх або багатьох); попідголюватися. *Попідбривалися хлопці на славу в одного й того ж перукаря* (із журн.).

ПОПІДВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підважити все або багато чого-небудь. *Коструба поломив молотом повбивані у стіни гаки драбин, а опісля залізними вилами попідважував драбини й поскидав у воду* (Юліан Опільський).

ПОПІДВЕРЕ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Підвередитися (про всіх або багатьох). *Це вони в економії попідвереджувалися, п'ятипудові чували тягаючи* (Сл. Б. Грінченка); *— Ловіть, козаки, та не шпарко... Себто, щоб не попідвереджувалися, не попсували здоров'я, воно знадобиться для пильніших справ...* (Ю. Мушкетик).

ПОПІДВЕЧІ́РКУВАТИ, уємо, уєте, *розм.* Док. до **підвечіркувати.** *— Ти чого такий прудкий? — заперечив циган. — Хто серед дня косить? Попідвечіркуємо і візьмемось за коси* (з казки); *— От благодать! І посидимо тут ладком і попідвечіркуємо* (Д. Мордовець); *За якусь там годину вернулися мамуня з поля, дали мені чисте шмаття, попідвечіркував я з ними і .. рушив у дорогу* (Б. Лепкий); *— Ким вона* [стара] *сперш поцікавиться: мною чи тобою? Спитає: пане Максе, може б, попідвечіркували? Або: Михасю, може, ти зголоднів?* (І. Керницький).

ПОПІДВІКО́ННЮ, *присл.* Під вікнами, за вікнами. *Маланка не могла спати. Ще довго тупали ноги попідвіконню, літали чиїсь слова* (М. Коцюбинський); *Так ото, як улітку, то стирчать біля хатини з пів десятка соняшників, та ще попідвіконню — один-два рожеві кущі* (Остап Вишня); *А тут якраз, шаснувши попідвіконню, і Олександра нагодилася* (В. Логвиненко); *— Татусь! — скрикне вона, звертаючись до сина, тільки-но попідвіконню майне тінь* (Г. Колісник).

◊ **Піти́ попідвіко́нню** *див.* **піти́.**

ПОПІДВІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідвішувати.** *На гориці завжди пахло травами, бо там завжди сохли попідвішувані букети нагідок, череди, шавлії та чебрецю* (з газ.); // **попідві́шувано,** *безос. пред. У Селім-Гірея .. ноги стерпли й болять у колінах. Здається, до них попідвішувано гирі* (П. Загребельний).

ПОПІДВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підвісити все або багато чого-небудь. *Микола попідвішував коням торбинки з вівсом, і ми зайшли до хати* (Р. Андріяшик); * Образно. *Що він хотів своєю сповіддю мені довести? .. Що на цьому полі, над яким жайвори попідвішували срібні дзвіночки, чесно не проживеш?* (Р. Федорів).

ПОПІДВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого.* Підвести всіх або багатьох до кого-, чого-небудь (по одному або групами). *Усім учасникам перегонів попідводили коней, ще раз оглянули збрую* (з газ.).

2. *що.* Підвести (у 5 знач.) що-небудь у багатьох місцях. *Дівчина побілила хату, попідводила призьби жовтогарячою глиною* (з переказу); *Баба Бородавчиха жила через дорогу від нас, вона помагала мамі, коли треба було побілити в хаті і "попідводити", тобто щіточкою з свинячої щетини зробити внизу гарний темний поясочок* (П. Загребельний).

3. *що.* Підвести (у 6 знач.) що-небудь (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *На спині підмостив* [Сашко] *невеличкий горб, щоб виглядати сутулим. Потім попідводив зморшки на лобі і біля рота* (Л. Смілянський); * У порівн. *— Жовтий* [Зінько], *як віск, а худий, як скіпка, ще й очі позатягало, а під їми* [ними] *мов хто чорним попідводив* (Б. Грінченко).

4. *що.* Підняти, підвести все або багато чого-небудь догори. *Виноград, весінньої пори Діждавши знов, почувся враз на силі І попідводив лози догори* (І. Вирган); // Вивести з лежачого або опущеного положення що-небудь (про все або багато чого-небудь). *Всі матушки попідводили голови й глянули на вікно* (І. Нечуй-Левицький); *Дядько Роман, який завжди рано встає, вчасно нагодився на повалену пасіку, попідводив вулики — не дав бджолам задихнутись* (О. Гончар); *Усі дванадцятеро коней теж попідводили голови й вітали тихим іржанням сонячне божество* (І. Білик); * Образно. *Попідводили од землі тендітні голівки васильки й безсмертники* (Ю. Мушкетик).

5. *кого.* Підняти (у 9 знач.) всіх або багатьох. *Старший офіцер .. щось звелів солдатам. Ті слухняно і швидко попідводили саперів з землі і поставили на ноги* (Іван Ле).

ПОПІДВО́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док.* Підвестися, встати на ноги (про всіх або багатьох). *Годинник видзвонив дванадцять, коли ми, розпалені вином і розмовою, попідводились з місць* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Давайте, товариші, порозходимося, бо роботи багато .. Дехто вже й попідводився зі стільців. — Збори не закінчено, товариші, — взяв на себе керівництво Валинов* (М. Зарудний); *Фінк клацнув закаблуками, відрекомендувався. Присутні неохоче попідводилися* (П. Загребельний); *Пирувальники попідводились і поставали під стінами та коло дверей, за столом лишилися самі наречені* (І. Білик); // Підвестися (у 2 знач.) яким-небудь способом (про всіх або багатьох). *— Де горить, що горить? — почулося відразу з кількох боків. Люди перестали косити, попідводилися навшпиньки, дивлячись кудись за обрій* (М. Чабанівський); // Прокинутися (про всіх або багатьох). *Я дрімав, коли в провільглій* [просякнутій вологою] *пітьмі ночі загавкали пси й пастухи, котрі вже теж лежали, попідводилися* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Видужавши, почати ходити (про всіх або багатьох). *Хоча всі в родині заслабли майже одночасно, проте хворіли по-різному й попідводилися за кілька днів* (з газ.).

ПОПІДВО́ДНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **підво́дний.** *Вже ж він* [служка] *їм накаже дива! І про зміїв попідводних, і про турків-людожерців, про Великого Могола* (Леся Українка); *І гнеться вудлище дугою, І риби попідводний рух Рибалці забиває дух* (М. Рильський).

ПОПІДВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідв'я́зувати.** *Господині, попідв'язувані білосніжними фартухами, пекли та прикрашали коровай* (з газ.); // **попідв'я́зувано,** *безос. пред. Після того, як томати попідв'язувано, потрібно контролювати, щоб нижні листки рослин не контактували з ґрунтом* (з навч. літ.).

ПОПІДВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Підв'язати все або багато чого-небудь до чогось. *У саду дерева попідв'язувала* (Сл. Б. Грінченка); *Батько мій звелів зачинити город і попідв'язувати мости до воріт, підняти заборолo греблі й понапускати в рови води з річки* (І. Білик); *Татусю, я всі квіти повипрямляю, повипростовую, листочки запрасую, стебельця попідв'язую, пелюстки посклеюю* (Ю. Винничук); // Зав'язати вузлами багато чого-небудь, що звисає. *Попідв'язувати канат.*

2. Обв'язати що-небудь чимсь (про всіх або багатьох); обв'язати все або багато чого-небудь чимсь (кожне зокрема). *Попідв'язували ми вуха драними хусточками* (І. Нечуй-Левицький); *Він підкотив мені штани повиш* [вище] *коліна і попідв'язував їх мотузочками понад колінами* (І. Франко); *Він був босий і в сорочці. Свої широчезні штани попідв'язував здолу мотузками* (А. Чайковський).

ПОПІДВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Підв'язатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Ми високо попідв'язувалися, не позабовтуємося* (Сл. Б. Грінченка); *Дітвора попідв'язувалася замість фартухів рушничками й рушила ліпити вареники* (із журн.).

ПОПІДГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПІДГО́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Підігнати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Перед відпусткою потрібно попідганяти декого, підготувати звіти та впорядкувати планування на наступний рік* (з газ.); *Бунчужний Хованко видавав їм офіцерську уніформу. Звичайно, ці строї курсанти вже міряли-переміряли, попідганяли-попідшивали* (В. Кожелянко); *Попідгонити додаткові пази у вуликах.*

ПОПІДГИ́НАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попідгина́ти.** *Попідгинані аркуші.*

2. *у знач. прикм.* Який попідгинався. *Його широке лице і широкі, міцно розвинені вилиці враз із великими, на боки попідгинаними ушима надавали йому вираз тупої упертості* (І. Франко); *Вії у Одарки були підсмалені і попідгинані вверх. Волосся також згаром пахло* (Б. Лепкий).

ПОПІДГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підігнути що-небудь (про всіх або багатьох). *Посідали, попідгинали ноги* (Сл. Б. Грінченка); *Пси, попідгинавши хвости, юрмилися біля людей* (Іван Ле); *Корови з незвички до того гармидеру попідгинали хвости, побігли, широко закидаючи вбік ноги* (К. Гриб).

ПОПІДГИНА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Підігнутися (про все або багато чого-небудь). *Уражені кліщами рослини затримуються в рості, їхні стебла помітно тоншають, а листочки можуть попідгинатися* (з навч. літ.); *Якщо забивати цвяхи під нахилом, вони можуть попідгинатися й просто зіпсуватися* (із журн.); *Від страху в мене аж ноги попідгиналися* (з газ.).

ПОПІДГІ́Р'Ю, *присл., рідко.* Уздовж під горою, під горами. *Ой піду я попідгір'ю Та заплачу по безділлю. Ой плачу я, плачу: Літа свої трачу* (з народної пісні); *З одного боку* [гори] *сливе прямовисне урвище, з другого положистий схил, потічок по ньому в'ється, а попідгір'ю лучка зелена* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОПІДГНИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Підгнити (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). [Х в и л и м о н *(показує черевики):*] *Тут інакше не можна полатать, як тільки союзи* [союзки] *накласти; .. шкура на краях геть обтріпалась і попідгнивала...* (М. Кропивницький); *На землі, у зів'ялій, рідкій траві, на купах опалого листя лежало багато яблук. Червоних-червоних .. Їхні боки зморщилися, попідгнивали* (М. Малиновська).

ПОПІДГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, рідко що.* Підгодувати всіх або багатьох. *Прогулюючись біля озера, ми попідгодовували диких качок* (з газ.).

ПОПІДГОДО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Підгодуватися (про всіх або багатьох). *Якщо восени залишити на клумбах декоративні соняшники, то дрібне птаство смачно попідгодовується ситним насінням* (із журн.).

ПОПІДГО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідго́лювати.** *Попереду всіх стояли шляхтичі і звичайні собі селяни, з вусами, з чубами, з товстими потилицями, щойно попідголювані* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОПІДГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Підголити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Парубоцтво з старшими, жонатими братами, попідголювавши чуби, повдягавши нові свити з уразівського сукна, підперезавшись штепненько, повбували нові шкапові чоботи з підковами* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Уламком коси Петро ще попідголював йому бороду й скроні, і диякон змінився зовсім* (М. Старицький).

ПОПІДГО́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Підголитися (про всіх або багатьох). *Попідголювавшись любенько, понадівали хто нову свиту, хто китаєву* [китайкову] *юпку, хто ще батьківський, хоч і старий, та жупан* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПІДГО́НИТИ *див.* **попідганя́ти.**

ПОПІДГОРА́ТИ *див.* **попідгоря́ти.**

ПОПІДГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Підгорнути все або багато чого-небудь під когось, щось. *А що тут мошка не давала жити — отой клятий гнус, та й комарі, — то понапинали ще й накомарники .. Позалазили туди, кожен у свій, попідгортали поли під себе і так лежачи, невидні, гомоніли* (І. Багряний).

2. Те саме, що **попідгина́ти.** *Попідгортати ноги.*

3. Підгорнути (у 5 знач.) все або багато чого-небудь. *— Збирайся на город! Усі люди картоплю попідгортали, тільки в тебе нічого не робляно* [роблено]!!! (М. Павленко).

ПОПІДГОРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Підгорнутися (у 1 знач.) всередину чогось (про все або багато чого-небудь). *Після прання поли піджака попідгорталися, рукава стали короткі, а на чоловікові він виглядав зовсім куцо* (з газ.).

ПОПІДГОРЯ́ТИ, я́є, я́ють, *рідше* **ПОПІДГОРА́ТИ,** а́є, а́ють, *док.* Підгоріти (про все або багато чого-небудь; про щось у багатьох місцях). *Щоб пироги не попідгоряли, деко потрібно вистелити пергаментом, а духовку завчасно нагріти до необхідної температури* (із журн.); *Баклажани мають підсмажитися, місцями навіть трошки попідгорати* (з газ.).

ПОПІДГО́ЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попідго́ювати.** *Попідгоювані ветеринаром виразки в кота почали заживати швидше* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який попідгоювався. *Під час перев'язок бинти на попідгоюваних ранах спочатку розмочують перекисом водню* (з навч. літ.).

ПОПІДГО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підгоїти все або багато чого-небудь (про рани, виразки і т. ін.). *Тільки-но мати попідгоює нам збиті коліна, як ми знову з хлопчаками влаштовували чергові кроси на велосипедах* (з мемуарної літ.).

ПОПІДГО́ЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Підгоїтися (про всі або багато ран, виразок і т. ін.). *Від домашньої настоянки з нагідок рани швидко попідгоювалися* (з газ.).

ПОПІДГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підгризти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Ось мурахи, як стемніло, взяли на дерева вилізли, воронам крила попідгризали* (з казки); *Щось капусту попідгризало, — невже миші так укинулися, що й по городах єсть?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підгребти все або багато чого-небудь до чогось, у багатьох місцях. *Оту солому попідгрібай до ожереду* (Сл. Б. Грінченка); *Хильне* [Свирид] *свою норму, подумає, ще ковтне, затопче кирзаками багаття, пужалком попідгрібає на купку жар і, закуривши, вйокне на коней* (Є. Пашковський).

ПОПІДДРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, розм.* Піддрочити, підбурити всіх або багатьох. *Попіддрочувала своїх братів так, що вони й завелися з моїми братами лаятися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДДУ́РЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **попідду́рювати.** *Вкладники, попіддурювані вигідними умовами кредитування, не вчитувалися в договір* (з газ.).

ПОПІДДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, розм.* Піддурити всіх або багатьох. *Він один нас усіх попіддурював* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДЗЕ́МНИЙ, а, е. Те саме, що **підзе́мний.** *Мій рідний край — чорнозем невичерпний І попідземні надра, і надземні Будови ті, що гордий з них народ* (М. Рильський); *А за портретом — сходи потаємні Не тільки у глибини попідземні, А в давнину, у часу чорний глиб!* (І. Качуровський); *Найгідніша З жінок, занепавши, знесилівши, В попідземний Аїд нині сходить* (А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда).

ПОПІДІЙМА́ТИ *див.* **попідніма́ти.**

ПОПІДІЙМА́ТИСЯ *див.* **попідніма́тися.**

ПОПІД'ЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Під'їсти (у 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Щоб шкідники не попід'їдали коріння полуниці, її потрібно часто поливати та вчасно обробити інсектицидами ще до цвітіння* (з навч. літ.).

ПОПІД'ЇЖДЖА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *рідко* **ПОПІД'ЇЗДИ́ТИ,** їзди́ть, їздимо́, їздите́, *док., до кого — чого.* Під'їхати, наблизитися у певний час всім або багатьом до кого-, чого-небудь. *Коли всі учасники кросу попід'їжджали до вказаного пункту, там їх чекало нове завдання* (з газ.).

ПОПІД'ЇЗДИ́ТИ *див.* **попід'їжджа́ти.**

ПОПІДКА́ЧУВАНИЙ, ПОПІДКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідка́чувати, попідко́чувати.** *За хвилин кілька вийшов* [Артем] *надвір уже напоготові: торба за плечима і чоботи, в руках свита, холоші попідкачувані* (А. Головко); *Бовтаючись по коліна у воді в попідкочуваних штанях, ми всі із захопленням видивлялися, як дядько витягне величезного сома* (із журн.).

ПОПІДКА́ЧУВАТИ, ПОПІДКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підкачати *(див.* **підка́чувати**[2]*)* все або багато чого-небудь. *Ми з братом бродили по багну, теплому, чорному і густому, а мати сварилась, що ми не попідкочували холош* (І. Багмут); *Синій, з червоними відворотами жупан надвірного рейтара був на мене трохи задовгий, довелося попідкачувати рукава* (Ю. Мушкетик); *Запорожці з сивизною у вусах і чорновусі, попідкачувавши шаровари, стояли по коліна в воді і стягували з берега міцною линвою човни* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОПІДКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Підкинути (у 1–3 знач.) все або багато чогось (по одному). *Бора попідкидала подушки, перевертаючи та енергійно збиваючи їх долонями, й сама здивувалась, звідки узялась нова звичка* (Г. Вдовиченко).

2. *кого, що, чим.* Підкидати (у 1 знач.) якийсь час. — *Та як візьмеш на руки* [хлопчика] *та поподержиш, то й рук не чуєш, а то ж проти себе такого попідкидати* (Панас Мирний); *Прощаючись, вона зазирнула до вітальні й трохи попідкидала Ростика* (М. Павленко); *На перших заняттях учні попідкидали воланчики на бадмінтонних ракетках, щоб опанувати різні види подачі* (з навч. літ.); *Кучмієнко попахкав смачним димком, позітхав, попідкидав плечима* (П. Загребельний).

3. *що.* Підкинути що-небудь усім або багатьом (кожному зокрема). *Налапав* [отець Мельхиседек] *кухля з раками, повитягав раки й попідкидав під кожухи двом старим батюшкам, котрі спали як побиті* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПІДКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Підкласти що-небудь (про всіх або багатьох); підкласти все або багато чого-небудь. *Він попідкладав вату під хусточку на вуха, але так попідкладав, що вона повилазила з-під хусточки й повисла на щоках* (І. Нечуй-Левицький); *Десь за північ колона раптом зупинилась, і їздові попідкладали під колеса каміння, щоб підводи не скочувались униз і коні відпочили* (О. Гончар); *Жінки сплять, попідкладавши під голови мішки* (Ю. Мушкетик); *Попідкладала варта коням сіна та й пішла відпочивати* (із журн.).

ПОПІДКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідклада́ти.** *З минулого літа лежить на попідкладених обаполах ощеп, два дубові сволоки й підвалини* (Ю. Мушкетик).

ПОПІДКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідкле́ювати.** *На початку кожного навчального року ми отримували книжки, ретельно попідклеювані та посортовані* (з мемуарної літ.); // **попідкле́ювано,** *безос. пред. Старі фотографії попідклеювано та оцифровано* (з газ.).

ПОПІДКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підклеїти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Завдавши собі немало труду* [труда], *щоб звести докупи розрізнені листки, попідклеювати калькою те, що не держалося купи, і сконстатувати по змісту, що лишилося у цілості, подаю тут опис сього рукопису* (І. Франко); *Тільки цей лист і уник Оришчиної цензури, а в решту конвертів уже вона встигла позаглядати, уже на них і пальці Оришчині знати (попідклеювала знову тістом)* (О. Гончар); *Знайшов* [Гриша] *аркуш гарної міліметрівки в блакитну клітинку .. і гарно загорнув у неї книжку, попідклеювавши кінці міліметрівки так, що вийшла мовби нова обкладинка* (П. Загребельний).

ПОПІДКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідко́лювати.** *На стіні все ще висіли чорно-білі попідколювані фотографії, щодня нагадуючи про рідних і друзів* (із журн.).

ПОПІДКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Підколоти все або багато чого-небудь до чогось. *За умовами гри учні мають попідколювати свої малюнки так, щоб за ілюстраціями отримати завершену розповідь* (з навч. літ.).

2. *розм.* Поранити чим-небудь гострим все або багато чого-небудь. *Пальці попідколювала* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідко́пувати.** *Попідкопуваний з усіх боків камінь обв'язали, щоб повантажити його в причеп* (з газ.); // **попідко́пувано,** *безос. пред. Усі дерева в садку вже побілено, землю навколо них попідкопувано* (із журн.).

ПОПІДКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підкопати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Деякі буряки ми попідкопували, а деякі повиривалися легко* (із журн.).

ПОПІДКО́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Підкопатися (у 1 знач.) під чим-небудь, під щось (про всіх або багатьох). *Добре, що кроти хоч не попідкопувалися під квітник* (з газ.).

ПОПІДКО́ЧУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **попідко́чувати**[1]. *Вантажникам залишалося підняти попідкочувані бочки на човен* (з газ.); // **попідко́чувано,** *безос. пред. Все це було обнесене палісадом з дубових, повигострюваних угорі паль, в палісаді прорізані бійниці, під які попідкочувано колоддя, на нього стають при стрільбі* (Ю. Мушкетик).

ПОПІДКО́ЧУВАНИЙ[2] *див.* **попідка́чуваний.**

ПОПІДКО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Підкотити *(див.* **підкочува́ти**[1]) все або багато чого-небудь до чогось. *Зінаїда підійде до яблуні, ногою попідкочує мені кілька яблук* (з мемуарної літ.); *Чоловік попідкочував нові колеса до машини, а потім узявся знімати старі* (з газ.); // Підкотити під щось все або багато чого-небудь. *Кошенята попідкочували м'ячики під диван, тепер, бігаючи довкола, намагаються їх виштовхати* (із журн.).

ПОПІДКО́ЧУВАТИ[2] *див.* **попідка́чувати.**

ПОПІДКРАДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Підкрастися до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *І як ті злодії попідкрадалися до коней, що ми ж і не спали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДКРЕ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідкре́слювати.** *Позаторішній щоденник. Під лінійку попідкреслювані червоним олівцем й підтверджені знаками оклику рядки записів і цілі нотатки* (Олекса Ізарський); // **попідкре́слювано,** *безос. пред. Конспект було добре структуровано, основні поняття попідкреслювано* (з газ.).

ПОПІДКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підкреслити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *У суботу ввечері він прочитав остаточний варіянт* [варіант] *свого виступу .. У промові червоним фломастером попідкреслював цитати* (В. Кожелянко); *Чимось брошурка привернула мою увагу .. Відкрив навмання і подивився, що ж там такого дідо попідкреслював* (Любко Дереш).

ПОПІДКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідкру́чувати.** *Нічого, абсолютно нічого не може Дарка вичитати з тих грайливих, з кокетливо попідкручуваними віями.., гарненьких очей* (Ірина Вільде); // **попідкру́чувано,** *безос. пред. Дверцята в шафі попідкручувано, тепер вони плавно відчиняються та зачиняються* (з газ.).

ПОПІДКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підкрутити все або багато чого-небудь. *Бувало, візьме* [батько] *гітару, кілки попідкручує, дістає якийсь старий зошит, розгортає і каже: "Дивись, синку, колись і ми в походи ходили"* (А. Кокотюха); *Перед запуском насосних станцій спеціалісти радять перевірити в них тиск, за необхідності попідкручувати реле тиску* (з навч. літ.); *Всі ті добрі люди, попідкручувавши вуса, щиро заходились коло мудрого борщу* (О. Ільченко).

ПОПІДКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Підкрутитися (про все або багато чого-небудь). *Якщо після вкладання волосся попідкручувалося, то можна сміливо обирати міцніший засіб для вирівнювання* (із журн.).

ПОПІДКУ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідку́рювати.** *У попідкурюваних вуликах бджоли були спокійнішими, працювати було значно легше* (із журн.); *У кожного був різний тютюн, тому й пихтіли попідкурюваними люльками всі по-різному* (з газ.).

ПОПІДКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підкурити все або багато чого-небудь. *Натрапивши на осині гнізда, хлопці попідкурювали їх, а потім кинулися врозтіч* (з газ.); *Чоловіки попідкурювали сигари, говорили неквапливо й тихо, підглядаючи у свої карти* (із журн.).

ПОПІДЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, **ПОПІДЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* Підлізти, наблизитися до чогось (про всіх або багатьох). *Знали хлопці, що лізти в горох та рвати молоді стручки не можна, бо й сторож ген-ген видніє. Та коли сторож ізник десь, повзком попідлазили й так само повзком рвали молоді стручки* (Є. Гуцало); // Підлізти під що-небудь (про всіх або багатьох). *У дитинстві ми будували свої будиночки й хижки або й просто могли попідлізати під стіл, наче в нас там було укриття* (з мемуарної літ.); // Піднятися, піднестися (про брови, вуса і т. ін.). *І тую чарку вихилило товариство до самого дна, але мало котрий вспів її покласти на своє місце .. Очі їм побараніли, брови попідлазили вгору, уста всміхалися глупо* (Б. Лепкий).

ПОПІДЛА́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідла́тувати.** *У попідлатувані мішки зерно не насипали, залишали їх на картоплю та яблука* (з газ.); // **попідла́тувано,** *безос. пред. Буревій поламав багато дерев і попсував чимало покрівель, але зараз уже все прибрано та попідлатувано* (з газ.).

ПОПІДЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підлатати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Порвану об гачок сорочку ми попідлатували, сподіваючись, що ніхто не помітить* (із журн.); *Селяни намагалися попідлатувати покрівлі до осінніх дощів* (з газ.).

ПОПІДЛЕ́ЩУВАТИСЯ, уємося, уєтеся, *док.* 1. Підлеститися до кого-небудь (про всіх або багатьох). *Вони такі, що до всіх попідлещуються* (Сл. Б. Грінченка).

2. Підлещуватися якийсь час. *Приручені дикі тварини можуть бути небезпечними: попідлещуються до господаря, а щось не сподобається — вкусять* (із журн.).

ПОПІДЛИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідлива́ти.** *Попідливані надвечір квіти оживали після денної спеки* (з газ.).

ПОПІДЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, чого.* Підлити чого-небудь всім або багатьом. *Гості не поспішали розходитися, господиня попідливала всім чаю* (з газ.).

2. *що, діал.* Полити все або багато чого-небудь. *Не дає Бог дощу: треба попідливати щепи, а то аж листя на їх* [них] *крутиться* (Сл. Б. Грінченка); *Літошевський пішов у квітник, вдруге попідливав розкішні кущі оргинії, що були посаджені рядочком попід штахетами* (І. Нечуй-Левицький); *Целя відложила її* [книгу] *набік, попідливала свої квітки* (І. Франко).

ПОПІДЛИ́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. *розм.* Підлизатися до кого-небудь (про всіх або багатьох). *Вони попідлизувалися до хазяйки, так їм і добре, а як я не вмію підлизуватися, так мене й гризуть усі* (Сл. Б. Грінченка).

2. *зневажл.* Підлизуватися *(див.* **підли́зуватися**[2]*)* якийсь час. *Протягом випробувального терміну доведеться попідлизуватися до начальства* (з газ.).

ПОПІДЛІЗА́ТИ *див.* **попідла́зити.**

ПОПІДМА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідма́зувати.** *Хатки по селах не зрубом, а в ушулі: біленькі, попідмазувані* (А. Кримський); *Чумацькі паровиці, тим часом добре попідмазувані, вже десь порипали собі далі, до Києва* (О. Ільченко); // **попідма́зувано,** *безос. пред. До Великодня хати вже попідмазувано, садки побілено, городи посаджено* (із журн.).

ПОПІДМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Підмазати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь у багатьох місцях. *Вози вже попідмазував, — чи запрягати?* (Сл. Б. Грінченка); *Жінкам треба було і хліба напекти, і попрати на річці, і долівку попідмазувати* (із журн.).

2. *кого, перен., розм.* Підмазати (у 4 знач.) всіх або багатьох. *Шахраї намагалися попідмазувати всіх свідків, однак їм не вдалося уникнути покарання* (з газ.).

ПОПІДМА́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Підмазатися косметичною фарбою (про всіх або багатьох). *Перед самим виходом на сцену артисти попідмазувалися, освіживши пудрове покриття та підмалювавши брови* (з газ.).

ПОПІДМАЛЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідмальо́вувати.** *Попідмальовувані акриловими фарбами дзеркала надали інтер'єру вишуканості та святковості* (з газ.).

ПОПІДМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підмалювати все або багато чого-небудь. *До свята діти власноруч зробили листівки, попідмальовували яскравими фарбами квіти, поприклеювали стрічки та інші декоративні елементи* (із журн.); *Перед нанесенням туші для вій ви ще можете попідмальовувати повіки* (з газ.); *Головний герой фільму був аж занадто ідеальним, режисер попідмальовував усі його звички та риси характеру, які б викликали осуд у глядача* (з публіц. літ.).

ПОПІДМАЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Підмалюватися злегка або додатково. *Його могли пізнати, що він королівський син, а він не хоче того. Попідмальовується, щоби дуже страшний був, та й сидить* (з казки).

ПОПІДМА́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідма́щувати.** *Попідмащувані двері вже не рипіли, у всьому відчувалася рука господаря* (із журн.); *Не варто братися одразу шити щось нове на щойно попідмащуваній машинці, спочатку потрібно зробити декілька чорнових строчок, щоб усунути надлишок мастила з деталей* (з газ.); // **попідма́щувано,** *безос. пред. Долівку попідмащувано, притрушено піском* (з газ.).

ПОПІДМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Підмастити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Глуха стіна оббилася дощами, вкрилася шпаринами, яку молоді господарі попідмащували глиною та ретельно позабілювали* (з газ.); — *Якби наскочив благочинний або якесь інше начальство, то заварилася б каша... — Нічого не завариться. Обухівський всюди попідмащував і попідкручував* (М. Сиротюк).

ПОПІДМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідмива́ти.** *Найбільше від зливи постраждали ті, чиї будинки біля схилів, тут уся городина попідмивана, у дворах повно води* (з газ.); // **попідми́вано,** *безос. пред. Перед доїнням вим'я корів попідмивано та витерто* (з газ.).

ПОПІДМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Підмити (у 1 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Ти ж візьми води в відро та попідмивай корови, а тоді й доїтимеш* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що.* Підмити (у 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Осипався берег, і дуже його попідмивало бистриною ріки Підпольної* (О. Стороженко); *На берегах струмка росли берези, і він був хоч невеличкий, зате прозорий, бистрий, із заводями в тих місцях, де течія попідмивала коріння беріз* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); * Образно. *Вічності холодне струмування попідмивало голі береги душі украденої* (В. Стус).

ПОПІДМІНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Підмінити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Шахраї можуть попідміняти угоди за декілька секунд, людина навіть не підозрює, на які умови співпраці вона погоджується* (з газ.); *Автоматизована техніка вже давно попідміняла людей в різних галузях промисловості* (із журн.).

ПОПІДМІ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідміта́ти.** *Зранку попідмітане подвір'я вже за кілька годин було вистелене жовтим листям, що відзолочувало проти сонця всіма відтінками багрянцю* (з газ.); // **попідмі́тано,** *безос. пред. Всюди попідмітано, прибрано* (О. Гончар); *Село чимале. Біля дворів попідмітано, хати побілені* (М. Олійник).

ПОПІДМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підмести (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вони швидко навели лад: поприбирали й почіпляли знову на стіни образи та поклали речі на свої місця, як вони робили щодня, й попідмітали шпаруни* (І. Багряний); *Ввечері в Страсну суботу я старанно зробив усе, що загадала мені мати: нарубав на цілий тиждень дров, щоб не грішити роботою на свята, наносив цілу бочку води, попідмітав двір, повиносив з хати сміття* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Поля, немов токи скляні, Попідмітала люта хвища* (Д. Павличко).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **хтось попідміта́в** — що-небудь зникло, звільнило якесь місце, простір і т. ін. *День видався ясний і тихий. Нічна завірюха вгамувалась, хмари наче хтось попідмітав віником, ласкаво пригріло сонце* (О. Гуреїв).

ПОПІДМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого.* Підмовити всіх або багатьох до чого-небудь. — *Більша половина опустила Борислав, по селах висланці їх* [бунтарів] *попідмовляли народ не йти сюда* [сюди] *на роботу* (І. Франко).

ПОПІДМО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідмо́чувати.** *Зібрати врожай потрібно до затяжних дощів, бо попідмочуване збіжжя висипається, повністю не висихає і псується* (з навч. літ.).

ПОПІДМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Підмочити, намочити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Дощ хоч і дрібний, але добряче нас попідмочував* (із журн.); *Щоб швидко та якісно зняти старі шпалерні покриття, попідмочуйте їх злегка теплою водою* (з газ.); // *безос. Такий дощ лив, ворохи мені на току попідмочувало* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДМО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідмо́щувати.** *Лелеки охоче повернулися в попідмощувані гнізда, постійна присутність людей на подвір'ї їх зовсім не бентежила* (із журн.).

ПОПІДМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що, чого.* Підмостити (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох); підмостити все або багато чого-небудь. *В історичній частині міста попідмощували бруківку, реконструювали декілька фасадів будинків* (з газ.).

2. *що, розм.* Підмостити (у 2 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох). *Попідмощували ми на спину горби, позав'язували вуха старими хусточками* (І. Нечуй-Левицький); *Порозлягавшись на свитках, попідмощувавши під голови клунки, покотом спали заробітчани* (О. Гончар).

ПОПІДНІМА́ТИ, ПОПІДІЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Підняти все або багато чого-небудь з долу. *Руденко й інженер Н. заходилися з цвяшків, які вони десь попідіймали в лазні чи по дорозі з неї, та з шматків дроту робили голки* (І. Багряний); *Кілька з пасажирів посхилялись і мовчки попіднімали з пороху машинові пістолі й карабіни* (О. Лисяк); *На підлогу випало кілька чорно-білих фотографій. Редька попіднімала їх* (І. Карпа).

2. *що.* Підняти, звести догори все або багато чого-небудь (про всіх або багатьох). *Усі сто двадцять його кораблів стояли на якорях посеред річки, попідіймавши весла догори* (І. Білик); *Вгледівши Богдана, вони разом попіднімали свої червлені щити й заходилися бити в них наконечниками копій* (Д. Білий); *Ми майстерно об'їжджаємо людей і собак, і коріння дерев, яке горбами попіднімало асфальт* (С. Андрухович); *Шанівці* [мешканці Шанівки] *брови попіднімали — оце так!* (Люко Дашвар); // Вивести з лежачого або опущеного положення що-небудь (про всіх або багатьох). *Затріскотіли мотоцикли. Вовкодави ще вище попідіймали вуха* (Б. Харчук); *Не коні, а ціле стадо диких свиней .. стало рити землю, а далі, попіднімавши рила, заревло* (В. Лис); *Дочекавшись, поки приятелі попіднімають голови від листків, Сьома продовжив* (М. Кідрук); * Образно. *А бурячки цукрові! Вушка попіднімали й ніби прислухаються, як я їх вихваляю* (П. Запаренко).

3. *що.* Підняти, надати стоячого положення всім або багатьом предметам. *Над усіма наметами воєвод та полків попіднімали знамена та корогви* (І. Нечуй-Левицький); *— Нічого вже валяти — все повалене. Тепер треба гарно все попіднімати* (Ю. Яновський); *Стали вони табором у кінці присічового містечка за корчмою Хоми Пугача, поставили намети, попіднімали на возах голоблі та дишла* (Ю. Мушкетик); *Рідкі перехожі, попіднімавши коміри, швидко перебігали вулиці* (В. Чемерис).

4. *кого.* Підняти, підвести всіх або багатьох. *Обідня перерва тривала недовго, екскурсовод попіднімав усіх у дорогу* (з газ.); // Розбудити всіх або багатьох. *Запорпавшись у сніг, лежали собаки. Часом якась спросоння вищала. Тайо поволі, не здіймаючи галасу, попідіймав своїх чотириногих підручних* (М. Трублаїні); // *безос. Вийшов Петро: — Чого вас так рано попідіймало! Спочити годі. Малий щойно ліг* (Г. Колісник).

ПОПІДНІМА́ТИСЯ, ПОПІДІЙМА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Піднятися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь) у багатьох місцях. *Коли козаки взяли ту фортецю і кинулися по її підвалах, то побачили таке, від чого навіть у них оселедці попіднімалися дибки* (С. Тельнюк); *В'язні підвели голови, попіднімалися з долівки й мовчки прислухалися до гуркоту й вибухів, що зрідка проривалися крізь дзвенячий гул і з дзенькотом вдарялися у шибку тюремного віконця* (Р. Іваничук); * Образно. *Пишний, майже безмежний великан* [велетень] *неначе у вандрівці задержався ось тут та задумався над тихими полями, а недалеко нього, почувши за собою зеленого опікуна, попіднімалися сільські хати. Тут... і там... і там — розкинулося село* (О. Кобилянська).

ПОПІДНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Піднести всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; піднести кого-, що-небудь (про всіх або багатьох). *Звільнивши від снігу один автомобіль, всі перейшли та попідносили лопати до наступного* (з газ.); *Ванда по черзі попідносила всіх* [собак] *догори, щоб подивитися на бабусин пагорб* (С. Андрухович); *Ми все-таки попідносили коміри з кроликів та зайців .. і вилускуємо на цілий ринок чобітьми й черевиками, щоби запари в ноги не зайшли* (Б. Лепкий); *Пан Зефірин підніс свою* [чарку] *догори, і всі за ним попідносили свої* (І. Франко); // *що.* Вивести з лежачого або опущеного положення що-небудь. *Я аж здригнувся, .. помітивши, що корови попідносили голови й дивляться в його бік* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *що, поет., рідко.* Звести багато будівель. *Про всіх* [думаю], *чий ум і руки Пустили жить машини велетенські, Будинки попідносили стрункі* (М. Рильський).

ПОПІДПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпа́лювати.** *Ще здалеку було видно чорні клубки диму від попідпалюваної стерні* (з газ.); // **попідпа́лювано,** *безос. пред. Щоб врятувати садки від заморозків, було попідпалювано багаття на невеликій відстані одне від одного* (з газ.).

ПОПІДПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підпалити все або багато чого-небудь. *Чи вже попідпалювала в грубах?* (Сл. Б. Грінченка); *Наклали ми штири купі* [купи], *попідпалювали та й пильнуємо. Моя купа була найпізніше запалена* (І. Франко); *Сонце вже сховалося за обрієм, і тепер стовпи світла б'ють знизу, попідпалювавши хмари ген-ген над лісом* (Є. Гуцало).

ПОПІДПЕРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попідпері́зувати.** *Оберемочки хворосту ременями попідперізувані* (Марко Черемшина); *Пишні яблуні, попідперізувані перевеслами, чекають весни, аби порадувати господарів рясним врожаєм* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який підперезався. *Повбирані в нову одежу, попідперізувані червоними поясами, вони гордо й пишно йшли по вулиці* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер зацікавився* [Наливайко] *ними* [поселянами], *попідперізуваними звичайним мотузком замість ременя* (Іван Ле).

ПОПІДПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Підперезати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *І казав Мойсей приступити синам Ароновим, і повдягав їх у хитони* [хітони], *і попідперізував їх поясами* (Біблія. Пер. П. Куліша); *Гарненько ж попідперізуй дітей, бо вітер на дворі* (Сл. Б. Грінченка); *Оглядала* [Дарка] *уважно й перевіряла, як повдягалися діти, попідперізувала, на голови поверх хусток нав'язала білі платки, — щоб не задувало* (Д. Гуменна); *Щоб хоч сяк-так перележати ніч, доводилося шинелю не тільки застібати, але й підперізувати* (М. Сиротюк).

ПОПІДПЕРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Підперезатися (про всіх або багатьох). *Іще зранку .. понадівали* [парубки] *.. хто ще батьківський, хоч і старий, та жупан, попідперізувавшись шпетненько хто каламайковим, а хто й суконним поясами* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На Зелені свята дівчата повдягають картаті плахти з шовковими китицями та плисові безрукавки, попричіплюють стьожки до намиста, попідперізуються поясами і позаквітчуються мальвою, трояндою або й шипшиною* (з навч. літ.).

ПОПІДПИ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпи́лювати.** *Погромисько довкола стояло страшенне — копці чорніли і в хліві, і в сінях, шули були повихитувані, одвірки попідпилювані та порубані* (Ю. Мушкетик).

ПОПІДПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підпиляти все або багато чого-небудь. [С а н д р о:] *Він повинен раніш попідпилювать ґрати* (О. Левада); *Щаблі виламувалися один за одним, так ніби їх хтось попідпилював, а чи згнили вони всі разом і саме сьогодні мали всі повипадати* (П. Загребельний).

ПОПІДПИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпира́ти.** *30 літ прожив* [отець Нестор] *у старій плебанії, критій соломою та попідпираній з усіх боків* (І. Франко); *Гетьман сидів на ліжку, попідпираний подушками* (Б. Лепкий); *Яблуні в саду. Обтяжені віти плодами, де-не-де попідпирані тичинами* (А. Головко); *Окремі фантастичні масиви її* [темряви] *бовваніли по обидва боки й рухалися назустріч, виявившись потім звичайними селянськими хатами, клунями, повітками, попідпираними знову ж таки танками, автомашинами й гарматами* (І. Багряний); // **попідпи́рано,** *безос. пред. Одну половину моста розібрано, а другу попідпирано* (із журн.).

ПОПІДПИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підперти (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох, у багатьох місцях). *І поставив* [маляр] *той патрет* [портрет] *на самій ярмарці і попідпирав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дерева всюди вгинаються під вагою фруктів. Щоб не ламалося гілля, його попідпирали тичками* (В. Минко); *Вуйни-стрийни .. попідпирали ковбиці й гору сорокатих подушок, доправляли очіпки, дзвонили щирими коралями* (І. Керницький); *Кругом їх слухають люди, попідпиравши голови долонями* (І. Нечуй-Левицький); *Двоє лежать на череві, попідпиравши долонями обличчя, дивляться на вогонь* (П. Колесник).

ПОПІДПИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., чим, на що.* Підпертися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Посідали знов дяки і опрочі* [інші] *гості, голови понурили, паличками попідпирались і налагодились слухать* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Слухачі на палички Попідпиралися руками* (Я. Щоголів); *З сего* [сього] *боку вориння Василь Мочернак із своєю супругою Марікою та трьома доньками попідпиралися на сапівнах* [сапилнах] *і від ранку всіма голосами ведуть сварку із своїм сусідом Митром Гушпаном та його супругою і чотирма доньками* (Марко Черемшина).

ПОПІДПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпи́сувати.** *Абсурд? Абсурд. Але все це є і на все це понаписувані й навіть "щиросердно" попідписувані безліч протоколів, і за все це люди ось так сидять і чекають смертної кари або каторги* (І. Багряний); // **попідпи́сувано,** *безос. пред. З погляду постанова була законна, але це тільки тому, хто не знав, кого там попідписувано* (Б. Грінченко).

ПОПІДПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Підписати що-небудь (про всіх або багатьох). — *Я готова за його* [нього] *заприсягти, цілісіньку жменю землі з'їм, що його правда, а не тих суддів, що, брешучи, попідписували* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Постановили* [радівці] *зійтися завтра знову, привести старшину й писаря, попідписувати й засвідчити громадську постанову* (Б. Грінченко).

2. Підписати все або багато чого-небудь. *Коли повністю до тями прийшов* [підприємець], *покаявся — весь бізнес у карти програв, усе попідписував, тепер все не його* (А. Кокотюха); *Знаючи, що я і при доброму здоров'ї не відрізню анальгін від пургену, вона рівним академічним почерком люб'язно попідписувала кожну упаковку з пігулками* (М. Кідрук).

ПОПІДПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Підписатися (про всіх або багатьох) у багатьох місцях. *Церемонія була скорочена: молодята швидко попідписувалися, обмінялися обручками, засвідчили шлюб поцілунком* (із журн.); *Щоб знати останні новини, сьогодні достатньо попідписуватися на цікаві вам сторінки в соцмережах* (з газ.).

ПОПІДПИ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпиха́ти.** *Довгі попідпихані кінці хустки не слухалися, постійно випадали, тягнучи за собою пасма волосся* (з газ.).

ПОПІДПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підіпхнути все або багато чого-небудь під щось, у багатьох місцях. *Я по пруттю видряпався аж під вершок .. Сіно вибране попідпихав долом попід пруттє* [пруття] (І. Франко); *Сценічний круг театру провалювався, тож його попідпихали балками знизу* (із журн.).

ПОПІДПЛИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Підпливти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Каченята попідпливали до берега, попірнали, а потім разом із качкою зникли в очереті* (з газ.); *Дівчата моментально попідпливали до своїх клієнтів і почали їм накладати в тарілки* (Ю. Винничук); *Через мерзлу землю неможливо було ховати вбитих, та й самі трупи попідпливали кров'ю і змерзлися цілими купами* (А. Кащенко).

ПОПІДПО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпо́ювати.** *Попідпоювані охоронці міцно спали, а камери спостереження злочинці вимкнули* (з газ.).

ПОПІДПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Підпоїти всіх або багатьох. *Він їх попідпоював, а тоді й повидурював гроші* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Підправити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Так намарудився* [Лесь] *тут, попідправляв з усіх боків пухку, як попіл, землю, старанно розрівняв зверху граблями — не грядка, а лялечка* (І. Нижник); *Насамперед поклали* [сокирники] *основу під церкву і попівство .. Попідправляли по степу фігури і позавозили все потрібне до городків* (А. Чайковський).

ПОПІДПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док., розм.* Підправитися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Тільки-но всі попідправляються на городах, а вже й урожай збирати час* (з газ.); * Образно. *Жита після дощу трохи попідправлялися* (Б. Грінченко).

ПОПІДПУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Підпухнути в багатьох місцях. *Кочубей і Іскра, коли б їх навіть пустили, не зайшли б далеко. Ледви* [ледве] *живі сидять, скатовані такі. Попідпухали, очей їм не видно* (Б. Лепкий); *Це були дві дівчини .. Сиділи, посхилявши печально голови, очі їм попідпухали, як у китайців* (І. Багряний); *Небо поблідло, по обріях наче попідпухало, налилось водою і тільки в зеніті ще зберігало вицвілу блакить* (В. Захарченко).

ПОПІДПУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідпу́шувати.** *Спалося на попідпушуваних перинах міцно й солодко* (із журн.); // **попідпу́шувано,** *безос. пред. Усі грядки було попідпушувано, бур'ян вибрано, картоплю обгорнено* (з газ.).

ПОПІДПУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підпушити все або багато чого-небудь. *Після дощу та поливання капусту варто попідпушувати, адже покращення аерації добре впливає на її ріст та формування головок* (з навч. літ.); *Бабуся попідпушувала подушки й повкладала дітей спати* (з газ.).

ПОПІДРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідрива́ти²**. *Багато розсади на попідриваній кротами грядці не вдалося врятувати, бо коріння було дуже пошкоджено* (з газ.).

ПОПІДРИВА́ТИ¹, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Підірвати (у 1, 3, 4 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *У вагоні їхало троє шведських тинейджерів з такою кількістю сережок і заклепок на обличчях, що здавалося, наче біля їхніх голів попідривали осколкові гранати* (М. Кідрук).

ПОПІДРИВА́ТИ², а́ю, а́єш, *док., що.* Підрити все або багато чого-небудь. — *Дівчата просто ненавидять його* [вепра]: *всі стіни попідривав* (О. Гончар); *Хазяйновиті тіточки з підлісного хутора любили розповідати зовсім інші історії. Про те, як забрався кріт до них у город і попідривав їм усю картоплю* (В. Близнець); *Шкоди багато кабан цей тоді заподіяв для саду, Попідривав і на землю звалив дерев він багато* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОПІДРІЗА́ТИ *див.* **попідрі́зувати.**

ПОПІДРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідрі́зувати.** *І в садку як слід прибрано — стежки заметені, родюче дерево обмазане й попідрізуване* (Панас Мирний); *Кущі навколо сеї статуї так попідрізувані, щоб не заслоняли її* (Леся Українка); *Напали розбійники .. А воли попідрізувані. Запрігся* [дід Гаврило] *сам у мажу, повіз* (Б. Харчук); // **попідрі́зувано,** *безос. пред. При шляхетському наїзді на ходосівських селян, які орали в полі, побито, плуги їм попсовано, а волам попідрізувано ноги* (П. Загребельний).

ПОПІДРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОПІДРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Підрізати все або багато чого-небудь. *Мої гуси перестали пастися і попідіймали голови. Потім змахнули крилами і піднялися в повітря .. — Казав я вам, попідрізуйте їм крила* (І. Багмут); *Малих дві сестри мала* [Мася], *і тих навчила цокать, присідать; спіднички їм попідрізувала, і коси по-новому позакручувала* (А. Свидницький); *Комунальники міста найближчим часом попідрізають дерева, які заважають автомобілям і пішоходам* (з газ.).

ПОПІДРОСТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Підрости (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Деякі* [дерева] *попідростали, змужніли, простягали сильні рамена, ніби визивали вітер, щоб боровся з ними* (Б. Лепкий); *Коли ми, старші, попідростали, бабуся наша вже меншеньким казки розказувала, як свого часу й нам* (Остап Вишня); *Вони* [хробаченята] *попідростають і перетворяться на товсті веретенця лялечок, з яких потім випорхнуть білі метелики* (О. Ірванець); *Старий Петрій, не знаючися на тих формальностях, досі не рушав тих процентів, так що капітали попідростали до значної висоти* (І. Франко).

ПОПІДРУ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідру́блювати.** *У погано попідрублюваних рушниках уже після першого прання відпоролися облямівки* (з газ.).

ПОПІДРУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підрубити все або багато чого-небудь; підрубити щось у багатьох виробах. *Рушники вже попідрублювала* (Сл. Б. Грінченка); *Скатертину краще попідрублювати, широко підігнувши краї, тоді вона краще тримає форму* (із журн.).

ПОПІДРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідру́бувати.** *Попідрубуване коріння не постачає дереву достатньої кількості поживних речовин і води, тому така рослина гине* (з навч. літ.).

ПОПІДРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підрубати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Хлопи посували свої ниви вглиб лісу. Насамперед підореться під саме дерево, оборе його довкола, ще й сокирою в землі попідрубує грубе коріння* (І. Франко); *Доктор Рудольф готовий попідрубувати всі ніжки всім кущам* (В. Винниченко).

ПОПІ́ДРУ́КИ, *присл.* Зачепивши рукою зігнуту руку вище ліктя, спираючись на чию-небудь зігнуту в лікті руку. *Молодь суне гуртами, веселими компаніями, взявшись попідруки, їй тісно на тротуарі* (В. Близнець); *Володя схопив Таню попідруки, рвучко відкинув від борту в протилежний куток кузова, приліг з нею поруч, затуливши собою від куль* (В. Малик); // Доволі глибоко, по пахви. *Я опинився попідруки в студеній воді, яка вогнем ошпарила мені тіло* (Ю. Мушкетик).

ПОПІ́ДРУ́Ч, *присл., розм.* Те саме, що **попі́дру́ки.** *Панове помогли їм* [дамам] *повилазити з бричок і попідруч повели на плац* (І. Франко); *До виходу наближалася його вчорашня випадкова знайома, а з нею попідруч — вродливий, вишукано вдягнений брюнет років тридцяти завстаршки* (М. Дашкієв).

ПОПІ́ДРУ́ЧКИ, *розм.* Те саме, що **попі́дру́ки.** [Перший робітник:] *Ну, а чому ж бариня сюди не йтиме?* [Двірник:] *Їх кавалери .. попідручки поведуть крізь головний* (Л. Смілянський); *Тіна тоді не лише виходила його, а й ще раз вирвала з обіймів тієї кістлявої свахи, що любила ходити з ним попідручки* (В. Шкляр); *Каже* [Надя] *ніякому весіллю не бути, ти прибився до молодиці, попідручки гуляєте* (Є. Пашковський).

ПОПІДСА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідса́джувати.** *Попідсаджувані на підйомник люди за декілька хвилин вже були на безпечній відстані від палаючої споруди* (із журн.); *За декілька тижнів у попідсаджуваних помідорів почали розвиватися додаткові пагони та з'являтися перші бутони* (з газ.).

ПОПІДСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Підсадити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попідсаджувала мати нас з братом на піч, трохи тепла була* (з мемуарної літ.); *Щоб попідсаджувати матки у новостворені відводки, краще обрати теплий, сонячний і безвітряний день, коли бджоли спокійні* (з навч. літ.); *Через засушливу погоду влітку чимало саджанців не прийнялося, тому довелося попідсаджувати каштани ще й восени* (з газ.).

ПОПІДСА́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Підсісти (у 1 знач.) до кого-небудь (про всіх або багатьох). *Діти попідсаджувалися до виховательки, з цікавістю слухаючи її розповідь* (з газ.).

ПОПІДСИЛКИ́, *присл., розм.* В обхват попід руки. *Вони схопилися попідсилки, намагаючись подужати одне одного* (С. Добровольський); *Кирик ухопив його попідсилки, але не звалив — вони зчепилися в скаженому борюканні. Такого суперника Кирик ще не мав* (В. Шкляр).

ПОПІДСИ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідси́нювати.** *Попідсинювана загорожа; Попідсинювані простирадла.*

ПОПІДСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Підсинити все або багато чого-небудь. *Попідсинювати білизну; Попідсинювати паркан.*

ПОПІДСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідсипа́ти.** *Попідсипані насипи не завжди витримували повінь* (з газ.).

ПОПІДСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Підси́пати чого-небудь усім або багатьом, у багатьох місцях. *Свіже повітря пробудило в дітей гарний апетит, усі добре поїли, декому навіть попідсипали каші* (з газ.); *Якщо попідсипати квочку качиними яйцями, то після того, як вони виведуться, вона сприйматиме їх за курчат* (із журн.); // *безос. Синоптик попередила, що на вихідних у центральних областях ще може попідсипати снігу, але сніжитиме несуттєво* (із журн.).

ПОПІДСИХА́ТИ, а́є, *док.* Підсохнути (про все або багато чого-небудь). *Шляхи трохи попідсихали, а рілля була ще грузька* (Ю. Щербак); *Бач, як обдерта шкура, і копито облущено, і кров попідсихала* (В. Близнець); *Коли табак відцвівся, листочки попідсихали, час його зрізати* (із журн.).

ПОПІДСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПІДСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Підсіяти все або багато чого-небудь додатково. *Зима була майже без снігу, весняних дощів також було мало, тому довелося попідсівати моркву та буряки* (із журн.); *Майже в усіх картопля посходила погано, прогалини попідсіювали квасолею* (з газ.).

ПОПІДСІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідсі́ювати.** *Завдяки попідсіюваній городині майже постійно на столі була свіжа зелень та редиска* (з газ.).

ПОПІДСІ́ЮВАТИ *див.* **попідсіва́ти.**

ПОПІДСКА́КУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* Підскочити (у 1 знач.), підстрибнути (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). — *А в цьому, — каже, — болоті табун диких свиней є! І сікач тут здоровенний бродить. — Ми всі, — каже Кузьма Дем'янович, — аж попідскакували!* (Остап Вишня); *Лісовик змахнув руками, й кубики, мов живі, попідскакували й вишикувалися в один довгий ряд* (Л. Письменна); *Від дороги — гуркіт. Чоловіки біля вогнища попідскакували* (Люко Дашвар); *За кілька днів після буревію ціни на черешні попідскакували* (з газ.).

ПОПІДСМА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідсма́жувати.** *Нерафінована олія з попідсмажуваного насіння має духмяний запах, тому її використовують для приготування салатів* (з газ.).

ПОПІДСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підсмажити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь (перев. про харчові продукти, насіння і т. ін.). *Соняшникове насіння потрібно спочатку висушити на сонці, а потім, збризнувши солоною водою, попідсмажувати* (з газ.).

ПОПІДСМА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідсма́лювати.** *З походу всі поверталися попідсмалювані сонцем, обвітрені свіжістю гір* (з газ.).

ПОПІДСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Підсмалити (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Травневе сонце хоч ще й не пече, проте швидко попідсмалювало перших відпочивальників* (із журн.).

ПОПІДСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідсо́вувати.** *Попідсовувані до столу стільці стояли рівним рядочком* (з газ.).

ПОПІДСО́ВУВАТИ *див.* **попідсува́ти.**

ПОПІДСО́ВУВАТИСЯ *див.* **попідсува́тися.**

ПОПІДСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Підставити щонебудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Дід завчасно попідставляв підпірки під гілки груші, бо вона ледь витримувала силу плодів* (з газ.); *Захекані, вони попадали в крісла, які їм попідставляли чоловіки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Луки, зелено й сонце... Попідставляють до сонця біляві голови хлопці* (А. Головко); *Качата вилізли на берег, попідставляли лапки сонцю* (Г. Пагутяк).

ПОПІДСТЕЛЯ́ТИ *див.* **попідстила́ти.**

ПОПІДСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПІДСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Підстелити (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох); підстелити все або багато чого-небудь. *Дівчата і парубки розташувалися кількома гуртиками просто на траві під вишнями та грушами, хлопці попідстеляли свити, повсідалися зручно, дівчата поприсідали, як сороки на лозі* (Ю. Мушкетик); *Баба попідстилала на поріг сіна, чекаючи першого засівальника* (з газ.).

ПОПІДСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Підстригти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *І дружинники, і вої .. одяглися перед наступними боями в чисті сорочки, попідстригали чуби та бороди, полагодили взуття, одяг, збрую* (В. Малик); *Земляк невміло попідстригав мої патли, я поголився, і хоча одіж на мені була страшенно завожена, тепер уже не дуже вирізнявся з-поміж своїх нових товаришів* (І. Білик); *Тільки деякі молоді та вродливі жінки позачісували його* [волосся] *назад або попідстригали чубчиком на лобі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОПІДСТРИГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Підстригтися (про всіх або багатьох). *Чумаки зранку попідстригалися, покупалися в чистій дніпровській воді, понадівали чисті сорочки й шаровари, що берегли на випадок нежданої смерті* (В. Малик).

ПОПІДСТРУ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідстру́гувати.** *Попідстругувані дошки для підлоги потрібно ще раз обробити електричним рубанком, а потім покрити лаком* (із журн.).

ПОПІДСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підстругати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Чоловіки позатесували колоди, попідстругували дошки й узялися робити дах* (з газ.); *Дідусь було попідстругує гусячі пера, зробить декілька надрізів і дірочок — і свисток готовий* (з мемуарної літ.).

ПОПІДСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПІДСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Підсунути (у 1–3 знач.) все або багато чогонебудь до чогось, під щось. *Підкинувши дров, ми попідсували ослінчики ближче до груби, відігріваючи задерев'янілі на морозі руки й ноги* (з мемуарної літ.); *У мене тих картонних медалей назбиралося аж двадцять чотири. Якби були кульгаві столи, то хоч би попід ніжки попідсовував, аби вони не хилиталися* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Шахраї непомітно попідсовували покупцям фальшиві гроші* (з газ.).

ПОПІДСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОПІДСО́ВУВАТИСЯ,** ється, ємося, єтеся, *док.* Підсунутися до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Попідсувались* [хлопці] *до мене ближче, дивляться так ніжно і заздро в саме лице* (С. Васильченко); *Тим часом заклекотіла каша, покотилася слинка, всі дружно попідсувалися до тарілок* (І. Сенченко); *Пташки попідсовувалися до годівнички, проте ще не наважувалися щось з'їсти* (з газ.).

ПОПІДСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідсу́шувати.** *Усі промокли до нитки, навіть попідсушуваний одяг ще довго не давав зігрітися* (з газ.); // **попідсу́шувано,** *безос. пред. Насіння айстр уже зібрано, попідсушувано й розфасовано* (з газ.).

ПОПІДСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підсушити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Весняне сонце вже попідсушувало звільнені від снігу пагорби та схили* (з газ.); *Полуницю потрібно ретельно помити, попідсушувати паперовими серветками, викласти на піднос, можна присипати цукровою пудрою або полити розтопленим шоколадом* (із журн.).

ПОПІДТИ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попідтика́ти.** *Дівчата в попідтиканих спідничках і з розпущеними косами губили хустини, втікали наосліп* (І. Керницький).

2. *у знач. прикм.* Який попідтикався. *На городі високі, головаті, мов решето, соняшники, череваті, жовті, мов напасені корови, лежать гарбузи, головаста, густа стоїть капуста, червоні, великі, мов кулаки, висять баклажани. Між тим вештаються високо попідтикані жінки і щось там роблять* (У. Самчук).

ПОПІДТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підіткнути багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Ще раз погляне козак на сивого діда, ще раз погляне на дівчат: позасукували по локоть рукава, попідтикали плахти і мережані заполоччю подоли...* (П. Куліш); *Аксель хутко попідтикала пальцями під капелюх кучерки* (Олесь Досвітній); *З боків, щоб їм не холодило, вона попідтикала ковдру і звеліла спати* (С. Чорнобривець); *Виладив я собі колибу .. Зігнув до землі невисоку ялину, а обрубаними лапами попідтикав боки і вистелив діл* (М. Дочинець).

ПОПІДТИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Підти́катися (про всіх або багатьох). *Чого це так наші дівчата попідтикалися? Через річку брести думають?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПІДТИ́КУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попідтика́ти.** *Нікого з токовичок не впізнати, декотрі в захисних окулярах від пилюки та остюків, спідниці високо попідтикувані* (О. Гончар); *— Але ж угледіла я, як одежина дитяча лежала на стільчику, поскладуване все, попідтикуване — як у армії! — знов сльози найшли на тітку* (В. Медвідь).

2. *у знач. прикм.* Який попідтикався. *Як заволіклося, похмурилося небо, як пішли дощі та замісилася грязюка, то задрипані та попідтикувані перекупки перестали цікавитись міськими новинами* (Л. Яновська).

ПОПІДТИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідтина́ти.** *Попідтинані дерева з тріскотом валилися на землю* (з газ.).

ПОПІДТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підітнути (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. — *Оподаткували кожне дерево. То я попідсмикував їх, попідтинав, щоб усохли...* (Р. Іваничук).

ПОПІДТИ́ННЮ, *присл., розм.* 1. Попід тинами, парканами; узагалі на вулиці. *Ось прозвучали струни; попідтинню просту, сліпу кобзарську пісню чуть* (І. Муратов); *Багно на вулиці стояло непролазне, і я спрямував коня попідтинню* (Валерій Шевчук); *Люди ідуть попідтинню. З одного боку шляху і з другого* (В. Шкляр).

2. *перен.* Без притулку. *Думи мої.., В Україну ідіть, діти! В нашу Україну, Попідтинню, сиротами, А я — тут загину* (Т. Шевченко); — *Що ж ми?.. Хіба ми не люди, щоб нам погибати попідтинню голодною смертю?* (Панас Мирний); *Залилась слізьми бідна жінка, уявляючи собі тих нещасних, що мруть попідтинню, не маючи й картоплини, щоб закропити душу* (В. Речмедін); *Хіба справа тільки в самому маскараді? Ой, ні, ні, не тільки! Якби-то лише в ньому! А скалічені назавжди душі? Розбиті серця? Кривавий кашель? Осиротілі діти попідтинню?* (М. Сиротюк).

◊ **Тиня́тися попідти́нню під (по́під) ти́ном (тина́ми)** *див.* **тиня́тися.**

ПОПІДТИ́ННЯМ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **попідти́нню.** *Підбігає* [півник] *до своєї хатинки, але не прямо, а попідтинням прошкує — ворону шукає* (В. Багірова); [М а р г а р и т а:] *Ой тяжко-важко ходить попідтинням, А ще до того з нечистим сумлінням... Ой тяжко-важко в чужині блукати І щогодини ждать розплати!* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОПІДТІКА́ТИ, а́є, *док.* Підтекти під багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Найтяжче було возити тачкою дрова. Ті, що тачку возять, так і звалися каторжниками. Спину ломить, руки в мозолях, попідтікають кров'ю* (В. Поліщук); *Після зливи вода попідтікала під крівлю, тому на стелі з'явилися рудуваті плями* (з газ.).

ПОПІДТО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідто́чувати.** *З попідточуваними пилками справи пішли веселіше, тепер дерева пилялися швидше й легше* (з газ.); *Попідточувані хробаками кущі полуниць можна врятувати, вчасно застосувавши інсектициди та комплексні мінеральні добрива* (з газ.).

ПОПІДТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Підточити (*див.* **підто́чувати**[1]) все або багато чого-небудь. *Якісні перукарські та манікюрні ножиці завжди можна попідточувати* (з газ.); *Я глянув: під яблунею справді валялося чимало падалиці. Невеличкі, як голубині яйця, плоди лежали долі, їх попідточували садові черви* (В. Скуратівський).

ПОПІДТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПІДТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Підтягти все або багато чого-небудь. *Уся аудиторія, притамувавши подих, звернула погляди до Чмоня, який, схилившися грудьми на кафедру, попідтягав рукава светра* (О. Ірванець); *Їсти сядемо за стіл, то й згинаємось і пояси попідтягаємо, щоб менше з'їсти* (Ганна Барвінок); — *Добрячі були* [постоли]. *Трохи завеликі на мене, але я розмочив їх і попідтягав по своїй нозі* (І. Білик); // *безос. Коні виморилися і похудли, животи їм попідтягувало, шерсть позбивалася в ковтюхи* (Ю. Мушкетик).

ПОПІДТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідтяга́ти, попідтя́гувати.** *Чіпкі, позгинані .. ординці — стремена в них попідтягувані дуже високо* (Ю. Мушкетик); // **попідтя́гувано,** *безос. пред. Морські хвилі вищали, тому всі човни попідтягувано до берега* (з газ.).

ПОПІДТЯ́ГУВАТИ *див.* **попідтяга́ти.**

ПОПІДФАРБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідфарбо́вувати.** *Попідфарбовувані пасма волосся значно освіжають зачіску, дають новий відтінок* (з газ.).

ПОПІДФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Підфарбувати (у 1, 2 знач.) багато кого-, чого-небудь. *Часом важко було збагнути, де обличчя, а де машкара: люди попідфарбовували на вид зміїний і себе* (Валерій Шевчук); *Господар встиг до настання холодів попідфарбовувати пошкоджені стіни та поладнати грубку* (з газ.).

ПОПІДХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* 1. Підійти (у 1 знач.) до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Каргат звернувся лише до двох дівчат, причому ні разу не підвищив голосу, а решта самі попідходили до своїх місць* (Ю. Шовкопляс); *Селяни ж дивились вже з щораз більшою надією на суперечку. Чоловіки попідходили ближче* (О. Лисяк); — *Ідіть сюди!* — *гукав Буено й простягав руку. Усі попідходили* (І. Білик).

2. *тільки 3 ос., розм.* Підійти, піднятися (про тісто у багатьох формах, посудинах, про вироби з тіста). *Коли пиріжки добре попідходили, змащуємо їх яйцем і випікаємо в розігрітій духовці* (з газ.); * Образно. *Потурнак підвів очі вгору і так завернув, що аж білки попідходили* (А. Чайковський).

ПОПІДХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Підхопити (у 1 знач.) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Для виконання завдання естафети батьки попідхоплювали великі кулі, які потрібно передати наступному учаснику змагань* (з навч. літ.); *Жінки попідхоплювали на руки дітей і чимдуж помчалися в безпечне місце* (з газ.).

ПОПІДХО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Підхопившись, різко встати, підійнятися (про всіх або багатьох). *Ми попідхоплювалися з-під стіни, стовпилися. — От... — сказав майстер, поклавши в'язки* [лопат] *на землю і витираючи пілоткою мокре чоло. — Перша ваша продукція* (Григір Тютюнник); *Чорниш і Савич несамохіть попідхоплювалися з лави* (Ю. Мушкетик); *З місця зірвалася старша дівчинка. Так і побігла за хату з мискою в руках. Малеча попідхоплювалася, за сестрою — бігом* (Люко Дашвар); — *Підйом, хлопці! Хто піде зі мною до лісу? Де й сон подівся! Попідхоплювалися, заметушилися по хаті* (С. Талан).

ПОПІДЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОПІДЧИ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Підчистити (у 1 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох); підчистити все або багато чого-небудь. *Пообмазували колгоспники хати, попідчищали двори, одремонтували хліви* (Остап Вишня); *Дійшла* [Килина] *краю до шляху, завернула коней, плашки попідчищала, а тоді стала — глянула* (А. Головко).

2. *розм.* Підчистити (у 2 знач.), зшкребти, стерти що-небудь (про всіх або багатьох); підчистити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *То було писар, коли тільки побачить, що суддя у колегію йде, зараз і хова усі бумажки, а то він їх усі зараз і попідчищує* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Значить, якщо виманити в бабці угоду про купівлю хати і Тасі в районі дати на лапу, щоб реєстри свої попідчищала, то я зможу заново хату продавати?* (Люко Дашвар).

ПОПІДЧИ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідчища́ти, попідчи́щувати.** *Попідчищуване подвір'я; Попідчищувані списки;* // **попідчи́щувано,** *безос. пред. Що ж то за пасіка була!.. Вулики стояли рядочками, чистенькі, гладенькі, покриті полив'яними мисками; скрізь повикошувано, попідчищувано* (з мемуарної літ.).

ПОПІДЧИ́ЩУВАТИ *див.* **попідчища́ти.**

ПОПІДШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попідшива́ти.** *Прапори вдома, а особиста кореспонденція, навпаки, зберігається в конторі, акуратно попідшивана в теки нарівні з офіціальними документами* (О. Гончар); *Ірки Мочернюк мама ще років п'ять тому на Ірчиного діда запит робила, то навіть доноси всі були попідшивані, багато, каже, цікавого про старих друзів родини довідалася...* (О. Забужко); // **попідши́вано,** *безос. пред. Гардини вже попідшивано й зібрано на тасьму* (з газ.).

ПОПІДШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Підшити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Сьогодні ми почистимо ґудзики у себе на мундирах і попідшиваємо свіжі комірці* (І. Багмут); — *Ти, може, хочеш уже начальницьке галіхве* [галіфе] *надіти і хромом їх ззаду попідшивати?* (М. Стельмах); — *Я ж ото вчора, як ви прийшли, ще вночі її* [спідницю] *витріпала, а сьогодні раненько попідшивала та й повісила* (Леся Українка); *Тамара зайнялась своїми справами — треба було попідшивати папірці* (А. Хижняк).

ПОПІКЛУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. *про кого, ким.* Док. до **піклува́тися** 1. — *Для своєї дитини й голову під сокиру покладають, а то б мені ще не попіклуватися тобою...* (Марко Вовчок); — *Чи були в вас діти?* — *Хоч і були, так що? Тепер нема своїх, то хай і чужими попіклуюся...* (А. Чайковський); — *Це черства, холодна й мертва людина. Розтоптати, познущатися з тебе, — він це з великою приємністю зробить, але подумати про тебе, попіклуватись, відчути твої інтереси, цього ніколи* (М. Івченко); *Може, батько хотів щиро попіклуватися про сина, адже боявся в житті повторів і не вірив, що інший може щось зробити ліпше за нього...* (Валерій Шевчук).

2. *про що, чим.* Піклуючись, виявити турботу про забезпечення кого-, чого-небудь чимсь, подбати про що-небудь. — *Та я, стара, сам договорюсь про молоко на цілий місяць і про солому навіть попіклуюся!* — *вмовляв прасол* (Л. Яновська); *Ти попіклуйся майном, що в домі лишилось у мене* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПО́ПІЛ, пелу, *ч.* 1. Легка пилоподібна сіра (рідко чорна або біла) маса, яка залишається після згоряння чого-небудь. *Підійшов* [староста] *до печі, що топилася на той час, і кинув бомагу* [папір] *в огонь. Вона зразу спалахнула й незабаром покрилася білим попелом* (Панас Мирний); *Жарини все більше вкривались сизуватим попелом* (А. Шиян); *Здіймалися до неба малинові язики полум'я над стіжками сіна й соломи. Буросизий дим слався широкою долиною Сули, вкриваючи іскристо-білий сніг чорним попелом* (В. Малик); * Образно. — *Марно перегоріло й перетліло моє живоття, і тепер зостався тільки попіл, доки його не поглине свята земля* (І. Нечуй-Левицький); * У порівн. *У деяких місцях їм довелося переходити через цілі озера пилу, дрібного і летючого, наче попіл* (В. Єшкілєв); // *перен.* Сірий колір. *Коли на заході розплавлені хмарини покрилися попелом і злилися з темінню, Горицвіт повертався з Кушніром і сином додому* (М. Стельмах); *А в долинах ще лежав туман, Де чорнів агатом баклажан Й помідори жевріли, мов жар, В попелі туману* (П. Воронько).

2. *геол.* Тонкий пил сірого або білого, іноді чорного кольору, що виходить на поверхню Землі під час виверження вулканів. *Попіл, який потрапив в атмосферу після виверження Кракатау в 1883 році, облетів Землю майже двічі* (з наук. літ.); *Попіл, утворений унаслідок виверження вулканів, використовують для виготовлення легких бетонів, тарного скла, цементів, теплоізоляційних матеріалів* (з наук.-попул. літ.).

Переора́ти на по́піл *див.* **перео́рювати; Узя́тися по́пелом** *див.* **узя́тися.**

◊ **Бра́тися / взя́тися по́пелом** *див.* **бра́тися; Встава́ти / вста́ти з по́пелу [і руї́н]** *див.* **устава́ти; Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл** *див.* **згоря́ти; На ву́гіль (на по́піл)** *див.* **ву́гіль; Не проспа́ти грушки́ (грушо́к) у по́пелі** *див.* **проси-па́ти[1]; Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл** *див.* **перетво́рювати; Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл)** *див.* **перетліва́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́** *і т. ін.)* **з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ** *і т. ін.)* *див.* **підніма́ти; Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, підвести́ся** *і т. ін.)* **з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ** *і т. ін.)* *див.* **підніма́тися; Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом** <*рідше* **Си́пати по́піл на го́лову**> *див.* **посипа́ти; Розвіяти на (в) по́піл** *див.* **розвіва́ти.**

ПОПІЛЕ́ЦЬ, льцю́, *ч.* Зменш.-пестл. до **по́піл** 1. *Легенький попілець, підхоплений силою вогню, злітав догори та розходився навколо* (М. Коцюбинський); *Тліли в ньому* [вогнищі] *кізяки, назбирані в кучугурах, а разом з ними дотлівали й рибальські Ягорові снасті. Відбілені в Дніпрі, висушені сонцем, вони ставали попільцем* (О. Гончар); *Вогонь уже не горів — дивився одними вуглинами-очима, по краях яких біліли, ніби тріпотливі повіки, легенькі попільці* (В. Фіялко); *Аркушик ми розірвали на дрібні шматочки і спалили. Попілець Роман розтер у жмені й розвіяв у саду* (А. Михайленко).

ПОПІЛЬГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, рідко.* Док. до **пільгува́ти.** *Громадські організації наполягають на тому, що потрібно попільгувати ліки й удоступнити медичні послуги* (з газ.).

ПОПІЛЬЖИ́ТИ, жу́, жи́ш, *док., чим і без дод., діал.* Зробити менш обтяжливим (долю, становище і т. ін.). *Де Настя — там і Гнат. Жнуть на лану пшеницю — він поносить та поскладає в полукіпки її снопи .. Йому так любо брати на себе її працю, попільжити їй чим змога* (М. Коцюбинський).

ПО́ПІЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **по́піл.** *Баба в попільному лузі виварювала білизну* (М. Дочинець); *Ми побачили розпростерте внизу димуюче місто, побачили обрій, який з'являвся на мить у спалахах блідих блискавиць попільного кратера на місці проданого моря* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

2. Який має колір попелу. *Дивився* [Томаш] *на вогник і іноді ледве рухав попільними губами, наче щось шепотів* (З. Тулуб); *Якщо дуже пильно придивитися, можна побачити жужеличних чоловічків, які то виникають, то розчиняються в імлистому, попільному тумані* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // Який відсвічує кольором попелу. *Сизий кібець спускається низько На вузькому, як лезо, крилі. Він стривожений попільним блиском, Що опівдні стеливсь по землі* (Т. Масенко).

ПОПІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Місце для висипання попелу. *Саньчин голос звелів:* — *Вилий, Веню, отам на попільник за бузиною! Він відніс відро, вилив мильну воду, вернувся назад* (П. Загребельний); // Те саме, що **зольни́к.** *Отаман сягнув до пічного попільника, взяв жарину й, тримаючи її в пальцях, розкурював люльку* (Р. Іваничук).

ПОПІЛЬНИ́ЦЯ[1], і, *ж.* Спеціальна невеликого розміру посудина для недокурків і попелу від цигарок. *В кутку .. стіл, застелений зеленим папером, на ньому лампа, олівці в мідній підставці, велика попільниця* (В. Підмогильний); *На столі стояли високогорлі пляшки з винами, розмаїта закуска. В попільниці диміла цигарка* (О. Бердник); *Стефанівна пустила струмінь диму вбік, поклала мундштук на стару металеву попільницю так, щоб попіл падав їй усередину* (А. Кокотюха).

ПОПІЛЬНИ́ЦЯ[2], і, *ж., діал.* Попелиця. *Капустяні листки вкрила попільниця* (з газ.).

ПОПІЛЬНИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **попільни́ця.** *Щоб і та скатерка не замазалась, попідкладала* [Навроцька] *під лампу, під попільничку, під скриньочку з сірничками малесенькі білі салфеточки* (І. Нечуй-Левицький); *Схвильований власною промовою, Іван Кирилович з силою пригасив у попільничці недокурок і похапцем закурив другу сигарету* (В. Дрозд); *Так і бачу його донині: от він сидить за столом, постава пряма, на столі розгорнута книга, попільничка і пачка цигарок* (Ю. Андрухович).

ПО́ПІЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Уміст попелу (у 1 знач.) у твердому паливі. *Схильність до самонагрівання й самозапалювання у водяно-повітряному середовищі мають гірські породи, які характеризуються високою попільністю, великою пористістю та містять сірку й залізо* (з наук. літ.).

ПОПІЛЬНУ́ХА, ПОПІЛЬНЮ́ХА, и, *ж., діал.* 1. Попелиця. *До схід сонця посадить розсаду — не поїсть попільнюха, ні мушка* (К. Гордієнко).

2. Гашене вапно. *Одна з них* [команд] *носила пісок від озера й посипала місця біля воріт, а друга розмічала й посипала попільнухою межі штрафного майданчика, воротарського і центру поля* (М. Чабанівський).

ПОПІЛЬНЮ́ХА *див.* **попільну́ха.**

ПО-ПІОНЕ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-піоне́рському.** — *Завжди готовий! — по-піонерськи відповів той, усміхаючись. — Не підведіть же... О шостій годині, в суботу, всім бути біля контори* (Микита Чернявський).

ПО-ПІОНЕ́РСЬКОМУ, *присл.* Як піонер, як належить піонерові. *Василь Блакитний ніколи руки не давав: він завжди підносив її по-піонерському вгору і кивав головою* (Остап Вишня); — *Та хіба ж ми не зможемо по-піонерському допомогти нашому лісництву у збиранні жолудів та іншого насіння лісових дерев?* (О. Донченко); — *Завжди готовий, — машинально відповів я, по-піонерському задерши над головою зігнуту в лікті праву руку* (М. Кідрук).

ПО-ПІРА́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-піра́тському.** — *Ну й подорожуй собі на здоров'ячко! А нам не заважай! А то вдруге, коли так по-піратськи нападеш, заробиш духопелів!* (В. Малик).

ПО-ПІРА́ТСЬКОМУ, *присл.* Як пірат, як належить піратові. *З воріт .. вийшла кругленька рум'яна бабуля* [бабуня] *у білій хустині, по-піратському хвацько перев'язаній через лоба набакир* (В. Нестайко); *Джеймі старомодно, по-піратському, закопав у пустелі скарб. На чорний день* (М. Кідрук); *За 10 років мій есей не тільки не втратить актуальности, а буде передруковуватися, перевидаватися й по-піратському вивішуватися в інтернеті* (О. Забужко).

ПОПІРНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Пірнути (про всіх або багатьох). *Дельфіни підійшли дуже близько до берега, грайливо посвистіли, виконали кілька маневрів, потім попірнали на глибину й зникли* (з газ.); *Ми послухали всілякі класні виступи.., попірнали в натовп, мимохідь поставили свої підписи під кількома відкритими листами й петиціями* (Ю. Андрухович).

2. Пірнати якийсь час. — *І куди? — крикнув* [Макс] *Гоцику вслід. — Попірнаю біля мосту...* (Люко Дашвар); *В Кшел-Ха* [на курорті в Мексиці] *можна попірнати з маскою і трубкою, подивитися на різнобарвних рибок і навіть поплавати з дельфінами* (М. Кідрук).

ПО-ПІСЕ́ННОМУ, *присл.* Як у пісні, подібно до пісні. *Баба по матері виявилася кругленькою, білою, власне сивою, без жодного темного волоска, навіть брови в неї були вибілені. Мене, звісно, не впізнала, але коли я назвався, заохала, заламала, кажучи по-пісенному, рученьки* (Валерій Шевчук).

ПОПІСНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Стати пісним, малородючим (про ґрунт). *Без сівозміни та правильного внесення добрив земля попісніла, врожаї зменшилися, лиш бур'яни й ростуть, як з води* (з газ.).

2. *перен., розм.* Стати пісним (у 3 знач.), сумним, пригніченим. *Пан наш, одержавши таку саму резолюцію, дуже щось попіснів і ніс повісив* (І. Франко); *На згадку краю і України бадіки попісніли, бо жаль їм стало за цим зеленим клином над Черемошем* (Марко Черемшина); // Збліднути, набути хворобливого відтінку обличчя (через біль, гнів, переляк і т. ін.). *Семениха попісніла: побіліла як стіна, губи стали сині, як без, а очі зайшли сльозами* (Л. Мартович); *Лиш тут помітила* [газдиня], *що Маруся побіліла, попісніла у личко і хитається, хитається... Підхопила її, крикнула на чоловіка, щоб дав води...* (Г. Хоткевич); *В Ілька аж веснянки побіліли на носі. — Хто жебрак, сучий ти сину безбровий? — попіснів він, підступаючи хмарою* (П. Козланюк).

ПОПІ́СЯТИ, яю, яєш, *розм.* Док. до **пі́сяти.** *Десь через місяць після того на великій перерві я пішов попісяти* (А. Кокотюха); — *У нас навколо сосни, й ті висаджені рівними рядками, тож партизанити не зможеш — ніде сховатися навіть, щоб непомітно попісяти* (С. Талан).

ПОПІТНІ́ТИ, і́є, і́ємо, і́єте, *док.* 1. Пітніти якийсь час (про всіх або багатьох). *Ми залягли для оборони. Зліва почувся свист. Є прохід! Трохи попітнівши, переводили віддих уже на вершечку скали* (М. Андрусяк); *Кілька герцогових людей не встигли витягти ноги з каменя .. Всі вони відбулися легким переляком, тільки довелося добряче попітніти, звільняючи їх з кам'яного полону* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *тільки 3 ос.* Запітніти, покритися вологою (про шибки, стіни і т. ін.). *Як тільки зайшли з морозу до приміщення, окуляри в усіх попітніли* (з газ.).

ПОПКО́РН, у, *ч.* Закуска або ласощі з приготовлених особливим способом зерен кукурудзи; повітряна кукурудза. *Телевізор дивився* [Бодя] *лише через те, що він блимав перед його стомленими очима, утворюючи ілюзію причетності до життя. Просто сидів, пожовуючи попкорн, і глядів, як виникають на екрані обличчя* (І. Роздобудько); *Для приготування попкорну зерна спеціальних сортів кукурудзи обсмажують в олії або вершковому маслі за дуже високих температур, при цьому кожне зернятко розривається зсередини* (із журн.).

ПОПКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Сукупність творів різних видів мистецтва (музики, живопису, скульптури і т. ін.), у яких використовують прийоми, розраховані на масове сприйняття. *Проникаючи в живопис, скульптуру, архітектуру, музику, кіно, театр, літературу, кітч сприяє поширенню еталонів попкультури в мистецтві, деформуючи ціннісні й оцінні складники суспільної моралі* (з наук. літ.); *Характерними рисами стилю сучасних кінокартин є провокація та естетизація попкультури* (з навч. літ.).

ПОПЛА́ВАТИ, аю, аєш, *док.* Плавати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Уже вони покупалися, поплавали, водичкою похлюпалися, лежать, на сонці вигріваються, сохнуть...* (Остап Вишня); *Вона ще ніколи не бачила моря. Це ж так цікаво — поплавати у морі, почути рокотання морського прибою, а може, й грізну музику штормів!* (Ю. Мокрієв); *Худа чорна корова, видно, захотіла поплавати і подалась від берега в очерети, але тут же пастух її вигнав* (М. Малиновська); *Вінок заколисався сильно і, поплававши кілька хвилин кругом по тихій воді, почав, немов керований невидимою силою з-під блискучої поверхні, сунутися ледве замітно вперед* (О. Кобилянська); *Можна найняти велику розцяцьковану плоскодонку, спокійно поплавати каналами у тіні розлогих дерев* (М. Кідрук); *Після закінчення школи, порадившись з батьком, хлопець вирішив вступити юнгою на якусь шхуну, поплавати рік-два, а потім з практичним досвідом вступити до морехідного технікуму* (М. Трублаїні).

ПОПЛАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* 1. Легкий плаваючий предмет, прикріплений до волосіні, сітки і т. ін., який утримує гачок на належній глибині й сигналізує про клювання риби. *Вода шумить! .. вода гуля! .. На березі Рибалка молоденький На поплавець глядить і примовля: — Ловіться, рибочки, великі і маленькі!* (П. Гулак-Артемовський); *Дениско одним оком за поплавцем другої вудочки стежив, щоб і тут не проґавити, а другим — як дядько бреде по воді* (Є. Гуцало); *Спритники прив'язали до волосіні звичайний поплавець* (А. Кокотюха).

2. Прикріплена до дна або до берега споруда чи предмет, що утримується на поверхні води. *"Колумб" правим бортом вирався в довгий місток-поплавець* (М. Трублаїні); *На самім ставу виноградом оповита альтанка-поплавець горіла, як заквітчане панікадило* (А. Головко).

3. *спец.* Пристрій у гідрометричних і сигнальних приладах для визначення або регулювання рівня рідини. *Галина тихо усміхалася, дивлячись, як Женчик захопився переходом теплохода через шлюз; її саму зацікавили великі поплавці водоміру* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОПЛАВИ́ЩЕ, а, *с.* Прикріплений до дна предмет, що утримується на поверхні води і вказує на місцезнаходження рибальського знаряддя. *Щоб затримати мотуз на глибині, до обох кінців прив'язували* [рибалки] *камені, а два поплавища вказували рибалкам, чи не однесло хвилями їх знаряддя* (З. Тулуб); *Морську поверхню вкривають кількома сотнями поплавищ, що підтримують кінці електричних кабелів, зв'язаних з бухтою Магдалини* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОПЛАВКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **поплаво́к.** *Перевагами поплавкового вудлища є простота і зручність у використанні, міцність і надійність, універсальність і практичність* (із журн.); *Вимикання насосу здійснюється поплавковим вимикачем* (з навч. літ.).

ПОПЛАВО́К, вка́, *ч.* 1. Те саме, що **поплаве́ць.** *Ми любимо сидіти вдвох з удочками над озером, дивитися на поплавки й думати кожний про своє* (Остап Вишня); *Дід сидів, розплутував на колінах своє немудре рибальське начиння — волосінь, гачки, поплавки* (В. Близнець); *Коли на морі тиха погода, то по різних поплавках спостерігають наявність течії, її швидкість і напрям* (М. Трублаїні); * У порівн. *Він стрибнув у воду .. і так шубовснув, що вода стовпом метнулася вгору, а коли впала, — хлопець уже крутився на її поверхні, як поплавок* (П. Колесник); // *розм.* Невеликий ресторан на березі моря, річки і т. ін. на палях або спеціально обладнаній баржі, судні і т. ін. *Пам'ятаю, як у тому в'єтнамському поплавку.., куди завів нас пройдисвіт Пако, щоб ми за сорок франків наїлися на три дні вперед, я раптом подумав: "Щось тут мало повітря"* (Ю. Андрухович).

2. Те саме, що **поплави́ще.** *Од кілка до кілка висіли разками здорові поплавки, що звуться ґалаґанами, пороблені з легкого сухого дерева* (І. Нечуй-Левицький); *Дракари пливли довгою низкою, передній уже заплив на той бік острівців, що відділяли море від Упсальського озера, а задні ще погойдувалися коло причальних поплавків та колод* (І. Білик).

3. Надутий повітрям прогумований мішок, який використовують як опору при швидкому наведенні мостів, лаштуванні поромів. *Сапери наводять міст на поплавках* (Ю. Яновський).

ПО́ПЛАВОМ, *присл., рідко.* Рівно, повільно, без різких і рвучких переходів; плавно. *Я б цілу ніч дивився залюбки, Як поплавом танок ведуть дівчата, Як гопака сажають парубки* (М. Старицький).

ПОПЛАВЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **поплаве́ць.** *Від поплавцевої форми і навіть його кольору залежить, чи клюватиме на нього риба* (з газ.); *Густину розчину в металевому відстійнику визначають за різницею тиску, яку вимірюють самописним поплавцевим дифманометром* (з наук. літ.); // Стос до поплавця. *У жовтні шанувальники поплавцевих вудочок звичайно ловлять на тих самих місцях, заздалегідь закинувши сюди наживу* (з газ.).

ПОПЛАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Почати плазувати по якійсь поверхні (про плазунів). *Мало не з-під ніг у нас із шелестом і сичанням вискочили три великі, головаті жовтобрюхи й хутко поплазували під тернові кущі, де й зникли у щілинах скель* (А. Кащенко); *Стіліанос відкинув його на поміст, удав радо поплазував до своєї хазяйки* (П. Загребельний); *Величезна плямиста гадина ковзнула з ящика й поплазувала по моїй руці* (Л. Кононович); // Переміщуватися по поверхні, припадаючи до неї тілом і торкаючись її руками й ногами (про людей). *Сербин відкинув серп і накарачках поплазував у рівчак* (Ю. Смолич); *Просторий бункер мало не до стелі був засипаний блискучим антрацитом. Рачкуючи, по ньому поплазували вгліб* (О. Гончар); *Він .. поплазував вузьким проломом у стіні в захаращене різними уламками ліве крило замку* (В. Малик); *Толя тим часом сповістив Миколу, Дмитра, Віктора. Пригнувшись до самої землі, вони поплазували на хутір* (К. Гриб).

2. *перен., розм.* Почати переміщатися в якому-небудь напрямі (несхвально). *Мов хижий гад, поплазував Лейба за полковником і, оббігши кілька будинків, вийшов на вулицю йому назустріч* (А. Кащенко); // Почати поширюватися (про щось небажане, неприємне). *З-під її рук вирвався стогін піаніно і — по кімнаті в гнітючій тиші поплазував глухий дисонанс...* (Мирослав Ірчан); *Від плечового суглоба* [Орлюка] *гангрена поплазувала вже через надпліччя до шиї* (О. Довженко).

3. Плазувати якийсь час. *Один з найкрасивіших районів печери "Млинки" в Подільському Придністров'ї, який має назву "Казка", вважається візитною карткою краю. Щоб помилуватись красою підземного світу, Вам доведеться поплазувати* (з мови реклами); — *Я пробачатимуся публічно. Доведеться поплазувати* (Б. Харчук).

ПОПЛА́КАТИ, а́чу, а́чеш, *док.* Плакати (у 1, 3 знач.) якийсь час. *На чужині не ті люде, –Тяжко з ними жити! Ні з ким буде поплакати, Ні поговорити* (Т. Шевченко); — *Ну, годі плакати, Сашо, чуєш? Поплакала й досить...* (О. Довженко); *Смаглявотіла нянька кинулася була до дитини, але Хуррем кволо махнула рукою, щоб та не чіпала Баязида. Хай поплаче* (П. Загребельний); *Мені стає важко, до горла підкочується гіркий клубок, хочеться поплакати* (А. Дністровий).

ПОПЛА́КАТИСЯ, а́чуся, а́чешся, *док., розм.* 1. Док. до **пла́катися** 1. *Магера почав усіх жінок частувати своєю табакою .. Вони всі так гірко почали пчихати, що аж поплакалися* (О. Маковей); — *Я не можу збагнути, принце, чому ваша двоюрідна сестра нехтує його.* — *Він вже встиг поплакатися вам?* — *Можна сказати, що так* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я відволікся від нав'язливих думок про те, що не маю в місті ні одної душі, до кого прихилитися, кому би поплакатись* (Любко Дереш).

2. Плакатися, скаржитися якийсь час. *Досить же Вадимові поплакатись кілька хвилин, я його, може, взагалі прощу* (Ю. Мушкетик); *Поплакалася Хима на вдовину долю, та й утішилася* (В. Дрозд).

ПОПЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Плакати час від часу. *Там залишилися батько, мама й маленький братчик, Микола. З тої туги не звірювався я нікому, часом тільки, на самоті, поплакував стиха* (Б. Лепкий); *Ядзя ходить з червоними очима — вона теж поплакує, коли ніхто не бачить* (Ф. Бурлака); *Олена й собі зажурилась. Не говорила багато, зате поплакувала по кутках* (Ірина Вільде); *Вона* [Оля] *майже цілу ніч поплакувала, а тепер спала міцно, і щоки їй узялися ледь помітним сонним рум'янцем* (Григір Тютюнник).

ПО-ПЛАСТУ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-пласту́нському.** *Із лісу, городом, до своєї хати Палійчук повз по-пластунськи* (В. Поліщук); *Комбат Походько скликає командирів підрозділів та взводів. Поповзли до нього по-пластунськи, лишаючи на землі жолобкуваті сліди* (Є. Доломан); *Кукурудза й соняхи вздовж меж ховали мене від стороннього ока. Відкриті місця доводилося долати по-пластунськи* (Р. Андріяшик).

ПО-ПЛАСТУ́НСЬКОМУ, *присл.* Повзаючи так, як пластун (у 1 знач.), перебираючи ліктями, не відриваючи тіла від землі. *На плацу він їх ганяє до сьомого поту. Де найглибші рівчаки, де найколючіші будяки, там вони кілометрами повзають під його наглядом по-пластунському* (О. Гончар); *Од'їхавши метрів сто, так що з дота мене вже ніяк не видно, звертаю в ліс, ховаю Вороного під папороттю в окопі і по-пластунському, на пузі, починаю в обхід скрадатися до доту* (В. Нестайко).

ПОПЛАТИ́ТИ, ачу́, а́тиш, *док., що і без прям. дод.* Заплатити за що-небудь (про багатьох); заплатити багатьом, за багато чого-небудь. *Бідному Іванові прийшлося круто, хоть гинь. Грошей батько взяв половину того, за що згода була. З того поплатив довги* (І. Франко); *Взагалі плати вийшло дуже мало, але Турковський поясняв се тим, що деякі з комірників давніш поплатили* (Леся Українка); *А він, дурний, поплатив всі її борги, та вона і покинула його* (Н. Сняданко).

ПОПЛАТИ́ТИСЯ, ачу́ся, а́тишся, *док.* 1. *чим.* Док. до **плати́тися.** *Якщо протягом двох днів не надійдуть зведення про закінчення сівби, доведеться їй з Турбаєм поплатитись партійними квитками* (М. Руденко); — *Лодії можна підняти вверх по Дністру й прихистити в Черні,* — *старійшина йому.* — *А весі та городища пониззя поплатяться живністю і тільки* (Д. Міщенко).

2. Понести покарання за свої або чужі дії, вчинки. *Гриць-бо не вмів ходити по пішоходах і не визнавав ніяких правил вуличного руху,* — *пер через вулицю наскіс і, якби не Григорій, мусив би не раз за те поплатитися десь під колесами тягарівок* (І. Багряний); — *Люди, які зробили це, були злочинцями. Врешті-решт вони поплатилися за свої злочини* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Тепер це не таємниця. І ваше відомство дорого поплатиться за цю секретну діяльність* (Л. Кононович).

3. *заст.* Витратити гроші на що-небудь. *На часточки, На свічечки Шагом не поплатився* (П. Гулак-Артемовський).

◊ **(1) Поплати́тися життя́м (голово́ю)** *за що і без дод.* — позбутися життя. *За свій промах йому довелось би поплатитися першому, може, навіть власною головою* (О. Гончар); *Імператор простив свою жону, і тепер кожен, хто спротивиться його новому велінню, поплатиться власною головою* (П. Загребельний); *За цю коротку мить хлопчик отямився й твердо вирішив кинутись із передпокою нагору й підняти на ноги мешканців будинку, навіть якщо за це йому доведеться поплатитися життям* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОПЛА́ТНИЙ, а, е, *діал.* Вигідний, прибутковий. *Він зараз доміркувався, .. що й йому* [земному воску] *можна буде надати форму товару, поплатного на широкім ринку* (І. Франко); *Вергав* [Міхал] *бочки на гари й вивозив їх до Кишинева, праця була тяжка, зате поплатна* (Р. Іваничук); *Він теж роздобув .. "батоги" полуниць, до того часу невідомої у Горопахах ягоди, котра дуже швидко завоювала городи й була вельми поплатною* (Р. Федорів).

ПОПЛА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., діал.* Властивість за знач. **попла́тний.** *Це дуже сумно свідчить про стан літературної продукції і її поплатності в Німеччині, коли такий голосний писатель, як Гольц, по кількадцятьох літах літературної праці міг знайтися на порозі голодної смерті* (І. Франко).

ПОПЛА́ТНО, *діал.* Присл. до **попла́тний.** *Майстер зізнається, що у вільний час поплатно виготовляє столи та стільці* (з газ.); // *у знач. пред. Ні, все-таки працювати на телевізії часом і поплатно* (О. Забужко).

ПОПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поплати́ти.** *Для отримання адміністративної послуги потрібно надати копії документів, довідки та квитанції поплачених державних зборів* (з газ.); // **попла́чено,** *безос. пред. Значну більшість боргів поплачено* (В. Самійленко).

ПОПЛЕ́НТАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Почати плентати. *Степан не постеріг, як підбилося сонечко, і поплентав додому вже так, як у пізнє снідання* (Л. Яновська); *Коли білий дикий велетень ображено пішов геть, кониця й собі поплентала до загону, прикликаючи своє маля* (І. Білик); *Твій брат має якесь передчуття, і ми повинні поплентати казна-куди полями, наражаючись на всілякі небезпеки* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПОПЛЕ́НТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Піти плентаючись. *Всі люди позабирали клунки з хлібом і поплентались на панський лан* (І. Нечуй-Левицький); *Терень, як тяжко п'яний, поплентавсь кудись униз, чіпляючись ногами за все, що стрічалось по дорозі* (В. Винниченко); *Коли гнів трохи втих, поплентався* [Микола], *мов хворий, у свою кімнату, ліг горілиць на ліжко* (В. Гжицький); *М'який доторк руки пробудив її. Вона, позіхаючи, встала, неохоче поплenталася за високою темною постаттю* (О. Бердник).

ПОПЛЕСКА́ТИ, ещу́, е́щеш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Плескаючи (у 6 знач.), злегка ударити рукою кілька разів по чому-небудь. *Василь поплескав долонею по гарячому металу трактора* (О. Довженко); *Поки я думав про траву, татко вже попрощався із мамою. Взяв у мене рюкзак, поплескав по щоці* (А. Дімаров); *Дід Олег одразу впізнав мене .. Простягнув руку, турнув у плече, поплескав по спині. Все по-дорослому* (І. Роздобудько).

2. *розм.* Плескати (у 10 знач.), займатися пересудами якийсь час. *Він .. писав Марії Каспарівні: "Чи не чули ви чого про Марка Вовчка, будь ласка, давайте поплещемо, я страшенно люблю"* (О. Іваненко).

◊ **Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми)** *див.* **плеска́ти.**

ПОПЛЕСКА́ТИСЯ, ещу́ся, е́щешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Плескатися (у 1 знач.) якийсь час. *Даремне весь день закликало закохане сонечко до бережка хвилю — з піском гарячесеньким погратись, об камінь старий поплескатись* (Дніпрова Чайка); *В очеретах залопотіли крилами, поплескалась вода від утечі лисок, чомг, курочок* (Олесь Досвітній).

2. *розм.* Плескатися (у 3 знач.) якийсь час. *На умі ще в неї й річка, де би так весело можна поплескатись та збудувати млин* (Г. Хоткевич); *Побігла* [Люба] *у крихітну душову, хвилин зо п'ять поплескалася, вискочила у рушнику* (Люко Дашвар).

ПОПЛЕ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попле́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Я повернувся до Рашелі і спробував розбудити її. Але марно — на моє легке поплескування по плечу вона відповідала лише невиразним бурмотінням* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОПЛЕ́СКУВАТИ, ПОПЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Плескаючи, утворювати чим-небудь сплески на воді час від часу. *Через яку годину ми знову сиділи з Воблим у човні і, стиха поплікуючи весельцями, мовчки перепливали Рось* (С. Васильченко); *Тясмин, відбиваючи зорі, тихо поплескує, як поплескував і за часів Святослава та Хмельницького* (Ю. Горліс-Горський).

2. *кого, що і без прям. дод.* Плескати (у 6 знач.) по чому-небудь час від часу. *Корова жує, а він обходить навколо неї, гладить, попліскує по відгодованих клубах* (І. Сенченко); — *Ой, баньку б з паром .. Лежиш на поличці і віничком, віничком себе поплескуєш... Красота!* (А. Шиян); *Народ розступався, даючи нам дорогу. Одні одним переказували подію, радісні руки тяглися до мене, поплескували, гладили, тицяли цукерки* (Ю. Винничук).

3. Плескати (у 8 знач.) час від часу. *На кону стали з'являтися міми, представляючи коротенькі мімічні фарси без слів, акробатки-єгиптянки з мечами, жонглери і жонглерки з барвистими опуками і т. ін. Гості поплескують їм, часом кидають їм квіти й ласощі* (Леся Українка).

ПОПЛЕСТИ́, ету́, ете́ш; *мин. ч.* поплі́в, плела́, ло́; *наказ. сп.* поплети́; *док., що.* 1. Сплести багато чого-небудь. *Не зовсім вірив* [Яровит] *їй* [Любаві], *а все ж скорився. І шлеї поплів, і до лодії приторочив, і поперед лодії викинув* (Д. Міщенко); // *у що.* Сплітаючи що-небудь, утворити багато чогось. *Уранці вирядилась* [Маруся] *щонайкраще: поплела коси у самі .. дрібушки і вінком на голову поклала* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Плести (у 1 знач.) якийсь час. *Поплету віночок Та й піду в садочок* (з народної пісні); *Худоба так тобі й преться на той баштан .. Тільки те й роби, що бігай з одного краю на другий та відганяй. Ні полежати тобі, ні бриля спокійно поплести, ні в холодочку посидіти* (В. Винниченко); — *Пішли до берега погуляємо, віночки поплетемо, — запропонувала Валя* (С. Талан).

ПОПЛЕСТИ́СЯ, ету́ся, ете́шся; *мин. ч.* поплі́вся, плела́ся, ло́ся; *наказ. сп.* поплети́ся; *док.* 1. Сплестися, переплестися яким-небудь способом (про все або багато чого-небудь). *Колись і ці кучері були хвилясті й золотисті, мов пшеничний сніп, а потім потемніли, зляглися від щоденного важкого поту та й поплелися жорстким сріблом* (М. Стельмах); // Порости звивисто, покручено. *З трьох боків її* [хатину] *оперізував барвистий вінок з чорнобривців і кручених паничів, що поплелися аж на самі вікна* (С. Добровольський); *Я .. покірно йшов за батьком, уперто дивлячися на утоптану до каменю стежку, обіч якої густо поплівся спориш* (В. Кава); *Вище вже немає жодної оселі, там пустельне нагір'я: громаддя каменів, поміж яких поплелися хащі ломиносу, аспарагуса та схожих на дерезу кущів* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Почати плестися безперервно (про думки, мрії і т. ін.). *І поплелися мрії за мріями, думки за думками* (Г. Хоткевич); *Маркіян знову сів на веранді. Одна за одною поплелися думки* (І. Волошин); *В її голові поплелися чудні думки; ясна річ, думала вона про Льоньку* (Валерій Шевчук).

2. *розм.* Почати плестися (у 1 знач.); поплентатися. *Всі к ночі так перепилися, Держались ледве на ногах; І на ніч в город поплелися* (І. Котляревський); *Не послужила й місяця — занедужала; жене коваль з хати. Куди йти? Поплелась у панський двір* (Марко Вовчок); *Хтось поплівся крізь хороми, поволі, з роздзвоненим тяжким підносом* (К. Гриневичева); *Оглянувшись, я зрозумів, що заблудився, і повернувсь назад, поплівся, похнюпивши голову* (І. Цюпа).

ПОПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поплести́** 1. *По щоглах висіли позмотувані вітрила та поплетені з мотузків драбини* (А. Кащенко); // **попле́тено,** *безос. пред. Дівчина вже причепурилася до вечорниць: коси поплетено, стрічки позав'язувано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який поплівся. *Стіни .. будинків виднілись крізь кущі молоденької вакації* [акації], *та крізь вишеньки, та крізь кручені паничі, поплетені на ґанках і на лутках без вікон* (Т. Осьмачка); *А недалеко зруб .. Дика малина поросла, дика ожина поплетена, ліщина росте, а трава — як до стелі, така травиця...* (М. Малиновська).

ПОПЛИВТИ́ *див.* **поплисти́.**

ПОПЛИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *розм.* Рушити плигаючи (у 1 знач.), стрибаючи. *Бадьора пташка привіталася з ним, пурхнула з цікавістю на плити і поплигала під важку браму* (І. Багряний); — *Льоню, глянь, заєць!* — .. *Косоокий здивовано повів головою і ніби неохоче поплигав у кущі* (О. Гончар); // Піти, підплигуючи або згинаючись і розгинаючись. — *Прощайте! Поїдемо, — повернулася вона до Кравченка і не пішла — поплигала з хати* (Панас Мирний); *Дві велетенські псюки здалеку відчули, що хтось непрошений у дворі; лементнули і поплигали до хвіртки* (В. Барка); // Почати підстрибувати від поштовхів, коливань і т. ін. (про предмети). *Знову поплигав човен, пришвартований до корми* (Ю. Яновський); *Христоня затіпався од кашлю, гривеники поплигали з долоні на черінь і задзеленчали* (Григір Тютюнник).

2. Плигнути один за одним (про всіх або багатьох). *Собаки з розгону поплигали в озеро* (С. Павличко).

3. Плигати якийсь час. *Пес давно, мабуть, відбився від свого попереднього двору і здичавів надто, бо покрутився біля хати, поплигав біля дітей з місяць і відбіг до воріт* (В. Барка).

ПОПЛИ́НУТИ *див.* **поплисти́.**

ПОПЛИСТИ́, иву́, иве́ш; *мин. ч.* попли́в, плила́, ло́; *наказ. сп.* попливи́; **ПОПЛИВТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* попли́в, пливла́, вло́; *рідко* **ПОПЛИ́НУТИ,** ну, неш; *наказ. сп.* попли́нь; *док.* 1. Почати плисти, рухатися по поверхні води. *Лебедиця поплила по озері за тихим вітром, піднявши крила* (І. Нечуй-Левицький); *Механічно сповз* [хазяїн] *із сідла й поплив біля морди Сірого, тримаючись за гриву й допомагаючи рукою плисти* (Ю. Яновський); *Я роздягнувся, пірнув у прохолодний потік, поплив до мальовничої купки людей, понюхав жовті медові квіти, полежав горілиць на воді, дивлячись у небо* (О. Бердник); — *Ми вирішили поплисти далеко, аж до скель, що стриміли з води* (І. Карпа).

2. Почати рухатися, плисти разом з водою, за течією. *Поплинь, віночку, по чистій воді, Приплинь під хату, де живе милий* (з народної пісні); *Тут .. байдак заворушився І сам, одчаливши, поплив* (І. Котляревський); *Зачастили раптом зливи, — Попливло з луки сінце...* (С. Воскрекасенко); *Цієї хвилини мотузок розірвався, і зразу ж човник-плоскодонець* [плоскодонка] *поплинув попід берегом за течією* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Важка довбанка повільно сповзала у воду, щоб поплисти до океану* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. Почати плисти, литися потоком, струмками (про рідину); потекти. *Поплили перед ним ріки глибокі та бистрі, що кручі рвуть, сяють, як діамант* (Марко Вовчок); *Повіяли вітри, Стрибогові внуки, земля задудоніла, ріки мутно попливли, порохи поля поприкривали* (Б. Лепкий); *Мені на очі попливли сльози, бо де воно те, на що я сподівався?* (Валерій Шевчук); // *зі сл.* к р о в. Почати здійснювати безперервний круговий рух. *Кров швидше в жилах поплила у нього, в очах зажеврів огоньок* [вогник] *нараз, і віддих тож рівніший став* (І. Франко); *Гнат зрозумів усе і враз почув, що в середині в його* [нього] *щось обірвалось, кров попливла з тіла* (М. Коцюбинський); // *перен., розм.* Почати безперервно переміщатися по трубах, проводах і т. ін. (про газ, струм і т. ін.). *Днями .. в доми нове тепло Від вугілля попливло...* (М. Упеник); *Пролине небагато років, І в твоїх* [Херсона] *жилах попливуть Електрострумені високі* (С. Крижанівський);

// *перен.* Почати переміщатися суцільною масою (про предмети). *І ось врочистий день настав: знов заступили зміну. Ввімкнути струм — і попливе нова вугілля міра...* (П. Дорошко); *Гострі зуби жатки увійшли в озимину, і перші стебла попливли до барабана* (з наук. літ.); // *перен.* Почати рухатися рівномірно в одному напрямку у великій кількості (про людей). *Всі, не дослухавши розмови, не договоривши слів, попливли до гурту* (С. Васильченко); *Галасливий натовп спортсменів і глядачів поплив до гардеробів* (В. Собко); *Мелькали тільки чорні хустки та білі плями облич, далі гурт черниць швидко поплив до дверей* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Почати зсовуватися вниз по чому-небудь (про гладеньку тканину). *Юля зняла капелюшок, кинула його на траву і швидко розплутала поясочок; халат м'яко поплив по її руках і, тихесенько згорнувшись, ліг біля ніг* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Почати одноманітно здійснюватися, минати (про життя, події, час і т. ін.). *Попливли дні за днями. Скучні, одноманітні* (Г. Хоткевич); *Махнувши рукою, Сошенко вирішив не зважати на ті жінчині каверзи, й життя попливло своїм річищем* (Н. Околітенко); // *перен.* Почати безперервно змінювати одне одного (про думки, мрії, спогади і т. ін.). *Одкинула* [Тася] *голову, дивиться на небо, на губах осміхка, в очах попливли мрії, як золоті хмарки* (С. Васильченко); *Склепить Давид очі, а не спить. Думає — як вона схожа* [на Зіньку], *як отак боком, у профіль... І попливуть спогади* (А. Головко); *Знов перед моїми очима попливли спогади. Я гнала їх від себе, боялася спогадів* (М. Руденко).

4. *перен.* Почати плисти, повільно, плавно переміщатися в просторі (про окремі живі істоти, предмети). *Рушили* [люди] *далі. Тепер дві корогви, з'єднавшись, попливли разом* (М. Коцюбинський); *Я ж бачила, як хмарка та вродилась: вона повстала з гучного потоку туманом білим, парою без барви, і тихо попливла понад водою* (Леся Українка); *Зараз над парком попливуть велетенські стальні птахи. Проте їх щось не видно було, хоч мотори ревіли зовсім близько, над головою* (Д. Бузько); * У порівн. *Виринула з колосків голова з чорними кісьми і неначе поплила понад колосками* (І. Нечуй-Левицький); *Коні вхопили з місця, і тачанка, м'яко гойдаючись, ніби попливла в повітрі* (О. Гончар); // Почати плавно пересуватися в танці. *Тут якраз заграв оркестр, і зашумів, завирував зал, попливли в мрійному вальсі юнаки й дівчата* (І. Цюпа); // Почати переміщатися відносно горизонту (про небесні світила). *Зійдемо на гору, Спочинемо, а тим часом Твої сестри-зорі, Безвічнії, попід небом Попливуть, засяють* (Т. Шевченко); *Степ посивів від паморозі, але тільки-но відірвалося сонце від краю землі і попливло все вище й вище, сивина одразу зникла* (З. Тулуб); *Сонце попливло далі, ніби дражнилося* (В. Дрозд); *Поночіло. Зорі висипалися на небо. Поміж них поплив місяць, то ховався за хмару, то виглядав* (В. Багірова); // Почати плавно переміщатися перед очима того, хто рухається на транспорті (про нерухомі предмети). *Хати й тополі попливли, Лукія і мати, чабани й отари, і весь степ поплив.., дужий і рівний вітер легко жене яхту по воді* (О. Гончар); *Пейзаж внизу поплив скоріше. Машина, що несла людей, опустилася нижче* (О. Бердник); *Зарипіли вагони, спершу повільно, а потім все швидше і швидше поплив перед очима засніжений перон* (А. Дімаров); // Внаслідок запаморочення почати здаватися таким, який плавно рухається. *Залп одгримів, упало сонце, земля хитливо попливла... І довго, довго тьма була* (В. Сосюра); *Усе навколо затуманилося, попливло* (С. Талан); // Почати переходити з предмета на предмет, ні на чому не зупиняючись (про погляди). *І раптом на очах Микули батько Ант змінився: обличчя його стало блідим, як крейда, погляд поплив по хижі* (С. Скляренко).

5. Почати поступово поширюватися в просторі. *Враз хмарка налине і тіні змішає, і сутінь поплине, мов сивий серпанок...* (Леся Українка); *Зеленкувата запорошена машина зупинилась. Мотор джерґотів, наче хотів когось з'їсти, а вулицею попливли пахощі бензину* (М. Трублаїні); *Світанок в полях Засинів і поплив небозводом...* (С. Олійник); *По трюму, перебиваючи сморід кінського поту, поплив хмільний запах найміцнішого пальмового вина* (Ю. Логвин); // Почати плавно звучати. *Розмова поплинула безупинним струмком* (І. Франко); *Лісом поплила чудна, невідома ще пісня* (М. Коцюбинський); *Графиня вдарила декілька імпровізованих акордів, пов'язала їх пасажами, і з-під її пальців поплила українська думка на місцевий народний мотив* (Б. Лепкий); *І схвильована промова з уст правдивих поплива* (С. Воскрекасенко).

◊ **Був та загу́в (поплив́в)** *див.* **бу́ти; Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути** *і т. ін.)* / **попливти́ (поплисти́, поли́нути** *і т. ін.) див.* **плисти́; Пливти́ (плисти́, іти́** *і т. ін.)* / **попливти́ (поплисти́, піти́** *і т. ін.)* **за течіє́ю (куди́ вода́ несе́)** *див.* **плисти́; Пливти́ (плисти́, іти́** *і т. ін.)* / **попливти́ (поплисти́, піти́** *і т. ін.)* **про́ти течії́ (про́ти води́)** *див.* **плисти́; (1) Попливти́ / пливти́ із рук** *чиїх* — швидко витратитися, зменшитися (про кошти, майно, цінності, надбання і т. ін.). *Де щойно слину розпустила млявість, Життя гойднулося — і — попливло із рук* (Е. Андієвська); *Він і достатками давніше володів, та за бенкетами .. поплив із щедрих рук його маєток* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); **(2) Попливти́ / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки** *і т. ін.) чию (чиєї, чиї), кому* — легко, без труднощів дістатися, потрапити комусь (про гроші, майно і т. ін.). *Він тепер заживе так, як ніколи ще не жив. Вибудує завод і гроші самі попливуть у його кишеню* (Панас Мирний); *Виявилося, що сватати́ся до Оксани уже не було рації: хутір поплив за борги прямісінько шинкарці в руки* (В. Чемерис); *Тут* [в Асканії] *буквально все саме пливе тобі в руки, багатства твої ростуть, мов на дріжджах* (О. Гончар); *Все, чого прагнув, само пливло йому в руки — знання чи гітарні пасажі, спорт, рими чи любощі* (В. Діброва).

ПОПЛІ́Н, у, *ч.* Шовкова, напівшовкова або бавовняна тканина полотняного переплетення. *Вона причепурилася, як то личить, коли йдеш до церкви: на ній була широка тепла накидка з чорного фламандського шовку, з-під накидки виднілася гарненька сукенка з ірландського поплiну в рожеву і білу смужку* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Поплін використовують переважно для пошиття суконь, жіночих блузок, чоловічих сорочок, а також постільної білизни* (з навч. літ.).

ПОПЛІ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **поплі́н.** *Тканина для постільної білизни повністю натуральна, має поплінове плетення, добре зберігає форму* (з навч. літ.); // Пошитий із пoпліну. — *Послухай, старий, — сказала Жменячиха, — Михайло хоче на весілля нову сорочку поплінову і краватку* (М. Томчаній); *Цього сезону актуальними будуть легкі поплінові сарафани в горошок* (із журн.).

ПОПЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поплі́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *З моря доносилося лагідне поплiскування хвиль та віддалені людські голоси* (із журн.).

ПОПЛІ́СКУВАТИ *див.* **попле́скувати.**

ПО́ПЛІТЬ, і, *ж., розм.* Плетена загорожа; пліт (у 1 знач.). *Схопився я — мій світ зо мною: І блиск води за поплітттю низькою, І на тичині хмелю джгут* (В. Свідзинський); *Василь творив свій танець на сонних вуличках не вперше. Коли він протанцьовував коло чиєїсь клуні чи кошари, старі люди не раз прокидались і навіть, здавалось їм, бачили щось крізь щільну попліть* (О. Довженко).

ПО́ПЛІЧ. 1. *присл.* Близько один біля одного; поряд. *А в свято, чи в неділю, вони вкупі йшли до церкви; в церкві ставали попліч під криласом, говіли завжди на одному тижні, звичайно, на Страсному* (О. Кониський); *Мати сіла коло неї попліч, присунулась дуже близенько* (І. Нечуй-Левицький); *Почервонів* [Андрій], *зірвавсь на рівні ноги, по-парубоцькому обгорнув за стан* [Тетяну], *став попліч* (С. Васильченко); * Образно. *Звуки пливли, тікали, наздоганяли один одного, бігли попліч, сплітались в химерну мельодію* [мелодію] (С. Добровольський).

2. *у знач. прийм., з род. в. або з оруд. в. та прийм.* з (і з, з і). Уживається при вказуванні на просторову близькість кого-небудь до когось. *Я попліч вас зігріюся, дарма що подерлись ваші сукна й адамашки і кулями спробиваний кожух* (Л. Костенко); // Уживається при позначенні особи, разом з якою перебуває хто-небудь десь або бере участь у чомусь. *Все своє життя цей кесар* [Симеон] *присвятив боротьбі з римськими імператорами, усе своє життя він і попліч із ним його зять, болярин* [боярин] *Георгій Сурсувул, вели болгар на Візантію* (С. Скляренко); *Попліч Андрія вмостився дядько Антон у брезентовому плащі, поставив біля ноги сітку з слоїком пива* (Є. Пашковський).

◊ **Іти́ / піти́ по́пліч** *див.* **іти́.**

ПОПЛІ́ЧНИК, а, *ч.* 1. *зневажл.* Співучасник яких-небудь ганебних або ворожих дій, учинків; спільник. *Листівка закінчувалася закликом до боротьби з .. окупантами та їх поплічниками* (Ірина Вільде); *— У мене три заряди: одна куля і два "жакани". А стріляю я без промаху! "Мисливець" зблід. Його поплічники перезирнулися, розгублено втупилися в землю* (О. Бердник); // Той, хто прислужує кому-небудь, готовий допомагати в будь-яких діях, перев. ганебних; посіпака, прислужник. *— Коли б ми робили як дома, то й вас тут не було б. На кому б тоді своє півпанське жалування заробили? — акуратно підгрібає* [Христина] *покіс і косує оком на облінену й розімлілу постать панського поплічника* (М. Стельмах); [Ш е й х:] *Хай моє багатство впаде їм на голови! І хай згубить їх і їхніх поплічників* (П. Загребельний).

2. Товариш, співучасник у якій-небудь почесній справі; сподвижник. [Л е с я:] *Як мало вже зосталося вірних друзів, поплічників!* (Л. Смілянський); *Максим Нерчин стояв струнко в урочисто-напруженій шерензі почесної варти, серед своїх поплічників — бойових офіцерів* (Н. Рибак); // Той, хто допомагає в якій-небудь роботі; помічник, підручний. *— Цілком інше діло, коли набридло! Бо тут... — І поглядом блискучих очей кликав третього ватажанина собі в поплічники. — Правду кажу, Лисько?!* (Г. Колісник); // Той, хто поділяє напрямок чиїх-небудь думок, дій; прибічник, однодумець. *І як радісно тепер, сивою головою киваючи, згадати про прекрасний шлях театру, про його великий труд і, основне .. — про його чесність! Слава Вам, мої друзі! Слава Вам, мої поплічники!* (Остап Вишня); *Після того, як сказав своє слово Чумак, котрий розповів про користь від хати-читальні, дуже мало залишилося серед поплічників Лисиці* (В. Речмедін).

ПОПЛІ́ЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поплі́чник.** *Тим часом повернулась настоятелька зі своїми поплічницями .. Двоє взяли мене попід руки, третя підштовхувала мене ззаду, а настоятелька наказувала мені йти* (В. Підмогильний, пер. з тв. Д. Дідро); *Панна теж сказала, що вона дійсно графиня Ружмайло, що була поплічницею князевою і ніби брала участь у повстанні* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОПЛОЇ́ТИ, ою́, ої́ш, *що.* Док. до **плої́ти.** *Поплоїти волосся; Поплоїти тканину.*

ПОПЛУ́ЖНИЙ, а, е, *іст.* Пов'язаний зі сплатою податку за плуг (у 2 знач.). *Восени потягнуться з Пониззя до Волги каравани з огузками жита, пшениці і проса, що до Великодня буде сплачена орді десятина з тамги, поплужні та подимні податі* (Р. Іваничук); // *у знач. ім.* **поплу́жне,** ного, *с.* Податок за плуг (у 2 знач.). *Чого тільки не вимагає* [хан]! .. *І доржнє, і поплужне, і митне, і пам'ятне, і кінне...* (В. Малик).

ПОПЛУ́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поплу́тати.** *Підводить* [Андрій] *голову: лице примарніло, чуб поплутаний, очі туман застеляє* (С. Васильченко); *Дерева були поплутані телеграфним дротом* (Ю. Яновський); *Крізь лобову шибу видніло: сіро-зелена стіна соснового лісу, квадратова галява, поплутана засніженою порослю ожини* (Л. Кононович); *Повні стручки зеленого гороху опукло світились на кожній кахлині, викручені вусики створювали химерний поплутаний малюнок надщерблених керамічних кутів* (Г. Вдовиченко); *— Що то мені казав Турковський недавно? Якісь непорозуміння, якісь поплутані рахунки з комірниками моїх домів...* (Леся Українка); // **поплутано,** *безос. пред. Серед тих пущ по островах ще було поплутано багато таких озер та боліт, котрі під час великої води сполучалися з Дніпром* (А. Кащенко); *В голові й без того все поплутано, він уже готовий був вірити в усе що завгодно, навіть в інопланетян* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який поплутався (у 1 знач.). *Подивись: Шляхів нема, а тільки де-не-де Поплутані стежинки Йдуть на безвість* (Леся Українка); *Стара розложиста груша .. велетенським шатром нависала над кількома сусідніми землянками, мовчазно чорніла серед білих снігів, спускаючи над ними могутнє поплутане віття* (П. Загребельний); *Поплутане гілля Рука несмілива тихенько одхиля, І личко дівчини, рум'яне як малина, Крізь листя дивиться* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. *у знач. прикм., перен.* Який поплутався (у 2 знач.). *Лекція його була така погана та поплутана, що студенти слухали та й трохи не поснули* (І. Нечуй-Левицький); *Все-таки знання нашої народної мови дуже мале, язик поплутаний і запоганений* (І. Франко); *Коні наче рвали копитами і відкидали геть усі поплутані, непотрібні їй взаємини — вона* [Марія] *молодшала знову душею* (О. Іваненко); // Який характеризується несподіваними переходами (про мелодію). *Здавалось, два голосні хори тягли якісь дрібненькі співи в дуже швидкому allegro* [алегро], *розсипчастому та вередливо поплутаному* (І. Нечуй-Левицький); // Безладний, нерозбірливий. *Тільки там, де ясно шугало вгору полум'я, чути було невгавний поплутаний галас людського стовпища* (Б. Грінченко).

ПОПЛУ́ТАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поплу́тати** і **поплу́татися.** *Поплутання волосся можна легко вирішити, додавши до основного догляду легкий спрей з протеїнами* (з навч. літ.); *В сій неясності і поплутанні самої термінології відбилася неприхильна історична доля, яка випала українському народові* (М. Грушевський).

ПОПЛУ́ТАТИ, аю, аєш, *що.* 1. Док. до **плу́тати** 1. *Раптом наскочив вітер, поплутав усім зачіски, сипонув у вічі піском, а за ним линув дощ* (із журн.); // Перемішати, привести в безладдя розташування яких-небудь предметів, порушити порядок чого-небудь. *Сторожею над нею ніч: вартує німої тиші, щоб ніщо ані шурхнуло, не полохнуло, щоб не поплутать того чарівного малювання, що пише дівчина на тихій воді, схилившись на цабрину* [цябрину] (С. Васильченко); // *кого, що.* Помилково прийняти кого-небудь за когось іншого або що-небудь за щось інше. [В і т ь к а:] *Що?! А сигнальні вогні! Якщо поплутати червоний і зелений, такого наробити можна, що...* (В. Нестайко); *Я придивився пильніше, щоб не поплутати* [двох Микол]: *мені здалося, що мусило б бути навпаки: Зимовий Микола був чорний, як жук, а Літній — неначе облитий сметаною* (Ю. Мушкетик); — *О, не бідкайтесь, — відповів Паганель, — португальська й іспанська мови такі схожі між собою, що я їх навіть поплутав* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Док. до **плу́тати** 2. [Ф о р т у н а т:] *Може, їй* [Прісциллі] *тортури думки поплутали...* (Леся Українка); *Тут щось з тріском, тьохканням і ахканням ввірвалось в поважний, стрункий ряд його думок, перелякало їх, порозкидало, поплутало* (В. Винниченко); *Арапников упіймався на фальсифікації цифр спостережень .. Неправильно подані цифри, безперечно, поплутали б плани побудови гідроелектричної станції* (М. Трублаїні); // Змінити попередні наміри, хід якоїнебудь справи. *Заява Віктора все поплутала* (О. Донченко).

◊ **Лихи́й** *(рідше* **нечи́стий, ді́дько** *і т. ін.)* **попу́тав (поплу́тав)** *див.* **лихи́й**[1].

ПОПЛУ́ТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **плу́татися** 1. *Він махав ногою, а Рябко волочився слідком за ногою по баштані, аж огудиння поплутались кругом* (І. Нечуй-Левицький); *Входить до мене Дувид, знесилений, змарнілий, руденькі кучерики поплутались на голові, а в очах не гасне упертий огник* (С. Васильченко); *Ковальчук і Амірадзе в'язали мотузяні сходинки. Поруч лежала уже ціла купа — всі ретельно складені, щоб не поплутались* (С. Голованівський); // Розташуватися без певного порядку, з вигинами, перехрещеннями, переплетеннями і т. ін. *В густих кущах поплутались стежечки* (М. Івченко); *Навколо хати і невеличкої повіточки, що стояла трохи далі, на бугрику, стіною позводилися соняшники і поміж ними поплуталося густе та листасте гарбузиння* (Т. Осьмачка); // Порости звивисто, переплівшись, закрутившись у багатьох місцях. *Густе гілля горіхів позвішувалось, як хмара, а зверху поплутався по гіллі виноград* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **плу́татися** 5. *Взагалі все якось так поплуталося, що ніхто не міг розібрати, що куда* [куди] *й до чого* (Г. Хоткевич); *Пройдуть літа, загояться рани, приорються ворожі кладовища, забудуться пожарища і многі події поплутаються в сивих головах од частих спогадів і перетворяться уже в оповідання* (О. Довженко).

3. *розм.* Плутатися (у 7 знач.) якийсь час. — *Візьміть речі й відійдіть, а я трохи поплутаюся тут* (Я. Качура); *Поплутавшись у вулицях — на щастя, ніяких пробок дорогою не трапилось, — вискочив за місто* (Н. Околітенко).

◊ **Все перепту́талося (поплу́талося, переверну́лося** *і т. ін.)* / **плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х)** *див.* **весь**[1].

ПОПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Плювати (у 1 знач.) потроху або час від часу. *Мати скубе мичку, раз по раз попльовує в пучки і, овіяна згадкою про молодість, співає* (Г. Косинка); *Старий витягає з води вудочку — .. поправляє на гачку черв'яка, попльовує на нього, закидає якомога подалі від берега і знов терпеливо чекає* (В. Гжицький); — *Чого стоїш і попльовуєш, коли всі працюють?* (М. Чабанівський); — *Буддисти хрестяться?.. — з недовірою спитала Редька .. — Ага! І попльовують через ліве плече, щоб не наврочили* (І. Карпа).

ПОПЛЮВА́ТИ, юю, юєш; *наказ. сп.* поплю́й; *док.* Плюнути кілька разів; плювати (у 1 знач.) якийсь час. [С т а р ш и н а:] *Де ж арештант?* [Я в д о к и м:] *Взяв в жменю грудочку землі, поплював, зліпив коника, сів на нього, трахнув гарапником і ф'ю!..* (М. Кропивницький); *Карнач із вартовими побубоніли щось, поплювали, боячись навіть закурити в такій зловісній темряві* (І. Багряний); *Олег Іванович поплював на долоні, як роблять теслярі, перед тим як братись тесати* (С. Голованівський).

ПОПЛЮВА́ТИСЯ, юю́ся, юєшся; *наказ. сп.* поплю́йся; *док.* 1. Те саме, що **поплюва́ти.** *Вишневе варення з кісточками не завжди естетично виглядає на святковому столі, хоча, мабуть, кожен полюбляє поплюватися за домашнім чаюванням* (з газ.).

2. *перен.* Док. до **плюва́тися** 3. — *Ну й що ж далі? — не терпиться слухачам. — Та що ж далі? Поплювались люди. Попа відпустили, — як кіт шкідливий дряпонув до своєї матушки* (Ю. Збанацький).

ПОПЛЮГА́ВІТИ, ію, ієш, *зневажл.* Док. до **плюга́віти.** *Після того, як колега почав так мерзенно говорити про своїх друзів, він поплюгавів в очах товаришів* (з газ.).

ПОПЛЮНДРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поплюндрува́ти.** *Він народ* [ізраїльський] *попустошений та поплюндрований; усі вони по печерах пов'язані та по в'язницях поховані* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Стіна і вся волость поплюндровані менше, ніж сусідні* (Ю. Мушкетик); // **поплюндро́вано,** *безос. пред. Сусіди обізвали його бандитом. Обійстя геть поплюндровано, жінку на заиморг, повели в село* (Б. Харчук).

ПОПЛЮНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Сплюндрувати все або багато чого-небудь. *Міста поплюндрували* [чужинці], *церкви попустошили* (О. Ільченко); *Поплюндрувавши Посулля і вирізавши майже всіх мешканців города Римова, рушив* [Кончак] *додому, в землю Половецьку...* (В. Малик); *Напустив* [Болеслав] *печенігів на стольний город, поплюндрував церкву Богородиці кам'яну, погоріли всі дерев'яні храми, поруйновано церкви і тереми* (П. Загребельний).

ПОПЛЮ́СКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Те саме, що **поплеска́тися.** *Коли поплюскався* [дракон] *в озерці, а потім потримав біля скроні жмут любистку, біль минувся* (Ю. Винничук); *Находить стан, коли немає певності, чим би хотілось зайнятися. Може, сходити на водоспад, поплюскатися в "джакузі"?* (Любко Дереш).

ПОПЛЮ́СКНУТИ, не; *мин. ч.* поплю́ск, ла, ло *і* поплю́скнув, нула, ло; *рідко* **ПОПЛЮ́СНУТИ,** не; *мин. ч.* поплю́с, ла, ло *і* поплю́снув, нула, ло; *док.* Стати плескуватим, приплюснутим, зморщеним (про зерно, ягоди і т. ін.). *Посуха захватила жито, а зерно й поплюскло* (Сл. Б. Грінченка); — *Огірки в діжці поплюсли...* (К. Гордієнко).

ПОПЛЮ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док.* Плюскати злегка або час від часу; поплескувати (у 1 знач.). *Маруся літала по проталих стежечках, весело поплюскуючи гарними своїми чобітками* (Г. Хоткевич); * Образно. *З господарства лине чистий дзенькіт, у воді поплюскує небавом* (І. Драч).

ПОПЛЮ́СНУТИ *див.* **поплю́скнути.**

ПОПЛЯ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* Пляжитися якийсь час. — *Доведеться йти до ставка! Попляжимося!* (Остап Вишня); *Він пішов до студенток і студентів, які приїхали на вихідний день додому попляжитися на березі мальовничого ставка* (П. Автомонов); *Роздягався Віктор, розігрівшись од своїх вправ, поклав гімнастерку і майку, може, навіть хотів трохи попляжитися на сонці...* (П. Загребельний).

ПОПЛЯМИ́ТИ, млю, ми́ш; *мн.* поплямля́ть; **ПОПЛЯМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *що.* Док. до **плями́ти** і **плямува́ти.** — *Дай сюди, — сказала пані Міланська, бистрим, нервним* [нервовим] *рухом вихапуючи письмо з Миколових рук, — бач, уже поплямив* (І. Франко); *Денисові розбито носа, а він поплямив кров'ю й інших* (Б. Грінченко); *Він дістає келішки* [келишки], *витирає рукавом, хукає і ставить на стіл, власне, на картину з русалкою. — Поплямите, вуйку* (Ю. Винничук).

ПОПЛЯМИ́ТИСЯ, и́ться; *мн.* поплямля́ться; **ПОПЛЯМУВА́ТИСЯ,** у́ється. Док. до **плями́тися** і **плямува́тися.** *Будьте певні, що верну Вам книжку чисту, а коли б поплямувалася, то пришлю Вам з Москви новішого чистісінького примірника* (А. Кримський); — *Це ти про мене!.. Це я тобі одноосібник?! — відхилився назад Навроцький, і його землисте обличчя поплямилось рум'янцем* (М. Стельмах).

ПОПЛЯ́МКАТИ, аю, аєш, *док.* Плямкнути кілька разів; плямкати якийсь час. *Туманов, що сидів над розпочатою банкою консервів, якось насторожено поплямкав губами* (П. Панч); *Чублик, ще сонний, мляво поплямкав губами, а проте — гляди! Кислий, терпкуватий сік наче розлився по всьому тілі, очі в нього розплющились* (В. Близнець); *Яковлєв хитнув головою, поплямкав губами, неначе доїдав вареника* (Ю. Мушкетик); *Старенька жінка ще поплямкала губами, очевидно, наважуючись на ще одну репліку* (І. Роздобудько).

ПОПЛЯ́МКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Плямкати час від часу. — *Наш отець Микита, виглядаючи на те, що діється на кладовищі, тільки посмоктує, та поплямкує, та аж об поли б'ється руками* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Паша стояла спиною до дверей, а сивобородий дідусь, поплямкуючи губами і тицяючи в книжку обрубком пальця, вимовляв здивовано* (М. Циба); *Льонька .. загортав ложкою теплу, тлусту страву і накладав на обидві щоки. Молотив зубами і трохи поплямкував* (Валерій Шевчук).

ПОПЛЯ́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поплями́ти.** *Герман, весь поплямлений кров'ю, разом з кількома іншими молодими людьми взяли Мендля на плечі і понесли* (І. Франко); *Ті взірці* [для красного писання] *дуже вже дітворою понищені, поплямлені чорнилом* (Уляна Кравченко); *Слід його* [оленя] *втечі Родим упізнавав то по зламаній гіллячці, то по листкові дерева, поплямленому кров'ю* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який поплямився. *Вражаюча, велика, пересадно яскрава хустинка в нагрудній кишені, зім'ята сорочка, поплямлений комірчик, недібрана, блискуча, але тандитна краватка* (Б.-І. Антонич).

ПОПЛЯМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поплямува́ти.** *Вставши і вмившись, він звелів подавать самовар, напивсь чаю, потім причепуривсь перед дзеркалом, трохи не плюнув на свою покривлену карикатуру в дзеркалі, ще й поплямовану мухами* (І. Нечуй-Левицький); *Чудно дивитися людині, що досі бачила зі свого вікна лише фасад протилежного будинку, на просторий, рівний, непорушний степ, поплямований шматками нерозталого ще снігу* (Ю. Шовкопляс); *Схил тягнувся до поплямованого ряскою й лататтям видовженого озера і був укритий рідкою рослинністю* (М. Кідрук).

ПОПЛЯМУВА́ТИ *див.* **поплями́ти.**

ПОПЛЯМУВА́ТИСЯ *див.* **поплями́тися.**

ПОПМУ́ЗИКА, и, *ж.* Спільна назва різноманітних стилів та жанрів розважальної естрадної музики другої половини XX — початку XXI ст. *Попмузика з її дурманно-одноманітною ритмічною пульсацією, утробними зойками, безглуздими текстами, позбавленими поезії, а часом і здорового глузду, по суті вибиває з культури у бездуховність все нові й нові потоки підростаючої молоді* (М. Василенко); *Цікаво, що сказав би про нього батько, у якого ідеальний смак у всьому і який ненавидить дешеві й випадкові речі, попмузику, кічові картини, ненавидить людей, які ходять в оперу в брудних чи спортивних речах* (Н. Сняданко).

ПОПНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. *розм.* Пнучись, піти, податися куди-небудь. *Куди піду і попнуся, скрізь багач панує, У розкошах превеликих днює і ночує* (Марко Вовчок); — *Діди й прадіди, думаю, хліборобили, а дочка в пани попнеться?.. Хай не цурається коло святого хліба впадати...* (Г. Косинка); *Засичали завтрашні ігуменині християнки й попнулися у дверцята своїх розгойданих шарабанів* (М. Вінграновський).

2. *розм.* Податися всім тілом в який-небудь бік; відхилитися, відступити. *Вона затрусилась, як лист, і несамохіть попнулась назад* (І. Нечуй-Левицький).

3. *діал.* Спромогтися зробити що-небудь, справитися з якоюсь роботою. — *Як була я в панів, то робила за двох таких, як ти: варила обід на двадцять душ; а ти й на п'ять душ не попнешся* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПОБА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Побачити кого-, що-небудь у багатьох місцях; надивитися. — *Ох, попобачила я того світу, попобачила, бодай його ніколи не бачити!* (Д. Мордовець); *Фахівці гірничої справи, які попобачили чимало у різних країнах, були вражені новим сучасним кар'єром та обладнанням* (із журн.).

ПОПОБИ́ТИ, б'ю́, б'є́ш, *док., кого, розм.* Побити (у 2 знач.) кого-небудь сильно або багато разів. [Г а н н а:] *Якби попобив добре, щоб синяки днів три не сходили, то й плакати б перестала...* (І. Карпенко-Карий); *Хоч за вночішню* [нічну] *мандрівку Ксеню таки попобила мачуха, але ж з того часу ми не розлучалися* (Б. Грінченко); — *А, так ти ще биться? Украв вулика й хотів ще й попобить мене!?* (М. Івченко); *Розказують про одного дурилу, Що хвастався: "Ого! Ну попобив же я його..."* (В. Еллан-Блакитний).

ПОПОБИ́ТИСЯ, б'ю́ся, б'є́шся, *док., розм.* Побитися багато разів або впродовж тривалого часу. *Ці два чоловіка Добре горілки в шинку потягли Та, попобившись, до суду прийшли* (Я. Щоголів); *Скільки я попобився плечем у двері, по сантиметру відтискуючи їх, доки якось боком протиснувся в щілину, а потім вигрібся на кучугуру й оглянувся* (В. Чемерис).

ПОПОБІ́ГАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Побігати (у 1 знач.) упродовж тривалого часу. *Думаєш, не попобігав Микита, як навіжений, зустрічати сходи сонця на острові?* (О. Гончар).

ПОПОБЛУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Поблукати денебудь багато разів або впродовж тривалого часу. *Попоблукав Мамай і по околицях — за дівчатами міської сторожі* (О. Ільченко); — *Кажуть люди, що у своїй хаті й кутки допомагають, але тепер звикай. Довго нам доведеться попоблукати без своєї хати* (В. Чемерис).

ПОПОБОЛІ́ТИ, ли́ть, *док., розм.* Поболіти (*див.* **поболі́ти**^{1} 2) тривалий час. *Після травми коліно попоболіло не один місяць, однак лікувальна фізкультура та фізіотерапія допомогли спортсмену відновитися* (із журн.).

ПОПОБРЬО́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Побрьохатися тривалий час. *Дядько Тихін жив на далекому кутку, отож Насті довелося попобрьохатися в снігу, доки дісталася до його хатини* (В. Речмедін); *Попобрьохалася я в тій копанці, поки таки, дав Бог, вилізла* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПОВА́ЖИТИ, жу, жиш, *док., що, розм.* Поважити (*див.* **пова́жити**[1] 1) багато разів, тривалий час або багато чого-небудь. *Поповажити зерно; Поповажити картоплю.*

ПОПОВАРИ́ТИ, арю́, а́риш, *док., що, розм.* Поварити (у 1 знач.) багато разів або впродовж тривалого часу. *Усі знали, що кращої юшки з риби, ніж у нашого діда, ніхто не приготує, бо скільки ж він її поповарив за свій вік* (з мемуарної літ.).

ПОПОВЕ́ШТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Повештатися де-небудь багато, у багатьох місцях або тривалий час. *І поповешталась же сердешна Катря, чужі пороги оббиваючи* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́ПОВЗ, у, *ч.* Один рух або один перехід, зроблений повзучи. *Я загубив навіть уяву, куди ми йдемо, — стільки було поворотів, поповзів, паролів, відгуків* (Ю. Яновський).

ПО́ПОВЗА, *присл., рідко.* Те саме, що **по́повзом.** *Стіжок поповза посунувся, не лишивши на стерні жодної зернини* (Іван Ле); *Правду старі люди кажуть: хворість бігцем приходить, та поповза відходить* (П. Запаренко); *Він став підкрадатися спотайна, поповза, як і чинить кіт, підчатовуючи здобич* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПОПО́ВЗАТИ, аю, аєш, *док.* Повзати якийсь час. *Генне мусив розвеселити княгиню, він поповзав під столом і, вилізаючи, гукнув: — .. Послухайте...* (Р. Іваничук); *Світ нами крутить, .. слабаки падають і повзають під копитами. І я поповзав...* (Р. Федорів); — *Інструктор! Ти мене вчив літати, ну а я тебе повзати повчу. Поповзаєш ти у мене, довгоносий!* (В. Нестайко).

ПО́ПОВЗЕНЬ, зня, *ч., рідко.* Те саме, що **по́взик.** *На противагу деяким іншим птахам, наприклад дятлам, поповзень здатен пересуватися по стовбуру дерева згори донизу* (з наук.-попул. літ.); *Улітку поповзень харчується переважно комахами, а восени переходить на насіння, ягоди і навіть горіхи, надлишок їжі ховає в щілинах стовбурів дерев* (з навч. літ.).

ПО́ПОВЗКИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по́повзом.** [К е р і м:] *Ш-ш... Отуди пурхнув. Убік куреня. Падай! (Знову падають. Потім поповзки зникають)* (Яків Баш); *Хлопець пробує, не підіймаючись, а поповзки пересунутися ближче до ясел* (Є. Доломан).

ПО́ПОВЗОМ, *присл.* Перебираючи ногами й руками по якійсь поверхні; повзком. *Він став навкарачки і поповзом, щоб його не помітили крізь вивалені вікна, обережно поплазував до заднього ходу — на голосіївську сторону: там можна прохопитися ярком на вулицю* (Ю. Смолич); *Обидва ризикували життям, долаючи поповзом вогневу лінію* (М. Андрусяк); *Він посувався поповзом зовсім безгучно, жоден листочок не шелеснув, жоден камінчик не зсунувся* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Йому нелегко. Чутливий, багатий душею. В нього є мрія, романтика. А скільки таких, що живуть, аби жити, поповзом...* (С. Журахович); // Повільно тягнучись по якійсь поверхні. *Плуг вискочив з борозни і потягся поповзом по землі* (Сл. Б. Грінченка); *Поки вони чаркували, випав свіжий сніжок, санчата йшли поповзом, легко* (П. Загребельний).

ПОПОВЗТИ́, зу́, зе́ш; *мин. ч.* попо́вз, зла́, ло́; *док.* 1. Почати повзти (у 1 знач.). *Він таки вийняв .. бджолу і вона, чи придавлена, чи змучена, поповзла по його руці, на якій блідо синіли вузлики жил* (М. Стельмах); // Почати переміщатися навколішки або перебираючи ногами й руками. *Івашко прихилився і швиденько поповз на руках та на колінах до дядькового вікна, стараючись повзти по темному, між двома світляними смугами* (В. Винниченко); *Йонька упав на землю, рачки поповз у кущі* (Григорій Тютюнник); *Зарядивши рогатку, Микола поповз по траві, а за ним посунули й ми* (А. Дімаров); *П'ятеро молодих козаків, влипаючи тілами в стіну, з різних боків поповзли по ворога* (Г. Колісник); // Почати повільно сунутися по якійсь поверхні. *Запрацювали електромотори, і човен поповз по ґрунту* (М. Трублаїні); *В степу подув вітер — і відразу поповзли по землі білі сніговійні полози, легко звиваючись проміж заметів* (З. Тулуб); // Почати зсовуватися, зісковзувати. *Я, звісившися головою вниз у яму, а за головою поповзши й цілим животом, налапав на сучку цямрини конець* [кінець] *того шнура, що почепив там* (І. Франко); *Мій плащ поповз із плечей на підлогу* (Ю. Андрухович); *Газети поповзли і впали на підлогу. З-під них вийшов спокійний котик* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // Повільно потекти по чому-небудь. *Альоша заплющив очі, але гірка сльоза викотилася на щоку й поповзла йому в рот* (І. Микитенко); *Обличчя й груди в нього вкрилися холодними краплями поту, з роз'ятрених ран поповзли по тілу теплі струмочки* (П. Загребельний); *Горщик за якийсь час запінився, і піна зі шкварчанням поповзла на вугілля, на жарини* (Ю. Логвин); *Рясні сльози бризнули з-під його запалених повік, поповзли по сірому личку* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); // *розм.* Простягтися, пролягти звивисто. *В рожевім тумані повився, поповз Черемош ген далеко* (Г. Хоткевич); *Коріння в осокора, сіре й шершаве, місцями оголилось і поповзло до води* (О. Донченко); *Далі дорога поповзе на пагорок* (П. Панч).

2. *перен., розм.* Почати повільно переміщатися. *Машина важко поповзла на пагорб — і швидко покотилася вниз* (О. Десняк); *Доповідача біла паличка Поповзла по материках* (А. Малишко); *Спалахнуло слабеньке світло ліхтарика. Синє кружало впало на підлогу і поповзло по стінах* (О. Бердник); *У кінці серпня Карпатами поповзли важкі хмари, потягли з собою рясні дощові пасма* (М. Олійник); // Почати повільно пересуватися суцільною масою. *Майнуть лопати наваловідбійників, поповзе по жолобах риштаків чорне лискуче вугілля* (О. Донченко); // Почати повільно, рівномірно рухатися у великій кількості (про людей). *Сколихнулось море і схвилювалося. Увесь натовп заворушився і поповз широким шляхом із села на гору* (С. Васильченко); *Жива линва знову розкрутилась і поповзла в село. Люди ступали мовчки, несучи в очах і грудях важку скорботу* (М. Сиротюк); // Поплившти перед очима. *Надійку охопила така млість, що все перед її очима раптом поповзло вбік, замерехтіло, потім нараз потемніло, і вона на якусь хвилину навіть знепритомніла* (В. Козаченко).

3. *розм.* Почати повільно поширюватися на якій-небудь площі. *Він зняв бриля, і рум'янець збентеження поповз йому аж на лисину* (М. Коцюбинський); *Десь за селом, на гонах далеких, гасло сонце. Вилізли тіні з садків, з-під стріх, із-за повіток. Поповзли попідтинню вулицями, затьмарили село легенькою млою* (А. Головко); *По обличчю вчительки поповзли червоні плями* (А. Дімаров); // Почати перекидатися з одного місця на інше, збільшуючи силу свого вияву (про вогонь). *Дим і вогонь виривались з усіх дверей млина. А там полум'я вирвалося з вікон, поповзло до даху...* (С. Скляренко); *Полум'я .. перескочило на другий* [сніп], *на третій, на четвертий, поповзло далі, перестрибнуло під самі Іванові ноги* (Д. Бедзик);

// Почати поширюватися в просторі, в повітрі. *Над річкою поповзли вечірні тумани, ще голосніше закумкали жаби* (В. Чемерис); *Хлопець-слуга підніс князю люльку, набиту тютюном і вже припалену: покоєм поповзли духмяні хвилі диму* (Валерій Шевчук); // Почати виявлятися, наростаючи (про відчуття холоду, страху і т. ін.). *Очі його* [бригадира] *були сумні й далекі. Мишуні поповз до серця холодок* (Ю. Яновський); *Страх гарячою змійкою поповз мені по животі* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Почати поширюватися серед людей (про чутки, поголоски і т. ін.). *Галина квапилася відійти подалі від пошти, куди щойно сама привела себе на посміховисько й звідки поповзуть тепер плітки й пересуди про неї по всьому району* (Б. Антоненко-Давидович); *Від Косована, через його поплічників, пішли селом чутки, поповзли поголоски, буцімто Марія вже від мене важка* (І. Муратов); *Від моменту, коли школою поповзла перша чутка про закриття, і до самого закриття минуло кілька років* (Н. Сняданко).

◇ **Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться** *і т. ін.)* **під нога́ми** *чиїми* <**Ґрунт попо́вз з-під ніг** *у кого і без дод.*> *див.* **ґрунт.**

ПОПОВИВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Повиварювати багато разів або впродовж тривалого часу. *Скільки ж господині доведеться поповиварювати скатертину, доки повернеться її колись сніжна білизна* (з газ.).

◇ **(1) Поповива́рювати води́** *з кого* — познущатися з кого-небудь, вередуючи, висуваючи надмірні вимоги або прискіпуючись до когось. *Забула тільки Хівря, що як Пріська одужала, то поповиварювала вона води з неї, — не було їй спочинку ні вдень ні вночі...* (Панас Мирний).

ПОПОВИГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Повиглядати *(див.* **повигляда́ти**[1] 1, 3) кого-небудь багато разів або впродовж тривалого часу. — *Про що ж ти там промовляла, дочко? Про землю не забула сказати?.. А Леонід тут поповиглядав тебе з Васильком...* (О. Гончар).

ПОПОВИКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, чого, розм.* Повикидати (у 1 знач.) багато разів; повикидати багато чого. *Коли робили ремонт, довелося попрацювати — поповикидали кілька мішків старих речей* (із журн.); // *у сполуч. зі сл.* г р о ш і, *розм.* Витрачати багато разів, витратити багато на що-небудь зайве. — *Щоб твого батька так кістки з домовини повикидало, як поповикидав Карпо фурманам грошей, тебе по городу шукаючи!* — *накинулася фурія на мою гостю* (Л. Яновська).

ПОПОВИ́СІТИ, ви́шу́, ви́сиш, *док., розм.* Повисіти багато разів; висіти тривалий час. *Чи не ціле літо колись робив її* [сопілку] *старий Варфоломій .. Вперше грав на ній серед ночі — над річкою. Потім попід стріхою тримав: нехай поповисить, нехай її продує мирославський вітер* (О. Ільченко); * Образно. — *Це не попередження, а просто — зауваження моряка, що трохи забагато поповисів на ниточках над смертю* (Ю. Яновський).

ПОПО́ВИЧ, а, *ч.* Син попа; хлопець, чоловік попівського роду. — *Витри ніс!* — *гукнув панотець і грізно поглянув на маленького поповича, що сидів на стільчику коло Насті* (М. Коцюбинський); — *Так, батьку, ви вгадали, я спудей, попович з Лубен — Олексій Корнієнко. Мій покійний батько, Артем Корнієнко, попував при церкві Св. Покрови* (А. Чайковський); — *Я попович. Не соромлюся того. Мій батько кривдою імені свого не заплямив* (Б. Лепкий); — *Місцевий.* — *З Новобугівки.* — *Куркуленко? Попович?* — *З бідняків* (М. Стельмах).

ПОПО́ВНЕНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, хто прибув у військову частину у складі поповнення. *Незабаром після виходу з карантину всіх поповненців розташували по чотах, .. частина, до якої попав Коля, була кавалерійська* (О. Донченко); *Один кадровик, здається, вартий був трьох поповненців, так цінувалась тепер людина по її вмінню тримати зброю* (О. Гончар).

ПОПО́ВНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попо́внити** 1–4. *Полк, поповнений після польського походу, знову розквітнув донбасівською славою* (Ю. Яновський); *Вона* [Александрійська бібліотека] *була .. поповнена Марком Антонієм перевезеною для Клеопатри бібліотекою* (П. Загребельний); *Тільки з'явилася в клініці, посипалося: хворого з четвертої лихоманить, прооперованому з третьої кров для переливання не підходить, фізрозчин скінчився, чергова медсестра захворіла, аптека не поповнена...* (Люко Дашвар); // **попо́внено,** *безос. пред. До вистави Іван Петрович залучив своїх вихованців, що виконували гуртові пісні, якими було поповнено зміст п'єси* (І. Пільгук).

ПОПО́ВНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **попо́внити** 1–4. *Новим ребусом виявився й склад атмосфери* [Місяця]: *інертні гази аргон, криптон і ксенон з домішкою гелію. Без постійного поповнення ця атмосфера розсіялася б упродовж кількох сотень років* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Він зібрав до себе їхню старшину й почав улещувати, вихваляючи їх за вірність королеві та обіцяючи реєстровцям більші права й поповнення реєстру* (А. Кащенко); *Сам султан для поповнення державної скарбниці вимушений ось уже третій рік гибіти десь у кизилбашських землях* (П. Загребельний); *Велике значення в поповненні української лексики запозиченнями мали переклади світової класики* (В. Русанівський); *Немає жодного акумулятора, котрий міг би лише віддавати — без поповнення* (М. Руденко).

2. Те, чим поповнюють що-небудь або чим поповнюється щось. *За дуже приблизними підрахунками Йосифа, оті переносини* [друкарні] *й нове поповнення в обладнанні мусило коштувати не менше трьох тисяч злотих* (Ірина Вільде); *Вони удвох розмовляли, а Ольга копалася в бібліотеці, розглядаючи корінці книжок на миснику. — О-о! — зраділа. — Тут є поповнення* (М. Сиротюк).

3. Військові частини, люди, які прибувають на підмогу або на доукомплектування. *Загін Кривоноса обростав завзятим поповненням з окремих куп, навіть одинаків* (Іван Ле); *Командири сиділи в школі і розбивали нове поповнення по сотнях* (П. Панч); — *Чи відаєте, яке то поповнення? Усе нестепні до ратного діла новобранці* (Д. Міщенко); // Нові фахівці, що приходять в яку-небудь галузь науки, техніки, мистецтва, господарства і т. ін., нові учасники чого-небудь. *В нашу українську поезію за останні роки влилося і справді молоде не тільки за літературним стажем, але й за віком поповнення* (А. Малишко); *Прийшло поповнення механізаторок, п'ятеро Фениних ровесниць, що взимку вчилися на курсах при МТС* (М. Циба).

ПОПО́ВНИТИ *див.* **попо́внювати.**

ПОПО́ВНИТИСЯ *див.* **попо́внюватися.**

ПОПОВНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поповні́ти.** *Вона* [Любуша] *вдягнена дуже скромно, в береті і широкому пальті, що майже укриває її поповнілий стан* (І. Кочерга); *Назустріч йому вийшов посивілий і поповнілий Іван Тимофійович Бондар* (М. Стельмах).

ПОПОВНІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поповні́ти.** *Часті під'їдання, незбалансоване харчування, заїдання стресу смачненьким — усі ці розлади харчової поведінки призводять до швидкого поповніння та букету хвороб* (із журн.).

ПОПОВНІ́ТИ, íю, íєш. 1. Док. до **повні́ти** 3. *Тоня була така ж красива, як і раніш, але обличчя трохи поповніло* (С. Журахович); *Ярина упадала біля неї, як чайка степова біля чаєняток, повивала її ніжністю, любов'ю .. І таки одвоювала тендітне створіння у небуття, дівчинка поповніла, почала сміятися, гратися* (О. Бердник); *— А ви мало виросли, міс Джейн, і майже не поповніли, — провадила далі місіс Лівен* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

2. Док. до **повні́ти** 1. *Після перших осінніх дощів і зниження температури річка Ірпінь відновилася, поповніла, з'явилася течія і ряски стало менше* (з газ.).

ПОПОВНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **повні́шати.** *Баба неначе помолодшала, поповнішала, а лице в неї побільшало* (І. Нечуй-Левицький); *Дмитрій Іванович став зовсім іншим, ніж був .. Поповнішав з лиця, набрався солідності й поважності* (І. Сенченко); *Я відчув, що стан мого здоров'я з кожним днем поліпшується — зник кашель, я поповнішав...* (М. Дашкієв).

ПОПО́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попо́внювати** 1–4. *А може, Шльома Бухбіндер, Абрам Машталер і Леон Райх, кожен зі своїм постійно поповнюваним кагалом старих і малих, самі не побажали плодити власні нестатки чи й мозолити очі менш успішним родичам та одновірцям. Тож обрали собі ці три родини місце для життя подалі від людних доріг та тьми заздрісних очей* (М. Матіос); *Поповнення рахунку повинно відбуватися у тій валюті, в якій відкрито рахунок. Рахунок, відкритий у гривні, не може бути поповнюваний перерахуванням з-за кордону* (з мови документів).

ПОПО́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попо́внювати** 1–4. *Йому пригадалися товариші, .. пригадалися їх спори, їх спільні змагання до поповнювання свого знання* (І. Франко); *Йому було спокійно відчувати, що ніяка депресія йому не загрожує. Або що він готовий дати їй гідну відсіч. Це трохи нагадувало постійні поповнювання домашньої аптечки матір'ю, якій завжди здавалося, що варто їй лише забути купити парацетамол, і відразу ж уся сім'я захворіє на грип* (Н. Сняданко); *Поповнювання бригади відбувалося переважно групами людей з однієї місцевости, що один одного знали* (Ю. Горліс-Горський).

ПОПО́ВНЮВАТИ, юю, юєш, **ПОПОВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОПО́ВНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* 1. Наповнювати собою що-небудь. *Кілька струмків, витікаючи з-під скель, завжди поповнювали озеро, тому вода в ньому на протязі всього літа була свіжа й холодна* (О. Донченко); *Дощі поповнювали це водосховище* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *перен.* Доповнюючи, робити завершеним що-небудь. *Алі Джемалі й Кемаль-паша-заде поповнювали Сулейманову книгу законів* (П. Загребельний).

2. Входити до складу чого-небудь, ставати доповненням до чого-небудь, надбанням чогось. *Наші* [письменницькі] *лави ростуть. Поповнює їх письменник з мас* (В. Еллан-Блакитний); *Поповнювали Чорноморське козацьке військо і нащадки запорожців, які жили у Задунайській Січі* (Д. Білий); *Батько .. мусив поповнити собою незчисленні лави охтирського робітництва* (Б. Антоненко-Давидович); *Можливо, Чирва як спеціаліст у своїй галузі і захистив би всі необхідні для високого наукового звання дисертації і поповнив собою когорту дивакуватих персонажів з світу вчених* (А. Кокотюха).

3. Додаючи, відновлювати або збільшувати кількість, обсяг, склад чого-небудь. *Замість бою всіма силами, Ружинський бився тільки частиною їх, ледве поповнюючи неймовірні втрати* (Іван Ле); *На півдні починалась осінь. Блаженна пора, коли Галина Назарівна ґрунтовно поповнює невичерпні запаси своїх настойок та наливок* (Л. Дмитерко); *— Я б то собі так думав: оттой хліб, що з гамазеїв добрі люди розібрали, чи не треба б його поповнити?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сподіватися лише на бактерії, що вони за короткий час поповнять недостачу кисню, було годі* (М. Білкун); // Збагачувати що-небудь чимсь. *Петро .. завжди читав журнал чи якусь модерну книжку, яку щойно взяв у співбесідника. Таким чином поповнював свою ерудицію* (В. Рубан); *Самі учні знали, за чим ішли до інституту. Ішли за тим, щоб поповнити свої програмові знання, одержати диплом городського вчителя або проскочить до вищої школи* (С. Васильченко).

4. Замінювати чимсь нестачу чого-небудь. *Галай, перекосивши ворожу кінноту, .. ловив тепер під кулями коней і поповняв ними недостачу в тачанках* (Ю. Яновський); *Брак подробиць він умів поповнювати своїми гумористичними коментарями* (С. Журахович); *Нестачу вроди князь намагався поповнити пихатою ходою, владним голосом і безмежною жорстокістю* (П. Панч); // Повертати, відшкодовувати. *Антові довелося кілька разів відпочивати, поповнюючи запаси енергії* (І. Росоховатський); *Те, що з тіла випалить чи вимиє хвороба, трави поповняють* (М. Дочинець); *Каса дивиться на те, кілько довжник має на собі ґрунту записано .. Я дивлюся на те, чи ти спроможешся поповнити той довг* (Л. Мартович).

5. *зах.* Учиняти. *В тюрмах бився, в них, давніх позбуваючись гріхів, нові, ще тяжчі поповняти вчився* (І. Франко); *— Що ж, чи повторити вам ще раз, що Обринські без талану до математики й фаталісти? Що... поповнивши раз легкодушність, мусили її або направляти, або за неї відпокутувати* (О. Кобилянська); [Д ж о н:] *Замкнутись у собі і здушити біль — це все одно, що поповнити самовбивство* (Мирослав Ірчан).

(1) Попо́внювати / попо́внити си́ли — за рахунок збільшення певних ресурсів ставати сильнішим; зміцнюватися; відновлюватися. *Вона недавно приїхала і зараз поповнює щодня свої сили* (Ю. Яновський); *За кілька годин вдома він поповнював сили й знову поринав з головою в роботу, яку цінив понад усе* (М. Андрусяк); *— Ви наче три дні не їли .. Змарніли, схудли. Ну, нічого! Приходьте швидше до пам'яті та закусимо, поповнимо сили* (С. Плачинда).

ПОПО́ВНЮВАТИСЯ, юється, **ПОПОВНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ПОПО́ВНИТИСЯ,** иться, *док., ким, чим, з кого і без дод.* 1. Відновлюватися (у 1 знач.) або збільшуватися в кількості, обсязі. *Він запевняв, що її переклади Жуля Верна, її бібліотека, яку вона скрізь возила за собою і яка весь час поповнювалася, розвинули в ньому любов до моря, жадання мандрівок* (О. Іваненко); *Список виступаючих не поповнювався — він і так був досить довгий* (М. Руденко); *На мою думку, козацтво не можна розглядати тільки як викинуте за правове поле боярство, — воно поповнювалося з різного соціального контингенту, в тому числі і з селян* (Валерій Шевчук); *Полк Артема Черкашина, поповнившись слобідськими добровольцями та бійцями з партизанського загону, тієї ж ночі вирушив із слободи на виконання нового бойового завдання* (А. Шиян); // Заповнюватися потрібною кількістю кого-, чого-небудь; укомплектовуватися. *Час від часу музей поповнювався новими експонатами* (І. Шаповал); // Збагачуватися ким-, чим-небудь. *З'явився "Байгород" Яновського, прихильно і навіть захоплено зустрінутий читачами. Не було сумніву, що література поповнилася митцем, на якого можна сміливо покласти великі надії* (М. Бажан); *Скарбничка відчуттів, емоцій, смаків, запахів поповнилася новим враженням* (Г. Вдовиченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **попо́внювати, поповня́ти.** *Конто в кредитівці поповнялось свіжою готівкою* (У. Самчук); *Лексика, репрезентована в словнику-довіднику назв осіб за видом діяльності, постійно поповнюється та унормовується, тому укладач не претендує на вичерпність поданого матеріалу* (із журн.).

ПОПОВНЯ́ТИ *див.* **попо́внювати.**

ПОПОВНЯ́ТИСЯ *див.* **попо́внюватися.**

ПОПОВОДИ́ТИ, воджу́, во́диш, *док., кого, що, розм.* 1. Поводи́ти багато разів; водити тривалий час. — *Ми посадимо їх спершу у холодну.., а далі гукнемо їх сюди, дамо їм по чарці .. А коли б почала яка брикатися — знову в холодну. Яка б уперта не була, а як поповодять так до півночі, — пом'якшає* (С. Васильченко); — *А буває, Вужака вповзе. Ух! — по цих словах Кріт аж затремтів, а перетремтівши, сказав: — Очі світять, язик як голка... Правда, я йому теж пальця в рот не кладу, а поповоджу з поверху на поверх. В мене голова обертом іде, ну й він покрутиться* (Григір Тютюнник); // *безос.* — *А то ж, знаєте, найгірше місце цілої нашої околиці. Чи одного там ночами поповодило, а чи не знайшли там нашого Миколу замерзлим* (У. Самчук).

2. Приховуючи справжній стан справи або наміри, дурити кого-небудь тривалий час. [П а в л о:] *Хіба ж не казав: підожди до весни, свататиму?* [М о т р я:] *Поповодив весну, потім водив до осені та ще хотів поповодить?* (М. Кропивницький); [Б е з с м е р т н а:] *Ой поповодив же* [Грисюк] *мене. Два дні нічого не могла добитись. Думав, що я шпигунка* (Яків Баш).

◊ **(1) Поповоди́ти за ніс,** *зневажл.* — тривалий час обдурювати кого-небудь, не виконуючи обіцяного або приховуючи щось. *Та невже той Хведір так убивається за мною? — думала вона .. — Підожди, стріну я тебе де-небудь, уже ж правди допитаюся; та вже ж і за ніс поповоджу!..* (Панас Мирний).

ПОПОВОЗИ́ТИ, вожу́, во́зиш, *док., кого, що, розм.* Повозити (у 1 знач.) багато разів; возити тривалий час. [К у ц ь:] *Я їм коня притяг за гичку в стайню. Гаразд мене поповозив востаннє, вже не возитиме нікого більше!* (Леся Українка); — *Ви й своїх солдатів можете приводити в наш двір для занять... — Може, тобі ще й гармату перед вікнами поповозити? — поглузувала Санька* (П. Загребельний).

ПОПОВОЗИ́ТИСЯ, вожу́ся, во́зишся, *док., розм.* Повозитися тривалий час; повозитися багато. *Таки й не поспали* [козаки] *ту ніч, поповозилися із сховами* (А. Головко); — *Боюсь, Іване Петровичу, чи й справді у вас не нежить... У них там вогкість у рибартілі, а ви біля тієї юшки поповозились, до підтяжок роздяглись...* (О. Гончар); — *Обіцяю, звичайно! — сказав журавлик і тут же почав дзьобом одчиняти клітку папуги. Довелося поповозитися — клітка була велика і засув на дверцятах досить міцний. Та нарешті дверцята відчинилися, і мадам Какаду вийшла на балкон* (В. Нестайко).

ПОПОВЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Повчити тривалий час; повчити багато. *Петра на волю одпустили, Зимою в Київ одвезли, І там у школу оддали, І там чимало поповчили* (Т. Шевченко); *Мотря, вмиваючись сльозами, стала ганьбити сина .. — Бач, як поповчили, так і матері стало треба?..* (Панас Мирний); — *А ви поповчили-таки трохи наших людей* (Ю. Хорунжий).

ПОПОВЧИ́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док., розм.* Повчитися тривалий час; повчитися багато. *Поповчивсь і я чимало, та не дуже навчився* (Сл. Б. Грінченка); — *Хай наші просвітителі поповчаться у його* [нього] *і добро .. любити, і лихе прощати...* (Панас Мирний).

ПОПОВ'ЯЗА́ТИ, яжу́, я́жеш, *док., що, чого і без прям. дод.* Пов'язати тривалий час; пов'язати багато чого-небудь. — *Я на своєму віку доволі попов'язала ран козацьких, да й Леся моя до сього діла здатна* (П. Куліш); *Держалась же Конониха за те життя, як борона за траву! Держалась за "те", щоб щодня до схід сонця встати..; після пополоти на городі, аж коліна змліють, або попов'язати в спеку, зігнувши спину дугою так, що після, як зв'язана лозина, й не розігнешся* (Грицько Григоренко); — *Атож, замолоду відтупала собі ноги, ходячи за панською жниваркою. Попов'язала вже я тих снопів, і не злічиш* (Л. Юхвід).

ПО-ПОГА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-пога́нському.** *Не можна називати себе учнем Христовим, а ставитися до своєї жінки, до своїх дітей по-погански* (з рел.-церк. літ.).

ПО-ПОГА́НСЬКОМУ, *присл.* Як у поган, за звичаєм поган. *А коли я побачив, що не йдуть вони рівно за євангельською правдою, то перед усіма сказав Кифі: Коли ти, бувши юдеєм, живеш по-поганському, а не по-юдейському, то нащо поган ти примушуєш жити по-юдейському?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Зараз проводи ніхто не називає по-поганському "Радониця". Але це саме він, язичницький обряд на честь Рода — слов'янського бога* (з газ.).

ПОПОГАНЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Поганяти тривалий час; поганяти *(див.* **поганя́ти**[1]*)* багато. [Н и ч и п і р:] *Отак їх* [Куксу і Дранка] *попоганять, як жеребців на аркані!* (М. Кропивницький); *Попоганяв би ти мене в армії, якби я був під твоєю командою, та тільки ж тепер я над тобою командир! — визивно оглядає він з ніг до голови високого Богдиля* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. [Р о м а н:] *Попоганяла мене циганська доля з одного краю до другого...* (Я. Мамонтов).

ПОПОГАНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Поганяти тривалий час; поганяти *(див.* **поганя́ти**[2]) багато. *Їх не було дуже довго, і, судячи з того, як спітніли їхні коні, вони добре попоганяли* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОПОГАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* Поганятися тривалий час; поганятися багато. * Образно. — *За долею, юначе, нашому братові треба добре попоганятися* (Г. Коцюба).

ПОПОГАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Погасати *(див.* **погаса́ти**[2]) тривалий час; погасати багато. — *І чи раз же то траплялось, що сердешний сіромаха попогасає по городах, ухопить, як там кажуть, шилом патоки та, побачивши на власні очі, що чортма в світі нічого путнього, покине жінку й дітей, вернеться в курінь* (П. Куліш); *Цьому малому Бондаренковому гайдамаці і їсти не давай, аби лише попогасати по кручах з шаблею* (Василь Шевчук); — *Із документами штабіста я попогасав німецькими тилами* (Р. Андріяшик).

ПОПОГАТИ́ТИ, ачу́, а́тиш, *док., розм.* Гатити (у 2, 3 знач.) тривалий час. *Попогативши в двері чимало часу і не чуючи в хаті ніякого руху, вони зрозуміли, що сталося щось страшне* (В. Самійленко).

ПОПОГИ́БІТИ, ію, ієш, *док., розм.* Погибіти тривалий час. — *Отож! "Платять!" — Гайдамака зробив рух, мовби хотів устати з коня. — Сідай на моє місце! Отоді й знатимеш. Попогибієш, попотрусишся!* (А. Головко); — *Як попогибієш день по коліна в крижанім багні, то й кістки тобі заніміють* (О. Гончар).

ПОПОГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, розм.* Погнути тривалий час; погнути багато. *Харківську область увечері накрила буря. Ураган добряче попогнув і поламав дерева: за вечір упало 17 дерев та близько 150 гілок* (з газ.).

◊ **(1) Попогну́ти спи́ну (хребта́)** — попрацювати тяжко, тривалий час, із великим напруженням. [Г а н н а:] *А ще скажу й так: жируєш ти! Це все з баглаїв!.. Попогнула б спину на спеці та вмилася б кривавим потом — не зажирувала б!* (М. Кропивницький); *Попогнув там молодого свого хребта, попиряв задушними літніми ночами ковші по трапах і оцей, що, насупившись, сидить зараз на коні, — ватажок загону* (О. Гончар); — *Скоро казка мовиться. — І діло буде робиться, як прикладеш рук та спину попогнеш* (М. Стельмах).

ПОПОГОВОРИ́ТИ, ворю́, во́риш, *док., розм.* Поговорити багато разів; говорити тривалий час. *Хазяїн поніс роботу пошиту, хазяйка пішла до сусіди посидіти, попоговорити* (Марко Вовчок); *— Ви, Прокоповичу, його мало знали, а я то чималенько з ним попоговорив* (А. Іщук).

ПОПОГОРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., розм.* Погорювати тривалий час. *Учитель охвицер* [офіцер] *хороший у нас був, із наших... Що було й він над нами попогорює, попомучиться!* (Ганна Барвінок).

ПОПОГРЕБТИ́, бу́, бе́ш, *док., розм.* Погребти *(див.* **погребти́**[2] 1, 2) тривалий час. *Душі гірко стане, як попогребеш, женучи так швидко човна* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПОГРИМІ́ТИ, ми́ть, *док., безос., розм.* Погриміти *(див.* **погриміти**[1]) тривалий час. *— Попогримить у тебе над головою, і ходиш потім очманілий та глухий, мов тетерук* (С. Журахович).

ПОПОГРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., що, розм.* 1. Погріти тривалий час. *Кишенькова грілка дає приємне тепло для карманів — гарна можливість у холоди попогріти руки* (з мови реклами).

2. Те саме, що **погріти.** *Дивувався* [Сидір], *як Христя ішла по такому морозу, турбував Мар'ю скоріше давати обідати, хоч живіт гарячою стравою попогріти* (Панас Мирний).

(1) Попогрі́ти чу́ба — витратити багато сил і енергії, старанно виконуючи якусь роботу. *Після останньої війни він таки попогрів тут чуба, чистячи колодязь, дошукуючись замуленого джерельця* (О. Гончар); *Поки те зерно перенесли, чуби попогріли* (А. Дімаров).

ПОПОГУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Погуляти *(див.* **погуляти**[1]) багато разів; гуляти тривалий час; погуляти багато. *Попогуляв і Оксен за свого парубоцтва* (Григорій Тютюнник); *Загін з п'ятнадцяти чоловік під їхнім проводом склався ще в одна тисяча сімсот тринадцятому! Добряче попогуляли ув Києві та по його околицях* (Г. Колісник).

ПОПОГУСТИ́, уду́, уде́ш, *док., розм.* Погусти багато разів; погусти тривалий час. *Дітки гомонять самі одні, і вже така їм утішка з того, як горобці прилетять — зацвірінькають або голуб попогуде* (Марко Вовчок).

ПОПОДЕ́РЖАТИ, жу, жиш, *док., розм.* Подержати тривалий час. *— Буде, панночко, буде. А то він вас заморе* [заморить]. *Нівроку йому, важкий-таки. Та як візьмеш на руки та поподержиш, то й рук не чуєш .. Христя пустила. Хлопчик, постоявши трохи, знову кинувся до Христі* (Панас Мирний).

ПОПОДИВУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм.* Подивуватися тривалий час; подивуватися багато. *Метка цеглина одбила і в її* [цієї ящірки] *хвоста. І знову хлопці постояли коло зеленого* [хвоста] *і поподивувалися, як хвіст, мов невеличка рибка, тріпався, перекидався* (Панас Мирний).

ПОПОДИ́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Поди́хати тривалий час. *Сім годин невилазно поподихай цією пилюкою* [металевого брухту], *хоч ти й ас-машиніст! Ніколи не буває, щоб очі не червоні* (О. Гончар); *Якщо при перших симптомах застуди відразу над картоплею поподихати, від нежиті можна позбутися за пару днів і без допомоги ліків* (із журн.).

ПО-ПОДІ́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* Як на Поділлі, за подільськими звичаями або традиціями. *Хаєцький почав розв'язуватись і, збираючи канат на руку, заговорив-заспівав по-подільському: — Ой канате, канате, рідний наш брате! Ніде ми тебе не кинемо, скрізь понесемо з собою!* (О. Гончар); *Квашені помідори по-подільському — з дубовим та вишневим листям, хроном, часничком та морквиною* (із журн.).

ПОПОДУ́МАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Подумати багато разів; думати тривалий час; подумати багато. *Двері тихо відвела* [Маруся], *Поподумала, ввійшла, Богу помолившись* (Л. Боровиковський); *— Так ти таки надумав що-небудь? — Аякже! Мало я поподумав цю зиму?* (Л. Яновська); *— Я приймаю ваше застереження, — сказав він, добре поподумавши хвилини дві* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОПОДУ́ТИСЯ, поподу́юся, поподу́єшся *і* поподму́ся, поподме́шся, *док., розм.* Подутися (у 1 знач.) тривалий час. [Г а л я:] *Он Луку Семеновича образила... Бач — надувся.* [Я в д о х а:] *Не лопне!.. Поподметься, та й так минеться* (Панас Мирний).

ПОПОЖДА́ТИ, ду́, де́ш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Пождати (у 1 знач.) тривалий час. *— То ще попожди тієї волі* (Панас Мирний); *О. Артемій вийшов з хати, сів в екіпаж і попождав ще доброї пів години та добре напікся на сонці, доки вийшла Сусана Уласівна, а за нею Ватя* (І. Нечуй-Левицький); *Ми з портфеликами під пахвами, хукаючи на пальці, до пояса в снігу, попождем на обочині, доки схлине сніговий вал* (Є. Пашковський).

ПОПОЖИ́ТИ, иву́, иве́ш, *док., розм.* Пожити *(див.* **пожи́ти**[1] 1–3) тривалий час. *Довелось Ярині, зразу ж перехрещеній на Кармелу, чимало попожити і в католицьких монастирях* (О. Ільченко); [А д л е р б е р г:] *Мадам, його величність, видимо, щасливий, як всі, хто вже на світі попожив і знову одружився з молодою* (С. Голованівський); *Їдучи на чужому коні до своєї смерті, Чалий всміхавсь. Попожив він не марно. Ніколи не пив гірку воду покори і завжди думав своїм власним умом...* (Г. Колісник).

ПОПОЖУРИ́ТИСЯ, урю́ся, у́ришся, *док., розм.* Пожуритися тривалий час; пожуритися багато. *Один багатий парубок, ще й сирота, та дівчину піддурив. Що вона попожурилась!* (Ганна Барвінок).

ПОПОЗБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, чого, що і без прям. дод., розм.* Позбирати тривалий час; позбирати багато. *По всій висоті стирчав із землі перем'ятий, знівечений метал, здеформована важка зброя. — Буде трофейникам роботи, — перемовлялись бійці. — Попозбирають...* (О. Гончар); *Я .. під час дородової відпустки кукурудзи попозбирала — на сотню трудоднів вистачить, якби кадровики зараховували такі трудодні* (М. Матіос); *Фермеру довелося докласти чимало зусиль, щоб попозбирати овець, які розбіглися під час грози* (з газ.).

ПОПОЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Позувати багато разів; позувати якийсь час. *— О пане Максе, ви повинні попозувати! Я вас дуже прошу* (В. Винниченко); *Людмила змилостивилася, попозувала перед об'єктивами* (А. Кокотюха).

ПОПОЇ́ЗДИТИ, ї́жджу, ї́здиш, *док., розм.* 1. Поїздити тривалий час; поїздити багато. *Довгенько-таки попоїздили, ще раз перевернулись, поки натрапили на шлях* (О. Стороженко); *Попоїздили по світах, поки Бачура служив* (М. Чабанівський); *— Знаєш що, Веню? Попроси свого сержанта, хай сяде на коня і трохи попоїздить по двору* (П. Загребельний); // Використовуватися для їзди тривалий час. *Балагула обшарпана, обідрана; видко, що попоїздила чимало* (А. Кримський).

2. *на кому, перен.* Використовувати в своїх інтересах кого-небудь тривалий час. *— Вимоги у мене до вас будуть такі високі, що ви щоразу пищатимете .. Ну й попоїжджу я на вас* (Ю. Шовкопляс); *З мене жалість вся вийшла, попоїздили жалісні на мені* (Є. Пашковський).

ПОПОЇ́СТИ, і́м, їси́, *док., що, чого і без прям. дод., розм.* 1. Добре поїсти; поїсти багато разів, багато чого-небудь. *Попоїсть* [людина], *нап'ється та й заляже спати, Виспиться — і знову давай починати!* (П. Грабовський); *Всі веселі, балакають, сміються, жартують, а дехто, попоївши, витягнувся ліниво на сирій землі* (Т. Бордуляк); *Попоївши, Волох кивнув Малюті і вийшов на подвір'я* (Д. Білий).

2. Те саме, що **поїсти.** [Х р а п к о:] *Нехай же тепер розумний* [Петро] *та на кухні попосидить, людської страви попоїсть...* (Панас Мирний); *— Та старшеньких було семеро, та усі ж і на тім світі... з татусем... Позагонило горе: ні попоїсти, ні одягтись було...* (А. Тесленко); *Цілими днями він пропадав десь, приходячи додому тільки попоїсти* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Смачний мені в сьому дворищі був хліб, хоч я й мало його попоїв із моєю Параскою* (Ганна Барвінок); // Поїсти чого-небудь. *На, попоїж із медком паляниці* (І. Манжура); *З корзини витягне* [дівчина] *куряче стегенце, з білою паляницею попоїсть трохи, а тоді пиріжечком з повидлом заїсть* (А. Головко).

ПОПОЇ́ТИ, оюо́, о́їш, *док., кого.* 1. Док. до **поїти.** *Грицько поглядав вже: чи не видно, на щастя, придорожньої корчми, чи не час спинитись на відпочинок, щоб і коней попоїти* (Б. Левін).

2. Упоїти багатьох. *Мотря важко зітхнула .. — Попилися?.. — подумала. — Хто ж їх попоїв, як не він?..* (Панас Мирний).

ПОПОЇ́ХАТИ, ї́ду, ї́деш, *док., розм.* Їхати тривалий час. *Сіножать далеко — аж на панському. Косили з копиці. Вісім верстов — попоїдь* (І. Микитенко).

ПОПОЙТИ́, йду́, йде́ш, *док., розм.* 1. Іти тривалий час. *Пожив у Вятській щось з тиждень .. і знов на етап, на суд у Лубні. Ще місяців коло двох попойшов...* (А. Тесленко); // Іти якийсь час. — *То це на прощу вибралася ти? Це треба шмат дороги попойти. Ще будуть села, будуть города. А втім, нічого. Ти ще ж молода* (Л. Костенко).

2. *тільки 3 ос.* Випадати якийсь час (про опади). — *Піди спершу глянь, що надворі, який дощ. — То що, що дощ? Попойде та й перестане* (Панас Мирний).

ПОПОКАЗИ́ТИСЯ, ажу́ся, а́зишся, *док., розм.* Показитися тривалий час; показитися багато. *І Артем же, нехай попоказився б із заздрості!* (А. Головко); — *Попоказився він тут, той консул, — втрутився в розмову один із стрілочників* (О. Гончар).

ПОПОКА́ЯТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Покаятися багато разів; каятися тривалий час. *Попокаюсь же після: і "Господи помилуй і алілуя", — вишіптую, щоб Господь простив мені це* (А. Тесленко).

ПОПОКИ́ДАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Покидати багато разів; кидати тривалий час. — *Поповозила б ти та попокидала б лопатою оте пісчисько!..* (Леся Українка); — *Я на скирді, а баба снопи з гарби кидає... Попокидай снопів, як вона ось-ось розсиплеться...* (Остап Вишня); // *безос., кого.* * Образно. *Як би тепер було приємно, коли б мене доти добре попокидало на штормових хвилях непевної життєвої борні — та щоб жорстокий гіркий досвід навчив мене палко прагнути саме того спокою, в якім я нині знемагала!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОПОКЛА́НЯТИСЯ, яюся, яєшся, *док., розм.* 1. Покланятися багато разів. *Бідолаха аж просяяв, коли ти заступився за нього перед полісменами, впросивши їх не заводити справи... Попокланявся, задкуючи до фургона, просто не вірив, що його відпускають...* (О. Гончар).

2. *перен.* Просити багато разів, тривалий час. *Так вона мені попокланялась, попросила мене* (Сл. Б. Грінченка); — *Попокланяєшся тоді, аби хто ліг у твоїй кімнатці. — Побачимо* (Г. Хоткевич); *Я ледве інфаркт з ними не заробив, коли довелося підписувати контракт на перші наші гастролі. І попобігав, і попокланявся* (Г. Пагутяк).

ПОПОКЛЯ́СТИ́, попоклену́, попокляне́ш *і рідко* попоклену́, попоклене́ш, *док., кого, що, розм.* Поклясти багато разів; клясти тривалий час. — *Тобі, Явдохо, наказ: перебиратись з дочкою у двір .. — Господи! що ми тоді з матір'ю попоплакали та попокляли свою долю!* (Панас Мирний); [Й о р к:] *Гидка чаклунко, прикуси язик свій!* [Д і в а:] *Благаю, дай тебе попоклясти.* [Й о р к:] *Попоклянеш, як підеш у вогонь* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОПОКОПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого, розм.* Покопати багато разів; копати тривалий час. — *А я її* [землю] *і вподовж попоміряв і вглиб попокопав. Грудьми, животом відчував її* (Ю. Мушкетик).

ПОПОКРИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* Покричати багато разів; кричати тривалий час. [Т р о х и м:] *А вона* [вчителька] *другий раз і голосу не зведе...* [І в а н:] *Авжеж, як попокричиш на тебе, то з голосу спадеш!* (Грицько Григоренко); *Тьотя Любочка, дебела, з товстими, як стовпи, ногами, обмазується вся грязюкою і стає схожа на якусь казкову істоту. І скільки Котьці довелось попокричати, поверещати й подригати ногами.., поки вона нарешті відмовилася од думки лікувати Котьку грязями* (В. Нестайко).

ПОПОКРУТИ́ТИ, учу́, у́тиш, *док., що, чого і без прям. дод., розм.* Покрутити багато разів; крутити тривалий час. — *Вилізу на клуню — і то голова крутиться. А як підтягнуть під самі хмари та попокрутять мертвими петлями? Що тоді з мене буде?* (Григорій Тютюнник); *Попокрутивши ключем то так, то сяк, він нарешті змусив замок піддатись, і двері, мовби знехотя, відчинились* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОПОКРУТИ́ТИСЯ, учу́ся, у́тишся, *док., розм.* 1. Покрутитися (у 1, 2 знач.) багато разів; крутитися (у 1 знач.) тривалий час. *Постарайтеся показати себе на фото з найкращого боку — для цього доведеться попокрутитися* (із журн.).

2. *перен.* Надовго опинитися в скрутному становищі через нестачу чого-небудь. — *Отепер попокрутишся без піджака, вояко!* (О. Довженко).

ПОПОЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, *док., розм.* Полазити багато разів; лазити тривалий час. *Пилипові, після того як і він пополазив з своїм запальним патроном у очереті та різаку, стало гірше з оком* (Б. Антоненко-Давидович); *Довелося Михайлові чимало пополазити по одеських покрівлях, поки обснували дротами все місто* (В. Кучер); *Рудь знав греблю не гірше за Харкевича. Років зо два пополазив по ній колись теж* (С. Голованівський).

ПОПОЛА́М, *присл.* 1. На дві рівні частини, на дві половини; навпіл. *Розколоті пополам смоляні деревини зносились до місця* (М. Шеремет); *Сторінки були розділені лінією пополам: зліва йшов незрозумілий текст* (О. Бердник); — *Це означає, — відказала його дружина, — розподіл спільного майна .. Саме час ділити все пополам* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // Порівну, на двох. *Якщо в мене є цукерка — Півцукерки другу дам, Якщо грушка є в Оверка, Значить, грушку — пополам* (І. Муратов); — *Пополам! — Ні, — крутнув головою Костянтин. — Сьогоднішній улов — твій, а завтра — моя доля* (М. Стельмах); *Скринями займалася німа Оксана, парсунами він, зароблену копійку ділив пополам, до чого дівка не могла звикнути: брала собі дещицю, а інше відсувала на край стола* (Н. Околітенко); // *з ким.* На двох разом. [М а р к о:] .. *Моя кватиря* [квартира] *отут на лаві, пополам з бабою. Тіснувата кватиря* (З. Мороз).

2. *з чим.* З домішкою чого-небудь іншого наполовину. *Діжу вчинила — пополам з гречаним* (Ганна Барвінок); *В крові ковзається нога, І очі сліпнуть од пожару, Що в небо посилає хмари І тут, і там, і тут, і там З гарматним димом пополам* (В. Сосюра); *Харчі в* [концентраційному] *таборі убогі. Хліб пополам з деревною тирсою, та й той давали раз у день* (П. Автомонов); // Вперемішку з чим-небудь. *Заквітчана квітками пополам з хрещатим барвінком, білолиця, рум'яна, вона так привітно виглядала своїми чорними очима* (Панас Мирний); *Мов тріски, понтони летять в повітря з димом пополам* (І. Гончаренко); *Перед тим я побував у всіх тих трагічних місцях. Пісна земля пополам з камінням і вже скрізь проросла травою* (П. Загребельний); // *у сполуч. з ім. в оруд. в.* З певним відтінком (за знач. іменника). *Спершу вона не повірила.., бо Кость з шуткою пополам сказав їй об сім* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *у сполуч. з ім. в оруд. в.* З наявністю чогось іншого. *Батько, нігде дітися, хоч з нуждою пополам, хоч у позичку ускочив, а віддав хлопця у науку до дяка* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З чотирма рабами їде Автанділ над морем там, Скрізь розшукуючи ревно Таріелові бальзам, — І вночі і вдень він ронить сльози з кров'ю пополам; Не цінніший за солому світ здававсь його думкам* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́дво́є (попола́м, на́впіл *і т. ін.)* *див.* **перела́мувати.**

◊ **Го́ре (ра́дість,ща́стя** *і т. ін.)* **[діли́ти] попола́м (на́впіл)** *див.* **діли́ти; (1) З го́рем (з ли́хом) попола́м (на́впіл)** — з великими труднощами або ледве, насилу. *Змерзла ж* [Маруся] *то так, що зуб з зубом не зведе .. З лихом пополам прибігла додому* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Павлюк мав незначний запас зерна, назбираний по панських маєтках. Для козаків його ще з горем навпіл і вистачило б* (В. Чемерис); *Ми попрямували до Ренесансу. Я, як могла, намагалася коментувати картини, хоча сама на них знаюся з горем пополам* (С. Пиркало); **(2) З гріхо́м попола́м** — не зовсім добре, не зовсім так, як годилось би; як-небудь. *Лише один Бабій із гріхом пополам міг посіяти як не в ріллю, то хоч під борону, бо мав пару конячат* (С. Добровольський); — *Іспанську мову, кажете, з гріхом пополам знаєте?* (Іван Ле); — *Город засадили? — Засадили з гріхом пополам* (В. Гжицький); *Софія Карлівна і тут* [у зоосаду] *сама давала пояснення, хоча це й виходило в неї з гріхом пополам* (О. Гончар).

ПОПОЛАМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, чого.* Поламати (у 1 знач.) багато разів; ламати (у 1, 2 знач.) що-небудь тривалий час. *Пополамали ми очерети, поки вийшли на берег* (із журн.).

2. *у сполуч. зі сл.* с е б е, *перен.* Робити над собою зусилля багато разів, докорінно міняючи характер, звички. *Щоб стати гідним цієї дівчини, ох, і доведеться йому себе пополамати...* (Ю. Шовкопляс).

◊ **(1) Пополама́ти [собі́] го́лову** — довго, напружено думати, намагаючись зрозуміти що-небудь, розібратися в чомусь. — *Та й "одчоти" ваші поплутані. Господи, скільки я голову пополамав, поки дошпортався в чім діло...* (І. Нечуй-Левицький); **(2) Пополама́ти ру́ки (рук)** — переживати, страждати тривалий час; настраждатися дуже. *А то, як вигнала мене свекруха, .. що я пополамала рук!..* (Ганна Барвінок).

ПОПОЛА́СУВА́ТИ, у́ю, у́єш. *док., розм.* Поласувати тривалий час; добре поласувати. *Чого тільки й не ставлено нам на стіл: і борщу, і сала мерзлого, з червоненьким усередині, і каші молошної... Пополасували!* (Григір Тютюнник); *Ну вже ж і пополасували! Тут губа вжалена пече, а меду ж хочеться, їм — аж за вухами лящить!* (І. Білик).

ПОПОЛА́ЯТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Полаяти багато разів; лаяти *(див.* **ла́яти**[1]) тривалий час. *Пополаяв мене батько за сніданням, попосміявсь з мене та й заборонив мені купаться в річці з пастушками й гулять на вигоні* (І. Нечуй-Левицький); *Дочка покриткою стала.., а Оришка .. трохи пополаяла дочку.., а далі сказала: — .. На те воно вже йшлося* (Грицько Григоренко).

ПОПОЛЕ́ЖАТИ, жу, жиш, *док., розм.* Полежати (у 1 знач.) тривалий час. *Щоб саму дірочку для мотузка зробити, скільки треба securityпополежати коло лідяка* [санок із льодини] *та поподмухати в нього крізь соломинку* (В. Винниченко); *Чимало я пополежав по лікарнях — часто доводилось кочувати по коридорах, відділення маленькі, палати переповнені, між ліжками й не пройдеш* (В. Чемерис).

ПОПОЛІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **полірува́ти.** *Сергій урочисто вніс у кімнату дбайливо зроблену полицю для книжок. Він її добре пополірував* (О. Копиленко); *Ми можемо пошліфувати чи пополірувати дзеркало потрібних Вам розмірів, просвердлити в ньому отвори, оздобити фацетом чи додатково пофарбувати* (з мови реклами).

ПО-ПОЛІ́СЬКОМУ, *присл.* Як на Поліссі, за поліськими звичаями або традиціями. *Лев уже старий чоловік, поважний і дуже добрий з виду; по-поліському довге волосся білими хвилями спускається на плечі з-під сивої повстяної шапки-рогатки* (Леся Українка); *Суп молочний по-поліському: в кипляче молоко кладуть попередньо відварену локшину, додають сіль, цукор і варять до готовності* (із журн.).

ПОПОЛОВИ́НІ, *присл.* Те саме, що **попола́м.** — *Будем вважати, тату, що вас є двоє і нас двоє — я і жінка. Значить, все треба поділити пополовині* (М. Стельмах); *По недовгім ході показався мій дім .. Перед роком, пополовині з матір'ю, ми купили його...* (О. Кобилянська); — *Коли міситимуть хліби для городян, пшеничного борошна нехай сиплють з житнім пополовині* (К. Гриневичева); *Чіпка пильно дивився на діда .. Лице аж пополотніло, .. а очі сухі-сухі, горіли, налиті сльозами пополовині з кров'ю* (Панас Мирний).

ПОПОЛОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пополові́ти.** *Сіла* [Марія] *в машину, оглянула долину Завадки, круті схили гір, ялиновий ліс, що спускався до берега, пополовілий лан льону...* (С. Чорнобривець); *Весь пополовілий у місячному сяйві парк аж пахтів ароматом південної ночі* (Ю. Смолич).

ПОПОЛОВІ́ТИ, іє. Док. до **полові́ти.** *Жита вже пополовіли; день за десять жнива* (О. Кониський); *Дождався* [Онопрій] *нарешті, затвердло зерно, пополовіло стебло, похилилося вниз* (І. Франко); *Ниви якось несподівано, немов за один день, пополовіли* (А. Хорунжий); *Вже місяць геть аж за хату зайшов, уже й небо на сході пополовіло* (І. Вирган); * Образно. [Г а н н а:] *Колись і думки цвіли і рясніли, та пополовіли і зав'яли...* (М. Кропивницький).

ПОПОЛО́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пополоска́ти.** *Фосфати проникають в організм людини через шкіру й дихальні шляхи під час ручного прання або якщо одяг був недостатньо пополосканий* (із журн.); // **пополо́скано,** *безос. пред.* * Образно. — *Я відчуваю, що мій мозок наче холодною водою пополоскано* (Ю. Яновський).

ПОПОЛОСКА́ТИ, лощу́, ло́щеш, *док., що.* 1. Док. до **полоска́ти.** *Так-сяк дотяглася вона туди, пополоскала, позв'язувала і стала п'ястися на гору* (Л. Яновська); *Поміг* [Мадяр] *Василькові пополоскати рану, а потім сів і обережненько посадив собі малого на коліна* (І. Керницький); — *Пополощи гарненько рот, щоб не зосталося у роті сиру, щоб часом завтра, не хотячи, не оскоромився* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Полоскати якийсь час. *Приходите ви до моря, умочуєте ліву ногу й, вигукнувши — ох! — витягуєте назад .. Пополоскали, і хватить!* (О. Ковінька); *Порівнялися з фігурою — високим дубовим хрестом, почорнілим, без ніякого напису, обвитим над підніжжям рушником, якого не раз пополоскав дощ, а тому він вилиняв* (Б. Харчук).

◊ **(1) Пополоска́ти зу́би** *чим і без дод., жарт.* — випити незначну кількість алкогольного напою; трохи випити. [Д е н и с:] *Ото либонь Гарасим кладе стіжок, чи нема в нього хоч капелини* [горілки], *щоб хоч зуби пополоскать?* (М. Кропивницький).

ПОПОЛОСКА́ТИСЯ, лощу́ся, ло́щешся, *док., розм.* Полоскатися якийсь час. *Микола не пропустив нагоди, щоб досхочу пополоскатись у ранковій прохолодній воді* (Ю. Збанацький); *Так хочеться прийняти справжній душ або у ванні пополоскатися* (В. Чемерис).

ПОПОЛО́ТИ, полю́, по́леш, *док.* 1. *що.* Док. до **поло́ти.** *— Ти б пополола бурячки, Галочко. — А я вже й повиполювала* (Ганна Барвінок); *Вийшла мати з дітьми в поле: — Нуте, ручки молоді, як оцей льонок Пополем — пополуднуєм тоді* (П. Тичина); *Треба було .. чимало попрацювати над своїм городом і садком — налагодити зрошення, пополоти, обгорнути картоплю тощо* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Полоти якийсь час. *Держалась же Конониха за те життя, як борона за траву! Держалась за "те", .. щоб попоїсти хлібця чорного з сіллю; після пополоти на городі* (Грицько Григоренко); *— Ото як пополола колись на вгороді, щось у мене у попереці тріснуло, а тепер коле та й коле, так і штрика! Ох!* (Остап Вишня); *Раптом мені захотілося що-небудь покопати або пополоти. Або попроривати буряки* (С. Пиркало).

ПОПО́ЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попо́лоти.** *Одні городники запевняють, що найкращий урожай вони отримували на тих грядках, які не пополоті. А інші стверджують, що як тільки попололи, так овочі й пішли рости. Хто правий?* (із журн.).

ПОПОЛОТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пополотні́ти.** *Петрусь зрадницьки глянув на пополотнілого Северка* (А. Іщук); *Саме в той час, коли ми вже почали збиратись в дорогу, в хату вбігла пополотніла Паша. — Оточують... — тихо, але твердо сказала вона* (Ю. Збанацький); *Чого ж то Яків стоїть стовпом, весь пополотнілий? Мати Параска зрозуміла, що птах несказаної удачі залетів з волі Божої до їхньої вбогої хатини* (В. Лис); *Сашко спить. Пополотніле обличчя хлопця майже зливається з білою наволочкою подушки* (Дара Корній).

ПОПОЛОТНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **полотні́ти.** *Легенька краска то вступить їй в обличчя, то зникне, і обличчя пополотніє* (Леся Українка); *Сергій бачив: доктор Гешке пополотнів, міцно стиснув щелепи* (М. Дашкієв); *Віталій зблід, просто пополотнів. Мені навіть здалося, що він може зомліти* (С. Процюк).

ПОПОЛО́Х, у, *ч., діал.* Переполох (у 1 знач.). *Позирнувши в ті безодні, Сліпнуть ваші очі, Обіймає і хоробрих Пополох жіночий* (П. Куліш); *Відворот монголів швидко перемінився на пополох і безладну втіканину* (І. Франко); *Козаки вибирають темну ніч перед новим місяцем і викрадаються очеретами. Коли їх помітять, іде пополох по всіх краях аж до самого Царгороду* (М. Грушевський).

ПОПОЛО́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пополо́хати.** *Тут пополохані корови, там підкрадаються тіні по землі* (Ю. Яновський); *У хащах жодної стежини, лише де-не-де прим'ята трава свідчила, що пробіг або сторожко прокрався пополоханий звір* (із журн.).

ПОПОЛО́ХАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **поло́хати.** *Горобців одшугав: як загуду-задзеленчу, дак пополохаю так, що поуз перелітають садок наш* (Марко Вовчок); *— Дідусю, а Латая* [собаку] *візьмемо? — запитав брат. — Обов'язково! — каже дід. — Хай квіти, трави понюхає, ховрахів пополохає* (Є. Кравченко).

2. Полохати якийсь час. *Сюди тільки, може, раз на рік з'являлися мисливці трохи пополохати дичину та ще пастушки з раннього квітіння аж до першого жовтня дзвінкими вигуками оглашали тут болота* (Т. Осьмачка).

ПОПОЛО́ХАТИСЯ, ається, аємося, аєтеся, *док.* Наполохатися (про всіх або багатьох). *Пополохалося від сяйва пожежі птаство по гаях і завили байраками вовки-сіроманці...* (А. Кащенко); [М а р ' я н а:] *Тю-тю! Та ще й козачки! Такий гурт, та так пополохались!* (С. Васильченко); *Пополохались коні і верхівці. Літаки своїм гуркотом і кулеметами гнали назад полк кінноти* (М. Трублаїні); * Образно. *Притаїлось все, пополохалось Перед з'явищем тучі грізної: Вітерець ущух — ані подиху, Змовк веселий гай — ані шелесту* (М. Старицький).

ПОПОЛОШИ́ТИ, лошу́, ло́шиш, *кого, що, розм.* Док. до **полоши́ти.** *Учитель .. ступав з вагом, бережно, тихесенько по нерівнім дірявім помості, щоби не пополошити щурів. А щурів у класі була тьма-тьмуща, гуляли собі свобідно* (С. Ковалів); *Надував* [Василько] *щічки з лишаями, схлипував, шльохав, але різав якоїсь весільної, аж ворони на оранині пополошив* (І. Керницький).

ПОПОЛОШИ́ТИСЯ, ло́шиться, ло́шимося, ло́шитеся, *розм.* Док. до **полоши́тися.** *— Ми було собі говоримо, що як се буде — Катрине весілля, та яке життя їй красне, гадаємо, а батько уступить до хати — ми й пополошимось усі* (Марко Вовчок).

ПОПОЛУ́ДЕНЬ, дня, *ч.* Час після полудня, друга половина дня. *Отой сонний супокій, що лежав над Бориславом сього літнього пополудня, дуже не сподобався йому* (І. Франко); *Одного пополудня Леся стояла з Христею на руках біля вікна* (Ирина Вільде); *Увесь пополудень і вечір ми були тільки з Адою* (Ю. Андрухович); *Тоді, сонячного недільного пополудня, здається, також на початку осені, його чи не вперше пронизало усвідомлення безмежності світу* (О. Ірванець).

ПОПОЛУ́ДНАТИ, аю, аєш, **ПОПОЛУ́ДНУВАТИ,** ую, уєш. Док. до **полу́днати, полу́днувати.** *Пополуднує* [Павлусь] — *і знов іде у комору спати і спить вже аж до захід сонця* (О. Стороженко); *Давно вже й поснідали, і пообідали, й, позбиравши ошмилки, пополуднали та й знову їсти захотіли* (С. Васильченко); *— Сідай-но. Ми ось пополуднали, але поїж ще щось з'їси...* (У. Самчук); *У ланці, на полі, коли, пополуднавши, жінки спочивали та спеку перечікували у лісосмузі, бувало, точилися й одвертіші розмови* (Г. Тарасюк).

ПОПОЛУ́ДНЕВИЙ, а, е. Те саме, що **пополу́дній.** *Це було в пополудневій порі. Всі в хаті полягали дрімати* (О. Кобилянська); *Була пополуднева година, сонце парило* (Ю. Винничук); *Бабуся .. вхопилася за лікоть тітки Роуз, і обидві вийшли на пополудневе осоння* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОПОЛУ́ДНЄ, нього, *с., діал.* Пополудень. *Василь почув голод: він .. все пополуднє нічого в роті не мав* (І. Франко); *Надворі лляв дощ ціле пополуднє, а якраз тепер цідив, мов із коновки* (О. Кобилянська); *Така гарна днина. Сонце починає хилитися в долину .. У таке пополуднє як гарно з любою людиною піти подивитися в поле до женців або поїхати до сусідів на хутір* (Б. Лепкий); *Мусив* [ксьондз] *пересидіти ціле пополуднє в пивниці під Білим Каменем, .. з літаків бомбили* (Н. Сняданко).

ПОПОЛУ́ДНІ, *присл.* Після полудня, у другій половині дня. *Ходики з блискучим маятником уже показували третю годину пополудні* (М. Ю. Тарновський); *Обіцяного берега не було та й не було. Десь аж пополудні об'явився він праворуч* (Д. Міщенко); *Пополудні сніг перестав. З-за хмар нарешті виглянуло сонце* (Л. Кононович); *— Гаразд, пане Малиненку, — здався Котигорошко, — прийдіть завтра пополудні* (В. Кожелянко).

ПОПОЛУ́ДНІЙ, я, є. Який настає, буває пополудні, у другій половині дня. *Увижається шлях під гарячим пополуднім сонцем* (Олег Ольжич); *Стояла нудна пополудня пора* (П. Козланюк); *Стоїть сивий худий засмаглий бородань, схрестивши руки на грудях .. Пополуднє сонце грало в нього в очах, пускало хлопцям хитрі бісики* (А. Кокотюха).

ПОПОЛУ́ДНУВАТИ *див.* **пополу́днати.**

ПОПОЛУПИ́ТИ, уплю́, у́пиш; *мн.* пополу́плять; *док., кого, що, розм.* Полупити тривалий час; налупити (у 3 знач.) багато. [А н т о н:] *Дурний! Чого ти боїшся? Насунемо шапки на очі, то й не пізнає, та давай пополупим добре...* (М. Кропивницький); [М а т в і й:] *Краще ви, дядьку, таких слів про Мирона Павловича не говоріть, щоб, буває, ми вас на дорогу не пополупили* (І. Карпенко-Карий).

ПО-ПО́ЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-по́льському.** *Флячки по-польськи — номер 1 у меню багатьох поляків. Цікаво, що цю страву не так часто готують вдома, її, як правило, їдять в кафе і ресторанах* (із журн.); *Якийсь жовнір почав мені відповідати по-польськи, але вухо чуло, що це наш брат, руснак* (Г. Хоткевич); *— Документи? — Не маю, — пояснив я по-польськи* (Р. Андріяшик); *На сторінках тонкого паперу рясніли рівні рядки, записані вправним почерком по-польськи* (Д. Білий).

ПО-ПО́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у поляків, за звичаєм поляків. *— Фляки по-польському! Смакота-смакота, не жалійте живота! — вигукували товстопикі, розчервонілі перекупки від прилавків* (В. Нестайко); *— Я їв на обід біґос по-польському. З батальйону надішлю телеграфну скаргу в бригаду: зіпсована капуста й не придатна для їжі свинина* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Польською мовою. *Незвичайно здатна дитина навчилась у сільській школі читати й писати по-українському, по-польському і по-німецькому* (М. Коцюбинський); *Спочатку Янка* [Купала] *вчився по-польському у т. зв. мандрівних учителів. Читати по-російському він навчився від своєї няньки* (В. Малик); *Кажуть, Іван Ґонта добре знав грамоти, міг читати й писати по-польському* (Г. Колісник).

ПОПОЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Полювати якийсь час. *Мені сказали, що в лісі багацько вальдшнепів, і я на другий день пішов пополювать* (О. Стороженко); *Одної благодатної осені ми з приятелем вирішили пополювати дикі гуси, як слід, по-справжньому* (Остап Вишня); *— А в мене сила лосів, — відгукнувся через стіл Конецпольський. — Я гадаю, що пишне панство не відмовиться на них пополювати* (З. Тулуб); *— Я сьогодні вирішив пополювати. Уявіть собі, я не забив нічого* (М. Дашкієв).

ПОПОЛЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Полякати багато разів; лякати тривалий час; полякати багато. *— Моєму поможи Енею, Щоб він з ватагою своєю Щасливо їздив по воді; Уже і так пополякали, Насилу баби одшептали* (І. Котляревський); *Пополякали й досить: маніпуляції та фейки про коронавірус в українських медіа* (з газ.).

ПОПОМАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Помахати тривалий час. *— Як вийдуть оце вперше косарі на поле та як покосять день, то увечері і поперека не розправлять — так болить, а попомахають косою день-два, то вже з піснями додому йдуть* (Л. Яновська); *Та до Січі ще добрих п'ять верст! Попомахаєш костуром!* (В. Малик).

ПОПОМЕ́РЗНУТИ, ПОПОМЕ́РЗТИ, ну, неш; *мин. ч.* мерз, ла, ло *і* ме́рзнув, нула, ло; *док., розм.* Померзнути тривалий час; померзнути багато. *— Живий, — махнув рукою Кулик. — Дурний, каже, твій Петро. Попомерзне, поголодує, розумнішим стане: прийде* (С. Журахович); *Морози великі були, у хаті холодно. Витопити нічим. Так попомерзла, думала, і весни не діждусь* (з мемуарної літ.).

ПОПОМІРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Поміркувати тривалий час; поміркувати багато. *Із деякими задачами математичної олімпіади учні ліцею справилися легко, над деякими довелося попоміркувати* (з газ.).

ПОПОМІ́РЯТИ, яю, яєш, *док., що, розм.* Поміряти багато разів; міряти тривалий час. *— Колись я попоміряв рівень радіації в Рудому лісі — десятки рентген на годину, зараз там в окремих місцях, у тих самих, найбільш забруднених, можна знайти десятки мілірентген на годину* (із журн.); *Далекий шлях, панибрати, Знаю його, знаю! Аж на серці похолоне, Як його згадаю, Попоміряв і я колись — Щоб його не мірять!* (Т. Шевченко).

ПОПОМЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Помліти (у 4, 5 знач.) тривалий час. *Кладемо полядвицю в рукав для запікання, вона має попомліти в духовці три години* (із журн.).

◊ **Помлі́ти (попомлі́ти) душе́ю (се́рцем)** *див.* **помлі́ти.**

ПОПОМОРО́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Поморочитися тривалий час; поморочитися багато. *— Попоморочишся, поки виростуть, — звернувся він уже до обох жінок* (І. Сенченко); *Попоморочився він, поки збив докупи дерев'яне одоробло, з допомогою якого тільки і є змога тинькувати горішню частину стіни* (О. Шугай).

ПОПОМУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Помучити тривалий час; помучити багато. *Дома ж на нього чекала кохана дружинонька, і пан Демид навмисне хотів затриматися, щоб попомучити її дожиданням* (О. Ільченко); *— Скільки вони попомучили подавальницю і дієтсестру!.. Що не подадуть їм — усе не те...* (Є. Кравченко); *На мить у його голові зродилася фантастична думка: якщо Ліза справді прийде, щоби помиритись, він не погодиться на це відразу. Спершу вдосталь її попомучить, змусить її безліч разів визнати, наскільки несправедливою вона була до нього* (В. Хрущак).

ПОПОМУ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* 1. Помучитися тривалий час; намучитися багато. *Попомучившись тиждень, вона таки насмілилась просто піти до його* [нього] (І. Нечуй-Левицький); *— І радіє Балькаїза, Мов дитина, якщо владар Загадки не відгадає, Попомучившись даремне* (Леся Українка); *Попомучилися ми, але нарешті пліт був готовий* (В. Нестайко); *Скалічів* [Микола], *попомучилася з ним, здала до лікарні* (Є. Пашковський).

2. Зазнавати яких-небудь труднощів тривалий час. *— От крамниця наша: збоку глянути, виходить ніщо, правда? А скільки то ми попомучилися по тих базарах, де всяке стерво підстригати мужицьку вовну хоче!..* (Г. Косинка); *— Спочатку мені довелося попомучитися. Міняв професії. Тепер я слюсарем при домоуправі* (Б. Харчук); // *з ким.* Доглядати, вирощувати кого-небудь з труднощами тривалий час. *Навідаюсь-таки до Машки* [свині] .. *А скільки я з нею попомучилась! Отакенькою купила* (І. Рябокляч); // *з ким.* Навчати когось чого-небудь з труднощами тривалий час. *Дяк хвалився батькові: попомучився, каже, з ним, поки того Апостола витвердив, щось з місяць усе учив, та й то разів скілько у церкві помилявсь* (Панас Мирний); *Ох, попомучився я з нею, поки навчив бодай не заплющуватися, коли б'єш по м'ячу. В кожнім разі, я підучив її тільки так! Сам я в гольфі король* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПОПОМУШТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Помуштрувати тривалий час; помуштрувати багато. [С о т н и к:] *Ось я тебе попомуштрую Не так, як в бурсі!.. Помелом!* (Т. Шевченко); — *Хай же йде в москалі! Нехай його в службі попомуштрують* (Панас Мирний); *Правильна вимова — це питання практики, її потрібно попомуштрувати* (із журн.).

ПОПОМ'Я́ТИ, мну́, мне́ш, *док., розм.* 1. *кого, що, чого.* Пом'яти (у 1 знач.) тривалий час; пом'яти багато. *Глину потрібно добре попом'яти — так позбавите матеріал бульбашок повітря, які впливають на цілісність виробу з неї* (із журн.); // Те саме, що **пом'я́ти** 2. *Парубкові ж хотілось хоч у руках попом'яти оте мудре сукно всіх кольорів* (О. Ільченко).

2. *кого, перен.* Дуже м'яти (у 4 знач.); побити. — *Він їздив кудись та забарився на один день; вона* [жінка] *й напалася... Ну, він і попом'яв...* (Панас Мирний).

ПОПО́НА, и, *ж.* Покривало для коня та деяких інших тварин; використовується також для покривання возів, саней і т. ін. *Чотири слони в розкішних попонах несли важкі гармати, жахаючи своїм виглядом поляків* (З. Тулуб); *Надворі, коло високої фури, укритої сірими попонами і укрученої вірьовками, поралося двоє слуг* (П. Кочура); *На білому снігу, на тлі засніжених будинків і дерев мерехтять козацькі шапки з червоними верхами; з-під свиток і кожухів виглядають червоні шаровари, на конях багаті попони* (Р. Іванченко); * Образно. *На чорну і довгу німецьку клуню падали відсвіти далекої заграви, її ледь-ледь було помітно крізь густу попону ночі* (Григорій Тютюнник).

ПОПОНЕДІ́ЛКУВАТИ, ую, уєш. Док. до **понеді́лкувати** 2. — *Іди, небого, не журися, Попонеділкуй, помолися, Все буде так, як я сказав* (І. Котляревський).

ПОПОНОСИ́ТИ, ношу́, но́сиш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Носити кого-, що-небудь багато разів, тривалий час. — *А де колодязь? Аж на Федоньчиному кутку. Попоносиш відром — не раз Київ згадаєш. Тут повернув кран — і набирай скільки хочеш. І теплої, і холодної* (В. Близнець); // *що і без прям. дод.* Носити, відносити кому-небудь, куди-небудь щось багато разів, тривалий час. — *Скільки я попоходила, скільки я попоносила, поки* [землю] *тоді оддали!.. — згадувала Мотря* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Носити кого-, що-небудь якийсь час. [Г о р н і ч [л а х м і т н и к]:] *Як отак сорок літ на спині оце шмаття попоносиш, то вже либонь таки дещо знатимеш, ой знатимеш!* (Леся Українка); — *Не хочеш ластівочку свою попоносити? Ось бачиш, яка я, візьми! — і пані вихилялася в Михайлика на руках* (О. Ільченко).

3. *що і без прям дод.* Носити який-небудь одяг, взуття тривалий час.

4. *що і без прям дод.* Носити який-небудь одяг, взуття якийсь час. — *Йосипе, Йосипе, ось на-бо чобітки та нехай твої діти трохи попоносять!* (П. Панч).

5. *кого, безос., розм.* Походити, поїздити багато, в багатьох місцях. — *То вас, дядьку Омелько, попоносило по світах!* (В. Чемерис); *Мене зацікавило, чи був він в Україні? .. Був навіть на Донбасі... Попоносило? Рід військ? Мотопіхота. Мав легке поранення* (О. Шугай).

6. *що, у сполуч. зі сл.* с и н я к и, с и н ц і. Носити багато разів сліди від ударів; бути не раз битим. *Двічі вже синці попоносила Югина, намірявся і її, Докію, вдарити Варчук, та чи поговору посоромився, чи совість заговорила* (М. Стельмах).

ПОПОНОСИ́ТИСЯ, ношу́ся, но́сишся, *док., розм.* Попоноситися з ким-, чим-небудь тривалий час. — *Нас помучили у службі з усиновлення дітей, бо постійно вимагали довезти ще якісь документи. Це зараз ми вже знаємо, що саме потрібно, а тоді так попоносилися з папірцями — не хочеться й згадувати* (із журн.); // *перен.* Мати мороку, возитися з ким-, чим-небудь тривалий час. — *Гаспидський козак дав келепом по руці! Тепер саме в косовицю доведеться попоноситись із рукою!* (П. Куліш); — *Ти ще дитина, а серденько твоє вже заняте. Попоносишся ти з ним — бодай не казати* (Ганна Барвінок).

ПОПОНОЧІ́ТИ, іє, *безос., розм.* Док. до **поночі́ти.** — *Побіжи та запри лишень його* [Сірка] *у хлів, щоб не бігав за ворота, як попоночіє надворі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПОНУ́ДИ́ТИ, у́джу́, у́диш, *док., розм.* 1. Понудити (у 2 знач.) тривалий час. *Аби не попонудити на карантині, психологи радять спробувати щось нове. Щось, про що ви думали, але не наважувалися реалізувати* (з газ.).

2. *безос.* Нудити кого-небудь якийсь час. *Перед тим як відправитися в довгу поїздку, не варто налягати на важку і жирну їжу, від неї може попонудити в дорозі* (із журн.).

◊ **(1) Попону́ди́ти сві́том** — пожити в тяжких умовах, постраждати якийсь час. *А то, як вигнала мене свекруха, щоб її за неправду важко дихати, .. що я світом попонудила, що я пополамала рук!..* (Ганна Барвінок).

ПОПОНУ́ДИ́ТИСЯ, у́джу́ся, у́дишся, *док., розм.* Понудитися тривалий час. — *А побрались, — що було я попонуджуся, поки не пішли діти* (Ганна Барвінок); *На офіційній церемонії, яку влаштувала фірма, навіть зовсім маленьким гостям не довелося попонудитися — вони могли насолодитися смаколиками й переглядом мультфільмів у спеціально облаштованій дитячій кімнаті* (з газ.).

ПОПОПА́ДАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Попа́дати (у 1 знач.) багато разів. *Попопадала Ганнуся і з полу, й у мене з рук: несу оце, несу, так як впущу — поболять руки* (А. Тесленко).

ПОПОПИ́ТИ, п'ю, п'єш, *док., що, чого і без прям. дод., розм.* 1. Добре попити (у 1 знач.); попити багато разів, багато чого-небудь. *Батюшкам та матушкам хотілось по чарці, хотілось добре попоїсти та попопити, але пляшок та чарок ніде не було видно* (І. Нечуй-Левицький).

2. Те саме, що **попи́ти** 1. *Буфетниця запитувала привітно: — Чи вам попоїсти, чи вам попопити?* (Остап Вишня).

ПОПОПЛА́КАТИ, а́чу, а́чеш, *док., розм.* Поплакати багато разів, тривалий час; наплакатися багато. *Провела його за село, того чоловіка, попоплакала...* (Марко Вовчок); *Що вона попоплакала .. так годів зо три або й з чотири* (Ганна Барвінок); — *Попоплачемо ще від цих полян: колись вони самі з нас дань братимуть* (І. Білик).

ПОПОПРА́ВИТИ, влю, виш; *мн.* попопра́влять; *док., що, розм.* Правити *(див.* **пра́вити**[2] 2); вимагати що-небудь з когось багато разів, тривалий час. [К у к с а:] *Засип жидове. З жида швидш гроші виправиш, а з дяка попоправиш!* (М. Кропивницький).

ПОПОПРА́ТИ, перу́, пере́ш, *док.* 1. *що, чого і без дод., розм.* Попрати багато разів; прати тривалий час; попрати багато. *Тюль — ніжна і прозора тканина, прання якої має проходити дуже дбайливо. Звичайно, можна це робити руками, але в такому разі його доведеться довго попопрати* (із журн.).

2. *кого, що, діал.* Дуже намочити (про дощ). *Дощ мене попоправ* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПОПРІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм.* 1. Попріти (у 2 знач.) тривалий час. *Під час спеки необхідно пити більше рідини, найкраще зелений чай і компоти, але не більше трьох літрів на добу. Вип'єте більше — можете добряче попопріти* (із журн.); * Образно. *Ого-го! Ще попопріють наші горби. Ще зазнаєш всього, Поки добудемо раю!* (В. Еллан-Блакитний).

2. Попріти (у 3 знач.) тривалий час. *На цілу ніч у піч ставлять наглухо закритий казан із м'ясом, там воно попопріє та просочиться, не втрачаючи аромату* (із журн.).

3. *перен.* Витратити багато зусиль, виконуючи яку-небудь роботу якийсь час; попотіти (у 3 знач.) багато. *Снігу тоді навалило чимало, від дороги до клубу було не менш чотириста кроків, і ми з Ваньком таки попопріли, поки впорались* (А. Дімаров); *Тиха вода, одначе ж, несла добре, зносила й зносила вниз, і веслувальники попопріли, поки нарешті причалили під високою рудою кручею* (І. Білик).

ПОПОПРЯ́СТИ, яду́, яде́ш, *док., що і без прям. дод., розм.* Прясти *(див.* **прясти**[1]) тривалий час; попрясти багато. *Державалась* [Конониха] *за те, .. щоб попоїсти хлібця чорного з сіллю; після пополоти на городі .. або попопрясти, аж пучки попухнуть* (Грицько Григоренко).

ПОПО́РАТИ, аю, аєш, *кого, що.* Док. до **пópaти.** *— Ви вже, татусю, своє одробили, годі вам поратись. Мені стид, як би я сам двох пар волів не попорав* (Ганна Барвінок); *Вже коли попорають все надворі, тато одягають нові білі валянки, білу сорочку і, перехрестившись, сідають за стіл на покуті* (А. Іщук); *Олексій попорав худібку, зводив до водопою коня* (Дара Корній); *Хворих виявилося багатенько. Поки попорала всіх та вирядила фельдшера, сонце заглянуло в усі шиби* (Микита Чернявський).

ПОПО́РАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Док. до **пóратися.** *— Спати хочеться? — питає Христя .. — Будь ласка, попорайся за мене* (Панас Мирний); *Сусіди .. попоратись на обійстю* [обійсті] *не відмовилися* (Р. Федорів); *— Посидь, а я попораюся, — попрохала я, а сама побігла годувати курей* (С. Талан); *Селім-Гірей обвів поглядом хату. Випотрошена велика зелена скриня — воїни степу вже попоралися тут* (Ю. Мушкетик).

2. Поратися якийсь час. *Вони ще попоралися біля стрілки, на кінцях якої висіли гирі* (П. Автомонов); *Трохи попорався* [рибалка] *біля рибальського причандалля, здобувши кілька словесних колючок від жіноцтва на цю тему* (Валерій Шевчук).

ПОПО́РЕНИЙ *див.* **попóротий.**

ПОПОРИ́ПАТИ, аю, аєш, *док., чим і без дод., розм.* Порипати багато разів; рипати тривалий час. *Попорипай мені дверима* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **(1) Попори́пати у ха́ту** — часто приходити в чиюсь хату. *Перш ніж заарештувать мене, попорипала поліція у хату* (А. Тесленко).

ПОПОРОБИ́ТИ, роблю́, ро́биш; *мн.* попоро́блять; *док., розм.* 1. Поробити (у 3 знач.), попрацювати тривалий час. *Ти ще молода дитина: тобі тільки дев'ятнадцятий пійшов* [пішов]. *Ще годів п'ять поробиш, тоді й сам порозумнішаєш* (Ганна Барвінок); *Літошевський .. з великим смаком вдоволяв пекучу смагу здорової безжурної людини, що всмак пообідала і до втоми попоробила за довгий день незгірше простого хлібороба* (І. Нечуй-Левицький); [М а р ф а В а р ф о л о м е ї в н а:] *Попоробила б щодня до втоми, наприклад, тягаючи горшки з печі та в піч або хліб вимісюючи* [вимішуючи], *— не заморочувалася б* (М. Кропивницький); *— Коли б вам так прийшлось попоробить, як мені довелось на свойому* [своєму] *віку* (М. Івченко).

2. *що, чого.* Поробити, виготовити що-небудь у великій кількості. *Ви вже, мабуть, здогадалися, що то був змайстрований нами величезний коробчастий повітряний змій (Павлуша ж змалечку мріє стати льотчиком, ми тих зміїв з ним попоробили — ого-го)* (В. Нестайко).

ПОПОРОЖНІ́ТИ, іє. Док. до **порожніти** 1. *Треба зібрати швидше кавуни, а то попорожніють: дощу нема* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПОРОЗКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що, чого, розм.* Порозказувати багато разів; розказувати якийсь час; порозказувати багато. *Попорозказую іноді казок було хлопцям .. Мелю й мелю їм прямо сам з себе* (А. Тесленко); *Шахрайка ошукала одесита, видуривши 30 тис. гривень. Жінка попорозказувала йому про скрутне матеріальне становище й запропонувала надати за кошти послуги з нетрадиційної медицини* (з газ.).

ПОПОРОСИ́ТИСЯ, ро́ситься, ро́сяться, *док.* Опороситися (про багатьох свиноматок). *Фермери, які не перший рік займаються розведенням свиноматок для продажу потомства, намагаються запліднити самиць із таким розрахунком, щоб вони попоросилися в лютому* (із журн.).

ПОПОРО́ТИ[1], порю́, по́реш, *що.* Док. до **поро́ти**[1] 1, 2. *Попорола сорочку, бо не по-моєму пошита, по-своєму перешию* (Сл. Б. Грінченка); *— Ану, — кажу, — Ганнусю, чи не була би-сь* [була би ти] *така ґречна, аби тото вишиття попороти? А вона: — Що в тебе за забаганки? Я стільки над ним сліпала, а ти мені хочеш знищити* (Ю. Винничук).

ПОПОРО́ТИ[2], порю́, по́реш, *кого, що і без прям. дод., розм.* Док. до **поро́ти**[2] 1. *У плузі Волики розсердились, вертіли. Орать відлогу не хотіли. Іван Волів таки запріг, їм боки попоров і виорав обліг* (Л. Боровиковський).

ПОПО́РОТИЙ, ПОПО́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попоро́ти**[1]. *Одежа на Зіньківі висіла шматками, попорота, пошматована шаблями* (І. Нечуй-Левицький); *Від твердого олівця мусить залишитися рельєфний слід, витиснений у попореному гострим графітом найверхнішому* [верхньому] *шарі паперу* (Т. Прохасько); * Образно. *Вона* [дорога] *вся була попорена слідами від коліс* (Г. Пагутяк).

2. *у знач. прикм.* Який попоровся. *В легенькім сурдутику, попротиранім на ліктях і попоренім на швах, .. кулився молодий, здоровий і рум'яний мужчина* (І. Франко).

ПОПОРО́ТИСЯ, по́реться. Док. до **поро́тися**[1] 1. *Черевики .. попоряться* (Сл. Б. Грінченка); [М и х а й л о:] *Воно не по цілому попоролось, можна зашить* (І. Карпенко-Карий).

ПОПОРОХНЯ́ВІТИ, іє. Док. до **порохня́віти.** *І деревня попорохнявіє, поки зберемося хату перекида́ти* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПОРОШИ́ТИ, рошу́, ро́шиш, *розм.* 1. *кого, що.* Док. до **пороши́ти** 1. *Із вишень краще віджати сік, щоб вони не потекли під час випікання торта. Якщо це свіжі вишні, тоді, після віджимання соку, їх можна злегка попорошити крохмалем* (з наук.-попул. літ.).

2. Почати порошити (у 2 знач.). *Починаючи з учора, 24 вересня, у високогір'ї Карпат попорошив перший сніг цієї осені* (з газ.); // *безос. Добре попорошило ще з учорашнього пізнього вечора, а сьогодні зранку олександрійці побачили справжнє чарівництво... Вулиці, дерева, машини, дахи — усе покрито сніжною ковдрою* (з газ.).

ПОПО́РПАТИСЯ, аюся, аєшся, *в чому і без дод., док.* Порпатися якийсь час. *Попорпавшись на ходу в своїй набитій пакетами сумці, вона дістала пару польових погонів і зупинилась* (О. Гончар); *Вона попорпалася у шухляді, висмикнула якогось складеного учетверо папірчика і простягла мені* (Ю. Винничук); *Денис поляскав себе по задніх кишенях джинсів, застромив туди руки, попорпався, демонструючи, що там нічого нема* (А. Кокотюха).

ПОПО́РСКАТИ, аю, аєш, *чим і без дод., док.* 1. Док. до **по́рскати** 2. — *Чого куряву здіймаєш? Метляє віником, як теля хвостом у Петрівку. Попорскай водою* (Л. Письменна).

2. Порскати якийсь час. *Запущена петарда попорскала іскрами.*

ПО-ПОРТУГА́ЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-португа́льському.** *Запечена по-португальськи картопля дуже смачна й ароматна, вона підходить як гарнір до будь-якого м'яса та риби* (із журн.); *Він раптом уявив, що він уже повернувся додому, у немирівський будиночок, його стрічає дядько Дорошенко і не впізнає його! А він, Богдась, розмовляє з ним і по-французьки, і по-німецьки, і по-португальськи!* (О. Іваненко).

ПО-ПОРТУГА́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у португальців, за звичаєм португальців. *Перше, що потрібно спробувати у Португалії з їжі, — національні страви з тріски. Говорять, існує 365 способів приготування цієї морської риби по-португальському* (з наук.-попул. літ.).

2. Португальською мовою. *Якось у нас .. вийшла стаття, в якій із прикрістю (безперечно, слушною) запитувалось, чому саламандри не вивчають чеської мови, коли вже є на світі такі, що говорять по-португальському, по-голландському та іншими мовами малих народів* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПОПОРЯДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **порядкува́ти.** [М а р т и н:] *Осьма година, а ти ще не встиг тут попорядкувати!* (І. Франко); *Василько вичікував, коли розійдуться робітники. Сьогодні він востаннє попорядкує так у колибі, щоб люди про нього добре пам'ятали, і піде* (А. Турчинська); *Я уже не один раз говорила професорові, що можу його обпирати і в хаті попорядкувати, на городі допомогти* (Р. Федорів); — *Тривайте, братчики, не так ми сидимо, — От зараз я попорядкую...* (Л. Глібов); — *Ну, поведи ж нас, розумнице, покажи все й попорядкуй, бо тебе батько тут головою настановив* (М. Старицький); * Образно. [Х р а п к о:] *Прибадьорись лишень, Василю! попорядкуй у своїй голові. То з переляку твої думки урозтіч розлетілися* (Панас Мирний).

ПОПОСИ́ДІТИ, джу, диш, *док., розм.* 1. Посидіти денебудь тривалий час. *І попосиділа ж вона під поштою не годину, дожидаючись* (Ганна Барвінок); *Попосидівши під базальтовим мисом до пізніх полуднів, Ряжанка вліз у човен і відіпхнувсь* (І. Білик).

2. Пробути де-небудь тривалий час. [Х р а п к о:] *Нехай же тепер розумний та й на кухні попосидить* [Петро]; *людської страви попоїсть...* (Панас Мирний); — *І сьогодні збори? — чийсь голос із вулиці. — Не журіться, і завтра будуть, — дві чорні постаті, як у картині, вимальовуються на засніженій вулиці. — А матерію видаватимуть? Бо так щодня попосидиш і штани протреш!* (М. Стельмах).

3. Провчитися де-небудь тривалий час. [П е ч а р и ц я:] *В бурсі попосидь літ десять-дванадцять, та от тобі тільки й ходу, що учителем!* (Панас Мирний).

4. Пробути ув'язненим, посидіти (у 5 знач.) тривалий час. *Гущу прийняли добре .. — Що, попосидів? — Мовляв, знаєм, за що* (М. Коцюбинський); — *А то думаєш собі: "Свій чоловік, українець... Треба піддержувати національну справу. Годі сидіти по хуторах..." От тепер за це й попосидь у тюрмі* (В. Винниченко); *Він — Віташевський — родом з Одеси, також політичний. Попосидів по тюрмах, побував на карійській каторзі, однак якось виніс ноги* (М. Сиротюк).

5. *над чим.* Посидіти (у 2 знач.) над чимсь тривалий час. — *Цей ребус нелегко буде розгадати, — казав Синицький, тупцюючи навколо столовника. — Доведеться попосидіти над ним!* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

6. *на чому, у сполуч. зі сл.* к а ш а, х л і б і т. ін. Прохарчуватися чим-небудь одним тривалий час. [П е ч а р и ц я:] *А якби вони* [студенти] *попосиділи дома на гречаній каші, з книшами, а в бурсі — на червивій тарані, то не тієї б заспівали!* (Панас Мирний).

ПОПОСКАКА́ТИ, ачу́, а́чеш, *док., розм.* Поскакати багато разів; скакати тривалий час. * Образно. [Х р а п к о:] *Вам* [дітям] *тепер байдуже — на чужому живете; та не все ж на йому* [ньому] *й жити: увірветься колись — отоді попоскачіть!* (Панас Мирний).

ПОПОСКРИПІ́ТИ, плю, пи́ш; *мн.* попоскрипля́ть; *док., розм.* Поскрипіти тривалий час. *Остяк заскрипів й увесь похитнувся. — Скрипиш?.. Скрипи! Ще попоскрипиш, поки змилосердиться над тобою вітер та кине об землю, а на людську ласку не покладайся* (Л. Яновська).

ПОПОСЛУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., розм.* Послужити тривалий час. *Сумував я трохи на чужині: попослужив уже з п'ятнадцять літ. Усього понаучувався* (Ганна Барвінок); *Скільки він попослужив гетьманові Лівобережжя, що про Дорошенка пора б і забути. Так ні ж. Дивляться з недовірою, з-під лобів...* (Г. Колісник).

ПОПОСЛУ́ХАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Послухати тривалий час. *Та й, врешті, не для того залишила вона Жоржетту, щоб слухати її сповіді про нелегке сирітське життя. Хоча в кого те життя легке? Коли отак-о роздивитись та попослухати по людях, то ще вийде, що в сироти воно найлегше* (Г. Тарасюк); // Слухати якийсь час. [П р і с ь к а:] *Еге ж, було сміху з нашого старшини: такий товстий та червоний, та, попослухавши* [вірші], *як не почне плакати!* (В. Самійленко).

ПОПОСМІЯ́ТИСЯ, ію́ся, іє́шся, *док., розм.* Посміятися багато разів; сміятися тривалий час; посміятися багато. *І дівчата її слухали, і дуже її любили: вона ж було з ними скільки раз на день і попосміється, і посвариться кілька раз, і обійметься...* (Марко Вовчок); *Увійшовши раз із морозу і просто з коридору до спальні, Мілена .. почула..: "Добрий вечір, люба", — йшов, з'ясувалося, якийсь шпетно дубльований бразильський серіал, і вони тоді з мужем добряче попосміялися з несподіванки* (О. Забужко); // *з кого — чого.* Глузувати з кого-, чого-небудь тривалий час; посміятися багато. *Проїхали вони проз табір Стародупського і разом з наймитами попосміялися з його їздецьких вправ* (О. Ільченко); — *Тільки це він продав воли, сюди, туди глядь, уже гроші й витягли .. Попосміявся я з нього* (Ю. Збанацький); — *Смійтеся, друзі! — повторював він. — Смійтеся від щирого серця! Ви ще не попосміялись з мене так, як я сам із себе сміюся!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОПОСО́ВАТИ, аю, аєш, *док., що, чим і без дод., розм.* Посовати багато разів; совати тривалий час. * Образно. — *Нехай же мій чоловік попосоває горшками в печі, коли злигався з моїми ворогами* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПОСПІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого і без прям. дод., розм.* Поспівати багато разів; співати тривалий час; наспіватися багато. — *Це пісня дідова Остапова. — Дідова, кажеш? — звів голову дід Остап. — А й правда. Попоспівали ми її* (А. Головко); *А ввечері молоду з сундуком везуть до молодого. Молода так плаче, як забирають од батька, віз з кіньми обходять, житом обсиплють молодих та попоспівають і жалісних, і жартівливих пісень* (з мемуарної літ.).

ПОПО́СТИ́ТИ, о́щу́, о́стиш, *док.* Постити *(див.* **по́сти́ти**[1]) якийсь час. *Домашні припрошували: "Не погордіть, будь ласка, зробіть нам честь, не цурайтеся хліб-солі, чим Бог милував, тим і гостимо". Гості відпрошувалися. Казали, що до такого обіду треба би було їм хоч який тиждень попостити* (Б. Лепкий); *Семінаристи мали нагоду дещо строгіше попостити, що допомогло набагато краще налаштуватися на час духовної обнови* (із журн.); *— Жерти хочеться. Але сьогодні доведеться нам попостити, так що пробач* (П. Запаренко).

ПОПО́СТИ́ТИСЯ, о́щу́ся, о́стишся, *док.* Поститися якийсь час. [Д і в а:] *Ідіть звідси! Добридень, лицарі! Пшениці треба? Поститеся, герцогу Бургундський, Бо дешево так купите не скоро!* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. [Г н а т:] *Прийшлося цілий день коло сіна робити, не куривши ..* [П а н ь к о:] *Невелика біда, що троха попостився* (І. Франко).

ПОПОСТОГНА́ТИ, огну́, о́гнеш, *док., розм.* Постогнати багато разів; стогнати тривалий час. *— Що вже попокричав, що попостогнав уві сні, так бодай і не згадувати...* (Остап Вишня).

ПОПОСТО́ЯТИ, о́ю, о́їш, *док., розм.* Постояти тривалий час; настоятися *(див.* **насто́ятися**[2]) багато. *—Добре, що перва прийшла* [бабуся за листом], *а то б попостояла!* (Ганна Барвінок); *Мася, не раз попостоявши на колінах за своє "хлопство", вертається додому "ляхівкою"* (М. Зеров); *Ти, голубе, не на ешафоті геройство покажи, не один раз, не одну чверть години, а все життя, щодня, щогодин* [щогодини] *попостій на ешафоті* (В. Винниченко); *Коні — вони попостоять, попоїдять і бензину даром не палять* (С. Журахович).

ПОПОТАНЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., розм.* 1. Потанцювати багато разів; танцювати тривалий час; натанцюватися багато. *Наскільки сильно танок, навіть нешвидкий, скажімо, вальс або танго, задіює м'язи, можна пересвідчитися, коли, проводячи малорухливе життя, попотанцювати з пів години* (із журн.); * Образно. *— Стривай же, бісів ковалю, .. ти в мене ще попотанцюєш! Ну, клятий же шибеник!* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *перен.* Потупцювати тривалий час. *То була кошмарна ніч. Попотанцювали навколо куреня, доки трохи просохли* (Ю. Збанацький); *На Куп'янськ пасажирські ще не ходили: попотанцював на відкритій платформі, щоб хоч якось зігрітися* (А. Дімаров).

ПОПОТАРАБА́НИТИ, ню, ниш, *док., розм.* 1. Потарабанити тривалий час. *Людей розважав на святі музичний гурт. Вони й дітей покликали на сцену і дозволили попотарабанити по клавішах* (з газ.).

2. *що, перен.* Поносити що-небудь багато разів, тривалий час. [М а к у х а:] *Попотарабанили б ви ці лантухи на башту та з башти. У мене аж сорочка на тілі облипла!* (Я. Мамонтов).

ПОПОТАСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Потаскати що-небудь багато разів; таскати тривалий час. *Попотаскав тут на собі мішки з дніпровським піском і Данько Яресько, не жалів хлопець для революції свого молодого хребта!* (О. Гончар); *На Волині лисиці попотаскали курей у селян, від їх нашестя потерпіло чи не кожне господарство* (з газ.).

ПОПОТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* 1. Спітніти, упріти (про багатьох). *Ой котрих гнали до Прута* [Пруту], *Була доріженька барзо крута; Котрих до Бузька — Була доріженька барзо грузька; А котрих до Хотини, То, біжучи, попотіли* (з народної пісні); *Базікавши, зійшли* [Еней з бабою-ягою] *на гору, На землю сіли оддихать І, попотівши саме впору, Тут прийнялися розглядать, Анхіза щоб не прогуляти* (І. Котляревський).

2. Потіти якийсь час. *Гості готелю можуть насолодитися плаванням у відкритому басейні та попотіти у фітнес-центрі* (з мови реклами).

3. *перен., над ким — чим, з ким — чим і без дод.* Витратити багато зусиль, виконуючи яку-небудь роботу якийсь час. *Гірше справа стояла, коли треба було писати свої власні висновки. В голові вони ясно стояли, хоч бери їх руками. А от як їх записати, щоб до ладу? Довелося попотіти до ранку* (Д. Бузько); *Шешковському довелося чимало попотіти, поки натрапив на слід автора листа до запорізького старшинства* (Р. Іваничук); *Час взявся рани гоїти — то Юрковим сміхом розрадить, то над новим платтям для сусідки змусить так попотіти, що й усі погані думки забуваються* (Люко Дашвар).

ПОПОТІ́ШИТИСЯ, шуся, шишся, *ким, чим і без дод., док., розм.* Потішитися тривалий час; натішитися багато. *Млин все стогнав, самітний на степу .. — Скрипиш?.. Скрипи!.. попотішаться* [люди] *ще твоїм стогоном, поки приразуміють, яким побитом з твого порохниння найбільше користі потягти, — промимрив про себе дід і похнюпився* (Л. Яновська).

ПОПОТОВКТИ́СЯ, вчу́ся, вче́шся, *док., розм.* Потовктися тривалий час. *—Добра хата, хоч конем грай! Не такому б бовкунові, як дід Улас, вона личить; отже, хай і він попотовчеться* (Панас Мирний).

ПОПОТОПТА́ТИ, топчу́, то́пчеш, *док., що, розм.* Потоптати багато разів; топтати тривалий час. *Попоходив* [дід Марко] *по білому світу, попотоптав святу землю* (А. Дімаров); *Працівники Криворізького ботанічного саду поскаржились, що їхні відвідувачі попотоптали велику ділянку ковили* (з газ.).

◊ **(1) Попотопта́ти стежки́** — шукати підхід до кого-небудь тривалий час. *У ті часи нелегко було знайти жінку такому, як я, — безбатченкові та ще й безземельному. Попотоптав я .. стежки, поки вговорив одну дурепу, тобто бабу* (Ю. Збанацький).

ПОПОТРУСИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́сишся, *док., розм.* 1. Потруситися тривалий час; потруситися багато. *Гайдамака зробив рух, мовби хотів устати з коня. — Сідай на моє місце! Отоді й знатимеш. Попогибієш, попотрусишся!* (А. Головко).

2. *перен.* Відчувати сильний страх якийсь час. *Налагодилися* [коноводи] *вивести пару добрих коней .. Добре попотрусилися, боячися, що їх там побачать* (Б. Грінченко).

ПОПОТУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., розм.* Потужити тривалий час; натужи́тися дуже багато. *Бачить Остап — лежить при дорозі козак вбитий .. Ми б, ви та я, попотужили, може, й поплакали та й дали собі покій, а Остап ні — собі покою не давав* (Марко Вовчок); *Як вигнала мене свекруха, .. що я попотужила* (Ганна Барвінок); *Соловейкова корова підірвалася на міні .. Поплакала ж стара Соловейчиха, попотужила!* (А. Дімаров).

ПОПОТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *що, чого.* Потягати *(див.* **потяга́ти**[2]) багато разів; тягати (у 1, 2 знач.) тривалий час; потягати *(див.* **потяга́ти**[2]) довго. *Ото попоходиш за плугом, попотягаєш чепіги, то й, зрозуміло, втома бере своє* (О. Ковінька); *Колись було, як попотягаєш косу з грабками, надвечір очі рогом лізуть* (І. Цюпа); *Моя шахтарська школа. Там розпочинав свій шлях. Було, як попотягаєш саночки дванадцять годин та вийдеш після того на-гора, глитнеш повітря і непритомнієш* (Микита Чернявський); // Витягаючи, збирати що-небудь багато разів, тривалий час. — *Скільки я її, тієї риби, попотягав, так хай Господь милує і крие. Та воно, положим, і вударя такого, як я, ви тут і не знайдете* (Остап Вишня).

2. *кого, перен.* Ви́кликати багато разів у суд, прокуратуру і т. ін. для з'ясування якої-небудь справи. — *Узяли внука сьогодні у чорну не знать за що?.. — Може, і не кінчиться ще сим. Ще, може, прийдеться і вас попотягати* (Панас Мирний); *Попотягали тоді бідну торгашку, Едик поміг зам'яти оказію, він ловкіший за цигана* (Є. Пашковський).

Тяга́ти / затяга́ти (попотяга́ти) по суда́х *див.* **тяга́ти.**

ПО-ПОХІ́ДНОМУ, *присл.* Як для походу, як у поході. *Ще мовчать горністи на світанку, А бійцям не спиться — швидше в путь! Чистять трьохлінійки та берданки, Коней по-похідному кують* (І. Муратов); *Наглухо, по-похідному задраєні ілюмінатори не пропускали свіжого повітря* (Д. Ткач); *Одного погляду на зажурених, заплаканих жінок, принишклих дітей, стурбованих старих чоловіків, сивих дідів, а особливо на озброєних по-похідному козаків було досить, щоб зрозуміти, що тут виряджають на війну* (В. Малик); *Під стіною ложе, заслане ведмежим хутром, поверх якого кинута овеча шкура (цар іноді й спав там, по-простому, по-похідному)* (В. Чемерис).

ПОПОХОДИ́ТИ, ходжу́, хо́диш, *док., розм.* Походити багато разів; походити тривалий час; находитися багато. *Попоходили* [дівчата] *укупі по гаю, послухали, як листя шумлять* [шумить], *як вода точиться, та й додому прийшли* (Марко Вовчок); — *Скільки він попоходив до Лаври, до пещер* [печер]! *Скільки раз їздив він і в Почаївську лавру!* (І. Нечуй-Левицький); *Почала вона голосити та проклинати .. — Ой бідні мої ніженьки, скілько то ви попоходили, скілько ви намерзлися, а до якого лиха доходились!* (Грицько Григоренко); — *Я до інституту перепрацював ким завгодно — і слюсарем, і вантажником, і навіть геодезистом попоходив трохи* (Ю. Покальчук); // Відвідувати що-небудь тривалий час. — *Призвело мене віддати його* [брата] *до церковної школи: попоходив чотири зими, навчивсь чи ні чому путньому, а у грамотії пошився: у помічники до писаря поступив* (Л. Яновська).

ПОПОХУ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Похукати тривалий час. *Попохукаєш у закоцюблі руки! .. Хоч би рукавиці які-небудь, то якось би терпів!* (В. Малик).

ПОПОЧЕКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Почекати тривалий час. *Попочекали ми, поки на обрії з'явилися качки* (Остап Вишня); *Оце і все* [документи], *що Бараболя узяв із собою в дорогу, а лишив тут* [у лісника] *навіть чудесну мисливську рушницю: хай біля неї попочекають його* (М. Стельмах); *У кіно з Граціанським розігналася* [Милочка]. *Ич!.. Ну, попочекає вона біля "України"!* (В. Нестайко).

ПОПОЧЕСА́ТИ, ешу́, е́шеш, *док., що, розм.* Почесати багато разів; чесати тривалий час. *Зрівнявши, Марина розділила його* [волосся] *на дві половини, ще попочесала, а потім заплела в коси* (Панас Мирний).

ПОПОШМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Пошмагати тривалий час; відшмагати багато. *Попошмагав добре таки батько його* (К. Гордієнко); *Пролився рясний дощ, а потім випав град, добряче попошмагавши тендітні рослини* (з газ.).

ПОПО́ШТУВАТИ, ую, уєш, *кого, заст.* Док. до **по́штувати.** *Каже Галочка: — Він сирота і я сирота. Чого тут? Покликати самих старших родичів, поблагословитись, звінчайте нас; що Бог дасть, пообідаєте, чим здумаєте, попоштуєте гостей* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Чом же ви, тату, не попоштували нас тими райськими яблуками? — питали дочки* (І. Нечуй-Левицький); [П а л а ж к а:] *Ну що ж ми забалакались? Чим би тебе попоштувать? Стривай! Я зараз меду принесу, а ти посидь* (І. Карпенко-Карий).

ПОПО́ШТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *заст.* Док. до **по́штуватися.** *Компаньйони пішли після сеї наради .. попоштуватися вином* (І. Франко).

ПОПОШУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Пошукати багато разів; шукати (у 1, 2 знач.) тривалий час. — *Бач! Ти й досі носиш це намистечко! Воно хоч і не скляне, а міцненьке; не шкода, що й попошукала його по всьому Києву! — мовила Ївга до дочки* (Л. Яновська); — *Попошукав, поки таки знайшов в одному льоху знайомих сусідок — позгиналися, трясуться, впізнати мене не можуть* (О. Гончар); *Мабуть, господиня добре попошукала, перш ніж знайшла курку на сідалі, куди вона забилася* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Тут чимало йому* [Коцюбинському] *попошукати довелось, навіть поблукати, поки він впіймав правдиве своє призначення й знайшов себе вже безповоротно* (С. Єфремов).

ПОПОШУМІ́ТИ, млю́, ми́ш, *мн.* попошумля́ть; *док., розм.* Пошуміти (у 1 знач.) тривалий час. *Для того щоб обрати цуценя для служби, потрібно похлопати в долоні, кинути ключі, попошуміти. Ті, які одразу тікають, не підходять, тому що у них слабка нервова система* (із журн.); // *безос., у сполуч. зі сл.* у г о л о в і, у в у х а х. Відчувати шум унаслідок хворобливого стану. *Проти четвертого дня уночі, слухаю, стогне на печі матуся моя. А тієї ночі нездорово так було й мені: попошуміло в ушах, у голові; учадів ще вдень* (А. Тесленко).

ПОПРА́ВА, и, *ж., діал.* 1. Виправлення. *Перед людьми, світом та Богом можна виправдати свої провини, реабілітацію можна в світі найти поправою, лише перед собою трудно виправдатися* (Уляна Кравченко); *Тим часом як східне українське панство шукало опори в Московщині, західня* [західна] *Україна-Галичина особливо шукає поправи своєї гіркої долі у сусідньої Молдави* [Молдови], *близької вірою й слов'янською культурою* (М. Грушевський); *Плакала* [мати] *ревними, гіркими сльозами! Тоді Іван, головний винуватець, підходив непевно до неї, перепрошував, обіцяв поправу* (А. Крушельницький); // Можливість виправлення. *Пусти мене, мій Боже, .. Там* [туди], *де боротьба невпинна Без побіди і без слави, Де покута віковічна, Та без пільги й без поправи* (І. Франко); *Та не пізно: є поправа, Певен я — минеться все; Ще заблисне наша слава, Праця вгору піднесе* (П. Грабовський).

2. Справність. *Розбились дзиґарі, проклята стрілка стала. А Пані, дивлячись, не їла і не спала (Пани ж все роблять по часах). Нема поправи в дзиґарях...* (Л. Боровиковський).

3. Налагодження, ремонт; поправляння, поправлення. *Тепер Сінявський перебрав оборону Львова на себе силою свого уряду. Приказав складати гроші на поправу укріплень і на вербунок наємного* [найманого] *війська* (А. Чайковський); *Цілий ранок сьогодні я займався господарством, найшовши теслів для поправи ґанку і чоловіка, щоб підняв мені пина* (Валерій Шевчук); *Сісти не було на що, і я взявся за поправу лавиці* (М. Дочинець).

ПОПРА́ВДІ, *присл., рідко.* Те саме, що **правди́во.** *Поправді, поправді кажу вам: Хто вірує в Мене, той учинить діла, які чиню Я, і ще більші від них він учинить, бо Я йду до Отця* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОПРА́ВИТИ[1] *див.* **поправля́ти.**

ПОПРА́ВИТИ[2], влю, виш; *мн.* попра́влять; *док.* Правити *(див.* **пра́вити**[1] 2) кіньми якийсь час. *Максим .. зручніше вмощується біля візника. Його аж підмиває хоч трохи поправити кіньми* (М. Стельмах).

ПОПРА́ВИТИСЯ *див.* **поправля́тися.**

ПОПРАВІ́ННЯ, я, *с., політ.* Дія за знач. **поправі́ти.** *Особливе значення для розширення соціальної бази Директорії мало вирішення аграрного питання. Прикметною тенденцією цього періоду є поправіння частини селянства, яке починає схилятися до викупу землі у приватну власність* (з наук. літ.).

ПОПРАВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *політ.* Док. до **праві́ти.** *Вона не знала, що, й так досить поміркований, він ще дужче "поправів" і у Варшаві займає статечну посаду урядового чиновника* (О. Іваненко).

ПОПРАВІ́ШАННЯ, я, *с., політ.* Дія і стан за знач. **поправі́шати.** *Перманентні революційні процеси в національних державах, що постали на посткомуністичному просторі, та посилення ролі в них місцевих націоналістичних рухів відбуваються на тлі загальноєвропейської тенденції поправішання політичного життя* (з наук. літ.).

ПОПРАВІ́ШАТИ, аю, аєш, *політ.* Док. до **праві́шати.** *Наприкінці квітня 1919 року О. Андрієвський значно поправішав і за підтримки генерала Володимира Оскілка та інших провідних членів Української партії соціалістів-самостійників вимусив провести реформу Директорії* (з наук. літ.).

ПОПРА́ВКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **ви́правлення** 2. *З блискавичною швидкістю полетіло перо по папері, заповнюючи вузькі паски рівним, чистим письмом, без перекреслень і поправок* (І. Франко); *Гетьман спокійно листував дальше свою кореспонденцію. На берегах листів робив замітки і поправки плану* (Б. Лепкий); *Сам учитель не зважився перебивати мене поправками, а я вимахував руками, показував на обличчі страждання хлопчика* (Л. Смілянський); *Тарас Григорович зробив іще якусь поправку в Катиним малюванні* (О. Ільченко); // *на що.* Уточнення з урахуванням чого-небудь. — *А поправки на самобутність і своєрідність розвитку форм життя на Венері? — запитливо зауважив Риндін, який слухав Сокола з великою цікавістю* (В. Владко); *Слід тільки врахувати поправку на кут її відхилення від цієї площини — екліптики* (М. Руденко); — *Так. У записах є місяць, день, рік. Поправка на старий стиль...* (О. Бердник).

2. Дія за знач. **поправля́ти, попра́вити** 3. *Німець розлютувався, гукає на наймитів, збавляє всім плату на поправку машини* (Панас Мирний); *Як тільки жильці отелю полягають спати, починається поправка і прочистка водопроводів, елеваторів і т. ін.* (Леся Українка); *По днині розлазилися* [цигани] *селами поодиноко. Тут — по милостиню, там — розпитуючи, чи нема кітлів* [котлів] *до поправки, там — збираючи по горах чудотворне зілля, там — ворожачи* (О. Кобилянська).

3. Дія і стан за знач. **поправля́ти, попра́вити** 4 і **поправля́тися, попра́витися** 4. *Понад місяць минуло, перше ніж позбувся він своїх ран і поїхав на поправку додому, в рідні Павлівці* (О. Довженко); *То був матрос на поправці після поранення Тимофій Гречка* (Ю. Смолич); *Уже скоро будемо звідси вирушати, а ти, замість поправки, ще дужче схуд* (А. Шиян); *І хто вигадав ці години відпочинку, і хто підказав мамам, що саме в той час, коли людина лежить, на неї находить поправка і здоров'я?* (Ю. Збанацький).

Вно́сити / внести́ попра́вки (попра́вку) *див.* **вно́сити.**

○ **Іти́ / піти́ на попра́вку** *див.* **іти́.**

ПОПРА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попра́вити**[1]. *Екземпляр університетської бібліотеки у Львові, який ми переглядали, належить до тих 500, що .. були поправлені друкарем* (І. Франко); *Я розумію вагу негайної висилки Вам поправленого матеріалу* (М. Коцюбинський); *У Львові .. католицьке духовенство заходилося змусити православних, щоб разом з католиками прийняли новий, поправлений календар* (М. Грушевський); // **попра́влено,** *безос. пред. Я б сам бажав, щоб думки мої поповнено, поправлено з другого погляду новими дослідами .. Через такі спори тільки й виробляється між людьми правда* (М. Драгоманов); *Насамперед було поправлено та укріплено міські мури, особливо зі східного боку, звідки зазвичай очікується небезпека у вигляді кочових прикордонних племен* (С. Жадан).

2. *у знач. прикм., рідко.* Який поправився (у 4 знач.). *Оксана з Гадяча приїхала дуже поправлена, я її ще такою й не бачила досі* (Леся Українка).

ПОПРА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попра́вити**[1], дія і стан за знач. **попра́витися** 4. *Ми знали, якими силами розпоряджає гетьман під цю пору. Поки він сюди ще не прийшов, ми сподівалися лише поправлення нашої долі, а не маючи певності, чи вдасться* (А. Чайковський); *Для поправлення свого здоров'я поїхав* [Андрій] *до одного свого товариша в гори і там пізнав сестру його, Ганю* (І. Франко).

ПОПРАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поправля́ти** і **поправля́тися.** *Рука, особливим жестом покладена на плече, поправляння комірця з неначе випадковим доторком пальця до шиї, виправляння постави під час уроку верхової їзди, дорогі подарунки, погляди зі значенням, слова з підтекстом...* (М. Гримич).

ПОПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* попра́влять; *док.* 1. *що.* Надавати чому-небудь потрібного, правильного положення. *Сидів* [Мартко] *на самім вершку воза й поправляв мішки з мукою* (Н. Кобринська); *Вимахує* [капельмейстер] *паличкою і поправляє на носі пенсне* (Ю. Яновський); *Він замкнув двері на засув і неквапно піднімався сходами, поправляючи по дорозі свічку* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Мені дивно, що я усе помічаю .. Я навіть, проходячи повз стіл, поправив фотографію* (М. Коцюбинський); *Повернувши дзеркало на місце, вона подивилася на своє відображення, поправила зачіску* (О. Авраменко); // Надавати належного вигляду чому-небудь розкиданому, зім'ятому, заплутаному; усувати безладдя. *Микола запрошує гостей, а сам швидко поправляє ліжко. Зараз вони побачать холостяцьке запустіння і нужду* (В. Гжицький); *Сваха поправила дбайливо дрова, покладені там на ніч* (К. Гриневичева); // Класти що-небудь зручніше. *Він підійшов до ближчого з французів і, нахилившись, поправив йому під головою ранець, щоб зручніше було лежати* (П. Кочура); *Підійшов* [Мар'ян] *до Фросини, мовчки поправив під нею збиту солому* (М. Стельмах).

2. *що.* Усувати помилки, недоліки; виправляти. *Все, що тільки зробила* [Ольга], *треба було за нею переглядати і поправляти* (І. Франко); *Славні корифеї хороше хвалили, слабкувате тактовно поправляли, любовно критикували* (О. Ковінька); *Щоб поправити переклад, я мусив сидіти 4 дні та мучитися* (М. Коцюбинський); — *Розберуся трохи в цьому сам, тоді й поговоримо. А може, й посперечаємось. — Та викладай уже. Якщо помиляєшся, гуртом поправимо. Одразу бити не будемо, — пожартував господар* (А. Головко); * Образно. *Вдарила* [жінка] *Леся по лиці. Він поправив єї* [її] *ще ліпше, аж кров потекла* (В. Стефаник); // *кого і без прям. дод.* Уточнювати яке-небудь поняття, слово, вимову і т. ін. *Тоня вже через стіл грає своїми карими до капітана Дорошенка: — Скажіть, ви на острові Паски були? — Не Паски, а Пасхи, — ледве чутно поправляє її Віталій* (О. Гончар); *Одного разу Соя почув, як Сиволап тихо і вкрадливо кинув вслід керуючому: — Де довіряє... — Перевіряє, Григорію Петровичу, — поправив його Соя* (Д. Ткач); — *Ти, княже, був еси десять літ серед хрещеного люду, — сказав Годой. Богдан поправив: — Дев'ять* (І. Білик).

3. *що.* Ремонтувати, відбудовувати що-небудь. *На колодязь треба новий зруб, а його нема. А без нового зрубу хоч поправляй, хоч ні, а води доброї не покуштуєш* (Григорій Тютюнник); *Максим з неговірких та конкретних друзів, що і словом, і ділом готові допомогти. Треба хлів поправити, сіно привезти, щоб взимку було чим коняку та кіз прогодувати, а потім випхати на горище — ліпшого помічника годі й шукати...* (Дара Корній); [В л а с:] *Аби достатки, то можна не то що поправити хату, а й нову постановити* (М. Кропивницький); // Усувати пошкодження, лагодити що-небудь. *Коло повітки на току два Кайдашеві сини, молоді парубки, поправляли поди під стіжки* (І. Нечуй-Левицький); *Після нічного нападу турки тепер поправляли свої окопи і ховали покійників* (О. Маковей); // Регулюючи, припасовуючи, приводити в потрібний стан. *Зробили мені апарат, .. разів три приходилось дещо поправляти, а вже тепер все гаразд припасовано, і нема чого мені тут довше сидіти* (Леся Українка); *Товчемось, відхекуємось, поправляємо в'ючні лямки, що вже поврізалися в плечі* (Є. Доломан); — *Верзе* [Василько] *таке, що й на голову неналізе,* — *сказала вона збентежено і підійшла поправити лампу, що чадила* (П. Панч); *Посеред поля кінь заступив шлею, а поправити не вміємо. Обоє безпорадні* (М. Андрусяк).

4. *що.* Відновлювати, зміцнювати (про сили, здоров'я і т. ін.). *Князь хоче в тиші, далеко від світу, поправляти здоров'я, підірване в частих війнах* (В. Гжицький); — *Ви що, їздили на Мідуей, аби поправити своє здоров'я?* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Виліковувати, підліковувати що-небудь. *А все-таки спочив. Нічого не читав, багато ходив, грівся на сонці, шлунок поправив* (М. Коцюбинський); *Нерви я справді значно поправила, але ж анемія і катар зостаються в силі* (Леся Українка).

5. *що.* Змінювати на краще, поліпшувати що-небудь. — *Я не зношу людського лиха й вбожества! Я мушу тому запобігти! Я хочу поправити се биття* [буття] (Марко Вовчок); *Не женися ти зо мною, Не поправиш долю свою* (П. Чубинський); *Слабохарактерні нікчеми .. не мають сміливості, ані мудрості, ані сил для того, щоб щось поправити в житті або принаймні глянути правді у вічі* (Р. Андріяшик); // Упорядковувати господарство, улагоджувати справи і т. ін. *Усе мов запобігає* [Гриць] *людської ласки, щоб господарство, бачте, поправити, та ніхто тії копійки й не побачить* (Ганна Барвінок); *Жебракуємо з сином. Кинули своїх при домівці, заїхали казна-куди та й міркуємо, як-то поправити наші діла* (М. Олійник); // Яким-небудь учинком, дією змінювати на краще хід якихось подій, відновлювати що-небудь втрачене. *Ще зовсім недавно, скажімо вчора, ти мав можливість щось змінити, поправити, пустити вагони іншими коліями* (С. Жадан); *Одруження з прекрасною Аліцією уявлялося йому доброю нагодою поправити своє фінансове становище* (Д. Білий).

6. *кого, що, діал.* Направляти. *Жінка забігала наперед, хлипала:* — *І куди ж його поправлять, хазяїна мого дорогого... І-і-і...* — *Нікуди його не поправлять. Ідіть додому* (Григорій Тютюнник).

ПОПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОПРА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* попра́вляться; *док.* 1. Змінюючи позу, влаштовуватися зручніше. *З невигідного сидіння боліли його м'язи на спині. А він боявся поправитись, бо не знав, чи випадає рухатись, доки вона тулиться до нього* (Л. Мартович); *Доктор поправився у кріслі* (Б. Лепкий); // Поправляти на собі одежу, зачіску і т. ін. — *Не буду більше так заплітаться: хай йому цур! .. Тільки й роботи, що поправляйся!* (А. Свидницький).

2. Уточнювати або виправляти сказане. — *Я на тебе зовсім не ображаюся. Не ображатимуся,* — *поправляється вона* (В. Лис); — *За що вони, Митю, тебе... (хотів сказати "били", але поправився вчасно) на тебе напали?* (А. Головко); — *Розповідати усе це матері необов'язково. І поспішив поправитися:* — *Перш, ніж сказати їй правду, її треба підготувати* (В. Хрущак).

3. *перев. док.* Змінювати свій характер, поведінку на краще; виправлятися. *Далі чула Пріська викрики старшини, вигуки громади:* — *Одібрати* [наділ]! — *Не треба! Дати йому рік одстрочки: не поправиться — тоді й одібрати* (Панас Мирний); // Дією, вчинком усувати зроблені помилки, недоліки. *Полковник слухає сумну (і приємну) звістку, не можучи приглушити радісного піднесення, стримати усмішки. Але тут же він поправляється, ховає усмішку і радість, напускає на себе скруту* (А. Перепадя); *Тепер уже немов нічого й не боюся; звісно, нове діло, то трохи був і сполохував, тепер поправлюся* (С. Васильченко).

4. Відновлювати свої сили, зміцнювати здоров'я; видужувати. — *Бувайте здорові, Євгене Григоровичу. Поправляйтесь скоріш* (М. Івченко); *До коней має, видно, Матвій щастя. Куплені "шкапенята", що спочатку ледве ноги волочили, почали дуже швидко поправлятися* (У. Самчук); *Минуло два тижні. Хворий швидко поправлявся* (В. Гжицький); *Селяни зібрали кошти й відправили хворого на курорт. Там він швидко поправився* (М. Андрусяк); // Виліковуватися, підліковуватися (про що-небудь). *Почуваю себе краще, шлунок поправляється* (М. Коцюбинський); *Її нерви за літо не дуже-то поправились, і нам всім неможливо тяжко було витримати з її нервовими капризами* (Леся Українка); // Зміцнюватися, поліпшуватися (про здоров'я). *Здоров'я моє поправляється. За два тижні певно вже хоч потихо, а ходитиму* (М. Коцюбинський); *Здоров'я графа значно поправилось* (І. Франко); // Набирати ваги, повнішати, товстішати. *Санька говорила, що гостеві в них буде дуже добре, що він матиме все, що забажає, аби тільки їв та поправлявся* (Григорій Тютюнник); — *Вам, міс, треба більше їсти, треба поправлятися, бо ви дуже худа* (С. Пиркало); *Навіть з цієї висоти було видно, що Марта стала якоюсь більшою. Марта поправилася, подумав я* (С. Андрухович).

5. Змінюватися на краще, поліпшуватися (про що-небудь). *Вже від самого цього затишку настрій у мене почав поправлятися* (Ю. Винничук); *У всіх нас таке переконання, що .. ситуація поправиться і вернемо за яких два-три дні до Самбора* (А. Чайковський).

ПОПРА́ВНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **випра́вний.** *Всі нещастя свої вона також потай любила, попри розпач і тугу, що вони її нагонили, любила їх зовсім несвідомо, як неминучі й поправні наслідки, як достойне обрамлення її горіння* (В. Підмогильний); — *Ну, це діло поправне!* — *заспокоїв Скілфула містер Квік* (Н. Забіла); // Який можна поповнити чим-небудь. *Думки її, наче рої жалючих ос, в'ються, і жалять, і сповнюють душу безнадійністю, нічим не поправною втратою* (А. Шиян).

2. *рідко.* Те саме, що **пра́вильний.** *Речі не міняються, міняється тільки ставлення до речей. Але єдине поправне ставлення є розумове* (Леся Українка); *Поправні господарі й чесні люди права голосування будуть позбавлені* (Г. Хоткевич); *Коли говорить* [пані Марко], *можна за нею писати. Її мова поправна, інтересна* (О. Кобилянська); // Те саме, що **впра́вний.** *Вона поглянула з суворістю знавця ..* — *Чудово! Сильний хист і олівець поправний!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОПРАВНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **виправни́й.** — *Здасться, арештантів будуть тримати і надворі в дворі... Це тих, яких треба відправити у поправні табори...* (Т. Осьмачка).

ПОПРА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **попра́вний** 2. *Їх* [Костянтина і Мефодія] *переклади частин Біблії переписувано багато разів, і найстарші з тих копій, які дійшли до нас, поражають нас своєю точністю і поправністю* (І. Франко).

ПОПРА́ВНО, *рідко.* Присл. до **попра́вний** 2. *Він навчив мене поправно писати по-польськи й по-українськи та дав також підстави німецького правопису* (Б. Лепкий); *Зовсім що інше становлять собою свобода, багатство, Рабство і бідність, боріння і злагода; .. Проявом звикли поправно ми з'явища ті називати* (М. Зеров).

ПОПРА́ВОЧКА, и, *ж., фам.* Зменш. до **попра́вка** 1. *Я деякі поправочки зробив карандашем* [олівцем] — *не знаю, чи Ви розберете, — неясно вони пописані* (Панас Мирний); — *Якщо вини не знаєш, то як же можна визначити за неї кару? — Мудро... Одна лише поправочка: ви добре знаєте свою вину. Не гірш од нас. А нам усе відомо!* (Василь Шевчук).

ПОПРАВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *розм.* Правувати якийсь час. *ЦВК продовжує реєструвати бажаючих поправувати Україною: вже 30 кандидатів у президенти* (з газ.).

2. Рушити *(див.* **ру́шити**[2]*)*, правуючи (кіньми, машиною і т. ін.). — *Де ви їх бачили? — перебила Віра Андріївна. — Просто до кагатів поправували. Не дорогою, а кользовищем* (Ю. Мушкетик); *Він сів у човен і поправував униз, до гирла* (І. Білик); *В'їхавши до села, священник завернув до лавки, купив шведських сірників та переяславських свічок і поправував до своєї домівки* (Ю. Хорунжий).

ПОПРАЗЕ́Н *див.* **попразе́нь.**

ПОПРАЗЕ́НЬ, зня́, **ПОПРАЗЕ́Н,** а, *ч., діал.* Другий день після празника, храмового свята. *На другий день — цебто вже в неділю — де празник на Пречисту, то на попразень, — чуть на зорю, подякувавши хазяям.., рушили вони з подвір'я* (А. Свидницький); *На попразень, другого дня Різдва, .. вдарили в сурми у нашім полку до походу* (М. Грушевський); *Пилипиха торохкотіла, гей скоростріл, й обмовляла любих гостоньків, не залишаючи на них сухої нитки. І навіщо та кривописка стільки бахорів* [бахурів] *привезла? А та суха дримба напевно схоче лишитися на попразен, я вже її знаю!..* (І. Керницький).

ПО-ПРАЗНИКО́ВОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **празнико́во.** *У світлиці чекають найпочесніших гостей. Тут все прибрано по-празниковому* (Л. Старицька-Черняхівська); *В неділю рано всі по-празниковому одягнені йшли до церкви* (А. Чайковський); *Виходили зустрічати князя. Хто був ще не цілком по-празниковому вбраний, тому давали нагая* (Г. Хоткевич).

ПОПРАЗНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Празникувати якийсь час; посвяткувати. [3-й п а р у б о к:] *Він, сказати, вже від нашого гурту відрізнився, городським став: попразникує та й знов подасться в город* (М. Кропивницький); [М а р ' я н а:] *Данило тут ще... Я вільна... Серце його бажає — лечу до нього, нехай душа попразникує!* (І. Карпенко-Карий); *Два панотчики гарненько Попразникували Та й удвох собі при чарці Ніччю розмовляли* (І. Франко).

ПОПРАКТИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* Практикувати якийсь час. — *Ховатись не буду: це я попросив пана Калиннікова, щоб він дозволив вам попрактикувати в мене. Не гніваєтесь?* (М. Дашкієв); — *А ти, я бачу, хочеш попрактикувати свою французьку* (І. Карпа).

ПОПРАКТИКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., у чому, на чому, з інфін. і без дод.* Практикуватися (у 2 знач.) якийсь час. — *Приїхала* [лікарка], *попрактикувалась і далі. Не має вона права на мені практикуватись* (О. Гончар); *Я й розмірковував собі: можна попрацювати трохи перед навчанням. Попрактикуватися. Ну, і зіб'ю якусь копійчину для навчання* (О. Шугай); — *Тут у нас є віртуальні тренажери-симулятори, підіть попрактикуйтесь на них, і я можу ручатися, що за кілька годин ви цілком освоїтеся з новими системами керування та навігації* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОПРАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попрасува́ти.** *Тепер він стояв у своєму попрасованому, проте не новому піджаку, з якого за літо встиг трохи вирости* (А. Кокотюха); *Тільки там він мав найсолодші сни. Мусив врізатися в купу щойно попрасованої постелі й заритися в неї* (І. Карпа); *Помити голову? Не встигне. Прийняти душ, зробити такий-сякий take-up* [макіяж], *відшукати чистий і, бажано, попрасований одяг* (М. Кідрук); // **попрасо́вано,** *безос. пред. Мої чоботи й черевики було намащено маззю й щіткою надраєно до антрацитового блиску; штани та сорочку випрано й попрасовано* (Є. Гуцало).

ПОПРАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **прасува́ти**[1]. *Як білизна випрана і висушена, то візьмуть* [кузинки] *і попрасують* (І. Франко); — *Зручно, коли я завтра прийду до тебе і попрасую свої шмаття тут електричною праскою?* (О. Копиленко); — *Я повимиваю вам усі підлоги, поперу, попрасую, що треба* (В. Шкляр); *Він запізнювався. Він навіть не мав часу попрасувати штани* (В. Єшкілєв).

2. Прасувати якийсь час. — *А попрасувати не хочеш? Дивлячись телевізор?* (Г. Вдовиченко).

ПОПРА́ТАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Порядкуючи в якому-небудь приміщенні, надати йому охайного вигляду; прибрати (у 1 знач.). *Іди, донечко, й до броду По холодную воду. Заким з водою прийшла, То вечеря вже відійшла. Помила й попратала, Сама сіла й заплакала* (з народної пісні); *Встану, звару* [зварю] *їсти, попратаю в хаті, сяду й шию* (Б. Грінченко).

ПОПРА́ТИ[1], перу́, пере́ш, *док., що і без прям. дод.* Виправити все або багато чого-небудь. *Вона пооджимала свої сорочки, другого дня одзолила, попрала й покачала* (І. Нечуй-Левицький); *На розі кам'яниці під ринвою стоїть, за звичаєм, велика чорна діжка для дощової води. Воно, звісно, чи то голову помити, чи білизну попрати, немає кращої для того води за дощову* (В. Домонтович); *На зеленому лужку поміж кущиками верболозу прослалися білі доріжки — січовий підпаламар поправ церковні рушники й розіслав сушитися* (Ю. Мушкетик); *Раїса з ферми щодуху мчалася: води наносити, їсти наварити, курям дати, попрати все* (Люко Дашвар).

ПОПРА́ТИ[2] *див.* **попира́ти**[1].

ПОПРА́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **попра́ти**[1]. *На лаві сорочки лежать попраті, а на ослінчику вона, матуся, сидить* (А. Тесленко).

ПОПРАЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Працювати якийсь час. *О, з мене ще той філософ! Мені б у міністерстві якомусь попрацювати. Хоча б тиждень* (І. Гончаренко); *В мене волосся було густе, розкішне, і справді треба було попрацювати над ним щодень, аби довести його до ладу* (І. Франко); *Старої вітчизняної марки* [трактор], *колісний, незграбний, як на сучасний смак, і малоповороткий. Але він значно більше попрацював, ніж закордонний* (Ю. Яновський); *До вечора випало стільки снігу, що перестали ходити трамваї; під тягарем налипу порвалися електролінії; електростанція, попрацювавши кілька днів, знову зупинилася* (Р. Андріяшик).

ПОПРАЦЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *безос., док.* Працюватися (у 1 знач.) якийсь час. *Святковим здається вечір, коли добре тобі попрацювалося вдень* (О. Гончар); *Сьогодні ж вам добре попрацювалося, я бачу, що всі музи навколо вас танцювали, як от навколо мене учора на балу* (Н. Околітенко).

ПО́ПРИ, *прийм., зі знах., рідко місц. і род. в.* 1. *зі знах. в., діал.* Уздовж. *Попри дорогу простягалася глибока, стрімка вниз дебра, заросла густою травою* (Л. Мартович); *Плоти попри дороги тріщали і падали — всі люди випроваджували Івана* (В. Стефаник); *Я ступив на стерню, пішов попри межу* (Р. Андріяшик); // *із знах. в.* Мимо, повз. *Хоча я й переходжу щодня по чотири рази попри дім Обринських, про неї я нічого не знаю* (О. Кобилянська); *Проїжджав господар возом попри ставки на Клепарові* (Ю. Винничук); *Попри Наташу пронісся її щоденний клієнт* (С. Андрухович); // *із знах. і місц. в.* Біля. — *Уступися, хлопче, з дороги, не видиш, брика їде! — крикнув візник, ідучи попри коні* (С. Ковалів); — *Що це ви кукільвану понаїдалися, гей! І мені попри вас голова круговоротом пішла, далеб* (К. Гриневичева); *У місцевості тій, де я проходив, земля не дуже добра. Та й недорід. І я вже звик, що гречка й просо попри саму землю й ту землю крізь них видко* (Д. Бузько).

2. *з місц. в., діал.* При (у 9 знач.). [Х у с а:] *Мені ті люди трують пробування попри особі нашого тетрарха* (Леся Українка); *Роздягаюся, лізу у воду. Намацую ногою нору — попри самому дні* (А. Дімаров).

3. *зі знах. в.* Всупереч, незважаючи на. *Кума сиділа, порозпускавши всі свої хустки, розчервоніла попри холод на нетопленій кухні* (П. Загребельний); *Попри впевнений тон і щирий, невинний погляд сестри, Стен зрозумів, що вона збрехала* (О. Авраменко); *Бескиди громадилися купами, нависали одні над одними, загрожуючи завалитися, проте не падали, попри всі закони рівноваги* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // При (у 15 знач.). *Причиною була тут ще й особлива здібність Карповича до практичних справ, якою, попри всі намагання, не відзначався Іван Іванович* (І. Багмут).

4. *зі знах. і род. в., діал.* Крім. — *Ей, діду!.. Маєш платити попри домовий ще й заробкового податку п'ятнадцять ринських річно* (І. Франко); *З усієї його фігури віяло силою, а попри неї добротою і ласкою* (В. Гжицький).

○ (1) **По́при те що,** *у знач. спол.* — незважаючи на що-небудь. *Попри те, що вже завершувався березень, зима вперто не відступала* (А. Дністровий).

ПОПРИБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприбива́ти.** *У шевському ряді, на довгих неструганих дошках, поприбиваних до кобильниць, стояли й чоботи, і сап'янці* (О. Ільченко); *Період тривалих дощів істотно позначився на кабачках, динях і кавунах. У цих культур листя поприбиване до ґрунту, тому повністю порушений процес вегетації та розвитку* (з газ.); *Я ще ніколи не бачив стільки калини й оглядав поприбивані морозом кетяги* (із журн.); // **поприби́вано,** *безос. пред. Скрипіли ґвіздки, якими було поприбивано дерев'яні дощечки* (М. Циба).

ПОПРИБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Прибити (у 1–3, 5, 6 знач.) все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Максим зайшов до хати, знайшов у темряві молоток і цвяхи під припічком, приладнав і поприбивав, вірніше позабивав наглухо знадвору, віконниці* (І. Багряний); *Я швидко поодривав покажчики і поприбивав каменем їх знову, але тільки поміняв місцями* (Л. Смілянський); *Вода не могла проникнути у трюм. Вільсон, заштаклювавши спершу клоччям, закрив усе ж таки ці шпари мідним листом і старанно поприбивав його цвяшками* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Град багато нашкодив, бо пооббивав цвіт на деревах, дуже поприбивав городи і збіжжя* (Леся Українка); *Уже Тисова Рівня мовчки змирилася з третім, але таким самим нахабним від початку війни пришестям окупаційного війська на свою землю, уже .. розгребла руїни спалених ворогом домівок, поприбивала ногами пилюку від розграбованого збіжжя й фуражу* (М. Матіос); *Хлопців на смерть поприбивали* [солдати] (Г. Косинка).

ПОПРИБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Прибитися течією до чого-небудь (про багатьох, багато чого-небудь). *Талапались у воді Плачинда і кашовар, виловлюючи ті судаки, що, не досягнувши Дунаю, поприбивалися до берегів степової річечки* (М. Стельмах).

2. *перен., розм.* Приєднатися, пристати до кого-, чогонебудь (про багатьох). *До нас понаходили шофери, поприбивалося кілька місцевих мисливців. Юрій Васильович розповідав нам різні "історії" із свого многотрудного життя...* (Остап Вишня); *Коти до неї самі один за другим поприбивалися. Знала, чим їх заманити із зарослих бур'янами порожніх подвір'їв* (М. Матіос).

ПОПРИБИ́РАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поприбира́ти.** *На стінах висіли почорнілі, задимлені ікони, поприбирані в цвіти і рушники* (О. Кобилянська); // **поприби́рано,** *безос. пред. В хаті було поприбирано, все стояло на своїм місці* (М. Коцюбинський).

2. *у знач. прикм.* Який поприбирався у що-небудь (про багатьох). *Їх зустрічають жінки, старі, діти. І теж поприбирані: у картатих плахтах, дівчата в вінках* (А. Головко); *Де взялися їм назустріч молоді жінки й дівчата — гарні та поприбирані, цілою юрмою десь із весілля, мабуть, верталися* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОПРИБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Прибрати (у 1 знач.), поставити, покласти багато чогонебудь на місце. [Р і х а р д:] *Хто поставив кошика у сінях? Ніколи не можете все поприбирати як слід!* (В. Собко); *Вона приїжджає за хвилин сорок, я встигаю так-сяк поприбирати в кімнаті розкидані брудні шкарпетки, футболки й светри* (А. Дністровий); *Вранці Лідія підхопилась першою, поприбирала зі столу горнята з недопитим чаєм, фужери* (Г. Вдовиченко); // Прибрати бруд, навести лад у багатьох місцях. *Вернувшись до хати, Марія швиденько поприбирала і в себе, і на другій половині* (М. Стельмах); *Якось вона вийшла на балкон, щоб поприбирати після зими* (М. Слабошпицький); — *Приходила моя сестра поприбирати,* — *сказав я якомога байдужішим тоном* (Ю. Винничук); *Він звелів приготувати всі кращі спальні та як слід поприбирати бібліотеку й вітальню* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

2. Прийняти (у 17 знач.) що-небудь (про багатьох); прийняти багато чогось. — *Раз косарики забули поприбирати коси під час грози та й повстромляли їх кіссячками в землю* (Григорій Тютюнник); *У Франції мерщій поприбирали зображення .. короля Людовіка XV, замінивши їх портретами нових володарів у пишних коронах* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

◇ (1) **Поприбира́ти до [сво́їх] рук** (*рідко* **до се́бе**) — загарбати щось, заволодіти чим-небудь (про всіх або багатьох). *Усе поприбирала* [Настя] *до своїх рук* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Д і д:] *Роблять, що хотять* [хочуть]: *Сидір Кавун та писар орудують усім.., поприбирали наділи до себе, а тепер ніяк не відтягаємо* (І. Карпенко-Карий).

ПОПРИБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Прибратися, одягнутися ошатно (про всіх або багатьох). *Парубки вже знають свою службу: ще до опівночі повстають, .. поприбираються, як лицарі* (Ю. Федькович); *Отець Мельхиседек розігнав усім сон. Матушки швиденько повмивались, поприбирались й вишли* [вийшли] *до світлиці* (І. Нечуй-Левицький); *Поприбираються* [дівчата], *було, в сукні, поодягають поверх їх корсетки, .. і по три, по чотири, з квітками в руках, ходять з кінця в кінець майдану* (С. Васильченко).

ПОПРИБІГА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Прибігти, швидко прийти куди-небудь (про всіх або багатьох). *Поприбігали люди до криниці й наливали коновками воду в відра* (Л. Мартович); *Хмурі й мовчазні стоять у колі мужики, юрба росте, од потоку — білили полотно — поприбігали жінки, привалили од кузні селяни й коваль* (А. Головко); — *На мій крик поприбігали люди від корівника, з току..* (Ю. Мушкетик); *Усі так реготалися, що аж сусіди поприбігали запитати, що сталося* (Ю. Покальчук).

ПОПРИБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Прибрехати що-небудь (про багатьох); прибрехати багато чого-небудь. *Вже не знаю, чи правда сьому була, чи півправди; чи так-то Юдун про пекло розказував Маслякові, чи, може, дечого пан дяк і поприбріхував, я не знаю* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПРИВИКА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док., розм.* Привикнути, звикнути до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Наша їжа голодна, Вода з Дону холодна: Ми, як звірі, виростали, До всього попривикали!* (Я. Щоголів); *Молодиці розважали її: "Привикнеш", кажуть, "як і ми попривикали"* (Ганна Барвінок); — *Попривикали всі на краденому жити* (А. Михайленко).

ПОПРИВЛА́СНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Привласнити багато чого-небудь. *У запорожців було забрано місто Трахтемирів; козацькі ґрунти попривласнювали собі сусідні пани* (А. Кащенко).

ПОПРИВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Привести всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Дід Мирон .. вернувся до чоловіків, що поприводили коней на ніч* (Грицько Григоренко); *"Навіщо вони поприводили дітей? Двоє біля неї, ще третє вдома"* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Народити маля (про багатьох тварин); народити багатьох (не за один раз). *Кролиці здатні поприводити до 18 кроленят за один послід* (із журн.).

(1) Поприво́дити до прися́ги *кого* — брати в усіх або багатьох урочисту офіційну обіцянку додержувати певних зобов'язань, бути вірним якій-небудь справі. *Пан писар збив людей чимало, поприводив їх до присяги, і зібрав до волості, і став питати* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПРИВО́ЗИТИ, óжу, óзиш, *док., кого, що.* Привезти кого-, що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь); привезти багатьох, багато чого-небудь. *Деякі попривозили своїх дочок, почувши, що приїхав молодий Радюк* (І. Нечуй-Левицький); *Він навіть шляхтич і то з старої шляхти, між нами кажучи, старшої від деяких графів, котрих попривозила з собою королева Бона* (Б. Лепкий); *Оглянула вона розвішані по квартирі вирізки, малюнки, закордонні сувеніри... Все це попривозив Микола, дещо — його родичі з Іспанії* (Ю. Покальчук).

ПОПРИВЧА́ТИ, áю, áєш, *док., кого.* Привчити кого-небудь до чогось (про всіх або багатьох). *Дмитрові минав тоді вісімнадцятий рік. Перебув він зиму, коло свиней зимою порався добре; попривчав свиней так, що вони його голосу слухалися* (О. Кониський).

ПОПРИВЧА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Привчитися до чого-небудь (про всіх або багатьох). *Чим швидше діти попривчаються до порядку, тим легше їм буде потім жити з іншими людьми (на навчанні в гуртожитку, у сімейному житті тощо)* (із журн.).

ПОПРИВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприв'я́зувати.** *Облуплених міщан покинули поприв'язуваних до стовпів, щоб вони конали в муках* (І. Нечуй-Левицький); *Поприв'язувані до коней опришки .. Он Жолоб теліпається і його приятель Твердюк* (Г. Хоткевич); *Стоять самі коні в сідлах, поприв'язувані до конов'язі і так просто пущені, а спішені козаки тут же біля них тупцюються* (А. Головко); *Мирно ремиґали поприв'язувані лами, бездумно втупившись у полум'я* (І. Білик); // **поприв'я́зувано,** *безос. пред.* * Образно. *Випав румунський кілочок, ледь-ледь тримається мадярський, — і то через те, що обривками їх поприв'язувано* (Остап Вишня).

ПОПРИВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Прив'язати (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Хмельницький виїхав до козаків і казав їм лагодитись до приступу. Поперед усього він казав до дручків поприв'язувати поляків, забраних у полон* (І. Нечуй-Левицький); — *А ти ззаду снопи поприв'язуй...* (Григорій Тютюнник); *Дружинники, розсідлавши коней, поприв'язували їх до юрт* (А. Хижняк); *Всі почали готуватися до переправи. Для половців це було звичне діло. Вони швидко понадимали висушені кінські та коров'ячі пузирі, поприв'язували їх до попруг, одяг і зброю — до сідел і вступили в воду* (В. Малик).

ПОПРИГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Пригадати багато кого-, чого-небудь. *Справив я собі ще й цимбали. Попригадував я свої пісні ще парубочі, й сумні, і веселі, і швидкі та дрібні* (І. Нечуй-Левицький); *Мені кажуть, що я повинен попригадувати дати. Боже милий! В житті своєму я ще не запам'ятав жодної дати* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОПРИГА́ДУВАТИСЯ, ується, *док.* Пригадатися (про багато чого-небудь). *Усе попригадувалося, що колись було* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРИГАНЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПРИГО́НИТИ,** ню, ниш, *док. кого, що.* Пригнати *(див.* **пригна́ти**[1] 1) усіх або багатьох. *Радюк виїхав з Журбанів в дорогу на батьківських конях, заїхав до Масюків, перебув день, доки половили коні на степу та поприганяли додому* (І. Нечуй-Левицький); *Ґазди поприганяли в дальній Конятин та його довколишні хутори худобу і свині* (М. Матіос); // *що.* Спрямовуючи рух чого-небудь, доставляти до місця призначення. *Ліньки погукували маленькі радимичі, що поприганяли на продаж силу-силенну саморобних човнів* (П. Загребельний).

ПОПРИГАНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., що.* Пригнати *(див.* **пригна́ти**[2]**)**, припасувати багато чого-небудь. *Поприганяти одяг до своєї фігури.*

ПОПРИГАСА́ТИ, áє, áють, *док.* Пригаснути (про багато чого-небудь). *Зійшов місяць і почав все перевертати в срібло: .. небо все зайшлося світом, і зірочки трохи попригасали* (Грицько Григоренко).

ПОПРИГИНА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Пригнути що-небудь (про багатьох); пригнути багато чого-небудь. *Перед образами гойдалися на ниточках роблені голуби .. Розтопиривши крила й попригинавши ніжки, вони безперестанку гойдалися* (Панас Мирний); *Кадуха і його дружки попригинали голови, як щури, зиркали спідлоба на дядька й переглядалися між собою* (В. Близнець); // *безос. Нескошену пшеницю не поваляло, не поклало, як того можна було чекати, лише попригинало, і то місцями* (Микита Чернявський).

ПОПРИГИНА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Пригнутися (про всіх або багатьох). *Попригинавшись, наблизились ми до шляху, визирнули нишком* (О. Кониський); *Як ось батько: — Козаки! Я зирк у вікно: летять, попригинались на конях* (А. Тесленко); *Хлопці стали під стіну, попригинались. Марко став їм на спини, зазирнув крізь розбите вікно в церкву* (І. Микитенко); // Похилитися (про рослини). *Туман розвіявся, але надворі було холодно, пожовкла трава попригиналася під важкою росою* (Л. Юхвід); *Раптом шелест степами пронісся, вітер вихором загудів, загоготів — аж дерева попригиналися* (В. Чемерис).

ПОПРИГО́НИТИ *див.* **поприганя́ти**[1].

ПОПРИГОРА́ТИ *див.* **попригоря́ти.**

ПОПРИГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Пригорнути кого-, що-небудь (про всіх або багатьох); пригорнути багатьох, багато кого-, чого-небудь. *Книжечки до грудей попригортали* [діти], *щоб не згубити...* (С. Васильченко).

2. Прикидати, присипати багато чогось. *Попригортати картоплини жаром.*

ПОПРИГОРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Пригорнутися до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Дивився* [Павло] *переляканими очима на жінку та дочку, що попригорталися одна до одної* (Є. Гуцало).

ПОПРИГОРЯ́ТИ, я́є, я́ють, *рідше* **ПОПРИГОРА́ТИ,** а́є, а́ють, *док.* Пригоріти (про все або багато чого-небудь). [Петруччо:] *А я кажу, що все попригоряло, І я й не доторкнуся ні до чого* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОПРИГРІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Пригрітися (про всіх або багатьох). *Мокрими купами тіл посплітались* [мінометники] *під возами, попригрівались під попонами біля теплих тулубів виснажених коней* (О. Гончар).

ПОПРИГУБЛЯ́ТИ, я́є, я́ємо, я́єте, *док., що.* Пригубити що-небудь (про всіх або багатьох). *Гості, знаючи ораторську вдачу пана маршалка, мовчали, — деякі попригубляли й свої чарки* (І. Франко).

ПОПРИДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Придумати що-небудь (про всіх або багатьох); придумати багато чого-небудь. — *Ти розумний вказувати, а попробуй сам. Норми такі попридумували, що доки віл виконає, сам ляже в борозну* (Григорій Тютюнник); *Турбаївське селище і якась Нова. А яка саме? Скільки тих Нових! — Не могли попридумувати їм назви! — гнівався* [Анатолій] *не знати на кого* (Ю. Мушкетик); — *Так, торгувати ми ніколи не вміли, ні продавати, ні купувати. Он скільки усмішок та анекдотів попридумував народ про нашу нетямущість у цьому ділі. Всілякі зайди дурили нас на кожному кроці* (В. Шкляр).

ПОПРИЄ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Приєднати багато чого-небудь. *Поприєднувавши до себе навколишні міста Коломну, Переяслав-Залеський, Можайськ, Московське князівство почало набирати силу* (В. Чемерис).

ПОПРИЗБИ́РУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Призбирати багато чого-небудь. *Так опинився в мене на хуторі підстароста чигиринський пан Чаплинський, сидів у світлиці, .. роззирався довкіл, прицмокував на мої достатки, зривистим голосом покрикував: — Але ж, пане сотнику, пан дещо тут попризбирував* (П. Загребельний); *Пристосування для швейних машинок допомагає майстрам швидко попризбирувати складки на тканині* (з мови реклами).

ПОПРИЗВИЧА́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Призвичаїтися до чого-небудь (про всіх або багатьох). *Жінки уже так попризвичаювалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРИЗНАВА́ТИСЯ, нає́ться, наємо́ся, нає́те́ся, *док.* Признатися в чому-небудь (про всіх або багатьох). *Усі вже попризнавалися* (Сл. Б. Грінченка); *Я написав: буду письменником. Мої ровесники попризнавалися.., що хочуть бути війтом, ксьондзом, шандарем, крамарем у кооперативі* (Р. Федорів).

ПОПРИЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Призначити що-небудь усім або багатьом; призначити кому-небудь багато чого-небудь. *За роки незалежності чиновники вищих ешелонів влади попризначали собі зарплати й пенсії величезних розмірів* (з газ.).

2. *кого.* Призначити на які-небудь посади всіх або багатьох. *Запорожці на той час вважали себе найближчими прибічниками Богдана. Багатьох їх гетьман попризначав полковниками та осавулами козацьких полків* (А. Кащенко); *Милорадович узявся урядувати заповзятливо, скрізь попризначав своїх людей, увільнивши тих, які були раніше* (Ю. Мушкетик).

ПОПРИЇЖДЖА́ТИ, ає, а́ємо, а́єте, **ПОПРИЇЗДИ́ТИ,** и́ть, имо́, ите́, *док.* Приїхати (про всіх або багатьох). *Поприїздили не тільки гласні. Багато наїхало з повіту й так собі цікавих панів* (Панас Мирний); *Задзвонять дзвони, як і давніше, загомонять дівчата, як і давніше, .. поприїздять із міст паничі багацькі, як і давніше* (П. Козланюк); *Всі новосельці вже поприїжджали, за винятком Тараса Здорова* (У. Самчук); *Всі наші індійські та пакистанські колеги, з якими він працював, поприїжджали одразу з родинами і дітьми* (С. Пиркало).

ПОПРИЇЗДИ́ТИ *див.* **поприїжджа́ти.**

ПОПРИЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Прийняти, узяти від кого-небудь усе або багато чого-небудь. *На новорічних святах взамін за віршик чи пісеньку діти отримали запрошення на показ фільму або мультфільму в кінотеатрі та поприймали подарунки* (з газ.).

2. *кого.* Пустити до себе жити всіх або багатьох. *Поприймати постояльців.*

3. *кого.* Зарахувати на роботу, прийняти до складу якої-небудь організації, партії і т. ін. усіх або багатьох. [Сестра Серахвима *(до другої черниці)*:] *Чи бач, сестро, яких блазнят до себе поприймаємо (указує головою на Марусю)* (Панас Мирний); — *Ви до своїх нових організацій поприймали старих тиранів та визискувачів, і вони тепер панують над вами* (І. Франко).

4. *що.* Уживати, ковтати ліки, вітаміни якийсь час. — *Так ось що, Семене Федоровичу. Ви — абсолютно здорова людина. З нервами у вас, правда, поганенько, але поприймайте ліки, які ми вам припишемо, і проживете ще сто років* (М. Зарудний); — *От ще тижнів зо два вітамінчики поприймаю, та й додому* (Ю. Іздрик).

5. *що.* Прибрати, забрати звідкись усе або багато чого-небудь. *Після шампанського поприймали столи й пішли в танець* (І. Нечуй-Левицький); // *розм.* Прибрати посуд зі столу (після обіду, вечері і т. ін.). *Скінчили чай, Настя все поприймала, і Павло сів щось писати на порізнених клаптях паперу* (Леся Українка).

6. *що.* Узяти до виконання (усе або багато чого-небудь). *Зачекавши кілька хвилин, офіціант дає можливість ознайомитися з асортиментом страв. Потім він має підійти до столу і поприймати замовлення, за необхідності порекомендувати ту чи іншу страву з урахуванням віку гостя, побажання, пори року і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); // Узяти для вживання, експлуатації, допустити вживання, експлуатацію. — *Ви оно корівники поприймали з недоробками? Поприймали. Вітер по них тепер узимку гуляє* (В. Нестайко).

ПОПРИЙМА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Прийнятися, прижитися, почати рости після пересаджування (про дерева, кущі, розсаду і т. ін.). *Щепи поприймались чисто всі* (Грицько Григоренко); *Під саджанець він виливав одне відро води, а дівчина навмисне посилала по друге й по третє, бо хотіла, щоб поприймалися посаджені ними тополі* (С. Чорнобривець); — *Поприймались, бач, і соснята, і тополята... Виноград — і той приживляється...* (О. Гончар).

ПОПРИКИПА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Прикипіти, міцно пристати, прилипнути до чого-небудь у багатьох місцях. *Треба було скинути сорочку. Дід із Васютою обережно підвели Зінька, а лікар почав скидати. Сорочка поприкипала до тіла вкупі з кров'ю* (Б. Грінченко); // *безос.* — *А-а-а! Професор!* — *зрадів Тат.* — *Здорові були! А ви ванну промийте!* — *Не обмивається! Поприкипало!* (Остап Вишня).

2. *перен., розм.* Щільно притулитися, припасти до кого-небудь (про всіх або багатьох). *Прощаючись, діти на мить поприкипали до виховательки* (із журн.); // Стати нерухомо, застигнути на місці, заціпеніти (про всіх або багатьох). *Спитав він про Одарку — ми так і поприкипали на місці* (Марко Вовчок).

3. *розм.* Те саме, що **попримерза́ти.** *На такому морозі якщо візьмешся за клямку — то й пальці можуть поприкипати* (із журн.).

ПОПРИКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Прикласти (у 1, 2 знач.) багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Поприкладала до чиряків печеної цибулі* (Сл. Б. Грінченка); *Промила* [мати] *лугом рани, поприкладала зілля, перев'язала свіженькими випраними стьожками, а потім заходилася готувати їжу* (М. Циба); *Дядьки на тому березі поприкладали руки до очей, аби роздивитися, що відбувається на льоду* (Люко Дашвар).

2. *перев. у сполуч. зі сл.* н а з в и, п р і з в и с ь к а *і т. ін., розм.* Ужити, вигадати стосовно кого-небудь. *Тільки зачепи її, так разом як залящить* [Настуся], *затріщить, загомонить .. і таких прикладок поприклада, що й не додумаєшся, відкіля вона усього набралася* (Г. Квітка-Основ'яненко).

(1) Поприклада́ти ру́ку (ру́ки): а) *(до чого, заст.)* підписатися (про всіх або багатьох). — *Та щоб до того "прошенія" всі поприкладали руки, геть усі, ціла громада* (М. Коцюбинський); б) *(до чого)* багато й старанно попрацювати (про всіх або багатьох). *Після того як з'явилася ідея знімати на телебаченні історії будинків-атлантів, нам довелося добре поприкладати руки: створити картку проєкту, коротку презентацію та розписати бюджет* (з газ.); **Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть)** *див.* **ста́вити.**

ПОПРИКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприкле́ювати.** *Вертеп той, виліплений з кольорового паперу на подобу шопи і освітлений маленькою свічкою, містить в собі недвижні, поприклеювані до дна фігури* (І. Франко); * У порівн. *Вона задивилася на стіну біля мисника, на якій, мов поприклеювані, висіли тарілки з червоними, зеленими та голубими малюнками квітів* (С. Чорнобривець).

ПОПРИКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Приклеїти до чого-небудь усе або багато чого-небудь. *Бонковський трохи його* [фортеп'яно] *полагодив, пообмотував нитками поламані молоточки, поприклеював, що поодставало, й зітхнув Олесі за добрі гроші* (І. Нечуй-Левицький); * У порівн. — *Треба сюди прийти, як будуть бруньки,* — *сказав я татові.* — *Не забудь мене взяти...* — *А ти хіба їх не бачиш? Вони вже є. Ми підійшли до берези, і я побачив: справді є. Такі маленькі горбочки на гіллі. Ніби їх поприклеював хтось туди* (М. Слабошпицький).

ПОПРИКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Приклеїтися до чого-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *На годиннику стрілки ніби поприклеювалися до циферблата, .. не хочуть ворушитися — і край* (В. Собко); *Вікно було подзьобане краплями, які сіро поприклеювалися до скла й тремтіли* (Валерій Шевчук).

ПОПРИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Прикувати до чого-небудь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Товариство не мало змоги підтримати тих козаків, які вже вступили в бій, і турки, подужавши запорожців на галерах, захопили їх у полон і тут же поприковували до гребок* (А. Кащенко); *Турки ще раніше поприковували ланцюгами до стовпів усі гармати* (Ю. Мушкетик); *Їх привели у найнижчий веслярський ярус галери, посадили поряд, надягли кайдани і поприковували ці кайдани до спільного для цілого ряду ланцюга* (С. Тельнюк).

ПОПРИКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Приколоти до чого-небудь усе або багато чогось. *Стіну прикрашав яскравий вовняний килим домашньої роботи, а по ньому віялом розсипалися пучечки райдужних безсмертників, які поприколювала Катря* (В. Кучер); *Червоношкірі вмить оточили до смерті налякану стару жінку і закружляли в дикому танку навколо неї. Потім вони поприколювали своїми томагавками, мов кіллям, до землі її спідницю, тож служниця не могла й ворухнутися* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОПРИКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прикопати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Школа щороку помагала колгоспові, бо завжди з чимось траплялася невправка, — чи буряки не вдавалось викопати до морозів, чи картоплю вчасно поприкопувати в буртах* (Є. Гуцало).

ПОПРИКОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Прикоротити, зробити коротшим усе або багато чого-небудь. *Коли волосінь довга, її треба поприкорочувати, прив'язавши посередині вудлища* (із журн.).

◊ **(1) Поприкоро́чувати язики́** *кому* — примусити менше говорити всіх або багатьох. *Я їм язики поприкорочую, щоб не брехали так* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРИКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Прикотити все або багато чого-небудь. *Діжки поприкочуємо сюди та тут і позамочуємо* (Сл. Б. Грінченка).

2. *розм.* Прибути куди-небудь (про вози, машини і т. ін.). *Машини рятувальників поприкочували досить швидко, і автомобіль, що горів, удалося загасити* (з газ.); // Приїхати (про всіх або багатьох). *У Березівці — свято села, на яке з нетерпінням чекала вся громада. До нас поприкочували навіть гості із сусідніх сіл* (з газ.).

ПОПРИКРАША́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОПРИКРА́ШУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Прикрасити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Його переклад читається тяжко: він не має тої простоти і прозорості, що латинська проза, а щоб надати йому поетичний лет, на се у Куліговського не було ніякого таланту. Щонайбільше міг він зі свого боку поприкрашувати текст натяками на класичну міфологію* (І. Франко); *Під час флешмобу дівчата поприкрашали себе автентичними аксесуарами й продемонстрували багатовікову красу української жінки* (з газ.).

ПОПРИКРАША́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *рідко* **ПОПРИКРА́ШУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Прикрасити себе (про всіх або багатьох). *Із самого ранку любителі старовинних традицій вбрались у саморобні костюми звірів, фольклорних персонажів, поприкрашалися та вирушили селом* (з газ.).

2. Стати кращим (про все або багато чого-небудь) від появи чого-небудь гарного, яскравого, значного (про зовнішній вигляд чогось). *Наближення Різдва стає помітним: по всьому світу проходять ярмарки, встановлюються ялинки, вулиці поприкрашалися святковою ілюмінацією* (із журн.).

ПОПРИКРА́ШУВАТИ *див.* **поприкраша́ти.**

ПОПРИКРА́ШУВАТИСЯ *див.* **поприкраша́тися.**

ПОПРИКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприкрива́ти.** *Всі миски, горшки, глечики стояли поперевертані, поприкривані* (Л. Яновська); *Велика кількість блискучих полірованих площ — столів, спинок канап, часами луток та одвірків, а також багатьох так само трохи поприкриваних драперіями дзеркал, відбивали в собі кришталь великих ваз та темну зелень пальм і навіть лаврів* (Н. Королева); *Під горою стояло з десяток юрт — благеньких, сяк-так поприкриваних шматками повсті, деякі світили ребрами* (В. Чемерис).

ПОПРИКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Прикрити усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох; повкривати, понакривати. *Івоніка хоче, аби всього стільки було, щоб люди наїлися на цілий тиждень. Ми в лісі поскладали на ковбках дошки, поприкривали полотном та скатертями* (О. Кобилянська); *Гості, а особливо .. жінки, поприкривали свої писки долонями* (М. Матіос); *Коли перед сном приходите почитати дітям казку, поприкривати їх ковдрами чи просто побажати на добраніч, не забудьте ввімкнути гірлянди, які можна повісити на стіні, стелі або прикрасити ними вікно. Ніжне й легке світло допоможе їм швиденько заснути, поринаючи в незвичайні сни* (з мови реклами).

ПОПРИКРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Прикритися ким-, чим-небудь (про всіх або багатьох); повкриватися, понакриватися. *Ми ж полягали, дещо поприкривалися сіном і старими кожухами* (У. Самчук); *А партії? Що витворяють тільки їх лідери? Порозбирали собі в духовні поводирі письменників-класиків, поприкривалися ними, щасливі, що великі покійники не годні встати та до суду подати або по писку надавати* (Г. Тарасюк).

ПОПРИКРІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприкріплювати.** *Фотографії не були поприкріплювані, лежали пачками, старі й нові, і годі було добрати якогось ладу* (Ю. Мушкетик); *Щоб не впасти з них* [табуреток в салоні машини], *треба було триматися руками за спеціально поприкріплювані дідусем до брезенту шкіряні ремені* (Н. Сняданко); *Корпоративні користувачі електронної пошти можуть редагувати поприкріплювані до листів файли* (із журн.).

ПОПРИКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОПРИКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Прикріпити до чого-небудь усе або багато чогось. *Він забув про стрільбу, забув про свою добичу мисливську, зірвався і хотів тікати, але ноги в нього були як колоди, ніби хтось олов'яні кулі поприкріплював до них* (Б. Лепкий); *Пикатий чоловік в чорному халаті .. поприкріплював кінці дротів до тіла Асуарового, потім вложив на його голову ковпак з мокрою губкою, а на обличчя маску* (Мирослав Ірчан); *Мати поприкріплювала мені ґудзики до піджака, гаплики до кожушка* (Є. Кравченко); *Інтернет-банкінг дозволяє клієнтам до вихідного валютного документа (платіж / продаж / купівля) поприкріпляти файли для підтвердження певної операції, якщо це необхідно* (з мови документів).

ПОПРИКРІПЛЯ́ТИ *див.* **поприкріплювати.**

ПОПРИКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприкру́чувати.** *Позад возів на підтоках одв'язували* [служники] *мішки з оброком для коней та усякі чемодани, поприкручувані налигачами та ременяками з сириці* (І. Нечуй-Левицький); *Тут, біля дитячої пісочниці, збирається воїнство .. Форма у всіх майже однакова: вичовгані й протерті до дірок джинси й техаси, сорочки з погонами, поприкручуваними дротом, солдатські пояси* (В. Близнець).

ПОПРИКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прикрутити до чого-небудь усе або багато чогось. *Обмацував* [Василь Архипович] *кукурудзиння, очерет, соняшникове бадилля, що його солом'яними перевеслами дівчата поприкручували до стовбурців, закривав щілини, щоб зайці взимку не змогли добратись до молодої кори* (П. Дорошко); *Дмитрик перемив уже всі деталі. Я поприкручував куди що треба. Все готове* (К. Гриб).

ПОПРИЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, *док.* 1. Прилізти повзучи або рачки (про всіх або багатьох). *Пропили* [некрути] *ті п'ять карбованців, попилися п'яні, як земля — насилу рачки до казарми поприлазили* (Панас Мирний).

2. *зневажл.* Те саме, що **поприхо́дити.** — *А ви, капустяні голови! — покинувши Чіпку, повернувся становий до козачих гласних .. — Чого ви сюди поприлазили? Що ви тямите?..* (Панас Мирний); * Образно. *Звідки повилазили оці шахраї, котрі, й оком не моргнувши, брешуть із трибуни парламенту своєму народові? Звідки поприлазили оці бики, які загребли під себе усе національне багатство й лежать на ньому, лінькувато ремиґаючи жуйку?* (Л. Кононович).

ПОПРИЛИПА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Прилипнути, пристати до поверхні чого-небудь липкого (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Помітивши Юхима, він схопився й наказав Ксеньці поганяти, а сам стояв похнюпившися й обчищав грязь, що поприлипала до чобіт* (С. Добровольський); *Довго копали землю. Накопали кілька ямок метрів у півтора завглибшки, але води не здобули. Спустили по десять потів, аж-но вся одежа поприлипала, як після дощу, а води — гай-гай!* (І. Багряний); *Земля була мокра, чорна, і рожеві пелюстки маку, вночі оббиті дощем, всюди поприлипали до неї* (О. Гончар); *Я сиділа на вологій колоді, а вона прогулювалася берегом, роззувшись, до босих ніг поприлипало мокре торішнє листя і іржава хвоя* (С. Андрухович); * Образно. *Посеред города стоять в Кам'янці доми — один до другого поприлипали* (А. Свидницький); * У порівн. — *Чим же люди винні?.. Чіпка поворухнувся .. А далі туго, немов слова до язика поприлипали, а він їх одривав з великим болем, промовив: — Неправдою своєю!..* (Панас Мирний).

2. *перен.* Щільно притулитися, припасти до кого-, чогонебудь (про всіх або багатьох). *Музики на подвір'ї заграли туш, у вікнах одразу стало темно від дітей, що поприлипали до шибок* (В. Кучер); *Ми поприлипали до тину* (А. Дімаров); *Підійшовши до машини, подивіться довкола, і якщо помітите десяток-другий зацікавлених носів, що поприлипали до вікон, сідайте величаво в авто* (О. Чорногуз).

3. *перен., розм.* Почати залицятися до кого-небудь (про всіх або багатьох). — *Вибирай, дівчино, персник, А хоч стьожку чи корали, Щоб до тебе, наче мухи, Парубки поприлипали* (Я. Щоголів).

ПОПРИЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Приліпити до чого-небудь усе або багато чого-небудь. *Дід Яків засвітив пучок свічок, поприліплював їх до стін кругом млина і в темних кутках* (І. Нечуй-Левицький); *Батько .. мене примусив поприліплювати внизу на стінах обкладинки шкільних зошитів з портретами* (П. Загребельний).

ПОПРИЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Приліпитися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь). *До стелі поприліплювалися перевертні у вигляді лимаків і слимаків, які завжди могли, як тільки цього забажає Анцибблот, перемінитися на іншу твар* (Р. Іваничук); *Ґаран минав зігнені постаті в сірих, забруджених глиною уніформах, що плашма* [плиском] *поприліплювались до стін окопу* (О. Лисяк); * Образно. *Я і Кузьма, позбувшись земельки, стали наймитами, інші подалися в Охтирку, Суми, Харків, поприліплювались на хвабриках* [фабриках], *заводах, чавунці* (М. Сиротюк).

ПОПРИЛІТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* 1. Прилетіти (про птахів, комах і т. ін.). *До мене, як в зелений гай, Поприлітали пташенята* (Л. Глібов); [С о ф і я:] *А з Крутого Яру горобці поприлітали* (С. Голованівський); *Слони спали, а на них поприлітали ті ж жовтогруді птахи, що тільки-но обсідали буйволів* (Ю. Логвин); // Повернутися з вирію (про перелітних птахів). *— Як ото лелеки поприлітають у березні, а ще лежить сніг. Стоять черідкою, повгрузали в розталь, — замерзнуть. Весна забарилася, а вони хіба знали?* (Ю. Яновський); *Дрозди уже в гаї поприлітали* (М. Рильський); // Прибути літаком (про всіх або багатьох людей). *Похолодало, деякі дівчата поприлітали з теплих країв і не могли навіть зайти в море* (із журн.).

2. *розм.* Дуже швидко, поспішно прибігти, приїхати куди-небудь (про всіх або багатьох). *Тим часом поприлітали й другі легіні, що з братом у ватазі були, і поклонилися гостям* (Ю. Федькович); *Поприлітали ми до школи, аж тремтимо всі...* (Остап Вишня).

ПОПРИЛЯГА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* 1. Прилягти (у 1 знач.) де-небудь (про всіх або багатьох, про все або багато чогонебудь). *Греки втомлено попадали, поприлягали на полиновому схилі могили* (О. Гончар); *Перед ранком поприлягали на землю, запалили люльки, підмішавши в тютюн сухе листя, бо кисети, як і лядунки з порохом, швидко спорожнялися. А без тютюну та пороху козакові і білий світ не милий* (В. Чемерис).

2. Щільно притулитися, пристати до чого-небудь або одне до одного (про все або багато чогось). *— От я й коси заплела! — каже далі Марта. — Бачте, як гарно: наче зернятко одно до другого притулилося, так пасмечко до пасмечка поприлягали* (Панас Мирний).

ПОПРИМА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприма́зувати.** *Гаїнка так любила цю хатку, чистенько-чепурненько попримазувану, з квітками й голубами, помальованими синім та червоним на білому комині* (Б. Грінченко).

ПОПРИМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Примазати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Ще вчора маленька хатка .. почала чепуритися. Усі ями в земляній долівці позасипувано, а потім сторож попримазував їх глиною* (Б. Грінченко); *Він знизу попримазував усі дірки* [на даху] *.. І в ті дірки вже не затікала дощова вода і сніг талий* (Ю. Логвин).

ПОПРИМА́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Примазатися, приєднатися до кого-, чого-небудь з певною метою (про всіх або багатьох). *— Місцеві чиновники завжди характеризувалися надзвичайним умінням, нічого не роблячи, попримазуватися до будь-якої правлячої партії та забалакувати будь-яку проблему, велику чи маленьку, не вирішуючи її* (з газ.).

ПОПРИМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Приманити всіх або багатьох. *Індійський слон на буковинській землі: як Вашківці туристів попримањювали* (із журн.); *Люди біля джерела є завжди. Це закарпатське диво попримањювало натовпи людей* (з газ.).

ПОПРИМЕРЗА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Примерзнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Засунувши руки в рукави, він тепер уже не міг їх розвести, — рукави задубіли та ще й попримерзали один до одного, і не було сил ті руки розвести* (І. Багряний); *Очерети вигиналися лисячими спинами, і були такі місця, де вони попримерзали до льоду, утворивши затишні печерки* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Як і тоді, заступивши тільки на варту, стояли й зараз обидва* [вартові] *.. Ніби відтоді як до землі обидва попримерзали* (А. Головко).

ПОПРИМО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попримо́щувати.** *Вдома кожен вільний облаштовуватися, як хоче, однак робоче місце — це абсолютно інша справа. Самі предмети і те, як вони попримощувані, — все це повідомляє щось про звички, смаки й характер людини* (із журн.).

ПОПРИМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Примостити, розмістити де-небудь усе або багато чогось, усіх або багатьох. *Я впіймав з десяток мошок, попримощував їх на росяних листочках* (Є. Шморгун).

ПОПРИМО́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Примоститися, зайняти місце де-небудь (про всіх або багатьох). *У темному коридорчику штовхалося чоловік тридцять людей. Деякі з них сиділи на лавах, деякі стояли, інші попримощувалися навпочіпки попід стінами* (Григорій Тютюнник); *Усередині сиділо десять поважних цвіркунів, вони попримощувалися на трав'яних стільчиках, а в руках кожен тримав по трав'яній бандурці* (Валерій Шевчук).

2. Розташуватися, розміститися де-небудь, біля чогось (перев. про будинки, селища і т. ін.). *Декотрі* [хатки] *попримощувались на крутих боках долини і були підперті од низу височенькими стовпами* (І. Нечуй-Левицький); *Правий берег її* [ріки] *високий, і на цьому березі попримощувались далеко одне від одного села* (Є. Гуцало).

ПОПРИНА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Принадити всіх або багатьох. *Нащо ти моїх голубів до себе попринаджував?* (Сл. Б. Грінченка); *Із території току, прикомірного майданчика чи фермерського подвір'я необхідно прибрати все, що може попринаджувати шкідників: розсипане зерно, сміття, відсіви після очищення зерна* (із журн.).

ПОПРИ́НДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., фам.* 1. Принднитися якийсь час. *Нехай трохи поприндиться.*

2. Розсердитися на кого-небудь (про всіх або багатьох). *Дівчата поприндилися на хлопців та й не пішли у танець* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРИНЕВО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Приневолити всіх або багатьох. *Хіба його дочки охотою заміж ішли? Поприневолював* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРИНО́СИТИ, óшу, óсиш, *док., кого, що.* Принести (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Поприносили до його* [нього] *всіх недужих* (Сл. Б. Грінченка); *Вчені брамiни поприносили старі пергаментні документи* (І. Нечуй-Левицький); *— Як пахне у вас зіллям. Парафіяни поприносили?* (М. Стельмах); *Бібліотекарка та старша медсестра поприносили зі своїх домівок ялинкові прикраси, нянечки із задоволенням вирізали з серветок сніжинки й наліплювали їх, де заманеться* (І. Роздобудько); // *безос. — Тут ніколи... Жнива!.. А їх поприносило!..* (О. Ковінька).

ПОПРИО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприо́рювати.** *Поприорюваний компост;* // **поприо́рювано,** *безос. пред. Ділянки поприорювано.*

ПОПРИО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Приорати кілька (багато) ділянок землі. *Поприорювати сусідні ділянки поля.*

2. Приорати (у 1 знач.) ще раз, додатково. *— Повірите, ну голісіньке тобі поле, як бубна. Так ото восени поприорювали, та воно ото й посходило* (Остап Вишня).

ПОПРИПАДА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док., до кого — чого, на кого — що, чим і без дод.* Припасти (у 1–6, 10, 11 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Поприпадали до коней козаки* (Я. Качура); *Гречка кинувся до віконечка перший, за ним до шибки поприпадали жінки* (Ю. Смолич); *Помідори прив'яли зовсім, ще нижче осіли, аж поприпадали до землі* (А. Дімаров); *Щастя й гаразди усілякі поприпадають на долю кожного, хто вартий того* (з рел.-церк. літ.); *Книжки в кутку пилом поприпадали* (С. Васильченко); *Сини засипали. Вона вкривала їх, щоб не поприпадали росою* (Б. Харчук); * Образно. *Процесія запрудила вулицю, і бідолашні авта* [авто], *мов сироти, поприпадали до стін* (Ю. Винничук).

ПОПРИПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприпа́лювати.** *Поприпалювані краї пелюсток із тканини не сотаються та тримають форму, тож квітка-поробка має привабливий вигляд* (із журн.).

ПОПРИПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Припалити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Головним злодіям повипікали* [бойки] *очі, іншим поприпалювали підошви та всипали по пару сот патиків* (І. Франко); *Щоб сонце не поприпалювало шкіру, волосся, улітку обов'язково потрібно користуватися захисними засобами: кремами, сироватками, кондиціонерами* (із журн.).

2. Запалити цигарку, люльку і т. ін. (про всіх або багатьох). *Чоловіки поприпалювали свої цигарки.*

ПОПРИПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Припалитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Краї паперу поприпалювалися.*

ПОПРИПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого, розм.* Припасти́ *(див.* **припаса́ти**[1]) у великій кількості або багато чого-небудь, зробити запас чогось. *Боячись непередбачуваних поворотів долі, багато хто прагне поприпасати грошей на так званий чорний день* (із журн.).

ПОПРИПАСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприпасо́вувати.** *Елементи декору, поприпасовувані одне до одного згідно з вимогами певного стилю, допомагають створити вдалий інтер'єр* (із журн.).

ПОПРИПАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Припасувати до чого-небудь усе або багато чогось. *Талановитий модельєр здатен не лише створити вишукані речі, а й поприпасовувати їх до різних типів фігури* (із журн.).

ПОПРИПИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприпина́ти.** *При воротах стояли осідлані коні, поприпинані до частоколу* (А. Чайковський); *Насади стояли поприпинані линвами до беріз* (І. Білик); *Вже ґудзики поприпинані* (І. Франко); // **поприпи́нано,** *безос. пред. Зв'язано кілька околотів соломи, постелено в стайнях і поприпинано худобу* (І. Франко).

ПОПРИПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Припнути до кого-, чого-небудь усіх або багатьох, усе або багато чогонебудь. *Впали ляхи, всіх забрали, .. До коней поприпинали* (з думи); — *Я сказала всім господарям на вулиці, щоб своїх собак поприпинали далеко на городах сеї ночі* (Г. Хоткевич); *Півень .. поприпинав їх* [полонених] *їхніми ж линвами і сировицею* (Ю. Логвин); * Образно. *Вирвалися вже вихри З ледів* [льодів] *полярних, як морські страшила, Вже з хмар собі поприпинали крила* (І. Франко).

ПОПРИПИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Припнутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хлопці поприпиналися до стіни.*

ПОПРИПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприпи́сувати.** *Крім поприписуваних до різних церков та монастирів земель, Костянтину Острозькому належали 25 міст, 10 великих містечок та 670 сіл* (з навч. літ.); // **поприпи́сувано,** *безос. пред. Треба було, щоб аж дві третини всієї громади згодилися продати землю .. Ото ж і поприписувано тих мандрованих.., щоб більше було людей* (Б. Грінченко); — *Що ж там?* — *не втерпів хлопець, вважаючи, видно, що в тих паперах поприписувано йому якісь невідомі й страшні злочини* (О. Гончар).

ПОПРИПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Приписати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *Д.* [доктор] *Лобода, перекладчик "Тараса Бульби", сміло поприписував до Гоголевого тексту цілі тиради* (М. Драгоманов); *В інструкції .. поручало ся* [поручалося] *зреєструвати тамошних козаків.., поприписувати їх до полків і привести до присяги* (М. Грушевський); *Дуже його єзуїти обсіли, і віддав він їм в оренду оту діброву, .. селян погнав їм монастир будувати, та до нього і поприписував* (Д. Білий).

ПОПРИПИ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Приписатися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Брати поприписувалися до одного полку.*

ПОПРИПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Припекти (у 1, 2 знач.) в багатьох місцях або багато чого-небудь. *Поприпікати пальці запальничкою; Сонце поприпікало голови туристів.*

ПОПРИПУХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Припухнути *(див.* **припуха́ти**[1]) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Хтось би дивився і не зрозумів, що гарна* [жінка]. *Звичайна. Волосся коротеньке, ніс і губи поприпухали, в плечах заширока, і хода важка* (Н. Бічуя); *Якщо рани поприпухали, то запальний процес усе ще триває* (із журн.); // *безос. Ось і хлопці. Заспані, аж поприпухало попід очима* (А. Дімаров).

ПОПРИРО́БЛЮВАТИ *див.* **поприробля́ти.**

ПОПРИРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПРИРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що, чого.* 1. Приробити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Старші хлопці поприробляли темні кружечки на деяких місцях оголених тілес богинь* (Г. Хоткевич); *Розширився* [Бакун], *обставився хлівами, Коморами.., Міцні запори до дверей і брами поприробляв* (В. Мисик); // Виготовити, зробити що-небудь на додаток до чогось. *Справив Чіпка по тещі бучні поминки .. Люди обідали в хаті; для старців поприроблювали лави надворі* (Панас Мирний).

2. *розм.* Приробити (у 2, 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Поприроблюємо грошей.*

ПОПРИРОСТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Прирости до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чогось; у багатьох місцях). — *Горіти вам у геєні огненній, богохульці сопливі! Щоб вас чиряки обсіли! Щоб ваші язики до зубів поприростали!* (В. Нестайко); *Свище метал, бійці поприростали животами до землі, тіло не може відірватись від неї* (О. Гончар); *Недовго і побули укупі. А от же серця їхні поприростали, чітко йтимуть поруч* (Г. Колісник); *Десяцькі поприростали до землі і не могли ніяк стулити дружно роззявлених ротів своїх* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); * Образно. *Шинелі вже просохли, на них пласкими сірими коржами тримається зашкарубла грязюка. Одриваємо її з ворсинками, а здається, з тонесеньким корінням. — Поприростала* (Є. Доломан); * У порівн. *Робиш, щоб було що їсти; їси, щоб здужав робити. Отака-то весела хліборобська доля! .. А проте — живуть* [люди] *цілі довгі-предовгі віки, копаються в ситній землі, мов поприростали до неї...* (Панас Мирний).

ПОПРИРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприро́щувати.** *Шматочки шкіряного покриву, поприрощувані до уражених опіками ділянок, приживляються досить повільно* (із журн.).

ПОПРИРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Приростити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вже ніяк не могли* [мадярські начальники] *поприрощувати пострижених та поголених кучм на головах і обличчях "пленьонних братьев..."* [полонених братів] (Олекса Кобець).

ПОПРИСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Прислати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Як була з турками війна, у нашого царя недостало грошей. Він почав позичатися по купцях .. Коли скінчилась війна, цар поплатив усім купцям гроші і поприсилав їм медалі* (з переказу); *Никон писав до авторів у столицю й у Київ, щоб вони поприсилали свої видання для читання народові* (І. Нечуй-Левицький); *Сон описав Данте в своїм першім сонеті, який .. порозсилав виднішим поетам Флоренції та інших італійських міст .. Деякі з тих поетів поприсилали йому відповіді на той сонет* (І. Франко); *Петро Оском'юк обібрався за крамаря. Стояв за лядою й продавав. Купцями були самі діти, що їх поприсилали родичі за справунками* (Л. Мартович).

ПОПРИСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприсипа́ти**[1]. *Поприсипані кольоровою посипкою паски.*

ПОПРИСИПА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Приси́пати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. — *Як посуне* [вихор] *у нашу сторону, .. самі під вози і молитву воскресну шепчемо. Як налетить, як завіє, аж вози тріщать. Геть порохом та землею поприсипає* (В. Дрозд); *Бокове поховання ніби вціліло. Борис Мозолевський на всяк випадок добре поприсипав землею ті квадрати поховальних ям* (В. Чемерис); *Сніг поприсипав мої квіти* (Ю. Винничук).

ПОПРИСИПА́ТИ[2] *див.* **поприсипля́ти.**

ПОПРИСИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Приси́патися, притруситися чим-небудь сипким (про все або багато чогось, усіх або багатьох).

ПОПРИСИПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПРИСИПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* Приспати всіх або багатьох. *Сю книжку святу він і почитує мені вечорами, як сяду прясти, повкладавши діток та поприсипавши* (Ганна Барвінок); *Бенвенуто зайшов до хатини, взяв на руки одне дитя і, походивши з ним трохи, загойдав його. Так само він поприсипляв і інших* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); — *Хто там ще? Панчішка, Ховрашкевич? Це мої шмарколизи. Певен, не посміють. Я ж їх обох поприсипав. Обом сказав: йтиму — вас на своє місце рекомендуватиму* (О. Чорногуз).

ПОПРИСИХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Присохнути (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Онисько знайшов аж десять стиглих кавунів, у котрих коло хвостика кучерява в'язь поприсихала* (І. Нечуй-Левицький); — *Чому ж ти не скинув* [сорочку]? .. *Воно ж попристає, поприсихає, поздираєш, ятритиметься... гірше буде!* (Панас Мирний); — *Клубочок виявився .. невеличкою цибулиною, внизу висіла навіть китичка корінців, а до них поприсихали клубочки землі* (В. Близнець); *Почалася перев'язка. Бинти позлипалися й поприсихали* (Б. Харчук); *Зеленкуватими коржами поприсихали до злущеного мулу линки* (Є. Пашковський).

◊ **Язики́ [в ро́ті] поприсиха́ли** *див.* **язи́к.**

ПОПРИСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Присісти (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Скиба з Левченком поприсідали навпочіпки, курять* (А. Головко); *Штурмовики .. миттю поприсідали, завмерли групами хто де* (О. Гончар); *Як же вони змаліли і змарніли! Кам'яниці буцім у землю повростали, гори поприсідали, вулиці хтось поскорочував* (Б. Лепкий); *Чоловіки поприсідали в ярку дожидати: коли Марина буде назад повертати й чим-то їх порадує* (Панас Мирний); *Коли всі поприсідали довкола нього, ротний сказав: — Дістаньте карти і зробіть позначки над пунктами* (Є. Доломан); * У порівн. *Село принишкло, притихло, хати ніби поховалися, поприсідали за тинами та парканами* (С. Талан).

2. Присідати (у 1 знач.) якийсь час. *Вона вилізла з машини, розклала рештки канапок на серветці для пташок, трохи поприсідала, зробила таку-сяку руханку* (К. Москалець).

ПОПРИСКА́КУВАТИ[1], ує, уємо, уєте, *док.* Прискакати (про всіх або багатьох). *Поприскакували козаки на конях.*

ПОПРИСКА́КУВАТИ[2], ує, уємо, уєте, *док.* Прискочити (про всіх або багатьох). *Поприскакувало* [декілька діточок].., *тулиться, пищить: "Тато, тато!" Дивлюся я: ось мій Василько і Влодко, і Ганнуська* (І. Керницький).

ПОПРИ́СКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **при́скати.** *Мерехтить* [дощ] *в повітрі, такий дрібний, без крапель, наче небесний садівник вирішив поприскати землю з пульверизатора* (І. Роздобудько); *Він .. знову поприскав у каюту* [засобом проти мошок], *але так, щоб нікого не збудити* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Усі хлопці, як сполошені горобці, поприскали до лавок* (І. Франко).

2. Прискати якийсь час. * Образно. — *Нехай вони* [гармати] *втрьох завтра побрешуть та поприскають трохи на вузенький той шлях, дак мені навіть цікаво, як до наших добродійок дістануться непрохані гості* (М. Старицький).

ПОПРИ́СКАТИСЯ, аюся, аєшся. Док. до **при́скатися.** *Варто поприскатися спеціальним спреєм від комарів, щоб насолодитися відпочинком біля річки* (із журн.).

ПОПРИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Прискати час від часу. *Центральний фонтан зламався: вода в ньому лише поприскує маленькими струмінцями. Однак адміністрація парку обіцяла усунути несправність упродовж дня* (з газ.); *Якщо поприскувати спреєм ніс та горло впродовж доби після спілкування з інфікованим, можна уникнути власного зараження* (із журн.); *Ой на броду, броду пив сивий кінь воду. Кінь на воду та поприскує, удилами та побрязкує* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРИ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Прискатися час від часу. *Поприскуватися парфумами.*

ПОПРИСЛУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **поприслуха́тися.** *Часом подивиться* [ведмідь] *на серпок місяцевий угорі, .. часом ніби поприслухає: "Здається, дівчинка тут з хлопцем перешептує* [перешіптує]" (Марко Вовчок).

ПОПРИСЛУХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПОПРИСЛУ́ХУВАТИСЯ,** *рідко* **ПОПРИСЛУХО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Прислуха́тися якийсь час. *Є сенс відірватися від інтернету, вийти на вулицю, трохи поприслухатися, поозиратися навколо: як там живе реальний світ?* (із журн.); *Часом корисно поприслуховуватися до власних почуттів якийсь час, щоб відслідкувати зміну настрою, відкоригувати поведінку* (з газ.).

ПОПРИСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* **поприслуха́тися.**

ПОПРИСЛУ́ХУВАТИСЯ *див.* **поприслуха́тися.**

ПОПРИСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Присмалити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Свитину ось чисто біля горна поприсмалював* (А. Головко); *Щоб не поприсмалювати шкіру на сонці, треба використовувати захисний крем* (із журн.).

ПОПРИСМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Присмалитися, стати присмаленим (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Сонце палило нещадно — вишні на деревах поприсмалювалися* (із журн.).

ПОПРИСМО́КТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Присмоктатися до кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *П'явки купами поприсмоктувалися до тіла* (Ю. Яновський); *Жінка безтямно тягла тіло разом з орхідеєю на свіже повітря. Потім їй спало на думку відривати корінці, що поприсмоктувалися до Веддерберна* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Медовар виповнив ковші, став подавати, починаючи з купця, всі мерщій поприсмоктувалися до питва* (П. Загребельний); *Під час канікул школярі поприсмоктувалися до комп'ютерних ігор, замість того, щоб поїхати до табору або поспілкуватися з друзями наживо* (із журн.).

ПОПРИСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприсо́вувати.** *Лави, поприсовувані до вікна.*

ПОПРИСО́ВУВАТИ *див.* **поприсува́ти.**

ПОПРИСО́ВУВАТИСЯ *див.* **поприсува́тися.**

ПОПРИСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Присолити все або багато чого-небудь. *Поприсолювати страви.*

ПОПРИСТАВА́ТИ, таю́, тає́ш, *док.* 1. Пристати (у 1–8, 12 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогось; у багатьох місцях). *Мелашка підкидала сміття деркачем на Мотрину призьбу, на стіни, на вікна, аж шибки в вікнах дзвеніли, а що було мокре, то поприставало до стіни* (І. Нечуй-Левицький); *Одіж поприставала до тіла* (М. Матіос); *Коли поприставали* [кораблі] *до берега, почало розвиднятись* (І. Білик); *Ляхи вирізали жінок і дітей тих козаків, що поприставали до Ґонти* (О. Стороженко); *Вже ж під ними баскі коні та й поприставали* (Панас Мирний); — *Ось зрання й макового зерна в роті не було, — посміхається чоловічок .. — Люди вкрай поприставали* (В. Винниченко).

2. Приставати (у 4 знач.) якийсь час. *Поприставати до батьків з питаннями.*

ПОПРИСТА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприставля́ти.** *В печі шкварчали горшки, поприставлювані до жару* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПРИСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Приставити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Поробила* [Катря], *що треба, поприставляла до вогню горщики* (Б. Грінченко); *Маруся встала. Стільці до столу поприставляла — порядок* (Люко Дашвар); —*До моїх жінок, що їх є в мене аж тридев'ять, поприставляв* [француз] *і дівок, і прачок, і кухарок* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. — *Не дбай, пане писарю, за наші голови! — добродушно віджартовувалися козаки. — Ти повідриваєш, а пан гетьман назад поприставляє* (П. Загребельний).

ПОПРИСТОСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попристосо́вувати.** *Попристосовувані для навчання приміщення.*

ПОПРИСТОСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Пристосувати все або багато чогось, усіх або багатьох. *Попристосовувати техніку.*

ПОПРИСТОСО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Пристосуватися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Учні досить швидко попристосовувалися до нового, онлайнового, формату навчання* (із журн.).

ПОПРИСТРО́ЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **попристро́ювати.** *Попристроювані по кутках меблі.*

ПОПРИСТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що, розм.* Пристроїти (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *От, братця, краєвид! Чорт його знає, як можна отак до ладу всі оті ярки, оті байраки, зруби, ліски й ліси попристроювать?!* (Остап Вишня); *Заруба і біля цих студентів таки добре упрів, поки повлаштовував їх та попристроював до роботи на полі* (В. Кучер).

ПОПРИСТРО́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Пристроїтися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Завдання було — виловити поліцаїв, власовців, наших ворогів, які під кінець війни попристроювалися до чужих возів і намагались повернутися додому разом з ними* (І. Муратов); * Образно. *По садах попристроювалися бози й інші деревинки* (О. Кобилянська).

ПОПРИСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПРИСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Присунути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Айзек поприсовував ослінчики для кожного* (Ю. Винничук); *Стільці до столу поприсували* [Люба, Гоцик, Макар], *повсідалися, колінками одне одного штовхають* (Люко Дашвар); *Їй тоді плакать захтілося, цьомнути в голову цю чужу дитину, поприсувати до себе й цих старших трьох, які так і не позбулися страху перед нею* (В. Медвідь).

2. *перен., розм.* Присунути (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Я .. вибрався повідвідувати своїх знайомих, що вчасніше поприсували до Львова і жили тут довший час* (І. Франко); *Поприсовувати в гості без запрошення.*

ПОПРИСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОПРИСО́ВУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Присунутися (у 1–4 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Пригнавши на луки, зразу ж розвели* [Яшко і Мирон] *огнище під трухлявою вербою і близенько поприсувалися до вогню* (А. Головко); *Деякі з .. козаків поприсувалися ближче, щоб слухати небилиць* (Б. Лепкий); *До гуртка, де сидів кобзар, поприсувалися й інші* (Ф. Бурлака); *Перша цівочка молока вдарилась об денце* [відра] *.. Дітлашня поприсовувалась ближче, кожне намагалося зазирнути всередину* (Є. Гуцало); *Гори поприсувалися близенько до самої річки* (із журн.).

ПОПРИСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кому що, також з інфін.* 1. Присудити що-небудь усім або багатьом. *Суд поприсуджував усім учасникам пограбування відбувати покарання в колонії суворого режиму* (з газ.).

2. Присудити що-небудь комусь (про всіх або багатьох). *Усі члени журі поприсуджували фігуристці найвищі бали* (із журн.).

ПОПРИСЯГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Присягти (про всіх або багатьох). *Розглянули* [старшини] *сумне становище України й поприсягали собі, що не будуть терпіти більше московських знаруг* [наруг], — *або москалі добровільно підуть із України, або їх треба вигнати силою* (І. Крип'якевич).

ПОПРИТА́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Притаїти (про всіх або багатьох). *Домовилися попритаювати правду.*

◊ **(1) Попритаювати [в собі] дух** — на певний час затримати дихання, звичайно від хвилювання, напруження (про всіх або багатьох). *Гості сиділи, як неживі, і дух попритаювали, дивлячись на високу, сивоголову та кремезну й здорову постать Лемішки, котра здавалась якоюсь марою, а не людиною* (І. Нечуй-Левицький); *Старшенькі хлопці залізли в бузину, позвивались в клубочки, як їжаки, попритаювали в собі дух та наслухали, чи хто не надходить* (Л. Мартович); — *...Отож каже йому чорт, — вів свою повість Цвіркун, а молоді козаки навіть дух попритаювали: північ, святочний вечір, його, нечистого, не доведи Господи і в думках споминати, а дід ним так і крутить* (Ю. Мушкетик).

ПОПРИТИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Притихнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *А Соловей аж горло надриває І на всі заставки співає: Щебече, і свистить, І тьохкає, і торохтить, На що вже горобці — і ті попритихали І прислухатись стали* (Л. Глібов); [Ганна Семенівна *(увіходячи в клас, здивовано):*] *Що тут таке? Чого це ви порозбігались, як миші? То такий галас були зчинили, що й надворі було чуть, а то враз попритихали?* (Грицько Григоренко); *Надвечір співи попритихали* (із журн.); *Батько зскочили з лави і якось аж затремтіли... Ми, малеча, попритихали по кутках, та тільки сидимо, сопемо* (Остап Вишня); *Люди в дворі попритихали, немов перед грозою* (Ю. Бедзик).

ПОПРИТО́МНІТИ, іє, іємо,ієте, *док.* Опритомніти *(див.* **оприто́мнювати**[1]) (про всіх або багатьох). *Шоковані працівники не швидко попритомніли після слів директора про закриття підприємства* (з газ.).

ПОПРИТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Притоптати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Я швидко пройшовся по рядку, втикаючи зрубані помідори назад у землю, ще й попритоптував, щоб міцніше стояли* (А. Дімаров).

2. Притоптувати (у 3 знач.) якийсь час або час від часу. *Попритоптувати в такт пісні.*

ПОПРИТО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприто́чувати.** *Попритачувані до старої стріхи снінки вирізнялися кольором* (із журн.).

ПОПРИТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Приточити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Пройде чутка, що долю Холмщини вже вирішено, вже зважено відрізнити сей край від Польші* [Польщі] *і поприточувати його повіти до скількох сусідніх губерній* (Олена Пчілка).

ПОПРИТУ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поприту́лювати, попритуля́ти.** *Такі будинки вона бачила і в панів у своєму селі, тільки що тут* [у місті] *їх було дуже багато .. Та все один до одного попритулювані — ні городів, ні садків* (Б. Грінченко); // **поприту́лювано,** *безос. пред. Усі стільці попритулювано до стіни.*

ПОПРИТУ́ЛЮВАТИ *див.* **попритуля́ти.**

ПОПРИТУ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **попритуля́тися.**

ПОПРИТУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОПРИТУ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* Притулити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *З усіх чотирьох вікон виглядало на двір кільканадцять голов* [голів], *і великих, і маленьких, котрі попритулювали лоби й носи до шибок* (І. Нечуй-Левицький); *У браму організованим порядком з вінками увійшла група селян різного віку. Дівчата .. попритуляли вінки до огорожі* (Ірина Вільде); *Євген позбирав усі свої тички з кількаметровими шнурками, поприв'язував до них шматки цеглин чи більші камінці, а до них попритулював усіх своїх жаб, обмотавши їх шнурками. З берега опустив ті тички у воду і став чекати* (М. Малиновська); [П а в л о:] *Я тільки зиркнув сюди-туди, зараз і бачу, що не так і не до хвасону* [фасону]... *Ну і хто це звелів оці крісла отутечки попритуляти?* (М. Кропивницький).

ПОПРИТУЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОПРИТУ́ЛЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док.* Притулитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Сидять десантники, сидять так густо, як бджоли на щільнику. Сонце грає на зелених касках, на панцирах тих, котрі попритулялися до башти спинами* (Є. Доломан); *Дівчата спали по двоє під однією ковдрою. Попритуляються одна до одної, цокотять зубами, ніяк не вгріються* (О. Донченко); — *Ти б, Зіновію Петровичу, загадав, щоб наймити внесли в кабінет залізне ліжко для Софії Леонівни .. Якось та попритулюємось* (І. Нечуй-Левицький); *На зелених горбах попритулювалися біленькі хатки, наче пташині гнізда* (П. Колесник); *Селища .. попритулялися де до струмочків.., де до глиняного урвища східних узгір'їв* (Ю. Смолич).

ПОПРИТУХА́ТИ¹, а́є, а́ємо, а́єте, *док., розм.* Притухнути *(див.* **притуха́ти¹**) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Іще не попритухали усі зірочки, а він, наш Кузьма Трохимович, і зскочив* [від сну] (Г. Квітка-Основ'яненко); *От такі* [про бунт] *бесіди вели з .. громадами стрічні чоловічки, і не диво, що після кількох таких стріч і веселість, і смілість, і охота тих громад якось поволі попритухали* (І. Франко).

ПОПРИТУХА́ТИ², а́є, *док.* Притухнути *(див.* **притуха́ти²**) (про все або багато чого-небудь). *Курятина попритухала.*

ПОПРИТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПРИТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Притягти (у 1–6 знач.) все або багато чого-небудь. *Перські й арабські коври з світових торговищ попритягав* [Коснячко] (К. Гриневичева).

2. *кого, що.* Притягти (у 1–6 знач.) що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хлопці попритягували пояси й стали до танцю* (із журн.); *Ті племена, що не розвинули в себе міського життя, попритягали до себе сусідні, чужі центри (осередки)* (з наук.-попул. літ.).

ПОПРИТЯ́ГУВАТИ *див.* **попритяга́ти.**

ПОПРИХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Приховати (у 1–4 знач.) все або багато чого-небудь. *Недовірливі селяни поприховували свої запаси з остраху перед солдатами, які, зголоднівши, брали силою все, що запопадали* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана); *Дмитро Дорошенко у своїх "Споминах..." зазначає: "Солдати* [демобілізовані] *кидали напризволяще .. гармати, скрині з набоями, обозні повозки, коней, сідла .. У мене в розпорядженні не було ні людей, ні засобів, щоб позбирати й поприховувати весь .. матеріял* [матеріал], *що залишився по такій демобілізації"* (з наук. літ.); *Недоліки фігури можна поприховувати вдало дібраним одягом* (із журн.).

ПОПРИХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* Прийти (у 1–10 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Одні поприїздили з жінками на возах, другі на конях або поприходили пішки* (А. Чайковський); [Т е т я н а:] *До мене швидко поприходять дівчата на вечерниці* [вечорниці] *прясти* (І. Котляревський); *Увечері, коли всі Гнатюки поприходили з роботи, була вечеря, на яку запросили Дениска з мамою* (В. Нестайко); *Жінки від джерел із водою Вже поприходили* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *В її університетській групі Кропива все одно наймолодша. Решта поприходили перевчатися після інших .. кар'єр* (І. Карпа); — *Де б його собі таку роботу знайти? .. М-м-мда-а-а! Тільки поприходили! Не встигли місця нагріти! Уже патякають!* (О. Чорногуз); *До Вас нема ніяких пильних листів, то й не висилаю нічого поки що; те, що поприходило, привезу Вам* (І. Франко); * Образно. *А було ж весілля: до зелених ще яблук яблуні поприходили жовті яблука* (М. Воробйов).

ПОПРИЧАЇ́ТИСЯ *див.* **поприча́юватися.**

ПОПРИЧА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Причалити все або багато чого-небудь. *Попричалювати човни.*

2. *до чого, куди.* Причалити (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Кораблі попричалювали до берега.*

ПОПРИЧА́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *рідко* **ПОПРИЧАЇ́ТИСЯ,** ї́ться, їмо́ся, їте́ся, *док.* Причаїтися (про всіх або багатьох). — *Є тут хто? Діти попричаювалися* (А. Крушельницький); *На дзвіниці тривожно забемкав дзвін, по дворах загомоніли, заметушились люди, затупотіли коні, попід тинами попричаїлись якісь налякані постаті* (П. Панч); *Підводні мешканці попричаювалися, ледь-ледь помахуючи плавниками* (В. Фіялко); — *Не всі ж винуваті за того німця. Хтось один... Є такі, що мовчать, попричаювалися... Більшовиками були — й зостались* (Є. Гуцало); *Потоки води падали на острів, на річку, на кущі й дерева, на Великий Луг, де попричаювалася, поховалася звірота* (Ю. Мушкетик).

ПОПРИЧИНЯ́ТИ¹, я́ю, я́єш, *док., що, рідко кого.* Причинити *(див.* **причиня́ти¹**) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Метнулась я та двері всі попричиняла, щоб пани не почули* (Марко Вовчок); *Я .. обережно попричиняв за собою двері* (П. Загребельний); *Попричиняти дітей у кімнаті.*

ПОПРИЧИНЯ́ТИ², я́ю, я́єш, *док., що, рідко.* Причинити *(див.* **причиня́ти²**) багато болю, утрат і т. ін. *Попричиняти багато лиха.*

ПОПРИЧИНЯ́ТИСЯ¹, я́ються, *док.* Причинитися *(див.* **причиня́тися¹** 1) (про все або багато чого-небудь). *Від протягу всі двері попричинялися.*

ПОПРИЧИНЯ́ТИСЯ², я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док., до чого і без дод., розм.* Причинитися *(див.* **причиня́тися²** 1) (про всіх або багатьох). *Містяни охоче попричинялися до озеленення навколишніх пустирів* (із журн.).

ПОПРИЧІ́ПЛЮВАТИ *див.* **попричіпля́ти.**

ПОПРИЧІ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* **попричіпля́тися.**

ПОПРИЧІПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОПРИЧІ́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Причепити все або багато чого-небудь. *Мати застановила дівчат-дочок свічечку засвітити та перед образами приліпити; голуби, що наробили за піст з шпалерів* [шпалер], *попричіпляти до стелі...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не ставши лікарем, став* [Іван] *знахарем. Задля цієї шляхетної мети змінив свою зовнішність. До вбрання попричіплював якісь містичні посріблені зірки та кружальця* (Ю. Винничук); *Ідуть солдати .. Деякі були в сталевих касках, та більшість попричіпляла їх до ранців* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Козаки попричіпляли красномовні прізвиська новоприбулим* (із журн.).

ПОПРИЧІПЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОПРИЧІ́ПЛЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док.* Причепитися (у 1–4 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Вона піднялася з свого місця, обтріпала сукню, повідчіпляла поодинокі листки, що попричіплялися були до неї* (О. Кобилянська); *Паляниця ще тепла. До її споду попричіплювався попілець, і дівчинка здмухувала його* (Б. Харчук); *Нещодавно керівники проєкту влаштували грандіозну перевірку: попричіплялися "за коми, за крапки" та звільнили декількох співробітників* (з газ.); * Образно. *Темні силуетики хлопців попричіплювались до дощок, де тільки була яка щілинка* (С. Васильченко).

ПОПРИЧІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попричі́сувати.** *Учасники виставки-конкурсу домашніх тварин готові до останнього туру: усі попричісувані, попригладжувані, з відзнаками попередніх перемог* (з газ.).

ПОПРИЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Причесати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Полковники попричісували пальцями чуприни, поправили пояси* (Б. Лепкий); *Назавтра була субота, і хлопці після роботи, повечерявши, хапковито стали рихтуватися на вечорниці .. — Дайте, я вас хоч попричісую, — сказала тітка Паша* (В. Захарченко); *Він мені порадив ще попрацювати над діалогами, попричісувати одні місця, а інші розкуйовдити і побажав успіху з видрукуванням* (О. Шугай).

ПОПРИЧІ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Причесатися (про всіх або багатьох). *Дівчата попричісувалися за останньою модою.*

ПОПРИШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попришива́ти.** *В декого з рядових погони попришивані до шинелей дротом* (О. Гончар); *— Попришивай, — прошу, — міцніше ґудзики до підтяжок! .. — Та вони й так міцно попришивані* (Остап Вишня); * У порівн. *Одна Христя вільна, другі наче голкою попришивані до роботи, наче каторжні роблять* (Грицько Григоренко).

ПОПРИШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Пришити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *До завіс, до рожевого шовкового укривала я попришивала б тонесеньке кружево, як павутиння* (І. Нечуй-Левицький); *Сорочку йому випрасує* [Зоя], *ґудзики пообривані попришиває і мовчки покладе коло ліжка* (І. Цюпа); *— Привезли в госпіталь, попришивали руки-ноги .. Зшили мене, залатали де треба, і будь здоров!.. Йди виконуй завдання, роби хліб для фронту* (М. Циба); *У селі Диківці, як повигрібали в людей останню жменю зерна, уночі їх* [грабіжників] *усіх штилями до долівки попришивали!..* (Ю. Логвин); * Образно. *Язики людям не попришиваєш. Вони такі: мине тиждень-другий і люди-юди позаздрять навіть теперішньому Северининому життю* (М. Матіос).

ПОПРИШПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Пришпилити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *Балабушиха причепурила свою дочку, попришпилювала бантики, почіпляла в вуха сережки* (І. Нечуй-Левицький); *Треба було рівненько попришпилювати в зільнику і каліграфічно підписати зібрані під час вакацій та позасушувані листки з усякої деревини, квіти* (І. Керницький); * У порівн. *Сонце позолочувало* [вежі] *своїм промінням. Як же вони блистять, мовби на них хтось велетенські свічки позапалював, мовби там хтось попришпилював зорі* (Б. Лепкий).

ПОПРИШПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Пришпилитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Повітряні корені монстери можуть попришпилюватися до навколишніх рослин або предметів чи то просто спиратися на ґрунт* (із журн.).

ПО́ПРИЩЕ, а, *с.* 1. *книжн.* Сфера, галузь людської діяльності; нива (у 2 знач.), поле (у 5 знач.). *Три шафи з скляними дверцятами були вщерть забиті папками .. — Не дивуйтеся, молодий чоловіче. Можливо, колись, якщо втрапите на суддівське поприще, у вас теж буде так* (М. Сиротюк); *Спроба самогубства аж ніяк не належала до усталених на поприщі рідної літератури сюжетів* (Ю. Андрухович); *Я не заплатив би тому картиномазу* [невмілому художнику] *ні гривні: до побачення, бажаю успіхів на іншому поприщі* (С. Процюк).

2. *заст.* Старовинна українська народна міра довжини від 60 до 120 сажнів; гони *(див.* **го́ни**[2] 1). *—Дідусю! А до Володимира ще далеко? — І далеко, і недалеко, — тягне дідусь, і в його очах спалахують лукаві іскринки. — Поприщ буде двадцять і п'ять* (А. Хижняк); *Вздовж ріки Хебар Самуїл пройшов майже до самого Одрина, потім спинився за два поприща від города* [городу] (П. Загребельний); *Здолавши чвалом десятків зо п'ять поприщ, він вихопився на чималий пагорок і роззирнувся* (І. Білик).

ПОПРИ́ЩЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **попри́щити.** *Поприщене хворобою обличчя.*

ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **поприще́плювати**[1]. *Поприщеплювані сливи;* // **поприще́плювано,** *безос. пред. Навесні яблуні було поприщеплювано живицями — частинами визрілих торішніх гілочок* (із журн.).

ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **поприще́плювати**[2]. *Поприщеплюваний одяг.*

ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *рідко* **ПОПРИЩЕПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Прищепити *(див.* **прище́плювати**[1]) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Керівництво ухвалило рішення поприщеплювати всіх співробітників за рахунок компанії* (із журн.); *— Був би в мене час, я б на всіх кущах шипшини в лісі троянди поприщеплював! Яка краса!* (Остап Вишня); *Щоб поприщепляти дітям любов до порядку, треба самим його дотримуватися* (із журн.).

ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *рідко* **ПОПРИЩЕПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Прищепити *(див.* **прище́плювати**[2]) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Поприщеплювати білизну.*

ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Прищепитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Та ще коли старі діди по-своєму вживають у розмовах військових термінів (а хіба не поприщеплювалися такі терміни до нашої мови за час війни?!), от і вийшло, кажуть, дуже смішно* (Остап Вишня); *Поприщеплюватися від грипу.*

ПОПРИЩЕПЛЯ́ТИ[1] *див.* **поприще́плювати**[1].

ПОПРИЩЕПЛЯ́ТИ[2] *див.* **поприще́плювати**[2].

ПОПРИ́ЩИТИ, ить, *док., кого, що, безос., розм.* Обки́дати прищами. *Чого це тебе так поприщило?* (Сл. Б. Грінченка); *Поприщило спочатку генералів — зачухмарились, миттю вся еміграція струпом взялась* (Остап Вишня); — *Бреши, Іване, та тільки до ладу, бо язик поприщить* (М. Руденко); *Третій день лежу в лихоманці. Губи поприщило* (А. Михайленко).

◊ **(1) Щоб тобі (йому́, їй** *і т. ін.)* **[язи́к] попри́щило <Щоб тобі (йому́, їй** *і т. ін.)* **попри́щилося>,** *лайл.* — побажання тому, хто пророкує щось недобре. *Щоб тобі поприщилось!* (Сл. Б. Грінченка); [П а н а с:] *А, щоб тобі, бісів Лахтійоне, добра не було!* [С т е п а н и д а:] *Щоб йому поприщило!* (М. Кропивницький); — *Аби тобі язик поприщило за таку брехню!..* (Григорій Тютюнник).

ПОПРИ́ЩИТИСЯ, щуся, щишся, *док., розм.* 1. Док. до **при́щитися** 1. *Якщо шкіра на обличчі сильно поприщилася, самолікування не допоможе — треба звернутися до дерматолога* (із журн.).

2. *перен.* Прищитися (у 2 знач.) якийсь час. *Дівчата поприщилися трохи для годиться, а потім прийняли до своєї компанії новеньку товаришку* (з газ.).

◊ **Щоб тобі (йому́, їй** *і т. ін.)* **[язи́к] попри́щило <Щоб тобі (йому́, їй** *і т. ін.)* **попри́щилося>** *див.* **попри́щити.**

ПОПРИЩУ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прищу́лювати.** *Поприщулювані очі.*

ПОПРИЩУ́ЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., кого, що.* Прищулити (про всіх або багатьох). *Дітва, поприщулювавши очі та висолопивши язики, обсяде* [чужинця]. *Розглядають, мовчать* (Г. Хоткевич); *Собаки поприщулювали вуха.*

ПОПРИЩУ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Прищулитися (про всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь). *Коли згасло світло і почався фільм, ми, упросивши кіномеханіка, потемки пробралися в зал, поприщулювались у куточках* (В. Скуратівський); *Катери, парусники й рибальські човни поприщулювались вздовж берега, ніби зацьковані грізними стихіями* (О. Гончар); * У порівн. *Половці, які супроводжували князя, як один, притихли, і наче поприщулювалися на своїх конях, і тільки насторожено позиркували на стару* (В. Чемерис).

ПОПРИЩУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., розм.* Прищухнути (про всіх або багатьох). *Поприщухавши під ковдрою, ми й звідти спозирали, як порається Надька коло столу* (О. Гончар).

ПО-ПРИ́ЯТЕЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-при́ятельському.** *Він так обурився, що полаявся та мало не побився з сусідом, який по-приятельськи остеріг його перед родинним лихом* (М. Коцюбинський); *Редакторка по-приятельськи покивала Олі головою* (Ірина Вільде); *Лажечников говорив з солдатом по-приятельськи, видно, знаючи його давно і добре до нього ставлячись* (Л. Первомайський); — *Я приєднуюсь до того табору, в якому будете ви, Панасе Яковичу,* — *по-приятельськи потисли один одному руки* (І. Пільгук).

ПО-ПРИ́ЯТЕЛЬСЬКОМУ, *присл.* Як приятель, приятелі; по-дружньому. *Василь Іванович суворо глянув на Антона. — Стережись, Антоне, тих книжок, як огню — по-приятельському раджу тобі* (С. Васильченко); // Приязно, привітно. *Збоку їде хазяїн і щось ласкаво, по-приятельському до них промовляє* (В. Винниченко); *Вони по-приятельському віталися із знайомими персами та бухарцями* (З. Тулуб); // Як прийнято між приятелями. — *Пане хазяїн! Ви б хоч могорича поставили,* — *по-приятельському звернувся до нього робітник* (Д. Бузько); — *Що, знов барана вкрали? ..* — *Та ні, по-приятельському заїжджав, як оце й до вас* (В. Шкляр).

ПОПРИЯТЕЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Док. до **приятелюва́ти.** [К и р п а:] *Ми з ним* [старшиною] *великі приятелі... Я певен, що ми і з вами поприятелюємо...* [М у з и ч е н к о:] *Як з'їмо в спілці хоч три пуди солі, то, може, й поприятелюємо* (М. Кропивницький); — *Занадто поприятелював ти, сину, з нерозумним...* (Н. Королева).

ПОПРІКА́ННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **попріка́ти.** *Якщо ваша дитина погано навчається, дорікання й попрікання лише зашкодять вашим стосункам* (із журн.).

2. *перев. мн.* Докори, висловлені комусь звинувачення. *Хмельницький уловив виразні попрікання дружини за таке безсердеччя* [безсердечність] *її мужа, коли він перебуває у себе вдома поза службовими артикулами староства* (Іван Ле); *Гудима більше радився з князем, аніж попрікав його за те, що коїться у слов'янських ратях, а князь чув насамперед їх, попрікання, і не знав, що сказати полянському привідці* (Д. Міщенко).

ПОПРІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, кому і без дод., розм.* Те саме, що **докоря́ти.** — *Що скажу завтра .. нарочитим мужам із Волина? — питався у неї, і важко було добрати, усе ще попрікає чи просто журиться* (Д. Міщенко); // *чим.* Ставити що-небудь у докір комусь. *Шляхетство йому не світить .. Гадав, що на Січі нарешті людиною стане.., але виходить, що й тут йому бідняцтвом та незнатністю попрікають* (В. Чемерис); // Нагадувати комусь про його давні провини. *Свекруха сваритиметься та попрікатиме, .. що, хоч і сама йшла з багатої сім'ї, та, мабуть, дома байдики била, а господарства не вчилася* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПРІКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, кому, чим і без дод., розм.* Однокр. до **попріка́ти.** — *Хто б смів Лиса попрікнути, Лапою його діткнути.., Тому цар язик із рота Вирізати повелить* (І. Франко); *Він робив, коли можна було робити... Ніхто не має права... так, так, ніхто не має права його попрікнути...* (М. Коцюбинський); *Завжди їй отак, не той, то інший попрікне. Тобі, мовляв, нічого — відмінниця, медаль одержиш, а з таким ключем можна які завгодно двері відкрити* (І. Цюпа); [В л а с:] *У мене скажена натура: докору або косого погляду не стерплю; роботою хто попрікнув би — перервався б!..* (М. Кропивницький).

ПОПРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **попрі́ти** 1. *Не мавши цвяшків і гребінців, в'язні все-таки робили голки й нитки й шили, латаючи свої попрілі лахи* (І. Багряний); *Більшість .. тягнула до хати все, що тільки жувати можна було, .. — попріле, гірке, як смертна кара, але й цьому раді були...* (А. Дімаров); * Образно. *Місто попрілими сірими коробками тулиться докупи, мушлями трамваїв, паротягів, оперезане нитками залізниць* (О. Ульяненко).

ПОПРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Попріле місце на шкірі. *Коні від задухи й застою почали хворіти. В кількох з ніздрів поплив слиз, .. з'явилися попрілості в деяких під лямками* (Ю. Логвин).

ПОПРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Зіпріти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Попріли усі стоги* (Сл. Б. Грінченка); *Думали було гречку змолотить, коли кинулись до неї, аж вона чисто попріла* (з переказу); — *Пшениця — перший сорт, та жаль... підтекла, попріла вся* (О. Гончар); — *Роздягайтесь,* — *закінчив дідок свою атестацію сумно. — Ми всі тут голі, як святі, бо душно й пітно від тісноти, та й попріло все у нас* (І. Багряний); *Хлопці попріли, як миші, порозлягалися до сорочок* (І. Керницький).

2. *розм.* Пріти (у 2 знач.) якийсь час. [В о р о т а р:] *Чи досить захопив хустинок, бо тут попріти ой як доведеться?* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); *"Ага, чортів Хвіст, засипався! — зловтішно подумав Юрко. — Ну, попрій! Побачимо, що з того буде! Це тобі не кулаком штурляти в обличчя! Тут кумекати треба!"* (В. Малик).

3. Пріти (у 3 знач.) якийсь час. *Плов має трохи попріти, перш ніж подавати його до столу* (із журн.).

ПОПРОБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попробива́ти.** *Проходячи повз нечасто попробивані височенні вікна, дівчинка проти світла мружила блакитні, аж прозорі очі* (О. Ільченко); *Побачив* [Іван] *віддаля високі, ніби кремлівські, древні мури, попробивані й поруйновані, як людські душі* (П. Загребельний); — *А чи не знаєте, хто тут продає оці портрети? Оці з попробиваними очима?* (У. Самчук); // **попроби́вано,** *безос. пред. В .. бляшанці з усіх боків було попробивано круглі отвори, і з них на стінах витворювався візерунок світляних цяток* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); * У порівн. *Литки мов гвіздками попробивано!* (Остап Вишня).

ПОПРОБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Пробити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. [Є г и п т я н и н:] *Я б, може, просто гору обтесав і в ній попробивав без ліку ходів, і саркофагів тисячі поставив* (Леся Українка); *Невеликі вікна попробивали* [будівельники] *в усіх стінах, а дах покрили широкою дранкою* (М. Стельмах); *Тюля .. вийшов з машини і ключем поцарапав фарбу, порозмальовувавши повздовжними лініями крила, дверки, після цього попробивав колеса* (А. Дністровий); *Бродити ж по болоту босоніж не можна, попробиваєш ноги на скошеному по льоду очереті* (Ю. Мушкетик); *Попробивати нові шляхи.*

ПОПРОБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Пробитися (у 1–4, 6 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Крайня хата-білянка з червоним підведенням була такою свіжою, що крізь біління попробивалися янтарні незасохлі грудочки живиці* (М. Стельмах); *Як вуса попробивалися, Свиря з Микишкою самі за шаблі й пістолі взялися* (Люко Дашвар); *Юнакові заманулося вигукнути так гучно, що голос, мабуть, діткнувся б і до дна долини, і до верхівчеків скель, які ще й досі не попробивалися з імли* (В. Фіялко).

ПОПРО́БУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що, також у сполуч. із спол.* ч и. Док. до **про́бувати** 1; спробувати (у 3 знач.). *Володя попробував рукою воду й відчув, що вона холодна* (М. Трублаїні); *Ножем попробував* [Федір] *міцність бивня. Твердий, як камінь* (І. Багмут); *Уже він і коси помантачив, уже й попробував, чи добре косять* (Григорій Тютюнник); // Помацавши, пересвідчитися в наявності чого-небудь. — *Ні, далі, мабуть, я з тобою не піду, Вутанько... — Вона мимохіть попробувала рукою кобуру з револьвером. — Бо, чого доброго, ще в пастку заведеш* (О. Гончар).

2. *що, чого і без прям. дод., розм.* Док. до **про́бувати** 2; спробувати (у 2 знач.). — *Ану, товаришу, попробуй і ти та й скажи: чи пили ми таке у Туреччині* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Просимо гостя до вітальні, — запрошував Семен. — Попробуєте сьогодні нашого борщу. Сам наварив* (І. Пільгук); — *Попробуйте пиріжки — не знаю, які вони в мене вдалися* (Ю. Збанацький); *Стефа набрала борщу в хохлю, попробувала — недосолений* (Ю. Винничук); // *перен.* Зазнати лиха, тяжкого життя, важкої праці і т. ін.; скуштувати. [Д р у г и й м о л о д и й т к а ч:] *Нехай і вони* [фабриканти] *попробують, як голод пече* (Леся Українка); *Доводилось і через болота брести, і в лісах ховатися, і днювати біля кіп та стогів — всього попробували* (А. Шиян).

3. *перев. з інфін.* Док. до **про́бувати** 3; спробувати (у 1 знач.). *Він попробував вивести сю співанку своїм здоровим вівчарським голосом, але ні, якось не йшло* (І. Франко); *На ній* [продухвині] *стоїть бовдур дерев'яний. Попробував його хитнути — де там!* (Г. Хоткевич); *Хтось подає думку попробувати пробратись по дну рову* (О. Гончар); — *Коли кому важко, щось не виходить, може, задача трапилась важкувата чи щось інше, приходьте, разом попробуємо зробити* (Б. Левін); *Гей я сміху раз набрався, Як узяв та поєднався Черевички пані шити: Ось попробуй їй вгодити!* (Я. Щоголів); *Для хлібороба це страх яке каліцтво, попробуй з однією ногою орати і сіяти, косити і молотити* (І. Цюпа).

4. *перев. з інфін.* Спробувати, зважитися, насмілитися. *Чужі всі були, чужі доокола. Вороги. Знала, що якби попробувала розказати кому-будь, .. то й він би зрадив* (Г. Хоткевич); *Хай попробує ворог прийти — нічого не буде знати в них* [лісах] (М. Малиновська); *Най лиш попробують — я покажу їм! Візьму-таки костура!* (Д. Павличко); // *тільки наказ. сп.* попро́буй, попро́буйте, *розм.* Уживається як погроза або як застереження не робити чого-небудь. — *Не смійтеся, — кажу, — як розсердите мене, то я вам і вікна повибиваю. — Попробуй, — кажуть, — то ми тебе зв'яжемо і під нари кинемо!* (О. Стороженко); — *Ось ну-ну! — грізно глянувши та зложивши кулаки, каже* [голові] *Чіпка. — Ось попробуй... Ось тобі хрест — голова на в'язах не всидить! За що ти мене в'яжеш, га?* (Панас Мирний); — *Тільки попробуй сказати, що це не допомагає, — показує Аліна на баночку* (Дара Корній).

◇ **Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі)** *див.* **спро́бувати.**

ПОПРОБУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Пробудити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Пригнічення поміщицьких кріпаків попробуджували ліберальні думки й у членів Товариства об'єднаних слов'ян* (з навч. літ.); *Попробуджувати дітей.*

ПОПРОБУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Пробудитися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Швець, його жінка й діти — усі попадали на землю й зразу заснули. А як вони попробуджувалися, то вже ні того чоловіка не було, ні тої хати старої: хата була нова і все нове* (з казки).

ПОПРОБУ́РКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, розм., рідко.* Пробуркати (*див.* **пробу́ркати**[2]) всіх або багатьох. *Насилу дітей попробуркував* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРОБУ́РКУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Пробуркатися (про всіх або багатьох). *От і попрокидались птичі самочки, лупнули очицями, зацмокали носиками... тут зараз їх самчики, що біля них дрімали, попробуркувались* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОПРОВА́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **попрова́дити** 1. *Гетьман коронний Жолкевський убитий, гетьмана польного Конецпольського теж узято до неволі, все панство було або побите, або попроваджене до самого Стамбула* (П. Загребельний); *Поклав собі все вам* [читачам] *повідати, що побачив я в часі того нелюдського експерименту, попровадженого професором Скуратовим* (Ю. Щербак).

ПОПРОВА́ДИТИ *див.* **попрово́дити.**

ПОПРОВА́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док., розм.* Піти, відправитися, податися куди-небудь (про всіх або багатьох). *І куди ото вони попровадилися прямо в грязюку, — наче обійти не можна* (Сл. Б. Грінченка); *Усе товариство .. попровадилось гулять* (Леся Українка); *Попровадитися в мандри.*

ПОПРОВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попрова́лювати.** *Вернувся у село скалічений Гордій .. Не всі рани позатягувалися. Руки й ноги цілі, а ребра попровалювані* (Б. Харчук).

2. *у знач. прикм.* Який попровалювався. *Дах на гострих вежах у кількох місцях був попровалюваний, сонячне проміння ламалося в дірах* (Ю. Мушкетик); *Мури будинків були подірявлені снарядами, з-під одбитої штукатурки виглядала дранка .. Сходи попровалювані, двері повідчинювані в порожнечу* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера).

ПОПРОВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Провалити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попровалювати перекриття; Попровалювали всі важливі проєкти.*

◊ **(1) Го́лови попрова́лювати** *кому* — призвести до поранення, смерті (про багатьох або один одному); убити (всіх або багатьох). *Траплялося не раз, що обом — молодому і молодій, голови попровалюють* (М. Кропивницький); *— Якби ж знаття, що один одному голови попровалюємо, не бились би* (Остап Вишня); *— Таки хочете голови один одному попровалювати?* (А. Головко).

ПОПРОВА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Провалитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Думаєте, що довго ті Божі храми простоять? Люди кажуть, що недовго, що в землю попровалюються* (Є. Гуцало); *Місточок .. зруйнований, дошки на нім попровалювались...* (Остап Вишня); *За ніч снігу випало стільки, що хлопці попровалювалися по коліна* (із журн.); *Він, сердешний, уже й пожовтів із виду, а борода враз посивіла, а очі попровалювалися* (Валерій Шевчук).

ПОПРОВЕ́РЧУВАТИ *див.* **попровірчувати.**

ПО-ПРОВІНЦІА́ЛЬНОМУ, *присл.* Те саме, що **попровінційному.** *По-провінціальному це був би "недобрий тон", коли б гості застукали їх у вітальні за "непанською" працею, наче простих наймичок* (А. Кримський); *Сукенки були з дешевої шерсті малинового кольору, до того ж пошиті вже надто по-провінціальному* (Ірина Вільде); *Обід у Бруконвілі подавали по-англійськи пізно, але він був попровінціальному ситний і невибагливий* (В. Малик).

ПО-ПРОВІНЦІ́ЙНОМУ, *присл.* Як у провінції, за провінційним звичаєм. *Головна героїня серіалу — цілеспрямована, по-провінційному наївна дівчина, яка приїхала до столиці в пошуках щастя* (із журн.); *У центрі Чернігова досить цікаво й по-провінційному затишно* (з газ.).

ПОПРОВІ́РЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попровірчувати.** *Панько позастромлював у попровірчувані дірки патрони* (Б. Грінченко); // **попрові́рчувано,** *безос. пред. Для виготовлення іграшки знадобляться дві дощечки завтовшки з палець, однакової довжини, на яких заздалегідь попровірчувано по 4 дірочки на однаковій відстані* (із журн.).

ПОПРОВІ́РЧУВАТИ, *рідко* **ПОПРОВЕ́РЧУВАТИ,** уює, уєш, *док., що.* Провертіти багато дірок, отворів у чомунебудь або в багатьох місцях. *— А чого ти попроверчував дірки в горшках? А дурний і каже: — Вони дуже билися один об другий* (з казки); *Попровірчував дірочки в дощці* (Сл. Б. Грінченка); *Руки мої обидві мертві .. Ах, гаспиди... Долоні мої .. кинжалами попроверчували* (У. Самчук).

ПОПРОВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що, розм.* Провірити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Вирішили поїхати у відпустку? Попровіряйте усі крани, лічильники, розетки у квартирі* (із журн.); * Образно. *І вже сама* [осінь] .. *Огляне землі посівні, Піде, побачить зерносхови, Попровіряє трудодні* (Я. Шпорта).

ПОПРОВО́ДИТИ, ПОПРОВА́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Провести (у 1, 2, 7, 13 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Пат обійняла Лукаса за плечі і ласкаво попровадила до дверей* (П. Загребельний); *Взявши Гриця попід руку, як дівчину до танцю, Нікодим попровадив його до кімнати, де сиділо товариство* (І. Франко); *Доїхали до губернського міста. В пересилку ввесь етап попровадили* (А. Тесленко); *Декого .. відразу ж зняли* [гітлерівці] *з машин, кудись грубо попровадили, як злочинців* (Іван Ле); *Члени фракції мають припинити виносити внутрішні конфлікти назовні та почати співіснувати з тими, кого попроводили в народні депутати* (з газ.); *Учителька загиблих курсантів попри літній вік та тяжку хворобу прийшла на вшанування померлих героїв: "Це найкращі наші сини. Патріоти. Я повинна була прийти та попроводити їх"* (із журн.); *Попроводити планові засідання.*

2. *тільки* **попрово́дити,** *що.* Провести у (6 знач.) все або багато чого-небудь. *Розвів сад Кайдан, доріжки попроводив, дістав кращих сортів дерев і кожен рік на Спаса надсилав графині овочі* (М. Івченко); *— Засинають на зиму вони* [водяні щури]? *— Ні. Під снігом господарюють. Такі ходи попроводять до скирт сіна, хліба...* (М. Стельмах).

3. *тільки* **попрова́дити,** *розм.* Продовжити провадити (у 11, 14 знач.). *Коля не знала, що .. відповісти, .. але Доктор, на її щастя, попровадив далі* (Ю. Андрухович).

ПОПРОВО́РНІШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати проворнішим. *Вона привіталась з усіма жвавенько, веселенько, наче попроворнішала* (І. Нечуй-Левицький); *Після систематичних тренувань під наглядом інструктора хлопець попроворнішав* (із журн.).

ПОПРОГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОПРОГО́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Прогнати (у 1–3 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Звелів* [пан] *попрогонити матірок з двору* (Панас Мирний); *— Ловили хлопці вудочкою рибу біля Їза, а він їхав понад річкою і попроганяв малих рибалок* (В. Гжицький); *Цариця .. попрогонила вчителів, а книжки позамикала в скриню* (І. Нечуй-Левицький); *Він попрогонив усіх до одного, хто досі служив в економії, і почав порядкувати сам* (Б. Грінченко); *Попроганяти погані думки.*

ПОПРОГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Прогнути все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Виконуючи тренувальні вправи, гімнастки попрогинали спини* (із журн.); *Вітер був настільки сильним, що попрогинав навіть металеві щити парканів* (з газ.).

ПОПРОГИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Прогнутися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Хата Забєліних стоїть уже, мабуть, років сто. Глуха стіна підперта трьома колодами, вікна попрогинались всередину, покрівля випнулась, як верблюжий горб* (П. Автомонов); *Новий сніг вкрив усе навкруги — .. соснові віти попрогиналися* (Люко Дашвар); *У багатьох місцях траси асфальт попрогинався під дією великогабаритних і важких фур* (із журн.).

ПОПРОГЛЕ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що, діал.* Проглядіти (очі, вікна), довго й марно виглядаючи кого-, що-небудь. *Усі вікна попрогледжувала, його визираючи* (Ганна Барвінок).

ПОПРОГНИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Прогнити (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Стіни попрогнивали, вивалювалися, порохня сипалася з голих колод* (Панас Мирний); *Будинки були старі й занедбані, покрівлі попрогнивали та світились прогалинами* (І. Франко); *Марина .. дивилась пильно під ноги, щоб у дірку не попасти: дошки попрогнивали* (Микита Чернявський).

ПОПРОГО́НИТИ *див.* **попроганя́ти.**

ПОПРОГРАВА́ТИ, граю́, грає́ш, *док., що.* Програти (у 1, 2, 4 знач.) все або багато чого-небудь; за кілька разів. *У Львові на контрактах попрогравав* [Любомирський] *та попродав значну часть* [свого добра] (І. Франко); *Цариця Катерина Добре в карти грала, Вона наше усе добро Та й попрогравала* (з думи); [Н я н ь к а:] *Найбільш любили* [пан] *у карти грати... А що вони тих грошей попрогравали!..* (М. Кропивницький); *Муська попрогравала всі сімаки, що збирала одночасно з Гришкою* (В. Винниченко).

ПОПРОГРАВА́ТИСЯ, рає́ться, раємо́ся, раєте́ся, *док.* Програтися (про всіх або багатьох). *Попрогравватися в карти.*

ПОПРОГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Прогризти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Прийшлося гірко бідному йому* [Левові]... *Згадав про Мишу, що вона казала, Та й дума, плачучи: "Якби вона була, Загинути б мені, дурному, не дала: Тенета б всі попрогризала..."* (Л. Глібов); *Нутрії, коли його не було дома, попрогризали загородки й розбіглися, бо були голодні* (М. Циба); * Образно. *Чорнило, з значним процентом заліза, від старості позачорнювало, а декуди й зовсім попрогризало папір* (І. Франко).

ПОПРОГРИЗА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док., розм.* Прогризтися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Миші попрогризалися крізь стіни.*

ПОПРОДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, **ПОПРО́ДАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Продати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *П'ять молодих гусаків і десять гусок господиня попродала в місті* (І. Франко); *Мотря попродала Гнатові коні й вівці і віднесла гроші адвокатові* (М. Коцюбинський); — *На ваше щастя, я саме вчора сукно попродав, а якби не се, то я й шеляга не зміг би був вам позичити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Доброчин не зробить їм нічого доброго, натомість кого попродає в неволю, а кого скарає на смерть* (І. Білик).

ПОПРОДАВА́ТИСЯ, дає́ться, даємо́ся, дається́, **ПОПРО́ДАТИСЯ,** ається, аємося, аєтеся, *док.* Продатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хотілося їсти й пити й хороше походити .. От вони* [шляхтичі] *й поробились зятями заможних панів. Прямо сказати: попродались, сподіваючись за те нагороди* (Панас Мирний); — *Що хочуть, те й чинять московити на нашій землі, у нашій хаті. Вже й гетьмана захистити нікому: чи козаки в Україні перевелися, чи всі попродавалися...* (В. Чемерис); *Нові низькокалорійні десерти попродавалися дуже швидко* (із журн.).

ПОПРО́ДАТИ *див.* **попродава́ти.**

ПОПРО́ДАТИСЯ *див.* **попродава́тися.**

ПОПРОДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Продерти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Якщо джинси протерлися, не поспішайте їх викидати. Можна попродирати в протертих місцях декоративні дірки* (із журн.); * У порівн. *Панотчиків брат і собі ж випиває і тому-то раз на раз поправляє пальцями очі, немов хоче їх попродирати, щоби ліпше видіти* (І. Франко).

◊ **(1) Попродира́ти о́чі** — прокинутися (про всіх або багатьох). — *Хвалити Бога, місяць ясний, і я маю добрих шість годин, поки ті шмаркачі попродирають очі* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОПРОДИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Продертися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). — *Так напрацювались, записуючи, що од праці аж штани на колінах попродирались!* (І. Нечуй-Левицький); *Зрештою всі мисливці попродирались крізь хащі* (із журн.); * Образно. *А в короля і в самого гуло в кишені, бо тоді вік був такий на королів та на панів, що у всіх кишені попродирались* (П. Куліш); // *безос. Ґудзики повідлітали одному від гімнастерки, другому від мундира. На ліктях, на колінах попродиралося й дерлося ще дужче. Лікті й коліна кровоточили* (Б. Харчук).

ПОПРОДО́ВБУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попродо́вбувати.** *Попродовбувані отвори.*

ПОПРОДО́ВБУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Продовбати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *У чумаків колеса товстії, то в колесах було попродовбує* [чумак] *дірки да туди гроші положить* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРОДУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Продути (у 1–4 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Перш ніж використовувати котел, потрібно попродувати його труби, щоб усунути з них бруд* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *Куди тепер од протягів зневіри, що пронизали тіло по кістки, що і в душі попродували діри, не кажучи про зраджені думки?* (Л. Горлач).

ПОПРОДУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., фам.* Продутися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Попродуватися в карти.*

ПОПРО́З, *прийм., зі знах. в., діал.* Те саме, що **проз.** *Попроз мій городок стежечкою до іншої йдеш* (П. Чубинський).

ПОПРОЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Проїсти все або багато чого-небудь. *Де фарба від часу облупилась, де пацюки дірки попроїдали, що довелось поналатувати* (А. Головко); *Батько довго збирав, а синки швидко попроїдали* (Сл. Б. Грінченка); *"Не вважяв* [вважав] *ти, козаченьку, на вдову бідную, Попроїдав, попропивав худобу сивую"* (І. Франко).

◊ **(1) Зу́би попроїда́ти** — набути великого досвіду в чомусь; ґрунтовно вивчити що-небудь (про всіх або багатьох). — *Неукам по наших селах трудно, у нас люди сторожкі... Ми на сьому й зуби попроїдали та й то инколи* [інколи] *не вгадаєш, на яку ступити .. Ліпших за нас проводирів не знайдете тут...* (О. Кониський).

ПОПРОЇДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Проїстися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Гостре каміння попроїдалося в босі ноги; Сини змарнували батьків спадок — попроїдалися.*

ПОП-РО́К, у, *ч.* Напрям у музиці, що поєднує елементи попмузики та року. *Шанувальники справжнього року досить скептично ставляться до поп-року, вважаючи його комерційним продуктом* (із журн.).

ПОПРОКИДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Прокинутися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь); попросипатися *(див.* **попросипа́тися**[1]*). Попрокидалися діти, повставали, зараз — їсти* (Сл. Б. Грінченка); *Маленькі звірятка попрокидались і забігали по клітці* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); *Весною .. усе попрокидалось після довгого сну* (Ганна Барвінок); *Він зносився на крилах муз, сягав вершин людського духу й радо вів за собою інших, тих, що дрімали довго й попрокидалися, почувши дзвін його душі* (Василь Шевчук).

ПОПРОКИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Прокиснути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Щоб молоко, кефір, ряжанка не попрокисали, їх бажано перелити з пластикових пакетів у скляний посуд* (із журн.); *Дівчата на нецікавій роботі попрокисали.*

ПОПРОКЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, уються, *док., розм.* Проклюнутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Курчата вже майже всі попрокльовувалися.*

ПОПРО́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **попро́к.** *Творчість співачки охоплює бардівський, фольклорний та попроковий напрями, поєднання яких створює неповторну індивідуальність її музичного стилю* (із журн.).

ПОПРОКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попроко́лювати.** *Сявка і Здоровило .. кинулися до свого мотоцикла. Рвонули з місця, та попроколювані колеса не слухалися керма, мотоцикл пішов зигзагами і врізався у могутній дуб на узліссі* (В. Нестайко); *Вона* [мати] *показувала попроколювану пучку на пальці із вкраплинами чорної землі і скаржилася на мене, бо я ж не знайшов наперстка* (Д. Павличко); // **попроко́лювано,** *безос. пред. Шин ще не попроколювано, хоча зачіплянська дітвора й нахваляється зробити це їм, як не перестануть з діда Ягора юшку цідити...* (О. Гончар).

ПОПРОКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Проколоти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. — *А давай отому хвастуну шини попроколюємо і шпиці повибиваємо?* (В. Кава); *Швайкою попроколював* [Ілько] *і рамку на кутах, і дно на кутах* (Ю. Логвин); *Гості з переляку поперекидали стільці й посуд і в метушні на смерть попроколювали одне одного виделками й ножами* (Е. Андієвська); — *Гляди ж, будеш у воді, ніг не попроколюй об очеретини* (М. Малиновська).

ПОПРОКО́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Проколотися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Колеса на велосипеді попроколювалися.*

ПОПРОКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попроко́пувати.** *В районі урочища Сокільня .. від основного річища Удаю вбік попрокопувані канави* (Остап Вишня).

ПОПРОКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прокопати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попрокопувати шанці.*

ПОПРОКО́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., рідко.* Прокопатися (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Кроти попрокопувалися до самої річки.*

ПОПРОКУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попроку́шувати.** *Жодного звуку, крім одного-єдиного скрику, не вирвалося з його губів, попрокушуваних у нападах смертельного страху* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПОПРОКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прокусити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вовки задавили двоє овець, попрокушували горла* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПРОЛА́ЗИТИ, а́зить, а́зимо, а́зите, **ПОПРОЛІЗА́ТИ,** а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Пролізти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Я ж, опертий о віконце, крізь котре ми попролазили, стояв і оглядав краєвид зо всіх боків* (І. Франко); *Чекають* [мисливці], *щоб юнаки пішли геть, а тоді попролазять лазом нагору і наздоженуть їх у горах* (В. Фіялко); *Ноги мої попролазили в стремена і волочилися по траві* (Є. Кравченко).

ПО-ПРОЛЕТА́РСЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-пролета́рському.** *Червона хустинка по-пролетарськи пов'язана навколо голови* (із журн.).

ПО-ПРОЛЕТА́РСЬКОМУ, *присл., заст.* Як пролетар (у 1, 2 знач.), за звичаєм пролетарів; по-робітничому. *Т.* [товариш] *фізик .. тут сидить, і, значить, по-пролетарському можна одверто й просто говорити про хиби лекцій* (М. Івченко); — *Сідай і слухай, партєйний* [партійний] *секретар з тобою .. говорить! .. Я до тебе по-пролетарському .. Кирпу не гни* (Р. Федорів).

ПОПРОЛІЗА́ТИ *див.* **попрола́зити.**

ПОПРОЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Проломити все або багато чого-небудь. *Попроломлювати аркові проходи між залами.*

ПОПРОЛО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Проломитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Від сильних ударів огорожа попроломлювалася* (із журн.); *Українські захисники попроломлювалися крізь лави окупантів* (з газ.).

ПОПРОЛЯГА́ТИ, а́є, *док.* Пролягти (у 1–3 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Між містами попролягали нові дороги* (з газ.); — *Я сам подався. Стільки зморщок попролягало за сі часи* (Ганна Барвінок); *Роки попролягали.*

ПОПРОМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попромива́ти.** *Добре попромивану від землі й бруду картоплю обмотуємо фольгою та запікаємо в духовці* (із журн.); // **попроми́вано,** *безос. пред. Попромивано рани, і тоді аж можна було розглянути, що таке покалічено в Іцка* (І. Франко).

ПОПРОМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Промити все або багато чого-небудь. — *Не вулиця, а чорторий, — охоче гомонів Андрій Кіндратович. — Дощі попромивали .. такі ями, що ноги поламаєш...* (Є. Гуцало).

2. Промивати якийсь час. *Якщо у вас нежить, то варто посидіти вдома, попромивати ніс і поспостерігати 2–3 дні за своїм станом, щоб не наражати себе й навколишніх на небезпеку* (із журн.).

ПОПРОМИВА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Промитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Уся порода добре попромивалася.*

ПОПРОМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Проміняти все або багато чогось, усіх або багатьох. *Вона попродала ґрунти да попромінювала: усе розорилось, усе марне пійшло* [пішло] (Ганна Барвінок); — *Сумні владика... Ото тільки й слави, що білий клобук. Без штанів сидять; на борошно попромінювали* (Остап Вишня); *Треба бути пильним, щоб не попромінювати справжніх друзів на удаваних* (із журн.).

ПОПРОМІ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попроміта́ти.** *Попромітані двірниками вулиці дихають весною* (із журн.); // **попромі́тано,** *безос. пред. Попромітано — хоч каші покинь* (Номис).

ПОПРОМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Промести все або багато чого-небудь. — *Ходімте* [ходімо] *до хати, — запрошую дідуся. — Я вже всі стежки попромітав* (В. Скуратівський); * Образно. *Вітер здійнявся чималий, попромітав усі алеї в парку* (із журн.).

ПОПРОМО́ВАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **попромува́ти.** *Антосьо брикав за гуртом, як шалений, приїхавши з дому та попромований в богословію* [богослов'я] (А. Свидницький).

ПОПРОМО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попромо́чувати.** *Попромочувані чоботи.*

ПОПРОМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Промочити (про всіх або багатьох). *Діти, бігаючи весь день по калюжах, попромочували ноги* (із журн.).

2. Промочити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Дощ попромочував речі, що сушилися на вулиці* (із журн.).

ПОПРОМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, заст.* Направити кого-небудь з якоюсь метою; дати призначення. *Антосьо щиро молився. Перед самим екзаменом і не снідав .. От Антося і в четвертий клас попромували* (А. Свидницький).

ПОПРООРЮ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попрооо́рювати.** *Від грози лишилися хіба що рівчаки, попроорювані дощовими потоками* (П. Загребельний).

ПОПРОО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Проорати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Потекли гіркі сльози .. по щоках, по глибоких рівчаках, що літа та недоля попроорювали по сухому виду...* (Панас Мирний); *Попроорювати борозни.*

ПОПРОПАДА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Пропасти (у 1, 3–10 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь). *Стара зміїха як почула, що вже дочки попропадали, та у погоню за ними* (О. Іваненко); *Вояки попропадали десь у лісі, а коли на місці збірки станула сотня чи, радше, те, що з неї лишилось, .. не було більше за п'ятдесят людей* (О. Лисяк); — *А в мене які були гроші, рублів там з п'ятдесят, та й ті попропадали на людях* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коли б ще козаки з голоду не попропадали* (Сл. Б. Грінченка); — *Якось воно буде. Перезимували ми, не попропадали. І далі не пропадем* (І. Микитенко); — *Якщо ми всі візьмемо по дві-три пригорщі гороху, .. комора спорожніє, а свині попропадають...* (М. Рудь).

ПОПРОПИВА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Пропити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Між козаками, коло табору, видко стало й таких, котрі попропивали штани й сорочки і полискували на майдані голим тілом* (Д. Мордовець); *Попропивав* [панич] *усе до решти, що мав, та й пішов з торбами шукати хліба в Лаврі* (І. Нечуй-Левицький); — *У них і ружжо не заряджене* [рушниця не заряджена]: *увесь порох з мисливцями попропивали* (А. Дімаров).

ПОПРОПИВА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Пропитися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Попропивались ми до голого тіла* (Сл. Б. Грінченка); *Так і буде: розіп'ється, попропивається, попід плотами валяється* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Позбирались На його поклик сиві козарлюги, Ті, що з нудьги, з журби попропивались, Кабачній Насті все позаставляли* (П. Куліш).

ПОПРОПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попропи́сувати.** *Попрописувані лікарем ліки.*

ПОПРОПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Прописати (у 1–5, 7 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чогонебудь; у багатьох місцях. *Вибори були проведені із серйозними порушеннями. Виявлено, що деякі кандидати позавозили людей у селища, попрописували їх тут та заплатили гроші за "голос"* (з газ.); *Щоб ретельно та якісно попрописувати елементи образу, скористайтеся пензлями відповідної товщини із запропонованого набору* (із журн.).

ПОПРОПИ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Прописатися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Хлопці попрописувалися в батьків.*

ПОПРОПО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попропо́лювати.** *Попрополювані грядки огірків.*

ПОПРОПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Прополоти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Учора взяв* [Ягнич] *сапку, пішов попрополювати квіти біля обеліска* (О. Гончар).

ПОПРОПУСКА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Пропустити (у 1–7 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях. [Н а д е ж д а *(держачи в руці зшиток, каже до хлопця):*] *От сьогодня* [сьогодні] *написав краще, ніж учора; але знов хапався і попропускав деякі букви* (М. Кропивницький); — *Мабуть, оповідачі тут багато попропускали, якщо взагалі можливо знати, як це все було,* — *заговорив знову Кульбаба* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПОПРОРИ́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **попрорива́ти**[1]. *Це було якесь руде сукно, місцями попроривале, а з тих прогалин звисали жмути брудної бавовни* (Л. Мартович); // **попрори́вано,** *безос. пред. Усі мішки попроривано.*

ПОПРОРИ́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **попрорива́ти**[2]. *Попроривані шанці.*

ПОПРОРИВА́ТИ[1], áю, áєш, *док., що.* 1. Прорвати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попрориває вино молоде бурдюки, і вино розіллється* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вчасно посіяли, Прошарували упору, Попроривали — Пішли наші плеканці вгору!* (І. Вирган); // *безос. У ближніх селах попроривало ставки і вся риба з повінню пішла у річку* (В. Шкляр).

2. Проривати *(див.* **прорива́ти**[1]*)* якийсь час. *Раптом мені захотілося що-небудь покопати або пополоти. Або попроривати буряки* (С. Пиркало).

ПОПРОРИВА́ТИ[2], áю, áєш, *док., що.* Прорити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Довкола заповідника попроривали рови, щоб раптом вогонь не поширився далі до сіл* (з газ.).

ПОПРОРИВА́ТИСЯ[1], áється, áємося, áєтеся, *док.* Прорватися (у 1–4 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогось; у багатьох місцях). *Синя китаєва молдавська куфайка на ньому вся попроривалась, неначе він біг через терен або через гущавину в лісі* (І. Нечуй-Левицький); *Полотно* [намету] *місцями попроривалось од граду, звідти на голови цебеніли струмки* (І. Білик); *Припале порохом сухе груддя дороги впиналося в ноги, як гострі камінці. Пухирі попроривалися, і в них понабивався пісок* (П. Колесник); *Затяті вболівальники попроривалися до свого кумира за автографом навіть крізь охорону* (із журн.).

ПОПРОРИВА́ТИСЯ[2], áється, áємося, áєтеся, *док.* Проритися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох).

ПОПРОРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попрорі́зувати.** *Віконця були схожі на дірки, попрорізувані в стінах* (І. Нечуй-Левицький); *Дерев'яний настил .. попрорізуваний, щоб випустити з-під себе то механічні підйомники, то шланги зі стиснутим повітрям, то підводки кабелів* (П. Загребельний); * У порівн. *Оглядаючи всіх своїми косими, ніби попрорізуваними осокою, усміхненими очима, відсапувався* [Тунгуз] (І. Багряний); // **попрорі́зувано,** *безос. пред. Попрорізувано вікна, на солом'яному даху біліє свіжозліплений димар* (М. Циба).

ПОПРОРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прорізати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Хлопець попрорізував дірки в мішках, і з них на всі боки посипались ячмінь та жито* (з казки); — *А ловко!* — *сказав Грицько.* — *Ще якби оттут дірочки попрорізувати, тоді б можна, як на сопілці, і пальцями перебирати* (Панас Мирний); *Сонячні промені попрорізували верхів'я дерев, створюючи справжнє світлове шоу* (із журн.).

ПОПРОРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Прорізатися (у 1–3 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Крізь пелену туману попрорізувалися обриси будинків* (із журн.).

ПОПРОРОСТА́ТИ, áє, áють, *док.* Прорости (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Восени, на самі жнива, була велика сльота, так що усі хліба попроростали* (І. Франко); *Замок .. вилюднів і занепав. У ньому селилися сови та кажани. В тріщинах попроростали кущі, дах осипався* (Ю. Винничук).

ПОПРОРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попроро́щувати.** *Попророщуване насіння.*

ПОПРОРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Проростити все або багато чого-небудь. *Щоб у домашніх умовах попророщувати зерна пшениці та уникнути їх загнивання, потрібно ретельно дотримуватися правил* (із журн.).

ПОПРОРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попрору́бувати.** *Малі вікна й двері були попрорубувані й побільшали* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПРОРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прорубати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Сидір Петрович сам попрорубував більші вікна, повикидав з вікон залізне перехрестя* (І. Нечуй-Левицький); *Спорудили* [мешканці будинку] *у внутрішньому дворику дерев'яну веранду і попрорубували з неї двері до своїх помешкань* (Люко Дашвар); *Богун .. звелів попрорубувати уподовж річки великі ополонки* (А. Кащенко).

ПОПРОРУ́БУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Прорубатися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Мисливці попрорубувалися через хащі.*

ПОПРОСА́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попроса́пувати.** *Почищені, попросапувані клумби прикрашають парк* (із журн.).

ПОПРОСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Просапати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попросапувати моркву.*

ПОПРОСВЕ́РДЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попросве́рдлювати.** *Для поробки знадобляться дошки з попросвердлюваними отворами для кріплень* (із журн.); // **попросве́рдлювано,** *безос. пред. Засіла* [банда] *в печері і люто звідти відстрілювалась.., аж поки в бічних стінках печери не було попросвердлювано шурфи, крізь які пущено газ* (Ю. Андрухович).

ПОПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Просвердлити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Було нароблено* [наробили в'язні] *голок з зубців гребінця, попросвердлювавши цвяшком дірочки ("вушка") на товщому кінці* (І. Багряний); *Попросвердлювати поглядом усіх присутніх.*

ПОПРОСИНА́ТИСЯ *див.* **попросипа́тися**[1].

ПОПРОСИПА́ТИ[1], áє, áємо, áєте, *док., що і без дод.* Проспати (у 2, 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Діти попросипали перший урок.*

ПОПРОСИПА́ТИ[2], áю, áєш, *док.* Прос́ипати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попросипати крупи.*

ПОПРОСИПА́ТИСЯ[1], **ПОПРОСИНА́ТИСЯ,** áється, áємося, áєтеся, *док.* Проснутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь); попрокидатися. *Вже настав ранок, зв'язківці попросипалися, а розвідників так і не було* (О. Гончар); *Не ллються* [сльози] *рікою, тихо котяться. Пси попросиналися. Сидять біля Дориних ніг, крутять головами* (Люко Дашвар); *Нарешті настала весна в душі — попросипалися радісні емоції* (із журн.).

ПОПРОСИПА́ТИСЯ[2], áється, *недок.* Прос́ипатися (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Гречка попросипалася.*

ПОПРОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док.* 1. *що, чого, про що і без дод., також з інфін. або зі спол.* щ о б. Док. до **проси́ти** 1. *Не дай, Боже, в багатого І пить попросити* (Т. Шевченко); [Л ю б о в:] *Тьотю Ліпо! Підіть попросіть тую пані, щоб перестала грати, я не можу сього чути!..* (Леся Українка); *Стоїть* [Іван] *біля порога, переминається, мов прийшов чогось попросити, але ніяк не наважиться* (М. Руденко); *— Мамо, й мені дай п'ятдесят копійок, — попросив Андрійко* (О. Бердник); *— Сеньйоре Пабло, попросіть усіх стати біля трапа. — Ілько приміряється об'єктивом до індіян, мружиться від нетерпіння* (Ю. Бедзик).

2. *кого, що.* Запросити, покликати куди-небудь. *Ацест Енею, як би брату, Велику ласку показав, І, зараз попросивши в хату, Горілкою почастовав* [почастував] (І. Котляревський); *Вранці, коли ще лежав* [Демосфен] *у ліжку, прийшов слуга й попросив зайти до вождя* (М. Василенко); // *перев. у сполуч. зі сл.* с т а р о с т а, б о я р и н, с в а т, к у м *і т. ін.* Запросити взяти участь у якомусь обряді, святі (перев. весіллі). *— А бачте, не попросили в старости пана Занудова, а тепер будете каятись, бо де ступить пан Занудов, то під його ногами золота трава росте* (І. Нечуй-Левицький).

3. *розм.* Призначити ціну за що-небудь. *— Ти зробив мені величезну послугу, але й попросив за неї чимало* (І. Білик).

4. *кого, що, за кого — що.* Поклопотатися про кого-, що-небудь, заступитися за когось. *— Еге! За стару не попросять! Пропадай стара!* (Марко Вовчок); *— Скажіть відверто: чи попросили б ви за когось іншого? — Навряд, сер. Дуже сумніваюся* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Я прийшов сюди цієї ночі, аби повідомити тобі, що для тебе ще не все втрачено. Ти ще можеш уникнути моєї долі, Ібензере, бо я попросив за тебе* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

(1) Попроси́ти (попроха́ти) благослове́ння *в кого:* а) звернутися до батьків з проханням дати дозвіл на шлюб зі своїм обранцем (обранкою). *Молоденька парочка не побігла відразу до "заксу"* [загсу], *а, як і в давнину, спершу попросила батьківського благословення* (В. Шкляр); б) звернутися до старших, мудріших (перев. батьків) з проханням дати дозвіл на якусь дію, схвалити певний намір, учинок і т. ін. *Попросив* [син] *благословення, Поплівсь по дорозі... А матуся все дивилась Та ковтала сльози* (П. Грабовський); *Повідомив, що для тієї подорожі він вибрав мене. Якщо я згодний, то він, скромний брат Іосаф, попросить дозволу й благословення в отця ігумена* (В. Лис); **(2) Попроси́ти (попроха́ти) до сто́лу** — запросити когось (перев. гостей) сісти за стіл і пригоститися. *І зараз попросив до столу Латин Енеєвих бояр* (І. Котляревський); *Таїса Андріївна .. почвалала тихою ходою в столову. Незабаром вона знов вийшла й попрохала усіх до столу* (І. Нечуй-Левицький); [Г а н д ж а *(до Луки):*] *Ану, давай свого самосаду! Поки до столу попросять, то й зовсім охлянеш* (Ю. Мокрієв); *Як добре витягнутись на м'якому тапчані, як добре знати, що за хвилину вийде Наталка з кухні і попросить до столу* (О. Лисяк); **Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну** *див.* **проси́ти; Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити)** *див.* **проси́ти.**

◊ **(3) Попроси́ти (попроха́ти) сло́ва** — зголоситися на прилюдний виступ на зборах, нараді і т. ін. *Він попрохав слова й почав свою одвітну промову* (П. Тичина); *Коли Ласточкін закінчив* [промову], *Олександр Столяров попросив слова* (Ю. Смолич); *Гаврилюк уже збирався перейти до обрання президії зборів, коли раптом слова попросив Сергій Рудь* (С. Голованівський); *Іван Іванович, виждавши, коли вщухне сміх, попросив слова* (Г. Усач); **Проси́ти / попроси́ти руки́** *див.* **проси́ти.**

ПОПРОСИ́ТИСЯ, ошу́ся, о́сишся, *док.* 1. Док. до **проси́тися** 1. *Попросилася* [Маруся] *лягти. Їй було зимно* (Г. Хоткевич); *Цього дня Максим не тренувався. Сам попросився: — Хочу подивитись на інших* (Д. Ткач); *Карпов, посилаючись на втому, попросився у "відпустку" до кінця року* (М. Дашкієв).

2. Попросити кого-небудь пустити до себе пожити, переночувати і т. ін. *Попросився* [каліка] *зимувати До дяка у школу* (Т. Шевченко); *— А коби я у вас попросився на постій, хазяєчко?* (В. Кучер); *— Мама .. тримала кімнату замкненою на ключ, аж поки до нас не попросилися на ніч туристи з Києва* (М. Матіос).

3. Попросити, щоб прийняли на якусь роботу, посаду або зарахували куди-небудь. — *Хай до мене в підпасичі попроситься, візьму* (М. Зарудний); *Сам попросився перевести його на периферію, хоч для столичного архітектора, зв'язаного, крім того, роботою на факультеті, піти на такий крок не так було просто* (О. Гончар); *Добровільно, хоч він інвалід, попросився* [каліка] *в армію, щоб усі свої сили і навіть життя віддати за свого монарха* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* **проси́тися.**

ПОПРОСИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Просохнути (про все або багато чогось, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Діти під дощем наскрізь промокли, тож мати швиденько їх переодягла та посадила біля груби, щоб скоріше зігрілися та попросихали* (з казки); *Дороги ще не попросихали* (Ю. Мушкетик); *Подушки й ковдри попросихали* (Люко Дашвар).

ПОПРОСМО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попросмо́лювати.** *Попросмолювані днища.*

ПОПРОСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Просмолити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попросмолювати човни.*

ПОПРОСМО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *док.* Просмолитися (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Дахи добре попросмолювалися.*

ПОПРОСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попросо́вувати.** *Попросовувані крізь отвори намистинок кінці стрічки закріплюємо на тканині* (із журн.).

ПОПРОСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Просунути всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях. *Депутати хочуть попросовувати своїх людей на посаду заступника міського голови за квотно-партійним принципом* (з газ.).

ПО́ПРОСОМ, *присл., діал.* Просячи. — *Заспокойте злюку-грішника. А як його заспокоїти, дак ось як: назбирайте попросом грошей доволі та поставте над ним великого хреста* (Ганна Барвінок).

ПОПРО́СТАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Почати простати; попрямувати. *Як ішли од вінця, дак не схотів* [молодий] *з нею й за хустку держатись, ідучи з церкви в парі. Покинув її і весільних, сам попростав до хати* (Ганна Барвінок).

ПО-ПРОСТА́ЦЬКИ, *присл., розм., заст.* Те саме, що **по-проста́цькому.** — *Є такі люди, що кажуть, міркуючи по-простацьки, нібито любов зводить чоловіка з розуму, а хто закохається, той уже ніби не при собі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Як подали печене порося, він навіть закотив рукави по-простацьки* (І. Нечуй-Левицький); *Той добродій, узброєний палицею, з товаришами і сторожем прогнав начальника, виганьбивши по-простацьки, буцімто він нападає на шкільний маєток* (Уляна Кравченко).

ПО-ПРОСТА́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. *розм.* По-простому, просто, як ведеться серед простих людей. *Теща, бувало, дорікала, що Ольга вдома одягається по-простацькому, адже, слава Богу, не треба прибіднюватися* (Р. Федорів); *Сміється Лисий якось уже геть по-простацькому (краватка йому зсунулася набік)* (О. Забужко); // Простодушно, нелукаво. *Долинна дивилась на професора по-простацькому щиро й захоплено* (М. Івченко).

2. *заст.* Як простак (у 3 знач.), за звичаєм простаків. *Вона сама не знала, на яку ногу ступити: чи поводитись тоном аристократичним, чи держати себе просто і натурально — по-простацькому* (І. Нечуй-Левицький); *Здоровань .. попихкував баварською люлькою, по-простацькому вкладеною у зовсім панські губи* (Олекса Ізарський); — *Я ще почну балакати по-простацькому, стану груба й невихована — схожа на тих бідних жінок, що їх я часом бачила по дворах села* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОПРОСТЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попростила́ти, попростеля́ти.** *Попростелені долі рушники.*

ПОПРОСТЕЛЯ́ТИ *див.* **попростила́ти.**

ПОПРОСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* **попростила́тися.**

ПОПРОСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОПРОСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Простелити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Попростеляли рядна, полягали: — Читай, Семене!* (Остап Вишня); * Образно. *Ліхтарі, які засвітилися, майже відразу попростеляли на землі жовті кружала, і люди в тих кружалах здавалися трохи побільшеними* (Валерій Шевчук).

ПОПРОСТИЛА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОПРОСТЕЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Простелитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Нові дороги попростилалися з півночі на південь, зі сходу на захід* (з газ.); *Собаки потомилися та попростелялися долічерева* (із журн.).

ПОПРОСТИ́ТИСЯ, ощу́ся, ости́шся, *док., діал.* 1. Проститися (у 1, 2 знач.) з ким-, чим-небудь. *Стали* [брати] *з лука стріляти: де чия стрілка упаде, тому туди і їхати. Як попускали стрілки, пішли, попростились та й подались своїх стрілок шукати* (з казки); — *Уже хоть як ти не вертися, З своїм Даресом попростися, Бо прийдеться йому пропасть* (І. Котляревський); *З могилами предків Козак попростився, В неволі не згинув, В корчмі не пропився* (Дніпрова Чайка).

2. Попросити пробачення. — *Прощавайте, сусідоньки, може з ким сварився; Та хоч сварився, не сварився, аби попростився* (П. Чубинський).

ПОПРОСТІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **простіша́ти.** *В наметі не стало видко ні срібла, ні дорогих перських килимів .. Намет багато попростішав і був якраз до вподоби князеві Єремії* (І. Нечуй-Левицький); *Він перебрався в лахміття і зразу став ніяким .. не поважним гостем, а звичайнісіньким собі ковбишівським дядьком .. — так попростішав ураз і навіть реготнув, оглянувши себе* (Григір Тютюнник).

ПО-ПРО́СТО́МУ, *присл.* Просто, звичайно, без вигадок, зайвих ускладнень і т. ін. *З страв отрути* [в старовину] *не робили, Просто їли і пили, І по-простому ходили, І по-простому жили* (Я. Щоголів); *Розкипілось моє серце — і вже я не змовчу, ні. Нема мені діла до того, як там дипломати говорять. Я візьму та й скажу по-своєму. По-простому* (С. Журахович); *Вони .. говорили по-простому, викладаючи саму суть справи* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Не зважаючи на різні умовності, етикет і т. ін. — *Ми умовилися з тобою говорити по-дружньому, по-простому, на "ти". Хіба ти забув?* (В. Владко); — *Будуть якісь труднощі, заходьте по-простому* (Ю. Збанацький); // Як ведеться серед простих людей. [Н е д о р о с т о к:] *Еге, у нас же ведеться по-простому, по-мужицькому: вставати треба рано, робити до сьомого поту...* (С. Васильченко); — *Ну, як чого... Без тонкощів там усяких. Часом і вилаєшся по-простому, по-робочому* (О. Гончар); [Б е з б о р о д ь к о:] *А чи знає дехто, що найчастіше лихо хапається за душі розумних? Коли не знає — навчимо, по-простому, по-сільському!* (Ю. Мушкетик); // Народною мовою. *Довго я її читала, а вона слухала. — Добре, — каже. — От якби тільки воно було по-нашому, по-простому написано, а то багато деяких слів не второпаю* (Панас Мирний); — *Це ви по-писаному* [книжною мовою] *говорите, а я — по-простому* (А. Кокотюха).

ПОПРОСТОРІ́ШАТИ, ає. Док. до **просторі́шати.** *Вимиті вікна заблищали шибками і пустили в хату цілі снопи сонячного світла, і вся хата розправилася, попросторішала* (Григорій Тютюнник); *В кімнаті посвітлішало. Ніби аж попросторішала вона* (Микита Чернявський); *Будівля може вирости чи попросторішати, — врешті, це може видатись людині, що добре пообідала* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *тільки безос.* Стати вільніше де-небудь. *На станції Гребінка в вагоні, нарешті, попросторішало* (А. Головко); *Фред зник за дверима. В квартирі відразу посвітлішало і попросторішало* (Ю. Збанацький); — *Тісна, тісна у вас хата, але скоро тут попросторішає* (Ю. Мушкетик).

◊ **[І (аж, на́че)] світ поши́ршав (роз'ясни́вся, попросто́рішав)** *див.* **світ**[2].

ПОПРОСТРО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попростро́млювати.** *Снопки, попростромлювані вилами, лежали, дожидаючи рук пошивальника* (Ганна Барвінок); // **попростро́млювано,** *безос. пред. З боків півциліндрика попростромлювано мініатюрні дірочки, крізь які можна протягти лише тоненьку ниточку* (із журн.).

ПОПРОСТРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Простромити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *Хлопці попростромлювали голови крізь привідчинені двері класу* (із журн.); * Образно. *Кожен* [з прибульців] *подумки молився своєму богові, хоч і не був певен, що його маленький добрий лісовий або водяний бог може змагатися з .. Богом, який попростромлював усе небо над Києвом хрещатими знаками своєї сили* (П. Загребельний).

ПОПРОСТРО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., рідко.* Простромитися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь).

ПО́ПРОСТУ, *розм.* 1. *присл.* Те саме, що **по-про́сто́му.** *Яким постерегав* [постерігав], *що його й справді не розуміють слухачі, хотів говорити попросту, але якось не потрапляв* (І. Нечуй-Левицький); *Батланиха накрила була стіл чистим білим обрусом і заставила на нім попросту, та вкусно* [смачно] *приготований сільський обід* (І. Франко); — *Таку хоч снопи в'язати жени, упорається, дарма що панського роду, — мимоволі подумав він. Він навіть спробував підійти до неї попросту, по-селянськи* (Д. Бузько).

2. *у знач. підсил. част.* Просто; справді. — *А де ж ти діла паляницю? Чи, може, в лісі хто одняв? Чи попросту — забула взяти?* (Т. Шевченко); *Нас попросту обдурюють і без глузду грають з вогнем* (М. Коцюбинський); *Пихатий княжич не схотів підкорятися синові раба-волопаса, за що Куруш попросту віддубасив його* (І. Білик).

Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* **сказа́ти.**

ПОПРОСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Почати простувати. *Вийшов Гриць. Чіпляючи за плече рюкзак, підморгнув: "Пішли!" — і попростував собі, ніби й незнайомий* (І. Багряний); *Тим часом, як гості пили варенуху, в двір увійшли цигани й попростували до клуні* (І. Нечуй-Левицький); *Стратон Стратонович повісив кожушок на вішалку, бадьоро підсмикнув штани і повагом попростував за свій величезний стіл* (О. Чорногуз); // Піти безпосередньо за ким-небудь. *Менші дочки попростували за ними слідком, заглядаючи в світлицю через одчинені двері* (І. Нечуй-Левицький); *Він швидко попростував услід за військом, що шикувалося на рівнині, між двома дібровами* (В. Малик).

ПОПРОСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Простудити (у 1 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Парубки зібралися в дорогу. Мати наказала їм добре вдягтися, щоб не попростуджувати горла* (з казки); — *Чого забажав: жінок попростуджувати і дівчат заодно! — вирвалось у Тодоха* (М. Стельмах).

ПОПРОСТУ́ДЖУВАТИСЯ, джується, джуємося, джуєтеся, *док.* Простудитися (про всіх або багатьох). *Діти взимку попростуджувалися.*

ПОПРОСТЯГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., що.* Простягти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Мацапури і вуха понаставляли і лапи попростягали. Дід догадався, забрав у жменю всі гроші, що були у нього, та й кинув, мов собакам, туди, проміж їх* [них] (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); *Вибігла й дітвора на нас дивитись. Пані каже їм по-своєму: "Дайте сім* [цим] *хлопкам ручок поцілувати". Вони й попростягали рученята — цілуйте!* (Марко Вовчок); *Старі, віковічні, дикі груші росли коло самої хати, попростягали гілки до самого причілка й неначе заглядали в старі невеличкі віконця* (І. Нечуй-Левицький); *Ще за горою десь весна, Іще навкруг бухикають морози, А вже, дивись, на схилі виноград Попростягав до сонця лози* (І. Вирган); // Спрямувати що-небудь до чогось. *Вихованці мої працюють по всьому Хрещатику, де тільки баштові крани стріли попростягали до неба* (В. Кучер).

◊ **(1) Попростяга́ти но́ги** — померти (про всіх або багатьох). — *Хто ж тобі їсточки зварить? Ви ж зі своїм учителем і ноги попростягаєте...* (В. Речмедін).

ПОПРОСТЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Простягтися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Усі старці ніби занявчали й застогнали жалібними голосами, просячи милостині. Руки й кукси попростягались по .. рядках* (І. Нечуй-Левицький); *Яких там між ними не було дерев, кущів: на іншім попростягались такі листи, що під одні три чоловіка сховаються од дощу, а на других такі дрібненькі, як пшеничні зернятка* (О. Стороженко); *Передмістя, як ковбаси, попростягалися кожде на пів милі і ще дальше* (І. Франко); *Не маючи сили пастися в таку спекоту, тварини ліниво попростягались на землі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОПРОСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Просунутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Війська попросувалися ближче до обложеного міста* (з газ.).

ПОПРОСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попросу́шувати.** *Подушки й перини, попросушувані сонцем, слуги заносили всередину* (з казки).

ПОПРОСУ́ШУВАТИ, шую, шуєш, *док., що.* Просушити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вона подумала: "Добре, що винесла усе попросушувати"* (Б. Харчук).

ПОПРОСУ́ШУВАТИСЯ, шується, шуються, *док.* Просушитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Речі попросушувалися.*

ПОПРОТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попротика́ти.** *Перед його очима заходили різні кружала: то червоні з жовтим, то огненно-зелені, то білуваті, попротикані чорними дірочками...* (Панас Мирний).

ПОПРОТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Проткнути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *Я їм вилами животи попротикав. Отаке моє з ворогом соприкосновеніє* [зіткнення] (Остап Вишня); * Образно. *Дійшло* ["Слово..."] *до нас у пізнішій редакції, яка, нарушивши текст первісної поеми про похід Ігоря, попротикала його вставками .. давніших пісень із XI віку* (І. Франко).

ПОПРОТИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Проткнутися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Пагінці попротикалися крізь землю.*

ПОПРОТИ́РАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попротира́ти.** *Попротирані насухо келихи.*

2. *у знач. прикм.* Який попротирався. *Вітрець злегка гойдає завіску, таку собі просту, звичайну завіску з попротираними від прання дірочками* (В. Винниченко); *Одяг на ліктях і на колінах попротираний* (М. Руденко).

ПОПРОТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Протерти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Альберт Вироземський .. зголосився був попротирати скипидаром незліченних гіпсових і мармурових наяд у кабінеті настоятеля* (Ю. Андрухович).

ПОПРОТИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Протертися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Ремонт у кінозалі робився досить давно, тож крісла сильно попротиралися по краях* (з газ.).

ПОПРОТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попрото́птувати.** *Чоловік сей був у короткій старенькій свитині, у полотняних штанях, чоботи шкапові попротоптувані — і пучки видно* (П. Куліш); *— Хлопу нічого губити. Ая, що йому губити? Сардак подраний, постоли попротоптувані?* (Ю. Яновський); // **попрото́птувано,** *безос. пред. До ставочка стежки попротоптувано.*

ПОПРОТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Протоптати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *У колючнику тільки ті стежки, що їх кози попротоптували. І нічогісінько більше* (Є. Шморгун); * Образно. *Весна вже .. попротоптувала попід стінами в болоті теплі, гладесенькі стежечки, що ними так любо було ляпати босоніж* (В. Винниченко).

ПОПРОТО́ПТУВАТИСЯ, ується, *док.* Протоптатися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Стежки попротоптувалися.*

ПОПРОХА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, що, чого, за кого — що, про що і без дод., також з інфін. або зі спол.* що б. Док. до **проха́ти;** попросити (у 1, 2, 4 знач.). *Він мав сьогодні їхати в город на ніч, та облишив, бо товариш із слободи попрохав на день коня* (Б. Грінченко); *Я попрохав поштаря їхати ступою* (М. Коцюбинський); *Полагодивши, що треба було, пішов* [Тихон] *з синами і з батраками до церкви, найняв молебень, помоливсь Богу і попрохав панотця до себе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ім'я Камилли більше не з'являлося на анонсах і плакатах кафе. Хтось попрохав за чималу суму продати йому її папери й деякі нецінні речі* (М. Йогансен); *Був* [араб] *у всьому іншому, крім золота, людиною вдячною. І він попрохав за свого рятівника. І нашого чоловіка випустили на волю* (Ю. Логвин).

Попроси́ти (попроха́ти) благослове́ння *див.* **попроси́ти; Попроси́ти (попроха́ти) до сто́лу** *див.* **попроси́ти; Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити)** *див.* **проси́ти.**

◊ **Попроси́ти (попроха́ти) сло́ва** *див.* **попроси́ти.**

ПОПРОХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся. Док. до **проха́тися;** попроситися. *Чижик порадив* [Шавкуну] *піти до когось старшого попрохатись* (Панас Мирний); *Прийшла Покрова. Степанида встала вдосвіта, витопила й попрохалася до церкви. Горпина сама не пішла, а невістку пустила* (Л. Яновська); *Левицький попрохався за вчителя гімназії до Біли на Підляссі, на українській території, де він думав жити й працювати серед своїх людей* (С. Єфремов).

ПОПРОЧИ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попрочи́тувати.** *При зав'язуванні товариства дає кождий з товаришів .. книжки до спільної бібліотеки. Тут йдуть і старосвітські, дідівські шпаргали, політичні брошури, неповні та попрочитувані річники давніх газет, але між тим попадаються й добрі книжки* (І. Франко); // **попрочи́тувано,** *безос. пред. Врешті, як уже все попрочитувано, Копаниця спитав писаря: — А що, Семене Семеновичу, більше нема ділов* [справ]? (Б. Грінченко).

ПОПРОЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Прочитати (у 1–4 знач.) все або багато чого-небудь. *Читає* [Зінько] *краще. Він уже багато книжок попрочитував* (Б. Грінченко); *Екзамени 8-го класу, здається, неважні, можеш і тут попрочитувать, що там треба* (Леся Українка); *Виходять .. книжечки молодих поетів, одноманітні, .. навіть аматорові поезії нелегко попрочитувати їх до краю* (М. Зеров); *Попрочитувати вивчені напам'ять вірші.*

ПОПРОЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Прочистити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Починалась тепла тиха осінь. Забродчики попрочищали єрики, повикидали пісок і почали ловити кефаль* (І. Нечуй-Левицький); *— Дуло гвинтівки протер? — шепнув він. — А то куля не туди полетить. — Ще там, у печері, — сказав Ансельмо. — Я їх усі попрочищав шомполом* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Попрочищати стежки.*

ПОПРОЧИЩА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Прочиститися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Канали попрочищалися.*

ПОПРОЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., діал.* 1. *що, кому, кого і без дод.* Простити (у 1 знач.) всім або багатьом, усе або багато чого-небудь. *Попрощати кривдникам всі образи.*

2. *що, кому, кого і без дод.* Простити (у 1 знач.) кому-небудь (про всіх або багатьох). *Встає рано цар, а хлопчика нема і жінка в крови* [крові]. *Зібралися міністри і рішили, що то вона з'їла дитину. Цариця думала, що вони її вб'ють. А цар каже: — Нічого їй не зроблю, бо я її люблю. І попрощали їй* (з казки).

3. *кого, що.* Простити (у 5 знач.); попрощатися з ким-, чим-небудь. *Коли Соня попрощала добродійку, не спішилася додому* (Уляна Кравченко); *На сходах ждав і старий дворецький, і покладник, і вірні тивуни княжі, і вся челядь. Зібралися, щоб попрощати свого пана* (Б. Лепкий); // *перен.* Залишити кого-, що-небудь, поїхати звідкись, розлучитися з кимсь, чимсь. *За годину, за хвилину Узбережжя се покину .. Вирпливу на океан, Широчезний та шалений, Попрощаю світ старий* (І. Франко); *Не один партизан попрощав свій загін Біля кров'ю залитих Ейларових стін* (Л. Первомайський).

ПОПРОЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *з ким — чим і без дод.* Док. до **проща́тися** 1, 2. *Гості попрощались, порозходились* (М. Коцюбинський); *В цю мить згадав, що не попрощався з Кайданом: не потис йому руки, не сказав добрих і вдячних слів* (Ю. Мушкетик); *Як тільки Заброда виголосив біля могили коротеньку промову, вони першими попрощалися з небіжчиком* (Микита Чернявський); *Снігуся попрощалася з рідним домом. Цмокнула Мартусю крізь шибку вікна. Й сиві вітри-печерники понесли її від них швидко-швидко* (В. Багірова); *Їй доведеться стати хамелеоном, щоб швидко адаптуватися до гучного, різноголосого, курного міста й попрощатися з дитинством* (С. Талан); * Образно. *Попрощалось ясне сонце З чорною землею, Виступає круглий місяць З сестрою зорею* (Т. Шевченко).

2. *за що, заст., діал.* Попросити пробачення. — *Піди, дочко, одчиняй ворота; батько прийшов, щоб попрощатись за свій гріх* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом** *див.* **душа́; Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том)** *див.* **проща́тися.**

ПОПРУ́ГА, и, *ж.* 1. Частина кінської збруї — широкий ремінь, який затягують попід черевом коня, закріплюючи сідло або сіделку. *Чабан Федь похапцем сідлав коня, затягуючи міцно попругу* (Ю. Смолич); *Сагайдачний підвівся, обійшов коня, послабив йому попругу, зняв сідло, повід, ніби назавжди звільняючи його від рабства* (З. Тулуб); *Верхівець зупинив коня. Він поклав йому на шию поводи, якийсь час постояв на стременах, встав, відпустив попругу і дав йому вхопити трави* (С. Чорнобривець); *Воєводські конюхи йшли до коней із сідлами, в одного попруга випорснула й тяглася по росяній траві, схожа на чорну гадюку* (І. Білик).

2. *перен.* Довга вузька смуга чого-небудь. *Засиніла на небосклоні* [небосхилі] *попруга. Чи ліс то, чи гори?* (Панас Мирний); *Та ба, ось межа! Ся попруга вузька Несильну їх* [бідняків] *силу роздерла на части* (І. Франко); * У порівн. *Мов синім вишита попруга, діброву річка проріза...* (П. Тичина).

ПОПРУ́ЖКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **попру́га** 2. *Вона стала, безнадійно дивлячись уперед, де безкрає поле сходилось з безкраїм небом, де чорніла якась попружка, може, і сама Мар'янівка* (Панас Мирний); *Навколо ротика лежали в нього глибоченькі попружки, як у всіх дітей, що недавно покинули цмолити мамину цицю* (Григір Тютюнник); *Коли вона роздяглася, ну, зовсім поскидала все до нитки, то на стегні у неї була червона попружка, надавлена підв'язкою* (В. Шкляр).

2. *заст.* Жіночий пояс з грубої (перев. вовняної) кольорової пряжі; крайка. *Попружки поскочувалися з розхристаного одіння* (К. Гриневичева); // Пояс, ремінь. *З одягу на бранцеві були тільки прості недовгі полотняні штани з ремінною попружкою* (С. Скляренко); *Він пропонував* [ніж] *Михайликові в обмін на тоненький шкіряний ремінець .. — .. Глянь, який ножик. Ним що завгодно можна зробити. А що з тої попружки?* (М. Олійник).

ПОПРУ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **попру́га** 1. *Про особливості запозичень спорядження кінного дружинника слов'ян від степових наїзників свідчать знахідки предметів спорядження верхового коня, зокрема вудила, стремена, деталі сідла, попружні пряжки* (з наук. літ.).

ПОПРУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Пручатися якийсь час. *Попручався, поки й вирвався* (Сл. Б. Грінченка); *Сам сів коло Ісси, щоб заспокоїти її хоч трохи; вона ще попручалася трохи, потім, видно, вичерпавши всі сили, втихла, притислася до Сивоока* (П. Загребельний); *— Ми могли б одружитися навіть усупереч волі мого батька... Чорт! Тоді б він попручався трохи, та зрештою визнав би мене спадкоємцем* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОПРЯ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попря́сти**[1]. *Корівка питає: — Чого ти, дівонько, плачеш? — Як же мені не плакати, дали кужіль прясти. — Не журись, — каже, — поклади мені кужіль у ліве вухо. Вона покладе, а з правого вуха виймає вже попрядений* (з казки); *Коли все було попрядене, бабуся ставила в кімнаті великий верстат і виготовляла на ньому полотно, ткала килимки, рушники* (з мемуарної літ.).

ПО́ПРЯДКИ, док, *мн., етн., заст.* Те саме, що **по́пряхи.** *Ні діток не має вона, ні родини; от хіба тільки сусідка або кума забіжить часом на попрядки чи так у свято прийде одвідати; а то Пріська все сама та сама* (Леся Українка); *Жінка тоді давай прохати його.., щоб упустив її по-хорошому, бо не там вона була, де він думає, — от ходила собі на попрядки до сусідки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОПРЯМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Почати прямувати (у 1 знач.); попростувати. *Лукина кинула відра на плечі й тихо попрямувала стежкою до хати* (І. Нечуй-Левицький); *Слуга квапливо попрямував до будинку. За ним пішли Евеліна і Йоган* (О. Бердник); *Степан, мов розкуйовджений горобець, неохоче, косуючи* [косячи] *оком на Данькове обійстя, попрямував за Мірошниченком* (М. Стельмах); *Тепер я був впевнений, що гонитва попрямує за мною* (Д. Білий).

ПОПРЯ́НИК, а, *ч., діал.* Медяник. *Медові пряники з перцем і прянощами, або святкове печиво, на Поліссі трапляється й досі під назвою "пірник" або "попряник"* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Знайте, всі закохані, скільки вас єсть, що тільки Дульсінеї я пундик і попряник, а всім іншим кремінь* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОПРЯ́НИЧОК, чка, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **попря́ник.** *Декорування новорічних попряничків для дітей сьогодні перетворилося на справжнє мистецтво* (із журн.); * У порівн. *— Мав я жінку найкращу, найсолодшу, чисто тобі медяний попряничок* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОПРЯ́СТИ[1], яду́, яде́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Виготовити певну кількість пряжі. *— Нема в мене .. зайвого кожуха, а ось тобі вовни. Попрядеш досвітками, дак тобі рукавички хто сплете* (Ганна Барвінок); *З вовною мороки небагато: постриги, помий, помикай, попряди, потчи... І все...* (Остап Вишня); // Спрясти що-небудь. *Дівка Ганнуся журилася. А ще рушничка не попряла, А вже старостам слово дала* (з народної пісні).

2. *що.* Прядучи, витратити певну кількість прядива. *— Пропадуть мої конопельки! — подумала Кайдашиха, — похоплива невісточка попряде їх собі на полотно поперед мене* (І. Нечуй-Левицький).

3. Прясти якийсь час. *Погодились на тому, що баба дасть коробку вівса та прийде попрясти вовни на п'ять день* [днів] (М. Івченко); *— Ідіть і поспіть, а я за вас попрацюю. Мені давно кортить попрясти. А за пів годинки я вас розбуджу* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПО́ПРЯСТИ[2], яде́, *док., у сполуч. зі сл.* ву́ха. Прясти (*див.* **пря́сти**[2]) якийсь час. *Заєць, перебігаючи дорогу, став на задні лапи, попряв довгими вухами і чкурнув у поле* (С. Чорнобривець).

ПОПРЯ́ТАТИ *див.* **попря́тувати.**

ПОПРЯ́ТНИЦЯ, і, *ж.* 1. *діал.* Добра, охайна господиня. *До хати попрятницю, до поля робітницю, до комори ключницю* (Сл. Б. Грінченка).

2. *заст.* Прибиральниця. *У 1932 р. Народний комісаріат освіти, замість 4 швейцарів, дав одного, а це призвело до того, що трьох попрятниць довелося зняти з прибирання приміщень і поставити за швейцарів* (з навч. літ.).

ПОПРЯ́ТНО, *присл., діал.* Чисто, охайно.

ПОПРЯ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОПРЯ́ТАТИ,** аю, аєш, *док., діал.* Прибирати, робити порядок де-небудь. *— Тут хтось у нас був, що так файно попрятав! Та й вже на другий день пішли розбійники у ліс, а один лишився дома, каже; "Я буду дивитися, хто то нам попрятує"* (з казки); *Обидві взялись попрятувати тощо і мовчки збили такий копіт, наче по хаті сто гусей літало* (А. Свидницький); *— А з ким то паннуня так розмовляють? — почувся нараз від дверей голос старої служниці, що ввійшла, щоб попрятати в Целиній світличці* (І. Франко).

ПО́ПРЯХИ, рях, *мн., етн., заст.* Зібрання дівчат та молодиць удень у родичів чи в сусідів, де прядуть або виконують якусь іншу роботу; пряхи. *Вона так давно бачилася з ними: після Миколи не виходила ні на досвітки, ні на попряхи* (Панас Мирний); *Дома пряла сама мати на лаві, бо Христя до Гальки Північської на попряхи пішла* (А. Головко).

ПОПСА́, и́, *ж., розм.* 1. Загальна назва популярних естрадно-музичних творів, перев. розрахованих на невибагливу публіку. — *Шанувальниць попси у Львові не бракує* (О. Ірванець); *Ні, я не Моцарт, але добру музику від вульгарної попси відрізнити здатен* (В. Кожелянко); *В далекому мороку залу стояли велетні-динаміки, що зрідка бадьорили попсою* (Любко Дереш); // Про виконавців таких творів. *Течуть .. гроші у бездонні, як океани, кишені продажної безголосої попси, усіляких там рок-груп, за якими нібито молоде покоління йде* (Г. Тарасюк).

2. Про що-небудь яскраве, привабливе, модне і т. ін., але набридле від частого споживання, згадування тощо. *"Я також дуже люблю імпресіоністів, найбільше Ренуара, хоч про нього і пишуть, що він попса"* (С. Пиркало); *Парфуми ті ж, що зазвичай .. Попса-попсою. Але девочкам* [дівчатам] *подобається* (І. Карпа).

ПОПСО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попсува́ти.** *Мезон визнав мої критичні зауваження і сказав, що вважає ці оцінки недійсними. Він викликав наставника, розповів йому правду. Наставник .. розгнівався за попсований табель* (М. Дашкієв); *Зубила справді були вщент попсовані першим ударом молота* (Яків Баш); *Лад противника є попсований ним, той громадський і державний лад, який він захопив у справжньої, народної монархії, його не міняти треба, а наново виправити* (В. Винниченко); *Це була натура добра зроду, але зовсім попсована фамільними традиціями панства* (І. Нечуй-Левицький); // **попсо́вано,** *безос. пред.* [Г о р н і г:] *Поруччя на сходах поламано, підлоги позривано.., геть все подерто, попсовано, порізано, порозкидано, потоптано, порубано — вкрай сплюндровано!* (Леся Українка); *Поштар схопився за велосипед. На щастя, його не було попсовано* (О. Донченко).

2. *у знач. прикм.* Який попсувався. *Сміявся Курочка попсованими зубами* (О. Донченко); *Коли його кликали до генерала Фінка, він кілька разів намагався зректися земних утіх і відмовлявся від запрошення, посилаючись на свій попсований шлунок* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Попсований змалку до самих п'ят, як і вся панська двірня, Хтодь умів дуже штучно переробляти крадені коні і потім перепродував їх* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПСО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **попсо́ваний.** *На сьогодні є безліч способів "приховати" від покупця попсованість товару, але продавець ризикує зіпсувати свій імідж і втратити клієнтів у майбутньому* (із журн.); — *Ой Господи, яка розпуста. Яка попсованість! То це вже для їх* [них] *нема й посту? — аж крикнула баба Зінька* (І. Нечуй-Левицький); *Нас не вінчали, ніхто не кричав нам "гірко", і ми самі знаємо, що і один од другого ми вільні .. І се не є попсованість, а просто те, що споконвіку має в собі людина* (Ю. Винничук).

ПОПСО́ВИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **попса́.** *Найбільш попсовим загальновідомим фірмовим знаком Девіса є специфічне звучання його труби* (Ю. Іздрик); *Він ставить .. попсову композицію, всі стають у коло й танцюють* (А. Дністровий).

ПОПСО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **попсо́вий.** *Мене засміяли, пояснивши, що попсовість моїх смаків з часом минеться і я зрозумію, в чому кайф справжнього драйву, і перестану слухати те, що всі* (Н. Сняданко).

ПОПСУВА́ТИ, ую́, ує́ш, *док.* 1. *що.* Док. до **псува́ти** 1; зіпсувати (у 1 знач.). *Вона з першої години мене не злюбила. Запаски мої найкращі шовковії попсувала* (Марко Вовчок); *Богун, доручивши переднє військо Джеджалієві, сам був ввесь час біля гребель, доглядаючи, щоб козаки не товпились і не попсували гребель* (А. Кащенко); *В один з циліндрів компресора .. потрапила (а може, хто кинув) малесенька, але тверда стружка і попсувала його* (М. Трублаїні).

2. *що.* Зробити гіршим, поганим; зіпсувати (у 2 знач.). *Все попсувала мені та клята робота — і здоров'я, і гумор, і мої літературні заміри, а тут ще мушу заробляти приватно на життя, бо пенсії не стає* (М. Коцюбинський); *Погода ніби навмисне стримувала темпи, ставила перешкоди. Але холодний дощик, очевидно, не попсував настрою машиністові кур'єрського поїзда, що повіз зі Сходу на Захід кілька міжнародних вагонів* (М. Трублаїні); *Шкода мені наших взаємин, які я так недоречно попсував* (В. Домонтович); // Розладнати щось, завадити здійсненню чого-небудь. — *Дивися ж, Грицько, — звернулась Галя до відомого вже Грицька Прокуди, — гляди, щоб ти діло мені не попсував!..* (С. Васильченко); // Зробити негарним, неправильним; спотворити (у 1 знач.). — *Юзя вже досить вміє по-німецьки, а французьку вимову німка їй навіть попсувала* (Леся Українка); *Дощ попсував нам зовнішність: у Ефіопки потік макіяж.., а моє мокре злипле волосся дуже нагадувало знамениту зачіску Адольфа Гітлера* (В. Кожелянко).

3. *кого, розм.* Негативно вплинути на кого-небудь, розбестити когось; зіпсувати (у 3 знач.). *Лихий доброго попсує* (Номис).

◊ **(1) Попсува́ти бага́то (нема́ло, чима́ло** *і т. ін.)* **кро́ві** *кому* — завдати кому-небудь багато прикрощів, неприємностей і т. ін., раз у раз викликаючи гнів, роздратування тощо. *Скільки нервів поскубли, скільки крові попсували мені любі мої землячки!* (С. Васильченко); *Характером своїм свавільна Орина немало попсувала крові батькам* (М. Стельмах); **Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров** *див.* **псува́ти; Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів)** *див.* **псува́ти.**

ПОПСУВА́ТИСЯ, ую́ся, ує́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **псува́тися** 1; зіпсуватися (у 1 знач.). — *Ти її* [машину] *зроби, ти її монтуй, ти її обслугуй, а вона попсується* (І. Франко); *Сьогодні їв навіть виноград, який наполовину попсувався, а груші всі викинув* (М. Коцюбинський); [О к с а н а:] *Трактор знов попсувався. Возилася з ним цілу ніч, а дати йому лад сама не можу* (З. Мороз); *Кутні зуби давно попсувалися, їх довелося вирвати* (С. Андрухович).

2. *тільки 3 ос.* Змінитися на гірше; зіпсуватися (у 2 знач.), погіршати (у 1 знач.). *Глянув у вікно... І не могла би то бути краща погода? Тепер навіть погоди нема такої, як перше. Все попсувалося* (Б. Лепкий); // Розладитися, не здійснюватися, не збуватися через якісь перешкоди. *Признаюсь, що я тепер боюся, Щоб не попсувалось наше діло* (І. Франко); — *Увесь город знає, що я люблю Олексія, мов свою душу, — вона приблизилася до нього й обняла за шию і при всіх поцілувала, забуваючи на звичай. Через це попсувалася ціла дальша церемонія* (А. Чайковський); *Уже вчора ввечорі* [ввечері] *щось попсувалося в звичайному, довгими літами усталеному порядку* (Б.-І. Антонич).

3. *розм.* Засвоїти погані звички, нахили під впливом кого-, чого-небудь; зіпсуватися (у 3 знач.), розбеститися. *Зовсім він щасливий! З свого щастячка попсувавсь, вередує, да от себе дурить і людей дивить* [дивує]! (Марко Вовчок); *Пес .. в Славка зовсім попсувався. Ходив самопас, мало держався хати* (Л. Мартович).

ПОПСУ́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **попсо́ваний.** *Усередині яблуко* [іграшка] *виявилося помітно попсутим часом: дерево місцями поточив шашель* (Г. Вдовиченко); *Інші виносять Церерине зерно, водою попсуте, .. сушать в огні і мелють на жорнах* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

2. *у знач. прикм.* Який попсувався. *Учитель посміхнувся, Володько за цей час помітив, що нижня його щелепа дещо більша, ніж треба, наперед висунута, а зуби має трохи попсуті* (У. Самчук).

ПО-ПТАШИ́НОМУ, *присл.* Як птах, подібно до птаха. *Тільки і дишемо було, як наїде гостей-паничів та трохи забуде про нас* [дівчат] *панночка. Вийде до них — ляскотить по-пташиному, привітна, люба* (Марко Вовчок); *Постукують на плацдармі кулемети — тонко, дрімотно, по-пташиному. Наче пробивають на деревах кору далекі дятли* (О. Гончар); *—Дай Боже здоров'ячка! — ввічливо відповів один з гуцулів, .. по-пташиному закинувши голову* (Р. Андріяшик).

ПО-ПТИ́ЧОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-пташи́ному.** *Щебетати по-птичому.*

ПОПУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **попува́ти.** *Попам сільським лиш тільки всього Було із попування того, Що на ту панщину не йшли* (І. Франко); *У молодості отець Борис мріяв стати лікарем, але батьки силоміць вткнули єдине чадо на попування* (М. Стельмах).

ПОПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Бути попом, мати парафію. *Отець Єрофтей, глядіть лишень, чи не більш як цілу сотню літ у нас попував* (О. Кониський); *Вже повертаючи зі Львова, я розбалакався з одним галицьким попом, що десь попує під Бродами* (М. Коцюбинський); *Попувати* [о. Вікентія] *змусили батьки. Слабість духу — послухався старих* (М. Стельмах); *Коли по смерті старого попа мене поставлено було в цьому селі пастирем, я хотів жити в законі. Тобто хотів попувати щиродушно* (Валерій Шевчук).

ПОПУ́ДИТИ[1], джу, диш, *док., кого, що і без прям. дод., діал.* 1. Док. до **пу́дити**[1] 1. *А кум їх так попудив, що тільки куряву підняли* (Сл. Б. Грінченка); *Минулого літа вони* [мурашки] *попудили звідціля косарів, які повлягалися під шовковицею ніби в себе на печі* (В. Земляк); *Ще раз попудять* [з посади голови], *то дідька лисого утрете в обойму попадеш, усе життя на бригадєрських* [бригадирських] *харчах проскнієш* (В. Лис).

2. Кинути. *Хтось попудив англійську гранату, та не влучив у темряві у вікно, промахнувся* (О. Гончар); *Греки страхопудливо металися, хтось з них пробував ухопити камінь, щоб попудити в пса* (П. Загребельний).

ПОПУ́ДИТИ[2], джу, диш, *док., що, чого.* Те саме, що **пу́дити**[2].

ПОПУ́ДНИЙ, а, е, *заст.* Який сплачується від пуда. *Попудний збір було встановлено лише в тих портах, де до цього часу вже були запроваджені збори з товарів* (з навч. літ.).

ПОПУ́ДНО, *заст.* Присл. до **попу́дний.** *Сплачувати збір попудно.*

ПОПУ́ДРИТИ, рю, риш, *що.* Док. до **пу́дрити.** *Ярослава рішуче встала з ліжка, помила й попудрила обличчя* (Л. Дмитерко); *— Ви його постригли? — запитав Холод. — Постриг. — Та я забув... Його ще треба попудрити* (Ю. Мушкетик); // Злегка покрити пудрою (обличчя, волосся). *— Вибачте мене, джентльмени, мені треба попудрити ніс. Я встала* (С. Пиркало).

ПОПУ́ДРИТИСЯ, рюся, ришся. Док. до **пу́дритися.** *— А ви візьміть пудри! Поголитесь, потім попудритесь, і тоді і не щемить, і не свербить...* (Остап Вишня); *Вона хутко попудрилась перед дзеркалом і накинула на голову косинку* (О. Донченко).

ПОПУ́КАНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **попу́кати** 1. *Попукані мішені.*

2. *у знач. прикм.* Який попукався. *Скала з сеї сторони була, правда, стрімка, але і сильно попукана і нерівна* (І. Франко); *Текуча живиця з попуканої кори дерев твердла .. й наповнювала його* [повітря] *своїм запахом* (О. Кобилянська).

ПОПУ́КАТИ, аю, аєш, *док., діал.* 1. Пукнути (у 1 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогось; у багатьох місцях). *Навесні сонечко пригріло, але ще ні заморозь добро не пустила, ні сніги не стаяли, от лише що ледве лоза та іва попукали* (з казки); *Попукають шибки у зимі* [взимку] (Сл. Б. Грінченка); *Ех, як підскочить Яків, як хрясне економом об землю. Аж латки на нім попукали. А сам тікати* (Г. Хоткевич).

2. Пукнути (у 2, 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Ой бо прийшов Якимойко до старшого брата Та й попукав у віконце, бо й замкнена й хата* (з народної пісні).

3. Пукати (у 2, 3 знач.) якийсь час. *Попукати з рушниці.*

ПОПУ́КАТИСЯ, ається, *док., діал.* Те саме, що **попу́кати** 1. *Варити, покіль ячмінь попукається* (Сл. Б. Грінченка); *Шибки від вологи попукалися.*

ПОПУЛІ́ЗМ, у, *ч.* Суспільно-політична течія або рух, яка (який) апелює до простих народних мас, їхніх надій, страхів і т. ін. і ґрунтується на протиставленні інтересів широких мас населення інтересам еліти. *Тому, хто більше робить, і належиться, відповідно, більша платня. Так є в усьому цивілізованому світі, а у вас усе ще звучать заклики ділити порівно. Цьому лукавому популізмові треба покласти край* (М. Слабошпицький); *У час тотального піару і популізму я не знаю жодного благородного вчинку людей великого польоту* (М. Матіос); *У Візантії покора мас трималася на заходах державного популізму. Уряд штучно підтримував стабільні ціни, заради чого здійснювався жорсткий контроль над ремісництвом і торгівлею* (з наук. літ.).

ПОПУЛІ́СТ, а, *ч.* Прибічник популізму. *— А що робити? — несподівано вигукнув Котигорошко, моментально перетворившись із лагідного популіста у лютого узурпатора* (В. Кожелянко); *Велетенський соціальний капітал довіри і солідарності, нагромаджений львів'янами, розтринькали за лічені роки язикаті нувориші, популісти й демагоги* (К. Москалець).

ПОПУЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **популі́ст.** *Завзята популістка.*

ПОПУЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **популі́зм** і **популі́ст.** *Те, що вважалося ознаками демократії — вибори, роздавання посмішок і хотдогів, — насправді виявилося дешевими популістськими фокусами* (Г. Пагутяк); *Популістській культурній політиці властиве намагання підтримувати картини світу щонайбільшої кількості субкультур і розглядати їх як рівноправні* (з наук.-попул. літ.).

ПОПУЛЯ́Р, а, *ч.* У Стародавньому Римі — прибічник інтересів плебсу та демократизації державного апарату. *Тоді як у Римі точилася відчайдушна боротьба між оптиматами й популярами, майже на всіх рубежах Римської держави йшли війни з сусідніми народами* (з наук. літ.).

ПОПУЛЯРИЗА́ТОР, а, *ч.* Той, хто популяризує що-небудь. *Левицький мав одну дорогу і не ухиляючись ішов нею, систематично працюючи, регулярно випускаючи повість за повістю, оповідання за оповіданням, знаходячи ще час служити народові як популяризатор* (С. Єфремов); *Я ходив гордий і навіть, пам'ятаю, хвалився тим, що я не популяризатор, а щось немовби професор вищої математики* (О. Довженко); *— Іноді вигідно, щоб тебе вважали популяризатором банальних істин, — вишкірився Хантер* (П. Загребельний).

ПОПУЛЯРИЗА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **популяриза́тор.** *Відома перекладачка та письменниця Етель Ліліан Войнич у 90-х рр. XIX ст. опанувала українську мову й стала знаною перекладачкою на англійську мову творів Т. Шевченка та популяризаторкою його творчості* (з наук.-попул. літ.); *За багатолітню працю із популяризації української літератури в Німеччині та активну громадську позицію Анна-Галя Горбач була нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня* (із журн.).

ПОПУЛЯРИЗА́ТОРСЬКИЙ, а. е. 1. Спрямований на популяризацію. *Співробітники* [Феодосійської] *галереї провадять велику популяризаторську роботу* (О. Довженко); *Поряд з безкомпромісним, чітким аналізом Мунціуса праці всіх його духовних учнів здаються другорядними, якщо не просто популяризаторськими* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Н. Королева зовсім не переслідувала пізнавальні і популяризаторські цілі. В центрі її уваги — людина, її духовний світ* (з наук. літ.).

2. Прикм. до **популяриза́тор.** *Найкращі українські популяризаторські сили давали Товариству свої твори* (С. Єфремов); // Власт. популяризаторові. *Відбулася зустріч журналістів-початківців й експертів, чиї професіоналізм, популяризаторський хист і авторитет є широко відомими* (з газ.).

ПОПУЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **популяризува́ти.** *Нахил до популяризації в 90* [90-х] *рр. привів до того, що я робив популярні поетичні переробки західноєвропейських і східних поетичних творів* (І. Франко); *Надсилає листи і просить дати відомості .. австрійський літератор Кароль-Еміль Францоз, якому належить честь дослідження Шевченка та популяризації його творів* (І. Пільгук).

ПОПУЛЯРИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **популяризува́ти.** *Київські місцеві легенди були з початку XVIII в. популяризовані в північній Угорщині і піддержували серед народу почуття спільності бодай на полі церковнім* (І. Франко); // **популяризо́вано,** *безос. пред. На початку 1920-х років зображення Санти в червоному популяризовано завдяки рекламі кока-коли* (із журн.).

ПОПУЛЯРИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **популяризува́ти.** *Найвидніші письменники, починаючи від Боккаччо і кінчаючи Кардуччі, присвячували немало праці популяризуванню його* [Данте] *думок* (І. Франко); *Основним типом інформаційних ресурсів і важливою формою наукового популяризування були й залишаються традиційні друковані джерела* (з наук. літ.).

ПОПУЛЯРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* 1. Викладати що-небудь у доступній, дохідливій формі. *Критика ніколи не була керманичем для літературної творчості, а завсіди шкутильгала за нею, обчислювала готові вже здобутки, пояснювала їх, що так скажемо: розжовувала для публіки, популяризувала для широкого загалу* (І. Франко).

2. Пропагуючи, робити широко відомим; поширювати (у 4 знач.). *З гордістю бачиш, якою повнокровною, багатою тематично і художньо є наша поезія. Таку поезію треба всіма засобами популяризувати в народі* (А. Малишко); *Поезію Павла Тичини найбільше тепер популяризує Станіслав Тельнюк. Він переконаний, що Тичина — геній* (М. Василенко); *Відомо, що Вільям Шекспір суттєво вплинув на англійську мову: він вигадав (або принаймні популяризував) терміни та фрази, які досі регулярно виникають у повсякденній розмові* (з наук.-попул. літ.).

ПОПУЛЯРИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **популяризува́ти.** *Сьогодні помітно зріс суспільний інтерес до походження та розвитку української мови як головної ознаки нашої нації. Нині цілком слушно популяризуються думки з цього приводу* (з наук. літ.); *Полемічну творчість Іпатія Потія доповнюють проповіді та гомілії, у яких здебільшого популяризувалися догми католицької церкви* (з навч. літ.).

ПОПУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Нескладний змістом і формою викладу, легкий для розуміння; зрозумілий (у 1 знач.), доступний (у 2 знач.), дохідливий. *Замір Спілки видавати популярні брошури для молодіжі — дуже мені до вподоби* (М. Коцюбинський); *Е, та з якої речі я буду вам тут повторювати ті популярні лекції, які я читав Булгакову?* (І. Кулик); *— Зрештою, це спеціальна геологічна проблема, навряд чи вона цікава для вас. Журналістів цікавитиме це в більш популярній формі викладу* (М. Трублаїні).

2. Який став загальновідомим, здобув загальне визнання, схвалення. *Бригада Кримського стала популярною бригадою в районі* (Іван Ле); *Ярослава багато чула про цей популярний державний заповідник* [Асканія-Нова], *але побачила його вперше* (Л. Дмитерко); *Назва "Маленькі трагедії" підказує ще й ім'я популярного тоді в інтелігентських колах Енна Ветемаа з його "маленькими романами"* (К. Москалець); // Який набув великого поширення серед населення; дуже поширений, широко вживаний і т. ін. *Зате я, навчившися швидко всіх пісень, популярних у столярні, допомагав своїм пискливим голосом кождому* (І. Франко); *Я, зацікавившись, наскільки популярне ім'я основоположника українського театру серед команди судна, що зветься його ім'ям, питаю одного матроса: — А хто такий був цей Кропивницький?* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОПУЛЯ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **популя́рний** 1. *Вимога популярності викладу.*

2. Загальне визнання, прихильність. *Дедалі моя популярність зростала* (С. Васильченко); *Сагайдачний любив популярність і частенько сидів із голотою, бо розумів, що без голоти на Січі не довго втримаєш в руках булаву* (З. Тулуб); *Володіючи вугільними шахтами, він дещо поліпшив умови роботи та життя шахтарів, і це не могло йому не створити популярності* (М. Білкун); // Поширеність, широке застосування, уживання і т. ін. *Кожен, хто бажав поділитися свіжою плíткою чи насмішкою, старанно виписував їх на віконницях бідолашної пані Абрекової. Особливою популярністю віконниці користувалися в часи ярмарків, бо забава перетворювалася на міжнародний конкурс* (Ю. Винничук); *Газета не користувалась шаленою популярністю, проте хтось її та й купував* (Любко Дереш).

ПОПУЛЯ́РНО. Присл. до **популя́рний** 1. *Дякую за гарненьку, а при тім ще дуже цікаво і популярно написану статтю наукову, котру я помістив в "Зорі"* (М. Коцюбинський); [П о л і н а:] *Я хочу, щоб мені популярно розповіли про всі найновіші досягнення* (В. Собко); *Спокійно, популярно і коротко відповісти йому на явно провокаційне запитання біологиня не могла* (А. Кокотюха).

ПОПУЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до популяції. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України може обмежувати використання рослинних ресурсів у разі різкого зменшення популяційної і ценотичної різноманітності* (з наук. літ.); *В основу навчального змісту біології 10–11 класів покладено вивчення рівнів організації живої природи: молекулярного, клітинного, організмового, популяційного, екосистемного, біосферного* (з навч. літ.).

△ **Популяційна гене́тика** *див.* **гене́тика.**

ПОПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Сукупність особин одного виду, поширена в певній місцевості. *"У наших краях є кілька місцевих популяцій, що дають кращі врожаї, ніж відомі ґатунки"* (М. Стельмах); *Якщо природа ніби передбачає невпинну зміну поколінь, природний добір, який відкидає безперспективні біологічні популяції, то в культурі, навпаки, культивуються турбота про родичів і різноманітна — не інстинктивна — мотивація* (з навч. літ.).

△ **(1) Гібри́дна популя́ція** — сукупність генетично відмінних особин, отримана внаслідок гібридизації. *Селекційні популяції — гібридні та мутантні — створюють для збільшення різноманіття матеріалу, що використовують при штучному доборі* (з навч. літ.); **(2) Приро́дна популя́ція** — популяція, яка живе в природних умовах. *На відміну від природних популяцій, породи, сорти або штами не здатні існувати поза певними штучними угрупованнями, як-от: полями, пасовищами, фермами тощо* (з наук. літ.).

ПОПУРІ́, *невідм., с.* 1. Музична п'єса, в якій чергуються різні популярні мелодії з опер, пісень, танців і т. ін. *Білоголовий коротун, якого майже не видно було за баяном, виконав попурі на теми молодіжних пісень* (Г. Усач); *— Ходімте* [ходімо] *туди, в куток, — запропонував Вороб'янінов, хоча біля самої естради, де оркестр витирликував чергове попурі з "Баядерки", були вільні столики* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

2. Сукупність, поєднання чогось різнорідного. *Формально нагадуючи фрагментно-цитатне попурі, індивідуально маркована мова зводить пастиш до калейдоскопу готових, заздалегідь тиражованих культурних шаблонів* (з наук. літ.).

ПОПУ́РХАТИ, аю, аєш, *док.* Пурхати якийсь час. *Пташка попурхала і сіла на Біблію* (І. Пільгук); *— Легке життя буває тільки в метеликів, та й то в тих, які живуть два-три дні. Політають собі, попурхають над квіточками весною і безслідно зникають* (І. Цюпа); * Образно. *У жінки ще на верхній губі попурхав дрож — і немов заціпило* (Є. Гуцало).

ПО́ПУСК, у, *ч.* 1. Надмірна поблажливість; потурання. *Допит неповнолітніх підсудних провадився .. без натиску, залякування, без упередженості до одного чи попусків до іншого* (П. Дорошко); *— Слухай далі. Тут про наш завод: "На цьому підприємстві по-справжньому поважають молодь, відкривають перед нею широкі горизонти, а водночас питають без будь-якого попуску..."* (П. Загребельний); *У контрадмірала посуворішали очі. Якщо це авантюра, від нього годі було чекати попуску чи поблажки* (Ю. Бедзик).

2. *тільки одн., мет., рідко.* Те саме, що **відпуск** 3. *Метою попуску є зняття залишкових напружень, що виникають у металі під час швидкого охолодження в гартівних середовищах* (з наук.-техн. літ.).

3. *тільки одн., спец.* Регульоване випускання води з водойми для регулювання її рівня. *Оцінювання концентрації домішок у водному середовищі передбачає обґрунтування проєкту гранично допустимих скидів, санітарних попусків і фільтраційних витоків* (з навч. літ.); *Попуск морської води в лиман має стимулювальний вплив на розвиток життя внаслідок поліпшення кисневого режиму, як результат зниження щільності води* (з газ.).

Не дава́ти / не да́ти по́пуску *див.* **дава́ти.**

ПОПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **попуска́ти**[1]. *Настала нарешті пора попускання пасів. Окремі товариші вставали з-за столу і чалапали до вбиральні* (Ю. Винничук); [Я г о:] *Те, що ви звете коханням, є, на мою думку, простий паросток або штучно прищеплена гілочка .. Це просто бурхання крові й попускання волі* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОПУСКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *що.* Розпускати, ослаблювати що-небудь міцно зв'язане, стягнуте. *Магера їв і приговорював до жінки: — Так, так! Тепер коли йдеш у гостину, наїжся перше дома! То тепер уже не ті давні часи, де на гостині і їж, і пий, і попускай ремінь* (О. Маковей); *Коли до кінця робочого дня залишилася якась година, він .. попустив краватку, розстібнув верхній ґудзик сорочки* (В. Кожелянко); // Робити щось менш натягнутим; відпускати, послаблювати. *Колька діяв, як справжній досвідчений рибалка. Він попускав мотузка і знову натягав його, а в озерці вода кипіла від божевільного руху чорного струга* (В. Собко); *— Пусти, Сенюню, пусти мене .. Не тисни мене так .. — А не рушишся з місця? — спитав Сенько і попустив трохи Юрцеві* (С. Ковалів); *Верхівець зупинив коня, попустив поводи і якийсь час постояв на стременах* (С. Чорнобривець); // *безос. — Ого! — заклопотано чмихнув дід. — Зачепило, чи що? — Та волосінь враз попустило* (Ю. Збанацький).

2. *перен., розм.* Ставати менш дошкульним, поступово слабшати, зменшуватися (про біль, неприємне відчуття, хворобливий стан і т. ін.). *Щось спазматично захлипало в його горлі і зараз попустило* (І. Франко); *Александрія. Царська гробниця. Входять Клеопатра, Харміана та Ірада.* [К л е о п а т р а:] *Біль попустив* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); // *кого, кому, безос.* Ставати легше (про фізичний або душевний стан). *Марусі, як казала стара Гафійка, "попустило трохи"* (Г. Хоткевич); *Коновала трохи попустило: говорить жвавіше, а на жовтому обличчі де-не-де пробивається рум'янець* (А. Дністровий); // Зменшуватися, ставати помірнішим (про мороз, спеку і т. ін.). *Люті морози доходили краю й не попускали* (О. Довженко); *Вдень мороз попустив, сонічко* [сонечко] *світило ясно, а зо стріхи капало, аж любо* (І. Франко).

3. *кого, що і без прям. дод., кому, рідше кого, також з інфін. або із спол.* щ о б. Давати змогу, дозволяти комусь робити що-небудь. *Вона страшенно любила свого сина і нікому не попускала його займати* (Б. Грінченко); [К о м а н д о р:] *Як прийдем до церкви, не попускайте донні Консепсьйон край королеви сісти. Теє місце належить вам* (Леся Українка); *Було, що підуть брати у бір по ягоду або по гриби й візьмуть малую сестричку з собою, то вже нікому не попустить менший брат нести втомлену Галю* (Марко Вовчок); [М и к и т а:] *Так, отже, кажу: хоч би я мав і душу свою занапастить, а не попущу, .. щоб надо мною узяв верх отой обшарпанець, голодранець!* (М. Кропивницький); *— Гляди, Пріську! Не було в нашому роду непутящих молодиць, не попустимо й тебе волочитися: прочую, то не подарую! — погрозився Максим* (Л. Яновська); // *що, чого і без прям. дод., перев. у сполуч. з част.* н е. Не протидіяти чому-небудь; допускати. *— Панове громадо! — казав Джеря людям. — Пан хоче нас скривдить, та ми того не попустимо* (І. Нечуй-Левицький); *Богун переміг себе, не попустив, щоб та мука, що була у нього в серці, відбилася на його виду* (А. Кащенко); *— Цей хлопчина — мій друг, хоч він і не американець, а ірландець. А по-друге, Зеб Стамп не попустить підлоти, нехай і в техаській прерії* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // *що.* Примирятися з чим-небудь, терпіти, дозволяти щось. *— Ех, тітко, тітко, — з докором казав другий* [парубок], *— і треба ото попускати таке в себе в хаті?* (С. Васильченко); [Е д і т а:] *Як смів ти в нашій хаті гріх чинити?..* [Д ж о н М і л ь с:] *Такого попускать не можна* (Леся Українка);

// *кому.* Виявляти поблажливість до кого-небудь, потурати комусь у його вчинках, діях. [Одарка:] *Бог його знає, може й я винувата, що не попускала їй* [дочці] *ні в чім... щодня гризла, просвітку не давала...* (Панас Мирний); *Чоловікам .. проповідь зовсім не сподобалась. — Ну, після цих мироносиць не можна буде жінкам і слова сказати, — тихо гомоніли чоловіки в церкві, — їх і так трудно держати в руках, а тут іще й батюшка попускає їм та оступається за ними* (І. Нечуй-Левицький); [Михайло:] *Тільки попусти їм* [сусідам], *то й на голову вилізуть!* (І. Карпенко-Карий); // *що, чого кому, перев. із запереч.* н е. Залишати без уваги, без покарання чиї-небудь погані вчинки, дії і т. ін.; прощати (у 1 знач.). *— Я, діти, люблю вас і через те часто попускаю вам різні вчинки, за які слід вас карати* (Л. Смілянський); *Пан ловчий .. хапався за шаблю й, бризкаючи слиною, кричав: — То образа гонору!.. Я того не попущу!..* (Г. Хоткевич); *— Безкарно їхнього злочинства не можна попустити* (М. Стельмах); // *тільки док., кого до чого, із запереч. част.* н е. Подбати, щоб з ким-небудь не сталося біди. *Бачила Наумиха, що нічого не зробить з чоловіком, і заприсяглася не попустити хоч Семена до загуби, не дати його на поталу чудним батьковим забаганкам* (М. Коцюбинський).

4. *що.* Переставати тримати, стискати що-небудь, випускати з рук. *Улас пройшов до вагона і став біля вікна, але важкого сундука з рук не випускав, бо йому здавалося, що, тільки він попустить ручку, його зараз же вкрадуть* (Григорій Тютюнник); *Вона мотнула головою. Ростик ледь попустив руку на її роті, й наступної миті Зінаїда Антонівна вкусила його за палець* (В. Лис).

5. *що, чого і без дод.* Добровільно відмовлятися від чогось на користь кого-небудь, віддавати щось кому-небудь. *Поховали батька брати, худібчиною стали ділитися. Жалкенько було Михайлові попускати братові більше городу, та така батькова воля — попустив* (А. Тесленко); *Чужого не бери, а свого не попусти* (Сл. Б. Грінченка); *Катерина та Дем'ян посварились за бур'ян: Катерина Дем'яну не попустить бур'яну* (Номис); *— В нас багато такої бідноти, що їй хоч і зараз давай тієї* [громадської] *землі, а як попустимо її в багацькі руки, то тоді вже вдруге не наживемо* (Б. Грінченко); *— Дукачі так не попустять нам своїх ланів* (М. Стельмах).

6. *що, розм.* Виділяти, випускати, видихати і т. ін. що-небудь. *Розсердився* [Ентелл] *і роз'ярився, Аж піну з рота попустив* (І. Котляревський).

7. *що, рідко.* Те саме, що **відпуска́ти** 7. *Вуса, хоч вони й чорняві, Федько рішуче голив, баки таки, хоч отакенькі, а попускав* (Остап Вишня); *Попустив* [Середа] *чуб по плечі* (С. Васильченко).

8. *що, рідко.* Давати, випускати паростки, утворювати коріння і т. ін. (про рослину). *Дикий виноград обснував гострі шпичаки, розвісив лапате листя і навіть попускав синюваті грони* [грона] (В. Стус); *Красно в садочку! Послався зелений барвінок, голубо зацвів; червоніє зірка; повився горобиний горошок; вовча ступа попустила широке листя* (Марко Вовчок).

9. *що.* Переміщувати нижче, опускати донизу. *Затремтіла хмільна колюча прозелень в очах і в підбрівних зморшках, що вже трохи попускають косячки верхніх повік на краєчки очей* (М. Стельмах); *Сидить дівчина на лавочці, попустила свої руки білі в великій тузі, росють* [росять] *дрібно сльози її обличчя молоде* (Марко Вовчок); *Чиїсь коні перебрідають на той бік ріки, а маленький хлопчик хоче їх завернути, та приступити боїться: узяв прут, вимахує ним, а коні йдуть, попустивши голови, і не звертають уваги* (Г. Хоткевич); // Схиляти, звішувати вниз. *На самому березі верба — аж геть попустила віти на воду* (Марко Вовчок); *З боків млина, як вартові, стоять двоє кучерявих яворів у рясному інею, попустили гілля аж до коріння* (С. Васильченко).

(1) Попуска́ти / попусти́ти мі́сце (по́ле) *кому, чому* — звільнити місце, поступитися місцем кому-, чому-небудь. *Ляхи .. к порогу посували, Козаку-нетязі більше місця на покуті попускали* (А. Кащенко); *Він* [дощ] *сіяв .. Віконця в маленькій хаті плакали, великі краплі сліз раз у раз котилися по їх* [них] *і зникали, щоб попустити місце новим...* (Б. Грінченко); **(2) Попусти́ти сльо́зи** — заплакати. *Ентелл од ляпаса здригнувся, Разів із п'ять перевернувся, Трохи не попустив і сліз* (І. Котляревський).

◊ **(3) Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу** *кого* — заступатися за кого-небудь; не допускати кривди над кимось. *Зате його рівні любили, як товариша, котрий нікому не попустить свого брата в образу* (Панас Мирний); **(4) Не попуска́ти / не попусти́ти свого́** — домагатися здійснення якогось задуму, рішення і т. ін.; не поступатися. *Марко хоче грати молодого, й Терешко хоче, той свого не попускає, і другий не попускає...* (С. Васильченко); — *А ви, пане, важайте, аби-сте голос* [при голосуванні] *не вкрали, бо як кара, то кара, як кримінал, то кримінал, а я свого не попущу!* (Л. Мартович); *Свого він не попустить, кілля тесати на голові не дасть, але не почуває насолоди від чужого приниження чи горя* (Ю. Мушкетик); **(5) Попуска́ти / попусти́ти ву́дку** — послаблювати вимоги; робити менш жорсткими певні умови. [Шредер:] *Грету зловлено міцно. Я просто попустив вудку, і їй здається, ніби вона вільна* (В. Собко); **(6) Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку** *і т. ін.) кому і без дод.:* а) послаблювати гніт, визискування когось, змінивши умови праці і т. ін. *Піщанам спершу начебто й поводи попустили. Пан навіть на новім хазяйстві подарував на сім'ю по дню поля* (Панас Мирний); — *Не можна терпіти, щоб князь довше точив зуби на опришків, плював на їх вимоги попустити узду селянам* (В. Гжицький); б) послаблювати вимоги до когось, нагляд за кимсь, керівництво ким-небудь. *Мати все переказала синові й радила, щоб він таки держав Олесю в руках і не попускав віжок* (І. Нечуй-Левицький); *Вони взялися за них* [хлопців] *як слід, не розпускали віжок і підтягли насамперед штаб та всіх активістів* (І. Микитенко); *Передерій розгнівався: "Я, — каже, — начальник територіального виробничого управління. Я за весь район .. відповідаю. А ви раді, що вам віжки попустили"* (І. Цюпа); **(7) Попусти́ти себе́** — занедбати, занехаяти себе; опуститися. *Як же то мені самій тяжко на нього дивитись, що він себе так попустив* (Ганна Барвінок).

ПОПУСКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Пустити (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Маруся, як тільки почула про старостів, то що було в руках, усе попускала* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Складіть свою зброю на землю, коней попускайте, а ти, восьмий, стій на коні, дивись на нашу битву, ти будеш за свідка* (з казки); *І, чуючи співи весняного хору, Углиб попускавши тонкі корінці, Рожевими стрілками приснувши вгору, Ростуть і кущаться дерзкі пшениці* (І. Вирган); *Мотря .. підперезалась довгим червоним поясом і попускала кінці трохи не до самого долу* (І. Нечуй-Левицький).

ПОПУСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОПУСТИ́ТИСЯ,** ущу́ся, у́стишся, *док.* 1. *кого, чого, розм.* Добровільно відмовлятися від чогось на користь іншого або заради чогось, відступатися від кого-, чого-небудь; поступатися (у 1, 2 знач.). *Стара почала дорожитися, але Ганка не попускалася її, і вкінці стара згодилась ще того самого дня перебратися до неї* (І. Франко); *Так легко не попуститься Іван такої доброї .. нагоди* (Л. Мартович); // Покида́ти, залишати кого-, що-небудь. *Впала* [Мирослава] *на ноги, не попускаючись своєї зброї* (І. Франко); *Один Яким зістав при нім, не попускався свого пана, бо не знав, куди обернутися між чужим народом* (С. Ковалів).

2. *у що, на що, у сполуч. з ім., що означають дію, розм.* Те саме, що **пуска́тися** 2. *Сумнів мене узяв. Не може бути, щоб отець духовний попустився на отаку оману: в Жилавий понеділок курячі крашанки їв* (О. Ковінька).

3. Переміщатися нижче; опускатися (у 1 знач.). *Попустилися бартки молодечі, щез гнів з очей. Барилочка з горілкою має чарівну силу — проганяти гнів і з серця, і з очей* (Г. Хоткевич); *Там, де небо не попускається на діл, а все живе росте горою і прагне вийти понад край душі, те все, що прагне висі, життя цураючись, умить мені запало в душу* (В. Стус).

4. *тільки 3 ос.* Послаблюватися, ставати менш натягнутим, міцним і т. ін. *В останню мить, уже відчуваючи, як темніє в очах, він рубонув мечем, і петля на шиї попустилася* (В. Малик); * Образно. *Пожадливо визбирував* [чоловік] *очима розсіяні по аркушу крихти знаків — і вузлики, що в'язалися довкола них, напродив легко попускалися* (М. Дочинець).

5. *перен., розм.* Знижуватися, зменшуватися у своєму вияві. *Ми повільно йшли вулицями, сніг то попускався, то сипав ще більшою стіною* (О. Ульяненко); // Заспокоюватися, розслаблятися. *— Я прикололась, я така, люблю всяке інтересне в житті попробувати. Віка трохи попускається, знімає бар'єр* (Любко Дереш); *Я не можу попуститись, бо мене держить страх за Лялюську* (О. Забужко); *Я почну з того, з чого і мав почати — з присвяти всім, хто не дочекався на кращі часи, часи, коли всі попустяться і можна врешті перевести подих* (С. Жадан).

6. *перен., розм.* Те саме, що **опуска́тися** 5. *— Як свиня вкусить або жінка попоб'є, то на страшний суд не встанеш. Щоб ти не попускався!* (Ганна Барвінок); *Як це можливо, щоб жінка, господиня, від самої природи поставлена для ладу, могла отак попуститись!* (М. Івченко).

7. *мет., рідко.* Піддаватися відпускові (у 3 знач.), відпускатися (про сталь або вироби з неї).

8. *тільки недок.* Пас. до **попуска́ти**[1] 1. *Під час проведення швартових операцій заборонено перебувати поблизу та на лінії напрямку каната, що попускається* (з мови документів).

ПО́ПУСТ, у, *ч.* 1. Те саме, що **по́пуск** 2. *— Пане ксьондзе, при всій шанобі до вас, я вважаю, що ваша тактика є злочинний попуст* (З. Тулуб); *Служив же хто людям — од людей попусту .. не буде* (В. Медвідь).

2. *розм.* Полегшення фізичного або душевного стану. *Пані все нездужає та нездужає: ні смерті, ні попусту* (І. Франко); *У кожного, навіть коли до нагло перерваного життя лишається тільки один крок, жевріє благенька надія на порятунок чи бодай на попуст* (А. Кокотюха).

ПОПУСТИ́ТИ *див.* **попуска́ти**[1].

ПОПУСТИ́ТИСЯ *див.* **попуска́тися.**

ПО-ПУСТО́МУ, *присл., розм.* Даремно, марно. *— Не хочу й плати дурної! Яка ціна за день, по-пустому прожитий?* (О. Гончар); *— На волі, товариші, був... — Ми теж про волю говоримо, та все по-пустому* (К. Гриб); *В грудях багато у себе словес він беріг легковажних, Щоб по-пустому і не до путтяя нападать на державців* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОПУСТО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попусто́шити.** *По більших містах церкви запечатані, маєтности* [маєтності] *церковні попустошені* (М. Грушевський); *На якомусь уже попустошеному безшибному полустанку почала цю пісню літня .. жінка, яка невідомо кого виглядала з темряви, і одразу заплакала* (М. Стельмах); // **попусто́шено,** *безос. пред. Намета мого попустошено, і зірвані всі мої шнури. Розійшлись мої діти від мене, й нема їх* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОПУСТО́ШИТИ, шу, шиш, *док., кого, що.* Спустошити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *І пошлю на вас пільну звірину, а вона .. вигубить вашу худобу, і зменшить кількість вашу, і попустошить ваші дороги* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Міста поплюндрували* [чужинці та гетьманці], *церкви попустошили* (О. Ільченко); *Ходили* [половці] *щось там пустошити на Дунаї. В той час, як руські князі попустошили їхні вежі* (В. Чемерис); *Перед новорічними святами кияни попустошили продуктові магазини* (з газ.); *Ніякі жахи й труднощі війни не здатні попустошити українців, які не лише захищають рідну землю, а й продовжують творити свої історію, традиції, культуру* (із журн.).

ПОПУСТУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *док.* Пустувати *(див.* **пустува́ти**[1]*)* якийсь час. *Хлопці попустували трохи, а далі .. майнули на базар* (М. Коцюбинський); *Гостра, неспокійна Палажка таки й ненавидить Михайла. Якийсь уже він поважний дуже: ні похихотіти з ним, ні попустувати* (А. Тесленко); *Дівчата кинулися геть із ферми, почали крутити одна одну, наче в танці. Раді, бач, що роботу припинено і можна попустувати* (В. Кучер); *Лулу любила попустувати, як і Богдась, тільки чомусь так траплялось, що вона завжди виходила суха з води, а за все відповідав Богдась* (О. Іваненко); * Образно. *Я висловив тоді здогад, що професор дозволив своєму вченому перу попустувати на літературному полі* (О. Шугай).

ПОПУСТУВА́ТИ[2], у́є, *док.* Пустувати *(див.* **пустува́ти**[2]*)* якийсь час. *Будівля попустувала недовго: зрештою її орендували під зоомагазин* (із журн.).

ПОПУ́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **попу́тати.** *На превелику втіху всім, недовго скакали обидва попутані коники* (С. Ковалів); *Лежить Буй-тур, золочені роги, попутані ноги* (І. Калинець); *"Я атеїст, що знає тільки Бога", — говорить д.* [добродій] *Куліш в своїй дивно попутаній поезії "На сповіді"* (І. Франко); *Скаламучена мова, скаламучені поняття довели нас до того, що лихий попутав. А таких уже, попутаних, можна було морити голодом у власній хаті* (Є. Сверстюк); // **попу́тано,** *безос. пред. Так і не догадавшись, що коня йому попутано, рицар угамувався ніби й вирішив чекати, поки день устане або поки той Росинант розрухається* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

2. *у знач. прикм., розм.* Який попутався. *Волосся в його* [нього] *попутане та попатлане* (Марко Вовчок); *Василь лишився сам із своїми попутаними думками* (І. Франко).

ПОПУ́ТАТИ, аю, аєш, *кого, що.* Док. до **пу́тати.** *Спустилися* [опришки] *десь у лісок, попутали коні, полягали* (Г. Хоткевич); *Корова й телиця не слухалися його, норовлячи вскочити на город, а він не давав ради, не міг їх завернути. — Попутаю, я ж попутаю вас...* (Б. Харчук); [М и к о л а:] *Як то путаю? Я не путаю, я правду говорю! То ти, Михайле, моє життя попутав, так що й кінця не найду* (І. Франко); [К о р о л ь:] *І не змогли хоч якось манівцями Дізнатись, що попутало його* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

◊ **Лихи́й** *(рідше* **нечи́стий, ді́дько** *і т. ін.)* **попу́тав (по-плу́тав)** *див.* **лихи́й**[1]**; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **лихи́й** *(рідше* **нечи́стий, біс** *і т. ін.)* **попу́тав** *див.* **лихи́й**[1].

ПОПУ́ТАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **пу́татися.** *Волосся попуталося.*

ПОПУ́ТКА, и, *ж., розм.* Будь-який автомобіль, що їде в попутному напрямку з ким-небудь. *Вийшов* [Микита] *з автобуса й замислився, чекати попутку чи рушити пішки* (М. Циба); *Я довго вибирався на гору, марно виглядаючи в ранкових сутінках бодай якоїсь попутки. Доки дістався за місто, почало світати* (С. Жадан).

ПОПУ́ТНИЙ, а, е. 1. Який іде, їде, рухається в одному напрямку з ким-, чим-небудь; подорожній (у 3 знач.). *Часом користувалися ласкою якогось попутного фурмана, що згоджувався підвезти мандрівників* (І. Пільгук); *Їм лишалося .. діждатися попутного пароплава і розпочати далекі мандри до самого моря* (Ю. Збанацький); *Білограй і Дудка приїхали в місто попутною машиною* (Ю. Мушкетик); // Розташований на шляху, путі, якими хтось іде, їде, рухається. *Він часто зупинявся в попутних селищах, фотографував цікаві місця* (О. Бердник); // Ходовий (у 7 знач.), погожий (про вітер). *Попутний вітер швидко жене його баркас далі й далі від берега* (А. Шиян); *Сходило сонце, жовте й сухе, це віщувало годину й попутний вітер* (І. Білик).

2. *перен.* Який здійснюють, одержують одночасно із чимось головним; який супроводжує головне. *Ще одна попутна порада: забудьте на городі про взуття* (М. Матіос); *Попутну експертизу цінності документів здійснюють одночасно з іншими видами робіт* (з навч. літ.).

ПОПУ́ТНИК, а, *ч.* 1. Той, хто йде або їде разом з кимнебудь тим самим шляхом. — *Як же тебе звати, мій попутнику? — Степаном назвали батьки, мабуть, знали, що я степ любитиму, — знову хороше посміхнувся Степан* (О. Копиленко); — *Воно й добре б трохи відпочити та дочекатися чи то чумаків, чи то яких інших попутників* (З. Тулуб); *І я дивлюсь крізь жовтий листопад туди, де міст громадиться похмуро. І щось відповідаю (та не в лад!), а мій попутник сердиться і курить* (І. Жиленко).

2. *перев. мн., перен., політ.* Про тих, хто тимчасово приєднався до якого-небудь громадсько-політичного напряму, але по-справжньому не перейнявся його ідейними настановами. *Політичні партії мають свою електоральну нішу та своїх попутників, які можуть долучатися до них на тих чи тих умовах* (з публіц. літ.).

3. *іст.* Письменник непролетарського походження, який у 20–30-х роках XX ст. в основному підтримував політику комуністичної партії. *У своїй книзі "На шляхах і роздоріжжях" Б. Антоненко-Давидович розповів про літературне угруповання попутників "Ланка", до якого належав* (з публіц. літ.).

ПОПУ́ТНИЦТВО, а, *с.* 1. *політ.* Збірн. до **попу́тник** 2.

2. *політ.* Діяльність попутника (у 2 знач.). *За словами представників офісу Президента, нинішня кількість депутатів "є спокусою для великих гравців дарувати місця в списку в обмін на багаторічне попутництво"* (з газ.).

3. *іст.* Рух попутників (у 3 знач.). *Питання про українське попутництво .. — це питання актуальне, що потребує детального з'ясування й дискутування* (М. Драй-Хмара); // Власт. попутнику (у 3 знач.). *Розмови про попутництво та олімпійство .. викривають цілі склади таких поржавілих упереджень.., що криком хочеться кричати про потребу вітру та сонця* (М. Зеров).

ПОПУ́ТНИЦЬКИЙ, а, е, *політ., іст.* Прикм. до **попу́тник** 2, 3 і **попу́тництво.** *З попутницькими колективами .. ми йдемо до тої станції, на котрій розійдуться наші шляхи* (В. Еллан-Блакитний); *Воронський виріс у атмосфері виключно попутницького оточення* (М. Хвильовий); *Панфутуризм так і лишився нечисельною* [нечисленною] *групою поетів-експериментаторів, чия діяльність оцінювалася офіційною критикою не інакше як "дрібнобуржуазна" і "попутницька"* (С. Жадан).

ПОПУ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **попу́тник.** *Він прискорив крок, щоб наздогнати свою попутницю* (О. Гуреїв); *Євген їхав у Соколівку забирати від кушніра пошитого кожуха, і я нав'язалася йому в попутниці* (І. Жиленко).

ПОПУ́ТНО. Присл. до **попу́тний.** *Попутно він взявся доставити з Долини Рошкевичам пошту* (П. Колесник); *Розвідники йшли на галопі, попутно з променем, по віхах сонця — вперед, вперед...* (О. Гончар); *За все літо князь Волот лише вряди-годи бував у Черні та попутно — в Соколиній Вежі* (Д. Міщенко); *Вони їли, пили, танцювали, жартували, попутно вкладали* [укладали] *важливі для себе угоди* (В. Лис).

ПОПУ́ТЧИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **попу́тник.** *Мій попутчик, старий холостяк-учитель, спинився коло верби, скинув з голови солом'яного бриля і став витирати хусткою піт на лисині* (С. Васильченко); *Якась дивна соньковатість* [сонливість] *на мене налягла, попутчик про Бориса й Гліба оповідає* (Є. Пашковський); *І. Багряний надрукував вірша про Київ "В місто", що починався словами "Здрастуй, велетень закований"... Молодий 20-річний поет відразу ж потрапив у "попутчики"* (О. Шугай).

ПОПУ́ТЧИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **попу́тчик.** *Приємна попутчиця.*

ПОПУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **попу́хнути, попу́хти.** *Натруджена, зморена, верталася вона щовечора додому, а світом, не зважаючи на попухлі ноги та біль у животі, знову йшла на роботу* (Л. Яновська); — *Всю дітвору попухлу, де в бур'янах кругом бродила, виловлено* (В. Барка).

ПОПУ́ХНУТИ, хну, хнеш; *мин. ч.* попу́х, ла, ло *і* попу́хнув, нула, ло; *рідко* **ПОПУ́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* попу́х, ла, ло; *док.* 1. Опухнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). [І в а н:] *Давайте зараз усіх перецілую.* [1-й п а р у б о к:] *Губи попухнуть так, що і люльки не можна буде смоктать* (С. Васильченко); *Всі ноги були пухлі, але особливо жахливо виглядали підошви. Мало того що вони попухли, вони ще збрижились, і в тих збрижах, в заглибинах зморщок, позакипала кров* (І. Багряний); — *Сам же знаєш, що по наймах перебиваюся, щоб мої з голоду не попухли* (В. Нестайко).

2. *розм.* Стати пухлим (у 2 знач.), повним, товстим (про всіх або багатьох). *Розійшлися* [ченці] *по трапезах І трапезували І день і ніч, аж попухли* (Т. Шевченко); — *Ви, бабо, від чужого молока скоро чисто попухнете!* (Люко Дашвар).

3. *перен.* Збільшитися в об'ємі (про все або багато чогонебудь, у багатьох місцях). — *Цур йому! Ще мої гуслásамограни попухнуть, як набасую їх, — каже Олександр* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **[Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли** *див.* **ву́хо.**

ПОПУ́ХТИ *див.* **попу́хнути.**

ПОПУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попусти́ти** 1, 4–9. *Відчувши попущений повід, Мишастий увійшов передніми ногами по коліна у воду й почав пити, задоволено одфоркуючись* (Л. Юхвід); *Віжки попущені, гніді конячини з лисими від посторонків боками бредуть, понуривши голови* (Є. Пашковський); *Волосся* [у Марції] *зачесане з мистецькою простотою, розділене проділем* [проділом] *і попущене так, що покриває більшу частину лоба і спадає хвилястими кучерями* (Леся Українка); *Сонце стояло посеред неба, нестерпно пекло, гарбузове листя пообвисало, стало зовні схоже на попущені кажанові крила* (І. Вирган); // **попу́щено,** *безос. пред. Напнуті до останньої грані нерви раптом обм'якли, гальма попущено — й нерви відходять* (І. Багряний).

ПОПУ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **попусти́ти, попуска́ти**[1] 1–3 і **попуска́тися.** *Імператор Генріх оголосив війну римській церкві і з Божим попущенням упав під ударами численних неприятелів, які справедливо повстали проти нього* (П. Загребельний); *Суми витрат неправильно враховані в попередніх податкових періодах через попущення помилок* (з газ.).

ПОПХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Почати пхати. *Микола, крекчучи та надсаджуючись, попхав на тачці мої речі* (М. Коцюбинський); *Решетняк знов напружився, попхав, покотив з товаришами гармату далі* (О. Гончар); *Друга рука заламала руку Бодя за спину і попхала до виходу* (Ю. Винничук); *Та ж таки цікавість попхала на майдан і мене* (Ю. Мушкетик).

ПОПХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., фам.* Пхаючись, податися куди-небудь. *Еней по берегу попхався І сам не знав, куди слонявся, Аж гульк — і в город причвалав* (І. Котляревський); *Уже і панотець, Прилізши із хрестин, до утрені попхався* (П. Гулак-Артемовський); *Зачувши музику, .. попхався* [Кузь] *в коло танцюючих* (Григорій Тютюнник); — *Я попхаюсь завтра в те прокляте Підлісне* (А. Кокотюха); *Треба ж бути такою безтурботною, аби самій попхатися у будинок, де ніхто не живе, адреси якого ніхто з близьких не знає* (Г. Вдовиченко).

ПОПХИ́КАТИ, аю, аєш, *док.* Пхикати якийсь час. *Попхикало маленьке трохи та й замовкло* (Сл. Б. Грінченка).

ПОПХИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Пхикати стиха час від часу. *Немовля спочатку попхикувало, а потім заснуло* (з газ.).

ПОПХИ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Пхинькати стиха час від часу. *Я сів слухняно і покірно. Але за селом, коли знав, що не вернуться, щоб мене в хаті з Яницькою лишити, став крутитися на всі сторони і "попхинькувати"* (Б. Лепкий).

ПОПХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **пхну́ти.** *Другий бурлака попхнув Василину в плечі* (І. Нечуй-Левицький); *В Гашіци затряслись коліна. Вона, вагаючись, зупинилась перед ворітьми, але Прохіра попхнула її на двір...* (М. Коцюбинський); *Діди обліпили машину ззаду, попхнули її, але вона ще глибше осіла* (М. Чабанівський); *Він зійшов у берег, попхнув човник у воду й устрибнув сам* (І. Білик); *Він склав два бутерброди докупи й, уставивши їх у рота, попхнув долонею* (Л. Кононович); * Образно. *Терпи!.. За долею, куди попхне, хились, Як хилиться од вітру гілка* (П. Гулак-Артемовський).

2. *кого, що, перев. до чого, перен., розм.* Примусити, спонукати зробити якийсь учинок, піти куди-небудь; підбити на щось. *Ніхто як польська політика в XVI–XVII ст. попхнула увесь наш народ до царя восточного* [східного] (М. Драгоманов); — *Бідна Оля! Але що ж могло попхнути її до такого розпучного кроку?* (І. Франко); *Я знаю: нечестиве те кохання .. Його ж мені вона сама натхнула, До нечестивого чуття Сама мене попхнула* (А. Кримський).

3. *кого з чого, перен., розм.* Скинути з посади, відібрати владу. *Уже третього міністра попхнули з посади* (з газ.).

ПОПХНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **попхну́ти.** *Царство .. нагадує великого важкого воза, попхнутого щосили з довгої гори* (П. Загребельний); *"Правда" напечатала* [надрукувала] *великими буквами, "що українські соціалісти є причепи до соціалістів московських, попхнуті туди російським правлінням"* (М. Драгоманов).

ПОП'ЯНІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* Стати п'яним, сп'яніти (про всіх або багатьох). *Пси той хліб* [із горілкою] *з'їли і поп'яніли* (з казки); [М у з и к а н т:] *Вона почастувала мене раз чудесною вишнівкою, а вишні викинула у вікно. Дивиться — з'їли її гуси ті вишні й поп'яніли* (М. Куліш); *Хлопці знову поп'яніли і довго ще вихвалялися перед дівчатами, що взяла таки їхня і що в них теж душа не з лопуцька...* (Григір Тютюнник).

ПО-П'Я́НОМУ, *присл., розм.* Будучи п'яним; у стані алкогольного сп'яніння. *Баби такі дивні люди, що чоловік що ляпне по-п'яному, то вони .. роблять із того цілі історії* (Л. Мартович); *Коли господар жив і шив вдома кожухи, тоді, хоч по-п'яному, хоч ні — безнастанно співав* (О. Кобилянська); — *Омельку!* — *затинаючись по-п'яному, покликав Михводій.* — *Поможи мені з коня злізти!* (Ю. Логвин).

ПОП'Я́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *док., розм., рідко.* П'янствувати якийсь час. *Бородавкін був чоловік дуже добрий і для всіх приємний; але дуже любив погуляти всмак, пограти в карти і поп'янствувати* (І. Нечуй-Левицький); — *Усіх нас неволя заставля, дідусю.* — *Чого там усіх? Інший їде* [на ярмарок] *для того тільки, щоб поп'янствувать* (Г. Хоткевич).

ПОП'Я́СТИ́СЯ, пну́ся, пне́шся; *мин. ч.* поп'я́вся, поп'я́ла́ся, поп'я́ло́ся; *наказ. сп.* попни́ся; *док.* 1. Почати п'ястися, вилазити нагору. *Розсатанілі, з скаженим жахом на обличчі, злиденні останки* [війська] *кинулись в рів, а звідтіля поп'ялись на вали...* (М. Старицький); *Тимко .. поп'явся стежечкою, що вела до Прокопа Тетері* (Григорій Тютюнник); *Вона скрадливо поп'ялася вгору й зупинилася в тіні дерева, куди не сягало примарне світло зеленого вогнища* (Р. Іваничук).

2. *перен.* Розростися на схилах гори, по стінах будинку і т. ін. *З одного боку по горі поп'явся лісок, а з другого замчище дивилося на їх* [них] *своїм страшним видом* (Панас Мирний); *Розрісся хміль так буйно, що й піддашок укрив, і на хату поп'явся...* (Б. Грінченко); *По частоколу від парку поп'явся рясний гарбузовий цвіт* (М. Івченко); // Бути розташованим, простягтися на велику відстань по схилу гори, похилій площині і т. ін. *Навколо вигону густо наліплено хат у балці, вони поп'ялись і по схилі аж під ліс, і понад яром од греблі* (А. Головко); *Сині річки-протоки поп'ялися по дніпровій долині* (Ю. Мушкетик).

3. Вирости, пробитися (про рослинність). *На горі, між кущами ялівника, поп'ялась трава* (С. Чорнобривець); // З'явитися, вирости (про волосяний покрив). *Чудний той був князь Ратієв, — низенький, осадкуватий, оброслий волоссям, як звір, воно у його* [нього] *не тільки на щоках і під очима поп'ялося, а й на самому кінці носа, мов бородавка, чорнів кущик* (Панас Мирний); — *Який же він собою?* — *спитав Головатий.* — *Ще молодий, смаглявий... Вусики ледве поп'ялися* (С. Добровольський).

ПО-П'Я́ТЕ, *присл.* Уживається як вставне слово при переліку на позначення п'ятого пункту. *Черга посувається вкрай поволі, щиро кажучи, не посувається зовсім. По-перше, бракує вільного посуду .. По-друге, на кухні працює тільки один котел .. По-п'яте, в країні велика нестача харчів* (Ю. Андрухович); *Старший брат, уже поспішаючи, дає цінні вказівки, що, по-перше, вони сьогодні вільні, а він має масу справ, увечері зустрінемося; по-друге, не треба ніяких подарунків..; по-третє, коли ходитимуть Києвом, щоб не заблудилися.., по-четверте, по-п'яте; по-шосте, досить* (С. Процюк).

ПО́РА *див.* **по́ри.**

ПОРА́, *и́, ж.* 1. *перев. чого або яка.* Час, період. *Як настане було пора виборів, то всі клопочуться, кого вибирати за маршала, чи за справника, або засідателя* (Панас Мирний); *— Тепер така пора, що людина мусить людині помагати* (І. Франко); *— Людей на полі не видно зовсім, хоч пора зараз і робоча* (Ю. Смолич); *Липень — пора відпусток і канікул* (Є. Доломан); // *у сполуч. із займ.* т а, ц я *і т. ін. та прийм.* н а, у, з, д о *і т. ін.* Певний момент, зв'язаний з якою-небудь подією; короткий відрізок часу, коли виконується або відбувається якась дія. *— Йому не до вас було: він мені у ту пору розказував, що, каже, не сонечко ходить, а земля кругом його* [нього] *обіходить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І блідий місяць на ту пору Із хмари де-де виглядав* (Т. Шевченко); *Не раз, не два розмова в нас бувала Про пору ту, коли ізнов орала У вогку землю пустить рідний край, Про час, коли від ненаситних зграй І тінь сама розвіється за димом* (М. Рильський); // *з означ.* Відтинок часу, позначений існуванням, наявністю чого-небудь. *Пора стояла грибна. Ще в травні рясно висипав, висіявся білий гриб-боровик, і ніхто його не повизбирував і досі* (М. Малиновська); *То дід старий кудись подінеться, то інвалід, то баба з онукою, вигнані голодом до лісу в грибну та ягідну пори* (А. Кокотюха); // *з означ.* Частина доби, період року. *Чіпка проспав до обідньої пори* (Панас Мирний); *Над селом стояв звичайний в осінню пору туман* (М. Коцюбинський); *Місяць уже зайшов, була передранкова пора* (Ю. Яновський); *Ніхто ніколи не знав напевно, яка пора дня за мурами* (І. Багряний); *В літню пору медову у шкільному саду я розмову про мову з дітворою веду* (Д. Білоус); // Період у житті людини; вік, літа. *Оглянулась я .. на село — там церква аж горить проти сонця; у зелених садках білі хатки тонуть, і вигін зеленіє .. Все це нагадало мені і мою дитячу пору, і моє дівування* (Панас Мирний); *Сорок і п'ять літ — пора розквіту* (І. Білик); // Тривалий період у житті народу, культурному або суспільному розвиткові країни, що характеризується визначними подіями, явищами і т. ін.; епоха, доба. *Прийшла війни страшна пора, що забира народні сили* (В. Сосюра); *Голові сільради, вдівцеві з сімома малими дітьми нелегко велося повоєнної пори* (М. Андрусяк); *В розквіт своєї імперії римляни їли один раз у день. А в пору її занепаду — чотири рази* (М. Дочинець).

2. *у знач. присл.* **поро́ю, пори́,** *з означ.* Указує на певну частину доби або період року, коли відбувається якась дія. *Ми з ним сиділи у садку вечірньою порою* (Леся Українка); *Літньої пори село дзвеніло, неначе велетенський вулик* (Ю. Мушкетик); *Лінивий спить бабак зимової пори, Коли сніги буйні шляхи позамітали...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. Визначений термін, слушний час, сприятливий момент для звершення чогось, виконання якої-небудь дії. *Олена поралась коло печі, хапаючись, щоб встигти на пору з вечерею* (М. Коцюбинський); *Дідуньо з великим притиском розпочав знов мову про те, що вже крайня пора взяти до Юзі гувернантку* (Леся Українка); *Щоб здаватися старшим, Гнат навіть вус почав голити раніше пори* (М. Стельмах); *— Я думаю, настала слушна пора відкрити тобі очі на деякі питання...* (Любко Дереш).

4. *у знач. пред., перев. з інфін.* Про настання часу, терміну для звершення чогось, виконання якої-небудь дії; час (у 5 знач.). *— А збирайся лишень, Чіпко, на завтра в найми, — каже, вернувшись увечері, Мотря. — Годі вдома сидіти та хліб переводити, — пора й самому заробляти!* (Панас Мирний); *Климові пора додому, а він все ще на лузі* (Я. Гримайло); *— Ходімо, і нам з тобою пора спати* (А. Михайленко); *— Не знаю, як ви, а мені пора, — сказав він* (Ю. Андрухович).

В да́вні (старі́) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див.* **час; З да́вніх** *(рідше* **давне́зних)-даве́н <З да́вніх пір> <З да́внього-да́вна>** *див.* **да́вній; (1) Недале́ка пора́ <Недале́кий час>** — час, що недавно минув або скоро настане. *Пора та недалека, коли тупа загарбницька рука Останнього скосила там бика, телят закинувши до Гагенбека* (М. Рильський); *Недалекий час, коли ця імперія впаде, як упали свого часу імперії Австро-Угорська й Царська, на уламках яких зродилася велика Соборна Україна* (О. Шугай); **(2) Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́>,** *розм.* — створилися сприятливі умови для кого-небудь, настав час комусь діяти і т. ін. *Ті люди, що весь вік несли тяжке завдання, Казали: "Годі нам, тепер пора на вас, .. робітники незнані, молодії!.."* (Леся Українка); *— Стріляй, бузувіре, стріляй, зраднику, — твоя пора, — хрипить .. Погиба* (М. Стельмах); **(3) По́ри ро́ку** — сезонні періоди в річному циклі розвитку природи: весна, літо, осінь, зима. *Є щось чарівне і до солодкого щему в серці хвилююче в природі цієї пори року* [навесні] (Григорій Тютюнник); *Бабуся повела Герду в квітник. Які пахощі, яка розкіш! Тут було стільки найрізноманітніших квітів кожної пори року* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); **(4) Прийшла́ пора́** — настав час. *Постерегла мати, що діється щось, поспитала. Катря призналась матусі. А мати головою журливо похитала: — Оце і твоя пора прийшла, доню!* (Марко Вовчок); *Крутнувсь* [вовк] *і щез у комишах. По цих одвідинах Остап почав думати про смерть. Прийшла пора вмирати* (М. Коцюбинський); *Сказав Степан, що нарешті прийшла пора Соломиці перебратися до нього* (В. Лис).

○ **(5) Від (з) ті́єї (то́ї) пори́ <З тих пір>,** *у знач. присл.* — з того часу; відтоді. *Вже люди, певне, від тії пори Тут не живуть, як з раєм попрощались* (Леся Українка); *Князь Куракін урятував цареві життя, і вже з тої пори цар із ним не розлучався* (Г. Хоткевич); *З тих пір, як її батьки — лікарі одного районного містечка — навчили її ходити, вона жила в розкошах і достатках* (Григорій Тютюнник); *З тієї пори пішло наше діло так вдатно, що заробили ми доволі грошенят* (Ю. Винничук); **(6) В (у) ту по́ру,** *у знач. присл.* — у минулому. *В ту пору переслідували так званих космополітів* (О. Бердник); **(7) В (у) цю по́ру,** *у знач. присл.* — у той час; тоді. *Майор Вольф у цю пору ще не мав і найменшої уяви, що саме для Австрії готують утікачі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(8) До тих пір,** *у знач. присл.* — до того часу, доти. *Дуже тобі дякую, що ти їх* [листи] *не затримувала до тих пір, поки я приїду, а прислала тепер* (Леся Українка); *Проводжав* [Денис] *Юлю очима до тих пір, поки вона не зникла за деревами* (Григорій Тютюнник); **(9) До ціє́ї пори́,** *у знач. присл.* — до цього часу; дотепер. *Я мав би померти ще чотирнадцять років тому, і лише стараннями леді Альси дожив аж до цієї пори* (О. Авраменко).

◇ **(10) Без пори́** — передчасно, дочасно. *Чи тільки терни на шляху знайду, Чи стріну, може, де і квіт барвистий? Чи до мети я певної дійду, Чи без пори скінчу той шлях тернистий, — Бажаю так скінчити я свій шлях, Як починала: з співом на устах!* (Леся Українка); **(11) Глуха́ пора́ <Глухи́й час>** — відрізок часу, період, що характеризується застоєм, занепадом, відсутністю будь-якої діяльності і т. ін. *Це було тихе, одноманітне життя, життя, од якого тхнуло анахронізмом навіть на такий глухий час, яким були 80-ті та 90-ті роки минулого століття* (С. Єфремов); *По весні риба добре ловиться, то січень — глуха пора, а кінець зими, початок весни — якраз...* (В. Чемерис); **Дійти́ пори́** *див.* **дохо́дити;**

(12) До пори́ [до ча́су]: а) якийсь час, не вічно. *До пори збан воду носить* (Номис); *— Ми домашні — до пори, до часу, — сказав Богдан* (А. Дністровий); б) до слушного моменту; поки що. *— Тільки б без галасу до пори, до часу, доки власними очима, руками не помацаєш початку того омріяного будівництва...* (Іван Ле); *Палити багаття Остряниця не велів. Потоцький нишпорив неподалік, то ліпше до пори до часу себе не виказувати* (В. Чемерис); *Маріка зрозуміла, що до пори до часу інспекція відкладається* (О. Авраменко); *Вона вперше побачила і почула саме ту музику, котра до пори до часу дрімала всередині неї скрученою золотою змійкою* (І. Роздобудько); **(13) На пе́рших пора́х (поча́тках)** — у період виникнення чогось, задуму створення чого-небудь; на самому початку, спочатку. *Буде трудно, правда. А надто на перших початках — ну, то що?* (Г. Хоткевич); [З а г у б а:] *Тут же свої люди ще лишилися. Допоможуть на перших порах...* (Я. Мамонтов); *— Усі владики на перших порах проголошували гуманізм своєю найсвятішою ідеєю* (Р. Андріяшик); **(14) На порі́:** а) у розквіті молодості, сил (про юнаків і дівчат, яким час створювати власну родину). *Дівка на порі — женихи у дворі* (прислів'я); *За столом чотири сини, — Разом з'їхались в гостину; Всі змужнілі, на порі, Як один — богатирі!* (М. Шпак); *Донька Бардьї вже не була дитиною, а дівчиною на порі* (І. Білик); б) настав час для чогось. *Тільки справили весною одне весілля, як і друге на порі* (М. Малиновська); *Не встигнеш з хлібом, як кукурудза на порі, а там соняшник* (М. Циба); **На порі́ ста́ти** *див.* **става́ти; (15) Пора́ і честь (со́вість) зна́ти** *кому і без дод.* — настав час залишити когось, іти звідкись, закінчити, припинити щось. [М а р и н а:] *Третій день гостюють, пора б вже й честь знати* (М. Кропивницький); *Ну, годі вже мені пащекувати .. Пора вже й совість знати. Прощай, моє ластовенятко любе!* (М. Драй-Хмара); *Хтось кинув з гостей: — Чи не пора вже нам і честь знати? Старицький підтакнув: — Авжеж, авжеж! — І перший підвівся з-за столу* (М. Олійник); **(16) Пора́ перепори́лася** — минув якийсь час. *Була, була, була пора, та вже перепорилась!* (В. Мисик); *Розуміючи, що пора перепорилася і що повернення до праці близьке, .. вона зітхала: така наша доля* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПОРАБО́ВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **порабува́ти.** *Свято прийде яке — із рушниць та мажар Загукає громада весела; Запалають огні — часом буцім пожар Окривав порабовані села* (П. Грабовський); // **порабо́вано,** *безос. пред. — Ай, ай! — повторяв Вагман, хапаючися за пейси. — Жінок, дітей, старців, хорих викидають на мороз..! А що маєтків понищено, порабовано!* (І. Франко).

ПО-РА́БСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ра́бському.** *"Якобінці" крайньої апокаліптичної фракції .. по-рабськи підставляли то одну щоку, то другу під римську залізну правицю* (Леся Українка); *Ти для нього* [Гафіза] *справжняя цариця: На твоїм порозі він по-рабськи Буде радий порохом стелитися* (А. Кримський); *Мене оточують нині люди, яких нестача грошей зробила рабами. І заздрять вони по-рабськи: сумовито, пошепки* (Г. Пагутяк).

ПО-РА́БСЬКОМУ, *присл.* Як раб, раби. *А круг трону хто? Мізерні .. фігурки колишньої аристократії. По-рабському, наввипередки складають до підніжжя трону свої шпаги, свою честь і колишню славу* (В. Винниченко); // Як у раба. *У житті за все треба платити. Більшою чи меншою мірою. Власним сумлінням, гідністю, по-рабському схиленим чолом, талантом* (О. Шугай).

ПОРАБУВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **порабува́ти.** *Наявність власної церкви у вірмен врятувала їх від цілковитого порабування сусідніми імперіями* (з газ.).

ПОРАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод., діал.* 1. Док. до **рабува́ти** 1; пограбувати. *Вони ж бо, ті, що встали з могил, кажуть: "Ти нас, Жельмане, порабував... хто є підлійший із злодіїв, ніж той, що грабує покійників?"* (Р. Федорів).

2. Рабувати (у 1 знач.) якийсь час. — *Він собі йде прямо задля того, щоб порабувати... щоб чужим добром пожити...* (Панас Мирний).

3. Зробити рабом, рабами. *Красо моя, окрасо, бери мене у бран. Чи порабуй і д'горі* [догори] *навіки вознеси* (В. Стус).

ПОРА́ДА, и, *ж.* 1. Пропозиція, вказівка, як діяти в яких-небудь обставинах, допомога добрим словом у скруті; рада (у 1 знач.). [К а р п о:] *Людина ви поважна, тямуща, багатьом порада ваша у пригоді може стати* (В. Собко); *Павло зважив на пораду професора Шевчука берегти час і нерви* (М. Дашкієв); *Ось моя порада, що ґрунтується на великому досвіді: не обирайте собі ділового партнера лише на тій підставі, що він політик або просто хороша людина* (М. Слабошпицький); // Повчання, напучення. *Уся щира суть моралістичних Саадієвих порад зводиться в "Голістані" до правила: "Не будь вовком, тільки ж не будь і вівцею, щоб тебе вовки не з'їли"* (А. Кримський); *— Мені набридли її поради й повчання!* (О. Донченко); *Якби діти хоч одним оком могли побачити, що з них виросте, коли вони добрих порад не слухатимуться* (В. Нестайко); // Сприяння, допомога в якій-небудь справі. *Хома не знав, у яких се сторонах голодують люди, .. йому ввижалася сила голодних, змарнілих, сумних людей, що з туги та голоду мало не гавкають, як пси, і нізвідки поради немає бідолашним...* (М. Коцюбинський).

2. Спільне обговорення якихось питань, обмірковування чого-небудь із кимсь; рада (у 2 знач.). *Не хотілось в снігу, в лісі, Козацьку громаду З булавами, з бунчугами* [бунчуками] *Збирать на пораду* (Т. Шевченко); *Мельхиседек, повернувшись потай од митрополита, скликав до Мотронинського монастиря декого із православного духовенства на пораду* (А. Кащенко); *Гіца мовчки лежав у кутку, але часом скликав усіх, і тоді над ним нависали три чорні голови й велись таємні поради* (М. Коцюбинський); *У бригаду на пораду Запросили їх обох* (С. Воскрекасенко).

3. *розм.* Те, що заспокоює, сповнює радістю; утіха, відрада. *От як так одна душа другу знайшла, .. як серце з серцем здружилось, то вже їм і не можна нарізно жити, треба їм зійтися, треба їм одно одному втіхою і порадою бути* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не зазнала ти змалку поради, Ані ласки від гордих людей* (І. Манжура); *— Прокляті! щоб ви не знали утіхи в старих літах, щоб ви не мали поради в своїх дітях! — шептав він* (Панас Мирний); *Він втупив свої очі в її променясті очі. Йому так хотілось знайти в тих очах пораду, спокій!* (І. Нечуй-Левицький); *І марить молодий чумак про родинні втіхи з любою дружиною, і веселішої співає сопілка — його порада, його розвага єдина в далекій дорозі...* (М. Коцюбинський); *Керманичу! Тобі мій щирий спів, В тобі моя і віра, і порада, Моя ти совість і моя ти влада, Мій жаль, моє обурення, мій гнів* (В. Стус).

Дава́ти / да́ти пора́ду *див.* **дава́ти; Нема́ (нема́є) пора́ди** *див.* **нема́; Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти** *і т. ін.)* *див.* **проси́ти; Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д)** *див.* **слу́хати; Удава́тися за пора́дою** *див.* **удава́тися.**

ПОРА́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кому, рідше кого, що і без прям. дод., з інфін.* Док. до **ра́дити** 1; дати пораду, допомогти радою. — *Поможи, порадь мене, як побороти страждання?* (О. Довженко); — *Я вам .. можу й адвоката порадити.* — *О, будь ласка. Я вам дуже вдячна* (П. Дорошко); *Сусіди порадили Чайчисі піти у волость: мають же чимсь запомогти стару людину* (М. Стельмах); *Мама почитала й порадила щоденник спалити, щоби спокійно спати надалі* (С. Жадан); // *тільки кого.* Наставити на добрий розум. — *Хто ж і порадить сироту, — одказують старі козачки, — як не ми?* (Марко Вовчок); [Д и я к о н:] *Ось тут прийшли до тебе вбогі духом, благаючи рятунку і поради. Хто порятує їх? Хто їх порадить?* (Леся Українка); // *чому, на що, проти чого і без дод.* Знайти вихід зі скрутного становища; зарадити. *Крутиться Лисичка, заскакує відси й відти довкола горнятка, — нічого не порадить* (І. Франко); *Сотник був невдоволений і не знав, як цьому порадити* (А. Чайковський); // Надати якусь допомогу. *Про гроші не турбуйтеся, якось ми порадили б в разі потреби* (М. Коцюбинський).

2. *рідко.* Обміркувати, вирішити щось спільно з ким-небудь; порадитися. *На селі Зобралася* [зібралася] *громада радить, Кого голить у москалі, Порадили громадою* (Т. Шевченко).

3. *кого і без прям. дод., розм.* Підтримати порадою, утішити кого-небудь. — *Чому ти, Чіпко, не одружишся?* — *Хіба воно краще?* — *Авжеж, краще. Жінка привітає, порадить, розважить...* (Панас Мирний); *Батько посміхається, сиві вуса гладить: Добрим словом випало діточок порадить* (І. Муратов).

◊ **(1) Пора́дити собі́** *(рідше* **себе́)** — прийняти якесь рішення, знайти вихід зі скрутного становища. — *Ти вже сама себе порадиш* (Ганна Барвінок); *Не бачила* [Ганна], *яким способом могла порадити собі, але вірила, що ще може все на добре повернутися* (Б. Грінченко); *Вона привикла дома, що її батько про все старався, усім завідував, у найскрутнішій справі вмів собі порадити* (Л. Мартович); *Селянські діти, вийшовши зі свого стану, доволі терплячі на нужду і ліпше можуть собі порадити* (Г. Пагутяк).

ПОРА́ДИТИСЯ, джуся, дишся. 1. *з ким, розм. у кого, рідко кого.* Док. до **ра́дитися** 1. — *Ой Боже мій! Ой, що ж нам робити! З ким порадитись?* (І. Нечуй-Левицький); *Йон мусив порадитись найповажніших жінок* (М. Коцюбинський); *Мені нема в кого порадитись про сі речі* (Леся Українка); *Порадившись з Нечаєм, Богун відписав у Чигирин, що він залишається на пограниччі* (Я. Качура); *Славко сказав, що .. йому треба порадитись з Мироном ще про деякі справи* (О. Копиленко); — *Мені треба з татом порадитися. Він щось підкаже* (А. Кокотюха).

2. Док. до **ра́дитися** 2. *Вийшли з хати батько й мати В садок погуляти, Порадитись, кого б то їм Своїм зятем звати?* (Т. Шевченко); *Порадившись між собою, брати притягли звідкись ще й запасне колесо і його теж поклали на воза* (О. Гончар); — *Ми тут порадимося й гукнемо тебе* (І. Білик); — *Тут таке діло, — сказав корчмар, — що треба громаду зібрати і порадитись* (Ю. Винничук).

ПОРАДІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **порадіти** 2. *Вони, пораділі, розсідались на пагорбах* (О. Ульяненко).

ПОРАДІ́ТИ, ію, ієш, *док.* 1. *з кого — чого, кому, чому і без дод.* Док. до **радіти;** зрадіти. [Х р а п к о *(сам):*] *Треба Гальку кликнути; хай порадіє разом з батьком* (Панас Мирний); *Треба було бачити, як розквітнув, як порадів тим словам Потопальський* (Ю. Збанацький); *Про батька подумалося: "Ото було б здорово, щоб зустріти його. Доповів би йому, яке важливе доручення виконував. Він би, напевне, порадів з того"* (Є. Доломан); *Хлопець порадів, що таки приборкав переляк і не закричав* (М. Кідрук); // *за кого — що.* Відчути задоволення, радість із нагоди чиїх-небудь успіхів, приємних, радісних подій у житті когось іншого. *Ми щасливі — можеш порадіти За свій рід ти перед всім селом* (М. Гірник); *Лариса розповідала про їхнє помешкання в середмісті, і про Америку, і Наталя Никонівна пораділа за них* (Є. Кононенко); // *кому, чому.* Відчути радість, побачивши, зустрівши, знайшовши кого-, що-небудь. *Я вперше тоді побачив маленьких лошаток. Ох, як я їм порадів, хоч навіть не знав, як їх назвати* (Ю. Збанацький); *На Новий рік я прийшов до твоєї матері, а в них повно молодих вчителів, сусідських дівчат і хлопців. Приніс із собою ялиночку. Всі бурхливо пораділи їй* (В. Кава); *Одного дня, перекидаючи в скрині поточені шашелем шевські колодки, старі пришви, знайшов* [Федір] *там мандоліну. Порадів їй, неначе зустрів старого товариша* (Ю. Мушкетик).

2. Зрадіти (про всіх або багатьох). *Наздогнав* [Артем] *отару за версту од села, на князевих стернях. Пораділи товариші, з розпитами до нього* (А. Головко); *Листоноша прийшов. Добровольці Розбирають листи. Мужні хлопці Пораділи, мов діти малі* (П. Воронько); *Тоді я не знав, що вчителі (і суворий директор школи теж), не встигнувши злякатись, відразу ж пораділи, що якимсь дивом я не скрутив собі в'язів* (В. Чемерис).

3. Радіти якийсь час. [І в а н:] *Знаю, знаю про твоє гірке удівство, та тепер, мені здається, можна і порадіти, на дітей дивлячись* (С. Васильченко); *Повернувся лист до району. Так швидко й так рантово був розгаданий, що не вдалося Ремезові й трохи порадіти* (Микита Чернявський).

ПОРА́ДНИК, а, *ч.* 1. Той, хто дає поради (у 1 знач.), радить. *Грицько радів, дякував у душі порадників* [порадникам] (Панас Мирний); *Багато років Саватій вважався незамінним порадником в першій-ліпшій сільській справі* (В. Петльований); *Тітка Лиходолиця навідувала нас щотижня, бо мій тато був для неї єдиним у житті порадником і помічником* (Г. Тарасюк); * Образно. — *Злість та гнів — погані порадники* (А. Шиян).

2. *рідко.* Те саме, що **ра́дник** 2. *На ранок Стефан Потоцький зібрав своїх військових порадників* (Я. Качура).

3. Посібник з якої-небудь справи, галузі знань і т. ін. *Самосват копався в книжковій шафі. Лежали там переважно різні порадники й брошури з питань сільського господарства та поточної політики* (В. Минко); *Він нишпорив у бібліотеках, розшукуючи лікарські порадники двохсотрічної давності* (М. Дашкієв); *Мені подобається читати популярні порадники з психології* (Н. Сняданко).

ПОРА́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пора́дник** 1. [Г о с п о д а р:] *Чому ти її на розум не навчиш? ти ж мати, ти перша порадниця* (Марко Вовчок); *Заклопоталися жіночки нещасливою долею безталанної молодиці .. Де не взялися порадниці* (Л. Яновська); *З вітцем своїм Соболь ніколи не сходився близько, й у годину скрути горнувсь до матері. Вона була його порадницею завжди* (І. Білик); *І тут Віоріка згадала про Мілю! .. Єдину її порадницю і розрадницю... От до кого вона піде за радою!* (Г. Тарасюк); * Образно. *Стомившись, мати лягала спати, а вона залишала роботу і бралася за порадницю життя — книгу* (С. Чорнобривець).

ПОРА́ДНЯ, і, *ж.* Консультаційна організація, частіше неофіційного, громадського характеру. *Львівські громадські активісти організували у Львові безкоштовну громадську порадню. Фахівці різних сфер готові надати кваліфіковану допомогу мешканцям, які до них звернуться* (з газ.).

ПОРА́ДОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **пора́да.** — *Брати мої, діти! Дайте мені порадоньку, Що будем робити?* (Т. Шевченко); *Ой тяжко сироті на світі пробувати! Нікому вірної порадоньки дати!* (М. Костомаров); *А в неділю пораненьку Зібралися громадоньки До козацької порадоньки* (А. Кащенко).

ПОРА́ДОЧКА, и, *ж., нар.-поет.* Те саме, що **пора́донька.** *Хлопче-молодче, Твої* [твоєї] *порадочки я не хочу* (з народної пісні); — *Єдина порадочка від мене — Книгу Чорнобогову уважно читай* (Дара Корній).

ПОРА́ДУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пора́дувати.** *Дядько Іван був, видно, порадуваний наміром небожа* (О. Гончар); *Хлопець, порадуваний гарною звісткою, на мить замислився* (Григір Тютюнник).

2. *у знач. прикм.* Який порадувався (у 1 знач.). *Вона була здивована, навіть трохи порадувана. З дзеркала виглядала жінка немолода, сивоголова, але ставна, .. з чорними бровами і рівним чолом, на якому зморшки були ледь помітні* (М. Руденко).

ПОРА́ДУВАТИ, ую, уєш, *кого, що.* Док. до **ра́дувати.** *Глущук, вдоволений тим, що довідався про добру новину, спішив порадувати свою Катерину і сусідів з Села Руського* (С. Чорнобривець); *Люди глухо загомоніли. Що й казати, надбавка декого порадувала: за такі гроші можна робити* (М. Стельмах); — *Сходи, Стьопо, на ставок... Чого у хаті скніти? Риби наловиш, тата порадуєш...* (Люко Дашвар); // Створити радісний, веселий настрій. *Вранці визирнув* [Валерій] *з вікна. Ясний сонячний день порадував його* (О. Ільченко); *Ненадовго літо повертається пізньої осени, а все ж тепло тоді день-два та й порадує...* (В. Чемерис); // *чим.* Зробити, створити і т. ін. що-небудь на радість комусь. *Максим Рильський останній час порадував читачів новими поетичними творами про працю, про життя* (А. Малишко); *Цілими днями він просиджував у чотирьох стінах за письмовим столом або лежав на канапі й уявляв, якими видатними творіннями порадує найближчим часом прогресивне людство* (М. Слабошпицький); // *ким.* Народити дитину. [Х р а п к о:] *Краще б було покійниці, замісто двох дочок, та порадувати двома синами* (Панас Мирний).

◊ **(1) Пора́дувати о́ко (о́чі):** а) сповнити радістю, справити приємне враження на когось (зовнішністю, гарним виглядом і т. ін.). *І що вікна ці — ой які ж нудні! Ні одної тобі лінії, щоб око порадувала!* (Д. Бузько); *Вона, певне, всі свої риси передала цій великоокій дівчинці, яка, очевидно, теж не буде високою і не станом, а обличчям порадує людські очі* (М. Стельмах); б) помилуватися, повтішатися кимсь, чим-небудь. *Олексій Іванович так любить свого сина. А коли любить, то чому йому на нього не подивитися, не порадувати очей?* (Панас Мирний); — *Все ми з тобою біжимо та біжимо! Дай хоч на мить перепочину та очі порадую — селом помилуюсь!* (Ю. Логвин); **(2) Пора́дувати се́рце,** *чиє, кого:* а) сповнити радістю, задоволенням. *Кущуваті, окріплі посіви порадували серце хлібороба* (М. Стельмах); *Вона розглядала хустку, як дивину, бо їй ще ніхто й ніколи не дарував чогось такого, що б порадувало серце, звеселило душу* (І. Шаповал); — *З чим прийшли, паші? Чим порадуєте серце вашого сердара?* (В. Малик); б) утішитися, задовольнитися чим-небудь. *Отут у садочку та в холодочку звелю вибудувати* [хату], *щоб тобі вільніше було до сина доступити, повсякчас його бачити. Чи винесуть його надвір прогулятись, то й ти на нього позирнеш, своє серце порадуєш* (Панас Мирний).

ПОРА́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., ким, чим, кому, чому, з кого — чого, на кого — що і без дод.* 1. Док. до **ра́дуватися;** зрадіти. *Старий був тепер мов відроджений .. Бенедьо, хоч чим іншим занятий, таки мусив се завважити і в душі порадувався тою переміною* (І. Франко); *А ці двоє, Данько та Вутанька, — в кого вони і вдалися! Батько якби встав, то, звісно, тільки б порадувався, побачивши, які повиростали буйні обоє, голосисті та непосидющі* (О. Гончар); — *А батько твій порадується такій невісточці — і красива і метка* (Є. Доломан); *Вона, як і Турбай, народилася й виросла в Пальмірі, подруги у свій час їй заздрили, отже, не могло обійтися без таких, що порадувалися з її нещастя* (М. Руденко); *Кушва не вельми порадувався такій торгівлі* (П. Загребельний).

2. Радуватися, радіти якийсь час. [М о к р и н а:] *Не дожив наш полковник порадуватись на своїх діточок* (М. Кропивницький); *Мушу одпочити, одійти, порадуватися тихо чомусь і абсолютно не хвилюватись* (О. Довженко); *Най здорові будуть дяки.., що підібрали йому таку лепську наречену. Коли б іще Бог віку доточив, пожив би з такою, порадувався б життю* (В. Чемерис).

ПО-РАДЯ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-радя́нському.** *Хоча після аварії на Чорнобильській АЕС минуло два роки, влада й далі робила вигляд, ніби нічого не трапилось, зовсім нічого не трапилось, усе, як було, — по-радянськи надійно, по-комуністичному — щасливо* (Г. Тарасюк); *Тут нас і чекала машина. Чомусь не автобус, який віз із Потсдама, а машина з брезентовим покриттям. Виходить, на ярмарок — по-святковому, з ярмарку ж — абияк! Це теж по-нашому, по-радянськи* (О. Шугай).

ПО-РАДЯ́НСЬКОМУ, *присл.* Відповідно до радянських законів, радянського способу життя. *Працювати по-радянському, абияк, не навчився відтак ні в таборах, ні в колгоспі* (М. Андрусяк); — *Нам по-радянському не треба,* — *ображено сказав Чарушников,* — *давайте голосувати по-чесному, по-європейськи — закрито* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОРАЗИ́ТИ,** ажу́, ази́ш, *док., рідко.* 1. *кого, що, уроч.* Завдавати удару (перев. смертельного) якою-небудь зброєю; уражати. *Над нами тримали бунчук з білого хвоста кінського і хоругву запорозьку з архангелом Михаїлом, що мечем поражає всяку скверну* (П. Загребельний); [Р а т и б о р:] *Нехай твій меч окови розірве І поразить Ахава* (І. Кочерга); *Позадиравши голови, прочани знай осіняли себе хрестом, аби святий Ілля не поразив їх стрілами* (Василь Шевчук); // Бити, знищувати (ворога). *Як рад би був він тепер стояти коло неї і слухати її смілих, розумних розказів і поражати ворога по її показу!* (І. Франко).

2. *що.* Влучаючи в ціль, знищувати, руйнувати. *Модернізовані зенітно-ракетні комплекси можуть поражати ціль на відстані до 40 км* (з газ.).

3. *перев. безос., кому що.* Спричиняти хворобливі явища, зміни в окремих частинах організму. *Йому поразило руки й ноги, так що не міг рушитися з місця, не міг ложки до рота піднести* (І. Франко).

ПОРАЖЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Те саме, що **пора́зник.** *Не всі з українців були виразними державними сепаратистами. Навіть не всі були "пораженцями". Знаходились такі з нас, які .. вірили, що перемога Росії на фронті дасть волю й життя народам її всередині* (В. Винниченко); *Синдром пораженця для адвоката не набагато менше небезпечний, ніж для полководця* (В. Хрущак).

ПОРА́ЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **порази́ти.** *Перед ним був велетень-танк... Башта в нього геть розвернута й крутиться, ляда люка скарьожена* [пом'ята] *й відчинена навстяж та так і стоїть, ніби .. щелепа в пащі апокаліптичної потвори, пораженої блискавкою* (І. Багряний); *Здоров'я графа значно поправилось. Правда, поражені руки й ноги ніколи вже не прийшли до здоров'я* (І. Франко).

ПОРА́ЖЕННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **порази́ти, поража́ти.** *Пораження судин серця та головного мозку може стати причиною інфаркту та інсульту* (з газ.).

2. Поразка, програш. *Хрестоносці після тяжкого пораження в битві під Грюнвальдом увійшли в порозуміння з татарами й намовили їх пустошити руські землі* (І. Франко); *Гордий, гарний офіцер не міг перенести пораження* (О. Кобилянська).

ПОРАЖЕ́НСТВО, а, *с.* Те саме, що **пора́зництво.** *Малоросійство — то не москвофільство .. То — неміч, хвороба, каліцтво внутрішньонаціональне. Це — національне пораженство* (Є. Маланюк); *За етнічним світоглядом, смирення розглядалося як пораженство, зрада ідеалів свободи, духовна й тілесна слабкість* (з навч. літ.).

ПОРАЖЕ́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **пора́зницький.** *Ідеї Ю. Липи про єдність та цілість нації мали протистояти "пораженським" теоріям в українській суспільно-політичній думці* (з наук. літ.); *— Я не дивлюся на матч крізь призму пораженських настроїв. Усі гравці налаштовані позитивно* (з газ.).

ПОРА́ЗА, и, *ж., заст.* Рана; ураза. *Вона його* [чоловіка] *задушила, видно, — бо не було на йому* [ньому] *ніякої порази* (Марко Вовчок); *Хмельницькому защеміла свіжа пораза в серці від учинку його дружини, що віддалася шляхтичеві Чаплинському* (А. Кащенко).

ПОРАЗИ́ТИ *див.* **поража́ти.**

ПОРА́ЗКА, и, *ж.* 1. Розгром війська в бою, виведення його з боєздатного стану. *Він* [Богдан Хмельницький] *розбив ущент польське військо під Жовтими Водами й Корсунем, а потім, після кількох битв, завдав йому нищівної поразки під Пилявцями* (О. Довженко); *Ні голод, ні спека, ні холод, ні інші злигодні цього важкого шляху не гнітили його* [Ігоря] *так, як спогади про цей нещасливий похід, про страшну поразку, про втрату війська і всієї зброї* (В. Малик); // Програш у війні. *Жінку турбували мислі про поразку Німеччини в війні* (Олекса Ізарський); // Невдача у двобої, у спортивних змаганнях, що завершуються перемогою противника. *Тепер, у присутності директора, хлопець почував себе хоробро, видно, прагнув узяти реванш за попередню поразку* (Ю. Збанацький); *Боксував він натхненно й наполегливо, всюди і весь час. Удари його .. несли супротивнику поразку й забуття, а його спорттовариству — славу й звитягу* (С. Жадан).

2. *перен.* Невдача в боротьбі за що-небудь, у якійсь справі і т. ін. *Гіркота поразки нижче, ніж звичайно, опустила куточки губ великого, різко окресленого рота, залягла важкими тінями під очима* [інженера Коваля] (В. Собко); *Підхоплений течією буденності, він рахує свої маленькі перемоги й поразки із холодним прагматизмом* (О. Ульяненко); // Придушення громадсько-політичного руху, невдача в політичній боротьбі. *Живописець хотів малювати краєвиди, де побував уславлений народолюбець Алеку Руссо, що зазнав гонитви після поразки революції в Молдові* (І. Пільгук); // Неспроможність узяти гору в суперечці, довести комусь свою правоту, перевагу, вищість і т. ін. *Коли Михайло у чомусь завинив і визнає свою поразку, він одразу втрачає експансивність і дар слова* (П. Колесник); *Яків і досі не міг простити своєї поразки Степану Васильовичу, який у суперечці назвав його недозрілим серцем* (М. Стельмах); *Розцінивши цю мовчанку як згоду та чергову поразку Полтави в короткій ідейній сутичці, Залізняк помітно заспокоївся* (А. Кокотюха).

Зазнава́ти / зазна́ти пора́зки (пора́зок) *див.* **зазнава́ти.**

◊ **Терпі́ти пора́зку** *див.* **терпі́ти.**

ПОРА́ЗКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пора́зка.** *Для другої збірки Лесі Українки характерне широке розгортання тем оновлення, переродження людини, вольового подолання розпачу, зневіри й поразкових настроїв* (з навч. літ.).

ПОРА́ЗНИК, а, *ч.* 1. Той, хто визнає за доцільне поразку своєї країни у війні й бореться за неї; прибічник поразництва. *У період правління Ж. Клемансо (листопад 1917 — січень 1920 рр.) А. Бріан потрапив до списку "поразників" й опинився осторонь від тріумфу 11 листопада 1918 р. і світового форуму в Парижі 1919 р.* (з наук. літ.).

2. Той, хто налаштований на поразку в чому-небудь. *Поразник боїться припуститися найменшої помилки. Він завжди налаштований на негативний результат* (з публіц. літ.).

ПОРА́ЗНИЦТВО, а, *с.* 1. Політичний курс або напрям громадської думки, спрямований на поразку своєї країни у війні. *Будь-які розмови про можливість залишення навіть частини своєї території для ослаблення ударів противника на початку Другої світової війни в Радянському Союзі розцінювалися не інакше як "поразництво"* (з наук.-попул. літ.).

2. Невіра в успіх чого-небудь, налаштованість на поразку. *Пришельцям скрізь увижалися підступні пастки, немовби для когось .. Ті, кого мучила ця думка, таїлися з нею, щоб не заразити товаришів поразництвом* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОРА́ЗНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до поразництва, поразників. *Під час Другої світової війни ідеологічна, агітаційно-пропагандистська робота спрямовувалася на підтримання віри в перемогу, бойового духу бійців регулярних військ, партизанських загонів та підпільних організацій, на подолання панічних і поразницьких настроїв* (з наук. літ.).

ПОРАЇ́ТИ *див.* **пора́яти.**

ПОРАЇ́ТИСЯ *див.* **пора́ятися.**

ПОРАЙО́ННИЙ, а, е. Який здійснюють за районами, для кожного району зокрема; стос. до кожного району. *Порайонна статистика 1933 р. засвідчувала кількість голодного населення, пухлих, померлих* (з наук. літ.); *Великі надії покладав М. Грушевський на комісію порайонного розроблення історії України* (з наук. літ.).

ПОРАЙО́ННІСТЬ, ності *і* ности, ж. Абстр. ім. до **порайо́нний.** *Кобзарські братства-школи були в різних містах України. Порайонність їх діяльності мала глибоке коріння в організації старечих братств* (з наук. літ.).

ПОРАЙО́ННО. Присл. до **порайо́нний.** *Хліб у другій половині XVIII ст. переважно був дорогим, і ціна визначалася від врожаю порайонно* (з наук. літ.); *Інформацію про забруднення повітря в Києві можна відстежити порайонно* (з газ.).

ПО-РА́ЙСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-ра́йському.** *Ми хижо накидаємось* [на черешні] *і з'їдаємо неймовірну кількість. Це нас по-райськи відсвіжує* (У. Самчук).

ПО-РА́ЙСЬКОМУ, *присл., розм.* Розкішно, безтурботно; як у раю. *Енгельгардт живе собі по-райському, а він, Тарас, і тисячі таких, як він, існують лише для того, щоб слугувати панові* (Василь Шевчук); *Відпочивати ж тут можна, справді, по-райському. Уявляю: особливої притягальної сили Тюринзькому лісові надають тихі долини, що ніби поринули в сон* (О. Шугай).

ПОРА́ЙЧИК, а, *ч., діал.* Порадник. — *А я, люди добрі, щоб залагодити свою вину перед вами, .. готовий помогти кожному з вас чим можу, готовий бути братом, щирим порайчиком* (М. Коцюбинський).

ПОРА́ЛЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **пора́лити.** *Стерня, поралена мілкою оранкою, буйно зазеленіла* (К. Гордієнко).

ПОРА́ЛИТИ, лю, лиш, *док., що, заст.* Зорати землю ралом; зралити. *Поле поорав, поралив* [чорт], *що там диво, взялося тому господареві все дуже красно родити* (Ю. Винничук).

ПОРА́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пора́нити.** *Упав на землю смертельно поранений Шабанов, пробує встати* (О. Довженко); *Війна закінчилась. Василь лишився живий .. За війну він був чотири рази поранений* (І. Волошин); *Хлопець, поранений у живіт, дивився на нас широко розплющеними очима, жодним звуком не виказуючи свого болю* (Ю. Винничук); *Не знав того Михайло, що в цей час, прихилившись до чийогось тину, проливала гіркі сльози Настуня, важко поранена у саме серце його необережним жартом* (Ю. Збанацький); * Образно. *На доброму шматкові виноградника, оголеному від зрубаних кущів, стирчали невисокі пні, порубані та поранені немилосердною сокирою* (М. Коцюбинський); // **пора́нено,** *безос. пред.* — *Ого, та вас поранено, товаришу лейтенанте!* — *стривожився Гнатюк, помітивши, що крізь одяг Федоренка проступає кров* (Я. Качура); *Нікого не було вбито ані поранено* (І. Багряний); *Павла за чотири воєнних роки тричі було серйозно поранено* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який зазнав поранення, має рану (рани) на тілі. *Зося лютувала в хаті, як поранена тигриця, аж голос її лящав на всю оселю* (І. Нечуй-Левицький); *Стогнали, ойкали поранені козаки* (Ю. Мушкетик); // Ушкоджений, уражений унаслідок поранення (про частини тіла). *Андрій розстебнув на грудях френч і підніс високо вгору поранену руку, ніби гукаючи своїм болем на поміч, а це він тамував кров з пораненої руки* (Ю. Яновський); *Сергій довго дивись на захід, потім повільно попростував уздовж берега, припадаючи на поранену ногу* (І. Білик); // *у знач. ім.* **пора́нений,** ного, *ч.;* **пора́нена,** ної, *ж.* Той (та), кого поранили, хто має рану (рани). *Поранений глухо стогнав* (Л. Смілянський); *Він несподівано наткнувся на двох бійців з носилками в руках. Вони несли поранену* (Д. Ткач); *Санітари та фельдшери вже метушилися в темряві, підбираючи поранених* (О. Гончар); *Минуле поступово поверталося до пораненого. Неясні спогади ятрили його душу* (Д. Білий).

3. *у знач. прикм., перен.* Який зазнав страждання, образи (про серце, душу). *З глибини пораненої душі ще дужчий вирвався переможний сміх* (Іван Ле); — *Не гнівайся, Дивна. Ти чекала іншого .. Я поспішив. І поспішила ти. Але сталося. І треба летіти далі. З пораненим серцем...* (О. Бердник); — *Хіба то нормально жити з пораненою душею?* (Р. Федорів).

Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.)* *див.* **обробля́ти**[1].

ПОРА́НЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пора́нити** 1 і **пора́нитися**[1]. *Донченко детально розпитував про обставини його поранення, про те, хто і як допоміг йому* (О. Донченко); *Наче недавно лежав він так само в госпіталі після поранення на фронті* (І. Цюпа); *Славута вже почув про поранення Ігоря і біг йому назустріч* (В. Малик); *Холод* [професор] *три дні тримав його в лікарні, а тоді відправив на завод, на роботу .. І в історії хвороби записав — випадкове поранення* (Ю. Мушкетик); *Ларіон Загородній вийшов наперед, припадаючи на ліву ногу (після тяжкого поранення зостався кульгавим)* (В. Шкляр).

2. Рана, ушкодження. *Куля влучила в стегно, не зачепивши кістки. Поранення було легке* (М. Руденко); *Капітан обзирав кожного хворого, чи немає у нього поранень* (Г. Пагутяк); *Ті, кому пощастило дивом урятуватись в тій плавучій бойні, почали показувати в натовпі свої поранення* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОРАНЕ́НЬКО *див.* **пораны́ньку.**

ПОРАНЕ́НЬКУ, ПОРАНЕ́НЬКО, *присл., розм.* Рано-вранці; раненько. *У неділю пораненьку Усі дзвони дзвонять, Осаули з нагаями На панщину гонять* (з народної пісні); *До мої* [моєї] *тюрми пораненько Застукала воля легенько* (І. Франко); — *Там Галина моя пораненьку Свою ланку веде поміж нив* (С. Олійник); *Зраділий, Я обізвався серцем в світ, І вже крізь тебе пораненько Я крикнув, повен сил і дій* (М. Вінграновський); *Прокидаюся одного дня пораненьку, визираю зі свого горища й очам не вірю: на лавці дівчина сидить* (П. Запаренко).

ПОРАНИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **по́рання.** *Жінка зізнається, що ніколи не була схильна до хатньої праці, вічної жіночої поранини біля каструль та шмаття* (з газ.).

ПОРА́НИТИ, ню, ниш, *кого, що.* 1. Док. до **ра́нити** 1. *Настуся .. крутнулася по столовій, ніби хтось вистрелив в неї й поранив, влучивши в груди* (І. Нечуй-Левицький); *Чи ж не трапляється часом на полі гострим серпочком поранити руку!* (Леся Українка); *Глоба вистрілив, поранив вовка. Яскравими клюквинками бризнула на сніг вовча кров* (З. Тулуб); *Лихі моряки не хотіли домовлятися, вони стали стріляти в човен з луків і поранили в плече рибалку* (О. Авраменко); *Купаючись якось у морі, вона поранила палець на нозі, і відтоді рана ніяк не заживала* (Любко Дереш); * Образно. *Чиясь жорстока рука безжально поранила берізку* (В. Козаченко); // *безос. Під час нападу німецької авіації на госпіталь Шуру поранило* (О. Гончар); — *Пам'ятаєш, він тоді був у мене, тоді Марині поранило руку?* (Р. Андріяшик).

2. *перен.* Док. до **ра́нити** 2. *Я і гадав, що своїми листами я Вас поранив ще гірше, а Ви затиснули зуби і не крикнули* (В. Стефаник); — *Ви мене, дорогий наш дядечку, вдруге поранили звісткою про Васю* (Яків Баш); *Я прокинувся, коли вже розвиднилось. Боявся поворушитись, щоб не збудити сина. Отакі діти — поранять словами, а потім сплять невинним сном* (Г. Пагутяк).

ПОРА́НИТИСЯ[1], нюся, нишся, *док.* Заподіяти собі рану (рани). *Обережно, щоб не поранитись об гострі пласти деревини, що стирчали лезами ножів, поліз він угору* (Ю. Логвин); *У мене торік жила галка (випала з гнізда і поранилась)* (А. Михайленко); — *На мене напав дикий звір. Здається, ведмідь, я ледве втік від нього, але подряпався, поранився і, змучений, заснув у пущі* (Ю. Покальчук); — *Зброя — це така штука, що можна якось ненавмисне й поранитися нею* (Л. Кононович).

ПОРА́НИТИСЯ[2], нюся, нишся, *док., заст., розм.* Прибути дуже рано, поквапитися із чимсь; настати рано. — *Тільки не поранься вийти: дослухай усе, а тоді вже й виходь* (Б. Грінченко); *Весна так поранилась, що в балках Сніг підійшов водою Важкою, темною* (В. Мисик).

ПОРА́НІШНІЙ, я, є, *розм.* Те саме, що **поранко́вий.** *Сможечка бліда Поранішнього світла, як вода, Струмує крізь малесеньке при стелі Віконце з ґратами* (М. Рильський); *Жінка із темним, як земля, волоссям, котру я знаю уже стільки років, живе собі .. помежи поранішнього світла та вечірніх мороків* (С. Жадан); *І ксьондз, мов сяєвом поранішнім облитий, Соплицю кинувся стискати й обіймать* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПО-РА́НІШНЬОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-вра́нішньому.** *Рано чи пізно доведеться піднімати повіки, і перше, що схопить твій ще по-ранішньому розфокусований зір — трійко невтомних мух, завислих довкола люстри* (Ю. Іздрик); *І в лісі тишина. Пробуджена пташинка, Замість виспівувать по-ранішньому дзвінко, Погляне на смутний, похмурий небосхил І, скинувши росу з тяжких, намоклих крил, Ховає голову й дрімає, як недужа* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПО́РАНКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **по́рання.** — *Не дасть і поспати дітям з дороги, — гнівно шепотіла Уляна, починаючи свою поранку біля печі* (Григорій Тютюнник); — *Час, що я вам служу й товаришу, то ніби оранка чи інша яка поранка* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОРАНКО́ВИЙ, а, е, *розм.* Який буває ранком, уранці; ранішній, уранішній, ранковий. *Він знав, що се встає поранковий вітер, який швидко розіб'є до решти густу мряку, що нависла над горою* (І. Франко); *Поранок ішов до розсвіту, але всюди панувала ще свята поранкова тиша* (О. Кобилянська); *У світлі поранковому над ним* [джерелом] *Стара верба схилялася уклінно* (Л. Первомайський); *У снах жінці поскрипують нові кленові двері, на ясних, як сльоза, вікнах сяє поранкове сонце* (М. Стельмах).

ПОРАНКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **поранко́вий.** *Стежкою спускалися до ставка. Його мелодійний плескіт спокійно коливався і напливав на буйне зілля. Фіалкова поранковість пахла лугом і лепехою* (М. Стельмах).

ПО-РАНКО́ВОМУ, *присл.* Так, як звичайно буває ранком, уранці. *Над містом уставало сонце. Воно було ще по-ранковому червоне* (В. Собко); *І заспівали-защебетали в лісі пташки. І по-ранковому запахли квіти* (В. Нестайко); *У під'їзді було по-ранковому прохолодно і темно* (Любко Дереш).

ПОРА́ННІЙ, я, є, *розм.* Який буває ранком, уранці; ранішній, уранішній, ранковий. *Тихо. Тільки птаство пурхає, співа та щебече та поранній вітрець ледве шелестить листом* (Марко Вовчок); *От, розбиваючи поранню тишину, Хвостом ударивши об сизувату воду, Враз короп кинувся* (М. Рильський); *Як же поранні́м сяйвом ти навкруги палаєш, весно кохана!* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // Признач. для ранку. *Стежкою раз у раз проходили пани, а найбільш панії в туалетах легких поранніх* (Леся Українка).

ПО́РАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **по́рати** і **по́ратися.** *В хаті і надворі .. Скрізь порання: печуть, варять, Вимітають, миють...* (Т. Шевченко); *Коли пішли з дому пан і панич, почалося щоденне порання* (Панас Мирний); *Весна означала тут .. роботу на грядках, від якої ввечері не можна було випростати спину, виснажливе порання в кухні біля обідів для сапальників* (Ірина Вільде); *Після порання Орисі все в хаті покращало, поніжнішало і набрало зовсім іншого вигляду: чорна, мов кузня, хата зробилася чистенькою світличкою* (Григорій Тютюнник); *Другого дня Великодня, після порання в господі і сніданку, молодші господарі несуть матері і батьку чи діду і бабі бабку і продовжують гуляти* (В. Рубан); *Він так похмуро розповів професорові про порання корів, ніби це було небезпечне муштрування африканських левів* (В. Підмогильний).

ПОРА́ННЯ, я, *с., діал.* Рання, ранкова пора. *Лія слухала його мовчки, .. а обличчя її все горіло і розгоралося, як перед зіходом* [сходом] *сонця на поранні тло ясного неба* (С. Васильченко); *Сонце піднялося над Високою могилою і дзвеніло променями в безбережній голубіні пахучого порання* (Микита Чернявський); *По стерні оддалік уже худоба пасеться. Ще тільки порання, прохолодно* (Є. Гуцало); *Довга кімната з вузькими прорізами заґратованих вікон, крізь різнобарвні скельця яких майже не проникало досередини сіре голландське порання, була освітлена кількома лампами бра* (П. Загребельний).

ПО́РАНО, ПОРА́НУ, *присл., діал.* 1. Рано, дуже рано, ранньої пори. *Мені й їсти не хочеться .. Мабуть, того, що порано встали* (Ганна Барвінок); *"Ходіть, люди, з хат, із поля! Тут кується краща доля. Ходіть, люди, порану, вибивайтесь з туману!"* (І. Франко); *Пробудилась дівчина порану, Одяглася красна якнайліпше, Вийшла, стала у чистому полі* (Л. Первомайський); *До сходу сонця, ой, ще ж порану Синів помила і причесала* (М. Гірник).

2. *тільки* **по́рано.** Зарано, ранувато. — *Порано пхнувся з тим, чим серце живе.* — *Порано?.. Ні, козаче, бо вчасно ніколи не буде — повір мені* (С. Черкасенко); *Широкий шлях, або — краще сказавши — багато шляхів стелиться перед ним* [О. Олесем], *і куди саме він піде — хто це може знати і чи не порано про це загадувати?* (С. Єфремов).

ПОРА́НОК, нку, *ч., діал.* Ранок. *До поранку йшли розмови... Скільки віри та надій!* (П. Грабовський); *Другої днини .. я покидав руснацьке село, розбуджене до праці чудовим літнім поранком* (М. Коцюбинський); *Як далеко вслухатися в гомін поранку, щебетали чечітки, синиці* (К. Гриневичева); *Заледве голубим струмком Бринів поранок між дерев, А зараз повінь зринула І ліс заворожила* (В. Стус); *Звук тут-таки й урвавсь, нічим не порушивши тишини міського поранку* (О. Забужко).

ПОРА́НУ *див.* **по́рано.**

ПО́РАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Виконуючи яку-небудь хатню роботу або займаючись якоюсь господарською справою, давати лад, порядок чому-небудь. *Наньмичка* [наймичка] *піч пора, батрак долівку землею рівня, де повибивалося, а Галочка в'яже квіточки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Швець там поживає, Сам хазяйство пора, Бо дочка маленька, А дружина — хвора* (П. Грабовський); *В хаті Катерина порала волокно, а на дворі старий Глущук майстрував щось схоже на воза* (С. Чорнобривець); *Дашкевичка цілий день, стогнучи, порала. Сміття виносила на лопатці по жмені до урвища* (Р. Андріяшик); // Готувати їжу. *В хаті Марта садить гостя за стіл, сама ж починає порати вечерю* (Ю. Винничук); // Обробляти землю, посіви, город, збирати польові, городні культури. *І мати наша — втомиться з сапою Картоплі порати* (Л. Первомайський); *Настала осінь. Маруся не з'являлася на вигоні в колі гуляння й співів. Город свій порала сама, не прохаючи допомоги ні в кого* (О. Бердник).

2. *кого, що.* Доглядати когось, ходити коло кого-, чого-небудь. *Вона, плачучи, сама-самісінька і обпирала свою сарану, і обшивала, і порала сама скотину, і дбала їй їжу* (Т. Осьмачка); *Була неділя, Вадим .. порав своїх волів* (І. Білик); *Він умів дати лад усьому. Вставав до схід сонця, порав худобу* (М. Андрусяк); // Мити, переодягати, годувати і т. ін. дитину або хворого. *З вулиці повернувся забрудненний по самі вуха Юрко. Мати взялася порати сина* (С. Чорнобривець); *Скінчивши порати непритомного, Грабовський зітхнув. А що ж далі робити?* (М. Сиротюк).

ПО́РАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.* 1. *коло чого, рідше біля чого, рідко з чим, також без дод.* Виконувати яку-небудь хатню роботу, займатися господарськими справами, працювати по хазяйству. *У хаті і у кімнаті жінки порались, то діжу наставляли, то муку сіяли, то локшину кришили, то птицю патрали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чіпка на току, коло хліба порається: молотить та віє та околот в'яже...* (Панас Мирний); *Наумиха поралась біля печі, готуючи вечерю* (М. Коцюбинський); *Оддалік видніється пасіка. Коло вулика порається літній вусатий чоловік з сіткою на голові* (В. Минко); // Порядкувати, наводити лад, порядок де-небудь. *Орися більше поралася в хаті: примазувала, чепурила, чистила, полоскала, понамальовувала на грубці півників* (Григорій Тютюнник); *Я порався: підмітав голубиним крилом наш осідок, розпросторював довбанку для миття, сік листя на приварок, товк кістки й сушених червів* (М. Дочинець); // Працювати в полі, на городі і т. ін. *Збіжжя вже було пустилось із стрілки та й подекуди зачинало сипатися, коли Катруся ще з іншими поралася коло сапання* (Н. Кобринська); *Вона могла од рана до вечора поратись біля квіток, що розкішно кущились поміж камінням* (М. Коцюбинський); *Катерина Глущук поралась на городі. Вона вирвала достиглий біб і зв'язала в снопи* (С. Чорнобривець); *Етьйольські селяни, що поралися на полях та городах, здивовано поглядали на Джека* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Лагодити машини, механізми і т. ін. *Бенедьо тим часом з нанятими робітниками порався на подвір'ю коло машин* (І. Франко); *Половчиха стояла нерухомо, обіч поралися коло шаланд на березі рибалки з артілі* (Ю. Яновський); *Дорогу загороджував фургон-газик, що лежав боком серед шосе. Біля нього вже поралися шофери* (О. Гончар); *Ми гукнули Сашка, що порався зі своїм велосипедом. — Ну що?! — незадоволено запитав він, перекидаючи в руках гайковий ключ* (І. Роздобудько).

2. *коло кого — чого, рідше біля кого — чого, рідко з ким — чим, також без дод.* Доглядати когось, ходити коло кого-, чого-небудь. *Іван коло худоби порається: скотові й вівцям підкладає в ясла просяної або гречаної соломи* (Панас Мирний); *Стара Явдоха поралась коло слабої дочки, а сама ходила мов з хреста знята* (М. Коцюбинський); *Ятрівка .. в жнива любила робити, .. а то тільки балачки між жінками провадить собі та з дитиною своєю порається* (Грицько Григоренко); *Неправда, що Маруся зовсім не виходила з хати: поралася біля курей, вимітала листя з двору і навіть забила стару дірку в огорожі* (Люко Дашвар).

3. Ритися, копирсатися в чому-небудь. *Годину... другу швидко шукали, перекидали, порались чужі люди у його добрі...* (Панас Мирний); *Тихо шамотіли сонні дерева, інколи рохкав неспокійний кабанець, пораючись у хліві* (В. Підмогильний); *Залишившись один у кімнаті, фотограф почав поратися у своєму чемодані* (М. Трублаїні); // Щось робити; порядкувати де-небудь. *Йому снилось, що в сінях пораються злодії, що вони вже ламають двері в кімнату, от уже й двері виставили, розтрощили скриню, витягають полотна та сорочки* (І. Нечуй-Левицький); *Вона казала, що нічого не знає, бо сиділа тихо в хатині — боялась вийти, коли вночі хтось порався в підвалі* (В. Барка).

(1) По́ратися (бі́гати, товкти́ся *і т. ін.)* **по хазя́йству (по господа́рству)** — займатися господарством; господарювати. *Захотілося, наприклад, Пащі вчитися. Тітка .. казала їй добросердечно: — .. А що ж, я по хазяйству сама тоді маю бігати? Навіщо ж ми тоді тебе брали?* (Г. Хоткевич); *В погожі дні Данько, напнувши на плечі материн латаний кожух, любить поратися надворі по хазяйству* (О. Гончар); *Петро Ілліч і Тодорка товклися по господарству, не заглядаючи в хату* (Б. Харчук); *Бабуся хутко поралась по господарству, повсякчас щось наспівуючи й примовляючи* (І. Карпа).

ПОРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порахува́ти.** *І пораховану вівцю вовк їсть* (приказка); *Біля кожної порахованої хати встромляв* [Іван] *лозинку в землю, а до старого зошита .. олівцем заносив паличку* (В. Лис); // **порахо́вано,** *безос. пред. Як ото волос на голові, так було пораховано й кожен колосок селянина* (В. Шкляр).

◊ **Ко́жна хвили́на порахо́вана** *див.* **хвили́на.**

ПОРАХУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **рахува́ти.** *Розпродали* [селяни] *добро, порахували гроші й зайшли до корчми* (з казки); *Тепер Ольга могла їх* [пацюків] *порахувати — семеро* (А. Кокотюха); *На городі я розбив грядки. Порахував, що садити бульбу не виплатиться, дешевше купити* (Любко Дереш); // Почати рахувати, називаючи послідовно числа. *Марла тоді порахувала подумки "один-два-три", щоб не зареготати* (І. Карпа).

2. Рахувати якийсь час, до якогось числа. — *Ви вже п'ять* [чарок] *випили! — з обуренням гукала Раїса .. — Яка з вас учителька, до п'яти порахувати не годні: я випив чотири, а не п'ять* (М. Коцюбинський); — *Порахую до трьох сотень і піду далі* (Ю. Логвин); *Трохи порахувавши тролейбуси, які безжурно-інтервально проносилися мимо, я всівся коло оббитої червоним дерматином стіни* (В. Лис); *Паузу Луїза витримала не гірше від досвідченої актриси, повільно порахувала до десяти* (Г. Вдовиченко).

3. *кого, що, до кого, рідко.* Зарахувати кого-, що-небудь до якогось розряду, групи і т. ін. *Вона ж, мовби від нього навчилася бути здержаною.., також не дала по собі пізнати, що порахувала його до вибраних* (О. Маковей); // *чим, яким.* Скласти певну думку про когось, визнати кимсь. *Чекатиме він* [бойовий друг] *відповіді й не діждеться. І порахує мертвим Семена Ларивоновича* (Ю. Яновський); — *Я повернувся до Русільйона, оскільки пан герцог порахував мене бунтівником і звільнив зі служби* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *заст.* Поміркувати, подумати. *Там уже порахуємо, що треба робити* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти)** *див.* **перелі́чувати; Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́** *і т. ін.)* **ре́бра** *див.* **полічи́ти**[1].

ПОРАХУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. *з ким і без дод.* Здійснити взаємні (перев. грошові) розрахунки з ким-небудь, повністю сплатити один одному все належне. — *Плати, Микито, бо в мене катма дрібнотки... А ми з тобою опісля порахуємось* (Марко Вовчок); [К а р п о:] *Завтра заходь. Порахуємося. Зараз не до тебе* (В. Собко); // Повністю віддати кому-небудь усе належне, зароблене; розрахуватися. — *Селянам однаково нема чого зараз купувати. А на осінь ми порахуємося з ними дочиста* (М. Івченко).

2. *з ким, перен.* Помститися за кого-, що-небудь; поквитатися. *Якось одному хлопцеві з сусіднього прольоту здалося, що я звернув увагу на його дівчину, він вирішив зо мною, як то кажуть, порахуватися* (Ю. Яновський); *Не питаю його, чого хоче йти додому, бо знаю, що скаже неправду. Не піде додому, — піде до Лопати порахуватися за дружину і сина* (Ю. Горліс-Горський); *Не тільки почуття дружби до Лари підохотило її повернутися до лабораторії. Порахуватися з Каргатом за ранок — от чого їй хотілось* (Ю. Шовкопляс); *Жаль, що рудий кудись подівся. Доведеться знову чекати слушного моменту, щоб порахуватися з ним* (Г. Усач).

3. *з чим, також зі спол.* що, *перен.* Узяти до уваги, урахувати що-небудь, зважити на щось. *Коб'як не порахувався з тим, що Турундай — його тесть, а при війську, на виду у всіх, схопив за груди, люто струсонув* (В. Малик); *Далі — взялися за мене. Не порахувалися навіть, що каліка* (В. Логвиненко); *— І що ж Вепр, порахувався з волею віча, пустив, коли була зимова скрута, .. люд до перевісищ* [місць полювань], *ставів та озер?* (Д. Міщенко); // *з ким.* Виявити повагу, зважити на когось, уважно поставитися до когось. *Село .. таки відкрито збунтувалося, не порахувалось навіть з міліцією* (Р. Федорів).

4. *діал.* Домовитися про щось. *Грицько та Івась теж почали полуднувати. У їх* [них] *зоставалася ще одна таранька .. Вони, ще збираючись на пастівник, порахувалися одну з'їсти у обід, другу за полуднем* (Панас Мирний).

ПОРАХУ́НОК, нку, *ч., розм.* 1. Те саме, що **розрахýнок** 1. *Для попереднього порахунку вартості книги надішліть нам електронним листом або доставте в офіс завдання і матеріали* (з мови реклами).

2. *перен.* Відплата, покарання за що-небудь; розправа. *Прийдеш, Юрку, до порахунку* (Номис); *Він з ним ще розрахується. І порахунок буде дуже короткий!* (Ю. Шовкопляс); *Поліції не було, а армія не втручалася — не робила нічого, щоб зупинити криваві порахунки* (М. Кідрук); // *перев. мн.* Взаємні претензії, образи, невдоволення. *Кожний із гетьманових супротивників якийсь свій власний порахунок з ним має* (Б. Лепкий); *— Ви, пане староста, не поспішайте, тут я буду командувати. Старі порахунки* (Григорій Тютюнник); *З тіткою Одаркою в нас старі порахунки* (А. Дімаров); *Запальний і рішучий гуцул мав якісь власні порахунки з не менш гарячкуватим і безстрашним Дмитром Білінчуком* (М. Андрусяк).

ПОРАЧКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., розм.* Почати рачкувати, пересуватися рачки в якому-небудь напрямку. *Постояв* [Чіпка] *ще трохи, послухав та присів у борозну й тихо, як той злодій, порачкував на голос* (Панас Мирний); *Кілька псів протяжно завили й, наїжившись, порачкували за спини людей* (Н. Королева); *На нього навалилися двоє, збили, і він спритно порачкував під нари — тільки так зміг врятуватися* (А. Кокотюха); *На самих руках і колінах узагалі далеко не порачкуєш, а ще коли одна нога тобі не служить, то й поготів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОРАЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., розм.* Раювати (у 2 знач.) якийсь час. *Вони ухвалили користуватися тим щастям (спати на голих залізних ліжках) за чергою. Щоб кожен пораював хоч трохи* (І. Багряний); *Він* [Тарас] *зможе тут пораювати на волі, відчути себе творцем, художником...* (Василь Шевчук); *Довкола — така пухка й запашна постіль, що хочеться, як старому Бабаєві, покачатися, пораювати у тих лісових розкошах* (В. Близнець); *Щось нині небо похмуре, набрякло дощем, мабуть, риболовля буде злиденна, але ж хочеться після зими пораювати над водою, навіть якщо повернешся додому з порожньою торбиною* (В. Яворівський).

ПОРА́ЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порáяти.** *Я купила собі пораяні мені ним різні наукові твори і читала їх* (О. Кобилянська); // **порáяно,** *безос. пред.* [І з а б е л я:] *Пораяно мені зробити Се, як він каже, для благої цілі* (П. Куліш, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОРА́ЯТИ, áю, áєш, *рідко* **ПОРА́ЇТИ,** áю, áїш, *кому, рідко кого і без дод., розм.* Док. до **рáяти;** нараяти. *І ти, білолиций .. Порай мені ще раз, де дітись з журбою?* (Т. Шевченко); *— Прийшов роботи чи служби шукати, та нікого не знаю тутечки. Порайте мене, дядьку, що тут робити, куди обернутися...* (М. Коцюбинський); *— Може, люди добрі, я щось не так розсудив своєю темною головою, то ходімте* [ходімо] *зараз на пораду до нашого вчителя. Він чоловік розумний і мужику лихого не порає* (М. Стельмах); *— Ти скажи йому, порай, щоб їхав сюди* (Ю. Мушкетик); // Допомогти радою, надати якусь допомогу в скрутних обставинах. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Та кажи по правді, не втаюй нічого .. Може, що я і пораю тобі, може, і поможу в чому* (Панас Мирний); // Підказати, до кого звернутися, кого, що обрати, узяти і т. ін. *Таки непогану робітницю пораяли взяти родичі два тижні тому. Дівчина слухняна* (П. Автомонов); *З'явилася надія, що саме цей всюдисущий чоловік щось путнє пораїть з ночівлею* (В. Шкляр); // *у сполуч. зі сл.* с о б і. Знайти вихід зі скрутного становища. *Отак, люди, діло повернулося. А чи давно це було, що не міг я на худому клаптику поля навіть собі самому щось пораяти* (С. Журахович).

ПОРА́ЯТИСЯ, áюся, áєшся, *рідко* **ПОРА́ЇТИСЯ,** áюся, áїшся, *док., розм.* 1. *з ким, поміж кого, рідко кого.* Док. до **рáятися.** [П е р е п а д я:] *Може, я ще з жінкою дома пораюся?* (Панас Мирний); *Стара не знала, що подіяти: чи бігти до Насті та нагнати її додому, чи пораятись перш людей* (М. Коцюбинський); *Кохання з кожним днем розгоралося все дужче. Виповнювало Даринку по вінця .. І нікому розповісти, ні з ким пораятись* (А. Дімаров).

2. Обмінятися думками, спільно обміркувати що-небудь. *Поки ж були начальники у селі, то люди промеж себе пораялись.., і сам голова до тії ради пристав* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПО́РВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порвáти**[1] 1–3. *Обридла осоружна граматка, він її разів з сотню прочитав, бувши в дяка, деякі місця напам'ять знає, деякі листки трудніші порвані, слова позатирані* (Панас Мирний); *Він розстебнув чорну, порвану на плечі сорочку і насунув на очі картузика* (Григорій Тютюнник); *Двоє козаків підхопили його під руки .. та й поволокли отак як був — голого до пояса (ну порвана ж у шмаття спина в сердеги!) — у волосний двір, видко, в "холодну"* (А. Головко); *Дід Архип мало не щодня брав порваного косогона і йшов до колгоспної кузні його варити* (П. Загребельний); *Оболонка циліндра була погнута й порвана, очевидно, якоюсь сильною вибухівкою* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Він ішов помалу, обережно, тримаючись за стовпці порваної греблі, що де-не-де ще стирчали з води* (І. Багряний); * Образно. *Чого ж тепер заплакав ти? Чого тепер тобі, старому, У цій неволі стало жаль — Що світ зав'язаний, закритий! Що сам єси тепер москаль, Що серце порване, побите* (Т. Шевченко); // **пóрвано,** *безос. пред. Десь у другій половині дня плацдарм вже не можна було впізнати: дротяні укріплення порвано, поламано, окопи порозвалювано, позиції поруйновано* (О. Гончар); *— Погані новини: наскільки я в цьому тямлю, в колінному суглобі порвано все, що можна було порвати* (М. Кідрук).

2. *у знач. прикм.* Не суцільний (про хмари). *Місячне проміння пробивалось крізь порвані хмари, що поблідли і тихо сунулись на схід, одкриваючи західний край неба* (Леся Українка); *Бігли по горах порвані хмари* (У. Самчук).

ПОРВА́ТИ[1], ву́, ве́ш, *док.* 1. *що.* Док. до **рва́ти** 1; розірвати. — *Ой лишечко! ще й намисто на мені порвете.., — заверещала Одарка* (І. Нечуй-Левицький); [М а р т а:] *Треба взяти нові віжки, а то старі потрухли: лошак норовистий та щоб не порвав іще* (С. Васильченко); *Хотів Яків порвати газету, але Гордій заслонив і одвів його руку* (А. Головко); *Хлопець зняв з себе сорочку, порвав її на бинти* (К. Гриб); // Порушити цілість, суцільність, єдність чого-небудь. *Мовби два віки зіткнулись тут між собою: вік волів і вік рейок залізних. Хто кого перетягне, хто кого пересилить? Зачепили, цуплять* [шпали], *з усіх жил напинаються, щоб порвати перед відступаючими полотно дороги* (О. Гончар); // Смикнувши, шарпнувши, відокремити що-небудь прикріплене, приліплене і т. ін.; обірвати. *Хто золоту порве струну, Коли у гуслях — дух Боянів..?* (М. Рильський); *Цілу ніч ганяв він* [вітер] *по місту, зламав кілька акацій та кілька осик і порвав чимало дроту на стовпах* (Валерій Шевчук).

2. *що.* Зробити дірявим, подраним що-небудь; зробити дірку в чомусь. — *Запас кишені не порве, — промовив боєць і кинув половину риби собакам* (І. Багмут); *Скинув* [Федір] *верхню сорочку, мабуть, для того, щоб не порвати її при боротьбі* (Григорій Тютюнник); — *Я жду, доки вона зашиє штанці. Я їх трохи порвав* (Л. Письменна); // Зносити до дірок (одяг, взуття). *Я .. доношувала тільки дядинине рам'я! Бувало носить вона, носить, порве на шмаття та тоді вже й мені* (Панас Мирний); // Поранити, пошкодити, травмувати. *Не раз і не два кидались офіцерські роти на .. укріплення .. і, нічого не досягши, порвавши руки на колючих дротах, ні з чим відкочувались назад* (О. Гончар); *Старий кінь порвав ноги .. і впав перед возом* (М. Малиновська); // *розм.* Зіпсувати, пошкодити, пощербити і т. ін. що-небудь. *Ти пам'ятаєш, як косили ми в полі жито, як порвав я косу, бо косив невміло, а ти не сердився й навчав* (В. Сосюра).

3. *що.* Розтрощити, зруйнувати що-небудь вибухом; висадити в повітря. *Міст війна порвала динамітом* (І. Гончаренко); *Туркенич наважився. Гримучою сумішшю водню порвав газову систему* (М. Рудь); // Зруйнувати дією тиску, великим напором і т. ін. *Ще такий один день і — вода здійме ту кригу вгору, порве-поламає і понесе вподовж себе, б'ючи одну об одну...* (Панас Мирний); *Горно палало малим вогнем, щоб зразу посуд не порвати* (О. Ільченко); // *безос.* — *Порвало трубу, що йде від киснезабірника...* (І. Росоховатський).

4. *кого, що.* Покусати кого-небудь, подерти одяг на комусь (про собаку, вовка і т. ін.). *Підеш по селу, так собаки порвуть* (Сл. Б. Грінченка); *Одного разу, пізно ввечері, коли табун перебував поблизу дубового байраку, вовк напав на стару кобилу, що якось відбилася від гурту, і порвав їй стегно* (С. Добровольський); *Джек, мій пес, порвав йому ногу, але він встиг перезарядити обріз і вистрелив двічі, та не влучив* (О. Ульяненко); // Загризти, заклювати на смерть (про собак, хижих звірів і птахів). *Згребе* [орел] *її* [вівцю], *за мить порве, розшматує залізними пазурами і, наковтавшись гарячого м'яса, сидить, забризканий кров'ю, на вершині могили і знову куняє, спочива* (О. Гончар); — *Знаєш, що сталося цієї ночі в того куркуля? Щось йому десять кроликів порвало* (Валерій Шевчук); // *перен., розм.* Покарати, побити і т. ін.; уживається перев. як погроза. *Жоден із близнюків не скривдить іншого і порве будь-кого, хто захоче його образити* (А. Кокотюха); — *Я ж тебе зараз порву, хочеш, щоб тебе кожного дня гасили?* (А. Дністровий); — *Якби був час з'ясувати, хто це... — А хто б не був — порву! — вибухнув Сердюків адреналін* (Люко Дашвар).

5. *кого, що, перен., розм.* Справити сильне враження; вразити, приголомшити чимсь. *До свята ними було підготовлено номер "Вогні Каїра", що, за безапеляційним твердженням Славіка, котрий був на прогоні, мав усіх порвати* (С. Жадан); // *безос.* — *Я готую зараз новий тренінг, це просто бомба. Народ порве* (Любко Дереш).

◇ **(1) Порва́ти ланцю́г Гімене́я,** *книжн.* — розірвати шлюб із ким-небудь; розлучитися. *Подибувалися тут і ті диваки, котрі зопалу, здуру порвали ланцюг Гіменея, покинули дружин, .. покинули з дітьми на руках чи біля поли* (М. Рудь); **Рва́ти / порва́ти жи́ли (ру́ки, си́лу)** *див.* **рва́ти; Рва́ти / порва́ти кишки́ [зо (від) смі́ху (від ре́готу)]** *див.* **рва́ти; Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (по шматка́х)]** *див.* **рва́ти; Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́)** *див.* **рва́ти; (2) Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **на ку́сники порва́ло,** *лайл.* — уживається як прокляття, побажання смерті, загибелі кому-небудь. — *Щоб же тебе на кусники порвало! — причитала Явдоха* (Григорій Тютюнник).

ПОРВА́ТИ[2] *див.* **порива́ти**[1].

ПОРВА́ТИ[3] *див.* **порива́ти**[2].

ПОРВА́ТИСЯ[1], ве́ться, *док.* 1. Док. до **рва́тися** 1; розірватися. *Папірець порвався, але Дарка не посміла просити другого* (Леся Українка); *Його цигарка вже порвалась між пальцями й висипалась* (В. Підмогильний); *Та не порветься волосінь міцна, І вудлища цупкого не зламати...* (М. Рильський); // Утратити цілість, суцільність, єдність. *Проти сонця павутиння лисніло, наче легка літня хмара порвалася на небі* (І. Нечуй-Левицький); *Бій був жорстокий і славний, звивиста лінія німецького опору спочатку вирівнялась, вигнулася в ворожий бік, потім порвалась, немов гнила тканина* (Ю. Яновський); // Розірватися внаслідок пошкодження (перев. про тканини організму). *Тут може бути тріщина щелепи, показує Машталір по своєму обличчі, .. а тут — у цій точці — щелепа може вискочити і порветься сухожилля* (А. Дністровий); // Відокремитися, відірватися від цілого, від основи; обірватися. *Порвалися струни на арфі... І арфа сумує німа* (Олександр Олесь); *До вечора випало стільки снігу, що перестали ходити трамваї; під тягарем налипу порвалися електролінії* (Р. Андріяшик).

2. Зробитися дірявим, подраним. — *Мамо, як учора мене штовхнув Хомин Микола, а я впала, а спідничка й порвалася* (Григорій Тютюнник); *Одежа моя порвалась від колючок ожини* (Г. Пагутяк); *У другій половині дня двічі налітала така злива, що потоки води в буквальному сенсі припинали до землі. Дощовики порвалися протягом десяти хвилин* (М. Кідрук); // Зноситися до дірок (про одяг, взуття). *Чи бачиш, як ми обідрались! Убрання, постоли порвались, Охляли, ніби в дощ щеня!* (І. Котляревський); — *Чого ти сумний такий?* — *Чоботи порвались, — плачу* (А. Тесленко); *Та шапка, в якій покійний чоловік ходив років десять, геть порвалася* (М. Сиротюк); — *І опишіть, люб'язний друже, наше нинішнє становище. Штани, сорочки й свити порвалися...* (Ю. Хорунжий).

ПОРВА́ТИСЯ[2] *див.* **порива́тися**[1].

ПОРВА́ТИСЯ[3] *див.* **порива́тися**[2].

ПОРЕ́БРИК, а, *ч.* 1. *архт.* Декоративний орнамент — ряд цеглин, укладених під кутом до зовнішньої поверхні стіни. *Горизонтальні карнизи собору подрібнені мереживом цегляного поребрика* (з наук.-попул. літ.).

2. *(також з великої літери), розм.* Глузлива назва Російської Федерації (після її збройної агресії проти України в 2014 р.). *Таки "поребрик": Служба безпеки України встановила особу ватажка російської диверсійної групи, яка тероризує місцеве населення, захоплює адміністративні будівлі, дестабілізує суспільно-політичну ситуацію* (з газ.).

○ **(1) За порéбрик,** *у знач. присл., розм.* — у Росію. *СБУ повернула "за поребрик" чергового російського журналіста* (з газ.); *Активісти скандували, звертаючись до бойовиків: "Геть із міста! Йдіть за поребрик!"* (з газ.); **(2) За порéбриком,** *у знач. присл., розм.* — у Росії. *Гібридна війна має не лише військову, а й потужну інформаційну складову. Не випадково, що "за поребриком" всіляко намагаються принизити важливість і навіть сам факт розроблення в Україні нових видів озброєнь і військової техніки* (із журн.); *До візових "русофобських" ініціатив Києва за поребриком ставляться скептично* (з газ.).

ПОРÉБРИНА, ПОРÍБРИНА, и, *ж.* Частина туші, що прилягає до ребер. *Під стелею висять копчені свинячі окороки, поребрина* (В. Кучер); *Подавалася душенина з нирками і жирна поребрина під хріновою підлевою* (П. Загребельний); — *Ось... візьми, — й розгорнув* [Махтей] *шматину, у якій лежала граночка сала і шматочок порібрини* (Ю. Мушкетик).

ПОРЕВÍТИ, ПОРЕВТИ́, вý, вéш; *мин. ч.* поревів, íла, ло *і* поревів, евлá, ló; *док.* Ревіти, ревти якийсь час. — *Поревуть* [телята] — *здоровші виростуть, — відказував той мудрагель. — Еге, від їхнього реву багато м'яса наросте...* (Є. Гуцало); *В браму великого єдиного в містечку кам'яного особняка в'їхали одного вечора грузовики, поревли з годину і виїхали* (О. Сизоненко); *Мене кинуло в сльози. Тоня тоді теж в сльози, поревли ми отак собі, і ніби й полегшало* (Ю. Покальчук).

ПОРЕВНУВÁТИ, ýю, ýєш, *док., кого і без прям. дод.* Ревнувати якийсь час. — *Ну, й нехай підозрює, нехай поревнує трохи. Повір, тоді вона більше цінуватиме тебе* (О. Авраменко, В. Авраменко)

ПОРЕВОЛЮЦÍЙНИЙ, а, е. Який настає, існує або відбувається, створюється після революції. *Осмислювалася доля білої кам'яниці посеред запустіння: двадцять років пореволюційного життя чи лише животіння?!* (Олекса Ізарський); *У ті спокійні теплі дні я пропадав щоденно на Дубовій гатці, споруджeній ще в перші пореволюційні роки* (О. Бердник).

ПО-РЕВОЛЮЦÍЙНОМУ, *присл.* Як революціонер (революціонери), прихильник (прихильники) революційних змін. *Телеграф приніс з Києва звістку про роззброєння .. і вислання за межі України всіх по-революційному настроєних військових частин Київського гарнізону* (А. Головко); — *Правильно. По-революційному вирішили, — підхвалив своє начальство Гуркало* (М. Стельмах).

ПОРЕВТИ́ *див.* **поревíти.**

ПОРЕГОТÁТИ, очý, óчеш, *рідко* **ПОРЕГОТÍТИ,** очý, оти́ш, *док.* Реготати, реготіти якийсь час. [Лукерія Степановна:] *Учора вона реготала на всю леваду, що знайшлась нянька за дурничку, нехай ще й сьогодня* [сьогодні] *регоче* (М. Кропивницький); *Пореготати з самого себе — не гріх* (І. Микитенко); *Микола переминався з ноги на ногу, впевнений, що зараз дві щебетухи дивляться у вікно, показують на нього пальцями й регочуть. Нічого, хай порегочуть, потім ще будуть каятись* (В. Шкляр).

ПОРЕГОТÁТИСЯ, очýся, óчешся, *док., розм.* Реготатися якийсь час. *Архімандрити випили чай, пореготались, потім заскучали* (І. Нечуй-Левицький); *Грицько був говіркий, веселий, любив пореготатися* (Б. Грінченко); *Отаку чудасію написав .. Петро Попович-Гученський і свого часу прочитав йому, Григорію Комарницькому, коли той навідався до Кобиволок погостювати. І вони, ставлячи по кухлю, добре з того пореготалися* (Валерій Шевчук).

ПОРЕГОТÍТИ *див.* **пореготáти.**

ПОРЕДАГÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поредагувáти.** *Книжка якісно поредагована й гарно проілюстрована* (з газ.); // **поредагóвано,** *безос. пред. Фрагменти свідчень і написаних спогадів було перекладено, а потім поредаговано: виправлено, зуніфіковано й осучаснено пунктуацію, орфографію і граматику, а також усунуто стилістичні помилки* (з наук.-попул. літ.).

ПОРЕДАГУВÁТИ, ýю, ýєш, *док.* 1. *що.* Док. до **редагувáти** 1. *Я змушений був добряче поредагувати ці, як називає сам автор, нотатки* (В. Шкляр); *Перший видавець драм С. Воробкевича О. Маковей, розшифровуючи рукописи, значно поредагував твір стилістично, додаючи від себе слова і вирази* (з наук. літ.).

2. Редагувати якийсь час. *Лише Клавка навідувалася сюди* [у кімнату], *щоб, усамітнившись, почитати або поредагувати* (М. Гримич).

ПОРÉЙ, éю, *ч.* Дворічна овочева рослина родини цибулевих, один із видів цибулі з видовженою цибулиною та широким пір'ям. *Дуже багато слив, груш, яблук, капусти, цибулі — порею і звичайної* (П. Загребельний); — *Цибуля-порей. — Це такі довгі зелені цибулинки, з вигляду схожі на звичайні, — пояснив Том-молодший. — Тільки не такі лискучі. Пір'я в них зелене, з білими кінчиками. Їх варять і їдять холодними .. Їдять усе цілком — і цибулини, і пір'я.* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПÓРЕКЛО, а, *с., діал.* Прізвисько, прізвище. — *Хлоп .. та й би не навчивси* [навчився] *навіть своє порекло на письмі покласти* (В. Стефаник); *Сільського дяка було порекло Микитейчук* (Г. Хоткевич).

ПОРЕКОМЕНДÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порекомендувáти.** *Замість скніння в мешканні, порекомендованого мамою, бабуся приписала Вікторові щоденні прогулянки на сонці* (Олекса Ізарський); // **порекомендóвано,** *безос. пред.* — *Справа ось яка: мені порекомендовано про вас написати* (П. Запаренко); *Прокіп Гордійович пригадав, що сьогодні мали відбутися вибори голови Хірургічного товариства республіки. Знав він і те, кого порекомендовано на цю посаду* (Ю. Мушкетик).

ПОРЕКОМЕНДУВÁТИ, ýю, ýєш, *док.* 1. *що і без прям. дод., перев. з інфін.* Док. до **рекомендувáти** 2. — *Що ви порадите прочитати хоча б з того, що стоїть ближче до нашої роботи? Борозна назвав навмання три-чотири статті, пообіцяв подумати, порекомендувати завтра* (Ю. Мушкетик); *Секретарка офісу, розпитавши, хто і з якою метою телефонує, порекомендувала зв'язатися завтра* (С. Процюк); — *Можу порекомендувати плящки, — встряв з-за Мартиного плеча Бодьо* (Ю. Андрухович); — *Що ви можете порекомендувати для схуднення?* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Капітанові порекомендували лікуватися у Ялівці* (Т. Прохасько).

2. *кого.* Даючи рекомендацію кому-небудь, порадити звернутися до нього в якійсь справі, прийняти на роботу і т. ін. *Він порекомендував їм .. на літні канікули у репетиторки до Людмили Ївгу Мокроус* (А. Головко); — *Павле Михайловичу, я довго міркував, кого порекомендувати замість Івана Вікторовича. Рекомендуватиму... вас* (М. Дашкієв); — *Я попросила пані Аліну, аби вона порекомендувала тебе моєму чоловікові. Він якраз шукав надійну людину* (Ю. Винничук); *Молодого спеціаліста Реві порекомендував колишній одногрупник* (М. Кідрук).

3. *кого, рідко.* Знайомлячи когось із ким-небудь, назвати його ім'я, фах, заняття і т. ін.; відрекомендувати. *Ольга привела її до Радюка й порекомендувала їх одно одному* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРЕКОМЕНДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *рідко.* Док. до **рекомендува́тися** 1; відрекомендуватися. — *Я Денис Полікарпович Кміта, — порекомендувавсь господар Літостанському* (І. Нечуй-Левицький); *Той, що з м'ячем, і куценький .. порекомендувались, вмисне акцентуючи свої прізвища* (М. Куліш).

ПО-РЕ́КРУТСЬКИ, *присл., іст.* Те саме, що **по-ре́крутському.** *Скоренько по-рекрутськи висідаємо* [з вагонів] *і під командою німецького підстаршини йдемо до табору* (з мемуарної літ.).

ПО-РЕ́КРУТСЬКОМУ, *присл., іст.* Як рекрут, за звичаєм рекрутів. *"А за Австрії майстрів взагалі не брали до війська, — розповідала дослідниця. — Був випадок, коли одного умільця вже наполовину поголили по-рекрутському, аж прийшов наказ від влади відпустити його, і він так і вернувся додому напівпоголений"* (з газ.).

ПО-РЕМІСНИ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ремісни́цькому.** *Вони убрані просто, по-ремісницьки* (Леся Українка); *Новий парох, провадячи своє officium* [свою службу] *більше по-ремісницьки, байдужими очима глядів на сей народний звичай* [виходити із церкви на час казання й акафісту] (І. Франко).

ПО-РЕМІСНИ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Так, як ремісник, ремісники. *Святкувати по-ремісницькому.*

2. *перен.* Без творчого натхнення, ініціативи, за шаблоном. *Звичайне, прилизане обличчя... Коли ми бачимо на картинах такі обличчя, то кажемо, що вони намальовані погано, по-ремісницькому, немов з картону вирізані і лаком наведені* (Леся Українка).

ПОРЕМОНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поремонтува́ти.** *І не крадут* [крадуть] *той податок — і церкви поремонтовані* (Н. Сняданко); // **поремонто́вано,** *безос. пред. Поремонтовано доріжки, пофарбовано лави, поставлено нові урни для сміття* (з газ.).

ПОРЕМОНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **ремонтува́ти** 1; відремонтувати все або багато чого-небудь. *Він давно збирався поремонтувати паркан біля садиби* (Ю. Мушкетик); *Дядько як гримне: "Капосний пташе, Поремонтуй же колесо наше!"* (Д. Павличко); *Вмів* [Віталик] *і радіоприймача поремонтувати* (В. Лис).

ПОРЕ́МСТВУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Док. до **ре́мствувати.** — *Що ж, ви, може, поремствуєте на мене, — сказала, злосливо всміхаючись, Густя* (І. Франко); *Сергій щиро признався, що мріє стати поетом, розповів про свою роботу вдома, але поремствував, що виробництво забирає багато часу і сил* (О. Гуреїв); *Ми навіть не могли поремствувати, опинившись за межами України, що наша держава дбає не про нас* (І. Драч).

2. Ремствувати якийсь час. *Поремствувавши, побуркотівши вдосталь.., Параска незабаром подала вечерю, і сім'я обляглась* (В. Бабляк); *Газети покричали-покричали і переключилися на нові події нашого страждженного, щедрого на підлість життя, народ поремствував-поремствував та й забув* (Г. Тарасюк).

ПО́РЕНИЙ[1] *див.* **по́ротий**[1].

ПО́РЕНИЙ[2] *див.* **по́ротий**[2].

ПОРЕ́НЧА, е́нч, *мн., діал.* Поручні, бильця. *Взяв* [матрос] *його* [конвоїра], *підняв разом з гвинтівкою і кинув через поренча з мосту на скелі, що внизу* (К. Гриб); *Вона сиділа на ґанку, обпершись спиною об стовпчика поренч* (Валерій Шевчук); *Хлопці пірнають з баржі на тому боці, хапаються за поренча, вилазять назад* (Є. Пашковський).

ПОРЕНЧА́ТА, а́т, *мн., діал.* Зменш. до **поре́нча.** *Дівчина перейшла через греблю, ступила на місток на лотоках, сперлась на поренчата й задивилась не так на воду, як на свою вроду* (І. Нечуй-Левицький); *Троє молодих людей сидять на поренчатах, що одділяють море од вулиці* (М. Коцюбинський); *Дівчина вийшла з води, повиснувши на гнутих білих поренчатах* (В. Кучер); *Спинившись на сходовому майданчику, я перегнувся через поренчата й заглянув униз* (Л. Кононович).

ПО́РЕП, у, *ч., розм., рідко.* Тріщина в тому, що репнуло. *Той* [посполитий] *доїв м'яку в іскристих порепах грушу .. і витер рот* (Ю. Мушкетик).

ПОРЕ́ПАНИЙ, а, е, *розм.* Який порепався. *Кругом померки; світла немає; червоне зарево полум'я гоготить у пузатій порепаній грубі, світить на всю хату* (Панас Мирний); *Під синім склепінням високого неба розкинувся широкий, аж до самого обрію, степ з пекучим сонцем, з порепаною від спеки землею* (Д. Бедзик); *У кутку комірчини стояло велике тріснуте дзеркало в порепаній дерев'яній рамі* (В. Нестайко); *Другий* [музикант] *грав на флейті, втиснувшись плечима в порепаний стовбур груші* (Г. Пагутяк); // Покритий болючими тріщинами (про шкіру на обличчі, кінцівках і т. ін.). *Настя витирала порепаними од роботи руками заплакані очі* (С. Васильченко); *Слова зривались з губ, порепаних од смаги* (М. Бажан); *Вона глянула на наші сірі й порепані, як суха земля, ноги, і її великі сині очі затьмарилися* (К. Гриб); *Порепані шкарубкі долоні* [батька] *завжди пахли або свіжою землею, або хлібом* (В. Чемерис).

ПОРЕ́ПАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **поре́паний.** *Очі відзвичаїлися від яблука, призабули добре знані колись .. вигини на поверхні дерева. Ті лінії проступали витертими реберцями крізь обдерту тьмяність позолоти, що вкривала колись сферу, і через цю живу порепаність воно ще більше скидалося на стиглий осінній ранет* (Г. Вдовиченко).

ПОРЕ́ПАТИ, ає, *розм.* Док. до **ре́пати.** *Сидить він десь під деревом плодовим І мріє, щоб кохана синьйорина, Як стиглий плід, йому упала в руки... О, щоб той плід від стиглості порепав!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); — *Беатріче, Беатріче, я йшов до тебе багато років. Дивися — одежа моя зотліла, ноги мої порепали* (Ю. Винничук).

ПОРЕ́ПАТИСЯ, ається, *розм.* Док. до **ре́патися;** потріскатися (від спеки, холоду, надмірного тиску і т. ін.). *Як увійшли у степ, так зробилась превелика засуха, порепалась земля* (О. Стороженко); — *Є таке яблуко, що до нового червоним і здоровим простоїть, а є, що восени порепається і згниє* (Б. Лепкий); *Місяць завжди справляв на Галю враження холодної, наскрізь промерзлої скляної кулі, яка навіть порепалася від лютого морозу* (В. Владко); *Будівлі, що вціліли, порепалися потворними зигзагами* (О. Гончар); // Покритися болючими тріщинами (про шкіру на обличчі, кінцівках і т. ін.). *За ті три дні її і не пізнати: запали очі, набрякли-розчервонілись; запалі щоки — ще дужче позападали; обличчя почорніло; губи порепались* (Панас Мирний); — *От ноги порепалися, болять...* (Г. Хоткевич); *Наша шкіра порепалась, кровоточила, сочилася сукровицею* (Ю. Логвин).

ПОРЕПЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Репетувати якийсь час. *Параска порепетувала було й стихла* (В. Лис); — *Якби ви мені попались, я б вам показав, ви б у мене порепетували* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); [Ц е н з о р:] *Я тобі порепетую. Роззявив пельку! Звільнили, значить треба було. Геть!* (І. Кочерга).

ПОРЕФО́РМЕНИЙ, а, е. Який настає, існує або відбувається після реформи. *Оця повість* ["Микола Джеря"] .. *служить немовби за вступ до цілої низки творів, що торкаються вже пізнішого життя. Вони яскраво показують пореформений побут нашого села* (С. Єфремов).

ПО-РЕФОРМІ́СТСЬКИ, *присл., політ.* Те саме, що **по-реформі́стському.** *Під час спостережень за працею найманих працівників у налаштованих по-реформістськи інтелігентів виникла ідея підрахувати, скільки необхідно представнику сучасного суспільства для елементарного фізичного виживання* (з наук. літ.); *Відродження української державності, яке відбувалося по-реформістськи, теж "згори", а головне — мирно, поклало початок досить повільному "розлученню" України зі "старшим братом"* (з наук. літ.).

ПО-РЕФОРМІ́СТСЬКОМУ, *присл., політ.* Як реформісти, у дусі реформістів. *Мислити по-реформістському;* // Шляхом реформ, відповідно до законів реформізму. *По-реформістському відбудовувати економіку.*

ПОРЕШЕТИ́ТИ, ечу́, ети́ш, *док., кого, що, розм.* Зрешетити в багатьох місцях, поробити багато дірок. *Шинель його порешетили кулі* (С. Скляренко); — *Ти, Йосипе, не чув, як здоров'я Івана Тимофійовича? — Та яке там здоров'я! Лежить. Тяжко осколки його порешетили* (М. Стельмах).

ПОРЕШЕТИ́ТИСЯ, и́ться, *док., розм.* Зрешетитися в багатьох місцях. *Лантух зовсім порешетився.*

ПОРЕШЕ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порешети́ти.** *Дахи будинків порешечені численними мінометними й артилерійськими обстрілами* (з газ.); * Образно. *Все навкруги налилося темрявою, і небо над степом нависло, порешечене зоряними пробоїнами, як велетенська мішень* (О. Гончар); // **порeше́чено,** *безос. пред. Машину порешечено кулями* (з газ.).

ПОРЖАВІ́ЛИЙ *див.* **поіржа́вілий.**

ПОРЖАВІ́ННЯ *див.* **поіржа́віння.**

ПОРЖАВІ́ТИ *див.* **поіржа́віти.**

ПО́РИ, пор, *мн. (одн.* **по́ра,** и, *ж.).* 1. Найдрібніші отвори потових залоз у шкірі людини або тварини. *Рифка стояла.., втягаючи в себе всіма порами тіла милий холод, розкішну вогкість та свіжість саду* (І. Франко); *Досить йому вийти до столу, як одразу на обличчю відкриваються всі пори, він червоніє і піт цілими струмками тече по його чолі, щоках, носі, бороді* (У. Самчук); *Ніс блищав, червоний, аж сизий, з великими синюватими порами на шкірі* (В. Кучер); *Він зупинився переді мною так близько, що було видно пори на шкірі його обличчя* (І. Росоховатський); // Мікроскопічні непотовщені місця клітинної оболонки рослини, крізь які відбувається обмін речовин. *Повзаючи по листку рослини, виділяє* [клоп] *дуже багато екскрементів. Загиджує ними весь листок, закупорює на ньому всі пори, і рослина, яку обсіли грушові клопи, нарешті, жовкне, чахне, задихається* (О. Гончар).

2. Порожнини між часточками якої-небудь речовини, матеріалу і т. ін. — *Відомо, що понтійські вапняки дуже пористі, — гаряче продовжував Мурашко. — В їх пори й заходить десь біля Каховки дніпровська вода* (О. Гончар); *Каміння було річковим .. З його пор запах і смак капустяного соку не вивітрювався через ціле літо* (Т. Прохасько).

ПОРИБА́ЛИТИ, лю, лиш, *док.* Рибалити якийсь час. *З братом Микитою вони сходять на озеро, порибалять, покупаються, а потім зварять чудову юшку...* (Н. Рибак); *Мене починав уже цікавити цей хлопчисько. Не так він сам, як його вудка. Добре було б познайомитись з таким та порибалити разом* (Ю. Збанацький); — *Ми ще з тобою поплаваємо по морю, порибалимо! — і він обняв сина за плечі* (В. Малик); — *Мабуть, поїду на Бережок. Трохи відпочину, порибалю* (Ю. Мушкетик); — *Чи не хочеться вам порибалити? — поцікавився капітан* (Ю. Винничук).

ПО-РИ́Б'ЯЧОМУ, *присл.* Як риба, подібно до риби, риб. *Я .. радила взагалі не мовчати так по-риб'ячому* (Леся Українка); *Настя одерев'яніло сиділа на лаві, по-риб'ячому ковтаючи ротом повітря* (В. Речмедін); *Він по-риб'ячому крутнувся у світляному струмені й на невизначену хвилину .. завмер* (Ю. Андрухович); // Як у риби, у риб. *Ворон дивився повз нього по-риб'ячому неживими очима* (В. Шкляр).

ПОРИ́В[1], у, *ч., спец.* Місце, де розірване, обірване щонебудь; розрив. *Тепломережі настільки старі, що тільки-но полагодять один порив, з'являється інший* (з газ.); *Працівники водоканалу оперативно ліквідували два пориви на напірному сталевому колекторі* (з газ.).

ПОРИ́В[2], у, *ч.* 1. *рідко.* Різкий, раптовий рух; ривок. *Одним сильним поривом Іван витягнув затичку* (І. Франко).

2. Раптове збільшення сили та швидкості вітру; дуже сильний повів, подув вітру. *Від сильнішого пориву вітру хмари дощові розходяться і видко ліс — уже в яскравому осінньому уборі на тлі густо-синього передзахідного неба* (Леся Українка); *При шквалі пориви вітру досягають семи балів* (М. Трублаїні); *Могутні пориви вітру щосили розгойдували дерева, зриваючи з них листя* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Незважаючи на вагу двох тіл, драбина хиталася в повітрі від лютих поривів бурі* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // *у знач. присл.* **пори́вами.** Нерівномірно, час від часу різко збільшуючи силу та швидкість. *Хмара розповзлася по небі. Вітер, що дмухав поривами, доніс вільгість дощових крапель* (Ю. Яновський); *Вітер з берега тут, на краю урвища, дув не поривами, як між кам'яниць міста, а постійно й безугавно* (Ю. Смолич); *Дощ лив поривами, інколи стихаючи і переходячи в мжичку* (В. Рубан).

3. Нестримне бажання, прагнення зробити що-небудь, досягти якоїсь мети; потяг до чогось. *Порив до праці, спалахнувши, відразу ж згасає* (В. Домонтович); *Хотілось підскочити, розцілувати оторопілого Максима. Але вона стримала в собі той порив* (І. Цюпа); *Нездатний стримати пориву, він схопив дівчину за плечі, поцілував і не озираючись пішов швидко, майже побіг* (М. Дашкієв); *Весь він зараз в пориві до дії* (О. Гончар).

4. Раптове внутрішнє збудження, приплив енергії; піднесення, запал. *Образ її викликав тугу, а не порив, біль за безглуздий лад життя* (В. Підмогильний); *Давно вже він не відчував такої бадьорості, таких творчих поривів, дерзань* (Л. Дмитерко); *Люди в якомусь шаленому захваті, пойняті радісним поривом, .. цілувалися, поздоровляли одне одного* (Л. Юхвід); // *чого.* Бурхливий, раптовий вияв якого-небудь почуття, настрою і т. ін. *Анатоль відчув зловтішний порив радості, солодощі останньої хвилини* (Я. Качура); *Його природна гідність часто здавалася гордістю, а зосередженість і пориви лихого запалу заслоняли від стороннього ока м'якість доброї, але колючої і трохи сумовитої вдачі* (М. Стельмах); *Олександр Петрович усміхається на такий порив гніву й зачудування Маші* (Дара Корній).

○ **(1) У пори́ві:** а) *(у знач. прийм., з род. в.)* у стані сильного збудження, піднесення і т. ін. *У пориві безстрашшя, з гранатами в руках кидались з окопів бійці на .. танки* (О. Гончар); — *Наші! Жданку, це наші! — скрикнула дівчина і в пориві радості міцно здушила малого в обіймах* (В. Малик); б) *(у знач. присл.)* пристрасно, схвильовано і т. ін. *І, в пориві, підняла Маруся руки назустріч сонцю, обіллялась першим золотим його потоком, мов піднялася над землею, — і заспівала...* (Г. Хоткевич); *Хлопець в пориві припадає до її красиво викреслених вогкуватих губ* (М. Стельмах).

ПОРИВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **порива́ти[1]** 1 і **порива́тися[1]** 1. *Ф. Прокопович трактує відхід Олексія з Риму як втечу від земного гріховного життя. Прощання з рідним містом ліричний герой осмислює як поривання із земним життям або ж його межею* (з наук. літ.); *Принципове поривання зв'язків із традицією і проголошення курсу на "вихід із дискурсу контролю" роблять Е. Сіксу типовою представницею гуманітарного тренду, що домінує в суспільних науках останнього півстоліччя* (з наук. літ.).

ПОРИВА́ННЯ[2], я, *с.* 1. Дія за знач. **порива́тися[2]** 1. *Поривання вперед — це було єдине, що вони* [бійці] *усвідомлювали, чим жили* (Л. Дмитерко); *Після стількох ударів у нього було щось негаразд із координацією, але від цих поривань багно засмоктувало ще сильніше* (Любко Дереш); // Стрімкий рух уперед або вгору. *Медже підводить очі. Журавлі. Летять у вирій трикутним ключем .. Все тіло — поривання вперед* (З. Тулуб).

2. Нестримне бажання, прагнення зробити що-небудь, досягти якоїсь мети. *В атмосфері, повній палких речей, сміливих поривань, надій, енергії, повній безкрайої віри в ідею та власні сили, зогрітій юнацьким запалом, гарно почувається молодіж* (М. Коцюбинський); *В навчанні Захар виявляв такі успіхи й такі поривання все знати, що вчителі пророкували йому велике майбутнє науковця* (Іван Ле); *Вже тільки одне поривання в її душі — скоріше додому!* (В. Барка); // Потяг, схильність до чого-небудь. *В моїй душі завше жили поривання до вищої творчості* (В. Самійленко); — *Мені здається, неможливо дозувати поривання до незвичайного* (О. Бердник).

3. Раптове збудження, піднесення, приплив енергії; запал. *У раптовому пориванні Доброчин поклав руку на руків'я меча й моторошним шепотом .. поклявся, що зробить усевсе, .. щоб деревляни й поляни ніколи не забули й своїх давніх богів* (І. Білик); // Бурхливий вияв почуттів. — *Син, — сказали. — Син! І в цьому слові Всі злились надії і чуття, Поривання світлої любові, Серця невгамоване биття* (Я. Шпорта); *Трупи угледівши мертві й потоки пролитої крові, Мало не скрикнула няня, велике побачивши діло, Та Одіссей її стримав, її перебив поривання* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

◊ **(1) Порива́ння душі (се́рця)** — почуття і прагнення людини. *Бажання щастя разом з надією на нього геть одлинули од козака, і холодний розум взяв перемогу над пориванням серця* (А. Кащенко); *На людину, яка вперше з нею зустрічалася, вона справляла враження розумної, культурної дівчини з високими, романтичними пориваннями душі* (М. Руденко).

ПОРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОРВА́ТИ**, ву́, ве́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Рвати, порушувати зв'язки з ким-, чим-небудь, припиняти стосунки з кимсь. *Письменникові, на мою думку, не слід закопуватися виключно в свою роботу, робитись узьким професіоналом. Щоб не поривати зв'язків з живим життям, треба працювати в іншій професії* (С. Васильченко); *Сам Куліш хоч і з невеликих, та з панів, і з панами дружби й не гадає поривати* (О. Іваненко); — *Ти знаєш, які впливи має тітка. А порвати з нею — це значило б викликати її гнів проти всієї нашої сім'ї* (І. Франко); — *На жаль, Валерій порвав зв'язки з ними в такий момент, коли треба було діяти навпаки* (В. Петльований); // *з чим.* Відмовлятися від яких-небудь переконань, поглядів і т. ін., осудивши їх. *Остаточно пориваючи з минулим, анарх добре знав, які сюрпризи чекають його* (М. Хвильовий); *Він порвав з католицтвом, приєднався до відважних умів, що не визнавали ні папи, ні догматів* (П. Загребельний); // Скасовувати договір, порушувати зобов'язання, присягу і т. ін. *Головний отаман неждано для всіх порвав своє самозречення* (М. Стельмах); [Г л о с т е р:] *Величносте, уже ж ви заручились Із панною, достойною не менше. Як можемо порвати цю угоду, Ганьбою честі не заплямувавши?* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *що, перен.* Припиняти або переривати яку-небудь дію, стан кого-небудь або перебіг, розвиток чогось. *Щось неясне, величезне й могутнє .. уносило й поривало цілий її спокій* (Н. Кобринська); — *Якби я хоч на хвилину скинув сей залізний панцир, кров би кинулась потоком і життя моє порвала б* (Леся Українка).

ПОРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОРВА́ТИ**, ву́, ве́ш, *док.* 1. *що.* Різким рухом, рвучко простягати вперед (перев. руки). *Прокурор поривав руки до публіки і громив мою провинність, заперечуючи, що я заслуговую бодай найменшої поблажливості* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Він спрожогом* [спрожогу] *порвав руку, накриваючи другою, щоб одігріти* (Панас Мирний).

2. *кого, що, діал.* Хапати, схоплювати. *Він пориває Анну в обійми, вона схиляється йому на плече і проривається риданням* (Леся Українка); *Дівчата врозтіч, хлопці за ними, доганяють, поривають і пустити не хочуть* (Б. Лепкий); *Пригадалися їй казки з діточих літ про те, як страшні смоки* [дракони] *й потвори поривають дівиць і забирають зі собою* (О. Назарук); *Як порве мене за руку!* (Сл. Б. Грінченка); *Цілою силою порвавши свою булаву, зніс* [Довбущук] *її високо понад себе і спустив потім на Петрія* (І. Франко).

3. *перен., рідко.* Яскраво, наочно виявлятися; вириватися (*див.* **вирива́тися[1]** 4). *Молода сила тремтить і пориває з кожної жилки стебла; клекотить в соках надія й те велике жадання, що його звати — плодючість* (М. Коцюбинський).

(1) Порива́ти о́чі *куди, на кого — що:* а) спрямовувати погляд, намагатися заглянути куди-небудь. *Раз по раз у сій розмові поривав наш кобзар очі за ту межу, що відмежовує імперію од народів свободних* (Сл. Б. Грінченка); *Опанас й Маркіян стояли за своїми тинами, пориваючи очі на військо* (Б. Харчук); б) звертати увагу на когось, прагнути чиєїсь прихильності. — *Як розважний мужчина завше пориває очі на женщину* [жінку], *значнішу за нього родом, так обачна женщина стережеться полюбити мужчину, вищого за неї станом* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); в) дивитися із заздрістю, зазіхати. *На чужий коровай очей не поривай* (Номис); — *Бийте тільки тих, хто сам погрожує вам своєю зброєю. На чуже добро очей не поривайте!* (А. Кащенко).

ПОРИВА́ТИ[3], а́є, *недок., кого, що і без прям. дод.* 1. Захоплювати із собою; підхопивши, тягти силою свого руху. *Лицар і принцеса помагають одно одному, підводяться. В сю хвилину юрба ремісників пориває їх за собою і раптова людська течія виносить їх на перший виступ гори* (Леся Українка); *Так ото й вітер повинен у подуві сильному мчати І, як потужна ріка, пориває він геть за собою Різні предмети* (М. Зеров); * Образно. *Стоги тим часом ростуть. Дим розгортає крила і пориває з собою вогонь* (М. Коцюбинський); // Вести за собою. *Він видобув меча і, пориваючи за собою всіх, хто був поряд, кинувся на допомогу Іванцю* (В. Малик); * Образно. *Вже інша дійсність, наче паровик. Що й кволих за собою порива* (Е. Андієвська).

2. *перен.* Приваблювати, притягати до себе. *Її душу поривала тиха поезія ярів та садків дужче, ніж блискуча краса Старого города* (І. Нечуй-Левицький); [О р е с т:] *Я не про лотерею кажу, вона мене мало пориває, сей риск не захоплює мене* (Леся Українка); *Його гнівало й дражнило те, що мене радувало й поривало* (О. Кобилянська); // Вабити, манити кудись, до кого-, чого-небудь. *Пісня волі, споетизованої, може, в дні лихоліття, чаруючим акордом лунала в серцях молоді, поривала її туди, де ще не чуть кайданів, скованих на людей людьми* (М. Коцюбинський); *Вона ще чулася кволою, але не могла перемогти невидимої сили, що поривала її в госпіталь* (А. Трипільський); // *безос. Ой не видно того села, тільки видно грушу, Туди мою щовечора пориває душу* (П. Чубинський); [В е р н и д у б:] *Тісно мені в лабораторіях, — така вже в мене вдача химерна. Все кудись в далечінь пориває, — де не тісно* (І. Кочерга); *Пориває душу в вічне незнайоме, кличуть дальні, неторовані шляхи...* (М. Терещенко); *Мене поривало з дому між люди* (Ірина Вільде); — *Чого прагнеш, синку? Куди тебе несе, куди пориває?* (О. Бердник); // Пробуджувати бажання зробити що-небудь, спонукати до яких-небудь дій, вчинків; запалювати, надихати на щось. *Як у гніздечку, так у Максимовім сердечку виплодилась воля, про яку дід переказував; поривала хлопця до сваволі* (Панас Мирний); — *Та, хлопці, куди ви! .. Нащо він вам здався! Будете ще зв'язуватися з хуліганом! — загукала Валька (вона думала, що нас поривають лише лицарські благородні почуття)* (В. Нестайко); *У грудях шалено застукотіло серце, несвітський жах поривав скочити на рівні й дременути навтьоки* (Валерій Шевчук); // *безос., перев. з інфін.* Дуже хотітися. *Пориває порозкидати книжки, порозчиняти всі вікна й двері...* (С. Васильченко); *Мене пориває підійти до батька, взяти його широку, з рубцями од кісся, руку і поцілувати її* (Г. Косинка).

3. *перен.* Оволодівати чиїмись думками, серцем і т. ін., охоплювати кого-небудь (про почуття, настрій тощо). *І жалко йому було хлопця, і злість поривала на ледачого* (А. Свидницький); *Його поривала лють не тільки на Краньцовську, але й на себе самого* (Л. Мартович); *Якась ненависть пориває мене проти себе* (О. Кобилянська).

(1) Так і порива́є (порива́ло) *кого, безос.* — хтось відчуває нестримне бажання, дуже хочеться зробити що-небудь. — *Так і пориває мене до панича кинутись* (Панас Мирний); *Федю так і пориває ще раз глянути в Борисове обличчя* (Д. Ткач); *Тараса так і поривало схопитися на рівні ноги, взяти її ледь-ледь присмаглу руку й поцілувати* (Василь Шевчук); *Її так і поривало піти слідом за ним, проте вона стрималася* (О. Авраменко).

◊ **(2) Порива́ти [аж] до живо́го се́рця** — глибоко вражати, хвилювати, тривожити. [Р у ф і н:] *Признатись мушу: мені не до душі писання ваших учителів. Мене той стиль простацький, безладдя в доказах і рабство думки аж до живого серця порива!* (Леся Українка); **(3) Порива́ти за се́рце** — порушувати душевний спокій; хвилювати, тривожити. *Їй робиться і душно, і млосно; щось давить за горло, пориває за серце* (Панас Мирний).

ПОРИВА́ТИСЯ[1], а́ється, *недок.*, **ПОРВА́ТИСЯ,** ве́ться, *док.* 1. *перев. док.* Рватися, припинятися (про зв'язки, стосунки і т. ін.). *Що брутальніше поривалися зв'язки футуризму з естетичною основою мистецтва, то зухвалішим ставав шкідливий нігілізм* (з навч. літ.); *Мар'я, побачивши, що недавній лад* [з паничем] *якось порвався, поспішила собі за Христею* (Панас Мирний); — *Образиться? Покірно прошу... Не треба мені з ним ніяких зносин... — Та зносини не порвалися* (М. Коцюбинський); *Порвалися всі зв'язки з тилом* (Гео Шкурупій).

2. *перен.* Раптово припинятися, перериватися (про дію, стан або перебіг, розвиток чогось). *На який час розмова порвалася; потім Печариця повертається до Галі, усміхаючись* (Панас Мирний); *Турбай навіть зрадів, що гнітюча тиша порвалася* (М. Руденко).

3. *тільки недок.* Пас. до **порива́ти**[1].

Го́лос порва́вся *див.* **го́лос.**

ПОРИВА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОРВА́ТИСЯ,** ву́ся, ве́шся, *док.* 1. Швидко йти, бігти, прямувати кудись, до кого-, чого-небудь; рватися (у 2 знач.), кидатися. *Задні трохи припинилися. Зате Мемет поривавсь наперед з затуманеним зором і головою, як у роз'юшеного цапа* (М. Коцюбинський); *З-за брами входить Іван Свічка, молодий, вродливий майстер, і зараз же поривається до Меланки* (І. Кочерга); *Іноді їй вчувалося, що десь гримить, і вона нервово поривалася до вікна* (О. Гончар); *Аж ось розляглося: — Тікаймо! Є лаз! — І вихором табір порвався враз...* (М. Старицький); — *То я пішов, — Юрко порвався до дверей* (Валерій Шевчук); *Собака вискочив із темряви й з лютим гарчанням порвався до них* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); * Образно. *Притишені пісні козаків поривались і поривались на далекі пороги, до укляклих вишняків, до червоних калин і чорних пожарищ, де є мати чи батько і вірне кохання* (М. Стельмах); // *перев. недок.* Робити різкі, поривчасті рухи, намагаючись вирватися, силою звільнитися від кого-, чого-небудь і т. ін. *На якийсь часок переставали вони пориватися, наче заспокоювалися, трохи набиралися терпливості* (Марко Вовчок); *Він потяг вудлище до себе, переборюючи опір великої рибини, яка чимдуж поривалася геть, так що аж засичала у воді жилка* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Різко, поривчасто дути, віяти (про вітер). *З півночі поривався дошкульний вітер, він був наче в незримій колючій шкірі їжака і штрикався холодними голочками...* (Я. Гримайло); // Настійливо намагатися проникнути куди-небудь, силою увірватися кудись. *Надворі учинився заколот: Йоч Галчан гаряче боронив свої авторські права й поривався до хати* (М. Коцюбинський); *Горіла хата, підірвана гранатою. Біля хати в розпачі поривалася в огонь чиясь стара мати і плакала гіркими сльозами* (О. Довженко); *Дві-три жінки порвалися було в хату* (Панас Мирний); // Виходити назовні, вириватися. *"Добий мене, дай згинути одразу!" Ох, як сей поклик з серця поривався* (Леся Українка); *Про Якова вона не змогла згадати без того, щоб пекуча туга не скрутила, мов у пучці, її серця, щоб не порвалися разом з гіркими слізьми ще тяжчі, ще гірші прокльони* (Панас Мирний); // Стрімко злітати, підноситися вгору. *З граком ми зіглянулись* [зглянулись] *око на око. Хто ж злякавсь? Грак злякавсь і порвався високо* (Л. Боровиковський); // Виростаючи, тягнутися догори, до сонця (про рослини). *Соковитий пирій, типець та ковила .. неозорим килимом вкривали чорну родючу землю, пориваючись своїм гостролистям до теплого ласкавого сонця* (С. Добровольський); *Дерева, обплутані непаразитичними рослинами.., поривалися до сонця, наче в'язні на волю* (Ю. Бедзик).

2. *тільки недок.* Нестримно, наполегливо прагнути, бажати досягти чого-небудь. *На обох берегах Дніпра населення поривалося до волі, добутої річками пролитої крові, та тільки й там і тут обставини не сприяли тому* (А. Кащенко); *Нестримно пориваючись до свободи, миру й творчості, вони проникали через прикордонні застави, і ніщо не могло затримати цей потік* (В. Собко); *Я почав тихо жити на самоті. Та весь час відчував, що мені чогось бракує. Але чого? Адже я досяг мети, до якої поривався усе своє життя* (В. Нестайко); // Відчувати потяг, схильність до кого-, чого-небудь. *Вчитися! О, цього бажала вся душа його, до цього поривалася вся істота його!* (Б. Грінченко); *Щовечора бачився* [Грицько] *з Орисею, але що то за зустрічі були! Дівчина і поривалась до нього, і сторонилась його — п'яного* (А. Головко); *Кирик був хлопчиком живим і непосидючим — це вже добре. Ось лише до грамоти, до щоденних занять не дуже поривався* (В. Чемерис); // Відчувати непереборне бажання бути, перебувати десь. *Ой, гори, гори, золоті верхів'я! Та нащо ж я до вас так пориваюсь?* (Леся Українка); *— Під час війни, коли в Будапешті я, у Відні снаряди возив, ох, як звідти сюди поривався, до цих наших, Корнію, степів* (О. Гончар); *Друзі поривалися знову в Крим, але після походу запорожців на кримське ханство та пониззя Дніпра всі шляхи для них туди були відрізані* (В. Малик).

3. *з інфін., перен.* Мати намір, виявляти бажання щось зробити. *Йон кілька раз поривався щось сказати Параскіці, та все у нього якось не виходило* (М. Коцюбинський); *Здається, вже про все переговорили* [друзі], *кілька разів поривалися додому йти, але все не зважувались* (В. Кучер); *Новаковський кілька разів поривався її* [земельну ділянку] *продати: не хотів і згадувати про місце, де кохана Анука востаннє всміхалася* (Люко Дашвар); *Хтось із козаків порвався почаркувати з Сірком, але кошовий махнув рукою, і козак сів* (Ю. Мушкетик); // Намагатися, робити спроби, силкуватися виконати якусь дію. *Воронюк поривався втекти і знову вертався, немов тягло його назад якоюсь силою* (С. Васильченко); *Якась стара — не менше як дев'яносто літ — жінка раз у раз поривалася танцювати тарантелу* (Л. Смілянський); *Хлопець поривався взяти щось у старшого чоловіка, а той не підпускав хлопця до себе близько* (Н. Сняданко); *Бачить* [панночка], *що корюся, та ще гірш мене зневажає, а далі й бити вже порвалась* (Марко Вовчок); *Він порвався устати; підвівся — і впав* (Панас Мирний).

◊ **Душа́ порива́ється** *див.* **душа́.**

ПОРИВА́Ч, а́, *ч., діал.* Коцюба, кочерга. *Хлопець сів на поривач і брикав по хаті* (В. Стефаник).

ПОРИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який дме нерівномірно, поривами, раптово збільшуючи силу й швидкість (про вітер). *Поривний вітрище тіпав полами Єлисеєвої гуньки та Матвієвого куцана* (У. Самчук); *З далини степу летіли вітри гарячі й поривні* (І. Цюпа); *В кімнату залетів поривний вихор, скуйовдив на Савченковій голові волосся, підняв на столі папери, розсіяв по підлозі, завертів ними по кімнаті* (Ю. Збанацький); // Дуже швидкий, стрімкий, навальний (про рух, процес і т. ін.). *Він бажав .. руху, поривного й нескінченного руху* (І. Франко); * Образно. *Люблю я бистрину життя Прозору, поривну, глибоку* (Д. Павличко).

2. Різкий, рвучкий (про рух, жест і т. ін.). *Закручу тебе поривним рухом, А з оркестри бризне поцілунків Весняна, бурхлива завірюха!* (О. Теліга); *Павло обіперся брудним чоботом на табуретку і поривними, сердитими рухами почав гортати забабрані пальцями аркуші гірничого журналу робочих записів бригад* (А. Хорунжий).

3. *перен.* Схильний до захоплення, до бурхливого вияву своїх почуттів (про людину). *Поривний і гарячий, не міг він терпіти ніякої кривди, заступався і за себе, і за інших* (В. Козаченко); *Дівчина нагадала йому дружину Хертвіга — така ж струнка, така ж тоненька і легка, тільки була вона по-справжньому юна і поривна* (О. Сизоненко); *Поет залишиться для Федора таким, як за молодості. Поривним і дужим* (Ю. Мушкетик); // Власт. такій людині. *Я любив послухати того чоловіка з поривною натурою і гострим, як бритва, розумом* (М. Дочинець); // Який виявляється бурхливо (про почуття). *Я дав волю поривному шалу моєї душі й з усією красномовністю, на яку був здатен, попросив її згодитися на негайний шлюб* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); // Збуджений, схвильований чим-небудь; який виражає збудження, захоплення, схвильованість і т. ін. *Здавалось, його поривний погляд потягне за собою все тіло* (О. Гончар).

ПОРИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Якість за знач. **пори́вний** 1, 2. *Поривність повітряного потоку при зменшенні висоти збільшується* (з навч. літ.).

2. *перен.* Властивість за знач. **пори́вний** 3. *Він давав часом хвилинну волю всій жагучій поривності своєї приборканої натури* (В. Підмогильний); *Дівчина поклала перед собою книжку, навіть розкрила її, це були вірші Сосюри, поета, якого вона любила з дитинства за дивну чистоту й поривність почуттів* (В. Собко).

ПОРИ́ВНО. Присл. до **пори́вний.** *Поривно дув північний вітер* (У. Самчук); *Артем здригнувся і розплющив очі .. Потім поривно звівся і сів на постелі* (А. Головко); *Серце Ніни Черкашиної б'ється поривніше, гарячіше стає в грудях* (А. Шиян); *Катерина .. поривно обіймає Дмитра за шию, міцно стискує в обіймах, цілує* (Ю. Збанацький).

ПОРИ́ВЧАСТИЙ, а, е. 1. Нерівномірний, з періодичним різким збільшенням сили й швидкості (про вітер); поривний. *Налітав поривчастий вітер, за вікнами гойдалися й шуміли дерева* (А. Шиян); *Я внюхуюся в запах вітру — теплого, але поривчастого* (Любко Дереш); *Вщухнув поривчастий вітер, і море безмежне окрила Тиша безвітряна* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Який раптово посилюється, а тоді уривається, припиняється і виникає знов; уриваний, нерівний (про звуки, дихання і т. ін.). *В хаті було тихо. Павло чув тільки поривчасте хропіння батька, та з другої кімнати до його слуху ледве долітало важке зітхання матері* (І. Кириленко); *Вони стежили за кожним рухом доглядача і, здавалося, були готові кинутись йому на поміч, варто було подати знак. Все це відчувалось у гарячих поглядах, у поривчастому диханні* (Б. Левін); *Вона намагалася розсміятись, от тільки напівзадушене горло не спромоглося ні на що ліпше за поривчасте хлипання* (М. Кідрук); * У порівн. *Перо все швидше й швидше снує на сіруватому папері ланцюг нерівних літер, думки, мов поривчасте гаряче дихання, рвуться крізь натовп поломеніючих слів* (П. Колесник); // Дуже швидкий, стрімкий, навальний (про рух, процес і т. ін.). *Хода її була швидка і поривчаста* (Григорій Тютюнник).

2. Різкий, рвучкий (про рух, жест і т. ін.). *Поет зробив поривчастий рух, але вона спинила його, хитнувши головою* (Леся Українка); *Рушниця сповзає у нього з плеча; поривчастим змахом він знову відводить її за спину* (І. Волошин); *Очі в нього сяяли, голос ламався, як крихкий лід на морозі, рухи стали поривчастими і безладними* (Григорій Тютюнник); *Поруч з могутнім, як ведмідь, Павлом, з його широкими й поривчастими жестами вона виглядає кришталевою вазою* (М. Циба).

3. *перен.* Схильний до захоплення, до бурхливого вияву своїх почуттів (про людину). *Приїздить Довженко. Він, як завжди, поривчастий, нетерплячий, промовистий* (М. Бажан); *Душею і вожаком нерозлучної трійки хлоп'ят є запальний і поривчастий Сергійко* (Л. Письменна); — *Знаєте, Данка надто емоційна... Я б сказала, поривчаста* (Ю. Винничук); // Власт. такій людині. *Він знав її нервову, поривчасту вдачу* (І. Нечуй-Левицький); *Любила* [стара] *сина, але не могла не бачити, що для поривчастого й поетичного темпераменту Марусі треба би було іншого чоловіка: розумного, твердого і трошки романтичного* (Г. Хоткевич).

ПОРИ́ВЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* 1. Якість за знач. **пори́вчастий** 1, 2. *Інтенсивність процесів дефляції суттєво залежить і від добової динаміки вітру, його тривалості та поривчастості* (з навч. літ.); *Йому так хотілося приховати свою радість, що всі його рухи були позначені якоюсь несамовитою поривчастістю* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. *перен.* Властивість за знач. **пори́вчастий** 3. *Жорстоке монгольське обличчя владно і грізно вип'ялося вперед, поривчастість, гордість і сміливість рисувалися на кам'яній статуї* (Р. Іваничук); *Чи й не всі парадні костюми надягаються для того, щоб погамувати в людині всі пристрасті, всю поривчастість* (П. Загребельний).

ПОРИ́ВЧАСТО. Присл. до **пори́вчастий.** *Дув поривчасто вітер з-за кручі — І тьмяніла озер глибина* (М. Василенко); *Червона краска грала на її щоках, .. серце підкидалося в грудях, а груди поривчасто дихали* (Панас Мирний); *Верховіття дерев поривчасто зашуміло од вітру* (В. Нестайко); — *Що тобі, Настусю? Тобі погано? — Вона не відповіла, лише поривчасто обняла брата, припала до його грудей і заридала голосно, не стримуючись* (Леся Українка).

ПОРИ́ВЧАТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пори́вчастий.** *Очі в його* [нього] *горіли, щоки пашіли, зітхання важке, поривчате* (Панас Мирний); *Ночами снився Арсен. Не той, котрого цілувала на цвинтарі — поривчатий, закоханий, і не той — зажурений, з опущеними плечима, .. а безтурботний скоморох на луцькому ярмарку* (Р. Іваничук).

ПОРИ́ВЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.*, *рідко.* Якість і властивість за знач. **пори́вчатий.** — *Я не знаю, про яку ти партію думав тепер, та, здається, зовсім не про цю. Такі необдумані ходи, така дітвацька поривчатість і пасування...* (Р. Іваничук).

ПОРИ́ВЧАТО, *рідко.* Присл. до **пори́вчатий.** *Наче хто ножем ударив Василя у серце. Він підійшов до неї, побачив, як її плечі поривчато кидались, хотів щось сказати, та не міг* (Панас Мирний).

ПОРИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Ридати якийсь час. *Еней.., Поплакавши і поридавши, Сивушкою почастовавсь* [почастувався] (І. Котляревський); *Мій телефон не працював. Тоді я вирішила поридати* (Л. Денисенко).

ПОРИЖІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **порижі́ти.** *До Каленика Романовича наближався якийсь старий чоловік в давній шкіряній куртці і шапці з шкіряним порижілим верхом* (І. Сенченко); *Крамар із дужим служкою якийсь час недовірливо позирали на зарослого бородою балакучого чоловіка в старому, порижілому від давності кобеняці з овечого сукна* (Іван Ле).

ПОРИЖІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **рижі́ти.** *Раптом звідкись прийшов Федько. Кожушок його був весь мокрий, чобітки аж порижіли од води* (В. Винниченко); *Незабаром пішла крига на річках, з'явилися перші гості з півдня і порижіли білі полярні курінки* (І. Багмут); *На каштанах листя порижіло, опадало* (Ю. Мушкетик).

ПОРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пори́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Поруч був цирк, з якого час від часу чулося порикування сонних левів Едера* (з газ.).

ПОРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Рикати час від часу. *Вона* [велетенська ящірка] *час від часу невдоволено порикувала, не зустрічаючи на своєму шляху нічого живого і їстівного* (О. Ірванець); *У хмарах час від часу порикували громи* (В. Гжицький); * Образно. *Часом він* [Єгипет] *ворушивсь, наче лев у кайдани закутий, Глухо порикував, наче підземний вогонь* (Леся Українка).

ПО-РИ́МСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ри́мському.** — *У нас як кому припаде до душі руса коса, то вхопить, як сокіл чайку, та й до попа. — Се вже по-римськи! — каже, сміючись, Сомко* (П. Куліш); [Хуса:] *Я не на те учу рабинь по-римськи, щоб потім їх скотарками робити* (Леся Українка).

ПО-РИ́МСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у римлян, за звичаєм римлян. [Хуса:] *Стривай, поможеш пані зачесатись по-римському* (Леся Українка); *Не по-римському свищуть, завивають тутешні вітри* (О. Гончар).

2. Мовою римлян. *І багато з юдеїв читали цього написа, бо те місце, де Ісус був розп'ятий, було близько від міста. А було по-гебрейському, по-грецькому й по-римському написано* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОРИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **порина́ти.** — *Куди ж вона? — Повинні знати... В це осоружне... я не можу вимовляти навіть цих слів... Плавання. Поринання... Амфібії...* (П. Загребельний); *Та, власне, і в той час першого поринання в свободу, про який згадує Сошенко, Тарас* [Шевченко] *не так уже й байдикував* (І. Дзюба).

ПОРИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОРИНУ́ТИ,** и́ну́, и́не́ш, *док.* 1. *у що і без дод.* Занурюватися з головою у воду; пірнати. *На ставі пишно Лебедь* [Лебідь] *плив, А Гуси сірії край його* [нього] *поринали* (Є. Гребінка); *Юрко все пірнав, поринав до півдня, трохи не залився водою і нічого не знайшов* (І. Нечуй-Левицький); *Вліз у воду Гриць і ну Поринати в глибину* (І. Нехода); *Та й замовкла русалочка, В Дніпро поринула, Мов пліточка* (Т. Шевченко); *Дихав* [учитель] *квапливо, жадібно, з посвистом, так ніби поспішав надихатися, наповнити свої легені, перш ніж поринути в воду* (П. Загребельний); * У порівн. *Полохливий заєць, причаївшись під кущем, пригина вуха, витріща очі й немов порина ввесь у море лісових згуків...* (М. Коцюбинський); // *куди, у чому.* Пливучи, занурюватись у хвилі. *Рипить корабель, стогне тяжко, здригається, наче конає, угору здіймається важко, ще важче уділ поринає* (Леся Українка); *Зорі неба в блискотінні, хвилі моря в плюскотінні, хмара небо запина, бочка в хвилях порина* (П. Тичина); // Глибоко вгрузати (у сніг, пісок і т. ін.). *Ноги Якима, узуті в здорові чоботи, глибоко поринали в сніг і лишали за собою цілу низку ямок* (М. Коцюбинський); *Він дивився, як бетонне тісто лягало на сіру, вогку, недавно утоптану масу, як бетонярі розкидали його лопатами, як місили тісто ногами, поринаючи в нього чобітьми мало не до колін* (Г. Коцюба); *Ноги м'яко поринали в прохолодний пісок — вранішнє сонце не встигло його прогріти* (Н. Бічуя); *Тіло Алессандро поринуло в ґрунт по груди* (О. Бердник); // *перен.* Проникати або потрапляти кудинебудь, у щось. *Скачучи то в той бік, то в другий, .. поринаючи то в холод вогких тіней і мокрого звисаючого коріння, то в море зеленавих снопів сонячного світла, — Маруся опинилася нараз на якійсь високій скельці* (Г. Хоткевич); *Газетчики-хлопчаки поринали в юрбу, вигукуючи назви газет* (О. Дончено); *Відхиливши хворост, татарка і Андрій знайшли щось схоже на земляний склеп і поринули у нього, немов у провалля, спочатку татарка, а за нею Андрій* (О. Довженко).

2. *у чому, у що, перен.* Ставати непомітним, зникати, ховатися в масі чого-небудь. *Стежка поринала в темній гущавині вільшини та ліщини* (І. Франко); *Село далі якесь. Хати, клуні, хліви... так і поринають у садках* (А. Тесленко); *Тихо, поринаючи в тумані, підходили до Зборова полки козацькі* (Я. Качура); *Рівнина, освітлювана досі вогнищем, поринула у пітьму* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Ставати нечутним в галасі (про звуки). *Останні слова Маковея поринули в суцільному гуркоті. Противник відкрив вогонь по всьому плацдарму водночас* (О. Гончар).

3. *у що, перен.* Повністю віддаватися якому-небудь заняттю; зосереджуватися на чомусь. *Поринала в справи. Ні, це не було навмисне завантаження себе втомливою безперервною роботою. В цій роботі було її щастя. Вона любила її* (П. Дорошко); *Сусана вмостилася з ногами на канапі і вся поринула в читання книжки Очерета* (І. Кочерга); *Гримільда вся поринула в своє велике господарство* (І. Білик); // Заглиблюватись (у думки, спогади, мрії і т. ін.); зосереджено думати про щось, пригадувати що-небудь. *В одній хаті жили два вороги, і хоч кожен з них поринав у власні думки — навіть тікав од другого, проте доволі було якоїсь дрібнички — і злість тіпала обома, немов пропасниця* (М. Коцюбинський); *На небі зоряне намисто, неначе думи в пастуха... Не хоче він ні пить, ні їсти і все у мрії порина...* (В. Сосюра); *Він поволі поринає в спогади і вже не чує ні вітру, ні клекоту хвиль...* (І. Цюпа); *Стен поринув у глибоку задуму* (О. Авраменко); // Набувати якогось психічного чи фізичного стану. *Білі тонкі пальці впились у чорне волосся, і сама* [Таня] *знов безсило впала на стільця, поринаючи в напівомертвіння* (В. Гжицький); *Тепло, та ще й з дороги, з морозу, одразу розморило їх, і вони, знесилені, змучені, розімлілі, незчулися, як поринули в глибокий, важкий і тривожний сон...* (В. Козаченко); *Женик протер окуляри й поринув у меланхолію* (Є. Кононенко); // Уявно переноситися в певні обставини, умови, оточення і т. ін.; пригадувати якісь події з власного життя. *У залах Ермітажу було зовсім тихо, ніхто не заважав, і Тарас поринав у інше життя, забувши про свої справи* (О. Іваненко); *Поступово спів захопив Філіпа, він повністю поринув у минуле і перестав думати про сьогодення* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *куди, у що.* Швидко, стрімко переміщатися (іти, їхати, летіти і т. ін.) у якомусь напрямі; рухатися вперед із великою швидкістю; мчати, линути. *Пахтить рілля гаряча, мов долоня, У синє небо пташка порина* (П. Усенко); *Немов підхоплені гарячим вітром, звелись дибки командирські коні, гвинтами повернулися в повітрі і поринули в далечінь* (О. Довженко); *Машина вилетіла за місто, залишила позаду й околиці, поринула в степ* (Ю. Смолич); *Задвиготіла з тяжким стогоном земля, і потрощене каміння вниз поринуло з шпиля* (Н. Забіла); // *тільки док.* Навально ринути, кинутися кудись. *На березі Дніпра татари відпочили і на четвертий день із свіжими силами поринули на Україну* (З. Тулуб); // *перев. док.* Швидко, бурхливо литися, текти. *Раптом із злих очей сльози так і поринули, полилися* (Марко Вовчок); *Поринули весняні води, задзюрчали струмочки, заклекотали в ярках, розіллялись широкою повіддю* (М. Коцюбинський); // *тільки док.* Почати лити з великою силою (про дощ). *Години йдуть без переміни, — Хіба що гірше стане враз, Хіба що зимний дощ порине Чи злого вітру прийде сказ* (М. Рильський).

(1) Пори́ну́ти в бій — із завзяттям, запалом кинутися в бій. *Полки визволення, поринувши у бій, На захід пройдуть правдою щасливі!* (М. Нагнибіда); **(2) Пори́ну́ти в нірва́ну** — віддатися станові повного спокою, блаженства. *Він позирав на годинника, на високе палюче сонце, на Чорника, який поринув у нірвану* (К. Москалець).

◊ **(3) Порина́ти / пори́ну́ти в се́бе** — ставати замисленим, зосереджуватися на своїх думках, не помічаючи нічого навколо. *Вона вже не слухала його .. Поринала в себе, в свою розбурханість і ставала від того сумна* (Валерій Шевчук); *Він увесь поринув у себе* (П. Панч); **(4) Порина́ти / пори́ну́ти в те́мряву** — ставати темним, неосвітленим. *Минають години. Місяць ховається за островом, море поринає в темряву* (М. Трублаїні); *На хвилину хмарка вкрила місяць. Село поринуло в темряву* (Л. Смілянський); *Будинки давно вже поринули в темряву. Тільки де-не-де світилися ще поодинокі віконечка* (В. Нестайко); *Світло, що спалахнуло на якусь мить, погасло, і все знову поринуло в темряву* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); **(5) Порина́ти / пори́ну́ти в турбо́ти** — бути заклопотаним, не помічаючи нікого й нічого. *Він .. сів за стіл з тим почуттям заклопотаності і відповідальності, яке охоплювало його кожного разу, коли він поринав у турботи дня* (Григорій Тютюнник); — *Чудно, — зверхньо погляне* [Тимофій] *на неї. І, за звичкою, задумається, порине в свої турботи* (М. Стельмах); **(6) Пори́ну́ти зо́ром (по́глядом, очи́ма)** *куди* — спрямувати погляд кудинебудь, на щось. *Я знов поринув поглядом у морську темряву* (М. Трублаїні); *Василько б хотів продовжити розмову з Оленкою. Але вона вся поринула очима в ту хвилю, що біжить і втікає, що біжить і втікає* (А. Турчинська); *Хмельницький мовчав, поринувши зором перед себе, де коливався синій обрій* (Н. Рибак).

ПОРИ́НАЧ, а, *ч., техн.* Те саме, що **плу́нжер.**

ПОРИ́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Який поринув. *Тоді, коли був поринений у світ книг чи спорту, про Неспокійку, тобто Марійку, думалося менше. Хоча, за великим рахунком, її образ ніколи не зникав із Костевої уяви* (С. Процюк).

ПОРИ́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **пори́нений.** *Пориненість у мрії.*

ПОРИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пори́ну́ти.** *Поглядом не зупинявсь ні на чому, хіба що на дрібності піску, коли вдивлявся зблизька. Та то було ніби поринення в сон* (М. Воробйов).

ПОРИ́НУ́ЛИЙ, ПОРИ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пори́ну́ти** 3. *Яворницький сидить на призьбі, весь поринулий у світ цих пісень, частіше задумливих, ніж грайливих* (О. Гончар); *Коли сестри повиходили заміж, музику вони закинули, поринуті в господарчі та родинні клопоти* (Валерій Шевчук); *Він і далі сидів, замкнувшись у кімнаті, поринулий у свої пергаменти* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОРИ́НУ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **пори́ну́лий.** *Подив В. Шимборської часто супроводжує гіркота через байдужість людей до того світу, частиною якого вони є, через їхню приземленість та поринулість у повсякденну метушню* (з наук. літ.).

ПОРИ́НУ́ТИ *див.* **порина́ти.**

ПОРИ́НУТИЙ *див.* **пори́ну́лий.**

ПОРИ́НУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **пори́нутий.** *При всій своїй поринутості в роботу не забував А. М. Фасоля говорити людям добре слово, щиро дякувати, не чекаючи особливої нагоди* (із журн.).

ПОРИ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *чим і без дод.* Рипати якийсь час. *Макар спершу зайшов до Гриця, порипав трохи на баяні, погомонів і подався на Водяну балку* (С. Добровольський); * Образно. *Твердохліб порипав дверима то до того, то до того, але питати нікого не хотів* (П. Загребельний).

2. *розм.* Почати їхати кудись рипаючи. *Чумацькі паровиці, тим часом добре попідмазувані, вже десь порипали собі далі, до Києва* (О. Ільченко).

ПОРИ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Рипатися якийсь час. *Я, голодна і самотня, лишилася замкненою в гаражі. Порипалася туди-сюди й вирішила линяти через балкон* (І. Карпа).

ПОРИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* порипля́ть; *док.* 1. *чим і без дод.* Рипіти якийсь час. *Обидва* [Шестірний і офіцер] *знялися; порипіли чобітьми — і вийшли* (Панас Мирний); *Северин покрутився перед дзеркалом, поцмокав язиком, посвистів, порипів чобітьми, узяв гвинтівку на плече* (Григорій Тютюнник); *Я помнявся* [пом'явся], *порипів стільчиком, бо що ти будеш казати?* (В. Близнець).

2. *розм.* Піти, поїхати кудись, супроводжуючи свій рух рипінням. — *Айда за ней* [нею]!.. — *І два .. москалики .. збили на потилицю кашкетики й підтюпцем порипіли в темряву за санками* (С. Васильченко); *Вози порипіли між дерева* (І. Білик).

ПОРИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пори́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Він все слухав і слухав: він хотів, він мусив почути тільки один звук — сплеск весел або порипування кочетів* (Ю. Смолич); *Тишу порушувало обережне порипування стільців, приглушене шипіння примуса та побулькування рідини в реторті...* (Ю. Шовкопляс); *З села зрідка чулося порипування хліборобських возів під снопами* (А. Іщук); *Раптом до нього долинуло якесь порипування, чиїсь кроки і неголосний хриплий спів* (Я. Стельмах); *Ранок вдарив у вікна співом пташиним, порипуванням флюгера і шелестом ясенів* (Ю. Винничук).

ПОРИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* Періодично, раз у раз рипіти, утворювати або робити чимсь рипливі звуки. *Маруся брала життя таким, яким воно їй давалося. Любо їй було чути себе загальною пестійкою, любо збігати сніжною стежкою, порипуючи черевичками* (Г. Хоткевич); *В повітрі пахло весною. Сніг ще порипував під ногами, але вже чорніла земля* (Н. Рибак); *Зал притих, насторожився. Стало чути, як голосно і важко дихають перші ряди, порипують лави під стіною* (В. Кучер); *Порипували ярма, повільно котились вози* (О. Гончар); *Жора відсунув убік стілець, скособочився на ньому і став порипувати гармошечкою* (В. Шкляр).

ПО́РИСТИЙ, а, е. 1. Укритий порами (про шкіру). *Дрібні краплі збігають аж на кінчик пористого носа, і єфрейтор час од часу здуває їх* (Є. Доломан); *Шкіра в нього була пориста, і буквально з кожної пори лився піт* (П. Загребельний); *Можливо, саме тоді я побачив перший страх на його білому й пористому, як сир, лиці* (Любко Дереш).

2. Який має у своїй структурі багато дрібних порожнин (про твердий матеріал, ґрунт і т. ін.). — *Бачили берег дніпровський у Бериславі?* — *каже Жаров.* — *Вапняково-шаруватий, пористий, аж дірчастий. Отакі ґрунти тут на всьому березі...* (В. Минко); — *Відомо, що понтійські вапняки дуже пористі,* — *гаряче продовжував Мурашко* (О. Гончар); *Мері.., залишивши на підлозі свої пантофлі на пористому високому каблучку, вилізла на ліжко* (О. Чорногуз); *Сонце вже встигло прогріти пористий, почорнілий від води та часу вулканічний туф* (М. Кідрук).

ПО́РИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **по́ристий.** *Чищення обличчя показане пацієнтам, для яких характерна підвищена жирність і пористість шкіри* (з наук. літ.); *Аркуші кістяної білости холодили пальці і на доторк пестилися, як молоде тіло, шовковою пористістю* (М. Дочинець).

ПОРИСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод., рідко.* 1. Док. до **рисува́ти.** * Образно. *Душа її була повна жалощів та трепету, коли вона дивилася в ці запалі очі, .. на невчасні зморшки, які порисували величне та горде чоло* (Марко Вовчок); * У порівн. *Замережилися гори пологами, мов порисував їх хто* (Г. Хоткевич).

2. Рисувати якийсь час. — *Порядні люди так не роблять. Прийти, ягничкою прикинутись: одпустіть на пів місяця, одпустіть на місяць, нехай хлопець порисує* (Г. Хоткевич).

ПОРИСУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. *заст.* Укритися тріщинами. *Дошка порисувалася* (Сл. Б. Грінченка).

2. *розм.* Док. до **рисува́тися** 2; похизуватися. *Вона підмітила, що Сазонов хоче порисуватися, хоче показати себе з надзвичайного боку* (І. Багряний).

ПОРИ́ТИ, и́ю, и́єш, *док., що.* Розрити, викопуючи заглибини, ямки і т. ін., зробити нерівною якусь поверхню; зрити. *У Марковім садку свиня діру пробила І ввесь садок порила* (Л. Боровиковський); *Незабаром Демид знав.., з ким Грициха ладнає, з ким лається, з ким позивається і чий годований кабан порив їй увесь город* (Б. Грінченко); *Жовніри нагорнули вал паралельно повстанському — від Старця до Дніпра, порили глибокі шанці* (В. Чемерис); — *Землю тоді геть усю порили* [рудокопи].., *на ній аж роїлася незліченна працьовита комашня, та ще й яка ретельна!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *перен.* Укрити зморшками, шрамами (обличчя, шкіру). *Стою Під височенною гранітною скалою, А далі тисячі таких самих, як я. У кождого чоло життя і жаль порили, І в оці кождого горить любові жар* (І. Франко); *Козак намагався триматися по-молодецькому, але літа вже зігнули йому спину, пригасили очі й зморшками порили обличчя* (П. Панч).

ПОРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пори́ти.** *Земля чорна копитами Поорана, поритая* (Т. Шевченко); *Ще стояв запах гару й сажі в повітрі. Всюди пориті ями — то воронки... від гарматних набоїв чи від бомб?* (І. Багряний); *Лице його було порите глибокими шрамами* (І. Франко); *До більців* [билець] *підійшов високий, сухорлявий, з поритим віспою обличчям полісмен* (Мирослав Ірчан); * Образно. *Між голих горбів, поритих жовтими рівчаками, протікала вузенька, але глибока річка Пилявка* (П. Панч); // **пори́то,** *безос. пред. Земле моя! Хто тільки не гуляв у ці часи лихоліття по твоїх неосяжних просторах! Вздовж і впоперек збито тебе копитами, порито важкими снарядами!* (О. Гончар).

ПОРИ́ТИСЯ, и́юся, и́єшся, *док.* 1. Ритися (у 1 знач.) якийсь час у землі, у чомусь пухкому або сипкому. *В багні куйовдилась* [Свиня], *ще й на квітник прийшла Між квітами пориться* (Л. Глібов); *Поспішив* [пес] *у тінь під будинком. Порився ще глибше у вже виритій ямі та заліг туди, важко хекаючи* (Ю. Логвин); — *Цей похід... Це взагалі була моя ідея. Я міг без тебе тут і пісень назбирати, і в кургані поритися* (Люко Дашвар).

2. *розм.* Ритися (у 2 знач.) якийсь час, перебираючи, перекладаючи що-небудь, шукаючи щось; покопирсатися. *Дмитро Іванович порився в своїх кишенях, дістав дві монетки по двадцять копійок і передав хлопчикам* (В. Гжицький); *Шевченко дістав з шухляди коричневу потерту папку, порився в паперах* (Ю. Збанацький); *Дідок порився в торбині й дістав два пиріжки* (І. Андрусяк).

3. *розм.* Ритися (у 3 знач.) якийсь час у творах, книжках, вивчати їх, дістаючи потрібну інформацію. *Порившись у словниках, я з'ясував, що банджа є не більше і не менше як один з численних препаратів індійських конопель* (В. Підмогильний); *Треба негайно хоч щось підчитати, хоч в інтернеті поритися, перш ніж іти до лікаря* (О. Забужко); *Батько .. сина не забув. Допоміг. Дозволив поритися у своїх чернетках. І у двадцять вісім Ігор Крупка захистив кандидатську* (Люко Дашвар).

4. *перен.* Ритися (у 4 знач.) якийсь час, докладно аналізуючи щось. [Г р и ц ь к о:] *То не людське діло — судити, а Боже. Сама у своїй голові покопайся, у своїй душі порийся та й спитай себе: чи винувата ти, чи ні?* (Панас Мирний); *Староста .. попросив щось оповідати, яку-небудь книгу з пам'яті, для всіх. Андрій порився в пам'яти* [пам'яті] *й почав розповідати їм пригоди Тіля Уленшпігеля за Шарлем де Костером* (І. Багряний).

ПОРИХТО́ВАНИЙ, а, е. 1. *розм.* Дієпр. пас. до **порихтува́ти** 1. *Порихтовані до подорожі речі.*

2. *спец.* Дієпр. пас. до **порихтува́ти** 2. *Корпус муфельної пічки трохи порихтований;* // **порихто́вано,** *безос. пред. Автомобіль після дорожньо-транспортної пригоди порихтовано погано* (із журн.).

ПОРИХТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* 1. *розм.* Док. до **рихтува́ти** 1. *Набрала Кривенька Качечка води з криниці та й порихтувала вечерю для діда з бабою* (з казки).

2. *спец.* Док. до **рихтува́ти** 2. *Ти порихтуй воза, а я піду за волами* (Сл. Б. Грінченка); *Пампушка вже поміняв у своєму "опелі" ходову, порихтував і пофарбував побите ліве переднє крило, поставив дорогу стереосистему* (А. Дністровий); * Образно. — *І пішла по селу чутка, що Марина свого чоловіка вилікувала. Почали до неї люди приходити, щоби їм трохи де спину порихтували, а вона каже: "То все до чоловіка, він у мене спини рихтує"* (Любко Дереш).

ПО-РИ́ЦАРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ри́царському.** *Вона була надто сміливої вдачі, надто свобідно і по-рицарськи вихована, щоб не зацікавитися розкладом табору* [монголів] *і всім новим та невиданим окруженням* [оточенням] (І. Франко); *Данькові здалося, що відмовитись тепер від гри було б не по-рицарськи* (О. Гончар); *Те, що він повівся з ними так по-рицарськи, потішило коли не кобилу, то її господаря* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПО-РИ́ЦАРСЬКОМУ, *присл.* Як рицар, за рицарським звичаєм. *Воювати по-рицарському;* // Благородно, шляхетно; виховано. *Мусимо постаратися .. всьому панству кримському свою зневагу і образу відплатити і помститися, але явно, а не таємно, по-рицарському, а не так, як вчинили з нами ви* (Ю. Мушкетик).

ПОРИ́ЦЬКАТИ, аю, аєш, *док., що, діал.* Перерити. — *Якщо ви не будете мене перебивати хоча би пів хвилини, то я спробую вам пояснити, кого шукаю... — Або я вас перебила? Та най мені кертиця вазонки* [вазони] *порицькає, як я вас перебила!* (Ю. Винничук).

ПОРИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Проричати певний час. *Ніколи гучного нявкання від цієї породи не дочекатися, зате поричати в разі потреби вона завжди може* (з наук.-попул. літ.); *Для порядку поричавши пару хвилин, собака втратив усякий інтерес до незнайомців* (із журн.).

ПОРІ́БРИНА *див.* **поре́брина.**

ПОРІ́БРЯ, я, *с.* Те саме, що **поре́брина.** *Їжте, пийте, та не подумайте грішним ділом, що таке може тривати щодня. Якщо ж ви не знатимете честі, то кількість страв на столі з кожним днем буде катастрофічно меншати, аж поки не залишаться знаменитий український борщ із свинячим порібрям та гречана або пшоняна каша з салом* (В. Земляк).

ПОРІ́ВНО *див.* **по́рівну.**

ПО́РІВНУ, ПОРІ́ВНО, *присл.* Рівними, однаковими частинами; на рівні частини. *Чоловіки ловили рибу; жінки їх перепродували — і заробітком ділилися порівну* (Панас Мирний); *Всі радощі і смутки, що випадуть на їх долю, вона поділить з ними порівно* (О. Гуреїв); — *Вона* [земля] *має належати всьому народові і роздаватися порівну в користування тим, хто обробляє її* (М. Стельмах); *Пес задоволено облизнувся. Санич дістав згорток і розламав пиріг навпіл. Вийшло майже порівно* (С. Жадан); // В однаковій кількості. *Боєприпаси, доставлені Хомою для роти, були розподілені порівну між усіма мінометними підрозділами полку* (О. Гончар); *Назустріч висипала весела компанія. — Людей двадцять, — відмітила* [Ліда]. — *Чоловіків і жінок порівну. Усі по двоє тримаються* (Люко Дашвар).

ПОРІ́ВНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для порівнювання (*див.* **порівнювання**[1]). *Оформлені інвентаризаційні описи аудитор передає в бухгалтерію для складання порівнювальної відомості* (з наук. літ.); *Обов'язковою умовою зіставлення порівнювальних показників є єдність методики їхніх розрахунків* (з навч. літ.).

ПОРІ́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порівнювати**[1]. *Ще до подорожі на Україну Рільке знав уже про "Слово о полку Ігоревім". Є навіть думка про вплив староукраїнського епосу .. на поетового "Корнета" (1899), хоч за подібний вплив говорить тільки споріднена в дечому дикція і ритм порівнюваних творів, а не відомий нам біографічний матеріял* [матеріал] (Олекса Ізарський); *Безпосередній зв'язок між фольклорними записами Шевченка та його оригінальною творчістю відчувається і в таких порівнюваних рядках: Ой із-під гори, із-під кручі Ішли мажі риплючі* [рипливі] (В. Русанівський); // **порівнювано,** *безос. пред. Великооцьких аматорів, що виступали на концертній естраді, порівнювано з першорядними співаками* (І. Франко); *Свого часу лунали твердження про вплив Хом'якова на Шевченка або ж їх порівнювано як споріднених* (І. Дзюба).

ПОРІ́ВНЮВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **порівнювати**[1] 1. *Марія часто .. порівнювала братів Святославовичів, і це порівнювання чимось ображало її* (І. Білик); *Порівнювання людей з птахами або звірятами — це характерна риса народньої* [народної] *поезії взагалі, а сербської та української зокрема* (М. Драй-Хмара); *Ірина втомилася.., а втомлена, завжди намагалася на комусь зірвати злість. І тут у хід ішов звичний і випробуваний арсенал жіночої зброї — порівнювання себе з наймичкою, нарікання на чоловікове гультяйство, безсердечність, неуважність* (Ю. Мушкетик).

ПОРІ́ВНЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **порівнювати**[2] 1. *Порівнювання верхнього шару ґрунту.*

ПОРІ́ВНЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПОРІВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. *з ким — чим, до кого — чого.* Вимірюючи, розглядаючи, досліджуючи і т. ін. які-небудь однорідні предмети, явища тощо, виявляти в них однакові риси або відмінності, переваги або недоліки і т. ін. *Порівнюючи життя панів та мужиків, він глибоко пересвідчився, що Бог не дав долі мужикам, що для мужиків нема щастя на землі* (М. Коцюбинський); *Він уже невільно все українське порівнював до німецького, австрійського* (Олекса Ізарський); — *Я не боюся розчаруватися в тобі, — м'яко сказала вона. — Адже мені нема з ким порівнювати тебе* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Разом з цим листом засилаю до Вас і Ваші байки .. Порівняйте їх з байками Глібовими, то Ви самі побачите, які вони слабі* (Панас Мирний); *Стаха сподівалась, що Бронко порівняє її рум'яне, як "райське яблуко", туге личко з обвислою шкірою тих жінок і зробить висновок на її користь* (Ірина Вільде);

// Визнавати подібним до кого-, чого-небудь, установлювати схожість з кимсь, чимсь; прирівнювати (у 1 знач.). *З Ганнібалом та іншими полководцями античності, що вважалися еталонами воєнного генія, порівнювали сучасники українського гетьмана* [Б. Хмельницького] (О. Апанович); *"Дункан" наче плив поверхнею величезної рівнини, яку Паганель слушно порівнював з пампою* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Віктор порівняв своє становище з плавцем: ріка нездоланно широка, не видно берегів!* (Олекса Ізарський); *З чим би ти міг порівняти Європу? Наприклад, зі спільним домом* (Ю. Андрухович); *З Артемідою тільки, великого Зевса дочкою, Виглядом, постаттю, величчю можу тебе порівняти!* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перев. док., з ким — чим, у чому, чим.* Робити рівним з ким-, чим-небудь, однаковим у чомусь; зрівнювати *(див.* **зрівнювати¹**). — *Вражі діти! — кричить* [генеральний писар]. — *Пічкури! Навчимо ми вас старшину шановати* [шанувати]! *Не будете ви в нас копилити губу, як тії запорожці, що всі в їх* [них] *рівні. Порівняємо ми вас так, що й не захочете* (П. Куліш); — *Не журися..! Помруть, як і ми грішні, наші напасники... Помруть — та нічого з нагарбаного не візьмуть з собою! Всіх нас сира земля порівняє...* (Панас Мирний); [К а т р я:] *Кохання порівняє й царівну, й сироту, й королевича з нашою бідною баришнею* (С. Васильченко); — *Тепер ми рівні, — загули багачі. — Революція всіх порівняла* (О. Гончар).

◊ **(1) Порівня́ти плеча́** *з ким* — перевірити свої сили, свою спроможність у боротьбі, змаганні і т. ін. з кимсь; позмагатися (у 1 знач.). — *Нехай лиш Тур, що верховодить І всіх панів за кирпи водить, з Енеєм порівня плеча* (І. Котляревський).

ПОРІ́ВНЮВАТИ², юю, юєш, *недок.*, **ПОРІВНЯ́ТИ**, я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Робити рівним, гладеньким, без виступів або западин; вирівнювати (у 1 знач.), зрівнювати *(див.* **зрівнювати²** 1), згладжувати (у 1 знач.). *Де ж ви, мої рідні ниви, Що не годен вас пізнати? "Чи не бачиш? Порівняли Нас шрапнелі і гранати"* (Б. Лепкий); // Робити одного рівня з чим-небудь. *Порівняє гори з долинами, а багатих з убогими* (Номис).

2. *тільки док.* Док. до **рівня́ти** 5. *Підійшла* [мати] *до малюнка, обсмикала рушник, краще квіти порівняла* (С. Васильченко); — *Не дотягтися вже хрестовини рушника порівняти, такі-і-і хрести вистановляють* [встановлюють] (В. Медвідь); *Затворниця блискавично порівняла обидва черевички .. і, припавши до віконних ґрат обличчям.., вигукнула: — Доню моя!* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОРІ́ВНЮВАТИСЯ¹, ююся, юєшся, *недок.*, **ПОРІВНЯ́ТИСЯ**, я́юся, я́єшся, *док.* 1. *перев. док., з ким — чим, у чому, чим.* Ставати, виявлятися рівним, однаковим з ким-, чим-небудь у чомусь; зрівнюватися *(див.* **зрівнюватися¹** 1). *Заколот духа проти Бога і заколот плоті проти Бога порівнюються в своїй тяжкості* (П. Загребельний); *І підеш тоді, Милий синочку, І з панами сам Порівняєшся, В сріблі-золоті Закупаєшся* (С. Руданський); *Обидва брати знов порівнялись: обидва стали безземельні* (Грицько Григоренко); — *Святили оце криницю: мира* [миру] *зійшлося — мабуть, з цілого міста. І скільки там не було отих паній, та ні одної ж немає, щоб порівнялася з нашою Мар'яною* (С. Васильченко); — *Ось я .. вернувся з німецької війни .. Козаки, котрі з фронту, і я серед них, сказали: ну, живі ми і дома. Порівняймося з сусідами! Так і зробили — дали їм воли .. і плуги дали, борони, культиватори.., все дали* (В. Барка).

2. *тільки недок.* Пас. до **порівнювати¹** 1. — *Перемога над польським військом при Батозі порівнюється з перемогою Ганнібала під Каннами...* (Н. Рибак); *Тут* [у щедрівках] *дівчина порівнювалася з ясним сонцем, трудівниця ставала королівною, царівною, ясною зорею* (І. Пільгук).

ПОРІ́ВНЮВАТИСЯ², ююся, юєшся, *недок.*, **ПОРІВНЯ́ТИСЯ**, я́юся, я́єшся, *док.* 1. Ставати рівним, гладеньким, без виступів або западин; вирівнюватися (у 1 знач.), зрівнюватися *(див.* **зрівнюватися²** 1), згладжуватися (у 1 знач.). *В Угорській низовині алювій, відкладаючись у місцях прогинання земної кори, сприяє тому, що елементи рельєфу поступово порівнюються* (з наук.-попул. літ.); // Робитися одного рівня з чим-небудь. *Пейзаж за вікном змінився: гори порівнялися з долиною* (із журн.).

2. Наблизившись, опинятися на одній лінії, поряд із ким-, чим-небудь. *Хлопець порівнюється з гуцулами, довірливо вітається з ними* (М. Стельмах); *Нарешті дівчина в рожевій куртці порівнюється з нами. Вона йде так, що видається мені феєю, казковою істотою* (О. Ульяненко); *Лаврін догнав її й порівнявся з нею* (І. Нечуй-Левицький); *Паровоз, порівнявшись із натовпом, зупиняється* (Б. Антоненко-Давидович); *Порівнявшися з Сергієм, юнак чітко, по-військовому козирнув* (В. Козаченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **порівнювати²** 1. *Купи піску порівнюються лопатами.*

ПОРІ́ВНЮЮЧИ, *присл., заст.* Порівняно (у 1 знач.). *Косів був порівнюючи многолюдний* (Г. Хоткевич); *Командний склад .. полку .. добрався з дуже гуманних та культурних людей і в цілій армії був відомий своїм порівнюючи добрим ставленням до солдат* [солдатів] (Д. Бузько); *Вона не поїде до Криму! Вона лишиться з друзями! І це їй вдалося порівнюючи легко: вона і матір не обманула, і не розкрила таємницю* (Ю. Мокрієв).

ПОРІВНЯ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який ґрунтується на порівнянні, на встановленні співвідношень між досліджуваними предметами, явищами і т. ін. *Він переконаний, що порівняльне вивчення зразків народної творчості різних національностей має велике значення для музичної етнографії* (М. Стельмах); // Одержаний унаслідок порівняння. *Манера і стиль М. Черемшини в його ранніх речах взагалі рідні Стефаниковим. За браком порівняльних даних дуже тяжко сказати, як і звідки ця спорідненість постала* (М. Зеров); *Порівняльні цифри кількох десятків циклів показали: Ара* [планета] *вступила в смугу занепаду* (О. Бердник).

2. *лінгв.* Який виражає порівняння або вживається для вираження порівняння *(див.* **порівня́ння¹** 2). *Підрядні порівняльні речення вказують на місце або напрям дії, про яку йдеться в головному реченні, і відповідають на питання "як?", "як саме?", "подібно до чого?"* (з наук. літ.); *Порівняльний зворот збагачує мовлення, увиразнює образи, допомагає чіткіше висловити думку* (з навч. літ.).

△ **Порівня́льна педаго́гіка** *див.* **педаго́гіка; Порівня́льна психоло́гія** *див.* **психоло́гія; Порівня́льний ме́тод** *див.* **ме́тод.**

ПОРІВНЯ́ЛЬНО-ІСТОРИ́ЧНИЙ, а, е. Який ґрунтується на вивченні явищ із погляду порівнювання їх в історичному плані. *Методологічною основою дисертаційного дослідження став метод комплексного підходу до історичного матеріалу, який дає змогу поєднати різні засоби історичного дослідження (хронологічний, порівняльно-історичний, логіко-аналітичний), не порушуючи принципів об'єктивного пізнання* (з наук. літ.).

ПОРІ́ВНЯНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **порівня́ти**[1]. *Козаки не порівняні в виборних правах з хрестянами* [селянами], *а прилучені до разночинців* [різночинців] (Панас Мирний); *— Сей господар .. у найліпшім разі може буть порівняний з своїм волом: одні процеси життя — і фізіологічного, і інтелектного!..* (Олена Пчілка); *"Антон Біда — герой труда", хоч і значимий твір, але майстерністю своєю він не може бути порівняний до сатир, згаданих вище* (О. Шугай); *Тобі байдуже: нехай тебе винесуть звідси, мов Едмона Дантеса в мішку з небіжчиком. Нехай хоч так! Аби відчути, яка холодна вода, яке свіже повітря, який величезний, ні з чим не порівняний цей ковток* (І. Роздобудько); // **порівняно,** *безос. пред. Потім прослуханий уривок він похвалив. Та так, що не треба було й розносу. — Порівняно було стиль і світогляд обох авторів* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який визначається в порівнянні, у зіставленні з чим-небудь іншим; відносний (у 1 знач.). *За змістом імена бувають порівняні і непорівняні. Порівняні мають спільні родові ознаки (наприклад, вуж і сокіл обоє є тваринами). У непорівняних спільних родових ознак немає (наприклад, людина і камінь)* (з навч. літ.); // Не цілковитий, не повний, не дуже великий порівняно з іншими; відносний (у 1 знач.). *Які радісні слова! Теперішній хазяїн* [Торнфілд-холу] *живий! Я вже ніби могла слухати все, що він* [колишній дворецький] *мав далі сказати, .. з порівняним спокоєм* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Використання газофазного неконтактного способу насичення титанових сплавів гальмується порівняною дефіцитністю речовин, які використовують при його здійсненні, а в деяких випадках, наприклад, при боруванні, — їх токсичністю* (з наук. літ.).

ПОРІ́ВНЯНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **порівня́ти**[2]. *Яри, порівняні з долинами.*

ПОРІВНЯ́ННИЙ, а, е. Який можна порівняти з іншими. *Для тіл, що рухаються зі швидкостями, порівнянними зі швидкістю світла, справедлива спеціальна теорія відносності, створена видатним фізиком А. Ейнштейном* (з навч. літ.); // Який можна виміряти однаковою мірою з чим-небудь іншим; сумірний, спільномірний. *Технологія дисконтування є приведенням вартісних показників різних років до порівнянних величин* (з наук. літ.).

ПОРІВНЯ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **порівня́нний.** *Функціональну класифікацію видатків бюджету застосовують для визначення міжнародної порівнянності видатків бюджету за функціями держави* (з навч. літ.).

ПОРІВНЯ́ННЯ[1], я, *с.* 1. Дія за знач. **порівня́ти**[1] 1. *Чудним видалось йому самому порівняння тонконогої в коротенькій спідниці дівчинки з перепеленям на стерні* (А. Головко); *З чим би ми не порівнювали зоряний світ — все одно наше порівняння виглядатиме штучним, вторинним і через те неминуче банальним* (М. Руденко); *Чим можна зачепити людину? Порівняннями. Якщо ти будеш вести розповідь про себе, постійно порівнюючи себе з тим, хто тебе слухає, то він дослухає майже до кінця* (Л. Денисенко).

2. *лінгв.* Слово або вислів, у якому називається особа, предмет або явище, з якими порівнюється хто-, що-небудь. *З насолодою підшукував він найобразливіші порівняння, щоб знов роздмухати своє обурення* (З. Тулуб); *— У неї очі, як агати, — захоплено говорить Євген. Василь не дуже уявляє барву агатів, але він чув це поетичне порівняння не раз* (У. Самчук); *— Ми не знаємо себе й на один відсоток. Людина — як айсберг, пробач за таке відоме порівняння! Основна маса — невидима...* (О. Бердник); // *літ.* Засіб художньої образності, один із тропів, що полягає в зіставленні одного предмета або явища з іншим для того, щоб глибше розкрити, яскравіше змалювати його. *Серед стилістичних засобів важливе місце належить тропам і фігурам. Тропи — це система виражальних засобів: метафора, епітет, порівняння* (з навч. літ.); *Окремі вислови, образи, порівняння набирають повного значіння тільки на тлі цілости віршів, що до них належать* (Б.-І. Антонич); *Порівняння — це представлення певного предмета у вигляді іншого, метафора — порівняння без називання порівнюваного* (В. Русанівський).

Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.) див.* **прибира́ти.**

○ **(1) Без порівня́ння,** *у знач. присл.* — абсолютно, безсумнівно. *При всій близькості сюжету і оброблення твір Котляревського* ["Москаль-чарівник"] *стоїть без порівняння вище від твору о. Петрушевича* (І. Франко); *Щасливий буду, коли напишете мені про свої роботи, які мене без порівняння більш цікавлять, ніж власні* (М. Коцюбинський); *Без порівняння більшим і значнішим було своє власне польське друкарство, що існувало при українських друкарнях* (І. Огієнко); **(2) У порівня́нні,** *у знач. прийм., з ор. в.* — те саме, що **порі́вняно** 2. *— Ще більш як годину чекати .. — Що таке одна година у порівнянні з п'ятьма роками!* (А. Головко); *У порівнянні з перецвілою вже, чорнявою Маринею біло-рожева Ольга з розпущеними косами, сама у рожевому, видалась Павлині напрочуд гарною* (Ірина Вільде); *Долівка була ґрунтовою і горбкуватою (особливо у порівнянні зі стінами), але добре втоптаною* (М. Кідрук).

△ **Сту́пені порівня́ння** *див.* **сту́пінь**[1].

ПОРІВНЯ́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **порівня́ти**[2]. *Порівняння книжок на полиці.*

ПОРІ́ВНЯНО. 1. Присл. до **порі́вняний**[1] 2. *Це був ще порівняно молодий чоловік* (М. Руденко); *На кам'яній підлозі були розкидані пахучі, ще порівняно свіжі гілки глівцю* (П. Загребельний); *Запасіться терпінням, історія порівняно довга, хоч я прагнутиму розповісти її якомога швидше* (В. Дрозд); *Мені дісталася порівняно легка робота. Свердлила діри в заготовках* (М. Андрусяк); *Лісова Волинь — край хуторів. Село порівняно велике* (Д. Білий).

2. *у знач. прийм., з оруд. в. (у сполуч. з прийм.* з), *рідко з род. в. (у сполуч. з прийм.* д о). Уживається на позначення порівняння до кого-, чого-небудь або з ким-, чим-небудь. *Порівняно з іншими, Бронников мав добрий заробіток — професія машиніста по південних економіях вважалася досить дефіцитною* (О. Гончар); *Що важить земне життя порівняно з вічністю? Мить, марево...* (В. Дрозд); *Порівняно до Константинополя Київ-город видався Богданові маленьким селом* (І. Білик); *Він ненавидів вогонь, але що значили опіки порівняно з життям найкращого друга!* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

○ **(1) Порі́вняно з тим,** *у знач. співвідн. сл.* — якщо порівнювати з кимсь, чимсь іншим. *— Те, що ви зараз побачили.., мої друзі, — ніщо порівняно з тим, що вам доведеться побачити в недалекому майбутньому* (В. Владко); *Але я чи то не дуже уважно слухав, чи ті розмови здалися мені не такими вже й значними порівняно з тим, що мало відбутися, бо я їх якось не запам'ятав* (В. Нестайко).

ПОРІВНЯ́ТИ[1] *див.* **порі́внювати**[1].

ПОРІВНЯ́ТИ[2] *див.* **порі́внювати**[2].

ПОРІВНЯ́ТИСЯ[1] *див.* **порі́внюватися**[1].

ПОРІВНЯ́ТИСЯ[2] *див.* **порі́внюватися**[2].

ПО́РІВЦІ, *присл., діал.* Нарізно, поодинці (у 2 знач.). *Ягоди на калині, на бузині кетягами, а на тернові порівці* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРІ́Г, ро́га, *ч.* 1. Дерев'яний брус, закріплений на підлозі під дверима; нижня частина одвірка. *Правдою цілий світ зійдеш, а неправдою — ані до порога!* (прислів'я); *Дух свіжої мамалиґи приємно полоскотав йому нюх, коли він переступив поріг хати* (М. Коцюбинський); *Від порога до самого стола прослався барвистий домотканий килимок* (О. Гончар); *Двері рипнули, і через поріг переступила тітка, несучи перед себе плетеного кошика* (К. Гриб); *У кімнаті, куди ми ввійшли, було накурено і людно. Ми стали біля порога* (Р. Андріяшик); // Місце біля дверей в хаті або за дверима (знадвору звичайно вимощене цеглою, камінням і т. ін.). *Ліпший бо день на подвір'ях Твоїх, аніж тисяча в іншому місці, я б вибрав сидіти при порозі дому Бога мого, аніж жити в наметах безбожности!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Там тебе ждуть — з двома дрючками, за дверима, на порозі* (Номис); *На поріг вийшов дід в фуфайці наопашки і в калошах на босу ногу* (Григорій Тютюнник); *Він курив на порозі, і як тільки побачив у коридорі все цивільне керівництво.., викинув недокурка на вітер, хряснув дверима* (Ю. Андрухович); *Отець Василь .. ступив на поріг через розчахнуті двері і застиг...* (Д. Білий); // *з означ., перен.* Рідна домівка, оселя (у 2 знач.). — *Прощайте, рідні пороги, де походжали мої ноги!* (І. Нечуй-Левицький); *Максим лежав, і його душу помалу огортав тупий відчай. Невже ж він не пройде до свого порога..?!* (І. Багряний); — *Я дуже радий, що познайомився з вами. Гадаю, ви не відмовитесь завітати й до мого порога* (М. Руденко); *Втоми як не було. Рідні пороги вдихнули в мене здоров'я* (М. Андрусяк).

2. *чого, перен.* Початок, переддень чого-небудь. [І г у м е н я:] *Вона ж у тебе молода, ще не то що не жила, а тільки збиралася жити. Господня воля на першому ступні, на порозі її життя стріла її гіркою долею* (Панас Мирний); *Як прикро, як образливо прикро вмерти на світанку! Не ввечері, не вночі, а на світанку, на порозі нового дня, коли все оживає, прокидається, воскресає...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Мусимо визнати, що ми на порозі катастрофи. Повторюю: на порозі* (Ю. Андрухович); *Серед інших указів якось непомітно промайнула ухвала про зниження порога повноліття з вісімнадцяти до шістнадцяти років* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Крайня межа чого-небудь. *Поріг дитинства вона вже переступила, не дитина* (Іван Ле).

3. *перев. мн.* Кам'янисті ділянки річища, що характеризуються перепадом висот і значною швидкістю течії. *Коло острівця шуміла вода на порогах, темніла, неначе стежка, чорна гребля, а під самою крутою скелею стояв млин* (І. Нечуй-Левицький); *Настала пора, і згадав молодий співець повноводу ріку, до якої він мав прибути з лицарями бойовими, і братерство воїв за порогами Славути* (О. Бердник); *Наступного дня їхали швидко, без пригод перебрались через стрімкі пороги Ріо-Бель* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Якісь думки про щастя; якісь даремні надії, котрі її завжди дурили, розбивались об гострі пороги остогидлого життя та утрат, нужди та недостачі...* (Панас Мирний); * У порівн. *Жита шуміли, як пороги, Схилялись колосом на путь, Що, як то мовиться, з дороги Вужеві нікуди звернуть* (А. Малишко).

4. *спец.* Найменша величина, кількість чого-небудь або мінімальна сила, що робить можливим вияв певної ознаки або якості. *Для підвищення порога стійкості мозкової тканини до гіпоксії в клінічних умовах застосовують антиоксиданти* (з наук. літ.); *Кожна сенсорна система чутлива й має поріг подразнення* (з навч. літ.); — *Друзі мої, небезпека* [космічного опромінення] *надто велика, щоб можна було не зважати на неї. А вас, Вадиме, прошу пильно виміряти критичний поріг інтенсивності потоку* (В. Владко).

(1) З (від) поро́га — щойно зайшовши до якогось приміщення. — *Сашко, неси вже вечерю, бо живіт підтягло!* — *гукнув з порога Грицько* (Є. Доломан); *Приходить Яковина. Відчиняє двері ногою .. З порога щось проголошує* (Ю. Іздрик); — *Що у вас з Олегом?* — *від порога зустріла* [Марійка] *мене питанням* (Г. Вдовиченко); **Ста́ти у две́рях (на две́рях, на поріг, на поро́зі)** *див.* **става́ти.**

△ **(2) [Абсолю́тний] поріг відчуття́,** *фізл.* — мінімальна сила подразнення, що зумовлює ледве помітне відчуття. *Чим нижчий абсолютний поріг відчуття, тим більша чутливість, і навпаки* (з наук.-попул. літ.); **(3) Епіде́мічний (епідеміологі́чний) поріг,** *мед.* — визначений епідеміологами за спеціальною формулою середній показник захворюваності, перевищення якого впродовж певного часу означає початок епідемії. *Розрахунок динамічних епідеміологічних порогів грипу та гострих респіраторних вірусних інфекцій є об'єктивним критерієм упровадження обмежувальних (а за необхідності й карантинних) заходів на певній території* (з наук. літ.); **(4) Поріг подра́знення,** *фізл.* — найменша сила подразника, здатна спричиняти збудження нервових, м'язових і залозистих тканин. *Величина порога подразнення залежить від властивостей збудливих тканин, їх фізіологічного стану, а також від характеру подразників, що діють на організм* (з наук.-попул. літ.); **(5) Поріг чу́тності,** *фізл.* — найменша сила звуку певної частоти, яку здатне сприймати вухо людини. *Найменша інтенсивність звуку, яку ще може сприймати вухо людини (поріг чутності), становить 10–16 вт/см*^{2} (з наук.-попул. літ.).

◇ **(6) Висо́кі поро́ги** *чиї, в кого, для кого, ірон.* — неприступний хто-небудь для когось за своїм високим суспільним становищем; досить заможний, багатий і т. ін. — *Молодий, білявий, високий, тонкий і говорить дуже несміливо та тихо,* — *шепотіла Онися матері під самісіньким вухом,* — *але чорта з два: за дяка не піду; в нас високі пороги для дяків* (І. Нечуй-Левицький); **Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за поріг,** *рідко* **за воро́та)** *див.* **виставля́ти; Відки́нути / відкида́ти з поро́га** *див.* **відкида́ти; (7) До оста́ннього поро́га** — до кінця життя, до смерті. *Що зроблять ці люди в житті? Що залишать за собою? Для чого живуть вони? Отак з дня на день, з року на рік, аж до останнього порога* (Мирослав Ірчан); *У покорі пізнаю хліба черствість і черствість світу до останнього порога* (І. Калинець); **[І] на поріг не пуска́ти / не пусти́ти** *див.* **пуска́ти; [І] на поріг не ступи́ти** *див.* **ступа́ти; [І] поро́га (поріг) не переступа́ти / не переступи́ти** *див.* **переступа́ти; Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (поріг)** *див.* **оббива́ти; Переступа́ти / переступи́ти поріг (поро́га, поро́ги, че́рез поріг)** *див.* **переступа́ти; Плю́нути че́рез поріг** *див.* **плю́нути; Пока́зувати / показа́ти поріг (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях** *і т. ін.)* *див.* **пока́зувати; Пооббива́ти поро́ги** *див.* **пооббива́ти; Пуска́ти / пусти́ти на поріг** *див.* **пуска́ти; (8) [Ті́льки] до поро́га** — поки хтось удома, поки є в хаті. *У дівчат пам'ять та стид тільки до порога, а як переступила, так і забула* (приказка); *Сумно було Дмитрикові, жалко недужої мами, але тільки до сінешнього порога* (М. Коцюбинський); *Вірна баба до порога, а пес до першого ласого шматка...* (В. Кучер);

(9) [Тільки] за поріг — одразу, як хтось вийде (вийшов) з хати, з дому. *Івась тілько за поріг, — де його і смуток дівся, куди і сльози заховалися* (Панас Мирний); *Тільки я за поріг, а моя пані вже на моїй канапці, та ще й з ногами! З комфортом, нема що казати!* (Леся Українка); *Тільки за поріг — б'є тобі в груди щемкий морозний дух, мало не валить з ніг* (В. Близнець); **(10) [Тільки] на поріг** — як хтось зайде, зайшов до хати. *Аж і вовк на поріг. Зайшов до хати — нема нікого* (з казки); *Тільки на поріг — так і в зуби пиріг* (приказка); — *У цьому домі завжди так, — сказав усміхаючись Іван Петрович, — тільки на поріг, так зразу ж і за стіл* (Б. Левін); *Тільки вони на поріг, а його жіночка — як полотно. Ловить ротом повітря, мало не задихнеться, а тоді починає шипіти: кого це ти привів?..* (Ю. Винничук); **Топта́ти поро́ги** *див.* **топта́ти; Че́рез поріг не перела́зити** *див.* **перела́зити.**

ПО́РІД, по́роду, *ч., діал.* Пологи *(див.* **поло́ги[1]**). *Як жінка вагітна до породу зближується, в своїх болях тремтить та кричить, так ми стали, о Господи, перед обличчям Твоїм* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *У Рифки родився син. Поріd був дуже тяжкий* (І. Франко); [І з о г е н:] *Під час породу, звісно, ллється кров і рветься крик* (Леся Українка); *Наближався поріd — і думи о життю* [про життя] *відганяли думи о смерті* [про смерть] (Г. Хоткевич).

ПОРІ́ДДЯ, я, *с.* 1. Рід (у 2 знач.), порода. *Чи у їх* [них] *поріддя таке, що вони всі однаково нездужають* (Сл. Б. Грінченка); *Характером Іван увесь у батька вдався. Хоч нехай йому каміння летить у вічі, а він стоїть на своєму. Глущуківське поріддя!* (С. Чорнобривець); — *Батька такого ти син, тому так розумно й говориш. Легко поріддя впізнать чоловіка, якому Кроніон Випряв у шлюбі його чи іще при народженні щастя* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Те саме, що **поколі́ння.** *О предків-диваків поріддя, серцю миле, Рибалки, ратаї, каменярі, співці! О, як сьогодні ви прекрасно б зрозуміли, Що доля людськості — лиш у людській руці* (М. Рильський); — *Поводься як слід. Я добре знаю ваше хлоп'яче поріддя, на що ви здатні. Тож гляди!* — *мовив він, суворо дивлячись на мене* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *с. г.* Різновид якої-небудь породи тварин. *Софрон Іванович вважав, що складними селекційними засобами в артілі зроблено вдалі спроби вирощення нової породи худоби, створено своєрідне родовите поріддя* (К. Гордієнко).

3. *перен., зневажл.* Лихе потомство, діти поганих батьків. *Батьків святе наслiддя Ми змарнували, — а по нас Настане ще мерзотніше поріддя...* (М. Зеров); *Нехай заплутують цю тиху старанну дівчину у домисли, щоб уже й не вибралася з них! Усе ж таки — шляхтянка, а він — мужицького поріддя: чи схоче собі зацний* [знатний] *пан такого зятя?* (Н. Околітенко); // *з означ.* Уживається як лайливий вислів. — *Коли б сила моя, я винищив би впень усе їхнє прокляте поріддя, я б тих, хто законом покриває кривду людську, вивів би на всенародний суд* (П. Колесник); *Ми всюди будем бить Оце поріддя вraже* (С. Воскрекасенко); *О, диявольське поріддя! А я ж мушу надавати допомогу всім. Така у мене професія* (О. Шугай); — *Я мало не повірив, що ви насправді сатанинське поріддя* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння** *і т. ін.) див.* **пле́м'я.**

ПОРІДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *док.* 1. *кого, що.* Зробити менш численним, зменшити кількість кого-, чого-небудь. *Намножилось вас* [людей]. *Хоч би милосердний Господь порідив вас війною або мором яким. Може б, легше було на світі...* (М. Коцюбинський); *Навколо хутірця напівдикий степ. Колись ці землі оралися, та революція кишнула за кордон пана, а світова і громадянська війни порідили ряди хліборобів і майже зовсім перевели худобу* (М. Циба).

2. *що, с. г.* Видаливши частину рослин, зробити насадження рідшими; проріди́ти (у 1 знач.). *Навесні, після сходу посівів, потрібно порідити грядки з квітами. Робити це потрібно за появи перших двох повноцінних листочків, через два тижні можна повторити процедуру* (із журн.).

ПОРІДІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поріді́ти.** *Його пильний погляд враз схопив і набряки під очима, і порідiле волосся над високим "сократівським" чолом, і дрібні зморшки на вилицях* (З. Тулуб); *Крізь порідiлий сад далеко видно дорогу до великого намету* (Л. Смілянський, пер. з тв. І. Буніна); *Крізь порідiлий туман уже просвічувало сонце* (О. Гуреєв); *Порідiлий ескадрон драгунів відступив* (Д. Білий).

ПОРІДІ́ТИ, іє. Док. до **ріді́ти.** *Миршавенькі кущі на висоті помітно порідiли* (Є. Доломан); *Перед хворобою цей потворний довгаль був справжнім атлетом..; борода і непокірна чуприна порідiли; скарлючені пальці стали кісточками; одяг на ньому висить як на вішалці* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Протерсь, як ліжник, порідiв туман Та й розволікся* (В. Мисик); *Міномети .. були готові до бою. Як і раніше, стояли біля них обслуги, хоча й порідiли вони в останніх боях* (О. Гончар); *Хоч лави бенкетуючих* [бенкетників] *і порідiли, однак більше половини гостей ще продовжували вечірку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *безос. Коли порідiло біля катедри, Шимон Шимонович уздрів Рогатинця, підійшов до нього* (Р. Іваничук).

ПОРІДІ́ШАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **порідíшати.** *Шампунь без умісту сульфатів допоможе зменшити порідішання локонів* (із журн.); *Лідер партії запевняє, що порідішання партійних лав не змінить долі ні партії, ні коаліції* (з газ.).

ПОРІДІ́ШАТИ *див.* **порі́дшати.**

ПО́РІДКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **ріди́й;** рідкуватий. *У 10-ті рр. XX ст. український театр загубив не тільки мистецький флер, але й громадське звучання. За порідкими випадками (наприклад, театр Леся Курбаса), модернізації театру на той час не сталося* (з наук. літ.); *Порідка страва.*

ПО́РІДКО, *рідко.* Присл. до **по́рідкий.** *Скрізь сон налягає. Стиха-стиха, порідко, щоб кого не розбудити, вистукає* [вистукує] *тільки у клепачку десь, ходячи по економії, сторож* (С. Васильченко).

ПО́РІДКУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по́рідко.** *Вона і до церкви йшла, як до доброго батька і господаря, бо як чого не скінчить у тиждень, що вже казала собі скінчити, то не йметься і до церкви — така! Та й сього припадало дуже порідку* (Марко Вовчок).

ПОРІ́ДНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порідни́ти.** *Миля за милею долаючи Атлантику, переміщується в просторі цей окремішній, лиш спільною палубою поріднений світ людських пристрастей* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який поріднився з ким-небудь, установив дружні зв'язки з ким-, чим-небудь. *Любов — це відсутність страху і це відповідальність за того, з ким ти поріднений серцем* (М. Матіос).

ПОРІ́ДНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **порі́днений.** *Ти щиро хотів бути співцем цього краю, цього міста, достатньо безликого, достатньо байдужого, та все ж таки рідного, свого, якому вибачаєш все тільки з причини поріdненості* (О. Ірванець).

ПОРІДНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **порідни́ти** і **порідни́тися.** *"Дарма, є якась серед них і моя!" — казав собі* [хлопець], *розуміючи під цим дуже приємне — не зараз, звичайно, в перспективі — порідненя через дочку з якоюсь багатою і взагалі імпозантною родиною* (А. Головко); *Кумівство, інститут штучного порідненння, мав велике значення у громадському й особистому житті приазовських греків* (з наук. літ.); *Нерідко в ритуалі бгання короваю брали участь родичі з обох боків, символізуючи поріднення сімей* (з наук.-попул. літ.).

ПОРІДНИЙ *див.* **поро́дний.**

ПОРІДНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *кого, що.* 1. Док. до **рідни́ти** 1; зробити рідними, родичами; породичати (у 1 знач.). *Одна нас мати породила — навік поріднила* (приказка); *Кохання козацького полковника до її годованки Галини поріднило її з ним, і тепер стара жінка побивалася за ним, як за рідним* (А. Кащенко); *— Коли мій батько .. висватав за мене доньку Юрія Довгорукого Ольгу-Євфросинію, він був упевнений, що зробив добре діло, бо поріднив два наймогутніші князівські роди* (В. Малик).

2. *перен.* Док. до **рідни́ти** 2; зблизити, здружити. *Поріднила нас недоля* (Сл. Б. Грінченка); *Те, що Данько та Валерик разом пережили цього вечора, ще дужче зблизило і поріднило їх* (О. Гончар); *Біль і тривога нас поріднили — я відчувала, що дівчині не хочеться розлучатись зі мною* (М. Руденко); *Чужина робить людей люб'язними. Ми з ним були тут чужинцями, хоч і різними. Та мова грошей поріднила нас* (М. Дочинець).

ПОРІДНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся. 1. Док. до **рідни́тися** 1; стати рідними, родичами; породичатися (у 1 знач.). *— Ми хочемо поріднитись з вами, — сказав сват. — У вас дочка на виданні, а в нас жених* (І. Нечуй-Левицький); *І в Європі честю мали Королі, князі, царі Поріднитись з Ярославом, Побувати у дворі* (Олександр Олесь); *Батько й мати хтозна-як свою одиначку любили й кохали, голубили й доглядали, сподіваючись через неї з якимось вельможним родом поріднитись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *перен.* Док. до **рідни́тися** 2; зблизитися, подружитися. *Я так звик до тебе, ні, це слабий вираз, краще, так поріднився з тобою, що ти мені потрібна* (М. Коцюбинський); *Він ходив до Варі часто, давно поріднився з Василем Гнатовичем, мав ніжні почуття до Христини Данилівни, яка відповідала йому тим самим* (І. Сенченко); *Здавалося мені, що ми з ним у цей мент поріднилися, і якщо в нього є серце, то воно мусить стукати в такт із моїм* (Ю. Винничук); *Здрастуй, місто, де я впився Радістю, що вік не пив! Де я вдруге народився, Як із морем поріднився, Де я дівчину любив...* (Т. Масенко).

ПОРІДНІСТЬ *див.* **поро́дність.**

ПО-РІДНОМУ, *присл.* Як рідні, як ведеться серед рідних. *1-го XI (нового стилю) була вже в Сан-Ремо. Тут мене прийняли по-рідному і взагалі після митарств подорожніх мені здалось, що се я "додому" приїхала* (Леся Українка); *Тож третій Вітер летить, співає, До всіх із ласкою та по-рідному промовляє* (П. Тичина); *Вона так по-рідному прийняла Володю* (О. Іваненко); *Було завидно й радісно, що старі можуть отак по-рідному розмовляти з природою, так близько відчувають її* (Микита Чернявський); *Вгамуйте вашу лють, забудьте гнів і не чіпайте Софронії, щоб я розстався з вами по-приятельськи, по-рідному, як ваш свояк* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОРІДНУТИ, не; *мин. ч.* порід, ла, ло; *док., діал.* Те саме, що **зрі́днути.** *Минулося літо, Пропала краса: Степи поруділи, Порідли ліса* (Дніпрова Чайка); *Хмара порідла і відслонила... пана Телеймона! Я мало не кликнула вголос, але він вдав, що не бачить мене, і заслонився знову цигаровою хмарою* (Віра Вовк).

ПОРІДНЯ, і, *ж., заст.* Рід (у 2 знач.), поріддя (у 1 знач.). *З нашої порідні не було такого* (Сл. Б. Грінченка); *Він посупив брови й міркував далі: ".. Вони* [діти] *не всі такі, як той Кость, що вже зовсім наче не моя порідня; тільки ж, знов, не бачу я щирої дитинячої любові ані в Соні, ані в Гані, ані в Віри, не кажу вже про Гнатка — всі якось сахаються од мене!"* (А. Кримський).

ПОРІДШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **порідшати.** *При хімічному отруєнні відзначають почастішання дихання та порідшання пульсу* (з наук.-попул. літ.); *Алопеція характеризується повною відсутністю або порідшанням волосся* (із журн.); *Якщо ближче до виборів у кандидатських лавах популярного округу не відбудеться порідшання, виборцям доведеться шукати свого обранця в паперовому простирадлі завдовжки понад метр!* (з газ.).

ПОРІДШАТИ, *розм.* **ПОРІДІ́ШАТИ,** ає. Док. до **рідшати, рідішати.** *Порідшав трохи темний бір, І в полі світиться неначе* (Я. Щоголів); *Великий блискучий лоб, міцні білі зуби, русяве волосся, яке на маківці вже помітно порідшало, — це те, що впадало в око з першого погляду* (М. Руденко); *Джунглі порідшали, і незабаром автомобіль виїхав на зовсім голу, вільну від рослинності місцевість* (С. Андрухович); *Над лугом темрява ніби трішки порідшала* (І. Багряний); *Хмари порідшали, з-за них виглядає сонце* (Любко Дереш); *Лави Барабашевих прихильників чимало порідшали* (З. Тулуб); *На небі, дуже й дуже порідішавши для старечих очей, світилися зорі* (Р. Андріяшик); *Вже дуже порідшали козацькі лави* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Траплятися рідше, не так часто, як колись, як десь в іншому місці. *Але ось селища порідшали. Обабіч дороги залягли пасовиська* (Ю. Смолич); *Розриви снарядів у долині порідшали* (В. Кучер); // *безос., кого, чого. На полі копиць порідшало, а ті, що зоставалися, самотньо поприсідали до землі й чекали на своїх хазяїв* (С. Добровольський); *Порідшало людей і на Соборному майдані* (О. Ільченко).

ПОРІ́ЖЕЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **порі́жок.** *— Та навіщо ж переступаєш ти востаннє рідний поріжечок, тобою струганий, тобою зладнаний, твоїми ніженьками благословенний?..* (Григір Тютюнник); *Десь вона й справді стоїть отут, стара Жилючиха. На походечках, на поріжечках — приклада руку до очей своїх, видивляється* (М. Олійник); *Вибирати гітару новачкам краще з поріжечком з пластику або кістки* (із журн.).

ПОРІ́ЖОК, жка, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **поріг** 1. *— Сідай, Параско, на поріжку, — присогласила Настя, посунувшись і даючи місце коло себе* (Панас Мирний); *Заходилася* [Опійка] *гукати: "Мамо!.. Отче!.." Тоді згадала, що вони ж ізвечора поїхали на Оболоння до Десни, й сіла чекати їх на різьбленому поріжку верхньої світлиці* (І. Білик); *Пригнувшись, Дебогорій пройшов у сіни, переступив хатній поріжок і опинився в підсліпуватій світлиці* (Ю. Хорунжий); *Важко слимака віддерти від череп'яної мушлі, до якої він прикипів. А що вже казати про чоловіка-безхатька, що бодай на чужині та збив собі поріжок* (М. Дочинець).

2. *спец.* Виступ на частині машини, механізму і т. ін. *У корпусі висівного апарата при обертанні котушки насіння потрапляє в жолобки, а через поріжок внутрішнього клапана — у насіннєпровід* (з навч. літ.); *Іще крок — і стаєш ногою на поріжок, що розділяє літак і повітря* (Ю. Покальчук); // *муз.* Деталь смичкових або щипкових музичних інструментів, признач. для підняття струн над грифом. *Відлетів поріжок* [гітари], *розкололася дека, аж полетіли з неї тріски, і згодом у руках залишився один чорний гриф з металевим болтом на кінці* (Ю. Іздрик).

ПОРІ́З, у, *ч.* Рана на тілі, заподіяна ножем або взагалі чимсь гострим, ріжучим. *Тренер змазав йодом краєчки невеликого порізу і наклав на нього пластир* (О. Сизоненко); *Бородань присунув до себе маленьку фарфорову чашечку .. і полоснув по пальцю ножем. Кров затемніла на місці порізу* (О. Чорногуз); *Лікар з'явився за кілька хвилин .. — Нічого страшного, — сказав він. — Судини не зачеплені, порізи неглибокі* (В. Єшкілєв); // Порізане місце на поверхні чого-небудь. *Березовий сік був для неї кров'ю дерева, а кожен поріз на корі — раною, яка витискувала з дівочих очей сльози обурення* (В. Козаченко); *Я уважно обдивився шини, шукаючи порізів чи пошкоджень від каміння* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОРІ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порі́зати** 1–5. *Я знайшов порізаний батон і запропонував .. зробити грінки* (Ю. Андрухович); *Питання про порізану ножиком парту обговорюється і на класних зборах, і на виховній годині* (О. Донченко); *Шукаю перекис водню, щоб залити порізаний палець* (М. Матіос); *Од рук Енеєвих лежали. Порізані: Оніт, Сукрон* (І. Котляревський); *Поставили нового наймита — патрати порізаних на вечерю гусей* (О. Ільченко); *Тепер пустиря не було. Він був порізаний ровами, поритий котлованами* (Ю. Смолич); *Митрофан Юхимович витер рукавом піт з порізаного зморшками лоба* (П. Панч); // **порі́зано,** *безос. пред. Мати обпатрала їжака, ніби порося .. Спеченого, подано на стіл і порізано шматочками, їли, солячи* (В. Барка); [Г о р н і г:] *Поруччя на сходах поламано, підлоги позривано, .. попсовано, порізано* (Леся Українка); *За селом, у яру, знайшли двох зарізаних поліцаїв. Всі говорили, що їх порізано ще взимку* (Є. Кравченко).

ПОРІ́ЗАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Наявність багатьох заток, річок, ярів і т. ін. як характеристика рельєфу місцевості. *Запорізьке і Каховське водосховища вирізняються порізаністю їхніх берегів балками та ярами, що мають велику водозбірну площу* (з наук. літ.); *Порізаність берегової лінії Великої Британії і зручність гирлових частин річок, які далеко заходять у суходіл, спричинила створення портів, які стали важливими транспортними вузлами країни* (з навч. літ.).

ПОРІ́ЗАТИ, і́жу, і́жеш, *док.* 1. *що.* Розрізати на багато частин; покраяти (у 1 знач.). — *Дурний! Хіба ж так ховають баранину!.. Ти б її порізав на шматочки та гарненько намочив у ночовках, то б я тобі борщику зварила* (О. Стороженко); *Порізали на шматки оселедець, розділили надвоє булку й почали їсти* (Б. Грінченко); *Напоїла, нагодувала* [жінка бійців], *і рани обмила, і чистими хустками перев'язала, чи, мо, порізавши сорочку, що приготувала на смерть* (О. Довженко); — *А ви, Люко, будь ласка, почистіть картоплю та поріжте її. Розумієте? Беріть ножик!* (В. Владко); // *чого.* Нарізати в певній кількості. *Було, обсядуть* [хурщики] *лотоки, Поріжуть риби, хліба й сала* (Я. Щоголів); [О в е р к о:] *Хотів я їм* [дітям] *платтячка пошити. Кроїв, кроїв — вісім метрів ситцю порізав, а от не вийшло! Немає до цього діла хисту* (О. Коломієць); // Б'ючи чимось гострим, порвати, пошматувати що-небудь. *Морський кіт гострим хвостом порізав одну підсаку й обшмульгав одному рибалці ногу* (І. Нечуй-Левицький); *Стріли .. порвали сорочку, порізали вістрями холоші штанів* (Ю. Логвин); *На Давидовій машині порізали всі чотири колеса* (І. Карпа); — *Два поліцаї .. рапортували, нібито я був п'яний як чіп, непристойно поводився, побив одну даму, порізав ножиком чужий капелюх* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Розпиляти (дрова, дошки і т. ін.). — *Щоглу гарно поріжте, — звелів капітан, — та поколіть на дрова* (Ю. Винничук).

2. *що.* Зробити надрізи на поверхні чого-небудь; ріжучи, пошкодити в багатьох місцях. *В паризькому Салоні Незалежних хтось невідомий порізав ножем пелагічну картину* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // Поранити ножем або взагалі чим-небудь гострим, ріжучим; урізати *(див.* **урі́зати**[1] 2). *Стане косить — косу поламає, візьметься за серп — руки собі поріже* (О. Стороженко); *Руки йому залиті кров'ю — видко, порізав їх об бляшану коробку* (В. Винниченко); *Уже кілька разів вона порізала осокою собі коліна і литки, і ті порізи щеміли так, ніби туди насипали солі* (Григорій Тютюнник); *"Якщо провалиться кінь, — вголос міркує мати, — ноги поріже. А не провалиться, то однак по льоду не піде — не підкований"* (В. Близнець); // *кого і без дод., розм.* Зробити операцію багатьом або багато операцій кому-небудь. *Усе хоріють комунівці на шлунок, особливо жінки. Трохи не всіх порізали: апендицит...* (Д. Бузько); *Після операції Шура деякий час лежала в тяжкому стані. Її неабияк порізали, поки повиймали осколки з ніг* (О. Гончар); — *Ой, дивися ж, синочку, та не спіши, бо вони там тебе поріжуть, тепер ці дохторі* [доктори] *такі, аби різать...* (В. Шкляр).

3. *кого, розм.* Зарізати всіх або багатьох. — *Чіпка людей порізав... усю Хоменкову сім'ю виполонив* (Панас Мирний); — *Та вже ж усе військо й старшина на тім боці. От зараз ляхи всіх вас поріжуть!* (А. Кащенко); *Ото як докучило йому, що діти пищать їсти, він вхопив ніж та хотів їх порізати з тої розпуки...* (М. Коцюбинський); — *Цією іграшкою, — лезо вискочило, — двох порізали. Одного — на смерть* (А. Кокотюха); // Забити на м'ясо (свійську птицю, худобу). — *А як ще раз твої кури підуть на наші огірки, то я їх поріжу та поїм* (І. Нечуй-Левицький); — *Такий новий податок на овечок наклали, що хоч візьми та й поріж їх усіх* (Б. Антоненко-Давидович).

4. *що, перен.* Утворити заглибини на поверхні чого-небудь, покраяти (у 3 знач.); укрити заглибинами, борознами і т. ін. *Аби бодай якось забутися і не думати про ті незручності, сідала ближче до візниці і питала-допитувалась, хто так порізав колесами путь..?* (Д. Міщенко); // Перетяти в різних напрямках, у багатьох місцях. *Срібляста биндочка Прута кривульками порізала зелені береги* (М. Коцюбинський); *Щоки його звисли і зморшки нещадно порізали чоло* (В. Підмогильний); *Постаріла Еврідіка. Зів'яли рожеві вуста, пожовтіла ніжна шкіра, зморшки порізали пелюсткові щоки* (О. Бердник).

5. *у сполуч. зі сл.* т е к с т и, п р о м о в и *і т. ін., що, перен., розм., рідко.* Зменшити, скоротити що-небудь (обсяг, кількість, склад чого-небудь), вилучаючи, видаляючи частину. [Д р е м л ю г а:] *Треба ще промови скоротити.* [В е р н и г о р а:] *Ми їх і так порізали...* (О. Корнійчук); *Цензура переслідувала режисерку Кіру Муратову. Вона навіть відмовилася зазначати своє ім'я в титрах фільму "Серед сірих каменів" (1983 р.), який нещадно порізали* (із журн.).

6. *кого, перен., розм.* Зрізати (у 4 знач.) на іспитах усіх або багатьох. *Багатьох вступників порізали на диктанті.*

ПОРІ́ЗАТИСЯ, і́жуся, і́жешся, *док.* 1. Поранити себе ножем або чим-небудь гострим, ріжучим; урізатися *(див.* **урі́затися**[1] 1). *Вася відчув гострий біль у пальцях правої руки. Це він порізався об гостру черепашку* (В. Собко); — *Більше, більше нагинай стебло, щоб не порізатись, — каже позаду тато* (М. Стельмах); *Мартин виліз Оверкові на плечі, закинув на ребро муру піджака, щоб не порізатися склом* (К. Гриб); *Шкребучи ліву щоку, трохи порізався: лезо все ж затупилося* (А. Кокотюха).

2. Зарізатися (про всіх або багатьох). *Не перелічить ніхто, скільки потопилось, подушилось, постріялося, порізалося від нього* [кохання] (Марко Вовчок); // Зарізати, порізати один одного. — *Та чи подумала ти, яке наше життя буде? І я з запалом, та й ти — огонь-петрович! Тобі слово, а ти — десятеро... Та ми поріжемось, дурко!* (Панас Мирний); — *Вадиме, — просив Держко свого приятеля. — Залиш його* [Товстаня], *бачиш, він п'яний. Поріжетеся!* (Б. Лепкий).

3. *перен., розм.* Зрізатися (у 2 знач.) на іспитах (про всіх або багатьох). *Пригадалося їй, як колись помітив інспектор, що вона, вчителюючи, на виду покруглішала. Тоді казав — нівроку.., а як школярі поріжуться, що скаже?..* (С. Васильченко).

4. *перен., розм.* Різатися (у 4 знач.) якийсь час. *Після важкої, виснажливої роботи шахтарі полюбляють порізатися в карти* (з газ.).

ПОРІЗНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порізни́ти.** *На Україні появилося дві нації — мужицька й панська, порізнені глибоким проваллям соціяльної* [соціальної] *неволі та економічної експлуатації* (С. Єфремов).

2. *у знач. прикм.* Не з'єднаний з іншими однорідними предметами, елементами; розрізнений (у 2 знач.). *Павло сів щось писати на порізнених клаптях паперу* (Леся Українка); // Який не має зв'язку з іншими; роз'єднаний, поодинокий. *На правому березі ще де-не-де безнадійно змагалися окремі, спонукані одчаєм, порізнені загони шляхти* (Я. Качура); *Вона* [мова] *пам'ятає все. Вона усуває час .. Вона огортає порізнених людей незримою грозовою хмарою спільного духа* [духу], *даючи їм силу не просто існувати — бути* (О. Забужко).

3. *у знач. прикм.* Який не має внутрішньої єдності, згуртованості, цілісності. *Бажав би я, мій рідний краю, .. Щоб Русь порізнена устала З-під віковічного ярма І квітом повним розцвітала У згоді з ближніми всіма!* (П. Грабовський); *Мотив розсипався зненацька прозорою лускою, колихаючись і дратуючи вухо, і хлопцеві безтямно схотілось зібрати докупи цей порізнений співучий рій* (В. Підмогильний); *Коли з порізнених окремих тактів склалася музична фраза, в мене вже не було жадного сумніву: саме тут в оцій музичній фразі — коріння моїх сьогоднішніх шукань* (В. Домонтович).

ПОРІЗНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість за знач. **порізнений** 2, 3. *Шевченко .. малював острів св. Миколи, форт Кара-Бутак та ін. з різних сторін — здогадне ціле поставало в окремих ракурсах, масштабах, точках зору. В аналізованій панорамі* [акварель з собакою, що виє, 1848–1849] *нібито суміщені море, дві гори, безвість тощо, але відчуття порізненности залишається* (В. Герасим'юк); *Єдність — завжди краща за свою протилежність, тобто роз'єднаність і порізненість* (із журн.).

ПОРІЗНЕНО. Присл. до **порізнений** 2. *Ріка на неї* [гору] *вдарила й розколола її хвилями і на часті дві розсунула, що на тому й цьому березі стали стрімко і порізнено* (Т. Осьмачка); *Більшість учнів сприймають шкільні дисципліни порізнено, без зв'язку між ними* (із журн.).

ПОРІЗНИК, у, *ч.* Багаторічна, іноді дворічна трав'яниста рослина родини зонтичних; жабриця. *Порізник поширений у Європі (в Україні зростає на всій території), західній Азії та Марокко* (з наук.-попул. літ.); *Порізник і тирлич допоможуть упоратися з тромбоутворенням і підвищеною в'язкістю крові* (із журн.).

ПОРІЗНИ́ТИ, ню́, ни́ш. 1. *кого.* Док. до **різни́ти** 2. *Ото ж порізнили мене з братом, то ми й живемо собі кожен особше* [осібно] (Сл. Б. Грінченка); *Неволя порізнила дітей одних батьків, одних матерів* (Панас Мирний); *Не могла їх* [синів] *спинити — самі пішли .. Марія знала, що то вона повела їх. Але нащо порізнила? Хіба не одними грудьми годувала, не однаково виховувала?* (Б. Харчук); // Спричинити ворожнечу, чвари між ким-небудь; роз'єднати (у 2 знач.). *Я не мир принести прийшов, а меча. Я ж прийшов порізнити чоловіка з батьком його, дочку з її матір'ю, і невістку з свекрухою її* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Неситії ксьондзи, магнати Нас порізнили, розвели* (Т. Шевченко); — *Розійдеться неслава про ту чорнобриву, що Гриця з Настунею на все порізнила* (О. Кобилянська).

2. *що.* Док. до **різни́ти** 4. *Вітер перемінився, і барки пішли під вітрилами на захід; увесь той день плилося їм щасливо, та підвечір ізнов схопився буйний вітер, устала супротивна хвиля і порізнила тії судна* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОРІЗНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *док.* 1. Док. до **різни́тися** 2; відокремитися, поселитися окремо один від одного; розділитися (у 3 знач.). *Вони порізнились собі, й стало три двори, а перш був один великий* (Сл. Б. Грінченка); // Утратити єдність, згуртованість, зв'язок з ким-небудь; роз'єднатися (у 2 знач.). *Христос було прийшов докінчити закон Авраама .. і так легко міг до себе привабити людей, коли вони самі між собою порізнилися* (І. Франко); — *І коли був час, що народ наш порізнився з інтелігенцією, то тепер цей час минувся* (Б. Грінченко).

2. *діал.* Посваритися, порвати стосунки з ким-небудь. — *Одного разу ми навіть мало що не порізнилися, коли стрінулися на тій кладці одне проти другого й жодне не хотіло завернутись* (О. Кобилянська).

ПО́РІЗНО, *присл.* 1. Окремо, нарізно, поодинці. *На ніч імператора й імператрицю урочисто відводили в призначені для них покої, але виходило чомусь так, що спали вони порізно* (П. Загребельний); *Вільний час, тобто перерви і загалом час поза уроками, ми проводили абсолютно порізно: хлопці лише з хлопцями, дівчата лише з дівчатами* (Ю. Андрухович); *Наступного вечора кожна чота порізно вирушила на операцію. Нашу чоту вів Буревій* (М. Андрусяк); *Дійшовши висновку, що їм* [з Андреа] *і справді краще зараз побути порізно, Стефан, майже спокійний, повернувся літаком до Львова* (Любко Дереш).

2. Неузгоджено з іншими; роз'єднано. *І почалося* [в одно-курсників]: *щирі розмови про долю України, мрії про державну могутність... Гуртом мріяли, гуртом сперечалися... От тільки доносили, як виявилось, порізно і, судячи з результатів, з різною завзятістю* (Г. Тарасюк).

ПО-РІЗНОМУ, *присл.* Неоднаково; кожний по-своєму, не так, як інші. *По-різному поводяться люди під час небезпеки, сильних нервових зворушень, під впливом тяжких обставин* (В. Владко); *Сумління не гризе саме тих, хто чинить найстрашніші злочини, та й кожна людина оцінює кожен свій вчинок по-різному в різний час...* (М. Дашкієв); *Кожна з них* [річечок] *мала свій колір води, по-різному пахло навколо них зілля* (М. Стельмах); *Обидві жінки слухали дуже уважно, хоч кожна з них сприймала вірші Данте по-різному* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОРІКУВАННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **порікувати.** *Вихром пролітають у цирку порікування, спречки, гомін* (Леся Українка); *Замість порікування на владу активісти взялися самостійно навести лад на дитячому майданчику* (із журн.).

ПОРІ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., заст.* Нарікати (у 1 знач.), ремствувати. — *Життя ж твоє, Марусю! — порікувала Катря, розсердившись .. — Та як ти живеш — горюєш* (Марко Вовчок); — *Що ви робите?! — крикнула Люба. — Пустіте* [пустіть] *її* [молодицю] *зараз! Як можна так мучити слабу!! Баби щось там порікували, однак мусили одступити* (Олена Пчілка); * У порівн. *Море шуміло, дрібні камінці торохтіли, зачеплені хвилею, немов порікували, що їм не дає спокою вода* (Леся Українка).

ПОРІОМА́НІЯ, ї, *ж., мед.* Хворобливий стан, що виражається у схильності до бродяжництва. *Є низка розладів, близьких за психопатологічною моделлю до клептоманії: прагнення до бродяжництва, або поріоманія, піроманія, булімія, анорексія, лудоманія* (з наук. літ.).

ПОРІ́СНА *див.* **поро́сна.**

ПО́РІСТ, росту, *ч.* 1. *перев. збірн.* Пагони, паростки, що виростають від пнів, гілок, коренів і т. ін. *Стоїть темний, обвуглений пень, відлякує звірину й птаство .. Він устиг кинути поріст, в траві чорніє кілька молодих пагонів* (Ю. Мушкетик); *Зазвичай експланти від дорослих дерев ростуть і регенерують повільно або зовсім не ростуть, тому можна використовувати поріст коренів старих дерев* (з наук. літ.); * Образно. *Він уже знає, що робити. Відкриє свій журнал, згуртує навколо нього однодумців, залучить авторитетних авторів і згодом цією дорогою, між Сциллою і Харібдою, поведе за собою молодий літературний поріст* (Р. Іваничук).

2. Молодий або низькорослий ліс, чагарник. *Зашелестіло листя.., загойдалися гілки у низького поросту, і Леско вибіг з лісу прямо до діда* (Панас Мирний); *В ярку серед молодого поросту стояв Юрко і розпачливо-безпомічно дивився вгору* (М. Івченко); *Росте собі густий вишняк на пустоші. Не чіпай його, то диким поростом і залишиться, а полиш один молодий паросток, а решту вирубай — і з нього виросте вишня й віддячить тобі ягодами* (М. Циба); // Сходи трав'янистих рослин. — *Досить бою! Сон змикає вічі. Ляжмо, хлопці, в поріст яровий. Ще не раз рубатися, не двічі* (А. Малишко).

3. *розм.* Про коротке волосся на голові, щетину на підборідді і т. ін. *Хлопчина обернувся і побачив невеличкого, зизоокого* [чоловічка] *.. з рідким жовтавим поростом на бороді* (І. Франко); *Змиваючи дівчинці голову, можна було налапати виступаючий під пальцями пружок, на якому поріст виганявсь особливо буйний, чорний, як смола, і жорсткий, як дріт* (О. Забужко); *Старий Саламано живе самотньо .. і зрештою став схожий на свого собаку. Лице в якихось рожевих струпах, замість вусів і бороди — жовтий рідженький поріст* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПО́РІСТЬ, ПО́РОСТЬ, рості *і* рости, *ж.* Те саме, що **по́ріст.** *Хтось зрубав* [березу], *і від пенька встигла вирости густим кущем буйна поросль* (А. Шиян); *Сонце крізь вишневу поріст так продирається до кімнати, ніби теж вважає себе повноправним сім'янином* (Микита Чернявський); *Деколи стежка ділилася на два ручаї, між якими стирчала низька поріст пшениці* (Р. Андріяшик); *Обличчя генерала .. дуже нагадувало череп, обтягнутий жовтою сухою шкірою, на якій не було й сліду пороcті* (В. Владко).

ПОРІ́ЧЕЧКА *див.* **порі́чечки.**

ПОРІ́ЧЕЧКИ, чок, *мн. (одн.* **порі́чечка,** и, *ж.)* Зменш.-пестл. до **порі́чки.** *Кущі порічечки;* * У порівн. *Олександра, примітна, з підпухлими оченятами-порічечками молодиця, несподівано серед літа овдовіла* (В. Логвиненко).

ПОРІ́ЧЕЧНИК, у, *ч.* Ділянка землі, де ростуть порічки. *У сусіда город чистенький, без бур'янів, порічечник доглянутий* (з газ.); // Кущі порічок. *Порічечник може сягати заввишки від 1 до 2 метрів* (із журн.).

ПОРІ́ЧИНА, и, *ж., діал.* Місце вздовж ріки, над водою. *Дмухнула* [ніч] *по лугах і порічинах і покрила їх густими, сивими туманами* (І. Франко).

ПОРІ́ЧКА *див.* **порі́чки.**

ПОРІ́ЧКИ, чок, *мн. (одн.* **порі́чка,** и, *ж.)* 1. Багаторічна ягідна кущова рослина родини аґрусових із кислуватими ягодами червоного, білого або жовтуватого кольору; шпоришки. *За ставком — ягідники: там і порічки, і чорна смородина, і малина, і аґрус, і полуниці...* (Остап Вишня); *Тікаючи од дідового реву, одного разу стрибнув я з-під порічок прямо в тютюн* (О. Довженко); *Величні гори навколо поросли стрункими ялинами, .. фісташками і непрохідними хащами малини, ожини, смородини, порічок та терну* (З. Тулуб); *Під вікнами кілька кущів шипшини, черемхи, біля десятка яблунь та груш, три рядочки порічок* (О. Бердник).

2. Ягоди цієї рослини. *Сидить* [молодиця] *за столом, а перед нею повна миса червоних порічок* (Марко Вовчок); *Я носив воду, полов грядки, допоміг збирати порічки, абрикоси й смородину* (І. Роздобудько); *Торн підняв келишок, наповнений домашнім вином із порічок, яке щойно налив Петро* (С. Андрухович).

3. *рідко.* Те саме, що **сморо́дина.** *Яких вже мені ліків не завдавали! Лукаш мене напував листом от* [од] *чорних порічок* (Марко Вовчок); *Домашнє вино з чорних порічок смакувало якось по-особливому* (Ю. Винничук).

ПОРІЧКІ́ВКА, и, *ж.* Наливка з порічок. *Порічківку роблять так само, як і аґрусівку, тільки замість аґрусу кладуть шпоришки* (з наук.-попул. літ.).

ПОРІ́ЧКОВИЙ, а, е. Прикм. до **порі́чки.** *По кінському щавлі, в порічкових кущах Він продирається, як очеретом птах* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Вигот. з ягід порічки. *Церковні сестриці .. позносили столи, ослони, килими, з'явилася гора полив'яних мисок.., поставці.., погрібної прохолоди графини з вишнівками, слив'янкою, порічковою наливкою* (Р. Андріяшик); *Я налив їй і собі порічкового вина, ми випили* (Ю. Винничук); *Спочатку вони замовили по пів літра аґрусового вина, потім пів літра порічкового* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОРІ́ЧНИЙ[1], а, е. Який здійснюється, виконується і т. ін. щороку, з року в рік. *Коливання рівня ґрунтових вод призводить до порічної мінливості ґрунтових та деяких інших елементарних ландшафтно-екологічних процесів* (з наук. літ.); *У Київському літописі поряд із порічними записами міститься белетризований матеріал, так звані "вставні оповідання", з динамічною сюжетною інтригою, написані з виразним літературним хистом* (з навч. літ.).

ПОРІ́ЧНИЙ[2], а, е. Який міститься, розташовується, росте і т. ін. вздовж річки. *Восени уже смерком вертала Уляна в Пакуль з порічних сіл через Смоляж та Радуль* (В. Дрозд); *Буркун зубчастий — це порічна рослина з дрібними блідо-жовтими квітками, яка може рости в долинах рік, засолених карбонатними солями* (з навч. літ.).

ПОРІ́ЧНО. Присл. до **порі́чний**[1]. *Жив тут недалеко у пана одного він порічно* (Марко Вовчок); *"Повість минулих літ" висвітлює історію східних слов'ян та князівської влади, утвердження християнства на Русі, відбиває настрої різних суспільних верств; записи подаються порічно* (з наук.-попул. літ.).

ПОРІЧНЯ́К, ý, *ч.* Те саме, що **порічкі́вка.** *Брати Річинські часто за карафкою порічняку мріяли і уявляли собі той майбутній санаторій* (Ірина Вільде); *До порічняку треба додавати більше цукру, ніж до ожинового вина. Ожинове — сухе вино, а порічняк — солодке чи напівсолодке* (із журн.).

ПОРІ́ЧЧЯ, я, *с.* Місцевість уздовж течії річки. *А чутка .. прогула долинами та поріччям, наче її вітер розніс* (А. Свидницький); *Етнографічна українська територія на заході трохи переступає за Карпати, на півночі йде уздовж поріччя Прип'яті, Десни, Сейму* (з наук. літ.).

ПОРІША́ТИ, áю, áєш, *недок. і рідко док.*, **ПОРІШИ́ТИ,** шý, ши́ш, *док., розм.* 1. *тільки док., що.* Рішити (у 1 знач.) у певній кількості задачі, приклади і т. ін. — *Візьми-но, дочко, якийсь клапоть паперу і порішай мені задачки* (М. Стельмах); *Одарка розповіла, що вчора ввечері панич велів козачкові Тарасові порішати задачки й щось там переписати з книжки* (Б. Левін).

2. *на чому, з інфін., також із спол.* щ о. Рішати (у 2 знач.) щось, приймати яке-небудь рішення, доходити до якогось висновку; вирішувати (у 1 знач.). — *Не буду я нічого казати! — думаю і порішаю собі* (Марко Вовчок); *Про Андрія забули й думати на селі: порішили, що він загинув де-небудь у тюрмі, чи що...* (М. Коцюбинський); *Порішили в неділю сходить до Кочури* (А. Тесленко); *Старий повільно оповідав, як двадцять років назад він поїхав на ярмарок, продав теличку, а тоді порішили випить могорича з покупцем* (М. Івченко); — *Мусиш іти, княже, бо віче порішить усе без тебе,* — *сказав один з двох нарочитих од віча старців* (І. Білик).

3. *тільки док., з ким — чим.* Рішити (у 3 знач.) яку-небудь справу. *Філософи новітні .. Давно вже порішили З питанням мудрим сим* (Леся Українка); *Цієї зими пізно порішили з молотьбою* (Л. Смілянський); *Порішивши з цими невідкладними ділами, князі знову взялися до учти* (В. Малик); — *Треба взяти під контроль їхнє* [родини Вороненків] *місце перебування.* — *Воно вже під контролем.* — *Тобто?* .. — *Я вже все порішав з Ваграновичем, не метушись* (В. Єшкілєв); // Покласти край чомусь, покінчити з чим-небудь. *Лежить* [брат], *дивлячись очима, закинувши руки під голову, мов порішивши вже з усіми нудними докучними думками навіки* (Марко Вовчок).

4. *тільки док., кого, що.* Рішити (у 6 знач.) когось. *Дивомдивиною було те, що її досі не порішила куля чи не підтяла шабля якого-небудь бузувіра* (О. Ільченко); *Ножем порішив він звіра і почав в'язати ще теплі лапи* (З. Тулуб); *Зарізали півня, останнього в дворі: був він, як годинник, будив раненько, а довелося порішити* (В. Барка); — *В Заливанщині дядьки помічника пристава і двох урядників порішили* (М. Стельмах); *Оце тепер мені й кінець, зараз вони порішать мене* (Е. Андієвська).

(1) Порішúти з собóю <Порішúти себé> — покінчити життя самогубством; накласти на себе руки. — *Чи довго ще мені мучитись? Чи не краще відразу порішити з собою?* (Панас Мирний); [К а т е р и н а:] *Григор її наруги не знесе — я знаю. Він же гордий — порішить він і себе, і Мотрю* (С. Голованівський); *Раптом за кілька кроків від собачки заскреготали гальма, і вагон зупинився. Вмить з нього зістрибнув вагоновод:* — *Диви, собака! Собака здумав порішити себе... Чи бачили коли-небудь таке?* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОРІ́ШЕННЯ, я, *с., зах.* Дія за знач. **порішúти.** *Справа культурного значення православ'я й унії і їх боротьби у нас дуже важна і дуже заплутана, і твердо переконаний, що повне наукове порішення сього спору можливе тільки на щиро науковім, безконфесійнім ґрунті* (І. Франко); // Результат цієї дії. — *Я не маю права мішатись відтепер у ваші порішення* (О. Кобилянська).

ПОРІШИ́ТИ *див.* **порішáти.**

ПÓРНО, *невідм., с., розм.* Продукція, твори і т. ін. порнографічного змісту. *Сурмлять фанфари секс-революції. Продукується порно і еротичні шоу. Тепер найбільший комплімент жінці – що вона сексуальна* (Л. Костенко); — *Ну то що, знімаємо порно?* — *радісно питає Тріша.* — *Художнє порно,* — *робить уточнення Соня* (І. Карпа); *Вони сиділи в інтернеті, жерли чипси під порно, висіли у соціальних мережах* (Любко Дереш).

ПОРНО... Перша частина складних слів зі знач. "який стосується порнографії", напр.: п о р н о б і з н е с, п о р н о з і р к а, п о р н о ф і л ь м.

ПОРНОАКТÓР, а, *ч.* Актор, який знімається в порнографічних фільмах. *Колишнім чоловіком Аніки був відомий порноактор, а сама вона займалася класичною музикою* (Л. Денисенко); *Зазвичай порноакторам платять не їхні сексуальні партнери, а студії, тому вони не вважають, що займаються проституцією* (з газ.).

ПОРНОАКТÓРКА, и, *ж.* Жін. до **порноактóр.** *В еру інтернету зменшився попит на порноакторок у віці* (з газ.).

ПОРНОАКТРИ́СА, и, *ж.* Те саме, що **порноактóрка.** *Відома італійська порноактриса Чиччоліна виступає проти будь-яких видів насильства, зокрема смертної кари, і знищення тварин заради хутра або використання їх для наукових експериментів* (з газ.).

ПОРНОБІ́ЗНЕС, у, *ч.* Те саме, що **порноіндýстрія.** — *Ті, на кого ми надіялись,* — *думає собі народ,* — *кого висували, посіли собі хлібні посади, жирують по закордонах, приймають антинародні закони, відчинили ворота перед нарко- і порнобізнесом, лукаво виправдовуючись, що від світу не відгородишся* (Г. Тарасюк); *Основними видами злочинної діяльності кримінальних угруповань є незаконний обіг наркотиків, зброї, нелегальне ввезення на територію країни автотранспортних засобів, порнобізнес та сутенерство* (з навч. літ.).

ПОРНОВІ́ДЕО, *невідм., с.* Скорочення: порнографічне відео; порнографічний фільм. *На відміну від еротичного фільму порновідео містить відвертіші зображення і дії; статевий акт не вуалюється і є основним сюжетом* (з наук.-попул. літ.).

ПОРНÓГРАФ, а, *ч.* 1. Любитель порнографії. *У Рівному правоохоронці викрили порнографа, який протягом року займався поширенням фото порнографічного характеру* (з газ.).

2. Автор порнографічного твору. *Твори сі* [Гі де Мопассана] *залюбки читатимуться ще не одним поколінням, а твори сучасних порнографів умруть ще за їх життя* (Є. Чикаленко); *"Остання батькова втеча"* [Бруно Шульца], *це Кафчине "Перетворення" навпаки, є переможною піснею незламного порнографа* (Ю. Андрухович).

ПОРНОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до порнографії; який містить порнографію. *Льоля згадала .. підручники й французький роман, здається, Гюго, і Анна Кареніна французькою мовою з порнографічним малюнком на обкладинці* (М. Хвильовий); *Слухаючи його, я мимоволі подумав, що, коли б йому ще освіти трохи, з нього, далебі, вийшов би непоганий порнографічний белетрист* (Б. Антоненко-Давидович); *Світляні табло сповіщають про вихід на екрани нового порнографічного фільму* (О. Гончар); *Пані Аліна зберігала колекцію старих порнографічних журналів* (Ю. Винничук).

ПОРНОГРАФІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **порнографі́чний.** *Викидаючи котрусь поезію, зазначте, що вона тут була, та через порнографічність не могла піти до друку* (А. Кримський); *У 2009 р. роман Олеся Ульяненка "Жінка його мрії" за висновком Національної експертної комісії з питань моралі було вилучено з обігу за порнографічність* (із журн.).

ПОРНОГРАФІ́ЧНО. Присл. до **порнографі́чний.** *Секс, об'єктами якого були куртизанки або рабині, часто зображувався порнографічно* (із журн.); *Відверті світлини зірки виглядають не еротично, а якось надто порнографічно* (з газ.).

ПОРНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Непристойне, відверте зображення статевого життя в живописі, літературі, кіно, фотографії і т. ін.; твори, що містять таке зображення. *Був се збірник трохи що не всеї* [всієї] *порнографії, яку тільки випродукувала підгниваюча на пні польська шляхетська фантазія в кінці XVIII і в початках XIX віку* (І. Франко); *— Окрім грабунку автомашин, ця дівка замішана ще в безлічі авантюр. Там і розпуста, і розповсюдження порнографії, і перепродажа* [перепродаж] *імпортних речей, і валютні операції* (О. Бердник); *Приватні стосунки не передбачають жодного "-нства". Оприлюднені приватні стосунки — це не інтим, це — порнографія* (Ю. Іздрик).

2. *перен., розм.* Про щось низькоякісне, другосортне. *Сонячна машина є порнографія для недорослого людства* (В. Винниченко); *Прекрасне витіснене порнографією, а піднесене — кровожерними плакатами або брехливими рекламами* (К. Москалець).

ПОРНОГРАФОМА́НІЯ, ї, *ж.* Статеве збочення, яке характеризується отриманням статевого задоволення від зображення, описування або споглядання сексуальних сцен. *При деяких статевих збоченнях порнографоманія є єдиним стимулом, що дозволяє досягти сексуального збудження та задоволення* (з навч. літ.).

ПОРНОЖУРНА́Л, у, *ч.* Скорочення: порнографічний журнал. *Крім власне відвертого сексуального змісту, порножурнали можуть містити статті на такі теми, як автомобілі, гумор, наука, комп'ютери, культура й політика* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Довіра загалом річ підступна, вона розкриває тебе, мов порножурнал, на найбільш невідповідній сторінці. І спробуй тепер пояснити, що саме ти мав на увазі і в який спосіб* (С. Жадан).

ПОРНОЗІ́РКА, и, *ж.* Зірка (у 2 знач.), яка прославилася в галузі порноіндустрії. *У порнозірок дуже популярні татуювання на тілі. Популярний і пірсинг: 40 % порноакторок і 10 % порноакторів проколювали собі не лише вуха* (з газ.).

ПОРНОІНДУ́СТРІЯ, ї, *ж.* Галузь світової економіки, заснована на створенні та продажу товарів порнографічного змісту. *У порноіндустрії мінімальні затрати, сам акт триває хвилини, але багатокамерна зйомка і монтаж дозволяють розтягнути задоволення на години — як виконавцям, так і глядачам* (Б. Жолдак); *До товарів порноіндустрії відносять порнофільми, порножурнали, інтернет-контент, вироби для секс-шопів тощо* (із журн.).

ПОРНОСА́ЙТ, у, *ч.* Скорочення: порнографічний сайт; сайт, що містить порнографію та поширює її. *Я вийшов в коридор. Там було людно — здається, не було лише санітарів, в кутку сиділа заплакана Соня, поруч стояли пожежники з сокирами і розглядали якийсь порносайт* (С. Жадан); *У зв'язку з масовим інтересом до порнографії порносайти часто використовують як приманку для шахрайства* (з наук.-попул. літ.).

ПОРНОФІ́ЛЬМ, у, *ч.* Скорочення: порнографічний фільм; фільм із порнографічними сценами. *У ті часи він* [В. Неборак] .. *доводив публіку обидвох статей до масових оргазмів. Уявляєш — поезією! Не порнофільмами, а промовленою вголос поезією* (Ю. Андрухович); *Я .. тягався за старшими друзями.., вони десь діставали піратські копії німецьких порнофільмів і просили мене як відмінника їх перекладати* (С. Жадан); *Щодня в порноіндустрії Лос-Анджелеса, центром якої вважається район Сан-Фернандо-Веллі, знімають по 3–4 порнофільми* (з газ.).

ПОРНУ́ТИ[1], ну́, не́ш, *док., діал.* Пірнути. *Я на дно порну і сіти* [сіті] *порву* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРНУ́ТИ[2], ну́, не́ш, *док., діал.* Уколоти (у 1 знач.). *Він його як порне списом* (Сл. Б. Грінченка); // *безос. Аннуся не важилася піткнутись із хати на люди: недобре чиниш, Дмитрику, що мені дитину в неславу вводиш, — та яка неслава, мамо (її порнуло тим завчасним "мамо", мов глузував із неї)* (О. Забужко).

ПОРНУ́ХА, и, *ж., розм.* Те саме, що **порногра́фія.** *Він знімав на замовлення порнуху і продавав тим же, кого знімав* (Ю. Винничук); *Макар упав перед телевізором, увімкнув музичний канал — з дев'яносто відсотків кліпів тягнули на щось середнє між грубою еротикою і легкою порнухою* (Люко Дашвар); *Сьогодні на сцені клубу проходитиме справжній спектакль, а не якась там порнуха* (із журн.).

ПОРОБИ́ТИ, облю́, о́биш; *мн.* поро́блять; *док.* 1. *що, чого.* Зробити, виготовити що-небудь у певній кількості. *Він, швидко поробивши човни, На синє море поспускав* (І. Котляревський); *Побачивши, що побіля ставків поляки не вспіли поробити окопів, гетьман вирядив Бурляя з його полком добувати ляхів з того боку* (А. Кащенко); *Дами з допомогою кріпосних фризерів .. поробили собі пишні зачіски* (О. Полторацький); *Борючись за існування, вони повинні були невідкладно виготовити безліч різних речей, і якщо й не винаходити їх, то принаймні поробити власними руками* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що.* Повністю виконати яку-небудь роботу, сукупність дій; здійснити що-небудь, упоратися з чимсь. *— Якби не той каторжний кнур, бодай він луснув, я б досі все діло поробила, — казала Мотря* (І. Нечуй-Левицький); [Ч і п:] *Де взять часу, де сили, щоб оту Невільницьку роботу поробить!* (І. Кочерга); *Мати примушувала його спочатку поробити шкільні завдання, а потім гуляти* (Л. Смілянський); // Виконати, здійснити те, що виражено іменником (про все або багато чого-небудь). *Не маю спромоги відновити свої враження, поробити потрібні студії, знайти час для більшої праці* (М. Коцюбинський); *Майже нікого не вдоволяють заголовки нагороджених творів. Тому дозволю собі поробити деякі зміни* (Б.-І. Антонич); *"То ж стріляють із того самого селища, що й перед тим по тих чорних рухливих цятках у лузі", — ствердив у думці Максим і поробив з того для себе всі належні висновки* (І. Багряний).

3. *розм.* Робити (у 6 знач.) якийсь час. *Там* [у монастирі] *я пів року поробила та й знову на волі* (Панас Мирний); *Грабарська артіль поробила на Дніпробуді осінь і зиму, а під весну повернулася в село* (С. Голованівський); *Один запопадливий тип з місцевих запропонував у служанки досить вродливу молоду дівчину. Поробивши три дні, вона відпросилася до матері в приміське село* (Р. Андріяшик).

4. *що, розм.* Учинити що-небудь (перев. погане, варте осуду); накоїти, наробити (у 2 знач.). *Плаче* [панночка] *та на свою долю нарікає: — Що се я поробила! Що се я починила!* (Марко Вовчок); *Говорив Іван несміливо, підозріваючи, чи Панько часом не поробив щось тут у місті, а тепер хоче перебратися, аби його не пізнали* (Л. Мартович); *Вранці селяни, як уздріли, яку ми їм шкоду поробили, похапали вила, коси, сокири та й порубали нас, посікли геть усіх* (Ю. Винничук).

5. *що.* Зробити, вчинити що-небудь стосовно когось, чогось; вплинути на кого-небудь, справитися з чимсь. — *Я з ним нічого поробить не можу, шановний вчителю. У мене серце аж крається, що він на згубу йде* (Леся Українка); *Темнота й темнота без кінця, без краю — що ж проти неї поробиш* (Г. Хоткевич); *Олександр Іванович усе бачив, розумів і нічого не міг поробити з не менш норовливими і упертими "вихователькамu"* (О. Іваненко); *Я спробував розвести пальці, але вони не слухалися. Вони прикипіли до гранати, і як я не напружувався, нічого не міг із ними поробити* (А. Дімаров).

6. *кого, що, кого ким — чим і з кого кого — що, рідко без дод.* Змінити соціальне становище, поліпшити або погіршити матеріальний стан і т. ін. багатьох. — *Либонь уже хотять* [хочуть] *з мужиків поробити панів — якесь земство видумали!* (Панас Мирний); *Синів любив Корній дуже, і смерть їх важка йому була: він їм дбав господарство, думав їх людьми, хазяїнами поробити* (Б. Грінченко); *Війна, що забрала в отця Йосипа трьох синів, поробивши їх нашвидку офіцерами, кинула у вогонь боїв* (Б. Антоненко-Давидович); *Цвіли б добром оці гірські відроги, коли б ти, князю, тільки захотів. Та, добре знаючи свої спромоги, ти поробив із люду кріпаків* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // *кого, що яким.* Довести до якогось стану, надати кому-, чому-небудь певних якостей, властивостей. — *Чи не можна .. випекти залізом той біль і поробити веселими людей по світі?* (Ю. Яновський); *З її* [почвари] *пащі хижо виблискували конічні зуби, а шкляні очі таксидерміст поробив зизими* (В. Єшкілєв); // *міф.* Перетворити, обернути багатьох на кого-, що-небудь. — *До нас було Турн докосився І байдаки всі попалив. Та Зевс, спасибі, поспішився, Як бач, мавками поробив* (І. Котляревський); *Прокинувся* [Краягн] *увечері — нема табуна. Запитав у Вовка — не знає, запитав у Риби — не знає. Запитав у Орла, а той і каже: — Баба їх яйцями поробила, сама на яйця сіла* (В. Рубан).

7. *кому що і без прям. дод., розм.* Чаклуванням наслати хворобу, нещастя на кого-небудь; чарами викликати кохання до когось. *Чи то праця задавила Молодую силу, Чи то нудьга невсипуща Його з ніг звалила. Чи то люди поробили Йому, молодому, Що привезли його з Дону На возі додому .. Поховали* (Т. Шевченко); — *Ой куме..! Хіба ж ти не знаєш того Гострогляда? .. Всі люди кажуть, що його не можна займати, бо як схоче, то таке поробить чоловікові, що й жити не дасть* (Б. Грінченко); *Коли він приляже на канапі, а мати .. поглядає на нього своїми темними пронизливими ініби очужілими очима.., — синові часом здається, що вона й справді володіє гіпнозом або ще якоюсь силою і вміє "поробити"...* (О. Гончар).

Нічо́го не зро́биш (не поро́биш) <Що [ж ти] зро́биш (поро́биш)> *див.* **зроби́ти.**

ПОРОБИ́ТИСЯ, о́биться, о́бимося, о́битеся, *док.* 1. З'явитися, утворитися в певній кількості. *На очах більма поробились* (І. Котляревський); *Брови тісно присунулись до перенісся .. І на чистому чолі над ними поробилися горбики з тінями* (В. Винниченко); *Від довгого лежання в одному положенні на спині поробились пролежні* (У. Самчук); *По трьох тижнях плавання жахливий шторм вивів судно з ладу. Довелось рубати щогли. В трюмі поробились течі, закласти їх не вдавалось* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *тільки 3 ос., з ким і без дод., розм.* Статися, трапитися, відбутися. — *Що се поробилось? — питає пан .. Пані й почала: і обікрала її стара, і всі хотіли її душі* (Марко Вовчок); — *З хазяйкою щось поробилося: лежать-мовчать, нікому нічого* (Панас Мирний); *З тієї хвилини, коли він побачив на її очах сльози.., щось буквально поробилося з Бронком. Відчував потяг до Ольги Річинської* (Ірина Вільде); *Тут в хаті таке поробилося. Верещали і стрибали всі четверо малих! Так раділи батьковій з'яві* (Ю. Логвин).

3. Стати, зробитися ким-небудь або якимсь, набувши певних якостей, властивостей (про всіх або багатьох). *Поробилися вони* [хлопці] *п'яницями, волоцюгами, злодюгами...* (Панас Мирний); — *Та здорові, нівроку, поробились* [бійці] *на свіжому повітрі!* (О. Довженко); *Відчувши раптом гостро неминучість розлуки, всі посмутніли, поробилися тихі* (І. Багряний); *І душа похолола, і ноги, затремтівши, поробилися ватяними і не моїми* (В. Чемерис); *Мишата .. у підвалі того будинку поселилися, забіяками поробилися* (В. Багірова); // Посісти певне соціальне становище, досягти певного матеріального стану і т. ін. (про всіх або багатьох). *"Голопузі" сипнули по всіх усюдах... Поробились økономами* [економами], *управителями, посесорами невеличких маєтків* (Панас Мирний); — *А ті сироти .. пішли поміжи людей, привикли до роботи і до порядку і поробилися порядними та маючими господарями* (І. Франко); *Товариші дитячих літ моїх поробилися .. або професорами, або бухгалтерами, або істориками літератури* (М. Йогансен); *Невже січовики не бачили, що полкові козаки вже пікінерами й гусарами поробилися! От і дослужилися Москві!* (Д. Білий); // Вступити в стосунки спорідненості, свояцтва і т. ін. (про всіх або багатьох). *От вони* [шляхтичі] *й поробились зятя́ми заможних панів* (Панас Мирний); // Змінити зовнішній вигляд, вираз (про всіх або багатьох). *Обличчя всі поробилися без цвіту і без квіту наче* (Марко Вовчок); *Параска .. сказала, що Яшко до самісінької Варшави поїде жити. Очі ж сусідки як два великі баняки поробилися* (В. Лис); *Фізіономії поробилися дурнувато-радісні* (О. Забужко); // *міф.* Перетворитися, обернутися на кого-, що-небудь (про всіх або багатьох). *Вони відцуралися Господа та говорили: Немає Його, й зло не прийде на нас, ні меча, ані голоду ми не побачимо! А пророки поробляться вітром, і немає в них слова Господнього, отак їм пороблено буде!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [О р и с я:] *Коли б зараз поробились ми чайками. Ми б літали над козаками* (С. Васильченко); — *Куди йдеш, дитино? .. — Я йду братів своїх по світу шукати, яких моя мати прокляла, а вони поробилися гайворонням та й полетіли* (В. Рубан).

4. *розм.* Робити (у 6 знач.), працювати якийсь час. *Ішов* [Зінько] *не поспішаючись, бо була неділя, а поробившися добре ввесь тиждень, любив у неділю відпочити* (Б. Грінченко); — *Я молодо оженився. Зажили ми з жінкою молодою в одній балці .. Ми поробилися й придбали таких статків, що більше собі і не бажали* (А. Чайковський).

ПО-РОБІТНИ́ЧИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-робітни́чому.** — *Пізнаю кулемет і руку паровичника Фіалковського. Чуєш, як строчить? Коротко, рішуче, з душею. По-робітничи* (М. Стельмах).

ПО-РОБІТНИ́ЧОМУ, *присл.* Як робітник, за звичаєм робітників. *Він поставить перед ними питання руба, по-робітничому, і поблажки ледарям не дасть* (В. Кучер); — *Бачиш, Олександре, — каже Череда, — я виховував свого сина, як міг... Як зумів... Але по-робітничому. Щоб беріг нашу честь...* (П. Загребельний).

ПОРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поробúти** 1, 2, 4, 6, 7. *І двоє дверей були з оливкового дерева, і на них були пороблені різьби херувимів і пальм та розкритих квітів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Од кілка до кілка висіли разками здорові поплавки, .. пороблені з легкого сухого дерева* (І. Нечуй-Левицький); *Попід стінами були пороблені лави* (Олесь Досвітній); *На одному краєчку височіла сотня сірникових коробочок, на яких на синій стороні були пороблені нотатки червоним олівцем* (В. Барка); *Перський поет Нізамі .. написав .. фантастичну поему..: по одній стороні виступає руський король з 900-тисячним військом, що їде на слонах, против нього іде сам Олександр Великий, щоб покарати за пороблені спустошення* (М. Грушевський); // **поро́блено,** *безос. пред. Пан міністр стиха доводить до відомості пана президента, що всі заходи пороблено, які тільки можна* (В. Винниченко); *Гетьмана пороблено звичайним чиновником, котрого, у разі чогось, мав судити вже не народ український, а дума боярська* (Г. Колісник); [С е м е н:] *Мати наостанці жила у мене; та Бог його зна, чи їй пороблено так, чи що?.. дуже хворіла, а потім і померла...* (М. Кропивницький); * У порівн. *Нема України в душах. Люди зробилися злі, наче їм щось пороблено. Живуть на рефлексах роздратування* (Л. Костенко).

ПОРО́БЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **поробúти** 2, 7. *Чи звісна Вам ся стаття? Що якби її перекласти та прислати Вам для пороблення доповнень?* (І. Франко); *Участь* [у конференції] *вимагає негайного пороблення приготовчих* [підготовчих] *практичних кроків, що торкається закордонної України* (В. Винниченко); *Одначе, хоч Аниця й промовчала за пороблення, то попові й та бесіда не була по душі* (Л. Мартович).

ПОРО́БЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **поро́блення.** *До людини, яка вірує в Бога, молиться, ніколи не вчепляться оті пороблювання* (із журн.).

ПОРО́БЛЮВАТИ *див.* **поробля́ти.**

ПОРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок., що, розм.* Мати те чи інше заняття, бути зайнятим чим-небудь (уживається перев. у питальних реченнях). — *Що мій Антосьо там поробляє в чужині,* — *згадувала мати на Багату кутю за столом,* — *чи має хоч хліба доволі?* (А. Свидницький); *Що поробляєте? Що цікавого пишете?* (М. Коцюбинський); — *Ну, що ж там у вас? Усі живі, здорові? Що поробляє Марія, де Вихор?* (В. Кучер); *А де ж то Ромасик зараз? Що поробляє і як почуває себе?* (М. Сиротюк); *А що ж поробляв увесь цей час кузен Бенедикт? Кузен Бенедикт вивчав крізь лупу комаху, яку врешті знайшов на борту "Пілігрима"* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОРО́БОК, бка, *ч.* Поперечні нитки тканини, які переплітаються з поздовжніми (основою); піткання, утік *(див.* **утік[1]).** *Щоб ліжник мав довгий ворс, менше зношувався, вовну для поробка брали найвищої якості, з довгими твердими волокнами* (з наук.-попул. літ.); *Разом із основою поробок утворює ткацьке переплетення* (з навч. літ.).

ПО-РОБО́ЧОМУ, *присл.* Як під час роботи. *Щоб зручніш було вихоплювати з гніздечок шрифти біля набірної каси, рукава халата по-робочому засукані до ліктів* (О. Гончар); *Я мала звичку легенько заламувати кутик сторінки, яку минулого разу перечитувала. Примірник цей вважала робочим, то й поводилася з ним по-робочому* (М. Руденко).

ПО́РОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́ра** 2. *Поровий простір цементного каменю досліджують методом оптичної мікроскопії* (з наук. літ.); // Який відбувається, міститься, виникає і т. ін. у порах. *Через стискання водонасичених ґрунтів їхня пористість зменшується, що збільшує тиск води (поровий тиск)* (з наук.-попул. літ.); *Поровий розчин використовують для лабораторних досліджень гірських порід* (з навч. літ.).

ПОРО́ГОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **поріг** 1, 3. *Перед пороговим каменем стоїть високо вимощений пшеничною соломою віз* (У. Самчук); *Із першого порогового перевалу до вічного царства гір виднілися верховини Магури, Біскова, Кінашки* (Р. Андріяшик).

2. *спец.* Стос. до порога (у 4 знач.). *Наближається пороговий час. Мені терміново потрібний оракул* (В. Єшкілєв); *Підвищення температури води до 28–32 °С для більшості видів організмів (молюсків, водоростей) є пороговим* (з наук. літ.); *Швидкість вітру, за якої починається рух ерозійно небезпечних фракцій ґрунту, називають критичною, або пороговою* (з навч. літ.); *Ще не втихла епідемія в Донецьку й Сімферополі, як порогового рівня захворюваності досягнуто в Красному Лучі та Сєвєродонецьку* (з газ.).

ПОРОГО́ВИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **поріг** 3. *Кам'яна гряда тяглася, як оком сягнути, від сходу до заходу і дедалі опадала пороговиною до Дніпра, що з шумом проривався через запору* (Юліан Опільський).

ПОРО́ГОВІСТЬ, вості *і* вости, ж., *спец.* Абстр. ім. до **поро́говий** 2. *Визначені імунологічні зміни у хворих на дисциркуляторну енцефалопатію можуть відображувати пороговість включення компенсаторних та пошкоджуючих механізмів* (з наук. літ.); *Провідним механізмом ущільнення композиційних алмазовмісних матеріалів за інтенсивного електроспікання є термоактивована пластична деформація, що підтверджено пороговістю процесу ущільнення* (з наук. літ.).

ПОРОГОЗНИ́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для зниження порога (у 4 знач.). *Порогознижувальний демодулятор дозволяє знизити поріг завадостійкості та збільшити дальність зв'язку при тій самій потужності передавача, що особливо актуально для розробки наддалеких космічних ліній зв'язку* (з наук.-техн. літ.).

ПОРО́ДА, и, *ж.* 1. Значна за кількістю консолідована група свійських тварин одного виду, спільного походження, схожих за екстер'єром, конституцією, продуктивністю та ін. господарсько-корисними ознаками, що стало передаються потомству. *Розмова зразу ожила і перейшла раптом на породи курей* (М. Коцюбинський); *Є й такі породи риб, що, коли немає умов для нересту, здихають!* (І. Багмут); *Сухомлинова корова-ялівка червоно-степової породи, забрівши далеко від берега, непорушно стоїть серед чистої морської синяви* (О. Гончар); *В прохолодних сінях на підлозі лежав пес шотландської породи* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // Сукупність характерних ознак будови тіла, властивостей організму, що, передаючись спадково, створює видозміну в межах якого-небудь виду тварин. *З зародків певних приходить Кожна істота на світ і породу свою зберігає* (М. Зеров); *Хоча Плачинда уже востаннє, ще весною дав собі зарік не мати справи з непевним добром, але ці коні таки спокусили його і породою, і півціною* (М. Стельмах); *Кажани дійсно не білі та пухнасті тваринки, з породи тих, кого приємно взяти до рук та попестити* (А. Кокотюха); // *розм.* Сукупність представників одного виду або класу тварин. — *Від рибалок я чула, що хотять* [хочуть] *ввесь іспустить ставок, Щоб, не бродивши в воду, Забрать всю риб'ячу породу* (Л. Боровиковський); *Цей звір був не такий великий, як лев, не мав гриви, але належав він теж до хижаків котячої породи* (М. Трублаїні); — *Може, де й існує орнітологія і орнітологи! А вся ця історія з отими тхорами з пташиної породи — це не орнітологія, а єрундологія!* (Остап Вишня).

2. Вид рослин (деревних або кущових). *Ліс все міцнішає, потужніє. Сливе жодного дерева другої породи не стрінеш: самий бук і бук* (М. Коцюбинський); *— Не руйнуйте деревини, це будлея, рідкісна порода...* (М. Чабанівський); *Він щохвилини фотографував рідкісні породи рослин і дерев: банани, бамбуки, ліани різних видів і різної товщини, пальми* (Ю. Бедзик); *Келишок із дерева м'якої породи красується зараз перед очима молодого* (М. Матіос); *Північно-західні схили гір укриті густими травами, а нижче — лісами, багатими на різні породи дерев* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *перен.* Сукупність рис вдачі, характеру, що створює певний тип людей. *— Не такої ми, моряки, породи, щоб кінці віддавати* (Д. Ткач); *Дід Йосип і дід Кривенко — однієї породи люди, обидва жадібні до життя* (Д. Бедзик); *Старий належав до породи класичних українців — наддніпрянців. Був приземкуватий і кремезний, із довгими козацькими вусами, просмоленим обличчям і широкою запорізькою натурою* (Д. Білий); *Він не належав до тієї рицарсько-мушкетерської породи, яка здобуває дівчат приступом* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Категорія, тип людей, що відрізняються від інших якими-небудь характерними ознаками, особливостями поведінки, вдачі і т. ін. *Вони виділи, що в селі настає якась нова порода людей, що хоче зломити давні звичаї* (Л. Мартович); *Розвелась ціла порода пустомолотів, закутих в панцир інструкцій, служак, яких голими руками не візьмеш, з якими треба вміти воювати* (О. Гончар); *Агафія виявилась з породи тих жінок-однолюбок, які якщо вже й закохувались, то на все життя, коли світ для них — окрім чоловіка — переставав існувати* (В. Чемерис); *Манфред із породи власників .. Він завжди .. залишає ложку в чашці, навіть коли не збирається пити, щоб всі знали: це його* (Л. Денисенко).

4. *розм.* Рід, сім'я, рідня. *Се чоловік хорошої породи. Їх уся порода хороша* (Сл. Б. Грінченка); *Ремул, Рутульської породи, Троюродний був Турну сват* (І. Котляревський); *Природа гуцульської землі і гуцульської породи зложила в ньому* [Ю. Федьковичу] *що мала найніжнішого і найсердечнішого* (І. Франко); *Так буває іноді: два брати чи дві рідні сестри ніби й схожі між собою, видно, що тієї ж породи, але одне вдасться як намальоване, а друге — наче підкинули* (В. Шкляр); // *перен.* Сукупність характерних для кого-небудь фізичних ознак, особливостей вдачі, одержаних спадково. *"Синок" ступив у хату, пригнувшись під одвірком, рослий, широкоплечий. Зразу вгадувалася материна порода* (І. Волошин); *— Ну, ну! Ти вихорівської* [Йосипа Вихора] *породи не показуй. Жмикрути нещасні. Усе вам мало!* (Григорій Тютюнник); *Хлопці всі були якоїсь рідкісної породи. Руки — як весла, ноги — як весла, спини — баржоподібні* (П. Загребельний); *Вона була симпатичною, із тої степової породи волооких вилицюватих чорнявок, які при знайомстві .. виявляються спритними, позитивними і сангвінічними* (В. Єшкілєв).

5. *з означ., заст.* Походження, належність за народженням до якої-небудь соціальної верстви. [П е т р о:] *Я чоловік простої породи, простим і зостануся. Таку мені й жінку треба. Хай не буде вона панею, а буде помішницею* [помічницею] (Панас Мирний); [С т а р о с т а:] *До краси прибавився знов розум, якого я ще не бачив і між жінками вищої породи!.. Цариця ти моя!* (І. Карпенко-Карий); *— Іде козацькая голота, за нею з вилами дядьки, всіх, хто не хлопської породи, вони рубають до ноги!..* (В. Сосюра).

6. *гірн.* Мінерал або сукупність мінералів з більш-менш постійним складом, що є частиною земної кори. *Бутаков не просто креслив на карті контури берега та островів, він уважно вивчав їх геологічну структуру, .. спостерігав послідовність нашарувань різних порід, рив шурфи* (З. Тулуб); *Обидва вони .. задивились на море, де в блиску сонця .. зацвітали весняні ковилі* [ковили] *над кряжами породи* (О. Гончар); *Ми вийшли на плато поміж двох гір — прямому, як поверхня парти, посіченому потічками, заваленому грудами грубої гірської породи* (Любко Дереш); *Лавини бруду та перемеленої вулканічної породи котяться схилами вниз, змітаючи все на своєму шляху* (М. Кідрук); // Мінерал, у якому міститься корисна копалина. *— Він, знаєте, практикується тепер на геолога-любителя... розколює каміння й відшукує різні цінні породи* (В. Владко); *Ярина все ближче підходила до терикону старої шахти — високої рудувато-чорної гори породи, вийнятої глибоко з-під землі* (В. Собко); *На перекаті за садибою знову одірвало шмат пресованої сланцевої породи* (Р. Андріяшик); *Вранці полковник приніс шматок породи, схожий на порфірит із вкрапленнями кварцу, бірюзи і кришталю* (І. Карпа).

△ **(1) Виливні поро́ди,** *геол.* — породи, що утворилися внаслідок виливання магми з надр Землі. *У Кримських горах і, частково, в їх передгір'ї дуже поширені виверженi та виливні породи різного складу* (з наук. літ.); *Зовні виливні породи нагадують спечену масу, іноді — вулканічне скло* (з навч. літ.); **(2) Лу́жні гірські поро́ди,** *геол.* — гірські породи з підвищеним умістом лужних металів. *Лужні гірські породи використовують для отримання глинозему, скла, кераміки та ін.* (з наук.-попул. літ.); **(3) Матери́нська поро́да,** *геол.* — верхній шар гірських порід, з якого внаслідок діяльності тварин та рослин утворюється ґрунт. *За складом материнської породи, рослинності, вологістю тощо ґрунти Голосіївського лісу характеризуються якісною різноманітністю* (з наук. літ.); *Унаслідок життєдіяльності живих організмів у поверхневому шарі материнської породи накопичуються органічні речовини, що є основною умовою утворення родючості* (з навч. літ.); **(4) Нафтоно́сні поро́ди,** *геол.* — гірські породи, які містять у природних умовах нафту і генетично пов'язані з нею вуглеводні. *Розрізняють первинну нафтоносну породу — ту, у якій нафта утворилася вперше, і вторинну — у яку нафта потрапила внаслідок міграції* (з навч. літ.); **(5) Осадо́ві (оса́дкові) поро́ди,** *геол.* — гірські породи, що утворилися внаслідок механічного та хімічного руйнування, перенесення і перевідкладання більш давніх порід різного походження, а також рослинних і тваринних решток. *Кремінь особливо поширений в осадових породах* (з наук.-попул. літ.); *Туфи як осадові породи різного походження є зцементованими твердими продуктами виверження вулканів* (з навч. літ.); *Засніжені піки Швейцарії складені прадавніми кристалічними сланцями палеозою, а під ними — у фундаменті гір — лежать набагато молодші осадкові породи мезозою* (О. Бердник); **(6) Осно́вні поро́ди,** *геол.* — кристалічні гірські породи, багаті на магній, кальцій, залізо і бідні на кремнезем (базальт, лабрадорит, діабаз та ін.). *Основною породою, представленою у водоносному горизонті надзаплавної тераси Дніпра, є дрібносередньозернисті кварцові піски* (з наук. літ.); *Із глибиною кількість основних порід може збільшуватися* (з навч. літ.); **(7) Пірокласти́чні поро́ди,** *геол.* — уламкові гірські породи, що складаються переважно з вулканічних матеріалів. *Пірокластичні породи є результатом накопичення виверженого під час вулканічних вибухів матеріалу* (з навч. літ.);

(8) Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да, *збірн., геол.* — мінерали, що входять до складу копалин, мінеральної сировини, але не мають практичної цінності. *Терикон є конусоподібним насипом порожньої породи на поверхні землі біля шахти, копальні* (з наук.-попул. літ.); *На вигоні під ногами .. — уламки мертвої породи. Йому нараз стало ясно, що тут, де він іде, вже немає руди* (Олесь Досвітній); — *Вугілля! — крикнув напарник копача, згрібаючи вбік порожню породу* (З. Тулуб); *Бригада Наді Волошко поспішала. До кінця зміни лишалося півтори години, а з штреку треба було вибрати ще близько сімдесяти тонн пустої породи* (Д. Ткач); **(9) Пухкі́ поро́ди,** *геол.* — гірські породи, часточки в яких не зв'язані або слабко зв'язані одна з одною. *Яри утворюються внаслідок розмивання пухких порід тимчасовими водотоками* (з наук.-попул. літ.); **(10) Симента́льська поро́да,** *с. г.* — порода великої рогатої худоби палево-рябої, рідше — червоно-рябої масті, яка характеризується високими м'ясними та молочними якостями. *Симентальська порода великої рогатої худоби виведена у Швейцарії у XVIII ст. та є досить поширеною у всьому світі* (з навч. літ.); *Дід Гарбуз вивів з коровні на налигачі біленьке теля, за ними вийшла велика корова симентальської породи, біла з жовтою плямою на лобі* (Т. Осьмачка); *Рогата худоба ділиться на три групи: симентальської породи, чорна худоба (різновид голландської) та червона* (із журн.); **(11) Тверді́ поро́ди,** *бот.* — породи дерев з особливо міцною деревиною. *Дуб відносять до дерев твердих порід, оскільки його важко розколювати* (з наук.-попул. літ.); *Оглядаючи 1916-го року цю місцевість.., я застав, що всі дорогі тверді породи: дуб, граб, клен, берест і ясен — вирубано* (А. Кащенко); *Коли .. крізь важку передранішню дрімоту я почула звуки, схожі на забивання цвяхів у дерево твердої породи, з несподіванки подумала, що в будинок крадеться злодій* (М. Матіос); **(12) Твердолі́стяні поро́ди,** *бот.* — листяні породи дерев, які вирізняються твердою деревиною. *У лісовому фонді України переважають цінні хвойні та твердолистяні породи* (з наук.-попул. літ.); **(13) Тіньовитрива́лі поро́ди,** *бот.* — дерева та кущі, які добре переносять затінення (бук, липа, платан, тис, самшит і т. ін.). *Велика протяжність крони по стовбуру дерева характерна для тіньовитривалих порід* (з наук.-попул. літ.); **Чи́стої кро́ві (поро́ди)** *див.* **кров; (14) Швіцька поро́да,** *с. г.* — давня порода великої рогатої худоби (перев. бурої або мишастої масті), яка характеризується високими м'ясними та молочними якостями. *Швіцьку породу було виведено у XIV ст. у Швейцарії в кантоні Швіц (звідси й назва) з місцевої бурої короткорогої худоби* (з наук.-попул. літ.); *Швіцька порода корів славиться хорошим імунітетом, що дозволяє отримувати від них багато якісної продукції, не витрачаючись на лікування* (із журн.).

ПОРОДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *діал.* Док. до **рода́тися.** *Старий батько не знав, де стать, де сісти; йому прийшлося не тільки познайомиться з вченим миром, але навіть породаться!* (І. Нечуй-Левицький); *Ми з хрещеною сестрою так породалися, що й розставатись не хочемо!* (А. Кримський).

ПОРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **породи́ти.** *Породжені в снігах задля страхіть війни, Одважні Скитії холодної сини Ждуть тільки здобичі, укрившись за Дунаєм, І нападу гроза тяжить над цілим краєм* (М. Зеров, пер. з тв. О. Пушкіна); *Він завжди бачив навколо себе зраду і був твердо переконаний, що кожен жандарм в окрузі має за собою якийсь гріх, породжений воєнними умовами* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Породжений нацистською пропагандою жах скував всі інші її* [Едіт] *почуття, затемнив розум* (В. Собко); // **поро́джено,** *безос. пред.* — *Джорджіано! .. Нащо тебе породжено на світ, коли з тебе нема нікому ніякого пожитку* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); — *Я вивчав десятки різних релігійних та філософських течій Сходу й Заходу. Більшість апологетів стверджують, що світ породжено волею творця, Логоса...* (О. Бердник).

ПОРОДЖЕ́ННИЦЯ, і, *ж., заст.* Те саме, що **порожде́нниця.** *Не єсть ти мені наймичка або челядниця, А єсть ти мені матінка-породженниця!..* (П. Чубинський).

ПОРО́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **породи́ти** 2 і **породи́тися** 2. *Породження християнської моралі пов'язане з просвітленням моральних досягнень античності й переходом їх у принципово нову якість* (з наук. літ.); *Комунікативні мовні компетенції необхідні для породження і розпізнавання інформації у різних сферах спілкування* (з навч. літ.).

2. *чиє, кого, уроч., рідко.* Те саме, що **дити́на.** — *Вставай, породження богині! Ти спиш, але не сплять боги: Твій ýділ — донести святині На інші славні береги* (М. Зеров).

3. *чого, перен.* Те саме, що **плід** 3. *Суржик .. завжди відбиває некультурність частини людей, залишаючись породженням соціального й національного гноблення трудящих мас* (Б. Антоненко-Давидович); — *Декадентство і символізм були породженням філософії регресу, занепаду* (М. Олійник); *Якби ліс .. міг перевтілитися, скупчитися в одній-єдиній істоті, то саме отака дівчина могла б бути його породженням* (П. Загребельний).

ПОРО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до породжування. *Синтаксична діаграма є однією з форм породжувальної граматики автоматних мов* (з наук. літ.); *У теорії ймовірностей та статистиці породжувальна модель — це модель для породження випадковим чином значень спостережуваних даних для певних заданих прихованих параметрів* (з наук.-попул. літ.).

ПОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поро́джувати** 2. *Деякі тварини легко сприймають інфразвукові коливання повітря, породжувані сейсмічними явищами* (В. Владко); *Не лунають невиразні застороги, немає страху, породжуваного примітивною добропорядністю...* (П. Загребельний); *Острів Хортиця .. був крицею, на якій викувано військову традицію Малого війська, породжуваного народом для свого ж захисту й ніколи — для завоювань* (Г. Колісник).

ПОРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поро́джувати** і **поро́джуватися.** *Механічне навантаження зразка здійснювали породжуванням власних обертальних коливань* (з наук.-техн. літ.).

ПОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОРОДИ́ТИ,** роджý, ро́диш, *док.* 1. *перев. док., кого і без дод.* Давати життя дитині, народжувати немовля (про жінку). *І пізнав Адам Єву, жінку свою, і вона завагітніла, і породила Каїна* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Породила мати сина В зеленій діброві, Дала йому карі очі І чорнії брови* (Т. Шевченко); — *Я не гідний бути вашим королем, бо я зрікся матері, що породила мене* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); // Ставати батьком (про чоловіка). — *Я не породжував дітей, а лише вбивав чужих: на війні — ворожих солдат* [солдатів], *на дорогах — молодих розбійників* (І. Карпа); — *Я завжди говорила: коли ти .. породив дитину, мусиш про неї дбати...* (Валерій Шевчук); — *Стій же й не ворушись! Я тебе породив, я тебе і вб'ю! — промовив Тарас і, відступивши крок назад, зняв з плеча мушкета* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Ставати батьками (про жінку й чоловіка). — *Невже ви й розписувалися, ненавидячи одне одного? — .. запитав Гриць. — І синка породжували в сварці та люті?* (О. Бердник); [О к л и ч н и к:] *Ти бог, виходить?* [А м ф і т е й:] *Амфітей, Деметри син і Тріптолема, сина мав, Келеєм звавсь. Келей той, дід мій, в парі з Фенаретою Лікіна породили. Я ж — Лікіна син* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

2. *кого, що, перен.* Давати початок чому-небудь, створювати щось; бути причиною виникнення, появи чого-небудь. [Н а д і я:] *В житті і так багато всяких неприємностей. Нащо про них згадувати?.. Це дуже шкодить здоров'ю і породжує гіпертонію...* (О. Корнійчук); — *Ненависть роз'єднує, вбивства й насилля породжують жахливу карму помсти* (О. Бердник); *Метр Афраніо нітрохи не перебільшував, .. сказавши, що вона* [сутичка] *породила промінь надії* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Створювати передумови для виникнення, появи кого-, чого-небудь. *Чесна праця героїв породжує* (приказка); *Моя вайлуватість породжувала мою нерішучість, а та у свою чергу невпевненість* (Ю. Андрухович); *Зло не може породити нічого іншого, ніж зустрічне зло* (Т. Прохасько); // Пробуджувати, викликáти в кому-небудь якісь почуття, думки і т. ін. *Прощання з літом завжди породжує в душі той трепетний смуток, який з радістю товаришує* (М. Руденко); *Так я міг ходити годинами — назви книг і імена авторів породжували безліч асоціацій і думок, достатніх для довгих роздумів* (Д. Білий); *Ночі з їхніми сумнівами знову й знову приходили. Ну й породили оте неясне бажання: кудись їхати, щось шукати...* (Д. Бузько).

3. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Дати врожай. *Як вірить переказам людським, Вперше у Фригії хліб колосистий земля породила* (М. Зеров); *Що воліє древо, виростаючи з маленького зерна? Воно прагне знову породити зерно, багато зерен* (О. Бердник).

◊ **Як (у чóму, у чім** *і т. ін.)* **мáти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як мáти спороди́ла>** *див.* **мáти**[1].

ПОРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОРОДИ́ТИСЯ,** рóдиться, *док.* 1. *тільки док., розм.* Народитися, з'явитися на світ. *Сестра в гущині тернівки породила з великими муками, і поки була не при пам'яті, я задавив дитину і сказав сестрі, що воно породилось неживе...* (О. Стороженко); — *А тридцятого хрестини у Сільпа. Дочка ж у нього породилася* (Остап Вишня); // Народитися (про всіх або багатьох). *У тім покої сиділи, вмиваючись сльозами, замкнені дівчата й молодиці, що на своє лихо породилися на світ вродливими* (А. Кащенко); *Натура не створила Жадних владарів; без сховів, Без кишень на наших шкурах Всі на світ ми породились* (Леся Українка); *Вживаючи займенники "нас", "ми", автор бере на себе сміливість говорити від імені покоління, що породилося у 40–60-х роках і зазнало усіх жахів радянської загальноосвітньої школи* (В. Кожелянко).

2. *перев. недок., перен.* Виникати, з'являтися, створюватися. *Думка в критика породжується, коли він в творові бачить теж думку, а не бездарні візерунки* (М. Хвильовий); *Наперекір своїм намірам, наперекір підсвідомій настороженості, що породжується супроти Григорія, твердо вирішує* [Дмитро] *допомогти йому* (М. Стельмах); *Господарі задоволено заківали. Вони розуміли гостя, вони легко ловили слабкі біохвилі, що породжувалися в його мозку* (О. Бердник); *А як сонце родилося в крові і цілувало поміж довгі вії їх очі, то в його серці породилася пісня* (В. Стефаник).

3. *тільки недок., перен.* Пас. до **порóджувати** 2. *Один був парубок на селі, про якого Ганна розповідала .. з тим непідробним захопленням, яке породжується лише справжнім коханням* (М. Руденко); *Невільною людина є лише тоді, коли вона порочна. Пороки ж породжуються незнанням, тому дурість і безрозсудство — найгірші з пороків* (П. Загребельний); *Все мимовільне, що породжується чутливістю, навіює жах знатним дамам, це антипод добропристойності* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПОРОДИ́ННИЙ, а, е. 1. Здійснюваний окремими родинами (у 1 знач.), стос. до окремих родин; посімейний. *Проєктні рішення реконструкції будівель дають змогу реалізувати принцип породинного заселення квартир із дотриманням сучасних вимог до житла* (з навч. літ.).

2. *біол.* Стос. до родини, родин (у 4 знач.). *Важливим параметром для характеристики таксономічної структури угруповань є не тільки породинний спектр, але й кількість таксонів різного рангу* (з наук. літ.).

ПОРОДИ́ННО. Присл. до **породи́нний.** *Синодики є безцінним джерелом для дослідників у галузі генеалогії, адже переліки померлих осіб тут згруповано породинно, у певному порядку* (з наук.-попул. літ.); // *біол.* Окремими родинами (у 4 знач.). *Залишки насіння зразків самозапилених качанів наступного року породинно висівають у насіннєвому розсаднику для розмноження* (з наук. літ.).

ПО-РОДИ́ННОМУ, *присл.* Як родич, як рідні; як у родині (у 1 знач.). *Векшу нагодували білими паруючими галушками, знайшли десь трохи горілки, і дружньо сокоріла тітка породинному, тепло й щиро* (М. Івченко); — *Ні, донечко, я тільки на вас глянути, по-родинному, по-родинному, — ласкаво усміхалася баба* (В. Собко); *Бачила Валерку. Пішли з ним до нього додому. Вже в них так по-родинному затишно* (І. Жиленко).

ПОРО́ДИСТИЙ, а, е. 1. Який має яскраво виражені ознаки доброї породи (у 1, 2 знач.). — *Чому, властиво, ми мусимо розводити породисті рослини, тварини і нехаяти справу з розмноженням роду людського?* (М. Івченко); *А корови ж у нас добрячі, породисті* (Є. Кравченко); — *Я так гадаю, що наш Гнідко не звичайний кінь. Він обов'язково породистий. Може бути, що навіть кавалерійський* (Ю. Збанацький); *Я люблю котів. Усіх — породистих і безпородних, домашніх та бездомних* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *На підлозі багато розсипаних виноградин, породистих і дужих, ніби мускат чорного каменю* (Ю. Іздрик); // Який є ознакою доброї породи, який свідчить про належність до цінної породи. *Його* [собаки] *гнучка, породиста спина кольору перепаленої цегли, покроплена білосніжними цяточками, граціозно вигиналася* (І. Кириленко).

2. *перен.* Який має фізичні ознаки, риси, що свідчать про аристократичне походження. [Б а р о н:] *Ми хотіли б стати у вас акторами ..* [К н я з ь:] *На ролі князів, баронів, графів.* [Б а р о н:] *І тому подібних породистих екземплярів* (О. Левада); — *О, то ви вже справжній пан! — не міг спинитися Сковорода. — Не який-небудь, а голубої крові, породистий* (Василь Шевчук); // Який свідчить про аристократичне походження кого-небудь. *Плакав старий? Мабуть, плакав і ховав од жаху та одчаю "породисту" голову свою у брудну, загиджену солому* (В. Винниченко); *Вся поверхня лиця у Лялі являла собою невеликий трикутник, і на цій обмеженій площі .. розмістилась пара великих, довгастих зелених очей, довгий, може, дещо задовгий, породистий ніс* (Ірина Вільде); *Молодик мав породисте довге обличчя* (П. Загребельний); *Платинове волосся обрамлювало обличчя молодої шляхтянки з видовженим породистим підборіддям і впертою лінією губ* (В. Єшкілєв); // Який має будову тіла, зовнішній вигляд, характерні для людини певної етнічної належності. — *Очі його — маленькі сірі очі породистого сакса — звелися вгору* (Ю. Смолич); *Лице його обернулось до мене — породисте лице арійського типу, як дві краплі води схоже на образ Вальтера Шелленберга* (Л. Кононович); *Породистий хасид із добрим обличчям Шолом-Алейхема .. міцно стискував ціпок із золотою гнутою ручкою* (Любко Дереш).

3. Який вирізняється фізичною силою, здоров'ям, міцною будовою тіла. *Француженка — породиста жінка, і коли вона стоїть в охотнім ряду біля барахла, вона імпонує своєю поставою й своїм обличчям* (М. Хвильовий); *Тіло сільської вчительки було доволі породистим і струнким* (В. Лис); *Мужик із нього породистий, і збоку це, згодна, виглядає дуже гарно, замилуєшся* (О. Забужко); *На одній сцені* [на конкурсі краси] *збираються .. щонайменше два десятки породистих красунь* (М. Кідрук).

ПОРО́ДИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **поро́дистий.** — *Ви бачили мого Джульбарса* [песика]? — *Звичайно.* — .. *Дехто .. не визнає його високої породистості* (В. Дрозд); *Ставши гетьманом, він возив її* [ігуменю] *до Москви. Стариця сподобалася, недвозначно підкресливши його, Мазепину, неабияку породистість* (Г. Колісник); *Було в ній* [Іветті Андріївні] *стільки ж породистості, скільки у лорда Байрона вкупі з його ньюфаундлендом Ботсвеном* (Люко Дашвар).

ПОРОДИ́ТИ *див.* **поро́джувати.**

ПОРОДИ́ТИСЯ *див.* **поро́джуватися.**

ПОРОДИЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **породича́ти** і **породича́тися.** *Доброю ознакою стало замирення з Антіохом Другим — породичання та відмова від спірних провінцій* (М. Василенко); *Примхливих течій чудні плини мене, полегкі, огортали, в обіймах ніжних несучи, чуття даруючи породичання з бездною* [безоднею] *стихій* (Ю. Іздрик).

ПОРОДИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* 1. Створити родинні стосунки, зв'язки між ким-небудь. *Озветься, гляне Тихін — роздима легені, розрива груди дівчині .. І вже сусіди не пріч породичати Мусія Завірюху із Гнатом Хоменком* (К. Гордієнко); *Погано було одне: .. Гаубарува перейнявся бажанням породичати царя з Багабухшею* (І. Білик).

2. *перен.* Зробити близькими духом, звичками, поглядами і т. ін.; зблизити, зріднити. *Породичала нас усіх школа: зробила нас близькими людьми, щирими друзями* (з газ.).

ПОРОДИЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Док. до **родича́тися** 1; поріднитися. *Породичатися з своїм підканцлером Тарновським було йому потрібно, і життя дівоче дочки підканцлера принесено було тоді в жертву цьому дипломатичному шлюбові* (Іван Ле); — *Маю я одну думку — породичатися з Дмитром. У мене — син Івор, а в нього — дочка Янка...* (В. Малик); — *Коли перс просив іншого перса принести жертву в його домі, то був натяк, що він хоче з ним породичатися* (І. Білик); *Лорд Флойд не лише вигідно влаштує свою найменшу доньку, а й сам матиме неабиякий зиск, породичавшись із майбутньою королевою* (О. Авраменко).

2. *перен.* Стати близькими духом, звичками, поглядами і т. ін.; зріднитися, зблизитися. *Як же поминув тиждень, то й діти, і вчитель зовсім уже породичались* (Б. Грінченко); *Приїхав Володя, молодший брат Брити, з яким так добре породичалися в Парижі* (О. Іваненко).

ПОРОДИ́ЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Який породичався з ким-, чим-небудь. *Всеволод, як і батько його Ярослав, був породичений з іноземними правителями: мав жінку — візантійську царівну, сина Мономаха оженив з донькою англійського короля, сина Мстислава з донькою шведського короля* (з навч. літ.); * Образно. *Гіркувата черешня, породичена з дикою вишнею, дала ягоди для варення й запіканок, без яких не обходилися найвибагливіші господині* (Ю. Яновський).

ПО-РОДИЧІ́ВСЬКИ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **по-родичі́вському.** — *Давай вип'ємо за те, щоб жити нам по-родичівськи! Ти не нападай на Україну, не пали наших сіл і міст, не вбивай людей, не бери ясир...* (В. Малик).

ПО-РОДИЧІ́ВСЬКОМУ, *присл., розм., рідко.* Як родичі, як ведеться між родичами; по-рідному, по-родинному. *Михайло спішився. Княгиня Олена вилізла з халабуди .. — Брате! Сестронько! .. Вони по-родичівському почоломкалися, обнімаючись хрест-навхрест* (В. Малик).

ПОРОДІ́ЛЛЯ, і, *ж.* Жінка під час пологів або відразу після пологів; роділля. *Марфа в муках породила Лідочку і вмерла породіллею* (Б. Антоненко-Давидович); *З хати почувся одчайдушний покрик породіллі* (Іван Ле); *Як лікар Артем мусив приймати пологи, потім .. лишився ще на добу, щоб доглянути породіллю* (А. Кокотюха); *Надійшов час пологів, і породілля почала жіночим звичаєм кричати з болю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *На ліктях підвелась зоря, мов породілля, і дух мій скорчився — і корчами кричить* (В. Стус).

ПОРОДІ́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для надання медичної допомоги породіллі. *До породільного відділення надійшли набори для новонароджених, які містять необхідні малюку в перші місяці його життя речі* (з газ.); // Який допомагає під час пологів породіллі. *У різних регіонах України повитух могли називати по-різному. У північних районах говорили "баба", "бабка", у Середньому Подніпров'ї — "пупорізка", "породільна баба", на Гуцульщині — "проста баба"* (із журн.); // Який виникає під час пологів. *Веселися ж, неплідна, яка не родила, співанням утішайся й радій, що мук породільних не мала* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

△ **Росту́дна (роди́льна, породі́льна** *і т. ін.)* **гаря́чка** *див.* **гаря́чка.**

ПОРО́ДНИЙ, ПОРІ́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **поро́да** 1. *Породи і породні групи свиней за напрямком використання поділяють на м'ясні, м'ясо-сальні та сальні* (з наук.-попул. літ.); *Селекційним досягненням у тваринництві вважають створену внаслідок цілеспрямованої творчої діяльності групу племінних тварин (порода, породний тип, лінія, сім'я тощо), яка має нові високі генетичні ознаки, що стійко передаються їхнім нащадкам* (з навч. літ.); // Власт. певній породі. *Якщо з якихось причин сорт або порода залишаються без захисту людини, вони або швидко гинуть, не витримуючи конкуренції з дикими родичами, або втрачають сортові й породні якості* (з навч. літ.); *Зморшки на корпусі, голові, холці і рідше на ногах є характерною порідною ознакою молодих шарпеїв* (із журн.).

2. *гірн.* Прикм. до **поро́да** 6. *До газоносних породних шарів на вугільних родовищах належать піщаники, які під час підробітки лави починають активно виділяти метан* (з наук. літ.); *Через кілька днів дали нам якесь незрозуміле взуття — валянки — не валянки, .. бурками вони те називали. В тих бурках нас і виганяли на роботу. Працювали в шахті на породному відвалі* (М. Андрусяк).

3. *рідко.* Те саме, що **поро́дистий** 1. *Нестача кормів, породної та племінної худоби негативно впливають на розвиток тваринництва* (з навч. літ.); *Пан Миколай брати участь у полюванні мусив.., інакше його з елітної отари вигнали б як некондиційного, а це позначилося би на його добробуті. Тому він ходив, витративши перед тим купу грошей на рушницю, амуніцію та порідних псів* (В. Кожелянко).

ПОРО́ДНІСТЬ, ПОРІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г.* Якість за знач. **поро́дний, порі́дний** 3; наявність у тварин успадкованих типових для певної породи ознак. *У молочному скотарстві, поряд із поліпшенням породності та збільшенням молочної продуктивності, племінну роботу проводять у напрямку підвищення жирності молока та зниження затрат кормів на виробництво продукції* (з навч. літ.); *Тваринництво у "Промені"* [колгоспі] .. *було не дуже середнє .. І з кормами завжди було завізно, і приміщення для скоту "ребрами світилися", та й поріднiсть корів така була, що звалася безпоріднiстю* (Остап Вишня).

ПОРОДО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **поро́да** у 6 знач., напр.: порододобувни́й, породонаванта́жувальний, породоочи́сник, породоутво́рення.

ПОРОДОВАНТА́ЖНИЙ, а, е, *гірн.* Те саме, що **породонаванта́жувальний.** *У повітрі робочих зон гірників очисних вибоїв, прохідників і машиністів гірничих машин, машиністів бурових установок, породовантажних машин, електровозів, а також підривників мають місце концентрації пилу, що перевищують гранично допустимі* (з наук. літ.).

ПОРОДО́ВИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **по́рід.** *Як тільки зазнала Сіонська дочка породові дрижання, то синів своїх вже породила...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коли Рифка видужала з породових болів, у неї появилися признаки божевілля* (І. Франко).

ПОРОДОНАВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *гірн.* Признач. для навантажування породи (у 6 знач.). *Підготовчі виробки та очисні роботи з видобутку корисних копалин виконують буровими машинами та комбайнами, породонавантажувальними пристроями* (з наук. літ.); *Першими в Донбасі чистяківці повели й освоїли вугільні комбайни, породонавантажувальні машини* (М. Рудь).

ПОРОДОТВІ́РНИЙ *див.* **породотво́рний.**

ПОРОДОТВО́РЕННЯ, я, *с.* 1. *геол.* Сукупність геологічних процесів, які спричиняють виникнення, формування гірських порід. *Основними процесами породотворення є седиментація, діагенез, катагенез, метагенез та гіпергенез* (з навч. літ.).

2. *с. г.* Виведення нових порід (у 1 знач.) тварин, що характеризуються кращими якостями. *Геноми азіатських спадкових форм брали участь у процесі породотворення фактично всіх сучасних домашніх порід свиней* (з наук. літ.).

ПОРОДОТВО́РНИЙ, ПОРОДОТВІ́РНИЙ а, е. 1. *геол.* Який утворює гірську породу, є складником породи (у 6 знач.). *Типовим для більшості руд є тонке зростання уранових і породотворних мінералів, наявність різноманітних морфологічних форм: ізометричних зерен, платівок, глобул, аморфних мас різної конфігурації* (з наук. літ.); *Кварц — один із найпоширеніших мінералів у земній корі, породотвірний мінерал більшості магматичних і метаморфічних порід* (з наук.-попул. літ.).

2. *с. г.* Стос. до творення породи (у 1 знач.). *Стрімкий породотворний процес у тваринництві зумовлює необхідність нових підходів у системі кормовиробництва, нормованої годівлі, зберігання та згодовування кормів* (з наук. літ.).

ПОРОДОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* 1. *геол.* Те саме, що **породотво́рення** 1. *Головні завдання літології полягають у виявленні закономірностей розподілу різних типів осадових порід і корисних копалин у процесах породоутворення протягом геологічної історії Землі, стратифікації і кореляції розрізів* (з наук.-попул. літ.).

2. *с. г.* Те саме, що **породотво́рення** 2. *Домашні гуси походять від декількох диких видів. На їхнє породоутворення найбільше вплинули дикі сірі гуси, що водяться повсюдно на просторах Євразії* (з навч. літ.).

ПОРОДОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. 1. *геол.* Те саме, що **породотво́рний** 1. *Головний породоутворювальний мінерал "чистих" білих різновидів доломітів — доломіт (90–100 %), іноді — флогопіт, органічна речовина (графіт), пірит* (з наук. літ.); *Плагіоклаз — породоутворювальний мінерал усіх порід новоукраїнського комплексу* (з навч. літ.).

2. *с. г.* Те саме, що **породотво́рний** 2. *Місцеві породи корів залишаються носіями цінних спадкових якостей і генних комплексів, без яких подальший породоутворювальний процес був би однобічним* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОЖДЕ́ННИЦЯ, і, *ж., заст.* Мати, матінка. — *Не єсть ти мені наймичка або челядниця, а єсть ти мені матінка-порожденниця* (П. Чубинський); *І хай що хочуть — і земля страждання ця, і всі, і всі, — я вичерпавсь до дна. Але ж у мене мати-порожденниця, і жде мене невінчана жона!* (Л. Костенко).

ПОРОЖЕВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **порожеві́ти.** *Піднімав* [чоловік] *голову й подовгу дивився на небо, порожевіле в призахідних променях сонця* (Ю. Бедзик); *Люто сплюнувши порожевілу піну в раковину, Тимур утерся рушником, нашвидку вдягнувся і подався до виходу* (М. Кідрук); *Саїд Алі милувався порожевілим обличчям, як у дівчини, яка вперше дозволила юнакові доторкнутися до її рук* (Іван Ле); *На повних, ледь порожевілих щоках утворилися .. ямочки* (В. Козаченко).

ПОРОЖЕВІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **рожеві́ти** 1. *Вечір наступав тихий та рожевий. І усе порожевіло* (Марко Вовчок); *Небо ледь-ледь порожевіло на сході* (І. Багмут); *Я сів біля ілюмінатора і вийняв книжку .. Було ще досить видно, вся кабіна палала багрянцем, і сторінки книжки теж порожевіли* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Завжди бліде його обличчя трохи порожевіло від морського вітру* (В. Владко); — *Уже, слава святим духам, поправляєшся. Лице порожевіло, ноги стухли, зміцніли* (М. Сиротюк); *Ніна хвилювалася. Бліде личко її порожевіло від збудження* (В. Собко); *Дівчина була схвильована, щоки її порожевіли, очі блищали* (В. Малик); // *безос. А на сході вже порожевіло. Подихнув .. вітрець, той віщун світання, побудив пташки, дерева* (М. Коцюбинський); *Віталій .. в дорогу налаштувався зрання, як тільки порожевіло в кімнаті* (О. Ульяненко).

ПОРО́ЖИСТИЙ, а, е. Який має багато порогів (у 3 знач.). *Хлопець .. йшов і йшов, аж поки не прийшов до річки — порожистої та бурхливої* (Л. Юхвід); *Як полюбила вона той край... Луки, річки, діброви з столітніми дубами і молоденькі гаї, зелені пагорби і скелі з поточками над порожистим Бугом* (О. Іваненко); *Оселя старійшини роду Тура на острові .. омивається бурхливими потоками порожистої в цьому місці Росі* (В. Малик); *Тече* [Синюха] *Придніпровською височиною, місцями порожиста* (В. Чемерис).

ПОРО́ЖИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **поро́жистий.** *У XVII ст. Старий Кодак намагався контролювати водну артерію — Дніпро, однак основний обсяг торгівлі відбувався не водними шляхами, а суходолом через порожистість річки* (з наук. літ.); *Транспортне значення рік Африки невелике через порожистість багатьох ділянок русел* (з навч. літ.).

ПОРОЖНЕ́М, *присл., розм.* 1. Без вантажу або без пасажирів. *Вечорами дехто запрягав коні і порожнем вимикався на ніч з села* (М. Коцюбинський); *Перед війною німецькі пароплави, що йшли до Бразилії з вантажами, мусили повертатися назад порожнем* (М. Трублаїні); *Юрчик міг отак вільно себе почувати: адже він ішов порожнем, а решта всі тягли досить-таки важкі рюкзаки!* (Н. Забіла); — *Хай біжать* [олені] *порожнем, поласують у нас свіжою травицею* (О. Іваненко); *Джемаль .. нараяв мені їхати не порожнем, а з ходовим крамом — ізюмом, урюком і халвою* (М. Дочинець).

2. Без людей, без мешканців. *Пересельці багато покидали хат, от і стояли вони порожнем* (Грицько Григоренко); *Наш будинок не стояв порожнем, і парадна вітальня стала жилою* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

◊ **Верну́тися порожне́м** *див.* **верта́тися.**

ПОРОЖНЕ́ЧА, і, *ж.* 1. Порожній, нічим не заповнений простір. [Р у ф і н *(показує на яму від статуї):*] *Тут статуя стояла Діоніса, тепер тут яма — не спіткнись на неї якнебудь в темряві. — Сю порожнечу що виповнити може?* (Леся Українка); *Нахилився* [Федір Прохорович]. *Провів пальцями в порожнечі й ще дужче нахилився. Але чобіт не знайшов* (М. Трублаїні); *Я пильно обстукав пристінки, але на тій глибині колодязь ковтав звуки, вони глухо тонули в порожнечі* (М. Дочинець); // Безповітряний простір. *Земна куля оберталася в порожнечі* (О. Довженко); — *Пам'ятаю, поблизу планети було видно .. три безмежно далекі телескопічні зірочки, а довкола них — невимовна темрява безмірної порожнечі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Брак будь-якого наповнення; незаповненість. *Бантини полосували весь дах* [цеху], *і крізь незалатані порожнечі витикались шмаття голубих просторів* (М. Хвильовий); *Було гидко. Гидке невисипання, коли за вікном холод і темрява. Гидке відчуття невивчених уроків. Гидка порожнеча у шлунку* (Ю. Андрухович); *Я відчула порожнечу в животі, під шлунком* (С. Пиркало); // Відсутність людей; малолюдність або безлюддя. *Простора площадка позад церкви була теж тахльована, і їхні кроки дзвінко пролунали в порожнечі цього відлюдного закутку* [закутка] (В. Підмогильний); *Кімнати зяють порожнечею: обідня перерва* (І. Волошин); *Порожнеча безлюдних вулиць, тьмяний полиск заболоченої бруківки, .. лунке, гнітюче безгоміння створювали враження, що надворі ледь тільки світає...* (В. Козаченко); // Убогість змісту, беззмістовність (про слова, мову і т. ін.). *Тільки-но глевкі, недолугі звороти я виводив на папері, як чув за ними порожнечу* (О. Шугай); *Хіба ж мова, покликана лікувати душу, не повинна в ту душу увійти? .. До того ж у такій мові — одна лиш лунка порожнеча: більше дзвенить, ніж важить* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *перен.* Стан душевної спустошеності, зумовлений перев. втратою близької людини, розлукою з ким-небудь і т. ін. *Кожен раз, коли я хоч на момент розлучався з Михайлом, я відчував якусь порожнечу й безнадійну самоту...* (Олесь Досвітній); *Лесик сидів, втупившись у вікно, і нічого не розумів, що говорить учитель. У грудях його була холодна порожнеча* (В. Нестайко); *Ні час, ні розлука не можуть погамувати нападів туги за втраченим коханням і заспокоїти серце, в якому назавжди лишилася болісна порожнеча* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // *між ким, перен.* Про стан відчуження між ким-небудь. *Рука пані Бровко безвільно зісковзує з долоні Безбородька. Безбородько відчуває, як між ним і панею Бровко шириться порожнеча* (Ірина Вільде); *Ми сиділи за двома довгими столами, між ними було метр бездонного провалля, порожнечі* (В. Рубан); // Про спустошеність, розгублення, байдужість в очах, погляді і т. ін. *Обличчя посіріло, а очі налились страшною порожнечею* (С. Андрухович).

2. Порожня середина чого-небудь, порожнина в чомусь. *Інші властивості, спільні усім сотворінням смертельним, — М'якість гнучка, порожнеча (всередині), розклад нарешті* (М. Зеров); *Французькі вчені з допомогою складної електроніки виявили незнані порожнечі в гігантському тілі піраміди Хеопса* (П. Загребельний); // *перев. мн.* Порожнини в мінералі, породі або всередині суцільного матеріалу. *Порожнечі в мінеральних тілах виникають при застиганні виверженних порід у результаті зміни їхнього об'єму* (з наук.-попул. літ.).

3. *у сполуч. зі сл.* ж и т т я, с в і т *і т. ін., перен.* Брак корисної діяльності. *Я й справді був слабий од .. порожнечі життя* (М. Коцюбинський); *Жив на Ельборз-горі один спасенник, Що зрікся світової порожнечі* (А. Кримський); — *Порожнечу життя вміють обходити лишень діти і поети* (Р. Андріяшик); *Життя Летьєрі перетворилося в пустопорожнє животіння. Таке трапляється з наймужнішими людьми, коли вони втрачають ідею, яка надихала їх. Це наслідок порожнечі існування* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

△ **(1) Торріче́ллієва порожне́ча (пустота́),** *фіз.* — безповітряний простір над вільною поверхнею рідини в закритій зверху посудині. *Торрічеллієва пустота виникає в заповненій ртуттю запаяній з одного кінця трубці при її акуратному підніманні* (з наук.-попул. літ.); [Н а з а р П е т р о в и ч:] *А як же цех?* [Н е с м і я н:] *Не бійся, без начальника не залишиться. Життя, голубе, не любить торрічеллієвої порожнечі* (Л. Дмитерко).

◊ **(2) Духо́вна (вну́трішня) порожне́ча** — відсутність серйозних інтересів, глибоких поглядів, переконань, ідей, високих моральних якостей і т. ін. *Розклад родинного життя під впливом дедалі виразнішого усвідомлення його внутрішньої порожнечі, його умовностей і фальші та несміливі поривання до громадського життя .. — ось ті мотиви, що заполонили фантазію Толстого в цей період* (І. Франко); *Степан з насолодою розкривав сам собі духовну порожнечу господаря хліва, де він мусив .. жити замість кімнати, що існувала в його уяві як чиста ідея* (В. Підмогильний); *І скільки було й є в Європі, в Америці не позбавлених літературного дару людей, що поскочувались до продажності, до повної духовної порожнечі* (М. Рильський); **(3) Душе́вна порожне́ча <Порожне́ча душі́ (в душі́, в се́рці)>** — психічний стан спустошеності людини — депресія, байдужість до навколишнього світу, пов'язані з тяжкими переживаннями (втратою близьких, горем, перевтомою і т. ін.). *Не любить вона його, не має серця. Не чує. Вона хоче заповнити свою порожнечу в серці* (У. Самчук); *Після того, як його набив і прогнав Дратва, Юрко пішов подалі від скирти соломи і сів собі на межі. Дивну втому і якусь порожнечу в душі відчував він* (М. Томчаній); *Порожнеча душі — це стан не нейтральний, як декому здається* (О. Гончар); *Поїхала Юлька, пішла Таля, пропав Костик — дорогі мені люди, — і я відчув якусь душевну порожнечу* (Г. Усач); — *Як можна кинути людину, яка тебе врятувала від смерті?.. І Федір погнав коня в темряву степу з порожнечею в серці* (М. Циба); **(4) Порожне́ча в оча́х** — погляд, який виражає душевну спустошеність, розгублення або байдужість до всього навколишнього. *Пропав! В ораторових очах порожнеча. Судорожно сіпає збезсиленими пальцями уявний курок* (О. Довженко); *Холодна порожнеча в очах Вовчика змінилась ворожими жовтими вогниками* (А. Кокотюха); *Ігор випростався. Тимур знову відсахнувся, спостерігши бездонну порожнечу в очах* (М. Кідрук).

ПОРОЖНИ́НА, и, *ж.* 1. Порожній, нічим не заповнений простір усередині чого-небудь. *Змастивши зсередини тлустий циліндр солідолом, Гундос уводить до його порожнини металевий толок, з'єднує його із скобою силового пристрою* (В. Єшкілєв); * Образно. *Невідомий мисливець, який допіру полишив своє багаття, рухався уздовж річки; крізь дерева сяяв просвіток її повітряних порожнин* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

2. *анат.* Простір в організмі людини або тварини, обмежений внутрішніми поверхнями стінок тіла. *Скелет і м'язи є опорними структурами організму. Вони обмежують порожнини, у яких розміщені головний і спинний мозок, усі внутрішні органи* (з навч. літ.); *Містер Честен, ретельно обшукавши порожнину кінського огруддя, спромігся знайти й видобути надзвичайно велику кулю* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

△ **(1) Га́йморова порожни́на,** *анат.* — придаткова порожнина носа, розміщена всередині парної верхньощелепної кістки. *Відкриття гайморової порожнини та її перший анатомічний малюнок приписують Леонардо да Вінчі, але справжнім її першовідкривачем є британський хірург Натаніел Гаймор, який у 1651 р. детально описав її* (з наук.-попул. літ.); **(2) Ка́рстова порожни́на,** *геол.* — порожній простір у товщі земної кори, утворений вимиванням розчинних гірських порід підземними водами. *Печера "Зміїна" — найбільша карстова порожнина Внутрішнього пасма Кримських гір. Довжина її 310 метрів* (з наук.-попул. літ.); *Частина гідросфери, що міститься під поверхнею ґрунту, охоплює ґрунтові, підґрунтові, міжпластові води й води карстових порожнин у вапняках, гіпсах тощо* (з навч. літ.); **(3) Ротова́ порожни́на,** *анат.* — частина рота, обмежена спереду і з боків губами та щоками. *За допомогою ковтання їжа переходить з ротової порожнини в стравохід і шлунок* (з навч. літ.); *Кит закриває рота, й ротова порожнина перегороджується пластинками — так званим китовим вусом, що густо ростуть у кита на піднебінні* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); **(4) Черевна́ порожни́на,** *анат.* — частина вторинної порожнини тіла хребетних, у якій розміщені органи: шлунок, тонкий і товстий кишківники, печінка, селезінка, підшлункова залоза, надниркові залози, органи сечостатевої системи, а також великі кровоносні судини, нервові сплетіння й лімфатичні вузли. *Кровотеча із внутрішніх органів дуже небезпечна. Якщо є підозра, що кров тече з черевної порожнини, то потерпілому не можна давати пити воду* (з наук.-попул. літ.); *При спазмі гладкої мускулатури порожнистих органів черевної порожнини, які супроводжуються болем, застосовують спазмолітики* (з навч. літ.); *Клята слабість!.. Вестибулярний апарат... Нервові рецептори черевної порожнини... Навіть космонавти, нащо вже фізично досконалі, а й то страждали від змін у вестибулярному апараті* (П. Загребельний); *— Перитоніт, — сказав він. — Гострий перитоніт. — Що-що? — перепитав Ілько. — Запалення черевної порожнини* (В. Шкляр).

ПОРОЖНИ́ННИЙ, а, е, *анат.* Стос. до порожнини (у 2 знач.). *Надворі лежали просто на землі бійці. Їх покладено в три черги, за характером поранення — головні, порожнинні й інші* (О. Довженко); *— В обласній лікарні він і тепер часто робить складні порожнинні операції* (Б. Антоненко-Давидович); // Який міститься в порожнині. *У тварин із незамкненою кровоносною системою (молюски, членистоногі) капіляри відсутні, тобто кров з артерій потрапляє до порожнини тіла. Там вона змішується з порожнинною рідиною* (з навч. літ.).

ПОРОЖНИ́СТИЙ, а, е. 1. Який має всередині порожнину (у 1 знач.). *Вдарив* [Доброчин] *по руків'ї власного меча долонею. Це був не порожнистий золотий меч* (І. Білик); *Книга ця подібна на тунель, подорожуючи порожнистими печерами якого добре і думати, і говорити, і наближатися до центру лабіринту* (Ю. Іздрик); * Образно. *Все оманливе — порожнисте. Брехня — неглибока: приглянувшись, побачиш, що на дні* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Який характеризується наявністю порожнини, порожнин. *Як же він здивувався, коли побачив, що те світло не має стійкості, а розтікається по всьому яйцю, от ніби це була порожниста сфера, наповнена якимось світляним газом* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. *техн.* Вигот. з порожниною (у 1 знач.) усередині; пустотілий. *Саме німецькі склодуви додумалися виготовляти легкі, порожнисті ялинкові іграшки, прикраси. Від них все й пішло...* (О. Шугай); *Юрба .. розважалась тим, що розглядала ганебний стовп, дуже своєрідну й просту споруду, яка складалася з кам'яного порожнистого куба восьми футів заввишки* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОРОЖНИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **порожни́стий.** *Порожнистість блоків покращує їхні теплоізоляційні властивості* (з газ.).

ПОРОЖНИСТОРО́ГИЙ, а, е. 1. Який має порожнисті роги. *Чотирирога антилопа трохи менша за козулю (маса 15–25 кг) і єдина порожнисторога тварина, самці якої мають дві пари рогів* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **порожнисторо́гі,** гих, *мн.* Родина жуйних ссавців ряду парнокопитих, характерною ознакою яких є наявність порожнистих рогів, що об'єднує биків, бізонів, зубрів, кіз, овець, антилоп і т. ін. *Антилопи, група жуйних парнокопитих тварин родини порожнисторогих, поширені переважно в Африці, Південній Азії, Європі* (з наук.-попул. літ.); *Деякі вчені вважають, що прообразом золотого руна могла бути шкура такіна — парнокопитого з родини порожнисторогих, що мешкає в Тибеті і має вовну золотистого кольору* (із журн.).

ПОРО́ЖНІЙ, я, є. 1. Нічим не наповнений, пустий (у 1 знач.) (про посудину, вмістище і т. ін.). *Нате й мій глек на капусту, щоб порожній не був* (Номис); *Лихий та збентежений вертався Хома з порожньою пляшкою з корчми: шинкар не дав набір* (М. Коцюбинський); *Дорошеві видно було у вікно, як Павло пройшов із порожніми відрами до колодязя* (Григорій Тютюнник); *В холодильнику їх спіткало перше розчарування — він був майже порожній* (І. Андрусяк); // У якому нічого немає (про простір). *Хлоп'ячий гамір .. наповнював собою порожню глушину* (Б.-І. Антонич); *За річкою в порожньому білястому небі самотньо кружляв великий плавневий шуліка* (О. Гончар); *Мій замучений сину. Я милуюсь тобою, Я радію за тебе... Тільки ж нащо вмирати Для порожнього неба?* (О. Бердник); *Сніп світла підноситься в порожню небесну твердь, де чути янгольські співи* (В. Стус); // Позбавлений будь-яких предметів, речей, меблів і т. ін. (про приміщення). *Зовсім вона* [хатка] *порожня сливе. Нічого нема, опріч лавочок та вузенької полички, де стояла миска з ложками* (Марко Вовчок); *Доцент .. поткнувся в одні двері, потім в інші. То все були порожні, посновані павутинням приміщення* (М. Дашкієв); *Жандармський офіцер .. наказав, поки прибуде поїзд, відвести арештованих за вокзал до порожнього сараю* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека);

// Який не має рослин, не вкритий рослинністю; голий (про степ, поле і т. ін.). *А ми стоїмо в порожньому й тривожному полі, самотньо й страшно гудуть провода* [проводи], *і навколо нікого, нікого* (В. Сосюра); *Збудувати велику іригаційну систему на місці Голодностепської пустелі, обводнити й оживити порожні пустельні землі* (Іван Ле); *Вітер підхопив сухе листя, переніс через дорогу й погнав кудись на осінні порожні поля* (Б. Левін); // У (на) якому нікого або майже нікого немає; безлюдний або малолюдний. *Вулиці були ще зовсім порожні* (І. Франко); *Вона пустила додому Тетяну і лишилась сама у порожній школі* (М. Коцюбинський); *Величезна казарма порожня: рота пішла на навчання* (А. Дімаров); *Готель був порожній, більшість студентів і викладачів, які його заселяли, роз'їхались святкувати Великдень* (С. Жадан); // Ніким, нічим не зайнятий; вільний. *На всю хату тільки два порожні стільці зосталися, та й ті, мабуть, дожидали когось з панських гласних* (Панас Мирний); *Покуть, де за традицією мали рясніти образи, був зовсім порожній* (І. Багряний); *Він увійшов до своєї спочивальні, побачив на стіні порожні кілочки, де раніш висіли золочені облади* (І. Білик); // Який їде, пливе і т. ін. без вантажу або без пасажирів; не навантажений. *Ішов він садом панським із своїм возом порожнім та про свою долю думав понуро* (Марко Вовчок); *Край дороги полуднували женці. Порівнявшись із ними, дядько звернув ліворуч, щоб обминути їхнього порожнього воза* (Б. Антоненко-Давидович); *Незважаючи на неділю, маршрутка виявилася порожньою* (Ю. Іздрик); // Не заповнений текстом, цифрами і т. ін. *Її погляд весь час повертається до екрана перископа .. Ні, екран порожній, тільки темні і світлі смуги, як і раніше, пробігають по ньому* (В. Владко); *Микола Іванович нагнувся.., тицькаючи пальцем у якусь порожню графу в самому низу аркуша* (О. Ірванець); *Більше ніяких записів там не було, крім назв кількох місцевостей на порожніх сторінках у кінці зошита* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *розм.* Приготовлений без м'яса, жирів і т. ін.; пісний (у 1 знач.). *Дома вона голодувала часом, а як не голодувала, то наїдалася хліба та порожнього борщу з буряками, бо каша не щодня бувала* (Б. Грінченко).

2. Який має всередині порожнину; порожнистий (у 1 знач.). *Паска була сливе порожня і всередині зацвіла* (І. Нечуй-Левицький); *На ціпку вгорі прив'язана тиковка хилитається порожня і калатає* (Леся Українка); *Кукурудза шуміла під вітром порожніми стеблами* (Є. Доломан); *Вони* [тимпани] *були зроблені з сухих порожніх гарбузців — великих, менших і зовсім маленьких* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *перен.* Несерйозний, легковажний (про людину). — *Вони* [співрозмовники], *мабуть, тебе вважають за дурну, порожню дівчину, бо ніколи не говорять з тобою про щось цікаве й серйозне* (В. Винниченко); *Поважний бригадир нам мовчки руки стис, Мовляв: мабуть, таки не фертики ці троє... Видимо, не любив порожніх він гульвіс, Що їздять у радгосп з цікавості пустої* (М. Рильський); *Аж соромно стає, коли згадаю, Який я був порожній в ті роки* (М. Руденко).

4. *перен.* Духовно спустошений, нездатний до активної діяльності (від горя, утоми і т. ін.). *Сам він був геть порожній. Втратив відчуття своєї істоти і відчуття світу поза собою* (В. Підмогильний); *Він .. уперто вдивлявся в мене і, здавалось, читає мене, мов буквар, читає мене — вбогого і порожнього, бо саме таким я і був на ту хвилю* (Ю. Винничук); // Який виражає внутрішню спустошеність, розгубленя, байдужість (про очі, погляд і т. ін.). *Я глянув на Стефана і Броніславу: вони білі, мов засуджені під шибеницею, а очі страшні, чорні, порожні...* (Л. Старицька-Черняхівська); *Їй самій здається свій голос чужим і порожнім після довгої безсонної ночі* (О. Донченко); *Той* [Петренко] *повернув голову в мій бік. Погляд був порожній і байдужий* (Д. Білий).

5. *у сполуч. зі сл.* ж и т т я, с в і т *і т. ін., перен.* Ні для кого не корисний; марний (*див.* **ма́рний**[1] 2). *Оглянувся я й на власне життя — сите, безжурне, порожнє. Що воно мені дало?* (М. Коцюбинський); *Тепер крізь обов'язків ґрати, Крізь холод порожніх днів Збагнув, що не вмів шукати І ждати тебе не вмів* (В. Симоненко); *Тішити внука — теж насолода. Та й так уже запрограмувала природа, що нам це більше до серця, ніж порожні мандрівки* (Ю. Мушкетик); *Його життя, що раніше здавалося йому порожнім і безцільним, набуло нового сенсу* (О. Авраменко); // Позбавлений змісту, убогий змістом; беззмістовний, пустий (у 3 знач.). *Газета використала мій допис для порожнього, безбарвного фейлетону* (С. Васильченко); *Кузьмін .. ще нижче схилився над книгою, даючи зрозуміти, що не цікавиться порожньою балаканиною* (Ю. Збанацький); *Я змушений .. чути крикливу й порожню музику* (Ю. Андрухович); *Зовні емоційні, його* [кардинала] *філіппіки порожні в собі* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); // Який не відповідає об'єктивній дійсності. *Це не вигадка порожня, Щира правда, хоч заплач: Ми — фігурки в шахівниці, Круг небесний — наш іграч* (А. Кримський); *Нема бензину... Марія спочатку сприйняла це як звичайну, навіть порожню фразу* (Іван Ле); [О т е л л о:] *Як душу я свою віддам твоїм Нікчемним і порожнім підозрінням. Ревнивцем не зроблюсь, хоч би й сказали, Що жінка в мене гарна* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

6. *тільки ж., заст.* Яка не має в утробі плода, не вагітна. *Гарна молодиця та ще й не порожня — на останнім вже місяці* (О. Стороженко).

○ **Не з поро́жніми кише́нями** *див.* **кише́ня.**

△ **Поро́жня ки́шка** *див.* **ки́шка; Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да** *див.* **поро́да.**

◊ **В поро́жній слід** *див.* **слід**[1]**; З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми** *див.* **рука́; Ма́ти поро́жню макі́тру на пле́чах** *див.* **ма́ти**[2]**; На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці** *див.* **мі́сце; Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне)** *див.* **перелива́ти; Поро́жнє (пусте́) мі́сце** *див.* **мі́сце; Поро́жній (пусти́й) гамане́ць** *див.* **гамане́ць; Поро́жня душа́ <Поро́жнє се́рце>** *див.* **душа́; Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (калі́тка)** *див.* **кише́ня; Поро́жня (пуста́) голова́** *див.* **голова́; Поро́жня скри́ня** *див.* **скри́ня; Пусти́й (поро́жній) звук** *див.* **звук; Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **з [поро́жньої (духово́ї)] бо́чки** *див.* **бо́чка**[1]**.**

ПОРОЖНІ́СІНЬКИЙ, а, е. Зовсім порожній (у 1–4 знач.). — *Ніяких паперів інженера Коваля там не було. Портфель дістався мені порожнім. — Порожнім?! — Порожнісіньким!* (Л. Письменна); *Я мав би застати її* [місіс Олсон] *в вашій постелі, а натомість — не тільки порожня холодна постіль, але й порожнісінькі холодильники* (П. Загребельний); *Ось хата Пера Андерса... Расмус ускочив туди, але боже мій, який сховок можна знайти в порожнісіньких кімнатах?* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Гора вже була порожнісінька і стелився по ній синій присмерк — світив тоді над землею золотий місяць* (Валерій Шевчук); *Ми, як два привиди, блукали порожнісінькими парковими алеями* (О. Шугай); *За дротяну браму в'їхав порожнісінький "фольксваген-гольф" з двома молодиками* (О. Ірванець); *Той порожнісінький, хто собою лише повен* (приказка).

ПОРОЖНІ́СІНЬКО. 1. *рідко.* Присл. до **порожнісінький.** *Зайшла дівчина в хату, дивиться: кімната порожнісінько стоїть* (з казки).

2. *у знач. пред.* Нічим не заповнено, нічого немає (у якомунебудь вмістищі, приміщенні і т. ін.). *Дитина теж, видно, хоче* [їсти], *бо одно кричить і не втихає. Уже я його тулила-тулила до грудей — що ж ти там висмокчеш? — порожнісінько!..* (Панас Мирний); *Став у садку, міркую, а ніякі думки не кладуться голови, порожнісінько там, як на долоні* (Є. Гуцало); // Нікого немає; безлюдно. *В залі першого класу було порожнісінько. Ще був ранній час* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **поро́жній** 1–5. *Вечірні трамваї, розхитані від швидкості й порожності. Нічний черговий тролейбус аж із Левандівки* (Т. Прохасько); *Порожність в голові, і розум стуманів Од невтихаючого горя* (Б. Грінченко); *Шкільний зошит із вицвілою палітуркою, списана розмашистим почерком перша сторінка і більше нічого — порожність, чистота, клітинки* (Ю. Іздрик); *Мудрість .. вказує, де зло, а де — лише видимість зла; вона звільнює душу від марнославства, дарує їй справжню велич, а пихату, що блиском приховує свою порожність, — загнуздує* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Світку короткий дітвачий* [дитячий], *звідки в тебе стільки світлості й ніжності, аби наповнити ними порожність цілого віку?!* (М. Дочинець).

ПОРО́ЖНІТИ, іє, *недок.* 1. Ставати порожнім. *От примічають старі, що як стане кратер порожніти, То вже й не знають, відкіль самохіттю вино прибуває* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія); *— Скарбниця порожніє, а думати треба, звідки дістати грошей* (Р. Іваничук); *Порожніє пляшка, якась крапелина дістається й голові та директору-секретарю* (В. Лис); // *безос. Порожніє в хаті, пустіє і в коморі, і на дворі, бо, сказано, без хазяїна двір плаче* (І. Нечуй-Левицький); // Ставати безлюдним, малолюдним. *Хата порожніє, зостаються тільки Вельцель, його жінка, дочка, Горніг і старий Бавмерт* (Леся Українка); *Вітальня почала порожніти. Катерину Андрієвну* [Андріївну] *та Віру вивели. Гості розходились* (В. Винниченко); *За п'ять хвилин роз'їжджаються незчисленні пасажири, порожніє вокзал* (Б. Антоненко-Давидович); *Після дев'ятої вулиці починали порожніти, усі поспішали додому* (Ю. Винничук).

2. *розм.* Те саме, що **порожнюва́ти.** *Камери, замість порожніти, наповнювалися, бо брали двох, а приводили п'ятьох* (І. Багряний); *Ми збудували новий клуб і не в повній мірі його використовуємо. У нас буває чимало вечорів, коли кімнати порожніють* (А. Шиян).

◊ **Се́рце порожніє** *див.* **се́рце.**

ПО́РОЖНЬО. 1. Присл. до **поро́жній** 1, 2, 4. *Більшість кімнат винаймались улітку і стояли порожньо цілу зиму* (С. Жадан); *Зісхлий* [горішок] *відлунює порожньо, і білки його не лущать, а зразу викидають у сміттєпровід* (Є. Гуцало); *Вона зовсім не виявляла радости. Очі її порожньо дивляться в далечінь, руки байдуже беруть те чи інше, говорить ніби про все, а видається — ні про що* (У. Самчук).

2. *у знач. пред.* Нічим не заповнено, нічого немає; порожняво (у 2 знач.). — *Скрізь голо, порожньо! Ні на чому очей спинити! Садок тільки що вилазить з землі, а верби в березі над течією ще стримлять, мов позабивані кілки* (І. Нечуй-Левицький); *Бронко нишпорить нервово по кишенях за цигаркою, хоч знає, що там порожньо* (Ірина Вільде); *В кімнатах сонячно і майже порожньо, меблів путніх тут спробуй купити* (О. Гончар); *Адвокат .. стежив за ним безбарвними очима, в яких не було ні крихти лицемірства чи фальші, та, власне, не було нічого. Порожньо* (Г. Пагутяк); // Нікого немає; безлюдно. *Порожньо, глухо й холодно в степу. Жодної людської душі* (І. Кириленко); *Всюди порожньо, безлюдно: порожні вестибюлі, порожні сходи, зупинений ліфт, порожні коридори* (І. Багряний); // *розм.* Про брак грошей, майна в кого-небудь. [І в а н:] *Багато ви за цілий вік розхазяїнувались на чотирьох десятинах? .. Ще доки вкупі жили, то сяк-так перебивалися, а як оддiлили Юхима, то і в нього неповно, і в нас порожньо...* (М. Кропивницький); *Він зробив те, що робив завжди, коли в його кишенях було порожньо. Він почав видавати себе за когось іншого, телеграфуючи наперед, що, мовляв, їде інженер, чи лікар — громадський діяч, або ж відомий тенор чи письменник* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // *перен.* Про відчуття самотності або душевної спустошеності. *Порожньо стало їй в усім світі .. Нема ради, ні розради, ніколи сонце не світить, ніколи квіти не пахнуть* (Г. Хоткевич); *Куди збиратися? До кого? Таж скрізь, на всій великій землі, їй буде тепер порожньо й самотньо без сина* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **(1) По́рожньо в голові́ (у ло́бі)** *в кого і без дод.:* а) хто-небудь не може думати про щось, зосередитися на чомусь, згадати щось (від перевтоми, душевного спустошення і т. ін.). [О л е н а *(здавлює голову руками):*] *Що таке? Де я? Мозок висох! .. Порожньо в голові! Давить мене, стискає кліщами залізними!* (М. Кропивницький); *Я став як ганчірка: можна робити що завгодно. Ліг. У голові порожньо, все тіло відмовлялося служити, навіть, здається, не билося серце* (Р. Андріяшик); *Вона сама не знала, що шукає, — просто валяється, дивиться ідіотські кліпи, і в голові — порожньо, що робити — невідомо* (І. Роздобудько); б) хто-небудь нерозумний, нетямущий і т. ін. *Ні, не забуть цього до гроба, коли побив мене йолоп за те, що в мене повний лоб, а в нього порожньо у лобі* (В. Сосюра); — *Мені здається, що Мохобородько правий. Півчеревичок справді змінився .. — Та у вас в обох, здається, в головах порожньо, — збиткувався Півчеревичок* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); **(2) По́рожньо в душі́ (на душі́, в се́рці)** *перев. чиїй (чиєму), у кого і без дод.* — хто-небудь утратив інтерес до життя, зневірився у всьому. [К н у р:] *Давно вже порожньо в моєму серці, як серед тії* [тієї] *пустки* (Панас Мирний); *Прощально киваю головою товаришам по камері. А на душі — порожньо, в голові гуляють важкі молоти: от і все* (Ю. Збанацький); *Жінка затулила очі руками і думала: "Що зі мною діється? Краще повернулася б туга. А зараз нічого немає, порожньо на душі. Ні смутку, ні горя"* (І. Росоховатський).

ПОРОЖНЮВА́ТИ, ює, *недок., розм.* Тимчасово бути порожнім, незаселеним. *Хата цілу зиму порожнює* (Сл. Б. Грінченка); *Довго камера не порожнювала. Вже десь через годину вкинули до нас одразу чоловік вісім* (Ю. Збанацький); *З часу смерті благочестивої пані Роланди вона* [келія] *рідко порожнювала більше року чи двох* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОРОЖНЮВА́ТИЙ, а, е. 1. Незаповнений, майже порожній. *От і клуб. Приміщення непогане, а в даху дірка, а зала порожнювата — треба все це підлагодити, підчистити* (Остап Вишня).

2. *перен.* Майже позбавлений змісту, убогий змістом; беззмістовний, пустий (у 3 знач.). *Напевно, я забагато від книжки очікувала, тож вона мені видалась порожнюватою* (з газ.).

ПОРОЖНЮВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **порожнюва́тий.** *Гладачам, які прийшли на прем'єру вистави, кинулася в очі порожнюватість, незаповненість зали* (з газ.).

ПОРОЖНЯ́, í, *ж., розм.* Те саме, що **поро́жнява.** *Що є простори пустельні — порожня, як ми називаєм, — В тому немає матерії; що ж є матерія, в тому Марно шукати порожняви* (М. Зеров); *В моїй душі страшна порожня, Як в зимній келії черця* [ченця], *І я стою, як придорожна Стара святиня без жерця* (П. Карманський); *Он сфінксів череда тюпачить до сфінксарні, Пастуший спів обрид на вічнім попасанні, Театр будовано з неплинного вогню, Як зоряні тіла, що живлять порожню* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера); // *діал.* Поле, лука, що пустує. *Коли б у хлібові або на сіножаті, а то у порожні піймав та й штраф* (Сл. Б. Грінченка).

○ **(1) На порожню́,** *зі сл.* б у т и, п р и й т и *і т. ін.* — без вантажу, порожнем; марно, даремно. — *Що це ти, Панасе, на порожню? Почекай, ось подадуть бетон, — говорив такелажник, не розуміючи, для чого це треба було пускати стрілу* [крана] *на порожню* (Г. Коцюба).

ПОРО́ЖНЯВА, и, *ж.* 1. Порожній, нічим не заповнений простір; порожнє місце. *Вона блукала по темних, ледве освічених свічкою хатах, .. а кроки її гучно лунали в околишній порожняві* (М. Коцюбинський); *Я пішов по сходах нагору, наші кроки гулко віддалися в порожняві покоїв* (Л. Старицька-Черняхівська); *Мисливець почав люто бити босою ногою в колоду. Вона дудніла гнилою порожнявою, проте не піддавалась* (І. Багряний); *Вибухи, що відбуваються в її розрядній частині, штовхають ракету вперед, незалежно від того, куди спрямовано ці вибухи — у порожняву чи в повітря* (В. Владко); * Образно. — *Могутній у тебе батя... Трудяга. Без порожняви в душі... Моноліт* (О. Гончар); // Відсутність людей; малолюдність або безлюддя. *Кам'яні звуки міста глухіш бриніли в цій передсмертній порожняві* (В. Підмогильний); *Інколи чулися голоси — і вони були лункі в порожняві вуличного тунелю* (Ю. Смолич); *Часом десь із порожняви вулиці луна несла відгомін спізнених кроків* (О. Лисяк); // *перен.* Стан душевної спустошеності (від горя, утоми і т. ін.). *Втягнув у себе морозне повітря, почув порожняву у грудях і заповнив ту пустку диким, сердитим криком: — Ньо! .. все було байдуже, нічого не страшно і по коліна море* (М. Коцюбинський); *Якась холодна й глуха порожнява поступово виповнювала мене, витісняючи останки теплоти серця* (М. Дочинець).

2. *перен.* Брак глибокого змісту; поверховість *(див.* **поверхо́вість**[2]). *Сам письменник* [М. Черемшина], *як відомо, характеризував себе "скептиком у філософії", "ентузіастом до мистецтва, природи і взагалі до всього, що гарне", і закінчував указівкою на свою внутрішню порожняву: "а всередині я пустий, як зопсований мужик"* (М. Зеров); *Селянський гурт продовжував змову мовчання. Може, .. упередження, з яким вони прийшли сюди, чи, може, порожнява Сватюкової промови, але щось стояло на шляху до їхнього обопільного порозуміння* (Г. Епік); // Про те, що не має ніякого сенсу, значення. *Де ж правда та! Де та любов над нами? Невже й вона порожнява одна? І мусить люд, ярмований віками, Пить з власних сліз отрути ківш до дна!* (М. Старицький); *Досить для мене трохи честі, поки я живу. Це більше ніж порожнява безсмертя* (І. Франко).

ПОРО́ЖНЯВИЙ, а, е. Прикм. до **поро́жнява.** *Вісімнадцять ліктів високість одного стовпа, і шнурок на дванадцять ліктів оточував його, а грубина його чотири пальці, всередині порожнявий* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Під час своїх несквапних мандрів він живився плодами та видобував великих комах із порожнявих, підгнилих колод* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); — *Не терплю порожнявих лиць, малюю одухотворені, осяяні глибокою думкою, — ділиться автор портретів* (із журн.).

ПОРО́ЖНЯВО. 1. Присл. до **поро́жнявий.** *Старий дідусь порожняво дивився в степ — згадував свою молодість* (із журн.).

2. *у знач. пред.* Нічим не заповнено, нічого немає; порожньо (у 2 знач.). *Посередині за столом сиділа графиня Уварова .. В світлиці було якось порожняво й нудно...* (Олена Пчілка).

ПОРОЖНЯ́К, *ч.* 1. *род.* á. Порожній, нічим не навантажений транспортний засіб. *Минула година і друга, а поїзда все не було. Нарешті.., важко сопучи, до станції підповз довжелезний порожняк* (А. Головко); — *Порожняк іде на Київ, — шепнув капітан. — Причепимося? — А чому б ні? —* *відповів я* (В. Малик); *Вирішили перестріти гостей уночі біля Андріївки. Розгвинтили рейки, почекали, поки проскочить перевірочний порожняк* (В. Шкляр); — *Він — далекобійник, повертався з Білорусії. Один вантаж скинув там, назад взяв інший — порожняк ганяти в теперішні часи нікому не вигідно* (А. Кокотюха); * У порівн. — *Цить! Зарохтіла, як порожняк по дорозі!* (М. Коцюбинський).

2. *род.* ý, *збірн.* Сукупність незавантажених транспортних засобів. *Сильна течія .. підхопила шлюпки і понесла їх мимо прибережних складів і будиночків.., мимо рибальських човнів і караванів порожняку, які чекали своєї черги, щоб пройти шлюз* (П. Загребельний); * Образно. *Виступаючи на виборчих мітингах, промовці любили вдаватися до гордого образу: Сан-Паулу, як могутній локомотив, тягне за собою цілу низку порожняку інших штатів* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

3. *род.* á, *перен., розм.* Порожня (у 4 знач.) людина. *Дмитро .. різко відвернувся од друга .. "Хто б міг подумати, що Варивон такий порожняк? Що йому? З усього б сміявся, насміхався. За гостре слівце рідного батька продасть. Оце тобі й товариш"* (М. Стельмах); // *род.* ý. Про відсутність чого-небудь; порожнява (у 1 знач.). *Здебільша там* [на вулицях] *нічого не було: ні труб для опалення, ні для каналізації. Порожняк, одним словом* (О. Ульяненко); — *Давай цю ніч не спати, — кажу Рині. — Давай, нам треба сьогодні напитися, як у давні часи. Магазини закриті, вдома — порожняк* (А. Дністровий); *У неї трохи довгий ніс, думаю я. І волосся блищить доволі штучно, і в очах порожняк* (І. Карпа).

ПОРОЖНЯКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **порожня́к** 1, 2. *Зі скороченням відстані перевезень вантажів збільшується коефіцієнт порожнякового руху вагонів (до навантаження), оскільки ймовірність використання розвантажених вагонів для навантаження зменшується* (з наук. літ.); // Признач. для порожняка. *Порожняковий тракторний шлях прокладають на схилах для переміщення незавантаженого трелювального трактора* (з навч. літ.).

ПОРОЖНЯКО́М, *присл., розм.* Те саме, що **порожне́м.** *Як ні з чим в млин, так порожняком додому* (Номис); *Йон їхав порожняком по снопи на поле й не помітив, як Гашіца ззаду стрибнула на віз і причаїлась* (М. Коцюбинський); *Христі дихається легко, наче вона несла, несла щось важке через силу, а тепер кинула і йде собі порожняком* (Грицько Григоренко); — *Вранці ми їхали-шкандибали, бо були з вантажем, а назад, порожняком, мій жеребчик припустить так, що тільки держися!* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Сусідські дачі цілий вересень стояли порожняком* (О. Забужко).

ПОРОЗАПО́ВНЮВАЧ, а, *ч.* Речовина, якою заповнюють пори в чому-небудь. *Порозаповнювач вуалює текстуру деревини, тому його надлишки необхідно зняти та протерти поверхню* (з навч. літ.).

ПОРОЗБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Розбавити все або багато чого-небудь. *Порозбавляти молоко водою; Порозбавляти прозу лірикою.*

ПОРОЗБАЗА́РЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозбаза́рювати.** *Порозбазарюване майно.*

ПОРОЗБАЗА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Розбазарити все або багато чого-небудь. *Місцеві мешканці побоюються, щоб влада всю землю Кінбурнської коси не порозбазарювала. Адже місце заповідне* (із журн.); *Хіба в усьому винна влада? А люди хіба не порозбазарювали господарство?* (з газ.).

ПОРОЗБЕ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозбе́щувати.** *Порозбещувані діти.*

ПОРОЗБЕ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Розбестити всіх або багатьох. *Змалку порозбещують батьки дітей, а потім хочуть дисципліни й поваги до себе* (із журн.).

ПОРОЗБЕ́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розбеститися (про всіх або багатьох). *Діти, не отримуючи належного виховання, порозбещувалися* (з газ.).

ПОРОЗБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозбива́ти.** *Упав, упав Вавилон, а всі статуї богів його порозбивані об землю!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я побачив одну віконницю без рам. Попередні вікна були порозбивані або ж наглухо забиті* (Любко Дереш); *На тому .. тижневі зроблено десять нових корит, а де вони тепер? Порозбивані лежать, бо ніхто за ними не дивиться* (Григорій Тютюнник); *Волосся з голів летіло, наче пір'я; з порозбиваних носів потекла кров на білі сорочки* (І. Нечуй-Левицький); // **порозби́вано,** *безос. пред. Пішла така гульня, якої досі ні Остап, ні Андрій ще не бачили. Усі шинки порозбивано; мед, горілку й пиво забирано просто так, без грошей* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Багатий то був двір і чепурний, хліви та клуні, погреби і льодовні криті ґонтом, а будинок і флігель — черепицею, скрізь порозбивано квітники й біліли посипані піском доріжки* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Розбити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. [Г е б р е й:] *Я! Що зробив би я?.. Порозбивав би всі камінні довбні!* (Леся Українка); *У школі нашій новій стайню зробили* [фашисти] *і статуї піонера і піонерки порозбивали* (О. Іваненко); *Колись тут висіли електричні лампочки, але Бен з Кадухою їх порозбивали* (В. Близнець).

2. *що і без прям. дод.* Розбити (у 2 знач.), привести до стану непридатності все або багато чого-небудь. *І спалили вони Божий дім, і порозбивали мур Єрусалиму, і всі палати його попалили огнем, а всі дорогі речі його понищили...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Після того, як снаряди вцілили кільком хлопчикам у лоба, щоки чи в груди й вони принесли додому багрові синяки, батьки рішуче заборонили поєдинки, порозбивали наші "гармати" і взяли селітру під контроль* (О. Бердник); *Вже міст було перекинуто, коли знялася страшна буря і порозбивала на тріски всі мости* (А. Санченко); // Убити, знищити в битві, бою багато кого-, чого-небудь. *Війська російські ввійшли до Польщі, щоб порозбивати шляхетські конфедерації, які б могли противитися тому кандидатові на престол, якого хотіла би на нім бачити російська цариця Катерина II* (І. Франко); *Турки, заставши зненацька козацькі чайки в Керченській протоці, загнали їх у затоку й, порозбивавши з гармат, захопили більшість козаків у бранці* (А. Кащенко); — *Перший вареник у зубах не в'язне, — осміхнувся Остюк, — піти хіба та порозбивати їхні штаби?* (Ю. Яновський).

3. *що.* Розбити (у 3 знач.) голову, ніс, око і т. ін. (усім або багатьом); падінням пошкодити собі голову, ніс, око і т. ін. (про всіх або багатьох). *А було як понаходять з Києва вартові козаки, то .. хоч тікай із села! Нашим парубкам пики порозбивають, оселедці пообривають, всі вечорниці розженуть...* (О. Стороженко); *Декотрі борці порозбивали супротивникам кулаками носи, щоки й губи* (І. Нечуй-Левицький); — *Скоро ваша станція... Як тільки поїзд притишить хід — стрибайте. Я постукаю вам. Тільки обережно, щоб голови не порозбивали* (К. Гриб); *Діти попадали в яр, порозбивали собі голівоньки об гострі пеньки* (Г. Пагутяк).

4. *кого, що.* Розбити (у 11 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь на групи, частини і т. ін. *Порозбивати клас на групи; Порозбивати студентів на команди.*

5. *що.* Розбити (у 12 знач.) багато чого-небудь на певній ділянці землі після розпланування. *Перш ніж порозбивати сади, оцінюють характеристики ґрунту, кліматичні умови, особливості плодових дерев* (із журн.).

ПОРОЗБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Розбитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Здійнялася така хуртовина, що чайки козацькі були розкидані по всьому морю й деякі потонули, а деякі порозбивалися об турецькі береги* (А. Кащенко); *Ззаду відвалився бампер, вилетіло скло і порозбивалися всі фари* (М. Кідрук); *Я пішла сама, гордо траснула дверима, мало вікна не порозбивались* (С. Андрухович); — *Ти здурів, Філле? Чого ти б'єшся?* — *крикнув Рулле. І вони посхоплювалися й почали так лупцювати один одного, що всі тарілки попадали зі столу й порозбивалися в друзки* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

2. Розбитися (у 2 знач.), упасти, дістати поранення (про всіх або багатьох). *І собаки кинулись на суддів і на всіх радників, схопили того за ноги, того за ніс та й почали підкидати на кілька сажнів угору; усі попадали і порозбивались* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Зазнати ушкоджень від ударів, поштовхів і т. ін. (про частини тіла). *Мої ноги порозбивались о каміння, з них текла кров, голова боліла і напухла — я трохи не зомлів* (І. Франко).

3. Розбитися (у 7 знач.) на групи, частини і т. ін. (про всіх або багатьох). *Вони порозбивались на купки, і кожна купка розмовляла про своє* (Б. Грінченко); *Всі порозбивалися на купки, як то буває у компанії, і балакали навперебій* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозбира́ти.** *Приїхав я, допитався до тої жидівки... Так і так, повідаю, купив би скриньку, коли є у вас на продаж. — Ох, — каже жидівка, — є, але порозбирана, порозкидувана на поду* (І. Франко); // **порозби́рано,** *безос. пред. Стародавня будівля майже вся в руїнах. Мури порушено й порозбирано, місцями зрівняно з землею* (із журн.).

ПОРОЗБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Розібрати все або багато чого-небудь. *Каша заварилася. Порозбирали казани. Кожен виймав з-за халяви ложку і став голосно сьорбати, дмухаючи в кашу...* (А. Чайковський); — *Думали куди-небудь на курорт — путівок не дають, керівництво театрів путівки порозбирало* (Остап Вишня); *На стіл подали борщ. Порозбирали ложки й узялись до хліба* (Б. Антоненко-Давидович); // *кого, що.* Забрати всіх або багатьох по одному, усе або багато чого-небудь частинами. — *У нас і тепер безземельні зараз би порозбирали ту землю, а ви її продаєте одному* (Б. Грінченко); *Дехто з селян пізнали серед дунайців своїх товаришів і порозбирали їх по своїх хатах на гостювання* (А. Кащенко); *Підводилися чоловіки, брилі надівали. Жінки порозбирали дітей маленьких — більшенькі ще коли з двору гайнули... Рушили юрбою* (А. Головко); *Позаторік на відкриття полювання мисливців до нас понаїхало безліч. Човни одразу всі порозбирали* (В. Нестайко); *За хвилю музики заграли знову, і хлопці, порозбиравши дівчат, почали шалено й радісно гопцювати* (Валерій Шевчук).

2. *що.* Розібрати на частини машини, механізми і т. ін. *— Зараз сюди прийде поліція мене арештувати. Виймайте із своєї й моєї машини скло й ховайте, де знаєте. Апарати порозбирати й частини порозкидати* (В. Винниченко); *— Я там розбираю і чищу зброю, а перед тим перевірив усі детонатори, чи не підмокли після учорашнього дощу. Вчора увечері .. ми все порозбирали, вичистили й змастили* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. *що.* Перебираючи, розкласти, розмістити де-небудь все або багато чогось. *Розсипаються на порох руїни колишнього палацу Сатіапала. Порозбирали мешканці довколишніх селищ каміння з середньовічних мурів маєтку* (М. Дашкієв); *Місцеві віряни домоглися, щоб церковне начиння передали в сусідній храм, куди ходили на молитву. Частину хоругв, ікон люди порозбирали по домівках* (з рел.-церк. літ.).

4. *кого, розм.* Роздягти всіх або багатьох. *Порозбиравши дітей, повкладала мати їх рядочком спати* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Розібратися (у 1 знач.) (про все, багато чого, усіх або багатьох). *З правилами гри в китайські шахи потрібно буде порозбиратися* (із журн.); *Чого ви потребуєте, коли соромите, знецінюєте та критикуєте себе? Усі ці усвідомлення — чудовий привід порозбиратися з психотерапевтом і знайти варіанти, як послабити самокритику* (з газ.).

2. *розм.* Розібратися (у 5 знач.) (про всіх або багатьох), роздягтися. *Порозбирались і матушки й сиділи долі на своїх постелях* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗБИШАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм., рідко.* Розбишакувати якийсь час. *Дозвольте собі в сніжну погоду поїсти разом із малюком сніжинки. Ангіни не буде, зате веселі спогади та розуміння, що з батьками іноді можна трохи порозбишакувати, точно залишаться* (із журн.).

ПОРОЗБІГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Розбігтися, побігти в різні боки (про всіх або багатьох). *І, як вони повиходили з човна, люди зараз пізнали Його, і порозбігались по всій тій околиці, і стали на ложах недужих приносити, де тільки прочули були, що Він є* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Собаки порозбігались у сторони та аж виють* (Панас Мирний); *Аж ось дівчата самі порозбігались, з реготом плигаючи через калюжі* (Грицько Григоренко); *— Ви що тут робите? — гримнув він страшним голосом, і діти порозбігалися* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); * Образно. *Мені не до писання, бо і часу не було, та й мене самої все одно що не було, так мої думки в різні сторони порозбігалися* (Леся Українка).

2. *розм.* Роз'їхатися в різні місця, оселитися в різних місцях. *Вони згадали за колишніх своїх приятелів, що тепер порозбігались на різні сторони* (Л. Смілянський); *Не минуло й двох років, а які сталися зміни! Господарі померли, а їхні діти світ за очі порозбігалися* (П. Запаренко); *Лишився по ньому лиш вітер і добра пам'ять, а діти порозбігалися хтозна-куди* (І. Андрусяк); *Друзі порозбігались, літо було довге* (С. Жадан); // Швидко розійтися звідкись, від чого-небудь у різні боки. * Образно. *Осторонь далеко одна від другої порозбігалися* [зірки], *стоять собі й лупають до вас своїм світом* (Панас Мирний).

3. *розм.* Повтікати, залишивши когось, яку-небудь роботу, справу і т. ін. *— Де ті люди в мене? Чисто всі порозбігались, неначе їх який нечистий києм порозганяв!* (І. Нечуй-Левицький); *Найняті за гроші, польські жовніри зразу порозбігалися і утекли з монастирського двору у місто* (А. Кащенко); *У школі ніякого порядку не було. Малих відпустили додому, а старші самі порозбігалися* (К. Гриб); *— Вже вечоріло, дирекція порозбігалася, та й вихованці також* (Н. Околітенко).

4. Розгалузитися в різних напрямах (про шлях, річку і т. ін.). *На Ромодан! туди!.. кудись... Де народивсь і жив колись. Та тільки ж як його знайти?! В який до нього бік іти?! Порозбігались напрямки, Позаростали всі стежки* (І. Багряний).

5. *перен.* Швидко перейти з одного об'єкта на інший, не зупиняючись, не зосереджуючись на жодному (про думки). *Мені дуже хотілось якось підтримати розмову, розпочату в цьому колі без мене, але всі думки кудись порозбігалися* (Ю. Андрухович); *Болісно мружачись, він знову почав збирати свої думки, що порозбігалися від дикого викрику Берлаги* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПО-РОЗБІ́ЙНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-розбі́йницькому.** *Сніговійниця по-розбійницьки свиснула біля вуха і помчала наздоганяти дівчину...* (М. Стельмах); *Носоріг безжально, по-хуліганськи, по-розбійницьки потоптав Скляреві клумби на узбіччі шосе* (П. Загребельний).

ПО-РОЗБІ́ЙНИЦЬКОМУ, *присл.* Як розбійник, як розбійники. *Гуцули не вважали за зло по-розбійницькому викрадати од батьків їх доньок* (Р. Андріяшик); *Андерс знову свиснув по-розбійницькому, сподіваючись, що Єва-Лотта почує* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // Підступно, хитро, лукаво. *Тисячі років тому .. перед нападом попереджали ворога чесно й відкрито: іду на ви! А тепер, в двадцятому сторіччі, вчиняють напад вночі, по-розбійницькому, бомбами з неба засипають ще сонних дітей, матерів* (О. Гончар).

ПОРОЗБО́ВТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозбо́втувати.** *Порозбовтувані з цукром жовтки.*

ПОРОЗБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розбовтати все або багато чого-небудь. *Перш ніж замішувати тісто на паски, порозбовтуйте тепле молоко, цукор, дріжджі та борошно для опари* (із журн.).

ПОРОЗБРИ́ЗКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозбри́зкувати.** *Порозбризкувана навколо рідина.*

ПОРОЗБРИ́ЗКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розбризкати все або багато чого-небудь, у багатьох напрямках. *Порозбризкувати навколо воду.*

ПОРОЗБРИ́ЗКУВАТИСЯ, ується, *док.* Розбризкатися (про багато чого-небудь, у багатьох напрямках). *Для того щоб олія зі сковороди не порозбризкувалася на всі боки під час смаження риби, варто зробити вогонь невеликим* (із журн.).

ПОРОЗБРІДА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розбрестися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Молодші товариші порозбрідалися по ріллі* (Остап Вишня); *Після вечері всі порозбрідалися хто куди* (І. Карпа); *Отара стала так воліть Нового харчу, що порозбрідалась, Урожаїв шукаючи* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // *розм.* Роз'їхатися в різні місця, оселитися в різних місцях. *Колись були друзі, однокашники, товариші. Постаріли, порозбрідалися* (П. Загребельний); *Городяни, без володаря не спроможні життя впорядкованого налагодити, поступово порозбрідалися собі — хто вздовж Ріки подався, а хто на захід, туди, де сонце за обрій ховається* (О. Ірванець).

ПОРОЗБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., фам.* Розбрехати багатьом. *Оті твої подруги такі, що ти їм нічого не кажи, бо зараз порозбріхують* (Сл. Б. Грінченка); *Деколи люди можуть так порозбріхувати — не одмиєшся* (із журн.).

ПОРОЗБРІ́ХУВАТИСЯ, ується, уються, *док., фам.* Розбрехатися (про всіх або багатьох). *У селі, як завжди: варто чужинцеві на двір, як собаки порозбріхуються — на всю вулицю чути* (із журн.).

ПОРОЗБУДЖА́ТИ *див.* **порозбу́джувати.**

ПОРОЗБУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *заст.* **ПОРОЗБУЖА́ТИ,** *рідко* **ПОРОЗБУДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розбудити (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Ой устала мила, як не лежала, усю челядоньку порозбужала* (А. Метлинський); *Вдосвіта, раненько, вона вже прокинулася, вже робить і співає, було й сусід порозбуджує своїм голосочком* (Марко Вовчок); *Він уже знав, що сяде на ґанку, наладнає гітару і заграє на ній так, що порозбуджує всіх жаб на річці* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗБУЖА́ТИ *див.* **порозбу́джувати.**

ПОРОЗБУ́РКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, розм.* Розбуркати (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Пташине дзвінке щебетання порозбуркувало лісових мешканців* (із журн.).

ПОРОЗБУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Розбухнути (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Розбиті черевики порозбухали од вогкості, вся одіж, пошматована і пошарпана, пахла болотом* (М. Стельмах); *Суха морська трава чорніє, шелестить під ногами; де-не-де риба в ній смердить порозбухавши* (О. Гончар); *Сонце палило немилосердно, нажарювало шоломи, як сковороди, голови наші аж порозбухали, а перед очима йшли вогняні кола* (А. Дімаров); *Синиці дзвеніли невгомонно, стежки порозбухали і блищали під сонцем, наче скляні* (Валерій Шевчук).

2. *розм.* Розбухнути (у 2 знач.), стати гладким, одутлим (про всіх або багатьох). *За місяць відпочивальники погладшали, порозбухали, стали млявими та лінивими* (із журн.).

ПОРОЗВАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого.* Трохи розважити (у 1, 2 знач.), звеселити кого-небудь. *Організовуючи дні народження малечі, не забувайте про інтерактивні фотозони, настільні ігри, майстер-класи або фокусника, який може порозважати дітлахів* (із журн.); // Розважати когонебудь якийсь час. *Аліна поспіхом познайомила Петра з Мартою. Попросила хлопця залишитися в майстерні та порозважати Марту, поки вона не повернеться* (Дара Корній); *Здавалося, спалах гніву в містера Кумса вже минув, і він знов був таким собі добродушним витівником. Довкола лежали ножі — столові, кухонні, — і Кларенс вельми великодушно вирішив порозважати містера Кумса, аби лиш уникнути трагедії* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. *що і без прям. дод., розм., рідко.* Трохи розважити (у 3, 4 знач.), обміркувати що-небудь. *З учорашнього дня мене мучать сумніви, чи правильно я чиню, приховуючи від Лори його* [Гартрайта] *від'їзд. Порозважавши, я зосталася при думці, що чиню правильно* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОРОЗВАЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Розважатися якийсь час. — *Піди, — говорять батько й мати її, — порозважайся, як колись! — Отож, вона й пішла з дівчатами у гомінкий весняний ліс* (Н. Забіла); — *Що ти задумала? — Нічого страшного. Вирішила трішки порозважатися. Життя таке нудне й нецікаве* (Ю. Винничук); *Торік на Різдво я взяв її* [сестру] *з собою до центру робити покупки. Ми з нею чудово порозважалися* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Вони зайшли до маленького кафе.., де товстун продав свій срібний годинник, щоб можна було ще порозважатися* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *заст.* Заспокоїтися, почати забувати своє горе (про багатьох). *Уже не так журяться за батьком, порозважалися трохи* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розважити *(див.* **розва́жувати**[1]) усе або багато чого-небудь. *Тихон достав хліб, покраяв на шматки і на безмені* [безміні] *порозважував, щоб кожному досталося на пай по два хвунти* [фунти] (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОРОЗВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порозва́лювати.** *Де були цілі, де порозвалювані землянки* (Сл. Б. Грінченка); *Повідтинані пальці* [у поранених], *порозвалювані голови, кров крізь бандажі протікає наверх* (Б. Лепкий); *Подвір'я необгороджене, хліви порозвалювані, серед двору лежить без коліс тачанка* (Остап Вишня); *Всередині в тім домі двері були повиривані й стіни порозвалювані* (І. Багряний); *В селі було, мов по штурмі. Плоти порозвалювані, поломані ворота* (І. Керницький); // **порозва́лювано,** *безос. пред. Дротяні укріплення порвано, поламано, окопи порозвалювано, позиції поруйновано* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який порозвалювався. *Опанасова й Маркіянова хати майже торкаються рогами. Кривобокі, з порозвалюваними коминами старці-близнюки* (Б. Харчук); *Переходить* [малий Панько] *попри і поміж порозвалюваних на землі вояків і пристає просто перед Василем та присідає на шпиньках коло нього* (О. Лисяк).

ПОРОЗВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розвалити, зруйнувати все або багато чого-небудь. *І вони розграбують багатство твоє, і пограбують товари твої, і порозвалюють мури твої, і порозбивають доми твої пишні* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Став він заводить цього коня у царські конюшні, поламав усі двері й стіни порозвалював. Насилу завів* (з казки); — *Один лихвар .. забрав підряд чотири садиби, а людей пустив на світ білий. Порозвалював глиняні хатки, повирубував садки і втнув собі там такий будинок, як палац* (М. Сиротюк); — *Ти з мертвого правди питаєш, горе мені. Ти мені тута все порозвалюєш, а хазяї прийдуть і з мене питатимуть* (В. Медвідь); [1-й с е н а т о р:] *Ти чуєш? Чути барабани в місті. Кличем нашу молодь! Волієм порозвалювати мури, Ніж зачинятися від вас* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра); // *розм.* Розсікти, розрубати (перев. голови). — *Сукин син отой Гершко і ти разом з ним! .. Іди до нього.., а тут не смій! А то я тобі і йому голови порозвалюю!* (В. Винниченко); — *Як будете глумитися з мене, то я вам голови порозвалюю* (П. Козланюк).

ПОРОЗВА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* 1. Розвалитися, зруйнуватися, перетворитися на руїни (про все або багато чого-небудь). *Сказано, без хазяїна: усе в дворі порозвалювалося* (Сл. Б. Грінченка); *Направо й наліво доми, мабуть, порозвалювалися* (І. Франко); *Ах, загине цивілізація, порозвалюються міста, людина повернеться в ліси й печери. Ну, а хоч би й так, то що?* (В. Винниченко); *Землянки порозвалювались, тільки й зосталися купи глини та рештки плетених загорож* (О. Гончар).

2. *розм.* Розвалитися (у 4 знач.), сісти або лягти у вільній, недбалій позі (про всіх або багатьох). *Хоч стіни тріщали від реготу, крику й шуму, та мимо того були такі, що порозвалювалися по кутах на купах соломи і хропіли на ціле горло* (Н. Кобринська); *Кулеметники порозвалювались на тачанках, і здавалося, що їм і чорт не брат* (Ю. Яновський); *Піскарьови переселилися на ріг Володимирської й Прорізної. Й ось вони, все сімейство — семеро — порозвалювалися за трофейним столом із гнутими ніжками* (О. Ульяненко).

ПОРОЗВАНТА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозванта́жувати.** *Порозвантажувані звечора фури.*

ПОРОЗВАНТА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Розвантажити (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Машини з гуманітарною допомогою швидко порозвантажували.*

2. Розвантажувати (у 2 знач.) якийсь час від надмірного навантаження. *Психотерапевти радять порозвантажувати себе ввечері після важкого дня: випити чашку мелісового чаю, прогулятися в парку, зайнятися йогою* (із журн.).

ПОРОЗВА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозва́рювати.** *На порозварюваний з прянощами рис зверху викладаємо гіркою шматочки м'яса* (із журн.).

ПОРОЗВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розварити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Порозварювати всю картоплю.*

ПОРОЗВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Розвернути (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, розриваючи, вивертаючи в різні боки. *Пройшла раз у степу буря, усе чисто порозвертала* (з легенди); *Дніпро недрімливий був — прокинувся рано на зорі, порозвертав по своєму шляху гори, пішов степами, прокладаючи гирло* (І. Пільгук).

2. *що.* Розвернути (у 2 знач.) багато чого-небудь згорнутого, скрученого. — *Як усе порозвертала, то перш ніж викинути ті папери, стала їх роздивлятися. І знаєте шо, Семенівно?! Там карти були, і на картах тих нашого міста немає!* (О. Ірванець).

3. *кого, що.* Розвернути (у 3 знач.) багато кого-, чогонебудь, примушуючи змінити положення або напрям руху. *На ніч порозпрягали селяни коней, вози поставили, а самі полягали спати. Ярмола же порозвертав усі вози голоблями назад* (з казки); *Усіх пішоходів порозвертали від мосту — його ще не полагодили* (з газ.).

4. *що.* Розвернути (у 4 знач.) багато чого-небудь, зробити прямим; випрямити, порозправляти. *Якщо небезпека зовсім близько, то болотяний птах бугай або злетить, або порозвертає крила, аби стати втричі більшим і загрозливим* (із журн.).

ПОРОЗВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Розвинути (у 1 знач.), розгорнути все або багато чого-небудь. *Порозвивала вона, що було в рушники позавиване* (Сл. Б. Грінченка); *На мої дев'ятнадцяті народини батько приніс .. щось велике, загорнене в рушники і лікарський плащ .. Ми порозвивали і аж ахнули: перед нами стояло розкішне деревце камелії, обсипане чудом рожевих пуп'янків* (Віра Вовк).

2. *перен.* Розвивати (у 2 знач.) якийсь час навички, уміння, здібності і т. ін. *Ігрова зона — місце, де всі охочі можуть погратися в різноманітні ігри, порозвивати свою уяву та перевірити інтуїтивні здібності* (із журн.).

ПОРОЗВІ́ШАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **порозві́шати.** *Параскіца тремтіла і боялась знов стрітися очима з порозвішаними по винограднику черепами* (М. Коцюбинський); *Естелла .. зшиває докупи одну з тих старих суконь, що розповзлись на клапті, згодом я не раз згадував їх, коли дивився на виблякл і посмуги старих корогов, порозвішаних на стінах соборів* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **порозві́шано,** *безос., пред. На бігбордах порозвішано багато нової реклами мийних засобів* (з газ.).

ПОРОЗВІ́ШАТИ *див.* **порозвішувати.**

ПОРОЗВІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозвішувати** 1. *Коли її ніхто не послухав, вона ще більше розсердилася, позбирала порозвішувані онучі і шпурнула ними за поріг* (Н. Кобринська); *Сусідки-молодиці, скупчившись над хворою, про щось з жвавістю сперечалися, показували на порозвішувану по стінах одіж, на Замфіра, на дітей* (М. Коцюбинський); *На дощатих стінах порозвішувані мисливські рушниці, сідла, збруя* (О. Бердник); *Було б зовсім темно, якби не ліхтарі, порозвішувані на стовпах* (А. Дімаров); // **порозві́шувано,** *безос. пред. На острові серед річки — курінь, під столітньою дуплястою вербою, на вербі сіті рибальські порозвішувано* (Остап Вишня); *Скрізь на стінах порозвішувано фотографічні картки* (С. Добровольський).

ПОРОЗВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОРОЗВІ́ШАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Розвісити все або багато чого-небудь. *Хутко допрала вона сорочки, порозвішувала їх на тину* (Л. Яновська); *Павленко порозвішував на сцені електричні ліхтарики з повирізуваними зірками* (Б. Антоненко-Давидович); *Порозвішували ми скрізь об'яви, що в неділю відбудеться перша в селі вистава* (Є. Кравченко); *Вона заходилась підмітати і прибирати в покоях, веліла порозвішувати по залах килими і порозстилати доріжки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Юні ужгородці порозвішали годівниці на деревах парків, скверів та алей головного міста краю* (із журн.).

2. *тільки* **порозві́шувати.** Широко, у різні боки розкинути гілки (про дерева). *Подивилась на берези Оленка: віття так порозвішували* (А. Тесленко); * Образно. *Зелені коси русальних Великоднів верби порозвішували на сонці* (Л. Костенко).

◊ **(1) Порозві́шувати ву́ха:** а) *(перев. зі сл.* с л у х а т и, *ірон.)* з непідробною цікавістю, з великим захопленням (хоч розповідь, інформація не варта уваги) (про всіх або багатьох). *Він оповідає казки дітворі, що аж вуха порозвішувала* (Валерій Шевчук); б) заслухавшись, захопившись чиєюсь розповіддю, розмовою з ким-небудь, забути про все інше (про всіх або багатьох). — *Годі вам, товаришу, з ними в розмови заходити. Ви тільки потурайте їм, то вони до ранку розпитуватимуть. Ба, як вуха порозвішували* (І. Кириленко); в) *(зневажл.)* довірливо слухаючи, повірити в почуте (про всіх або багатьох). *Коли вже заманулось йому здійснювати свої зарозумілі вигадки, пішов би на велике, перспективне підприємство — там, напевно, знайшлись би такі, що порозвішували б вуха, слухаючи його* (Ю. Шовкопляс).

ПОРОЗВО́ДИТИ[1], джу, диш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Розвести *(див.* **розво́дити**[1] 1–7, 9–12) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *У великих присінках — тиск, гармидер: пани вигукували, а лакузи, як ті швигалки* [метавки], *носилися перед ними, поспішаючи один перед другим порозводити приїжджих по номерах* (Панас Мирний); *Копронідос порозводив чорноризців по опрічних келіях* (І. Нечуй-Левицький); — *Коби-то літо. Порозходили би си* [порозходилися б] *по роботі та й би не гризлиси* [гризлися б] *накупі* [разом]. *Сонечко би порозводило геть по полю. А так пекло у хаті* (В. Стефаник); *Рефері порозводив боксерів по кутках рингу* (з газ.); *Вона знову вдарила кісточками рахівниці, і знову поповзли їй із рота чорні жуки цифер* [цифр], *і ще сильніше порозводили щелепи, позіхаючи, чотири Нудьги* (Валерій Шевчук).

2. *прост.* Розлучити декілька або багато подружніх пар. *Не так вже й важко порозводити сімейні пари, що тривалий час перебувають на порозі розлучення* (з газ.).

ПОРОЗВО́ДИТИ[2], джу, диш, *док., що.* Розвести *(див.* **розво́дити**[2]) усе або багато чого-небудь. *Для блиску сухі фарби порозводили лаком* (з газ.); *Господиня порозводила молоко водою, бо через високу жирність його не можна було їй вживати* (із журн.).

ПОРОЗВО́ДИТИ[3], джу, диш, *док., кого, що і без дод.* Розвести *(див.* **розво́дити**[3]) все або багато чого-небудь. *Для порятунку туристи порозводили багаття на значній відстані одне від одного, щоб було далеко видно* (з газ.); *Весь час не вщухали суперечки про сіно, про худобу, якої вже порозводили стільки, що і в скотарнях не вміщається, скоро, мабуть, зимуватиме просто неба* (О. Гончар); *І долю народу Свого, Ізраїля, Я поверну, і побудую міста попустошені, і осядуть вони, і засадять вони виноградники, й питимуть їхнє вино, і порозводять садки, і будуть їсти їхній овоч* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Покидали ми і свої хати, і садки, що порозводили* (О. Стороженко); *Справжні куркулі по Казахстанах та по Середніх Азіях живуть, пасіки порозводили, чай з медочком попивають...* (Григорій Тютюнник).

ПОРОЗВО́ДИТИСЯ[1], иться, имося, итеся, *док.* 1. *розм.* Розвестися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Якщо ще кілька років тому мої заміжні однокласниці дивилися на мене з сумішшю співчуття й почуття власної життєвої визначеності, то зараз, коли вони порозводилися, погляди їхні поінакшали* (І. Карпа).

2. *прост.* Розвестися (у 3 знач.) (про все або багато чогонебудь). *Славік ще покивав головою, порозводився з приводу команди, до якої він повернувся, висловив припущення, що на його місці так зробив би кожен* (С. Жадан).

ПОРОЗВО́ДИТИСЯ[2], диться, дяться, *док.* Розчинитися (*див.* **розчиня́тися**[2] 1) (про все або багато чого-небудь). *Після додавання спеціального розчинника фарба швидко порозводилася, стала придатною для використання* (із журн.).

ПОРОЗВО́ДИТИСЯ[3], диться, дяться, *док.* Розвестися (у 2 знач.), розплодитися, розмножитися, з'явитися у великій кількості. *У розмові пасічник торкнувся й болючого питання про те, що порозводилися миші, важко стало боротися з ними* (з газ.); *Гуртків там порозводилось чимало, і все гуртки дуже оригінальні* (Остап Вишня); *Ніякі поради доктора не помагали од сього помору, ніякі ліки не ставали в пригоді: чи то вже така була натура хвороби, чи неукигоїтелі (а тоді, крім учених медиків, порозводилось було багато лікарів та лікарок, що зроду й не нюхали медицини), не мігши знати, в чім сила недуги, не вміли прибрати на неї способу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОРОЗВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що.* Розвезти в різні місця всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Тепер у Млинковського вже повиростали дочки. Дома була велика з'їжа, й він задумав порозвозити їх на зиму по батюшках, нібито з тієї причини, щоб їм було веселіше, щоб не нудились дома* (І. Нечуй-Левицький); *Ми дуже швидко порозвозили матраци у всі намети і стали знову тренуватися* (М. Стельмах); *Зону особливо суворого режиму невдовзі розформували, тому нас порозвозили по інших таборах* (М. Андрусяк); *Я не смію сьогодні нарікати: адже всі іграшки, що були в крамниці, я порозвозила, і треба буде занести з комори нових* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОРОЗВОЛІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Розволокти в різні місця всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Голота розповзлась по місту та давай коло крамних комор поратись. Усе з комор порозволікали* (П. Куліш); *Його тіло Ворони склювали І суstави від суставів Порозволікали* (С. Руданський).

ПОРОЗВОРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозвору́шувати.** *З порозворушуваних гнізд на туристів налетіли сила-силенна диких бджіл* (з газ.); // **порозвору́шувано,** *безос. пред. Поздовж берега порозворушувано землю, видно декілька глибоких слідів* (із журн.).

ПОРОЗВОРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розворушити, розкинути все або багато чого-небудь. *Наші археологи дуже тішились, бо хоч Скадовському й часто траплялося знаходити в своїх розкопуваннях цікаві кістяки, але миші та інші земляні звірята звичайно так порозворушують землю та порозтаскують окремі кістки, що не можна буває встановити первісного положення, в якому лежав кістяк* (з мемуарної літ.); *Хлоп'ята порозворушували осині гнізда в березі й пострибали у воду* (з газ.).

ПОРОЗВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозв'я́зувати.** *І були порозв'язувані чотири Анголи, приготовані на годину, і на день, і на місяць, і на рік* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Голомозий чує, як скавулять і брешуть порозв'язувані, раді волі, чотириногі вовки* (І. Сенченко); *Пара сивих круторогих волів тягла кам'яний вал по крузі, вистеленому товстим шаром порозв'язуваного сніп'я, молоденька ж роба погейкувала на волів* (І. Білик); // **порозв'я́зувано,** *безос. пред. Коней порозв'язувано, підготовлено вози для походу* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Розв'язати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Панни порозв'язували білі хустки з лобів, потім порозв'язували здорові теплі хустки* (І. Нечуй-Левицький); *Усіх побив* [Артем]. *Тоді порозв'язував хлопців, закурив люльку* (А. Чайковський); *Порозв'язувавши свої вузли, жінки незабаром стали підобідувати хлібом та овечою бринзою* (О. Гончар); *Поліцай, імені якого Федько не знав, бо той, видно, нетутешній, порозв'язував сталки ремінних віжок* (Є. Доломан); *Він порозчиняв вікна, позастеляв постелі, порозв'язував вузли і одяг поклав* (В. Малик).

2. *що.* Розв'язати усе або багато чого-небудь (задачі, рівняння і т. ін.). *Представники компаній привертали увагу не тільки гучними назвами, а й цікавими фішками — одні пропонували порозв'язувати головоломки, інші — покрутити колесо фортуни* (із журн.).

◇ **(1) Порозв'я́зувати язики́:** а) почати багато, без міри говорити (про всіх або багатьох). *Перед ким треба змовчувати — змовчували. А зараз порозв'язували язики! Мелють таке, за що раніш давно б уже на соловецьких випасах білих ведмедів пасли* (О. Гончар); *Після другої* [чарки] *мандрівники порозв'язували язики* (Є. Кононенко); б) спону́кати до невимушеної розмови, бесіди всіх або багатьох. *Горілка порозв'язувала язики. Той журиться вголос .. Той розказує про зрадливу дівчину* (Панас Мирний).

ПОРОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розв'язатися (у 1–3 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Як вони, ці забарські дядьки, стали реготати: наче лантухи з реготами порозв'язувалися* (Є. Гуцало); *Одного літнього дня всі мої нерозв'язані вузли самі порозв'язувалися. 21 червня 1941 року* (Д. Гуменна); *Дяк Григорій Комарницький слухав цю розмову із глибочезним здивуванням, ще й таким, що в голові в нього порозв'язувалися вузлики* (Валерій Шевчук).

◇ **Язики́ порозв'я́зувалися** *див.* **язи́к.**

ПОРОЗГА́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозга́дувати.** *Як писав І. Франко, "Петров перший в Росії, лишаючи на боці суперечки про "бути чи не бути українській літературі", підійшов до неї як історик і попробував звести докупи порозгадувані матеріали, доповнити їх новими"* (з наук. літ.); // **порозга́дувано,** *безос. пред. Після детального вивчення метричних книг порозгадувано зміни в територіальному устрої Подільської губернії* (із журн.).

ПОРОЗГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док.* Розгадати (у 1, 2 знач.), осягти розумом все або багато чого-небудь. *Нове командування порозгадувало підступні кроки ворога, спрямовані на повне оточення, тому вирішило застосувати іншу тактику оборони міста* (з публіц. літ.); *Мама сьогодні зранку якась схвильована, кудись збиралася, очі ховала! Подружку знайшла чи що? Утім, Завадчучка вже пострибала сходами нагору .. — потім ці загадки порозгадує!* (М. Павленко); *— Кросворди б порозгадували для різноманітності, чи що* (І. Карпа); *Діти з задоволенням пограли в інтелектуальні ігри, порозгадували загадки та дружно взяли книги, які їм сподобались, додому* (із журн.).

ПОРОЗГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОРОЗГО́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Розігнати, вигнати звідкись усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Вже свінуло, вже й ніч минула, а танці не переставали, поки сам о. Хведор не порозганяв, жартуючи, паннів і паничів спати* (І. Нечуй-Левицький); *Року 1689 російське військо з наказу Голіцина зчинило погром Самарського монастиря і порозганяло геть усіх ченців і ще того ж року збудувало біля річки Самар другу фортецю* (А. Кащенко); *Зрештою Андрій не витерпів: підбіг до дітей, вихопив у одного гарбузячу дудку й почав їх тіпати нею по плечах. Порозгонив* (С. Васильченко); *— Із смердами воювати! — хвалькувато реготався він. — Я їх порозганяю, як собак* (А. Хижняк); *Майстер ніколи не заспокоюється, поки не порозганяє дві чи три машини до шаленої швидкості* (з газ.); * У порівн. *— Дивлюсь, з одного боку двері зачинені; людей нема, неначе сам нечистий .. порозганяв* (І. Нечуй-Левицький); // *кому що, безос., розм. Хлопчику всю щоку від укусів ос порозганяло* (з газ.).

ПОРОЗГВИ́НЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозгви́нчувати.** *Останні вузли ходової частини порозгвинчувані, усе підготовлено для попередньої діагностики аварії* (з навч. літ.).

ПОРОЗГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розгвинтити все або багато чого-небудь. *Я призначив орудійних начальників, вибрав тих, що керуватимуть вибухами набоїв, своєю рукою порозгвинчував рейки і ліг у станції на лаву* (Ю. Яновський).

ПОРОЗГЛА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозгла́джувати.** *За ніч усі покоси стали порозгладжувані, легкий вітерець і далі легко ласкав окремі стебла* (із журн.).

ПОРОЗГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розгладити все або багато чого-небудь. *Дівчата порозгладжували вишиванки, спідниці, старанно готуючись на сцену* (з газ.).

ПОРОЗГНУ́ЗДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозгну́здувати.** *Порозгнуздуваних коней повзували в повстяні чоботи та повели лісом до переправи* (з мемуарної літ.); // **порозгну́здувано,** *безос. пред. Для відпочинку коней порозгнуздувано* (з газ.).

ПОРОЗГНУ́ЗДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Розгнуздати всіх або багато кого-небудь (перев. про коней, мулів, ослів і т. ін.). *Приїдь, приїдь, син Ванюша, Не на день, не на два, Твоя жінка Катерина Все хазяйство пропила. Твої коні воронії порозгнуздувала, Твою зброю золотую Пороздарювала* (з народної пісні); *— Отут і зупинимось, — каже батько і перший зіскакує з воза. Кароль порозгнуздував коней, лише Ольга Петрівна сидить з Лілею, вагаючись, чи його злазити, чи й не варто* (М. Олійник).

ПОРОЗГНУ́ЗДУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розгнуздатися (перев. про коней, мулів, ослів і т. ін.), стати розгнузданим (у 1 знач.). *Поки ми розмовляли, коні порозгнуздувалися, а мурий аж у долину побіг* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗГО́ЙДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозго́йдувати.** *Ріка бігла між кінцем саду і невеличкою горою, званою Мельниківкою, тулилася більше до гори, творячи через те під садом і дальше поза ним зарінок, де росли, мов порозгойдувані невеличкими кущами, лози* (О. Кобилянська).

ПОРОЗГО́ЙДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розгойдати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Сильний вітер порозгойдував верхи дерев* (із журн.); *Мати з батьком порозгойдували близнят і тепер спостерігали за їхньою реакцією* (з газ.).

ПОРОЗГО́ЙДУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розгойдатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Від вітру порозгойдувалося гілля* (з газ.).

ПОРОЗГОЛО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозголо́шувати.** *Паролі, розкриті та порозголошувані в інших групах, утратили своє призначення, їх швидко почали змінювати* (з публіц. літ.).

ПОРОЗГОЛО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод.* Розголосити що-небудь усім або багатьом. *Люди лиш слухали та й порозголошували село від села, що такий голос чули — лиш цієї весни треба сіяти яру пшеницю та ячмінь* (з казки); *Стало відомо, чому вчасно не порозголошували підсумки виборів* (із журн.).

ПОРОЗГО́НИТИ *див.* **порозганя́ти.**

ПОРОЗГОРА́ТИСЯ *див.* **порозгоря́тися.**

ПОРОЗГОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозгоро́джувати.** *Вся вона* [зала] *коло стін була порозгороджувана, мов стійлами в стайні, а загородки ті були, здавалося, зроблені з самих живих цвітів* (Ю. Винничук); *Як жадібно вдихав я це різке повітря! З якою погордою згадував про порозгороджувану землю* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); // **порозгоро́джувано,** *безос. пред. Підсумок роботи нових землемірів був очевидний: порозгороджувано колишні громадські землі, луки біля річки* (із журн.).

ПОРОЗГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розгородити все або багато чого-небудь. — *Порозгороджували всю руську землю на загони .. А треба усе розметати! Повалити! — звелів князь своїм дружинникам* (П. Загребельний); *Нутро барака порозгороджували залізними клітками, і ось у кожній такій камері сиділо нас по дванадцять осіб* (з мемуарної літ.); * Образно. *— Але просвіта колись згодом порозгорожує* [порозгороджує] *ті загати та опрічні загороди й залучить їх до спільної праці в українському суспільстві, — сказав Радюк* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗГОРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розгородитися (про всіх або багатьох). [П е т р о:] *Порозгороджувалися люди не то що самі поміж собою, а й роботу розгородили: то — чорна, а то — біла* (Панас Мирний).

ПОРОЗГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОРОЗГО́РТУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Розгорнути все або багато чого-небудь. *Порозгортали хлопці матраци, до повірки цього не можна робить, сидять на їх* [них], *вечеряють* (А. Тесленко); *Вони взяли в руки карти й порозгортали віялами. — У мене шість-козир, — сказав Підгаєцький. — Все вам щастить! — буркнула невістка. — Ходіть!* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗГО́РТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозго́ртувати.** — *Чого тут нема! — І Воздвиженський почав переглядать порозгортувані на столах книжки* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗГО́РТУВАТИ *див.* **порозгорта́ти.**

ПОРОЗГОРЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, **ПОРОЗГОРА́ТИСЯ,** а́ється, а́ються, *док.* Розгорітися (про все або багато чого-небудь). *Порозгорялися дрова в обох грубах* (Сл. Б. Грінченка); *Нарешті порозгоралися купи хмизу, дим від яких могли помітити рятувальники* (з газ.).

ПОРОЗГРАБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозграбо́вувати.** *Після виїзду мешканців із хутора залишилися лише порозграбовувані їхні хати* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗГРАБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розграбувати все або багато чого-небудь. *Церкви тоді порозграбовували, корогви та ікони попалили* (з публіц. літ.).

ПОРОЗГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розгризти все або багато чого-небудь. *Той* [Джері] *спершу начисто обгриз усе м'ясо, далі порозгризав та поковтав і кісточки* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); * Образно. *Цеглу середньовічних стін місцями порозгризали гілки і стовбури дерев, що тепер собі хижо полювали на нечасті в цих туманах зорі* (І. Карпа).

ПОРОЗГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розгребти все або багато чого-небудь. *Кури порозгрібали грядочки* (Сл. Б. Грінченка); *Він руками попіл і землю до сходолу порозгрібав* (Л. Смілянський); *Він порозгрібав шмаття; звідти вивалилася невелика тринога, зварена з металевих кутиків* (В. Єшкілєв).

ПОРОЗГРУЗА́ТИ, а́є, а́ють, *док., рідко.* Розгрузнути (про все або багато чого-небудь). *Добре, що вдалося замінити биті валянки на чоботи, бо тепер багно порозгрузало, хіба ж находиш у валянках?* (Є. Гуцало).

ПОРОЗГУ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозгу́блювати.** *Коли почали уважно підбирати наші порозгублювані в минулому здобутки, то твори Миколи Філянського упорядкували й видали окремим, симпатичним томиком* (з наук.-попул. літ.); // **порозгу́блювано,** *безос. пред. Чи .. порозгублювано ті афіші, але за ввесь 1823 рік, і зиму, й весну, й літо, й осінь, ми маємо небагато афіш* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОРОЗГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Розгубити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поки донесеш, то все порозгублюєш* (Сл. Б. Грінченка); — *Нам треба вівчаря старого, щоб овець не порозгублював* (Панас Мирний); *Перепілка розпачливим голосом скликала своїх діток, яких порозгублювала на зжатому полі* (М. Стельмах); *Щасливий той, хто мав надію, Стояв при танку й тягачі, Любив і літа молодії Не порозгублював вночі* (А. Малишко); *Забула, закинула все, порозгублювала подруг* (В. Козаченко).

ПОРОЗГУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Розгубитися (у 1, 2, 4 знач.) (про все або багато чого-небудь). *В стомленій хворій уяві переплутались всі шляхи-дороги цілого світу, й рідні люди десь порозгублювались і давно забулись, і навіть забувся батько* (О. Довженко); *Упливло за водою його здоров'я, порозгублювалися десь товариші* (Л. Смілянський).

ПОРОЗГУ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Розгулятися (про всіх або багатьох). *Саме порозгулювались добре, аж тут кажуть: пора розходитись* (Б. Грінченко).

ПОРОЗДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозд ава́ти.** *За давніших часів, коли села замкові не були ще пороздавані ріжним панам, господарство велося більше: ревізори з 1552 р. вичисляють 12 сіл луцького ключа* [округи] (М. Грушевський); *Усі доповіді були надруковані на ротаторі й пороздавані заздалегідь учасникам конференції* (з газ.); // **порозда́вано,** *безос. пред. Усі луки поділено, родючі землі пороздавано переселенцям* (з газ.).

ПОРОЗДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док.* 1. *що, рідше кого.* Роздати *(див.* **роздава́ти**[1]) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Була у неї земелька, скотинка, був і вітрячок, та як зосталася удовою, та й пороздавала усе: землю — на скіпщину, вітряк — з мірки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Полотно на весні він сам вибілить у себе на лужку, покрає, скільки з голоти кому треба чи на сорочку, чи кому на штани й пороздає* (О. Кониський); *Наказав Довбуш поскладати все панське добро .. докупи, бо не любив він, щоби хто сам користав з добутого: частину він бідним людям пороздає, а решта най на весь гурт, на все товариство буде* (Б. Антоненко-Давидович); *Людям паї такі пороздавали, що хіба курка на базарі стільки коштує, як отой пай* (М. Матіос).

2. *кого.* Віддати на виховання, у найми і т. ін. (дітей). *Жінка втекла від чоловіка на службу, дітей забрала і між людей пороздавала* (І. Франко); *Їх було тільки двоє, брат та сестра, — обох їх громадські опекуни* [опікуни] *пороздавали по наймах* (Б. Грінченко).

ПОРОЗДА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозда́влювати.** *Це в тюрмі він? У тюрмі! Так і є. Ґрати он залізні, товсті; стіни суворі, страшні, попідведені чорним. Блощиці он червоніють на них... ху... пороздавлювані* (А. Тесленко); *Долоні широкі, шорсткі, пороздавлювані з молодих літ у земському саду — перевали* [батько] *копав; руки в жили заплів і сам вижилавів* (І. Сенченко).

ПОРОЗДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Роздавити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Лис .. підійшов до лева і каже: — .. Я розвідав, що вовки хочуть мене убить і вас теж .. — Ну, це дурне, куди їм, грішним? Я як розвернусь, так всіх вовків пороздавлюю, як жаб* (з казки).

ПОРОЗДЗВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Роздзвонити все або багато чого-небудь усім або багатьом. *Про заручини родичі пороздзвонювали всім знайомим* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗДИМА́ТИ *див.* **пороздува́ти.**

ПОРОЗДИМА́ТИСЯ *див.* **пороздува́тися.**

ПОРОЗДИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пороздира́ти.** *Діти, як опудала, позамурзувані ходять, сорочки до п'ят, пороздирані* (Ганна Барвінок); *Комод лежав, вивернувши пробиту чимсь стіну, а шухляди з його валялися зовсім порожні. Порожня була й одежна шафа з вирваними дверками, але трохи пороздираної одежі де-не-де валялося по хаті* (Б. Грінченко); *Жильят був страшний .. — у лахмітті, з пороздираними на ліктях рукавами, з довгою бородою, розкошланою чуприною, червоними, запаленими очима, подряпаним обличчям, закривавленими руками, до того ж босий* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **порозди́рано,** *безос. пред. Як молотники, вставши зрання, стануть у два ряди на довгому току і б'ють дубовими ціпами сніп за снопом, аж поки розлетиться увесь соломою, так і їх порозбивано картечами, пороздирано чаунними* [чавунними] *кулями на шматки і перемішано з потрощеними гіляками і колоддям* (П. Куліш).

ПОРОЗДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Роздерти (у 1 знач.), розірвати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Колючки .. розривали на лахміття наше тонке літнє плаття, .. пороздирали панчохи на дрібне руб'я* (Б.-І. Антонич); *Цар відчепив з бильця трону переплетену золотом нагайку й за першими ж ударами пороздирав плащі на гінцях* (І. Білик); // Подряпати в багатьох місцях. *Я пороздирав до крові коліна та долоні, я весь тремтів від лютого холоду* (М. Кідрук).

2. *кого.* Роздерши, заподіяти смерть усім або багатьом (про собак, хижаків і т. ін.). — *Пам'ятайте собі, як мене* [ведмедя] *хоч одного дня ошукаєте, то я вас* [звірів] *усіх пороздираю!* (І. Франко); *Полярна лисиця проникла до сусіднього вольєра й одного за одним пороздирала всіх двадцятьох шістьох пінгвінів, які там жили* (Ю. Андрухович).

ПОРОЗДИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Стати подертим (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Ходити по дрова до лісу було в нічому, бо весь одяг пороздирався, вітер його продував наскрізь* (з мемуарної літ.); *Мішки пороздиралися.*

ПОРОЗДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Розділити усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Хай їм віддадуть їх каземати, Їх палати, й господарські хати, І поля всі, що порозділяли, І все збіжжя, що поплюндрували* (І. Франко); *Чорнота.., відібравши трохи зброї з певних козацьких повків, порозділяв натовпи на сотні та курені і рушив до лісу* (А. Кащенко).

ПОРОЗДМУ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пороздму́хувати.** *Про колії нагадували лише старі насипи, що тягнулися від краю до краю, подекуди порозмивані потоками води й пороздмухувані вітром* (з газ.).

ПОРОЗДМУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Роздмухати все або багато чого-небудь. *У відчинені двері: .. курява диму, що його пороздмухували бичі* (О. Ульяненко); * Образно. *Зажди, це ж ти сам пороздмухував листя і хмари, як пух, розпустив волокнисті* (П. Мовчан).

ПОРОЗДО́ВБУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозд-до́вбувати.** *Добре пороздовбувані отвори потрібно заповнити спеціальним фіксатором і вкрутити болти, які відразу ж стануть міцно закріплені* (з навч. літ.).

ПОРОЗДО́ВБУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Роздовбати все або багато чого-небудь. *Нехай збирає* [білочка] *на зиму спілі ялинові шишки і ховає їх по цілому лісі в дуплах, бо сойки взимку пообббивають їх на ялинах, запхнуть між гілляки і пороздовбують до останньої насінини* (Є. Пашковський); *Глиняну призьбу перед Великоднем потрібно було пильнувати, щоб кури своїми дзьобиками не пороздовбували* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗДРА́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, *док. кого.* Роздражнити всіх або багатьох. *Рано-раненько йшли до ферми тихенько, щоб не пороздражнювати пильних собак* (із журн.); *Запах щойно звареної страви пороздражнював апетит новобранців* (з газ.).

ПОРОЗДРАТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Роздратувати всіх або багатьох. *Постійні сварки в сім'ї пороздратовували сусідів* (з газ.).

ПОРОЗДРІ́БНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Роздрібнити все або багато чогось. *Великі гілки пороздрібнювали на тирсу для підживлення ґрунту* (із журн.).

ПОРОЗДРЯ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пороздря́пувати.** *Пальці, пороздряпувані дрібними колючками, нестерпно боліли* (із журн.).

ПОРОЗДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Роздряпати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Поки повзли попід кущами, всі руки пороздряпували гілками шипшини* (із журн.).

ПОРОЗДУВА́ТИ, *рідше* **ПОРОЗДИМА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Роздути (у 3 знач.) все або багато чого-небудь. *У Івана Никифоровича, навпаки, такі рясні збори в шароварах, що коли б їх пороздимати, то туди можна було б умістити ціле подвір'я з коморами та з усіма будовами* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Після того, як зламалася спеціальна машина, іграшки довелося пороздувати звичним способом* (із журн.).

ПОРОЗДУВА́ТИСЯ, *рідше* **ПОРОЗДИМА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Роздутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Очі йому запалали, ніздрі пороздималися, виски застукотіли. Лице його конвульсивно кривилося та шарпалося в усі боки* (А. Кримський); *В будуарі зібралося багато дам, що сиділи одна біля одної на м'яких дзиґликах. Їхні довгі спідниці пороздувалися, нагадуючи хвилі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); *Дратувала й самовдоволеність подружжя Габлів, що аж пороздимались від пихи: де ж бо, стали учасниками такої достопам'ятної процесії!* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОРОЗДЯ́ГАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пороздяга́ти.** *Біля багатьох хат лежали люди, пороздягані поліцаями* (з публіц. літ.); // **пороздя́гано,** *безос. пред. Довгі темні ночі укривають темних людців і сприяють їхній роботі. Вже кілька було голосних випадків, коли пороздягано людей на вулицях навіть не дуже глухих і не дуже пізно* (С. Єфремов).

2. *у знач. прикм.* Який пороздягався. *Дівчата пройшли, не зупиняючись, вони теж були пороздягані, і товста, туго заплетена коса Орисі непорушно лежала в спинному рівчаку* (Григорій Тютюнник); *Пороздягані гостоньки з рум'янцями на лицях і з похміллям в очах повиходили на подвір'я* (І. Керницький).

ПОРОЗДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Роздягти всіх або багатьох. *І зійшов на нього Дух Господній, і він пішов до Ашкелону, та й побив з них тридцятеро чоловіка, і пороздягав їх, і віддав ті зміни одежі тим, що розгадали загадку* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Дітвора зразу захотіла спати. Христя пороздягала, положила* (Панас Мирний); *Нещасливих міщан пороздягали, пов'язали їм руки, забили ноги в диби* (І. Нечуй-Левицький); *Зразу ж за селом — всіх їх розстріляли, всіх пороздягали, з мертвих насміхали* (П. Тичина).

ПОРОЗДЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Роздягтися (про всіх або багатьох). — *Якось увечір.., вже ми пороздягались і спати лягли, — несподівано чуємо кроки ключника* (І. Франко); *Люди працювали, пороздягавшись до сорочок, спини їх мокріли від поту* (Григорій Тютюнник); *Полонені пороздягалися, тіла блищали від поту* (О. Бердник); *Одного дня межирічанські жінки .. пололи за селом. День видався спекотним, на небі — ні хмаринки. Жіноцтво пороздягалося* (В. Чемерис).

ПОРОЗ'Є́ДНУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Роз'єднати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Майстер відімкнув клему від акумулятора, пороз'єднував шланги подачі гальмівної рідини* (із журн.); — *Щоб судило і не пересудило його, як він моїх дітей пороз'єднував, одного на другого нацькував* (Б. Харчук).

ПОРОЗ'Є́ДНУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Роз'єднатися (про всіх або багатьох). *Гості пороз'єднувалися на маленькі групи, про щось говорили між собою* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗЖИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* 1. Розжитися (у 1 знач.), розбагатіти (про всіх або багатьох). — *Вірно! Хай пишуть і хай не жаліють грошей бісові діти, бо добре порозживалися вони на наших сльозах, — заговорили козаки* (З. Тулуб).

2. *чим, чого, на що, рідко на чому.* Стати власником чого-небудь, придбати (у 1 знач.), здобути (у 1 знач.) щось (про багатьох). *Купецькі доми, що порозживались на доставах, на торгу худобою, на гуртовій продажі різного краму, видимо підупадали або таки й підупали* (М. Грушевський); *Закарпатські власники садиб порозживалися власними винокурнями й виробляють високоякісне виноградне вино* (із журн.).

ПОРОЗЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм., рідко.* Роззирати якийсь час. *Гей піду я в полонинку та пороззираю. Не є* [нема] *мого миленького з далекого краю* (з коломийки); *Покропили перший раз коня цілющою водою. Кінь зцілився. Тоді покропили живущою водою. Кінь ожив. Устав, стрясся, пороззирав і зачинає пасти* (з казки).

ПОРОЗЗИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Роззиратися якийсь час. *Микита .. бачив, як з корчми вийшов панич і пішов дорогою в бік Жидачева. Ні, не відразу. Спершу постояв, пороззирався* (Г. Пагутяк); *Впав я випадково, перечепившись через горбок .. Пороззирався довкола. Скільки сягало око, було порожнє поле* (Ю. Іздрик); *На директора млина чекали довгенько. Нарешті з'явився, з мадярським автоматом на плечі. Пороззирався по возах зі збіжжям, що скупчилися коло млина* (М. Андрусяк).

ПОРОЗЗУ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозува́ти.** *Мертві оксенівці "сидять" під школою, поспиравшись спинами об цегляну стіну. Вони пороззувані, роздягнені до сорочок* (Григорій Тютюнник).

ПОРОЗЗУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Роззути всіх або багатьох. — *Пороздягали нас німці, пороззували та й погнали до Києва. Падав сніг, а ми йшли босі, в гімнастерках та в сорочках* (А. Шиян).

ПОРОЗЗУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Роззутися (про всіх або багатьох). *Давай пороззуваємося, швидше дійдемо* (Сл. Б. Грінченка); *Вітався* [Сагайда] *з знайомими офіцерами, що, пороззувавшись, снували по терасах підгір'я і .. вперше пробували голими підошвами приємно лоскотливу, теплу землю* (О. Гончар); *Більшість козаків пороззувалися, щоб ноги подихали* (В. Шкляр); *Вийшовши за Корсунь, більшість із нас пороззувалась, і ми помандрували польовими ґрунтовими шляхами і стежками поміж достигаючою пашнею, луками, лісками та селами* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗЗЯ́ВЛЮВАТИ *див.* **пороззявля́ти.**

ПОРОЗЗЯВЛЯ́ТИ, я́є, я́ємо, я́єте, *рідко* **ПОРОЗЗЯ́ВЛЮВАТИ,** ює, юємо, юєте, *док., що, розм.* Роззявити (роти, пащі і т. ін.) (про всіх або багатьох). *Пороззявляли роти та й дивляться* (Сл. Б. Грінченка); *На возах і попід возами лежать позв'язувані молоді качки, гуси, кури, їм важко на спеці. Вони пороззявляли носи та дзьоби і важко дишуть та одсапуються* (І. Нечуй-Левицький); *Всі пороззявляли роти й виллялили туди горілку, аж заклекотіло* (Л. Кононович).

◊ **(1) [Аж] роти́ (ротя́ки) пороззявля́ти:** а) виявити сильне здивування, захоплення або великий інтерес до чогось (про всіх або багатьох). *Сірий* [голуб] *так вів усю зграю, так чітко, так струнко виписував нею круги, забираючись усе вище та вище, що хлопці тільки роти пороззявляли, задравши голови* (В. Винниченко); *В хаті всі притихли. Чути було ззаду голоси: — Не вставай!.. Вухами слухайте! Дітвора біля стола — аж роти пороззявляли, зацікавлені* (А. Головко); *Студійці простодушно пороззявляли роти й, вражені, дивились на натурницю* (Б. Антоненко-Давидович); — *Іскоростенський князь кличе всіх на гостину. Вже й меди на столі стоять! Це була така несподіванка, що вимоклі й змучені люди пороззявляли роти* (І. Білик); б) попросити їсти, бути голодним. *Яка земля, такі й люди. Вона сита, й вони ситі; вона голодна, й вони роти пороззявляли...* (Панас Мирний); *Обступили* [коти] *Ганьку, ротяки пороззявляли, нявчать, просять їсти!* (Г. Пагутяк); **(2) Пороззявля́ти пе́льки,** *на кого і без дод., вульг.* — накричати, лаючи когонебудь, скаржачись на когось і т. ін. (про всіх або багатьох). — *Коли б я не ходив у походи і не бачив турків.., ніколи не був би я гетьманом, і наша січова сіромашня тоді на мене пельки пороззявляла б, вимагаючи, щоб мою землю залічили до земель, які щороку розподіляють* (З. Тулуб); **Чо́боти ка́ші про́сять (роти́ пороззявля́ли)** *див.* **чо́боти.**

ПОРОЗІМЛІВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Розімліти під дією тепла (про всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь). *Від спеки та носіння важкого одягу усі порозімлівали, ніхто не хотів уже далі йти* (з мемуарної літ.); *Тверді шкірки баклажанів у духовці порозімлівали* (з газ.).

ПОРОЗІХО́ДИТИСЯ *див.* **порозхо́дитися.**

ПОРОЗ'ЇДА́ТИ, а́є, *док., що.* Роз'їсти все або багато чого-небудь. *Це якесь мило погане: гляньте, як руки пороз'їдало* (Сл. Б. Грінченка); *Поклавши вимоклі, набряклі в холодній воді ноги на лавку, Гнат, при світлі печі, роздивлявся виразки — болото пороз'їдало* (К. Гордієнко); *У багатьох годинниках, дуже старих і несправних, механізми пороз'їдала іржа* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); // *безос.* — *Ноги тобі пороз'їдає, руки пороз'їдає, а ти все бродиш, лазиш по багнищах та лиманах, бо це твій хліб* (О. Гончар).

ПОРОЗ'ЇДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Роз'їстися (про всіх або багатьох). — *Дармоїди! Обдурюєте довірливих людей. Бач, як пороз'їдалися!.. Кому ви служите? Богові?.. Власній кишені служите, ось кому* (М. Руденко); *Пам'ятаю, як із батьком прийшли до управи й здивувалися, як уже нові чиновники пороз'їдалися, не впізнавали нікого* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗ'ЇЖДЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *розм.* **ПОРОЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ,** и́ться, имо́ся, ите́ся, *док.* Роз'їхатися в різні місця (про всіх або багатьох). *Вибори скінчились. Селяни пороз'їздились по домівках* (Панас Мирний); [Б о р и с:] *Деякі гості ще спозаранку учора пороз'їжджались, а Ізмайлови зостались ночувати* (М. Кропивницький); *Скоро час бенкетів у Переяславі минувся. Чужосторонні посланці пороз'їздилися* (А. Кащенко); *Лизавета Миколаївна, мабуть, і досі, самовіддано, забуваючи саму себе, турбувалась би за своїх братів, якби вони, підрісши, не пороз'їжджалися з дому вчитися* (Б. Антоненко-Давидович); — *Серце болить, що людей в селі так поменшало — одні, старші, повмирали, а молодь пороз'їжджалася* (з газ.).

ПОРОЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ *див.* **пороз'їжджа́тися.**

ПОРОЗКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод., про кого — що, розм. за кого — що.* Розказати все або багато чогонебудь; порозповідати. *Не криється баба: тільки зачепи — вона тобі повну торбу розкаже .. Ото слухають, слухають дівчата, та: "Бабо-бабо! От ми од вас хліб одіб'ємо — нащо все порозказували?"* (Дніпрова Чайка); — *Ет, мамо! будьте ласкаві, тепер покиньте мене: потім порозказую геть усе* (А. Кримський); *Я порозказував .. про Україну, про Швецію, про європейські порядки* (М. Кідрук); // Розказати багатьом що-небудь. *Ці панни порозказують всім у цілому повіті за дикий бал* (І. Нечуй-Левицький); *Перечистили зброю, перелатали одяг, порозказували один одному все, що знали* (В. Шкляр); — *Мало він вам, малим, казок порозказував? От уже ж язик у діда, чисте тобі відьмацьке помело!* (А. Кокотюха).

ПОРОЗКА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозка́чувати.** *Після того, як коржі порозкачувані, пересипані борошном, можна класти торт у духовку* (із журн.); // **порозка́чувано,** *безос. пред. Варяниці порозкачувано.*

ПОРОЗКА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкачати *(див.* **розка́чувати**[1] 1, 2) все або багато чого-небудь. *Ось мені наука, поспішай повільно, краще б порозкачувала тонше тісто, ніж чекати пів дня, поки їжа звариться* (з газ.).

ПОРОЗКВІТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Розквітнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Квіти навкруги порозквітали* (Люко Дашвар); *Від .. одеж та коштовностей і справді порозквітали вони* [королева і дівчинка], *ніби пишні квіти* (Валерій Шевчук); * Образно. *Зорі порозквітали вогнистими квітами на високих, срібних стеблинах білих* (Н. Кобринська).

ПОРОЗКИ́ДАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порозкида́ти**[1]. *Який хаос в тій світлиці! Не метено, не прибрано; все порозкидане* (І. Нечуй-Левицький); *Навколо стола, на підлозі порозкидані важкі старовинні фоліанти в шкіряних оправах* (О. Гончар); *Скрізь порозкидана зброя, десь виють мисливські пси* (П. Загребельний); — *Мені сьогодні зведення треба давати по переселенню в район .. Хлопці, роз'їжджайтесь зараз по всьому хутору, і щоб до вечора всі хати були порозкидані. Людей із майном перевозьте до Троянівки* (Григорій Тютюнник);

// **порозки́дано,** *безос. пред.* [Горніг:] *Поруччя на сходах поламано, підлоги позривано, .. попсовано, порізано, порозкидано* (Леся Українка); *У хаті було все порозкидано, не прибрано* (М. Івченко); *Сьомка вирішив неодмінно піти і ті гроші повизбирати. Чого їм пропадати?.. Це ж не скарб, а просто порозкидано* (Ю. Смолич); *В кабінеті Оксена, як надворі, — все порозкидано, шафи порозкривані, під ногами валяються папери* (Григорій Тютюнник).

2. *у знач. прикм.* Який розташувався, розмістився на великій площі, у багатьох місцях. *Село Вороничі порозкидане на великім просторі* (Л. Мартович); *За територією заводів порозкидані низенькі, з широкими довгими вікнами, бараки* (О. Копиленко).

ПОРОЗКИДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розки́дати *(див.* **розки́дати[1]**) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Терезка посміхнулася, відклала сорочину на стіл і пішла збирати груші, що малий порозкидав* (М. Томчаній); — *Хапалася* [Варка] *їхати так! Їй кажуть забрати своє збіжжя, а вона .. нічого не забрала, та тільки все порозкидала* (Марко Вовчок); *Тут бойові дії були, і що німці, а що сов'єти* [радянські війська] *стільки того залізяччя довкола порозкидали — страшно й згадати!* (І. Андрусяк); *Нарешті й цю засіку порозкидали, полагодили шлях, і військо посунулося далі* (А. Кащенко); *Вночі сильний вітер порозкидав курені, в яких спали люди* (І. Волошин); *Тяжка війна порозкидала юнаків по краю і по далеких світах* (Т. Масенко).

ПОРОЗКИДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Розки́дати *(див.* **розки́дати[2]**) все або багато чого-небудь. *Стара .. аж пихтить у шовкових перинах, а діточки аж рученятка порозкидали на білих, як лебідь, подушках!* (Ю. Федькович); *Легко було уявити, як вона впала на канапу, як порозкидала свої руки* (Олег Ольжич); *Коні бігли, .. порозкидавши голови на обидва боки й позгинавши дугами шиї* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗКИДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розки́датися *(див.* **розки́датися[2]**), розкинутися в багатьох місцях (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *На верхах гір, лисих та ясно-зелених, .. рядном порозкидалися турми овець* (І. Франко); *Глянула* [Горпина] *на діток, що, порозкидавшись, як дві квіточки, лежали і спали* (Панас Мирний); *Вони так файно сплять, порозкидаються, що гріх рипнути дверима* (В. Стефаник); *Невеличкі людські оселі порозкидалися то сям, то там, мов ховалися одна від одної* (С. Єфремов).

ПОРОЗКИ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозкида́ти.** *Осіння мряка позакутувала все в свій сивий віддих, десь-не-десь порозкидувані хатки тонули в ній зі своїми білими стінами* (О. Кобилянська); *Його свідомість була, немов шпихлір, в якім лежать порозкидувані без ладу одні на одних різні прилади, потрібні й зайві, важні й байдужі, нові й давні, цілі й пожовані* (Б.-І. Антонич); *Навколо були самі верболози, очерети, попрострілювані одинокі берези, порозкидувані й поламані рибальські верші біля старих ополонок* (І. Багряний); // **порозки́дувано,** *безос. пред. Біля другого ввігнутого ліжка .. недбало порозкидувано було кілька цурпалків, погнутих покришок та ложок* (Олесь Досвітній).

ПОРОЗКИПА́ТИ, а́є, *док.* Розкипіти, розкипітися (про страви). *Порозкипали вареники* (Сл. Б. Грінченка); *У готовому борщі має стояти ложка, бути багато квасолі, він повинен добре "умліти", щоб аж овочі порозкипали, а ще має бути затовченим старим салом!* (із журн.).

ПОРОЗКИПА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Розкипітися (про все або багато чого-небудь). *Коли замість грудки масла у вас буде біла однорідна маса, поставте посуд із крупою в духовку, щоб вона порозкипалася* (із журн.).

ПОРОЗКИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Розкиснути, намокнувши (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Був початок листопада, падав дощ, інколи зі снігом, стояли тумани, немощені дороги геть порозкисали* (У. Самчук); *Погані чоботи вдалися: небагато й походив по грязі, а чисто порозкисали, вода крізь ремінь іде* (Сл. Б. Грінченка); *Сандалії в них порозкисали, й магістрати сковзалися на нерівній бруківці агори* (І. Білик); — *Чого це порозкисали? Похорон тут чи що?* (Яків Баш).

ПОРОЗКЛА́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозклада́ти.** *Уся експозиція Гаврищука порозкладана на дерев'яних стелажах, які він робив сам* (з газ.); — *Йди сам з хати, коли тобі треба! — заговорила вже сердито Соломія і кинулась вкладати в скриню повиймані та порозкладані речі* (І. Нечуй-Левицький); *Після першої ночі у новій квартирі, проведеної на сяк-так порозкладаних матрацах, уранці у мене була висока температура, все тіло вкрилося великими червоними плямами* (Н. Сняданко); *Пішов* [Святослав] *далі вулицями міста і тут бачив порозкладані вогні, на яких варилась їжа* (Юліан Опільський); // **порозкла́дано,** *безос. пред. На столі було порозкладано годинникарські інструменти, стояли дешеві будильники й старовинний годинник* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПОРОЗКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОРОЗКЛА́ДУВАТИ,** ую, уєш, *рідко* **ПОРОЗКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док., що.* Розкласти (у 1–5 знач.) по різних місцях або в певному порядку все або багато чого-небудь. *Купці порозкладували свій товар, повідчиняли лавки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тільки прибув він у село, повиймав та порозкладав у своїй квартирі книжки, камертони та всякі партитури* (С. Васильченко); *Ми порозкладали речі, повиймали харчі на вечерю* (Б. Антоненко-Давидович); *Старша сестра часто згадувала, як батько порозклав усе нехитре багатство у два мішки, запріг коней та поночі подався до лісу* (з мемуарної літ.); *Монголи радо були б порозкладали огні в таборі, але сього годі було зробити* (І. Франко); *Люди порозкладали багаття на ніч, і кожне село стоїть біля своїх вогнищ* (Л. Смілянський); *Думка ліниво кружляла над малозаселеною, але сповненою багатьох несподіванок латочкою дійсності на неозорій ниві життя. Власне кажучи, я все порозкладав на п'ятрини там, у льоху. Але в душі не випогоджувалось* (Р. Андріяшик).

ПОРОЗКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. *розм.* Розкластися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Рутульці спали, скілько мочі, Сивуха сну їм піддала; Роздігшися* [роздягнувшись], *порозкладались* (І. Котляревський); *А пани такі смішні. Порозкладаються з коцами та валізами попід вербами і просять сільських дітлахів, аби їм за булки винесли від мами чорного хліба* (Ірина Вільде); *По лавах порозкладалися діти* (Валерій Шевчук).

2. Розкластися (у 2–5 знач.) (про все або багато чого-небудь). *По обох боках потоку порозкладалися низенькі, курні, соломою криті мужицькі хати* (Н. Кобринська).

ПОРОЗКЛА́ДЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **порозкла́сти.** *Всі ці квіти у віночки звиті та в пучечки пов'язані, а деякі так галузками порозкладені* (Леся Українка); *Акуратненько порозкладені* [на столах] *книжки й папери .. не промовляють, не живуть, не збуджують* (А. Любченко); *Мапи порозкладені по сталевих столах з різьбленими ніжками* (О. Лисяк); // **порозкла́дено,** *безос. пред. На столі порозкладено зошити, а поруч — книги з диктантами* (з газ.).

ПОРОЗКЛА́ДУВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **порозкла́дувати.** *Проходячи тротуаром, можна було побачити обидві кімнати нижнього поверху; одна з них правила за вітальню, де на всіх стільцях лежали порозкладувані сукні, а в другій містилася майстерня* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Флобера); // **порозкла́дувано,** *безос. пред. Вона не дуже зважала на зятеві замашки, і коли вже все було порозкладувано й порозтикувано, навпростець спитала Зізі, коли ж влаштовувати весілля* (П. Загребельний).

ПОРОЗКЛА́ДУВАТИ *див.* **порозклада́ти.**

ПОРОЗКЛА́СТИ *див.* **порозклада́ти.**

ПОРОЗКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозкле́ювати.** *Порозклеювані листівки інформували громадян про необхідність дотримування щонайбільшої обережності* (з публіц. літ.); // **порозкле́ювано,** *безос. пред. Всюди по селу — на повітках, на крамницях, навіть на церковній огорожі — порозклеювано було прокламації* (А. Головко).

ПОРОЗКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розклеїти все або багато чого-небудь. *Випровадивши поштмейстера, тремтячими руками порозклеював* [Грабовський] *пакунки та листи і взявся читати* (М. Сиротюк); *Обережно учні порозклеювали увесь рукопис для майбутньої його реставрації* (з газ.); *Уночі знову чиясь невідома рука порозклеювала ще більше "крамольних" папірців по селу й навіть на дверях самого урядника* (А. Головко); *По стінах, на підлозі і навіть на стелі хтось .. порозклеював, на перший погляд, чисті та білі аркуші паперу* (Л. Денисенко).

ПОРОЗКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Розклеїтися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *На дощі стільці постояли та й порозклеювались* (Сл. Б. Грінченка); *Гриць був у строчених валянках і гумових чуреках (клеєних галошах із камери). Чуреки порозклеювались, і їх теж поскручували дротом* (В. Захарченко); *В осінні дощові дні потрібно особливо пильнувати, щоб не порозклеюватися* (із журн.).

ПОРОЗКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розкувати всіх або багатьох. — *Тріумфальну галеру тобі, мій Левко, я дарую, Киндяки злато-сині .. і снасть дорогую, І невольників тих порозковуєш сам ти на морі* (П. Куліш); *Відібрали* [козаки] *ключі від дозорців і всіх* [невільників] *порозковували, а тих посадили на їх місце, згори постягали ще кількадесят і так само вчинили, а решту в море повкидали* (С. Черкасенко).

ПОРОЗКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозко́лювати.** *По обох боках ріки здіймаються навісні стіни, часто порозколювані в різних напрямах тектонічними тріщинами* (з наук. літ.); // **порозко́лювано,** *безос. пред. Надгробні плити перевернуто й порозколювано, хрести покрадено, як технічний матеріял* [матеріал] (В. Барка).

ПОРОЗКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Розколоти все або багато чого-небудь. *Прийшли на допомогу до бабусі юні пластуни і всі товсті поліна порозколювали* (з газ.).

2. *кого, жарг.* Розколоти (у 3 знач.), змусити зізнатися всіх або багатьох. *Нас здибали салдати* [солдати] *тієї дивізії, якої Ви стали генералом, та й потягли з собою... "Вирятували"... А потім ми в них зробили ЕНКЕВЕДЕ* [НКВС], *та хіба ж так! Ви всіх порозколювали. Дезертирів і прочих* [інших], *генералів і начальників* (І. Багряний).

ПОРОЗКО́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* 1. Розколотися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Порозколювалися й осокори, і з них вийшло семеро вродливих юнаків* (з казки); *Робітничі маси порозколювалися на ворожі табори* (В. Винниченко).

2. *жарг.* Розколотися (про всіх або багатьох). *Він зрозумів, що й Приходько, й усі інші, ті, що порозколювались, знають ситуацію краще від нього, але вибрали такий шлях дійсно свідомо, бо не вистачило в них характеру вибрати інший* (І. Багряний).

ПОРОЗКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкопати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *По всіх трахтах* [трактах], *де вона* [цариця] *проїжджала, порозкопували гори.., де ліси і гущі — прорублювали просіки* (О. Стороженко); *Лютування побідників не вгамувалось.., і вони ще порозкопували на січовому кладовищі домовини* (А. Кащенко); *Можеш тут все порозкопувати, нічого, крім каменюки, не знайдеш* (В. Собко).

ПОРОЗКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозко́чувати.** *Біжучи щодуху, дітлахи намагалися наздогнати порозкочувані колеса* (з газ.); // **порозко́чувано,** *безос. пред. Іграшки порозкочувано.*

ПОРОЗКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкотити все або багато чого-небудь. *Для того, щоб вороги не порозкочували возів, козаки прив'язували їх один до одного ланцюгами* (А. Кащенко).

ПОРОЗКО́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розкотитися (про все або багато чого-небудь). *Безформенна* [безформна] *руїна замість вітрини ювелірного магазину, там далі порозкочувалися персні, брошки, намиста...* (Д. Гуменна); *Марк спроквола зібрав зі столу кості, що порозкочувалися .. в різні кінці столу, і зупинився в задумі* (Ю. Іздрик); * Образно. *Дмитро розгонисте завернув у вузеньку вуличку; на ній рясно порозкочувалися сердечка придорожника* [подорожнику] *і червінці кульбаби* (М. Стельмах).

ПОРОЗКОШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Розкошувати якийсь час (про всіх або багатьох). — *Нагорювалася, сердешна, за тим п'яницею несусвітним, то нехай хоч за Байдою порозкошує* (Д. Бедзик); *За другим порозкошувала* [Шамрайка] *трохи більше, аж рік, і вмер од сухот* (Є. Гуцало); // Пожити щасливим, безтурботним життям, без роботи й клопоту. *Настя сиди та ший. А воно таке молоде, .. ще б молоденькій порозкошувати, по зелених садках тихими вечорами, красними зорями побігати* (Марко Вовчок); // *тільки 2 ос. одн., у сполуч. із запереч. част.* н е. Зазнати біди, клопоту. *Кажуть, "на чужому полі не знатимеш волі", але й на своєму без коня чи вола не порозкошуєш* (М. Стельмах); *На гроші, виділені з бюджету, надто не порозкошуєш* (із журн.); // Зазнати насолоди, втіхи; пораювати. *Дивиться* [дядько] *на нас із чоловіком та й каже: — Ой ви, молодята, молодята!.. Пожили, порозкошували — і буде з вас* (Марійка Підгірянка); — *Оце порозкошував біля місяця на госпітальному ліжку, затягло рану — та й до своїх* (Є. Доломан); *Я в тій волі порозкошував кілька днів, і возив з козаками воловими саньми сіно з далеких луків, і рубав лід на Коропці* (Ю. Мушкетик); // Поласувати, посмакувати (у 2 знач.). — *А за той час могли б не дармувати І виноградом порозкошувати* (І. Франко); *Порозкошувавши трохи делікатною отрутою, я поклав мою сигару на вінця попільнички* (Ю. Смолич).

ПОРОЗКОШУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., рідко.* Розкошуватися якийсь час. *Треба ж порозкошуватися, показатися перед світом в усій своїй красі, блиснути шитвом кептарів, багатством ременів* (Г. Хоткевич); *Стояла середина серпня, якраз та пора, коли найліпше ловити рибу, бо вона порозкошувалася за весну й виросла за літо* (Б. Харчук).

ПОРОЗКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям дод..* Розкрасти частинами все або багато чого-небудь. *Люди знають, що в нас багатство, і як буде хата замкнута, то вони розломлять двері і все порозкрадають* (з казки); [П а л а ж к а:] *Гляди ж мені сорочок, платків, щоб не порозкрадали* (І. Карпенко-Карий).

ПОРОЗКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозкрива́ти.** *Майже всі гробівці на цвинтарі порозкривані* (Ю. Горліс-Горський); *Скрині порозкривані, на долівці купа одягу, на лавах кожухи валяються* (Григорій Тютюнник); *Очі у вовків люто горіли, впиваючись в оленя. Роти в них були порозкривані, і гострі зуби блищали в місячному сяйві* (М. Трублаїні); // **порозкри́вано,** *безос. пред. Вже могили моря, вже розкриті заступами сонця — в розбризк. Порозкривано до круч, як весни, вічности дзеркальні вікна* (В. Барка).

ПОРОЗКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розкрити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Вазочку помітила вона, коли підійшла до столу, щоб скласти альбоми, які порозкривала перед Василем* (Я. Гримайло); *Вітер порозкривав декілька будівель — житлових та господарських, позривало частково шифер* (з газ.); *Обоє вони міцно затиснули вуста, надмірно широко порозкривали очі, наче з переляку* (В. Кучер); *Вони* [пташенята] *сидітимуть кружка, повитягавши шиї і порозкривавши дзьоби* (Григорій Тютюнник); — *Метелику, не повірите — мені ще ні з ким так легко не розмовлялось, як з вами. Здається, вам би порозкривала геть усі свої таємниці* (Ю. Винничук); *Повистежували й порозкривали усіх шпигунів, повіддавали під слідство* (із журн.).

ПОРОЗКРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розкритися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Тато з дідом перехрестили маму й бігом спровадили в хату, звідки нараз порозкривалися всі вікна* (М. Матіос); *В хаті було душно, діти порозкривалися і лежали розкидавшись* (Сл. Б. Грінченка); *В пригоді .. стало весняне бездоріжжя, коли порозкривалися, лопалися страшні поліські болота* (М. Малиновська); *У нас з Ромкою .. роти порозкривалися від несподіванки* (В. Нестайко).

ПОРОЗКРИ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозкри́шувати.** *На підлозі скрізь видно порозкришувані скибки хліба* (із журн.); // **порозкри́шувано,** *безос. пред. На столі порозкришувано ковбасу.*

ПОРОЗКРИ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкришити все або багато чого-небудь. *Школярі порозкришували хліб для годівниць* (із журн.).

ПОРОЗКРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розкроїти все або багато чого-небудь. *Мати обережно порозкроювала тканину на дві частини й знову їх склала докупи: кожна частина була призначена для пошиття суконь* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозкру́чувати.** *Ремонтники пильно оглядали порозкручувані колінчасті вали автомобілів* (з газ.); // **порозкру́чувано,** *безос. пред. Рейки порозкручувано більш як на 5 км* (з газ.).

ПОРОЗКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розкрутити усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Після того, як Малий спитав не один раз, він дістав нарешті в позику старого, поламаного будильника, якого він порозкручував і знову склав докупи* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Довелося вночі пробратися до стайні, тихенько порозкручувати коней* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗКУ́ДЛУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Розкудлати все або багато чого-небудь. *Вітер порозкудлував наші зачіски* (з газ.).

ПОРОЗКУЙО́ВДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкуйовдити все або багато чого-небудь. *Майстерно упорядковані стіжки сіна годі було впізнати — вітер усе сіно порозкуйовджував* (з газ.).

ПОРОЗКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкупити все або багато чого-небудь. — *Порозкуповують* [курортники] *по добрій ціні харч, є й заробіток нам усім* (Дніпрова Чайка); *У м'ясному павільйоні покупців було небагато, але продавці розповідали, що люди вже порозкуповували більшу частину їхнього товару* (з газ.).

ПОРОЗКУ́ПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розкупорити все або багато чого-небудь. *Пляшки з вином порозкупорювали перед вечерею, і тонкий аромат заповнив усю кімнату* (з газ.).

ПОРОЗКУРКУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, іст.* Розкуркулити всіх або багатьох. — *На нашому хуторі куркулів немає й не було, але ось у Вербанах вже порозкуркулювали* (Мирослав Ірчан); *Усіх глитаїв у Зашматківці порозкуркулювали, а Сміян своїх вберіг* (П. Загребельний).

ПОРОЗКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розкутати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Тітка порозкутувала дітей і посадила за стіл, де парувала в мисці картопля* (С. Васильченко).

ПОРОЗКУ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розкутатися (про всіх або багатьох). *В хату почали сходитись дівчата, позакутувані хустками. Вони поскидали свитки, порозкутувались* (І. Нечуй-Левицький); *Заруба бачив і почував, що люди слухають його з неослабною увагою. Жінки навіть порозкутувались* (В. Кучер).

ПОРОЗКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розкусити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. — *Хоч би козаків справді ляхи на ланцюг повпинали, то ми його розірвемо, зубами порозкушуємо* (А. Чайковський); *Янцьо зубами порозкушував лісові горіхи, вибрав з них зернятка* (О. Кобилянська).

ПОРОЗЛА́ЗИТИСЯ, иться, имося, итеся, *рідко* **ПОРОЗЛІЗА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Док. до **розла́зитися, розліза́тися** 1. *Не накрила раки, а вони й порозлазилися по всій хаті* (Сл. Б. Грінченка); *Ящірки зараз збігли з ліжка на поміст, а .. веретільниці порозлазилися по ліжку і шукали дороги на землю* (О. Маковей).

2. Розлізтися (у 2, 3 знач.) (про все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Рядки порозлазилися, а в тексті опинилися недоладні словосполучення* (Т. Прохасько); *Налисники порозлазилися, і сир у них такий кислий, що від нього зводило щелепи* (Ю. Мушкетик); *Невесела у Шевченка зимою та восени хата — .. потрухла, мохом узялася, .. од вітру порозлазилась, дірки світять голими латами* (С. Васильченко); *Шкарбани так порозлазилися, що поверх них він намотав ганчір'я* (В. Шкляр).

3. *перен., розм.* Док. до **розла́зитися, розліза́тися** 4. — *Швидко підростуть* [діти], *то й порозлазяться, як руді миші* (І. Нечуй-Левицький); — *За всяку ціну, Василю, йди з ними* [удаваними перебіжниками], *переодягнись, як знаєш, роби, що знаєш, щоб лише завчасу остерегти пана Хмельницького, поки вони ще разом і не порозлазяться по табору* (А. Чайковський).

ПОРОЗЛА́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозла́мувати.** *А там скрізь порозламувані скрині; одежа лежить розкидана, кривава, пороздирана; пух із перин, наче сніг, летить по вітру: усюди розбишаки шукали грошей, усе пороли, розкидали* (П. Куліш); *Серед покоїв стирчали порозламувані столи й шафи, папери під ногами шелестіли* (Ю. Липа); // **порозла́мувано,** *безос. пред. Стола дубового, отого знаменитого, що його 1940 року сусід Іван змайстрував і за яким я понаписував свої найкращі сторінки, порозламувано з усіх боків* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розламати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Хоч би вже по цілому пиріжку дітям дала, а то по половинці порозламувала* (Сл. Б. Грінченка); *Зоставив* [полковник Носов] *на місці Січі самі тільки окопи. Курені він порозламував і деякі з них перевіз до Микитина, побудувавши з них гамазеї, а деякі попродав селянам, запорозьким підданцям* (А. Кащенко).

ПОРОЗЛА́МУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розламатися (у 1, 2, 4 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Від тривалого вжитку стільці зовсім порозламувалися* (з газ.).

ПОРОЗЛИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозлива́ти.** *Ґаздиня оглянулася. П'яні люди, запах порозливаної горівки, .. чад — все те дисгармоніювало з її сердечною тугою* (Г. Хоткевич); *— А знаєте, це факт, що там хтось був, — сказав він .. — Ні, я тепер певний, я бачив порозливане молоко на камінцях* (В. Гжицький); // **порозли́вано,** *безос. пред. В кімнаті страшенний розгардіяш: шибки повибивані, долі валяються подерті папери, канцелярські книжки, порозливано чорнило* (В. Винниченко); *На довгих столах порозливано кандьор, всі по-зимовому одягнені, в шапках, бо по їдальні ходить вітер* (Д. Гуменна).

ПОРОЗЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розлити (у 1, 2, 4, 5 знач.) усе або багато чого-небудь. *— Гляди мені, як будем обідать, то ти ні до чого не доторкуйсь, а то як станеш тріскать, то все порозливаєш і поперевертуєш* (О. Стороженко); *Петрусь порозливав чай на скатерку й замурзався по самісінькі вуха* (І. Нечуй-Левицький); *Лис тим часом вискочив із жита та до горняток. Повиїдав усе чисто, решту порозливав, а сам драла* (І. Франко); *Мусить* [Марися] *і дітям залишити щось з'їсти, — хоч ті лобуряки тільки переводять страву, бо он як порозливали юшку та хліб подробили* (Ірина Вільде); * Образно. *В великій бурі свою кров Брати порозливали* (І. Багряний).

ПОРОЗЛИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розлитися (у 1, 3 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Сирник .. акуратно розмістив у своїй кабіні кілька обраних Матвійком напоїв так, щоб вони не порозливалися* (Н. Сняданко); *Річки широко порозливалися* (Сл. Б. Грінченка); *Без їх* [селян] *проводу нелегко було б нашій валці перебратися крізь болота, розкислі в осінню негоду, крізь ріки, що порозливалися широко* (Б. Лепкий).

ПОРОЗЛІЗА́ТИСЯ *див.* **порозла́зитися.**

ПОРОЗЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розліпити все або багато чого-небудь. *Пироги довелося порозліплювати й вибрати начинку* (з газ.); *— Він* [Кіндрат] *порозліплював кілька* [плакатів], *а решту ми сховали. Бачив, як порозліплював? Вітер вже, напевне, їх підібрав* (У. Самчук); *Гладун понаписував об'яви про відкриття екскурсій до таємничої і невідомої досі широкому загалу печери-лабіринту, порозліплював їх у селищі Приморському і навіть надрукував у газеті* (Л. Письменна); *Санітарна комісія порозліплювала 27 вересня в місті плакати з усякими гігієнічними порадами для боротьби з холерою* (із журн.).

ПОРОЗЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Розліпитися (про все або багато чого-небудь). *Вареники під час кипіння води порозліплювалися, тому що в тісто було мало додано яєць* (з газ.).

ПОРОЗЛІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Док. до **розліта́тися**[1] 1, 2. *Сова сиділа на престолі, ждала коронації і дивувалася, чого се нараз усі птахи порозліталися* (І. Франко); *Гніздо впало, пташенята порозліталися хто куди* (Л. Костенко); *— Викохай, вигляди, вирости дітей, а вони візьмуть та й порозлітаються й покинуть тебе саму на старість, як сироту, — говорила мати, плачучи* (І. Нечуй-Левицький); *Думки порозліталися, як птахи, і в голові зробилося тихо* (Б. Лепкий); *Сталеві ковпаки дотів порозліталися геть, потріскавшись під ударами, як крихкі дзвони* (О. Гончар).

2. *розм.* Розлетітися (у 3 знач.) в різні боки, в різних напрямках (про все або багато чого-небудь). *Вогненне страховисько ще повзло кілька метрів — відтак ним струсонув могутній вибух — аж котки порозліталися в усі боки* (Є. Доломан).

ПОРОЗЛЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Док. до **розляга́тися** 1. *Дехто з студентів встиг уже скинути сорочки. Деякі лінькувато порозлягались на траві* (О. Довженко).

2. *перен.* Розлягтися (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Широкоплесі стави та озера порозлягалися в затишних балках* (Панас Мирний); *Круг Дідового лиману порозлягалися лимани Мала Злодіївка, Велика Злодіївка, Круглик* (Остап Вишня); *На городах ліниво порозлягалися рябі та жовті гарбузи* (Ю. Збанацький); *Ліщина порозлягалась сюди й туди* (А. Тесленко).

ПОРОЗЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Розляпати, розплескати все або багато чого-небудь. *Режисер порозляпував у фільмі забагато крові, а деякі натуралістичні сцени — таки надлишкові для пародії* (із журн.); *Під час ремонту школи влітку малярі порозляпували вапно по підлозі* (з газ.).

2. *також без дод., перен., розм.* Розляпати, розказати секрет, таємницю і т. ін. багатьом. *Сусідка ніколи не була дружньою до батьків, тому, дізнавшись про звільнення матері, відразу порозляпувала всім* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розмазати все або багато чого-небудь. *Чубарик очі й рота широко розкрив і так благально дивиться на матір. — Умийся, бо порозмазував сльози разом з гряззю, — стиха мовила вона* (Л. Смілянський); *Дівчина так і норовить викрасти мітлу й порозкидати по хаті сміття, порозмазувати або й повалити піч* (з газ.).

ПОРОЗМА́ЗУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розмазатися (про все або багато чого-небудь). *Табака порозмазувалася по лиці та присихала на пухкій лискучій шкірі — виглядав* [отець Рищинський] *погано та забавно* (Юліан Опільський); *Ніс розквашений, і кров порозмазувалася товстою мармизою* (Л. Кононович); *Після того, як рукопис довго побув у воді, деякі уривки тексту порозмазувалися* (з газ.).

ПОРОЗМАЛЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозмальо́вувати.** *Бідні "аристократи" — вони навіть тепер не такі вже понафарбовувані й порозмальовувані, як колись* (В. Винниченко); // **порозмальо́вувано,** *безос. пред. Уже всі стіни в хаті порозмальовувано, можна очищати підлогу* (з газ.).

ПОРОЗМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розмалювати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Приїхали б до нас та подивилися, як запорожці порозмальовували... Люди моляться до тих ікон і завжди свічки до них ставлять* (І. Пільгук); *Тюля .. від озвіріння почав буквально все нищити, вийшов з машини і ключем поцарапав фарбу, порозмальовувавши повздовжніми лініями крила, дверки, після цього попробивав колеса* (А. Дністровий); *Коваль порозмальовував і всі миски, з яких диканські козаки сьорбали борщ* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *На святі художники порозмальовували дітей, зобразивши на їхніх щічках національні прапорці й сонечка* (із журн.).

ПОРОЗМЕ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозме́лювати.** *З порозмелюваних зернин замало було борошна, щоб спекти паляницю* (з мемуарної літ.); // **порозме́лювано,** *безос. пред. Кору подрібнено, квасолю порозмелювано, тепер можна їх змішувати для приготування лікувальної мазі* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОЗМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розмолоти все або багато чого-небудь. *Мати обережно склала усі сухі зернятка докупи, порозмелювала* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗМЕ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Розмолотися, перетворитися на борошно (про все або багато чого-небудь). *Вапняк повністю порозмелювався в суцільну масу, яку легко використовувати в будівництві* (із журн.).

ПОРОЗМЕРЗА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розмерзтися, відтанути (про все або багато чого-небудь). *Глянув, а по долівці мої в'юни повзають, — чисто усі порозмерзались* (М. Стельмах); // Лопнути від морозу (про все або багато чого-небудь). *Не повносили молока, а за ніч аж глечики порозмерзалися, такий мороз удрав* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗМЕ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозмета́ти.** *Церкви святії дощенту зруйновані, мури церковні й каміння від них порозкидані, порозметані, мов після великої пожежі або татарського погромища* (Д. Мордовець); // **порозме́тано,** *безос. пред. Нема вже тут чорного шатра, нема бочки з зеленим вином та чари позолоченої, все в полі порозметано* (з думи).

ПОРОЗМЕТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розметати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Історія емігрантського життя складна, тому не так багато дослідників намагаються розкрити те, чому світова війна порозметала людей по світі* (з публіц. літ.); *Синочок спить, порозметавши ручки, дружина бачить свій розмитий сон, і тільки материнські білі пучки все шлють кудись волання чи прокльон* (В. Стус).

ПОРОЗМИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порозмива́ти.** *Сліпота не завадила Урсулі виявити, що квіткові клумби, які вона так дбайливо доглядала ще від першої перебудови будинку, порозмивані дощами* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); *Маршрут підйому на Лопату обрали попри Павлів потік, але дорога виявилась порозмивана потічком і часто пропадала* (із журн.); // **порозми́вано,** *безос. пред. Після дощу щойно налагоджені два мости порозмивано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який порозмивався. *По стінах всюди фотографії, позбільшувані, мабуть, з якихось посвідчень, порозмивані, затуманені чи від невмілого збільшування, чи від давності літ* (О. Гончар).

ПОРОЗМИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док., що.* Розмити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Знизу терикон встиг уже обрости бур'яном, але верх його був голий, дощі порозмивали його, і вниз збігало віяло дрібних, як зморшки, рівчаків* (І. Сенченко); *Вода порозмивала дороги над Катунню, залила майдан* (В. Гжицький); *Дощі вже встигли порозмивати бруківку, і Хлопець ступав по хиткому камінні, як колись по річкових греблях* (Валерій Шевчук); // *безос. Незадовільний стан вулиць, які порозмивало під час дощу, створював певні незручності та проблеми жителям* (з газ.).

ПОРОЗМИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розмитися (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Вони* [найняті турки-каменярі] *трощать каміння та лагодять і залатують шосе, що порозмивалося од частих і сильних кавказьких злив* (А. Кримський); *Порозмивалися дороги, Котрі до Храмів нас вели* (Ганна Барвінок); *У пам'яті якось порозмивалися минулі події, та й років скільки минуло вже* (з публіц. літ.).

ПОРОЗМИ́КАТИ, ми́каю, ми́каєш *і* ми́чу, ми́чеш, *док., що, діал.* Розми́кати (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Заспіває колись кобзар, То й мене загадає — Що того вже Ничипора На світі немає; Що пів сотні років бився Ничипір на морі, Чуб і уси порозмикав* (Д. Мордовець).

ПОРОЗМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розімкнути (про все або багато чого-небудь). *Поганин загинув, а хлопець пішов кімнатами, порозмикав двері і випустив на волю всіх людей* (з казки); *Рибка порозмикав навстіж всі шафи і куфри* (І. Керницький); *О будьте славні всі ви, професори (Я вас хвалю, бо й сам тепер такий), Що в лютий час єжовської напори* [єжовського напору], *Порозмикавши правди тайники, Рекли відважно істини історій, Москвою замкнуті на всі замки!* (Яр Славутич).

ПОРОЗМИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розімкнутися (про все або багато чого-небудь). *Перегнивші замки колись добре рубленої хати порозмикалися, стіни почали валюватись* (Панас Мирний).

ПОРОЗМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розім'яти все або багато чого-небудь. *Для приготування шашликів м'ясо нарізати шматками, цибулину натерти на тертушці, змішати все разом, посолити, поперчити й порозминати добре руками* (із журн.).

ПОРОЗМИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Розминатися (*див.* **розмина́тися**[1] 2) якийсь час. *Трішки пробіглися усі разом, порозминалися, згодом без зайвої інтенсивності попрацювали у тренажерному залі* (з газ.).

ПОРОЗМИ́СЛИТИ, лю, лиш, *док., розм.* Розмишляти якийсь час. *Пересиджу за лаштунками якийсь час, порозмислю, як мені далі бути* (Ю. Смолич); *Як слід порозмисливши, я прийшов до висновку, що добре зробив, що написав листа, адже я навчився писати, а це ще знадобиться в житті!* (І. Багмут); *Він трохи порозмислив і вирішив. — Мабуть, спробую все ж туди сходити. Бо без харчів ми дуже не зманевруємо* (Д. Білий); // Обмінятися думками з приводу чого-небудь. *Вони часто збиралися ранками, ще до початку робочого дня, .. щоб разом порозмислити про свій район, погомоніти про людей та про справи* (В. Земляк).

ПОРОЗМІРКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док.* Розмірковувати якийсь час. *Трохи порозмірковувавши, Конарський вирішив, що варто ризикнути і відвідати графа* (В. Лис); *Історичний консерватизм у проблемі "що можна чоловікові, а що можна жінці" зайшов так далеко, що на цю тему я й спробувала порозмірковувати у книжці* (М. Матіос); *Порозмірковуймо над реальністю. Тим більше, що по дорозі треба чимось розважатися* (Ю. Іздрик).

ПОРОЗМІ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозмі́рювати.** *Порозмірювані землемірами городи селяни почали обсаджувати вишнями, сливами* (з газ.); // **порозмі́рювано,** *безос. пред. Комісією із земельного відділу порозмірювано увесь луг, визначено межі екології водойми* (з газ.).

ПОРОЗМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ПОРОЗМІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Розміряти все або багато чого-небудь. *Великий будівничий Української держави Володимир і його син Ярослав порозмірювали своїм синам українську землю на "пайки", аби кожний з них мав* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОЗМІРЯ́ТИ *див.* **порозмі́рювати.**

ПОРОЗМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *діал.* **ПОРОЗМІ́ТУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Розмести всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *А в самій кімнаті, здавалось, пройшовся з мітлою якийсь велетень і все порозмітав по кутках. Піаніно було запхнуте аж у куток* (В. Винниченко); // *безос. Розійшовся дим, вуйко завважив, що з двох горшків, що стояли в печі, тільки череп'я лежало по кутах, а бараболі порозмітувало по цілій пекарні* (С. Ковалів); *Міцно зійшлися вороги. Зразу рубнулися стіна на стіну, а потім немов вихором усіх порозмітало — один на один: пани ладні були втопити в хлопській крові свою лють; козаки шукали слави, перемоги й погибелі на панів* (Я. Качура).

ПОРОЗМІ́ТУВАТИ *див.* **порозміта́ти.**

ПОРОЗМІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Розмісити все або багато чого-небудь. *Порозмішувати глину з вапном;* * Образно. *Сесь* [цей] *день святкує ся* [святкується] *задля вітру: можна все робити, лиш коло сіна ні коло оборога* [оборогу], *бо вітер геть порозмішує* (М. Грушевський).

ПОРОЗМІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Розмішати *(див.* **розмі́шувати**[2]) все або багато чого-небудь. *Для тварин лісники каші порозмішували, сіна в буди понакладали, з тигреням погуляли* (із журн.).

ПОРОЗМІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОРОЗМІ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Розмістити, помістити десь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Пан з панею в Італью* [Італію] *мчав. Дітей кудись порозміщали, Замкнули двір* (І. Франко); *Як вийшли з табору з-під Черкас, приказав досвідний Шемберг утворити з возів чотирикутник і порозміщував військо* (А. Чайковський); *Рогоза всіх заходів вжив, щоб його* [українське військо] *дезорганізувати .. Порозміщав їх* [козаків] *поодинці по всьому Конотопові, щоб вони поза службою і не бачились один з одним* (С. Черкасенко).

ПОРОЗМІЩА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОРОЗМІ́ЩУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Розміститися денебудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хлопці порозміщувалися так, що кожний держав свого коня за поводи й куняв* (А. Чайковський); *Тісненько — усі порозміщалися. Лише одна* [дівчина] *стояла біля вікна і задумливо дивилася крізь скло* (А. Головко); *Нові експонати порозміщувалися на додаткових стелажах із вільним доступом до них* (з газ.).

ПОРОЗМІ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозміща́ти, порозміщувати.** *Хоругви мають бути порозміщувані так, щоби не заважали в богослужінні* (з рел.-церк. літ.); *Після віча стали самовільно збиратися козаки полку з різних місць, куди були порозміщувані* (з мемуарної літ.); // **порозмі́щувано,** *безос. пред. На випадок пожежі порозміщувано на дахах бочки з водою, використання яких доручено мешканцям будинку* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОЗМІ́ЩУВАТИ *див.* **порозміща́ти.**

ПОРОЗМІ́ЩУВАТИСЯ *див.* **порозміща́тися.**

ПОРОЗМНО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Розмножити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Перед заняттям студенти самостійно порозмножували тести, щоб орієнтуватися в основних завданнях* (з газ.).

2. *кого, що.* Розмножити рослини або тварин. *Селекціонерам вдалося порозмножувати з окремих зразків декілька саджанців* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОЗМНО́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розмножитися (про всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь). *За літо в ставку порозмножувалося багато карасиків* (із журн.).

ПОРОЗМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* Розмовляти якийсь час. *Махну я до земляка, та просидимо вдвох з ним цей вечір, порозмовляємо щиренько, домівку згадаємо* (С. Васильченко); *Тільки раз на тиждень нас пускали в садок лікарні, і ми могли трохи порозмовляти з Женею* (Л. Смілянський); *Ми порозмовляли на різні теми. З бесіди і поведінки я зрозумів, що співрозмовник мій людина мужня* (М. Андрусяк); // Поговорити з ким-небудь. *Весь час підтримуватиме* [Яринка] *зв'язок з табором. Коли їм не пощастить більше порозмовляти, вони обмінюватимуться знаками та зашифрованими записками* (В. Козаченко); *Я знаю, що ви поспішаєте. Був би час, порозмовляли б, дещо пригадалося б* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. — *На полі ратному місце наше. Там з ворогом мечем порозмовляю* (А. Хижняк).

ПОРОЗМОКА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Розмокнути (про все або багато чого-небудь). — *Води просочуються з нашого каналу, хати людям порозмокали, болото зробилося серед сухого степу* (О. Гончар); *Місто, з якого я тільки-но вийшов, також перестало існувати, там позавалювалися дахи, а глиняні стіни порозмокали* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розмолотити все або багато чого-небудь. *Вдень ми назбираємо на полі колосків, а потім батько порозмолочує вибите зерно й перетре в ступці* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗМОСТИ́ТИСЯ *див.* **порозмо́щуватися.**

ПОРОЗМО́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозмо́тувати.** *Порозмотуваний дріт зв'язківці вирівнювали та готували до закріплення на спеціальних опорах* (з газ.); // **порозмо́тувано,** *безос. пред. Пластикові труби порозмотувано для прокладання в траншеях* (з газ.).

ПОРОЗМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розмотати все або багато чого-небудь. *Ольга порозмотувала свої чорні локони й розпустила по плечах* (І. Нечуй-Левицький); *Ми порозмотували вудки, поначіплювали наживку на гачки* (Л. Смілянський).

ПОРОЗМО́ТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розмотатися (про все або багато чого-небудь). *Старий фортеп'ян швидко зрадив Олесі: через рік нитки порозмотувались, молоточки поодскакували, струни почали рватись* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розмочити все або багато чого-небудь. *Сухарі, було, порозмочуємо та й їмо* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗМО́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, **ПОРОЗМОСТИ́ТИСЯ,** о́ститься, о́стимося, о́ститеся, *док., розм.* Розміститися (про всіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях). *Пам'ятаю: завжди курява в класі, гамір, темрява така, що діти порозмостяться на вікнах, бігають по класі, а маленькі граються в жмурки* (С. Васильченко).

ПОРОЗМ'ЯКА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Розм'якнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Стежки порозм'якали, і по них важко стало ходити, ноги провалювались і грузли* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗНІ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозніма́ти.** *Порознімані поліціянтами підлітки.*

ПОРОЗНІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розняти, роздійняти всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Хлопці швидко порознімали учасників бійки, намагаючись зрозуміти її причини* (з публіц. літ.).

◊ **(1) Порозніма́ти роти́,** *діал.* — роззявити рот (про всіх або багатьох). *Ріпники аж роти порознімали з диву, почувши таку раду* (І. Франко); *Він прийшов, ударив годинник, що стояв над брамою, і зараз відізвалася музика у годиннику, що дуже кульчичан здивувало, бо такого дива не бачили. Вони аж роти порознімали* (А. Чайковський).

ПОРОЗНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док.* 1. *що, рідше кого.* Рознести всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях. *Дівки .. порозносили борщ і кулешу. Кожний з робітників витягнув з-за пояса свою дерев'яну ложку* (Н. Кобринська); — *Мені треба бігти, я ж на роботі. Бачите, скільки ще треба листів і газет порозносити!* (І. Сенченко); *Вітер порозносив попіл, і довкола лежали чорні сніги* (В. Малик); *Тарас наступного дня свою обіцянку виконав: порозносив собак до тих господарів, у кого їх не було* (М. Андрусяк); * Образно. *Погасило кляте лихо вогнище твого таланту, але добрий вітерець повіяв, порозносив золу, знайшов іскорку, що не погасла* (Д. Білий); // Поширити чутки, ідеї і т. ін., повідомити всіх або багатьох про що-небудь. *Скрізь проповідував* [студент] *свої ідеї, котрі не давали йому спокою, неначе муляли йому в голові, доки він не порозносив їх по сусідах* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що, перев. по чому.* Носячи, волочачи і т. ін., розтягти в різні боки все або багато чого-небудь. *Серед кривавої січі .. вона, мати, не закриє очей своїй рідній дитині: їх хижі орли з граками повикльовують, голодні вовки-сіроманці порозносять жовті кості...* (Панас Мирний); * Образно. *Підняли* [дітиська] *.. галас і чудування — чистий тобі базар зробили під стодолою .. Треба було лиш сердитись і чекати, аж лихо порозносить дітиськів* (П. Козланюк); // *безос. Сходило сонце, коли побачили, що слідів нафти на морі майже не лишилось. Окремі плями порозносило одну від одної на значну відстань* (М. Трублаїні); *Вітряки ж та вози із збіжжям по довколишніх лисогорах порозносило* (В. Дрозд); // Розтягти за ногами бруд, сміття і т. ін. (про всіх або багатьох). *Дзвінку застав* [Фока] *за роботою в дворі.. Порядкувала.., згортаючи солому, сіно, що його порозносила худоба по всьому подвір'ї* (В. Гжицький).

3. *що.* Забрати, розтягти частинами, порозкрадати все або багато чого-небудь. *Дочки й зяті .. страхались тих ченців, щоб вони не порозносили дечого з флігеля* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозо́рювати.** *Усі береги маленької річки були порозорювані й знищені* (з газ.); // **порозо́рювано,** *безос. пред. Старі перелоги вже всі порозорювано, тому вивчити їхній стан у заповіднику не було можливим* (із журн.).

ПОРОЗО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розорати (все або багато чого-небудь). — *Порозорювали всі пасовиська, понищили поголів'я овець, дають тепер тільки бавовну* (П. Загребельний); — *Он у лісі скільки галяв. Аби руки та плуг, порозорювати їх, позагороджувати од звіроти — можна за п'ять літ забагатіти* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗПАДА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розпастися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь). — *Титар сказав мені в ґанку, що вози з снопами порозпадались по дорозі* (І. Нечуй-Левицький); *Недопалки ставали чимраз тоншими і коротшими. Нарешті вони суціль взялися червонястим блиском, порозпадалися на частки* (В. Фіялко); *Щойно обвалилися міста і порозпадалися держави* (М. Матіос).

ПОРОЗПАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розпакувати все або багато чого-небудь. *Вони порозпаковували чемодани, позастеляли ліжка, понакривали столи привезеними скатерками* (І. Нечуй-Левицький); *Приїхав я в Бейрут і оселивсь у нім, .. порозпаковував свої скрині, зараз наготував дещо для Вас (шматок рукопису Руданського) і сьогодні посилаю* (А. Кримський).

ПОРОЗПАКО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Розпакуватися (про всіх або багатьох). *Усі приїжджі швидко порозпаковувалися й зайшли до зали засідань* (з газ.).

2. Розпакуватися (про все або багато чого-небудь). *Тюки сіна не порозпакуються, якщо їх перевозити спеціальним транспортом* (з навч. літ.).

ПОРОЗПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпа́лювати.** *Порозпалювані великі купи хмизу рятували не лише від холоду, а й від комарів* (з газ.); // **порозпа́лювано,** *безос. пред. Біля води порозпалювано ритуальні вогнища, збудовано капище для освячення* (із журн.).

ПОРОЗПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розпалити (у 1–2 знач.) все або багато чого-небудь. *Порозпалювали* [татари] *огні і пустили коней пастися* (А. Чайковський); *Так забавлялися на княжім пирі галицькі бояри, що навіть не запримітили, коли прислуга позасвічувала лямпади* [лампади] *й порозпалювала огнища з пахучої кедрини* (О. Назарук).

ПОРОЗПА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпа́рювати.** *Дідусь почав лікуватися порозпарюваним вівсом, який зберігав у прохолодному місці* (з мемуарної літ.); // **порозпа́рювано,** *безос. пред. Кору перед вистиланням у міжрядді плодових дерев порозпарювано* (з газ.).

ПОРОЗПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розпарити все або багато чого-небудь. *Нічого на вечерю не залишилося — довелося порозпарювати сухарі* (з газ.).

ПОРОЗПАСКУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* Розпаскудити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Порозпаскуджувати дітей.*

ПОРОЗПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Розпаскудитися (про всіх або багатьох). *Я .. оповів, як в Херсонщині коло Кривого Рогу, де на селянських наділах найдено всякі руди, селяни порозпаскуджувались всякими напитками* (Є. Чикаленко); *А людей на шлях ледве повигонили, порозпаскуджувалися, з ремством, з наріканням роблять, дуже недовольні* [незадоволені] (К. Гордієнко).

ПОРОЗПА́ТЛУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Розпатлати все або багато чого-небудь; порозкуйовджувати. *Від пережитого горя жінки порозпатлували коси, скрізь чулися одні крики* (із журн.).

ПОРОЗПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розперезати все або багато чого-небудь. *Хлопці порозперізували пояси перед початком спортивних занять* (з газ.).

ПОРОЗПЕРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розперезатися (про всіх або багатьох). *Перед медичним оглядом усі новобранці порозперізувалися, акуратно притримували штани руками* (із журн.); *Недавні ентузіасти народного відродження, що публічно стояли за народну справу, в приватному листуванні зовсім порозперізувались і на кожному ступені бризкають ненавистю проти народу* (С. Єфремов); — *Виходить, не потрібен? В тираж Яцубу? Ой, не спішіть. Ще покличете! Покличете! Бо так порозперізуються* [молоді хлопці й дівчата], *що й ради не дасте* (О. Гончар).

ПОРОЗПЕЧА́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпеча́тувати.** *Телеграми і лист, які я знайшов у шпиталі, були порозпечатувані* (І. Франко); // **порозпеча́тувано,** *безос. пред. Усі нові пакунки порозпечатувано, але віднайдених рукописів у них немає* (із журн.).

ПОРОЗПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розпечатати все або багато чого-небудь. *Учителька акуратно порозпечатувала листи від учорашніх учнів, вирішивши прочитати їх завтра* (із журн.).

ПОРОЗПИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Розпитися (про всіх або багатьох). *Попи голодні, холодні, необуті* [невзуті], *порозпивались* (О. Стороженко); [П а л і й:] *А хто ж між нами, козаками, тверезий, коли вже й кримські туми порозпивались?* (П. Куліш).

ПОРОЗПИ́ЛЮВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **порозпи́лювати**[1]. *Порозпилювані отруйні речовини повільно вивітрювалися з приміщення* (з газ.); // **порозпи́лювано,** *безос. пред. Для захисту посівів цукрових буряків від довгоносика з літака порозпилювано спеціальну суміш* (із журн.).

ПОРОЗПИ́ЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **порозпи́лювати**[2]. *Головки куль були порозпилювані навхрест для збільшення їх руйнівної дії* (з наук. літ.); // **порозпи́лювано,** *безос. пред. На сьогодні на значній площі парку вже порозпилювано повалені стовбури дерев, акуратно складені на купи гілки різних розмірів* (з газ.).

ПОРОЗПИ́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *док., що.* Розпилити все або багато чого-небудь. *Літак порозпилював над фруктовими садами хімічний розчин для знищення кліща* (з газ.).

ПОРОЗПИ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *док., що.* Розпиляти все або багато чого-небудь. *Були в мене в запасі дошки .. От я й привіз їх до Домки, порозпилював* (В. Кучер); *Найзручніші хрести розібрали ще в минулім столітті, а решту, рознявши на перекладини, порозпилювали на дошки* (О. Забужко).

ПОРОЗПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Розпилитися, перетворитися на пил (про все або багато чого-небудь). *Вітри та постійні дощі порозмивали стіни, а стара глина в них повністю порозпилювалася* (із журн.).

ПОРОЗПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розіпнути *(див.* **розпина́ти**[1]*)* всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Живих мешканців Галілеї порозпинали на перехрестях юдейських, самарійських і галілейських доріг* (з наук. літ.); *Очолюване Юрієм Дожею (1514 р.) повстання магнати придушили й жорстоко розправилися з повстанцями: їхнього вождя живим спалили, а мало не сімдесят тисяч селян порозпинали або закатували, села попалили* (з навч. літ.); *Цар порозпинав свій генеральський каптан так, що тільки лента від Первозванного Андрея не пускала наверх сорочки. Але й це не багато помагало* (Б. Лепкий); *Старшину козацьку і татарську запросив Хмельницький до себе на бенкет. Порозпинали багаті панські шатра* (А. Чайковський); * У порівн. *Понад Россю, в лузі стояли рідко розкидані розкішні старі дуби з рідким розкидчастим гіллям, неначе порозпинали сотні рук на всі боки* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗПИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Розіпнутися *(див.* **розпина́тися**[1]*)*, розп'ястися (про все або багато чого-небудь). * Образно. *У кінці городу порозпиналися кущі бузини, щороку забираючи все більше території* (із журн.); // *розм.* Поширитися на якійсь поверхні. *На її шиї, на руках, неначе жаби, порозпинались чорні плями* (Панас Мирний).

2. *розм.* Стати, лягти, широко розкинувши руки (про всіх або багатьох). *Чого ви порозпиналися на дверях?* (Сл. Б. Грінченка); *Двоє хлопців порозпиналися на траві* (із журн.).

ПОРОЗПИРА́ТИ, а́є, *док., кого, що.* Розперти, розсунути в сторони усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Скоро занюхає* [бджола-сторож] *чужу бджолу порожню, так зараз викидає. .. Коли ж гостя повна, що не лишень має для себе досить, але мусить і другому вділити, бо як ні, то мед боки порозпирає, тоді сторожиха низький поклін перед гостею* (Л. Мартович); *Якщо вода в зимову пору попаде в щілину в стіні хати, то під час морозу порозпирає всю штукатурку* (з навч. літ.); // *безос. Усеньке тіло взялося сверблячо-болючими струпами, а пальці на руках аж порозпирало* (В. Минко); *Готувала сусідка дуже смачно. Пригадую, як частенько животи порозпирає від її страв — не продихнеш* (з мемуарної літ.); *Тих* [панів] *просто порозпирало, з жиру бісяться* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОРОЗПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпи́сувати.** *На великих полотнищах порозписувані були й укротителі* [приборкувачі] *в акробатичних убраннях, що вкладали кучеряві голови в пащі хижих, з кривавими очима левів* (Г. Хоткевич); *На стінах висіли стрільби й пістолі всіляких родів і фасонів, дротяні мисюрки й лискучі панцирі та шоломи, сріблом, а навіть і золотом гарно порозписувані* (Б. Лепкий); // **порозпи́сувано,** *безос. пред. Бо хоч порозписувано більше 150 листів до наших містян, але є побоювання, що віче не відбудеться* (з газ.).

ПОРОЗПИ́СУВАТИ ую, уєш, *док., кого, що.* Розписати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Архімандрити і протоєреї сіли кожний по чину, неначе хто їм порозписував місця* (І. Нечуй-Левицький); *Порозписували нас у сільраді ще в понеділок, а у вівторок уже були у військкоматі* (з газ.); *Князь порозписував листи по всіх своїх маєтках Острозької землі* (А. Чайковський); *Дивлюся на картину .. на стіні будинку .. Її ще гірше зіпсували: зішкребли праву частину, .. а навколо все порозписували білою та червоною фарбою* (А. Дністровий); *У Дернівській сільській раді гектари землі порозписували на селян, у яких її не було* (із журн.).

ПОРОЗПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* 1. Розписатися, поставити свій підпис (про всіх або багатьох; скрізь або в багатьох місцях). *Ударив цар печатку, і всі придворні порозписувалися на тому документі* (з казки); *Він записує в книгах .. слугам по тридцять три карбованці, а як вони порозписуються в книзі, то видає їм тільки по три карбованці, а решту кладе в свою кишеню* (І. Нечуй-Левицький); *Двох чи трьох правлінців не оббігав. Друзі мої й порозписувалися у списку за них — різними, звісно, почерками* (С. Олійник).

2. *з ким і без дод., розм.* Документально оформити шлюб; зареєструватися (про всіх або багатьох). *Після того, як шлюбні пари порозписуються, розпочинається урочиста церемонія* (із журн.).

ПОРОЗПИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм., рідко.* Розпитатися всіх або багатьох про кого-небудь або що-небудь. *Нечипір собі й дума: — Підійду лишень до нього та порозпитаюсь, чи не можна як-небудь від них і навтікача* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОРОЗПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого і без прям. дод.* Розпитати всіх або багатьох про все або багато чого-небудь. *Порозпитував* [справник] *їх, де і почім хліб купували* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Приїхали б менти на адресу, покрутилися, порозпитували сусідів, усе зрозуміли* (А. Кокотюха); *Ми ще трохи порозпитували одна одну про життя-буття, потім лікарка, яку звали Віра, поїхала* (В. Лис).

ПОРОЗПИ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпиха́ти.** *Звернула* [Ольга Дучимінська] *увагу, що квіти не просто звалені в купу чи порозпихані по вазах, а розставлені із якимось задумом* (Р. Горак); *Він знову почав порпатись у своїх папірцях, порозпиханих по всіх кишенях* (Н. Бічуя); // **порозпи́хано,** *безос. пред. Обоз, що прийшов з Євпраксією, не вмістився ні в замку Генріха фон Штаде, ні ще в трьох інших замках, куди його порозпихано* (П. Загребельний).

ПОРОЗПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розіпхати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. [О л і м п і а д а:] *Бувало у неділю .. піду до церкви, то зять усіх людей порозпихає, а мене постановить на найпросторішім місцеві* [місці] (М. Кропивницький); *Нагнувся* [Максим], *придивляється. Далі зразу: одного в один бік, другого в другий, мовчки порозпихав товаришів, прожогом рвонувся до вікна* (С. Васильченко); *Паля Степанівна порозпихала горщики молодих кактусів та герані* (Б. Антоненко-Давидович); *Гоша позабирав свої іграшки, порозпихав по кишенях комбінезона* (С. Жадан); *Дітей при йому* [ньому] *не було, — усіх порозпихав, жінка умерла, зостався сам як палець* (Панас Мирний); — *Можна ще кудись порозпихати їх* [в'язнів] *у потребі, пане прокуроре* (П. Козланюк).

ПОРОЗПИ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпиха́ти.** *Великі глеки та колеса від воза стояли, порозпихувані по закутах, прихилені до стін* (Любко Дереш); // **порозпи́хувано,** *безос. пред. Нарешті всі речі порозпихувано в різні кутки, можна пройти до вікна* (із журн.).

ПОРОЗПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розпекти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Спека .. була немилосердна. Високе літнє сонце порозпікало геть чисто все: пісок під ногами, асфальт..., що став м'який, як віск, жужелевий паркан, залізну ручку хвіртки* (В. Чапленко); *Майстри порубані шматки дроту порозпікали до червоного кольору й почали вирівнювати* (із журн.); *У деканаті студентів порозпікали за несвоєчасне складання іспитів* (з газ.).

ПОРОЗПІКА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розпектися до дуже високої температури (про все або багато чого-небудь). *Від безнастанних стрілів рушниці так порозпікались, що годі було порохом налаштувати* (А. Чайковський); — *Хіба ж тії горщики без рогача витягну? Вони ж порозпікалися* (А. Кримський).

ПОРОЗПЛАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Розплавити все або багато чого-небудь. *Вона купила зварювальний апарат, довго вчилася працювати з ним .. Порозплавляла всі свої срібні і золоті прикраси, монети та ложки з виделками* (І. Роздобудько).

ПОРОЗПЛАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, *док.* Розплавитися (про все або багато чого-небудь). *Від перевищеної температури болти порозплавлялися, з'явилася небезпека розгерметизації приміщення* (із журн.); *Свічки порозплавлялися від спеки* (з газ.).

ПОРОЗПЛА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Розплатитися за все або багато чого-небудь, зі всіма або багатьма. *Сім'я не скоро змогла порозплачуватися з тими боргами, що виникли через банкрутство* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗПЛИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розпливтися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Літери на папері порозпливались від поту* (О. Гончар); *Я перевернув фото, зворотний бік списаний дрібним почерком, хімічним олівцем, деякі слова порозпливалися* (Ю. Мушкетик); *Порозпливалися .. непевні дороги посеред лісів і боліт, якими з горем-бідою добиралися влітку до Новгорода купці* (П. Загребельний); *Для влучного полювання акули зазвичай порозпливаються та на відстані пильнують за здобиччю* (із журн.).

ПОРОЗПЛІ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозплі́скувати.** *Порозпліскувана по всій дорозі вода дещо освіжила повітря* (з газ.); // **порозплі́скувано,** *безос. пред. Після проведення досліду на столі порозплі́скувано хімічні реактиви* (із журн.).

ПОРОЗПЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розплескати все або багато чого-небудь. *Воду в кориті гуси порозплі́скували всю* (з газ.); *Дмитрівна замісила тісто, розрізала його на чотирнадцять маленьких шматочків, порозплі́скувала на голому столі* (Микита Чернявський).

ПОРОЗПЛІ́СКУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розплескатися (про все або багато чого-небудь). *Поки бігла з відром додому, вода наполовину порозплі́скувалася* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розплести все або багато чого-небудь. *Ой в городі не метено, Барвіночком заплетено. Піди, дівчино, позамітай Та барвінок порозплітай* (з народної пісні); *Обережно .. кіски порозплітала* [Марла], *мріючи якнайменше пошкодити залишки рослинності у себе на голові* (І. Карпа); *Вони порозплітали обійми й одне від одного відвернулися* (Ю. Андрухович); * Образно. *Порозплітали зелені коси берези білокорі* (Мирослав Ірчан).

ПОРОЗПЛІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розплестися (про все або багато чого-небудь). *Дрібушки ще не порозплі́талися* (О. Стороженко); *Порозплі́талися гірлянди Білих лілій і білих бігоній* [бегоній] (Д. Загул).

ПОРОЗПЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розплодити багато кого- або чого-небудь. *Порозплоджують птахів, павуків у власних квартирах, а потім думають, як тому можна дати раду* (із журн.); *А як у вас з атеїстичною пропагандою? А з сектами? Секти, мабуть, порозплоджували...* (О. Гончар).

ПОРОЗПЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розплодитися у великій кількості (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Я позбираю останок отари Своєї зо всіх тих країв, куди Я їх повиганяв був, і їх поверну на пасовиська їхні, і вони порозплоджуються та розмножаться* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Пальто твоє вкрали, — спокійно сказав Милентій .. — Порозплоджувалося злодіїв, — зітхали жінки* (М. Зарудний); *Приватні балетні студії, що тепер порозплоджувались, працюють кожна за своєю методою і пляном* [планом] (з мемуарної літ.).

ПОРОЗПЛУ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозплу́тувати.** *Порозплутувані дроти електричного обладнання автомобіля нагадували павутиння* (з газ.); // **порозплу́тувано,** *безос. пред. Нитки для шиття порозплутувано, намотано на окремі котушки* (з газ.).

ПОРОЗПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розплутати все або багато чого-небудь. *Не такий вже й хитрий чорт, щоб окрутити людей побожних: відьом викрили, петлі диявольські порозплутували* (Н. Королева); *Повернувся з Харкова. Застав силу заплутаних справ і купу листів. Не знаю, коли я те все порозплутую й поодписую* (С. Єфремов); *Може, якби ти сходив з ним* [дідом] *по мерзлій ріллі поля, порозплутував сліди.., змалку світ тобі не здавався б таким великим* (Є. Пашковський).

ПОРОЗПЛУ́ТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розплутатися (про все або багато чого-небудь). * Образно. *Андрій не витримав собі й заспівав голосом низьким, вторячи господарю, і хоч обоє перед тим мали сплутані .. язики, але в співі язики порозплутувалися* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗПЛЮЩА́ТИ *див.* **порозплю́щувати**[2].

ПОРОЗПЛЮ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозплю́щувати**[1]. *Права долонька в шкарубких мозолях, пальці лівої руки потовчені й порозплющувані, так ніби дівчину тортували* [катували] *в підвалах гестапо* (П. Загребельний); // **порозплю́щувано,** *безос. пред. Усі зерна порозплющувано, тепер можна брати зразки для визначення ДНК* (з навч. літ.).

ПОРОЗПЛЮ́ЩУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Розплющити (*див.* **розплю́щувати**[1]), розплескати (*див.* **розплі́скувати** 2) все або багато чого-небудь. *У призначений день ми .. обліпили кругле віконце на даху зали. Аж носи від цікавості порозплющували* (І. Роздобудько).

ПОРОЗПЛЮ́ЩУВАТИ², ую, уєш, *рідко* **ПОРОЗПЛЮЩА́ТИ**, а́ю, а́єш, *док., що.* Розплющити *(див.* **розплю́щувати²**) очі (про всіх або багатьох). *Хлопці порозплющали очі. В одчинені ворота бив веселий, ясно-рожевий ранок* (С. Васильченко); *Давай тоді вона* [кішка], *бідолаха, переносити своїх діток з місця на місце — то під шафу їх заховає, то під ліжко, то ще десь. Носилась отак, поки вони не порозплющували очей та на лапки не стали* (В. Шкляр); * Образно. *Повибиралися на тини і порозплющували сині здивовані очі кручені паничі* (Є. Дудар).

ПОРОЗПОВЗА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся. Док. до **розповза́тися** 1. *Мурахи порозповзалися всією стежкою, що й не пройдеш* (із журн.); *Не схотіли оратаї далі ждати, порозповзалися з городів* (І. Білик); *Половина з тих, що пили за упокій, порозповзалися дряблям* [як драглі] *у кріслах* (О. Ульяненко); *Швиденько порозповзалися* [Паталашки] *навсібіч і позаймали всі посади* (П. Загребельний); * У порівн. *Вже починала з'їздитися гуцулія. По всіх плаях .. зачервонілися сардаки, фустки* [хустки], *мов по величезнім зеленім мурашковінню* [мурашнику] *порозповзалися черлені комашки* (Г. Хоткевич).

ПОРОЗПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, про що, розм. за що* 1. Розповісти все або багато чого-небудь. *Тато поблагословили нас, порозповідали, де і куди які криївки, ми попрощалися та й пішли* (І. Франко); *Стара Черниха таки тобі дещо порозповідала* (В. Єшкілєв).

2. Розповідати що-небудь якийсь час. *Як не дивно, Славко вислухав усе майже до кінця, тільки коли Митько почав про червону руку, не витримав і почав просити, щоб той перестав. Митько порозповідав іще трохи, а тоді замовк* (М. Стельмах).

ПОРОЗПОДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Розподілити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Наперед віруючи, що Багдад безперечно дістанеться йому в руки, Мердавідж .. заздалегідь порозподіляв поміж своїми видатними пособниками всі найкращі багдадські приміщення* (А. Кримський); — *Ми, Євгене Павловичу, — продовжував він* [Закревський], — *навіть ролі порозподіляли в майбутній республіці* (Л. Смілянський); *Після курсу молодого бійця нас усіх порозподіляли в різні місця, і багато пішли служити в бойові війська* (із журн.).

ПОРОЗПОЗИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розпозичити всім або багатьом все або багато чого-небудь. *Антосьо і вухом не вів; підцапивши гроші, порозпозичав, а після лиш відбирав та гайнував* (А. Свидницький); [Коломійчиха:] *Порозпозичав моє добро ледарям, так з них і прав!* (М. Старицький); *Мати .. гроші так порозпозичала, що потім забула, кому й позичала їх...* (М. Кропивницький); — *Щоправда, трохи грошей я призбирала-таки: карбованців із сто буде. Тільки ж вони не в мене, я вже їх порозпозичала на проценти...* (А. Кримський).

ПОРОЗПОЛО́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозполо́хувати.** *Порозполохуваних ворогів бійці почали відтісняти від поодиноких кущів* (із журн.); // **порозполо́хувано,** *безос. пред. Усе птаство порозполохувано, пси не вмовкають, відлякуючи нічних непроханих гостей* (із журн.).

ПОРОЗПОЛО́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Розполохати всіх або багатьох. *Прихід пруссаків та відступ голодних французьких солдатів порозполохували всіх торгівців* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана); *Шуліка порозполохував усіх птахів, кури поховалися в кущі* (із журн.).

ПОРОЗПОРО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпоро́шувати.** *Думки летять до рідних, які порозпорошувані по всіх усюдах, будуть сьогодні нас згадувати, споглядаючи на порожні місця* (з мемуарної літ.); // **порозпоро́шувано,** *безос. пред. Після численних арештів усі гуртки порозпорошувано* (з публіц. літ.).

ПОРОЗПОРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розпорошити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Сильні вітри змели, порозпорошували невеликі замети снігу, зовсім розкрили озимину* (з газ.); *Широко розкошував нашого пана батько, не постив і син, то удвох вони таки гарненько порозпорошували дідизну і великі добра* [усі статки] *з димом та з вітром по воді пустили* (Марко Вовчок); *Хоч як доля не порозпорошувала* [родичів] *по світу, а не цураються, знаються* (В. Медвідь).

ПОРОЗПОРО́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розпорошитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Порозпорошувалося насіння бур'янів по всьому городу* (з газ.); *Так важко нажите й набуте батьками порозпорошувалося в нікуди, не вміли діти пильнувати добро* (з мемуарної літ.); *Рідко коли забивався до Хлистунівки чужий люд. Здебільшого заїжджі — то свої ж, земляки, що, знявшись з рідного гнізда, порозпорошувались по всіх усюдах* (М. Івченко).

ПОРОЗПО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпо́рювати.** *Рукавички на пальцях були порозпорювані* (О. Кобилянська); // **порозпо́рювано,** *безос. пред. Увесь одяг порозпорювано, погони зірвано* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розпороти все або багато чого-небудь. *Капітан по черзі порозпорював їх* [торбинки], *і по заіржавілому днищу скрині застукотіли срібні монети* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Здоровенна дубова колода лежала на бруківці, а навкруги чувся стогін нещасних, які першими потрапили під її удар і порозпорювали собі животи об гострі кути кам'яних східців* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОРОЗПО́РЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Розпоротися (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Мішки порозпорювалися, з них сипалося дорогоцінне зерно* (з публіц. літ.).

ПОРОЗПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Розправити *(див.* **розправля́ти¹**) все або багато чого-небудь. — *Котра жінка против закону піде та стане мужика вчити... — Так що такій? — мерщій перехопив Нечипір. — Та що? — каже Радько. — Звісно: .. руки поскорчує та позводить, так що й коваль молотом не порозправляє* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гарно було у садочку після дощу: пташечки щебетали, дерево порозправляло свої віти* (О. Стороженко); *Одні* [бджоли] *лазили по кориту, другі сиділи на соломинках і, видно — обпившись, порозправляли крила* (Панас Мирний); * Образно. *Колодязні журавлі порозправляли натруджені попереки* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗПРАВЛЯ́ТИСЯ¹, я́юся, я́єшся, *док.* 1. Розправитися *(див.* **розправля́тися¹** 1) (про все або багато чого-небудь). *Від почутої радісної новини про перемогу порозправлялися зморшки в мого співрозмовника* (з газ.).

2. Розправитися *(див.* **розправля́тися¹** 2); випростатися (у 1 знач.). *Одмінилися обличчя, голоси, порозправлялися плечі. Я теж відчув дивну тривогу та дивне піднесення, одначе намагався погасити їх: я тут чужий* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗПРАВЛЯ́ТИСЯ², я́юся, я́єшся. Розправитися *(див.* **розправля́тися²**) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *З усіма зрадниками нацисти швидко порозправлялися: кого відправили в концтабір, а кого — розстріляли* (з публіц. літ.).

ПОРОЗПРО́ДАТИ *див.* **порозпро́дувати.**

ПОРОЗПРОДА́ТИ *див.* **порозпро́дувати.**

ПОРОЗПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, **ПОРОЗПРО́ДАТИ,** аю, аєш, *рідко* **ПОРОЗПРОДА́ТИ,** а́м, аси́, *док., кого, що.* Розпродати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Коней вороних порозпродала* [дружина], *А синів-соколів порозгонила* (з народної пісні); [М о л о д и ц я:] *Порозпродам молочко, Позбираю гроші, Куплю плахту з оксамиту й чоботи хороші* (Я. Щоголів); — *Карналь, примінно, усіх зганяє до созу, і все усуспільнюють .. Беруть, примінно, коней, корів, плуги, ступи .. Примінний мерщій порозпродував усе, що могли справді усуспільнити, й записався в колгосп, остерігаючись, аби його не розкуркулили* (П. Загребельний).

ПОРОЗПРОСТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розпростягти все або багато чого-небудь. *Порозвішувані по стінах білих рябопері птиці, здається, сказилися від цієї духоти та жари — одні крила свої порозпростягали у розпачі та такеньки й зосталися — нема сили полетіти, нема сили й крила згорнути* (Марко Вовчок).

ПОРОЗПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого і без прям. дод.* Розпрягти всіх або багатьох волів, коней і т. ін. — *Чури, гов! Порозпрягайте Волики квітчасті: Більш не будете рогатих По долинах пасти* (П. Куліш); *Батько воли порозпрягав, а син постановив їх серед двора, до ясел* (Ганна Барвінок); — *Прокопе, гей, Прокопе, — обернувся він до свого слуги і товариша, — а приладь там вівса і сіна їх* [гостей] *коням та поможи порозпрягати!* (І. Франко); *Вікам посивіли вже скроні, а все про волю не чувать. Порозпрягали хлопці коні та й полягали спочивать* (Л. Костенко).

ПОРОЗПРЯ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпряга́ти.** *На ніч коней розпрягали, а вже деякі з них порозпряжені переходили річку на протилежний берег* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗПУКА́ТИСЯ *див.* **порозпу́куватися.**

ПОРОЗПУ́КУВАТИСЯ, ується, уються, **ПОРОЗПУКА́ТИСЯ,** а́ється, а́ються, *док., розм.* Розпу́катися (про все або багато чого-небудь). *Порозпукувалися вже й маки молодої Тетяни, і от-от незадовго вона їх зірве вже* (О. Кобилянська); *Порозпукалися бруньки на деревах, а тепла ще нема* (з газ.).

ПОРОЗПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Розпустити (у 1, 3–8, 11 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Всі ми, школярі, сподівалися, що незабаром нас порозпускають, бо вже наближався кзамент* [екзамен] (Б. Грінченко); *Порозпускавши овець, хлопці вертали по домівках* (Панас Мирний); — *Куди це ваші худобу порозпускали?* (Григорій Тютюнник); *Хлопцям — роздолля, як постають восени на ковзани, порозпускають поли пальт, то несе їх аж до сусіднього села* (Ю. Мушкетик); *Повилазять русалки, бувало, із ставка, коси порозпускають і ловлять дівчат* (В. Чемерис); *По зеленому, рівнесенько стриженому дерні похожали* [походжали] *пави та павичі, порозпускавши свої пишні хвости* (І. Нечуй-Левицький); *Бачить поразку цариця. Велить розв'язати мотуззя, Порозпускати вітрила, тікає* (М. Зеров); *Груші терпляче стримували себе, щоб не зацвісти, бо хоч горобці й порозпускали хвости та крила, але не треба поспішати з цвітінням* (М. Вінграновський); — *На Святий вечір дідусь беруть сокиру та й ідуть до груші або до яблуні та й нахваляються, що рубатимуть: "Як не родитимеш, то зрубаю і в піч уметаю* [вкину], *а попіл на вітер порозпускаю"* (Б. Грінченко); *Порозпускали брехні по селу, що я не повернуся, що я одружився* (з переказу); *Добра дитина ще й придбає, а наша, що є, то й те порозпускає* (Номис).

◊ **(1) Порозпуска́ти (порозставля́ти) ву́ха** — слухаючи уважно, з великим захопленням, забути про все, повірити всьому сказаному (про всіх або багатьох). *Незабаром запал його вичерпався, хотілося плюнути на самого себе і на слухачів, що порозставляли вуха на його балаканину* (М. Ю. Тарновський); *"Народи вирішують свою долю". Ах, нахабні. Ах, циніки! Ах, соціал-демократичні йолопи, як вони вуха порозпускали! А хто ж то в віллі французького короля, банкіра Фуж'є, диктує всім прем'єрам світу ту "волю народів"!* (В. Винниченко).

ПОРОЗПУСКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розпуститися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Коло горожі порозпускались такі півники, півонії, жоржини, що заберуть очі і не повернуть* (В. Стус); *На вербових кущах порозпускалися пухнасті "котики"* (Любко Дереш); *Сорочка розхристалась... коси .. порозпускались* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Я не бачив, хто там кричить — тітку закривав собою наш сивий "вихователь". — Уже зовсім порозпускалися!* (А. Кокотюха).

ПОРОЗПУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Розпухнути (про частини тіла, місця на тілі і т. ін.), стати опухлим (про всіх або багатьох). *Пики їм порозпухали, бо випили вони .. удвох із отаманом три барила чорної персіянської горілки* (О. Ільченко); *Тонкий дріт врізався в тіло, лікті порозпухали, і кожен рух завдавав лютого страждання* (В. Собко); *Сівши на ослін, випростав ноги. Порізані кривавими рубцями, вони порозпухали й гноїлися* (Р. Андріяшик); — *У мене померла вся моя рідня, Нанді, вони всі порозпухали на сонці від спеки!* (Любко Дереш).

ПОРОЗПУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозпу́шувати.** *Бувало, радіє батько, що ґрунт порозпушуваний, можна й день-два відпочити* (з мемуарної літ.); // **порозпу́шувано,** *безос. пред. Після того, як зійшов сніг і з'явилося перше тепло, порозпушувано міжряддя в саду* (із журн.).

ПОРОЗПУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розпушити все або багато чого-небудь. *Під озимину порозпушували лани, засіяли, закрили вологу — роди, пшенице!* (з газ.); * Образно. *Хіба можна порівняти його* [Некрича] *з Аліком чи Сєвою? Порозпушують хвости, як павичі: шкіряні піджаки, вельветові джинси, саламандрівські туфлі, а за душею десятка чи дві, .. поцуплені з шухляди, куди батьки ховають свої капітали* (Р. Самбук).

ПОРОЗПУ́ЩУВАНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **розпу́щений** 3 (про всіх або багатьох). *А пани все по покоях ходять. .. От, находились, наговорились. — Що це, — каже пан, — що нікого нема? Куди се баба поділась? — А бач, бач, — зацокотіла пані, — які вони в тебе порозпущувані! Схотіла, то й пішла* (Марко Вовчок).

ПОРОЗРАХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* 1. Розрахуватися (у 1 знач.) зі всіма або багатьма, за все або багато чого-небудь. *Десь тут як тут виринає Оленка. Вона тягне Василька за руку. — Струк повернувся, ходім, може, виплата буде. То най і з тобою люди там на місці порозраховуються* (А. Турчинська); *Керівництво клубу нарешті хоч трохи порозраховувалося з футболістами* (із журн.).

2. Розрахуватися (у 2 знач.), звільнитися з роботи (про всіх або багатьох). *Якщо водії маршруток порозраховуються, бо зарплати низькі, то будемо ходити пішки* (з газ.).

ПОРОЗРИ́ВАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **порозрива́ти¹.** *Виліз Ван розтельбушений (розхристаний), ґудзики порозривані* (С. Ковалів); *Довгу хвилину глядів* [гетьман] *на того різнобарвного вужа* [козацьке військо], *що вився шляхами й полями, хвилястий, неспокійний, повний ізгибів* [згинів], *місцями порозриваний* (Б. Лепкий); *Він сховався за стовбур, при якому проходила кущова огорожа, порозривана вільними стежками* (В. Барка); // **порозри́вано,** *безос. пред. Усі мішки порозривано, зерно висипано* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗРИ́ВАНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **порозрива́ти².** *Земля навколо дерев порозривана, де-не-де валялися жолуді* (із журн.); // **порозри́вано,** *безос. пред. Огнем несло на всі сторони, а в усьому місті що крок, то порозривано вже тліючі дахи* (із журн.).

ПОРОЗРИВА́ТИ[1], áю, áєш, *док., що.* Розірвати *(див.* **розірва́ти**[1]) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *А іногді* [іноді] *проти лави один піде* [Нечипір], *так тут вже достанеться йому на горіхи; пику йому порозбивають, волосся пообривають, одежу .. порозривають* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Варвар якийсь! — гнівалася Олеся, вихопившися з Петрових обіймів. — Але ж сильний, як звір, мало мені намиста не порозривав* (Б. Лепкий); *— Що ж то був за звір? Чи він порозривав би нас?* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Ратище, яке кинув Богдар у брата, порозривало на лету м'язи .. і вбилося у стіну* (Юліан Опільський); *Нове вино порозриває бурдюки* (Сл. Б. Грінченка); *Зв'язки ті* [між громадами] *були тоді ще досить живі й сильні; ще роз'їдлива князівщина та боярщина не здужала була порозривати їх до решти* (І. Франко); *// безос. І хоча козацькі ядра не долітали — котресь таки долетіло і, як на зло, влучило в бочку з порохом — три гармати Жолкевського разом із гармашами та підручними порозривало* (М. Вінграновський); *Саламандри, котрих не порозривало на клапті, заціпеніли на мить, а потім кинулись до моря* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

◊ **(1) Порозрива́ти на шма́ття** *(рідко* **на шкама́ття**), *безос.* — вибухом, кулями і т. ін. зруйнувати, розтрощити на частини, шматки всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Коли б то був снаряд, нас на шмаття б порозривало* (М. Білкун); *Скрізь валялися трупи бойовиків, котрих буквально порозривало на шкамаття* (Л. Кононович); **(2) Хай би їх порозрива́ло,** *лайл.* — уживається для вираження незадоволення ким-, чим-небудь, зневаги, зла до когось, чогось. *— Зносять людям баштани й сади. Коли б хоч їли, хай би їх порозривало, а то тільки шкоду роблять!* (Є. Кравченко).

ПОРОЗРИВА́ТИ[2], áю, áєш, *док., що.* Розрити *(див.* **розрива́ти**[2]) все або багато чого-небудь. *— Ми виловлюємо ондатр. Може, допоможете? Порозривати траншеї, повиганяти їх у воду, а ми почнемо викурювати... — Ви що? — обурювалися люди* (В. Чемерис); *Робітники зрізали дерева й порозривали землю. Досі там вириті траншеї і втрамбований ґрунт* (з газ.).

ПОРОЗРИВА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Розірватися (про все або багато чого-небудь). *Залізний блискучий леміш пірнув глибоко в землю, так, що коріння рослин чутно порозривалося* (О. Кобилянська); *Бруньки на каштанах поналивалися, .. надходить момент, коли вони порозриваються, ніби аж з виляском, і вперше дихнуть весняним повітрям...* (Остап Вишня); *Військові лихоліття завдали істотного удару по нашій творчій спілці художників, значна частина зв'язків із міжнародними партнерами порозривалася, інші контакти — просто втрачені* (з газ.).

◊ **(1) Як не порозрива́ються** — дуже голосно, що є сили (співають, кричать і т. ін.) (про всіх або багатьох). *Здалека видно, як огненна в'язка човнів тихо пливе по чорному дну рову, музика тне, люди, як не порозриваються, співають* (Панас Мирний).

ПОРОЗРІ́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозрі́внювати.** *Окремі пагорби тракторами порозрівнювані, їх учні позасаджували акацією* (з газ.); // **порозрі́внювано,** *безос. пред. Землю біля під'їзду порозрівнювано для прокладання комунікацій* (із журн.).

ПОРОЗРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Розрівняти все або багато чого-небудь. *Хто це міг знати, що вони порозбирали і хату, й усе, що було, а потім тільки порозрівнювали землю, а яму цю камінцями не позакидали* (В. Медвідь); *Поки брат носив до льоху відра з картоплею, я граблями порозрівнювала город, зібрала решти трави й бадилля* (із журн.); * Образно. *Хрести були характерні, пелюстковидібні, одні з них стояли рівно, інші похилилися, ще багато лежало горілиць на землі; час порозрівнював могилки* (Р. Федорів).

ПОРОЗРІ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозрі́джувати.** *Порозріджувані саджанці тепер мали доволі освітлення для вільного росту* (з навч. літ.); // **порозрі́джувано,** *безос. пред. Для використання механічного оброблення посівів їх попередньо порозріджувано* (із журн.).

ПОРОЗРІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розрідити усе або багато чого-небудь. *Прадавніх лісів майже не лишилося в Карпатах. Лісники порозріджували всі* (з газ.); *Для проведення дослідів лаборант завчасно порозріджував окремі соляні реактиви, щоб їх відразу можна було використовувати в демонстрації реакцій* (з навч. літ.).

ПОРОЗРІЗА́ТИ *див.* **порозрі́зувати.**

ПОРОЗРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозрі́зувати.** *Хвилясто здіймалися лагідні київські узвишшя, порозрізувані спадистими ярами* (П. Загребельний); // **порозрі́зувано,** *безос. пред. При ревізії в отця Давидяка поламано крісла, порозрізувано подушки, зі стодоли повикидувано збіжжя, одне слово: доконано цілковитої руїни господарства* (з публіц. літ.).

ПОРОЗРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОРОЗРІЗА́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* Розрізати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях, на багато частин. *Спустився чоловік у свиті й серпом порозрізав мотуззя на руках та ногах* (Ю. Мушкетик); *Жили* [ведмежої туші] *Адам порозрізував на тоненькі смужки — згодяться на тятиву для лука* (В. Чемерис); *— Вона* [донька] *не тільки тягає звідусіль додому ті пластикові пляшки, так ще й почала приносити картонні коробки. Порозрізує їх і ховає від мене* (С. Талан); * Образно. *Жанні було дивно дивитися на ці будинки, їй здавалося, що якийсь розбійник величезним ножем порозрізав біленькі й симпатичні животи будинків, і тепер вони стікали кров'ю цегли та пошматованого каміння* (Гео Шкурупій).

ПОРОЗРОСТА́ТИСЯ, áється, áються, *док.* Розростися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Вишняки порозростались — випирають гіллям через паркани на вулицю* (О. Гончар); *Нині здавалося іншим усе владареві — Бухти вигідної плесо, й виткі узбережні стежини, И скелі стрімчасті, й дерева, що порозростались навколо* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Провів* [Дмитро] *рукою по вусах і бакенбардах, що геть порозростались* (М. Старицький); *— Так, кажеш, хочеш заробити грошей? — сказав чоловік; поморщив чоло, і між зморшками, де густо порозросталися брови, набігла велика крапля поту* (О. Ульяненко); *І. Огієнко наголошував на деструктивному впливі "офіційної" російської православної церкви на національну та культурно-просвітницьку активність духовенства, але виділяв т. зв. "священичі родини", які до початку XX ст. "порозросталися українськими оазами" в московському морі на Поділлі, на Волині, Київщині, Полтавщині* (з наук. літ.).

ПОРОЗРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозру́бувати.** *Усі жертви були вбивані і порозрубувані сокирами та ножами* (з навч. літ.); *Порізані та порозрубувані на клепки буки потрібно було скласти в сяги* (з газ.); // **порозру́бувано,** *безос. пред. Привезені дуби порозрубувано на рівні частини й покладено для постійного провітрювання* (із журн.).

ПОРОЗРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розрубати (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Кільки* [кількох] *чоловіків розпиляли* [жовніри] *пилками, порозрубували сокирами пополовині* (І. Нечуй-Левицький); *"Смішно як. Буцім хтось хати порозрубував надвоє. Відтяв перед і тепер видно, що всередині роблять, — казала* [Анна], *показуючи рукою: — Диви!" І дійсно, хати буцім передніх стін не мали* (Б. Лепкий).

ПОРОЗРУЙНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зруйнувати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Порозруйновувати хати.*

ПОРОЗРУЙНО́ВУВАТИСЯ, ується, уються, *док., рідко.* Розруйнуватися (про все або багато чого-небудь). *Будівлі без догляду порозруйновувалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗРЯДЖА́ТИ[1], áю, áєш, *док., що.* Розрядити *(див.* **розряджа́ти**[1]) все або багато чого-небудь. *Бійці швидко порозряджали гвинтівки та почали пильно оглядати спускові механізми* (з газ.).

ПОРОЗРЯДЖА́ТИ[2], áю, áєш, *док., кого, що, розм.* Розрядити *(див.* **розряджа́ти**[2]) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Перед Клечальною неділею тітка нас порозряджала й відправила до хрещеної матері в сусіднє село* (з мемуарної літ.); *Порозряджати зіллям хату.*

ПОРОЗРЯ́ДНИЙ, а, е, *спец.* Який відбувається, здійснюється, розраховується і т. ін. за розрядом *(див.* **розря́д**[1] 1–3). *Із часу винайдення на початку XX ст. сортувальної машини Холлеріта більшість ЕОМ використовувала порозрядний алгоритм сортування* (з наук.-попул. літ.); *Порозрядний, або децимальний, код застосовується для позначення кодування складних номенклатур товарно-матеріальних цінностей* (з навч. літ.).

ПОРОЗРЯ́ДНО, *спец.* Присл. до **порозря́дний.** *Послідовно-паралельний регістр може записувати інформацію порозрядно послідовно в часі і всіма розрядами одночасно* (з наук.-техн. літ.); *Двійкове додавання виконується за тими самими правилами, що і в десятковій системі числення, тобто порозрядно, але з тією лише різницею, що перенесення одиниці в старший розряд проводиться після того, як сума досягне не десяти, а двох* (з наук.-попул. літ.); *Додають і віднімають десяткові дроби порозрядно* (з навч. літ.).

ПОРОЗСА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозса́джувати**[1]. *Паничі й панночки в балових строях порозсаджувані парами* (І. Франко); *Порозсаджувані квіти потрібно поливати через два дні, щоб вони мали достатньо вологи* (з наук.-попул. літ.); // **порозса́джувано,** *безос. пред. Багато народу побрато, порозсаджувано в тюрми, позаслано на Сибіру* [у Сибір] (Панас Мирний).

ПОРОЗСА́ДЖУВАТИ[1], ую, уєш, *док.* 1. *кого.* Розсадити *(див.* **розса́джувати**[1]) всіх або багатьох, визначивши кожному його місце. *Нарешті втишилися, всіх гостей порозсаджували поза столи в хаті, і в сінях, і на подвір'ї* (І. Франко); *Порозсаджували на підводах їх* [в'язнів], *на кожну сіло по двоє вартових і рушили* (А. Головко); *Абатів дворецький велів подати води — руки мити, бо наспіла вже обідня година, а потім порозсаджував усіх за столом* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *що.* Висадити в ґрунт рослини (окремо одну від одної). *Через тиждень-другий потрібно буде порозсаджувати деякі багаторічні квіти, залишки яких можна продавати* (із журн.).

ПОРОЗСА́ДЖУВАТИ[2], ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Розсадити *(див.* **розса́джувати**[2]) всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; порозривати. *Нараз зірвався* [цар] *і своїм звичаєм став кроками велетня міряти невелику хату. Здавалося, що стіни порозсаджує і що стеля впаде й розчавить усіх* (Б. Лепкий); *— Щоби вас ясний грім порозсаджував!* (С. Ковалів).

ПОРОЗСА́ДЖУВАТИСЯ *див.* **порозсіда́тися**[1].

ПОРОЗСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **порозселя́тися.**

ПОРОЗСЕ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозсе́лювати, порозселя́ти.** *Ченці обох міських монастирів були й справді тимчасово порозселювані по доброчесних родинах* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); // **порозсе́лювано,** *безос. пред. А селян, після катування, деяких заслано в Сибір, а решту порозселювано по степах як державних селян* (Є. Чикаленко).

ПОРОЗСЕ́ЛЮВАТИ *див.* **порозселя́ти.**

ПОРОЗСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **порозселя́тися.**

ПОРОЗСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОРОЗСЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого.* Розселити всіх або багатьох. *Може б, слов'яни й відбились од напасників, та серед них ворог теж устиг посіяти прю. Дехто здавався фрягам, та готам, та поведеним племенам, їх порозселяли на всі чотири вітри* (І. Білик); *Різні заходи до свят дають змогу директорові навідуватися до нас, співчутливо запитувати про самопочуття, обіцяти порозселювати нас то після одних свят, то після інших, то після Нового року* (із журн.).

ПОРОЗСЕЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОРОЗСЕ́ЛЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *рідко* **ПОРОЗСЕЛИ́ТИСЯ,** е́литься, е́лимося, е́литеся, *док.* Розселитися у когось, десь (про всіх або багатьох). *Там порозселились і попосідали хуторами і сельбищами ті запорожці, котрі, одкозакувавши у Січі, позаводились жінками та дітьми* (О. Стороженко); *А вони* [поляни] *своїх близьких сусідів звали .. сіверяни, що к півночі од них по Десні, по Сейму, по Сулі порозселювалися* (П. Куліш); *Наприкінці XVIII ст. розпочалося переселення селян і сільських ремісників із Південно-Західної Німеччини, яких прозвали "швабами". Вони заснували 19 колоній та порозселялися по буковинських селах* (з наук. літ.).

ПОРОЗСИЛА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Розіслати в різні місця всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Вона ж про своє дбала, щоб свідків не було, і всіх по хатах порозсилає: ту проса товкти, того гулять, кого бабу одвідати, аби довше загаялись* (Ганна Барвінок); *З-під Корсуня наш гетьман привів військо в Білу Церкву, а полковників порозсилав на всі боки* (А. Кащенко); *— В повіті вже, видно, щось прочули, раз дозори оце порозсилали в усі кінці* (О. Гончар); *Вітчим дав мені грошей, і я порозсилав усі посилки* (М. Андрусяк); // Дати призначення на роботу в різні місця всім або багатьом. *— Куди-то оце нас порозсилають, як ми скінчимо курс* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗСИ́ПАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **порозсипа́ти.** *Золото порозсипане, і царські люди пантрують, хто буде згинатися за ним* (з казки); // **порозси́пано,** *безос. пред.* * Образно. *Янголом помсти понад степами Порозсипано квіти червоні* (Д. Загул).

ПОРОЗСИПА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Розси́пати все або багато чого-небудь. *Марія Іванівна ступила крок, щоб забрати з підлоги Василеві шкарпетки, й раптом посковзнулася .. — Ну, дивіться: пістони порозсипав!.. Просто жах!* (Б. Антоненко-Давидович); *Я з великим ентузіазмом .. в кабінеті порозсипав на підлозі рукописи, порозкидав книги — словом, надав помешканню звичного парубоцького затишку* (Ю. Винничук); * Образно. *Ой високо сонце в яснім небі стало, Гаряче проміння та й порозсипало* (Леся Українка); *Пройшов дощик, покропив ліси й поля, порозсипав сріблясті цятки на бетонованій смузі автостради* (М. Дашкієв).

ПОРОЗСИПА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Розси́патися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *В'язки хмизу повипадали з їхніх* [лісорубів] *рук і порозсипалися, тож їм довелося знову складати і зв'язувати їх* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); *Тоненьке шовкове волоссячко пасмами порозсипалося по білому чолі, лізло у вічі* (Панас Мирний); *В гетьманськім дворі їх* [панів] *портрети висять. Навіть Мотря не знає, хто вони такі. Може, їх кості порозсипалися в гробах, може, їх ворог з вітром по степу розвіяв* (Б. Лепкий); *Миша* [меса] *кінчилась у костьолі, Люд порозсипався, У костьолі тільки шляхтич Убогий зостався* (С. Руданський); — *Старі вози, то й порозсипались, — сумно промовив наймит* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОЗСИ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозсипа́ти.** *Шукають люде* [люди] *і найшли — скриньку, себто касу Беркову отворену* [відкриту], *ключі у Берка самого в руці, а по земли* [землі] *ще кілька мідяків порозсипуваних* (І. Франко); // **порозси́пувано,** *безос. пред. Боби місцями порозсипувано за добрих сто ярдів від помосту* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПОРОЗСИХА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розсохнутися (про все або багато чого-небудь). *Повнось діжки у погріб, а то порозсихаються* (Сл. Б. Грінченка); *Од суші все порозсихалось* (І. Нечуй-Левицький); *Грубі й дебелі, вони* [кадовби] *порозсихались без діла, їх виставили до річки і поналивали водою* (І. Багряний); *Побачили ми в льосі три барила з червінцями, і так вони, ті барила, порозсихалися, що й клепки геть повипадали* (О. Ільченко); *Човни на сонці порозсихались, і жоден із них не можна було використати без попередньої підготовки* (І. Білик).

ПОРОЗСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОРОЗСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Розсіяти в різних місцях усе або багато чого-небудь. *Садила першоцвіти у квітнику, а потім вони порозсівали своє насіннячко та ростуть у дворі в неочікуваних місцях* (із журн.); *Особлива гордість жителів Озерян — велика кількість заповідних озер, які матінка-природа наче з рогу достатку порозсіювала поміж таких самих первозданних лісів* (з газ.); * Образно. *Чи співає свої співанки? А може, справді порозсівала по горах, вони зійшли квітками, а Марічка замовкла* (М. Коцюбинський).

ПОРОЗСІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОРОЗСІ́ЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док.* Розсіятися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Усе поле майоріло барвистими очками квітів, що порозсівалися між травами* (Валерій Шевчук); *Колись були* [у Кукулика] *друзі, однокашники, товариші. Постаріли, порозбрідалися, порозсіювалися крізь сито службових рангів* (П. Загребельний); *Частина космічного пилу порозсівалася потужними атмосферними потоками, які формуються під час пролітання метеоритів, комет та ін.* (з публіц. літ.).

ПОРОЗСІДА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОРОЗСА́ДЖУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Розсістися *(див.* **розса́джуватися**[1]**)**; сівши, зайняти місця (про всіх або багатьох; скрізь або в багатьох місцях). *Після чаю господар попросив гостей до гостинної* [вітальні]. *Гості перейшли і порозсідались кругом стола* (І. Нечуй-Левицький); *На соломі порозсідалися всі свої* (В. Шкляр); *Чоловіки поважно порозсідалися біля вогнища* (Люко Дашвар); *Гайвороння, коло за колом, лементуючи, порозсідалося на осиках; злітає, сідає, сідає, злітає* (О. Ульяненко); *Гості зручненько порозсаджувалися в залі* (з газ.); * Образно. *Всюди довкола порозсідалися гори, покриті чорним смерековим лісом* (І. Франко).

ПОРОЗСІДА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ються, *док.* Розсістися (у 5 знач.) (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Полум'ям скрізь .. пойнялись суходоли; Порозсідалась земля, збувається соків і сохне* (М. Зеров).

ПОРОЗСІ́ДЛУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозсі́длувати.** *Коні порозсідлувані, козаки поскидали верхній одяг* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗСІ́ДЛУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Розсідлати всіх або багатьох (верблюдів, коней і т. ін.). *І ввійшов той чоловік до дому. А Лаван порозсідлував верблюди і дав соломи й паші для верблюдів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Да, що це ви, хлопці.., й досі коней не порозсідлували!* (з переказу); *Білокобилка осміхався стримано, порядкував: допоміг порозсідлувати коні, позаводив їх у хлів, сідла повкидав у погрібник, гостей повів до хати* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розсікти все або багато чого-небудь у багатьох місцях. *Наливайка поляки завезли до Варшави й там покарали його на горло, — зрубали голову, порозсікали тіло начетверо й повісили напоказ* (І. Крип'якевич); *За декілька днів ми цілком перерізали комунікації 54-ї дивізії, а колону порозсікали на десяток частин по ділянці 25 кілометрів шляху* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗСІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозсі́ювати.** *Чи так важливо, що не можеш віднайти потрібний одяг, що не можеш позбирати порозсіювані по всій території свої речі, абсолютно не потрібні там* (І. Малкович); // **порозсі́ювано,** *безос. пред. Малі народи порозсіювано на всьому просторі імперії* (з навч. літ.).

ПОРОЗСІ́ЮВАТИ *див.* **порозсіва́ти.**

ПОРОЗСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **порозсіва́тися.**

ПОРОЗСКА́КУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Розскочитися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Товариство порозскакувалося по кутках, щоб часом не достав Чіпка* (Панас Мирний); *Ганяючись за джейранами, ловці порозскакувалися на великі відстані, довго збиралися докупи* (П. Загребельний); * У порівн. *— Оце і в мене... немов обручі на голові порозскакувалися... так і мені пробі кричати?* (Г. Хоткевич).

ПОРОЗСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозсо́вувати, порозсува́ти.** *То саме його чемодани з усіляким німецьким добром порозсовувані попід ліжками, навіть стоять за шафою* (О. Шугай); // **порозсо́вувано,** *безос. пред. Парти в класі порозсовувано, учні сіли півколом для проведення тренінгу* (з газ.).

ПОРОЗСО́ВУВАТИ *див.* **порозсува́ти.**

ПОРОЗСО́ВУВАТИСЯ *див.* **порозсува́тися.**

ПОРОЗСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Розставити в різних місцях усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Титар познімав з воза горшки, миски, макітри, ринки, глечики та покришки й порозставляв той крам кругом ґанка* [ганку] (І. Нечуй-Левицький); *Ігор вартових розіслав, щоб язика шукали. Круг табору вартових порозставляв, щоб ворог не підкрався* (Б. Лепкий); * Образно. *Хитрий, досвідчений Іващенко зумів навіть у неоглядних просторах цього краю тісно порозставляти пастки* (Л. Смілянський).

◇ **Порозпуска́ти (порозставля́ти) ву́ха** *див.* **порозпуска́ти.**

ПОРОЗСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, *док., з чим, рідко.* Розставити все або багато чого-небудь. *По всій хаті з горшками та з мисками порозставлялася. А ну лиш поприймай хоч трохи* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗСТЕ́ЛЮВАТИ *див.* **порозстеля́ти.**

ПОРОЗСТЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОРОЗСТИЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ПОРОЗСТЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Розстелити на якійсь поверхні все або багато чого-небудь. *Вгорі, просто Канева, по Дніпру біліють вередливі піскуваті мілини, неначе хто порозстилав по воді білі хустки* (І. Нечуй-Левицький); *Розсаджувалися жваво, гомінко, .. жіноцтво порозстелювало скатерки білі* (К. Гордієнко); *Порозстелявши на гарячому камені плащ-палатки, бійці збирали в них довгождану вологу* (О. Гончар); *Вона заходилась підмітати і прибирати в покоях, веліла порозвішувати по залах килими і порозстилати доріжки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Жильят залишив на собі самі тільки штани, закотивши їх до колін. Він порозстилав на виступах скель сорочку, плащ, куртку, овчину, ногавиці, притиснувши їх камінням* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОРОЗСТИЛА́ТИ *див.* **порозстеля́ти.**

ПОРОЗСТІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розстебнути все або багато чого-небудь. *Гусари розвеселились, .. порозстібали мундири й почали ревти солдатських пісень* (І. Нечуй-Левицький); *Гер капітан гукнув солдатів, вони порозстібали сумки і зсипали всю сіль* (Ю. Яновський); *Дехто* [з карателів] *був у масках. Інші позакочували рукави мундирів по лікоть і порозстібали ґудзики комірів* (М. Малиновська); *Ми поскидали куртки та сурдути, порозстібали коміри сорочок* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОРОЗСТІБА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розстебнутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Душно в хаті, а сиділи* [селяни], *хоч простоволосі, та в кожухах, у свитах, тільки порозстібалися, а не скидали* (А. Головко); *Бійці порозстібалися, бредуть, обливаючись потом, важко, надривно дихаючи* (О. Гончар).

ПОРОЗСТРІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозстрілювати.** *Ті, що попалися в руки москалів, були повішені та порозстрілювані; решту з Залівським половила австрійська поліція і позапирала в тюрмах* (І. Франко); // **порозстрілювано,** *безос. пред. На Роздільній в контррозвідці вже чимало робітників із Одеси порозстрілювано* (Д. Бузько); *Похідні кухні наші всі вже порозстрілювано, третій день отак на підніжному корму* [кормі] *живемо* (О. Гончар).

ПОРОЗСТРІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Розстріляти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Порозстрілювали українських митців і письменників. Хвиля масових розстрілів прокотилася від Одеси до Владивостока* (І. Багряний); *Раптом з іншого боку ще з'явились озброєні люди і порозстрілювали всі колобківські автомобілі з гранатометів* (В. Кожелянко).

ПОРОЗСТУПА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розступитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Він замовк і роззирнувся: з появою наступниці престолу присутні порозступалися* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ми порозступалися, щоб пропустити домовину, рушили за її носіями* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОРОЗСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОРОЗСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Розсунути (у 1 знач.), розділяючи, переставляючи і т. ін. (всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). — *Не так зробив, — засміявся секретар. — Брязкоту буде багато. Пістолет поклади в бокову кишеню, а обойми порозсовуй по інших* (Григорій Тютюнник); *Я одразу зметикував, що треба у дорогу взяти. Побіг до Чулака, той нарізав паперу, нашвидку зробив мені блокнот, решту карток я по кишенях порозсовував — для дописів знадобиться* (П. Запаренко); *Покликали слуг, і ті порозсували в їдальні столи, попереставляли свічки й перед аркою півколом поставили стільці* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

2. *що.* Розсунути (у 2 знач.), роз'єднуючи (про все або багато чого-небудь). *Він порозсував листки в одному місці і вже зачіпав лиш їх спорохнявілі, а ще й розмоклі краї* (Т. Прохасько).

3. *що, перен.* Розсунути (у 3 знач.), збільшуючи площу (про все або багато чого-небудь). *Батьки вирішили трохи порозсувати бічні стіни кімнати, зменшуючи комору й сіни* (з мемуарної літ.); * Образно. *Сонце порозсувало хмари блакитними руками і впало на землю великою зливою світла* (Ю. Яновський).

ПОРОЗСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОРОЗСО́ВУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Розсунутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Ото мені добре, вже на третім місці сиджу, мішки з мукою порозсувалися, а тут щось таке тверде, гейби зелізо* [залізо] (Н. Кобринська); *Машина, зашурхотівши стертими шинами, загальмувала, дверцята з металевим брязкотом розчинились, і молоді солдати, що сиділи на двох бокових лавочках, спритно порозсувались, ділячись місцем зі мною* (Є. Гуцало); *Коли почався шторм .. "Омірос" стало кидати туди й сюди, перевертати то на один борт, то на другий, бунти дроту теж, видно, розколошкалися й порозсовувалися* (П. Загребельний); *Де грав Євген, вони* [кущі] *порозсувалися, я могла бачити його руки і схилену в півтіні на свою італійську скрипку голову* (Віра Вовк); * Образно. *Коли порозсуваються й порозвалюються всі старі уряди земної планети, витвориться один-єдиний уряд усієї землі* (В. Винниченко).

ПОРОЗСУПО́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що, розм.* Розсупонити, розв'язати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Вони* [постояльці] *порозсупонювали коней* (А. Іщук); *З управності матроса було видно, що порозсупонювати тюки – справа для нього звична* (із журн.).

◊ **(1) Порозсупо́нювати ха́ньки,** *зневажл.* — почати багато говорити (про всіх або багатьох). *Варка Тирлина та Маруся Рокитна як порозсупонюють свої ханьки, так за день не переслухаєш їх брехень* (О. Кониський).

ПОРОЗСУПО́НЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Розсупонитися, розв'язатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Батько дуже любив коней і любив дивитися, як мурий, бувало, порозсупонюється* (з мемуарної літ.); *Порозсупонювалися погано зв'язані снопи та посипалися на дорогу* (із журн.).

ПОРОЗТАВА́ТИ, тає́, *док.* Розтанути (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Яка була мерзла земля, зараз уся порозтавала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Порозтають тії білії сніги, Покриються травицею всі луги* (Л. Глібов); *Води багато, всі дні дощі — навіть біля берегів крига порозтавала, — весна, та й годі!* (Остап Вишня); *Сніг уже майже весь порозтавав* (І. Багряний); *Добре, що морозів ці дні не було і ставок місцями порозтавав* (М. Павленко).

ПОРОЗТА́СКУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозта́скувати.** *Порозтаскуване добро родичі познаходили в колгоспному саду* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Розтаскати все або багато чого-небудь. *Ніде ні свічок, ні нафти не можна добути, всі крамниці порозтаскувало населення, продати — ніхто не продає за гроші, чого вони тепер варті* (В. Винниченко); [К і н е с і й:] *Як, байдуже, що кури порозтаскують Все прядиво у тебе?* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПОРОЗТИ́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозтика́ти.** *Пучечки сухих квітів порозтикані за образи* (з газ.); *Сумбатова багратидська хроніка в XI в., яка в примірнику "Картліс цховреба" цариці Марії XVII в. становила собою виразну (і для науки через те цінну) окрему цілість, вийшла в тексті Вахтангової редакції XVIII в. геть розпорошена, порозтикана по різних місцях* (А. Кримський); // **порозти́кано,** *безос. пред. Книжки викинуто просто на підлогу та порозтикано по різних кутках, по всіх бібліотечних приміщеннях — на підлозі, столах, вікнах. Цю жахливу картину могли спостерігати всі відвідувачі бібліотеки до 1930 р.* (з публіц. літ.).

ПОРОЗТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОРОЗТИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Розтикати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Як же пахнуть сухі волошки в хаті! Це баба Явдоха пов'язала їх у пучки і .. порозтикала скрізь, — за дзеркалом, над дверима, за вишиваними рушниками* (О. Донченко); [С т е х а:] *Діток, щоб з голоду не попухли, мусила по людях порозтикати: за шматок хліба та хоч за драну одежу* (М. Кропивницький); *— Тату, виходить, ви не порозтикували золото по різних схованках? — Був порозтикував, а потім зібрав до хати. Краще б і я з ним згорів* (М. Стельмах); *Треба розсортувати виграш, відділити срібло від міді, надійно порозтикати в різні місця* (О. Гончар).

ПОРОЗТИ́КУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозти́кувати.** *Все його* [дуба] *єство вловлювало, як солодко, зіщулившись, сплять у землі оті жолуді, порозтикувані хлопчиками* (Є. Гуцало); // **порозти́кувано,** *безос. пред. Свічки всі порозтикувано. Церква ніби виповнилася жовтим жаром* (Ю. Яновський).

ПОРОЗТИ́КУВАТИ *див.* **порозтика́ти.**

ПОРОЗТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розтяти, розрізати все або багато чого-небудь. *Порозтинали* [жовніри] *вірьовки, що* [ними] *були пов'язані бурлаки* (О. Стороженко); *Нараз його погляд упав на купку сьогоднішніх листів, які ще від ранку лежали на столі. Він узяв їх, порозтинав і заходився читати* (І. Франко); *Він підповз до Полов'янина і порозтинав на ньому мотузяні пута* (А. Чайковський).

ПОРОЗТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розтерти все або багато чого-небудь. *Ходив, ходив парубок, поки аж відтанцював свого шага. Стала музика і він став. Глянув — аж сіль уся на долівці, ще сам він і порозтирав її ногами* (П. Чубинський); *— Скільки він* [син] *тих ліків попив та розтирок усяких порозтирав, — нічого!* (Б. Грінченко); *Старшини, роззувшись перед студбатівцями, показували їм, як треба правильно обмотувати онучу, щоб не порозтирати ноги в дорозі* (О. Гончар); *Ноги в чоботях порозтирала* [Маланка] *до крові, що й ступити боляче* (С. Талан).

ПОРОЗТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Розтертися (про все або багато чого-небудь). *Від тривалого носіння в кишені зерно порозтиралося* (з газ.).

2. Розтиратися якийсь час. *Коли болять колінні суглоби, потрібно порозтиратися спеціальним гелем із бішофітом* (із журн.).

ПОРОЗТИ́ЦЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозти́цювати.** *Посередині* [садка] *— чисте місце, тільки десь-не-десь порозтицювані вишеньки та квіти* (Сл. Б. Грінченка); // **порозти́цювано,** *безос. пред. Поміж картоплею порозтицювано квасолю та гарбузи* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗТИ́ЦЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм., рідко.* Розтицяти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Мати порозтицювала скрізь татарзілля.*

ПОРОЗТІКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Розтектися (у 1 знач.), потекти в різних напрямках (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *На віконному склі, яке раптом опинилося перед дівчиною зі сну, краплі порозтікалися в різні боки* (Н. Сняданко); *Карпо хоч і не показний з себе, .. з широким, завжди замазаним лицем, до того ще й плями порозтікалися у його* [нього] *на щоках, мов жаби. Зате сміливий, меткий* (Панас Мирний); *В цей час і вскочила між хлоп'ячу юрбу його мати, схопила за руку й потягла, а хлопці порозтікалися по вулиці, як вода* (Валерій Шевчук); *У голові хлюпало, наче думки порозтікалися-поперемішувалися, безнадійно силкувалися повернути собі конкретну певну форму* (Люко Дашвар).

ПОРОЗТОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **порозтоло́чувати.** *Квіти, порозтолочувані побіля хати, підказували, що тут побували непрохані гості* (із журн.); // **порозтоло́чувано,** *безос. пред. Через проріджения лісу порозтолочувано багато ягідників* (з газ.).

ПОРОЗТОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, діал.* Розтолочити все або багато чого-небудь. *Слони своїми ножищами порозтолочували багато заячих гнізд* (І. Франко).

ПОРОЗТО́ПЛЮВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **порозто́плювати**[1]. *Порозтоплювані печі швидко прогріли будівлю* (з газ.).

ПОРОЗТО́ПЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **порозто́плювати**[2]. *Для приготування оригінального печива потрібно порозтоплюване вершкове масло влити в молоко й додати 5–6 столових ложок борошна* (з наук.-попул. літ.); // **порозто́плювано,** *безос. пред. Лід на асфальті порозтоплювано* (з газ.).

ПОРОЗТО́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *док., що.* Розтопити *(див.* **розто́плювати**[1]) все або багато чого-небудь. *Порозтоплювали люди печі, повиходили на вулицю та й святкують зустріч весни* (з публіц. літ.).

ПОРОЗТО́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *док., що.* Розтопити *(див.* **розто́плювати**[2]) все або багато чого-небудь. *Учні порозтоплювали віск й почали виготовляти з нього нові свічки* (з газ.).

ПОРОЗТО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Розтопитися *(див.* **розто́плюватися**[2]) (про все або велику кількість чого-небудь). *Порозтоплювалися сніги, потекли весняні ручаї* (з переказу).

ПОРОЗТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозто́птувати.** *Порозтоптувані вночі жоржини ясніли на сонці пелюстками* (із журн.); // **порозто́птувано,** *безос. пред. Порозтоптувано посіви вівса під лісосмугою, тепер доведеться пересівати* (з газ.).

ПОРОЗТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розтоптати все або багато чого-небудь. *А довкола гасають всілякі беї, санджакбеги, аги й інші татарські старшини. Порозтоптують крем'яхи, доводиться зчищати їх лопатою. Але паради бувають не часто* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗТО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозто́чувати.** *Деталі для військових машин, порозточувані на новому верстаті, відповідали усім вимогам нового стандарту* (з газ.); // **порозто́чувано,** *безос. пред. Вже фортеця смерти — вже розвалля, порозточувано свірні* [кайдани]... *і не вернеться снага злорада, прокосивши села мирні* (В. Барка).

ПОРОЗТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розточити *(див.* **розто́чувати**[1]), розширити все або багато чого-небудь. *Під час розмови майстер уміло порозточував отвори в дошці* (з газ.).

ПОРОЗТРА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозтра́чувати.** *Сили в баталіях з іншими порозтрачувані, потрібно сконцентруватися для нових змагань* (із журн.); // **порозтра́чувано,** *безос. пред. Усі зібрані кошти порозтрачувано, необхідна перевірка для визначення причин перевитрати на окремих видах робіт* (з газ.).

ПОРОЗТРА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розтратити все або багато чого-небудь. *Надто багато своїх молодих сил порозтрачував він* [дуб] *на оте цупке листя, що шумувало на його почорнілих гілках і лежало мертвим шаром унизу на землі, перетліваючи на порох* (П. Загребельний); *У житті головне — не порозтрачувати людяність, чесноту, щирість* (з публіц. літ.).

ПОРОЗТРА́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док., розм.* Розтратитися (про все або багато чого-небудь). *Кошти зі спільного фонду порозтрачувалися без належного обліку та врахування потреб на ремонт обладнання* (із журн.); *Дід сповідав і причащав гуцулів, плекав троянди і писав книги, які через обі війни порозтрачувалися, на мій превеликий жаль* (Віра Вовк).

ПОРОЗТРИ́НЬКУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозтри́нькувати.** *Частину порозтринькуваних коштів вдалося повернути завдяки шкільному комітету* (з газ.); // **порозтри́нькувано,** *безос. пред. На ярмарку багато грошей порозтринькувано, а нести додому нічого* (з газ.).

ПОРОЗТРИ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Розтринькати все або багато чого-небудь. *Порозтринькувавши биті таляри по державних приказах і лишившись без шеляга, парубок мусив думати й про кусень хліба* (О. Ільченко).

ПОРОЗТРІ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозтрі́пувати.** *Порозтріпувані тривалими боями, військові частини ледве утримували лінію фронту* (із журн.); // **порозтрі́пувано,** *безос. пред. Наші явки порозтріпувано, тепер годі поновити всю лінійку зв'язківців* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розтріпáти все або багато чого-небудь. *Килими, мабуть чистили машинками, бо порозтріпували нитки* (з газ.); // *безос. Дараби повбивало в берег, покрутило, поломило, порозтріпувало* (Г. Хоткевич).

ПОРОЗТРІ́ПУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розтріпатися, стати розпатланим (про все або багато чого-небудь). *Від швидкого бігу все волосся порозтріпувалося, повибивалося з-під косинки* (з газ.); *Одяг порозтріпувався, штани й сорочку потрібно було зашивати* (із журн.).

ПОРОЗТРІ́СКАНИЙ *див.* **порозтрі́скуваний.**

ПОРОЗТРІ́СКАТИСЯ *див.* **порозтрі́скуватися.**

ПОРОЗТРІ́СКУВАНИЙ, *діал.* **ПОРОЗТРІ́СКАНИЙ,** а, е. Який порозтріскався. *Під час розкопок на лівому березі річки Смячки в Чернігівській області були знайдені одбивачі з кременю з порозтріскуваними кінцями* (з наук. літ.); *Поселенцям на канадійських преріях дозволялося засівати менше землі, якщо її обробіток був утруднений через корчі, каміння або порозтріскувану поверхню (з мемуарної літ.).*

ПОРОЗТРІ́СКУВАТИСЯ, ується, уються, *діал.* **ПОРОЗТРІ́СКАТИСЯ,** ається, аються, *док.* Розтріскатися (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Із мачків тихо линуть зів'ялі пелюстки — жива кров капле; кучеряві горошки лестяться до колін, а лепчиця з полетицею обтулюють чорні рани в лоні матінки-землі, що порозтріскалася від пестощів розгнузданого липня* (І. Керницький); *Камінь перед порогом порозтріскувався, як від вогню і води* (Р. Федорів); *Під час повені берег вкрило мулом, і він порозтріскувався на сонці сріблястим паркетом* (Р. Андріяшик); *Сліпота не завадила Урсулі виявити, що .. підлога й стіни порозтріскувалися, меблі порозхитувалися й повицвітали* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОРОЗТРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозтро́щувати.** *Після візиту непроханих лісових гостей — кабанів — увесь паркан порозтрощуваний, а на городі — одні ями* (з газ.); // **порозтро́щувано,** *безос. пред. Вони далі йдуть широкою вулицею, поміж заснулих будиночків, позаплітаних виноградами, минають стовпи ліхтарів, на яких лампочки лиш де-не-де горять, а інші знову порозтрощувано* (О. Гончар).

ПОРОЗТРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розтрощити вщент усе або багато чого-небудь. *Редакції їхніх газет, друкарні, театри, — все повисаджували в повітря, порозтрощували, понищили. Так їм треба відповідать* (В. Винниченко); *Осатанілі коні вирвались з рук погонича і женуть з гори без гальма й віжок. У друзки рознесуть віз, попроколюють собі черева на палі, порозтрощують голови об кам'яні фігури* (Ірина Вільде).

ПОРОЗТРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозтру́шувати.** *Хата годувальниці стояла край села в глибині похмурого, немов криниця, двору, на ньому валялася порозтрушувана солома, порпалися кури* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); // **порозтру́шувано,** *безос. пред. Вийшли на довгий, порожній коридор з відкритими чорними пащами камер, з незаметеною ще кам'яною долівкою, що на ній порозтрушувано солому з сінників* (І. Керницький).

ПОРОЗТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розтрусити все або багато чого-небудь. *На другий день ввечері поніс* [чоловік] *небіжчика до панського двору. Кинув дяка під скирту, сам заліз на неї і порозтрушував сіно на три вози* (з казки); *Невтомні крила його* [вітряка] *були білі й іскристі..; може, оце й не зима, а вони, крутячись, клубили навколо себе хуртовину й порозтрушували навкруг стільки снігів* (М. Стельмах); *Вночі прийшла осінь, і вовк хмукнув на сизий листок ожини .. і лапою вмився. Промив очі, порозтрушував з себе листя, послухав свист синиці і знову ліг* (М. Вінграновський); *Порозтрушував* [жеребець] *сіно по двору, наче знає, що йому за це нічого не буде* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗТРУ́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розтруситися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Якось узимку містечком ходив баран та підбирав стеблинки сіна, що порозтрушувалися з возів* (з казки); *Вуйко недбало склав сіно на воза, то ж воно по всій дорозі порозтрушувалося* (з мемуарної літ.); *Гості добре порозтрушувалися, їдучи на возах розбитою польовою дорогою* (із журн.); * Образно. *Небо від спеки вигоріле, полинове; копиці хмар порозтрушувалися зотлілою блакитною мервою* (Є. Гуцало).

ПОРОЗТРЯСА́ТИ, áю, áєш, *док., що, рідко.* Розтрясти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь; порозтрушувати. *Все порозтрясали, поперекидали і все чисто забрали. От і залишилася мама у чому була і ми малі* (з публіц. літ.).

ПОРОЗТУ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозту́лювати, порозтуля́ти.** *Бій заклекотів по всіх шанцях: розпашілі обличчя, порозтулювані роти, похрипи крізь стиснені зуби, зойки, кривавий блиск очей* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗТУ́ЛЮВАТИ *див.* **порозтуля́ти.**

ПОРОЗТУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОРОЗТУ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Розтулити все або багато чого-небудь. *Люди задихались. Усі поскидали сорочки. Але й це не рятувало. Важко сопли, широко порозтулявши роти, мов викинена на берег риба* (М. Андрусяк); *Тонка попеляста метлиця, приземистий спориш, вертка повійка, яка вже порозтулювала біло-рожеві чашечки* (Б. Харчук).

◊ **(1) Порозтуля́ти роти́** — виявити велике зацікавлення, захоплення чи здивування, слухаючи когось або розглядаючи щось (про всіх або багатьох). *Розтягнули цар та Меншиков усе військо гетьманське — п'ять тисяч під Ревель, п'ять тисяч у Глухів... і лишилося з ним врешті-решт п'ять тисяч козаків, які нічого не знали, не відали. І коли гетьман відкрив їм свій замір, порозтуляли з дива роти* (Ю. Мушкетик); *Пан писар і підписок, котрий усе мовлене записував, сидів також і пан возний — усі вони аж роти порозтуляли, так пильно слухали* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗТЯ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозтяга́ти.** *Двоє-троє ще перегортали уважно та поливали порозтягану пригорілу солому та дерево, боячися, щоб не заховалася де іскра* (Б. Грінченко); // **порозтя́гано,** *безос. пред. По годині здогадався хтось в дворі прислати малу сикавку і кілька залізних гаків, котрими порозтягано догоряючі балки і погашено дубові стіни* (О. Маковей).

ПОРОЗТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОРОЗТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Розтягти (у 1, 6, 7 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Покручені дроти робітники швидко порозтягували, зробили придатними для кріплення* (із журн.); *Гості ще більше порозтягали вид і руки поопускали* (І. Нечуй-Левицький); [Ч у м а к:] *Гарненько доглядай, бо народу сила і не встережешся, як рибу з возів порозтягають* (М. Кропивницький); *Від парканів залишилися лише похилені стовпці, що їх сусіди порозтягувати ще не встигли* (Р. Іваничук); *Як колгосп прийшов, то усе позабирали, усе почистили, порозтягували* (М. Матіос); *Слово за слово, як у пацанів буває, зчепилися і побилися. Ледве ми їх порозтягували* (Дара Корній).

ПОРОЗТЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОРОЗТЯ́ГУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Розтягтися (у 1–3, 5 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Мотузки порозтягувалися, було небезпечно опускатися на них з гори* (з газ.); *Із лиця стала* [Одарка] *дуже страшна: .. губи порозтягувались у широчінь, наче батьківське подвір'я* (Є. Гуцало); *У поліклініці мене розмотали. Правда, підвестися одразу я не міг. Щось там порозтягувалося* (Є. Дудар); *Люди ще не вставали; то під коморою, то під грушами, кріпко сплючи, порозтягалися чоловіки, парубки* (Панас Мирний); // Натягнувшись, розгладитися, розправитися. *В баби Оришки понапухали щоки .. Зморшки на виду порозтягувались* (І. Нечуй-Левицький).

2. Розтягуватися (у 4 знач.) якийсь час. *Запам'ятайте, що перед виконанням будь-якої вправи важливо порозтягуватися* (з навч. літ.); *Ніколи не втрачайте можливості розім'ятися і порозтягуватися перед стартом веломарафону* (із журн.).

ПОРОЗТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозтяга́ти, порозтя́гувати.** *Вони* [гірлянди] *звисали, здавалося би, просто з неба, були порозтягувані поміж стовпами ліхтарів і наче павутина обвивали будинок* (Ю. Іздрик); *Збивав* [Максим] *і без того вже побиті ноги та, провалюючись у рови чи ями, розтягав і так уже порозтягувані жили* (І. Багряний); // **порозтя́гувано,** *безос. пред. Кошари порозтягувано, землянки порозвалювались, тільки й зосталися купи глини та рештки плетених загорож* (О. Гончар).

ПОРОЗТЯ́ГУВАТИ *див.* **порозтяга́ти.**

ПОРОЗТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **порозтяга́тися.**

ПОРОЗУМІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОРОЗУМІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. *перев. док.* Досягати взаєморозуміння, доходити згоди з ким-небудь. — *Коли справді ти по щирості кажеш, а не дратуєш мене, то ми не порозуміємося з тобою ніколи* (Л. Яновська); — *Прощайте, панове. Дуже мені шкода, що ми не могли сьогодні порозумітись. Але я певна, що колись ми ще порозуміємось* (В. Винниченко); *Тарас певен, з молоддю він порозуміється швидко, мабуть, далеко швидше, ніж з колегами — професорами!* (О. Іваненко); — *Молодець, Тимофію, — з почуттям говорить Січкар. — Молодець! Я так і знав, що з тобою можна по-людськи порозумітись* (М. Стельмах); // Домовлятися з ким-небудь про щось, погоджувати свої дії, вчинки і т. ін. *Міський виділ вислав своїх делегатів до Пешту, аби порозумітися з Кошутом про спільний план* (І. Франко); *Вони собі з вуйком Юрою і Грицем порозумілися, що має робити Василько в корчмі у Струка* (А. Турчинська); // Сходитися у поглядах, думках і т. ін. з ким-небудь. *Видно було, що вони вже добре познайомились і порозумілись* (Леся Українка); *Хлопці скоро порозумілися з юнгою і стали приятелями* (В. Кучер); *Громада виявляла своє самоврядування. З тим попиком, що якось держався села, Іовом, чи Івкою, Тиміш швидко порозумівся. Івка подобався сестрицям, бо був молодий* (Б. Харчук); *За час подорожі ми з Ольсеном чудово порозумілися і навіть, попри різницю у віці, стали добрими друзями* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Вносити ясність у взаємини з ким-небудь; відновлювати добрі стосунки, миритися з кимось. — *Дружина твоя... — Прохор підвів голову, глянув Зіньці в очі і сказав: — У матері сю ніч ночувала, а вранці прийшла, хотіла зі мною порозумітися. Ну, я не став її слухати* (А. Шиян); *Якщо я перша не зроблю рішучого кроку, то він його не зробить. Отак, не порозумівшись, ми розійдемося різними дорогами* (М. Руденко).

2. Розуміти один одного в процесі мовного спілкування. *Потім виявилось, що з немічним можна було цілком вільно порозумíватись по-маврському* (Н. Королева); — *Приїздять в село якісь люди, що не знають їхньої мови, через що не можуть порозумітися з ними* [молдаванами] (М. Коцюбинський); // Спілкуючись яким-небудь способом (жестами, знаками і т. ін.), розуміти один одного, незважаючи на незнання спільної мови. *Ми обоє сиділи рівно, чемно, мовчазно і лишень зрідка порозумівалися поглядами* (У. Самчук); *З Матвієм він* [швед] *вже міг порозумітися. То показував йому наздогад руками, то Матвій деякі слова розумів* (Мирослав Ірчан); // Спілкуватися без допомоги мовлення. *Ми* [мурашки] *коплемо* [копаємо] *підземні ходи, зводимо склепіння.., вміємо порозумíватися без голосу і знаходити дорогу в своїх безвіконних будовах* (І. Франко).

(1) Порозуміва́тися / порозумі́тися без слів (мо́вчки) — про повне взаєморозуміння, при якому слова зайві. *Миколай .. і Тимофій щось кінчали, порозуміваючися без слів* (Г. Хоткевич); *Про те, як Софія прийняла те освідчення, не було й речі .. Мати з дочкою без слів порозумілися* (Леся Українка); *Артьом кивнув. Раскатов теж кивнув. Вони порозумілися без слів* (Любко Дереш); **(2) Порозуміва́тися / порозумі́тися на ми́гах** — вести розмову, спілкуватися за допомогою жестів, знаків і т. ін. *Три дні й три ночі від скрипу возів поганських нічого не чули кияни й лише на мигах порозумівались* (Н. Королева); *Рабиням і служникам не дозволено розмовляти в присутності падишаха .. Навіть сам на сам порозуміваються вони в палаці на мигах, наче глухонімі* (З. Тулуб); *Охорона маєтку найбільш ускладнювала справу .. — Мови не розуміють .. — Проте, може б, хоч на мигах якось порозумілися, та стражник, що до них приставлений, і близько не підпускає до них* (А. Головко); **(3) Порозумі́тися між собо́ю** — досягти взаєморозуміння, дійти згоди; знайти спільну мову. *Прилуцький полковник Горленко, лубенський Зеленський, миргородський Апостол і військовий обозний Ломиковський вже порозумілися між собою і думали тільки, як би перетягти на свій бік Мазепу* (Г. Хоткевич); *Порозумівшись між собою, вони почали поволі посуватися до Галича* (А. Хижняк).

ПОРОЗУМІ́ЛО, *присл., діал.* Розуміючи один одного. — *За два роки можна б чимало добра нашкребти.* — *І порозуміло підморгнув Убасєву* (О. Шугай); *Вони приймали мене так ласкаво й порозуміло, ніби знали про мене все* (О. Забужко).

ПОРОЗУМІ́ННЯ, я, *с.* 1. Взаєморозуміння, згода між ким-небудь. [Кіндрат Антонович:] *Велика сила порозуміння та згода у сім'ї* (М. Кропивницький); *Єдина людина, з якою він міг балакати, була мати, і порозуміння між ними йшло не на словах, не в розмовах, а внутрішньою, духовною стороною* (Григорій Тютюнник); *Така вже робота в старпома — знаходити порозуміння з екіпажем* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Взаємна домовленість, погодженість у діях, вчинках і т. ін. з ким-небудь. *Хмельницький увійшов у порозуміння з татарами* (М. Грушевський); *Він радив, що піднімати людей на повстання треба організовано, в тісному порозумінні з робітниками в містах* (П. Козланюк); // Таємна змова з ким-небудь. *Так, значиться, батько її віддавна, від десятьох літ був у порозумінню з монголами, був зрадником!* (І. Франко).

2. Спілкування між ким-небудь. *Дід .. стукнув об стіну. Зараз відозвалися з того боку численні стуки.., то частіші, то рідші .. Хлопці чули про цей спосіб порозуміння* (І. Франко); *Для порозуміння з дельфінами слід створити абсолютно нову звукозаписувальну апаратуру та придбати електронно-обчислювальну машину-перекладач* (М. Дашкієв).

ПОРОЗУМІ́ТИ, ію, ієш, *док., діал.* 1. *кого, також зі спол.* що. Зрозуміти. *Іван наблизився і зараз порозумів, що діється* (І. Франко); — *Нехай же мені* [мене] *ніхто вже не перебиває, а вважайте добре, аби ви мене порозуміли* (Л. Мартович); *Канцлер порозумів: король предлагав* [пропонував] *йому сфальшувати тестамент* (Г. Хоткевич); — *Ти вже доволі доросла, аби порозуміти, що добре, а що зле* (О. Кобилянська).

2. *рідко.* Порозумнішати. *Де вже він порозуміє, коли тепер дурний* (Сл. Б. Грінченка); — *І що ти собі думаєш, Семене, коли ти порозумієш?* (С. Васильченко).

ПОРОЗУМІ́ТИСЯ *див.* **порозуміва́тися.**

ПОРОЗУМНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **порозумні́ти.** *Шматок дитячої казки, яка вже ніколи не повернеться в порозумнілі світи, війнув над ним, і він зупинився біля дерев'яного колеса* [млина] (М. Стельмах); *Ми виходили якісь порозумнілі від почутого про дивовижні відкриття, наявність істот в інших галактиках* (із журн.).

ПОРОЗУМНІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **розумні́ти.** *Був собі горобець .. Як вилупився з яйця, так з того часу нітрошки не порозумнів* (Леся Українка); *Якби я порушив клятву, цар богів і людей переслідував би мене й моїх нащадків до п'ятого коліна, але тепер нарешті мій колишній власник порозумнів* (І. Білик); *Мені дуже хотілося ходити до школи, але тато і мама не пускали. — Порозумній трохи, — сказав батько. — Навіщо дурному та школа?* (В. Минко).

ПОРОЗУМНІ́ШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **порозумні́шати.** *Те, що пробуджує фантазії, допомагає людині заглянути в глибини власної душі, зрозуміти Всесвіт і своє місце в ньому, спонукає до порозумнішання* (із журн.).

ПОРОЗУМНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **розумні́шати.** *Так хотілось би дізнатися про всіх Вас, почути, чому навчився за цих 4 дні Юрась, наскільки порозумнішав* (М. Коцюбинський); — *Раніш люди були дурніші, то й риба була дурна. А тепер люди побіднішали, порозумнішали, то й риба стала, хоч і дрібна, ну — розумна та хитра — страх* (О. Довженко); // Стати розсудливим, урівноваженим, серйозним; набути життєвого досвіду. *Хай, думаю, одружиться, може, порозумнішає* (Панас Мирний); *Старий часто бурчав про гетьмана: — Так і лізе на вогонь, як метелик. А того не розуміє, вражий син, що не доведуть його ці походи до добра. Ну, Бог милостивий. Постарішає — порозумнішає* (З. Тулуб); *Я порозумнішав: уже знав, яку книжку можна мамі показувати, а з якою треба ховатись од неї подалі* (А. Дімаров); *Тато казав, що і він був отаким шибайголовою, але порозумнішав і став шахтарем* (М. Дашкієв).

ПОРОЗУМУВА́ТИ, му́ю, му́єш, *док., розм.* Розумувати якийсь час. *Максим дивується? — А що ж, з меншими битися, як Гнат? — Ти ще порузумуй мені! Ось я тебе ще деркачем повчу!* (М. Стельмах).

ПОРОЗУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозу́чувати.** *На випускному вечорі звучали порозучувані нові твори сучасних композиторів* (з газ.); // **порозу́чувано,** *безос. пред. До новорічного ранку порозучувано слова, проведено першу репетицію* (із журн.).

ПОРОЗУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розучити все або багато чого-небудь. *До концерту хористи порозучували нові пісні* (з газ.).

ПОРОЗФАРБО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозфарбо́вувати.** *Всі малюнки були порозфарбовувані* (Н. Забіла); // **порозфарбо́вувано,** *безос. пред. До свята усі вікна та двері порозфарбовувано в різні кольори* (з газ.).

ПОРОЗФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розфарбувати все або багато чого-небудь. *Спільно вони пограли в цікаву, пізнавальну вікторину "Моє рідне місто", порозфарбовували розмальовки, повітряні кульки* (з газ.).

ПОРОЗФАСО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозфасо́вувати.** *Порозфасовувані в маленькі прозорі пакетики шоколадні цукерки яскріли обгортками* (з газ.); // **порозфасо́вувано,** *безос. пред. Для зручності всю посівну картоплю порозфасовувано в мішки по 5 кг* (із журн.).

ПОРОЗФАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розфасувати все або багато чого-небудь. *Упакувальники порозфасовували продукти порівно* (з газ.).

ПОРОЗХАПА́ТИ *див.* **порозха́пувати.**

ПОРОЗХА́ПУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОРОЗХАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, рідше кого, розм.* Розхапати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *На полі* [дівчина] *каже: "Сороки, ворони! летіть до мене. Кужелю прясти!" То сороки й ворони поназлітуються і порозхапують кужель* [кужіль], *да й порозносять на гнізда* (з казки); *Щити, шоломи, череси, ножі заіскрилися в їхніх очах, і вони вмить порозхапували їх між себе з вправністю, властивою воєнним людям* (Юліан Опільський); *Військо московське скриті у вівтарях скарби порозхапало та спустошило, спалило місто Батурин* (з наук. літ.).

ПОРОЗХВА́ТУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що, розм.* Розхватати все або багато чого-небудь. — *Що ж вони вам, бгате* [брате]? — *Та що! Зараз у бурмистра Колодія кубки, коновки срібні, ковші, що позносили з усього міста міщане* [міщани], *із столу порозхватували* (П. Куліш).

ПОРОЗХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Розхилити все або багато чого-небудь. *Порозхиляти кущі.*

ПОРОЗХИЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Розхилитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). [Храпко:] *Он як наварганив! (Бере папір, розглядає). Іч — мов п'яниці порозхилялись* [літери] *на всі боки: те туди, а те сюди* (Панас Мирний).

ПОРОЗХИ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозхи́тувати.** *Марія Загірня пише про школу, де вчителював Борис Грінченко, в листі Введенському: "Ослони шкільні були порозхитувані або й порозламувані"* (з наук.-попул. літ.); *Відра з водою, порозхитувані від ходьби, хлюпали, кроплячи дорогу великими бризками* (із журн.); // **порозхи́тувано,** *безос. пред. Усі стовбури порозхитувано, яблука обтрушено* (з газ.).

ПОРОЗХИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розхитати все або багато чого-небудь. *Поранені порозхитували місцями дошки й повилазили назовні* (Ю. Логвин); * Образно. *Ліс теж змінився. Може, постарів. Чи траса порозхитувала сосни* (Л. Костенко).

ПОРОЗХИ́ТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розхитатися (про все або багато чого-небудь). *Від довгої роботи .. кузови вагонів порозхитувалися* (І. Сенченко); *Меблі порозхитувалися й повицвітали, двері позривано з завіс, а в родині з'явився новий незнайомий дух покори й смутку* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОРОЗХЛЮ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозхлю́пувати.** *Вода, порозхлюпувана на асфальт, іскрилася калюжками* (з газ.); // **порозхлю́пувано,** *безос. пред. Через раптову зупинку потяга чай порозхлюпувано з чашок* (з газ.).

ПОРОЗХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розхлюпати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Порозхлюпували діти воду* (Сл. Б. Грінченка); *Він узяв* [баклагу], *збитень вилив, музиці звелів грати, а сам пішов по тому збитневі гопака вибивати. Порозхлюпував, позабризкував усіх* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тім підстрибує, тоді схиляється аж до землі у покірному поклоні, потім швидко підхоплює горнятко, порозхлюпувавши половину рідини на блюдце* (С. Андрухович).

ПОРОЗХЛЮ́ПУВАТИСЯ, ується, *док.* Розхлюпатися (про воду або якусь іншу рідину). *Річка була далеко, тому поки донесеш воду у відрах, уся порозхлюпується* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗХО́ДИТИСЯ, *рідко* **ПОРОЗІХО́ДИТИСЯ,** иться, имося, итеся, *док.* Розійтися (у 1–5, 7–10, 13) в різні боки (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позачиняли* [люди] *свої комори, познімали терези і порозіходились* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У селі люди почали відставати від гурту, громадка меншала, розмова ще тихша ставала, далі вже всі порозходились по хатах* (Леся Українка); *Було як мати не пустить мене на вечорниці, то й парубки порозходяться* (О. Стороженко); *Гості попрощались, порозходились* (М. Коцюбинський); *Співрозмовниці майстра Іґвида порозходилися, щоб не заважати відьмам своєю присутністю* (О. Авраменко); *Живучи у місті, мати посвіжіла, поправилася, зморшки на обличчі згладилися, порозходилися* (з газ.); *Було хмарно й темно, а тепер хмари порозходилися й випустили на волю місяць* (Б. Грінченко); *Книжки з Івановими віршами порозходилися світами* (Р. Андріяшик).

ПОРОЗХРИ́СТУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порозхри́стувати.** *Кочубеєві люди добре потрудилися, обороняючи валку свого пана. Мало хто вийшов без рани. Порозхристувані, з порваними сорочками й каптанами, обсмалені димом і обмащені грязюкою, подобали на харцизів, .. а не на конвой його вельможності пана генерального судді* (Б. Лепкий).

2. *у знач. прикм.* Розхристаний перев. на грудях (про всіх або багатьох). *Людей так багато, що, здається, ніби вони збіглися сюди з цілої республіки. І именно збіглися, гнали десь вчвал, бо порозхристувані й простоволосі, і босоніж* (І. Багряний).

ПОРОЗХРИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розхристати все або багато чого-небудь. *Обережно злізли* [Лучук і Сивоок] *з дерева, скрадливо обігнули становище, понад краєм багновища щодуху помчали назад, слідами своїх багатоденних мандрів. Відразу зіпріли, хоч і порозхристували корзна й сорочки* (П. Загребельний).

ПОРОЗХРИ́СТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розхристатися (про всіх або багатьох). *Чого ви порозхристувалися? Позастібайтеся!* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗЦВІТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Розцвісти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Порозцвітали гарно квіти: нагідочки, красолі і мачок* (Л. Глібов); *Роздзвоняться Михайлівський Із Святою Софією, Порозцвітають каштани, І буде мир на землі* (Віра Вовк); *Підопригора почувався так, мовби завинив перед тією дикою качечкою .. І вже не хотілось плисти з дядьком Овдієм ген до потойбережної заводі, де так рясно порозцвітало жовтих глечиків та білих лілей* (Є. Гуцало); *Навіть порозцвітали попаді, рум'янці собі подіставали* (Г. Хоткевич).

ПОРОЗЦВІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розцвістися (про все або багато чого-небудь). *Квітки, котрі порозцвітались уранці, опівдні в'яли й засихали* (І. Нечуй-Левицький); *Огляпемо хризантеми, обнюхаємо геліотропи та туберози в салоні — вони, бідні, давно ждуть мене і сьогодні, як навмисно, порозцвіталися в повній красі* (І. Франко); * У порівн. *Надворі стояв чудовий теплий, тихий вечір. Зорі висипалися на небо, мов порозцвіталися* (О. Кобилянська).

ПОРОЗЧА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозча́влювати.** *Він безрадно дивиться на свої великі, порозчавлювані, покалічені ноги* (Б. Лепкий); // **порозча́влювано,** *безос. пред. Увесь зібраний урожай городини безжально порозчавлювано* (з газ.).

ПОРОЗЧА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Розчавити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Напитися ніде: кидай агрегат і біжи аж до цих бочок за ковтком води. — Бо термоси порозчавлювали, — каже Василинка з докором* (О. Гончар); *Коли переможемо зовнішнього ворога, треба буде порозчавлювати всіх внутрішніх гнид* (з газ.).

ПОРОЗЧА́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозча́хувати.** *Чопик гори був голий. Трохи нижче — кущі акації, ще нижче — карячкуваті, рудуваті сосонки, а ще нижче — кілька дубів і сад терасами, старий-престарий: яблуні з химерними, схожими на глеки яблуками, порозчахувані вітрами сливи, терен і глід* (Ю. Мушкетик); *Промчався лісом бурелом, залишаючи після себе дерева понівечені, поламані, порозчахувані* (з газ.); // **порозча́хувано,** *безос. пред. Усі двері та вікна порозчахувано вітром, біля будинку валяються зламані дерева* (з газ.).

ПОРОЗЧА́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розчахнути все або багато чого-небудь. *Буря поламала, порозчахувала дерева* (з газ.); *Я бігла по сходах, як скажена .. Нарешті дісталася кімнати, порозчахувала шухляди* (І. Роздобудько); *Усі мешканці сірої, безликої дев'ятиповерхівки порозчахували вікна навстіж у надії, що та свіжість і легка прохолода, яку із собою приніс дощик, прокрадеться й до їхніх помешкань* (із журн.).

ПОРОЗЧА́ХУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розчахнутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Зав'язі було настільки багато, що деякі рослини порозчахувалися від ваги помідорів* (з газ.); *Під час ожеледиці потрібно регулярно посипати вулиці піском, сіллю чи іншим спеціальним сипким матеріалом, щоб перехожі не порозчахувалися* (із журн.).

ПОРОЗЧЕПІРЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозчепірювати.** *Вони увігнали під його ребра гострі порозчепірювані гаки і підвісили на дубі. Три дні провисів запорожець* (з легенди).

ПОРОЗЧЕПІРЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Розчепірити все або багато чого-небудь. *Вони наставили руки, порозчепірювали пальці й не зводили очей з чистої води. Раптом біля Артьомова виткнулася риб'яча голова — шестеро рук шугнули у воду. — Ловіть!* (С. Чорнобривець); *Кущі й дерева порозчепірювали своє гілля* (Б. Харчук).

ПОРОЗЧЕПІРЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Розчепіритися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Обабіч вулички порозчепірювалися .. закопчені й облуплені каменички* (І. Керницький); *Унизу піді мною порозчепірювалися великі густі кущі агрусу, за ними росли якісь деревця з густими підстриженими кронами* (Ю. Мушкетик).

ПОРОЗЧИ́НЮВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **порозчиня́ти**[1]. *Всі магазини порозчинювані навстіж, з побитими вікнами й дверима, з голими полицями* (В. Винниченко); *Зайшла* [Корольова] *в квартиру й побачила: хтось устиг погосподарювати в ній — шафи порозчинювані, немає найкращих речей...* (Р. Самбук); *Двері й вікна господи були порозчинювані, і видно стало, що в хаті гуляв вітер* (Валерій Шевчук); // **порозчи́нювано,** *безос. пред. Потім ми сиділи на веранді — двері порозчинювано* (І. Драч).

ПОРОЗЧИ́НЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **порозчиня́ти**[2]. *Окремо порозчинювані реактиви потрібно змішувати обережно, поступово вливаючи один в інший* (з навч. літ.); // **порозчи́нювано,** *безос. пред. Після додавання оцтової кислоти сульфати порозчинювано* (із журн.).

ПОРОЗЧИ́НЯНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **порозчиня́ти**[1]. *Усі двері її* [церкви] *порозчиняні, народу усередині трудно просунутись* (Панас Мирний); *Вікна його житла і двері в садок були порозчиняні навстіж* (І. Нечуй-Левицький); *Воротар безпорадно озирнувся на порозчиняні двері кузень, звідки нісся робочий клекіт сотні пар молотів* (Іван Ле); // **порозчи́няно,** *безос. пред. Порозчиняно всі двері, бо важке повітря в кімнатах шкодило хворій матері* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗЧИ́НЯНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **порозчиня́ти**[2]. *Порозчиняні солі зробили розчин дещо мутним* (з навч. літ.); // **порозчи́няно,** *безос. пред. Солі порозчиняно для досліду, готовий розчин перелито в окрему посудину* (з навч. літ.).

ПОРОЗЧИНЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док., що.* Розчинити *(див.* **розчиня́ти**[1]) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях; повідчиняти. — *Порозчиняю ворітечка, буду вас ждати, в вікна виглядати. Приходьте ж, дівчаточка!..* (І. Нечуй-Левицький); *Надворі було душно, і майже в кожній хаті селяни порозчиняли вікна* (М. Хвильовий); — *Так він вас і прийме, командуючий. Усі двері порозчиняє перед вами, — сказав Славко* (В. Кучер); *Всі кинулись миттю до зброї. Брами порозчиняли, з них ринули воїв загони Піші й комонні* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОРОЗЧИНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., що.* Розчинити *(див.* **розчиня́ти**[2]) все або багато чого-небудь. *Для отримання сподіваного результату необхідно попередньо порозчиняти реактиви з використанням оцтової кислоти та содової води* (з навч. літ.).

ПОРОЗЧИНЯ́ТИСЯ[1], я́ється, я́ються, *док.* Розчинитися *(див.* **розчиня́тися**[1]) (про все або багато чого-небудь); повідчинятися. *Як повійнуло, так і двері й вікна порозчинялися* (Сл. Б. Грінченка); *Вікна, двері, так щільно зачинені звечора, в моїм же домі ще до того й цілком нові, — самі собою порозчинялися навстіж* (Н. Королева); *Дверцята у шарабанах порозчинялися, і з них, наче високі чорні лілеї, у білих, червоним шнурком вишитих свитах з'явилися негритянки* (М. Вінграновський).

ПОРОЗЧИНЯ́ТИСЯ[2], я́ється, я́ються, *док.* Розчинитися *(див.* **розчиня́тися**[2]) (про все або багато чого-небудь). *Доданий реактив сприяв тому, що солі порозчинялися без осаду* (з навч. літ.).

ПОРОЗЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розчистити все або багато чого-небудь. *Джерельце під вербою Виблискує водою. Прийду до нього й до ладу Порозчищаю, обкладу. Все дно камінням обмощу, В пісок ні краплі не впущу* (Т. Коломієць); *Алеї вже порозчищали, тож я кинув своє авто біля дитячої гірки й, піднявшись на шостий поверх, натиснув дзвоника* (Л. Кононович); *Марко .. порозганяв бісових синів черкесів, порозчищав на .. горі місто, склав собі каплички і обставив її хрестами* (О. Стороженко).

ПОРОЗЧІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозчі́сувати.** *Семеро діток, дуже схожих між собою, були теж одягнені чистенько, порозчісувані гладенько* (Л. Яновська); // **порозчі́сувано,** *безос. пред. Коней порозчісувано, можна й вирушати в похід* (із журн.).

ПОРОЗЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розчесати всіх або багатьох, розчесати голову, волосся всім або багатьом. *Мати всіх однаково жалувала: було щосуботи позмиває і порозчісує голови, сорочки чистенькі понадіває* (Ганна Барвінок); *Пані кинулася до других дітей: треба було їх ще порозчісувати, повмивати* (Л. Яновська); *На лаву у стайні присів* [Гоцик], *гребінець узяв — хвости красеням* [коням] *порозчісувати* (Люко Дашвар).

ПОРОЗЧІ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розчесатися (про всіх або багатьох). *Дівчата порозчісувалися, позаплітали́ся* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОЗЧУ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозчу́хувати.** *Від укусів комарів усі ноги порозчухувані* (з газ.).

ПОРОЗЧУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розчухати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Хворий порозчухував на нозі ранки, медсестрі довелося накласти пластир* (з газ.).

ПОРОЗША́РПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозша́рпувати.** *На полі було видно порозшарпувані стіжки сіна* (з мемуарної літ.); *Коли німецькі порозшарпувані дивізії покинули українські землі, українським в'язням удалося врятувати життя* (з публіц. літ.).

ПОРОЗША́РПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розшарпати все або багато чого-небудь. *Ноги її* [Олесі] *сплили кров'ю, бо пооббивала їх до пнів, покалічила.., порозшарпувала о острії коляки ожин* (І. Франко); *Один із сусідів старого князя забрав йому доволі великий шмат землі і не хотів по-доброму віддати .. — Відберемо силою, — сказав один із Чорторийських. — Так залишити не можна, а то згодом усе нам порозшарпують* (А. Чайковський); *Тим часом сонце, мовби зітканою зі своїх променів мітлою, порозшарпувало молочні клубні імли й позаганяло їх далеко в гори* (М. Кідрук).

ПОРОЗША́РПУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Розшарпатися (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Там попротиралося* [на Сивоокові], *там порозривалося, там порозшарпувалося, але ж не так, як на Лучукові, бо на тому й розшарпуватися нічому було* (П. Загребельний); *Науковці знайшли звернення професора І. Огієнка до начальника Подільського округу про сприяння Подільському товариству охорони пам'яток старовини і мистецтва щодо приміщення для архіву ліквідованих установ губернатора м. Кам'янець-Подільський, де він пише про те, що архів був просто перенесений з підвалу на горище й пачки документів порозв'язувалися і порозшарпувалися* (з наук. літ.).

ПОРОЗШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. *буд.* Розшити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Він згадав, що на його хаті в рідному селі певно вітер порозшивав сніпки, і сніг мете в стіни, і нікому накрити хату, бо стара жінка нездужає* (Мирослав Ірчан); *У багатьох селян знищили хатнє начиння, перемішали зерно з гасом, порозшивали солом'яні стріхи, начебто шукаючи зброю* (з публіц. літ.).

2. Оздобити вишивкою все або багато чогось. — *Цей одяг пошили в Багдаді, геть увесь червоними смужками порозшивали, де то вже тобі до такого одягу!* (з казки).

ПОРОЗШИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Розшитися (про все або багато чого-небудь). *Від тривалого зберігання збіжжя всі мішки порозшивалися* (з газ.).

ПОРОЗШИ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозши́рювати, порозширя́ти.** *Місто змінилося: вулиці порозширювані, тротуари впорядковані* (з газ.); // **порозши́рювано,** *безос. пред. Після ремонту столи в лабораторії порозширювано* (з газ.).

ПОРОЗШИ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ПОРОЗШИРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Розширити все або багато чого-небудь. *Сонце, зійшовши, земні порозширює пори, Ґрунт подірявить і жаром пекучим його пересипле* (А. Содомора, пер. з тв. Лукреція); *Селяни настільки порозширювали й повидовжували свої ділянки, що город із городом сходився* (з навч. літ.).

ПОРОЗШИРЯ́ТИ *див.* **порозши́рювати.**

ПОРОЗШМАТО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозшмато́вувати.** *Щось було зловісне в порозшматовуваному одязі, поламаних меблях, вибитих вікнах* (із журн.); // **порозшмато́вувано,** *безос. пред. На дахах порозшматовувано профнастил, зламано магнолію* (із журн.).

ПОРОЗШМАТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розшматувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Літня гроза в степу грізною буває. Буває страшною .. Пшеницю, складену в копиці, а як у снопах, то в копи, порозшматовує й порозкидає по всіх усюдах, потім не тільки не збереш, а й не второпаєш, де чия* (О. Сизоненко); *Поліціянти увірвалися до хати, порозшматовували увесь одяг, попере вертали ліжка — все шукали чогось забороненого* (з мемуарної літ.); *Порозшматовували тварин.*

ПОРОЗШНУРО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **порозшнуро́вувати.** *Хлопець поваксував порозшнуровувані черевики, поклав їх біля дверей* (з газ.); // **порозшнуро́вувано,** *безос. пред. Корсет порозшнуровувано, щоб полегшити дихання дівчині* (із журн.).

ПОРОЗШНУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розшнурувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *У дитинстві, пам'ятаю, були черевики, які багато забирали часу, щоб їх порозшнуровувати* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗШТО́ВХУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **порозшто́вхувати.** *Порозштовхувані несподіваним незнайомцем люди тихо перемовлялися* (з газ.); // **порозшто́вхувано,** *безос. пред. Силою порозштовхувано натовп, щоб звільнити дорогу* (з газ.).

ПОРОЗШТО́ВХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розштовхати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Дід Євмен .. убіг нараз у хату, порозштовхував усіх і почав вибивати танця* [танець] (Г. Хоткевич); *Матвій порачкував од води, порозштовхував козаків. Вони поналапували зброю, посунули до берега, залягли* (Ю. Мушкетик); *Своїми могутніми чорними руками він порозштовхував матросів, схопив на руки хлопчика* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *А за вікном стрибало, ніби сміялося з них усіх, сонце, воно порозштовхувало, порозкидало хмари, пообривало їх і котилося, як оте хлоп'яче колесо, але без ключки* (Валерій Шевчук).

ПОРОЗШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Розшукати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *І пророків своїх .. Порозшукує люд.., І воздасть своїм страдникам славу...* (М. Старицький); *Діди порозшукували всі гайдамацькі кубла по Бугу й по Чуті* (А. Кащенко); *Жінки в замку Тарновських порозшукували торішнє незакінчене гаптування й модні аплікації, коротали за ними вимушене сидіння в покоях* (Іван Ле); *Він порозшукував документи, які, по-перше, підтверджують, сказати б, відомий "пожежний синдром" у Вільні, як і в інших містах імперії — страх перед пожежами та суворі протипожежні обмеження; по-друге, існування ліміту на постачання свічок* (І. Дзюба).

ПОРОЗШУ́КУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Розшукатися, знайтися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Усі речі порозшукувалися* (з газ.).

ПОРОЗЩІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Розщіпнути все або багато чого-небудь. *Згадала* [Любов Прохорівна], *що защіпки ж, справді, порозщіпала на дверях* (Іван Ле); *Хлопці попріли, як миші, пороздягалися до сорочок, порозщіпали ковніри вишиванок* (І. Керницький).

ПОРОЗ'Я́ТРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пороз'я́трювати.** *Краса стоїть у тій самій жагучій, чистій непорушності, чужа й далека цим живим пороз'ятрюваним тілам* (В. Винниченко); *Пороз'ятрювані рани на ногах все більше тривожили, не давали спокою навіть вночі* (з мемуарної літ.); // **пороз'я́трювано,** *безос. пред. Батьки прийшли пізно, відчутно було, що на зустрічі пороз'ятрювано їхні душі* (з мемуарної літ.).

ПОРОЗ'Я́ТРЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Роз'ятрити все або багато чого-небудь. *Натерті пальці хлопець у дорозі пороз'ятрював ще більше.*

ПОРОЇ́ТИСЯ, ї́ться, я́ться, *док.* 1. Док. до **рої́тися.** *Нехай пороятьcя рої без пристанища, він уже побував у бувальцях, якусь загородь собі складе проти зелених мух* (Р. Андріяшик); *Своїм щебетанням під стріхою ластівка сповіщає господарям, що в господарстві трапилося доброго (корова отелилася, кобила ожеребилася, рій пороївся)* (із журн.); *Знов помела* [метелиця] .. *білими безважними кулями. Декотрі з них близько кружили, ніби чогось шукаючи; пороїлися сліпо і втекли в швидких течіях* (В. Баранов).

2. *перен.* Почати роїтися (у 3 знач.). *Вона на його* [нього] *подивилася, і знов пороїлися думки — та вже не за те, як його вбрати, а за його* [нього] *самого* (Марко Вовчок).

ПО́РОК, а, *ч., іст.* Осадна машина для проломлювання, пробивання стін. *Татари ж прийшли і обложили Козельськ, як і інші міста, і почали бити з пороків. І, вибивши стіну, піднялися на вал* (В. Малик); *І тільки Софія, сплюндрована, обдерта зсередини, вціліла, стояла над пожарищем, над попелом і руйновищем, і підносила Богоматір свої руки в молінні за Київ на стіні, поставленій древнім будівничим так міцно, що не взяли її татарські пороки* (П. Загребельний).

ПОРО́К, у, *ч.* 1. Негативна риса, вада кого-, чого-небудь, що заслуговує на загальний осуд. *Один був порок за панотцем .. — горілочку любив* (Панас Мирний); *Деспотичні держави тим скоріше гинуть, чим скоріше розвивається їхній порок — жорстокість* (Р. Іваничук); *Історик або ж намагається дослідити істину содіяного і, таким чином, розпалює ненависть до себе багатьох, або, бажаючи уникнути невдоволення, замовчує цілий ряд подій. Але це вже порок* (П. Загребельний).

2. *заст.* Аморальна поведінка, розпуста. *Карав він* [пророк] *сміливо порок, Життя осуджував негоже* (П. Грабовський); *Моя насолода заслуговуватиме хвали, а його порок — хули, бо я лише людські закони порушу, а він іще й закони природи зневажає* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *вет., мед.* Фізична вада, каліцтво. *Хворих їде багато. Здебільшого хронічний порок. Куди ж їх усіх* (Ю. Мушкетик).

△ **(1) Поро́к се́рця,** *вет., мед.* — стале ураження клапанів серця, а також отворів, що закриваються цими клапанами; вада серця. *Порок серця пов'язаний із різними анатомічними дефектами серця й коронарних судин* (з наук. літ.); *Я інвалід німецької війни. Мені лише 38 років, але я маю порок серця* (М. Йогансен); *— На грязі, — сухо звелів Воронцов, знаючи, що в окопах бойової охорони грязюки було по пояс .. — Пороки серця і всі інші пороки як рукою зніме* (О. Гончар); *Ліна щойно оклигала, була дуже хвора — порок серця* (І. Жиленко).

ПОРОЛО́Н, у, *ч.* Легкий еластичний газонаповнений пластик, одержуваний із синтетичних полімерів. *На голову з дірок на засмальцьованій дерматиновій обшивці падає жовтий поролон* (Є. Кононенко); *Мереживні спокуси, ці сіточки, бантики, атласні стрічки, шовк, гіпюр, поролон, силікон були ще більш привабливими, аніж зелена сумка та жовті сабо* (Г. Вдовиченко).

ПОРОЛО́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **поролóн.** *Поролоновий дрібняк після утеплення будинків потрібно утилізувати* (з газ.); // Зробл. з поролону. *Я знову спав у вітальні, але цього разу підіслав поролоновий матрац* (Ю. Мушкетик); *В підвалі на двох цеглинах лежав плямистий матрац, поролонова подушка з автомобільного чохла* (В. Яворівський).

ПОРО́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пороття *(див.* **пороття́**[1]). *Порольний апарат.*

ПОРО́М, *рідко* **ПАРО́М,** *заст.* **ПОРО́Н,** а, *ч.* Плавуча споруда (судно, пліт і т. ін.), якою регулярно переправляють через водні перепони сухопутні транспортні засоби, людей і вантажі. *Прийшлось їм переїжджать через річку на поромі* (Панас Мирний); *Біля берега стояв пором — два великих човни з настеленими на них дошками* (О. Донченко); *На поромі машину переправили через Жванець* (С. Скляренко); *Тричі за день з правого на лівий берег* [Дунаю] *вирушає порон, перевозячи каруци, запряжені волами, фургони, людей* (М. Чабанівський); *Не знаю, що б я робила там. Можливо, блукала б по семи вуличках, які відходять від ринкової площі, можливо, мандрувала б на поромі до сусідніх рибальських селищ* (Н. Сняданко); * У порівн. *Через двері в кімнату Балабуха вглядів здорове ліжко, неначе порон на Росі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОМАНСУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., заст.* Романсувати якийсь час; позалицятися. *Він* [Сигізмунд] *знав, що в Терлецького .. приїхали дочки.., забіг на часок побалакати або поромансувати* (І. Нечуй-Левицький); *Тіна, наблизивши своє лице до наших, шепнула: — Заховайтеся за солому і чекайте .. Я з ним поромансую і запрошу перейтися кругом хати. Але ви хапайте відразу за горло, щоб не крикнув* (Ю. Горліс-Горський); *Усі походжали повільно, ніхто не квапився, позираючи на молодих жінок, що постріловали очима з-під вигадливих капелюшків. Коли бачили знайомих, зупинялися поромансувати, для свого задоволення, до стриманої радості чарівних пань* (Г. Вдовиченко).

ПОРОМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для визначення розміру наскрізних пор всередині зразка, отримання кривих розподілу пор за розмірами, а також розрахунку пористості. *Вимірювання провідності листя за допомогою порометра дає змогу контролювати водний баланс ґрунту та рослин* (з наук. літ.).

ПОРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., спец.* Наукові основи й методи визначення характеристик порового простору твердих тіл. *Сучасну порометрію застосовують для дослідження широкого спектра продуктів, зокрема гірських порід, мінералів, графіту й вугілля, руд та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПОРО́МНИЙ, ПОРО́МОВИЙ, *рідко* **ПАРО́МНИЙ,** *заст.* **ПОРО́ННИЙ,** *рідко* **ПОРО́НОВИЙ,** а, е. Прикм. до **поро́м, паро́м, поро́н.** *Мирон Сидорович помітив під вишкою, до якої прип'ятий поронний трос, Клариного брата, що давився стримуваним сміхом* (М. Руденко); *Коли о 16 годині приїхали на паромну пристань, щоб повернутися додому, увесь заряд відпочинку, мов корова язиком злизала* (М. Василенко); *Один чоловік, стоячи по коліна в воді біля поромної линви, ледь чутно щось гукав до мене* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Який здійснюється за допомогою порома. *На Приволзькому бульварі міста Самари, проти поромної переправи, зібралося багато народу* (Ф. Бурлака).

ПОРО́МНИК, *рідко* **ПАРО́МНИК,** *заст.* **ПОРО́ННИК,** а, *ч.* Перевізник на поромі. *Можна було .. спокійно дожидатися паромників, як Гмиря називав наших плотарів* (М. Трублаїні); *Коли Вікентій Петрович підійшов до порома, поромники здивовано перезирнулися між собою* (М. Стельмах); *Взявся* [Шелюженко] *за трос, щоб допомогти поронникові гнати порон на той бік* (О. Гончар); *Поромник, старий, але ще міцний дідуган, у свиті і шапці з чорного смушку, не поспішав, робив усе повагом, неквапно* (Б. Левін).

ПОРО́МОВИЙ *див.* **поро́мний.**

ПО-РО́МСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ро́мському.** *Паски по-ромськи видовжені, високі — до 80 сантиметрів. Є ще вищі, але то вже ризик, що всередині паска може бути пуста* (з газ.); *Організатори вечора знайомства з ромською культурою провели маленький майстер-клас з ромської мови, навчивши гостей вітатися, представлятися, дякувати та освідчуватися по-ромськи* (із журн.).

ПО-РО́МСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у ромів, за звичаєм ромів. *Сватання відбувалося по-ромському, з дотриманням давніх традицій* (із журн.).

2. Ромською мовою. *— Мамо, вона не знає ні по-волоськи, ні по-ромському, — сказав бабі тато* (Г. Тарасюк); *Приємно здивувало те, що навіть діти в таборі спілкувалися по-ромському* (з газ.).

ПОРО́МЩИК, *заст.* **ПОРО́НЩИК,** а, *ч.* Те саме, що **поро́мник.** *Іде хлопець та йде, і приходить до річки широкої та бурхливої .. Гукнув хлопець поромщика* (з казки); *Чорнів серед Росі порон, а на йому* [ньому] *ледве мріла біла сорочка поронщика коло кодоли* (І. Нечуй-Левицький); *— Сергій, напевно, знову не підготувався? — допитувавсь поромщик* (В. Малик).

ПОРО́Н *див.* **поро́м.**

ПОРОНИ́ТИ, роню́, ро́ниш, *кого, що.* Док. до **рони́ти** 1–3. *Земля загула від гаю, і щось важке наближається до пасіки .. Поронило лісу, суне поміж вуллів* [вуликів] *й вулля валить* (Марко Вовчок); *Перестрах і сила удару зробили те, що скалічена жінка поронила дитину* (І. Франко); *Ой летіли лебедоньки через темний бір, Поронили біле пір'я та й у батьків двір* (М. Рильський).

ПОРО́ННИЙ *див.* **поро́мний.**

ПОРО́ННИК *див.* **поро́мник.**

ПОРО́НОВИЙ *див.* **поро́мний.**

ПОРО́НЩИК *див.* **поро́мщик.**

ПОРОПЛА́СТ *див.* **поропла́сти.**

ПОРОПЛА́СТИ, ів, *мн. (одн.* **поропла́ст,** у, *ч.).* Група м'яких і легких пористих матеріалів із синтетичних смол. *Для теплоізоляції краще застосовувати пінопласти, а поропласти зі сполученими між собою осередками доцільно застосовувати як звуковвбирний матеріал* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОРО́КА, и, *ж.* У руслі Амазонки — аномально висока припливна хвиля солоної води, що рухається вгору її рукавами. *Пororoка може становити загрозу для судноплавства, тому що рухається з великою швидкістю та має значну енергію* (з наук.-попул. літ.); *Пороpока стала популярною серед серферів, але серфінг на ній небезпечний, оскільки вода містить значну кількість сміття* (з навч. літ.).

ПОРОСИ́НЕЦЬ, нцю, *ч.* Рід багаторічної трав'янистої рослини родини складноцвітих. *У поросинцю віночок квітки жовтий або білий, з язичком, який майже вдвічі перевищує трубочку* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОСИ́ТИ, рошу́, ро́сиш, *розм.* 1. *безос.* Док. до **роси́ти** 2. *Тижнів зо два вже сонце сідало за важку чорну хмару, та дощик зривався лише разів три або чотири: поросить, поросить та й нема* (І. Білик).

2. *що.* Док. до **роси́ти** 3. *Потекла кровця аж доріженькою І поросила всю траву* (з народної пісні); *Поросила, покропила Хмарка дощиком гаї* (П. Усенко).

ПОРОСИ́ТИСЯ[1], рошу́ся, ро́сишся, *розм.* Док. до **роси́тися;** зароситися. *Із господарем баштану пройшлися стежкою й геть поросилися* (із журн.).

ПОРОСИ́ТИСЯ[2], ро́ситься, *недок.* Народжувати, приводити поросят (про свиню). [М а р и н а:] *Захворіла Галя. Свині без .. догляду залишились. А чотири льохи от-от пороситись будуть* (О. Корнійчук); *Наша свиня поросилася, дак матка коло неї і ночувала, щоб не розірвала поросят* (В. Дрозд); *Розведення свиней — досить вигідна галузь тваринництва: свиня багатоплідна і може пороситися два рази на рік, а в умовах ризикованого землеробства — це добра гарантія стабільного доходу* (з навч. літ.).

ПО-РОСІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-росі́йському.** *Підміну однієї діалектичної істини такою ж другою діалектичною істиною зроблено по-російськи* (І. Багряний); *Лист був писаний по-російськи* (І. Франко); *Оглянувши нарешті книжку, Бронко повернув її назад Каминецькому. — Я по-російськи не вмію читати* (Ірина Вільде); *Я не дуже добре писала по-російськи* (М. Андрусяк).

ПО-РОСІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у росіян, за звичаєм росіян. *Коли прийшли додому, на нас чекали щі, приготовлені по-російському на м'ясному бульйоні* (з мемуарної літ.); *Тоді, майже сто років тому, хіба один М. Грушевський побачив маніпуляційну суть федералізації по-російському, коли під цим "федералізмом" лежить насправді найгірший терористичний централізм* (з публіц. літ.).

2. Російською мовою. *За чотири роки Беймбет навчився сяк-так висловлювати по-російському свої бажання* (Б. Антоненко-Давидович); *Він уже ласкаво подивився на свого учня .. — Ну, так як же по-російському шварц?* (П. Панч); *Юнак, як і багато хто з чехів, досить вільно говорив по-російському* (О. Гончар).

ПОРОСІ́ЙЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поросі́йщити.** *За категоричним твердженням професора Грушевського, українського пролетаріату не було: пролетаріат на Україні був або російський, або поросійщений* (Ю. Смолич); // **поросі́йщено,** *безос. пред. Укладач старався зібрати в словнику ті найпоширеніші англійські слова з природничих наук, техніки та лексики сучасного побуту, які пропущено в словниках або перекладено незадовільно, а зокрема поросійщено* (з навч. літ.).

ПОРОСІ́ЙЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поросі́йщити.** *Ради депутатів, на думку професора Грушевського, може, й мали якийсь демократичний сенс на Московщині, .. але на Україні вони тільки ще один спосіб поросійщення, нехай і "революційного"* (Ю. Смолич); *Поросійщення білоруської мови досягло свого вивершення за сталінських часів, але тривало й пізніше* (з наук. літ.).

ПОРОСІ́ЙЩИТИ, щу, щиш, *док., кого, що.* Те саме, що **зросі́йщити.** *Духнович ніколи по-російськи не говорив. Його граматику поросійщили інші, проти чого Духнович протестував* (з наук. літ.).

ПОРОСІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пороси́тися**[2]. *Процес поросіння та перелік операцій, які роблять для поросят від народження й до відлучення та організовують на 21–28-й день, потрібно виконувати з урахуванням їхнього стану* (з наук. літ.); *Свині здатні давати потомство в усі сезони року, але найкращих поросят одержують від зимового поросіння* (з навч. літ.).

ПОРОСЛЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́рослъ** 1. *Порослеві чагарники потрібно розріджувати, тому що їхня густота перешкоджає вільному розвитку окремих рослин* (з навч. літ.); // Який вирощується, походить з порослі. *Порослеві рослини мають пагони й листки більші й товстіші, ніж у дерев насіннєвого походження* (з наук. літ.); *Кожне наступне порослеве покоління одного й того ж дерева буде характеризуватися погіршенням стану та зниженням енергії росту, зниженням стійкості та довговічності* (з навч. літ.).

ПОРО́СЛИВА, *тільки ж.* Плодюча (у 1 знач.) (про свиню, рідко — про самиць інших ссавців), плідна (у 1 знач.). *Мати купувала поросят на виріст у тітки, в якої були дві порослиbі свиноматки* (із журн.).

Поро́слива свиня́ *див.* **свиня́.**

ПОРО́СЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **порости́.** *Між сірими скелями стоїть на низині стара церква.., сіра, поросла сизим та зеленим мохом* (І. Нечуй-Левицький); *Двір був великий, порослий травою, на ньому хліви, комори, різні господарські прибудинки* [прибудови] (Леся Українка); *Мирно пасеться* [кобила] *між могилками, з'їдаючи траву, порослу, може, з частин тіла попередніх ґазд її предків* (Г. Хоткевич); *Через дорогу — озеро, гострим ситняком поросле* (П. Тичина); *Поросле молодими хащами узлісся — суцільне біле мереживо* (Р. Андріяшик); *Поросле щетиною обличчя .. робиться нещадним і лютим* (Григорій Тютюнник).

2. *у знач. прикм.* Який проріс; пророслий (про зерно). *Бувало, тримає* [батько] *сім'ю цілу зиму надголодь, .. а весною вигортає свиням зіпріле, поросле жито* (В. Речмедін); *Деякі фахівці радять ввести до щоденного раціону поросле зерно, яке багате на різні вітаміни* (з навч. літ.).

ПО́РОСЛЬ, і, *ж., збірн.* 1. Молоді пагони, паростки, що виростають від пнів, коренів і т. ін.; поріст, порість. *Багато садівників щорічно стикаються з серйозною проблемою: поряд з деякими деревами до кінця літа з'являється багато кореневої порослі* (з наук.-попул. літ.); *Після того, як зрізали вишню, на її місці з'являється чимала кількість порослі, яку потрібно викопувати з корінням* (з навч. літ.).

2. Молоді рослини; молодий ліс, сад, який складається з дерев однієї породи. *Цілий квартал нового лісу займає соснова поросль, що своїми молодими вершками тягнеться у височину* (з наук.-попул. літ.); // Сходи яких-небудь рослин. *Молода поросль ледь зеленіла рівними рядами на багато гін* (Ю. Смолич); *Микула стояв і дивився на зелені луки, буйну поросль всякого жита за Любечем* (С. Скляренко); *Назустріч сонцю жирувала молода запліднена земля, витягувала до нього жадібні стрілочки зеленої порослі* (П. Колесник); // *перен.* Молоде покоління, молодь; наступники, спадкоємці. *Підійшла молода поросль, якій уже було байдуже, якому богові молитися* (Р. Іваничук); *Виходить, віднині всі оці спрацьовані, загартовані життям робітники, ота молода поросль, що примощувалася попід деревами, — всі вони її товариші, друзі* (М. Олійник).

3. *розм.* Волосяний покрив на обличчі, на тілі. *З себе* [Іванохрестительський] *високий, .. на верхній губі й на підборідді — рудувата поросль* (Ю. Збанацький).

ПОРОСЛЯ́К, ý, *ч., збірн.* Молоді деревця; молодий ліс або чагарник. *Прорідженням створюються умови для переведення дубових порослеків у змішані порослево-насіннєві деревостани* (з наук. літ.); *Дикі кабани народжуються у березні. Самки "майструють" гнізда з іван-чаю. Та як його видобути з-під снігу? Ось і залишають лісівники незайманими ділянки із поросляком, що мали б іти під рубку, навмисне для кабанів* (з газ.).

ПОРО́СНА, *рідко* **ПОРІ́СНА,** *тільки ж.* Вагітна (про свиню, рідко — взагалі про самиць ссавців), важка (у 10 знач.). *Тут же вся вигиналася, скавучала з привітності ряба поросна сука, але така худа, що, крім великого, як спухлого черева, нічого в ній не було* (В. Винниченко); *Підійшла свиня поросна* (П. Глазовий); — *А що там... Поросну льоху забрали, п'ять мішків пшениці забрали...* (Б. Харчук); — *Хочеться мені ковбас... Клич колія та ріж свиню. Вона не поросна?* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Я рішуче натиснула кнопку виклику. Черниця з голодними очима ще не поросної кролиці на ймення Варвара з'явилась негайно* (В. Шкляр); * У порівн. *На бігу, бічним зором, спостеріг, як кілька гієн поспішили до води .. Їхні роздуті черева відвисали, мов у поросних* (Ю. Логвин).

ПОРО́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **поро́сна.** *Свиноматок на великих комплексах в сектор для опоросу переводять на 111–112-й день поросності* (з наук. літ.); *У другу половину поросності свиноматок у зв'язку з інтенсивнішим ростом плода годують інтенсивніше* (з навч. літ.).

ПОРОСНУ́ТИ, нý, нéш, *док., розм.* 1. Розірвавшись, відірвавшись, випавши, посипатися, розсипатися по поверхні чого-небудь. *Хіп! за добре намисто. Намисто порснуло з шиї додолу* (Панас Мирний); *Бублики з торби пороснули по сходах* (І. Нечуй-Левицький); *Тріснула сорочка, квасолею пороснули на долівку ґудзики* (Григорій Тютюнник); *По днищу пороснув град камінців* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. *перев. чим.* З силою кинути, бризнути, сипнути і т. ін. *Я мушу подякувати Богу за те, що не пороснув градом на людську працю* (Т. Бордуляк); *Вітер усе збільшувався і нараз пороснув густим дощем* (Г. Епік); // *безос.* * Образно. *Навіть сам Пелехатий* [вовк] *трохи розгубився, коли йому межи очі пороснуло дивним полум'ям* (П. Загребельний).

3. *перен.* Зірвавшись з місця, швидко побігти, розбігтися, розлетітися в різні боки (про багатьох). *Першокласники горохом пороснули до виходу* (С. Добровольський); *Матроси пороснули на пристань поторгувати* (П. Загребельний); *Люди, що стояли осторонь, спостерігаючи за дівчиною, враз пороснули врозтіч* (Н. Околітенко); — *Гав! — гукнуло цуценя на горобців, і вони пороснули в усі боки* (М. Слабошпицький).

4. З силою, раптово линути (про дощ). *Дощ як поросне... Справжнісінький проливень* (І. Вирган); *Якось раптово пороснув навальний, важкий дощ* (М. Руденко).

5. *перен., розм.* Шпарко заговорити, закричати; заторохтіти (у 2 знач.), зацокотіти (у 3 знач.). — *Чого ж я подла* [підла]*?.. — Ще не подла? ще не подла? — пороснула пані на всю кухню. — До паничів ходити?!* (Панас Мирний); *Шибки та лампадки аж дзеленчатимуть, коли пороснуть від порога хлопці такою шрапнеллю... "Ой, ненароком! Недогледіли!.. Вибачайте, дядьку!"* (О. Гончар).

ПОРОСТА́ТИ, áє, *недок.,* **ПОРОСТИ́,** тé; *мин. ч.* порíс, рослá, лó; *док.* 1. *чим.* Укриватися по поверхні якою-небудь рослинністю. *Стіна від вогкості вже почала поростати мохом* (Ірина Вільде); *Хтось зносив каміння на купу, може, знадобиться для будови, і часом та купа поростала травою* (Г. Пагутяк); *Низьке місце, де протікала по весні вода, поросло широкою жирною травою, оситнягом* (Панас Мирний); *Величні гори навколо поросли стрункими ялинами, .. фісташками і непрохідними хащами малини* (З. Тулуб); // Обростати навкруги, з усіх боків якою-небудь рослинністю. *Потечуть Веселі ріки, а озера Кругом гаями поростуть* (Т. Шевченко); * Образно. *Тоді тільки ідея набирає вартості, коли поростає тілом, переводиться в життя* (М. Коцюбинський); // Покриватися, заростати волоссям, шерстю, пір'ям і т. ін. *Пташенята у кубельці пір'ям поростають* (Уляна Кравченко); *Гаряче світло .. блищало на тонесеньких золотих волосинках, якими поросли ті кремезні руки* (М. Коцюбинський); *Тепер він ще більший, ще червоніший і кулаки поросли волоссям* (В. Домонтович).

2. *розм.* Виростати густо, у великій кількості; розростися, займаючи великий простір (про рослини). *Геть-геть по ланах поростають, як зелені сади, як виногради, густі та чорні кропиви* (С. Васильченко); [Д р у ж к и:] *Ой дружечки, помалу йдіть, Нашого винограду не топчіть, Бо наш виноград скрізь поріс* (М. Кропивницький); *На високих місцях поріс, як джунглі, сивий полин* (М. Коцюбинський); * Образно. *І за могилою могила, Неначе гори, поросли* (Т. Шевченко); // *тільки док.* Вирости (про волосся, шерсть, пір'я і т. ін.). *Од великого розуму і роги поростуть* (Номис); *З їжака сміявся лис: — В тебе чуб не так поріс, Це не чуб — якийсь клубок Чи то голок, чи шпильок* (М. Стельмах); — *Швидше волосся пороcте на моїй долоні, ніж я випущу з неї булаву* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки док., розм.* Стати високим, вирости (про дерева, трави і т. ін.). *Вже поросли верби й вишні, посаджені Миколою над Раставицею, а Микола не приходив* (І. Нечуй-Левицький); *Дуби, клени, осики, берести та всякий чагарник густо поросли й позчіплювалися гіллям* (Б. Грінченко); *Льон поріс високий, аж до колін* (С. Чорнобривець); // Стати стиглим; дозріти (у 1 знач.) (про злаки). *Хліб поріс, прийшли жнива* (Я. Щоголів); // Стати дорослим, дійти зрілого віку (про всіх або багатьох). *Перші його дочки повмирали, а менші поросли й вже трохи засиділись в паннах* (І. Нечуй-Левицький).

4. *тільки док.* Прорости, дати паростки, покільчитися. *Пізниться з своїм господарством усяка вдова .. То затекло, то не довезли, то у полі у копах стоїть, поросло* (Ганна Барвінок); *Усі вулиці в Вербівці ніби зумисне обсаджені високими вербами: то поросли вербові кілки тинів* (І. Нечуй-Левицький); *Кажу: і пшеницю, замість гречки, будете сіяти. І поросте* (У. Самчук).

◊ **Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю** *і т. ін.)* **поросла́ (заросла́)** *див.* **доро́га; Кістки́ траво́ю пороступ́ть** *див.* **кістка; (1) Мо́хом порости́ (обрости́, пооброста́ти** *і т. ін.):* а) давно забутися. *Що було, то мохом поросло* (прислів'я); *Часи князів і бояр поросли мохом* (І. Франко); *Розкажу вам про минуле, Що вже мохом поросло, Що, нащадками забуте, За водою поплило* (Олександр Олесь); *Таємнича смерть молодої людини встигла пообростати мохом і новими деталями* (І. Карпа); б) постаріти (у 1 знач.), стати старішим. *Одна на другу* [ворони] *позирали; Неначе три сестри старі, Що дівували, дівували, Аж поки мохом поросли* (Т. Шевченко); *Арсен Іванович .. порадив, що пора б уже Андрієві й за розум братися і не чекати, коли він обросте .. мохом...* (Д. Бедзик); — *Не в гору моє життя, а з гори котиться. Та й сам я мохом уже поріс* (В. Чемерис); **(2) Пороста́ти / порости́ в пір'я** — виростати, набиратися досвіду, ставати заможним. *Він тоді іно що почав поростати в пір'я; закуп того дому був перший крок до його пізнішого багатства* (І. Франко); *Вони* [бояри] *скрізь однакові .. Поки котрий у пір'я не поросте, хоч до рани прикладай. А як опериться, понад князя вирости хоче* (Б. Лепкий); **(3) Порости́ траво́ю (те́рном, би́ллям** *і т. ін.):* а) давно перестати існувати; щезнути навіки, забутися. *"Було та минуло — вже й порохом припало й терном поросло, — думав Ломицький, — небагато часу минуло, а вже мені обридло життя, монотонне та безцвітне..."* (І. Нечуй-Левицький); *Є час битися, але є час і миритися. Що було, те загуло, те биллям поросло!* (І. Багряний); *Повставай із могил, що було та биллям поросло* (Л. Первомайський); *Багато хто із цих панів соромиться свого становища, .. шукають навіть виходу — .. хто у збиранні та виданні народних старих пісень (як Лукашевич!), хто у журбі за тим, що вже минуло і поросло травою...* (Василь Шевчук); б) *(тільки* **порости́ траво́ю)** давно умерти, загинути. — *Нема Кирдяги. — А Прокопович? — І Прокоповича, і Череватого, і Нареченого, і Демида .. — Поросли травою* (О. Довженко); *Щасливо розродитися б їй. Гафія тепер ні про що не згадувала, навіть про Степана, який поріс травою на нічийній землі* (Б. Харчук); **Се́рце мо́хом (пліснявою, цвіллю** *і т. ін.)* **обросло́ (поросло́, покри́лося** *і т. ін.)* **/ оброста́є (пороста́є, покрива́ється** *і т. ін.) див.* **се́рце; (4) Терна́ми порости́** — занепасти, запустіти. *Стоїть нива народна облогом, Бідний край мій тернами поріс* (П. Грабовський); **Уже́ й мох порі́с** *див.* **мох.**

ПОРОСТИ́ *див.* **пороста́ти.**

ПОРОСТИ́ТИ, рощу́, рости́ш, *док., кого, що, розм.* Зростити, виростити всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь. *Бог поростив хліб добрий* (Сл. Б. Грінченка); *І Бог сказав: "Нехай земля поростить рослину, зілля з насінням і дерево плодовите"* (з рел.-церк. літ.).

ПО́РОСТЬ *див.* **по́ріст.**

ПОРОСЯ́, я́ти, *с.* 1. Маля свині. *Не мала баба клопоту та купила порося* (прислів'я); *Шолудиве порося і в Петрівку змерзне* (Номис); *Лежить свиня під дубом біла І тридцять білих поросят* (І. Котляревський); *Дерева й кущі, здавалось, ждали вечірньої прохолоди. З дворів долинало кувікання поросят, кудкудакання курей* (Ю. Бедзик); * У порівн. *Вони із Федотом розв'язали мішок і, штовхаючись, як поросята біля корита, хотіли чим швидше заглянути, що там є* (Григорій Тютюнник); *Єдине, що вмів Санько робити з успіхом, — це їсти.., був круглий, .. мов сите порося* (Ю. Збанацький); // Страва з м'яса цієї тварини. *Сидить* [Савка] *над смаженим поросям, перекидає, не п'яніючи, чарку за чаркою* (О. Гончар); *Остап відкусив шмат від ніжки засмаженого поросяти* (Д. Білий).

2. *перен., лайл.* Про непорядну, нечемну, невдячну і т. ін. людину (у 2 знач.). — *Порося ти, Сідалковський! — підхопився Грак. — Я тут сиджу, а ти прийшов і блазнюєш* (О. Чорногуз).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **порося́ (свиня́) на о́рчику (о́рчиком),** *зі сл.* в е л и ч а т и с я, п и ш а т и с я *і т. ін., жарт.* — занадто, дуже. — *Чого ж ти запишалась як порося на орчику? — підштовхнув її трьома пальцями Карпо* (М. Стельмах); *Осадчі носилися з нею* [з чуткою], *мов дурень з писаною торбою, трубили на всіх перехрестях, величались, як свиня орчиком, — сам поет просить руки їхньої доньки* (М. Сиротюк).

ПОРОСЯ́ТИНА, и, *ж.* М'ясо поросяти. *Коли закінчилася поросятина, палицею підбив двох перепелів* (В. Чемерис); // Страва з м'яса. *Прийнялись за печене: поїли баранця, поросятини* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Чи то раз я вечеряла й поросятину їла, та, хвалить Бога, ніколи мені ведмеді не снились* (І. Нечуй-Левицький); *Добре було б .. натрапити на корчму, замовити порцію поросятини з хріном* (О. Полторацький); *На срібних та золотих блюдах лежала смаженина — ведмежатина, поросятина* (В. Малик).

ПОРОСЯ́ТИНКА, и, *ж.* Пестл. до **порося́тина.** — *А мені дуже кортить поросятинки, .. душа мнясця* [м'ясця] *забажала...* (Д. Мордовець).

ПОРОСЯ́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **порося́.** *Коло воріт бігають поросятка, та такі чистенькі, як перемиті* (І. Нечуй-Левицький); *Зирк, Свиня лежить в баюрі, А при ній рожево-бурі Поросятка — штук зо сім* (І. Франко); — *Корнію, любий. Маєш карбованця, купи маленьке поросятко. Вигодуємо, і на Різдво ковбаска буде* (У. Самчук); *У його мові переважають пестливі слова: гусятко, поросятко, вербичка* (Григорій Тютюнник); // *розм.* Іграшка у вигляді такої тварини. *Колись на Новий рік, а за східним гороскопом то був рік Вепра, його дівчина подарувала йому іграшкове поросятко* (Л. Денисенко); // Страва з м'яса такої тварини. *Сидить циган, Тільки поглядає, Аж тут кума поросятко З печі висуває* (С. Руданський); *Крім традиційних пиріжків, холодцю та різних салатів, тут були дивовижні витвори сільських майстринь-куховарок. Фаршировані печінкою кури, запечені молочні поросятка, гуси з яблуками, смажені соми та коропи...* (І. Роздобудько).

ПОРОСЯ́ТНИК, а, *ч.* 1. Приміщення для поросят. *Зазвичай взимку двері в поросятник батько утеплював, набиваючи яке-небудь старе́ньке рядно* (з мемуарної літ.); *Якщо є змога, можна облаштувати зону ночівлі для страусів у колишніх поросятниках. Головна умова — висота стелі, яка не повинна бути меншою за 3 метри* (із журн.).

2. Велика глиняна посудина, в якій пряжать та подають до столу молочних поросят. *Через вікно було видно полум'я в печі, горшки, поприставлювані до жару, й навіть поросятник з поросям, що задерло вгору чотири чорні ніжки й гостре рило* (І. Нечуй-Левицький); *У кожній сільській оселі був поросятник — велика миска з ручкою, трохи обрізана збоку. Перед Великоднем у ньому несли до церкви святити запечене молочне порося* (із журн.).

ПОРОСЯ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Те саме, що **порося́тник** 2. *Спеціальний посуд використовували для освячення великодніх страв, які несли до церкви. Зокрема, молочне порося пекли й освячували в поросятнику, поросятниці — сплюснутій по довжині "ринці" для запікання м'яса* (з наук. літ.).

ПОРОСЯ́ТОЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **поросятко.** *Як свиня болотом йшла, Пороcяточок несла* (з казки); *От ярмарка, так ярмарка, що в морі хвилі! Тут і курочки рябенькі, й годовані свині, поросяточка рожеві, кавуни і дині* (із журн.).

ПОРОСЯ́ЧИЙ, а, е. Прикм. до **порося.** *Почухався Хома, став озиратись, дивиться — на столі поросячих кісток нема* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мати .. клопоталась, прохаючи поживитись. "Шматочок індичачих грудей... чи поросячу ніжку"* (М. Коцюбинський); *Годування було суворо індивідуалізоване, і ніякі благання верескливої поросячої ватаги не могли вплинути на свинарку* (С. Добровольський); * У порівн. *Мов поросяча, кров лилась, Я різав все, що паном звалось* (Т. Шевченко); // Такий, як у поросяти. *Він аж руками ляснув із задоволення і, не стримавшись, заверещав своїм поросячим сміхом* (І. Микитенко); *Похитавши головою, він тернув долонею по рідкуватих поросячих віях* (М. Стельмах); *Вчителька у двох словах розповіла, що трапилося на уроці: про той огірок з поросячим хвостом* (В. Близнець).

ПОРОТВО́РЕННЯ, я, *с.* Творення пор (у 2 знач.); пороутворення. *У роботі розроблено математичну модель поротворення при наплавленні алюмінієвих сплавів, яка враховує гідродинаміку рідкого металу у зварювальній ванні* (з наук. літ.).

ПОРО́ТИ[1], порю́, по́реш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Розшивати, розривати шви. *Шиє, поре — ниткам горе!* (приказка); *Не гаячи* [гаючи] *дурно часу, вони зараз прийнялись до роботи, шили, пороли, приміряли перед дзеркалом і знов шили, зв'язували квітки в пучечки* (І. Нечуй-Левицький); *— Сідай, їж, дочко, а потім будеш пороти старе плаття, .. треба перешити* (А. Хижняк); *Робочих місць знову побільшало! Адже тепер кожна крамниця чи бутик винаймав цілу армію швачок, щоб ті пороли і церували костюми ворожих іноземних фірм* (І. Роздобудько).

2. *що і без прям. дод., розм.* Розріза́ти чимсь гострим що-небудь. *Почався трус .. Час од часу капрал пором теслицею краї ковдр, подушок* (Олесь Досвітній); *Сотенний .. приховав брош із дорогоцінним камінням у кінськім хвості, персня з каменем-рубіном — у гриві, інші поклалися на те, що ніхто не стане нишпорити, а тим паче пороти й шукати їхні цінності в сідлі чи попоні* (Д. Міщенко); * Образно. *Блискавки кровавим світлом пороли пітьму* (І. Франко); *Він уперто сидів і розповідав Расмусові, як він молодим моряком поров сині хвилі всіх океанів світу* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // *кого, що і без прям. дод.* Робити розріз на тілі; розтинати (у 1 знач.). *Тепер ото і ящірку поров ним* [ножем]; *слизький жир лиснів на кінці* (Панас Мирний); *З хряском штик вгрузав у тіло, поров чужинцям животи* (В. Сосюра); *Вуйко Атанас .. монотонно скаржився кумові Максимові, як то його дохтори* [доктори] *пороли і витинали з черева болячку* (І. Керницький); *— Я .. працював хірургом. Я різав, краяв, розтинав, поров, потрошив, мотлошив, вивертав животи як рукавички, а потім стібок за стібком зашивав не згірше якої швачки...* (Ю. Винничук).

3. *що, перен., розм.* Говорити щось суперечливе, позбавлене здорового глузду, розумних підстав; плести (у 2 знач.). *Її розум через нещастя затемнився, і вона на Івана Пустовойтенка наколотила якоїсь каші. Але чого людина з гарячки не поре* (Валерій Шевчук); *Вона поре далі таку вже ахінею, що важко переказати усе* (Ю. Покальчук).

◊ **Не ши́ти, не поро́ти** *див.* **ши́ти; (1) Поро́ти гаря́чку (спі́шку)** — діяти поспіхом, необдумано, нестримано і т. ін.; гарячкувати. *— Я б на твоєму місці — не поїхала б. Нізащо! Дочекалася б таки листа. В такому ділі спішку пороти — злочин!* (А. Головко); *А через тиждень знов почав гарячку пороти наш сусіда. День і ніч бігає, як навіжений* (Є. Кравченко); *Через своє легке щастя опера Юхим заспокоївся, а коли все повернулося в інший бік, то втратив голову і став пороти гарячку* (М. Малиновська); *В будь-якому разі пороти гарячку він не збирався* (А. Кокотюха).

ПОРО́ТИ[2], порю́, по́реш, *недок., розм.* 1. *кого і без прям. дод.* Бити різками, сікти, шмагати кого-небудь. *— Раб лукавий і лінивий! Мало я поров тебе різками...* (С. Васильченко); *Івашко аж сів і вражено подивився на дядя Павлуся. — Сам себе?!! — .. Чи не дурний же, га? Сам себе! От так, одною рукою зв'язав, а другою поров* (В. Винниченко); *Повернулися* [поміщики] *з німцями і почали людей пороти, щоб майно зносили* (Є. Кравченко); [Т а р а с:] *Скажи мені — тебе хоч раз пороли різками на конюшні?* (С. Голованівський).

2. Лити (про рясний дощ). *Дощ так і поре* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́РОТИЙ[1], **ПО́РЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **поро́ти**[1]. *Неприпустимим дефектом вишитих виробів є різко виражені сліди поротої тканини у вишивці* (з навч. літ.); // **по́рото, по́рено,** *безос. пред. Сорочку порено по боках для клиноподібних вставок* (із журн.); // *у знач. ім.* **по́роте,** того, **по́рене,** ного, *с.* Те, що порють *(див.* **поро́ти**[1] 1). *І шите й пороте знає* (приказка).

ПО́РОТИЙ[2], **ПО́РЕНИЙ,** а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поро́ти**[2] 1. *Розгромлені професійні спілки, пороті селяне* [селяни], *.. київські обивателі, .. всі вони благали, молили захисту, оборони* (В. Винниченко); *Марія збирала, як скарби, імена тих, хто був убитий або порений до смерті* (з мемуарної літ.); *У шкільні роки В. Черчилль проявив себе як норовливий учень і бував не раз поротий різками* (з публіц. літ.); // **по́рото, по́рено,** *безос. пред. Хлопця було нещадно порено, а потім він пропав безвісти* (з газ.).

ПОРО́ТИСЯ[1], по́реться, *недок.* 1. Розриватися, розходитися по шву. *Він* [натовп] *затягнув Дарію Олександрівну і сина, покружив і здавив так, що ребра тріщали, а з одежі, яка поролась, відскакували ґудзики* (В. Барка); *Його капці просилися на смітник, рукави його светрів поролися, нитки стирчали навсібіч, він обривав їх, коли вони лоскотали його зап'ястя* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Мов десяткове* [домоткане грубе] *полотно, повітря так лунко пореться. І світ нехитрий .. проблискує густою чорнотою* (В. Стус); *Тих попереджень* [людству] *уже стільки, що люди звикли й адаптувались. То вичерпуються запаси води, то нафти, то пореться озонова дірка* (Л. Костенко).

2. Пас. до **поро́ти**[1] 1. *Нерівний шов на манжеті пореться спеціальними ножицями* (з навч. літ.).

ПОРО́ТИСЯ[2], по́реться, *недок., розм.* Пас. до **поро́ти**[2] 1. *Робітництво й селянство .. розстрілювалось і поролось різками* (В. Винниченко).

ПОРО́ТНИЙ, а, е, *військ.* 1. Здійснюваний окремими ротами, по ротах. *Поротне проходження тунелів і мостів має відбуватися з максимально можливою швидкістю* (з навч. літ.).

2. Складений або розрахований за ротами. *Поротний рапорт віддається чітко, без різкого підвищення голосу* (з навч. літ.).

ПОРО́ТНО, *військ.* Присл. до **поро́тний.** *Батальйон проходить перед начальником, який проводить огляд, поротно на дистанції одного лінійного (двох лінійних); роти — у колону по три (по чотири)* (з мови документів); *Попереду хтось закричав: — .. оой-ся!* [шикуйся] *— і всі почали шикуватися поротно в колону* (Григорій Тютюнник); *Розмови, розмови, розмови. Весь полк перепочиває: повзводно, поротно, побатальйонно* (А. Дімаров); *Чимало лежало їх* [мерців] *вздовж берега, майже рівними шерегами — прямо, як вибивала їх поротно запорізька картеч* (Д. Білий).

ПОРОТТЯ́[1], я́, *с.* Дія за знач. **поро́ти**[1] 1. *Голки для пороття віднесено до категорії "галантерейні вироби" в Міжнародній класифікації промислових зразків (так званій Локарнській класифікації), переклад тексту якої в десятій редакції було опубліковано 2013 р.* (з наук.-попул. літ.).

ПОРОТТЯ́[2], я́, *с., розм.* Дія за знач. **поро́ти**[2] 1. *Пан староста скінчив свій суд. Лишалося пороття.., урядовець лівша звелів челядникам узяти на ослона одного з молодших* (Іван Ле); *У 1996–2001 рр., коли таліби перебували при владі в Афганістані, для порушників суворих релігійних законів були чинні такі покарання, як побиття камінням, пороття й повішення* (із журн.).

ПОРОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення пор (у 2 знач.). *Аналіз процесів утворення окалини свідчить про те, що вплив мікродомішок проявляється через пороутворення на границях зерен при кристалізації сплавів* (з наук. літ.); *Класифікацію виробів із пористого бетону визначають за призначенням (конструкційні, конструкційно-теплоізоляційні, теплоізоляційні), принципом пороутворення (піно-, газо- і газопінобетон), умовами твердіння (неавтоклавні й автоклавні)* (з наук.-техн. літ.).

ПО́РОХ[1], у, *ч.* 1. Дрібні тверді частинки, які зависають у повітрі або осідають на поверхні чого-небудь; пил (у 1 знач.), курява. *Погоничі вряди-годи ньокали, поганяючи вкриті потом та порохом коні* (І. Нечуй-Левицький); *Якось раз Андрій замітав той покій, що стіни обставлені книжками, й, стираючи порох із столу, зобачив на ньому кілька мідяків* (М. Коцюбинський); *Вітер здійма порохи* (Леся Українка); *Сонце ще падало десь там за будинком, і тіні в подвір'ї були немовби в золотому поросі* (В. Винниченко); * Образно. [Е л е а з а р:] *Ох, я додолу впав, як і святиня, .. І як тепер відбудувати тяжко святиню нашу, так нам тяжко встати із пороху невільницької га́ньби* (Леся Українка); // Найдрібніші частинки чого-небудь, порошкоподібна маса. *У паровому млині стояв гамір. Літав у повітрі білий густий порох від борошна* (А. Шиян); *Павло .. зняв з комина сухого тютюнового бадилля і став дробити його сікачем у вербовому кориті. Їдючий* [їдучий] *тютюновий порох заповнив усю хатину* (Григорій Тютюнник); *Починав Жига малювання з лиць .. Брав у рівних частинах охру, білило й зелений порох, додавав дрібку сажі і все це змішував* (М. Дочинець).

2. *перен.* Що-небудь зовсім не варте уваги, таке, що не має справжньої цінності й значення. *Слова солодкі, — та хотів Я б поцілунків замість слів .. А слово?.. слово — порох, дим!* (Леся Українка); *Оточений хорошою родинною атмосферою, він* [М. Коцюбинський] *позбавлений був тих щоденних дрібних турбот, того пороху життьового, які .. заважають жити, навіть дихати вільно* (С. Єфремов); *Одно скажу: багатство — тлінь та порох, А торгувати братом — ох, брудота!* (А. Кримський); // *розм.* Про людину — вживається перев., щоб підкреслити її тлінність, скороминущість. [В и н о ч е р п е ц ь:] *Хай не гнівиться пан мій вельможний на пса нікчемного, на марний порох!.. Немає кубка з яшми!* (Леся Українка); *Як прийде мені амінь, То не страшна могила, Бо хоч я порох, хоч я тлінь, Так люд мій — Божа сила!* (Б. Лепкий); *Соломон захлинався: — .. Від усіх стрункиx (ілюзорно стрункиx!) концепцій і систем, від усіх "ізмів", на які спиралася й мусила спиратися душа, лишився пил, хаос .. Людина є .. порох, ніщо* (І. Багряний); *"Невірний рабе великого султана, царя світу, перед яким ти порох і тлін! .. Ти насмілився чинити змову проти свого повелителя"* (Р. Іваничук).

3. Останки, рештки померлої людини; прах. *На марний порох мій не проливайте рік .. Тут не потрібний плач, даремний крик, Тут не до речі шана вся остання* (М. Зеров); *Порох В. Стуса був перевезений 1989 р. у Київ і похований на Байковому цвинтарі* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Я говорю устами людства, що про визволення волає, устами людської безсмертної душі, що з пороху встає, що виривається з темниці і шукає світла...* (М. Драй-Хмара).

○ **(1) Як по́роху** *кого, чого, у знач. присл.* — дуже багато. — *В тій річці пстругів, як пороху* (І. Франко); *За обрядом, що зберігся в українському селі Мусаїт у Молдові, на день Святого Гната "чоловіка до хати позаклич, посади його на подушку на ослоні, пригости і дай вина — тоді курчат буде, як пороху"* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Злі́зувати по́рох (бруд)** *див.* **злі́зувати; Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди)** *див.* **насипа́ти**[1]**; Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (стіп) свої́х]** *див.* **обтру́шувати; Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м** *і т. ін.)* **припада́ти / припа́сти** *див.* **припада́ти; Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох)** *див.* **поверга́ти**[2]**; Порохня́** *(рідше* **по́рох, порохно́** *і т. ін.)* **си́плеться** *див.* **порохня́; (2) По́рохом піти́** — занепасти, зруйнуватися. — *Сім'ю свою треба хазяйці так тримати, як мак у жмені: а то розсиплеться усе, порохом піде за вітром* (Марко Вовчок); *Боримисл змовчав сіверському князеві. Коли вітчина Великого князя, Земля Руська, стане супротиву, все піде порохом: піддасться один люд — піддасться й другий* (І. Білик); **Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися) / розпа́стися (впа́сти, розси́патися, розлеті́тися, полеті́ти** *і т. ін.)* **пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох)** *див.* **розпада́тися**[1]**; Розтира́ти / розте́рти (зіте́рти, сте́рти) на по́рох (у по́рох, на прах, у порошо́к)** *див.* **розтира́ти; У по́рох топта́ти** *див.* **топта́ти; (3) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **по́рох (сіль) в о́ці:** а) *(кому і без дод.)* те, що (рідше той, хто) заважає комусь, завдає прикрощів і т. ін.; непотрібний, небажаний. *Еге, десь Гафійка забарилась на музиках. Хай погуляє дитина. Тільки її волі, поки в мами та в тата. Та й те людям, мов сіль в оці* (М. Коцюбинський); б) *(перев. зі сл.* л ю б и т и*)* уживається для повного заперечення змісту зазначеного слова; зовсім не (любити). *Пішов русин найматися до графа, якого люди любили, як сіль в оці* (з казки); *Так любить, як порох в оці* (прислів'я).

ПО́РОХ[2], у, *ч.* 1. Вибухова речовина, яку застосовують для стрільби з вогнепальної зброї та для виготовлення снарядів і патронів. *На колінах його лежала дрібнокаліберна .. рушниця, і три вистрілені патрони ще пахли порохом* (І. Кириленко); *Рушниця заряджалася з дула: засипав у неї дід добру пригорщу пороху, рубав старі іржаві цвяхи замість шроту і клав на ніч коло себе* (А. Дімаров); — *Козаки як козаки, — посміхнувся осавул, підкручуючи вуса. — За плечима рушниці, у руках ратища, порох та кулі в ладунках на чересі — такі ми* (В. Чемерис); — *Сьогоднішнє полювання нам дорого обійшлося, свинцю й пороху залишилося обмаль. Вистачить на пострілів двадцять* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Он під вербами, край винограднику, лежать рядком залізні бочки з сірчаним вуглецем: то засоби боротьби, порох, сказати б, філоксерний...* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Палкий, як порох, сміливий, як голодний вовк, він усім побивав, над усім верховодив...* (Панас Мирний); *Суха солома, як порох, бралася враз огнем, скоро він до неї доторкався* (Б. Грінченко); *"Тут весна дуже запізнилась — і раптом спалахнула, як порох, всілякою зеленню, квітами і травами!"* (О. Іваненко).

2. *перен., розм.* Про запас сили, енергії. — *Ось як косити треба. Ось як, ось як, — промовляв він за кожним помахом коси .. Та пороху в діда вистачило на якісь п'ять-шість хвилин. А потім почав він здавати* (І. Цюпа); — *Ти, Карле Павловичу, даремно тратиш порох, — сказав Василь Іванович. — Забув, що він із України? — То й що? — У нас не вірять в земних богів* (Василь Шевчук); — *Той святий Павло, — правив своєї Рінальді, — сам був гультяй і бахуряка, а як розтрусив порох, почав казати, що все воно гріх .. Взявся наставляти нас, у кого ще досить пороху* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

△ **(1) Чо́рний по́рох,** *спец.* — вибухова суміш із калієвої селітри, сірки та вугілля. *Нітрати використовують у сільському господарстві як добрива, у піротехніці, для виготовлення чорного пороху й виробництва інших вибухових речовин* (з навч. літ.).

◊ **Витрача́ти (тра́тити) по́рох** *див.* **витрача́ти; (2) Є ще по́рох у порохівни́цях** *(рідко* **у порохівни́ці)** — ще не витрачено енергію, сили, творчі можливості і т. ін. *Квасолею годують, а м'язи ще грають, значить, не так просто висмоктати з мене силу мою, є ще, думаю, порох у порохівницях* (І. Муратов); *Над самим вухом у Ряжанки пролунала соковита полтавська гутірка: — А-а! Є ще порох у порохівницях! Не перевелося той... козацтво на Вкраїні!* (І. Білик); *Пригода аж стрепенувся від глибини своєї думки. Є ще порох у порохівницях. Ще порадує він людство своїми творіннями!* (М. Слабошпицький); — *Алло, Петровичу, друже! Є ще порох у порохівниці? Так точно? Маю для тебе .. завдання* (М. Гримич); **[І] не ню́хати / не поню́хати (не наню́хатися) по́роху** *див.* **ню́хати; Ню́хати по́рох <Поню́хати по́рох (по́роху)> <Наню́хатися по́роху>** *див.* **ню́хати; Па́хне по́рохом** *див.* **па́хнути; По́роху не ви́гадає (не ви́думає)** *див.* **вига́дувати[1]; Трима́ти (держа́ти) по́рох сухи́м** *див.* **трима́ти.**

ПОРОХА́НЬ, ПО́РОХО́НЬ, і, *ж., діал.* Порохня (у 1 знач.); гниле дерево. *Селом наче прошуміла пожежа без вогню. Потрощила на порохань старі тини, поваляла дощані ворота* (із журн.); *Багато порохоні в лісі.*

ПОРОХА́РНЯ, і, *ж., діал.* Порохівня (у 2 знач.). *Ще довго на селі згадували стару порохарню* (з газ.).

ПОРОХІВНИ́К, á, *ч., розм.* Плащ для захисту від пороху *(див.* **по́рох[1]** 1); пиловик. *З брички зсунувся .. грубенький Зельман у білому порохівнику, з-під якого шкірився до сонця грубий золотий ланцюг* (Марко Черемшина); *На Флоріані Ліві був дорожній плащ-порохівник, чудернацький кашкет із хлястиком поперек тім'я і довжелезним козирком, який не давав сонцю засліпити італійця* (В. Шкляр).

ПОРОХІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Металева, дерев'яна і т. ін. посудинка або шкіряна торбинка для зберігання й перенесення пороху *(див.* **по́рох[2]** 1). *Ганяв* [Томаш] *отару вздовж Бугу і не один раз надибував на забитих і збирав навколо них мідні ґудзики, кулі, хрестики і порохівниці з рогу* [рога] *або з позеленілої міді...* (З. Тулуб); *До них бігцем біг між тернами Максим Кривоніс. Рукою відкидав обшиту ременем горгопку-порохівницю* (Іван Ле); *Метелиця дістав з глибочезної кишені штанів плескату пляшечку з горілкою, насипав у неї з порохівниці пороху, розколотив — і ту пекучу сіру суміш вилив на рану* (В. Малик); *У Музеї українського народного декоративного мистецтва зберігається надзвичайно цінна колекція порохівниць XVII — початку XX ст.* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Є ще по́рох у порохівни́цях** *(рідко* **у порохівни́ці)** *див.* **по́рох[2].**

ПОРОХІ́ВНЯ, і, *ж.* 1. Склад для зберігання пороху *(див.* **по́рох[2]** 1). *Зацілів на горбку замок.., обведений грубим муром і глибоким ровом. На мурі стояли гармати, а в порохівнях лежали кулі і порох* (Б. Лепкий); *Коваль рушив уперед, а за ним на певній відстані пішли опришки. Вів до стодоли, де жили вояки, та до порохівні* (В. Гжицький).

2. Завод, на якому виготовляють порох *(див.* **по́рох[2]** 1). *Тут неподаль* [недалеко] *від порохівні дімок стояв* (А. Свидницький); *За часів гетьмана І. Брюховецького (1663–1668 рр.) у Лохвиці жили пушкарі й були порохівні, де виробляли стрільний порох* (з навч. літ.).

ПОРО́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* Рохкати якийсь час. *Ми пішли в свинарник. Свиня порохкала: десь ділося одне порося* (з газ.); *Наче свині б'ються: порохкають і розійдуться* (прислів'я); — *Я тобі покажу! Я тебе, бегемота бородатого, посаджу за решотку* [грати]... *"Посади, посади", — говорить сам до себе Галапочка .. — Ах ти, порося. Увірветься отаке брудне в чужу душу, наплює і порохкає...* (Є. Дудар); *Оприщенчиха приперлась до неї в гості, побачила в спальні на тумбочці свіжий журнал.., порохкала великим, як рушниця, носом* (В. Шкляр).

ПОРО́ХКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поро́хкувати** і звуки, утворювані цією дією. *Тільки я міг примиритися з тим сопінням та вдоволеним постогнуванням Санька, яке чимось нагадувало тихе свиняче порохкування* (Ю. Збанацький); *За кілька секунд під акомпанемент шарудінь та порохкувань на кухню вповз морж. Про себе я відзначив, що у майбутньому нам буде важко розминатися — своєю тушею мій новий товариш повністю перегороджував прохід* (Любко Дереш).

ПОРО́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Час від часу неголосно рохкати. — *Оце носив продавати порося, та не продав, бо мало давано (порося при цих словах тихо порохкувало в мішку)* (Григорій Тютюнник); *Порохкуючи, риють у гущавинах вологу землю вепри* (П. Загребельний); *Відрана він* [ворон] *сидів, настовбурчившись, на гребені хлівця і слухав, як під благенькою стріхою порохкує кабан, сокочуть кури* (В. Дрозд); *За столиком.., сопучи парою, розвалився, порохкуючи, Товстий Лящ. Лящ, вільний літератор. Вільний від усього* (О. Ульяненко); *Вона і справді почала якось тяжко дихати, порохкувати і хрипіти. Обличчя посіріло, а очі налились страшною порожнечею. Я взяла її за руку і відвела до тераси* (С. Андрухович).

ПОРОХНА́ВИЙ, а, е, *діал.* Порохнявий. *Кілька порохнавих, напівперегнилих дилин, опертих в кроківки, стриміло вгору, творячи яку-таку охорону від непогоди* (І. Франко); *Порохнавий зуб* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРОХНА́ВІТИ, іє, *недок., діал.* Порохнявіти. *У чоловіка зуби порохнавіють* (Сл. Б. Грінченка); *Земля порохнавіє* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Поет* [Ф. Шиллер] *каже.., що тільки свобідний нарід жиє* [живе], *а невольницький порохнавіє* (О. Назарук).

ПОРОХНЕ́ЧА, і, *ж.* Те саме, що **порохня́** 1. *Трухляву дубину панахав* [в'язень] *на шматття. Довбав без утоми руками самими .. Повітря не стало, сама порохнеча* (П. Воронько); *Повільно їхав* [вершник] *порожньою дорогою .. Навколо .. буянив полин, гарячий віддих його млоїв груди, порохнеча заставляла за ним шлях* (Валерій Шевчук).

ПОРОХНИ́Й, á, é, *діал.* Порошний. *Який же він* [шлях] *гучний, та людний, та порохний!* (Марко Вовчок); — *Вдоволені з Туапсе? Не жалієте, що поїхали сюди, а не в свій порохний Крим? — запитавсь він* (А. Кримський).

ПОРОХНИ́НА, и, *ж., діал.* Порохня (у 1 знач.). *Трухляву дубину панахав* [в'язень] *на шматтям. Довбав без утоми руками самими .. І рот, і легені суха порохнина Йому забивала* (П. Воронько).

ПОРОХНИ́ННЯ, я, *с., збірн., розм.* Те саме, що **порохня́** 1. *Остяк* [остов] *заскрипів й увесь похитнувся. — Скрипиш?.. Скрипи! .. На людську ласку не покладайся: попотішаться ще твоїм стогоном, поки призрозуміють, яким побитом з твого порохниння найбільше користі потягти* (Л. Яновська).

ПОРОХНИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **порошни́й.** *Його* [комбайнера] *дорога порохниста гуде й зітхає од атак...* (В. Сосюра); *Заоравшись, мов плуг, у легку порохнисту землю й тільки задерши голову, він* [кріль] *раптом опинився віч-на-віч із Чорнобілем* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПОРОХНІ́ТИ, іє, *недок.* Те саме, що **порохня́віти.** *Стемнілі від вогкості будови, зарослі мохом, зсувались .. Дерева трухлявіли й порохніли .. А над всім журливо плакав .. сумний вітер* (Н. Королева); *Конюшина порохніла по копичках* (Є. Пашковський); [Р о м а н:] *Дують, сушать вітри-суховії, порохніє земля і знесилюється. Треба з Дніпра води напускати та землю нашу українську напувати* (М. Куліш).

ПОРОХНО́, а́, *с.* Те саме, що **порохня́.** *Очі його, великі і нерухливі, світилися мертвим, скляним блиском, блиском вогкого, гнилого порохна, яріючого серед потемків* (І. Франко); [М а в к а:] *Вона* [верба] *мене на зиму прийняла і порохном м'якеньким устелила для мене ложе* (Леся Українка); *Місце .. було казковим: дикі лугові верби з дуплами і порохном, що висвічує, луговий острів, пахучий, безлюдний* (Григорій Тютюнник); *Церква була стара й трухлява, і згори повіялася хмарка жовтого порохна — працювали невситимі хробачки* (Валерій Шевчук); *Байдуже їй, що Хо з усієї сили намагається налякати її .. Байдуже! Палка молодіж у живі очі сміється старому, кепкує з його заходів, зве його порохном* (М. Коцюбинський); *Колишні царські лизоблюди Чи блюдолизи — все одно! Небавом і сліда не буде Од вас, огидне порохно!* (М. Рильський); * У порівн. *На темній одежі світились руки, прозорі й молочні, як поночі порохно* (М. Коцюбинський).

Узя́тися порохне́ю (порохно́м) *див.* **узя́тися.**

◊ **Порохня́** *(рідше* **по́рох, порохно́** *і т. ін.)* **си́плеться** *див.* **порохня́.**

ПОРОХНЯ́, і́, *ж.* 1. Середина трухлявого або гнилого дерева; потерть, труха. *Великий дуб, та порохнею напханий* (прислів'я); *Стіни* [хатки] *попрогнивали, вивалювалися, порохня сипалася з голих колод* (Панас Мирний); *Цупкий* [плющ] *і ядучий. Він зеленіє, поки струхлявіє коріння старого дерева, роз'їдене плющем, доки воно звалиться і вкриє паразита своєю порохнею...* (Р. Іваничук); // Сипка маса решток чого-небудь зотлілого, подрібненого і т. ін. * Образно. *За бійницями .. отаборився рожевощокий жрець науки, який щохвилини готовий скинути мантію, щоб засипати отруйними стрілами кожного, хто наважиться небезпечно дмухнути на його ефемерну, зліплену з паперової порохні, славу* (М. Руденко).

2. *перен., зневажл.* Про що-небудь старе, нецінне, непотрібне. *Хай тріщить, розвалюється старе й трухляве, хай летить за вітром століття солом'яна порохня — вище голову, ширше плечі, богатирі!..* (М. Руденко); // *лайл.* Про дуже стару або нікчемну людину. — *Розпитував я і так і сяк старих .. Думав до баб підсипатись, — куди там! Сама порохня! Та нічого .. од нас не одмовчаться! Язика знайдемо!* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Ех ти, вошива порохня! Кого вчиш, тиловий кріль?!* (Ю. Яновський); *Залиште, ваше священство, ці справи нам .. Не беріть на себе забагато, відступіть нарешті молодшому місце, ви бо вже порохня* (Р. Іваничук).

3. *розм.* Порох *(див.* **по́рох**[1] 1), пилюка. *Лютий звір ревів десь під скалою, Лиш в порохні його виднівся слід* (І. Франко); *Газик легко котився по курній степовій дорозі, лишаючи позад себе величезний хвіст збуреної скатами порохні* (С. Голованівський); *Я вивітрив собі очі, а жаданого камінця не знаходив .. Приніс* [Мордко] *віничок — може, в порохні застряв камінець? .. Я пообмітав пристінок* (М. Дочинець); * Образно. *Попелом пожеж та порохнею часу вкриті події, що становлять сповнену легендами історію Молдови* (І. Пільгук).

Узя́тися порохне́ю (порохно́м) *див.* **узя́тися.**

◊ **(1) Порохня́** *(рідше* **по́рох, порохно́** *і т. ін.)* **си́плеться:** а) *(з кого, перев. жарт.)* хтось дуже старий. — *Нічого й не розпитався, ваше високоблагородіє .. Як води в рот, прокляті, понабирали. Коли б хоч молодші, може б, діло вийшло, а з цих. Тьху! Сама порохня сиплеться* (Л. Старицька-Черняхівська); *А з нього, кажуть люди, вже сипався пісок* (М. Вороний); [Д і д о к:] *Може, ти й підтопталась, а я ще потанцював би.* [Б а б а:] *Ну, подумайте! Та з тебе ж порох сиплеться!* (Я. Мамонтов); — *А ще і піп у вас — порохня з нього сиплеться, — кинув Безпалько, переглядаючи грамофонні пластинки* (А. Головко); б) *(зі сл.* с т а р и й, п і д т о п т а н и й *і т. ін.)* уживається для підсилення зазначеного слова; дуже, зовсім. *Такий старий, що й порохня сиплеться* (Сл. Б. Грінченка); — *Він був низький, присадкуватий, як печериця, старий, аж порохня з його* [нього] *сипалась* (І. Нечуй-Левицький); — *Погані справи, Петровичу. Може б, завтра .. оглянули молотарку, паровичка? Старенькі вони, порохня сиплеться, та без них не обійдемось...* (Микита Чернявський); — *Він уже підтоптаний, вже порохно з нього сиплеться, — не звертав уваги на .. запитання рудий. — Він тільки те й робить, що троянди вирощує* (Є. Гуцало).

ПОРОХНЯ́ВА, и, *ж.* 1. Те саме, що **порохня́** 1, 3. *Десь згори сиплеться на наші голови порохнява, сиплються уламки черепиці й ще димучі осколки мін чи снарядів* (Є. Доломан); *Порохнява з потрухлої соломи і покрівлі роз'їдала легені* (К. Гордієнко); *Мур огорнувся хмарою кам'яної порохняви, і незабаром крізь неї засвітились великі проломи в стіні* (О. Гончар); *Гуде, висвистує оскаженілий вітер, .. кушпелить порохнявою, розмітає на тротуарах сміття* (А. Хижняк); *Смажить тебе з ранку до вечора сонце, вибілюють вітер та вода, огортає ноги м'яка дорожня порохнява, манить у свої блакитні безмежжя навколишній простір* (А. Дімаров).

2. *перен., зневажл.* Про що-небудь неважливе, неістотне; порохня (у 2 знач.). *Подія, що відбулася зі мною, вимітала порохняву із глибоких закутків душі й серця, ставила ще недосвідчений, блукаючий дух у вир надзвичайного іспиту* (О. Бердник).

ПОРОХНЯ́ВИЙ, а, е. 1. Який став трухлим, трухлявим (у 1 знач.), перетворився на труху. *Смерека була дуже стара і наскрізь порохнява* (І. Франко); *Спатимеш не під ковдрою.., а в домовині порохнявій, тісній* (А. Тесленко); *Дівчина з оторопілим захопленням дивилась .. на те, як згрібає бульдозер порохняві дошки й цеглу, як зі скреготом вивертає почорнілі, глибоко вкопані стовпи* (В. Близнець); * Образно. — *Я старий, порохнявий увесь, як та дуплава верба* (Мирослав Ірчан); // Який згнив усередині. — *А гідна се товаришка? .. — Ні, нема в ній нічого творчого .. Раз нагадує мені червоне яблучко, порохняве всередині, іншим разом чорного мотиля* (М. Яцків).

2. Покритий порохом *(див.* **по́рох**[1] 1), порохнею (у 3 знач.), курявою; порошний, курний. *Порохняві, стомлені гості не встигли ще й покупатися в морі* (Ю. Яновський); *Кривою порохнявою вулицею він спустився до річки* (С. Добровольський); — *Що ж іще зберіг ваш колись могутній Орден, окрім знань із порохнявих архівів?* (В. Єшкілєв); *Близь* [біля] *паркану на порохнявій землі закарбувалися відбитки великих вовчих лап...* (Д. Білий).

ПОРОХНЯ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Стан за знач. **порохня́вий.** *Тут фараонових пірамід не видно, а мастаба стоїть .. Подзьобані піщаними бурями кам'яні стіни, порохнявість свідчили про багатовікову її давність* (М. Василенко); * Образно. *Марилося фанаріотам, що повстання, зважаючи на порохнявість Османської імперії, буде короткочасним і переможним, вони необачно вплуталися у війну* (Р. Іваничук).

ПОРОХНЯ́ВІТИ, іє, *недок.* 1. Ставати трухлим, перетворюватися на труху; трухлявіти. *Башта була дерев'яна, мала кілька тенденцій: і тенденцію хилитися, і тенденцію розвалюватися, і тенденцію порохнявіти* (Г. Хоткевич); *У тому лісі гниє, порохнявіє скільки пнів і галуззя* (І. Муратов); *Тис мав значення безсмертности. У нас тис називають негнийдеревом. І справді, це дерево, яке не порохнявіє й росте сотні літ, супроводить пам'ять по Стусові* (з публіц. літ.); // Гнити (у 1 знач.). — *На те ми й солдати,* — *недбало кинув Швейк,* — .. *щоб, коли вже одягнемо мундири, нас посікли на цурки. І ми на це радо йдемо, бо знаємо, наші кості не надарма будуть порохнявіти* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *рідко.* Покриватися порохом *(див.* **по́рох**[1] 1), порохнею (у 3 знач.), курявою. *Речі порохнявіють на горищі.*

3. Перетворюватися на порох, пил. *А що порохнявіє й старіє, те близьке до зотління* (Біблія. Пер. І. Огієнка); * Образно. *Зло .. кущами гадюк бризкає.., на лету порохнявіє й опадає на землю, лише пил курить* (Е. Андієвська).

ПОРОХНЯ́Р, а́, *ч.* Майстер, робітник, який виготовляє порох *(див.* **по́рох**[2] 1). *Під горою селітряну поташню та заклад порохівні заклали втікачі порохнярі з Перемишлянського староства* (Іван Ле); *Є кілька версій про походження назви села Порошково на Закарпатті, за однією з яких один із перших його мешканців був порохнярем* (з публіц. літ.).

ПОРОХОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **по́рох**[2] 1. *Один козак порадив зруйнувати фортечні мури пороховим вибухом і похвалявся зробити те сам* (А. Кащенко); // Начинений порохом. *Спис і шабля, .. порохові набої, пута на коні та інший риштунок і сам його вигляд свідчили про довгу і важку путь* (О. Довженко); *Стрілецькі і сердюцькі загони швидко знімалися з своїх місць і поспішали до північної вежі, під яку вже підводились порохові міни* (В. Малик); // Який супроводжує вибух пороху. *Народ п'янів од запаху крові, хрипіння смерті, порохового диму* (М. Коцюбинський); *Тисячі мушкетів вистрілили воднораз, обволікаючи небо й землю пороховим димом* (Я. Качура); *Чорний дим вибухів, змішаний з пороховим гаром, слався над зеленими лісами і голими пустинними скелями* (В. Малик); // Признач. для виготовлення пороху. *Ходили чутки й про те, що порохові заводи .. були зруйновані невдалою спробою підірвати одного з марсіян* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *У 1736 р. був побудований Шосткинський пороховий завод, що належав державній скарбниці. Тут виробляли майже 12 тисяч пудів пороху на рік* (з навч. літ.); // Признач. для зберігання, перенесення і т. ін. пороху. *Одна з бомб потрапила в пороховий льох* (С. Добровольський); *Вона повела очима по хаотично розкиданих вистріляних гільзах, порожніх порохових коробках і брудних торбинках з-під шроту* (Б. Антоненко-Давидович); *Він пам'ятав її* [війну] *як низку нескінченних рейсів: снарядних, хлібних, порохових, з гарматою на причепі і з солдатами в кузові* (Ю. Мушкетик); // Який діє за допомогою пороху. *У 1674 р. француз Дені Папен побудував пороховий двигун, принцип дії якого ґрунтувався на запаленні в циліндрі пороху і переміщенні поршня всередині циліндра під впливом порохових газів* (з навч. літ.).

◊ **Сидіти на пороховій бо́чці (на пороховому по́гребі)** *див.* **сиді́ти.**

ПОРОХОВИ́НА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **порохня́** 3. *Шлях закурився в пороховині.*

2. *заст.* Гумус, перегній. *У підручнику "Основи географії" для третього й четвертого класів, який видано 1920 р., до теми "Про земні породи" автор пропонує такі запитання: "Які є ґрунти в вашій околиці? З чого вони складаються? Скільки в них піску, глини і пороховини?"* (з наук. літ.); *У Біївцях на Полтавщині ґрунти бідні на пороховину: місцина там горбкувата, з болотами та лісами* (з публіц. літ.).

ПОРОХОВИ́ЩЕ, а, *с.* Те саме, що **порохі́вня** 1. * Образно. *Ми відступили з України.., Та ми для ворога лишили Пороховища вибуховий склеп* (П. Усенко).

ПО́РОХО́НЬ *див.* **пороха́нь.**

ПОРОХОТЯ́Г, а, *ч.* Те саме, що **пилосо́с.** *Вона відчинила шафу-купе і дістала порохотяг* (А. Дністровий); — *Як ти це зробив? .. Так дмухнув: пух-х... а мене, як пір'їну в порохотяг, засмоктало!..* (Любко Дереш); — *Ваші продавці розповіли мені, що пошкоджено лише порохотяг і дві мікрохвильовки* (В. Хрущак).

ПОРО́ЧИТИ, чу, чиш, *недок.* 1. *кого.* Розпускати плітки про кого-небудь, позбавляти когось доброго імені; ганьбити (у 1 знач.), знеславлювати (у 1 знач.). *Микита змінився на виду: то ж порочили його рідного дядька* (Л. Яновська); — *Ти хто такий, що посмів порочити самого царя? Атея забрали до себе боги, а його старший син і спадкоємець Гелон за правом предків став владикою Скіфії* (В. Чемерис); // *що.* Паплюжити що-небудь гідне поваги. *Я ненавиджу тих, що не сіявши жнуть, Що натхнення порочать наругою* (М. Нагнибіда); // *кого, що.* Принижувати, безчестити кого-, що-небудь ганебними вчинками. [П а р а с к а:] *За вчителя йде!.. Благородні!.. Ні, я не попустю* [попущу] *так мене порочити! Оддавайте мені дівку* [заміж за сина]! (Б. Грінченко); *Чи то ж легко підійти й сказати: "Я зраджував вас: і тебе, жоно, і вас, діти... Побачив дівку неземної ліпоти і порочив вас перед нею, йшов на зраду ..". Ой ні, сказати таке не годен* [Волот] (Д. Міщенко); // *кого, рідко.* Бути вадою, пороком кого-небудь. [М а р і я:] *А воно так: вже як полюбиш чоловіка, то й те, що порочить його, здається тобі красою!..* (І. Карпенко-Карий).

2. *кого, що і без прям. дод.* Лаяти *(див.* **ла́яти**[1]**),** сварити когось; ганити, гудити. — *А ти що думала? .. Як вислужитись? Тебе б'ють, тебе рвуть, морочать тебе, порочать, а ти стій, не моргни!..* (Марко Вовчок); [С т е п а н:] *Помела скільки не пороч, що воно в сажі, а воно знов лізтиме в каглу, бо на те воно помело!* (М. Кропивницький); [М а к а р М а к а р о в и ч:] *Еге, Лено, не годиться так, не годиться: ти не хочеш мати її за невістку й порочиш ..* [М о р о ч и н с ь к а:] *Та одчепись ти, хто її порочить? Маєте собі! Я ж її знаю краще, у мене служила, а не в тебе...* (В. Винниченко).

ПОРО́ЧНИЙ, а, е. 1. Який має різні поро́ки (у 1 знач.), аморальний (про людину). *Радзивілла він вважав порочним, як людину, що вславлена в країні розпустою, боягузтвом і жорстокістю водночас* (Іван Ле); *Невільною людина є лише тоді, коли вона порочна* (П. Загребельний); — *На жаль, я не дуже багатий. Я навіть, можна сказати, бідний. Але це не зробило мене порочним. Бідність — не моя провина* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Сповнений поро́ку; розпусний (у 2 знач.). *Краси солодкої взірець Зведе життя порочне нанівець* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра); *Хто почуттям у любощі порочні За юних літ вдаватися привик, Мужніючи, стає той хмурий, лютий, І ум його дочасно туманіє* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Який є поро́ком. *Коли наш Вергілій каже: "Радості духу порочні", то звучить воно гарно, але не вельми правдиво, бо радість не буває порочною. Очевидно, йшлося про насолоди* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Який має істотні вади; неправильний, хибний. — *Самодержавство, як форма влади, порочне вже в основі, воно розбещує, вироджує морально тих, хто вп'ється його смертельним трунком* (Василь Шевчук); — *Ще я збагнув, мій друже, найсокровенніше: багато моїх попередніх уявлень порочні, неправильні!* (О. Бердник).

ПОРО́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість за знач. **поро́чний.** *Дух людський не впав з неба. Він народжується і живе в дивному поєднанні досконалості й порочності, величі й малості* (П. Загребельний); *У "Бурі" В. Шекспіра основну увагу приділено не випробуванням природного людського почуття, а протиприродній порочності людського єства* (з наук.-попул. літ.); *Де порочність нашого шляху? Може, в абсолютизації наших методів? Нашого мислення?* (О. Бердник).

ПОРО́ЧНО. Присл. до **поро́чний.** *Порочно поводитися.*

ПОРО́ША, і, *ж.* Пухкий сніг, перев. перший або який щойно випав. *Старший староста і каже: — .. Раз дома, у нашій землі, випала пороша...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За вікнами свистів і сипав сніговою порошею в шибки вітер* (А. Шиян); *В бору снігу мало .. Проглядає крізь порошу трава з примерзлими до землі зеленими чубчиками* (Григір Тютюнник); *По першій пороші зайці залишать добрі сліди, хоча, хитрюги, й плутають...* (В. Чемерис); * Образно. *На травах від яблунь рожева пороша* (П. Воронько); *Хай лопочуть голубині крила, хай пороша сонця мерехтить, бо земля, котра нас породила, вікувати в святості велить* (В. Стус); * У порівн. *Далекий зоряний цвіт сіється і сіється порошею на засніжене село* (М. Стельмах).

(1) Водяна́ поро́ша — мжичка, мряка. *З неба сіяла набридлива водяна пороша, бурхливий вітер боляче сік в обличчя мокрими віхтями* (О. Гуреїв); *Захмарилось небо, засіваючи царину дрібномаківчатою водяною порошею* (І. Пільгук); *Він, цей вітрюга, тут ніколи не стихає, лише змінює свою напругу, дошкульний, солоний, вдень він аж очі сліпить, несучи нам назустріч зірвану з бурунів мигтючу водяну порошу* (О. Гончар).

ПОРОША́НИЙ, а, е, *діал.* Порохнявий (у 2 знач.). *У домівці залишалися порошані сліди постолів* (І. Чендей); *Я став на підвіконня і скочив у порошану траву, що ще не встигла спити роси* (М. Дочинець).

ПОРОШИ́НА[1], и, *ж.* 1. Найдрібніша часточка пороху (*див.* **по́рох**[1] 1); пилина. *В його хаті як прибирала* [Христя], *то так уже до всього додивлялася, щоб не зосталося де й порошини* (Панас Мирний); — *В тебе все старе й нечисте .. — Архієрей показав пальцем на жертівник, де золотий промінь сонця видав кілька порошин* (І. Нечуй-Левицький); *Він опустив голову, сидів замислившись. Тоді побачив на рукаві піджака невидиму порошину, зняв її двома пальцями і відпустив на підлогу* (Г. Вдовиченко); * У порівн. *Він* [солдат] *проливав кров. Він увесь діяв під владою великого біля самого кратера вулкана, осяваний його виверженнями й готовий щомиті щезнути, як порошина* (О. Довженко); *Наша Оля по сніжку Біга в білім кожушку .. Кожушок, Немов пушина, Мов сніжина-Порошина* (П. Воронько); // Найдрібніша часточка чого-небудь. *Щось важке, ніби молотом, ударило по броні, дрібненькі порошини металу впилися в обличчя* (Ю. Збанацький); * Образно. *Просто над головою займаються одна по одній вечірні зорі й дрібно розсипаються сріблясті порошини Чумацького Шляху* (Б. Антоненко-Давидович); *Я занесена вітром часу порошина якоїсь Галактики; жива порошина, що у вирі земного життя затвердла в перлину вічности, аби колись знову засвітитися зоряною крихіткою в небесному безмір'ї* (М. Дочинець); * У порівн. *Ти у всесвітньому огромі, мов порошина* (П. Мовчан); // Найменша кількість чого-небудь; крихта. *В саквах самії злидні, Що ні хліба, ні крихтини, Ані солі порошини!* (І. Манжура); * Образно. *Увечері, під вихідний день, Катька .. пішла до Уляни. В свідомості затаїла маленьку порошину надії, що зустріне там Семена* (Л. Смілянський).

2. *перен.* Про людину — вживається перев., щоб підкреслити її тлінність або нікчемність. *Що я? Черв'як, марная порошина. Життя моє — листок, що ріс і зв'яв* (І. Франко); *Жуль Ромен, Жорж Дюамель, Шарль Вільдрак, Рене Аркос і Александр Мерсеро. Мене не раз надихала їхня любов до людини-товариша, маленької порошини всесвіту, і я багато з них перекладав. Це люди, .. що сміливо йшли до майбутнього* (М. Драй-Хмара); *Я — тільки порошина в світі, у якому добро і зло, й часом вони невіддільні* (Ю. Мушкетик).

○ **(1) Ні (ані́) пороши́ни (порошинки, порошиночки),** *у знач. пред.* — зовсім нічого. *Невеличка охайна кімнатка. Ніде ані порошинки* (М. Дашкієв); — *Я .. за три години повернуся. Щоб до того часу тут усе сяяло .. Ніде ні пилиночки, ні порошиночки* (К. Москалець); *Підлога у вітальні сяяла чистотою, ніде ні порошини* (з газ.).

◊ **Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (порошині, порошинці, пилинці** *і т. ін.)* **впасти (сісти)** *див.* **дава́ти; (2) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **[та] порошина (порошинка) в о́ці,** *перев. зі сл.* о д и н — уживається для підсилення зазначеного слова; зовсім, абсолютно. [О к с а н а:] *Я ж знаю, що і я в тебе одна, як та порошинка ув оці* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Він у мене один, як порошина в оці!* (Панас Мирний).

ПОРОШИ́НА[2], и, *ж., розм.* Окрема крупинка пороху (*див.* **по́рох**[2] 1). * У порівн. — *Невже ж на те козаки воювали і кров свою проливали, щоб пропала козацька слава порошиною з дула?* (П. Куліш); — *Не загине жодна шляхетна справа, й не загине, як мала порошина з мушкетної цівки, козацька слава* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОРОШИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **порошина**[1] 1. *В чужому оці і порошинку бачить, а в своєму і сучка недобачає* (прислів'я); *В кімнаті було чисто. Ніде не було ні порошинки* (І. Нечуй-Левицький); *Прозора вода враз скаламутилася, в ній затанцювали білі порошинки* (І. Сенченко); *На ній* [хлібині] *іще іскрилися останні порошинки розвіяної вітром солі* (М. Стельмах); *Крізь отвір у стелі пробивалися сліпучі промені сонця, в яких витанцьовували порошинки* (Ю. Бедзик); *Обидва мінерали надзвичайно міцні, подрібнити їх на порошинки певного розміру й форми дуже важко* (М. Дашкієв); * Образно. *Порошинка прикрості, котившись з гори почуття, шириться, більшиться, росте, як снігова баба, і падає в серце брилою льоду* (В. Підмогильний); *Для Біди в його становищі цей випадок був би лише трагедією без порошинки гумору* (М. Трублаїні); * У порівн. *Ти як страшний магніт, і дівчина і жінка, раба і володар, моя і не моя, Для тебе я, немов залізна порошинка, не можу одірвать себе від тебе я* (В. Сосюра).

2. *перен.* Зменш. до **пороши́на**[1] 2. *Малуша була тільки піщинкою, порошинкою в цьому великому світі* (С. Скляренко); *"Він хоче втішити мене .. Ця слабка комашка, непомітна порошинка жаліє мене, вболіває"* (І. Росоховатський).

○ **(1) До пороши́нки,** *у знач. присл.* — нічого не залишаючи, цілком. *Зживаю душу всю до порошинки, зживаю власну душу, як чужу... Кров вистудив... життя своє розтринькав... Що тобі, Боже, в Судний день скажу?* (П. Мовчан); *Відмовити Ждана від того, на що той намірився, теж було небезпечно, можна прогадати в його очах, змаліти до порошинки* (Ю. Мушкетик); **Ні (ані) пороши́ни (пороши́нки, пороши́ночки)** *див.* **пороши́на**[1].

◊ **(2) До [найме́ншої] пороши́нки,** *перев. зі сл.* прибирати, прибрано *і т. ін.* — уживається для підсилення супровідного слова; якнайакуратніше. *Хіба не почував він іноді солодкої приємності лягти спати, покинувши на столі гамузом папери й книжки, а вранці йти з хати, лишивши позад себе неприбрану постіль? І тим суворіша була його радість, коли він .. ретельно прибирав по собі все до найменшої порошинки* (В. Підмогильний); **Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці** *і т. ін.)* **впасти (сісти)** *див.* **дава́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **[та] пороши́на (пороши́нка) в о́ці** *див.* **пороши́на**[1].

ПОРОШИ́НОЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **пороши́на**[1] 1. *Після дощу на шосі* [шосе] *не було ані порошиночки!* (І. Нечуй-Левицький); * У порівн. *"Ах ти ж моя берізонько! — вмліває Сошенко. — Ручки тоненькі, сама як порошиночка..."* (Н. Околітенко).

2. *перен.* Зменш.-пестл. до **пороши́на**[1] 2. *Йому б хотілося сидіти біля вікна, дивитися, як мете сніг. Про втечу він не думав. Людина — порошиночка. Нею мете, крутить. Але потім буде сонце* (Б. Харчук).

○ **Ні (ані) пороши́ни (пороши́нки, пороши́ночки)** *див.* **пороши́на**[1].

ПОРОШИ́ТИ, ро́шить, *недок.* 1. *кого, що.* Запорошувати (у 1 знач.), покривати порохом, пилом. *І гарно тут і погано. Гарно — як ніхто не тарахкотить по дорозі й не порошить тебе пилом* (М. Коцюбинський); * Образно. *Золота порохівниця місяця, вистромившись із-за могил, порошила трави голубим пилом* (Григорій Тютюнник); // *у сполуч. зі сл.* око, очі. Те саме, що **запоро́шувати** 3. *Уздовж Дніпра дув пронизливий вітер і порошив очі чорним пилом* (П. Панч); *Дарма, що вітер Мете широкий, Вапно і крейда Порошить очі, — На будівництві Невпинні кроки, Пахучі стружки З-під рук робочих* (Г. Бойко); *Пил і дрібні камінці після кожного удару кайла летіли в обличчя, ранили, порошили очі, од пилу не було чим дихати, на зубах скрипіла порохнява* (В. Чемерис).

2. Укриватися вихорами пилу, куряви; куритися *(див.* **кури́тися**[1] 4). *Який же тихий та пустий цей шлях мимо удовиної хатки і як же він, що ближче до міста, усе людніш та грюкотніш порошить і гурчить* (Марко Вовчок).

3. Іти, сипати (у 5 знач.) (про дрібний сніг). *Ой у полі сніжок порошить* (П. Чубинський); *Вітер так і свистить. Мороз щипа. У пику сніг порошить* (А. Тесленко); *В заліплені шибки порошив сухий сніг* (Іван Ле); // *безос. З сивого, хмарного неба порошило — і сніжинки .. сідали одна коло одної на сіре ворсисте сукно* (Ю. Смолич); *Над Хрещатиком порошило, запізнілі перехожі несли на плечах пухнасті хутра снігу* (В. Петльований); // *чим.* Сипати на землю дрібний сніг (про хмари, небо). *Ми летіли під хмарами, які дедалі згущались, порошили снігом* (Яків Баш); *Небо порошило сухим, неприємним снігом* (В. Собко); // *кого, що.* Засипати *(див.* **засипа́ти**[1] 2), укривати собою що-небудь (про сніг). *Він* [сніг] *порошить партизанам голови, плечі* (В. Кучер); // *перен.* Опадати, осипатися. *Усе округи дуже тихо було: чутно тільки порошать* [порошить] *листя під віконечком* (Марко Вовчок).

4. *розм.* Іти, падати (у 1 знач.) (про дрібний рясний дощ). *Темний вологий вечір. Порошить дрібний дощ* (Я. Гримайло); *Розпочалася злива .. Об дах машини порошили важкі струмені. І куди не глянь — нуртує каламутна, збурунена вода* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Дік Сенд чув шалений шум зливи. А що важкі краплі порошили по воді, то треба було думати: рівнину затоплено* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *безос., чим. Порошить по висхлому кукурудзяному листі дрібненьким дощем* (В. Козаченко); // *чим.* Сипати на землю дрібний рясний дощ (про хмари, небо). *Смутне небо порошило дрібним дощем* (І. Нечуй-Левицький).

ПОРОШИ́ТИСЯ, ро́шиться, *недок.* 1. Покриватися порохом *(див.* **по́рох**[1] 1), пилом (у 1 знач.); пилитися (у 2 знач.). *Цей досить відважний, як на посла, лист байдужісінько поклали порошитись у якусь теку в двірській канцелярії* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *Цикл "Літні ночі" Г. Берліоза, створений 1834 р., порошився й переписувався аж до 1841 р., коли був уперше виданий* (з наук. літ.); * Образно. *Йван уже сивий. Мукою волосся У життьовім порошилось млині...* (Д. Павличко).

2. Те саме, що **пороши́ти** 1. *І суцвіть* [суцвіття], *і пилок, і срібна труш гуляли вихором і порошились в хату* (П. Мовчан); // *безос., чим. Там, на горі, є таке дуплаве дерево. Дітьми вони ховалися там від дощу, і вже не дітьми — від людей, хоч було тісно й згори порошилося сухим деревом* (Г. Пагутяк).

3. Виділяти порох *(див.* **по́рох**[1] 1), пил (у 1 знач.) зі своєї поверхні. *Мішок з-під борошна скільки не витрушуй, буде порошитися* (прислів'я).

ПОРОШИ́ЦЯ, і, *ж., біол.* Видільний отвір для виведення неперетравлених решток їжі в одноклітинних організмів. *У зв'язку з різноманітними типами живлення в найпростіших дуже велика різноманітність травних органел: від простих травних вакуолей до таких спеціалізованих утворень, як клітинний рот, клітинна глотка, порошиця* (з наук. літ.).

ПОРОШКО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до порошку (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Є вогнегасні порошкові сполуки загального (для створення вогнегасної хмари) та спеціального (для утворення на поверхні палаючих матеріалів плівки, що запобігає доступу кисню з повітря) призначення* (з навч. літ.); *Синтетичні мийні засоби розрізняють за консистенцією (порошкові, пасти, рідкі) і наявністю допоміжної функції (з відбілюванням, підфарбуванням та ін.)* (із журн.); // У якому використовують порошок (у 1 знач.) (про пристрій, прилад і т. ін.). *Порошковими вогнегасниками рекомендовано обладнати легкові й вантажні автомобілі, сільськогосподарську техніку, протипожежні щити на хімічних об'єктах* (з наук.-попул. літ.); // Який містить порошок. *Фасований порошковий дріт розміщують у поліетиленові мішки та пакують у картонні коробки або металеві барабани* (з навч. літ.).

2. Стос. до порошку (у 2 знач.), пов'язаний з ним. *У статті досліджено вплив допоміжних речовин на фармако-технологічні властивості порошкових мас із рослинними екстрактами та ефірної олії для отримання таблеток методом прямого пресування* (з наук. літ.); // Який має форму порошку; подрібнений. *Резорбційна дія кровоспинних ліків починається після всмоктування таблетованих чи порошкових препаратів у кров через кишківник* (з навч. літ.).

3. *кул.* Пригот. у формі порошку (у 3 знач.). *Посидиш тиждень на цих солодких супиках з порошкового молока і починає здаватися, що й життя твоє стирають у порошок* (П. Загребельний); *Малого треба годувати щодня. Смажу якусь картоплю, варю якісь порошкові супи* (Л. Костенко).

△ **Порошко́ва металу́ргія** *див.* **металу́ргія; Порошко́ві матеріа́ли** *див.* **матеріа́л.**

ПОРОШКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на порошок, подібний до нього; порошкуватий. *Порошкоподібні мийні засоби спеціального призначення можуть використовуватися для прання делікатних тканин, вовни, дитячої білизни, спортивного одягу* (з наук.-попул. літ.); *Оптимальний ступінь дисперсності порошкоподібних речовин забезпечує необхідний косметичний ефект та фармакологічну дію* (з навч. літ.); *Основною перевагою порошкоподібних харчових продуктів є їхня швидка відновлюваність при додаванні 80–90 % рідини* (з наук. літ.).

ПОРОШКУВА́ТИЙ, а, е. Який має форму порошку (у 1 знач.), характерний для нього. *Порошкуватий осмій легко окиснюється на повітрі* (з навч. літ.); *Сировинні порошкуваті матеріали (розмелений шлак, цемент, мінеральні шлакові чи карбонатні порошки тощо) поставляють на підприємство залізничними вагонами-хоперами* (з мови документів); *Одним із центрів вітчизняного виробництва товарів побутової хімії, зокрема порошкуватих мийних засобів для прання, миття посуду й чищення, є Вінниця* (із журн.).

ПОРОШНИ́Й, а́, е́. Покритий порохом, пилом, з курявою; курний (у 1 знач.). — *Для твоєї сестри було б ліпше, якби вона побула ще якийсь час у горах, як вертала в гаряче, порошне місто* (О. Кобилянська); *Він жалкував, що покинув своїх у такий тривожний час. Може, й вони, як і ці бідолашні біженці, бредуть порошними дорогами невідомо куди?* (В. Гжицький); *Село пахне кропом, зарості якого панують на кожному подвір'ї. Практично немає людей .. Трохи дітей на порошній вулиці* (Т. Прохасько); *Густа курна хмара наближалась. Уже чутно було, як мекала, іржала, ревла худоба .. Нарешті з галасливої порошної хмари показалась людина* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОРОШНИ́ЦЯ, і, *ж.* Те саме, що **порохівни́ця.** *Брат вам убереться в кармазин, кресаню з полами насуне на чоло, порошниці, удвоє через плечі, так і сіяють* (Ю. Федькович); *Ідуть пушкарі, мов військо, — по два..; на грудях ремені порошниць* (Г. Хоткевич); *На стіні, самісінько біля полу, тільки руку простягни, висіла шабля, нагайка і два пістолі в кобурах і порошниця з черепахового панцира* (Ю. Логвин).

ПО́РОШНО, *присл.* Із порохом, пилом; курно. *Порошно стелиться шлях; // у знач. пред. Пробіг він місто бойовим кроком, де було гаряче й порошно й кишіла купа людей* (О. Кобилянська); *"Сідайте тут, не так запорошитесь". На це батько відповів: "Нічого, де борошно, там і порошно", і сів* (О. Донченко).

ПОРОШНЯ́ВИЙ, а, е, *розм.* Такий, як пороша, схожий на порошу. *Здавалося, що порошнява мжичка, яка знялась у повітря, це не пилюка, а ефірне тіло* (Ірина Вільде).

ПОРОШО́К, шку́, *ч.* 1. Сипка маса, що складається з дрібних часточок якої-небудь потовченої або розтертої твердої речовини. — *За способом професора Зар'яна ми готуємо тисячі тонн кристалічного порошку азотобактерій і вдобрюємо ним ґрунт...* (М. Дашкієв); — *Твоє завдання, — веде він далі, — розчиняти цемент. Ось форма, ось лопатка тобі й вода. Досипатимеш цього порошку — синтетичний клей для міцності* (В. Близнець); // Така речовина, яку застосовують у побуті. — *Іржі в нас ніколи не буває, — запевнила її Ніколета, насипаючи у ванну якихось пахучих порошків* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Реве "дзвоник". Авдиторія швидко наповнюється строкатим рухом, запахами дезодорантів, парфумів, .. ароматичних добавок до пральних порошків* (В. Єшкілєв); *Мені будуть необхідні ноутбук із двома змінними батареями по десять годин роботи кожна, чиста зміна білизни, випраної без порошку, аби не дратувати вовчий нюх, книги...* (Г. Вдовиченко).

2. *перев. мн.* Розтерті або потовчені до однорідної сипкої маси ліки, розфасовані дозами для одноразового вживання. *Почуваю себе непогано, особливо після порошків Фаворського, які приймав сьогодні* (М. Коцюбинський); *Платона лихоманило і заливало потом. Він розшукав медпункт, щоб попросити якихось порошків* (М. Зарудний); — *Я думав, утечу в степи від уколів, від порошків, від медицини...* (В. Близнець); *Яка ще жінка .. змогла б у точно визначені години прийому порошків та відварів зілля подавати йому все те з не меншою шанобливістю, ніж п. Фагон подавав ліки великому королю?* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

3. *кул.* Подрібнена рослинна маса для приготування різних страв. *Порошки із зелені й листових салатів збагачують кулінарні та кондитерські вироби вітамінами, харчовими волокнами, макро- і мікроелементами* (з наук. літ.); *На кафедрі технології харчування та ресторанного бізнесу спільно з фахівцями Національного ботанічного саду розробляють технології одержання харчових порошків з рослинної сировини зеленої групи* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Розтира́ти / розте́рти (зіте́рти, сте́рти) на по́рох (у по́рох, на прах, у порошо́к)** *див.* **розтира́ти.**

ПОРОЩА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пороща́ти** 1. *Настогидливо різало слух безугавне порощання у вікна звихреного вітром крупнистого снігу* (Іван Ле); *Почалися такі вперті й гнітючі осінні дощі .. Вони* [діти] *цілими днями сиділи в печері і слухали ненастанне порощання на площинці перед нею* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОРОЩА́ТИ, ПОРОЩИ́ТИ, щу́, щи́ш, *недок., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Падаючи, ударятися, стукотіти (про сніг, дощ, пісок і т. ін.). *Сніг так і порощить у лице!* (Ганна Барвінок); *Проїжджали кучугури бурунного піску Яз-Яванських степів. У вікна* [поїзда] *порощали піщинки* (Іван Ле); *Дощ .. сіяв безперестанку одноманітно і нудно, порощив по дахах* (І. Цюпа); *Навкруги пальба наростає, вже й навколо мене чую раптом щось схоже на дощ, — то, опадаючи, безсило порощить дріб на очерет, на траву...* (О. Гончар); // *чим.* Бити (у 1 знач.), ударяти (снігом, дрібним дощем і т. ін.) по якій-небудь поверхні. *Смутне небо порощило дрібним дощем* (І. Нечуй-Левицький); *Поривний вітер шарпав голе гілля кущів під вікном, порощав сухим снігом у шибки* (А. Головко).

2. *перен.* Швидко й голосно говорити, кричати; торохтіти (у 2 знач.). — *Мовчать! Прескверна пащекухо! — Юнона злобно порощить* (І. Котляревський); *Манюсінькі* [діти] .. *бігають круг церкви, та просяться у двері, та щебечуть, як тії циганчата, та лящать, кричать, порощать* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Параска так і запорощала: — От уже що правда, то правда!.. Цілу ніченьку тобі не спали: то стогнали, то бухикали .. — А ти не порощи! — сердито перебив він Параску. — Твоє діло кухня — то туди і йди!* (Панас Мирний); // *чим.* Говорити що-небудь дуже швидко, безперервно, одне за одним. *Уповноважений мирного фонду .. так і порощить пентагонівськими термінами: стратегічний напрямок, контрудар, дефіле, прорив, розгром* (П. Загребельний).

ПОРОЩИ́ТИ *див.* **пороща́ти.**

ПОРО́Ю, *присл.* Іноді, часом, час від часу. *Під липою старою Два умерших* [умерлих] *тліє. І ніхто їх не ховає, І ніхто не плаче, — Тільки ворон чорнокрилий Там порою кряче!..* (С. Руданський); *Котилась пісня, як хвиля ніжна, як натхнення чудове. І невідомо, відкіля вона, де джерело її: .. здавалось, що порою повстає пісня з землі, що то земля її співає* (В. Підмогильний); *Ступав він дрібненько, швидко і легко, так що порою Оксен ледве встигав за ним* (Григорій Тютюнник); *Не смійся над горем, проклятая доле, І в ньому є щастя, проміння життя. Тобі до лиця реготатись порою. Людині ж боротись щоночі, щодня!* (М. Андрусяк).

ПО́РПАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **по́рпати** і **по́рпатися.** *Часами якісь збиточники, угледівши грецькі одяги Гелене та Ізі, кидали своє порпання в болоті й гукали їм услід: — Безбожниці! Невірні!* (Н. Королева); *Випалені червоноглиняні вулиці, пусті й розпечені, не надихали навіть облізлих курей на порпання — птахи сиділи на підвищеннях, поламаних парканах чи дірявих стріхах* (І. Карпа); *Після порпання в скрині він звідти видобув "Овода"* (О. Ільченко); *По кількамісячнім порпанню потішив* [адвокат] *о. Квінтіліана радісною новиною* (І. Франко).

ПО́РПАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *що, чим і без дод.* Розгрібати, розривати що-небудь сипке, пухке (перев. землю); гребти (у 3 знач.). *Кури порпають грядки* (Сл. Б. Грінченка); *Бурко прибіг до липи, шукає, нюхає, порпає — нема ані каменя, ані глини, а ковбаси й духу не чути* (І. Франко); *Мати Сивого порпала чорними пальцями землю, вибираючи з-під бадилиння маленькі бульби і кидаючи їх у потертий мішок* (М. Малиновська); *Він, розгублений та зовсім безпорадний, знічев'я порпав ногою м'яку свіжу купину* (І. Нижник).

2. *у чому, рідко.* Порпатися (у 2 знач.) у чому-небудь. *Професор .. порпає в кучугурі книжок, що лежать на столі* (Б.-І. Антонич).

ПО́РПАТИСЯ, аюся, аєшся, *рідко* **ПО́РПЛИТИСЯ,** люся, лишся *і* **ПО́РПЛЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *недок.* 1. *у чому і без дод.* Розгрібати, розривати що-небудь сипке, пухке і т. ін.; ритися (у 1 знач.); гребтися (у 1 знач.). *Купки босих дітей порпались в теплій землі, знаходячи всякі уламки та дрібні речі, напівзотлілі* (М. Коцюбинський); *Бджілки заповзають в рожеві дзвіночки, що вкривають рясно високі стебла.., порпаються там, потім здіймаються і летять десь* (І. Багряний); *На греблі, порпаючись у поросі, цвірінькали горобці* (П. Панч); *Біля стайні порпаються кури* (М. Томчаній); * Образно. — *Одначе ви служите в банку й порпляєтесь в нудних цифрах?* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у чому.* Перекладати, перебирати що-небудь десь, шукаючи щось; копирсатися (у 1 знач.). *Ватя поклала собі на коліна саквояжик, одчинила його й почала порпляться в йому* [ньому] *обома ручками* (І. Нечуй-Левицький); *Щось пригадавши, він почав метушливо порпатися в газетах, що лежали на столі* (С. Добровольський); *Роман довго порпається в кишені, намацує там металеву маслянисту протирку* (О. Гончар); *Вона знов заходилася порпатися в скриньці й врешті в куточку знайшла невеличкий пакунок набоїв* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *Іванчук якось почав порпатися в моїй біографії, мов на власному городі* (Р. Андріяшик).

3. *розм.* Працювати, поратися (на землі, у господарстві і т. ін). *І порплиться кожен* [піщанин] *собі в господі, як курка на гнізді* (Панас Мирний); *Підвладна незмовклому за жодних злигоднів чуттю гостинності, що властиве єству української селянки, почала* [мати] *порпатись, сипати якусь потерть у глечика, викладати з торби сухарі* (М. Бажан); — *Коли всі будуть дуже вчені, хто в землі порпатиметься?* (Григорій Тютюнник); *Андрій мовчки дивився на ці поля, серед яких деінде порпалися селяни* (Д. Білий); // *біля (коло) чого.* Виконувати яку-небудь копітку роботу; возитися (у 2 знач.). — *Де ж Ватя?* — *спитав дід.* .. — *От там десь в гостинній коло чогось порпляється!* — *сказала матушка* (І. Нечуй-Левицький); *В кінці вулиці, на тротуарі, порпався біля мотоцикла незнайомий юнак* (П. Кочура).

(1) По́рпатися в па́м'яті — намагатися пригадати щось. *Про що ми говорили? Порпався в пам'яті, сточував в одне шматки розмов, але зв'язати не вдавалося* (Ю. Мушкетик); *Скільки б не порпалася в пам'яті, Дарка ніколи не могла знайти там уперше побачену Ленцю* (О. Забужко); **(2) По́рпатися в собі** — займатися самоаналізом, довго роздумувати над власними діями. *Він не звик порпатись у собі, вивчати стан своєї душі чи аналізувати почування, що володіли ним у ту чи іншу хвилину* (С. Голованівський); — *Я ніколи не любив порпатися в собі. Ні в житті, ні в музиці* (з газ.).

ПО́РПЛИТИСЯ *див.* **по́рпатися.**

ПО́РПЛИЦЯ, і, *ж.* Залізна планка у верхньому млиновому камені. [К у к с а:] *Ну, як ти даси їм* [дочкам] *ради? Це ж не те, що там, як бува у млині, що-небудь поламається, кулак чи порплиця: цюк раз, цюк удруге — і полагодив! А тут щоденна, щохвилинна біда!..* (М. Кропивницький).

ПО́РПЛЯТИСЯ *див.* **по́рпатися.**

ПО́РСКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **по́рскати** 1–3 і звуки, утворювані цією дією. *По всьому корівнику чулося дзвінке порскання молока в порожніх дійницях* (С. Добровольський); *З річки доноситься гук та регіт Якимів, порскання гнідкове...* (Панас Мирний); *Вони повели коней до ручаю .. Крім тонкого плюскоту цівок води об камінь та порскання коней, нічого не було чути* (Ю. Логвин).

ПО́РСКАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Із силою прискати, вилітати звідкись, розсипатися (про бризки, іскри, дрібні часточки чого-небудь і т. ін.). *Вони* [льодяні залізні] *були міцні і тверді, мов криця, і коли господар зрубував їх, то з-під сокири при кожному ударі порскали іскри* (Григорій Тютюнник); *Горіла хата .. Завалювались крокви, і в захмарене небо порскали снопи іскор* (Ю. Бедзик); *Дідусь широко ступав босими ногами по паруючій ріллі, запускав руку в полотняну торбинку при боці, і з його долоні порскало в землю зерно* (В. Чухліб); *Звідкілясь порскали дрібні краплі холодної води* (С. Андрухович); * Образно. — *Коли б не сиве волосся, нізащо б не назвав обох старими .. — скільки бризків* [бризок] *молодості порскає з-під їхніх примружених вій!..* (Ю. Яновський); // *чим і без дод.* Викидати, розкидати, розсипати бризки рідини, іскри, дрібні часточки і т. ін. *Я був бідний сільський хлопець і ніколи ще на своїм віці не мав олівця, все мусив писати тим проклятущим гусячим пером, котре так страшно капало, бризкало і порскало під натиском моєї руки* (І. Франко); *Порскають ясними вогниками мовчазні свічки — тріскає від одчайного горя і старе серце в Папоротючки* (П. Козланюк); *Просо порскало цівками вусібіч і рясним дощем знову опадало на тік* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Сосни піднесли вітки вгору й струшували краплі дощівки. Пирхали, здригалися, дрижали, порскали шишками, мовби вийшли з купелю* (Б.-І. Антонич); // *безос. Десь гуділо, брязчало ланцюгами, порскало. По хвилі виповзло з мряки й підійшло величезне американське вантажне авто з халабудою* (І. Багряний).

2. *чим, рідко що, на кого — що і без дод.* Із шумом випускати повітря або воду через рот; обдавати (у 1 знач.) дрібними краплями, бризками кого-, що-небудь. *Порскали* [хлопці] *на платтячка дівчат Чорнилами із дудок бузинових* (Л. Первомайський); *Федь порскає — трохи на віника, а трохи на діда. Дід свариться пальцем* (Л. Письменна); * Образно. *Порскав чергу автомат, і мовкли голоси* (І. Гончаренко); // *у сполуч. зі сл.* сміхом, од сміху *і т. ін.* Не втримавшись, вибухати сміхом. *Порскаючи од реготу, стала* [черниця] *завзято говорити* (Грицько Григоренко); *Дівки .. порскали сміхом у рукави* (Г. Хоткевич); *Поруч хтось порскає сміхом* (С. Андрухович); // *перен., розм.* Різко, гнівно говорити, виявляючи незадоволення ким-, чим-небудь; пирхати (у 2 знач.). [Данило:] *Ти ж бачила, що я почав з нею розмову, так вона порскає .. і зараз з хати втекла...* (М. Кропивницький).

3. *розм.* Те саме, що **фо́ркати.** *Гнідко, задравши морду й виставивши, мов човен, широку спину, плив тихо, раз по раз порскаючи та хропучи* (Панас Мирний); *Лиш коні порскають, вудилами дзвенять* (Б. Лепкий); *Стриножені коні порскали в траві, над якою чорніли тільки їхні спини* (П. Панч); *Тихо порскали й зрідка потупували скакуни* (Ю. Логвин).

4. *розм., рідко.* Вислизати, вириватися. *Гіллячка порскає вгору;* // Дуже швидко, прожогом кидатися кудись. *Маленьке змієнятко порскає десь у щілину між плиттям* (Г. Хоткевич).

ПОРСКЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **порськи́й.** *Одна дівча* [дівчинка] *була гостренька.., Швидка, гнучка, хвистка, порскенька* (І. Котляревський).

ПОРСКИ́Й, á, é. 1. Швидкий, прудкий, моторний, жвавий. *Почувши волю, кінь порский Геть степом вибриком побрався* (Є. Гребінка); * Образно. *Спокусник усіх поборників духу, отой диявол, невтомно роздмухував йому* [Степанові] *в крові порский вогонь, і коли хлопець умів стримувати його в рамках фантазії, то й це вже було чималою чеснотою* (В. Підмогильний).

2. *розм.* Те саме, що **слизьки́й** 2. *Він одним невловимим рухом здер з рук гумові рукавички, занурив пальці в йод. Далі він ловив порске серце оголеними руками* (Ю. Мушкетик).

3. *перен.* Який уміє знаходити вихід із скрутного становища, удається до хитрощів; верткий. [Ярошенко:] *Просив пробачення* [Воронін] *за вчорашню сутичку. Сказав, що вранці зайде для вичерпної розмови.* [Бережний:] *Новий маневр?.. Порский... Докази доведеться збирати крок за кроком* (О. Левада).

4. *рідко.* Який легко розколюється, розчахується. *Та ясена важче колоти, ніж дуба, дуб куди порскіший за ясена* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРСКЛИ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **порски́й** 1. *Не спотикавшись, кінь порскливий Біжить, пуска по вітру гриву* (Є. Гребінка).

ПОРСКНУ́ТИ, нý, нéш, *док., діал.* Порснути (у 1, 2 знач.). *Він ударив закаблуками по ребрах жеребця, й той звинувся, порскнув піною, поніс Виговського крізь розчахнутий натовп до містка* (Ю. Мушкетик); *Андрійко з Сергійком понабирали в рот води і стали порскати на плиту, щоб шипіло. Вони порскнули і на Талочку, і Талочка заплакала* (Л. Письменна); *Здержувався* [Криса], *аби не порскнути сміхом* (М. Яцків); *Дівчина .. порскнула у воду, на мілині скочила на рівні й припустила лівим берегом, хоча за нею ніхто й не гнався* (Микита Чернявський); *Хлопці поховалися в кущі й відстрілювалися деякий час, але коли свист отамана розрішив утечу, всі порскнули — хто куди бачив* (Г. Хоткевич).

ПО́РСКО. Присл. до **порськи́й.** *У шибки, покриті лускою, порско б'ють сухі сніжинки* (М. Стельмах); *Півень клював налущене жито, але воно порско розліталося з-під його дзьоба* (Є. Гуцало).

ПОРСНУ́ТИ, нý, нéш, *док.* 1. Однокр. до **по́рскати.** *Пролунали два постріли з пістолета, порснули сніжні бризки поруч* (Іван Ле); *Піппо .. з усього розмаху рубнув по червоному проводу. З провода, мов з перетятої жили кров, порснули червоні іскри* (П. Загребельний); *Велів йому брат Нарцис повен рот води свяченої набирати. Коли б же нечистого угляділи, мав Абель на нього тією водою порснути* (Н. Королева); *Він так хитро мружився і так відчайдушно стримувався, щоби не порснути сміхом, що Редька .. й сама зареготала від душі* (І. Карпа); *Дараба гоцнула на камені, ніж сковзнувся з коліна, порснув між кльоци і булькнув у воду* (Г. Хоткевич); *Зляканий птах порснув з-під вербового пенька* (Іван Ле); // *безос. Слідом за ним* [зайцем] *фуркнуло, порснуло снігом .. Це були куріпки* (І. Сенченко).

2. *розм.* Розбігтися в різні сторони, кинутися врозтіч. *На шляху .. дедалі було більше паніки, більше юрб, більше літаків угорі. Може б, колоні найкраще було порснути в усі боки — й лови...* (І. Багряний); *Зграйка дітей з двору порснула на вулицю і розкотилася в різні кінці* (П. Панч).

3. *кого, перен., розм.* Сильно вдарити (у 2 знач.) кого-небудь. [Андрій *(один)*:] *Лучче б ти мене ножем порснув, та не корив, гадино, твоїми гріхами, витяг ти у мене жили, щастя моє надламав, серце кров'ю облив!..* (М. Кропивницький).

ПО́РСЬКАННЯ, я, *с., мисл.* Дія за знач. **по́рськати** і звуки, утворювані цією дією. *Мисливці охрипли від порськання.*

ПО́РСЬКАТИ, аю, аєш, *недок., мисл.* Цькувати звіра. *Підвивання гончих означає, що мисливці вже не порськають вовка* (із журн.).

ПОРСЬКИ́Й, á, é, *діал.* Порский. *Той хлопець порський, як в'юн: ти його побори, а він так тобі попід руками й випорсне* (Сл. Б. Грінченка); *Мило таке порське — не вдержиш* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́РСЬКНУТИ, ну, неш, *док., мисл.* Однокр. до **по́рськати.** *Порськнути дикого кабана.*

ПОРТ[1], у, *ч.* 1. Ділянка берега разом із прилеглим водним простором, спеціально обладнана для стоянки й технічного обслуговування суден, вантажно-розвантажувальних робіт, посадки й висадки пасажирів і т. ін.; гавань; пристань (у 1 знач.). *Через парапет було видно .. широку далеч синього моря, обидва порти* (І. Нечуй-Левицький); *В Одесі його рідний брат у порту вантажником працював* (О. Ковінька); *Брязкання заліза, сичання паровиків, перегук сирен — увесь той багатоголосий гомін .. характерний для великого морського порту* (М. Дашкієв); *Машина їхала понад самим портом, повз те місце, звідки ходив пором до Регли й де швартувалися рейсові каботажні судна* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Приморське місто, розташоване біля такої ділянки. *Це Одеса курортна. Є ще Одеса трудова — місто заводів і фабрик, численних майстерень, Одеса — порт. Ця не спочиває ні вдень ні вночі* (М. Олійник); [Вітька *(замріяно)*:] *Він заходив у двадцять портів: Констанца... Стамбул... Неаполь... Ліворно... Генуя... Марсель... Барселона...* (В. Нестайко).

2. *перен.* Місце, де можна осісти (у 4 знач.); пристановище; пристань (у 2 знач.). *Де ж кінець цим вічним мандрам? Де той порт, в якому кине він свій важкий життєвий якір, де знайде він свою сім'ю, жінку, діток?* (З. Тулуб); *Вдруге розпочати життя — цього ще ніхто не зазнав, нікому із смертних ще не вдавалось обминути той похмурий останній порт, що раніш чи пізніш, а кожного жде...* (О. Гончар).

△ **(1) Повітря́ний порт** — визначена межами територія зі спеціальним обладнанням і службами, що є вузловим пунктом повітряної лінії; аеропорт. *Міграційні картки є обов'язковими для заповнення після прильоту в будь-який повітряний порт* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТ[2], у, *ч., мор.* Герметично закриваний отвір у борті судна (для гарматних стволів, навантаження й розвантаження з нижньої палуби і т. ін.). *Вигляд величезного червоного корпусу корабля з позолотою на носі в формі пташиного дзьоба і відкритими портами приголомшив де Рівароля* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПОРТ[3], а, *ч., вет., мед.* Невеликий пристрій, який установлюють підшкірно для багаторазового введення ліків та забору зразків крові. *Застосування звичайного розчину хлориду натрію для замикання імплантованих венозних портів у пацієнтів зі злоякісними новоутвореннями є ефективним і безпечним* (з наук. літ.); *Порт складається з резервуару, який має силіконову мембрану для введення голки, та катетера* (з навч. літ.).

ПОРТ[4], а, *ч.* В обчислювальній техніці — пристрій, що з'єднує комп'ютер з іншими приладами для передання даних. *На відміну від послідовних інтерфейсів, які надсилають біти даних один за одним, паралельні порти надсилають одночасно декілька бітів даних при паралельній комунікації* (з навч. літ.).

ПОРТ[5], у, *ч., діал.* 1. Конопляна або лляна нитка у вовняній тканині або сукні. *Це не чисте сукно, а з портом* (Сл. Б. Грінченка).

2. Полотняна шаль або хустка. *Накинути на плечі теплий порт.*

ПОРТА́Л[1], у, *ч.* 1. Архітектурно оформлений вхід до монументального будинку, перев. громадського призначення. *Високі, пишні портали палаців веселили око* (Н. Рибак); *Біля окованих залізом дверей порталу залишилося п'ятеро чи четверо воїнів велетенської статури у кольчугах і шоломах-місюрках* (Ю. Мушкетик); *Я пройшла під порталом і опинилась у переддвер'ї храму* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); // Архітектурне обрамлення сцени, що відокремлює її від глядацького залу. *Затонський бачив: зразу за порталом куліс товпляться купкою товариші* (Ю. Смолич); *Портал сцени переважно має форму прямокутника із заокругленими верхніми краями, на внутрішньому боці якого розміщено підіймальну або розсувну завісу* (з навч. літ.).

2. *техн.* Металева рама, яка є частиною опорної конструкції, машинної станини і т. ін. *Несуча система токарно-карусельного верстата складається з основи стола, двох стояків і поперечини, що утворюють портал* (з навч. літ.); // Металева рухома опорна конструкція, на якій монтують вантажопідіймальний кран. *Монтажні стріли й портали застосовують переважно у випадках, коли в порту немає портальних або плавучих кранів необхідної вантажопідіймальності* (з наук.-техн. літ.).

ПОРТА́Л[2], у, *ч., інформ.* Великий сайт *(див.* **сайт**[1] 1), що об'єднує багато різних універсальних сервісів; інтернет-портал. *На основі концептуальної моделі розроблено програмне забезпечення віртуальної термінографічної лабораторії "Зварювання", доступ до якої надається через Український лінгвістичний портал* (з наук. літ.); *Портал Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського забезпечує онлайновий пошук документів, доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТА́ЛЬНИЙ[1], а, е. 1. Стос. до порталу *(див.* **порта́л**[1] 1), пов'язаний з ним. *Ця будівля, очевидно, мала якесь релігійне призначення .. Бокові нефи праворуч від портального входу вдовбані у цілик* [підошву] *гранітного щита* (Р. Андріяшик); *Усі лінійні розміри сцени — ширина, глибина, довжина — пов'язані із шириною портальної арки, так само як і висота безпосередньо залежить від висоти портального отвору* (з наук.-попул. літ.).

2. *техн.* Прикм. до **порта́л**[1] 2. *Портальний механізм лазерного верстата, що працює на лінійному приводі, дає змогу досягти високої точності оброблення з максимальною надійністю системи руху* (з наук.-техн. літ.); // Який має портал; змонтований на порталі. *Надійні портальні крани тут підносять усе — злитки, оправки, інструменти* (В. Собко); *У круглому отворі* [ілюмінатора] *малювалося блакитне кружало неба, шматок набережної з металевою ногою портального крана* (П. Загребельний); *Портальні мийки стандартно оснащені двома парами оптичних датчиків для відстеження контурів автотранспорту та підвищення безпеки* (з мови реклами).

ПОРТА́ЛЬНИЙ[2], а, е, *інформ.* Стос. до порталу *(див.* **порта́л**[2]**),** пов'язаний з ним. *Інтенсивному розвитку порталів сприяють програмні продукти (портальні рішення), що дають можливість об'єднати в єдиний інтернет-простір інформацію з різних джерел* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТА́ЛЬНИЙ[3], а, е, *анат.* Стос. до ворітної вени *(див.* **ве́на),** пов'язаний з нею. *Зменшення симптомів і ступеня портальної гастропатії можливе лише при зниженні тиску в портальній системі* (з наук. літ.); *Найсерйознішим ускладненням портальної гіпертензії є варикозна кровотеча переважно зі стравоходу або шлунка* (з навч. літ.).

ПОРТАМЕ́НТО, *муз.* 1. *присл.* Протяжно, плавно, але не зв'язно. *Портаменто виконуючи мелодію, потрібно слідкувати за рівністю звука в подвійних нотах і плавним переміщенням кожного нового інтервалу* (з навч. літ.).

2. *невідм., с.* Технічний прийом короткого й плавного поєднування звуків при переході одного звука в інший. *Питання барвистості звуків не можна обминути, коли йдеться про справжнє легато (його не можна виконувати різким, твердим звуком), різні види стакато (короткого, довгого, м'якого чи твердого), портаменто (завжди м'якого)* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТАТИ́ВНИЙ, а, е. Зручний для носіння при собі, для перенесення; невеликий за розміром, негроміздкий. — *Коли десь трапляється нещасний випадок.., я беру такий чемоданчик і можу їхати з ним куди завгодно .. Він дуже портативний, але й дуже міцної конструкції. Там є все: кров різних груп і універсальна кров, інструменти, стерильні бинти, медикаменти* (Ю. Смолич); *Стрекотали кінокамери .. Шипіли переносні, портативні магнітофони* (Н. Рибак); *Дістала* [Дженні] *із сумки портативну друкарську машинку, підключила до машинки диктофон і пристрій для друкування з голосу* (В. Чемерис).

ПОРТАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість за знач. **портати́вний.** *Конструктивна думка скрізь спрямована зараз на досягнення легкості, портативності, обтічності, зменшення габаритів. І нове, сучасне в архітектурі треба шукати на цих шляхах* (О. Довженко); *Від формату як основи для композиційних рішень залежить подальша доля книги, зокрема зручність (портативність, подання матеріалів)* (з наук. літ.).

ПОРТА́ТО, *муз.* 1. *присл.* Виразно підкреслюючи звуки, не зв'язуючи їх. *Прагнучи передати "клавесинну" прозорість поліфонічних сплетінь, піаніст розробив самобутнє, трохи різке, але занадто ясне та чітке туше. Фуга виконується портато* (з наук. літ.).

2. *невідм., с.* Технічний прийом підкресленого виконання звуків, середнього між легато і стакато. *Під час виконання портато звуки наче розділяються паузами "дихання"* (з навч. літ.).

ПОРТБУКЕ́Т, а, *ч.* Декоративний аксесуар для букета у формі маленького футляра, вазочки і т. ін. *Флористика передбачає роботу із живими квітами, створення для нареченої букета в портбукеті, виготовлення бутоньєрки* (з навч. літ.); *На балу дама обов'язково мала при собі портбукет для живих квітів, який кріпився до корсажа або який вона тримала в руках* (із журн.).

ПОРТБУКЕ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Спеціальний пристрій для букета, що нагадує мікрофон, у формі пластикової чи металевої підставки з каркасом, ручкою та флористичною губкою. *Портбукетниця дає змогу флористові створити гарний букет, що тривалий час залишатиметься свіжим* (із журн.); *Найпростіший і напрочуд елегантний спосіб зробити розкішний букет — це виконати його на портбукетниці* (з газ.).

ПОРТВЕ́ЙН, у, *ч.* Кріплене виноградне вино, вигот. з білих, рожевих і червоних сортів винограду. *Угорське, шампан благородний, портвейн, бордо — от мої трунки* (М. Коцюбинський); *Від склянки португальського портвейну в мене крутилася голова — він мав щось чи не 25 градусів* (Ю. Винничук); *— Ці дві пляшки портвейну, пані, рада передає для вашого лазарету — справжній, свіжий, марочний портвейн, тільки сьогодні з бочки* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Майбутній портвейн завжди витримують у дубових бочках від трьох до шести років* (з наук.-попул. літ.).

ПО́РТЕР, у, *ч.* Сорт міцного гіркуватого чорного пива. *Після чаю знов подали кухлі з .. портером* (І. Нечуй-Левицький); *На людину, що не звикла пити, міцний портер діє дуже сильно* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Раз на день вона сходила на кухню, обідала, викурювала невеличку люлечку і з кухлем портеру в руках ішла назад, щоб зігріти душу в своєму похмурому відлюдному барлозі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПО́РТЕРНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **по́ртер.** [Павло:] *Ну, а білярд* [більярд] *ти бачила? А портерну лавку? А трахтир* [трактир]..? (М. Кропивницький); *Оплетені соломкою карафи відчайдушно наскакували на портерні пляшки* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По).

2. *у знач. ім.* **по́ртерна,** ної, *ж., заст.* Пивниця, пивна; портерня. *Під'їхавши до портерної в тому районі, де була квартира чоловіколюбного професора Мессебі, Джим Рінс торкнув шофера об плече й вийшов* (М. Йогансен).

ПО́РТЕ́РНЯ, і, *ж., заст.* Пивниця, пивна. *Він .. зайшов у портерню; повз вікно її мусили проходити заарештовані* (М. Йогансен); *Купці третьої гільдії вели роздрібну торгівлю, могли мати харчевні, портерні, лавки й заводи з числом працівників не більш як 32 особи* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТИ́, ів, *мн., заст.* Штани. *Векша — .. босий, в одній сорочці й портах, стоїть серед палати, дивиться на бояр, воєвод* (С. Скляренко); *Сивоок .. поряд з нещасним бортником виглядав майже багачем. Ще не зношені вовняні порти, міцні ремінні постоли, корзно доброго тонкого хутра поверх лляної сорочки* (П. Загребельний).

ПО́РТИК, а, *ч., архт.* 1. Відкрита галерея перед входом у будинок, утворена колонами або стовпами, що підтримують перекриття. *Фасади палаців в Україні наприкінці XVIII — на початку XIX ст. за проєктами Я. Кубицького мали чітку симетричну композицію, яку прикрашали масивні портики з колонадою* (з наук. літ.); *На східцях коло церковних дверей, під портиком з п'ятьма стовпами, сиділа одним одна вже літня, дуже сумна й задумана панія* (І. Нечуй-Левицький).

2. Паркова споруда з відкритою колонадою замість зовнішньої стінки. *Вавилоняни й ассирійці в садово-парковій архітектурі не поступалися єгиптянам: споруджували портики й павільйони, удосконалювали системи зрошення* (з наук. літ.); *Тут і там у гущавині зелені траплялися альтанки, мисливські хатки чи просто портики* (Ю. Смолич).

ПОРТКИ́, ів, *мн., діал.* Полотняні штани. *— Гей, Чешевич! .. Витягни якісь портки та тарняку* [тарницю] *для хорунжого* (О. Лисяк); *Я почуваюся грішним, що все те чув і бачив, як вони застібають брудні портки, пропахлі окопною глиною* (Р. Андріяшик).

ПОРТЛАНДЦЕМЕ́НТ, у, *ч.* Найпоширеніший вид цементу, що містить в основному гідросилікати кальцію; силікатний цемент. *Вироби на основі розширного портландцементу мають достатньо високу водонепроникність, морозостійкість і стійкість в агресивному середовищі* (з наук. літ.).

ПОРТЛАНДЦЕМЕ́НТНИЙ, а, е. Прикм. до **портландцеме́нт.** *Пошук рецептурних рішень є актуальним для регулювання властивостей ремонтних сумішей, зокрема швидкості твердіння й довговічності, на основі портландцементних систем* (з наук. літ.).

ПОРТМОНЕ́, *невідм., с.* Гаманець із багатьма відділеннями для грошей, банківських карток і т. ін., що має подвійне або потрійне складання. *Копронідос вийняв портмоне й викинув два червінці на стіл* (І. Нечуй-Левицький); *Вона виймає з портмоне монетку і подає її прохачеві* (Ю. Смолич); *Поліз* [Воля] *у кишеню, витягнув широке шкіряне портмоне, звідти, з відділення для візитівок, — білий прямокутник .. Щоб написати .. номер телефону* (А. Кокотюха); *Я лізу в портмоне й дістаю звідки чарівну картку .. Вона дозволяє мені подорожувати бізнес-класом, зупинятись у вишуканих мережевих готелях, розраховувати на першокласне обслуговування й таке інше* (Л. Денисенко).

ПОРТМОНЕ́Т, а, *ч., заст.* Портмоне. *Я розімкнув портмонет, то й видно було, що грошей чимало у мене* (Сл. Б. Грінченка); *Петрусь.., понишпоривши в своїм портмонеті, зібрав якось півтора карбованця* (А. Кримський).

ПОРТМОНЕ́ТКА, и, *ж., заст.* Портмоне. *— Позвольте, пані, я вам візьму білет .. Вона хвилину, як бачив я, вагалась, боролась, а остаточно витягнула з муфа* [муфти] *портмонетку* (О. Кобилянська); *Я машинально поліз у кишеню шортів, видобув звідти схудлого гаманця і зазирнув усередину, чудово усвідомлюючи, що портмонетка порожня* (М. Кідрук).

ПОРТНИ́НА, и, *ж., заст.* 1. Тканина з льону чи конопель. [3-я дівчина:] *У нас було зайнялося в коморі!.. Добре, що батько дочулись, що щось портниною смердить та кинулись мерщій до комори* (М. Кропивницький); *Старий .. став до чогось принюхуватись. — Чим же воно тхне? Портниною чи смаляниною? Хтось горить, мабуть... Ой, так це ж я горю! .. — .. і став поспіхом скидати з себе "доху", бо затлілася* (М. Циба).

2. Груба нитка із конопляного прядива.

ПОРТНЯ́НИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **портни́на.** *Спорудив* [Яким] *і свого воза, шкапину впряг у портняний півшорок* [поперечний ремінь] (Р. Іваничук); *Узимку для тепла в чоботи вкладали жмут соломи — устілки та обгортали ноги в портняні (тобто полотняні) або суконні онучі* (з наук.-попул. літ.).

ПО́РТО[1], *невідм., с., заст.* Поштово-телеграфні видатки, оплачувані за рахунок клієнта, замовника. *По хвилі лист був вписаний, Целя .. взяла від нього* [доктора] *15 крейцарів порто* (І. Франко).

ПО́РТО[2], *невідм., с.* Те саме, що **портве́йн.** — *Заспокойся, твоя милість, — лагідно сказав .. поважний коронний обозний, наливаючи мені в келих венеційського скла справжнє рубінового кольору порто, — я бачу, що ти правдивий польський патріот* (В. Кожелянко); *За легендою, абат Ламегу пригощав 1678 р. ліверпульських виноторговців незвичним напоєм, щедро збагаченим коньячним спиртом. Гостям сподобалось і саме вино, й ідея. Так розпочалося звеличення портвейну, або порто, як його називають у Португалії* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТОБУДІВЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до портобудування. *Застосування бетону для морських споруд наприкінці XIX ст. фактично започаткувало епоху в портобудівельній справі* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТОБУДІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець із портобудування. *Досвід у розвитку Одеського порту використовують у проєктуванні та будівництві портових споруд, для підготовки портобудівників* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТОБУДІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Будівництво портів *(див.* **порт**[1] 1); портобудування. *Перші літературні й картографічні відомості з дослідження берегів для розвитку судноплавства і портобудівництва датовано XIII–XII ст. до н. е.* (з навч. літ.).

ПОРТОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Будування портів *(див.* **порт**[1] 1); портобудівництво. *Величезна вартість портових обмежувальних споруд завжди була однією з найважливіших перепон у розвитку морського портобудування* (з навч. літ.).

ПОРТО́ВИЙ, о́ва́, о́ве́. Прикм. до **порт**[1] 1. *Корабель спішить — пливе До портових огнів Александрії* (М. Зеров); *Над порожніми бухтами зводилась сіра громада камуфльованих портових споруд* (В. Кучер); *Портові підйомні крани метушаться, розтягуючи ополудні тіні на сірому бетоні пірса* (О. Ульяненко); // Який має порт, є портом (про населений пункт). *Згадались йому чужі портові міста, де худі запалені рикші з лементом кидаються до пасажирів, до моряків, навперебій пропонуючи свої послуги...* (О. Гончар); — *За кордон, — продовжував спокійно він, — я б не тікав .. Збудував би собі дачу. Недалеко від міста. Столичного чи портового* (О. Чорногуз); // Стос. до порту, пов'язаний з ним. *Портова реформа в Україні дає змогу підвищити роль морських портів у розвитку вітчизняної економіки й забезпечити інтеграцію у світове господарство* (з наук. літ.); // Розташований у порту. *Мама Дейва працювала в портовій конторі друкаркою* (С. Жадан); // Який працює в порту. *Вадим помітив серед облич італійців чорні обличчя неаполітанських негрів, очевидно портових вантажників* (М. Руденко); *Ханс Ляйп, син портового робітника з Гамбурга, бідний вчитель, колись так само стояв на варті під ліхтарем* (І. Роздобудько); // *у знач. ім.* **порто́вий**, то́во́го, *ч.* Той, хто працює в порту; портовик. *Вже з катера Матюшенко крикнув іще: — Краще не розходьтеся, ми тільки навідаємось на броненосець, а потім побалакаємо. — Будемо ждати! — крикнули з берега портові й густо завихрили засмальцьованими кепками* (П. Панч).

△ **Порто́вий флот** *див.* **флот.**

ПОРТОВИ́К, а́, *ч.* Працівник порту *(див.* **порт**[1] 1); робітник, який працює в порту. *Капітан Ватаманюк .. ходив лаятися з портовиками, щоб вивантажили усі контейнери на причал одразу* (А. Санченко).

ПОРТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до портографії. *Актуальним у сучасній медицині є портографічне дослідження морфології внутрішньопечінкових розгалужень артеріальних і венозних судин* (з навч. літ.).

ПОРТОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Рентгенологічне та радіологічне дослідження портального кровообігу. *Діагностика судинних аномалій печінки у тварин передбачає лабораторні аналізи, ультрасонографічне обстеження та портографію черевної порожнини* (з наук. літ.).

ПОРТОСИСТЕ́МА, и, *ж., вет., мед.* Те саме, що **портсисте́ма.** *Венозна портосистема.*

ПОРТОСИСТЕ́МНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до портосистеми, пов'язаний з нею. *Для профілактики кровотеч із варикозно розширених вен використовують портосистемне шунтування* (з навч. літ.).

ПОРТОФЛО́Т, у, *ч.* Те саме, що **Порто́вий флот** *(див.* **флот).** *Сучасне оснащення портофлоту, зокрема буксири, робочі катери та самохідні плавучі крани, дає змогу швидко й чітко виконувати рятувальні й протипожежні операції* (з навч. літ.).

ПО́РТО-ФРА́НКО, *невідм., с., спец.* 1. Режим вільного безмитного обігу товарів для окремого порту, міста або якої-небудь іншої території, обмеженої митним кордоном. *Стверджували, що такого серпня ще не було* [в Чорноморську] *з часів порто-франко* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Порто-франко мало сприяти транзитній торгівлі за часів, коли купцям на своєму шляху доводилося долати чимало митних кордонів* (з навч. літ.); // *у знач. прикм., невідм.* Стос. до безмитного обігу товарів, пов'язаний з ним. *Статус порто-франко, чинний у 1819–1859 рр., забезпечив Одесі роль найбільшого постачальника пшениці на європейські й південні ринки* (з наук. літ.); *Стрімкому розвитку Одеси сприяли започаткування основ градоначальницького управління й установлення режиму порто-франко з особистим прагненням багатьох громадян принести користь краю* (з наук.-попул. літ.).

2. Порт, місто або приморська зона, у межах яких дозволено завозити іноземні товари без сплати мита і зберігати їх для наступних оптових торгів і кредитних операцій. *За Паризьким мирним договором 1814 р. Сардинія відновлювалася в довоєнних кордонах, за винятком Шампері й Аннесі, та отримувала як компенсацію Геную, що ставала порто-франко* (з наук. літ.).

ПОРТПЛЕ́Д, а, *ч.* Дорожня сумка для пледа й постільних речей; дорожній чохол для одягу. *До будинку Кутіної подали критий візок. Аксинья винесла великий чемодан, погрібець, портплед з ковдрами та подушками* (З. Тулуб); *Треба було змінити туфлі на черевики, пов'язати галстуки, вдягти піджаки та позатягати ремінці на портпледах* (Ю. Смолич); *Найкраще для костюма та Оскара було б запакувати їх до портпледа або підвісити на вішак, щоб не зім'яти, не обляпати* (Л. Денисенко).

ПОРТПЛЕ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **портпле́д.** *У туристичній агенції є спеціальний портпледний відділ для подорожан* (з мови реклами).

ПОРТРЕ́Т, а, *ч.* 1. Мальоване, скульптурне, фотографічне і т. ін. зображення обличчя людини або групи людей. *Варто б помістити у Віснику його портрет і хоч коротку біографію* (М. Коцюбинський); *На одній стіні в зеленому з сосни вінку висів портрет Шевченка* (А. Головко); *Хома, розглянувши свій портрет, був задоволений* (О. Гончар); *Лицарське звання не підписувалося на мальованих портретах, воно бувало у всьому їхньому єстві, тож ні не загубити на час, ні приховати* (Г. Колісник); // Відповідний жанр образотворчого мистецтва. *Із погляду історії, мистецтво портрета відіграє важливу й унікальну роль, відкриваючи нам доступ у минуле* (з наук.-попул. літ.); *Головним у придворному портреті, до жанру якого належать, зокрема, репрезентативний, лицарський, груповий родинний, є вираження соціальної позиції та соціальної ролі людини* (з навч. літ.); // *розм.* Про людину або її зображення, що дуже схожі на когось. [Д е в і *(дивиться на фігурку, що в руках, потім на Дженні):*] *Дивіться, панно Дженні, ваш портрет!* (Леся Українка).

2. Опис зовнішності персонажа в літературному творі. *Портрет у творах Панаса Мирного — важливий інструмент характеристики персонажів, зокрема Чіпки* (з навч. літ.); // Загальна характеристика, сукупність характерних рис кого-небудь. *Кілька рисок до її портрета. Третій клас, де Оля працює піонервожатою, буквально у неї закоханий* (І. Волошин); // Різновид літературного жанру — нарис життя і діяльності якої-небудь людини. *До мене вперше звернувся .. літературний критик і журналіст .. Він загалом спеціалізується на т. зв.* [так званих] *портретах, передусім письменників* (Ю. Андрухович); *Літературний портрет як мемуарний жанр за низкою параметрів є дуже близький до художньої біографії* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Слове́сний портре́т,** *юр.* — у криміналістиці — метод опису зовнішності людини для її ототожнення за анатомічними та функціональними ознаками. *Словесний портрет використовують у розшуку, для кримінальної реєстрації, під час експертних досліджень і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *— Біда в тому, юначе, що кожен пасажир тролейбуса по-різному описував вашу зовнішність. Нам так і не вдалося скласти ваш словесний портрет* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОРТРЕ́ТИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **портре́т** 1. *Дивлюсь на цей профіль і порівнюю його з оригіналом .. Уста, такі прекрасно закроєні на портретику, сьогодні сухі, старечі уста* (Р. Горак); *Він видобув з-під сорочки нагрудний медальйон і, розкривши його, показав мініятюрний* [мініатюрний] *овальний портретик цілком юної жінки* (Ю. Андрухович); *Поруч з капітаном* [далекого плавання Данилом Ревою] *— інший, вже річковий, капітан Андрій Притуляк з маленькою гарною донечкою на руках, а у донечки в руках — лялька, неначе портретик її в мініатюрі* (О. Довженко).

ПОРТРЕТИ́СТ, а, *ч.* Художник, що малює перев. портрети (у 1 знач.); фахівець із портретного живопису. *Привели портретиста, принесли портрет. Обозний таки був схожий на контерфекті, одначе трохи пикатіший за натуру, як казав сам, — поважніший* (Ю. Мушкетик); *Ще в перші роки своєї творчості Шевченко показав себе блискучим портретистом* (І. Дзюба).

ПОРТРЕТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **портрети́ст.** *Амброзяк обнімав портретистку вже без первинного ентузіазму. Безнадійно продовжував: — .. Ваші руки пахнуть фарбою наскельних розписів і модернових паризьких художніх салонів* (С. Процюк); *Елізабет-Луїза Віже ле Брен була портретисткою королеви Марії-Антуанетти та інших членів королівської родини* (із журн.).

ПОРТРЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Стос. до портрета (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Мій друг, художник, показував портретні етюди, привезені з Полісся* (І. Волошин); *— Боровиковський, ваша величність, навчається в портретному класі Академії мистецтв, у академіка Левицького, свого земляка* (В. Малик); *Розквіт портретного жанру розпочався в епоху Відродження, коли головною цінністю світу стала активна й цілеспрямована особистість* (з наук. літ.); // Характерний для портрета. *Ледь роздвоєне підборіддя, прямий ніс, біляве волосся над високим лобом — все це поєднувалося в портретну композицію, яка дозволяла вбачати в образі віцепрезидента доброту, розум* (М. Руденко); // Такий, як на портреті; дуже точний (у 2 знач.). *Ми шукали актора років п'ятдесяти, зросту вищого за середній, з такими рисами обличчя, що давали б змогу старанним гримуванням добитись портретної схожості з Мічуріним* (О. Довженко); *— Ти мені здаєшся схожим на Доріана Грея .. — Сподіваюся, у своєму компліменті ви не сягаєте далі портретної схожості* (Ю. Мушкетик); *Рон .. звернув увагу на світлину. І також зауважив портретну подібність. Оксана намагалася дохідливо розповісти про страшну долю діда* (Є. Кононенко); // *перен., розм.* Який відповідає певним нормам портрета (про людину). [К у д р и ц ь к и й:] *Так, ти позитивний образ. Ідеальний, так би мовити, варіант. Портретна жінка. (Колчанову.) Чому ти її не малюєш?* (В. Нестайко); *Молода жінка .. супроти сонця глянула на рум'яно портретне лице малюка* (Є. Пашковський).

2. Прикм. до **портре́т** 2. *Франко виставляє перед читачем цілу портретну галерею таких хижаків — з залізною волею, з звірячими кровожадними* [кровожерними] *інстинктами, сухих, упертих і безсердечних* (М. Коцюбинський); *Даючи портретну характеристику людини, письменник підмічає в її зовнішності якусь найбільш примітну рисочку, називає її і потім час від часу повторює* (В. Русанівський).

3. *у знач. ім.* **портре́тна,** ної, *ж., заст.* Кімната в дворянських маєтках, де були розвішані портрети предків. *Останній з князів Вишневецьких, гетьман литовський Михайло Серваціій, протягом 1731–1744 рр. перебудував замок, створивши розкішний палац, де було облаштовано й портретну* (з газ.).

ПОРТРЕ́ТНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Абстр. ім. за знач. **портре́тний** 1, 2. *Загострена портретність є однією з ключових засад скульптора Е. Миська* (з наук.-попул. літ.); *Особлива імпресіоністична манера портретності властива художнім творам М. Коцюбинського, що лаконічно й образно відбиває світ, яким його бачить письменник* (з наук. літ.).

ПОРТРЕ́ТНО. Присл. до **портре́тний** 1. *В небагатьох рисах, портретно й чітко, з іронічною ніжністю описує Аліна Крагельська той день, коли в серпні 1845 року прийшов до їх кляси* [класу] *.. новий учитель* (В. Домонтович); *Центральне місце в культурі антропоцентризму посідає людина, індивідуум, але тільки людина, виражена і представлена насамперед тілесно, чуттєво, безпосередньо, скульптурно і портретно* (з наук. літ.); // *у знач. пред.* Так, як на портреті; дуже точно (у 1 знач.). *Куди не глянь — усе пейзажно і портретно. На вихідні прийду посидіти сюди* (М. Павленко).

ПОРТРЕТО́ВАНИЙ, а, е, *мист.* Дієпр. пас. до **портретува́ти.** *У ліриці важливе не так відтворення конкретних рис портретованого обличчя, як поетичне узагальнення ліричного суб'єкта* (з наук. літ.); *Художникові вдається висвітлити внутрішню суть портретованих осіб у м'яких пластичних формах* (із журн.); // **портрето́вано,** *безос. пред. Невідомим автором першої половини XIX ст. портретовано молодого Г. Сковороду з улюбленим музичним інструментом у руках — сопілкою* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **портрето́ваний,** ного, *ч.;* **портрето́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого зображено на портреті (у 1 знач.). *За допомогою малюнка й живопису художник прагне передати психологічний стан портретованого* (з навч. літ.).

ПОРТРЕТУВА́ННЯ, я, *с., мист.* Дія за знач. **портретува́ти.** *У дослідженні описано вектори концептуалізації та типологізації портретування в українській документальній літературі XX — початку XXI ст.* (з наук. літ.); *При портретуванні мушу бути все присутня, бо вуйко любить мене мати при собі* (О. Кобилянська); * Образно. *Хочеться зафіксувати цю приховану .. вродливість, і починається якийсь невидимий сеанс портретування.., тож відірвати погляд і поводитися ввічливіше стає зовсім важко* (Н. Сняданко).

ПОРТРЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., мист.* Зображати (у 1 знач.) кого-, що-небудь, створюючи портрет. *Документальне начало й необхідність портретувати реальну особистість накладають на автора щоденника особливу відповідальність* (з наук. літ.); — *Він лиш короля та королівських дам портретував* (Б. Лепкий); *Книжка... бездоганно портретувала свого автора* (Олекса Ізарський); *Нас двох портретують між пам'ятником і клубом, на тлі осінніх квітів* (М. Матіос).

ПОРТРЕТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., мист.* 1. Зображатися (у 1 знач.) засобами портрета (про кого-, що-небудь). *В. Боровиковський казав вельможам, які так полюбляли в нього портретуватися, що віддав би все за можливість знову малювати ікони для маленьких прадавніх козацьких церков* (з наук. літ.); *У М. Яблонського портретувалася ділова частина Львова, інколи — представники наукової та духовної еліти* (з наук.-попул. літ.).

2. Пас. до **портретува́ти.** *Чоловіки, жінки, діти портретувалися голландськими художниками з однаковим відчуттям живого образу* (із журн.); *Слово "дощ" та елементи семантичного поля ("краплі", "блискавки") портретуються письменником за допомогою епітетів, антропометафор, порівнянь* (з наук. літ.).

ПОРТСИГА́Р, а, *ч.* Невеличка плоска коробочка з пластмаси, дерева, срібла і т. ін. для сигар (сигарет), яку звичайно носять у кишені; цигарниця (у 2 знач.). *Вийняв* [Карпо Петрович] *з штанів важкий портсигар.., зважив його в руці і закурив* (М. Коцюбинський); *Фельдкомендант сів, витягнув ноги, дістав товсту сигару з блискучого портсигара і запалив її* (Д. Бедзик); *Сер Генрі видобув з портсигара очищену від смол та нікотину сигарету* (О. Авраменко); — *Я портсигари приватно з дерева роблю. Чудові портсигари!* (С. Воскрекасенко, пер. з тв. А. Чехова).

ПОРТ-СИСТЕ́МА, и, *ж.* Медичний пристрій для введення препаратів, дренажу, забору крові і т. ін.; порт *(див.* **порт**[3]**);** портосистема. *Порт-систему для внутрішньовенних інфузій імплантують на початковій стадії хіміотерапії пацієнтам, у яких тонкі периферичні вени* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТТАБА́К, а́, *ч., заст.* Невеличка коробочка для тютюну, яку звичайно носять у кишені. *"Ти зробила б мені велику приємність, коли б написала, бо .. купиш часом щось непотрібне (от як порттабак для мами)"* (М. Коцюбинський); — *Котрий же дасть закурить? — сказав Петро. Так усі три і кинулись, подоставали, хто кисет, хто — порттабак чи просто бляшанку з-під вакси. Навперебій: "Будь ласка!"* (А. Головко); *До порттабака вміщалось зразу щонайменше три пачки махорки, і він частував нею всіх* (Ю. Смолич); *Нишпорив* [доктор] *рукою на столі, шукаючи порттабак, але він був у палаті* (В. Гжицький).

ПОРТУГА́Л, а, *ч., іст.* Золота монета, що протягом XVI–XVII ст. карбувалася в Німеччині, Данії, Польщі та інших країнах Європи і згодом використовувалася як нагородний знак чи дарунок. *Коли підняли вічко* [шкатулки], *то побачили тьмяний блиск старовинних угорських золотих та португалів* (В. Єшкілєв); *Португали є пам'ятками медальєрного мистецтва, оскільки виготовлялися на високому художньому рівні* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТУГА́ЛЕЦЬ *див.* **португа́льці.**

ПОРТУГА́ЛКА *див.* **португа́льці.**

ПОРТУГАЛОМО́ВНИЙ, а, е. Який говорить, пише, видається португальською мовою. *На величезних просторах Латинської Америки не тільки іспано- і португаломовне населення, а й місцеві індіанці володіють іспанською чи португальською мовами* (з наук. літ.); *Жанр новели поки що переважає в прозі португаломовних літератур* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТУГА́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **португа́льці** і Португалія. *Він відірвав від серця двадцять британських фунтів і того ж дня уже йшов у Ріо-де-Жанейро на пасажирському португальському пароплаві в чині молодшого матроса* (В. Кожелянко); — *Ми розучили аж дві еклоги, одну — славетного поета Гарсіласа, а другу — знаменитого Камоенса, на рідній йому португальській мові* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *На Зеленому Мисі освіта набула такого поширення, якого вона не мала в жодній іншій португальській колонії* (з наук. літ.).

ПОРТУГАЛЬСЬКОМО́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **португаломо́вний.** *До початку XX століття університет Коїмбри був єдиним португальськомовним університетом у світі* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТУГА́ЛЬЦІ, ів, *мн. (одн.* **португа́лець,** льця, *ч.;* **португа́лка,** и, *ж.).* Народ, що становить основне населення Португалії. — *Запитай на будь-якому галеоні, що возять з Нового Світу злото іспанцям та португальцям, чи є там українці — і почуєш: є!* (С. Тельнюк); [Ш н о б е л ь:] *Тебе як звати?* [В і т ь к а:] *Вітька... Магеллан... у школі називають.* [Б а т я:] *А! Знаменитий англійський мандрівник.* [В і т ь к а:] *Іспанський... А за походженням португалець* (В. Нестайко); *Порівняно молодого віку* [барон].., *дружина — молода приваблива португалка, що її тримає замкнутою у ретельно пильнованій вежі свого замку* (Ю. Андрухович); *Якщо поживете в Португалії деякий час, як зробив я, ви швидко усвідомите, що португальці бачать у печалі приховану красу й радість* (з публіц. літ.).

ПОРТУЛА́К, у, *ч.* Однорічна трав'яниста сланка рослина родини портулакових із розгалуженим стеблом завдовжки до 30 см, м'ясистим листям, ніжними від білого до темно-червоного кольору квітками й веретеноподібним коренем. *На самій скелі цілі букети великих блакитних квіток.., капорців, миртів у цвіту, портулаку* (М. Коцюбинський); *На дні кошика, в якому черговий приніс пакуночки, лежить маленький букетик квітів: гвоздики і портулак* (В. Петльований); *Городній портулак сходить у квітні-липні, цвіте в червні-серпні, плодоносить з липня по вересень* (з навч. літ.); *У народній медицині діабет лікують артишоком, брусницею, лісовою суницею, кропивою, волоським горіхом, кульбабою, портулаком* (із журн.).

ПОРТУЛА́КОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **портула́к.** *Портулакова травичка в грядці буде соковитою та м'ясистою, придатною для споживання* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **портула́кові,** вих, *мн., бот.* Родина трав'янистих, чагарникових та напівчагарникових рослин, поширених перев. у сухих і теплих регіонах. *В Україні портулакові представлені двома видами: портулаком городнім і портулаком великоквітковим* (з наук. літ.); *Дрібні квітки портулакових здебільшого зібрані в суцвіття й цвітуть недовго — від чотирьох до десяти годин* (з навч. літ.).

ПОРТУПЕ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **портупе́я.** *Під час археологічних розкопок 1986 р. поблизу с. Кубей Одеської області виявлено поховання гунського воїна зі зброєю, кінською збруєю та портупейними наборами геральдичного змісту* (з наук.-попул. літ.).

ПОРТУПЕ́Я, ї, *ж.* Частина військового спорядження — плечовий або поясний ремінь, до якого пристібають холодну зброю, польову сумку і т. ін. *На порозі в шинелі, обперезаній навхрест портупеєю, в сивій смушковій ушанці виросла постать офіцера з майорськими погонами на плечах* (Н. Рибак); *Заклавши великі пальці обох рук за ремені портупеї, довго і важко дивився* [Ворон] *на Сутягу* (В. Шкляр); *Микита начепив портупею, засунув пістолет, поторсав мене по голові і сказав, щоб написав листа Люсьці, і додав: мало що може трапитися* (О. Ульяненко).

ПОРТФЕ́ЛИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **портфе́ль** 1, 2. *Мій син, грибок на двох тоненьких ніжках, У перший раз пішов сьогодні в школу. Пенал, портфелик, голубі штанці, — Усе таке єдине й неповторне* (М. Рильський); *Марійка дістала з портфелика зошит* (О. Донченко); *Єдине, що він знав і умів у житті, — рахувати на рахівниці, навіть не дивлячись на кісточки, та носити в руці портфелик так, щоб він трохи покивував* (Григір Тютюнник); *Написали на мене, комусь мого портфелика закортіло. І мене з усіх моїх постів, і з партії, бо я вже партійним зробився було, — шурх* (В. Дрозд).

ПОРТФЕ́ЛЬ, я, *ч.* 1. Велика чотирикутна сумка із застібкою, в якій носять ділові папери, книжки, зошити і т. ін. *Годієра .. видобував якісь папери із свойого* [свого] *бездонного шкіряного портфеля* (І. Франко); *Студент .. не сказав ні слова, взяв у Насті з рук тяжкого портфеля з нотами і разом з Настею пішов до кімнати* (Леся Українка); *Праворуч на купці газет лежав грубий новий портфель з розстебнутими ремінцями й ключиком у замку* (М. Трублаїні); *Мешканці міста знову ходили з портфелями й сумками, а в школярів за спинами з'явилися звичайні ранці* (І. Роздобудько).

2. Посада міністра або взагалі висока, керівна посада. *Липинський прийшов до мене з проханням взяти на себе портфель земельних справ* (Є. Чикаленко); *— Влади між собою ніяк поділити не можуть. Це страшно, коли б'ються за портфелі нікчеми* (М. Зарудний); *— Дядечко Ферґюсон теж гарний, — парирував Колін. — Зрадив свого друга заради портфеля першого міністра* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *перен.* Сукупність рукописів, прийнятих видавництвом, редакцією і т. ін. для видання. *Згодом я зробив "Сумку дипкур'єра" (середній фільм). Потім я сам взявся писати сценарій, за браком їх у портфелі дирекції* (О. Довженко); *У портфелі видавництва тринадцять книжок: десять створених у співпраці з іншими українськими видавництвами і три підготовлені незалежно* (із журн.).

4. *фін.* Сукупність цінних паперів, акцій, облігацій і т. ін., що належать фізичній або юридичній особі. *Моніторинг кредитного портфеля передбачає оцінювання повноти сформованих банком резервів відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності* (з наук. літ.); *Ринкові ціни є орієнтиром для прийняття рішень про надання кредиту, позичання та формування портфеля* (з навч. літ.).

(1) Міністе́рський портфе́ль <Портфе́ль міністра> — посада міністра. *Прийдіть до нас, пане Бальзак, зголоситься прихильником Республіки, портфель міністра в Тимчасовому уряді чекає на вас* (Н. Рибак); *Зчаста ці нові господині дому уподібнюються до того державного мужа, який нарешті здобув міністерський портфель, але який протягом сорока років даремно стукав у всі двері* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста); **Міністр без портфе́ля** *див.* **міні́стр; (2) Редакці́йний портфе́ль** — сукупність рукописів у редакції для видання. *Видавництва мають можливість заздалегідь замовляти переклади, поповнюючи редакційні портфелі та створюючи потрібний запас рукописів для майбутніх планів випуску літератури* (з навч. літ.).

△ **(3) Страхови́й портфе́ль <Портфе́ль страхува́нь>,** *фін.* — фактична кількість застрахованих об'єктів або число договорів страхування, документально підтверджених страховиком. *Страховий портфель забезпечує основу діяльності страховика, яка визначає фінансову стійкість страхових операцій і страхової компанії* (з наук.-попул. літ.); *Головною метою формування портфеля страхувань є досягнення оптимального співвідношення між ризиком і доходом страховика, принцип якого полягає в еквівалентності, збалансованості та ефективності* (з навч. літ.).

ПОРТФЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **портфе́ль** 1. *Металева портфельна сріблиста застібка цілком підійде для трикотажного клапана* (з мови реклами).

2. *фін.* Стос до портфеля (у 4 знач.), пов'язаний з ним. *Перевагами портфельного аналізу є логічне структурування стратегічних проблем підприємства* (з наук. літ.); *Головними учасниками ринку є імпортери та експортери, банки, менеджери портфельних інвестицій та центральні банки* (з навч. літ.).

ПОРТФЕ́ЛЬЧИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **портфе́ль** 1. *Вона мовчки покопалася в портфельчику й дістала табель* (Л. Смілянський); *Васько швидко снідає і хапає старенького портфельчика* (М. Зарудний); *Карлик* [сільський фельдшер], *блідий і переляканий, .. кинувся до ліжка за своїм капловухим портфельчиком* (Олекса Ізарський).

2. Ірон. або зневажл. до **портфе́ль** 2. *— Людина, що курить молоду махорку, далеко піде! Кепі, скажемо, к чортикам цуциним, куці штаненята теж..! Ну, розуміється, одружитись з інтелігентною панянкою .. А потім портфельчик* (М. Івченко).

3. *фам.* Пестл. до **портфе́ль** 3. *Ми врахували критику на нашу адресу .. і скомпонували наш портфельчик так, щоб туди потрапили різноманітні за тематикою твори* (М. Гримич).

ПОРТФО́ЛІО, *невідм., с.* Зібрання зразків документів, праць, фотографій і т. ін. певної особи або організації, що свідчать про її досягнення та пропоновані нею послуги. *У відділі реклами містер Арнольд розповідав, як створювати рекламне портфоліо* (Н. Сняданко); *У модельній агенції вона не з'являлася, за адресою, вказаною у її портфоліо, така не мешкала* (Дара Корній); *Портфоліо вчителя містить форми оцінювання розвитку дитини, інформацію від інших фахівців, результати перевірних завдань* (з навч. літ.).

ПОРТШЕ́З, а, *ч.* Легке переносне крісло, в якому можна сидіти напівлежачи. *Щоб ні в берлині, ні в дормезі, І ні в ридвані, ні в портшезі, А бігла б* [Юнона] *на перекладних* (І. Котляревський); *Лакеї несли вицяцькуваний золотою різьбою портшез, в якому сиділо закутане у біле фередже, у фесці з китицею, якесь опудало* (Р. Іваничук).

ПОРТЬЄ́, *невідм., ч.* Працівник готелю, що стежить за порядком у вестибюлі, приймає пошту, дає різні довідки мешканцям готелю і т. ін. *В готелі портьє сказав мені, що в вітальні на мене жде якась дама* (М. Трублаїні); *— Двадцять п'ятий дома? — Портьє глянув у гнізда ключів, потім на обшарпаного відвідувача .. — Двадцять п'ятий дома. Тільки витріть ноги* (П. Панч); *Наштовхнулися* [Макс і Рома] *поглядом на розгубленого портьє .. Портьє ввічливо розвів руками, показав на стілець у кутку холу* (Люко Дашвар); // Узагалі швейцар. *Гладкий портьє, незграбний, як слон — і паралітик — наче вріс в жовту стіну. Його руки крота лежать на колінах* (М. Коцюбинський); *Принцеса Еліза .. прямує до ґанку. Портьє спочатку пробує сперечатись — такої пізньої години ніяких одвідин у лікарні не дозволяється* (В. Винниченко); *Парадні двері відчинив круглий, немов набитий половою мішок, портьє. Він був у мундирі з жовтими лампасами, як належиться* (Р. Іваничук).

ПОРТЬЄ́РА, и, *ж.* Завіса з важкої, щільної тканини на дверях або на вікні. *В його домі була багата панська обстава: .. дорогі килими, на дверях важкі портьєри...* (І. Нечуй-Левицький); *Вікна були позакривані грубими портьєрами, що не пропускали денного світла* (М. Трублаїні); *Він поглянув на вікно кімнати Сахно, не помітивши, звичайно, її скуленої постаті в складках портьєр* (Ю. Смолич); *Підлога пофарбована в оранжевий колір, на вікнах важкі сині портьєри, на софі синє покривало* (С. Пиркало).

ПОРТЬЄ́РКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **портьєра.** *Драпірні стрижні можуть бути виготовлені з пластику, різних металів або дерева, що підходять для повсякденного використання більшості штор і портьєрок* (із журн.).

ПОРТЬЄ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **портьєра.** *Портьєрний малюнок має гармонувати з оформленням та освітленням кімнати* (із журн.); // Признач. для портьєр. *Портьєрна тканина — класичний варіант текстилю для штор на вікна й двері, що надійно захищає від сонячних променів і є практичним у догляді* (з мови реклами).

ПОРТЯНИ́Й, а́, е́, *діал.* Стос. до порту *(див.* **порт**^{5}**);** зітканий на основі конопляних ниток. *Йде, йде, йде* [Володько] *.. По часі Володька наганяє підвода. Маленький драбинячок, запряжений гнідими шкапенятами. Шлеї, віжки і все, що на них, портяне* (У. Самчук).

ПОРТЯНИ́ЦІ, и́ць, *мн., діал.* Штани із цупкого білого полотна. *Це було тоді, коли мій прадід ще ходив без портяниць, а моя прабабка в попелі гралася* (з казки); *На високих двоколісних телігах везли загорнені у чорні заялозені сорочки та портяниці погоничі якісь великі звої* (Юліан Опільський); *Дід коротко подивився на два довгі — з пів пальця — блискучі кільчики, тоді загорнув знову, поклав до кишені портяниць* (М. Матіос).

ПО́РУБ, у, *ч.* 1. Рубання лісу, дерев; вирубування. *Це дрова і тріски ще вогкі, — вчорашнього порубу* (Сл. Б. Грінченка); *— Попович, як ото злапав нас на порубі, так і коня нашого, й воза забрав* (О. Кониський); *Дід* [лісничий] *знав слово, як замовити ліс і від порубу, й від потрави* (Л. Яновська); *У Чорному лісі озброєні селяни .. рубали дерева, хто скільки хотів, і тільки військова команда припинила поруб* (В. Дрозд).

2. Місце, ділянка, де вирубано ліс. *Пішов* [Вітя] *у поруб, що за ставком* (С. Васильченко); *Проти порубу дорогу перемело піском* (І. Волошин); *Птиці зелені у пізню пору спати злетілись на свіжий поруб* (Л. Костенко); *Хтось тут похижацькому повирубував старі дерева. А котрийсь із наступних власників .. постарався якомога швидше й густіше засадити поруб* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

3. *рідко.* Те, що зрубали (у 1 знач.) для чого-небудь; поліно (у 1 знач.). — *Чому б вам не взяти поруб з живої липи, ясеня або вишні й не вирізьбити образ краси: жінки з таємничим поглядом* (Р. Іваничук).

4. *рідко.* Слід від рубання. *У долині Ронсевальській Видко "поруби Роланда", — Так прозвано їх, бо лицар, Щоб собі пробить дорогу, Так смертельно, тяжко вдарив Тим своїм мечем Дюрандо В скелю, що сліди зостались І по сей день на камінні* (Леся Українка); // Заподіяна шаблею рана. *І вквітчався труп не маком, — порубом рицарським* (Сл. Б. Грінченка).

5. *заст.* В'язниця, тюрма. [Ж у р е й к о:] *Умислив Ульф з княгинею лукаво Тебе схопить і в поруб заточить* (І. Кочерга); *— Про що ж ти думаєш, Святополче? — Князеві, який учора сидів у палатах, а нині гниє в твоєму порубі на трухлій соломі, є що думати* (С. Скляренко); * Образно. *Пісня — це вічна птиця, яку не простромиш стрілою і не згноїш у порубі* (Р. Федорів); // Погріб, що служить в'язницею. *Сміливцеві ввижалося, ніби вже потягли його до княжого двору і вкинули в яму-поруб* (А. Хижняк); *Старий воєвода за непослух жерцям міг і до порубу доньку кинути* (В. Єшкілєв).

ПОРУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поруба́ти** 1–3. *Несуть пани єсаули* [осавули] *Козацькую збрую: Литий панцер порубаний, Шаблю золотую* (Т. Шевченко); *На доброму шматкові винограднику, оголеному від зрубаних кущів, стирчали невисокі пні, порубані та поранені немилосердною сокирою* (М. Коцюбинський); *Ой на горі вогонь горить, Під горою козак лежить. Порубаний, постріляний, Китайкою покриваний* (з балади); * Образно. *Ой, я постреляна, порубана словами, душа моя на рани знемагає* (Леся Українка); // **по́рубано,** *безос. пред. Всякий посуд було потрощено, діжки з медом порубано* (Ю. Логвин); *Лежать пусті дороги, Мов сонях, квітне літо. Сади твої вишневі Порубано, побито* (А. Малишко); *— Пане Гнате! се ти? — Та я ж, мій голубе. — А чутка ж була, що тебе під Чигирином насмерть порубано* (Д. Мордовець).

ПОРУБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Рубаючи (у 1 знач.) що-небудь на шматки, на частини, знищити (у 1 знач.). *— Не ори моєї частки, бо я тобі плуга порубаю* (І. Нечуй-Левицький); [Т и х о н:] *Оддай сюди сопілку!* [П а л а ж к а:] *Так оце я тобі зараз би й оддала! Сокирою піду порубаю!* (С. Васильченко); *По його* [священника] *глибоких зморшках котилися гарячі ручаї. Сей приходень знищив слов'янське Євангеліє .. Порубав і його пергамен* (Р. Іванченко); *Десь навіть порубали кабель, десь підпалили щитову* (Л. Костенко); // Рубаючи ножем або яким-небудь гострим знаряддям, подрібнити, посікти все або багато чого-небудь. *Решту* [м'яса] *порубали, пересолили і склали в бочку* (В. Гжицький); * Образно. *Пані Дескур .. дасть себе скоріше порубати на дрібні кусники, ніж допустить, щоб Юзя, отой її ангелочок, її херувимчик, стала жінкою Франка!* (Р. Горак); // Рубаючи, зробити придатним для спалювання в печі (дрова, дошки і т. ін.). *От крісла місцевої продукції. Солідність роботи їх, без сумніву, була понад всяку конкуренцію: вже висиділо на них п'ять поколінь і ще п'ятнадцять висидить. Але беручи з поглядів естетичних, їх іще в третім поколінню треба було порубати на дрова* (Г. Хоткевич); *У дворі він знайшов дровину і, чи треба, чи не треба, порубав її на тріски* (С. Чорнобривець); *—Давай попиляємо та порубаємо твої дрова, — запропонував я Ількові. — Щоб ти не робив цього щодня сам* (Д. Ткач); *Дома Бронко, аби запобігти дурним снам уночі, "за кару" примусив себе порубати всі, ще минулорічні, цурупалки на велике здивування матері й не менше задоволення батька* (Ірина Вільде).

2. *що і без прям. дод.* Вирубати на якій-небудь ділянці все або багато чого-небудь (кущі, дерева, ліс і т. ін.). *Порубали кущі, увійшли москалі з рушницями й зловили п'ятнадцять циган* (І. Нечуй-Левицький); *Навколо ставка — верби густим вінком. Не порубали. Тільки тоді вони були тоненькі, рівні, а тепер товсті, погнуті, в рижих дуплах* (Григорій Тютюнник).

3. *кого.* Рубаючи (у 2 знач.), убити всіх або багатьох. [Н а с т я:] *Села наші запалили* [татари], *Наше добро собі взяли; Старих людей порубали, А молодих в полон взяли* (І. Нечуй-Левицький); *В село Тернівку прибуло військо. Зігнали людей, кого постріляли, кого порубали, інших забрали в город* (М. Коцюбинський); *Татари ж не кинули шастати в наших степах: скажемо, приміром, хоч би й про село Перещепину: наскочили, порубали, попалили і ще й ясир взяли...* (М. Лазорський);

// *кого, що, рідко.* Рубаючи (перев. шаблею), заподіяти багато ран кому-небудь. *Зайшов він і сьогодні, збентежений і розгублений, почувши, як порубав його* [Горленка] *Потоцький* (З. Тулуб); — *Цей муж .. добрим ратником був у дружині боярина Сірослава .. В ляцькій землі на бранному полі ногу йому порубали* (Р. Федорів); * Образно. *Чудний ти, батьку. Посивів увесь, глибокі зморшки порубали чоло тобі старістю, твої ноги тремтять у колінах, хоч як ти не бадьоришся* (П. Колесник).

4. Рубати (у 1–4 знач.) якийсь час. *Тут вп'ять не лежи: сюди-туди мотнися, сокиркою порубай, ціпом помахай, скотинкою пороби, от в тебе вп'ять грошики* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОРУБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **руба́тися** 1. *Б'ються* [козаки з ордою], *порубались, Знову полетіли, І шапки червоні Десь геть-геть замріли!..* (Я. Щоголів); *Ми розгорнулися у лаву і ринули під крики "слава!" на лаву ворога. Тепер ми порубаємося добре* (В. Сосюра); *Давило звично поклав широку долоню на руків'я шаблі, потягнув в'язами і рикнув задоволено: — От добре, ще й порубаємося!* (Д. Білий); // Рубаючись у бою, битві, зазнати поранень. *По синові мати плаче. "Не плач, мати, не вбивайся, Ще ж я не ввесь порубався: Тілько руки на три штуки, А ніженьки на чотири"* (з народної пісні).

2. Рубатися (у 1 знач.) якийсь час. *Спершу дорости до козака, походи в походи, порубайся в січах з ворогами, подивися смерті у вічі й вийди переможцем, а тоді й приставай у спілку з козаками* (В. Захарченко).

3. *розм., рідко.* Поранити себе чимось гострим, виконуючи яку-небудь роботу; порізатися (у 1 знач.). *Ой жала-м* [жала я] *пшениченьку та порубалася* (з народної пісні).

4. *перен., розм.* Дати себе знищити (про всіх або багатьох). *А її мати, її брат! Та вони радше б на кусні дали б порубатись, ніж дозволити на те, щоб вона стала жінкою хлопа, хлопського лікаря!* (І. Франко).

5. *у що, розм.* Азартно зіграти в що-небудь. *Багато хто любить у вільний час порубатися з друзями в футбол, волейбол, баскетбол* (із журн.); *Для кожної сучасної дитини порубатися в комп'ютерні ігри — головне заняття у вільний час* (з газ.).

ПОРУБІ́ЖЖЯ, я, *с.* Територія вздовж рубежу (у 1, 2 знач.), біля рубежу; прикордоння. *Галицька волость є порубіжжям, а тому повинна стриміти заборолом перед зазіханнями чужинецькими* (Р. Федорів); *Влітку 1181 року половці (а вони у ті роки, як і раніше чи пізніше, часто пустошили руське порубіжжя, особливо Київщину, Чернігівщину, Переяславщину) вирішили через Вишгород напасти на Київ...* (В. Чемерис).

ПОРУБІ́ЖНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **порубі́жжя;** розташований біля рубежу (у 1, 2 знач.), уздовж рубежу; прикордонний (у 1 знач.). *Коли він повернувся з полону, то ходив у набіги на порубіжні волоські землі* (Ю. Логвин); — *Княже, я теж з тобою! .. — Це ж порубіжний город! Небезпечно!* (В. Малик).

2. Який живе біля рубежу, уздовж рубежу. *Белградським мирним договором 1739 р. було передбачено проведення чітких демаркаційних ліній і створення дійового пропускного режиму через кордони, щоб насамперед нейтралізувати спонтанні спалахи конфліктів між порубіжним населенням* (з наук. літ.).

3. *перен.* Який є, відбувається, розвивається і т. ін. на межі чого-небудь; межовий (у 2 знач.). *Швидка зміна ціннісних матриць суспільства актуалізує порубіжний стан ідентифікаційних систем, ментальний простір із переплетенням маркерів "свій" — "чужий"* (з наук. літ.).

ПОРУБІ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. за знач. **порубі́жний** 1, 3. *Україна з її державним статусом і культурними надбаннями для сучасного українця не асоціюється ні з якою порубіжністю, а тим більше периферійністю* (з публіц. літ.); *У соціокультурному розвитку важливого значення набуває особистість як "точка перетину" всіх можливих вимірів буття в обставинах певних порубіжностей та переходів* (з наук. літ.).

ПОРУБІ́ЖНО. Присл. до **порубі́жний.** *Згадується далекоглядність підходу до подолання міжрелігійних і расових протиріч у Сінгапурі — острівному місті-державі, яке за спільної згоди співгромадян сконцентрувало більшість своїх храмів на порубіжно "нічийній" території* (з публіц. літ.).

ПОРУ́БКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **по́руб** 1, 2. [Д е р е в і ц ь к и й:] *Порубки не новина, бували вони і раніш* (М. Кропивницький); *Саме Кіцеш .. намовляв комишнян свідчити, буцім Чарнишеві люди чинили самовільні порубки в чужих лісах* (Ю. Мушкетик); *Відповідно до частини першої статті 246 Карного кодексу України незаконна порубка лісу карається штрафом, арештом до шести місяців, обмеженням волі до трьох років або позбавленням волі на такий самий строк* (з наук. літ.); *Порубка скінчилась, знову почався ліс* (О. Донченко); *Поминув* [Ярослав] *березняк, стару дубову порубку, далі зміяста стежка знову підбігала до річки* (Ю. Мушкетик); *Чорний вітер ніс з порубки запах тирси* (з мемуарної літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **по́руб** 3. *Ораниця густо посипалася вапном і попелом з лісових порубок* (М. Дочинець); *4 жовтня 1920 р. вийшла постанова сільвиконкому щодо крадіжки лісового матеріалу у великій кількості: відібрати в Кулика свіжу порубку* (з публіц. літ.).

ПОРУ́БНИК, а, *ч.* Той, хто самовільно здійснює поруб (у 1 знач.). *Хто дасть гарантію, що із-за куща не плюне йому в вічі дробовик порубників. Це, правда, трапляється рідко, порубники, як правило, зачувши лісника, залишають свої сокири і пили й дають ногам знати* (Р. Федорів); *В лугах дуби столітні стояли. І не стало трьох дубів за одну ніч, самі пні. І знайшов Пантелій порубника — Сидора Воловика, хата його підгнила, і вже один вугол завалився* (В. Дрозд).

ПОРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пору́бувати.** *В Україні за незаконне порубування або пошкодження лісових культур передбачено адміністративну відповідальність* (з газ.).

ПОРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Рубати (у 3 знач.) поступово, час від часу. *У парку порубували старі дерева* (з газ.).

ПОРУБЦЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порубцюва́ти.** *Кортіло помилуватись .. кремінною рушницею "яничаркою", яку порубцьований ворожою шаблею молодий красень, либонь, відняв у турка* (Є. Гуцало); *Тепер Шаптала побачив нарешті комендантове обличчя. Воно мало тільки одну половину. Друга половина була вщент знівечена, пошрамована, пошматована, порубцьована* (П. Загребельний); // **порубцьо́вано,** *безос. пред.* * Образно. *Обрáзи закипали в нас, кільцювалися, роздувалися пухирями; і досі у мене всередині .. все порубцьовано* (С. Андрухович).

2. *у знач. прикм.* Який порубцювався. *Його порубцьоване обличчя весь час посмикувалося* (О. Гончар).

ПОРУБЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **рубцюва́ти** 2. * Образно. *Може, то суворе життя так порубцювало душу, що її не торкався той спів* [соловейка] (Ю. Мушкетик); // *безос.* — *Тебе сильно порубцювало, — каже він. — Не скупилося. І щоразу повертали на фронт* (Р. Андріяшик).

ПОРУБЦЮВА́ТИСЯ, ю́ється. Док. до **рубцюва́тися.** *Моя Ірина поглядом просила пожаліти бідну жінку, .. і до того ж, чоловіче добрий, хіба ти геть забув... уже твої власні рани порубцювалися .. Будь милосердним, чоловіче* (Р. Федорів); // *безос.* * Образно. *На душі порубцювалося* (з газ.).

ПОРУВÁТИЙ, а, е. 1. Частково вкритий порами. *Структура волосся м'яка, може бути порувата* (із журн.).

2. Те саме, що **пóристий.** *У матричному сенсорі об'єднано групи сенсорів, виготовлених на одній підкладці поруватого напівпровідника* (з наук. літ.); *Поруватий кремній широко застосовують у приладах електроніки, фотоніки, сенсорах* (з навч. літ.).

ПОРУВÁТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Якість за знач. **порувáтий.** *Дрібнофракційна рослинна сировина не має достатньої поруватості для протитечійного безперервного екстрагування, погано транспортується, ущільнюється та стає малопроникною для екстрагенту* (з наук. літ.); *У результаті дослідження оптимізовано технологію виготовлення шарів поруватого кремнію з відтворюваними заданими параметрами (товщина шару, поруватість, середній розмір пор, питома площа поверхні)* (з наук.-попул. літ.); *Піноскло за легкістю й поруватістю перевищує навіть корок* (з навч. літ.).

ПОРУ́ГА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **нарýга.** [Г е р ц и к:] *Братці! Багато вам ляхи робили лиха; Ви все терпіли — я терпіть не хочу! .. Лучче* [краще] *Смерть, ніж така недоля і поруга!* (М. Костомаров); *Піднялася вся нація, бо урвався терпець народу, піднялася відплатити за зневагу прав своїх, за поругу звичаїв, за безчинства чужоземних панів, за пригноблення, за все, що живило з давніх-давен сурову* [сувору] *ненависть козаків* (О. Довженко); *Посмертна доля Тараса Шевченка так само незвичайна і ні з чим незрівнянна, як і його життя .. Та ось він помер, .. і його ім'я, його поезія, його могила, його пам'ять ставали предметом такої боротьби, таких поклонінь і поруг, таких осягнень і фальсифікацій, що якусь аналогію знайти нелегко* (І. Дзюба).

○ **(1) На порýгу <У порýгу>,** *у знач. присл., рідко* — щоб учинити наругу, для знущання. — *Ой напилися і сестри і браття кривавого пива край лугу, Та не дали ні себе, ні віри святої ворогам на поругу!* (з думи); *Віри своєї християнської у поругу вічні часи не подайте* (Сл. Б. Грінченка).

ПОРУ́ГАНИЙ, а, е, *рідко.* Який зазнав поруги; зганьблений (у 1 знач.), зневажений. *Він стоїть, зосереджений і серйозний .. Пісні вже давно нема. Немов сотні, тисячі людей йдуть по вулицях їхнього поруганого прекрасного міста і поступ їхній грізний і переможний* (О. Іваненко); — *Ти переможеш, — упевнено напучує єпископ, — бо ти Петро, що означає камінь, твердість, опора. Ти переможеш, бо всі ми станем з тобою .. за поругану віру, за рідну землю, за святую Русь!* (О. Гончар); * Образно. *Яка була радісна, незаймана річка... її було вже не пізнати. Вона текла поругана, зґвалтована і засмічена ворогом* (О. Довженко); // *у знач. ім.* **порýгані,** них, *мн.* Ті, хто зазнав поруги. *Століттями вінчав народ у мріях Пречисту Діву — втілення надій, честі, добра .. Треба повернути той образ народові .. Наче сходяться до поета в жовнірську казарму пригноблені й поругані, наче благальне* [благально] *звертаються до нього* (І. Пільгук).

ПОРУДÍЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **порудíти.** *Він сидить незграбно на стільці, дивиться на кінчик свого поруділого від тютюну уса, мовчить* (Л. Смілянський); *Вигляд він мав чудернацький, був якийсь наче підстрелений у своєму перетягнутому путом, поруділому від дощів сіряку* (О. Гончар); *Худе жилаве тіло* [юнака] *сховалося під бронею поруділих військових штанів* (Р. Федорів); *Дивно було в тій напівтемній каюті .. перебирати речі..: стару білизну, строкаті піжами, порділі парусинові костюми, клейончаті куртки, лоцманські плащі* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОРУДÍТИ, íю, íєш, *док.* Стати рудим або рудішим; набути рудуватого кольору або відтінку. *Дід оцей почував себе зле, навіть його сиві вуса, що порділи од їдкого бакуну, сумно звисли до низу* (Гео Шкурупій); *По стінах — плакати, стінгазети, договори на змагання. Деякі вже порділи* (Д. Ткач); *Листя намокло, порділо, зашкарубло, деяке продірявилось або скрутилося в тугі брунатні згортки* (Ю. Щербак); *Ми бігли кіньми по вузькій, курявній* [куряній] *дорозі, за нами ставала хмара. — Ще трохи — й порудіємо зовсім, — показав зуби Скиба. — І не пізнає вас жінка!* (Валерій Шевчук); // Утратити яскравість первісного кольору, набувши рудуватого відтінку (перев. про одяг); полиняти, вицвісти. *На обох ченцях були дуже старі, обстрьопані вовняні ряси, що вже зблякли, полиняли, а на спині зовсім порділи* (І. Нечуй-Левицький); *Колись у ній* [коробочці] *лежали, певно, срібні ложечки (про це свідчили спеціальні перегородки, обтягнуті чорним бархатом), .. і бархат той порудів та одклеївся* (В. Нестайко).

ПОРУЙНÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поруйнувáти.** *Зійшовши на берег, ми попрямували вгору вузькими вуличками крізь хаос поруйнованих будинків* (О. Гончар); *І така скрізь країна поруйнована, поневолена показувалася, що Остап аж за голову взявсь* (Марко Вовчок); — *Я їздив до Степової України з тим, щоб дати лад на своїх землях, поруйнованих ординцями* (М. Лазорський); // **поруйнóвано,** *безос. пред.* — *Розкажіть, поясніть нам, як і чому ви воюєте? Ми абсолютно цього не розуміємо. Коли б нас було так поруйновано і пограбовано, ми давним-давно б уже склали зброю* (О. Довженко); *Петро казав, що поруйновано стільки мостів, стільки гребель!* (С. Андрухович); // *у знач. ім.* **поруйнóване,** ного, *с.* Те, що поруйнували. *Коли настав день, усі взялися до розгрібання попелу та до відбудови поруйнованого* (Ю. Винничук).

ПОРУЙНУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поруйнувáти** і стан за знач. **поруйнувáти** і **поруйнувáтися.** *За саботаж, за всяке пошкодження військового майна і матеріалів, за поруйнування залізничного полотна .. винні каратимуться розстрілом на місці* (О. Гончар); *Султан на поруйнування міста дав пів дня* (Ю. Мушкетик); — *Я, .. воєвода волинський, .. виношу рішення: випустити з темниці отого козака .. — Але прошу мати на увазі: .. він кличе до поруйнування нашої держави!* (С. Тельнюк); *Маленька Вільтруд плаче не тому, що її імператриця лишається в вежі, а через поруйнування своїх сподівань на щастя* (П. Загребельний); *Ніхто не відав, що могло спричинити поруйнування греко-католицької каплички* (О. Ульяненко).

ПОРУЙНУВÁТИ, ýю, ýєш, *док., що.* 1. Док. до **руйнувáти** 1. [Ю н о н а:] *Плем'я вороже мені випливає на море Тірренське .. Сили вітрам надихни, поруйнуй кораблі, потопи їх* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія); *Знищивши Борисів, поруйнувавши Київ, пани і підпанки ще раз .. показали своє обличчя* (В. Еллан-Блакитний); *Ще звечора поруйнували міст засапані ворожі батареї* (Л. Первомайський); // Руйнуючи, порушити частково або повністю цілісність чого-небудь; пошкодити (у 2 знач.). *За дітьми трудно що й вдержати. Книжки порвали, змії поробили, усе моє поруйнували.., попсовані діти* (Ганна Барвінок); * Образно. *Кажуть, вмить скаже* [Житяна], *чиє недобре око поруйнувало ниті любови богині Лади...* (Р. Іванченко); // Руйнуючи, довести до повного розорення, занепаду чого-небудь. *Там подорожній захотів Зирнуть на кинуту країну, Та і жахнувся: ряд годів Поруйнував його родину* (Я. Щоголів); — *Та біля столиці й люди краще закони знають і поважають, отже, не зможе трапитися такого випадку, щоб хтось нас там покривдив: чи бабахнув у нас потайки, чи поруйнував наше кубельце* (Остап Вишня).

2. Зруйнувати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Дядя Коля оповідав йому багато про війну, про тяжкі бої.., про те, як ворог поруйнував села і міста* (В. Гжицький); — *Війна все переколотила, все перенищила, поруйнувала...* (П. Загребельний); — *Господи! .. Чи ми прогнівали своїми ділами духи предків наших, чи поруйнували їхні могили, що ти караєш нас так гірко?* (К. Мотрич); * Образно. *Оце Правда почне чим-небудь забавлятись, що-небудь задумає зробити, то Кривда прикрадеться та й поруйнує* (Панас Мирний).

ПОРУЙНУВА́ТИСЯ, у́ється, у́ються, *док.* 1. Док. до **руйнува́тися.** *З часом вузький перешийок єдиної вулиці, яка з'єднувала хутір із селом, поруйнувався: люди виїхали, хати повалялися* (Люко Дашвар).

2. Зруйнуватися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Власне, печер нема, вони геть чисто поруйнувалися, але якщо вірити Сагайдачному, то це і рештки якогось оригінального скита* [скиту] (Р. Федорів); — *Ваша величність! Тільки незрівнянна могутність вашої імперії не дає їй розпастися і поруйнуватися від безладу* (П. Загребельний).

ПОРУ́КА, и, *ж.* 1. Запевнення, гарантія в чому-небудь; прийнята на себе відповідальність за когось. *Леон тепер жалував троха, що вчора поквапився дати Бенедьові тоту поруку* (І. Франко); *Ніхто тобі векселя не підпише, коли ти беземельний; і порука твоя нікому не потрібна* (М. Томчаній); *І ґрунт, і хату можна купити без позичок у банку, а заручитись порукою вітчима Гриня Гаврилика* (Р. Горак).

2. *чого.* Джерело, основа чого-небудь; умова, що забезпечує успіх чогось; запорука. — *Де ті сили в мене для боротьби? Де той гарт, що міг би служити порукою перемоги?* (М. Коцюбинський); // *рідко.* Свідчення, доказ чого-небудь. *Десь думає* [князь], *як тяженько княжить Без войська* [війська] *і без бука, Бо ось головою поважно хита, А то — дум поважних порука* (І. Франко).

3. *екон., юр.* У праві — зобов'язання нести відповідальність за іншу особу та її дії. *Правовідносини поруки впродовж років перевірялися суспільними відносинами, удосконалювалися та втілювалися в законодавчих актах України* (з наук. літ.); *Особиста порука ґрунтується на довірі до поручителя з боку слідчого, судді чи суду* (з наук.-попул. літ.); *У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники* (з навч. літ.).

Бра́ти / взя́ти на пору́ки *див.* **бра́ти; Бу́ти / ста́ти пору́кою** *див.* **бу́ти; Дава́ти / да́ти пору́ку** *див.* **дава́ти; (1) Кругова́ пору́ка:** а) взаємна відповідальність у певному соціальному середовищі, колективі, групі людей за кого-, що-небудь. — *Їх зібрала тут — кругова порука! Подивись-но, як вони тісно купчаться, як міцно тримаються один за одного, .. такі невмирущі, як і пороки, які вони втілюють!* (Г. Тарасюк); б) взаємна домовленість про утримання від чесного зізнання, про приховування чогось і т. ін. (перев. із корисливою метою). [В о з н и й:] *Всі грішні, та іще й як! І один другого так обманюють, як того треба, і як не верти, а виходить кругова порука* (І. Котляревський); *Злодія випускають на волю за недостатністю доказів, бо спрацьовує кругова порука скорумпованого клану, але ж начебто й досягнуто певного ефекту в очах суспільства: боротьба ведеться!* (Є. Гуцало).

○ **(2) На пору́ки,** *у знач. присл.* — беручи на себе відповідальність за когось. — *У вашого нареченого витрушено бомби! За це — каторга. Ми не можемо таких злочинців випускати на поруки! — розводить руками губернатор* (В. Винниченко); *В тюрмі він був захворів — тепер звільнили на поруки* (Л. Смілянський).

ПОРУКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Те саме, що **пору́чкатися.** *Ой на Івана, на Купайла, Вийшла Любка, як та пава. А й на неї хлопці заглядаються, Та зачіпати стидаються. А той Іванко не стидався, Взяв за рученьку — порукався* (з народної пісні); *Зустрілась, порукалася* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-РУМУ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-руму́нському.** *Свинина по-румунськи чудово поєднується з усіма гарнірами — картоплею, макаронами чи різноманітними крупами* (із журн.); *Окрім нас, сиділо ще дві пані в купе, але що це були румунки й говорили між собою лиш по-румунськи, ми були полишені щодо дискусії виключно на себе* (О. Кобилянська); — *От так Борисов, — кинув хтось, — уже чисто розуміє по-румунськи!* (М. Чабанівський); — *Прийшли мене брати на войну* [війну]? — *безбарвно, так ніби це його не стосується, питав Михайло по-румунськи* (М. Матіос).

ПО-РУМУ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у румунів, за звичаєм румунів. *Геометричне або стилізоване рослинне декорування тунікоподібної сорочки — тільки біля вирізу на лінії плечей, на краях рукавів і на подолі — є по-румунському стриманим* (з навч. літ.).

2. Румунською мовою. *Перемовлялися* [пастухи] *по-румунському і на овець покрикували теж по-румунському* (Р. Андріяшик); *На звороті* [знімка] .. *невправною рукою було виведено по-румунському: "На добрий спогад від Флорини"* (І. Білик).

ПОРУМ'Я́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порум'я́нити.** *Беру Олю за руку й цілую в холоднючу і порум'янену ранковим морозом щоку. Потім заношу дві величезні дорожні сумки* (А. Дністровий); // **порум'я́нено,** *безос. пред. Обрій порум'янено світанком.*

2. *у знач. прикм.* Який порум'янився (у 1 знач.), став рум'яним. *Напередодні старого Нового року, ввечері 13 січня, в обрядових дійствах сучасних колядників і щедрувальників з'являється новий персонаж — Меланка, пишно вдягнена й порум'янена* (із журн.).

ПОРУМ'Я́НИТИ, ню, ниш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **рум'я́нити** 1, 2. *Кров порум'янила бліді щоки дівчини; Дівчата порум'янили щічки, припудрили носики.*

2. *що, перен.* Надати чому-небудь червонуватого відтінку. *Осінь порум'янила яблука в дідовому саду* (із журн.); *Сонце порум'янило хмарки.*

3. *що, перен.* Запекти або засмажити до утворення світло-коричневої шкуринки (страви з м'яса, вироби з тіста і т. ін.); зарум'янити.

ПОРУМ'Я́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док.* 1. Док. до **рум'я́нитися** 1, 2. *Жінки Китаю дуже піклуються про свій зовнішній вигляд, і вираз "квітучі гілки в усій красі" найточніше позначає процес наведення краси — "порум'янитися й попудритися"* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Набути червонуватого відтінку. *На сході обрій порум'янився.*

3. *перен.* Док. до **рум'я́нитися** 4; зарум'янитися. *За п'ять хвилин до готовності запіканки зніміть фольгу та змастіть поверхню збитим яйцем, щоб вона порум'янилася* (з навч. літ.).

ПОРУМ'ЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **порум'яні́ти.** *Петро відв'язав почищеного, помолоділого, аж наче порум'янілого, свого Куріпочку* [огира] *й повернувся з ним до Оливки* (М. Вінграновський); *Бувало, бачиш, з місця не йдучи, Початок дня і схід порум'янілий, А решту неба — в ясній ще ночі* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОРУМ'ЯНІТИ, ію, ієш, *док.* 1. Док. до **рум'яніти** 1. *Дівчата порум'яніли — без хліба, на самих черешнях! — і ви глянули б, якими стали через два тижні ті дівчата! В світі не було красивіших, як оті дівчата наші черешневі* (О. Гончар); *Мальва порум'яніла, посвіжіла. Підстрибуючи на одній нозі, вона наспівувала .. пісню* (Р. Іваничук); // Почервоніти, зашарітися. *Страх була Мелася соромляжа, і як загледить чужого чоловіка, то не те що личечко, а і ніжечки, здається, малесечкі порум'яніють втікаючи* (Марко Вовчок); *— Мій собака! — в нападі істерії закричала білява дівчина, й лице її, порум'янівши, стало схоже на свіжі пелюстки маку* (Є. Гуцало).

2. *перен.* Стати, зробитися рум'яним (у 3 знач.) під час сходу чи заходу сонця. *Небокрай порум'янів.*

3. *перен.* Док. до **рум'яніти** 4; зарум'янитися. *— Може, ви нашої картоплі спробуєте? У банячку її варила, води трохи википіло, то гляньте, як позапікалась, порум'яніла* (Є. Гуцало); *Реберця на грилі порум'яніли.*

ПОРУМ'ЯНІШАТИ, аю, аєш. Док. до **рум'янішати.** *З вигляду він* [Сак Омелянович] *і порум'янішав, і посвіжішав, появилося в очах глибоке впокорене сяйво* (Є. Гуцало); *Пливемо. Щось мене ці водні процедури зовсім не збадьорили. А Киця* [дівчина] *аж порум'янішала* (Ю. Логвин).

ПОРУ́НТАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **порунта́ти** 1. *Юрків помірок був зораний, а житнище й не порунтане, бо на послідній скибі не було ані одного корінця* (Л. Мартович); *— Старий Брус щось у хаті був закопав .. То Мадес шукав у порунтаному ґрунті і нічого не знайшов* (Т. Осьмачка).

ПОРУ́НТА́ТИ, у́нтаю, у́нта́єш, *діал.* 1. *кого, що.* Док. до **ру́нта́ти** 1. *Ще нижче він похилився, і як при небіжчиці на пальцях ходив та говорив шептом, щоб її не порунтати, та вже й до смерті своєї крався і шептав* (Марко Вовчок); *Заскорботні вже наші затрати. Із погляду неба то зло, Зло найтяжче — кістки порунтати* (В. Забаштанський).

2. *що.* Док. до **ру́нта́ти** 2; узяти без дозволу, украсти. *— Ти, відай, злодій? — Я, пане, ще чужого стебла не порунтав* (В. Стефаник).

ПО-РУСИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-руси́нському.** *— А ви написали вашу книгу по-русинськи? Це повість, поема?* (Р. Іваничук); *Він стерпно розмовляв по-русинськи, пересипаючи бесіду чужими словами чи навіть цілими примовками* (М. Дочинець).

ПО-РУСИ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у русинів, за звичаєм русинів. *Весілля по-русинському.*

2. Мовою, говіркою русинів. *— Зодкуду* [звідки] *знаєш по-русинському? — Русин єсмь родом, господарю* (І. Білик).

ПО-РУ́СЬКИ, *присл.* 1. *заст., зах.* Українською мовою. *Пізніше, по виході з війська, Федькович пізнав у Чернівцях русина-патріота П. Кобилянського, і той вмовив поета, що натуральніше русинові писати по-руськи* (Леся Українка); *Сагайда зупинився на них* [квітах] *поглядом, задумався. — Маєте на руському ці квіти? Як то се вона по-руськи? — Проліски* (О. Гончар).

2. *прост.* Те саме, що **по-російськи.** *Хазяїн чех, що говорить по-руськи* (М. Коцюбинський); *Вона по-руськи кепсько знала, Журналів наших не читала, І для думок та почуттів Їй бракувало рідних слів* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПО-РУ́СЬКОМУ, *присл.* 1. *заст., зах.* Українською мовою. *Неньо знали, коли кому треба очі замилити, то й говорили по-румунськи, але більше таки по-своєму, по-руському* (М. Матіос).

2. *прост.* Те саме, що **по-російському.** *Антін .. не розумів великоруської книжної мови й не міг говорити тією мовою, як не вміли в ті часи говорити по-руському усі сини та дочки священників* (І. Нечуй-Левицький); *— Я вмію писати й читати. По-руському і латиною. — О, се дуже потрібна річ — латина! — втішився купець. — Особливо у тих краях, де ми будемо. По-руському я вмію читати так само* (Г. Пагутяк).

ПОРУСЯ́ВІТИ, ію, ієш. Док. до **руся́віти.** *Старша донечка народилася чорнявою, але згодом порусявіла* (із журн.); * Образно. *Порусявіло жито — скоро жнива* (із журн.).

ПО́РУХ, у, *ч.* 1. Рух (у 3 знач.); зміна положення чого-небудь унаслідок переміщення. *Супрун напружено виводив на папері сині кучері, наслідуючи кінчиком язика порухи пера* (Ю. Винничук); *Почнуть грати троїсті музики — жалобну й веселу водночас мелодію. Вона приходить сама, без порухів смичка і шелесту губ* (В. Лис); *Голубінь неба, легкі порухи неозорої водної гладіні, погідність полудневих годин — все це ніби виключало поганий намір* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Рух (у 5 знач.); зміна положення тіла або його частини. *Одарка не зводила з чоловіка очей. Вона, мов вишколений слуга, мовчки стежила за кожним його порухом* (П. Панч); *Просто дивно було, як оці різні люди злилися раптом у злагоджений хор, підкоряючись найменшому порухові руки довготелесого диригента* (М. Зарудний); *Я, однак, не поспішав. Гарячково думав: що робити? Тікати?.. Але ж розумів, що досить одного необережного поруху — і куля проникне мене наскрізь* (В. Малик); *Сукня, здавалося, світилась своєю бузковістю, граційно перетікала з одного стану в інше* [інший] *при кожному найнепомітнішому порусі Цецилії* (С. Андрухович); // *рідко.* Безладне ходіння, біганина; сум'яття. *Одчиняє він хату, уступив, молодиці з ним всипали, а вона лежить... Порух великий зчинився, плач ізняли, крик* (Марко Вовчок).

3. Те саме, що **по́дув** 1. *Сашко Птаха підхопився так рвучко, що від поруху повітря каганець блимнув і згас* (Ю. Смолич).

4. *перен.* Раптове прагнення, бажання; порив. *Першим порухом Олени було бігти, попередити, захистити, але не побігла й не остерегла* (Ірина Вільде); *У порусі дитячої радості Антон відсунув важкий засув Воріт* (Г. Пагутяк); // *у сполуч. зі сл.* д у ш а, д у ш е в н и й *і т. ін., перен.* Почуття, переживання, внутрішні поривання, а також їх зовнішній вияв. *Він не зводив очей з онукового личка, намагаючись помітити найменші порухи маленької душі* (Ю. Яновський); *Дарка носиться з томиком Кобилянської, як з молитовником, тепер для кожного поруху свого серця знаходить вона відповідне місце в цій книзі!* (Ірина Вільде); *Часом Загатний милостиво слухав терехівські новини, але сьогодні його не звабити, він економитиме кожен душевний порух* (В. Дрозд); *Світло великої душі ніде не згасне, порухи доброго серця скрізь знайдуть відгук* (І. Дзюба).

ПОРУ́ХАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Трохи, злегка поворушити (у 2 знач.) кого-, що-небудь. *Бог порухав В плечі Ноя-праотця: Глянь-но, Ною-небораче, Там під брамою хтось плаче* (І. Франко); *Хворе вухо кілька разів намагався* [ведмідь] *порухати лапою, але від кожного дотику воно ще гірше боліло* (В. Гжицький); *Він поклав лебедине перо у кишеню, де лежала листівка, порухав її потрісканими, рибою пропахлими пальцями і рівно пішов додому, несучи багатозначну посмішку на своїх сонцем накраплених веснянках* (М. Стельмах).

2. *ким, чим.* Рухати (у 3 знач.) якийсь час. *Клим поправив капелюха. Сплів пальці рук, затягнутих у м'яку шкіру рукавичок. Порухав ними, розминаючи* (А. Кокотюха); *Друкар Ян Шеліга десь виходив і забігав сюди, аби порухати верстатом, вимаститись фарбою, спробувати набрати якесь слово...* (Г. Пагутяк); *Кілька разів він порухав вустами, перш ніж промовив. — Клерфе помер, — сказав нарешті* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПОРУ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Рухатися (у 3 знач.) якийсь час. *Памва порухався так, щоб відчути, чи не вилетів часом ніж із-за пояса на крижах* (Т. Прохасько); *Калле не міг уже довше лежати під фундаментом. Йому треба було вилізти й порухатися, щоб остаточно не задерев'яніли руки й ноги* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); — *Він! Порухався! Підняв руку й опустив! Він живий! .. Федя, якого ми вважали передчасно усопшим, зараз ворушив рукою, силкуючись встати* (Любко Дереш).

ПО́РУЧ. 1. *присл.* Дуже близько, на невеликій відстані від кого-, чого-небудь; поблизу, поряд. *Пан глянув на Максима Базилевського, тоді він прикажчикував, та й каже: — Збудувать на цім місці хату на дві половини з кімнатами та й другу поруч поставить* (О. Стороженко); *Сів Павло біля столу, схилив голову на руки. — Ось і вечеря наша, — промовляє до його* [нього] *Галя, сідаючи поруч* (Марко Вовчок); *Пісню підхопили дівчата, що підносили розчин, муляри, які працювали поруч* (М. Руденко); *На тому місці, де жив дід Рак із дочкою та онуком, ріс чагарник. Поруч зяяла отворами замість вікон та дверей .. покинута цегляна будівля* (О. Шугай); // Безпосередньо один коло одного. — *Я думав: поруч живуть люди — одні безпомічні, здичілі з темноти, другі — освічені, узброєні в знаття — і не злучаються, не єднаються, мовби Бог зна які кордони розлучали їх* (М. Коцюбинський); [С п а р т а н е ц ь *(співає і танцює):*] *Розбуди в нас, О Мнемосіно, Пам'ять днів молодих, Днів, коли й афінян в битвах Бачив я поруч* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // *у знач. пред. О, брате-громе, землю сколихни! Зі сну покори розбуди людей! Свобода — поруч!* (О. Бердник); *Вона вдячна Володимиру, що він поруч* (Р. Горак); // *перев. у сполуч. зі сл.* б у т и, й т и, в и с т у п а т и, *перен.* Разом, спільно. *Лорд Гленарван мав усі підстави пишатися своєю шляхетною дружиною, здатною розуміти його і йти з ним поруч у житті* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *у знач. прийм., з род. в. без прийм. або з оруд. в. і прийм.* з. Уживається при позначенні просторової близькості, суміжності кого-, чого-небудь із кимсь, чимсь; біля, коло. *Ми гукнули на Богдана. Він підійшов і став поруч нас* (Ю. Яновський); *Червоні змійки на зеленкуватому екрані перебігали, групувалися у вертикальні ряди і ставали поруч синіх, немов переклад з однієї мови на іншу* (М. Дашкієв); *Сядь поруч мене близько й слухай пильно* (В. Багірова); // Уживається при позначенні невеликої відстані від чого-небудь. *Поруч хаток ліпилися крихітні вівчарні, корівники, стояли височенні ожереди сіна* (З. Тулуб).

Става́ти / ста́ти по́руч (по́ряд) *див.* **става́ти; Ста́вити / поста́вити по́ряд (по́руч)** *див.* **ста́вити.**

ПОРУЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Який є порукою кому-небудь у чомусь. *Духівник повинен був за певною формою дати поручальний лист, що ставленик на сповіді виявився гідним священства* (з навч. літ.).

ПОРУЧА́ТА, а́т, *мн., заст.* Поруччя, поручні. — *Йдемо ми рядком через місток збоку попід поручатами, а дошки під нами ворушаться та вгинаються, неначе клавіші на фортепіані* (І. Нечуй-Левицький); *В однім місці* [будівлі] *зовсім не було стіни — самі поручата. Роман перескочив через їх* [них] *і пішов усередині по помосту* (Б. Грінченко); *Посередині* [ставу] *буяв зеленню острівець із альтанкою, а до острівця провадив вигнутий дугою місток із різьбленими поручатами* (Ю. Винничук); *Покій фабриканта .. Дрейсігера .. Крісла й софа криті червоним, поручата в них з червоного дерева різьблені та цяцьковані* (Леся Українка).

ПОРУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОРУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., що, також з інфін., кому, чому, заст.* Доручати. — *Ти з Добруджі та з лісного краю Отабориш воювників* [войовників] *при мості. Сю працю я тобі з братами поручаю* (П. Куліш); — *Що вам, паніматко, далеко шукати* [робітників], *.. ви мені поручіть сю будову* (І. Франко); *Папа поручив йому взяти у нас для передачі вам сі книжки* (Леся Українка); * Образно. *Мудрість .. прикрашує кожне отримане добродійство, поручає його сама собі, втішається, постійно про нього згадуючи* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *кого.* Покладати на когось турботу про кого-небудь. *На случай, що я і зовсім можу не встати, я вказала їм дорогу до Вас, отже, поручаю Вашій ласкавій помочі й увазі своїх недавніх приятелів* (Леся Українка); *Раненого хлопця Олекса одправив до своєї сестри Орфенюкової, що жила у Ямній, поручаючи хворого її увазі* (Г. Хоткевич); — *Дякую отцю декановi і поручаю себе його молитвам* (Б. Лепкий); *Їй треба спочатку запомогти, поопікуватися нею. Вам самим це трудно було б зробити, але Ви могли б поручити її яким-небудь молодим людям — студентам, чи що* (М. Коцюбинський).

ПОРУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОРУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Давати поруку за кого-, що-небудь; ручатися. — *Ти, старосто, поручаєшся за нього?* (Сл. Б. Грінченка); — *Хвилиночку, Штерне! — стрепенувся Вольф. — Я дуже вибачаюсь, але ні за кого тут не поручався!* (А. Коко-тюха); — *Хочеш, дочко, я поступлюся з своїм хазяйством, тільки так, щоб ти поручилась мені, що все зостанеться ціле* (Панас Мирний); — *Сподіваюся, Кейт і Джейн зможуть поручитися за мене — а я, в свою чергу, ручаюся за того чоловіка, про якого згадувала вище* (О. Авраменко).

2. *тільки недок., заст.* Пас. до **поруча́ти.** [Х о р о с т і л ь:] *З огляду на ваші заслуги коло розвою школи народної .. поручається вам заснования* [заснування] *і дальше ведення школи в Волосатім* (І. Франко).

(1) Хто пору́читься (мо́же поручи́тися) <Ніхто́ не мо́же (не міг, не змо́же *і т. ін.)* **поручи́тися>** — уживається для вираження непевності в чому-небудь. — *А хто тобі поручиться, що вона й досі тобі вірна і досі тебе кохає?..* (О. Стороженко); — *Хоча він і докладно вже знав, що горіла Оверкова Марченкова хата, та ніхто не міг поручитися, що вогонь якось не перекинеться на його обору і не спопелить усього дощенту* (Г. Епік); — *Дівчина нам цілком віддана. Я сама поручусь за неї, за її відданість. — .. Але... хто поручиться, що ради відданості вона легко відмовиться й від цезарського пурпуру?* (Н. Королева); — *Аби тільки жив. — За це ніхто поручитися не може, хіба що святі духи* (М. Сиротюк); *Та хто може поручитися, що найгірше лихо обмине стороною Калиновий Кут?* (В. Малик).

ПОРУЧЕ́ВИЙ, а, е, *заст.* Поручневий. *Коло її* [материної] *постелі в ногах сиділа в поручевім кріслі Маня* (О. Кобилянська).

ПОРУЧЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., рідко.* Той, на кого покладено виконувати поручення (у 1 знач.). *Збирається не тільки компетентна комісія в повному складі, а й представники світової громадськості .. Насамперед генерали.., особисті порученці парагвайського диктатора* (Є. Гуцало); *Ще один борець за збереження колгоспного майна .. був у Чобота за шофера й за "порученця", тобто був таким слугою, який усі Чоботові накази, забаганки і таємні доручення виконував* (Р. Федорів); *Валка везла з України до царя на цугундер гетьмана Петра Дорошенка, і віз його царський порученець стольник Семен Алмазов* (В. Чемерис).

ПОРУ́ЧЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **поручи́ти.** — *Самі ви не можете їхати; коні молоді й бистрі, поручені мені під .. дозір, могли б вам утекти* (О. Кобилянська); *Оскільки ж найпевнішою буває та опіка, якою обдаровує нас хтось найближчий, то не диво, що кожен поручений в опіку самому собі* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // **пору́чено,** *безос. пред. Донесення проти Шнадельського повело за собою правдивий скандал: .. вступне слідство поручено перевести Страхоцькому* (І. Франко).

ПОРУ́ЧЕННЯ, я, *с., заст.* 1. Дія за знач. **поручи́ти;** // Справа, доручена кому-небудь; доручення (у 1 знач.). *Я дав поручення жандармерії і наказав начальникам громади, щоб до такого не допускали і не нищили лісів* (А. Чайковський); *Сам Юрішко спочатку соромився примінювати* [застосовувати] *це средство* [цей засіб] *з власної ініціативи, лиш зі спеціального поручення* (Г. Хоткевич).

2. Те саме, що **дору́чення** 2. — *Прошу переконатися! — мовив скваапливо комісар, показуючи капітанові поручення з підписом директора поліції* (І. Франко).

ПО́РУЧЕНЬ *див.* **по́ручні.**

ПОРУ́ЧИК, а, *ч.* Військове звання офіцера царської армії Росії, а також ряду інших армій рангом вище від підпоручика, а також особа, яка має це звання; лейтенант. *Не вспіли генеральшу поховати, як приїхав з полку старший панич — тепер уже якийсь там поручик, чи що* (Панас Мирний); *Край столу сидів штабскапітан Мічугін; поруч нього — похмурий поручик гвардійського полку з великими, золотом шитими, орлами на плечах* (Г. Косинка); *Сухоровському дали чин поручика — що то значить бути вченим!* (Р. Іваничук).

ПОРУ́ЧИКІВ, кова, кове. Прикм. до **пору́чик;** належний поручикові. *Ми з дружиною вийшли з хати... "Панове, не баріться довго, — почули ми поручиків голос, — за пів години будемо обідати!"* (Олесь Досвітній); *Забачта встиг уже здерти протигаз .. Солдат насупив брови, і їх погляди, мов мечі, перехрестилися над поручиковим тілом* (П. Панч); — *Мовчати! .. А цього ти не нюхав? — І важкий кулак Онопрія роз'юшив поручикового носа...* (А. Іщук).

ПОРУЧИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* Той, хто дає поруку (у 1 знач.) за кого-небудь. — *За статутом кожний дружинник повинен мати двох поручителів. Це такі люди, які ручаються за вірність свого приятеля...* (Ю. Хорунжий); *Лихо, коли за лихого поруку дає поручитель* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем)* (з мови документів); * Образно. *По-справжньому вільними або, точніше б сказати, поручителями нашої волі є ті мистецтва, які дбають про доброчесність* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОРУЧИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **поручи́тель.** *Відповідно до умов договору поруки відповідальність поручительки та позичальника є солідарною* (з навч. літ.).

ПОРУЧИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с.* Те саме, що **пору́ка** 1, 3. — *За вас поручився пан шпитальний управитель Авдиковський.., — говорив монотонним голосом бібліотекар, ведучи Маркіяна лабіринтом коридорчиків до читальної кімнати. — Тепер поручительства вашого дядька мені вже не потрібно* (Р. Іваничук); *Для зниження ступеня ризику банк надає кредит позичальникові за наявності гарантії платоспроможного суб'єкта господарювання чи поручительства іншого банку* (з мови документів).

ПОРУЧИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **поручи́тель.** *Поручитель має право на оплату, як правило, від боржника. Проте не виключається оплата поручительських послуг також і кредитором* (з навч. літ.).

ПОРУЧИ́ТИ *див.* **поруча́ти.**

ПОРУЧИ́ТИСЯ *див.* **поруча́тися.**

ПОРУ́ЧИЦЯ, і, *ж., рідко.* Дружина поручика. *Іншим разом Марія Василівна ні від чого не відмовилась би, тим більше, що поручиця доводилась її старовинною приятелькою* (Б. Левін).

ПО́РУЧІ, ів, *мн.* 1. *іст.* Частина обладунку (у 1 знач.), що захищала руки від кисті до ліктя. *Він допоміг Миколі натягнути потемнілі від часу важкі лати, прикріпив поручі та поножі, зав'язав під бородою шолом* (В. Малик).

2. *церк.* Парчеві нарукавники — частина одягу священника під час служби. *Скинув* [єпископ], *хапаючись від нетерпіння, й блискучий сакос із золотими дзвінцями, зняв швиденько і омофор, пояс, поручі й підризник* (О. Ільченко); *Мене ніхто не пильнував, я приніс підризник, поручі та пояс, ризи і єпитрахиль. Єлисей почав облачатися* (Ю. Мушкетик).

ПОРУ́ЧКАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **ру́чкатися.** *Світлана вискочила на перон, розцілувалася з дівчатами, поручкалася з хлопцями* (Ю. Яновський); *Захар Максимович устав з шевського ослінчика, витер об робочий фартух долоні, мовчки поручкався з Явтухом* (В. Кучер); — *Костя, — сказав хлопець і простягнув руку. Ніка обома руками тримала штатив з хімічним посудом. Вона розсміялася: — Потім поручкаємось* (О. Тесленко); *В справах душевних, признавався собі Лобода, штунда приїжджих лекторів переважить. Поручкалися, бо сьогодні ще не бачились* (В. Дрозд).

ПОРУЧНЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́ручні.** *Поручневий пристрій розміщується з обох боків ескалатора, монтується на балюстрадах і рухається з тією самою швидкістю, що й сходове полотно* (з наук.-техн. літ.); *Вимощено плиткою міжрейковий простір трамвайної колії, завершено укладання плитки на тротуарах, почався монтаж поручневої огорожі* (з газ.).

ПОРУ́ЧНИК[1], а, *ч.* Військове звання українських січових стрільців (1914–1919 рр.), ряду армій інших країн рангом вище від підпоручника, а також особа, яка має це звання. *Тепер з нею ходив молодий, витончений поручник* (Я. Качура); *Пам'ятаю, був у мадярів поручник з Ясеня молодий такий, симпатичний* (М. Андрусяк); *Повів* [капрал] *Швейка до канцелярії, де за столом, на якому були розкидані папери, сидів молодий, дуже розлючений поручник* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОРУ́ЧНИК[2], а, *ч.* Те саме, що **поручи́тель.** *Довелося* [панові Бжеському] *поставити двох поручників у тому, що кара буде сплачена протягом місяця* (З. Тулуб); *Він зразу ж звелів віддати мене під варту до появи свідка, але водночас заявив, що залюбки віддасть мене на поруки, коли я зможу знайти відповідального поручника* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОРУ́ЧНИК[3], а, *ч., заст.* Нарукавник (у 1 знач.). *Лакеї у білих поручниках цілою ордою розносили пахучу смачну страву* (Панас Мирний).

ПОРУ́ЧНИКІВ, кова, кове. Прикм. до **пору́чник**[1]**;** належний поручникові. *Відчинив* [Балоун] *поручникову валізку і надкусив плитку шоколаду* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОРУ́ЧНИЦТВО, а, *с.* Те саме, що **пору́ка** 1, 3. *Договір поручництва може бути тристороннім — між кредитором, боржником і поручником* (з навч. літ.).

ПОРУ́ЧНИЦЬКИЙ[1], а, е. Прикм. до **пору́чник[1]**. *Поручницький ранг.*

ПОРУ́ЧНИЦЬКИЙ[2], а, е. Прикм. до **пору́чник[2]** і **пору́чництво.** *Зберігся поручницький запис від 18 лютого 1394 р., який підписали Вітовт, Володимир, Скиргайло за свого брата Андрія. Тут Володимир титулується "князем Київським", а Скиргайло — "князем Литовським"* (з наук. літ.); *Поручницька угода втрачає чинність переважно тоді, коли погашається основне зобов'язання або ж завершується термін за поручительським договором* (з навч. літ.).

ПОРУ́ЧНИЦЯ[1], і, *ж., рідко.* Дружина поручника *(див.* **пору́чник[1]**). [Лукерія Степанівна:] *А батько як хотів, щоб ти вийшла заміж за Левоніда Петровича, на ньому і чин немалий: поручник!?* [Олеся:] *Господи! Чоловік сказав сп'яну, а ви з батьком і раді мене віддати? ..* [Лукерія Степанівна:] *Була б дворянкою, поручницею!..* (М. Кропивницький).

ПОРУ́ЧНИЦЯ[2], і, *ж.* Жін. до **пору́чник[2]**. *Чоловік попросив родичку стати поручницею в отриманні кредиту* (з газ.).

ПО́РУЧНІ, ів, *мн. (одн.* **по́ручень**, чня, *ч.).* Невисока огорожа, перев. по краях містка, балкона, бильця на східцях будинку, вагона і т. ін. *В блискучому, наскрізь промоклому "непромокальному" пальті й кашкеті стояв Бутаков на містку, міцно вп'явшись руками в поручні* (З. Тулуб); *Спостережний майданчик .. оточений легенькими металевими поручнями* (М. Дашкієв); *Два стрибки — і Льоня біля паровоза. Схопився обома руками за поручні, підстрибнув, легко підтягнувся і вмить опинився на тендері* (В. Козаченко); *Поручень ескалатора є додатковою опорою, що забезпечує стійке положення пасажирів на сходинці рухомого сходового полотна в метро* (з навч. літ.); // Бічні опори крісла, канапи і т. ін. *Юник, прихилившись на м'які поручні канапи, куняв* (Олесь Досвітній); *Коли ми встали вранці і вибігли погрітися на сонці, Іван уже показував один дубовий поручень з головою лева з якогось крісла, книжку, дуже дрібно надруковану, і круглі рамці з карткою заможної пані* (П. Панч); *На оббитті потемнілих крісел з крученими ногами і поручнями можна було при великому бажанні розібрати сюжети з "Енеїди" чи "Одіссеї"* (Ю. Винничук).

ПОРУ́ЧЧЯ, я, *с., збірн.* Те саме, що **по́ручні.** *На цім потічку стояв вербовий з поруччям місточок* (Л. Мартович); [Горніг:] *Поруччя на сходах поламано, підлоги позривано, .. попсовано, порізано, порозкидано, потоптано, порубано — вкрай сплюндровано!* (Леся Українка); *Він рвонувся просто під колеса вагона якраз вчасно, щоб встигнути вчепитися за поруччя гальмової площадки* (П. Загребельний); *Найкраще вийти з горнятком* [кави] *надвір і посидіти на латуннім поруччі під вітринами* (Т. Прохасько); *Абрум хотів її посадити, але вона не сіла. Тільки оперлась на поруччя стільця* (М. Коцюбинський); *Мертенс злегка тарабанить пальцями по блискучому поруччю фотеля* (В. Винниченко).

ПОРУША́ТИ[1] *див.* **пору́шувати.**

ПОРУША́ТИ[2], а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Рушити в дорогу (про всіх або багатьох). *Догнав* [Барабаш підводу], *сів. Оглянувся ще і довго дививсь: — як і розійшлися* [хлопці] *до коней, порушали* (А. Головко); *Нарешті товариство зібралося й порушало за пригодами найнепрохідимішими стежками Карпат* (із журн.).

ПОРУША́ТИСЯ *див.* **пору́шуватися.**

ПОРУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пору́шити.** [Годвінсон:] *Ще заповідь порушена: він матір не поважає* (Леся Українка); *— Що ж буде зо світом, коли порушений буде хоча б той і найменший припис обичаїв лицарських?!* (Н. Королева); *Мир у сімействі пані директорової остаточно порушений* (В. Лис); *Ремонтники попереду лагодили порушену бандами колію, і вся колона змушена була припинити свій рух* (О. Гончар); *Щось обпекло мені плече .. Змія! От де привартувала вона мене, щоб відплатити за порушене гніздо* (М. Дочинець); *Ми читали наголос поезії та драми, дебатували про порушені там думки* (І. Франко); *Порушена незручно моєю рукою при обв'язуванні чола, скотилася* [квітка] *.. на долівку* (О. Кобилянська); *— Чи не порушена пак печать на пошті? — спитала в його* [нього] *Маруся. — Ні, ціла, — обізвався Ломицький* (І. Нечуй-Левицький); *Одвага наша — меч, политий кров'ю, Бряжчить у піхвах, ржа його взяла. Чия рука, порушена любов'ю, Той меч із піхви видобуть здола?* (Леся Українка); // **пору́шено,** *безос. пред. — Більшість законів порушено, за що рано чи пізно прийде покарання... — вона говорила тихо і впевнено* (Г. Вдовиченко); *Усталений ритм шкільного життя цієї зими було нещадно порушено* (О. Гончар); *Кримінальний процес порушено не буде, зате в газетах з'являться статті про надзвичайну подію у місті* (Н. Околітенко).

2. *у знач. прикм., діал.* Зворушений, схвильований. *Вона схопила руку паничеву й хтіла була поцілувати. Він швидко висмикнув руку, а намість того сам, порушений і застиданий, поцілував стару* (А. Кримський); *Громада стояла німа, глибоко порушена* (М. Коцюбинський).

△ **Пору́шені зе́млі** *див.* **земля́.**

ПОРУ́ШЕННЯ, я, *с.* 1. *чого.* Дія за знач. **пору́шити** 1–4 і **пору́шитися** 1. *Улаштувати другий напад на чужі отари він не наважувався: те, що можна було собі дозволити в путі, тепер би лише зганьбило його, як кричуще порушення старовинного звичаю* (З. Тулуб); *Порушення бодай однієї з умов приготування чаю може зіпсувати весь ритуал, звести його нанівець* (К. Москалець); *За дверима не чути було ні шерху, ні рипу, ні якогось іншого порушення глухого супокою* (Т. Осьмачка); *Підставою для порушення справи, як і підставою для настання адміністративної відповідальності, є скоєння особою адміністративного правопорушення* (з наук.-попул. літ.).

2. Відхилення від правил, відступ від законів, невідповідність традиції, звичаям і т. ін. *Кожного ранку Гнат об'їжджає село, щоб встановити, чи всі вийшли на роботу, чи немає ніяких порушень* (Григорій Тютюнник); *Блаженкова обслуга, найхитріша з усіх обслуг, знову, замість п'яти мін, випустила сім. Ці орли, певно, надіються, що старший лейтенант за пострілами інших не помітить їхнього порушення* (О. Гончар).

3. Відхилення в перебігу фізіологічного процесу, функціонуванні якого-небудь органа і т. ін. *Заняття з фізичної терапії припиняють у разі розвитку надмірної втоми, порушення зору та появи серцебиття* (з навч. літ.); *Порушення в роботі шлунково-кишкового тракту.*

4. *діал.* Зворушення, хвилювання (у 2 знач.). *Говорив Стеткевич рівним одностайним голосом без гніву, без вияву душевного порушення* (І. Нечуй-Левицький).

5. *діал.* Порух (у 2 знач.). *Він чув виразно, як кров підступала йому до очей і давила на них ізсередини, неначе хотіла їх висадити з голови. Крім того, при першім порушенні Василь почув голод: він учора, крім горівки, все пополуднє нічого в роті не мав* (І. Франко); *Золоті півмісяці .. хитаються звільна в ухах* [Тетяни] *за порушенням голови* (О. Кобилянська).

ПОРУ́ШИТИ *див.* **пору́шувати.**

ПОРУ́ШИТИСЯ *див.* **пору́шуватися.**

ПОРУ́ШНИК, а, *ч.* 1. Той, хто порушує закони, розпорядження влади або правила, розпорядок чого-небудь і т. ін. *З очевидністю було ясно, що він один з найактивніших порушників дисципліни в школі, з яким доведеться добре попрацювати* (О. Гуреїв); — *Три мої агенти весь час непомітно переслідують порушника* (О. Бердник); — *Сталось так, що я, ваш король, мимохіть мушу стати порушником закону і стягти на себе огуду* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккачо); // Той, хто не дотримується традицій, звичаїв і т. ін. *До порушників побутових традицій, особливо до тих, що чіпали релігію, були* [жінки] *нещадні* (Григорій Тютюнник); — *Я пропоную тобі не просто допомогу, Стрибоже. Я пропоную тобі вихід із безвиході. Тебе не розуміє ніхто. Для усіх ти — порушник звичного укладу* (Дара Корній).

2. Той, хто порушує тишу або спокій кого-небудь. *В ту ж хвилину залунав дружний сміх дітей, школярі кинулись шукати під партами порушника спокою* (О. Донченко); *Причепа обурено зиркнув у бік порушника тиші* (З. Тулуб); *Вони* [монументи] *немов пливли звідусіль і товпилися назустріч нахабним порушникам могильного супокою* (Ю. Смолич); *Віталій сахнувся, позадкував, але наштовхнувся спиною на старого. Той міцно стояв на ногах, закриваючи порушнику спокою останній шлях до відступу* (А. Кокотюха).

(1) Пору́шник (пору́шниця) кордо́ну — той (та), хто нелегально перейшов (перейшла) чи переходить державний кордон. *Ворога можна було схопити раніше, але лейтенант вирішив стежити за порушником кордону якнайдалі* (О. Донченко); — *Що це за дорога?* — *питаю.* — *Спеціально насипана,* — *каже Павло.* — *Коли проходить порушник кордону — залишає відбитки ніг. Тоді його легше розшукати* (Є. Кравченко); *Командир читав:* — *Висловлюю подяку бійцеві Василю Козубенкові за затримання порушника кордону* (О. Іваненко); *Порушницю кордону притягнуто до адміністративної відповідальності з призначенням штрафу* (із журн.).

ПОРУ́ШНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пору́шник.** — *Киянин, хлопчики, це лише прописка. В мене її нема. Я — порушниця паспортного режиму* (А. Кокотюха); *Хто вона, та порушниця зачіплянського спокою, баламутка хлоп'ячих ночей?* (О. Гончар).

Пору́шник (пору́шниця) кордо́ну *див.* **пору́шник.**

ПОРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пору́шувати** 1–4. *Зроблено навіть певне порушення в загальному, ніколи не порушуваному, регламенті й розпорядку* [готелю]: *в спальних кімнатах повноважних членів комісії дозволено повісити густі штори* (Л. Старицька-Черняхівська); *Навколо стояла нічим не порушувана тиша, ледве помітно погойдувалась на стовпі лампочка* (І. Багмут); *Над містом розлився вселенський спокій, порушуваний лише зрідка то раптовим шумом проїжджаючої прольотки, то гейканням погонича волів, що тягнули віз з сіном, то важким тупотом чобіт по дощатому тротуару околодочного* (Б. Левін); *З'явившися в такому колі фейлетоністів-аматорів, Свидницький відразу посів перше серед них місце і серйозністю порушуваних тем, і кількістю продукції* (М. Зеров); // **пору́шувано,** *безос. пред.* — *А в австрійській армії які справи?* — *перебив оповідача Микола. Цю тему вже давно не порушувано* (В. Гжицький); *Стамбульський кадій через призначених ним наглядачів за ринками .. стежив, щоб не порушувано встановлених цін і порядку торгівлі* (П. Загребельний).

ПОРУ́ШУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пору́шувати** 1–4. *Вже Бальзак, і ще перед ним Стендаль, клали підвалини нової, реалістичної школи. Такий самий поворот до реалізму та до порушування суспільних питань у літературі доконували в Англії Дікенс .. і Текерей, у Німеччині Ауербах* (І. Франко).

2. *розм.* Дія за знач. **пору́шувати** 6; надавання руху чому-небудь, зрушення з місця чогось. — *У вас на техніці повинен дехто розуміти, що се не все одно: збудувати локомотив до порушування корабля і збудувати апарат, котрий може перервати ток* [струм] *електричний* (І. Франко); *Найбільше значення мали винаходи шотландського механіка Джеймса Ватта (1736–1819), що ужив пари до порушування машин* (І. Крип'якевич).

ПОРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *діал.* **ПОРУША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОРУ́ШИТИ,** у́шу, у́шиш, *док.* 1. *що.* Робити що-небудь усупереч наказові, закону і т. ін. — *Це я і так порушую дідусів заповіт, щоб жодна книга не виходила поза стіни цієї бібліотеки* (А. Головко); *Тарас Григорович був такий обережний, що ніхто в фортеці й не підозрював, що він давно вже порушує наказ царя* (З. Тулуб); *Як це необачно, що вона наважилася порушити професорову заборону* (Ю. Смолич); *Гості їли м'ясо й пили .. горючі меди. Володимир Святославович навіть не пригублював, бо так велів давній закон, хоча князь мав право його порушити* (І. Білик); *Можливо, діти десь при якійсь нагоді і порушать ваші настанови, але вони знатимуть, що офіційного дозволу від вас вони не отримали* (В. Рубан); // Діяти, чинити не так, як належить за традицією, звичаєм, загальноприйнятими правилами і т. ін.; відступати від чогось установленого, узвичаєного. *Вантажне авто дивної конструкції .. порушувало правила руху* (Ю. Щербак); *Не наважився він порушити вікову традицію: як і всі містечкові кравці, він був страшенно бідний* (М. Хвильовий); — *Ви пробачте мені, що я порушу ваш звичай і не буду хреститись* (І. Цюпа); *Ми віримо, вони не порушать свою .. козацьку клятву .. і достеменно переможуть заради дітей* (Г. Тарасюк); // *у сполуч. зі сл.* п р а в д а, і с т и н а *і т. ін.* Неправильно переказувати що-небудь, викривляти, перекручувати. *Письменник раз у раз міцно стримує свою фантазію, щоб не порушити правди* (Ю. Смолич).

2. *що.* Припиняти, переривати який-небудь стан, процес або вияв почуття і т. ін. *Христя і рада тому мовчанню: ніщо їй не забороняє думати про себе, ніщо її не розговорює, не порушує німої одради* (Панас Мирний); *Житлова криза хоч і турбувала його, але душевного спокою не порушувала* (В. Підмогильний); *Сонна вулиця знову позіхнула, збила ногами дітвори пісок і покотила дитячий вереск так сильно, що порушила у соняшниках сон собаки Жука* (Г. Косинка); *Женя раптом зітхнув і замовк .. Може, перед ним постали важким маревом чорні дні страхітливої війни, що так несподівано порушила його безтурботне дитинство?* (Ю. Мокрієв); *Мандрівну гармонію порушив пан Вербовський.* — *Припини, доню, співи свої, бо не тільки ми почути можемо* (Д. Білий).

3. *перев. док., що.* Пошкоджувати, псувати, руйнувати що-небудь. *Я бачив, як вітер березку зломив: Коріння порушив, гілля покрутив...* (з народної пісні); *Коли машину знесло в яр, могло і кардан пошкодити і гальма порушити* (Яків Баш); *Чутлива* [трава], *як павутиння. Хвилинами його брав жаль, і він стримував косу, щоб не порушити тієї затаєної при землі краси* (Григорій Тютюнник); * Образно. — *Стоїш ти, скеле, серед моря й гордовито позираєш на зелені хвилі кругом себе .. Ні негода, ні бурі не порушать тебе* (І. Нечуй-Левицький); // Виклика́ти, спричинювати відхилення в перебігу якого-небудь процесу, здійсненні якогось руху і т. ін. *Треба тільки пливти, не виходячи з заданого ритму, тоді не порушать ритму і хвилі, не зростуть і не зшаленіють, не обрушаться на весляра згори* (Валерій Шевчук).

4. *що, перев. у сполуч. зі сл.* розмова, справа, процес *і т. ін.* Розпочинати (у 1 знач.) що-небудь. *Бідні жінки не мали в руках ніякого писаного контракту, ані документу* [документа]; *треба було вишукувати свідків умови, порушувати довголітній, сутужний процес* (І. Франко).

5. *що, перен.* Виклика́ти, пробуджувати (почуття, думки і т. ін.). *Сталактити* [на склі] *викликають в невинній душі дитини радість, а статуї — сльози. Таким робом своєю художньою творчістю він* [мороз] *порушує цілу гаму людських почувань* (М. Коцюбинський); *Ленько не міг найти одвітнішої* [більш відповідної] *хвилі порушити в серці Андрія струну патріотизму, приглушену тисячними домашніми гризотами* (І. Франко); // *кого, що.* Виклика́ти хвилювання в кого-небудь, збуджувати, хвилювати когось. — *А що тепер буде? Що тепер робити? — запитував він себе мимохіть, і неспокійні думки порушували його ум* (Н. Кобринська); *Усі очі на його* [нього] *обернулися, .. кого порушила надія на щось дивнеє та чуднеє, а кого то жах затомив, що се скоїться* (Марко Вовчок); // *кого, що.* Зворушувати, розчулювати. *Знакома казка про Івася нікого не поруша — тільки малую Галю трохи* (Марко Вовчок); *Підмайстер був твердий, як камінь. Ніякі просьби ані заклинання не порушували його* (І. Франко); *Невеличка часом пісенька, А громаду поруша: В її відгуках милесеньких, Що ніжніш від струн тонесеньких, Виявляється душа* (П. Грабовський); *Музикальну хлопцеву душу вкрай порушила українська пісня, що її таким художнім способом подавав Лисенко широкій київській публіці* (А. Кримський).

6. *що, розм.* Надавати руху чому-небудь, зрушувати з місця щось. *Осталося в службі невелике число того великого адміністраційно-скарбового апарату .. Як такими скупими силами порушати таку важку машину, як старостово?* (А. Чайковський); *Як Павло натяг йому ногу, то вона вже мусила боліти: цей хірург порушив кожний сустав з місця* (Л. Мартович); *В лісі козаки здригались на кожен потаємний звук, хоч би тільки птах порушив гілля* (П. Панч); * Образно. *Любов до природи оживила і порушила в Тоньовій душі ще одну живу струну — поезію* (І. Франко); // *чим.* Рухати, ворушити. *То був здоровий гірський орел. Він довго кружляв, шукаючи добичі, плавав у повітрі з широко розпростертими крилами, зовсім не порушаючи ними* (І. Франко); *І не раз мені здається, Що сиджу я у полоні .. Що в руці у мене зброя Неполамана зосталась, Та порушити рукою Не дають мені кайдани* (Леся Українка); *Вона порушила тепер устами, неначеб щось вимовляла, опісля викривила їх в якусь гірку усмішку* (О. Кобилянська); *Богдан порушив зубами, якби хотів ще щось сказати, але не сказав* (Ірина Вільде); // *кого, перен., рідко.* Спонукати кого-небудь до дії, боротьби і т. ін. *Нас порушає проти ката Журби вселюдської сльоза* (П. Грабовський); *Демократично революційний рух, який .. проявлявся в Галичині, українського хлопа не порушив, не розбудив* (А. Чайковський).

7. *що, діал.* Торкати, брати без дозволу що-небудь. *Віл не порушав з ясел жодного стебла* (Сл. Б. Грінченка); *Як їмость її запиталася, чого в спіжарні бракує муки й сиру, то вона обрушилася .. Вона не боїться й зараз присягнути, що нічого ніколи не порушила* (Л. Мартович).

Заво́дити (пору́шувати) / завести́ (пору́шити) спра́ву *див.* **заво́дити**[1]; **Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу** *і т. ін.)* *див.* **перерива́ти**[1]; **(1) Пору́шувати / пору́шити клопота́ння** — звертатися з проханням до якої-небудь офіційної особи або установи; починати клопотатися за кого-, що-небудь, домагатися чогось. *Макаренко сповістив Саклатвалу про героїзм та розпорядливість палеонтолога і просив порушити перед урядом клопотання про нагородження його* (М. Трублаїні); **(2) Пору́шувати / пору́шити кордо́н** — нелегально переходити через кордон на територію іншої держави. *Міжвідомчий координаційний штаб детально опрацьовує й відстежує всі можливі сценарії розвитку ситуації щодо спроб незаконних мігрантів порушувати кордон України* (із журн.); *Жовнір, зберігаючи усмішку на вустах, розповідав панні, яка, мовляв, історія кумедна трапилася в дівчини: порушила кордон заради свині покарбованої!* (Г. Косинка); * Образно. *"Я висилаю мого героя Станіслава Перфецького в .. серцевину європейської культури й пам'яті — до Венеції. Його місія таємна, але очевидна — порушувати кордони, руйнувати стіни, підважувати політику поетикою"* (Ю. Андрухович); **(3) Пору́шувати / пору́шити пита́ння:** а) починати розмову про що-небудь з метою привернути увагу громадськості, викликати обговорення, дискусію і т. ін. *І. Верхратський у рецензії "Кілька слів о словарі О. Партицького" порушує різні важливі питання укладання словників (їх реєстр, подавання прикладів і їх документацію та ін.), а також і питання про штучне утворення слів для словника* (з наук. літ.); *Народ-переможець матиме право зажадати, щоб його героїчні діяння і його самого було представлено людству красиво й гідно .. Ось чому питання про красу в нашому .. мистецтві треба порушити і про нього слід поговорити* (О. Довженко); *Найміцніша основа й найважніший ґрунт літературної мови — мова народна, що завсіди править для літературної за найперше джерело. Ось це питання — взаємовідносини між мовою народною й літературною — я й хочу порушити в цій своїй статті* (І. Огієнко); б) побіжно, принагідно згадувати про щось. *Коли він тут* [на раді] *порушив питання, чому я такий прихильний до сов'ячого роду, то мушу оповісти сю історію* (І. Франко); **(4) Пору́шувати / пору́шити пла́ни** *кого, чиї і без дод.* — змушувати кого-небудь відмовитися від своїх планів, задумів і т. ін.; створювати несприятливі умови для здійснення планів, задумів і т. ін. кого-небудь. *Більшовицький плацдарм на лівому березі, в сімдесяти верстах від Перекопу! .. Це було жахливо, це могло порушити всі його* [Врангеля] *плани* (О. Гончар); *Жора з Ігорем злагоджено кивнули .. Левченко чомусь не сумнівався: жоден не порушить планів. Обоє чекатимуть, де сказано* (А. Кокотюха); **(5) Пору́шувати / пору́шити рівнова́гу:** а) зміщуючи центр ваги, призводити до падіння чого-небудь. *Весляр розгубився. Він боявся порушити рівновагу в човні* (Г. Пагутяк); б) змінювати природне, стале співвідношення між чим-небудь. *Дотик, нарешті, спричинює біль і чуття каламутить, Скоро насильство порушує в тілі часток рівновагу* (М. Зеров); *Вони ж постійно наголошують на тому, що саме ми порушили Рівновагу і занапастили світ глобалізацією* (В. Єшкілєв).

◊ **Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во** *див.* **лама́ти.**

ПОРУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *діал.* **ПОРУША́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОРУ́ШИТИСЯ,** у́шуся, у́шишся, *док.* 1. Пошкоджуватися, псуватися, руйнуватися. *Дмитро не такий дурний, щоб не знати, що в тих невидимих генах порушуються технології й закони* (М. Матіос); [Р у ф і н:] *Порушилась гармонія всесвітня* (Леся Українка);

// Зазнавати відхилень у своєму вияві, перебігу тощо (про який-небудь процес, рух і т. ін.). *Протягом останніх десяти років розмірений і одноманітний плин його життя порушився тільки двічі з вини представниць кращої половини роду людського* (М. Дашкієв); *У людей із хворою підшлунковою залозою порушується нормальний обмін речовин в організмі й розвивається діабет* (із журн.).

2. Ставати схвильованим; зворушуватися. *Коли душа її уся порушалася, серденько колотилося і дух займався, .. вона починала ходити та проходжати по луці* (Марко Вовчок); // *перен.* Виникати, пробуджуватися (про почуття, думки і т. ін.). *Запізно в пана совість Порушилась* (І. Франко); *Славко зловив за лапи першу-ліпшу думку, яка лиш порушилась у його голові* (Л. Мартович).

3. *розм.* Рухатися, ворушитися. *Ядзя всього того не виділа, не чула; її голка порушувалася машинально в руках* (Н. Кобринська); *Сотник нервово порушився на кріслі* (Б. Лепкий); *Дід вирішив, видно, ще трохи поінтригувати хлопця. Не відповідаючи, він задивився на поплавок, який порушився від того, що старий сам сіпнув вудочкою* (В. Гжицький); // *перев. док.* Починати рухатися; зрушуватися з місця. *Звільна й легко порушилось могутнє колесо на своїй шліфованій і змащеній оливою осі* (І. Франко); *Робітники напружились і щосили тримали воза, щоб він не порушився з гатки* (Ю. Логвин); *Зі своїм точилом я не міг порушитись, бо з одного боку стояла фіра, а з іншого — був прохід* (Г. Пагутяк).

4. *тільки недок.* Пас. до **пору́шувати** 1–4. *В його* [витязя] *оселі ніколи не порушувався звичай* (В. Рубан); *Лісова тиша рідко порушувалась ледве чутним шелестом листя* (М. Трублаїні); *Секунду панувала мовчанка, що порушувалась лише тихим плюскотом хвиль* (В. Владко).

ПОРФИ́РА *див.* **порфі́ра.**

ПОРФИРОНО́СЕЦЬ *див.* **порфіроно́сець.**

ПОРФИРОНО́СНИЙ *див.* **порфіроно́сний.**

ПОРФИРОРО́ДНИЙ *див.* **порфіроро́дний.**

ПОРФІ́Р, у, *ч., геол.* Магматична мікрокристалічна гірська порода темно-червоного кольору, в основній масі якої поєднуються характеристики лужного польового шпату, кислого плагіоклазу, кварцу, біотиту і рідше рогової обманки. *Порфір має мікрокристалічну структуру й поділяється науковцями на кварцовий і безкварцовий* (з навч. літ.); // Оброблений камінь цієї породи як цінний будівельний матеріал; предмет, зроблений із цього каменю. [Е л е а з а р:] *Спинився я і задививсь на неї* [вежу]: *біліє мармор* [мармур], *мов кістки на полі, порфір шаріє, мов пролита кров* (Леся Українка); *В цій напівтемряві високо вгорі зникали величезні гранітні колони з вкрапленими в них порфірами та базальтами* (М. Трублаїні); *Султан звелів поховати Роксолану біля міхраба* [ніші] *мечеті Сулейманів і над її могилою спорудив розкішну гробницю. Кам'яна восьмигранна споруда під загостреною банею, яка опирається на колони з білого мармуру й порфіру* (П. Загребельний); *Сходи з червоного порфіру ведуть до входу і далі вниз по схилу* (О. Шугай).

ПОРФІ́РА, *зах.* **ПОРФИ́РА,** и, *ж.* 1. *іст.* Довга пурпурова мантія, символ влади монарха. *Цар не спить, .. А мовчки долі, всемогучий, Дере порфіру на онучі* (Т. Шевченко); — *Доле моя нерівная, Єднаюсь з тобою!.. Привітай же, товаришу, І мого Івана Не в порфірах, не в золоті, А в таких кайданах, Як і ми колись носили!* (Ю. Федькович); *Хоч в сусіда там пиха багацька У порфирі сяє та атласі — На чуже багатство ми не ласі, Ласа лиш твоя душа жебрацька* (І. Франко); *Пан мав на собі королівську порфіру, корону на голові і блискучу чорну кучеряву бороду, що присипана була сивиною старості, мов блиском далеких зірок* (І. Рябокляч); * Образно. [Н е о ф і т - р а б:] *Доки буде слатись під ноги їм, тиранам безтілесним, богам безкровним, неживим примарам, живої крові дорога порфіра?* (Леся Українка).

2. Морська їстівна водорість червоного кольору. — *Вирощуємо чимало видів водоростей — морську капусту, порфиру. Та, на жаль, перевершити досягнення селекціонерів з інших країн нам не вдалося* (П. Коломієць); *Порфіра має тонкі, неправильної форми атласні червоні, пурпурні або коричневі слані з цільними або з рваними краями* (з навч. літ.); *У європейських країнах порфіру частіше використовують як кормову рослину й заготовляють для сільськогосподарських тварин* (із журн.).

ПОРФІРИ́Н *див.* **порфіри́ни.**

ПОРФІРИ́НИ, ів, *мн. (одн.* **порфіри́н,** у, *ч.), біол.* Барвні органічні речовини (пігменти) у людини, тварин і рослин. *У вільному стані порфірини майже не зустрічаються; специфічні сполуки порфіринів представлені комплексами, які складаються з білків і металів* (з наук.-попул. літ.); *Порфірини вважають продуктами перетворення хлорофілу рослин і гемоглобіну крові* (з навч. літ.).

ПОРФІРИ́Т, у, *ч., геол.* Дрібнокристалічна гірська порода сіро-зеленого кольору, яку використовують як будівельний матеріал. *Порфірит добре витримує постійні різкі температурні перепади, не боїться взаємодії з відкритим вогнем, при змочуванні водою в розжареному стані не розтріскується і не руйнується, а тому широко використовується в будівництві* (з навч. літ.); *Вранці полковник приніс шматок породи, схожий на порфірит із вкрапленнями кварцу, бірюзи і кришталю* (І. Карпа).

ПОРФІ́РНИЙ, а, е. 1. *геол.* Прикм. до **порфі́р.** *Порфірний камінь;* // Зробл. з порфіру. *У Стародавньому Римі багаті містяни стали вкривати підлогу порфірною або мармуровою плиткою, а потім і мозаїкою* (з навч. літ.); *Після форуму Константина, де була найдовша зупинка коло порфірної колони, імператор ще мав слухати привітання у Великому Емфолосі* (П. Загребельний).

2. Який має колір порфіру; темно-червоний, пурпуровий. *Сіроока, з порфірними устами й купкою веснянок верх стрункого носа, здавалася* [донька] *веселою істотою, яка заселює молоді жита* (К. Гриневичева).

ПОРФІ́РОВИЙ, а, е, *геол.* Те саме, що **порфі́рний** 1. *Для інтрузивних магматичних порід характерна повнокристалічна, інколи порфірова, структура та однорідна масивна текстура* (з навч. літ.); *Червоні порфірові колони підпирали стелю величезного залу, заставленого столиками, пальмами та вазонами з квітами* (М. Трублаїні).

ПОРФІРОНО́СЕЦЬ, *зах.* **ПОРФИРОНО́СЕЦЬ,** сця, *ч., заст.* Монарх, цар; носій порфіри (у 1 знач.). — *Хочете, ваша милосте, призвичаїти населення до чужоземної управи?* — *Що це він?* — *поривчасто допитувався порфироносець і аж припіднявся з ослона ..* — *Нічого подібного!* — *відмахнувся король обома руками.* — *Вигадуєте!* (К. Гриневичева).

ПОРФІРОНО́СНИЙ, *зах.* **ПОРФИРОНО́СНИЙ,** а, е, *заст.* Прикм. до **порфіроно́сець, порфироно́сець.** *Іоанн велів усім своїм полководцям пильно стежити за охороною легіонів. Вони зрозуміли, що він турбується найперше про власну порфіроносну особу* (С. Скляренко); // Який має владу. *Не люблю недомовлених слів і недоспіваної пісні. Бачиш, я міг пісню свого життя вже давно увірвати як власник величезних маєтків, як порфіроносний герцог, а я хочу доспівати її до краю* (Б. Лепкий).

ПОРФІРОПОДІ́БНИЙ, а, е, *геол.* Схожий за структурою і властивостями на порфір. *Діорити є темними зеленувато-сірими однорідними дрібно- та середньозернистими масивними або порфіроподібними породами* (з наук. літ.); *Зустрічаються порфіроподібні граніти, у яких на тлі дрібно- або середньозернистої основної маси виділяються великі кристали польових шпатів, кварцу й слюди* (з наук.-попул. літ.).

ПОРФІРОРО́ДНИЙ, *зах.* **ПОРФИРОРО́ДНИЙ,** а, е, *заст.* Який належить до царського роду. — *Нелегко тобі прийшлося у тій солдатчині? — Пекельнішого чогось придумати не міг би й сам сатана... Порфирородний, чадолюбивий убивця* [імператор], *кат!* (Василь Шевчук); *Звучали ноти веселчані, Нова мелодія лилась, А біля трону в славі й шані Сидів порфірородний князь* (Д. Павличко, пер. з тв. Е. По); *За правилами візантійського двору порфірородний імператор повинен був діставатися свого трону в каплиці, де були засідання, на коні* (з наук.-попул. літ.).

ПО́РХАВКА, ПУ́РХАВКА, и, *ж.* Кулястий гриб, що швидко росте в теплу дощову погоду, а достигаючи, наповнюється бурим пилом — спорами; моруха. *Нарешті крізь бур'ян дрібний і кучерявий, Як та перчичниця* [перечниця] *з пекучим порошком, Жовтіє пурхавка* (М. Рильський); *У Карпатах ростуть такі гриби, порхавками їх називають* (І. Малкович); *Вітер видмухує з порхавок сухе порохно, мох на купинах пухкішає, спалахує соковитою зеленню, відпочиваючи від чобіт грибників* (Є. Пашковський); * Образно. *Та ми трималась. Ми хотіли волі. Вже третій рік воюємо, — пора! ...А віддалік на пагорбі у полі ряхтіла срібна порхавка шатра* (Л. Костенко); * У порівн. *Із мохів бризнув у небо фонтан золотого пилу, мов із порхавки, що, дозрівши, викидає вгору мільйони спор* (В. Гжицький).

ПО́РХАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **по́рхати.** *На обличчі дитини з'являється посмішка. Порхання метелика викликає захват і радість, відчуття казки* (із журн.); * Образно. *Коли сили твоєї душі не витрачені на забаву, на тимчасові звабі, на порхання з квітки на квітку, тоді у тебе є що сказати близькій людині* (М. Чабанівський).

ПО́РХАТИ, аю, аєш, *недок., рідко.* Те саме, що **пу́рхати.** *Ані птиця не порхала, ані вітер не віяв, — непроглядний гай стоїть тихий та спокійний, темний та свіжий* (Марко Вовчок); *Вона* [Гелена] *не могла встояти на одному місці і порхала навколо крісла, немов пташка, невтомно цвірінькаючи і раз за разом заливаючись дзвінким сміхом* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Уривчасті звуки нічними метеликами порхали по залі, по окремих кабінетах* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО́РХНУТИ, ну, неш, *док., рідко.* Однокр. до **по́рхати.** *На іншу гілку порхнув соловейко* (із журн.); * Образно. *В запалі налетів* [Еней] *на Мага, Як на мале курча шулік; Пропав навік сей Маг бідняга, Порхне душа на другий бік* (І. Котляревський); *На сьоме небо порхнув Геннадій. Душа його співала* (П. Автомонов).

ПОРЦЕЛЯ́НА, и, *ж.* 1. Керамічна маса білого кольору, що використовується для виготовлення тонкого посуду, декоративних виробів, ізоляційних матеріалів і т. ін.; фарфор. *Кругом чудова глина. Не цеглу, а порцелян* [порцеляну] *можна розробляти. А тут на кілька тисяч цегли не роздобудешся!* (М. Івченко); *Цей сервіз, здається, дорожчий за їхній, тому що зверху його обрамляє золотиста нитка, яка виблискує не гірше від білизни порцеляни* (Дара Корній); * Образно. *Механіки, сміючись, задирали голови, розглядаючи лунку порцеляну жовтневого неба, і очі їхні легко примружувались під сонцезахисними окулярами* (С. Жадан).

2. *збірн.* Посуд або декоративні вироби з такої маси. [С у х а р и к:] *Якщо ви закохані в китайську порцеляну, ви робитесь її рабом* (І. Кочерга); *Коли гості зайшли в їдальню, в них розбіглися очі. Столи угиналися від срібла, порцеляни і квітів* (Ірина Вільде); *Нам вихваляють легкий і гігієнічний пластмасовий та алюмінієвий посуд, проте ми чомусь воліємо їсти й пити з древнього фаянсу та порцеляни* (М. Дашкієв); *Під аркадами розставлений .. стіл. На столі кришталь, порцеляна, високон礼 келехи до шампанського* (О. Лисяк); * У порівн. *Не чулося твердого чогось, тривкого під стопою. Все було, мов порцеляна, доокола: на око приємне, а опертися не вільно* (Г. Хоткевич).

(1) Саксо́нська порцеля́на <Саксо́нський фа́рфо́р> — високоякісна порцеляна та художні вироби з неї, вигот. у саксонському місті Мейсен. *Родовід, становище в суспільстві, меблі з карельської берези, саксонську порцеляну, ескіз самого Верещагіна — все знищено...* (Б. Антоненко-Давидович); *От статуетка орла, .. на ній видно малюнок схрещених ножів. Іван Петрович ще в столичних музеях знайомився з такими речами і знав, що то марка видатних художників саксонського фарфору* (І. Пільгук); **(2) Се́врська порцеля́на <Се́врський фа́рфо́р>** — те саме, що **севр.** *Ви тільки гляньте, як вона обережно, мов помаранч очищений, тримає оту стирку, як злегенька поводить нею по речах! Ну-ну! Буде чисто в нас у покоях, якраз! Такими рухами можна тільки севрський фарфор обтрушувати* (Г. Хоткевич); *У Букінгемському палаці є багато робіт художників Рембрандта та Рубенса, французька севрська порцеляна, французькі та англійські меблі* (з наук.-попул. літ.).

ПОРЦЕЛЯ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **порцеля́на;** фарфоровий. — *Я розсліджував тую гору і знайшов .. ті самі складники, що в Мейсені, перворядна* [першорядна] *порцелянова глина* (Б. Лепкий); // Кольору порцеляни; молочно-білий. *Було це зимового ранку, коли за широкими і високими вікнами будинку поміж березами виблискував сніг, а із обкурених цегляних димарів у порцелянове небо підіймався дим* (Григорій Тютюнник); // Зробл. з порцеляни. *На мальованому зеленому з червоними рожами миснику стояли рядами порцелянові тарілки, лежало кілька ножів і виделок* (І. Нечуй-Левицький); *Дяк книжки накупив, ще й нову бунду собі справив за одним заходом і нову порцелянову люльку* (В. Стефаник); *Капітан вийняв з-за пояса порцелянову широку чашу* (Ю. Логвин); — *Чому ніколи не подарував мені мереживні рукавички або порцелянову чашечку до кави?* (Н. Околітенко); // Признач. для виробництва порцеляни. *На порцелянових та керамічних заводах труби завжди високі* (І. Волошин).

ПО́РЦІЙКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **по́рція.** *Оті попередні шматочки хліба, а пізніше невеличкі порційки макухи ніби зв'язували нас із нею, із школою, робили ближчими, ріднішими* (І. Кирій); *Випив ще одну порційку лимонаду, а тоді й бовкнув те, про що потім каявся* (Валерій Шевчук); *Староста поклав на стіл аж шість мисок великих грітої з медом горілки та став частувати, .. неня подали страву на стіл, парубки чаркують порційками — аж любо* (Ю. Федькович).

ПОРЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до порції (у 1 знач.). *Ми приїхали у ресторан, стилізований під чеський, — грубі дерев'яні столи, лави, портрети Гашека та Швейка на стінах, пиво в широкому асортименті, свинина в пиві, запечена в порційних хлібинах, молодь у дорогому фірмовому одязі* (Н. Сняданко); *Подавайте морозиво, накладаючи в порційні стаканчики за допомогою спеціальної ложки* (з навч. літ.); *Рибу треба розділити на філе й порізати порційними шматками* (із журн.).

ПОРЦІЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **порційний.** *Дослідники виявили порційність кладок яєць деяких видів пустельних і напівпустельних ящірок* (з наук.-попул. літ.).

ПОРЦІЙНО. Присл. до **порційний.** *Жульєн подають до столу порційно, у спеціальних невеликих формочках — кокотницях* (з навч. літ.); *Усі переміщення, що відбувалися у верхівці владної піраміди, трималися під великим секретом і видавалися масам порційно* (з публіц. літ.).

ПОРЦІО́Н, у, *ч., заст.* Порція (у 1 знач.). *Ми вивчаємо клімат не як засіб порятунку для туберкульозників першої стадії, не як нормований лікувальний порціон, а як величезне і могутнє джерело загального оздоровлення людського організму* (Ю. Смолич).

ПОРЦІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **порціюва́ти.** *Холодний цех у ресторанах, їдальнях, кафе та інших підприємствах громадського харчування призначений для приготування, порціювання й оформлення закусок та холодних страв* (з мови документів).

ПОРЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., що.* Розподіляти на порції (у 1 знач.) що-небудь. *Примітивний процес солеваріння полягав у виділенні з сировиці якнайбільшої кількості води, у результаті чого в горщику, де вона виварювалася, утворювалася густа маса солі. Пізніше цю масу сушили й порціювали у спеціальному посуді відповідної форми та об'єму* (з наук. літ.); *Завдяки тому, що побутовий вакууматор має вбудовані ваги, ви можете порціювати їжу перед упаковуванням у спеціальну фольгу* (з мови реклами).

ПО́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. Певна кількість їжі, питва, признач. для споживання. *Фесенко розчервонівся. Він одчепив пенсне. Круглі карі здорові очі блищали од доброї порції пива* (І. Нечуй-Левицький); *Заздалегідь слідчий подбав про дві піали доволі мутної рисової горілки та дві порції локшини з рибною стружкою* (І. Роздобудько); *Нічний паб виявився неочікувано щедрим на м'ясо у порціях, тож уже після перших стейків о третій ранку ми почувалися як вовк із мультика про Сірка* (І. Карпа); // *перен.* Певна кількість чого-небудь. *Борис відбувся додатковою порцією почервоніння за свою неакуратність* (П. Загребельний); *Сміх у нього булькотів десь глибоко всередині, а назовні виривався невеликими порціями, як пара з чайника, що тільки-тільки закипає* (В. Нестайко); *Я готовий був, як ніколи, спожити нові порції наук* (М. Дочинець).

2. *діал.* Чарка; чарка горілки. *Василь спер голову на локоть і німо почав вдивлюватися в порожню порцію* (І. Франко); *— Кажуть, старим та хлопцям по порції дадуть, а дівкам кісники роздаватимуть* (Леся Українка); *Як частують, — вип'є* [Андрій] *порцію, але лиш одну* (Г. Хоткевич).

ПО́РЧА, і, *ж., розм.* 1. Пошкодження, ушкодження, шкода. *І що є у нас, хоч скотинка, хоч хлібець на току, худобинка у скриньці, так сьому так усе без порчі й бути?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ховаючись, як злодій, ішов* [Йонька] *до комори, принюхувався, як лис до нори, чи нема якої порчі?* (Григорій Тютюнник); *Ярмарковий староста добре дбав, щоб порчі комусь та крадіжки не було* (Ю. Логвин); *— Я піду протестувати, поб'ю на майдані плитку, і мені вп'ялють* [дадуть] *п'ятнадцять років за порчу держмайна...* (І. Карпа).

2. Захворювання, всілякі негаразди, які, за марновірними уявленнями, є результатом чаклунства, наговору. *— А чи ж я в тому винувата, коли на мені порча?* (Валерій Шевчук); *Ставила* [мати] *під дверима відро в налипах жому, боялась, що порчу на сина нашлють, отруять непостійністю* (Є. Пашковський); *Варять* [чаклуни] *золото, опівночі збирають траву, насилають порчу на людську худобу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. Вада, недолік. [Ч а с н и к:] *Тільки у нього завжди була одна порча і зараз є: дуже любить вихвалятися, такий хвалько* (О. Корнійчук).

ПО́РЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Який зіпсувався, став непридатним для споживання або використання; зіпсований. *— Добре м'ясо, не порчене, бо зразу промерзло. Гріти будем* (В. Барка); *— Нічого, нічого, від обмороку не вмирають. Зате сукровиця та порчена кров зійдуть... А це на ліпше* (В. Малик).

2. Який має якусь фізичну ваду. *Парубків майже не було, хіба що — порчені та калічені, бо всі хлопці по вісімнадцятому році були нині в солдатах і проливали кров на позиціях* (Ю. Смолич); // *жін.* Яка мала статеві зносини, утратила невинність до шлюбу. *Якась люта зависниця .. пустила чутку, ніби Одарка давно вже порчена: встигла переспати з отим і з отим* (А. Дімаров).

3. На якого навели порчу (у 2 знач.). *— Я стою — і руки мої безсилі, мов віхті, і мислі злякано принишклі... Що то було зі мною? — Нічого не було з тобою. Ти від народження порчений. — Можливо...* (Р. Іваничук); *Якісь чужинці ходили й казали, що Береніка порчена, у неї сказ, і тому боїться води* (М. Василенко).

ПО́РШЕНЬ, шня, *ч.* Деталь, що рухається зворотно-поступально в циліндрах поршневих машин. *Всі мовчали й дивилися на поршні, що ритмічно рухалися в циліндрах* (Н. Рибак); *Поршень — це той же серцевий клапан в організмі машини, він всмоктує пальне, розподіляє його потрібними долями для роботи дизеля* (П. Автомонов); *Поршні в циліндрах не рухались, шатуни не діяли, не обертали гребний вал* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *— А тепер що? — Міняємо кільця на поршнях* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); * У порівн. *Він* [Петро] *показав білі зуби, блиснув очима і всім тілом рвонувся. Ніби поршень, пішла вперед і його правиця* (В. Петльований).

ПОРШНЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́ршень.** *Практично на всіх типах двигунів трапляються поломки основних силових деталей: маємо на увазі колінчасті вали, шатуни, шатунні болти, поршні, поршневі пальці і поршневі кільця* (з наук. літ.); *Поршневі кільця відносяться до деталей, які в першу чергу визначають показники двигунів* (з навч. літ.); // Який працює за допомогою поршнів. *Поршневі насоси використовують з глибокої давнини. Відомо їх застосування для цілей водопостачання з II ст. до н. е.* (з наук. літ.); *Вже в 30-х роках XX ст., коли швидкості військових літаків підійшли до межі 400–500 кілометрів за годину, стало зрозумілим, що поршневий двигун себе вичерпав* (з наук.-попул. літ.).

ПОРЮ́МАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Рюмати якийсь час. *Кілька хвилин порюмала онучка на шиї у бабусі* (з газ.).

ПОРЮ́МСАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Рюмсати якийсь час. *Маріца ще трохи порюмсала, а потім затихла й, тупо витріщаючись у простір, дивилася на пейзажі за вікном* (Любко Дереш); *За Альону я не дуже переживав, вона дівка бувала, кілька днів порюмсає і заспокоїться* (М. Кідрук).

ПОРЯБИ́ТИ, и́ть, *кого, що, розм.* Док. до **ряби́ти.** *Віспа одного хлопця мені порябила* (Сл. Б. Грінченка); *Дві сестри, тоненькі і сухенькі, Осінь ловлять в пелени над ставом .. Віспа порябила лиця жовті, Доброти у серці не роз'їла* (І. Драч); // *безос. Порябило воду на ставку.*

ПОРЯБІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **порябі́ти.** *Йому уявився поїзд, що мчав десь уже серед порябілих у проталинах карагандинських просторів* (А. Хорунжий).

ПОРЯБІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **рябі́ти.** *Він* [західний вітер] *ніс зі собою дощі, які повінню зливалися на відтаялий* [відталий] *сніг та перемінювали його у непрохідну, зимну грязюку. Вмить порябів, почорнів непорочно білий, хрустальний світ* (Юліан Опільський); — *У мене ордер військового судді є. — На... арешт? — почав здогадуватись осавул і його таранкувате лице ще більше від напруги порябіло* (В. Чемерис).

ПО́РЯД[1]. 1. *присл.* Дуже близько, на невеликій відстані від кого-, чого-небудь; поблизу, поруч. *Далеко за річкою блиснуло щось .. Поряд сяйнуло знов, а за ним у третьому місці сильно бухнув полумінь* (М. Коцюбинський); *Того дня Ніна поверталася додому разом з піонеркою Олею Козуб, яка жила в будинку поряд* (О. Донченко); *Поряд, у бакалійному відділі, шість метких продавщиць переставляли бляшанки з полиці на полицю* (А. Крижанівський); *Сталактитові печери мусили бути десь поряд* (О. Тесленко); // Безпосередньо один коло одного. *Бачим: по тихому морю два змії пливуть велетенські .. І, вигинаючись пружно, до берега поряд простують* (М. Зеров); // В одному ряді, на одній лінії, на однаковому рівні. *Вистрибували* [хлопці] *з саней, бігли поряд, борсалися в заметах, змагалися з кіньми на швидкість...* (Л. Смілянський); // *перен.* Разом, спільно, одночасно з ким-, чим-небудь. *Цей світ існував поряд із звичайним* (Ю. Покальчук); *Історія звірів існує поряд з історією людей* (Г. Пагутяк); // *у знач. присудка. Коли ти поряд, мені стає весело, коли твоя рука в моїй руці — мені нічого не страшно* (М. Чабанівський).

2. *у знач. прийм., з род. в. або з оруд. в. та прийм.* з (і з, з і) *або з род. в. без прийм.* Уживається при вказуванні на просторову близькість, суміжність кого-, чого-небудь з кимсь, чимсь; біля, поруч, коло. *Юзя .. пішла поряд з Даркою, несміло-ніжно поглядаючи на неї, але мовчки* (Леся Українка); *Артем у кобеняці* [кобеняку] *йшов поряд саней, тримаючи віжки в руці* (А. Головко); *Аскольд у своєму сірому пальті і чорному шарфі поряд зі мною виглядав президентом благодійного фонду* (І. Карпа); *Олександр забігає в крамницю, що розташована поряд з лікарнею в просторому пластиковому павільйоні* (Дара Корній); // *тільки з оруд. в. та прийм.* з (із, зі). Уживається при вказуванні на суміжні або одночасні дії, а також на особи чи предмети, що перебувають у спільній або одночасній дії; разом, одночасно. *Її східна дикувата краса здавалася яскравішою поряд зі спокійною слов'янською красою князя* (В. Малик); *Поряд з надією чорно гніздиться в людських душах і тривожна невідомість, бо багатьом так давно немає листів з фронту* (Григір Тютюнник); *Вся велика, нині поставлена під сумнів проблема видалася йому не такою безнадійною поряд з тим, що відбувалося в ньому самому, поряд з тими простими, непомітними змінами його поглядів на світ, на життя і насамперед на самого себе та свою сім'ю* (Ю. Мушкетик).

Поста́вити по́ряд (в ряд, на́рівні *і т. ін.) див.* **поста́вити**[1]**; Става́ти / ста́ти по́руч (по́ряд)** *див.* **става́ти; Ста́вити / поста́вити по́ряд (по́руч)** *див.* **ста́вити.**

○ **(1) По́ряд з тим (цим),** *у знач. присл.* — одночасно, разом із чим-небудь. *Ральф не сумнівався, що здоровань не пропаде. Та поряд з цим висіла одна думка, що не давала спокою* (М. Кідрук).

ПО́РЯД[2], у, *ч., діал.* Порядок, лад. *Ледве Тарасові минуло 9 літ, як умерла мати, і батькові, щоб було кому доглядати дітвору та давати поряд в хаті, довелося вдруге оженитися* (Панас Мирний).

ПОРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОРЯДИ́ТИ,** яджу́, я́диш, *док., діал.* 1. *що і без прям. дод.* Порядкувати. — *Зостанусь я тутечки, у Дубцях, буду вам господарства доглядати, порядкати, а ти у хуторі хазяйствуй* (Марко Вовчок).

2. *що.* Налаштовувати, споряджати що-небудь, готуючи до роботи, в дорогу і т. ін. *Серпи посталили, Справили коси, вози порядили* (Я. Щоголів).

3. *кого.* Наймати, підряджати кого-небудь. *В мене є сусідка пані, так і Боже мій! Нехай би мене порядила на цілий год, здається, й про худобу забув би: така вона до мене привітна* (Ганна Барвінок).

ПОРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОРЯДИ́ТИСЯ,** яджу́ся, я́дишся, *док., діал.* Найматися, підряджатися. — *Порядились ми в економію камінь бити, — почав Грицько. — Од сажня — два рублі* (Б. Грінченко); *Вона приносила мені щонеділі сорочки, котрі мачуха її порядилася мені прати* (Л. Яновська); // Брати на себе певні зобов'язання; зобов'язуватися. *Узяв з нас Тетерук трохи одчіпного за пашню, і ми порядилися платити за ґрунт в управу всі оплатки... — знаєте? — двічі на рік...* (А. Кримський).

ПОРЯДИ́ТИ *див.* **порядж́ати.**

ПОРЯДИ́ТИСЯ *див.* **порядж́атися.**

ПОРЯДКО́ВИЙ, а, е. Який вказує на місце або порядок кого-, чого-небудь при переліку. *Пауль догадався: йдеться про порядковий номер літери в алфавіті* (М. Дашкієв); *Порахувалися за порядковою нумерацією. Шістдесят перший виявився непарним* (Є. Доломан); *Посвідчення мало порядковий номер 67* (О. Шугай).

△ **Порядко́вий числі́вник** *див.* **числі́вник.**

ПОРЯ́ДКОМ, *присл., розм.* Добре, як слід. — *Тривай же, Кроле, я колись та засвічу Тебе, голубочко, порядком проучу!* (Л. Боровиковський); *Працьовитий, ощадний, любив порядок, — тож і все йшло у нього порядком і статком* (І. Франко); *Ми порядком таки натрудились. З нашої одежі йшла пара* (Ю. Яновський); — *Тра все порядком розказать, — спокійно промовила Катерина* (Валерій Шевчук).

ПОРЯДКУВА́ЛЬНИК, а, *ч., розм., рідко.* Той, хто порядкує, наводить порядок. [Ш а л і м о в:] *Їдьте самі* [на вокзал], — *я поки приведу тут все до ладу.* [В е р н и д у б:] *Ну, ну, — доводь: порядкуй — порядкувальник* (І. Кочерга).

ПОРЯДКУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., розм., рідко.* Жін. до **порядкува́льник.** *Саме дівчина-жінка — порядкувальниця, вишивальниця, малярка печі і стін — естетизує свою частину світу* (із журн.).

ПОРЯДКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **порядкува́ти.** *В неї десь узявся потяг до порядкування, прокинулась дрімаюча енергія* (І. Нечуй-Левицький); *Сьогодні зайнялась білизною і деяким порядкуванням, але се для мене найтрудніша робота, і через те моя хата досі не вбрана як слід* (Леся Українка); *Війську надавалося право вільного економічного порядкування і торгівлі* (Д. Білий); *Другого дня після похорону, порядкування яким люб'язно взяв на себе трунних справ майстер Безенчук, Іполит Матвійович пішов на службу* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОРЯДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Займатися господарством, давати лад чому-небудь, виконуючи різні домашні роботи. *Старий Якименко оженив сина, та таку-то вже невісточку собі взяв, що й не сказати! Білолиця, гарна й весела, а прудка, як зайчик; і в хаті й на дворі в'ється, порядкує, господарює, і співає, і сміється, аж геть чутно її голосок дзвенячий* (Марко Вовчок); *Дмитрик так само мовчки порядкує тепер на її обійсті, та худобу Варварчукову обходить, як живу людину* (М. Матіос); *Порядкувала в домі молодша сестра мого колимського побратима Платонида* (М. Дочинець);

// Поратися коло чого-небудь. *Щоб догодити Балабусі, Олеся почала ходити до пекарні й порядкувати коло печі* (І. Нечуй-Левицький); *Любов Хведорівна порядкувала коло свого добра й перебирала папери* (Б. Лепкий); // Прибирати, робити порядок де-небудь. *По обіді Хома взявся за Псалтир, а Хима відчинила скриню та заходилась там порядкувати* (М. Коцюбинський); *Катерина причепурила хату зовні, потім заходилась порядкувати всередині* (С. Чорнобривець); *Вдягла* [Женя] *фартух, для солідності пошкребла за вухом і заходилась порядкувати на кухні* (В. Близнєць).

2. По-своєму розпоряджатися, хазяйнувати де-небудь, робити щось на власний розсуд. *Почав Ведмідь хазяйнувати, У пасіці порядкувати: Щодня він мед тягав Та в берлозі ховав* (Л. Глібов); [З а п а в а:] *Хіба ж я можу допустить, щоб слуги Без мене там порядкували?* (І. Франко); *А Юрко нашого Олександра чого вартий! Усі книжки, які були у пана, поперечитував і тепер по-своєму починає порядкувати на городі і в полі* (М. Стельмах).

3. Давати вказівки, розпорядження, керуючи роботою, господарством і т. ін.; розпоряджатися. *Він перестав слухати батька, а батькові хотілось порядкувать в господарстві* (І. Нечуй-Левицький); — *Чи не час нам в дорогу? — поспитала Соломія. — Про це вже дід Овсій знає, він тут порядкує, — обізвався Остап* (М. Коцюбинський); — *В селі одному хлопці й дівчата прості спектакль дали. Порядкували вчитель та дяк* (А. Тесленко); — *Мало того, що всупереч усім порядкам і законам ми дозволили вам пройти сюди до операційного залу, так ви ще збираєтеся порядкувати тут і заводити свої правила і закони!* (Ю. Смолич); // Здійснювати нагляд за чим-небудь, спрямовувати хід чогось. *Він сам порядкував переселенням до цих комірок і одразу зажив поваги серед невільників* (Олесь Досвітній); *Роман став наглядати і порядкувати над всіма трьома вітряками* (М. Стельмах); // Бути на чолі кого-, чого-небудь, очолювати щось; командувати, керувати ким-, чим-небудь. — *А на тім острівці лиш одно село; порядкує ним громадська рада* (Л. Мартович); *Хмельницького не було в обозі. Вони обидва з Чорнотою порядкували військом* (Я. Качура); *Похмурим громаддям заволоділа громада, і з діда-прадіда тут порядкували Павлюки, колобродівські лісничі* (Р. Андріяшик); *Біле судно ще раз вийшло в експедицію, а на його борту порядкував вчений* (П. Коломієць); // На власний розсуд використовувати, розподіляти і т. ін. що-небудь; розпоряджатися. *Сашко не порядкував своїм часом. Життя Сашка належало революції, і часом його порядкував підпільний більшовицький комітет* (Ю. Смолич); // *тільки без дод., розм.* Те саме, що **нака́зувати.** — *Ведіть його у волость! — порядкує після трусу голова* (Панас Мирний).

ПОРЯДКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., діал.* Ставати впорядкованим, набувати правильного або звичного розміщення, розташування; упорядковуватися. *Десь-колись заблискувала в його очах радісна іскорка, немов якісь давно порвані нитки в його душі розмотуються, порядкуються наново* (І. Франко); *Ватаги Косинського росли, як гриби по дощі. Вони порядкувалися, криючись по широкій Україні перед оком панів та дожидаючи пори* (А. Чайковський); *Піші полки ромеїв зривалися з землі та порядкувалися з поспіхом* (Юліан Опільський).

ПОРЯ́ДНЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Пестл. до **поря́дний** 2. *Господарствечко хоч не яке там скарбове, — можна б йому ціну скласти, — та таке ж то порядненьке, любеньке, що кращого й не бажати* (Марко Вовчок).

ПОРЯ́ДНИЙ, а, е. 1. Чесний, не здатний на погані, нечесні або аморальні вчинки. *Дотепер гадав* [панотець], *що хоч війт порядний. Але видно, що в цілім селі нема кому вірити* (Л. Мартович); *Гуцулка, горда тим, що вона мати, порядна жінка, ґаздиня, з мало укритим презирством поглядала на опришківську любаску* (Г. Хоткевич); *Людина, якщо вона чесна, порядна за своєю суттю, не повинна звикати до людського горя, до людської біди* (М. Матіос); *Я думала, такого не буває, не буває таких добрих та порядних людей* (Дара Корній).

2. *розм.* Досить добрий, непоганий; неабиякий. *Ото їдуть із ярмарку Двоє господарів, У кожного віз порядний, Воликів по парі* (С. Руданський); *Невелика хата у Пріськи Чугаїхи, але зате порядна, біла, не гірш, як у людей* (Леся Українка); *Помешкання було обставлене красивими меблями в гуцульському стилі — масивними, порядними, з теплої сосни* (С. Андрухович); *Ні ліжка м'якого, Ні подушок, ані ковдри порядної в нього немає* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Який цілком відповідає своїй назві; такий, як треба, як повинен бути; справжній. *Насамперед, як пристало порядному подорожньому, подавсь він до корчми* (М. Коцюбинський); *Марсові обрубали хвіст і підрізали вуха, як належить усім порядним доберман-пінчерам* (О. Іваненко); *О третій ночі, коли всі порядні рибалки вибираються на риболовлю, у Павчиної матері найдужче безсоння* (Л. Письменна); *Світ не виглядає таким злим, коли при доброму освітленні відбивається у філіжанці порядної кави* (Ю. Іздрик).

3. *розм.* Досить великий за кількістю, розміром, значний силою вияву і т. ін.; чималий. *Підніс* [Хома] *мені порядну чарку горівки* (І. Франко); *До обіду в Ігоря була вже порядна низка бичків. Він кинув ловити, роздягся і стрибнув у воду* (І. Багмут); *Настрій у Бумблякевича був бойовий і, поки Лютеція пішла відчиняти, перехилив собі просто з карафки порядний ковток вина* (Ю. Винничук); *Раскатов тримався на порядній відстані, аби в разі чого можна було вдати з себе випадкового перехожого* (Любко Дереш); // Якому в значній мірі властива певна ознака, риса характеру (звичайно негативна). *Я таки порядний боягуз* (І. Франко); — *А знаєш? я скажу тобі, що з тебе порядний егоїст... Ти зовсім не вмієш цінувати приятельської ласки* (А. Кримський); — *Попередній її хлопець — англійський учитель — був порядною паскудою* (І. Карпа).

4. Характерний для представників окремих верств суспільства, які дотримуються певної моралі й вимог до власної поведінки. *Посиділи на прощання, як належить у порядних сім'ях. Тоді гукнули з балкона шоферові — щоб зайшов і взяв валізу* (В. Дрозд); *Я була серед того сузір'я ніхто, ніщо й нізвідки (навіть без перекладної книжки!), прийнята господарями крізь зуби, як втерта в порядне товариство самозванка* (О. Забужко); *Я був вихований у порядній родині з хорошими традиціями* (Любко Дереш); *Думки наші, як і повинно бути в кожній порядній сім'ї, розділилися* (Н. Сняданко); // *іст.* Який належить до буржуазно-дворянських, привілейованих верств суспільства; благородний (у 4 знач.). — *В нас у Богуславі є порядне товариство* (І. Нечуй-Левицький); *Була вона .. "панна з порядної родини", як не раз говорила про себе сама* (Леся Українка).

ПОРЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поря́дний** 1. — *Вони великі господарі і люди зовсім тверезі! — Правда, що тверезі, та нема в них порядності* (Ганна Барвінок); *В його чесності та порядності вона ні на крихту не сумнівалася, бо за все життя Оксен ні образив, ні обдурив її* (Григорій Тютюнник); *У ту промову я вклав усю свою віру в людську порядність і гуманізм* (Л. Кононович); *Патріот — се той, котрий береже цілість свого роду, виховує родину в порядності й національному дусі, береже в родючому і красивому стані землю* (М. Дочинець).

ПОРЯ́ДНО. 1. Присл. до **поря́дний** 1–3. *Життя їй випало нелегке, але вона прожила його порядно й змістовно* (М. Василенко); — *Чи нам із вами ховатися? Адже ми гарно й порядно дружимо чи не так?* (Валерій Шевчук); *Дівчина, сестра Ренати, не дуже молода, порядно вбрана* (Леся Українка); *"Начальство" йшло після доброго сніданку, не поспішаючи, тримаючи в руках важкий портфель, що порядно розпух від різних "ділових" паперів* (А. Шиян); *Я за той день порядно перестроїв свої душевні струни і почав дивитися на речі іншими очима* (О. Шугай); *Порядно зголоднілі мандрівники швидко розібрали бутерброди з гуцульською ковбасою* (А. Кокотюха).

2. *присл., розм.* Добре, як слід. — *Слухай, Марку, коли ти навчишся порядно писати?* (Б.-І. Антонич); *У нашому класі ніхто, крім Пуні, не вмів порядно грати в шахи, тому його відправили на міський шаховий турнір* (Т. Прохасько); // У належній послідовності; по порядку. *Нене, говори порядно: хто ти і кого ти звеш Левком?* (Сл. Б. Грінченка); *Сень поквапно сягнув до неї* [каси] *і почав винімати* [виймати] *порядно поскладані пачки банкнотів* (І. Франко).

ПОРЯ́ДОК, дку, *ч.* 1. Стан, коли де-небудь чисто прибрано, усі речі на своїх місцях; чистота, лад; протилежне б е з л а д д я. *Дома теж немає у неї ніякого порядку: одежа розкидана, кісники та стрічки і на печі, і під піччю валяються, де скинула що — там воно лежатиме хоч і вік* (Панас Мирний); *Непосидяча Онися вешталась до самого вечора по покоях та по пекарні, та по коморах, — і ввечері вже скрізь був порядок та чистота* (І. Нечуй-Левицький); // Правильне або звичне розташування, розміщення чого-небудь. *Що в порядку лежить — саме в руку біжить* (приказка); // *перен., розм.* Правильний режим життя. *Нарешті лікарі порадили їй змінити оточення і виїхати на село в якусь родину, де був би порядок і де сама хвора узнавала б чийсь авторитет* (Леся Українка).

2. Стан, коли все робиться, виконується так, як слід, відповідно до певних вимог, правил і т. ін.; упорядкованість, лад. *Нема там добра, де порядку нема* (приказка); *Чого ж так? Чого у дядька усюди порядок, в усьому достаток, а в його* [нього] *того немає нічого?* (Панас Мирний); *Можливо, все це колись зміниться, і моє життя перетвориться з порядку у хаос* (А. Любка); // *у знач. пред., розм.* Добре, правильно; так, як слід. *З розумом у неї порядок. Мені цікаво було б зазирнути в її серце* (М. Матіос); // Злагодженість, узгодженість у діях, організованість. *Придивившись ближче, можна було помітити, що тут панує цілковитий порядок і залізна чіткість добре злагодженого механізму* (О. Гончар); // Додержання правил, норм поведінки де-небудь; дисципліна. *Латинь к війні як знаряжалась* [знаряджалась], *Як армія їх набиралась, Який порядок в війську був* (І. Котляревський); — *Я голова сільради і маю право вимагати порядку* (Григорій Тютюнник); *Дитина — це дитина, шкода її особливо притісняти: хотілося б, щоб порядок на уроці тримався на самій увазі та симпатії до наставника* (Н. Околітенко); *Міліціонери, що прогулювались алейками, викликали у нього легке тремтіння. Йому навіть здалося, що охоронці громадського порядку глянули на нього з підозрою* (Г. Пагутяк).

3. *перев. мн.* Державний, суспільний лад; устрій. *Коли Брянський сказав, що вже не буде тут барона Штрайха, а будуть нові, демократичні порядки, то всі кинулись тиснути йому руку* (О. Гончар); // Чинні де-небудь закони, правила; норми громадської поведінки і т. ін. — *Пустіє, глухне наш край!.. — казав іноді Мирін .. — І порядки які тепер настали!?* (Панас Мирний); *Чує Хо, як сільський учитель обіцяє хитромудро керувати поміж підводними каміннями сучасних порядків, а таки доплисти, куди треба, таки досягти своєї мети...* (М. Коцюбинський); — *На кожного козака пара коней, горщик саламахи й товченого проса. Додержуйте порядку. Беріть тільки зброю* (О. Довженко); // Місцеві звичаї, обряди і т. ін. [П и л и п:] *Навіщо ти його покликав за старосту?* [Р о м а н:] *Та зустрів його, він і нав'язався. Я, каже, знаю усі порядки!* (М. Кропивницький); // Усталений спосіб життя; побут. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Хай, коли хоче* [молодиця], *живе у нас, придивляється до наших звичаїв, призвичаюється до наших порядків* (Панас Мирний); *Навіть Хома, ведучи з ними тривалі бесіди, визнавав, що хлопці бачили світи і можуть чимало цікавого розповісти йому про балканські краї, про тамтешні порядки* (О. Гончар); *Копач розповів мені про порядки й уклад життя за цими товстими мурами, пойменованими давньоруським словом Паланок, що означає укріплення, обнесене частоколом* (М. Дочинець).

4. Певна послідовність, черговість чого-небудь. *За місяць я пришлю Вам рукописи і бажаний мені порядок оповідань* (М. Коцюбинський); *В кристалах частинки речовини посідають точно призначене місце, вони розташовані у певному порядку і не однаково в різних напрямках* (Д. Бузько); *Все, що він робив, на екрані демонструвалося в зворотному порядку* (М. Дашкієв); *Підрозділи скупчувались в одному з темних кварталів. Командир полку Самієв, зібравши комбатів, повідомляв їм порядок руху* (О. Гончар).

5. *чого і з означ.* Спосіб виконання, метод здійснення чого-небудь. — *Порядок голосування вам відомий, запасіться папірцями, ось вам олівець, передавайте по колу і опускайте "бюлетені" в оцей пробитий кулею шолом* (Р. Андріяшик); *Усі видатки бюджетних установ визначаються на основі кошторису, а тому порядок планування і фінансування видатків називається кошторисним* (з наук. літ.); // *в оруд. в. одн. або з прийм.* в *та означ.* Спосіб розміщення, розташування чогось. [Є г и п т я н и н:] *Я будував би храми по-своєму, я б видумав нові емблеми для богів, а колонади зовсім би не таким порядком ставив* (Леся Українка).

6. *з означ., військ.* Певний спосіб шикування війська, військових підрозділів. *У складі української армії татарська кіннота, очолювана Тугай-беєм, виконувала функції передового загону (у похідних порядках), а також здійснювала завдання у проведенні тактичної розвідки* (з наук. літ.); *В цей час школа червоних командирів проходила повз штаб з піснями, в повному похідному порядку* (О. Довженко); *Тим часом загін, не ламаючи похідного порядку, перейшов зорану смужку, яка, власне, і була кордоном* (М. Руденко).

7. У біології — систематична категорія, яка об'єднує рослини, що утворюють класи. *Види, роди, родини і таксономічні категорії вищих порядків рослин і тварин, що розселилися на трьох і більше континентах, називають космополітами* (з навч. літ.).

8. *мат.* Числова характеристика багатьох математичних об'єктів. *Криві лінії третього порядку є геометричним місцем точок, координати яких у прямокутній системі координат описуються алгебраїчним рівнянням третього ступеня* (з навч. літ.).

(1) Адміністрати́вним поря́дком <В адміністрати́вному поря́дку> — за розпорядженням органів виконавчої влади. *Затриманого в адміністративному порядку звільняє посадова особа митного органу, яка приймає рішення щодо затримання* (з навч. літ.); *Виселення з житлових приміщень адміністративним порядком допускається лише у випадках, окремо зазначених у законі* (з мови документів); **(2) Бойові' поря́дки** — розташування військових підрозділів на передових позиціях для ведення бою. *За милю валка зупинилась і стала розгортатись у бойові порядки* (П. Панч); *Він весь час стежив з бойових порядків, які наслідки дає Чернишів метод швидкісної стрільби* (О. Гончар); *— Охорону залишити тільки біля поранених. Решту, навіть кухарів, — у бойові порядки. Виконуйте!* (Є. Доломан); *Палій своїм несподіваним нападом розладнав бойові порядки ординців, приголомшив їх* (В. Малик); **(3) В абе́тко́вому (в алфа́ві́тному) поря́дку** — у такій послідовності, як розміщені літери в абетці; за абеткою. *Ось вони, ці визначення. Наводжу не в алфавітному порядку, а так, як пригадувалося, записувалося і як дізнавався від інших* (В. Лис); *Районним провідникам за регламентом слово мали давати в алфавітному порядку, до того ж після столичних і місцевих вождів* (В. Кожелянко); *Я. Грімм розташовує словниковий склад в абетковому порядку і бачить у цьому визначальну рису словника* (з наук. літ.); **Відступа́ти / відступи́ти від пра́вила (від поря́дку)** *див.* **відступа́ти; Все гара́зд** *(рідше* **в поря́дку)** *див.* **весь[1]; (4) В устано́вленому поря́дку** — згідно із законодавством, інструкціями і т. ін. *Що ж перешкоджало Вам, Михайле Сергійовичу, на з'їзді в установленому порядку оголосити своє зречення? Страх, Михайле Сергійовичу* (Б. Олійник); *До проведення аудиту ефективності можуть залучатися в установленому порядку працівники органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій* (з наук. літ.); **Наво́дити / навести́ поря́док (лад)** *див.* **наво́дити; (5) Поря́док де́нний** — перелік питань, які підлягають обговоренню на зборах, засіданнях і т. ін. *На денному порядку єдине питання — "Біжучий момент"* (В. Підмогильний); [О в ч а р е н к о:] *Ви тільки послухайте, який порядок денний вони пропонують* (О. Корнійчук); *На порядку денному — серед інших пунктів і питання військової дисципліни в редакції та видавництві. Тільки тепер трохи в іншому формулюванні, аніж попереднього разу* (О. Шугай); **Приво́дити / привести́ себе́ в поря́док** *див.* **приво́дити; (6) Спі́шним поря́дком** — терміново, негайно. *Спішним порядком будувалася спеціальна залізнична вітка, щоб можна було доставляти по ній з глибини Криму будівельні матеріали* (О. Гончар); **(7) Судови́м поря́дком <В судово́му поря́дку>** — через суд, судом. *— Залишаю право розв'язувати цю справу судовим порядком. Я б цього не хотів, але іншої ради я не бачу, якщо Ви не станете на шлях полагодження справи культурно* (І. Багряний); *Спори, що виникають між банком і вкладником, вирішуються в судовому порядку* (з навч. літ.); *Розлучення подружжя відбувається судовим порядком на загальних підставах цивільного кодексу* (з мови документів); **(8) Ша́ховим поря́дком <У ша́ховому поря́дку>** — у такій послідовності, в якій розміщені клітини на шахівниці. *На площі в п'ятдесят п'ять гектарів розборсався, збігав шаховим порядком з крутих схилів протилежного горба вниз до самої річки молодий колгоспний сад* (Є. Кротевич); *Андрій чекав, коли реактивна артилерія в шаховому порядку сколошматить розщелину і земля ковтне землю, і залізо згризе залізо* (Є. Пашковський); *З вікон виднівся невеликий садок з деревами, висадженими у шаховому порядку, а в ресторанній залі стояла така задуха, наче у передбаннику* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

○ **(9) Без поря́дку,** *у знач. присл.* — безладно, з порушенням відповідних вимог, правил і т. ін. *Думки помутилися, куйовдились у голові без порядку, як завірюха зимою...* (Панас Мирний); *Тільки стояли* [меблі] *порозкидані, без порядку, бо Галя подобала з удачі на свого батька та й не могла ніяким способом завести лад у своїм помешканні* (Л. Мартович); **(10) Для поря́дку,** *у знач. присл.* — так, як вимагають обставини, відповідно до ситуації. *То вона так на невістку для порядку бурчить... а сама любить...* (О. Іваненко); *Сварився він якось мляво, беззлобно, швидше для порядку, ніж з внутрішнього переконання* (В. Малик); *Прикордонник стає на містку поряд з капітаном і супроводжує гостя від порту до порту. Супровід почесний, для порядку* (П. Загребельний); **(11) По поря́дку,** *у знач. присл.* — підряд, послідовно, по черзі. *— Загортай землю! — командує Тихович циганом, що пахкає люлькою під кущем. — А тепер уважай: відлічи по порядку сім кущів, а восьмий розкопуй так, як цей...* (М. Коцюбинський); [Ш а в у л а:] *Дозволь тобі повідать по порядку...* [В о є в о д а:] *Коротше тільки — вже часу нема* (І. Кочерга); *З ними вже розмовляв капітан. — Хлопці, — казав він, — розкажіть мені про все по порядку* (М. Білкун); *Все само собою монтувалося в хронологічну послідовність, крок за кроком розкладаючись по порядку по луночках років* (О. Забужко); **(12) У поря́дку:** а) в доброму стані, вигляді і т. ін. *Збруя на ньому вже була в порядку, сідло — на місці* (О. Гончар); *— Так тільки нерви і признав? — спитав він уважно. — Да, — скорботно відповіла перекупка, — так і сказав: "Усе у вас у порядку"* (Б. Антоненко-Давидович); б) *(зі сл.* у с е) так, як слід, належним чином, добре, правильно і т. ін. *Вівчарки нюхають вітер і одним оком скоса поглядають на вівці, чи все в порядку* (М. Коцюбинський); *— Здорово, комбриг! Як справи? Все в порядку?* (О. Довженко); **(13) Я́вочним поря́дком,** *заст.* — без попередньої згоди, погодження, дозволу. *Кирило Іванович одмовився від нових спроб прилюдно виступати "явочним порядком", але це бажання він конденсує в собі й добирає легальних способів* (Б. Антоненко-Давидович).

△ **(14) Поря́док слів,** *лінгв.* — властиве певній мові взаємне розміщення членів речення при певній смисловій структурі висловлення. *Засобами вираження предикативності в сучасній українській мові є незалежний родовий відмінок, порядок слів та інтонація* (з наук. літ.); *З другої половини XVII ст. порядок слів у реченнях стає вільнішим, що відповідає народнорозмовним синтаксичним моделям* (В. Русанівський); *Офіційно це називалось якось типу семінар молодих авторів майбутніх перших книжок. Якщо трохи змінити порядок слів і значень, то вийде семінар молодих авторів перших книжок майбутнього* (Ю. Андрухович); **(15) Пря́ми́й поря́док слів,** *лінгв.* — типове для певної мови розміщення слів у реченні (для української мови — коли, наприклад, підмет передує присудкові). *Семантичні позиції виконавця дії та носія стану, зважаючи на прямий порядок слів у реченні, кваліфікують як лівобічну валентність дієслова, решту семантичних позицій — як правобічну* (з наук. літ.); *Якщо термін є словосполученням, у ньому може бути прямий порядок слів або інверсія* (з навч. літ.).

◊ **Дава́ти / да́ти лад (поря́док,** *рідше* **ряд** *і т. ін.) див.* **дава́ти; (16) По́вний поря́док** *де, у кого і без дод.* — усе як слід, без порушень, цілком безпечно і т. ін. — *Я ляжу спати, Стецьку, — сказав, вмощуючись у своєму логові, Когут, — а ти вартуй, та гляди мені, щоб був повний порядок* (І. Цюпа); *У ввірених мені військах — повний порядок* (В. Дрозд); *Переконавшись, що у магазині повний порядок, Липовецький дозволив його відчинити* (В. Хрущак); **Приво́дити / привести́ до ла́ду́ (до поря́дку, до путтяі́** *і т. ін.) див.* **прив́одити; Стоя́ти на поря́дку де́нному** *див.* **стоя́ти; (17) У поже́жному поря́дку,** *розм.* — дуже швидко, спішно; наспіх. — *В пожежному порядку вже організовано кілька ватаг* (А. Головко); *Якщо маленьке село Підлісне опинилося в зоні відчуження і в пожежному порядку було відселене, то з сучасних карт воно просто зникло* (А. Кокотюха).

ПОРЯ́ДОЧОК, чку, *ч.* Зменш.-пестл. до **поря́док** 1–3. *Ой бувайте здоровенькі, мої любі сестри, А хто ж буде вам у хаті порядочок вести?* (з коломийки); *Оцей біг Васьчиної зачіски, її порядочок на лобі, її "баранчики" на кінці волосся — все це було прекрасне* (Остап Вишня); *У мене буде порядочок, як у читальні. Усе матиме легкий і спокійний вигляд* (Р. Андріяшик); — *Зараз ми все зробимо, як у танкових військах, щоб був порядочок* (П. Загребельний); *Співак закликав додержувати тиші: — Товариші, ану, порядочок. Не заважайте говорити* (А. Головко).

ПО́РЯДУ, *присл., заст.* По порядку, в належній послідовності. *Розказується все поряду, як Романа Сиваша піймано на підпалі, як сам він признався в злочинстві та ще й у тому, що крав коні* (Б. Грінченко).

ПОРЯСНІ́ТИ, іє. Док. до **рясні́ти.** *Бризнули цвітом сади. Розвивалися дерева, в гущавині співали солов'ї, над Осколом поряснiли луки...* (К. Гордієнко); *Порясніли дощі, і селяни знову з надією очікували на врожай* (з газ.).

ПОРЯСНІ́ШАТИ, ає. Док. до **рясні́шати.** *Ми летіли під хмарами, які дедалі згущались, порошили снігом. Мені навіть закралась зрадлива думка, — щоб сніг поряснішав, знялась хуртовина і літак повернувся* (Яків Баш); // З'явитися де-небудь у більшій кількості, стати численнішим. *Посуха, неврожаї... — Що ж, потилицю хіба чухати? Од цього кіп на ниві не поряснішає* (А. Головко); *Доярка подивилася на нього строгими очима і міцно стулила губи, від чого зморшки на її обличчі ще поряснішали* (С. Журахович); // *безос. Ближче до базару перехожих поряснішало, тримати такий самий крок, не впадаючи в око, він уже не міг* (О. Забужко).

ПОРЯ́СОЧКА, и, *ж., нар.-поет.* Ряска та годівля нею. *Качка йде, каченята веде на напасочку, на порясочку, На холодну водицю, На зелену травицю* (з народної пісні).

ПОРЯТІ́ВЛЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **порятýнок.** *Ге-ге-ге!.. Коби був знав свою погибочку — тікав би не знати куди, порятівлі шукаючи* (Г. Хоткевич); *Отаман Туз, ніби відігрівшись, раптом почав прощатися: мовляв, дякуємо, товариство, за порятівлю, спасибі за хліб-сіль і добуту зброю, але нам тепер в інший бік* (В. Шкляр).

ПОРЯТІВНИ́К, á, *ч., розм.* Те саме, що **рятівни́к.** *В очах дівчини заблисли дві перлові сльози, і, не кажучи ані слова, вона гаряче стиснула руку свого порятівника* (І. Франко); *Старійший* [старший] *брат Тимни Володимир марно силкувався привчити коницю* [кобилу] *до хомута. Вона не давалася нікому, крім свого порятівника* (В. Малик).

ПОРЯТІВНИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **порятівни́к.** *Увійшовши до кімнати, де вже були всі члени комісії, Уля побачила свою колишню порятівницю* (І. Микитенко); *Наша порятівниця, дівчинка, перестрибнула через перелаз і побігла до криниці з двома величезними кухлями, зробленими з гранат* (Ю. Смолич).

ПОРЯТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **порятува́ти.** *Нині мільйони людей порятовані від невідворотної загибелі або позбулися тяжких, раніше не виліковних хвороб — завдяки операції переливання крові* (Ю. Смолич); — *Нині в нашім теремі перебуває порятована сином їхня донька, а в руках тиверських суддів — син старійшини* (Д. Міщенко); // **порято́вано,** *безос. пред. Світовий літературний процес на даних етапах, як сказав би мій номенклатурний герой, було порятовано* (В. Дрозд); *Там* [дома] *уже й птаство загнане до хліва, й випране все порятовано* (В. Лис); // *у знач. ім.* **порято́ваний,** ного, *ч.;* **порято́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого порятували від кого-, чого-небудь. — *Дякувати Богові, рана навиліт, — оглянувши плече порятованого, підсумував Тарас* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Який порятувався. — *Ой, любий мій хлопчику, дорогесенький мій, тепер ми порятовані!* (В. Малик); *Потім поволі проступили сосни, справжній лапатий сніг на їхніх вітах, і я був порятований* (К. Москалець).

ПОРЯТУВА́ЛЬНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **рятува́льник.** — *Ви спершу проїдьтеся по селу, погуркотіть мотором, аби вас в найдальших кутках почули, аби в людей душа стала на місце: най знають, що вже ви є, порятувальники наші!..* (О. Гончар).

ПОРЯТУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **порятува́льник.** *Хлопчаки відвідали свою порятувальницю у шпиталі* (з газ.).

ПОРЯТУВА́ТИ, ýю, ýєш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **рятува́ти.** *Одна вельми поважна особа, звертаючись до його* [Макара Івановича] *патріотизму, прохала порятувати молодого українського письменника, якому тепер дуже скрутно* (М. Коцюбинський); [Л у к а ш:] *Вона мене порятувала, дядьку, от бігме згинув би тепер без неї!* (Леся Українка); *Я не соромилася так думати про Василя, бо йому відкривалося те, що могло б порятувати наш народ* (М. Руденко); *Ніхто не порятує тебе, якщо ти сам не врятуєшся власними силами* (П. Загребельний); *Чоловік хотів порятувати кобилу, бо дуже файна була, з зірочкою на чолі* (М. Андрусяк).

ПОРЯТУВА́ТИСЯ, ýюся, ýєшся. Док. до **рятува́тися.** — *Може, знадобилося виграти час, щоб жінки й діти встигли порятуватися* (Ю. Яновський); — *Чого переживаєш? Цей кінь ще не з таких історій видряпувався, то порятується і з цієї* (Є. Гуцало); *Його розстрілювали, але він чудом порятувався: виповз уночі з простреленими навиліт грудьми й добрався до хатини якогось рибалки* (П. Загребельний); *Кай хоче проказати молитву, щоб порятуватися, але у нього в голові крутиться лише табличка множення і дроби* (І. Малкович).

ПОРЯТУ́НОК, нку, *ч.* 1. Уникнення небезпеки, загрози смерті, загибелі і т. ін.; рятунок. *Надія на порятунок повертала сили знеможеним людям. Вони житимуть, вони знову ходитимуть по землі, побачать своїх дітей і друзів* (О. Донченко); *Після розгрому свого механізованого авангарду гітлерівці, кидаючи в паніці техніку і важке озброєння, масами ринули в ліси. Там вони тепер, збиваючись в окремі гурти, розсипаючись дрібними групами, шукали собі порятунку* (О. Гончар); *Ніхто не слухався ханських наказів, тепер кожен розумів, що битва програна і що треба думати про порятунок* (В. Малик); // Вихід з важкого, скрутного становища, звільнення від чого-небудь загрозливого, неприємного і т. ін. *Марко намагався вигадати якийсь спосіб порятунку, але придумати нічого не міг* (М. Трублаїні); *Цигуля випростався, лагідні очі спокійно і твердо дивились у безліч очей, і голосом притишеним спокійно-рішуче мовив: — Братця, однаково іншого порятунку немає. Будемо одбиватись!* (А. Головко); *Визволені з концтаборів, змучені, виснажені люди тривожно подивлялись навколо, наче не вірили ще в свій порятунок* (О. Довженко).

2. Відведення від кого-небудь небезпеки, загрози смерті, загибелі і т. ін. *Разом із ним було три біскупи в сніжно-білих туніках і червоних наметалах, які мали означати чистоту Христової віри та ясну кров Сина Божого, що він пролив її для порятунку людства* (І. Білик); *Він жалив себе докорами сумління з приводу того, чи правильно чинить, віддаючи свою молодість на порятунок людства* (Любко Дереш); // Визволення кого-небудь з важкого, скрутного становища. — *Ще й сердиться за порятунок, — здивувався Мірошниченко* (М. Стельмах); *Тепер фон Берг був остаточно переконаний, що Гуля справді зробить усе для його порятунку, бо інакше він не приходив би з цим проханням* (В. Петльований); // Усунення загрози знищення кого-небудь, зруйнування чого-небудь. *Суховій хотів знищити сад, а ми всі, школярі, кинулись на порятунок* (О. Донченко).

3. Те, що усуває загрозу загибелі, небезпеку, забезпечує вихід з важкого, скрутного становища і т. ін. — *Гонить* [Ніл] *свою течію .. І на спекоту під сонцем безжальним рокованi землі Зрошує — спраглим народам живий порятунок!* (М. Зеров); *Шукаючи порятунку, розвідник оглянувся навкруги скільки міг* (І. Багмут); — *Єдиний наш порятунок, — повчала зайчиха, — це наші ноги. Хіба ми з нашими слабкими силами можемо битися з вовком або собакою? Отже, діти, наші задні ноги — це наш порятунок і наша гордість!* (О. Іваненко); *На початку експерименту мене приваблювала перспектива усамітнення. .. Порятунок знайшов у книжках та записуванні своїх думок у зошити* (Г. Вдовиченко); // Допомога в небезпеці, у важкому, скрутному становищі і т. ін. *Ми хочемо заложити собі касу, з котрої би був для нас порятунок у всякій потребі* (І. Франко); *У кожного, навіть коли до нагло перерваного життя лишається тільки один крок, жевріє благенька надія на порятунок чи бодай на попуст* (А. Кокотюха); * Образно. *Достигле жито хилиться .. і теж шукає порятунку в людини* (М. Стельмах).

Я́кір порятýнку (рятува́ння) *див.* **я́кір.**

ПО́САГ, у, *ч.* 1. Майно, гроші і т. ін., що їх дають батьки або родичі нареченій, коли вона виходить заміж; віно (у 2 знач.), придане. — *Готуй лишень посаг та рушники: хутко й свататимуть!* (Марко Вовчок); *На возі стояла скриня, лежали подушки й увесь посаг молодої* (Н. Кобринська); *Од батька дістала* [Марійка] *в посаг на корову сіна, лісок і толоку* (І. Чендей); *Марія наполягала на свому* [своєму] — *посаг треба Ганнусі справляти, королівський має бути посаг, щоб ніхто потім не смів цвікнути, що взяв її голу-босу* (О. Забужко); * Образно. *Я тим уже боржник, що українець зроду: Бо доля, певне, в гуморі була, Коли у посаг нам давала землю, й воду, І голубого неба в два крила* (Б. Олійник).

2. *етн.* Те саме, що **поса́д**[2]. *Цікавою традицією у селах залишилося батьківське благословення молодят на посаг завести* (з навч. літ.); — *Ото ж, діду, наспіла потреба вже й вам поставити нову хату: ось-ось ожените сина, то ніяк буде й молоду на посаг завести, — мовив Назар* (Л. Яновська); *Мар'яна сидить на санях, наче та молода на посагу — щаслива* (Г. Косинка).

ПОСАГУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок.* Наділяти посагом (у 1 знач.) наречену. *Ішла красна Марусенька на посаг, питається, довідується від батенька: — А від кого, мій батеньку, посаг став? — Від Бога, від добрих людей, дитятко. Посагує сам Господь Бог з ангелами* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСА́Д[1], у, *ч., іст.* 1. У Давній Русі X–XIV ст. та в Московській і Російській державі XV–XVIII ст. — ремісничо-торговельна частина міста за міською стіною. *В посад в'їжджав невеликий татарський загін, що, мабуть, повертався зі здобиччю з навколишніх сіл* (В. Малик); *В Україні термін "посад" на позначення частини міста з'являється лише після 1654 року внаслідок Переяславської ради, але поширення набуває тільки на Слобожанщині — переважно у Стародубському та Ніжинському полках* (з навч. літ.).

2. У царській Росії — передмістя або селище, де жили ремісники, торговці та міська біднота. *Пристав не спитав їх, звідкіль вони і хто вони, і позаписував їх міщанами в посад Кривду* (І. Нечуй-Левицький); *Місто Чигирин, оселя нездійсненних мрій Петра Дорошенка, могутня фортеця з посадами, розкинулося серед горбів на березі Тясмину при його впадінні в Дніпро* (Ю. Мушкетик).

ПОСА́Д[2], у, *ч., етн.* Місце за столом, де сидять наречений і наречена під час весілля. *За столом вже молодая Сіла на посад, На лавочках всі дружечки Посідали вряд* (Леся Українка); *Коли вінок готовий, його кладуть перед посадом на столі на хлібину, обсипану сіллю* (В. Рубан); * У порівн. *Сидить Щур рядочком із дівчиною на семінарському столі, як на посаді* (С. Васильченко).

На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* **саджа́ти.**

ПОСА́Д[3], у, *ч., заст.* Пара млинових жорен, одне з яких нерухоме, а друге обертається на ньому. *Наявність жорнових посадів і ступ у вітряних млинах дала можливість удосконалити технологію помелу зерна* (з навч. літ.).

ПОСА́ДА, и, *ж.* Службове становище, пов'язане з виконанням певних обов'язків у якій-небудь установі, на підприємстві і т. ін. *Від запропонованої мені на другий рік посади інспектора я відмовився, мотивуючи відмовлення своєю молодістю і потай мріючи вчитися* (О. Довженко); — *На землі досить місця для всіх і нема ганебних посад* (П. Загребельний); *Коли він прийшов, я виконав належні процедури для його призначення на посаду другого пілота, а за сумісництвом — старшого помічника капітана* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Тримай кулачки, любий. Зараз поговорю з Сердюком про вакантну посаду* (Люко Дашвар).

Іти́ на поса́ду *див.* **іти́.**

ПОСАДЖА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. *що.* Посадити (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Минулої осені вже посаджали кияни у відомих парках деревця ялівцю та рожевоцвітих каштанів* (з газ.).

2. *кого.* Посадити (у 2 знач.) усіх або багатьох. *Просимо до столу у свою господоньку, посаджаєм на ослононьку* (Сл. Б. Грінченка); *Посаджавши на плоти своїх триста воїв, він переплив з ними вдосвіта на київський бік, звелівши густи в усі гудки та дудки, які тільки були в полку* (І. Білик).

3. *що.* Посадити (у 7 знач.) усе або багато чого-небудь. *Хліба напекла такого молодого, що як посаджала, а він увесь і ссівся в печі* (Сл. Б. Грінченка); *Упорались, посаджали у піч паляниці і сіли обідати* (І. Нечуй-Левицький); *Марія вже посаджала хліб* (А. Головко).

4. *кого на що, розм.* Посадити (у 4 знач.) усіх або багатьох. *Після перевірки начальство посаджало арештованих на хліб і воду* (з мемуарної літ.).

5. *кого, перев. у сполуч. зі сл.* д о в'я з н и ц і, у т ю р м у *і т. ін., розм.* Посадити (у 5 знач.) усіх або багатьох. — *Гей, діти! Обступіть сей двір довкола І всіх оружних, хто тут є, візьміть, І пов'яжіть, і в тюрми посаджайте! Суд розслідити мусить все се діло!* (І. Франко); — *Мужикові нічо* [нічого] *не вільно, зараз пани замикають. Але ми собі так постановили, що нехай нас усіх посаджають до криміналу, то ми свого не покинемся* (Л. Мартович).

ПОСАДЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Сісти, зайняти місце де-небудь (про всіх або багатьох). *Потім додому вернулись — Гостей дожидались; Дождавшися — з музиками За стіл посаджались* (В. Забіла).

ПОСА́ДЖЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **посади́ти.** *Любила* [Галя] *цей каштан серед двору, посаджений у день бабчиного весілля, і дерева інші, посаджені в день весіль інших дівчат* (Валерій Шевчук); *Наступного дня вранці посаджений на машини полк ввійшов у прорив* (Ю. Бедзик); *Він почував себе ніяково і не міг їсти, посаджений за стіл разом з гостями* (Г. Пагутяк); *— Коли б могли вони тим людям нагадати Про поневолених, замучених братів, Посаджених поза залізні ґрати* (Леся Українка); *Зоставшись сама, Софія металася по кімнаті, мов звір, посаджений у клітку* (А. Шиян); *На голові* [моряка] *була посаджена набік старенька безкозирка з полинялим написом* (Ю. Збанацький); // **поса́джено,** *безос. пред. Він сказав, що тут посаджено яблуні і що скоро на них виростуть великі червонобокі яблука* (В. Бичко); *В хаті посаджено Германа на ослоні, а побратими і ще деякі старші робітники позасідали коло стола* (І. Франко); *Лукію приведено до волості і, поки слідство, посаджено в холодну* (Б. Грінченко); * Образно. *Коли Чернуха співав, то Андрій не міг відпекатися від думки, що це в особі цього голопузого Чернухи посаджено зацьковану, безпритульну українську пісню в тюрму, стихійну, первісну, чорноземну — і в тюрму!* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм.* Розташований, розміщений певним чином (перев. про очі, голову і т. ін.). *У жінки був довгий гострий ніс і глибоко посаджені злі очі* (Ірина Вільде); *Розумовську Береза знав уже кілька років .. Якби вона засміялася на повний рот, можна було б побачити два рядки тісно посаджених великих білих зубів* (М. Томчаній); *Округла голова, гордовито посаджена на широких плечах, перехилилась над тином* (М. Стельмах); *Далі йдеться про хлопчика з низько посадженими над очима густими бровами і відстовбурченими вухами* (С. Андрухович).

ПОСА́ДЖЕНИЙ[2], а, е, *етн.* Який виконує на весіллі роль одного з батьків нареченого або нареченої. *З боку молодої — посли королівські й Рогволод з дружиною, з руки Ярославової — Коснятин за посадженого батька, тисяцькі й старости новгородські, дружина* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **поса́джений,** ного, *ч.* Той, хто виконує роль одного з батьків нареченого чи нареченої. *Марія майже не знала їх. Але все-таки пішла просити їх на весілля, і хресний батько став за посадженого* (У. Самчук).

Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* **ма́ти**[1]**; Весі́льний (поса́джений, ста́влений** *і т. ін.)* **ба́тько** *див.* **ба́тько.**

ПОСА́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посади́ти** 3, **посаджа́ти** 2. *Володимир ліквідував владу племінних князів і замінив її практикою посадження у землях Русі своїх синів* (з навч. літ.).

2. *перев. мн.* Посаджені дерева або інші рослини; насадження. *Я переглянув безліч всіляких журналів з проєктами, ілюстраціями, описами будинків, квітників, посаджень* (У. Самчук).

ПО-САДИ́СТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сади́стському.** *— Скажи, — по-садистськи знущався Благоуханний, — для чого тобі стільки кожухів? Кожухи ж не іваси — їх солити не будеш* (О. Чорногуз); *Після відбуття покарання й повернення додому його* [І. Багряного] *знову було заарештовано й по-садистськи допитувано в тій самій харківській в'язниці* (О. Шугай); *Георгій по-садистськи витримував паузу. У Бориса затряслися пальці* (М. Гримич).

ПО-САДИ́СТСЬКОМУ, *присл.* Як садист, подібно до садиста; жорстоко. *Я, Крузів психодвійник, мав свою власну нервову систему, яка сигналізувала мені про щонайменше пошкодження. А тепер мене шматували повільно, по-садистському, і я не міг навіть зойкнути* (М. Дашкієв); *Мій особистий редактор Володя Підпалий був абсолютно безсилий відстояти книжку, яку просто по-садистському шматувало тодішнє керівництво "Радянського письменника"* (І. Жиленко).

ПОСАДИ́ТИ, аджу́, а́диш, *док.* 1. *що.* Док. до **сади́ти** 1. *Посадила стара мати Три ясени в полі. А невістка посадила високу тополю* (Т. Шевченко); *Йому вже починає віритись, що справді якогось дня за частоколом верб підійметься з води його земля і він на ній житечко посіє і городину посадить* (М. Стельмах); *Розумна дівчина знає, що хатку треба збудувати, сіножатку виплекати, ставок запрудити, на ньому збудувати млинок, а вишневий садок — посадити* (Є. Дудар); *На городі я розбив грядки. .. Із трав посадив м'яту і рум'ян. Із квітів — матіолу* (Любко Дереш); * Образно. [С е м е н:] *Не можна так гаряче вірить у дівочу любов. Дівчина, як та верба — де посади, там і прийметься* (З. Мороз).

2. *кого.* Док. до **сади́ти** 3. [К о б з а р:] *Ху! та душно ж у хаті як. Посадіть мене де-небудь, я трохи спочину — віддишуся* (Панас Мирний); *Посадила стара мати чотирьох синів-соколів батька поминати, щоб бачив старий Чумак, що діти його виконали його волю, та й щоб сам був укупі* (І. Багряний); *Шахтар засміявся беззубим ротом: — Народ там дружний, а тут ще сусідні шахти дали підсобки. А сказано, дружні сороки і орла посадять!* (П. Панч); *Мене посадили на табурет. Ззаду став конвоїр* (Л. Кононович); // Піднявши, допомогти комусь сісти на що-небудь високе. *Одягла його в червоний В жупан дорогий. Посадила на коника...* (Т. Шевченко); *Радісні, галасливі, як пташенята, діти юрмилися довкола коня, навперебій хапалися за стремена, просили батьків, щоб посадили в сідло. Дорослі висаджували їх по черзі* (О. Гончар); *О, як злякалась бідна Дюймовочка, коли хрущ схопив її і посадив на дерево* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Допомогти зайняти місце у вагоні, автобусі і т. ін., влаштувати кого-небудь для поїздки, переїзду і т. ін. *Я покликала Лізочку, посадила її у фаетон з Аллою Михайлівною та й сама мусила поспішитись додому* (Леся Українка); *Ходжаєв одвіз Олександра Івановича на вокзал, посадив у вагон поїзда на Москву* (Б. Антоненко-Давидович); *Наступного дня рано-вранці послав* [Кий] *Щека в розвідку суходолом, посадив ратників на лодії та човни і рушив униз по Дніпру* (В. Малик); *Син і чоловік провели жінку до автовокзалу, посадили в автобус і повернулися додому* (С. Талан).

3. *кого за що або з інфін., розм.* Примусити кого-небудь або загадати комусь щось робити (перев. сидячи). *Загадали мені прясти, а Одарку посадили гаптувати* (Марко Вовчок); *Після такої твердої науки в школі у дяка .. його посадили за граждансьву граматку* (І. Нечуй-Левицький); // *ким, за кого, на що, розм.* Призначити або обрати кого-небудь на якусь посаду; доручити комусь яку-небудь роботу. *Незабаром старий письмоводитель умер, а Шавкуна посадили на його місце* (Панас Мирний); *Та коли б він .. приїхав тепер з Кавказу або з Сибіру, невідомий, і через місяць засяяв би, як Бєлінський, завтра ж партія посадила б його редактором столичної газети* (О. Довженко); *Свою дружину він теж посадив на трактор* (О. Гончар).

4. *у сполуч. з ім., що означають продукти харчування, кого на що, розм.* Обмежити чимсь у харчуванні; годувати чим-небудь одним, не даючи їсти нічого іншого. [П о г о д а:] *Добре! З завтрашнього дня я вас обох посаджу на картоплю* (О. Корнійчук); // Примусити кого-небудь уводити в організм наркотики. *Ставка на виживання без потьмарення розуму можлива лише тоді, коли ти систематично, три рази на день намагаєшся не ковтати цю дозу й весь час боїшся, що тебе викриють і посадять на голку* (В. Рубан); *Вона не певна, що Родька замість димедролу не посадив її на "важкий" наркотик, щоб тримати в руках* (Г. Тарасюк).

5. *перев. у сполуч. зі сл.* в т ю р м у, п і д а р е ш т, з а ґ р а т и *і т. ін., кого, розм.* Док. до **сади́ти** 4. *Окули люде* [люди] *і цього. Заперли в щелепи удила І в Вавилоні посадили В тюрму глибоку* (Т. Шевченко); *Узяли Чіпку, п'яного, силоміць посадили в чорну* (Панас Мирний); *— Знайдуть Северина — обох за ґрати посадять* (Григорій Тютюнник); *— Взяли отак, посадили хлопця, а за що, спитай?* (О. Гончар); *З хлопцем, якого звинувачували в усьому і справді ледь не посадили, я спілкувався. Нормальний чоловік* (А. Кокотюха).

6. *кого, розм.* Помістити або поселити кого-небудь кудись, десь. *Посадили її ув одну хату, Павла у другу* (Марко Вовчок); *Виросло оселище на її очах. Посадив там людей князь Володимирко, син Ярослава Осмомисла* (А. Хижняк); *Не приймаючи руки з доньчиного плеча, розповідав про Гальшку — княжну Острозьку, як її викрадали із замку, як вона втікала, як потім посадили в кам'яну вежу* (Б. Харчук); // Помістити де-небудь, усередину чогось упіймману тварину. *— Та й посаджу його* [коника] *у ту клітку. Буду годувати, то він великий .. виросте* (Панас Мирний); *— Ми дістанемо клітку, посадимо в неї білку, — сказав Данько. — Хай живе в нашому клубі* (Ю. Мокрієв); *Учора знайшов три ящірки. Посадив їх до сірникової коробки, поносив у кишені з годину — і випустив на волю* (К. Москалець); *Придбав матку та штук зо двадцять бджіл. Матку посадив у кліточку, котру заліпив воском, перемішаним зі свіжим медом* (І. Роздобудько).

7. *що.* Док. до **сади́ти** 5. *— Ні, вже, мабуть, шкода перемішувати тісто, вийнявши з печі! Яке посадили, таке і спечеться* (П. Куліш); *Посадивши коровай та шишки в піч, молодиці помили руки, заслали столи скатертями* (І. Нечуй-Левицький); *— Ну, ти йтимеш на роботу чи ні? — Посаджу хліб, — тоді піду* (Григорій Тютюнник); *Посадила* [Настя] *все в піч і стояла край столу й дивилася на крашанки, поки не зарябіло в очах* (К. Мотрич).

8. *що.* Скерувавши до землі, примусити опуститися, сісти на землю (літак або який-небудь інший літальний апарат). *Чаров майстерно посадив важкий літак на якійсь невеликій галявині, ледве не врізавшись носом у стіг сіна* (В. Минко); *Для Тоні це було мов кіно дивитись, як Сіробаба, посадивши неподалік свого кукурузника* [літака], *вилазить з кабіни, сплигує на землю* (О. Гончар); *Я посадив ракету на шостий супутник* (О. Бердник); *Пілот .. ніяк не може посадити свого літака, адже землетрус усе знищив* (Ю. Андрухович).

9. *що, розм., рідко.* Надіти, насадити. *Юрась нічого не відповів, але хвацько посадив капелюха на потилицю і потягнув цигарку* (С. Чорнобривець); *Тоня рішуче посадила на носа окуляри і вийшла з роздягальні* (В. Собко).

10. *що, розм.* Док. до **сади́ти** 7. *Після всі один за одним, числом дванадцять і один підходили до столу й з мукою й тремтінням хто як міг, ставили під скаргою підписи. Хто ім'я своє нашкрябав, хто тільки хрестика замість себе посадив, але то все одно* (У. Самчук); *На старенькиx штанях посадила* [мати] *красиву нову латку* (Є. Кравченко); // *безос.* *— Та вже й посадило той горб* [на дорозі], *неначе оту ґулю на твоїй лисині, куме!* (І. Нечуй-Левицький).

На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* **саджа́ти; (1) Посади́ти на діє́ту** *кого* — призначити кому-небудь певний режим харчування (звичайно з лікувальною метою). *Лікар каже, що нічого серйозного нема, а просто .. посадив на дієту, казав лежати* (Леся Українка); *Суха постать його компаньйона нагадувала Коцюбинському людину, що її лікарі посадили на сувору дієту* (Л. Смілянський); **(2) Посади́ти (насади́ти) ґу́лю** — сильно вдарившись, набити собі ґулю. *— От бісова приземленість людського роду! — пробурчав він незлобиво. — Нема того, щоб вищі одвірки ставити. Отаку ґулю посадив* (Ю. Бедзик); **(3) Посади́ти пля́му** — забруднити поверхню чого-небудь чимсь. *Жан посадив пляму з сметани на адміральську тужурку* (М. Коцюбинський); *Я або тернуся рукавом об стінку, щоб замазатися, або пляму на штани посаджу, або черевик носаком у землю вдарю* (В. Нестайко); **Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл** *див.* **саджа́ти; Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати** *і т. ін.)* **/ посади́ти (насади́ти, настроми́ти** *і т. ін.)* **на па́лю (на паль, на кіл)** *див.* **саджа́ти; Сади́ти / посади́ти квочку** *див.* **сади́ти; Сади́ти / посади́ти на гауптва́хту** *див.* **сади́ти; Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер** *і т. ін.)* *див.* **сади́ти; Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л** *див.* **сади́ти.**

◊ **Не зна́ти, де (куди́) посади́ти (посадови́ти)** *див.* **зна́ти; (4) Посади́ти в кало́шу** *кого* — поставити когось у дуже незручне становище. *Аж нетерпеливився* [Павлусь] *— в класі ще хлопцям розповісти і в дворі теж. От посадить Славку в калошу, задаваку* (А. Головко); *Хотів був посадити в калошу опонента голова, але його перебив пан отаман, гордо оглядаючи соколиним поглядом хаотичний стрій своєї сотні: — Та годі вам гиркатись!* (Г. Тарасюк); **(5) Посади́ти за кни́жку** *кого* — примусити когось читати, учитися. *Для неї показалось неприятним* [неприємним], *що Семен вважає її наче малу дитину, котру гувернантка може посадити "за книжку"* (О. Кониський); **(6) Посади́ти на казе́нні хліба́ (харчі́)** *кого, заст., ірон.* — ув'язнити. *Усі казали: от, чого доброго, Йосипенка посадять на казенні хліба* (Панас Мирний); **(7) Посади́ти на ла́ву підсу́дних** *кого* — віддати під суд. *— А-а... — скривився Великін. — Ти, може б, хотів би мене посадити на лаву підсудних? Тихше на поворотах...* (І. Багряний); **(8) Посади́ти на лід** *кого* — поставити когось у скрутне становище. *— Приймімось, човни попалім, Тогді і мусять тут остаться* [чоловіки] *І нехотя до нас прижаться; Ось так на лід їх посадім* (І. Котляревський); *Коли б ти кождим був стручечком подавився! .. Коли б що тріснув був од його* [нього] *живіт, ніж мав оце мене та посадить на лід!* (П. Гулак-Артемовський); **Саджа́ти (сади́ти) / посади́ти (посадови́ти) на стіл** *див.* **саджа́ти; Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на мілину́** *див.* **сади́ти; Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на хліб та (і) [на] во́ду** *див.* **сади́ти; Узя́ти (посади́ти) на ланцю́г (ланцюги́)** *див.* **узя́ти; (9) Як на шпи́льки посади́ти** *кого* — заставити когось хвилюватися, відчувати тривогу. *Як на шпильки посадив* [Роволинський] *бідного панотця; зчервонів неборак і каже: — А доїть моя дочка корови, і вівці навіть доїть, і їсти варить...* (А. Свидницький).

ПОСА́ДКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **сади́ти** 1; садіння, саджання, насадження (у 1 знач.). *На дільниці, скопаній ямками, роблять посадку молоденьких яблуньок* (А. Головко); *Цими днями мали привезти й дерева для посадки на вулиці і в дворі* (О. Копиленко); *Солдат Гордій порадив скопати не якусь там грядку, а весь город і позичив на посадку картоплі* (Л. Юхвід); *Уже кілька весен Саверій Озимок ходить на посадку лісу* (М. Малиновська).

2. Посаджені де-небудь дерева, кущі. *В нічному синюватому мареві було видно молоду посадку* (Д. Ткач); *— Дивіться, — сказав він до Семена, — усі наші весняні посадки прийнялися* (В. Собко); *Я виїхав на узлісся і звернув у посадку, молоденький сосняк* (В. Нестайко); // Ділянка, на якій посаджено дерева. *Дійшовши до молодої посадки акацій, осокорів і ялинок над дорогою, яка, перетинаючи луг і поле впоперек, вела від водяних млинів до заводу, Максим став* (І. Багряний); *Ровами та посадкою прокрадалася* [Марія] *в напрямі до мосту* (Іван Ле); *Богдан минув залізничний насип і, змівши листя з пенька, сів перепочити в посадці* (Є. Пашковський).

3. Впускання пасажирів у вагон, автобус, літак і т. ін. та розміщення їх там перед поїздкою. *На скупо освітленому пероні, мов піна на скаламученій воді, мелькали люди. Одні бігли на посадку, інші поспішали до міста* (П. Колесник); *Несподівано звідкись згори напрочуд голосно залунав репродуктор, сповіщаючи про початок посадки на рейс "Міжнародних авіаліній України" до Мілана* (М. Кідрук); *Посадка в безплацкартний поїзд мала звичайний скандальний характер* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // Розміщення війська у вагонах поїзда, на судні, літаку і т. ін. *Після огляду військ почалась посадка на кораблі, які вирушали через Адріатичне море до берегів Венеції* (І. Пільгук); *Переправлялись по троє маленьким човником .. Втомлений за ніч, Гуменний присів на трухлявий вологий корч, дивлячись на той бік, де Кацо керував посадкою* (О. Гончар).

4. Приземлення літака або якого-небудь іншого літального апарата. *Службовці чемно попросили нас до аеровокзалу, щоб не заважали під час посадки літаків* (М. Трублаїні); *— Після вимушеної посадки літака ми з генералом добираємось до Одеси по землі* (Ю. Яновський); *Літак кружляє над крижиною, заходячи на посадку* (Л. Первомайський); *Літак ніяк не міг зайти на посадку в Делі* (І. Карпа); // Опускання міжпланетного космічного корабля чи літального апарата на поверхню якого-небудь небесного тіла. *— Чув — сьогодні наші другу ракету на Місяць запустили? — Ну й що? — запитав Вася. — Як що? М'яку посадку зроблять! — М'яку чи тверду — яке це має значення?* (О. Бердник); *Коли загорілось табло, що попереджало про закінчення польоту, дістав* [Дьондюранг] *карти планети і вибрав місце для посадки* (О. Тесленко); *Капітан дав команду готуватися до посадки. Він навіть не міг уявити собі, яку звістку понесе корабель з цієї планети на Землю* (М. Слабошпицький).

5. Манера вершника триматися в сідлі; кавалерійська постава. *Чепіга підвівся на стременах, його бистрий погляд зиркнув по колоні вершників. Хвацько набакирені шапки, гордовиті посадки, сміливий вираз засмаглих облич — все це тішило старого отамана* (С. Добровольський); *По бородах і розшитих зипунах* [сіряках], *розчахнутих на широких грудях, по легких напівлежачих посадках на низьких конях і довгих списах враз пізнав Остап донських козаків* (Д. Білий).

6. *рідко.* Те саме, що **поста́ва** 1. *Жержеля артистично відтворює величаву і церемоніальну ходу корови, горду посадку її голови* (І. Волошин).

7. *спец.* Розміщення де-небудь (бджіл, риби і т. ін.) для розведення, відгодовування і т. ін. *Підвищення щільності посадки риб під час культивування та евтрофікації водного середовища приводить до збільшення кількості бактерій і появи в мікрофлорі риб умовно-патогенних видів* (з наук. літ.).

8. *техн.* З'єднання двох деталей вставлянням однієї в іншу. *У техніці існує три різновиди посадок з'єднання деталей: посадка із зазором; посадка з натягом і перехідна посадка* (з наук.-техн. літ.); *При виборі посадки з гарантованим зазором основним завданням є забезпечення найменшого тертя між дотичними поверхнями вала і втулки, а отже, і найменшого їх зношування* (з навч. літ.).

9. *мор.* Глибина занурення судна у воду. *У суден, що мають посадку з диферентом, діюча ватерлінія знаходиться на однакових відстанях від основної площини на носовому та кормовому перпендикулярах* (з наук. літ.); *Транспорт рятувала лише його глибока посадка та пласка палуба без палубних надбудов* (Ю. Смолич).

10. *спец.* Ущільнення, зменшення розміру тканини, шкіри і т. ін. при висиханні, зшиванні або під дією високої температури; зсідання, усадка. *При зшиванні тканин, що містять синтетичні нитки, наприклад, лавсан, з'являється як посадка нижньої тканини, так і стягування верхнього і нижнього шарів* (з наук.-техн. літ.); *Важливим технологічним параметром при визначенні посадки тканини чи шкіри є тип ниток* (з навч. літ.).

11. *гірн.* Рівень покрівлі (у 3 знач.) у виробленому штреку очисного вибою *(див.* **ви́бій²**). *Посадка покрівлі в шахтних треках залежить від ступеня обвалення порід покрівлі у виробленому просторі очисного вибою* (з навч. літ.).

ПОСАДКО́ВИЙ, а, е. Стос. до посадки (у 1–4, 7, 8 знач.). *Посадкові ями необхідно готувати як мінімум за два тижні до посадки, оскільки субстрату потрібно дати час підсохнути й осісти* (з навч. літ.); *Смеркалося, ви йшли повз залізницею, вороння на посадкових ялинах накаркувало дощ* (Є. Пашковський); *На ближній посадковій смузі грівся на сонечку Іл-86 і магнетизував мосьє Дюшана крикливим написом "УКРАЇНА"* (В. Шкляр); *Дверцята з правого боку розчинилися, і на посадковий майданчик висипали четверо одягнутих у камуфляжні штани й футболки гевалів* (М. Кідрук); *Мальки риб — основний посадковий матеріал для ставкового господарства* (з газ.).

Посадко́вий *(рідко* **поса́дочний) тало́н** *див.* **тало́н.**

ПОСА́ДНИЙ¹, а, е, *іст.* Прикм. до **поса́д¹**. *Юридично й економічно незалежними групами були посадні люди і смерди-общинники (вони сплачували податки й виконували повинності тільки на користь держави)* (з навч. літ.).

ПОСА́ДНИЙ², а, е, *етн.* Те саме, що **поса́джений²**. *Посадним батьком на весілля закликаємо* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСА́ДНИК, а, *ч.* 1. *іст.* У Давній Русі — намісник князя. *Калокір, син корсунського посадника, знатний вельможа і посол імператора Никифора Фоки, приїхав у Київ до князя Святослава* (Б. Лепкий); *У четвер, 21 лютого, Святославів гонець, їдучи навпрошки і міняючи у посадників коней, прискакав до Новгорода-Сіверського* (В. Малик); *Із старших дружинників складалася князівська рада — "дума". Великий князь призначав їх тисяцькими — воєводами — і посадниками — намісниками в окремі міста і землі* (з наук. літ.);

// У Новгороді XII–XV ст. та Пскові XIV–XVI ст. — виборний правитель з бояр. [М и к и т а *(гнівно):*] *Цей Коснятин, посадник Новгородський, В годину чорну князя врятував* (І. Кочерга); *Віче гуло й вирувало, лад панував тільки в самій середині, на узвишші, де стояв посадник Коснятин* (П. Загребельний); *— Маю думку лишити тебе тут за посадника! — Ме-не?.. Я ж не боярин. Тебе бояри засміють! — То мій клопіт, — сказав Доброчин* (І. Білик); *Новгородські посадники могли бути обраними лише з бояр* (з наук.-попул. літ.).

2. *заст., рідко.* Те саме, що **оса́дник 1;** поселенець (у 1 знач.). *Увесь кордон заселено посадниками* (Ю. Мартич); [Р о м а н ю к а *(висунувшись із вікна клубу, горлато звертається до хлопців):*] *Бачите, й пани цигани пожалували до нас! .. Першими посадниками на нових землях будуть* (О. Гончар).

ПОСА́ДНИКІВ, кова, кове, *іст.* Прикм. до **поса́дник** 1; належний посадникові. *Ірині сподобалася посадникова вигадка, вона першою .. подала руку князеві, той, щоб не суперечити жоні, слухняно пішов за нею* (П. Загребельний); *Знав* [Доброчин] *також і те, що Уганяй тримає і свою дружину — опріч од посадникових полків* (І. Білик).

ПОСА́ДНИЦТВО, а, *с., іст.* 1. Територіальна одиниця, якою керував посадник (у 1 знач.). [М и к и т а:] *Вже відняв Великий князь посадництво у нього? На Ульфа він страшну обрушив лють* (І. Кочерга).

2. Місце, становище посадника. *Знали тільки Рюрика. Але Рюрик піде. Час його кінчається. Та хтось інший — лукавіший, підступніший, верткіший і меткіший — вихопиться на посадництво* (Р. Іванченко).

ПОСА́ДНИЦЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **поса́дник** 1. *За ним ішов черевань.., брови як повсть, очі іскрами, ніс гей вежа, з чолом водно. На грудях бовтався золотий посадницький ланцюг Перемишля: рись серед скоку* (К. Гриневичева); *Коли ж посеред ночі пролунав умовлений стук у браму посадницького двору, то Коснятин, — ніби й не спав усі ті ночі, — вмить накинув на себе одіж, сам вибіг у двір, відчинив браму, впустив трьох темних вершників* (П. Загребельний); // Який складається із посадників. *Доброчин звелів Путяті скликати .. усіх більших та менших воєвод і княжих мужів, які відтепер мали складати посадницьку думу* (І. Білик).

ПОСА́ДНИЦЯ, і, *ж., іст.* Жін. до **поса́дник** 1. *Новогородська посадниця Марфа Борецька приписала монастиреві землі на узбережжі Студеного моря* (Р. Іваничук); *Стала Передслава бояринею-посадницею в рідного вуя* (І. Білик).

ПОСАДО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Той, хто обіймає певну посаду в якій-небудь установі, організації і т. ін.; посадова особа. *Ознайомившись на місці зі станом справ у князівстві, він із задоволенням переконався, що .. місцеві посадовці здебільшого сумлінно виконують свої обов'язки* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Цехмістера вибирали не менш як із трьох найдостойніших. Новий посадовець складав присягу* (М. Дочинець); *Мама Еріка влаштувала кілька гучних вечірок, куди були запрошені діти усіх посадовців* (О. Ульяненко).

ПОСАДО́ВИЙ, а, е. Стос. до посади. *До подій, котрі радували молодого астронома, належало несподіване посадове підвищення Ендрю* (М. Руденко); *За дві години домчав машиною до найвищої посадової особи в державі* (Ю. Бедзик); *Якось доктор Фединець привіз до мене одного посадового пана з Москви* (М. Дочинець).

ПОСАДОВИ́ТИ, овлю, овиш; *мн.* посадовлять. 1. *кого, що.* Док. до **садови́ти** 1. *— Але ж вона мужичка! Як я її посадовлю отут в кріслі між нашими гістьми* (І. Нечуй-Левицький); *Знесиленого старшину товариші посадовили на землю, швидко почали роздягати* (О. Гончар); *Мене посадовили в кутку біля печі, яка давно вже не виконувала своїх прадавніх обов'язків: я в ній не пекла й не варила* (М. Руденко); // Піднявши, допомогти кому-небудь сісти на щось високе. *Посадовили* [опришки Марусю] *на коня, поїхали. Потім ізсадили в лісі.., найсуворіше наказали сидіти тихо* (Г. Хоткевич); *Так хочеться дитяти... Внука хочеться. Посадовити поперед себе в сідло. Ні, не в сідло, а на сіно. На самий вершечок* (Ю. Мушкетик); // Допомогти зайняти місце, влаштуватися де-небудь для поїздки. *Тоді один доброзичливий дядько підхопив його одного разу, самотнього, посадовив на воза й довіз аж до міста* (І. Микитенко); *— Коли ми приїдемо додому, — казав я, — я вас посадовлю на найкращого візника, і ми поїдемо до найкращого ресторану* (Ю. Яновський).

2. *кого за що або з інфін., розм.* Док. до **садови́ти** 2. *Нас, дівчат, усіх гаптувати посадовила* [панночка] (Марко Вовчок); *Алі побіг по стріли, але його прихопив кухар і посадовив чистити зубки часнику* (Ю. Логвин).

3. *у сполуч. з ім., що означають продукти харчування, кого на що, розм.* Док. до **садови́ти** 3. *Посадовити на овочеву дієту.*

4. *перев. у сполуч. зі сл.* у т ю р м у, п і д а р е ш т, з а ґ р а т и *і т. ін., кого, розм.* Док. до **садови́ти** 4. *Він утік із гетьманської в'язниці, куди його посадовили, не зважаючи на його запевнення в тому, що він щирий українець* (Д. Бузько); *— Коли Мокрина Терентіївна з'явиться до табору визволяти свого Петра Гриценка, — посадовлять і її, почнуть допитувати про нас...* (Ю. Яновський); *— Скільки днів минуло, як мене сюди посадовили, а й досі ніхто не приходив...* (В. Кучер); *— Нічим ваші захисники вам не допоможуть, — вів далі Зуб, хитро поглядаючи на Басову, — судити вас будемо і на кілька років у тюрму посадовимо, щоб десятому заказала, як техніку безпеки порушувати* (В. Собко).

5. *кого.* Док. до **садови́ти** 5. [З і н ь к а:] *Посадови курча в тісну клітку, воно зросте і або загине, або ж розлама клітку!..* (М. Кропивницький); *Він узяв мішок і посадовив туди свого улюбленця* [гусака] (О. Донченко); *— Я її* [чайку] *лікуватиму. — Молодець, — кладе мені на голову велику руку дід. — Посадови її на горище і лікуй* (Ю. Збанацький); * Образно. *— Тоді кивнула* [цариця] *головою в твій бік: — Він* [цар] *посадовив тебе в золоту клітку й навчив співати по-солов'їному!* (І. Білик).

6. *що.* Док. до **садови́ти** 6, 7. *Хліб уже мати посадовила в піч* (Ю. Мушкетик); *Коли підлітав до Іркутська, зиркнув у кабіну, а їх* [пасажирів] *нема... Вже не знаю, як посадовив машину, бо в мене і голова наче не своя зробилася* (М. Трублаїні); *Немає на Поділлі такого села, де Василь не посадовив би свого літака* (В. Кучер); *Я акуратно посадовив шатл на спеціально призначений для цього майданчик, правобіч будинку, віддав команду розблокувати люк і випустити короткий трап* (О. Авраменко).

7. *що, розм., рідко.* Док. до **садови́ти** 8, 9. *Замість живильної речовини з агар-агару я взяв курине желе. У ньому все одно чимало потрібних сполук. Я посадовив шматочки плісені на це желе* (В. Владко); *Посадовила я тополю в день народження Кобзаря, саме на століття* (Ю. Яновський); *— Нам треба що? Посадовив навесні, а влітку споживай: картопля, ріпа чи буряк* (О. Довженко); *Довкола куреня посадовив три сосни, щоб на той рік його не було видно ні з дороги, ні з річки* (В. Діброва).

На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* **саджа́ти; Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл** *див.* **саджа́ти; Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер** *і т. ін.)* *див.* **сади́ти; Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л** *див.* **сади́ти.**

◊ **Не зна́ти, де (куди́) посади́ти (посадови́ти)** *див.* **зна́ти; Саджа́ти (сади́ти) / посади́ти (посадови́ти) на стіл** *див.* **саджа́ти.**

ПОСАДО́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **посадо́вець.** *Посадовиця з Тернопільщини несе службу в Збройних силах України* (з газ.).

ПОСАДО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посадови́ти.** *Перед нею* [хатою] *над межею росло із п'ять вишеньок свіжо посадовлених* (Т. Осьмачка); *Ми зростали разом, ми невидане в світі творили, як шумів і сіяв посадовлений нами наш сад* (В. Сосюра); *Через тиждень Ілько вже сидів у камері .. між штундарями, посадовленими за збірки, дрібними злодіями і буянами* (В. Винниченко); // **посадо́влено,** *безос. пред. Добре, що вкорочено вік Ісмал-Гірею і посадовлено на ханський престол в Бахчисараї Магомет-Гірея* (Н. Рибак); *За віщо посадовлено до цюпи цього старого поляка, я так і не довідався* (Олесь Досвітній); *З поліцейського району їх одведено до тюрми й посадовлено в спільну камеру* (М. Йогансен).

ПОСА́ДОЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **посадко́вий.** *Розсаду садимо посадочною машиною, щоб не наймати людей (цим економимо кошти на зарплаті) і дотриматися агротехнічних вимог по термінах посадки* (з газ.); *Посадочний майданчик* [для літаків] *сполучався з шахтою рівним, мов стіл, і блискучим, мов наваксований чобіт, шосе* (М. Трублаїні); *Коли ж гальмування буде утруднене, тоді посадочна швидкість буде надто великою і для зниження доведеться обрати океанські простори* (В. Владко).

Посадко́вий *(рідко* **поса́дочний) тало́н** *див.* **тало́н.**

ПОСА́ДСЬКИЙ, а, е, *іст.* 1. Прикм. до **поса́д**[1]. *Тепер земля перестала бути їхньою, вона не рідна, а княжа, волосна, посадська* (С. Скляренко); *Многогрішний поминув гетьманський дім і повернув до посадської брами* (В. Малик); *Вони ходили й ходили. Бічними вуличками, обставленими суворими, як самі старообрядці, потемнілими від негод дерев'яними будинками, виходили на площу з посадською ратушею і з кам'яницями купців-прасолів* (П. Загребельний); // Який живе в посаді. *З ранку до присмерків, коли замикали вулиці рогатками, юрмилися тут збитенники та пиріжечники, хлопи та посадські баби* (З. Тулуб); *Він* [Володимир] *бадьорився, Доброчин же відчував на ньому й на собі погляди сотень городських і посадських киян, які невідомо коли й зібралися круг божниці* (І. Білик).

2. *у знач. ім.* **поса́дський,** кого, *ч., перев. мн.* Той, хто живе в посаді *(див.* **поса́д**[1]) і належить до стану ремісників, торговців та міської бідноти. *На світанку, всупереч волі Обуховича та Корфа, міщани та посадські кинулись на варту, одчинили браму і вийшли з корогвами навстріч стрілецьким полкам* (Н. Рибак); *Посадські кріпко відбивались, та що вони могли вдіяти супроти тисяч степовиків, які навалились на мало захищений Поділ та інші слободи?* (І. Білик).

ПОСА́ДЧИК, а, *ч.* 1. Робітник, який саджає, вкладає у які-небудь пристрої виготовлені заготовки (метал, хліб і т. ін.). *Посадчик саджає та подає метал у нагрівальні пристрої прокатних і трубопрокатних станів та трубопрофільних пресів за допомогою кранів, товкачів, рольгангів, шлеперів, завантажувальних механізмів та ручним способом* (з мови документів).

2. Пристрій, за допомогою якого відбувається садження чого-небудь (металу, хліба і т. ін.) у спеціальні форми. *За бажанням замовника піч може комплектуватися парогенератором і посадчиком тістових заготовок* (з мови реклами).

ПОСА́ДЧИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поса́дчик** 1. *До навчання у виші попрацювала дівчина посадчицею на хлібозаводі* (із журн.); *Посадчиця металу — рідкісна професія для жінок* (з газ.).

ПОСАЖЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* Який вимірюється сажнями, розрахований на кожен сажень поверхні чого-небудь. *Посаженний відлік розмірів земельного наділу.*

ПОСАЖЕ́ННО, *заст.* Присл. до **посаже́нний.** *Селянам землю розподіляли посаженно* (з мемуарної літ.).

ПОСАЖНА́, нóї, *ж., етн.* З багатим посагом (у 1 знач.) (про дівчину, жінку). *Побачивши її, молоду, вродливу і посажну панночку, дочку свого приятеля, він зараз поміркував, що з усіх можливих фінансових спекуляцій ся буде, мабуть, чи не найліпша* (І. Франко); *Та на прикмету взяв я дівчину одну — Хорошу дівчину, до того посажну́...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОСА́ЖНИЙ, а, е, *етн.* Стос. до посагу (у 2 знач.). *Перед виходом із хати молоді стають на коліна перед столом до сходу сонця, кладуть два пальці правої руки на посажні калачі* (з наук.-попул. літ.).

ПОСА́ЛИТИ, лю, лиш, *що.* Док. до **са́лити.** *Посалити окраєць хліба.*

ПОСАПА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. *що.* Виполоти сапою; висапати. *Староство вислало двох жандармів, і в їх присутності вілявчани* [мешканці села Вілявче] *посапали кукурудзу, та вночі хтось її повиривав і викосив* (І. Франко); *Вони* [педагоги] *удавали, ніби працюють, обмірковують і шукають. Це не виходило в них, бо хотілось дізнатись про пайку, про останні свіжі чутки й мерщій податись на свій город посапати огірки та картоплю* (Б. Антоненко-Давидович); *Я зрозуміла, що незабаром мені доведеться звільнитися з основної роботи, бо почнеться весна, треба буде скопати городи, далі посапати бур'ян, зібрати урожай* (Н. Сняданко).

2. Сапати якийсь час. *Посапала пів дня кавуни та знову перейшла до картоплі* (із журн.).

ПОСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Са́пати злегка час від часу. *Коната форкнуть, жмурять очі, Посапують під бурі рик* (І. Франко); *Маслов сердито понурився, посапує невдоволено* (Ю. Збанацький); *Промовець зрідка посапував на кафедрі, нагадуючи звуки нічного шабашу між простінками комірчини* (Є. Пашковський); *Поруч із нею* [Сивілою], *замотана в німецьку пухову ковдру, лежала її дівчинка, визираючи назовні личком і тихо посапуючи уві сні крихітним дитячим носиком* (С. Жадан); * Образно. *Хтось іде понад річкою. А мо', вчулось? Але ж ні, не вчулось, бо порипує так, наче приморожений сніжок посапує* (Є. Гуцало).

ПО-САТАНИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сатани́нському.** *Янко по-сатанинськи реготав і весь у крові ганявся за втікачами. Та враз зупинився* (Р. Іваничук); *Вночі він* [панотець Федір] *ревів так, що часом заглушав Терек, а вранці підживився любительською ковбасою з хлібом і по-сатанинськи реготав над автомобілями, що пробігали внизу* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПО-САТАНИ́НСЬКОМУ, *присл.* Як сатана, подібно до сатани. *Віктор кумельгом* [сторчма] *викинувся із сарайчика-майстерні, а потім обернув у бік роз'ярілого євангеліста Сухаря ошкірене лице — по-сатанинському безгучно зареготав* (Валерій Шевчук).

ПОСАТАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **посатаніти.** *Посатанілий зі злості, все ще не випускав* [Никодим Пшестшельський] *комісарових бакенбардів і торгав їх* (І. Франко); *Посатанілий Квасюк на порозі добув з кобури інкрустованого пістоля* (М. Стельмах).

ПОСАТАНІ́ЛО, *розм.* Присл. до **посатанілий.** *Лементував посатаніло Харитон і плюнув...* (Ю. Смолич).

ПОСАТАНІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **сатаніти;** осатаніти. *Дідона гірко заридала І з серця аж волосся рвала І закраснілася, мов рак. Запінилась, посатаніла, Неначе дурману із'їла* (І. Котляревський); *Варка з того аж посатаніла, лютує, а дід її вмовляє, заспокоює та хрестом навкруги обводить* (О. Кониський); *Як князь прочитав письмо, то аж посатанів з досади* (А. Чайковський); *— Пригадуєте, як він посатанів, коли побачив вас? — розсміявся Суботін* (Яків Баш); * У порівн. *Його темні очі ніби горіли, як жарини, а волосся розпатлалось; бліде лице почорніло і неначе посатаніло* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСВА́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посвари́ти.** *Лише боязнь бути посвареною змусила Юр'яну подивитися Довгополові в очі* (М. Матіос).

2. *у знач. прикм., перев. мн.* Який посварився. *Молодий пророк-співець, що саме надійшов од Вавилона, кидається межи двох посварених пророків* (Леся Українка); *Тоська була з чоловіком увіч посварена, бо рідко й у двір виходила, а коли виходила, вели вони себе так, ніби сварилися* (Валерій Шевчук); *Коли посварені сусіди чули його голос, то в ту ж хвилю годилися і забували про образи* (Ю. Винничук); *Я виїжджаю за кордон і хотів би тобі залишити свою квартиру в Ужгороді, аби ти за нею доглядала, але я вже років двадцять посварений з твоїми батьками і тому не міг домовитися про це з ними* (А. Любка); // *у знач. ім.* **посва́рені,** них, *мн.* Ті, що посварилися, перебувають у сварці. *Звідти* [з корчми] *розходилися по селі* [селу] *співи п'яних і крики посварених* (Б. Лепкий); *Мінявся* [орендар] *жартами, посварених мирив, Одному кланявся, а з іншим говорив* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОСВАРИ́ТИ, арю́, а́риш, *док.* 1. *кого, на кого і без дод.* Док. до **свари́ти** 1. *— Не без того, щоб часом не посварив* [чоловік], *не раз було і попоб'є; а все ж я за ним лиха не зазнала* (Леся Українка); *Як же Оксану не посварити, коли вона нічого не вміє по хазяйству* (Грицько Григоренко); *Кіт був суворий. Його ніхто не смів ні погладити, ні посварити — він не розумів і не приймав ласки і був мстивий* (Р. Андріяшик); *— Не свари Катерину. Бо коли я посварю, це одне, а коли ти — то друге. Вона нині на тебе молиться* (В. Шкляр).

2. *кого з ким.* Док. до **свари́ти** 2. [Г о с т р о х в о с т и й:] *Вам хтось набрехав, щоб нас посварити, щоб нас розвести* (І. Нечуй-Левицький); *Захар же міг і розбити яке вгодно весілля, він міг посварити сусід* [сусідів], *хоч би як вони раніше не жили в злагоді* (Грицько Григоренко); *Тільки моє нелюдське терпіння рятувало наші відносини від вибуху, що посварив би нас на все життя* (І. Багмут); *— Як не мене з тестем посварить* [жінка], *то тестя зі мною* (Ю. Збанацький).

3. *чим.* Зробити погрозливий жест. *Глухий бликнув на нього очима й сховався за будинок. Звідти він посварив кулаком і зник* (І. Микитенко); *— Диви мені! — Ернан посварив йому пальцем, а відтак прибрав поважного вигляду* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОСВАРИ́ТИСЯ, арю́ся, а́ришся. 1. Док. до **свари́тися** 1. *Ми з братом щиро любилися зроду, змалку. Щоб посваритись або скривдити одно одного, крий Боже!* (Марко Вовчок); *— Чого засмутився, Юрку? З батьком посварилися? Погану дівку тобі вибрав? Вас усіх няньо женить* (М. Томчаній); *З однокурсницею, яка привозила вермішель, ми посварилися, і вона перебралася в іншу кімнату* (С. Пиркало); *Класти три ложки цукру вона почала після того, як посварилася з товаришем* (Любко Дереш); // Вступити у сварку, у суперечку з ким-небудь. *От вже як круто було повернуло у них за межу на сіножаті, але й тут вони не посварилися* (О. Кониський); *Петра Ткаченка поривало посваритися, але він втримав себе, крутнувся, сплюнув, пішов од гурту в садок* (С. Васильченко); *З Ліною було неможливо по-справжньому посваритися, вона являла собою типовий взірець безконфліктної особистості* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *на кого і без дод.* Док. до **свари́тися** 2. *Було за день добре мені впечеться своєю пустотою, а ще лучче* [краще] *розважить. І посварюсь, і поцілую його* (Сл. Б. Грінченка); *— А, сучий хлопець! Покотив бублик — кіт ухопить! — посварилась вона на онука і подала йому бублик* (Ганна Барвінок); *Посварився на кота* [Цибулько] *й почовгав далі, на другий поверх, до своєї квартири* (В. Близнець); *Пат слухала терпляче, не перебивала; коли Роуз, якій стало нудно, підвелася й хотіла ввімкнути телевізор, вона посварилася на неї і показала жестом, щоб та не заважала* (П. Загребельний).

3. *чим.* Док. до **свари́тися** 3. *Коваль .. потяг у хату, піймавши облизня. Тілько на порозі ще посваривсь макогоном на жінку* (П. Куліш); *Менгу підскочив у сідлі, посварився на киян камчею* (В. Малик); *— Нахаба! — крикнула вслід таксі Аліса і навіть посварилася кулачком* (В. Чемерис).

◊ **Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти)** *див.* **свари́тися.**

ПО́СВАРКА, и, *ж., діал.* Сварка. *І зачинають посварки з панами* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСВА́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посва́тати.** [М и к о л а:] *Я хотів спитати тебе, чи ти справді посватана за возного?* [Н а т а л к а *(печально):*] *Посватана... Що ж робить* (І. Котляревський); *Того ж таки року була посватана красуня Олена, котру, здається, Антін дуже кохав* (І. Нечуй-Левицький); *Середуща донька від місяця вже була посватана і мала вийти заміж за Ґаспара Рабюто* (І. Франко); // **посва́тано,** *безос. пред. — Твоєю батьківщиною стане Сіверщина. Радій, що тебе посватано. І посватано за князя* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Який посватався. *Наум, бачивши, що вже усе готово, став одбирати людей: кого дружком, кого у піддружі.., а молодого не треба було вибирати, бо Василь, її посватаний жених, був тутечки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Неня як учули, що Іляш уже посватаний, та й з ким, та й як, — такі уже раді, що аж Богу моляться та в долошки* [долоні] *плещуть* (Ю. Федькович); // *у знач. ім.* **посва́таний,** ного, *ч.* Той, хто посватався. *Старі й кажуть: — Просимо милості на хліб, на сіль і на сватання. Після сього посватаних і посадили, звичайно, на покуть, на посад* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОСВА́ТАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого.* Док. до **сва́тати** 1, 2. *Нудна тривога, мов дерево з насіння, росла в Маланчиній душі. Невже не прийдуть? Невже ніхто не посватає? .. Часом вона думала, що Гафійка сама винна* (М. Коцюбинський); *Став Грицько мимоволі приглядатись до дівчат на селі — котру б посватати* (А. Головко); *Якби посватав* [Тосик] *господарську дівку, то та вже б поставила його на ноги* (Б. Харчук); *Якийсь час парубкував, а потім наговорили 'го* [його] *посватати дуже багату й красну дівку* (Ю. Іздрик).

2. *кого за кого.* Умовити дівчину або парубка погодитися одружитися. [В а с я:] *О, хлопець дотепний! Я певен, що він тобі сподобається.* [Н а т а л я:] *Ну, ви чули таке! Чи всі ви хочете посватати мене за цього Ярчука?* (І. Микитенко); *— Мій синку, Нема такого зілля на землі, Щоб серце лікувати ним, Але журитися не треба... Приїдь до нас, А я в селі Найкращу дівчину Посватаю за тебе!* (Д. Павличко).

3. *кого, перен., розм.* Док. до **сва́тати** 3. *Проклятий шеф посватав нас на змагання* (Ю. Яновський); *Головував у нашій "Зірці" Федір Глушко. Зняли .. Так ото замість нього посватали до нас головою Михайла Макаровича Короля* (Є. Кравченко); *— Як хочеться в рідний Київ! Там чекає альма-матер. З ким помінятися, щоб мене посватали у якусь київську газету* (О. Шугай).

ПОСВА́ТАТИСЯ, аюся, аєшся. Док. до **сва́татися.** *Той нероба, ледащо пошле старостів до Олександри. На злість Насті посватається* (М. Коцюбинський); *Добре знав, як належить жити: порозумітися з Оленою під вербами, куди батько, звісно, пускатиме дочку, знаючи, хто її там чекає, потім посвататись і вибрати місце для кубелечка десь понад Россю* (Н. Околітенко); *Козаки допомогли своєму побратимові посватати до юної полісянки Ярини* (Дара Корній); // Самому запропонувати себе в чоловіки дівчині, жінці. *Він посватався до Христі Стодольної* (Іван Ле); *Керуючись приказкою "віл з волом, а кінь з конем", чорнокнижник посватався до доньки одної чарівниці* (Ю. Винничук).

ПОСВАТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **свата́тися.** *У вас дочка, а в нас син, то, може, й посватаємося* (Сл. Б. Грінченка).

2. *розм.* Подружитися, заприятелювати. *Зо всіми миттю побратались, Посватались і покумались* [троянці], *Мов зроду тутечка жили* (І. Котляревський).

ПОСВАХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко.* Док. до **сваха́тися.** *Колись ми собі так посвахались* (Сл. Б. Грінченка); *Соколиха собі рада, що з багатим родом посвахалась* (Ю. Федькович).

ПОСВЕРБІ́ТИ, би́ть, *док.* Свербіти якийсь час. — *Більш як двадцять різок йому ні в якому разі не дадуть... — Двадцять! Тільки двадцять? .. Що ж йому двадцять! Все одно, що блоха вкусить: воно посвербить, а він почухає* (О. Кониський); // *безос.* — *Я не переживав хіба, як він мене увесь час Мухою дражнив? Не переживав? Дз-з-з-з... Хай йому тепер подзикає! Хай йому посвербить, як мені свербіло!* (В. Нестайко).

ПОСВЕ́РДЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посвердли́ти.** *При складанні меблевої стінки виявили кілька неправильно посвердлених отворів* (з газ.); * Образно. *Піщані кручі на берегах Ворскли густо посвердлені гніздами стрижів* (із журн.).

ПОСВЕРДЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док.* 1. *що.* Просвердлити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Щоб звільнити площу під забудову, злочинці посвердлили стовбури сосен, залили туди шкідливі хімікати та заліпили зверху замазкою, щоб отруйна речовина не витікала* (із журн.); * Образно. — *Їдемо вже .. Аби лиш Джурило не надумався пуститися за нами навздогін. — Посвердлю стрілами всіх до одного! — похвалився Лучук* (П. Загребельний).

2. *що і без прям. дод.* Свердлити якийсь час. *Для багатьох чоловіків важливо мати місце, де можна було б щось попиляти, постругати чи посвердлити* (із журн.).

◊ **Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, ді́ря́вити** *і т. ін.)* / **просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробура́вити** *і т. ін.)* **очи́ма (по́глядом)** *див.* **свердли́ти.**

ПО-СВИ́НСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-сви́нському.** *Люба мамочко! .. Але так чи інакше, Оксана С. поступила з дівчатками дуже по-свинськи і се їй слід сказати* (Леся Українка); — *Тоді, як ти по-свинськи зник, їй* [сестричці] *раптом здалося, що ти поплив на другий берег річки, що з тобою казна-що трапилося* (В. Лис); — *Ну, чого ти плачеш і мовчиш? Ти по-людськи не могла прийти? — Полюдськи? А я що, прийшла по-свинськи?* (М. Матіос).

ПО-СВИ́НСЬКОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-свиня́чому.** — *Вона справді вчинила не по-товариськи. — Скажіть ліпше по-свинському...* (Ю. Винничук); *Він не встиг прожувати, відразу нарвався: "Подивіться на нього! Мало того що нічого не знає, та ще й поводить себе на уроці по-свинському!"* (А. Кокотюха).

ПО-СВИНЯ́ЧОМУ, *присл., розм.* 1. Так, як свиня, подібно до свині. — *Ніхто так, як він* [пан], *не тямить свинячої вдачі, значить він і поводитиметься з ними* [свиньми] *уміючи, по-свинячому...* (О. Кониський); *П'яний піп, по-свинячому рохкаючи, на одній нозі пострибав геть* (О. Полторацький); *Сяде Сагайдак на вершині і буде рохкати по-свинячому на зорі. А може, й зорі вже йому будуть не потрібні? А нащо — коли на вершині?* (О. Бердник); *Голови й постаті їхні* [людей] *щетиною вкрились, і рохкать Всі по-свинячому стали, лиш розум, що й був, залишився* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перен.* Непорядно, нечемно. — *Ні, — каже* [Карпо], — *це вже по-свинячому вийшло... не вмів я по-людському жити...* (М. Коцюбинський); [М а р т а:] *Ну, а де ж воно так ведеться: прийшов — не поздоровкався, напився — не подякував, по-свинячому обійшовся* (С. Васильченко); — *Може, треба було завернути Назара, нехай би погостював ще, десь побродити з ним, показати Андріївський узвіз, Лавру, все вийшло так по-свинячому* (С. Процюк); // Нахабно, безцеремонно. *В чужій хаті питаються, чи можна сісти, а не лізуть на покуття по-свинячому* (Григорій Тютюнник).

ПО́СВИСТ, у, *ч.* Характерний свистячий звук, який видає людина або тварина; свист (у 1, 2 знач.). *Зрідка тишу степову протне посвист ховраха* (О. Десняк); *Від солов'їного посвисту й тьохкання, від усього пташиного дзвону, здавалося, дзвеніли дзеркальні плеса...* (І. Волошин); *До пізнього вечора гомоніла над ставом вербівська молодь. Як стемніло — десь чулися дівочі пісні і одчайдушні вигуки, посвисти парубків* (А. Іщук); *Коли прилітають дрозди, зозулі, славки, іволги, навряд чи хто зверне увагу на скромний посвист повзика* (Г. Усач); // Короткий, уривчастий свист, що служить умовним сигналом для виклику кого-небудь, початку певних дій і т. ін. *Різучий посвист сторожа роздався за нею, попередив і скривсь десь далеко-далеко у вулиці* (Панас Мирний); — *Юро, лізь першим. Пливти до правого берега. Збиратися на сигнал. Два посвисти. Давай!* (П. Загребельний); // Свист, яким кличуть деяких свійських тварин. *Кирило Тур вийшов із хати і почав звати свистом свого коня з гаю. Кінь пасся на волі округ хати. Розумна була животина: зараз прибігла, зачувши хазяйський посвист* (П. Куліш); *Не могла здобутися* [віла] *на слово, тільки ледве здобулась на посвист, щоб коня прикликати до себе* (Леся Українка); *Хазяїн тихеньким посвистом підкликав собаку, зробив знак супутникам почекати і тихо прослизнув поміж скелями* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Звук, утворюваний за допомогою свистка, дудки і т. ін. *На станції вдарив дзвінок, розлігся посвист, коні вжахнулись* (Дніпрова Чайка); *Рвучкий посвист кондуктора і — тихо, як за водою, пливе назад перон, освітлені вікна, блиснув семафор і згас* (Б. Антоненко-Давидович);

// Своєрідний свистячий звук, що виникає під час стрімкого руху якого-небудь предмета в повітрі, сильного пориву вітру і т. ін. *Кобзар косив .. Ритмічний посвист коси, пісня про дванадцятьох косарів, яку співали дівчата, в'яжучи перевесла, всі відчуття цього дня нагадали йому юнацькі роки* (С. Журахович); *Кілька пострілів, один за одним, пролунали з містка. Кулі з посвистом впивалися в болото і в воду навколо* (В. Козаченко); *Федько подумки рахував не самі удари — бо вони зливалися в суцільний біль, а посвисти чи цьвохкання замашних лозин, якими шмагали його оголену спину* (Є. Доломан).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **соба́ка на по́свист** *див.* **соба́ка.**

ПОСВИСТА́ТИ, ищу́, и́щеш, *док.* 1. Свистати якийсь час. *Бронек — веселий, моторний гімназист — здвигнув плечима, помахав паличкою, посвистав* (Леся Українка); *Левко в задумі посвистав, походив по ґанку* (М. Стельмах); *Навіть скупий на похвалу Петро тихенько посвистав, розглядаючи мою роботу: — Непогано. Чесно тобі кажу: художником будеш* (П. Запаренко); *Циганчуки, щоправда, трохи посвистали в його бік, але тим і скінчилося* (Ю. Андрухович); *Тут на мій свист прийшов Сергійко і остовпів, не зводячи з свищика зачарованих очей. — Дай і я посвищу* (А. Дімаров).

2. *розм., рідко.* Почати текти, бити сильним струменем (про рідини). *Так кров і посвистала з руки* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСВИСТІ́ТИ, ищу́, исти́ш, *док.* Свистіти, видавати свист якийсь час. *Таки що вздрить* [маляр], *так з нього патрет* [портрет] *і вчеше; хоч би тобі відро або свиня, таки живісінько воно й є; тільки посвистиш та й годі!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гнат порипів шкірянкою, посвистів, похвоськав себе нагайкою по халявах і, бачачи, що Оксен з ним говорити не хоче, вийшов надвір* (Григорій Тютюнник); *Я посвистів назустріч жайворонкові, який тріпотів крильцями високо над нашими головами* (П. Загребельний); *Куля посвистіла вгору і пробила крилатого херувимчика в склепінні церкви* (У. Самчук); // Якийсь час утворювати свист за допомогою свистка, дудки і т. ін. *Він подав Яшкові сопілку, і той пильно почав оглядати її. Узяв у рот і посвистів трохи* (А. Головко); *Хто підківки* [кував] *на молоді чоботи, а дід Слива свистілки та пищики — здитинів на старість, викує, посвистить, а потім роздає ті пищики дітям по хуторах* (Ю. Мушкетик).

ПОСВИ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посви́стувати** і звуки, утворювані цією дією. *Несподівано .. виразно долетить тихе посвистування смутного під барканом вуркагана* (С. Васильченко); *Блаженне посвистування носом хутко перейшло у важке хропіння* (Ю. Винничук); *Семен прислухався до гучного посвистування Пантелеймона, котрий рівномірно здіймав його голову на своєму сонному боці* (І. Роздобудько); *Чулося посвистування батогів і циганське вйокання на коней, які з величезною напругою просувалися вперед* (М. Циба).

ПОСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Свистіти неголосно час від часу. *Підвів Антосьо голову, глянув стиха на образи і пішов з хати, посвистуючи* (А. Свидницький); *Ходить козак, посвистує, Щоб дівчина вийшла* (П. Чубинський); *Що б не робив, все ото посвистував собі під ніс. Так його й прозвали Свистуном* (В. Чемерис); // Важко дихаючи або кашляючи, раз у раз видавати свистячі звуки. *Легко посвистує носом старий, плямкає уві сні губами Михайло* (Ю. Яновський); *У сінях, під кожухами, посвистував відкритим ротом дідусь* (Ю. Логвин); // *безос. Я ж явно чув свист. Отут, біля самого вуха, посвистувало...* (О. Гончар); *Не спів, а задишка якась виходить: ха... га... гаю-гаю, зелен розмаю... В грудях мені посвистує, чи що...* (О. Забужко); // Час від часу утворювати свист за допомогою свистка, дудки і т. ін. *По тих рейках тепер паровики залізничні з товаровими вагонами бігають, посвистують, подзвонюють, крам різний по місту розвозять...* (Остап Вишня); *На коліях, як і вранці, стояло кілька ешелонів. Посвистував маневровий паровозик* (В. Малик).

2. *що.* Час від часу відтворювати свистом яку-небудь мелодію, мотив і т. ін. *Я цілий день щось курликаю собі під ніс та посвистую веселі мелодії* (М. Коцюбинський); *Йшов* [купець], *розмахуючи вільно руками, і посвистував крізь відтулену губу веселу пісеньку* (Валерій Шевчук).

3. Час від часу видавати характерні свистячі звуки (про птахів, тварин). *Під віконечком соловейко у вишнях свиснув, трохи оддалік другий, третій, і вже не знаю, скільки їх почало посвистувать, наче вони б перегукувались* (Марко Вовчок); *На тину весело посвистували червоногруді снігурі* (В. Кучер); *Тільки орли-стерв'ятники при наближенні війська нехотя здіймалися вгору та посвистували ховрахи* (В. Малик); *На старій акації шпаки сидять. Чистять пір'я, посвистують* (В. Чухліб).

4. Сильно, поривчасто повіваючи, утворювати при цьому своєрідні свистячі звуки (про вітер, завірюху і т. ін.). *А за вікнами крекче мороз і посвистує вітер, він торгає приморожене гілля груші і видобуває з неї то стогін, то срібний передзвін* (М. Стельмах); *Хата з голодухи* [через голод] *зсохлася, самі ребра стирчать, вітер між ребер посвистує* (В. Дрозд); *Свіжий бриз посвистував у прибережних хвилях, акомпануючи гуркотняві прибою, приносячи з-над океану солоні бризки* (М. Кідрук).

5. Раз у раз утворювати свистячі звуки, стрімко рухаючись у повітрі. *Галайда вже не стріляв, лише ворожі кулі, що зрідка посвистували над нами, надлітаючи з того боку, сповіщали нас, що пішов у цей самий яр з другого кінця* (Ю. Горліс-Горський); *Посвистував у повітрі батіг, яким Павло не стільки поганяв коней, як розганяв страх, що пришпорював серце і забивав подих* (М. Циба).

◊ **Ві́тер у голові́ [гра́є (віє, сви́ще, посви́стує** *і т. ін.)*] **<Ві́тру [в голові́] бага́то>** *див.* **ві́тер.**

ПО́СВІДКА, и, *ж.* Офіційний документ, який потверджує якийсь факт або містить короткі відомості про кого-небудь. *Я добув паспорт і посвідки старости* (Олесь Досвітній); *Коли літак приземлився, увійшла службовка санітарного відділу й перевірила наші посвідки про щеплення віспи* (Л. Дмитерко); *Готель серед барачного висілку; ще попробуй туди поселись, без відрядження і без посвідки* (Є. Пашковський); *Без посвідки з його підписом жоден повстанець, від стрільця до командира куреня, не міг бути звільнений від виконання службових обов'язків через хворобу* (М. Андрусяк).

△ **(1) Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження>** — документ, виданий тому, хто їде у відрядження. *Наказ про направлення працівника у відрядження не видається і відрядна посвідка не виписується, якщо працівник повинен повернутися на місце роботи в той самий день* (з навч. літ.); **(2) По́свідка на прожива́ння** — документ, особове посвідчення, що дає право проживати де-небудь. — *Цей складений мною документ відтепер правитиме вам за посвідку на проживання, оскільки я згоден зберегти вам життя* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Законне проживання іноземців в Україні неможливе без наявності посвідки на проживання* (з мови документів); **(3) Призивна́ по́свідка** — документ з військкомату, виданий особі, у якому повідомляється, що вона призивається на військову службу; повістка. — *Тобі скільки? .. — П'ятдесят шість. — Ну, ось бачиш. А я призваний. — Клуниий видобув з кишені призивну посвідку* (О. Довженко).

ПОСВІ́ДНИК, а, *ч., юр.* Те саме, що **посві́дчувач.** *Представник парафіяльного кліру не перевірив особисті відомості вінчаних осіб, а довірився свідкам "на слово". Обряд вінчання був визнаний незаконним, а посвідники були оштрафовані* (з наук.-попул. літ.).

ПОСВІ́ДНИЦЯ, і, *ж., юр.* Жін. до **посві́дник.** *Імовірну посвідницю злочину встановили за уточненням патрульної служби* (з навч. літ.).

ПОСВІ́ДЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посві́дчити.** *Витягнув* [батько] *з-під скатертини кожному документ, посвідчений нотарем у Вижниці, про розподіл свого майна між синами* (М. Матіос); *Договір, за яким передається у власність нерухоме майно, має бути нотаріально посвідчений і підлягати державній реєстрації* (з наук.-попул. літ.); // **посві́дчено,** *безос. пред. Свідки, при яких посвідчено заповіт, зачитують його вголос та ставлять на ньому свої підписи* (з навч. літ.).

ПОСВІ́ДЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посві́дчити.** *Первосвященники та весь синедріон шукали посвідчення на Ісуса, щоб йому заподіяти смерть, — і не знаходили* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Що все це могло важити проти страшного посвідчення Тільдиної сусідки, Катерини Гюнтер, також удовиці, як і фрау Тільде* (Н. Королева); *Більше вона нічого не мала їм пред'явити на посвідчення своєї особи — вона з ними працювала, жила на гроші, які вони їй платили* (О. Забужко); *Нотаріальна палата України підготувала інфографіку про договір позики грошових коштів та переваги нотаріального посвідчення такого договору* (із журн.).

2. Офіційний документ, який потверджує якийсь факт про кого-небудь. *Закінчив Щербань матроські курси, одержав посвідчення* (С. Олійник); *Затримані розмахували сап'яновими посвідченнями і голосно обурювались: — Це вам так не минеться!* (А. Крижанівський); *Георгій розгубився, потім поліз у кишеню і показав жінці своє голубе посвідчення* [народного депутата України] (М. Гримич).

3. Офіційний документ, який містить короткі відомості про кого-небудь. *— Коли приїхав, так заходь. — Але ж ні диплома, ні паспорта. Єдине метричне посвідчення про народження з дописаними шістьма літерами в прізвищі і залікова книжка* (О. Чорногуз); *Потім кожній родині вручили видрукуване на машинці посвідчення з печаткою, на якому вказано їхню нову адресу, площу помешкання, кількість покоїв і т. ін.* (Ю. Винничук).

4. *перен.* Те, що є доказом правдивості чого-небудь, правильності якогось висновку, твердження і т. ін. *Біографічні дані нічого не додають, а служать хіба документом, посвідченням правильності передачі автором ідеології свого класу* (В. Еллан-Блакитний).

△ **Відря́дна по́свідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження>** *див.* **по́свідка; (1) Особо́ве посві́дчення <Посві́дчення осо́би>** — документ, у якому записано основні відомості про його власника, а саме: прізвище, ім'я та по батькові, рік і місце народження, національність, місце проживання і т. ін. — *Особові посвідчення треба у всіх затриманих відбирати — отоді кранти! А він: стройова підготовка!* (П. Загребельний); *Запевняю: страви, приготовлені не на вагу, а на око, — все одно що вибрані нами люди: без довідки від психіатра, без посвідчення особи, банківського рахунку і т. ін., а тільки за покликом серця* (М. Матіос).

ПОСВІ́ДЧИТИ *див.* **посві́дчувати.**

ПОСВІ́ДЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посві́дчувати.** *Містично-несподівані посвідчування Не хотілось би випадковостями змірювати* (М. Семенко).

ПОСВІ́ДЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОСВІ́ДЧИТИ,** чу, чиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Підтверджувати істинність, правильність чого-небудь як свідок або добре обізнана в якійсь справі людина; свідчити. *Окремо посвідчувала учителька, що Петро Гарасимів учащав три роки до сільської школи і скінчив її з дуже добрим поступом* (І. Франко); *Учитель ні до кого ніколи не ходив .. Що тому була правда, міг посвідчити шкільний сторож* (Б. Грінченко); *— Добре, що до купців потім пристав і вони Судиславові посвідчили, що з ними їздив* (А. Хижняк); *Кожен, хто бачив його в ту пору, достеменне міг посвідчити, що в цього чоловіка місце в житті надійне й непохитне* (Валерій Шевчук); // Підтверджувати що-небудь поглядом, стверджувальним рухом голови і т. ін. *— Хіба ж не правду кажу? — звертається він до капітана Дорошенка за підтвердженням, і той напівусміхнено, легким кивком голови посвідчує: так, мовляв, було, було...* (О. Гончар); *Він .. дивився комісарові в очі, намагаючись якнайвиразніше посвідчити поглядом готовність служити тій справі, яка йому доручена* (Ю. Збанацький); // Підписом або печаткою засвідчувати який-небудь документ, надаючи йому чинності. *Кожному хазяїнові прирізав* [отаман Зелений] *наділ, ще й склав перед тим купчу. Задля цього тримав коло себе двох нотарів, які посвідчували право володіти землею печатками на папері* (А. Кокотюха); *Нотаріус посвідчує заповіт, який написаний заповідачем власноручно або за допомогою загальноприйнятих технічних засобів* (з мови документів).

2. *перен.* Бути, служити свідченням чого-небудь, доказом істинності, правильності чогось. *Серед селян ходить чутка, буцімто в Холодному Яру знов появилася якась банда. Це посвідчує і та біда, що трапилася .. коло гори Стрилиці* (В. Шкляр); *— Це посвідчила мені провідна думка вашої розвідки, і лише ви ще того не свідомі* (О. Кобилянська); *Пофарбоване в ясно-рудуватий колір волосся хай лишиться трохи розкуйовджене — така недбалість посвідчить за простоту й товариськість взаємин* (В. Підмогильний); *Лицарі роз'їхалися, везучи на грудях на шнурку хто кіготь, а хто зуб дракона, щоб мати змогу посвідчити свою участь у тій славній битві* (Ю. Винничук).

3. *юр.* Давати показання в суді або на допиті як свідок; свідчити. *— Але ж ви мали мати своїх* [свідків]. *— Нащо? — Ну, щоб посвідчили вашу невинність. — Мою невинність? Але ж я не потребую її посвідчувати* (І. Франко); *— У брата Михайлового города батьківського більш, ніж у Михайла, так... чи не посвідчив би ти в суді, що Василь, мов, сам захопив його стільки собі* (А. Тесленко); *Свідки одноголосно посвідчили, що того вечора Яким Коваль був п'яний і з ним могла справитись навіть мала дитина* (О. Донченко); *Газета якось загадково писала, що свідок звинувачення — теж якийсь в'язень, на суд не з'явився, щоб посвідчити проти Якова Платонова* (М. Малиновська).

ПОСВІ́ДЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **посві́дчувати.** *Посвідчується, що пред'явник цього, т. Миколаїв, є дійсно таємний співробітник особливого відділу 1-ої кінної армії, відділу боротьби з політичним бандитизмом* (Ю. Горліс-Горський); *Право спільної власності на землю посвідчується державним актом на право власності на землю* (з наук.-попул. літ.); *Повноваження виконавця заповіту посвідчуються спеціальним документом, що видається нотаріусом за місцем відкриття спадщини* (з навч. літ.).

ПОСВІ́ДЧУВАЧ, а, *ч., юр.* Особа, що дає показання на допиті або в суді як свідок. *Законодавець розглядає фігуру понятого не лише як посвідчувача, а і як суб'єкта пізнання, оскільки зацікавленість такого суб'єкта може привести до отримання необ'єктивного результату* (з наук. літ.).

ПОСВІ́ДЧУВАЧКА, и, *ж., юр.* Жін. до **посві́дчувач.** *З невідомих причин посвідчувачка не з'явилася на судове засідання* (з навч. літ.).

ПОСВІЖІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посвіжі́ти.** *Потім ішли вони лугом; трава вже стала вогкувата й прохолодна, посвіжіла* (Є. Гуцало); *Гарний хлопець! Лоб високий, батьківський, брови смоляно-чорні, енергійного прочерку; обличчя продовгасте, чисте, з посвіжілим рум'янцем* (І. Волошин); *Катерина йшла просто на неї .. І обличчя в неї було посвіжіле, відмолоділе* (В. Козаченко); *Врешті ми шикуємось і, мокрі, посвіжілі, видираємося повзводно вгору, до лісу* (А. Дімаров); *"Весна", — з насолодою подумав і Черниш, вдихаючи посвіжіле озонисте повітря* (О. Гончар).

ПОСВІЖІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **свіжі́ти** 1. *Глянь: западає день, і вітер посвіжів* (М. Зеров); *Вода у джерелах посвіжіла і зробилася чистою-чистою* (Григорій Тютюнник); // *безос.* Похолоднішати (про погоду). [О р ф е й:] *Вже вечоріє! Вже роса упала!* [А м ф і о н:] *Нічого. Посвіжіло, се і краще, тепер ми, відпочивши, надолужим* (Леся Українка); *В повітрі посвіжіло, запахло зеленню і міцними пахощами троянд* (М. Івченко); *Одразу посвіжіло, трохи спала спека, і знову почулося щебетання пташок* (С. Талан).

2. Док. до **свіжі́ти** 2. *Вона просто виспалась, посвіжіла* (В. Підмогильний); *Вона .. навіть помолодшала, лице посвіжіло, рухи жваві, енергійні, все робить бігом, за що не візьметься — горить в руках* (С. Чорнобривець); *Марія посвіжіла, зацвіла останнім цвітом її краса, ота, задля якої колись запорожець Самійло покинув Січ* (Р. Іваничук).

3. *перен.* Док до **свіжі́ти** 3. *Він біг Стрітенською аж до Олександрівської й заглядав — схоже було: знайомився! — на кожну з зустрічних вулиць. Дивувався: кожна з них, усе давні знайомі, посвіжіла, почужіла* (Олекса Ізарський); *Після побілення хата причепурилася, посвіжіла, навіть повищала* (із журн.).

4. Стати чистішим (про повітря). *Після невеличкого дощу повітря значно посвіжіло* (із журн.).

ПОСВІЖІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **свіжі́шати.** *Вітер у відкритому морі посвіжішав* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Мати враз посвіжішала й, виходячи з весняних плакатних вулиць за містечко, з надією дивилась в теплу легко-бірюзову далечінь* (М. Хвильовий); *Очі в нього веселі, запорошена шапка на потилиці, а з обличчя він наче посвіжішав* (О. Сизоненко); // *безос. Він розчиняє навстіж вікно, — нехай в кімнаті посвіжішає* (П. Колесник).

ПО-СВІ́ЙСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-сві́йському.** *Хлопець заходив уже сюди* [до пивниці] *по-свійськи, відчуваючи якусь полегкість, безжурність на порозі просторої зали* (В. Підмогильний); — *Знаєш, і все зрозуміло, ми ж в одному селі живемо, то повинні по-свійськи усе виснити, щоби було, як діти в школу* (Ю. Покальчук); — *Не здивуй же, як я попрошу в тебе одної речі по-свійськи, по-дружньому* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-СВІ́ЙСЬКОМУ, *присл., розм.* Як ведеться серед родичів, близьких приятелів і т. ін. [О н и с ь к о:] *Тільки присів біля неї* [корови], *а вона повертає свою мордяку, дивиться... Я її по-свійському: "Чого витріщилась?" А вона як дригне та ратицею по голові!* (О. Коломієць); — *Він* [сом] *і справді метрів із п'ять завдовжки і вагою під 300 кілограмів! Інших у Чорториї і не водиться. Спробую з ним... е-е... побалакати по-свійському...* (В. Чемерис); *Він кілька разів запросив його* [Бруно] *до себе на обід і вважав, що се дає йому право говорити з ним по-свійському* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО́СВІТ, у, *ч., діал.* 1. Світло, освітлення. *Ідуть вони* [вони] *дальше, аж здалека вздріли посвіт* (Сл. Б. Грінченка); *Вдома було темно — тільки крізь нові, тепер вітражні двері спальні цідився до передпокою низький, синцювато попілавий* [попелястий] *посвіт* (О. Забужко); *В лісі було майже темно, тільки якийсь тьмавий посвіт, наче від вогнища, що вже догоряє* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Який-небудь світильник. *Поспішали Піші ловчії з хортами. Тут же з посвітами джури* (Леся Українка); *У хаті дуки Самбора горіли посвіти, гостей Бог післав* (К. Гриневичева); *У посвіті березові скіпки палали високим і рівним вогнем* (Ю. Логвин).

ПО́СВІТА, и, *ж., діал.* Те саме, що **по́світ.** *Місяць на уповні і така ясна посвіта, що на стежинці хоч голки збирати* (Марко Вовчок).

ПОСВІТИ́ТИ, ічу́, і́тиш, *док.* 1. Світити, випромінювати світло якийсь час. *Світи* [місяченьку] *довше в чистім полі, Щоб нагулятись доволі. Поки відьми ще літають, Поки півні не співають, Посвіти нам...* (Т. Шевченко); *Ой, місяцю, посвіти, світи якомога. Час на Київ нам іти: ми вже у порога* (П. Тичина); *Ущербний місяць посвітив трохи, скотився за могилу, а зорі світили ясно, й срібний пилок сипався згори на шість чубатих голів, що посхилялися біля казанка* (Ю. Мушкетик); *За ті передані привіти? За тихий погляд, що п'янить? Нехай це сонечко посвітить. Нехай ця туга продзвенить* (Л. Костенко); * Образно. *Старе серце завжди шукає, де б його погрітися, кому б його посвітити на прощання своїм погаслим світом...* (Панас Мирний).

2. *кому і без дод.* Показуючи дорогу або допомагаючи в роботі і т. ін., спрямувати світло в потрібному напрямі. *Старий слуга посвітив мені до кімнати свого пана, з яким я пішов попрощатися* (І. Франко); [Г і л ь д а:] *Тихше. Постривай. Хтось плаче тут... чи жінка... чи дитина. Здається, тут... Дай світло — посвіти* (І. Кочерга); *Нічний гість вхопив глиняний каганець і посвітив за столом по лаві* (Ю. Логвин); *Іван, якого стала брати нетерплячка, посвітив собі в обличчя ліхтариком: "А тепер упізнаєш?"* (М. Андрусяк); *Лорна скинула свій наплічник і попросила мені посвітити їй запальничкою* (Любко Дереш).

3. *що.* Засвітити ліхтарі, свічки і т. ін. у багатьох місцях. *Вечеряли далі, аж доки не посвітили ламп* (Ю. Яновський); — *Ньо, гніда! Недалеко вже! .. І в'їхали в село, тільки світло посвітили* (А. Головко); *Довго, довго у віконця Грициха сиділа; Потім встала, до образів Свічки посвітила* (М. Петренко); *Поки посвітили ліхтарі й вибралися на гору до хати, зморилися добре* (В. Чухліб); * Образно. *Ніч зірки посвітила* (П. Тичина).

4. *чим, розм.* Мимоволі оголити, зробити видною частину тіла, звичайно прикриту одягом. [Г а л я *(регоче):*] *О, Боже! От якби хто бачив* [як впала Явдоха]! [П е т р о:] *Що? посвітила чим-небудь?* [Я в д о х а:] *Петре! срамник!* (Панас Мирний); — *Не боявся грішну душу показувати, так тепер грішним тілом посвіти.* — *Ні, не буду скидати* [штани]! — *раптом рішуче хлопець застібає ґудзики* (М. Стельмах).

◇ **Світи́ти / посвіти́ти косо́ю** *див.* **світи́ти.**

ПОСВІТИ́ТИСЯ, ітиться, *док.* 1. Світитися, випромінювати світло якийсь час. *В її* [Павучихи] *очах померло по малесенькому вогнику, дві такі собі іскрички* [іскорки], *які тільки мент посвітилися, такі собі тужні самоцвіти* (Валерій Шевчук).

2. Засвітитися *(див.* **засвічуватися**[1] 1, 2), стати засвіченим (про все або багато чого-небудь). *Да самі дзвони задзвонилися, Да самі свічі посвітилися* (П. Чубинський); *Ідемо вулицею — темно вже надворі, ліхтарі скрізь посвітилися* (Б. Грінченко); *Серед тоскної тиші посвітилися нагорі зорі* (Ю. Яновський); * У порівн. *Поміж його* [жита] *стеблами заясіли* [заясніли] *волошки, немов посвітились сині лампадки* (С. Васильченко).

3. *діал.* Запалити світло (про всіх або багатьох). *Уже зовсім смеркло. На селі посвітилися* (Б. Грінченко).

◊ **Аж каганці посвіти́лися** *див.* **каганéць.**

ПОСВІТЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посвітлíти.** *То тут, то там — на посвітлілих від скошеної трави горбах — люди громадили сіно, вйокаючи на коней, що ліниво тягли до стогів круглі копи* (М. Матіос); *Ганна Михайлівна уповільнила крок, а далі й зовсім зупинилась із виразом простодушної цікавості на посвітлілому обличчі* (С. Журахович); *— Може, й обмана* [омана]! *— вихопився Іван Стах з дивного забуття й посвітлілими у далекій мандрівці очима глянув на гостя* (І. Чендей).

ПОСВІТЛІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **посвітлíти.** *Астрономи виявили, що за останні роки Нептун став яскравішим, що ясно видно на знімку. Посвітління в південній півкулі Нептуна збільшилося за рахунок відбиття світла від білих хмарних смуг* (з наук. літ.); *У деяких рослин (картопля, буряк) при внесенні калійних добрив, особливо низькопроцентних, спостерігається загальне посвітління листя* (з наук.-попул. літ.).

ПОСВІТЛІ́ТИ, іє. 1. Док. до **світлíти** 1. *Навкруги стало враз неймовірно тихо, і навіть клапті неба в просвітах алеї ніби зразу посвітліли* (М. Івченко); *Синє небо посвітліло — скрикнув півень* (М. Рудь); *Як випав перший сніг, — простори, села й міста наче трохи повеселіли, посвітліли од ясної, як сонце, білості* (А. Хорунжий); *Всі сиділи мовчки і дивилися на озеро, яке посвітліло* (С. Андрухович); // *безос. З корівника висипали дівчата у білих халатах, аж посвітліло на скотному дворі* (І. Волошин).

2. *тільки безос.* Док. до **світлíти** 2. *На обрії посвітліло. Хмарки в вишині засріблилися* (О. Бердник).

3. *перен.* Док. до **світлíти** 3. *Розчулений і схвильований, він* [Скиба] *тиснув обома руками Куликову широку, тверду долоню, і вперше за весь цей час його обличчя посвітліло* (С. Журахович); *Ховрахові оченята-намистинки миттю посвітліли й глянули на мене з дитячою довірливістю* (І. Росоховатський); *Улянка тулилася, нахилилася й щось сказала, від чого Тимошеве лице враз посвітліло* (В. Лис).

◊ **Посвітлíшало (посвітлíло, полéгшало) на душí (на сéрці)** *див.* **посвітлíшати; [Як (мов, нíби** *і т. ін.)*] **посвітлíшало (посвітлíло) в головí** *див.* **посвітлíшати.**

ПОСВІТЛІ́ШАТИ, ає. Док. до **світлíшати** 1–3. *Небо посвітлішало. Почало благословлятися на світанок* (В. Гжицький); *Поля на горбах, що спинаються до бездумних хмар, уже посвітлішали, в'ється над ними стомлений, доспілий серпанок* (Є. Гуцало); *Посвітлішав Дмитро, в очах заграли блищики, подобрішали вони* (М. Стельмах); *Обличчя людей з діловитих, зморених жнивами, посвітлішали, й у очах спалахнула радість* (Г. Пагутяк); * Образно. *Українські, німецькі, польські слова заповнили просторе подвір'я, що аж посвітлішало від дитячого щебету* (М. Андрусяк); // *безос. Коли вогонь розгорівся ще дужче, у хижі посвітлішало* (С. Скляренко); *На греблі враз стало просторо, наче посвітлішало* (І. Багмут); *Надворі враз посвітлішало, зазолотився сніг на хліві* (Ю. Збанацький).

◊ **(1) Посвітлíшало (посвітлíло, полéгшало) на душí (на сéрці)** *в кого, кому, перев. від чого* — хто-небудь відчув спокій, душевну рівновагу від чогось; кому-небудь стало приємно, легко, спокійно і т. ін. — *Посидь і послухай. Може, й на серці полегшає, як нас почуєш* (Б. Лепкий); *Я згадав цю розмову, і в мене посвітліло на душі* (І. Багмут); *Закрутилась, плин свій стишила Хмарина, як гора. Та від неї посвітлішало на серці в трударя* (П. Дорошко); *Парубкові посвітлішало, полегшало на душі і від свого рішення, і від своєї несподіваної великодушності* (М. Стельмах); *В Новонікуліно приїхали завидна. Ілля Миколайович уже здалеку побачив новий будинок школи, і на душі в нього посвітлішало* (В. Канівець); **(2) [Як (мов, нíби** *і т. ін.)*] **посвітлíшало (посвітлíло) в головí** *у кого, кому і без дод.* — у кого-небудь думки стали виразними, чіткими; хто-небудь став добре розуміти, сприймати щось. — *Внизу під скелею був один Хома, а піднявся на скелю, то це вже зовсім інший Хома! І бачить далі, і чує далі... І в голові наче посвітлішало!* (О. Гончар); *А як наткнувся на Сірий ліс, у голові посвітліло — він крутився за версту від батьківської домівки* (В. Шкляр); *Ізолював* [Дан] *себе від всього цього цілком свідомо і зовсім не шкодував, адже в голові значно посвітлішало* (І. Роздобудько); *Діана підвелась й увімкнула світло. .. Зі світлом і в голові посвітлішало* (М. Кідрук).

ПО-СВІ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-свíтському.** *Мавши від Бога яву у сні про царевича, покинув* [Варлаам] *пустиню, перебрався по-світськи і, сівши на корабель, поплив до Індії* (І. Франко); *Мазепа удавався геть і, поминаючи владику, потиснув йому руку по-світськи* (Г. Колісник).

ПО-СВІ́ТСЬКОМУ, *присл.* 1. Не дотримуючись церковних канонів. *Сьогодні абсолютна більшість мусульманок Криму одягаються переважно по-світському, вони покривають голову лише для виконання релігійних обрядів, як і більшість кримських християнок* (з наук.-попул. літ.).

2. Так, як ведеться у світському товаристві, відповідно до вимог світу *(див.* **світ**[2] 7). — *Звісно, що все це фантазія, — по-світському всміхнулася до мене Люська, пригощаючись кавою* (Л. Денисенко); *На хвилину він вийшов у кухню, пританцьовуючи по-світському, а коли повернувся, несучи на таці якусь парадну рибу, то побачив жахливу картину* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОСВІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Неяскраво світити або світитися. *Через городи між хат проглядали іржаві рудівські поля, паморозь випала й на них і синьо посвічувала* (Валерій Шевчук); * Образно. *Її голубі очі були сповнені радістю, і в той же час щось тривожне посвічувало в них* (П. Кочура); *У глибині карих очей* [Котляревського] *жили, грали, посвічували дві лукаві іскрини, та князь їх не помічав* (Б. Левін); // *чим.* Виблискувати час від часу. *Повертаючися то сюди, то туди, посвічував* [війт] *до сонця своїм товстим червоним лицем* (І. Франко); // *чим, рідко.* Те саме, що **присвíчувати.** *Він же виходить у одні двері, а Кирило Тур входить у другі. Увійшов і зараз запер двері. Гляне, посвічуючи по глибці каганцем, аж у кутку сидить на голому ослоні Сомко* (П. Куліш); *Посвічуючи собі ліхтариком, зорієнтувався* [Дмитро] *за мапою* (В. Кожелянко).

ПО-СВО́ЄМУ, *присл.* 1. Відповідно до власного бажання, розуміння, уподобання і т. ін.; на власний розсуд. — *Не я ж буду, щоб я не зробив по-своєму!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Суддею був Ведмідь, Вовки були підсудки. Давай вони його* [Вола] *по-своєму судить* (Є. Гребінка); — *Шкура — діло тонке, всякий її по-своєму рятує, а інший ще й відрощує на ній те, що має їжак* (М. Стельмах); *Здорове харчування кожен розуміє по-своєму* (С. Пиркало); // Зі свого погляду, зі своєї точки зору. *Вона ж була в нього* [Прокопа] *по-своєму закохана* (В. Лис); *Усі були при ділі, і тобі на мить стало аж незручно за своє вторгнення в цей сповнений діянь і по-своєму інтимний простір* (К. Москалець).

2. Не так, як усі інші; своєрідно. *Матроси співали майстерно. Мотив був суворий, мужній і по-своєму оригінальний* (З. Тулуб); *У нашій хаті залунала музика; старі дерев'яні ночви грали по-своєму, і цинковий тазик, куплений в сільмазі, грав по-своєму* (В. Близнець); *Тільки тоді, приблизно в одну й ту ж мить, але кожне по-своєму, відчули, як над ними схиляється і згущується вся таємничість нашого світу* (Ю. Андрухович); *Кожен падалішний листок на осонні горів по-своєму, і по-своєму пахла напівприв'яла, відчахнута з верховіть, густа соснова гілляка* (Є. Пашковський).

3. Рідною мовою. *І всі мови Слав'янського* [слов'янського] *люду — Всі знаєте. А своєї Дас(т)ьбі... Колись будем І по-своєму глаголать* [говорити] (Т. Шевченко); — *Дядю, дай мені яку українську книжку. Я хочу вчити свою рідну мову, яку я забула. Коли я хоч трохи вивчу її, ми будемо говорити між нами по-своєму* (В. Винниченко); — *А чого це я маю казати в столиці України не по-своєму: я вдома, а не в гостях* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО-СВОЯ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-свояцькому.** *Треба себе перед людьми по-свояцьки тримати..!* (Б. Лепкий); — *Дай, думаю, по-свояцьки загляну до вас перед дощем,* — *солодкомовно заговорив дядечко* (М. Стельмах); *Тоді Адам по-свояцьки підморгнув мені. — Знаєш, чого кликав? Розвідка донесла, що днями відбулась баталія на броді* (В. Близнець).

ПО-СВОЯ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як свояк (у 3 знач.), подібно до свояка; як ведеться у свояків. *Ян сьогодні, ніби забувши про стіну* [у спілкуванні], *замість привітання підморгнув по-свояцькому* (Р. Федорів); *Коли переступив* [Василь] *поріг квартири і побачив Людмилу в тьмяному світлі зеленого торшера, напруження відпустило його. По-свояцькому роззувся, розстебнув сорочку на грудях, розслабився в м'якому кріслі* (В. Яворівський).

ПОСВОЯ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **посвоя́чити.** * Образно. *З руїнами цими неначе посвоячена душа знаходила тут у тяжких хвилинах все покріплення... Зелень зимою і на руїнах — се ж .. символ живучості, лік цілющий на сумнів, зневіру...* (Уляна Кравченко); * У порівн. *В тій хвилі пригадалася їй ворожба циганки. Немов посвоячена духом з нею, вдивилася в нахабника* (О. Назарук).

2. *у знач. прикм.* Який посвоячився, поріднився з кимнебудь. *Монастир і церкву основував Іван Собеський, що по мамі був посвоячений з українським родом Даниловичів* (Б. Лепкий); *Рід Могил був посвоячений з польськими або спольщеними магнатськими родами, як Потоцькі, Вишневецькі, Корецькі, Пржерембські* (з наук. літ.); *Наполеон непокоївся зростом прусської сили, та й цар Александр готовий був стати в обороні посвоячених з ним німецьких князів* (з навч. літ.).

ПОСВОЯ́ЧЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **посвоя́чити** і **посвоя́читися.** — *Ти щось, як крамар, розговорився,* — *замітив брат. — Аж так скоро відбилося на тобі нове посвоячення? — Вибачайте,* — *сказав о. Лука* (О. Назарук); *Нюх так злюче відрікався від посвоячення з жебраками, так ненависно обзивав при жандармах і його, і матір, і весь рід Круків, що юнак сказав собі в думці: "Нехай же й він, паскуда, посидить за людську правду"* (П. Козланюк).

ПОСВОЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, розм.* Зробити своякам; поріднити, породичати (у 1 знач.). *Племінниця гетьмана Настасія Василівна Скоропадська вийшла заміж за Федора Васильовича Кочубея. Цей шлюб посвоячив Скоропадських з донькою генерального судді Марфою Каневською-Оболонською, Турковським, бунчуковим товаришем Лизогубом, переяславським полковником Степаном Томарою* (з наук. літ.).

ПОСВОЯ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *розм.* Док. до **свої́читися;** поріднитися (у 1 знач.), породичатися (у 1 знач.). *Матвій любив того чарівника, саме такого хотів бачити і саме таким хотів бути. Посвоячившя, було, з ним, середущу його дочку Лукію подружив* (У. Самчук); — *Боярин Маломир на мене лихий — може впертися. Піди скажи йому ти. Якщо ти сам згоден з нами посвоячитися* (І. Білик); *У 1714 р. посвоячилися зі Скоропадським і Полуботки через шлюб доньки полковника чернігівського Олени з Яковом Марковичем* (з наук. літ.).

ПОСВЯ́ТА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **посвяти́ти** 1–6. *Збір такої кількости* [людей] *завжди траплявся тільки тоді, коли на народ насувало стихійне лихо. Чи посуха, чи пошесть, чи посвята кринички, щоб небо до нив не було жорстоке* (Т. Осьмачка); *Посвята на владику володимирського була цілком розумним актом, заслугованим цією ученою, морально цільною і благочестям душі увінчаною людиною...* (Іван Ле); *Мати зараз паски печуть, яйця варять, готують на посвяту* (І. Цюпа); *У земляків Володя і Сергій застали бенкет. Виявляється, тут відбувалася посвята новачків у студенти* (В. Коломієць); *Запам'ятав він себе трирічним хлопчиком, коли одного весняного сонячного дня нарядили його у військовий одяг .. Це були урочисті пострижчини — посвята у воїни* (В. Малик); *Я походжу зі старого та давнього роду, в якому з уст в уста, без посвяти в суть справи різних там недолугих травниць, передаються закляття та прокляття* (Дара Корній).

2. Напис на початку літературного, музичного і т. ін. твору, з якого видно, кому автор присвячує або дарує свій твір; присвята (у 2 знач.). *Ось портрет Гоголя з посвятою Тараса Шевченка* (І. Волошин); *В тій книжці були слова посвяти Ользі, написані по-німецьки* (Р. Горак); *Жодних фотографій, кредитних карток, записок і записників, олівців, мундштуків, годинників з посвятами й обручок з іменами та датами* (Т. Прохасько).

3. *зах.* Самопожертва. *Як в оті тяжкі конання хвилі Ти в нестерпній муці хоч раз крикнеш, Хоч зітхнеш, хоч думкою самою Пожалієш сього вчинку свого, То даремна вся твоя посвята* (І. Франко); *По від'їзді найбільше говорили всі за Тараса і подивляли його любов і посвяту для сестер* (С. Ковалів); *Думав про матір, про прості її заповіти, про віру в людей, віру в добро, в щирість, у любов, у посвяту заради величного й прекрасного* (І. Багряний).

ПОСВЯТИ́ТИ *див.* **посвя́чувати.**

ПОСВЯТИ́ТИСЯ *див.* **посвя́чуватися.**

ПО-СВЯТКО́ВОМУ, *присл.* Так, як у свята; святково, небуденно. *Дівчата, зодягнені по-святковому, насилу захищали свої накрохмалені спідниці від натиску* (М. Коцюбинський); *Наближався вечір, а по-святковому оздоблений Стамбул не замовкав* (З. Тулуб); *Хати, прибрані найчистішими полотнами, здавалось, у кожному вікні засвітили зорі .. І ці по-святковому врочисті вогники цвяхами кололи серце Карпові* (М. Стельмах); *Макариха вбрана по-святковому, квітчаста хустка на груди звисає, очі сяють радісно* (М. Руденко); *Карети ж під'їжджали до ґанку, і з кожної, ніби бджоли з вулика, висипали по-святковому вдягнені чоловіки й жінки. Побіч завзято вигравали музики* (Валерій Шевчук).

ПОСВЯТКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **святкува́ти** 1. *Що мені, більше робити нема чого, чи як? Мені й побазарювати, мені й поярмаркувати, мені й похрамувати, мені й посвяткувати* (Остап Вишня); — *Чи я тобі не казала, посвяткують ті свята й без тебе* (П. Панч); — *Посвяткували ми тоді добре* (М. Стельмах).

2. Святкувати якийсь час. — *Що це за подія така? — А ніяка, — дражливо відповіла Тося. — Захотілось посвяткувати, то й святкую* (М. Івченко).

ПО-СВЯТО́ЧНОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-святко́вому.** — *Петровичу, просимо до кумпанії! — загукала молода хазяйка, вся промениста з радощів і вже трохи причепурена по-святочному* (Дніпрова Чайка); *Сонце сходило по-святочному, не поспішаючи, обливало яскраво-червоним золотом вузенькі, рідкі хмари і потім, випручуючись звідти, слало проміння на верхів'я дерев і лисі шпилі* (М. Івченко); *Біля воріт виладналися по-святочному зодягнуті старі козаки, які скучали за військом, мов мати за дітьми* (П. Панч).

ПОСВЯ́ТСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **посвя́чення.** *Хотіла була сама у посвятство паски нести, та вже тепер молодицю припрохала* (Сл. Б. Грінченка); * У порівн. *Стоять, немов після посвятства, дерева, світлі, мовчазні* (П. Мовчан).

ПОСВЯ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посвяти́ти.** *Ладанки* [Грек продавав] *од усяких хвороб, навіть пальмові гілки, нібито посвячені .. в Єрусалимському храмі* (І. Нечуй-Левицький); *Старого Грицька казав* [князь] *поздоровити і передати йому золотий хрестик, посвячений царгородським патріархом* (А. Чайковський); *Як вернулися з церкви з посвяченими дарами осені-родільниці, пішов малий відлюдок у садок* (І. Керницький); — *То свята була людина! І лицар не тільки названий, а й посвячений!* (Ю. Логвин); *Ноти, які були в нас перед очима, мали певні знаки .. Музикант, не посвячений у їхнє значення, відіграв би цю мелодію без жодних наслідків* (Ю. Винничук); — *Ніхто з нас не посвячений у задум твого пана, Купця з Добромиля* (Г. Пагутяк); *Нинішній, останній день ловів мав бути посвячений самому головному, та заразом і найбільше небезпечному ділу — ловам на медведів* (І. Франко); // **посвя́чено,** *безос. пред. Ярині хотілося розпитати невістку, чи її посвячено в черниці, чому вона у своєму, а не в чернечому* (Б. Харчук); *Про такі листи не годиться багато говорити. Але їх можна показувати духівникові, а, як вам відомо, мене посвячено в духовний сан* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); — *Така психообробка не гарантує збереження таємниць, у які вас буде посвячено згідно зі службовими обов'язками* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОСВЯ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посвяти́ти.** — *Та се ми вволили волю діда Якова, давнього нашого старости. Се він нас запрохав на посвячення свого млина.., — говорила Ватя* (І. Нечуй-Левицький); *На Різдво Корній задав гульню. Навмисне посвячення хати на велике свято відложив* (У. Самчук); *Частина друга Требника містить в собі обряди посвячення води, церков, різних церковних речей* (з рел.-церк. літ.); *Князь-вітець мав здійснити посвячення, син-княжич — стати перед присутнім на посвяченні людом таким, як знали його усі дванадцять літ — з непокритими й незайманими до сьогодні кучериками* (Д. Міщенко); — *Уяви лишень, який фурор ти викличеш на посвяченні першокурсників* (О. Авраменко); *Посвячення рідних у свої темні справи не входило до планів чоловіка, проте раптово його задум було викрито* (з газ.).

2. *зах.* Самозречення, жертва. *Сила волі, запалу, посвячення у того чоловіка величезна* (І. Франко).

ПОСВЯ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посвя́чувати.** *На молебні посвячувані трави враз перемінялися: пахли сильніше й п'янкіше, виглядали яскравіше, зеленіше, соковитіше* (з газ.); *При співах церковних і молитві посвячуваного священника одягли в архієрейські ризи* (з рел.-церк. літ.).

ПОСВЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ПОСВЯЩА́ТИ,** áю, áєш, *недок.*, **ПОСВЯТИ́ТИ,** ячý, я́тиш, *док.* 1. Здійснювати церковний обряд, що символізує очищення чого-небудь від гріховності, надання чому-небудь святості; освячувати. [С а в к а:] *Одколи живемо ми на цьому подвір'ї, не було ще помітно, щоб тут водилося що-небудь, а тепер чи не доведеться посвячувати і двір, і хату* (С. Васильченко); *Кайдашиха просила його посвятить і Карпову хату. Їй усе-таки шкода було сина* (І. Нечуй-Левицький); *Вона приводила до нас священника. Він посвятив ту кімнату, але мені було ясно, що це нічого не змінило* (Любко Дереш).

2. *кого, рел.-церк.* Виконуючи відповідний обряд, надавати кому-небудь духовного сану; висвячувати. *У священники посвячують на літургії вірних після великого входу, щоб посвячений, як той, що одержав належну благодать, взяв участь в освяченні дарів* (з рел.-церк. літ.); *Оце імена Ааронових синів, помазаних священників, що він посвятив їх бути священниками* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *заст.* Надавати кому-небудь певного звання, урочисто приймати до складу когось. — *Лицарю Оресте, посвячую тебе в лицарі прекрасної дами...* (Л. Старицька-Черняхівська); *Якщо випускник школи вигравав цю альтернативу, його посвячували в тореро. Ось таким мав бути шлях до справжньої кориди!* (І. Роздобудько).

3. *що, рел-церк.* Освячувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Завтра належить правити службу Божу, до того ж, маківки і мед освячувати, бо ж першого Спаса ще й медовим називають* (В. Лис); *Де були колодязі, і на ставку, усюди воду посвятили...* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ми ж ото із старою посвятили на Спаса яблучок і грушок...* (О. Ковінька); — *Пасочки посвятили* [люди], *Великдень такий красний був і веселий, що усе живе тішилося та співало* (І. Чендей).

4. *що, перен.* Звеличувати, підносити, облагороджувати що-небудь. *Пісня посвячує мирний труд, дає сили на подвиг, дає натхнення на боротьбу* (Ю. Яновський).

5. *кого, у кого.* Урочисто відзначати початок навчальної, трудової і т. ін. діяльності кого-небудь, надаючи почесне звання студента, працівника і т. ін. *Традицією університету стало посвячувати абітурієнтів у студенти* (з газ.).

6. *кого, у що.* Повідомляти кому-небудь щось таємне, не всім відоме; ознайомлювати когось з чимсь. *Підійшов хлопчина років тринадцяти, якого учитель посвящав у тайни біології* (Ю. Яновський); *Андрій перебував у стані облоги. Йому давали нишком безліч доручень, йому звіряли свої болі й таємниці, його посвячували в родинні справи* (І. Багряний); *Тоді батько, трохи спантеличений таким несподіваним перебігом подій і дочасним розкриттям його приховуваного наміру, в який він посвятив тільки маму, трохи потупцяв* (П. Загребельний); *Поки що я не вирішив, кого ще посвячу в ці плани* (А. Кокотюха).

7. *що, зах.* Те саме, що **присвя́чувати.** *Оцей вірш власного виробництва від щирого серця тобі посвящаю і, оскільки зараз не в змозі подарувати тобі щось краще, то нехай він буде для тебе моїм дарунком* (В. Симоненко); *Мали, отже, досить обоє Солецькі часу посвячувати вихованню дочки* (Н. Кобринська); *Печерські подвижники викопували свої перші келії, посвячували життя Богові, людині, народові, відрікшись від усього на світі, нездужаючи під землею від сирости і надмірної праці, недоїдання і недосипання* (В. Барка); *Маю займатися лиш одним добре вихованим дівчатком, а решта понад обов'язкового часу, а буде його кілька годин денно, виключно буде до мене належати, котрі посвячу науці й музиці* (О. Кобилянська).

8. *що, зах.* Приносити в жертву щось, поступатися чимсь. *І тут* [при роботі] *він показав свою енергію та тямучість, свій бистрий розум та вірний спосіб числення, що задля сподіваної більшої користі радо посвячує меншу* (І. Франко).

◊ **(1) Посвяти́ти лози́ною** *кого, жарт.* — побити когось різкою. [М а т и:] *Він сьогодні таки доспівається, поки я посвячу його лозиною* (С. Васильченко).

ПОСВЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідше* **ПОСВЯЩА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОСВЯТИ́ТИСЯ,** ячу́ся, я́тишся, *док.* 1. Приймаючи обряд висвячення, одержувати духовне звання; висвячуватися. *Третій син у родині ставав або вояком, здобуваючи собі маєток, або посвячувався Богові, і вже Бог забезпечував йому статок* (Г. Пагутяк); *На те піп посвятився, щоб по церкві крутився* (Номис).

2. Ставати освяченим. *Принесені на Трійцю трави посвячуються, коли Дух Святий сходить на всіх присутніх у храмі* (з рел.-церк. літ.).

3. *зах.* Те саме, що **присвя́чуватися** 2. *Мати дає життя новому чоловікові, вона посвящається ціла його удержанню, його розвиттю* [розвитку] *як тілесному, так і душевному* (І. Франко); *Славко має намір посвятитися адвокатурі* (Л. Мартович); *Він увесь посвятиться своїй родині й буде вічно дивуватися, що, одружившись без любові, знайшов сімейний затишок, але чи то — кохання* (Р. Іваничук); *Пан Іван весь до останку посвятився війні — не з ким, як із самим секретарем його королівської милости* (О. Забужко).

4. *тільки недок.* Пас. до **посвя́чувати.** *Зодягай же вінок з колосків! Ти посвячуєшся в хлібороби!* (Л. Забашта); *У 21 рік зброєносець посвящався у лицарі на спеціальній церемонії* (з навч. літ.); *Намет князів .. стояв під розложистим дубом. Такі дуби посвячувалися колись богам* (П. Загребельний).

◊ **Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься)** *див.* **вода́; [І] паски́ не посвя́тяться** *див.* **па́ска.**

ПОСВЯЩА́ННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **посвяща́ти, посвяща́тися.** *Посвящання у справи.*

ПОСВЯЩА́ТИ *див.* **посвя́чувати.**

ПОСВЯЩА́ТИСЯ *див.* **посвя́чуватися.**

ПОСЕЗО́ННИЙ, а, е. Який здійснюється в певні сезони, триває протягом якогось сезону або сезонів. *У кошторис закладено видатки на посезонне ремонтування місцевих доріг* (з газ.); // Признач. для певного сезону. *Зараз тривають пусконалагоджувальні роботи, .. там видають посезонний спецодяг, є побутові кімнати, душові, кімнати для приймання їжі* (С. Талан).

ПОСЕЗО́ННО. Присл. до **посезо́нний.** — *Йона теж он батракував, але ж він тільки посезонно* (О. Гончар); *Тамара .. прикрасила ноги капроном того кольору, котрий посезонно купувався тільки на чорноморських пляжах* (О. Чорногуз); *У агрохолдингу робітники можуть працювати постійно, а також посезонно* (з газ.).

ПОСЕКРЕТАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., розм.* Секретарювати, бути секретарем якийсь час. *Ясна річ, одразу його членом правління не зроблять; доведеться ще з пів року посекретарювати* (М. Йогансен).

ПОСЕКРЕ́ТНИЧАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Секретничати якийсь час, поговорити з ким-небудь по секрету. — *Ходімо на кухню. Мені треба з вами трошки посекретничати* (В. Близнець); *Володя стоїть осторонь, певно, хоче посекретничати з дівчиною* (Ю. Бедзик).

ПОСЕЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Той, хто оселився в новому, необжитому місці. *Поселенці копали землянки з малесенькими віконцями у широкий степ, займали розлогі ниви, в'їдалися в роботу* (А. Хорунжий); — *Ідіть селіться! Я дозволяю... Це моя волость... І мені потрібні поселенці* (В. Малик); *Першим поселенцям було набагато тяжче, ніж тим, які прийшли пізніше на вже культивовані землі* (М. Василенко); // Той, хто вселився в нову квартиру, новий будинок і т. ін. *Зауважив* [начальник будівництва] *жартома, що буде Ягнич першим поселенцем зразкового корпусу номер два* (О. Гончар).

2. Той, кого заслано як засудженого на поселення (у 3 знач.) у певній місцевості на строк, вказаний у вироку; засланець. *Тут чимало засланців, також переважно поселенців, що перебувають під гласним наглядом поліції* (М. Сиротюк); *Там жили й працювали вільнонаймані та поселенці. Це була не справжня, така собі — наполовину, але все ж таки — вже свобода* (А. Кокотюха).

ПОСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посели́ти.** *Три дні згодом Федір Мокрицький, за рекомендацією Котляревського, був знову прийнятий у гімназію і поселений в будинку виховання, оскільки місце його все ще лишалось вільним* (Б. Левін); // **посе́лено,** *безос. пред. Дворище займало десятин з десять поля; багато там люду було поселено* (Панас Мирний); *На верхніх поверхах, де поселено студентів, світиться майже у кожному вікні* (А. Дністровий).

2. *у знач. прикм.* Який поселився. *Не треба теж забувати, що частина українського племені, поселена в Бессарабії, на Буковині і на Поділлі, більш чи менш довго була під постійним, посереднім і безпосереднім турецьким пануванням* (І. Франко).

ПОСЕЛЕ́НКА, и, *ж.* Жін. до **поселе́нець.** *Чимало назв населених пунктів пов'язані з ім'ям першого поселенця або поселенки* (з навч. літ.).

ПОСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посели́ти** 1 і **посели́тися** 1. — *Від козаків ми походимо.., одному з куренів було визначено оці місця під поселення* (О. Гончар); *Я найнявся сплавляти ліс на Золотій Бистриці. Через три роки мені виписали паспорт, характеристику і дозвіл на поселення в Буковині* (Р. Андріяшик); *Мене змушують чекати пів години на миршавого невисокого чоловічка з посивілими скронями, який має займатися моїм поселенням* (А. Дністровий).

2. У давні часи — місце осілого життя людей, що виникло з розвитком землеробства. *Деякий час в археологічній науці панувала думка, що поселення трипільців розташовувалися виключно на високих плато* (В. Домонтович); *Треба було щороку влітку озброювати з пів сотні вершників, з галасом і погрозами наскакувати на сусідні поселення, забирати у лісових мисливців хутра, віск, меди чи полотна у їхніх жінок* (О. Бердник); *Численні очеретяні хатини поселення були огороджені грубим пакіллям* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Населений пункт, селище. *Йшов* [Ярема] *цілий день, вибираючи глухі стежки, обходячи шляхи і людські поселення* (П. Загребельний); *Трударі з ближніх поселень були люди набожні і на чуже майно руки не підіймали* (Ю. Логвин); *Можна було, не виходячи до поселень, перейти аж на Закарпаття* (Т. Прохасько); // Місце, де оселяється хто-небудь. *На новому поселенні мав залишатися я та ще хтось з бажаючих* (А. Хорунжий); *Широка й сумна пісня пливла, як вітер, над берегом, підіймалась вище і бралась до островів і, напевно, далі, на той бік, до козацьких поселень* (Б. Левін); // Місце, де оселяються, гніздяться великою масою деякі тварини, птахи, комахи і т. ін. *Прозорий перший туман злегка засивівся по вибалках, рясно всипаних горбиками підземних кротячих поселень* (О. Гончар); *Він помітив нове поселення, де мешкало кілька десятків пернатих* (І. Росоховатський); *Ковпачки морських качечок, схожі на малесенькі хижки, тулилися на скелях цілими поселеннями, по вулицях яких походжали хітони — ці водяні скарабеї* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. Заслання у віддалену місцевість як один із засобів покарання. *Його заарештували й заслали в один концтабір, її — в інший .. І так проминуло 18 років. Потому звільнили з табору на поселення в Сибіру — довічне* (І. Жиленко); *Він відбув п'ятнадцять років таборів і п'ять років поселення, поки зміг повернутись додому, в Україну* (Ю. Покальчук); // Місце такого заслання. *Петрусь їде з мамою в Сибір до тата на поселення* (Ф. Бурлака).

△ **(1) Військо́ві посе́лення,** *іст.* — у Російській імперії за царювання Олександра I особлива організація війська, коли до складу розміщеної де-небудь військової частини включали місцевих селян-чоловіків, які ставали довічними солдатами й були зобов'язані, крім сільськогосподарських робіт, виконувати різні військові повинності. *Жорстокі утиски у військових поселеннях викликали бунти рекрутів і селян* (І. Дзюба).

ПОСЕЛЕ́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **поселе́нець.** *Дослідження етнічної структури населення передбачає аналіз соціально-демографічного складу поселенських груп* (з наук. літ.).

2. Стос. до поселення. *Повіт мав охоплювати однорідну за поселенською, просторовою структурою та за громадськими економічними зв'язками територію* (з наук.-попул. літ.).

ПОСЕЛИ́ТИ *див.* **поселя́ти.**

ПОСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **поселя́тися.**

ПОСЕ́ЛОК, лку, *ч., заст., рідко.* Селище. *Слобід ще не було так багато, як тепер, а так було — де-не-де поселок* (Сл. Б. Грінченка); *Знову виринали неясні згадки з дитячих літ, і він бачив забуті обличчя, тихий поселок* (М. Хвильовий); *Я залишив горничарський поселок. Як прийшов, так і пішов* (М. Дочинець).

ПОСЕЛЯ́НИН, а, *ч., заст.* 1. Поселенець (у 1 знач.). *На широких степах селилися поселяни* (Іван Ле); *Довго я йшов, довго й важко. Але, зрештою, дійшов до Чорної фортеці... Збіглася вся залога і поселяни, що фортецю ремонтували* (Ю. Логвин).

2. Селянин. *В мужика було в поселянина, Да й три сини були добрії* (Л. Первомайський); *Княгиня була не проти, щоб поговорити про користь освіти і для простого люду, зрозуміло, в певних рамках — щоб поселяни могли читати та рахувати* (Б. Левін); *Інколи я говорила з поселянами. У них була дивна говірка, слова мовили, ніби пили, — маленькими ковточками* (Л. Денисенко).

ПОСЕЛЯ́НКА, и, *ж., заст.* Жін. до **поселя́нин.** *Дівка зріла вже, має розуміти, чого хоче від неї і що дасть їй князь; не поселянкою — володаркою землі Тиверської стане* (Д. Міщенко).

ПОСЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поселя́ти** 1 і **поселя́тися** 1. *Уся поїздка була дуже добре організована та продумана, навіть поселяння в готель зайняло зовсім мало часу* (з газ.).

ПО-СЕЛЯ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-селя́нському.** *Олекса витирає рота долонею, широко, по-селянськи* (Ірина Вільде); *— Он як ви, Степане Васильовичу, заговорили? — І відразу ліс ожив, дерева стали людьми, — дивується Роман і придивляється до по-селянськи простого, одвертого обличчя з розумними очима* (М. Стельмах); *Страви нам подавала надзвичайно вродлива дівчина, приблизно шістнадцяти років, одягнута в народний одяг. У неї чорне волосся, заплетене по-селянськи в довгі коси, і великі живі карі очі* (Д. Білий).

ПО-СЕЛЯ́НСЬКОМУ, *присл.* Як селянин, як селяни. *Карпо потовстів і підріс наче. У синьому сукняному каптані, розчесаний не по-селянському, а у проділ, він визира таким поважним-заможним* (Панас Мирний); *Дивно було й те, що цей на вигляд простий дядько зовсім не по-селянському вів розмову* (Д. Бузько); // За звичаєм селян. *Вона встала, вклонилась по-простому, по-селянському, на всі боки, не знала, що далі робити, і раптом почула, як з очей у неї впало кілька важких гарячих сліз* (У. Самчук); *— Як вас звати? — По-селянському, значить, Кузь, а по святцях — Кузьма* (Григорій Тютюнник); *Вдвох вони з матір'ю харчувалися здебільшого вареною картоплею, Дарина її малою любила, та любить і досі — товчену по-селянському, з кисляком, з покришеною петрушкою* (О. Забужко).

ПОСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Розміщувати де-небудь на постійне проживання; селити, оселяти. *Це буде дитинець. Пізніше його обнесуть великою стіною й відділять від окольного города — того звільненого від лісових хащів місця, що віддає для вогнищан та гриднів. Хай негусто їх, нових поселяй при новім городі* (Д. Міщенко); *— Тепер не приберу більш глузду, Як тут сих поселить прочан; Землі шматок єсть.., То їм з угоддями* [угіддями] *оддам* (І. Котляревський); *На весну, як знайшлася в неї дочка Килина, він перекочував з ними до Одради, ще ціле літо при собі держав та вже восени поселив у баби-шептухи* (Панас Мирний); *— А вони чому вирішили саме тут поселитись? — Не самі поселились. Принукою їх поселили* (О. Гончар); // Поміщати на якийсь час десь, у кого-небудь. *Батьки .. ведуть поселяти жовторотих новобранців-першокурсників* (А. Дністровий); *Полягали пізно, а коли вже стихло, Карпо зайшов у світличку, де поселили гостя* (М. Чабанівський).

2. *що, перен.* Виклика́ти появу якогось почуття, настрою і т. ін. у кого-небудь. *Тягар турбот потьмарив застарілі .. обличчя, і незгода поселила смуток в їх душі* (О. Довженко); *Сам Ситник, певно, був у хижі, чомусь довго не показувався, і це поселило в Сивооковім серці кволу надію: а що, як дід Родим живий?* (П. Загребельний).

ПОСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Обирати собі де-небудь постійне місце проживання; селитися, оселятися. *Корчували* [Данищуки] *в поті чола шість років, доки виборoли стільки землі, що могла прокормити їх. І аж за п'ять років почали поселятися близько них люди* (Мирослав Ірчан); *Там, у прибережній смузі, безліч островів більших і менших .. Тепер там поселяється багато з тих, хто прагне душевного спокою* (П. Загребельний); [Микола:] *Вони недавно тут поселились і дуже бідно живуть* (І. Котляревський); [Женя:] *Однієї моєї подруги сестра вийшла заміж за панича, і зараз вони поселились у хуторі і почали самі землю обробляти* (М. Кропивницький); // Залишатися жити, мешкати якийсь час де-небудь, у когось. *Як тільки наставали теплі весняні дні, вони* [пустельники] *покидали монастирі й поселялися в лісах, далеко від людей і віддавалися молитвам* (Ю. Винничук); *Приїхавши у чуже місто, знову поселяюся у готелі — поки на одну добу, аби в перспективі знайти помешкання* (А. Дністровий); *Того ж вечора Лариса Петрівна поселилася в сусіднім — через двір — будинку на Михайлівській вулиці* (М. Олійник).

2. *перен.* З'являтися, виникати (про почуття, настрій і т. ін.). *Через тиждень Орися встала, і в її очах навіки поселилося нове сяйво, яке спалахувало щораз, як тільки вона дивилася на дитину* (Григорій Тютюнник); *Спершу гіркота давила каменем, будь-якої утіхи не хотілося. А звідколи поселився іще й страх...* (Г. Колісник).

3. *тільки недок.* Пас. до **поселя́ти** 1. *Колись, іще до війни, вони* [бараки] *були дерев'яні, чорні, розхитані вітрами, і в них поселялися новоприбулі на шахту* (Григір Тютюнник).

◊ **Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся)** <*рідко* **Бісеня́та всели́лися**> *див.* **біс**[1].

ПОСЕМЕ́ЙСТВО *див.* **посіме́йство.**

ПО-СЕ́РБСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-се́рбському.** *Всі роз'ярились через міру; по-сербськи величали віру; Хто чим попав, то тим локшив* (І. Котляревський); — *Можете говорити зі мною грецькою мовою чи латиною, по-турецьки чи по-польськи, по-французьки чи по-сербськи, арабською чи й німецькою мовою. Я вас зрозумію* (С. Тельнюк).

ПО-СЕ́РБСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у сербів, за звичаєм сербів. *Щоб приготувати слив'янку по-сербському, потрібно натрусити слив, бо саме так усі ягоди будуть дуже стиглими* (із журн.).

2. Сербською мовою. *Бував дід Скрипник в угорських краях, разом з уграми та сербами боронив від басурмана славний Білий город, чи Београд, по-сербському кажучи* (С. Тельнюк).

ПОСЕ́РДИТИ, джу, диш, *док., кого.* 1. Сердити кого-небудь якийсь час. *Мені хотілось її посердити, і я розповів про щойно баченого білявого юнака в обіймах кістлявої смерті* (П. Панч); *Настуся любила покепкувати з хлопців, щоб і Сеню посердити, та їй прощалося все* (Микита Чернявський).

2. *з ким, розм.* Те саме, що **посвари́ти.** *Знав він про всі хатні пльотки* [плітки], *де про що і про кого говорилось, переносив усе те далі, посердив не одну сім'ю з другою* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСЕ́РДИТИСЯ, джуся, дишся, *док.* 1. Сердитися якийсь час. — *Ну, годі дути губи,* — *м'ягко* [м'яко] *почала Валя.* — *Посердились трохи й годі* (В. Винниченко); *Боженко не любив довго сердитись на Савку, тому, трохи посердившись, він зразу пом'якшав і перейшов на лагідний батьківський тон* (О. Довженко); *Він такий серйозний і насмішкуватий, не такий, як Вадим Сергійович, той наче сірник: спалахнув, покричав, посердився трохи — і заспокоївся одразу* (В. Владко).

2. *з ким, розм.* Те саме, що **посвари́тися.** *Не співали ні Дарка, ні Меркурій. Вони посердилися* (Д. Гуменна); — *Ти чогось наче зобидилась? Чи не з чоловіком посердилась!* — *вкрадливо ловить* [Терентій] *погляд жінки* (М. Стельмах); *Довго Одарка не заходила до Палажки. Навіть на вулиці не розмовляла. Тільки ото від порога гляне на її двір — і в хату. І посердилися вони за дрібничку* (М. Ткач).

ПО́СЕ́РЕ́Д, *прийм., з род. в.* Сполучення з прийм. **по́се́ре́д** виражають:

Просторові відношення

1. Уживається при вказуванні на простір, місце, предмет і т. ін., у центрі чи недалеко від центру якого розташоване що-небудь, перебуває хтось чи відбувається якась дія; серед. *Палагна розщібнула сорочку, скинула з себе, постояла посеред хати і, боязко озираючись на Івана, пішла до дверей* (М. Коцюбинський); *Чоловік у шкіряній куртці спинився посеред кімнати, заклавши руки за спину* (В. Владко); *Ось стежка вибігла на гору, і я вже бачу, ідучи, над яром двір, посеред двору горить багаття* (І. Гончаренко); — *Колись давно тут не було лісу, а стояло село, і в ньому жили люди. Посеред села у них була гарна церква* (С. Талан); // Уживається взагалі при вказуванні на простір, місце, де відбувається дія або перебуває хто-, що-небудь. *На базарі, як посеред моря Кривавого, стоїть Гонта з Максимом завзятим* (Т. Шевченко); — *До самого вечора лежав я .. Погнали худобу, а я лежу один посеред степу, і тільки сира земля мені рани студить* (Григорій Тютюнник); *Десь посеред села на повний голос кукурікав півень* (М. Циба); *Швидко звужувався видимий крізь той вилом світ: далека, байдужа до всього пуща, розлогі поля, в'юнка річка посеред них* (П. Загребельний).

2. Уживається при вказуванні на місце, простір і т. ін., в середину якого, куди спрямована дія; серед. *Ви тяжкий камень* [камінь] *положили Посеред шляху...* (Т. Шевченко); *Звеліла її вивести посеред покою,* — *танцюй!* (Марко Вовчок); *Вікно, освічене місяцем, повісило на грубку дивну мережку, кинуло посеред хати віконний хрест* (Григорій Тютюнник).

Означально-обставинні відношення

3. Уживається при вказуванні на осіб, предмети, в оточенні яких перебуває хто-, що-небудь або відбувається якась дія; між, поміж, серед. *Герман за той час сидить посеред куп онучок, струже дещо та веде сам з собою всілякі розмови* (І. Франко); *Посеред людського натовпу сліпий лірник співа-оповідає "Думу про трьох братів Азовських"...* (О. Гончар); *Посеред гурту сліпий кобзар торкав пальцями струни бандури, тихо співав надтріснутим голосом* (М. Сиротюк); // Уживається при вказуванні на осіб, предмети, у числі яких знаходиться хто-, що-небудь; поміж, серед. *Був там митар посеред них* (Леся Українка).

4. Уживається при вказуванні на певні події, явища, які оточують кого-небудь або супроводжують якусь дію; в умовах чогось, в обставинах чогось, під час чого-небудь. *Хто не жив посеред бурі, той ціни не знає силі, той не знає, як людині боротьба і праця милі* (Леся Українка); *Щось стряслося грандіозне, що не давалося так просто схопити розумом. Під його враженням Максим стояв приголомшений посеред хаосу* (І. Багряний).

Часові відношення

5. Уживається при вказуванні на проміжок між початком і кінцем певного часу, періоду, в який відбувається дія або коли наявний якийсь стан; серед. *У Харків і з Харкова Борис і Ляля завжди їхали разом. Якщо ж посеред навчального року виривався в Полтаву хтось один з них, то захоплював з дому коржики й для другого* (О. Гончар); *Від Гульфем не лишилося нічого. Тільки відчаєний* [відайдушний] *крик посеред ночі в надрах гарему, але які ж бездонні ті надра, щоб вирвався з них крик назовні!* (П. Загребельний); *У нього снігу посеред зими не дістанеш* (Є. Гуцало).

6. Уживається при назві дії, заняття і т. ін., під час яких відбувається якась інша дія або які перериваються іншою дією, заняттям і т. ін. *Пані схоплюється не раз посеред обіду та біжить у пекарню* (Леся Українка); *Посеред своєї розповіді хорват раптом замовк, зупинивши зачудований погляд на ордені Слави, що висвічував у Козакова на засмальцьованій потом гімнастьорці* (О. Гончар).

ПОСЕРЕ́ДИНІ. 1. *присл.* У середині, в центрі або недалеко від центру якого-небудь місця. *Крейсер зайшов .. до гавані і став посередині* (Ю. Яновський); *Покій був освітлений яскраво, як удень, а посередині стояв Лукаш і кланявся, кивав головою, схожий на танцюючого журавля* (Г. Пагутяк); *Без капелюха його надміру видовжена голова в хустці з великими ружами посередині була схожа на гарбуз* (М. Матіос); // Між двома особами або предметами. *Дорогою додому всі три йшли поруч. Юзя посередині* (Леся Українка); *Вечеря була, як на Святвечір: Данька посадили на покуті, посередині, мати з Вутанькою сіли по боках* (О. Гончар); *На царині, де обривається перед лугом лінія плотів, отець Вікентій стрічає трьох у лискучих сукнях дівчат: посередині висока і худюща, а до неї, мов полив'яні горшки-близнята, поприлипали низькі тілисті сестри* (М. Стельмах); *Попереду ішли батько з дочкою, посередині Крупа з візком, а прикривав їх ззаду я* (Ю. Винничук); // *перен.* Не приставши, не приєднавшись ні до кого. *Самі Чуплаки від бідаків відірвалися, а до багатіїв не прибилися, та так і зависли посередині, ні сюди ні туди* (С. Чорнобривець).

2. *прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на предмет, місце, простір і т. ін., в середині, в центрі або недалеко від центру якого міститься щось, перебуває хто-небудь чи відбувається якась дія; посеред. *Посередині ярмарку народ тече, як в берегах річка* (М. Коцюбинський); *Посередині юрти спускалися зверху шнури й китиці, призначення яких важко було одразу відгадати* (З. Тулуб); *Посередині столів появилися ті самі Терешкові пасочки з лойовою свічкою* (У. Самчук); *Йонька примостився на кормі, Тимко з веслом посередині човна* (Григорій Тютюнник); *За фундаментом велика трикутна галявина, кущами рівненько обсаджена, і посередині галявини — ми навіть очам не повірили — здоровенненька* [здоровенна] *копиця сіна* (В. Нестайко); // Уживається з назвою дії або процесу, на час проходження яких припадає інша дія. *А що обід приходився посередині лекції, його лишали обідати* (М. Коцюбинський).

ПОСЕРЕ́ДНИК, а, *ч.* 1. Особа або установа, організація і т. ін., що сприяє встановленню та здійсненню ділових контактів, торговельних або дипломатичних відносин між ким-, чим-небудь. *Серед міст, сполучених мережею торгових шляхів, виділялися передусім ті, що були не лише посередниками, а й мали велике виробництво* (з навч. літ.); // Той, хто допомагає кому-небудь спілкуватися з кимсь. [О р е с т:] *Ви, здається, хочете стати якимсь посередником чи опікуном межи мною і Любов'ю Олександрівною* (Леся Українка); — *Віруючи в Бога,* — *додав єпископ,* — *ми не повинні розривати миру, що дійшов до нас від предків наших, бо посередником між нами був сам Бог* (С. Скляренко); *За посередника між цими двома серцями, створеними одне для одного, став майор* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Той, хто виступає проміжною ланкою у взаємодії між ким-небудь або в якомусь процесі. *Райський за більш ніж пристойні комісійні перетворював антикварні цінності та коштовності знайомих, знайомих знайомих і знайомих знайомих знайомих на долари, просто виступаючи посередником між тими, хто волів продати, і потенційними покупцями* (А. Кокотюха).

2. Той, хто закликає когось помиритися. *Кривинський, як посередник, вийшов наперед громади та став допитуватись: чого вона бунтує?* (Панас Мирний); // Той, хто сприяє встановленню миру між ворогуючими сторонами. *Гріті зголошувався бути добровільним посередником між угорськими магнатами й султаном, десь щось вивідував, когось купував, когось продавав* (П. Загребельний).

△ **(1) Мирови́й посере́дник** — після селянської реформи 1861 р. в Росії — урядовий чиновник, що залагоджував конфлікти між селянами та поміщиками. *Пан поїхав до міста і пожалівся, ніби Джеря бунтує громаду. Мировий посередник потяг руку за паном* (І. Нечуй-Левицький); *Батько Лесин Петро Антонович Косач і під час її дитинства й потім був головою мирових посередників та повітовим маршалком в різних містах Волині* (М. Драй-Хмара); [Л и с е н к о:] *Наслухався горя цього, коли був мировим посередником! Я зараз напишу вам скаргу до окружного суду* (Ю. Мокрієв).

ПОСЕРЕ́ДНИЦТВО, а, *с.* 1. Сприяння у встановленні або здійсненні ділових контактів, торговельних, дипломатичних і т. ін. відносин між ким-, чим-небудь. *Делікатність справи вимагала посередництва* (Я. Качура); // Допомога в налагодженні спілкування між ким-небудь. *Оксана платить мені за посередництво щодо Мажарина подвійною порцією морозива* (Ірина Вільде); *Марина теж почула, про що мова, й кинулася із своїм посередництвом: — Петре! Мамо! Це ви рано завели* (Микита Чернявський); — *Я хочу придбати цю картину! І заплачу вам за посередництво* (І. Роздобудько).

2. Сприяння примиренню кого-небудь, установленню миру між ворогуючими сторонами. *Разом зі мною прибула урядова парламентська комісія, що мала взяти на себе посередництво у розв'язанні конфлікту* (І. Кулик).

○ **(1) За посере́дництвом** *кого, чого, чиїм* <**Че́рез посере́дництво** *кого, чого, чиє*>, *у знач. прийм.* — за допомогою кого-, чого-небудь. — *У мене своя ціль на оці. Хочу здобути зичливість пана радника, а за його посередництвом вдертися в серденько його доньки* (І. Франко); *Я зможу дуже люб'язно звернутися до своїх кредиторів через посередництво якогось спритного агента, що вблагає їх погодитися на легкі для мене умови* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОСЕРЕ́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **посере́дник** і **посере́дництво.** — *Ми вирішили одночасно збільшити обсяги закупівель кораблів та озброєння, відмовившись від звичних посередницьких схем* (О. Авраменко, В. Авраменко); *В умовах ринкової економіки важливе значення мають товарні біржі, які сприяють торгівлі, надаючи посередницькі послуги в укладанні біржових угод* (з навч. літ.); // Який виступає в ролі посередника, здійснює посередництво між ким-, чим-небудь. *Банк він підшукав собі вірменський — не так, щоб таки банк, а так, посередницька контора була Кефчіянца* (І. Кулик); *Мій рідний дядько Олександр .. давно вже пропонував роботу у своїй посередницькій фірмі* (В. Лис); // Який здійснюється за допомогою посередників. *Посередницька торгівля була основним видом діяльності в грецьких полісах* (з навч. літ.).

ПОСЕРЕ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **посере́дник.** *На другий день Олекса пішов з хлопцями до Ямної. Хотів зробити сестру посередницею зв'язку з краєм* (Г. Хоткевич); *Обдарована розумом і відповідними хитрощами, жінка знає, що часто ліпше бути посередницею, ніж повелителькою, на яку неминуче падає тягар відповідальності* (П. Загребельний).

ПОСЕРЕ́ДНИЧАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* 1. Бути, виступати посередником у спілкуванні, співробітництві між ким-, чим-небудь. *Герман обіцявся посередничати між "Спілкою" і другими бориславськими предприємцями* [підприємцями] (І. Франко); *Нубія майже два тисячоліття була залежна від Єгипту. Значення її лежало у великих копальнях золота і в тому, що вона посередничала в торгівлі із Суданом* (І. Крип'якевич).

2. Схиляти до примирення когось; сприяти встановленню миру між ким-небудь. *Старша сестра завжди посередничала, коли менші сварилися, завжди знаходила компроміс* (з газ.).

ПОСЕРЕ́ДНІЙ, я, є. 1. Невисокої якості, нічим не примітний, не дуже добрий; середній. *Він* [журнал] *еклектичний, і твори слабі або посередні, але такі, що не виходять поза рамки рутини* (І. Франко); *Вона посередня піаністка, в цьому не було жодного сумніву, але це її ніяк не бентежило* (Л. Дмитерко); *Сцена надумана, скажете ви, в дусі посередніх романів минулого* (В. Дрозд); // Власт. пересічній людині; звичайний, пересічний. *Ліна сказала, що її цікавить тільки він, а не його справи; що вона — надто посередня жінка, неспроможна розібратися ні в наукових гіпотезах, ні в політичній ситуації* (М. Дашкієв).

2. Який здійснюється або виявляється не безпосередньо, а за допомогою, за посередництвом кого-, чого-небудь; непрямий, опосередкований; протилежне п р я м и й, б е з п о с е р е д н і й. *Подаються пропозиції і здогадки, враховуються посередні причини* (О. Кундзич).

3. Який служить для зв'язку між чим-небудь, є проміжним етапом у процесі розвитку або перетворення чогось; проміжний. *Для нього не існувало відтінків, нюансів, переходових кольорів, посередніх ланок, що з'єднували б крайнощі. Він мислив протилежностями: ніч — день, пітьма — світло, добро і зло, біле й чорне, так або ні* (В. Домонтович).

Посере́дня оці́нка *див.* **оцінка.**

ПОСЕРЕ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Якість за знач. **посере́дній** 1. *Справжні великі таланти часто зникають в непам'яті, невідомі, відомі й невпізнані. Бийся посередності, о княже!* (П. Загребельний); *До неї уже поспішав молодик із простуватим обличчям посередності* (В. Дрозд).

2. *перен., розм.* Про нічим не примітну, позбавлену будь-якого таланту людину. *Цей дурний Солод, мабуть, справді закоханий у Ліду із лабораторії. Що він знайшов у ній? Свята посередність* (М. Руденко); *Хіба поезія вмерла? Генія вигнано? Ні, посередносте, ні!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОСЕРЕ́ДНЬО. 1. Присл. до **посере́дній** 1, 2. *Кожну, бодай дрібну невдачу, кожну посередньо виконану роботу він сприймав як докір собі* (Ю. Мушкетик); *Вона й особливих ілюзій не мала, бо вчилась посередньо* (Г. Вдовиченко); *Слідчий трохи ясніше ставить питання: може, Франко спілкувався з селянами посередньо, через дочок шановного отця?* (Р. Горак).

2. *у знач. ім., невідм., с., розм., заст.* Те саме, що **Посере́дня оці́нка** *(див.* **оцінка).** — *Чому погано?* — *спитала мама.* — *По фізиці "посередньо"* (О. Іваненко); — *Вас було, значить, троє, кожен отримав по одиниці, а в сумі вийшло три* — *посередньо* (М. Стельмах).

ПОСЕ́РЕ́ДУ, *прийм., з род. в., рідко.* Те саме, що **по́се́ре́д.** *Ну, прокидайтеся діти: Ранок — до книжки пора! Сонечко вспіло залити Все посереду двора* (П. Грабовський); *На бистрій річці при луці посереду стрижня Кубло поставило собі зухвале Мишеня* (Л. Первомайський).

ПОСЕРЙО́ЗНІШАТИ, аю, аєш. Док. до **серйо́знішати.** *Непосидячий, мов дзиґа, і невгамовний, він також примовк, посерйознішав і одразу наче побільшав* (О. Гуреїв); *Зустрівшись поглядом з Авдюком, посерйознішав* [Журяк], *відчувши .. щось незвичайне* (В. Бабляк); *Несподівано їхні обличчя посерйознішали, а очима вони втупилися у напрямку дверей* (Ю. Винничук); // Стати, зробитися статечнішим, розважливішим у своїх діях, вчинках і т. ін. *Помітно посерйознішав* [Влас] *після одруження* (Ю. Збанацький); *Він якось посерйознішав, певніший себе і вже не кличе мене "пане вчителю!"* (В. Дрозд).

ПОСЕСИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **присві́йний.** *Посесивний суфікс -ин- формально збігається з іменниковим суфіксом -ин- із закінченням одиничності* (з навч. літ.).

ПОСЕСИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **посеси́вний.** *Посесивність є однією з універсальних понятійних категорій мови, що означає відношення предмета до особи* (з навч. літ.)

ПОСЕСІ́ЙНИЙ, а, е, *іст.* Стос. до посесії (у 1 знач.). *Посесійні мануфактури належали приватним особам на основі умовного спадкового володіння* (з навч. літ.).

△ **Посесі́йні селя́ни** *див.* **селянин.**

ПОСЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* У Росії та в Україні у XVIII — першій половині XIX ст., а також у Польщі (до її поділу) — особлива форма орендного володіння землями разом із селянами, переданими державою підприємцям для організації промислового виробництва. *Пан Адам походив із доброї шляхетської родини і тепер якраз узяв у посесію село в найближчому сусідстві Солецьких* (Н. Кобринська); *Анджей Тичковський посідав чільні місця у комітетах Галицького сеймику та здавав за великі гроші в посесію свої села* (В. Єшкілєв).

2. *заст.* Переданий в оренду державний маєток; узята в оренду земля, мануфактура і т. ін. *Поробимо, попрацюємо, доки молоді, а там, Бог дасть, забагатіємо, збережемо грошенят, візьмемо посесію або купимо десь поблизу хутір* (І. Нечуй-Левицький); *Своєї землі* [у Дениса] *тридцять десятин, та ще вдвох із тестем Манойлом посесію держать...* (Б. Грінченко); // *розм.* Взагалі оренда, орендне володіння. *Яхрем узяв у глушківського пана триста десятин землі в посесію* (Б. Грінченко); *Щомісячний прибуток від посесії усіх помешкань коливався в межах 14–15 тисяч євро* (М. Кідрук).

ПОСЕ́СОР, а, *ч.* 1. *іст.* Власник посесійного підприємства. *Уярмлений люд, що терпів до останнього, підвів тепер голову .. Посесори, економи, шляхта і євреї, зачувши це, притьмом кидали села й шукали притулку в найближчому замку* (М. Старицький); — *Я лихвар. Тепер скажу вам більше: я розкинув сіті по всім повіті. Не знайдете тут дідича, не знайдете посесора, не знайдете урядника, що не сидів би більше або менше в моїй кишені* (І. Франко); — *Я побачив нестерпну бідність і неймовірне, просто-таки жахливе пригнічення селян панами, посесорами та економами-шляхтичами* (Валерій Шевчук).

2. *заст.* Орендар державного маєтку. *Через те що більша частина державних маєтків Правобережної України здавалася посесорам в оренду, селяни виконували панщину, інші повинності, тобто мало відрізнялися від поміщицьких селян-кріпаків* (з навч. літ.); // *розм.* Взагалі той, хто орендує землю, маєток і т. ін.; орендар. *Поробились* [багатії] .. *управителями, посесорами невеличких маєтків* (Панас Мирний); *Маєток був панський. Але пана ніхто і в вічі не бачив. Користь із його* [нього] *брав посесор* (В. Еллан-Блакитний); — *Якщо в пана погано, то в посесора ще гірше* (З. Тулуб).

ПОСЕ́СОРНИЙ, а, е. Стос. до посесора. *У посесорному процесі ні той, хто захищав право володіння, ні той, хто оспорював його, не могли наводити правових підстав своїх претензій, необхідно було довести лише факт володіння і факт порушення володіння* (з навч. літ.).

ПОСЕ́СОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **посе́сор.** *Здавалося, що посесорська самовпевненість не мала меж, аж поки маєток не збанкрутів* (із журн.); // Належний посесорові. *На посесорських буряках народу було ще більше, ніж учора* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСЕ́СОРША, і, *ж., розм.* Дружина посесора. — *А де твій чоловік?* — *спитав Микола в посесорші* (І. Нечуй-Левицький); [В і в д я:] *Я вже й не знаю, до кого мені її й прирівняти? По розмові, хіба до попівен, по одежі — до посесорші* (М. Кропивницький).

ПО́СЕ́СТРА, и, *ж.* Названа сестра або найближча подруга. — *Адже коваль держить її* [її — Маланку] *як рідну дитину. Схоче погуляти чи між посестри піти, то він їй преціньне боронить* (І. Франко); — *Годі тобі, посестро, на сирітство жалітись — у нас тобі добре, а мої батьки — мов рідні для тебе...* (А. Чайковський); *Їй впадають в очі нужденні постаті жіночі і чоловічі з змарнілими лицями. То її посестри і браття, говорять її мовою і належать до тої самої матері, що вона* (О. Кобилянська); *Прощається* [Зося] *з своєю посестрою, яка, пригинаючись, зникає за важкими церковними дверцятами* (М. Стельмах).

ПОСЕ́СТРИНА, и, *ж., заст.* Посестра. *Прибули й посестрини дружечками* (Сл. Б. Грінченка); *Аби не думали імператори грецькі, що київські князі не мають ні роду, ні племені, запросила вона їхати з собою ще й родичок своїх — посестрин* (С. Скляренко).

ПОСЕСТРИ́НСТВО, а, *с.* 1. Супроводжуваний певним обрядом давній слов'янський звичай зміцнення дружби прирівнюванням її до сестринських стосунків. *В українців обряд посестринства часто супроводжувався обмінюванням іконами, хрестами або ж іншими подарунками* (з наук.-попул. літ.).

2. Сестринські почуття, ставлення; дружба. *У час становлення мистецького посестринства з Ольгою Кобилянською Леся втратить Сергія Мержинського, до якого переживе якусь божевільну, абсолютно самовіддану любов* (з наук.-попул. літ.); *Для традиційного українського суспільства характерна орієнтація на механізми самоорганізації, у яких значну роль відіграють спорідненість, кумівство, побратимство, посестринство* (з навч. літ.).

ПО-СЕСТРИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сестри́нському.** *Не знала* [Світлана] .. *чого плаче, але почувала, як їй легшає від цього на душі, наче половину горя, її дівочих кривд по-сестринськи брала, переймала на себе оця ніжна, оця любима нею з дитинства акація* (О. Гончар); *Вона замовкла, ступила ближче до мене, смілива, благородна жінка, посестринськи доторкнулась вустами до мого чола й назвала мене на ім'я* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОСЕСТРИ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **по́се́стра** і **посестри́нство.** *Після закінчення хороводу дівчата цілувались через вінок і давали одна одній слово посестринської вірності* (з наук.-попул. літ.); *В основі сюжету новели "Меланхолійний вальс" О. Кобилянської – посестринські взаємини жінок-інтелектуалок, об'єднаних мистецтвом* (з наук. літ.).

ПО-СЕСТРИ́НСЬКОМУ, *присл.* Як сестра, подібно до сестри. *По-сестринському дивиться Надька на нас своїми золотаво-карими, вся оповита теплом усмішки* (О. Гончар); *Вона вітально помахала Федьковичеві рукою і рушила до Павлини. Юрій здивувався, дивлячись, як вони по-сестринському розціловуються* (Р. Андріяшик).

ПОСЕ́СТРИТИСЯ, рюся, ришся, *з ким і без дод.* Док. до **се́стритися.** [Лукерія Степановна:] *Через тебе вже і наймички мені грубиянствують* [грублять]; *ти з ними з усіма мало не посестрилась* (М. Кропивницький); *Мати Сулими і жінка Строковського ніби посестрилися* (Б. Харчук); *Час зупинився й не рипається, доки не побратаємося й не посестримося* (В. Медвідь).

ПОСЕ́СТРИЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **по́се́стра.** *Якусь собі посестрицю .. вибрав?* (Сл. Б. Грінченка); *Одні товаришки-посестриці подружились, другі як цвіти цвітуть і сватів-старостів ждуть, лиш вона* [Василина] *небога без талану, без щастя і долі, пропаща, загублена душа* (С. Воробкевич); — *Орисю! Ріднесенька! Зіронько моя!* — *обнімала Катря свою кохану посестрицю, переставши плакати і лaскаючи свою товаришку по горю* (М. Старицький).

ПОСЕСТРУ́НЯ, і, *ж., рідко.* Пестл. до **по́се́стра.** *Ой посестро, посеструню, будьмо посестрами, Ой ходімо, потанцюймо в коршмі з парубками* (з народної пісні).

ПОСИБАРИ́ТСТВУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Сибаритствувати якийсь час. *Кожен відпочиває по-різному: когось манять гірськолижні курорти, а комусь хочеться кілька днів посибаритствувати на березі моря* (із журн.); *Батьківських грошей вистачило тільки на те, щоб посибаритствувати з місяць* (з газ.).

ПО-СИБАРИ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сибари́тському.** *Вона пригадує художника Дірка, котрий по-сибаритськи густо розтринькує перед нею гроші* (О. Ульяненко).

ПО-СИБАРИ́ТСЬКОМУ, *присл.* Як сибарит, подібно до сибарита. *Вони щодня, перед тим як скупатися, любили трохи по-сибаритському вилежатися, й поніжитись, і побалакати* (А. Кримський).

ПОСИ́ВІЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поси́віти** 1. *Воєвода хмурого вигляду литвин, з довгими, вже посивілими вусами* (І. Кочерга); *Тоненька, сухорлява, з посивілим волоссям на скронях, смаглявим висхлим обличчям, покарбованим глибокими зморшками, з єдиною згадкою про молодість — виразними карими очима* (С. Скляренко); *На паперті одиноко стояв Ярослав. Посивілий, схудлий, згорблений* (В. Малик); *Павло Степанович, нахиливши велику посивілу голову, щось пише та й пише, і тільки чутно, як рівномірно скрипить перо* (А. Дімаров).

2. *у знач. прикм.* Який став сірим, набув сірого відтінку. *Сідає* [Лукаш] *під посивілим від снігу довгим віттям і крутить в руках сопілочку, часом усміхаючись, як дитина* (Леся Українка); *Старий поворушив посивіле багаття* (М. Стельмах); *Павутинні сережки посивілим розмаєм прикрасили кущі барбарисового живоплоту* (Р. Іваничук).

ПОСИ́ВІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поси́віти.** *Якщо невралгія триває кілька років, то розвиваються трофічні порушення: сухість шкіри обличчя, атрофія м'язів, локальне випадіння або посивіння волосся* (з навч. літ.).

ПОСИ́ВІ́ТИ, і́вію, і́вієш, *док.* 1. Док. до **си́ві́ти.** *Довге шовкове волосся — посіклося, посивіло, посохло, як трава серед зими* (Панас Мирний); *Отець Харитін вже постарівся, посивів і почав слабувати* (І. Нечуй-Левицький); *Мабуть, батько ще дужче посивів і мати ще дужче зігнулася* (А. Головко); *У сорок п'ять років він буде ще досить нестарим, симпатичним мужчиною, щоправда, трохи чуб посивіє, біля очей з'являться зморшки* (В. Кожелянко); // *перев. над чим, коло чого, у чому.* Постаріти, дуже довго займаючись чим-небудь, виконуючи якусь роботу. *Шавкун, битий жак! Недаром він посивів, сидячи над бумагами* (Панас Мирний); — *Паночку, дозвольте мені померти біля худібки, бо ж я і зріс, і посивів біля неї,* — *пішов старий зі своїм горем до Стадницького* (М. Стельмах).

2. Стати сірувато-білим, набути сірого відтінку. *Сонце погасло. Посивіли хмари* (Дніпрова Чайка); *Від цигаркового диму вже посивіла стеля* (І. Кириленко); *Сьогодні вранці такий мороз був, що трава посивіла...* (Григорій Тютюнник); — *Вставай, вставай, дитино,* — *виважує мати зі сну.* — *Вже вікна посивіли, вже прокидається сонце* (М. Стельмах); *Цвіт* [терну] *облетить, бризнуть зелені пупчики, за літо стужавіють і запаляться, під осінь почорніють, а далі посивіють так, гейби туман ліг на ягоду* (М. Дочинець).

◊ **Си́ві́ти (сиді́ти) / поси́ві́ти (заси́ді́тися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках** *і т. ін.) див.* **си́ві́ти.**

ПОСИГНА́ЛИТИ, лю, лиш, *док.* 1. Док. до **сигна́лити.** *Шофер посигналив, і матроси сіли на свої місця* (В. Кучер); *Не встиг Кенгуру покласти на пісок одяг і посигналити ліхтарем, як помітив кроків за сто вже справжнього патруля* (О. Сизоненко); *Лідія навіть з авто не вийшла, посигналила, пояснивши перед тим по телефону: спізнюємось, мовляв, давайте швидше* (Г. Вдовиченко).

2. Сигналити якийсь час. *Вартовий посигналив прожектором кілька секунд в одному напрямку* (із журн.); *Після екскурсії школярам пощастило посидіти в справжній поліцейській машині і навіть трохи посигналити!* (з газ.).

ПОСИДЕ́НЬКИ, ньок, *рідше* **ПОСИДІ́НКИ,** нок, *мн., розм.* 1. Дозвілля, яке проводять у розмовах, чаюванні і т. ін., сидячи де-небудь. *Ми жили неподалік від сільської крамниці .. Біля неї, за давньою традицією, в будні щовечора, а в неділю і вдень збиралися на посиденьки дядьки* (І. Кирій); *Вірші на тих посиденьках читали вряди-годи, значно частіше точилися вчені диспути чи просто розмови про давній світ, про розум і дурість, про чужинські землі* (Ю. Мушкетик); *На лавочці біля Артемового двору — посиденьки хутірських жінок* (В. Дрозд); *Гості на чолі з господарем прийшли о другій годині ночі, після посиденьок у театральному ресторані* (І. Роздобудько).

2. *заст.* В українському селі зібрання сільської молоді для спільної праці або розваг; вечорниці. *Текля була в полі коло баштана, а Мася в оконома на посидінках* (А. Свидницький); *В хаті вдови Чемерьової зібралося багато дівчат на посиденьки* (Грицько Григоренко); *Націлилася .. вийти* [Миловида] *бодай за ворота, коли не на посиденьки до когось, аж тут вітець* (Д. Міщенко).

◊ **Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки,** *рідше* **си́дні)** *див.* **справля́ти.**

ПОСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Проводити час, сидячи де-небудь. *Біля своїх творінь в незалежних позах посиджують над рікою часу і самі майстри* (О. Гончар); *Бібліотекар Любимський дозволяв йому посиджувати за рукописами й книгами* (Р. Іваничук); *Подекуди у затінку оплетених гарбузинням парканів чи гіллястих шовковиць посиджували старезні, як світ, діди* (М. Олійник).

ПОСИДІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., діал.* 1. Ледащиця. — *Нащо б боятись? — подумає дівчина .. і піде до хати сама, або й покличуть її, а там ще й голову намилять: — чого сидиш, посидільнице?* (А. Свидницький).

2. Доглядальниця. — *Горик — рідкісної душі чоловік, він дитині — і за няньку, й за посидільницю, й за цяцьку...* (Є. Гуцало); *На бабусі був перкалевий шлафрок, удома вона надягала його щоразу, як хтось із нас хворів..: коли вона доглядала нас, не спала ночей, він правив їй за фартушок служебки й посидільниці, за сутану черниці* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста); * Образно. *І в моє вікно зирнуло* [сонце] *і сполошило стару, невідступну, невмолиму посидільницю журу* (І. Франко).

ПОСИДІ́НКИ *див.* **посиде́ньки.**

ПОСИДІ́ННЯ, я, *с., розм., рідко.* Те саме, що **посиде́ньки.** *Хто тепер, крім зовсім божевільних людей, схотів би за посидіння в каварні стати до стєнки* [стінки]*?* (В. Винниченко).

ПОСИДІ́ННЯЧКО, а, *с., нар.-поет.* Пестл. до **посиді́ння.** *Ой, весна красна! Що нам принесла? Принесла тепло і добреє літечко... Малим дітям — в ручечки бити, А старим дідам — раду радити, А старим бабам — посиднячко, А господарям — поле орати, А господиням — на кроснах ткати* (з народної пісні).

ПОСИ́ДІТИ, джу, диш, *док.* 1. Сидіти якийсь час; провести якийсь час сидячи. *Сидить сотник на причілку Та думку гадає, А Настуся по садочку Пташкою літає. То посидить коло його* [нього], *Руку поцілує, То усами страшенними Сивими пустує* (Т. Шевченко); *Ще можна було посидіти хвилин десять. Але не сиділося. Хотілося швидше бути на місці розв'язання тривожної загадки* (Д. Бузько); *Посиділи кілька хвилин на холодному току, мені справді трохи полегшало, принаймні не паморочилась голова, і я з допомогою Гальки звівся на ноги, пройшовся клунею* (І. Кирій); — *Ось так, посидьмо рядком і поговоримо ладком, — каже жартівливо-милим тоном Маркушевський* (Ю. Бедзик); // Побути в стані бездіяльності, спокою; відпочивати, сидячи, якийсь час. *Стара й сама годинки не посидить дурно; а дочка була вже така вигадчиця* [вигадниця], *що нехай Господь боронить!* (Марко Вовчок); *Що за чистуха* [Варка] *та чепуруха, що за швидка-шпарка! Сказано — минуточки* [хвилиночки] *тобі не посидить, а діло у неї в руках так і горить...* (Панас Мирний).

2. *перев. над чим.* Якийсь час виконувати яку-небудь роботу, працювати над чимсь (звичайно сидячи). *Серпокрил любить і собі посидіти ввечорі* [ввечері] *над розгорнутою книжкою* (В. Барка); — *Мені бракує часу й терпцю морочитися з такою тендітною технікою. А от за кермом посидіти люблю* (М. Дашкієв); *Варто вам прийти додому, пообідати, годинку-другу посидіти над уроками, і вас трактором тягне з дому, на вулицю, за три квартали, під її вікно* (В. Нестайко); *Є там у нього одна кореспонденція, запланована до друку .. Посидіти б над нею, дати б їй друге, свіже дихання* (О. Шугай).

3. Побути десь або в кого-небудь якийсь час для розваг, відпочинку і т. ін.; провести час разом з ким-небудь. — *Не жди мене, мамо! Я піду до Домахи та й посиджу там довгенько...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Заходили часами до Матвія і свої люди посидіти вечорами. Особливо ті, що десь тут поблизу діло мали, чи то у млині, чи в лісі* (У. Самчук); — *Приходьте ж взавтра до мене на свіжину. Неділя, то не гріх і посидіти* (М. Зарудний); *Які б термінові справи у мене не були, я завжди знаходжу хоча б пару десятків хвилин, щоб посидіти там* [у кав'ярні], *випити кухоль пива і перекинутися кількома фразами зі знайомими* (Д. Білий).

4. *розм.* Пожити де-небудь, у когось якийсь час. *А баба погукує: "Хіба я з'їм ваш кавалок печі, чи буду зимувати? Як я посиджу який тиждень — ну, то що ж..."* (М. Коцюбинський); *Було думала я 10.VII їхати до Львова, аби ще там захопити Франка для деяких своїх справ, та потім виявилось, що ті справи можуть пождати, то я ще собі посиджу на Буковині, бо мені якось добре тут* (Леся Українка); *Доброчин зумисне звелів Муромцеві сідлати сотню: давно не бачив Лілу-Софію та дитину й вирішив день-другий посидіти в Ольжиному селі* (І. Білик).

5. *перев. у сполуч. зі сл.* в'язниці, в тюрмі *і т. ін., розм.* Якийсь час побути ув'язненим, перебуваючи в тюрмі, відбуваючи покарання. — *А як не він, то й не осудять його. Посидить трохи на царській квартирі та й вийде* (Б. Грінченко); — *Марко... недавно прийшов з Адесу* [Одеси]*... — Гущин? Кажуть — піймавсь на злодійстві, посидів у тюрмі та й привели сюди на втіху старому батькові* (М. Коцюбинський); — *Чи тюрма, то й тюрма, — каже, — хоч і посиджу, то й недаром же, їдять його мухи!..* (А. Тесленко).

6. *на чому, розм.* На якийсь час обмежити себе в харчуванні, вживаючи лише певні страви, продукти і т. ін. — *Ти на таких харчах як посидиш на сіновалі — куркою закудкудачеш! — качався від сміху Тимко* (Григорій Тютюнник); — *Нехай поки що посидить на одній воді. Може тоді в неї поменшає гордості* (В. Єшкілєв).

(1) Поси́діти ніч — не поспати ніч. [Харко:] *Купи .. мені, старик, на гривню свічок, так я ніч посиджу та й видумаю щось розумне* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тепер лісник вартує, а ніч-другу посидить, то й обридне* (Г. Хоткевич); — *Я принесу панові щось повечеряти, і сам посиджу ніч* (Г. Пагутяк).

ПОСИДЮ́ЧЕ. Присл. до **посидю́чий.** *Складаючи невеликі деталі, діти вчаться уважно й посидюче працювати* (з навч. літ.).

ПОСИДЮ́ЧИЙ, а, е. 1. Здатний довго, старанно й наполегливо працювати над чим-небудь; не схильний часто змінювати місце перебування, заняття. — *Ну й онучки ж у мене, — казала вона. — Тихі, сумирні, слухняні, посидючі. А книжки як люблять!* (Я. Стельмах); *Чарлі, якого раніше я знав як вдумливого, посидючого і зосередженого чоловіка, тут .. нараз повністю знеохотився до релігії* (Любко Дереш).

2. Який потребує терпіння, витримки, наполегливості. *Пора нам глянути ясними очима на нашу роботу, пора додати їй, окрім любові, і освітнього погляду, і посидючої праці* (Панас Мирний).

ПОСИДЮ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Властивість за знач. **посидю́чий** 1. *В ньому* [Степанові] *знову прокинулась упертість та посидючість, що їх робота тільки підсилювала, не вичерпуючи* (В. Підмогильний); *Панько просиджував цілий вечір з олівцем у руках, і мати навіть дивувалася з такої посидючості хлопця* (І. Багмут).

ПОСИДЮ́ЩЕ. Присл. до **посидю́щий.** *Не так просто було в дитинстві посидюще вивчати основи каліграфії* (з газ.).

ПОСИДЮ́ЩИЙ, а, е. Те саме, що **посидю́чий.** *Професор Гайєр? Дуже-дуже знаючий, роботящий, посидющий чоловік* (В. Винниченко); *Ремісники змушені спеціалізуватися на одній, механічній, звичайно посидющій роботі* (І. Франко).

ПОСИДЮ́ЩІСТЬ, щості *і* щости, *ж.* Властивість за знач. **посидю́щий.** *Подавши на прощання руку, вони й виходять разом за двері. І той, і той захоплені моєю наполегливістю та посидющістю* (О. Шугай).

ПОСИ́ЗЕНИЙ, а, е. Який став сизим. *За Дніпром на шляхах клубочилась курява .. Лише над Дніпром вона трохи розсочувалась, розвіювалась і тоді з її рудої пелини* [пелени] *виринали і без упину пливли через греблю, через мости посизені пилом, розжарені спекою дивовижні строкаті потоки* (Яків Баш).

ПОСИ́ЗІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поси́зіти.** *Ось і хата Олени Мироненко. Біленька, з червоною призьбою і посизілою стріхою* (М. Стельмах); *Туман вже розтанув, сонце піднялося вгору, висохла роса на посизілих житах* (Ю. Збанацький); *Посизілий, витирлуваний вівцями степ, він де-не-де побризканий краплинами синього цвіту: то вперто цвіте цупкий петрів батіг, цвіте навіть там, де все стирловане, вибите* (О. Гончар); *Посизілі коні, як сльози, стоять в оболоні* (П. Мовчан).

ПОСИ́ЗІ́ТИ, і́зіє. Док. до **си́зіти.** *Чорна хмара посизіла і побіліла* (Сл. Б. Грінченка); *Рум'янець на материних щоках ніби водою змило. Очі налилися смутком, аж посизіли* (Є. Доломан).

ПОСИЛА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до посилання (у 3 знач.); відсильний (у 2 знач.). *Одним з головних завдань під час експлуатації бази даних є підтримка правил посилальної цілісності, визначених при проєктуванні* (з наук. літ.); *Існує принцип посилальної авторитетності: чим більше сайтів посилаються на ваш сайт, тим краще* (з навч. літ.); *Посилальний номер — це номер основного конструкторського документа на продукцію (стандарт, технічні умови, креслення тощо) або код, шифр, індекс, марка, цифрове позначення штрихкоду продукції тощо* (з мови документів).

ПОСИ́ЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посила́ти.** *У першому електромагнітному телеграфному апараті за комбінаціями положень кружків телеграфіст на прийомі за допомогою спеціальної азбуки (коду) визначав посиланий знак* (з наук.-попул. літ.); *Збережені процедури можуть складатися з десятків і сотень команд, але для їх запуску достатньо вказати всього лише ім'я потрібної збереженої процедури. Це дозволяє зменшити розмір запиту, посиланого від клієнта на сервер, а значить, і навантаження на мережу* (з навч. літ.); *Станичний голова Ростворов, посиланий до гетьмана з листом вольнівського воєводи, обідав у нього* (М. Грушевський); // **поси́лано,** *безос. пред.* [З а п о р о ж е ц ь:] *Ти уперше їдеш, а мене вже скільки разів посилано і в столицю аж до самісінької цариці!* (М. Кропивницький); *— За гульками й діла не знаєте. — А якого я діла не знаю? — розсердився парубок. — А от такого, що тебе посилано взяти путящого струменту, а ти взяв казна-що* (Б. Грінченко); *В редути звичайно посилано із Запорозької Січі відділи запорожців, які змінялися* (А. Чайковський).

ПОСИЛА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посила́ти** 1, 2. *Мама таким посиланням* [листа] *дуже поплутала мої плани і взагалі так розсердила, що я ледве можу писать тепер* (Леся Українка); *Коли Звенків полк несподівано залишився в Переяславлі, Доброчин хотів був спорядити цих шість тисяч воїв на норманського короля .. Але після нової гостини Грека Мудролюба з посиланням полку належало почекати* (І. Білик).

2. Дія за знач. **посила́тися** 1. *Всі його докази і посилання на честь і славу не впливали на соймових комісарів* (З. Тулуб); *— Та хоч би ви послалися на самого найяснішого цісаря Франца-Йосифа, то і тоді не дістали б навіть пінки на пиві. — Добре, може, посилання на цісаря й не дасть нічого. Але ім'я княгині фон Шрубот'яг мусить справити враження* (Ю. Винничук).

3. Уривок, витяг з якого-небудь тексту, на які посилаються у викладі, або сама вказівка на це джерело; поклика́ння. *— На правах учня досить вільно черпав він із праць свого вчителя, праць, тоді вже замовчуваних... — І черпав, мабуть, без посилань на джерела? — догадується Петро. — Звичайно. Цитував цілими блоками, тільки в лапки забував брати* (О. Гончар); *Якщо в тексті довідки про певний стародрук згадується Іван Федоров, то в ньому має бути посилання на сторінку* (з наук. літ.); *У тих випадках, коли автори не виробили єдиної думки щодо визначення хронології окремих етапів (як із хронологічною межею між раннім та пізнім палеолітом), це обумовлюється в тексті з посиланням на конкретні археологічні матеріали* (з наук. літ.).

ПОСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОСЛА́ТИ,** пошлю́, пошле́ш, *док.* 1. *що.* Відправляти що-небудь поштою, передавати через посильного; надсилати. *Через місяць подає їй Максим низенький поклін, .. посилає грошей, просить, щоб приїхала* (Панас Мирний); *Посилаю Вам рекомендованою бандероллю своє оповідання "Пе-коптьор"* (М. Коцюбинський); *Насипали* [бійці] *лантухи по саму зав'язку, нашвидкуруч надписували зверху, хто кому посилає* (О. Гончар); *Олексій дав оправити портрет у рамки за скло і послав при нагоді до матері* (П. Куліш); * Образно. *Чорні вишки Баку кров землі посилають у труби* (В. Сосюра); // Передавати на певну відстань повідомлення, фотографії, фільми, пісні і т. ін. якими-небудь засобами зв'язку (по радіо, телебаченню, засобами інтернету і т. ін.). *Кисню нема, став* [пілот] *непритомніти. З землі посилають йому команди — не відповідає, нічого не чує* (О. Гончар); *— Конкретно, що можемо зробити ми? — Встановити місцезнаходження комп'ютера, з якого завтра вранці на електронну адресу мого офісу пошлють фотографію Галини* (А. Кокотюха).

2. *кого.* Давати доручення, наказувати чи радити комусь піти або поїхати куди-небудь, до когось з певною метою. *Знай жінка посила його по усій слободі: біжи туди, достань того, принеси те* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тепер він вже мав обов'язки — його посилали пасти корови* (М. Коцюбинський); [М и л е в с ь к и й:] *Він .. дуже слабий..; лікарі в Крим посилають* (Леся Українка); *Павло просив послати його на фронт, у бригаду Горпищенка* (В. Кучер); *Єремія послав хлопця до ігумена передати, що він нездужає і на вечірню сьогодні не прийде* (Валерій Шевчук);

// *по кого — що, рідше за ким — чим.* Просити покликати кого-небудь чи принести або привезти щось. — *Чому сам не прийшов? Ще посилати по тебе...* (М. Коцюбинський); — *Тепер я скажу, — виступив і собі Марко. — Дениса за сметаною не посилати. Того разу, як були на Хрипках, він, доки виліз із погреба, пів макітри випив* (Григорій Тютюнник); — *Хіба я тебе посилав по суниці? — гримнув Женька* (М. Білкун); *Пошли дурня по раки, а він жаб наловить* (П. Чубинський); *Мама в магазин по хліб пошле і здачу дозволить залишити собі* (І. Андрусяк); // Давати призначення куди-небудь на роботу. *Бездарних посилали в цех м'яти шкури* (Р. Іваничук); *По закінченні інституту його послали будувати шахти* (М. Трублаїні); // Відряджати куди-небудь з певним завданням. — *Діло тут просте, ваше благородіє. Отой чорнявий козачок, по-нашому Опанас Грач, недавно їздив до Києва — я його посилав в одній справі — і там у одного дяка читав цю книжицю і все, як є, запам'ятав* (Б. Левін); — *Куди поїдемо? — спитав шофер. — До міста. Аж не віриться, щоб нас послали на завдання за такої негоди* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. *що.* Кидати, метати і т. ін. у певному напрямі. *Коп'є* [спис] *булатне направляє* [Низ], *В латинців просто посилає, Сульмону серце пробива* (І. Котляревський); — *От там, край очерету, яма, коли б на неї не налучить, — дума він і послав вершу у воду* (Панас Мирний); *Ольга Коршунова послала в поле диск* (В. Собко); *Старий зробив різкий крок назустріч м'ячу і, всім корпусом перемістившись на праву ногу, несподівано і блискавично послав через сітку різаний м'яч* (О. Сизоненко); // *у сполуч. зі сл.* к у л я, с н а р я д *і т. ін.* Стріляти в певному напрямку. *Притиснувшись до муру, Шмалько просунув ствол мушкета в нішу, посилаючи туди кулю за кулею* (С. Добровольський); *Перша автоматна черга запізнилася, а другої посилати вже не було можливості* (В. Козаченко); *Коли майне тінь через подвір'я, він, ретельно цілячись, пошле туди постріл* (О. Гончар); * Образно. *Сунуть люди рівними лавами... Іде лава на лаву, посилаючи одна другій олив'яні гостинці, дишучи огнем та димом...* (Панас Мирний); *Був він барвний, татаркуватий, той панський слуга Дем'ян. З веселими, хитрого врізу темно-карими очима, які майже постійно то сміялися, а то посилали приязнені* [приязні] *до будь-чого постріли — погляди* (Г. Колісник).

4. *що, розм.* Простягати в певному напрямку (руку, ногу); спрямовувати. *Гляне* [Чіпка] *в куток — Бозя дивиться! От став він крадькома до хліба руку посилати, а на образ — все дивиться... Посилає руку, не спускає очей* (Панас Мирний); *Черниш, мить подумавши, легким рухом послав ногу в блискуче стремено* (О. Гончар); *Я б таки напечерував повне відро раків, коли б не гадюка .. Тільки я послав туди* [в нору] *руку, як щось холодне, слизьке ударило мене по пальцях, метнулося вглиб* (А. Дімаров).

5. *що, перен.* Виявляючи своє ставлення до кого-небудь, звертати до нього мову, усмішку і т. ін. *Деякі з-за воріт показували кулаки, посилаючи наздогін невиразні лайки* (М. Коцюбинський); *Як той сич насуплений, стояв він нарізно всіх, звісивши на груди важку голову, в землю потупивши очі, тільки коли-не-коли з-під насуплених брів посилав на людей грізний погляд...* (Панас Мирний); *Хтось розпачливо посилав благання до Бога...* (Р. Федорів); * Образно. *Дивлюся я на смерть натури, і благання Я посилаю доленьці своїй, Щоб і мені дала кінець такий, Щоб я була спокійна в час конання* (Леся Українка); *У віконце карети світить весняне небо, сонце посилає перше ранкове вітання* (Б. Левін).

6. *що, перен.* Спрямовувати кудись, на що-небудь (проміння, світло і т. ін.). *Ой уже Сула та крутоберега Свої срібні хвилі в Переяслав не посилає* (Панас Мирний); *Онде зірка палає, мов пломінь, Білі хмари круг неї, мов гори, Не до нас посила вона промінь. Вона дивиться в інші простори...* (Леся Українка); *Блідий ранок несміливо зазирнув у вікна. Десь із-за барачних дахів з'явилося сонце і послало сюди свої проміння* (А. Хижняк); * Образно. *Всі вони залишаються його друзями, тому потрібно послати їм промінь любові та прощення* (С. Талан).

7. *перев. кому що, у сполуч. зі сл.* д о л я, Б о г *і т. ін., перен., розм.* Випадати на чиюсь долю; давати, дарувати. *Ці високі хвилини війна посилала Орлюкові не так-то вже часто* (О. Довженко); — *Мені щастить на добрих, справжніх друзів, де б я не був, — сказав Тарас. — Так ніби хтось мені весь час їх посилав... — Напевно, Бог, — озвався граф Федір Петрович* (Василь Шевчук); *Молю, ридаючи, пошли, Подай душі убогій силу, Щоб огненно заговорила, Щоб слово пламенем взялось, Щоб людям серце розтопило* (Т. Шевченко); *Послав же Бог йому жінку, мов добру годину: і робити добре з нею, і співати, а милуватися ще краще* (М. Стельмах).

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* **відсила́ти; Дава́ти (посила́ти) / да́ти (посла́ти) телегра́му** *див.* **дава́ти; (1) На смерть посила́ти / посла́ти** *кого:* а) давати кому-небудь дуже небезпечне завдання, виконання якого пов'язане із загрозою для життя. — *І треба ж на смерть посилать чоловіка за таку нісенітницю, — думав Улас, вертаючись додому* (І. Нечуй-Левицький); — *Скільки він* [генерал] *того люду на смерть посилав! — Тут Антоніна мало не заплакала* (О. Довженко); — *Дайте дозиметриста! Там же сотні рентгенів б'ють напряму, Василю Петровичу! На безглузду смерть посилаєте. Мені тільки двадцять сім років* (В. Яворівський); *Він не заховав до власної кишені жодного шеляга. Не послав на смерть, як те роблять гетьмани, жодного чоловіка задля своєї вигоди* (Ю. Мушкетик); б) давати наказ про страту кого-небудь. *Ці люди чинили суд навдивовижу безсторонньо, суворо додержуючи букви закону, — так посилають інших на смерть ті, чиєму власному життю ніщо не загрожує* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); **(2) Посила́ти / посла́ти до шко́ли (в нау́ку,** *рідко* **по нау́ку)** — віддавати вчитися (до школи, до майстра і т. ін.). *Коли Іванові минуло 6 років, батько посилає хлопця до школи, в сусіднє близьке село* (М. Коцюбинський); *Село Новобугівка ніколи не мало пристойної школи, та й хлібороби не дуже охоче посилали своїх дітей в науку: "На попа не вивчиться, а п'яниць-писарчуків самі не хочемо"* (М. Стельмах); *Зростав Михась. Прийшла година .. І по науку до шевця послали батько й мати сина* (В. Сосюра); *А молодшого брата Василя послав* [отець] *до школи, аби той вивчився на священника і дістав якусь парафію* (Г. Пагутяк); **(3) Посила́ти / посла́ти на пла́ху** *кого* — страчувати кого-небудь. *За одне слово проти освячених церквою птолемеєвих догм людину кидали у в'язницю, а то й посилали на плаху* (Ю. Бедзик); **(4) Посила́ти / посла́ти о́чі** *на кого — що* — дивитися на кого-, що-небудь. — *Вітер завтра буде, — знову перевів* [Свирид] *на інший лад розмову, зизом посилаючи всюдисущі очі свої з палахкого призахідного неба по дебелій постаті жінки* (Микита Чернявський); *Попритихали усі; послали очі на шлях...* (Панас Мирний);

(5) Посила́ти / посла́ти поцілу́нки (поцілу́нок) — подавати знаки привіту рукою від губ у напрямку до когось. *В кімнаті з'являється сестра-жалібниця. Вона без церемоній випроваджує гостей... Тайах із Севом виходять, усміхаючись нам і посилаючи поцілунки* (Ю. Яновський); *Вона ще раз уклонилася публіці, ловко присівши, і побігла до виходу, посилаючи всім поцілунки* (О. Бердник); *Злегка вклонилася* [Раїса], *а потім ручкою з нафарбованими рожевими кігтиками повітряний поцілунок послала* (В. Лис); **(6) Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (проклі́н)** *кому, чому* — проклинати кого-, що-небудь. *Хто іншим прокльони посилає, той на себе біду накликає* (прислів'я); *Злість душила його за горло, а прокльони, які посилав він усяким законам, що не дають бідним людям спокійно жити, не здіймали важкого каменя з серця, не зменшали злості* (М. Коцюбинський); *Осміяний циган зупиняє коня, веде його за повід, сам сміється, посилаючи прокльони своєму коневі, який буцімто зажирів від вівса, зледащів без роботи і тому ледве волочить ноги* (М. Чабанівський); *Від люті пожовтів* [касир] *ще більше, а коли я гримнув дверима, послав мені проклін, на що я поблажливо усміхнувся* (Валерій Шевчук); **(7) Посила́ти / посла́ти уклі́н** *кому* — засвідчувати комусь своє шанування, глибоку повагу в листі або через кого-небудь. — *Хтомочко, мій дорогий, — продовжує читати Хаєцький... — Посилаємо тобі низенький уклін — від білого лиця до сирої землі...* (О. Гончар); *Потім він .. негайно скочив на свого коня і, пославши прощальний уклін спантеличеній Луїзі, зник за деревами* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказу́вати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н** *і т. ін.) див.* **сла́ти**[1].

◊ **Бог (Госпо́дь) смерть дає́ (посила́є)** *див.* **Бог; Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь,** *заст.* **Біг, Бі) [милосе́рдний]** *див.* **Бог; Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старостів (сватів, за рушника́ми,** *заст.* **люде́й)** *див.* **засила́ти; Мо́же б (хоч би) Госпо́дь посла́в** *див.* **Госпо́дь; (8) Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову]** *на кого — що* — говорити про кого-, що-небудь із роздратуванням, гнівом; лаяти когось, щось. *Марія у своїй кімнаті посилає всі громи і блискавки на голову П'єтро Антонеллі. .. Негідник! Дурень! .. І де були її очі, коли слухала цього пустомолота* (М. Слабошпицький); **(9) Посила́ти оста́нній приві́т** *кому* — виражати пошану померлому, прощаючись із ним. *Риссю відходили бійці вздовж міських вулиць і, обертаючись в сідлах, посилали останній привіт старому командиру* (О. Довженко); **(10) Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в)** *кого, лайл.* — висловлювати в різкій формі своє незадоволення кимсь, небажання спілкуватися з ким-небудь; лаяти когось. — *Ти ніколи путнього слова не скажеш! До тебе з ласкою, а ти — з серцем! Тебе просиш, а ти до бісового батька посилаєш!* (Панас Мирний); *Олександра з злістю шпурляла що було в руках, хрьопала дверима та посилала всіх до всіх чортів* (М. Коцюбинський); **(11) Посла́ти до бі́са (до чо́рта),** *лайл.:* а) *(кого)* вилаяти або прогнати геть когось. *Звичайно, всіх можна послати до біса, а з ким же тоді залишатися?* (із журн.); б) *(що)* відкинути якусь пропозицію; відмовитися від чогось. — *Що ви можете сказати, крім жалюгідних "так судилося" і "так вийшло"? Але "так судилося" разом з призначенням, фатумом та іншим .. на зразок вроджених ідей, здібностей, характеру, — я вже послав до чорта* (В. Підмогильний); — *Може, справді послати все до чорта й просто намастити п'яти салом, поки не заскочив нас шановний професор?* (Ю. Смолич); **(12) Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́** *і т. ін.) кого, лайл.* — нечемно, сердито сказати, відповісти комусь. — *Прошу тебе, — мовила вона. Девід сів. "Ти поводишся безглуздо, — подумав він. — Підхоплюєшся, йдеш геть, посилаєш її під три чорти, хочеш узяти машину й поїхати світ за очі, а тоді вертаєшся, мусиш просити в неї ключі й зрештою знову сідаєш, як найпослідущий тюхтій"* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Вербуна .. він зустрів надто холодно і гуляти відмовився, за що той послав його під три чорти і вилив на нього всю свою зневагу* (В. Підмогильний); *Дельфіни контактують з людьми. На вимогу науковця Акульчика дістати червінця до получки дельфін Аванс послав його під три чорти азбукою Морзе* (А. Крижанівський); **Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)]** *див.* **пуска́ти; Ста́рший куди́ пошлю́ть** *див.* **ста́рший; (13) [Ті́льки] по смерть [до́бре] посила́ти** *кого* — хто-небудь нездатний швидко виконувати доручення і не баритися (уживається як докір). *Коли ось і Демчиха з оковитою... — Ой, жінко, — стріча Демко, — тебе б по смерть посилать* (Марко Вовчок); — *Ну та й забарився ж ти, синашу! Тебе б тільки по смерть добре посилать* (І. Нечуй-Левицький); [В с і:] *Чого так довго там барилась* [Горпино]? *Тебе б тільки по смерть посилати* (М. Кропивницький); **Чим (що) Бог посла́в** *див.* **Бог; Як дасть (пошле́) Госпо́дь** *див.* **Госпо́дь.**

ПОСИЛА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОСЛА́ТИСЯ,** пошлю́ся, пошле́шся, *док.* 1. Указувати на кого-небудь як на свідка або авторитетну особу, називати щось як аргумент для підтвердження своїх слів, виправдання дій і т. ін.; покликатися. — *Коли б у вас виникли якісь труднощі, можете сміливо посилатися на княгиню. Усі витрати вона бере на себе* (Ю. Винничук); *Павлюк, гаряче виступаючи проти курців, щоразу посилався на своє прекрасне здоров'я та свої м'язи* (М. Трублаїні); — *І ти виспівуєш, неначе та жар-птиця? — І далебі, що так, — пошлюся я на всіх* (Л. Глібов); // Для обґрунтування своїх дій або вчинків називати причину, що їх викликала. *У кожного, з ким я ненароком стрічався, я просив пробачення. Я посилався на те, що за безліччю всіх інших справ, які тяжіли надо мною, у мене не лишилося часу саме для цієї* (В. Домонтович); *Ауер скаржився, що бакенщики, матроси і механіки, яких він узяв на облік, не всі ретельно працюють, багато з них посилаються на хворобу і на роботу не виходять* (А. Хижняк); *Посилаючись на мігрень, вона хотіла чимшвидше дійти до готелю* (Ю. Андрухович); *Пославшись на тисячі справ і особливо на те, що його жде Парася, Назар швидко розпрощався і подавсь до села* (Ю. Збанацький); *Валіде, коли він поцікавився, чому б вона хотіла мати зятем Ібрагіма, послалася на те, що великий візир — улюбленець не тільки султанів, а й усієї султанської родини, так ніби цього було досить* (П. Загребельний); // Повідомляти що-небудь (факти, цифри і т. ін.) для підкріплення своєї думки. *Він посилався на факти, обом добре відомі* (О. Гончар); // На доказ правомірності своїх міркувань наводити або згадувати відповідні висловлювання видатних теоретиків, учених, письменників і т. ін. — *А чому ви не посилаєтеся на перший параграф статуту? — Бо на нього посилаються всі, кому не лінькі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *чим до кого, у сполуч. зі сл.* л и с т, *діал.* Направляти листи кому-небудь. *Через вірних людей посилався* [Яків] *до неї листами* (С. Васильченко).

3. *заст.* Посилати старостів, свататися до кого-небудь. *Посилався до дівчини, та не сподобався* (Сл. Б. Грінченка).

4. *тільки недок.* Пас. до **посила́ти** 1, 2. *Хотіла я щось написати на тих брошурках, аби відомо було, кому і від кого, та по наших почтових приписах не вільно нічого писати на друкованих речах, що посилаються під опаскою* (Леся Українка); *Шведові посилались запити про те, куди він після бою подів полонених врангелівців* (Ю. Яновський); *Пізніше далі посилались листи і діставались відповіді* (У. Самчук); *Коли командировочних у "Фіндіпоші" лишалося багато, а днів у рокові мало, у відрядження негайно посилалися "козли відпущення"* (О. Чорногуз).

ПОСИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поси́лити.** *Рота Федоренка збила перед собою посилений вночі заслін ворожої піхоти і вдерлася на плечах ворога у передмістя* (Я. Качура); *Ніхто не замерз, хоч вітер, що наганяв посилений озером холод, куйовдив усім волосся, зривав з дерев гірлянди ліхтарів і квітів* (С. Андрухович); // **поси́лено,** *безос. пред. Юрчик одразу збагнув, за чиїм проханням посилено охорону господарства* (Н. Забіла); *Ну а хлопці в перемогу твердо вірили ж — Над погрози, що їх кулями посилено* (В. Коротич); *В остаточному варіанті* ["Варнака" Т. Шевченка] *(1858) посилено мотив християнського каяття* (І. Дзюба).

2. *у знач. прикм.* Збільшений проти звичайного; більший, сильніший, міцніший і т. ін. *Біля штабного вагона отамана куреня стояла посилена варта* (А. Головко); *З посиленим апетитом їли вони в цей день добре змащену солдатську кашу* (О. Гончар); *Цитадель демократії — Центрвиборчком — під посиленою охороною, обнесена колючим дротом, у дворі три бетеери* [бронетранспортери], *чотири водомети, огорожу змащено солідолом* (Л. Костенко); // Який характеризується більшою силою вияву; інтенсивніший. *На кілька днів я стаю героєм усієї школи, .. і навіть семикласники .. проявляли посилений інтерес до моєї скромної особи* (А. Дімаров).

ПОСИ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поси́лити** і **поси́литися.** *Разом з посиленням гарячки посилювалась і плутанина, безглуздя* (І. Багряний); *Посилення місцевого керівництва товаришами з центру було саме вчасне* (Ю. Смолич); *— Той, чиї винаходи йдуть на посилення зла, — той зрадник людства, так це має трактувати сучасна правова наука* (О. Гончар); *Велике значення для посилення боротьби українського народу проти комуністичних поневолювачів мало зміцнення і зростання місцевих організацій ОУН та молодіжної мережі ОУН* (В. Кожелянко).

ПОСИ́ЛЕНО. Присл. до **поси́лений** 2. *Посилено запрацювали помпи, нагнічуючи в камери повітря, а потім викачуючи його назад* (М. Трублаїні); *Перший екзамен — диктант з української мови — Улас склав успішно, і це підбадьорило його, але не заспокоїло: як і раніше, він ще не був упевнений у собі і посилено готувався до наступних екзаменів* (Григорій Тютюнник); *Гартман наказав виходити обережно, не привертаючи до себе уваги поліції, яка посилено патрулювала передмістя* (О. Бердник).

ПОСИ́ЛИТИ *див.* **поси́лювати.**

ПОСИ́ЛИТИСЯ *див.* **поси́люватися.**

ПОСИ́ЛІТИ, ію, ієш, *док., що, розм.* Подужати, осилити щонебудь. *— Я такого змалку наслухавшись, усе сповняла, скільки моці, що посилію* (Ганна Барвінок); *— Я раніше гадав, що він* [кінь] *не посиліє тягти воза, а тепер переконався — він ледар* (Ю. Збанацький); // Подолати, перебороти (якесь почуття). *Не посиліла-таки* [Галочка] *горя свого!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОСИ́ЛКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **посила́ти, посла́ти**[1] і **посила́тися, посла́тися**[1]; посилання (у 1, 2 знач.). *Нова фабрика йшла дуже добре, і перший ладунок церезину найдальше за тиждень буде готовий до посилки за границю* (І. Франко); *Жолкевському здалося, що канцлер нагадав йому про нічну посилку загону кінних жовнірів на засідку проти цього зухвалого сотника* (Іван Ле); *Його мовби по голові ударили. Що означає посилка такої багатої корзини, такого королівського дарунка?* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

2. Предмет, що пересилається поштою; поштове відправлення. *Разом з цим листом споруджаю до Вас невеличку посилку* (Панас Мирний); *Чи Ви дістали посилку, яку я вислав Вам недавно?* (М. Коцюбинський); *Французи користалися з допомоги Міжнародного Червоного Хреста, їм щомісяця давали посилки з продуктами* (П. Загребельний); *Левадиха дала листа від Покутського. Кожним словом майстер дякував за посилку, аж ніби вирізьблював словами ту вдячність* (Р. Андріяшик).

ПОСИЛКО́ВИЙ, а, е. Стос. до посилки (у 2 знач.). *Для здійснення посилкової торгівлі між суб'єктом господарювання і підприємством поштового зв'язку укладається договір, в якому визначаються всі необхідні умови продажу і доставки товарів та реквізити сторін* (з навч. літ.); *Компанія пропонує клієнтам розширені можливості з перевезення вантажів посилкового формату* (з мови реклами).

ПОСИЛКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., діал.* Допомагати, підтримувати. *В дочасних потребах посилкувати буду* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСИЛКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм.* 1. *на що, також з інфін.* Док. до **силкува́тися.** *Після сього бояри й понесли з хати труну, а Наум таки ще услід, хоч гірко плаче, а ще таки посилкувався сказати: — Прощай, Марусю, з мого дому!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Я вже приобіцяв нашому обозному: повішу ребром за гак, коли не посилкується, щоб у городі всього було задосить* (О. Ільченко); *Посилкувавшись на галантний тон, відповів* [Забейко] *роблено веселим голосом* (Ірина Вільде); *— Помовч, помовч, Прокопику. Не балакай завченими кістяками, одучись від цього. — Не можу. — А ти ще посилкуйся. Це тобі буде на користь* (Р. Андріяшик).

2. Силкуватися якийсь час. *Посилкувались та й зробили* (Сл. Б. Грінченка); *Посилкувалась, щоб устати, не змогла, тут на дорозі і припала, стогнучи й плачучи* (Г. Квітка-Основ'яненко); [В а р в а р а *(вводить Ґнота):*] *Ще, ще посилкуйтесь і дойдете до призьби... (Саджає його на призьбі)* (М. Кропивницький).

ПОСИ́ЛЛЯ, я, *с., діал.:* **(1) Як поси́лля** — не перевищуючи фізичні чи духовні можливості; у міру сил. *Так роби, як посилля* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСИ́ЛОК, лку, *ч., заст.* Зусилля. *Турн з серця скреготав зубами, що в кріпості всі ні гугу; а стін не розіб'єш лобами, з посилку гнися хоть в дугу* (І. Котляревський).

ПОСИ́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **поси́лка** 2. *— Ось воно те незвичайне, що мене примчало додому, — каже папа і показує мамі якусь невеличку посилочку, загорнену в полотно* (Панас Мирний); *Я вчора одержав од Гомолинського Вашу милу посилочку* (В. Самійленко); *Через п'ять днів мою посилочку повернули назад, а слідом за нею — лист* (І. Шаповал); *Прийшла листоноша, принесла газету, листа від братеника, наймешого, і посилочку — матері та Гальці по хустці прислав до свят* (В. Дрозд).

ПОСИ́ЛОЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **посилко́вий.** *Роздрібна торгівля з урахуванням специфіки обслуговування споживачів поділяється на стаціонарну, пересувну, посилочну* (із журн.); // Признач. для посилки (у 2 знач.). *Тепер Женя побачила: вся підошва була продірявлена — світились великі дірки, як у посилочному ящику для фруктів* (В. Близнець).

ПОСИ́ЛЬНА, ної, *ж.* Жін. до **поси́льний**[2]. *Пішла по ланкову посильна Параска* (С. Олійник); *Спровадивши Гертруду, вона зустріла посильну з кравецької, яка принесла плаття* (Б. Харчук); *Коли з контори посильна приходить: голова кличуть. А голова — новий, приїжджий* (В. Дрозд).

ПОСИ́ЛЬНИЙ[1], а, е. Який відповідає чиїмсь силам, здібностям, можливостям; підсильний. *Коли робота була дуже тяжкою, вона лише витирала рукавом чоло і думала свої думи, а коли праця була посильна, вона співала пісні чи пересміювалась зі своїм повільним Карпом* (М. Стельмах); *— Скажіть, князі, — подав голос хтось із мужів думаючих, — чи певні ви, що повинність, яку покладаємо на вас, посильна вам?* (Д. Міщенко); *Посильна робота нікому не шкодить* (І. Андрусяк).

ПОСИ́ЛЬНИЙ[2], ного, *ч.* Особа, яку посилають кудинебудь з якимсь дорученням; співробітник установи, який розносить ділові папери, повідомлення і т. ін.; посланець, кур'єр. *Я писала дуже незв'язно, але все-таки, що Чаргар мусів мене зрозуміти. Потім я передала листа посильному* (М. Хвильовий); *Попрохав* [Котляревський] *старшину .. відправити посильних у сусідні села та повідомити усіх .. про термінову відправку до Горошина людей з повним військовим спорядженням і кіньми* (Б. Левін); *З ранішнім сонцем Нані отримала через посильного пишний букет білих крокусів* (Люко Дашвар); *Гендерсон послав на велосипеді посильного до поштової контори, щоб відправити спеціальну телеграму для вечірньої газети* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОСИЛЬНИ́Й, а́, е́. Використовуваний для посилання. *Посильний лист.*

ПОСИЛЬНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **сильні́шати.** *Все з'їв* [гість] *і скоро відчув, як посильнішало дихання в грудях* (В. Барка); *Наче й вітер посильнішав, хоч дощ припинився, виглянуло сонце* (В. Кава); *Гіркий запах у кабіні посильнішав* (М. Кідрук).

ПОСИ́ЛЬНО. Присл. до **поси́льний**[1]. *Жінка не задовольнилася б звичайною оплатою своїх трудів, а почала б посильно обмежувати мою волю, що в мої розрахунки поки не входило* (Валерій Шевчук); *Ти блискучий, мудрий, сильний духом, Тар'ягне, допомагай нам посильно, ти ж сили повен* (В. Рубан); *Житійна драма посильно сприяла розвитку української драматургії в її прямуванні до реалістичної драми* (з наук. літ.); // *у знач. пред. Хіба посильно для юної свідомості збагнути те, до чого дорослий приходить в результаті довголітнього шукання й боріння?* (О. Бердник); *— Іскоростень міг би й надалі бути стольним городом Деревньої* [Древлянської] *землі. Але всіх наших земель він не міг би врядити. Тепер це посильно тільки одному столу, київському* (І. Білик); *Я бачив власника ресторану. Молодий, енергійний чоловік. Здавалося, такому посильно дуже багато* (М. Слабошпицький).

ПОСИЛЬНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., кого, що, розм., рідко.* Робити міцнішим; посилювати. *Невидима Божа сила його посильняє* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поси́лювати** і **поси́люватися.** *Одяг із важких хворих краще не знімати, а зрізати ножицями, щоб уникнути ризику посилювання тяжкості стану, завдання додаткової травми* (з навч. літ.); *Кабмін схвалив законопроєкт про посилювання відповідальності за корупцію* (із журн.).

ПОСИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОСИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *кого, що.* Робити сильнішим, більшим кількісно, могутнішим у політичному або економічному відношенні і т. ін. *Гетьман навіть у ті незабутні хвилини розмірковував над тим, як захистити і як організувати владу у звільненому від іноземних зайд краї, непокоїли його думки про те, що треба посилювати міць держави, шукати незрадливих спільників...* (А. Чайковський); *— Через ріку не переправилися ще? — Ні, хоча й недалеко вже від неї. Я повелів своїм когортам стати там заступом .. — Розумно і все ж того не доста. Ми встигнемо ще перейти на супротивний берег?.. Тоді так і зробимо. Зайняті тобою позиції посилять мої когорти* (Д. Міщенко).

2. *кого, що.* Доводити до вищого ступеня вияву, рівня розвитку і т. ін.; робити відчутнішим, виразнішим; збільшувати. *Воєнні невдачі афінян посилили діяльність великих землевласників, від імені яких виступав відомий оратор Ісократ* (В. Чемерис); // *що.* Збільшуючи розмір, обсяг або кількість чого-небудь, робити дійовішим, ефективнішим. *Союзники останнім часом* [у період громадянської війни], *особливо Америка, різко посилили Кримові допомогу* (О. Гончар); // *кого, що.* Поповнюючи людськими або технічними резервами, підвищувати боєздатність кого-, чого-небудь; підкріплювати. *— Нового нічого? — спитав Кузнецов. — Ні, все, як було. Тільки варту біля казарми увечері посилили* (А. Головко); *У мене була звичайна гвинтівка. Щоб посилити свої бойові засоби, я вибрав трофейний кулемет і став освоювати ворожу техніку* (І. Багмут); *Всередині поставили половецькі вози для поранених, посилили охорону біля полону та стад* (В. Малик); *Середній на зріст, міцної будови, врівноважений та інтелігентний сотенний наказав бунчужному посилити охорону* (М. Андрусяк); // *що.* Збільшувати розмах, інтенсивність, масштаби і т. ін. якої-небудь дії, діяльності; проводити, здійснювати енергійніше, активізувати боротьбу, роботу і т. ін. *Треба посилити агітаційну і пропагандистську роботу серед робітників і особливо у військових частинах* (А. Головко); *Вони й шукають. Тут нашому дільничному, старшині, днями прийшла вказівка посилити пильність* (А. Кокотюха); * Образно. *Здавалось, що зима не лише не збирається відступати, а навпаки, з кожним днем все більше посилює свій наступ* (Ю. Збанацький).

3. *що.* Спричинятися до сильнішого, інтенсивнішого прояву якого-небудь явища, процесу, стану, якості, особливості і т. ін. *Інженер наказав посилити вентиляцію камери відкачуванням повітря* (М. Трублаїні); *Подвійна сталева оболонка, як ви здогадуєтесь, посилить дію толу до бажаних масштабів* (Ю. Яновський); // Поглиблювати, загострювати яке-небудь почуття, бажання і т. ін. *Відголоски про збройні сутички в різних кінцях світу блискавично облітали села і посилювали жах перед завтрашнім днем* (Р. Андріяшик); *Замах не злякав Данька, він лише посилив у ньому бажання битись, битись* (О. Гончар); // Надавати більшої виразності, яскравості чому-небудь; підкреслювати. *Ранки і вечори ставали холодні. Дикий виноград, передчуваючи свій близький кінець, налився багрянцем, але ця червона пляма на тлі жовтіючого вже листя ще більше посилювала гаму кольорів осені* (Ірина Вільде); *Слабке світло світанку не пом'якшувало, а, навпаки, посилювало безрадісну похмурість нового дня, ще більше потьмарюючи й без того тьмяні вогники вуличних ліхтарів* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОСИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПОСИ́ЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати сильнішим, більшим кількісно, могутнішим у політичному або економічному відношенні і т. ін. *Аналіз показує, що успішний розвиток інвестиційного кредитування повинен спиратися на відповідний за обсягами розвиток довгострокових депозитів, а останнє можливе лише в результаті відновлення реального економічного зростання, яке повинно посилюватися заощадженнями і низькою інфляцією* (з газ.); *В умовах господарської і фінансової самостійності суб'єктів ринку, розвитку різних форм господарювання і гнучкого поєднання різних форм власності посилиться економічна змагальність між агропромисловими формуваннями, іншими суб'єктами АПК* (з навч. літ.).

2. Досягати вищого ступеня вияву, рівня розвитку і т. ін.; ставати відчутнішим, виразнішим; збільшуватися. *Гніт фінансового капіталу безперервно посилюється. Велетенські монополії, зосередивши в своїх руках переважну частину суспільного виробництва, панують над життям нації* (з мови документів); // Ставати інтенсивнішим; активізуватися, ширитися (про яку-небудь діяльність, роботу, боротьбу і т. ін.). [Хлопець у шкірянці:] .. *Боротьба вже посилилася, і ми, здається, навіть перемогли* (О. Ірванець); *На кінець 1929 р. в Україні посилився процес колективізації* (з наук. літ.).

3. Ставати, робитися сильнішим за ступенем прояву, інтенсивністю (про явище, процес, стан, якість, особливість і т. ін.). *Пітьма ще посилювалася від тиші* (П. Загребельний); *Оксана знову лягла — здавалося, пахощі посилюються й дурманять голову, відбираючи сили* (Д. Білий); *Посилився гарматний вогонь, з оглушливим тріском валилися дерева, падаючи, ламали молоду поросль, утворюючи непрохідні хащі* (П. Кочура); // Ставати глибшим, гострішим (про яке-небудь почуття, бажання і т. ін.). *Біль посилюється* (Ю. Яновський); *Апетит лише посилювався від споглядання того, як він акуратно із задоволенням поглинає страви* (Г. Вдовиченко); *В старого ще більше .. росла неприязнь до сина. Ця неприязнь особливо посилилася після того, як одного разу Оксен, зустрівши батька, сказав: — Може, вам, тату, допомогти чим-небудь?* (Григорій Тютюнник); // Збільшувати швидкість, ставати бурхливішим (про течію річки, вітер і т. ін.). *Ріка трохи завернула вбік, і течія стала посилюватись* (Яків Баш); *Завірюха посилювалась і швидко замітала сліди, а також ховала від стороннього ока* (В. Малик); *Дощ посилювався, краплі ставали все важчими і падали за комір, неприємно охолоджуючи шию* (А. Кокотюха); *Звечора посилився вітер і приніс з собою холод* (М. Трублаїні); // Збільшувати силу звучання, ставати гучнішим (про голос, звук). *Приємний, м'якого тембру голос переливався, воркотів, як струмок, то затихаючи, то посилюючись* (С. Добровольський); *Коров'яче ревіння з правого боку з улоговини за пшеничним ланом посилювалось* (Ю. Логвин); *Ми просто почули в небі гудіння, яке дедалі посилювалося, наближаючись до замку* (О. Авраменко); *Нарешті й гості пішли повз наші двері, проводжені господарями. Голоси їхні десь біля хвіртки посилились, потім затихли прощальні вигуки, клацнув замок хвіртки* (М. Томчаній); // Набувати більшої виразності, яскравості, ставати наочнішим; увиразнюватися. *Почала я, намагаючись подолати своє затинання, яке щомиті посилювалось* (І. Роздобудько).

4. *тільки недок.* Пас. до **посилювати.** *Рух у селі посилювався ще й тим, що німецькі мотоциклісти-квартир'єри гасали вулицями, підшукуючи затишні хати для офіцерів* (Григорій Тютюнник); *Всіх мимоволі заколисував монотонний рух каравану. Монотонність ще посилювалася подзенькуванням бубонців і лінивими погуками погоничів* (П. Загребельний); *Неслися вони, крики, відбиті стократ луною від води, від занедбаних мурів, від склепінь старовинних веж. Та ще більше посилювались цегляними мостами* (Ю. Логвин).

ПОСИ́ЛЮВАЧ, а, *ч.*, *техн.* Те саме, що **підси́лювач.** *Яхта була ідеально радіофікована. Вміло вмонтовані посилювачі звуку розносили голос по всіх закутках* (П. Загребельний); *Розроблений посилювач перетворює зміну тиску газу на вході в датчик в пропорційний сигнал напруги постійного струму, що дозволило використати електронно-променевий осцилограф* (з наук. літ.); * Образно. *Слов'янські літератури часто певною мірою виступали "посилювачами" окремих явищ та інтенцій західних літератур у тому сенсі, що в них ці явища чи інтенції поставали в більш напружених і загострених формах* (з наук. літ.).

ПОСИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *що*, *діал.* Док. до **силя́ти.** *Ой дівчино, дівчинонько, дес* [де] *коралі діла? Далам* [дала] *хлопцям посиляти, бо сама не вміла* (з коломийки); *На ремінь ясні кільця посиляють* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посини́ти.** *Перед ним стояла хата, і він уздрів її посинене вікно й шибку, складену з двох шматків скла* (Валерій Шевчук); * Образно. *Вони вже стояли на березі річки, перед ними слалося широке, майже неосяжне тиховоддя, заквітчані у зелень береги, посинені вечором далі заплав* (М. Чабанівський); // **пос́инено,** *безос. пред. Тканину посинено.*

ПОСИНИ́ТИ *див.* **пос́инювати.**

ПОСИНИ́ТИСЯ, и́ться. Док. до **сини́тися.** *Тюль посинився рівномірно.*

ПО-СИНІ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сині́вському.** *Коли ж усі православні дивились з закривавленим серцем на упадок батьківської церкви, то мусило таке саме діятись у серці князя Василя-Костянтина, який був по-синівськи прив'язаний до рідної церкви і мав силу тому розпадові покласти край* (А. Чайковський); *Молодий стрілець обережно, по-синівськи прикляк біля Матвія і напоїв його холодною водою* (Мирослав Ірчан); — *Кажи по правді: хто ти будеш, як твоє прізвище..? Коли за душею старого, то можеш брати її — не заплачу перед вами, песиголовцями. — Що ви, діду!* — *по-синівськи поклав* [Данило] *свої руки на руки старого.* — *Живіть побільше, бо ви, бачу, людина!* (М. Стельмах).

ПО-СИНІ́ВСЬКОМУ, *присл.* Як син (у 1 знач.), подібно до сина. *Я руку їй потис, і матір'ю назвав, І по-синівському в уста поцілував* (І. Вирган); *Устима Сидоровича не можна було не любити і не поважати; його любили всі в районі; з першої зустрічі, довірливо, по-синівському полюбив його і Чумак* (Ю. Збанацький); *Тичина "Соняшних кларнетів" увесь у провесні української революції, в передчутті наближуваної всеочисної грози. На сучасну йому добу він по-синівському схожий — той же характер, той же оптимізм і те саме радісне чекання, що спонукає до дерзань* (В. Стус).

ПОСИ́НІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поси́ніти.** *Сонце вже перекотилося за верби й осокори і чітко малювало рухливі верховини у знов посинілому небі* (Дніпрова Чайка); *Посинілі вуста матері заворушились і двічі трохи розтулилися* (Б. Антоненко-Давидович); *Дивлюся на свої босі посинілі ноги, важко зітхаю і плентаюсь до хати, щоб не схопити маминого запотиличника* (М. Стельмах); *Студінь паралізувала виснажених нелюдськими допитами, одиночками, голодом невільниць. Посинілі, скоцюрблені дівчата збилися в тісний гурт, мов овечки перед хижим вовком, щоб зігрівати одна одну теплом власного тіла* (М. Андрусяк).

ПОСИНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **поси́ніти.** *Мабуть, і головним інженером став оцей позбавлений будь-яких здібностей, крім вміння кричати до хрипоти, до кашлю, до посиніння шиї, чоловічок тільки завдяки тому, що зміг колись дати "справну цифру"* (П. Загребельний); *Вадим ревів до посиніння й нічого не брав у рот. Дайте циці — й годі!* (І. Білик); *Його пальці міцно, до посиніння, стискають руку сестри Одарочки і плече брата Григорія* (В. Яворівський).

○ **(1) До посиніння,** *у знач. присл., розм.* — дуже, надзвичайно сильно (про людей). *Я не можу до посиніння ненавидіти його* (О. Чорногуз); *Сперечаються* [чоловіки] *між собою до посиніння з усіляких дрібниць* (П. Вольвач); *Треба вперто, до посиніння повторювати фундаментальні істини, на яких ґрунтується наша цивілізація* (з публіц. літ.).

ПОСИ́НІТИ, і́нію, і́нієш. Док. до **синіти.** *Серпневе сонце стирало бруд з білих хаток, мережило чорні шляхи, що гналися в поле й зникали десь, посинівши, як річка* (В. Підмогильний); *Краще почервоніти, як посиніти* (прислів'я); *Проць закашлявся, аж посинів* (В. Стефаник); *Таким холодом війнуло, що поросна свиня забилась у саж, гребні курам посиніли, горобці поховались у стріхи* (В. Винниченко); *Пальці, якими він обхопив ручку кейса, аж посиніли від напруги* (С. Жадан).

ПОСИНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **синішати.** *За Києвом і за Дніпром небо од низу темнішало, посинішало й лисніло легеньким фіолетовим одлиском* (І. Нечуй-Левицький); *На молодому весняному небі, що поглибшало й посинішало під збадьорілим промінням, збирались на його обрії темні хмарки* (В. Підмогильний); *Ще того дня, коли тіні посинішали, а денна спека й гамір поменшали, прокуратор звелів занести себе до затишного житла Йосифового* (Н. Королева); — *Сергію, ти діда Саву не бачив ніде? .. — Не бачив, — Сергій заперечливо крутнув головою, і його очі-барвінки ще більше посинішали від задуми* (Є. Гуцало).

ПО-СИНО́ВНЬОМУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-синівському.** *Хмельницький став навколішки перед старцем .. і по-синовньому поцілував його в руку* (А. Чайковський).

ПОСИНЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **посинцюва́ти.** *Посинцьовані, збиті жінки зібралися в полі, між ними Текля, червона смуга перевила їй лице, перенісся, заплило ліве око* (К. Гордієнко).

ПОСИНЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., кого, розм., рідко.* Дуже побити кого-небудь, наставивши синців.

ПОСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОСИНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* Робити синім, синити. *За кущем тільки вгадати можна море, що непомітно посинює зелені фарби* (Ю. Яновський); — *Ож дивіться! — сказав Леонід Семенович і, вхопивши пензля в руки, в одну мить посинив воду, позеленив верби та осокори, навів жовтогарячою фарбою питель, почорнив трубу. Картина одразу ніби ожила* (І. Нечуй-Левицький); *Принцеса Еліза одною рукою хапається за бік екіпажа, другою — за графа Адольфа. Смертельна блідість посинила ніс і лягла жахною печаттю на фіалкові опуклі повіки* (В. Винниченко); *Вона вже спала. Рівно дихала, зносячи висхлі груди, і світло, яке облило її в цей мент із вікна, зовсім посинило її обличчя* (Валерій Шевчук).

ПОСИПА́ЛЬНИК, а, *ч., етн.* Те саме, що **засіва́льник;** посівальник. *Вона миттю стрибнула з печі додолу й побачила табун посипальників, що товпились біля порога* (Панас Мирний); *Молода мати, стоячи біля лежанки, як під дощем, весело щулиться під хвилями-повівами нашого жита-пшениці й позирає на свою донечку щасливо усміхнена: бач, Настунько, таки діждалися посипальників!..* (О. Гончар); *Сидів Савка на кальміуських ґрунтах міцно, всього маючи доволі .. Сіяв жито, пшеницю і, як співають на Різдво посипальники: усяку пашницю — овес, ячмінь, гречку, просо, льон та коноплю* (В. Чемерис).

ПОСИПА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., етн.* Жін. до **посипа́льник.** *Голосисті посипальниці.*

ПОСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поси́пати.** *Скрізь крутились широкі, посипані жорствою та червонуватим піском, доріжки поміж купами зеленого дерева* (І. Нечуй-Левицький); *Італійські тополі зарябіли бруньками, наче рій метелів улетів їм між віти, срібні — спустили сірі бруньки, наче посипані попелом коси на знак жалоби* (М. Коцюбинський); *Тепер багато чого змінилося: раніше дорога була посипана щебенем, а тепер асфальт, раніше майже не було машин і метушні, а тепер навколо купа людей, дорогих авто, які безперервно снують туди-сюди* (А. Дністровий); *Торт увесь зроблений із морозива, та ще зверху посипаний ягодами та шоколадною стружкою* (І. Роздобудько); * Образно. *Трава була соковита, зелена, як смарагд, посипана яскравими жовтками кульбаби* (З. Тулуб); // **по́сипано,** *безос. пред. Дійшов він і до самого коша .. Тут скрізь було вирівняно і посипано піском гарно* (П. Куліш); *Панський двір блищав як лялечка. Він увесь був заквітчаний: княжі покої, ворота, паркан, навіть по землі від того місця, де має станути коляска, і до дверей було посипано квітами* (Г. Хоткевич); *Доріжки посипано жовтим піском, й іноді в широкому соняшному капелюсі біла, мов порцелянова, пройшла по них дама з дрібним рудуватим хлопчиком* (У. Самчук).

(1) На́че (нена́че) ма́ком (мачко́м) поси́пано: а) *(зі сл.* п и с а т и) дуже дрібно. *А писала* [Мелася] — *.. неначе мачком посипано* (Г. Квітка-Основ'яненко); б) дуже багато кого-, чого-небудь. *З гори видно: парує силач-Дніпро нижче греблі, а на кризі тихої заводі вудкарів — наче маком посипано* (з газ.).

ПОСИПА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посипа́ти** 1, 3, 4. *Піскар привозив пісок, вигукуючи "Пісooок! Пісooок!", який господині використовували для шурування баняків, посипання підлоги і сходів, аби скорше висохли* (Ю. Винничук).

2. *етн.* Дія за знач. **посипа́ти** 10; посівання. — *Сусідній хлопець обіцявся пашні на посипання дати* (Панас Мирний); *Я потай від батька зібрав од щедрування, посипання та поздоровлення з Новим роком чотири карбованці, сходив до поштаря, і він допоміг мені оформити замовлення* (І. Шаповал); *Для посипання є в хлопців у кишенях усяка пашниця, все, що вродили тернівщанські ниви, засіватимем — залежно від наших симпатій — кому житом, кому вівсом, кому гречкою або й навіть пшеницею-українкою* (О. Гончар).

ПОСИ́ПАТИ *див.* **посипа́ти.**

ПОСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОСИ́ПАТИ,** плю, плеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Кидати, розкидати що-небудь сипке; сипати. — *Що ти, що ти, що ти? Бог з тобою! — крикнула Векла на дочку, що вхопила пшона у жменю та й почала по припічку посипати, мов солять страву* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Меле* [мельник] *гречку, на кіш посипає І на мене поглядає* (П. Чубинський); *За ними йшла решта весільників. У воротях уквітчані вінками та стрічками малі дівчатка посипали дорогу перед ними жовтим вівсом* (І. Білик); — *Якби посипав поперед неї* [Сусани Уласівни] *на помості просо, то перейшла б через хату та й просо стовкла! .. — додавав жартів Леонід Семенович* (І. Нечуй-Левицький); *Усе оце солодке добро акуратно викласти гіркою на таріль, посипати маком, горіхами і натертим шоколадом* (М. Матіос).

2. *перев. док., що і без прям. дод.* Давати сипкий корм деяким тваринам, звичайно птиці. *Я посипав в клітку сім'я, Воду наливав; Але змерз маленький чижик І співать не став* (Я. Щоголів); *Забачивши прихожан, він анітрохи не знітився, кивнув привітно і посипав курям доти, доки не кінчилося зерно* (Григір Тютюнник); — *Яремо! .. Вимети хату, внеси дрова, Посип індикам, гусям дай* (Т. Шевченко); *Люська посипала рибкам корму* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки док.* Сипати якийсь час. *Проти вітру піском не посиплеш* (приказка).

4. *що, чим.* Покривати шаром чого-небудь сипкого. *Москалі Тойді, бач, носили Сиві коси з кучерями Усі до одного, І борошном посипали, Бог їх зна для чого!* (Т. Шевченко); *Татко наказав посипати свіжим піском усі стежки коло будинку і ту довгу стежку, що веде до альтанки* (Леся Українка); *Ми розломили хліб на три частини й посипали його сіллю* (Ю. Яновський); *Лігосов узяв кілька скибочок цитрини, посипав їх цукром, з насолодою почав жувати* (О. Бердник); * Образно. *Я думок тяжкою сіллю Посипав безжурний сміх* (М. Рильський); *І м'яко бігали за вікнами трамваї, де п'яним стрибунцем за ними синій блиск, де цукром посипав церковні тихі бані з долонів голубих далекий молодик...* (В. Сосюра); // *безос.* * Образно. *Дивлюсь у щілину, а він аж зблід, аж борошном його посипало; я тоді як засміюсь... — Не лякайсь, — кажу, — Сидоре, це я!* (О. Стороженко); // Розтрушувати, розкидати що-небудь по поверхні чогось. *Вони* [квіти] *духмяніли на всю вулицю, але ще більше пахнув любисток, яким посипали долівку* (П. Панч); *Приготував* [Гордєєв] *з баранячої печінки чудовий паштет і кілька салатів та форшмаків. Усе це він гарно прикрасив шматочками буряка, моркви та кільцями цибулі, посипав зеленим кропцем* (З. Тулуб); *Крізь сутінки, змішані з випарами, прокрадався господар до глинища — поправити на перекопаному і посипати сухого листя* (В. Барка); *Перед самим його приходом узяли та перцю щедро посипали в ліжко під простирадло. Самі причаїлися під вікном і чекаємо* (Ю. Винничук); // *перев. у сполуч. зі сл.* к а м і н н я, к у л і *і т. ін.* Кидати, спрямовувати у великій кількості на кого-, що-небудь, у щось. *На останньому бастіоні Арсеналу посипає ворогів з кулемета Тиміш* (О. Довженко); *В тій хвилі посипалося на них градом каміння та ломаччя, посипалися мушкетні стріли* (А. Чайковський).

5. *тільки док., що і без прям. дод.* Почати сипати, розкидати, викидати і т. ін. щось сипке або дрібне. *Ми петляли поміж деревами. Вони посипали нас зливою куль і московської лайки. Гра зі смертю тривала кілька годин, допоки не вдалося відірватися від нав'язливих енкаведистів* (М. Андрусяк); *Вибуховою хвилею його кинуло в сніг. Він полежав кілька секунд, увігнав у автомат новий диск, посипав кулями кудись уперед* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Западпадьомкали перепели в траві, засюрчали неугавні коники, і жайворонки, качаючись чорною горошиною в синьому небі, посипали свої дзвінкі пісні* (Панас Мирний).

6. *тільки док.* Почати сипатися, вилітати звідкись у великій кількості; пося́патися. *Достала* [відьма] *каганець, піднесла до кота, тернула його проти шерсті, так іскри з нього і посипали* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. — *Ростем! Знаєте, останніми днями дядьківські пайові вклади так і посипали. Ми за тиждень трохи не річний план виконали...* (Д. Бузько).

7. *тільки док., перев. у сполуч. зі сл.* с л о в а м и, з а п и т а н н я м и *і т. ін., перен., розм.* Заговорити дуже швидко. *Люди зареготали, а пан так і приснув... Ну, з того й пішло у них!.. і посипав Антін, наче з рукава борошно, шкулкими словами...* (О. Кониський); *Старий Онисим Калита ніби аж зрадів, побачивши Горобця. Жвавенько підвівся йому назустріч і швиденько, скоромовкою посипав словами: — О, Савка! Заходь, заходь, голубе!* (В. Козаченко); — *Розкажіть, що там у вас відбувається?.. — жіночка посипала питаннями* (С. Талан); // Почати грати в дуже швидкому темпі. *Враз Олександр урвав свою втору, зірвав з когось у юрбі з голови кашкет і вдарив цим кашкетом об землю. Тієї ж хвилини Катюшин баян посипав швидко, майже дрібушечками* (Ю. Смолич).

8. *тільки док.* Почати йти, сипати (про дрібний густий сніг або град), линýти (про рясний дощ). *Сонце сховалось за хмари. Посипав сніжок* (М. Коцюбинський); *Дощ посипав шпарко і рясніше* (Ю. Смолич); *Спочатку пішов лапатий сніг. Потім, потроху здрібнюючись, посипав густою метелицею* (Іван Ле); *Надворі посипав рясний, пухнастий, схожий на гусінь сніжок* (Р. Андріяшик); // *безос., чим. Отак! відкіля не дожидали і тучі, відтіля ударило громом і посипало градом!* (Панас Мирний).

9. *тільки док., перен., розм.* Швидко піти, побігти один за одним великою масою (про багатьох). *Заграли музики, посипали дівчата у двір. А у дворі парубків — стіною стоять!* (Марко Вовчок); *Посипали вже з церкви чоловіки, Хлоп'ята, молодиці і дівки* (А. Метлинський); *Пролунав гудок паровоза. Таращанці посипали в теплушки, ешелон заляскав буферами і рушив вперед* (О. Довженко).

10. *тільки недок., етн.* Те саме, що **посіва́ти** 1. — *Я завтра піду до хрещеного батька посипати...* (Панас Мирний); — *На щастя, на здоров'я, на Новий рік! Роди, Боже, жито, пшеницю! — приказував, посипаючи, Іваник* (В. Малик).

◊ **[Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні]** *див.* **обсипа́ти; (1) Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом** <*рідше* **Си́пати по́піл на го́лову**>, *книжн.* — вдаватися в тугу, в розпач, втрачати мужність, надію; картати себе, журитися і т. ін. — *Ну, друзі? — кивнув бадьоро вусами* [Жук]. — *Не казав я вам, що немає чого попелом голови присипати?.. Не говорив, що справа не загине на Затишній?* (П. Козланюк); *Давид стенає та ридає, Багряну ризу роздирає І сипле попіл на главу* [голову] (Т. Шевченко); *Надягнувши траур і волосяниці, посипáли голову попелом бідні батьки і голосно кричали* (П. Загребельний); *Нині, стоячи на руїні з жебрацькою торбою, посипаємо голову попелом, волаючи: нас обдурили — плану перебудови не було! Та в тому ж і сіль, що був він! Тільки не той* (Б. Олійник); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **горо́хом си́пати / поси́пати** *див.* **си́пати.**

ПОСИ́ПАТИСЯ, плеться, *док.* 1. Почати сипатися, вільно падати (про що-небудь сипке або дрібне). *З ями посипались на Марусині ноги земля та пісок* (І. Нечуй-Левицький); *Зі стелі посипалися шпаруни й тріски* (І. Багряний); *Завищала пила, вгризлася зубами в дерево, посипалась додолу тирса, закипіла робота* (Ю. Збанацький); *Здригнулася стеля, аж сухе вапно посипалось на долівку, задеренчав посуд у миснику* (І. Нижник); // *чим.* Почати сипати що-небудь. *Тонкою цівкою у корито посипалось тепле пахуче борошно* (Ю. Логвин); * Образно. — *Ти не бійся, голубонько, що зима Посиплеться білим снігом...* (Л. Глібов).

2. Відірвавшись від чого-небудь або не втримавшись на чомусь, почати падати додолу (одне за одним у великій кількості). *Зінька зірвала з себе квітки, очіпок, рвонула намисто — і коралі, і дукачі посипались на землю* (О. Стороженко); *Кинулась* [Марія] *до стола, звідки посипались раптом газети в опасках, нерозпечатані, в тумані пилу* (М. Коцюбинський); *Він раптом перевернув стола, і з нього з брязкотом посипався брудний посуд* (В. Малик); *Пароплав добряче гойднуло. З ломберного столика посипалися карти* (І. Роздобудько); * Образно. *Набігла ватага драгунів і навалилася на Тараса. Труснув був Тарас усім тілом, та вже не посипались на землю драгуни, як колись бувало* (О. Довженко); // Почати опадати, обсипатися (про листя, квіти, плоди і т. ін.). *І налетів із степу сумного холодний вітер, і шарпонув він гнівно гіллям на дереві — затремтіло в гаю листячко, посипалося одразу* (С. Васильченко); *Раптом затремтіло дерево й яблука посипались на землю* (О. Довженко); *Юнак нахилився, щоб понюхати квіти, сказав щось, а може, просто надто різко видихнув — і раптом посипались пелюстки, одна за одною, дедалі більше* (Г. Пагутяк); // Почати швидко, одне за одним випадати звідкись (про багато чогось). *Вийняв він з кишені гамана, розшморгнув, а звідтіль так і посипались на стіл срібняки* (І. Нечуй-Левицький); *Офіцер натрапив на маленький шкіряний портфель у валізі когось із хлопців і висипав з нього все, що було, на простирадло — звідти полетіли ключі, пластикові картки, посипалися гроші* (Любко Дереш); // Почати вилітати звідкись у великій кількості, розлітаючись на всі боки. *Бенц! Ще одне пряме влучання снаряда. Тільки іскри посипались, а броня* [танка] *— як нова* (Ю. Яновський); *У цей час дерево у вогнищі розпалилося, загоготіло, з нього із тріском посипались в усі боки іскри* (С. Скляренко); *З шабель посипалися іскри* (Д. Білий); *Жадібні язики полум'я одразу почали швидко лизати сухе поліно, яке затріщало і з нього посипалися яскраві маленькі іскорки* (С. Талан).

3. *перев. на кого — що.* Спрямуватися, полетіти на кого-, що-небудь у великій кількості. *Посипались на братів стріли, неначе хмарою їх вкрили* (О. Стороженко); *Удари посипалися густо, градом* (І. Франко); *— Відчиняй, сякий-такий сину! Тихо. — Не хочеш по добру, так на тобі! — і посипалися кулі в двері* (Б. Лепкий); *Поява Данила ще більше запалила галичан. Знову полетіли сотні стріл, посипалося каміння* (А. Хижняк); // Почати надходити у великій кількості. *Посипались до нього телеграми з різних кінців Галичини з прокльонами та лайками* (М. Коцюбинський); *На фейсбук Насті посипалися повідомлення про останні новини від різних людей, і вона їм подякувала* (С. Талан); // *тільки на кого, перен.* Спіткати кого-небудь, випасти на чиюсь долю. [М а к а р:] *Петро — кандидат прав! Виходить, має всі права... Всі права! Неабищо! — юриста* [юрист]! *І чини посиплються на чоловіка, і гроші покотяться в кишені* (І. Карпенко-Карий); *Коли ж, як на злість, мов з мішка, посипались на мене деякі пригоди — і важкі хвороби в родині, .. що не давали мені й дихати, не то писати щось* (М. Коцюбинський); *Втратити ватру на полонині — се така сама трагедія, як і в передвіках утратити вогонь взагалі.., всі кари, якими розпоряджає ватаг, посипалися б на спузаря, що втратив ватру* (Г. Хоткевич); *— Почесті, нагороди, багатства посиплються на вас, як дощ* (В. Барка); *Результат напруженої трирічної праці — мізерний. Услід за першим успіхом, як із драного мішка, посипалися всякі неприємні несподіванки* (М. Дашкієв); // *у сполуч. з деякими ім. — назвами дій.* Стати частими, почати траплятися у великій кількості. *Одразу загриміло ім'я Довбуша на гірських околицях. Напади один другого сміливіший, один другого удачніший посипалися як з мішка* (Г. Хоткевич); *Тепер ми* [військовополонені] *той відносний спокій втратили остаточно. Несподівані, часті наскоки і обшуки посипалися на нас, як сніг на голову* (В. Козаченко).

4. Почати йти, сипати (про дрібний сніг, рясний дощ і т. ін.). *Посипався, як з решета, наглий краплистий дощ, а далі полив як з відра* (І. Нечуй-Левицький); *З сизувато-синіх, низько навислих над землею хмар посипався густий, лапатий і мокрий сніг* (В. Козаченко); *Щось зашуміло і на мою голову посипались краплі дощу* (Г. Пагутяк); // *безос., чим, рідко. Угорі було чути шум; спершу кинуло збитим у грудку льодом, потім посипалося гей би з міху густим великим градом* (Н. Кобринська); // Почати виділятися, литися у великій кількості (перев. про сльози). *Заговорила* [дівчина]... *сльози покотилися, посипались по личку* (Марко Вовчок); *Вся постать у неї тремтіла, голова трусилася, сльози рясно-рясно посипались з закритих очей* (Панас Мирний); *Дівчата справді прилипли до хлопця, мов смола, і серце Мишунине розтоплювалось, як крижана бурулька, — от-от з неї посиплються краплі води...* (Ю. Яновський); *Сльози градом посипалися з моїх безтямних очей і я похапцем став пригадувати молитви, які колись зустрічав, читаючи книжки* (К. Москалець).

5. Розбитися на скалки (про скло, шибку і т. ін.). *Василь скочив через вікно, але так незручно, що шибка дзенькнула й посипалась на землю* (М. Коцюбинський); *Лукія стала на стілець і кулаком ударила у вікно. Посипалось скло, кров залюшила пальці* (О. Донченко); *Надворі сухо тріснув постріл вартового, і слідом за ним під партизанськими кулями в будинку з дрібним дзенькотом посипались шибки* (І. Микитенко).

6. *перен., розм.* Почати швидко йти, бігти один за одним великою масою (про багатьох). *От посипались із хат люди до церкви, всі повдягані в що хто найліпшого мав* (І. Франко); *Один за одним, один за одним посипалися* [братчики]. *Зігнулися на конях, очима світять, як вовки* (Г. Хоткевич); *На порозі з'явилась кремезна постать Анклітцена. За ним посипались в лабораторію різні люди* (Н. Королева); *Жінка вже йшла йому допомогти, за нею посипалися, наче горох, усі діти* (Валерій Шевчук); // Почати швидко вибігати, вистрибувати або зіскакувати звідкись. *Коли поїзд став, із вагонів посипались, як груші, хлопці й дівчата* (П. Панч); // Почати приходити, з'являтися у великій кількості. *Як груші, посипалися один за одним у двір Іванкові друзі* (А. Хижняк); *Гостей при вході зустрічати почав саме він. Потім посипалися сусіди, шкільні приятелі, ділові партнери* (С. Жадан); // Почати народжуватися одне за одним (про дітей). [Д е н и с:] *Вийдеш заміж та як спаруєшся із щоденним клопотом та невгавною турботою, а ще як посиплються діти, то вже й ніколи тобі буде згадувати минуле* (М. Кропивницький); *Потім, як посипалися одне за одним діти і настала більша потреба в робочих руках, він все частіше став хмуритися, бачачи сина за книжкою* (Григорій Тютюнник); // Почати писатися, друкуватися у великій кількості. *Однотипні статті посипалися в моніторингових ботах. Заголовки однакові, різниця лише в наявності чи відсутності знаку питання в кінці заголовка та іменах авторів* (із журн.).

7. *перен., розм.* Залунати, почутися з усіх боків. *Знов посипались дрібні веселі акорди* (І. Нечуй-Левицький); *Кожного рвонуло за серце, покривились болісно обличчя, посипались тихі прокльони* (С. Васильченко); *Коли оплески вщухли, доповідач поцікавився, чи будуть запитання — і запитання зразу посипались* (Ю. Смолич); *Посипались звідусіль жарти та примовки, як це буває в простих людей, що сходяться до гурту після нелегкої та любимої праці* (І. Цюпа); — *Просимо! — Просимо!.. — Посипалися оплески* (Р. Андріяшик); // *безос. Слів посипалося ще багато, але вчинок не наступив жаден* (Л. Мартович); — *Хто ж буде писати? — Нехай парторг! — посипалося з усіх боків* (М. Ю. Тарновський).

◊ **[Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть** *і т. ін.)* / **поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли** *і т. ін.) див.* **і́скра; Аж (що й, тільки** *і т. ін.)* **пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться** *і т. ін.)* / **полети́ть (розси́плеться, поси́плеться** *і т. ін.) див.* **пі́р'я.**

ПОСИПА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **посипа́ти** 4. *На час "осінніх порядків" з кімнат на подвір'я виносили отамани, матраци, ліжка, які "про всякий випадок" натиралися гасом і посипалися порошком* (Ирина Вільде); *Ораниця густо посипалася вапном і попелом з лісових порубок* (М. Дочинець); *Екологічна рівновага порушується ще й тому, що взимку тротуари посипаються сіллю і піском, які навесні потрапляють у водойми* (з навч. літ.).

ПОСИ́ПКА, и, *ж.* Те, чим посипають; що-небудь сипке. *Цукати обсипають просіяним цукровим піском чи цукровою пудрою, добре перемішують і струшують зайву посипку* (з навч. літ.); *Обов'язковий атрибут будь-якого святкового столу на заході України — пляцки — великі торти-пироги на всю бритванку (деко) із різноманітними кремами і посипками* (з газ.).

ПОСИПНИ́Й, а́, е́, *спец.* Признач. для посипання чого-небудь (перев. доріг, тротуарів і т. ін.). *Власник або балансоутримувач об'єкта благоустрою вулично-дорожньої мережі населеного пункту забезпечує утримання такого об'єкта з необхідною кількістю машин, механізмів, спеціалізованої техніки, посипних матеріалів та реагентів* (з газ.); *На міжміських трасах постійно працювала снігоочисна та посипна техніка* (з газ.).

ПО-СИРІ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сирі́тському.** *Він* [виконроб] *убого прилаштовується поруч із студентом осторонь на ящику.., по-сирітськи вмощує миску на колінах* (О. Гончар); * Образно. *Річка розливається широким гирловинням, виносячи віддихи людського спочинку на велику воду, по-сирітськи полишаючи за собою місто* (О. Ульяненко); *Аліса вагалася, поглянула в бік сіро-рожевої хмаринки, яка вже по-сирітськи висіла серед інших речей* (І. Роздобудько).

ПО-СИРІ́ТСЬКОМУ, *присл.* Як сирота, подібно до сироти. *У Пашки залоскотало в горлі, і очі налилися слізьми. І він раптом жалібно, зовсім по-сирітському, спитав: — А ви дуже надовго... їдете?* (В. Нестайко).

ПОСИРОТИ́ТИ, очу́, оти́ш. Док. до **сироти́ти.** *Так вже Бог милосердний не схотів посиротить моїх діточок* (О. Стороженко); [Н е д о р о с т о к:] *Мамо, що це ви собі надумали? Посиротить нас хочете?* (С. Васильченко); *Наталка посадила ведмежа на ліжко. — На, це ж твій дружок. І це ти його посиротив. Забавляй. — Тобто як посиротив? — Ти ж його мамку вбив. — Хіба?..* (І. Багряний); — *...Мамко наша солоденька, радосте наша утішна... Нащо нас посиротили, в біді лишили... — схлипувала Варварка* (М. Матіос); — *Світе мій ясний!.. Дитино люба! Невже знову посиротити мене хочеш? — Не плачте, мамо, — одповів син, — та поблагословіть у похід іти. Не задля гульні покидаю вас, а щоб рятувати земляків від неволі й знущання!* (А. Кащенко).

ПОСИРОТІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **посироті́ти.** *Округи була темрява — чорна, важка, похмура темрява, і серед цієї темряви, долі в хаті, нікому не видна, від усіх покинута, сиділа маленька посиротіла дівчинка* (Б. Грінченко); *Дуже гіркі сльози посиротілої матері* (Ю. Яновський); *Тут зійшлась немовби вся Україна. Багато посиротілих матерів і багато вдів прийшло сюди* (О. Довженко); * Образно. *Наче хмара, налягає Сум на серце наболіле, І воно, посиротіле, Мов та чайка проквиляє* (М. Вороний).

2. *у знач. прикм., перен.* Те саме, що **осироті́лий** 2. *Обійшов* [Осмогруд] *посиротілу, всіма забуту ліжницю померлого князя* (І. Білик).

ПОСИРОТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **сироті́ти.** *Мого народженого сина вже немає живого, я кілька днів тому посиротіла* (Ю. Яновський).

2. Осиротіти (про всіх або багатьох). *Не один козак поклав тут голову за волю рідного краю. Багато дітей козацьких посиротіло у цей день* (А. Кащенко); *Замфір сидів і думав. Про що він думав? Чи про свою кривду, про жінку слабу, а чи про діток дрібних, що, крий Боже, посиротіють ще...* (М. Коцюбинський); *Перш, скоро ми посиротіли, дак неділь зо три бігала то одна, то друга сусідка* (Ганна Барвінок); * Образно. *І світ — далекий — за малою тінню миттєвих роздоріж — посиротіє од холоду розлуки, і од стужі, і од навічних сліпосяйних щасть* (В. Стус); *Посиротіла й хата на відшибі, І цей поріг, і клямка, й постоли, І навіть дим у комині — спасибі, Що хоч ту хату люди зберегли* (І. Гнатюк).

ПОСИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що, рідко.* Те саме, що **висиса́ти** 1. *Кров посисати* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* Те саме, що **висиха́ти;** засихати, сохнути. *Палить сонце, як у пеклі, Пісок розпікає, Подекуди росте травка, І та посихає* (С. Руданський); *Цвітуть квіти весняниї, Швидко й посихають. Мої літа найкращії Марно пропадають!* (Леся Українка); *А жайвір щебече, а сивий будяк посихає, А жито, як рута, не смута, зеленим вуском колихає* (А. Малишко); *Жари не боюся, Дощу не бажаю, — Кого вірно люблю, За тим посихаю!* (з народної пісні).

ПО-СИЦИЛІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сицилі́йському.** *Суфле по-сицилійськи — ніжний десерт італійської кухні з цитрусовими нотками соковитого апельсина* (із журн.).

ПО-СИЦИЛІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у сицилійців, за звичаєм сицилійців. *Смажений салат по-сицилійському.*

2. Сицилійським діалектом. *Сицилійська піца, звана в Італії сфінчіоне або по-сицилійському сфінчині, родом з Палермо. Сир у ній міститься під соусом, а також для її приготування використовують анчоуси* (із журн.).

ПОСИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Сичати якийсь час. *Яків сердито плюнув, роздер якесь ганчір'я, попробував видавити чиряка, поморщився, посичав, а потім зав'язав його, намочивши ганчір'я в воду* (І. Багряний); *Хтось підкинув хмизу, і вогонь, який уже був задрімав, посичав-посичав невдоволено і заходився коло їжі* (А. Дімаров).

ПО́СІ, *присл., заст.* До цього місця. *А вони* [первосвященники і книжники] *намагались, говорячи: "Він бунтує народ, навчаючи в усій Юдеї, від Галілеї почавши аж посі"* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОСІ́БНИК, а, *ч.* Книжка або наочне приладдя, карта і т. ін., що використовуються у процесі навчання. *Ще й зараз існує пекуча потреба в посібнику, який би на живому матеріалі показав відхилення від усталених норм і дав би зразки правильного користування словом* (Б. Антоненко-Давидович); *Я сів у крісло біля столу, на якому лежали якісь книжки та газети. Узяв одну книжку, другу, але то були методичні посібники, і я поклав їх на місце* (Ю. Мушкетик); *Професор так зачитався посібником із розведення манго, що і про час забув* (Люко Дашвар); *Фантом — це модель людського тіла або його частини натурального розміру, що служить наочним посібником у медичних закладах* (з навч. літ.); * Образно. — *Нам потрібно віднайти тут одне озеро. — А я вам що — посібник з курсу "Люби і знай свій рідний край"?* (І. Карпа); // Взагалі довідкове видання з певної галузі знань. *Так по частинах народжувалася перша наукова карта Аральського моря, яка і в середині двадцятого сторіччя є кращим .. посібником для навігаторів і для географічного вивчення Аральського моря* (З. Тулуб).

ПОСІ́В, у, *ч.* 1. Дія за знач. **посіяти.** *Не хвались на Юрія посівом, а хвались на Миколи травою* (прислів'я); // Висівання, сівба. *Орав* [Іван] *поле, сіяв, косив, жав, молотив, складав зерно — те на посів, те на поживу* (Панас Мирний); *Підготувалися до посіву кукурудзи якнайсерйозніше й найкраще* (Остап Вишня); — *А хто одмінив перехресний посів пшениці?* (В. Кучер); *Сільськогосподарський інститут обрав завданням опромінювати ультракороткими хвилями насіння — зерно для посіву. Адже за певних умов опромінене зерно сходило швидше від звичайного, проростало буйніше* (В. Владко).

2. Посіяне зерно, насіння. *Тепер я певний, що з того посіву зійшла срібна нитка вівсів* (М. Коцюбинський); // *рідко.* Сходи *(див.* **схóди**[1]**).** *Одразу виросли в одну ніч зелені посіви на нивах* (І. Нечуй-Левицький); *Палило трави, замітало колодязі, з корінням видимало в людей із-під ніг посіви* (О. Гончар).

3. Ділянка землі, засіяна яким-небудь зерном, насінням. *Важкувато було батькові самому косити, бо посіву було завжди десятин сім-вісім* (А. Головко); — *А там далі на новині те просо і та пшениця, і все то заростає осотом та будяччям, що й посіву не видно. На все рук, рук і рук треба* (У. Самчук); *Надходив кінець літа. На широких .. ланах чорніли масиви озимих посівів* (Іван Ле); *Прямував* [Петрусь] *не дорогою, а межею між посівами люпину і проса, схований по пояс у зелені* (К. Гриб); — *В долині посіви проса й ячменю, і сторожі охороняють їх вдень од незліченних птахів, а вночі й від диких кабанів* (П. Загребельний).

4. *спец.* Уміщення мікроорганізмів у поживне середовище для розмноження. *Бактеріологічний посів проводять з метою виявлення мікроорганізмів, які є збудниками ряду захворювань* (з наук.-попул. літ.).

△ **Гніздови́й спо́сіб посіву** *див.* **спо́сіб; (1) Післяжни́вні посіви** — висівання сільськогосподарських рослин влітку безпосередньо після збирання озимих та ранніх ярих культур на зерно або після льону. *Для організації повноцінної годівлі тварин у осінній період особливу увагу слід приділити вирощуванню однорічних культур в післяжнивних посівах, які розміщують після збирання озимих та ярих на зерно* (з навч. літ.); **(2) Рядко́ви́й посів <Рядко́ва́ сівба́>** — сівба в рядок, рядками. *Посіви огірків прориваютъ. За рядкового посіву в рядках залишають рослини на відстані 15–20 см* (з навч. літ.); *Звичайну рядкову сівбу (ширина міжрядь 15 см, в рядку між насінинами 1,5–2 см) використовують для посіву злакових зернових, гороху, кормових трав та інших культур* (з навч. літ.); **(3) Ущі́льнені посіви** — вирощування на тій самій ділянці землі протягом усього безморозного періоду року двох або більше сільськогосподарських культур. *Численними дослідженнями доведено, що ущільнені сумісні посіви кормових одно- і багаторічних культур у 1,5–2 рази збільшують загальний збір зеленої маси та протеїну з одиниці площі* (з наук.-попул. літ.).

ПОСІВА́ЛЬНИК, а, *ч., етн.* Те саме, що **засіва́льник;** посипальник. *За свідченням моєї рідної матусі, я, наприклад, народився саме тоді, коли по хатах ходили посівальники й співали* (В. Минко); *Михайло схоплюється, потирає очі кулаками, зачаровано дивиться, як бризкають посівальники золотими струменями зерна* (Р. Іванченко); *Жито — центральний атрибут багатьох обрядодій. Як тільки наступав досвіток старого Нового року, хати оббігали юні посівальники* (з наук.-попул. літ.).

ПОСІВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., етн.* Жін. до **посіва́льник.** *Новорічний ранок розпочався із привітань: після посівальників до нас завітала дівчинка-посівальниця* (із журн.).

ПОСІВА́НКА, и, *ж., поет.* Те саме, що **посіва́ння.** *Пішли у даль дитинства дні, Та як то хочеться мені Вернуть ті замети кошлаті І посіванки в мирній хаті На щастя, в рідній стороні* (А. Малишко); * Образно. *Ні, я не обраний на ролю месіанську. Усе, що мав, і все, що на віку Дісталося мені від долі-посіванки, Несу його на спільну толоку* (Б. Олійник).

ПОСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посіва́ти** 1. — *І вже біжить юрба хлоп'ят, Торбинки латані — до п'ят, А в них пшениця-яровиця .. На посівання — лиш пшениця, А на підсівку вже куколь...* (А. Малишко); *Тре' було з'їсти хоча б три зернини, зловлені в долоню під час посівання, — на щасливий рік — і ще три зернини носити з собою* (В. Лис); *Інтерпретована з точки зору землеробства магічна практика "засівання конопель" має багато спільного з новорічними звичаями посівання й імітативної оранки плугом* (з наук. літ.).

ПОСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *етн.* Те саме, що **засіва́ти** 6. *Сіє, посіває.., стиха промовляє: "Роди, Боже, пшеницю як лаву"* (Сл. Б. Грінченка); *А Зінька защебетала: — Сію-вію-посіваю, З Новим роком вас вітаю! З Новим роком вас вітаю — Щастя й радощів бажаю!* (В. Малик); *Я уявляв свого прадіда, який підкидав до стелі ложку куті, й згадував бабусину науку: — Новолітуйте, посівайте, щоб усі поля, де вони тільки є на землі, родили...* (Б. Харчук); *На Спаса додавався букетик із жита й пшениці (більше жита, суто поліської культури). Зберігалося й зерно, яким посівали на Старий Новий рік (Василя) — 14 січня* (В. Лис); * Образно. *Небо затягається сірою поволокою, подуває вітерець і починає посівати дрібний осінній дощик* (У. Самчук).

2. *що, перен., рідко.* Сіяти, поширювати серед людей. [Д и я к о н:] *Ти стережись так кидати словами, зневір'я і нещирість посівати в громаді нашій братній* (Леся Українка).

ПОСІВЕРІ́ТИ, іє, *док., діал.* Пошерхнути. *Бач, як губи посіверіли* (Сл. Б. Грінченка); — *А що з вашими руками? — Та... дрібниці, — зам'явся лікар. — Посіверіли на вітрі* (Ю. Збанацький); [П а в л ю к *(тихо до Томиленка):*] *У нього ж губи, глянь, посіверіли. На йому* [ньому] *опанчина рогозова. Він не доїде, змерзне, пропаде* (Л. Костенко).

ПОСІ́ВКАТИСЯ, ається, *док., розм., рідко.* Зробитися тонкою з рідко переплетеними нитками (про тканину). *Уже вона* [спідниця] *і так посівкалась, а як почну у будень носить, дак і розпадеться зовсім* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСІВНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до посіву (у 1 знач.). *Цього разу обговорювали хід посівних робіт* (Григорій Тютюнник); // Признач. для посіву. — *Прошу .. допомогти мені посівним зерном, яке з лихвою при першій можливості поверну* (О. Гончар); *Завчасно готували зерно для посіву, сівалки, борони, попереджали досвідчених сіячів, кому випаде там трудитися. Знав Федько й те, яке велике значення надається відбору посівного матеріалу* (Є. Доломан); // Який використовується для посіву. *На розлогих артільних ланах гудуть трактори, ведучи ще за собою по три, по чотири сівалки — цілі посівні агрегати* (Остап Вишня).

2. Уживається як складова частина ботанічних назв. *Найцікавіше було за містом. Величезні, буйні, незаймані плантації коноплі посівної, неміряні лани конопель* (Любко Дереш); *Особливо токсичний для рослин діоксид сірки. Редька посівна дуже чутлива до нього* (з навч. літ.).

3. *у знач. ім.* **посівна́,** но́ї, *ж.* Те саме, що **Посівна́ кампа́нія** *(див.* **кампа́нія).** *Голова колгоспу ще перед весняною посівною заявив: — Як почую під час весняної сівби баян, я з тебе самого гармонію зроблю* (Остап Вишня); *Хоч була ще зима, але в газетах усе частіше писали про підготовку до посівної* (П. Панч).

4. *у знач. ім.* **посівне́,** но́го, *с.* Насіння, признач. для посіву. *Він хворий став; і земля — не своя; і посівного немає. Клапоть лишився на згір'ї, коло садка, — теж заберуть, рано чи пізно* (В. Барка); *Ступач .. звелів вивезти все жито і пшеницю, що залишились, на посів. Правда, з посівним Ступач перестарався — і жито, і пшеницю привезли на посів* (М. Стельмах); *Чим ту землю розпушити? Нема тягла. А чим засіяти, коли зима підмела й посівне?* (М. Циба).

Посівна́ кампа́нія *див.* **кампа́нія; Посівна́ пло́ща** *див.* **пло́ща.**

ПОСІДА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посіда́ти**[1] 1. *Одна лиш біда, що кошик з ягідками коштував .. десять крейцерів, що становило половину капіталу, який вона мала. Супроти цього факту мовкли всі уподобання й жадоби посідання* (Н. Кобринська); *Чимось одним є довершеність розуму, а чимось іншим — посідання довершеного розуму* (А. Перепадя, пер. з тв. Сенеки).

2. *заст.* Володіння, власність. *Герман давно вже виєднав собі у старості дозвіл копати штольні під громадською толокою, не нарушуючи* [не порушуючи] *її зверхнього посідання* (І. Франко); *Оповідали, начебто прийшов гетьманський універсал щодо того коня: хто зловить його, той ніби дістане в посідання село, бо загадковий кінь утік із царських стаєнь* (Валерій Шевчук); *Ярослав Осмомисл, одержавши від батька велику територію Галичини, поширив її, колонізуючи Дністер, і посідання його доходили аж до Дунаю* (з наук. літ.).

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / **діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти** *і т. ін.)* **в спа́дщину (в спа́док,** *заст.* **в посіда́ння)** *див.* **дістава́ти.**

△ **Вво́дити / ввести́ у володі́ння** *(заст.* **у посіда́ння)** *див.* **вво́дити.**

ПОСІДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОСІ́СТИ,** ся́ду, ся́деш, *док.* 1. *перев. док., що.* Брати у своє володіння, привласнювати що-небудь, заволодівати чимсь. *Аби був очерету солодкого дрібний уламок; — смокчуть* [діти], *і раді-веселі, мов панство-багатство посіли* (Леся Українка); *Коли Іван посів невелике, але зручне господарство Гординської і став чи не кращим господарем за батька, мати перейнялася повагою до сина* (С. Чорнобривець); *Повелося так, що чоловіки сюди не заходять, жінки посіли цю світлицю* (А. Хижняк); *Чужинці скрізь посіли наші гради, Ім'я дали нам — хлопи, мужики* (Л. Костенко); // *перев. недок.* Мати що-небудь у своїй власності, володіти чимсь. *Настало кілька сонячних золотих днів. Ґазди ходили, розглядали свою землю, скільки її хто посідав...* (О. Кобилянська); *Що більшу територію певна волость посідала, що численніша людність її оселяла, то більші прибутки мав з неї князь* (Г. Епік); *Відколи князь посів батькові володіння, запанувало на люботинських землях небувале затишшя* (Ю. Винничук); // *тільки недок., перен.* Мати від природи якісь здібності, хист до чогось і т. ін. *Зоня посідала, крім енергії, також дар пізнавати доброту людського серця* (С. Ковалів).

2. *що, перев. зі сл.* м і с ц е. Займати місце, розміщатися де-небудь. *Лізуть* [студенти] *у теплушку, посідають місця на дверях, ноги звішують додолу* (І. Микитенко); *Сім'я Велвеле завжди посідала в синагозі місце рівно посередині між західною та східною стінами* (С. Андрухович); *І раптом з заходу почали бити "катюші", з-за Бугу. Вони били з кількох точок, встигнувши посісти велику смугу, одрізавши цілком шляхи відступу сюди* (І. Багряний); *Жестом звелів* [отаман] *одному з повстанців, тому, хто стояв найближче, посісти порожнє місце* (А. Кокотюха); // *перев. зі сл.* п о с а д а, м і с ц е *і т. ін.* Перебувати на якій-небудь посаді; обіймати (у 6 знач.). *Він має відпустку, трохи грошей і, що найголовніше, листа од свого шкільного товариша, що там, у столиці, посідає визначну посаду і кличе його, Синюху, до себе погостювати* (О. Слісаренко); *Він посідав значну та високу посаду полкового обозного лейстрових* [реєстрових] *козаків* (О. Ільченко); *На сьогодні вже одинадцять відомих у науковому світі українських професорів посіли місця в університетах Канади* (М. Слабошпицький); *Невдовзі Сидір Білий посів місце військового осавула (друге за значенням після кошового отамана)* (Д. Білий).

3. *кого, що.* Брати гору над ким-, чим-небудь, перемагати когось. — *Чого се ти так задумався? об чім все мислиш? — А все думаю, хто кого посідає — сильний безсильного чи безсильний того?* (Марко Вовчок); *Шкода, якщо конове ремество* [ремесло] *посяде такий великий талант!* (Панас Мирний); // Підкоряти собі, своєму впливові. [Т е т я н а:] *На кого, на кого, а що на Михайла, то не надіялась ніколи, щоб його так посіла жінка, що й з дому не пускає, з родом-родиною побачитись...* (І. Карпенко-Карий).

4. *кого, що, перен.* Опановувати, охоплювати когось, оволодівати ким-, чим-небудь (про думки, почуття і т. ін.). *А який його сум понімав та посідав часом, то й не сказати* (Марко Вовчок); *Він мчав і відчував, що чим далі біжить, тим більший неспокій посідає його* (Валерій Шевчук); *Ледве перевівши дух, він боязко присів, і його зігнена постать у сумній задумі схилилася біля стола .. Голову посів рій думок* (Олесь Досвітній); *Серед персів почалося замішання, їх посів страх* (І. Білик).

(1) Посіда́ти *(рідше* **трима́ти)** / **посі́сти вла́ду** — займати панівне становище; керувати ким-, чим-небудь; володарювати. *Гідний той лиш владу посідати, Що не гнувся, як до неї йшов!* (Д. Павличко); *Від своїх дідів Владу я посів, І її ж у спадок Візьме мій нащадок* (М. Зеров); — *Ми — царі! Нам сльози й жалість — непростимий гріх. Якщо царі рюмсатимуть — челядь посяде владу й держава перестане існувати* (М. Василенко); **(2) Посіда́ти / посі́сти пози́цію** *кого, чого, яку* — дотримуючись певних поглядів, керуючись якимсь рішенням, відповідним чином діяти або висловлюватися. *Газети не посідали такої доброзичливої позиції до місис Ліліан* (Ю. Смолич); *На цей раз Іван Антонович посів позицію примирення* (О. Гончар);

(3) **Посіда́ти / посі́сти трон (престо́л)** — ставати монархом. *Дорн досить шаблонно одружився з дівчиною зі старовинної фамілії. Прадід його жінки посідав королівський престол* (В. Собко); *Наступний король посідає трон не за правом крові, .. а за рішенням Ради Лордів* (О. Авраменко); *З 1939 року .. апостольський престол у Ватикані посів Пій XII* (Остап Вишня); *Вільгельм* [син імператора Франца-Йосифа] *залишався, таким чином, без династичних перспектив, тому й претендував посісти трон бодай українського короля* (Ю. Смолич).

◊ **Бода́й вас зли́дні поби́ли (посі́ли)** *див.* **зли́дні; Го́ре (ли́хо, неща́стя** *і т. ін.)* **посі́ло** *(рідше* **зuспі́ло)** *див.* **го́ре; Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли,** *рідко* **опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють)** *див.* **зли́дні; (4) Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́** *і т. ін.)* **мі́сце** — бути досить важливим, передовим серед чогось і т. ін.; мати велике значення. *В особі покійного В. І. Самійленка ми втратили талановитого майстра, що посідав своє власне і своєрідне місце в нашій поезії* (М. Драй-Хмара); — *Це академічний довідник стародавніх місць Німеччини. Замок Темпельгоф посідає тут належне місце* (Д. Білий); *Іван Сірко серед найславніших кошових отаманів посів місце найпочесніше* (Г. Колісник); *Еволюціонізм посів чільне місце в науці після публікації праці Ч. Дарвіна "Походження видів шляхом природного відбору" (1859 р.)* (з наук. літ.); **(5) Посі́сти / посіда́ти своє́ (яке́сь, нале́жне** *і т. ін.)* **мі́сце (стано́вище)** — досягти певного становища. — *Мова йде про те, як допомогти учениці знову посісти своє місце в колективі* (О. Донченко); *Чи не мудріше було б спершу якесь місце в житті посісти, а вже потім брати на себе відповідальність за сім'ю?* (М. Ю. Тарновський); *Навіщо псувати собі нерви й стосунки з батьками, які посідають непогане суспільне становище і можуть бути корисними для школи?* (О. Шугай); **Споку́са посі́ла** *див.* **споку́са.**

ПОСІДА́ТИ², а́є, а́ємо, а́єте, *недок.*, **ПОСІ́СТИ**, ся́де, ся́демо, ся́дете, *док.* 1. Сісти (про всіх або багатьох). *Троянці, в човни посідавши І швидко їх поодпихавши, По вітру гарно поплили* (І. Котляревський); *Зібралася як слід уся громада; Посіли; гомонять...* (Л. Глібов); *Всі повернулися додому і посідали на терасі, мовчки п'ючи трояндовий чай і відчуваючи дивний спокій та блаженство* (С. Андрухович); *За столом вже молодая Сіла на посад, На лавочках всі дружечки Посідали вряд* (Леся Українка); *Данило ввійшов до намету й ліг на ведмежих шкурах. Навколо нього посідали Мирослав, Дмитрій і Дем'ян* (А. Хижняк); *Ми повернулися до кімнати й посідали на канапу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *тільки* **посі́сти,** *на кого — що, діал.* Укрити, устелити кого-, що-небудь тонким шаром. *Курява посіла на семінаристів, обліпила їм лиця так, що вони не впізнавали один одного* (І. Нечуй-Левицький); // Випасти, осісти (про росу, туман і т. ін.). *Місяць скотився низенько й побілів. Густа роса посіла на всякі рослини* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки* **посі́сти,** *перен., діал.* Пропасти, загинути. *Коли ж прибігає сам Васюта конем: — Біда, пане гетьмане! Отепер ми посіли!* (П. Куліш).

ПОСІДА́ТИСЯ¹, а́ється, *док., діал.* Те саме, що **трі́скатися¹** 1. *Бабуся .. намастила і позавивала дівчині ноги, що посідались, аж потріскали* (А. Чайковський); *Сухий мох та рум'яшок* [рум'янок] *хрупотять під бабиними п'ятами, що потріскали, посідалися* (І. Керницький).

ПОСІДА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок., рідко.* Пас. до **посіда́ти¹**. *Місця в палаті громад Великої Британії посідаються членами парламенту, яких обирає британський народ* (із журн.).

ПОСІДА́Ч, а́, *ч., заст.* Власник, володар кого-, чого-небудь. *Був тут і Нурла-ефенді, багатир.., а також заможний "юзбаш" (сотник), посідач єдиного на ціле село коня* (М. Коцюбинський); — *А чи не продав би ти своєї люльки? — поспитав Юрій Макарович. Щасливий посідач люльки поставився трохи недовірливо до цих слів* (Г. Коцюба); *Спочатку посідачі замку мінялись, .. але тепер він наш* (О. Лисяк); *Він звів мене з посідачами дикого Синаю, які кочували з худобою бідними межигір'ями в пошуках води й нужденного бур'янцю* (М. Дочинець).

ПОСІ́ДИЩЕ, а, *с., зах.* Те саме, що **сади́ба** 1. *Князі понасаджували здовж дуклянської дороги своїх бояр, понадаровували їм із громадських земель просторі ґрунти й посідища* (І. Франко).

ПО́СІДКИ, док, *мн., заст.* Посиденьки (у 1 знач.). *Пішла жінка на посідки, а діти дома були* (Сл. Б. Грінченка); — *Гадаєш, сама до тебе на посідки прибіжу?* (І. Нижник).

ПОСІ́ДЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посідла́ти.** *Коні були вже посідлані* (П. Куліш); *Кілька людей тримали за оброті посідлані, але без вершників, коні* (Олесь Досвітній); *Максимінові з хвилювання тряслися руки й ноги, коли він давав наказ розсідлувати вже посідлані коні й розпаковувати імператорські дари* (І. Білик).

ПОСІДЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Осідлати усіх чи багатьох коней або інших тварин. *Гей ви, хлопці, ви, добрі молодці, Гей, гей, не журіться, — Посідлайте коні воронії, Гей, гей, садовіться!* (з народної пісні); *Разом повставали* [запорожці], *Коней посідлали, Поїхали визволяти Катриного брата* (Т. Шевченко); *Козаки подякували господарю за гостинність, посідлали коні* (Ю. Мушкетик); — *Як посідлаємо розкішних панських коників та як гайнемо чи до татар, чи то до шляхти в гості!..* (Валерій Шевчук).

ПОСІ́КТИ, ічу́, іче́ш, *док.* 1. *що, чого.* Док. до **сікти́** 1. *Купить* [жінка] *невеликий буханець хліба, посіче дві-три цибулі з двома-трьома яйцями та й тим дітей годує* (Н. Кобринська); *Коли Захарко начистив картоплі, посік м'ясо на котлети та попорав інші Явдошині роботи, звелено було йому носити воду з криниці* (А. Кримський); *Микола, наваривши дрібної картоплі, посік її на принаду і поплив до острова підгодовувати коропа* (В. Шкляр); *Щоб не видно було, де порушена земля, звалили туди кукурудзиння, яке ще не встигли посікти на корм для худоби* (С. Талан); — *Що там у нас є в коморі? — Ет, паничу, не дуже там густо .. Коли хочете, я посічу те м'ясо і підігрію в горнятку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // *перев. чим.* Сильно вдаряючи або б'ючи чим-небудь, порвати, пошматувати чи порубати на шматки щось; вдаряючись у щось, порвати, пошкодити в багатьох місцях. *Дід дав йому чисту сорочку замість тої, що дворові посіпаки посікли різками, змочив рани настоєм цілющої трави* (С. Добровольський); *Підвипивши, він батогом посік на жінчиних плечах блузку* (М. Стельмах); // Зброєю пошкодити, порвати і т. ін. що-небудь. *Важкий заячий дріб посік кущі* (О. Ульяненко); // *перен.* Перетяти поверхню чого-небудь у багатьох місцях (про заглибини, зморшки і т. ін.). *Передчасна сивизна .. посікла його* [Коржа] *голову білими цятками, зробивши її перистою, як шерсть у старого коня* (Б. Антоненко-Давидович); *Похмурі зморшки посікли вздовж, впоперек і навкіс йому чоло* (М. Стельмах); *Щасливий, хто влив свою силу В єдиний всетворчий потік, Хто зводив тут брилу на брилу, Хто мармур узором посік* (М. Бажан).

2. *кого.* Убити шаблею або іншою холодною зброєю всіх або багатьох. *Січа та довго тривала, аж поки усіх не посікли* (П. Тичина); *На другий чи третій день їх перехопили татари — посікли, жінок і дочок забрали в неволю* (В. Малик); *Вранці селяни, як уздріли, яку ми їм шкоду поробили, похапали вила, коси, сокири та й порубали нас, посікли геть усіх. І тепер ми спокою не маємо, а щоночі виходимо з землі* (Ю. Винничук); // Убити, обстрілявши або порубавши кого-небудь. *На приволзьких берегах в грізнім бойовиську — Посікли ми на шматки гадину фашистську* (С. Олійник); *Серба посікли яничари, султан уцілів, уціліла й Роксолана з своїми дітьми* (П. Загребельний); // *кого, що.* Заподіяти багато глибоких ран, перебити в багатьох місцях шаблею, кулеметом та ін. зброєю. *Виявилося, що окупанти за три роки свого панування повісили й розстріляли сорок дев'ять чоловіків і жінок, при відступі живцем спалили дев'ятнадцятеро в'язнів, посікли з кулеметів та розчавили гусеницями танків усіх мешканців хутірця Вільшанка* (М. Дашкієв); *Вони настільки зосереджені, що їм можна вистрелити в спину. Або посікти автоматною чергою* (Г. Пагутяк); *Снаряд, що тоді скалічив мені руку, дрібно посік Попику плечі* (М. Дочинець); *Тепер запорожцям було не до жартів. Видно було, що бомби добряче їх посікли* (Д. Білий); // *безос. Сперанському посікло ноги. Шура заходилась тут же на місці перев'язувати* (О. Гончар).

ПОСІ́КТИСЯ, ічеться. Док. до **сіктися** 2. — *Не плач, мамо, не розплітай Мої довгі коси — Посічуться...* (Т. Шевченко); — *В мене волосся дуже посіклося. Тато з мамою тоді казали, що це брак якогось вітаміну* (І. Андрусяк); — *Вбирайся вже, дівко, в святешне, бачу, що в тебе лиштва таки посіклася...* (М. Стельмах); *У залі-бо на вікнах тюлі де-не-де посіклися: годилось би поміняти* (М. Павленко).

ПОСІ́Л, со́лу, *ч., рідко.* Те саме, що **засіл.** *Для посолу підходить сало зі спинної та бічної частин туші завтовшки не менше 2,5 см (без урахування товщини шкурки)* (із журн.); — *Прошу! Прошу! — підштовхував Олюню до столу .. — Ікра! Сьомга сухого посолу. А ці тонкі шматочки — яловичий язик* (Люко Дашвар).

ПОСІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., заст.* Володіння (у 2 знач.), маєток. *Перші мешканці, що сиділи в своїй посілості, по своїх містах, були: Ізраїль, священики, Левити та слуги храму* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Продавши свою невеличку посілість у Синяччині, жив* [Кисилевський] *з мізерної пенсії канцеляриста* (І. Франко); — *Можна домогтися, щоб панські посілості перейшли до громад, як було написано в законі* (Р. Андріяшик); *У самий Великдень.., знаючи, що козаки в піст не беруть зброї, віроломно вторгалися* [ляхи] *в їх посілості* (М. Дочинець).

ПОСІ́ЛЛЯ, я, *с., заст.* Маєток (у 1, 2 знач.), садиба (у 1 знач.). *Старе посілля, де жив батько, меншому братові досталось* (Сл. Б. Грінченка); — *Це посілля шляхтича, — пояснив фурман* (Олесь Досвітній); *Чи не ліпше, дивлячись на людські посілля, думати, що то гнізда людського тепла, світ знайомих і рідних, а через те любих речей та облич* (Валерій Шевчук).

ПО-СІЛЬСЬКИ́, *присл., рідко.* Те саме, що **по-сільсько́му.** *Той чорний разовий хліб .. так гарно по-сільськи пахне. Він мені близький, наче дитина, що зросла на моїх очах* (М. Коцюбинський); *Вбирався* [дяк] *по-сільськи, жив, як середньо заможний селянин, і хіба тільки тим різнився від селян, що в церкві вбирав окуляри, бо був короткозорий* (Б. Лепкий).

ПО-СІЛЬСЬКО́МУ, *присл.* Як у селі, за сільським звичаєм. *Відра були повні; взяла* [Марія] *їх через плече, по-сільському, й пішла легко на сходи* (С. Тудор); *Незабрукована, по-сільському курна й тиха, з міською назвою — Нижньобульварна — вулиця губилася в прибережних бур'янах* (Л. Дмитерко); *Павлина знає тільки отого трохи вайлуватого, по-сільському несміливого ясноволосого хлопця* (Ірина Вільде); *Спираючись на палицю, стояв старенький-старенький дідок. Невисокий, худий, жилавий. Одягнутий просто, по-сільському* (І. Андрусяк).

ПОСІМЕ́ЙНИЙ, а, е. Здійснюваний окремими сім'ями, стос. до окремих сімей; породинний (у 1 знач.). *Будинки, призначені для посімейного заселення квартир, мають в основному 2–3 кімнати* (з наук.-попул. літ.); *Для вивчення форм власності на землю матеріали бронзового віку в Україні дають мало підстав. Можна лише припустити, що форма власності була відособленою (посімейною)* (з навч. літ.).

ПОСІМЕ́ЙНО. Присл. до **посіме́йний.** *Земля розподілялася порівну, але не за кількістю душ, а подвірно і посімейно, причому успадковувалася за принципом мінорату* (з наук.-попул. літ.).

ПО-СІМЕ́ЙНОМУ, *присл.* Як ведеться у сім'ї; як родич, як у родині; по-родинному. — *Скажу вам по правді, .. іноді хочеться по-сімейному, звиняйте, поцілувати там чи приголубити, та й соромно чогось, не насмію: хто я такий?* (С. Васильченко); — *Прийде час — ми з ним поговоримо. По-сімейному...* (Б. Левін); *Сиділи по-сімейному, без служників і чашників, утрьох: по один бік столу — князь Ярослав у голубому оксамитовому каптані, по другий бік — князь Ігор з княгинею Євфросинією* (В. Малик); — *Не міг ти іншим разом заявитися, а не тоді, як ми по-сімейному сіли разом пообідати* (В. Чемерис).

ПОСІМЕ́ЙСТВО, ПОСЕМЕ́ЙСТВО, а, *с., розм.* Те саме, що **сіме́йство.** — *Спершу парубок повинен своє місце посісти поміж людей, .. а тоді вже заводити собі посімейство* (Ю. Смолич); *На них* [лісовиків] *дивилися крізь шибки перелякані очі шинкаревого посімейства* (П. Панч); *Отряхуватий Кульбабенко, виявилося, був зразковим сім'янином і навіть тепер, без дозволу, інколи провідував своє чимале посемейство* (М. Стельмах); — *Може, до Лавріна Гримича заїхати? Ото праведне посімейство — всі діти пішли в партизани* (В. Нестайко).

ПОСІМ'ЯНИ́Н, а, *ч., діал.* Член посімейства. *Обійшла либонь вона їх усіх, — кого словами, а кого бровами: одного на здоров'я любенько питає; другому жалиться* [жаліється], *що без його* [нього] *чогось їй смутно та дивно, которого коло себе садовить, скажи, начеб свого посім'янина* (Марко Вовчок); — *Будь ласка, .. графе, приходьте теж, .. ви маєте на це повне право, ви майже вже посім'янин* (Л. Кононович, пер. з тв. А. Дюма).

ПОСІПА́КА, и, *ч. і ж., зневажл.* Прислужник (у 2 знач.), готовий допомагати в будь-яких ганебних діях; поплічник (у 2 знач.). — *І ходив як звір той лісовий, та не смів і словом перечити хазяїнові, бо він нахвалявся наслати на мене посіпак...* (М. Коцюбинський); *Хитрує панський посіпака, приневолили, мовляв, його з людьми розправляться* (К. Гордієнко); *Петро проклинав себе за необережність — дідок виявився фашистським посіпакою* (П. Автомонов); *Чоловік ніколи не кривив душею, не визнавав підлабузництва. Гострий на слово і швидкий на дію, не раз мався від колгоспних посіпак* (М. Андрусяк).

◊ **(1) Канцеля́рський посіпа́ка,** *зневажл.* — про сухого, бездушного працівника канцелярії, бюрократа і т. ін. *Канцелярські посіпаки затримували митне оформлення вантажу* (із журн.).

ПОСІ́ПАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* Сіпати (у 1, 2, 4 знач.) якийсь час, сіпнути декілька разів. *Знову входить Міла .. Посіпавши замкнуті двері № 41, підходить до Гіти* (І. Кочерга); *Загнав* [Йонька] *у хлівець* [конячку], *обмацав копита, зазирнув у зуби, провів долонею по ребрах, посіпав сюди-туди і зостався задоволений* (Григорій Тютюнник); *Святослав посіпав себе за вузький довгий чуб* (І. Білик); *Оттла посіпала шухлядки в генераловому столі — зачинені всі, крім однієї нижньої* (К. Москалець); // *перен.* Завдати турбот, клопоту і т. ін. *Між люди! у справжнє життя! Хай воно тебе посіпає, хай зачіпає, — отоді, може, і вийде що, як не звихнеться сила, як не заплісняві́є серце!..* (Панас Мирний).

ПОСІПА́ЦЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Прикм. до **посіпа́ка.** *І в селах плач. Герої саг і рун, Воскресли знов .. Орава посіпацька, гадь хоробра...* (М. Зеров); *В зубах* [у дозорця] *коштовна люлька з ланцюжком — панський подарунок за вірну посіпацьку службу* (Іван Ле).

ПОСІ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посіпувати** і **посіпуватися.** *Він* [Фред] *не міг стримати нервового посіпування* (В. Владко); *Ти загубишся в молитві, в безмов'ї, в піснях юрби, тільки посіпування жилок на шиї виказуватиме подив, як трапляється, коли побіч бракує захопленого погляду* (Є. Пашковський); *Іноді вона* [Христина] *прокидалася вночі від раптового посіпування в усьому тілі, схожого на поколювання дрібними голками* (Н. Сняданко).

ПОСІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* Раз у раз злегка сіпати (у 1, 2 знач.). *Хуса похмурий, роздратований проходжується по світлиці нерівним кроком, посіпуючи випущену бороду і відпихаючи ногою стільці тощо, коли трапляються йому на дорозі* (Леся Українка); *Христофор тимчасом не спускає очей із мами і не відпускає її руки, раз по раз іншою рукою нервово посіпуючи кофтину* (М. Матіос); // *чим.* Час від часу робити мимовільні нервові рухи якою-небудь частиною тіла. *Лукерка кинула на плечі хустку і деяку мить стояла, посіпуючи плечима, так, ніби по ній раптом вдарив струмінь холоду* (Григорій Тютюнник); *Вони наблизилися до майдану рабів. — Я ніколи без здригання не можу спостерігати цієї торгівлі, — нервово посіпуючи лицем, промовив Ібрагім* (П. Загребельний).

ПОСІ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Раз у раз злегка сіпатися (у 1, 2 знач.), мимовільно рухатися. *Василь Васильович якусь хвилину мовчав, ніби застиг на місці, тільки в нього смішно посіпувався один вус* (О. Гуреїв); *Сергієві видно було лише довгий та тонкий чорний хвіст* [ягуара], *кінчик якого нервово посіпувався* (І. Білик); *Дядькові аж руки-ноги посіпуються, так він хоче танцювати* (Ю. Логвин); *Судорожно посіпуючись всім тілом, удав розслабив кільця і, здихаючи, могутнім хвостом трощив кущі і приминав навколо високу траву* (В. Малик); *Чоловік з відразою дивився на старого. Той, відкинувши голову назад, якусь мить сидів мовчки, нервово посіпуючись тілом* (Дара Корній).

ПОСІРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посіріти.** *Комбриг встав з-за столу, міцніше натягнув на голову посірілого від куряви кашкета* (Ю. Бедзик); *Ти гориш, наче книга, в якій непочуте слово, І з густого неба такий посірілий сніг* (Ю. Андрухович); *Іван Васильович Філіпов сидів стомлений, посірілий* (Ю. Збанацький); *Під вікном стоїть сумний та посірілий від туги Мартин* (Дара Корній); *Бліднуть, гаснуть золоті візерунки на посірілому небозводі* (Дніпрова Чайка).

ПОСІРІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **сіріти** 1, 3, 4. *Два метелики, один за другим, злітають звідкись на тихі трави, як черешневий цвіт; то блимнуть на сонці, то посіріють у тінях* (М. Коцюбинський); *Під очима з'явилися передчасні зморшки і торбинки, скроні посіріли від сивини* (З. Тулуб); *Дарця цілувала його в губи, але ті посіріли, стали сухими і холодними, як і руки* (Любко Дереш); *Старі шпалери вже посіріли від пилу й набули жовтуватого відтінку старості* (С. Талан); *Солдат зміцнив свою заборону .. ярою лайкою, і його лице в ряботинні аж посіріло від ненависті* (Б. Антоненко-Давидович); *Кругле лице її посіріло* [від туги], *стало пласким і неживим* (Валерій Шевчук); // *безос. Коли за вікном посіріло, я став прощатися* (В. Шкляр).

ПОСІРІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **сірішати.** *Ледь-ледь світало. Дерева в цвіту, такі казково білі й легкі вночі, зараз обважніли, посірішали і ніби танули, розтікались сірим туманом по низині* (А. Головко); *Ліда на ліжку — тінь пласка. Тьмяна, навіть губи посірішали* (Люко Дашвар); *Колодуб пішов у степ .. Небо наче понижчало й посірішало* (Ю. Бедзик).

ПОСІ́СТИ[1] *див.* **посіда́ти**[1].

ПОСІ́СТИ[2] *див.* **посіда́ти**[2].

ПОСІ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посікти.** *Подаючи на стіл, борщ посипають посіченою зеленню петрушки* (з наук.-попул. літ.); *Брезент був геть посічений осколками, в нього задимало вітром* (О. Гончар); *Дмитро допитливо подивився на блідо-жовтий, посічений зморшками, присушений вид жінки* (М. Стельмах); *Василь, файний веселий леґінь, загинув у бійці з ворожим родом, посічений топірцями* (М. Коцюбинський); *Хтось .. з жахливим криком вихопився з ями й кинувся навтьоки, але тут же був посічений з кулеметів і впав навзнак головою назад, у яму, з якої був вистрибнув* (І. Багряний); — *Схаменіться! Хто втікає, той буде переможцями ганебно посічений!* (В. Чемерис); // **посі́чено,** *безос. пред. Пасікою .. називають в горах кавалок поля, на котрім вирубано (посічено) ліс або корчі і спалено* (І. Франко); *Всіх невірних посічено* (П. Загребельний); *В ньому* [кожушку] *поли так посічено кулями, що можна встромляти пальці* (Б. Харчук); *Всі двері, клямки всі посічено шаблями* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *у знач. прикм.* Який посікся (про волосся). *Короткі посічені коси настовбурчились на його голові, неначе колючки на їжакові* (І. Нечуй-Левицький); *Вона* [Зима] *аж із трону звелася й похитнулася, адже була горбата і зігнута, обличчя мала сіре й поморщене, а волосся посічене й сиве* (Валерій Шевчук); * Образно. *Старі верби теж дрімають обабіч дороги. Вони вже призвичаїлись до того гуркоту, сонно поопускали долу сиві посічені коси* (Ю. Мушкетик).

3. *у знач. прикм.* Який обтріпався; обтріпаний (про тканину). — *Вже навіть лиштва посіклася до решти, — теребллячи, піднімає вгору подолок спіднички. — Скажи на милість, а вчора ніби була не посічена? — удавано дивуючись, розводить руками Олена* (М. Стельмах).

ПОСІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посіяти** 1, 2, 4, 5. *Цвіли пізно посіяні пахучі гречки* (Я. Качура); *Всі гуртом піднялися на гору. Там справді був посіяний овес* (В. Малик); *Вони зараз на краю поля, там лише жито посіяне* (С. Талан); *Написала* [Марія] *перша, а тепер і приїхала. Щоправда, був привід: тривога, посіяна листом сина* (Б. Левін); *Безсмертне тільки знання, посіяне в душу людей: не сьогодні, то завтра воно дасть добрі врожаї* (О. Бердник); * Образно. *В небі мерехтіли густо посіяні по-літньому веселі зорі* (Ю. Збанацький); *Вони не відали, що смерть ніколи не буває остаточною, і тому плач Єремії переходить у сміх Марії, а посіяний у землю зоряний дощ неодмінно сходить новою Армією Світла* (К. Москалець);

// **посіяно,** *безос. пред. Та й ниву поливають* [Тихін і жінка] *і копи змочують гіркими слізьми; бо було посіяно, приміром кажучи, шість мішечків, а коли вимолотиться насіння, то й гаразд* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Спить він собі і сниться йому, що ось уже все зорано, заскороджено і посіяно* (Ю. Винничук); * Образно. *Вчіться, діти: мудра книжка Скаже вам чогось багато З того, що колись другими І посіяно й пожато* (Я. Щоголів); *Хлопчина не видав нікого, хоч учителі допитували досить суворо, навіть били. Не посіяно в його генах насіння зрадництва* (М. Андрусяк); // *у знач. ім.* **посіяне,** ного, *с.* Те, що хто-небудь посіяв; посів (у 2 знач.). *За ним* [Матвієм] *ступає і заволочує посіяне Василь* (У. Самчук); — *Жнива — дар Божий. Зібрати посіяне — заповідь Божа!* (Б. Харчук); *Ніхто не певен, чи посіяне вдасться зібрати і продати, щоб нагодувати родину* (Г. Пагутяк); * Образно. *Роботящим умам, Роботящим рукам Перелоги орать, Думать, сіять, не ждать І посіяне жать Роботящим рукам* (Т. Шевченко).

ПОСІ́ЯТИ, ію, ієш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **сіяти** 1, 2, 4. *Зорав, посіяв він горох, заволочив, Аж тут і дрібний дощ ріллю його змочив* (П. Гулак-Артемовський); *Жито посієм за садом на полі, Щоб хліба вродило голодним доволі* (М. Коцюбинський); *Одного разу бабця посіяла на грядці просо, щоб зробити з соломи щітки для побілки хати* (Г. Пагутяк); *Кінь пішов. Спочатку рвучко, швидко, ніби він, як і Микула, розумів, що їм треба виорати цю ниву, посіяти...* (С. Скляренко); *Ось відремонтуємо трактор, зоремо поле, посіємо, і буде в нас і зерно, і сало, і сіль, і все!* (М. Циба); *При бактеріоскопії осаду спинномозкової рідини пацієнта з підозрою на менінгіт були виявлені грамнегативні диплококи. На яке середовище необхідно посіяти ліквор для підтвердження діагнозу?* (з навч. літ.); * Образно. *Щасливий той, хто вільну й горду Посіяв пісню у серця* (Т. Масенко).

2. *що, перен.* Ви́кликати, збудити в когось яке-небудь (перев. негативне) почуття, переживання і т. ін.; навіяти, вселити (у 2 знач.). *Аж ось сьогодні він сколотив усе, посіяв тривогу, встав перед нею незрозумілим питанням, яке конче треба було рішити* (М. Коцюбинський); *Переді мною просто слабка, і, о горе, думаюча, мисляча людина, здатна посіяти якийсь сумнів і в моїй грішній голові* (В. Лис); // *перев. зі сл.* в с е р ц е, в д у ш у *і т. ін.* Виховати в когось певне ставлення до кого-, чого-небудь; прищепити. *Саме Катерина Назарівна посіяла в наші дитячі серця любов до скривджених людей* (Є. Кравченко); // Спричинитися до появи, виникнення якого-небудь почуття, переживання, настрою або до відповідних зовнішніх проявів цих почуттів, переживань у кого-небудь. *Тривожні чутки з загонів Гульського посіяли паніку серед військ Вишневецького* (Іван Ле); *Цей випадок посіяв у місті жах, і всі компанії, що збиралися по домах, миттю розпалися — люди воліли відсиджуватись удома* (Валерій Шевчук).

3. *що, перен., розм.* Розки́дати, наси́пати щось де-небудь; поси́пати чимсь. *Берестовський узяв двома пальцями з блюдечка трохи корму й посіяв на воду* (Л. Первомайський); — *Прийдеш завтра до мене. А сьогодні вечором* [увечері] *зробиш не менш важливу справу, — вийняв з-під подушки листівки. — Посієш їх по селу. Не побоїшся?* (М. Стельмах).

4. *що, розм.* Через неуважність втратити що-небудь, забувши, залишивши десь; загубити (у 1 знач.). *З-під очей у мене хто хоч бери, я не бороню, і своє усе посію, де хустку, де підбрівник, де сапу; де що́ роблю, там і покину* (Ганна Барвінок); *Мав* [Євген] *звичку все виносити з дому. Оце посіяв плаща на пасіці* (В. Земляк); *Осавул гнав коня до хутора, й оселедець на голові в нього ворушився. Од вітру, бо з поквапу десь посіяв шапку* (В. Чемерис); *Тут і переночувати всього одну ніч, а я десь посіяв паспорт* (В. Шкляр).

5. *розм.* Почати йти, сіяти (про дрібний дощ, сніг). *Посіяв дрібний дощ, наче все повітря зробилося мокрим* (Ю. Яновський); *Посіяв дощик, потім линув так, що враз калюжі стали, але скоро і вщух* (В. Барка).

Сіяти / посіяти наволо́ком *див.* **сіяти.**

◊ **Де [не] посій (посієш), там (то) [і] вро́диться (вро́дить)** *див.* **уро́джуватися; Сіяти (вно́сити) / посіяти (внести́) ворожне́чу (незго́ду, ро́збрат** *і т. ін.)* *див.* **сіяти; Сіяти (наво́дити) / посіяти (навести́) па́ніку** *див.* **сіяти; Сіяти / посіяти недовіру (недові́р'я)** *див.* **сіяти; Сіяти / посіяти страх (по́страх)** *див.* **сіяти.**

ПОСІ́ЯТИСЯ, іється, *док.* 1. Док. до **сіятися** 1. — *Чи ж так добрі господині роблять? Самі встають, а сіяча не будять: хай поспить собі, а просо само посіється* (М. Стельмах); *Одначе хтось їх таки посіяв, оті невибагливі квіти, що спеки не бояться, не самі ж вони посіялися в степу?* (О. Гончар).

2. *чим.* Засіятися яким-небудь зерном, насінням (про ділянку землі). *Маленька присадибна галявина посіялася волошками* (із журн.); * Образно. *Розвернися ж на всі боки, Ниво-десятино! Та посійся не словами, А розумом, ниво!* (Т. Шевченко).

3. *перен., розм.* Бути розкиданими у великій кількості на поверхні чого-небудь, у чому-небудь. *Краю мій! родино моя! Багато по тобі пройшло-потопталося літ і віків, багато розлилося сліз та горя, посіялося кісток та крові; та не знехаяло це твоєї пишної краси, твого безмірного достатку* (Панас Мирний); *Жовто-зелений пилок рогози посіявся на дрібнохвилля* (Є. Пашковський); *Нечутний у верховітті птах тріпнув крильми — і посіявся мені на голову срібний крижаний пилок* (М. Дочинець); // Розсипатися по якійсь поверхні (про волосся). *Очіпок зовсім звис на очі, волосся посіялось по шиї* (Ганна Барвінок).

4. *перен.* З'явитися, вирости на шкірі (про вуса, бороду). *Він, однак, значно виріс, змужнів, поширшав у плечах, на верхній губі уже посіялися майбутні вуса* (М. Сиротюк); *А пізніше, як уже вуса посіялись, приходив* [Котляревський] *сюди на вечорниці, слухав пісні, спостерігав ігри парубочі* (Б. Левін); // *безос.* — *Северинов, розкажи, що діється у вашій спальні, — звернувся до Андрія голова ради, дев'ятикласник, в якого вже посіялось чорним мохом під носом* (Ю. Збанацький).

5. *перен.* З'явитися (у 4 знач.), вселитися (у 2 знач.) (про почуття, думки, переживання і т. ін.). *Дивний відчай посіявся в його серці, стискала і з'їдала його нез'яснима* [незрозуміла] *туга* (Валерій Шевчук); *Я вийшов з подвір'я і раптом відчув, що насправді цієї певності не маю .. в тому, що я знайду вбивцю собак. Ось такі собі перші сумніви посіялися* (В. Лис).

6. *розм.* Те саме, що **загуби́тися** 1. *Андріїв квиток на поїзд посіявся* (Є. Пашковський).

7. *перен.* Почати сіятися (у 4 знач.). *Сніг перестав, посіявся дрібний імлистий дощ* (С. Васильченко); *І грім — їй-богу! — відступив за гори, І тільки дощ посіявся рясний* (М. Рильський); *Незабаром уже й сніг посіється* (О. Копиленко).

ПОСКА́БИТИ, блю, биш; *мн.* поска́блять; *док., що.* Ушкодити палець, руку, ногу і т. ін., загнавши скабку, колючку тощо; заскабити. *Поскабити палець об троянду.*

ПОСКАВУЛІ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., розм.* Скавуліти якийсь час. *Щойно наближалася ніч — три милих братики спокійно лягали у свій кошик і засинали. Але четверте цуценя!.. Обрало саме цей час для того, щоб погавкати та поскавуліти на різні лади* (з казки); *Скільки то побоїв довелося йому дістати від Ганни! Все зносив псисько з геройською терпеливістю. Поскавулів, але обійстя не покинув* (А. Чайковський); *Є підозра, що він сам підпалив своє авто, щоб страховку отримати та на весь світ поскавуліти* (з газ.).

ПОСКАВУЧА́ТИ, ПОСКАВЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Скавучати, скавчати якийсь час. *Трохи згодом надворі все стихло: собака поскавучала та й замовкла* (М. Коцюбинський); *Цуценятко поскавчало, Потрусилося чимало, Та на крилах сон злетів, — Песик ліг і занімів* (Олександр Олесь); *Полежав* [собака Кузька] *трохи, пошкріб лапою вдарене місце, поскавучав тихенько від болю та й поплентався до сторожки* (Григір Тютюнник); *У березні поскавчи, а в квітні пограй, то не їстимеш коровай* (прислів'я).

ПОСКАВЧА́ТИ *див.* **поскавуча́ти.**

ПОСКАЖЕНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **поскаженіти;** оскаженілий. *Коні летять, а гриви їм мають по вітру й через це надають вигляд поскаженілих* (В. Винниченко); *Мучителі не виявили ні проблиску людяности. Були мов поскаженілі* (В. Барка).

ПОСКАЖЕНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **скаженіти.** *Іван поскаженів, розмахнувся і так гахнув кулаком по столі, що полетіли долі і чарки, і гранчастий штоф* (Ю. Смолич); *Ще вчора покірні слобожанки наші наче поскаженіли того дня: кинувши Мину Омельковича в хомуті на снігу, вдерлись до стайні, розхапують від ясел щойно усуспільнених гнідих своїх та буланих* (О. Гончар); *Шторм посилювався, хвилі поскаженіли й не давали шлюпці наблизитися до берега* (із журн.).

ПОСКАКА́ТИ, ачу́, а́чеш, *док.* 1. Почати скакати, стрибаючи, пересуватися в певному напрямі. *Хлоп'я, швидко одягшись, зразу ж поскакало вперед* (М. Івченко); *— Суліман, Суліман! — підбігла до нього Слава і, почепившись за плече, поскакала поруч з ним на одній нозі* (Ирина Вільде); *Кілька зайчиків підхопилися й поскакали до садка* (В. Нестайко); *— Якщо ви, перси, як пташки, не полетите в небо, або, як миші, не заритесь у землю, або, як жаби, не поскачете у болото, то будете вражені цими стрілами* (В. Рубан); // Почати рухатися в якомусь напрямі, раз у раз ударяючись об землю та пружно відскакуючи від неї (про предмети). *Тимко встав і, розмахнувшись, шпурнув кирку. Вона металево бренькнула і, .. підплигуючи по льоду, поскакала мало не до середини Дону* (Григорій Тютюнник); *Зі всієї сили пожбурила* [Уляна барометр] *до порога. Жалібно дзенькнули скельця, коліщата та тиблики поскакали по підлозі* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Весілля, а вона матір'ю. Це ж всі молоді боярині заздритимуть. А що одягти? Враз думка її поскакала вбік, і вона охопила лоб рукою* (А. Хижняк).

2. Побігти навскач, з великою швидкістю (про тварин). *Спершу поволі, а потім, відійшовши кілька кроків від бойовища, обернувся* [лось] *і чимдуж поскакав у ліс* (В. Гжицький); *Хіба він повірить, що корова додому поскакала, як кавалерійський кінь?* (М. Малиновська); *Коли проти саней поскакав половий кінь із колядницькою козою в сідлі, дядько перехрестився і погнав щосили до містечка* (Ю. Логвин); // Навскоки, галопом поїхати верхи на коні (про вершника). *Куди Яр-Тур не поскаче, Золотим шоломом посвічуючи, — Купою на купі Поганській трупи* (Панас Мирний); *На вороному коні, важко розсікаючи пругке повітря, назустріч вершникам поскакав начдив Пархоменко* (П. Панч); *На мить забув запорожець про страшну мету подорожі своєї і замилувався дивом під синім небом. Але невдовзі вдарив коня острогами і поскакав далі* (Д. Білий).

3. Скакати якийсь час. *Пташка часом поскаче в галузках, потрусить хвостом* (М. Коцюбинський); [М е ц е н а т:] *Нехай тим часом тут поскачуть міми, а потім ті єгиптянки "безкості", що то показують з мечами штуки* (Леся Українка); *Треба встати і трохи поскакати .. Замерзнемо тут...* (О. Лисяк); // *розм.* Ритмічно підстрибувати, роблячи рухи, що нагадують танок; потанцювати. *Нащо мені музики — в мене свої язики: я заграю, поскачу і нікому не плачу* (Номис); [З а п о р о ж е ц ь *(над бандурою):*] *Як заграю, не один поскаче* (М. Маркевич); [І в а н:] *Молоде дівча — йому не диво: раз пожуриться, удруге поскаче — се вже так заведено* (С. Васильченко); // *коло кого, перен.* Докласти зусиль, умовляючи кого-небудь виконати якесь прохання, зробити щось; добре попросити. *— Не бійсь, поскачуть коло мене, Поки візьму я в рот хоч страву, хоть печене!* (П. Гулак-Артемовський).

◊ **[Аж] іскри (іскорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть** *і т. ін.)* / **поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли** *і т. ін.) див.* **іскра; (1) [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибає́ш, потанцю́є, пострибає́те** *і т. ін.)* **[цига́нської халя́ндри],** *перев. зі спол.* у м е н е, у н а с, *розм.* — уживається як погроза, нахваляння завдати прикрості кому-небудь. *Нехай тепер без заробітку поскаче...* (В. Винниченко); *Хлопці дременули навтіки хто куди, а Халимониха кричала їм навздогін: — .. Я вас і дома знайду, голодранці. Ви ще в нас потанцюєте!* (П. Панч); *— Тепер ти, голубчику шибенної вдачі, потанцюєш і поскачеш у мене циганської халяндри, —* *звертався* [Плачинда] *в думках до Романа* (М. Стельмах); *— Ось ти в мене зараз поскачеш за непослух, — майже впритул підступив до Леся, замахнув гарапником* (І. Нижник); *— Якби тебе вчасно грець побив, мій батько був би ще живий. І мама також... Ну, а ти, Чеславе, ще в мене пострибаєш* (О. Авраменко); *— Стривай же, бісів ковалю, чорти б тебе лупили, ще й твою кузню, ти в мене ще попотанцюєш! Ну, клятий же шибеник!* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОСКА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Те саме, що **повска́кувати** 2. *Все заметушилося: розштовхуючи ліктями натовп, посунулись до виходу з порожніми кошиками спекулянтки, поскакували зі своїх місць похмурі дядьки, рушили робітники з клунками* (М. Хвильовий); *Злочинець раптом зірвався, стрибнув на стола і кинувся притьма на мене .. Я закричав так, що мої люди відразу поскакували й кинулися мені на допомогу* (Валерій Шевчук); *Тимур, Ральф та Стефан поскакували з місць і мало не збили Сема з ніг* (М. Кідрук).

2. Те саме, що **позіска́кувати.** *Ми зупинилися, поскакували на землю, і в цей час спереду і з флангів партизани сипонули вогнем* (М. Стельмах); *Ми поскакували з конів* [коней] *і ждали за деревами кінця того пекла* (з мемуарної літ.).

3. Скакати, підскакувати час від часу. *Як на цвинтар ішла, Та й поплакувала, Як із цвинтаря йшла, То й поскакувала* (з народної пісні); *Вже вода ставна летіла, й стали поскакувать щучки дрібненькі* (Марко Вовчок).

ПОСКА́ЛИТИ, лю, лиш, *док., що.* Ска́лити якийсь час. *Зі спаніеля не вийде пильний сторож: зловмисникові він, скоріше, покаже свою прихильність, а не зло поскалить зуби* (із журн.).

◊ **(1) Поска́лити зу́би,** *зневажл.* — посміятися, посміхнутися, показуючи зуби. — *Стій, стій! Скали* [скаль], *скали зуби! я тобі поскалю їх! — нахвалявся чоловік і на велику силу устав* (Панас Мирний); *Котрась потім, видно, смішне в тобі щось помітить, .. і всі діви з халабуди починають хихикати, і ти їм зуби поскалиш, хіба шкода!* (О. Гончар).

ПОСКАЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Скалічити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь; знівечити (у 2, 3 знач.). *У рекламі ми тільки й чуємо про переваги пластичних операцій, та ніхто й ніколи не говорить про страшні результати, які поскалічували не одне життя* (із журн.); *Ця війна багатьох поскалічувала* (з газ.).

ПОСКАНДА́ЛИТИ, лю, лиш, *док.* 1. Док. до **сканда́лити** 1. *Десь у ресторані випив* [Бєльков] *і поскандалив, з стріляниною* (Остап Вишня); *Я розтулив рота, щоб достойно відповісти, але на мене дивилися жовті очі з такою милою сподіванкою, що таки випаде змога поскандалити* (Валерій Шевчук).

2. Скандалити (у 1 знач.) якийсь час. *Письменник, який дає інтерв'ю мовою окупанта на радіо чи телебаченні, просто не має виправдання .. Можливість публікації чи виступу українською мовою у нього дуже велика. Хоча треба іноді за це і повоювати, і поскандалити* (Г. Пагутяк); *Чоловік, коли напивався, любив поскандалити, погаласувати* (із журн.).

ПОСКА́РЖИТИСЯ, жуся, жишся. Док. до **ска́ржитися.** [В о д я н и к:] *Поскаржуся я матері твоїй, Метелиці Гірській, то начувайся!* (Леся Українка); *Ніхто не чув, щоб він хоч раз коли поскаржився на своє здоров'я* (Я. Качура); *Може б, і заговорили* [арештанти] *з незнайомцем, може б, і поскаржились йому на несправедливість, але в усіх на душі була ще свіжа рана* (Ю. Збанацький); *Рибалко розповів, що графиня поскаржилася князю-землякові на бандита, котрий захопив у полон її чоловіка* (В. Лис); — *Якого дідька ми маємо робити пересадку? Ми сіли, заплатили за проїзд... Це неподобство! Я поскаржуся в суд!* (О. Авраменко).

◊ **(1) Не мо́жна (не мо́жу, не міг** *і т. ін.)* **поска́ржитися** *на кого — що* — бути цілком задоволеним ким-, чим-небудь. *Двадцять дев'ять років прожили вони лагідно, без лайки і образ, і ніхто з них не міг поскаржитись одне на одного* (А. Хижняк); *Не може дівчина поскаржитись і на теперішню свою мачуху, колишню табірну фельдшерицю, яка ні в чому не перечить не тільки Яцубі, але не перечить і доньці* (О. Гончар); *На брак уваги до своєї персони він ніколи не міг поскаржитися* (М. Андрусяк).

ПОСКАРЛЮ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Скарлючити (пальці, руки і т. ін.). *Мартелліно так поскарлючував собі пальці, так іскривив собі руки й ноги, рот, очі і все обличчя, що страх було глянути; хто б на нього не подивився, сказало б усяке, що то справді людина скалічена* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОСКАРЛЮ́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Скарлючитися (про пальці, руки і т. ін.); // Стати зігнутим, скрученим (про багато чого-небудь). *Поскарлючувався ячмінь од спеки (в полі)* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Під Сергієвою, Тарасовою, Ніниною роботами поскарлючувались рівненькі трійки, і тільки Богданові вчитель розщедрився на четвірку* (Ю. Мушкетик).

ПОСКИ́ГЛИТИ, лю, лиш, *док.* Скиглити якийсь час. *Мер містечка Фек'єр на півночі Франції заборонив місцевим собакам голосно гавкати. Поскиглити тихенько або гавкнути разок можна, але тільки так, щоб не дратувати сусідів. Господарям-порушникам нового правила загрожує штраф 68 євро* (з газ.); *Хвора полежала день, другий... Трохи оговталася, заспокоїлась. Зжилася з думкою про неминучу смерть. Заспокоївся й чоловік та діти: перший день поскиглили під вікнами лікарні, а потім теж примирилися* (Ю. Збанацький); *Хімік Феодосій Андрійович .. поставив символічні одиниці в журнал .. Зітхнувши, полягали* [учні] *на парту, поскиглили жалібно з хвилину* (В. Кава); *Поступово він дійшов переконання, що досить тільки трошки поскиглити, і я буду ходити йому за продуктами і готувати обід* (С. Пиркало).

ПОСКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Скинути з чого-небудь усе або багато чогось, зіштовхнути звідкись усіх або багатьох. *Хотів* [вітер] *поскидати дітей з воза, як комах* (Грицько Григоренко); *Жменяк поскидав з воза клунки з білизною, розгнуздав коней, випряг їх, вийняв з-під заднього сидіння лантух з сіном і кинув їм на поживу* (М. Томчаній); *Семеро різномастих котів припали до сидінь, нервово сіпаючи хвостами. Секретар ляснув у долоні, а коли й це не допомогло, поскидав котів з сидінь* (Г. Пагутяк); *Гордість не дозволяла йому звернутися до Філіпа з проханням улаштувати привал, щоб він міг поскидати з себе і з коня все залізо* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Скинути листя, пелюстки і т. ін. (про рослини). *Он під вишнею, що поскидала своє жовтогаряче листя на темно-сірі грядки городу, .. Дарка низько схилилася* (М. Малиновська); *Кущі вже поскидали листя, але деякі ще жовто палали — там же, звідкіля повернувся* [Юрко], *вже шумували заметілі* (Валерій Шевчук); *Частина рослин поскидала пагони, тому запланованої врожайності досягти не вдалося* (із журн.).

2. *що.* Скинути з себе одежу, головні убори, взуття і т. ін. *Марія й Василина поскидали нову одежу і повбирались у буденну* (І. Нечуй-Левицький); *Ми поскидали черевики, довго блукали по калюжах, плутаючи сліди* (Л. Смілянський); *Сонце припікало .. Ми з Ладиком теж із радощів поскидали свої фуфайки, шапки, черевики й бігали босі, в самих сорочках та штанятах* (К. Гриб); *Молодь притьмом поскидала пальта* (В. Діброва).

3. *кого, перен.* Позбавити влади, увільнити з посади і т. ін. всіх або багатьох. — *Треба вибирати нових суддів. Старі нам неподобні! Треба поскидати старих* (І. Нечуй-Левицький); *Ми, кажуть* [бідняки], *цих старшину й старосту й писаря поскидаємо, — інших настановимо: Зінька та Карпа* (Б. Грінченко); *Підозрілих комісарів, насамперед Тулана й Лепітра, поскидали з посад* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

4. *кого, що.* Звалити все або багато чогось (вантаж, ношу і т. ін.) на кого-, що-небудь; повисаджувати всіх або багатьох на щось. *Параска Федорівна здивовано здвигнула плечима і, поскидавши на піч дітей, полізла туди й сама* (Г. Епік); *Не вибивши з нас жодного слова, більшовики через два дні поскидали на сани трупи, зверху нас двоє* (М. Андрусяк); // Скинути, звалити в одне місце, докупи все або багато чогось. *Васильок уже давно поскидав усі іграшки і сам тихенько примостився на руках у матері* (Яків Баш); *Тато з Федем поскидали пляшки й бляшанки на запалений торф, а потім залили все водою з ковбані, ще й засипали зверху грубим шаром землі* (Л. Письменна); *Ми просто поскидаємо всі метрики докупи на якій-небудь площі і підпалимо їх* (І. Карпа).

5. *на кого, перен., розм.* Перекласти на багатьох що-небудь обтяжливе (провину, відповідальність і т. ін.). *Рейтинги падають, і політик шукає тих, на кого поскидати провини* (з газ.).

6. *що і без прям. дод.* Забравши, віднявши частину, зменшити якісь суми, кількості і т. ін. *Експортери кажуть, що не можуть підняти ціну на мед через світові тенденції і, відповідно, вони поскидали ціни* (з газ.).

ПОСКИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., рідко.* Скитатися якийсь час. [М а т у ш к а Г у м е н я:] *А ти, сестро Серахвимо, чого?* [С е с т р а С е р а х в и м а:] *Милості прохати, матушка гуменя. Благословіть по миру поскитатися* (Панас Мирний).

ПОСКІ́ЛЬКИ, *спол., розм.* Те саме, що **оскі́льки** 1, 2. [К о с т о м а р о в:] .. *Я сам, поскільки я хазяїн, осьде сяду* (П. Тичина); *Я бачу своїх лиш колег, поскільки поет я, братове* (В. Сосюра); *Поскільки зимою сліпаки не впадають у сплячку, то заготовляють собі харчі на зиму і зберігають у підземних коморах* (М. Василенко); *Поскільки Юля була невиспана, .. вона ледь не розбила собі носа* [на сходах] (Любко Дереш); *Поскільки намножуються в нас терпіння Христові, так через Христа й потішення наше намножується* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОСКІ́МЛИТИ, лю, лиш, *док.* Скімлити якийсь час. *Вітер ще трохи поскімлив-поскімлив та й затих* (А. Дімаров); *Тієї миті в нього* [малюка] *саме заболіло вухо, і він не стримався й трошки поскімлив* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОСКІ́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поскі́млювати** і звуки, утворювані цією дією. *Біля ніг почулося жалісне пищання, поскімлювання. Він розгорнув бур'ян, побачив між ним ще сліпе лисенятко* (О. Бердник); *Вона почула, що він плаче, тихенько поскімлюючи. Але жаль не торкнувся її серця. Тихе поскімлювання роздратувало її так, ніби хтось брав і сипав їй у лице холодним дрібним піском* (Б. Харчук).

ПОСКІ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.* Скімлити час від часу. *Миколина пазуха оддималась, там щось ворушилося, тихенько поскімлювало .. Це було попелясте, капловухе й неймовірно закудлане цуценя* (А. Дімаров); *В одному кутку побачив* [хлопець] *старого й сивого домовичка, що спав собі, як собака, згорнувшись у клубок. Посопував носом і поскімлював, наче снилося йому щось лихе* (Валерій Шевчук); // *безос. Сигарети скінчились, в грудях тоскно поскімлювало* (Є. Пашковський).

ПОСКІ́НЧУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що, рідко.* Скінчити, завершити курс навчання де-небудь (про всіх або багатьох); покінчати. *Ті, що поскінчували курс, були надзвичайно веселі та говорючі* (І. Нечуй-Левицький); *Жорж і Антон — діти цього подружжя, — поскінчувавши один по одному гімназію, силкувались, мовляли вони, використати життя* (М. Рильський).

ПОСКІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Док. до **скіпа́ти.** — *А чим у грубі розпалювати? — Оте соснове полінце поскіпай, то й розпалиш* (Сл. Б. Грінченка).

2. *перен., розм., рідко.* Те саме, що **порозбива́ти** 3. *Жінки кричать: "Ми з коцюбами підемо і тим панським слугам голови поскіпаємо!"* (І. Франко).

ПОСКІПА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Поколотися на скіпки. *Сучкувата дровина — не поскіпається* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-СКІ́ФСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-скі́фському.** *В полотці* [палатці] *й справді було парко, тим більш по якійсь чарці вина, питого не за грецьким звичаєм, а по-скіфськи — не розведеним водою* (І. Білик); *Базари знав — що де почім і скільки. Вже навіть вивчив деякі слова — як буде "хліб" і "здрастуйте" по-скіфськи. Грек знав своє купецьке ремесло* (Л. Костенко).

ПО-СКІ́ФСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у скіфів, за звичаєм скіфів. — *Іди до нашого табору, гарна чужачка, вбрана по-скіфському. І не здумай тікати* (В. Чемерис); *Уживання чистого (не розбавленого водою) вина греки стали називати "пити по-скіфському"* (із журн.).

2. Скіфською мовою. *Річка, що трохи вище від мосту впадала на тому боці в Дунай, називалася по-грецькому Пиретом, по-скіфському ж Поратою, або Сильною, а плем'я, що жило в верхів'ях річки, казало на неї Прут* (І. Білик); *Назва цього джерела і місцевості, звідки витікає його вода, по-скіфському — Ексампей, а по-еллінському — Священні шляхи* (з наук.-попул. літ.).

ПОСКЛА́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поскладá́ти.** *Втікачі були серед набитого дрібного й великого каміння. Деяке було поскладане сажнями, деяке згорнене просто купами* (Б. Грінченко); *Я оглядаю предмети в кімнаті: друкарську машинку й купу паперів, папок на письмовому столі, мої малюнки олівцем на стіні, книжки на полиці, брудний посуд, недбайливо поскладаний на підлогу біля батареї* (А. Дністровий); *Залізобетонні панелі, поскладані одна на одну через поперечну дошку, іржавіли і кришилися* (Любко Дереш); *Коли Явдоха побачила вижатий та поскладаний в полукіпки хліб, їй жаль стало доброї дочки* (М. Коцюбинський); // **поскла́дано,** *безос. пред. Вернулась* [Настя] *у кімнату, почала оглядати: списки до екзамену, шкільні журнали — все чепурненько поскладано на столі* (С. Васильченко); *Високі стіни* [багатоповерхівки] *вже торкнула руйнація. На дахах поскладано дрова, маленькі вікна, як у середньовічних європейських міських мурах, заставлено ґратами й завішано ганчір'ям* (І. Карпа).

ПОСКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОСКЛА́ДУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Скласти в одне місце, у певному порядку все або багато чого-небудь. *Зняв* [Пархім] *свиту, розіслав, поскладував свій товар* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона .. поперекладала і поскладала симетрично ноти на столику* (І. Нечуй-Левицький); *На полі Антін вже повирубував, з корінням повикорчовував кущі ялівнику, позносив його і поскладав на купу* (С. Чорнобривець); *Вітер наробив шкоди господареві, котрий поскладав скошену отаву в стіжки поза лозами* (В. Шкляр); *Бора зачиняє різьблені дверцята креденса, чистий посуд поскладала на місця, на столі та у раковині знову порядок* (Г. Вдовиченко); // *у що, на що і т. ін.* Покласти, помістити куди-небудь усе або багато чого-небудь. *Недовго їй збиратись: поскладала у торбинку, що було, почепила на спину, паличку в руки, пішла* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він мовчки повиносив з комори мішки, поскладав на віз, поки Соломія запрягала воли* (І. Нечуй-Левицький); *Під стіну Антон поскладав дерево, щоб воно не мокло на дощі* (С. Чорнобривець); *Він поскладав до кошика пляшки* (Р. Андріяшик); *Згребла докупи згорілі свічки. Поскладала у глиняний глечик* (М. Матіос).

2. Згорнути все або багато чого-небудь. *Розгорнула* [Хима] *і знов поскладала шмаття та одежу, що придбала собі на смерть...* (М. Коцюбинський); [Г о л о с з-з а д в е р е й:] *Дощ не перестав?* [Ж у р а:] *Ще ні, але вщухає... Дехто вже поскладав парасолі* (І. Кочерга); *Вибравши кілька найцупкіших поліетиленових кульків, я акуратно поскладав їх і розмістив в умивальнику* (С. Андрухович); // Схрестити руки (про всіх або багатьох). *Батькуватись жінкам дуже зручно: вийдуть одна насупроти другої, стануть на різних берегах і, гарненько поскладавши на грудях руки, починають: "Чого це ти, Мотре, мою курку на Залужжі припинаєш? Хіба вона твоя, чи що?"* (Григорій Тютюнник); *Басурмани .. просили пощади, молитовне попадали на коліна та поскладали на грудях руки* (Ю. Мушкетик); *Як заходить він до своїх виборців на завод.., перед ним стіною стоять робітники, поскладавши руки на животи (можливо, щоб охороні було видно ці руки, які не тримають каменя)* (В. Рубан); // Зігнути, скласти крила (про птахів, комах і т. ін.). *Вона* [птаха] *не пручалася вже, тихо дрімала біля старого мисливця, поскладавши свої лагідні крила* (С. Андрухович); *Погляди їхні сором'язливо обвисали по закутах нічними метеликами, що поскладали крильця з обтрушеним пилом...* (О. Ульяненко); * У порівн. *Ні сліду людського. І ніч. Хто це тарабанить об чорну парасольку? Портрети тихі, наче муха крильця поскладала* (М. Воробйов).

3. Сполучаючи, з'єднуючи окремі частини, зробити, скомпонувати багато чого-небудь. — *Їдьте самі, без дітей, а ми з дівчатами погуляємо набережною, погодуємо голубів та качок, поскладаємо вдома пазли на швидкість* (Г. Вдовиченко).

4. *перен.* Написати, створити літературні або музичні твори. *А що пісень на неї поскладали, так усюди вони пройшли: усе то про Галочку Таранцівну* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Козаки не дуже вдавались у любощі; знали сю неміч найбільш дівчата да молодиці; вони-то поскладали й оті пісні, оті ніжнії розмови козака з дівчиною або милого з милою, що слухаєш і не наслухаєшся* (П. Куліш); *Про пташок народ поскладав багато байок, оповідань, пісень, приказок, загадок...* (Остап Вишня); *Те, що жило в дзеркалі, ще могло стерпіти ті Марлині пісні, що вона поскладала сама, але, коли Марла почала співати про русалок, воно* [її дзеркальне відображення] *почало злитися* (І. Карпа); // Написати, розробити що-небудь, підібравши, об'єднавши та розташувавши певним чином матеріали, дані і т. ін. (про ділові папери, документи і т. ін.). *Старий з дочкою .. зібрався везти панти та й дещо зробити для осінньої й зимової "кампанії": то умови поскладати, то взяти авансом шкіри, чобіт чи там ще чого* (І. Багряний); *Та вже й битва давно скінчилася, .. вже й полковники мої поскладали реляції гетьману, а Демка не було й не було, аж я став тривожитися* (П. Загребельний).

5. Пройти перевірку знань, уміння що-небудь робити; скласти (у 5 знач.) все або багато чого-небудь. *Складаю .. іспити на диплом. Уже поскладав їх чверть* (Б. Антоненко-Давидович); *Віктор давно вже поскладав усі свої іспити, навіть життєві, а тому ні з ким не боявся зіпсувати стосунки* (Н. Околітенко).

◊ **(1) Поскладáти рýки** — нічого не робити, не займатися нічим (про всіх або багатьох). *Сиділи* [праведники], *руки поскладавши, Для них все празники були; Люльки курили, полягавши, Або горілочку пили* (І. Котляревський); *Давай паплюжити директора, наглядачів, усе збіговисько дармоїдів, що тільки сидять поскладавши руки* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОСКЛАДА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *рідко* **ПОСКЛА́ДУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Скластися (у 1–3, 7–9 знач.) (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Я оповідав про те, що робиться в селі, що всім правлять селянські комітети, котрі поскладалися тепер майже з самих фронтовиків-дезертирів* (Є. Чикаленко); *Цифри переконливо поскладалися на користь вакцинування* (з газ.); *Тільки-но підніс серп до колосочків, а вони вже й у снопи поскладалися* (з казки); *У Вільхівці, ще одному звільненому селі, хати, побиті снарядами, поскладалися всередину, ніби карткові будиночки* (з газ.); *Строєм вийшли акробати і, синхронно вклонившись, поскладалися в піраміду* (Г. Усач); *— Усе начальство поскладалося й поїхало ще позавчора* (І. Білик); *Найсильніше враження залишилося в мене після захисту кандидатської дисертації, коли викладачі кафедри української літератури поскладалися і покликали мене на урочистий обід до ресторану "Україна". Правду кажучи, у мене на такий обід не було грошей* (з мемуарної літ.).

ПОСКЛА́ДЕНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **посклáданий.** *Баранина в горшках поскладена стоїть* (Сл. Б. Грінченка); *Служники та кухарі .. їдуть з посудом та поскладеними на возах наметами для бенкетів* (І. Нечуй-Левицький); *Колиска винесена, діти помиті, шевське майстерство поскладене* (Б. Лепкий); // **посклáдено,** *безос. пред. Вечором* [увечері], *коли вже вичищено всю зброю, поскладено в "кістку" одяг, черговий зробив порядок у кімнаті* (О. Лисяк).

ПОСКЛАДНІ́ШАТИ, ає. Док. до **складнíшати.** *Експерименти в науці значно поскладнішали та подорожчали* (з газ.).

ПОСКЛАДО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Який здійснюється, реалізується по складах *(див.* **склад**^{2} 4). *Читання складів і слів — це дуже відповідальний етап, бо на цьому етапі формується і вдосконалюється спосіб читання (поскладовий, з поступовим переходом до читання цілим словом)* (з навч. літ.).

△ **Поскладóва абревіатýра** *див.* **абревіатýра.**

ПОСКЛА́ДУВАТИ *див.* **поскладáти.**

ПОСКЛА́ДУВАТИСЯ *див.* **поскладáтися.**

ПОСКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посклéювати.** *Очі ж ще не розплющуються — сонні. Намагаюся розплющити, а повіки немов посклеювані чимось* (І. Кирій); // **посклéювано,** *безос. пред. Ніде й ніколи не було й не могло бути таких рогів, хіба що їх посклеювано в якийсь предивний таємничий спосіб, відомий цим людям, як відомі їм були таємниці краси і барв* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який посклеювався. *Трохи нижче від того місця, де арки підіймалися над колонами, мов крила, що зриваються в політ, бовваніло щось схоже на зародки чи на початок нових арок, нерозвинених, стулених, мов посклеювані листочки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОСКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Склеїти все або багато чого-небудь. — *Татусю, я всі квіти повипрямляю, повипростовую, листочки запрасую, стебельця попідв'язую, пелюстки посклеюю — будуть як живі* (Ю. Винничук); — *Чи в вас в Богуславі не знайдеться майстра, щоб посклеював молоточки, поки купите новий фортеп'ян?* (І. Нечуй-Левицький); *Доведеться .. посклеювати черепки, на які перетворилися наші керамічні мисочки* (І. Карпа); *В голові крутились уривки й скалочки якихсь думок, які він марно намагався стулити й посклеювати* (І. Білик).

ПОСКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Склеїтися (про все або багато чого-небудь). *Полежали хлопці й почали сваритися, бо від варення посклеювались тілами докупи* (В. Близнець); *За ніч ще нападало листя, і воно лежало пластами, посклеювавшись від вологи* (Г. Пагутяк).

ПОСКЛИКА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Склúкати всіх або багатьох. *Загуділи роги, поскликали собачню* (О. Стефанович); *Діти плескали в долоні, танцювали, потім поскликали батька й матір* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); — *Але ми балакаємо та балакаємо, а ви, віте* [війте], *не кажете, чого ви нас поскликали?* — *питався Іван* (В. Стефаник); — *Діти мої, — розкриває обійми старий, — якась добра душа вас поскликала* (Ю. Яновський).

ПОСКЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., що.* Засклити (все або багато чого-небудь). — *Посклити вікна треба б.* — *То посклім!* (І. Вирган); *Посклив тато вікна в хаті, потім узявся за веранду* (В. Чухліб).

ПОСКЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посклíти.** *Юльця глянула на матір уже сліпими, посклілими очима й закотила їх, тяжко схлипнувши кров'ю* (В. Кучер).

ПОСКЛІ́ПУВАТИСЯ, ується, уються, *док., рідко.* Прилипнути, пристати до поверхні чого-небудь; злипнутися (про все або багато чого-небудь). *Погонич якось задивився й не доглядів, як машина смикнула батіг з його рук, підвернула під себе, й знову об пужално коси поскліпувалися* (Панас Мирний).

ПОСКЛІ́ТИ, іє. Док. до **склíти** 1. *Всі очі повернулися до княжича й поскліли* (І. Білик).

ПОСКЛЯНІ́ТИ, іє. Док. до **склянíти** 3. *У жінки високо піднімались груди, очі її розширились, поскляніли, в цю мить вона нагадувала зляканого, але кусючого звірка* (Д. Бедзик); *Стріла пронизала груди гайдукові під самим серцем .. Очі поскляніли, міцні, витривалі ноги .. підкосились, і Ганчо впав додолу* (В. Малик).

ПОСКО́ВЗАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Сковзатися (у 2 знач.) якийсь час. *Дівчинка часто просилася в баби та в Соломії, .. щоб пустили на сковзалку посковзатись з дівчатами* (І. Нечуй-Левицький); *Біля сковзалок юрбилися хлопці й дівчатка, кожному хотілося посковзатися* (Н. Забіла); *— Татку, а можна піти на ставок посковзатися?* (П. Автомонов).

ПОСКОВЗНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. Не втримавшись на гладкій, слизькій поверхні або наступивши на щось слизьке, утратити рівновагу; підсковзнутися. *Марійка, наздоганяючи сани, посковзнулась і шубовснула просто в калюжу* (М. Коцюбинський); *Він бачив, як його кінь посковзнувся й упав* (І. Білик); *Учора під вечір, коли ми спускалися з хребта, я посковзнувся і вдарив рушницею об камінь* (М. Дочинець).

2. *перен.* Зробити хибний крок, помилку в житті. *— Вона посковзнулась: стала покриткою та як ступила на ту хистку кладку, то й не вдержалась* (І. Нечуй-Левицький); *— Кожен з нас, медиків, хоч раз спіткнувся або посковзнувся* (Ю. Шовкопляс); *Де схибив, де посковзнувся? Хіба хотів гіршого? Життя не жалів, здоров'я* (В. Дрозд).

ПОСКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поско́вувати.** *Прислуга вносила з возів гетьманські ящики і скрині, залізом посковувані, з замками, котрих ніхто, крім гетьмана, відчинити не вмів* (Б. Лепкий); *Гайдамаки сліпі, бо повірили в ласку цариці, що продасть весь народ український, щоб тільки держався її трон і не луснули стародавні ланцюги, якими посковувані хлопи по всій землі — од Москви і до Мадрида...* (І. Кочерга); // **поско́вувано,** *безос. пред. У три ряди бідних, безщасних невольників посажено, по два, по три докупи посковувано* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Скувати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *У новому клубі йшла самодіяльна вистава "Невольник". Замість кайданів невольники посковували себе залізними путами, якими путали колись коней* (Б. Харчук); *Мороз посковував стиглі яблука* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОСКОЛУ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посколу́пувати.** *Посколупувана з кори соснова смола.*

ПОСКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Сколупати все або багато чого-небудь. *Зручно й швидко пошкрябався* [Альоша] *вгору по скелі, вперався голими колінами, хапав заломи сірого каменю тремтячими пальцями, по дорозі посколупував обвітрені пухирі скелі* (І. Микитенко); *Своїми милицями Федір Несторович посколупував у хаті долівку* (Григір Тютюнник).

ПОСКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поско́лювати.** *Чорне волосся маминої зачіски ніяк не пасувало до її щирої скромности. Рішуче посколюване на скронях, воно тихо світилося, а на закрутах розкішних кіс воно виблискувало зовсім пишно* (Олекса Ізарський); // **поско́лювано,** *безос. пред. Складки скатертини посколювано шпильками* (із журн.).

ПОСКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Сколоти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Ох, і намордувалася дівчина з тими рушниками! День і ніч очей не стуляла, тендітні пальчики до крові посколювала!* (М. Павленко); *Посколювати папірці; Посколювати стару фарбу.*

ПОСКО́ЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* 1. Сколотися з поверхні частинами, в багатьох місцях (про шар чого-небудь). *Після попадання дрібного каміння посколювалося покриття колісних дисків автомобіля* (з газ.).

2. Стати скріпленим (про шматки, частини чого-небудь і т. ін.).

ПОСКОРИ́ТИ *див.* **поскоря́ти.**

ПОСКОРИ́ТИСЯ *див.* **поскоря́тися**[2].

ПОСКОРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поскоро́дити.** *Лице і чоло* [Олени] *поскороджене чорними виразками* (Р. Андріяшик); *Петруня .. сидить у самих ногах Дмитрикової могили, і сльози самі течуть її зів'ялим і поскородженим зморшками лицем* (М. Матіос); * Образно. *Лежав* [Бронко] *отак, втупивши зір у небо, поскороджене ребристими хмаринами* (Ірина Вільде); *Мені ввижався уві сні мій старий батько: мав сивіюче волосся, розвіяне вітром, добрі сумовиті очі, а на чолі, поскородженому печаллю, — гидке тавро, страшне рабське тавро, випечене гарячим залізом...* (І. Керницький); // **поскоро́джено,** *безос. пред. Біля стежини поскороджено грядки;* * Образно. *Бачу — в мами зошити чистенькі, охайненькі. Хоч там поскороджено пером, ніби курка .. лапкою* (В. Стус).

ПОСКОРО́ДИТИ, джу, диш, *що.* Док. до **скоро́дити.** *Сохою поскородиш землю, а доброї оранки не доб'єшся...* (М. Чабанівський); *— Сто років їм до культури! Пройдеться сталевою гребкою Ягнич, поскородить, позмітає все, що за день накублять, не зоставить сліду пляжницьких кочовиськ* (О. Гончар); *Жаль, що перед тим, як зробити небораці подарунок, я не поскородив йому ще й ребра* (В. Шкляр).

ПОСКОРО́МИТИ[1], млю, миш; *мн.* поскоро́млять; *що, розм.* Док. до **скоро́мити.** *— Салом каміння підмазати! — Не салом, а коли б смальцем із жар-птиці! Той знов глузує: — Смальцем поскоромиш, а от коли б медом!* (О. Кониський); *— Є в мене кілька яєчок. І зварила б йому, та боюся казан поскоромити. А іншого посуду немає* (Є. Кравченко).

ПОСКОРО́МИТИ[2], млю, миш; *мн.* поскоро́млять; *док., кого, що, діал.* Осоромити. [Г е р а с и м:] *Тепер, куме, такі люде* [люди] *понаставали, що чорт .. боїться і носа показать меж них. Так, хіба зведе дурну дівку з чужим чоловіком, поскоромить яку непутящу молодицю з недолітком* (І. Карпенко-Карий); *— Боїтесь чистоту своїх нових переконань поскоромити?* (В. Винниченко).

ПОСКОРО́МИТИСЯ, млюся, мишся; *мн.* поскоро́мляться; *розм.* Док. до **скоро́митися.** *Бабця, як тільки побачить Зіня біля святочного стола, то так жахнеться, неначе Зінь уже пів паски з'їв та поскоромився* (В. Винниченко); *— Вже минула Свята пятнонька* [п'ятниця], *— сказав старий боярин, — і можна й поскоромитися* (О. Назарук).

ПОСКОРО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поскоро́чувати.** *Передмова й коментарі поскорочувані до мінімуму* (із журн.); // **поскоро́чувано,** *безос. пред. Медичний персонал лікарні вдвічі поскорочувано* (з газ.).

ПОСКОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Скоротити (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь. *Кам'яниці буцім у землю повростали, гори поприсідали, вулиці хтось поскорочував, вуличний рух смішно зменшився, люди буцім не ходили, а посувалися з пересічною скорістю* [швидкістю] *слимаків* (Б. Лепкий); *Я поскорочував деякі пасажі і переписав їх дещо по-іншому* (Ю. Андрухович); *Наступний крок — поскорочувати гнізда до мінімуму. Це робиться для того, щоб бджілкам було тепло* (із журн.); *Буковина першою в країні поскорочувала свої лісогосподарські підприємства* (з газ.).

2. *кого.* Скоротити (у 5 знач.) багатьох. *В аеропорту "Бориспіль" планують поскорочувати працівників.*

ПОСКО́РЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поско́рчувати.** *Обличчя поскорчувані судомою.*

2. *у знач прикм.* Який поскорчувався. *Під ранок узгір'я, як поле бійки, вслалося поскорчуваними тілами сонних* (Іван Ле).

ПОСКО́РЧУВАТИ, ує, *док., перев. безос., кого, що.* Скорчити (у 1 знач.), зсудомити (всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). — *Язику, щоб на мужика не гримала* [жінка], *достається своє: жаба у нього вві'ється, а руки поскорчує та позводить так, що й коваль молотом не порозправляє* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОСКО́РЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Скорчитися (про всіх або багатьох). *Цуценята поскорчувалися від холоду. Якби не волонтери — бідолахи загинули б* (з газ.); // Зсудомитися (про руки, ноги; про багатьох).

ПОСКОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОСКОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., діал.* Поспішати (у 1, 2 знач.). *Треба в Білгород нам поскоряти* (І. Франко).

ПОСКОРЯ́ТИСЯ[1], я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Скоритися кому-, чому-небудь (про всіх або багатьох). *Поскоряємося ми не з волі власної, а з волі Божої* (з рел.-церк. літ.).

ПОСКОРЯ́ТИСЯ[2], я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОСКОРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док., діал.* Поскоряти. *Поскоряюся та роздумую, як здатно орудуватиму, — в думці пугач вже в мене в руці* (Марко Вовчок); *Поскорися приборкати ворога нового, Щоб тебе не прогнав з королівства твого* (І. Франко).

ПОСКО́ЧИТИ, чу, чиш, *док., діал.* Підскочити. *Як коза поскочила* (Номис); *Поскочила Орися до дверей, недовго шукала Гриви, зараз привела його перед панотця* (П. Куліш); *В тій хвилі панна відчинила дверці фаетона, вискочила з нього і проворно, мов білиця, поскочила до мостового поруччя* (І. Франко); — *Я сам по Орлика конем поскочу, — відповів Чуйкевич* (Б. Лепкий).

ПОСКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Скотити звідкись усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Люди вийшли з церкви .. й кинулись до роботи: поскочували та посклалади в кутку цвинтаря колоддя* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопці поскочували побитих у ярок й половили коней* (Б. Лепкий); *Галат розпочав страшну канонаду з усіх своїх десятка гармат, виважив коней, амуніцію, набої; по черзі поскочував на землю гармати, вилаштувався і пішов у наступ на полустанок* (Ю. Яновський); *Угоняй був у кожушку й високих ловецьких чоботях, чиї підбиті псиною халяви поскочував нижче від колін* (І. Білик).

ПОСКО́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Скотитися звідкись (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Позіхнула* [сестра Меланія] *такеньки, що в мене рукава замаяли, а які мухи по столу лазили, то поскочувалися, як насіння од вітру* (Марко Вовчок); *Виходив* [професор] *з дому й узбережжям, безлюдним і голим, понад урвищами й ярками, обминаючи гранітні брили, що поскочувались сюди з якогось ніби узгір'я, простував униз за течією* [Дніпра] (Г. Коцюба); *Петимкові довелося влаштувати врятованих на крилах літака .. Мусили щось підстелити, пристосувати все так, щоб несподівані гості не поскочувалися з плоских крил* (М. Трублаїні); *Пізнавши майора, розвідники поскочувалися згори, як груші* (О. Гончар).

2. *перен., розм.* Відійти, відступити від чого-небудь передового, прогресивного, скотитися до ганебних учинків, дійти до небажаного стану (про всіх або багатьох). *Розкіш і дозвілля визначали схильність до насолоди, але почуття краси не дозволяло розніженій японській аристократії переступити межу, поскочуватися до вульгарності Риму часів Нерона* (з наук. літ.).

ПОСКО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поско́шувати**[1]. *Донедавна поскошувані трави, зелені відходи догляду за ландшафтними парками розглядалися виняткове як сировина для мульчування або компостування, а нині з них уже виробляють біогаз* (із журн.); // **поско́шувано,** *безос. пред. Хліба поскошувано, степ відкрився, пускай по стернях корів куди хоч* (О. Гончар); *У Харківській області уже поскошувано 50 % посівів гречки* (з газ.).

ПОСКО́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Скосити все або багато чого-небудь. *Поскошую і хлібець, і сіно* (Сл. Б. Грінченка); *Ранком він* [хлопчик] *поскошував кущі.., Прутики розчистив, як зумів, навіть стежку віником замів* (П. Воронько); *Згодом .. хліба поскошують і нам буде вільно пасти всюди по стернях* (О. Гончар).

ПОСКО́ШУВАТИ[2], ує, уємо, уєте, *док., що.* Скосити (очі, рот і т. ін.) (про всіх або багатьох). *Гімнастика для очей: поскошуємо очі в лівий нижній кут, потім по прямій переводимо погляд догори. Аналогічно — в протилежному напрямку* (із журн.).

ПОСКО́ШУВАТИСЯ, уються, *док.* Скоситися в усіх або багатьох (про очі, рот і т. ін.). *Побачивши, що їх очі поскошувалися вправо, хлопець повернувся. До них наближався Юра* (із журн.).

ПОСКРЕБТИ́ *див.* **пошкребти́.**

ПОСКРЕБТИ́СЯ *див.* **пошкребти́ся.**

ПОСКРЕГОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОСКРЕГОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Скреготати, скреготіти якийсь час. *Я чув, як крекче Ладик. Санчата важко рушили і поскреготіли вгору* (К. Гриб); [Лукія:] *Нехай вже Хвилимон тепер з досади поскрегоче зубами!..* (М. Кропивницький); *Гості не приховували власного гніву, та .. єдине, на що спромоглися, — це випустити пар, поскреготіти зубами та поблискати очима* (А. Кокотюха).

ПОСКРЕГОТІ́ТИ *див.* **поскреготá́ти.**

ПОСКРЕКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОСКРЕКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Скрекотати, скрекотіти якийсь час. *Коли він знов рушив, сорока політала-політала над ним, поскрекотіла та й спустилась йому на плече і почала пощипувати за вухо* (Ю. Логвин).

ПОСКРЕКОТІ́ТИ *див.* **поскрекота́ти.**

ПОСКРИВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Скривитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Проворні матушки сьорбнули й поскривлялись; не ймучи віри своєму смакові, гості поглядали одні на одних, доки не розшолопали, що то була вода з перцем* (І. Нечуй-Левицький); *Заки обернешся, то пороги в хаті поскривляються, то вугли погниють* (В. Стефаник).

ПО́СКРИП, у, *ч.* Те саме, що **поскри́пування.** *Згодом підсилилася* [Ольга] *плечем: іржавий прут з легеньким поскрипом, гейби зітхаючи, піддався* (Я. Качура); *Гаврило добре знав лісову мову і перекладав мені нашими людськими словами кожен шерех листочка, кожен поскрип гілочки, кожен подих вітру* (В. Бичко); *Пригорнувши до себе Дмитрика, заснув* [Коропов] *на дивані. Дихав глибоко, і від кожного його подиху спроквола поскрипували пружини дивана. В той поскрип розмірено і владно вмішувався дзвін старого настінного годинника* (В. Земляк); *Семен .. зосереджено перегортав якісь папери. З кожним поскрипом дверей кидав на них меткий погляд* (І. Нижник).

ПОСКРИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* поскрипля́ть; *док.* 1. Скрипіти якийсь час. *Сніг непокірно рипить білим беззубим ротом, але, притиснений тисячами людських ніг, кориться своїй долі й, поскрипівши якийсь час, змовкає* (Г. Епік); *Шумлять, шумлять тисянські верболози, — То поскриплять, то тінню коливнуть, Мов сіном навантажені обози, Що поруч з річкою тримають путь* (Ю. Гойда); *Він поскрипів зім'ятою пластиковою пляшкою з водою* (І. Карпа); // Почати пересуватися, піти, викликаючи скрип, скрипіння чого-небудь. *Вона вже не раз отак відвідувала тата, який тільки перед ранком засипав* [на горищі], *змучений ядухою. Впевнено поскрипіла по щаблях і завмерла, намагаючись вловити хрипкий подих* (В. Речмедін); *Поїзд на хвилину зупинився біля порожнього перону і поскрипів далі* (Р. Андріяшик).

2. *перен., жарт.* Прожити, проіснувати якийсь час. — *Це вже мені, старому горобцю, не диво б і поскрипіти трохи, та й то, як потрапив у ваше лісове царство, де й втома моя поділась!* (Л. Письменна).

ПОСКРИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поскри́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Степ був одноманітний, безмежний, і ніщо не порушувало його тиші, хіба що поскрипування старого ярма, крик воронячих зграй* (Григорій Тютюнник); *Христя довго стояла на порозі, слухаючи поскрипування східців, а коли воно затихло, повернулась до кімнати* (М. Ю. Тарновський); *З гір долітали перші подихи вітерця, вони то шмигали у вулички, то спурхували догори і гралися флюгерами, розливаючи їхнє поскрипування над площею* (Ю. Винничук); *Запала тиша, і я прислухався до рівномірного поскрипування обмерзлих гілок* (Любко Дереш).

ПОСКРИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Раз у раз неголосно скрипіти, видавати скрипучі звуки. *Бряжчать мережані ярма з терновими занозами, поскрипують нові чумацькі мажі, вкриті шкурами, закурені в далекій дорозі* (М. Коцюбинський); *В кутку монотонно поскрипував цвіркун* (М. Чабанівський); *Сніг під ногами поскрипував* (М. Томчаній); *Я вертів діри. Корба тихо поскрипувала* (Р. Андріяшик); // *чим.* Викликати скрипіння, утворювати скрип чим-небудь. *Колісник, ведучи під руку Наташку, поскрипував на увесь коридор своїми чобітьми* (Панас Мирний); *Не спав .. сусіда-політрук. Ночами йому, видно, гіршало, бо чути було, як він зітхає в темряві, стримуючи біль, поскрипує зубами* (О. Гончар); *Дорогою прогуркотіла підвода, поскрипуючи немащеними колесами* (Є. Доломан); // *безос. Був погожий вечір. Брав мороз. Під ногами поскрипувало* (Я. Гримайло).

ПО́СКРІБКИ, ів, *мн., розм.* Те саме, що **ви́шкребки.** *Так сироті дісталися кренделі, а безбородому шахраєві — поскрібки* (з казки).

ПО́СКРІБОК, бка, *ч., розм.* Остання хлібина із залишків тіста на дні та стінках макітри, діжі; вишкребок (у 1 знач.). *Недобрий хліб, мабуть поскрібок* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСКРІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поскрі́плювати.** *Десь поділися квитанції, хоч усі, до найдрібнішого, урядові папери держить вона в шухляді, відповідно розсортовані, поскріплювані, як має бути* (Ірина Вільде); *Під ладдею .. було повно борових і дубових колод, збитих і поскріплюваних великими залізними скобами* (І. Білик); // **поскрі́плювано,** *безос. пред. Дубові дошки поскріплювано скобами* (із журн.).

ПОСКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Скріпити, з'єднати одне з одним все або багато чого-небудь. *Він вийняв з чемодана якісь металеві частини і в декілька хвилин склав із них скриню у формі домовини. Частини він поскріплював шворіннями* [шворінням] (М. Йогансен).

ПОСКРОМА́ДИТИ, джу, диш, *що* і без *прям. дод.* Док. до **скрома́дити.** — *Невже, чужинці, горлянки у вас тиньковані, вистелені, луджені, .. і ви не здолали розкуштувати, який на смак цей божистий трунок? — Принесіть мені скребачки, — ви знаєте, — вона челядкам, — їм треба пошкрябати, поскромадити і почистити піднебіння* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле); *Свирид поскромадив у потилиці* (Панас Мирний); *Мартиненко поскромадив собі потилицю* (Ю. Бедзик).

ПОСКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поскру́чувати.** *Григорій пішов до річки, зібрав на оберемок все шмаття, поскручуване в джути* (І. Багряний); *З-за лісу, звідки виринав шлях, аж на річку виїхали вершники. Передні тримали поскручувані на ратищах корогви* (Іван Ле); *Єдина розвага — насіння. Тому на довколишніх городах і поскручувані голови мало не в усіх соняшників* (М. Стельмах); *Невідомо звідки вирвані дроти були поскручувані абияк* (Ю. Іздрик); *Кобза і Марко духом поперетинали ремені, котрими поскручувані були руки у козаків* (О. Стороженко); // **поскру́чувано,** *безос. пред. Ледве тримаючись на ногах од тортур перед стратою, чоловіки й жінки підбадьорювали одне одного й шкодували, що руки їхні поскручувано колючим дротом, — уже б вони показали катам* (Ю. Яновський).

2. *у знач. прикм.* Який поскручувався. *В декотрих старців голови на поскручуваних в'язах затрусились, аж затіпались, неначе в пропасниці* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчинка в вінку з гіллячки винограду тягла за собою на віз кілька стятих батьком довгих лозин з делікатним лапатим листом та поскручуваними тоненькими вусиками* (М. Коцюбинський); *Дроту багато навкруги, іржавого і поскручуваного* (В. Барка).

ПОСКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Скрутити все або багато чого-небудь. *Осот високими стеблами хитався повиш колосків, в'язелець та горошок цілі загони пшеничних стебел поскручували докупи* (І. Франко); — *Я сьогодні бачив, як столисник поскручував листочки, а конюшина в полі випростувала стебла* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); — *Ач, клятий, випуєшся, — незлобиво гугнив дід Овсій. — Поскручую тобі роги, знатимеш...* (Л. Юхвід); // *безос.* — *Щоб тобі руки й ноги петлями поскручувало! — Щоб тебе чорні п'явки поссали, як ти мене отак роз-оря-я-єш, — завила тітка* (Григорій Тютюнник); — *От уже, понапиваються, іроди, звечора, а вночі їм казна-що верзеться — тиняються сюди-туди й самі не знають, що роблять, в'язи б вам поскручувало!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Згорнути сувоєм, у трубку все або багато чого-небудь по одному. *Черговий по столу зібрав посуд, суворовці поскручували салфетки і повкладали їх у кільця* (І. Багмут); // Скручуючи, звиваючи, сплітаючи, виготовити, зробити багато чого-небудь (також про багатьох). *З махорки, бакуну та вергуну Поскручували* [курці] *цигарки гігантські І вийшли з перегомоном глухим На палубу* (М. Рильський).

2. *що.* Крутячи, відокремити, відірвати чи пошкодити все або багато чого-небудь. — *Клянусь, не ми пломби скручували, хтось до нас уже їх поскручував* (О. Гончар); — *Походіть мені, походіть! Упіймаю — голови всім геть поскручую!* (А. Дімаров); *З машини поскручувала* [Тамара] *номери, кинула їх у каналізаційний люк, саму ж машину покинула* (А. Кокотюха).

3. *кого, що.* Міцно зв'язати, позбавивши можливості вільно рухатися всіх або багатьох. *Знявши з їх* [січовиків] *кайдани, поскручували їм ременями назад руки і повели у ліс по тій стежці, по котрій бідолахи вже не верталися* (О. Стороженко); *Ледве дійшли наші до березового гайка, як варяги похапали всіх і поскручували їм руки, а потім кинули на вози* (І. Білик).

4. *кого, перен., розм.* Примусити підкорятися, зробити слухняними, покірними всіх або багатьох. — *Бачив, як вони* [ченці] *нас поскручували? .. У пана три дні панщини, а по монастирях — чотири!* (З. Тулуб).

ПОСКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Стати скрученим, скрутитися (про все або багато чогось). *Дощик був зимний, і .. останні квіти при дорозі аж поскручувались, бідолашні* (Б. Лепкий); *Листя на кущах горобини при дорозі поскручувалося, ягоди посохли* (Ю. Мушкетик); *Неспокійно косував оком на дужих коней русичів .. перебіжчик .. Замість вусів і бороди у нього було кілька волосинок, що поскручувалися* (В. Чемерис); *Голос Джельсоміно виривався у нього з грудей з такою силою, як виривається вогняна лава з кратера вулкана. Всі дерев'яні двері у божевільні розлетілися на друзки, а залізні так поскручувалися, що вже й не скидалися на двері* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); // Згорнутися сувоєм. * Образно. *Туман надворі погустішав. Обліпив ліхтаря на стовпі, поскручувався важкими сувоями попід тинами* (Ю. Мушкетик); // Лягти, згорнувшись калачиком (про всіх або багатьох). *Ніде не було чути ні найменшого гуку, ні шелесту. Навіть собаки дрімали, поскручувались на соломі, ніби калачі, і лежали, неначе мертві* (І. Нечуй-Левицький); — *Лежать оці двоє біля комори, на рожнах поскручувались* (О. Гончар).

ПОСКУ́БАНИЙ, ПОСКУ́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поску́бати, поску́бти.** *Дядько хотів одповісти, але кобильчина, певно, заслухавшись нашої розмови, взяла та й стала собі, злегка помахуючи поскубаним хвостом* (В. Винниченко); *Альоша перебирав худими пальцями жорстку поскублену шерсть свого приятеля* [собаки] (І. Микитенко); *Мені шкода побитого і поскубаного зяблика* (О. Копиленко); *Чорний, обідраний, кривий, без поворота, без крил, з пошарпаною та поскубленою гнилою покрівлею, він* [вітряк] *скрипів, тремтів увесь і з кожним подихом вітру все дужче та дужче хилився набік* (Л. Яновська); * Образно. *Вже за два тижні поскубана залишками літа зима, що линяла над дахом їхнього будиночка, відростила нове пір'я й дихнула холодом так, що усе взялося кригою* (Н. Околітенко).

2. *у знач. прикм., розм.* Не пишний, не рясний, не густий і т. ін. *Вони сиділи з нею на лавочці у поскубаному міському саду* (Н. Рибак).

3. *у знач. прикм., перен.* Обшарпаний, непривабливий, непоказний. *Я навіть бачив цього пацана, якось Литовченко пальцем показав на базарі. Звичайний чувак, маленький, непоказний, поскубаний якийсь...* (А. Кокотюха); *Опівночі я схилила голову на стіл й майже задрімала, коли до кухні увійшов той гість. Вигляд у нього вже був досить поскубаний* (І. Роздобудько).

ПОСКУ́БАТИ *див.* **поску́бти.**

ПОСКУ́БЛЕНИЙ *див.* **поску́баний.**

ПОСКУ́БТИ, бу́, бе́ш, **ПОСКУ́БА́ТИ,** у́баю, у́ба́єш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **ску́бти, ску́ба́ти** 1. *Абрамко тільки поскубав руду борідку, поправив сабашівку на лобі* (І. Керницький); *Василь кахикнув, поскуб свою ріденьку борідку, піднявся з лави* (А. Хижняк); — *Хай летить, — і він посадив птицю на своїй витягнутій руці, зодягнутій у рукавицю, навіть поскуб за хвоста* (Є. Гуцало); *Чоловічок розгублено поскуб себе за нижню губу* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Була в мене дівчина паскудна, Вона ж мені ці кучері поскубла* (П. Чубинський); [Г о р п и н а:] *Глядіть лишень, бо я вас так поскубу за чуба!* (І. Нечуй-Левицький); // Узагалі осудити, полаяти і т. ін. *Як добре, .. що у тебе є мудрі наставники, твої друзі, твої старші керівники, які тебе і поскубти можуть, і підтримати, якщо спотикнешся, і приголубити, якщо того заслужиш* (М. Чабанівський); — *Дивись, дочко, тітки Параски слухайся. Може, й поскубе трохи, то дуже до серця не бери* (М. Руденко); // Заподіяти якусь шкоду, завдати збитків кому-, чомунебудь. *Партизани доктора Коельо поскубли дикунів апіака, а ті пройнялися ще більшою зненавистю до партизанів Коельо* (Ю. Бедзик); — *Якщо Людвік і Мстислав трохи поскубуть деревлянські села та городи, то буде тільки на користь* (І. Білик).

2. *що, чого.* Захоплюючи губами, зубами, рвати, скубти траву якийсь час (про тварин). *За пів години віслючків було розвантажено, і вони залюбки полягали на зеленій ковдрі, щоб погріти на сонці свої миршаві спини, звільнені від вантажу, і одночасно поскубти м'якеньку травицю...* (Олесь Досвітній); *Поляна була в такій глушині, що ніхто з людей сюди не заходив. Тільки прибіжить іноді з гущавини зайчик та поскубе зеленої травиці* (П. Козланюк); *За погожих вечорів, поскубши з ясел привезеної Шепталом отави, коні кружкома лягали неподалік стайні* (В. Дрозд).

3. *кого.* Вищипати пір'я в забитої птиці; обскубти (у 1 знач.), обпатрати (у 2 знач.) усіх або багатьох. [М а р у с я:] *Давайте, дівчата, поскубемо курей та зготуємо вечерю, а щоб не поснули, — заспіваємо* (М. Кропивницький); — *Ого! — це Григорій, спокійно ідучи кущами, ніби й не він. — Аж два зразу впало! Хто це так стрельнув? Вийшов до вогню, а в руці два рябки. Всі засміялись. — Ми вже своїх ось поскубли, давай і твої сюди* (І. Багряний).

ПОСКУ́БТИСЯ, бемо́ся, бете́ся, *розм.* Док. до **ску́бтися.** *Мед був такий солодкий і запашний, що ми з сестрою аж поскублися* (М. Чабанівський).

ПОСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Скубти злегка, час від часу. *Він вагався, поскубуючи свою кучеряву борідку* (В. Владко); *В струмках, які течуть уздовж тротуарів, купаються смішні та хмільні горобці, поскубуючи лакованими дзьобиками кожну пір'їнку на собі* (Є. Гуцало); *Поскубував* [кошовий] *вуса, ліва брова ширяла високо, права падала вниз, як хмара* (Ю. Мушкетик); *Вівці мирно поскубували траву на схилі* (Р. Андріяшик).

ПОСКУ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Скулитися *(див.* **ску́литися**[2]) (про всіх або багатьох). *Поскулювались* [діти], *позамотувались, сплять* (С. Васильченко); — *Поскулюємося довкола вас, Матвію, і тепло буде нам... Правда?* (Мирослав Ірчан); *Солдати поскулювалися у своїх ще від учора не просохлих шинелях* (М. Сиротюк); *Муромець вивернув під кручею кілька давніх пеньків, кинув у багаття, всі четверо поскулювались і навсидячки поснули* (І. Білик).

ПОСКУПА́ТИ *див.* **поскупо́вувати.**

ПОСКУПА́ТИСЯ *див.* **поскупо́вуватися.**

ПОСКУПИ́ТИСЯ, плю́ся, пи́шся; *мн.* поску́пляться. Док. до **скупи́тися**[1]. — *Наум Семенович! .. Треба поспішати якможна* [якомога]. *Не поскупись найняти збіржу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Поскупивсь ти* [пан] *цяцьки Прислать на свитину, — Присилай же гвіздки Забить домовину!* (П. Гулак-Артемовський); — *Ти гадаєш, я поскуплюся? Для тебе, Якове, мені нічого не жаль* (А. Шиян); *Він поскупився і заплатив йому замало* (В. Хрущак); // *на що, чим.* Дати, витратити дуже мало чого-небудь. * Образно. *Потяг .. поволі сунув повз випалені пустельні ниви, що вже другий рік поскупились на хліб* (Олесь Досвітній).

(1) Не поскупи́тися *на що, чим і без дод.* — дати доволі чого-небудь, щедро обдарувати, наділити чимсь. *Після смачного обіду, на який не поскупилась .. Уляна Григорівна, Дикун оглянув панське господарство* (С. Добровольський); *Отець Порфирій не поскупився на бучне весілля з духовою музикою й кухарем, запрошеним з офіцерського зібрання* (Б. Антоненко-Давидович); *Зима цього року не поскупилася снігами* (Іван Ле); *Яке їй діло до того, вірить він у карти чи ні, аби не поскупився на щось їстівне, а ще краще — на гроші...* (Д. Ткач); *Не поскупився юний князь! На олив'яних та череп'яних блюдах, на срібних та дерев'яних мисках лежали гори смаженої риби та птиці, свинини та яловичини, вепрятини та оленятини, житнього та пшеничного хліба* (В. Малик).

◊ **(2) Не поскупи́тися / не скупи́тися на фа́рби,** *книжн.* — висвітлити, зобразити кого-, що-небудь дуже виразно (перев. з перебільшенням). *Ще тільки вчора Роман читав у газеті про нього захоплюючий нарис. Автор нарису не поскупився на фарби, використав усю свою палітру* (В. Минко).

ПОСКУПІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **скупіти.** *Грузинська приказка говорить: "Розбагатієш — поскупієш"* (із журн.).

ПОСКУПІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **скупішати.** [Т а н я:] *Ви, тату, як пішли на пенсію, то ще поскупішали* (О. Коломієць).

ПОСКУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що, розм.* Ску́пити, зібрати разом, докупи все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. [Б а й д а:] *Вхопи, мій хлоню, бунчука княжкого, Біжи, поскуплюй чергове козацтво Та розійми сих ворогів запеклих... Гледи* [гляди] *ж, не вищіди крові і краплі* (П. Куліш).

ПОСКУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Ску́питися, зібратися разом, докупи (про все або багато чого-небудь), юрбою (про всіх або багатьох). *Так козацтво поскуплювалось, як бджоли до патоки* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Проїхали ще трохи — показалися садки, левади, що завжди облягають кожне село. За ним — царина, майдан, а далі — хати з хатами поскуплювалися* (Панас Мирний).

ПОСКУПЛЯ́ТИ *див.* **поскупо́вувати.**

ПОСКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **поскупо́вуватися.**

ПОСКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОСКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *розм.* **ПОСКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *кого, що.* Скупи́ти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Гуцули боялися Дідушка й не любили за скупість і надмірну пиху, проте підлещувалися до нього, бо він поскуповував найкращі полонини, і щастя мав той, кому Дідушок дозволяв мішати свої вівці з його маржиною* (В. Гжицький); *Багаті дядьки поскуповували майже усі сільські подвір'я і облаштували там палаци та фонтани* (Люко Дашвар); *Складається враження, що хтось навмисне загострює ситуацію, можливо, для того, щоб за безцінь поскупляти збанкрутілі підприємства* (з газ.); *У період пандемії, особливо в зимовий час, люди поскупали багато ліків, хоча вони мають обмежений термін придатності* (з газ.).

ПОСКУПО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *рідко* **ПОСКУПА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *розм.* **ПОСКУПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Скупи́тися, купити все необхідне (про всіх або багатьох). *Вже й поскуплялися, Соломійка собі спідницю та чобітки вибрала, на гроші, що мама дали, дивчета* [дівчата] *тоже були з обновками* (В. Лис).

ПОСКУПУВА́ТИ, пу́ю, пу́єш, *док., діал.* Поскупитися. * Образно. *Природа поскупувала на дощі* (з газ.).

ПОСКУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Скучати якийсь час. — *Трошки ваші синки поскучають — без того не можна в світі* (Марко Вовчок); *Я знаю, що осінній сезон прийшлось би поскучать* [в Алупці], *бо вже я жила б сама, але .. се було б добре для мого здоров'я* (Леся Українка); *Мама пішла. Дома — нікого. Поскучавши трохи в кімнаті, Валько йде у двір* (В. Нестайко).

2. *за ким — чим.* Скучити за ким-, чим-небудь (про всіх або багатьох). *Ставало ясно, що всі оці робітники й відповідальні щиро поскучали за начальницькою посмішкою, наказами, протестами* (Іван Ле); *Спитав командир весело: — Ну, а за Калинівкою, хлопці, поскучали вже?* (А. Головко).

ПОСЛАБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко,* **ПОСЛАБІ́ТИ,** і́ю, і́єш, **ПОСЛА́БНУТИ, ПОСЛА́БТИ,** бну, бнеш; *мин. ч.* посла́бнув, нула, ло *і* посла́б, ла, ло; *док.* 1. Ставати фізично слабим, безсилим; утрачати фізичну силу; слабіти, слабнути. *Послабав* [Новітний], *хилився і мізернів щодень дужче* (І. Франко); — *Прокофій Петрович!* — *озвалась тихим голосом Ірина.* — *Ми так послабли...* (І. Цюпа); *У Сікори засіріли перед очима кола, ноги послабли, загупала в скронях кров* (Ю. Бедзик); *Він найбільше боявся, що старі послабнуть й не зможуть далі іти* (Г. Пагутяк); // Утрачати колишню гостроту; притуплятися (про зір, слух, пам'ять і т. ін.). *Його* [о. Нестора] *пам'ять послабла вже: він тямив і знав по імені тільки старших своїх парафіян* (І. Франко); // Ставати тихішим (про голос, звук і т. ін.). *При послідніх словах голос Довбуша послаб* (І. Франко).

2. Зменшувати силу, ступінь вияву; ставати менш відчутним, виразним; послаблюватися. *На деякий час вітер послаб, і на пароплав гналися тільки невеликі хвилі* (Мирослав Ірчан); — *А як хтось буде чужий знати мою таємницю, то в мене вже не буде всієї сили, вона пропаде, послабне* (Ю. Логвин); // Втрачати попередній розмах, інтенсивність, масштаби і т. ін. (про яку-небудь дію, справу, діяльність і т. ін.). *Після невдалої війни послабла муштра, командування давало перепочинок знесиленим у походах жовнірам* (І. Пільгук); *Підійде допомога. Вирвуться з-за горбів танки. Послабне і захлинеться ворожа атака* (В. Козаченко).

3. Ставати менш пружним, натягнутим, тугим і т. ін. *Дно у бербениці послабає* (Сл. Б. Грінченка); *Том приніс лаг, міцно прив'язаний до ліня, й опустив за борт. Але щойно він витравив ярдів із двадцять п'ять, як лінь послаб у його руках* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОСЛА́БИТИ *див.* **посла́блювати.**

ПОСЛА́БИТИСЯ *див.* **посла́блюватися.**

ПОСЛАБІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **послабі́ти**[1]. *Медики виявили пухлину після того, як батьки хлопчика поскаржилися на послабілі руки й ноги дитини* (із журн.).

ПОСЛАБІ́ТИ[1] *див.* **послаба́ти.**

ПОСЛАБІ́ТИ[2], іє, іємо, ієте, *док., розм.* Стати, зробитися слабим (у 1 знач.), хворим, захворіти (про всіх або багатьох). *Якби Оксана вмерла, а ми послабіли, то вже ж би я не мовчала про се!* (Леся Українка).

ПОСЛАБІ́ШАТИ, ПОСЛА́БШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **слабі́шати** і **сла́бшати.** *Почувала* [Мурашкова], *що сила послабшала й .. зникла* (І. Нечуй-Левицький); *Мисливець нахилився над незнайомим. Дихання його послабшало, але він був живий і іноді ледве чутно стогнав* (М. Трублаїні); *Він увесь нібито обм'як, послабшав. Безсонна ніч давалася взнаки* (В. Фіялко).

2. Зменшити силу, ступінь вияву; стати менш відчутним. *Як тільки сигнали послабішають, — треба знову шукати потрібний напрям, сигнали незмінно вкажуть його* (В. Владко); *На світанку завірюха послабшала* (Ю. Збанацький); *Горох сидів на піску, масажував заніміле ногу — судома послабшала, та ще не відпускала* (Люко Дашвар).

3. Стати менш пружним, натягнутим, тугим і т. ін. *Нараз почув* [Василь], *що його пута послабшали* (Г. Хоткевич).

ПОСЛА́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посла́бити.** *Шахай, Остюк і решта бригад дивізії пройдуть повз нього, проб'ються крізь послаблений фронт і з'єднаються з армією* (Ю. Яновський); *У далеких звідси степах і напівпустелях лютували часті в тих краях суховії, тож їхній, хоч і послаблений відстанню, та все ще гарячий подих відчувався й на позиції* (В. Чемерис); *Його пам'ять, навіть трохи послаблена після важкої операції, вбирала все і нічого не втрачала* (М. Дашкієв); *Відхиливши свій корпус назад та набравши поводи на себе, він послабленими шенкелями осадив Орлика назад* (П. Тичина); // **посла́блено,** *безос. пред. Було знищено велике землеволодіння польських магнатів і шляхти та істотно послаблено феодальну залежність безпосередніх виробників від своїх власників* (Ю. Мушкетик); *Всі вітрила фок-щогли, що їх браси було послаблено з бакборту* [лівого борту], *звільна повернулись* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *у знач. прикм.* Який послабився, став менш натягнутим, тугим і т. ін. — *Перед роботою, вранці уважніше вузли оглядай, послаблені гвинти закріпи* (О. Гончар).

3. *у знач. прикм.* Який утратив попередню силу вияву, став менш відчутним, виразним, інтенсивним і т. ін. *Зовнішніми ознаками нестачі нітрогену є дрібнолистковість, гальмування росту рослин, послаблене утворення бокових пагонів і коренів* (з навч. літ.); // Який утратив колишню гостроту. *Чорниці насамперед рекомендуються тим, у кого послаблений зір, болять очі, а ще сердечникам* (В. Лис).

ПОСЛА́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **посла́бити** і **посла́битися.** *Автомати відзначили послаблення захисного поля. Очевидно, корабель ввійшов у атмосферу планети* (О. Бердник); *Послаблення центральної влади давало Анталові можливість обійти закон* (О. Авраменко); *Одна із моїх веж, щоправда, ще тримала під обстрілом увесь правий фланг, але і в ній вже відчувалося послаблення запасу міцності* (Ю. Іздрик); *Короткочасне послаблення цензури в 60-х роках сприяло поверненню верлібру в часопростір актуального літературного процесу* (К. Москалець); *Двадцять шостого ранком у нього з'явилися перші симптоми болотниці — послаблення серцевої діяльності, запаморочення, загальна слабість організму* (М. Дашкієв); *Особливістю дискінезії кишківника є посилення больових симптомів під час приймання їжі та послаблення в результаті звільнення кишківника* (із журн.).

ПОСЛА́БЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до послаблювання. *Чи означають послаблювальні заходи закінчення карантину? Ні. Вони означають можливість низки підприємців відновити свою діяльність і оживити економіку* (з газ.).

ПОСЛА́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посла́блювати.** *Доведено, що чим більш успішною, демократизованою є та чи інша країна або частина світу, тим більш розвиненою в ній є теорія і практика місцевого самоврядування у контексті децентралізації влади, чим забезпечується географічне і геополітичне (але поступово послаблюване й вирівнюване) переважання умовного Заходу над Сходом* (з наук. літ.).

ПОСЛА́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посла́блювати** і **посла́блюватися.** *Уряд продовжує адаптивний карантин, але помітне послаблювання карантинних обмежень* (з газ.); *Послаблювання нарізного з'єднання здійснюють шляхом відкручування його на один-два оберти, а подальше кріплення проводять у гранично допустимому крутному моменті згвинчування* (з наук.-техн. літ.).

ПОСЛА́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПОСЛАБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОСЛА́БИТИ,** блю, биш; *мн.* посла́блять; *док.* 1. *кого, що.* Зменшувати силу, міць, могутність і т. ін. кого-, чого-небудь, робити слабшим; ослаблювати (у 1 знач.). *Листівки, диверсії, вбивства — все це тримало німців у нервовій напрузі, примушувало бути насторожі і не послаблювати гарнізону в місті* (Ю. Бедзик); *Таке ґвалтовне переселення могло послабити не тільки околиці землі, а й саму Русь. Богдан уже збирався припинити той рух* (І. Білик); [Інквізитор:] *Тепер по Європі шириться чутка, що ви уклали таємну угоду з лютеранською Швецією, аби послабити католика-короля* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

2. *що.* Зменшувати силу, ступінь чого-небудь; робити менш відчутним, виразним і т. ін. *Легкий вітер послабляв спеку* (Л. Смілянський); *Наслідком цих невеселих міркувань у хлопцеві купчилась невдоволеність, що отруювала йому академічні успіхи, знебарвлювала сподіванки і послаблювала енергію* (В. Підмогильний); *Небо сяяло тією ж барвою, що й море: безконтурний суцільний потік золотого світла, але немов крізь якийсь блідий серпанок, вуалеву фіранку, що послаблювала всі тони* (В. Домонтович); — *Ось що, пане,* — *заговорив він по хвилині,* — *треба насамперед послабити враження від сьогоднішньої зустрічі* (З. Тулуб); *Добриня послабив обійми* (В. Малик); // Зменшувати розмах, інтенсивність, масштаби і т. ін. якої-небудь дії, справи, діяльності тощо. *Запорожці не послаблювали натиску. Сам Сірко ринувся в гущу бою* (В. Малик); *Лікарка уважно стежила за кілометражними тумбами на трасі. Здалося, що чула якісь постріли позаду. Після тридцять п'ятого кілометра послабила газ, пригальмувала* (Іван Ле); *Коли зайшло сонце і на землю впали сутінки, фашисти послабили вогонь* (Ю. Збанацький); // Спричинятися до зменшення сили прояву, гостроти чого-небудь. *Режисер та окремі артисти зажадали, щоб перекладач доопрацював текст відповідно до смаків самих виконавців ролей. Навіть ставилися вимоги послабити трагічні ситуації, поповнити твір мелодраматичними та комічними епізодами* (І. Пільгук); *В кузні, коли рука незнайомця трохи послабила тиск, гайдук знову обурився. — Та хто ти такий? Зніми свій каптур! Чого ти лице ховаєш?* (Ю. Логвин); *Для тих, хто стояв надворі, не наважуючись навіть зазирнути в двері, ця тиша була майже болісною. Звуки пострілів, які от-от мали пролунати, послабили б напруження* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Певними заходами зменшувати, знешкоджувати негативний вплив чого-небудь. *Давні лікарі не знали, що то значить частіше давати хворому їжу, не вміли пускати кров і послаблювати вперту недугу ванною і потінням* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

3. *що.* Робити менш пружним, натягнутим, тугим і т. ін.; попускати. *Відповісти Шацький не встиг — до них саме наближався слідчий, послаблюючи на ходу краватку* (А. Кокотюха); *Сагайдачний підвівся, обійшов коня, послабив йому попругу* (З. Тулуб); *Я підповз до Киселя і зубами послабив йому вузли на руках* (І. Муратов); *Баба Каська послабила вузол хустки — вона вже зрозуміла, що цього вечора перебуватиме в центрі уваги* (Г. Вдовиченко); // Робити менш напруженими (м'язи); розслаблювати (у 1 знач.). *Драгуни помітно послабили руки з шаблями* (Ю. Хорунжий); *Ліза мовчала. Дивилась убік, щосили стиснувши вуста, наче боялася, що коли вона їх послабить, небажані слова самі вирвуться з рота* (В. Хрущак).

(1) Посла́блювати / посла́бити ува́гу *до кого — чого* — приділяти менше уваги кому-, чому-небудь. *Нація, яка нехтує територіальним інтересом або послаблює увагу до нього, поступово втрачає свій інтегруючий стрижень, перетворюється в аморфне "населення", пасивного виконавця чужої політичної волі* (з наук. літ.); *Я подумав, що вона може говорить якісь малоприємні речі про мене Максимові, щоб послабити його увагу до мене* (Ю. Покальчук).

ПОСЛА́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ПОСЛАБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОСЛА́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* посла́бляться; *док.* 1. Утрачати силу, міць, могутність і т. ін., ставати слабшим: ослаблюватися (у 1 знач.). *Зокола ніби й хоробрі всі були, а там, усередині, оті "струни хоробрості" на тонку бриніли і деякі були потрібні м'язи мимоволі послаблялися...* (Остап Вишня); *Пам'ять послаблюється не через вік, а через вантаж. І дитина запам'ятовує краще, ніж дорослий, в основному тому, що в її "коморі" багато вільного місця, що дошка її пам'яті чиста, вільна від записів* (А. Дімаров); *Через феодальну роздробленість і князівські міжусобиці удільні князівства послаблювалися, ставали вразливими перед зовнішньою агресією* (з наук. літ.).

2. Зменшуватися у своєму вияві; ставати менш відчутним, виразним і т. ін. *Уже й не пригадати, скільки разів бував* [юнак] *тут, а винесене звідси колись перше враження, навдивовижу розмаїте та яскраве, і досі не послаблювалось* (М. Сиротюк); *Вранці, коли я прокинувся, страх і біль душі послабився* (В. Рубан); *Хоч обличчя його названого батька часто було похмуре й суворе, хоч його мова звичайно була різка, суха, владна, вдячність Квазімодо ніколи й на хвилину не послаблювалася* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Утрачати попередній розмах, інтенсивність, масштаби тощо (про яку-небудь дію, справу, діяльність і т. ін.). *Бій гуркотів на всіх ділянках, то послаблюючись, то доходячи найвищої грані напруження* (Ю. Бедзик); *Комуна без обговорень уволила прохання вдови, надіславши їй жалобне вбрання, нагляд значно послабився* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

3. *тільки недок.* Пас. до **посла́блювати, послабля́ти.** *Ядерні сили, які утримують нуклони в ядрах, послаблюються дією кулонівського відштовхування між протонами* (з навч. літ.).

ПОСЛАБЛЯ́ТИ *див.* **посла́блювати.**

ПОСЛАБЛЯ́ТИСЯ *див.* **посла́блюватися.**

ПОСЛА́БНУТИ *див.* **послаба́ти.**

ПОСЛА́БТИ *див.* **послаба́ти.**

ПОСЛАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Слабувати якийсь час. *Зрештою, нового мало: Микось був три дні послабував, але тепер здоровий* (Леся Українка); — *Чого так затримався?* — *питає Ксеня, пораючись біля столу.* — *Отож послабував, утвар у храмі позапорошувалась, паперть на сажень задуло снігом, а Святвечір не за горами, потрібно ж дати лад усьому* (М. Сиротюк); *Хворіти завжди неприємно, але є міста й краї, які підтримують нас у хворобі і де можна якось дозволити собі розкіш послабувати* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОСЛА́БШАТИ *див.* **послабі́шати.**

ПОСЛА́ВИТИ, влю, виш; *мн.* посла́влять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **осла́вити.** *Так і порішили, щоб його божевільним пославити* (Марко Вовчок).

ПО́СЛАВКА, и, *ж., розм.* 1. Поголоска, поголос; недобра слава. — *Доводите ви мені, що про чорта тільки пославка, а ніхто того чорта зроду не бачив? Не ручіться* (Марко Вовчок); *По селу пославка: не встигла ота Волянючка-яритниця* [молода відьма] *овдовіти, а вже приймака прийняла* (Б. Харчук); *По всьому царству ромейському тільки й мови було, що про ту кралю мальовану. Дійшла та пославка й до герцога Афінського, вродливого й хороброго юнака* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *рідко.* Те саме, що **при́казка.** *Колись чорноставське панство далеко знали. Склалася й пославка: бенкетує, як чорноставський владир* [володар] (Марко Вовчок).

ПОСЛА́НЕЦЬ *див.* **послане́ць.**

ПОСЛАНЕ́ЦЬ, нця́, *рідко* **ПОСЛА́НЕЦЬ,** нця, *ч.* 1. Особа, яку посилають з яким-небудь терміновим дорученням, повідомленням і т. ін.; гонець. [Т х о р и х а:] *Раз увечері прибігає до нас від Храпка посланець* (Панас Мирний); *Аж скипів Бертольд, почувши Гордовитую відмову, До поета посилає Посланців тих самих знову* (Леся Українка); *Вирядили вони до гетьмана посланця, а щоби той хутше* [хутче] *крутнувся туди й назад, дали йому коня* (Ю. Винничук); *Прибув посланець з листом, зміст якого дуже схвилював Меріем* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Представник держави, посланий в іншу державу з якою-небудь дипломатичною місією. *Посланець цивілізованої Франції був зодягнутий з виключною, французькою, елеганцією* [елегантністю] (Ю. Смолич); *Польський посланець переступав з ноги на ногу, кляв подумки хана і всю його челядь і ще більше розчаровувався. В душі наростало обурення: як вони приймають посланця могутньої держави! Кусав губи, злився подумки...* (В. Чемерис); // Делегат з'їзду, конгресу і т. ін. — *Я б зараз і не говорив про долю русинів, але ж зайшла мова про рокошан, які запросили й від нас посланця на сандомирський з'їзд* (Р. Іваничук); *Єдина делегація, представники якої дійсно переймалися екологічною ситуацією під час кліматичної конференції, — це посланці острівної країни Тувалу, яка першою щезне з лиця землі (чи то пак, океану), варто лиш рівню води піднятися на пів метра* (М. Кідрук); // Представник свого народу в найвищому виборному органі влади. *В'ячеслав Чорновіл став справжнім посланцем свого народу в українському парламенті* (з газ.); // Виходець з іншого середовища, представник іншого народу, що є носієм його ознак та властивостей. *Але все це були тільки теоретичні розрахунки. І хоч би якими точними і переконливими вони були, все одно вони не могли замінити собою практичних відомостей, реальних повідомлень про долю живих людей, перших відважних посланців Землі в міжпланетний простір!* (В. Владко); // Виразник і ревний поборник чого-небудь. *Славу твою, Києве, несли в віках стародавні і вічні кобзарі, світлі посланці народної правди і мудрості* (О. Корнійчук); — *Ми з Теренсом не заручники, а посланці миру!* (Ю. Бедзик).

2. *перен.* Те, що послане з певним завданням, якоюсь метою. — *Ми надсилатимемо в Космос ракету найновішої конструкції, всередині якої буде вміщено найдосконаліший кібернетичний всюдихід. Може, безмежно довго мчатиме наш посланець.., а тоді він знизиться і випустить всюдихід* (М. Дашкієв); // Провісник чого-небудь. *Перший посланець осені промчав по галицькій землі і золотими факелами позначив кордони володінь своєї господині* (М. Ю. Тарновський).

ПО́СЛАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **посла́ти[1].** *Чи Ви дістали мою відкритку* [листівку], *недавно послану?* (М. Коцюбинський); *До Рима був посланий наказ приготувати для Ізі віллу в Байях* (Н. Королева); *Поруч нього на білому коні їхав пан Уніховський, польський офіцер, посланий Замойським, щоб командувати новосформованим полком литовських та білоруських жовнірів* (Іван Ле); — *Що за люди, ким і до кого послані?* — *спитав Доброчин* (І. Білик); *Знову вигуки, цього разу розчарування — куля, послана молодим більярдистом, зупинилася на краю лузи, не захотіла котитися далі* (А. Кокотюха); — *Діти — то те саме, що й натура,* — *перебила Рузя ..* — *То земні янголи, послані Богом на втіху людям* (І. Нечуй-Левицький); *Вона .. ніби відчувала, що треба зберегти вогонь серця для того, хто буде посланий їй долею* (І. Цюпа); *Я .. не міг злегковажити так яскраво з'явленого і посланого мені сну* (Валерій Шевчук); // **по́слано,** *безос. пред. Ахметджанов скоромовкою повідомив, що машину швидкої допомоги вже послано* (Б. Антоненко-Давидович); *Люба мамочко! .. На посилці, я добре пам'ятаю, я написала, звідки і від кого послано* (Леся Українка).

ПО́СЛАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **посла́ти[2].** *Од дзиглика ж царя Латина Скрізь послана була ряднина* (І. Котляревський); — *Мені здається, що й та страва не буде йому смачна, що не я готувала своїми руками; і той поживок, і навіть той хліб не буде смачний, що не я своїми руками вчиняла, постіль буде тверда, що послана іншими руками* (І. Нечуй-Левицький); *Послана на кушетці й неторкана постіль особливо ріже око* (М. Коцюбинський); *Він побачив тільки коси. Розплетені і по плечах послані, неначе потік киплячої смоли, пасма ховали обличчя* (Іван Ле); // **по́слано,** *безос. пред. Кузька поліз під поріжок, де йому вже було послано сіна, і скоро заснув* (Григір Тютюнник).

ПОСЛА́НІЄ, я, *с., заст.* Послання (у 2, 3 знач.). *Хіба самому написать Таки посланіє до себе Та все дочиста розказать, Усе, що треба, що й не треба* (Т. Шевченко); *Хто вмів читати, силкувався розколупати зміст цього найновішого посланія, інші дивилися на лиця грамотіїв, щоб із них догадатися, який той зміст, чи дуже тривожний, чи лише так собі* (Б. Лепкий); — *О, ти знову посланіє Надійці строчиш? Вже в тебе скоро листи і в самохідці не вмістяться — доведеться на причепах возити...* (М. Стельмах); *Максим Рильський пише посланіє білоруському народному поету Янці Купалі, також посланіє до поляків* (П. Тичина).

ПОСЛА́ННИК, а, *ч.* 1. Дипломатичний представник однієї держави в іншій, рангом нижчий від посла. *Щоб не дратувати звіра в клітці, Фердинанд прислав до Сулеймана своїх людей для переговорів про мир. Посланник Корнелій Дупліцій Шепер мав найвищі повноваження від самого імператора Карла, від короля Фердинанда і від Марії, удови покійного угорського короля Лайоша* (П. Загребельний); *Простого українського козака Олексія Розума, котрий із волі російської імператриці Єлизавети Петрівни став графом Олексієм Розумовським, з легкої руки французького посланника називали "нічним імператором"* (В. Лис).

2. *заст., поет.* Те саме, що **посланéць.** *Начальник приїздив, посланник од царя* (Ганна Барвінок); — *Омиємо брату нашому, святому мандрівнику, вбогому Божому посланнику, ноги і смирімо перед ним гордість нашу* (Валерій Шевчук).

ПОСЛА́ННИЦТВО, а, *с.* Місія посланця, посланника. *Свою ліру він* [старець] *мав за святе посланництво, щоб возвіщати людям на ярмарках спасенне слово* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСЛА́ННИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **посла́нник.** *Несподівана, майже фантастична поява Пруні ось тут та ще в такий день, його загадкова посланницька місія від імені сестри мого давнього товариша .. — все це сколихнуло мою душу* (П. Загребельний).

ПОСЛА́ННИЦЯ, і, *ж.* 1. *розм.* Дружина посланника (у 1 знач.).

2. *заст., поет.* Жін. до **посла́нник** 2. — *Ось і зустрілися, — без реверансів констатувала посланниця ковену* [спільноти відьом] *Тага* (В. Єшкілєв); *Зраділий Салабаетто взяв того персня, помилувався ним і надів собі на пальця, а посланниці одказав, що коли пані його любить, то він її понад усе кохає і готовий будь-коли піти туди, куди вона йому скаже. Посланниця переказала ту відповідь своїй пані* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); [А н т і ф о л С і р:] *Як звати вас, не знаю, діво ґречна, Та врода й мудрість — чудо із чудес — Мені посвідчують незаперечно, Що дивна ви посланниця небес* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОСЛА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **посла́ти**[1] 1, 2. *Лист ваш отримала тута через тиждень після його послання* (Леся Українка); *Думав* [Романюк]: *чи не з його, бува, послання до черкасів зронилась перша іскорка, що зараз породила полумінь цієї пісні?..* (О. Ільченко); *Програма .. передбачала послання перших легких зондів, але від цього довелося відмовитись* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

2. Письмове звертання до кого-небудь; лист. *Зібравши чималий гурт найодчайдушнішого вояцтва, .. Тарас склав султанові .. відповідь на його грізне послання* (О. Довженко); *Вона відповіла на численні послання Бальзака коротким листом, певна, що він напише ще* (Н. Рибак); *Параска Михайлівна не стала читати послання. Вона тільки спитала Івана, що аж плавивсь од щастя, хто приносив листа* (А. Дімаров); — *О-о! Яке довге послання! Чого хоче від нас наш брат імператор? І він пробіг очима послання* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. Літературний твір, що має форму такого звертання. *Котляревський, безперечно, центральна постать в українській літературі .. Його вплив, широкий і сильний, виявився не тільки в галузі двох літературних форм, зразки яких він показав, — травестованої поеми та комічної оперети (оперети-водевіля), — а і в галузі байки, оди, послання-"писульки" і навіть повісти* (М. Зеров); *Зранку баба мала духовне життя: молилася, до самого обіду слухала Біблію в моєму озвученні. Віддавала перевагу радісному Новому Заповіту, здебільшого посланням апостола Павла* (Любко Дереш).

ПОСЛА́ТИ[1] *див.* **посила́ти.**

ПОСЛА́ТИ[2] *див.* **постила́ти.**

ПОСЛА́ТИСЯ[1] *див.* **посила́тися.**

ПОСЛА́ТИСЯ[2] *див.* **постила́тися.**

ПОСЛИ́ЗНУТИ, ну, неш, **ПОСЛИ́ЗТИ,** зну, знеш; *мин. ч.* посли́з, ла, ло *і* посли́знув, нула, ло; *док., розм.* 1. Покритися слизом, стати слизьким; ослизнути. *Уже м'ясо послизло* (Сл. Б. Грінченка).

2. *перен.* Зслизнути, зслизти (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Злії духи, так як мухи, всі уже послизли* (Сл. Б. Грінченка); — *Твоє військо без хліба й одежі послизне й пропаде!* (О. Стороженко).

◊ **(1) Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!>** — уживається як прокляття з побажаннями зникнення, загибелі кого-, чого-небудь. — *Оце завіз мене в Западинці, бодай вони пропали!* (І. Нечуй-Левицький); *Він сказав тоді утішно: "Гей, се вип'ємо на злість Тим драбам, бодай послизли, Що мене так вчора згризли! Хай їм сором очі їсть!"* (І. Франко); *Баглаї — ці воріженьки хижі, Так послизнуть нехай і вони!* (П. Грабовський).

ПОСЛИЗНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Те саме, що **посковзну́тися.** *Звичайно, у альпіністів бувають і невдачі, часом котрийсь і послизнеться* (М. Рильський); *Робітники де-не-де чіплялися за перекинутий через річку канат, щоб не послизнутися* (З. Тулуб); *Один кінь здибився, оступився, послизнувся і... завалився додолу* (Ю. Логвин); — *Приморозило наче... — сказав Барабаш, послизнувшись біля дверей і мало не розсадивши потилицю об гранітний ріг стіни* (Л. Кононович); *Котька влетів до спальні, як вітер, послизнувся на мокрій підлозі, впав* (Люко Дашвар).

◊ **(1) І язико́м не послизну́вшись** — ні разу не затнувшись, анітрохи не задумавшись. *Вислухав Андреуччо сю казочку, що так складно та доладно вона вивела, ні разу в слові не затнувшись і язиком не послизнувшись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОСЛИ́ЗТИ *див.* **посли́знути.**

ПОСЛИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посли́нити.** *Кров вони* [поранені] *зуміли самі зупинити, затоптавши виразки послиненою землею* (П. Панч); *Взимку він годинами міг сидіти й дивитися, як крутиться колесо прядки, як в'ється нитка з-під послинених бабусиних пальців* (П. Автомонов); *Тітка-залізничниця послиненим пальцем обтирає замурзану мазутом щоку і гомонить до приятельки про власної випічки хліб, житній, з кмином* (Є. Пашковський).

ПОСЛИ́НИТИ, ню, ниш, *що.* Док. до **сли́нити** 1. *Вийняв* [дід] *сопілку, послинив дірочку, свиснув раз, удруге — й зачав "Вівчарика"* (Панас Мирний); *Послинивши чорний палець, він силкувався перегортати картки* (Б. Грінченко); *Він узяв зі столу олівець, послинив його і на шматку паперу, що лежав перед ним, поставив хрестик* (С. Скляренко); *Єлисей послинив дратву, прошилив її в дірку* (Ю. Мушкетик); *Знизавши плечима, міняйло акуратно склав крупніші гроші на місце. Послинив пучки пальців, витягнув менші* (А. Кокотюха).

ПО́СЛІ, *заст.* 1. *у знач. прийм., з род. в.* Після (у 1–4 знач.). *Дідона рано ісхопилась, Пила з похмілля сирівець; А послі гарно нарядилась, Як би .. на танець* (І. Котляревський); *Ради ввічливості посадив Олексій послі танцю Мотрю коло себе* (П. Куліш); *Не до того мені було тоді, щоб те забрати; а послі вже пані не оддала* (Марко Вовчок); — *Ходім у хату та спочинь, а послі порадимось* (О. Кониський).

2. *у знач. присл.* Після (у 5 знач.). *Вона, бачите, довго жила в його батька спершу в Сицилії, а послі і в Перуджії* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОСЛІ́ВНИЙ, а, е. Який здійснюється, реалізується по словах. *При послівній морфологічній розмітці корпусу кожен з компонентів таких конструкцій отримує свій власний код* (з наук. літ.); *Послівним називається переклад, виконаний на рівні окремих слів без урахування смислового та стилістичного зв'язку між ними* (з навч. літ.).

ПОСЛІ́ВНО. Присл. до **послі́вний.** *Електронні словники-перекладачі дають змогу послівно перекладати словосполучення, виконувати повнотекстовий пошук у словниках, отримувати список всіх словоформ слова та варіанти його написання* (з наук. літ.).

ПОСЛІ́Д[1], у, *ч.* Кал, екскременти птахів. *На горищі валялися старі лампи, якісь залізні прути, поламані меблі; .. кругом виднілося пір'я і пташий послід* (С. Васильченко); *В хаті з-під лави, де зимувало троє курей, вигорнула* [Катерина], *зібрала послід, висушила його на сонці, руками розтерла на порошок* (С. Чорнобривець); *А щодо вдобрення, ми зійшлися на деревному пиловинні і курячому посліді. Змішані рівні частки мають пів року перепріти, аби дозріти. Таке вдобриво за силою не гірше за коров'як, зате без шкідників, які нерозумно заносяться з сирим гноєм* (М. Дочинець); *Вони ще трохи мовчки постояли, дивлячись крізь брудне вікно, заляпане голубиним послідом, на фіолетові флокси за низьким дерев'яним парканчиком* (М. Гримич); // Взагалі про екскременти. *Не чіпай посліду на дорозі, бо, як торкнеш, буде смердіть* (Номис); *Ось притрушений глицею коров'ячий послід* (І. Муратов); *У прихатку, куди заводить Бронко Олексу, відгонить зів'ялою травою і кролячим послідом* (Ірина Вільде); *Туга убогості, руйнації дихала в тісних, заваленнх сміттям і кінським послідом провулках* (Р. Іваничук).

ПОСЛІ́Д[2], у, *ч.* 1. Відходи зерна після молотьби та віяння; погане, засмічене зерно; відвійки. *Бідний* [сіє] *самий послід, уже одвійок од пшениці* (Сл. Б. Грінченка); *Жінка скликала кури на вечір, стояла перед хатою й кидала з подолка по жмені посліду, а її голосне накликування чув Яким здалека* (Н. Кобринська); [К о в а л ь:] *Він завів нас у комору, показав порожні засіки і в куточку пудів із п'ять посліду* (І. Микитенко); *Полковник побільшив свої маєтності, йому велося й малося, і били в стійлах важкими копитами бахмути, й бродили великими табунами корови та вівці, й не послід, а добірне зерно мололи вітряки та водяні млини* (Ю. Мушкетик); // Відходи після помелу. — *Вперше хіба молоть прийшов? Підставляй торбину під послід.* — *Який там послід? У мене ж пшениця зерно в зерно — чиста, а це ось вівсюг якийсь сиплеться* (А. Шиян); *Молотили, віяли, сортували. Зерно забрали, а послід поділили між працюючими* (У. Самчук).

2. *перен., зневажл.* Про людей, які не заслуговують на повагу; покидьки суспільства. *Одержавши підтримку від французьких біржовиків.., послід російської революції знову вирвався на простір* (В. Еллан-Блакитний); *Мозок ще діяв, мозок підказував єдине, що міг підказати цим сановним рабам, цьому посліду людському, мозок підказував просити, благати прощення, милості, милосердя* (П. Загребельний); // Уживається як лайливе слово. — *Ах ти ж послід!.. Я тобі покажу,* — *зайнялася Якилина гнівом* (В. Барка).

3. *анат.* Те саме, що **плаце́нта.** *Проаналізовано результати ультразвукових обстежень дітей та отримано антропометричні дані новонароджених, проведено гістологічний аналіз послідів народжених дітей* (з наук. літ.); *Якщо пологи легкі, втручання та допомоги не потрібно, варто лише спостерігати, щоб кішка часом не задавила малюків, а також проконтролювати вихід послідів (їх кількість повинна відповідати кількості кошенят)* (з наук.-попул. літ.).

4. *розм.* Приплід собаки або кішки. *У найбільшому відомому посліді було 19 кошенят, з яких 15 вижили* (із журн.); *Щоб спростити власникам племінних сук процедуру оформлення виводків, ми написали посібник з оформлення посліду цуценят* (з мови реклами).

ПОСЛІДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *за ким, розм.* Док. до **слідкува́ти** 5. — *Не дізнавшись нічого, Лася встала одного ранку вдосвіта та послідкувала нишком за Шапталою, що поволі йшов з порожнім лантухом під пахвою. Здивовано дісталася слідом за ним порту* (В. Підмогильний); — *Перш ніж послідкувати за хлопцями на вокзал, ми з вами мусимо повернутися у вчорашній день, у суботу. Щоб дізнатися, чим же був так зайнятий капітан Горбатюк, що не вийшов на зв'язок з хлопцями, як обіцяв* (В. Нестайко).

2. Слідкувати (у 1–4 знач.) за ким-, чим-небудь якийсь час. *Мирон швидко почав одягатись.* — *Я піду за нею. Послідкую, куди піде* (В. Винниченко); *Хочеться послідкувати саме за своєю реакцією на твою, Квітко, відмову* (І. Карпа).

ПОСЛІ́ДНІЙ, я, є, *діал., заст.* Останній. — *Ні, сама послідня дівка у нашому селі так би не зробила, як моя дочка, що поважалася за саму першу!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Жук!* — *кликнув учитель. Високий мордатий школяр піднявся з-за послідньої лави* (Панас Мирний); *Тепер обидві разом прозивали себе послідніми словами й тягалися за волосся* (Л. Мартович); *Послідня вертала Катерина з дітьми, а за нею в певнім віддаленню шкандибав одинокий чоловік — дід Макар* (Т. Бордуляк); *Серед гостей старшої генерації йдуть поважні розмови на сучасні теми, про останні новинки, а втім, очевидно, найбільше про послідні виступи нового молодого отамана опришків Марусяка* (Г. Хоткевич); — *Се твоє послідне слово, Раду?* — *спитав Андронаті* (О. Кобилянська); — *Вранці Іринка від баби Орини тобі мазь принесла, бо мої послідні запаси на тебе вчорашнього пішли* (Дара Корній); // *у знач. ім.* **послі́днє,** нього, *с.* Рештки, залишки від чого-небудь. *Люди плакалися; казали: "До всіх прискіпується* [активіст] *і обдира... Що він з нами робить? Нема від нього рятунку нікому, стяга послідне з нас"* (В. Барка); // *у знач. ім.* **послі́дній,** нього, *ч.;* **послі́дня,** ньої, *ж.* Найгірший (найгірша) серед інших. [Д е н и с:] *Не погребуйте нашим братом і зробіть таку задля нас ласку, щоб вже ми змогли і людям сказати, що ми теж не з послідніх* (М. Кропивницький); — *Правда, гидка я? Як сама послідня?.. От то! Нехай!..* (В. Винниченко).

○ **(1) До послі́днього,** *зі сл.* б и т и с я, б о р о н и т и с я, б о р о т и с я, з а х и щ а т и *і т. ін., у знач. присл.* — скільки стане зусиль, витримки і т. ін.; до кінця. — *Бо то, видите, в Бориславі бунтація, — вас там не пустять по добрій волі, а будуть битися з вами до послідного, от що!* (І. Франко); *Міщани стояли на своєму, щоб не здаватись, а боронитись до послідного* (А. Чайковський).

◊ **Ділúтися** *(рідко* **розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім** *(заст.* **послі́днім) [шматко́м (куско́м) хліба]** *див.* **діли́тися.**

ПОСЛІ́ДОВИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **послід**[2] 3. *Третій період пологів (послідовий) продовжується від народження плода до виділення плаценти з оболонками* (з навч. літ.).

ПОСЛІДО́ВНИЙ, а, е. 1. Який настає, відбувається, здійснюється безпосередньо один за одним. — *Таж це не влазить ні в які історичні аналогії! — заперечив Євграф Фірсович, котрий в історичних подіях бачив досі тільки незламну закономірність і послідовне логічне звершення* (Б. Антоненко-Давидович); *Згадай, що проходження взагалі всіх звукових хвиль супроводжується послідовним стисненням і розрідженням повітря* (В. Владко); // *тільки мн.* Які приходять на зміну одне одному, з'являючись щоразу замість попереднього. *Луї Пастерові вдалося розвести в цьому середовищі цілу низку послідовних поколінь, причому щоразу вирощені палички виявилися такими ж заразливими, як і ті, від яких він зробив перший засів* (із журн.); // Який здійснюється кількома етапами; поступовий. — *Стривайте! — вигукнув Прокіп. — Але ж прискорення — це є послідовне зростання швидкості* (М. Руденко); // Який складається із послідовних частин, етапів. *Одна і та сама тема розробляється в кількох віршах підряд, і стосуються всі ті вірші між собою, як варіанти одного задуму, як ряд послідовних нарисів одного і того ж предмета* (М. Зеров).

2. Який закономірно випливає з чого-небудь, є логічним висновком із чогось; закономірний. *На сьогодні у мовознавстві не існує загальновизнаної семантичної класифікації предикатів, яка б ґрунтувалася на послідовних класифікаційних засадах* (з наук. літ.); // Який не має в собі нічого суперечливого, логічно обґрунтований (про вчення, світогляд, теорію і т. ін.). *І. Огієнко стверджував, що вже у XV ст. українці мали свою послідовну і струнку систему наголосу, вироблену попередніми віками* (із журн.); // Який здійснюється, відбувається у повній відповідності до певних завдань, настанов, теоретичних засад і т. ін. *Король Фернандо Четвертий провадив послідовну політику, спрямовану на ослаблення впливу крупних феодалів і централізацію королівської влади* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який поширюється на все або на всіх без винятку. *Дехто схильний піддавати Шевченкові вірші суцільній і послідовній силаботонізації, тобто перекладати їх так, як робили в дожовтневі часи* (М. Рильський).

3. Який завжди діє відповідно до своїх життєвих принципів, наполегливо домагається здійснення своїх рішень. *В одному був* [Бородавка] *послідовний і твердий до кінця — у зненависті до шляхти* (З. Тулуб); *Женя була вельми послідовна в своїх поглядах і почуттях* (Ю. Шовкопляс); — *Я тільки вдавав з себе завжди твердого й послідовного, а насправді ж був безхарактерним і боягузливим створінням* (П. Загребельний); // Який неухильно втілює в життя певний світогляд, теорію і т. ін., виявляючи при цьому стійкість і непохитність. *Ганс Штор, правда, не дуже глибокий, але зате дуже послідовний філософ, що нечасто трапляється з найглибшими філософами найчистішої наукової марки* (В. Винниченко); — *Ну, знаєте... це ще питання, хто з нас кращий і послідовніший поборник справи революції, ви чи я* (А. Головко).

△ **Послідо́вне з'една́ння** *див.* **з'єдна́ння**[2].

ПОСЛІДО́ВНИК, а, *ч.* Той, хто наслідує кого-, що-небудь, іде за чиїмсь прикладом. *Безстрашність викликає багато послідовників* (І. Волошин); // Прибічник якого-небудь учення, чиїхось теорій або поглядів, що розвиває їх своїми працями, діяльністю і т. ін. *У Бекута знайшлися послідовники, учні, помічники* (М. Білкун); — *Тут, — говорив Орхан, гортаючи сторінки, — розповідається, як, ставши послідовником суфійського вчення, можна читати думки на відстані...* (Ю. Винничук); *Ближче до кінця 20-х років Михайль Семенко робить останню спробу організації футуристичного руху. Слід зазначити, що іще від кінця 10-х років навколо Семенка гуртуються однодумці й послідовники* (С. Жадан).

ПОСЛІДО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **послідо́вник.** *Чаклун за десять років визнав своїми вісьмох дітей, народжених учницями і послідовницями* (В. Єшкілєв); — *Добре, юначе, — знову зітхнула вона. — Однак я не є прикладом доброї послідовниці цього навчання* (І. Роздобудько); *Християнство з його трьома течіями (православ'я, католицизм і протестантизм) має найбільше послідовників і послідовниць* (з наук.-попул. літ.).

ПОСЛІДО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Певна черговість подій, явищ, етапів роботи і т. ін., порядок розташування чогось. *Він пригадав усі події, що трапились за останні роки, у всій послідовності* (С. Скляренко); *Суперечка між господарем і кухарем зчинилася спочатку щодо вибору страв, тоді щодо їх послідовности* (В. Домонтович); *І сьогодні не випаде дізнатися, звідки з'являються оті перешкоди, що з такою настійливістю і послідовністю порушують успішні на початку досліди* (М. Дашкієв); // Лад, систематичність у чомусь. *В голові лишаються одні клапті — послідовності ніякої. Я думав — це в мене пам'ять гидка, але інші кажуть те ж* (С. Васильченко); *Життя тримає строгу послідовність, і що здається хаосом — є тонкий лад* (П. Тичина).

2. Логічна обґрунтованість учення, світогляду, теорії тощо, відсутність у них суперечливих тверджень, положень і т. ін. *Сила Олина полягала не в досконалості її логічних побудов, не в послідовності аргументації.. Небажання зважати на доводи Федя — от чим перемогло те дівча* (Ю. Шовкопляс); *Сучасна лінгвістична методологія повинна ґрунтуватися на ретроспективному, синхронному, порівняльному і проспективному аспектах. Саме така єдність підходів забезпечує всебічність, комплексність, багатогранність і послідовність дослідження* (з наук. літ.); // Логічність мислення. *Порівнявши й зіставивши позицію Шевченка з позицією інших діячів тієї доби, ідеологів, літераторів, поетів, ми зможемо краще зрозуміти й оцінити глибину та послідовність Шевченкової думки* (І. Дзюба); // Відповідність певним завданням, настановам, теоретичним засадам і т. ін. *Побачивши Шлойму, він по-військовому клацнув підборами й майже відрапортував — видно було, що всі фрази ним заготовані заздалегідь, вишикувані в необхідній послідовності й перевірені на предмет доцільності кожного слова* (О. Ірванець); *Текст побудований в асоціативно-образній послідовності, на засадах переходу від одного ключового компонента до іншого* (з наук. літ.).

3. Вірність своїм принципам, переконанням, уподобанням і т. ін.; наполегливість у виконанні своїх рішень. *Брак послідовності, прояви нестійкості характеру, безвольність, пасивність, невимогливість до власних прогріхів — все це тепер обернулось проти нього* (Ирина Вільде); *Дмитро Іванович і сьогодні взявся за роботу з властивою йому послідовністю і невтомністю* (Ю. Мушкетик).

ПОСЛІДО́ВНО. Присл. до **послідо́вний.** *Панасові Федоровичу доручили носити снопи — найлегшу роботу, і він повільно й послідовно зносив їх, пару за парою* (М. Івченко); *Хай і прискореним рухом воно* [повітря] *потече звідусюди, Але не зразу спроможеться просторінь всю заповнити; Займе частину спочатку, а потім уже послідовно І весь проміжок між згаданих тіл опанує собою* (М. Зеров); *Ніхто з попередників Майбороди не формулював цієї філософії так просто, так коротко, так послідовно до кінця* (М. Йогансен); — *Будемо діяти послідовно, — сказав Гленарван* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОСЛІ́ДОК, дку, *ч., заст.* 1. *перев. мн.* Залишки, рештки чого-небудь. *Він, сьому випивши восьмуху, Послідки з кварти виливав* (І. Котляревський); [Д і д Ю х и м:] *А сонечко вже за сніданок! Чи нема у тебе там?..* [Г а н н а:] *Їсти? Учора ж і послідки вишкребла — хіба повилазило?* (М. Куліш); — *Вставай швиденько. В колгоспі зеренце роздають. Людей як мурашечок. Треба поспішати, бо другі пшеничку заберуть, а нам послідок лишиться* (Григорій Тютюнник).

2. *перен., зневажл.* Покидьок (у 2 знач.). *Не чоловік це, здавалось, не звір, а щось такеє, чому й імення знайти трудно. Хіба послідок людського роду* (М. Коцюбинський).

3. Наслідок. *Наш новоєвропейський лібералізм і демократизм є послідок проби нових і старих народів і політичної науки інтернаціональної* (М. Драгоманов); — *Було б дуже добре, — казав далі Демид, — якби все було так, як Гордій каже. Тоді ми могли б спокійно дивитися на те, що буде, спокійно дожидатися тих послідків, що неодмінно мусять бути* (Б. Грінченко).

(1) Послі́дком несправедли́вості (несправедли́вости) — внаслідок несправедливості. *Такі емоції, як страх, тривога, гнів та ін., часто є послідком несправедливості, зрадництва, незаслужених докорів тощо* (із журн.); **(2) Послі́док пра́ці** — результат праці. *Її мати була знатна дама, з вишуканими рухами і строгими звичаями, а її краса не була тільки случайна. Вона була вироблена й була "послідок праці поколінь"...* (О. Кобилянська); *Ми зібрали для вас історії людей, які, незважаючи на життєві труднощі, важке дитинство, бідність, хвороби рідних, невдачі та фізичні вади, змогли досягти чимало та стали успішними. І все це є послідок їх невтомної праці* (з газ.).

ПОСЛІДУ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Дуже поганий, найгірший; останній (у 7 знач.). *Кирило Тур був у Січі не послідущий, був козак-душа, а не братчик* (П. Куліш); *Козак Мамай скоро втратив з ока й золоте яблучко бунчука, бо гетьман не схотів прийняти бою, послідущий страхополох* (О. Ільченко); *Скільки великих палаців, скільки прекрасних будинків, скільки пишних осель, де було колись повно челядинців і панства, обернулося в пустку, що й послідущого пахолка не зосталося!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОСЛІ́ПАТИ, аю, аєш, *док., над чим, розм.* Сліпати якийсь час. *Зіна Карпівна взяла лист тремтячою рукою, послiпала над ним крізь сльози і віддала дочці: — Читай сама! Я не бачу без окулярів...* (Г. Тарасюк); *Попри те, що теперішні літредактори, незважаючи на свій юний вік, підсліпуваті, розсіяні й неуважні, іншої ради нема — без свіжого ока не обійтися. Переважно це юні філологині. Послiпавши над рукописами рік-два-три, вони виходять заміж і зникають* (Ю. Винничук).

ПО́СЛІПИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **підслі́пуватий** 1. *Не знаю от, як вам доводилось — яких бачити дяків по селах, — а мені то все траплялося, що як дяк, то .. послiпий* (Марко Вовчок); *Захоплені розмовою, вони не помітили машини, яка скреготнула гальмами за кілька кроків од них .. — Ви що... Ви послiпий?.. — кричав молоденький міліціонер* (Ю. Мушкетик).

ПОСЛІПИ́ТИ, іплю́, íпиш; *мн.* посліплять; *док., кого, що.* Осліпити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Один хоче по всіх землях Світло засвітити, .. Другий хоче мраком ночі Божий світ окрити, Послiпити людям очі, Душі показити* (П. Куліш); *Спалахнула ясна блискавиця, послiпила всю турецьку варту* (Леся Українка); *В цей вечір нещастя послiпило Лисенків* (Олекса Ізарський).

◊ **(1) Бода́й послiпи́ло [баньки́]** *кому, безос.* — уживається як лайка з побажанням осліпнути кому-небудь. *Баньки їм бодай послiпило!* (Номис); [В і д ь м а *(бере пляшку і чарку):*] *Бодай нашим ворогам Послiпило й поглушило, Мозок геть заголомшило!..* (М. Кропивницький).

ПОСЛІПИ́ТИСЯ, іплю́ся, íпишся; *мн.* посліпляться; *док., розм., рідко.* Осліпнути (про очі). *На очах більма поробились, Коли б довіку послiпились, Що не поможеш ти мені* (І. Котляревський).

ПОСЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **послiпи́ти.** *Посліплені ромеями колишні царські воїни ходили по дорогах від села до села, випрошували трохи хліба і вина до хліба* (П. Загребельний); * У порівн. *Вона влилася гіркими-гіркими і, як посліплена наче слізьми, тільки ловила діток коло себе, схоплювала, та й поцілунками всипала, та усе голосніш-голосніш ридала* (Марко Вовчок); // **послі́плено,** *безос. пред.* *"Ми твого бачили: посліплено його за Брацлавом; бачили: йде, додому скоро буде"* (Н. Бічуя); * У порівн. *Вони ніби не бачили, як він лежить, умираючи на підлозі, зайняті своєю пустою суперечкою невідомо про що... Наче всім пороблено, наче їх посліплено!* (Г. Тарасюк).

ПОСЛІ́ПЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **послі́пнути, послі́пти.** *Очі в нього все-таки не послiплі, а дивляться розумно; адже в голові у нього думки снуються і богоподібна це переді мною істота* (Валерій Шевчук); *З одинадцяти стріляло п'ятеро, та й ті закривавлені від ран своїх і чужих, виснажені й послiплі, глухі від вибухів* (Ю. Яновський); * Образно. *Для кособокого, ріденького проміння Вузьким замком висить кістляве, зле вікно Зі скельцями, послiплими давно* (М. Бажан).

ПОСЛІ́ПНУТИ, ПОСЛІ́ПТИ, пне, пнемо, пнете; *мин. ч.* послiп, ла, ло *і* послiпнув, нула, ло; *док.* Осліпнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Люде* [люди] *наче послiпли: ніхто не подав старенькому* (Ганна Барвінок); [І в а н *(втира очі):*] *Ач, розплакалися! Ще послiпнуть, диявольські очі!* (М. Кропивницький); *Раптом стали* [послушниці]. *Послiпли. Море світла залляло їм очі* (М. Коцюбинський); *Дасть ось* [Гладун] *добру пробіжку, впаряться* [студенти], *послiпнуть від поту* (О. Гончар); *Людям бракувало найпростішого, найдешевшого глузду: вони не усвідомлювали вже, — поглухли, послiпли! — що сперечалися про красу, мистецтво, культуру* (Олекса Ізарський).

ПОСЛІ́ПТИ *див.* **послiпнути.**

ПОСЛІ́ПУВАТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **підслі́пуватий.** *Там* [у їдальні] *стояв напіводягнений чоловік її і жмурив послiпуваті очі. Він ще не встиг накласти окуляри, погано бачив, і лице його, серед білявого волосся, здавалось змішаним і пом'ятим* (М. Коцюбинський).

ПО-СЛОВА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-слова́цькому.** *Відійшовши трохи набік і озираючися, з острахом говорив* [слуга] *зо мною по-словацьки* (І. Франко); — *Проліски? По-словацьки: небовий ключ. То є найраніша, перша квітка нашої весни* (О. Гончар).

ПО-СЛОВА́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у словаків, за звичаєм словаків. *Марина Антонович-Рудницька, перша симпатія Ольжича, так характеризувала свого кавалера: "Не полюбляв краваток, ходив по-словацькому: комір сорочки поверх піджака"* (з навч. літ.).

2. Словацькою мовою. *Мадярської розмови я майже не чув, і навіть на мою німецьку розмову словаки відповідали мені по-словацькому* (М. Драгоманов).

ПО-СЛОВЕ́НСЬКИ[1], *присл.* Те саме, що **по-слове́нському**[1]. *Яко учений німецької гімназії .. Облак був вигнаний із усіх середніх шкіл австрійських за те, що разом з кількома іншими учениками-словенцями співав у церкві людовий гімн по-словенськи, а не по-німецьки* (І. Франко).

ПО-СЛОВЕ́НСЬКИ[2], *присл., заст.* Те саме, що **по-слове́нському**[2]. *Протягом усіх восьми або й дванадцяти років навчання зобов'язані були* [учні], *спілкуючись між собою, запитувати і відповідати один одному по-словенськи* (П. Загребельний).

ПО-СЛОВЕ́НСЬКОМУ[1], *присл.* 1. Як у словенців, за звичаєм словенців. *Намазка із сала по-словенському відмінно смакує як з чорним хлібом, так і з домашніми пиріжками* (із журн.).

2. Словенською мовою. *Січень по-словенському — це грудень по-чеськи* (із журн.).

ПО-СЛОВЕ́НСЬКОМУ[2], *присл., заст.* По-церковнослов'янському. *Ієромонах Захарія Копистенський писав: "За Казимира, короля, в Кракові друковано по-словенському книги віри"* (з наук. літ.).

ПОСЛОВ'Я́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **послов'я́нити.** *Послов'янені іранські племена в ареалі празькопеньківської культури стали важливим етнічним компонентом полян* (з наук.-попул. літ.).

ПОСЛОВ'Я́НИТИ, ню, ниш, *док., кого, що.* Те саме, що **слов'янізува́ти.** *Слов'ян, прийшлих у V–VII ст. у Фракію та Іллірію, звичайно, було менше, ніж місцевого населення, але достатньо, щоб його послов'янити* (з наук. літ.).

ПО-СЛОВ'Я́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-слов'я́нському.** *Грецький цісар Михайло чи сам розумів, чи не розумів по-слов'янськи, а все-таки мав при своїм дворі людей, що розуміли ту мову і говорили нею* (І. Франко); *Князь влаштував в Острозі школу, з якої хотів зробити вищу, на зразок польської Академії. Звали її "триязичним ліцеєм", бо вчили в ній по-слов'янськи, по-грецьки і по-латині* (О. Іваненко).

ПО-СЛОВ'Я́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у слов'ян, за звичаєм слов'ян. *Справляти весілля по-слов'янському.*

2. Мовою (мовами) слов'ян. *Багато хто з гунів розуміли по-слов'янському, і кожному хотілося дізнатися, що ж відповість каган* (В. Малик); *Вони бурмотіли щось по-турецькому і трохи по-слов'янському, бо в гаремі змішалися мови турецька й слов'янська* (П. Загребельний).

3. *розм.* Церковнослов'янською мовою. — *То було по-слов'янському: паки-перепаки, а от на рідній мові... та ще як хор гряне.., просто в серце ллється тобі* (А. Головко).

ПОСЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., рідко.* Бути послом (у 1, 3 знач.). *Мирослав .. зарікся, що ніколи більше не поїде послувати на царгородський двір* (О. Назарук); — *Граф Б., як хоче, най послує від великої посілости* (Б. Лепкий).

ПО́СЛУГА, и, *ж.* 1. Дія, вчинок, що дає користь, допомогу іншому. *Якщо буде потрібна яка-небудь з мого боку послуга, то я радніший виконати її на цій посаді, що займаю тепереньки* (Панас Мирний); — *На все добре, Гервасію. Постарайся владнати все ладком, а я не забуду твоєї послуги...* (М. Стельмах); *Він завжди ладен був зробити послугу ближньому своєму, аби тільки робилася вона чесним шляхом* (М. Пінчевський, пер. з тв. Дж. Лондона); // *перен.* Сприяння розвиткові, піднесенню, поширенню чогось. [М о н т а н ь я р:] *Ото була б послуга для ідеї і помста за товаришів-героїв!* (Леся Українка); *Чайка зможе потім, виконавши таке важливе доручення, мати в Петлюри довір'я й скористатися цим для послуг революції* (Д. Бузько).

2. *перев. мн.* Робота, виконувана для задоволення чиїх-небудь потреб; обслуговування. *У наметі було декілька хлопців і дівчат.., котрі надавали будь-які послуги. — Пострижіть мене, — сказав Гриць, сідаючи у крісло перед дзеркалом* (Ю. Андрухович); // *тільки мн.* Система господарсько-побутових вигод, що надаються населенню. *У державних установах для взаємодії з іншими юридичними та фізичними особами використовуються виключно кваліфіковані електронні довірчі послуги* (з мови документів).

Бюро́ (буди́нок) [до́брих] по́слуг *див.* **бюро́; (1) Комуна́льні по́слуги** — забезпечення населення, підприємств та організацій водою, газом, опаленням, електрикою і т. ін. *Мені, як і всім нам, треба платити за квартиру, за комунальні послуги, купувати ліки тощо* (К. Москалець); *Господиня хотіла за квартиру вісімдесят доларів плюс оплату комунальних послуг, що становило ще приблизно двадцять доларів* (В. Хрущак); **Кори́стува́тися (користа́тися) / скориста́тися** *(рідко* **скори́стува́тися) по́слугами (по́слугою)** *див.* **кори́стува́тися; Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги** *див.* **пропонува́ти.**

○ **(2) До по́слуг** *чиїх, кому* <*заст.* **До по́слуги** *чиєї, кому*>, *у знач. пред.* — щось надається в повне розпорядження кого-небудь, хтось може без будь-яких обмежень користуватися чимсь. [А н т о н і о:] *Маестро! .. верніться-бо в Італію! .. Мій корабель до вашої послуги з господарем його* (Леся Українка); *Єсть-бо велика сила притяжна в народові, і вона здужає пригорнути і пригріти коло себе всіх, хто бажає стати йому до послуги* (С. Єфремов); — *Коли вас цікавлять, наприклад, мандрівки по морях земної кулі або ботаніка чи географія, — корабельна бібліотека до ваших послуг* (З. Тулуб); — *Хахвілавіліс буде тут завжди вам до послуг* (Ю. Смолич); *До її послуг — просто розкішні парки Ташкента, де можна чудово провести час* (Іван Ле).

◊ **(3) Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга** — дія, вчинок, що завдає тільки клопоти, прикрості; невміла спроба допомогти, що спричиняє тільки неприємності. — *А правда — річ відносна. Правда — це хвилевий настрій, що на кожнім кроці робить нам ведмежі послуги* (Я. Качура); — *Дивись, чи не зробив ти мені ведмежої послуги, виклопотавши землю серед козаків* (З. Тулуб); *Часто "краса" може надати ведмедячу послугу здоров'ю, оскільки матеріали, з яких зроблені імплантанти, не завжди безпечні* (з наук.-попул. літ.); **(4) До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам>** — ввічлива форма висловлення готовності допомогти, прислужитися кому-небудь, стати в пригоді комусь. — *Я ось зараз закінчу, тоді весь до твоїх послуг* (А. Головко); — *Якщо ви захочете в Полтаві дістати нових п'єс, то я до ваших послуг. У мене там серед театралів давні знайомства* (О. Гончар); **Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу** *див.* **роби́ти.**

ПОСЛУ́ГА, и, *ж., заст.* 1. Служіння (у 1 знач.), слугування. *Дам тобі .. старшого сина на послугу* (Сл. Б. Грінченка); *На другий день Мокрина серед села, прилюдно, цілий день мазала панські кухні зокола, а на шиї в Мокрини, за її щирі послуги — на червоній стьожечці теліпалося здохле котятко!* (Панас Мирний); [П а н ь к о:] *А чому ж не помогти! Та я залюбки .. На послугу до вас, молодая хазяйка!* (М. Куліш); *Розглянувши добре цього індивіда, мусила вона констатувати, що чудар-господар і людей до послуг собі добирає таких кумедних, як і сам* (Ю. Смолич); [Л и ц а р:] *Гордую тобою я не тим, що хлопка ти, а тим, що на послугах розгубила сумління й честь* (Леся Українка); *Хто цілком на послугу народу Віддає своє життя слабе, В боротьбі за щастя, за свободу — Тільки той переживе себе!* (М. Старицький).

2. *ч. і ж.* Служник, служниця. *Не втішайся, мати, мною, не буду ті послугою* (Сл. Б. Грінченка); [М а р т и н *(один):*] *Треба десь такого служку достать, що при горницях був, бо Омелько старий для послуги, нічого не тяме* [тямить] (І. Карпенко-Карий).

◊ **(1) На послу́гах (послу́зі)** — в услужінні в кого-небудь. [Б а в м е р т:] *Був* [Єгер] *на послузі в офіцера. Ти тільки слухай, як він по-панськи говорить* (Леся Українка); *Сто листів писав до неї — Не дає вістей, Хоч у неї на послугах — Тисяча людей...* (А. Кримський).

ПОСЛУГА́Ч, а́, *ч., діал.* Слуга, служник. *Зимою, коли не було либацького заробітку, він звичайно наймався в Дрогобичі на .. послугача .. до готелю* (І. Франко); — *Та, Боже мій, краще не жити, ніж доживати вік такою безсловесною рабинею, таким нещасним попихачем, безнадійним послугачем, як ота безталанниця!* (Леся Українка); — *Як тільки знято з вас окови, той час, коли ви були принижені до переписувачів, польових сторожів, візників, послугачів, залишиться у вашій пам'яті сумною згадкою* (І. Пільгук); // Людина, яка сприяє чому-небудь (про негативне). *Не того втішай, хто злобі Та насильству послугач, А хто в горі та в жалобі, — Над насильством нашим плач!* (П. Грабовський).

ПОСЛУГА́ЧКА, и, *ж., діал.* Жін. до **послуга́ч.** *Бідна .. послугачка щоденною важкою працею здобуває собі кусник чорного хліба* (І. Франко); *Дон Кіхот .. накинув шарлатову кирею на рамена, накрився шличком зеленої саєти, якого піднесли йому послугачки* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОСЛУГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко* **ПОСЛУГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., заст.* 1. Служити, прислужувати кому-небудь. *Теща Симонова послуговувала їм* (Сл. Б. Грінченка); *У кухні, як щоднини, так і сьогодні, застав* [Славко] *дев'ятилітню дівчинку, Гапку, що послугувала Броньці* (Л. Мартович); *Тепер мали право сідати до столу челядники, учні й парубки, що доглядали коней. Дівки від корів обідали окремо. Вони мусили при обіді послугувати* (А. Чайковський); // Застосовуватися з користю для кого-небудь, використовуватися кимсь з певною метою. *Пас — найдорожчий скарб .. парових млинів. У часи лихоліть паси послуговували не одному десятку рокитян. Найміцніші підметки викроювали таки з нього* (Ю. Мушкетик); *Старий сніп маковиння послугує матрацом* (Є. Пашковський).

2. *тільки док.* Послужити, принести користь. *Йоганн-Готфрід Гердер — один із родоначальників романтизму в німецькій та інших європейських літературах, чому особливо послугувала його славнозвісна антологія фольклору "Голоси народів у піснях"* (І. Франко); *Чайчиха почала обережно .. висипати* [зерно] *на рядно, потім так уклала на гарячу житню постіль малечу, щоб їхні тільця пройшли розімлілим духом пашні: хай вона одведе і витягне всі хвороби й каліцтва з невинного тіла діток, хай її, Чайчихи, останнє зерно послугує оцим паросткам* (М. Стельмах).

ПОСЛУГО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., рідко* **ПОСЛУГУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *недок. і док., чим.* Використовувати кого-, що-небудь з певною метою, користуватися чимсь. *Михайло мав звичку послугуватися книжними словами* (Л. Мартович); *Зміняючи звуки, людство научилось Послугуватися ними і речі усі називати* (М. Зеров); *Доки читаєш — з ним згоден, а визирнеш у світ — занадто складний, щоб послугуватись порадами навчителя Нерона* (Г. Пагутяк); *Сігурдсон здійснив усі маневри, як заведено говорити серед пілотів, "на око", тобто не вдаючись до комп'ютерних розрахунків, послуговуючись лише ручним керуванням* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Спрут не тільки плаває, але й ходить .. Він повзає по морському дну. При ходінні він послуговується всіма своїми вісьмома лапами* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОСЛУГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **послугува́ти і послугува́тися.** *Не одна дівчина, взята на послугування, пішла з панських хоромів покриткою* (С. Добровольський); *Для органів, які представляють державу, послугування державною ж таки мовою є ознакою елементарної самоповаги* (О. Забужко).

ПОСЛУГУВА́ТИ *див.* **послуго́вувати.**

ПОСЛУГУВА́ТИСЯ *див.* **послуго́вуватися.**

ПОСЛУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док.* 1. Служити (у 1–7 знач.) якийсь час. *І чому б, наприклад, тому Семенові не послужити ще який рік в економії, чого замолоду пхатися в хазяї?..* (М. Коцюбинський); *Не послужила* [Олександра] *й місяця — занедужала; жене коваль з хати* (Марко Вовчок); *"Треба зробити так, щоб моє відкриття послужило на користь людям"* (В. Владко); *На своєму віку він уже послужив чимало у війську і тепер у чині полковника одпочивав на посаді городничого* (А. Кащенко).

2. *кому, чому.* Док. до **служи́ти** 5. *Він все ще біля Прокопа тупав. — Кріпись, синашу. Служив досі громаді, послужи ще востаннє* (М. Коцюбинський); // Посприяти чому-небудь, допомогти в чомусь. — *Я .. тому й запросив вас сюди... Отже, ви мусите послужити науці* (М. Дашкієв).

◊ **До́ля (форту́на) слу́жить / послужи́ть** *див.* **до́ля**[1].

ПО́СЛУЖКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **по́слуга** 1. *Зробити братові послужку.*

ПОСЛУ́ЖКА, и, *ж., заст.* Служниця. *Свекор каже: невістко моя, Свекруха каже: послужка моя* (П. Чубинський); *Послужки, що їх не любила* [княгиня], *боялися прясти ввечері при світлі й відкритих дверях... її боялися...* (К. Гриневичева).

ПОСЛУ́ЖЛИВИЙ, а, е. Який охоче робить послуги, завжди готовий зробити послугу кому-небудь; прислужливий. *Він.., одержавши тут же від послужливого художника рекомендаційного листа, поспішив другого ранку переселитися на нове помешкання* (В. Підмогильний); *Під вікном промайнуло обличчя .. завжди тихого й послужливого Івана Сидоровича* (П. Панч); — *Фаустин, швейцар з готелю, дуже добра, справедлива й послужлива людина* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Дуже ввічливий, уважний, привітний. *Вутанька прийшла в кінематограф в парі з воєнкомом. Чемний і послужливий, він, дарма що зупинився десь на приватній квартирі в знайомих, спеціально зайшов за нею, щоб супроводити її цього вечора* (О. Гончар); *Послужливий Фелікс шанобливо попровадив начальство на його чільне місце* (П. Загребельний); // *перен.* Догідливий, запобігливий. *В польських умовах миру, які чимдуж інструктуються послужливими газетами, є одно, що примушує тільки знизувати плечима* (В. Еллан-Блакитний); *Послужливий об'єктив телепередавача поповз униз, наблизив аркушик паперу* (М. Дашкієв); *Цю хвилину чомусь мені не хочеться згадувати, хоч послужливий мозок підсовує мені її знову й знову...* (М. Білкун); // Який виражає догідливість, у якому проявляється запобігливість. *Офіцерові набридло це сльозливе приказування, перестав слухати послужливий переклад фельдфебеля* (Іван Ле); *Чиїсь послужливі руки вже зачинили двері* (В. Владко); *Він покірно замовив два шашлики і повернув до Остапа своє послужливе обличчя* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОСЛУ́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **послу́жливий.** *Сильвестр Іванович був дуже люб'язна, готова до всяких послуг людина .. Леле, ця послужливість і погубила його* (Б. Антоненко-Давидович); *Севочка самовіддано і мало не побожно всюди носив за нею чемоданчик. Усім така послужливість здавалась кумедною, але Севочка не звертав на те уваги* (В. Собко); *Опиняюся в номері і кілька хвилин відпочиваю і від спеки, і від якоїсь рабської послужливості служителів готелю* (В. Минко).

ПОСЛУ́ЖЛИВО. Присл. до **послу́жливий.** *Петро підійшов до столу і послужливо відсунув стільця, запрошуючи їмость сідати* (С. Андрухович); *Наталка нечутною тінню ковзала по покоях, послужливо виконуючи найменше бажання господині* (С. Добровольський); *Анна-Марія .. витягла з Адиної пачки сигарету. Офіціантка, що стояла в кутку зали, відразу підійшла й послужливо клацнула запальничкою* (І. Роздобудько); * Образно. *Послужливо освічують* [зорі] *шлях* (С. Процюк).

ПОСЛУЖНИ́Й, á, é. Який містить відомості про особу службовця, установу і т. ін. *Федькович дістав із кишені послужну картку, подав Нойбауерові* (Р. Андріяшик).

△ **Послужни́й спи́сок (реє́стр)** *див.* **спи́сок.**

ПО́СЛУХ[1], у, *ч.* 1. Слухняне виконання чиїх-небудь наказів, розпоряджень, побажань, підкорення чиїйсь волі; покора. *Батько-мати тепер уже не цуралися дочки, як спершу: вони її прихиляли до послуху то сим, то тим* (Панас Мирний); *Побратими попрямували за новим провідником, вони вже звикли до мовчазного послуху* (О. Бердник); *Були то такі часи, що проти волі батьків не наважувалися йти* [діти], *росли ж бо в послуху та повазі до старших* (Дара Корній).

2. *рел.-церк.* Певні обов'язки, покладені на кожного ченця або на монастирського прислужника, що готується стати ченцем, а також період виконання цих обов'язків. *Вибувши літа монастирського послуху, Вишенський осів у самітнім скиті десь серед лісу* (І. Франко); *Послух чернечий треба вміти тримати. І віру мати кріпку, а не скакати з православних у католики, а з католиків у лютерани* (Г. Пагутяк); // Узята на себе ким-небудь обітниця спокутувати гріхи. [Л и ц а р:] *Дитину рідну ховають батько-мати і за теє бажають послуху — неволі, значить; спізнаються по волі молодята і вже присяги прагнуть — знов неволі...* (Леся Українка).

Відмовля́ти / відмо́вити в по́слуху *див.* **відмовля́ти.**

◊ **Вихо́дити / ви́йти з по́слуху** *див.* **вихо́дити.**

ПО́СЛУХ[2], у, *ч., розм.* Слух (у 3 знач.), чутки. *Поширювати послух.*

○ **(1) По по́слуху,** *у знач. присл., рідко* — з чуток, з розповідей. *Мене взято* [з села] *немовлям, і рідний свій Чорностав я знав тільки по послуху* (Марко Вовчок).

ПО́СЛУХ[3], а, *ч., заст.* 1. У Давній Русі — свідок на суді. *Нінащо не придалася спроба очищення себе з закиду сімома виижами* [очевидцями] *й послухами своєї доброї слави: Самбор мусів повернути шкоду сім'ї убитого* (К. Гриневичева); — *Він, він, княже, — гомоніли бояри.., — грабував склепища на Подолі, це він убив купця Божедома — в сінях стоять .. послухи, вони скажуть усю правду* (С. Скляренко); // Узагалі свідок, очевидець. — *А в чому хай клянеться? — спитав Великий князь. Він почав розуміти думку Валдислава. — Ну, в чому? — В чому завгодно. — При послухах?* (І. Білик).

2. Підслух (у 2 знач.), підслухувач (у 1 знач.). *Уміють* [слов'яни] *бути таємними послухами у таборі супостата, незамінимими провідниками в лісах, на річкових заплавах* (Д. Міщенко); *Гунський цар Аттіла воював десь далеко на півночі, біля Холодного моря. Воював, і візантійські послухи й вивідники пильно стежили за його кожним кроком* (І. Білик).

ПОСЛУХА́ННЯ, я, *с., заст.* 1. Послух *(див.* **по́слух**[1] 1). *Його брала злість, бо його принцип деспотизма* [деспотизму] *в сім'ї й послухання жінки Марта потоптала ногами* (І. Нечуй-Левицький); *Повинність кожного члена є безумовне послухання старшини цього братства* (Т. Осьмачка).

2. Слухання. *За сим Бенедьо подякував громаді за послухання і зліз із каменя* (І. Франко); *І, може, де кобза найдеться, Що гучно на співи озветься, На співи, на струни мої негучні. І, може, заграє та кобза вільніше, Ніж тихії струни мої, І вільнії гуки її Знайдуть послухання у світі пильніше* (Леся Українка); *Може б, ще й далі тривало послухання приходьків, якби несподівано різкий Беатин рух не вирвав королеву з того виру розбіжних думок* (Н. Королева).

ПОСЛУ́ХАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **слу́хати** 1–7. *Може б хто послухав казки?* (Леся Українка); — *Краще давай я постукаю і послухаю тебе, і тоді ми поставимо вірний діагноз* (О. Іваненко); *Послухати в суді сю справу, та ще з такою шляхетною панією, як мадонна Філіппа, зібрались майже всі пратяни* [мешканці м. Прато] (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Послухай дурного, то й сам дурним станеш* (Номис); — *Ось послухайте, тітко, — гомонів згори Сергій. — Обживетеся на новому місці, так ще мене й у гості покличете* (Григорій Тютюнник); // *кого.* Побувати на концерті якого-небудь співака або відвідати оперу з його участю. *Йому заманулось піти в оперу й послухати якогось приїжджого артиста* (І. Нечуй-Левицький); — *Послухав би ти, Корнію, Кіндрата Пожитька у "Запорожці" або в "Наталці Полтавці" Орину Гармашівну! — А що ж, і послухаю, може, — сказав Корній* (А. Головко); *В сусідньому селі був концерт художньої самодіяльності. Тамтешнього ансамбля "Дореміквасоля". Звичайно, ми поїхали послухати конкурентів* (В. Нестайко).

2. Слухати (у 1–6 знач.) якийсь час. *Хочеться послухать, як море заграє, Як пташка щебече, байрак гомонить* (Т. Шевченко); *Вона метнулась до сіней, послухала під дверима, чи тихо в покоях, і, вернувшись до пекарні, позавішувала хустками вікна та причинила двері* (М. Коцюбинський); *Сон його був неспокійний: часто вставав, підходив до колиски послухати, чи спить Микола. Син спав* (П. Кочура); *Той, що стріляв у Качинського, схилився над підстреленим агентом на одне коліно і послухав, чи б'ється серце* (Любко Дереш).

Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* **слу́хати; (1) Як (коли́) послу́хати / послу́хаєш** *кого* — якщо повірити чиїмсь словам, узяти до уваги те, що хтось говорить. *Як послухати, що він про село розповідає, то й правда виходить — роботи край непочатий* (А. Головко); — *А вона* [жінка], *звиняйте, зноровилася і знає тільки своє: чоботи кров гріють. І коли послухати її, то виходить, що й сонце так не гріє, як чоботи* (М. Стельмах); *Не всі князі сьогодні розуміють цей* [тривожний] *свист, не до кожного сьогодні навіть Овлур може досвиститися. Хоч всі сьогодні, як послухаєш – за волю, за щастя, за кращу долю свого народу* (В. Чемерис).

ПОСЛУХА́ТИ, áю, áєш, *недок., кого, заст.* Слухати (у 5 знач.); слухатися (у 1 знач.). *У нас така думка: ми в добрих людей віку доживемо, будемо їх послухати, щоб і їм було добре від нас* (Ганна Барвінок).

ПОСЛУ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *кого, чого і без прям. дод.* Док. до **слу́хатися** 1, 2. — *Не ходи* [посипати], *мій голубчику! Ти ж в мене слухняний, послухайся мене: не ходи!* (Панас Мирний); *Гордій прикликав її до себе, вона без особливого ентузіазму послухалась* (Г. Вдовиченко); *Довелося лягти на холодний метал палуби, плечем допомагати, щоб вентиль послухався його слабкуватих дитячих рук* (Іван Ле); *Руки, голова, плечі послухались — ожили, а скорчені ноги закам'яніли і потягнули його донизу* (М. Стельмах); *Тарасик кинувся бігти, а за ним сунув велетенський танк.., і він довів його аж до рогу вулиці, підняв руку, і танк послухався його, зупинився* (К. Гриб).

Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* **слу́хати.**

ПОСЛУ́ХА́Ч, у́хача́, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **слуха́ч** 1. *Послухачі нехай умову пам'ятають і голову мені не морочать. Згода? Як згода, то слухайте* (Марко Вовчок); *Той кавалер та був якраз кращий послухач, ніж оповідач* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Той, хто слухає кого-небудь, виконує чиюсь волю. *Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі* (Номис); [П а в л о:] *І хіба таки меж нами не буде другого Сагайдачного?* [І г н а т:] *Ні вже, поминайте його. Не такі козаки стали! Тепер уже таких послухачів нема, щоб доброго слухали* (М. Костомаров); [Х р а п к о:] *Таких дітей, як ти, й на улиці скільки хочеш бігає. Аби тут було (б'є по кишені), а то знайдуться і помагачі, і послухачі* (Панас Мирний); * Образно. *Я є лише німим послухачем свого таланту, але такі, як ти, Марто, такі, як ти, творять ту велику силу, що пригноблює таких, як я* (О. Кобилянська).

ПОСЛУХНЯ́НИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **слухня́ний.** *Розумний та послухняний був* (Сл. Б. Грінченка); — *Луско, я зробила тобі немало добра і сподіваюсь, що ти будеш мені завжди вірною і послухняною* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Очі й ніжні, і зухвалі Умів* [Євгеній] *звести і опустить Чи послухняні сльози лить!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Родивсь* [Б. Сметана], *як Моцарт, — з музикою в серці І в пальцях, ще з дитинства послухняних* (М. Рильський).

ПОСЛУХНЯ́НІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **послухня́ний.** — *Наградив тебе Бог жінкою доброю, з лагідною послухняністю, хазяйкою невсипущою, — хвали за се Бога і лягаючи, і встаючи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Слухались* [гуси] *і йшли на гору білою шворкою. Їхня послухняність ніби дивувала богів у парку, які перед цим мали нагоду скласти для себе дещо інші поняття про свободу* (В. Земляк).

ПОСЛУХНЯ́НО, *рідко.* Присл. до **послухня́ний.** *Тато .. послухняно так увіходять у загорожку й за столик під яблуню всідаються* (В. Медвідь).

ПОСЛУХНЯ́НСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **послухня́ність.** — *От я тебе і знайшов, і тепер ще дужче полюбив тебе, і за твоє послухнянство .. я тобі стану у великій пригоді* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОСЛУШЕ́НСТВО, а, *с.* 1. *заст.* Слухняність. — *Ну, — каже батько, — добра ти в мене дитина, я тебе нагороджу за твоє послушенство* (з казки); — *Кажуть, що так Бог звелів, щоб на землі були можні і злидарі. — Брехня! — глухо промовив Ярема. — То все вигадка і втіха для дурнів, щоб жили в послушенстві та панам догоджали* (П. Кочура); *Тричі вдарив дзвін до послушенства, але віче бурувало* (А. Хижняк); — *Діти тепер розбещені, — сказав директор.., — втримати їх у належному послушенстві не завжди легке* [легко] (Валерій Шевчук).

2. *рел.-церк.* Перебування послушником у монастирі, виконання обов'язків послушника. *Їх* [послушників] *роки були вже покликані до армії, на фронт, на війну — але послушенство в монастирі звільняло їх від призову на позиції* (Ю. Смолич); — *Він послушенство у Печерах відбував, а потім перебіг у Семенівський монастир* (Ю. Логвин).

ПО́СЛУШКА, и, *ж., рел.-церк.* Те саме, що **послу́шниця[1].** *Скинувши на послушок гнівний, болісний погляд, матушка .. підняла угору довгий сачок* (М. Коцюбинський); *Кохана Івана Мазепи Мотря Кочубей, яку силою видали заміж за нелюбого, стала послушкою Пушкарівського монастиря поблизу Полтави* (із журн.).

ПОСЛУ́ШНИЙ, а, е, *заст., розм.* Слухняний. *А я, молода та послушная, Свого свекорка та послухала* (П. Чубинський); — *Не дивіться, що вона така худенька та ніби квола, — погладжувала мати дівчинку по голові. — Вона в мене жвавенька, послушна, найміть, люди добрі...* (О. Гончар); *Четвірка добрих коней.., послушна руці панського кучера, пішла не поквапливо, але й стрімко* (Г. Колісник); *Машини усі послушні Людині, одній людині В оперативній будці* (Я. Шпорта); * Образно. *Неправда тих слів аж била з лиця і очей Леонові, але уста, послушні наказові волі, говорили* (І. Франко).

ПОСЛУ́ШНИК[1], а, *ч., рел.-церк.* Монастирський прислужник, що відбуває послух *(див.* **по́слух[1]** 2), готуючись стати ченцем. *В його флігель все частіше навідувались сиві ченці, русяві й чорняві молоді послушники* (І. Нечуй-Левицький); *Ранком чернець-кошовий привів до нього* [Рогози] *осідланого коня і приніс вбрання послушника. — Одягай, сину, отеє вбрання, — сказав він, — а на голову підкапок послушника, сідай на коня, та й їдь собі до річки Бугу* (А. Кащенко); *Я мав намір вступити в монастир на деякий час, потрібний для обсервацій, у ролі послушника, надягти на себе підрясник, ходити до церкви, їсти й спати разом із братією* (М. Коцюбинський); *Послушник Бенедикт, ідучи о третій годині ранку зі своєї келії, .. прямував до стайні годувати коней* (С. Андрухович).

ПОСЛУ́ШНИК[2], а, *ч., заст.* Слуга. *Повідає цар до тих своїх послушників, щоби забили сто волів йому на обід* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСЛУ́ШНИЦЬКИЙ, а, е, *рел.-церк.* Прикм. до **послу́шник[1]** і **послу́шниця[1].** *Він суворо виконував усі приписи манастирського* [монастирського] *уставу, і коли покинув келію після чотирьох літ послушницької служби, то сталося це, головним чином, під тисненням з боку рідних* (М. Зеров); *Уявна кінокамера, вихоплюючи раз по раз з людської товпи блідий бородатий лик Святого, вела його .. туди, де він вирив свою першу послушницьку печерку, пізнав Бога* (Г. Тарасюк); // Належний послушникові. *Він задер голову так, що послушницька чорна скуфійка з'їхала аж на тім'я* (І. Нечуй-Левицький); *Коса, як хвилястий гірський потік, виривалася з-під послушницького гострого клобука, огинала плечі і важко спадала вниз, підкресливши в ході м'які форми гінкого стану цілком мирської грішниці...* (Іван Ле); *Летісія Насарено розмірено виспівувала* [урок читання] *під свій послушницький метроном, і голос її заповнював цілий світ* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОСЛУ́ШНИЦЯ[1], і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **послу́шник[1].** *Незабаром вона вийшла з чорнявою, кругловидою послушницею, яку вона звала Софією* (І. Микитенко); *Неля знала, що послушниці "рекрутуються" з простих, без середньої освіти, дівчат, які, навіть прийнявши сан, виконують роботу прислуг* (Ірина Вільде); *Ігуменя погодилася взяти дівчину за послушницю до монастиря* (І. Пільгук); * У порівн. *Кілька день потім ходила* [Маруся], *мов послушниця в переддень великого таїнства постригу* (Г. Хоткевич).

ПОСЛУ́ШНИЦЯ[2], і, *ж., заст.* Служниця. *Догідлива послушниця.*

ПОСЛУ́ШНИЧКА, и, *ж., заст.* Пестл. до **послу́шниця**[2]. *І дядина мого батька була у неволі* [у татар]. *Вісім год послушничкою була* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСЛУ́ШНИЧОК, чка, *ч., заст.* Пестл. до **послу́шник**[2]. *Мого батька брата та була взяла орда; а він там був послушничком у одного татарина п'ять год* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСЛУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст., розм.* Властивість за знач. **послу́шний;** слухняність, покора. [Ю г у р т а:] *Старійшини! Войовники! Друзі Мої, спасибі вам за вашу вірність, І за послушність вашу!* (І. Франко); *Пастухи починали сваритися поміж собою, лаятися за кожну дрібницю, доходило часом і до бійки. Нарушався обіт всестороньої послушності ватагові* (Г. Хоткевич); *Видали* [король із канцлером] .. *універсал до черні в моєму війську, щоб кидали Хмельницького, "найдальше за чотири дні верталися до домів і послушності панам своїм"* (П. Загребельний).

ПОСЛУ́ШНО, *заст., розм.* Присл. до **послу́шний.** *Надбіжить маленький його пастушок, чвяхне батіжком, а бугай озьме* [візьме] *хвіст поміж ноги та й послушно вертається до стайні* (Л. Мартович); *Ставала* [Настка] *все прихильніша до нього, і коли він висловлював якесь бажання, виконувала його послушно* (О. Кобилянська); *Фоня послушно склав свої квиточки, записи, закрив палітурку, взяв її під пахву і пішов* (Іван Ле); *Яснїють на чорнім ґруні латки .. снігу, що їх моя нога послушно, мов заворожена, оминає, аби не ступити на біле* (О. Забужко).

ПОСЛЮСАРЮВА́ТИ, юю, юєш, *док.* Слюсарювати якийсь час. *Головний сержант кулеметного взводу Олексій Крот після школи навчався на тракториста-машиніста. Перед армією трохи послюсарював, а тоді вирушив на строкову службу* (із журн.).

ПОСМА́ГЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посма́гнути.** *Посмаглу шкіру потрібно мастити живильними кремами проти пересихання* (із журн.); *Горить* [Катря] *уся в жару, очима сухими дивлячись гаряче в сутінь, і посмаглими губами у спразі все шепоче — "пити"* (А. Головко).

ПОСМА́ГНУТИ, ну, неш, *док.* 1. Засмагнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Туристи під час екскурсії посмагли* (із журн.).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **сма́гнути** 1. — *Губоньки в тебе як посмагли!* (Ганна Барвінок); *Я з переляку внімів* [онімів], *знітився і облизав уста, що одразу ж посмагли* (М. Стельмах); *Губи його посмагли, а очі горіли страшним болем. Видно, боліло у нього не тільки тіло, а й душа* (В. Малик).

3. *тільки 3 ос., розм.* Потемніти від сонця, спеки. *Гречка посмагла* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСМА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посма́жити.** *В печі в ринках та мисках покотом лежала посмажена цілісінька зграя курей, качок, індиків, гусей...* (І. Нечуй-Левицький); *На третій день Ібліс подав до столу Курча й ягня, посмажені укупі* (А. Кримський); *На сніданок було щось на зразок овочевої зупи, сильно пересоленої і присмаченої посмаженою на салі цибулею* (Н. Сняданко); // **посма́жено,** *безос. пред. Сьогодні є чимало спецій, завдяки яким приготовлене в духовці м'ясо набуває смаку, наче його було посмажено на мангалі* (із журн.).

ПОСМА́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **посма́жений.** *Ступінь посмаженості.*

ПОСМА́ЖИТИ, жу, жиш, *док., що.* 1. Док. до **сма́жити.** *А для четвертого він на печеню Посмажив яловичу полядвицю, Заправив мускусом та шафраном, Старим вином, рожевою водою* (А. Кримський); *Суп був зварений іще вранці, котлети вона посмажила вчора* (С. Талан); *Сонце безжально посмажило мандрівникам обличчя* (із журн.).

2. Засмажити все або багато чого-небудь. *Олія* [для салатів] *руйнується при високих температурах, тому такі речі, як мішок картоплі, краще посмажити на чомусь іншому* (С. Пиркало); * Образно. — *Смажив вже він козаків на вишкварки і, певно, має на думці посмажити усю Україну на сковороді, — обізвався Супрун* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСМА́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **сма́житися.** *Як посмажилось м'ясо, Патрокл на столи його виклав* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Під палючим сонцем шкіра посмажилася.*

2. *розм.* Смажитися на сонці якийсь час. *Він ішов на річку, щоб перед черговою виставою посмажитись на сонці, подихати свіжим повітрям та побути на самоті серед природи* (Д. Ткач); *Золоті промені стали вже не просто теплими, а по-справжньому гарячими, і коли б не шпаркий вітерець.., то хлопцям довелося б добре посмажитися* (В. Малик).

ПО́СМАК, у, *ч., рідко.* Те саме, що **при́смак.** *Голяр милив його рукою. Нудкий запах мила мішався з посмаком кави* (Б. Лепкий); *Яковенко відчув холодний посмак металу на язиці* (П. Загребельний); *Всі її справжні смаки та бажання просто зникли, залишивши по собі тільки безкінечний посмак вагання* (Н. Сняданко).

ПОСМАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, чого, кому.* Док. до **смакува́ти.** *Ну, добриї люде* [добрі люди], *випийте по чарці і вареничків з суницями посмакуйте* (Ганна Барвінок); *Як би йому посмакували мої .. тістечка з абрикосами! Треба буде спробувати передати якось Петром* (С. Андрухович); — *Образився на дівчинку і вирішив посмакувати це з холодком? Юліан не відповів* (Р. Андріяшик); // *чим.* Те саме, що **пола́сува́ти.** *Катерині і потрібна тільна корова, щоб хоч на старість досхочу посмакувати молоком* (С. Чорнобривець); *Озброєні стійкові пильно охороняли село. Вони часто змінювалися, тому всі стрільці мали змогу посмакувати святвечірніми стравами, понасолоджуватись, бодай коротко, домашнім затишком* (М. Андрусяк).

2. *що, чого, чим і без дод.* Смакувати якийсь час. *Василь Семенович сів на скриню, узяв грушу й собі, відкусив шматок, посмакував* (В. Собко); *Поки сонце не зайшло остаточно, взяв наливку, влив трохи в срібний келишок, не по вінця. Примостився за столом, ковтнув, посмакував* (А. Кокотюха); *Кузьма Іванович не курив і тому знеціновався благородний жест — дати йому першому посмакувати цигаркою* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОСМА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посмали́ти.** *Дідок у дверях, посмалені цигаркою жовто-сиві вуса, два кущики сердитих брів* (М. Куліш); *Широкий і волохатий піджак, що служив замісто пальта, був після купання в вимивині з струмковою водою досить чистий, хоч і посмалений скрізь* (В. Барка).

2. *у знач. прикм.* Який посмалився. *Немов привітав* [кінь] *зарослого густою бородою високого й дужого чоловіка в посмаленому ковальському одязі під ремінним фартухом на шиї* (Іван Ле); *Аж ранком прийшов* [прийшли] *свекор і Яків додому, обидва посмалені, виморені, хмурі* (Панас Мирний).

ПОСМАЛИ́ТИ, алю́, а́лиш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **смали́ти** 1, 2, 4, 5. — *Насте, попроси Дьордія Івановича, аби посмалив ту труну паяльною лампою* (В. Кожелянко); * Образно. *Вже не один роман був у житті гарного Селаброса. До його краси, до його повних червоних уст липнули молоді й панни, й панії.., й не одна з їх* [них] *посмалила свої легенькі крильця* (І. Нечуй-Левицький).

2. Обсмалити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *Дев'ятнадцять самих баранячих голів до захолоду сама посмалила* (Ганна Барвінок); — *В Бішконі сонце цвіт посмалило* (К. Гордієнко).

3. Смалити (у 1–5 знач.) якийсь час. *Вона бігала за молодшим братом і канючила, щоб він їй дозволив трохи посмалити єгипетського тютюну з колекційної люлечки* (М. Малиновська).

ПОСМАЛИ́ТИСЯ, алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Док. до **смали́тися.** *Одна груша виразно посмалилась, і мені чомусь найбільш шкода її було* (М. Івченко); *Посмалилися носи, загоріли плічка* (Н. Забіла).

2. Обсмалитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Дарма їм* [голубам], *що посмаляться крила; байдуже, що незабаром огонь пожре їх захист, оселю: несподіване страховище вабить їх, тягне до себе* (Панас Мирний); *Шкіра посмалилась, Ніжки натрудились, Оченята без матусі Тяжко занудились* (І. Багряний).

3. *рідко.* Покритися кіптявою, стати чорним від довгого перебування біля вогню (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Усі каструлі посмалилися.*

ПОСМАЛЬЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **посмальцюва́ти.** *Посмальцьована картопля.*

2. *у знач. прикм.* Який посмальцювався. *Снують службовці в недорогих, але страшенно вигладжених пальтах .. Окремо робітники, худі до запалости, .. творять посмальцьованими ватниками і кепками перехід до вигляду селян, що товпляться, обідрані і забруджені* (В. Барка).

ПОСМАЛЬЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що, розм.* Док. до **смальцюва́ти;** засмальцювати. *Щоб не посмальцювати одяг під час смаження їжі, потрібно надягати фартух* (із журн.).

ПОСМАЛЬЦЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, *док., розм.* Забруднитися чим-небудь масним. *З часом одяг посмальцювався.*

ПОСМА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **посмачи́ти.** — *Мати на обід борщу з капустою наварила, олією посмачено-го* (В. Дрозд); *Вона була зла на того варвара за його розмову, не посмачену ані кришки компліментами й хвальбою* (І. Нечуй-Левицький); // **посма́чено,** *безос. пред. Вареники з квашеною капустою й картоплею посмачено шкварками* (із журн.).

ПОСМАЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *док., що, розм.* 1. Док. до **смачи́ти** 1. *Нема чим картоплю посмачити* (Сл. Б. Грінченка); [2-й вартовий *(їсть):*] *Сиренька* [печеня], *та дарма, аби гаряча.* [Сінон:] *Ось на перчину, трохи посмачи* (Леся Українка); *Вона .. нашіптувала мені на вухо співаницю: "Наварила лободи та й без солі, без води, З рака масті натопила та й вечерю посмачила"* (М. Дочинець).

2. *перен.* Доповнити, прикрасити (мову, розповідь і т. ін.). *Посмачити мовлення фразеологізмами.*

ПОСМАЧНІ́ТИ, іє, *розм.* Док. до **смачні́ти.** *Щоб кава посмачніла, можна додати до неї топінг* (із журн.).

ПОСМАЧНІ́ШАТИ, ає, *розм.* Док. до **смачні́шати.** *"Горілка, кажуть, посмачнішала... Може, й так, самій не доводилося куштувати; у Лейби на розторжю взяла собі відерко"* (О. Кониський); *Якщо навчитеся правильно застосовувати спеції, ваші страви значно посмачнішають* (із журн.).

ПОСМЕРДІ́ТИ, джу́, ди́ш, *док., чим і без дод.* Смердіти якийсь час. *Нечутно підійшов чужак — хлопець з Вулиці. Посмердів новими черевиками й пиріжками, послухав трохи, а тоді як розрегочеться!* (М. Павленко).

ПО́СМЕРК *див.* **по́смерки.**

ПО́СМЕРКИ, ів, *мн. (одн.* **по́смерк,** у, *ч.).* Те саме, що **при́смерки.** — *Сумно зробиться у Ковалівці. Надійде осінь. Шумливі вітри загудуть, імлисті посмерки постеляться полями* (Б. Лепкий); *Колючий посмерк повз, немов їжак, і пахла над дротами синя глиця* (В. Стус); *Поступово кімнату оповивали червонувато-сині посмерки* (І. Білик).

ПО́СМЕРКОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́смерки.** *При світлі з прядивом у посмерковий час Згадаєте мій вірш і скажете нараз: "Була за вроду я прославлена Ронсаром!"* (М. Зеров, пер. з тв. П. Ронсара).

ПОСМЕРТИ́ТИ, рчу́, рти́ш, *док., кого, заст., рідко.* Позбавити життя; умертвити (у 1 знач.). *Людей посмертила для лакомства грошей* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСМЕ́РТНИЙ, а, е. 1. Який буває, відбувається після чиєїсь смерті (перев. для вшанування його пам'яті). *Далі видів* [чоловік] *похорони... хоругви... людей з повідкриваними головами, а опісля посмертний обід* (О. Кобилянська); *Гримить салют. За лісом б'ють гармати по ворогу.* — *Присвячений тобі посмертний залп* (І. Гончаренко); *Дійсне його ім'я дізнався Львів з посмертних листівок, якими вшанував пам'ять дурного Яся власник поховального закладу пан Курковський* (Ю. Винничук); // Який був опублікований або став відомим після смерті автора (про літературний твір, лист і т. ін.). *Його* [Івана Багряного] *посмертна книга — чи не найбільш "багрянівський" твір безсмертного автора* (О. Шугай); — *Навіть якщо Фуке надрукує мій посмертний памфлет, це буде зайвою підлотою* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Який приходить до кого-небудь або надається комусь після смерті (перев. про славу, визнання, звання і т. ін.). [Неріса:] *Посмертна слава, то звичайний дар таким співцям, як ти* (Леся Українка); *Діждала й вона свого .. майже посмертного визнання* (О. Забужко); — *Я щиро вдячний тим людям, що врятували його — хай не від смерті, але від посмертної ганьби* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *рідко.* Те саме, що **загро́бний.** *Повірте слову, мій шановний друже, Посмертного життя не хочу я собі* (Леся Українка).

Посме́ртна ма́ска *див.* **ма́ска.**

ПОСМЕ́РТНО, *присл.* Після смерті. *Війт з лавниками зібрались на пересуд і виправдали невинного, посмертно записавши його в списки достойних мужів міста* (Р. Іваничук); *Всі посмертно продуковані дурниці про Володимира Івасюка для мене є лише наслідком людської дріб'язковості* (М. Матіос).

ПО́СМИК, у, *ч.* 1. Різкий, рвучкий рух; ривок (у 1 знач.). — *Ех, Ксеню! Як добре буде, як запрошу колись тебе в гості...* — *В легкому посмику губів знову ворухнулася усмішка* (Р. Андріяшик); *Артем завмер. Цієї миті він видавався собі рибалкою, який, зачувши посмик, підсікає рибу* (А. Кокотюха); *Гнідий крутнувся, неначе навколо осі, і, звично скорившись волі господаря, весь напружився, чекаючи посмику* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *у знач. присл.* **по́смиком.** Одним різким коротким рухом; поривчасто. *Він .. посмиком раз по раз поправляв гуню на плечі* (І. Білик).

ПОСМИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посми́кати.** *Посмикане в гущавині, спопеліле веретя обсунулося миттю з тіла, мов порох, звіяний вітром з каменя* (Б.-І. Антонич); * Образно. *Нерви його розбилися вкрай, весь він був якийсь посмиканий, роздавлений* (Г. Хоткевич); *Світло свічечки скупеньке, мерехтливе, тіні гойдаються від нього посмиканими смугами* (В. Винниченко); // **посми́кано,** *безос. пред. Чимало людей у вихідні виїжджають на лоно природи, прагнучи не лише відпочити, а й привезти додому її дари, наприклад, букет польових квітів. Як наслідок, скрізь усе посмикано й витоптано* (із журн.).

ПОСМИ́КАТИ, посми́каю, посми́каєш *і рідко* посми́чу, посми́чеш, *док., кого, що і без прям. дод.* Смикати (у 1–5 знач.) кого-, що-небудь якийсь час. *Коли ми піднялись по сходах, на знайомих нам дверях побачили замок. Ми трохи посмикали його, але таким способом замки не відмикають* (Л. Смілянський); — *Посмикай, — сказав я Ніні. — Тільки не дуже смикай, а так, легенько. — І я показав, як треба дражнить павука* (В. Близнець); *Лесик по-змовницьки шепотів мені: — Одягнемо новорічні маски і добряче посмикаємо Зіну за коси* (В. Нестайко); — *Дивись, — Дарця посмикала його за руку. — Хто то?* (Любко Дереш); — *Тепер я розкажу вам, хто такий студент Сміян, — збадьорено посмикав приплюснутою голівкою Сирота* (П. Загребельний); // *за що.* Покарати кого-небудь, смикаючи за чуба, за вуха і т. ін. *Вона було пиріжком у неділю наділить, а надломиш у садку вишню, то за чуприну посмиче* (Марко Вовчок); *Шкода: нову жилетку уболотив* [забруднив]. — *Та ви б його хоч за вухо посмикали, — порадив хтось* (М. Хвильовий).

ПО́СМИКОМ, *присл., діал.* Дуже швидко; прожогом (у 1 знач.), стрімголов (у 1 знач.). *Чи спав, чи не спав, удосвіта скочив на коняку та посмиком у Лучки...* (Марко Вовчок).

ПОСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посми́кувати** і **посми́куватися.** *Сердито посмикував* [Софрон] *за віжки. Певно, те посмикування не мало ніякого впливу на Гнідка, бо він з незалежним і байдужим виглядом, ніби то не його запрягли у воза, а когось іншого, переставляв ногу за ногою* (Ю. Збанацький); *Хотілося пробути подовше у цій напівдрімоті і якомога рідше здригатися від посмикування, якого бабці не вдавалося уникнути, коли волосся було надто вже заплутаним* (Н. Сняданко); *Доцент зблід, відступив од вікна. І Клара, й Лариса помітили нервове посмикування його щік* (М. Руденко); *Лише .. вуха, і ще ледь помітне посмикування хвоста, видавали настороженість тварини* (С. Андрухович).

ПОСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* 1. Час від часу злегка смикати кого-, що-небудь. *Сп'янілий Сафрон сидів біля Созоненка і гарячився, посмикуючи вуса* (М. Стельмах); *Ліву волосінь щось посмикувало, він витяг закидушку на берег. На гачку сидів йорж* (Ю. Мушкетик); *Богдан увесь час посмикував за повіддя, бо кінь, позбивавши підкови в лісах, ступав надто несміливо* (І. Білик); // *чим.* Раз у раз робити мимовільні різкі рухи якою-небудь частиною тіла. — *От тобі гіркий доказ того, що притаєний ворог ще не перевівся по наших селах, — нервово посмикуючи шиєю, обізвався Дорош* (Григорій Тютюнник); *Під вікном, на килимі, лежав, скрутившись бубликом, кіт, посмикував уві сні довгими вусами* (О. Бердник).

2. *розм.* Час від часу потроху смоктати або ковтати що-небудь; посмоктувати (у 1 знач.). *Парубок, років двадцяти п'яти, що охороняв Йоньку, теж нетерпляче позирав у їхній бік, зрідка посмикуючи самокрутку, що диміла в нього поміж пальцями* (Григорій Тютюнник); *Хмизонос .. не відставав від товариства і посмикував медок, поцмокуючи та поахкуючи* (П. Загребельний); *Червона стіна старого кінотеатру піднімалася перед нею загадковою будівлею древніх. Так вона вирішила, посмикуючи цигарку за цигаркою в очікуванні жінки в чорному* (О. Ульяненко).

3. Час від часу завдавати відчуття незручності, болю, страждання і т. ін. — *Угу, думаю, — буркнув я машинально, бо знову нагнувся до п'яти, де посмикувала, нагадуючи про себе, ще одна колючка* (В. Кава); *Наступного ранку Марла знову (вже третій день поспіль) прокинулася з головним болем. Він пульсував десь у лобній частині мозку, час від часу посмикуючи за очі* (І. Карпа); // *безос. Відчув* [Данило] .. *в грудях справа біль, тупий і ниючий, ще й посмикувало там у такт чвалові коня* (Ю. Покальчук).

ПОСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Смикатися час від часу злегка. *Плаття на ній ледь-ледь посмикувалося .. в такт биттю серця* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Серафим, уже з нижньої сходинки, нетерпляче махав рукою, нервово посмикуючись* (М. Гримич); *Він, видно, збирався говорити спокійно, хоч обличчя його мінилося і посмикувалося* (Марко Вовчок); *Від пережитого страху у нього покруглішали очі і тихо посмикувалися вибілені тривогою губи* (Григорій Тютюнник).

ПОСМИРИ́ТИ, ирю́, и́риш, *док., розм.* 1. *кого.* Док. до **смири́ти.** *Тут бачив хлопець, як інша весела дівчина і прудкая, що не посмирила її ані робота, ані труди, щиро співала й підтанцьовувала* (Марко Вовчок).

2. *кого, що.* Смирити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Посмирити всіх підлеглих; Посмирити емоції.*

ПОСМИРНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **смирні́ти.** *І диво сталося з людьми: Усі притихли, посмирніли І похилились, посумніли, А очі всіх на схід летіли, Мов ждали тут же скону тьми* (І. Франко); *Зухвала юрба, що недавно так грізно ставилась, тепер посмирніла, мов ягнята, збилася в купу* (А. Чайковський); *Вранці вони* [тюремні охоронники] *жваво погукували, посвистували, .. зухвало лаялись. Потім посмирніли* (І. Багряний); — *Після того, як ми з тобою розлучилися, дуже посмирніла* [Адольфина], *зробилася така, хоч до рани тули, а щоб уже там кого вкусити, то й мови нема* (Ю. Винничук); * Образно. *Боже, як жага горіла В його покірливій душі! Як пристрасті палкі кипіли І серце розривали вкрай! Давно, надовго посмирніли? Вони прокинуться: чекай* (М. Драй-Хмара).

ПОСМИРНІ́ШАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **смирні́шати.** [С т а р ш и н а:] *От як завтра дамо хльосту, то посмирнішаєш, о, посмирнішаєш!* (І. Карпенко-Карий); *Метушилися з дрючками люди, ганяючись за бугаєм .. — За губу хватай, за кільце! Відразу посмирнішає* (Григорій Тютюнник); *Її свекруха якось ніби посмирнішала. Я гадала, Макариха лаятись буде, що Надійка в мене поселилася, аж воно вийшло навпаки* (М. Руденко).

ПО-СМИ́РНОМУ, *присл., рідко.* Злагідно, спокійно. *Ващук Федір справляв хрестини, то запросив і Довбушів обох. Зійшлися люди, все так по-смирному, спокійно, без опришського* [розбійницького] *гуку, без стрілянини* (Г. Хоткевич).

ПОСМІЛИВІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **сміливі́шати.** *Посміливішали селяни. Тепер уже балакали про все, не оглядаючись і не притишуючи голосу* (А. Головко); *Випивши чарку, господар посміливішав, почав говорити голосніше* (М. Ю. Тарновський); *Горбатюк посміливішав: — Та я ж до вас, панно Стефаніє, мов той... мов рідний б-братик!* (І. Білик); *З початком війни підпільники посміливішали. Почали вдень виходити надвір* (М. Андрусяк).

ПОСМІЛІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **посмілі́ти.** *Ми всі повернулися до дверей, де стояв посмілілий Ясько* (М. Чабанівський); *Зупиняє* [Марійка] *заволожені очі на посмілілому обличчі Югини* (М. Стельмах).

ПОСМІЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *рідко.* Док. до **смілі́ти.** *Пообертали коням ноги онучами. Трохи мов посміліли, але все ж тривогою били серця* (Г. Хоткевич); *В щоденникові сорок третього року, зима й провесна, Віктор навіть посмілів, зачіпав навіть ідеологічні теми, хоч маскував їх* (Олекса Ізарський); *Спочатку він дивився на нього з вікна кухні, а потім посмілів і почав боязко спускатися зі своєї верхотури у двір* (Г. Тарасюк).

ПОСМІЛІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **смілі́шати.** *Він сидів кілька хвилин, заглиблений у своє, солдати спершу мовчали, а згодом посміліщали. За кілька хвилин розмова стала невимушеною* (П. Кочура); *Був* [Дмитро] *важким і незграбним, та, випивши дві чарки, посмілішав* (М. Стельмах); *Дівчина несміливо почала співати, хвилювання душило її. Потім вона посмілішала, спостерігаючи, як уважно дослухається Радан-Джордано до слів* (О. Бердник).

ПОСМІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **сміти** 1. *Коли хто багатий, то хоч що роби, хоч догори ногами середу дня по вулиці піди, — ніхто його не посміє зупинити, та ще, глядячи на його* [нього], *й собі робитимуть* (Г. Квітка-Основ'яненко); [П и с а р:] *Хіба ж вона посміє проти батькової волі піти?* (І. Франко); *Не посміли зачепити Тимоша гайдамаки* (О. Довженко); *Малахаєву наш взводний нічого не посмів сказати* (Є. Доломан); *Довго в набитій людьми машині ніхто не посмів не то що писнути, а й дихнути* (Олекса Ізарський).

ПОСМІТИ́ТИ, ічу́, ітиш. Док. до **смітити.** *Не стільки побули гості, як всюди посмітили* (з переказу); *Закони Дванадцяти таблиць, ухвалені десь за п'ятсот років до н. е., відзначаються крайньою суворістю. Наприклад, смертною стратою карався всякий, хто посмітив чи потруїв зібраний врожай* (з наук.-попул. літ.).

ПОСМІ́ТНИК, а, *ч., зневажл.* Той, хто здійснює ганебні, підлі, мерзенні вчинки; сміття (у 3 знач.). *Якийсь піп, після того як губернатор висік різками двох старшин, став казати, що старшин не можна сікти. Урядник-посмітник .. вступився за губернатора* (О. Кониський); // Уживається як лайливе, образливе слово. — *А бодай тобі... посмітнику ти..!* (Сл. Б. Грінченка); — *Та чи тямиш ти, посмітнику, що, аби позбирати всі кулі, які решетили Себастіяна, можна було б галушок наварити?* (М. Стельмах).

ПОСМІ́ТНИКІВ, кова, кове, *зневажл., рідко.* Прикм. до **посмітник;** належний посмітникові. *Дійшло до сварки .. попа з урядником. Піп так розлисарів* [розлютився], *що впився зубами в посмітникову руку* (О. Кониський).

ПОСМІ́ТНИЦЯ, і, *ж., зневажл.* Жін. до **посмітник.** *Старожили розповідають, що коли дівка зганьбила себе, їй могли в танці кинути під ноги кетяг червоної калини, що означало: посмітниця, спаскудила рід, а що із паскудного роду нащадкам прибуде?* (із журн.).

ПОСМІ́ТЮХА, и. 1. *ж.* Чубатий жайворонок. *Біг я, біг, а посмітюхи не впіймав. Коло невеличкого мосту вона знялася з місця та й полетіла в жито* (І. Нечуй-Левицький); *Спів швидко приваблює пташок із сусідства, усяких червоногрудок, посмітюх, соловіїв і дроздів* (І. Франко); *Маленькі, схожі на горобців, чубаті посмітюхи клювали на дорозі кінські кізячки* (Григорій Тютюнник); *Ввічі знала* [Мірра] *дві птиці — ґаву й горобця. Журавель, лелека чи посмітюха для неї, що й орел, — зоологічний парк* (Олекса Ізарський).

2. *ч. і ж., зневажл.* Те саме, що **посмітник, посмітниця.** *Бідака вибачення привселюдно просив, баби ж казали, що жалісного як посмітюху ніхто не жаліє* (Є. Пашковський); // Уживається як лайливе слово. — *Гріховоднице нечестива! Посмітюхо бридка на дорозі до пекла! Покайся!* (Г. Тарасюк); *Хлопчак у лахмітті, ставши навшпиньки і заглядаючи у шинок, починав виспівувати старовинну глузливу приповідку, що нею в ті часи дражнили п'яниць: "Посмітюхи ви, п'яноги"* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. *ж.* Одна з дитячих ігор. *Попід тинами грались дівчатка у посмітюхи: малі босі ноженята підкидали порох — три рази в один бік, три рази в другий* (М. Коцюбинський).

ПОСМІТЮШЕНЯ́, я́ти, *с., рідко.* Маля посмітюхи (у 1 знач.). *У посмітюшеняти чуб значно коротший, ніж у дорослого птаха* (із журн.).

ПОСМІ́ТЮШКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **посмітюха** 1. *Радіє і Галя, так їй і хочеться заспівати тиху та веселу пісеньку, хочеться побігати-погуляти, як бігають посмітюшки по стежках* (Панас Мирний); *Посмітюшка бігла перед дітьми по землі, зачіпаючи крильцями бур'янець* (Ю. Яновський); *Невеличке, мов чубчики жайворонків-посмітюшок, глодове листя розсіялося над Наливайком* (М. Вінграновський); *Придорожні пташки-посмітюшки, не кваплячись, переходили дорогу перед самими колесами автомобіля* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОСМІТЮ́ШОК, шка, *ч.* Те саме, що **посмітюха** 1. — *Бачите, он у полі посмітюшок піднімається до неба, наче з якимсь вантажем, а ще краще сказати — струну натягує. Чуєте, як дзвенить його пісня?* (В. Скуратівський).

ПО́СМІХ, у, *ч.* 1. Насмішка, глузливий жарт, висміювання кого-, чого-небудь. *Дворові жінки почали сміятися, а Парасці що за діло? Плювати їй на їх посміхи!* (Панас Мирний); *Коли вона йшла вулицею, всі оглядались на неї. Кожний дивився на неї особливо: хто з посміхом, хто з подивом, хто з жалем* (Леся Українка); *Синявін вважав, що то глузують з нього, і дбайливо оглянув себе, кімнату. Не знайшовши причини для посміху, закам'янів увагою* (Іван Ле); *Чомусь тоді, можливо, з побоювання сорому від чужих посміхів — мовляв, "дурна дитина в вас" — Дарія Олександрівна грізно нагримала на Оленку* (В. Барка); // Глум, наруга. *Він не міг ні забути, ні подарувати над собою посміху* (Марко Вовчок); *Христя все стояла коло вікна і дивилася на громаду. Вона чула образу і гіркий посміх над молодою молодицею* (Панас Мирний); *Хто його привітає як друга, хто поможе, поможе йому? Тільки посміх, погорда, наруга... Лиш байдужність він знайде німу* (Б.-І. Антонич).

2. *розм.* Про того, з кого сміються, глузують; посміховище (у 1 знач.), посміховисько. [М а р ' я н а:] *Татові скажи! Яке велике щастя жить з тобою і буть посміхом для усього села!* (І. Карпенко-Карий); *Цілу ніч прождав я... Сором і безслав'я! Хлопця одурила, Посміхом зробила!* (Олександр Олесь).

3. Те саме, що **по́смішка.** [Г о р н о в:] *Йдемо на боротьбу і працю не з підорваними* [підірваними] *силами, а з веселим посміхом на устах, з серцями, повними святої віри і надії!* (М. Кропивницький); *Під тонким вусом їздця блимав і гас хитрий посміх, а радість бушувала серцем* (К. Гриневичева); *Одверте обличчя його світилося посміхом* (М. Стельмах); *Вона сказала, щоб я схаменувся, І посміх був її такий ясний, Мов Бог у неї на лиці всміхнувся* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. *Ще здалека долинув гомін дітвори. Школа зустріла нас веселим посміхом одчинених вікон* (С. Журахович).

◊ **Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько)** *див.* **виставля́ти; (1) На по́сміх (на посміхо́висько) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]>** — щоб усі сміялися, посміхалися з кого-небудь; зумовлюючи в когось бажання поглузувати. [М и к и т а:] *Марусе, слухай сюди! ..* [М а р у с я:] *Шкода вже мене обдурювати! Дурив, дурив, мало не два роки, та й кинув на посміх людям!..* (М. Кропивницький); *Не плакала вже Мавра більше .. Чоловік, родичі і свої люди викинули з-поміж себе, мов собаку, чужим людям на посміховисько* (О. Кобилянська); *Марічка з своїми перечікує, аж та "процесія" відвалиться трохи, аби не тяглись за ними у хвості на посміховище людське* (Ірина Вільде); *Їй все здавалося, що .. Тимко покине її тут, у чужих людей, одну на ганьбу та посміховище, а сам утече за тридев'ять земель* (Григорій Тютюнник); *Враз весь його подвиг поблід і померк у власних очах. Справді-бо, якого біса він лазив цілісіньку ніч по росяній траві? Хіба для того, щоб знову назад повернутися на загальне посміховище?* (Ю. Збанацький).

ПОСМІХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОСМІХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Посмішкою виражати свої почуття або ставлення до кого-, чого-небудь (перев. з відтінком іронії, глузування, кепкування і т. ін.). *Пан сидів мовчки — і люди нічого. Ходили в поле, жали свій хліб і посміхались злорадо, коли панський економ з нічим повертався з сусідніх сіл* (М. Коцюбинський); *Варвара Павлівна слухала свого співбесідника і скептично посміхалася* (В. Собко); [К и л и н а *(злісно посміхнувшись):*] *Ти не знаєш, то, може, я що знаю* (Леся Українка); — *Ну, вже й заводи! — посміхнувся Груздьов. — Заводи з дерев'яними насосами! — .. Насоси часів Івана Грозного...* (О. Донченко); *Він тільки посміхнувся з наївності докучливого метиса в чині капітана* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Насміхатися, кепкувати. *Дома не мають нічого проти моєї прогулянки з нашим постояльцем. Трохи посміхаються, що йому забаглося якраз мого товариства* (Ірина Вільде); *Сам посміхається* [Данило] *з себе: для чого він забігає наперед? Мабуть, це звичка мужчин так бачити красу* (М. Стельмах).

2. Те саме, що **усміха́тися** 1. — *Я роду козачого, — усе тоді йому розказав. Він слухав, .. посміхався, дивувався* (Марко Вовчок); *Вона дивилася на нього секунду-дві, і губи її, висохлі на вітрі, потріскалися, тому їй було боляче посміхатися, але вона усміхалась* (Григорій Тютюнник); *Лелеки мостили на колесі гніздо. Партизани спостерігали їхню роботу і радісно посміхались* (Ю. Збанацький); *Коли вперше дитя посміхнулося, це стало подією, сенсацією на весь полігон* (О. Гончар); *Юрко починає сміятися. І сміх той такий, як завжди, у відповідь не можливо не посміхнутися* (Дара Корній); * Образно. *Раптом сонце вдарило поверх хмари в гребінь гори, де миттю засяяла мокра трава, заблищали вікна будинків, посміхнулося голубе вимите небо* (Ю. Яновський); // *кому, до кого.* Посмішкою виявляти свою приязнь або співчуття до кого-небудь. *Гнат ще з порога посміхнувся Левкові, залюбувався його повільною поставою* (М. Стельмах); *Ружена сторожко оглядала всіх і, ледь посміхнувшись, відводила очі, коли хтось посміхався до неї* (С. Андрухович); // Складатися в усмішку, набирати, набувати виразу усмішки (про губи, обличчя і т. ін.). *Прямо в очі йому твердо, серйозно й з легкою ніби насмішкою дивились великі, сірі, гарні очі. Але губи не посміхались* (В. Винниченко); *Суворий стояв посеред кімнати. Його висхле довге обличчя, що довшало від чотирикутної борідки, посміхалося* (Олесь Досвітній).

◊ **До́ля (форту́на) усміха́ється (посміха́ється) / усміхну́лася (посміхну́лася)** *див.* **до́ля[1]; Крі́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися** *і т. ін.)* / **всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися** *і т. ін.)* *див.* **усміха́тися.**

ПОСМІХНУ́ТИСЯ *див.* **посміха́тися.**

ПОСМІХО́ВИСЬКО, а, *с.* Те саме, що **посміхо́вище.** *Навіть ставши загальним посміховиськом, пан обозний не втрачав ані пихи, ані бундючності* (О. Ільченко); *Не для того вона .. одружувалася з старішим за себе, щоб ходити по селу, як жебрачка, та бути посміховиськом* (С. Чорнобривець); — *Не я тобі казав, що ці вікна боком будуть нам вилазити? Дожився до посміховиська, доживешся отак і до червоного півня! Багатіти теж треба з толком* (М. Стельмах); *Оце буде посміховисько, коли я присуну, а вона здивується, чого, мовляв, хоче цей чорнобородий настирливець* (С. Процюк).

◊ **Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько)** *див.* **виставля́ти; На по́сміх (на посміхо́висько) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]>** *див.* **по́сміх.**

ПОСМІХО́ВИЩЕ, а, *с.* 1. Той, з кого сміються, глузують. [М а т р о н а:] *Я чесного роду, на моїм ім'ю* [імені] *ані волосинки чужої не пристало, я не хочу бути людським посміховищем* (І. Франко); *Частенько Денис приходив додому потріпаний і заплаканий. Він був у школі посміховищем, а навчання стало для нього мукою* (М. Ю. Тарновський); *Схаменися ж ти, нарешті, стань ізнов людиною, як і перше, не будь посміховищем для тих, хто, як і я, знає твою натуру* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Посміх, глум, наруга. *Хлібом не годуй, дай встругнути якесь посміховище, дай перестрибнути забур'янений рів* (Є. Пашковський).

◊ **На по́сміх (на посміхо́висько) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]>** *див.* **по́сміх.**

ПОСМІ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., діал.* Підсміюватися, насміхатися з кого-, чого-небудь; посмішкуватися. *Все посміхуються* [люди]! *Навіть .. у хвилю Урочистую* (Леся Українка); *Іван Кривда .. (у нього мішків не знайшли, коли трусили), посміхується* (Грицько Григоренко); *Сьогодні я й сама іноді посміхуюсь із себе* (М. Хвильовий).

ПОСМІ́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **посміши́ти** 3, 4. — *Нехай вони* [шалапути] *посмішені будуть, а не дім Божий* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСМІ́ШЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. або ірон. до **по́смішка.** *Каргат напружено стежив за кожним його рухом: звик, видно, бідолаха, до заперечень або до поблажливих посмішечок вже на перше своє слово* (Ю. Шовкопляс); *На кругленькій пичці Чирви-Воздвиженського заблукала якась кривенька, загадково-глузлива посмішечка* (В. Козаченко); *Христофор Ничипорович ледве посміхнувся. Та посмішечка, тонка, наче осине жальце, хитра й прихована, заграла в правому куточку його вуст* (Б. Харчук); *Він сидів розчервонілий, товстошиїй. Весела посмішечка пливла по його широкому лицю* (С. Журахович).

ПОСМІШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *док., кого, що.* 1. Док. до **смішити.** *Йому хочеться і собі що-небудь сказати, чим-небудь дівчат посмішити, та поки надумається, дивись — Онисько уже й розсмішив* (Панас Мирний); *Василя любили не лише за дотепність і не лише за те, що він завжди хотів посмішити, розвеселити людей* (О. Сизоненко).

2. Смішити якийсь час. *Кузь почервонів, а Бабенко пирснув у кулак, потім підморгнув Прокопові. Мовляв, не слід заважати. Нехай посмішить своїми опецькуватими дотепами* (М. Руденко); — *Ну, посмішили ви нас трохи... А трохи похвилювали! Але ж ми й так усе про ваші походеньки знаємо. Це ж село!* (І. Андрусяк); [К у к с а:] *Годі, годі, сину! Скинь драну свитину, Вона тепер не в пригоді, Посмішив, та й годі!* (М. Кропивницький); — *Різнобровий, посміши нас... — Клоуне, покажи, як люди вниз головою ходять...* (Д. Ткач).

3. *рідко.* Те саме, що **осміши́ти.** *Посмішити й розкритикувати хиби.*

4. *рідко.* Увести в сором кого-небудь; осоромити. *Дочка батьків своїх посмішила, добре ім'я знеславила, зганьбила* (з переказу).

ПОСМІ́ШИЩЕ, а, *с., рідко.* Те саме, що **посміхо́вище.** — *Прозріте, люди, день настав! Розправте руки, змийте леду. Прокиньтесь, чехи, будьте люди, А не посміщище ченцям!* (Т. Шевченко); *Пан .. став зрештою загальним посміщищем* (І. Франко); *Плакала-плакала, дивлячись на сина, і каже собі: "Нащо він родився на світ? На стид, на лихо, на горе. Просвітку йому не буде від посміщища"* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПО́СМІШКА, и, *ж.* 1. Особливий вираз обличчя (губ, очей), що виражає глузування, кепкування, іронічне ставлення до кого-, чого-небудь і т. ін. *В очах його промайнула іронічна посмішка* (В. Владко); *Коли б не скептична посмішка, що зміїлася на його устах, можна було б подумати, що він зовсім не слухає* (М. Дашкієв); *Солуха, знічуючись від гадючої посмішки отця Миколая, налив йому келех* (М. Стельмах); *Обвішана пір'ям боа товста некрасива жінка в задушливій кімнаті викликала лише глузливу посмішку* (Люко Дашвар); // Глузливий жарт, висміювання кого-, чого-небудь; насмішка. *Йван похвалявся її побити за посмішку, вона ж йому сказала, що не винувата ні в чім* (Грицько Григоренко).

2. Те саме, що **у́смішка** 1. *Віктор не міг приховати радості і весь зацвів у посмішці* (О. Копиленко); *Весела посмішка ніколи не збігала з гарненького, задерикуватого обличчя дівчини* (Ю. Шовкопляс); *Раптом Сергій ніби побачив її, і очі його враз засвітилися приємною м'якою посмішкою* (Ю. Покальчук); * Образно. *Маковей ледве впізнав в засушеній цій квітці перший паросток словацької весни, синю посмішку далекої Грінави* (О. Гончар).

Роздаро́вувати у́смішки (по́смішки) *див.* **роздаро́вувати.** ◊ **Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку)** *див.* **заку́шувати**[1]; **Крива́ у́смішка (по́смішка) <Криви́й у́сміх>** *див.* **у́смішка; Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою** *і т. ін.)* *див.* **обдаро́вувати; Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку** *і т. ін.)* *див.* **подарува́ти; Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку)** *див.* **пуска́ти; У́смішка (по́смішка) розпливає́ться (розповзає́ться) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю)** *див.* **у́смішка; Широ́ка у́смішка (по́смішка)** *див.* **у́смішка.**

ПОСМІШКО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПОСМІ́ШКУВАТИ,** ую, уєш, *недок., діал.* Посмішковуватися. *Нам треба, щоб хто посміхував з нас чи що?* (Сл. Б. Грінченка); *Дівчата-красуні кругом коло нього, як біленькі голубочки, зачіпають його, хихочуться, а на своїх скоса глипають, посмішковують собі* (С. Ковалів); *Прозвали мене Мудрагелем .. Але мені байдуже! Тепер ви собі посмішковуєте з мене цим прізвищем, а прийде ще такий час, що говоритимете його з пошанівком* (Л. Мартович).

ПОСМІШКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПОСМІ́ШКУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок., діал.* Підсміюватися, насміхатися з кого-, чого-небудь. *Явтух жартував, посмішкувався з новобранців, що вони носи поспускали і так поприбирані* (А. Свидницький); *Дуже то немилий випадок, як тебе при людях сварять і плюгавлять. Усі ззираються на тебе, посмішковуються, а ти червонійся і відгризайся, як знаєш* (Л. Мартович); — *Наш пан казали, що пан Кшивокольський не є правдивим шляхтичем, та й пан наш усе з нього посмішковувалися* (Г. Хоткевич); *Хтось і посмішковується з диваків, що мокнуть посеред дощу й посеред потоку; хай собі хтось там кепкує, мені байдуже* (Р. Федорів); *А що посмішкувалися над Іваном, так то не дивно: у цім краю посміювалися над усіма* (М. Матіос).

ПОСМІ́ШКУВАТИ *див.* **посмішко́вувати.**

ПОСМІ́ШКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **насмі́шкуватий.** *Голос актрисин був .. ніжний і добрий, хоч трошки посмішкуватий* (Леся Українка); [Ніна:] *Що ти там дивишся?* [Марія *(навшпиньки, з таємним, ледве помітним голосом з посмішкуватим виглядом підходить до неї):*] *Там шпик* (В. Винниченко); *Ясько поглядає спідлоба, очі в нього .. трохи посмішкуваті* (С. Тудор).

ПОСМІ́ШКУВАТИСЯ *див.* **посмішко́вуватися.**

ПОСМІ́ШКУВАТО, *розм.* Присл. до **посмі́шкуватий.** — *Дозвольте запитати, коли це не секрет,* — *посмішкувато запитав Славенко,* — *чому ви вважаєте за можливе надавати саме українській жінці всяких чеснот і чим, на вашу думку, українська жінка вигідно різниться від будь-якої іншої?* (В. Підмогильний); *З горішньої полиці озвався посмішкувато другий студент:* — *Що ж там у тій Палестині* — *молочні ріки, чи що?* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Буряк гордовито скинув оком навкруги, і всі буряки мовчки посхиляли перед ним широкий лист, тільки стара солома щось посмішкувато шелестіла* (Дніпрова Чайка).

ПОСМІ́ЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.* 1. *з кого* — *чого, рідко над ким* — *чим.* Підсміюватися, насміхатися з кого-, чого-небудь. *В дівках була Фрося гарною й веселою, .. хлопці ходили за нею табунцем, вона тільки посміювалась над ними* (Л. Первомайський); *Святі отці довго косували на пана Стадницького, взиваючи його єзуїтським покручем, але той тільки посміювався з духовних проклять* (М. Стельмах); *Друзі легенько посміювалися з поета, який і сам любив кепкувати, і влучні жарти цінував* (В. Чемерис); *У душі Руді посміювався над самою назвою "банк", не інакше там грошей було не більше, ніж у цій антикварній крамничці* (О. Ульяненко).

2. *перев. без дод.* Посміхатися час від часу. — *Справжня господиня!* — *спробувавши галушки, хвалить батько дочку, а та лукаво посміюється* (М. Стельмах); *Очі Лісницького, як вуглинки, яскравились веселощами, посміювався і Шліхтін* (Б. Левін); *Вони перемовлялися одне з одним, весь час посміюючись* (М. Малиновська).

ПОСМІЯ́ТИСЯ, іюся, ієшся, *док.* 1. *з кого* — *чого, рідко над ким* — *чим.* Док. до **сміятися** 2. — *Василечку, голубчику, соколику мій! Не випитуй же в мене, чи люблю я тебе; я сього тобі зроду не скажу, щоб ти не посміявся надо мною...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Синявін може не прийняти Саїда, може посміятися з нього, як посміявся з Лодиженка* (Іван Ле); *Марія крізь задуму відчуває, що діти ладні посміятися з її щоденної турботи, і тільки порухом брів одганяє від себе їхню насмішку* (М. Стельмах); *Іншим разом усі, може, й посміялися б з неіснуючих походеньок сивого скомороха, але сьогодні мовчали й тільки дивилися Гатилові в вічі* (І. Білик); // Учинити наругу над ким-небудь. — *Та й дивно мені, що ти довірилася йому. Ти спитай, кого він з вашого брата у люди не пустив, з кого не посміявся тільки?* (Панас Мирний).

2. *перев. без дод.* Сміятися якийсь час. *Він був парубок веселий: йому б у карти погуляти, з дівчатами поспівати, насіння полузати, погойдатись на гойдалці, посміятись* (Грицько Григоренко); *Тільки єдиний притулок має Люба* — *родину Морозенків. І не рідня вони їй, а живуть, мов рідні. Є з ким пожуритися над своєю долею, є з ким посміятись і пісню заспівати* (М. Стельмах); *Давно він так смачно не реготав. Тоді подзвонив до колеги* — *зайди, таке розкажу, що й ти нарегочешся. А вже коли розказав і обидва посміялися, взявся писати протокол про звільнення з-під варти* (В. Лис).

ПОСМОКТА́ТИ, окчу́, о́кчеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Обсмоктати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Но пси, донюхавшись, доспіли, Шарпнули цуцика, із'їли І посмоктали кісточки* (І. Котляревський).

2. Смоктати якийсь час. *Кирик зеленим віттям відганяє мух від корови, щоб не хвицьнула ногою або хвостом та не перекинула молоко... Потім теля підпустить, хай посмокче на завершення* (О. Гончар); *От якби це мед, тоді я вже посмоктав би .. з горлечка...* (М. Чабанівський); *Витяг* [попик] *із торби з харчами черству шкуринку, поклав у рота й посмоктав, злегка похитуючись* (Валерій Шевчук); * Образно. *Мар'ян за міру вівса та п'ять возів гною витягне з мене вдесятеро більше. Він, як той павук, посмокче, попустить, щоб набрався сил, і знову смоктатиме* (С. Чорнобривець);

// *у сполуч. зі сл.* ц и г а р к а, л ю л ь к а *і т. ін.* Палити якийсь час, раз у раз, потроху втягуючи в себе дим. *Пахол лежав, ткнувшись обличчям униз, — він зводив голову тільки тоді, як треба було посмоктати цигарку і випустити дим* (Ю. Смолич); *Він вийшов до воріт, став між загаченою людьми вулицею і Хомашиним двором... Постояв, посмоктав люльку...* (С. Чорнобривець); *Посмоктав* [Омелько] *цибух і випустив ніздрями цілу хмару тютюнового диму* (Ю. Логвин).

◊ **Пи́ти (смокта́ти, сса́ти** *і т. ін.)* / **попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту)** *див.* **пи́ти.**

ПОСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **посмо́ктувати.** *Якщо дитина не може заснути без посмоктування, використовуйте пляшечку із простою водою або замініть її соскою* (із журн.); *Їла* [Броня] *й не відчувала смаку, а тільки спрагле посмоктування в животі, тільки оті спазми, які мусила якось загасити* (Валерій Шевчук); *Родик чув терпкий присмак удачі .. Часом несподівано, мов прошитий струмом, пробуркавшись, він чув .. солодке посмоктування нижче соска, під серцем* (О. Ульяненко).

ПОСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *що.* Смоктати (у 1–4 знач.) час від часу або потроху. *Вони розмістилися в неробочому кабінеті сера Грегора і посмоктували якесь питво* (Ю. Смолич); *Пріська помалу замовкла, забавившись грушкою, посмоктуючи та схлипуючи* (Леся Українка); *— А я не так люблю пити, як закусювати* [закушувати], *— озвався з-за своєї дерев'яної личини вирлоокий, смачно посмоктуючи мед* (П. Загребельний); // *у сполуч. зі сл.* ц и г а р к а, л ю л ь к а *і т. ін.* Палячи, раз у раз потроху втягувати в себе дим. *Старий іде, посмоктуючи цигарку, муркочучи дідівську пісню* (Ю. Яновський); *Академік Торн мовчить, посмоктуючи згаслу люльку* (М. Дашкієв); *Лорна .. губами посмоктувала сигарету* (Любко Дереш).

2. *перев. безос.* Смоктати (у 5 знач.) час від часу або потроху. *Посмоктувало в нього під серцем. Лихі передчуття тривожили гетьмана* (Ю. Мушкетик); *Під ложечкою посмоктує, не хочеться гинути по-дурному на десятому році тяжкої неволі* (М. Андрусяк).

ПОСМО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посмоли́ти.** *Батіг держав* [хлопець] *у руці; колись цей батіг був і посмолений, а тепер вже давно обліз, аж рудий, та товстий такий!* (А. Свидницький); *Посмолені шпали були аж сиві од інію* (А. Дімаров); // **посмо́лено,** *безос. пред. Упродовж навчального року закуплено наочні посібники, придбано крейду й фарбу, побілено та посмолено цоколь школи зовні* (з газ.).

ПОСМОЛИ́ТИ, олю́, о́лиш, *що.* Док. до **смоли́ти.** *— Та правда, що в його* [нього] *три сини, як кати, — каже Лушня, — та й сам такий, що, посмоливши вірьовку, ведмедя вдержить* (Панас Мирний); *Взимку ж для княгині й почту її на Почайні посмолили, підняли насади й зробили зверху настили на кількох лодіях* (С. Скляренко); *Дмитро Жос .. захотів і собі мати батога .. Сириці теж ніде не міг добути, то взяв клоччя, посукав тоненькі мотузочки, посмолив їх старанно* (Є. Гуцало).

ПОСМУГЛІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **смуглі́ти.** *Кажуть, що люд ефіопів тоді посмуглів, бо раптово Кров, од жари закружлявши прудкіше, забарвила тіло* (А. Содомора, пер. з тв. Овідія); *За місяць перебування в літньому таборі діти сильно посмугліли* (із журн.).

ПОСМУГЛІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **смуглі́шати.** *Ще напередодні пляжного сезону представниці прекрасної половини людства поспішають в солярій, щоб швидко посмуглішати й красуватися бронзовим тілом* (із журн.).

ПОСМУГЛЯ́ВІТИ, ію, ієш. Док. до **смугля́віти.** *Обличчя посмуглявіло.*

ПОСМУГЛЯВІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **смуглявішати.** *Шкіра під сонцем посмуглявішала.*

ПОСМУГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посмугува́ти.** *А шлях слався і слався серед зеленого, безмовного степу, курний уже, в сухому грудді, посмугований слідами тягачів і коліс* (А. Хорунжий); *Побачив і почув Федь .. дивовижних тварин, яких птахів побачив! Дикого посмугованого коня — зебру* (Л. Письменна); *Оті вісім років на галері — як вісім століть. Щоденний посвист бича, перед очима мигає посмугована рубцями спина товариша* (Валерій Шевчук); * Образно. *Його широкий, посмугований зморшками лоб вкрився краплями поту* (І. Кирій); * У порівн. *Велична панорама, наче посмугована широкими пасмами світла й тіні, щогодини мінялась під вигадливими сонячними променями* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // **посмуго́вано,** *безос. пред. Поряд межі, на орній смузі, яку на двісті — чотириста кроків посмуговано тризубим маркером, лежали рядами, на однаковій між собою відстані, сіянці-дубки, вирощені в пришкільному розсаднику* (В. Логвиненко).

ПОСМУГО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **посмуго́ваний.** *Серцевій та скелетній м'язовим тканинам властива ознака поперечної посмугованості* (з навч. літ.).

ПОСМУГУВА́ТИ, гу́ю, гу́єш, *док.* 1. *кого, що, розм.* Док. до **смугува́ти.** *Пляшка розбилася від удару об голову на друзки і скельця посмугували шию, довелося накладати шви* (В. Дрозд); * Образно. *Батько людей і безсмертних .. до Гери промовив: "Все це твоя .. зловредна підступність! .. Але не знаю, плоди оцієї підступності злої Ти чи не перша збереш, як громами тебе посмугую"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *що.* Розрізати, розділити що-небудь на смуги. *Перемолов* [кухонний комбайн] *усе принесене м'ясо, все порізав, посмугував* (Валерій Шевчук).

3. *що.* Укрити смугами (у 1–5 знач.). *Щоб акуратно посмугувати манікюр, використовуйте спеціальні стрічки для дизайну* (із журн.); *Газонокосаркою можна так посмугувати газон вздовж і впоперек, що утвориться певний малюнок* (з газ.).

ПОСМУ́ЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **посму́жити.** *У просвіт поміж постаттю секретаря та луткою вікна бачив Рідкодуб посмужений стежками майдан* (І. Кириленко); *Він був зодягнений у посмужений білими пасемками гранатовий костюм* (Р. Андріяшик); *— Як на індіянку* [індіанку], *то ваше посмужене лице зовсім не відразливе, хоч білі дівчата воліють природний колір шкіри* (Р. Доценко, пер. з тв. Ф. Купера).

ПОСМУ́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **посму́жений.** *Посмуженість неба.*

ПОСМУ́ЖЖЯ, я, *с., рідко.* Видовжена обмежена частина якоїсь поверхні, простору, що виділяється на загальному фоні своїм кольором або виглядом; смуга (у 1–5 знач.). *Посмужжя неба.*

ПОСМУ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **посмугува́ти.** *Посмужити земельну ділянку.*

ПОСМУ́ЖНИЙ, а, е, *с. г., рідко.* Те саме, що **черезсму́жний.** *При посмужному обробітку ґрунту смуги пару завширшки 100–150 м чергують зі смугами такої самої ширини зернових культур* (з навч. літ.).

ПОСМУ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г., рідко.* Абстр. ім. до **посму́жний.** *Щоб зрівнювати надільну землю щодо її якості, окремі смуги землі одного селянського двору нарізали на чималій віддалі одну від одної, що створювало дуже негативне явище так званої посмужності* (з навч. літ.).

ПОСМУ́ЖНО, *с. г., рідко.* Присл. до **посму́жний.** *У середньовічній Європі селянські наділи були спадковими. За структурою це були складні земельні комплекси. Будинок з присадибною ділянкою розміщувався в селі. Орні наділи розташовувалися посмужно, кожен складався з 3–4 ділянок* (з навч. літ.).

ПОСМУТИ́ТИ, учу́, у́тиш, *док., кого, що.* Засмутити (перев. усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Лиха дружина посмутить всю родину* (П. Чубинський); *— Ну, що, козаче, — раптово наклав руку на струни Андрій Андрійович, — посмутив я вас* (Валерій Шевчук); * Образно. *Смерть і слава — дві подруги, В битві здружені навік. Та чужинців зла наруга Не посмутить наших рік!* (Т. Масенко).

ПОСМУТИ́ТИСЯ, учу́ся, у́тишся, *док.* Засмутитися (перев. про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Та так трошки і посмутилася* [жінка] *і каже мені: — Просимо, паночку, у хату, може, і я вам що-небудь про неї скажу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На майдані коло церкви посмутились матері* (П. Тичина); *Посмутяться* [безсоромниці] *у посмертнім гулі Раніше, як змужніє те маля, Що нині мирно спить під "люлі-люлі"* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Ясні очі дівочі дивилися на Кармеля і у той самий черк і собі посмутилися* (Марко Вовчок); * Образно. *Посмутилось синє море, Хвилі скинулись, як гори* (Л. Первомайський).

ПОСМУТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Док. до **смуткува́ти.** *Почув про загибель пічників і посмуткував хлопець* (В. Барка).

2. Смуткувати якийсь час. *Вирішив юнак піти до козаків. Посмуткувала стара за сином, та з часом звиклася* (з переказу).

ПОСМУТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посмутні́ти.** *Варвара Сніжко, в вишиваній рясній сорочці, перемовлялася із Маврою, кивала на посмутнілих сусідок* (К. Гордієнко); *А чому ж це милий, Чому посмутнілий?* (О. Ющенко); *Ігор їхав задуманий, аж посмутнілий. Володимир помітив це. — Неприємно тобі зустрічатися з Святославом та Рюриком, брате?* (В. Малик); *Юркове обличчя було якесь посмутніле, якесь таке очікувальне й безпорадне, що Мирко не зважився заговорити до друга* (Н. Бічуя); * Образно. *В нерадісних думках я виходжу на посмутнілий без хати і катраги двір* (М. Стельмах); *Затремтіли зірки посмутнілі і погасли в імлі голубій...* (В. Сосюра).

ПОСМУТНІ́ЛО, *присл.* Смутно, журно. *— Я тобі скажу, що зараз такий час, коли вся правда отут, на вістрі моєї шаблюки! — Може, може, — Яворницький згідливо й посмутніло кивнув головою* (О. Гончар); *"Де таку, як я, ще знайдеш, хоч з небес зніми світило?" Ці слова згадавши, лицар плакав гірко й посмутніло* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПОСМУТНІ́ТИ, іює, ієш. Док. до **смутні́ти.** *Чого мила посмутніла — Чи жаль коню вівса-сіна, Чи козаку меду-вина?* (з народної пісні); *— Матір мою давно бачила? — Ганна раптом посмутніла, поникла головою* (О. Гончар); *Скоро вийшов і Яків, уже зібравшись для дороги. Ольга зовсім посмутніла і зів'яла* (М. Малиновська); *Тарас бачив, як посмутніли козацькі лави і як журба, що не личила хороброму лицарству, почала тихо огортати козацькі голови* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Раптом обличчя і в мами, і в бабусі посмутніли* (О. Іваненко); * Образно. *Чорний ліс посірів, посмутнів* (М. Дочинець); // *безос. Катря аж за ворота випроводила їх поглядом у вікно. Потім оглянулась на хату — посмутніло в ній* (А. Головко); *Йому невідь од чого посмутніло на серці — щось таке дивне відчув* (Валерій Шевчук).

ПОСМУТНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **смутні́шати.** *Вона посмутнішала, стала задумлива* (О. Донченко); *Коли робітників погнали далі, чоловіки посмутнішали, а жінки ще довго витирали очі краєчками косинок* (П. Панч); *Голос зі слухавки ледь помітно посмутнішав і прибрав байдужості* (І. Карпа).

ПОСМУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посмути́ти.** *— Козацтво присягає вашій величності й, посмучене царюванням вашого попередника, чекає на милість* (Р. Іваничук).

2. *у знач. прикм.* Який посмутився, став засмученим (перев. про всіх або багатьох). [П а н і:] *Та й чого це ви всі такі посмучені? Чи, може, й досі боїтеся того пройдисвіта?* (С. Васильченко); // Який виражає смуток (про очі, погляд, обличчя). *І що за такі славні часом казки, що то за смішні такі! І дуже б багато вони* [діти] *сміялися й тішилися, коли б їм не мішало неньчине обличчя — таке обличчя помучене та посмучене* (Марко Вовчок).

ПО-СНА́ЙПЕРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-сна́йперському.** *Навів* [Іван Васильович] *карабін на горбатого — з рацією за плечима. — По-снайперськи! — завзятий окрик Олексієнка* (М. Стельмах).

ПО-СНА́ЙПЕРСЬКОМУ, *присл.* Як снайпер. *Галина стріляла по-снайперському. Як тільки озвався її кулемет, передня машина враз спалахнула* (Ю. Збанацький); *Легендарний снайпер Іван Добрик навчав призовників у Вороновицькому райвійськкоматі стріляти по-снайперському* (з газ.).

ПО́СНИК, ПО́СТНИК, а, *ч.* Те саме, що **постува́льник;** пісник. [Х о м а *(на бік):*] *Та й хай мене тут перед вами Запалить грізна блискавиця... Щоб я ото та за спідницю... А може посник ти великий, Життям своїм одзначивсь їй?* (Остап Вишня); *Він .. упізнав там пресвітера княжої церкви Ларивона, чоловіка тихого, мудрого, постника* (П. Загребельний); *Мирон довго виношував сценарій фільму, та ще довше шукав актора на роль Святого, вірніше, двох акторів, різних і схожих, як були схожими і несхожими бунтівний отрок Мирко Любечанин і .. книжник і постник Антоній Печерський* (Г. Тарасюк); *Істинний посник, учить святий Тихон Задонський, той, хто втримується від блуду, перелюбства і всякої нечистоти* (з рел.-церк. літ.).

ПОСНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., розм.* Снити якийсь час. *Михайло йшов до колодязя, сердитий на свою долю. Батько не дав йому і поснити про Олену* (М. Томчаній); *Узимку ліси й поля поснили під снігом, а з настанням весни прокинулися, готові до нового життя* (з казки).

ПО́СНИЦЯ, ПО́СТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **по́сник, по́стник.** *— Знаємо й ми вас, постниць! — додав старий Радюк. — У вас у піст і грибки й опеньки, і рибка й варення, і узвар і кутя, й пиріжки з усякою начинкою* (І. Нечуй-Левицький); *Свята посниця Домніка у городі своєї матері поставила собі будку, у якій проживала в постах і молитві, ходила до церкви, а свою матір і братів спонукала до того, щоб вони роздавали милостиню і прикрашали Божі доми* (з рел.-церк. літ.).

ПОСНІДА́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **посніда́нок.** *Посніданковий раціон.*

ПОСНІДА́ННЯ, я, *с., розм.* Пора сніданку. *І сонце зійшло, вже й поснідання, а його все нема* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСНІДА́НОК, нку, *ч.* Другий, пізніший сніданок. *Посніданок нашвидкуруч.*

ПОСНІ́ДАТИ, аю, аєш. Док. до **сні́дати.** *— А що, як присядем Отутечки під берестом Та трохи спочинем! — Та в мене ще шматків зо два Є хліба в торбині, То поснідаєм в пригоді, Поки сонце встане...* (Т. Шевченко); *— Не поснідавши, за дядьків мішок не берись!* (О. Гончар); *— А тепер, хлопці, сідайте до столу, поснідайте та й за діло* (П. Запаренко); *— Не біжи, — всміхнулася свекруха, — я вже пюре зробила й поснідати встигла* (С. Талан); // *чим, розм. кого, що.* З'їсти що-небудь уранці на сніданок. *Роззявляка, чого ти тут стоїш! тут тебе вовки поснідають* (Номис); *Поснідав хлопець величеньким шматком рибини, яку заїдав солодкою цибулиною та розмоченими в струмку сухарями* (Я. Гримайло); *— Я тут саме чаюю. Зараз придумаю щось поснідати* (В. Шкляр); *В універсамі компанія поснідала пельменями з грузинським вином і почала співати під караоке* (С. Жадан).

ПОСНІДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Поснідати. *Смачно поснідкувати.*

ПОСНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поснува́ти.** *Усе припало пилюкою, посноване павутинням* (Г. Пагутяк); *Стіна була поснована цупким корінням, що звисало то нижче, то вище, як мотузяна драбина* (В. Малик); *Березневий вітер розвівав поли сірих шинелей двох земляків, що випадково зустрілись у далекій стороні, поснованій лініями окопів* (А. Іщук); *Грабовський замовк, байдужим поглядом озираючи сірі й невиразні обриси міста, поснованого вранішнім туманом* (М. Сиротюк); // **посно́вано,** *безос. пред. Двір обгороджений двометровим парканом з товстих соснових дощок .. А поверх дощок, на металевих стержнях, в три ряди посновано колючий дріт* (А. Дімаров); *Можна до цієї криниці підійти і з інших боків, бо стежок до неї посновано, мов зморщок на старечому лиці* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм.* Який поснувався (у 2 знач.). *Справжні майстрині не рекомендують вишивати поснованими або геть поплутаними нитками, адже кожен стібок має бути рівним та гладеньким* (із журн.); * Образно. *Крізь посноване тонке кросно зморщок ще тихо проглядала прив'ядаюча краса* (М. Стельмах).

ПОСНОВИГА́ТИ *див.* **посновиґа́ти.**

ПОСНОВИҐА́ТИ, ПОСНОВИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Сновиґати, тинятися якийсь час. *Корнієві хутко обридли танці, він їх і зроду не дуже любив. Походив він собі поміж челядею* [челяддю], *посновигав по селі, не дуже то розвеселився* (Леся Українка); *На проспекті потім посновигала* [Єлька]. *Здавалось, що й перукарі з вікон, і продавщиці від лотків позиркують на неї осудливо* (О. Гончар); *Свиня у панський двір залізла; Посновигала там По всім куткам* [по всіх кутках], *На смітнику кісток погризла* (Л. Глібов); *Редька ще трохи посновигала татовим кабінетом, .. порозглядала пляшки з віскі й бурбоном* (І. Карпа); *Автомобілі посновиґали дорогами та завмерли через затори в центрі столиці* (із журн.).

ПОСНУВА́ТИ, ую́, уе́ш, *док.* 1. *що і без дод.* Док. до **снува́ти** 1. *Пряла баба Довгу нічку, Спряла баба Добру мичку. А як спряла, Поснувала — Полотна шматок Наткала* (Л. Первомайський).

2. Почати снувати (у 2, 4–6 знач.). *Жоржетта, мов тінь, нечутно поснувала до своєї комірчини* (Г. Тарасюк).

3. *що, перен.* Обплести, огорнути, оповити і т. ін. все або багато чого-небудь; у багатьох місцях. *А бір стоїть, як і стояв, Стоїть, — нікуди не двигнеться, І мох коріння поснував, І, як лилося, Ворскло ллється...* (Я. Щоголів); *Задивись у люстро пильно крізь щілину: поснувала образ тонко павутина...* (П. Мовчан); // Укрити або пронизати яку-небудь поверхню переплетеними лініями, що нагадують нитки, волокна і т. ін. *Чіпке галуззя сплелося в суцільні тенета, коріння поснувало землю* (М. Дашкієв); *Його обличчя густо поснували зморшки, в темних западинах жевріли блакитні очі* (П. Коломієць).

4. Снувати якийсь час. *Цього .. вечора поговорив Троян трохи з Царенком, поснував якісь нові свої плани* (У. Самчук); *Дід, мов біла тінь, поснував коло куреня, обійшов кругом пасіку, щось шепочучи собі під ніс* (Панас Мирний); *Терентій поснував по подвір'ї, передумуючи, де йому найкраще збути непевне добро* (М. Стельмах); *Треба поснувати головними вулицями, щоб роздивитися навсібіч і розвідати, що де діється* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОСНУВА́ТИСЯ, уе́ться, *док.* 1. Док. до **снува́тися** 1.

2. Почати снуватися (у 2–4 знач.). *Давид .. затягся цигаркою — димок з неї до лівого ока тоненько поснувався — аж примружив парубок* (О. Донченко); *Крізь білі лапаті ковтуни цвіту поснувалось густим пітканням сонячне проміння* (М. Івченко); *Дніпро з притоками, стариками, старицями, поснувався по землі, як дорогоцінна її кров у судинах* (О. Довженко); *Чорними ламаними лініями на карті зображено залізницю. Із Потсдама вона пролягла-поснувалася в усі кінці* (О. Шугай); * Образно. *Якась спільна ниточка поснувалась між нами, од серця до серця* (А. Дімаров).

ПОСНУ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поснýти.** *Ваня сидів на сухій колоді, приволоченій з лісу, вслухався в смачне дуже сопіння поснулих друзів і в хворобливе марення пораненого* (Іван Ле); *Аріон .. поміж поснулими веслярами повернувся на ніс корабля* (І. Білик); *Погасив* [Сакаріас] *світло та запнув на ніч полотняним ганчір'ям клітки з поснулими птахами* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); *Кожен сухий п'ятачок на березі позаймали купки наморених, поснулих кролів* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Світло фар вихопило грубе коріння на дорозі, стовбури сосон, поснулі хати Городищ* (В. Яворівський); * Образно. *Незабаром ми йшли вже тільки вдвох по стемнілій вулиці, .. вздовж високих парканів під навислим гіллям поснулих дерев* (Л. Первомайський); // *у знач. ім.* **поснýлі,** лих, *мн.* Ті, що заснули. *В густих хвилях важкого повітря ніби повисла пісня, розпростерши сірі крила над поснулими, над тими, кого не брав сон* (І. Пільгук); * Образно. *Зараз пролунає перший їх* [робітників] *постріл по старому світу. Далеко розляжеться його грізний гул, пробудить поснулих по містах, селах, по степових хуторах України* (О. Довженко); * У порівн. *Люди лежали на стерні. Не було чути жодного шепоту. Лежали, як мерці або поснулі* (М. Трублаїні).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **заснýлий** 2 (про рибу). *Золото свічкових відсвітків дробилося хвилями, скликало з глибочини поснулих риб* (Є. Пашковський).

ПОСНУ́ТИ, не́, немо́, нете́, *док.* 1. Впасти в сон, заснути (про всіх або багатьох). *Знов змовкли — сидимо... Вже вечір пізній. Дітки поснули, сплять спокійно сини маленькії* (Марко Вовчок); *В людських хатах все було позатихає, все посне* (І. Нечуй-Левицький); *— Давайте, хлопці, заспіваємо абощо, а то ще поснемо тут, — сказав жвавий і непосидливий Марченко* (С. Васильченко); *Поснули ми пізно, тож ранкову зорьку й проспали* (В. Чемерис); * Образно. *Разом зі мною поснули жаль, туга, страх і заздрість* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Усі троє* [Пріська, Панько та Кирило] *полягали і позмовкли, мовби поснули* (Панас Мирний); // *перев. у сполуч. зі сл.* в і ч н и м с н о м, *перен.* Умерти (про всіх або багатьох). *Полягли в бою казахи-батири* [батирі]. *Освятили дружбу, пролили кров і самі поснули на українських полях* (О. Довженко); * Образно. *Так і живи: шукай утрачене, наздоганяй давноминуле, оте нечуте і небачене, оте, що вічним сном поснуло* (В. Стус); // Впасти в сплячку (про всіх або багатьох тварин). *Ні жайворонка в небі, ні чорногуза в траві, ящірки поснули в землі* (Ю. Яновський); *У тиші завмер нічний осінній степ. Налякані першим холодком, вже давно поснули цвіркуни* (В. Собко).

2. *перен.* Стати нерухомим. *Глянеш на все те здалеки з гори, і здається тобі, що бачиш якесь зачароване царство, де все поснуло й ніби скам'яніло* (І. Нечуй-Левицький); *Село оніміло. Поснули сині тіні. Лише де-не-де світилися вікна* (С. Талан); // Стати тихим, безгомінним; затихнути (у 1 знач.). *Вже північ близька. Вулиці поснули, Окриті пітьми чорним рантухом; Не гомонять від криків людських мури, Від грохоту карет* (І. Франко).

ПОСО́БА, и, *ж., діал.* Допомога. *Пособу дав братові* (Сл. Б. Грінченка); *Але княже зло настало, Пособи не буде* (С. Руданський).

ПО-СОБА́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-соба́чому.** — *Коли взявсь брехати по-собачи, то й пропадеш, як собака!* (П. Куліш); — *Коли б я, паночку, був собакою, — мовив Гуня, — то б по-собачи гавкав* (О. Кониський); *Затягана майка сповзла з плеча, коли підборіддям по-собачи зліг* [господар] *на клейонку* (Є. Пашковський); * Образно. — *Дотепи повинні кусати слухачів скорше по-овечи, аніж по-собачи, бо коли слово кусає, як собака, то вже не дотеп, а грубощі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-СОБА́ЧОМУ, *присл.* Як собака, подібно до собаки. *І ради того, ради вибавлення синів із пазурів того смока, служби воянської* [військової] — *повзали люди перед Гердлічкою, по-собачому заглядали в очі* (Г. Хоткевич); *Чумаченко кинувся розгрібати пісок, швидко, невпинно, по-собачому, заламуючи до крові нігті, але не відчуваючи болю* (Григорій Тютюнник); *Лисиця кинула качку, злодійкувато крутнулась, дзявкнула по-собачому і побігла в жито* (В. Близнець).

ПОСОБИ́ТИ *див.* **пособля́ти.**

ПОСОБИ́ТИСЯ *див.* **пособля́тися.**

ПОСОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОСОБИ́ТИ,** соблю́, со́биш; *мн.* посо́блять; *док., кому, чому, в чому чим і без дод., розм.* Те саме, що **допомага́ти.** *Васюта їздив раз у Чорновус, привіз ще ліків, та вони щось мало пособляли* [хворому] (Б. Грінченко); *Поселяни з .. околій сказали їм, переселенцям: "Доста. Більше не можемо пособляти вам. Свої діти і своя худоба є"* (Д. Міщенко); *Бажаючи вшанувати пам'ять поета так, як він того заробив, чернігівські українці вдаються до своїх петербурзьких земляків, просячи їх пособити в сій справі грішми* (М. Коцюбинський); *Дівчата дружні були — дарма що шкоди всім наroблено, обіцяли пособить Орині* (К. Гордієнко); — *Відьомське зілля. Нам, чесним відьмам, воно допомагає, пособить і тобі. Вип'єш зілля, заснеш і уві сні побуваєш там, де захочеш* (В. Чемерис); // *безос.* — *Поговорити з дівкою поговорю. Ну, а не пособить, силувати не буду, бо не присилую* (М. Стельмах); *Я наварила м'яти, драголюбу. Не пособило* (Л. Костенко).

ПОСОБЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПОСОБИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., розм.* Те саме, що **пособля́ти** (про що-небудь). [У л ь к а:] *Та що, як я співатиму? Що ж мені пособиться? Хоч яка буде жалісна пісня, то хто ж її почує? Ніхто й не почує* (І. Микитенко); — *Нічого їм не пособиться. Хай хоч вовками виють, минулого не повернуть* (М. Стельмах); // *безос.* — *Не хоче вже він нічого!* — *безнадійно махнув рукою сивий батько.* — *Хіба не пособляється?* — *Де там! .. Скільки він тих ліків попив та розтирок усяких порозтирав — нічого!* (Б. Грінченко); *Хоч плач, хоч пробач, — не пособиться* (Сл. Б. Грінченка); *Всі .. лащилися та піддобрювалися до Мар'яни — не пособилося...* (Г. Косинка).

ПОСО́БНИК, а, *ч.* Той, хто допомагає кому-небудь (у здійсненні підступних, злочинних намірів і т. ін.); підсобник (у 2 знач.), поплічник (у 2 знач.). *Громада лютувала й викликала старшину та писаря до розправи, але їх не було на селі. Тоді ввесь гнів її перенісся на голови друзяків та пособників їхніх* (Л. Яновська); — *Я допомагав вам красти золото у територіальних водах багатьох країн, і я ладен за це нести відповідальність. Але я не хочу бути пособником відвертого вбивці* (М. Білкун); *Тільки ми не будемо заходити на отой цвинтар, бо чого доброго, .. ще й нас назовуть переродженцями та пособниками класового ворога* (А. Дімаров); — *Стріляли сьогодні... Пособників... Тих, хто бандитам допомагає...* (А. Кокотюха).

ПОСО́БНИЦТВО, а, *с.* Сприяння, допомога (у підступних, злочинних діях і т. ін.). *На уроці в школі вчителька історії Берта Лазарівна, незважаючи на велику ймовірність бути звинуваченою в пособництві світовому сіонізму, розповідала зі сльозами в голосі про трагедію Бабиного Яру* (Є. Кононенко); *Пособництво обвинуваченого в привласненні чужого майна, учиненого за попередньою змовою групою осіб, так і не було доведене* (з газ.).

ПОСО́БНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до пособника і пособництва. *Пособницькі дії поділяють на два види: пособництво фізичне та пособництво інтелектуальне* (з навч. літ.); *Діяльність щодо організації злочину, підбурювання до вчинення злочину чи пособницька діяльність є обставиною, що має враховуватися при призначенні покарання як така, що підвищує ступінь участі виконавця в злочині* (з мови документів).

ПОСО́БНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **посо́бник.** *Пособниця наймерзенніших злочинців.., — навіть ця занепала істота була надто горда, щоб виказати те жіноче почуття* [порядності], *яке здавалось їй слабодухістю* (М. Пінчевський, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПОСОБО́РУВАТИ, ую, уєш, *кого, рел.-церк.* Док. до **собо́рувати.** *Пособорували генеральшу в обідню годину, а на ранок і по душі продзвонили...* (Панас Мирний); *Часом був* [Яків] *для них замість священика, коли не було часу кликати пособорувати* (Г. Пагутяк).

ПОСОБО́РУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рел.-церк.* Док. до **собо́руватися** 1. *У неділю в церкві сестра пособорувалася* (з мемуарної літ.).

ПОСО́ВАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що, розм.* Покласти, засунути куди-небудь усе або багато чого-небудь (по одному). *Стара швидко посовала горщики з їжею в піч один за одним* (з казки).

2. *що, чим.* Совати якийсь час. *Покашлявши, посовавши стільцем, одважився* [Віганд] *заговорити* (Леся Українка); — *Хотів прийти до вас, шашки посовати, та приїхали до мого напарника гості, і я заступив його на діжурстві* [чергуванні] (Ю. Мушкетик); — *Громадянко Батрак, розпишіться, будь ласка. Ось тут, — сказав я. — Що це? — вона посовала папірець вказівним пальцем* (О. Ульяненко); *Він посовав плечима по піску і заснув під гуркіт прибою, що накочувався на риф* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОСО́ВАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Соватися якийсь час. [В л а с:] *А наш брат часто .. посовається, посовається по лаві, умне цвілого сухаря та й... "спасибі Богові за хліб та сіль"* (М. Кропивницький); *Жінка .. посовалась по канапі* [вагона], *як курка в піску, зручніше умощуючись* (Олесь Досвітній); *Хвилину посовався у нерішучості, потім нахилився і пильно зазирнув під опущені дівочі вії, намагаючись угадати її настрій* (І. Нижник); *Спершу він укляк на коліна, але, трохи посовавшись, прихилився спиною до стовбура акації і сів на землю* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *розм.* Док. до **со́ватися** 3. *Рутульці бісом увивались, Но на пролом не посова́лись, А Турн не знав, що і робить* (І. Котляревський).

ПО-СОВИ́НОМУ, *присл.* Як сова, подібно до сови. *Тимко вміє і по-котячому, і кумкати жабою вміє, і по-совиному кричати тямить* (О. Донченко); *Прокіп Журба повз першим .. Іноді він зупинявся, піднімаючи руку, тихо посвистував по-совиному, і розвідники залягали* (В. Кучер); *Мати ще не спала. Сиділа на лежанці й по-совиному дивилася в темряву* (В. Шкляр); * Образно. *Чорний вітер, опівнічний, стогне по-совиному* (Григір Тютюнник).

ПОСОВІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **посовіти.** *Дами пряли зніяковілого Філіпа посовілими очима* (О. Авраменко, В. Авраменко); *А гості впилися, сидять посовілі* (Л. Первомайський); *Після першої ж чарки посовілі з дороги гості Жолкевського .. порозставляли на скатерті лікті, поопускали на них набряклі втомою голови і пірнули в сон* (М. Вінграновський).

ПОСÓВІСТИТИСЯ, іщуся, істишся, *розм.* Док. до **сóвіститися.** *Усе харцизяки поздирали, як узяли* [Сомка] *до в'язення; тільки вишиваної сріблом да золотом сорочки посовістилися ізнімати* (П. Куліш); [К о с т ь:] .. *Проклята баба, не посовістилась вийти з дрюком* (С. Васильченко); *Марійка ще хотіла щось сказати про сіль, щоб хоч у кишені набрав, але посовістилась* (М. Стельмах); — *Скільки маєш літ, Морятине? — Й подумав: "Якщо вдвічі більше, ніж мені, — посовіщуся, коли ж ні — то ні"* (І. Білик).

ПОСОВІ́ТИ, íю, íєш, *розм.* Док. до **совíти**[1]. *Маринка, яку й сьогодні підпоїли, теж розвеселилась .. Потім раптом замовкла, очі, що були розгорілися, посовіли, потухли, все худе личко її ще більше зблідло* (В. Винниченко).

ПÓСОВОМ, *присл., розм.* Соваючись, посуваючись. *Сядеш верхи та посовом і перелізеш, щоб у воду не впасти* (Сл. Б. Грінченка); *Човен поплив посовом, помаленьку, ледве сунувся по воді* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСÓВУВАТИ *див.* **посувáти.**

ПОСÓВУВАТИСЯ *див.* **посувáтися.**

ПОСОКОТÁТИ, очý, óчеш, **ПОСОКОТІ́ТИ,** очý, оти́ш, *док.* Сокотати, сокотіти якийсь час. *Кури розбіглися, але ненадовго. Посокотівши віддалік, вони знов подалися до майданчика* (П. Автомонов); *Сорока посокотіла, привертаючи до себе увагу, але парубок наче не помічав її* (з казки); *Бабця скрушно похитала ореолом сивини й посокотіла далі: — Атож, ваше життє* [життя] *нині дуже відрізняється! Хоть нині тобі теж не завсігди з медом...* (М. Павленко).

ПОСОКОТИ́ТИ, очý, óчеш, *док., що, діал.* Сокотити якийсь час; постерегти *(див.* **постерегти́**[1]**).** — *Он там, у кутку, бесаги мої, сокири. Посокоти, браччику* [братчику] (Г. Хоткевич); *Подивилась* [баба] *на ґанок, на вікна великої хати. Сплять! І нехай сплять! Поки молоді — тільки й поспати. Вже нехай баба не спить, посокотить, догляне...* (С. Скляренко).

ПОСОКОТІ́ТИ *див.* **посокотáти.**

ПОСÓЛ, слá, *ч.* 1. Дипломатичний представник однієї держави в іншій, який очолює посольство. — *Мій брат у перших, маркіз де Пурверсе, посол при одному дворі, писав мені, щоб я їхала за границю на води* (І. Нечуй-Левицький); *"Посол Уоррен надав країні надзвичайну позику, одержавши для своєї держави необмежене право риболовлі в наших територіальних водах"* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); // Повноважний дипломатичний представник найвищого рангу. *Усі посли, по московському звичаю, з бородами, у парчевих соболевих турських шубах* (П. Куліш); *Американський посол був прийнятий у Міністерстві закордонних справ СРСР і дістав інформацію, що одразу ж розкотилася по всій земній кулі як найбільша сенсація* (М. Дашкієв).

2. *перен.* Той, кого посилають з яким-небудь дорученням, завданням; посланець. [К а с с а н д р а:] *І певне Ахіллес того не знав, що в той же час, як він шукав послів, щоб їх послати у свати до тебе, твій брат, наш Гектор, саме раду радив, щоб запалити кораблі ахейські* (Леся Українка); *Нехай він і посол від такого магната, як Острозький, але хто дав йому право нехтувати присутністю польного гетьмана* (Іван Ле); — *Як прийшли до неї посли з нашої Деревлянської землі та поспитали, чи не піде вона за князя нашого Мала, то не відмовила вона чесно, а обсипала їх хитрощами* (П. Загребельний); * Образно. *Стовпи струнких тополь підперли небо. Мовкнуть губи. Прийшли посли від ночі* (Б.-І. Антонич).

3. *зах.* Депутат парламенту, сейму. *Від 1908 р. до 1918 р. був я послом до австрійського парламенту, де не виголошував ніяких промов* (В. Стефаник); *1898 року Микола Миколайович Василько був уперше обраний послом Буковинського крайового сейму* (з наук. літ.).

△ **(1) Надзвича́йний і Повнова́жний Посóл** — найвищий дипломатичний ранг. *Надзвичайний і Повноважний Посол України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра закордонних справ України* (з навч. літ.); — *Дозвольте відрекомендуватися: неіснуючої Речі Посполитої Надзвичайний і Повноважний Посол в Англії Міхал Огінський* (Р. Іваничук).

ПО-СОЛДÁТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-солдáтському.** *Коли очуняв* [радист], *швидко схопився з долівки і по-солдатськи почав обсмикувати на собі пом'ятий одяг* (Д. Бедзик); *Ваш лист мої товариші, Як пісню, прочитали І по-солдатськи, від душі, Мене і вас вітали* (С. Воскрекасенко); *Він грубо, по-солдатськи лаявся, та обвислі русяві вуса робили його обличчя добрим* (Р. Андріяшик).

ПО-СОЛДÁТСЬКОМУ, *присл.* Як солдат, подібно до солдата. *Іван прискочив до його* [нього], *впав химерно на одно коліно, притулив два пальці до козирка і крикнув по-солдатському* (І. Нечуй-Левицький); *Коли Василеві родичі і знайомі почали заходити в палату, Микола підвівся з ліжка. Він по-солдатському підтягнувся, обсмикнув піжаму і, привітавшись, звернувся до Василя* (А. Хижняк); *Наказав* [Бібіков] *ад'ютанту, щоб інспектор Першої київської гімназії з'явився в нього завтра о восьмій годині ранку, обстрижений по-солдатському під гребінку* (Валерій Шевчук); — *Пробачте, голубе, — сказав він Вороб'янінову, який під час усіх цих маніпуляцій стояв, склавши руки по-солдатському* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОСÓЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посоли́ти.** *Мирон, дивуючись і посміхаючись, розв'язав торбинку, і вона щедро сипнула ягід на густо посолену четвертину хліба, спідушка якого жовтіла перепеченим дубовим листом* (М. Стельмах); // **посóлено,** *безос. пред. Звичайно устричний соус додають наприкінці приготування, але треба бути обережним, особливо якщо раніше страву вже було посолено* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який посолився (у 1 знач.). *Хоч хлібного не було, але посолене м'ясо і так всім подобалося* (В. Барка); *Поснідали* [хлопці] *хлібом та посоленими огірками* (Микита Чернявський); * Образно. — *Вас не задовольнить жоден мрійник і романтик. Вам треба сильної руки, пошерхлої руки моряка і його посолених вуст із запахом горілки й міцного матроського тютюну* (Ю. Яновський).

◇ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **в'юн [посóлений (в ополóнці, на сковороді)]** *див.* **в'юн.**

ПОСОЛИ́ТИ, солю́, сóлиш, *що.* Док. до **соли́ти** 1, 2. *Явдоха борщ варила, Та, щоб смачніший був, — аж тричі посолила* (Л. Боровиковський); *Йому хотілось їсти. Він сів за стіл, відрізав скибку хліба і грубо посолив її* (М. Коцюбинський); — *Не журись, Чіпко, — каже, радіючи, Мотря. — Тепер буде своє жито, й своя пшениця .. А к Різдву загодуємо свиню... Сало продамо, м'ясо посолимо* (Панас Мирний); [Л у к е р і я С т е п а н і в н а:] *Ох, серденько, не до розсолу мені. Ох, Боже наш милосердний! А що, у вас уже огірки посолили чи ще?* (М. Кропивницький); *Побив він волів, посолив м'ясо* (В. Рубан); // Надати солоного присмаку чому-небудь. *Кілька крапель солі посолили купіль* (Ю. Яновський); *Піт великими краплинами виступав на обличчя, посолив зашерхлі губи і теплою росою падав на землю* (М. Стельмах).

ПОСОЛИ́ТИСЯ, со́литься, со́ляться, *док.* 1. Док. до **соли́тися** 1. *Огірки добре посолилися.*

2. Солитися (у 1 знач.) якийсь час. *Посолені шматки риби обгорніть паперовим рушником (він всотає зайву вологу), потім помістіть їх у холодильник та дайте посолитися впродовж 2–3 днів* (із журн.).

ПОСОЛІ́ДНІШАТИ, аю, аєш. Док. до **солі́днішати.** — *Він багато читає, слухає лекції .. Він так змінився, посолíднішав, ти б його не впізнала* (О. Іваненко); *Черниш був у новому кітелі, в синьому з кантами галіфе, в артилерійському кашкеті. Лейтенант помітно посолíднішав* (О. Гончар); *Він посолíднішав: з гарним модерним портфелем ходить, скроні засіяні приємною сивиною* (В. Дрозд); *Був* [старшина] *тепер голомозий, веселий, навіть посолíднішав і зажив тіла* (Д. Бедзик).

ПОСОЛОВІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **посолові́ти.** *З похиленою головою і з посоловілим поглядом вертала вона додому* (О. Кобилянська); *Мовчазні постаті при ямах то згинаються, то розгинаються над корбами, проводжаючи посоловілими від утоми очима чудних хлопців* (П. Колесник); *Сагайдак сидів за столом з маскою посмішки, пив, майже не закушуючи. Дивився посоловілим поглядом на метушню* (О. Бердник); *Торговець візантійськими покрасами Грек Никанор сидів посоловілий, як сич, край своїх скринь* (К. Гриневичева); *Поруч із нею розсівся уже геть посоловілий Хенк* (О. Тесленко); * Образно. *Вирва піднялась зі свого глибокого ложа, одутла, мутна, посоловіла* (Г. Пагутяк).

ПОСОЛОВІ́ЛО, *розм.* Присл. до **посоловілий.** *Посоловіло дивилися на Івана Петрові очі* (В. Лис); *Німець посоловіло глянув на Гошку, на Джмелика, взяв карабін і, раптом зробившись похмурим, кивнув головою на двері* (Григорій Тютюнник); *Випили по склянці, по другій, дивились один на одного посоловіло* (І. Цюпа); *Батько суворим поглядом оглядає то білявого тендітного жениха, то його друзів, що з незвички швидко повпивались, поблідли і вже поколихуються, посоловіло стріпують чубатими головами* (О. Гончар).

ПОСОЛОВІ́ТИ, íю, íєш, *розм.* Док. до **солові́ти.** *Сиволап майже не п'янів, тільки очі в нього посоловіли та важко кліпали вії* (Д. Ткач); *Отаманів погляд усе ж таки посоловів* (А. Кокотюха); *Хлопці випили горілку навхилки. Нажерлись. Посоловіли* (І. Микитенко); *На добру юшку він наловив. Юшку варили без цибулі та петрушки .. Та однак все, до останнього плавця обсмоктали. Аж посоловіли від цілого казана густої юшки* (Ю. Логвин).

ПО-СОЛОВ'ЇНОМУ, *присл.* Як соловей, подібно до солов'я. *Співуча душа виливалась піснею по-солов'їному, поетична душа марила тисячею пишних картин* (І. Нечуй-Левицький); — *Не вміють ще наші асканійські солов'ї співати справді по-солов'їному .. — Я до Асканії взагалі солов'я не чув, — зізнався Валерик* (О. Гончар); * Образно. *Постиралися-таки соколині крила... — Тоді кивнула головою в твій бік: — Він посадовив тебе в золоту клітку й навчив співати по-солов'їному!* (І. Білик).

ПО-СОЛОВ'Я́ЧИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-солов'їному.** *"Хоч би сміху вже не робив* [Шпак]: *Співав би гарно по-щиглячи* [як щиголь], *Ніж чортзна-як по-солов'ячи"* (Л. Глібов).

ПО-СОЛОВ'Я́ЧОМУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-солов'їному.** — *Ану, розбійнику, засвищи по-солов'ячому, зареви по-звіриному!* (з казки).

ПОСОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посолоди́ти.** *Спочатку мама подавала кутю у великій полив'яній мисці. Це була звичайна пшениця з водою, добре посолоджена цукром, трохи маку. У наших краях її так і називають — пшениця, не кутя* (з мемуарної літ.); * У порівн. *Все з його уст їшло, мов медом посолоджене* (І. Франко).

ПОСОЛОДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *що.* Док. до **солоди́ти.** — *Сідай. Каву будеш? .. — А ти посолодила?* (Ю. Винничук); *Щоб не нашкодити організму, діабетики можуть посолодити чай, каву тощо цукрозамінниками* (із журн.).

◊ **Солоди́ти / засолоди́ти (посолоди́ти) [свою́] ду́шу** *див.* **солоди́ти.**

ПОСОЛОДІ́ТИ, íє. Док. до **солоді́ти.** *А ваші вуста посолоділи від меду, А наші ноги померзли від леду* [льоду] (колядка); *Те, що гірке було, посолоділо, те, що молоде було, посивіло* (В. Стефаник); // *безос. Скільки не кажи "мед" — в роті не посолодіє* (прислів'я); *Посолоділо таки, а чи багато сахарцю укинув* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́СОЛОДКИЙ, а, е, *діал.* Солодкуватий. *Посолодкий чай.*

ПО́СОЛОДКІСТЬ, кості і кости, *ж., діал.* Властивість за знач. **по́солодкий.** *Посолодкість вина.*

ПО́СОЛОДКО, *діал.* Присл. до **по́солодкий.** *Говорити посолодко.*

ПОСОЛОДЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *розм.* Док. до **солодцюва́ти.** *Батьки їхні не дуже щедрі на п'ятаки, а посолодцювати кожному хочеться* (М. Руденко).

ПОСОЛО́ДШАТИ, ає. Док. до **соло́дшати.** *Товариство повеселішало. Чарка жвавіше заходила з рук до рук, наче й горілка в їй* [ній] *посолодшала* (Б. Грінченко); *Кущ безу біля криниці .. зацвів, вода посолодшала, запахла бузковим квітом* (Є. Пашковський); — *Та як вип'ємо, то воно* [життя] *й посолодша трохи.., — сказав Порох і знову ковтнув чарку* (Панас Мирний); // *безос. Чіпка випив і собі. — Що, посолодшало?* (Панас Мирний); *Одному тільки Загоровському Костеві не посолодшало: його .. прикро різнув той виступ Корнієвича* (Олена Пчілка).

ПОСОЛОНІ́ТИ, íє. Док. до **солоні́ти.** *Посолонів борщ* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Може, й справді море посолоніло від сліз, які Славута щодня вливав в нього впродовж століть!..* (Валерій Шевчук); // *безос. Від його удару у мене блискає в очах, я відчуваю, що в роті посолоніло, значить — розбиті губи, побігла кров* (І. Кирій).

ПОСОЛОНЦЮВА́ТИ[1], ю́ю, ю́єш, *що, гідр.* Док. до **солонцюва́ти**[1]. *Треба робити ропу й такою ропою посолонцювати дно ставка й береги, щоб вода трималася, як у купелі* (Ю. Яновський); *Посолонцювати ґрунти.*

ПОСОЛОНЦЮВА́ТИ[2], ю́ю, ю́єш, *док., чим і без дод., розм.* 1. Док. до **солонцюва́ти**[2]. *Поцілувались* [куми], *випили усмак та огірками посолонцювали* (Грицько Григоренко); *У клуночку був хліб і риба. Наготувала, мабуть, мати синкові посолонцювати* (О. Донченко); — *Оце посолонцював ягідками, оце посолонцював. Уже давило під ложечкою, а він жер і жер, доки напала гикавка* (Григорій Тютюнник).

2. Солонцювати *(див.* **солонцюва́ти**[2]) якийсь час. [М а р и н а:] *Ідіть лиш у поле та нарвіть .. козельців... Та не поїжте всіх, а й додому принесіть, і ми з Галею трохи посолонцюємо* (М. Кропивницький); *Піде, зніме* [Коршак] *кілька рибин-в'ялиць, що під хатою висять на жилиці нанизані, принесе: — Бери, Андроне, посолонцюєм* (О. Гончар).

ПОСО́ЛЬСТВО, а, *с.* 1. Дипломатичне представництво однієї держави в іншій, очолюване послом, а також будинок, де розміщене таке представництво. *Келле, радця при посольстві, .. Вів дискусію зо мною* (Леся Українка); *Повз посольство до палацу цілий день проїздили карети* (Н. Рибак); *За три дні прийшла* [Олеся] *за квитком, їй сказали, що візу зроблено через посольство Нідерландів, тому варто летіти через Амстердам* (В. Кожелянко).

2. Депутація, група осіб, уповноважених передати важливе доручення. *Кожному послові надано було право .. добрати собі склад посольства на власну руку* (Д. Бузько); *Виговський був певний, що тепер в Москву на чолі великого гетьманського посольства їхати йому. Тільки йому* (Н. Рибак); *Вже далеко за Дунаєм писав у своїх нотатках Пріск Панійський про пересування посольства та його побут у дорозі* (І. Білик); // *заст., ірон.* Доручення, покладене на кого-небудь. — *Він прислав вас, а не кого іншого, бо ніхто вже в селі не важиться йти до мене з таким посольством* (Л. Мартович).

ПОСО́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **посол** і **посо́льство.** *Він, цей син дипломата, який серед посольських дітей зростав, три мови знає, маючи можливість піти й самому дипломатичною стежкою, раптом виявив бажання стати моряком* (О. Гончар); *Писарем і тлумачем посольським назначено Якова Івановича* (П. Загребельний); *Ольга також дістала досить багаті дари від імператора Костянтина Багрянородного — золоту таріль з коштовним камінням, на якій їй було піднесено посольське утримання* (Р. Іванченко); // Власт. послові. — *Користуючись правом посольської недоторканності, яке ще охороняється в Австрії, я хочу через вас скласти свої посольські повноваження польському королеві* (Р. Іваничук).

△ **Посо́льський прика́з** *див.* **прика́з.**

ПОСОПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* посоплять; **ПОСОПТИ́,** пу́, пе́ш; *мин. ч.* посі́п, сопла́, ло́; *док.* Сопіти, сопти якийсь час. *Пан сотник прокашлявся, зітхнув, потім посопів трішки та й завів гнучким та густим басюрою* (О. Ільченко); *Невдоволений, що його розбудили, Фурдило посопів, покліпав сонними очима, зручніше вмостився на лутці вікна й знову задрімав* (В. Близнець); *Доста було йому підійти, побачивши, що бійка затівається, і так легенько, так по-доброму посопіти, примруживши очі, то відразу все влягалося* (Ю. Винничук); *Трипалі ліниві — цікаві тваринки: якщо вони незадоволені, то можуть зрідка прокричати "ай-ай" або голосно посопти* (із журн.).

ПОСОПТИ́ *див.* **посопі́ти.**

ПОСО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посо́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Глечик з водою і крихкий просяний плескачик — ото й усе, що йому іноді подавав Тюха з вдоволеним посопуванням* (П. Загребельний); *В хаті панувала тиша, яку хіба що перебивало посопування й похропування* (В. Лис); *Маріца починала майже нечутно мугикати собі під ніс мелодію у такт посопування немовляти* (М. Матіос); *Виднілися обриси заснулих дітей, і чулося посопування, хрипіння* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОСО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Сопіти неголосно час від часу. *Як тільки доходило до того, щоб Грицеві розв'язати задачу самостійно, він замовкав і нерухомо стояв біля дошки, незадоволено посопуючи носом* (Ю. Збанацький); *На деякий час за столом настає тиша. Чути, як найменший Корніїв посопує на руках у матері* (О. Гончар); *Беру її обличчя в долоні, відчуваю гарячі сльози, я .. осипаю її обличчя поцілунками, невдовзі вона заспокоюється, лише час від часу посопує носиком* (А. Дністровий).

ПОСОРО́МИТИ, млю, миш; *мн.* посоро́млять; *док., кого, що.* 1. Док. до **соро́мити;** осоромити. *О музо Мельпомено, правди мати! Дай нам тобі достойно послужити, Народний дух з занепаду підняти, Гасителів його посоромити* (П. Куліш); [М а р и с я *(крізь сльози)*:] *Ну, нехай же... нехай!.. Я... я не... не піду за вчителя...* [Д а н ч е н к о:] *Спасибі тобі, дочко моя! Не посоромила батька...* (Б. Грінченко); — *Мені потрібен золотий пісок. Не заради пожадливості, а щоб посоромити моїх недругів* (Ю. Логвин).

2. Негідними, ганебними вчинками применшити добру славу кого-, чого-небудь. — *Воїни, не посоромимо землі Руської, поляжемо тут* [на полі бою] *кістьми. Мертві сорому не ймуть* (О. Довженко); *Золотаренко перевів подих, додав урочисто: — Не знеславлю зброї нашої козацької, не посоромлю роду нашого* (Н. Рибак); — *Славний Варроне, вірю в твою мужність і мисливське щастя, думаю, що ти не посоромиш нашу державу, утреш носа поганому єгиптянинові* (М. Василенко).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* с е б е. Не виправдати довіри, надій, сподівань кого-небудь. [П о л к о в н и ц я:] *Перекажи ти гетьману своєму* [своєму], *Що хоч лишилось тут у Дорошенка Лиш жмені дві останніх козаків, Але вони себе не посоромлять* (Л. Старицька-Черняхівська); *Він походив з шляхетського старого роду, тож .. не хотів посоромити себе перед князем, бажав виступити зі своїми правнуками достойно* (А. Чайковський); — *Сильнішою буде рука моя в бою, і ще сміливішим зробиться моє серце. Не посоромлю я ні себе, ні сотні твойого батька* (Б. Лепкий); *Особливі надії вони покладали на .. Мишка й на мене. І ми їх запевнили, що не посоромимо взвод* (А. Дімаров).

ПОСОРО́МИТИСЯ, млюся, мишся; *мн.* посоро́мляться. Док. до **соро́митися.** [П а л а ж к а:] *Може, хоч чужих людей посоромиться* [Іван] *та віддасть те, що не прогайнував* (Панас Мирний); [Я в д о х а:] *За покійної неньки татко не так учащали до шиньку* [шинку], *все-таки інколи було і посоромляться матері* (М. Кропивницький); *Поцілувала* [Олена] *сонну дівчинку, що спала ближче до неї. Сина вона посоромилася цілувати, бо він уже був школярем* (Григорій Тютюнник); *Хотів був кинутись до неї, обійняти, та господині посоромився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОСОРО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посоро́мити.** *Усі мої вороги посоромлені будуть, і будуть настрашені дуже: хай вернуться, і будуть вони посоромлені зараз!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Хвалько посоромленим лишиться* (приказка); *Геть ви, посоромлені, хто Сіона ненавидить* (В. Багірова); *Я був упевнений, що ціла читальня зараз встане й підніме вгору кулаки, не злякавшись націленого зі сцени кулемета; я цілком був упевнений, що опер зійде зі сцени посоромлений* (Р. Федорів); // **посоро́млено,** *безос. пред. Гуру занервував, паства кінцево розкололась, того, хто перший запропонував іти в палац піонерів, було посоромлено і вигнано* (С. Жадан).

ПОСОРО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **посоро́мити** і **посоро́митися.** *Щоднини посли від царя летять .. і кличуть тебе .. битися вкупі за царя і його державу на загибіль власного народу, на посоромлення імені твойого* (Б. Лепкий); *Я блукав, як сновида, полями й лісами, уникаючи людей, які не могли не знати про моє посоромлення* (Р. Федорів).

ПО́СОРОМНО, *присл., діал.* Соромно, ганебно. *Стоїть вона наче от людина у чужій одежі багатій, посоромно хапаній, сама бідна* (Марко Вовчок); // *у знач. пред. Юнаку стало посоромно за його сльози* (з казки).

ПОСОРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посортува́ти.** *Посортована риба тріпотіла у великих плискуватих кошах* (З. Тулуб); *В двадцяти папках зберігається цікаве листування* [І. Багряного], *посортоване нами, з такими відомими українській громаді особами: Григорій Костюк, Віталій Бендер, Юрій Косач, Юрій Шерех* (О. Шугай); *Відділ йшов досить стройно .. Був посортований в сотнях і чотах: окремо босі, окремо взуті, окремо — в білих селянських штанах* (Ю. Горліс-Горський); // **посорто́вано,** *безос. пред. Всі валізи було розпаковано, перебрано і посортовано* (Ю. Винничук).

ПОСОРТУВА́ТИ, ýю, ýєш, *що.* Док. до **сортува́ти.** *І Корній доказав, що він не гірший. Зібрав, що мав, — яблук, слив, посортував і знайшов купця* (У. Самчук); *Через якийсь час, перебракувавши, почистивши і посортувавши залізяччя, привіз його Цвичокількома тачками в сільську кузню* (М. Матіос); — *Що це? — спитав я. — Мушу посортувати* [папери], *а того є в мене в бюро ще стільки, що заповнив би більше, як два мої столи* (О. Кобилянська); *Маріка блукала поглядом по захаращеній речами кімнаті й думала, що найближчими днями їх слід посортувати й порозкладати до скринь та шаф* (О. Авраменко).

ПОСОТА́ТИСЯ, áюся, áєшся. 1. Док. до **сота́тися** 1, 2. *Мобільник освітлював .. старий стілець із оббитими гобеленовою тканиною сидінням і спинкою... Нитки вже посоталися, малюнок стерся* (М. Гримич).

2. Почати сотатися (у 3, 4 знач.). *В печі спалахнуло зготовлене ще звечора клоччя і листя, далі густо посотався дим, аж поки його покрило полум'я* (Є. Гуцало).

ПОСОТНИКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док.* Сотникувати якийсь час. *Гадка Г. Гаєцького, що Леонтій Бурлай до 1716 р. встиг посотникувати в Кременчуці, сумнівна* (з публіц. літ.).

ПО́СОХ, а, *ч.* Те саме, що **патери́ця.** *Забряжчали об камінь посохи — бояри й воєводи .. поспішали до широких дверей княжого терему* (С. Скляренко); *Виходь у ліс, на простір, друже мій, Бери у руки мандрівничий посох* (І. Нехода); *До чого вона має готуватися, як її застерігає той старший сват з тризубцем на посоху?* (В. Чемерис); * У порівн. *Патлатюк, одягнутий у синю чумарку, підстрижений "у кружок", у смушевій шапці, ступав сановито, ставлячи перед собою високу палицю, як біблейський посох* (П. Панч).

ПОСО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посо́хнути, посо́хти.** *Він бачив зібрання вітрил посохлих, зморщених, зарослих павутинням* (Ю. Іздрик); *Навколо було тихо, тільки цвіркотіла усяка живність у вечірній прохолоді та стиха потріскував посохлий ґрунт* (Д. Білий); *Облізла шкапина блукала цілий день коло дому, підставляла сухі ребра вітрові та скубла останню пожовклу й посохлу травицю* (М. Коцюбинський).

ПОСО́ХНУТИ, ПОСО́ХТИ, хне, хнуть, *діал.* **ПОСХНУ́ТИ,** хне́, хну́ть, *док.* Засохнути (про все або багато чогонебудь; у багатьох місцях). *Сотник і Коломієць таки зіпсували в болоті свої набої. Спроби висушити їх біля вогнища не дали бажаних результатів. Звичайно, рано чи пізно вони посохнуть* (А. Кокотюха); *В людей жито або повимокає, або посохне, а в діда стоїть, як стіна* (Ганна Барвінок); *Як посохне листя на вершечках дубів, як зацвіте вода в протоках і озерах і потягне від тих проток гнилим смородом, тоді немає спасу на Великому Лузі* (Ю. Мушкетик); *У неї вже руки посохли од праці, вона вже жили з себе висотала, аби не здохнути, прости Господи, з голоду...* (М. Коцюбинський).

ПОСО́ХТИ *див.* **посо́хнути.**

ПО-СОЦІАЛІСТИ́ЧНОМУ, *присл.* Як у соціалістів, за звичаєм соціалістів. *Сюжет фільму по-соціалістичному невигадливий: друзі Селівон Іванович Часник і Кіндрат Галушка, голови колгоспів "Смерть капіталізму" та "Тихе життя", кожен по-різному провадять діяльність у своїх сталінських колгоспах* (із журн.); *Один із напрямків боротьби уряду з бідністю звучить майже по-соціалістичному: "Зменшення економічно необґрунтованої нерівності та сприяння утвердженню принципу соціальної справедливості в системі розподілу доходів"* (з газ.).

ПОСО́ШНИЙ, а, е, *іст.* Який нараховували на кожну соху (у 3 знач.). — *Збирай людей — хай бесерменам* [бусурманам] *платять .. податок за землю, .. дорожній податок, і подушний, і посошний* (В. Малик); *У 1679 році, за царювання Федора Олексійовича, посошне оподаткування було замінене подвірним податкуванням* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **посо́шне,** ного, *с.* У Московській державі — феодальний поземельний податок, за якого одиницею оподаткування була соха. *Після заміни посошного подвірним (кінець XVII ст.) до розряду тяглових селян увійшли бобилі, а після запровадження подушного (1722 р.) — холопи* (з наук. літ.).

ПОСОШО́К, шка́, *ч., заст.* Зменш.-пестл. до **по́сох.** — *Гей, ратаю, земля твоя суха, Бики старі, поламана соха. Із посошком в руці іду в Мари* (Я. Шпорта).

ПОСПАДА́ТИ, áє, áють, *док.* Спасти (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Стоїть* [сотня козаків], *шапки поскладавши на приспі у шинку, щоб як буде муштра, так щоб не поспадали з голов* [голів] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Восени, як полили дощі, листя з каштанів геть поспадало, віти оголились і стовбури почорніли від вологи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Ото поспадали всі дванадцять замків* (Сл. Б. Грінченка); *Поспадали з чола його кучері ніжні на шию, І на рожевих устах стогін одчаю завмер* (М. Зеров); * Образно. *Від цієї хвилі мій душевний стан змінився, з усіх моїх здібностей поспадали кайдани* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

◊ **(1) Поспада́ти з го́лосу** — утратити голос (про всіх або багатьох). *І Микола, і Панас Карповичі* [Саксаганські] *були незрівнянними виконавцями народної пісні .. навіть тоді, коли брати — Микола раніше, Панас значно пізніше — поспадали з голосу...* (М. Рильський).

ПОСПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Спалити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Він* [цар] *запалив палати, де жив син. Рожевії кущі розрив-скопав він, Поспалював високі кипариси* (А. Кримський); *"Гей, діаманти і рубіни, Не підметем, — кричить Мітла. — Хоч наставляйте карабіни, Хоч нас поспалюйте дотла. Все. Баста. Скінчилася казка"* (Д. Павличко); [Х л о п е ц ь:] *Чи чули, люди, що Змій наробив? .. Хати поспалював, людей повбивав на тому кінці села* (А. Шиян); *Вогонь купальський розвели на вигоні. Було там крику, сміху і забав. Сандалії поспалювать невигідно, то він роззувся босий і стрибав* (Л. Костенко).

ПО-СПАРТА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-спарта́нському.** *Ось як характеризує* [чоловікового батька] .. *Кароліна Федоровичева .. "Батько, чоловік великого духу і великої сили, провадив життя і виховання дітей по-спартански"* (І. Франко); *Найгірше, звичайно, було в попереднього дяка, у зизоокого Совгиря. Той годував березовою кашею по-спартански!* (І. Андрусяк).

ПО-СПАРТА́НСЬКОМУ, *присл.* Як у давніх спартанців, за їхнім звичаєм, без розкоші й надмірностей. *Йому хотілося, щоб хлопець виростав загартований по-спартанському. Тому він клав його спати в нетопленій кімнаті* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Флобера).

ПОСПАСИ́БІТИ, блю, биш, *док., розм., рідко.* Сказати спасибі; подякувати. *Мені люди поспасибіли, та й годі* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСПА́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* посплять; *док.* Спати (у 1 знач.) якийсь час. *Якби поспав до обід, так приснився б ведмідь* (Номис); — *Поспи, синку, поспи ще трохи, поки я приберусь, — каже вона, злізаючи з печі* (Панас Мирний); *Сагайда, передавши бійцеві коня, забрався на воза і швидко заснув. Він любив поспати і при найменшій нагоді не відмовляв собі в цьому* (О. Гончар); — *Давай поспимо! — сказав Айдар. — Ще часу в нас вдосталь. А тоді подбаємо, що нам їсти і що робити* (Ю. Покальчук); *Хлопці хотіли, щоб Галка поспала трошки довше, не будили* (А. Кокотюха).

ПОСПА́ТИСЯ[1], пи́ться, *док., безос., кому, розм.* Про бажання поспати всмак якийсь час. *Воно б ще трошки, сказати щиро, поспалось би, та Бутлі* [прізвище родини], *старі й малі, як почали гомоніть, стукать, грюкать, то чоловік мусив-таки прокинутись* (В. Винниченко); *Виростеш, сама ти І вервечки й бильця Будеш лаштувати, Довго не поспиться* (П. Воронько).

ПОСПА́ТИСЯ[2], пи́ться, пимо́ся, пите́ся, *док., діал.* Заснути (про всіх або багатьох). *Молодого вовки з'їли, А бояри поніміли, А музики поспалися, А ми самі осталися* (з народної пісні); *— Але як оце ми поспались у новій одежі? — питала Марія у Василини* (І. Нечуй-Левицький); *Потім дітей, як поспались, загорожено* [загороджено] *ширмою, а ми засіли до стола, маючи пити чай* (Леся Українка); *Малі дітиська, що поспалися в перинах, побудилися та голосили, перелякані, мовби їх хто різав* (І. Керницький).

ПОСПЕКУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Спекулювати якийсь час. *Цей підступний Стіліанос, догадавшись про Яковенкові почуття.., вирішив поспекулювати на них* (П. Загребельний).

ПОСПЕРЕЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Сперечатися якийсь час. *— Воно, знаєте, молодь, — любить оте посперечатись на різні там теми, поговорити...* (Остап Вишня); *Вони ще трошки пошушукалися, посперечалися, але дійшли згоди* (О. Іваненко); *Він ще трохи посперечався для ввічливості, але, врешті, зостався. Видимо, радий був теплу й спочивкові* (Г. Хоткевич); *О восьмій ранку в сумній однокімнатній квартирі .. розігрувалася класична сімейна драма, за авторство якої могли би посперечатися Шекспір з Островським* (Люко Дашвар).

2. Док. до **спереча́тися.** *Орган було чутно ззовні, на площі. Хтось на ньому вперто вправлявся у "Порах року" Вівальді. Я посперечався з С., що втретє повторюваний фрагмент походить з "Весни"* (Ю. Андрухович); *Він міг посперечатися з ким завгодно, що іноді чує по ночах, сховавши обличчя в подушку дружини, її запах* (С. Талан); *Деякі з тих* [Я. Щоголева] *пісень, правда нечисленні, можуть посперечатись (особливо легкі жартівливі речі, як "Добридень" або "Черевички") з стилізаціями народної пісні у Шевченка* (М. Зеров); *Це була напрочуд дужа молода істота, котра пишнотою своєї золотавої шкурки могла б посперечатися з вивіркою чи куницею* (Н. Околітенко).

3. Посваритися з ким-небудь. *— Дорогий мій брате! .. Пам'ятаєш, як ми посперечалися, хто з нас Лель, а хто Полель* (І. Франко); *Говорили, що два бригадири посперечалися, тому що один з них місцевий, а другий приїжджий* (М. Ю. Тарновський); *Біда на засудженого чигала в таборах на кожному кроці. Не вгодив начальству, посперечався з блатною компанією, не зміг виконати норми* (М. Андрусяк).

ПОСПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Спити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Кішка глечики поспивала* (Сл. Б. Грінченка); *Та не благословив Господь милосердний в цім році урожаєм: одне запалило, друге кузька поспивала* (І. Карпенко-Карий); *У Гречаного віспувате обличчя — ніби соняшник, з якого горобці поспивали насіння* (Є. Гуцало).

ПОСПИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Спитися (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Вже і я не годна дивитися, як калічить той базар людей. Скільки за ці роки озвіріло, опустилося, поспивалося колись інтелігентних вчителів, лікарів, інженерів...* (Г. Тарасюк); *Того вечора по роті чергував замполіт, сватав добровольців до військового училища: за кордоном поживете, подвійна платня, поспиваєтесь же на гражданці* (Є. Пашковський).

ПОСПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Спиляти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Тепер ці пагінки були вирубані, сухе гілля поспилював сам Гурій Андріянович* (І. Сенченко); *Нашого пісенного Байду зачепили за ребро гаком саме на цій Галатській вежі, але Шульзі вже не судилося побачити ті варварські іржаві гаки: передбачлива стамбульська адміністрація акуратно поспилювала їх* (П. Загребельний); *Коли настали холоди й зовсім облетіло листя, тато поспилював сухі гілки, а Костик з мамою обмазали глиною всі ті місця* (М. Слабошпицький).

ПОСПИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Сп'ястися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Василина й Марія поспинались рачки і насилу встали на ноги* (І. Нечуй-Левицький); *Коли .. карета під'їхала в Лемешах до двору Розумів, усе село поспиналося на тини* (Ю. Мушкетик); *Запах кмину, кропу, молодої цибулі переплівся з запахом квітів, що обступили з усіх боків подвір'я, поспиналися на паркани* (Ю. Винничук); // Випростатися, виструнчитися. *Над плотом поспиналися вишні, сливи-кобильохи, під плотом тулиться дурман* (М. Стельмах); *На кладовищі діти пасли кіз і, загледівши чорну велику машину, зацікавлено поспинались на могилках, як живі стовпчики* (О. Гончар).

ПОСПИНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Спинитися (у 1–5 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Повз цех пройшли вагонетки з піритом і поспинялись коло печей* (М. Йогансен); *Тодорка несла воду й не могла збагнути, що ж сталося: коні ввігналися на подвір'я, поспинялися, а її Філика не видно* (Б. Харчук); *— Ольошко! — закричав я, махаючи порожнім кухлем. — А йди-но сюди! Вони поспинялись під кленами й пильно дивились в наш бік* (Є. Гуцало).

ПОСПИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Спертися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Телята, поспиравшись до матерів, тулили свої писки до їхніх теплих боків* (Любко Дереш); *Підходять Довбуш із побратимами, дивляться: коло вогнищ за брамою поспиралася варта на киї і про щось між собою гутарить* [гуторить] (з легенди); *Далі на лаві сиділи .. старі й молоді. Поспиралися один одному на плечі, на руки, на голову* (Л. Мартович); *Дівчатка чинно розсілися спереду, поспиравшись на бильця* (О. Ільченко); *Маленькі пастухи, поспиравшись на киїки, махають картузиками вслід підводі* (Григорій Тютюнник); *Поспиралися* [дахи] *один на один, щоби не попадати під власною вагою* (І. Франко).

ПОСПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поспи́сувати.** *Тими кличами й гаслами було посписуване й пообліплюване все навколо* (І. Багряний); *Дбав* [Климент] *про вбогих, яких імена мав на таблицях посписувані з кождої дільниці окремо* (І. Франко); *Своєю обізнаністю піп переміг старосту, бо витяг папірець, де були посписувані всі "єретики"* (Л. Юхвід); // **поспи́сувано,** *безос. пред. На літописних сторінках посписувано докладно, як утікали польські загони з визволених міст* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОСПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Переписати звідкись, у кого-небудь (вправи, домашні завдання і т. ін.). *Посписувати відповіді з підручника.*

2. *що.* Пишучи, заповнити (аркуші, зошити і т. ін.). *Від тітки Насті він* [поет] *посписував усі свої зошити і ходив за нею, як тінь* (І. Сенченко); // Витратити під час писання. *Я в кожному листі щось прошу тебе прислати — пришли мені наконечників для олівців, і гумки, і олівців, бо вже посписував на роботі* (Остап Вишня).

3. *що, розм.* Записати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Пописували ж усе тутечки, що тільки Тимоха казав* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Змалювати в письмовій формі; описати. *Пані усе життя наше пописувала* (Ганна Барвінок); *Дещо я пам'ятаю й пописував у цій книзі* (Ю. Винничук); // Пообписувати що-небудь. *Якщо комусь кортить зробити оголошення, то він сам його пише і пише все, що йому заманеться. Коли стіни зовсім пописують, їх наново білять* (І. Дзюб, пер. з тв. Дж. Родарі).

4. *кого, що, розм.* Записати в список із якоюсь метою всіх або багатьох; зробити опис усіх або багатьох предметів. [П е р у н:] *Ось я вас зараз усіх пописую і ще нині подам до староства всіх, хто тут є, що бунт робили!* (І. Франко); — *Ти, Никифоре, пописуй мені всіх, хто з якої сторони України, та що маю переказати його рідні* (А. Чайковський); *Приперлося сюди справжнє військо — сам королівський комісар і всі його псарі. Всіх, кого могли, пописували. Люди заворушились, заворохобились* (Ю. Логвин).

5. *що, бухг.* Списати з рахунку (якісь суми, цінності і т. ін.). *Пописувати гроші з картки за борги банки можуть лише за рішенням суду* (з газ.); // *кого, що.* Списати (у 5 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Для перегонів залишили лише молодих та витривалих коней, інших пописували* (із журн.); *Теплоходи пописували, бо на них не можна було вже людей возити* (з газ.).

6. *перев. у сполуч. зі сл.* с п и н и, *кого, що, перен.* Побити батогом, нагайкою і т. ін., залишивши на шкірі сліди від ударів. *Пописували батогом спини.*

ПОСПИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *кого, що, чого, у кого і без дод.* Те саме, що **спита́ти.** — *Що воно за люди?* — *поспитала Христя в Кирила* (Панас Мирний); *Надвечір, закінчивши роботу, Тихович поспитав цигана, чи не нанявся б він вартувати вночі виноградник* (М. Коцюбинський); *Стах єдиний із його друзів, кого він справді хотів би зараз бачити, дещо розповісти, а дещо і поспитати* (В. Шкляр); // Попросити дозволу зробити, узяти і т. ін. що-небудь. *До майстерні, не поспитавши дозволу, ввійшов Василь* (Василь Шевчук); *Поспитав* [Дмитро Іванович] *у поштаря, чи можна взяти велосипед, сів і поїхав до села* (Ю. Мушкетик); *Реп'ях прийшов у дружини грошиків поспитати* (Люко Дашвар).

2. *чого, заст., рідко.* Скуштувати. *А ви поспитайте борщу: по-моєму, наче дуже кислий* (Сл. Б. Грінченка); // *перен.* Зазнати (у 1 знач.). *Поспитав вже я і пня, і колоди* (Номис); *Поспитавши горя, чи не пошанується* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСПИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., кого, що, чого, у кого і без дод., розм.* Те саме, що **спита́тися.** — *Шлях є, та кудою він провадить?* — *каже козак.* — *Треба під'їхати до хуторця* [хутірця] *й поспитатись* (Марко Вовчок); — *Хіба ти справді на заробітки йти збираєшся?* — *поспитався глухо Ілько, немов із льоху обізвався* (Л. Яновська); — *Для чого тобі ця Леся?* — *поспиталася Мандела* (Л. Кононович); // Попросити дозволу зробити, узяти і т. ін. що-небудь. *Він поспитався дозволу у Бутакова і, взявши речі.., рушив по знаній вже дорозі до дому Кутіних* (Василь Шевчук); // Розпитати когось про що-небудь. — *Та то й я кажу, піду до Іванихи поспитатися; вони вже в тім* [у такій ситуації] *були і знають* (Н. Кобринська); *Пісні ті справді трудно було дістати, .. я ж не в стані ходити по селі, отже, мусила чекати, аж моя знайома дівчина поспитається старих людей та сама навчиться* (Леся Українка).

ПОСПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Зіпхнути із чогось усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Їй хотілось поспихати з човна небожів і позакидувати їх кудись в очерет* (І. Нечуй-Левицький); *Вони живо дрюками поспихали тих нещасних* [монголів] *у воду* (І. Франко); *Мамонт розтоптав нападників — двох печерних левів, поспихав їхні потрощені тіла з кручі* (Ю. Мушкетик); *Фанасій виніс довгі тички і дав їх ловцям, і ті, сидячи на гребені даху, довгими палицями дістали лелечат і один за одним поспихали їх із даху* (В. Чемерис).

ПО́СПІВ, у, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **на́спів.** *Маннергейм .. все частіше й частіше повторював рядки улюбленої "Калевали"..: Затулю тепер уста я, зав'яжу язик свій міцно, перерву співати пісню, я від поспіву відстану* (В. Чемерис).

2. Завершальна частина поетичного твору. *Поспів до думи* (Сл. Б. Грінченка); *Зберігши в основному композиційну структуру, у процесі побутування волинська щедрівка в деяких варіантах утратила зачин та поспів* (з наук. літ.).

ПОСПІВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* Співати якийсь час. — *Хазяїни були люди добрі, та не було мені вільного часу ні поспівать, ні потанцювати* (І. Нечуй-Левицький); [П а в л о:] *Що за неволя женитись рано? Оженився, тоді вже ні на вулицю, ні на вечорниці, ні поспівать тобі, ні пожартувать...* (М. Кропивницький); *Молодь вийшла у сад погуляти, поспівати та пожартувати* (О. Маковей); — *Дозвольте вам, панібратчики, пограти та про славу вашу лицарську поспівати* (В. Чемерис); — *Може, ще поспівати імператорові?* — *спитав соловей* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *безос. З кутка зали поспівало довгим тремтливим дзвоном годинника — пробило п'five* (М. Івченко).

ПОСПІВА́ТИ[2], а́є, *недок.,* **ПОСПІ́ТИ,** і́є, *рідко* **ПОСПІ́НУТИ,** не, *док.* 1. Ставати стиглим (про плоди рослин); достигати, дозрівати. *Ось зажовтіла за нивою нива, Ось поспіває і сиплеться колос...* (Я. Щоголів); *Вже й літо настало, А там жнива, бо і жито Поспівати стало* (Леся Українка); *Оце поспінуть полуниці, Насуне миру — повен ліс* (І. Манжура); *Вдовине жито поспіло, та нема кому його жати* (М. Коцюбинський); *Коли поспіє виноград — Додолу гнуться ніжні віти...* (М. Рильський); *У діда Свирида поспіли сливи* (В. Чемерис); // Ставати цілком готовим, звареним, запеченим і т. ін. (про страви). *Там іде веселий гомін, Мила пісеньку співа, І огнем палає комин, І вечеря поспіва!* (Я. Щоголів); *Всі посідали просто неба і, доки поспівала печеня, з вигуками кружляли вино* (Валерій Шевчук); *Сама* [Христя] *скора та й дрова — не солома, — хвилинкою страва поспіла* (Панас Мирний); *Доки в баби поспіють книші, у діда не буде душі* (І. Кириленко); — *Картопля вже готова. І куліш скоро поспіє* (Є. Гуцало); // *перев. док., перен., розм.* Ставати таким, як потрібно, досягати певної кондиції. *Як піч уже поспіла, от коровай посадили* [жінки] *на лопату* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *перен., розм.* Досягати, набувати завершеності в розвитку. — *І прирадили зібрати в одно огнище всі сили, щоб велике, спільне діло поспівало і росло* (І. Франко); * Образно. *Ліг Іван у своєму курені та й заснув богатирським сном, коли чує — хтось його кличе і голос той схожий на голос дідуся:* — *Вставай, друже, твоє щастя поспіло!* (А. Шиян); // *перев. док.* Ставати дорослим, досягати повноліття. *Вона вже поспіла: їй уже двадцять два годи* (Ганна Барвінок); // *перев. док.* Виростати, вигодовуватися (про тварину). — *Бач, який молодий баранчик поспів за літо. Випасся, по стерні, по колоссю ходив* (М. Малиновська).

ПОСПІВА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОСПІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *рідко* **ПОСПІ́НУТИ,** ну, неш, *док., розм.* 1. Те саме, що **устига́ти.** *Молодиця йде замашистою ходою, аж стара ледве поспіває за нею* (Леся Українка); *Сама Оксана бачила, що .. в'язати жита за чоловіком не поспіває* (Грицько Григоренко); *Медичний інститут він закінчив, коли минуло йому тридцять. Ординатором став усього два роки тому. Не просто поспівати за тими, кого вважав він своїми вчителями* (Ю. Шовкопляс); *Місто від Мар'янівки верстов зо двадцять. Коли вдосвіта виїхати, то на обід саме поспінеш* (Панас Мирний); *Осінній короткий день кінчався, а біля Базалії селяни ще продовжували орати під озимі: треба було поспіти вкинути зерно в землю до снігу* (П. Панч); *— О, акурат на вечерю поспів* (В. Шкляр); * Образно. *Огурчик говорив захоплено. Слова не поспівали в нього за думками, і зрозуміти те, що він говорив, було досить важко* (В. Собко).

2. Наставати, надходити. *Тільки з городиною впораєшся — засріблиться коса на лузі, далі жнива поспівають* (М. Стельмах); *Годинник щойно відстукав другу ранку, .. в Мексиці саме поспів час сніданків* (М. Кідрук).

◊ **Встига́ти (поспіва́ти) / всти́гнути (поспі́ти) з ко́зами на торг** *див.* **устига́ти.**

ПОСПІ́ВКА, и, *ж., муз.* Наспів, мелодія. *Для виправлення слухових вад треба використовувати мажорні поспівки переважно в зручному для дітей діапазоні* (з навч. літ.).

ПОСПІ́ВКОВИЙ, а, е, *муз.* Прикм. до **поспівка.** *Силабічні, часто речитативні, елементи на початку фраз та мелізматика на завершальних словах є типовими елементами поспівкових побудов* (з наук. літ.); *Поспівковий принцип музичної композиції був перейнятий давньоруськими музикантами з Візантії* (з наук.-попул. літ.).

ПОСПІ́ВОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **поспівка.** *Велику роль у формуванні словникового запасу іноземної мови дошкільників відіграють також поспівочки, прислів'я та приказки* (з наук. літ.); *— А чи пам'ятаєте поспівочку про звукоряд? Я вам її нагадаю, а ви послухайте* (з навч. літ.).

ПОСПІ́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **поспівувати** і звуки, утворювані цією дією. *Із ванної й далі лунає дівоче поспівування* (А. Дністровий); *Поспівування мантри — хороший спосіб досягти правильного мислення для занять йогою* (із журн.).

ПОСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* 1. Те саме, що **наспівувати** 1. *Павло віддав листа і за хвилину біг уже шпаркою ходою вгору вулицею, поспівуючи тихенько щось досить бравурне* (Леся Українка); *Встала вона, поспівуючи отак, і вдяглася, а тоді помітила, що поспівує ту ж таки пісню, яку мугиче в своїй майстерні батько* (Валерій Шевчук).

2. Співати (у 1–3 знач.) стиха, час від часу. *Ліниво, мовби знехотя, поспівували пташки* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОСПІВЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш. Док. до **співчува́ти** 1. *Робітники, пересміюючись, поспівчували заробітчанам, погомоніли з ними про життя* (М. Стельмах); *— Я почув про ваше горе — зайшов поспівчувати* (Ю. Збанацький); *Дорощук приходив на роботу невеселий і переважно мовчав. Люди пробували заговорити з ним, поспівчувати — не хотів і слухати* (М. Ю. Тарновський); *Я поспівчував їй, хоч що їй до мого співчуття* (Валерій Шевчук); *Я .. в думках поспівчувала йому. Надало ж йому так невдало закохатися* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОСПІ́В'Я, я, *с., заст.* Спів (у 1, 3 знач.). *Гучно і зично роздалося серед хати святе поспів'я* (Панас Мирний); *Срібні акорди, що з серця знялись, Як я в поспів'я їх втілю?! Райдужні мрії, що з ними злились, Як їх вловити зумію?!* (Олександр Олесь); *З храму долинали уривки поспів'я разом з одвічним духом ладану й підвальної вогкості* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОСПІ́ЗНЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *рідко* **ПОСПІЗНЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Спізнитися (про всіх або багатьох). *Ті, що здрімнули, прокинулись, як ошпарені, напевно, здавалось їм, що спали на своїх постелях і, чого доброго, поспізнялися на роботу* (Ірина Вільде); *Заради мене було залишено один з автобусів, людей стільки не відпочило, на роботу поспізнювались* (О. Гончар).

ПОСПІЗНЯ́ТИСЯ *див.* **поспізнюватися.**

ПОСПІ́Л, по́лу, *ч., діал.* Загал. [Ч и к а л к а:] *Пошли ж, Боже, нашим князеві і княгині щастя, долі і віку довгого. Дай, Господи, щоб вони жили на радість і втіху усьому родові, всьому посполу і Богові святому!* (М. Кропивницький); *Ніхто ту правду не міг осягнути. Нехай він осягнув її на словах, однак хоч словами, хоч дрібними справами її утверджував, а для посполу вона лишалася неясною мрією, весною літа, яких ніколи не буде* (Р. Андріяшик); *— Що іншого могло б так загодити інстинкти посполу, як не солодке відчуття, наче пиндючну пані Ганну .. враз обдерто з її пишних строїв..?* (О. Забужко).

ПОСПІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поспі́ти**[1]. *А шпаки — ну й пірати! — налітають весь день — лиш встигай відганяти від поспілих вишень!* (В. Марсюк).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Який досяг повноліття, розквіту. *Поспілі дівки; // у знач. ім.* **поспі́ле,** лого, *с., збірн.* Про людей, що досягли розквіту фізичних і духовних сил. *Не старе мре, а поспіле* (Номис).

ПОСПІЛКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Док. до **спілкува́тися.** *Я вже поспілкувався і з міським головою, і з оперативником райвідділу, який до мене вів цю справу* (В. Лис); *Електронною поштою він поспілкувався з усіма своїми колегами* (В. Кожелянко).

2. Спілкуватися якийсь час. *Ми спочатку трохи поспілкувалися і продовжили дивитися телевізор* (Ю. Покальчук); *— Ви, напевно, задля порядності повели б панну на каву, посиділи б із нею годинку, поспілкувалися* (Ю. Винничук); *Вона.., як годиться, хвилин із десять поспілкувалася зі свекрухою сестри* (І. Роздобудько).

ПО́СПІЛЬ, *присл.* 1. Один за одним (у часі); підряд, вряд. *На цьому тижні є два дні поспіль святочних* (Л. Яновська); *Хлопець вільно підіймав якірець п'ятнадцять разів поспіль* (О. Донченко); *Він проспав вісім годин поспіль* (О. Авраменко); // Рік у рік, день у день і т. ін. *Дощ, негода, багнюка, а він ходить з світання до смеркання біля плуга .. І так поспіль місяців зо два день при дні, з ранку до вечора* (С. Добровольський); // Безперервно, весь час упродовж якогось періоду. *Дощі поспіль йдуть* (Номис); *Суниця на ній* [галяві] *росла не така, яку ви звикли бачити, а куди більша. До того ж і родила ціле літо поспіль* (Я. Стельмах).

2. Не минаючи жодного місця; суцільно. *Він міряє землю не поспіль, а по урочищах, тримаючи в пам'яті усі кроки довжини і ширини* (М. Стельмах); // Скрізь, у всіх місцях. *Якби не ставили на Дніпрі гідроелектростанцій, давно вже б поспіль вкрився піщаними перекатами* (М. Чабанівський); *Непомітно на пагорбах, на схилах, біля ярів, поспіль в усьому лісі зайняв свої позиції жовтень* (М. Рудь); *Земля поспіль заросла високими травами* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна);

// Абсолютно всі (усе), без жодних винятків. *Хрести були прості, поспіль дерев'яні* (О. Довженко); *Сотня була поспіль новгородська: жодного варяга Ратша до Києва не пустив* (І. Білик); *Товариство все поспіль добірне — політики, урядовці, депутати, партійці, бізнесмени* (В. Чемерис); // Цілком, повністю. *Гостійці* [гості] *своїй я сказувала* [розповідала] *те, об чім вона питала мене, що вже нас не зовсім, справді, ведмеді з'їли, не поспіль вже нас, справді, й простота посягає...* (Марко Вовчок); *Сашко жив досі в оточенні такому близькому і рідному, що світ гімназійних товаришів і той, великий, інший світ був усе ще йому поспіль чужим, навіть ворожим* (Ю. Покальчук).

3. Разом, укупі. *Бувай же здоров, пане господарю! З своєю милою господинкою, зо всею поспіль челядочкою* (Сл. Б. Грінченка); *В холодку, під крислатими горіхами волоськими, полягли розвідачі поспіль з робітниками та серед веселої балачки снідають, чим хто мав* (М. Коцюбинський); *Кожен робить своє, щось маленьке і скромне, але знає, що поспіль працюють інші* (О. Гуреїв).

ПОСПІ́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Загальний (у 1 знач.). *І хто неньку-Україну Любить щиро, сміло — І тебе до праці кличе За поспільне діло. З тим братайся і єднайся, Бо то брат, дитино!* (Уляна Кравченко); *Клопітну ніч провела Абрекова, так їй треба, мусила б давно гадку мати, що поведенція її дочок, особливо молодшої, впрек* [всупереч] *поспільному спокою наставлена* (Р. Іваничук); *Поспільне зачарування тривало доти, поки павич хрипко нявкнув і спробував розпушити в затісній для цього клітці хвіст* (І. Білик); *В ті ворохобні часи поспільних воєн пасторський жезл, лицарський меч і стило літописця були поряд ...* (Г. Тарасюк).

ПОСПІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Спільність, спільнота. — *То має щастя наша поспільність, що я затримався учора в маєтку Давидовича біля Шепеля* (Р. Іваничук).

ПОСПІ́ЛЬНО, *заст.* Присл. до **поспільний.** *Царський уряд встиг обернути низовий народ із поспільно письменного, як за часів Хмельницького, в темну масу, що її зрадили вищі шари нашого суспільства, перекинувшись на імперську службу і не свою мову* (В. Барка).

ПОСПІ́ЛЬСТВО, а, *с.* 1. *іст.* На Україні до середини XVII ст. — назва міщан і селян; згодом, у другій половині XVII–XVIII ст., — назва селянства. — *Де в світі видано, щоб увесь люд жив при однаковому праві? Усякому своє: козакам — шабля, вам — безмін та терези, а поспільству — плуг та борона* (П. Куліш); — *Ми всі в неволі, і козацтво, і поспільство, і церква, і віра* (А. Чайковський); — *Та він же і не козак. Поспільство всього лише! Найманий робітник* (В. Чемерис); // Посполиті селяни, що не належали до козаків. *За козаками й поспільством посунулись на сей бік і жіночки з діточками і худібкою* (Д. Мордовець); — *Війську потрібен спочинок, та й про зиму слід подумати. Поспільству час вертатися до плуга, бо ж по всій Україні ні орано, ні сіяно* (П. Загребельний).

2. *заст.* Узагалі народ, народні маси, простий люд. [А н т о с ь:] *Вибачте, пане, за слово: нам увірились не ляхи, а пани... а це не все їдно* [одно]. *Польський народ такий же нещасний харпак, як і наше поспільство* (М. Старицький); [Л е в:] *Порадь мене, Зірнице-мати, де мені пари шукати: чи межи боярством, преславним лицарством, чи межи князівством, чи межи простим поспільством?* (Леся Українка); [С в і ч к а:] *Чи не для того ж обрано тебе, Щоб шанував, держав закони наші, Щоб захищав сиріт і все поспільство..?* (І. Кочерга); *Місто знало: сьогодні судять не злодіїв, не грабіжників, не вбивць, а світочів людського розуму, які збирали книги, писали їх, несли поспільству знання і розум, і вся вина підсудних полягала лише в тому, що вони навчали любити рідний край, народ і його культуру* (Р. Іваничук).

ПОСПІ́ЛЬСЬКИЙ, а, е, *іст., заст.* Прикм. до **поспільство.** *Дуже він* [воєвода] *був ласий до жіноти, і воєводські люди водять до нього жінок і дівчат із міщанських та з поспільських дворів* (М. Костомаров); [П у б л і й:] *На жаль, не всі у вас тут в Палестині шанують римське ймення .. І, що найприкріше, — такі думки живуть у головах, що начебто повинні буть світліші, ніж голови поспільські* (Леся Українка).

ПОСПІ́НУТИ[1] *див.* **поспіва́ти**[2].

ПОСПІ́НУТИ[2] *див.* **поспіва́ти**[3].

ПОСПІ́ТИ[1] *див.* **поспіва́ти**[2].

ПОСПІ́ТИ[2] *див.* **поспіва́ти**[3].

ПО́СПІХ, у, *ч.* 1. Дія і стан за знач. **поспіша́ти.** *Скорий поспіх — людям посміх* (Номис); *Служба поштова більше, може, ніж яка-будь інша, крім залізничої* [залізничної], *вимагає строгої пунктуальності і уваги, зверненої на кожду найменшу дрібницю, а при тім якнайбільшого поспіху* (І. Франко); *Підсвідома певність небезпеки викликає поспіх* (Ю. Яновський); *Не було поспіху, ніхто нікуди не гнався, не квапився в дорогу, не було куди встигати* (Ю. Покальчук); *Микола, стримуючи в собі нервовий поспіх, нищечком зодягнувся і вислизнув із квартири* (В. Шкляр).

2. *заст., рідко.* Успіх. *Почав Якимко вчитись. Не раз тішив він батька і вчителів незвичайним поспіхом у науці* (І. Нечуй-Левицький); *Бажаю Вам всякого поспіху на науковому полі* (Леся Українка).

○ **(1) Без по́спіху,** *у знач. присл.* — не поспішаючи, не хапаючись; неквапливо, без метушні, повагом. *Без зайвого поспіху, розважно давав Богун свої накази* (Я. Качура); *Василинка і робить все без метушні, і мову веде неквапливо, і обідає без поспіху* (О. Гончар); *Я вийшов на широку тиху алею з тінистими каштанами й без поспіху закрокував по тротуару* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(2) За по́спіхом <З по́спіху>,** *у знач. присл.* — поспішаючи; через те, що поспішав (поспішала, поспішали і т. ін.). — *А де ж твій картуз? Лап він за голову, — нема картуза .. Мабуть, як вискакував зо зрубу, якась гілляка збила, а він за поспіхом і не помітив того* (Б. Грінченко); *Увійшовши у вагон, черниці заметушились, шукаючи місця й не бачачи з поспіху, де є вільне* (Грицько Григоренко); *Соломія з поспіху все переплутала й замість свяченої верби подала Савці звичайнісіньку лозу, котру нарізали ще по весні для віників* (В. Чемерис); **(3) З по́спіхом,** *у знач. присл.:* а) дуже швидко. — *А де ж ваші діти? .. Максим вклонився і з поспіхом задроботів* [задріботів]: — *От вони, старшино!* (М. Коцюбинський); *Серпокрил рвонувся вниз по сходах, з поспіхом і стрімкістю в'язня, який після двадцятип'ятирічного перебування в одиночці вирвався, зрештою, на волю і тремтить від думки, що в останній момент його затримають і вернуть за ґрати* (В. Барка); б) похапки, похапцем. *З гарячковим поспіхом припала* [Гінда] *до скриньочки, де держала між своїми речами в коробці від сірників кількома шматочками зав'язані гроші* (Н. Кобринська); **(4) У по́спіху,** *у знач. присл.* — поспішаючи, кваплячись. *Я шукав потрібні слова, у поспіху не міг їх знайти* (У. Самчук); *Пожежу загасили швидко. Тину згоріло мало, щось метрів з півтора, а решту рятівники в поспіху розтягли й розкидали по вулиці* (В. Чемерис); *В поспіху він навіть не дав своїй старій кобилі дожувати кукурудзу* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПО́СПІХОМ, *присл.* Дуже швидко, поспішаючи; похапки, похапцем. *Він поспіхом почав збиратися додому* (М. Стельмах); *Мимо двору йде з клунком Горпина, йде поспіхом, не розглядається, а пильним поглядом стежку оре* (Є. Гуцало); *Я сів у крісло, поспіхом розірвав пакет із ковдрою і накрився з головою* (М. Кідрук); // Наспіх, нашвидку. — *Все це ми продумаємо не поспіхом, — розважливо проказав Олексій* (В. Логвиненко); *Прибирання поспіхом — це втрачений час* (Н. Сняданко).

ПОСПІША́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поспіша́ти.** *Що варте ще одне страждання до всіх вминулених* [минулих] *страждань. І вічне, вічне поспішання На свято серця і жадань* (М. Вінграновський); *Тільки погляд, він промовляє, навіть не погляд, поворот голови, увага, насторога, що обпікає легко, раз, раз, і все, знову біг, поспішання* (В. Медвідь); *Мов у віддяку за те, що ти залишив їжаченят на споді пітьмавого лісу, їхня чутлива вразливість і поспішання до мети передались тобі* (Є. Пашковський).

ПОСПІША́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПОСПІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док.* 1. *з інфін., з чим і без дод.* Старатися, намагатися якнайшвидше зробити що-небудь, виконати якусь роботу; спішити, квапитися. *Вона кидалась до всього, бігала, поспішала перемивати й перетирати, щоб було вільно, коли подруга прийде, щоб побалакати з нею* (Панас Мирний); *Хоч як поспішав Бутаков з роботою, він бачив, що раніше, ніж до Нового року, матеріали його експедиції не потраплять до столиці* (З. Тулуб); *Старий Варчук поспішав скосити перестиглий овес* (М. Стельмах); *Дякую щиро за згоду перекласти деякі мої оповідання .. Добре, коли б поспішити з виданням* (М. Коцюбинський); // *тільки док., перев. з інфін.* Надто рано, передчасно зробити що-небудь. — *Як радісно! .. — І радісно й часом дуже сумно. — Ну, що ви? — Так. Поспішив народитись, Михайле Івановичу* (О. Довженко); — *І ось тут я збагнув, що поспішив з усім своїм усталеним домашнім життям. Дитину ростити в нас непросто* (Ю. Покальчук); // *тільки недок., із запереч. част.* не *та інфін.* Не виявляти бажання негайно розпочати якусь дію, приступити до якої-небудь справи, роботи. *Хмельницький не поспішав штурмувати збаразькі укріплення* (Я. Качура); — *Ти що тут робиш? Коляда обтрушувавсь, не поспішаючи відповідати* (І. Білик).

2. Швидко йти, бігти, пливти, їхати і т. ін.; намагатися скоріше потрапити кудись, вчасно прийти, не спізнитися. *Швидче* [швидше], *коню, швидче, коню, Поспішай додому!* (Т. Шевченко); — *Лягаймо, невістко, спати, бо завтра треба вдосвіта вставать та на панщину поспішать, — сказала мати* (І. Нечуй-Левицький); — *Хоч і нерано вже, а як поспішу востаннє, то хоч смерком, а таки добреду додому...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Боженко поспішив до гурту поважних людей* (Ю. Смолич); *Коли став підходити поїзд, Павчин батько поспішив на перон* (Л. Письменна); * Образно. *Високо-високо, в глибокій, бездонній синяві неба, спокійно, безтурботно поспішали дві легенькі пухнасті хмаринки* (О. Донченко); // *тільки недок., за ким — чим, розм.* Те саме, що **устига́ти.** *Четвірня* [четверня] *добрих коней несла легенький фаетон ніби на руках. Осавула ледве поспішав за ним маленькою бідкою* (І. Нечуй-Левицький); *Він сопів, як ковальський міх, і ледве поспішав за Маланкою* (М. Коцюбинський); *Він квапився так, що я насилу поспішав за ним* (П. Загребельний); // *тільки недок., за чим, перен.* Прагнути не відставати від вимог сучасності, не залишатися позаду. *Лідери Університету навмисно не поспішали за модою, демонструючи помірний консерватизм* (В. Єшкілєв).

3. *тільки недок.* Ідучи прискорено, показувати пізніший час (про годинник). *Нерівно, як зашкоджене серце, бився у темряві годинник: то уповільнювався, то раптом поспішав* (О. Гончар); *Якщо мій годинник не поспішав, то його стрілка, як і належало, добігала до половини дванадцятої* (О. Шугай); — *У мене тридцять п'ять на восьму, — мовив Атос. — Отже, мій годинник поспішає на п'ять хвилин проти вашого, добродію* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

Іти́ (поспіша́ти) на змі́ну *див.* **іти́; (1) Поспіша́ти ні́куди** — немає підстав квапитися, не варто прискорювати події. — *А я женитися не думаю, — відповів Рубін .. — До тридцяти років не оженюся, а тоді вже понесу голову під шибеницю. — І це діло, — відповів Каленик Романович. — Поспішати нікуди* (І. Сенченко); — *Дядя Філя уже в тому віці, коли йому поспішати нікуди* (О. Чорногуз); *До вечора ще далеко. І поспішати нікуди: ні жінки, ні дітей, ні друзів* (Г. Пагутяк).

○ **(2) Не поспіша́ючи** *(розм.* **не поспіша́ючись),** *у знач. присл.* — поволі, повагом, не кваплячись. *Зінько Сивашенко йшов полем. Ішов не поспішаючись, бо була неділя, а поробившися добре ввесь тиждень, любив у неділю відпочити* (Б. Грінченко); *Багато ще дивного бачив Василь за ті дні, поки козаки пливли морем, а пливли вони не поспішаючись* (А. Кащенко); *Яків, звернувши на польову дорогу, не поспішаючи, пішов додому* (А. Шиян); *Повільно, не поспішаючи, стягнув* [Коля] *із себе сорочку, потім брюки* (С. Жадан).

◊ **Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як své́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти** *див.* **збира́тися.**

ПОСПІША́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ПОСПІШИ́ТИСЯ,** шу́ся, ши́шся, *док., розм.* Те саме, що **поспіша́ти** 1, 2. *Признаватися Галі Грицько не поспішався і не намагався напевне довідатися, хто їй більше до вподоби, — чи він, чи, може, Андрій* (С. Васильченко); *Вона проспала ранкову зорю — от тобі маєш! І Галя засміялася небувалому випадку й почала поспішатися на роботу* (Марко Вовчок); *Сиві круторогі воли, помахуючи рогатими головами, поспішалися з гори в долину на спочинок* (М. Коцюбинський); *Якщо полоняники не поспішалися за конем, то татари підганяли їх довгими батогами* (А. Кащенко); *Поспішився козаченько той пиріг із'їсти* (П. Чубинський); — *Та я вже й не сперечаюся! — поспішилася пані заспокоїти доню* (Л. Яновська); *Панна Юзя поспішилася до покоїв, бо почали з'їздитися гості* (Леся Українка); *Давай* [Маруся] *піч топити і вечерять наставляти, і вже мати за нею було ніколи не поспішиться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А що вже в полі на оранці, дак дідові старими ногами за наймитом і не поспішитись* (Ганна Барвінок).

○ **Не поспіша́ючи** *(розм.* **не поспіша́ючись)** *див.* **поспіша́ти.**

ПОСПІШИ́ТИ *див.* **поспіша́ти.**

ПОСПІШИ́ТИСЯ *див.* **поспіша́тися.**

ПОСПІ́ШЛИВИЙ, а, е. 1. Який завжди поспішає, квапиться; квапливий. *Такий він* [Юлій Вовк] *завжди — поспішливий, розкиданий, незібраний* (Ю. Мушкетик); *Мені ж депутати .. ще нагадують бджіл, залишених не вельми дбайливими, поспішливими пасічниками на місці пасік* (В. Дрозд).

2. Швидкий, поспішний. *Відповіді були поспішливими, але за ними вчувалася недомовленість* (І. Росоховатський); *У сінях терему зачулись чиїсь поспішливі кроки* (Р. Іванченко).

ПОСПІ́ШЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* 1. Властивість за знач. **поспі́шливий** 1. *Вимучені безперервними переходами, невдоволені сержантовою поспішливістю, вони вважали цю нічну роботу безглуздою тратою часу й зусиль* (П. Загребельний).

2. Абстр. ім. до **поспішливий** 2. *Другого дня суду Грибовський відповідав на всі запитання прокурора з особливою жадібною поспішливістю* (О. Довженко); — *Світи! — сказав один задиханим голосом, і в тому голосі чулося таке нетерпіння й така поспішливість, ніби зараз мав хтось нагрянути і схопити обох за комір* (В. Близнець); *Публіка загула і з більшою поспішливістю, ніж годилося, ринула, як вода з прорваної греблі, у ту принадну кімнату* (Валерій Шевчук).

ПОСПІ́ШЛИВО. Присл. до **поспішливий** 2. *Він .. тут же поспішливо запевнив, що зараз він все влаштує з вечерею і відпочинком* (І. Цюпа); *Він поспішливо вбіг у світлицю* (А. Хижняк); *Вона зрозуміла, що я все знаю, і тому так поспішливо виїхала* (А. Михайленко); *Я відірвався від вікна, поспішливо натягнув на себе шорти й майку і навшпиньки підкрався до дверей* (М. Кідрук).

ПОСПІ́ШНИЙ, а, е. 1. Який відбувається або який роблять, виконують і т. ін. дуже швидко, з поспіхом; швидкий, покваплий. *Капітан слухав тих слів, уриваних, поспішних, що дихали раз пристрастю, ніжною любов'ю, то знов розпукою і щирим жалем* (І. Франко); *Вона йшла за якоюсь нагальною потребою, йшла звичайною, поспішною, діловою ходою пильно заклопотаної людини* (Ю. Смолич); *Незабаром у коридорі залунали чиїсь поспішні кроки* (П. Колесник); *Він хотів ще сказати, щоб боярин не ображався на нього за поспішний від'їзд, але, передумавши, махнув рукою і смикнув за поводи* (В. Малик); *Мови цих старих чаклунів чоловік не знав і не міг її вивчити за ці дні поспішного переходу через річкові плавні, чагарі, переліски* (Ю. Логвин).

2. Зроблений надто швидко, без належної підготовки, достатніх підстав і через те неправильний, недостатньо обґрунтований і т. ін. *Ці вчені, думку яких у таких питаннях треба високо цінити, в питанні нашої "Притчі" винесли досить поспішне рішення, без глибшої перевірки його* (І. Франко); — *Одначе .. ви робите поспішний висновок. Хлопець досить успішно склав екзамени з усіх предметів, у тому числі з української мови* (Григорій Тютюнник); — *Я, либонь, утримаюся від поспішних висновків, спершу добренько обдумаю все почуте* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(зах.* **поспішний)) по́їзд (по́тяг)** *див.* **по́їзд.**

ПОСПІ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поспішний.** *Анч працював впевнено, швидко, але без зайвої поспішності* (М. Трублаїні); *З нервовою поспішністю Антон Никандрович знаходить свої папери і показує їх* (В. Барка); *В Клариному одруженні не було ні випадковості, ні безрозсудливої* [безрозсудної] *поспішності* (М. Руденко); *Поспішність висновків, надмірна самовпевненість, малообґрунтовані припущення є причиною грубих помилок під час огляду місця події* (з навч. літ.).

ПОСПІ́ШНО. Присл. до **поспішний** 1. *Хоть од Дідони плив* [Еней] *поспішно, Та плакав гірко, неутішно* (І. Котляревський); *Поспішно, наче від цього багато залежить, скидаю речі у чемодан, одну на другу, жужмом* (М. Коцюбинський); *Противник поспішно відходив на Будапешт, минаючи позад себе шосе* (О. Гончар); *Тоня відвела поспішно від сусідки погляд* (Дара Корній).

ПОСПЛА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посплачувати.** *Посплачувані податки;* // **поспла́чувано,** *безос. пред. Дім відновлено, борги посплачувано* (із журн.).

ПОСПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заплатити за багато чого-небудь, сплатити всі борги, податки і т. ін. (також про багатьох). *Він просився у своїх мучителів, заклинався, що по жнивах посплачує все* (І. Франко); *Дівчина вже заручена; одмовити — треба сплатити за безчестя; та й горілка, що люди випили на заручинах, теж його була; а де ж мені бідній було те все посплачувати!* (Леся Українка); *Вона .. всілякі довги і зобов'язання посплачувала* (Б. Лепкий); *Мріяли ми з чоловіком роз'їжджати по світу, відвідувати театри, як тільки випустимо доньок у світ, посплачуємо всі кредити* (з газ.).

ПОСПЛИВА́ТИ, ає, аємо, аєте, *док.* 1. Спливти вниз за течією (про все або багато чого-небудь). * Образно. *Ріки в море посплливали, — Нікому спинити!.. І нічого було їсти, І нічого пити* (С. Руданський).

2. Стекти з поверхні чогось (про краплини, струмочки і т. ін.). *Струмки води поспливали з даху.*

3. *перен.* Минути, закінчитися (про терміни, повноваження і т. ін.). *У багатьох суддів поспливали повноваження* (з газ.).

4. Піднятися з глибини води на її поверхню; випливти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Ціла кумпанія бебехнула в криницю .. Хтось казав вичерпати воду, хтось — робити підкоп, ще хтось — навпаки, заливати водою криницю і тоді всі поспливають, як галушки* (Ю. Винничук); — *Як почула в новинах, що якусь там річку отруїли!.. Як побачила тих раків, черепах, що з води повтікали й виздихали на березі, ту рибу, що поверх води поспливала, аж затремтіла, аж руки заломила!* (М. Павленко).

5. *перен., розм.* Стати відомим (про якісь приховані, таємні і т. ін. факти, події). *Нещодавно поспливали цікаві факти з біографії актора* (з газ.).

ПОСПЛИВА́ТИСЯ, ається, аємося, аєтеся, *док.* 1. Спливтися докупи (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Поспливалися до купочки усі* [лебедята], *Полічила їх лебедочка, — аж всі* (Я. Щоголів); *Поспливалося тисяча суден в Авліду Евбейську* (А. Содомора, пер. з тв. Овідія).

2. *перен.* Утративши чіткі обриси, перестати розрізнятися зором, злитися в зоровому сприйманні (про все або багато чого-небудь). *Як під вечір темнява* [темрява] *пов'яже вершки гаджуґ і вони поспливаються в одно велике море темної глуші, від кичери віє повільним мовчазним подихом* (А. Крушельницький); *Хто порозмежовував усе те, що, поспливавшись докупи, бовваніло єдиним клубом бездіяльної матерії?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОСПЛИ́ГУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* Сплигнути із чого-небудь, кудись (про всіх або багатьох). *Посплигувавши на дно рову, дівчата бачили, як над трасою їхніх робіт у хижому блиску мчить літак* (О. Гончар); *Вони стрімголов посплигували на землю і кинулись до вітряка* (В. Малик).

ПОСПЛІ́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посплітати.** *З нерозуму посплітані канати Звисають вже мачулами із борту* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Петрарки); * Образно. *До характерних рис, що визначали "обличчя" давньої традиції казкотворення в Індії, І. Франко передусім долучав дидактизм і вказував, що ті казки "були посплітані і підладжені до морального навчання"* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який посплітався. *Регіт хилитає й трусить ланцюгом посплітаних тіл і пролітає повз Сузанну* (В. Винниченко).

ПОСПЛІТА́ТИ, аю, аєш, *док., що.* 1. Сплести (у 2 знач.) разом усе або багато чого-небудь. *Я посплітав усі свої рибальські волосіні з водоростями та ліанами й зробив міцну линву* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Товсті дерева посплітали віти свої вгорі* (О. Копиленко); * Образно. *Місяць яскраво освітив садка Васі Равлика, посплітав тіні з мережним тріпотливим світлом, і від того сад чарівно осяявся, затремтів, задихав* (Валерій Шевчук).

2. Виготовити плетінням багато чого-небудь (також про багатьох). *Зоні хотілося, щоб вінки були дорогі, елегантні, стильні. Тому й боялася, що родичі з села посплітають вінки з жоржин і циній, понатикують туди рож, і вийдуть не вінки, а компрометація!* (Ірина Вільде); *Вечорами лелію плани, накажу із усіх троянд з усієї країни посплітати гірлянди і уквітчати ними кожне місто* (І. Андрусяк).

ПОСПЛІТÁТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Переплівшись, утворити одне ціле, сплестися разом (про все або багато чого-небудь). *Королів цвіт посплітався з крученими паничами* (Сл. Б. Грінченка); *Літери здалися за такі зрадливі, за такі лукаві, ніби то були маленькі гадючки, що посплітались в ланцюжки* (С. Васильченко); *Провулок був вузенький, дерева посплітались над ним гілками, утворивши низький зелений тунель* (І. Сенченко); *Дядько .. заходився відкидати верхній шар землі, в якому посплітолося коріння трави* (Ю. Логвин); // *у сполуч. зі сл.* р у к а м и, п а л ь ц я м и *і т. ін.* Міцно взятися за руки, з'єднатися, зчепитися чимсь (про всіх або багатьох). *Молодь міцно посплітапася руками і не відступала ні на крок* (З. Тулуб); *Бійці швидко поснули. Мокрими купами тіл посплітались під возами* (О. Гончар); *Видалося Васі Равлику, що всі ці люди посплітались поміж собою руками й гойдаються як на демонстрації* (Валерій Шевчук); // *перен.* Поєднатися у відчутті, збігтися в часі вияву (про почуття, переживання і т. ін.). *В піснях моїх горе І радість у їх, — Усе посплітолось У згуках дзвінких* (Б. Грінченко); *Марко помовчав, бо водночас посплітались і житейська гіркота важких літ, і думки та згадки про чиєсь і своє кохання* (М. Стельмах).

ПОСПЛУ́ТУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посплу́тувати.** *Злочинці були посплутувані мотузкою* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який сплутався, став сплутаним. *Йшла* [Левантина] *швидко поміж величезними стовбурами старого лісу. Зрідка тільки розривалося вгорі посплутуване гілля* (Б. Грінченко).

ПОСПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Сплутати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Може, Бог навмисне все помішав, посплутував — добро і зло, красу й потворність, високе й нице, щоб люди вічно мучилися, шукали істину?* (Василь Шевчук); *Він перекинув свою вудку навхрест через Миколину і так посплутував жилки, що сам чорт не заплутає* (В. Шкляр).

ПОСПЛУ́ТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Сплутатися, переплутатися (про все або багато чого-небудь). *Здалося їй на мить, що часові хвилі якось дивно посплутувалися* (Валерій Шевчук); *Очі її блищали, чорні пасми* [пасма] *кучавого волосся розпатлалися, посплутувалися й піднялися високою копицею на голові...* (Л. Яновська); *Треба буде зазнимкувати* [зняти] *ті три груші коло дороги, що посплутувались гіллям угорі* (Г. Пагутяк).

ПОСПОВЗÁТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Сповзти вниз один за одним (про всіх або багатьох). *Розсунули* [бійці] *німецькі кропив'яні мішки з чимось важким, як сіль, і, посповзавши один за одним вниз, опинилися у вогкому і холодному приміщенні, захаращеному котлами парового опалення* (О. Гончар); // Зсунутися із чого-небудь кудись (про все або багато чогось). *У кутку біля печі поралася молода жінка в засмальцьованій сукні, дешеві панчохи посповзали з ніг* (Ю. Винничук); *У декого віночки посповзали на очі, але поправити їх вони не наважувалися* (Н. Сняданко).

ПОСПОВЗÁТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Сповзтися (про всіх або багатьох). *Згори здавалося* [мілітарне залізяччя] *бурими земляними жабами, що посповзалися на своє жаб'яче весілля* (О. Ірванець); *У стані зробилося тихо й моторошно, десятники помаленьку, мов злодії, посповзалися до своїх сотників, але знайти їх не могли, бо ті самі подались на пошуки тисяцьких* (І. Білик).

ПОСПОВІДÁТИ, áю, áєш, *док., кого.* 1. *рел.-церк.* Док. до **сповідáти** 1. — *Іди, я тебе посповідаю; Бог тобі наполовину гріхів збавить* (з казки); // Висповідати всіх або багатьох. *Священник посповідав усіх охочих* (з газ.).

2. *перен., розм.* Змусити кого-небудь відверто визнати свої хиби (у поведінці, діях і т. ін.). *Якби хтось його добре "посповідав", він напевно визнав би, що шкодна Наташа .. чимось невловимо нагадує йому іншу дівчину. Лавр був закоханий у неї, коли вчився у школі* (В. Єшкілєв); // Вилаяти, вичитати кого-небудь. *Потрапив би мені зараз отой Мусій Гандзя, я б його посповідав!* (Ю. Яновський).

ПОСПОВІДÁТИСЯ, áюся, áєшся, *док.* 1. *рел.-церк.* Док. до **сповідáтися** 1, 2. *Мама первим ділом запитала: — Посповідався, синочку? Ну, ось і добре. Тепер не гріши* (О. Ковінька); *Надійшло Різдво, і жінка сказала чоловікові, що хотіла б (коли він дозволить) сходити в перший день свята до церкви посповідатись і причаститись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *перен., розм.* Відверто розповісти про свої вчинки, думки, погляди і т. ін. *Кандидат у судді, відомий абсолютно неправомірними рішеннями, посповідався комісії лише в тому, що колись у дитинстві крав яблука в сусідському саду* (з газ.).

ПОСПОВНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що, розм.* Спóвнити все або багато чого-небудь. *Кубочки посповняла* (Сл. Б. Грінченка); [К н я г и н я:] *О предки Вишневецьких і Корецьких, Фундатори манастирів* [монастирів] *спасенних! Ви, що склепи церковні посповняли Лицарськими преславними костями!* (П. Куліш).

ПОСПОВНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, *док., розм.* 1. Спóвнитися (про все або багато чого-небудь). *Знову діжки посповнялися водою* (з казки).

2. Налитися соком, стати соковитим (про ягоди, плоди і т. ін.). *Ви, ягідки, посповняйтеся* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСПОДІВÁТИСЯ, áюся, áєшся, *док., рідко.* Те саме, що **понаді́ятися.** *Я все-таки підвівся й визирнув. Ні, я марно посподівався: було видно по всьому* (Н. Тихий); *Електричний патрон був, але без лампочки, і я цілком твердо посподівався, що коридорець освітиться різко відчиненими дверима* (Валерій Шевчук).

ПО-СПОЖИВÁЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-споживáцькому.** *Необхідно надавати компенсації і субсидії тим землекористувачам, які дотримуються рекомендацій щодо охорони ґрунтів, і застосовувати штрафні санкції та інші покарання для тих, хто по-споживацьки експлуатує їх* (з наук. літ.).

ПО-СПОЖИВÁЦЬКОМУ, *присл.* Як споживач, що прагне тільки задоволення власних потреб. *На жаль, до землі ми ще й досі ставимось по-споживацькому, прагнемо більше од неї взяти і менше їй дати* (І. Цюпа).

ПОСПОКІЙНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **спокійні́шати.** *Поспокійнішала течія, утомившись, вже не шумить вода, не б'ється сердито у високі береги* (Є. Гуцало); // *безос. Поки оповідає Юрчик, поки слухають, мов поспокійнішає. А лиш перестав — ого! Знову сварня* (Г. Хоткевич).

ПОСПОЛИ́ТИЙ, а, е. 1. *іст.* На Україні до середини XVII ст. — належний до міщан або до селянства, згодом, у другій половині XVII–XVIII ст., — належний до селян. *Батько й чоловік її повинні були йти до війська Хмельницького, бо до нього йшли всі — і не тільки козаки, а навіть міщани й посполиті люди* (А. Кащенко); *Зібрався люд перед Михайликовою оселею: старшина і вояки, духовні і люди думні і весь нарід посполитий* (Н. Королева).

2. *у знач. ім.* **посполи́ті,** тих, *мн. (одн.* **посполи́тий,** того, *ч.;* **посполи́та,** тої, *ж.), заст.* Селяни. [Т к а л я:] *Принцеса ж мусить бути до кінця* [турніру], *щоб найгіднішого надгородити своїм вінцем.* [Ш в а ч к а:] *Велика честь лицáрству! Колишня босоніжка, посполита, і стану подлого* [підлого] *і роду незначного, судити має гідності лицáрські* (Леся Українка); *За смерть хлопа пан хіба що сорок гривень заплатить, а спричинися до цього посполитий чи козак, то й життям не відкупиться* (П. Панч); *Як дивувалося все зацне панство й посполиті, нетямлячись, чи то царівна, чи королівна, чи зоря ясна в палатах засіяла* (О. Забужко); // Некозацьке населення Запоріжжя часів Нової Січі (1734–1775 рр.). — *Як старшина з гетьманом розпорядила, так і зосталось. Давай посполитий до скарбу і подачку од диму, давай і підводу, і греблі по шляхах гати, а козак, бач, нічого того й не знає* (П. Куліш); *Старі вольності, запроваджені ще Богданом Хмельницьким.., поволі царями урізувалися, скорочувалися, так що простому козакові, а особисто бідному посполитому ставало жити все важче і важче* (В. Малик).

3. *розм.* Який належить до звичайних людей, простого народу. *Олігархи, нардепи, бізнесмени, очільники .. і попзірки — ось він, золотий фонд суспільства, його неоцінений скарб. Всі інші — це маса, це посполите тло* (Л. Костенко); // Характерний для людини простого походження. *У пана Бумблякевича не було жодної риси, яка б промовляла про шляхетність. Небіжчик мав посполиту фізію і поведенцію* (Ю. Винничук); // *у знач. ім.* **посполи́ті,** тих, *мн. (одн.* **посполи́тий,** того, *ч.;* **посполи́та,** тої, *ж.).* Звичайні люди, простий народ. *Вікторові здавалося, що Григорій Мицай, борець за європеїзацію нашого письменства, сам би, власними грудьми, перегородив би нам, посполитим, шлях до Європи* (Олекса Ізарський); *Тема ЗМІ вочевидь зараз Вадима не пече, грядуще виборче цунамі означає для нього щось інше, ніж для нас, посполитих* (О. Забужко); *Політики, якщо хочете мати хоч дещицю ілюзії любові посполитих, тримайтеся у допустимих межах фізичної форми!* (С. Процюк); // Звичайний, простий. *Як часто все починається з маленького, зовсім буденного й посполитого слівця!* (П. Загребельний); *Бабця звикала до дивного присмаку зятевого густого варення з цілих волоських горіхів, такого несхожого на посполитий смак її яблучного повидла* (Н. Сняданко).

Посполи́те руше́ння *див.* **руше́ння; Посполи́ті селя́ни** *див.* **селяни́н.**

ПОСПО́ЛОМ, *присл., діал.* Посполу. *Лиш дайте прожити, між вами прожить, Гарненько-мирненько, як в вас то живеться, Де Пречиста Божа за столом сидить, За тисовим столом із вами посполом* (Ю. Федькович); — *Ти — чесна людина. Посполом дякуємо за службу* (Р. Андріяшик).

ПОСПО́ЛУ, *присл., розм.* Разом, спільно, укупі з ким-, чим-небудь. *Із дитинства, проведеного в нужденній, напіврозваленій "халупі", посполу з курми, коровою і телятем* [телям] *та ще з трьома старшими братами, .. він виніс тільки два, майже рівночасні, але страшенно не подібні до себе враження* (І. Франко); *Здивований Хо бачить, як усі посполу сідають за стіл, і каже до себе: "А диви! Тут наче нема пана й мужика, а самі люди..."* (М. Коцюбинський); — *Посполу треба не тільки їсти, а й орати, сіяти і жати. А на це пан добровільно не погодиться. Він звик мати хлопа, раба...* (Р. Іваничук); *Вони убрались у нову одежу.., а як настав час вечері, попоїли до смаку посполу з іншими іменитими гостями та й лягли спочивати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОСПОЛУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОСПОЛУ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Сполучити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Він* [німецький бог], *сотворивши Берлін, узяв та й обсипав його кругом силою прекрасних озер. А озера ті посполучав каналами, а канали ті сполучив річками* (Остап Вишня).

ПОСПОЛУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посполуча́ти, посполу́чувати.** *Окремі частини кріселка одна з одною посполучувані* (з наук.-попул. літ.).

ПОСПОЛУ́ЧУВАТИ *див.* **посполуча́ти.**

ПОСПОМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Спом'янути, згадати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поспоминали тії предки, що померли од редьки* (Номис).

ПОСПО́РИТИ, рю, риш, *док., розм.* 1. Док. до **спо́рити.** *Івга було часом і поспорить, .. і на батька стане гримати: зачим таку волю йому* [синові] *дає* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Соловейко з зозулею поспорили, чий голос солодший, а їх обох кішка піймала, поки вони співали* (Грицько Григоренко); // Посперечатися на гроші, яку-небудь річ і т. ін.; піти в заклад. *В юності у мене був приятель, котрий пив бензин, в сенсі, не регулярно його пив, а поспоривши з ким-небудь* (С. Жадан); // *рідко.* Посваритися з ким-небудь. *Назавжди поспорив із товаришем.*

2. Спорити, сперечатися з ким-небудь якийсь час. *Отак поспорять, покричать; .. та й розійдуться* (Панас Мирний); *Я рішилася закликати його, щоби поспорити трохи, тим більше, що ми не бачилися майже три неділі* (О. Кобилянська).

ПОСПО́РИТИСЯ, рюся, ришся, *розм.* Док. до **спо́ритися.** *Раз поспорились ми з тестем, що він конем, а я пішки — хто раніше буде в Змійові* [Змієві] (М. Йогансен); *Як поховали Ониська, вона збила таку бучу! Поспорилася з Настею, погризлася з Яковом* (Панас Мирний); *Поспорилися, полаялися, і воно б так собі й минулося, — та не поспішилася Горпина сорочку з невістки зразу ж після церкви стягти, а за день Степанида встигла всю красу, яка тільки була в свекрухи, зносити* (Л. Яновська).

ПОСПОРО́ЖНЮВАТИ *див.* **поспорожня́ти.**

ПОСПОРО́ЖНЮВАТИСЯ *див.* **поспорожня́тися.**

ПОСПОРОЖНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОСПОРО́ЖНЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Спорожнити, зробити порожнім усе або багато чого-небудь. *Підождіть, поспорожняю діжки, дак і вам одну дам* (Сл. Б. Грінченка); *Гості спромоглись поспорожнювать увесь посуд, позапорожнюваний* [наповнений] *усякими напоями* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСПОРОЖНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, **ПОСПОРО́ЖНЮВАТИСЯ,** юється, юються, *док.* Спорожнитися, стати порожнім (про все або багато чого-небудь). *Ой, скоро вже наші кошелі поспорожняються, — тижнів зо два доведеться хліб купувати, поки до нового* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Спороти все або багато чого-небудь (також про багатьох). — *Попроси в мене ножика, я вже тобі, як другові, позичу, та хутенько поспорюй їх* [погони] *до лихої мами* (Григорій Тютюнник); *Мама йде у святковому платті, в отому самому, з якого я колись поспорював ґудзики і програв потім Миколі* (А. Дімаров).

ПОСПОСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, за ким — чим і без дод.* Спостерігати якийсь час. *Гриць гадав, що сьогодні йому слід посидіти в садку коло їдальні до ранку, поспостерігати, що робиться біля заводу* (Ю. Шовкопляс); *Ніколи Вайда не чув таких журливих пісень. Але вирішив до табору не наближатися та поспостерігати збоку* (Ю. Винничук); *Спочатку просто поспостерігаю за бичком, вивчу його звички. А приборкувати буду вночі* (І. Роздобудько); *Українець трохи поспостерігав за товаришем, після чого опустив голову, втупившись під ноги* (М. Кідрук).

ПОСПОТИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Спотикатися якийсь час. *Він піде цим шляхом* [науки]. *Звісно, йому треба доброго поводиря. Так сам Євген Панасович і береться його вести. Як ото кажуть: учений іде, а неук слідом спотикається. Що ж, може, варто поспотикатися* (В. Речмедін).

2. *розм.* Піти, спотикаючись. — *Ой, душить! — він зупинився, ковтнув вітру роззявленим ротом і, нагнувшись, поспотикався за товаришем* (Р. Андріяшик).

ПО-СПРАВЕДЛИ́ВОМУ, *присл.* Як того вимагає справедливість, за законами справедливості. *Не вірте багатющому зрадливому — будуйте ви життя по-справедливому!* (П. Тичина); — *По-справедливому треба розділити всю землю, порівну* (Ю. Хорунжий).

ПО-СПРА́ВЖНЬОМУ, *присл.* 1. *з дієсл.* Так, як слід, як має бути. *Грицько підріс — в шістнадцять років уже по-справжньому косити почав, от уже й поміч батькові* (А. Головко); *Тут жили люди, які вміли по-справжньому обробляти камінь* (Т. Прохасько); // У повній мірі, на повну силу. *Я впав у високу, густу траву, спробував підвестися і тут по-справжньому відчув, наскільки я став важчим* (М. Білкун); // Глибоко, не поверхово. *Максим і раніше бачив валки циган, .. але тільки ця безпосередня зустріч з Голдою і розмова з нею схвилювали його по-справжньому* (Д. Ткач); *Він кохав її по-справжньому. Кохав до нестями...* (О. Авраменко); // Серйозно, не жартома. *Знову войовниче підіймає* [дитя] *на нього руку, ладне по-справжньому захищати себе* (М. Стельмах); *Шурка Кукса почервонів, як півон, і по-справжньому розсердився* (Валерій Шевчук).

2. *з прикм.* Насправді, дійсно. — *Ти мені здаєшся по-справжньому розумною* (Ю. Мушкетик); *Йому дуже хотілось, щоб все влагодилося і щоб усі були по-справжньому веселі і щасливі* (Ю. Покальчук).

ПОСПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* 1. *розм.* Справити, відзначити якісь події, свята. — *Дітям уже весілля посправляли* (з газ.).

2. Справити, зробивши придатним для користування все або багато чого-небудь. *Дома він так-таки нічого й не робив, тільки посправляв собі вудки і ходив на річку рибу надити* (Б. Грінченко); *Два дні трудилися щосили, З зорі, як кажуть, до зорі! І дров із лісу навозили, І посправляли димарі...* (С. Воскрекасенко); // Повиправляти, зробивши зміни в тексті. *Міг би вивчить байку "Хмару" чи зробить задачок з пару, а хоч би і п'ять. І що треба написати, все гарненько посправляти — не байдикувать!* (Олена Пчілка).

3. *розм.* Справити, придбати багато чого-небудь, перев. з одягу (також про багатьох). *За видану .. плату вони посправляли собі суконні кунтуші* (І. Нечуй-Левицький); *Офіцер посправляв мені убрання* (І. Франко); *Посправляв* [Михайлик] *і для матінки, що їй було потрібне, все добре та гарне* (О. Ільченко); *На Покрову знов посправляю їм* [хлопцям] *сорочки* (З. Тулуб).

ПОСПРАВНІ́ШАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **справні́шати.** *Кажу голові: "Дайте мені конячину .. Паша у таборі така, що .. хоч і здохляку дасте — випасу, посправнішає"* (Григір Тютюнник); *Того літа я бігав до Ольжиного села двічі — навідував сестру Малушу. Вона наче трохи підтяглась, трохи посправнішала* (І. Білик).

ПОСПРИЯ́ТИ, я́ю, я́єш. Док. до **спрtия́ти.** *Київ — красиве місто. Цьому посприяла перш за все природа: де не йдеш, усе тобі з гори або на гору* (П. Панч); — *Обставини посприяли захопленню фортеці* (В. Чемерис); *Відчувши запізніле каяття, герцог посприяв стрімкій кар'єрі сина* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОСПРО́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **睡спро́дувати.** *Поспродувані речі;* // **поспро́дувано,** *безос. пред. Рядовиків, які потрапили до рук татар, здебільшого незабаром поспродувано туркам* (з наук. літ.).

ПОСПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Поступово спродати все або всіх. *Як нема його* [чоловіка], *то все жінка жаліється людям: "Які хаточки були придбані, які славні — поспродував"* (Марко Вовчок); *Вони поспродували, що мали, зібрали грошей, діждались теплих днів і весною розпрощались з отаманом та й рушили в далеку дорогу* (І. Нечуй-Левицький); — *Хазяйство було — корова, вівці, свині, усе .. Треба було нащось кинути, поспродували худобу ні за що* (М. Грушевський); *Псалтир — єдина книжка в дяковій хаті і єдина коштовна річ. Все інше Хом'як давно поспродував та поміняв на борошно, квасолю, а то й на пугар горілки* (Ю. Мушкетик).

ПОСПРО́ДУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Спродатися (про всіх або багатьох). *Ярмарок великий був, і ми добре поспродувалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Спустити, перемістити нижче все або багато чого-небудь, надати чомусь нижчого положення. *Зачинив* [Начко] *вікно, поспускав фіранки* (І. Франко); *Товариші сидять на дверях, поспускавши з вагона ноги* (С. Васильченко); *Ми поспускали лямки своїх комбінезонів* (І. Карпа); // Звісити донизу віти, гілля і т. ін. (про дерева, кущі тощо). *Старі верби на березі В воду поспускали Свої віти зелениї, Купаючись в хвилі* (Б. Грінченко); *Їмость побачила нивки з обмоклими, обслизлими кукурудзами. Вони поспускали додолу зів'яле листя* (Л. Мартович); *Він .. сидить під старою вербою, що сонно поспускала сиве од снігу віття* (М. Олійник).

2. *що.* Пустити на воду (човни, пароплави і т. ін.). *Він, швидко поробивши човни, На синє море поспускав, Троянців насаджавши повні, І куди очі почухрав* (І. Котляревський); — *Благослови, отамане, Чайки поспускати Та за Тендер погуляти, Турка пошукати* (Т. Шевченко); *Смерком поспускали* [хлопці] *човни на річку і попливли півперек до другого берега* (А. Кащенко).

3. *кого.* Відпустити, звільнивши з прив'язі, з припони (коней, собак і т. ін.). *Стременний .. крикнув І з свори поспускав хортів* (І. Котляревський); — *Тікайте швидше від хати. Бо дід Гарбуз поспускає собак коло конюшні* (Т. Осьмачка); *Тільки коні були в стайнях та в загоні воли .. Хрін на цю ніч і не поспускав їх, стояли біля ясел позлигувані* (А. Головко).

4. *що.* Спустити (у 5 знач.) усе або багато чого-небудь. *Водяні гірки демонтували, з басейнів поспускали воду* (з газ.).

5. *що, перен., розм.* Спустити, розтринькати всі гроші. *Якби Івга знала, як він їх* [гроші] *поспускав, то лаяла б його кріпко* (Г. Квітка-Основ'яненко).

6. *що, перен., розм.* Зменшити ціни на щось. *На ринку продавці поспускали ціни на апельсини й мандарини* (з газ.).

◊ **(1) Поспуска́ти носи́** — зажуритися, засмутитися або бути у відчаї (про всіх або багатьох). *Поспускали носи дівчата і пішли* (А. Свидницький); *Поспускали носи бідні бойки і, похитуючи патлатими головами, пішли зо двора, тільки спльовуючи та воркотячи між собою* (І. Франко); *Боже милий! — думаю — за що козак козака губить?! Кому на потіху?! Дивлюсь на хлопців — теж носи поспускали* (Ю. Горліс-Горський); **(2) Поспуска́ти шку́ру (шкі́ру)** *з кого* — побити, відшмагати або суворо покарати всіх або багатьох. — *Що ви там собі не думайте, але коли мені не шануватиметесь, то шкіру з вас поспускаю* (У. Самчук); — *Прийде коза до воза і скаже "м-м-ме..." — Ой, дивіться, хлопці, щоб за це "м-м-ме" з нас шкуру до п'ят не поспускали, — каже хтось з обережних* (М. Стельмах); *Мало лишитися тільки дев'ять. Постріляно було всіх. — Хто вбив останнього? — заволав перший секретар. — Поспускаю шкуру з усіх — відшукайте вбивцю останнього* (В. Стус).

ПОСПУСКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Спуститися звідкись (про всіх або багатьох), переміститися нижче, у нижче положення (про все або багато чого-небудь). *Чабани-гуцули з верховини, з полонин у села поспускалися* (С. Воробкевич); *— Ніч така зоряна, може, на санчатах поспускаємося з гори* (С. Добровольський); *Груші порозцвітали — наче білі пахучі хмари поспускалися з небес на землю* (Є. Гуцало).

ПОСПУСТО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Спустошити все або багато чого-небудь. *І вчиню міста ваші руїною, і поспустошую ваші святині, і не прийму ваших пахощів любих* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОСПУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., розм.* Спухнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хіба то не він під час гулянки у Ахмета наказав принести пів мішка найкращого чаю .. І хіба не його чай пили всі, аж животи поспухали* (Олесь Досвітній); *— Старець усюди має даяння, — проткнув* [жебрак] *колючим поглядом сіро-свинцевих очей жінку і так зціпив зуби, що на щелепах поспухали жовна* (М. Стельмах); *Їхні обличчя поспухали від нічної пиятики* (С. Андрухович); *Діти поспухали від голоду* (з газ.).

ПОСРАМИ́ТИ, млю, ми́ш; *мн.* посрамля́ть; *кого, що, заст.* Док. до **срами́ти.** *Зайшов до мене наш пресвітер і каже: "Брате Кузьмо! Наберись духу й посрами нечестивця, що приїхав до нас людей Божих з пантелику збивати"* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ми не посрамили Руської землі, несемо з собою прах воєводи нашого Рубача, ось наше й знамено* (С. Скляренко); *— Тарасе, ти нас посрамив, — ввійшов Гулак. — Столиця є столиця! А ми...* (Василь Шевчук).

ПОСРАМИ́ТИСЯ, млю́ся, ми́шся; *мн.* посрамля́ться; *заст.* Док. до **срами́тися.** *Може бути, що й не допишу до кінця, може, й посрамлюся* (М. Грушевський).

ПОСРА́МЛЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **посрами́ти.** *Сі подвижники, які відбивають всі підступи і напади диявола і женуть його, побідженого* [переможеного] *і посрамленого, мов побитого неприятеля, — не ображали нічийого почуття* (М. Грушевський); // **посра́млено,** *безос. пред. Досить натикати густо згадок про "пролетарське мистецтво" й "нову поезію" та інших сакраментальних слівець та присмачити кріпкими виразами про попередників — і вважається, що діло зроблено: ворога посрамлено* (С. Єфремов).

ПОСРА́МЛЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **посрами́ти** і стан за знач. **посрами́тися.** *В 1880–1890-х рр. помітно був поширився погляд, що реформаційний рух .. захопив українські землі дуже сильно й мав великі успіхи між українським громадянством. Таку поголоску, на посрамлення православних, пустили були сього часу єзуїти* (М. Грушевський); *Посрамлення Смерті нікому не відомим лицедієм, лицарем-голодранцем — тішило й радувало збуджену юрбу* (О. Ільченко).

ПОСРІ́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посрібли́ти.** *Годинник товстий, старомодний, на довгому металевому ланцюжку. Мабуть, колись він був посріблений, а тепер від часу весь в лисинах* (О. Копиленко); *Вода мерехтить, гнана вітром, щедро посріблена сонячним променем* (П. Автомонов); *Праворуч блимало рідкими вогниками місто, а ліворуч застигла посріблена місяцем барикада* (К. Гриб); *Раптом Андрій Степанович стрепенувся, труснув густим, трохи вже посрібленим де-не-де сивизною чубом* (Б. Антоненко-Давидович); // **посрі́блено,** *безос. пред. Засипаний росою світ сяяв .. Сади й дерева, парк над горою, — все було посріблено голубими краплинами, і в кожній із тих краплин вигравало сонце* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Сивий, із сивиною. *Секретар був молодий, але з посрібленими скронями* (Ю. Смолич); *У капітана був прямий ніс, посріблений чуб, чорні баки і люлька в зубах* (П. Панч); *Арсен підійшов до матері, обняв, притиснув її посріблену голову до грудей* (В. Малик).

ПОСРІБЛИ́ТИ *див.* **посрі́блювати.**

ПОСРІБЛИ́ТИСЯ *див.* **посрі́блюватися.**

ПОСРІ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОСРІБЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., що.* Те саме, що **срібли́ти.** *Щоб захистити від корозії металеві гачки й петлі, їх лакують, оксидують, нікелюють або посріблюють* (з навч. літ.); *Повний місяць викочувався понад ліс домів і палат Рима, посріблював церковні бані* (П. Карманський); *Ладимир випив з комірником, і той поділився залишком фарби. Він посріблив вид щойно збудованого будинку, а фронтони розмалював у синє* (В. Дрозд); *Вранішній морозець посріблив поля* (М. Зарудний); *Рання сивина посріблила його смоляні кучері* (М. Малиновська); // *безос. Вже посріблило першим інеєм Андрійові скроні* (М. Дашкієв).

ПОСРІ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПОСРІБЛИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Те саме, що **срібли́тися** 1, 2. *Навколо незвично посріблилося повітря, з'явився над головою чорногуз* (Валерій Шевчук); *Пильне око могло помітити, що Микола Дмитрович став похмурішим та відлюднішим і що сивувата шевелюра його зовсім посріблилася* (В. Собко); *Почорнів* [Остряниця], *очі глибоко запали, щоки затяглися, вуса ще дужче посріблилися* (В. Чемерис).

2. *тільки недок.* Пас. до **посрі́блювати.** *У Речі Посполитій через слабшу розвиненість вівчарства обробляли козячу шкіру. Причому вона не тільки фарбувалася, а й навіть золотилася та посріблювалася* (з наук. літ.).

ПОССА́ТИ, ссу́, ссе́ш, *док., що.* 1. Ссати (у 1–3 знач.) якийсь час. *Умови для мого розвитку були підходящі. З одного боку — колиска з вервечками, з другого боку — материні груди. Трішки поссеш, трішки поспиш — і ростеш собі помаленьку* (Остап Вишня); *Чорт закрадався потихеньку до місяця і вже простяг був руку схопити його; але враз смикнув її назад, мов опечений, поссав пальці, подриґав ногою і забіг з другого боку та знову ж таки відскочив і відхопив руку* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. Док. до **сса́ти** 1–3. *— Тихо? А се чому? — Бо дітей побудиш .. Власне перед твоїм приходом поссали по фляжечці молока...* (І. Франко).

ПОСТ[1], поста́ *і* по́сту, *ч.* 1. Місце, пункт, з якого зручно стежити за ким-, чим-небудь або охороняти когось, щось. *Надійні стійкові на своїх постах пильно промацують зіркими поглядами кожен клапоть засніженої гірської землі* (М. Андрусяк); *Охоронець вогню не мав права залишати свій пост, аж поки вогонь не вигорить, навіть якщо йому загрожувала смертельна небезпека* (Дара Корній); // Місце на двоколійних залізницях, де зосереджене управління стрілками й сигналами, що забезпечують безпеку руху поїздів. *Всі скресання річок, залізничні пости, всі загублені зшитки, монети, листи, ціле місто з безладдям подій і речей застряє, ніби здобич, у пастці очей* (С. Жадан).

2. Особа або група осіб, які перебувають у певному місці для охорони кого-, чого-небудь або спостереження за кимсь, чимсь. *Загадковий сіро-зелений автомобіль ніде не з'являвся. Було ясно, що "Люцифер" десь переховується. Але — де саме? В усякому разі, не в Фонтіверосі, де весь час чергували поліцейські пости* (В. Владко); *На всіх кінцях слободи стояли партизанські пости* (А. Шиян).

3. Відповідальна посада. *Коли б він знав раніше, що доведеться отак працювати, то ні за які блага не погодився б зайняти такий пост* (М. Ю. Тарновський); *— До речі, можеш мене привітати — я зайняв пост прем'єр-міністра...* (Ю. Винничук); *Тут був глибокий тил, місцевість переважно сільська, а в містах ключові керівні пости посідали українці* (А. Кокотюха).

(1) Метеорологі́чний пост — пункт, де провадять спостереження за температурою, тиском і вологістю повітря, напрямком, силою і швидкістю вітру та іншими чинниками, що визначають зміну погоди, а також обслуга, що провадить такі спостереження. *Метеорологічний пост господарства — це майданчик розміром 5 х 6 м, розміщений на відкритій місцевості* (з навч. літ.); *Метеорологічний пост є в кожному самохідно-артилерійському (причіпному гаубично-артилерійському) дивізіоні, реактивно-артилерійській батареї та батареї звукової розвідки* (з мови документів); **Прийма́ти / прийня́ти пост** *див.* **прийма́ти; (2) Сторожови́й пост** — спеціально обладнане, споруджене місце для спостереження і передачі сигналів. *По всіх землях Січі стояли сторожові пости, з яких вдень і вночі дозорці оглядали степи* (В. Чемерис); *Брати-охоронці використовували альтанку як сторожовий пост* (В. Єшкілєв); **Стоя́ти на посту́** *див.* **стоя́ти.**

△ **(3) Водомі́рний пост** — місце на річці, озері або водосховищі, обладнане спеціальним устаткуванням для систематичних вимірювань висоти рівня води. *Висотну геодезичну мережу створюють нівелюванням високоточними приладами. Нівелювання першого класу точності проводять уздовж спеціальних трас, які пов'язують крайні точки держави та основні морські водомірні пости* (з наук. літ.).

◇ **(4) На посту́:** а) стоячи на варті (про військових, поліцейських і т. ін.). *— Хіба я дурень на посту пити? Я службу знаю!* (В. Малик); б) *(часто з означ.* б о й о в и й) виконуючи свої службові обов'язки, а також обов'язок перед народом, Батьківщиною. *Дейв не дожив до втілення своєї мрії. Він загинув на бойовому посту, рятуючи інших* (М. Дашкієв).

ПОСТ[2], у, *ч.* Повідомлення, допис на інтернет-форумі, у соціальних мережах інтернету, блозі і т. ін. *Треба запостити це на ФБ* [фейсбук]. *Знайти світлину хати, зарослої мохом, фото осені в Данії чи Норвегії, і зробити акуратний пост* (Любко Дереш); *Спочатку я вразився, не зрозумівши, звідкіля Ед може знати маловідомі подробиці .. Проте майже миттєво збагнув, що він читає мій блог і, безперечно, бачив пости, що передували мандрівці* (М. Кідрук).

ПОСТ... Перша частина складних слів, що означає те, що настає після чого-небудь, напр.: п о с т і н ф е к ц і́ й н и й, п о с т к о л о н і а́ л ь н и й, п о с т м о д е́ р н, п о с т ф е о д а́ л ь н и й.

ПОСТА́В[1], у, *ч., рідко.* Те саме, що **поса́д[3]**. *Борошняний пил висів у повітрі, а стіни* [млина], *банти і постав були обсипані ним, як снігом* (М. Коцюбинський); *За пів верстви від хутора, там, де річка схрещувалася з степовою балкою, день і ніч збурював воду своїми здоровенними колесами водяний млин на два постави* (С. Добровольський); *В темні хмарні ночі в тих хащах щось нявкає або стогне болісно, в такі неспасенні ночі велике чорне колесо старого млина на два постави саме по собі зрушується з місця й починає крутитися та обертати жорновий камінь і піднімати обидві ступи* (Ю. Мушкетик).

ПОСТА́В[2], у, *ч., заст.* Сувій, штука (тканини). *— У галеру червінців я безліч із скарбу набрала, Поставами без міри кармазину й сукон наклала* (П. Куліш); *Опасистий грек висовувався з ятки і закликав білі примари в фередже, кидаючи на прилавок строкаті постави шовку* (З. Тулуб).

ПОСТА́ВА, и, *ж.* 1. Звичне положення тіла під час ходіння, сидіння і т. ін., властива кому-небудь манера триматися. *Спокійна рівновага і сила виднілась в його рухах і поставі* (І. Франко); *— Не тільки ваша яскрава врода, ще більше, ще дужче вразив мене сміливий ваш погляд і оця гордовита, сповнена природної гідності постава* (О. Гончар); *Його багате вбрання, горда й велична постава, невимушеність, безцеремонність і навіть зневажливість, з якими він ставився до простолюду на площі, незаперечно свідчили, що він вельми знатного та вельможного роду* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перев. з означ., у сполуч. зі сл.* г о л о в а. Манера тримати голову. *Ганна мерзлякувато поводила плечима, але горда постава голови й рішуча, тверда хода робили її урочистою* (М. Руденко); *Я бачу трохи змінену ходу, змінені Ксенині очі, усмішку і поставу голови* (Р. Андріяшик); // Положення тіла людини або тварини в певний момент; поза. *Тілько княгиня не змінила своєї постави* (П. Куліш); *Перед статуєю ми побачили незлічиму силу народу в найрізніших одягах і поставах* (І. Франко); *Побачивши перед собою жінку, легінь .. набрав молодечої постави — от як завше легінь перед дівков* [дівкою] (Г. Хоткевич); *Ледяник підвів голову від книжок і застиг в зігнутій поставі* (Мирослав Ірчан); *Він зробив стрибок убік і прийняв бойову поставу* (Ю. Андрухович).

2. Те саме, що **по́стать[1]** 1. *Навкруги, під дрібним холодним дощем, не горять, а куряться огнища; коло них, в .. загравах, кривавими плямами вбачаються людські постави* (М. Старицький); *Майданівна вогкими очима задивлялася на міцно скраяну Андрієву поставу* (Я. Качура); *Тонку і височеньку його поставу облягав сільський саморобний кожушок: ладний, добре пошитий, червонястого чи цегляного кольору* (Т. Масенко); *Черговий при вході підозріло приглядався до Миркової тонкої вузькоплечої постави: мабуть, хлопець не скидався на студента* (Н. Бічуя); // Зовнішній вигляд; зовнішність. *Постава свята, а сумління злодійське* (Номис); *Був се двадцятилітній парубчак, але, судячи по його поставі, можна було дати йому ледво п'ятнадцять літ* (І. Франко).

3. *спец.* Уроджене положення, розташування яких-небудь частин тіла. *У шубних овець пропорційна будова тіла, нормально розвинений скелет і широка постава ніг* (з навч. літ.).

4. Вироблене тренуванням особливе положення тіла людини (рук, ніг тощо), пристосоване для виконання яких-небудь вправ, рухів і т. ін. *Це були сміливі їздці, але їх постава з зігнутими колінами в коротких стременах була незграбна й вайлувата* (З. Тулуб).

5. *театр.* Здійснення режисером театральної вистави; постанова, постановка. *Готувався до постави "Невольник" М. Кропивницького* (В. Минко); *П'єса так довго обговорювалася за ресторанним столиком у театрі не тому, що Зігфрід приймав її до постави, а тому, що вона здалася Зігфріду безпотрібною* [непотрібною] (Олекса Ізарський).

6. *заст., рідко.* Те, що ставлять на стіл для пригощання; частування. *Де була така постава? де такий достаток? І напитки, і наїдки, і музикам взяток?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **постава́ти[1]**. *Стежачи за секундною стрілкою й за черговим поставанням із чогось туманного якогось темного утворення, він нарахував вісімдесят шість секунд* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Самота і велич степу мимоволі склонює душу до мрій, будить в ній той настрій, котрий і у первісних народів був джерелом поставання казок, міфів і легенд* (І. Франко).

ПОСТАВА́ТИ[1], таю́, тає́ш, *недок.*, **ПОСТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док.* 1. Зароджуючись, ставати дійсним, наявним; утворюватися із чого-небудь; виникати. *Коли б усі речі з нічого могли поставати, Жодного часу не треба було б їм тоді для зростання* (М. Зеров); *За днями дні летіли і минали; Пристарилось і те, що змолоду цвіло; Багато деяких пісень переспівали; Постало те, чого і не було* (Л. Глібов); *Геологи .. намагаються довести, що Кримські гори постали поволі, протягом кількох геологічних періодів* (Остап Вишня); // З'являтися звідкись. *Святий завіт, одвіку Божий, Занапастили, все в крові... Коли ж постане месник можий* [можний] *На ті злочинства світові?* (П. Грабовський); *Після шторму над закрижанілим морем постали тисячі снігових застругів* (М. Трублаїні); // Ставати збудованим, відбудовуватися після руйнування. *Так минали віки, й ці городи то падали в прах, то знову виростали, руйнувались і знову поставали* (С. Скляренко); *Меліоративні роботи на схід від містечка осушували болота, а вслід за ними поставали нові, залізобетонні будиночки* (Ірина Вільде); *Якраз у місцині з'явилися люди і почали ладнати щось подібне до каплички, мабуть, сподіваючись, що незабаром тут постане Храм* (О. Ульяненко); // Організовуватися, створюватися. *На колишній убогій, пограбованій поміщиками землі, мов у казці, з нічого, постав вугільний басейн!* (В. Гжицький); // З'являтися в голові, серці (про думки, почуття і т. ін.). *У Левицького вже тоді постає думка — писати для "Основи", але до діла не дійшло, бо перший український орган .. незабаром припинив своє існування* (С. Єфремов); *Він не боявся смерті, і ся думка, що ось перун може вдарити в оборіг і вбити його, якось не постала в його голові* (І. Франко); *Постала туга, сном важким приспана, Постала велетом і досягла до хмар* (Леся Українка).

2. Зароджуватися, брати початок, походити від чого-небудь. *Здебільшого одне народжує інше. З найбільшої радості постає найбільша печаль, яка іноді позначає все наше життя* (Ю. Мушкетик); *Часом важко і розрізнити, де байка постала з народного джерела, а де, навпаки, сам байкар став таким джерелом* (Л. Боровиковський); *Ні! я покорити її не здолаю, ту пісню безумну, що з туги постала* (Леся Українка); // Виникати внаслідок яких-небудь причин, збігу відповідних умов, обставин і т. ін. *Перейти льодовий потік по шию у воді і по гострих камінцях — трохи нагадує труднощі, які постають у командира під час виконання плану* (Ю. Яновський); *Він чітко побачив, як перед ним постає недвозначний вибір: військова кар'єра або Ярина* (В. Кожелянко); // Ставати актуальним, першочерговим, набувати в якихось умовах великого значення. *Основними завданнями, що постають перед юридичною наукою і державою, є забезпечення дотримання прав і свобод громадян* (з наук. літ.); *Тут постала нова проблема — проблема вогню. У них не було вогню* (І. Багряний).

3. *перев. перед ким — чим.* Ставати видним, доступним зорові; відкриватися, показуватися. *В рожевому ранковому диму Нове бетонне місто постає* (І. Муратов); *Перед самим носом різко розчиняються двері, і переді мною постає Мелешко* (М. Андрусяк); *Пеньки моїх кленів обросли травою, яблуні здичавіли, важка картина постала перед моїми очима* (Ю. Яновський); // З'являтися, прибувати для з'ясування якогось питання, вирішення подальшої долі і т. ін. *Нарешті постаю перед високою комісією і я. Надій якихось особливих на звільнення не плекаю* (М. Андрусяк); // *перев. у сполуч. зі сл.* в у я в і, в п а м ' я т і *і т. ін.* З'являтися в уяві; привиджуватися, пригадуватися. *Події минулих літ в уяві Михася поставали, як живі* (С. Чорнобривець); *Лише окремі епізоди вирізьблюються, оживають, у мареві спогадів постає його життя розрізненими клаптиками* (К. Гриб); *Він бачив її востаннє, коли дівчині було років шістнадцять-сімнадцять. У пам'яті постало рожеве личко, ласкава, як подарунок, усмішка* (О. Іваненко).

4. *перев. яким, перен.* Виявляти якісь риси, властивості, відкриватися з нового боку і т. ін. *Ватаг поставав перед ним якимсь чарівником, коли підходив до великих бербениць, наповнених молоком, і готував з нього бринзу, будз* (І. Пільгук); *Якоюсь ніби іншою постала Нонна перед ним.., теплішою, задушевнішою* (О. Гончар); // Діставати певне образне втілення в художньому творі. *З рядків геніальних майстрів слова поставала велич волелюбного народу, багатство притаманних йому творчих сил, героїзм* (Я. Гримайло).

5. Відбуватися, наставати (про зміну стану, якусь пору і т. ін.). *Де пройде сила наша — пречудові в житті людини зміни постають* (П. Тичина); *Ми не помічаємо, як закотився десь за дерева і гори місяць і постало світання* (Л. Смілянський); *Постало коротке мовчання. Обидва юнаки допитливо позирали один на одного* (О. Донченко).

6. Підноситися над чим-небудь; височіти. *Ну, вбий він тоді Данька, і в цьому териконі, що постає над світом, наче пам'ятник людям, не було б і крихти від Соколюків* (В. Земляк); *Стрімчаста скеля постала над кручею, як вічний вартовий* (С. Журахович).

(1) Постава́ти / поста́ти з ру́їн — відбудовуватися після зруйнування; відновлюватися після занепаду. — *Я, панове, бачив у Парижі "Руйнування стіни" — це вражаюче! Кадри йдуть у зворотному напрямку: стіна постає з руїн, немов нова!* (І. Роздобудько); *Силами ентузіастів-запоріжбудівців постала з руїн теплоелектроцентраль* (Остап Вишня); **Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння** *див.* **пита́ння.**

◊ **(2) Постава́ти / поста́ти у сві́тлі** *якому* — сприйматися з певного погляду, якимсь чином. *Львів поставав перед ним у зовсім новому світлі, невідомому і казковому* (Ю. Винничук); *Замислився Козаков. Може, вперше оце його власна роль на війні постала перед ним у новому світлі. Гарно рятувати людей!* (О. Гончар).

ПОСТАВА́ТИ[2], тає́, таємо́, тасте́, *діал.* **ПОСТА́ТИ,** а́не, а́немо, а́нете, *док.* 1. Стати; стоячи, розміститися де-небудь (про всіх або багатьох). *Постали всі кругом* (Сл. Б. Грінченка); *За богами — панства, панства В серебрі та златі! Мов кабани годовані — Пикаті, пузаті! .. І всі уряд поставали* (Т. Шевченко); *Усі високі гості висипали на ґанок, поставали на сходах* (І. Нечуй-Левицький); *Поставали* [дівчата] *на мості голівка до голівки, як на папері змальовані, придивляються* (С. Васильченко); *Рогніда несміливо підійшла до Володимира. Діти теж почали одне за одним підходити й поставали біля них* (І. Білик); // *у сполуч. з деякими присл.* Прибрати позу, названу прислівником (про всіх або багатьох). *Немов якийсь цілющий струм перебіг по втомлених обличчях. Поранені підвелися, поставали навколішки* (О. Гончар); * Образно. *Аж гуси позадирали голови, аж гори поставали навшпиньки й камінних очей ніяк не зведуть* (Ю. Винничук).

2. Перестати йти, рухатися, працювати; зупинитися (про всіх або багатьох). *Галасуючи, побігли всі* [селяни] *слідком за коноводами. А ті вскочили знов у ту яму і постали нерухомо, щоб хоч передихнути* (Б. Грінченко); *Бачать* [діти], *що Мушка і два хлопчики на щось дивляться — та й собі поставали* (М. Коцюбинський); — *Ви, діти, розстелюйте рядна. Хапайте покіс. Чого поставали?* (Б. Харчук).

(1) Постава́ти на робо́ту (на слу́жбу) — улаштуватися десь служити, працювати (про багатьох). *Наїхало повно німкень, які поставали на службу до залізничного управління* (Ю. Яновський).

ПОСТАВА́ТИ[3], тає́, таємо́, таєте́, *діал.* **ПОСТА́ТИ,** а́не, а́немо, а́нете, *док.* Стати, зробитися кимсь або якимсь (про всіх або багатьох). — *Мовчав би вже, безстиднику, сам ніколи лоба не перехрестить, а інших на глузи бере. Всі ви тепер добрі. Грамотіями поставали, все знаєте* (М. Стельмах); — *Були українцями, а стали якимись, звиняйте, малими росами, а ким з ласки царя постаємо завтра?* (В. Чемерис); // Перетворитися, обернутися на кого-, що-небудь. *Одного разу поїхав батько у ліс по дрова, а мати лишилася вдома з хлопцями — та за щось так розсердилася на них, що .. з гніву сказала, щоб вони гайворонами поставали* (з казки); — *Ходім, сестро, лугами Та постанем квітками* (П. Чубинський); // Посісти якусь посаду, опанувати якусь професію. — *Мої дві близькі сусідки й товаришки поставали вчительками в сільських школах* (І. Нечуй-Левицький); *Вже його учні вчителями поставали, інженерами, лікарями, а він усе не кидав учителювання, хоча й пенсію давно мав* (В. Кучер).

ПОСТАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч., заст.* 1. Рід ковша для зачерпування пива, меду, квасу і т. ін. *Гуля Максим, гуля батько, .. Горілку, мед не чаркою — Поставцем черкає* (Т. Шевченко); *Від себе відштовхнув гонець По вінця повний поставець: — Ні, я не буду з вами пить* (М. Бажан); — *Давай вип'ємо, — сказав Федькович, прямуючи з поставцем до барилка з горілкою* (Р. Андріяшик); // Дзбан для квасу. *Поставець із квасом.*

2. Мисник. *Онися все повертала очі на мальований поставець коло порога, неначе вона вперше його бачила!* (І. Нечуй-Левицький); *Коло стіни грубо складена з кам'яних валунів закіптюжена піч, ложе, підставка для книг, .. кілька лавок, поставець для посуду* (П. Загребельний).

3. Невеликий столик. *Кельнер розкладав на поставці принесені з ресторану тарілки, полумиски, ножі, ложки й виделки* (І. Франко); // *рел.-церк.* Столик із похилим верхом для образів або Євангелія. *Біля криласа* [у церкві] *стояло кілька поставців, на яких лежали ікони* (І. Микитенко); — *На поставці біля іконостасу .. лежить велика храмова Біблія* (В. Єшкілєв).

ПОСТА́ВИТИ[1], влю, виш; *мн.* поста́влять; *док.* 1. *кого.* Док. до **ста́вити** 1; примусити когось або допомогти кому-небудь стати на ноги, набути вертикального положення. *Максим поставив Андрія на ноги: — Хрестись* (М. Коцюбинський); *Враз відчула* [дівчина] *легке тремтіння в тілі, наче насправді зачала падати кудись. Чиїсь сильні та чіпкі руки привели до тями, рвучко поставили на землю* (Дара Корній); // *безос. Раптом його мов вітром поставило на ноги* (Яків Баш); // Наказати чи допомогти комусь, примусити або попросити когось стати де-небудь. *Москалі зараз і підхопили його* [Йосипа], *поставили у станок, зміряли, обдивилися* (Панас Мирний); *Христина крутнулась і через одну хвильку привела під руку Марту Кирилівну і поставила її рядом з Бичковським перед килимом* (І. Нечуй-Левицький); *Полонених поставили на валу* (О. Довженко); // *у сполуч. з деякими присл.* Примусити кого-небудь стати в якусь позу, позицію. *Нахилившись до гриви коня, на галявину вимчав учвал вершник і, смикнувши вуздечку, поставив сірого в яблуках огиря дибки* (Н. Рибак); *Ординарець гера Шульца невдоволено насупився. Від цього обличчя в нього перекосилося, немов його поставили боком* (Н. Бічуя).

2. *кого, перев. у сполуч. з інфін.* Наказати кому-небудь виконувати якусь роботу (звичайно стоячи). *Проскурниця звеліла Мелашці помить руки і поставила її в кінці стола вироблять проскури* (І. Нечуй-Левицький); — *Прекрасно, ти мене — мене! — поставиш варити малинове варення біля примуса?* (Є. Кононенко); // *ким, за кого, рідше на кого — що, розм.* Призначити на якусь посаду, роботу. *Вже перестав* [хлопець] *думати, що на дяка не поставили, думав, якби-то видужати, та піти, поїхати...* (Марко Вовчок); *До тої роботи хотіли міліціянти взяти і місцевого рабина, .. хоч він хотів поставити за себе наймленого* [найнятого] *ставленика* (А. Чайковський); — *Ярино. Може бути, що мене поставлять заступником... заступником міністра!* (О. Бердник).

3. *кого, що.* Направити куди-небудь для виконання якогось доручення, завдання, розташувати в певному місці (для ведення бою, охорони і т. ін.). *Становий поїхав в місто і поставив на варті десяцьких на всю ніч* (І. Нечуй-Левицький); *Ми, встановивши кулемети на належних точках, поставили найкращих стрільців по садках і так ударили з усіх боків, що за якийсь час німці здалися* (Ю. Яновський); *Злату помістили в її колишнє помешкання, поставили вартових* (В. Малик); * Образно. *Возвеличу Малих отих рабів німих! Я на сторожі коло їх* [них] *Поставлю слово* (Т. Шевченко); // *перев. у сполуч. зі сл.* н а к в а р т и р у, *розм.* Помістити кого-небудь десь для проживання або на ночівлю. — *Як де недалеко поставлять, то, може, коли прийду, а як заженуть куди далеко, то вже хіба аж за п'ять років вернуся* (Леся Українка); *Калязін обіцяв, що протягом доби поставить мене на квартиру* (А. Кокотюха); — *Все влаштовано, — сказав він повеселілим голосом, — зараз нас поставлять на квартиру і дадуть пообідати* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

4. *кого, перен.* Змусити кого-небудь опинитися в якомусь становищі, потрапити в якісь умови, обставини. — *Подумайте хоч, у яке становище поставила б мене подібна розмова...* (Іван Ле); *Глибока різниця в поглядах та переконаннях поставила його з Оленчуком у різні табори* (О. Гончар); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Примусити поважати себе, викликати повагу, шанобливе ставлення або прихильність до себе. *Так уже зумів себе дід поставити, що його вважали дідом "правильним"* (Г. Хоткевич); *Котов умів перед усіма себе поставити, зачепити струнку, яка боліла* (Б. Харчук).

5. *кого, заст., міф.* Створити ким-, чим-небудь; обернути на когось, щось. *Скажи ж мені, мій братику, Королевий цвіте: Нащо мене Бог поставив Цвітом на сім світі?* (Т. Шевченко); — *Ся держава, де тепер і люди, і звірі, і птахи перемінені на каміння, колись була багата й жива... Я — її цар. Але один змій-чарівник позаздрив і всіх поставив каменем* (В. Королевич).

6. *що.* Надати чому-небудь вертикального положення; розташувати, укріпити щось вертикально. *З останньої сили Марія підвела хрест, поставила його вертикально, загребла ногою пісок, обтоптала і немічно зависла на дубовій поперечині* (В. Яворівський); *Тим часом у коло поставили бунчук, забили в бубни, і повстанці почали сходиться на раду* (В. Чемерис).

7. *що, у сполуч. з деякими присл.* Надати чому-небудь певного положення (за знач. відповідного прислівника). *Вітер гасить вогонь, але Хома нагнувся, поставив дашком долоні й задивився* (М. Коцюбинський); — *Доволік ото він до плоту* [дубок], *поставив руба, перекинув через пліт — аж гупнуло!* (Г. Хоткевич); * Образно. — *Мені здається, що то був один із завойовників, які прагнуть поставити світ сторчма* (Н. Околітенко).

8. *кого, що.* Помістити куди-небудь, розмістити десь. — *Отой стільчик візьми, Христино, — порядкує панич, — та постав серед хати* (Панас Мирний); *Під'їхавши до воріт, хлопець сплигнув з коня й одчинив їх. А тоді поставив коня в конюшню, а корову до ясел прив'язав* (А. Головко); — *А це ми конфіскуємо, — каже Яцуба і обома руками бере зі столу Віталиків передавач. — Постав на місце, — перепинила Яцубу Лукія* (О. Гончар); *Старий поставив біля порога відро і помітив, як донька .. насварює малу, котра проситься з мамою на роботу* (Є. Пашковський); // *що.* Подати на стіл (страви, напої і т. ін.). *Поставили на стіл вареників макітру І пляшку — свашку всіх мирян* (Л. Глібов); *Франц поставив на стіл овочі, сир, чорну каву і вийшов з їдальні* (Л. Старицька-Черняхівська); *Другого дня справили весілля. Цар поставив їм таку гостину, що навіть Поїдайло і Попивайло були задоволені* (В. Королевич); *Мая поставила тарілку з вечерею навпроти Богуса* (Любко Дереш).

9. *що, також з інфін.* Установити де-небудь з якоюсь метою. *Сільце поставить та пташок ловить, а послі їх душить* (Ганна Барвінок); *Тарас Григорович приніс оберемок хмизу .. Швидкими, звичними рухами розпалив вогонь і поставив розігрівати вечерю* (З. Тулуб); // Прикріпити до чогось, установити на чому-небудь для роботи, дії і т. ін. — *Замість весел — можна поставити невеликий мотор* (Ю. Яновський); // Пришити, прибити і т. ін. до чого-небудь під час виготовлення або ремонту. *То тієї, то другої неділі навідувалися онуки, і вона завжди турбувалася, аби напоготові був гостинець для них. А як не було гостинця, то вона чи латку поставить, а чи дрібненькому носа витре* (Є. Гуцало); // З лікувальною метою прикласти до якої-небудь частини тіла. *Прийшов доктор, звелів її роздягти й покласти на постіль, поставив горчишники* [гірчичники] (І. Нечуй-Левицький); — *Я медсестра. І укол зроблю, і банки поставлю...* (В. Нестайко).

10. *що.* Написати щось, зробити напис на чому-небудь. *Вигукуючи прізвища, есесівець поставив в списку номери* (А. Хижняк); // Записати оцінку в журнал, залікову книжку і т. ін. *Учитель аж позеленів і, пошаривши в книжці, поставив здоровенну ноляку* (Панас Мирний); *Школяр нічого не знав, і вчителька поставила йому двійку* (О. Донченко); — *Сам не розумію. Ваша землячка... Одним словом... поставила за твір трійку* (Ю. Мушкетик).

11. *що.* Збудувати, спорудити що-небудь. *Постав хату з лободи, та в чужую не веди* (Номис); — *Не журись, жінко, ось поставлять фабрику, тоді зароблю дещо...* (М. Коцюбинський); *В часи темні поганські прибув звідкілясь один король у ці краї, зібрав своїх жерців і спитав їхньої ради, де поставити замок* (Ю. Винничук).

12. *що, у сполуч. зі сл.* справа, робота *і т. ін.* Налагодити, організувати. — *Школу постав так, щоб виходили з неї не писарі-п'явки, а грамотні люди* (Панас Мирний); *А що, як йому так і не пощастить відновити свій винахід? На виробництві він принаймні добре поставить лабораторну роботу* (Д. Бузько); — *Навіщо він* [млин] *Сидорові? Все одно той ради йому не дасть, а він, Когут, знає, як діло поставити треба* (І. Цюпа).

13. *що.* Показати на сцені виставу, здійснити режисерську підготовку спектаклю. *Бачила вчора й сьогодні Стефаника .. Написав оце драму, хтів, щоб поставити тут на сцені* (Леся Українка); [Ріхтер:] *Ми зібралися саме для того, щоб обговорити питання, як нам організувати театр і поставити цю п'єсу* (В. Собко); *Спектакль поставив Воронюк, його почерк* (Г. Усач).

14. *що.* Запропонувати що-небудь для прийняття, виконання; висловити якісь вимоги, побажання і т. ін. *Орися .. рішуче поставила перед Тимком вимогу, щоб він спровадив із двору свого дружка* (Григорій Тютюнник); *Василь який час був відмовчувавсь, а тоді поставив умову: посаг готується обом дівчатам порівну* (О. Забужко).

15. *що, у сполуч. з деякими ім. з прийм.* Визнати чим-небудь, оцінити, кваліфікувати як щось (за знач. відповідного іменника). *Ніхто не сміє вам любов поставити в провину* (П. Дорошко); — *Я вірю вам, я хочу, щоб ви поставили мені в заслугу мою відданість, навіть коли ця відданість і межує з безумством* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

16. *що, заст.* Прийняти яке-небудь рішення; вирішити, ухвалити. *Скликали річ посполиту — Поставить, як іти в поход* [похід] (І. Котляревський); *Часу до весни лишалося небагато, а Химочка поставив для себе — вийти в поле цілим селом* (Г. Епік); // Запровадити. *Княгиня Ольга теж брала дань, пізніше поставила уроки й устави* (С. Скляренко).

Бра́ти / взя́ти (поста́вити) під сідло́ *див.* **бра́ти; Бра́ти (ста́вити) / взя́ти (поста́вити) під су́мнів (під су́мніви)** *див.* **бра́ти; Дава́ти (ста́вити) / да́ти (поста́вити) обі́д** *див.* **дава́ти; (1) Поста́вити гвинті́вку (рушни́цю) на бойови́й звід,** *військ.* — привести вогнепальну зброю в стан готовності до пострілу. *Поставивши гвинтівку на бойовий звід, Данько походив по садку, виглянув на вулицю, потім неквапом спустився городом до річки* (О. Гончар); **(2) Поста́вити ко́пу** — скласти певним способом 60 снопів хліба. [Пріська:] *А в жнива було півтори копи, як один снопок, поставиш та й додому зарані підеш* (С. Васильченко); **(3) Поста́вити над** *ким* — призначити головним, дати владу над ким-небудь. — *Нащо ти, тату, так сприяєш Юрушеві, що поставив Юруша так високо над усіма?* (І. Нечуй-Левицький); *Їх* [невдоволених людей] *лише треба зібрати разом і поставити над ними надійних командирів* (О. Авраменко); **(4) Поста́вити на ца́рство** — зробити царем. *То той, то інший з нас приносив .. почуті десь у натовпі, в корчмі гіркі слова: "Як його Бог на царство поставив, так ми жодного світлого дня не бачили"* (Ю. Мушкетик); **(5) Поста́вити по́ряд (в ряд, на́рівні** *і т. ін.) кого, з ким — чим:* а) вважати рівноцінним; прирівняти. *Енциклопедичність знань, видатні досягнення в галузі науки, політики без сумніву дозволяють поставити Ф. Прокоповича в ряд геніїв людства* (з наук.-попул. літ.); б) зробити рівним, однаковим у чомусь; зрівняти. *Стоїть руда корова, а коло неї — маленьке телятко. Воно простягає шию й ніжиться коло матері, а та тільки ласкаво дивиться, неначе посміхається. Велика сила любові дала оцим звірятам красу й поставила їх нарівні з усім сотвореним* (Г. Хоткевич); *Господи, і де тільки береться поміж грішними така прижурена краса, яку й з богами можна поруч поставити?* (М. Стельмах); **(6) Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку,** *розм.* **півлі́тру** *і т. ін.) кому* — почастувати кого-небудь горілкою, вином. — *От тут недалечко пивничка .. Ходім, постановлю тобі пляшечку, щоб ти знав дядька Володька та його добрість...* (Марко Вовчок); — *Ти знаєш, як твого батька упрошував Сафрон у революцію зайти до нього? Він не тільки чарку поставив би Тимофієві* (М. Стельмах); *Зваріть картоплю "в мундирах", .. поставте пляшечку якоїсь доброї горілочки і будьте певні, що навіть високопоставлений гість .. буде ситий по горло* (М. Матіос); *Орися ніжно попросила: "Любчику, ану постав нам пляшечку коньячку"* (О. Ульяненко);

(7) Поста́вити реко́рд: а) досягти найвищих показників у спортивних змаганнях. *Опинившись у лісі, Максим із полегкістю й радісно зітхнув, неначе виграв приз, поставивши рекорд бігу до призначеної точки одним духом* (І. Багряний); *— Хлопці, ви ж чемпіони, — жалісливо скривився Шкіпер. — Скажіть, що рекорд поставите...* (Г. Усач); б) мати найбільші досягнення в якій-небудь професії, галузі господарства і т. ін. — *Ну, я дав високий урожай, поставив, як пишеться, рекорд — так це ж і не дивно, бо я з діда-прадіда на землі* (Ю. Яновський); в) перевершити когось у чому-небудь. — *Коли хочете — звіть мене нащадком Мафусаїла, був такий біблійний персонаж, що поставив рекорд довголіття* (М. Дашкієв); — *Ви вже тепер випили більше, ніж на цей же час тоді, коли поставили рекорд* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); **(8) Поста́вити самова́р** — розпалити вогонь у наповненому водою самоварі. — *Посидь. Я скажу, щоб поставили самовар, нап'ємось чаю, — сказав Василь і почервонів* (Панас Мирний); *Кумиш .. позичила у Зейнеб самовар, поставила його і помчала до Кульжан по цукор: знала, що дівчина завжди її виручить* (З. Тулуб); **(9) Поста́вити сві́чку** — відповідно до церковного звичаю помістити запалену свічку перед образом Спасителя, Богородиці або якогось святого. *Виблагала Тую копійчину... Та Пречистій поставила Свічечку за сина* (Т. Шевченко); *Ото покаялась я, .. поставила перед образом свічку та й заспокоїлась* (І. Нечуй-Левицький); *Бабуся перед .. образом поставила саморобну свічечку й ревно почала молитися* (М. Стельмах); *Гетьман .. сходив до заутрені, поставив свічку перед образом Матері Божої за своє видужання, а другу — перед образом Спасителя — за душу свого батька Богдана* (В. Малик); **Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л** *і т. ін.)* *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити діа́гноз** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити до́слід** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити по́ряд (по́руч)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити [свій] пі́дпис** *див.* **ста́вити; Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть)** *див.* **ста́вити; Ста́вити** *(рідко* **ставля́ти)** **/ поста́вити запита́ння (пита́ння)** *див.* **ста́вити; Устано́влювати (дава́ти, ста́вити** *і т. ін.)* **/ установи́ти (да́ти, поста́вити** *і т. ін.)* **реко́рд** *див.* **устано́влювати.**

△ **(10) Поста́вити го́лос,** *мист.* — спеціально навчити кого-небудь правильно співати або говорити, вільно володіти голосом, якнайкраще використовувати свої вокальні дані. *Заняття сольфеджіо допомагають налагодити координацію між слухом і голосом. І тоді вже можна навчатися вокалу, поставити голос, розвинути вокальний діапазон і підготувати репертуар* (з навч. літ.); *Зустрічаючись на співках, Проскуров якось запросив його* [Захара] *додому, щоб спробувати і поставити голос* (Іван Ле); **(11) Поста́вити на рейд (ре́йді),** *мор.* — помістити (судно) на місце якірної стоянки поблизу порту. *Генерал-губернатору, головному інтенданту й капітанам доручалося поставити на рейд військові флотилії для захисту бразильського узбережжя* (з наук. літ.); [А д м і р а л:] *Лейтенанте, вранці міноносці треба вивести з бухти і поставити на рейді* (О. Корнійчук); **(12) Поста́вити (помісти́ти) на відгоді́влю,** *с. г.* — перевести худобу на режим посиленого годування для збільшення живої ваги. *Перед тим як поставити коней на відгодівлю, необхідно провести ветеринарний і зоотехнічний огляд тварин* (з навч. літ.); *Відсоток реалізованих свиней вираховували способом поділу кількості реалізованих товарних свиней на кількість свиней, яких помістили на відгодівлю* (з газ.).

◊ **Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, впи́ти** *і т. ін.)* **/ опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти** *і т. ін.)* **о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* **[в зе́млю (додо́лу)]** *див.* **опуска́ти; Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки** *див.* **перево́дити; (13) Поста́вити в куто́к** — покарати дитину, примусивши її до якоїсь дії. *Обличчя Насті похмурішає, губки надуваються, ніби в дитини, яку за малу провину поставили в куток* (А. Дністровий); **(14) Поста́вити на коле́са** — забезпечивши власними транспортними засобами, зробити пересувним, мобільним що-небудь. *Тепер Вася вирішив будь-що поставити роту на колеса* (О. Гончар); **(15) Поста́вити на мі́сце** *кого* — певними діями, зауваженнями змусити когось опам'ятатися від зарозумілості, нескромності і т. ін. *Чумакова мова починала тішити Обухова. Він розумів, що в кожну хвилину може поставити цього зарозумілого юнака на місце* (Ю. Збанацький); — *Флавіан не буде мені суперечити. Хоча, мабуть, спробує — але я враз поставлю його на місце* (О. Авраменко); **(16) Поста́вити на [рі́вні] но́ги:** а) *(кого)* ви́ходити після хвороби, вилікувати когось. *Дбайливі лікарі поставили її на ноги після перенесеного жахливого голодування, після запалення легенів* (А. Хижняк); — *Ось надійде санітарна машина, зроблять тобі кращу перев'язку й одвезуть у госпіталь. А там швидко поставлять на ноги* (Є. Доломан); б) *(кого)* виростити, виховати і т. ін. когось. — *Я круглий сирота: ні роду, ні плоду, ви мене на ноги поставили, ви мене до розуму довели* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Каленик Романович і Ганна Сильвестрівна усиновили спочатку трьох хлопців-братів, потім ще двох, а разом з рідними синами поставили на ноги сім чоловік* (І. Сенченко); в) допомогти кому-небудь утвердитися, підтримати когось. *На флоті Павло був веселий, кмітливий і швидкий, як чайка в польоті. Це з ним тут щось сталося. Треба його поставити на рівні ноги, розбудити, щоб прокинувся назавжди* (В. Кучер); г) *(що)* закласти основу для розвитку чого-небудь; відбудувати щось. — *Усе господарство на ноги поставив* [Романюк] *і аж до середнього рівня довів!* (Остап Вишня); ґ) *(кого, перев. зі сл.* в с і х) підштовхнути до якоїсь діяльності, зацікавити чимсь, змусити робити щось і т. ін. *Чутка про скликання загальних зборів горохом розкотилася по селу ще зрання і враз поставила всіх на ноги* (Г. Епік); *Всіх поставить* [Яцуба] *на ноги, щоб тільки захистити дочку і викрити злочинне кубло, якщо воно там, в інституті, завелося* (О. Гончар); **(17) Поста́вити на плюс** *кому, що, книжн.* — вважати щось зроблене хорошою справою; позитивно оцінити чийсь учинок. — *Все-таки образливо, що цього маленького геройства ніколи й ніхто не помітить і не поставить тобі на плюс* (М. Хвильовий); **(18) Поста́вити (постанови́ти) на своє́му** — зробити що-небудь за своїм бажанням. — *Ой, сестрице! Набралась я мороки, а таки на своєму постановила* (І. Нечуй-Левицький); *Якась упертість заволоділа нею, і просто хотілося поставити на своєму* (Г. Хоткевич); — *Ніби мене питали, що я думала! — відказала Мар'яна. — Коли б поставила на своєму, мабуть, спитали б, — невдоволеним голосом проказав Іван Гулий* (М. Циба); **(19) Поста́вити на чолі́** *кого, чого* — зробити керівником, вождем кого-, чого-небудь. *Ми склали план дій, розподілили солдат* [солдатів] *на загоничів і стрільців, поставили на чолі кожного десятка досвідчених мисливців* (І. Росоховатський); — *Святослав знав, кого поставити на чолі раті — двоюрідного брата свого!* (В. Малик);

(20) Поста́вити під арши́н, *заст.* — взяти в рекрути. *Того дня юнака поставили під аршин, обстригли чуприну, а надвечір новобранці покинули Охтирку* (М. Сиротюк); **(21) Поста́вити / ста́вити догори́ нога́ми** *що:* а) обшукати що-небудь, наробивши безладу, шуму і т. ін. *Всю ніч рилися в його камері, все перетрусили й поставили догори ногами* (М. Сиротюк); б) докорінно змінити що-небудь, зробити зовсім не таким, як було. [З у б:] *Винахід на винахід не скидається, вельмишановна Варваро Павлівно. Зараз мова йде про справу, яка всю нашу техніку взагалі догори ногами поставити може* (В. Собко); *Крім всіх цих, так би мовити, спланованих подій, було багато подій несподіваних, непередбачених, які збурювали камеру брутально, як ураган, ставили все догори ногами* (І. Багряний); в) по-іншому розтлумачити, висвітлити щось, надати чому-небудь нового (часом протилежного) змісту, значення. *Нова інформація, що надійшла, усе поставила догори ногами* (з газ.); **(22) Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] крапки́) над "і":** а) з'ясувати все остаточно, до кінця. *Поговорити було про що. І то негайно, зараз, щоб поставити всі крапки над "і"* (В. Кучер); б) завершити, закінчити що-небудь; остаточно вирішити щось. *Поставити крапку над "і" — то неабияке мистецтво у житті* (Н. Рибак); *Скреготав* [Гоцик] *зубами від безпорадності. Ну, нащо покинув їх отут самих?! Нащо?.. Хіба можна зникати, не розставивши крапки над "і"?* (Люко Дашвар); **(23) Поста́вити / ста́вити на слу́жбу** *що, кому, чому* — використати, застосувати що-небудь в інтересах когось, чогось; змусити служити кому-, чому-небудь. *Треба поставити на службу* [людям] *всю силу народної мудрості, весь життєвий досвід* (О. Гончар); *Побачили потім трипільці, що туди-сюди ходять собі по степах України бездомні коні, взяли і приручили їх, поставивши на службу чоловікові* (В. Кожелянко); *Наука — це тільки певна частина неосяжного людського буття, один з виразників невпинного розвитку суспільства, який допомагає відкривати таємниці світу, ставити їх на службу людині* (О. Бердник); **(24) Правце́м поста́вить** *кого, безос., зневажл.* — помре хтось. *Був би він рядовим, давно б лежав на операційному столі. А велике начальство само командує. Козириться, поки його правцем поставить* (С. Голованівський); **Ста́вити (кла́сти) / поста́вити (покла́сти) на карб** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити ва-ба́нк** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити (зіста́вити** *і т. ін.)* **збро́ю (гвинті́вки, рушни́ці) в ко́зла (ко́зли)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити знак рі́вності** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити кра́пку** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити могори́ч (могоричу́)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на гре́чку** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на ка́рту** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на кін** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на колі́на** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на сце́ні** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на широ́ку но́гу** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити пе́ред фа́ктом** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м,** *рідше* **усто́рч)** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити підні́жку** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити під рушни́цю** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити під уда́р** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити себе́ на мі́сце** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити стіну́** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити хрест** *див.* **ста́вити; Ста́вити (станови́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки** *(рідко* **до му́ру)** *див.* **ста́вити; (25) [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **у праве́ць (прямце́м, правце́м** *і т. ін.)* **поста́вило (хто поста́вив)** *кого* — хтось заціпенів на місці; остовпів. *Христю мов хто у правець поставив від такого питання, вона аж скорчилася* (Панас Мирний); *Дірізюк завмер кроків за п'ять од мене. Його наче правцем поставило — од здивування він аж рота роззявив* (Л. Кононович).

ПОСТА́ВИТИ[2] *див.* **поставля́ти.**

ПОСТА́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* поставляться. Док. до **ста́витися** 1. *Ярема узяв хліб, з вдячністю глянув на незнайомих людей, які до нього так ласкаво поставилися* (І. Кочерга); *Він з перших же днів поставився до нового службовця дуже прихильно* (І. Білик); *Вони поставилися до Стенової заяви спокійно і навіть прихильно* (О. Авраменко); *Бойчук, всупереч своїй звичайній комунікабельності, досить стримано поставився до знайомства з італійцями* (Д. Білий).

ПОСТА́ВКА, и, *ж.* 1. *розм.* Поставляння, постачання чого-небудь на певних умовах. — *Панове! — озвався до присутніх Салтиков. — Ми відхилилися від головного питання. Які будуть зауваження щодо поставки зброї?* (І. Кочерга); *Гаврило Клумак, підписуючи в Будапешті новий контракт на поставки, виговорив, що фірма Клумаків заготовить і переробить певну кількість бука* (С. Скляренко); — *Ми вже рік не приймаємо саморобні мундштуки!!! У нас поставки з фабрики!* (І. Роздобудько).

2. *юр.* Основна форма зв'язків між підприємствами, суть якої полягає в тому, що одне підприємство зобов'язане в певні строки передавати іншому обумовлену в договорі кількість продукції за відповідну плату. *Під реалізацією продукції можна розуміти передачу права власності на вироблену продукцію на підставі таких цивільно-правових договорів, як договори купівлі-продажу або поставки* (з навч. літ.).

(1) Кооперо́вані поста́вки, *юр.* — планомірний процес обміну сировиною, матеріалами й напівфабрикатами між спеціалізованими підприємствами на основі господарських договорів. *Міждержавні кооперовані поставки продукції виробничо-технічного призначення здійснюються відповідно до умов, передбачених чинним законодавством України з цих питань* (з мови документів).

ПОСТАВКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Часто зупинятися, ліниво працюючи, або стояти без діла. *Рубай, рубай, не поставкуй, як нарубаш* [нарубаєш], *домів вандруй* (Сл. Б. Грінченка); — *А пильнуй там, Мироне, щоб не поставкували! — сказала баба* (І. Франко).

ПОСТА́ВЛЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **поста́вити[1].** *І снилось йому, ось драбина поставлена на землю, а верх її сягав аж неба* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Довкола будиночка і літака понатикали якихось кущів, схожих на поставлені сторч мітли* (Н. Бічуя); *Викликаний хлопець схопивсь і почав пролазити проміж тісно поставленими ослонами* (Б. Грінченко); *У далеких землях були повними владарями й брали уроки з людей князі, поставлені Києвом* (С. Скляренко); *Подивився старий і на дружину, і на свічку, поставлену на рятунок його душі, та й пішов з Морозенком у степи розшукувати пана* (М. Стельмах); *Школа була простора, нова, недавно поставлена* (М. Коцюбинський); — *Тут доля моя на карту поставлена, а ти з своєю вечерею. От сухар!* (В. Кучер); *Ми, з ласки Сергія Антоновича, поставлені перед доконаним фактом: Черемашко у нас...* (Ю. Шовкопляс);

// **поста́влено,** *безос. пред.* [Люди:] *Та ну не бришкай! .. Стій, коли поставлено тебе! (В'яжуть Василя дужче)* (Панас Мирний); *Скелю буде оточено, на перешийок поставлено вартових* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Через кілька днів мені поставлено з фізики не "п'ять", як завжди, а "чотири"* (Б. Антоненко-Давидович); *Що було найкращого в українському репертуарі, все, куди було вкладено найбільше праці, душі, було поставлено у вінницькому театрі* (С. Васильченко); *Одразу ж розшуки було поставлено як слід* (Ю. Яновський); *У них поставлено в громаді, Коли на їх* [них] *пан Турн напре, То всім сидіть в своїй ограді, Нехай же штурмом вал бере* (І. Котляревський).

2. *у знач. прикм.* Розташований певним чином (про очі, голову і т. ін.). *Низько поставлені брови і тонко окреслений рот надавали її обличчю зосередженості і навіть суворості* (А. Головко); *На брудному клунку .. сидів чоловік із гострими вилицями і широко поставленими очима на подзьобаному віспою обличчі* (П. Панч); *"Сильна жінка", з повагою подумав він, поглядаючи на енергійне, впевнене обличчя спортсменки, на її гордо поставлену голову* (В. Собко); *В них* [мавп] *вузький лоб, жовта морда й високо поставлені вуха* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОСТА́ВЛЕНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **поста́вити².** *Видавати переказні й прості векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги* (з навч. літ.).

ПОСТА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поста́вити¹.** *При поставленню на гетьманстві Апостола відділено було в осібну управу ще скарб військовий* (М. Грушевський); *Рідне місто поетове Дюссельдорф не хотіло у себе дати місця на поставлення йому* [Г. Гейне] *пам'ятника* (І. Франко); *Поставлення вистави "Винищувальна війна: злочини Вермахту в 1941–1944" в європейських країнах, зокрема й у Польщі, чи інші кроки, були спрямовані як на покращення, так і на погіршення польсько-німецьких відносин* (з наук. літ.); *Узагальнювальні уроки рекомендують починати з поставлення завдань та мети* (з навч. літ.).

△ **(1) Поста́влення (постано́вка) го́лосу,** *мист.:* а) спеціальне тренування голосових зв'язок для співу. *Лесь Курбас легко приймав до театрального ансамблю здібних людей .. Сам працював з ними над поставленням голосу, навчав їх акторської майстерности* (з мемуарної літ.); *Ролі-партії в операх потребували професійної постановки голосу виконавців і неабияких природних вокальних даних* (з навч. літ.); б) майстерність професійного володіння голосом. *Техніку мови педагога можна підсилювати за допомогою правильного дихання, поставлення голосу, дикції та ритміки* (з навч. літ.); *Відомий педагог-дослідник А. С. Макаренко ввів термін "техніка виховання", розуміючи при цьому педагогічну культуру викладання й виховання (постановку голосу, міміки, жестів, позу тощо)* (з навч. літ.).

ПОСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поставля́ти.** *Завданням маркетингу є поставляння на ринок того товару, у якому споживач справді має потребу* (з навч. літ.).

ПОСТА́ВЛЯТИ, яю, яєш, *що, розм.* Док. до **ста́вляти.** *Борислав проорав утоптаний сніг і поставляв лучників* (І. Білик); *Нема нікого. То вчора Уляна горстки біля повітки поставляла, от воно й здається, що хтось причаївся* (Григорій Тютюнник); *Було і к весіллю зовсім приберуться* [бабуся з панночкою] *і будинки поставляють кам'яні, і коней вороних позапрягають, — аж лихо!* (Марко Вовчок); [Корж:] *У нас єсть закон дідівський — не ми його поставляли, не нам і ламать його* (С. Васильченко).

ПОСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* поста́влять; *док., кого, що.* Доставляти, постачати кому-небудь. *Душі не чув Олексій, так любив свою дочечку, і об усім для неї вбивався. Хоч вона нічого і не бажала для себе, так батько усе їй поставляв* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Купці-джелаби, звільнені від податків, мали поставляти овець і худобу для Стамбула, здаючи скот примусово по низьких цінах* (П. Загребельний); [Юрій:] *Торік по контракту батько мав поставити Семиренкові сто двадцять тисяч пудів буряку. Через селянські страйки не поставив* (Л. Смілянський).

ПОСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **поставля́ти.** *Продукція, що поставляється виконавцями державних замовлень, має відповідати обов'язковим вимогам державних стандартів та іншим умовам, передбаченим контрактами* (з навч. літ.); *Вартість придбання потрібної кількості ресурсів (товарів, робіт, послуг) належної якості, що поставляються у необхідні час та місце, та обсяги їх витрачання мають бути найменшими* (з мови документів).

ПОСТАВНИ́Й¹, á, é. Який має високу струнку постать, міцну будову тіла; ставний. *Якийсь народ тепер миршавий став. Нема вже таких поставних, як колись були* (Сл. Б. Грінченка); *Хлопець був красивий. Високий ростом, поставний* (М. Ю. Тарновський); *Катерина з цікавістю приглядалася до козаків. Бачилося, була захоплена ними, поставними й кольористими* (Р. Іваничук); *Побачив уві сні я юну жінку, — Вона, вродлива, поставна, струнка, Співала, рвавши квіти у корзинку* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // Гарно, пропорційно збудований (про фігуру, тіло, постать). *Літошевський зирнув на ганок, на жінку й несамохіть замилувавсь її поставною постаттю* (І. Нечуй-Левицький); *Граф підводить стару стомлену голову й дивиться вгору на обтягнене чорним шовком поставне тіло з високою шиєю* (В. Винниченко).

ПОСТАВНИ́Й², á, é. Стос. до поставки. *Саудівська Аравія різко знизила поставні ціни на свою нафту для Азії* (з газ.).

ПОСТАВНИ́К, á, *ч.* 1. *рел.-церк.* Великий церковний свічник; ставник. *Двір* [панський] *палав. Горіли вже й стрункі тополі, гейби свічки на поставниках в церкві* (Мирослав Ірчан).

2. *заст.* Велика свіча. *Над о. Гервасієм вже правило аж чотири попи, всі в чорних ризах; в головах йому поставник горів* (А. Свидницький); *Отець його підійшов напотемки к одній зовсім чорній стіні і засвітив дві грубії, давнії свічі, звані поставниками* (І. Франко); *Ставлю поставники — трійці воскові — всі ми походим з-під знаку вогню* (І. Калинець).

ПОСТА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поставни́й¹.** *Княжа поставність та поважність знов виглянули в її постаті, в кожному пружку її гордовитого обличчя* (І. Нечуй-Левицький); *Його поставність козацька була для них* [конвоїрів] *обридлива, — хотілося їм, щоб він скулився і згорбився, і штовхали його умисне до баюр, щоб умити болотом* (Ю. Липа).

ПОСТАВНІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати ставнішим (*див.* **ставни́й¹** 1). *Він побачив Ясногорську .. Вона показалась йому вищою, ніж була раніш. Немов уся випросталась, поставнішала, помолодшала* (О. Гончар).

ПОСТА́ВНО. Присл. до **поставни́й¹.** — *Стрибати — так з високого мосту! — відрізала* [Єлька] *їм і, більше не глянувши, далі пішла поставно, гордовито* (О. Гончар); *Сам Дорошенко, хоча широкі плечі свої як завжди поставно тримає, але вже не відчуває Яків тої заповзятої сили гетьманської, за яку колись полки яро у вогонь кидались* (Д. Білий).

ПОСТАДНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Побути пастухом якийсь час (перев. при табуні). *Постадникував до осені.*

ПОСТА́ДНИЦЯ, і, *ж., етн.* Дівчина, яка виконує головну роль на обжинках; найкраща жниця. *Мій сніп — осталець* [останній], *поведе постадницю в танець* (з народної пісні).

ПОСТА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поста́ти**[1]. *Хай підводиться люд, поминаючи біль за собою, У тверезість, народжену з виру мільйонів нестям, Що спаде на країну, посталу з шаленого бою* (В. Коротич); *— Рання птаха, — приязно окинула оком Софія Іванівна посталу перед нею худу, цибатеньку акселератку, що причепурилася в дорогу* (О. Гончар).

ПОСТАЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *що, розм.* Док. до **стали́ти.** *І піднялися* [люди], *серпи посталили, Справили коси, вози порядили* (Я. Щоголів).

ПОСТАМЕ́НТ, у, *ч.* 1. Висока підставка або підніжжя, на яких установлюють пам'ятник або скульптуру; п'єдестал. *Посередині майданчика, високо над Дніпром, стояв на гранчастому постаменті пам'ятник* (П. Панч); *Біля бронзового Шевченка бавилися діти .. З височини постаменту Тарас Шевченко стежив за всім, що діялося в парку, і ховав вдоволений усміх у вуса* (Н. Рибак); *Карл Гофман гордо стояв під постаментом гетьмана Хмеля і тішився разом з усіма українцями, які залили майдан повінню щирої радості* (В. Шкляр); // Художньо оздоблена підставка для чого-небудь. *Неподалік — колодязь із журавлем і постамент з камінним хрестом, де святили воду* (Р. Андріяшик).

2. Художньо оздоблена основа вази, колони і т. ін. *Виломлює* [Євфрозіна] *з лаврового куща дві галузки, зв'язує їх у вінець і стає на постаменті колони в позі богині Перемоги — Ніке, простягши руку з вінцем* (Леся Українка).

ПОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поста́ти**[1]. *Україна ще віддавна, з часу постання життя на євразійському суходолі, була місцем схрещення шляхів не лише з варягів у греки, а й з германців, романців та саксів у монголи, турки та інди* (Ю. Смолич); *Так само, як із самого початку постання храму, тут пахне сухим житнім полем* (Р. Федорів); *Дуже інтересне світло на постання нашої думи кидають .. легенди про бурю на Чорнім морі і рятунок судна* (І. Франко).

ПОСТАНО́ВА[1], и, *ж.* 1. Розпорядження, акт органів державної влади. *Згідно з черговою постановою уряду, тривалість обов'язкової освіти збільшили на один рік* (Н. Сняданко); // Директива керівного адміністративного органу. *Вони стояли й цілувалися, машини сигналили їм, порушуючи постанову міськради про заборону звукових сигналів* (П. Загребельний); *Назви сіл я знав напам'ять, бо не раз доводилося набирати тексти постанов районних організацій та установ або дописи сількорів, де згадувалося те або інше село* (П. Запаренко); // Судове рішення, пов'язане з розглядом кримінальної справи. *Слідчий сів писати постанову про те, щоб арештувати Зінька* (Б. Грінченко); *— Старий в канцелярії станового чи в тюрмі? — В тюрмі. Повели туди без постанови, бо пристав кудись виїхав на села* (М. Стельмах); *Я перечитав постанову повітового суду* (Р. Андріяшик).

2. Колективне рішення; ухвала. *Нарада зібралася в трапезній. Обговорено декілька справ .. Винесли постанову про організаційний суд* (Ю. Горліс-Горський); *— Ось тут, — показуючи розгорнуту газету, продовжував батько, — надрукована постанова з'їзду* (Л. Юхвід); *— Таблицю хтось відгвинтив від собору. Була на це постанова? Людей питали?* (О. Гончар); // Узагалі рішення, прийняте ким-небудь. *— Обринські люди поважні, витривалі і не легко відступають від своїх постанов і цілей* (О. Кобилянська); *Добриня подався вперед від наглої постанови, — ще мить і він викине з себе оце важке слово, нарешті!* (К. Гриневичева); *В голові, наче в вулію, вовтузився рій задумів, помислів, постанов* (Б.-І. Антонич).

3. *театр.* Сценічне оформлення драматичного твору; постановка, постава. *У Тбіліському театрі імені Коте Марджанішвілі готувалася до постанови п'єса "Богдан Хмельницький"* (І. Шаповал); *— З малого треба починати, знаєте... Я запропонувала театралізовану постанову "Наша країна"...* (А. Кокотюха); // *заст.* Картина (у драматичному творі). *Лимерівна. Драма в 5 справах і 6 постановах* (Панас Мирний).

4. *перен.* Інсценування, спеціально розігране видовище. *Відео було схоже на добре зрежисовану постанову* (з газ.).

Ухва́лювати / ухвали́ти рі́шення (резолю́цію, постано́ву *і т. ін.) див.* **ухва́лювати**[1].

ПОСТАНО́ВА[2], и, *ж., заст.* Меблі, умеблювання. *"Так, у нас багато дечого слід би змінити... Наприклад, постанова в нашому салоні: все нове, добране старанно, але все чогось немов бракує..."* (Леся Українка); *У світлиці з старою, але панською постановою вони знайшли цілу громадку* (Олена Пчілка); // *перев. мн.* Розпорядок, умови життя. *При других постановах з їх* [безталанних господарів] *вийшли б хороші люди, чесні робітники, а по селах вони завжди безталанні, недотепи* (Панас Мирний); // Звичай, правило. *— Вибачайте, будьте ласкаві! По наших постановах нам не можна пускать дітей до батьків...* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСТАНОВИ́ТИ[1] *див.* **постановля́ти.**

ПОСТАНОВИ́ТИ[2], овлю́, о́виш; *мн.* постано́влять; *док., розм.* 1. *кого.* Док. до **станови́ти**[1]; поставити кого-небудь кудись. *— Візьми коня... Поводи його та постанови до стайні!* (А. Кащенко); *Ввели його і при колоні В порога там постановили* (Леся Українка); // Помістити на постій, для проживання. *Розстановлюючи їх* [москалів] *на днівки, постановили одного і в хату до Горпини та Солохи* (Панас Мирний).

2. *кого, що.* Послати виконувати де-небудь якусь роботу, доручення. *Обійшов він з бунчуком увесь табір і всюди постановив варту, щоб ніхто вночі з табора не вештавсь, і до табору нікого без оклику не звелів пускати* (П. Куліш); *Чорнота .. хотів було постановити біля того місця залогу, та згодом передумав* (А. Кащенко); // *ким, на кого, за кого.* Призначити на якусь посаду. *Піп мені каже: — .. Візьмеш попівну, то хутче на дяка постановлять* (Марко Вовчок); *Як виріс* [Іван] *та одбув "солдатчину", вернувся додому, добре грамотний, то всю громаду оплів — зараз же за писарчука постановили* (Грицько Григоренко).

3. *що.* Помістити щось де-небудь, кудись. [С т е п а н и д а:] *Оті полумисочки, сусідонько, не ставляйте на припічку, .. а макітру можна постановити геть туди, аж на черінь...* (М. Кропивницький); *Розтопила молодиця в печі, постановила горщики* (Б. Грінченко); *Постановивши на столі самовар, вона спинилась коло порога і почала позирати на всіх прищуреними лукавими очима* (С. Васильченко); // Подати на стіл страву, почастувати чимсь. *Простому народу доброго борщу з салом постановить* [Настуся] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Настя метнулась в сіни, принесла вареники й пляшку і постановила на столі* (І. Нечуй-Левицький).

4. *що.* Укріпити що-небудь десь, надавши стійкого положення; установити. *Аж жаль його: був багатий, І рідня і діти Єсть у його* [нього], *а нікому Хрест постановити* (Т. Шевченко); *Привіз з Херсонеса Володимир-князь та постановив* [мармурових богинь] *на широкому майдані "Бабиному торжку"* (Н. Королева).

5. *що.* Збудувати, звести. *Перестав* [п'яниця] *пити, купив левадку, постановив вітряк і довіку їв хліб* (Г. Квітка-Основ'яненко).

6. *що.* Організувати, налагодити (справу, роботу і т. ін.). *У понеділок будемо у гурті раятися, як би краще це діло постановити* (Панас Мирний); *— От я постановив свій хор так, що всі люди на селі хвалять* (І. Нечуй-Левицький).

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* **півлі́тру** *і т. ін.) див.* **поста́вити**[1].

◊ **Поста́вити (постанови́ти) на своє́му** *див.* **поста́вити**[1].

ПОСТАНОВИ́ТИСЯ[1], о́виться, о́вимося, о́витеся, *док., розм.* Стати, припинити свій рух, розміститися де-небудь (про всіх або багатьох); поставати. *Збіглись раз на містку і .. пани.., і Тихон і постановилися, бо через місток хура йшла* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— А давай усі разом заграємо! — сказав Грицько. — Давай! Давай! — одказали трохи не разом і Василь, і Івась, і постановилися в коло* (Панас Мирний); [Д і д С е в е р и н:] *Постановляться* [хлопці й дівчата] *проти місяця, посплітаються руками та й манячать, як примари, як стовбури на пожарищі* (С. Васильченко).

ПОСТАНОВИ́ТИСЯ[2], овлю́ся, о́вишся, *док., заст., рідко.* Постановити *(див.* **постанови́ти**[1] 1). *Ми ж постановилися в намірі нашому мужнім і безбоязним серцем та зброєю при Божій помочі станути не проти милостивого пана свого короля, а проти гордих державців* (П. Загребельний).

ПОСТАНО́ВКА, и, *ж.* 1. *розм.* Здійснення, організація, розгортання якої-небудь роботи, діяльності і т. ін.; ставлення або поставлення чого-небудь. — *Так, — розмірковував Дорош, ходячи по хаті. — Безумовно, Сергій каже правду. Я віддався роботі на фермі і не додивився до головного: до загальної постановки, від якої, власне, залежить і моя робота* (Григорій Тютюнник); // *перев. у сполуч. зі сл.* п и т а н н я, п р о б л е м а *і т. ін.* Спосіб трактування, характер розуміння або висвітлення якогось суспільного явища, проблеми і т. ін. *Така постановка питання заслуговує на суворий осуд* (Ю. Яновський); *Пелагея Йванівна хотіла зацікавитися не зовсім звичайною постановкою проблеми рівноправ'я, але передумала* (П. Загребельний); *Відчувши в такій постановці питання якусь приховану каверзу, Ейрін промовчала* (О. Авраменко).

2. *театр.* Здійснення вистави на сцені театру, процес створення фільму і т. ін.; постанова, постава. *Намічалися вже п'єси для постановки* (В. Винниченко); *Він* [Т. Шевченко] *закінчив драму "Назар Стодоля". Про постановку її вже велися розмови з Александринським театром* (О. Іваненко); // *перев. з означ.* Режисерське оформлення вистави, спектаклю, фільму і т. ін. *Хочеш нову постановку — одривай, значить, із свого і без того дуже й дуже не ласого шматка — на декорації чи на вбрання, чи на ще щось там...* (Остап Вишня); *Талановита дитина, майже — геній. Він зараз вовтузиться із власною постановкою Овода. Його і грає* (Л. Денисенко); — *Найкращий фільм останніх років. Розкішна постановка. Неповторне видовище* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *розм.* Вистава, спектакль. [О с т р о ж и н:] *Та що там, ви самі либонь знаєте...* [О р е с т:] *Звідки маю знати? Я не був на постановці* (Леся Українка); *Всі школярі беруть ту чи іншу участь у постановці* (С. Васильченко); — *Наближається свято, готуємо до нього постановку, а наш суфлер, Лимарчук, захворів* (Є. Доломан).

3. *перен., розм.* Те саме, що **постано́ва**[1] 4. *Прокурор спростував інформацію про те, що замах міг бути постановкою* (з газ.).

4. *рідко.* Те саме, що **поста́ва** 4. *Максимов уважно дивився, як біжить Ярина. Він помітив усе: і невироблений старт, і неправильну роботу рук, і невигідну постановку корпуса* (В. Собко).

△ **Поста́влення (постано́вка) го́лосу** *див.* **поста́влення.**

ПОСТАНО́ВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **постанови́ти**[1]. *Сейм був повинен роздивитись і розібрати пункти Гадяцької умови, постановленої Казимиром Беньовським та Євлашевським з гетьманом Виговським та козаками* (І. Нечуй-Левицький); // **постано́влено,** *безос. пред. Постановлено перепустити червоних через Лубенці без бою і дати їм можливість наблизитися до Мельників і вступити в бій з 2 куренем та мельничанськими сотнями* (Ю. Горліс-Горський); *Було постановлено, що Лася займе кімнату в квартирі бабусі Одарки під своє мешкання* (В. Підмогильний).

ПОСТАНО́ВЛЕНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **постанови́ти**[2]. — *Чи можна, щоб я перед вашим лицем, що ви є у нас від самого царя постановлені, .. осмілився і подумати яку брехню або неправду сказати!* (Г. Квітка-Основ'яненко); // **постано́влено,** *безос. пред. Тебе, як волхва, .. постановлено перевізником, бо ти найкраще сподоблюєшся достатком, Сваржичу, сине великого Сварга* (В. Рубан); *Встає перед очима прекрасна копія Самотракської богині Перемоги, що постановлено нещодавно в Делоській святині* (Н. Королева).

ПОСТАНО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **постанови́ти**[1]. *Вирок повинен бути написаний одним із суддів, який брав участь у його постановленні* (з мови документів).

ПОСТАНОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОСТАНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* постано́влять; *док.* 1. Приймати колективну ухвалу, виносити рішення (перев. на зборах, з'їзді і т. ін.). [П о к л и к а ч:] *Сенат і римський люд постановляє, щоб виконать сей вирок необарно* [незабарно] (Леся Українка); — *Як один, всією громадою постановили Піски не пустити козаків у село* (А. Головко); // *юр.* Здійснюючи слідство, доходити якихось висновків, виносити вирок (про судові органи). *Суди України постановляють вироки ім'ям України* (з мови документів); *Лукину визволили з тюрми й випустили на волю: суд постановив, що Лукина невинна* (І. Нечуй-Левицький); // *також у сполуч. зі сл.* с о б і *та інфін.* Приймати якесь рішення; вирішувати щось зробити. — *Я буду битися! Все одно! — постановляє Микола суворо* (В. Винниченко); *Не розуміла* [Настуня] *нічого. І чулася найменшою з усіх учениць. Але тим твердше постановляла собі в душі зрівнятися з ними й навіть випередити їх* (О. Назарук); *Постановила* [Целя] *собі якнайчастіше відвідувати і потішати горем прибиту Ольжину матір* (І. Франко); — *От я постановив собі вивчити між ділом "Кобзар" весь напам'ять* (Ю. Яновський).

2. *що, діал.* Установлювати, запроваджувати. — *Світ, Маргарето? — відказала Олена, і згірдливий усміх промайнув по її лиці .. — Ані їх хвальба, ані їх догана не були ніколи в силі постановити для мене якесь правило!* (О. Кобилянська).

ПОСТАНО́ВНИЙ, а, е. Стос. до постанови *(див.* **постано́ва**[1] 3, 4). *Художник-костюмер має співпрацювати не лише з режисером, але й з усією постановною групою, щоб переконатися, що всі постановні елементи поєднуються і добре працюють разом* (з наук.-попул. літ.); *У сучасних умовах російської гібридної війни проти України та застосування технологій інформаційних маніпуляцій проблема постановних фото знову привертає увагу дослідників медіа* (з наук. літ.).

ПОСТАНО́ВНИК, а, *ч.* Той, хто здійснює постанову театральної вистави, кінофільму і т. ін. *Незважаючи на тяжіння постановників до абстрактності та мінімалізму, усе ж у балетних виставах українських оперних театрів зберігається програмність та сценарна основа* (з наук. літ.); *Створюючи кіносценарій, треба вірити не тільки в свій талант чи в талант режисера-постановника, треба вірити в талант народу, в його ясний розум, душевні багатства і повноцінність сприймання* (О. Довженко); *Постановник не осипав Ярославу компліментами, він після роботи тільки потиснув їй руку, але цей мовчазний потиск руки був для неї дорожчий за слова* (О. Гончар).

ПОСТАНО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **постано́вник.** *Режисерка-постановниця розповіла, що у виставі візьмуть участь учасники дитячої студії та актори аматорського театру* (з газ.).

ПОСТАНО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **постано́вний.** *Очевидною проблемою стало оброблення великого масиву зібраної інформації і необхідність її візуалізувати. Звідси — провали в логіці й певна театральність, якщо не сказати бутафорна постановність сюжету, яка нівелює справжні емоції* (з газ.).

ПОСТАНО́ВОЧНИЙ, а, е. Те саме, що **постано́вний.** *У хореографічній постановочній практиці часто застосовують так звані музичні колажі* (з наук. літ.); *Низка фотожурналістів виступила із заявою, у якій попередила, що публікація постановочних фото як документальних фотознімків підриває довіру до вітчизняної фотожурналістики* (з газ.); // *розм.* Придатний для ефектного сценічного оформлення, ефектний у здійсненні на сцені (про п'єсу, спектакль і т. ін.). *Іван Котляревський — автор відомої постановочної п'єси "Наталка-Полтавка"* (із журн.).

ПОСТАНО́ВОЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **постано́вочний.** *Головна відмінна риса теледокументалістики, на думку кінодослідників, — це постановочність* (з наук. літ.); *Журналісти наводять факти, які підтверджують постановочність відео* (з газ.).

ПОСТАПОКА́ЛІПСИС, у, *ч.* У літературі та кіномистецтві — жанр наукової фантастики, у якому дія розгортається після апокаліпсису. *Жанр постапокаліпсису набув популярності після Другої світової війни, коли в суспільну свідомість увійшла можливість глобального знищення людства ядерною зброєю* (з наук.-попул. літ.); *Героям фільмів жанру постапокаліпсису доводиться виживати в умовах голоду, холоду, перенаселення та нашестя зомбі* (з мови реклами); // *перен.* Про настрій самотності, жаху через картини покинутої зруйнованої техніки, будівель і т. ін. *Тур у Чорнобильську зону: один день постапокаліпсису, де епоха, буйство природи та наслідки катастрофи перетинаються* (із журн.).

ПОСТАПОКАЛІПСИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **постапока́ліпсис.** *Вийшов постапокаліпсичний роман відомого автора про життя в метро після ядерної війни* (з мови реклами).

ПОСТАПОКАЛІПСИ́ЧНО. Присл. до **постапокаліпси́чний.** *Роман здався мені постапокаліпсично сумним і дуже напруженим* (із журн.).

ПОСТАПОКАЛІПТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **постапокаліпси́чний.** *Постапокаліптичні сюжети часто відбуваються в майбутньому, де сучасні нам технології постають реліквіями давнини* (з наук.-попул. літ.); *У монтажному залі заводу художник розробив постапокаліптичну декорацію, що нагадує "зону" — заборонений простір із класичного фільму Андрія Тарковського "Сталкер"* (із журн.).

ПОСТАПОКАЛІПТИ́ЧНО. Присл. до **постапокаліпти́чний.** *Унаслідок війни міський пейзаж виглядає постапокаліптично* (з газ.).

ПОСТАРА́ТИ, а́ю, а́єш, *що, чого, діал.* Док. до **старáти.** *Зима прийшла, ніхто й дрівець не постарав: пан ліс запер* (І. Франко); — *А до похорону я маю все злагоджене, ані одного цвяха дітям не треба постарати* (В. Стефаник); *Тяжкі є роки, тяжкі місяці й дні для жінки, для молодої жінки, .. що її чоловік пішов у сірі лави .. А тут треба жити, треба дати жити дитині, треба постарати це й тамте* (О. Лисяк).

ПОСТАРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *перев. з інфін.* Док. до **стара́тися** 1. — *Я постараюся, з усіх сил постараюся виправдати ваше довір'я* (Ирина Вільде); *Я нікому не скажу про ваш візит. І ви зі свого боку постарайтесь, щоб він залишився нашою таємницею* (І. Роздобудько); *Об одинадцятій сіли вечеряти. Кутіна з Аксиньєю таки добре постаралися: дичина, риба, пироги, тістечка — все було напрочуд смачне* (З. Тулуб); *Селище могло би бути взірцем для цілої України. В ньому на кожному кроці видно, що може зробити сама громада без нічиєї допомоги, якщо захоче, подумає і постарається* (Т. Прохасько).

2. *тільки мин. ч., ірон., з відтінком несхвальності.* Зробити, вчинити щось погане, гідне осуду; зробити що-небудь не так, як слід. — *Вже донесли! Хто ж це так постарався?* (О. Донченко); *Василь .. вирішив хоч на хвилинку заглянути до майстерні. Та на її дверях висів здоровенний замок. Хлопець зрозумів, що це постаралася матуся* (Є. Доломан); *Не купиш ні буханця хліба, ні курячого стегенця, ні яйця. Ловко хтось поорудував, постарався на злість трудовому люду* (Ю. Бедзик).

3. *за кого — що, про кого — що, рідше чим, розм.* Док. до **стара́тися** 2. *Мати постаралася наїдками: вона зготувала юшку з куркою і рижом* (Панас Мирний); *До Марти підійшов рахівник Ворожій. — Так вас з прибавкою? .. А знаєте, хто це, по-моєму, постарався за вас?* (В. Підмогильний); *Штаб Холодного Яру постарався про розширення праці агентурної розвідки* (Ю. Горліс-Горський); *Варто постаратися про здобуття земель, які можна буде обтяжити таким тягарем, щоб полегшити метрополії* (П. Загребельний).

ПО-СТАРЕ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-старе́чому.** *Взмостили* [Палланта] *воїни на плечі І помаленьку, по-старечи Несли в містечко Паллантей* (І. Котляревський); *Скрадаючись котячими стрибками, він* [бандит] *кинувся до хліва, біля якого спокійно стояла невеличка гостроклуба корова з по-старечи вислим підгорлям і сумовито вогкими очима* (М. Стельмах); *Вона .. втікала через вагони в хвіст состава, провідниця, .. по-старечи скрушно похитуючи головою.., випустила її через якийсь запасний вихід* (О. Забужко); // Як старець (у 3 знач.). *Не вповай на ласку панську, Не здавайсь на добрі речи* [речі], *У громади слави-ласки Не вимолюй по-старечи...* (М. Грушевський).

ПО-СТАРЕ́ЧОМУ, *присл.* Як стара людина, як старі люди, старечо; за звичаєм старих людей. — *В суботу ми приїдемо, коли попросите, та спечемо коровай та шишки, та й погуляємо й потанцюємо по-старечому,* — *доповиналась сваха* (І. Нечуй-Левицький); *Він .. помітив записку .. Прочитав її, придивляючись по-старечому далекозорими очима* (В. Владко); *Мирослав сидів біля вікна, по-старечому спокійний* (А. Хижняк); *Стара пані підняла суху руку на прощання, а коли двері зачинились, незадоволено по-старечому наморщила вуста* (Любко Дереш); // Як властиво старості (у 1 знач.), характерно для неї. *А ввечері пес загавкав, хоч по-старечому й натужно, проте наполегливо* (В. Лис).

ПО́СТАРИЙ, а, е, *розм.* Підстаркуватий, пристаркуватий, літній *(див.* **літній**[2]). *Вже постарий чоловік Опопа* (Сл. Б. Грінченка); *Боже мій милий! Чи се ж вона? Стоїть якась постара замучена молодиця, печаловита, боязлива...* (Марко Вовчок).

ПОСТА́РИТИ, ить, *кого, що.* Док. до **ста́рити.** — *Постарили, брате, Мене чужі хати, Чужа роботонька Та зла недоленька!* (з народної пісні); *Труднощі й злигодні мандрівки через весь африканський материк передчасно постарили цього тридцятип'ятирічного чоловіка* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Готування, прибирання та сухість можуть постарити руки сильніше, ніж час* (із журн.).

ПОСТА́РИТИСЯ, рюся, ришся. Док. до **ста́ритися.** *Ніхто не знає, скільки років так пройшло. Пан постарився* (з казки); *Обоє постарились* (Сл. Б. Грінченка); *Постарившись, Пріам поступається правом командувати військом своєму синові Гектору* (з навч. літ.).

ПОСТА́РІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поста́ріти.** *Увійшов молодий панок, років, може, двадцяти двох, з непевною і передчасно постарілою фізіономією* (І. Франко); *Цей Артем був якийсь інший, замкнутий і помітно постарілий* (В. Кучер); *Тут хоча б маму втримати од сліз... Стоїть, засмучена, аж постаріла, не зводить з мене очей* (А. Дімаров); *Я сидів у ногах її і плакав. Сльози падали в її чоботи... І я злякався, що вони гризтимуть її постарілі жіночі ноги* (Д. Павличко); *Глухої ночі повертається Мирон до своєї постарілої хати* (М. Стельмах); *Кожна країна має свій собор Святого Петра: Лондон — свій, Петербург — свій. А Париж має їх два чи три. Та все це — спадщина, що не має ніякої вартості, останнє белькотіння постарілого великого мистецтва, що перед смертю дитиніє* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОСТА́РІННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **поста́ріти.** *Мабуть, перший показник жіночого віку становить покров на устах. Так часто приходить постаріння від горя, надмірної праці* (В. Барка); *Гарт флотський, рідкісна його праця й почуття морського братерства, вони, як і талант художника, не знають постаріння!..* (О. Гончар).

ПОСТА́РІТИ, а́рію, а́рієш, *док.* 1. Док. до **ста́ріти.** *Перемінився Порох з того часу, як його бачив Чіпка; постарів, захирів, опав* (Панас Мирний); *Валя Іщенко став клишавим дідусем .. Вигоріли й постаріли навіть очі* (Олекса Ізарський); — *Ех, постаріла вже моя машинерія* [машинка для стрижки волосся], *а колись же навіть овечу вовну брала* (В. Чемерис); *Черевики постаріли і побилися. Дивно, що тільки тепер вона це помітила* (І. Карпа); // Передчасно зістаритися від переживань, хвороб і т. ін. *На десять років постарів він за ці два місяці* (З. Тулуб); *За одну ніч граф постарів на десять років, від колишньої жвавості нічого не залишилося* (Д. Білий).

2. *перен.* Відстати від сучасності; стати невідповідним сучасним вимогам. *Біля радіоприймача слухали з Свиридом Яковлевичем п'єсу Шекспіра .. — Міцні слова, та постаріли .. У нас із справжньою піснею починається все краще в житті* (М. Стельмах); *До сьогодні я й не помічав, що мене перестали цікавити тексти моїх сучасників та ровесників .. Невже я так катастрофічно постарів за ці чотири роки? Чи здичавів? Чи деградував?* (К. Москалець); // *рідко.* Утратити свіжість, гостроту вияву (перев. про почуття). *Постаріє й згине дівоча любов* (Ю. Яновський).

ПОСТА́РІТИСЯ, а́рію́ся, а́рієшся. Док. до **ста́рітися.** *Привчай юнака до дороги його, і він, як постаріється, не уступиться з неї* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Важко було Лисичці хліба добувати. Постарілася вже, послабла, а їсти хочеться* (І. Франко); *Минуло багато років. Постарілись і Іван Іванович, і його брат, і його дружина* (М. Рильський); — *Голубонько моя, сестричко, скажи мені, яке тобі горе, що тобі сталося, що ти зблідла та постарілася так?* — *допитувала Мелашка* (Л. Яновська); *Її гарне колись обличчя постарілося передчасно* (О. Кобилянська).

ПОСТАРІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **старі́шати.** *Старий часто бурчав про гетьмана: — Так і лізе на вогонь, як метелик .. Постарішає — порозумнішає* (З. Тулуб); *Жінка враз якось постарішала; тільки тепер Степан побачив, що в неї на скронях сріблиться сивина* (М. Дашкієв); *За якихось десять-п'ятнадцять хвилин він ніби постарішав на кілька років* (М. Руденко); *Голос Уляни зміцнів. За якусь мить він ніби постарішав на декілька років* (О. Довженко); *Тут* [у селищі] *усе лишилось, як і колись, — тільки молоді обличчя постарішали, а старі спотворилися* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПО-СТАРОВИ́ННОМУ, *присл.* Як у старовину, за старовинними звичаями. *Що Куліш був піонером культури на Україні — це безперечно. Але сокира піонера, висловлюючись по-старовинному, нітрохи не заважала йому дотепно орудувати плектром по струнах ліри* (М. Зеров); — *Піп назвав мене при хрещенні Костянтином, але для батьків це ім'я було чуже, незвичне, і вони відразу прозвали мене по-старовинному — Добринею* (В. Малик); *По-старовинному любили Цей вечір святкувати в них: Служниці з закутків усіх Гуртом паняночкам ворожили* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПО-СТАРОДА́ВНЬОМУ, *присл.* Як у давнину, за давніми звичаями. — *Недарма ж я вас вивіз із Запорожжя..: порядкуйте по-стародавньому, як самі знаєте* (П. Куліш); *Із-за кущів виходить баба Ярина, зодягнута дуже по-стародавньому* (С. Васильченко); *Мати, як колись дівка — посагу, міцно держалась того всього* [своїх речей]. *А надто тої чудернацької ширми, яку вона по-стародавньому називала — параван* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО-СТАРОЖИ́ТНЬОМУ, *присл.* Те саме, що **по-староді́вньому.** *Живемо по-старожитньому, на околиці великого міста, яке стає дедалі потворнішим* (із журн.).

ПО-СТАРОМО́ДНОМУ, *присл.* Відповідно до минулої, віджилої моди. *Скорботна жінка в чорній хустці, зав'язаній по-старомодному, склавши руки на колінах, дивиться прямо перед собою* (О. Гончар); — *Отак писати! Ви тільки погляньте, добродію, як вони, невігласи, калічать рідну мову, — звернувся він по-старомодному до Сідалковського. — Ви тільки послухайте* (О. Чорногуз); *Метричну книгу вели тут по-старомодному — записи робились на звичайному папері, від руки, й розділялись між собою рискою, проведеною чорнилом* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПО-СТАРО́МУ, *присл.* Як колись, як раніше, як завжди. *Пішло все по-старому та по-давньому. Козаки й генералові жили собі в миру* (Панас Мирний); *Ковтаю нові ліки, а здоров'я по-старому лишилося. Так само не сплю ні вдень, ні вночі, не можу нічого їсти* (М. Коцюбинський); *Хтось прийде, згромадить буйний урожай в золоті полукіпки й скирти, а землю зоре, скропить її потом, засіє зерном і надіями наново... І все буде по-старому* (І. Багряний); *Нема й ніколи вже не буде такої родини Річинських, яка була за татка, хоч зовні начеб все по-старому, начеб все гаразд* (Ірина Вільде); — *Як здоров'я?* — *Та нічого, тільки ноги слабнуть. А ви як там живете? Все по-старому?* (Ю. Винничук); // За старим звичаєм. *Чи збираються ще й досі Веселії гості Погуляти у старої, Погуляти просто, По-давньому, по-старому, Од світу до світу?* (Т. Шевченко); *В Петербурзі перебудовували на швидку руку все життя, кували "нову породу людей", а тут в широких степах України все ще точилося по-старому...* (Л. Старицька-Черняхівська); [М а л а х і й:] *Збирайтеся до нової Фавор-гори дванадцятого серпня, по-старому — шостого, несіть мак червоний, нагідки, а найбільш приносьте голубеньких мрій* (М. Куліш); // Старим способом, методом, нічого не змінюючи, не запроваджуючи нічого нового. — *Хазяйнувати по-старому в дрібних господарствах не можна* (А. Головко); *Е, ні! Паля до цього ще не дійшла, щоб соромити його на всю вулицю; на коверті виразно виведено — Никифоровичу, тільки фамілія по-старому — "Забийвороті", замість — "Забийворотову"* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО-СТАРОРУ́СЬКИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-старору́ському.** *Східчаста піраміда собору воскресила стиль дерев'яного зодчества по-староруськи* (з наук.-попул. літ.); *Аналіз давніх написів по-староруськи на стінах Софійського собору засвідчує, що їм притаманні риси сучасної української мови* (із журн.).

ПО-СТАРОРУ́СЬКОМУ, *присл.* Як у період, часи Давньої Русі. *Робимо браслети, сережки, підвіски, пряжки, діадеми, медальйони по-староруському, інкрустуємо золотом, сріблом, емаллю, дорогоцінним камінням посуд* (з мови реклами).

ПО-СТАРОСВІ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-старосві́тському.** *Мендель вів діла по-старосвітськи: підплачував лісничих* (І. Франко); *Тутешня селянська дитина по-свойому балака, по-старосвітськи* (Б. Лепкий); *По-старосвітськи навхрест пов'язана двома хустинами, молодиця зараз трохи схожа на лицаря в шоломі* (М. Стельмах); *Вона написала заповіт і навіть по-старосвітськи залишила його в нотаря* (Н. Сняданко); — *Я, правду мовлячи, у сих справах чоловік простий, темний, молитов знаю не гурт, живу собі по-старосвітськи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-СТАРОСВІ́ТСЬКОМУ, *присл.* Відповідно до старих звичаїв. *На образах забіліли здорові вишивані рушники. В покоях одразу стало чисто, привітно, по-господарському, але по-старосвітському* (І. Нечуй-Левицький); *Від лісу наближається якась висока жіноча постать у білій додільній сорочці і в білій, зав'язаній по-старосвітському намітці* (Леся Українка); *Жив* [Денис] *по-своєму, по-старосвітському, як жили його дід і прадід* (Д. Бедзик); *Через багато років дізнався* [Я. Щоголів], *що деякі його романси поклав на музику культовий Глінка. Щоголів жив по-старосвітському, .. друга прижиттєва збірка поета вийшла в день його смерті* (С. Процюк).

ПО-СТАРОСЛОВ'Я́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-старослов'я́нському.** *Усі свята церковного року ділять на дві групи: свята рухомі і нерухомі, по-старослов'янськи — свята подвижні й неподвижні* (з рел.-церк. літ.); *Він звався Барахія, чи, по-старослов'янськи, Варахія, і був зовсім не те, що Арахес, невірно названий у старослов'янському Арахією* (І. Франко).

ПО-СТАРОСЛОВ'Я́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у звичаях, культурі стародавніх слов'ян. *Купала по-старослов'янському: у центрі Вінниці молодь палила опудало Ярила, стрибала через багаття та пускала вінки по річці* (з газ.).

2. Старослов'янською мовою. *"Аз" — займенник першої особи однини ("я") по-старослов'янському* (з наук.-попул. літ.); *Купити збірник псалмів по-старослов'янському сьогодні можна в будь-якій церковній крамниці, однак прочитати їх може не кожен* (з газ.).

ПОСТАРОСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Старостувати якийсь час. *Їй таки хотілося ще постаростувати. І було смішно, що Сцєм-допустєм* [церковний староста] *зачинив управу: повісив колодку на її старостування* (Б. Харчук); [М е ф і с т о ф е л ь:] *Ходім, обійдем всю громаду тую; Ти женихайсь, а я постаростую* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОСТАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Старувати (у 2 знач.) якийсь час. *На початку 2000-х після виходу на пенсію він переїхав до Англії, щоб постарувати там церквою* (із журн.).

ПО-СТАРЦІ́ВСЬКОМУ, *присл., розм.* Як старець (у 3 знач.), як старці; по-жебрацькому. — *Ви незугарні по-старцівському кланятись* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-СТАРЧА́ЧОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-старці́вському.** *Жити вбого, по-старчачому.*

ПОСТА́РШАТИ, аю, аєш. Док. до **ста́ршати;** подорослішати. — *Молодий був, дурний, а постаршав, за розум узявся* (Панас Мирний); *Діти постаршали за цю ніч: у маленькі серця теж сіялась і сіялась велика скорбота батьків* (М. Стельмах); *Роздратування Григорія на сина зникло, особливо, коли він постаршав, вже голився, як дорослий, і жив своїм життям* (Ю. Покальчук); *Лише зараз Маріка помітила, який стомлений і розгублений вигляд у брата. Здавалося, за цю ніч він постаршав років на десять* (О. Авраменко).

ПОСТАРШИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Старшинувати якийсь час. *Як піде мати в поле — постаршинує дочка в хаті за неї* (з казки).

ПОСТАТЕ́ЙНИЙ, а, е. Який здійснюється, провадиться за окремими статтями (у 1–3 знач.), у порядку розміщення статей. *Після Переяслава для укладання постатейного договору з царем мав їхати до Москви сам Хмельницький* (П. Загребельний); *Після постатейного прийняття проєкту нормативно-правового акта на голосування ставиться проєкт у цілому* (з навч. літ.); *Верховна Рада переходить до постатейного голосування* (з газ.).

ПОСТАТЕ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **постате́йний.** *Особливості первинної давньоруської літописної організації змісту значною мірою збереглися й у Літописі С. Величка, незважаючи на те, що постатейність композиційної структури тексту в ньому майже повністю стерлася* (з наук. літ.); *У режимі третього читання відбувається модифіковане постатейне обговорення і голосування проєкту. Його специфіка в тому, що постатейність тут охоплює лише ті статті, які зазнали змін після другого читання* (з публіц. літ.).

ПОСТАТЕ́ЙНО. Присл. до **постате́йний.** *Лондонський договір був меморандумом, підготовленим італійським урядом. У ньому постатейно розкривався зміст заходів, які пропонувалися італійською стороною державам Антанти для узгодження воєнних операцій на суші та на морі* (з наук. літ.); *У період з 5 травня по 28 червня 1996 р. Верховна Рада України постатейно обговорювала доопрацьований Тимчасовою комісією проєкт Конституції* (з навч. літ.).

ПОСТАТЕ́ЧНІТИ, ію, ієш. Док. до **стате́чніти.** — *Мале — дурне... хоч картаю раз у раз, хоч вереденюся, мало гортань не трісне, то він до голови собі не бере... Виросте, то змудріє, постатечніє* (С. Ковалів); *Все гнав* [Бобренко] *думки, мулькі та недоречні. Та, наробившись, храповито спав. Погладшав, запузитів* [наїв пузо], *постатечнів і втратив серце до козацьких справ* (Л. Костенко).

ПОСТАТЕ́ЧНІШАТИ, аю, аєш. Док. до **стате́чнішати.** *Багато хто в Наваррі вже почав говорити, що врешті їхня наслідна принцеса постатечнішала, знайшла собі майбутнього чоловіка і тепер слід чекати оголошення про весілля* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Родіон відчував утому від цієї компанії. Можливо, йому вже час постатечнішати — міркував він* (Любко Дереш); *Чоловіки, що мали себе за легковажних у коханні, раптом постатечнішали* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОСТА́ТИ[1] *див.* **постава́ти**[1].

ПОСТА́ТИ[2] *див.* **постава́ти**[2].

ПОСТА́ТИ[3] *див.* **постава́ти**[3].

ПОСТАТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Статкувати (у 1 знач.) якийсь час. *Аби швидше постаткувати, переважити маєтностями старожитних українських полковників, улестив* [Милорадович] *дочку генерального осавула Степана Бутовича Уляну й заслав старостів* (Ю. Мушкетик); *Уже постаткував, покинув гуляти* (Сл. Б. Грінченка); — *Тая клята п'яниця Танька вигнала мене, викинула з хати. А знаєш, за що? За те, що я її* [її] *вгомоняв, щоби не пила, щоби постаткувала* (Т. Бордуляк).

ПО́СТАТЬ[1], і, *ж.* 1. *кого, чия.* Зовнішній вигляд, обриси тіла людини. *Було щось скрите, тривожне в її лиці, в її очах, у всій її постаті* (І. Франко); *Твоя розмова, постать і вигляд твій — Все разом свідчить: римлянин* (М. Зеров); *І вся постать, і обличчя його набрали такого виразу, що в мене не вистачає слів описати це* (О. Донченко); *Хоча в обличчі і в усій його постаті не було нічого страшного — діти просто тремтіли перед ним* (В. Нестайко); // *перев. з означ.* Тіло, тулуб, стан кого-небудь. *Міцна й струнка, незважаючи на свою огряднувату постать, ішла вона поруч чоловіка, і сотник скоса милувався з її рівної, як стовбур, шиї і високих пружних персів* (З. Тулуб); *Жінки й дівчатка .. не мали права з'являтися на чоловічій половині.., або ж на вулиці без густої сітки і покривала, що ховали обличчя і всю постать* (Ю. Покальчук); *Я добре уявляю собі його темну, заглиблену в думки постать на нічних безлюдних вулицях* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // Будова тіла; статура. [М и к и т а:] *Що ж він — на вроду кращий від мене чи розумніший? Чи постаттю, чи хистом взяв?* (М. Кропивницький); *Він став на порозі й дивився, як Марія тягає через дорогу речі. У неї була міцна, кряжиста постать, звисла сідниця, важкі ноги* (Валерій Шевчук).

2. Якась людина, хтось (звичайно про незнайому людину або про того, кого важко впізнати, розглядіти здаля, у темряві і т. ін.). *Погляд Каринського притягла до себе невисока постать, що прямувала заводським подвір'ям до лабораторій* (Ю. Шовкопляс); *На палубі якісь крихітні постаті, метушня, неспокій, там не знають нічого, там готові до нових наказів* (Ю. Бедзик); *Гублюсь в здогадках: де я? Піднімаюсь, і в очі впадають постаті чужих людей, котрих я вже десь бачив* (О. Авраменко, В. Авраменко); // У сполуч. із означ. д і в о ч а, ж і н о ч а, ч о л о в і ч а тощо або з ім. у род. в. виражає відповідну назву людини (людей) за статтю, родом діяльності і т. ін. *В ліві двері обережно заглядає закутана жіноча постать* (І. Кочерга); *Обернена боком до входу чоловіча постать — доволі блякла, кольору сепії, випаленого степу, сухої трави...* (О. Забужко).

3. *перен.* Особа як носій певних соціальних та особистих рис, ознак і т. ін.; фігура (у 1 знач.). *Дві постаті в 70-х роках XIX ст. вибиваються зі споду й передній займають план, виблискуючи на кону українського повістевого письменства: Іван Нечуй та Панас Мирний* (С. Єфремов); *Третій генерал, що написав низку солідних і цікавих статей про тубільців, чиї звичаї, мову, традиції і вірування він вивчав, був постаттю майже легендарною* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Видатна особа, визначний представник кого-, чого-небудь. *Я шаную кожного народу Історичні постаті і дати* (Л. Дмитерко); *Тільки тепер по-справжньому можна осягнути масштаб цієї постаті — Надії Суровцевої, цього людського й художнього феномена* (із журн.).

4. Уявний образ кого-небудь. *І хоч з тобою розстанусь, то в думці моїй зостається Наче жива твоя постать і кожнеє слово з речей* (Леся Українка); *Чи не марні марю мрії, Коли стільки вже століть Постать матері Марії Тут примарою стоїть* (Д. Загул); *Сама Марія Олександрівна була проти терористичних актів, але ж вона ненавиділа завжди і лад, і правителів.., постать самого Трепова викликала в ній огиду* (О. Іваненко).

5. Персонаж літературного твору; художній образ. *Частіше й частіше з'являлася в його* [Т. Шевченка] *творах і постать кріпака, кинутого в казарму паном, щоб без перешкод оволодіти його дружиною або нареченою* (З. Тулуб); // Скульптурне зображення кого-небудь; статуя. *Нарешті полум'я освітило й куточки хижі, в одному з яких — за вогнищем — стало видно глиняний приступок, а на ньому дерев'яні постаті Перуна й Волоса* (С. Скляренко); *Вона закінчує монумент — велику скульптурну постать людини в оточенні різних машин* (О. Тесленко); * У порівн. *На човні, як велетенська чавунна постать, ще довго стояла Соломія, спершись на кіл та вдивляючись у чагарник, де разом з Остапом зникало її щастя* (М. Коцюбинський); // Зображення людини на малюнку, картині, екрані. *Здавалося, не помічала в соборі більше нічого, окрім Оранти, так ніби хотіла надовго заховати в очах її розблиск. Хто ж то знав, що вразило дівчину в постаті Богоматері?* (П. Загребельний); *Сахно .. вмостився перед телевізором і .. почав гратися пістолетом, цілячись у постаті на екрані і клацаючи запобіжником* (А. Кокотюха); *На малюнках схематичні постаті стояли біля маленьких будиночків, поруч стояв схематичний котел, схожий на польову армійську кухню* (С. Жадан).

(1) Лю́дська́ по́стать — фігура людини. *Забачили удалині постать людську — се дід ішов та співав* (Марко Вовчок); *Між деревами майнула людська постать. Невідомий ішов просто до землянки* (О. Донченко); *На горбах маячіли людські постаті* (Григорій Тютюнник); *Де-де серед заростей пробігали крадькома людські постаті* (Ю. Логвин); **(2) У по́статі** *кого, чого* — в образі кого-, чого-небудь. *А вони, як почули, що живий Він, і вона Його бачила, не йняли тому віри. По цьому з'явився Він двом із них у постаті іншій в дорозі, як ішли вони на село* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [С а н я:] *Взагалі мужчинам не варто вірити, а вам і надто. Вам он навіть любов уявляється в постаті якоїсь балерини* (Леся Українка).

ПО́СТАТЬ[2], і, *ж.* Смуга, ділянка ниви або поля, яку обробляє один жнець, полільник і т. ін. *Микола став жати на своїй постаті поруч з Нимидорою* (І. Нечуй-Левицький); *Спинився він косу погострити, глянув позад себе: самі снопи лежать на постаті, нема непов'язаного, а Гаїнка стоїть і втирає рукавом піт із чола...* (Б. Грінченко); *Не мені у рідній полі постать добирати, де поставила зла доля, — мушу в поті жати...* (Уляна Кравченко); * Образно. — *Ти, певно, в управителі полізеш? — якось глухо запитав він. — Атож! Ширша постать — більше нажнеш* (Панас Мирний).

ПО-СТАХА́НОВСЬКИ, *присл., іст.* Те саме, що **по-стаха́новському.** *Дитячі оздоровчі табори попрацювали по-стахановськи: протягом минулого літа понад 52 % учнів загальноосвітніх шкіл обласного центру пройшли оздоровлення* (з газ.).

ПО-СТАХА́НОВСЬКОМУ, *присл., іст.* Так, як (ніби) працював О. Стаханов — шахтар, який 1935 року встановив світовий рекорд видобутку вугілля відбійним молотком. *Виконуючи план, начальники на місцях хапали всіх, на кому спинялася їхня увага, а план таки виконували. А тепер же ще план треба перевиконати, та не як-небудь, а по-стахановському — на двісті процентів* (І. Багряний).

ПОСТАЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до постачання. *Було кілька варіантів .. Оточити селище і провести повальні обшуки... Пройти нічним рейдом до селища Курумба, де містились головні постачальні тили Коельо* (Ю. Бедзик); *Споживач повинен безперешкодно допускати персонал постачальних організацій для контролю за режимами споживання енергії та газу* (з навч. літ.).

ПОСТАЧА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. *чого.* Особа або держава, установа, організація і т. ін., що постачає що-небудь. *Відтепер Пугач став головним постачальником м'яса товариству, інших джерел здобуття їжі не мали* [опришки] (В. Гжицький); *Магістраль вимагала їх усе більше й більше. Укладальні "містечка", які йшли назустріч одне одному, .. взяли такий темп, що всі постачальники матеріалів потрапили в скрутне становище* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Новокраматорський машинобудівний завод — найбільший в Україні постачальник унікальних виливків і поковок для енергетичної, машино- й верстатобудівної та інших галузей важкої індустрії* (з наук.-попул. літ.).

2. Назва посади, а також особа, яка, займаючи цю посаду, забезпечує установу необхідними матеріалами, сировиною і т. ін. *Інтендантів та постачальників за найменшу провину віддає* [Обручов] *до суду, закони та накази виконує* (З. Тулуб); *Перший помітив пропажу постачальник. Він побіг до начальника охорони, і вони удвох обшукали склад та господарський двір* (І. Росоховатський).

ПОСТАЧА́ЛЬНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **постача́льник, постача́ння.** *Ще з кінця XIX ст. селяни організовували різноманітні сільськогосподарські кооперативи — збутові, постачальницькі, переробні, кредитні* (з наук. літ.); *Виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, заготівельно-збутову, постачальницьку, сервісну та будь-яку іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТАЧА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **постача́льник.** — *Настуся — сестра-жалібниця, Харитина Трифонівна й Вірунька — постачальниці, — вів далі Мирон. — Я забезпечую тили* (Микита Чернявський); *Пані Песко називає себе "митним агентом і корабельною постачальницею"* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОСТАЧА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **постача́ти** 1. — *Йдіть до каюти, ізолюйте її, а тоді вже і включайте апарати постачання повітря* (В. Владко); *Не тільки військовими звитяжцями славилася Кубань в античні часи. Вже з III століття до н. е. прикубанські землі стали одним з важливих світових центрів постачання хліба* (Д. Білий); *Постачання кораблів солодкою водою тривало* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Сукупність заходів для задоволення потреб підприємства, організації або матеріальних потреб населення. *Солод на той час працював у відділі постачання* (М. Руденко); *Він говорив про те, який вигляд мав два місяці тому на півдні й на сході фронт, плів про .. обстріл ворожих літаків, про постачання фронтових команд* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *перев. з означ., рідко.* Сукупність предметів (речей, продуктів і т. ін.), що їх постачають кому-небудь. *Крізь золоті хвилі ланів .. котилася батарея тяжких гармат і безкінечний обоз постачання, погрюкуючи колесами* (І. Багряний); *Брати приступом Переяслав Конецпольський, хоч його військо й мало краще озброєння та постачання, кращу кінноту й артилерію, не зважився* (В. Чемерис).

Бра́ти (зарахо́вувати) / взя́ти (зарахува́ти) на постача́ння *див.* **бра́ти.**

ПОСТАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОСТА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, чого кому, чому, рідше кого, що чим.* 1. Давати, надавати, доставляти кому-небудь щось потрібне, необхідне і т. ін., забезпечувати когось чим-небудь. — *Приятель мій постачав мені книжки, радив де в чому, а я взявсь до роботи* (М. Коцюбинський); — *Як відомо, англійці з нами не воюють, але потай .. постачають і зброю, і кошти тим, хто з нами воює* (З. Тулуб); *Ферма наша постачала сусідній госпіталь молоком та маслом* (О. Гончар); *Готуючись до нової кампанії, Потьомкін обіцяв найближчим часом постачити козакам зброю, порох, свинець, сукно на обмундирування і навіть горілку* (С. Добровольський); *Матрос Матюшенко зразу ж почав з вимоги, щоб міська дума постачила ще сьогодні броненосець вугіллям та харчами* (П. Панч); // Переправаджувати на місце призначення; доставляти. *Люди — мале й старе — естафетою постачали солдатам воду* (Ірина Вільде); — *Знай: дев'ять десятих усього скла постачив будівельним фірмам "Сен-Гобен"* (М. Дашкієв); // *розм.* Давати комусь у потрібній кількості матеріальні засоби існування. — *Матері буду усього постачати, чого забажа* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Грошенята, якими щедро постачали мене батьки, робили своє діло, — вели мене в ресторани* (В. Речмедін); *Він був хоробрий у раті, шанував, постачав і втішав духівництво, завжди роздавав щедру милостиню рідним* (В. Чемерис); — *На якого гаспида ти будеш тратитись? Одежу і чоботи нехай тобі жінка постачить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він постачив діда й бабу дровами, роздобув для них продуктів, гасу для лампи, теплу ковдру й навіть вітамінні таблетки* (Ю. Яновський).

2. Задовольняти чиїсь потреби в чому-небудь. *На весняного Миколи в Каховці відкривався знаменитий людський ярмарок — новітній невольничий ринок, що постачав робочу силу всьому півдню країни* (О. Гончар); *Історія літератури постачає нас цілим рядом по-своєму печальних розповідей про Гамлетів письма, яких покидає дар слова* (К. Москалець); *Дікенс, Джойс, японська поезія постачали його* [режисера] *прикладами для пояснення функцій та значення монтажу* (С. Жадан); *Марія Мануела дістала можливість постачати партію цінною інформацією про секретні справи* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *І дур такий усіх людей позначив, Що вірять всяким брехням навмання, Хоч доказів ніхто їм не постачив* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОСТАЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *чим.* Одержувати, діставати що-небудь потрібне, необхідне і т. ін., забезпечуватися чимсь; задовольняти свою потребу в чомусь. — *Ми мусимо обрати собі, так би мовити, маточник, з якого постачатимемося посівматеріалом* (Іван Ле); *Росія одверто вступала в союз з Англією і тепер буде постачатися озброєнням з-за моря* (П. Кочура); *Степан був певен, що вихід із підземного міста відшукати можна: адже місто постачається повітрям і водою* (М. Дашкієв).

2. Пас. до **постача́ти.** *Вже незабаром чортопільське пиво постачалося до двору його цісарсько-королівської величності у Відень* (Ю. Андрухович); *На сніданок робила* [Вікі] *по великому горняткові какао (дивно, але деякі продукти розкоші у великих кількостях постачалися до сільської крамниці)* (Т. Прохасько); *Доки фермери Канади топили своє збіжжя, щоб на нього остаточно не впала ціна у країнах Америки та Європи, куди постачався відібраний у селян хліб, серед українців починався вже голод* (Д. Білий).

ПОСТА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поста́чити.** *Вона стоїть за те, щоб уважно й детально перевірити всі дані, постачені товаришем Кестенбавмом* (В. Винниченко); *Він заводив знайомства, менжував і хитрував, аби тільки його бійці були добре нагодовані, зразково споряджені, вдосталь постачені боєприпасами* (О. Гончар); // **поста́чено,** *безос. пред. Потім говорив ще Мангубі, голова міської думи, що все потрібне буде постачено на броненосець* (П. Панч).

ПОСТА́ЧИТИ *див.* **постача́ти.**

ПОСТА́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., на що, діал.* Дістати, узяти, здобути що-небудь. [Храпко:] *А скільки воно* [діло] *коштуватиме? Одного клопоту і в двісті рублів не вбереш ..* [Тхориха:] *Моя матінко рідна! Де ж нам на таку суму постачитись?* (Панас Мирний).

ПОСТВАКЦИНА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед., фарм.* Який настає після вакцинації. *У техногенно несприятливих районах більш висока питома вага дітей, які мають знижену імунологічну реактивність та знижений рівень поствакцинального імунітету, тобто потенційно сприятливі до кору та дифтерії* (з наук. літ.).

ПОСТВЕЛЯ́РНИЙ, а, е, *лінгв.* Який артикулюється в гортані (про звук). *Глухий дорсальний поствелярний фрикативний звук вимовляють, наприклад, на початку кастильського Juan "Хуан" або наприкінці німецького Buch "книга"* (з навч. літ.).

ПОСТВОЄ́ННИЙ, а, е. Те саме, що **післявоє́нний.** *Поствоєнний синдром може торкнутися не лише хлопців, які воювали в зоні АТО, а й вимушених переселенців і дітей, які там проживали* (з газ.).

ПОСТГЕНОЦИ́Д, у, *ч.* Період після геноциду. *У період постгеноциду здійснюється культурний геноцид за допомогою руйнування, привласнення та використання об'єктів культури з метою стерти докази існування певної групи населення в певному місці* (з наук. літ.).

ПОСТГЕНОЦИ́ДНИЙ, а, е. Який настає, формується, існує після геноциду. — *Я гидую суспільством, — сказала дружина. — Воно тупе й жорстоке. Воно посттоталітарне, постгеноцидне* (Л. Костенко); *У своїй діяльності, зокрема для подолання постгеноцидного синдрому, музей тісно співпрацює з психологами* (з газ.).

ПОСТГІПОКСИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який настає, виникає після зниження вмісту кисню в тканинах, так званого кисневого голодування. *Швидкий спуск потерпілого на безпечну висоту при гірській хворобі протипоказаний, оскільки можуть виникнути постгіпоксичні явища* (з наук. літ.); *У постгіпоксичний період потреба в гепарині різко зростає, насамперед унаслідок згущення та порушення реології крові* (з навч. літ.).

ПОСТГРИПО́ЗНИЙ, а, е. Який виникає, настає після грипу. *Проведено дослідження біоелектричної активності кори головного мозку при постгрипозних та інших менінгоенцефалітах* (з наук. літ.); *Зниження слуху при постгрипозному ураженні звукосприймального апарату зумовлене порушенням мікроциркуляції у внутрішньому вусі* (з навч. літ.).

ПОСТЕ́ЖИТИ, жу, жиш, *док.* Стежити якийсь час. — *Павле, допоможіть мені відвести цих героїв до начальника табору. Правда, я думаю, що вони й без того не втечуть, але краще все ж таки постежити* (В. Владко); *Поставили машину на місце, замкнули її, якийсь час постежили здалеку, чи не підійде хто до неї* (М. Дашкієв); — *Ми розуміли, що тримати такі великі гроші .. ви ні на книжці, ні вдома не будете. І вирішили трішечки постежити за вами* (В. Нестайко).

Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див.* **сте́жити.**

ПОСТЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **постели́ти.** *Юнак поглянув на свої забруднені чоботи, почовгав підошвами по рогожці, постеленій біля порога* (Я. Гримайло); *Чорна кицька заскочила на глиняну лавицю.., потяглася, погострила кігті об килимок, постелений для тепла* (І. Карпа); *Сидиш у салоні і пишеш листа і знаєш, що постіль уже постелена, і підеш спати, коли захочеш* (М. Коцюбинський); *Цілу ніч тривала ця нелегка переправа по хистких сріблястих доріжках, постелених місяцем .. через Дніпро!* (О. Гончар); // **посте́лено,** *безос. пред. Груба колода зяяла натяком... укруг постелено терту солому. Все готове до страти!* (Г. Колісник); *В коридорі й на східцях постелено килими* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Фелікс несподівано ліг спати на канапі, де йому від найпершого дня було постелено* (С. Андрухович).

ПОСТЕ́ЛЕНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **посте́ля.** [Парубки і дівчата *(співають):*] *Ой там за горою та за кремінною Не по правді живе чоловік з жоною. Вона йому стелить білу постеленьку, А він їй готує дротяну нагайку* (І. Франко); — *Не є мого миленького, гей-гей, не є мого Івана, буде моя постеленька стелена до рана, — примовляє бабка Улита* (В. Дрозд).

ПОСТЕ́ЛЕЧКА, и, *ж., нар.-поет.* Те саме, що **посте́ленька.** *Постелена постелечка, лишень .. спати, А він пішов мимо хати* (з коломийки).

ПОСТЕЛИ́ТИ *див.* **постила́ти.**

ПОСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* **постила́тися.**

ПОСТЕЛІ́ННЯ, я, *с., заст.* Те, що стелять для спання. *Змушений був цар тікати в сусідню державу. На один віз набрав убрання й постеління, на другий — харчів, а на третій — золота* (з казки); *З овечки ґазда має добрий харч — молочний і м'ясний, тепле вбрання, постеління і хатній інтер'єр (килими, верети, джерги)* (з наук. літ.); *Середньовічну селянську сім'ю, яка могла дозволити собі ліжко, уважали цілком заможною. Убогі спали на земляній підлозі, також укритій сіном. Часто старе постеління не викидали, а достеляли зверху новий пласт сухої трави* (з навч. літ.).

ПОСТЕ́ЛЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **посте́ля.** *Орися читає в постельці перед сном, а я, втомлена і умиротворена, сідаю за піаніно* (І. Жиленко); — *Може, вам переслати постельку? — питає* [бабуся], *усміхаючись* (Панас Мирний); *Вона вже стояла ззаду і посміхалась. — Давай тобі постельку постелю, — і швидко почала розкладати постіль* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Під віконцями, на сонці, у весняному саду, у земельку, як в постельку, я насіннячко кладу* (Н. Забіла).

ПОСТЕ́ЛЬНИЧИЙ, ПОСТІ́ЛЬНИЧИЙ, чого, *ч., іст.* Посада придворного, в обов'язки якого входило стежити за чистотою, оздобленням та безпекою ліжка монарха (імператора, султана, царя і т. ін.), а також особа, що обіймала цю посаду. *В усій Римській імперії не було, мабуть, людини, що так ненавиділа б імператора Костянтина, як його .. постельничий Василь* (С. Скляренко); *Іноді він шалів у божевільній люті, якої боявся навіть Замбул: султан шукав тоді жертви і не одна голова постельничого чи кубкодержця* [чашника] *котилася додолу тут же, у султанських спальнях* (Р. Іваничук); *В шатрі царя низьким поклоном зустрів його найдовіреніший слуга, постільничий Ар — немолодий, сивий скіф, теж із знатного роду* (В. Чемерис).

ПОСТЕ́ЛЯ, і, *ж.* Те саме, що **по́стіль** 1. *Бо буде постеля коротка, щоб на ній розтягнутись, а покривало вузьке, щоб накритися ним...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Мислі в небі, а ноги в постелі* (Номис); *Скоро так знемоглася* [Галочка], *що не здужала і з постелі устати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Собі взяти постелю мати відмовилася, сказавши, що перебуде й так* (О. Гончар); * Образно. *Верхами качався звільна глухий шум, як сумна одностайна мужицька співанка, притулювався до журкоту потоків і стелився на Черемошевій срібній постелі* (Марко Черемшина); *Туляться до лиця старого Гука кущики материнки, блимають вогниками золотаві квіточки звіробою. Яка розкішна постеля!* (О. Бердник).

ПОСТЕЛЯ́ТИ *див.* **постила́ти.**

ПОСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* **постила́тися.**

ПОСТЕМБРІОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Який настає, відбувається після звільнення новонародженого організму від зародкових або яйцевих оболонок; післязародковий. *Постембріональний період зародка починається виходом з яйцевих або зародкових оболонок і закінчується статевим дозріванням і припиненням його росту* (з наук.-попул. літ.); *У постембріональному розвитку рослин, навіть незважаючи на наявність у них метаморфоз, не виділяють личинкових стадій* (з навч. літ.).

ПО-СТЕПОВО́МУ, *присл.* Як у степу, степах. *Хороша напівдитяча усмішка зробила привабливішим його* [Дмитра] *довгасте, по-степовому замкнуте обличчя* (М. Стельмах); *Повітря з присмаком чебрецю, по-степовому легке* (О. Гончар); *На подвір'я .. приїхали вершники і кілька піших погоничів придибало. Всі одягнені по-степовому* (Ю. Логвин).

ПО́СТЕР, а, *ч.* Художньо оформлений плакат (часто із зображенням актора, музиканта, спортсмена і т. ін.), який використовують з інформувальною, навчальною, рекламною, декоративною та ін. метою. *У кімнаті Якова, і братовій також, не висіли постери, не клеїлись моделі літаків, і стіл не був заляпаний фарбами...* (Г. Пагутяк); *Редька .. показала на постер із молодиком, що сплів руки на грудях, підпихаючи собі біцепси, аби здавались більшими* (І. Карпа); *Графоман-оптиміст має ще обов'язково надрукувати постер своєї книжки, щоб його вивішували у вітрині книгарень, перехожі .. бігли до каси з грошиками купувати одразу по десять примірників* (А. Санченко); *На маленьких акуратних постерах було написано, що слід утримуватися від годування рибок* (Л. Денисенко).

ПОСТЕРЕГТИ́[1], режу́, режеш, *док., кого, що і без прям. дод.* Стерегти (у 1, 2 знач.) якийсь час. — *Все — коней, харчі, кожушини — залишаємо тут. Гроза та Братан постережуть...* (В. Малик); — *Іди, йди, Павлушо, дообідуй. Мама нікуди не втече. Я вже постережу* (А. Головко); *Дядя Михайло промовив до мене ласкаво: — Сашко, піди постережи, щоб нас ніхто тут не застукав і не підслухав* (Л. Смілянський); — *А пасіку на кого кинемо, Свириде? Роя дожидаю, повинен рій сьогодні бути .. — Хочете, я постережу роя?* (Панас Мирний); — *А як залізуть телята на баштан? — Не залізуть. Я постережу* (В. Винниченко).

ПОСТЕРЕГТИ́[2] *див.* **постеріга́ти.**

ПОСТЕРЕГТИ́СЯ *див.* **постеріга́тися.**

ПОСТЕРІГА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **постеріга́ти.** *Постерігання природи заспокоює, робить людину врівноваженою, менш імпульсивною* (із журн.).

ПОСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОСТЕРЕГТИ́,** режу́, режеш; *мин. ч.* постері́г, регла́, ло́; *наказ. сп.* постережи́; *док., кого, що і з спол.* що, який *і т. ін., діал.* 1. Помічати, підмічати; спостерігати (у 1 знач.). *Филін не любив Дениса, постерігав, що Денис не йме йому віри, що й поза очі сміється з його* [нього] (І. Нечуй-Левицький); *Його вигострене око постерігало все явне й притаєне* (П. Загребельний); *Не постеріг* [Олексій], *як почав собі потиху співати* (П. Куліш); *Василько постеріг, що збився з дороги. Що тут робити?* (М. Коцюбинський); *Давно постеріг* [Федір], *що з квартирантом коїться щось. Схуд на обличчі, в очах неспокій і втома* (Ю. Мушкетик); // *тільки док.* Побачити (у 1, 2 знач.). *Постеріг лопатки в горосі* (Номис); [Галька:] *Гаврило постеріг мене через вікно, певно, зараз прийде* (М. Кропивницький); *Стежкою наближались дві молодиці. Харитя постерегла їх, знов нагадала недужу, бідну маму і, схиливши русяву головку, взялась до роботи* (М. Коцюбинський); *Ворон, звісно ж, не бачив, як народився хлопчик, однак багато чого постеріг згори, тож про все здогадався* (В. Шкляр); *Пізно увечері .. смерди й вільні люди Граду нашого могли постерегти, як від Ріки у бік храмів стародавніх поруйнованих вирушав караван* (О. Ірванець); // Осягати розумом, розуміти. *Чи постерігав батюшка це, чи ні, але він часто при людях нарікав на селян, що на селі завелися злодії, завелася розпуста* (І. Нечуй-Левицький); [Харько *(сам):*] *Я тільки тепер постеріг, що дворяне рідняться не з нами, а з нашими грішми* (М. Кропивницький); [Едмунд:] *Постерігши, Які бридкі мені його* [Едгара] *намови, Він кинувся з мечем своїм на мене І в руку ранив* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перев. за ким — чим.* Стежити (у 1 знач.), слідкувати за ким-, чим-небудь. *За пікетувальниками, яких було до десяти осіб, постерігали охоронці прокуратури* (з газ.); [Павло:] *Хоч і під замком, а все ж таки не давайте ключів Горпині.* [Лукерія Степанівна:] *Хіба ти що постеріг за Горпиною? Я ж казала, що й вона така ж, як і Пріська* (М. Кропивницький); — *Значить, Валя твоя підслухала в управі, як начальник поліції посилав до "Кривого Яшки", який чорно п'є, і просив постерегти, щоб він здуру не потрапив на очі підпільникам?* (Ю. Яновський); — *Полковник просив постерегти полонених, — продеренчав він недбало* (Р. Андріяшик).

ПОСТЕРІГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОСТЕРЕГТИ́СЯ,** режу́ся, режешся; *мин. ч.* рі́гся, регла́ся, ло́ся; *наказ. сп.* постережи́ся; *док., діал.* 1. Остерігатися (у 1 знач.), берегтися (у 2 знач.). *Наказала мати дітям постерігатися грибів у лісі — на тонких ніжках, з червоною шапочкою та білими узорами* (з казки); *Бреше, аж не постережеться* (Номис); *Коли б був Максим на той час не постерігся, не змандрував кудись з Пісок, щось на тиждень чи й більше, то, мабуть би, не минути йому й тюрми* (Панас Мирний); [Гордий:] *Я дамсь тобі взнаки, вдова. І ти, щеня* [до Приблуди], *постережися!* (М. Кропивницький); [Селянин:] *Гадюці, бач, не слід довіряти, хіба що вона в тямущих руках. Бо й справді, — що доброго в гадюці!* [Клеопатра:] *Не турбуйся. Постережемося* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *тільки док., рідко.* Помітити, постерегти (у 1 знач.). *Так і не постереглись, як наїлись трутизни* (Сл. Б. Грінченка); *Ніхто не згадав про неї добрим словом, ніхто — здавалося — навіть не постерігся, що посеред живих не стало одного* (І. Франко).

ПО́СТЕРНИЙ, а, е. Стос. до постера. *Відгуки, отримані під час постерних презентацій, можуть бути важливими для подальших досліджень та публікацій у наукових виданнях* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для постера. *Постерний папір має високу білизну та водонепроникність, рівну матову поверхню* (з мови реклами).

ПОСТЕРУ́НКОВИЙ, а, е, *іст.* 1. Стос. до постерунку. *На фільварковім горбі, на відкритому всім поглядам постерунковому будинку в перших променях сонця майорів червоний прапор* (І. Нижник).

2. *у знач. ім.* **постеру́нковий,** вого, *ч.* Дільничний поліцейський, жандарм при виконанні своєї служби. *Він* [Вавжак] *разом з постерунковим постукали в його віконце* (Я. Галан); *Янека ловили постерункові: вони вважали, що він утік з діючої армії* (О. Кундзич).

ПОСТЕРУ́НОК, нку, *ч., іст.* 1. Відділок поліції в Західній Україні до 1939 р. *Коменданта гордіївського постерунку поліції Вавжака, який тільки годину тому повернувся з нічної зміни і смачно захропів, розбудив черговий поліцай* (Я. Галан); *У чорні дні минувшини дорога зв'язувала Андрія зі світом: з попом і війтом, з шинком і постерунком* (М. Олійник); *Його тилько* [тільки] *викликали в постерунок, прочитали мораль і сказали, що має заплатити штраф за порушення громадського спокою* (В. Лис); *Він і Крутелик, супроводжувані Поліціянтом, йдуть у напрямку постерунку* (О. Ірванець).

2. Місце, де перебуває варта; жандармський, охоронний і т. ін. пост. *Вартові прибігли з своїх постерунків і, видовжуючи хтозна й коли миті шиї, дивилися туди, де з свистом падала вниз широколеза сокира* (П. Загребельний); — *Панове, ви прибули сюди у дуже відповідальний час для нашої Батьківщини, і я хочу вас запевнити, що ми .. постерунку свого не кинемо, а будемо вірно стояти на сторожі, гідно продовжуючи, закликаючи і приймаючи* (Ю. Винничук).

ПОСТЕ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посте́сувати.** *Земля ця була відбита у німців у січні 1943 року .. Земля непривітна, з понівеченим лісом, що нагадував величезне кладовище дерев, з постесуваними вершинами, з обпаленими гілками й стовбурами* (П. Автомонов); *Вичовгане* [грушеве дерево] *поблискує біля долоні, наче бронзове. Постесувані сучки світяться круглими сердечками* (Є. Гуцало).

ПОСТЕ́СУВАТИ *див.* **постісувати.**

ПОСТИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОСТИ́ГНУТИ, ПОСТИ́ГТИ,** ну, неш; *мин. ч.* пости́г, ла, ло *і* пости́гнув, нула, ло; *док., розм.* 1. Ставати стиглим (у 1 знач.); достигати, дозрівати. *Вітер повіває, жито постигає* (Сл. Б. Грінченка); *Щороку, об одній і тій самій порі, "коли постигали суниці", виїздив Іван Семенович на літній одпочинок — конче "на Рось", яку він так любив і яку десятки разів оспівав у своїх творах* (С. Єфремов); // *діал.* Ставати готовим для споживання (про страви). *Тут хліб постиг, виймаю, а в другій діжі вистиг, — саджаю, а третя вже напоготові рушає* (Ганна Барвінок); *А тим часом у дбайливої господині-паніматки вже й обід постиг* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перев. док.* Те саме, що **устига́ти.** *Джури молоді ледве постигали за своїм гетьманом* (Іван Ле); *Вийде* [Павлютиха] *і йде було не хапаючись, а постигне саме впору* (Марко Вовчок); *А у місті Білій Церкві лиш звізди згасали, Ударили з самопалів, і коні заграли. Тоді постиг Наливайко, під ним кінь іграє* (М. Шашкевич); — *Певна річ, що не поспіємо; хіба завтра к обіду,* — відповів я, думаючи, що бабуся розуміє, що ми не постигнемо до вечера [вечора] *у Київ* (О. Кониський); — *Зробимо!* — *загорівся Лучук.* — *Хай Джурило покрутиться!* — *А як постигнеш за ними? Квапитимуться ж утікати* (П. Загребельний); // Вчасно робити що-небудь. *Вони* [видавці] *самі знайдуть перекладача з коректури, аби постигнути помістити* [оповідання] *в першій книжці* (М. Коцюбинський); — *Роблять люди, і ти робитимеш .. А в інститути і на другий рік постигнете, — перед вами ціле життя попереду...* (І. Волошин).

3. *тільки док., кого і без прям. дод.* Те саме, що **насти́гнути** 1, 3, 5. — *Болить моє серце, страждає душа за землю Руську... За все Ярополка і бояр його постигне суд* (С. Скляренко); *Тріскотіння наближалось і віддалялось, чулися хрипкі людські голоси і болісні зойки. Невже людей постигла якась велика буря і вони в лісі шукають порятунок?* (А. Михайленко); *Так робив Наум Дрот... От його-то постигла лихая біда! Що ж він? Нічого. Хвалив Бога і з тим прожив вік, що не вдався в тугу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Жінка в нього померла ще перед двадцятьма роками, недовго по утраті однісінької доньки, яку постигло нещастя* (О. Кобилянська); *Хай відречеться він від усіх життєвих дрібниць, хай думає всю ніч на самоті, начебто його дітей невинних постигла загибель* (О. Довженко).

4. *що.* Те саме, що **усвідо́млювати.** *Любов батьківська накладає пробу, Кує його в кайдани лиш на те, Щоб прикувать до себе! Він постиг, Що дужче пута ті болять вітця, Аніж його* (І. Франко); // Твердо засвоювати що-небудь; повністю оволодівати чим-небудь; опановувати (у 1 знач.). — *Німецьку грамоту ти постиг добре,* — *мовив, змінивши тон, батько.* — *То є гідна наука* (І. Пільгук); — *Як мене напучуватимеш? Хіба ти знаєш, що я вчинив, думки мої збагнув, знання мої постиг?* (Р. Іваничук).

ПОСТИ́ГНУТИ[1] *див.* **постига́ти.**

ПОСТИ́ГНУТИ[2], **ПОСТИ́ГТИ,** гне; *мин. ч.* пости́г, ла, ло *і* пости́гнув, нула, ло; *док., розм.* Застигнути *(див.* **застига́ти**[1] 1), захолонути (про все або багато чого-небудь). *У дбайливої господині-паніматки вже й обід постиг* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Як вигорбатів суходіл, довкола — скрем'янілі зойки, постигли обрії безокі, ми в падолі живих могил* (В. Стус); // *безос. Як тобі дам, аж тобі в п'ятах постигне* (Номис).

ПОСТИ́ГТИ[1] *див.* **постига́ти.**

ПОСТИ́ГТИ[2] *див.* **пости́гнути**[2].

ПОСТИДА́ТИ *див.* **постиди́ти.**

ПОСТИДА́ТИСЯ *див.* **постиди́тися.**

ПОСТИДЕ́ННИЙ, а, е, *рідко.* Якого можна постидити, постидати; посоромлений. *Нехай постиденний буде Хрисан, а не ми, бо ми стоїмо за правду* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТИДИ́ТИ, джу́, ди́ш, **ПОСТИДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *кого, розм.* Док. до **стиди́ти, стида́ти.** *Вона не постидила свого роду* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Удари різками відповідали уявленню хліборобів про справжню суть покарання, яке, на їхню думку, крім завдання фізичного болю, повинно було ще й постидати винуватця* (з наук. літ.).

ПОСТИДИ́ТИСЯ, джу́ся, ди́шся, **ПОСТИДА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *кого, чого, рідко ким, чим, без дод., з інфін., розм.* Док. до **стиди́тися, стида́тися.** [Горпина Корніївна *(кидається до Оленки):*] *Безстиднице! Нема тобі сорому перед матір'ю, перед людьми, перед Богом! Ти б постидалася праведного сонця* (І. Нечуй-Левицький); *Ой, козаче-небораче, В тебе думка зла неначе. Постидайся, Не чіпайся, З серцем не жартуй...* (М. Вороний); — *В житті не доводилося ту копійчину в людей просити, а тепер не постидаюсь* (М. Стельмах); *Стрій у мене був добрий, старосвітський, хоч у коморі ясновельможного було повно одежі заморської, яку я б постидався носити* (Г. Пагутяк).

ПОСТИ́ДНИЙ, а, е. Який викликає почуття стиду (у 1 знач.); ганебний. *Всі взяли в Глухів ся перти* [іти]. *Щоб передати Шаранця-зрадника постидній смерті* (І. Франко); *Згрішила я, Боже, і милостиво благаю прощення у цьому постидному гріху* (з рел.-церк. літ.).

ПОСТИ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пости́дний.** — *Визнаю, що достоїн-єсьм* [я достойний] *казні* [кари] *смертної і всякої постидності і нечесті, яка належит* [належить] *тому, хто підносит* [підносить] *руку на отця свого!* (І. Франко); *Маркіз де Сад вважав, що потрібно звільнитися від постидності, повернутися до не обмежених ніякими культурними нормами статевих зносин* (із журн.).

ПОСТИ́ДНО. Присл. до **пости́дний.** *Втік би постидно з поля битви здеморалізований лицар, який би не мав твердої віри, що він нищить своєю матеріяльною* [матеріальною] *силою ворогів своєї Батьківщини* (В. Липинський); *Філіп, король французів, викрав Бертранду, анжуйську графиню, і, покинувши свою благородну жену* [дружину], *постидно одружився з порушницею шлюбного союзу* (П. Загребельний); // *у знач. пред. Любов до себе — необхідна і потрібна річ, це не погано чи постидно* (з газ.).

ПОСТИДО́ВИЩЕ, а, *с., розм.* Те саме, що **стидо́вище.** *Все плем'я дівоцьке зазнає постидовища й неслави, коли й сьогодні .. не спіймають бодай одного, бодай поганенького вивідача* (О. Ільченко); *Магазаник .. ховав од людей очі .. і кілька разів чув, як шелестіла мовчазна сходка страшним словом: — Іуда... Іуда... Іуда... Такого і осудовиська, і постидовища він ще не знав* (М. Стельмах).

ПОСТИ́Ж, у, *ч.* Техніка виготовлення перук, шиньйонів, кіс, вій, вусів і т. ін. з натурального або штучного волосся. *Найбільш бурхливий розвиток постиж мав у XVII–XIX ст., коли мода на перуки поширилася в більшості країн Європи* (з навч. літ.); *Постиж пройшов певний розвиток від Стародавнього Єгипту аж до сьогодення* (з газ.); // *збірн.* Вироби, виконані такою технікою. *За допомогою постижу можна доповнювати свою зачіску, видозмінювати зовнішність* (із журн.); *Для створення складних незвичайних зачісок використовують постиж* (з мови реклами).

ПОСТИЖЕ́Р, а, *ч.* Майстер, що працює в техніці постижу, виготовляє постиж. *Постижери дуже затребувані в театральній справі, кінематографії, де, окрім перук, необхідно вміти виготовляти накладні вуса, бороди, бакенбарди* (із журн.).

ПОСТИЖЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **постиже́р.** *У перукарській теорії та практиці постижерну справу виокремлюють як самостійний вид робіт, адже вміння та навички виготовлення й використання виробів із натурального чи штучного волосся потрібні кожному перукарю* (з навч. літ.); *Постижерна майстерність допомагає у створенні іміджу замовника* (із журн.).

ПОСТИ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **пости́ж.** *У перукарській практиці для виготовлення постижних виробів використовують натуральне волосся людини, яке вважається найкращою сировиною* (з навч. літ.); *Майже в кожній вечірній, весільній, конкурсній, нарядній зачісці застосовують постижні прикраси* (із журн.).

ПОСТИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Зіткнутися (у 1, 2 знач.) із чим-, ким-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, багато разів). *Моделі машинок у музеї не просто їздять на батарейках — вони керуються єдиною централізованою складною системою. Без неї створення такого руху було б неможливим, усі рухомі елементи просто постикалися б* (з мови реклами); *Живучи в центральній частині міста, я кілька разів мав змогу постикатися з різними іноземцями, адже тут зосереджено більшість іноземних посольств та представництв* (із журн.).

ПОСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок., розм.,* **ПОСТЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, **ПОСЛА́ТИ,** стелю́, сте́леш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Те саме, що **стели́ти** 1–3. *Вони* [брати] *коней пустопаш попускали І кульбаки під себе постеляли, А оружжя по комишах поховали Та безпечно спать полягали* (з думи); *Дівчата на берег полотна білити повиносили, вмочають, постилають...* (Ганна Барвінок); *Перед ним сунули навскоси хмари, постилали тіні, дерева під ними ширше вигинались і густіше шуміли* (М. Івченко); *Послав* [Ярема] *свитку. Як ясочка, Усміхнулась* [Оксана], *сіла* (Т. Шевченко); *Неня вже постіль постелила, теплий ліжничок приготовила — спиться так солодко-солодко* (Г. Хоткевич).

2. *що, що чим.* Розкладати, розміщувати на поверхні чого-небудь рівномірним шаром, укривати чим-небудь якусь поверхню. *Коротун акуратно постелив багажник брезентом і почав розкладати на цьому імпровізованому прилавку вміст невеличкого сховку* (А. Кокотюха); * Образно. *Аж тепер її* [берізку] *побачили, як постелила свій лист кругом себе по землі, а сама заціпеніла на .. сон зимовий* (Л. Мартович).

ПОСТИЛА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПОСТЕЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок., розм.,* **ПОСТЕЛИ́ТИСЯ,** стелю́ся, сте́лишся, **ПОСЛА́ТИСЯ,** стелю́ся, сте́лешся, *док.* 1. Те саме, що **стели́тися** 1. *У бабиній хаті вишиті рушники постелялися на різні поверхні: столи, лави, скрині* (із журн.); [А в р е л і я:] *Щоб я забула арену золоту — хай злототкані постеляться під ноги килими* (Леся Українка); // Розростатися, укриваючи поверхню землі (про рослини). *Ой, через межу зелений горошок та постелився, Козак до дівчини через люди та й поклонився* (з народної пісні); *Хлопчик побачив, що тепер уже розцвіли всі кульбабині подружки і навколо немов постелився ніжний золотий килим* (О. Донченко); *Сріблястим килимком постелилося ведмеже вухо* (Ю. Яновський); // Поширюватися на поверхні або низько над поверхнею землі, моря (про світло, тінь, дим і т. ін.). *Сонце-батенько появляється, Світлом-променем постилається* (з народної пісні); *Над Невою уже постелялися тумани* (М. Йогансен); *Все товариство дружно вибухнуло сміхом та так, що вогнище постелилося по землі від того козацького реготу* (В. Нестайко); *Тоді, коли згорить сухе стебло, і від нього займеться підсохлий зелений очерет, густий дим постелиться по воді* (Ю. Логвин); // *перен.* Простягатися далеко навкруги або в певному напрямку; розлягатися (у 5 знач.), пролягати (у 1 знач.). *Будинки стояли одною вулицею, а враз за ними послались лани* (Н. Королева); *Коли перейшли* [козаки] *річку Кінська Вода й попереду постелився вигорілий мертвий степ, мусили б негайно повернути!* (Г. Колісник).

2. Те саме, що **стели́тися** 6. *Коли втомлювалася, постелялась* [Морозиха] *травою, а вкривалася, ночуючи, небом* (Б. Харчук); *Голодна Василина попоїла кулешу, постелилась між двома молодицями й лягла спати, прикрившись свитою* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина хутко послалася, покрила простирадло ковдрою, сіла* (О. Бердник); *Надійка постелилася в запічку й відразу ж заснула* (М. Руденко).

3. *тільки недок.* Пас. до **постила́ти, постеля́ти.** *В Україні традиційно на корову не можна було грубо лаятися, на постіль її постелялася обов'язково солома* (з наук. літ.).

◊ **Доро́га постели́лася <Шлях постели́вся>** *див.* **доро́га; Хай [тобі, вам** *і т. ін.*] **легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься** *див.* **доро́га.**

ПОСТИ́ЛКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **підсти́лка** 1; постілка (у 2 знач.). *Він довго вигрівався на смугастій постилці, яку бабуся поклала по круглих камінцях-плесканчиках, що ними було всіяно весь морський берег* (Л. Письменна); — *А Параска казала, що ти ніби приболів... — непевно мовив Лобода, кладучи постилку на межі і відгортаючи рукав шинелі* (В. Дрозд).

ПОСТИ́НАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **постина́ти[1]**. *Ось Господь, Бог Саваот відтинає галузки застрашальною силою, і найвищі поставою будуть постинані, а високі будуть понижені* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Мов той ярий тур, кидає собою направо, наліво. А де його золотий шолом блисне, там лежать постинані голови половецькі. Де його меч гряне, там хтось упаде і більше вже не встане* (Б. Лепкий); *Сидить старенький Йоганн на лаві біля своїх постинаних загублених друзів і перебирає на колінах старечими руками ніжні пелюстки, а в голові — сумні думки* (В. Винниченко); // **пости́нано,** *безос. пред. В городі постинано старі фруктові дерева, понасаджувано акації, берези та сосни* (Н. Кобринська).

ПОСТИ́НАНИЙ[2], а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **постина́ти[2]**. *Постинана морозом вода в криниці.*

2. Який постинався.

ПОСТИНА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Зітнути все або багато чого-небудь. *Бо так промовляє Господь Саваот: Постинайте дерева та вала насипте при Єрусалимі!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Є ф р о с и н а:] *Їй-богу, візьму ножиці та постинаю ті капосні ріжки* (І. Нечуй-Левицький); [Л е в:] *Де-де! ще й не такі були дуби, та й тії постинали...* (Леся Українка); — *Рівнина — хоч покотись. Навіть траву постинали з кулеметів* (Є. Доломан); *На сусідніх стовбурах вибухом постинало всі гілки* (Ю. Логвин); *Менші камінці я переніс у руках, а важчі котив по землі. Аби не перепинав бур'ян, я постинав його мотичкою* (М. Дочинець).

2. *кого, заст.* Зітнути голови багатьом, зарубати, знищити багатьох. *Бодай кати їх постинали, Отих царів, катів людських* (Т. Шевченко); — *Не хочу повертатися .. на свою Уманщину, де турки й татари з Дорошенком геть чисто все витоптали, спалили, а людей або забрали в полон, або постинали...* (В. Малик); *Козаки запорозькі.., старшину свою пострілявши і постинавши, з ханом і ордами його всіма поєдналися* (П. Загребельний); *Вже далі до валу — лише осока, коли б вони спробували втікати під захист валу, татари постинали б їх з лука* (Ю. Мушкетик).

ПОСТИНА́ТИ[2], а́є, *док., що, рідко.* Стяти *(див.* **стина́ти[2]**), скувати льодом (річки, озера і т. ін.). *Як під Різдво притрусить землю сніг, Річки морозець постинає, Зібравши парубків, за пояс взявши ріг, З собаками вовків ганяє* [прадід] (Л. Боровиковський).

ПОСТИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док., рідко.* Укритися льодом (про все або багато чого-небудь). *Учора вранці ходила я на річку сорочок прати, то дуже було холодно, аж береги постинались* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **постира́ти.** *На сволоках манячіли повирізувані і вже потроху постирані якісь написи* (І. Нечуй-Левицький); *У Капулівці за городом стоїть камінь-вапняк на пагоркові. Це Сіркова могила. На камені древні постирані літами й дощами літери* (Б. Антоненко-Давидович); // **пости́рано,** *безос. пред. Латинське оповідання в порівнянні з церковнослов'янським справляє враження невправно перемальованої і дуже обезбарвленої картини, в якій дуже позгладжувано і постирано первісні контури* (І. Франко); *Глянеш — уже й воякою бути міг* [виночерпій] *би, та ба!.. Безволосий і гладкий (постирано, повисмикувано весь заріст), не спить він цілими ночами* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОСТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Стерти (у 1 знач.), обтерти (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Візьми он стирок та постирай лави* (Сл. Б. Грінченка); *Постирала* [Маруся] *порох з полиць, поставила слоїки на полицях і, вправившись, вийшла до матері в гостинну* [вітальню] (І. Нечуй-Левицький); *На крісла різьблені стеліть покриття пурпурові. Губками другі гарненько столи постирайте обідні* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Вона взяла гумку й постирала всі художні вправи Васі* (В. Собко).

2. Часто тручи, згладити нерівності на поверхні чого-небудь. *Постирати нерівності на стільниці;* // *перен.* Стерти (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь. *Сходи з намогильних плит, написи на них час постирав* (Б. Лепкий); *Роки постирали колись різкі риси, закруглили, пожмакали їх* (Ю. Мушкетик); *Він не зачаїв зла на батька .. Всі обра́зи постирав невблаганний і милосердий час* (І. Білик).

3. Пошкодити або знищити тертям усе або багато чого-небудь. *За рік постирала нігті на пучках, що тільки живе м'ясо лишила* (Ганна Барвінок); *Коні наші позбивали копита, а ми постирали до голої ноги чоботи* (Ю. Мушкетик).

ПОСТИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Стертися (про все або багато чого-небудь). *Білі рученьки змиваються, А персники постираються* (П. Чубинський); *Постиралось і почорніло срібло на узорах* (С. Васильченко); *Картка була до того заяложена й пошарпана, що в багатьох місцях букви дуже постиралися чи й цілком зникли* (П. Запаренко); *То були сухорляві старі жінки з довжелезними задимленими люльками в зубах (а краще сказати в ротах, бо зуби в них за останні сто років геть постиралися)* (Ю. Андрухович).

ПОСТИСКА́ТИ *див.* **пости́скувати.**

ПОСТИСКА́ТИСЯ *див.* **пости́скуватися.**

ПОСТИ́СКУВАТИ, ую, уєш, **ПОСТИСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Міцно стулити, стиснути руки, зуби і т. ін. (про всіх або багатьох). *Брати .. стояли один перед одним білі як крейда, постискавши кулаки, важко дихаючи* (Б. Грінченко); *Мовчазні й нахмурені, постискавши губи до білого, хлопці висипали на авеню* (М. Кідрук).

2. *діал.* Щільніше стиснути все або багато чого-небудь (також про всіх або багатьох). *Постискайте ходаки, а то води наллється* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТИ́СКУВАТИСЯ, уються, **ПОСТИСКА́ТИСЯ,** а́ються, *док.* Стиснутися (у 2, 3 знач.) (про руки, зуби і т. ін. у всіх або багатьох, про усіх або багатьох). *У всіх постискувалися зуби від холоду; Люди постискалися навколо вогнища.*

ПО́СТИ́ТИ[1], по́щу́, по́стиш, *недок.* Дотримуватися посту, не їсти скоромного; постувати. *А як постите, то не будьте сумні, як оті лицеміри: вони бо зміняють обличчя свої, щоб бачили люди, що постять вони. По правді кажу вам: вони мають уже нагороду свою!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Говів* [Омелько] *два рази на рік, горнувся до духовенства, любив молитись і постити* (І. Нечуй-Левицький); *Для того, щоб спокутувати несвідомий гріх.., він вирішив постити протягом двох тижнів кожного місяця* (Н. Сняданко); // *перен., розм.* Нічого не їсти, голодувати. *Хотів Кобилку Клим не їсти приучить, І Шкапа мусила постить* (Л. Боровиковський); — *Може, з'їв би щось, Іване? Цілий день постиш сьогодні, а вже й вечеряти пора* (М. Стельмах); *Рибину .. розітнули сокирою навпіл. У шлунок запустили гака, та виявилось, що він зовсім порожній. Мабуть, акула вже давно постила* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПО́СТИТИ², по́щу, по́стиш, *недок., що і без прям. дод., інформ., розм.* Розміщувати пост *(див.* **пост²**) на інтернет-форумі, у соціальних мережах, блозі і т. ін. *Ми одностайно кажемо, що їдемо .. до Єгипту купатись у морі, .. постити пікчі* [фотографії] *у фейсбуку, лайкати френдів* [друзів] (Любко Дереш); *Настя постійно постила ті новини, які відповідали дійсності, та дописи на місцевих сайтах про реальні події* (С. Талан); *Міністерство цифрової трансформації опублікувало інструкцію щодо того, що не можна постити в соцмережах, щоб випадково не дати ворогові інформацію, яка допоможе знищувати українські населені пункти* (з газ.).

ПО́СТИ́ТИСЯ, по́щу́ся, по́стишся, *недок.* Те саме, що **по́сти́ти¹.** *Умильно Богу все молились* [святі понури], *На тиждень дні по три постились* (І. Котляревський); — *Йому б* [батькові-вдівцеві] *поститись та про Царство Небесне думати, а він виждав якихось з пів року, підстриг чуба та бороду, відмолодився трохи та й за сватання* (Ю. Збанацький); *Сєва виглядав утомлено, вчора він не надто постився, попри всі заклики пресвітера* (С. Жадан); *Хто тривожиться про душу, одразу починає поститися, і чим сильніша у нього тривога, тим суворіше він постує* (з рел.-церк. літ.).

ПОСТИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Стихнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Постихали співи й жарти У дворі моїм* (Л. Глібов); *У коледжі й справді ґрасувала епідемія. Коридори випорожніли, а класи постихали* (Любко Дереш); *Постихало птаство серед ночі, навіть круки й галиці мовчать* (Н. Забіла); *Почув ці слова товариш Недремний, встав з-за столу, по сцені пройшовся, і дядьки постихали — слухають* (М. Стельмах).

ПОСТИ́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., рідко.* Стишитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Крик був такий, а тепер постишувалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТІБА́ТИ¹, а́ю, а́єш, *що.* Док. до **стіба́ти.** *Порізавши тканину, постібати краї;* // Прошити наскрізь, поклавши між підкладкою й верхом шар вати, ватину і т. ін. *Постібати ковдру.*

ПОСТІБА́ТИ², а́ю, а́єш, *кого, жарг.* Те саме, що **постіба́тися.** *У минулому відомий комік, а сьогодні популярний блогер не пропустив можливості постібати популярну актрису* (із журн.).

ПОСТІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., з кого — чого, рідко над ким — чим, жарг.* 1. Док. до **стіба́тися.** *Персонал ресторану потрапив у скандал: працівники відмовилися обслуговувати клієнта й постібалися над ним* (з газ.).

2. Стібатися якийсь час. *Вона .. тямила, що письменник із України, з якого можна (гіпотетично) постібатися в ефірі, — це буде круто, це буде весело* (М. Кідрук).

ПОСТІ́Й, то́ю, *ч.* 1. *розм.* Тимчасове проживання або ночівля на квартирі в кого-небудь, у готелі і т. ін. *Порозкладали ми свій товар на купецькому майдані і до гостинного двору на постій пішли* (Б. Лепкий); — *А коби я у вас попросився на постій, хазяєчко?* (В. Кучер); *У день Марисиного прибуття Ганна Остапівна сама запропонувала взяти її, молодшу колегу, до себе на постій* (О. Гончар); *Мучив невимовний смуток через те, що він тепер отримає за день нашого постою у хостелі 6 доларів і 30 центів замість повних 7 доларів* (М. Кідрук); // *рідко.* Помешкання, яке здають внайми кому-небудь. *Його оклунки вносили до хати дядько й жінка — господарі постою* (Олесь Досвітній); *Найближчий постій називався Бір-ель-Нахль, між горами без дерев, без ростин, з бідною землею* (О. Назарук).

2. *заст.* Тимчасове перебування військових частин у певному населеному пункті; розміщення солдатів і офіцерів у приватних будинках, квартирах. *Прийшли у ту слободу, де вона жила, салдати* [солдати] *на постій* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *У нас у селі живе хлоп, лінивий був до церкви, і трапилось, що поставили йому тоді на постій москаля* (І. Франко); // *рідко.* Помешкання, тимчасово зайняте солдатами або офіцерами. *Побачивши, що Косинський поводиться по-дружньому.., осмілився* [князь Дмитро] *і став заходити на замок, де мав свій постій Косинський з своїм штабом* (А. Чайковський); *Знаходились серед них* [козаків] *і такі, що досить вільно поводилися з майном міщан, вередували постоєм* (Іван Ле); *Кімната була чимсь середнім між майстернею слюсаря-кустаря і тимчасовим постоєм солдата* (В. Собко); // *розм., рідко.* Військові частини, що тимчасово перебувають у певному населеному пункті. *Російський уряд не хотів і чути про запорожців .. Людність українську обтяжували постоями російського війська, козаків же щороку мучили роботами* (А. Кащенко); *Франко-грецький постій, кидаючи зброю, знімаючи руки догори, заметушився, не бачачи ворога і не знаючи, куди ж іти в полон!* (Ю. Смолич).

3. *розм., рідко.* Чиєсь житло. *Шукай людину скрізь: на бідному постої, У закутку нужди і в пишному покої* (В. Мисик).

(1) На постої́ (посто́єм) [бу́ти (стоя́ти / ста́ти *і т. ін.)***]** — тимчасово перебувати в якомусь населеному пункті, на квартирі в кого-небудь (про військові частини або окремих солдатів і офіцерів). *Давно се діялось колись, Ще як борці у нас ходили По селах та дівчат дурили, З громади кпили, хлопців били Та верховодили в селі, — Як ті гусари на постої* (Т. Шевченко); *Піший Батуринський полк, який стояв в Умані постоєм, теж відправляється на війну* (Ю. Смолич); *Троян .. знав, що в його власних жилах тече кров .. Охріма, що, проходивши через Дермань під Кривоносом і бувши тут на постої, закохався у веселу дерманянку* (У. Самчук); *До Сергунька та Скоробагатька прийшов їхній старший сержант, що був на постої через кілька дворів од них* (Є. Гуцало).

ПОСТІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який триває весь час, не припиняючись і не перериваючись; безперервний, безупинний. *Дорош наказав .. тримати під постійним обстрілом переправу німців* (Григорій Тютюнник); *Добра людина стоїть мовби поряд, пліч-о-пліч з людьми, зла — навпроти, у постійному протистоянні* (І. Жиленко); *Зимне й тепле повітря перебувають у постійному русі, а ще цей туман* (Ю. Винничук); // Завжди наявний, який повсякчас супроводжує кого-, що-небудь; обов'язковий, неодмінний. *Писатиму не щомісяця, а може, на два місяці раз, бо воно і втомно було б, та й журнал той не має постійної рубрики критичної* (Леся Українка); *Нуклеоль є постійним складником ядра рослинної і тваринної клітини* (з наук.-попул. літ.); // Який раз у раз настає, відбувається, виявляється і т. ін. *"А втім, — подумав Тургенєв, — вона ж досить багато написала за цей час і не так уже мало одержала грошей. Тут позначаються ці постійні переїзди і невпорядкованість побуту"* (О. Іваненко); *З плином часу відбуваються постійні зміни, Коран же залишається таким, як був при халіфах пророка* (Р. Іваничук); // Який не проходить, не покидає кого-небудь (про етап, почуття і т. ін.). *Політика замовчування ні до чого не призведе, вона тільки сприяє тому, що люди перебувають у постійному страху* (А. Кокотюха); *Я жив у постійному неспокої, відчуваючи свою провинність перед Джо* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса); *"Одна тільки чеснота дає постійну, безпечну радість. Хай навіть стане її щось на шляху, то це лиш хмаринки, що пропливають низько й не можуть затьмарити сонячної днини"* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Який не змінюється, зберігає свій склад, розмір, однакову форму, величину і т. ін.; сталий (у 1 знач.), незмінний (у 1 знач.). *З мужиками тримається* [отець Вікентій] *як з рівнею, тільки не вміє за треби і таїнства правити постійну ціну* (М. Стельмах); *Постійне щотижневе товариство .. за давнім буржуазним звичаєм щоп'ятниці збиралося на вино в утримуваному хорватами кафе* (Ю. Андрухович); // Завжди той самий; звичайний, звичний. *В руках у нього був постійний заяложений дорожній кошик, а під пахвою свіжа маленька ялинка* (Б. Антоненко-Давидович); *Він сидів за столом, на покуті, на своєму постійному місці, як бувало завжди, коли розв'язувались важливі сімейні справи* (О. Гуреїв); // Який протягом тривалого часу не змінює місця роботи або проживання, посади, заняття і т. ін. *Мешканці дрібних хатин — се постійні робітники в "бояра"* (О. Кобилянська); *Постійні мешканці палати з цікавістю спостерігали зі своїх койок за відвідувачами* (А. Кокотюха).

3. Признач. для тривалого користування, розрахований на довгий час, термін; не тимчасовий. *Доки в плавнях точились бої, понтонери вже лагодили постійний міст* (О. Гончар); // Який діє, працює стабільно, завжди. *Я не піднявся ліфтом нагору, а .. спустився сходами у підвальне приміщення, де діяла постійна виставка акваріумних риб* (В. Шкляр); // *техн.* Який не підлягає заміні, який не можна зняти й замінити іншим. *Силові кабелі можуть бути встановлені як постійні електропроводки в приміщеннях, закопані в землю чи занурені в воду, прокладені на висоті або покладені на поверхню* (з наук.-попул. літ.).

4. *перев. у чому.* Який завжди зберігає вірність чому-небудь (певним поглядам, думкам, уподобанням і т. ін.). — *Мама — дуже постійна у своїх звичках людина, вона ніколи не кладе ключі в якесь інше місце* (Л. Денисенко); *Що то, питаю, за сила, яка змагається з нашою душею і не дає нам бути постійними у своїх бажаннях?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); * Образно. *Жіноче серце! .. Чого бажаєш? В чім змінне ти, і в чім постійне? Мов!* (І. Франко); // Який протягом тривалого часу незмінно залишається ким-небудь. *Були вже в Арсена й постійні слухачі* (Л. Дмитерко); *Ми здибаємося на розі Пушкінської та Прорізної, біля "літературного" гастроному, в якому, як кажуть.., "любив пити каву Василь Стус"* (А. Дністровий).

△ **Пості́йне представни́цтво** *див.* **представни́цтво; Пості́йний капіта́л** *див.* **капіта́л; Пості́йний нейтраліте́т** *див.* **нейтраліте́т; Пості́йний представни́к** *див.* **представни́к; Пості́йний (ста́лий) епітет** *див.* **епітет; Пості́йний (ста́лий) на́голос** *див.* **на́голос; Пості́йний струм** *див.* **струм; Ста́ла (пості́йна) величина́** *див.* **величина́.**

ПОСТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і якість за знач. **постійний.** *Сергій Завгородній .. все життя щоранку бігав, робив вправи з взірцевою постійністю, гідною поваги і подиву* (В. Чемерис); *Окремий збірник річ тяжка і дуже одірвана, в журналі може бути більше систематичності і постійності* (Леся Українка); *З 1895 року .. вона* [трупа О. Саксаганського] *вже щороку грала зимовий сезон у Києві, і це вперше, може, надало українському театрові хоч деякого вигляду постійности* (С. Єфремов); *Людина не повинна вірити в щирість і постійність будь-яких намірів, обіцянок, оскільки це рано чи пізно неодмінно призведе до трагедій чи просто гіркоти розчарувань* (О. Тесленко); *Колесо узвичаєного життя замикає вас у безвихідь постійності прагнень* (О. Бердник); *Гідрокарбонати регулюють постійність реакції крові в організмі* (з наук.-попул. літ.); *Нирка служить виконавчим органом у ланцюгу різних рефлексів, що забезпечують постійність складу та об'єму рідини внутрішнього середовища* (з навч. літ.); *Тепер, коли почув* [Тугар] *Максимові слова, йому здавалося, що в його серці рветься щось глибоке і святе, рветься останнє пасмо віри в чесність і постійність людей* (І. Франко); — *Тобі б трохи постійності, друже, хоч якусь дещицю. Про вірність я вже не кажу — це, далебі, було б смішно* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Не торкаючись .. забороненої теми, я тільки одне зауважу, що всі мої сподівання залежать від постійності однієї особи* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОСТІ́ЙНО. Присл. до **постійний** 1. *На Тебе оперся я був від народження, від утроби моєї матері Ти охорона моя, в Тобі моя слава постійно!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Один мій новий знайомий, .. Мержинський, дуже заінтересований моєю "Трояндою", .. написав мені на сих днях з Мінська, де він постійно живе, що туди має приїхати Кропивницький з трупою* (Леся Українка); *У ті часи я постійно читав журнал "Перець", дуже любив гуморески Степана Руданського, Остапа Вишні, Степана Олійника...* (В. Чемерис); *Смажена форель, суп з фрикадельками — цього Августа не пропустить. Їй постійно хочеться їсти* (Г. Пагутяк); *Їхній хор виступав у міській філармонії кілька разів на рік, постійно брав участь у конкурсах і фестивалях* (С. Андрухович).

ПОСТІКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Стекти (у 1, 2 знач.) звідкись, з чого-небудь (про все або багато чого-небудь). *Рум'яна, білила й пудра, що постікали разом із потом, відкрили мертвотну блідість облич, на яких кліпали почервонілі повіки* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); *Світ наче наново родився. Води постікали з верхів і ходять вже під ногами, сонце простелило на небі свою корону і ось-ось покаже лице* (М. Коцюбинський); * Образно. *Небо почало темніти. Червоні пасма на ньому поблякли, розтанули, немов зачепившись за верховіття дерев, постікали на зморену спекою землю* (Ю. Бедзик).

2. Стекти кров'ю (про всіх або багатьох). *Воїни побажали своїм ворогам постікати кров'ю* (з газ.).

3. Стекти (у 4 знач.) (про рослинність, коренеплоди і т. ін.). *Буряки постікали, бо заросли бур'яном* (Сл. Б. Грінченка); *Попід барканами росли зелені лопухи та кропива; вони постікали .. в холодку* (І. Нечуй-Левицький); // Зменшитися в об'ємі, вазі через надмірну зволоженість у період достигання (про зерно). *Постікало в хлібові зерно* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТІКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся. Док. до **стіка́тися** (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *До одного з корпусів університету у Львові постікалися ґрунтові води з центральної частини міста: фундаменти будівель, які стоять на дубових палях, висохли, і через це почалися руйнування* (з газ.); *Гуси в двори постікались Нині, немов колись. Місяць — рогатий ласкавець З неба в село задививсь* (С. Пушик); *Коридори й кабінети гули людськими голосами — то постікалися із столичних закамарків автори романів і повістей та поетичних шедеврів* (Л. Горлач); [Ж а н:] *Чи оба ви* [Сімон та Євгеній] *постікалися, чи я справді одурів або впився* (І. Франко).

ПОСТІ́Л *див.* **постолй.**

ПОСТІЛЕ́ЦЬ *див.* **постільці.**

ПО́СТІЛКА, и, *ж.* 1. Вузький довгий килим або шматок ряднини, що звичайно стелять на підлогу; доріжка (у 3 знач), хідник (у 4 знач.). *Над Коржовою* [Коржевою] *хатою дим трохи світліший, але теж густий: Юрко ще з весни наносив постілкою соснових шпильок* (Ю. Мушкетик); *Ноги Джо витирав так довго, що я вже подумав, чи не доведеться стягувати його з постілки, але зрештою він таки вступив у кімнату* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Те саме, що **підсти́лка** 1; постилка. *Він досі лежить на брудній підлозі в камері .. Однак швидко опанував себе і рвучко підвівся .. Ступив на вкриту постілкою глиняну підлогу і завважив, що чоботи з нього, сонного, зняли* (А. Кокотюха); *Гленарван, на знак індіанця, заступив його місце, а Талькав заходився згрібати постілки, суху траву, все, здатне горіти* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *На постілці з кінської шкури перед теплою грубкою .. лежав чотириногий товариш того чоловіка .. — великий ірландський хорт* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОСТІ́ЛОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **по́стіль** 1. *Ой, пряду, пряду, Спатоньки хочу... Ой, склоню я голівоньку На білую постілоньку, Може я засну* (з народної пісні); *Мати .. почала перестилати маленьку постілоньку* (Панас Мирний); *Була у мене мати, наче бджілонька. Тепер я тут лишилася сама. Стоїть її холодная постілонька. Все як було. А матері нема* (Л. Костенко).

ПОСТІ́ЛОЧКА, и, *ж., нар.-поет.* Те саме, що **постілонька.** *Понеділкував сім понеділків, Восьмую неділечку, Принеси, Боже, кого мені гоже, На мою постілочку* (з народної пісні); *Оришка кинулася до постелі .. Підкида їх* [подушки] *угору, перебиває на руках і, пухкі та м'які, бережно складає одна на одну. За хвилину, як ту квіточку, прибрала постілочку* (Панас Мирний); *Ой, місяцю, місяченьку, Срібнолиций стороженьку, Хто є в тих хатах? Там сплять діти в постілочках, Сон цілує їх по очках, Мріють мрії в снах...* (Марійка Підгірянка).

ПО́СТІ́ЛЬ, посте́лі, *ж.* 1. Ліжко або якесь інше місце, приготоване для спання. *Маруся лягла на постіль, втомлена, змучена* (І. Нечуй-Левицький); [П и с а р:] *Коли ж гарна бісова дівчина: оком поведе — й слабого з постелі зведе* (І. Карпенко-Карий); *По вечері мати лягла спати на постелі в хаті, а Параня з братом пійшли до стодоли на сіно* (Т. Бордуляк); *В постелі Іда ще довго думала про одне і те ж і уявляла собі, як це, мабуть, мило, коли танцюють квіти!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * Образно. *Постіль мені буде — широкі поля; А чорная хмара покриє...* (Л. Боровиковський); // Те, що стелять на ліжко для спання; спальна білизна, спальні речі. *Вони* [злодії] *чисто забрали гардероб пана і пані, дещо з постелі і з інших речей, що могли винести без стуку* (І. Франко); *Вночі Роман прокинувся від холоду. Спав він завжди неспокійно, скидаючи постіль* (М. Стельмах); *Кольорова постіль пахне пральним порошком. Може, ще й через це мені так довго не вдавалося заснути* (С. Андрухович); * У порівн. *Впаду я на сніг нагірний, мов на білу постіль* (Леся Українка).

2. *геол.* Нижня верства гірської породи, на якій лежить шар однорідно-площинної маси породи, що має певний склад або містить корисну копалину. *Коли гірські породи окремих шарів становлять інтерес як корисні копалини, зазначають їх постелі і покрівлі, глибину залягання від земної поверхні або потужність розкривного шару* (з навч. літ.).

3. *техн.* Частина машини або якого-небудь механізму, на якій розташовують інші деталі. *Суцільнолита фундаментна рама дизеля має поздовжні балки та поперечні перегородки, у яких розміщені постелі для монтажу підшипників* (з наук. літ.); // Основа, підґрунтя для чого-небудь. *Зменшення розмірів зерен щебеню має важливе значення, особливо для залізобетонних шпал: це створює одноріднішу й щільнішу постіль для їх рівномірного спирання* (з навч. літ.).

(1) Сме́ртна по́стіль — місце, на якому людина вмирає або лежить мертва. *Не минули дві неділі, Як до смертної постелі Дон-Кіхота всі зібрались, Хто лиш знав його в селі* (І. Франко); *Темний лицем, пониклий сидів біля смертної постелі Олексій* (Ю. Мушкетик); *Для жодного з присутніх страхіття смертної постелі не було незвичне; проте вигляд містера Вальдемара в ту хвилину був такий жахливий, що всі аж сахнулись геть від ліжка* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); **У по́стіль злягти́** *див.* **зляга́ти.**

◊ **Лежа́ти (бу́ти) / лягти́** *(рідко* **облягти́)** **на сме́ртній посте́лі** *див.* **лежа́ти; (2) На сме́ртній (смерте́льній, Бо́жій) посте́лі,** *перев. зі сл.* б у т и, л е ж а т и, о п и н и т и с я *і т. ін.:* а) у передсмертному стані, умираючи. *Тілько на смертній постели він оповів усім про ту дивну пригоду, яка була з ним за життя* (І. Франко); *Коли я переступила поріг, то побачила, що стеля розібрана, а тітка лежить на смертній постелі, без тями* (Г. Пагутяк); *Я .. уявила собі її бліде, натхненне обличчя, її змарнілі щоки та палкий погляд, коли вона лежала на смертній постелі й шепотіла про щире прагнення повернутися в лоно свого небесного отця* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); б) мертвий, неживий. *Скоро його мати старая на Божої* [Божій] *постелі вздріла. На своє лице християнськеє хрест собі положила* (П. Чубинський); *Я скінчив Могилянську академію і вернувся додому. І я застав батька вже на смертній постелі .. Батько вмер, і нас двоє лишилося: я і .. сестра Оксана* (А. Чайковський); *Лежи, Олечко! Лежи на своїй смертній постелі. Знайшла ти вічний спочинок далеко від рідної матері* (А. Хижняк); **Розділя́ти (діли́ти) / розділи́ти ло́же (по́стіль)** *див.* **розділя́ти.**

ПОСТІЛЬГА́, и́, *ж.* Те саме, що **бори́вітер.** *М'яко спати було. Лиш кричала вночі постільга Та дві ситі сокири блищали при вході намету* (Л. Костенко); *Для ширяння постільга користується висхідними потоками повітря* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТІ́ЛЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **по́стіль** 1. *Пізнопізно! Ніч вже минає, світло згасає, дитинку, що не радилася лягти у постільку, зможе сон коло неньки* (Марко Вовчок); *Діти розійшлися по своїх домівках. Після трудового дня їм таки справді хотілося поспати. І вони поснули у своїх чистих постільках, любовно приготованих мамами* (Ю. Мокрієв); *Ввела* [стара] *мене просто до Кітіної кімнати. У напівтемній з позавішеними вікнами кімнатці, на білій постільці побачив Кіті* (У. Самчук); * Образно. [Д і в ч и н а:] *Свіжий барвінку! Хто ж тобі без мене Білу на полі постільку постеле* [постелить]*?* (Л. Боровиковський).

ПОСТІ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **по́стіль** 1. *При концентрації 100 постільних кліщів на грам пилу ви їх не відчуєте, але концентрація 500–1000 на грам здатна спричинити напад алергії або астми* (із журн.); // Стос. до постелі (у 1 знач.). *Мені казали старі козаки, що в правдиві лицарі приймають лише того, хто навіки зрікається сім'ї, хто вмирає для любощів та солодощів постільних!..* (О. Бердник); *Невідомо .. як виникає не просто потяг одне до одного, а якась непереборна туга одне за одним. Коли жодних слів, жодної постільної сцени, вони тільки дивляться одне на одного* (Л. Костенко); // Признач. для застилання постелі. *Наталка порозвішувала у шафі свої плаття, з вузликів повиймала постільну білизну, ковдру* (М. Зарудний); *До чотирнадцятого вересня ми вправилися з соняхами, а п'ятнадцятого у коменданта вже й постільне причандалля одержали* (П. Запаренко); // *у знач. ім.* **постільне,** ного, *с.* Білизна для постелі. *Рая куховарила в нових каструлях, прала постільне, доглядала за Платоновим одягом* (Люко Дашвар).

Постільний режи́м *див.* **режи́м.**

ПОСТІ́ЛЬНИЦЯ[1], і, *ж., заст.* Постіль (у 1 знач.). *Та присмута і по розлуці їсть: десь є там стіл, де матірня рука осліплим болем тихо сновигає вздовж постільниці* (В. Стус); // Перина *(див.* **пери́на**[1]). — *Хто ж ті* [тобі] *буде постілоньку слати? — Ой є в полю зелена травиця — то буде моя постільниця* (Сл. Б. Грінченка); *У старі часи в тюркських народів Кавказу батьки молодої вимагали від батьків молодого "калим" (викуп). На ці гроші їй справляли віно, а саме: убрання, шаль, постільницю, ковдру, подушки і т. ін.* (з наук. літ.).

ПОСТІ́ЛЬНИЦЯ[2], і, *ж., іст.* Посада придворної служниці, в обов'язки якої входило стежити за чистотою, оздобленням та безпекою ліжка дружини монарха (імператриці, цариці і т. ін.), а також особа, що обіймала цю посаду. *У московському Новодівочому монастирі царівні Софії дозволили тримати біля себе годувальницю, двох скарбників та постільниць* (з наук.-попул. літ.); // Жінка з родини нареченої, яка займалася облаштуванням постелі для молодих. *Активними учасниками весілля у слов'ян були так звані весільні чини. З боку нареченої обиралися: повивальна сваха — оповивала голову нареченої в жіночий убір, супроводжувала її до вінця; хресні батьки; постільниці, які готували шлюбне ложе; дружки — подруги молодої* (з наук. літ.).

ПОСТІ́ЛЬНИЧИЙ *див.* **посте́льничий.**

ПОСТІЛЬЦІ́, ів, *мн. (одн.* **постіле́ць,** льця́, *ч.), заст.* Зменш.-пестл. до **постоли́.** *Сидить шевчик на стільці, На кумові постільці Пришиває латку* (С. Руданський); *Ми встали й пішли. Тільки постільці по сирій землі шелепають та сухі гілки потріскують* (У. Самчук); *Стою собі та й думаю: а дулі, щоб ви мене круг пальця обвели. Взувачки мала, постільці свинячі, щоб не шамтіло — шерстю догори* (Л. Костенко).

ПОСТІМПРЕСІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям в образотворчому мистецтві, що прийшов на зміну імпресіонізму наприкінці XIX — на початку XX ст., представники якого намагалися створити більш узагальнений і цілісний образ світу. *Постімпресіонізм у скульптурі виявився в посиленні раціоналістичних і неокласичних тенденцій, у прагненні до синтетичних узагальнень змісту й форми* (з наук. літ.); *Для постімпресіонізму характерні різні творчі системи та технічні засоби, що вплинули на подальший розвиток образотворчого мистецтва: роботи Ван Гога передбачили появу експресіонізму, Гоген проклав шлях до символізму й модерну* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТІМПРЕСІОНІ́СТ, а, *ч.* Послідовник постімпресіонізму. *Постімпресіоністи відмовилися від прагнення імпресіоністів відобразити миттєвість, натомість почали осмислювати тривалі стани навколишнього світу — матеріальні й духовні* (з наук.-попул. літ.); *У картині нідерландського художника-постімпресіоніста Ван Гога "Їдці картоплі" відчувається симпатія до селян і співчуття до їхнього важкого життя* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТІМПРЕСІОНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до постімпресіонізму, власт. йому. *Стиль Олекси Шатківського (1908–1979) формувався у стінах Варшавської академії мистецтв, в атмосфері постімпресіоністичних творчих шукань, що були характерні для варшавського середовища 30-х років* (із журн.).

ПОСТІМПРЕСІОНІСТИ́ЧНО. Присл. до **постімпресіоністи́чний.** *Чільне місце в системі художньої мови живописця посіла постімпресіоністично інспірована хронотопічна структура* (з наук. літ.).

ПОСТІМПРЕСІОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **постімпресіоні́ст.** *Сюзанн Валадон — французька постімпресіоністка, яка написала, крім пейзажів і натюрмортів, багато полотен у стилі ню, а також портретів* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТІНДУСТРІАЛІ́ЗМ, у, *ч., екон., соц.* Етап розвитку суспільства, який настає після індустріального суспільства. *Термін "постіндустріалізм" було запроваджено у науковий обіг англійським соціологом А. Пенті ще на початку XX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Щойно світ почав переходити до епохи постіндустріалізму, просвітницький інтелектуалізм, утілений в ідеології марксизму-ленінізму, перетворювався на архаїку* (з навч. літ.).

ПОСТІНДУСТРІА́ЛЬНИЙ, а, е, *екон., соц.* Прикм. до **постіндустріалі́зм.** *Траса, за нею біла дорога, склади, кущі, букові дерева, всюди розкидане сміття. У заростях навіть підземелля, схожі на бункери. Постіндустріальні часи, вони, здається, тепер триватимуть вічно* (Г. Пагутяк); *Чим більше я читав, тим дужче переконувався, що в сучасному постіндустріальному світі не лишилося місця для романтики та пригод* (М. Кідрук); *Провідна роль у постіндустріальному суспільстві відводиться сфері послуг, науці, освіті, а основним об'єктом діяльності стає торгівля інформацією* (з наук. літ.).

ПОСТІНФА́РКТНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який настає, розвивається після інфаркту. *Постінфарктний період характеризується збільшенням щільності рубця та адаптацією серця і триває від 2–6 місяців з моменту утворення рубця до 2–3 років* (з наук. літ.); *Постінфарктний тромб може розвинутися через роки після інфаркту* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТІНФЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який настає, розвивається після інфекційного захворювання. *Дизентерія Зонне у мавп постінфекційного імунітету не дає, тому вони після видужання легко захворіють від повторної зустрічі зі збудником інфекції* (з наук. літ.); *Підгострий постінфекційний кашель — це затяжний кашель після перенесеної респіраторної інфекції, який може тривати від 3-х до 8-ми тижнів* (з навч. літ.).

ПО́СТІНЬ, *присл., розм., рідко.* Через стіну. — *Гляди і словом не озивайся, щоб брати мої не почули: ти ж знаєш, що вони сплять постінь* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *у знач. прийм., з оруд. в. та прийм.* з. *Рядом з ними* [Радюком та Галею] *зайняли номер старі батьки, а постінь з ними оселилась Лекерія Петрівна* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСТІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пості́сувати.** *Дубова кора, постісувана з балок, валялася під ногами* (з газ.).

ПОСТІ́СУВАТИ, *рідко* **ПОСТЕ́СУВАТИ**, ую, уєш, *док., що.* Стесати все або багато чого-небудь. *Козаки вже постесували шаблями й обшмульгали червоними чобітками та срібними підківками високі шляхетські та князівські пороги* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСТКЛАСИЦИ́ЗМ, у, *ч.* Історичний період після завершення класицизму. *Одним із найновіших напрямів постмодернізму є посткласицизм, в основі якого є "ностальгія за Аркадією", туга за "втраченими цінностями" й "збезчещеною гармонією"* (з наук. літ.); *Посткласицизм у філософсько-освітньому розумінні історії почався в Україні з творів П. Куліша* (з навч. літ.); *У центрі селища Нова Водолага Харківської області є біло-блакитний Свято-Преображенський храм — приклад посткласицизму* (із журн.).

ПОСТКЛАСИЦИ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник посткласицизму. *Зоряним часом постмодерністського живопису й скульптури став початок 1980-х рр., коли відбулися програмні виставки в Базелі (1980) й Амстердамі (1980–1981). Їх учасники, художники різних країн, називали себе посткласицистами, неотрадиціоналістами* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТКЛАСИЦИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **посткласици́ст.** *Відома посткласицистка.*

ПОСТКЛАСИ́ЧНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після класичного (у 2, 3 знач.) періоду. *У посткласичний період (XI–XII ст.) мистецтво мая частково було під впливом тольтеків* (з наук.-попул. літ.); *З середини XVIII ст. естетика розвивається як самостійна наука. Період від 30-х років до кінця XIX ст. визначають як посткласичний* (з навч. літ.); *Посткласична латина має досить невелику різницю з класичним періодом: вона відрізняється більшою кількістю літературних стилів* (з наук. літ.).

ПОСТКОЛОНІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Період після епохи колоніалізму. *Україна — не єдина країна, яка піднялася, аби подолати в собі наслідки тоталітаризму й постколоніалізму* (з газ.); // Напрям у філософії, теології, політології, історії та літературі другої половини XX століття, спрямований на осмислення наслідків колоніального правління. *Як ідейна течія постколоніалізм вивчає ідентичність, культуру та літературу — у сенсі культурного конфлікту між колишніми або нинішніми колоніями та країнами-колонізаторами* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТКОЛОНІА́ЛЬНИЙ, а, е. Який наступає після епохи колоніалізму. *Коефіцієнт некорисної дії всіх цих закликів — підводитися з колін, прокидатися, читати історію з бромом і т. п. — просто вже катастрофічний. Що це, психоз нав'язливих станів, постколоніальний синдром чи просто елементарна неосвіченість?* (Л. Костенко); *Закономірним результатом пострежимної політичної динаміки українського суспільства є, відповідно, постколоніальний стан його культури* (О. Пахльовська); *Роман О. Забужко "Польові дослідження з українського сексу", у якому висвітлюється постколоніальна ситуація в українській культурі, набув великого суспільного розголосу та став бестселером у 1990-ті роки* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТКОМУНІ́ЗМ, у, *ч.* Етап в історії країн Східної Європи і колишнього СРСР після краху соціалістичного ладу, комуністичної ідеології. *Поняття посткомунізму відбиває загальне для сучасності переживання стану завершеності певного культурного періоду* (з наук. літ.); *Процес демократизації в умовах посткомунізму був детермінований створенням ринкової економіки та громадянського суспільства* (з публіц. літ.).

ПОСТКОМУНІ́СТ, а, *ч.* Колишній комуніст. *Цей посткомуніст намагається справити враження сучасного європейського політика. Наприклад, після голосування він спілкувався з журналістами молдовською, російською, англійською мовами й давав інтерв'ю французькою* (із журн.).

ПОСТКОМУНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до посткомунізму. *Сьогоднішня суспільна мораль, особливо в посткомуністичних країнах, визначається, з одного боку, посттоталітарним святенництвом, а з іншого — крайнім розгулом неприборканої вседозволеності* (Ю. Покальчук); *Відсвяткувавши свій надутий ювілей незалежности, Україна фактично ще не вийшла з системи координат посткомуністичного суспільства* (О. Пахльовська); *Вона підвела очі .. Перед її столиком стояв той, книгами якого вона зачитувалася, — відомий письменник, що давно мешкав у Парижі, емігрувавши сюди з країни посткомуністичного простору* (І. Роздобудько).

ПОСТКРИ́ЗОВИЙ, а, е. Який стосується періоду після кризи. *У періоді від 2002-го до 2010-го народжуваність в Україні поступово підвищувалася, найкращим роком був посткризовий 2009-й* (із журн.); *Посткризовий ринок праці так і не зміг показати відчутне зростання ні в позаминулому році, ні торік* (з газ.).

ПОСТКРИ́ЗОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **посткри́зовий.** *Як свідчить досвід, існує деякий відрив наукової теорії оборотного капіталу від існуючої практики, що обумовлено як трансформаційним станом нашої економіки, так і її посткризовістю* (з наук. літ.).

ПОСТЛЮ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Закінчення музичного твору. *Кожному епізодові — чи то арія, дует чи ансамбль — передує невелика інструментальна прелюдія, а завершується він постлюдією* (з наук. літ.).

2. Самостійна інструментальна або оркестрова п'єса. *У творчому доробку українського композитора В. Сильвестрова — цикл із чотирьох постлюдій, одна з яких — для сопрано, скрипки, віолончелі та фортепіано* (з навч. літ.).

ПОСТМАГМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Який відбувається, утворюється після виверження магми. *Із постмагматичних мінералів найпоширенішими є карбонати й серпентин* (з наук. літ.); *Найбільшу концентрацію літію спостерігають у постмагматичних утвореннях гранітної магми* (з наук.-попул. літ.); *Постмагматичні процеси відіграють велику роль в утворенні рудних родовищ корисних копалин* (з навч. літ.).

ПОСТМОДЕ́РН, у, *ч.* Історичний період після завершення модерну та особливий умонастрій, який поширився в цей час у багатьох сферах. *Франція породила покоління бунтівників і декомпозиторів, які підірвали устої чи, радше, залишки устоїв традиційного суспільства, схиляючи суспільство планети до все важчої форми розладів сприйняття і мислення, що проявились у філософії постмодерну* (Любко Дереш); *Основні світоглядні засади постмодерну — плюралізм, децентрація, фрагментарність, інтертекстуальність* (з наук. літ.).

ПОСТМОДЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **постмоде́рн.** *Старі совдепівські анекдоти .. дійшли до них* [австралійців] *аж тепер, із великим запізненням, поставши в австралійській рецепції як щось нове, ба навіть постмодерне* (К. Москалець); *Роблення квашеної капусти належало до татових привілеїв. Через двадцять років він передав його мені. Разом зі своїм рецептом, від якого я не відступаюся, незважаючи на всілякі постмодерні рекомендації* (Т. Прохасько).

ПОСТМОДЕРНІ́ЗМ, у, *ч.* Світоглядно-мистецький напрям, що виник та існує в період постмодерну. *Постмодернізм .. звільнив демонів для масової культури, поєднавши живе з мертвим, а діаманти з пластиком* (Г. Пагутяк); *Багато ідей і знахідок українського футуризму .. лягли в основу багатьох культурно-мистецьких напрямків середини — кінця нашого століття, таких різних як постмодернізм, попарт, конкретне мистецтво тощо* (С. Жадан); *Постмодернізмові властиві недовіра до авторитетів, деконструкція, гра та іронія, розмиття меж художніх жанрів, проголошення відносності істини та цінностей* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТМОДЕРНІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник постмодернізму. *В українській літературі на межі тисячоліть, починаючи з 90-х, окреслилися 2 лінії: постмодерністи і нативісти — це в часопису "Критика" знайшли такий термін* (Ю. Андрухович); *Відповідно до твердження про протистояння модернізму і постмодернізму народницькій літературі, можна вважати, що українські постмодерністи протистоять шістдесятникам* (В. Неборак); *Якщо запитати маленького зеленого чоловічка, з чого складається він сам, почуємо відповідь справжнього постмодерніста: "Я, мій пудель і дідько в моєму пуделі"* (Ю. Іздрик).

ПОСТМОДЕРНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до постмодерністів, постмодернізму. *Важливим засобом утілення постмодерністичної моделі літератури є гра, яка виявляється в карнавальності, що притаманна постмодерністському світогляду* (з наук. літ.); *Постмодерністичний фемінізм ствердив право жінки на місце в культурному дискурсі* (з публіц. літ.).

ПОСТМОДЕРНІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **постмодерністи́чний.** *Ознакою часу є той факт, що постмодерністичності набувають не тільки культурні та наукові відносини, але й суспільно-політичні й зовнішньополітичні також* (з наук. літ.).

ПОСТМОДЕРНІСТИ́ЧНО. Присл. до **постмодерністи́чний.** *Який труд рідний для мене? Вигадувати сюжети, писати навмання, шліфувати стиль.., забувши про тих безталанних ексцентриків, які руйнували стиль або постмодерністично (слівце!) глузували з нього, пародіювали* (К. Москалець).

ПОСТМОДЕРНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **постмодерні́ст.** *До канону українського постмодернізму лекторка зараховує "найпостмодернішого з постмодерністів" Юрія Андруховича та "наймодернішу постмодерністку" Оксану Забужко* (із журн.).

ПОСТМОДЕРНІ́СТСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **постмодерністи́чний.** *Музика звучала дещо постмодерністська, хоч у ній було чимало від класичного джазу* (Ю. Покальчук); *Саме пастиш визначають як основний модус постмодерністського мистецтва* (з наук. літ.); *Велика частина творів модернізму і вся постмодерністська література XX ст. базується на якнайширшому використанні всього масиву попереднього красного письменства* (з навч. літ.).

ПОСТМОДЕ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **постмоде́рний.** *Що є істина? Де саме в модерніста Томаса С. Еліота "поняття істини" застосовується як припис? І чим, у такому разі, відрізняється від цієї словесної авторитарної "істини" "концепція постмодерности, яка задає нову парадигму мислення"?* (К. Москалець); *Постмодерність вбачає основну проблему в уникненні фіксованості, у наданні можливостей для постійного перегляду складових ідентичності* (з наук. літ.).

ПОСТМОДЕ́РНО. Присл. до **постмоде́рний.** *Творці серіалу взяли повість "Кайдашева сім'я" лише за основу та повністю перенесли на сучасний ґрунт. Вийшло вельми модно, постмодерно та свіжо* (із журн.).

ПОСТМОДЕРНО́ВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **постмоде́рний.** *Постмодерн і вся постмодернова візія бачиться як щось, що протистоїть класичному, чомусь, певним чином пов'язаному з класичним баченням світу* (В. Неборак).

ПОСТМОДЕРНО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **постмодерно́вий.** *Письменник М. Павич особливо переймається долею рідної Сербії. Саме цій проблемі, за всієї своєї постмодерновості (фантасмагорійності, нелінійності, інтерактивності тощо), присвячено найвідоміший роман Павича "Хозарський словник"* (з публіц. літ.).

ПОСТМОДЕРНО́ВО, *розм.* Присл. до **постмодерно́вий.** *Меморіал виглядає дуже сучасно, постмодерново* (з газ.); // *у знач. пред. Прикмета нашого часу — цинізм. Якщо хтось думає, що цинізм — це модно і постмодерново, то глибоко помиляється. Цинізм — такий самий вияв неповноцінності й слабкості, як і відверте боягузтво* (із журн.).

ПОСТНАТА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед.* Який стосується періоду безпосередньо після народження. *В ембріональний період печінка виконує роль кровотворного органа, а в постнатальний — депо крові, де синтезуються та депонуються жиророзчинні й водорозчинні вітаміни та вітаміноподібні речовини* (з наук. літ.); *Постнатальний розвиток поведінки відрізняється специфічними закономірностями й протікає по-різному в різних тварин, оскільки їхні дитинчата народжуються на різних стадіях зрілості* (з навч. літ.).

ПО́СТНИК *див.* **по́сник.**

ПО́СТНИЦЯ *див.* **по́сниця.**

ПОСТНУЛЬОВИ́Й, á, é, *розм.* 1. Нескінченно малий, майже відсутній. *Невже Вам і Вашим численним службам не був відомий постнульовий рейтинг деяких осіб, що несамовито рвалися на Олімп?* (Б. Олійник).

2. Який іде, наступає після 2000 року. *Автостанція цілком і повністю тепер вписується в передовий дизайн постнульових років* (з газ.).

ПОСТО́БРАЗ, у, *ч., книжн.* 1. Зоровий образ *(див.* **о́браз**[1] 5) щойно розглядуваного об'єкта, який виникає в пам'яті після зникнення його з поля зору; післяобраз. *На 30 секунд зафіксуйте погляд на чорній точці, а потім переведіть його на рівномірну білу поверхню. Зверніть увагу на кольори постобразів і порівняйте їх із кольорами оригінальних стимулів* (з навч. літ.).

2. Образ *(див.* **о́браз**[1] 1), що виникає внаслідок переосмислення раніше прочитаного, побаченого і т. ін. *Постобрази війни виникають після закінчення бойових дій* (із журн.).

ПОСТОВБИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* Стовбичити якийсь час. *Постовбичивши мовчки хвилин із десять, він незграбно розкланявся й почовгав додому* (І. Білик).

ПОСТОВБУРІ́ТИ, іє, *док., розм.* Розвинутися в рості, стати стовбуром (про наземну частину дерева). *Дуб постовбурів;* * Образно. *Хлопці були ще в таких літах, коли вони .. самі підставляють свої ніжні щічки для материного поцілунку, коли вони, наче деревця без кори, — ще не огрубіли, не постовбуріли* (Грицько Григоренко).

ПОСТОВИ́Й[1], á, é. Прикм. до **пост**[1] 1. *Мати виносить з постової будки весло й ліхтарі* (О. Донченко); *Зоран ще раз оглянув черево лінкора. Потім зійшов із постового майданчика, оглянув ангар* (В. Єшкілєв); // Який стоїть на посту, на варті. *Постовий полісмен мав би всі підстави затримати його за порушення тиші й порядку* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса); // *у знач. ім.* **постови́й,** во́го, *ч.* Той, хто стоїть на посту, на варті. *На одній з лавок, схилившись на кошик, самотній чоловік куняє, перед ним знічев'я зупиняється постовий, і вже виникає конфлікт* (О. Гончар); *В одному з боїв наші стрільці захопили у Коршеві на залізничній станції двох більшовицьких постових* (М. Андрусяк); *Один із двох постових .. захворів чумою, а другого .. забрали на карантин* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОСТОВИ́Й[2], á, é, *церк.* Прикм. до **піст.** *Зліз він лише місяць тому, в такий же надвечірній час, коли рідко і тоскно дзвонив постовий дзвін* (З. Тулуб); *Буває благовіст звичайний у великий дзвін, а до Великопісних часів — благовіст постовий у менший дзвін* (з рел.-церк. літ.).

ПОСТОВПІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* Остовпіти (про всіх або багатьох). *Люди обступили його довкола і постовпіли. — Бідний чоловік! Два місяці нічого не їв!* (І. Франко); *— Сідайте на воза, товариші студенти, — каже людина з сивим йоржиком, не звертаючи уваги на те, що приїжджі постовпіли коло машини* (Ю. Яновський); *Штокало дихнув на нас ядучим тютюновим духом з рота. — Сідайте, чого ви постовпіли?* (Григір Тютюнник); *Не стримався* [солдат], *не стерпів лайки, вихопив сокиру з-за пояса — і на капітана... Всі постовпіли* (Ю. Хорунжий).

ПОСТОГНА́ТИ, огну́, о́гнеш, *док.* 1. Стогнати якийсь час. *Полежить* [Онопрій] *троха, постогне тихенько, а далі встане та й знов помаленьку починає порпатися* (І. Франко); *Йона .. сховав у долонях обличчя і трішечки постогнав, але не заплакав* (О. Ульяненко); // *перен., розм.* Нарікати на щось, ремствувати якийсь час. *Одначе вони постогнали, погомоніли й таки мусили платить* (І. Нечуй-Левицький); *Коляда спробував постогнати.., але я голосно заявив, що зараз буде коньяк, до того ж — найкращий з німецьких коньяків, — і скупердяєві вже нікуди було відступати* (П. Загребельний).

2. Почати стогнати, застогнати. *Спазма витягала, здавалося, всі нутрощі наверх. Яка мука! Зіна спробувала постогнати...* (Ю. Смолич); *Кашляла людина. Кашляла болісно, надривно, замовкаючи тільки для того, щоб з мукою постогнати* (В. Речмедін).

ПОСТО́ГНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посто́гнувати** і звуки, утворювані цією дією. *Тільки я міг примиритися з тим сопінням та вдоволеним постогнуванням Санька* (Ю. Збанацький); *Філик отерп. Він удавив у собі плач. Його постогнування притихло. Він приліг, не дихаючи* (Б. Харчук); *Як гомін міста переб'є постогнування горлиць, тоді почнеться Служба Божа* (Т. Прохасько).

ПОСТО́ГНУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Стогнати стиха час від часу. *Хвора жінка важко дихала і стиха постогнувала* (М. Коцюбинський); *Мати прокинулась. Спираючись на лікоть і постогнуючи від ревматичного болю, звелася і сіла в ліжку* (Ирина Вільде); *Органіст лежав незворушно, лише вряди-годи постогнував* (Валерій Шевчук); *Старий розмальований дерев'яний ослін, наскрізь продірявлений шашелем, аж постогнує під вагою доброго десятка чоловіків, які тісно усілись і димлять самокрутками* (В. Логвиненко); *Вітер завива понад річкою, постогнує тихо верба* (А. Дімаров).

ПОСТО́ЄВИЙ, а, е, *заст.* Стос. до постою (у 2 знач.). *На Гетьманщині було встановлено 4–6-денну панщину. Селяни відбували також інші повинності — подвірну, постоєву (утримання царських військових підрозділів та іноземних найманців), шляхову* (з навч. літ.).

ПОСТОЛА́КАННЯ, я, *с., зневажл.* Дія за знач. **постола́кати.** *Шавулине одверте постолакання навіть починало подобатись йому: тільки напідпитку така парсуна може вивернути своє нутро* (М. Стельмах).

ПОСТОЛА́КАТИ, аю, аєш, *недок., що і без прям. дод., зневажл.* Те саме, що **пастала́кати.** *Ну, вже! як сяде та як почне постолакати!* (Сл. Б. Грінченка); — *Чув я, Одарко, як постолакають язики в Васютинцях, та й не вірю* (Іван Ле); *Він тільки постолакав чортзна-що, а коли дійшло до діла, злякався* (П. Загребельний).

ПОСТОЛИ́, і́в, *мн. (одн.* **пості́л,** тола́, *ч.).* 1. *заст.* М'яке селянське взуття з цілого шматка шкіри без пришивної підошви, яке звичайно носили з онучами, прив'язуючи до ніг мотузками (волоками). *Куди ти вбрався на стіл з постолами?* (Номис); *Він ішов звільна, щупаючи перед собою стежку костуром та ногами, обутими в шкіряні постоли* (І. Франко); *Майже зникли з Підгір'я й Гуцульщини постоли — це предковічне взуття злидарів* (П. Козланюк); *До учнівського гурту збоку тихо підійшов у м'яких шкіряних постолах старий, але кремезний ще дід* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *діал.* Личаки. *А ще, правда, на козакові Постоли в'язові* (з думи); *Сей голяка в лихій семирязі* [серм'язі] .. *і в'язових постолах — се та козаччина гола і боса, яка ні з чим кидається на бісурмена* [бусурмена], *що вже встиг зробити з ловів на українського невільника зовсім звичайний промисел* (М. Грушевський); *Зашнуровані перехрестям волок, вони* [постоли] *під колінними ямками закінчувались двома вузликами .. і оці ноженята, що стрімко вибивались з червоних берестяних постолів, одразу кинули жар до обличчя* (М. Стельмах).

△ **Мо́рщити постоли́** *див.* **мо́рщити.**

◇ **Озу́ти (взу́ти, обу́ти** *і т. ін.)* **в постоли́ (в ла́пті)** *див.* **озува́ти; Постоло́м добро́ во́зять (но́сять)** *див.* **вози́ти.**

ПОСТО́ЛИК *див.* **посто́лики.**

ПОСТО́ЛИКИ, ів, *мн. (одн.* **посто́лик,** а, *ч.).* 1. *заст.* Зменш.-пестл. до **постоли́** 1. *Знов позбирала все, що мені треба, і дві пари постоликів розгорила та й однесла до сусід* (Ганна Барвінок); *Сама ж Килина сиділа на дубовій лаві і пряла .. Її нога в постолику із старого чобота хиталася ритмічно* (В. Земляк); *Мартин витяг з-під поли постолики. — На, взуй! Ми підемо аж он туди, — каже він, показуючи за обрій* (К. Гриб).

2. *діал.* Зменш.-пестл. до **постоли́** 2. *Куца Наталка відпустила пса і пішла через дорогу додому, а той малий сів на її плече й весело замотав ноженятами, взутими у крихітні луб'яні постолики* (Валерій Шевчук).

ПОСТОЛИ́ЩА, и́щ, *мн. (одн.* **постоли́ще,** а, *ч.), розм.* Збільш. до **постоли́.** *Ой вулиця та й широкая, Чого трава невисокая? Бо парубки та й ізтоптали Великими та й ножищами, .. Подертими постолищами* (з народної пісні); *Василь натрапив на великі постолища, що були зіплені спереду і ззаду* (І. Чендей).

ПОСТОЛИ́ЩЕ *див.* **постоли́ща.**

ПОСТОЛО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **постоли́.** *Постолова шкіра.*

ПОСТОЛЯ́Р, а́, *ч., заст.* Майстер, який робив постоли. *Школярі за день відвідували по три-чотири хати-майстерні. У кузні дізналися, навіщо і як підковують коней. У постоляра побачили, як виготовляють і прикрашають постоли. Поліпили з сиру коників та баранців, повчилися писати космацькі писанки* (з газ.).

ПОСТО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Стомитися (про всіх або багатьох). *Льощі і Жені довелося щось понад годину чекати своїх будівельників .. — Постомлювалися? .. Як не як — робота важкувата* (Ю. Мокрієв); *Жайворонки вже постомлювалися за день калатати в дзвоники, зрідка так озиваються співучими горлечками* (Є. Гуцало).

ПОСТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Стоптати (у 1 знач.) багато чого-небудь. — *Краса злиняє, сині жупани зносяться, цвяшки постоптує* [Грицько], *а господарства він із роду не провадив і серце в його* [нього] *жорстоке* (Ганна Барвінок).

2. Стоптати (у 2 знач.) багато пар взуття (також про багатьох). *Вони танцювали доти, доки черевички не постоптували* (з казки); *Батьки незчулися, як їхня малеча постоптувала кілька пар літнього взуття* (із журн.); // *розм.* Натрудити ноги. *Натуральне взуття з конопляної тканини не дозволить вам постоптувати своїх ніг* (з мови реклами).

ПОСТО́ПТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Стоптатися (про багато пар взуття). *Чоботи постоптувалися.*

ПОСТОРІНКО́ВИЙ, а, е. Який здійснюється за сторінками, сторінка за сторінкою. *У ділових паперах найчастіше використовують підрядкові посторінкові виноски* (з наук.-попул. літ.); *Повноту банківських виписок з'ясовують за їхньою посторінковою нумерацією та перенесенням посторінкових підсумків* (з навч. літ.).

ПОСТОРІНКО́ВО. Присл. до **посторінко́вий.** *Свої опуси він продавав посторінково* (Ю. Андрухович).

ПОСТОРОЖИ́ТИ, жу́, жи́ш, *док., кого, що.* Сторожити якийсь час. *Уранці старші брати пішли на полювання, а найменший заховався, щоб посторожити Жар-птицю та й заснув* (з казки); *Петров .. молив маму, щоб тато посторожив фабрику ще одну ніч, а потім хоч на два тижні до ліжка* (Олекса Ізарський).

ПОСТОРОЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, на чому, біля кого — чого і без дод.* Сторожувати якийсь час. — *Ну, лягай, Огоньков. Лягай. А ти, дівчино, іди спати. Я біля нього посторожую* (Григорій Тютюнник); *Стемпковський .. розпорядився, аби один із чиновників зостався з двома солдатами посторожувати до ранку склеп* (В. Чемерис); *Тут поставили свій третій табір. Усе необхідне підняли знизу на мотузках. Тим самим способом час від часу спускали вниз когось із жвавіших гномів .. — обмінятися новинами чи посторожувати* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна).

ПОСТОРОНИ́ТИСЯ, роню́ся, ро́нишся. Док. до **сторони́тися.** *Посторонились прохожі, щоб проїжджачому просторіше було* (А. Свидницький); *Одмикаючи двері, він посторонився і .. дав дорогу Хомі* (Н. Рибак); *Кінь посторонився, ніби тим говорячи: "Проходьте собі, люди добрі"* (В. Близнець); *Всі, хто хоч день жив з отієї ласки, хто з'їв хоч шматок ласкаво поданого хліба, хто переступав з проханням чужий поріг, — все то ваші. Умійте тільки знайти дорогу до їх сердець, зумійте змусити задрижати таємні струни їх душ, не облайте згірдливим словом, не посторонітесь* (Г. Хоткевич).

ПОСТОРО́НКОВИЙ, а, е. Стос. до посторонка. *Посторонковий запряг — найпростіший з усіх видів запрягання. Він здійснюється одними посторонками, що з'єднують хомут із орчиком* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТОРО́ННІЙ, я, є, *розм.* Те саме, що **сторо́нній** 2, 3. *Примушує мене в тій хвилі промовчати .. велика, стороння сила* (І. Франко); — *Якщо вже ти недоліткові дозволяєш любовні шури-мури, то хай.., а ефір засмічувати сторонніми словами — не смій...* (О. Гончар); *Я вів себе під слідством зібрано, з слідчим про справу зовсім не говорив, а лише на сторонні теми* (В. Рубан); // *у знач. ім.* **посторо́нній,** нього, *ч.;* **посторо́ння,** ньої, *ж.* Той (та), хто непричетний до кого-, чого-небудь, прийшов, з'явився і т. ін. з іншого місця, іншої місцевості тощо. *Ніхто з посторонніх не вгадав би, чим те лахміття було перед хвилиною* (Л. Мартович); *Турок, вчувши постороннього, ліниво повернув голову, розплющив одне око, знічев'я подивився на гарно вбраного молодого пана, позіхнув і знову задрімав...* (В. Чемерис); * У порівн. *Марина пустила мотузок і стала на узбіччі, як стороння, якій немає діла ні до мене, ні до копаниць з дровами* (Р. Андріяшик).

ПОСТОРО́НОК, нка, *ч.* Міцний ремінь або мотузок, що з'єднує в упряжці хомут із орчиком. *В коляску запрягли дванадцятеро коней, по парі впростяж, перевивши хомути і посторонки стьожками і червоним люстрином* (О. Стороженко); *Явтух Каленикович обходить упряжку, поправляє перекрученого посторонка, вуздечку, пересуває наритника* (Ю. Яновський); *Вулицями з порваними посторонками бродили обозні коні* (Р. Андріяшик); *Ліниво натягуючи посторонки, упираючись ногами у всипаний гноєм круг і хитаючись, ідуть коні у приводі* (Л. Смілянський, пер. з тв. І. Буніна); // *розм.* Узагалі мотузка, поворозка і т. ін. *Малі хлопці виглядали купами з вікон дзвіниці, ждали черги, щоб останній раз потягти .. дзвони за посторонки та погратись дзвонами* (І. Нечуй-Левицький); *Взяв на себе* [Івоніка] *киптар, поверх того старий сердак, скрутив із соломи посторонок, обперезався ним .. і, взявши бук у руки, пішов* (О. Кобилянська); — *Я бачив, як гаучо обробляють землю в пампасах: у них замість плуга — ломака з сучком, а замість борони — оберемок тернового хмизу, який вони волочать на посторонках із сириці* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОСТОРЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **посторцюва́ти.** *Коноплі пов'язані в горстки і посторцьовані.*

ПОСТОРЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *кого, що, діал.* Док. до **сторцюва́ти** 2. *Бідняк взяв Псякревського на плечі і поніс на грядки до свого сусіда-багача. Посторцював його в цибулі й повісив йому торбу* (з казки); *Іванко .. нахилився над Вавилом. Той лежав обличчям униз і постогнував: — Підійми мене... Дай меч... Іванко посторцював Вавила, прислонив до дуба* (Р. Федорів); *Посторцювати снопи.*

ПОСТО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посто́чувати.** *Всі ринви посточувані.*

ПОСТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що і без прям. дод.* Сточити *(див.* **сто́чувати**[1] 1) усе або багато чого-небудь. *Дві хати порожні стояли .. Дак ми до тих хат уночі нишком підкотилися і до ранку вибрали все дерево. Найняли майстра, посточували, погемблювали* (М. Куліш); *В Антошика виникла смілива думка: посточувати короткі болти* (М. Ю. Тарновський).

ПОСТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Сточити *(див.* **сто́чувати**[3]) усе або багато чого-небудь. *Вернувся* [Мокій] *до пролому, забрав ніжку з прив'язаним простирадлом. Одв'язавши його та передерши ще раз надвоє, посточував кінці й прив'язав знову* (Ю. Мушкетик); *На своїх поясах, котрі вони посточували один до одного, опустили* [вершники] *у яму Вірного* [коня] (В. Чемерис).

ПОСТО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок., розм.* Раз у раз зупинятися і стояти якийсь час. — *Три псиі! цу-цу! Наперед турми один, а два по боках, а я ззаду. Іду та й постоюю* (І. Франко); *Вона майже з пів року не була в місті, й воно її так тепер оголомшило з своїм барвним багатством вистав, усяких барвних матерій, черевиків, хусток, скла, посудини прорізного роду й сорту, що вона, мов заворожена, постоювала перед усім тим, потопаючи в міркуванні з подиву* (О. Кобилянська); *Довго ждуть селяни, сновигаючи і постоюючи на снігу: борошна їм нема, а ждуть!..* (В. Барка).

ПОСТОЯ́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* 1. Той, хто тимчасово живе в заїзді *(див.* **заї́зд**[1] 1), на постоялому дворі, в готелі і т. ін. *Власник заїзду подав Михайлові зачитану вже, мабуть, не одним постояльцем газету* (Ю. Збанацький); *Я розпрощався зі столичним хостелом .. та його постояльцями .. і взяв курс на аеропорт* (М. Кідрук); *Д'Артаньян став розплачуватися за розмарин, олію й вино — єдине, на що витратився хазяїн заїзду, бо постоялець дотримувався дієти, на відміну від свого жовтого коня* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Той, хто живе на квартирі в кого-небудь; квартирант. *Район непоганий, метро поруч .. Квартиранти — народ не перебірливий. І то Ігор каже — частенько постояльці міняються* (А. Кокотюха); * У порівн. *В рідній хаті, а тримався* [син], *наче не свій, наче постоялець* (О. Гончар).

2. *заст.* Солдат або офіцер, що стоїть постоєм де-небудь, у когось. *Оберлейтенант Безрух, єдиний з чотирьох постояльців, чудово говорив рідною їй мовою* (Іван Ле); *Небалакуча й відлюдкувата Килина Левкові корилася безвідмовно, та коли він був на фронті, а село кишіло військовими, солдати-постояльці завжди грілися біля неї* (Микита Чернявський).

ПОСТОЯ́ЛИЙ, а, е. Стос. до постою. *Таке воно життя... А зараз? Куди зараз? Що кажеш, у постоялий дім? Фі, рудий і вусатий, що за несмак!* (М. Гримич); // *у знач. ім.* **постоя́ле,** лого, *с., іст.* Плата за постій (у 1 знач.); комірне (*див.* **комірний** 3). *Заплатити вчасно постояле.*

Заї́жджий (заї́зний, постоя́лий, постоя́льний) двір *див.* **двір**[1].

ПОСТОЯ́ЛИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **постоя́лець** 1. *Ганна Остапівна сама запропонувала взяти її* [Марусю] *до себе на постій, хоча тепер іноді й нахваляється жартома, що за неспокійну вдачу постоялиці братиме з неї додаткову подать* (О. Гончар); *Я .. побачила з вікна густі зарості бузку і щось схоже на квіткові клумби. "Цим займалася одна з моїх постоялиць", — пояснила фрау* (І. Роздобудько).

ПОСТОЯ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **постоя́лий.** *Постояльне житло;* // *у знач. ім.* **постоя́льне,** ного, *с., іст.* Плата, яку вносили громадяни для задоволення державних або місцевих громадських потреб; повинність (у 2 знач.) за постій. — *Я ж ще плачу постояльне у поміч бідним* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чи то ж кравець бере коли з нього за пошиття одягу, чи то каштелян вимагає постояльного, як у замку своєму його пригостить?* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

Заї́жджий (заї́зний, постоя́лий, постоя́льний) двір *див.* **двір**[1].

ПОСТОЯ́НЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Те саме, що **постоя́лець.** *По обіді обидва постоянці покинули село одночасно, проте десь на пів милі відстані шлях розплітався, один путівець провадив до села Дон Кіхотового, а другий туди, куди мав їхати дон Альваро* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Яхидна* [єхидна] *фурія раденька .. Махнула швидко до троянців, щоб сих латинських постоянців по-своєму осатанить* (І. Котляревський); * У порівн. *Однокрилові що? Поїв, погрався своїми блискітками і спати. Як той постоянець! А Кузьці розсадник сторожувати треба* (Григір Тютюнник).

ПОСТО́ЯНКА, и, *ж., заст.* 1. Зупинка (у 2 знач.). *До трамвайної постоянки — сорок кроків .. Калюжі тихо замислились на вечірнє небо* (М. Хвильовий).

2. Зупинка (у 3 знач.). *На постоянці невільників розв'язали* (З. Тулуб).

ПОСТО́ЯТИ, о́ю, о́їш, *док.* 1. Стояти якийсь час. *Вийшов* [Санько] *з хати. Трохи постояв біля порога, подумав... Куди б його піти?..* (Б. Грінченко); *Він постояв трохи на місці, сподіваючись, що Марічка надійде зараз* (М. Коцюбинський); *Лукія постояла в нерішучості, зробила крок, а потім знову спинилася* (П. Кочура); *Гіпатія підійшла до берега, постояла, дивлячись на журливий потік* (О. Бердник); // Не рухатися або не працювати якийсь час. — *Панночко-голубочко! — було просить Марта, вичісуючи мою косу. — Постійте спокійно хоч хвилиночку* (Панас Мирний); — *Або то вже й постояти не можна? — спокійно промовила Дарка, — таж я не конєка* [коняка] (Леся Українка); — *В неї роботи до самої суботи. — Оце ж і в мене така історія: ні в будень, ні в свято не постоїш* (М. Стельмах); — *Ну, ведіть уже, чи що, — буркнув Вітька. — Бо мені набридло вже стояти... на даному етапі. — Постоїш, не до молодої тебе конвоюватиму* (В. Чемерис); // *з ким, розм.* Стоячи, поговорити з ким-небудь. *Там травиця зелена І дівчина Олена. Там воликів напоїш, З дівчиною постоїш* (з народної пісні); — *Вийду вранці до корови, Я корову напою, Подою, З паробками постою, Постою* (Т. Шевченко); — *А йди лишень сюди, Мотре, щось маю тобі сказать. — .. З чорнявим постояла б, а рудому — зась* (І. Нечуй-Левицький).

2. Перестати діяти, рухатися; зупинитися на якийсь час (про машини, транспортні засоби і т. ін.). — *Завод постояв щось з пів року та к бісовому батькові і розвалився* (Панас Мирний); — *Сьогодні знову НЛО бачив... Летіло по небу. Потім зупинилося .. Постояло, потім розвернулося, швидко полетіло назад і — зникло. Це ж треба!* (В. Нестайко); — *За нашої відсутності "Бонадвентур"* [корабель] *буде в більшій безпеці. Нехай постоїть у порту* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Бути, утримуватися в попередньому стані якийсь час. [Я в д о к и м:] *Мені треба б було як зоря в поле та просо скосить, бо як ще з день постоїть — висиплеться* (М. Кропивницький); *Жниварки відремонтовано. За три дні вони виїдуть косити жито. Пшениця ще може постояти днів сім* (О. Донченко); — *Може, спершу покажемо йому церкви, печери й твоє друкарське діло? — Усе покажемо, — всміхнувся тихо Іустин. — Ніде не дінеться! Стояло сотні років і, Бог дасть, ще постоїть* (Василь Шевчук).

3. *тільки наказ. сп.* постій, постійте, *розм.* Уживається в знач. п о ч е к а й (п о ч е к а й т е), н е п о с п і ш а й (н е п о с п і ш а й т е). [С е с т р а М а р х в а:] *Матушка гуменя, постійте — я відімкну* (Панас Мирний); *Нащо йому бонна, коли йому вже — постійте — скільки?.. — сім років, дев'ятий... ах, ні, він помилився: сім — восьмий* (М. Коцюбинський); — *Зараз підемо до курятника. Буде вам свіженьке яєчко .. — Постійте, зараз винесу, — сказала жінка, нахиляючись, щоби увійти в низенький сарайчик* (І. Роздобудько); // Виражає заперечення, незгоду з ким-, чим-небудь. — *Постійте, — втрутився Сев, — ви брешете. Корабель цей — для учнів морської школи* (Ю. Яновський); — *Постій, постій, — повільно звівся за столом Гнат і чинно, дещо театрально заклав праву руку за борт кітеля. Очі його війнули холодом. — Ти куди звертаєш? Та ти знаєш?..* (Григорій Тютюнник); — *Але ж постій, Кириле... ти заговорюєшся, проповідуючи печерну мистецьку схиму і печерну офірність* (С. Процюк); // Уживається для вираження погрози; зажди (у 3 знач.), постривай (у 2 знач.). — *Ось постій, — каже, .. — дай мені тебе за космаки піймати; я тобі покажу свою старість!.. Смійся, смійся! Засмієшся ти в мене на кутні!..* (П. Куліш); — *Ага? так ви не хочете бунтовщика видати? не хочете?.. Так ви бунтувати?.. га?.. Постійте ж, я вас побунтую! — кричить пан* (Панас Мирний); — *Постійте ви, хамове плем'я, пізнаєте ви, з ким маєте діло!* (І. Франко).

4. *розм.* Побути, пожити де-небудь якийсь час. *Отаман з своєю ватагою постояв на лимані з тиждень і почав збиратись додому* (І. Нечуй-Левицький); [К и л и н а:] *Аби довідалися, що горіло, то й набіжать з села людиська тії! То вже хіба постій тут, Лукашуню* (Леся Українка); *Ярополк же постояв декілька днів коло Чернігова і вернувся в Київ, і розпустив воїв* (В. Чемерис); // *ким, біля чого.* Працювати ким-небудь, виконувати якусь роботу (перев. стоячи) якийсь час. *Відтоді, як доля звела його в Чаплинці з Оленчуком, як постояв він разом з дядьками простим молотобійцем біля ковадла і покуштував їхнього хліба, вже не покидало його відчуття того, що якоюсь часткою душі він мовби належить цим людям і не може бути байдужим до них, як раніше* (О. Гончар).

5. *за кого — що, розм., заст. за ким — чим, перен.* Оборонити від нападу, захистити від кривди, образи, наруги кого-, що-небудь. — *Прощайте!.. Постійте, брати, до кінця За край .. і за славу козачу!* (М. Старицький); — *Нема кому постояти за мною, нема кому чести моеї дівочої непорочної оборонити* (Б. Лепкий); — *На тебе й була надія, Федотику. Ти вже за всіх нас постоїш* (І. Микитенко); — *Не малий я вже, слава Богу, і сам зумію постояти за себе...* (Ірина Вільде); *В ділі Шкурупій був гарячий, беручкий, умів постояти за справедливість* (Ю. Бедзик).

◊ **Става́ти / ста́ти під [шлю́бний] віне́ць <Стоя́ти / посто́яти під вінце́м>** *див.* **става́ти.**

ПОСТПАКЕ́Т, а, *ч.* Пакунок, пакет із поштовою кореспонденцією в один пункт. *Листи та бандеролі добирають у такому порядку, щоб виключити можливість їх пошкодження при запакуванні постпакетів* (з мови документів).

ПОСТПЛІОЦЕ́Н, у, *ч., геол.* Період після неогену, сучасний етап історії Землі, третій (поточний) період кайнозойської ери. *Відкладення епохи постпліоцену покриті суцільними чохлом карбонатних макропористих лесоподібних суглинків і лесів плейстоценового віку* (з наук. літ.); *Постпліоцен почався 2,588 мільйонів років тому і триває досі* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТПЛІОЦЕ́НОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **постпліоце́н.** *Родовища вуглеводнів утворились у постпліоценовий час і, напевно, продовжують формуватися в сучасну епоху* (з наук. літ.).

ПОСТПОЗИТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Загальна назва різних методологічних концепцій і напрямів, які у другій половині XX ст. прийшли на зміну ідеям логічного позитивізму. *Постпозитивізм висуває так звану методологію дослідницьких програм, ідеї гуманізації науки, теоретичного плюралізму та історичного контексту науки* (з наук.-попул. літ.); *У 70–80-ті рр. XX ст. постпозитивізм поставив наукові концепції в залежність від культурологічного, соціального та світоглядного контексту* (з навч. літ.).

ПОСТПОЗИТИВІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прибічник постпозитивізму. *Погляд щодо існування в історії людства різних типів наукової раціональності, які майже неможливо зіставити між собою на підставі якихось критеріїв, оскільки таких спільних і єдиних для всіх часів критеріїв немає, послідовно відстоювали філософи-постпозитивісти Т. Кун, Р. Рорті, К. Поппер та інші* (з наук. літ.).

ПОСТПОЗИТИВІ́СТКА, и, *жс.* Жін. до **постпозитиві́ст.** *Послідовна постпозитивістка.*

ПОСТПОЗИТИВІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до постпозитивізму, постпозитивістів. *Постпозитивістська традиція мислення зіграла величезну роль у розвитку філософії та методології науки XX ст.* (з навч. літ.).

ПОСТПОЗИТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **постпози́ція;** протилежне п р е п о з и т и в н и й. *Постпозитивний компонент "-знавець" уживають на позначення спеціаліста певної галузі знань (державознавець, ландшафтознавець, патентознавець, перекладознавець, скіфознавець)* (з наук.-попул. літ.); *Нерідко у віршовому та поетичному мовленні одночасно вживають препозитивне й постпозитивне означення* (з навч. літ.).

ПОСТПОЗИТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *жс., лінгв.* Властивість за знач. **постпозити́вний;** протилежне п р е п о з и т и в н і с т ь. *Постпозитивність означення і його виділення логічно-інтонаційним наголосом — характерна риса будови поетичних словосполучень у В. Сосюри* (з наук. літ.).

ПОСТПОЗИТИ́ВНО, *лінгв.* Присл. до **постпозити́вний;** протилежне п р е п о з и т и в н о. *У Шевченковій "Мар'яні-черниці" епітет "сердешна" до слова "дитина" пояснено постпозитивно: "Сердешна дитина! Обідране; ледве, ледве Несе ноженята..."* (з наук. літ.).

ПОСТПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **постпозити́вний;** протилежне п р е п о з и ц і й н и й. *Постпозиційні артиклі існують в румунській та болгарській мовах* (з наук. літ.); *Якщо іменна частина підмета має означення, що стоїть у множині, то й присудок, коли він постпозиційний, також ставиться у множині, напр.: П'ять високих сосон росли на галявині* (з навч. літ.).

ПОСТПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *жс., лінгв.* Властивість за знач. **постпозиці́йний;** протилежне п р е п о з и ц і й н і с т ь. *Дослідники часто зважають на більш регулярну постпозиційність прикладки порівняно з препозиційним її вживанням* (з наук. літ.); *У німецькій мові переважна більшість уточнювальних конструкцій демонструє постпозиційність уточнювального компонента щодо уточненого* (з навч. літ.).

ПОСТПОЗИЦІ́ЙНО, *лінгв.* Присл. до **постпозиці́йний;** протилежне п р е п о з и ц і й н о. *Заперечення в турецькій мові реалізується або постпозиційно, або афіксально* (з наук. літ.).

ПОСТПОЗИ́ЦІЯ, ї, *жс., лінгв.* Місце слова (члена речення), компонента слова або групи слів після слова (члена речення), з яким вони безпосередньо пов'язані; протилежне п р е п о з и ц і я. *Постпозиція числівника щодо іменника в числівниково-іменниковій сполуці передає значення приблизної кількості, напр.: Прибігло осіб двадцять* (з наук. літ.); *Постпозиція атрибутів в українському літературному контексті зумовлена впливом народнопоетичного мовлення, для якого типовими є постійні епітети, що розміщуються після іменника* (з навч. літ.).

ПОСТПОМАРА́НЧЕВИЙ, а, е. Стос. до періоду після Помаранчевої революції в Україні в листопаді — грудні 2004 року. *Постпомаранчевий час позначився активними спробами цілеспрямовано формувати імідж України на державному рівні* (з публіц. літ.); *Варто згадати постпомаранчевий період і намагання тодішньої команди президента В. Ющенка працювати на творення помісної православної церкви* (із журн.).

ПОСТПРА́ВДА, и, *жс., книжн.* Ситуація, коли емоції людей більше впливають на формування громадської думки, аніж факти, що лежать в основі ситуації. *Концепт постправди наростав останнє десятиліття, але Оксфордський словник демонструє зростання у вживанні цього слова в контексті референдуму щодо виходу Великої Британії з Євросоюзу та президентських виборів у США* (із журн.).

ПОСТПРЕ́Д, а, *ч., дипл.* Скорочення: постійний представник *(див.* **представни́к).** *Пленарне засідання асамблеї відбудеться за запитом постпреда України при ООН* (із журн.).

ПОСТПРЕ́ДСТВО, а, *с., дипл.* Скорочення: постійне представництво *(див.* **представни́цтво).** *Постпредство здійснює свою діяльність на основі Конституції України, законів України, указів та розпоряджень Президента України, інших законодавчих та нормативних актів, наказів і розпоряджень МЗС України* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТПРОЦЕ́СОР, а, *ч., інформ.* Програма, що виконує додаткове оброблення результатів роботи процесора. *Усі верстати можуть програмуватися в середовищі, спеціально розробленому для скорочення часу програмування та навчання. База постпроцесорів дає змогу отримати найкращий результат за найкоротший час* (з навч. літ.).

ПОСТПРОЦЕ́СОРНИЙ, а, е, *інформ.* Стос. до постпроцесора. *Постпроцесор виконує підключення та налагодження модулів постпроцесорного оброблення даних, одержаних на виході нейромережі* (з наук. літ.).

ПО-СТРА́ДНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-стра́дницькому.** *Він урвав мене на півслові, по-страдницьки заплющивши очі й піднісши благально білу руку. Я вражено замовк* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПО-СТРА́ДНИЦЬКОМУ, *присл.* Зі стражданням, як страдник. — *Винеси, як можна, мені кусок хліба! — несподівано прохає він, одразу по-страдницькому скрививши і ковтнувши слину* (С. Васильченко); *Левко зітхнув і по-страдницькому промовив, зовсім як на сцені під час репетиції: — Бачу я, що Марко щасливіший за мене. Ви його любите* (І. Цюпа); *Перекривився* [дядечко] *по-страдницькому, мов верблюд, що не пив уже цілісінький місяць* (Ю. Збанацький); *Гатило якось по-страдницькому глянув на коваля й, зітхнувши, сів на порубаний дикий камінь* (І. Білик).

ПОСТРАДЯ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до періоду після розпаду СРСР. — *Преса до нас, — шеф кивнув на гостю. — Готується велика стаття про ринки як пострадянський економічний феномен* (А. Кокотюха); *В пострадянському світі української літератури тобою поступово починають цікавитись. І як творчою особистістю, і як жінкою* (Є. Кононенко); *Пострадянська влада попросту репнула на тілі України по всіх швах, як на дорослому юнакові благенький підлітковий костюмчик* (О. Забужко).

ПОСТРАЖДА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **постражда́ти.** *Про те, що тато безневинно постраждалий, я здогадувалась, пам'ятаючи, скільки ми сліз виплакали, коли він сидів у тюрмі* (Г. Тарасюк); *Всі на хвильку мовкнуть. Перспективний юрист з Київради перестає гладити свій постраждалий палець і вкривається мертвотною блідістю* (М. Кідрук); // *у знач. ім.* **постражда́лий,** лого, *ч.;* **постражда́ла,** лої, *ж.* Той (та), хто постраждав. *Я злякався і почав просити помилувати Ганну, бо з нерозуму вона те вчинила, і що існує інший закон: коли постраждалий вибачає винуватого, то й вина з нього знімається* (Валерій Шевчук); *Йосідо дбайливо поклав постраждалу на носилки* (О. Авраменко).

ПОСТРАЖДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *від чого і без дод., за кого.* Док. до **стражда́ти** 1, 3. — *Пан Бжеський теж постраждав від примх фортуни в тому поході* (З. Тулуб); *Гошка постраждав найбільше, хоч бився, як леопард. Він стояв увесь подряпаний і хлюскав носом, галіфе порвані, від сорочки одне рам'я* (Григорій Тютюнник); *Зі всіх людей, що перебували в той час на обійсті, не постраждав ніхто* (М. Андрусяк); [Л ю ц і й:] *Нехай Руфін про себе думає та про дружину, — вони ж і так за всіх нас постраждали* (Леся Українка).

2. *перев. за що.* Док. до **стражда́ти** 4. *Розумний педагог знав, що я радо зазнаю будь-якої кари, бо за ідею треба ж постраждати, і він удався до іншої тактики* (Б. Антоненко-Давидович); *Серед повітових керівників він займав помітне місце, як тямущий, освічений радслужбовець, до того ж з непоганою біографією людини, котра колись постраждала від самодержавства за революційну діяльність* (В. Речмедін); — *Я у відпустці востаннє був, коли ви ще в піонерах ходили. Та в мене від антипартійних репресій дід постраждав! І дядько!* (В. Діброва).

3. Зазнати пошкодження, руйнувань унаслідок чого-небудь. *Стародавній фонтан постраждав мало, але він з тої ночі засох* (М. Коцюбинський); *Половина солдатів відморозила носи, вуха й щоки, але значно більше постраждали у всіх ноги; на них відкрилися гнійні рани* (З. Тулуб); *Вихори з дощем та снігом .. накоїли багато лиха на плоскогір'ї .. Найбільше постраждали вітряк і пташник* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

4. Страждати якийсь час. — *Ми повинні до брами його* [професора] *палацу доповзти, — саме так, доповзти, знемагаючи від голоду й утоми! — і аж тоді вона відчиниться перед нами. А заради цього не гріх і постраждати* (М. Дашкієв); *Тоді я подумав, що поспішати мені, власне, нікуди .. Хай Лесик теж трохи помучиться і трохи постраждає. Від цікавості ще ніхто не вмирав* (В. Нестайко).

ПО́СТРАХ, у, *ч., розм.* 1. Те саме, що **страх**[1]. *Так говорить Господь Бог: І повигублюю божків, і зроблю кінець бовванам з Нофу, і не буде вже князів в єгипетському краї, і дам пострах на єгипетську землю* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Відси дикі звірі розносили пострах на цілу околицю і на всі полонини* (І. Франко); *Пострах ударив йому в око чорною блискавкою, пронизав усе тіло, обезвладнив на коротку мить ту руку, що тримала в кишені автоматичного пістолета* (П. Загребельний); *Старший кондуктор довго не воловодився: одразу мене розкусив і тільки пальцем насварився та ногою для постраху притупнув* (П. Запаренко).

2. *кого, чого, для кого.* Про людину або предмет, що викликає страх у кого-небудь. *Став* [Довбуш] *улюбленцем бідних і пострахом панів, підпанків і їхніх посіпак* (В. Гжицький); *В середині XV століття боярин Юрко з Мальчиць був справжнім пострахом львівської околиці поріччя* (Ю. Винничук); *Більшовики в село не потикалися. Дві повстанські сотні становили грізну силу й служили пострахом для енкаведистів* (М. Андрусяк).

(1) На по́страх *кому і без дод.* — щоб налякати когось; для настрашки. — *Ти гадаєш, що я цівку тільки на пострах ношу? Го-го!* (І. Франко); *На пострах іншим судді скарали на горло чотирьох, що приховали гречку та бодню меду* (Іван Ле); *Тріщало гілля, ніби звук в ефірі... За мною у моїй подобі й шкірі Мені на пострах мій двійник ходив* (Д. Павличко); *Він дезертирував з фронту, і над ним хотіли влаштувати гучний показовий процес, щоб на пострах іншим засудити й повісити* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

◊ **Сіяти / посіяти страх (по́страх)** *див.* **сіяти.**

ПОСТРАХА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОСТРАШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., кого, розм.* 1. Док. до **страха́ти, страши́ти.** *Для годиться пострахав* [відповідальний представник] *Яцика, що потім наведе про нього довідки, чи справді він одразу ж став до роботи, і дозволив не їхати в холодний Едмонтон* (М. Слабошпицький); * Образно. *Пострахала* [хмарина] *громом-зливою* (П. Дорошко).

2. Страхати, страшити якийсь час. *Ну бігать* [Андрійко], *гомоніть, гайнувати .. Де то вже, хоч жалко, не жалко, а треба впинить: і пострахаєш було, і покрикнеш на його* [нього] (Марко Вовчок).

ПОСТРАХА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОСТРАШИ́ТИСЯ,** и́ться, имо́ся, ите́ся, *док., розм.* Настрахатися (про всіх або багатьох). *Вони пострашилися, не мали де сховатися та повлазили в грубу* (П. Чубинський); *Люди пострашилися* [розбійників], *спинилися, потім побігли дати знати на замок до пана Вільги* (М. Грушевський).

ПОСТРАШИ́ТИ *див.* **пострaха́ти.**

ПОСТРАШИ́ТИСЯ *див.* **постраха́тися.**

ПОСТРАШНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **страшні́шати.** *І раптом почувся сплеск, наче скинулась велика риба, і в Журила по спині морозом сипнуло. І одразу якось поглибшали та пострашнішали тіні від дерев* (Є. Гуцало).

ПОСТРЕДАГУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *інформ.* Дія за знач. **постредагува́ти.** *Завдання автоматичного постредагування — виправити помилки машинного перекладу* (з наук. літ.); *З перевагами та можливостями машинного перекладу літературне постредагування стало альтернативою традиційному перекладу* (з наук.-попул. літ.).

2. Перевірка тексту після редагування для усунення логічних і змістових повторів, зайвих зворотів і т. ін. *Постредагування можуть здійснювати не тільки фахівці з певної галузі знання, а й бібліотекарі, бібліографи, які володіють основами реферування* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТРЕДАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод., інформ.* Редагувати текст після машинного перекладу. *Загалом уміння якісно постредагувати текст розвивається з часом, і досвід належить до найважливіших чинників продуктивності* (з навч. літ.); *Перекладену статтю постредагували, враховуючи зрозумілість, стилістичну відповідність тексту* (із журн.).

ПОСТРЕДА́КТОР, а, *ч.* Редактор — професійний перекладач, що володіє навичками, необхідними для роботи з машинним перекладом. *Уважають, що перекладач витрачає менше зусиль для опрацювання та перекладу оригінального тексту, ніж постредактор для роботи з машинним перекладом* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТРЕКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОСТРЕКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Стрекотати якийсь час. *Тільки де застрекоче ця біло-чорна птаха, як тітка Марина вигукувала на її адресу: — Ну, годі тобі вже, годі, білобока! Пострекотіла і досить. Лети собі геть, а ми вже й без тебе якось проживемо!..* (В. Чемерис); *Сашко став на лижі і пішов до школи. Над ним і вовчим слідом від кузні пострекотів вертоліт* (М. Вінграновський).

ПОСТРЕКОТІ́ТИ *див.* **пострекота́ти.**

ПОСТРЕ́ЛЮВАННЯ *див.* **постріл́ювання.**

ПОСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* **постріл́ювати.**

ПОСТРЕ́ЛЯНИЙ *див.* **постріл́яний.**

ПОСТРЕЛЯ́ТИ *див.* **пострілят́и.**

ПОСТРЕЛЯ́ТИСЯ *див.* **пострілят́ися.**

ПО́СТРИБ, у, *ч., розм.* 1. Те саме, що **стрибо́к** 1, 2. *Обважнілий від меду, заблукалий джміль скрадався короткими пострибами, тріскав сухим гіллям на стежці* (Є. Пашковський); *Андрій пильно слухав, хоч йому тяжко було те слухати: ледве встигав за пострибом думок старої* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. присл.* **по́стрибом.** Одним різким коротким рухом; ривком. *Все в ньому мовби загарчало, він одним пострибом опинився коло стіни цегляного будинку* (П. Загребельний); *Птахи запливли жирком, тому пострибом, пішака гасають по опалому листі* (Є. Пашковський).

ПОСТРИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Почати пересуватися стрибками; підстрибуючи, попрямувати кудись. *Замахала* [Марина], *Неначе крилами, руками, І пострибала через двір У поле, виючи, мов звір* (Т. Шевченко); *Пострибала зайчиха підживитись* (О. Копиленко); *Цокаючи костурами, Марко пострибав у куток, до вікна* (С. Журахович); *Кінь, підкидаючи голову, з натугою пострибав у лозняки* (В. Близнець); * Образно. *Вітрець пострибав хлібами, сколошкав овес, смикнув за довгого вуса ячмінь* (О. Донченко).

2. Стрибати якийсь час. — *А коли ти, дідусенько* [дідусеньку], *Сам признавсь, що хлопчик, Так попробуй пострибати, Як ось той горобчик* (Я. Щоголів); *Толі страшенно хотілось подивитись, як Федько буде стрибати з крижини на крижину. Він пострибає і, розуміється, злякається й почне плакати* (В. Винниченко); *Після парти, книжок і зошитів так хочеться пострибати, поборюкатись!* (Б. Антоненко-Давидович).

3. Зістрибнути звідки-небудь, із чогось назовні один за одним (про всіх або багатьох). *Ціла машина прибула із села Межирічки .. Пострибали* [селяни] *з машини і, знай наших, одразу в танець* (В. Кучер); *Діти посміливішали й пострибали з запечі на діл* (І. Білик); *Порівнявшись з болотом, дядьки пострибали з возів* (В. Чемерис); *Гелікоптер м'яко торкнувся землі .. Перуанці, згинаючись, пострибали на траву і розбіглись* (М. Кідрук); // *на що, у що.* Стрибнути куди-небудь (про всіх або багатьох). *Комісар перший стрибнув у човен. Індіяни* [індіанці] *теж пострибали в піроги...* (Ю. Бедзик); *Сполошені кури пострибали на бантини, і в їхніх гніздах залишилося багато яєць* (Н. Околітенко); — *Чи не знаєш, друже, де поділися Бабині кобили? — Знаю, вони рибами стали, в море пострибали* (В. Рубан); *Трактористи, той, що в тільнику, і той, що в робі, важко пострибали на землю і тепер весело кричали* (С. Жадан).

◊ **[Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибає́ш, потанцю́є, пострибає́те** *і т. ін.)* **[цига́нської халя́ндри]** *див.* **поскака́ти.**

ПОСТРИ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Раз у раз стрибати, підстрибувати. *Орест нервово перебирає пальцями по підвіконню, втопивши погляд в дахівки протилежних будівель, де заклопотано пострибували горобчики, безупинно цвірінькаючи своїх веснянок* (Олесь Досвітній); *Вільно кружили птахи і пурхали навкруг; навіть пострибували на покрівлі* (В. Барка); — *З Новобугівки? — тріпнув* [чолов'яга] *кучерявим чубом; рухливі каштанові кільця злетнулися вгору і, пострибуючи, посипалися на надбрів'я* (М. Стельмах).

ПОСТРИБУ́Н, а́, *ч., розм.* Той, хто часто стрибає, не сидить спокійно на місці; стрибун. *Наші кролі — справжні пострибуни: розбіглися по всій клітці* (з газ.); // Пустун (про дитину). *Шибеник і невгамовний пострибун: у хлопчини енергії для бешкетництва вистачає на весь день!* (із журн.).

ПОСТРИБУ́НЧИК, а, *ч.* Пестл. до **пострибу́н.** *О, мій пострибунчик! мій кокотень маленький!* (Ганна Барвінок); *Спочатку йшли юрбою, купою, потім рвонули клусом, за ними — бабця з матір'ю, вгамовуючи тих пострибунчиків, і геть позаду, .. брели Тарас із дівчиною* (Василь Шевчук).

ПОСТРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Почекати якийсь час. *Я зараз же відіслала Лору нагору, а сама, постривавши хвилину, поки зняла капелюха та пригладила коси, пішла на розвідку* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); // *тільки наказ. сп.* пострива́й, пострива́йте. Уживається як прохання не поспішати з чимсь, очікувати якийсь час. — *Постій, чумак, постривай, Шляху в людей розпитай, Гей-гей, чи не заблудивсь?* (з народної пісні); *Петро мій після обід хотів іти додому, так Кирило Тур придержав його да й каже: — Постривай, брате, і я поїду* (П. Куліш); [П е р е л е с н и к:] *Постривай хвилину! Я без тебе гину!* (Леся Українка); — *Ви вийдете?! Куди?! Постривайте... — Мені треба. Я щось нездорово себе почуваю...* (В. Винниченко).

2. *тільки наказ. сп.* пострива́й, пострива́йте. Уживається як застереження, щоб утримати кого-небудь від небажаних, нерозсудливих дій, учинків, або як прохання перестати робити чи говорити що-небудь. [О д а р к а:] *Е, ні-ні, постривай, парубче! Рукам волі не давай!..* (М. Кропивницький); — *Постривай, постривай, Гнате! Іч, який ти гарячковитий! Прямо вогонь без диму* (М. Стельмах); — *Та постривай, дурню! .. Пропадеш же в лісі. Повезу тебе хоч нагодую. Хліба дам і м'яса. Будеш у мене за сина* (П. Загребельний); // Виражає заперечення, незгоду з ким-, чим-небудь. — *Як ти думаєш? Чия візьме? — А чия ж, як не Івана Мартиновича! — Е, постривай лиш!* (П. Куліш); — *Але ж ви, діду, таки щось заробляли? — Постривай-бо, не суньсь поперед батька в пекло! Заробляли...* (І. Нечуй-Левицький); [М а з е п а *(бере її за руку)*:] *Постривай, Не виривай руки. Яка ж хороша, І люба ти, рожевий квіте мій!* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Ну, що, Наталко, поїдемо? — Ні, постривай. Нам ще треба з тобою поговорити* (М. Дашкієв); // Уживається як нахваляння, погроза. — *Постривай же, ось я тобі!..* (Т. Шевченко); [Г о р п и н а *(соваючи кулак під самий ніс Оленці)*:] *Постривай же ти, погана дівчино! Я тобі дома обірву оті патли на голові!* (І. Нечуй-Левицький); — *Опудало горохове, а не гетьман! Постривай, телепню, візьмемо Кодак, не бачити тобі булави як своїх вух!* (В. Чемерис); *"Ну, постривай, малявко!" — подумки пригрозила їй Ліза й показала кулака* (І. Андрусяк).

ПО́СТРИГ, у, *ч.* 1. Церковний обряд посвячення в ченці (черниці), що супроводжується постриганням волосся і надяганням на голову клобука. — *Ох, яка була хороша* [дівчина], *Та як надівала Перед постригом на личко Чорне запинало!* (Я. Щоголів); *Вона уявляла собі, як вона стане черничкою, як вона в останній раз попрощається з матір'ю і піде під постриг, як на неї надінуть клобук...* (І. Нечуй-Левицький); *Кожен тримав у руці по свічці, несли вони з собою Євангеліє, свиту, мантію, кукіль і все, потрібне для постригу* (Валерій Шевчук); *З нього* [Лаврентія] *зняли постриг, потім відлучили від церкви, прокляли за невідомо які гріхи* (О. Ульяненко).

2. Те саме, що **постри́жини.** *Перший постриг волосся був також символом усиновлення, і якщо його здійснював хтось інший, а не батько, то вступав у права батьківства* (І. Франко); *Починаючи з двох років, над хлопчиком здійснювали постриг, себто перше стриження волосся, що супроводжувалось церковним благословенням* (В. Чемерис).

◊ **Взя́ти по́стриг** *див.* **узя́ти.**

ПОСТРИГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **постригáти** 1, 2 і **постригáтися** 1, 2. — *Коли ти бурлачка, поставай на моїх харчах. Ти будеш робити постригання* (І. Нечуй-Левицький); *Правдивішими здаються нам гіпотези походження назви "козак" від нашого слова: людина, яка присвятила себе збройному служінню батьківщині й на честь цього вчинила над собою врочистий обряд постригання, лишаючи на тім'ї лише одну кіску; звідси — косар, косак і козак* (І. Білик); *У XII–XIII ст. стає чимраз частішим явище постригання себе в ченці князів, княгинь та сановитих бояр* (з наук. літ.).

ПОСТРИГА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПОСТРИ́ГТИ,** ижý, ижéш, *док., кого, що.* 1. Підрізуючи, робити коротшим або зрізувати зовсім (волосся, вовну і т. ін.); стригти (у 1 знач.). *Узяв* [князь] *до рук ножиці, примірявся й утяв кілька локонів .. Був такий твердий та непохитний у намірах, ніби не відав, що постригає власного, до того ж одного-єдиного сина* (Д. Міщенко); *Перукар розклав своє приладдя, намилив цареві бороду і почав голити. Поголив один бік, постриг пів голови і пів бороди, а тоді кинув приладдя в землю і — тікати!* (В. Королевич); *Їх* [овечок] *уперше постригли, і біленькі, аж сизі, худоребрі тільця ягнят були схожі на обчищені картоплини* (М. Малиновська); *Тепер у Гранітному палаці з'явилися й ножиці, тож колоністи могли нарешті постригти чуби* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *перев. у сполуч. зі сл.* у ченці, у черниці *і т. ін., рел.-церк.* Виконувати обряд посвячення кого-небудь у ченці (черниці), що супроводжується постриганням волосся. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Я тебе, стара, утішу: знай, що твою дочку постригаємо сьогодні у черниці* (Панас Мирний); — *Далі... не пам'ятаю нічого. Пам'ятаю тільки, що мов повиходили усі батюшки до мене, налигали за уші мене і давай у ченці постригать мене* (А. Тесленко); *Якщо князі вперше женилися дуже рано, то вдруге іноді й пізно — це коли дружина хворіла, чи її — набридла князеві, — постригали в черниці...* (В. Чемерис); — *Я вже не ваша, — сказала Ліда. — Чия ж? — Не ваша і не світова, мамо. Я посвятила себе Богові. Скоро мене пострижуть і висвятять. Мені довго й довго постити* (Б. Харчук); // Змушувати кого-небудь піти в монастир, прийняти постриг. *Мазепа глянув на царевича і йому зробилося жаль того нещасливого хлопця. Пригадав собі його трагедію, добру маму і жорстокого батька. Батько маму насильно постриг у черниці* (Б. Лепкий).

3. *в кого, розм., заст.* Брати або віддавати в солдати. [Д о в б у ш:] *На тій п'ятниці вдовиного сина у некрути постриг* [пан дідич] (Д. Бедзик); *Невдовзі Ярка постригли в солдати. Повернувся він через довгих шість років* (В. Шкляр).

4. *в кого, перен., розм.* Робити, виставляти когось ким-небудь. *Турн — зирк, і бачить пред собою Присяжного свого врага, Що так не гречі* [негречно] *киче к бою І явно в труси* [боягузи] *пострига* (І. Котляревський); *П'яний кесар, Постригши сам себе в Зевеса, Завдав Зевесу ювілей* [ювілей] (Т. Шевченко); *Мені подумалось: якщо я зумію постригти ту лисицю в дурні, то перестану турбуватися про другу справу. І зараз я почуваюсь куди краще!* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

(1) Постри́гти в схи́му *кого, рел.-церк.* — надати кому-небудь найвищий чернечий ступінь; зробити схимником. *Богуслав поволі оповідав усі новини про те, як Мстислав перед смертю наказав постригти його в схиму* (А. Хижняк).

◊ **(2) Постри́гти ву́хами (ву́шками)** — виявити страх, переляк, тривогу, передчуття небезпеки і т. ін., повівши вухами назад і вперед (про копитних). *Прибіжить іноді з гущавини зайчик, .. приженеться сполохана серна й постриже вушками на поляні* (П. Козланюк); *Антилопа підняла голову, насторожилась .. Постригла, постригла вухами, потім знову заходилася біля паші* (А. Дімаров); *Кінь слухняно зупинився, переступив з ноги на ногу, постриг вухами* (А. Кокотюха); **Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць)** *див.* **стри́гти.**

ПОСТРИГА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПОСТРИ́ГТИСЯ,** ижýся, ижéшся, *док.* 1. *перев. док.* Підрізати або зовсім зрізати собі волосся; давати постригати себе; стригтися. — *Ти чого патлатий? Постригтись треба...* (М. Шеремет); *В районний центр із Слободи Прийшли постригтись два діди* (С. Воскрекасенко); *Вуса і борода, волосся довге й злипле... Треба було постригтись і поголитись* (Василь Шевчук); *Настав день, коли Оленка сказала: — Якове Платоновичу, вам треба постригтися. Не заперечуйте. І пострижу вас я* (В. Лис); — *Говорив мені директор, щоби я постригся, бо зі школи виженуть* (Любко Дереш).

2. *рел.-церк.* Приймаючи постриг, ставати ченцем (черницею). — *Тобі у ченці йти! Добрий ігумен був би..! А справді, чом ти не постригаєшся?* (М. Івченко); *На похоронах Марусі .. він* [Василь] *тремтить і падає непритомний; потім, непомічений, залишає кладовище і після кількох днів блукання попадає в манастир* [монастир], *де й постригається під найменням Венедикта* (М. Зеров); [М и х а й л о:] *Капустяна твоя голова! Іди в ченці, коли такий богобоязливий! Я на твоїм місці давно б уже постригся* (І. Карпенко-Карий); *І ще довго невідчіпне Горе править героєм .. — аж поки той постригся в монастир* (Є. Гуцало).

3. *перев. док., у кого і без прям. дод., перен.* Ставати кимнебудь, добровільно приймаючи на себе чиїсь обов'язки. *Пострижемося ж у лакеї Та ревносно в новій ліврeї Заходимось царів любить* (Т. Шевченко); — *Погуляю який там рік або два, поки вишукаю багатшу попівну та кращу парафію; а там — пострижуся... Нам один шлях!* (Панас Мирний); *Коли Анахарс досяг козачого віку, йому треба було постригтись у козаки* (В. Рубан); *Жінка .. сказала собі подумки: "Хвала Богові, що мій ревнивець у попи постригся, розкажу ж я йому і луччої* [сповіді], *й гіршої — нехай має, чого шукає"* (М. Лукаш, пер. з тв. В. Шекспіра).

Іти́ (постригáтися) / піти́ (постри́гтися) в ченці (в черни́ці) *див.* **іти́; Під хло́пця стри́гтися / постри́гтися** *див.* **стри́гтися;** **(1) Постри́гтися в схи́му,** *рел.-церк.* — прийняти найвищий чернечий ступінь; зробитися схимником. *Блискучий граф, герой аристократичного Петербурга, Валтасар XIX сторіччя, постригся у схиму* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОСТРИ́ГТИ *див.* **постригáти.**

ПОСТРИ́ГТИСЯ *див.* **постригáтися.**

ПОСТРИЖЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., рел.-церк.* Той, хто постригається в ченці. *Року Божого 1428 .. на плоті або човні, а може, на вутлому карбасі.., втекли від грішного світу два боголюбні іноки: Савватій — постриженець Білозерського монастиря і Герман з Карельського берега* (Р. Іваничук); *З-поміж постриженців Києво-Печерського монастиря за доби ігуменства Феодосія (кінець 50-х — початок 60-х рр. XI ст.) були Нестор Літописець, Григорій Чудотворець Печерський, Ісая Чудотворець* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТРИЖЕ́НИ, ів, *мн., етн.* Те саме, що **постри́жини.** *Зібравши до столу всю рідню, роблять дитині постриження, і кума першою цілує дитину в теплу стрижену голівку* (Григорій Тютюнник); *Під час постриженів дитину на руках тримає хрещена мати, а стриже хрещений батько* (із журн.).

ПОСТРИ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **постри́гти.** *Поквапливо і ніби злякано дріботять брудно-сірі нещодавно пострижені вівці* (З. Тулуб); *Темно-коричневий довгий шрам перетинав пострижену голову* (В. Собко); *Після комісії* [військкомату] *хлопців, уже пострижених, прилучили до команди, що складалася з одних молодиків, і перевели в лівий закуток двора* (Григорій Тютюнник); *У церкві в усі дзвони дзвонять. Виходе* [виходить] *процесія. Серед черниць Маруся — тільки що пострижена* (Панас Мирний); *Томас Мертон .. пройшов шлях від агітатора в Гаарлемі .. і аж до постриженого в ченці* (В. Барка); // **постри́жено,** *безос. пред. В іночестві* [чернецтві] *пребував тут* [в Чудовім монастирі] *юний Гришка Отреп'єв-Самозванець, при якому пострижено в монахи царя Василія Івановича Шуйського* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який постригся. *То були жваві, коротко пострижені хлопці — три брати Копиленки* (І. Багряний); *Дядько Зінько пострижений битися їде на фронт* (І. Драч); *Скільки пам'ятаю Андрія, він завше щось читав .. Коротко пострижений, свіжий, зі злими та розумними сірими очима* (Л. Денисенко).

ПОСТРИ́ЖЕНИК, а, *ч., рел.-церк.* Те саме, що **постриже́нець.** *Тризна сказав, що Загвойський не лаврський чернець, а постриженик Братського монастиря, в Лаврі він прожив рік сей, але вже тиждень, як пішов не знати куди* (П. Загребельний); *На того, хто прийняв малу схиму, надівають невеликий чотирикутний плат із зображенням хреста Господнього та знарядь Його страждань, підрясник і пояс, потім постриженика покривають мантією — довгим плащем без рукавів* (з рел.-церк. літ.).

ПОСТРИЖЕ́НИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **постри́женик;** постриженка. *Остання перевірка на готовність до постригу: архієрей тричі кидає ножиці, а пострижениця мусить їх підняти* (з рел.-церк. літ.); *Одного разу до старця прийшла вісімнадцятирічна Ганна Іваненко — його майбутня пострижениця, нині настоятелька Єлецького монастиря в Чернігові* (із журн.).

ПОСТРИ́ЖЕНКА, и, *ж., рел.-церк.* Жін. до **постриже́нець;** пострижениця. *Рогнеда заснувала біля Ізяславля Спаський монастир і стала його постриженкою з новим ім'ям Анастасія* (із журн.).

ПОСТРИЖЕ́ННЯ, ПОСТРИЖІ́ННЯ, я, *с., рел.-церк.* Дія за знач. **постри́гти** 2 і **постри́гтися** 2. *В неділю після служби зібрались поважніші господарі з села, склали грошей Моссаковському на постриження в священника і вирядили його в дорогу* (І. Нечуй-Левицький); *Кирило .. намірявся віддатися науковій і зв'язаній з тим духовній діяльності, забирався до постриження* (М. Грушевський); *Були в нас свої чини хиротесій (поставлення на церковний ступінь), наприклад, обряд постриження в клірики* (І. Огієнко); *Ієромонах Зосим .. збудував на місці нинішнього кремля келію. Слідом почали прибувати сюди на постриження помори, фіни, карели, норвежці...* (Р. Іваничук).

ПОСТРИ́ЖИНИ, жин, *мн., етн.* Сімейний обряд, коли на річницю від дня народження вперше стрижуть дитину. *У південних слов'ян цей обряд (пострижини) зберігся в особливій церемоніяльній* [церемоніальній] *формі; він там називається "святими постригами"* (О. Воропай); *Миловида холонула серцем і опиралася як могла. Та її не слухали. Взяли під руки й повели туди, де здійснювались пострижини* (Д. Міщенко); *Повір'я, а згодом і обряди, збережені досі, наприклад, кумівство із постригу в чорногорців, сербів і болгарів, найочевидніше свідчать про те, що пострижини мали первісно обрядовий, сакральний характер* (І. Франко); // Обряд, коли хлопців стрижуть й уперше садять на коня. *У козацькій Україні 14 вересня відзначали свято Преподобного Симеона Стовпника й матері його Марфи. Козаки в цей день відвідували церкву, а потім справляли пострижини молодих хлопців і вперше садили їх на коней як майбутніх захисників народу рідної землі* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТРИЖІ́ННЯ *див.* **постриже́ння.**

ПОСТРИ́ЖЧИНИ, ин, *мн., етн.* Те саме, що **постри́жини.** *Нарядили його* [трирічного хлопчика] *у військовий одяг, навмисне зшитий для такого випадку, причепили до боку іграшкового меча, а на голову наділи золотий шолом, і отець посадив його в сідло. Це були урочисті пострижчини — посвята у воїни* (В. Малик).

ПОСТРИ́МАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, діал.* Стримати (у 1, 3 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *У своєму інтерв'ю Любко Дереш зазначив: "Людей не постримаєш, і щодня у нас продукуються якісь нові міфи. Так от я вибираю сприймати світ деміфологізовано"* (із журн.); *Мейбл випурхнула з кущів, метнулася галявою на поклик і невдовзі побачила всю залогу за сніданком; Кепові ж довелося просто постримати свій апетит, щоб гукнути Мейбл* (І. Корунець, пер. з тв. Ф. Купера).

ПО́СТРІЛ, у, *ч.* Виліт кулі або снаряда з каналу ствола вогнепальної зброї, спричинений вибухом порохового заряду. *Останні танки, зробивши кілька пострілів, повернули назад* (Ю. Збанацький); *Є обмеження. Ви не можете з пістолета здійснити снайперський постріл на кілометрову відстань* (Ю. Покальчук); *На постріли та вибухи бомб міщани мимоволі навчилися реагувати так само, як на дощ* (А. Кокотюха); * Образно. *Освітлювши тепер Василівку, це глухе і відстале село, ми одним пострілом вбиваємо двох зайців: піднімаємо Василівку і створюємо ґрунт в інших селах для майбутньої електрифікації* (Г. Коцюба); // Звук від вибуху порохового заряду в каналі ствола вогнепальної зброї. *За селом раз у раз, як на війні, коли наближаються перші ворожі роз'їзди, гримлять постріли* (Б. Антоненко-Давидович); *Докія, почувши постріли, зупинилась біля перелазу* (М. Стельмах); *Піф! Паф! — залунало знову, і цілі табуни диких гусей знялися над очеретом. Ще і ще лунали постріли* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * У порівн. *Двері грюкнули, як гарматний постріл* (В. Собко).

◊ **(1) [І] на гарма́тний по́стріл,** *зі сл.* д о п у с к а т и, п у с к а т и *і т. ін., із запереч.* — ні за яких обставин, ні в якому разі; нізащо. — *Не підіймайте руку на життя! А взагалі, ви* [Ступачу] *лівак і невіглас. Вас і на гарматний постріл не можна підпускати до села, бо зійдемо тоді на старці* (М. Стельмах); *Варта не дуже остерігалася нападу, певна, що козаки й на гарматний постріл не підступлять до мурів* (В. Чемерис); *Скоро Людця пізнала і золотооку біло-рожеву квіточку, і толоки, лиш до циганських таборів її баба не підпускала на гарматний постріл* (Г. Тарасюк); *А старенький професор, коли прочитав мою дисертацію, знаєш, що мені сказав? .. Що мене до дітей і на гарматний постріл допускати не можна!* (І. Андрусяк); **На відстані гарма́тного по́стрілу** *див.* **ві́дстань.**

ПОСТРІ́ЛЮВАННЯ, *рідко* **ПОСТРЕ́ЛЮВАННЯ,** *я, с.* Дія за знач. **пострілювати, постре́лювати** і звуки, утворювані цією дією. *Удень працюють і снайпери, і стрілецька зброя, уночі місцями чути пострілювання кулеметів* (з газ.); *Ввечері починаються розмови під пострілювання дров у каміні...* (Г. Вдовиченко); *Пострелювання вихлопної труби мотоцикла може бути прямою причиною несправності датчика положення колінчастого вала* (із журн.).

ПОСТРІ́ЛЮВАТИ, *рідко* **ПОСТРЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.* 1. Стріляти (у 1, 9 знач.) потроху, час від часу. *Десь з протилежного боку, як і раніше, глухо пострілювали кулемети* (О. Гончар); *— Десь далеко пострілюють. Пригнали нову партію новобранців* (Р. Андріяшик); *Зо три сотні лучників стояли й пострілювали вслід утікачам — пильнували великого київського князя* (І. Білик); *З його* [сотенного] *приходом ми розпочали неухильно стискати кільце навколо більшовиків. Вони пострілювали чимраз рідше, мабуть, закінчувалися набої* (М. Андрусяк); *Сад шумить, гуде, пострілює бруньками, шарудить тисячами лапок, крилець, гіллячок — робота кипить* (В. Винниченко).

2. *перен.* Час від часу утворювати гучні уривчасті звуки, схожі на постріли. *Біла густа рідина закипіла* [у сковорідці], *весело затанцювали бульбашки, вибухали й пострілювали вгору вулканчики* (В. Близнець); *Старими вишкварками пострілювала пательня на літній плиті* (Є. Пашковський); *Весь простір .. починав вібрувати й пострелювати електричними зарядами* (Г. Вдовиченко); // *чим.* Раз у раз викидати, випускати з себе (дим, пар і т. ін.). *З коротенької зіньківкилюлечки летіли іскри, що ними раз у раз пострілював шипучий та тріскучий лубенський тютюнець* (О. Ільченко); *Гуркотіли трактори, пострілюючи в блакить сизими димками* (Я. Гримайло); *Старенький "газик"., пострілюючи з вихлопної, викочувався на шлях* (М. Циба).

◊ **(1) Пострі́лювати очи́ма (очи́цями):** а) *(на кого і без дод.)* поглядати на кого-, що-небудь. *— Везе ж тобі, Андрію. Тебе й до президії, на тебе й дівчата очицями пострілюють* (Яків Баш); б) раз у раз кокетливо, грайливо позирати на когось. *Вона так і пострілює на всіх своїми блискучими, як вишня в росі, очима, не всидить на місці, сміється, красується, знаючи й сама, що вона гарна і що їй сьогодні дозволено красуватись, розпустивши хвилясте волосся по плечах...* (О. Гончар); *Червонолиця жона щуриться, як ласиця, пострілює очима на всі боки* (М. Дочинець).

ПОСТРІ́ЛЯНИЙ, *рідко* **ПОСТРЕ́ЛЯНИЙ,** а, е. 1. Дієпр. пас. до **пострі́ляти, постреля́ти** 1, 2. *Горять хати, й розкидані між ними лежать постріляні бандитами брати, і сестри, й матері...* (В. Сосюра); *Казав козак, казав бурлак: — Дівчинонько-рибчинонько! .. Ой, дай жупан шматований, Що турками шанований, Що сонечком побіляний, Що кулями пострілянний* (Я. Щоголів); *— Брати наші — князі, бояри, простолюдини — побиті і пострiляні, а жони і дочки їхні поганьблені* (В. Малик); * Образно. *Ой, я постреляна, порубана словами, душа моя на рани знемагає* (Леся Українка); // **пострі́ляно, постре́ляно,** *безос. пред. А полювалося добре! Було й птиці постреляно, було й звіра вподьовано...* (Остап Вишня); *Коло Грабовського та Ожигова виріс натовп. — Що сталося? — Кого пострiляно? — Де? — Коли?* (М. Сиротюк); *— Дітки, сироти наші, що їхніх батьків пострiляно, голодні пекли картоплю в багатті* (В. Шкляр); // *у знач. ім.* **пострі́ляні,** них, *мн.* Ті, кого вбили пострілами. *Хто залишився живий, того примусили закопувати ями з пострiляними* (Л. Смілянський); *Пізніше батько з односельчанами захоронив пострiляних* (О. Бердник).

2. *у знач. прикм.* Якому заподіяно багато ран від пострілів. *Біля двох сокорів козацьких, Там козак постреляний, порубаний, на рани смертельні знемагає* (з думи); *— Старші* [сини] *порубані та пострiляні з-під Конотопа вернулися, тільки наймолодший ще пороху не нюхав, хіба що на ловах* (Б. Лепкий); *— А тоді згадаю: а малий Маркусь? А мій Микола десь у холоді й голоді, пострiляний і перестріляний? Хто ж їх нагодує? Хто про них згадає?* (П. Загребельний).

ПОСТРІЛЯ́ТИ, *рідко* **ПОСТРЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що, чого.* Стріляючи, убити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Ой, лишенько... бабусю... Ой... горенько тяжке... — з плачем ледве вимовляла дівчинка. — Я з хутора... розбишаки були... всіх побили... порізали... постреляли* (Панас Мирний); *— Злодюга! Нащо ти собак моїх пострiляв?* (Г. Хоткевич); *Наб, Пенкроф і Сайрес Сміт .. пішли до лісу пострiляти дичини, бо настав час сніданку, а в них не лишилося харчів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Пострілами з вогнепальної зброї заподіяти кому-небудь багато ран; пробити, прострелити щось у багатьох місцях. *У Яковцеву хату, як стемніло, ввійшло кілька чоловік* [чоловіків] *у машкарах, пострiляли та поранили суддів .. і визволили пов'язаних і напівзамучених підсудних* (М. Рильський).

2. *що.* Стріляючи, витратити, використати (кулі, патрони, снаряди і т. ін.); вистріляти. *Уже стріли і кулі пострiляли* (Сл. Б. Грінченка).

3. Стріляти якийсь час. *За один тільки вечір вона могла хотіти політати аеропланом, пострiляти з гармати, бути музикою, професором* (В. Підмогильний); *Після обіду Кріцнер дістав з машини гвинтівку .. Коли був у доброму настрої, любив пострiляти собі на потіху* (М. Малиновська); *Дізнавшись, що труну з отаманом вивезено, козаки ще трохи пострiляли й десь поділися. Були — й нема* (В. Шкляр); *Бойчук .. стягнув автомат і, знявши з запобіжника, протягнув священику. — Доведеться вам, панотче, трохи пострiляти* (Д. Білий).

4. *розм.* Випустити, викинути стебло, стрілку (про деякі рослини). *Пострiляти може тільки озимий часник — той, що висаджують восени і який зимує в землі* (із журн.); *Аби цибуля не пострiляла, важливо дотримуватися правил її висаджування, догляду і зберігання* (з газ.); // *рідко.* Попробиватися, прорости. *Скрізь усюди колоски пострiляли житні, де один, де два, а де й посімейкою* [посімейством] (Марко Вовчок).

ПОСТРІЛЯ́ТИСЯ, *рідко* **ПОСТРЕЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Убити себе з вогнепальної зброї, застрелитися (про всіх або багатьох). *— Егеж пак, ви хотіли знать, як пострiлялись ті якути? Я б вам радніший розказать, та щоб те знать — там треба бути* (Леся Українка); *— Щоб ви самі з тих пукавок пострiлялися, — кричала Ганна, — щоб ви на моєму налигачі повішалися на одній гілляці* (Ю. Мушкетик); *Повстанці знищили все, що було в криївці, а самі пострiлялися, ніхто не здався ворогові на милість* (М. Андрусяк); *Пішли в розвідку — у ворога купа важкої зброї, у наших все позабирали. Вирішили, що в полон не підуть, постреляються* (з мемуарної літ.).

ПОСТРІ́ТИ, і́ну, і́неш, *док., кого, що, діал.* Зустріти. *Стояли* [хлопці] *сторожу, ходили на лови в бори, пильнуючи, щоб не пострiти князівських ловчих* (П. Загребельний).

ПОСТРІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, що, розм.* Док. до **стріча́ти.** *Веселий, говорливий* [Денис], *жартує з усіма, кого постріча* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Се почувши, цар у Царгороді Шле найліпших у своїм народі, Щоб його в дорозі постріча́ли* (І. Франко); *Гуляючи ввечері в парку, учитель постріча́в гурт своїх колишніх учнів* (із журн.).

◊ **(1) Го́споди постріча́й!,** *заст.* — уживається для вираження побажання успіху, добра, щастя в дорозі або в якій-небудь справі. *Пострічай тебе Господи, моя крихотко* [крихітко]! (Ганна Барвінок); *Зінька узяла в свою кремезну руку невеличку сухоляву білу руку отця Гарасима, поцілувала й розпрощалась. — Ну, Боже тебе благослови! Господи пострічай! Дай Боже час добрий! — сказав на прощанні отець Гарасим* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСТРІЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *з ким, кому, розм.* Док. до **стріча́тися.** *Не вечерявши.., по селу блукав* [Хома], *поки з Юдумом пострічався* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Боюсь, щоб з ним і не пострічатись. Бо як згадаю, що він мені не рівня, так і серце струхне* (Ганна Барвінок); // Познайомитися, зіткнутися з ким-небудь у житті, в роботі і т. ін. *І пострічався ж Йосип з цією Параскою! Обійшла його, скрутила зовсім* (Панас Мирний); // Траплятися на чиєму-небудь шляху, десь, у якомусь місці. *Йшов солдат по дорозі: раз, два! раз, два! .. По дорозі пострічалась йому стара відьма* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПОСТРО́ЄНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **постро́їти** 1. *Построєні в колони школярі.*

2. *рідко.* Дієпр. пас. до **постро́їти** 2. *Построєний у вишнях і горішині двір Ясининого батька Гліба Словита лежав на окраїнах запустілого підгороддя* (К. Гриневичева); *Весь християнський світогляд построєний на любові* (Б. Лепкий); // **постро́єно,** *безос. пред. — Існує небідний Лазар: в нього маєток — на заздрість кожному "предводітелю* [предводителю] *дворянства". Там построєно комунізм не по Енгельсу, а по циганському королю* (В. Барка).

3. *у знач. прикм., діал.* Який удягся в гарний, святковий стрій *(див.* **стрій**[2]**).** *Карета за каретою під'їздила аж під самі двері церковні, лакеї прискакували і відчиняли дверці, висаджували построєних дам і товстопузих, у фраках або в кунтушах та при карабелях, панів* (І. Франко).

ПОСТРО́ЇНИ, їн, *мн., заст.* Будівлі. *Гарні люди, построїни доладу, і волики єсть, і овечата єсть, і конячки мають* (П. Чубинський).

ПОСТРО́ЇТИ, о́ю, о́їш, *док., рідко.* 1. *кого, що.* Док. до **стро́їти**[1] 1; вишикувати. *Еней построїв тож отряди, Де всім назначив для осади Без одступу на вал іти* (І. Котляревський); *Співак перший сплигнув на землю, построїв трактори в ряд і махнув рукою — глушити мотори* (А. Головко); *— Мене звуть Олена Пилипівна, — сказала вчителька. — Я вас зараз построю, ми послухаємо, що скаже директор, і підемо у свій клас* (О. Іваненко).

2. *що.* Док. до **стро́їти**[1] 3. *Він зміг закупити для себе вблизи* [поблизу] *Парижа гарний ґрунт і построїти хороший дім* (І. Франко); [Я р о с л а в:] *І я клянусь, що там, на полі бою, Де я сьогодні ворога побив, Я дивний храм воздвигну і построю В ім'я Софії* (І. Кочерга); *— А то ще така бувальщина .. Построїла одна жінка хату, хрести на сволоках повипалювала, а жити — не вживе* (Григорій Тютюнник); *Під Кочубеєм захиталася земля. Весь план, який він построїв, зводився на ніщо* (Б. Лепкий).

3. *кого, що, перен., жарг.* Жорстко наказати зробити, виконати що-небудь; привести до порядку. *Консьєрж .. полупав очима і знову заснув на своєму стільці. Жінка хотіла його "построїти", але тут саме зі сходів, мало не збивши її, скотився .. Кость Одноочко* (Г. Тарасюк).

ПОСТРО́ЇТИСЯ, о́юся, о́їшся, *рідко.* 1. Док. до **стро́їтися**[1] 1; вишикуватися. *Сказав* [Еней], *і військо загриміло, .. Построїлось і полетіло* (І. Котляревський); *Після сніданку їм* [дітям] *веліли вийти на шкільний двір та построїтись покласно* (Ю. Збанацький); *Фельдфебель наказав построїтися по чотири, сам кілька разів лічив полонених, тоді махнув рукою й скомандував іти вперед* (П. Загребельний).

2. Док. до **стро́їтися**[1] 2. *Околодок* [околодочний] *.. запитав, яким правом построївся на чужій землі? Хто тобі позволив? Але чоловік нічого й не відповів навіть* (Г. Хоткевич).

ПОСТРО́МА *див.* **пастрома́.**

ПОСТРОМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Устромити, застромити все або багато чого-небудь. *Оце як схочеться козакам-характерникам спочити серед степу, то вони поставлять коней хвостами до хвостів, постромляють між ними ратища і давай у карти грать* (з переказу); *Узяв ту лозину поламав та за халяви і постромляв* (Сл. Б. Грінченка); *— Я перед самою водою ямки покопаю, гострі кілочки у них постромляю...* (Ю. Логвин).

ПОСТРОЧИ́ТИ, очу́, о́чиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Строчити (у 1 знач.) якийсь час. *У нашому місті завжди було достатньо охочих трішечки построчити на машинці, щоб було що покласти зверху на хліб з маслом* (із журн.).

2. *перен., розм.* Строчити (у 2 знач.) якийсь час. *Коли б знаття, що ворог — от би сипнуть. Прошив повітря, построчив десь за горою кулемет* (П. Тичина); *Івашко построчив з автомата в один бік і кинувся по ходу сполучення* (П. Панч); *Кулемет построчив трохи і перестав* (В. Нестайко).

3. *що і без прям. дод., перен., розм.* Док. до **строчи́ти** 3. *Диктант у класі. Учителька закінчила диктувати речення — учні построчили* (з газ.); // Писати якийсь час. *Якщо не зможу сказати чогось важливого для читачів як письменник, то перестану писати взагалі. Але, відверто кажучи, хотілося б ще трохи построчити* (із журн.).

ПОСТРУ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поструга́ти.** *Обідали в садку під розлогою грушею за маленьким столиком з поструганих дощок* (В. Чемерис); *Перед очима рябіла понівечена, пострygана дошка парти. Глибокі розрізи були мов рани* (О. Копиленко); *Бігцем у город. А там — краса! Рожі під вікнами пахнуть, пахне цілий городець, немов одна величезна, різнобарвна китиця. Стежки постругані й посипані піском* (Б. Лепкий); // **постру́гано,** *безос. пред. Маленький двір під тік постругано, біля повітчини старенької — стіжок початий* (А. Головко).

ПОСТРУГА́ТИ, постружу́, постру́жеш *і* поструга́ю, поструга́єш, *док., що.* 1. Стругаючи, вирівняти, зробити гладкою поверхню чого-небудь. *Вдома він узявся робити шпаківню. Але не міг добре постругати дошки й підігнати так, щоб щілин не було* (В. Сухомлинський); *— У нас он скільки роботи. Постругати дошки. Склеїти двері, взяти їх на пази — це не так просто* (Ю. Мокрієв); *— Дай ще я постружу весло. — Матвій віддав старому ніж і весло, той зручніше вмостився на ослоні, і незабаром стружки полетіли і по зборні, і по буцегарні...* (М. Стельмах); // Стругаючи, надати певної форми; вистругати, вирізати з дерева що-небудь, багато чогось. *Якщо постругати бруски точно за даними розмірами — можна виготовити багато різних потрібних речей, наприклад носилки або тачку* (з навч. літ.).

2. *розм.* Вирівняти, очистити і т. ін. якусь площу, ділянку тощо, підготувавши її для чого-небудь. *— Усе ти з книжками, Давиде! — і мов задумалась. А потім діловито: от що — вона думає отут мазати, чи не заважатиме? Власне, не мазати зараз, а тільки поструже* (А. Головко); *Спориш поліцейські лопатами постругали, щоб не так весело було в'язням ходити* (М. Малиновська).

3. Стругати якийсь час. *Нахилив* [Кулик] *голову і, щось наспівуючи, старанно скребе ножем цурпалок. Поструже, уважно огляне з усіх боків. Здається, ніщо інше не цікавить його* (С. Журахович).

ПОСТРУМЕНІ́ТИ, поструменіє *і* поструменить, *док.* Почати струменіти. *Улітку під час профілактичних включень прорвало опалювальну трубу — вода поструменіла по новій підлозі* (з газ.); * Образно. *Сивоок не думаючи, як тільки ступив за ворота, став лічити кроки, .. дійшов до двадцяти, і аж тоді церква мовби стрибнула догори і поструменіла до самого неба* (П. Загребельний); *Радість потрумениться мурашками у засиділих нозях, як здумаєш звеститися, попираючись одноруч ув м'яку купину* (В. Медвідь).

ПОСТРУПІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **пострупіти.** *При вході на базар, по самому базару — руки й руки. Пострупілі від морозів, порепані від холодних вітрів, брудні, худючі, страшні руки голоду* (Ю. Збанацький).

ПОСТРУПІ́ТИ, іє, *рідко.* Док. до **струпіти.** *Його тіло почорніло, а від вітру пострупіло* (Сл. Б. Грінченка); *А сама сестричка Білокоса якби ж побачила, що з нею, бідолахою, відбулося! Волосся посивіло, голова їй пострупіла, лице .. аж брунатне стало від старості* (Валерій Шевчук).

ПОСТРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, діал.* Струтити, змістити все або багато чого-небудь. *Ледь-ледь вітер повіє, ледь-ледь вода камінці постручує, то й слід загине по бабі та по бабинім ході* (Марко Черемшина); *Випливши на берег, я нагадав собі ту саму линву, що нас постручувала у воду* (з мемуарної літ.).

ПОСТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, з кого — чого.* Струсити (у 1–4, 7 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Наші подорожні пострушували з себе пил, розім'яли пересиджені ноги і стали в чергу* (В. Гжицький); *Дебелий жовнір з усього маху вдарив отамана кольбою по голові, решта навалилась .. Хотіли витягти його по драбині, та отаман пострушував їх* (В. Чемерис); *— Треба, як думати сідаєш, пострушувати те, що не хотів би далі з собою брати. У думці пострушуй, то воно й на душі не останеться* (В. Лис); * Образно. *О, покладіть гілки мені на плечі, З мого життя пострушуйте сніги!* (Л. Костенко).

ПОСТРЯ́НУТИ, не, немо, нете, *док., розм., рідко.* Те саме, що **позастряга́ти.** *Тут, брате, коні не потягнуть, нехай там будуть хоч які... Де-де, а тут пострянуть* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТСЕДИМЕНТАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *геол., хім.* Стос. до постседиментації. *Через брак кисню під водою складаються сприятливі умови для накопичення осадів, здатних у процесі своєї подальшої постседиментаційної еволюції генерувати вуглеводні* (з наук. літ.).

ПОСТСЕДИМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж., геол., хім.* Період після осідання твердих частинок у воді, ґрунті і т. ін.

ПОСТСКРИ́ПТУМ, у, *ч.* 1. Приписка до листа, що позначається звичайно латинськими літерами P. S. *І тільки при кінці листа, в постскриптумі, передала мені мама в досить зловтішному тоні звістку, що Пястів Казик заарештований і вивезений до Берези Картузької* (Ірина Вільде); *Іван швидко підходить до свого тапчана, одкидає подушку, бере листа, написаного до Ярослава, і гарячково доповнює його віршованим постскриптумом* (П. Колесник); *Одного я знати не міг: на останній сторінці, яка обгоріла трохи більше за інші, був постскриптум* (Ю. Іздрик).

2. Структурний елемент у літературі; останній розділ літературного твору. *Постскриптум. "Дорогою додому"* (О. Забужко); *Постскриптум як структурний елемент властивий тільки епістолам: в інших літературних жанрах цей елемент не використовують* (з наук. літ.).

ПОСТСОЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Період після відмови від соціалістичного шляху розвитку і переходу до ринкової економіки. *Початок концептуалізації поняття "постсоціалізм" пов'язаний з науковою конференцією у Кракові в грудні 1990 р., присвяченою питанням формування інституційних рамок ринкової економіки у Східній Європі* (з наук. літ.).

ПОСТСОЦІАЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до постсоціалізму. *Я бачив, як німецькі старшокласники приїжджали на вихідні до постсоціалістичної Праги і .. почувалися дорослими, отримуючи за зекономлені на сніданках марки всі скарби світу...* (Т. Прохасько).

ПОСТСТРУКТУРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у філософських і гуманітарних дослідженнях, суть якого полягає у відмові від основних принципів структуралізму. *Постструктуралізм пішов по лінії відкидання будь-яких універсальних категорій (або взагалі категорій і систем, що претендують на широке узагальнення)* (з навч. літ.).

ПОСТСТРУКТУРАЛІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник постструктуралізму. *Постструктуралісти часом свідомо відмовляються від систематичного й чіткого викладу, що ускладнює роботу з їх текстами* (з навч. літ.).

ПОСТСТРУКТУРАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **постструктураліст.** *Термін "інтертекстуальність" ввела французька постструктуралістка Юлія Кристева для позначення загальної властивості текстів, завдяки яким вони (або їх частини) можуть багатьма різноманітними способами явно або неявно посилатися один на одного* (з наук. літ.).

ПОСТСТРУКТУРАЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **постструктураліз́м** і **постструктураліст.** *Структуралізм, як і постструктуралізм, спирається на особливості функціювання мови і закони, відкриті засновником структурної лінгвістики Фердинандом де Соссюром* (з наук. літ.).

ПОСТСТРУКТУРА́ЛЬНИЙ, а, е. Який ґрунтується на принципах постструктуралізму. *Постструктуральний фемінізм на противагу ліберальному фемінізму вказує, що патріархальний характер держави є швидше продуктом дискурсу і практики, ніж державних інститутів* (з наук. літ.).

ПОСТТОТАЛІТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Посттоталітарний режим. *Можна припустити, що посттоталітарна фаза розвитку СРСР з певними незначними відхиленнями почалася з середини 50-х років XX століття і пройшла від точки раннього посттоталітаризму до зрілого в 90-ті роки* (з наук. літ.); *Посттоталітаризм у державній сфері поєднує ознаки авторитарного й демократичного режимів із поступовим нарощенням елементів демократизму та зменшенням елементів авторитаризму* (з навч. літ.).

ПОСТТОТАЛІТА́РНИЙ, а, е. Який настає після падіння тоталітарного режиму. *Вона поїхала чи то до Штатів, чи то до Канади, бо отримала ґрант для вивчення чогось на кшталт специфіки ментальності жінок-трудівниць посттоталітарної доби* (Є. Кононенко); *Виняткова доля "Деінде, тільки не тут" може стати одним із предметів дискусії щодо місця художньої літератури як у тоталітарному, так і посттоталітарному суспільствах* (К. Москалець); *— Що лишається робити в цій ситуації, за цих умов посттоталітарного культурного спадку?* (С. Жадан).

ПОСТТРАВМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який настає, з'являється після травми. *Посттравматична амнезія охоплює період після травми голови, протягом якого в пацієнта пам'ять про поточні події не зберігається* (із журн.); *Школяр був госпіталізований з діагнозом "посттравматичний перелом кісток носа та посттравматична носова кровотеча"* (з газ.).

△ **Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м** *див.* **синдро́м; Посттравмати́чний стре́совий ро́зладь** *див.* **ро́злад.**

ПОСТТРОМБО́З, у, *ч., мед.* Стан поступового відновлення здоров'я після лікування тромбозу. *Гіпертонія чи посттромбоз не є абсолютними протипоказаннями до занять спортом* (із журн.).

ПОСТТРОМБО́ЗНИЙ, а, е, *мед.* Який настає, з'являється після тромбозу. *До судинних захворювань належать запалення поверхневої та глибокої венозної системи, посттромбозний синдром, порушення реологічних властивостей крові, лімфатичний набряк тощо* (з навч. літ.).

ПОСТУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто постує, дотримується посту. *Часто бажалося йому такої зілляної* [зеленої] *салати, яку збирають селянки, ідучи в поле, іноді їда смакувала йому більше, ніж то, на його думку, належало постувальникові* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Справжній постувальник утримує язик від марнослів'я, лихослів'я, наклепу, осуду, лестощів, брехні й усякого лихомовства* (із журн.).

ПОСТУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **постува́льник.** *Мар'я-постувальниця запевняє, що віра в себе, у Боже слово прийдуть на допомогу* (із журн.).

ПО́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **по́стувати.** *Петрусь удавсь до другої сестри. — А ти, Масю, неодмінно начхай на те постування .. Ти й так мерзенна на пику, а од постування геть зневірнієш* [схуднеш] (А. Кримський); *Пости — найбільша благодать. Ніщо не кріпить і не молодить мене так, як постування* (М. Дочинець); *Лапшин і досі не міг ніяк наїстися після вимушеного тюремного постування* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Дотримувати посту; постити *(див.* **пости́ти**[1]**).** — *Черниця .. постує, а рибки, як на горе, нема...* (Марко Вовчок); [Є п и с к о п:] *Ти постуєш? хоч я заборонив для в'язнів піст? Лукавий рабе!* (Леся Українка); *Мати краєчком хустки витирає очі і питається читальника, чи він постує. — Коли в тебе є панська білорибиця або червоноирибиця, то можу й постувати у вас* (М. Стельмах); *— Перепочину. Хвала Господу, до посту повернуся. Постуватиму вдома, у Бердичеві* (Люко Дашвар); // *перен., розм.* Нічого не їсти, голодувати. *Гей, виночерпіє* [виночерпію]! *де ти? Рожі цвітуть на вгороді! Дай серед рож розговіймось: Годі нам постувать! годі!* (А. Кримський); *— Я ситий. Ситий із доброго сну. — Хіба що. — І потім, хіба ти забув, що твій пан у дорозі завжди постує?* (Г. Колісник).

ПОСТУГОНІ́ТИ, іє, *док.* Рушити стугоніючи. *Начальник і варта відмаршували, а потяг скоро постугонів від станції. Тоді хлопець подумав: "Якби я вчепився, згорів би"* (В. Барка); *Волинським шляхом постугоніло піше й кінне військо* (Р. Іваничук).

ПО́СТУД, у, *ч., рідко.* Повів, віяння. *Постуд прохолодного вітру.*

ПОСТУДЕНІ́ТИ, іє, *перев. безос.* Док. до **студені́ти.** *Небо, весь день погідне, засунулося надвечір густими хмарами, а тепер постуденіло значно, зірвався вітер, немов збиралося на дощ* (І. Франко); *На другий день дуже постуденіло. Поверх гір залягли густі мрячі — здавалось, не було надії, щоб продерлося сонце* (А. Крушельницький); *Намагаєшся ступати босими ногами по стежці, бо трава постуденіла, наче від роси* (Є. Гуцало); * Образно. *В хаті на столі задубла обмотана пілкою печена картопля, .. і подужчав, постуденів сирий запах моху над головою* (Є. Пашковський).

ПО-СТУДЕ́НТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-студе́нтському.** *Всього одна ніч пароплавом (ясна річ, третім класом, по-студентськи), і ось уже дерев'яна пристань з написом "Мишурин Ріг", і гора над нею.., і дорога попід горою вглиб степу* (П. Загребельний); *Бубон підвів очі. Повз нього проходили студенти університету з конспектами під пахвами і привітно, по-студентськи посміхалися* (О. Чорногуз).

ПО-СТУДЕ́НТСЬКОМУ, *присл.* Як студент, за звичаєм студентів. *Понатирала їх* [п'яти] *Любка мулькими черевиками. "Спіритус віні, тинктура йоді, стерильна салфетка", — іще по-студентському думала Марина, плутаючи латину з рідною мовою* (Микита Чернявський); *Назви команд чемпіонату з брейн-рингу були по-студентському веселі, а бойовий азарт по-молодіжному войовничий: програвати не хотів ніхто* (з газ.).

ПОСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм.* Студити, остуджувати, дмухаючи на що-небудь (злегка або час від часу). *Бронніков, спокійно постуджуючи ложку з гарячою кашею, спідлоба розглядав незнайомця* (О. Гончар).

ПОСТУДИ́ТИ, уджу́, у́диш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **студи́ти** 1. — *Що? Опікся, небораче? Постуди трошки, смачніше буде!..* (В. Винниченко); *Сьорбнув* [Коваль] *двічі, постудив і одіклав ложку. Гаряча* [каша] (В. Кучер); *Маруся постудила кашу в ложці, піднесла хлопчикові* (О. Бердник); *Штурмбанфюрер вдав, що не зауважив стану свого співрозмовника, зняв зі свічки нагар, постудив на опечений палець* (П. Загребельний).

ПОСТУЖА́ВІТИ, іє, *док.* Стужавіти (про все або багато чого-небудь). *Оце повечоріє, калюжки постужавіють* (Марко Вовчок).

ПО́СТУК, у, *ч., розм.* Те саме, що **стук**[2]. *Я кілька днів тому посиротіла.., а я не знаю, що віддала б за один знайомий крок* [сина], *за легенький постук закаблуків, такий легенький...* (Ю. Яновський); *Він з глухим постуком відставив чашку* (О. Забужко); *Не спиться мені: завтра Павлусеві похід. Лежу, верчусь... коли се — стукає. Се ж його по́стук!* (Ганна Барвінок); *Вертаючись пізно вночі, батько старався не будити дітей. Однак вони все одно прокидалися й не від легенького постуку в шибку, а від передчуття ласки* (Н. Околітенко); *Буду тут! Серед цих вітрів, серед цих просторів — до останнього постуку серця* (О. Гончар).

ПОСТУ́КАТИ, аю, аєш, *док., перев. чим, по чому.* Стукнути декілька разів; стукати якийсь час. *Чубатий дятел од ранку працює на сивій сосні. Постукає дзьобом — і дивиться, що з того станеться...* (Л. Первомайський); *Левадиха постукала костуром* (Р. Андріяшик); *— Припиніть, панове! — постукав по столу олівцем Директор* (І. Роздобудько); // Піти, поїхати зі стукотом, викликаючи стукіт. *Поїзд постукав по багатьох стиках рейок і зник, залишивши здивування й тишу серед тайги* (М. Трублаїні); // Стукаючи (у двері, у вікно), дати знати про свій прихід, попросити дозволу зайти до хати, кімнати. *Лаврін постукав у вікно* (І. Нечуй-Левицький); *Незабаром вони добралися до хутора і постукали в першу хату* (Григорій Тютюнник); *У двері хтось постукав, і до кімнати увійшов невисокий літній нікарагуанець, який виявився шофером* (Ю. Покальчук); * Образно. *— Я прийшов постукати до вашого серця, щиро поговорити з вами* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* **торка́ти.**

◊ **Сту́кати / посту́кати у две́рі** *див.* **сту́кати.**

ПОСТУ́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Постукати (у двері, у вікно), даючи знати про свій прихід, прохаючи дозволу зайти до хати, кімнати. *Вони постукались до куховарні, де їм нешвидко одчинили* (М. Івченко); *Спробуй приїхати і постукатись в її дім* (Б. Левін); *Давно колись вийшов просто з тайги чоловік, постукався до Рогожина в хату* (А. Кокотюха); * Образно. *Сонце променем постукалось у шибки* (М. Стельмах).

ПОСТУКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОСТУКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Стукотати, стукотіти якийсь час. *Як стихло трохи, Соня раптом постукотіла олівцем по столу* (А. Головко); *Не встигла Тамара доторкнутися пальцями до дверей і злегенька постукотіти, як з кімнати почувся голос* (А. Хижняк); *Колеса сполошилися й постукотіли навскоки по золотистій доріжці* (І. Керницький); *Поїзд набрав ходи і ритмічно постукотів по рейках* (К. Гриб); *Я підійшов до причілкового віконечка .. Пошкрябав у шибочку, постукотів у дощечку, вставлену замість нижньої шибки* (Ю. Мушкетик); // Піти, поїхати із стукотом, спричиняючи стукіт. *Вони з тупотом перейшли через двір і геть постукотіли підводою, на якій, поверх награбунку* [награбованого], *височів пеньковий млин* (В. Барка); — *Добрий вечір,* — *відказала* [дівчина] *приємним співучим голосом і швидко постукотіла каблучками по коридору* (Ю. Збанацький).

ПОСТУКОТІ́ТИ *див.* **постукота́ти.**

ПОСТУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посту́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Чутно було глухе постукування серед темноти, а більше нічого* (Панас Мирний); *Його* [дятла] *безнастанне і заклопотане постукування нагадало Максимові лічильник Гейгера у фізичній лабораторії* (Н. Рибак); *Уже пізно вночі Ван Лун звернув увагу на характерне постукування, яке долинало з навігаторської рубки* (В. Владко); *Після обіду ординці рушили до лісу, і звідти незабаром донеслося глухе постукування сокир* (В. Малик); *Перше, що він чув, виринувши зі сну — незмінний чіткий ритм постукування дощових краплин по підвіконню і склу* (С. Андрухович).

ПОСТУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Стукати час від часу. *Схопивши найбільший* [молот], *Михайлик уже й розмахався ним, уже й по голому ковадлу постукував* (О. Ільченко); *Оксентій ішов, твердо постукуючи ціпком попереду себе та поважно пахкаючи люлькою* (Ю. Смолич); *Дідушенковий напарник у допит не встрявав, а лиш сидів і слухав, склавши перед собою руки, як до отченашу, постукував пучками пальців та цмокав язиком* (М. Матіос); *За столом під деревами сиділи дядьки .. Постукували кістками доміно* (І. Роздобудько); // Час від часу утворювати негучні уривчасті звуки, вдаряючись об щось. *Під шелест кроків невпевнено, немов обмацує землю, постукує палиця* (М. Стельмах); *Віта нарізала біфштекс. Ніж постукував об тарілку* (Б. Харчук); *Постукує по столу олівець у секретаревих руках* (Ю. Мушкетик); // Утворювати негучні ритмічні звуки під час роботи, руху тощо (про машини, механізми, транспортні засоби і т. ін.). *Подзенькували, постукували, здригаючись на рейках, трамваї, поспішаючи до прохідних заводу* (П. Автомонов); *Вози рипіли й постукували на грудді...* (Василь Шевчук); *Дарма що машина була на ходу, наслідки аварії все ж давалися взнаки, і при високих оборотах двигуна щось починало підозріло постукувати* (О. Авраменко).

ПОСТУЛА́Т, у, *ч., книжн.* Твердження, яке при побудові наукової теорії приймають без доказів як вихідне. *Постулат Шварцшильда здобув визнання раніше, ніж Ейнштейн розпочав роботу над теорією відносності. Шварцшильд стверджував, що гравітаційне прискорення може стати безконечно великим* (М. Руденко); — *Гегель казав: теза, антитеза, синтез,— стукнув по коричневому портфелю пальцем чорнявий хлопець з гачкуватим носом. — Ну й що? .. Він просто розвинув постулат Арістотеля...* (Ю. Мушкетик); — *Ми вважаємо помилковим постулат, що зі створенням штучного середовища, яким є цивілізація, природна еволюція людства, як біологічного виду, припинилася* (О. Авраменко); // Незаперечна істина, що не потребує доведення; аксіома. — *Професоре, .. Ви забули про один постулат: життя для людини, а не людина для життя...* (Ю. Смолич); *Такі несхибні постулати, Що за набутком — вічно втрати, Що за причиною — ланцюг...* (П. Мовчан); *Хто платить — постулат .. давно відомий, — той і музику замовля* (В. Чемерис); *В Індії також розвився фемінізм. І одним з їхніх постулатів є те, що шлюб не можна укладати з кохання. Бо це стан хворобливий, він минає* (Ю. Покальчук).

ПОСТУЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **постулюва́ти.** *Мелетій Смотрицький моделює ідеального читача, визначаючи параметри сприйняття пропонованої книги, а постульований ним образ харизматичного володаря адресат повинен наслідувати* (з наук.-попул. літ.); // **постульо́вано,** *безос. пред. Постульовано, що заходи позашкільної опіки педагогічно й організаційно орієнтуються на актуальні проблеми дітей та їхні сім'ї* (з навч. літ.).

ПОСТУ́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посту́лювати.** *То не проста підкова, а складна, утворена з трьох постулюваних верхами підків: одна з них відкрита на схід, друга — на північ, а третя — на південь* (І. Білик).

2. *мн., у знач. прикм.* Які постулювалися. *Постулювані площини з тіл Явдохи та дяка раптом розпалися і вбрались у звичну форму, а що обоє знесиліли, то порозкидалися майже зомлілі поруч на ложі, важко дихаючи* (Валерій Шевчук).

ПОСТУ́ЛЮВАТИ *див.* **постуля́ти.**

ПОСТУЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок. і док., що, книжн.* Приймати постулат; формулювати вихідне положення чого-небудь. *У XX ст. Еріх Фромм постулював: "Я знаю тільки два шляхи, що ведуть до вибору добра. Перший полягає в служінні й підкоренні моральним засадам .. Другий шлях — розвивати почуття добра, чинячи добре й справедливе"* (І. Дзюба); *Постулюють, що ризик — це ймовірність несприятливої події, забуваючи про низку інших показників кількісної міри ризику* (з наук. літ.); *Людвіг Больцман зробив основний вклад у формулювання статистичної механіки, постулювавши логарифмічну залежність між ентропією та числом мікроскопічних станів термодинамічної системи* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТУ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **постуля́тися.**

ПОСТУЛЮВА́ТИСЯ, юється, *недок., книжн.* Пас. до **постулюва́ти.** *Існування інерційних систем відліку постулюється в сучасному формулюванні законів Ньютона* (з наук. літ.).

ПОСТУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОСТУ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Стулити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Постулювали люди руки як до отченашу, голоси бриніли чимраз далі уст, ясними ритмами, в яких чимраз менше було землі, кривди і образи* (К. Гриневичева); *Без крику, гладко постулявши крила, Мов раді, що перемогла їх* [пташина] *сила, Швиденько дзьобають у нього очі* (І. Франко); *Тюльпанів зовсім не було видно — чи вони постуляли пелюстки, чи накрили їх типчак і ковила?* (Ю. Мушкетик); *Усі інші змії вмить постуляли свої пащі й закам'яніли* (з казки).

ПОСТУЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОСТУ́ЛЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док.* Стулитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Зійшлися самі бідні, але упросив собі Зуб ще трьох богачів* [багачів]*: Федька Мельникового, Михайла Печенюка та Касяна Кропивку .. "А .. дєкую* [дякую] *вам, що-сьте* [що] *уступили до хати, мені весілля буде веселіш". Каже так Зуб та припадає, а бідні сараки, що постулювалися в пороги, та й слухають* (В. Стефаник); *У час нічлігу нікому не було дозволено сісти чи випрямитися .. Щоб було тепліше, ми постулювалися близько один другого. Такі життєві обставини, не знані дотепер нікому з нас, змушували вчитися жити спільно* (з мемуарної літ.); *В учнів постулялися очі, вони уявляли перелічені вчителем предмети* (із журн.); // Стати стуленим (про багато чогось). *Квітки постулялися і поснули* (Леся Українка); * Образно. *Сад ще спав. Дерева від ранкового холоду постулювалися, як тюльпани* (Ірина Вільде); * У порівн. *Як пес на своїм леговищі, так постулювались боги край воріт небесних докупи* (І. Франко).

ПО́СТУП, у, *ч.* 1. *кого, чий, перев. з означ.* Хода, манера ходити. *Зійшов* [січовик] *на гору, вже й до могили зблизивсь, а чоловік сидить собі, не ворухнеться, неначе закляк, не оглянеться на січовика і не чує шелесту од його важкого поступу* (О. Стороженко); *Його обличчя, його постать, його поступ казали, що це чоловік силющий, рішучий* (Панас Мирний); *Тиха, беззвучна, легким поступом кішки, поволі плила над Поліссям ніч* (В. Козаченко); // Крок (у 1 знач.), ступінь *(див.* **сту́пі́нь**[2] 1). *Певні і міцні були його* [робітника] *всі поступи, На нього глядючи* [глядячи], *йшов я німо, мов у сні* (І. Франко); * Образно. *Чи не доведеться щовечора самітно сидіти у своїй порожній вогкій хаті й слухати обережний поступ вологого вітру на половицях* (Валерій Шевчук).

2. *чого, який, а також без дод. або означ., перен.* Поступальний розвиток по висхідній лінії, перехід від нижчого рівня до вищого; прогрес. *Вічний революціонер — Дух, що тіло рве до бою, Рве за поступ, щастя й волю, Він живе, він ще не вмер* (І. Франко); — *Невже ви не вірите в людство, в поступ, в культуру?* (Ю. Смолич); *Загальмувати поступ науки й техніки не можна* (М. Дашкієв); *Поступ суспільства без знання своєї власної історії, без вивчення уроків трагедій і поразок — неможливий* (Р. Іванченко); // Успіх, досягнення в чому-небудь, у процесі розвитку; крок уперед. *Вони* [молоді москвофіли] *кажуть, що тепер у відносинах з народом будуть триматись народної, нашої мови (для них се вже поступ чималий)* (Леся Українка); *Мама обіцяла доні за добрий поступ у науці рожеву шовкову сукенку* (Ірина Вільде); *Чим більше я тренував тіло, тим кращі мав поступи у справі пам'яті* (Любко Дереш).

Роби́ти / зроби́ти по́ступи *див.* **роби́ти.**

○ **(1) На ко́жному (на ко́жнім, на ко́ждім) по́ступі,** *у знач. присл., діал.:* а) постійно, весь час. *На кожнім поступі життя змагалось зі смертю* (Н. Кобринська); *Мені вже доразу збридло ходити туди, слухати на кожнім поступі висмівання* [висміювання], *ганьбу* (І. Франко); — *Згадуймо цього святця на кождім поступі!* (Л. Мартович); б) скрізь, усюди. — *Господи, заступи, Господи, заборони... Від панської корости, від людської ненависті, від устиду, від сорому, .. на бутинах, на роботах, на кождім поступі* (Г. Хоткевич).

ПОСТУПА́ЛЬНИЙ, а, е. Спрямований уперед; позначений поступом (у 2 знач.). *Відносини людина — техніка не лише відображають поступальну еволюцію трудових функцій людини від ручної праці до машинної і до сучасних автоматизованих систем, а й процес соціалізації самої людини* (з наук. літ.); *Поступальні зміни екосистем тривалі, вони, на відміну від циклічних, не зникають при відновленні зовнішніх умов і зазвичай приводять до зміни одного біоценозу іншим* (з навч. літ.).

△ **Поступа́льний рух** *див.* **рух.**

ПОСТУПА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поступа́льний.** *Абсолютизація формаційної поступальності нерідко призводила до спрощення динаміки історичного процесу, до ствердження безперервного прямолінійно висхідного розвитку суспільства* (з навч. літ.); *Наукова спільнота покликана гарантувати спадкоємність і поступальність наукового пізнання* (із журн.).

ПОСТУПА́ЛЬНО. Присл. до **поступа́льний.** *Переведення сільського господарства на нетрадиційні, поступально прогресуючі у своїй основі виробничі відносини треба вважати визначальною ознакою радикальних аграрної і земельної реформ* (з наук. літ.); *Кримськотатарський національний рух пережив за свою історію різні періоди. Були піднесення й падіння, не все розвивалося поступально* (з газ.).

ПОСТУПА́ЛЬНО-ОБЕРТО́ВИЙ, а, е, *фіз.* Який поєднує властивості поступального й обертового (про рух). *Диск виконує плоский поступально-обертовий рух* (з навч. літ.).

ПОСТУПА́ЛЬНО-ОБЕРТО́ВО, *фіз.* Присл. до **поступа́льно-оберто́вий.** *Студент повинен уміти знаходити роботу та кінетичну енергію при обертовому русі твердого тіла (а також тіла, що рухається поступально-обертово)* (з навч. літ.).

ПОСТУПА́ЛЬНО-ПРОГРЕСИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* Який своїм поступом спрямований уперед, по висхідній лінії, від нижчого рівня до вищого. *Шлях українського театру перших десятиліть XX ст. був поступально-прогресивний* (О. Воропай); *Тільки якщо буде порядок у кожній сім'ї, колективі, службі — буде впевнений, законно витриманий завтрашній день держави та її поступально-прогресивний розвиток* (з газ.).

ПОСТУПА́ННЯ, я, *с., рідко, заст.* Дія за знач. **поступа́ти** 5 і **поступа́тися** 1. *Серце забезпечує поступання крові до всіх органів, тканин і клітин* (з навч. літ.); *Одним із психологічних прийомів ведення переговорів зі злочинцем є введення деяких нових умов (які насправді не є значущими й поступання якими з вашого боку складе в злочинця уявлення вашої поступливості та загальної ефективності переговорів)* (з навч. літ.).

ПОСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* посту́плять; *док.* 1. *заст.* Іти, ступати. *За плугом, згорблений теж і спотілий, орач поступає, Тисне чепіги грудьми, істиком скибу тручи* (І. Франко); *Біжать, поступаючи злегка, Газелі стрункі, сторожкі* (Леся Українка); *Ніколи ще не танцював Василь з такою насолодою й радістю. Заклавши праву руку за голову, а лівою взявшись у боки, здавалось, не поступав — линув над селом* (О. Довженко); *Він* [Яким], *як тільки вздрів, що Трудолюб поступив кроком наперед до нього, скрутився на одній нозі і став утікати геть від села в поле* (С. Ковалів); — *Се ви?* — *перепитала Люба і поступила стежкою* (Олена Пчілка); — *Саво!* — *крикнула* [Марійка] *голосно й бистро, пригадавши собі хлопця.* — *Саво, де ти?* — *І, відчинивши нетерпливим рухом двері, поступила кілька кроків за поріг і кликнула в темряву за хлопцем* (О. Кобилянська); // *перев. док.* Займати певне місце, ставати де-небудь. *Ми поступили так, щоб тіні* [нашої] *з-за берези не було видно* (Ганна Барвінок);

// *перев. док.* Заходити, заїжджати до кого-небудь, кудись. *О. Василь, їдучи до Бистреця, умисне поступив до пушкарського отамана Гордіюка. Скаржився* (Г. Хоткевич); *Вона поступила до книгарні, а він .. ждав на неї* (О. Кобилянська); // *перен.* Наставати (про час, вік і т. ін.). — *Чи третій, чи другий тиждень буде, як умерла, куме? — спитався Максим у Яреми. — Еге, здається, третій поступає, як Мокрина вмерла, еге, так, третій, — нескоро промимрив той* (Грицько Григоренко).

2. *перен., заст.* Досягати вищого ступеня, рівня в процесі розвитку; розвиватися. *Та сама містина, тільки весна далі поступила* (Леся Українка); // Посуватися вперед (про справу, роботу і т. ін.). *Його тішив тепер зріст того діла, і, бачачи день у день, як поступала будова широкого комплексу косарень, стаєнь та магазинів за містом, .. він радувався* (І. Франко); // Досягати певних успіхів у чому-небудь. *Вправді "а баба галамага" він вивчив докладно напам'ять .. Але далі поза те слово Гриць у науці не поступив* (І. Франко).

3. *розм., рідко.* Улаштовуватися на роботу. *Ігор .. поступає на роботу до травматологічного інституту* (Ю. Мушкетик); *За кілька днів Лосс добрався до Більбао й під вигаданим прізвищем поступив на вантажне судно кочегаром* (О. Бердник); — *Поїхали, мамо, в Одесу! Там море! Я колись виросту, поступлю в моряки, стану капітаном, і ми добре житимемо...* (О. Чорногуз); // Ставати членом якої-небудь організації, товариства і т. ін.; вступати до складу кого-, чого-небудь. [С е с т р а М а р х в а:] *А я як у черниці поступала? Хіба я охотою йшла? Батько віддали* (Панас Мирний); *Літом я робила в полі, а як вснíжилось тіль-тіль, я товаришо́к питала, поступала ув артіль* (П. Тичина); *Аби поступити в товариство, стати справжнім товаришем і козаком, доведеться тобі сім років послужити джурою* (В. Чемерис); // Вступати до навчального закладу. *Після школи Віталик вирішив поступати в технікум радіоелектроніки й автоматики — дізнався, що є такий у Львові* (В. Лис); *Вона приїхала поступати до медичного училища* (С. Жадан); — *Павло вторік до інституту не поступив* (Є. Пашковський); *Миколі щастило. Здібний, гарно вчився, спортсмен. Поступив у медінститут* (Ю. Покальчук).

4. *розм., рідко.* Діяти певним чином; чинити. *Поступайте доброчесно, не в гульні та п'янстві, не в перелюбі та розпусті, не в сварні та заздрощах, але зодягніться Господом Ісусом Христом, а догодження тілу не обертайте на пожадливість!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [М у с і й:] *Як по закону поступати, То слід її арештувати* (М. Кропивницький); *Отець Річинський переконав себе, що при вирішенні цього питання не має права поступати легковажно* (Ірина Вільде); — *Не хочу себе виправдувати; може бути, що я провинилася, але я тоді жила в таких обставинах, що годі мені було інакше поступити* (Л. Мартович); // *з ким.* Обходитися певним чином з ким-небудь. *Завжди знав, як поступати з жінками, а тут... Я так боюсь вразити цю чутливу дівчину...* (О. Лисяк); [М а р т и н:] *Ні, пане майстер, — перепрошаю, що вмішаюся в вашу розмову, — ви не зовсім справедливо поступили з сином* (І. Франко).

5. *рідко.* Те саме, що **надхо́дити** 1, 3. *Фельдшер налагодив переливання крові .. Кров поступала до тіла по краплі, даючи йому силу життя* (В. Кучер); *Рубцьований простір кривавивсь незримо для зору, і сік поступав крізь розписану кору* (П. Мовчан); *Вода, що поступала річечкою від Кирилячого ставка, потиху покривала масний намул, обіцяючи на завтра наповнити громадський ставок по самі вінця* (Г. Тарасюк); *Пятницький, межи іншим, писав, що він прохав контору друкувати II том, не гаючись, як тільки поступить од Вас перше оповідання* (М. Коцюбинський); *Поступила скарга з Голосіївського лісу на компанію школярів-старшокласників, яка вчора гульню у лісі влаштувала і не дуже по-людськи поводилася* (В. Нестайко); // *безос. Минула ніч, настав уже день, а ніякого розпорядження ні від кого не поступало* (П. Панч).

6. *що, заст.* Те саме, що **поступа́тися** 1. *Давав за вола Дорошеві сорок карбованців, так не хоче: поступім йому ще зо два* (Сл. Б. Грінченка); *На чуже очей не поривай. Своє поступи, а чужого не займай* (Ганна Барвінок).

ПОСТУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОСТУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* посту́пляться; *док.* 1. *кому, чим.* Добровільно відмовлятися від чого-небудь на користь іншого або заради чогось; віддавати кому-небудь щось. *Чи мені ж та поступатись полем тобі й морем?* (Сл. Б. Грінченка); *Хоч як домагався староста, але батько Семенів не поступався йому своїм клином, не зважаючи ні на які вигідні пропозиції* (Л. Смілянський); *Серце в неї було надзвичайно любляче .. Щиро добра, глибоко ніжна людина, вона рада була поступитися всім для другого* (Л. Старицька-Черняхівська); *Чи я ж тебе примушую кохати?! Коли своїм коханням поступився Заради грошей і багацьких нив* (Л. Костенко); // *перев. док., розм.* Зменшувати, знижувати ціну на що-небудь. *Два тижні Самуїл і Ждан жили в орді, їздили понад Самарою та Оріллю від одного стійбища до іншого, спродуючи різний дріб'язок .. Торгувалися запекло, не поступалися жодною ногатою* (В. Малик); — *А скільки б же Вовк та Кравченко дали за оренду* [ставка та городу]? — *Не знаю, паночку, скільки. Та таким хазяїнам, коли яким і рублем поступитися, — то не будете каятися* (Панас Мирний); *Баша уперто торгувався з Сафаром. Сафар поступився ще на тисячу* (З. Тулуб); *Я навіть трохи поступилася ціною, коли чоловік перепитав її вчетверте* (І. Роздобудько).

2. *перев. кому, чому і без дод.* Підкорятися, іти на поступки кому-небудь; не сперечатися з кимсь, не заперечувати комусь. *Улянка виходить заміж, поступаючись волі батьків, проти якої не сміла іти* (В. Лис); *Даша з раннього дитинства завжди і в усьому поступалася подрузі та завжди з нею погоджувалася* (С. Талан); — *Ох і вредний же ти став, — воркотіла Катря. — Не можеш старшим і поступитися* (В. Кучер); *Не вміла загнуздати себе, у чомусь відмовити дітям, у чомусь поступитися йому, піти назустріч, спробувати зрозуміти* (Ю. Мушкетик); // *перев. без дод.* Відмовлятися від своїх планів, намірів або поглядів, переконань і т. ін. на догоду кому-небудь. — *А я ще не готова, — не поступалася сестра. — Краще зачекати* (О. Авраменко); *Дружба дружбою, а своїми принципами він не поступиться* (Г. Усач); *Це був лише початок роботи в школі, боялася зірватись, помилитись — і так само боялась поступитися чимось, що вважала правильним* (Н. Бічуя); // Під тиском кого-, чого-небудь припиняти свою боротьбу, діяльність тощо, відмовлятися від своїх вимог, прав і т. ін. *Півроку понад півмільйонна армія* [страйкарів] *боролась за свої права, не поступаючись ні перед якими провокаціями і погрозами* (Яків Баш); *Я поки що з старим князем не зачіпаюся. Але як і він проти мене виступить, то я і йому не поступлюся* (А. Чайковський); — *Отже, — я гадаю, — казав він далі, — що треба нам трохи поступитися, але не в тому, що вони* [підмайстри] *вимагають* (З. Тулуб); // *рідко.* Піддаватися дії чого-небудь. *При обмацуванні кінцями пальців потиличної і задньої частини тім'яних кісток* [дитини] *виникає відчування пергаменту або тонкого аркуша картону, що поступається тисненню пальців* (з наук. літ.).

3. *кому, чому, перед ким — чим, перев. із запереч.* н е. Виявлятися гіршим у якомусь відношенні порівняно з ким-, чим-небудь; не витримувати порівняння з кимсь, чимсь. *Устина дочці не поступалася. На голові в неї високо викладена коса та закріплена приколками з оздобами* (С. Чорнобривець); *Але ця космічна сталь була така легка, що вільно плавала у воді, а твердістю не поступалась перед алмазом* (М. Дашкієв); *Павучі танці нічим не поступаються людським вальсам* (К. Москалець); *Наші Карпати .. з альпійськими лугами не поступляться красою перед швейцарськими Альпами* (І. Цюпа); *Було помітно, що це дівчисько всього вміє, нічим не поступиться перед дорослою жінкою — ні в хатньому господарстві, ні в полі, і це давало їй право триматися на рівних* (М. Руденко).

4. *заст.* Іти, ступати. *Вів покіс Пилип Желюк. Високий і від того трохи сутулуватий, він, здавалось, не косив, а грався .. Окине поглядом через плече — поступаються слідом ще чотирнадцять косарів* (з газ.); // *тільки док., перев. у сполуч. зі сл.* з м і с ц я. Зрушити з місця, ступити крок. [Т е т я н а:] *Я боюся і з місця поступитися* (І. Котляревський); *Слухає Тарас, серце, як камінь, б'є в грудях, аж віддих тамує, а ноги вросли в землю, не може поступитися з місця* (С. Ковалів); *Оксана все ще стояла, немов прикута до землі. Боялась поступитися* (Я. Качура); // *перен.* Посуватися вперед (про справу, роботу і т. ін.). *Поступніш на товстому вишивати: нитки товсті, то поступається скоріш* (Сл. Б. Грінченка).

5. *заст.* Відходити, відступати (назад або вбік). *Вона вперлася долонями в стінку позад себе, бо далі поступатися було вже нікуди* (Б. Антоненко-Давидович); *Каленик Романович поступається від ковадла, біля очей у нього збирається безліч зморщок* (І. Сенченко); *Микита злякався й поступився назад* (Л. Яновська); *Сошенко спокійно пішов до здоровання. Той поступився йому дорогою* (Н. Околітенко).

6. Піддаватися кому-небудь, робити поступки. *Люди наші кріпкі і високі, як дуби. Не поступляться нікому на крок, дуже горді та благородні* (Ю. Яновський); *Сьогодні ж, коли з прикрістю усвідомив, що батько й цього разу знехтував його думкою, вирішив показати свій характер .. Не поступиться ні на крок, хоч би земля під ним запастися мала, хоч би небо тріснуло!* (І. Нижник).

7. *діал.* Підходити до кого-, чого-небудь, куди-небудь. *Прочанин поступається ще ближче і вдивляється в чоловіка, не вважаючи на нетерплячі його рухи* (Леся Українка); *Він поступивсь кроком наперед; під дотиком його руки впав залізний замок і широко розчинились церковні двері* (В. Підмогильний).

8. *діал.* Робити, чинити. *Се так вона коверзувала, Енеєві пророкувала, Йому де поступатись як* (І. Котляревський); — *Чи велить Микита, чи не велить жінці кохання шукати — те нам без діла, а наше діло тільки порадитись, як нам поступитися* (Л. Яновська).

(1) Поступа́тися / поступи́тися мі́сцем: а) вставати або посуватися, звільняючи місце для кого-небудь. *Добра слава про українських політичних в'язнів широко розійшлася поза колючими дротами. У Норильську навіть жінки у міському транспорті поступалися місцем звільненим хлопцям у вишиванках* (М. Андрусяк); *Вона пересідає назад, поступаючись місцем юному прибульцю* (І. Карпа); *Дивувала абсолютна байдужість старіших до чужого лиха — ніхто ніколи не поступився місцем інвалідові чи жінці з дитиною* (М. Дашкієв); *Ольсен тимчасово перебрав на себе контроль над ходовими системами. — Пілоте Купер, поступіться місцем капітанові Шнайдеру* (О. Авраменко, В. Авраменко); б) *(перев. кому, чому, рідше перед ким — чим)* замінюватися, заступатися ким-, чим-небудь. — *Думки суєтні, мирські поступаються місцем думкам високим, духовним* (В. Нестайко); *Життя вперто не хотіло поступатися місцем смерті, прирікаючи бабусь на муки* (С. Талан); *Горби рудої породи та кар'єри поступилися місцем торф'яному болоту* (П. Коломієць); *Слабка надія поступилася місцем сліпій покорі перед долею* (О. Авраменко); **(2) Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю** — утрачати першість, переставати бути найкращим, першим у чому-небудь. *Остапова бригада крок за кроком наздоганяла Мартинову, потім випередила і вже не поступалася першістю* (М. Ю. Тарновський); *Вої охоче поступались першістю своїм начальникам* (І. Білик); *І ось тепер він має поступитися першістю* (О. Гончар); *За кілька місяців Г'ю брав участь у змаганні двійок (човни-тандеми, розраховані на пару веслярів), де завоював друге місце, поступившись першістю американцям* (А. Кокотюха); **(3) Поступа́тися / поступи́тися свої́м пра́вом (свої́ми пра́вами)** *на що і без дод.* — добровільно відмовлятися від того, що має належати комусь за законом, на користь когось іншого. — *Я так і знав, вельмишановний добродію, Цезарю Олександровичу, що Ви не з тих, щоб не поступитися своїм правом, коли річ іде про діло громадське* (Панас Мирний); *Директор школи, мовби оглушений голосом сусіда, принишк, добровільно поступився відставникові своїми правами* (О. Гончар).

◊ **Іти́ (поступа́тися) наза́д** *див.* **іти́.**

ПОСТУПИ́ТИ *див.* **поступа́ти.**

ПОСТУПИ́ТИСЯ *див.* **поступа́тися.**

ПО́СТУПКА, и, *ж.* 1. Добровільна відмова від чого-небудь на користь когось іншого або заради чогось. *Поступки помножують число союзників, розширюють базу політичної підтримки* (В. Єшкілєв); // Повна або часткова згода з чим-, ким-небудь, у чомусь; відмова від своїх намірів, поглядів і т. ін. на чиюсь вимогу. — *Ми цей раз поступаємось перед вами, але ж ця поступка є ніщо інше, як великодушна ласка властей* (П. Козланюк); *Якщо зробимо хоч якусь поступку смуткові, страхові, жадобі чи іншим лихим нахилам, то вже не матимемо над ними жодної влади* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Повне або часткове задоволення чиїхсь вимог. *Царський уряд, дізнавшись про Гадяцьку угоду, виявив готовність до деяких поступок* (з наук. літ.); // Тимчасове послаблення боротьби проти якої-небудь ідеології, політики, системи поглядів і т. ін. *Імар розумів, що ці поступки будуть лише тактичними і тимчасовими, до того ж він ставив собі за мету цілковите усунення поборників від влади* (О. Авраменко); // Згода з ким-небудь в окремому питанні заради досягнення певної мети; компроміс. *В'язні дістали певні поступки — тепер вихідні в зоні стали не такою вже рідкістю* (А. Кокотюха).

2. Знижка з призначеної ціни. *Населення очікує поступки в газових цінах* (з газ.).

Іти́ / піти́ на по́ступки *див.* **іти́; Роби́ти / зроби́ти по́ступку** *див.* **роби́ти.**

ПОСТУ́ПЛЕННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **поступи́ти** 3. *Від поступлення на кафедру наукова діяльність забирає всі сили Бодянського* (І. Франко); *Папа казав, що наводив справки для Кривинюка про поступлення в політехнікум* (Леся Українка); *Поступлення на біофак стало першою справжньою тріщиною у їхніх і без того натягнутих стосунках* (Любко Дереш).

ПОСТУ́ПЛИВИЙ, а, е. Схильний поступатися (у 2 знач.), який легко йде на поступки; згідливий. *Становище в Іспанії зв'язувало Наполеонові руки, він не міг звідти забрати армію, щоб кинути її на Росію. Тоді Олександр був би поступливіший* (П. Кочура); *Наталя Сидорівна була поступливою і не звикла чинити опір* (А. Хижняк); *Журавель пас задніх. Тому що був добрий, поступливий, м'який вдачею, страшенно не любив сварок і суперечок* (В. Нестайко); *Я ж люблю тебе саме такою, як ти є, безвільною й безпорадною, м'якою й поступливою* (О. Забужко).

ПОСТУ́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **посту́пливий.** *Якими б очима на Радивона подивилися друзі, не будь він твердої вдачі, .. вияви поступливість?* (К. Гордієнко); *Обличчя її бліде, великі чорні очі здивовані, світяться добротою, поступливістю й незахищеністю* (Микита Чернявський); *Омелян Грабець був небуденним організатором. Своєю м'якістю, що межувала часом із поступливістю, він домагався більше, ніж інші незламною твердістю* (М. Андрусяк); // Поведінка, вчинки поступливої людини. *Шартен усе бачив. Американець з кухлем пива і покірна поступливість французів здалися йому мало не символічними* (В. Собко); *Солдатська поступливість щиро зворушила жінок* (О. Гончар).

ПОСТУ́ПЛИВО. Присл. до **посту́пливий.** — *Та воно... все для чоловіка... І паленка для чоловіка, коли знати в ній міру! — поступливо мовив Іван Іванович* (І. Чендей); — *Я завтра працюю, — сказала вона хоч і не поступливо, але примирливо* (Ю. Мушкетик).

ПОСТУПНИ́Й[1], а́, е́, *рідко.* Те саме, що **поступа́льний.** *Існує багато видів механічних передач, що перетворюють обертовий рух у безперервний поступний або навпаки* (з навч. літ.).

ПОСТУПНИ́Й[2], а́, е́, *заст.* Такий, що швидко посувається вперед, який можна швидко зробити. *Це шитво поступне* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСТУ́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **поступни́й**[1]. *Однією з важливих функцій культури є інформаційна — передавання соціального досвіду та історична поступність* (з публіц. літ.).

ПОСТУПО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. *іст.* Прихильник політичної і громадської організації українців (XIX — початку XX ст.), який виступав за координацію українського національного руху. *Поки справа так стоїть, що всі фрази галицьких поступовців про сприяння "жіночому питанню" лишаться фразами* (Леся Українка); *Одним із перших заходів .. Всеукраїнської Організації (пізнішого ТУП'а – Товариство українських поступовців) було поставити на добрий шлях книгарську справу, завівши власну книгарню* (С. Єфремов).

2. *заст.* Прогресивна людина, поборник соціального прогресу. *А що одні з нас будуть поступовцями поміркованими, а другі радикальнішими.., — те ми можемо одні в других потерпіти* (М. Драгоманов); — *Вже відразу заявив* [пан Зефірин] *себе поступовцем, ворогом закоснілої рутини* (І. Франко).

ПОСТУПО́ВИЙ, а, е. 1. Який здійснюється, відбувається і т. ін. без раптових змін, у певній послідовності, не зразу. *Кирило добре відчуває, коли можна блазнювати, а коли треба зупинитися і стати серйозним. Перехід цей у нього поступовий* (М. Білкун); *Хтозна, до чого догрався б начальник жандармерії, лютуючи від поступової втрати колишнього впливу, аби раптом не втрутився випадок* (А. Кокотюха); *Море було досить мілким, і заходити в нього можна було довго, з повним відчуттям повільної насолоди від поступового занурення в легку прохолоду нагрітої сонцем води* (І. Роздобудько); *Кузьма Петрович був прихильником поступового вирішення проблем, бо знав: у селі нахрапом нічого не зробиш* (С. Талан).

2. *заст.* Передовий, прогресивний. *Про москвофільську партію нічого й казати, — хто би там став у неї поступових ідей шукати* (Леся Українка); — *Напрямок газети поступовий... — став читати він стиха, немов для себе* (С. Васильченко); *На поверхню громадського життя, серед його порушуючі поступові сили, не вибиваються і не можуть ніколи вибитись індивідуально найслабші та найпасивніші* (О. Шугай); *Пан Вербовський був людиною поступовою і освіченою (про що значив регулярно передплачуваний паризький часопис)* (Д. Білий).

ПОСТУПО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **поступо́вий.** *Метерлінк приваблював її* [Лесю Українку] *своїм оптимізмом, безмежністю кругозору й твердою свідомістю невпинности та поступовости людського розвитку* (М. Драй-Хмара); *Я розтягував це задоволення, хоча міг спалити геть усе одним жужмом, але оця поступовість давала мені змогу мовби й самому з кожною річчю горіти, пригадувати собі щось із нею пов'язане* (Ю. Винничук); *Єдиним критерієм для редакції буде художність твору і його поступовість без жодної вузької фракційности* (В. Еллан-Блакитний).

ПОСТУПО́ВО. Присл. до **поступо́вий** 1. *Вода в Сиваші поступово прибувала* (Ю. Яновський); *Поступово очі звикали до темряви, і з неї окреслювалися силуети коней біля підвід* (О. Гончар); *Я поступово призвичаювався до міазмів, що плили з дерев'яної підлоги, покритої бурими плямками* (Любко Дереш); *Усе мусить відбуватися поступово* (С. Андрухович).

ПОСТУПО́ВСТВО, а, *с., іст.* Ідеологія поступовців (у 1 знач.). *В Росії довго українське поступовство не могтиме себе заявити навіть літературно* (М. Драгоманов); *Погляди Франка становлять єдиний комплекс еволюціонізму — поступовства — просвітництва в річищі розвитку європейської думки* (з наук. літ.); *Поміркованість, поступовство були характерною рисою Української радикально-демократичної партії не лише в національному питанні* (з наук.-попул. літ.).

ПОСТУПО́ВЩИНА, и, *ж., політ., заст., зневажл.* Погляди й тактика ліберальних та опортуністичних політичних партій чи угруповань, що орієнтувалися на незначні поступові соціальні реформи. *Академік Т. Д. Лисенко критикував дарвінізм як "теорію суцільної поступовщини", що не визнає в розвитку уривчастості, переходу однієї якості в іншу* (з наук. літ.).

ПОСТУ́ПОК, пку, *ч., розм., рідко.* 1. Те саме, що **учи́нок.** *Він почував гидоту свого поступку* (Л. Мартович); *Я хочу вам тиснути руку! .. Це ж ви, здається, зробили сьогодні такий шляхетний поступок?* (М. Яцків); *Останній тиждень перед смертю Христос збирав довкола себе дуже багато різних людей. Знаючи, що і як має статися найближчими днями, знаючи, як мало часу залишилося, він укладав у кожен поступок, у кожне слово найбільшої сили значення* (Т. Прохасько).

2. *перев. мн., діал.* Поведінка, поводження. *Він зрозумів, що се вже в його власній хаті скоїлася змова проти нього, і якось аж надто виразно бачив тепер і відчував надмірну чемність і солодкість у поступках своєї тещі і жінки* (О. Маковей); *Своїми поступками і вчинками ми .. репрезентуємо увесь наш народ, нашу культуру, нашу суспільно-громадську вартість, по чому нас сприймають і оцінюють чужинці* (О. Шугай).

ПО́СТУПОЧКА, и, *ж.* Ірон. до **по́ступка.** — *То слинявий* [соціалізм], *опортуністичний, готовий на всякі поступочки, на всякі дрібненькі ляпаси від дужчих, аби нічим не ризикувати* (В. Винниченко).

ПОСТУПУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *заст.* Поступ. *Він пробував знайти одвічні духовні чинники, передусім — моральні, які діють законотворчо в процесі розвитку народного життя і поступування людського духу по щаблях століть* (В. Барка).

2. *діал.* Поведінка, поводження. *Тілько того можна вважати розумним чоловіком, хто добрими ділами, працею і чесним поступуванням здобуває собі вічну надгороду і добру пам'ять у людей по смерті* (І. Франко); *Підлий трус* [боягуз] *махнув, зрікаючися відповіді, рукою і замість усього почав оправдувати своє негідне поступування* (О. Кобилянська); — *Не від постригу залежить наше поступування і наше про Бога дбання, а від того, яке є серцю ударування* (Валерій Шевчук).

ПО́СТУПЦЕМ, *присл., розм.* Дрібними швидкими кроками; підтюпцем. *Ускочивши дрібним поступцем у хату, він* [панок] *ніби вклонився, ніби нахилився всім тілом уперед* (В. Винниченко); *Легкий біг, спринт, фігурний біг і біг поступцем — найкращі вправи для удосконалення швидкості баскетболіста* (із журн.).

ПОСТФА́КТУМ, *присл., книжн.* Після того, як щось уже зроблено, сталося, відбулося. — *Тільки спочатку думай, а не постфактум* (Г. Усач); — *Коли пророцтва висловлюють у такій туманній формі, це роблять для того, щоб їхнє значення стало зрозумілим лише постфактум, уже після того, як передбачене здійсниться* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Взагалі бажання доробляти чи переробляти твори, написані кількома роками раніше, справа невдячна. Кожна річ має свій час народження, і спроби виправити її постфактум схожі на ідіотичне бажання влаштувати повторні пологи вже сформованої дитини* (Ю. Іздрик).

ПОСТФА́КТУМНИЙ, а, е, *книжн.* Який відбувається після того, як щось уже зроблено, сталося, відбулося. *Застосовуючи постфактумний аналіз аварійності на перехрещенні автомобільних доріг, можна передбачити ймовірність виникнення ДТП* (з наук. літ.).

ПОСТФЕОДАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Суспільно-політична та ідейна течія, яка проявляється у відродженні й осучасненні феодальної політики управління, господарювання та суспільного життя. *Той економічний лад, який сьогодні в нас панує і який поступово закінчує своє існування, можна назвати постфеодалізмом* (із журн.).

ПОСТФЕОДА́ЛЬНИЙ, а, е. Який наступає після епохи феодалізму. *Нація — суспільний організм, що постав у постфеодальний період* (з газ.).

ПО́СТФІ́КС, а, *ч., лінгв.* Афікс, що стоїть у слові після суфікса і флексії. *До архаїзмів належить уживання дієприслівників із постфіксом -ся, який у літературній мові поступився місцем варіантові -сь* (В. Русанівський); *Постфікс -ся в постпозиції в різний час писавсь і разом, і окремо від дієслова* (з наук.-попул. літ.); *До постфіксів належать суфікси й флексії (закінчення)* (з навч. літ.).

ПОСТФІКСА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до постфікса. *Постфіксальний спосіб словотворення характеризується приєднанням постфікса до твірної основи* (з навч. літ.).

ПОСТФІКСА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Спосіб творення слів за допомогою постфіксів. *Постфіксація шляхом усунення об'єкта дії сприяє втраті граничності дієслова, фактично перетворює значення дії на значення стану* (з наук. літ.).

ПО́СТФІКСНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **постфікса́льний.** *Кожний постфіксний, префіксальний або префіксоїдний елемент надає неозначеним займенниковим прикметникам специфічних значеннєвих градацій неозначеності* (з наук. літ.).

ПОСТЬО́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **постьоба́ти**[1]. *Дід у зачовганому, постьобаному акуратними латочками пальті п'є з коричневого крутобокого слоїка валер'янку* (О. Ульяненко).

ПОСТЬОБА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *що.* Док. до **стьоба́ти**[1]. *Постьобати рівними стібками торбинку.*

ПОСТЬОБА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **стьоба́ти**[2] 1. — *Торбу з харчами загубили! А бий тебе сила Божа! Що мені мати скажуть? Новісінька торба з материного рукава від сорочки ще й калиною вишита. Що його робити?* — *Задери піджак та постьобай себе батогом,* — *сміючись, радив Тимко* (Григорій Тютюнник); — *Про натирачку забула?* .. — *Про тебе подбала, а про себе... Та нічого, якось переб'юся. Там наприкінці городу кропиви кущ росте, то зірву та по колінах себе постьобаю* (С. Талан); * Образно. *А вони, жорстокі й люті, прийшли й холодними брудними дубчиками постьобали її, мою душу* (М. Івченко).

2. *діал.* Піти, покрокувати. *От і постьобав неборак, понурившись, а серце йому як не вискочить* (А. Свидницький).

ПОСТЬО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і по чому.* Стьобати *(див.* **стьоба́ти**[2] 1), злегка, час від часу. *Гнат, насвистуючи, постьобуючи себе прутиком по халявах, пішов до корівника* (Григорій Тютюнник); *Двоє було їх, близнят, — з них один керував лише кіньми, Кіньми лише керував, батогом їх постьобував другий* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОСТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ПОСТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що, рідко кого.* Стягнувши, зав'язати щільніше все або багато чого-небудь (також про багатьох). [Н а с т я, Т е т е р я, П а н а с, п о т і м і Б а й д а:] *Зажурилась Україна, що ніде прожити; Витоптала орда кіньми маленькії діти. Ой маленьких витоптала, великих забрала; Назад руки постягала, аж у Крим погнала* (І. Нечуй-Левицький); *Передні та задні лапи* [вовка] *постягували докупи міцними вузлами* (Г. Вдовиченко).

2. *що.* Тягнучи, зібрати докупи, в одному місці все або багато чого-небудь. *Багатство міське некрутів здивувало... "Все, що було на селах найкращого, мабуть, постягали сюди* [у місто]*"* (Панас Мирний); — *На цій* [ділянці], *поки постягаєш дерево до стосу — скільки часу прогайнуєш* (М. Стельмах); *Омелько взяв сокиру і нарубав доброго, товстого гілля і постягав на багаття* (Ю. Логвин); *З порожніх осель постягав* [Бурдик] *у свою хату прядку, знаряддя, діряву рибальську сітку та кілька ікон* (В. Діброва); // *перен.* Зосередити в одному місці усе або багато чого-небудь. — *Що ж ти, сину, думаєш чинити?* — *спитав Шрам.* — *А що ж! Їхати до Переяслава, постягати до обозу підручнії мені полки да й стояти хоть проти цілого світу!* (П. Куліш); *Постягали* [греки] *всі турицькі чайки в лиман* (І. Білик); *До моря з триста суден постягали б ви — І потонуло б місто в гамі воїнів, У криках трієрархів* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

3. *що.* Тягнучи, зняти, забрати з якоїсь поверхні все або багато чого-небудь. *Згадала* [Марта], *що у дворі треба сховати від дощу зерно, що сушиться, а в садку постягати полотно, що білиться* (Марко Вовчок); *Ніби Мина цей гирями кидав, та ще в кого, в Романа Винника, свого ж односельця. І рушники нібито у нього із стін постягав* (О. Гончар); *Неповороткий Вишата постягав сулицею павутиння з кутків ловецької хижі* (І. Білик); // Стягнути одяг, взуття, прикраси і т. ін. з себе або кого-небудь (про все або багато чогось). *І всі князі моря посходять із тронів своїх, і поздіймають вони свої мантії, і постягають свої кольорові одежі, і зодягнуться страхом, посідають на землю, і будуть тремтіти щохвилі, і стовпом постають над тобою...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Без команди всі постягали шоломи й похилили голови* (І. Багряний); *Хлопець вправно постягував мені чоботи* (Валерій Шевчук); *Замасковані сестри-жалібниці постягали фартушки й чепці, розпустили волосся* (Ю. Іздрик); — *Марія розлютилася. Вона зірвала з шиї золотий ланцюжок з кулоном і жбурнула його в куток, постягала персні з пальців, браслети, сережки і порозкидала все це кімнатою* (В. Кожелянко).

4. *кого.* Силою примусити всіх або багатьох злізти з чого-небудь, звідкись, зійти додолу, на землю. — *Стій! — закричали волоцюги, махаючи киями поперед кіньми і хапаючи їх за посторонки. Іван зупинив четверню. Драби обскочили карету* [карету] *і перших постягали лакеїв* (І. Франко); — *Збіглися люди, постягали тих з коней, зв'язали і повели на зборню* (М. Коцюбинський).

5. *що.* Примусити всіх або багатьох сплатити борги. *Мав Одіссей там борги постягать, що були йому винні Люди цілої країни Мессенської* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

6. *що, розм.* Покрасти все або багато чого-небудь. — *Ти, сякий-такий сину! Чи давно ж ти постягав у мене з жердки вінки цибулі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСТЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОСТЯ́ГУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Стягнутися, стати щільно стягнутим (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Я ще знайшла в магазині у Недогарках дуже смачну тушонку, передала хлопцям на передову, а вони потім дзвонять: "Ми як засмажили вашу тушонку, то в тих на тому боці аж животи постягувалися", — так смачно пахло на всю округу* (з мемуарної літ.); // Щільно затягнути на собі ремінь, пояс і т. ін. (про всіх або багатьох). *Панночки постягалися корсетами, щоб здаватися худенькими та молоденькими* (із журн.).

2. Зосередитися в одному місці (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Худоба сама прийшла з поля, і птиця постягалася з города та ждала під дверима хатини* (Б. Лепкий); *Я міст уберіг. Цілу ніч тоді люди вистояли на ньому. Та що там, кишіли й береги людністю, що постягувалася з ближніх і дальніх сіл* (М. Дочинець).

3. *на кого — що, розм.* Зібрати, скласти гроші для придбання чого-небудь (про багатьох). — *Хомо, чи ти знаєш, що таке Америка? Спитай у Каленика: їздив по гроші, а привіз гниди та воші. Надивишся, скільки там убогих, у яких тоді неділя, коли сорочка біла, які постягувались на корову, а ще сподіваються стягнутись і на вірьовку* (Є. Гуцало).

4. *розм., рідко.* Схуднути, змарнуватися (про всіх або багатьох). *Постягалися від тяжкої роботи.*

ПОСТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **постя́гувати.** *Бабця готова вже бігти по свої ліки від головного болю. Дарка бере її за руку (рука у бабці маленька, постягувана зморшками), а потім за обидві* (Ірина Вільде); *Дівчата, як і ми, були послані скиртувати. Одіж на них була ще гірша, ніж на нас, порвана і постягувана нитками* (з мемуарної літ.); *Тисячі німців були постягувані на розбудову Російської імперії ще за Петра та Катерини* (із журн.); *Сільський умілець зібрав трактор з різного мотлоху, постягуваного з різних тракторних бригад* (з газ.); // **постя́гувано,** *безос. пред. Залишки будматеріалів було ретельно складено, обтягнуто плівкою, постягувано стрічками* (з газ.).

ПОСТЯ́ГУВАТИ *див.* **постяга́ти.**

ПОСТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **постяга́тися.**

ПО́СУВ, у, *ч.* Те саме, що **посува́ння.** *Нові полчища все насували, як лави грізної сарани. Таж рухом руки спинив їх Батий, посувом брови затримав. Сам слово до орди промовив* (Н. Королева); *Кривоніс пускав наперед вивідників, які вистежували кожен посув Шемберка й молодшого Потоцького, і тепер вже знав я, що перехоплю їх на Жовтій Воді* (П. Загребельний).

ПОСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посува́ти** і **посува́тися.** *Ритм посування натовпу дещо притишився* (Ю. Смолич); *Письменник* [М. Коцюбинський] *не тільки не зупинявся в своїм посуванні уперед, а ще й других уперед заохочував, підганяв лінивих і будив їх* (П. Тичина); *У подихах вітру виразно чулось швидке посування зими* (Ю. Яновський); *Чутки про вихід армії з Мардана й про посування її в напрямі до північних кордонів линули попереду армії з хуткістю, що значно перевищувала хуткість авангардного загону літаків* (Ю. Смолич).

ПОСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПОСУ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Сунути (у 2 знач.), переміщати, не відриваючи від поверхні. — *Та їжте ж усі! Хіба я бороню, чи що? — надувшись, обзивалась невістка, посуваючи з серцем миску ближче до Горпини* (Грицько Григоренко); [К а л е б *(посуває Годвінсону Біблію ближче):*] *Одкрий святую книгу, нехай вона порадить, що робити* (Леся Українка); *Шкребуться* [краби] *клешнями по бляшаному лотку, а продавець рукою од ліктя посовує їх на купу* (Є. Пашковський); *Не посувайте до себе тарілку з їжею за допомогою паличок* (С. Пиркало); — *Сідайте, отче дияконе! — просив о. Артемій гостя, посунувши крісло і показуючи на його* [нього] *рукою* (І. Нечуй-Левицький); // Надавати руху чому-небудь, рухаючи, переміщати когось, щось. *Мокрина сіла на човні, вхопила весло, одіпхнула ним полеглий очерет і посунула вперед свого човна* (І. Нечуй-Левицький); *Я напружив усі сили, щоб вилізти спиною на край криги, але течія хутко посунула мене вбік і кам'яним тягарем потягла вниз* (Олесь Досвітній); *Конвеєр гудів, посуваючи мініатюрну автівку вперед — під піну і воду* (І. Роздобудько); // Рухаючи, поміщати кудись, у щось; засувати (у 1 знач.). *Шестірний призро глянув на Жука і, посунувши руки в кишені, заходив по хаті* (Панас Мирний); // *перен.* Поширювати, розширяти межі чогось у певному напрямку. — *Моя стихія — північ. Холод. Плодоносний світ я посуваю на північ. А це — головне* (О. Довженко).

2. *розм.* Іти, пересуватися нешвидко, поволі; сунути (у 3 знач.). *А ведмідь, наче хазяїн, посува, оглядає, де кращий вулій, солодший мед* (Марко Вовчок); *Видно було, що між трьома панами замішався піп. Тихо вони посували уперед; жарти та регіт не сходили з язиків* (Панас Мирний); [Х в и л и м о н:] *Старшина одвернувся від нього і одійшов, а за старшиною і писар посунув...* (М. Кропивницький); *До столика Тетяни посунув хлопець* (О. Ульяненко); // *тільки док.* Неквапливо, повагом піти, попрямувати куди-небудь. *Балабуха, ледве соваючи ногами, посунув до хати* (І. Нечуй-Левицький); *До господи Мартинчуків посунули люди. Власне, не побігли, не пішли, а посунули повагом, щоб і самого себе не осмішити передчасним поспіхом, і Петра не образити нетерпеливою цікавістю* (Ірина Вільде); *Він замість кав'ярні посунув униз вулицею, до майдану* (І. Микитенко); // Навально рухатися, іти великою масою. *Ой, скажи ж, скажи мені, вітре, які то по снігах пробігають дзвони? .. Чи то плачуть по батькові діти?! Чи ворожі посувають колони?!* (В. Сосюра); *До Думської площі посунуло ще більше народу* (В. Шкляр); *Першим із кімнати кинувся агітатор. Солдати натовпом посунули за ним* (Д. Білий); *Досить лише одній вівці ступити крок, як за нею посуне ціла отара* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

3. *тільки док.* Почати повільно їхати, плисти і т. ін.; рушити з місця. *Нарешті над широкими водами розлігся бархатистий гудок, і пароплав посунув між дикими берегами, вкритими густим лісом* (П. Панч); // Почати рухатися, набути стану руху. *Річка тим часом робила своє. Спершу поволі, мовби знехотя, посунула крига, дедалі дужче, навальніше* (О. Гончар); // Почати насуватися, громадитися у великій кількості (про хмари, туман і т. ін.). *Восени в гори посунули тумани з мрякою та дощами* (С. Чорнобривець); *Потемніло небо, посунули важкі хмари, вода стала чорною* (В. Чемерис); // *перен., рідко.* Почати повільно минати (про дні, роки і т. ін.). *Посунули дні, безперервно у мене гуло в вухах, як од хініну* (Ю. Яновський).

4. *перев. у сполуч. зі сл.* в п е р е д, *що, перен.* Сприяти розвиткові чого-небудь. *За полеміку можу бути тільки вдячний, оскільки вона посуває наперед порушену мною справу, пояснює зачеплені мною питання* (І. Франко); *Сон Ати, за допомогою алегоричного матеріалу, унаочнює ряд уже відомих читачеві мотивів і посуває сюжет до розв'язки* (О. Шугай); *Матильда .. зуміла настільки посунути вперед дружне листування пані де Фервак і пана де Фрілера, що завітне слово — єпископство — вже було вимовлене* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

5. *тільки док.* Не втримавшись де-небудь, почати зсуватися вниз по похилій площині. *Готово! Парус розпустили, Посунули по синій хвилі Помеж кугою в Сирдар'ю Байдару та баркас чималий* (Т. Шевченко); *Розбиваючись у невеличкі шматочки, посунула вона* [грудка глини] *з гори, гудючи* [гудучи] *і підскакуючи* (Панас Мирний).

(1) Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю *і т. ін.)* **[впере́д]** — виконавши частину роботи або зробивши щонебудь важливе для справи, поступово наближати її до завершення. — *Ви можете сказати ще, що я можу писати далі наукові праці, посувати вперед науку, але, друже мій, я скажу вам, що я не знайшов і не знайду в ній того, що я шукав: сам простий, я шукав у цій науці якоїсь великої простоти* (В. Підмогильний); *Спитав* [М. Гоголь] *адресу Управління в справах друку, переписав поему начисто. За які гроші видаватиме, самому було неясно. Але треба посувати справу вперед* (О. Полторацький); *Відкриття* [рентгенівських променів] *дало нам величезний стимул — воно зразу посунуло нашу роботу далеко вперед* (Ю. Смолич).

ПОСУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПОСО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПОСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Сунутися (у 2 знач.), сидячи або лежачи, переміщатися на невелику відстань, не відриваючись від поверхні чогось. *І справді, Матвій щасливо виліз на вербу і, веслуючи ногами, став посуватися на середину ставу* (Б. Лепкий); *Усміхнувся дядечко, ловко пірнув у машину і вже звідти гукнув, посуваючись до керма: — Сідай! Побалакаємо!* (В. Нестайко); *Яць посадив мене коло себе, але я посунувся, коли прийшов священник* (Г. Пагутяк); *Францові снилося, що він лежить на підлозі. Раптом, не роблячи жодних рухів, навіть не напружуючись, він посунувся підлогою до стіни* (Т. Прохасько); *Пан Ярославський посунувся до краю лавки, даючи місце юнакові з трохи менш вихованою дівчиною* (Любко Дереш).

2. Іти, рухатися, переміщатися і т. ін. в якому-небудь напрямку; сунутися (у 1 знач.). *Захопивши Прильвів'я, армія Галлера швидко посувалася на схід* (Р. Андріяшик); *Розсуваючи гілля дерев, безжалісно ламаючи на своєму шляху оранжеву папороть і низькорослі пальми, схилом міжгір'я посувалася величезна дивовижна тварина* (В. Владко); *Тихо. Здається, нікого нема. Посуваємося вперед* (К. Гриб); *Щораз густіше б'є артилерія. Крок за кроком кольона* [колона] *посувається в бік мосту* (О. Лисяк); *Доктор посунувся вздовж стіни, хустка сповзла, й усі побачили свіжий беззубий рот Альберта* (О. Ульяненко); // *тільки док.* Піти, попрямувати куди-небудь. *Народ посунувсь у друге місце, а Ївга зосталась, як опечена!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Потиху й обережно усі посунулись до берега* (М. Коцюбинський); *Юра .. тихо, навшпиньках, крадькома посунувся до передпокою* (Ю. Смолич); *Денисові забило подих. Він обережно посунувся вглиб горища* (А. Кокотюха); // Іти важко, поволі. *Коні брели-посувалися ступінь за ступенем* (А. Кримський); *Попереду брело двоє з автоматами .. За цими двома посувався молодий хлопчина у закіптюженому брезентовому костюмі* (А. Хижняк); *Він змерз одразу, безсило опустив бартку і посунувся далі* (М. Коцюбинський); *Софрон глянув на його* [нього], *мовчки схопив під руку й потягнув за собою. Василь покірливо, як п'яний, посунувся за ним* (В. Винниченко); // Наближатися, підходити до кого-, чого-небудь. *Матроси посуваються до Охріма, нашорошують вуха* (В. Кучер); *Ізабелла й Маульвюрф .. нарешті почали крок по кроку посуватись до виходу із підземної зали* (О. Ірванець); *Терешко Бубка посунувся до дверей і втік, покинувши на столі горілку* (І. Нечуй-Левицький); // Відходити, віддалятися від кого-, чого-небудь. *"А бодай ти скис!" — думаю, а тим часом потрохи все далі та далі від його* [нього] *посуваюсь...* (Марко Вовчок); *— Хто ти такий? — запитав Петруся білоголовий. Петрусь злякався і посунувсь від їх* [них] (Панас Мирний); *Провожаті* [проводжаючі] *мої, посунувшись, пропустили мене до салону* (О. Ірванець); // *тільки док., розм.* Піти кудись, завітати до кого-небудь; поткнутися. *Щодень було у них похмілля, Пилась горілка, як вода; Щодень бенкети, мов весілля, Всі п'яні, хоть посунься куда* (І. Котляревський); *— Я б їм була їх глупі голови кип'ятком обілляла, якби були до мене посунулись, — крикнула Незгода* (І. Франко).

3. Нешвидко їхати, плисти (про засоби пересування). *Валка посувається. Лінивою, тихою ходою чвалають круторогі бедраті воли* (М. Коцюбинський); *Поїзд посувався помалу* (В. Собко); *Корабель повільно посувався вперед* (О. Шугай); // Переміщатися, змінюючи місце розташування. *Стрілки годинника посуваються вперед* (Ірина Вільде); *Ранком вплигує в кімнату через верхню шибку мого єдиного вікна сонячний зайчик, поволеньки посувається по стіні* (Ю. Мушкетик); *Сокира брязнула об якусь тріску й посунулась до воріт* (Микита Чернявський); *Натис* [Джо] *кнопку, і на вікно, що виходило на веранду, згори вниз посунулась броньована штора* (В. Чемерис); // *перен.* Розширювати свої межі в певному напрямку, займати більшу територію і т. ін. *За містом уже посувавсь пригород аж до узбіччя* (М. Старицький); *Спочатку люди селилися в родючій долині над річкою Прутом. Минали століття — і нові оселі посувалися в гори* (Т. Масенко); *За кладовищем зелено-жовтим килимом розіслалося поле. Безкрає — воно посунулося за гору, ховалося за синьою покрівлею неба* (Панас Мирний); // Рухатися, переміщатися під дією вітру, унаслідок зміни тиску тощо (про хмари, туман і т. ін.). *Курява .. хутко посувалася шляхом у бік козаків, далі ж почала зникати у байраці* (А. Кащенко); *Далечінь .. ген-ген губиться в завісі легкого морозного туманцю, здається, дмухни на нього — і він посунеться далі* (М. Стельмах); *Хмара, що увечері затуляла пів неба, за час наших танців посунулась і затягла все небо* (В. Кава); // *перен., рідко.* Минати, проходити (про час). *У бою час посувається секундами* (А. Трипільський).

4. *перев. у сполуч. зі сл.* в п е р е д, *перен.* Розвиватися, переходити від одного етапу, рівня розвитку до іншого, вищого. [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Світ іде все вперед, і народ вперед посувається* (М. Кропивницький); *Життя ж цінне лише тоді, коли Ви прагнете чогось, коли Ви посуваєтесь уперед, а не стоїте на місці* (П. Тичина); *Наше знайомство за п'ять місяців не посунулось на жоден міліметр* (Є. Доломан); *— А як далеко посунулося будівництво вашого розкішного палацу на вулиці Сент-Андре-Дезарк?* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Досягати певних успіхів у роботі, навчанні і т. ін., вищого становища в суспільстві. *Хоч посувалися* [школярі] *й не дуже швидко, та працювали весело й розумно* (Б. Грінченко); *Щось ви застряглu на службових щаблях і вище не посуваєтеся* (О. Авраменко).

5. *тільки док.* Почати пересуватися (іти, їхати і т. ін.) у якомусь напрямку. *Фелікс причинив круглу ляду й посунувся під землею, підштовхуючи дівчинку, яку тяг за собою Воля* (Ю. Яновський); *Полк рушив уперед і посунувся на своїх машинах попереду піхоти* (В. Собко); // Почати навально рухатися, іти великою масою. *Все те* [орди] *посунулось, полізло на Київ, на Україну, заславши українським трупом степи* (І. Нечуй-Левицький); // Почати їхати, плисти і т. ін. (про засоби пересування). *І наші човни з тихим шелестом посунулись вузеньким рівчаком, порослим рідким чаканом і очеретом* (Олесь Досвітній); *Стефко Підгірський заїхав по Дарку саночками. Був уже пізній вечір. Задзеленькотіли дзвіночки, й санки посунулися по гладкій дорозі* (Ірина Вільде); *Серм'яжний презирливо поглянув на товариша, промовчав і поквапив кучера: "Цоб-цобе!" Урядова упряжка поволі посунулась крізь юрму* (І. Роздобудько); // Почати насуватися, громадитися у великій кількості (про вітер, хмари, туман і т. ін.). *Он посунувсь* [туман], *здійнявсь над верболозом, над річкою; хитнувся в один бік, у другий — і ось уже перейшов трохи далі, кошлатим клоччям осів на сіренькі кущі* (Є. Кротевич); *В долину з Ільницького кряжа посунулись важкі хмари* (С. Чорнобривець); *Шквал посунувся до океану й був такий шалений, а злива така рясна, що побачити катер було не легше, ніж розгледіти щось крізь стіну водоспаду* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

6. *тільки док.* Не втримавшись де-небудь, почати зсуватися вниз по похилій площині. *Яресько .. жартома штовхнув товариша в бік, аж той, посковзнувшись по траві, посунувся з горба* (О. Гончар); *Тримаючись за кущ, щоб не посунутись донизу, я лежав знесилений* (А. Дімаров); *Кулемет поволі посунувся по схилу* (В. Нестайко); // Зсунутися вниз або набік з чого-небудь. *Робота спинилась, голка випала з рук і шиття посунулось додолу* (Леся Українка); *Роговий кинувся на Лавріна, важким чоботом штовхнув його в груди, поцілив у обпечені кривавицею рани. Той без стогону і звуку впав навзнак, посунувся з подушки на піл* [підлогу] (Б. Левін); *Дівчина скинула ковдру й посунулась, ногами відразу піймала свої розтоптані капці* (В. Близнець); // Упасти, звалитися. *Мати не вдержала сліз, як молоді стали на килим і почали бити поклони. Їй здалось, що дочка вже ступила на хистку кладку, звідкіль от-от посунеться в шум* (І. Нечуй-Левицький); *У неї поплисло все перед очима. Схопилася за ріг стола, щоб не впасти, та таки посунулася додолу* (В. Лис).

Спра́ва (робо́та, пра́ця *і т. ін.)* **посува́ється (посу́нулася) [впере́д]** *див.* **спра́ва**[1].

ПО́СУВОМ, *присл., розм.* Повільно, поволі (у 1 знач.). *Гості посувом наближались до столу і, мов незграбні, ласі комахи, обсідали стільці* (Ірина Вільде); *Позашляховики посувом проїхались до небіжчика* (М. Кідрук).

ПОСУВО́РІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посуво́ріти.** *Схвильований, посуворілий, напружено ждав* [воєнком], *що вона відповість* (О. Гончар); *Вражений цією незвичайною смертю, Кий якусь хвильку ще дивився на його посуворіле непорушне обличчя* (В. Малик); *Хода їхня* [братів Манюків] *стримана — рішучі, посуворілі. Кожному в грудях кипить завзяття. Прохор і Олюсь не поступаються один перед одним ні поставою, ані силою* (Б. Харчук).

ПОСУВО́РІННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **посуво́ріти.** *Дидактичний французький класицизм другої половини XVII століття більш догматичний, ніж класицизм Буало. Посилення впливу салонів ще більше сприяло цій кодифікації і посуворінню правил* (з наук. літ.).

ПОСУВО́РІТИ, ію, ієш. Док. до **суво́ріти.** *Вчителька підвела голову, глянула на дівчинку поверх окулярів, усміхнулася, потім знову опустила голову, посуворіла обличчям і... замовкла* (В. Козаченко); *Сірого кітеля застебнув* [однокурсник] *на останній ґудзик, посуворів, посуворів* (Є. Пашковський); * Образно. *Срібний Дніпро потемнів, посуворів, став непривітним, сірим і клекотливим, як важкі оболоки над ним* (Г. Тарасюк).

ПОСУВО́РІШАТИ, аю, аєш. Док. до **суво́рішати.** *До хижі швидко вбігла ключниця Ярина. Вона ніби аж змінилась — вирівнялась, посуворішала* (С. Скляренко); *Пригнічений тяжкими злиднями, він посуворішав, через найменшу дрібницю спалахував, як вогонь* (Л. Юхвід); *Ігор посуворішав. В очах спалахнув холодний вогонь* (В. Малик); *Антип враз посуворішав і так глянув на них* [дітей], *що всіх шістьох наче звіяло з долівки — так проворно випурхнули на лежанку, а з неї — на піч* (В. Логвиненко); *Ще на початку двохтисячних років, коли внесли зміни до природоохоронного законодавства, посуворішали екологічні вимоги щодо ведення лісового господарства* (з газ.); // Набрати суворішого виразу (про очі, обличчя). *Насторожились бійці біля гармат у вишняку: раніше стрілянини цієї не чути було. Посуворішали обличчя* (А. Головко); *Завжди рожеве, в ніжному пушкові Юрчикове личко тепер посуворішало, потемніло, як стара ікона* (П. Загребельний); *У контрадмірала посуворішали очі. Якщо це авантюра, від нього годі було чекати попуску* (Ю. Бедзик).

ПО́СУД, у, *ч.* 1. *збірн.* Вироби з глини, скла, металу тощо, які використовують для приготування або подавання їжі, напоїв і т. ін., а також для зберігання харчових продуктів; начиння (у 3 знач.). *Погана звичка залишати порожній посуд на столі* (В. Шкляр); *У дверях їдальні з'явилася Меліса, яка пхала поперед себе візок із використаним посудом* (О. Авраменко, В. Авраменко); *З обох боків від отаманського намету тягнулися довгі столи з безліччю страв у дерев'яному запорозькому посуді* (Д. Білий); *Роман сам помив посуд* (С. Талан).

2. *збірн.* Порожнисті вироби зі скла, признач. для зберігання хімічних речовин, ліків і т. ін. *Крізь скляні дверцята шаф .. видно було, що посуду та приладів на полицях не так уже й багато* (Ю. Шовкопляс); *— Я насамперед учений... — Він підійшов до посуду зі штучним м'язом, поторсав важельки динамометра* (М. Дашкієв).

3. *рідко.* Те саме, що **посу́дина** 1. *— На Водохреща треба піти з чистим глечиком по воду, налити посуд по самі вінця* (М. Стельмах).

(1) Філігра́нний по́суд — посуд, оздоблений скляними кольоровими нитками, що містяться всередині скляної маси. *На прилавках вас чекають розписні скляні глечики, традиційний філігранний посуд, витончений фарфор* (з газ.).

△ **(2) Моло́чений по́суд** — посуд, вигот. спеціальним методом обпалення (про керамічні вироби). *Молочений посуд використовують для приготування страв у печі, духовці, зберігання меду, вина* (з наук.-попул. літ.); *Обпалену кераміку остуджують і опускають в ємність із молоком. З молока посуд виймають дуже обережно, щоб не пошкодити молочну ніжну плівку, обсушують. Так отримують молочений керамічний посуд* (із журн.).

ПОСЎДА, и, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **по́суд.** *Я допив сік, і склянка стояла порожньою. Не відриваючись від читання, потягнувся за склянкою, забувши .. Ще не закінчивши рух, я нагадав собі, що тягнуся до порожньої посуди* (Любко Дереш); *Здоєне молоко важко спочиває в дерев'яній посуді, над ним схилився ватаг* (М. Коцюбинський); *Острожин несе посуду з приманкою для риби, плед, килимок і складаний стільчик* (Леся Українка).

2. Те саме, що **посўдина** 3. *Посуда* [шаланда] *наближалася до берега неухильно, невідступно, ступінь за ступенем, хвилина за хвилиною* (Ю. Яновський).

◊ **Чисте́нько ко́ло посўди ходи́ти** *див.* **ходи́ти.**

ПОСЎДЖУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **посўджувати.** *Ми свого часу подали були спору в'язанку тих польських голосів яко причинок до культури польської журналістики. Один з найвизначніших тонів в тім безладнім крику галицько-польських шовіністів, то було посуджування русинів о реакційні тенденції* (І. Франко); *Я поминаю той факт, що висловлене Вами гостре посуджування мене в першому листі було вже раніше Вами оприлюднене іншими шляхами й заслуговувало вже на належну відповідь* (О. Шугай).

ПОСЎДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, діал.* Осуджувати (у 1 знач.). — *Отче коханий! Не спішіться посуджувати нікого! — говорила пані Олімпія, котра з дрожжю в тілі слухала сього оповідання* (І. Франко).

ПОСЎДИНА, и, *ж.* 1. Один з предметів посуду (у 1 знач.). *Візьми мені трохи води до посудини, й я нап'юся* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Параска люто копнула масницю ногою так, що посудина з лускотом покотилася геть у сіни* (І. Франко); *Вони їли заклопотано, поспішно, не зводячи очей з своєї посудини* (Олесь Досвітній); *Поруч — кругла металічна* [металева] *посудина з довгим носиком і кришкою; в ній була вода* (В. Владко); *Офіцер — це, звичайно, дворянин, а який же дворянин, пан, стане сьорбати юшку разом з усіма із однієї посудини?* (Б. Левін); // *збірн., рідко.* Про сукупність таких виробів, використовуваних у господарстві; начиння (у 3 знач.). *Мати засунула в жар страву, прийнялась перемивати посудину, підмітати хату* (Панас Мирний); *Джепар дрімав коло печі, завішаної блискучою посудиною* (М. Коцюбинський); *Крім всякої посудини в сих глиняних мазанках дуже часто трапляються глиняні, добре випалені ляльки-фігурки чоловіків, жінок, ріжної худоби* (М. Грушевський).

2. Один з предметів посуду (у 2 знач.). *Капітан рвучко відчинив двері, і нашим очам об'явилася зала з безліччю різних пристроїв, скляних посудин, реторт, пробірок з гумовими рурками, а в тому всьому щось вливалося, щось переливалося, булькотіло, шипіло і пінилося* (В. Винниченко); [Ж у р а в е л ь:] *А ось і ми. Здоров, Ваню! Ого, лабораторія збільшилась аж на дві посудини!..* (І. Микитенко); *Був професор, який по вісімнадцять годин поспіль сидів за приладами, щось збовтував, переливав з посудини в посудину* (М. Дашкієв); *То була сферична колба з цілою мережею трубок і кабелів. Всередині тієї посудини заграли фонтанчики різнобарвних рідин* (О. Бердник); // Спеціально обладнаний скляний виріб, признач. для тримання різних наземних хребетних тварин (перев. земноводних і плазунів). *Два скорпіони не можуть мирно жити в одній посудині* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *розм.* Судно, човен, корабель і т. ін. *Хотів би Сашко, звичайно, бути моряком далекого плавання — щоб плавати доброю посудиною в заморські краї, по морях і океанах цілого світу* (Ю. Смолич); *Весла без діла лежали в кочетах, бо посудину несло водою і без того надто хутко* (П. Панч); — *Я зовсім випадково натрапив на цю посудину. Треба негайно відчалювати...* (Ю. Бедзик); *У Валерчиного тата — великий човен. — Без діла нічого посудину ганяти, а якщо для діла — беріть, — каже дядько Павло* (В. Чухліб).

△ **(1) Сполўчені посўдини,** *фіз.* — парні порожнисті вироби зі скла, з'єднані між собою в нижній частині, причому налита в них рідина завжди встановлюється на однаковому рівні. *У сполучених посудинах однорідна рідина встановлюється на одному рівні незалежно від їхньої форми, якщо зовнішній тиск для всіх посудин однаковий* (з наук.-попул. літ.); *Найпростіші сполучені посудини — це дві з'єднані між собою трубки* (з навч. літ.); — *Наша краса, як у сполучених посудинах, — каже раптом Сінта, — від мене відбуває, до тебе прибуває...* (І. Карпа).

ПОСЎДИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **посўдина.** *Нерозумні ж, узявши каганці, не взяли із собою оливи. А мудрі набрали оливи в посудинки разом із своїми каганцями* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Лікую* [мозолі] *за новим рецептом — внутрішнім способом: поливаю через губи невеликими дозами. Підливаю і скаржусь: маленька посудинка! Не допомагає! Не доходить до мозолів. Застряє в колінах... Треба посудинку більшеньку... Отаку... Линеш — аж до п'ят дістає!* (О. Ковінька); *Мар'ян побачив біля дверей рушник і думками полинув до Фросини, вболіваючи, що не зміг покласти на вікно хатини хоча б якоїсь пілки і посудинки з водою* (М. Стельмах); *Вже помилки бути не могло: та маленька, смоляно-чорна посудинка, що її в першу мить Тоня й не впізнала без паруса, то ж їхній був човник, їхній баркасик* (О. Гончар); *Хвилі, як гори, котяться на корабель, загрожують поглинути мізерну посудинку* (О. Бердник).

ПОСУДИ́ТИ, уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого і без дод., розм.* Осудити кого-небудь за щось. *Посудим людей раз, а люде* [люди] *десять раз* (Номис); *Що не йде мимо їх двору господиня.., то стане, погляне та й головою похитає, а йдуть дві — удвох подивляться та посудять...* (Марко Вовчок).

2. *кого.* Судити, обмовляти кого-небудь якийсь час. — *Ну, — каже мені дяк, — тепер ви мене похвалили, а я вас, — сядьмо ж, сусід своїх посудьмо-погудьмо абощо* (Марко Вовчок).

3. *розм.* Док. до **суди́ти** 1. *Бо ж, посудіть розумом, кому б це хотілося за гарма-дарма чужі клопоти на себе брати* (У. Самчук); *Подивися на дворян своїх, пригляньця до життя їхнього, звичаїв та обичаїв і порівняй їх із Гвіскардом: посудивши, нелицемірно, муситимеш визнати, що він із них усіх найблагородніший* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Обмінятися думками, поговорити якийсь час. *Сядемо, пообідаємо; я ляжу спочити, а ти сядеш біля мене почитати яку книжку або газету. Разом .. посудимо й спочинемо* (Панас Мирний).

Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див.* **сам.**

ПОСУДИ́ТИСЯ, уджу́ся, у́дишся, *док.* Судитися (у 1 знач.) якийсь час. *Щоб отримати страхові виплати, потрібно посудитися!* (із журн.); *Ліквідація трьох районних судів не позбавить містян можливості посудитися протягом цих трьох місяців: правосуддя здійснюватиметься у звичному режимі* (з газ.).

ПОСУ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **по́суд** і **посу́да** 1. *Посудне виробництво;* // Признач. для зберігання посуду. *Олена відклала шитво, підійшла до посудної шафки, виймає тарілки, накриває на стіл* (А. Головко); *За хвилину вся підлога, і стіл, і посудна шафа були закидані трояндами* (І. Жиленко); // Признач. для продажу посуду. *Він наче бик у посудній крамниці* (приказка); *— Сестри його мали колись посудний магазин, і він мав лавку, — стала згадувати Дарка Боровик* (М. Малиновська).

ПОСУ́ДНИК, а, *ч.* 1. Робітник їдальні, ресторану і т. ін., що миє посуд на кухні. *Посудник ресторану сумлінно виконує свої обов'язки.*

2. Майстер, який виготовляє посуд. *Виставка презентує авторські роботи Федора Чирвенка — видатного українського гончара-мисочника і посудника, інструктора з гончарної справи* (з газ.); // Той, хто продає посуд. *Неймовірно підскочили ціни, .. посудники видзвонювали по срібних тарілках і кофейниках, вигукуючи: "Купуйте, купуйте, це робота рук Хюсама, славного Хюсама!"* (Р. Іваничук).

3. Полиця, шафа для зберігання посуду. *Сходить місяць. Крихітне, кволе його світло пробилось і до хати. Володько міг навіть розпізнати обриси посудника коло дверей* (У. Самчук); *У невеличкій кухні, з потрісканою від частого топіння плитою, посудником у кутку біля неї, простим дерев'яним столом і трьома табуретками біля нього, ми помили руки над відром і сіли до столу* (І. Кирій); *Діти обнишпорили всю хату, і на піч заглядали, й на посудник, у всі шафи. Білченяти ніде не було* (В. Чухліб).

ПОСУ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **посу́дник** 1, 2. *Чоловічки дочекалися, поки вони всі вийшли з палацу на моріжок потанцювати. Тільки двоє лишилися — кухарка та посудниця* (з казки); *Слідом за нею* [господинею] *вийшов ключник, за ним вискочили форейтор, підпасок і посудниця* (М. Старицький); *Його мати служила посудницею в ресторані* (П. Панч); *Вибігло кілька посудниць з пансіонської кухні* (Ю. Смолич); *На підприємствах у Кам'яному Броді, Полонному та Коростені був високий відсоток жінок-посудниць. Збереглися підписані тарілки Ф. Компаничної (1828 р.) і У. Привдивої (1950-ті рр.)* (з наук.-попул. літ.).

ПОСУДОВИПА́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний з випалюванням посуду. *Посудовипалювальний цех.*

ПОСУ́ДОК, дку, *ч., збірн., заст.* Посуд (у 1 знач.). *Украла дещо з посудку* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСУДОМИ́ЙКА, и, *ж.* 1. *розм.* Посудомийна машина. *Посудомийку ми купили місяць тому* (С. Пиркало); *На чисто витертому столі стояли свіжі квіти, віконця кухонних шафок аж блищали, .. посудомийка була розвантажена, й навіть у холодильнику панувала підозріла чистота* (Н. Сняданко).

2. *розм.* Те саме, що **посудоми́йниця.** *Яніна мусила за щось жити, працювати йти вона не хотіла, та й куди, хіба в посудомийки, як вона колись пробувала влаштуватися* (В. Лис); *— Треба дізнатися, хто тут з молодих (а може, не дуже) жінок працює — у пральні, наприклад. Чи посудомийками* (І. Роздобудько); *Прилаштувалася* [Майя] *до приморського ресторанчика — і офіціантка, і посудомийка, і прибиральниця, як треба* (Люко Дашвар); *Я народилася в дуже бідній родині: мама все життя тяжко гарувала то прибиральницею, то посудомийкою, вона ж бо дитбудинківська* (Дара Корній).

3. *рідко.* Те саме, що **посудоми́йня.** *Я потрапив на посудомийку і там прижився* (Ю. Покальчук).

ПОСУДОМИ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для миття посуду. *Усі, кому хоч близько дозволяє матеріальне становище, повинні негайно піти й купити посудомийну машину* (С. Пиркало); *До вечора Кароліна вже багато чого вміла — вмикати й наставляти на необхідний режим духовку, пральну та посудомийну машини, тостер та кавоварку* (Г. Вдовиченко); *У "спілкуванні" з посудомийним агрегатом немає особливих складнощів: завантажив посуд, виставив потрібний режим — і машина все зробить сама* (із журн.).

ПОСУДОМИ́ЙНИК, а, *ч.* Робітник, який миє посуд. *В Україні зростає попит на робітничі професії: різнороб, пакувальник, водій навантажувача, прибиральник, двірник, посудомийник* (з газ.).

ПОСУДОМИ́ЙНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **посудоми́йник.** *Посудомийниця запрошується на роботу в кафе супермаркету* (з газ.).

ПОСУДОМИ́ЙНЯ, і, *ж.* 1. Приміщення, де миють посуд. *Ми якомога обережніше переповзли із напівосвітленої кухні до темної посудомийні* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Це було заґратоване віконце на висоті п'яти з половиною футів над землею, в тильній частині будинку, в приміщенні чи то посудомийні, чи то домашньої броварні в кінці коридора* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *рідко.* Те саме, що **посудоми́йниця.** *Мати працювала посудомийнею саме в тому барі, куди вона прийде навесні, і це докорінно змінить її життя* (О. Ульяненко).

ПОСУДО́МИТИ, ить, *док., що, безос.* Стягнути м'язи судомою, зсудомити (руки, ноги кому-небудь, також багатьом). — *Чи ж мені ноги посудомить — вистояти якусь годину?* (О. Гончар); *— Треба, то хай сам пришвендяє до мене, — викрикнув. — Чи, може, йому ноги посудомило!* (П. Загребельний); *У Йони тіло посудомило* (О. Ульяненко); // Скорчити, покорчити. *Я ось десять років корів дою, вже руки посудомило* (О. Копиленко).

ПОСУДО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посудо́мити.** *Посудомленими пальцями дядьки, вмираючи, брали сніг і дряпали промерзлу землю. Дехто пробував підвестися, щоб вийти з місця погибелі, — того дострілювали* (В. Барка); *Чоловік у кереї спокійно підійшов до молодика і видер із його посудомлених пальців зброю* (Ю. Логвин); * Образно. *На вітряній горі навіть не добрати, чого більше: рудої глини чи гострого сірого каміння, змішаного з глиною, і до росту ніщо тут не бралося, росло якесь абищо і чортзна-що, щось колюче й кострубате, щось посудомлене й нетривке* (П. Загребельний).

ПОСУКА́ТИ, посука́ю, посука́єш *і* посучу́, посу́чиш, *док., що.* 1. Док. до **сука́ти** 1. *Взяв* [Дмитро] *клоччя, посукав тоненькі мотузочки, посмолив їх старанно* (Є. Гуцало); // Зсукати все або багато чого-небудь. *Узяв* [кум] *клоччя на крутіль та й посукав* (з казки).

2. Сукаючи, виготовити (мотузки, нитки і т. ін.). — *Чом ти, козаче, поводів не маєш..? Ой як не маєш, а я ж би ті* [тобі] *посукала* (П. Чубинський); // Зробити, виготовити (свічки). *Із його сала свічі посукала* [пані] (П. Чубинський).

ПОСУКА́ТИСЯ, посука́ються *і* посу́чаться, *док.* Звитися, скрутитися, сплестися разом (про всі або багато ниток, мотузок і т. ін.). *Прокидається, а ті мички й попрялись і посукались* (Сл. Б. Грінченка).

ПОСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Сукати що-небудь час від часу. *Посукувати починок* (Сл. Б. Грінченка); *Тільки й чути було, як хурчать веретена, коли їх посукували Соломія та баба Зінька* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСУМНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **посумні́ти.** *Айдар відвернувся, посумнілий і роздратований через виказану слабкодухість* (Ю. Покальчук); *Расмусів радісний запал згас, на обличчі в нього проступило глибоке розчарування. Він благально звів на Гуннара посумнілі очі* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); * Образно. *Хвиля смутна, каламутна, вже не ясна, вже не біла, відпливає посумніла* (Леся Українка); *Унизу здивовано зорили десятками синіх озер посумнілі острови, а море котило на берег вали лютої хвилі* (Р. Іваничук).

ПОСУМНІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **сумні́ти.** *Сьогодні ти веселий, смієшся, радієш, а завтра хтозна-чому раптом посумнів, замислився...* (В. Нестайко); *Скінчилось радощів поділля. Ми посумніли. Світ змалів. Ти була поруч, була біля — не на краю ж землі* (І. Калинець); *Настя посумніла, і як не старався, я не міг більше розбудити жодного її слова, найтоншого її цілунку, найлегшого її погляду* (І. Андрусяк); * Образно. *Задумана береза над яром посумніла і, мов золоті сльози, без вітру ронить додолу свої пожовклі листочки: кап, кап, кап!* (І. Франко); *Посумніли стіни, полиняли килими, зайчики побігли до других кімнат* (Б. Лепкий); // Набрати сумного виразу (про очі, обличчя і т. ін.). *Лице Ежена посумніло* (І. Франко); *Збирав усі сили пам'яті, аби нагадати решту співанки, і не міг. Очі посумніли* (В. Стефаник); // *безос.* Стати похмурим, непривітним (про зовнішнє середовище, природні умови і т. ін.). *Надійшла осінь. Надворі посумніло* (Сл. Б. Грінченка); *Посумніло в лісі без них* [звуків арфи] (О. Кобилянська).

ПОСУМНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **сумні́шати.** *Богдан знов усміхнувся, але відразу посумнішав, згадавши Ганну* (В. Владко); *Тітка сміялася, прикривши вуста долонею. А потім враз, наче тінь лягла на її обличчя, посумнішала* (М. Томчаній); *Климко посумнішав, Зульфат теж похнюпив стрижену голову* (Григір Тютюнник); *Може, тільки прихід отця Йосифа та їмості трохи змінив хід її* [Аделі] *думок, бо після того вона ніби посумнішала й затихла* (С. Андрухович); // Набрати сумнішого виразу (про очі, обличчя і т. ін.). *Очі Меріем посумнішали, але то не був смуток жінки, яка втратила коханого* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *перев. безос.* Стати похмурим, непривітним (про зовнішнє середовище, природні умови і т. ін.). [Я л и н а:] *Янгольська душа була! .. Віриш, сестричко, що без свекра якось і в господі ніби посумнішало...* (М. Кропивницький).

ПОСУМУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., за ким — чим, розм. по кому — чому і без дод.* Сумувати якийсь час. *Я ввечері посумую, А вранці поплачу. Зійде сонце — утру сльози, — Ніхто й не побачить* (Т. Шевченко); *Михайло Тимофійович Овчаренко пожурився, посумував, що так склалися обставини, і змушений був забути про свою подорож до столиці* (І. Шаповал); — *Льощці вже набридли жінчині викрутаси. Місяць минув, посумувала та й годі. Треба далі жити* (Люко Дашвар); *Гей, хто на сум благородний багатий, Сходьтеся мовчки до рідної хати, Та посідаймо по голих лавках, Та посумуймо по мертвих братах* (П. Куліш); *Брати трохи посумували за Максимом, а далі й забули* (Панас Мирний); — *Боюсь, що посумує, понудьгує отак якийсь час, а потім зірветься чи в п'янство, чи в якийсь розбій* (М. Стельмах).

ПОСУ́НЕНИЙ, ПОСУ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посу́нути** 1, 4. *Безособистість* [безособовість], *можлива об'єктивність (якщо взагалі можна її в мистецтві осягнути) посунена до останніх границь* (Б.-І. Антонич); *На столі перед ним лежала карта воєнних дій з прапорцями на шпильках. Але прапорці були поперевертані, а фронти посунені* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **посу́нено, посу́нуто,** *безос. пред. У центр уваги вистави поставлено людину — актора, а барвистість оформлення костюмів з піснею й танцями посунено на другий план* (із журн.); *Ворога суттєво посунуто* (з газ.).

ПОСУ́НУТИ *див.* **посува́ти.**

ПОСУ́НУТИЙ *див.* **посу́нений.**

ПОСУ́НУТИСЯ *див.* **посува́тися.**

ПОСУ́ПИТИ, плю, пиш; *мн.* посýплять; *док., що.* 1. Док. до **су́пити.** *Посупити брови.*

2. *перев. у сполуч. зі сл.* г о л о в а. Схилити, похнюпити. *Хоч би пів слова промовив* [Василь]: *голову посупив, руки поклав під стіл і ні до кого нічичирк* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ну, братику! Не журися: скоро вже тобі буде воля іти у ченці, — стала казати панна Олена, посупивши очиці у землю* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОСУ́ПИТИСЯ, плюся, пишся; *мн.* посýпляться. Док. до **су́питися.** *То аж посупиться Денис, та аж з серцем скаже: — Чого ти за другим приглядаєшся?* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А вони за деревами сидітимуть. Куди ми поткнемося — одразу видно — О-о, то бита голова! — посупився Митько* (Я. Стельмах); *Ну, годі ж тобі, дочко, посупившись стояти; чи нема в тебе чим сих ловців-молодців пов'язати?* (Т. Шевченко); *Удівонька молода, червона, як ягода, да ще й така, як ти, — червоний та гурочковий* [візерунковий] *очіпок носить, щоб далеко манячив, а ти поникла, як в'яла трава, ходиш, посупившись, наче віку дожила і все дороге втратила* (Ганна Барвінок).

ПОСУ́ПЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посу́пити.** *Повернувся Мудрик пізно ввечері, обличчя було посуплене, бліде, аж чорне, а очі горіли якимось жахливим блиском* (М. Ткач).

2. *у знач. прикм.* Який посупився. *Грицько подивився довго їй услід і, посуплений, потягся через терни додому* (М. Грушевський).

3. *у знач. прикм.* Те саме, що **насу́плений** 3. *Хлопчак самотою блукав з одного кінця зали в другий, з посупленими бровами та зо втупленим униз поглядом* (А. Кримський).

ПОСУРМИ́ТИ[1], млю́, ми́ш; *мн.* посурмля́ть; *док.* Сурмити (*див.* **сурми́ти**[1]) якийсь час. *Маленька й негарна Джульєтта Мазіна йде посеред карнавалу. По щоках течуть чорнильні сльози .. До неї треба посміхнутися, посурмити у вухо клоунською дудкою, кинути на плече стрічку серпантину* (І. Роздобудько); *Очі-павучки у Федора Горбатюка сполохано ворушились у павутинні зморщок, наче побоювались отого червоного півня за вікном на ворині, — а що, як півень, посурмивши луджeною горлянкою, забереться в хату..?* (Є. Гуцало).

ПОСУРМИ́ТИ[2], млю́, ми́ш; *мн.* посурмля́ть; *що.* Док. до **сурми́ти**[2]. *Посурмити брови.*

ПО-СУСІ́ДСЬКИ, *присл.* 1. Те саме, що **по-сусі́дському.** *Побратались вони* [звірі], *щоб по-сусідськи жить, Ніколи шкоди не чинить* (Л. Глібов); *Я хотів з вами по добру, по-сусідськи* (Б. Лепкий); — *Ранок добрий, Дорохтейовичу! Щось привіз? .. — Ні, так прийшов, по-сусідськи одвідати* (М. Стельмах); *Спершу він був випадковим гостем у Максима, по-сусідськи заходив, коли треба було щось допомогти* (М. Білкун).

2. *розм.* Поруч, у сусідстві. — *Хлопці, в якій хаті командири зупинилися? .. — Тут, по-сусідськи* (Григорій Тютюнник); — *Бувало, прибіжить до мене Леся — жили ми тоді, вважайте, по-сусідськи, наша хата стояла он тамечки, — показала рукою на городи* (М. Олійник).

ПО-СУСІ́ДСЬКОМУ, *присл.* Як сусід, як сусіди. [З в і з д е н к о:] *По-сусідському з вами живемо у мирній згоді, недалечко звідціля* (І. Микитенко); — *Що ви, звідки? Він і не кликав .. Нема того, щоб по-сусідському на чай-каву запросити...* (І. Росоховатський).

ПОСУТЕНІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **посутені́ти.** *Тонни пилу і пустельного пороху заслали посутеніле небо* (М. Кідрук); *У наступних епізодах малий Мирон зосереджується на дивоглядах неба, посутенілого перед бурею* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Трохи, не надто або майже темний (у 1, 2 знач.); напівтемний (у 1 знач.). *Ввечері Ніна Дмитрівна вийшла з бібліотеки через чорний хід і пройшла посутенілим парком* (Л. Первомайський); *Поземний сніг ніде не міг упасти, мов був приречений летіть із краю в край, щоб вибілить журбу та чорні всі напасті і гостро перекреслить посутенілий гай* (П. Мовчан); *Трамвай полинув назад, через уже посутенілі луки з прив'ялими квітами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОСУТЕНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос., безос.* Док. до **сутені́ти.** *Надвечір вже, як зовсім посутеніло, доїхали вони до широкої річки і заночували* (О. Стороженко); *Вечір, ясне сонце сіло, Надворі посутеніло* (І. Франко); *Котра зараз година? Дарина й не помітила, як посутеніло в кімнаті* (В. Собко); *Сонце сіло за обрій, у лісі посутеніло, дерева стали ширшими, верхи наче пригнулися до землі* (К. Гриб).

2. *перен.* Стати, зробитися темнішим. *Потемнів і ставок, посутеніла слобода, виблискуючи білими хатками, здавалося — все те тихо тонуло у якомусь рідкому тумані* (Панас Мирний); *Рибалка .. знову посутенів на землистому виду, наче в мислі закрався гіркий спогад* (Є. Гуцало).

ПОСУ́ТНІЙ, я, є. Який має істотне значення, становить суть або стосується суті чого-небудь; суттєвий. *Катя воліла б швидше робити щось більш посутнє* (В. Козаченко); *Редакція видрукувала посутні заперечення київського професора* (П. Загребельний); *І ще одна посутня деталь, про яку я повідомляю тобі з гордістю. У вітчизняних та чужоземних підручниках ім'я Чаговця стоїть поряд з іменами таких китів науки, як Гальвані та Вольт!* (О. Шугай); *Посутню допомогу українським партизанам надавав і молодий вояк-серб* (М. Андрусяк); // Діловий, слушний (про думку, зауваження і т. ін.). *Минуло всього кілька років, відколи стали досяжними спецсховища бібліотек і архівів, а дослідження зарубіжних науковців почали безперешкодно вступати в інтелектуальний обіг і посутню розмову, без якої немислима жодна життєздатна культура* (К. Москалець).

ПОСУ́ТНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **посу́тній.** *Відмітна риса творчості Мар'яна Красуцького — глибоке проникнення в життєві колізії, проблемність, посутність, вагомість довірених читачеві думок* (із журн.); *Громадянська лірика виявляє посутність ментальної свідомості* (з навч. літ.); *Майдан, Небесна сотня вернули посутність слів Батьківщина, народ, честь, гідність* (з газ.).

ПОСУ́ТНЬО. Присл. до **посу́тній.** *Та воно було ось як: поїздка туди* [у Рогань] *пройшла нормально .. — Та ти посутніше* (П. Панч); *Літературні портрети окремих реальних осіб органічно вписуються в загальний контекст твору й посутньо доповнюють його зміст* (з наук. літ.).

ПОСУ́ХА, и, *ж.* Брак опадів, що призводить до висихання ґрунту й загибелі рослинності; засуха. *Давно-давно колись була страшна посуха; навколо пересохли ставки, криниці, джерела й струмки, і навіть земля почала горіти від безводдя* (М. Стельмах); *Посівна 40-го року пройшла в умовах напруженої боротьби з посухою* (С. Жадан); *На початку липня посуха впала на степ, трава пожухла, джерельні струмки враз посохли* (Д. Білий); *Посуха — це тривалий дефіцит опадів при підвищеному температурному режимі в теплий період року, внаслідок чого вичерпуються запаси вологи ґрунту* (з навч. літ.); * Образно. — *Одно погано: вода розливає, а в горлі посуха!* (М. Коцюбинський).

ПОСУХОСТІ́ЙКИ́Й, а́, е́, *с. г.* Здатний витримувати посуху (про рослини). *Вона вивела сорт посухостійкої пшениці* (О. Донченко); *Та й перед фронтом виконував він важливе доручення — наказ свого вчителя Іполита Мар'яновича пронести через вогненну лінію клумак елітної (високоврожайної, посухостійкої) пшениці, яку виростили місцеві селекціонери* (Є. Доломан); *Кукурудза — теплолюбна та посухостійка рослина, що дає високі врожаї* (з навч. літ.).

ПОСУХОСТІ́ЙКІСТЬ, кості *і* кости, *ж., с. г.* Властивість за знач. **посухостійки́й.** *У рослинництві під посухостійкістю розуміють здатність сорту (гібрида, клону) витримувати дефіцит вологи у ґрунті й повітрі без істотного зменшення кількості й якості врожаю* (з наук. літ.).

ПО́СУ́ХУ, *присл., рідко.* По сухому місцю; суходолом. *Вхід до цієї бухти в дані часи перекривали масивним ланцюгом .. І саме це примусило нашого першого стамбульського туриста .. ставити лодьї* [лодії] *на колеса і перетаскувати їх посуху* (А. Санченко); *Коли Жильят дійшов до Сен-Сансона, вода ще не прибула в глибину гавані, і він міг перейти її посуху, ніким не поміченим, бо скрадався позаду суден, витягнутих на берег для ремонту* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПО-СУЧА́СНОМУ, *присл.* Відповідно до вимог сучасності, враховуючи найновіші досягнення. [М и р о н:] *Щоб виграти війну, окрім хоробрості, потрібне ще вміння воювати, уміння воювати по-сучасному* (О. Корнійчук); *Будьте по-сучасному ввічливі, потримайте свої переконання про себе* (Р. Андріяшик); *Він вважає, що кросворди — тренування мізків. І це, як по-сучасному, його хобі* (О. Чорногуз); *Я сподівався побачити щось старовинне, але квартира була по-сучасному обладнана* (В. Лис); // *розм.* Модно, сучасно. *Коротко підстрижені чорні пасма спадали їй на чоло, помодному, по-сучасному* (Ю. Мушкетик); *Молодь була добре, зі смаком, по-сучасному одягнена, не видно було в ній ніяких ознак злиднів, біди* (О. Шугай).

ПО́СУШ, і, *ж., збірн.* Сушняк, сухі гілки. *У випадку виявлення невеликих загорань посуші необхідно спробувати загасити їх підручними засобами — водою, землею, піском чи гіллям* (з газ.).

ПОСУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **посуши́ти.** *Безмежні панські поля доглянуті. У нього вродить, у нього буде хліб, а тим, хто той хліб виростить, знову годуватись вареною картоплею, просяною лупою, товченими кукурудзяними качанами та посушеними шкуринками гарбуза...* (М. Циба).

ПОСУШИ́ТИ, ушу́, у́шиш, *док., що.* 1. Док. до **суши́ти** 1. *Єва посушила волосся феном і взялася варити собі каву* (М. Гримич); *Я вже все попрала і посушила* (С. Талан).

2. Док. до **суши́ти** 2. *Ой пішов дід по гриби, Баба по опеньки, Дід свої посушив, Бабини* [бабині] *сиренькі* (П. Чубинський); — *У нас на Полтавщині .. грушами й сливками .. обсипало. Що з ними робити? Ну, трохи, мабуть, посушу. А решту?* (М. Павленко); * Образно. — *Така нудьга мене бере, що здається, якби я зозулею летіла, то ліси б посушила своєю нудьгою* (І. Нечуй-Левицький).

3. Сушити (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Яблука в електросушарці при середній температурі посушаться протягом 10 годин* (із журн.).

◊ **(1) Посуши́ти [собі] го́лову (мі́зки)** — напружено думати, розмірковувати над чим-небудь (тривалий час або дуже інтенсивно). — *А що вже тій бідній матусі моїй було горя. Все ж з нами та й з нами. Посушила собі голову — і нагодувати ж треба, й доглянути* (Ю. Збанацький); *На листі — безліч знаків запитання. Видно, тюремний цензор посушив собі мізки, гадаючи, що Юліан зашифрував якусь інструкцію* (Р. Андріяшик); — *Я тоді попитав* [скільки лапок у хруща], *посушив собі голову та й забув. А тепер от знов мучуся з цим питанням* (В. Шкляр).

ПОСУШИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́шишся, *док.* 1. Док. до **суши́тися** 1. *Пуховик після прання має правильно посушитися* (із журн.).

2. Стати сухим, висохнути (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Пеліканів і бакланів настільки багато, що через їхній послід посушилися всі дерева вздовж берега озера* (із журн.).

3. Обсушити себе, свій одяг. *Всередині коша була і кабиця задля вогню, часом, щоб було погріться, і посушиться, і зварить їсти собі і собакам* (О. Стороженко); *Коло бараків зупинились, — спочити трохи і посушитись, бо .. помочили унти* (І. Багряний); — *Я .. приїхав спеціально до вас. Ведіть кудись посушитися, бо промок до нитки* (М. Чабанівський); — *Та з вас вода хлющить... То я зараз огонь розведу, посушитесь* (В. Чемерис).

4. Сушитися якийсь час. *Лисички треба викласти рівним шаром на папері і дати їм посушитися на сонечку* (із журн.).

ПОСУ́ШЛИВИЙ, а, е. 1. Який характеризується посухою. *Біля цього колодязя ніхто не пройде, щоб не напитися .. Вода тут смачна і не спадає навіть в найбільш посушливі роки* (М. Томчаній); *Літо стояло посушливе, навколо все горіло* (В. Козаченко); *Тільки оці два посушливі роки — сорок шостий і сьомий — пригнітили дядька Панаса* (Микита Чернявський); *Навесні, коли розтають сніги, та восени, як зарядять дощі, Жерело — справжня річка, а в посушливе літо — так собі, жабі по коліна* (В. Чухліб); // Який спричинює посуху. *Хіба конвалії потрібні природі лише для того, щоб широким листям лісовий ґрунт від посушливих вітрів захищати?* (М. Руденко).

2. У якому найчастіше буває посуха. *Фінікійці народились і виросли в посушливій країні* (І. Білик); *Растамани, котрі свого часу прийняли українське громадянство, місцем свого компактного проживання обрали посушливі райони Таврії та Бессарабії* (С. Жадан); *Тут, у дворику, кам'яний Будда з руками, незвично оберненими до стегон (Редька такі раніше бачила хіба в посушливому Чан Раї), кликав прийти дощ* (І. Карпа).

ПОСУ́ШЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **посу́шливий.** *Зміна регіонального клімату, яка спостерігається в XXI ст., зокрема його посушливості, проявляється в поступовому наростанні рис одного виду ландшафту в рисах ландшафту іншого* (з наук. літ.); *Для екваторіальних широт характерні значні (до 3000 мм), майже цілорічні опади, на заході, навпаки, спостерігається різка посушливість* (з навч. літ.).

ПОСУ́ШНИЙ, а, е. Те саме, що **посу́шливий.** *Під той посушний рік я насіяв хліба багато, та й не вродив* (Сл. Б. Грінченка); *Літо було посушне — Сулу при самому впадінні в Дніпро переходили убрід* (Р. Іваничук); *Ідея штучного зрошення для нашого краю особливо важлива, бо сонця в нас скільки хочете, але сонце наше посушне* (Ю. Смолич).

ПОСУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Те саме, що **посу́шливість.** *У 1924 р. комісія геофізики Всеукраїнської академії наук створила програму комплексного дослідження посух і заходів для боротьби з ними. Її директор Б. І. Срезневський розробив метод знаходження так званих характеристик посушності* (з наук. літ.).

ПОСХВА́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм., рідко.* Схопитися, швидко встати (про всіх або багатьох). *Побудив усіх, посхвачувались усі* (Сл. Б. Грінченка); *Наймити посхвачувались, не встигли ще з'їсти по шматку хліба, — і знову кинулись до роботи* (І. Нечуй-Левицький); *Бабій і Мотря посхвачувалися із своїх місць і, боячись бійки, кинулися між них* [двох чоловіків] (С. Добровольський); *Засвистіли свистки.., посхвачувались з своїх місць в'язні* (А. Хижняк).

ПОСХИ́ЛЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **посхиля́ти.** *Дванадцять бабів стало серед церкви півкругом коло священника, котрий читав Євангелію, розгорнувши її і поклавши на посхиляні людські голови* (І. Нечуй-Левицький); *Але в світлі дня Знову бачу ті самі будівлі І в них силуети людей, Посхиляні над речами* (М. Воробйов).

2. *у знач. прикм.* Який посхилявся (перев. про рослини). *Прив'яле, аж посхиляне бадилля од пекучого сонця піднімалось, неначе спросоння, під свіжою росою* (І. Нечуй-Левицький); *Стежкою, серед посхиляних соняшників та кукурудзи, подибав* [Іван] *нагору, до хати* (Є. Гуцало).

ПОСХИЛЯ́ТИ, я́є, я́ємо, я́єте, *док., що.* Схилити, похилити (голови, чола і т. ін.) (про всіх або багатьох). *А коли налякались вони й посхиляли обличчя додолу, ті сказали до них: Чого ви шукаєте Живого між мертвими?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Утомивсь поет від праці, Третій день лежить в недузі, Слухачі навколо нього Посхиляли чола в тузі* (Леся Українка); *У класі тихо .. Всі сидять, голови набік посхиляли, сопуть* (В. Нестайко); *Лорна, Йостек і Жанна сидять поряд, туляться до мене, посхиляли голови* (Любко Дереш); // Опустити (гілля, віти і т. ін. — про рослини). *Коло пасіки росли яблуні й груші, посхилявши густе гілля в пасіку над уликами* (І. Нечуй-Левицький); — *Які красиві липи!* — *показав Марков рукою на дерева, що аж гілля посхиляли під вагою снігу* (М. Стельмах); *Верби посхиляли до води довге гнучке віття, ніби милуються своєю вродою в дзеркалі води* (В. Чемерис); *Квіти, які мама приготувала для Тоника, посхиляли над столом прив'ялі голівки* (Н. Бічуя).

ПОСХИЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Схилитися, нахилитися (про всіх або багатьох). *Посхилялися всі* [діти] *над зошитами, у кожного в пучці, замазаній в чорнило, цупко ручка — виводить старанно кожну літеру* (А. Головко); *Кілька військових сидять довкола столу, інші стоять біля них, посхилявшись над розстеленою на столі картою* (О. Гончар); *Ґазди вдавано байдуже покурювали цигарки, посхилявшись на ворота* (Р. Федорів); // Опуститися, похилитися (перев. про дерева, трави і т. ін.). *Хрести дубові посхилялись* (Т. Шевченко); *Дерева посхилялись під вагою плодів, і плоди падали на землю й лежали на ній* (О. Довженко); *Обвиті квасолинням соняшники .. посхилялися до самої межі* (Ю. Мушкетик); *Здається, тут недавно пройшов дощ з градом, бо флокси посхилялися в різний бік і були добряче пошарпані й мокрі* (М. Гримич).

ПО-СХІ́ДНОМУ, *присл.* Як на Сході, як у жителів Сходу. *Традиційно кава по-східному готується на відкритому маленькому вогні або на гарячому піску, її ні в якому разі не можна кип'ятити* (із журн.).

ПОСХНУ́ТИ *див.* **посо́хнути.**

ПОСХО́ДИТИ[1], ить, имо, ите, *док.* 1. *на що.* Зійти нагору, піднятися на що-небудь високе (про всіх або багатьох). *Посходять було на ту могилу, балакають... усяких співають пісень* (Сл. Б. Грінченка); // Зійти, піднятися над обрієм (про небесні світила). *Поміж зеленими дахами чорних дубів виблискували ще ополонки ранкового золота, хоч посходило вже й надвечірнє сонце* (Олекса Ізарський).

2. *з чого.* Ідучи, спуститися додолу, униз (про всіх або багатьох). — *Такі великі східці! .. Як же ми тепер посходимо униз звідсіль?* (І. Нечуй-Левицький); *Жінки гостей посходили з горища до кімнати* (І. Франко); *Витягли ми тоді свій корабель на пісок прибережний, Далі посходили всі на берег шумливого моря* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // На зупинці вийти з поїзда, трамвая і т. ін. *Новаки повагом посходили з вагона, стали окремою купкою* (Ю. Яновський); *Коляска насилу виїхала на підгір'я, спинилась. Пасажири посходили* (М. Олійник); // Спуститися вниз, злізти з кого-, чого-небудь. *Трактор зупинився, і Федір Кіт разом із Дениском посходили додолу* (Є. Гуцало); *Зупинившись, ми посходили з коней* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *заст.* Піти, вийти звідкись (про всіх або багатьох). *А тут і дітей нема: як на те ж посходили з хати* (Ганна Барвінок).

4. Зникнути з поверхні чого-небудь (про плями, синці і т. ін.). — *Ото держали мене в сажі, а як підгоїлися виразки та трохи посходили синяки, то прикували коло сажу* [сажа] *на цеп, як ту собаку* (Панас Мирний); *За місяць .. синці трохи посходили з мого потовченого тіла* (М. Андрусяк); *З очима* [Андрія] *було вже краще — крововиливи посходили* (Любко Дереш).

5. *на кого, розм.* Стати ким-небудь, перетворитися на когось (про всіх або багатьох). *Приступив* [війт] *близенько до божка та й шептав йому до уха: — Нам треба, щоб до нас прийшли пани та крамарі, а всі люди аби на жебраків посходили* (Л. Мартович).

◊ **(1) Посхо́дити з ро́зуму** — побожеволіти. *То давно було, що приходили до небіжчика на забаву, та й тішилися, що відійшов у краще життя .. Тепер і так люди з розуму посходили .. Не втіхи, ані плачу такого, як треба. Усе якесь ніяке* (М. Матіос); *Щодня Олександра разом зі старшою сестрою отримувала від батьків настанову: "Візьміться за руки — і не ходіть по тротуару, а швидко біжіть по бруківці. Бо вас можуть затягти у двір, зарізати, посолити і з'їсти". Не знаю, як ми із сестрою з розуму не посходили* (з мемуарної літ.).

ПОСХО́ДИТИ[2], дить, дять, *док.* Зійти (у 2 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях); попроростати. *Посходила тая рута, В гаї зеленіє* (Т. Шевченко); *Де наша Мар'янка ходила — Зеленая рута посходила* (І. Багряний); *Потім, коли посходили тендітні рослинки, вони з матір'ю старанно доглядали їх* (Є. Доломан); *Поля наполовину були несіяні, а де й сіяно, то не вродило нічого, сама тільки падалиця посходила в тих місцях, де торішнього літа стояли табори військові* (П. Загребельний).

ПОСХО́ДИТИСЯ, *рідко* **ПОЗІХО́ДИТИСЯ,** иться, имося, итеся, *док.* Зійтися, зібратися разом у якомусь місці (про всіх або багатьох). *Горішани повискакували з хат, одні стояли в своїх огородах, другі посходилися в купи і сунули до шляху* (Панас Мирний); *Як усі посходились і посідали на стільцях, він сказав: — Я беру ваші гроші, то й повинен робити діло* (Б. Грінченко); *Спитає, якою проблемою голову сушать собі. Рідко коли без іронії. — Та... — ухиляючись од прямої відповіді, відповість хтось, — посходились оце та й розгомонілися* (А. Головко); *Дівчата позіходяться із чотирьох доріг* (А. Малишко); *Знову посходилися докупи розрізнені групи повстанців, 23 травня вирушили до місця призначення* (М. Андрусяк); // Прийти кудись, до когось у великій кількості; поприходити. *Сусіди бувало, — взимі ділось, — посходяться до моєї хати, посідають, гуторять* (І. Франко); *На храм вуйни і вуйки з чужих сіл посходилися* (Марко Черемшина); *Людей позіходилося дивитися — невидимо .. Там, у товпі, й Федь із товаришами. Чекає, нім до міста увійдуть опришки* (Г. Хоткевич); *До церкви люди посходилися, як на Великдень* (Ю. Яновський).

ПОСХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Схопити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Базарний люд посхоплював порожні горшки від пшоняної каші, якою щойно завершили трапезу, і, барабанячи по горшках дерев'яними ополониками, рушили навальною ордою до базиліки* (Р. Іваничук); *Врятувати мене заповзялися медики. Посхоплювали мої речі, якась вхопила мене за руку — й до заґратованої, з надійними засувами кімнати для медсестер* (М. Андрусяк); *Посхоплювати всіх курчат;* * Образно. — *Час мені браться до батька в Канівщину. Швидко мине той тиждень, що й не зоглядишся, а мені треба б ще посхоплювать деякі гарненькі вигляди по Росі в Канівщині* (І. Нечуй-Левицький).

ПОСХО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Схопитися, швидко встати (про всіх або багатьох). *Обняло всю покрівлю .. Вони посхоплювались, побігли до хати й почали виноситься* (І. Нечуй-Левицький); [К а р м е л и х а:] *Дверима рипне хто, під вікном застукотить — вони* [діти] *вже, як ті пташенята, посхоплюються, порадіють* (С. Васильченко); *Школярі посхоплювалися з місць* (О. Донченко); *Коли пісня стихла, Ольга підвелася. За нею посхоплювалися і всі дівчата* (В. Минко); // Прокинувшись уранці, устати з постелі (про всіх або багатьох). *Їх вже і сон не брав. Сонечко зійшло, вони й посхоплювались* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Збився гомін і в середині Кодака. Прокинувся полковник, посхоплювалися й жовніри, але поки всі з несподіванки прочуняли та вбралися й озброїлися, козаки вже лізли через стіни, а подекуди вже й підрубали засіки сокирами й поробили собі пролази* (А. Кащенко); — *Вставайте! — крикнув Лікар, навпомацки шукаючи ліхтарик. Люди посхоплювалися з постелей, наштовхуючись один на одного в непроглядній пітьмі, залунали розгублені вигуки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

◊ **Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги** *див.* **позрива́тися.**

ПОСЬКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, кому, розм.* Ськати (у 1 знач.) якийсь час. — *Якове, може б я тобі поськала в голові, поки страва упріє* (О. Стороженко); *Ніколи вона не поговорить як слід з нею, не посидить як з дочкою, не розчеше довгої коси, не поськає в голові* (Панас Мирний); — *Бідне ти моє, безпритульне, сиротино моя безталанна! Та нікому ж тебе нагодувати, поцілувати, поніжити, та нікому ж тобі й у голові поськати!* (О. Бердник).

ПОСЬО́РБА́ТИ, о́рба́ю, о́рба́єш, *док., чого і без дод., розм.* Сьорбаючи, поїсти або попити. *Коли двоє отак посьорбають з одної миски, то майстрові вже метикуй: уже думай про окрему палатку для них...* (О. Гончар); *Посьорбали ми борщу нехотя, мовчки, мати запнулася чорною хусткою й пішла, пообіцявши мені не затримуватись* (І. Кирій); *Обібравши картоплю і рибу, ми наваримо юшки — і з хлібом посьорбаємо в прохолодку* (В. Стус); *Як хто простудиться, бува, вона* [бабуся] *хутенько заварює чай з калиною — з ягодами, листям і гілками. Посьорбаєш того чаю — і простуду ніби рукою знімає* (В. Чухліб).

ПОСЬО́РБУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм.* Сьорбати (у 2 знач.) раз у раз, потроху, не поспішаючи (чай, каву і т. ін.). *Михайло Федорович в довгому персидському халаті .. сидів з меншими дітьми за столом і смачно посьорбував чай* (М. Олійник); *Лукас посьорбував каву, запиваючи смачною водою* (П. Загребельний); *За кілька хвилин, хижо поглипуючи на детективів, небезпечний злочинець посьорбував запашний напій* (В. Кожелянко).

ПО́СЮХ, у, *ч., діал.* Обід з самого лише борщу. *Похапцем з'їсти посюх.*

ПОСЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **посяга́ти.** *Прощати ближньому посягання на твою власність вважалось втратою честі, себто ганьбою* (Г. Пагутяк); *Чекає погибель і ганьба на русичів, котрі забули, що оправдати можна лиш визвольні війни проти супостата, та не посягання на свободу інших...* (Григір Тютюнник); *Обережімо ж .. і нашу волю, і наші козацькі права од посягання на них* (Г. Колісник); *Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань* (Конституція України).

ПОСЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОСЯГНУ́ТИ, ПОСЯГТИ́,** гну́, гне́ш, *док.* 1. *на кого — що.* Намагатися захопити, привласнити що-небудь; зазіхати. *Мазепа казав: "Багато посягає на мою булаву, та не багато здає собі справи, що тягар булави вони не здвигнуть"* (М. Слабошпицький); *Мацько не збирався посягати на курей бабусі хлопця* (Г. Пагутяк); *Ступка потрясає світ криком-воланням: це моя земля! Ніхто не має права посягати на неї!* (М. Матіос); *Шаблею .. відрубаю ворогові руку, коли на моє посягне* (А. Чайковський); *Кому ж це прийшло в голову посягнути на наш шкільний хліб і цукор?* (І. Кирій); *Людина, яка пережила приниження, яка виборювала собі волю і право на людське життя, — така людина ніколи не посягне на чуже* (Р. Андріяшик); // Намагатися завдати якоїсь шкоди кому-небудь, позбавити когось спокою, щастя і т. ін. *Микола глянув спідлоба на ворога, що вніс розлад в його життя, що посягав на його щастя* (В. Гжицький); *Серце... Хіба ж його зрозумієш? Чого затріпалося, як риба в сітці? .. Чи, може, оцей русявий парубок, що сидить поруч, посягає на твій спокій?* (М. Ю. Тарновський); *Загорював юнак! Вперше хтось посягав на його кохання* (Г. Колісник); [Д о н Ж у а н:] *Я ж бо силоміць не посягну на вашу честь, не бійтесь. Жінкам не тим страшний я* (Леся Українка); — *Ви посягнули на лад, у нас існуючи* (Василь Шевчук).

2. *кого, заст.* Охоплювати кого-небудь (про почуття, настрій і т. ін.). — *Жах усе більш та міцніш її понімав і посягав* (Марко Вовчок).

3. *що, по що, за чим і без дод., перев. док., діал.* Тягнутися рукою (руками) до чого-небудь; засувати руку (руки) у щось. *Василь посягнув по хліб та ковбасу, та якось так незручно, мов не своїми руками* (І. Франко); *Перехрестившися разів, може, сто.., посягла Анниця у піч і тремтячими руками витягла першу паску* (Г. Хоткевич); *Дивіть, хитається межи горами, гей дубова колиска у віночку, чічки розкидає. Хотів би тоті чічки позбирати, вітрові не дати, в садочку посадити. Та скілько разів рука за ними посягне, стільки разів мерця підіймає* (М. Зеров); *Чоловічище посяг у кишеню, вийняв золотий перстень і кинув у той бік, звідки почув голос* (В. Королевич); // *кого, на кого.* Бити (у 2 знач.) руками кого-небудь. *Я ж на її дітей не посягав, десь дерли, не могли поділити знайдену онучу заповзяті деркачі* (Ю. Мушкетик); *На не своїх дітей руками не посягав* [Грицько] (М. Матіос).

ПОСЯГНУ́ТИ *див.* **посяга́ти.**

ПОСЯГТИ́ *див.* **посяга́ти.**

ПОТАВА́ТИ[1], таю́, тає́ш, *недок.,* **ПОТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док., діал.* Потопати. *Відро було залізне та й потало у криницю* (Сл. Б. Грінченка); — *О сеніора* [сеньйоро], *чи ти не чуєш, Чи вбогим Марком уже гордуєш? Ах, сли* [якщо] *гордуєш, то хоть споглянь, Як вірний Марко в море потане!* (Ю. Федькович); * Образно. *Дрібні сльози розплилися по її набресклому, восковому лицю й потавали в ньому, як краплі роси на перегорілому пласті сіна* (Марко Черемшина); *У синє море сонце вже потало, І всюди мирно, всюди тихо стало* (І. Пільгук).

ПОТАВА́ТИ[2], тає́, *недок., рідко.* Танути якийсь час (про сніг, лід і т. ін.). *На скелях досі потавали сніги* (Є. Пашковський).

ПОТАВРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потаврува́ти.** *Стара, перефарбована в темно-зелений колір німецька пілотка на голові* [Михайла], *порваний, такий самий перефарбований френч, потаврований літерами "SO"* [радянський офіцер] (П. Загребельний); — *Ти на ці позначки, горобчику, дивишся? — Він торкнувся пальцями свого потаврованого обличчя. — Це не з бою* (Ю. Логвин); *Потаврована "вовчим білетом" людина не мала права на будь-яку роботу* (з мемуарної літ.); // **потавро́вано,** *безос. пред. Останнього невільника було потавровано .. З важким брязкотом замкнулися на їх ногах і руках невільницькі кайдани. Рани від тавра завдавали їм невимовних страждань* (З. Тулуб); * Образно. *Одчиніть ворота, городчани, .. славних гостей стрічайте — гайдамаків до вас на останню, на пишну учту провадять, назад руки їм пов'язано, канчуками спини посмуговано, неволею душу потавровано* (Н. Бічуя).

ПОТАВРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Док. до **таврува́ти.** *Рогоза розказав все: і те, як забили на смерть старого Балана, і те, як одібрали все його майно; як примушували до панщини самого Рогозу й Галю; як мордували його і, знущаючись, одрізали чуба, а врешті потаврували і віддали у пікінери* (А. Кащенко); * Образно. *Голова цього досить ще молодого чоловіка була наполовину сива, аж біла! Неначе капризна природа з народження так потаврувала людину ознакою неминучої трагедії віку — старості* (Іван Ле).

2. Помітити тавром усіх або багатьох. — *Я, — сказав, ніби виправдуючись, Андрусь, — плутаю їх, одного Микиту й примічаю. Треба буде потаврувати їх, чи що* (П. Колесник).

ПО-ТАДЖИ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-таджи́цькому.** *До плову по-таджицьки зазвичай додають нут, який попередньо замочують у воді на 12 годин* (з навч. літ.); *Душанбе виник на місці невеликого поселення (кишлака) на перехресті доріг, у якому по понеділках організовувався великий базар, звідси й назва міста (Душанбе по-таджицьки — понеділок)* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ТАДЖИ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у таджиків, за звичаєм таджиків. *Оформлюючи інтер'єр по-таджицькому, господині використовують для прикрашання будинків рукодільні вишивки* (з газ.).

2. Таджицькою мовою. *Черниш, ніяковіючи, відповів йому по-таджицькому. Самієв увесь засяяв. — .. Перший земляк, який зустрічається мені на фронті!* (О. Гончар); *У селі мало хто знає російську. Всі говорять по-таджицькому* (із журн.).

ПОТАЄ́МКИ, *присл., розм.* Те саме, що **потає́мно.** [М а р т і а н:] *На тії кошти, що мав би я потратити, щоб двір сей тобі вже не пустинею здавався, я помагаю потаємки вбогим* (Леся Українка); *Іду ближче: о. Василь, коло його* [нього], *на моє диво, Тетяна. Він якось по-молодечому вихитує гривою, торкає її плечем, щось потаємки говорить* (С. Васильченко); *Штурмовиків розподілив* [Багіров] *по поверхах. Вони мали потаємки добутися до коридорів, засісти там засідками і чекати сигналу* (О. Гончар).

ПОТАЄ́МНЕ *див.* **потає́мно.**

ПОТАЄ́МНИЙ, а, е. 1. Захований у глибині душі, не висловлений, не виявлений зовні (про думки, почуття, переживання і т. ін.). *Своїх потаємних дум не звіряв* [Пимон] *навіть близьким товаришам* (А. Шиян); *Василь мав гарну пенсію, .. але десь, мабуть, у його свідомості жила потаємна думка, що він не дає мені повного щастя* (М. Руденко); *Моєю давньою і потаємною мрією було навчання на філологічному факультеті університету* (Н. Сняданко); // Невиразний, не цілком усвідомлений. *Ми, хлопці, .. до Митра чули якесь потаємне обридження за те, що він був байстрюк* (І. Франко); *Дим від заводів піднявся з Подолу, з низини, чом він хвилює, як спогад якийсь потаємний?* (С. Крижанівський); *Були вже у мене про цей чудовий парк і свої потаємні згадки* (О. Шугай); // *у знач. ім.* **потає́мне,** ного, *с.* Про найзаповітніші думки, мрії, глибоко інтимні почуття, переживання і т. ін. *Немало років у палацах я між великими просидів, Я їхнє явне й потаємне умом допитливим прозрів* (В. Мисик); *Уважно стежила* [дружина] *за виразом його обличчя, ніби читала потаємне в його душі* (О. Гончар); *Там, на лавочці, любив сидіти односельчанин, дитя війни, тихий пияк з прощальною незлостивістю, мов знав про близький відхід і боявсь пробалакати потаємне* (Є. Пашковський).

2. Який навмисне приховують від інших, тримають у таємниці; про який ніхто не повинен знати, дізнатися; таємний. *Мій потаємний план підкорення впертого Русака виправдався* (Ю. Збанацький); *Чи є у вождя якісь інші, свої потаємні міркування й розрахунки?* (О. Гончар); *Я не пізнав радощів сімейного життя, мені не довелося пережити радощів потаємного кохання* (Ю. Логвин); // Якого ніхто не повинен побачити, помітити. — *Дівчина,* — *він подав потаємний знак черниці,* — *потребує моральної підтримки* (Ірина Вільде); *Усе було готове: нашвидкуруч змайстрований возик, схований на горищі, хліб уже лежав у торбинці, коштовності і срібний посуд надійно підшиті у потаємну кишеню* (С. Талан); // Якого ніхто не повинен почути, підслухати. *Часто виходило так, що уст для потаємних шепотів було набагато більше, ніж пожадливих вух для слухання* (П. Загребельний); *Доброчин знав цю колядку до кінця, але її потаємних слів не мав права вимовляти жоден людин і жоден князь чи боярин, навіть великий київський князь: це право мали лише волохи-колядники* (І. Білик); *Була в них потаємна розмова ще влітку минулого року .. Зібралися в хаті гетьмана, до ранку гомоніли про те, що в кожного наболіло на душі* (В. Чемерис); // Про якого ніхто не знає; відомий тільки комусь одному або небагатьом. *Харко знав один потаємний, йому лише знайомий лаз через стару стіну у замок* (Д. Мордовець); *Командування загону .. поспішало до розвою дерев будь-що ліквідувати невловиму банду, яка добре знала всі потаємні стежки й сховища* (І. Цюпа); *Чоловік, отже, сховав хлопця від стражі і потаємними шляхами привів до неприступної фортеці* (Ю. Логвин); // Добре замаскований, секретний. *Невеликі двері, низькі, ніби потаємні, вели кудись в глиб будинку* (В. Собко); *Втомленими, обліпленими синьожилими повіками очима показав* [отаман] *на двері й тією рукою, що обмацувала отаманські відзнаки, натиснув на потаємний дзвінок* (М. Стельмах); *У гардеробній Маріка скинула нічну сорочку, надягла білизну та панчохи, взула туфлі, а потім відчинила одну з шаф і відсунула вбік задню стінку, за якою знаходився потаємний відділ, де зберігалася одіж, яку тут ніхто не носив* (О. Авраменко); // Який діє приховано, замасковано. *Він* [Т. Шевченко] *палко картає ворогів — явних і потаємних, а до друзів, братів знедолених своїх, промовляє найріднішими, найтеплішими словами* (О. Іваненко); — *А чи немає в тебе якогось страшнішого, потаємного ворога?* (М. Дашкієв).

3. Який заховує в собі якусь таємницю; таємничий. *Високі пальми з двох боків тієї горниці неначе .. сподівались підглядіть якісь тайни, котрі діялись в цих потаємних палацах індуських раджів* (І. Нечуй-Левицький); *В потаємній безодні неба над голим верховіттям Голосіївського лісу, над блимаючими іскринками Дніпра висить яскрава голуба зоря* (І. Волошин); *Особистий світ Ґарі стає ще більш потаємним* (В. Єшкілєв); // Ще не вивчений, не досліджений, не розпізнаний і т. ін. *Потаємна, ще не розпізнана ним дівоча душа була святою для Романа* (М. Стельмах); *Моя сестриця Марія, працюючи над глибинними коренями слів, докопується до потаємного значення казок* (О. Бердник); *Деколи треба розуміти своє місце у світі й намагатися поводитися природно, щоб твоє життя не суперечило іншій свободі, потаємним законам природи, яких ми не знаємо, але принаймні — мусимо відчувати й постійно до цього йти* (А. Дністровий).

4. *розм.* Не дозволений законом; підпільний. *Він* [Л. Мартович] *належить до потаємного товариського гуртка і разом з Стефаником засиджується біля "великої скрині", що містить понад триста "заборонених книг"* (М. Зеров); *Щоночі можна спостерігати самотні обережні постаті, що нишком розходяться з потаємних притулків революційних організацій* (Ю. Смолич).

ПОТАЄ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **потає́мний.** *Скільки в цій дівчині непідробної чистої простоти! Її видно всю-всю. Її серце відкрите кожному, як польова квітка вітрам і сонцю, як чисте джерело синьому небові. Ні краплини потаємності. Яка є, така й є* (Д. Ткач); *Ідеї гуманізму вели письменника* [Панаса Мирного] *в найскладніші потаємності страждущої* [стражденної] *душі* (І. Пільгук); *Теперішня її потаємність дратує значно менше, аніж колишня балакучість* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *рідко.* Те саме, що **таємни́ця.** *Збагнути Всесвіт судилося людині, першовідкривачеві всіх потаємностей земних* (з газ.).

ПОТАЄ́МНО, *рідше* **ПОТАЄ́МНЕ.** Присл. до **потає́мний** 1, 2. *Так вони й жили — потаємно ненавидячи один одного, але розуміючи, що мусять миритися, бо один без другого в тому ділі, яке їм доручено, вони ніщо* (Ю. Збанацький); *Вона потаємне від мене все переносила до сусідки* (Сл. Б. Грінченка); *Одного дня по сніданню, взявши шматок хліба з маслом у кишеню, я вибралася потаємно з дому і пішла* (І. Франко); *З-під довгастих, невеликих окулярів Юрині очі дивилися насторожено, потаємно здригалися куточки уст, на скронях тривожно билася блакитна жилка — так, автор дуже хвилювався* (М. Бажан); *Він* [цісар] *потаємно пише п'єси* (Ю. Винничук).

ПОТАЄ́МЦІ, *рідко* **ПОТАЄ́НЦІ,** *присл., розм.* Те саме, що **потає́мно.** *Вчора місцеві школярки приходили. Долаючи власну сором'язливість, розпитували про майбутній фільм, а потаємці, мабуть, надіялись: чи не візьмуть і їх хоча б для масових сцен?* (О. Гончар); *А де ж ті ваші гіркі гроші, котрі ви потаємці від мене й від мами кілька років до сховку складали в надії прикупити іще латку поля, аби хоч раз досхочу хліба наїстися?..* (І. Нижник); *Потаємці, крадьки, нахильця* [нахильці], *непомітно .. — це Пазя вміє, не треба її вчити!* (Л. Мартович); *Дочка Христина втекла вночі через вікно й потаєнці повінчалась з сусіднім дідичем Милашкевичем* (І. Нечуй-Левицький); *Забігають* [французькі робітники] *білизну дати випрати, а дехто потаєнці і до пасії своєї заскочить* (Ф. Бурлака); *Перед смертю він потаємці дав кожному синові по персню* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОТА́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потаї́ти.** *Лице панни Наталі покрилося гарячою краскою. — Справді? — опитала, й її гарні зеленаві очі замиготіли в тій хвилі потаєною злобою* (О. Кобилянська); *Це був не щоденник, а .. щира сповідь людини, вразливої й самітної, що не могла б у своїх потаєних думках признатись найближчим своїм друзям чи знайомим* (М. Івченко).

2. *у знач. прикм.* Таємний, прихований. *Вже вечоріло, коли Іван і Франка прийшли до поваленої смереки, де в потаєній схованці зберігалася заборонена література* (С. Чорнобривець).

ПОТАЄ́НЦІ *див.* **потає́мці.**

ПОТАЇ́ТИ, аю́, аї́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **таї́ти** 1. *Сором казати, а гріх потаїти* (Номис); *— Гляди лишень, чи все сьому правда і чи не потаїла ти чого?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я тоді вже і одпишу до тебе, геть усе порозказую, як мене носило по тому морі, як я у степу отім безкраїм пропадав. Геть усе розкажу, нічого не потаю* (Т. Шевченко); * Образно. *Не смутись: вечірній час Прийде і потішить нас Тим, що ранок потаїв нам* (О. Шугай); // Не показати своїх почуттів, ставлення до кого-небудь. *Я почав їм розповідати все, як було: пісню Броніславину, схованку князеву, палац. Я тільки потаїв моє відношення до Броніслави і князя* (Л. Старицька-Черняхівська); *Обличчя її потаїло затишну загадкову посмішку* (М. Івченко); *Горда молодість не могла потаїти своїх почуттів. Уляна дивилася на комісара Шредера з неприхованим презирством* (О. Довженко); *Він зумів ту свою любов так обачно потаїти, що ані чоловік, ані хто інший про неї ніколи не догадувавсь* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *кого.* Не викрити, не виказати кого-небудь. *Потаїти ворогів.*

2. *розм., заст.* Таємно привласнити щось. *Дивиться Олексій Іванович на ту білу та пухку руку й дума: "Та й чесна яка душа в сієї Марини! Друга потаїла б гроші, сказала б — десь закотилися, а вона — ні... Чесна душа!"* (Панас Мирний).

(1) Не потаю́, *перев. у знач. вставн. сл.* — скажу відверто, признаюсь по щирості, не криючись. *— Хоч і не потаю: я був би радий, коли б ми сповідалися у одного попа!* (А. Кащенко); [Б а т у р а:] *Не потаю, і мені ви допоможете ще глибше відчути душу Наталії Микитівни* (О. Корнійчук).

◊ **(2) Потаї́ти се́рце від** *кого* — приховати від кого-небудь свої почуття, настрої і т. ін. *— Ми, Тодозю, знаємо усе про тебе, — почав Суфщинський. — Серця не потаїш од людей* (І. Нечуй-Левицький).

ПОТАЇ́ТИСЯ, аю́ся, аї́шся, *док.* 1. *в чому, з чим і без дод.* Док. до **таї́тися** 1. [Х р а п к о:] *Простіть мене, добрі люди! Розв'яжіть мене, я сам піду до слідователя* [слідчого] *і все йому розкажу, ні в чім не потаюся* (Панас Мирний); *— Він чоловік щирий, одкритий, лепетливий і не потаїться з думками, може, прохопиться* (І. Нечуй-Левицький).

2. *від кого, з чим.* Залишитися непоміченим, невиявленим, прихованим; заховатися від когось. *Потаїтися з пляшкою горілки від жінки — завдання не з легких. Місцеві театрали переконливо це довели, розігравши гумористичну сценку* (із журн.).

(1) Не потаю́сь, *перев. у знач. вставн. сл.* — скажу відверто, признаюсь по щирості, не криючись. *— І не потаюся перед вами, хлопці: хотілося ляснути шапкою об мостину та й налаяти свою бурлацьку долю собачою* (С. Васильченко); *Не потаюсь, національні інтереси України на першому місці* (з газ.).

ПО́ТАЙ, *присл., від кого, рідко кого і без дод.* Так, щоб ніхто не знав, не дізнався; таємно від когось або від усіх. *Він, професор-мікробіолог, не забуває наших юнацьких мрій і потай від мене виводить нову породу мікробів, які матимуть здатність перетворювати вугілля на нафту* (М. Дашкієв); *Потай від батька приносила вона Вадиму усякі страви з царського столу* (Ю. Мокрієв); *Уже хотіли Онуфрійчуки потай зговоритися з Полотнюками .. та й віддати Северину за їхнього старшого сина Михайла* (М. Матіос); // Так, щоб ніхто не побачив; непомітно для інших; крадькома. *Юнак посміхнувся: дівчина потай зиркала на себе в дзеркало напроти* (П. Панч); *Брунгільда кілька разів потай зирнула на супутників свого нареченого* (І. Білик); *Вона потай, щоб не помітили її цікавості інші пасажири, визирала в ілюмінатор* (С. Талан); // Так, щоб ніхто не почув; по секрету. *— Йдіть сюди в мою кімнату, бо будемо говорити секрети — потай од усіх, — гукнула Христина* (І. Нечуй-Левицький); *Хто ці люди? Про що потай говорить з ними Тарас Іванович?* (В. Нестайко); *4-річні хлопчики потай казали своїм мамам, що кохають Марлу* (І. Карпа); // У глибині душі, не показуючи свого почуття іншим, ніяк не виявляючи зовні свого стану. *Ми потай втішалися, що тут, у самому серці Львова, ніхто не здогадається нас шукати* (Р. Андріяшик); *Я потай позаздрив йому — у нього нема ніяких проблем, ніяких сумнівів, ще все попереду .. Вітькові щойно минуло дванадцять* (Ю. Покальчук); *Ева мовчки страждала, потай сподіваючись, що рано чи пізно все налагодиться* (Н. Сняданко); // Не явно, не відверто, прикриваючись нещирими словами і т. ін.; приховано. *Де не зможе збройна сила, там доступить зрада потай і вужем тонким пролізе від меча й вогню зручніше* (Леся Українка).

ПО́ТАЙКИ, ПО́ТАЙЦІ, *присл., розм.* Те саме, що **по́тай.** *Треба завжди розуміти, що все, що робиться потайки, все одно вийде назовні* (С. Жадан); *Лише під ранок Максим потайки вислизнув із знайомого дому* (Ю. Покальчук); *У курені був зрадник, який потайки привів більшовиків до самісінького партизанського табору* (М. Андрусяк); *Схилився* [Коля] *до самого уха й страхає пальчиком. — Цить, Петько! — потайки шепоче йому, — бо отам ходить злодій* (С. Васильченко); *Невістка Гапчина .. бажала потайці, аби ту кашу було вивалено, а ще й гарячу, таки на голову її свекрухи, а не Явдохи* (Валерій Шевчук).

ПОТАЙКО́М, *присл., розм.* Те саме, що **по́тай.** *Але та рана непомітна Розходилася потайком* (М. Драй-Хмара); *Та я над снігами торішнім листком До шибки, до рами приб'юсь потайком* (П. Мовчан); *Я кличу Ольгу .. Вона мене слухала, кивала головою, здавалося, переймалась тим, про що я їй говорив, навчилася потайком від матері* (Р. Федорів).

ПОТА́ЙЛИВИЙ, а, е. Який неохоче ділиться з іншими своїми думками, почуттями, намірами; не схильний розповідати іншим про свої думки, почуття, наміри і т. ін.; скритний. *Марко став потайливий. Ніколи нічого не розповідав дома* (О. Копиленко); *Віктор рідко ділився своїми інтимними подробицями. В особистому житті він був напрочуд потайливим* (Любко Дереш).

ПОТА́ЙЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пота́йливий.** *Стрілянина розбуркала польське військо. Воно готувалося підтримати козаків і кляло їх потайливість* (З. Тулуб); * Образно. *До старих колін не минає радість стрічі з файним грибом* [трюфелем]. *Може, тому що неохоче і далеко не кожному відкриває він свою потайливість* (М. Дочинець).

ПОТАЙНИ́Й, á, é. 1. Розташований або зроблений так, що його важко знайти, побачити, помітити. *Функе сховав книжку в скриньку, замкнув, поклав ключик у потайну кишеню* (Н. Рибак); *Безперечним криміналом були образи на стінах ..Так що завбачливіші просто закопували свої образи в потайному місці* (О. Забужко); *Вкрали* [зловмисники] *лише один предмет, зламавши маленький потайний сейф у спальні пана Пантелеймона* (В. Кожелянко); // Відомий небагатьом або тільки комусь одному. [Н е о ф і т - р а б:] *Мені казав один товаришраб, що десь над Тібром, як перейти отруєну Маремму, є табор* [табір] *потайний рабів-повстанців* (Леся Українка); *Вінтер, рискуючи своїм життям, вивів потайним підземним ходом пана президента за парк* (В. Винниченко); — *Поживу поки що в лозах, у березі, там у мене є потайний курінь* (Ю. Хорунжий); // Захований від сторонніх очей, замаскований. *Горе тим, хто зброю потайну Ховаючи, як злодій, під полою, Дерзне ступити на мости священні!* (М. Рильський); *Ти ж, як подаєш милостиню, то нехай ліва рука твоя не знає, що робить права: щоб твоя милостиня була потайна* (з рел.-церк. літ.); // Скрадливий (у 2 знач.), ледь чутний. *Їм часом здавалось, що вони чують чийсь хід потайний, глухе гупання барди, хекання втомлених грудей* (М. Коцюбинський); *Знадвору було чути якісь глухі, потайні кроки* (М. Івченко); *Не раз стежила Улянка за цим птахом. Літ зозулячий безшумний, потайний, як у злодюжки* (О. Донченко).

2. Який навмисне приховують від інших, тримають у таємниці; таємний. — *Про що ви говорите? Не доберу,* — *сказав Прохор, справді не вгадуючи потайних намірів тестя* (А. Шиян); *Ярка знала обичай пращурів: чим раніше Перун візьме дитину під захист, тим безпечнішою буде її доля. Тоді обходитимуть дитя хворості, не зурочить своїм поглядом лихе око, відьомське чаклування чи потайна змова лиходіїв* (Р. Іванченко); *Під нею* [сосною] *не раз зупинялися на перепочинок, рихтуючи зброю чи перев'язуючи рани, вона не раз чула стрільбу і передсмертні зойки; біля неї, примітної, влаштовували потайні зустрічі* (А. Михайленко).

3. Глибоко затаєний у серці, не висловлений, не виявлений зовні (про думки, почуття, переживання). *Лягав спати Михайло, може, не раз з потайною надією, що от ведмідь знов одвідає, і вночі не спав, прислухавсь, і бравсь за рушницю, що собі покупив* (Марко Вовчок); *В один момент йому стало ясно, що в глибині його свідомості вже накопичилися потайні сумніви в правдивості свого становища, в потрібності й своєї газети, й своєї агітації за Трудовий конгрес* (Д. Бузько); *Княх жив однією потайною мрією: відбити у когось дружину* (О. Чорногуз); // Невиразний, не цілком усвідомлений. *Потайним дівочим відчуттям вона ніби догадується, що робиться з хлопцем* (М. Стельмах).

4. Який діє приховано, замасковано, не виявляючи свого справжнього обличчя. *Як от рибалка, їздячи човном, кукольван розсипає, так той потайний зрадця Вуяхевич розсипав гіркі слова в козацькії душі* (П. Куліш); [М а т р о н а:] *А може й сам ти потайний сектяр?* (Леся Українка); *Він мріяв поступити в поліцію, а тим часом удавав себе за потайного агента* (Б. Антоненко-Давидович); // Який неохоче ділиться з іншими своїми думками, почуттями, намірами; скритний. *Вона з природи була трохи потайна, то й не признавалася перед чоловіком у багатьох справах* (Л. Мартович); *Був він* [Григорій] *не дуже балакучий і якийсь ніби потайний* (О. Довженко); *Дуже вже потайний цей отець Серафим* (В. Шкляр).

5. Те саме, що **таємни́чий** 1, 2. *Хто одкриє життя те в його справжнім виді, .. з видимим і потайним, хто намалює нам його реальними кольорами, а до того ще й освітить громадським, соціяльним* [соціальним] *поглядом — той і засягне собі слави художника, поета* (С. Єфремов); *Вони ставали чутливими до кожного промінчика сонця, до кожної прикмети, знаку .. А від деякого часу тривожила і тінь, що падала з панського двору, мовчазна, потайна, незрозуміла* (Г. Пагутяк); // Невідомий, незбагненний. *Кожне слово Якимове було для них тайною, потайнішою од християнських тайн* (І. Нечуй-Левицький); *Закутий* [Сковорода] *в кайдани розуму, що прагне все пізнати, знайти Велику правду й дійти до суті, до потайної істини не тільки світу космосу, а й самого себе* (Василь Шевчук).

6. Не дозволений законом; підпільний. [П р і с ц и л л а:] *Коли побачить хто й подасть до суду, що ти вчащаєш на нічнії збори громади потайної, — не вборонить тебе ні зброя, ні одвага знана, ні рід патриціанський...* (Леся Українка); *В 1820-х роках під час тодішнього поступового росийського* [російського] *руху, що привів до повстання 1826 р. (т. зв. "декабристів"), на Україні істнувало* [існувало] *потайне товариство* (М. Грушевський).

◊ **Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад>** *див.* **гадю́ка; Потайни́й** *(рідко* **потайна́)** **соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)>** *див.* **соба́ка.**

ПОТАЙНИ́К, á, *ч.* 1. Підземний хід. — *Огню, діти! дьогтю, клоччя! Давайте гармати; В потайники пустіть огонь!* (Т. Шевченко); *З шатра є потайник у балку, про котрий не знає ніхто* (Б. Лепкий); — *Але як же ти прийшла?* — *Потайником* (О. Довженко); *Потайник обладнали за всіма правилами: ходитимеш по ньому, возом проїдеш — не завалиться* (В. Логвиненко).

2. Місце таємного зберігання чогось або перебування кого-небудь; схованка, криївка. *Любив Олекса пізнавати нові місця .. Знаходив часом такі криївки, потайники, що нікому і в голову не могло прийти когось чи чогось там шукати* (Г. Хоткевич); *Марія з зітханням зачиняє задвижку чужої хатинки, дерев'яний ключ кладе в немудрий потайник біля призьби* (М. Стельмах); *Сеспель пішов до казарми .. Його зігрівала думка про наступну трапезу — хліб в руках, вода в металевому бачку, дрібка солі на такий випадок зберігалася в глибокому потайнику* (Ю. Збанацький); *Потайник у Бабині облаштували в ліску* (М. Андрусяк); * Образно. *Созінов відчув хвилювання Дмитра, зрозумів, що той у найглибших потайниках своєї душі зберігає образ Марти* (М. Стельмах).

ПОТАЙНИЧО́К, чкá, *ч.* Зменш.-пестл. до **потайни́к.** — *Сьогодні я заглянув у потайничок отця Хрисантія, де лежить його випивка і закуска. Скажу тобі — приємне видовище побачив.* — *Григорію, ти поліз у потайничок?* — *непідробний жах забився на її обличчі* (М. Стельмах).

ПО́ТАЙНО, *присл., рідко.* Те саме, що **по́тай.** [Юліан:] *Тепер твій* [Кузьмо] *ніж потрібен. Він* [Данило] *почав помсту, а ти скінчиш, проткнеш його в поході так потайно, щоб ляснув, як у воду впав* (І. Карпенко-Карий); *Потайно потішалася Тоня в своїм безрадіснім житті тим, що діставала собі книжки та читала їх у вільних хвилях* (І. Франко); *Вони* [Неофіт та інші брати] .. *все частіше вибиралися в мир, потайно виконували треби, благословляли* (М. Дочинець).

ПО́ТАЙЦІ *див.* **по́тайки.**

ПОТАКА́ЙЛО, а, *ч. і с., розм.* Той, хто завжди усім потакає. *Се чоловік потакайло* (Сл. Б. Грінченка).

ПОТАКА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **потака́ти.** — *Хочеться створити театр не для легкої розваги, не для потакання слізливим дамам, а такий, щоб у ньому полум'янів вогонь відродження!* (І. Пільгук); *Вона звинувачувала його* [Артема] *в .. потаканні собі в нікому не потрібних заняттях музикою* (Любко Дереш).

ПОТАКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОТА́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПОТАКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., розм.* 1. *тільки недок., кому, чому.* Потурати кому-, чому-небудь. *Хто сльозам потакає, той сам заплаче* (прислів'я); *Жінка у всім потакувала синові і готова була дати собі й око виймити* [вийняти] *за нього* (І. Франко); *Тучинський мовчав. На його обличчі грала посмішка, що з'являється у дорослої людини, коли вона потакає витребенькам дитини* (Олесь Досвітній); *Я потакав кожній* [жінці], *пануючи над усіма* (Ю. Яновський); — *Малі вже позасинали? — Левадиха ледве повкладала. Вони пустують, а ти їм потакаєш* (Р. Андріяшик).

2. *кому і без дод.* Те саме, що **підта́кувати.** *За що ж, — хто-небудь попитає, — Зозуля Півня вихваляє? За те, що Півень годить їй Та потакати добре вміє* (Л. Глібов); *За все життя вона була навчена змовчувати чоловікові, особливо тоді, коли його місило та гризло всередині, і добре знала, що в такі хвилини йому не можна ні заперечувати, ні потакати* (Григорій Тютюнник); *Може, вона хотіла поговорити зі мною про щось інше, але слова всю дорогу лилися з мене без упину, вона слухала, кивала, навіть потакувала* (А. Кокотюха); *Стася жаліється, Келя слухає, потакує, а в душі ворушиться прихований жаль* (Г. Пагутяк); — *Не кохаєш ти моєї небоги, пане Максиме... І не приголубив як слід... — Еге, еге... — потакнув і Лава* (П. Панч); — *Ти бачиш, що лишилося од столиці? Так вони отаак?! Козак мовчки потакнув головою* (Г. Колісник).

ПОТАКА́Ч, а́, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **потака́йло.** *Потакач тим і живе, що язиком грає* (Сл. Б. Грінченка).

ПОТАКНУ́ТИ *див.* **потака́ти.**

ПОТА́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пота́кувати.** *Потакування панотця додало комісарові духу* (Л. Мартович); *Потакування начальству, підлабузництво, ябедництво вважалися найчорнішими пороками, і всякий, хто припускався подібних провин, ризикував .. назавжди позбутися захисту товариства* (С. Добровольський); *Мені готовий докоряти* [Зіновій] *за потакування, через це не може мене впізнати... не може укластися йому в голові, що рідний брат, якого залишив малим, коли йшов у повстанці, має стати комуністом, має стати ворогом* (Р. Федорів).

ПОТА́КУВАТИ *див.* **потака́ти.**

ПОТА́ЛА, и, *ж.* Нищення, наруга. *І я побачив горб руїн, Бетону і металу. Тепер скажіть мені: хто він, Що здійснив цю поталу?* (Л. Первомайський); *Не для меча, не для потали, справжні глибинні знання* (Г. Колісник); // Лихоліття, лихо, біда. *У дні світової потали Тут Опір знамена підняв* (М. Рильський); *І з вікон ратуші сичать огненні жала, Повалені церкви, під саваном хуртеч Порубані мужі лежать, лютує смерч Пожеж і моровиць, — прийшла на нас потала* (Г. Пагутяк).

◊ **Віддава́ти / відда́ти на пота́лу** *див.* **віддава́ти; (1) На пота́лу:** а) *(кому і без дод.)* для знущання комусь, на приниження кимсь і т. ін. *Був цей гетьман хитрий, криводушний і сам грабив* [грабував] *народ, і продавав його на поталу панам* (з легенди); *Хоч кинуто нас на поталу, Роздерто нас безбожно на шматки, Ми вернемось к єдиності началу* [до єдності начала], *Не пратимем* [не чинитимемо] *природі навпаки* (П. Куліш); б) *(чому)* для недоброго впливу, знищення, випробування і т. ін. *Місто лежало, кинуте на поталу анархії, люди дограбували його до решти, користаючися зі стану безвладдя* (І. Багряний); *Тепер отець Антоній .. терпеливо діждався, коли замовкне дзиґар, і віддався на поталу настирливим думкам* (Г. Пагутяк); *Найбільше він боявся, що колись зірветься, віддасться на поталу божевільному почуттю голоду, який роз'їдав його тіло, душу і мозок* (Д. Білий); *Хай зведено замкнуть мені ворота І вас віддати бурі на поталу — Намислив я знайти вас і повести Туди, де жде на вас тепло та їжа* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); **Не дава́ти / не да́ти на пота́лу** *див.* **дава́ти; Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум)** *див.* **подава́ти**[1].

ПОТАЛАНИ́ТИ, и́ть, *безос., кому.* Док. до **талани́ти.** — *Еге-ге! поталанило мені, — радіє старий. — На добру стежку вступив я, піду і далі по ній...* (М. Коцюбинський); *А може, Карпові таки поталанило за океаном, і він збився там на хазяйство, живе в добрі та достатку?* (С. Чорнобривець); *Я провів дівчинку довгим поглядом і з заздрістю подумав, що її батькові неабияк поталанило. Чоловік, у якого є така донька, має відчувати себе надзвичайно щасливою людиною...* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Випасти на чиюсь долю (про успіх, сприятливий збіг обставин, щасливу нагоду і т. ін.). *Отцю Данилові поталанило. Дзвоник на перерву прозвучав саме тоді, коли в нього вичерпався весь запас слів* (С. Добровольський); — *Якщо Розенбергу і цього разу не поталанить, то за це я з вас спитаю* (Ю. Шовкопляс); — *Вийшли* [з лісу] *вдвох, а прийшов я один. Мій товариш загинув. Хороший хлопець був, не поталанило* (Ю. Бедзик); *Козакам же дозволили обирати лише полкових осавулів та сотників. Їм ще й поталанило при тій біді, бо одним із своїх сотників вони вибрали в урочищі Маслів Став Богдана Хмельницького!* (В. Чемерис); // *з ким — чим, у чому, на кого.* Виявитися вдалим, успішним (про вибір, придбання чогось і т. ін.). *Не поталанило йому і з дружиною. До всіх підозр і припущень долучилися ще й жіночі капризи...* (Іван Ле); *Якщо ж поталанить Микиті Єгоровичу зі скарбами на дні, він має на меті купити машину, про яку він прочитав у журналі* (М. Циба); *Я думав про те, що нам таки поталанило з цим прихистком. На галерею ніхто не здогадається піднятись, ми в безпеці* (Р. Андріяшик); // *з інфін.* Спромогтися здійснити якийсь намір, досягти чогось (про того, хто докладає зусиль для виконання певної дії); удатися. — *А як йому поталанило з Сибіру втекти? Хіба там охорони не було?* (П. Кочура); *Після болісних митарств та поневірянь Дмитрові Івановичу поталанило влаштуватись на педагогічну роботу в Московському університеті, де очолив кафедру історії та археології українського козацтва* (І. Шаповал); // Виграти в азартній грі. — *Слухайте, нам поталанило. — Що ми виграємо? — спитав Картью. — Не скажу точно, але справа пахне доброю сумою!* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОТА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пота́нути, пота́ти²**. *Повернувся старий уже забрьоханий поталими снігами, обвіяний і наче аж присушений, як тараня, передвесінніми вітрами* (Іван Ле); *Будь-який посів насіння на зиму — це копіювання природного процесу: насіння падає на поверхню ґрунту, всю зиму лежить під снігом, а навесні поталі води захоплюють його в землю на оптимальну для проростання глибину* (із журн.).

ПОТАЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, діал.* Док. до **талува́ти.** *Діти поталували квітник.*

ПО́ТАЛЬ, *присл., діал.* Те саме, що **по́ти.**

ПОТАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **тамува́ти.** *Вона* [Іванка] *нервово відкашлялась, жадібно випила склянку компоту, намагаючись потамувати хрипіння* (С. Андрухович); *Щось Ілька непокоїло ізсередини. І не знав, як той неспокій потамувати* (Ю. Логвин); *Коли Лаврін, перечекавши, доки приїжджі потамують голод, зайшов до шинкової хати, .. козаки доїдали свинячий холодець з миски* (Ю. Мушкетик); *Гіркувата рідина не потамувала спраги* (О. Ірванець); * Образно. *Потамуй рани в мому* [моєму] *серці!* (І. Білик).

ПОТА́НУТИ, ПОТА́ТИ, ну, неш; *мин. ч.* пота́нув, нула, ло *і* пота́в, та́ла, ло; *док.* Розтанути у великій кількості (про сніг, лід і т. ін.). *Скресла крига, потанув сніг, із стріх закрапало, а з гір струмочки покотилися* (Марко Вовчок); *Опійка почала забувати свій мимовільний гріх, і так тривало, поки сніги потанули* (І. Білик); *Пересілися зимові морози, потанули сніги, потеплішали зимові вітри* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Те саме, що **розтопи́тися.** * Образно. [К н я з ь:] *О боже! Серце в груді наче віск Потало на той вид!* (І. Франко).

ПОТАНЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Танцювати якийсь час. *Ой маю, маю і ноженята, Та ні з ким, матінко, потанцювати, Та ні з ким, серденько, потанцювати!* (Т. Шевченко); *Режисер і каже: "Будете грати!" "Як це — грати? — питаю. — Я ж потанцювати в масовці прийшла"* (І. Роздобудько); *Я підійшов, щоб запросити потанцювати дівчину* (С. Талан); *Мавпа мусила потанцювати на задніх лапках, погойдатись на хвості і простягнути лапку* (М. Дашкієв); *Кузьма посміхнувся про себе і втупив очі на поплавок, який трохи потанцював, потім зник під водою* (П. Панч); *Угорі блиснув Координаторів ліхтарик, потім згас і через кілька секунд спалахнув уже в іншому місці .. Пляма світла якусь мить потанцювала на одному місці й застигла* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

2. Почати танцювати. [Л и м е р и х а:] *Свахо, свахо! Нумо потанцюємо, свашечко! Ой, гоп, гоп, гоп!* (Панас Мирний); *— Пішли потанцюємо! — сказала дівчина, і взявши мене за руку, потягнула униз* (Любко Дереш); * Образно. *— Ну що ж, потанцюємо, бісові душі? — гаркнув Давило. Вороги вдарили острогами коней і понеслися назустріч, виставивши наперед клинки* (Д. Білий).

◊ **Танцюва́ти** (*рідше* **скака́ти**) **/ затанцюва́ти (потанцюва́ти) під ду́дку (під ду́дочку)** *див.* **танцюва́ти; [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, постриба́єш, потанцює, пострибаєте** *і т. ін.*) **[цига́нської халя́ндри]** *див.* **поскака́ти.**

ПОТА́ПЦІ, ів, *мн.* 1. Підсушений невеличкими шматочками хліб, що їдять з гарячою рибною юшкою, молоком, водою і т. ін. *Лигай потапці, впустивши в юшку* (Номис); *— А я у молочко потапців наробл! — Сказала Хівря тут* (Л. Боровиковський); *— Потапці, щоб ви знали, це хліб з водою, та сіллю, та цибулиною всуміш* (М. Чабанівський).

2. Змащені жиром і підсмажені скибочки хліба; грінки. *Зміцнивши плоть яєчнею та потапцями.., напившись чаю з гілочкою вишні, виходимо втрьох на вулицю* (О. Гончар); *На сніданок їм подали все борошняне: вареники, галушки, гречаники, потапці* (В. Шкляр); *Потапці з салом — це традиційна українська страва, яку приготувати зможе абсолютно кожен і всього за 10–15 хвилин* (із журн.).

ПОТАРАБА́НИТИ, ню, ниш, *док., розм.* 1. *чим, по чому і без дод.* Тарабанити, стукати по чомусь якийсь час. *Потарабанивши трохи дрижачими пальцями по шибі, вона знов повернулась і спокійніше вже підійшла до стола* (В. Винниченко); *З'явилася на шибці чиясь рука з довгими, як кігті, нігтями і легенько потарабанила* (Валерій Шевчук); *Потім подали вечерю, ми мовчки потарабанили гнутими дюралевими мисками і заточеними викрученими ложками і повлягалися спати* (В. Рубан).

2. *кого, що.* Понести або повезти кого-, що-небудь кудись. *— Хто ж її потарабанить до того Городця?* (Л. Яновська); *Хлопчика гайдук узяв і потарабанив, як поліняку, наверх* (Г. Хоткевич); *Сіли ми на маленький деренчливий трамвайчик, і потарабанив він нас через увесь Поділ на Куренівку* (В. Нестайко); *З тамбура Андрій побачив .. прикмети маленької станції з каштанами, які слугують для прив'язі конячин, що після пасажирського потарабанять ґрунтовкою на село сітки общипаного хліба, алюмінієві термоси з пивом* (Є. Пашковський).

3. Те саме, що **потараба́нитися.** *Чекістам же не терпиться. Почувши ззаду різкий окрик, подумки попрощався з життям. Але вони веліли йти на гарнізон .. Самі нокнули на коней і потарабанили в село* (М. Андрусяк).

ПОТАРАБА́НИТИСЯ, нюся, нишся, *розм.* Док. до **тараба́нитися;** піти, поїхати повільно, далеко. *Встав зайчик, потарабанився напівсонний вмиватися, зуби чистити, снідати, одягатися, до школи збиратися* (В. Нестайко).

ПОТАСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* 1. Почати таскати (у 1 знач.); потягти, понести куди-небудь. *Потаскали раба Божого самого у ту яму, що копав для другого!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Через яку годину прибігла якась цокотуха-перекупка, заверещала, накричала Прісьці повну голову, покинула їй карбованця, .. ухопила перину й потаскала її* (Л. Яновська); *За другими дверима, куди потаскали Валентину, чулось верещання, плач, сердите бубніння капрала і жовнірів* (Олесь Досвітній); *Килина щось сказала, але вітер, наче не бажаючи, щоб Юхим чув, шарпнув її слова і потаскав кудись за стайню* (В. Винниченко); // *безос. Мимо нього з гуркотом потаскало воза і погнало його прямо в Ташань* (Григорій Тютюнник); // *кого, безос.* Опинитися де-небудь; стати кимсь. *— А, бодай тебе! Перевела тільки день! Потаскало ж мене на ту вулицю!* (Л. Яновська); *Дід шкодував колись: — Ха-а-зя-їн був би такий, що аж... У лікарі його потаскало!* (І. Микитенко); *Якби йому "Бог крильця дав, він землю покинув, на небо злітав". Чого б його туди потаскало?* (Остап Вишня).

2. Украсти все або багато чого-небудь (по одному). *Щоб шуліка не потаскав курчат, він позв'язував їх ниткою, прив'язав до квочки і пустив на двір* (з переказу).

ПОТАСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., фам.* Почати таскатися (у 1 знач.); піти, податися куди-небудь, до когось. *І тут вони не шановались* [шанувались], *А зараз всі і потаскались Чого хотілося шукать: Якому меду та горілки, Якому — молодиці, дівки, Оскому щоб з зубів зігнать* (І. Котляревський); *Він уже проклинав сам себе, чого він потаскався до судді* (Панас Мирний); *— Чого б я туди потаскався? Що мені в городі робити?* (Л. Яновська).

ПОТАСКУ́ХА, и, *ж., вульг.* Розпусна жінка; розпусниця. [А н н у ш к а:] *Він сміється, зі мною сміється над тобою, потаскухою!* (М. Старицький); *Черниця за той час дійсно покохала його, але він розлюбив її і мусив женитися з іншою. Черниця з жалю та розпуки кидає монастир і поволі стає вуличною потаскухою* (У. Самчук); *По тому вони спільно, дружно прокляли всіх потаскух, шльондр і паскудниць* (Валерій Шевчук); // *зневажл.* Уживається як лайливе слово. — *Б'янко, ти чуєш? — Що чуєш? — скрикнула я. — .. Замовчи, потаскухо! Сестра уткнула обличчя у вовну сибірського кота й тихенько заплакала* (М. Хвильовий).

ПОТАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потасува́ти.** *Після того, як колода потасована, треба роздати карти* (з навч. літ.); *Три поразки поспіль. Такі результати логічні, адже змінився тренер, частково був потасований склад команди, а отже, потрібен деякий час на перебудову гри* (з газ.).

ПОТАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *що, карт.* Док. до **тасува́ти** 1. *Потім узявся* [Книш] *за другу колоду, знову потасував і знову зняв* (Панас Мирний).

2. *кого, розм.* Док. до **тасува́ти** 2. [М и х а й л о:] *Добре, що ще й не потасував тебе. Це диво, що москаль голодний заснув, не побивши хазяйки* (І. Котляревський); *Було, його .. на вечорницях потасують добре...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *кого, що, перен.* Док. до **тасува́ти** 3. *Хоч хто знає, чи хоч один з нас може з певністю сказати, що має своє місце в світі; тим, які так кажуть, тільки здається, що посіли своє місце, а доля в одну мить може потасувати всіх, неначе карти* (Ю. Мушкетик).

ПО-ТАТА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-тата́рському.** *Хто присідав навпочіпки, хтось просто сідав на холодну землю, хтось при цьому схрещував ноги по-татарськи* (А. Кокотюха); *Євка посміхнулася на згадці про свою перепечену на чорний хліб мармизу з намотаною чи то по-хіпівськи, чи то по-татарськи яскраво-жовтою хусткою* (І. Карпа); *Ахметка вибіг наперед, замахав руками і швидко заговорив до них по-татарськи* (Григорій Тютюнник); *Заговорила до них по-українськи, вони зрозуміли її, та відповіли чомусь по-татарськи* (Р. Іваничук).

ПО-ТАТА́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у татар, за звичаєм татар. *Повертаючись до своїх, Хома здибався в темряві з Маковеєм. Хлопець, присівши по-татарському, саме лагодив кабель* (О. Гончар); *Нарешті вони .. побачили кілька розкиданих куренів, укритих дерном, а то — по-татарському — й повстю* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. Татарською або кримськотатарською мовами. *Керім радісно залопотів по-татарському, пояснюючи, мабуть, господарю, що даремно він тривожиться і гнівається* (В. Малик); *Гетьман не чув, а може, вдав, що не чує. Й далі клекотів, і далі погрожував, лаявся чорно — по-козацькому, по-московському й по-татарському* (Ю. Мушкетик).

ПОТА́ТИ[1] *див.* **потава́ти**[1].

ПОТА́ТИ[2] *див.* **пота́нути.**

ПОТАХА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПОТА́ХНУТИ,** не, *док., діал.* 1. Затухати *(див.* **затуха́ти**[1]*). На межі потахали й попеліли останні огарочки. Вигоріле паленище глипало із зеленої трави чорним більмом* (І. Керницький); *На мить спалахує у Вагилевича тривога і тут же потахає* (Р. Іваничук); *Спогади щоразу, коли вона заходжувалася коло варення, вигулькували в її пам'яті і трималися доти, доки відбувався цей процес, а потім поволі потахали і розвіювалися до наступного серпня* (Ю. Винничук).

2. Зменшуватися (у 1 знач.). *В коновочці все мід потахає, вже дівчині розуму не стає* (Сл. Б. Грінченка); // Стухати (про пухлину). *Проспавшися, почув* [чоловік], *що біль в нозі вменшився і пухлина потахає* (І. Франко).

3. Загрузати (у 1, 3 знач.). * Образно. *Верболози, тернина, молоді вільхи, кущі малин, боровиць та вся інша лісова голота принишкла, причикнула, покорчилася, мовби бажала запастися під землю, зникнути, потахнути в глину, сховатися, знайти під мохом захист від вітру* (Б.-І. Антонич).

ПОТА́ХНУТИ *див.* **потаха́ти.**

ПОТА́ЧКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **потура́ння.** — *Тримай його, сучого сина, в шорах, тримай... — В шорах не в шорах, але потачки йому не буде. І, може, таки вийдемо в козаки* (Ю. Мушкетик).

◊ **Дава́ти / да́ти пота́чку** *див.* **дава́ти.**

ПО́ТА́Ш, у, *ч.* Карбонат калію — білий зернистий порошок, який застосовують як добриво, у миловарінні, виробництві скла і т. ін. *Тисове дерево на луки, соснові плахи на смолу й поташ найвищої проби, дуб-невмирака на кораблі, ось радість купця* (К. Гриневичева); *В лісах литовського гетьмана тисячі селян випалювали поташ* (Н. Рибак); *Якщо замість карбонату натрію взяти карбонат калію (поташ), утвориться міцне тугоплавке скло, з якого виготовляють хімічний посуд* (з навч. літ.).

ПОТАШЕ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **по́та́шний.** *Процес регенерації розчину ведуть у регенераторі-рекуператорі, при цьому витрата тепла може бути понижена до рівня витрати, що досягається на установках гарячого поташевого очищення* (з навч. літ.); *У роки Другої світової війни майстри артілей, що працювали з поташевою прозорою поливою керамічного посуду, перейшли на свинцеву глазур* (із журн.).

△ **Поташе́вий кура́й** *див.* **кура́й**[1].

ПО́ТА́ШНИЙ, а, е. Прикм. до **по́та́ш.** *За українськими феодалами (старшиною та шляхтою) закріплювалося виключне право на зайняття промислами (поташним, пивоварним, млиновим), а також оптовою торгівлею* (з навч. літ.); // З якого одержують поташ. *Рослини розподілені по групах: поташні і технічні рослини, дубильні, красильні, каучуконосні* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для випалювання поташу. — *На Богослова вирядив я поспільство в підводи з села Новоселків та з Окунців возити дрова і клепку на поташну буду і сюди, на папірню* (З. Тулуб).

ПОТАШНИ́К, у́, *ч.* Рід кущових рослин родини лободових з дрібними листочками та квітками. *Квіти поташнику звичайно занурені у вісь колосків, зібраних у багатоколоскове суцвіття* (з навч. літ.).

ПОТА́ШНЯ, і, *ж.* Поташний завод. *Данилович побудував у лісах поташні, спалював у них столітні велетні дерева на поташ* (Іван Ле); *Князь Вишневецький гасав з княжичем Димитром по довколишніх фільварках, смолокурнях, поташнях, мисливських угіддях, знайомлячи молодого спадкоємця з господарськими хитрощами* (О. Бердник); *Значні доходи мала старшина від продажу тютюну, продуктів тваринництва, а також від лісопилень, рудень, гут, цегелень, поташень, селітряних варниць* (з навч. літ.).

ПО-ТВАРИ́ННОМУ, *присл.* Як тварина, подібно до тварин. *Роман плюхнувся і поплив, дрібно перебираючи руками .. По-тваринному таки вигрібався на поверхню, одпльовувався гіркою зеленою водою і знову гріб* (Іван Ле); *Коробець з силою стиснув кулаки, вдарив себе в груди так, що аж загуло, завив якось по-тваринному, розпачливо* (Ю. Збанацький); // Дуже сильно, нестримно. *Хотів спинитися* [Мирон Данилович], *щоб не спожити все за один раз, але таки все з'їв .. Був бездумний; їсти хотілося по-тваринному* (У. Самчук).

ПОТВЕ́РДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потве́рдити.** *Засуд тої* [губерніальної] *комісії буде без апеляції потверджений і виповнений* (І. Франко); *Приходить до самбірського, рудецького і турчанського комісаріатів .. приказ, потверджений підписом полковника Гриця Коссака, щоб кожний з тих повітів достарчив до такого-то часу стільки-то твердого збіжжя* (А. Чайковський); *Тадей Рильський іронічно сказав колись, що "легковажні французи здатні й на деякі серйозні вчинки", — і це, зауважу, може бути потверджене величезним списком блискучих діячів Франції в науці, мистецтві, літературі, політиці* (М. Рильський); // **потве́рджено,** *безос. пред. Афонські отці законоположили, щоб жіночий пол не мав* [жіноча стать не мала] *вступу на Святу Гору. А се потверджено було грамотами всіх царів візантійських і великих султанів* (О. Назарук).

ПОТВЕ́РДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **потве́рдити.** *Бойко .. щоразу звертався до людей за потвердженням, і збори в один голос підтримували його* (Ю. Яновський); *В кінці сторінки стояла нотатка: "В нас двобої завжди були надто жорстокі; в той час як в Західній Европі* [Європі] *вони мали на меті лише потвердження чести, в нас приєднувалася до цього надмірна затятість"* (В. Барка).

2. Те (слова, документ і т. ін.), що потверджує, засвідчує що-небудь. — *Продав пану наші папери? Наші інвентарі, наші потвердження, наші декрети і привілеї?* (І. Франко); *Заблудовський .. хотів би почути потвердження чуток від самого Наливайка* (Іван Ле); *На Успенському храмі бомкнув дзвін і відлуння протяло вечірню тишу і лягло на плесо. "Ще одне потвердження", — подумав я* (М. Дочинець).

○ **На підтве́рдження (потве́рдження, стве́рдження)** *див.* **підтве́рдження.**

ПОТВЕ́РДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потве́рджувати.** *Потверджуваний привілей;* // **потве́рджувано,** *безос. пред. Се було свідоцтво, підписане учителькою села Н., Бобрецького повіту, а в нім потверджувано, що Петро Гарасимів, 11 літ, скінчив однокласову* [однокласну] *школу в тім селі* (І. Франко).

ПОТВЕ́РДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потве́рджувати.** *Потверджування прав.*

ПОТВЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОТВЕ́РДИТИ,** джу, диш, *док., що і без прям. дод.* 1. Визнавати правильність, істинність чого-небудь, погоджуватися з чимсь; підтверджувати. *Йому здавалося, що мусить брехати .. Немов Потурайчин умовляв у нього цю брехню, а він мусив її потверджувати* (Л. Мартович); *Кат лежав на ясному сонці, потверджував усе, що йому інкримінувалося, зізнавався й не каявся* (Ю. Яновський); *А Порохін казав: — От поправлюся й ще повоюю! Ще й до перемоги доживу. Правда, братці?Товариші намагалися всміхнутися, мовчки потверджуючи його слова* (П. Загребельний); — *О, то мусить бути дуже неприємно мешкати в такому негарному краю! — сказала варшав'янка. — А певне! Страх неприємно, — потвердило кілька панянських голосів* (Леся Українка); * Образно. *...І ніби потверджуючи ці слова, на тополі озивається, а потім замовкає цвіркун* (К. Москалець); // *перев. док.* Ще раз повторювати висловлене раніше. [Голос покликача:] *Теофіл все потвердив, що говорив і перше* (Леся Українка); // Бути свідченням, доказом правильності, істинності чогось. *Виходить, аналіз Петушека потверджує слова Віктора Михайловича* (Ю. Шовкопляс); *Опівдні розвідники повернулися. Додаткові дані потверджували результати нічної розвідки* (О. Гончар); *Її записи просто потверджують, наскільки правильну лінію поведінки обрав я раніше* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. *перев. зі спол.* щ о. Засвідчувати відповідність чого-небудь дійсності. *Розпитав і бувалих рибарів про значене змією місце. Так, потверджували вони, це Дикий Брід, мертва для риболовлі царина* (М. Дочинець); — *Тоді запросіть товаришів, з якими я тікав з концтабору! Вони потвердять, що я не зрадник, я рискував життям, рятуючи їх!* (Ю. Яновський); *Господар узбек, ледве володіючи кількома словами з російської мови, потвердив, що справді його квартирант збирався виїздити до Чадака, навіть коня осідланого замовив* (Іван Ле).

ПОТВЕ́РДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПОТВЕ́РДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Виявлятися правильним, правдивим (про чиїсь слова, думку, припущення і т. ін.); підтверджуватися. *Князь, дізнавшись про їхню версію — грабіжник може виявитися вельможею, категорично заборонив, якщо, диви, ця версія й потвердиться, її розголошувати* (В. Лис).

2. *тільки недок.* Пас. до **потве́рджувати** 1. *І от новий гетьман вступив в урядовання* [урядування]. *13-го жовтня прийшла йому вже офіціальна, "жалованная грамота", де виписувалися і потверджувалися попередні пункти, а, окрім того, й ще дещо додавалося* (Г. Хоткевич).

ПОТВЕ́РДИТИ *див.* **потве́рджувати.**

ПОТВЕ́РДИТИСЯ *див.* **потве́рджуватися.**

ПОТВЕРДІ́ТИ, іє. Док. до **тверді́ти.** *Легкий вітерець повіває від Дніпрових плес, пахне зволоженою землею, що вже потверділа від перших нічних приморозків* (Ю. Бедзик); *Божий Симко впізнав мене і в сутемені каплиці. Поклав мені на плечі легкі, як крила горлиці, руки і задумливо сказав: "Ти потвердів, синашу". — "Це добре чи ні?" — "Як сказати. Млин бере тверде, а дає м'яке"* (М. Дочинець); *Левко мерзлякувато повів плечима й одразу насупився, сірі очі його потверділи, потверділи й уста, замкнувши слово* (М. Стельмах).

ПОТВЕРДІ́ШАТИ, ає. Док. до **тверді́шати.** *Їжакувате обличчя Безбородька ще більше відстовбурчилося, мовби на ньому потвердішала щетина* (М. Стельмах); — *Народ тепер здорово потвердішав!* (Остап Вишня); *Люто зламалися брови в Олександра. Лице потвердішало* (С. Тельнюк); — *Зрештою, нам відомо також, — голос у Євецького потвердішав, — що у вашій квартирі часто збирається гурток, який іменує себе "Плеядою" і який переховує нелегальну літературу* (М. Олійник).

ПОТВЕ́РДНИ́Й, е́рдна́, е́рдне́. Те саме, що **стве́рджувальний.** *Мине не хтозна скільки часу, і я так же навчуся вклонятися в подяці дереву, стеблині, птиці, рибі, каменю, сонцю .. За те, що вони є і я є з ними. І не чаючи на потвердний одвіт* [відповідь], *дочекаюся їх навзаємности* [взаємности] (М. Дочинець); *Деякі чудеса, .. а також потвердні листи патріархові посвідчили їхню силу, і мені дано дозвіл показувати їх* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОТВЕ́РДНО. Присл. до **потве́рдни́й.** *Відповісти потвердно.*

ПОТВЕРЕЗІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **тверезі́ти.** *Лукин задрижав і потверезів зовсім* (Марко Черемшина); *Я сам потверезів і злякався* (Ю. Покальчук).

ПОТВЕРЕЗІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **тверезі́шати.** *Жінка зітхнула і, спробувавши приховати розгубленість, швидко заговорила: — Мене відправляють у відрядження. Гена зразу потверезішав: — Як? Просто зараз? Куди?* (М. Кідрук); — *Від Омеляна? — потверезішали очі Чуркала, він покосився на дядьків і на двері комори. — Давно його бачив?* (М. Стельмах).

ПОТВЕ́РЕЗУ, *присл., діал.* У тверезому стані. *На другий день ми пішли до його* [нього] *уже потверезу і балакали* (Сл. Б. Грінченка); *І що за пляшкою придбали їх батьки, Вони* [теперішні людці] *потверезу протринькали і натще* (П. Гулак-Артемовський).

ПО-ТВО́ЄМУ, *присл.* 1. Як ти робиш, як бажаєш, як кажеш і т. ін. — *Нехай все буде по-твоєму, Дай тілько Турнові моєму Хоть трохи на світі пожить* (І. Котляревський); — *Та все ж, хоть схаменусь, — сказав він, — хоч посію, Та не по-твоєму: зроблю, як сам умію* (П. Гулак-Артемовський); — *Ну, добре. Хай і по-твоєму буде! — одказала, зітхнувши, Катря й почала в хаті поратись* (Панас Мирний); — *По-якому ти говориш, мамо, зі мною, коли нема чужих людей? — По-українськи, дитино... По-твоєму* (Р. Іваничук); *Донці глянули на сухорляву постать зухвальця і зареготали: — Нехай по-твоєму буде!* (Д. Білий).

2. *у знач. вставн. сл.* На твою думку. [Л и ц а р:] *Одкритий лід і восени розтане, гора впаде і всіх завалить нас.* [М о л о д и й х л о п е ц ь:] *А що ж, по-твоєму, чинити маєм?* (Леся Українка); — *А ми, по-твоєму, хто? — вигукнув котрийсь із натовпу фронтовиків, що стіною стояли перед самим ґанком* (О. Гончар); — *Ненку, де, по-твоєму, найслабше місце в турецькій обороні? — спитав Арсен* (В. Малик).

ПОТВО́РА, и, *ж.* 1. Страхітлива фантастична істота; страховище (у 1 знач.). — *Я дрожав* [дрижав] *і плакав, слухаючи тих повістей, і моя дитиняча уява сплітала мимоволі стать вуйка з усіми найстрашнішими казочними* [казковими] *потворами* (І. Франко); *Тамара майже не спала цієї ночі. Її душили страхіття, їй ввижалися страшні потвори* (А. Хижняк); *Так буває інколи — сниться переслідування, темні потвори, людина втікає, і її не помічають* (О. Бердник); * У порівн. *Ей, страшно дивитись тоді на тебе* [Черемоше], *як кидаєшся потворою на береги, пів гори за одним зубом вигризаєш, і валиш у спінене море, і з'їдаєш, і далі летиш, і гримиш, і ревеш, і хмари лякаєш* (Г. Хоткевич); // Про велетенську тварину, що вражає розмірами свого тіла. *Всі риби розбіглися й через якийсь час пригнали жабище — таке, як човен. — Чи у тобі перстень? — питає потвору велика риба* (В. Королевич); // Про бридку, негарну зовні людину або тварину, що має непропорційну будову тіла, фізичні вади і т. ін. *На хазяйстві була Шаукен. Глянувши на орля, вона спалахнула: — Що це за опудало обскубане?! Забирай, забирай цю потвору! Нам такого виродка не треба!* (З. Тулуб); — *Перепрошую! — обурилася Емілія. — Якщо хтось із нас двох може вважатися потворою, то тільки ви! А в мене досконалі форми* (Ю. Винничук); *Обидві старі потвори жалісно залементували — мовляв, бідолашна Селлі вже й розум стеряла, не впізнає своїх найліпших приятельок* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Дікенса).

2. *перен.* Про люту, жорстоку і т. ін. людину, що втратила кращі моральні якості; недолюдок. *Ця потвора* [Бублик], *в ластовинні, — ух, вона ненавидить його* (Я. Качура); *Гукнув він: — Стій! .. І цю гадюку, потвору в золоті й духах, урятував...* (В. Сосюра); *Хоча в дитинстві мій вихователь і казав, що найвіртуознішою потворою є та, котра підставляє вірного друга.., я так і не спромоглася жити згідно з його моральними настановами* (І. Карпа); // Уживається як лайливе слово. [З і н а:] *Злючка, потвора, носорог* [носоріг]! *І я ще, дурна, хотіла йому пробачити* (І. Кочерга); *Ті консультанти, потвори, півтора лимона вимагали за те, щоби він зміг на фабрику ввійти...* (Люко Дашвар).

3. *перен.* Про щось некрасиве, страшне, бридке, що викликає страх, огиду. *Ліс — це такий кошмарний лабіринт, велика зелена потвора, особливо цей не саджений людською рукою праліс* (Ю. Андрухович); *За селом потвора залізна стала — самоходка* [самохідка] *із довгою, як витягнута гусина шия, гарматою* (В. Лис).

ПОТВО́РИТИ, ить, *недок., кого, що.* 1. Надавати кому-, чому-небудь украй неприємного, непривабливого вигляду; спотворювати. *В царівни Іванки на губі була чорненька мушка, яка не потворила її й зовсім не скидалась на бородавку* (І. Білик); *Я не міг дивитися на те обличчя: було воно чисте, й навіть рідка, сива борода його не потворила* (Валерій Шевчук).

2. Негативно впливаючи, порушувати нормальний розвиток, спосіб існування чого-небудь. *Як можна було, порвавши з тисячолітніми релігійними, моральними, національними та іншими традиціями, так безжалісно потворити організм суспільства?!* (В. Барка); [Г о н е р і л ь я:] *Пора б вам, сер, до розуму вернутись — Вам розуму не треба позичати — І кинуть примхи, що потворять вас* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОТВОРИ́ТИ, орю́, о́риш, *док., що.* Створити, утворити багато чого-небудь. *Гуровський не гаючись порозсилав своїх вербовників* [вербувальників] *по еміґрантських закладах, потворив там секції свого товариства* (І. Франко); *Каганець блимав на припічку, і потворив з кумів великі, чорняві тіні, і кинув їх на стелю* (В. Стефаник); *Вони* [війська] *йшли паралельно, проклавши дивовижний слід — танками, гарматами, машинами, кінськими й людськими ногами розмісили .. землю в коліно, а як де і в метр, потворивши прірви-баюрища* (І. Багряний).

ПОТВО́РИТИСЯ, иться, *недок.* Робитися вкрай непривабливим, негарним, неприємним (про чийсь зовнішній вигляд); спотворюватися. *Органіст увіч нагадав мені моїх співподорожан-здирців й колишнього регента. Я розхвилювався, помітивши те, аж мимоволі почало те обличчя потворитися, — змушений був заплющитися* (Валерій Шевчук); *Вовк із притлумленою втіхою споглядав, як потвориться, міниться подовбане лице Черепа* (О. Ульяненко).

ПОТВОРИ́ТИСЯ, о́ряться, *док.* Утворитися (у 2 знач.) (про багато чого-небудь). — *Ви того не хочете знати, що у нас потворилося стільки республік, скільки є повітів* (А. Чайковський); *Потворилися й різні другорядні класи, кожен з яких мав свої окремі права, вірування і звичаї* (І. Крип'якевич); *Почав накрапати нудний осінній дощ. Довкола міських ліхтарів потворились світляні ореоли* (В. Гжицький).

ПОТВО́РИЩЕ, а, *с.* Збільш. до **потво́ра.** *Відчинила* [Оксана] *миттю скриньку, в три вузли звила хустинку та щосили як гукне: — Згинь, потворище страшне!* (Н. Забіла); *Через парапет перестрибнуло волохате потворище. Жовті ікла націлилися на Анемподеста* (В. Єшкілєв); *Мало не десятитонні потворища-гармати вгрузали колесами по самісінькі осі в м'яку землю* (І. Багряний); *Чотирнадцять танків, потворищ із сталі, Підбив він з гармати тепер і раніше* (І. Нехода).

ПОТВО́РНИЙ, а, е. 1. Який має вкрай непривабливе, негарне обличчя, непропорційну будову тіла, фізичні вади і т. ін.; протилежне в р о д л и в и й. *Перед Сахно стояла істота ще потворніша, ніж це їй видавалося раніше* (Ю. Смолич); *І зараз ніхто Каргата красунем не назвав би, але він зовсім не такий потворний, яким здавався ще вдень...* (Ю. Шовкопляс); *Ще кілька секунд — і потворна тварина зникла в заростях папоротей і пальм* (В. Владко); *Ой, які страшні, які потворні були ці діти, бо росли без сонця, без свіжого повітря* (О. Іваненко); * Образно. *Понівечені устої зруйнованих вибухами дніпровських мостів підносились над повіддю потворними голими кістяками* (О. Довженко); // Який є непривабливим, непропорційним (про предмети, споруди і т. ін.). *По інший бік пагорка, на розрівняному майданчику стояла здоровенна потворна будівля метрів сімдесяти завдовжки і десь п'ятнадцяти завширшки* (О. Авраменко).

2. *перен.* Який є порушенням загальнолюдських моральних принципів, норм громадської поведінки і т. ін. *Чи є у нас, в нашій дійсності, негативні, іноді й потворні явища?* Є (М. Рильський); [О в ч а р е н к о:] *Не буде таких потворних рис минулого, як ревнощі, заздрість, скнарість, зиск...* (О. Корнійчук); // Який не є нормальним, природним; протиприродний. *Ми бачили Освенцім. І тому не мовчазність, не похмурий вигляд учителя дивували нас, а те, як змогла ця квола людина пройти крізь тисячі смертей тієї потворним розумом садиста винайденої катівні* (С. Журахович); *Ганнусю, ластівко моя! Ти своїм поглядом, щирою мовою руйнуєш отакий потворний світогляд* (О. Бердник); // Який викликає огиду, осуд. *Якось вона влаштувала мені сценку, по-дитячому наївну і потворну, заявила, що через мене зненавиділа поезію на все життя* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **потво́рне,** ного, *с.* Те, що викликає огиду, осуд. *Амброзіус умів перетворювати потворне на прекрасне, хоча у тому світі частіше буває навпаки* (Г. Пагутяк).

ПОТВО́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Якість за знач. **потво́рний.** *Така неземна або, вірніше, — саме земна дівоча краса сама по собі була вища від усяких похвал, але ще яскравішою виглядала вона проти потворності довгобородого карлика перед нею* (Ю. Смолич); *Той голос був різкий, уривчастий, глухий. Але всю його потворність годі описати з тої простої причини, що людське вухо ще ніколи не чуло таких звуків* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); *От таким, мабуть, був далекий цар московський Іван-батюшка Грозний. Бачив бездонню під ногами, чув, як ніхто, все безумство, всю потворність своїх учинків — і ліз, і ліз все глибше у кров'яне море, щоби на ранок шукати кров'яного ж похмілля* (Г. Хоткевич); *Смерть прийшла до влади й летіла над землею у всій своїй жахливій потворності, меч підносився вище за голову, і мечем керував не розум, а жорстокість* (Р. Іваничук).

2. Фізична вада, каліцтво. *Потворність моя уникала свічада — Від злості я хлопав на нього вина. За віщо тебе, крокодилове чадо, Так палко кохає красуня жона?* (М. Руденко); // Відхилення від норми. *Учені вважають, що короткохвості коти, так само, як і шестипалі з американського півострова Кейп-Код та малайські із скривленими хвостами — це мутації, тобто потворності* (з наук.-попул. літ.).

ПОТВО́РНО. Присл. до **потво́рний.** *І видно було, що якби він схотів застібнути піджак, то на животі не зійшлися б ґудзики, бо так потворно черево роздувалося* (Т. Осьмачка); *Дорошенко мимохіть кинув погляд у бетарку і внутрішньо здригнувся, побачивши там потворно перекошене, оскалене, юнацьке обличчя...* (О. Гончар); *Він* [Г. Сковорода] *бачив, що світ створений неможливо — однобоко, потворно — і що його треба поліпшити* (П. Тичина); *Ніч печалі, муко чорна, проминайся, поглинайсь, чую, як в мені потворно заломивсь біжучий час...* (П. Мовчан).

ПО-ТЕАТРА́ЛЬНОМУ, *присл.* Як у театрі. *Режисер розробляв акт, кульмінацію дії, по-театральному розгорнуто, з виразністю кожної ролі* (із журн.); // Манірно, штучно. *Балабушиха пішла в опочивальню й в одчинені обидві половини дверей вийшла солідною ходою, з повагом, якось по-театральному* (І. Нечуй-Левицький); *— Діти! — кликала вона .. по-театральному, завертаючи голову через плечі. — Ходіть-но сюди!* (О. Кобилянська); *— Шановні! — пискливо і в той же час по-театральному піднесено прорік Джеймі* (М. Кідрук).

ПОТЕБЕ́НЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **потебня́.** *Як сів на коня та вдарив в потебеньку та й поїхав поманенько* [поманеньку] (Номис).

ПОТЕБНЯ́, і́, *ж.* Шкіряна лопать з боків сідла. *На ньому* [коневі] *вершник мовчазливий: схилилась постать нежива, на гриві б'ється голова; вже він не править поводами, нога заклякла в стремені, і кров широкими струмками тече у нього з потебні...* (М. Драй-Хмара); *— Візьми коня... Наче і справді твій... — І я оце думаю, що наче мій... — сміявся козак. — І сідло наче моє. Можете подивитись — під потебнею знак — серп, а над ним зірочки* (Ю. Логвин); *Хто що нахапав зопалу, те й мав на розгуляння. Добре, якщо це були дзвінкі гроші чи самоцвіти, а коли срібні блюда й порцелянові тарелі .. Куди з ними верхівцеві, що має лише дві сакви на потебні?* (М. Дочинець).

ПОТЕБНЯ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Послідовник, представник потебнянства. *Олександр Білецький, якого Іван Дзюба пов'язує з потебнянством, указував на те, що, попри навчання в Харківському університеті, де культ О. Потебні був високим, не вважав себе потебнянцем* (з наук. літ.).

ПОТЕБНЯ́НСТВО, а, *с.* Створена учнями й послідовниками О. О. Потебні наукова філософсько-лінгвістична школа, в основі якої лежать ідеї психолінгвістичної концепції науковця про глибинний зв'язок між розвитком мови та історією думки. *Б. Навроцький розробляє ті теоретичні питання, що заявлені в потебнянстві: проблему автора як суб'єкта творення, проблему образу й мислення, а також психології творчості, не оминаючи проблеми методу дослідження* (з наук. літ.).

ПОТЕКТИ́, тече́, *док.* 1. Почати текти, литися (про рідину, струмок і т. ін.). *І дебрь-пустиня неполита, Зцілющою водою влита, Прокинеться; і потечуть Веселі ріки, а озера Кругом гаями поростуть, Веселим птаством оживуть* (Т. Шевченко); *Микола вхопив кварту й пожбурив нею на шинкаря. Горілка потекла йому по лиці й по бороді* (І. Нечуй-Левицький); *Веселий дощ полився На брук розпечений — і потекли Струмки вздовж вулиць, обіч тротуарів* (М. Рильський); *Десь .. жалібно, наче прощалась на смерть, застогнала сурма. І раптом потекли сльози* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Волосся потекло хвилястим водоспадом на спину і на плечі* (О. Копиленко); *Випив Григорій. Спирт, вогненний, та чомусь гіркий. По жилах потік вогонь* (І. Багряний); // *безос. Випив... так що ж бо? .. Як там кажуть: по бороді потекло, а у рот не попало* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Шура акуратно скрутила руками наскрізь промоклу онучу, і з неї потекло* (О. Гончар); // *рідко.* Почати сипатися великою масою (про сипкі речовини). *Оріть, воли! Зерно до пана в мішки широкі потече...* (В. Сосюра); *Ударом повітряної хвилі так обдало Дніпрогес, що скло їхнього величного еркера потекло вниз, як вода* (О. Гончар); // Почати висипатися з колосся (про зерно). [Х о м е н к о:] *Пропаде просо! Перестигне і потече, як вода* (З. Мороз); // Почати переміщатися у просторі (про пару, газ і т. ін.), поширюватися у провіднику (про струм). *Хай і прискореним рухом воно* [повітря] *потече звідусюди, Але не зразу спроможеться просторінь всю заповнити* (М. Зеров); *З космосу потекло жорстке проміння, бо воно вже не затримувалось і не розсівалось у зрідлій атмосфері* (М. Білкун); // *перен.* Почати безперервно надходити (звичайно про гроші, прибутки і т. ін.). *О, він знає: зерно тепер у ціні. Він би його куди слід пустив... І отак, як зерно тече, потекли б до нього гроші, хазяйська сила* (С. Журахович); *Того ж пополудня до рахманських наметів неперервними ріками потекла крадена птиця й городина* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Почати йти, рухатися суцільною масою. *Раптом із горбів потекла вниз лавина сірих шинелей, і зараз же за ними із-за схилів вилетіли танки* (Григорій Тютюнник); *Ще не до кінця вмерла надія на цих людей, йому просто не вірилося, що вони потечуть у кримський бік* (Ю. Мушкетик); // Почати безперервно з'являтися, виникати один за одним (про думки, спогади і т. ін.). *Далеким, розблислим у сонці маревом потекло перед очима бурлацьке дитинство* (О. Гончар); *Вона геть не очікувала, що Маринині думки потечуть таким руслом. Катастрофічно неправильним руслом* (М. Кідрук).

3. *перен.* Почати минати, проходити (про час, життя і т. ін.). *Часи літами, Віками глухо потечуть. І я кровавими сльозами Не раз постелю омочу* (Т. Шевченко); *Знову потекли теплі, лагідні, задумливі дні* (В. Козаченко); *Потекла ніч. Шемрав дощ, обвалювалися окопи, і на дні схлипувала вода* (Р. Андріяшик); // Розпочавшись, продовжуватися, тривати. *Потекло оповідання, як було тяжко, як стало легше і як буде гарно, бо на ноги стали, бо твердо стануть, бо пшениці як море, бо жито як ліс* (Остап Вишня); *Знову всі зібралися біля вогню, і потекла розмова* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

4. Почати пропускати воду крізь дірки, щілини (про що-небудь). — *Іди, чоловіче, пішки. Швидше буде,* — *без ніякої іронії сказав кондуктор. І згодом пояснив:* — *Потекли труби, заливає топку* (А. Головко); // *безос. Нарешті прийшли сантехніки .. Щось там крутили, прикручували. Одремонтували. На третій день знову потекло* (Л. Костенко).

◊ **[Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є** *і т. ін.)* **/ покоти́лася (потекла́, набі́гла** *і т. ін.)* *див.* **сли́на; Кров** *(рідко* **крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється** *і т. ін.)* **/ полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся** *і т. ін.)* *див.* **кров; (1) Потекти́ світа́ми,** *заст.* — зникнути, заїхати, залетіти дуже далеко. *Вернули діти на селище, а по зозулі й місце застигло, потекла світами* (С. Ковалів); **Текти́ (розтіка́тися, іти́** *і т. ін.)* **/ потекти́ (розтекти́ся, піти́** *і т. ін.)* **крізь па́льці (помі́ж па́льцями)** *див.* **текти́.**

ПОТЕЛЕГРАФУВА́ТИ, ́ую, ́уєш, *кому і без дод.* Док. до **телеграфува́ти.** *До американської зони Берліну перейшов на фальшивих документах. Знайшов притулок, потелеграфував своїм німцям, і вони привезли мені мій одяг і гроші* (з мемуарної літ.); *Опустив* [Санько] *люстро через вікно в нижню камеру, попросивши Андрія потелеграфувати, щоб прийняли коштовний інвентар на збереження, тимчасово* (І. Багряний).

ПОТЕЛЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Теленькати (у 1 знач.) якийсь час. *Цього разу Миколай піднявся вже ліфтом. Потеленькав у двері дзвіночком, відкрив Зосима і здивовано підняв догори брови: переляк, розширені зіниці* (О. Ульяненко).

ПОТЕЛЕ́НЬКУВАТИ, ую, єш, *недок., розм.* Теленькати (у 1 знач.) не дуже сильно або час від часу. *Білому коневі бувало завжди по-справжньому гірко, коли його зневажали та били, але незабаром у Шептала прокидалася винувата довірливість до кривдника .. Вона єднала його із селом, із Степаном, як і недогнуздок* [недоуздок], *що час від часу потеленькував* (В. Дрозд).

ПОТЕЛЕ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *розм.* Піти телепаючи (у 1 знач.). *Куди чоловік не потелепав би за тими крейцарищами, аби тільки деруном як гортанку загатити й у хаті трохи посидіти* (С. Ковалів); *І потелепав Латка знову на Вишневу гору. Нестор Семирозум так само сидів на могилі, люльку курив, і місяць-повня над ним, наче спинилася ніч* (В. Дрозд).

2. *кого, що, ким, чим, діал.* Док. до **теле́пати** 2. *Циган до полиці, витяг відти мошонку, потелепав тою мошонкою, а там задзеленчало* (з казки); *Сливку .. потелепав, та й не впала не їдна* (Сл. Б. Грінченка).

ПОТЕЛЕ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **потеле́пати** 1; поплентатися. *Уже кудись потелепалась швендя* (Сл. Б. Грінченка).

ПОТЕЛЕФОНУВА́ТИ, ́ую, ́уєш, *кому, до кого, про кого – що і без дод.* Док. до **телефонува́ти.** *Він* [К. С. Станіславський] *сказав, що хотів би поговорити зі мною, але через хворобу не може прийняти мене у себе, а тому просить потелефонувати йому* (М. Рильський); — *Я зараз потелефоную, щоб розшукали її батьків і дізналися про все* (О. Іваненко); *Стефко поїхав до батьків у Львів і, потелефонувавши звідти наступного дня, повідомив, що не збирається повертатися* (О. Ірванець); *Тим часом потелефонували до старого Ісаковича* (Ю. Андрухович).

ПОТЕЛИ́ТИСЯ, е́ляться, *док.* Отелитися (про всіх або багатьох корів, олениць і т. ін.). *Подаровані корови всі потелилися* (Ю. Яновський); — *У нас є двадцять сім нетелей, які зимою потеляться і стануть коровами* (І. Рябокляч); *Потелилися корівки, Окотилися ягниці. Серце радощі лоскочуть Пастухам і вівчарам* (Яр Славутич).

ПОТЕЛІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *чим.* Теліпати якийсь час. *Він потеліпав скринькою в повітрі, щоб чуть було стукання того, що було в її середині* (І. Франко); — *Не журіться,* — *потішав його,* — *я гроші маю. І потеліпав гаманцем* (Б. Лепкий); *Тадик потеліпав термосом, у якому замість кави булькотіла самогонка* (Григорій Тютюнник).

2. Те саме, що **потеліпа́тися.** *Потеліпала я на добривний склад хлорофосу попросити* (В. Дрозд); *Біля дівчат було два вільних крісла. Олюсь, не давши мені щось заперечити, узяв обидві пляшки і, штурхнувши мене під бік (мовляв, прихопи фужери), потеліпав просто до них* (Ю. Винничук).

◊ **(1) Потеліпа́ти язико́м (язика́ми)** — якийсь час вести пусті, беззмістовні розмови. *Досхочу потеліпавши язиками, дівчата повідомили, що їм пора б уже вийти кудись на люди, скажімо, до ресторану* (Ю. Винничук); — *От і добре .. Мораґ зрадіє нагоді потеліпати язиком і нам не заважатиме* (О. Авраменко).

ПОТЕЛІПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Піти теліпаючись (у 2 знач.). *Розшукав* [Йонька] *у скриньці старі ножиці, якими стриг овець, узяв аршин і потеліпався на хутори* (Григорій Тютюнник); *Я неохоче потеліпався у Вітасикову кімнату* (В. Нестайко); — *Це я зі злості!* — *буркнув польний гетьман і, шкутильгаючи на забиту при падінні ногу, потеліпався до карети* (В. Чемерис).

ПО́ТЕМКИ[1], ів, *мн., розм.* Пітьма, темрява. *Увага його розбіглася на околичні предмети, що з наставаннєм* [наставанням] *дня звільна виринали з нічних потемків* (І. Франко); *В тиші потемків байдуже тринькав цвіркун* (П. Козланюк); *"Йди... Йди... Йди..."* — *клично гучав з потемків пугач* (М. Дочинець); *Мене оточували потемки, зовсім не схожі на хтонічну темінь часохащів* (Любко Дереш).

(1) У по́темках — без світла, у темряві, поночі. *Ішли* [Маруся з Оришкою], *близько притулившися одна до другої, в нічних потемках* (Г. Хоткевич); *У потемках засідлав* [Тимко] *коня, виїхав з двору* (Григорій Тютюнник); *У потемках намацую кадубець, зачерпую повен кухоль води* (Є. Доломан).

ПО́ТЕМКИ[2], *присл.* Без світла, у темряві; поночі. *Мати вже спала, як Зінько з Гаїнкою вернулися додому .. Гаїнка потемки познаходила в хаті вечерю, винесла, і вони сіли вечеряти на призьбі* (Б. Грінченко); *Тимна помовчав, тоді спитав:* — *А пощо не палиш світила в своїм вогнищі, Великий княже? Потемки слова не знаходять вуха людського* (І. Білик); *Він завів мене у повіточку, захаращену металобрухтом, де ми потемки рилися в гайках, гвинтиках і шайбочках* (В. Шкляр).

ПОТЕ́МНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потемні́ти.** *Йому голова обпливає кружма* [кругом], *з нападами потемнення в очах; ноги, як колоди, в темно-рудих гнійничках* (В. Барка); *Потемнення шкіри повік та обличчя у зв'язку з надлишком меланіну в епітелії трапляється у вагітних жінок при виявленні патологій матки, а також при хворобі печінки й жовчного міхура* (з навч. літ.); // Темне місце на чому-небудь. *Повільно .. на папері, вкритому розчином, почали проступати ледве помітні потемнення* (Л. Первомайський); *Потемнення на маринованій городині з'являються внаслідок окислювальної дії кисню повітря, яке залишається в банці* (із журн.).

ПО́ТЕМНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **темнува́тий.** *Потемна кімната.*

ПОТЕ́МНИЙ, а, е. Який підготовлюють, здійснюють, виконують і т. ін. за темами (у 1 знач.), розрахований на тему (у 1 знач.). *Основною формою контролю знань студентів був обраний потемний контроль із використанням різноманітних засобів як усної, так і письмової перевірки знань* (з навч. літ.); *Найбільш ефективним для виконання пріоритетних завдань могло б бути створення засад потемного фінансування діяльності наукової установи, а відповідно залучення підрозділів і фахівців за контрактними угодами* (із журн.).

ПОТЕМНИ́ТИ, и́ть, *кого, що, розм.* Док. до **темни́ти.** *Баба Одарка сидить, поклавши руки на коліна. Вага літ вигнула горбом її спину, здушила докупи кощаве тіло .. Століття дмухнуло на неї і обпалило, потемнило обличчя* (Ю. Яновський); *Відразу впала зірка, що відчинила безодню, звідки, як з печі, дим потемнив сонце і повітря* (В. Барка); *Сонце на заході ще горить, а на другому краю неба, ось там, за лугами, вже хмара виткнулась, суворо потемнила обрій* (О. Гончар); *— Потемни мені трохи світу, Чорний Пташе, — попросила вона, — несила мені дивитися на те світло* (Валерій Шевчук); // *безос. Щоб тебе побило, потемнило на путі, на дорозі і куди ти повернешся лицем своїм!* (Номис).

ПОТЕМНІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **потемні́ти.** *Посеред камери .. стояв маленький іконостасик з рядом старих, потемнілих образів в обдертій позолоті* (С. Васильченко); *Вода клекотіла й пінилась від куль .. Страшний був Дніпро, потемнілий від крові* (О. Довженко); *Кленовий мисник переливається полив'яним цвітом святешних полумисків, а біля мисника висить потемніла від років кобза — відрада старого* (М. Стельмах); *Лице його здавалося проти снігастих брів, і вус, і чуприни вилитим з давно потемнілої бронзи, яка не знає ні віку, ні зносу* (І. Білик).

2. *перен., у знач. прикм.* Який став похмурим, невеселим. *Кривуляючи покаліченими на австрійській війні ногами, під верби мало не навприсядки пришкутильгав потемнілий від журби Панько* (І. Нижник); // Який потьмянів від гніву, хвилювання, болю тощо (про очі, обличчя і т. ін.). *Знервоване, потемніле обличчя дівчини вразило Ліду* (В. Собко); *Подивилася* [Ольга] *на нього недобрими, аж потемнілими від образи очима* (Ірина Вільде); *Арсен намагався не подавати виду, як він переживає, та різка зморшка між бровами, потемнілі очі й міцно стулені губи, пойняті смагою, свідчили про тяжке горе, що раптом звалилося на нього* (В. Малик).

ПОТЕМНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **потемні́лий.** *Кістяк смерти лиснiє. Нанизу кириличний підпис червонить кіновар'ю з потемнілости: "Да не іскусяться змисли"* (В. Барка); *Протягом декількох днів або тижнів навколо укусу павука може розвинутися потемнілість мертвої тканини* (із журн.).

ПОТЕМНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потемні́ти.** *Під час гідролізу крохмалю наявність протеази небажана, оскільки деградація білкових фракцій крохмалю призводить до потемніння сиропу* (з наук. літ.); *Родієве покриття застосовують для захисту срібла від потемніння* (з навч. літ.); *Знову накочується страшне потемніння, ледь не падаю з асфальту. Мороз по шкірі. Я вмираю* (Любко Дереш).

ПОТЕМНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **темні́ти** 1. *Аж нарешті саме небо вступилося за людину. І воно не витримало: захмарилося, потемніло, спухло, грізно налягло грудьми на землю і линуло дощем* (В. Винниченко); *Дубовий сволок прогнувся, потемнів від часу, але ще міцно тримає всю крівлю на своєму кряжистому хребті* (О. Гончар); *Левко чогось аж потемнів за цю весну* (М. Стельмах); // Стати менш освітленим, повитися темрявою, мороком. *Одходячи на спокій, сонце обдало землю блискучим промінням; земля на прощання усміхнулася — і потемніла* (Панас Мирний); *На землю впала ніч — потемніли дороги* (М. Зеров); *Скоро споночіло, скелі потемніли й розчинилися в загуслій темряві, а злива не вщухала* (Ю. Винничук).

2. *безос.* Док. до **темні́ти** 2. *Надворі вже зовсім потемніло* (І. Нечуй-Левицький); [П е р ш и й:] *Щось потемніло наче?* [Д р у г и й:] *Вже ж бо вечір* (Леся Українка); *Темінь почала залягати, вже десь зайшло сонце. Там, угорі, може, й золотяться ще останнім відблиском верхівечки смерек, але тут уже зовсім потемніло* (Г. Хоткевич); *Лорна мовчала. У квартирі ще більше потемніло, стало майже так сутінково, як буває, коли от-от знепритомнієш* (Любко Дереш).

3. Утратити яскравість, блиск; потьмяніти. — *Вона з першої години мене не злюбила .. Чогось мені в скриню напорошила... і золоті очіпки мої потемніли, і пояси червоні полиняли...* (Марко Вовчок); *Шахівниця, простий фанерний ящик, зроблений ретельно, але трохи грубувато, давно потемніла, тож чорні і білі поля мало чим різнилися* (Ю. Іздрик); * Образно. [Х в о р а:] *Хоч би я й вірила у ваш осяйний рай, Невже б моя любов від того потемніла? Тоді сказала б я, що я не варта раю...* (Леся Українка); // *перен.* Утратити принадність для кого-небудь. *Потемніла перед вами краса світова, полиняла її врода пишна, покрилася якимсь густим туманом та розкішна долина, серед якої ви недавно так раділи, такі любі почування гріли ваше серце* (Панас Мирний).

4. *перен.* Стати похмурим, невеселим. *Гетьман потемнів від гніву* (Я. Качура); *Через вулицю всю суперечку чути в дворі Катранників. Тут юрма хмарою потемніла від сусідового слова* (В. Барка) // Потьмяніти від гніву, хвилювання, болю тощо (про очі, обличчя і т. ін.). *На мить від суму потемніло юнакове обличчя, таж враз бадьорий усміх зігнав з обличчя журу* (Н. Королева); *Те хвилювання та напруження пробивалося в неї ледь помітною дзвінкістю голосу (який, однак, за хвилину-другу вирівнявся), блідістю змарнілого обличчя та ще хіба тим, що її волошкові очі тепер зовсім потемніли* (В. Козаченко); *Жокте зблід, стиснув кулаки, обличчя його потемніло, стало хижим, твердим, а очі звузилися, як у рисі, що готується до стрибка на здобич* (В. Малик).

◊ **В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є** *і т. ін.)* / **пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло** *і т. ін.)* *див.* **жовті́ти; Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься)** / **потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся,** *рідко* **потьмари́вся)** *див.* **світ**[1].

ПОТЕМНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **темні́шати.** *На третю дня захмарене небо потемнішало аж до вовчої шкури* (Люко Дашвар); *Буйно розрослися трави й кущі, потемнішало листя на деревах* (О. Донченко); *Обличчя солдатів потемнішали, всіх зморила дрімота* (П. Кочура); *Олесь помітив, як раптом змінився вираз його обличчя. Немовби в ньому з'явилося дивне страждання, сірі очі потемнішали, зволожилися* (В. Владко); *Мати — ще, здається, зовсім недавно по-молодому легка, весела й щаслива, схожа на сяяння свічки, — зараз потемнішала, обважніла* (Є. Гуцало); // *безос. Сині волошки проти місяця ще більше синіли, затуляючи собою мало не все вікно .. Немов аж потемнішало в хаті од їх* [них], *покращало...* (С. Васильченко); *Хмара з синьої стала чорною, навколо потемнішало, ніби смеркалося* (І. Багмут).

ПО́ТЕМНО, *рідко.* Присл. до **по́темний.** *Коридор виглядав потемно;* // *у знач. пред. Заздрів я ліворуч грубку, а в куті над нею павутину. Ще й потемно там* (Л. Мартович); *Згадуючи осінь, я завжди пригадую такий малюночок .. В кімнаті потемно... В грубці — гора золотого жару, дихає запашним теплом* (С. Васильченко).

ПОТЕ́МНО. Присл. до **поте́мний.** *Практичний матеріал подано й упорядковано потемно до всіх розділів посібника* (з навч. літ.).

ПО́ТЕМНУ, *присл.* Поночі, потемки, у темряві. *Цього потемну не зробиш* (Сл. Б. Грінченка); *Ніч добігала кінця, а треба би ще потемну форсувати річку Буг, якщо вони хочуть успішно пробиватися з оточення* (І. Багряний); *Мирон Данилович приспішив крок. Прийшов потему додому і звеселив сім'ю* (В. Барка); *Іншим би разом вона побоялася йти отак потемну, а тут і не подумала — вийшла, й пішла, і йде* (П. Дорошко).

ПО́ТЕМОК, мку, *ч., розм.* Те саме, що **те́мрява.** [О л е к с а:] *Надворі такий потемок, що хіба вгледиш...* (Л. Смілянський); *Коли зайшла до спальні, те нещасне серце зіщулилося в макове зерня: я відчула, що з потемку на мене хтось дивиться* (В. Шкляр); *Якось, коли Жига відійшов за білою глиною, я відхилив сорочину. Нараз нічого не узрів, та очі помалу звикалися з потемком* (М. Дочинець).

ПОТЕ́МРЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* 1. Дієпр. пас. до **поте́мрити.** *Потемрене лихом обличчя.*

2. *у знач. прикм.* Який потьмарився. *А тепер на потемрене око Накипа і у мене сльоза* (М. Старицький).

ПОТЕ́МРИТИ, рю, риш, *що, розм., рідко.* Док. до **те́мрити;** потьмарити. *Жаль гострими пазурами угородився їй у серце, веселі думки помутнілися; досада і сльози потемрили їх* (Панас Мирний).

ПОТЕНТА́Т, а, *ч., заст.* Володар. *Перед його очима виринають постаті знаних йому дук та вельмож, усяких родових потентатів, що то ще в лоні матері дістають право на марнотрачення мільйонів* (А. Крушельницький); *Саладін, славутній володар і султан під той час вавилонський, задумав подивитись на власні очі, як потентати християнські до того походу риштуються, щоб і собі добре до війни підготуватись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОТЕНЦІА́Л, у, *ч.* 1. *спец.* Величина, яка характеризує запас енергії тіла, що перебуває в даній точці силового поля (електричного, магнітного і т. ін.). *Чим меншою є площа кожного датчика, тим нижчі спотворення він вносить в електромеханічне поле п'єзоелемента, тим краще його потенціал та заряд відповідають поняттю "вимірювання в точці"* (з наук. літ.); // Електричний заряд. *Коли промінь є тільки струмінь енергії даного тіла, струмінь певного ритму й певного електричного потенціалу, то, значить, винайшовши ці коефіцієнти енергії, можна побудувати такі ж промені* (М. Івченко).

2. *спец.* Ступінь можливого прояву якоїсь дії, якоїсь функції. *Розрахункове поле потенціалу швидкості має прогностичне значення, тому що вказує тенденцію зміни швидкості вітру на прогностичному часовому інтервалі* (з наук. літ.).

3. *який, чого, перен.* Сукупність наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері. *Це був світ, збудований з одних потенціалів, із сутих можливостей, а я був його єдиною енергосистемою* (Ю. Іздрик); *До основних факторів, що визначають науковий потенціал будь-якого дослідного закладу, належить передусім кваліфікаційна структура кадрів і особливо — наявність учених високої кваліфікації* (з наук. літ.); *Людина як джерело інтелектуального потенціалу держави, примноження її творчих ресурсів вимагає особливої уваги* (з навч. літ.); // Запас чого-небудь; резерв. *Продовольчий потенціал України вартий того, щоб стати ключовим у світовому масштабі* (з наук. літ.); // Приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов. *Є ще порох у порохівницях шістдесятників, є потенціал і невикористані резерви пошуку і розвитку* (І. Жиленко).

△ **(1) Виробни́чий потенціа́л** — реальний обсяг продукції, який можна виробити при повному використанні наявних ресурсів. *Виробничий потенціал підприємства являє собою матеріальні передумови прискорення науково-технічного прогресу* (з наук.-попул. літ.); **(2) Во́єнний потенціа́л** — сукупність економічних, військових і морально-політичних ресурсів, що можуть бути використані державою для ведення війни. *Є деякі країни, які практично відмовляються від воєнних видатків, і є країни, що мають досить потужний воєнний потенціал. Але більшість виходить із принципу мінімальної достатності* (з навч. літ.); *Гуманно-демократичний зміст оборонної політики, минаючи всі елементи воєнної моці держави, замикається на власне воєнному потенціалі* (із журн.); **І́ндекс лю́дського ро́звитку <І́ндекс ро́звитку лю́дського потенціа́лу>** *див.* **і́ндекс; Різни́ця потенціа́лів** *див.* **різни́ця**[1].

ПОТЕНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *спец.* Стос. до потенціалу (у 1, 2 знач.). *Було доведено закон збереження енергії для випадку двох матеріальних точок, які взаємодіють між собою, знаходячись у деякому зовнішньому потенціальному полі* (з навч. літ.); *Основна відмінність коливань маятника від коливань матеріальної точки в потенціальній ямі пов'язана з тим, що частота власних коливань маятника в полі сили гравітації Землі не залежить від маси маятника* (з наук. літ.).

2. *заст.* Потенційний. *Вогняний Смерч розбудив у людині інстинкт. Він дав змогу колосальні знання батьків передавати дітям в потенціальному стані, використовуючи закони спадковості* (О. Бердник); *Виявлення конкретних умов для реалізації потенціальних можливостей регенерації рослин є важливою, практичною проблемою, що потребує вирішення* (з наук. літ.); // Який при першій нагоді може стати ким-небудь; можливий (у 4 знач.). — *Це теж аргумент! — гукнула вона. — Самим озброїтись, а потенціального ворога — роззброїти!* (Ю. Смолич); *Русевич зміркував, що криком нічого Каргатові не доведеш і можна втратити повагу Петушека, потенціального спільника* (Ю. Шовкопляс); *Оті відвідини — це нудні теревені з майбутнім тестем, доброчесні проповіді потенціальної тещі, ритуальна гра в ненависний покер* (М. Дашкієв).

△ **Потенціа́льний бар'є́р** *див.* **бар'є́р; Потенці́йна (потенціа́льна) ене́ргія** *див.* **ене́ргія.**

ПОТЕНЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **потенціа́льний.** *Говорячи про потенціальність електростатичних та непотенціальність електродинамічних полів, буде не зайвим нагадати, що гравітаційне поле є полем потенціальним* (з навч. літ.); *Інтенсивність проростання є вже першою ознакою потенціальності сорту* (М. Івченко); *Настає час, коли мислячі істоти усвідомлюють покликання — очолити потік еволюції, свідомо повести за собою живий світ до розкриття всієї прихованої в нас потенціальності* (О. Бердник).

ПОТЕНЦІА́ЛЬНО. Присл. до **потенціа́льний.** *В сталінській юстиції .. створено дуже еластичне формулювання — "потенціально небезпечний", в яке можна без усяких труднощів втиснути будь-кого й будь-що* (Б. Антоненко-Давидович); *Геніальний митець у своєму творі схопив певний драматичний вузол життя, ситуації і колізії, які потенціально містять усе те багатство ідей і проблем, що їх у ньому відкривають і витлумачують наступні покоління* (з наук. літ.).

ПОТЕНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який існує в потенції (у 1 знач.) і може виявитися або бути використаний за певних умов; прихований. *Вона відчуває, що кожної миті може зірватись, і намагається приховати цю свою потенційну агресивність за неадекватною поведінкою та великою кількістю косметики* (С. Жадан); // Який може стати кимось або чимнебудь; можливий. *Софія недолюблювала дітей, інтуїтивно почуваючи в них якихось потенційних недругів* (О. Гончар); *Джон Ллан був суцільна люб'язність. Це й зрозуміло. Люб'язність — також реклама. Він вбачав у мені потенційного замовника свого проєкту, а це обіцяло йому чималі гроші* (А. Михайленко); *Вона раптом усвідомила, що досі, розмірковуючи про потенційну еміграцію, .. вона думала не стільки про те, що чекає її там, скільки шукала виправдань і причин виїхати з дому* (Н. Сняданко).

△ **Потенці́йна (потенціа́льна) ене́ргія** *див.* **ене́ргія.**

ПОТЕНЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **потенці́йний.** *Життя не дає можливості проявитися всій потенційності нашої душі, а звідси — вічний конфлікт між бажанням і ущербністю актуального буття* (О. Бердник); *Для чого нас вириває з небуття? Невже так важливо заіснувати* [почати існувати]? *Відчути свою вітальність, потенційність, сутнісність, марнотність, марність, мирність?* (Ю. Іздрик).

ПОТЕНЦІ́ЙНО. Присл. до **потенці́йний.** *Котигорошко вперше бачив так зблизька цю славнозвісну зброю, яка навіювала (в переносному і потенційно в прямому сенсі) жах на пів світу* (В. Кожелянко); *Безкризове життя духу потенційно містить у собі застій і виродження* (К. Москалець); *Він без довгих вагань класифікував прибульця як потенційно небезпечного персонажа* (В. Єшкілєв).

ПОТЕНЦІЙО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **потенціюва́ти.** *При потенційованому наркозі основна наркотична речовина вводиться на фоні дії попередньо введених фармакологічних препаратів, що мають особливість викликати перерив імпульсів у різних відділах нервової системи* (з навч. літ.); *Потенційований вираз.*

ПОТЕНЦІО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання електрорушійної сили або зміни напруги, іноді — струму або величин, функціонально пов'язаних із ними. *У разі відхилення температури зразка від номінальної спрацьовує відповідна контактна група потенціометра, а коло живлення перемикається на режим пониження або підвищення напруги* (з наук. літ.); *Числа обертів дизеля (тягових насосів) і гідромоторів вимірювалися тахогенераторами, переміщення важелів керування тяговими гідропередачами — потенціометрами* (з навч. літ.).

ПОТЕНЦІОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *ел.* Прикм. до **потенціо́метр** і **потенціоме́трія.** *Необхідно дуже ретельно дотримуватися вимог нормативно-технічної документації з монтажу, налагодження й експлуатації потенціометричних аналізаторів* (з навч. літ.); *Потенціометричний відгук є наслідком гідролізу карбаміду і вимірюється аналізатором іонів амонію* (з наук. літ.); // Здійснюваний за допомогою потенціометра. *Метод потенціометричного титрування дає змогу визначити знак і кількість іоногенних груп у молекулі* (з наук. літ.).

ПОТЕНЦІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., ел.* Фізико-хімічний метод кількісного аналізу, що полягає у вимірюванні електрохімічного потенціалу електрода в розчині досліджуваної речовини. *У роботі проаналізовано принципи методу потенціометрії та зроблено висновки щодо його використання в медико-біологічних дослідженнях* (з наук. літ.).

ПОТЕНЦІЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *фарм.* Стос. до потенціювання (у 2 знач.). *В останні роки променеву терапію успішно поєднують із уведенням протипухлинних антибіотиків, які, крім специфічної дії, мають потенціювальний вплив на ефект опромінення* (з навч. літ.).

ПОТЕНЦІЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. *мат.* Дія, що полягає у визначенні величини за її логарифмом. *У математиці основна частина операцій, функцій чи числень групується в пари: додавання й віднімання; логарифмування й потенціювання; диференціювання й інтегрування тощо* (з наук. літ.).

2. *фарм.* Дія за знач. **потенціюва́ти** 3. *Можливе поєднане призначення нікотинової кислоти з кортикостероїдами, що сприяє взаємному потенціюванню дії препаратів* (з наук. літ.); *Протисудомний ефект лікарського засобу пов'язаний з потенціюванням інактивації натрієвих каналів* (з навч. літ.); // Посилення дії лікарських препаратів у процесі їх приготування шляхом послідовних розведень та струшувань або розтирань. *Принцип потенціювання є одним із ключових принципів отримання гомеопатичних препаратів, в основі якого лежить процес послідовного ланцюгового розведення та струшування* (з наук. літ.).

ПОТЕНЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що.* 1. *мат.* Виконувати дію потенціювання. *Потенціювати вираз.*

2. Підсилювати якийсь процес, дію і т. ін. *Численні моменти екзистенціальної філософії XX сторіччя можуть бути розцінені як такі, що виправдовують і, більше того, можуть потенціювати девіантну поведінку* (з наук. літ.); *Багато генів за наявності в них дефектів із певною ефективністю впливають на зростання порушень у геномі й можуть потенціювати канцерогенез* (з наук.-попул. літ.).

3. *фарм.* Посилювати ефект одного з лікарських препаратів у результаті взаємодії з іншими лікарськими засобами, коли кінцевий ефект перевищує суму ефектів кожного з них окремо. *Актовегін покращує мікроциркуляцію, має імуностимулювальну активність, певною мірою потенціює дію ноотропів* (з наук. літ.); *Гідрохлорид кокаїну потенціює ефект адреналіну, призводить до ейфорії, усуває відчуття втоми й голоду* (з навч. літ.).

ПОТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Прихована можливість, здатність, сила для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов. *Стихія духовності — вражаюча за потенцією .. — повинна мати свідоме застосування* (О. Бердник); *Кожна релігія .. починає з прагнення розкрити духовну потенцію людини, а закінчує ідолопоклонством* (Г. Пагутяк).

2. Спроможність чоловіка до статевого життя. *Єдиним питанням, що завжди стояло перед ним, було давнє — чи він остаточно вичерпав свою потенцію, чи ще лишилась якась маленька надія на нормальне статеве життя* (Б. Антоненко-Давидович); *— А що ти, не хочеш за мене заміж? Якщо переживаєш за потенцію, то я ще хлопець хоч куди. Молодші сховаються* (Н. Сняданко).

(1) У поте́нції — у прихованому стані, не дістаючи зовнішнього вияву, застосування, втілення в життя і т. ін. *Автор дає зрозуміти: носії таких прізвищ у потенції здатні на щось* (О. Шугай); *У потенції кожен народ, що досяг видатних успіхів у якійсь галузі людської діяльности, може розраховувати на поширення своєї мови поза межами своєї етнічної території серед фахівців відповідної галузі* (з наук. літ.).

ПОТЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Тенькати злегка, час від часу. *Намисто так і горить, так і потенькує срібним дзвоном на високих грудях* (В. Кучер); *Від того жаху сердечко твоє тріпалось, як пташка в кулаці, болісно потенькуючи: тень-тень, тень-тень...* (Г. Тарасюк); * Образно. *В. Нарбут не потенькує словом як прозорим севрським фарфором, а напористо гримить ним* (з наук. літ.); // *безос. Лоб аж горить, в очах стрибають іскри, потенькує у потилиці* (А. Дімаров).

ПО-ТЕПЕ́РІШНЬОМУ, *присл.* Як прийнято, заведено, узвичаєно тепер, у сучасний період. *На стіні не килимок — вовняне рядно чорно-зелене-червоне, виткане не пасмами, як в давнину, а по-теперішньому: трикутною ялицею* (Б. Харчук); *— Ну? — Яків одірвався від шитва — камізельку чи як там по-теперішньому називається те, що під маринарку піддягають, латав* (В. Лис); // *у знач. пред.* [Сидір Свиридович:] *Ходім, стара! Це, бач, у них не по-нашому: не так, як колись у нас було, пам'ятаєш? Це в них по-модньому* [по-модному], *по-теперішньому* (І. Нечуй-Левицький).

ПОТЕ́ПЛЕННЯ *див.* **потепління.**

ПОТЕ́ПЛІЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поте́пліти.** *Простували* [люди з Кленоточі] *дорогою, потім звернули в занесений і неходжений степ: здоровіші протоптували стежку через сніг, який під повівом потеплілого передсвітанку злягався, тримаючи рівні сліди* (В. Барка); *Ранньої весни, з першими відлигами, коли сніг ще лежить, але вже починає кришитися, волинський ліс, зволожений потеплілим духом землі, показує першою березу* (М. Малиновська).

2. *у знач. прикм., перен.* Який набрав привітного, лагідного, ласкавого виразу, утратив суворість (перев. про очі, погляд і т. ін.). *Потемнілі, потеплілі, густо-сині очі мовчки, неодривно, неодривніше, ніж досі, одверто зупинилися в очах доктора* (В. Винниченко); *— І вам хай Бог помагає на добрім слові! — відповіла вдова, і сльоза затремтіла в її потеплілих очах* (О. Іваненко); *Коломієць потеплілим зором дивився на цікавих хлопчаків, прислухався до їх гороб'ячого щебетання* (В. Речмедін); *"Вольному воля, спасенному рай", — зронив він потеплілим голосом* (М. Дочинець).

ПОТЕПЛІ́ННЯ, *рідко* **ПОТЕ́ПЛЕННЯ,** я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **поте́пліти** 1. *Відчувається легке потеплення, зима здає свої позиції* (Іван Ле); *Вдень морозило, а зараз вітер повернув з півдня і настало раптове потепління* (О. Гуреїв); *Здавалося, що після зими й затяжної весни природа раптово прокинулася, повідомивши про це різким потеплінням* (С. Талан).

2. *перен.* Утрата напруженості, зростання доброзичливості, прихильності і т. ін. *Причини теж розуміла* [мати]: *тепер її не заспокоювало нібито потепління в ставленні коханої доньки до коханого чоловіка, дитину від якого вона носить уже кілька тижнів* (А. Кокотюха); // Пом'якшення, лагідність, ласкавість (про голос, очі і т. ін.). *Отава тримався суворого тону. Жодної нотки потепління!* (П. Загребельний).

△ **(1) Глоба́льне потеплі́ння** — процес поступового підвищення середньорічної температури атмосфери Землі та Світового океану у XX та XXI століттях. *За невеликого рівня глобального потепління характерна не деградація Антарктичного льодовикового щита, а, навпаки, зростання його товщини* (з наук. літ.); *Крім гіпотези про глобальне потепління, є ще й інша — про глобальне обледеніння* (Л. Костенко); *Виявилося, що Джим проти глобального потепління, і через це йому соромно щоразу, коли він літає літаком, бо літаки додають до цього самого потепління* (С. Пиркало).

ПОТЕ́ПЛІТИ, те́пліє, *док.* 1. Док. до **тепліти** 1. *Князь Володимир заповідає виступати проти непокірливого сина, як тільки сонце висушить дороги і вода в ріках та озерах потепліє* (П. Загребельний); *Кров задудніла, задвигтіла, вмикнулися тілесні мотори й понесли усю живицю в найтемніші і найзимніші закутини тіла, відразу потепліли щоки і вуха, язик здригнувся, наче від заштрику, — це закололо його від напливу крови* (Ю. Винничук); *Тепла хвиля розлилася у Соломіїних грудях. Наче потеплів і цей зимовий вечір* (В. Лис); // *безос.* Про настання теплої погоди. *— Після утрені, як верталися з вербою, дуже потепліло, розтав сніг, і скрізь по вулиці стояли глибокі калюжі* (О. Стороженко); *У падолисті вдарив мороз. Потім знову потепліло* (О. Маковей); *Весна довго марудила то приморозками, то холодними дощами. Нарешті потепліло — хоч штани знімай і ходи голяка, як дачник* (В. Дрозд); *Коли потепліє, Аделя збирається розбити обабіч доріжки дві клумби* (С. Андрухович).

2. *перен.* Набрати привітного, лагідного, ласкавішого виразу, утратити суворість (перев. про очі, погляд і т. ін.). *Очі в Павла Михайловича потепліли й дивно заблищали* (В. Кучер); *Пилип вислухав уважно, і я помітив, як потепліли його олов'яні очі* (П. Запаренко); *Він враз заціпенів, і рука його міцно стисла гальбу, аж побіліли пальці. Але обличчя вже потепліло* (Ю. Винничук); // *безос. У людей потепліло в очах* (Яків Баш); // Стати лагіднішим, ласкавішим. *"А я хащею похрещений, я без неї не годен, — потеплів він голосом. — У нашій родині переказ такий, що прабабка не мала дітей і пішла до ворожки; та каже: діти народяться, але такі, що волітимуть лише в лісі жити"* (М. Дочинець).

3. *перен.* Утратити напруженість, ворожість, стати доброзичливим, прихильним і т. ін. *У Брюсселі сталася ще одна, можливо, знакова річ — потепліли стосунки між президентом і прем'єр-міністром* (з газ.).

◊ **Теплі́шає / потеплі́шає (потепліє) на (в) душі́ (на се́рці) <[Стає́ / ста́не] те́пло (теплі́ше) на (в) душі́ (на се́рці)>** *див.* **теплішати.**

ПОТЕПЛІ́ШАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потеплі́шати.** *Навесні, під час потеплішання, майже всі землі навколо села вкриваються водою, тому місцевим доводиться пересуватися на човнах* (з газ.); *Холодна з рясними гарячими вкрапленнями війна .. набирала все більшої сили. Політичні оглядачі, які .. прогнозували потеплішання взаємин.., були присоромлені і затавровані як некомпетентні...* (В. Кожелянко); *Державний секретар США заявив, що ера потеплішання, якою ознаменувалося закінчення холодної війни, завершилася* (із журн.).

ПОТЕПЛІ́ШАТИ, ає, *док.* 1. Док. до **теплі́шати** 1. *Роса вже впала, ніч потеплішала, і він міг, не боячись, іти гуляти* (В. Собко); — *Якби сонечко вгріло,* — *гомонів Дзякун,* — *і вода потеплішала б, і риба стала під берег, бо зараз вона гуляє* (Григір Тютюнник); *Повітря відчутно потеплішало, кожен кілометр немов наближав подорожніх до тропіків, хоч увесь час їхали на схід* (І. Білик); *Повітря потеплішало, прогрівшись гарячими літніми променями, однак звичної задухи не було* (М. Кідрук); // *безос. Ногам враз потеплішало, але вони були червоні, як варені раки, і до того ж зморщились. Дрож проймала все тіло* (К. Гриб); *У палаті потеплішало — надихали люди, сонце вже встало з-за Дніпра, надворі мороз, а проміння .. гріє* (С. Скляренко); // *безос.* Про настання теплої погоди. *Надворі потеплішає, то й хата порозумнішає* (прислів'я); *Потеплішало, вже віяло справжньою весною. Сніг танув* (О. Іваненко); *Котигорошко цілу зиму активно займався державними справами, а коли трохи потеплішало, зібрав Державну Колегію* (В. Кожелянко).

2. *перен.* Набрати привітнішого, лагіднішого, ласкавішого виразу, утратити суворість (перев. про очі, погляд і т. ін.). *Поважне обличчя гетьмана прояснилося, ожило, його очі потеплішали, на устах появилася приваблива усмішка* (Б. Лепкий); — *Яків?! Ви що тут поробляєте, хлопче?* — *спитав він здивовано; очі його потеплішали* (І. Волошин); — *Увесь вік одбивався* [рибалка] *ним* [веслом] *од злиднів, бився з нуждою і навіть на коня стягнувся,* — *потеплішав погляд* (М. Стельмах); *Погляд слідчого якось потеплішав, тепер він нагадував співчутливий погляд директора школи, який знає, що матері боляче слухати недобрі слова про сина* (М. Руденко); // Стати лагіднішим, ласкавішим. — *Сонце! Та все добре! Отримаю держзамовлення, повезу тебе на острови .. Перспективи, сонце! Я врешті відчув перспективи. Віриш?* — *Безумовно...* — *ще сопилася* [Марта], *та голос потеплішав* (Люко Дашвар).

3. *перен.* Те саме, що **поте́пліти** 3. *"Мені це здається, чи в тебе дійсно потеплішали стосунки з Максом?"* — *запитав Вітовський вранці, коли Макс уже побіг на якусь презентацію, а ми ще вовтузилися на кухні* (Л. Денисенко).

◊ **Теплі́шає / потеплі́шає (потеплі́є) на (в) душі́ (на се́рці) <[Стає́ / ста́не] те́пло (теплі́ше) на (в) душі́ (на се́рці)>** *див.* **теплі́шати.**

ПОТЕРЕБИ́ТИ, блю́, би́ш; *мн.* потеребля́ть; *док.* 1. *що.* Док. до **теребити** 1. *Мама суржик потеребила, сіллю посипала і спекла коржика* (з мемуарної літ.); *Потеребити квасолю.*

2. *що, розм.* Теребити (у 2 знач.) якийсь час. *Ротний шарпнувся вперед, та враз зупинивсь, потеребив рукавичку і люто скомандував:* — *Прямо, вперед по-пластунськи, арш-ш-ш!* (М. Сиротюк); — *О, ти!* — *радо потеребив він вуса, побачивши Олега.* — *Додому? Завези оцього пакунка* (Ю. Мушкетик); *Надлетів і сам гетьман на попелястій кобилі. Зміряв гострими очима озерну оранцію, потеребив сивий вус і полетів з почетом* [почтом] *далі* (М. Дочинець).

3. *кого, що, діал.* Почати теребити (у 5 знач.). *Зложивши моцні крила, Опукою з гори — аж вітром зашуміло — Орел ушкварив на Ягня, Підняв його і геть потеребив за гору* (Є. Гребінка).

ПО́ТЕРЕБ'Я, я, *с., збірн., діал.* Покидьки, непотріб. *Бумблякевич помітив, що за ними хтось стежить — то очі чиїсь зблиснуть в смітті, а то великий риб'ячий хвіст сплесне і мовби розчиниться в потереб'ї* (Ю. Винничук); *Раз у раз напливаючі хвилі всякого суспільного потереб'я зробили неможливим ніякий лад в громаді* (І. Франко).

ПОТЕРЕВЕ́НИТИ, ню, ниш, *док., про кого — що, за кого — що і без дод., розм.* Теревенити якийсь час. *Хотілося Дикунові ще трохи посидіти, потеревенити, але після ціпа нило все тіло, і він, попрощавшись з дівчатами, потягнув на відпочинок* (С. Добровольський); *Людка була вдома, щойно повернулася з роботи, на Шурчин візит здивувалась, а по тому вони мило потеревенили про однокласників* (Валерій Шевчук); *Намагаюся більше ні з ким не бачитися, аби, не дай Боже, знову не встряти в ідіотську розмову з випадковим знайомим, якому раптом закортіло би потеревенити про погоду* (А. Дністровий); *Певно, вони і зараз полюбляють потеревенити про все незвичайне* (І. Роздобудько); *Без пригод дістався* [Ґалаган] *Троянового обійстя, віддав кроля, випив із господарем чарочку за всі Різдвяні свята, потеревенили за те, за се* (Люко Дашвар).

ПОТЕРМО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., кого, що, ким, чим і без дод., розм.* Термосити кого-, що-небудь якийсь час; поторсати, потрясти. *Вона обома руками потермосила мене за плечі* (І. Франко); *Всі разом одностайне сплять так твердо, що при кінці засідання треба кождого порядно потермосити, заки спам'ятається* (Л. Мартович); *Схватив* [Матвій] *Василеву скриньку, потермосив і щосили гепнув нею об землю* (Мирослав Ірчан); *Юрій зупинився перед халупою під міським валом неподалік зброярні. Потермосив дверима, ніхто не озвався* (Р. Іваничук); *Кучерявка пустотливо потермосила пса за вухо* (М. Кідрук); // Посмикати, поскубти (волосся, бороду). *Титан допив бульбасту воду, поставив склянку на стіл і потермосив свою русяву борідку* (Олесь Досвітній).

ПОТЕ́РНА, и, *ж.* Тунель під землею або всередині масивної споруди. *Сходи в нижню потерну* [греблі] *круто збігали вниз вузьким коридором, схожим на кам'яний колодязь* (С. Голованівський); *Видно грузовики, що під'їжджають з лівого берега аж до виходу з потерни, і постаті бійців, що, згинаючись, кидаються носити в тунель якісь ящики* (О. Гончар); *Міжстінні вежі мали багатопланове функціональне призначення. У них зберігали харчі, зброю, вони забезпечували прикриття брами, потерн, фланговий та фронтальний обстріл* (з наук. літ.).

ПОТЕРПА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **потерпа́ти.** *"Може, й випробування нам даються на те, щоб ми більше цінували радощі,* — *думав Сошенко в чеканні смачної, як завжди в Марцесі, вечері.* — *Чого варті мої потерпання на службі у порівнянні з радістю мати власне гніздо?"* (Н. Околітенко); *Я прим'яв подушку і вклався зручніше. Сонне потерпання знову пройняло мене* (Ю. Смолич).

ПОТЕРПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. Відчувати страх перед ким-, чим-небудь; боятися. *Не з таких був Іван Різаний, щоб потерпати перед кожним, хто носить пушку чи дудоргу, цебто наган чи гвинтівку* (Б. Антоненко-Давидович); [М а к:] *Який я герой! .. Це мені присвоїли Героя, а я весь час тоді так потерпав...* (О. Корнійчук); *Коли ведмедя четверо гайдуків водили по вулицях, люди потерпали, дітей на горище ховали* (Н. Рибак); — *Не потерпайте, кузино,* — *заспокоїв її він.* — *Вам уготоване місце в раю* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Брехальський потерпав загинути нізащо, Та обов'язок свій, одначе, пам'ятав* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Відчувати побоювання, що може статися щось недобре, неприємне, страшне. *Лежу і потерпаю: ану ж дідьча кип'ячка бухне в тій хвилі, засичить, заклекотить і забулькоче* (І. Франко); *З того часу, як з'явилася в домі Уляна, Тетяна Гордіївна соромилася запрошувати гостей, а коли й робила це вряди-годи, то весь вечір потерпала, чи не бовкне невістка якусь дурницю* (І. Муратов); *Я колов на зиму дрова, їздив на товарну станцію за продуктами. Але потерпав, що все це може одного дня закінчитися* (Р. Андріяшик); *Найбільш за все Ярополк потерпав, що гридьба почне розоряти деревлянські села* (І. Білик);

// Відчувати неспокій, тривожитися за кого-, що-небудь. *Я потерпаю за свою дитину: саму покинула, а воно мале* (Сл. Б. Грінченка); *На першій паровиці завжди сидів Петро Ярош, а на останній Василь Плачинда, і не тому, що був із боязких, а тому, що потерпав за срібло і золото* (М. Стельмах); *Що могло бути жахливішого, аніж залишити Тарзана вікувати на безлюдному острові, де б він всякчас карався, потерпаючи за рідних?* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. Терпіти злидні, нестатки, жити в нужді; тяжко бідувати. *Йому зараз ніяк не хотілося, щоб у сестри склалося враження, ніби він там потерпає в степу: хай буде Вустя хоч за нього спокійною...* (О. Гончар); // Зазнавати прикростей, поневірянь. *А що, дуже він "потерпає"? Бідний! "Попався, жучку, в панську ручку"!* (Леся Українка); *Він не міг заспокоїтися, вже не йняв віри, що колись усе налагодиться, вважав, що йому доведеться завжди отак потерпати, зносити наругу від найближчої людини* (А. Хижняк); *Вдень вони перебували в замку, а вночі ґрасували околицями, чинячи ґвалт і грабунок. Особливо потерпали від їхніх рук купці* (Ю. Винничук); *— Чимчич завжди має прекрасний ель, уявити не можу, звідки він бере його. Через це я потерпаю від великих збитків: мої гості відмовляються від бехерівки і зубрівки, від портеру і прикарпатського бальзаму* (С. Андрухович); // *від чого, без чого.* Дуже страждати, мучитися (від холоду, голоду, спраги і т. ін.). *Михайлові соромно було ніжитись у теплі* [санчастини], *знаючи, що всі інші потерпають від холоду* (Ю. Збанацький); *Брянський теж потерпає без курива, але стоїчно зносить свої муки* (О. Гончар); *Опинившись у ворожому оточенні, зазнавши нападів, потерпаючи від нестачі води і від хвороб, обидва гарнізони були змушені ретируватись в Астрахань* (Є. Гуцало); // *над чим.* Докладати великих зусиль, вивчаючи що-небудь, виконуючи якусь роботу. *Аркадій думав про товаришів. Всі до одного сиділи сьогодні дома, потерпали над граматикою, бо особливо страшно складати перші іспити* (О. Копиленко).

3. *рідко.* Те саме, що **те́рпнути.** *Ой як іде* [чоловік] *з коршми, то й викрикає* [викрикує], *А на мені тіло та потерпає* (П. Чубинський); *Вдруге за ці короткі хвилини відчув солдат Дем'ян.., що ноги йому терпнуть, потерпає цілий і аж вгинається під ним сама земля* (Ю. Смолич); // Бути в стані нерухомості, заціпеніння. *Розкривши роти, ловили козаки кожне слово гетьмана свого, а регіментарі стояли, опустивши голови, потерпаючи з страху* (Н. Рибак); *Тіло його ще потерпало, перейняте солодкими сонними лінощами* (Ю. Смолич).

◊ **(1) Потерпа́ти за свою́ шку́ру** — боятися за своє життя. *Казали, що купувати в нас коней — то надто великий ризик, за це можна поплатитися життям. Але вони чомусь не дуже потерпали за свою шкуру, коли вимінювали коня за мішок-другий ячменю чи стару кожушанку* (В. Шкляр).

ПОТЕРПІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **поте́рпіти** 1. *На стінах висіли в позолочених рамах картини: ведмеді в лісі, буря на морі — страшні хвилі ось-ось поглинуть купку потерпілих людей* (Л. Юхвід); *З її писка не сходив той самий дивний вираз, у якому читався жаль з приводу щойно потерпілих матросів* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *В місцях, потерпілих від злої навали, ми все, що зруйновано, знов збудували* (Н. Забіла); *Андрій Балковий старанно заховав книгу, що свідчило про його сподівання повернути її цілою та неушкодженою до потерпілої подебрадської бібліотеки* (Д. Білий).

2. *у знач. ім.* **потерпі́лий,** лого, *ч.;* **потерпі́ла,** лої, *ж.* Той (та), хто потерпів (у 1 знач.). *У грудях Зіньки похололо. Їй здалось, що збитий з ніг чоловік уже мертвий .. Не пам'ятає, як кинулась на допомогу потерпілому* (А. Шиян); *Сюди ось у тимчасовий медпункт з наказу Інни й було перенесено потерпілого* (О. Гончар); *У Запоріжжі цілу ніч приймали потерпілих. Станція переливання крові просить здавати кров* (Л. Костенко).

ПОТЕ́РПІТИ, ерплю́, е́рпиш; *мн.* поте́рплять; *док.* 1. *тільки* **потерпі́ти.** Зазнати нещастя; постраждати. — *Бідні люди, — мовив Герман. — .. Допустили огонь до ями та й самі потерпіли* (І. Франко); *Мова йде, чую, про японських рибалок, що потерпіли від ядерних випробувань над Тихим океаном, від радіоактивного попелу, що випав десь там нібито цілою хмарою на них* (О. Гончар); // Зазнати ушкодження внаслідок чого-небудь. *Найменш потерпіли задні вагони з арештованими* (Ю. Горліс-Горський); *Пергамент гетьманської грамоти трохи потерпів від дотиків багатьох пальців* (Н. Рибак); // *що.* У сполуч. з деякими іменниками означає: дістати, пережити що-небудь (за знач. ім.). *Вона доразу пізнала, що панотець не потерпів ніякого каліцтва* (Л. Мартович); *Потерпіли крах всі його пориви, його відданість, його беззавітне служіння тому, кому так вірив і хто його так жорстоко ошукав* (О. Гончар); *На кормі сиділа жовта стрільчата бабка. А мені здалось: на маленькому авіаносці притулився вутлий двокрилий літак. Може, він потерпів аварію, і Нінин човник везе його до найближчого аеродрому?* (В. Близнець).

2. *кого, що і без прям. дод.* Виявляти терпіння, терпіти (у 2 знач.) якийсь час. — *Чим же ти одбудеш свадьбу і чим житимеш?.. — Трошки потерпимо нужду, та будемо робити, старатись та господарювати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Християни, ми довго терпіли. Воно правда, що пани товстобрюхі за людей нас не мають, як леви рикають на мужика; народ розорили та ще й ганяють за нами з москалями та посіпаками всякими. Наче за звіром. Але потерпімо ще трохи* (М. Коцюбинський); — *Тимоньку, милий, що мені робити? У вир кинусь! Тимко тяжко ворушить чорними бровами, скрушно зітхає: — Потерпи трішки...* (Григорій Тютюнник); *Данилові не так уже й хотілося пити, і, коли б він знав, що води досить, він навіть міг потерпіти, але тепер він почав божеволіти від спраги* (М. Білкун); // *перев. без дод.* Почекати якийсь час. *Сьогодні ти вже 2 листи моїх матимеш, а я ще ні одного. Потерплю до завтра* (М. Коцюбинський); — *Потерпи, буде і на нашій вулиці свято!* (І. Багмут); *Мама три ночі не ночувала дома. Вона забігала на хвилинку і казала Лесі: — .. Ти вже потерпи, Лесенько, дружочок мій* (О. Іваненко); *Вирішили ми потерпіти ще сім днів, тим часом запастися хлібом чи якимсь іншим борошном — що боги пошлють* (І. Білик).

3. *перев. із запереч.* не, *кого, що.* Примиритися з ким-, чим-небудь; допустити, дозволити щось. *— Діти! — крикне на своїх старий Шрам. — Так отсе ми потерпимо таку наругу! Спихайте Іванця к нечистій матері!* (П. Куліш); *І згадався* [Давидові] *Матюха одразу, там, на піску, як стояли удвох: "Гляди мені, я контрреволюції не потерплю"* (А. Головко); *Не любив Аркадій Павлович, коли хтось сторонній гудив його дітей .. Такого Аркадій Павлович не потерпить і не дозволить* (А. Шиян); *Дванадцять літ у науці, втім, одкривали йому виднокола, і він знав, що міць північного царя, розпростуючись у бік Балтики й Чорного морів, не потерпить існування в пожежі* [на півдні] *ворожих украї́в* [українців] (Г. Колісник).

ПОТЕ́РПЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поте́рпти, поте́рпнути.** *Андрій зітхає й перекладає голову на другий бік на потерплих колінах* (І. Багряний); *Горобенко спустив за полудрабок потерплі ноги і питливо вдивлявся в косу, сіру від вечірнього присмерку, сільську перію* (Б. Антоненко-Давидович); *Мадам Шило та ігуменша улесливо осміхались до нього покривленими, потерплими з переляку губами* (О. Гончар).

ПОТЕ́РПНУТИ, ПОТЕ́РПТИ, пну, пнеш; *мин. ч.* поте́рп, ла, ло *і* поте́рпнув, нула, ло; *док.* 1. Затерпнути (про руки, ноги і т. ін.). — *Коли се на ранок щось промелькнуло побіля вікна, іде у двір. Глянула я — пан... У мене і руки, і ноги потерпли* (Панас Мирний); *Пішла Ганна боса; ноги розчервонілись, потерпли од холоду, здеревеніли* [здерев'яніли] (І. Нечуй-Левицький); *А ніч тяглася добрих дві доби, А в сурмачів давно потерпли губи* (Л. Первомайський); *Жадігер відчув, як ноги раптом потерпли, підігнулися, і він уклякнув на коліна* (В. Малик); *Обдало таким холодом, що руки й ноги потерпли, не слухаються. Дрібно зацокотіли зуби* (К. Гриб); // *безос.* — *Геть від мене, виродки, кажу вам, бо зараз завтра таку про ваші "затії" статтю вріжу.., що вам аж у п'ятах потерпне!* (І. Франко).

2. *рідко.* Те саме, що **заціпеніти.** *Паля Степанівна лежала на ліжку, заплющивши очі. Від батькових слів вона пополотніла й потерпла в страху* (Б. Антоненко-Давидович); *Захлинулась* [Маргіт] *водою, полетіла кудись перевертом і вся потерпла від жаху* (О. Гончар).

ПОТЕ́РПТИ *див.* **поте́рпнути.**

ПОТЕ́РТИ, тру́, тре́ш, *док., що, рідше кого.* 1. *чим.* Терти (у 1 знач.) якийсь час. *Мороз уже не раз мов опік* [Пилипка] .. *Не потура на те Пилипко, зостановиться перепочити, потре те місце, де болить, похука в малі рученята та й знову підтюпцем далі* (Панас Мирний); *Віктор куйовдив пальцями волосся, потім підвівся і стомлено потер чоло долонею* (П. Автомонов); *Простягнувши руку, він потер пучками великого і вказівного пальця. — Документи? — Не маю, — пояснив я по-польськи* (Р. Андріяшик); *Друзі привозять чистий аркуш паперу, який потрібно потерти цибулею, щоб проявити текст...* (Р. Горак).

2. Док. до **те́рти** 2–4. *Селеру й моркву потріть на тертці. Капусту дрібно наріжте. Цибулю й часник подрібніть* (з газ.); *В людей било* [було] *по сім кіп* [конопель] *та й тоті потерли, А у мене одна горстка у сіньох* [сінях] *за дверми* (з народної пісні); *З усього було видно, що марш буде далекий. Іван Антонович змушував своїх мінометників перевзутись при ньому, щоб не потерли ноги в дорозі* (О. Гончар); * Образно. *Вином підмуруй своє серце, Бо доля розвалить якраз: Потре нас дрібненько на порох Та й зліпить цеглину із нас...* (А. Кримський); — *Я не знаю, де ми з тобою бачилися, сину. Чи то була та діра Джоліт, чи може, то був який задрипаний Детройт чи Флінт. Життя потерло мене* (Любко Дереш).

3. Попсувати тривалим користуванням. *Потерти колеса;* // Довго носячи, зробити витертим, зношеним (одяг). *Потерти рукава.*

(1) Поте́рти ру́ки — тручи долонею об долоню, виразити задоволення, хвилювання і т. ін. — *От, бачите! — Грушевський навіть потер руки від задоволення* (Ю. Смолич); *Порадовський радісно потер руки. — Гм, це важлива новина! Отже, Палій — зрадник, і його треба негайно заарештувати!* (В. Малик); — *Попалася в сільце перелітна пташечка? — гетьман аж руки від задоволення потер* (В. Чемерис); **Сте́рти (поте́рти, поточи́ти) на по́терть** *див.* **стира́ти.**

ПОТЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поте́рти.** *У звичайну нестерилізовану каструлю він клав шматки щойно купленого в магазині м'яса; поруч, у звичайній склянці, ставив дрібно потертий хрін і закривав усе це скляним ковпаком. І м'ясо не псувалося* (М. Дашкієв); *У своїх далеких родичів по материній лінії дістав* [Сергій] *кулик тютюнового бадилля, змішав його з сухим потертим листям та й поставив в коритчатку* [коритці] *біля дверей* (Григорій Тютюнник); *Не юнак лежав там молоденький, тільки дід старий, як голуб сивий, весь потертий сировим ремінням, а крізь рани жовті кості світять* (Леся Українка); *Змулені, потерті ноги нестерпно щемлять від соляної ропи* (О. Гончар); // **поте́рто,** *безос. пред. Придивляючись до паперу, я помітив, що на згинах його потерто більше, ніж треба* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

2. *у знач. прикм.* Попсований тривалим користуванням. *Воздвиженський прибрався і йшов на лекцію, запихаючи в кишеню свої жовті лекції, од котрих обсипались шматочки потертого паперу* (І. Нечуй-Левицький); *В руках у неї був потертий шкіряний портфель* (Л. Дмитерко); *Генерал Петренко вийняв свою вже потерту й покреслену червоними й синіми смугами та стрілками карту, поклав на столі* (В. Кучер); *Повернувшись з Слов'янки, він сів на старий, потертий диван, що стояв у кутку кімнати чергового, і задрімав* (М. Зарудний); *У кишеньці лежала білосніжна мережана хусточка, в іншій — маленький потертий гаманець і записна книжечка* (М. Гримич); // Витертий, зношений (про одяг). *Директор радгоспу-гіганта, а в костюмчику ходить потертому, ніколи не поїсть вчасно, не відпочине по-людськи* (О. Гончар); *В кімнату увійшов літній чоловік у потертій ватянці* (С. Голованівський); *Головань розстебнув масивне, потерте на рукавах пальто* (М. Руденко); *На кухню зазирнула заспана, розкуйовджена, закутана в старий потертий чоловічий махровий халат дівчина* (А. Кокотюха); // *перен.* Несвіжий, непривабливий (про вигляд). *На палубі страшна біганина — люди військові в погонах, але досить потертого вигляду* (Ю. Яновський); *А в кабіні сидів шофер, теж схожий на свій автобус, якийсь проіржавілий, потертий і пом'ятий чолов'яга* (П. Загребельний).

ПОТЕ́РТИСЯ, тру́ся, тре́шся, *док.* 1. Торкаючись, притискаючись до кого-, чого-небудь, тертися (у 1 знач.) якийсь час. *До діда придибав чорногуз, залопотів здоровим крилом, потерся об його ногу* (М. Стельмах); *Мій швидконогий рисак Меркурій потерся головою об моє плече, випрошуючи собі цукру чи шматочок хліба* (Ю. Збанацький); *Десь під стріхою зацвірінькали горобці, підійшов кіт, задер хвоста, потерся біля ніг* (О. Бердник).

2. Попсуватися від тривалого користування. *Хлопець видобув його* [листа] *з кишені, де він потерся вже, як задавнене свідоцтво* (В. Підмогильний); // Стати витертим, зношеним (про одяг). *Старий одяг його — киптар, довга сорочка, черес, постоли, — все це порвалося, побилося, потерлося від життя на скелях* (С. Скляренко); *Ганжа, глянувши з-під кошлатих брів, спитав: — А порох де брати? А шаблі? Та й руб'я наше потерлось у бусурменів* (Б. Левін).

3. *перен., розм.* Док. до **те́ртися** 2. — *Ну, й насобачився ж ти від попа, — пирхнув Дмитро. — Біля кого потрешся, від того, значить, і наберешся, — смиренно відповів Варивон* (М. Стельмах).

4. *розм.* Якийсь час виявляти нерішучість, ніяковість; м'ятися. *Старости потерлись, пом'ялись, а з хати не йдуть, мов ще чого ждуть* (з казки); *Він довго й не сперечавсь, потерся, пом'явся та й мусив доставать гроші* (І. Нечуй-Левицький); *Редька для віріяка* [певності] *ще потерлася коло дверей хвилин п'ять-сім, а тоді нарешті відчинила* (І. Карпа).

Сте́ртися (поте́ртися) на по́терть *див.* **стира́тися.**

◊ **Те́ртися / поте́ртися між людьми́ (се́ред люде́й)** *див.* **те́ртися.**

ПОТЕ́РТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* 1. Стан за знач. **поте́ртий** 2. *Підлога втратила свій блиск показовий, була, так би мовити, розгримована й била в очі своєю зачовганістю, подряпаністю, потертістю й припорошеністю* (І. Багряний); *Колись граційно-витончена резиденція .. намісників тепер скидалася на древню фортецю, споруджену велетнями й забуту на краю порохнявого світу. Але зовнішня потертість не перекинулася на внутрішні інтер'єри Шекани* (В. Єшкілєв).

2. Натерте місце на тілі. *Упряж повинна бути міцною і легкою, еластичною і зручною для коня, не робити потертостей, не заважати рухам* (з наук. літ.); *Рани закриваємо штучною шкірою: вона є біологічною пов'язкою, тимчасовим покриттям. Брати власну шкіру в пацієнта зі спадковою пухирчаткою неможливо, тому що навіть від потертостей на ній утворюються рани* (з газ.).

ПО́ТЕРТЬ, ті *і* ти, *ж., збірн.* Подрібнені тертям часточки чого-небудь. *Через усю казарму попід стіною стояли неприбрані поли; на полах валялась солома й потерть* (І. Нечуй-Левицький); *— Коли коневі бракує солом'яної потерті, то нема що згадувати про овес...* (С. Добровольський); *Хлопець обім'яв кілька остюкуватих колосків, здмухнув потерть, і на долоні лишилися великі, одне в одне, янтарні зерна* (Є. Доломан); *Став я обмацувати долівку, солом'яну потерть перебираю, різне хамло. І знайшов отакунький шматочок скла* (В. Чемерис); * Образно. *Снігова потерть батожила заспані лиця, і прапорщик дозволяв опустити клапани шапок* (Є. Пашковський).

Сте́рти (поте́рти, поточи́ти) на по́терть *див.* **стира́ти; Сте́ртися (поте́ртися) на по́терть** *див.* **стира́тися.**

ПОТЕРУ́ХА, и, *ж., збірн., розм.* Те саме, що **по́терть.** *Потеруха висипалась з цигарки на землю* (М. Коцюбинський); *Гнат вийняв засмальцьований блокнотик, розгорнув його, з-поміж листочків посипалися крихти і тютюнова потеруха* (Григорій Тютюнник); *Стриміли, нависали над нею скелі, .. падали: якась потеруха зіржавленого каменю, уламки плиття, плити, цілі громади-гребені* (Р. Андріяшик); *Меблів не було. По кутках два-три розірваних сінники, набиті соломою, але соломи було менше, ніж потерухи* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Нехай лускає його слава, як дитячий міхур, нехай шашіль Сонячної машини перетирає на потеруху його владу, силу, багатство* (В. Винниченко).

ПОТЕРЧА́, áти, *с., фольк., заст.* 1. Дитина, що вмерла нехрещеною. [Р у с а л к а:] *Дитинчата-Потерчата, засвітіте* [засвітіть] *каганчата!* (Леся Українка); *Гойдаються пташенята в сонці на гіллі; гниють мої потерчата у сирій землі...* (Уляна Кравченко); *У зеленому присмерку серед дерев сумні потерчата, уставивши погляд у землю, похитували головами, зітхаючи і нижче нахиляючись до землі, шукали слідів лісової царівни* (Ю. Покальчук); * У порівн. *В сузір'ї твого волосся зблукали мої цілунки, мов потерчата, мигтять і зойкають...* (Ю. Винничук).

2. *зневажл.* Загублена або взагалі чужа дитина; приблуда. *— А отсі голопуп'ята — то королівські діти? Тьфу, та й погані ж потерчата!* (І. Франко); *Як тільки кроків вартового не стало чути, Бугор та його потерчата одразу знову збіглися кружкома* (О. Гончар); // Уживається як лайливе слово. *— Помалу ви, потерчата! — скрикнула налякана Маріора, притримуючи стіл рукою* (М. Коцюбинський).

ПОТЕСА́ТИ, ешу́, е́шеш, *док., що.* 1. Обтесати (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Тільки Бразд крикнув — всі вони з'явились: нарубали лісу, потесали, склали, вивершили, перекрили, накрили — добрий терем мав тепер Бразд* (С. Скляренко); *Гоблик купив у циган вальки, за дерево заплатив на корені, а люди задарма зрубали, потесали і додому привезли* (М. Томчаній); *— Це добре, що ви прийшли, — каже. — Потешете, підготуєте деревину, а тоді бригадою будемо зруб зводити* (В. Чухліб).

2. Тесати якийсь час. *Корабельня часто влаштовує своєрідні інтерактивні екскурси в історію, де охочі можуть спробувати потесати середньовічний човен або ж покататися на ньому* (із журн.).

ПОТЕСЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Теслювати якийсь час. *Потеслював пару років.*

ПОТЕСЛЯРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Теслярувати якийсь час. *Ужгородський художник В. Вовчок не просто художник. Він доскіпливий дослідник білого світу. І потеслярує, і поштукатурить* (з газ.).

ПОТЕТЕРІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док., розм.* Отетеріти (про всіх або багатьох). *Кинулись* [дворові] *у нову хату — аж Федір висить безпечно собі на трямку в сінях... Одрадяни* [мешканці села Одрада], *почувши про те, наче потетеріли...* (Панас Мирний); *250 днів на вісімнадцять кілометрів — дев'ять від села до училища та дев'ять назад. Вийшло рівно чотири тисячі п'ятсот кілометрів. Зразу ми потетеріли. Сиділи і дивилися один на одного мовчки* (Григір Тютюнник); *Всі троє спокійні й статечні, знають, що по сміху плач наступає. То чому ж вони подерев'яніли, почманіли, потетеріли..?* (Є. Гуцало).

ПО́ТИ, *заст.* 1. *присл.* До того часу, до тих пір; доти. *Поки щастя плужить, поти приятель служить* (Номис); *Поти пряла, поки й задрімала* (Сл. Б. Грінченка); *— Це ти, моє золото, приманила долю до нашої хати! Поки я сам жив, поти бідував* (І. Нечуй-Левицький); *— Ти тепер завжди житимеш зі мною? Федь пояснив, що не може, що житиме поти, поки за ним не прилетить космічний корабель* (Л. Письменна).

2. *присл.* Поки (у 3 знач.). *І повелів: бурхатимеш от поти, оттут межа твоїм сердитим хвилям* (Сл. Б. Грінченка); *Та от і я: і я була на усе село дівка. Не то що по селу славилася, та й приїжджаючі* [приїжджі] *пани, як уздрять мене, так аж з коляси от поти вилізе, та дивиться, та хвалить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Мені набридла війна і солдатчина аж поти, — він, видно, показав рукою на горло* (В. Гжицький).

3. *спол.* Поки (у 4, 5 знач.). *Поти вона чистила чоботи, Мар'я мовчки прибиралася, підбирала свою розкуйдану косу, підсмикала пом'яту спідницю* (Панас Мирний); *І тобі колись було і добре, і тепло, і тебе вітали, поти випили й виссали все, що було доброго — красу, вроду, немилосердно стоптали і вигнали на улицю пропадать* (С. Єфремов).

ПОТИЖЕ́ННИЙ, а, е, *діал.* Потижневий. *Потиженна платня.*

ПОТИЖЕ́ННО, *діал.* Присл. до **потиже́нний.** *А ціни і не сказав* [хазяїн], *почому платитиме Трохимові, чи у день, чи потиженно* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОТИЖНЕ́ВИЙ, а, е. Який здійснюється щотижня, укладається на тиждень і т. ін. *Програма предмета подає перелік розділів і тем та розрахунок годин на курс навчання юнаків і дівчат з різним потижневим навантаженням* (з наук. літ.); *Режим праці поварів складається з потижневого виходу на роботу й позмінного* (з навч. літ.).

ПОТИЖНЕ́ВО. Присл. до **потижне́вий.** *Для підвищення ефективності управління грошовими коштами складається касовий бюджет, у якому плануються зазвичай на пів року вперед (помісячно або потижнево) усі надходження* (з навч. літ.); *Деякі економісти, політологи, соціологи прогнозують на три, чотири, п'ять місяців уперед, але, я вважаю, зміни йдуть потижнево залежно від того, як розвиватиметься ситуація* (з газ.).

ПОТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пoти́кати.** — *От морда! — Що морда, — шепотів другий, — а ніс! — Я бачив у шевця такий самий копил. Він був теж потиканий шпильками, як цей ніс* (І. Микитенко); *Голуб'ятня була вся потикана тими кілочками. Що й казати, ризикував Алі дуже — якби кілочки не витримали його, він би по куполу голуб'ятні покотився на дах сарая* (Ю. Логвин); // **поти́кано,** *безос. пред. Їй ударило в вічі ранкове сонце, .. і дівчина примружилася: дерева було потикано ясно-зеленими світлячками* (Валерій Шевчук).

ПОТИ́КАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Тикаючи *(див.* **ти́кати**[1] 1), зробити заглибини в багатьох місцях. *Де-не-де трапиться слідок — ніби хто потикав трьома пальцями, складеними пучкою, — ланцюжок на снігу — то нишпорив колонок* (І. Багряний).

2. *що і без прям. дод.* Встромити, впихнути багато чогось у середину, у глиб чого-небудь. *Так рідко посходив* [часник], *наче нечистий кіллям потикав* (Номис); *Потикати цибулю в землю.*

3. *у що, у чому, чим.* Тикати (у 1–7 знач.) якийсь час, ткнути кілька разів. *Дядько одходить трохи, повештається навколо, потикає в боки деяких конячок і наче зовсім ненавмисне опиниться коло вороненької* (В. Винниченко); *Ми спробували потикати ручкою приблизно в те місце, куди тикав механік, але нічого не виходило* (П. Загребельний); *Аннушка.., піднявши мою сорочку, потикала прямими пальцями під ребро* (В. Рубан); — *Ласкаво прошу до мого дому! — Майнес робить смішну міну й жестом запрошує нас увійти, перед тим трохи потикавши ключем у замку* (І. Карпа).

ПОТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОТКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.:* ◊ **Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти** *і т. ін.)* / **не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти** *і т. ін.)* **но́са** *див.* **пока́зувати; Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай** *і т. ін.)* **но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со)** *див.* **су́нути.**

ПОТИ́КАТИСЯ[1], поти́каюся, поти́каєшся *і* поти́чуся, поти́чешся, **ПОТКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся; *наказ. сп.* ти́кайся *і* ти́чся; *док., розм.* Тикатися *(див.* **ти́катися**[1]) якийсь час, ткнутися кудись кілька разів. *Звільнений з роботи в комунгоспі, Ельясберг потикався в інші установи міста й таки змушений зломити особисте, принизитися до прохання на працю до того ж Мухтарова* (Іван Ле); — *Головне, не думати, що ви загнані в кут. Завжди можна обернутися, потикатися в глухі мури, знайти двері, постукати, і їх відчинять* (С. Талан); *Ще сліпе кошеня потикалося в кішку, шукаючи їжі* (із журн.).

ПОТИ́КАТИСЯ[2], аюся, аєшся, *док., розм., рідко.* Тикатися *(див.* **ти́катися**[2]) якийсь час. *Почервонів іще дужче Василь. — Так і ти... і тобі заздро, що город ширший у мене? — визвірись на Остапчука. — Не тикай!.. З ким ти потикавсь? — Остапчук до нього* (А. Тесленко).

ПОТИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОТКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* 1. Приходити, прибувати куди-небудь, до когось, з'являтися (у 1 знач.) кудись. — *Як ти його* [сина] *визволиш? А не визволиш — додому й не потикайся!* (Панас Мирний); *Вже тіуни .. ходили по Подолу й Оболоні тільки з гридьбою* [гриддю] *й зовсім не потикались туди вночі, там чимдалі гостріше й прилюдно ганили воєвод, бояр, тіунів, князя...* (С. Скляренко); *Там добре, де нас нема, .. а куди ми поткнемось, так і попсуємо* (Номис); *Поткнувсь я в ліс — і драла дав, Бо з переляку чуб піднявся...* (Л. Глібов); *Загине всякий, хто до нас Поткнеться як агресор* (С. Воскрекасенко); // Намагатися проникнути куди-небудь. *Улянка лишилась позаду, бо якийсь парубок одсунув її ліктем, і вона вже не зважилась більше потикатись у натовп, а пішла в куток* (Леся Українка); *М'яч метався по стадіону, немов ошпарений, то потикався в одні, то в другі ворота, то летів кудись вбік, інколи досягав навіть трибун* (Ю. Збанацький); *Кий стиснув кулаки. Справді, вночі не потикайся — собачня здійме такий ґвалт, що й не радий будеш* (В. Малик); *Відколи я заґаздував у лісовому видолинку, велика звірина сюди не потикалася навіть уночі* (М. Дочинець); // Пробувати (у 3 знач.), намагатися зробити що-небудь. *Він і не пробував навіть обстоювати за законом, братом поставленим, і не потикався опам'ятати нарід, бо сам чув, що нічого з того не вийде* (Г. Хоткевич); *Опівночі Віктор вискочив з Ляулиної веранди наче шалений. Потикався завалити мізерний тинок понад трояндами, квітником. Кортіло йому ринутися на гору й бігти додому* (Олекса Ізарський); *Поткнувся* [букініст] *Гоцикові подарунок на згадку про Севілью шукати* (Люко Дашвар); // *тільки док.* Піти, податися куди-небудь. *Підскочив Вовк і до Кота мовляє: .. — Чи чуєш гомін той? За мною то женуться!.. Котусю-батечку! Куди ж мені поткнуться?..* (Л. Глібов); // Намагатися, пробувати влаштуватися де-небудь на роботу, навчання і т. ін. *Якщо ви не вмієте танцювати, як хороша балерина, не потикайтеся на сцену* (О. Довженко); *З такими знаннями, як у нього, нічого й потикатися в університет* (Григорій Тютюнник).

2. *перев. док.* Звертатися до кого-небудь, кудись з проханням, пропозицією і т. ін. — *До нашого начальника можна й не потикатися, однаково з того нічого не вийде* (В. Собко); *До директора не потикалися з побіжними справами, йшли до начальника свого відділу* (М. Дашкієв); *Ще треба спробувать поткнутись в "Мир божий" або в "Вестник Европы" (більше нема куди, властиве), поки ще за мене не до решти забули в російській журналістиці* (Леся Українка).

3. *діал.* Спотикатися (у 1 знач.). *Ішла* [Варвара], *трохи потикаючись, і говорила сама до себе* (Л. Мартович); *Ой поткнувся Нечаїв кінь на малу тичину* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **Куди́ (де) не ткни́ся (не поткни́ся, не поткне́шся** *і т. ін.)* *див.* **ти́катися**[1]; **(1) Не потика́тися на о́чі** *кому* — уникати зустрічі, не зустрічатися з кимсь, не з'являтися до когось, де-небудь. *Я цілісінький день не їла і нікому на очі не потикалась* (Ганна Барвінок); *Може, вона ще стільки ж не потикалася їй на очі, коли б не трапилась щаслива нагода* (Л. Юхвід); **(2) Поткну́тися / потика́тися на о́чі** *кому* — зустрітися з ким-небудь, з'явитися перед кимсь. *Поткнешся панові на очі: — Хто сінокіс ізгарцював?* (І. Манжура); *"Де він зараз? — з тривогою подумала вона. — Ховається? Боїться хлопцям на очі поткнутись! Чудило!"* (В. Близнець).

ПОТИ́ЛИЦЯ, і, *ж.* Задня частина голови над шиєю. *На потилиці очей нема* (Номис); *Глибокі зморшки на щоках, на лобі, поморщена темна потилиця од гарячого сонця, грубі руки — все це ніби казало, що йому важко жилося на світі* (І. Нечуй-Левицький); *На потилиці в забитого виднілася глибока рубана рана, яка геть обкипіла чорною кров'ю й засохла* (І. Білик).

Да́ти (затопи́ти, загили́ти, втелю́щити *і т. ін.)* **по поти́лиці** *див.* **дава́ти.**

◊ **Ви́пхати в плечі́ (в поти́лицю)** *див.* **випиха́ти; Наклада́ти / накла́сти в поти́лицю** *див.* **наклада́ти; Натовкти́ [під] боки́ ([в] поти́лицю)** *див.* **натовкти́; Не в ті́м'я (не в поти́лицю,** *рідко* **не гвіздко́м) би́тий** *див.* **би́тий; Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю** *див.* **поба́чити; Погна́ти / гна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї** *і т. ін.)* *див.* **погна́ти; Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю)** *див.* **пока́зувати; Чу́хати / почу́хати поти́лицю** *(рідше* **го́лову, чу́ба, чупри́ну** *і т. ін.)* *див.* **чу́хати.**

ПОТИ́ЛИЧКА, и, *ж.* Пестл. до **поти́лиця.** *Наміточка новенька, потиличка голенька* (Сл. Б. Грінченка); *Ураз опинилася* [Софі] *проти дзеркальця, обертається бочком, обертається другим, повертається потиличкою й стоїть проти мене вже* (Марко Вовчок); *Коли Дарка, підтримуючи за потиличку, тулила до себе те приємне тільце, вона відчула дивне враження, ніби Славочка не тільки сестра її. Була хвилина, коли Славочка здалась її дочкою* (Ірина Вільде).

ПОТИ́ЛИЧНИЙ, а, е. Прикм. до **поти́лиця.** — *Травма черепа — розкол у потиличній частині, геморагічний крововилив, струс мозку...* (Ю. Мушкетик); *Настас мусив підскочити й двічі-тричі вдарити гостряком ножа в найчутливіше місце — в потиличний виямок за валиком рогів, оглушити звіра* (І. Білик); *Розум ще тіпається, стискаючись, мов гумовий м'яч, від потиличного болю* (О. Ульяненко).

ПОТИ́ЛИЧНИК, *заст.* **ПОТИ́ЛИШНИК,** а, *ч., розм.* Удар рукою по потилиці; запотиличник. *Один шляхтич .. крикнув до Ганжі: — Ти лайдак! .. Тобі сам Бог призначив мені чоботи здіймати, а мене Бог призначив, щоб тобі в потилицю потилишники та в боки та в спину стусани давати* (І. Нечуй-Левицький); [Олімпіада:] *Піди ти та присмири отого невігласа Якова. З якої це причини він задумав святим хлібом у твар жбурляти.* [Єлисей *(іде)*:] *Він діждеться від мене потилишника* (М. Кропивницький); *Цілі ночі їм доводилося місити пухку здобу, а пекарі ніколи не шкодували потиличників та ляпасів* (О. Іваненко); *Схопилися, як обпечені, щоб дременути світ за очі, але розгніваний скляр встиг вліпити нам по такому міцному потиличнику, що ми полетіли сторчака в кропиву* (А. Дімаров).

Надава́ти книшів (поти́личників, плескачів *і т. ін.)* *див.* **надава́ти[1].**

◊ **Відва́жувати / відва́жити поти́личника** *див.* **відва́жувати; Годува́ти (частува́ти) / нагодува́ти (почастува́ти) поти́личниками** *див.* **годува́ти; Да́ти / дава́ти запоти́личника (поти́личника)** *див.* **дава́ти; Діста́ти по шиї (поти́личника)** *див.* **діставати; Нагоро́джувати / нагороди́ти штовхана́ми (стусана́ми, поти́личниками** *і т. ін.)* *див.* **нагоро́джувати[1]; Роздава́ти / розда́ти поти́личники (стусани́, штурхани́** *і т. ін.)* *див.* **роздава́ти[1].**

ПОТИ́ЛИШНИК *див.* **потиличник.**

ПОТИНЬКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потинькува́ти.** — *Є добра глина, цеглу з неї роблять... І біла глина є. — А чому ж хати чорні, не потиньковані? — Та то ж дощі пообмивали* (А. Шиян); *На розі темніли ще не потиньковані мури нової оселі, яку Гіпербол зводив для скіфського басилевса* (І. Білик); *Розплющивши вранці очі, я вгледіла над собою .. у веселенький світло-зелений колір потиньковані стіни* (О. Забужко); // **потинько́вано,** *безос. пред. Будинок має цегляні стрічкові підмурки. Зовні й усередині стіни потиньковано* (із журн.).

ПОТИНЬКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **тинькува́ти.** *Ганна потинькувала глиною, потім крейдою побілила стіни* (С. Скляренко); *Автолавка привезла дешевенький одяг переселенцям. Торгують біля клубу, що розташувався в старій церкві, з якої зняли хрести, полагодили діряві куполи, потинькували, облаштували зали для танців і для кіно* (В. Яворівський).

ПОТИНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* 1. Тинятися (у 1 знач.) якийсь час; побродити. *Прочитали собі по складах "Енеїду" та потинялись коло шинку, та й думають, що от коли вже ми розпізнали своїх мужиків* (Т. Шевченко); *Літак робив посадку в Далласі, і Лукас, потинявшись в безмежжі гігантської споруди аеропорту, вирішив купити собі крислатий техаський капелюх* (П. Загребельний); *Сергій ще трохи потинявся по двору, нарвав на завтра поросяті ботвини, а тоді подався на Грузилівку* (Ю. Мушкетик); // Жити в нестатках, у злиднях якийсь час, не маючи постійного притулку, сталого заняття, роботи. *Не один уже місяць Гайсин тиняється в цьому місті без діла й пристановища, потиняється і ще* (П. Панч).

2. Піти, поїхати і т. ін кудись; податися (у 1 знач.). *Пилип .. взяв з-під лави сокирчину і, заганяючи качки, потинявся до комори розбивати бочівку з пивом* (І. Керницький); *Стара довго кивала головою. Пересунувши каптур у пазусі, врешті потинялася кудись у той бік, куди сонце йшло* (Г. Колісник); // Побувати в різних місцях, поїздити по світу. [Храпко:] *Думав: вижену* [сина] — *потиняється, потиняється та й вернеться додому, поклониться батькові* (Панас Мирний); — *І я чекаю свою жінку й сина, — підхопив Маркович. — Потинялися ми вже з нею досить, аж два роки за кордоном. Тепер вона в Італії* (О. Іваненко); *Король кілька днів потинявся портовими корчмами і з'ясував, що є підпільний ринок матроської праці* (В. Кожелянко).

ПОТИ́Р, а, *ч., рел.-церк.* Чаша або келих, якими користуються під час виконання християнських релігійних обрядів. *Дяк Ісая ніс у руці потир, накритий вишиваною серветкою* (Р. Іваничук); *Міщило перелічував далі: скільки в Софії дверей срібних, скільки мідних, скільки кедрових, скільки дискосів, чаш, потирів* (П. Загребельний).

ПОТИРА́ЖНИЙ[1], а, е. Який підготовлюють, здійснюють, виконують і т. ін. за тиражами *(див.* **тира́ж[1]);** установлений, розрахований на кожний тираж. *Сума потиражного виграшу.*

ПОТИРА́ЖНИЙ[2], а, е. Який підготовлюють, здійснюють, виконують і т. ін. за тиражами *(див.* **тира́ж[2]);** установлений, розрахований на кожний тираж. *Через тонкощі авторского права поету, який написав тексти для пісень кінофільму, відмовили у виплатах потиражної винагороди як кінопрокат, так і судові інстанції* (із журн.).

ПОТИРА́ЖНО[1]. Присл. до **потира́жний[1].** *Погашати потиражно облігації позики.*

ПОТИРА́ЖНО[2]. Присл. до **потира́жний[2].** *При збільшенні тиражу прямі витрати на друк видання змінюються прямо пропорційно (за умови виплат гонорару потиражно — пропорційно тиражу видання)* (з навч. літ.).

ПОТИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потира́ти.** *Дітвора .. забавлялась ловленням дрібних рибок на гачки, зроблені вдома з простого дроту й загострені при допомозі потирання об м'який камінь* (І. Франко); *Патлання волосся, потирання рук, такий характерний для нього жест зникав, і разом із ним немовби зникала одна вдача людини і на її місце з'являлася друга* (Ю. Смолич); *Він, утім, чекав якогось інтимного знаку уваги з її боку, на зразок ніжного потиску руки під столом або потирання ніжкою об його ногу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він нервово почухав помітну лисину, з'їхав долонею на обличчя, закінчивши енергійним потиранням лоба та носа* (Г. Вдовиченко); *Пісня про сироту, що поневіряється в людях, зразу сп'янила Тараса. Сам сирота, що зазнав уже людського глуму й потирання, він так і прикипів до місця* (С. Васильченко).

◊ **(1) Чужи́м рука́м на потира́ння** — на знущання комусь. *З малих літ кохала-годувала* [вдова трьох синів], *Чужим рукам на потирання не давала, Слави-пам'яти сподівалась* (з думи).

ПОТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *що.* Терти злегка або час від часу. — *Біда з старим — не дає волі та й годі... — зітхнувши і потираючи лоб, жалівся Власов* (Панас Мирний); *Ось професор зайшов. Потирає від холоду руки* (І. Муратов); *Розмовляючи і п'ючи пиво, Пічман весь час потирав долонею свою лисину, немов хотів її нагріти* (В. Собко); *Бумблякевич пройшовся по кімнаті, задумливо потираючи бороду* (Ю. Винничук); // *у сполуч. зі сл.* руки. Кілька разів проводити долонею по долоні, переважно виражаючи хвилювання, задоволення і т. ін. *Карпо Петрович потирав руки, як добродушний ведмідь перед уликом меду* (М. Коцюбинський); *Діти .. загомоніли, підскакуючи на партах, потираючи від радості руки* (І. Цюпа); *Вдоволено потираючи руки, Олів'єро пройшовся по двору* (Ю. Бедзик).

2. *перев. ким, також у сполуч. зі сл.* руки, *перен., розм.* Знущатися з кого-небудь, зневажати когось. *Дука щасливий не спить .. Любо йому у теплі вигріватися, Смішки справляти з гістьми, Любо йому у розпусті купатися, Вік потирати всіми* [всіма] (П. Грабовський); — *А доки вони нами руки потиратимуть? Ми їх не чіпаємо, ми до них не лíземо, а вони? Що вони з нас кров точать?* (О. Гончар).

◊ (1) **Потира́ти ру́ки** — виражати радість, задоволення і т. ін., також зловтіху від розгортання подій певним чином. *Далебі, слідчий тішиться з цієї нагоди, десь потираючи руки* (І. Багряний); *Я так як чую з днів пізніших оте презирливе: ага, це ж він підписувавсь — підніжок, чиєсь милості слуга! Лигавсь з боярами товстими, лукаво руки потирав* (Л. Костенко); *Стратон Стратонович далі підливав масла в огонь. Глибоко в душі він уже переможно потирав руки, однак супротивник ще не здавався, закріпившись на останньому рубежі* (О. Чорногуз); *"Хе-хе, — я подумки потирав руки, розкусивши її макіяж, — знаємо ваші штучки!" У кафе була тьма нагод наспостерігатися за офіціантками, так що ази бойового малюнка я, вважай, здобув* (Любко Дереш).

ПОТИ́РАЧ, а, *ч., заст., рідко.* Той, хто потирає (у 2 знач.) ким-небудь. *Ой потирай, потирачу, коли тобі довелося, а я буду коритися, коли мені горе нялося* [йнялося] (Сл. Б. Грінченка).

ПОТИ́РИТИ, рю, риш, *док.* 1. *кого, що, розм.* Тирячи (у 1 знач.), потягти, понести. *Вовк украв з отари овечку і потирив до собаки; положив йому вівцю, а сам знов подався на роздобутки* (з казки); *В одежі чорній, байдуже, Носильники рядами Тебе* [старчиху] *потирили, — і вже Ти опинилась в ямі* (П. Грабовський); [С е л и х в о н:] *Бухветчик* [буфетник] *знов украв три срібних ложки .. Передав жінці, а та вже потирила їх додому* (М. Кропивницький).

2. *кого, що, фам.* Стирити (про все або багато чого-небудь). *Злодії бігають .. та пробують замки від кожної кватири, щоб все до цурочки звідтіль потирить* (Т. Осьмачка).

3. *що, розм., рідко.* Те саме, що **шпурну́ти.** *Враз засвітилися вогнем старечі очі, — Схопився, шапку об землю потирив* (І. Багряний).

ПО́ТИСК, у, *ч.* Дія за знач. **поти́снути, поти́скувати, потиска́ти** 1. *У потиску зустрілись дружні руки* (М. Рильський); *Федір Іванович, спіймавши руку дівчини, міцно потиснув її. І на відповідь відчув такий же міцний потиск її маленької твердої руки* (А. Головко); *Юнак почав продиратися вперед, мовчки відповідаючи на прощальні потиски рук друзів* (М. Дашкієв); *Вандин почерк став для мене тим самим, що змовницький потиск руки* (Р. Андріяшик).

ПОТИСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потиска́ти.** *Майор простягнув руку, і Данило відповів на міцне, сердечне потискання* (О. Копиленко); *Добрянський традиційно цмокнув її в щоку, таке привітання між чоловіком і жінкою зрозуміліше, аніж сухі кивання голови та пролетарське потискання руки* (А. Кокотюха); — *Максим, — відрекомендувався Великий Майстер. Пітер і Командор у свою чергу назвали себе. — Поліна, — білявка простягнула обвішану перснями руку для цілунків і потискань* (В. Єшкілєв); *Дитині варто спробувати на образливі слова реагувати хоча б легкою усмішкою і потисканням плечей, мовляв, що ти таке кажеш?* (з газ.).

ПОТИСКА́ТИ *див.* **поти́скувати.**

ПОТИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поти́скувати.** *Якщо парки — це обійми Києва, то центр міста можна порівняти з діловим потискуванням рук або з розштовхуванням ліктями* (Л. Денисенко); *Марко взяв її за лікоть і міцно стиснув. Потім потис кілька разів усією рукою, а після цього лише великим пальцем. Вона не розуміла, в чім річ. Потискування продовжувалось* (М. Трублаїні); *Звістку про політ у космос вони зустріли байдужим потискуванням плечей* (Ю. Мушкетик).

ПОТИ́СКУВАТИ, ую, уєш, **ПОТИСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОТИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* поти́снув, нула, ло *і* поти́с, ти́сла, ло; *док.* 1. *що.* Стискати (чиюсь руку, пальці) на знак привітання, знайомлячись або виражаючи які-небудь почуття. *Тіна мовчки підходить до Макса й дитячим жестом подає йому руку. Макс, не встаючи, потискує тверді, шорсткі пальці* (В. Винниченко); *Михайло роблено усміхався, потискував руки, відповідав на привітання* (О. Бердник); *Тамара подала своєму несподіваному учневі руку. Обережно потиснув її Петро* (Д. Бузько); *Я підбіг до Афоньки і міцно потиснув його зашкарублу, здорову, як у ведмедя, долоню* (Б. Антоненко-Давидович); *Із штурвальної рубки зійшов капітан, Мені руку потис, як другу* (Л. Забашта).

2. *тільки док., кого, що, на кого — що, діал. за кого — що, розм.* Натиснути на кого-, що-небудь; трохи або злегка стиснути щось. *Я потисну на вас, як тисне снопами наповнений віз* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Притулився* [Дмитро] *плечем до ноги Марусі і м'яко її потис* (Г. Хоткевич); *Зачувши в сінях перед кухонними дверима всередині плач, спинилася* [Марійка] .. *Вона потиснула за клямку й увійшла досередини* (О. Кобилянська); *Алебастрова, з очима кольору небесної блакиті лялька, коли їй легенько потиснути пупчика, сором-ливо пищала* (Я. Качура); *Він став, поклав свої дужі широкі долоні на Петрусеві плечі, легенько потис, заглядаючи в очі* (К. Гриб); * Образно. *Лихо, як ніченька, чорне Так тебе часом огорне, Так тебе всього потисне, Що не дивився б на світ...* (П. Грабовський); // *перен.* Гуртом, штовхаючи один одного, піти кудись. *Казань відбулася перед церквов* [церквою] .. *Гуцули потисли туда* [туди] *і збилися такою лавою, що нею хиляло, як хвилею на морі* (Г. Хоткевич); // *перен.* Наступаючи, відтіснити супротивника із зайнятих ним позицій. — *Фашисти лютують, напирають, як оскаженілі, хотять* [хочуть] *вибити нас із захоплених позицій. І таки потиснули* (І. Цюпа); *Скіф потиснув кіммерійця, скіфа витіснив сармат. Ще в віках пильніш порийся — гот сармата тис назад* (Д. Білоус); *Онисимів полк перекинули до Гусятина, згодом — до Львова. Але у Львові вже були поляки. Армія Галлера потиснула полк до Тернополя* (Р. Андріяшик).

3. *у сполуч. зі сл.* плечима, *розм.* Піднімати й опускати плечі на знак нерозуміння, здивування і т. ін.; знизувати *(див.* **зни́зувати**[2]*).* *Піня потискував плечима, але, натурально, не міг мовчати в такій відповідальній справі* (В. Винниченко); *Дивувався й Оксен постійним вимогам Дороша відпустити Павла для роботи на фермі. — Ну що ти в ньому побачив? — потискував плечима Оксен* (Григорій Тютюнник); — *То ваша знайома чи родичка? Він тільки потис плечима* (Іван Ле).

4. *перен., розм.* Лютішати, дужчати (про мороз, холод і т. ін.). *Мороз потискав, мов скажений; у повітрі літали малесенькі платочки снігу* (І. Франко); *Однієї ночі потис морозець, і розкисле болото закостеніло* (О. Маковей); *Бувало, як у днину пригріє сонце, а в вечір потисне мороз, то Олімп стає подібний до казкової скляної гори* (Б. Лепкий); *Коли на рідній обійсті замість хати й хазяйства знаходили саме згарище, люди зітхали і, поки ще не потисли перші морози, будували халабуди чи копали землянки* (А. Кокотюха).

ПОТИ́СНУТИ *див.* **поти́скувати.**

ПОТИ́СНУТИСЯ, нуся, нешся; *мин. ч.* поти́снувся, нулася, лося *і* поти́сся, ти́слася, лося. 1. Док. до **ти́снутися** 1. *Чемно попросив* [незнайомий] *когось там потиснутися, поклав під стіну чемодан, всадовив .. Ганну і сам усівся поруч* (В. Козаченко); *Площа в Хусті невелика, частину її зайняв пам'ятник з трибуною, і панству довелось потиснутись — до костьолу в один бік і до банку — в другий* (С. Скляренко); * Образно. *Сьогодні печаль потиснулась у землянці Ганни Безсмертної; радість веселою ластівкою шугала, тріпотіла над матір'ю* (М. Стельмах).

2. Док. до **ти́снутися** 2. *Народу в залі не поменшало; ті, що опізнилися до початку і чекали без місця за дверима в коридорі, потислися й собі досередини* (Ю. Смолич); *Спустили вони в море човна, куди кинулися зразу всі старші, більше на ту вутлу посудину, ніж на дірявий корабель, уповаючи, та слідом за ними потислися до човна і всі інші* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОТИХЕ́НЬКО *див.* **потихе́ньку.**

ПОТИХЕ́НЬКУ, *рідко* **ПОТИХЕ́НЬКО,** *присл., також у сполуч. з присл.* помаленьку, *рідко* помаленько, *розм.* 1. Дуже тихо, неголосно; тихенько. *Гей, покинув я дівчину, На плече бурхнув свитину, Тричі свиснув потихеньку, Пихнув люльку коротеньку* (Я. Щоголів); *Щохвилини маленькі струмочки води текли з мурів, потихеньку, помаленьку, ледве чутно цяпали по цегляній долівці* (Грицько Григоренко); — *А де той слушний час? — Запитай вітра в полі. — Та ще й потихеньку, щоб хто не підслухав, бо спина буде бита* (І. Пільгук); *Старий індіянин щось чаклував біля тіла свого молодого товариша, оповивав його листям, туго обв'язував ліанами й потихеньку щось наспівував* (І. Білик); // Без шуму, нечутно. *Прийшов* [Еней] *к Троянцям помаленьку І крався нишком, потихеньку* (І. Котляревський); *Він ті кущі потихеньку прогорнув — сидить дівчина на лавочці* (Марко Вовчок); *Коли мати засинала, Гнат потихеньку вставав з постелі, а за ним нечутно піднімався Іван* (С. Чорнобривець).

2. Непомітно для кого-небудь; так, щоб інші не знали; таємно. *Соломія потихеньку сказала матері, що Роман має на думці її сватати; мати не втерпіла і сказала потихеньку Филонові* (І. Нечуй-Левицький); — *Щоби підозрівати в нього агента чека — для цього він задурний. Коли б він записував прізвища з якоюсь іншою ціллю, то робив би це потихеньку, щоб ніхто не знав* (Ю. Горліс-Горський); * Образно. *Справжній митець увіходить у мистецтво не потихеньку, не пролазить у шпарку, .. а йде сміливо, відверто* (П. Загребельний).

3. Не поспішаючи, повільно. *Кобилку зараз зупинив* [козак], *.. Поплівся стежкою ходою, потихеньку* (Є. Гребінка); *Побігли мої собачки у ліс, а я потихеньку за ними* (Г. Хоткевич); [Павленко:] *Та скоріше, скоріше...* [Березняк:] *Я люблю все робити потихеньку-помаленьку* (Є. Кротевич); *Нервове напруження раптом спало, і я потихеньку пішов по сліду, що його залишив у повітрі незнайомий* (І. Багмут); *Вони пили пиво, потім замовили ще маленьку пляшку рому і потихеньку смакували його з кока-колою та льодом* (Ю. Покальчук); // Поступово, потроху, мало-помалу. *Під Гаєм хтось Огонь покинув .. Вітрець моторненький прилинув І потихеньку роздував* (Л. Глібов); — *А далі, брате мій, потихенько, помаленько почав я укоськувать її...* (М. Коцюбинський); *Помаленьку-потихеньку та з усім і справилася* [Степанида] (І. Рябокляч); *Зозуленька сивенька в садочку неспроста весь вечір потихеньку доточує літа* (В. Багірова).

4. Не сильно, злегка, трохи. *Рука потихеньку щеміла* (Ю. Яновський).

ПОТИХЕ́СЕНЬКУ, *присл., також у сполуч. з присл.* помалесеньку. Пестл. до **потихе́ньку.** *Як заграєш потихесеньку — Серце мре, А мене всю молодесеньку Сум бере* (Микола Чернявський); *Я .. потихесеньку відчинив сінешні двері, ще тихіше зачинив їх за собою, ступив за поріг у холодні розіскрені сніги, під яскраве зимове сонце, жадібно вхлинув повітря* (П. Загребельний); *Налапала* [Оксана] *поночі засув і що то вже довго його двигала, потихесеньку та помалесеньку* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Ялина:] *Не тисни, навісний, — Помалесеньку! Ой цілуй та милуй Потихесеньку* (С. Руданський); *Взяв Олександер свою супутницю під руку, повів потихесеньку далі* (В. Барка); *Паровоз вугілля й воду вже набрав і — чах-чах-чах! — потихесеньку підходить до состава на путях* (Н. Забіла).

ПОТИХЕ́СЕЧКУ, *присл.* Те саме, що **потихе́сеньку.** *Усе округи дуже тихо було: чутно тільки порошать* [порошить] *листя під віконечком, та леління води річкової коло млина, та десь недалечке хтось потихесечку дитину люляв* (Марко Вовчок).

ПОТИХІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **тихі́шати.** — *Так йому й треба .. Як відлежить* [Іван], *може, потихішає* (А. Свидницький); — *Ніхто, окрім вас, тут не винен... — метикувала Куцапова покійно, щоб допекти йому. Верецький потихішав* (М. Грушевський).

ПОТИ́ХО, *присл., діал.* Тихо. *Тілько сови посідали Собі на коморі, Та хто зна що межи собов* [собою] *Потихо говоря* [говорячи], *Може, собі нагадують, Як колись-то було На волоській Буковині?* (Ю. Федькович); *Моя мама потихо, аби батько не чув, намовляла мене, аби я не вчився і в цей спосіб вернувся назад додому* (В. Стефаник); *Нікович кинув оком на Штранцінгера й питав шепотом Добровського: — Чи сліпий також хоче жити? — Запитай радше, чи сліпий живе?.. — відповів потихо Добровський* (О. Турянський); *Здоров'я моє поправляється. За два тижні певно вже хоч потихо, а ходитиму* (М. Коцюбинський).

ПОТИХО́НЯ, і, *ч. і ж., рідко.* Тиха людина; тишко. *В потихонях чорт сидить* (прислів'я); *Марлена, гарна своєю бадьорістю, під вечір здавалася вже ображеною потихонею* (Олекса Ізарський).

ПОТИ́ХУ, *присл., також у сполуч. з присл.* п о м а л у. Те саме, що **ти́хо** 1; потихеньку. *Фурман потиху гукнув в темряву, і з переднього воза відгукнулося кілька голосів* (Олесь Досвітній); *— Цить, Прокопе, діти сплять. — Я ж потиху. — Ти розкричався, Прокопе* (Р. Андріяшик); *Остап з Соломією потиху спустили пліт на річку* (М. Коцюбинський); *Славко сповільнював крок, очікуючи товаришів. Пробиралися над прірвами потиху, не дивлячись у запаморочливу глибінь* (О. Бердник); *Тут помітили мене люди і помалу-потиху хто куди від огорожі* (І. Муратов); *Нога тонула в м'якім дорогім килимі, блідо-рожеве світло потиху лилося з ліхтаря* (Г. Хоткевич).

ПОТИ́ХШАТИ, аю, аєш. Док. до **ти́хшати.** *— Треба завтра раненько-раненько прийти косити, — оглянувся навкруги Варивон, і голос його потихшав* (М. Стельмах); *Голос його, високий на початку фрази, потихшав у її кінці* (Валерій Шевчук); *Вітер потихшав, не так дме* (Є. Гуцало); // *безос. У класі потихшало.*

ПОТИ́ЦЬКАТИ *див.* **потицяти.**

ПОТИ́ЦЯТИ, яю, яєш, **ПОТИ́ЦЬКАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. *що.* Тицьнути що-небудь усім або багатьом. *З серця смикнула* [Катерина] *завіску на суднику, аж обірвався мотузок, потицяла в руки* [дітям] *чашки* (Ю. Мушкетик).

2. *чим, у що і без дод.* Тицяти якийсь час; тицьнути кілька разів. *Антон в'яло потицькав щіточками в полотно, однак від цього портрет до завершення не просунувся* (І. Волошин); *Малюк аж одвернувся од мене. І знову став тицяти в ту ж кнопку, що й перед цим. От дивак! Ну, хай потицяє, доки набридне* (А. Дімаров); *— Учора воно професор. Сьогодні — суччя рубає, аж гай шумить. Були такі, хто мені свої професорські регалії тицяв... Ну, не так, щоб сильно тицяв, не дуже-то й потицяєш мені...* (А. Кокотюха).

ПО́ТИЧ, *присл., розм., рідко.* 1. Перечіпляючись об щось ногами, спотикаючись. *— Оставайте здоровенькі, Рідна моя ненько, Та й не плачте! Я, чей, верну; А коли загину... — Не доказав. Вийшов потич...* (Ю. Федькович); *Ходить потич, наче п'яний.*

2. Униз головою. *Упасти потич і розбитися.*

ПОТІ́К, то́ку, *ч.* 1. Річка (перев. невелика), струмок зі стрімкою течією. *Гори піднімаються все вище та вище. Вони перетяті й перерізані подекуди вузькими балками, в котрих шумлять прудкі гірські потоки* (І. Нечуй-Левицький); *Не дивуйте, що думи глибокі Будять речі та сльози пекучі, — Так напровесні дзвінкі потоки Прудко, гучно збігають із кручі* (Леся Українка); *Холодну осінь пам'ятає він Тут, на Мечетці, на малім потоці* (Л. Первомайський); *Абсолютна класика: швидкий гірський потік, біла піна, гострі каменюки, і жінка на одній із них з опущеними в воду босими ногами* (С. Андрухович); // Маса води, що стрімко тече. *Вода виступила з берегів і тисячними потоками розливалася по таборі* (І. Франко); *Високо кров з нього б'є, .. Так, як зітреться свинець і надколеться трубка фонтану, З отвору з свистом поринуть назовні довженні потоки, Кинуті натиском дужим* (М. Зеров); *Як меч, блищав в тьмі чорних крутоярів Потік Дніпра* (М. Бажан); * Образно. *Веселого квіту рожеві потоки Пливуть над шляхами і дзвонять життям* (М. Стельмах); * У порівн. *Каламутними потоками вступали окупанти на площі, розтікалися по околицях* (О. Довженко); // Маса якої-небудь рідини, що швидко тече, виливається звідкись. *З вікна видко Везувій. Увечері на вершку горять вогнем два потоки лави* (М. Коцюбинський); *— Знак! Знак мені! — закричала Маруся і залилася потоком теплих, вдячних, щасливих сліз* (Г. Хоткевич); *Вдалині висіла густа запона туману і хмар; перед вікном розкинувся моріжок з пошарпаними бурею кущами; їх щедро поливали дощові потоки, гнані вітром* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Трупи угледівши мертві й потоки пролитої крові, Мало не скрикнула няня .. Та Одіссей її стримав* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *чого, який.* Маса (повітря, світла, звуків і т. ін.), що поширюється звідкись, спрямовується кудись. *Із потоку гуків чулих Серенада виринала* (Леся Українка); *Крізь широкий і низький отвір прочинених дверей в сіни вливався могутній потік світла* (Л. Первомайський); *В могутньому промені вигріваються рослини, а потік прохолодного повітря освіжує їх* (В. Барка); *Сонце вибралося на самісіньку середину неба. Втомлене, розтеклося палючим блиском, ллє на землю потоки тепла, гасить спрагу в безкрайніх розливах ріки* (Ю. Бедзик).

2. *кого, чого, який, перен.* Велика кількість, маса кого-, чого-небудь, що рухається в одному напрямі. *По чорній землі, скритий у пітьму, пливе людський потік* (М. Коцюбинський); *Дивився я на Хрест отой Південний, На темну воду, на потік авто, Що мчиться бурею по узбережжю* (М. Рильський); *Жевріючі снаряди шугонули в довжелезний потік ворожого транспорту* (Є. Доломан); *Паніка, загальне сум'яття, хаос. Нарешті брама Бригідок відчиняється навстіж, і в неї рине потік дітей, жінок* (М. Андрусяк); // Безперервний рух, надходження великої кількості чого-небудь. *Дня пуску шахти чекав* [Соя], *як великого свята .. Потечуть тонни руди могутнім потоком...* (Д. Ткач).

3. *спец.* Тип виробництва з безперервним, послідовним виконанням усіх операцій певного виробничого процесу. *"Наше завдання в кооперації з іншими підприємствами Києва — забезпечити втілення в життя цього проєкту й уже найближчим часом поставити на потік виробництво власних київських трамваїв", — сказав голова міської адміністрації* (із журн.).

4. Велика група учнів або студентів, об'єднаних з певною метою (для занять, екзаменів і т. ін.). *На четвертому курсі мого навчання на іноземних мовах, на факультеті, де на цілий потік аж семеро хлопців, я зустріла Йостека* (Любко Дереш).

(1) Нескінче́нним (безпере́рвним, нестри́мним *і т. ін.)* **пото́ком** — безперервно, невпинно. *Пливе безперервним потоком антрацит у заводів огні...* (В. Сосюра); *На конвеєрі до його робочого місця подавалися нескінченним потоком невеликі гостроверхі балони* (Н. Рибак); *Блакитний хробак пасажирського состава зупинився перед тунелем, з якого нестримним потоком виривалися клуби пари й потоки води...* (О. Тесленко); **(2) Поті́к слів (че́мностей, приві́та́нь** *і т. ін.)* — невпинне, багатослівне мовлення. *З хисткої теми треба було звернути. Треба припинити потік чемностей оцього губатого дивака* (Іван Ле); *Вони мовчали, тільки інколи перемовляючись малозначними фразами, та ця мовчанка була для них значнішою і дорожчою за цілий потік слів* (М. Дашкієв); *— Ти це й так усе знав, — прошамкав Чарлі, ніяковіючи від потоку компліментів у свій бік* (Любко Дереш).

△ **(3) Інформаці́йний поті́к** — стабільний рух інформації, спрямований від джерела інформації до її отримувача й визначений функціональними зв'язками між ними. *Важливим напрямком у розвитку будь-яких форм самоорганізації, зокрема й громадянського суспільства, є вільне формування інформаційних потоків, можливість отримувати без жодних перешкод об'єктивну інформацію з різних джерел* (з наук. літ.);

(4) **Ла́вовий поті́к,** *геол.* — форма залягання лави, що вилилася з вулкана, яка характеризується значною довжиною і невеликою шириною. *У районах поширення вулканічного рельєфу звертають увагу на обґрунтування типів вулканогенних морфоструктур (вулканічні конуси, лавові потоки, попелові поля тощо), з'ясовують характер долавового рельєфу тощо* (з наук. літ.); *Лавовий потік, утворений ісландським вулканом Трьолладингʼя, сягає 120 кілометрів* (з наук.-попул. літ.); **(5) Пірокласти́чний поті́к,** *геол.* — потік суміші гарячих вулканічних газів, попелу та скельних уламків. *Після того, як пірокластичний потік виштовхується з вулкана, що вивергається, і досягає земної поверхні, він рухається по землі зі швидкістю, яка змінюється в діапазоні від десяти до сотень метрів за секунду* (з навч. літ.); **(6) Цифрови́й поті́к,** *інформ.* — послідовність кодових даних від джерела до споживача. *Потреба сучасних мереж у передачі і прийомі на одному терміналі різних трафіків обумовлює побудову цифрових моделів як двох незалежних блоків модулятора й демодулятора, що обробляють різні цифрові потоки* (з наук. літ.).

ПО́ТІЛЬ, *присл., заст.* Поти (у 1 знач.). *Покіль діда, потіль й хліба* (Номис); *Тридцять нас братів спряглося Превеликим горем, В побратимстві поклялося Перед Чорним морем — Потіль плавати й літати По морю й по полю, Покіль нас орел крилатий Водить за собою* (П. Куліш); *Султан повелів прив'язати Амброджуола десь на видноті і на спеці сонячній до стовпа, вишмарувати його медом і потіль не одв'язувати, покіль сам не впаде* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО́ТІМ, *присл.* 1. Після чого-небудь (для позначення послідовності в часі). *Всяк розумний по-своєму: один спершу, а другий потім* (прислів'я); *Коло осіннього Миколи, Обідрані, трохи не голі, Бендерським шляхом уночі ішли цигане* [цигани] .. *Ішли, ішли, а потім стали* (Т. Шевченко); *Дочка глянула на матір, потім на батька і знову перевела очі на матір* (Панас Мирний); *Урядник люто підняв нагайку, махнув нею в повітрі, потім скочив на коня, всадив в боки шпори і, як чорт, майнув од церковної огорожі* (М. Стельмах); *Він зняв з себе корону і одяг на Дюймовочку. Потім принц спитав, як її звуть і чи не хоче вона вийти за нього заміж і бути королевою над усіма квітами!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Через деякий час, іншим разом; згодом, пізніше. *Таким він зробився красенем невимовленним* [невимовним].., *що хто його уперше стрічав, то й стане перед ним й оніміє, і потім ніколи вже не зміг забути його обличчя красного* (Марко Вовчок); *Борців не лякають пригоди: Шлях, мочений кров'ю та потом, Нас виведе в панство свободи, Не нині, не завтра, так потім!* (П. Грабовський); *Вона довго складала гроші на газову колонку, а потім раптом узяла і вирішила купити ровер* (С. Андрухович).

2. Відразу за ким-, чим-небудь, услід за кимсь, чимсь (для позначення послідовності у просторі); далі. *Чисте незаросле місце то зужувалося* [звужувалось], *то місцями розходилось, ніби озерце, то йшло між очеретами, неначе широка річка, потім знову зужувалось* (І. Нечуй-Левицький); *Видко було, як цілим морем плили кудись ще зелені ниви, дев'ятсот десятин панського поля, що спускалося часом у балку, а потім здіймалося знову, як хвиля* (М. Коцюбинський); *Мимо поїзда, наїжаченого зенітками, миготіли лише німецькі дорфи* [села], *а потім чеські містечка, та черепичні покрівлі фільварків, та розбомблені станції* (І. Багряний); *Попереду пішли, не розосереджуючись, стрілецькі роти, потім штаб батальйону, потім рота Брянського* (О. Гончар).

3. *у знач. спол.* Крім того, також (звичайно при позначенні переходу до наступної думки або висновку). [А м ф і о н:] *Не може він всього розруйнувати: .. що-небудь же лишиться нам. А потім ще й завтра буде день* (Леся Українка); *Дехто з хлопців хотів стріляти, але Олекса не дозволив. Він не хотів вчиняти непотрібної битви, а потім, як українець, хотів усе закінчити гумористичною виходкою* (Г. Хоткевич); — *Не ми будемо стріляти з тих гвинтівок, то вони — по нас. Зволікати не можна і дня! Та й потім — хіба ж ми у відкриту? Ми на військову хитрість підемо: без шуму, без пострілу* (А. Головко).

4. *розм.* Те саме, що **поготів.** *Медок солодок, а патока й потім* (Номис); — *Вони й дома все одмикують од роботи, а в полі — й потім* (І. Нечуй-Левицький).

5. *у знач. прийм., діал.* Після. *Мотря обнімала сина і теж плакала. Потім того цілувалася з сватами* (Панас Мирний).

Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на по́тім) *див.* **приберіга́ти.**

○ **(1) На по́тім,** *у знач. присл.* — на пізніший час, до іншого разу. *Онися одклала хрестини на потім, а тим часом, того ж таки дня, послали по селі титарку просити хазяйок "на родини"* (І. Нечуй-Левицький); *Мені вже робиться смішно, але я не регочу — відкладаю на потім* (І. Карпа).

ПОТІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потіти.** *Ніякі звуки ззовні сюди не досягали, й якби не досадне потіння та задуха, то тут би було добре* (І. Багряний); *Давні лікарі не знали, що то значить частіше давати хворому їжу, не вміли пускати кров і послаблювати вперту недугу ванною і потінням* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Потіння дзеркальця, прикладеного до губ, свідчить про те, що людина дихає* (з газ.).

ПОТІПА́КА, и, *ч. і ж., зневажл.* Те саме, що **потіпа́ха.** *Старий потіпака Глядить-глядить, поки з носа Потече кабака...* (Л. Глібов).

ПОТІ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потіпа́ти.** *Снопики льону виривалися, сушилися, мочилися й тіпалися. Коли вони були побиті, потіпані, на верстаку, який називається дерганка, їх вичісували* (із журн.).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Виснажений, підтоптаний, пошарпаний. *За столиками* [у ресторанчику] *таки добре потіпані суб'єкти* (Р. Братунь); *У резерві німецького командування на Західному фронті лишилися тільки потіпані 111-та, 123-тя та 8-ма Баварська резервна дивізії* (з навч. літ.).

ПОТІ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* Тіпати якийсь час. *Це тільки чисто слов'янська душа може загребти з літака синтетичні подушки і ковдри, які, якщо їх гарно потіпати, у темряві нагадуватимуть наелектризовану хмару* (М. Кідрук); *Вона швиденько вийшла, ніби вилинула з дверей, подала докторові обидві руки, ще й добре потіпала його руки, стиснувши їх з усієї сили* (І. Нечуй-Левицький); *То він для бадьорості чогось собі наговорить, щось таке вроїть у голову, чого не було і не може бути, то так себе потіпає докорами, притлумить, що нема права розрадити* (Р. Андріяшик).

ПОТІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **тіпа́ти** 1. *На́ тобі круг прядива: щоб ти його пом'яла, потіпала* (Сл. Б. Грінченка); *Восени Хотина побила й потіпала на бительні коноплі: матері не треба було ні бити, ні терти конопель на терниці* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, перен., розм.* Док. до **тіпа́ти** 2. — *Мені б тільки пана потіпати, я з нього душу витрясу* (П. Панч).

3. *кого, що, перен.* Зробити виснаженим, підтоптаним, пошарпаним. *Життя таки добре потіпало його* (А. Дімаров); *Так мене потіпали всілякі страхи, що ледве до копальні добрів* (Р. Андріяшик); — *Е ні, ти цього щастя сіросвитного ще не заслужила, ще помучся, потіпай свою прокляту душу. Що хотіла — те маєш. Іди і слухай* (Г. Тарасюк).

ПОТІПА́ХА, и, *ч. і ж., зневажл.* Людина розпусної поведінки. [М а р у с я:] *Я відьма! я до всіх на шию висну!.. Це він за те, що я його кохала, Із потіпахою мене рівняє...* (В. Самійленко); *А ти, а ти в сімнадцять з половиною не гриз уночі під собою дошки?.. Не задихався, прокинувшись, з жаги? Не був готовий продати душу за те, щоб провести ніч з якоюсь потіпахою?* (Ю. Мушкетик); *— Я тебе, потіпахо, провчу, щоб знав, як битися в моєму ресторані* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Раймон вів далі свою розповідь. Він ще не збайдужів до цієї потіпахи, аж досада бере. Але він неодмінно її покарає* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОТІПА́Ч, á, *ч., діал.* Тіпальник. *Ой ти, ткачу-потіпачу, не махай руками* (Сл. Б. Грінченка).

ПОТІСНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *кого, рідше що.* Док. до **тісни́ти** 2. *Потіснивши селян, ватага розтаборилася по край площі, де було зручніш коноводам порати коней* (Г. Колісник); *Павло сів відпочити і пригадав, як колись він ніс цією стежкою консервовану кров, а ворог саме пішов в атаку й потіснив матросів до скелі* (В. Кучер); *Січа зав'язалась на самому березі, й коли ворога достатньо потіснили, на нього сіли задні лави русинів, сховані в близькому лісі* (І. Білик); * Образно. *Клуб у їхньому селі — новий. Він би без сорому став поруч міських, а деякі й потіснив би високим цегляним плечем* (Ю. Мушкетик); *Через поручні перехилився бородатий фірман і густим голосом потіснив молочну мряку* (М. Дочинець).

ПОТІСНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *док.* 1. Док. до **тісни́тися** 1. *Одного із першої фіри пересадили на другу, одного з другої дали до нас — ми мусили потіснитися* (І. Франко); *Нетяги впізнали отамана, потіснилися і звільнили йому місце на покуті* (З. Тулуб); *Котляревський присів до гурту. Вони потіснились, ніяково покашлюючи: як-не-як пан, хоч і вчитель, сів за один з ними казан* (Б. Левін); // Віддати кому-небудь частину свого житла, приміщення (перев. тимчасово). [М а т у ш к а г у м е н я:] *Може, у кого хата зайва є, — оддаймо під недужих. Я перша оцю свою світлицю під їх* [них] *уступаю. Потіснімось, сестри* (Панас Мирний); *— Крим анексовано, а у вас там є родичі? — Так, є, і багато, — зітхнув Денис. — Батьки телефонували, ми пропонували виїхати звідти, якось би потіснилися* (С. Талан).

2. Тіснитися якийсь час. *Заверган сам до пуття не знав, як надовго, а все ж силився заспокоїти роди: хай потісняться на час* (Д. Міщенко).

ПОТІ́ТИ, ію, ієш, *недок.* 1. Виділяти піт; покриватися потом; пітніти. *Міхи престрашні надимають, Огонь великий розпаляють, Пішов тріск, стук од молотів. Вулкан потіє і трудиться* (І. Котляревський); *Фрідріх Мертенс киває головою й сідає. Він тепер більше так не потіє, як колись, але піт усе-таки роситься на сідластому чолі* (В. Винниченко); *Надвечір люди кинули всі свої заняття й, немилосердно потіючи, безперервно витиралися ганчір'ям, яке хто мав* (І. Багряний); // *перен., розм.* Працювати, робити що-небудь, витрачаючи багато сил. *Робітники потіли, а пани з того жиріли* (прислів'я); *В будні вона* [молодь] *тут не дуже потіла над роботою* (І. Франко); *— Я роблю в палітурні, діло знаю, бо тридцять років практики, а зарплатня яка? Копійки! Бува, роботи набіжить, до ночі потій* (В. Барка); *— Над задачкою потіємо? Не виходить? Що ви зараз проходите, дроби?* (Ю. Мушкетик); *— З людини, яка півдня потіє над восьмирядковою заміткою, ще ніколи не виходило гарного журналіста. — Загатний холодно посміхнувся. — Ви нездара, товаришу Хаблак* (В. Дрозд).

2. *тільки 3 ос.* Укриватися вологою від пари, що осідає. *Ніколи не буває, щоб очі не червоні, окуляри маєш, але не користуєшся ними, потіють, а робота в тебе точна, помилитись не маєш права* (О. Гончар).

ПОТІ́ХА, и, *ж.* 1. Те, що розважає, веселить, смішить кого-небудь (про певне заняття, подію і т. ін.); утіха, забава. *Чому ж потіхи Ні квіт вишень, ні тиха ніч, Ні подув поля — не приносять?* (Є. Маланюк); *Розгублений боярин дав собі тую скриньку на шию повісити і бороду зачинити. А зачинили її на колодочку і ключика Олельковi дали. Ото була потіха!* (Ю. Винничук); *Пригадую собі, як тому кілька год Я в дядька гостював і справи мав у Гданську. Ну, а між справами таки й потіху панську Не боронив собі: частенько полював* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *розм.* Той, хто (те, що) є втіхою, відрадою для кого-небудь (часто в горі, у тяжких обставинах і т. ін.); утіха (у 2 знач.). *— Десь у людей по осьмеро дітей, їсти не мають що, а ховаються красно, отець-мати мають з них потіху, а я з тебе що?* (С. Ковалів); *Їмость знає дуже добре, що незабаром панотець жалуватиметься перед нею, шукатиме в неї потіхи* (Л. Мартович); *— Я приходжу до наймудрішої з жінок падишаха з великим проханням. Як воно буде в ласці сповнене, остану до смерті вірним невольником усіх замислів твоїх і сина твого, хай потіхою тобі буде* (О. Назарук); *Тепер вона одна з Катрею, це її єдина потіха і надія, опора в старості* (Ю. Мельничук).

◊ **(1) Для потíхи (на потíху):** а) щоб розважити, розвеселити, розсмішити кого-небудь. *Чи вже ж не можна у братерстві жити, У злагоді блаженство спочувать? Ні, треба знищить, для потіхи вбити, У прокляті кайдани закувать!* (П. Грабовський); *Не примхою мільярдера, Не на потіху томних дам, Не сон, не мрія, не химера .. Ні! Гордий вицвіт мускулястих, Смаглявих одностайних рук В сплетіннях круглих і гранчастих Підніcся над шумливий брук* (М. Рильський); *— Княже, невже ти хочеш, щоб тебе на старості літ тягнули на аркані, як упослідженого раба, а дочок та невісток твоїх, онук твоїх поганин узяв собі на потіху?* (В. Малик); *Худий, голий до пояса хлопчисько готувався скочити вниз з мосту на потіху сімейству барвистих туристів з фотоапаратом* (С. Андрухович); б) щоб утішити кого-небудь, дати розраду в горі, у тяжких обставинах і т. ін. *Іваниха вже зрання плакати почала, плаче і тепер, дожидаючи сина. Кажуть їй сусідки щось, либонь на потіху, та вона вже й не слухає* (Леся Українка); *Скаржився він на всіх перехрестях і часто людям, .. які іноді навіть не розбирали до ладу, про що мова і в чім, власне, справа, хоч з увічливости на потіху старому й кидали слово спочуття* (С. Єфремов).

ПОТІ́ЧОК, *рідко* **ПОТО́ЧОК,** чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **потíк** 1, 2. *Дорога вела поперек невеличкого яру, що через нього протікав малий каламутний потічок* (Л. Мартович); *Сарну насторожив якийсь шерех позаду, бо вона на мить завмерла, а потім довгими стрибками помчала до струмка й до Тарзана. Вона хотіла перескочити потічок, аби врятуватись на другому березі* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *По всьому горищу дзюркотіли потічки води — дах був нікудишній* (В. Чемерис); *Тече по наповнених корцях зерно, виривається з соломотряса золотим шумовинням бистрий потічок* (І. Цюпа); *Розтікався від центру на малі й ще дрібніші потічки у криві вулички людський гурт* (В. Бабляк); * У порівн. *Після першої-другої чарки у гостей заблищали очі. Бурхливими потічками полилися розмови* (Д. Ткач).

ПОТІША́ННЯ, я, *с.*, *рідко.* 1. Дія за знач. **потіша́ти.** *І ми маємо різні дари, згідно з благодаттю, даною нам: коли пророцтво, то виконуй його в міру віри, а коли служіння, будь на служіння, коли вчитель — на навчання, коли втішитель — на потішання* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Професор його втішав і заспокоював, не передчуваючи, що колись доведеться іще й йому в Володимира прохати собі такого самого потішання* (А. Кримський); *Щоб якось хоч трохи розраяти подругу, в запалі потішання ненароком і про своє горе призналася* [Надія] (Яків Баш).

2. Те саме, що **потіха** 2. *Людина живе надією про вічне життя. Тому мільйони людей готові вірити різним теоріям, які дають їм можливість заглянути за завісу невідомості та отримати потішання в горі та одинокості* (із журн.).

ПОТІША́ТИ, а́ю, а́єш, *діал.* **ПОТІ́ШУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПОТІ́ШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Розважати, веселити кого-небудь своєю поведінкою, діями, виглядом і т. ін. *Наче справжнії музики, Грають Півні та Індики, Деренчить Гусак. А Будяк всіх потішає, Підморгне і промовляє: "Оттак, квіти, так!.."* (Л. Глібов); *Об'явилася в них челядь, об'явилися гуслі, арфи, а з ними й люди, що чарували грою на гуслях та арфах, потішали піснями чи вміли вести чарівний танок* (Д. Міщенко); *Два дебелі молодці з гамором увійшли до кімнати .. Оберст* [полковник] *розвалькувато підійшов до солдатів, які, мабуть, просто потішали його. Добродушно ляснув одного з них по плечу* (Ю. Бедзик); *Дітей, що за ним так, як сарана, біжать, заставляє* [чоловік] *танцювати, а їм за те жменями .. горішки сипле... От той чоловік, потішивши дітей, скомандував: "Марш, музика, дальш!"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мені шкода парубка, бо я вже нюхом чую, що там буде за тими дитячими візерунками на обкладинці, і мені хочеться його якось потішити* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *кого, що і без прям. дод.* Приносити задоволення, радість кому-небудь; тішити. *Одно потішало Дарку на панській роботі, що там вона частенько могла бачитися з панною* (Леся Українка); *Частіше мене засмучують звістки од Вас, а на цей раз дещо й потішило* (М. Коцюбинський); *Сидячи перед нареченою ватажка й козацького гетьмана, відшукав він для неї запашні й барвисті слова, щоб потішити жіноче закохане серце* (З. Тулуб); *Риндін посміхнувся: його потішила юна запальність дівчини* (В. Владко); // *що.* Милувати зір, слух і т. ін. *Вулиці квітковими ароматами душу потішають* (І. Волошин); *Якби дозволено було повернутись на береги Тібру, .. власноруч на стелах, на білих би мармурах вирізьбив* [Овідій] *зображення цих загадкових із луками та співучими стрілами істот. У своїй віллі серед маслинових гаїв на публічний огляд поставив би, щоб потішати і твій, цезарю, зір!* (О. Гончар).

3. *кого і без прям. дод.* Заспокоювати кого-небудь, зменшувати чийсь неспокій, хвилювання; утішати (у 2 знач.). — *Але бійся Бога, Гаво, що ж ми будемо робити? — Ни* [ні], *Бог ласкав, і ви не згинете, — всміхаючись, потішав Гава* (І. Франко); — *Коби лиш наверх* [брами] *вихопитися, а там най би й стрімголов, то нічо, — потішував себе Панько* (Л. Мартович); *Наталка квапилась. Шалено обіймала батька та матір. І потішала. І гомоніла збираючись: — Не журіться...* (І. Багряний); *Василина усе потішає Давида, що після її смерті ґрунт перейде Давидові* (М. Стельмах); *Можна себе потішити, як той бубон на весіллі: "Ще побачим, як там буде!"* (Леся Українка); *Не було їм ні радості ніякої в житті, ні втіхи. Хіба що Остап потішить коли: — Нічого, виб'ємось у люди — легше стане* (А. Головко); // Полегшувати чиєсь горе, страждання; втішати. — *Марино! Годі, не плач... Може, воно й краще, що Господь її* [матір] *прийняв... Не плач! — потішав п'яний Федір свою дочку* (Панас Мирний); *Він з життям мене розлучить без вагання, в ту ж хвилину, В тебе золото лишиться, я ж здобуду домовину, Я життя віддам — найкраще, що потішує людину* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Увійшовши чернець у кімнату, де лежав сер Чаппеллетто, і сівши побіч хворого, почав потішати його лагідними словами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Поклали бійці товариша на мерзлу землю перед матір'ю край самої ями. Що сказати матері? Як пояснити? Чим потішити?* (О. Довженко); *Гелена намагалась хоч трохи потішити — не словами — бо що вона могла сказати? — але пестощами обох дітей капітана Гранта* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

◊ **Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу)** *див.* **тішити.**

ПОТІША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОТІ́ШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. *ким, чим і без дод.* Знаходити в кому-, чому-небудь задоволення, радість; тішитися. *Се та Оксана, що була її радість і втіха і що ею* [нею] *мати потішалась і величалась!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коли та дурниця забавляє нас, тішить, то чом же й не потішитись нею?* (Панас Мирний); *Вони* [школярі] *вже встигли дійти тієї премудрості, що, звичайно, учитись треба, але хто вигадав сідати за парту в той час, коли ще літечко гуляє, коли тільки б побігати та потішитись на волі* (Ю. Збанацький); — *Даю переможцям три дні на пограбування. Хай воїни потішаться! Ідіть!* (В. Малик); * Образно. *Ніс під довгим козирком опинявся на такому собі протязі, і вже тут мороз потішався досхочу, а власник носа, зжолоблений, мов каліка, з якоюсь аж заздрістю позирав на тих, у кого мерзло все в однаковій мірі* (П. Загребельний).

2. *чим і без дод.* Утішати себе в горі, тяжких обставинах; утішатися (у 2 знач.). *Бідна ти, моя дитиночко, з усякими слабостями, турботами, напастями. Та вже без них не можна прожити, потішайся хоч такою філософією* (М. Коцюбинський); — *Іди ж, шукай тієї, що, віддавши тобі свою любов, потішатиметься у твоїх зрадах ніжністю до своїх дітей* (Н. Королева); [Ч е р н и ц я:] *Сестро, не журись! Якби ти тільки вірила у те, В що вірим ми, потішилась би, певне. Ми віримо, що в іншім, кращім світі Побачимо усіх, кого любили* (Леся Українка).

3. *з кого — чого, рідше над ким — чим, рідко ким, чим.* Підсміюватися, знущатися з кого-, чого-небудь; розважатися чиєюсь поведінкою, виглядом і т. ін. — *Що ж воно означає — бе-ме-ме?.. Зроду не чув, — дивувався я. — Бе-ме-ме та й годі! — зареготалася вона, потішаючися із мене, що я нічого ніяк не второпаю* (Л. Яновська); *Мав Цимбал свої слабості, над якими в Криничках кожному дозволено було потішатись* (О. Гончар); *Хлопчик відчув, що проникливий старий джентльмен не тільки помітив, як він блідне й тремтить, а й потішався з цього* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Дікенса); [Д р а н к о:] *Ну, коли б я їх упіймав, взяв би Антона за чуба, а Оришку за коси та й привів би до сусіда, щоб потішився ними!..* (М. Кропивницький); *Вчинок з боку короля був неймовірно огидним і відворотним: адже в такому разі єдиною метою цієї зустрічі було підле бажання потішитися з каяття свого племінника* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПОТІ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поті́шити.** *Семен танцював з Гапкою, своєю зарученою; сьогодні він був трохи потішений, — Гапка поговорила з ним "по доброcті"* (Леся Українка); *Хільбудій .. не втратив присутності духу й тоді, як побачив серед гостей власну жону. Навпаки, удав із себе потішеного зустріччю і поспішив до Анастасії* (Д. Міщенко).

2. *у знач. прикм.* Який потішився (у 1, 2 знач.). — *Ти майстер справжній. — Отож-то, — сказав потішений батько. — По-моєму, я туфлі й чоботи шию не гірше, як танцюю* (Валерій Шевчук); — *Вельми потішений, пані, що ви такої високої думки про мою скромну особу, — незворушно промовив він, підійшовши ближче* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОТІШИ́ТЕЛЬ, я, *ч., рідко.* Той, хто потішає, розважає, приносить радість; утішитель. *Нема потішителя в неї зо всіх, що кохали її, її зрадили всі її друзі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Понад хмари! Понад хмари, брате! .. Тихий світ там буде твій учитель, сам ти — свій суддя і потішитель!* (О. Маковей); — *Говори з нею! — умоляв* [благав] *радник. — Говори, одинокий мій потішителю! Я не в силі* (О. Кобилянська).

ПОТІШИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **потіши́тель.** — *Мені видається, що Андрій .. не був би такий, коли б справді мав яку любовницю та потішительку на боці...* (А. Чайковський); *Особливо великого значення богослужіння й молитви набувають ще й тому, що віддаємо бідні душі могутньому заступництву Матері Божої. Марія — велика наша Потішителька — особливо охоче нам допомагає* (із журн.); * Образно. *Праця була для письменниці Є. Ярошинської головною потішителькою, бо вона розуміла, що без учительської праці не зможе писати твори і не проживе в тому складному, важкому житті* (з наук. літ.).

ПОТІ́ШИТИ *див.* **потіша́ти.**

ПОТІ́ШИТИСЯ *див.* **потіша́тися.**

ПОТІ́ШКА, и, *ж.* Особливий жанр українського дитячого фольклору, невеликий вірш-примовка, яким супроводжують певні заняття з дитиною або дії самої дитини. *Ритмічність потішок заспокоює дитину, допомагає розвивати її мовлення та мислення* (з навч. літ.); *Потішки виконували функцію включення маленької людини в суспільство і процес спілкування* (із журн.).

ПОТІ́ШНЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **потішний** 1. *Було собі Ягня, потішненьке таке, В кошарі не було такого: Жартливе і швидке* (Л. Глібов); — *Так, кажете, куп-куп-куп!? Та рученятами: хлюп-хлюп-хлюп?! — Еге. Та таке потішненьке* (Остап Вишня).

ПОТІ́ШНИЙ, а, е. 1. Який тішить, розважає, веселить когось. *Тоді дорога спішна, коли розмова потішна* (прислів'я); *Яким станув при клітці, в котрій було ще кілька мавп, дивився на їх потішну міну і знов забув про світ* (С. Ковалів); — *Чули, Лукіє Назарівно? — Водій усміхнувся, видно, уявивши щось потішне. — На території нашого радгоспу радіоцвіркун з'явився...* (О. Гончар); *Тодоськове обличчя набрало дорослого виразу, такого потішного при його круглих щоках і круглих оченятах, що справді не можна було втриматися від сміху* (Н. Бічуя); *Ситуація досить цікава, навіть потішна, незважаючи на зловісність місця, де розгорнулися події* (М. Андрусяк).

2. *іст.* У Росії в роки юності царя Петра I — створений для воєнних ігор (про військові частини, бої і т. ін.). *При реконструкції на дні водойм було виявлено старовинні ядра і зброю, що затонули під час потішних боїв* (з газ.); * Образно. *Розвідка — справа недешева, і тому вона має бути дієвим інструментом політики, а не показовим інститутом держави, таким собі "потішним військом", яке існує, щоб лише показати: ми не гірші за інші країни* (із журн.).

3. *заст.* Утішний. — *Добре, — каже Петро (жаль йому було сердешної бабусі), — піду, .. принесу вам потішну звістку* (П. Куліш); *Як мало треба людині: добра їда, потішне слово, лагідність тихого вечора* (М. Дочинець).

Потішні вогні *див.* **вого́нь.**

ПОТІ́ШНИК, а, *ч., розм.* Той, хто потішає, розважає, приносить радість; розважальник, утішитель. *Вже не чутно тут було величальних погуків, завмерли бучні співи, не викаблучувалися блазні й потішники* (П. Загребельний); *Намислив він якось справити в Вероні пишну та розкішну учту, на яку мало прибути звідусіль багато різного люду, а найпаче всяких потішників та штукарів* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОТІ́ШНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **потішник.** *Йшла ж бо* [Миловидка] *не просто сказати Божейковій матері, де її син, хотіла бодай якось потішити убиту горем матір. А довелося самій опинитися в обіймах матері-потішниці* (Д. Міщенко); *Потішники й потішниці розважали гостей.*

ПОТІ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **потішний** 1. *Потішність ситуації, підбір типових образів, а головне — прославлення селянина, який своєю кмітливістю бере верх над багатим купцем, пройдисвітом-адвокатом та представником влади — суддею, зумовили велику популярність п'єси "Адвокат Патлен"* (з навч. літ.); *Щоб зобразити бажану емоцію, Хельга Стенцель додає намальовані деталі — очі, рот та аксесуари. Художниця демонструє, що в простих речах завжди існує крапля потішності та гумору* (із журн.).

ПОТІ́ШНО. Присл. до **потішний** 1, 3. *Фізіономія кривиться жалібно, мов од цибулі, й так потішно, аж я мимоволі й собі осміхаюсь* (О. Забужко); *Я — Мавка. Дитина природи. Я люблю, як вітер небом потішно жене до водопою небесного хмари коні* (Дара Корній); // *у знач. пред. Це ж так потішно — іноді бодай на часинку знову робитися дітьми!* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОТІ́ШУВАТИ *див.* **потіша́ти.**

ПО́ТКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потка́ти.** *Під водою, кажуть, єсть чарівне царство: кушир там весь перлами потканий, дерева самоцвітами блищать, а по деревах золоті яблучка ростуть* (А. Кащенко); * Образно. *Джмелик грому гасне в смутку, потканому з півдня...* (В. Барка).

ПОТКА́ННЯ, ПІТКА́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **утік**[1]. *Чия основа, аби моє поткання* (Сл. Б. Грінченка); *Тчеться пишний килим, виплива з верстату, а нитки поткання знов назустріч плинуть та лягають влучно під рукою майстра* (Дніпрова Чайка); *Вовняне піткання гобелена переплітало нитки основи, повністю закриваючи їх з обох боків* (з наук. літ.); *Будова тканин визначається взаємним розташуванням основних ниток і ниток піткання* (з навч. літ.); * Образно. *Куліш пророкував колись, що Вовчкові оповідання "стануть з часом основою словесності нашої народної", — і це давно справдилося: вони справді стали за ту основу, на якій снується поткання нашої художньої прози* (з навч. літ.).

ПОТКА́ТИ, ПІТКА́ТИ, тчу́, тче́ш, *док., що.* 1. Зіткати все або багато чого-небудь. *Сіру вовну піткали зеленою, білою, синьою вовняною ниткою* (з наук. літ.); * Образно. *Катранник, коли прибув його потяг, протиснувся в двері і, як звик до верхньої лави, то там і ліг; ліг і знов думу свою поткав гіркими нитками* (В. Барка); *Вони дуже старі. Їхнє сонце не з нашої ери. Його зморшки поткали стонадцять полків павуків* (І. Драч).

2. Ткати якийсь час. *Жінки — це люди в спідницях і платках... Вони варять... Ото встала, корову видоїла, свиней нагодувала, .. попряла, поткала, помазала, наварила, напекла, на поле збігала — і гуляй собі...* (Остап Вишня).

3. Заткати *(див.* **затка́ти**[1] 1). *Да я тебе, біле, черню потчу, да тую плахотку в свято зношу* (П. Чубинський).

ПОТКНУ́ТИ *див.* **потика́ти.**

ПОТКНУ́ТИСЯ *див.* **потика́тися**[1].

ПОТЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **потлі́ти.** *Купи зерна .. і різноманітну городну поживність зоставлено згнивати під потлілим і дірявим брезентом* (В. Барка).

ПОТЛІ́ТИ, іє, *док.* Зотліти (у 1 знач.) повністю або в багатьох місцях. *Потліли горностаєві кереї, і шабля, і бунчук, і булава* (М. Драй-Хмара); [О л е н ч у к:] *Ми темні, ми грубі, одіж на нас потліла, .. проте ми... теж люди...* (О. Гончар); *Ані роду, ні родини, Ні дворища, ні хатини; Те в землі давно потліло, Те з пожежею злетіло...* (Я. Щоголів); — *Я ще не помру, — обізвалася через силу Тетяна. — Е, куди тобі вже, сестрице, жити, коли печінки чисто потліли!* — зітхнула Горпина (Л. Яновська); — *Зроду не видів дурнішої за тебе баби! Швидко забула мужа свого, а його ще й кісточки не потліли!* (І. Білик); * Образно. *Маренням стались химерним, Попелом встигли потліти Думи мої* (П. Грабовський).

ПОТЛУМИ́ТИ, умлю́, у́миш; *мн.* потлу́млять; *кого, що.* Док. до **тлуми́ти** (перев. про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *На початку осені коліївський загін отамана Шила .. вдерся в погоні за конфедератами до турецького містечка Балти, що за Кодимою, зопалу потлумивши яничарську орту* (Р. Іваничук); — *Ось тобі... за усе! За те, що не сіяв жита. Потлумив, гуляючи, сіяне не тобою!* (Г. Колісник); * Образно. *Що ж до інакшого міг той жахливий удар спричинити, Як не зірвати і вкрай потлумити усю життєздатність* (М. Зеров).

ПО-ТОВАРИ́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-товари́ському.** *Галя червона, як жарина, спустила додолу очі й стала в ряд школярів, що її залюбки, по-товариськи розсунули місце* (С. Васильченко); *Гетьман ніби вгадував його мислі. — Нині, — казав, — я з тобою про це по-товариськи говорю, а за декілька років, може, будемо балакати інакше* (Б. Лепкий); *Батько мене зовсім не лаяв, а тільки по-товариськи пообіцяв: — Ти у мене ще пострибаєш!* (В. Нестайко).

ПО-ТОВАРИ́СЬКОМУ, *присл.* Як товариш, як товариші; з товариським ставленням. *Дивно: Василь не кричить, не лає, а ніжно, по-товариському, як рівний з рівним, говорить* (Г. Косинка); *Ніна відчула ніяковість від того, що її назвали автором, що з нею так по-товариському розмовляє відомий письменник* (О. Донченко); *Розбещені дівчата його не цікавили, а скромні, хороші дівчата хоч і вабили, але як серйозних намірів у нього не було, то поводився з ними просто по-товариському* (А. Головко); // *у знач. пред.* — *Я й сам розумію, що це погано й не по-товариському. Тільки так уже вийшло* (В. Владко); *Арсен вирішив, що з його боку було б не по-товариському самому вручати високим воєначальникам спільно привезений з Туреччини фірман. Тому йшли всі гуртом* (В. Малик); — *Хочеш усе знати, а я, значить, лишайся дурнем неписьменним? Це нечесно, не по-товариському!* (В. Нестайко).

ПОТОВАРИШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *кому і без дод., діал.* Док. до **товариши́ти.** *У жіночій громаді не йшла в лад ота княгиня, жона Гвинтовчина. Одно, що вона пані великого коліна, .. так уже тут як не підходь, а не потоваришиш щиро* (П. Куліш); — *Так, — мовив князь, — ви відтепер вільні. Я знайшов вам заміну. Мені шкода, що третій з вас не дочекався свого звільнення, але вам потоваришив ось цей хлопчина...* (Г. Пагутяк).

ПОТОВАРИШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *з ким і без дод.* Док. до **товаришува́ти.** *Карпо, сусіднього міщанина Окуня син, трохи старший від Івася. Ще з самого малу вони потоваришували удвох* (Панас Мирний); *Так, це була саме така людина, з якою хлопцеві хотілося б потоваришувати* (О. Полторацький); *Мені дуже хочеться потоваришувати з Гаврильченком. Люто заздрю хлопцям, які тримаються з ним запанібрата* (А. Дімаров); *Гладкого Хіппі я знав на рік менше, аніж Дзвінку. Він жив у Мідних Буках від народження, але потоваришували ми після того, як виявили спільні інтереси на ґрунті музики* (Любко Дереш).

ПОТОВИ́ДІЛЕННЯ, я, *с., фізл.* Виділення поту потовими залозами людини й більшості ссавців. *Електростимуляція премоторної зони кори викликає зменшення потовиділення* (з навч. літ.); *У когось іншого внаслідок початку статевого дозрівання розвивається підвищене потовиділення, порушується обмін речовин, і людина сильно товстішає або, навпаки, худне* (Н. Сняданко).

ПОТОВИДІЛЬНИ́Й, а́, е́, *фізл.* Стос. до **потови́ділення.** *Потовидільна функція екзокринних залоз є однією з ключових у терморегуляції організму людини* (з навч. літ.).

ПОТОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **піт.** *Бачу, як рябіють курені, вкриті шматтям з цілого світу; .. як лопоче на тичці закурений і просяклий потовою сіллю малиновий штандарт* (М. Дочинець); // Який виділяє піт. *Вода постійно випаровується з поверхні шкіри в невеликих кількостях; при тепловому навантаженні включаються потові залози, і виділення води (разом із солями) стає дуже відчутним* (з навч. літ.); // *перен.* Зароблений тяжкою працею. [К о н о н:] *Гроші, на котрі збудована дзвіниця, збирані по копійці, і ті копійки потові, криваві!..* (М. Кропивницький).

ПОТОВКМА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Док. до **товкма́чити** 1. *Треба упіймати стару відьмачку та добряче потовкмачити її у воді, ще й пригрозити, що її втоплять, то те кодло відразу ж і поверне викрадений дощ...* (В. Чемерис).

2. *кого.* Док. до **товкма́чити** 2. [С о н ь к а:] *А щоб вам чортяки ноги повивертали, щоб вас бенеря потовкмачила!..* (М. Кропивницький).

3. *що.* Те саме, що **потовкти́** 1. *Краще її* [картоплю] *зварити, тоді почистити та потовкмачити* (С. Чорнобривець).

ПОТОВКТИ́, вчу́, вче́ш, *док.* 1. *що.* Док. до **товкти́** 1. [Я ц и х а:] *Гостювала в свата, Отам його хата!.. Ось і просо потовкла І дочку там пропила!..* (М. Кропивницький); *Коли б цей дзвін підняти нагору, на сушу, то, мабуть, не одну цеглину довелося б потовкти, щоб відчистити його до блиску* (М. Білкун); *Ще тоді запав йому в око гігантський зсув вивітреної породи, весь у яскравих спалахах, так, мовби хто потовк скло та й розсипав щедро по схилу* (А. Дімаров).

2. *що.* Розбити вщент, стовкти все або багато чого-небудь. *Барильця, пляшечки, носатку, Сулії, тикви, баклажки, Все висушили* [троянці] *без остатку, Посуду потовкли в шматки* (І. Котляревський); — *Не пускайте бабів до Січі! Клопіт із ними! То горшки кочергами потовче, то забрьохкається, а потім суши її...* (Остап Вишня); *Штир дзвенів, але бодай вони знайшли що-небудь. Каміння, цеглу. Тільки в одному місці вигребли з глею якісь дивовижні черепки. Допіру це була посудина, але вони потовкли її штирем* (Ю. Мушкетик).

3. *кого, що.* Завдати ушкоджень кому-, чому-небудь, ушкодити, пошкодити щось у багатьох місцях. *Хоч колесо не зломилось, але зате панотець потовк собі праву ногу* (Л. Мартович); *Старший син Гаврило — .. здоровань, на одну ногу кульгавий (як був ще пастушком — бугай ногу потовк)* (Григорій Тютюнник); *Ой зібралися дощі У велику зливу. Та й упали уночі На зелену ниву. Потовкли живе стебло, Вимили коріння* (О. Білаш); // *безос. Карлові-Йозефові пощастило: його лице майже ніде й анітрохи не потовкло, і кожен міг би його впізнати* (Ю. Андрухович); *Першої ж ночі після прибуття Інни додому, її по тривозі підняли зі сну: — Нещастя на току! Когось там скалічило, потовкло...* (О. Гончар).

4. *кого, розм.* Дуже побити когось. — *Геть мене потовк* [чоловік], *місця живого нема, — скрізь синяки...* (М. Коцюбинський); *Павла в економії потовкли, пом'яли, поламали* (К. Гордієнко); *Як побачили брати, що вона сидить собі спокійно й шиє і не видно, щоб бита була, хоч Аррігуччо сказав, що всю її потовк, вони здивувались трохи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

5. *кого, що.* Товкти якийсь час. *Втішає хрещена дитинку — забула вмитися з першою крашанкою, щоб гарнішою бути, ну та парубки ще ж не сватаються, хай на той рік; а хай потовче лушпиння, щоб аж був порошок, та й підсипатиме курям у корм, то нестимуться ого як!* (В. Медвідь).

◊ **Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́** *і т. ін.)* **ре́бра** *див.* **полічи́ти**[1]**; (1) Потовкти́ на пшоно́** *що* — розбити вщент, знищити. [К у к с а:] *Ох-хо-хо! Так за що ж, за що ж на мою голову звалилось таке горе? Воно, мов на пшоно, потовкло мою душу..!* (М. Кропивницький); *А тут ще ліс почали німці* [фашисти] *прострілювати. Намацають нас, як забаримось. Потовчуть стоячий танк на пшоно* (Ю. Яновський).

ПОТОВКТИ́СЯ, вчу́ся, вче́шся, *док.* 1. Стовктися, побитися, пошкодитися, розбитися (про все або багато чогось). *Ті груші побились, потовклись та напустили такого соку, що лист твій та .. книжки, як душенина, упріли в тому сокові* (М. Коцюбинський); *Микита спокійно й діловито вкладав речі у віз, дбаючи тільки за одно: щоб не загубилось або не потовклось у дорозі* (С. Васильченко); *Жінка, розмотуючи порося, відповідає: — Воістину, Степане! Зараз, зараз! Заплуталось, шельмине порося! І яйця потовклись! Казала тобі, не гони так, бо потовчемо!* (Остап Вишня).

2. *розм.* Побитися, зазнати ушкоджень у багатьох місцях (про людей). *Стефко .. кинувся вниз по стрімкій стіні яру. Потовкся порядно, подряпав собі лице об якесь колюче зілля* (І. Франко); *Удар був не дуже сильний, так що Андрій з товаришами тільки трохи потовклись один об одного, але не пошкодились* (І. Багряний); *У ближньому селі дитинча впало під коні, потовклося* (М. Дочинець).

3. *розм.* Товктися (у 2 знач.) на чому-небудь, на якомусь місці якийсь час. *Прокинувшись вранці, Василько знов розігнався з печі, щоб потовктись на соломі* (О. Гончар); *Потовкшись кілька хвилин ногою у в'язкій кучугурі і виплюнувши в неї спересердя кавалок з десяти жувальних гумок, Бодя несподівано помітив, як добре втоптується маса в здиблений і поколотий асфальт* (І. Роздобудько).

4. *розм.* Товктися (у 5 знач.), вештатися десь якийсь час. — *Вертаймось, діду, додому .. — Потовчемось, Петре, ще трохи* (М. Стельмах); — *Хай вийдуть... — А сам бере вила й мовби підчищає з-під коня, ще й помалу погукує: — Повернись, а воно!.. Ті трос потовклися й невдовзі вийшли* (І. Білик); *Чорної ночі під ясними зірками на високому березі під тополею двійко мандрівників скарби ховали. Спершу припхалися місце вивчити, потовклися* (Люко Дашвар).

ПО́ТОВП, у, *ч.* 1. *діал.* Натовп (у 1, 2 знач.). *Чиї .. свиней потовпи за селами захрясали поля? Чиї гуси й качки криком своїм заглушали на ставку голоси рибалок?* (Т. Осьмачка); *Тим, що працюють, призначили продати за гроші по 2 кг муки, але муки замало — так що деякі дістали по 2 кг, деякі по 1 кг, а деякі зовсім нічо. В склепі (магазині) страшний потовп* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. присл.* **по́товпом,** *розм.* Натовпом. — *З'явилась нібито в місті брошура про гарні манери, так за нею як кинулись потовпом — ледве кіоск не рознесли!* (О. Гончар); *Вони взялися за руки і поспішили до сходів, якими вже бігли потовпом люди* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОТО́ВПИТИСЯ *див.* **пото́вплюватися.**

ПОТО́ВПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок., рідко,* **ПОТО́ВПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* пото́впляться; *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Товплячись, натовпом (або разом із натовпом) іти, рушати кудись. *Всі зупиняються й навіть потовплюються назад, тільки попереду зостаються соцькі з високим мужиком та прикажчиком* (В. Винниченко); *Староста .. подався на двір. За ним ішли десятники та соцький. За десятниками потовпились на подвір'я й люди* (М. Коцюбинський); *Селяни .. повалили за Давидом та за Чумаком, потовпились через запруджений ґанок у хату* (А. Головко); * Образно. *Він нервово ходив по хаті, і в його* [нього] *думки не могли потовпитись за думками* (Б. Грінченко); // Товплячись, іти, протискуватися куди-небудь, до кого-, чого-небудь натовпом. *Козаки потовпилися наперед, бажаючи глянути на диво, привезене москалем* (Д. Мордовець); *Люди й собі потовпились ближче до молодиці. — Ану, скажи: ти перша побачила, що горить?* (Б. Грінченко); *Люди, потовпились до Семена, оточили його. Зробилось сум'яття* (М. Коцюбинський); *Німці добре наїлися, перегрілися в хаті і встали, гуртом потовпилися в двері* (В. Близнець); // *перев. 3 ос., перен.* Проникати куди-небудь, у якесь середовище, досягати певного становища. — *А хоч у конторі служити? — Хоч би й хотів, то не потовпишся, — понуро одказав Василь* (Панас Мирний).

2. Товплячись, уміщатися де-небудь, у чомусь, у щось. *Частка* [розбитих армій] *не потовплювалася на широченному тракті — вона творила суцільну лавину, що стугоніла й ревла цілий день і цілу ніч через місто* (І. Багряний); *Буруни підгрібають під себе буруни, вода сама в себе не потовплюється* (О. Гончар); *На всіх улицях люди так і снують, аж не потовпляться* (Марко Вовчок); *Ті, хто не потовпився під дах, стояли на подвір'ї по коліна в воді* (М. Дашкієв); *Тут, на Бабиному торжку, зібрався чорний люд Києва — смерди, гончарі, кожум'яки, рибарі і різний народ бродячий жебрацький, який ніколи не міг потовпитись в ошатні княжі храми* (Р. Іванченко); * Образно. *Вимріяна картина в душі робилася такою велетенською, що не потовплювалася між небом і землею* (Т. Осьмачка).

3. Товпитися якийсь час (про всіх або багатьох). *Зайти до церкви нам не вдалося, бо вона була вщент набита людьми різного віку. Ми походили, походили навколо, потовпилися, та й по тому* (з мемуарної літ.); *Для деяких одиноких і старенььких пенсіонерів потовпитися в черзі за пенсією — це вийти у світ, побути серед людей* (з газ.).

◊ **Не вто́впиться (не пото́впиться) в две́рі (в [свою́] шку́ру)** *див.* **вто́впитися.**

ПО́ТОВСТИЙ, а, е, *діал.* Товстуватий. *Се дубок потовстий трохи* (Сл. Б. Грінченка).

ПОТОВСТИ́ТИ *див.* **пото́вщувати.**

ПОТОВСТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **потовсті́ти.** *Побачив я господаря, потовстілого воїна Хепі. Солодкі в нього були слова і мертва усмішка* (Ю. Логвин).

ПОТОВСТІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потовсті́ти.** *Продукт, що містить одночасно і вуглеводи, і жири, веде до потовстіння, навіть якщо це "корисний жир" на кшталт оливкової олії, вершків або риб'ячого жиру* (з наук.-попул. літ.); *Характерними симптомами атопічного дерматиту є висип на шкірі, її подразнення, потовстіння, потемніння або затвердіння, а також лущення шкіри повік* (з навч. літ.).

ПОТОВСТІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **товсті́ти.** *Кажу тобі, мій сину, Що не худі товстих їдять корови, Але товсті худих з'їдять з кістками І не подохнуть, тільки потовстіють* (І. Франко); *"А чого ж ти казала великий повіз купувати?" "Бо ти потовстів, і в старім мені було тісно сидіти"* (Б. Лепкий); — *Скільки ж це ми з тобою не бачилися? Ой, а потовстів як! Був же, як очеретина. Жінка загодовує?* (Ю. Мушкетик).

ПОТОВСТІ́ШАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потовсті́шати.** *Ожиріння є відбиттям патологічних процесів, що відбуваються в організмі людини. Тож наявність зовнішнього потовстішання, зайва огрядність — це підстави для звернення до лікаря й подальшого обстеження* (з наук.-попул. літ.).

ПОТОВСТІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **товсті́шати.** *Наприкінці XVI ст. так званий цивільний меч видозмінився і лише віддалено нагадував військовий аналог. Клинок став довшим, а ребра потовстішали* (з наук. літ.); *Ті дерева, по яких він колись лазив за грушами, за яблуками чи сливами, змінилися: потовстішали, кора зробилася шершава* (М. Томчаній); *Вона страшенно любить солодке, причому найбільше задоволення отримує, коли їсть уночі, потай від усіх. А щоб не потовстішати, відразу випиває послаблюючу* [послаблювальну] *пігулку* (Н. Сняданко).

ПОТО́ВЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потовкти́.** *Гречук видобув з кишені кілька потовчених цурупалок тютюнового бадилля, домішав потерухи з хмелю .. і набив шкарубким пальцем просмалену люлечку* (В. Кучер); *Ще бабуся берегла шкаралупу від свячених яєць. Потовчена, вона помагала од гикавки і при запаленні й висипках довкола очей (ячменю)* (В. Лис); *Потовчена снарядами крихка крига треться об береги* (О. Гончар); *У кімнаті насипано силу каміння, в одному кутку хлипає побита, потовчена, розкудлана, аж синя на виду, жінка* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // **потóвчено,** *безос. пред. — Це не сніг і не лід! Це щось інше! — гомоніли панії. — Та це потовчено скло чи... сіль...* (І. Нечуй-Левицький); *Поки не висохло чорнило, папірець кинуто в скляну венеціанську чашу, залито водою і потовчено, ходжа тричі прочитав над водою, тоді дали султанші випити, щоб пологи пройшли легко й щасливо* (П. Загребельний); *Раптом її* [машину] *понесло на узбіччя грейдера, і вони відчули, що вже летять кудись шкереберть. Коли стямились, першу мить думали, що їх нема, що їх уже побито, потовчено, покалічено. Проте обидва були цілі, живі* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який потовкся (у 1, 2 знач.). *Оддалік на краю левади горбилася .. потовчена й поржавіла купа залізної покрівлі* (Р. Федорів); *Мені б радіти. Радості немає. Якийсь я весь потовчений тепер* (Л. Костенко).

ПОТО́ВЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **потóвчений.** *Під час оброблення плодоовочевої продукції необхідно запобігати діям, що можуть призвести до її пошкодження (потовченості, пом'ятості плодів тощо)* (з навч. літ.).

ПОТО́ВЩАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потóвщати.** *Живцями чай розмножують у період потовщання та затухання росту пагонів у довжину* (з наук. літ.); *В озоновому шарі атмосфери, який захищає землю від канцерогенного ультрафіолетового випромінювання, з'явилися перші ознаки відновлення та потовщання* (з газ.).

ПОТО́ВЩАТИ, аю, аєш. Док. до **тóвщати.** *Зауважив* [Андрій], *що течка, яка лежала перед Сергєєвим, була та сама, .. і що вона за ці дні потовщала* (І. Багряний); *Нитки були такими тонкими, що за пів години роботи плахта не потовщала навіть на палець* (М. Кідрук); *Здається, я не потовщав, але змічнився, ходжу краще* (М. Коцюбинський); *Аж потовщав* [Бертольд] *від сну, запух* (Н. Королева); *Верхня губа в нього була просто таки страхітлива; потовщала вона напевне від якоїсь сторонньої причини* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // *безос. Знову потовщало жовтої глиці — сосни засипали стежку мою* (П. Мовчан).

ПОТО́ВЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потовсти́ти.** *Шабля ж в руці молодого козака — велетенська, потовщена на кінці, з широким і довгим кресалом-перехрестом* (Ю. Мушкетик); *Спарене приміщення мало форму сильно потовщеної літери "Г": горизонтальна риска — кухня, вертикальна — зала* (М. Кідрук); *На спортивних картах відображають умови прохідності місцевості. Спеціально потовщена по контуру об'єкта лінія вказує на неможливість подолання болота чи водойми* (з навч. літ.); // **потóвщено,** *безос. пред. Богоявленську церкву на замковому подвір'ї м. Острога, ймовірно, було зведено ще у XV ст. У 1521 р. (дату вирізьблено на обрамленнях бійниць) її північну стіну було потовщено до 2,8 м та влаштовано бійниці* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Товщий за звичайний. *Обручка, як він не силкувався, ніяк не хотіла перелазити через потовщений суглоб, що вже давненько поболював* (В. Малик); *Життєвий цикл розвитку коренеплідних рослин триває два роки. У перший рік з насіння виростає потовщений коренеплід з розеткою прикореневих листків, що восени відмирають* (з навч. літ.); // Який має потовщення (у 2 знач.). *Йому пасували зрослі на переніссі брови, чисті, без єдиної зморшки вічі, рівний, ледь потовщений на кінці ніс і соковиті темні вуста* (І. Білик); *Грибок на руках стає очевидним, коли нігті стають в деяких місцях потовщеними, бугристими, а нігтьові пластинки іноді нагадують кігті птиці* (із журн.).

ПОТО́ВЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **потовсти́ти.** *Були й такі дотепники, що .. підпускали один одному шпильки, .. беручи собі в спільники і приятелі навіть класиків та їхні безсмертні шедеври. Наприклад, один журналіст запитував: "Над чим працюєш?" (тобто над якою темою, матеріалом?), а другий, не змигнувши оком, двозначно відповідав: "Над потовщенням своєї Анни Кареніної"* (О. Шугай); *Потовщення поверхневої плівки оксиду вуглецю до 8–13 мкм сприяє підвищенню корозійної стійкості титану* (з наук.-техн. літ.).

2. Товща частина, товще місце чого-небудь. *Перед ним було зображення дивного кістяка, який трохи нагадував людський. Він був видовжений, ніби в птаха, кістки рук і ніг мали посередині потовщення, череп закінчувався гострим куполом* (О. Бердник); *Щурисько мало потовщення на тулубі, червоні очиська альбіноса, плямистий хвіст і постійно шкірило жовті гаки зубів* (В. Єшкілєв); *Вони* [лишайники] *трохи нагадували мох, проте на корінцях мали схожі на перлини потовщення, в яких ховалися маленькі тверді чорні зеренця* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОТО́ВЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потóвщувати** і **потóвщуватися.** *У процесі доместикації в дійці корови відбулося підсилення м'язової тканини, суттєве потовщування епідермісу* (з наук. літ.); *Товсту лінію на кресленнях одержують поступовим потовщуванням тонкої лінії в правий бік. За один прийом можна потовщити лінію до 0,3 мм* (з навч. літ.).

ПОТО́ВЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОТОВСТИ́ТИ,** вщу́, вsти́ш, *док., що.* Робити товстим, товщим; збільшувати товщину чогось. *Спідня мачта — найтовща. Але її ще потовщують, набиваючи навкруги шальовок для зміцнення й захисту* (Ю. Яновський); *Спеціальні синтетичні регулятори росту й розвитку рослин здатні вкорочувати або потовщувати стебло, зменшувати схильність до вилягання, посилювати ріст кореневої системи без втрат для генеративних органів* (з наук. літ.); *Для влаштування підземного ярусу Пільної брами в Кам'янці-Подільському І. Претфус зробив фундамент під брамою завглибшки 16 ліктів (9,2 м) та потовстив стародавній (дако-римський) мур, що виходив у рів* (з наук. літ.); *Перше, що потрібно зробити, щоб намалювати полум'я, — надати вогню бажаної форми, використовуючи олівець жовтого кольору. Після цього потрібно трохи потовстити контурні лінії і додати червоного кольору, який надасть колоритності та об'єму всьому малюнку* (з навч. літ.); * Образно. *Ми встигли своїми руками створити багаточисленну кліку .. бюрократії .. Ми своїми руками невсипно потовщували цю живу стіну, що вже стояла між нами і народним життям* (Є. Гуцало).

ПОТО́ВЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Ставати товстим, товщим. *Це була фотографія велетенської, якщо судити з розмірів довколишніх предметів, споруди, схожої на диск .. У центрі диск потовщувався, перетворювався на кільце сферичних башточок* (М. Дашкієв); *Вище колін ноги* [дівчини] *ледь-ледь потовщувались, все ж залишаючись музично граціозними* (О. Ірванець); *У коренях часто відкладаються про запас поживні речовини. У цьому випадку корені потовщуються й перетворюються на коренеплоди (буряк, морква, редиска і т. ін.)* (з навч. літ.).

2. Пас. до **пото́вщувати.** *Гончар сідав за гончарний круг і починав формувати посудину, витягуючи спершу невеликий циліндр. Опісля "закладався край" — загинався або потовщувався верхній край циліндричної фігури для формування вінець посуду* (з наук.-попул. літ.); *Упродовж XIV — першої половини XVI ст. не втрачало свого значення будівництво оборонних споруд. Стіни й башти старих замків надбудовувалися й потовщувалися* (з навч. літ.).

ПОТОГІ́ННИЙ, а, е. 1. Який спричиняє посилене виділення поту. *Для видалення шкідливих продуктів обміну речовин через шкіру використовують потогінні засоби* (з навч. літ.); *Чай підсилює потогінні властивості меду* (із журн.); // *у знач. ім.* **потогі́нне,** ного, *с.* Лікарський засіб, який спричиняє посилене виділення поту. *На горищі маю свою аптеку. Звіробій — від болю в шлунку, для заспокоєння .. Горобина — потогінне і сечогінне* (М. Дочинець); *Катування симулянтів провадилось за певною системою..: вранці й увечері протягом трьох днів однісінька чашка чаю, причому всім без винятку .. давати аспірин як потогінне* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перен.* Який забирає багато сил, виснажливий. *Робота була такою потогінною, що ввечері робітники падали від виснаження* (В. Минко); *Потрапивши у штат омріяного підприємства, робітник, будьте певні, триматиметься до останнього, мовчки погоджуючись на виснажливу, потогінну систему праці* (з газ.).

ПО-ТОДІ́ШНЬОМУ, *присл.* Як тоді (у 1 знач.), колись у минулому, за тодішнім звичаєм. *Два запорозькі козаки .. втекли з Запоріжжя за Дніпро, в Чигиринщину, цебто по-тодішньому — за границю, в Польщу* (І. Нечуй-Левицький); *Одною з таких ідеальних по-тодішньому жіночих прикмет була жіноча терпливість і покірність долі* (І. Франко); *Побіг Купріян до Чернігова .. до схід сонця і ввечері повернувся додому, здійснивши, таким чином, денний пробіг у п'ятдесят кілометрів, чи по-тодішньому верстов* (О. Довженко); *— Колись наш клас, по-тодішньому групу, — уточнює Губа, — повезли на санях з полудрабками, — щоб ми не погубилися, — до районного центру на екскурсію* (Є. Доломан).

ПОТО́ЙБІК, *присл.* 1. Те саме, що **пото́йбіч** 1. *Його мали заарештувати іще по дорозі туди, але сплутали з іншим монахом. Що ж, можливо, цього разу їм поталанило більше. Таки захопили! — Оноді, потойбік? Коло села Сокирного?* (Г. Колісник); * Образно. *Я — потойбік, де хата співає, І шиби сміються очима любої жінки* (Віра Вовк).

2. *у знач. прийм., з род. в., також з прийм.* в і д. Те саме, що **пото́йбіч** 2. *На подвір'я він вискочив саме вчасно: десь із потойбік муру вже хтось підсвистував знайомим комишанським свистом...* (О. Гончар); *Другий яструб метнувся низом, розполохав дрібних очеретянок і зник потойбік ставка* (Є. Пашковський); *"Вишкіл" був організований потойбік від Тиси, у лісі, близько кордону з Румунією* (з мемуарної літ.).

ПОТО́ЙБІЧ, *присл.* 1. На тому боці, на протилежному боці. *О ні, потойбіч не всвітає* [світає]. *Лиш відгук іноді... неясний... долітає — а-е... а-е...* (П. Тичина); *На далекому обрії видно було сліпучо-багряне плесо ріки, сині гори потойбіч* (С. Скляренко); *Як піднялися на взгірок, перевалили через гребінь і почали спускатися потойбіч, хрест зник з очей, а з ним і Савчина могилка — назавжди* (В. Чемерис).

2. *у знач. прийм., з род. в., також з прийм.* в і д. Уживається на позначення місця, з протилежного боку або на протилежному боці якого відбувається дія, хтось чи щось міститься, перебуває і т. ін. *Все нижче сонце потойбіч дороги* (Олег Ольжич); *Вілюй ліниво й тихо перегортає свої крижані хвилі. Аж ген-ген, потойбіч від тайги, на його широкому узбережжі, вкритому рівною й густою щіткою трав, купчаться, шукаючи поживи, птахи* (М. Сиротюк); *Потойбіч глухої бетонної огорожі чорніли заводські корпуси* (Л. Кононович).

ПОТОЙБІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Неземний (у 2 знач.), загробний; протилежне п о ц е й б і ч н и й. *Євген був вихований у атеїстичному дусі, й досі він не уявляв собі можливість потойбічного життя* (Б. Антоненко-Давидович); *Говорять: десь там буде рай... Нащо нам потойбічний край?* (О. Ющенко); *— Коли ти візьмеш мечем і Скіфію, я вмру спокійний, і тінь моя в потойбічному царстві не блукатиме, німотно волаючи о мсті* (І. Білик); // *у знач. ім.* **потойбі́чне,** ного, *с.* Те, що пов'язане з неземним, загробним життям. *Писав я ці етюди під впливом творів Метерлінка, повно було в них символіки, містики, потойбічного...* (О. Донченко); *Троє британців .. з дитинства мали дивний потяг до потойбічного й демонічного* (Любко Дереш); *Матуся теж змінилася. Раптом заговорила про долю, зірки, потойбічне і невідворотне* (Люко Дашвар); // Нетутешній (у 2 знач.), відчужений (у 2 знач.), не притаманний землянам, чужий усьому житейському, земному. *Знову Андрієві пригадалася мати й її потойбічний зір, коли вони розставалися...* (І. Багряний); *Великі страдницькі очі глянули на нього променистим потойбічним поглядом* (З. Тулуб); *Йшла* [Оксана] *назустріч своїй смерті, якась уже потойбічна, невпізнанна і чужа* (В. Кучер); *Добрий Етцель не міг спокійно дивитись на неї. Вона була якась потойбічна, з порожніми очима* (О. Іваненко); // Дивний, неприродний, наче з загробного світу. *В очах померлих назавжди відбилося видіння нічного лісу й щербленого потойбічного місяця* (Ю. Яновський); *Ще з учорашнього вечора помітив* [Саїд Алі], *що й тут, як і в Чадаці — все старе, все якесь потойбічне* (Іван Ле); *Вона зізналася, що іноді немов провалюється у світ, сповнений потойбічного жаху* (Д. Білий); // *у знач. ім.* **потойбі́чне,** ного, *с.* Щось надприродне, незвичайне. *— Вони великі, але не творці. Відтворювачі. Що бачили, те й малювали. Вони не створили нічого нового для ока. Нічого сенсаційного, нічого потойбічного* (Любко Дереш).

2. Який розташований, міститься і т. ін. на протилежному боці, напроти кого-, чого-небудь; протилежний (у 1 знач.). *Хатина, де жила лікарка, стояла на горбку. Звідси відкривався широкий краєвид .. на потойбічні гори* (А. Турчинська); *Кагул закругляв береги, і вже виростали з води сірі схили потойбічних згірків* (Ю. Смолич); *Сержант, налігши грудьми на бруствер, теж став вглядатися в потойбічні верби* (О. Гончар); *Вона прикладала дашком долоню до чола і починала незмигно дивитися на другий берег. О, це був найбільш небезпечний — бо не зрозумілий для Михайла — ритуал мовчазного споглядання Матронкою потойбічного села* (М. Матіос).

◇ **Потойбічний (той) світ** *див.* **світ**[2].

ПОТОЙБІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Те саме, що **потойбіччя** 1. *Не за далекими зорями, не в потойбічності таємниця нашого покликання, а поруч, під нашими ногами, у надрах прадавньої Геї* (О. Бердник); *"Ні, старче, мусимо служити цьому світові, на те ми й прийшли. Щоб кращим його створити, добрішим, розумнішим... Потойбічності ми за життя не потрібні"* (Р. Іваничук).

2. Абстр. ім. до **потойбічний** 1. *У "Портреті дружини", 1935, Вовченко продемонстрував двоїстість жіночої душі, як підмітив Віктор, потойбічність Шуриних очей* (Олекса Ізарський); *Гриць, відчувши, що інженера "заносить" десь у потойбічність, обережно повернув його до реальних проблем* (О. Бердник); *Може, прийняла б* [Євпраксія] *у свою душу юного Конрада, нагадував своєю потойбічністю її власну слабість, але, відірваний назавжди від коренів живого життя, він не міг збагнути її тяжіння до джерел, до основ, до глибин, до головного призначення жінки на землі* (П. Загребельний); *Всім хотілося ірреальності, потойбічності, тайни* (М. Гримич).

ПОТОЙБІ́ЧНО. Присл. до **потойбічний** 1. *Лічильник Гейгера пищить так потойбічно* (І. Драч); *Іноді з-за скелець потойбічно глянеш, .. ніби кажеш пішоходам-співземлянам: "Приходьте вклонитися, поки живу"* (Ю. Андрухович); *Повертався з потойбічно безпам'ятного світу і бачив, — над ліжком схилилася медсестра* (Є. Пашковський).

ПОТОЙБІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **Потойбічний світ** *(див.* **світ**[2]**).** *Хай душі поснулих і там, в потойбіччі, почують розпачливий голос на Січі* (П. Мовчан); *Ми з псами, що навісно валували, готовно стояли підковою, замкнувши сіру громаду нещасних людей. Від них тхнуло тліном. Від їх одягу, їхніх тіл і віддихів. Це запах близького потойбіччя. Тому пси й казилися так* (М. Дочинець); *На Великдень ми всі такі сентиментальні. Стоїмо, чекаємо, коли мертві встануть і вийдуть до нас із потойбіччя* (С. Жадан).

2. Місцевість, простір на протилежному боці або з протилежного боку від чогось. *Гордо, значуще закинув* [Глоба] *голову догори, узрівся кудись туди, де мав бути Дніпро й праве потойбіччя* (Г. Колісник); *— Це я, Тарас, і товариш зі мною — Омелько Пугач із потойбіччя Кальміусу, з донської сторони* (В. Чемерис).

ПОТО́ЙСВІТ, у, *ч., поет.* Те саме, що **Потойбічний світ** *(див.* **світ**[2]**)**; потойбіччя (у 1 знач.). *А над скорботою матерів, над їхніми сльозами, наче з потойсвіту, захлинаючись ядухою, летіли пити кров упирі двадцятого віку — оті бомбовози, що невідомо чого тримали на собі хрести* (М. Стельмах); *І не згледівсь, як зопалу вибрався у потойсвіт...* (Б. Олійник).

ПОТОЙСВІ́ТНІЙ, я, є, *поет.* Прикм. до **пото́йсвіт;** потойбічний (у 1 знач.). *Марева від озера відходять, а туман як потойсвітній* (В. Барка); *Потойсвітнім страхоліссям дише Сиза туча з неба до низин... Повертайся, гетьмане, скоріше, Поки грім наш дух не поразив!* (Б. Олійник); * Образно. *Всі ті, хто був до тебе, вже пливуть, бо во́ди забуття раптово скресли, .. тут .. пра-пра-пра-пра-прадід мій потойсвітній...* (П. Мовчан).

ПОТО́КОВИЙ, а, е. 1. *спец.* Який здійснюється безперервним потоком (у 3 знач.); конвеєрний (про метод виробництва). *На великих аграрних підприємствах більшість культур збирають за потоковою технологією, завдяки якій скорочуються строки збиральних робіт, отже, зменшуються втрати врожаю, досягається економія коштів за рахунок вилучення допоміжних операцій* (з навч. літ.); *— За нашими даними, перші діючі моделі з'явилися ще у вісімдесят п'ятому .. Поставити їх на потокове виробництво тоді не встигли* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Стос. до потоку (у 4 знач.). *Замість великої аудиторії — комп'ютерний клас. Саме так виглядає дистанційна потокова лекція з математичної статистики для 70 студентів-політехніків* (із журн.).

△ **Пото́кова лінія** *див.* **лінія.**

ПОТО́КОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., спец.* Абстр. ім. до **пото́ковий** 1. *На великих тваринницьких комплексах із характерними для них машинними технологіями і потоковістю виробництва виникає нагальна потреба застосування автоматизованих (роботизованих) систем керування* (з наук. літ.); *Компонування цехів, будівель, споруд і відповідних служб заводу має забезпечувати потоковість усього технологічного процесу, починаючи від прийому сировини і закінчуючи відправленням готової продукції* (з навч. літ.); *Ідея потоковості була вперше застосована на фабриці м'ясних консервів у м. Чикаго* (із журн.).

ПОТОКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до потоку (у 1–3 знач.), схожий на нього. *Для флюїдальних гірських текстур характерним є потокоподібне розташування мінералів, коли вони ніби "обтікають" більш великі кристали* (з наук. літ.); *У червні 2000 року ймовірний доказ існування сучасних рідких водних потоків на поверхні Марса було виявлено у формі потокоподібних яроутворень* (з наук.-попул. літ.); *Святий старець Антоній передрікав урагани незнаної сили, землетруси, найжорсткіші посухи і, навпаки, потокоподібні зливи* (з рел.-церк. літ.); *Потокоподібний спосіб виробництва забезпечує ритмічність виконання виробничих операцій та всього технологічного процесу* (з навч. літ.).

ПОТОЛКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм., рідко.* 1. З'ясувати що-небудь у розмові з ким-небудь; поговорити (у 1 знач.). *Батуринці збентежилися на хвилину. — Спасибі світлості вашій. Усього маємо досить, чого лиш душа забажає, і хлібів, і пороху, і куль. Тільки не бажаємо собі проливу крові і тому приходимо потолкувати, як би то такого гріха на свою совість не брать* (Б. Лепкий).

2. Толкувати (у 2 знач.) якийсь час. *Старий, куди правду діти, любив .. потолкувати про те і про се, часто вичитане з книг* (У. Самчук); *— Підемо до старости, потолкуємо про все, а він хай справляється в місті* (М. Стельмах); *— Ми піднімемося до мене на гору і там за вечерею потолкуємо трохи про те, що сталося з полянами та що робити нам далі...* (В. Малик).

◊ **Побала́кай (поговори́,** *рідко* **потолку́й) мені** *див.* **побала́кати.**

ПО́ТОЛОЧ, і, *ж., збірн., розм.* 1. Що-небудь потолочене (трава, камінці і т. ін.). *По сміливцях ворог січе з кулемета: фонтанчики пилюки й кам'яної потолочі бризкають ліворуч групи, позаду* (Є. Доломан); *— Дивлюся на нивку та й душа болить: скільки праці нашої .. марно пропало тут нині, скільки озимини так здуру витолочено .. Самі ж розумієте, що з тієї потолочі вже й хом'як не похіснує. — Підсіємо яриною* (І. Нижник).

2. *перен., зневажл.* Покидьки *(див.* **по́ки́дьок** 2). [В о н а:] *Покидьки і потолоч оця? Удар, поразка — і вони підуть урозтіч, ідею кинуть на дорогу разом з брудним своїм картузом і самі ж розтопчуть!* (М. Куліш); *Боже, що роблять з людиною злидні?! Вони роблять з неї і бандита, і повію, і крадія... Кляті злидні! Але роблять і революціонерів, борців, та, видно, не з таких, як вона... Таких злидні перетворюють на залякану скотину, нечесну на руку потолоч...* (Г. Тарасюк); *На пальцях однієї руки можна перерахувати справді потрібних людей. А скільки різноманітної потолочі пройшло і продовжує йти перед моїми очима* (К. Москалець); // Уживається як лайливе слово. *— Ти — потолоч, а Діана — ангел. Не смій псувати її життя!* (С. Талан).

3. *перен.* Те саме, що **не́чисть** 3. *Де б його не запосів нічліг, клав дідо на порозі .. древко* [освячене] .. *І не мала смілости нічна потолоч переступити той поріг-оберіг* (М. Дочинець); *За ними* [черепахами] *потяглася різна потолоч — вертляві вужі, кистепері риби, плямисті, мов хворі екзотичною екземою, саламандри* (Ю. Іздрик); *Поряд з пластиковими наперстками для дегустування тулилися дві пласкі тарелі; в одній розляглися сушені черв'яки, в другій — сарана чи інша, подібна на неї, потолоч* (М. Кідрук).

ПОТОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потоло́чи́ти.** *Що весною процвітало, всохло, не доспіло, потолочене, мов градом, поле почорніло...* (Уляна Кравченко); *Навколо вся пшениця була втоптана, потолочена* (О. Донченко); *Лан жита, потолочений кіньми, втрапив їй ув око. Підступаючи, дивилась і дивилась на нього* (Г. Колісник); *Біля коня, зачеплений ногою за стремено, лежав скривавлений тулуб без голови, страшно потолочений і покремсаний від гонитви степом* (Д. Білий); * Образно. *Жаль о тобі І потолочену любов з[авмер]лу У серці но́шу* (І. Франко); // **потоло́чено,** *безос. пред. Вранці ще раз навідалася* [Феня] *до пшениці. Місцями потолочено так, ніби тут пройшла отара* (М. Циба).

ПОТОЛО́ЧЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **потоло́чи́ти.** *Кого доля засудила на потолочення, той буде потолочений* (І. Франко); * Образно. *Могили стогнуть: "Вніч і вдень Не маємо спокою, За біль, за муки, .. За потолочення надій Борців, що дармо мерли"* (Б. Лепкий).

ПОТОЛО́ЧИ́ТИ, о́чу́, о́чиш, *кого, що.* Док. до **толочи́ти;** витолочити. *Та щоб тую стежку курява закрила Або тая стежка зіллячко вродила, Щоб було видно, хто по її* [ній] *ходить, Хоча пройде нишком — зілля потолочить* (М. Костомаров); *Враз у прогалину на бур'яни як стрибне бузівок — потолочив їх* (А. Головко); *Наближався косяк диких коней, і скоро земля застогнала від тупотіння кількохсот копит. Ще хвилина — й коні потолочуть стрільців так, що й сліду їх не лишиться...* (А. Кащенко); // Потоптати ногами, завдаючи пошкоджень. *Вирвавши кумові з руки картку, потолочив* [Прокіп] *її ногами* (Марко Черемшина); [Ніна *(кидає танцювати):*] *Ти мені геть ноги потолочиш. Мабуть, ти осліп від .. ненависті?* (Л. Дмитерко).

ПОТО́ЛЯ, і, *ж., заст.* Потурання, попуск (у 2 знач.). *Язиком що хоч роби, а рукам потолі не давай* (Номис); *Дай дітям потолю, сам підеш у неволю* (Сл. Б. Грінченка); *А то ж Ти дав серденьку потолю, То через жінку підеш у неволю* (П. Чубинський); *Лише на мить дали чуттям потолю, І світу .. не стало* (Е. Андієвська).

ПОТОЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., кому, чому, заст.* Потурати (у 1 знач.), потакати (у 1 знач.) кому-, чому-небудь, дозволяти комусь робити щось. *Потоляти дітям; Потоляти дурним балачкам.*

ПОТОМИ́ТИ, томлю́, то́миш; *мн.* пото́млять; *док.* 1. *кого.* Утомити, знесилити всіх або багатьох. *Плавала-плавала* [відьма], *ширяла-ширяла; та як бачить, що усіх потомила, так і піддалась...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Маруся *(сидить, читає):*] *Прийдіть до мене всі, хто трудиться, кого робота осіла, праця потомила* (Панас Мирний); *Прив'ялий лист на дереві повис; Не чуть пташок — їх потомила спека...* (Б. Грінченко); *Підходячи до Лубен, Остряниця припустився двох похибок. Перша: потомив довгим переходом людей і коней; друга: не вислав вперед розвідки* (В. Чемерис).

2. *кого, що.* Стомити, виснажити тяжкими переживаннями, гнітючими думками і т. ін. *Кажуть, юнка білолиця Юнака причарувала. Потомила йому серце, Розпалила ятру рану* (П. Усенко); *Мене народ стражданням потомив, і я поплив рікою сліз. Рікою...* (В. Стус).

3. *що.* Стомити, знесилити, перевантажити важкою роботою, ходінням і т. ін. (перев. руки, ноги). *Горда, пишна* [дівиця] *— роботою Ручок не потомить* (М. Костомаров); *— Хотілося б мені піти у неділю до церкви. — Як, пішки? — А що ж? — Потомите свої ніжки тендітні. Сім верстов* [верст] *— не близький світ* (Панас Мирний).

ПОТОМИ́ТИСЯ, то́миться, то́мимося, то́митеся; *мн.* пото́мляться; *док.* 1. Утомитися (про всіх або багатьох). *На землю вже спадала ніч. Птаство у лісі потомилося, і замість його веселого щебетання понавколо засюрчали цвіркуни* (А. Кащенко); *Подивись: женці схилились, Потомились І від праці від тяжкої Потом вкрились* (М. Рильський); *Дороги розвезло після тієї страшної зливи, коні ледве тягли вози, сковзались під вершниками, й усі потомилися — й тварини, й люди* (І. Білик); * Образно. *Я йшов, поки місяць не опустився в трави, й зорі потомилися, почали пригасати* (Ю. Мушкетик).

2. Стомитися, знесиліти від ходіння, важкої роботи і т. ін. (про руки, ноги і т. ін.). *Тим часом сонце спустилось низенько; потомились руки граючи, потомились ноги танцюючи* (І. Нечуй-Левицький); *Потомилися пальці слабі, Червоніють отемрені* [отьмарені] *очі, — Швачка ж голкою вертить в журбі* (П. Грабовський); *Руки йому трохи горіли від тертя шворкою, м'язи потомилися від натуги* (В. Винниченко); *Агей, воли ви круторогі, чого ви стали на межі? Чи затупились лемеші, чи потомились ваші ноги?* (В. Сосюра); *Отак вони й розмовляли і йшли, йшли, йшли, їм аж ноги потомилися* (Валерій Шевчук).

ПОТО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потоми́ти.** *Всі рано полягали спати, потомлені од морського купання* (І. Нечуй-Левицький); *Потомленії горем і жалем люди поснули* (І. Франко); *Потомлені походом, опришки сіли під лісом спочити й перекусити* (В. Гжицький); *У високих лісових травах покотом лежать, затиснувши між ногами зброю, партизани, потомлені нічним походом* (К. Гриб); *Потомлені змаганням із хвилею, коні довго стріпувалися й форкали* (І. Білик); *Дзвінка жайворонкова пісня стиха колише потомлену думками душу...* (Панас Мирний); * Образно. *Віками потомлене сонце лягло на відпочинок* (І. Пільгук).

2. *у знач. прикм.* Який потомився (у 2 знач.), знесилів від ходіння, важкої роботи і т. ін. *І смеркає, і світає, День божий минає, І знову люд потомлений, І все спочиває* (Т. Шевченко); *Потомлені собаки, ображені дивною поведінкою своїх господарів, що так і не спустили їх .. погнатись за зайцями, нервово сплять* (Б. Антоненко-Давидович); *В потомлених коней темна від поту шерсть накипає крихітним бісером* (М. Стельмах); *Єгиптянин .. жестом передавав наказ хазяїна потомленій малечі, що розтяглася по дорозі: "Швидше! Швидше!"* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Перейнятий утомою. *Данькові здавалося, що він зроду не скінчить одночивати і гладити вуса .. Цей спокійний ритмічний жест люляв потомлену Данькову душу, його хилило на сон* (М. Йогансен); *Сонце встає — люди встають, сонце лягає, а люди не лягають, а несуть свої потомлені руки затемна додому, щоб і собі лягти* (У. Самчук); // Який виражає утому. *Потомленою ходою йшли царани в своєму звичайному одязі — чорних баранячих шапках, довгих, нижче колін, білих сорочках, з-під яких важко й помітити було такі ж білі штани* (Ю. Смолич); *Обвітрені обличчя, потомлений вигляд говорили про них як мандрівників, що подолали значну відстань від села до міста* (І. Пільгук).

ПОТО́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пото́млений** 2. *Навесні відчуття постійної потомленості може спричинятися браком в організмі людини вітаміну D* (із журн.).

ПОТО́МЛЕНО. Присл. до **пото́млений** 2. *Потомлено переступали коні, .. куняли вершники* (П. Загребельний); *Коли засинали* [чоловік і жінка] *потомлено в курені під оборою, ліс німував* (Є. Пашковський); * Образно. *Двогорбі гості* [гори] *в соняшній країні, Під тягарем барвистим і важким Нерозвантажені лежать уже віки, Потомлено припавши на коліна* (І. Багряний); *Селища потомлено поринули в сон, спочивали в теплих обіймах ночі* (О. Гончар).

ПОТО́МНИЙ[1], а, е. Який здійснюється за томами, том за томом. *В останньому томі повного зібрання творів письменника наведено потомний покажчик повістей та оповідань* (із журн.); *Бібліотечне потомне критичне видання, що відтворює шрифти, якими була надрукована "Острозька Біблія", призначене для науковців, які займаються вивченням Святого Письма* (з газ.).

ПОТО́МНИЙ[2], а, е. 1. *поет.* Те саме, що **прийде́шній.** *Що бачу я в далекому просторі? Прийдешність бачу я, віки потомні* (Леся Українка); *Вклонися, моя Україно, цим людям величним і скромним .. Ти словом достойним розкажеш своїм поколінням потомним, Чому їм .. пошану твій вдячний народ оддає* (М. Бажан); *Може, десь там, в часах потомних, хтось, колись, пригадає і тихо мене позве* (Л. Костенко); // *у знач. ім.* **пото́мне,** ного, *с.* Те саме, що **прийде́шнє** *(див.* **прийде́шній** 2). *Хлопці-молодці, чи є тілом потуга, вікопомна туга про потомне?* (І. Калинець).

2. *у знач. ім.* **пото́мний,** ного, *ч.;* **пото́мна,** ної, *ж.;* **пото́мні,** них, *мн., діал.* Нащадок, нащадки. *Ніколи ніякий поет ані артист не творив на те, щоб показати сучасним чи потомним ідеал краси* (І. Франко); *Жінка Петра Онуфрака, потомна отого війта, що погнав на Довбуша волоську хоругов, твердо казала, що вона іменно знає, що тут, у Ярищі, є Довбушеві клажі* [скарби] (Г. Хоткевич); *Аллах ведмедя помахом руки у камінь обернув, щоби потомні проклін його затямили* (М. Драй-Хмара); *Якщо від мене лишиться для потомних бодай один удар пензля об полотно, то він буде присвячений жіночій красі* (П. Загребельний).

ПОТО́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Те саме, що **прийде́шність** 1. *Їх* [белетристів] *головна задача .. в тім, щоб, як сказав колись Шекспір, бути дзеркалом часу, малювати чоловіка в його суспільному зв'язку і в тайниках його душі, давати сучасності й потомності те, що Золя називав "людськими документами" в найширшім значенні сього слова* (І. Франко); *Не може по мені наступника з'явиться, Ані пісням моїм, ні імені, ні мукам, — Майне моє ім'я, неначе блискавиця, Щоб у потомності тривать порожнім звуком* (М. Василенко).

2. *діал.* Потомне покоління; нащадки, потомки. *В його* [Байрона] *творах потомність швидко побачила той самий святий огонь обурення та ненависті проти усього злого, котрий горів у душах усіх найліпших людей того часу* (І. Франко); *Не диво, що потомність, бажаючи чим-небудь віддячити князю Ярославу за працю, вкладену у фундаменти української державности, прозвала його Мудрим* (з навч. літ.).

ПОТО́МНО. Присл. до **пото́мний**[1]. *У листі до М. Грушевського О. Лотоцький писав: "У тім листі, що Ви бачили, Ґранати писали, що бажають розбити видання на 4 томи і ціну оголосять на все видання, а не потомно"* (з наук. літ.); *Із 1897 р. потомно видавалася монументальна "Історія України-Руси"* (з навч. літ.).

ПОТО́МОК, мка, *ч.* 1. Людина стосовно своїх предків; нащадок (у 1 знач.). *В раду зібравшись, козацькі потомки гудуть* (П. Куліш); *Над Дніпром, коло славних порогів, в селі Старому Кодаку жив собі молодий лоцман Карпо Летючий. Як і всі лоцмани, він був потомок славних запорожців і мав увесь хист, всю вроду запорозьку* (І. Нечуй-Левицький); *— Мене звільнили за довгий язик. Опольчик такий є в полку, "потомок революціонерів", видав* (Р. Андріяшик); *У 1914 р. із 9,5 млн жителів українських сіл 6 млн були потомками кріпаків* (з наук. літ.).

2. Тварина або рослина стосовно предка (тварини або рослини), від якого походить її рід (вид, порода, сорт і т. ін.). *Біліють* [гуси] *у темряві, дибають кудись, вайлуваті. Давня птиця, одвіку свійська — потомки тих, що колись нібито Рим врятували* (О. Гончар); *Плодова мушка дрозофіла легко розводиться у неволі; її життєвий цикл становить 10–20 діб; за цей період одна самиця дає близько 400 потомків* (з навч. літ.).

3. *перев. мн.* Людина майбутніх поколінь; нащадок (у 2 знач). *За в'язнем в'язень одстраждає, Але настане легший час, — І добрим словом спогадає Потомок вільний мертвих нас!* (П. Грабовський); *— Тремтиш? Садови на палю! Високо підніми, щоб бачили всі потомки, як зневажаю я всі твої вчинки, фашисте* (О. Довженко); *Його* [гетьмана] *живила якась інша віра. Може, та, що його муки, його страждання окупляться в потомках. Засіються в їхніх душах свободою, непокорою й проростуть у добрий час буйним колосом* (Ю. Мушкетик); *Друже мій любий, я бачу, ти й рослий удавсь, і вродливий, Будь же відважний, щоб доброї слави в потомках набути* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

4. *розм.* Дитина (перев. син), спадкоємець; нащадок (у 3 знач.). *— Потомків не дав мені Бог...* (А. Чайковський); *— А діти є? — запитав дід .. Кулик випростався: — Якщо правду казати, то більше як у мене потомків ні в кого в Чаплинці нема. Ціла боса команда в хаті* (О. Гончар).

ПОТО́МСТВЕНИЙ, а, е. 1. *заст.* Родовий, спадковий. *Кухня була завалена сітками, ятерами, саками — все потомствене риболовецьке майно знесено сюди з горища* (В. Земляк); *Вершник розгорнув сувоя і почав читати: "Сим листом даруємо дворянину Семенові Пахомійовичу Трещокіну слободи Горошине, Веремїівку, Лукомлю і Чаплинку в потомствене і вічне володіння"* (Р. Іваничук).

2. Який за народженням належить до певного стану або до родини, ряд поколінь якої займається певним ремеслом, професією, походить з якоїсь місцевості і т. ін. *Русу голову носив* [Грицько] *гордовито, високо. Але що там! Так ходять у своїх горах Карпатах майже всі потомствені верховинці* (Т. Масенко); *— Це ж Баглаї! Потомствені металурги! Честю своєю дорожать, слава їм даром не приходить* (О. Гончар); *Дід мій — уже потомствений гречкосій. І весь наш рід, починаючи з діда, — селянський, бідняцький, кріпацький, можна сказати* (В. Нестайко).

ПОТО́МСТВО, а, *с., збірн.* 1. Молоде, нове покоління стосовно старшого; нащадки. *— Жити серед купи молодого потомства, то був би рай, правдивий рай!..* (І. Франко); *Вдячне потомство, звільнене від фашистських кошмарів, згадає героїв Букрина і Лютежа, згадає й оцінить* (Ю. Бедзик); *— Ось нині книгу мемуарів закінчую — вам на науку. Потомству в приклад: "На ланцюгу волі" називається...* (В. Чемерис).

2. Діти стосовно своїх батьків; спадкоємці. *На самоті, без товариства, .. без чужого впливу виростало потомство родини Федоренків* (О. Кобилянська); *Праворуч — залізне ліжко, що, здавалось, ще пахтіло тілом господарки і численного потомства її* (В. Винниченко); *— Знаю, Марина в Ковальчуків одиначка; Панько Середа вмер, і в обох родинах немає спадкоємців, крім Марини з дітьми. Пригорни, Прокопе, до серця Панькове потомство* (Р. Андріяшик); *Найджел породив двох синів, та жоден з них не дав потомства* (Ю. Іздрик).

3. Молодняк тварин або рослин (часто як наслідок схрещення видів, порід, сортів). *З роду в рід більшість тварин не витримувала якихось умов, гинула. Лишалися в живих тільки наймiцніші окремі екземпляри. Вони давали потомство — із нього також вимирала більшість* (В. Владко); *Та риба ікринки на очерет прилаштовує, а інша кладе своє потомство по дну, по камінцях, щоб його свіженькою течією перемивало, купало...* (О. Гончар); *Скільки тих сотень чи й тисяч гектарів пшениці обстежено для відбору найкращих рослин для схрещування — і озимої з ярою врожайних сортів, а потомство знову з озимою і навпаки!..* (Є. Доломан).

ПОТО́МУ, *присл.* 1. Те саме, що **пóтім** 1, 2. *Ловив* [Андрій] *вухом той клик машини довго, уважно, наче боявся пропустити з нього хоч одну мить. Потому обернувся до жінки, весь сяючий* (М. Коцюбинський); *— Але голос у вас все-таки тремтить! — останнє відзначив Донець із злорадством, потому махнув рукою й пішов до столу* (І. Багряний); *Першим праворуч од Великого князя йшов зі своїм військом Вишата. За ним на такій самій розстані .. виступав Гатилів старший син Данко з косарями, потому князь Ратибор із деревлянами* (І. Білик); *Можна рухатися так, .. щоб дерево, він і ти утворювали одну лінію. Дерево — він — і ти. Спочатку він, потім дерево і аж потому ти* (Ю. Іздрик).

2. *розм.* Те саме, що **поготíв.** *Тепер вітрів нема, а там і потому* (Сл. Б. Грінченка); *"Зле, — подумав Сашко, — це пахне убивством і знищенням документів. Врешті, яке діло фашистам до прав угодовського уряду. Заб'ють, та й потому. Зле!"* (М. Йогансен).

ПОТОНУ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **потону́ти.** *— Ну, розповідай, — додала* [грекиня] *ще раз і нахилилась, щоб виловити з басейну потонулу амфору* (Н. Королева); *Лежить у глибині моря на потонулій яхті чудесна скрипка роботи старого майстра, лежить і чекає того часу, коли її знову буде дано чарувати людей кришталево-чистими звуками...* (В. Собко); *Потонулий у таких сумних думках, не дивився* [Босаковський] *під ноги і не дбав, що раз у раз попадав у калюжі розкислого осіннього болота* (Б. Лепкий); *Він побачив угорі за скелею майже потонулий у зелені дім* (Валерій Шевчук); *В такі* [осінні] *дні я розчинявся в туманах, у шереху дрібного дощу і в блідому сяйві потонулого у хмарах сонця* (Р. Федорів); // *у знач. ім.* **потону́лі,** лих, *мн.* Ті, хто потонув. *Пізніше в храмах, де хрести з косою перекладиною, читали молитви за упокій потонулих* (О. Ульяненко).

ПОТОНУ́ТИ *див.* **потопа́ти.**

ПОТО́НШАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **пото́ншати.** *При наявності захворювань, що призводять до потоншання рогівки або склери ока, місцеве застосування стероїдів може спричинити перфорацію, особливо після довготривалого їх застосування* (з навч. літ.); *Потоншання волосся може бути пов'язане з певними гормональними порушеннями, захворюваннями шлунково-кишкового тракту або центральної нервової системи* (із журн.).

ПОТО́НШАТИ, аю, аєш. Док. до **то́ншати.** *Гулько .. дав накрутку начальникам штабів батальйонів, щоб ті надсилали папери якомога лаконічніші... Хоч папки не одразу потоншали — сила інерції давалася взнаки, — але вже не розбухали* (Є. Доломан); *Ось лід потоншав, води стало по коліна, тільки ноги грузли в мул* (К. Гриб); [К о в а л ь:] *Що, буланий, чи чуєш ти далеку дорогу? Ач, як викохався, мов обточений! (Надіва на його* [нього] *вузду). Постривай, потоншаєш!* (М. Кропивницький); *Добриня охнув: перед ним стояв боярин Доможир. Змарнілий, давно не стрижений. Ніс у нього потоншав, загострився, а в очах чорніла така смертельна туга, ніби він щойно поховав найрідніших людей* (В. Малик).

ПОТО́НШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потонши́ти.** *Досить цікавим виявився фрагмент горщика діаметром вінець 18 см. Вінце плавно відігнуте назовні, потоншене, край трикутний* (з наук. літ.); *Виробники лінз пропонують для людей з поганим зором потоншені асферичні лінзи для окулярів, які мають багато переваг перед сферичними лінзами* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який потоншився, став тоншим, ніж звичайно, ніж був раніше. *Антикліналі мають достатньо чітко виражені потоншені склепінні частини* (з наук. літ.); *За лусочкового блефариту на війковому краї повік можуть з'являтися лусочки, шкіра під якими має ознаки гіперемії та потоншена* (з навч. літ.).

ПОТО́НШЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **потонши́ти.** *Залежно від технологічних задач (контрольоване потоншення пластин напівпровідникових матеріалів до заданої товщини, очистка від оксидної плівки й інших забруднень тощо) застосовують різні методи хімічного травлення та підбирають склади травильних композицій з необхідними властивостями* (з наук. літ.); *Для бітумів характерна сильна залежність реологічних властивостей від температури. Зміна температури рідини у процесі течії, наявність градієнтів температури вздовж осі або перерізу нитки можуть впливати на процес її потоншення* (з наук.-техн. літ.).

2. Тонша частина, тонше місце чого-небудь. *У середовищі катакомбних культур однофункціональні знаряддя, подібні до тесла, як правило, мають потоншення за шириною в основі та розширення до п'ятки* (з наук. літ.); *Рубці на тілі від дії гострого предмета частіше мають лінійну форму з потоншенням на кінцях, рухливість їх залежить від глибини рани* (з навч. літ.); *Мисливський ніж із міцним широким лезом, яке має потоншення в передній частині, підійде для практично будь-яких робіт* (з мови реклами).

ПОТОНШИ́ТИ *див.* **пото́ншувати.**

ПОТОНШИ́ТИСЯ *див.* **пото́ншуватися.**

ПОТО́НШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пото́ншувати.** *Електроіскровий дефектоскоп "Корона-1" призначений для контролю тріщин, поруватості, недопустимого потоншування та інших порушень суцільності захисних покриттів металевих виробів* (з наук.-техн. літ.); *Хвороба під назвою коренеїд призводить до потоншування корінця цукрового буряка, почорніння його в цьому місці, загнивання й відмирання* (з навч. літ.).

ПОТО́НШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОТОНШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., що.* Робити тонким, тоншим. *Вправи зі зміною власного обличчя — перелицювання — були щоденними: кожен із учнів Кміти мусив то надимати, то потоншувати свої губи, розширювати й звужувати ніздрі, .. заокруглювати очі або робити їх косими й підпухлими, як у бусурменів* (В. Шкляр); *Для шкіряних палітурок використовували козячу й овечу шкіру, яку додатково потоншували замочуванням і витягуванням* (з навч. літ.); *Не варто часто пити воду з лимонним соком, тому що її регулярне споживання може потоншити емаль зубів* (із журн.).

ПОТО́НШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОТОНШИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати тонким, тоншим. *У місцях ураження фузаріозом стебло соняшника потоншується* (з наук.-попул. літ.); *При системній склеродермії обличчя набуває вигляду маски. Ротовий отвір звужується, стає складчастим, щоки западають, губи потоншуються* (з навч. літ.); *Дослідники стратосфери Землі вважають, що товщина атмосферного шару, яка постійно зменшується, до 2080 року може потоншитися ще на один кілометр* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пото́ншувати.** *Існує і такий незвичний прийом: для того, аби позначити кінець візерунка на металевій балясині, лінія візерунка потоншується* (із журн.); *Еластичні щетинки щіточки для фарбування волосся додатково потоншуються на кінчиках, що дозволяє легше впоратись із делікатною роботою* (з мови реклами).

ПОТО́П, у, *ч.* 1. *бібл.* Усесвітня повінь, яку через гріхи людей наслав Бог, щоб затопити землю. *І стався потоп, вода на землі. І ввійшов Ной, і сини його, і жінка його, і невістки його з ним до ковчега перед водою потопу* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Розповідав Захар про життя перших людей, про великий потоп, від якого люди ховалися в горах і печерах* (І. Франко); *Сергієві бабуся розповідала, що на світі був потоп .. Скрізь, куди не глянь, — вода. Це Господь зробив потоп, через те що люди стали дуже грішними* (І. Білик); *Давно нема маркізи Помпадур, і ми живем уже після потопу* (Л. Костенко).

2. Велика повінь, великий розлив річок, морів і т. ін. *Про те вона побивається, Щоб не зніс потоп їх хатиноньки* (М. Старицький); *Професор Пелюзьє підвів руку і .. промовив: — Моя думка, виходить, правильна. Треба рятуватися від потопу. Ми перебуваємо всього кілометрів за п'ятдесят від океану. Як захистити себе від хвиль?..* (В. Владко); *У Венеції вода з'їдає місто, у Львові навпаки. І якщо Венецію знищить потоп, то саме він єдине стихійне лихо, яке Львову нітрохи не загрожує* (Ю. Андрухович); *Повінь тої весни зайшла велика. Раз у сім-десять років потопи мордували Мукачево* (М. Дочинець); // Велика злива; великий розлив води, спричинений зливами, затяжними дощами. *А щоб не капав за шию дощ, пам'ятайте, що будь-яка злива колись та кінчається, навіть потоп* (В. Стус); *Вулиці стали мовби руслами для дощових рік і вливалися в площі, де вода стояла потопом* (П. Загребельний); *А дощ лив і лив. Ладим щодня, здіймаючи руки долонями до неба, благав Мокошу, щоб та зупинила потоп* (В. Шкляр); // *перен.* Потік рідини, що виливається звідкись (перев. у результаті аварії, недбалості і т. ін.). *"Ах, так!" — розсердивсь я. Кран відкрутив — і тут! Як зашипить! Як бризне! Фонтаном! .. А хлопці: "Ой-йой! Потоп! Прорвало!"* (В. Близнець); *Це ж так заманливо, коли внизу ніхто не живе і можна шуміти чи влаштовувати потопи, головне не відкривати двері, коли прийдуть працівники офісу, що мешкають там удень з дев'ятої до шостої* (І. Карпа); // *перен.* Про велику кількість чого-небудь, що заповнює простір, падає, сиплеться і т. ін. потоком. *Ранком ішов сніг. Рівний, густий і теплий .. Ряди домів, ряди дерев, як білі тіні, йшли кудись в далеч і розпливались в тумані. Білий потоп* (М. Коцюбинський); *І раптом — крик. Серед потопу сліз, .. — крик гнітючої розпуки, чужий несподіваний крик* (В. Підмогильний); *Вітри не йшли, ніби й вони боялись потривожити цю мовчазну осінню елегію. Санаторійна зона, її будівлі і конторський плац, .. — все чутко прислухалось до золотого потопу* (М. Хвильовий); *Аж дзвенить вона* [життєва сила] *в кожному стебельці й листочку, аж кипить вона зеленим потопом, празникує в квітчастому вбранні всюди в просторі, куди зір сягає* (В. Барка).

◊ **(1) Від (з [часів]) пото́пу** — із сивої давнини, з давніхдавен. *Шумило* [письменник Микита Шумило]! *Він шумить давно, так, як шумить Дніпро з потопу.., — мовою вікно він хоче прорубать в Європу, щоб знали скрізь в ці дні грозові, що значить українська мова!* (В. Сосюра); *У джунглях Бразилії плодилися* [гадюки] *від потопу* (І. Муратов); *— Ти диви, який звіринець, — зачудовано проказала Редька, — тут* [на портретах], *певно, всі його предки ще з часів потопу* (І. Карпа); **До дру́гого прише́стя <[І] до пото́пу,** *часто зі сл.* м и р о в о г о, в с е с в і т н ь о г о> *див.* **прише́стя; (2) Після нас (вас, а там, да́лі** *і т. ін.)* **хоч пото́п** — байдуже, що буде потім, майбутнє не цікавить когось. — *Вона, мені здається, далі свого носа не бачить. Аби їй було добре та тепло, а там хоч потоп* (В. Кучер); — *Та що там казати, нового не навчилися, а старе забули. Тільки б відрапортувати круглою цифрою, а далі хоч потоп* (В. Яворівський); — *У мене серце не воляче. Я хочу спокійно дожити до пенсії. А там хоч потоп* (О. Чорногуз); — *Мене це не цікавить. — Ну, певно, після вас хоч потоп!* (Ю. Винничук).

ПОТО́ПА, и, *ж., діал.* Потоп. — *Чекай, — опинив його Демидів, — а знаєш ти, як виглядала справдішня потопа світу?* (О. Маковей); *Вхопила мене потопа, Понесла.., мов тріску, мов стебло* (І. Франко); *А на подвір'ї проливень, потопа. Пливе фортеця, як старий ковчег* (Л. Костенко); — *Раз у Самборі падав сніг, більше як місяць безупинно. Старі люде* [люди] *не пам'ятали такого, й декому здавалося, що Господь хоче заморити світ потопою зі снігу* (А. Чайковський); *Чути було й дитячий дзвінкий сміх, і .. якесь любе шептання з-посеред потопи листя* (І. Франко); * У порівн. *І котиласи* [котилася] *весна, як море, як потопа* (В. Стефаник).

ПОТОПА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто потопає, тоне у воді. *Від дієслова потопати можна також утворити іменник потопальник: "Потопальник щиро дякував за порятунок"* (Б. Антоненко-Давидович); *Під час рятування потопальника ваша мета — витягти потерпілого на берег із якнайменшою небезпекою для вас* (з навч. літ.).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **потопа́ючий (потопа́льник) за соломи́нку (за соломи́ну,** *рідше* **за до́шку)** *див.* **потопа́ючий.**

ПОТОПА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **потопа́льник.** *Найцікавіше, що людиною, яка врятувала дівчат від вірної смерті, був... іспанський король Хуан Карлос! Він саме в цей час тренувався на своїй яхті, готуючись до чергової регати, коли помітив потопальниць* (з газ.).

ПОТОПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потопа́ти.** *Нещасливе кохання часто описується в піснях в образі перепливання бистрої річки або потопання в Дунаї* (І. Нечуй-Левицький); *Тільки ні, це було не піке, а легеньке, спокійне потопання! Спочатку в скло занурилося "шассі", над яким так довго морочився Вітя, вирізаючи, потім — крила* (М. Дашкієв); *По-дитячому захоплюється* [поет] *граціозною легковажністю графині, читає їй свої поезії, пише їй листи, щоб підтримати її в години тільки їй відомого потопання в безпросвітний сум і безнадію...* (Олекса Ізарський).

ПОТО́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм., рідко.* Почати топати; піти́. *Моя Тамара на фронті, а я лишився в тилу. Потопав би за чотириста кілометрів, щоб перейти фронт, щоб знайти її* (О. Коломієць); *Коли мандрівці рушили далі по дорозі, за ними потопали чотири корови* (Ю. Логвин).

ПОТОПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОТОНУ́ТИ,** тону́, то́неш, *док.* 1. Те саме, що **тону́ти** 1. *Петро .. пішов до Ісуса. Але, бачачи велику бурю, злякався, і зачав потопати, і скричав: Рятуй мене, Господи!...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З човна кинули линву, й людина, що потопала, вхопила її. — Тримайся! Тримайся! — гукнув дід Улян* (Л. Письменна); [М а р 'я н а:] *Чого ж мій вінок потонув? .. Може, я справді родилась великою грішницею?* (С. Васильченко); *Все було однаковою мірою загадковим і можливим: потонув ґудзик — отже, так і треба, а не потонув — і цьому є причина* (М. Дашкієв);

// Тонучи, занурюючись у воду, гинути, вмирати. — *Гляньте, дідусю, на море! Там потопає корабель! З нього попадали у воду люди!..* (В. Малик); *Чоловіки стягли на воду колоди з повалених дерев, на них саджали дітей і так переправлялися. Далеко не всі дісталися жаданого берега. Снаряди розривалися у воді, перекидали колоди, і люди потопали* (С. Талан); *І ти, ясний Доне, від степу кордоне, — уся ота нечисть в тобі хай потоне!* (П. Тичина); — *Ви бачили на власні очі, як він упав у море з урвища і потонув? — допитувався начальник поліції* (В. Владко); // Занурюватися, провалюватися в що-небудь м'яке, сипке, в'язке і т. ін. *Маріїна нога ступила в ліс, потопаючи в грубій верстві опалого листя* (О. Кобилянська); *Потопали* [чоловіки] *в снігу по коліна, хоч учора тільки вичистили двір, і намагалися ступати в сліди один одному* (Валерій Шевчук); *З виразом невимовної тривоги показувала* [панночка] *пальчиком униз, на свої черевики, що потонули були в зеленім моху та сухім листі* (І. Франко); *Гість з розмаху потонув у м'якому кріслі біля столу* (А. Хижняк); // *у сполуч. зі сл.* п о г л я д, о ч і, з і р *і т. ін., перен.* Дивитися, вдивлятися в що-небудь (перев. далеке). *А вгорі ж — нема блакиті міри, В тій безодні потопає око...* (М. Старицький); *Він стояв на колінах коло кулемета, а очі потопали на сході, де виплив уже наполовину кривaво-огненний диск сонця* (Г. Косинка); *Хмельницький потопав зором в синій далечині* (Н. Рибак); *Я потонула знов поглядом у препишну зелень довкола мене* (О. Кобилянська); *Ось глянеш просто на ті безкраї обшири, і твій зір потоне десь далеко-далеко* (Б. Антоненко-Давидович); // *перен.* Зникати, ховатися в масі кого-, чого-небудь. *Іпат Петрович, бачачи, що Митрофанові та його хазяям не до нього, зійшов униз та й потонув у юрбі* (Микита Чернявський); *Любимський прожогом вибіг з дому й потонув у натовпі, що бурхливо напливав із вулиць і завулків на Соборну площу* (Р. Іваничук); // *перен., розм.* Цілком поринати в певне заняття, розвагу і т. ін. *Я поринула би у щось цілою душею, так як тепер потопаю в кождій дрібній роботі цілою душею* (О. Кобилянська); *Чим довше живеш, тим, здавалося б, більше зробив, а виходить чомусь навпаки: дедалі більше лишається недокінченого, недовершеного, недоробленого, ти буквально потопаєш у невикінчених справах і задумах* (П. Загребельний); *Наближався Великдень .. А тут іще, мов на біду, навчила Анниця писанки писати, — і Маруся ціла потонула в цій цікавій забаві* (Г. Хоткевич); *Тільки після того, як випустили з тюрми, .. я більш-менш ґрунтовно засів за літературну працю і потонув у її* [ній], *захопившись нею без вороття* (С. Васильченко); // *перен.* Піддаватися чиємусь впливові, ототожнюватися з ким-небудь. *Моє "я" потонуло в образі Подорожнього, і всі муки й страждання його я відчув і пережив протягом короткого спектаклю* (з мемуарної літ.); // *перен.* Повністю віддаватися чому-небудь (почуттям, мріям і т. ін.). *Робота спинилась, голка випала з рук і шиття посунулось додолу. Що се? Чи тепер потопати в мріях?* (Леся Українка); *Не було* [на похороні] *й Наталки. З пристрасним риданням металась вона в малій своїй літній хатині .. Все протестувало в ній, все потопало в стражданні* (О. Довженко); *З Баглая міг би вийти путящий інженер, але для цього йому треба менше .. потопати в безпредметних візіях, від яких навряд чи може поліпшитись сортність майбутньої сталі* (О. Гончар); *Мотря потонула в думках. Де і як святкуватиме вона віднині за рік? Як гетьманша чи як черниця..?* (Б. Лепкий); *Воловик насторожив уші, увесь потонув в увазі, в чеканні, що скаже Марина* (Г. Епік).

2. Зникати з поля зору, занурюючись у щось, ховаючись за чим-небудь, у чомусь. *І блідий місяць на ту пору Із хмари де-де виглядав, Неначе човен в синім морі, То виринав, то потопав* (Т. Шевченко); *Потопали* [хмари] *за обрієм, виринали з-під нього, коливалися, мовби бажали впасти на землю* (Б.-І. Антонич); *Десь-не-десь зашелестіло в траві, засичав зелений коник пільний, підскочив і потонув знов між листям, зник з очей* (О. Кобилянська); *Анатолієві чомусь стало жарко. Захотілося весни, квітів, сонця і високої духмяної трави, в якій можна потонути з головою* (М. Руденко); // Бути майже непомітним, невидимим серед чого-небудь, ледве виднітися за чимсь. *У млі потопають доми, димарі, Як витвори злої омани, І сунуться, сунуться тихо вгорі Тумани... тумани...* (М. Вороний); *Цоколь собору потопає в морі липового цвіту, в океані пахощів, у синій прохолоді мрійного затінку* (І. Багряний); [С е м е н:] *Знов хати заквітчались і потонули в зелені, і тільки де-не-де біліють поміж густими садками* (М. Кропивницький); *Три дні лютувала хуртовина, ліс потонув у снігових заметах* (О. Донченко); // Ставати ледве чутним або нечутним серед сильніших звуків, шумів. *Наче лагідна молитва, Журно пісня та лунає. Ось її акорд останній В пітьмі ночі потопає...* (М. Вороний); *Хтось застогне у лісі далеко, потім ближче... Стріпоче птиця крильми, хрусне гілка, а потім потоне все в могутнім хоралі, в шумі віковічнім* (Г. Хоткевич); *Звуки пострілів потонули в галасі багатотисячної юрби* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *перен.* Іти в забуття; зникати, забуватися. *Слова потішали, а голос і ліра, Як перш, голосили-ридали, Лагідна потіха і ясная віра Зникали, в жалю потопали...* (Леся Українка); *Встає крізь пам'яті вікно далека ремісницька школа, що біля церкви, в деревах, де потопало мрій чимало* (В. Сосюра); *Слава тобі, любомудре, Чеху-слав'янине* [слов'янине]! *Що не дав ти потонути В німецькій пучині Нашій правді* (Т. Шевченко); *Підводний човен з плоскодонки навічно потонув у забутті...* (В. Нестайко).

◊ **Тону́ти / потону́ти в тума́ні** *див.* **тону́ти; Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в крові́** *див.* **тону́ти; Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в розко́шах** *див.* **тону́ти.**

ПОТОПА́ЮЧИЙ, а, е. 1. *рідко.* Який потопає; тонучий. *Залишаючи в темряві потопаючий пароплав, підводний човен сховався під воду і змінив курс* (М. Трублаїні); — *Щури завжди першими тікають з потопаючого корабля, — гостро, з огидою сказала вона* (В. Собко); *Наступного дня з'ясувалося, що Спасокукоцький на тій самій дачі ще витяг з річки потопаючу маленьку дівчинку* (В. Нестайко).

2. *у знач. ім.* **потопа́ючий,** чого, *ч.;* **потопа́юча,** чої, *ж.* Той (та), що потопає. *З ополонки ще чулися окремі поклики про допомогу: кільком потопаючим пощастило схопитися руками за кромку криги* (В. Малик); — *Сили зовсім зрадили дівчині, вона трималася за мене з безпорадністю потопаючої* (П. Загребельний); *Один із рятувальників уже стрибнув із човна і тепер упевнено наздоганяв потопаючого* (А. Кокотюха).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **потопа́ючий (потопа́льник) за соломи́нку (за соломи́ну,** *рідше* **за до́шку),** *зі сл.* с х о п и т и с я, х а п а т и с я *і т. ін.* — з останньою надією, з останніх сил. — *Тоді... — надумалась* [Миловидка] *і вхопилася за ту свою думку, ніби потопаючий за соломину. — Тоді ходімо до твоєї матері, най благословить нас* (Д. Міщенко); *Тепер Мирон зрозумів, що вона говорить. Схопився за її руки, мов потопаючий за дошку: він усвідомив, що означають Вірині слова* (Р. Іваничук); — *З понеділка їдемо знов у відрядження. — Це було б здорово! — вхопився я, мов потопальник за соломинку. — А куди, якщо не секрет?* (О. Шугай).

ПОТОПЕ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Стос. до потопельника. *Старий .. почув дивний звук. Звук чувся десь від самої води. Старий спочатку подумав на потопельника й хотів утікати якнайдалі, але голоси в потопельних душ ... мусили бути .. хрипкі* (І. Білик); *Я знаю все. Таблиця і присвята На храмовій стіні показує моя, Що я терпів не раз і потопельні шати Морському богові віддав на жертву я* (М. Зеров, пер. з тв. Горація); * Образно. *Ці потопельні кістяки — бетонні балки й перекриття у жабуринні, — чи це є обриси нових, незнаних міст* (О. Забужко); // *у знач. ім.* **потопе́льний,** ного, *ч.* Те саме, що **потопе́льник.** *Хтось до порятунку потопельних біжучи, скида сорочку* (В. Барка).

2. Стос. до потопу, зливи. *Крижанів туман між горбами, над полем світло нагадувало потопельний вал* (Є. Пашковський); *Селище накрили потопельні дощі, яких навіть старожили не пам'ятають* (із журн.).

ПОТОПЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **вто́пленик.** *Міг би* [Іван] *розказати і .. про потопельників, які по заході сонця сушать бліде тіло своє на каменях в річці* (М. Коцюбинський); *Коли я вперше повернувся з моря, то розповідав батькові всілякі нісенітниці. Ніби море щодня виносить на пляж потопельників* (Ю. Андрухович); *Кожен день ченці молились за спасення душ потопельників* (Г. Пагутяк); *Ріка тут ламається, має глибинне коліно .. Темне місце, сюди й потопельників прибиває* (М. Дочинець); * У порівн. *Неначе потопельник, біліє камінь, невидима сила закручує біля нього шалений вир* (Ю. Мушкетик).

ПОТОПЕ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **потопе́льник.** — *Підходжу ближче, а на воді ніби рука водні лілеї ловить... Потопельниця... Побіг я до двора, наробив крику, і витягнули* (Б. Лепкий); *Нахилився* [Шульга] *над потопельницею, поклав її руку на чоло, тоді взяв ліву руку в свою долоню, мовби сподіваючись зігріти її, повернути хоч крихту тепла в цю навіки скрижанілу плоть* (П. Загребельний); * У порівн. *Вона сиділа, дивлячись поперед себе, і, здається, не помічала мене — просто сиділа, мов потопельниця, щойно витягнута з води* (І. Роздобудько).

2. Те саме, що **ма́вка** 2. *Ночами потопельниці й лісниці Схилялися до дикої води* (Л. Первомайський); *Потопельниця .. затягує на дно ріки пливака, який припав її до серця* (Ю. Винничук).

ПОТОПИ́ТИ[1], топлю́, то́пиш; *мн.* пото́плять; *док., що і без прям. дод.* Топити *(див.* **топи́ти**[1]*)* якийсь час. *Мій козак нерано з походу прибував, Заставив мене в печі потопити, Вечеряти варити* (з думи); *Свіжоскладену піч, камін або трубу одразу штукатурити не можна, їх потрібно потопити хоча б зо два тижні* (з навч. літ.).

ПОТОПИ́ТИ[2] *див.* **потопля́ти.**

ПОТОПИ́ТИСЯ, то́питься, то́пимося, то́питеся; *мн.* пото́пляться; *док.* 1. Утопитися (про всіх або багатьох). — *Як .. панна Гризельда піде заміж за князя Вишневецького, то й ми підемо до Вісли та й потопимось з горя, — говорили дівчата* (І. Нечуй-Левицький).

2. Потонути (про всіх або багатьох). *Ступили* [цапи] *обидва на кладку, зійшлись посередині та й ну один одного лобами й рогами бити! Бились, бились, та й скінчилося на тому, що обидва в воду попадали і потопились* (М. Коцюбинський); [О л і м п і а д а І в а н і в н а:] *Та ви думаєте, чого я турбуюсь? Того, що, борони Боже, потопляться? Ні, з таким гребцем, як ваш Орест, сього не страшно* (Леся Українка); *Побитий ополонками лід під вагою озброєних, одягнутих у лати й панцирі вершників проломився, і багато гусар потопилося в річці* (Я. Качура); — *Дідусю, .. ми з Федьком побіжимо та забредемо озером, бо вони* [лебеді] *недалечко з цього боку сіли, на мілкому! — Обережно, — кажу, — забрідайте, щоб не потопилися!* (Остап Вишня).

ПОТО́ПЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потопи́ти**[2]. *Вони разом згинали коліна, благаючи Бога, щоб припустив до вечері ті душі, що їх ніхто не знає, що пропадом пропадають, .. дорогами покалічені, водами потоплені* (М. Коцюбинський); *На дні моря лежав потоплений піратський човен* (М. Трублаїні); — *Скажу тільки одне: всі четверо потонули чи, краще сказати, були потоплені в одному місці. Воно тут називається Тихий Затон* (А. Кокотюха); *Ті, хто не потрапив у полон або не був застрелений чи потоплений, забилися в підземні печери* (М. Кідрук); * Образно. *Вдалині мріли чорні кучугури дерев, ще не потоплені туманом* (Ю. Мушкетик); // **пото́плено,** *безос. пред. Комісар згадав, що в цій воді багато потоплено людей, і вони, здалося йому, стоять шерегами на дні* (Ю. Яновський); *Ескадру частково потоплено, а частково захоплено противником* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

2. *у знач. прикм.* Який потонув, утопився. *З сусідніх задесенських сіл несло потоплених роздутих биків* (О. Довженко); *Легенда розповідає, що багато років тому доглядач мексиканського "Острова ляльок" знайшов тіло потонулої дівчини, а невдовзі після цього — ляльку, що плавала в каналі. Він прив'язав ляльку до дерева, щоб показати повагу до духу потопленої дівчини* (із журн.); // *у знач. ім.* **пото́плений,** ного, *ч.;* **пото́плена,** ної, *ж.* Той (та), що потонув (потонула), утопився (утопилася). *Яся коротко розказувала про те, коли було знайдено кожного з потоплених* (М. Трублаїні); *Витягав* [Данько багром] *якесь баговиння, зачіпав вербове корчомаччя, крок за кроком посуваючись далі: потоплених ніде не було* (О. Гончар).

ПОТО́ПЛЕНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **вто́пленик.** *Знов мене обхопила тривога, І я пильно в воду став глядіти, Чи не вирне з неї потопленик* (І. Франко); — *Вже поповзли погані чутки. Минає вісім днів — знову потопленик. Цього разу рибалка з місцевих, козубський дядько* (А. Кокотюха).

ПОТО́ПЛЕНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **пото́пленик.** *Коли до потоплениці підпливла* [Соломія], *та раптом схопила неї* [її] *за руку. — Надурила, надурила, — засміялася* (В. Лис); *Русалки, за народними переказами, — це дівчата-потоплениці* (із журн.).

ПОТО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потопи́ти**[2] і **потопи́тися.** *Щоразу він згадував розповідь Анча про потоплення інспектора та рибалки* (М. Трублаїні); *Дві приголомшливі перемоги .. козаків — перемоги, здобуті при Трапезонті й Синопі, — струсли Османську імперію. Мов страшна луна, котилася по імперії моторошна звістка про знищення великих гарнізонів у цих містах, про визволення тисяч бранців, про потоплення багатьох десятків кораблів* (С. Тельнюк); *На початку плавання у Навітряній протоці відбувся бій з іспанським галіоном, що закінчився потопленням останнього* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПОТОПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., рідко,* **ПОТОПИ́ТИ,** топлю́, то́пиш; *мн.* пото́плять; *док.* 1. *кого, що.* Губити, позбавляти життя (живі істоти), знищувати (предмети), занурюючи їх у воду, спускаючи на дно; топити *(див.* **топи́ти**[3] 1). — *А як ти... а за що... твою жінку потопляти? .. хіба ж вона волшебствує* [чаклує]? (Г. Квітка-Основ'яненко); *Опівночі нападали* [козацькі чайки] *на бусурманів і потопляли корабель разом з людьми* (М. Драгоманов); *Тільки що розказали брати, як старша сестра хотіла їх потопить, коли дивляться — підпливає цареве військо* (О. Стороженко); — *А оце річка Скарбна .. Кажуть, буцім, на дні її скарб, сказать би, клад, запорожці на човні потопили* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Степ уже давно прийняв їх усіх у свої зелені обійми, і висока трава муром обступила й потопила їх, і тільки чорні козацькі шапки мигтіли поміж її волоток* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя);

// Покриваючи хвилею, заливаючи водою, змушувати тонути. *Дощова вода, мов з відра, котить з гір течіями бистрими, .. мне та нехтує травицю зелену, заносить її мулом чорним, невеличкими та гострими камінцями, мов серпами, під корінь рубає, несе в море глибоке і серед моря синього потопляє* (Панас Мирний); *Вона нікого не бачить, перед нею лише зеленкуваті хвилі, зовсім невеличкі хвилі. Невже вони могли потопити Митю?* (О. Іваненко); // *безос. Водою чорт зна як крутило, Що трохи всіх не потопило, Вертілись човни, мов дурні* (І. Котляревський); // Затопляти, заливати (про воду); укривати водою. *Куди ділися гори? Води обляли кругом полонину, потопили верхи* (М. Коцюбинський); — *Вода бігуча, вода котюча, вода йорданська береги потопила* (Г. Хоткевич); * Образно. *В яких гаях? В яких ярах, В яких незнаємих вертепах Ти заховаєшся од спеки Огнепалимої тії, Що серце без огню розтопить І без води прорве, потопить Святії думоньки твої?* (Т. Шевченко).

2. *що в чому, перен.* Тамувати думки, почуття, переживання і т. ін.; топити *(див.* **топи́ти**[3] 2). *Хіба ми люди? Обличчя носимо людське, та й годі, а душу і серце в хмелі потопили* (Панас Мирний); *Невигойні заграви, а заодно також найінтимніші переживання своїх людей Україна потопила в піснях* (Олекса Ізарський).

3. *кого, перен., розм.* Топити *(див.* **топи́ти**[3] 4), обмовляти кого-небудь. *Дивиться він* [Мокан] *на тюремний мур, .. присягається ніколи не вступатися за селян, що потопили його на суді* (М. Зеров); *Зникнути, щезнути! Подалі від отих пащек, що десь, може, й сьогодні, ганьбитимуть Єльку перед її коханим .. У плітках потоплять* (О. Гончар).

◊ (1) **Потопи́ти в крові́** *кого, що* — убити всіх або багатьох, погубити все або багато чого-небудь. *Справді, не могло бути спокою на серці, коли фашисти потопили в крові свободу в Іспанії* (Н. Рибак); *Повстанці по радіо повідомили цілий світ, що гітлерівський генерал-фельдмаршал Шернер вирішив придушити повстання, потопити його в крові пражан* (Є. Доломан); *Невже не знала Роксолана, що пише султанові, який після Белграда й Родосу задумав потопити в крові землю угрів?* (П. Загребельний).

ПОТО́ПНИЙ, а, е. Стос. до потопу. *Не хлинуть із небес потопні води І за людські гріхи не знівечать природи* (П. Куліш); *Як потопні води спали, Славлять казкарі, Люди з каменю постали В світі-пустирі* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера).

ПОТО́ПНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* пото́п, ла, ло *і* пото́пнув, нула, ло; *док., заст.* Потонути. *"Зараз потопнемо, брате", — спокійно жебрак промовляє* (К. Москалець); *Місяць потоп у широкому морі темних хмар, що залягли пів неба* (Б. Грінченко); *Ми незчулися, коли відбилися від товаришів, залишили їх за собою й потопнули, наче в хвилях ріки, в непроглядній гущині* (Б.-І. Антонич); * Образно. *Земля зітхала за сонцем і не знала, що за малу годину вона потопне в його золотих обіймах* (Б. Грінченко).

ПОТО́ПТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потопта́ти.** *Снігова пелена була чиста, гладенька, ніде й ніким не потоптана* (І. Багряний); *Як тільки увійшли в ліс, хлопчики зразу відчули тривогу. Насторожила їх потоптана трава у рідколіссі. Значить, пройшло багато коней* (К. Гриб); *Там* [в Україні] *зараз вогненні заграви, руїн і навали сліди і дивиться місяць кривавий в потоптані катом сади* (В. Сосюра); *Складачі* [народних пісень] *ті — переважно женщини* [жінки], *у котрих любов — найбільші святощі, єдина прикраса бідного, а так часто і безсердечно потоптаного та ламаного життя* (І. Франко); *Навіть дядька свого Михайла Глинського згноїла* [Єлена] *в темниці, так ніби мстилася за потоптану свою молодість* (П. Загребельний); *Ніщо не ридає так важко, як потоптана любов* (Б. Лепкий); // **пото́птано,** *безос. пред. Очі його туманіють, довгі пальці стискаються в кулаки: понищено, сплюндровано, потоптано, пограбовано. Нема добра. Прахом пішло. Стоять одні кам'яні черева, та й там, мабуть, німці господарюють* (Григорій Тютюнник).

ПОТОПТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потопта́ти** 1, 2. *Били* [османські барабани] *невтомно, безугавно, віступочи про кров, смерть, потоптання усього живого* (П. Загребельний); *Зрадою не називаю того, що не любиш... чи не будеш любити мене... Зрадою є тільки потоптання віри... Тільки омана присяги любові, коли любові більше нема...* (Уляна Кравченко); — *Наша мета не потоптання законів, не образа величності, не заколоти, а можливість користуватися правами, наданими нам конституціями* (З. Тулуб); *Подекколи кумир втрачає відчуття реальності або ж дурить людей — і люди з таким самим захопленням піддають кумира анафемі чи потоптанню* (М. Матіос).

ПОТОПТА́ТИ, топчу́, то́пчеш, *док.* 1. *кого, що.* Топчучи, прим'яти, придавити, роздушити (перев. все або багато чого-небудь). *По квітничку собака поскакав, Усе понівечив і потоптав* (Л. Глібов); *Пішло все обертом... Ні землі під ногами, ні музиків не чую! Думаю лише про те, щоб не впасти і не потоптати Веклі ноги* (Є. Кравченко); *Як вона* [ватра] *розпалахтілась дуже, Ти байдуже глянула на мене, Слово інше кинула, студене, Потоптала ватру ти байдуже* (Д. Павличко); *Їй наснився чудернацький сон, ніби вона поспішає кудись через городи, на яких працюють люди. Йде обережно, щоб не потоптати рослинки* (С. Андрухович); // Знищити, затоптати ногами, копитами всіх або багатьох. *Потопили* [ляхи] *полохливих, Завзятших* [завзятіших] *напали, Постріляли, порубали, Кіньми потоптали* (П. Куліш); *Грицько повторював свої доводи, що мусить іти в козаки, кріпив надію скоро побачитись, "коли славне військо козацьке своїх ворогів потопче"* (М. Грушевський); *Як у п'ятницю зайнявся ранок, потоптали* [русичі] *половців у прах* (Н. Забіла); // *перен.* Побити, знищити (про мороз, вітер). *Барвінок цвів і зеленів, Слався, розстилався; Та недосвіт перед світом В садочок укрався, Потоптав веселі квіти, Побив... Поморозив...* (Т. Шевченко); *Прорвавсь суховій і суремить над світом: — Усе попалю, потопчу я цим літом! Аж знову ліси на путі, Зелені, високі, густі* (Я. Шпорта).

2. *кого, що, перен.* Док. до **топта́ти** 3. *Злодійські руки простягаються, щоб .. ослабити і ногами потоптати наш громадський лад, при якім нам так добре жилося!* (І. Франко); — *Будемо продиратись до гетьмана на поміч. Що буде, те й буде, а не покинемо товариства у пригоді і не дамо потоптати козацької слави!* (А. Кащенко); [М а р и н к а:] *Я не потоптала честі і совісті. Повір мені, Грицю* (В. Речмедін); — *Іван сам чорта на себе напустив. Бо потоптав і людський закон, потоптав і святу заповідь* (І. Чендей); *Чи зможу наплювати в душу мамі та таткові, які мене так люблять? .. Сказати "до побачення", крутнути хвостом — значить, потоптати їхні почуття, перекреслити їм життя...* (С. Талан).

3. *що.* Ходити якийсь час, топчучи що-небудь. *Піде вона оглядати своє царство. Над басейнами нахилиться, заглядаючи в сріблясту глибінь, .. запашних цвітників потопче радісний килим* (Г. Хоткевич); *Льока й Христя зайшли по маму й утрьох пішли на прогулянку над Ізаром. Потоптали сніжок* (Олекса Ізарський); *Ноги за вікнами зупиняться, потопчуть, знову йдуть* (О. Ульяненко).

4. *що, розм.* Стоптати, зносити взуття. *Десь вона вже потоптала черевики, на дорогу вибігаючи, виплакала карі очі, чумаченька дожидаючи...* (М. Коцюбинський); *Юрба чоловічих та бабських свиток оточила Матвія. Громада мусить же довідатись, що там і до чого .. Чи так лише качку пустили, аби дурний мужик потоптав трохи чобіт?* (У. Самчук).

5. *кого, розм.* Док. до **топта́ти** 4. *Треба навесні пустити свійську качку на озеро, щоб її там "потоптав дикий" селезень, і тоді, з таким от способом запліднених яєць свійської качки, вилупляться крякушенята...* (Остап Вишня); *Знаєш, як то по сусідству буває: то когут не ту курку потопче, то сусідська корова конюшину в городі щипне, .. то баби межи себе яку брехню пустять* (М. Матіос).

◊ **Топта́ти / потопта́ти ряст** *див.* **топта́ти.**

ПОТОПТА́ТИСЯ, топчу́ся, то́пчешся, *док.* Топтатися якийсь час. *Потоптавшись тут і там безпорадно, Савко з Марією побігли до потоку* (П. Козланюк); *— Немає заводу, Варочко. Відплив на Кавказ, — каже Артем і, потоптавшись на місці, додає: — І всі родини робітників відпливли* (В. Кучер); *Пукавка, потоптавшись на місці, понюхавши носом-бурулькою повітря, зваживши щось, знову сів на землю і вдруге заходився перемотувати онучу* (Ю. Мушкетик); *Син не обізвався, й вона, потоптавшись перед порогом, пішла до гінекею* (І. Білик); * Образно. *Після весілля сина Іветта Андріївна Вербицька не відчувала ні радості, ні туги — тільки люту ненависть до Стаса, який увірвався в її дім, потоптався по її планах* (Люко Дашвар); // *розм.* Потанцювати якийсь час. *Вона трохи потопталась в "вальці"* [вальсі] (Леся Українка).

ПО́ТОПТОМ, *присл.* Топчучи все або всіх на своєму шляху, нещадно знищуючи когось, щось. *Великий справедливець, він* [солдат] *власними грудьми захистив народи світу, по яких могутні розбійники мали пройтись потоптом* (О. Гончар); *Налетіли* [ополченці] *.. і пішли потоптом, так навально і дужо, що й мужній відчуває острах у тілі* (Д. Міщенко); *— Якщо навіть усі ми до одного ляжемо кістьми, якщо орда потоптом покотиться по нашій землі й зрівняє наші могили.., ми однаково знову воскреснемо в котромусь літі й у котромусь новому поколінні* (Р. Федорів); * Образно. *Життя йде потоптом, немов орда номадів* (О. Забужко).

ПОТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Топтати (у 3 знач.), знищувати що-небудь, ганьбити когось, принижувати чиюсь гідність. *Він далі кресав по-вояцькому чоботиськами й мовби потоптував ними людський пошанівок* (Р. Федорів); *"Жінка у вас стає предметом торгу! Вона змушена продавати своє тіло, потоптувати власну гідність, жіночу честь!" — Степанида Добромолець вже не промовляла, а кричала ці фрази* (О. Ірванець).

ПОТО́РГАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Торгати якийсь час; торгнути кілька разів. *Марина .. поторгала рукою торочки скатертини на столі* (Ю. Смолич); *Ладик поторгав клямку хвіртки: — Ей, хто там є, відчиніть!* (К. Гриб); *На лісовому сіні спали діти. Стах схилився над ними, поторгав великою рукою. — Як виросли вони .. І притулився устами до меншого, а потім до старшого* (М. Стельмах); *Коли повернувся Грушевич з Павлом, я уже спав. Грушевич поторгав мене. — Підемо до Корнякта, — сказав він* (Р. Андріяшик); *За музикою поезії я швидко забула про завірюху. Нараз я почула шурхіт. Хтось ніби поторгав двері. "Мабуть, вітер", — подумала я* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОТО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Торгати злегка або час від часу. * Образно. *Втома забрела в самісіньке серце та й поторгує його, наче поплавок* (М. Стельмах).

ПОТОРГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Торгувати якийсь час. *Люде* [люди] *возами то їхали на ярмарок, то, поторгувавши і скупивши все, чого було треба, верталися з ярмарку додому* (І. Нечуй-Левицький); [Ю д а:] *Так само продають їх* [людей], *як і все, як гуси, як худобу: поторгують і вдарять по руках* (Леся Українка); *У ті краї звідусіль .. прибували скіфи — помолитися, полікуватися, поторгувати, бо Ексампей ще ж був і осередком торгівлі* (В. Чемерис); *Я була сама і мала зробити щось важливе, навіть якщо воно мало б безглуздий вигляд. Але — що? Стрибнути з моста у воду? Злетіти в повітря на надувній кулі? Поторгувати морозивом?* (І. Роздобудько).

ПОТОРГУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Торгуватися якийсь час. *— Ну, п'ять копійок на краску дам. Поторгувались, і дядько Зозуля дав-таки десять копійок* (В. Винниченко); *Циганові, видно, хотілося поторгуватись. Він жевжикувато повів очима й плечем: — А все-таки: скільки б ви дали?* (М. Стельмах); *— Купець повинен називати подвійну ціну, щоб дійти до справжньої неквапом, поторгувавшись усмак і досхочу* (П. Загребельний); *Ґашпер ще спробував поторгуватися за квитки, але врешті облишив це, ми заплатили, скільки від нас вимагали* (С. Жадан).

ПО-ТОРІ́ШНЬОМУ, *присл.* Як торік, минулого року. *На городах не сходить ніяка городина; невідомо, чи зійде картопля, чи, по-торішньому, не буде ані городини, ані ярини. Дуже сумний малюнок...* (А. Кримський); // *у знач. пред. Хата в мене та сама, що й торік, і все по-торішньому* (Леся Українка).

ПОТОРКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Торкати якийсь час; торкнути кілька разів. *Жінка .. поторкала свою валізку, посовалась на канапі, як курка в піску, зручніш умощуючись* (Олесь Досвітній); *Наглядач зайшов до камери, поторкав ногою Ягельського, а тоді пройшовся межи двома рядами в'язнів, рівняючи випнуті животи та коліна ногою, взутою в дебелий, кований чобіт* (І. Багряний); *З прозорої скляночки побризкала* [чарівниця] *дівчині в обличчя: частенько поторкала хусточкою... вигоїлося обличчя!* (В. Барка); *Чоловік Марійної сестри нетерпляче поторкав Івана за плече й показав йому тоненьку книжечку Свідзінського* (Валерій Шевчук).

ПОТО́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Торкати злегка або час від часу. *— Діду, злазьте та йдіть додому, я й сама з ними дам раду... Всі зрозуміли, що мова йде про коней .. — Та Горностая, Боже борони, не зачіпайте, а Азіята можна вряди-годи поторкувати* (Т. Осьмачка); * Образно. *Сон і радість одночасно тепло, мов у дитинстві, заколисують хлопця, .. поторкують загущену темінь чуйних вій* (М. Стельмах).

ПОТОРО́ВІ, вих, *мн.* Родина сумчастих ссавців, до якої входять найменші представники підряду кенгуровидих. *До початку XIX ст. поторові мешкали скрізь в Австралії, окрім крайньої півночі та північного сходу* (з наук.-попул. літ.); *Поторові ведуть нічний спосіб життя, а вдень ховаються в норах* (з навч. літ.).

ПОТОРОПІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* Сторопіти (про всіх або багатьох). *Нараз усі стали, поторопіли та неначе прикипіли до місця, бо малий Митруньо так крикнув, аж відгомін пішов по саду* (Л. Мартович); *Захеканий підбіг Серьожка й, не оддихавшись, крикнув: — Ми! .. Митько! — й махнув рукою на двір. Усі од несподіванки аж поторопіли* (А. Головко); *Він дістав із тумбочки внизу невеличкий дерев'яний сундучок, обкований по вуглах старою синюватою міддю .. Коли він .. відімкнув дрібний висячий замок і підняв кришку, ми поторопіли: з сундучка вирвалося на сонце сяєво* (Григір Тютюнник); *"Не бійтесь, просто й хапайте його! Чого поторопіли? Нас десятеро. Б'юсь об заклад, що це людина, а не чорт!" Так кричав голова до своїх супутників* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОТОРО́ХКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Торохкати якийсь час; торохнути кілька разів. *Вітер летить, співає, .. Жодного села, хатинки не минає, У драну шибку ще й пучками поторохкає-пограє* (П. Тичина); *Клієнти зайшли без припрошення. Біля внутрішніх дверей переглянулися, знов поторохкали зігнутими пальцями* (В. Барка); *Директор стомлено подивився на дівчину, поторохкав пальцями по столу. Те означало: ну-ну, чекаємо відповіді!* (В. Близнець); * Образно. *Тоді, в сорок шостому, Климушняк теж отак приїхав, поторохкав з трибуни, сів у машину й покотив до свого кабінету* (П. Загребельний).

ПОТОРОХКОТІ́ТИ, кочу́, коти́ш, *док., розм.* 1. Поїхати, почати рухатися і т. ін. із торохкотінням. *І незчувся, і не крикнув, як зв'язано мене, — хто — не бачив, ніч, бач, глупа була. Кинули мене коло шляху .. Вйокнули на кобилу й поторохкотіли* (В. Підмогильний); *Дівчина хльоснула коня, й розмова на тому урвалася. Віз поторохкотів на північ* (І. Багряний).

2. Торохкотіти якийсь час. *Кулемет поторохкотів і замовк* (К. Гриб).

ПОТОРО́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Торохкати злегка або час від часу. *Що, якби колись, за царя, та під час якогось перепису, коли тебе запитали б: "Якої ти національності?" А ти взяв би й бабахнув би: "Українець я!" .. І були б ви аж у Наримському краю, кайданами поторохкували б* (Остап Вишня); *На возі злегенька поторохкують червонобокі, в поливі миски* (М. Стельмах); *Поторохкує легенький, на три лемеші, плуг з піднятими корпусами* (М. Циба); // *безос. Десь далеко вгорі, над ожередами соломи, скидалися блискавки, поторохкувало* (Григір Тютюнник).

ПОТОРОХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *док., розм.* 1. Піти, поїхати і т. ін. з торохтінням. *Гашица вчепилась за полудрабок, але Йон сильним рухом скинув її з воза й поторохтів далі...* (М. Коцюбинський); *Потягло холодком, і холодок той змішувався із запахом води, бензину від моторки, що поторохтіла до Києва* (В. Близнець); *Кибитка, поторохтівши, зникла у високій траві...* (В. Чемерис); *Сів* [вуйко] *на фіру, хвацько ляснув батогом і поторохтів догори тією ж вулицею, якою й приїхав* (В. Кожелянко).

2. Торохтіти якийсь час. *В кузові лежали дві каністри, і Серьога, вхопивши їх у руки, відчув, що вони легкі, бензину в них не було. Поторохтів ними і розчаровано кинув* (О. Гончар); *Ні разу не довірив йому воєнрук* [керівник військової підготовки] *поторохтіти на піонерському барабані й ніколи прапора не дозволяв нести* (Р. Іваничук); *Ворожбит .. всипав у кухлик жменю різнобарвних камінчиків, поторохтів ними, як допіру й калмацький шаман, і вивернув на плиту* (І. Білик).

ПО́ТОРОЧ *див.* **поторо́ча.**

ПОТОРО́ЧА, *рідко* **ПО́ТОРОЧ,** і, *ж.* 1. Те саме, що **при́вид** 1, 2. *Минули крутий берег, де висіло над водою старе перетрухле коріння, обвалені корчі, де чорніли ями і вибиті хвилею печери і де, на думку Чублика, ховалися химороди, поторочі, голопуцьки .. та інші сновиди ночі* (В. Близнець); *Іван прийшов до тями, він змахнув рукою, розганяючи відьомську поторочі* (Р. Іваничук); *Від страху губили хвости поторочі, в корі зоставались гребінки зубів...* (П. Мовчан); *Ще мить — і з-за чагарів, що обступають галявину, видибують почвари, поторочі, суне всіляке привиддя, чортовиння* (В. Шкляр); * У порівн. *Брожу, тиняюсь, мов поторочa, Тужу день Божий — ввечері, вранці...* (П. Грабовський).

2. *зневажл., також лайл.* Бридка, негарна зовні людина; потвора. — *Пфу!* — *плюнув пан з такою огидою, немов то перед ним стояла не Пріська, не вродлива молодиця, а якась поторочa...* (Л. Яновська); *Здивовані прохожі.., мабуть, мають мене за божевільного. Йде вулицею якась поторочa, розмахує кулаками і щось варнякає* (П. Колесник); *Пустельним шляхом шкандибає поторoч. Голова замотана в шалю, модне пальто, поверх туфель — калоші, в шевровій торбинці пачка асигнацій. Це поторoч нових часів* (Р. Андріяшик); *Стара чорна поторочa зайшлася гидким сміхом, показуючи своє єдине вціліле жовте ікло* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Нікчемна людина; покруч (у 3 знач.). *Чимало наших земляків забули материнську мову та рідні звичаї, ростуть московськими холуями, покручами, поторочами* (Ю. Мушкетик); *За миску баланди чи жменю дерті Вчорашній друг стає в ряди чужі. О, це болить! Куди сховати очі, Щоб не побачили відомсти сліз Донощиків продажні поторочі?!* (Д. Павличко); *Як кажуть моя мама і моя сестра Ніна, я непотріб, поторoч* (В. Лис).

ПОТО́РСАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* Торсати якийсь час; торсонути кілька разів. *Вранці, коли я іще спав, мама легенько поторсала мене за плече: — Вітю, вставай: татко вже встав!* (А. Дімаров); *Раїса .. поторсала колодкою на дверях од чорних сіней — нікого й нічого* (М. Коцюбинський); *Микола .. раптом зупинився, поторсав чуба, зняв кашкета і кинув його на лаву* (І. Багряний); *Тесля обійшов стовбур навколо. Поторсав ногою — чи добре лежить дерево, чи не коливається* (Ю. Логвин).

ПОТО́РУ, *невідм., ч.* Рід родини поторових, а також представник такого роду. *Скам'янілі рештки, знайдені на території Австралії, свідчать про те, що 5 мільйонів років тому тут уже жили предки потору* (з наук. літ.); *Більшу частину корму потору викопує із землі за допомогою коротких, але сильних передніх кінцівок* (з наук.-попул. літ.); *Довгоногий потору веде нічний спосіб життя, ховаючись у недоступних чагарниках біля підніжжя евкаліптового лісу* (із журн.).

ПОТОУТВО́РЕННЯ, я, *с., фізл.* Утворення поту (у 1 знач.). *Процес потоутворення дуже складний і регулюється вегетативною нервовою системою* (з навч. літ.); *У шкірі тварини міститься до 10 % крові та лімфатичних капілярів, що впливає на кровообіг і температуру тіла, процеси потоутворення* (з навч. літ.).

ПОТО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поточи́ти**[1]. *Піддослідним видається аркуш чистого паперу, добре поточений м'який олівець і дається завдання — намалювати неіснуючу тварину, образ якої підказує їхня фантазія* (з навч. літ.); *Корабель був, очевидно, страшенно старий, геть поточений шашелем і щурами, бо постійно чувся голосний скрип і зойк дощок* (Ю. Винничук); *Забрів* [дервіш] *на кладовище .. Минав сірі плити, поточені дощами та вітром* (М. Коцюбинський); *Подекуди виднівся сніг, поточений, побитий сонцем* (Василь Шевчук); * Образно. *Тільки іноді, темної ночі, .. закрадався сум у Мотрину душу й, як у жмені, зжимав* [стискав] *гірким життям поточене серце...* (Панас Мирний); // **пото́чено,** *безос. пред. Хто відає, чи людьми поточено* [печеру], *чи водою поточено, бо, трапляється, люди точать, як води, й води точать, як люди* (Є. Гуцало).

ПОТО́ЧИНА, и, *ж., діал.* 1. Струмок. *З сих гір спливають поточини, що ділять поле на менші частки* (Сл. Б. Грінченка); *Поточина дзюрчить, листочки падають на дорогу* (М. Томчаній); *Я перейшов ріку (тепер, відкривши рибу, волів так називати свою поточину) і підступив до чорного громаддя дерев* (М. Дочинець); *Словами такими ріку Самоента покликав: "Допоможи ж мені швидше й з підгірних джерел і поточин Ложе глибоке наповни"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Видолинок. *Дехто .. починав уже заглядати до Борислава, нипати по мочарах та поточинах, розвідувати у селян, чи .. не надибали більше тої "кип'ячки"* (І. Франко); *Пас він козу дома, пас межами та поточинами* (Марко Черемшина); *Вискакую за ворота, біжу в поточину чекати Данилку* (Р. Андріяшик).

ПОТОЧИ́ТИ[1], точу́, то́чиш, *док., що.* 1. Наточивши, зробити все або багато чого-небудь гострим. [Г а н н а:] *Осьдечки ніж, чи гострий же? Поточи об горня* (М. Кропивницький); *Я розчистив сніг перед порогом, знайшов заповітну прадідівську плиту і поточив вістря* (Р. Андріяшик).

2. Зіпсувати, знищити все або багато чого-небудь, поїсти щось у багатьох місцях (про гризунів, комах і т. ін.). — *Дайте йому молотить з тієї скирти, що затекла і миші поточили* (О. Стороженко); *Шахову дошку шашелі поточили, шахові фігури миші погризли* (Остап Вишня); [О д н а з ж і н о к:] *Удома шерсть мілетську залишила я, — Чи не поточить міль її?* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

3. Док. до **точи́ти**[1] 5. *О німий і глухий ланцюг! Ти не знаєш і не чуєш — яку ти муку людям робиш, а коли б знав, давно б тебе від жалю іржа поточила, як людей, прикованих до тебе, сльози точать!* (І. Карпенко-Карий); *За сотні років вода поточила скелясті береги Плитвицьких озер в Хорватії, створивши пейзажі неповторної краси* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Хоч уже й поржавіли батьківські шаблі, та іржа ще не поточила козацького духу* (І. Пільгук).

4. Точити *(див.* **точи́ти**[1]) якийсь час. *Остап .. вийняв ніж, поточив його об камінь і почав обтинати кружка Соломіїне волосся* (М. Коцюбинський); — *Давайте лопати! — сказав тесляр. Він нагострив одну лопату і окинув оком піонерів: — Хто хоче поточити?* (І. Багмут); *Поточивши бритву на бруску й на ременяці, старанно поголився* [Павло], *підрівняв вуса й бороду, надів білу сорочку* (М. Циба).

Сте́рти (поте́рти, поточи́ти) на по́терть *див.* **стира́ти.**

◊ **Точи́ти / поточи́ти язики́** *див.* **точи́ти**[1]; **Точи́ти (розводи́ти) / поточи́ти ля́си (баля́си, баляндра́си, ба́ли)** *див.* **точи́ти**[1].

ПОТОЧИ́ТИ[2], точу́, то́чиш, *док., що.* Точити *(див.* **точи́ти**[2]) якийсь час. — *Скільки ти її* [горілки] *поточив, скільки тих гросей* [грошей] *я передавав і тобі, і твоїй жінці, і дітям...* (Панас Мирний).

◊ **(1) Поточи́ти кров** *з кого* — знущаючись, примусити важко працювати всіх або багатьох. — *Ще ми мало робили, ще з нас мало сліз та крові точили... хай ще два роки поточать!* (Панас Мирний).

ПОТОЧИ́ТИСЯ[1] *див.* **пото́чуватися.**

ПОТОЧИ́ТИСЯ[2], точу́ся, то́чишся, *док., розм.* Швидко піти, попрямувати, кинутися кудись, звідкись. *От у такі сливки ускочили наші старости! Піймали облизня — не знаю! Поточилися з хати, не озираючись* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Еге! — закричав отаман. — Се крамарів тесть! Бийте його, кабанячу тушу! — Тут деякі поточились до Череваня, і, може б, там йому й капут був* (П. Куліш); *Селяни .. громадами повстануть і лавиною поточаться з гір, несучи повстання на доли* (І. Франко); *Перший повів своїх коней Валдислав, за ним поточилися роби* (І. Білик).

ПОТОЧИ́ТИСЯ[3], то́читься, *док.* Почати точитися *(див.* **точи́тися**[2]). *А де тепер наш Черемуш Глибокий ся точить, Там мусить кров поточитись, Панове-молодці!* (Ю. Федькович); *"Леонардо покинув мене", — тихо сказала Альчеста, і з-під довгих темних вій поточилися дві великі ясні сльози* (М. Йогансен); *Побачив* [Сидір] *на своєму синьому міліцейському галіфе кров... вище коліна лівої ноги... Як мак. Дивиться — і на пісок з рани поточилася, капає його перша пролита кров...* (М. Малиновська).

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / **пішла́ (зайшла́, поточи́лася** *і т. ін.*) *див.* **розмо́ва.**

ПОТОЧИ́ТИСЯ[4], то́читься, *док., діал.* Почати точитися *(див.* **точи́тися**[1] 4). *Біленька звізда на небі закрутилася, та й поточилася, та й упала на дорогу і в порох згасла* (Марко Черемшина).

ПОТО́ЧКОВИЙ, а, е, *спец.* Який здійснюють, розраховують і т. ін. послідовно точка за точкою. *Для цілей землеустрою і землевпорядкування можна виконувати поконтурний та поточковий аналіз території землекористування* (з наук. літ.); *Поточкові дані радіоактивних, електричних, акустичних і т. ін. методів дослідження геологічних пластів заносяться в спеціальні бази даних* (з наук.-техн. літ.); *У більшості моделей принтерів використовується поточковий спосіб перенесення букв та інших графічних об'єктів з пам'яті комп'ютера на папір, плівку чи проміжний твердий носій зображення* (з навч. літ.).

ПОТО́ЧКОВО, *спец.* Присл. до **пото́чковий.** *Якщо послідовність функцій збігається рівномірно, то вона збігається і поточково, причому їхні границі мають однакове значення* (з навч. літ.); *У графічному режимі (на відміну від текстового, у якому на екрані відображаються символи), екран монітора розбивається на точки (пікселі), а графічні образи відображаються поточково* (з навч. літ.).

ПОТО́ЧНИЙ, а, е. 1. Який є, існує, відбувається, наявний тепер, у цей час. *З початком поточного року з'явився в Стрию альманах "Ватра"* (І. Франко); *Правда, доводилось йому чути, що в житті його чекають і труднощі, і боротьба за велике майбутнє, але як прикласти оте прекрасне слово "боротьба" до звичайних, поточних буднів, він не знав* (С. Журахович); *Він намагався не думати про майбутнє і жив лише поточним днем* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я з головою поринув у батькові турботи: знайомився з усіма проєктами, .. простудіював чимало книг з архітектури, .. вивчив поточні ціни на будівельні матеріали* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Пов'язаний із сучасним етапом, проміжком часу. *Повість* ["На віру" М. Коцюбинського] *не пройшла непомітно серед того поточного баласту, що рік у рік затоплює періодичні видання і там здебільшого навіки й пропадає* (С. Єфремов); *Я зарекомендував себе .. політично обізнаним ерудитом — роз'яснюю людям усі тонкощі поточного моменту* (В. Кожелянко).

2. Який відбувається, здійснюється щодня (про справи, роботу); повсякденний. *На вечір, з 9 до 12 години, йому лишалась за розкладом дрібна поточна робота — проглядати журнали й листуватись* (В. Підмогильний); *У поточній мові кожне слово, поза своїм основним значенням, може потенційно використовуватись за зовнішньою подібністю, за асоціацією чи за якоюсь іншою ознакою як синонім* (В. Русанівський); *Щоденні поточні клопоти, експедиційні походи, війни випхали із пам'яті прикру пригоду* (М. Василенко); *То був пергамент, а не папір .. Для поточних записів до нього вдаються лише врядигоди — хоча б тим, що й писати чи малювати на пергаменті важче, аніж на папері* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

Пото́чні спра́ви *див.* **спра́ва**[1].

△ **Пото́чний план <Пото́чне планува́ння>** *див.* **план**[1]; **Пото́чний раху́нок** *див.* **раху́нок; Пото́чний ремо́нт** *див.* **ремо́нт; Пото́чні вида́тки** *див.* **вида́ток.**

ПОТО́ЧОК *див.* **поті́чок.**

ПОТО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОТОЧИ́ТИСЯ,** точу́ся, то́чишся, *док.* Похитуватися, мало не падаючи (від поштовху, удару, сильного переживання і т. ін.); точитися *(див.* **точи́тися**[1] 3), заточуватися *(див.* **зато́чуватися**[2] 1). *Іван попереду з гармонією у руках, виступа козирем, Хведір за Іваном п'яний, поточується* (Панас Мирний); *Він поточується під важкою ношею, спотикається, падає, проте не кидає* (Яків Баш); *Хатні двері відчиняються — стріча кума на порозі... Хапко аж поточивсь — молодиця, як зоря!* (Марко Вовчок); *Здоровенний Романів кулак ударив Дениса по уху, що аж каганці тому засвітилися. Денис поточився, трохи не впав* (Б. Грінченко); *Андрія неначе щось штовхнуло під серце, він підвів голову і аж поточився від несподіванки: Катерина!* (І. Багряний); * Образно. *Нема гірше, як бурлаці: куди попхнуть, туди й поточиися* (прислів'я); // Утрачаючи рівновагу, падати. *Саша .. схопив Копачиху за ногу. Копачиха зашелестіла шлейфом старомодної сукні і безмовно поточилась на підлогу* (Б. Антоненко-Давидович); *Очі Веснянки самі собою заплющилися, він поточився на підлогу і вмить заснув мертвим сном* (В. Нестайко); *Прямо на тому місці, куди я тягнувся долонею, сидів величезний волохатий павук .. Я голосно зойкнув і відсмикнув руку, ледь не поточившись у воду* (М. Кідрук).

(1) Поточи́тися наза́д — відхитнутися, податися назад. *Турн перший зацідив Енея, Що з плеч упала і кирея, Еней був поточивсь назад* (І. Котляревський); *Зіп'явся* [Артем] *на ноги й так страшно глянув, що аж поточилася назад Христина* (Б. Антоненко-Давидович); *Вакула .. відчинив двері та аж поточився трохи назад від блиску, побачивши пишно прибрану кімнату* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОТРА́ВА[1], и, *ж.* Те саме, що **спаш.** *Він і справді був дуже релігійний, хоч і видумував, відповідно до моди, всілякі мотиви для своєї побожності. Це, звичайно, не заважало його численним судовим суперечкам з селянами за потрави, підпали, крадіжки* (Л. Смілянський); *Корови буцаються, підштрикують одна одну рогами, забігають у пашню, роблять потрави* (М. Сиротюк); *— Плати .. штраф за потраву посіву та за столочену траву! А то потягну до суду!* (В. Малик).

ПОТРА́ВА[2], и, *ж., заст.* Страва. *Тут їли різнії* [різні] *потрави, і все з полив'яних мисок* (І. Котляревський); *— Я вже й лік загубив тим потравам, бо обід був довгий, як літній день* (І. Нечуй-Левицький); *Отава поколупався виделкою в якійсь там потраві, надпив трохи чаю й вийшов з їдальні* (П. Загребельний); *Я, зваживши на вельможний рід ваш і високі прикмети, подумав, що повинен пришанувати вас якоюсь виборною потравою, не такою, якою вітають звичайних гостей* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *рідко.* Узагалі їжа, корм. *Звідси, згори, бачив він, як годує котрась з господинь курей, а друга замішує потраву поросяті* (Валерій Шевчук); *Що я тут міг настарати для їдла? В торішньому листі нашамрав* [намацав] *жменю букових жолудів, що вже кільчилися хвостиками ростків. Гіркувата потрава, та що вчиниш — порожнє черево прилипало вже до хребта* (М. Дочинець).

ПОТРАВИ́ТИ[1], авлю́, а́виш; *мн.* потра́влять; *док., що.* 1. Зробити потраву *(див.* **потра́ва**[1]). *У Стародавньому Римі смертним гріхом було потравити в нічний час урожай із обробленого плугом поля* (з навч. літ.).

2. Пошкодити що-небудь (про їдку речовину). *Ота політура і потравила .. Робусинському обличчя* (А. Свидницький).

ПОТРАВИ́ТИ[2], авлю́, а́виш; *мн.* потра́влять; *що, мор.* Док. до **трави́ти**[3]. *В більшості артилеристи — хлопці міцні, дужі .. Боцман користується їхньою силою, коли треба .. потравити якірний ланцюг чи перенести на плечах важкий вантаж* (Д. Ткач); *Жильят .. потравив линву, потім схопив острогу, що була у його боті, і, відпихаючись нею від скель, відігнав човна на кілька сажнів подалі від Дюранди, до виходу з протоки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОТРА́ВКА, и, *ж., діал.* 1. Страва з м'яса (часто зі сметанною підливою). *Розмаїті потравки, бігоси, лозанки* [лазанки — страви з тіста] *парують і смачним пахом дратують охоту до їжі* (М. Старицький); *— Ось ліпше поміркуймо про нинішній підвечірок. — .. Я думаю, що можна би курячу потравку з рижем* (І. Франко); *Сто років тому потравка з качки з пармезаном була традиційною стравою на столі у галичан* (із журн.); *Є у жителів села Різдвяни і своя оригінальна традиційна різдвяна страва. Це — потравка, від якої, кажуть, і за вуха не відтягнеш. Для її приготування потрібна жирна гуска чи качка* (з газ.); // Узагалі їжа; потрава (у 2 знач.). *Троє мисливців, яких Сергій найняв з єдиною метою — постачати експедицію свіжиною, .. щовечора лише розводили руками .. А люди нарікали. І мали підстави. Важка робота вимагає доброї потравки* (І. Білик).

2. Соус, підлива. *Він сурдут мого кума так зляпав потравкою, мов трирічна дитина* (С. Воробкевич); *Грибна потравка є традиційною гуцульською підливою до страв із картоплі* (із журн.).

ПОТРА́ВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **потрави́ти**[1]. *Улітку і восени 1918 р. чимало збитків і клопоту завдали історико-філологічному інституту в Ніжині німецькі окупаційні війська. 22 липня Правління інституту розглядало рапорт економа Соколова про те, що вся трава в садибі і парку потравлена німецькими кіньми* (з наук. літ.); *У мисливських господарствах з великою кількістю копитних тварин при обмеженій природній кормовій базі проводять заходи щодо її поліпшення: підрублення під корінь (омолодження) потравленого копитними вербняка, посадку вербняка та інших деревних і чагарникових порід, що становлять основу живлення лося й інших копитних тварин* (з навч. літ.); // **потра́влено,** *безос. пред. Якщо було потравлено або зжато чужий урожай, особливо таємно, вночі, то винного належало вбити* (з навч. літ.); *Обличчя пацієнтки страхає присохлими струпами: потравлено його й спотворено* (В. Барка).

ПОТРА́ВЛЕНИЙ[2], а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **потрави́ти**[2]. *Підбором довжини потравленого каната можна коригувати бейдевінд* (з навч. літ.).

ПО-ТРАВНЕ́ВОМУ, *присл.* Як у травні. *Ясно, зовсім по-травневому ясно світило сонце* (Г. Усач).

ПОТРА́ВНИЙ[1], а, е, *рідко.* Стос. до потрави *(див.* **потра́ва**[1]). *Умисні потравні дії або умисне пошкодження захисних лісонасаджень є злочином* (із журн.).

ПОТРА́ВНИЙ[2], а, е, *заст.* Який містить необхідні для процесів травлення, живлення організму речовини; поживний (у 1 знач.). *Перелякані батьки* [упиреняти], *щоб не звести зі світу свого єдиного нащадка, .. змушені були, замість годувати маля цілющою й потравною людською кров'ю, варити йому кашку з кульбаб і витискати сочок зі стокроткових пелюсток* (Е. Андієвська); *Нафта — перша споміч і в лічців* [лікарів]. *Коли болить черево — змастять густо і стихне. А коли в дитині закубляться черви* [глисти], *що спивають усі потравні соки, тоді нафту дають глитнути* (М. Дочинець); *Врожай вони святкували не раз, бо хлібного зерна в них подостатком, а зварене з молоком, воно приємне на смак і потравне для шлунка* (Р. Доценко, пер. з тв. Ф. Купера).

ПОТРАКТО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **потрактува́ти**[1] 1. *Історія, про яку він дізнався того вечора, називалась "Ціна довіри". Симеон іронічно посміхнувся, приготувавшись до чогось потрактованого в дусі банальних істин* (Г. Пагутяк); *І. Франко не практикував вузько потрактованого міметизму ("літератури факту", "реалізму виконання", до яких вдавалися, скажімо, французькі натуралісти, як-от Е. Золя, Е. і Ж. Гонкури та ін.), але при цьому не відходив од "реалізму змісту"* (з наук. літ.); *Ще однією наукою, яка не відповідала вульгарно потрактованому матеріалізмові, стала кібернетика. Вона одержала клеймо "ворожої" та була фактично заборонена* (з наук.-попул. літ.); // **потракто́вано,** *безос. пред. Коли панське військо підійшло під Старокостянтинів, козацька застава зустріла його вогнем і трималася весь день при фортеці так, ніби тут і мала розгорнутися велика битва. Однак уночі я відкликав заставу звідти, що потрактовано було панством як переляк перед їхньою силою* (П. Загребельний); *На особливу увагу заслуговують 20–30-ті рр., час інтенсивного збагачення й нормалізації української фізичної термінології. В українському радянському мовознавстві цей період потрактовано тенденційно й до сьогодні його досліджено недостатньо повно* (з наук. літ.).

ПОТРАКТО́ВУВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **потрако́вувати** 1. *Ментальність як така є дуже складним і неоднозначно потрактовуваним явищем. Вона складається зі своєрідних світоглядних, моральних, психічних, чуттєвих та інтелектуальних фрагментів, котрі підкреслюють історичну індивідуальність народу, етносу чи нації* (з наук. літ.); *Розбудова соціології довкілля — новітній соціологічний напрям, досі потрактовуваний в освітньому та науковому полі неоднозначним чином* (з наук. літ.); // **потракто́вувано,** *безос. пред. Непопулярні для офіційної державної думки опозиційні ідеї було потрактовувано навіть у фахових виданнях як псевдонаукові* (з публіц. літ.).

ПОТРАКТО́ВУВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **потракто́вувати** 1. *З огляду на те, що визначення може бути предметом як логічного, так і лінгвістичного аналізу, у науковій літературі не існує одностайного потрактовування терміна "дефініція"* (з наук. літ.); *Особливу насолоду знавцям літературних традицій спроможні подарувати ті оповідання О. Генрі, де він удається до комедійного потрактовування відомих жанрових канонів і популярних сюжетних мотивів* (з навч. літ.).

ПОТРАКТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОТРАКТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, книжн.* Трактувати *(див.* **трактува́ти**[1]**)**, тлумачити, пояснювати щось певним чином. — *Скажіть пану хорунжому генеральному, нехай складе духовну про своє добро, а то Іван не отримає нічого .. Пункти Статусу потрактовують права не в Іванову користь...* (Ю. Мушкетик); *На початку Другої світової війни молоді лідери ОУН вийшли з польських тюрем, і в організації відбувся розкол. Різні дослідники потрактовують його причини по-різному* (з наук. літ.); *Сивоок мовчав .. І Міщило потрактував ту мовчанку як згоду* (П. Загребельний); — *Можна запідозрити, що об'явився ти тут цілком не випадково. І всі ці рекомендації пані Аліни можна потрактувати зовсім в інакшому світлі* (Ю. Винничук); *Кілька разів Георгій ловив дуже дивний вираз на її обличчі: він довго не міг добрати слів, аби потрактувати його* (М. Гримич).

2. *тільки док., з ким і без дод., заст.* Переговорити. *Ну, піду потрактую з моряками, щоб одвезли листа* (Леся Українка); — *Цей козак непоштиво вилаяв вас у Стамбулі, а мене на Січі, в присутності Сірка, коли я був послом вашої ясновельможності на Запорожжі минулого літа... Може, дозволите мені тепер потрактувати з ним трохи?* (В. Малик); — *Війна, однак, ще триває. Спір ведемо з падишахом, а справа поки що на місці .. Ніяк не можемо мирно потрактувати* (Б. Левін).

ПОТРАКТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., книжн.* 1. Те саме, що **трактува́тися**[1] 1. *У романі М. Йогансена "Пригоди Мак-Лейстона..." багато "німих" сцен, тобто моментів, коли герої рухаються, але не говорять. Рухи ж, як у німому кіно, потрактовуються як знаки* (з наук. літ.).

2. Пас. до **потракто́вувати.** *На думку авторки статті, сонце сприймається й потрактовується В. Стусом як знак майбутньої райської цивілізації, про яку мріяв свого часу і Т. Шевченко, і кращі представники людства* (з наук. літ.).

ПОТРАКТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *книжн.* Дія за знач. **потрактува́ти**[1] 1. *До них .. кинулося дві-три постаті з мікрофонами .. "Пане авторе! Про що ця ваша п'єса? Чому її ставить режисер-іноземець? Якої ви думки про цю постановку, про потрактування вашого твору режисером з Німеччини?"* (О. Ірванець); *Читаючи книгу Івана Дзюби далі, майже мимоволі потрапляєш під своєрідний чар інтелігентської бесіди 60-70-х років, слід підкреслити — бесіди в широкому потрактуванні, з усіма цими майже вимерлими на сьогодні листуваннями, чаюваннями, гостюваннями* (К. Москалець); *Неодноплановість художнього потрактування сутності людини в її часово-просторових трансформаціях вписує ім'я Володимира Винниченка в середовище європейських драматургів-модерністів* (з наук. літ.).

2. Писемний або усний виклад з метою потрактувати, пояснити що-небудь. *Тема "Москалевої криниці" .. не давала спокою Шевченкові, він не вважав її вичерпаною і повернувся до неї майже через десять літ, .. давши дещо інше потрактування теми* (І. Дзюба); *Наведені у дисертації потрактування наводять на роздуми про іншу природу досліджуваного явища* (з наук. літ.); *У нотатках І. Нечуя-Левицького "Народні слова" читаємо таке потрактування назви села Опішня: "Опішній — останній: опішні гроші"* (з наук.-попул. літ.).

3. *заст.* Переговори. *Бій з портовою вартою на галерах розпочався в одну мить біля всіх галер. Козаки несподівано заскочили і жодних потрактувань о здачі ні з ким не провадили* (Іван Ле).

ПОТРАКТУВА́ТИ[1] *див.* **потракто́вувати.**

ПОТРАКТУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *кого, заст.* Док. до **трактува́ти**[2]. [Д і д:] *А маєте що їсти, баби? Так потрактуйте гостя* (М. Старицький); [П і в т о р а к *(бере його за підбоки):*] *Та сідайте-бо, пане писарю! Пане наш гідний та поважний! Не відмовте нам тої честі, щоб ми вас потрактували* (І. Франко); *Ішли з музикою, аби заграти панові й погуляти в його чеснім домі, аби потрактувати його і його челядь доброю горівкою, приправленою медом і корінням* (О. Кобилянська).

ПОТРАПЕЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **трапезува́ти.** — *Може, потрапезуємо?* — *спитав ігумен, осіняючи його хрестом.* — *Ні, отче, я ситий — снідав дома. А дорога далека — мушу їхати!* (В. Малик); — *От я тебе і знайшов, і тепер ще дужче полюбив тебе.., що ти не дуже дечого споминав, а потрапезував зо мною* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На сніданок вони .. розпалили вогонь на горі, де було сухіше, і потрапезували* (Ю. Винничук); *Є можливість потрапезувати усім разом — добре, збираємося за столом* (А. Кокотюха).

2. Трапезувати якийсь час. *Уже й сонце за Гулеву гору сховалося, ми трапезуємо.., а ми все трапезуємо. Трохим Свиридович, було, як потрапезує, то співає, співає, аж заливається* (Остап Вишня); *Французи мають репутацію любителів довго й вишукано потрапезувати* (із журн.).

ПОТРА́ПИТИ *див.* **потрапля́ти.**

ПОТРА́ПИТИСЯ *див.* **потрапля́тися.**

ПОТРАПЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потрапля́ти.** *Ракети були такими, що нищили все в радіусі двадцяти кілометрів. А ймовірна похибка потрапляння — на цьому він чомусь наголошував особливо — лише п'ять метрів* (Т. Прохасько); *За три з лишком місяці поглибленого знайомства з ладом українського села вона зрозуміла технологію потрапляння всередину звичайної сільської хати* (Люко Дашвар); *Відчуття потрапляння в місце, де щоночі панують темні сили, ні на мить не залишало* (А. Кокотюха); *— Посолонь казав, що ти лишень хотіла домовитися особисто зі мною про навчання одного особливого учня. Я переконував, що процедура потрапляння на навчання .. однакова для всіх* (Дара Корній); *Для мене потрапляння в десятку кращих політичних оглядачів країни було суцільною випадковістю* (І. Роздобудько).

ПОТРАПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОТРА́ПИТИ,** плю, пиш; *мн.* потра́плять; *док.* 1. *куди, в кого — що, також чим, заст. кого.* Кидаючи, просовуючи, спрямовуючи що-небудь, досягати когось, чогось, того, що треба. *Ми обмили землю з ніг і почали одягатися. Трусячи штаниною, Микола ніяк не потрапляв у неї ногою* (Р. Андріяшик); *Хомиха націлилась ниткою до вушка та й не потрапила* (І. Нечуй-Левицький); [К л і т е м н е с т р а *(до Егіста пошепки):*] *Нам треба два мечі. Ти нагостри. Ти бий його, а я її потраплю* (Леся Українка); *Схвильований, він довго не міг потрапити рукою в рукав халата* (Я. Гримайло); // Проходити, проникати крізь щось. *Вітер крізь прорізи потрапляє в середину вежі й відлунює* (Ю. Андрухович); *В його* [нього] *руки й ноги трусились так, що він ледве знайшов двері й потрапив в них* (І. Нечуй-Левицький); *Трудно було потрапити до воріт. Рвачкий вітер бив у лице, снігом заліплював очі* (М. Коцюбинський); // Влучати в якусь ціль (про камінь, кулю, бомбу і т. ін.). *Як потрапляла* [бомба] *просто в дах, тоді на місці халупи залишалась одна чорна, глибока яма, з двохметровими брилами вивернутої землі по краях* (І. Багряний); *Рубін кує і сам відчуває, що рука у нього б'є не так, що молоток не потрапляє куди треба* (І. Сенченко); *Серце нило в Соломії од жалю й тривоги. Їй легше було б, коли б куля потрапила в неї* (М. Коцюбинський); *Схопив* [чоловік] *каменюку, замахнувся й кинув у гарбуза. Камінь потрапив у ціль, і гарбуз розпався* (Валерій Шевчук); // Наштовхуватися на що-небудь, намацувати щось, провалюватися кудись. *От вона лягає на холодне дно й потрапляє лицем на дні на свою дитину* (І. Нечуй-Левицький); *Я з задоволенням крокував за Леночкою, наштовхуючись на неї в темряві й потрапляючи ногою в глибокі калюжі* (Ю. Яновський); *Замість дверей він налапав драбину й звалив її, потрапив на діжку з водою, скинув кружок і шубовснув у воду обома руками* (І. Нечуй-Левицький); *Ліве колесо потрапило в невидиму калабаню, тачка брикнула задом, і Йоньку швиргонуло в потік* (Григорій Тютюнник); *— Ваш кінь потрапив ногою в якусь нору і тому впав, — просто пояснив доктор Томберг* (П. Загребельний); // Падаючи, пливучи, летячи і т. ін., опинятися десь. *Вологий і лапатий сніг обліплював одяг, потрапляючи за комір, він швидко танув* (Я. Гримайло); *Сиджу на своєму широкому підвіконні, .. на мене потрапляють тільки окремі краплини* (С. Андрухович); *Одна крокква з палаючими латами та куликами впала в сіни і потрапила Соломії в потилицю* (І. Нечуй-Левицький); *Брова в Наполеона смикнулася, наче в око щось потрапило* (П. Кочура); // *зі сл.* п о г л я д, о ч і. Спинятися на комусь, чомусь. *Внизу на набережну озера дивилися вітрини, за якими стояли різні скляні вироби або ж інший крам, що зберігався у скляному посуді. Куди не потрапляв погляд Маргарити, скрізь вона зустрічала скло...* (Д. Бузько); *Нарешті її погляд потрапив на мене. І вона всміхнулася. Нас познайомили* (О. Ульяненко).

2. Приходити кудись, опинятися в якому-небудь місці, досягати мети своєї подорожі. *Прибігши на Поділ, бурсак одразу потрапляв до Житнього базару* (Ю. Яновський); *Капітан потрапляє у велику, яскраво освітлену залу* (О. Полторацький); *Було ясно: він потрапив не до Кам'янця. Як же тепер з'ясувати, де він тепер є?* (В. Домонтович); *Групи шикуються швидко, бо всім хочеться скоріше потрапити до їдальні* (Григір Тютюнник); // Ідучи або їдучи, знаходити те, що треба. *Усе штовхав* [пан] *погонича кулаком у спину, як тільки той не потрапляв на добру дорогу* (І. Нечуй-Левицький); *Завиває хуртовина, Вітер валить з ніг; Не потрапиш, де хатина, — Все засипав сніг* (П. Грабовський); // Опинятися в певному середовищі, на місці яких-небудь подій, серед когось. *Хворий швидко поправлявся. Він мріяв, щоб до кінця війни потрапити на фронт* (В. Гжицький); *Мій рятівник спинив мене і показав на .. стежку, мовляв, іди нею, і ти потрапиш до своїх* (Ю. Логвин); // *перев. док., розм.* Влаштовуватися на роботу, навчання і т. ін. *Вийшовши з університету і шукаючи посади, потрапив у телеграф, де й прослужив .. коло 2 років* (В. Самійленко); *Я мріяв стати художником, я малював дома і брав приватні уроки малювання, мріючи коли-небудь потрапити в Академію художеств хоч вільним слухачем* (О. Довженко); *— Потрапите в училище — там обмундирують з ніг до голови. Ходитимеш у новенькому, як лялечка...* (Є. Доломан).

3. Опинятися в певних умовах, обставинах (перев. поганих, несприятливих). [Є г о р І в а н о в и ч:] *Дітей ховайте, щоб під кулі не потрапляли* (Ю. Яновський); *Тричі під час плавання потрапляли вони у лютезні* [дуже люті] *бурі, з яких жоден інший мореплавець не вийшов би живим* (Ю. Андрухович); *Курбалі здавалося, ніби із задухи він раптом потрапив у свіже, живуще повітря* (Олесь Досвітній); *— Винен пан, а не я .. — З такими думками, діду, не тільки на каторгу, а й на шибеницю можна потрапити* (М. Стельмах); *На тимчасово окупованій ворогом Україні старі мої вчителі потрапили в біду: позбавлені пенсії, жили дуже тяжко* (С. Олійник); // Зазнавати якогось впливу, ставати залежним від кого-, чого-небудь. *Третій пункт Андрусівського трактату, за яким Запорозька Січ потрапляла під спільну зверхність Польщі й Москви — двох ворожих держав, — узагалі був історичним нонсенсом, що спричинив ряд гострих колізій і ставив запорозьке козацтво у надзвичайно важке становище* (О. Апанович); *— Ззовні нема нічого. Якщо ти чекаєш пояснень чи повчань збоку, — ти неминуче стаєш залежним від речей, молитов, богів, людей, учителів, вождів, священних текстів. Отже, ти потрапляєш у рабство* (О. Бердник); // Бути спійманим, опинятися в пастці, сітях і т. ін. (про тварин). *Навіть заєць, коли потрапляє в капкан, намагається звільнитися від нього, навіть найплохіший кінь, коли на нього нападає вовк, копитами відбивається від нього* (В. Малик); *Після холодів звірі стали рідше потрапляти в пастки* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Існує відоме мисливське правило (не без винятків, щоправда): вовк, потрапивши у пастку, відгризає собі лапу, аби видертись на свободу* (Г. Вдовиченко).

4. Діставатися, припадати кому-небудь; ставати чиєюсь власністю, чиїм-небудь надбанням. *Старий Серебренников посідав на дільниці місце робочого вола. Неприємна й брудна робота завжди потрапляла до нього* (Ю. Яновський); *Деякий час я перебирав пожовклі томи. Володар книгозбірні був освіченою людиною — мені потрапляли книги з історії, філософії, дослідження з окультних наук німецькою, французькою, англійською та латинською мовами* (Д. Білий); *— Роздягайтеся. Який же я радий! — кинувся Левицький знімати з нього благеньке пальто та крислатий поярковий капелюх, який невідомо звідки і як потрапив до поета* (З. Тулуб); *— Як до тебе потрапив цей портрет? — запитав я в Пенелопи* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Надходити до кого-, чого-небудь, кудись; бути включеним до складу чогось. *— Літературу стали бачити. Своєї техніки ще немає, — на гектографі. Правда, деяка нелегальщина і з-за кордону потрапляє...* (А. Головко); *Улюбленим заняттям Антосі було малювання. Її малюнки не раз потрапляли на виставку творчості юних художників* (О. Донченко); *Варто було якійсь звістці потрапити в тюрму, як внутрішня "пошта" негайно розносила її по всіх камерах* (А. Хижняк); *Натовп зустрічаючих відгородив від поглядів цікавої публіки те, що не мало потрапити на перші шпальти газет* (І. Роздобудько); // Ставати частиною чого-небудь. *Багато церковнослов'янських слів або й цілі церковнослов'янські речення потрапляли в колядки* (В. Русанівський); *Не всі спеціальні слова потрапляють у словник. Сюди добирають ті слова-терміни, які вийшли за межі вузького спеціального вжитку і які почали використовувати в загальнолітературній мові* (з навч. літ.); // *зі сл.* п і д н о г и. Опинятися на дорозі в кого-небудь, перешкоджаючи рухатися. *Під ноги раз у раз потрапляли якісь корчі й вирване із землі коріння* (В. Кучер); *Вона кинулася вбік, сподіваючись не потрапити під ноги похмурому старому арабові* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *Використовуючи його* [Грибовського] *для загарбницької мети, німецькі фашисти не вірили жодному його слову й зневажали його, як людський покидьок, який завжди потрапляє під ноги на непрямих шляхах міжнародної політики* (О. Довженко); *Між вступниками я найменший. Все комусь під ноги потрапляю* (П. Запаренко).

5. *часто з інфін., розм.* Могти, вміти, спромагатися що-небудь робити. *Ото і почав* [Антосьо] *примічати, як там ногами виробляють танцюючи, а прийде додому, то й собі так потрапляє* (А. Свидницький); *Руки не потрапляли налити меду в череп'яний кубок, не давали ради ножеві, коли краяли хліб* (К. Гриневичева); *Санітарні біди ледве потрапляли підбирати ранених* (Б. Антоненко-Давидович); [Т е т я н а:] *Я не потраплю з вами співати, а може й пісні такої не знаю, яку ви знаєте* (І. Котляревський); *Занести шаблю вже не потраплю...* (І. Драч); // Орієнтуватися в чому-небудь. *Вхопила я кошик, вибігла з шинку та й не потраплю, куди мені додому йти* (І. Нечуй-Левицький); *Нічого сам не потрапивши, він повернувся за порадою до свого давнього приятеля Чижика, секретаря в суді* (Панас Мирний); // Устигати за ким-небудь, рівнятися з кимсь у чомусь. *Катря збивалася з рівної ходи, і він мусив знову й знов потрапляти за нею* (В. Кучер); [М и к и т а:] *Пава, панянка...* [О д а р к а:] *Куди ж нам до вас рівнятись? Ми за вами й не потрапимо! .. То ти з себе удаєш панича, а ми люде прості...* (М. Кропивницький); // Устигати прибути куди-небудь, зробити щось у визначений час. *Ну й ми потрапили орати — саме в дощ* (Сл. Б. Грінченка); [К о м. ф л а г м а н а:] *Коли сьогодні повернемось до Севастополя, то якраз потрапите на жнива* (О. Корнійчук).

6. *розм.* Те саме, що **потрафля́ти** 1. [В а р е н и к:] *І куди тільки та совість поділася? Як я, то кожному погоджаю, кожному потрапляю, щоб якнайкраще!* (М. Кропивницький); *Важко, ох важко талановитому сільському художнику потрапляти мистецькому смаку .. вередливих замовників* (О. Ковінька); [Б р у к л і:] *Тії пані завжди химерують, усе їм не потрапиш* (Леся Українка).

Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* **на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́** *і т. ін.)* **/ сіда́ти на па́лю>** *див.* **скона́ти.**

◊ **Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити** *і т. ін.)* **не в ті две́рі (не ті́ми дверима)** *див.* **захо́дити; За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися** *і т. ін.)*] *див.* **ши́я; Зуб на зуб не попада́є (не потрапля́є)** *див.* **зуб; [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить>** *див.* **влуча́ти; Підвертатися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **/ підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **під ру́ку (в ру́ки)** *див.* **підверта́тися; Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (загања́тися, наска́кувати, потрапля́ти** *і т. ін.)* **на слизьке́** *див.* **попада́ти; Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну** *і т. ін.)* *див.* **попада́ти; Попа́сти (попа́стися, потра́пити** *і т. ін.)* **/ попада́ти (попада́тися, потрапля́ти** *і т. ін.)* **чо́ртові (чо́рту) в зу́би** *див.* **попада́ти; Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* **/ попада́тися (попада́ти, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в ру́ки (до рук)** *див.* **попада́тися; (1) Потра́пити в кі́гті (до кі́гтів)** *кого, чиїх* — попасти в цілковиту залежність від когось, під чиюсь владу. *Увесь підпільний окружний провід ОУН потрапив до гестапівських кігтів у Коломиї* (М. Андрусяк); *— Знаєш, пане писарю, наші фельд'єгері можуть потрапити в кігті супостата* (В. Кожелянко); **(2) Потра́пити в ціль (у [са́му (самі́сіньку)] то́чку):** а) сказати, зробити саме те, що треба. *— Вони* [селяни] *мене бояться .. — З якої речі? — У мене таке враження. — О-о, — зрадів Сергій. — Потрапили у саму точку* (Григорій Тютюнник); *— Щодо людини Віктор Некрасов потрапив у самісіньку точку* (О. Шугай); *— А чиє це волосся? — Ото ж бо і є! — пан Юзьо втішається. Своїм запитанням ти потрапив у самісіньку ціль. — То є дуже коштовне й рідкісне волосся* (О. Ірванець); б) виявитися, стати доречним у певній ситуації. *Натяк її* [Ольги] *одразу потрапив у ціль, породивши в ньому страх* (А. Шиян); *— Хіба ти не пишатимешся, коли відчуєш, що ні від кого не залежиш, що сам заробляєш собі на хліб, сам собі хазяїн? Побачивши, як зблиснули синові очі, вона зрозуміла, що удар потрапив у ціль* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); **(3) Потра́пити (попа́сти, наверну́тися** *і т. ін.)* **/ потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися** *і т. ін.)* **на о́чі:** а) *(чиї, кому)* з'явитися перед ким-небудь, зустрітися з кимсь. *В казармі Яресько, як і сподівався, одразу потрапив на очі командирові загону Шляховому* (О. Гончар); *Розмови з ним не шукала* [Маруся], *не наверталася йому на очі — хто б пізнав, що кохає його!* (Марко Вовчок); *А дитина після пригоди з Січкарем не дуже охоче попадала батькові на очі, бо він таки нагримав на неї* (М. Стельмах); *Він обіцяв не потрапляти на очі Мільхові та отому вусатому моржеві, а пізніше, бодай на рік, виїхати за кордон* (І. Білик); б) *(перев. док.)* випадково зустрітися комусь. *Бесіда була, видно, гарячою, бо за якийсь час Сперанський кулею вилетів звідти, червоний, як рак, і тут-таки за будь-здоров вибанітував свого ординарця, який перший попався йому на очі* (О. Гончар);

в) *(перев. без дод.)* бути помітним, на видноті; привертати увагу. *А Чіпка одно гуляє, з шинку до шинку сновигає, та знай тягне з господи все, що тільки на очі навернеться* (Панас Мирний); *Нічого він* [горобець] *не тямив, ані гніздечка звити, ані зерна доброго найти, — де сяде, там і засне; що на очі навернеться, те і з'їсть* (Леся Українка); *Був у неї і собака з міді кований, і зайчик череп'яний, мережані ушка. Все те ні до чого, а вкупі воно блищить і на очі навертається, і рябіє — аж б'є* (Марко Вовчок); **(4) Потра́пити (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на [го́стрі (голо́дні)] зу́би** *(ірон.* **на зубо́к)** *кому і без дод.* — стати об'єктом лихослів'я, пліток і т. ін. з боку кого-небудь. [І в а н:] *Вже він мені попадеться на зубок: я йому допечу, коли не кулаком, то язиком* (М. Кропивницький); *Уся сім'я Глущуків потрапила на голодні зуби, і хто тільки не хотів, той і не перемивав її кісток* (С. Чорнобривець); *Попав їм* [сусідам] *Заруба на гострі зуби* (В. Кучер); *— Ну, бережись, Миколо, попав Тарасу на зубок! — сказав Гулак господареві* (Василь Шевчук); *Скажи* [про пришельців] *кому-небудь із колег — сміху буде на десять років. Особливо, не дай Бог, шефу на зубок потрапити. Лише Галі можна відкритися* (О. Бердник); **(5) Потра́пити (попа́сти, попа́стися** *і т. ін.)* **на язи́к** *кому* — стати об'єктом розмов, пересудів, дотепів, жартів і т. ін. *Тільки попади їй на язик. На весь куток іде слава* (О. Копиленко); *Жінкам тільки попади на язик, засічуть, мов ті оси!* (К. Гордієнко); *— Вже не бундючиться* [Чепур]. *Він нахаба. Але — боягуз .. — Вам же й потрап на язик, Ярино Іванівно, — посміхнувся я* (Ю. Збанацький); *Коли щось потрапило на язик двом жінкам, його вже не втримаєш у темному кутку* (І. Білик); **(6) Потра́пити (попа́стися) в сі́ті** *чиї* — дозволити комусь перехитрити, обдурити себе. *Я тобі на вірність клявся, До серденька пригортав, В сіті власні я попався І за правду жарт прийняв* (Леся Українка); *Вона не заспокоїлася доти, доки не загнала свекруху в могилу й чоловік нарешті не потрапив з головою і ногами у її .. сіті* (Ю. Винничук); **(7) Потрапля́ти в перепа́лку (в перепа́лки)** — опинятися в скрутному становищі. *Он Бекі не сміялася так з Тома Сойєра, хоч той потрапляв у куди складніші перепалки* (М. Чабанівський); *Молодший лейтенант Теличко був ветеран, .. з ним Сагайда не раз потрапляв у скрутні перепалки* (О. Гончар); **(8) Потрапля́ти / потра́пити в но́гу** *з ким — чим:* а) іти одночасно, в такт з іншими. *Я змішався з натовпом і біг підтюпцем, намагаючись потрапляти з старшими в ногу* (Б. Антоненко-Давидович); *Мажарин бере мене за лікоть і безцеремонно притискає до себе. Деякий час не можемо потрапити в ногу, а потім маршируємо, як треба* (Ірина Вільде); б) бути нарівні з ким-, чим-небудь у діях та поглядах, відповідати чомусь, не відставати від когось, чогось. *Може, і справді приїхали столичні науковці вивчати якусь лиш їм і знану проблему? Погомоніти можна зі свіжими людьми, порадитись, як його знов потрапити у ногу з сучасністю...* (Н. Околітенко); *В мене з самого ранку все валиться з рук, я спотикаюсь, кажу невлад і почуваю, ніби щось в мені зсунулось і я не можу потрапити з собою в ногу* (Ю. Покальчук); **(9) Потрапля́ти / потра́пити в па́зури (в па́зурі) <Опиня́тися / опини́тися в па́зурах (в па́зурях)>** *кого, чого* — ставати залежним від кого-, чого-небудь, підлягати, підкорятися комусь, чомусь. *Вона зовсім не збиралася знов потрапляти до його* [ворога] *пазурів. Леді Грейсток воліла радше померти зразу, аніж допуститися до цього* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *— Домовимося: відстрілюватися до останнього! .. А якщо вже, всупереч усьому, потрапимо в пазурі ворогів, стояти на одному: я тебе не знаю, ти мене не знаєш* (В. Малик); *Але якщо Солод потрапив у лапи Колобродова, то Колобродов з часом опиниться в пазурах Солода* (М. Руденко); *Незабаром увесь польський південний захід опинився в пазурях страху* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); **(10) Потрапля́ти / потра́пити в тарапа́ту (в тарапа́ти)** — опинятися в скрутному, безвихідному становищі. *Тіпало мене, мов у лихоманці! .. Відколи пам'ятаю себе, вже разів двадцять потрапляв у таку тарапату* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); **(11) Потрапля́ти (утрапля́ти) / потра́пити (утра́пити) в ритм (в такт, в тон)** *чого, з чим, кого, чий, який* — діяти так, як інші, відповідати певним правилам, канонам, стилям, порядкам і т. ін. *Вона* [картина] *тепер висіла, прикрашуючи хату й .. дивно потрапляючи в тон подій, що відбувалися* (І. Багряний); *— Може, ти нам його* [немовля] *залишиш? Нам якраз коректора треба! — Знаки він розставляти вміє, — відповідала Ольга, легко втрапляючи в Миколин жартливий тон. — Поки що, правда, на пелюшках* (О. Гончар); *Вона* [пісня] *потрапляла в такт із життєвим часом, вона добре резонувала з .. уявними та реальними мандрами в далекі гори, епохи і країни* (К. Москалець); *Леночка розповідала, вживаючи книжних зворотів мови, вона все хотіла потрапити в газетний тон* (Ю. Яновський); *Повертатися не хотілося — на ту хвилю я вже втрапив у ритм кроків того, хто йшов попереду* (Ю. Винничук); **[Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попа́ла (потра́пила)** *див.* **ві́жки.**

ПОТРАПЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.,* **ПОТРА́ПИТИСЯ,** иться; *мн.* потра́пляться; *док., розм.* Те саме, що **трапля́тися.** *— Прокинулась, знаєш, і наша Василівка .. Перебудовується. На залізного коня пересідає. А воно незвично. Та й пеньки ще гилуваті потрапляються, заважають* (Г. Коцюба); *Нехай хоч справді кухаря візьме. Може, на щастя, потрапиться такий, що його можна помилувати й до того мотуза, що "з каменем та в море", не прив'язувати...* (Д. Бузько); // *безос. Достатньо було вийти з темряви провулків, як потраплялося на бульвар, що вів просто до відкритого моря* (Ю. Іздрик).

ПОТРА́ТА, и, *ж., заст.* 1. Витрата. *Тратити його* [казенне] *такий же гріх, якби ти потратив те, що на церков Божу обіщав. По закону, однаковісінько за потрату церковної суми і казенної* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Утрата. *Мучиться, що чоловік зовсім дурний, а жінка вередлива та вигадлива. Тоді все округ горе та потрата* (з казки); *У день Івана Воїна люди за допомогою різноманітних молитов і провидців намагалися "розшукати злодіїв й повернути потрату"* (з рел.-церк. літ.).

ПОТРА́ТИТИ *див.* **потрача́ти.**

ПОТРА́ТИТИСЯ, а́чуся, а́тишся. Док. до **тра́титися** 1. *— А куди ж ваше сіно поділося? — А чума його знає, куди воно потратилося!.. Як вітром розвіяло* (Григорій Тютюнник); *А скільки то добра, скільки крові потратилось, .. щоб придушити на всіх окраїнах останки вольного партикуляризму, вольного народного духу!* (І. Франко); [М е л а ш к а:] *Гляньте на хатину, як квіточка... У великий кошт вона вам обійшлась?* [С т е п а н и д а:] *Хоч і не питайте, потратилась багато... Але ж задля кого втрачаємось, як не задля дітей?..* (М. Кропивницький); *Це місто багатих людей .. могло собі дозволити потратитися і на розкішні готелі, і на збереження іспанського кварталу сімнадцятого століття, і на екзотичний ресторан* (П. Загребельний).

ПОТРА́ФИТИ *див.* **потрафля́ти.**

ПОТРАФЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОТРА́ФИТИ,** флю, фиш; *мн.* потра́флять; *док., розм.* 1. *кому, чому, на кого — що.* Діяти так, як подобається кому-небудь, згідно з певними вимогами; догоджати комусь. *Знав Агапіт, що християнство — це вік похилий. Воно виникло, щоб потрафляти й догоджати старим, знищеним, знесиленим людям* (П. Загребельний); *— Такого шовкового, як я, ще поглядати. Та раз із мене людський поговір зробив злодія, мушу потрафляти сій брехні* (М. Дочинець); *— Ми на ваш смак не годні потрафити* (Г. Хоткевич).

2. Те саме, що **потрапля́ти** 1, 5. *— В корабель уже потрафляли набої. Швидко впала мачта* (Ю. Яновський); *— Може, ти не в ту хату потрафила або не на те весілля кличеш* (М. Матіос); *Наймудріший той, хто потрафить добрати собі мудрих людей, які б допомагали в усьому* (П. Загребельний); *Усе ж було за нас! Але програли ми. І щось змінити я вже не потрафлю* (Л. Костенко); *Сміх був розкотистий. Здавалося, ніщо й ніколи не потрафить його зупинити* (Ю. Андрухович).

ПОТРА́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., вульг.* Трахатися якийсь час. *"Я до тебе більше не прийду. Хочеш потрахатися? Знайди когось іншого." Кладу слухавку* (А. Дністровий); *Хоч би вже Юрко проявився, потрахалися б на балкончику екстремально, на радість ближньому* (І. Карпа).

ПОТРАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко,* **ПОТРА́ТИТИ,** а́чу, а́тиш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **тра́тити** 1; витрачати. *Кипить, мов у горшку окріп, і силу даром потрачає* (Сл. Б. Грінченка); *Уже як хочете, хоч лайте, Хоч і не лайте й не читайте — Про мене... Я і не прошу, Для себе, братики, спишу, Ще раз те оливо потрачу* (Т. Шевченко); *Треба сказати, що ми потратили страшенну працю майже задурно: нас не читали навіть найближчі товариші* (М. Драгоманов); *Пріська тим часом потратила гроші на дрова та мило* (Л. Яновська); *Як довго він все-таки не був на роботі. Тепер доведеться днів три потратити на відповіді...* (О. Бердник).

2. *тільки док., кого, що, заст.* Утратити. *— Виписав я йому також, кілько то в наших сторонах ковалів, шевців, ткачів, теслів та інших ремісників через ті цехи хліб потратило* (І. Франко); *Змордований горем, я .. з одчаю вмирав, Потративши віру в любов і в добро* (П. Грабовський); *Дуже тяжко .. козакам воювати в тій далекій і спустошеній країні. Вони потратили людей, коней і всякий припас* (М. Грушевський); *Ті, що платонічно любили землю, впиваючися малярськими ефектами сільського краєвиду і захоплюючись вигодами побуту в панському дворі, потратили і землю, і двори, а ті, що енергічно* [енергійно] *бралися за діло, здобули одне і друге* (Б. Лепкий).

ПОТРА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потра́тити.** *Глянув* [парубок] *на ниву, — і лице засвітилось одрадою: "От де моя праця, — немов казали його очі, — не марно потрачена"* (Панас Мирний); *Гроші, потрачені на дорогу, вернуться Вам* (М. Коцюбинський); *В скрині було порожньо; гроші були потрачені, бо мусив Яким заплатити за житло за три місяці вперед* (І. Нечуй-Левицький); *Давно потрачені матір'ю діти воскресають і власноручно вкидають її в пекло* (І. Франко); // **потра́чено,** *безос. пред. Казни багато потрачено у сей год* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Скільки сил потрачено! Скільки надій було! І все даремно* (В. Малик); *А які гроші потрачено! На гойдалки позолочені, на човни дивовижні, на блазнівські палаци* (Ю. Мушкетик).

ПОТРЕ́БА, и, *ж.* 1. Необхідність у кому-, чому-небудь, що вимагає задоволення. *Хтось доглядає там душу в гуцулі, поезію, нужду, потребу освіти; експлуататор бачить лиш матеріал для визиску, бездушний інвентар* (Г. Хоткевич); *— Чому б вам не послужити під моєю рукою в охоронному загоні гетьмана? Я маю велику потребу в людях* (В. Малик); *Після двох тижнів він уже зовсім не відчував голоду, і тиха радість перемоги над потребою плоті панувала в серці* (О. Бердник); *У мене потреба в солодкому, я вже так давно не їла сирника, але хто зможе спекти такий сирник, щоб я хоч покласти в рот його могла?* (С. Андрухович); // *перев. з інфін.* Необхідність або бажання робити щось, діяти певним чином. [О р е с т:] *Хіба у вас не буває потреби утекти від усякого товариства?* [О с т р о ж и н:] *Буває, буває* (Леся Українка); *Ніхто не заперечуватиме потреби зберігати в перекладі стильові особливості оригіналу, але робити це треба, завжди пам'ятаючи про закони мови, на яку перекладаєш* (М. Рильський); *Представлятися один одному потреби не було — іменні планки говорили самі за себе* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перев. мн.* Те, без чого не можна або важко обійтися; вимоги, які необхідно задовольнити. *Скілько то ще дірок зосталося, котрі треба полатати, скілько нових потреб, котрі аж кричать, — пробі, мов їсти* (Панас Мирний); *За возами йшли вантажені верблюди, а за ними гнали отари, частково призначені для потреб Раїмського гарнізону* (З. Тулуб); *У цьому палаці давно не розкошували, його займали тимчасово під різні військові й адміністративні потреби* (О. Іваненко).

3. *зі сл.* в е л и к а, м а л а, *розм.* Фізіологічна необхідність випорожнитися. *Найкраще було лежати не рухаючись, але нерухомість теж ставала нестерпною, до того ж він відчував, що рано чи пізно доведеться вставати за малою потребою* (Ю. Іздрик); *Ясі забаглося .. раптом ввірватися до туалету, де подружка блаженно вмостилася для справляння великої потреби* (І. Карпа); *Найбільша небезпека бути вкраденими загрожує собакам тоді, коли їх виводять на вулицю за малою або великою потребою* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

4. *заст.* Бій, битва, бойова сутичка. *Бодай тебе у первій потребі військовій перша куля спіткала* (Сл. Б. Грінченка); *Скрізь, мов з неба, зарокотав грім. Се починалась полтавська "потреба", великий Полтавський бій...* (Д. Мордовець); *Через якийсь час сточив він бій із царем каппадокійським і наложив у тій потребі головою* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

(1) Відпада́є потре́ба *в чому* — що-небудь стає непотрібним, зайвим. *Дотепна відповідь чи переконливий аргумент знаходяться саме тоді, коли в них відпадає потреба* (М. Білкун); *— Отже, ти в курсі, — промовив батько. — Що ж, це й на краще. Відпадає потреба в довгих поясненнях* (О. Авраменко, В. Авраменко); *При безприв'язному утриманні худоби відпадає потреба в стійлах* (з наук. літ.); **Відчува́ти (ма́ти) потре́бу** *див.* **відчува́ти; Задовольня́ти / задовольни́ти потре́бу (потре́би)** *див.* **задовольня́ти; (2) Коли́ є потре́ба <При (у) потре́бі> <За (в ра́зі) потре́би>** — якщо виникає (виникне) необхідність. *В разі потреби кождий співробітник має обняти репортерську службу, щоб обслужити газету* (І. Франко); *Соломія вірила, що станеться якась незвичайна подія, якась невідома сила прийде у потребі на поміч* (М. Коцюбинський); *Кармазин, комбат Чумаченко і навіть бійці при потребі використовували його як товмача* (О. Гончар); *— Стрілець напинає свій лук лише тоді, коли в цьому є потреба* (І. Білик); *Дивна в неї пам'ять — зайве забуває одразу, а за потреби згадає усе і за необхідності запам'ятає усе* (Г. Вдовиченко);

(3) Коне́чна потре́ба — крайня необхідність. *Перекладаю близько, віддаляючись від оригіналу в будові фрази тільки в конечній потребі* (В. Самійленко); *Конечна потреба пристойно вдягатись примушувала, цілком природно, дівчину заощаджувати на їжі, добираючи харчів простих, дешевих, але заразом і поживних* (В. Підмогильний); — *Не осудіть мене, пане кошовий, за одяг мій: не всі ж на світі в шароварах ходять; даруйте, коли не зумію по-козацьки випити: і це не конечна потреба для людини* (Р. Іваничук); **(4) Кра́йня потре́ба** — виняткова, нагальна необхідність. *Певно, тільки щось незвичайне, якась крайня потреба могла змусити цю симпатичну дівчину .. стояти, мов приречена, в цьому галасливому "барахольному" ряді й чекати неможливого покупця* (Б. Антоненко-Давидович); *Тюремного ув'язнення, на жаль, не заслужив, оскільки високий суд добачив у моїх діях крайню потребу самозахисту* (В. Шкляр); *Насувалося велике лихо не тільки для Львова, але й для всієї Галичини. Виникла крайня потреба організовувати оборону* (М. Андрусяк); **Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би)** *див.* **річ**[1].

○ **(5) Без потре́би,** *у знач. присл.* — без будь-якої необхідності, даремно. — *Вона тут ні при чім, — говорив* [адвокат] *до судді, ніби докоряючи йому, що допустив без потреби Олену до слова* (Л. Мартович); *Дуже добре знаючи свого батька, Тессі бачила, що й він готується до суперечки: нервово гмукає, без потреби протирає окуляри і з підкресленою уважністю вивчає папери, принесені у великій шкіряній теці* (М. Дашкієв); *Пам'ятай же, Зореславе, мудрі знаки. Не поруш того заповіту єдності. Не вбий задарма жодної істоти, не зрубай без потреби жодного дерева* (О. Бердник); **(6) Для (за́для) потре́би,** *у знач. присл., чиєї, кого* — для своєї необхідності, для себе. *По незораних степах — чистий пирій позсихав на корню, хіба хто з кріпаків задля своєї потреби невеличкий шматочок викосить* (Панас Мирний); *В одному з кутків під саму покрівлю набито було сіна, не знати й для якої потреби* (П. Загребельний); **(7) З потре́би,** *у знач. присл.* — з необхідності, вимушено. *Він .. кінчив якусь вищу школу торговельну у Відні і служив тепер при однім львівськім банку — не з потреби, а для вправи в банкових ділах* (І. Франко); *Став* [Мирко] *за писаря з потреби, — мусив дбати сам про себе* (О. Маковей); — *Я приходжу сюди вдень і вночі з потреби... з потреби вдихнути в себе віру, що не марно живу* (Р. Федорів); **(8) На потре́бу,** *у знач. присл.* — для когось, у чиїх-небудь інтересах, для задоволення чиїх-небудь вимог. *Хай дітям нашим на потребу Ростуть могутні кораблі, Нехай розвідниками в небо Летять супутники Землі!* (М. Рильський); *Вони* [скіфи] *споконвіку жили на території Правобережної України, вирощували хліб не тільки для себе, а й на потребу Еллади та інших країн, розвивали ремесла та мистецтва, про які сучасні їм греки й не мріяли* (І. Білик); [Г а л і л е й:] *Сума кутів трикутника не може змінюватися на потребу папської курії* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

△ **(9) Вісцероге́нна потре́ба** — фізіологічно зумовлена потреба. *Г. Мюррей виділив такі вісцерогенні потреби: у воді, їжі, сексуальній розрядці, уникнанні холоду і т. ін.* (з наук. літ.); *Психоаналітична школа твердить, що всі потреби можна розділити на вісцерогенні та психогенні* (з наук.-попул. літ.).

ПОТРЕБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *кого, чого.* Відчувати потребу в кому-, чому-небудь, нестачу чогось. *Хто здоров, той ліків не потребує* (Номис); *Сьогодні сказали на фабриці, що більше мене не потребують. Не тільки мене, але п'ятсот нас* (Мирослав Ірчан); — *Ми вашої землі не потребуємо, а ви на нашу не зазіхайте* (Н. Рибак); — *Не забудь, ковалю, коли знову татари нападуть, оголоситися до мене на службу. Таких, як ти, лицарів я потребую у важку хвилину коло себе* (Ю. Винничук); — *Коли хочете, обшукаймо кущі. А що, як з бідолахою скоїлося лихо і він потребує допомоги?* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Вимагати певних умов для розвитку, виконання, здійснення і т. ін. чого-небудь. *Справ було багато, а головне — таких справ, що потребували його особистого втручання* (П. Кочура); *Бекутові, талановитому мікробіологові з чималим досвідом, неважко було встановити, що жовто-оранжеві мікроби, які він відкрив, зовсім не потребують кисню* (М. Білкун); — *Я тільки кажу, що добрі справи самі від себе добрі і навмисної похвальби не потребують...* (Валерій Шевчук); — *Людина двожильна, а кінь — істота ніжна й вибаглива. Так, він сильний, прудкий, розумний, але потребує уваги й любові. Без любові кінь стає шкапою* (В. Шкляр).

2. *діал., з інфін. і част.* н е. Мусити. *Вода була сильна, а ми мали гнати дарабу лише до Вижниці, то й не потребували боятися, що нам перед приходом вода впаде* (І. Франко); *Спішить* [Тарас] *додому, рад би птицею злетіти, щоби мама не потребувала ждати на нього* (С. Ковалів); *Добродійка Бачинська піклувалася бурсою для бідних селянських хлопців, .. де батьки привозили харчі із села і не потребували платити за своїх синів готівкою* (Б. Лепкий); *Покидаючи острів, утікачі винесли з собою майже все таємне знання — в мішках, бесагах і кишенях, оскільки книг вони не мали та й не потребували мати, бо всі головні заклинання і прокльони вміли напам'ять* (Ю. Андрухович).

ПОТРЕБУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Бути потрібним, необхідним. *На прикордонні з кочівниками потребувалася людність для заселення краю* (В. Чемерис); *В санаторії панував дух глухого аутизму. Потребувалася людина, котра змогла б розмовляти з пацієнтами, довічними пасажирами інвалідських візочків, їхньою рідною мовою* (Ю. Іздрик); *Щоби збудувати місто у такому місці, потребувалася неймовірна майстерність* (М. Кідрук).

ПОТРЕМТІ́ТИ, мчу́, мти́ш, *док.* Тремтіти якийсь час. *Гуртом вибігли серни, потремтіли на тоненьких ногах та й почали щипати траву* (М. Коцюбинський); *Незадоволення тебе, Галю, обійме. Почнеш тремтіти ... Потремти ще годину — до восьмої, потім заспокоїшся. Подивишся на етажерку, там для тебе лист лежить од нареченого* (Остап Вишня); *Прилетів метелик, умостився на листку лепехи, потремтів-потремтів на ньому й послався-посотався геть низько, над самісінькою поверхнею...* (Є. Гуцало); *Хай би ті халамидники довше потремтіли від страху, бо страх одбирає в людини не тільки звагу, а й розум, отака то зброя — страх* (І. Білик).

ПОТРЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Тренувати якийсь час. — *Коли хочете знати, то у футболі і хокеї виграє та команда, яка більше зіграна .. Все це, звичайно, теорія.* — *А на практиці ви не маєте бажання потренувати нас?* — *запитав Боцман* (М. Циба); *Важче було з обличчям — всі мої хвилювання й переживання мимоволі відбивалися на ньому .. Я змушений був, як актор, потренувати належно обличчя* (Валерій Шевчук); *Міська адміністрація створила на березі озера спеціальний майданчик, де можна не тільки вигуляти собаку, а й потренувати його* (з газ.); * Образно. *Іноді .. варто сходити в дорогий ресторан .. Не для того, аби поїсти, а заради куражу та свіжої порції життєвого азарту; щоб потренувати почуття самовпевненості, яке знадобиться за межами ресторану* (Г. Вдовиченко).

ПОТРЕНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Тренуватися якийсь час. — *Запини! — волав піхотинець, відчайдушно скубучи коневі гриву .. — Нічого, потренуйся, старий! Чіпкіше, чіпкіше тримайсь! — і бійці аж за животи бралися, розважаючись кумедною їздою* (О. Гончар); — *Може, плюнемо на калюжі й потренуємося? — сказав Мишко Яремко і потер руки — вони у нього аж свербіли до волейболу* (В. Кава); *Гарячково зриває Бурмило маску, трубку. Одпирхується, одпльовується. Важко дихаючи, вилазить з води .. — Не можна мені ще на глибину йти. Небезпечно. Потренуватися спершу добренько треба* (В. Нестайко); *Можливо, варто було попередньо потренуватися, бо щось мій підпис вийшов якимсь надто закрученим, як то буває в людей, які ще його не виробили* (Ю. Винничук).

ПОТРЕ́Т, а, *ч., прост.* Те саме, що **портре́т.** *Пригадав собі пажа, в оксамитному вбранню, в білих панчішках, в лакових мештах, гарного, як на потретах ван Дейка* (Б. Лепкий); *Два ліжка та ще стіл, машинка до шиття і .. стілець були єдиними ознаками матеріальної обстави в цій дівочій: решта оздоб була порядку духовного — потрети й малюнки, що ними Ганнуся наївно обліпила стіни, силкуючись надати хоч якоїсь затишності голій кімнаті* (В. Підмогильний); *Іван вагався: розказати батькові про свою найбільшу таємницю, потрет темношкірої красуні-пантери на горищі, чи ні?* (В. Лис).

ПО-ТРЕ́ТЄ, *присл.* Уживається як вставне слово при переліку на позначення третього пункту. *Вимога запорожців щодо дунайських гирл і Дунавця зі степовими околицями цілком зрозуміла. Перш за все там були найкращі води для рибальства..; по-друге, туди легше було потрапляти втікачам з України й Чорномор'я; по-третє, на південь од дунайських гирл лежав добрий степ, де могли б випасатися коні й худоба* (А. Кащенко); — *А той козак, що буде тобі, о Родольфо, за хазяїна і друга, битиме тебе в таких випадках. По-перше, коли він не влучатиме в дичину — це раз. По-друге, коли він посвариться з жінкою — це два. По-третє, коли він буде п'яний — це три* (М. Йогансен); *Нарешті Галина Сидорівна сказала: — Поставимо "Ревізор" Гоголя. По-перше, це не про любов. По-друге, за програмою, отже, це нам навіть дуже корисно. По-третє, це просто надзвичайно весела і хороша річ* (В. Нестайко).

ПОТРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Тривати якийсь час. *Коли б потривала погода весь місяць, бо як згадаю торішній осінній вітер, то аж страх обіймає* (М. Коцюбинський); *Облога може потривати довго, може, Батурин видержить її, а може, гетьман визволить його* (Б. Лепкий); *Кілька нехитрих маніпуляцій, які супроводжували цей монолог, потривали якихось пару секунд* (О. Ірванець); *О пишното поранкова, хоч би хвильку потривай!* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. *заст.* Постривати. — *Чого ж се ти одбивсь од свого товариства? — Потривай, пане гетьмане, розкажу все по ряду; дай перше промочити гортань* (П. Куліш); *Наш вік біжить, не скажеш: потривай, І Білочка свого діждала — Старенька і беззуба стала* (Л. Глібов); — *Йди, йди, доню .. Потривай лишень, я причепурю тобі голову та почіпляю золоті сережки, — сказала Балабушиха* (І. Нечуй-Левицький).

ПОТРИВО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потриво́жити.** *Потривожена його пильним поглядом, опустила очі Марина* (Ю. Мушкетик); *Він підняв голову, потривожений скрипом дверей* (М. Кідрук); *Поранений, потривожений перенесенням, стогнав, не в силі стримувати себе* (І. Багмут); *Вигукнув щось сонний птах, потривожений незграбною старечою ходою* (Г. Пагутяк); *На деревах та кущах весело щебетали пташки, шурхотів прибережний очерет, потривожений рибою, та попискувало якесь звірятко* (М. Василенко); // **потриво́жено,** *безос. пред. В запитанні валіде Ібрагім міг вичути .. невдоволення тим, що її потривожено* (П. Загребельний); *Може, душі померлих тяжко караються від того, що їхній вічний сон було так несподівано потривожено...* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Який потривожився, відчув тривогу, стривожився. *Блукаючи в Черні, .. натрапив якось на мачуху. Була .. потривожена і не до лиця княгині спішна* (Д. Міщенко); *Посеред зими, яка того року була безсніжною, у довколишніх лісах з'явився ведмідь-шатун. Потривожений, не знати чого, .. ведмідь цей особливо небезпечний* (В. Лис); *Із вікон висувалися потривожені, заспані люди* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОТРИВО́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **потриво́жений** 2. *Ось діти проливають сльози над своєю потривоженістю, а мені здається, що вони оплакують мого брата* (П. Загребельний); *В повітрі потривоженість така Тонесенька, як голка літака, Що тягне білу нить за видноколи* (Д. Павличко).

ПОТРИВО́ЖЕНО. Присл. до **потриво́жений;** стривожено. *В сяйві ненароком запаленого сірника, маленьких електричних ліхтарів рухались тіні, перепліталась, потривожено шелестіли кущі лісу* (М. Івченко); *Холод одразу ж помітив і вишневий багрянець на щоці сина, і нервове здвигування брів, і пал очей. — Щось сталося? — потривожено звівся з стільця* (Ю. Мушкетик); *Другого дня над безмежжям сірої води зависла комаха гелікоптера; люди, що лишилися з Йоною, потривожено підняли голови* (О. Ульяненко).

ПОТРИВО́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, що.* 1. Док. до **триво́жити.** *Марусі сказали про смерть опришка не скоро по тім, як видужала. Боялися потривожити* (Г. Хоткевич); *Та біля тебе стане насторожі, Як вірний друг, моя любов жива. Вона тебе нічим не потривожить, Хіба промовить вдячності слова* (Л. Дмитерко); *Дмитро опустився на стілець, охопив голову руками і заплакав .. Ні Василакій, ні Добриня, ні тим більше домочадці, що самі заніміли в горі, не посміли потривожити і розрадити старого* (В. Малик); *Потривожив* [Соломію] *журавлиний клин тужливим покликом, аж серце затерпло* (В. Лис).

2. Тривожачи, турбуючи, порушити чий-небудь спокій, перешкодити чиємусь відпочинкові і т. ін. — *Вибачте, що я от потривожила вас серед ночі, але не моя в тім хіть, бо не по своїй волі знайшлася я у вашій хаті* (Г. Хоткевич); *Ніч минула спокійно, ніхто й ніщо не потривожило стомлених дорогою воїв* (С. Скляренко); *Галька сиділа у верболозах до самого вечора, .. і її не потривожила вже в той день жодна душа, якщо не зважати на величезного кота з бандитською мордою, який полював біля води на жаб* (Валерій Шевчук); // Вивести з певного стану, відірвати від якогось заняття. *Довго сиділи дівчата засмучені, мовчазні. Їх потривожив стукіт у двері* (А. Хижняк); *Невдоволений з того, що мене потривожили в моїй задумі, я подивився на майдан* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Завдати фізичного болю. *Боженко вмирав. Хлопці несли його обережно, .. боячись потривожити умираючого командира* (О. Довженко);

// Порушити покій тіла померлого або загиблого, місця їх поховання. *Я мимоволі стримував коня — не наступити на мертвих, не зачепити бодай краєм копита, не потривожити* (П. Загребельний); *Знак погрожував (саме погрожував, а не перестерігав!), обіцяючи страшну кару всім, хто потривожить могилу* (М. Кідрук); *Ніхто з хворих не вимовив слово "померла". Вони просто напівпошепки запитували: "Хто?" "Олександрівна", — відповідали їм інші таким самим тихим голосом, щоб не потривожити заснулої навіки ще однієї людини* (С. Талан); // Сполохати, зігнавши, піднявши з місця (про птахів, звірів і т. ін.). *Дмитро підійшов до берега .. Це не потривожило свійських качок, які спокійно в'юнили своє безконечне коло* (М. Стельмах); *Он вона сіла на суху гілку старої груші. Потім перелетіла на липу, покрутила хвостом і знову повернулася на грушу. Хто її потривожив? Даремно сорока на безлюдді не буде скрекотати* (П. Запаренко); // *у сполуч. зі сл.* с п о к і й, с о н, т и ш а *і т. ін.* Порушити, перервати. *Хряскіт розбитої чаші тільки на мить потривожив спокій півтемних зал* (О. Донченко); *Голобородько прийшов, щоб розбудити Харкевича, але намагався ступати навшпиньках, наче боявся потривожити його сон* (С. Голованівський); — *Не гнівайся, достойний муже, що потривожили твій велемудрий спокій! — не без лукавства сказав Щербинін* (Василь Шевчук); *Крутнувшись на підборах, Дейдра вибігла з кімнати, але дверима не ляснула і не потривожила сон дівчинки* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Порушити попередній порядок або нерухомість чогонебудь, зрушити щось з місця. *Ногою сторонній в Романові володіння не ступи, не потривож ні садок, ні оті вулики, що, повні мирного гудіння* (О. Гончар); *Багатометровий шар піску був надійною ковдрою, під якою золоті скарби могли спати, і їх ніхто не потривожив і сотні, і тисячі років* (М. Білкун).

ПОТРИВО́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док.* 1. Док. до **триво́житися.** *Юрко .. знову подався гуляти, навіть не зазирнувши до Івана Семеновича. Але й Іван Семенович нітрохи не потривожився з того. Він зібрав деякі нотатки й пішов до кабінету* (М. Івченко); *Враз він потривожився, — біль розтяв од тім'я до п'ят* (О. Ульяненко).

2. Тривожитися якийсь час. *Повитягала* [Анничка] *менші паски, повитягала перепічки. Трошки потривожилася була, як тягла паскєвник* [пасківник]: *натикано в нім глухим кінцем яєць стільки, скільки є душ у хаті. Та котре яйце трісне, — та душа має вмирати сего* [сього] *року* (Г. Хоткевич); *"Але ж дозволь хоч трохи посумувати, хоч трохи потривожитись!".. Біда в тому, що це "трохи" розтягується хтозна як далеко й не закінчується там, де захочеш* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОТРИ́МАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потрима́ти.** *У квест-грі з пошуку скарбу в певних місцях треба розкласти записки-підказки із зазначенням наступного пункту пошуку. Записки можна писати на потриманому над вогнем папері* (із журн.); *Дехто кладе у салати потриману в оцті або просто ошпарену цибулю* (із журн.).

2. *у знач. прикм., розм.* Який уже був у користуванні (про речі); уживаний (у 2 знач.). *Грошей вистачало на те, щоб більш-менш пристойно прожити місяць, відкладаючи їх, він міг через кілька років купити собі потриманий автомобіль* (В. Хрущак).

ПОТРИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Тримати якийсь час. *Після служби Божої Хима наблизилася до карнавки, нешвидко добула з ганчірки п'ятизлотник, потримала його в руці й укинула в карнавку* (М. Коцюбинський); *Потримав* [Максим], *потримав ложку, розхлюпав борщ, а тоді решту вилив назад у миску й безсило поклав ложку на стіл* (І. Багряний); *Оксана Яківна підняла мене на ноги, міцно притиснула до грудей, потримала так, потім відштовхнула* (П. Запаренко); *Він чесно говорив дідові, аби той потримав собаку, доки вони впораються, бо інакше й собаці буде біда, і дідові — морока, і в хлопців штанів теж небагато* (О. Гончар); *Розуміється, шляхетна душа гумового фабриканта не випустить такої чудесної нагоди, щоб потішити свою амбіцію, — він не одну годину потримає в своїй приймальній залі нащадка німецьких монархів* (В. Винниченко); — *Прошу вас, потримайте ваші думки й поради при собі й не повставайте проти думки громади...* (Ю. Мушкетик); *Ждан, потримавши горщик в снігу, щоб остудити гаряче запашне вариво, подав його батькові* (В. Малик).

◊ **Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́** *див.* **поде́ржати.**

ПОТРИМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Триматися якийсь час, ще трохи. *Я образився і більше не доторкнувся до керма .. Подумаєш, вже й за руль потриматись не можна?* (Ю. Збанацький); — *Голова моя крутиться, дайте за щось потриматися* (Любко Дереш); — *Сідайте поки що на ліжко, я обмотаю крісло, бо воно скоро розвалиться. Ви можете впасти, забитись... А так ще потримається* (І. Роздобудько); — *Вір мені, Боб, що з тобою нічого не станеться. Потримайся місяць, а коли скінчаться досліди, ми з тобою гульнемо так, що аж чортам стане моторошно!..* (М. Дашкієв); — *Чуєте, Мартусю, цими днями нібито випустили групу в'язнів .. Гадаю, і Юліан незабаром вийде .. Ще трішки потримайтеся* (Р. Андріяшик); — *Славний* [дощ], *коли б іще тепло потрималось, — теж поглянув на потемніле небо Іван Руденко* (М. Стельмах).

ПОТРИНО́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого.* Стриножити всіх або багатьох коней, корів і т. ін. *Брати поспішили до коней — напоїли, потриножили і пустили на леваду пастися* (В. Малик); *В переднього* [козака] *поперек сідла перевисав мішок із пшоном, скочивши на землю, він кинув його в траву, розгнуздав, стриножив коня. Двоє інших теж потриножили коні, а самі .. посідали в траві, повиймали люльки* (Ю. Мушкетик).

ПОТРИ́НЬКАТИ¹, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **три́нькати¹.** — *Ти мене любив — кулаками ніколи не голубив, хоч колись я всі гроші потринькала, а в хаті нічим було підперезатись, щоб на роботу зібратись* (Є. Гуцало); *Деякі бізнесмени, які потринькали чималі гроші на розвиток і просування інтернет-магазину, навіть не задумувались про більш перспективні та економічно вигідні шляхи електронної комерції* (із журн.).

2. Тринькати, нерозумно витрачати (перев. гроші) якийсь час. *Ніцца — ідеальне місце для гурманів та любителів потринькати гроші* (із журн.).

ПОТРИ́НЬКАТИ², аю, аєш, *док., що, на чому і без дод., розм.* Тринькати *(див.* **три́нькати²** 1) якийсь час. *Марія Олександрівна, особливо в ті вечори рожеві, коли .. від Дніпра тягло свіжістю і тьохкав з гаю соловей, любила помріяти та потринькати на гітарі у тій найдальшій бесідці* (У. Самчук); *Його тягло швидше вийти на ґанка* [ґанок], *прихопивши гітару, й потринькати хоч би з годину, щоб заспокоїти тугу, яку й мати відчувала* (Валерій Шевчук); *У Полтавському літературно-меморіальному музеї Панаса Мирного стоїть піаніно дружини письменника Олександри — викладачки музики, на якому грали Леся Українка та Микола Лисенко. І ви можете зіграти, якщо володієте інструментом. Бо просто так "потринькати" музейники не дозволяють* (із журн.).

ПО́ТРІБ, реби, *ж., рідко.* Те саме, що **по́трі́бка**[1]. — *Я б не пішов був у тото пекло, коли б не нужда та не потріб* (І. Франко); *Що хто зміг, те і привіз у город, щоб проміняти на щоденну потріб* (Б. Лепкий).

ПОТРІ́БЕН, бна, бне, *у знач. присудка.* Те саме, що **потрі́бний.** [Лукерія Степановна:] *Бач, чорт зна яких книжок щоразу понакуповуєш до біса, а тих, котрі притьмом потрібні, якраз і нема* (М. Кропивницький); — *Літаєте попід небесами, а вчитися як слід не хочете. Для польотів на інші планети потрібні глибокі знання* (О. Бердник); *Для такого тривалого плавання, як наше, замало лише майстерності та фарту. Потрібен також досвід, який приходить з роками* (О. Авраменко); — *Така руїна* [баронеса], *просто розсипається від старості, а все їй ліки потрібні та купелі...* (Леся Українка); *На їхніх руках пораненій, якому не тільки догляд, а головне — пристойне харчування потрібне* (Іван Ле); — *Він тяжко хворий. Йому потрібний абсолютний спокій* (М. Стельмах); — *Мабуть, десь під тином доведеться пропасти: усім чужа, нікому не потрібна, як той покидьок* (Панас Мирний); — *Для того, щоб за електронною адресою вирахувати поштову, потрібні спеціалісти не такого рівня, як мої комп'ютерники* (А. Кокотюха).

◊ **Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́** *(рідше* **як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за** *і т. ін.) див.* **нога́.**

ПО́ТРІ́БКА[1], и, *ж., рідко.* Що-небудь потрібне; певна потреба (у 1, 2 знач.). *Ліда не дозволила Меласі .. продавати землю частками, як до того часу Мелася продавала, коли їй треба було грошей на якісь потрібки, а то й витребеньки та вигадки* (І. Нечуй-Левицький); *Старому все сини Про різні потрібки, нестатки говорили* (М. Рильський).

ПО́ТРІ́БКА[2], и, *ж.* Те саме, що **по́дріб** 1; тельбухи тварин як начинка для пиріжків, вареників і т. ін. [Секлита *(з горщечком і пляшечкою):*] *Ну, спочатку покушайте моєї настояночки на горіхових листях* [горіховому листі] *та оцими пиріжками закусіть, з потрібкою...* (М. Старицький); *Що таке потрібка, або, висловлюючись мовою вчених лінгвістів, — подрібка? Це свинячі легені, печінка, серце, відварені й дрібно порубані разом з цибулею і всім іншим, кому що смакує* (П. Загребельний); *Закололи* [татари] *одну кобилу, почали конину варити, потрібки в золі пекти, колобки з пшона і баранячого лою в окропі розпускати, куліш татарський варити* (Ю. Логвин).

ПОТРІ́БНИЙ, а, е. 1. Такий, без якого не можна здійснити, виконати що-небудь, необхідний для чогось. *Дивися на нього, як він рубає! Яка сила і краса розмаху, яка безліч рухів, .. завше потрібних, віками обрахованих, що від батька до сина переходять* (Г. Хоткевич); — *Часник, та цибуля, та перець — це ж дуже потрібні речі — спеції у харчовій промисловості!* (Остап Вишня); *З гуркотом попадав давно вже не потрібний господарям кухонний ремАнент* (Д. Білий); // *у знач. ім.* **потрі́бне,** ного, *с.* Те, що необхідне для здійснення, виконання чогось, для чиїх-небудь потреб. — *Що — гроші? Полова, на котру ми здобуваємо потрібне для нас* (Панас Мирний); *Після смерті дружини Іван Євграфович зовсім занедбав виховання сина: йому ледве вистачало часу купити потрібне в крамницях і приготувати для себе й сина страву* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Необхідний для існування, життя, здоров'я і т. ін. кого-небудь. *Пам'ятайте, що Вам треба найдовше жити (діти, наука, суспільність), а коли жити, то треба мати потрібний minimum* [мінімум] *здоров'я* (М. Коцюбинський); *Галина металася між медпунктом, де у фельдшера вийшов увесь пеніцилін, і школою, благаючи колег привезти з обласного центру вкрай потрібні ліки* (Б. Антоненко-Давидович).

3. Необхідний, корисний для когось, близький кому-небудь (про людину). *Попаді й небагаті пані частували її в покоях, садовили поруч з собою на стільці, як потрібну людину* (І. Нечуй-Левицький); *Розшукати потрібну людину вночі, в незнайомому місті було б дуже важко, проте академік так детально описав маршрут, що Калиннікову навіть не довелось розпитувати шлях* (М. Дашкієв); — *Чому ж капітан не сповістив нас про це? .. В екіпажі немає .. потрібного спеціаліста* (І. Росоховатський).

4. Саме той, що треба; належний. *Візок починає трусити, коняка біжить і якось зразу знаходить потрібну дорогу* (М. Коцюбинський); *Полк робив свої немудрі й нескладні справи..: на потрібній відстані було поставлено округ сторожу, кулеметники перечистили кулемети, а стрільці — гвинтівки* (Ю. Яновський); *Він і справді нервував, бо ніяк не міг справити мову в потрібне русло* (Валерій Шевчук); *Ми прагнемо сісти в потрібний поїзд, .. поспішаємо крізь тісні коридори між клунками й валізами* (Ю. Андрухович).

Уважа́ти потрі́бним (за потрі́бне) *див.* **уважа́ти.**

◊ **Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́** *(рідше* **як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за** *і т. ін.) див.* **нога́.**

ПОТРІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **потрі́бний.** *В один момент йому стало ясно, що в глибині його свідомості вже накопичилися потайні сумніви в правдивості свого становища, в потрібності й своєї газети* (Д. Бузько); *Він почав .. викладати докази важливости й потрібности свого винаходу* (М. Йогансен); *Мірилом потрібності й життєвості неологізму є народ і його мова: потрібне й доречне народ швидко сприймає й засвоює* (Б. Антоненко-Давидович); *Як я шалено раділа, стрибала мало не до стелі, нарешті визнала мій талант і потрібність малювання мама* (В. Лис); *На трьох наріжних каменях постає моє земне життя. Се — триєдина потрібність. Потрібність для інших, потрібність для Господа і потрібність собі* (М. Дочинець).

ПОТРІ́БНО, *пред.* 1. Необхідно, слід (робити, виконувати що-небудь). *Коли будете посилати мені книжки, звістіть, що саме посилаєте. Це потрібно* (М. Коцюбинський); *Для відродження історичної істини потрібно відтворити правдиву картину історії договору 1654 р.* (О. Апанович); *Карл-Йозеф уперше йде цим шляхом, але не востаннє. А нам потрібно йти слідом, якщо ми справді хочемо побачити цю місцевість* (Ю. Андрухович); // Необхідно, треба (витратити, використати, мати в наявності) для виконання, здійснення чогось. *Коли тільки матиму можливість, то пришлю тобі ще грошей, тоді ти половину їх оберни, куди там тобі здається потрібніше* (Леся Українка); *Всього в бараці тисяча двісті чоловік. Навіть при найшвидшому розливанні супу потрібно дві години* (А. Хижняк); — *Нам потрібно не фанатиків, а учених з гострим розумом і широким серцем* (О. Бердник); — *Тобі потрібно мати і шерстяні плаття і полотняну білизну. Треба, щоб було що одягти і на чому лягти* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. *кому, чому, для кого — чого.* Необхідно для когось, чогось, слід мати кому-небудь. *Все те* [ремісники, купці, крамарі, пани] *живе тільки на гроші, все те купує, що потрібно для життя, а не своїми руками добуває* (Панас Мирний); *— Хіба ви не знайдете собі якої іншої* [дівчини] *в Одесі чи в Кишиневі? .. — Мені нікого не потрібно, окрім вашої дочки. Я без неї не можу жити, — сказав Ломицький* (І. Нечуй-Левицький); *Я лиш тому співаю про кохану, Що так мені потрібно ніжності, Як спраглому — води* (Д. Павличко); *Я розумію: він — якраз те, що мені потрібно* (С. Андрухович).

(1) Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.), ірон., лайл.* — зовсім непотрібно. *То мені так потрібно, як зайцеві нежить* (прислів'я); *Дуже йому потрібно лаятися з шуряком, а головне — з Варею. Авжеж, як собаці — здрастуйте!* (Я. Гримайло); *Дивлюсь я оце на тебе і думаю: воно ж йому потрібно вже, як старому кутькові* [собаці] *тічка* (Микита Чернявський).

ПОТРІБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *діал.* 1. *недок., кого, що.* Потребувати (у 1 знач.). *Жінки й молодиці, що потрібували поради і ліків .. від знахарки-ворожки, знаходили і відвідували її й тут* (О. Кобилянська); *— Від імені Холодного Яру та всіх українських повстанців пропоную "товаришам" негайно визбиратися у свою Московщину, інакше всіх їх на Україні чекає смерть. Не потрібуємо "няньок", щоби опікувалися нашими справами. Самі собі раду дамо* (Ю. Горліс-Горський); *— У нас є такий чоловік, і він зараз і потрібує, якщо не опіки, то оборони від паскуд* (Т. Осьмачка); *В'язні потрібували цього, як повітря, — облитися водою з маківки до п'ят — і намагалися зробити це за всяку ціну* (І. Багряний); *— Людина не потрібує всього того, що понадумувано. Це її тільки обтяжує. Мізок мусить бути легкий і рухливий* (У. Самчук).

2. *док., рідко.* Попробувати. *— А покажи-ко мені твою кресаню, .. чи ми однакі голови маємо. Я йому й подав. — Однакі, — каже, потрібувавши зо два рази, та й віддав мені її назад* (Ю. Федькович); *Потрібував* [Сень] *тихенько покрутити клямку — і переконався, що двері були замкнені* (І. Франко).

ПОТРІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який складається з трьох однорідних або подібних частин, предметів, елементів і т. ін. *Війт намотав на ноги потрійні онучі, обувся в шкіряні ходаки* (І. Франко); *Розсипавшись і вирівнявшись в потрійний ланцюг, полем рушила* [фашистська піхота] *на партизанів* (Ю. Збанацький); *За́мок стояв на вершині пагорба й був оточений потрійним фортечним муром* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який здійснюється, відбувається, повторюється тричі. *Жде* [робітник] *потрійного дзвінка, хвилі, коли йому звелять вилізати наверх* (І. Франко); [М е с с і я *(до учеників):*] *Ви спите? Не спіть! моя душа смутна до смерті!* [М і р і а м:] *Каміння у пустині одкликалось потрійною луною, але сі не обізвуться, ні, дарма надія!* (Леся Українка); *Ох, коли б він тоді ж дізнався, що трапилося з його рукописом! Рукопис пройшов потрійну цензуру. Великорозумні цензори не добрали ні глибокого змісту, ні тайнопису твору* (О. Іваненко); *Капітани каравел, галеонів і інших суден, давши потрійний салют коло палацового мису, де висадився перед тим сам Сулейман, витягли на берег сотні маленьких суден і човнів* (П. Загребельний); // Який роблять у три заходи. *— Тепер обв'яжіть себе як поясом. Треба міцним вузлом. Вмієте? — Ще б пак! — радісно відгукнулася дівчина, зав'язуючи канатик потрійним вузлом* (В. Владко); *Ідея Іванівна, про все здогадавшись, здійснила шалений потрійний обмін квартири* (М. Гримич); *Марк Темпе не раз бачив цього чудового плавця в басейні.., захоплювався його атлетичною статурою, коли той, виконуючи потрійний гвинт, стрибав з вишки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // Який є наслідком триразової дії. *Знаменито варить* [Тоська] *потрійну юшку з носарів та пшоняну кашу з таранею* (Ю. Смолич); *Веселими голосами вилунюють стійбища, лаштуються триноги, з'являються казанки, будуть тут каші-саламахи чумацькі, юшки подвійні та потрійні, будуть розмови до півночі...* (О. Гончар).

2. Який виявляється у трьох різновидах, формах; який стосується трьох аспектів певної справи, явища; троякий. [К а с с а н д р а:] *Мій брате, се була б потрійна зрада — себе самої, правди і лідійців, бо я отим одним-єдиним словом погнала б на погибель ціле військо* (Леся Українка); *Як будова Бога є потрійною: Розум, Сила, Матерія, так і людина складається з трьох основних частин: Духа (божественної сутности), Душі (енергетичного згустка) і Тіла* (В. Кожелянко); *Граф наймав їх рубати його ліс. Мав з того потрійний зиск: дерево збував, дровами випалював вапно, а оголені площі продавав новим переселенцям* (М. Дочинець); *Хоч як би хто думав про це потрійне (політичне, фізичне та поетичне) витлумачення причин пожежі Палацу в 1618 році, на жаль, єдино точний факт — сама пожежа* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. Утричі більший, швидший, сильніший і т. ін. *З ним* [словом] *збратаються в темниці Гіркий жаль і тяжка туга, І тоді потрійна стане І страшна його потуга* (Леся Українка); *Час, всупереч фізичному правилу, яке наказувало йому бути рівномірним, гнав тепер з подвійною, потрійною швидкістю* (Ірина Вільде); *— А чого ж ви на Землю не переселилися? Це ж зовсім близенько... — Не можна. Бо у вас тяжіння у три рази більше. А хіба можна було б завжди жити, маючи потрійну вагу?* (О. Бердник); *— Ні, йти в Поле ми не можемо! Там Батий матиме над нами подвійну чи й потрійну перевагу, а це — смерті подібно!* (В. Малик); // Значно більший, сильніший і т. ін. проти звичайного. *Мене чекає така сила роботи, а я згаяв на розвагу два дні! Ні, я завтра ж надолужу це потрійною працею* (Б. Антоненко-Давидович); *В цей день вона* [Прага] *була справді золотою. Наче всі попередні весни, викрадені в неї окупантами, зараз повернулися їй потрійною своєю дзвінкістю, розкішшю сонця, повноводдям музики* (О. Гончар).

Потрі́йне підборі́ддя *див.* **підборі́ддя.**

△ **Потрі́йний спирт <Потрі́йна горі́лка>** *див.* **спирт; Потрі́йний стрибо́к** *див.* **стрибо́к.**

ПОТРІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **потрі́йний.** *Потрійність системи розвитку моделі підприємництва полягає у наявності в ній трьох основних складників, без яких неможливо уявити інноваційний процес: держави, науки та бізнесу* (з наук. літ.); *Потрійність ефекту охолодження плати забезпечується за рахунок двох кулерів та одного алюмінієвого радіатора, на який вони встановлені* (з наук.-техн. літ.); *Серед багатьох версій, що розглядаються вченими та істориками, є поняття тризуба як символу потрійності Всесвіту та його розділення на небесне, земне та потойбічне* (із журн.).

ПОТРІ́ЙНО. Присл. до **потрі́йний.** *Василиха прийшла. Поважна, статочна господиня, літ коло п'ятдесяти, у новім кожусі і з головою, перев'язаною потрійно* (О. Маковей); *Якщо мені хтось поскаржиться, що ви йому не видали решту, то я вам потрійно відрахую з зарплати* (І. Франко); *— Коли живе слово конфліктує з урядовим тупоумством, то його потрійно треба ширити. Історія оцінить те слово і збереже для нащадків* (І. Пільгук); [Л у ц і й:] *Тож гідні будьте величі своєї, Нікого не щадіть і не прощайте. За кривди всі, яких завдав вам Рим, Потрійно ви сьогодні відплатіть* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОТРІ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потріпа́ти.** *Волосся на голові нагадувало копицю сіна, добряче потріпану буревієм* (М. Кідрук); — *Чому ж тоді, коли візир ще має величезне військо і збирає його, добре потріпане і нажахане нами, біля Буди, .. ми повинні спокійно повертатися додому?* (В. Малик); *Увійшов Бронек у вбогому вбранні .. Худий, потріпаний життям, як і одяг на ньому* (Іван Ле); *Це був робітник колишнього насосного цеху, мужик, потріпаний алкоголізмом* (С. Жадан).

2. *у знач. прикм.* Який потріпався, порвався від носіння, користування. *Середина багатої хати .. Потріпані крісла, стільці* (М. Кропивницький); *Перед нею стояв бідно вдягнений, немолодий, з виснаженим худим обличчям чиновник, тримаючи в руках потріпаний портфельчик* (О. Іваненко); *Він був одягнений у поношений селянський одяг з грубої тканини, потріпаний солом'яний капелюх і побиті старі черевики, які ледве трималися у нього на ногах* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Прослухані диски я кидав до свого потріпаного шкіряного рюкзака* (С. Жадан).

ПОТРІ́ПАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **потріпаний.** *Книжка користувалася неабияким попитом у читачів бібліотеки, про що яскраво свідчила її зачитаність і потріпаність* (із журн.); *Чорний кардиган з ефектом "потріпаності" пропонують цього сезону наші дизайнери одягу модникам-чоловікам* (з газ.).

ПОТРІ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *чим.* Тріпати (у 1 знач.) якийсь час. *Потріпав* [півень] *крилами, закукурікав та — шубовсть у Лаврінові огірки* (І. Нечуй-Левицький); *Пчоли, так як і хрещений народ, скінчивши свою нелегку роботу, люблять погуторити, зібратися купками перед очками та коло затворів, погомоніти та потріпати крильцями* (І. Франко); [Б а б а:] *Він тоді палюгою її* [сучку] *по ногах, вона заскавучала, потріпала ногою і щезла...* (С. Васильченко); *Щириця потріпав у себе над головою пальчиками. Ласкавенько, як усі чорнокнижники і фарисеї* (П. Загребельний).

2. *що.* Тріпаючи, трясучи, очистити від пилу. *Гірш .. включився в роботу й сам запропонував витягнути матраци на двір, аби хоч трошки потріпати* (А. Кокотюха).

ПОТРІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що, чим.* Тріпа́ти (у 1 знач.), шарпати якийсь час. *Я взяв до рук жмут соломи, потріпав ним об коліно і, сам не знаю для чого, понюхав* (Ю. Збанацький); *Віола .. вмостилася на парту, взяла в зуби кілька шпильок і, потріпавши косою, начесала на тім'ї високу смоляну гривку* (В. Близнець); *Хмара рвучко скинув з його голови бейсболку із зігнутим козирком, жбурнув її собакам, і Альма, випередивши інших, першою вчепилася в трофей. Потріпавши кепку, вона випустила її на землю, втративши до неї будь-який інтерес* (А. Кокотюха); *Він потріпав борідку і знову задріботів по вузькому проходу кабінету* (С. Талан); // Завдати комусь, чомусь шкоди (про бурю, шторм і т. ін.). *Політ минув без пригод. Перед підльотом до Американського континенту новенький "Boeing–767" добряче потріпало турбулентністю, але для тих широт це звичне діло* (М. Кідрук); // *перен.* Завдати втрат, позбавити життя, убити під час бойових дій. — *Святослав сам послав Романа Нездиловича з берендеями у степ і не побоявся, що половці потріпають їх!..* (В. Малик); — *Для тих, кого Кармелюк потріпав свого часу, він дійсно був розбійником* (А. Кокотюха); // *перен.* Знесилити, знервувати тяжкими переживаннями, важким життям, випробуваннями і т. ін. *Уже ж, здається, потріпало нас трохи життя, а ми все не обростаємо корою* (І. Жиленко); *Толі було очевидно, що доля круто потріпала діда* (М. Дочинець); *Він — страшна людина. Потріпав усе, що міг: нерви Аліни, почуття їхньої дочки* (Л. Денисенко).

2. *кого, що, розм.* Док. до **тріпа́ти.** *Остап розплющив очі. Це так врадувало стару циганку, що вона забелькотала щось жваво .. й радісно потріпала Соломію по плечах* (М. Коцюбинський); *Мама потріпала його по щоці, тато потиснув руку, і за хвилю їх кроки потонули у тиші* (Н. Бічуя); *Він швидким рухом поклав руку на мою голову, потріпав по маківці і пішов далі, похитуючи головою, ніби продовжував говорити сам із собою* (І. Роздобудько); — *Ось побачиш, у вас із мамою налагодяться стосунки — і все буде добре, — сказала Даша і потріпала строкатий чубчик Ілони* (С. Талан).

3. *що.* Порвати, обтріпати, поносивши, покориставшись. *Кожух був і так благенький, а за минулу зиму дід зовсім потріпав його, перетворивши на лахміття* (із журн.).

4. *кого, розм.* Побити (не сильно). — *Я вхопив їх обох за карки, думав собі: от діти. Був би потріпав їх трохи та й пустив* (І. Франко).

ПОТРІ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Тріпатися (у 1 знач.) якийсь час. *Майже над головою в нього плавало три чирочки. Він простяг руку, схопив одного .. й підіпхнув голівкою за пояс. Чирочок потріпався і притих* (І. Білик); *Третій удар — .. просто в риб'яче серце, вона ще трохи потріпається й затихне* (Ю. Андрухович).

ПОТРІПА́ТИСЯ, а́ється, *док.* 1. Порватися, обтріпатися, стати зношеним від користування. *Ми приїхали в одязі з домотканого полотна (штанах, полотнинках, ходаках), який по дорозі дуже потріпався* (з мемуарної літ.); *Від частого або неправильного прасування комір чоловічої сорочки може швидко потріпатися* (з навч. літ.); *Редактору з комп'ютером працювати набагато легше, ніж із паперами. Папір може порватися, потріпатися, а дані в комп'ютері нікуди не дінуться* (із журн.).

2. Тріпа́тися якийсь час. *Ми бачили, як прапорець ще декілька хвилин потріпався на щоглі, а потім яхта зникла з поля зору* (із журн.).

ПОТРІПОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОТРІПОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Тріпотати, тріпотіти якийсь час. *Перш ніж зникнути в парадному, рука в білій рукавичці потріпотіла в повітрі* (О. Гончар); *Хантер спокійно догриз крекери, допив пепсі, потріпотів пальцями, мабуть, щоб пересвідчитися, чи не прилипла до них ще крихта* (П. Загребельний); *Маленький вибух їх сполохнув, одна качка підлетіла, потріпотіла крильцями й важкою грудкою впала знову на воду* (М. Івченко); *Голуб потріпотів у висоті — благословив богоугодне місце, а потім полетів у напрямі Юрського собору* (Р. Іваничук); *Так мій голос потріпоче І замовкне назавжди* (С. Голованівський).

ПОТРІПОТІ́ТИ *див.* **потріпота́ти.**

ПОТРІ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потрі́пувати.** *Добре знала* [Катря], *що означає оце потріпування чубом. Павло так завжди стріпував, коли йому було радісно і дуже приємно* (В. Кучер); *Одним із симптомів псороптозу кролів є неспокійна поведінка тваринки, часте потріпування головою і намагання почухатися задньою лапкою у вусі* (з навч. літ.).

ПОТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *що, чим.* Стріпувати час від часу або злегка. *Вона стоїть собі та коноплі потріпує* (Сл. Б. Грінченка); *Пес важко відсапував, звивався в'юном, зализуючи перебиту лапу, потріпував довгим рудим вухом, з якого капала кров* (Дніпрова Чайка); *"Ви її* [статую] *справді не прихопили з собою? Та невже?" — потріпуючи кучерями, спитала найграйливіша з моїх двоюрідних сестер* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Кожен, хто обганяв нашу цинкову карету, неодмінно дарував нам дружній жест: потріпував пальцями одної руки коло носа або пальцями обох рук коло вух, підстрибував на сидінні, .. висолоплював язика, хапався за голову* (П. Загребельний).

2. *кого, що.* Ласкаво тріпа́ти (у 3 знач.), погладжувати час від часу або злегка. *Прийшли дівчата, і Моїсей, п'яною рукою потріпуючи молодого хлопця по плечах, .. випровадив Авірона* (Г. Хоткевич); *Партизани понуро мовчали, схилившись у сідлах. Ласкаво потріпували по шиях чотириногих бойових товаришів* (Ю. Горліс-Горський); *— Напевно, пригадуєш свою Шприндзю, — уколола його Віра. — Так. Можливо, — це сказав Троян, вже стоячи біля свого коня і потріпуючи його по гриві* (У. Самчук).

3. *кого, що, перен., заст., розм.* Ганьбити, осуджувати. *Коли прийшлося судити про справу управи і коли другі почали були потріпувати потроху членів, Лошаков мовчав* (Панас Мирний); *Раз Радюк йшов попід одним домом і в одчинені вікна почув, як осудливі панії потріпували його ймення, судили й ганили його* (І. Нечуй-Левицький); *— Щоб і нога в школі!.. щоб і нога не була! — кричить* [батько] *.. Іч, старцюго, рівняється до яких... — Ти ж сам одвів його, ти ж сам записав, а тепер... Як тобі не соромно, як тобі не гріх потріпувать дитину отак?* (А. Тесленко).

ПО́ТРІСК, у, *ч.* Негучний тріск, який лунає час від часу. *Було чути тільки плюскіт води, її* [дівчинки] *хрипке дихання і потріск скіпок у посвіті* (М. Івченко); *Його вухо вловлювало кожен потріск і бодай найменший шелест* (П. Загребельний); *Звук битого скла під підошвами нагадував потріск жару* (Є. Пашковський).

ПОТРІ́СКАНИЙ, а, е. Який потріскався. *Величезні кручі, скелі, Скрізь потріскані, побиті, Дивляться, немов потвори, З давніх-давен скам'янілі* (Леся Українка); *Хрест потрісканий вербовий бовваніє на узвишші* (П. Мовчан); *Ми зупинились посеред подвір'я, на потрісканому асфальті, крізь який ціле літо шалено рвалась трава* (С. Жадан); *Горнятко старе і потріскане, тому протікає* (Любко Дереш); // Пошерхлий, порепаний (про руки, губи і т. ін.). *До школи підходили хлопці — засмалені, смугляві, з полупленим видом, з чорними, потрісканими од літньої праці руками* (С. Васильченко); *Вихор дихав важко, кусав до крові потріскані губи і злегка тремтів, наче в нього починалася гарячка* (В. Кучер); *Його сіре потріскане обличчя лущилося брудною іржею ластовиння* (М. Стельмах); *Порожні шлунки знову просили м'яса, а потріскані губи — води, але довкола майже не було дичини, а річки повисихали* (А. Дімаров).

ПОТРІ́СКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що, вульг.* Жадібно тріскаючи (у 5 знач.), з'їсти все або багато чого-небудь. *— Ходім обідать, бо я страшенно їсти хочу, — сказав Бородавкін. — Що набрали своїх наїдків, то все дочиста поїли, і все повипивали, і все потріскали* (І. Нечуй-Левицький); *— Вони мене обдерли! І сало, і яйця, і хліб, і горщик каші — все потріскали! Як сарана! Ще й гуску забрали* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Док. до **тріскати** 2, 3. *Як вони їли сухий хліб, то здавалося, що кістки в лиці потріскають* (В. Стефаник); *Кожух у трьох місцях потріскав на рукавах* (І. Франко); *Асура Махараджа подивився на свої стопи і з подивом побачив, що на них натерлись мозолі, які вже встигли потріскати* (Любко Дереш); *Дивується хлопець, як же так: самі нарікаєте, що дощів вже місяць катма, аж земля потріскала, а грибочки звідки беруться?* (Дара Корній).

ПОТРІ́СКАТИСЯ, ається. Док. до **тріскатися**[1] 1. *У великому палісаднику бургомістерської садиби земля потріскалася від засухи* (Ірина Вільде); *На хресті було прибите розп'яття. Воно також потемніло й потріскалось на сонці та вітрах* (О. Гончар); *Вони йшли по вулиці, де потріскався асфальт, з якого проростали кульбабки і грицики, типові дикі київські квітки Артемового дитинства...* (М. Гримич); *Відчула* [Маруся] *нараз, що вона ж уже кілька тижнів не милася. Поглянула на руки — руки були брудні і потріскалися* (Г. Хоткевич); *Від спеки губи її потріскались, а одяг просякнув пилом і потом* (Д. Білий).

ПОТРІСКОТА́ТИ, о́че, **ПОТРІСКОТІ́ТИ,** оти́ть, *док.* 1. Тріскотати, тріскотіти якийсь час. *Розмову обірвав хлоп'як: пробігши поруч, він нагло потріскотів іграшковим автоматом, націленим на людей* (В. Скуратівський); *Поспівають, потріскочуть в лісі якісь незнайомі пташки, а потім майнуть крилами — тільки й бачили* (із журн.).

2. *розм.* Піти, поїхати і т. ін. тріскочучи. *Стрільці замаскувалися вміло, бо досвід мали уже чималий, тому після кількох кіл "кукурудзяник" потріскотів на Коломию* (М. Андрусяк).

ПОТРІСКОТІ́ТИ *див.* **потріскота́ти.**

ПОТРІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потрі́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Що може бути привабнішим за літню ніч у лісі чи у великому парку над рікою?! Різнозвучний шепіт дерев, .. потріскування гілочок, безшумний літ кажанів* (І. Волошин); *Час до часу за нашою спиною чулося потріскування автомата* (Ю. Винничук); *Зал заповнився .. гудінням і потріскуванням — запрацював невидимий кінопроєктор* (Любко Дереш); *Раз у раз його відволікало то потріскування вогню, то іскринка, що коли-не-коли злітала над багаттям, то раптові спалахи полум'я, які освітлювали обличчя* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОТРІ́СКУВАТИ, ує, *недок.* Видавати тріск час від часу або стиха. *Каганець, потріскуючи, мляво блимає на припічку, нерівно осяває хатину* (М. Коцюбинський); *Під ногами потріскували сухі гілки, шарудів жорсткий сірий мох* (В. Малик); *Пашка читав далі... Потріскувало тремтливе полум'я свічки, шелестіли сторінки і корчились незвичні рівні ряди букв* (В. Нестайко); *За вікном падав сніг і стукотів крупою по вікнах, шибки від того сухо потріскували* (Валерій Шевчук); // *безос. Кілька секунд у динаміку лише сухо потріскувало й шаруділо* (Г. Усач); *Максима Іщенка охоплювала хвиля відчаю. Руки похололи, серце стукало, неначе молоток, у скронях гуло і легенько потріскувало* (С. Процюк).

ПОТРІЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* Тріщати (у 1–3 знач.) якийсь час. *Вогонь потріщав трохи під сподом і вигнав дим* (М. Коцюбинський); *— Як діємо? — потріщала рація. — Поки що себе не виявляти. Чекати команди* (А. Кокотюха); *Сонце .. пригрівало галявину, розганяючи мороз. Я підставив під його проміння спину, заплющив од приємності очі, потріщав кістками й сухожиллями, пробуючи молоду силу* (П. Загребельний); *Піскарьов вертнув головою, задер похилі плечики, потріщав карком* (О. Ульяненко).

ПОТРО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потро́їти.** *Де ті біленькі хати? Чи й були вони тут коли-небудь? Чи то не витвір її бурхливої фантазії, потроєної безмежною любов'ю до цього краю?* (М. Олійник); *Любив себе Ібрагім подвоєного, потроєного в дзеркалах. Там відбивався уже й не він з його зовнішністю, а його неповторний дух* (П. Загребельний); * Образно. *Крізь волокнистий слух, крізь захололі стіни доплі́скується голосом осіннім чиясь ясна печаль, потроєна імлою, аж сльози на очах скипаються смолою...* (П. Мовчан); // **потро́єно,** *безос. пред. Вечірню порцію пива, яку чоловік заковтував "для розігріву", ну, щоб розворушити думки, спочатку було подвоєно, а потім потроєно* (М. Кідрук).

2. *у знач. прикм.* Утричі більший. *Міцно стояв ханський палац, оточений в цей день потроєною охороною, вишикувались подвійним ланцюгом при вході в ущелину ханські сеймени* (Р. Іваничук); *За умови сплати підвищених страхових платежів страхувальникові може бути виплачена подвоєна чи потроєна страхова сума у момент настання певних страхових подій (травма, опіки тощо)* (з навч. літ.);

// Тричі повторений. *Луна вдарила об скелі, відбилася і подвоєною, потроєною повернулася в долину* (С. Скляренко); *В застиглому повітрі лунко гримнув потроєний зал* (Л. Юхвід); // Значно більший проти звичайного; потрійний (у 3 знач.). *— Всі ми .. воювали з потроєною силою і злістю* (І. Цюпа); *Килина Федорівна з потроєною пильністю стежила за кожним кроком Галі* (Є. Доломан); *Ті, що запізнилися, .. ломонулися з потроєним завзяттям у набитий людом Будинок культури* (Г. Тарасюк); // *рідко.* Який складається з трьох складових частин. *Про тогочасну ситуацію у Києві розповів на сторінках останнього, як виявилося, потроєного числа "Книгаря" (№ 29–31 за січень, лютий і березень 1920 р.) Сергій Єфремов* (з газ.).

ПОТРО́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **потро́єний** 2. *Для твору У. Еко "Ім'я троянди" характерною є потроєність чинників фабульної дії* (з навч. літ.); *Для подолання кризи в сімейних стосунках потрібна, крім бажання зберегти сім'ю, навіть не подвоєність, а потроєність зусиль чоловіка й жінки* (із журн.).

ПОТРО́ЄННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **потро́їти** і **потро́їтися.** *Вони* [ділки] *ходили довкола, підступалися з різних боків, .. пропонували долю, обіцяли миттєве подвоєння, якщо не потроєння капіталу* (А. Кокотюха); *Для подвоєння кількості винаходів за певний проміжок часу треба задіяти у 100 разів більше ресурсів, для потроєння — у 1000* (з наук. літ.); *Міжнародне енергетичне агентство обіцяє потроєння попиту на вугілля в країнах Південно-Східної Азії до 2035 року* (із журн.); *Колишній президент Болівії пояснив, що здебільшого потроєнням своїх статків він зобов'язаний різним подарункам у вигляді виробів народного промислу, які він отримав за шість років президентства* (із журн.).

ПОТРО́ЄНО. Присл. до **потро́єний** 2. *Деякі первинні вигуки залежно від потреб комунікації, насамперед з метою посилення емоцій і волевиявлень, вимовляються подовжено або подвоєно чи потроєно: а-а! а-а-а! еге-ге! гай-гай! ну-ну! ой-ой-ой! ану-ну! і-і!* (з наук. літ.).

ПОТРО́ЇТИ *див.* **потро́ювати.**

ПОТРО́ЇТИСЯ *див.* **потро́юватися.**

ПО́ТРОХ, у, *ч., розм.* Те саме, що **по́труx** 1. *Старенька .. повела Нелю через сінці, де неможливо тхнуло риб'ячими потрохами, у якусь вузьку подовгасту кімнату* (Ірина Вільде); *Усіх напучував невгамовний Хворощa. Він говорив, що треба* [посадити] *сюди не кущі, а гудину з бочками-динями, от вони, вражі гостоньки, і пурхнуть тоді з лісу сюди, як круки на заячий потрох* (В. Близнець); // Уживається як лайливе слово. *— Ти знову каламутиш воду, сучий потрох!* (О. Ульяненко); *— Гаспидове рило! — проревів Петро .. — Обмовив мене вражий потрох! Звів підлий наклеп!* (В. Єшкілєв).

◊ **З потруха́ми (з по́трухом, з по́трохом, з потроха́ми)** *див.* **по́трух.**

ПОТРО́ХА *див.* **потро́ху.**

ПОТРО́ХИ *див.* **потро́ху.**

ПОТРО́ХИ-ТРО́ХИ *див.* **потро́ху-тро́ху.**

ПОТРО́ХУ, ПОТРО́ХИ, *діал.* **ПОТРО́ХА,** *присл.* 1. У невеликій кількості, невеликими частками, порціями; помалу. *Пустіє Ганнина оселя, комору мусила Ганна сродати, та все потрохи посилала синові...* (І. Нечуй-Левицький); *Вона вже кілька ночей спала дуже потроху і тепер почувала, що сон так і хиляє її* (Б. Грінченко); *Зібрали потроху з усіх данину, скомпонували, і каша чумацька вже булькотить у казанку* (О. Гончар); *— Побуду, мабуть, ще тижнів зо два. Я тут підробляю потрохи. Допомагаю санітаркам, медсестрам* (Ю. Іздрик); // До деякої міри; дещо. *Всі потроху божевільні. Він божевільний з любові* (О. Бердник).

2. Поступово, мало-помалу, повільно. *Літа минають. Потроху діти виростають, І виросли, і розійшлись На заробітки, в москалі* (Т. Шевченко); *Бідний Касим стогне, оха, Заїкаєсь* [заїкається] *та потроха, Путаючись в купі слів, Хоч безладно та нескладно, та тим більш для всіх принадно Своє горе розповів* (І. Франко); *Стояв кінець травня, і ставок почав потроху заростати лататтям та осокою* (О. Донченко); *Ярмарок потроху розповзався, та Марійка все ще стояла на тому самому місці, де я її побачив уранці* (Р. Андріяшик); *Коли ж танцюристи потрохи почали повертатися на свої місця, Лука, непомічений ніким, шаснув у кущі* (С. Андрухович).

3. *розм.* Незначною мірою (неголосно, несильно, недалеко і т. ін.). *— Ходімо, серце, до мене, — шепче* [Проценко], *гаряче обдаючи поцілунками, і Христя чує, як від його* [нього] *несе потроху хмелем* (Панас Мирний); *Потроху гула дітвора, наче мухи в глечику* (Дніпрова Чайка); *Панська хата лежала потрохи відсторонь від .. села* (О. Кобилянська); *На вулиці помалу прокидалось життя: заревла череда, замекали вівці, заляскали батогами пастухи, заторохкотіли потроху вози* (В. Винниченко).

ПОТРО́ХУ-ТРО́ХУ, ПОТРО́ХИ-ТРО́ХИ, *присл., розм.* Те саме, що **потро́ху.** *Потроху-троху й вивчився працювати — там такі штучки різьбив на верстаті, що хоч на виставку* (Ю. Яновський); *Потрохи-трохи вовча травма зійшла* (І. Багряний).

ПОТРО́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потроши́ти** 1. *Перед засолюванням потрошені в домашніх умовах оселедці треба ретельно промити холодною водою та обсушити* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Із вийнятими потрохами. *На підприємства громадського харчування кролі надходять без шкіри й потрошені, але іноді з лівером (легені, печінка, серце)* (з навч. літ.); *За способом обробки тушки птиці бувають потрошені та напівпотрошені* (з навч. літ.).

ПОТРО́ШЕЧКИ *див.* **потро́шечку.**

ПОТРО́ШЕЧКУ, ПОТРО́ШЕЧКИ, *присл.* Пестл. до **потро́шку.** *— Ведмедиком лежати буду я, — Вигадує Хлоп'я, — Гарчатиму на вас, мов хочу похапати, А ви кажіть мені: Ведмедику, цить, цить! У рот гостинчики потрошечку кладіть* (Л. Глібов); *Наливали* [шведи] *чарки й випивали не духом, а потрошечки, захвалюючи українську горілку* (Б. Лепкий); *Ольга іноді приносила борошно, яке потрошечку додавала у страви* (С. Талан); *Починаю його* [Івана] *потрошечку готувати до майбутньої ролі* (М. Андрусяк); *Кеола повертав шхуну потрошечку й пильнував, щоб вона не збавляла ходу* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОТРОШИ́ТИ, шу́, ши́ш, *недок., кого, що.* 1. Зробивши розтин тіла, виймати нутрощі. *Тіло помершого* [померлого] *царя потрошили і начиняли ріжними пахучими травами* (М. Грушевський); *Коли йому давали потрошити недобитого звіра, він витягав із шкіряного чохла гострого мисливського ножа* (Григорій Тютюнник); *— Тут є риба? — Зараз не знаю, а тоді була. Карасики. Ми їх тут же чистили, потрошили і смажили на вогні* (Ю. Винничук); // *також без прям. дод., розм.* Робити розтин; анатомувати. *Він після побоїв на вечорницях .. вмер, та й суд виїжджав, і німець його потрошив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Я мав добру роботу — працював хірургом. Я різав, краяв, розтинав, пороз, потрошив, мотлошив, вивертав животи як рукавички, а потім стібок за стібком зашивав не згірше якої швачки* (Ю. Винничук);

// *перен., розм.* Убивати, різати. *Еней совавсь, як навіжений, Кричав, скакав, мов віл скажений, І супротивних потрошив* (І. Котляревський); *Узимку в кучугурах снігу вовки поїдали задавлених овець і собак, лисиці потрошили курей* (П. Панч); *— А згадайте, як він, коли ще був осавулом, гайдамаків потрошив* (Р. Іваничук).

2. *перен., розм.* Витягати що-небудь звідкись, випорожнювати щось, забирати в кого-небудь (майно, гроші і т. ін.). *Татари ганяли по табору, як хорти за зайцями, хапали людей, хапали коней, здирали сідла, потрошили вози* (П. Панч); *Він.., користуючись погромом, зрідка виглядаючи з вікна, потрошив скриню якогось селянина* (Р. Андріяшик); *Всі довкола кляли нового пожильця. Хлопчище ховав його в корчах, крадькома тягав їдло, потрошив пташині гнізда* (М. Дочинець); // Спустошувати, розоряти що-небудь. *Перестрибували* [свині] *через тини й люто потрошили чужі городи або полювали на курей, качок і гусят* (М. Стельмах); // Грабувати кого-небудь. *Потрошив Астраїл купців, що на рибі тут грубі гроші наживали* (Остап Вишня).

ПОТРОШІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потроши́ти.** *У рибному цеху потрошіння риби проводиться на спеціальних столах із нахилом поверхні до центру, де зроблено отвір для збирання відходів. Це виключає забруднення тушок технічними відходами* (з наук.-техн. літ.); *Кулінарне оброблення сільськогосподарської птиці складається з розморожування, обсмалювання, потрошіння, промивання і приготування напівфабрикатів* (з навч. літ.); *Пальмових злодюжок (друга назва кокосового краба) заставали за ловом і поїданням полінезійських щурів та потрошінням сміттєвих баків* (з наук.-попул. літ.).

ПОТРО́ШКА *див.* **потро́шку.**

ПОТРО́ШКИ *див.* **потро́шку.**

ПОТРО́ШКУ, ПОТРО́ШКИ, *діал.* **ПОТРО́ШКА,** *присл.* 1. Те саме, що **потро́ху.** *Ой вечеряй, серденятко, Та бери потрошку* (з народної пісні); *— Я думаю, — мовив Каркайло, — що треба з усіх тих рад, які тут досі були висловлені, взяти потрошка з кождої* (І. Франко); *На віддарунок греки всім потрошку — тій амулетик, тій боспорську брошку* (Л. Костенко); *Томас потрошки ковтав коньяк, замислено посміхався* (А. Михайленко); *— Як Семена Івановича тут не буде, то вона* [Галочка] *його потрошку і забуде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *От вона годі вже сидіти згорнувши ручки; потрошки, потрошки та й стала така ж роботяща, як і всі* (О. Стороженко); *Старий Бульба потрошку розпалювався, розпалювався, нарешті й зовсім розсердився* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Для розривки рипів* [пасажир] *потрошку чоботом, подригуючи ногою* (Грицько Григоренко).

2. *розм.* Без особливих змін, подій (перев. як відповідь на запитання: як живете? як здоров'я? і т. ін.). *— Як вас, свахо, Бог милує?.. — Спасибі вам, свахо! живемо потрошку, хвалити Бога* (І. Нечуй-Левицький); [Б і л я н к е в и ч:] *Як же там, у Петрограді?* [С о ф і я:] *Нічого, потрошку живуть* (В. Винниченко).

ПОТРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потрощи́ти.** *— Ми .. виїхали назустріч... Нема нікого... тільки Дніпро потрощені човни носить...* (Марко Вовчок); *Під чорним потрощеним комином над жалюгідним огниськом вовтузилися дві жіночі постаті* (М. Бажан); *Поруйновані траншеї, потрощені бліндажі, безліч свіжих вирв — все тут ще дихало гарячим шалом недавньої канонади* (О. Гончар); *Ліва Мартинова нога ступала прямо, а права, в дитинстві потрощена колодою, загрібала, й від того такий химерний — хрестиком — слід* (Ю. Мушкетик); *Без відсічі, безборонно всі гармаші були посічені шаблями в пень, потрощені келепами* (М. Старицький); // **потро́щено,** *безос. пред. Легені йому одбито самодержавницькими чобітьми, нирки потрощено прикладами* (Ю. Яновський); *Згодом двох коней було вбито, лишився один і не можна було їхати возами, бо й вози потрощено* (І. Багряний).

ПОТРОЩИ́ТИ, ощу́, о́щиш, *док.* 1. *що.* З силою розламати, розбити на частини (часто все або багато чого-небудь); розтрощити. *— Ти чого став..? — гукала друга* [жінка] *на чоловіка. — Чом не возьмеш ломаку та не потрощиш їм тоту машину..!* (М. Коцюбинський); *Йому хотілося .. схопитись і потрощити все! — поламати стільці, побити на цурки люстра, порозкидати фаготи й гобої, поперекидати столи...* (І. Багряний); *Мартин і Оверко забігли на Іванове подвір'я. Тут потрощили все: вибили вікна, зірвали двері, розвалили піч, перебили посуд* (К. Гриб); * Образно. *— Отаке тепер в мене розбите серце! Ви потрощили моє серце* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. Один із плотів .. трапив між каміння, і тисячі колодок в лікоть завтовшки потрощило і розметало на дрібні тріски* (О. Стороженко); // *кого, що.* Розчавити кого-, що-небудь, роздробити щось крихке, ламке. *Семена понесли коні, викинули з воза й потрощили ребра* (О. Кониський); *Колеса махали зубцями, неначе хотіли вхопити чоловіка й потрощити його на шматочки* (І. Нечуй-Левицький); *Як обрізують тютюн, то кожну бадилину, кожний лист у кожної дівки в руці бачить* [тютюнник], .. *— і як нанизала, і чи потрощила* (Грицько Григоренко); *Задні лави, потрощивши копитами тих, що впали, не зупинились, а скажено мчали вперед* (В. Малик); // *безос. Земля вибухнула під ним. Гострий біль пронизав зігнуті в стременах ноги до самих колін. "Потрощило!" майнуло в голові* (О. Гончар).

2. *кого.* Побити, повбивати всіх або багатьох. *Супротивних потрощив* [Еней]: *Махне мечем — врагів десятки Лежать, повиставлявши п'ятки* (І. Котляревський); *Він пручався й репетував: — Пустіть!.. Я їм голови позриваю!.. Повбиваю!.. Потрощу!..* (Б. Грінченко); *Позаду .. була заболочена річечка Зелена — не відступиш і не втечеш. Вийшло, що невдалі регіментарі самі себе замкнули в цьому просторі і тепер мали покірливо ждати, коли ж козацтво потрощить їх дощенту* (П. Загребельний).

3. *що, фам.* Жадібно з'їсти, поглинути (їжу). *Гості з голодними шлунками потрощили вечерю до останнього шматка хліба* (І. Нечуй-Левицький); *— Ви знаєте, вночі у вагоні перегриз* [собака] *мотузку і потрощив ущент цілий клунок харчів однієї сердитої баби* (О. Копиленко).

ПОТРОЩИ́ТИСЯ, о́щиться, *док., розм.* Розбитися, розламатися, розтріскатися на частини під дією якої-небудь сили (часто про все або багато чого-небудь). *Пильнувалося також, щоб усе те, що вкладалося на вози, не загубилося по дорозі і не потовклося, .. щоб ніде ніщо не стукнулося по дорозі, не схитнулося, не розплескалося, не потрощилося* (Григорій Тютюнник); *Вони* [доти] *з першого удару потріскалися, потрощилися...* (О. Гончар); *Не одна голова ворожа з плечей злетить, не одна шабля зломиться, не один спис потрощиться, заки бісові сини дістануть у свої руки трьох хоробрих Дажбогових внуків* (Ю. Логвин); *Гвинт під час аварії потрощився на шматки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОТРО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потро́ювати** і **потро́юватися.** *У статті "Франко-поет" М. Зеров звертається до аналізу ритміки поезій І. Франка, відзначаючи тонічний вірш, різноманітність римування, строфіки, зокрема "дантівської сили терцини з характерним потроюванням одного виразу в початку строфи"* (з наук. літ.); *У багатьох країнах для усунення небезпеки переущільнення орних ґрунтів використовують пневматичні широкі шини низького тиску або здвоювання і навіть потроювання коліс машинно-тракторних агрегатів* (з наук.-техн. літ.); *Термін потроювання початкової суми вкладу залежить від відсоткової ставки банку* (з газ.).

ПОТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОТРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., що.* Збільшувати втроє. *Коли він ще про все зі мною радився, міряючи кроками контору, складаючи плани, підраховуючи й потроюючи уявний капітал, .. я ніяк не міг вирішити, що сильніше: повага, яку я до нього відчував, чи бажання сміятись, яке він у мені збуджував* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Був би ти радий потроїти Нестора давнього роки Та й ні єдиного дня не змарнувать для розваг* (М. Зеров); *Шеф .. елементарно порахував: він може потроїти суму хабара без особливих фінансових втрат для себе* (А. Кокотюха); // Дуже збільшувати, значно посилювати. *Наче передчуваючи близьку смерть, Леся подвоює, потроює творчу свою роботу, щоб сказати все, чим боліла душа* (М. Драй-Хмара); *Легко поранені продовжували битись, — не ставав ніхто. Повстанці подвоювали і потроювали свої зусилля, щоб замінити тих, що вибули* (В. Малик); *Міцний удар ледь не приголомшив його. Але новий напад люті потроїв сили хлопця* (В. Владко); // Тричі повторювати. *Я сидів, притулившися спиною й потилицею до стіни, поглинутий галюциногенною дрімотою. Мій подих потроювало відлуння* (І. Роздобудько); *А тьохне десь соловейко в лузі — весь небозвід озветься на ті чарівні звуки, потроїть їх, забарвить...* (Василь Шевчук).

ПОТРО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПОТРО́ЇТИСЯ,** їться, *док.* Збільшуватися втроє. *Приїжджають* [до Будинку творчості для самотніх акторів] *милосердні спонсори й дарують усім пакунки з цукерками. На Новий рік число таких відвідувачів потроюється — всі хочуть увійти в наступний рік, начепивши маску благочинності* (І. Роздобудько); *За перші 8 місяців маса серця збільшується удвічі, у 3 роки вона потроюється* (з навч. літ.); *Хитрий лихвар навмисне не затягував зашморгу, поки борг не потроївся* (З. Тулуб); *У 1901–1913 рр. німецький експорт потроївся, причому левову частку в його структурі посідали машини й готові вироби* (з навч. літ.); // Дуже збільшуватися, значно посилюватися. — *Ніколи не думав, що, шукаючи благородний метал, можна так легко продірявити залізну трубу звичайним ломом... Коли шукаєш золото — сили потроюються!* (О. Чорногуз); *Доки Київ знемагав від спеки, яка потроювалася за рахунок підсилення асфальтом, бетоном, вихлопних газів і розжарених транспортних засобів зі спітнілими пасажирами, — в університетському ботсаду стояла райська прохолода* (М. Гримич); — *Ворогувати найлегше, а ви от станьте друзями, тоді й сили у вас потрояться і користі ви принесете громаді більше* (Д. Бедзик); *Я сидів у кутку, гірко роздумуючи, що не матиму ні блокнотів, ні фарб, ні олівців. Пригадав обіцянку крамаря спеціально для мене відчинити крамницю, і образа на Галину Петрівну потроїлася* (А. Дімаров).

ПОТРУБИ́ТИ, ублю́, у́биш; *мн.* потру́блять; *док.* 1. Трубити (у 1–4 знач.) якийсь час. *Для того щоб увійти в замок, потрібно було потрубити в ріг чи постукати спеціальним кільцем, прикріпленим до воріт* (із журн.); *Машина .. спинилась перед під'їздом особняка. Шурка Понеділок гучно і протяжно потрубив у клаксон* (Ю. Смолич); *Газети потрубили про відкриття нової станції метро, усі пораділи, але, виявляється, зарано* (з газ.).

2. Док. до **труби́ти** 5. — *Я зберігав його* [рукопис] *тривалий час у підвалі в скляному бутлі, аби миші не потрубили* (Ю. Винничук); *На горищі, боронь Боже, миші весь мій крам потрублять, як колись потрубили Максим'юкові мішечок із грішми* (М. Матіос); — *Пиріг потрубила мишва, а мене трублять зуби гостріші, ніж у мишей* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОТРУДИ́ТИ, уджу́, у́диш, *док., що, у сполуч. зі сл.* р у к и, о ч і *і т. ін.* Трудити (у 1 знач.) якийсь час. *Треба заробляти на хліб, бо як не потрудиш своєї голови та рук, то дітям нічого їсти буде* (М. Коцюбинський); — *Це така сукня, біля якої варто було б попрацювати. Я вже і ранніми ранками, й пізніми нічками надолужала й очі добре потрудила* (Л. Яновська); *Поки частина братчиків, зоставшися на Січі, рубатиме моноксили* [козацькі човни], *запорозькі човни, їхній кошовий отаман, чи Батько, злегка потрудить м'язи* (Г. Колісник); // Зробити що-небудь, виявивши увагу до когось. — *Тепер осмілюсь потрудити Вашу увагу ще деякими більш особистими справами* (І. Франко); — *Спасибі, що потрудили свої ніжки, самі прийшли до нас* (М. Стельмах).

ПОТРУДИ́ТИСЯ, уджу́ся, у́дишся, *док.* 1. Трудитися (у 1, 2 знач.) якийсь час. — *Спасибі,* — *думає* [Гава], — *розумним головам, Що в світі потрудились, Усячину робить навчились* (Л. Глібов); *Потрудились хлопці жарко, І вантаженню кінець...* (С. Олійник); *Я уявив, скільки довелося потрудитися цим людям, щоб розбити тут парк і доглядати за всіма деревами й квітами в місті* (І. Росоховатський); — *На медаль подам, як на той рік так само потрудитесь* (В. Лис).

2. *з інфін., часто у формі наказ. сп.* Виявити увагу до кого-небудь, зробити що-небудь для когось (перев. при проханні, спонуканні). *От приходим до криниці, Я перш подивився, Чи глибока. — Власовичу, — Кажу, — потрудися Води достать* (Т. Шевченко); [К а л е б П е д д і н т о н:] *Я, найстарший від усіх літами, до тебе потрудився сам прийти* (Леся Українка); — *Потрудіться відповісти на моє запитання...* (Ю. Смолич); *Швидше можна припустити, що той старший інспектор, або його заступник, або секретарка просто не потрудились передзвонити твоїм батькам* (О. Ірванець).

ПОТРУ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потруї́ти.** *Мати виповідає батькові .. за все своє змарноване, як і в усіх інших сільських жінок, життя, — дві голодовки, двоє померлих дітей, .. ялові корови і потруєні сусідом чемерицею кури...* (Ю. Мушкетик); *Семен мав рацію: потруєні чоловіки помалу заспокоювались. Більшість досі були притомні* (М. Кідрук); * У порівн. *Стара гризеться, плаче; сини ходять, як потруєні* (І. Франко); // **потру́єно,** *безос. пред. А скільки* [довгоносиків] *було потруєно та поклювано курячими дзьобами!* (М. Руденко); *У хащі вже давно немає хижих птиць, Постріляно вовків, потруєно лисиць* (І. Качуровський).

ПОТРУЇ́ТИ, ую́, у́їш, *док.* 1. *кого.* Отруїти всіх або багатьох. [В і в д я:] *Як вже й діти, борони Боже, підуть упоперек родителям* [батькам], *то краще їх маленькими потруїти!..* (М. Кропивницький); — *Пацюків у нас, знаєте, сила. — Потруїти треба, — тоном знавця промовив Сашко* (В. Владко); [У с т я:] *Не ножем, так потрую вас усіх увечері, сама отруюся, а знущань над нами більше не буде* (В. Собко); *Вони* [коні] *почали гинути. В селі пішли чутки, що хтось їх потруїв* (І. Кирій).

2. *що.* Зробити отруйним, просочити отрутою все або багато чого-небудь, більшу частину чогось. — *Не знать що вигадують: буцімто турки колодязі потруїли* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Скажи своїм господарям, нехай облишать свої діла мерзенні. Навіщо воду потруїли в криницях?* (Н. Рибак); * Образно. *Старий Лонкай геть усе Закарпаття сходив; де не жив, поки до Хуста добрався. І, помираючи, сказав: "Отой Франц-Йосиф мені все життя потруїв"* (С. Скляренко).

ПОТРУЇ́ТИСЯ, у́їться, у́їмося, у́їтеся, *док.* Отруїтися (про всіх або багатьох). *Сестри ходили Що день Божий вранцірано Плакать над Іваном, Поки самі потруїлись Тим зіллям поганим* (Т. Шевченко); — *А то так: "Де хлібець?" — "Миші поїли" .. — "Де рибка?" — "Потруїлась"* (О. Донченко); — *Коли ви проводили дератизацію? Де документи? Тут пахне тюрмою. А що, якби ми потруїлися?* (В. Діброва); — *Мамо, куди ви поділи сухий сир, що Ілько приніс? — Та який то сир?! Гидота якась. Ще дитина потруїться!* (Ю. Логвин).

ПОТРУСИ́ТИ, ушу́, у́сиш, *док.* 1. *кого, що, ким, чим.* Док. до **труси́ти** 1–3; труснути кілька разів. *Боцман і Павлюк так потрусили мисливця, що вся вода з нього вийшла і він опритомнів* (М. Трублаїні); *Це була висока яблуня-скороспілка, і коли Василь злегенька потрусив її, відразу ж із верхівки зірвалось яблуко* (О. Донченко); — *Ага, маю вас!* — *крикнув радісно господар і потрусив обома молодими злочинцями так міцно, що їм аж кості в карку затріщали* (І. Франко); *Він нащось потрусив бородою і так швидко, як увійшов — щез із хати* (М. Коцюбинський); *Марта купила круглу коробочку, потрусила нею над вухом — цукерки не торохкотіли* (І. Роздобудько); // *що.* Трусячи, випорожнити щось, звільнити від чого-небудь. *Знову або сажок загубив* [Микита], *або ятіри* [ятери] *проминув не потрусивши* (Л. Яновська); — *Ятери хочу потрусити. — Удвох давай потрусимо, бо ти такий, що рибу продаси, а грошики прикарманиш* (Григорій Тютюнник); *По Ревуну тихо плив човен. Може, то повертався додому запізнілий рибалка, що вирішив перед світанком потрусити жаки* (Ю. Мокрієв); *Батько ще потрусив за ріжки торбину і тоді об дно тазика гупнув, зашкработів* [зашкрябoтів] *клешнями ледь синюватий рачисько* (Є. Пашковський); // *кого, що, перен., розм.* Силою змусити когонебудь віддати щось; забрати в когось гроші, майно. — *Отак не спинятися, гнати панів аж за Віслу. Та ще й посполитим польським поміч дати. Нехай і вони своїх панів потрусять* (Н. Рибак); — *Потруси його добре. Не пошкодує* [грошей] *для сина* (М. Руденко); *Всім було зрозуміло, що отаман Холодного Яру недавно потрусив ешелон із денікінцями* (В. Шкляр).

2. *що, чим, чого і без дод.* Трусячи, посипати чим-небудь. [Х и м к а:] *Вони весілля справляють, а ти мети двір у неділю, ще й піском посипай, ще й зеленою травою потруси* (І. Нечуй-Левицький); *Він обережно насмикав сіна і потрусив* (М. Коцюбинський); *Стояла поруч і весь час задумана дивилась на сина, — як він одрізав скибку, як потрусив її сіллю, ще й пальцем притоптав сіль, щоб не сипалась* (А. Головко); *Підлогу потрусив* [Миколка] *зеленою травичкою, стіни заквітчав гіллям, а над ліжком прибив кілька кольорових картинок* (І. Цюпа).

3. *кого.* Зробити трус, обшук у кого-небудь; обшукати когось. — *Тепер, — каже* [стражник], — *твоєму панові рехт* [арешт]! *Осе потрусимо та його візьмемо з собою* (Панас Мирний); *Звісно, можно* [можна] *потрусити і знахаря, і Романа, та хіба в їх* [них] *що знайдеш?* (Б. Грінченко); — *Андрію, як ти думаєш — чи не потрусить би Арапнікова на його квартирі в Михальові?* (М. Трублаїні); // *що, рідко.* Знайшовши під час обшуку, забрати. — *Хліб, — каже мені Гавриш, — .. потрусимо. Не можна ж, щоб хтось вимінював грамофони та золоті сережки, а комусь із кураю смерть у чоловічках вигравала* (Г. Косинка).

4. *кого і без прям. дод., перев. безос.* Трусити (у 4 знач.), лихоманити якийсь час. — *Лягайте завтра в військовий лазарет, — зрадів Лазаревський. — Може, через хворобу вас все ж таки залишать тут. — Ні, — відрубав Шевченко .. — Потрусить трохи і минеться* (З. Тулуб); *Нога почервоніла, до коліна набрякла колодою. Мене потрусило, але через два дні усе було гаразд* (Г. Вдовиченко).

5. *розм.* Побігти, поїхати підтюпцем або труською дорогою. *Цьвохнув батіг. Кобильчина ображено війнула хвостом і підтюпцем потрусила далі* (І. Кириленко); *Монастирський коник зрушив з місця, піднапружився, витягнув візка на шлях й потрусив за королівською комісією* (В. Єшкілєв).

6. *що.* Звільнити від сажі (димохід, комин і т. ін.). *На замовлення міг Вітько також потрусити комин від сажі* (із журн.); *Тим, хто обігріває оселю піччю або грубою, потрібно ретельно їх оглянути, перевірити димоходи, потрусити сажу, замазати тріщини* (з газ.).

◊ **(1) Потруси́ти зли́днями** — зазнати горя, нестатків. [К а л е н и к:] *Іди, іди! Зділай* [зроби] *милость! Світ широкий! Потрусиш злиднями, то й вернешся додому...* (І. Карпенко-Карий); **(2) Потруси́ти кали́тку (кали́ткою, кишéні** *і т. ін.)* *чию (чиєю, чиї), у кого, яку (якою, які)* — примусити когось витратитися або насильно забрати в кого-небудь гроші. *Найшли* [козаки] *льохи, скарб забрали. У ляхів кишені потрусили* (Т. Шевченко); — *Ходімо, — згодився Довбня. — Потрусимо трохи попівськую калитку...* (Панас Мирний); *Ми б змусили переяславського князя Володимира Глібовича добряче потрусити кишені!* (В. Малик); *На прощання ще раз пообіцяв потрусити калиткою і завітати до нього в найближчі дні* (Ю. Мушкетик); *Доведеться добряче потрусити гаманом, щоб викрутитися з халепи* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОТРУСИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́сишся, *док.* 1. Труситися (у 1, 2, 4 знач.) якийсь час. — *На цю поїздку треба доволі грошей. Та й я вже засиділась на одному місці, мов квочка в обичайці. І мені ж треба трохи потруситись та розважиться* (І. Нечуй-Левицький); *Добре потрусилися* [товариші], *боячися, що їх там побачуть* [побачать], *а вже якби побачили п'яні чоловіки, то певне, що живими не пустили б* (Б. Грінченко); *Цуценятко поскавчало, Потрусилося чимало, Та на крилах сон злетів, — Песик ліг і занімів* (Олександр Олесь); * Образно. *У хаті, мов кішка, бігала по стіні ясна пляма. От хоче добратися до долівки і стрибне на стула* [стільця], *потремтить, потруситься на йому* [ньому] *та й знову побереться назад* (Панас Мирний).

2. *рідко.* Те саме, що **потруси́ти** 5. *Вона дала остроги мотоциклові й потрусилася через груддя і переорки степової дороги* (Ю. Яновський).

ПОТРУ́ТИТИ *див.* **потру́чувати.**

ПО́ТРУХ, у, *ч.* 1. *перев. мн.* Частина нутрощів тварини, перев. придатна для їди. *Оббілувавши оленів і потрух увесь повиймавши, Тут вирізають шматки соковиті, стромляють на рожна, Там казани повиносили мідні, багаття розводять, Стравою потім підживлюють сили* (М. Зеров); *Вночі шалено брали на курячі потрухи соми* (М. Дочинець).

2. *діал.* Потерть. *Хазяїн підхвачував* [сіно], *розстеляв, прибивав вилами. А згори на дівчину потрух сіна сипався на голову, на голі плечі* (А. Головко); — *Отак розбить копицю! Перем'яти на потрух. Ви її складали!..* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) З потруха́ми (з по́трухом, з по́трохом, з потроха́ми),** *зневажл.* — з усім, що є; цілком, повністю. — *А ви, що Евруся згубили, Щоб ваш пропав собачий рід! Щоб ваші ж діти вас побили. Щоб з потрухом погиб* [загинув] *ваш плід!* (І. Котляревський); — *Ось ми тут зараз чули всі "пролетарія" Плахотку. Хіба це чесний пролетарій? Це блазень, якого можна купити й продати з потрохами* (А. Шиян); *Носитиме її* [квартиру] *на собі з жінкою і з усіма потрухами, з усіма тими цяцьками, на які гордо позиратиме, бо він їх таки здобув* (Валерій Шевчук); *Артемові досить найменшого приводу, щоб виказати його з потрухом хуторянам* (А. Кокотюха).

ПОТРУ́ХАТИ *див.* **потрю́хати.**

ПОТРУХИ́КАТИ *див.* **потрюхи́кати.**

ПОТРУ́ХЛИЙ, а, е. Який зробився трухлявим, перетворився на труху від вологи, від часу і т. ін. *Під липами й кленами, коло потрухлого й мальованого штахету, на свіжому сіні злагоджені із шинелів* [шинелей] *та бурок постелі* (С. Васильченко); *Кілька копачів розкопували курган. З широкої ями виступали потрухлі деревини зрубу* (Г. Коцюба); *Біля повітки пустирно влежується купа потрухлих штахет і дров* (Є. Пашковський); * Образно. *Стоїть старий, облуплений рояль, Уперся в діл потрухлими ногами, Зів'яли струни, поржавіла сталь, Мовчать мажорні і мінорні гами* (О. Білаш).

ПОТРУХЛЯ́ВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **потрухля́віти.** *Висохла, з потрухлявілими дошками, вона скрипіла од вітру, й Агафія з острахом заходила до церковки, коли провідувала могилу чоловіка* (В. Чемерис); *Із потрухлявілих віконниць на тебе вилупляються неприязні очі когось із .. сентиментально-ненависної спільноти моїх краян* (С. Процюк).

ПОТРУХЛЯ́ВІТИ, іє. Док. до **трухля́віти.** *Скоро висохнуть* [чоботи], *а там помастить солідолом, бо можуть потріскатись без масті, потрухлявіти* (Є. Гуцало); *Від комбайна вона* [солома] *коротка і кострикувата, наїжачиться на дасі* [даху], *набереться водою і через рік-другий потрухлявіє* (М. Циба); — *Коли встигла потрухлявіти й завалитися* [огорожа]? *Вчора ввечері міцною була?* (Люко Дашвар); * Образно. *За ці два роки дід дуже подався, потрухлявів, як старий пеньок* (А. Дімаров).

ПОТРУ́ХНУТИ, не. Док. до **тру́хнути.** *Солома на покрівлі потемніла, потрухла, мохом узялася* (С. Васильченко); *Потрухла хата, з кроків опала стріха* (П. Воронько); *Спали ми майже на голих нарах: сіно в матрацах потрухло, дошки впиналися в худе тіло, натираючи мозолі* (О. Бердник); *Потрухла покрівля в фортеці, посипалися обломи й тераси, обвалився тайник* (Ю. Мушкетик).

ПОТРУЧА́ТИ *див.* **потру́чувати.**

ПОТРУ́ЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **потру́чити.** *Хвилину хиталися ворота, потручені його ногою* (Б. Лепкий); *І настає на серці Петровича так легко, що йому здається, немовби цей важкий камінь, який він носив у грудях уже чотири роки, скотився з них.., потручений невидимою рукою* (П. Карманський).

ПОТРУ́ЧИТИ *див.* **потру́чувати.**

ПОТРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ПОТРУЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОТРУ́ТИТИ,** у́чу, у́тиш, **ПОТРУ́ЧИТИ,** у́чу, у́чиш, *док., кого, що, діал.* 1. Тручати, штовхати. *Біготня та метушня, як у муравлиську. Одні других потручують, одні других не розуміють, як звичайно, коли хто дуже спішиться* (Б. Лепкий); — *Бач, окаянник, з весілля голоден* [голодний] *вертає та сиру землю їсть! — озвався верховодник сильний і потрутив го* [його] *ногою* (М. Шашкевич); — *От я й на раді з тобою був .. Що ж із того вийшло? Тілько боки потрутили та один розбишака трохи не вколошкав* (П. Куліш); // Гнати. *Не з власної волі збирає* [хан] *кутригурські тисячі і має намір потручати ними антів. Каган аварський висить на його шиї* (Д. Міщенко); *Ой крикнув козак на свою дружину: Подайте мені ще довгу тичину, Най потручу на Дунай дівчину* (П. Чубинський).

2. *перен.* Спонукати до певної дії, поведінки. — *Фантазія була мій перший ворог .. За чимсь новим і рвала і тягла, Від змін до змін потручувала скорих* (І. Франко); — *Був ти плохий, куди я тебе потрутила, туди подавався* (В. Стефаник).

ПОТРУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потруси́ти** 1–3, 6. *Долівка малесенької хатини .. була застеляна* [застелена] *свіжою осокою, потрушена червоними васильками* (Л. Яновська); *Покрівля шатра була ветха, ми лише трохи розширили дві щілинки, крізь які видно було кільце арени, потрушене золотистою тирсою* (О. Бердник); *На стільці коло ліжка лежала скибка хліба, намазана смальцем і потрушена зверху сірою сіллю* (Григір Тютюнник); *Обставини на цей раз склались трохи щасливіші, ніж увесь час, бо Гермайзе не попався в поліцейську пастку, що звичайно влаштовувалась після трусів та арештів на потрушеній квартирі* (з мемуарної літ.); *У вас усе гаразд: металевий лист на підлозі прибитий, димар почищений, сажа потрушена, вугілля й дрова сухі* (із журн.); // **потру́шено,** *безос. пред. Ой вийду я на ту гору, де мій милий поорав. Тільки сіно потрушено, де волики попасав* (П. Чубинський); *В конюшні Мовчун — як риба у воді. Скрізь було прибрано й потрушено піском* (М. Циба); *Як узято в Сивашів сало, Денис і намігся, щоб потрушено Рябченка. Нічого не знайдено* (Б. Грінченко).

◊ **На потру́шені гру́ші** *див.* **гру́ша.**

ПОТРУШО́К, шку́, *ч.* Зменш. до **по́трух** 1. *Якийсь час дивився* [Хлівнюк] *на шматок шинки чи пиріг, начинений печінкою, яйцями і курячими потрушками з петрушкою* (О. Чорногуз); — *Зробіть смаженину із свіжини — печінки, потрушків, м'яса щойно зарізаного поросяти. Додайте туди багато смаженої цибулі* (М. Матіос).

ПОТРУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потру́шувати.** *Скудовчена, розпатлана голова* [Макса] *безсило хилитається під штовханами, труситься від потрушування, але не підводиться* (В. Винниченко).

ПОТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, чим.* Час від часу або злегка трусити, струшувати. — *Що таке? — скрикнув молодий козак, .. потрушуючи двері. — Відчиніть-бо!* (Марко Вовчок); — *Рушай, Васька! — гукнув він на коня, що стояв біля ганку, схиливши голову, і щось губами потрушував* (Панас Мирний); *Майстер вже потрушував форму, на якій розтікалася нова порція паперової рідини* (З. Тулуб); *У нешвидкому темпі він ритмічно потрушує неповну бляшанку, і сухий, сипкий звук стає фоном бесіди* (Любко Дереш); *Падали градини завбільшки з кулак. Жильят змушений був потрушувати складки своєї куртки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Слухав, як росте трава й дерево — розправляє гілочки, розминається, потрушує листям, дихає* (Валерій Шевчук); // *безос. Її* [Ольгу] *злегка потрушувало* (В. Винниченко).

ПОТРЮ́ХАТИ, *рідко* **ПОТРУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Побігти трюхаючи. *Покірно прийняла* [коняка] *на спину вагу — тільки сумно мотнула головою, глянула з докором на свого мучителя — і потрюхала теж до воріт* (Ю. Смолич); *Потім він* [пес] *потрюхав далі, вздовж цегляної стіни, безкінечної, як саме зло* (В. Єшкілєв); — *Не йди, Гандзю, рано в поле, Сонце пече, стерня коле. Гандзя того не слухала, До дня в поле потрухала* (з народної пісні); *Поки хтось отямився, козак з хлопчиком вже потрюхали з торжища короткою риссю* (Ю. Логвин).

ПОТРЮХИ́КАТИ, *рідко* **ПОТРУХИ́КАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Побігти трюхикаючи. *Коні потрюхикали нога за ногою* (П. Загребельний); *Ведмідь постояв проти мене, повернувся — й потрухикав геть* (Є. Гуцало); *Може, прожив би* [Антін] *й більше, якби раз не потрюхикав за чужими гусьми, що залізли в город* (В. Лис); *Із вільшаника вискочило два вершники й легкою риссю потрюхикали в наш бік* (В. Шкляр).

ПОТРЯСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОТРЯСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* потря́с, ла́, ло́; *док.* 1. *чим.* Робити часті дрібні помахи; трясти, струшувати чим-небудь. *Лазар потрясав сивим волоссям* (В. Стефаник); *Він то бурмотів щось, похитуючи головою, .. то раптом схоплювався і, піднявши вгору руки, гнівно потрясав ними* (Григорій Тютюнник); *Верешко хвацькувато потрясав чуприною і притоптував* (Р. Андріяшик); *Довго дзуменіла* [дзижчала] *оса, тикалась у лутку вікна, сердилась, щось шукала. Та ось знайшла дірочку, потрясла хоботком і полізла... куди полізла? До нас у хату?* (В. Близнець); *Станімір вихопив з кобури револьвер і потряс ним над головою* (В. Шкляр).

2. *кого, що і без прям. дод.* Трясти якийсь час; струснути кілька разів. *Наче розлючена вовчиця, кинулась вона на нього і потрясла його сильними руками* (О. Кобилянська); *Він потряс мені руку і, взявши з шафи валізку, твердо закрокував до виходу* (Р. Андріяшик); *Почуйко злегка потряс мене за плече. У нього дивно блищали очі* (П. Запаренко).

3. *кого, що і без прям. дод.* Примушувати трястися, коливатися. *Ріки .. поспішають до моря. Сам же владика морський, потрясаючи землю тризубцем, Їм простеляє широкі усюди дороги* (М. Зеров); *Далі блискавиці били до пізньої ночі, громи потрясали й потрясали небо, хмари пролилися рясним дощем* (С. Скляренко); *В тій хвилі задрожала* [задрижала] *земля, і страшенний лускіт потряс повітрям* (І. Франко); *Вибух потряс увесь корпус мартенівської печі* (М. Руденко); // *безос. Тут "Фіндіпош" потрясало, як будинок обхідника. Особливо тоді, коли під вікнами пролітали товарняки з швидкістю та висвистом Тунгуського метеорита* (О. Чорногуз); *Вдарив грім. Цим разом однак так сильно, що, здавалося, потрясло всіма горами* (О. Кобилянська); // Спричиняти судорожні рухи, примушувати здригатися. *Ридання перейшло в нестримний регіт. Судороги скрутили Лукію. Вона звивалася, як в'юн, регіт потрясав її тіло* (О. Донченко); *Впилася* [дівчина] *очима в оркестр, котрий розпочав гру. Могучі, стрійні* [стрункі] *акорди потрясли цілим організмом молодої дівчини* (І. Франко); // *що, перен.* Розхитувати підвалини чого-небудь, підривати міць чогось, докорінно змінювати щось. *Потрясав* [Бабек] *основи імперії халіфів* (П. Тичина); *— Ви не Івани без роду-племені, а козаки, діди яких громили шляхту і потрясали Порту* (Василь Шевчук); *Того літа дві події потрясли Дарчине життя до самих його основ* (Ірина Вільде).

4. *кого, що, перен.* Справляти сильне враження на кого-небудь, глибоко хвилювати, зворушувати. *Сагайдак відчув, як його потрясає незрима, непереможна хвиля зворушення* (О. Бердник); *Переживаю щире захоплення братом, мене потрясає його дорослість та внутрішня правильність* (Любко Дереш); *Жадан аж здригнувся: зойк материнського серця потряс його сильніше за вибух* (Яків Баш); *Примарна надія на врятування і радість від цієї зустрічі потрясли її з такою силою, що вона довго не може опам'ятатися...* (І. Росоховатський); // *безос. Мене потрясло всього, як від страшного вдару. Я розплющив очі й, замість божественних ліній, узрів потвору, яка не вбачала в мені людини* (Б. Антоненко-Давидович); *А як потрясло їх* [учнів], *коли, оглядаючи Графську пристань, вони дізналися від екскурсовода, що серед десантників-чорноморців, які першими влетіли на Графську пристань, був і їхній земляк* (О. Гончар).

5. *тільки док., чим, рідко.* Трясти (у 4 знач.) якийсь час. *Хлипання без сліз, що потрясло цілим його тілом, не дало йому далі говорити* (І. Франко); *Дрож потрясла нею* (О. Назарук).

◊ **Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю>** *див.* **смерть.**

ПОТРЯСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОТРЯСТИ́СЯ,** су́ся, се́шся; *мин. ч.* потря́сся, рясла́ся, ло́ся; *док.* 1. Те саме, що **трясти́ся** 1. *В горлі його не стало голосу, а тільки посинілі губи рушалися та звільна потрясалася сива, згори пожовкла від тютюнового диму борода* (І. Франко); *Він біжить, аж земля потрясається, до їхньої хатинки* (С. Процюк).

2. Трястися, коливатися від поштовхів, вибуху і т. ін. *Весь зал вставав на ноги, — потрясались од покликів і стіни й стеля...* (П. Тичина); *Десь у далеких світах жили страхи, мор падав на людей, потрясалася земля* (П. Загребельний); *І хвилі рік хиткі, і сталі суходоли, І весь підземний край, .. і Атлас білочолий — Все потряслося до основ* (М. Зеров); *Машина гулко вистрелила кілька разів і потряслася околицями Городенки* (М. Андрусяк); * Образно. *Тут чув своїм жагучим ухом він Мечів середньовічний передзвін, Що ним Литвинки потряслась долина* (М. Рильський).

3. *перен., рідко.* Сильно хвилюватися, глибоко зворушуватися чим-небудь. *Об мертвих вість скрізь пронеслася, Вся рать Троянська потряслася, І душі смутку предались* [віддались] (І. Котляревський).

4. *тільки док.* Трястися (у 1–3, 5 знач.) якийсь час. — *На тобі отого барана. Коли будеш хотіти грошей, будеш казати: "Баранцю, потрясися!" І баран потрясеться, і будуть гроші* (з казки); *Старість — прикра. Вчить чоловіка ощадити сили. Потрясся на візку до Монастирця й назад, і вже змучився* (Г. Пагутяк); *Геологічна будова Карпат забезпечить послаблення сили землетрусу в Румунії у 2–2,5 раза. Можливо, трішки потрясеться посуд у шафах, але не більше. Руйнувань будинків не буде* (з газ.); *Через постійні хвороби хлопчика потряслася над сином молода мати не одну ніч і не один день* (із журн.).

ПОТРЯСА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який справляє сильне враження, глибоко хвилює, зворушує. *Хвилю ще стояли арештанти і поліціяни* [поліцаї], *мов причаровані, над тою потрясаючою картиною* (І. Франко); *У їхньому кінотеатрі демонструвався тоді потрясаючий детектив* (В. Нестайко); // Надзвичайно сильний, приголомшливий. *Новий потрясаючий окрик прошиб похмуру тишину лісу* (О. Кобилянська); *Петербург справив на юнака таке потрясаюче враження, що в ту ніч і в сні ввижалося йому це казкове місто* (Ф. Бурлака); *У її* [Гоци] *роботах, натомість, з'явилося щось ієрогліфічне — відчуття недосказаності, потрясаючий лаконізм* (Любко Дереш).

ПОТРЯСІ́ННЯ, я, *с.* 1. *рідко.* Дія за знач. **потряса́ти, потрясти́** 1–3. *Тепер слід чекати було справжньої грози, потрясіння землі й неба, пробудження всіх стихій* (П. Загребельний); *Вчені вважають, що на поверхні Меркурія можуть відбуватися своєрідні потрясіння ґрунту, схожі на земні* (з наук.-попул. літ.).

2. *перев. мн., перен.* Підрив основ, докорінні зміни чого-небудь. *Колишній Пашин чоловік, якого до революційних потрясінь вона любила, повернувся сюди не для того, щоб вибачити землякам усе, що йому заподіяли, і жити, як усі люди* (М. Циба); *То був час потрясінь для всієї Європи: завершення жорстоких воєн, поразка Наполеона, котрий прагнув заволодіти світом* (Г. Пагутяк).

3. *перен.* Сильна схвильованість, глибоке зворушення, тяжкі переживання. *Ольга й Куниця в глибокому потрясінні стоять, притулившись одне до одного, і дивляться на вбитого* (І. Кочерга); *У хвилини своїх найбільших винаходів і потрясінь Ховрашкевич вважав, ніби "Фіндіпош" існує тільки тому, що на світі живе Стратон Стратонович* (О. Чорногуз); *Її проймає вибухом щастя, одночасною свідомістю близького визволу: мама прийшла! — і потрясіння од першого в житті погляду збоку: це моя мама — яка ж вона гарна!..* (О. Забужко).

ПОТРЯ́СНИЙ, а, е, *жарг.* Чудовий, приголомшливий. *Дует Марго із шефом був потрясний. Марго віртуозно "виводила", а шеф гарно тримав баси* (М. Гримич).

ПОТРЯСТИ́ *див.* **потряса́ти.**

ПОТРЯСТИ́СЯ *див.* **потряса́тися.**

ПОТУ́ГА, и, *ж.* 1. Велике зусилля, напруження м'язів при якій-небудь роботі, якомусь рухові. *Гей, закипіла на нивах робота! Косе* [косить] *і в'яже до поту біднота. Косе і день вона, косе і другий, Гнеться і в'ється, як гад од потуги* (Я. Щоголів); *Дядько Микита замовк і ретельно цьвохкав кобильчину, що з великою потугою вивозила з яру сани* (І. Кириленко); *Кожен-бо крок у житті чиню з потугами, і проти того воля моя слабка* (Валерій Шевчук); // *тільки мн.* Рефлекторні скорочення різних груп м'язів (черевного преса, матки і т. ін.) під час пологів. *В законні дев'ять місяців почалися у матері Октава родові потуги* (М. Стельмах); *Дивлячись на майже спокійне обличчя доньки, зосередженої на правильному диханні й тому, щоб заощадити сили на потуги, Дарина пригадувала власний клаустрофобічний жах від сірих стін у палаті, стогонів жінок на сусідніх ліжках* (Н. Сняданко).

2. *тільки мн., перен.* Відчайдушні спроби, зусилля (звичайно марні, безплідні) досягти чого-небудь, здійснити щось. — *Марні будуть твої* [королю] *потуги, якщо ти спалиш города і весі, якщо обернеш у рабів бояр і смердів, якщо потопчеш жито кіньми, ліси зрубаєш впень* (Р. Федорів); *Незважаючи на потуги "масовика" розвеселити публіку, над усіма присутніми в чотирьох стінах висіла несосвітенна, сіра нудьга* (О. Шугай); *Мої намагання зрозуміти відчуття Анни не менш провальні, ніж акторські потуги Софі Марсо* (Н. Сняданко).

3. Те саме, що **міць** 2–4. *Хо збирає всю свою потугу: проймаючим холодом віє борода його, чудодійна сила, мов хмари ті, насуває найстрашніші картини перед очі лектора* (М. Коцюбинський); *Потуга і зрілість тіла невіддільні від сили й зрілості душі* (М. Дочинець); *Сталь рвонула в усі боки, прочнулася чимдуж, вдарилася об товсті стіни конвертора, але вони стримали цей натиск і спрямували всю потугу вибуху вниз* (П. Загребельний).

4. *заст.* Військова сила, військо. *Це було тої доби, коли розпанахана Україна мусила у московського царя Олексія Михайловича оборони шукати, коли він уже, по Переяславській Раді, послав свої потуги в Литву* (М. Старицький); — *Біда, отамане,* — *прискакав Вовтузенко.* — *Суне нова потуга!* (О. Довженко); *Якщо якась із могутніх планет кине проти нас усю свою військову потугу, то навіть переваги аномалії нам не зарадять* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Під Конотопом зустрілись дві військові потуги двох могутніх сюзеренів Європи — польського короля та московського царя* (В. Кожелянко).

5. *діал.* Підтримка, утіха. [С а в а:] *Мені та потуга буде, що я за свою віру загину* (М. Костомаров); *Позирну в вікно..: "Боже! оце мої розкоші йдуть! Оце моя затула й потуга!"* (Ганна Барвінок); *Я пояснив йому, що нагорі працює мій свояк і конче потребує потуги* (М. Дочинець).

6. *діал.* Біда, нещастя. *Ой сподівайся, коню вороненький, На себе й потуги!* (з думи).

(1) На поту́гу — на підмогу. *Сагайдачний звернувся до Мазепи, щоб той прислав на потугу бодай 1000 козаків, але гетьман хоч і обіцяв, та нічим не допоміг, і новий похід Сагайдачного не відбувся* (А. Кащенко); *Чотири тисячі охочої донської "голитьби" — одчайдушних козаків — на потугу Хмельницькому вів завзятий молодий отаман Степан Разя* (Я. Качура).

ПОТУГІ́ШАТИ, ає. Док. до **тугі́шати.** *Раптом вловлюєш запах зерна, вогкувато-теплого, підсмажуваного шпарким повітрям — не сьогодні, то завтра воно потугішає, посухішає, обважніє у змертвілому колоску* (Є. Гуцало); *Чайка з голосним скиглінням, збиваючи пух рогози на качалках, кинулась на дрібну, виплеснуту хвилею, срібнобоку плотвичку, вода потугішала...* (Є. Пашковський).

ПОТУГУВА́ТИ, гу́ю, гу́єш, *недок., розм.* Мучитися від потуг (під час пологів). *Роди були тяжко трудні: потугувала ними Мотря два дні і дві ночі, не своїм голосом викрикуючи...* (Панас Мирний).

ПОТУЖА́ВІТИ, іє. Док. до **тужа́віти.** *Вночі здається, що й зорі в глибокому небі потужавіли від молодого, шпаркого холоду — проміння їхнє, чи то зеленкувате, чи то голубувате, понастовбурчувалось, мов костриця* (Є. Гуцало); *Вона схудла, позбулася пухкенької сідниці, шия її стала жилава, очі побільшали, стегна потужавіли, литки лишилися м'ясисті, але не пухкі* (Валерій Шевчук).

ПОТУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док.* Тужити якийсь час. *Пішов москаль в Туреччину; Катрусю накрили. Незчулася, та й байдуже, Що коса покрита: За милого, як співати, Любо й потужити* (Т. Шевченко); *Коли вмерла мати, старий Воробей потужив, поплакав, та не минуло і року, як привів до хати лиху мачуху* (В. Земляк); *Дяк тепло згадав Явдоху, навіть потужив за нею, пошкодувавши, що не дотумкав прокинутися раніше* (Валерій Шевчук); *Жінка дивилася й боялась роздивитися, .. море її прибивало до берега, певно, і тіло Мусія Половця. Буде над чим поплакати й потужити, і поховати на рибальському цвинтарі* (Ю. Яновський).

ПОТУ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* Тужитися якийсь час. *Надметься, потужиться, почне горлати, по-смішному лопотати (індик)* (загадка); *Для видалення відшарованої плаценти породіллі пропонують потужитися* (з навч. літ.).

ПОТУ́ЖНИЙ, а, е. 1. Який має велику фізичну силу; дужий, міцний. *Він* [Андрусь] *склонив свої потужні плечі і опустив голову: Бенедьові слова заставили і його задуматися* (І. Франко); *Чорніли журавлі в лускатих хмаринках .. Здавалося, ніби чути, як свистить вітер у потужних крилах* (З. Тулуб); *З такого потужного тіла мав би видобуватися й відповідний голос, і справді, басюра в голови комісії виявився знаменитим, а слова — просто вбивчими* (П. Загребельний); // Великої сили (перев. про явища природи). *Потужний потік космічного проміння, до якого ми потрапили незабаром після вильоту з Землі, має свої межі* (В. Владко); *Все ніч і ніч. Та бува з крижаного океану налетять потужні вітри .. І вихрить, і кружить, мов навіжена, біла заметіль* (А. Шиян); *По трьох тижнях праці копачі справді натрапили на потужне джерело прісної, смачної води* (М. Дашкієв); *Дніпро шумить. Земля як нічия. Гребеш, гребеш, а мов стоїш на місці, — така стрімка й потужна течія* (Л. Костенко);

// Дуже голосний (про звуки). *Крик Прометея лунає безліч віків скрізь по світі, він заглушає собою потужні громи олімпійські* (Леся Українка); *Потужне хропіння, що лунало мало не на всю галявину, свідчило про безтурботний сон чолов'яги* (В. Малик); *Ось човен, ось давно згасле вогнище, ось намет, з якого линув потужний храп підпилого напередодні діда Шалиги* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Який має владу над ким-, чим-небудь, справляє великий вплив на когось, щось. *Колись Боян, співець потужний, Дзвонив у струни золоті .. І рокотом про старину Звав Русь хоробру на война* [війну] (П. Куліш); *Він* [Юра] *був могутній, потужний, все знав* (М. Коцюбинський); // *у знач. ім.* **потужний,** ного, *ч., поет.* Особа, що має владу над ким-, чим-небудь, справляє великий вплив на когось, щось. *Сам же владика сидить на осяянім Фебовім ґанку І від підвладних народів приймає дари; .. довгою в'ються стяго́ю Перед потужним язики земні в розмаїтих убраннях* (М. Зеров).

3. *перен.* Який має велику силу впливу; здатний хвилювати кого-, що-небудь, сильно діяти на когось, щось. *Сонату заграйте мені, потужну, пориваючу сонату Бетховена, щоб я в ній пірнув, і себе, і всіх забув...* (О. Кобилянська); *Для нас важливі лиш ті часи, коли ми творили потужну європейську цивілізацію, туди належить нам дивитися, там шукати відповіді на всі пекучі сьогоденні питання* (Н. Околітенко); *Цей речитатив точно мав якесь енергетично потужне наповнення* (Дара Корній).

4. Який має велику потужність (у 2 знач.) (про механізми, машини і т. ін.). *Це була таки правда: потужний електрострум вартував при виході з проклятого палацу!* (Ю. Смолич); *За дужим ревінням потужних моторів, за металевим брязкотом гусениць важко щось дочути* (Є. Доломан); *Зелені капронові сітки чудернацькими осьминогами звисали попід потужними стрілами над промисловими палубами* (А. Санченко).

5. Добре оснащений, з великими технічними і матеріальними можливостями. *Нові фабрики, заводи, шахти одна за одною ставали до ладу, перетворюючи Україну на потужну індустріально-промислову країну* (М. Бажан); *У повітовому містечку Смілі ритм життя задавав потужний цукровий завод графа Бобринського* (Ю. Хорунжий).

6. *розм.* Товстий, великий. *Коли за дверима почулось хляпання капців, .. Гашиця з матір'ю були певні, що зараз побачать гладку постать у ватованій катанці, чорній хустці на голові й під бородою, а межи тими двома хустками потужний ніс* (М. Коцюбинський); *Ми вибрали собі затишний куточок під старим високим дубом, що нахиляв потужне вузлувате гілля просто в пахучий ярок* (Л. Первомайський).

7. *спец.* Товстий, широкий (про пласти, родовища і т. ін.). *Повертається* [Брага] *до свого агрегату. З скреготом та гаркотом врізається він ним у злеглий ґрунт, .. доструґуючись до тих кіммерійських глин, що залягають під травами цього степу потужним горизонтом* (О. Гончар); *В Україні найбільш потужні родовища кам'яного вугілля знаходяться в Донецькому та Львівсько-Волинському кам'яновугільних басейнах* (з наук.-попул. літ.).

ПОТУ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **потужний.** *Пив апельсиновий фреш і дивився на самотню товсту плавчиню, що розсікала водну поверхню з потужністю підводного човна* (Люко Дашвар); *Більшу частину плато займає однойменний геотермальний басейн з сотнями гейзерів різної величини та потужності* (М. Кідрук); *Не раз пробував налагодити зв'язок, але мене, мабуть, не чули, — надто малу потужність мали мої передавачі* (М. Дашкієв); *Упевнені, повні сили, Потужності і краси, Обабіч Дніпро обступили Квартали, цехи, корпуси* (П. Дорошко); *Глибинність джерел підтверджена також зв'язком магнітних аномалій з потужністю земної кори* (з наук. літ.); * Образно. *Відвідувач з кишені виймав і їв те, що брав у дорогу, а з-за прилавка пильно стежив за ним хазяїн пивної, безпомилково визначаючи по тій закусці грошову потужність і громадську значимість гостя* (А. Шиян).

2. Величина, яка показує кількість роботи, виконуваної за одиницю часу. *Розрахунок показав, що, незважаючи на невелику потужність, електростанція цілком задовольняла потреби села* (М. Руденко); *Машина у нього була потужна: на три тонни припадала одна кінська сила, а це означає, що потужність "Чортової посудини" наближалася до потужності буксирного судна* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. *тільки мн.* Виробничі об'єкти (заводи, машини, устаткування). *Цілу низку моделей побудовано на обґрунтуванні рівняння попиту і пропонування та на динамічному їх збалансуванні, де останнє визначається динамікою капітальних вкладень, які утворюють нові потужності та нові доходи* (з навч. літ.).

(1) На по́вну поту́жність — з повним можливим навантаженням. *Обидві молотарки працюють на повну потужність* (В. Кучер); *Дорога була вузенька, звивалася лісом, проте Сергій старався показати клас, і мотор стукотів на повну потужність* (В. Шкляр); *Рівно світилися білі й зелені панелі світильників, вентиляція працювала на повну потужність* (В. Єшкілєв); *Щоразу під час прибирання я врубав на повну потужність магнітофон, після чого мені лишалось просто провітрити кімнати* (М. Кідрук).

△ **Бала́нс виробни́чих поту́жностей** *див.* **бала́нс**[1]; **(2) Виробни́ча поту́жність,** *екон.* — максимально можливий випуск продукції або обсягу виробітку і перероблення сировини за одиницю часу при повному використанні виробничого потенціалу. *На підприємствах окремих галузей (наприклад цукрової та молочної промисловості) виробнича потужність характеризується кількістю сировини, що переробляється за добу* (з наук.-попул. літ.); *Ми не маємо навіть приблизних даних про те, яка виробнича потужність їхньої промисловості; а найменше відомо нам, як стоїть справа з озброєнням саламандр* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); **(3) Цилі́ндрова поту́жність,** *техн.* — потужність, що припадає на один робочий циліндр двигуна внутрішнього згоряння. *Вироблено вимоги до метрологічних характеристик апаратури для оцінки розподілу циліндрових потужностей* (з наук. літ.).

ПОТУ́ЖНІТИ, ію, ієш, *недок.* Ставати потужним, потужнішим. *Небо переморгувалось. Проблиски світла, спочатку такі бліді й тихі, чимдалі розросталися, потужніли* (М. Коцюбинський); *Національно-опозиційний у йому* [ньому] *дух не зменшується, а з роками росте й потужніє* [про Панаса Мирного] (С. Єфремов); *Як виростаєш ти, як потужнієш ти! Щільно з твоїм плечем сотні мільйонів пліч* (М. Бажан).

ПОТУ́ЖНО. Присл. до **потужний** 1, 2. *Холодний вітер дме в степу потужно, Гне очерет додолу, шелестить, Мов звір в байраці виє осоружно* (М. Вороний); *Потужно й велично, заглушаючи голоси й шум метушні на пероні, загудів ранковий гудок на роботу* (А. Головко); *Рибина й далі тягла так потужно, що вудлище майже на чверть зайшло у воду* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *В душі раба .. Вродилась мрія і запанувала Над ним, своїм творцем, потужно й міцно* (Леся Українка); *З цієї сумної казкової пригоди Павликова думка починає потужно працювати* (С. Черкасенко).

ПОТУ́ЛЬНИЙ, а, е, *діал.* Покірний, поступливий. *Благої душі він* [Євмен] *був; вдача у його* [нього] *потульна була* (О. Кониський); *Присягався* [Івась] *в дусі, що буде такий добрий, тихий, потульний та послушний кождому, як ягнятко* (І. Франко); *За веселу й потульну вдачу йому прощали навіть те, що завів він у загоні .. військові традиції* (Ю. Смолич); — *Беріть болоночок, молоді люди, — звернулася до нас жінка. — Чистокровні болоночки, ласкові* [ласкаві] *і потульні. По одній гривні* (С. Андрухович).

ПОТУ́ЛЬНІСТЬ, ності і ности, *ж., діал.* Властивість за знач. **поту́льний.** *Милину доброту й наївність вони не раз приймали за глупство, а потульність за боягузтво* (Ю. Мушкетик); *Правдою Бога він* [Т. Шевченко] *користувався не раз, викриваючи фальшиву науку церковників, які проповідували рабську покору і потульність надламаного духу* (Д. Павличко).

ПОТУМА́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **потума́нити.** *Перевізникові зовсім не хотілося сідати в човен та їхати на перевіз, і він до болю в очах вдивившь у потуманений простір* (Валерій Шевчук); *Розштовхуючи собі дорогу, червона, гаряча, з потуманеними очима, вона* [Тетяна] *опалювала диханням людей і прямувала до дверей, як буря...* (С. Васильченко).

ПОТУМА́НИТИ, ню, ниш, *заст.* **ПОТУМАНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що, розм.* 1. Туманити якийсь час. *Пусти, мати, погуляти, Я не забарюся: Тільки хлопців потуманю, Да й назад вернуся* (П. Чубинський).

2. *перен.* Затьмарити розум, свідомість кому-небудь; запаморочити. *Певність того, що радянських військ нізвідки чекати, потуманила голови гітлерівцям* (Ю. Бедзик); *Змирися, хлопче, був голос йому, — і рідна душа, втомлена безпорадністю втішити його, холодом відльоту торкнула лице, потуманила очі, подаленіла до горніх веж* (Є. Пашковський).

ПОТУМАНИ́ТИ *див.* **потума́нити.**

ПОТУМА́НИТИСЯ, а́ниться, *розм.* Док. до **тума́нитися.** *Очі її враз потуманилися сльозою; швидко вхопила вона хустинку, шиту шовком, затулила нею своє лице, і за мить хустинка стала вогка* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОТУМАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **потуманіти.** *В потуманілій від куряви хаті лякливо мигтів каганець* (К. Гордієнко); *Вже потуманіле листя верб налипає на голі спини, холоду не чути в воді, але на вітрі тіло засинюють сироти* (Є. Пашковський); *І устає вид сонця потьмянілий, І вранці за серпанками хмарок Дивитись легше диск потуманілий* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

2. *у знач. прикм.* Затьмарений сльозами (про погляд, очі). *Крізь потуманілі очі хлопчика проглядалися іскринки сміху* (із журн.).

ПОТУМАНІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* 1. Док. до **тумані́ти** 1. *Потуманіло скло. Жаріє схід* (В. Мисик); *Сонце лило море негарячого світла, а може, те світло точилося од листя, яке спалювалося. Я знав: триватиме це недовго. Ще кілька днів — і все потуманіє, втихомириться й упокориться* (Валерій Шевчук).

2. Затьмаритися (про погляд, очі і т. ін.). *Вперше за вісімдесят літ життя спина йому похилилася і чоло гірко потуманіло* (Ю. Смолич); *Обличчя його засяяло. Від зворушення потуманіли його синенькі очі* (Олекса Ізарський); // *безос. Він почутив, що в голові у його* [нього] *зашуміло, в вухах загуло, в очах потуманіло* (І. Нечуй-Левицький); *Петро мовчки кивнув головою, бо, здавалося, кліщами стисло йому горло, а перед очима потуманіло-поплывло...* (С. Тельнюк).

3. *перев. зі сл.* г о л о в а, р о з у м, *перен.* Утратити ясність думки; потьмаритися. *Байдужість, з якою сприйняв хіхоньки людей, була симптомом, що реакція на світ потуманіла й притлумилась* (Є. Пашковський); // *безос. Оверкові потуманіло в голові* (К. Гордієнко); *В голові потуманіло мені від болю в нозі... упав. Був ранок* (І. Пільгук); *Потуманіло в голові; притьма подався додому* (О. Ульяненко).

4. *перен.* Утратити здатність ясно мислити; очманіти (про всіх або багатьох). *Пізнавши Бога, не прославляли Його, як Бога, і не дякували, але знікчемніли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце. Називаючи себе мудрими, вони потуманіли, і славу нетлінного Бога змінили на подобу образу тлінної людини, і птахів, і чотириногих, і гадів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Щось уступило в людей цеї ночі .. Все забули люди, потуманіли...* (Г. Хоткевич).

5. *перен.* Стати сумним, зажуреним. *Прийду, сяду, балакаємо, жартуємо... Жінка постоїть при вікні, потуманіє та й іде спати, а мені й байдуже* (І. Франко); — *Скільки у вас часу для розмови? .. — О! — обличчя Мішеля на мить потуманіло, — тільки п'ять-десять хвилин! — Але посмішка зразу ж знову заквітувала на його обличчі* (Ю. Смолич).

ПОТУ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Тупати якийсь час; тупнути кілька разів. *Зайшов* [Потап] *у хату, потупав мовчки і вийшов* (М. Коцюбинський); *Вдвох співали* [закохані] *колискову Для синка, що буде в них: Як йому знайти одежку, .. Вдвох йому вказати стежку, Щоб потупав, походив* (А. Малишко); *Зарум'янена, зупинилася Ольга на веранді, потупала солдатськими своїми чобітками* (П. Дорошко); *Яковенко зніяковіло потупав чобітьми, сховав далі за спину автомат* (П. Загребельний).

2. *розм.* Піти, попрямувати кудись. *На вулиці .. замигтіли плахти, намітки, потупали діти* (Марко Вовчок); *Енергійно потупала* [Варвара Павлівна] *на кухню* (В. Собко); *Андрон Касянович важко потупав коридором, несучи додому невтішні думи* (В. Близнець); *Ми обидва уявили собі суворі погляди батьків і швиденько потупали від озера* (М. Слабошпицький); *Вона* [Пеппі] *рушила снігом, що сягав їй до живота. Кінь потупав за нею* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // Ходячи, залишити сліди на чому-небудь. *А хто винесе на перехрестя меду, дак і мед поїдений і ступенці на пісочку знати: русалочки потупали* (Ганна Барвінок).

ПОТУ́ПИТИ *див.* **поту́плювати.**

ПОТУПИ́ТИ, уплю́, у́пиш; *мн.* поту́плять; *док., що.* Затупити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Обидва ножі потупили, — тепер чим хоч, тим і криши* (Сл. Б. Грінченка); — *Ну, ми завдали їм великої мороки! — сказав Ліщина. — Нехай вороги потуплять свої кігті! Що ти скажеш на це, Ожино?* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПОТУ́ПИТИСЯ *див.* **поту́плюватися.**

ПОТУПИ́ТИСЯ, у́питься; *мн.* поту́пляться; *док.* Затупитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Федір обдивлявся серпи, чи не пощербилися, не потупилися* (Панас Мирний); — *Коли всі були поранені й мечі потупились, .. він* [Святослав] *сказав: "Воїни, не посоромимо землі Руської, поляжемо тут кістьми"* (О. Довженко); — *Потупилися наші топірці, не годні й горобців полохати* (І. Пільгук); — *Ще ж не потупилися наші шаблі! — І пороху не забракло. Зуміємо себе оборонити!* (Ю. Мушкетик).

ПОТУ́ПЛЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **поту́пити.** *Стоять, було, грізні колись запорожці, Тепер і немічні, й старі, Огнисті їх очі потуплені в землю* (Я. Щоголів); *На другий день, коли Катря проходила повз дядька Софрона й Василя, очі їй були потуплені вниз, і вона не посміхалась* (В. Винниченко); *Фрося дивилась потупленим застиглим поглядом* (О. Гуреїв); *Я мовчки пройшов ще кілька кроків поруч з Бідді, дивлячись на її потуплений вид* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *у знач. прикм.* Який поту́пився (у 1 знач.). *Дрібненький, скромненько-сіренький, сором'язливо потуплений, Сирота навіть не пробував залізати в трибуну, став поряд* (П. Загребельний); *Знявши з ріденької чуприни стару солом'яну крисаню, кілька хвилин стояв, потуплений та змізернілий* (І. Нижник).

ПОТУ́ПЛЕНИЙ[2], а, е. 1. Дієпр. пас. до **потупи́ти.** *Потуплене столяром долото довго не відновлювалося* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який потупи́вся. *Коли ратник клепле потуплений меч, він мислить не про ласку ворога, а про війну* (І. Білик).

ПОТУ́ПЛЕНО. Присл. до **поту́плений**[1] 2. *Полонені потуплено наобирали собі по кілька картоплин, густо присолили, зачерпнули кип'ятку* (Р. Андріяшик); *Люди в залі сиділи так само потуплено, ніхто не рвався захищати професора Черкаса* (П. Загребельний); *Сігурд потуплено мовчав, лише по сих словах безпорадно розвів руками, мовби уникаючи брати чийсь бік* (І. Білик).

ПОТУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОТУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОТУ́ПИТИ,** плю, пиш; *мн.* поту́плять; *док., що.* Опускати донизу (голову), спрямовувати вниз (очі, погляд і т. ін.). *Коли мене по тому зустрічав Претич, в очах його було щось таке, що змушувало мене потупляти голову* (І. Білик).

◊ **Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти** *і т. ін.)* **/ опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти** *і т. ін.)* **о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* **[в зе́млю (додо́лу)]** *див.* **опуска́ти.**

ПОТУ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПОТУПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОТУ́ПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* поту́пляться; *док.* 1. Опускати донизу голову, дивитися вниз. *У Панаса були колючі чорні очі, і коли він ними дивився на пана Адамка, той потуплювався, бо не міг знести погляду* (С. Тельнюк); *Кожен відчувався ніяково, проходячи повз той відвертий, насмішкуватий погляд, кожен з нас потуплювався* (Валерій Шевчук); *Дід не договорив, тільки вусом моргнув і так глянув на Одарку, що вона потупилася і почервоніла, як калина* (О. Стороженко); *До Івася підбігла Катря, потупилася, подала вузлика* (В. Малик); *Мудрець опустив очі, похнюпився, потупився* (Р. Андріяшик); *Дівчина збентежено потупилась і густо почервоніла* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Опускатися донизу, бути спрямованим униз (про очі, погляд і т. ін.). *Потуптесь, очі, тиходумно в землю* (П. Куліш); *Сині очі на мент потупились, ховаючи щось у собі, і знову війнули на жовті, округло-навислі вуса* (В. Винниченко); *Очі дівчини сором'язливо потупилися донизу* (О. Ульяненко).

ПОТУПЛЯ́ТИ *див.* **поту́плювати.**

ПОТУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **поту́плюватися.**

ПОТУПОТА́ТИ *див.* **потупоті́ти.**

ПОТУПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПОТУПОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *док., розм.* 1. Тупотіти, тупотати якийсь час. *Закаблуки його чобіт тупотіли якось недоладно та самотно в насталій тиші. Потупотять, потупотять і затихнуть, потім знову раз-два й затихнуть* (В. Винниченко); *Зайшовши з мого боку, старший якийсь час потупотів ногами* (Ю. Горліс-Горський); *Кроки потупотіли далі, а він усе ще сидів закам'янілий* (Ю. Мушкетик); // *безос. Від греблі шляхом потупотіло. Не через міст, а назад. А хто — не видно, поночі* (Григір Тютюнник).

2. Піти, побігти тупочучи. *З жадібними очима ближче до веранди швидко потупотів дідовий* [дідів] *рід* (С. Васильченко); — *Держи! Лови його! Лови! — загукали надворі й потупотіли на город* (Г. Епік); *Женя, трохи спантеличена сьогоднішніми розмовами, потупотіла додому* (В. Близнець); *Янка вже не слухала — потупотіла підкованими чобітками на ґанок* (В. Малик); *Дорослі мовчали. Хтось кудись потупотів, тому що, на відміну від інших, не був шокований, а намагався стримати сміх* (Л. Денисенко).

ПОТУПЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, **ПОТУ́ПЦЯТИ,** яю, яєш, *док., розм.* 1. Тупцювати, тупцяти (у 1 знач.) якийсь час. *Волька, звично потупцявши, вимірював палицею грубизну сусідньої крижини й переступав далі* (О. Ільченко); *Юрій, щось невдоволено бурмочучи, потупцяв на ґанку і пішов од дверей* (М. Стельмах); *Потупцювали* [в'язні] *трохи на місці, повсідалися. Однаково йти нема куди, а на ногах довго не встоїш* (Ю. Збанацький); *Дядько Петро потупцював посеред хати, мов гусак, подивився на мене, на матір і нарешті рушив до дверей* (І. Кирій); *Вона ще мить потупцювала на порозі, поглянула проти світла на склянку з малиновим варенням — я мимоволі ковтнула слину — і тільки тоді вийшла геть* (Н. Бічуя).

2. Піти, попрямувати куди-небудь повільно, дрібними кроками. *Лакеї .. потупцювали долі гостинцем* (І. Франко); — *Обережно зрізав дід одну гілочку, ранку землицею змазав і потупцював додому* (Ю. Мартич); *Граф закивав головою і потупцяв із своєю свічкою вниз, щось мимрячи про себе* (О. Гончар); *Він потупцював до світла, щоб роздивитися, з чого починає біографію курця його коханий онук* (В. Близнець); *Зовсім нічого не розуміючи, Максим покірно потупцяв за Оксаною* (А. Кокотюха).

ПОТУПЦЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, **ПОТУ́ПЦЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док., розм.* Тупцюватися, тупцятися якийсь час. *На його жарти ніхто не звертав уваги, і Микита, потупцювавшись ще трохи, раптом задьористо потер руки і взявся старанно вишкрібати підлогу* (Ю. Збанацький); *Коня навіть прив'язувати не став. Нехай сам потупцюється, а вже тоді, через якийсь час, Павло винесе йому води* (М. Циба); *Бобешко потупцявся на подвір'ї, потім підійшов до зачинених дверей хати* (В. Нестайко); *Богдан потупцявся в сінях, вийшов на ґанок* (І. Білик); *Потупцювавшись на місці, я подався до будинку Джулая* (О. Ульяненко).

ПОТУ́ПЦЯТИ *див.* **потупцюва́ти.**

ПОТУ́ПЦЯТИСЯ *див.* **потупцюва́тися.**

ПО́ТУР, у, *ч., перев. зі сл.* д а в а т и, *заст.* Дія за знач. **потура́ти** 1. *Тепер хоч і в чужій хаті живу, а потуру дітям не даю, навчаю...* (Ганна Барвінок); — *Що це таке справді?! Ледащу такий потур давати! Це треба розуму рішитися* (Б. Грінченко); — *Ой Божечку ж... А ти ж як? — Я потуру матері не дам! Маруся не відчула в його словах упевненості* (В. Чемерис).

ПОТУРА́ЛЬНИК, а, *ч., розм.* Той, хто потурає (у 1 знач.) кому-, чому-небудь. — *Через таких потуральників, як ви, і молодь у нас розбещена, — з жовчю напереваги ринув захисник цнотливості на сивочолого* (В. Симоненко); *Якщо немає взаємного усвідомлення спільності злочину з боку потуральника і розкрадача, то їх не можна визнати співучасниками* (з навч. літ.).

ПОТУРА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **потура́льник.** — *Цить, потуральнице! — кричав дід, блискаючи очима* (А. Хуторян, пер. з тв. М. Горького).

ПОТУРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потура́ти** 1, 4. *Насамперед написав* [Годієра] *донос про свою хазяйку панію Суботову, у якої відкрив любов до селян, потурання їх забаганкам* (І. Франко); — *Коли вже нарешті зрозумієш — ти майже доросла панна. Це все твої недівчачі забавки і татове потурання* (Дара Корній); *Моє заступництво — це не ласка, не потурання, а лише подвоєна пильність і суворість щодо гріхів* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Пісня про сироту, що поневіряється в людях, зразу сп'янила Тараса. Сам сирота, що зазнав уже людського глуму й потурання, він так і прикипів до місця, дослухаючись до кожного слова цієї пісні* (С. Васильченко).

ПОТУРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кому, чому і без дод.* Не перешкоджати кому-небудь робити щось недозволене, варте осуду; виконувати чиїсь бажання, примхи; не протидіяти чому-небудь. *Потурай малому, то як виросте — буде тебе на старості бити* (прислів'я); *Напосілись і на старого його батька за те, що він нібито розпустив сина, потурав йому* (І. Нечуй-Левицький); *Гей, брати! Над рідним краєм Густо звисла пітьма ночі; А ми мовчки потураєм, — Сон важкий склепив нам очі* (П. Грабовський); *У цьому ж дусі виховував* [Яцик] *і дітей. Не наряджав їх, як ялинки на Різдво, не потурав забаганкам, не закидав з ніг до голови непотрібними речами* (М. Слабошпицький); * Образно. *— А хіба доброта — це погано? — Гарно, але не завжди. Інколи доброта потурає злочинству...* (О. Бердник).

2. *кому, чому, на кого — що і без дод., перев. із запереч. част.* н е, *розм.* Не звертати уваги, не зважати. *Ой, не за великі гроші вбито* [козака], *— За жупан голубенький, Не потурав вражий син турчин, Що він козак молоденький* (з думи); *На те вона й була дітвора, щоб не потурати ні на що, через те її й зупиняли старші* (Панас Мирний); *— По-моєму так: яке лихо не спіткнеться — не потурай йому, топчи ногами, смійся, словом не дай знати про нього* (М. Стельмах); *— Ми на війні, товаришу Хаєцький, — вже м'якше заговорив Антонович, — і ви не потурайте, хто та як про вас скаже чи подумає. Не потурайте ні на що* (О. Гончар).

3. *перев. із запереч. част.* н е, *діал.* Не вірити, не розраховувати на когось, щось. *— Дядьки поможуть. — Не потурай на те, Василю; поможуть, та не тобі, а собі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Удвох, кажуть, і плакати Мов легше неначе; Не потурай: легше плакать, Як ніхто не бачить* (Т. Шевченко); *Не потураємо власним очам та ушам, .. доторкаємо його* [пень] *руками .. і не хочемо вірити* (Б.-І. Антонич).

4. *розм., рідко.* Знущатися над ким-небудь. *— Ні об чім тебе не прошу, тільки будь до мене добрий, не потурай, коли часом буду смутна* (Г. Квітка-Основ'яненко).

(1) Потура́ти при́мхам *чиїм* — сприяти задоволенню або задовольняти чиїсь свавільні бажання. *Боялися, щоб ясна паня не сердилася на челядь, що потурає примхам химерної панночки* (Б. Лепкий); *Заповзята мати до певного часу потурала примхам дочки, яка не хотіла покидати Київ та тітку Настю* (Л. Дмитерко); *Батько не хотів потурати примхам хлопця, і між ними почалася боротьба* (В. Петльований).

◊ **(2) Потура́ти се́рцю (се́рцеві)** — діяти за власним бажанням, довірятися тільки своїм почуттям. *Святе Писаніє читай, Читай, читай та слухай дзвона, А серцеві не потурай* (Т. Шевченко); *Хай і моєму серцю тяжко Сказать тобі: навік прощай! Нехай і так, нехай і важко, А серцеві не потурай!* (Олена Пчілка); *— Не потурай серцю, сестро. Дивись, як тепер гарно на світі. Дерева з дня на день зеленішають, земля руниться* (Б. Лепкий).

ПОТУРА́Ч, а́, *ч., розм.* Те саме, що **потура́льник.** *Я бачу: ти до краю достраждався, Народе мій! О, чи на те ж хіба З нещасним прошлим* [минулим] *ти єдино здався, Щоб буть рабом, потурачем раба?* (П. Грабовський); *"Та тепер вони все забули, тепер вони обзивають мене потурачем козацької вольниці", — думав Оссолінський* (Н. Рибак); *Потурач може знати або не знати про готування до злочину або замах на злочин, який він повинен попередити або якому перешкодити* (з навч. літ.).

ПОТУРА́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **потура́ч.** *Потурачка дитячих примх.*

ПОТУРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потурбува́ти.** *Тарас схрапнув, наче потурбований у сні* (В. Винниченко); *Ціла грядка білих оглоданих* [обгризених] *капустяних головок нагадує зграю потурбованих гусей* (У. Самчук); *Увесь хором аж бринів од люду, мов потурбована бджолина борть* (І. Білик); // **потурбо́вано,** *безос. пред. — Прийшло до бійки, кількох жандармів потурбовано* (І. Франко).

ПОТУРБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Док. до **турбува́ти** 1; занепокоїти, стривожити. *— Доню! запричастимо тебе!.. — Я сього хотіла прохати... та боялась вас потурбувати... — ледве промовила сеє Маруся* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Найперше потурбувала його сільська громада, бо порішила в центрі Пакуля, де Гнаткове обійстя, колгоспний Будинок культури мурувати* (В. Дрозд); * Образно. *Макарову тільки потурбували деякі вразливі місця та всипали п'ятдесят різок* (У. Самчук).

2. Порушити чий-небудь відпочинок, відірвати від якихось занять. *Знов на порозі рожевенька дівчинка. — Я вас не потурбую? — питає. — Ні, — кажу* (Марко Вовчок); *Ліньки, спроквола, ніби бурчачи, що я потурбував його спокій, дебелий крижень важко залопотів широкими крилами* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ми живемо при батькові, а він у нас дуже сердитий. Спати лягає рано, а коли вляжеться, не потурбуй* (Ю. Збанацький); *Коли в кімнаті спалахнуло світло, це лише потурбувало міцний Стенів сон* (О. Авраменко).

3. Турбувати якийсь час. *— Прощай, серце Павлусю! вибачай, що я оце тебе трохи потурбувала* (І. Нечуй-Левицький).

ПОТУРБУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Док. до **турбува́тися;** занепокоїтися, стривожитися. *Вийшов* [Кармель] *з хати, каже: "Душно мені щось, піду трохи". Мати стара потурбувалася, чи не хворість яка викидається* (Марко Вовчок); *— Завтра виїду до міста! Треба потурбуватись, походити.., бо під лежачий камінь і вода не біжить...* (Остап Вишня).

2. Виявити увагу до чиїх-небудь потреб, піклування про когось, щось; постаратися зробити послугу комусь. *— Коли б земля розступилася — так би крізь землю й пішла. — Бог з вами, тітко! — умовляє Одарка. — У вас он дочка .. Хто об її* [про неї] *потурбується без вас?* (Панас Мирний); *Один ваш добрий друг учора привіз вас сюди й прохав мене потурбуватись за вас* (М. Йогансен); *В селі вони* [артисти] *розійшлися по хатах. Саксаганський перш за все потурбувався, щоб артистки потрапили в можливо кращі умови* (Ю. Мартич); *Він уже потурбувався передрукувати для себе всю мою продукцію* (І. Жиленко); // *перев. з інфін., у формі наказ. сп.* Уживається для вираження ввічливого прохання, спонукання зробити що-небудь. *Потурбуйтеся про те, щоб у рукописі було правильно акцентовано найголовніше, бо сам я в цьому ще не маю достатнього досвіду* (І. Франко); [Ч е р г о в а г о т е л ю:] *Громадянине, ця кімната зайнята. Потурбуйтесь звільнити приміщення* (І. Кочерга); *— Ти не про те думаєш, Овсійовичу! Потурбуйся, щоб комбайн не стояв ні хвилини* (М. Циба); *— Сядь, Зарайська, — безбарвним голосом проказала вчителька. — Потурбуйся краще про себе, в тебе могла бути п'ятірка* (Г. Усач).

3. Турбуватися якийсь час. *— Я прошу вас сьогодні трохи потурбуватись й подержать над моєю головою вінець доти, доки в вас руки заболять і помліють, — сказала Мелася* (І. Нечуй-Левицький).

ПОТУ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поту́рити.** *Всі троє отримали, щоправда, незначні грошові перекази, які тішили серце .. радше нагадуванням, що про них, .. потурених за колючий дріт, .. ще хтось думає* (Е. Андієвська); // **поту́рено,** *безос. пред. За безвідповідальність і недисциплінованість хлопця потурено з секції боксу* (з газ.).

ПО-ТУРЕ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-туре́цькому.** *Всі вряд посідали на полу, по-турецьки підібрали під себе ноги* (С. Васильченко); *В якогось хуторянина... він обміняв гетьманський кожушок, сині шаровари, смушеву з золотою китицею шапку, чоботи з по-турецьки загнутими носками і по-турецьки криву шаблю на свитку* (М. Стельмах); *Склавши по-турецьки ноги, Тимур вмостився на килимі біля дивана* (М. Кідрук); *Саме через ту землю, де народився, не може він дорівнятися новим співвітчизникам, хоч знає Коран не гірше за них і знаменито розмовляє по-турецьки* (Р. Іваничук).

ПО-ТУРЕ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у турків, за звичаєм турків. *Стояли* [на столі] *тільки пляшки .. коньяку "три зірочки", накраяний лимон та чашечки з кавою по-турецькому* (Ю. Смолич); *Сидів* [Євген] *на ліжку, підібгавши по-турецькому ноги, краяв ножицями на рівні квадратики чисті аркуші паперу* (Ю. Мушкетик); — *Зачекай! — Вона різко випросталася й сіла навпроти по-турецькому* (І. Роздобудько).

2. Турецькою мовою. — *Він написав щось на папірці по-турецькому чи по-грецькому* (І. Нечуй-Левицький); *Неподалік Січі, на північ, було велике запорозьке село, що по-турецькому звалося Райєю* (А. Кащенко); *Раптом по-турецькому загойкали збройні вершники* (Іван Ле); *На двох невеличких клаптиках паперу густо, дрібними, як мак, літерами було написано по-турецькому* (В. Малик).

ПОТУРЕ́ЧЕНИЙ, ПОТУ́РЧЕНИЙ, а, е, *заст.* 1. Дієпр. пас. до **потуре́чити, поту́рчити.** *Нудьга за рідним краєм і сумління через свою, хоч і примусову, зраду батьківщині й вірі часто доводили потурчених молодиць до самогубства* (А. Кащенко); *До гурту невільників, що складався чи не з самих жінок — молодих і вже в літах, серед яких було багато потурчених, — освітлений заревом пожеж у супроводі охорони й розсильних козаків підійшов Сагайдачний* (В. Чемерис); // **потуре́чено, поту́рчено,** *безос. пред. Чимало чехів колись було онімечено, поляків зросійщено, греків потурчено, але після здобуття незалежності всі ці та інші народи відродили свої мови* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який потуречився, потурчився. *Пісня про сербина — один з незлічимих варіантів загальнознаної пісні про те, як брат потурчений купив на базарі бранку, що була йому сестрою* (І. Франко); *Потурчений грек Захар-Селім легко звик до того, що він турок, немилосердно знущався з невільників у башті, особливо з слов'ян, православну віру яких він зрадив* (Іван Ле); *Вперше при Османах великим візиром ставав не вроджений турок, а чужинець, потурчений гяур та ще й раб на додачу* (П. Загребельний); *Там дорогу їм заступив потуречений грек з оголеною шаблею* (Ю. Винничук).

ПОТУРЕ́ЧЕННЯ, ПОТУ́РЧЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **потуре́чити, поту́рчити.** *Була, напевне, там* [в Сейменах] *і своя церква, яка вберегла запорожців од потурчення* (А. Кащенко); — *Віра православна далі не може терпіти, щоб її на католицтво обертали. Люди захищатимуться і від того католичення, як і від потуречення* (Іван Ле).

ПОТУРЕ́ЧИТИ *див.* **потуре́чувати.**

ПОТУРЕ́ЧИТИСЯ *див.* **потуре́чуватися.**

ПОТУРЕ́ЧУВАТИ, ПОТУ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОТУРЕ́ЧИТИ, ПОТУ́РЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, заст.* Обертати в турецьку (мусульманську) віру, примусово насаджувати турецьку культуру, звичаї. *Кілька століть тому турки, прийшовши на землю Боснії, насильно потуречували її населення* (із журн.); — *Опам'ятайся! Гайдуки — такі ж вояки, як і ти, але вони борються за волю свого народу, а ти пригнічуєш його! Це не твоя вина, звичайно! Тебе насильно потурчили, зробили яничаром...* (В. Малик); — *Політики! Їм уже не так територія потрібна, як населення. Коли потурчиш населення, є з кого набирати армію. Тоді ти дужчий. Хапнеш по сусідству ще шмат земельки. Там потурчиш людей — ще далі підеш...* (Р. Андріяшик).

ПОТУРЕ́ЧУВАТИСЯ, ПОТУ́РЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОТУРЕ́ЧИТИСЯ, ПОТУ́РЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., заст.* Приймати турецьку (мусульманську) віру, турецьку культуру, звичаї. *"Гай, гай! — думалося йому* [Карпові] .. *Люду більше пропадає, ніж народжується. Мруть від чуми й холери, гинуть.., пропадають у неволі на галерах, по гаремах і ще де хоч. Потурчуються, .. спольщуються..."* (С. Тельнюк); *Так треба ж у хату, а уявись у хаті, то і тітка, і Катря сплеснуть руками, наче ти тричі потурчився* (Марко Вовчок); [М а р у с я:] *Я потуречилась .. Я мусила потуречитись, бо я ж невольниця, бо я ж куплена на базарі за гроші* (І. Нечуй-Левицький); — *Це ж так просто — потурчитися. Підняти палець перед кадієм і повторювати слідом за євнухом, який тобі підказує: "Визнаю, що є тільки єдиний бог і Мухаммед його слуга"* (П. Загребельний).

ПОТУ́РИТИ, у́рю, у́риш, *док.* 1. *кого, розм.* Док. до **ту́рити.** *Раз учитель потурив його добре, відтоді він став попід вікнами ночами лазити та підглядувати* [підглядати], *що тут діється* (С. Васильченко); — *Тебе за бешкетництво потурили зі школи* (Є. Гуцало); *Два роки тому його потурили з тиру, що стояв якраз проти універсаму, де колись був Печерський ринок* (В. Діброва); — *Як я його потурю з офісу, то за ним тільки штани поскачуть! А то диви, сильно розібрав* (Л. Кононович).

2. *кого, розм.* Штовхаючи, перемістити кого-небудь. *Миля змигнув мені й зненацька потурив солдатика плечем, аж той зарився сторчголов у сніг* (Ю. Мушкетик); *На якусь мить передні зупинилися. Та їх потурили задні, і повстанці розлилися по коридорах палацу* (С. Тельнюк).

3. *кого, що, діал.* Кинути, жбурнути. *Василь став. Білявий Габелок потурив свинку на Василя* (Панас Мирний).

ПОТУ́РКАТИ, аю, аєш, **ПОТУРЧА́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.* Туркати, турчати якийсь час. *Трохи потурчала горлиця на дереві і полетіла далі* (із журн.).

ПО-ТУРКМЕ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-туркме́нському.** *Килим по-туркменськи є справжнім витвором мистецтва і коштує дуже дорого* (з газ.); *Кайнаров заглушив мотор і вискочив з кабінки, бурмочучи собі під ніс щось по-туркменськи* (П. Загребельний).

ПО-ТУРКМЕ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у туркменів, за звичаєм туркменів. *Весілля по-туркменському може тривати кілька днів і розраховується зазвичай на кілька сотень гостей* (із журн.).

2. Туркменською мовою. *Спілкування мандрівників по-туркменському із місцевими жителями досить швидко перетворюється в приємну для обох сторін подію* (з газ.).

ПОТУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОТУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Туркотати, туркотіти якийсь час. *На даху потуркотіли горлиці й перелетіли на паркан* (з газ.).

2. *розм.* Поїхати з туркотом *(див.* **ту́ркіт**[2] 2). *Над'їхала дорожка* [над'їхали дрожки], *і оба Хоми, поліціянт і п'яний потуркотіли до поліційної інспекції* (І. Франко); *Здається Даринці, що проїдуть вони ще трохи, а там уже возик потуркотить просто по зорях* (І. Вирган).

ПОТУРКОТІ́ТИ *див.* **потуркота́ти.**

ПОТУРЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *кого, діал.* Док. до **турли́ти.** *Зрадів парубок .. та мерщій потурлив барана на ярмарок* (з казки); *Певно, самі не насмілились ловити* [тітки] *мене в Павлуся та й потурлили оцю пришелепувату Павлусеву дядину шукать мене тутечки* (І. Нечуй-Левицький); [М и х а й л о:] *Киргизи коней .. усеени на очах наших потурлили у степ, і вони пропали* (І. Карпенко-Карий).

ПОТУРЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *кого, що, розм.* Турляючи, кинути на землю (усіх або багатьох). *Потурляв він їх* (Сл. Б. Грінченка); *Лучники не могли знизу підмогти своїх товаришів, і греки нарешті вибили всіх тих і потурляли додолу* (І. Білик).

ПОТУРМА́К *див.* **потурна́к.**

ПОТУРНА́К, *рідко* **ПОТУРМА́К,** á, *ч., заст., зневажл.* Той, хто потуречився, потурчився. — *Торік восени рушив наш батько через море, .. і пішли вздовж турецьких берегів .. Потурнаки та звільнені бранці вказували нам путь* (З. Тулуб); *Зашушукалися турки, побігли до капітана нашої галери. А він сам з потурмаків — твій земляк* (С. Тельнюк).

ПОТУРНА́ЧКА, и, *ж., заст., зневажл.* Жін. до **потурна́к.** *Що це — потурначка чи така ж невільниця, силоміць одягнута у фередже? — Звідки ж ви самі, молодичко? — нарешті вимовила вона* (З. Тулуб); — *Потурначко ти моя... — Мамо, а може, того хотів твій Бог, щоб мене в ясир забрали, щоб я забула своє і аж тоді пробудилась від рідної пісні, коли стала ханською дружиною?* (Р. Іваничук).

ПОТУРЧА́ТИ *див.* **поту́ркати.**

ПОТУ́РЧЕНИЙ *див.* **потуре́чений.**

ПОТУ́РЧЕННЯ *див.* **потуре́чення.**

ПОТУРЧИ́НЕЦЬ, нця, *ч., заст., зневажл.* Те саме, що **потурна́к.** *Посередині ходить наглядач, брязкає ключами від кайданів, потурчинець-невільник, жорстокий, як усі перекинчики...* (З. Тулуб).

ПОТУ́РЧИТИ *див.* **потуре́чувати.**

ПОТУ́РЧИТИСЯ *див.* **потуре́чуватися.**

ПОТУ́РЧУВАТИ *див.* **потуре́чувати.**

ПОТУ́РЧУВАТИСЯ *див.* **потуре́чуватися.**

ПОТУ́СКЛИЙ *див.* **потускні́лий.**

ПОТУСКНІ́ЛИЙ, ПОТУ́СКЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **потускні́ти, поту́скнути.** *Чим більше муляр гнувся та хилився перед ним* [підмайстром], *чим глибше западали в голову його потускнілі очі, тим гордіше бадьорився перед ним підмайстер, тим прикрішими та згірднішими словами ганьбив бідолашного робітника* (І. Франко); *Пир тривав вже яку годину, з'їли страв чимало, а чарок випили ще більше, що й видно було по червоних обличчях і потусклих очах* (Б. Лепкий); *Окремо на покутті рибальські причандали: .. дві потускнілі латунні блешні, вудочка для зимового лову з потрісканим пінелем* (Є. Пашковський).

ПОТУСКНІ́ТИ, іє, **ПОТУ́СКНУТИ,** не, *рідко.* Док. до **тускні́ти, ту́скнути.** — *Нехай сонечко на мене не світить, нехай місяць для мене потускне* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Уже в неї очі від безсонних нічок потускніли, личко поблідло-пожовкло* (Панас Мирний); *Гранітні сходи залишилися недоторканими, тільки блиску на них вже не стало, ніби потускніли і зістарилися вони за ці два роки горя* (В. Собко); *Тому потускнів день, що почався для Мальви так чарівно* (Р. Іваничук); * Образно. *Потускніла слава великого війська, і зродилось військо повсюди, де виникала потреба* (Г. Колісник).

ПОТУ́СКНУТИ *див.* **потускні́ти.**

ПО-ТУТЕ́ШНЬОМУ, *присл.* Так, як тут, у цьому місці (прийнято, заведено). [М а в к а:] *Бачиш, і ти немов той ясень розмовляєш.* [Л у к а ш *(сміючись)*:] *Та треба по-тутешньому навчитись, бо маю ж тута літувати* (Леся Українка); *Дитячим щебетом починається ранок на одному з мальовничих півостровів, що по-тутешньому зветься просто кут* (О. Гончар); *Доброчин побачив коло стаєнь кількох не по-тутешньому вбраних людей* (І. Білик); *Звичка робити все не по-тутешньому тішила його самолюбство, а ще більше розважала пристрасна реакція оточуючих на цю поведінку* (Дара Корній).

ПОТУ́ХА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **розва́га.** *У тім льоху .. Сидів Тибурцій. Певне діло, він Попав у в'язні зовсім без причин .. То, бачте, Замітальський для потухи Таку для панства штуку відпалив* [утнув] (М. Рильський).

2. *діал.* Підтримка. *Найшла на Семена несміливість, і він був би допевне вернувся назад, якби не почував тої потухи, що йде з читальником Паньком* (Л. Мартович).

◊ **(1) На поту́ху,** *зі сл.* в и п и т и — під кінець, на прощання або на похмілля чи для розваги. — *Вип'ю чарку, вип'ю другу, Вип'ю третю на потуху, П'яту, шосту, та й кінець* (Т. Шевченко); — *Може, хто пулечку зіб'є або на потуху стаканчик-другий пуншу вип'є? — спитався Колісник* (Панас Мирний); *Вони обнялися і тричі поцілувалися. — На потуху треба випити, .. а то від твоїх кулаків в голові щось аж джмелі загули* (П. Панч).

ПОТУХА́ТИ, áє, *недок.,* **ПОТУ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* поту́х, ла, ло і поту́хнув, нула, ло; *док.* 1. Те саме, що **ту́хнути**[1]. *Потухає вогонь, смутна Марина знов увіходить помаленьку в темряву* (І. Нечуй-Левицький); *Коли потухає стовп, то він потухає не зовсім, а в одному куточку зберігає маленьку жаринку* (В. Близнець); *Щодалі від центру світло тьмяніло і потухало, переходячи поступово в сутінки, які ховали за собою стіни* (Ю. Винничук); *Гасова лампа розбилася й потухла* (В. Малик); * Образно. *Кінного найняв він візника. Їздив ним уздовж одвічних вулиць, Поки день над Римом не потух* (М. Рильський); // *безос. Снує* [Василь] *у конюшні коло коней і зажида, коли потушаться всюди огні .. Аж ось і там потухло* (Панас Мирний).

2. *перен.* Утрачати блиск, жвавість, виразність (про очі, погляд). *Він сидів підкошений одним помахом чиєїсь невидимої шаблюки. Потухали очі і немов загострювались лінії обличчя* (Л. Смілянський); [С т е п а н:] *О, мої любі оченята!..* [Я р и н а *(плачучи)*:] *Та згаснуть вони від дрібненьких сліз, потухнуть від тяжкого смутку* (М. Кропивницький); *Очі* [Альоші] *на мить зафосфорилися й потухли під віями, що тінню впали на них* (І. Микитенко).

3. *перен.* Поступово затихати, переставати бути чутним (про звуки). *Парламентери сидять іще зо три години, дослухаючись до кожного звуку. Потроху потухає бій* (Ю. Яновський); *Навальний тупіт кількох коней позаду поволі потухав, лише зрідка долітаючи* (Іван Ле); *Нараз потухли шуми пароплавні, Лиш очерет, та ясноверблі плавні, Та многовода дужа течія* (М. Зеров); *Таким завжди був Яків у суперечках і дискусіях, й аби не потухла розмова, Іван поквапився заперечити...* (Р. Іваничук); // Утрачати силу, слабшати (про почуття, переживання і т. ін.). *Другої днини веселість Якима стала потухати* (Н. Кобринська); *Коли в грудях моїх тривога То потухає, то горить.., — Тоді рука моя не хоче Пером виводити пісні* (М. Рильський); *Він відчував, як потухає в ньому огонь, як перегоряє на холодний попіл навіть його хвилювання* (Ю. Мушкетик); — *Я не боюся хмари, зливи!.. Нехай і повінь валом бухне, Моя відвага не потухне* (І. Франко).

ПОТУ́ХЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **потýхнути**[1]. *В кухні на столі стояв потухлий уже самовар* (А. Головко); *Льотчик викинув за вікно зовсім потухлу сигарету* (Іван Ле); *На північ від тієї гори на тлі безодньного синього неба вночі бовваніє чорний потухлий вулкан* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. *у знач. прикм.* Тьмяний, невиразний (про очі, погляд). *Вітю повели під руки, блідого, з потухлими очима* (С. Васильченко); *Тут були старі діди, сиві, з потухлими очима, були веселі юнаки* (І. Багмут); *Він ішов, як кінь, як худоба, з потухлим поглядом, здавалося, завмерлим і безучасним* [байдужим] *до всього, що діялося навколо* (О. Ульяненко).

ПОТУ́ХНУТИ[1] *див.* **потуха́ти.**

ПОТУ́ХНУТИ[2], не, *розм., док.* Протухнути (про все або багато чого-небудь). *На жаль, уся риба у зіпсованому холодильнику потухла* (з газ.).

ПОТУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потуши́ти.** *На околиці Житомира сидів на мотоциклі з потушеною фарою Левко* (В. Петльований); *Потушена лампада перед образами Христа та Марії. Запах сухих трав лоскоче горло* (Ю. Мушкетик); // **поту́шено,** *безос. пред. Ясно, кому купатись* [у Дінці] *і кому відступати, тільки не ясно, хто залишиться живим після того, як пожежу буде потушено людською кров'ю* (М. Циба).

ПОТУШИ́ТИ, ушу́, у́шиш, *що.* Док. до **туши́ти.** *Огня огнем не потушиш, а шукай води* (Номис); *Він потушив об долоню недокурок* (А. Головко); *Шевчик притьмом скочив з полу, підбіг до картярів — і потушив свічку* (В. Малик); *Ще трохи — і ви загасите нестямную згагу, потушите пекучу печію...* (Панас Мирний); *Маша .. дмухнула на мене збоку, наче бажаючи потушити мою температуру* (Ю. Яновський); * Образно. — *Служить вам рад малахаями, Різками, кнуттям і киями, Щоб жар воєнний потушить* (І. Котляревський); // *безос. Вогонь на ньому* [правому крилі літака] *потушило хвилею* (Іван Ле).

ПОТУШИ́ТИСЯ, у́шиться, *док., розм., рідко.* Те саме, що **потýхнути**[1] 1. *Не спуска він очей з горниць, дожида, коли потушиться огонь у пановім покої* (Панас Мирний).

ПОТУ́ШКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потушкува́ти.** *У киплячий бульйон покласти спочатку картоплю і капусту, а коли зваряться — потушкований буряк і підсмажені цибулю та моркву* (з навч. літ.); // **потушко́вано,** *безос. пред. Овочі потушковано господинею майстерно* (з газ.).

ПОТУШКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Док. до **тушкува́ти.** *До тефтелів можна відварити макарони, потушкувати овочі або приготувати картопляне пюре* (з навч. літ.); *Для пікніка заздалегідь потушкували рибу й овочі* (із журн.).

2. Тушкувати якийсь час. *Для того, щоб пересолене м'ясо або рибу врятувати для споживання, треба залити інгредієнти сметанним соусом, довести до кипіння і трохи потушкувати* (з навч. літ.).

ПОТУШКУВА́ТИСЯ, у́ється, *док.* 1. Док. до **тушкува́тися.** *Поки риба в духовці запікається, овочі встигнуть добре потушкуватися і просочитися її ароматом* (з навч. літ.).

2. Тушкуватися якийсь час. *Можна приготувати креветки в соусі, давши трохи їм потушкуватися* (із журн.).

ПОТЬМА́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **потьма́рити.** *З-під грізно насуплених брів блиснули знайомі всім, і ворогам і друзям, чорні, потьмарені гнівом очі* (Я. Качура); *Рибалки повернулися з багатим уловом, але радість їхня була потьмарена сумною звісткою про загибель двох людей* (М. Трублаїні); *Біля Бугу, потьмареного надвечір'ям, люди переправлялися на той берег невеличким паромом і на човнах* (М. Стельмах); *Надто нехитра й доладна вся ця історія, щоб її можна було вигадати, та ще й людині, чия свідомість ще день чи два тому була потьмарена гарячкою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *у знач. прикм.* Який став темним, неяскравим, тьмяним. *Дивуюся* [Мар'яна] *на молоде личко, що таке привабне в тому потьмареному сяйві* (С. Васильченко); *Заскаливши трохи око, вуйко підвів голову — дивився й собі на потьмарене сонце* (Г. Косинка); // Вкритий поволокою (про очі). *Мабуть, не раз вони в дитячих снах Тобі ввижалися: чудні, далекі, Золотошкурі і сумні ацтеки З погордою в потьмарених очах* (Ю. Клен); *Потьмареними очима дивиться хан у широке венеційське вікно поверх схиленого ниць мудрого свого дивану* (Н. Рибак).

3. *у знач. прикм.* Який втратив чіткість сприйняття, запаморочився (про розум, свідомість і т. ін.). *Нехай сектант живе своїм потьмареним розумом, але опроміінюється світлом, що постійно струменить від молодих, запальних і сильних духом...* (І. Волошин); *Він чув голоси, в яких виразно бриніло занепокоєння, але значення мовлених слів не доходило до його потьмареної свідомості* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОТЬМА́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **потьма́рений.** — *Що з тобою, Єлько? Він помітив її пекучу потьмареність, в голосі його пробилась тривога* (О. Гончар); *Інтелект — це знаряддя, що не піддається налаштуванню, проте потребує передумов, головною з яких є уважність. Потьмареність погляду розуму має місце саме тоді, коли розум неуважний, тобто не зосереджений на своїх функціях* (з наук. літ.).

ПОТЬМА́РЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **потьма́ри́тися.** *Не вірив* [Микола] *своєму щастю, крізь потьмарення захвату бачив і відчував її* [Галю] *коло себе* (П. Загребельний); *Я завжди одкидав ці ревнощі, як безглуздя, як потьмарення почуттів, бо, певне, так воно й було* (Ю. Покальчук); *Йому б хотілося навіть потьмарення свідомості, аби світ, в якому він наче не був реальністю, перестав для нього самого існувати* (В. Лис).

ПОТЬМА́РИТИ *див.* **потьма́рювати.**

ПОТЬМАРИ́ТИ *див.* **потьма́рювати.**

ПОТЬМА́РИТИСЯ *див.* **потьма́рюватися.**

ПОТЬМАРИ́ТИСЯ *див.* **потьма́рюватися.**

ПОТЬМА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОТЬМА́РИТИ,** рю, риш, *рідко* **ПОТЬМАРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., що.* 1. Док. до **тьма́рити** 1. *Щільно з усіх боків оплітали* [хмарки] *місяць, потьмаривши коло його* [нього] *срібне море* (С. Васильченко); *Ядучий пороховий дим потьмарив голубінь липневого неба...* (Є. Доломан); // Вкривати поволокою (очі). *Дві прозорі краплі на мить потьмарили очі — такі ж сині, як синій Арал в безхмарний літній день* (З. Тулуб).

2. *перен.* Док. до **тьма́рити** 2. *Кому я потьмари́в чи болем, чи журбою В його житті дні, роки чи хвилини, — Простіть мені* (Б. Грінченко); *Тягар турбот потьмарив застарілі їхні обличчя, і незгода поселила смуток в їх душі* (О. Довженко); // Послабляти позитивні емоції, псувати радісний настрій. *Небезпека, здавалося, висіла у мене за спиною, вона потьмарювала мені радість риболовлі, але я сподівався, що все обійдеться* (Ю. Мушкетик); *Я був безмірно щасливий, і ніщо не могло потьмарити мого щастя* (Ю. Збанацький).

◊ **(1) Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок** *і т. ін.)* *чий, кому і без дод.* — позбавляти кого-небудь чіткості сприйняття, розуміння і т. ін.; запаморочувати когось. *Мені жаль було цю старенъку, яку досі не випхали на пенсію тільки через її особливі заслуги на освітянській ниві, а тут з'являється якийсь писарчук-шизофренік і потьмарює її світлу голову невідомо чим і ким* (В. Шкляр); [Л и ц а р:] *Мені темниця очі заслiпила, мені неволя розум потьмарила* (Леся Українка); *Хвилювання потьмарило мозок, він* [Харкевич] *мало не зірвався і ледве встиг перехопитися за інший гак* [на стіні] *закляклою рукою* (С. Голованівський); *Я знав цього дослідника й досі був певен, що ніщо не може потьмарити його розум* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОТЬМА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПОТЬМА́РИТИСЯ,** иться, *рідко* **ПОТЬМАРИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Док. до **тьма́ри́тися** 1. *Увійде Семен у хату, — дак мов сонце потьмариться, що й птички з жаху всі вщухнуть і з дерева попадають* (Ганна Барвінок); *Сонце зайшло за далекі гори, і стіна померкла, червоні жупани турків* [на картині] *потьмарились, і красень-рицар потьмарився також* (О. Гончар); *Злилося все у поклику: любить! І рання зустріч, і розлука пізня. Та в небі не потьмарилась блакить, та в серці ще не заніміла пісня* (М. Сингаївський); // *безос. Вгорі то виднішає, то потьмариться* (С. Васильченко); *Києві в очах потьмарилося, мов перед бурею, сонце поблякло, і все довкола стало якимось сірим, не цікавим* (В. Малик); // Укриватися поволокою (про очі). *Згас, потьмарився блиск маминих очей, і на дні їх, здається, назавжди, заліг смуток* (В. Козаченко); // Утрачати привабливий вигляд. *Стара дерев'яна церковця, що колись панувала над селом і пишалася своєю красою, зблякла і потьмарилась перед новою цегляною школою* (В. Кучер).

2. *перен.* Док. до **тьма́ри́тися** 2. *Чому очі потьмарюються задумою і тугою, коли він дивиться на рожеве, осяяне вогнем юності обличчя?* (М. Чабанівський); *Дівчина веселими очима глянула на Гната й Василя, але той погляд скоро потьмаривсь* (А. Кащенко); // Утрачати силу вияву (про почуття, переживання). *Люд животіє з грабунку, на зятя не звіриться тесть вже, Гість на господаря також — і братня любов потьмарилась* (М. Зеров); *Боялася* [Валя], *що дійсність не збіжиться з мрією, завдасть удару по самолюбству, а від цього, бодай частково, потьмариться радість* (М. Дашкієв).

3. *тільки недок.* Пас. до **потьма́рювати.** — *Чи знайдеш на світі народ, розум якого не потьмарювався б жорстокостями?* (П. Загребельний); *Так хочеться, аби наша історія ніколи, ніколи не потьмарювалась війнами* (із журн.).

◊ **Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темніє, ме́ркне, му́титься) / потьма́ривсь (потемнів, поме́рк, помути́вся,** *рідко* **потьмари́вся)** *див.* **світ**[1]; **Тьма́риться / потьма́рилося** (*рідко* **потьмари́лося**) **в оча́х (у голові́)** *див.* **тьма́ритися; Тьма́риться (тума́ніє, му́титься** *і т. ін.*) **/ потьма́ривсь (помути́вся, замути́вся,** *рідко* **потьмари́вся** *і т. ін.*) **ро́зум** *див.* **ро́зум.**

ПОТЬМИ́ТИСЯ, и́ться, *заст.* Док. до **тьми́тися;** потьмяніти. *Усе цвіте, пахне, дише тисячами живчиків, нема бурхання вітру, не чути гуркоту грому, не блискає блискавка, але ви знаєте, що одразу може усе навкруги потьмитися* (Марко Вовчок).

ПОТЬМЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **потьмяні́ти.** *Ніс* [Нур'ялі] *до саклі важкий, потьмянілий від роси глек* (З. Тулуб); *Пригнутись попрохала* [вдова] *в присілих дверях і в світлицю свою, де висіли потьмянілі від часу старовинні фамільні портрети, ввела обережно* (Іван Ле); *Доведеться здатися на милість Божу, порпаючись у минулому потьмянілого щоденника, як гуска в поросі, і шукати там опертя* (М. Матіос); *Бабця Земислава принесла до покою онуки купу давніх необхідних для щастя речей, потьмянілий від часу мідний підсвічник, порцелянову японську ляльку, срібні чайні ложечки* (С. Андрухович).

ПОТЬМЯНІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **потьмяні́ти.** *Іноді я згадував ту Любину гонитву, скидання одягу й питав себе, що то було — тимчасове потьмяніння розуму чи частина якоїсь незрозумілої мені вистави?* (В. Лис).

ПОТЬМЯНІ́ТИ, іє. Док. до **тьмяні́ти.** *Гроза ще не почалася. Тільки десь на заході яснішими стали зірниці та зорі на небі потьмяніли* (В. Собко); *Козаки були закіптюжені, чорніші за турків та татар, од їдкого диму потьмяніла навіть криця блискучих шабельних лез* (Ю. Мушкетик); *Обличчя його потьмяніло. Важкі спогади зігнали безтурботну усмішку з обличчя* (В. Гжицький); *Ґазда глипнув на свою жону і раптом побачив, що краса її від часу змарніла, очі вицвіли, коси потьмяніли* (Дара Корній); // *безос.* Потемніти, стемніти. *Це ж одразу потьмяніло, Синє море зашуміло, Ясне сонечко сховалось* (І. Манжура).

(1) Потьмяні́ло в оча́х — хто-небудь втратив здатність нормально сприймати навколишнє, реагувати на нього через біль, утому, хвилювання і т. ін. *Від жаху стислося серце. З незвички потьмяніло в очах. Брате мій, голубчику, як же ти витерпів отаке? Як вижив? Груди прострелені в кількох місцях, смертельним розчерком пройшла куля по скроні* (О. Бердник); *Оксен аж здригнувся від незаслуженої образи, кров так і хлюпнула йому до голови, потьмяніло в очах* (А. Дімаров).

ПОТЬМЯНІ́ШАТИ, ає. Док. до **тьмяні́шати.** *Потьмянішала* [далечінь], *набула брудновато-зеленого тону пляшкового скла* (З. Тулуб); *Навігатор тихо "нявкнув", сповістивши про критично низький рівень супутникового сигналу, екран потьмянішав, а карта стала неактивною* (М. Кідрук).

ПОТЬО́К *див.* **потьо́ки.**

ПОТЬО́КИ, ів, *мн.* (*одн.* **потьо́к,** у, *ч.*), *розм.* Те саме, що **патьо́ки.** *Мотря стояла коло стола, як стовп, і дивилась на широкі потьоки на стіні коло помийниці* (І. Нечуй-Левицький); *Вони* [кімнати] *раптом скорчились, я міг торкатися рукою їх стелі, з їх стін плаксиво стікали потьоки сирости, з полатаних вікон несло морозом* (У. Самчук); *Мазут стікав по мені густими потьоками, на мій новий костюм страшно було й глянути* (А. Дімаров); *Обриси площі, ближніх будинків, а далі й усього міста почали розмиватися, наче Роман дивився на них крізь скло, по якому бігли дощові потьоки* (В. Чемерис).

ПОТЬО́ПАТИ, аю, аєш, *розм.* Піти тьопаючи (у 2 знач.). *Потьопала* [Макариха] *дрібненько, як горобчик, до своєї хати* (Грицько Григоренко); *Другого дня, ще досвіта, ледве що сонце зійшло, .. потьопав Івоніка з Михайлом орати в поле* (О. Кобилянська); *Князеві захотілося ковтнути свіжого повітря, і він потьопав у сіни* (Валерій Шевчук); *Я тихенько причинила двері та на ватяних ногах потьопала додому* (С. Талан).

ПОТЬО́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.*, *розм.* Піти тьопаючись. — *А може б, і ви, Софіє Леонівно, потьопались з нами на болота та на очерети? Сидітимете ж тут дурно та з нудьги позіхатимете* (І. Нечуй-Левицький); [С о х в і я:] *Палазю, виклич сюди Юрка.* [П а л а ж к а:] *Отакої! Чого я потьопаюсь.., щоб там по шиї надавали?* (М. Кропивницький); *Дрогодза йшов побіч неї й навмисно простакуватопідкреслено чухав потилицю: — Ну, чи не пентюх я гречаний? Чого я сюди потьопався?* (М. Івченко).

ПОТЬО́ХКАТИ, ає, *док.* Тьохкати якийсь час. *Соловей потьохкав ще хвилину і замовк* (В. Гжицький); * Образно. *У відчинене вікно долинало ніжно-завзяте соловейкове тьохкання. "Напевне ж своїй пернатій Настусеньці витьохкує, — подумав він* [класик] *не без заздрощів. — Щасливий... А тут спробуй потьохкати, як деякі бігають з довбнею..."* (В. Чемерис).

ПОТЬО́ХКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потьо́хкувати** і звуки, утворювані цією дією. *У саду було чутно потьохкування соловейка* (із журн.); *Якщо запалення носа переходить на слизову оболонку слухових труб, з'являються потьохкування, шум і біль у вухах, слух знижується* (з навч. літ.).

ПОТЬО́ХКУВАТИ, ує, *недок.* Тьохкати час від часу. *Десь на верхів'ях дерев, не діждавшись вечора, уже потьохкували перші солов'ї* (О. Гончар); *Соловейко потьохкував у зеленому садочку про те і про се...* (М. Сиротюк); *Щедро світило сонце. Потьохкували солов'ї* (Р. Андріяшик); * Образно. *Щось миготіло в моїй голові й тонко, неначе молодий льодок, потьохкувало в серці* (Ю. Мушкетик).

ПОТЮ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Піти тюпаючи. *Коненята, помахуючи підв'язаними хвостами, поволі потюпали повз колючу огорожу* (М. Стельмах); *Собака потюпав на той бік вулиці* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Потюпала вража баба додому, тільки поглядує* [поглядає] *на свої діряві черевики та думає, яка-то вона гарна буде в червоних чоботях!* (О. Стороженко); *Малюк заплакав із переляку і хутенько потюпав до гурту* (Є. Гуцало); // Поїхати (верхи або в екіпажі) підтюпцем. *Їхали, куди кому довелось: хто прямцював у город, хто на Польських Фільварках остававсь, а ці потюпали Палестиною* (А. Свидницький); *За чверть години він разом з кур'єром потюпав верхи до загону Самойлова* (С. Добровольський).

2. Тюпати якийсь час. *Коні заржали, почувши лугову пашу, потюпали і зникли з очей і з возом, і з погоничем, і з дівчатами* (П. Куліш); *Прийшов дід Кирило, потюпав мовчки коло хати й став цюкати дерева* (М. Івченко).

ПОТЮПА́ЧИТИ, чу, чиш, *розм.* Док. до **тюпа́чити;** потюпати. *Загін потюпачив до центру села* (О. Гончар); *— Мій кінь пошкодив ногу. — Щось дуже маленька мірка. — Гаразд, потюпачили з Гнідим додому* (Р. Андріяшик); *Сивоок .. похмуро потюпачив слідом за возом* (П. Загребельний).

ПОТЯ́, я́ти, *с., діал.* Пташеня. *Сіло потя на ворота* (з народної пісні); *Як заспіває маленьке потя, то й крижаний стовп тане* (М. Дочинець).

ПО́ТЯГ[1], у, *ч.* 1. *до чого, з інфін.* Настійне прагнення до чого-небудь, сильна внутрішня потреба робити щось, бути десь. *Багато дум тривожило молоду Радюкову голову в тій хатині! І він почував у собі силу й потяг до того, щоб розкинуть свої думи між людьми* (І. Нечуй-Левицький); *Мати померла, і Оксен зовсім втратив потяг до рідного дворища* (Григорій Тютюнник); *Тихий океан перестав для нього бути вільним і чистим океаном його молодості.., — проте Дорошенко почуває й зараз непереборний потяг бути там* (О. Гончар); *Хоч не відчував особливого потягу до землі і не мав ані навички, ані великої охоти до сільської праці, проте непереборне бажання допомагати людям брало над ним гору* (А. Кокотюха); // Велика зацікавленість чим-небудь. *— Здається мені, Михайло мій і не без талану, ось до цифир* [цифр] *всяких потяг має* (Б. Левін); *Батько тільки плечима знизував, не розуміючи цього раптового потягу сина до друкованого слова* (В. Чемерис); *Я помітив її потяг до книг і те, з якою цікавістю вона слухала мої відповіді на свої запитання* (І. Роздобудько).

2. *до кого.* Посилена, непереборна схильність до кого-небудь, настійна потреба спілкуватися з певною особою. *Вона відзначила, що кум Антін має великий потяг до дітей* (С. Чорнобривець); *З тієї хвилини, коли він .. відчув, що у своїй безпорадності вона шукає опору навіть у нього, щось буквально поробилося з Бронком. Відчував потяг до Ольги Річинської* (Ірина Вільде); *Почувалися в ньому* [пасажирові] *і молодече бравування і якийсь простодушний потяг до людей, навіть, сказати б, жадоба до них, ніби він зголоднів за ними* (О. Гончар).

3. *псих., фізл.* Напівсвідоме, інстинктивне прагнення до чого-небудь. *Неофрейдисти стверджують, що людина є заручником не інстинктивних потягів, а створених нею політичних інститутів та ідеологій* (з наук. літ.); *Він просто йшов, не думаючи ні про що, і тільки якийсь підсвідомий потяг вивів його крізь широко розчинені ворота на вулицю* (С. Голованівський); *Уже на першому тижні всі члени експедиції забули про домашні проблеми, про домашні образи, про власні болячки, позбулися статевого й алкогольного потягу, словом, працювали, як машини, — від зорі до зорі* (М. Гримич).

ПО́ТЯГ[2], а, *ч.* Те саме, що **поїзд** 1. *Погрюкуючи та мигтячи осяяними вікнами, промчався потяг, перепиняючи Свиридові дорогу* (М. Коцюбинський); *До станції приповз довгий товаровий потяг* (Олесь Досвітній); *Біжать десь потяги й мостами гримлять прощально раз у раз...* (В. Сосюра); *З настанням нової ночі ми опинились у купе наступного потяга* (Ю. Андрухович); *Буран пришвидшився, погнавши набряклі снігом хмари на схід зі швидкістю потяга* (М. Кідрук).

Вантáжний *(заст.* **товáрний) пóїзд (пóтяг)** *див.* **пóїзд; Кур'є́рський пóїзд (пóтяг)** *див.* **пóїзд; Маршрýтний пóїзд (пóтяг)** *див.* **пóїзд; Пóїзд (пóтяг) далéкого признáчення (сполýчення)** *див.* **пóїзд; Поштóвий пóїзд (пóтяг)** *див.* **пóїзд; Прями́й пóїзд (пóтяг)** *див.* **пóїзд; Пускáти / пусти́ти під укíс пóїзд (пóтяг, ешелóн** *і т. ін.)* *див.* **пускáти; Санітáрний пóїзд (пóтяг, ешелóн)** *див.* **пóїзд; Швидки́й (шви́дкісний, скóрий** *(зах.* **поспíшний)) пóїзд (пóтяг)** *див.* **пóїзд.**

ПОТЯГА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **потяга́тися[1].** *Потягання поліпшують діяльність бронхо-легеневої системи і функціональний стан хребта* (з навч. літ.); *Дорослим варто навчити дітей робити потягання, щоб зняти спазм м'язів, виконувати прості дихальні практики* (із журн.).

ПОТЯГА́ННЯ[2], я, *с., заст.* Те саме, що **по́тяг[1]** 1. *Митрополит Андрей, будучи далекоглядним, відправляв добрих студентів на навчання за кордон, але казав, що закордонна наука не дає того, що називається прив'язаністю до рідної землі, тому краще мати "потягання до науки" в Україні* (із журн.).

ПОТЯГА́ТИ[1], áю, áєш, **ПОТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.* 1. *що.* Тягти (у 6, 7 знач.), витягати (у 1, 2, 5 знач.) що-небудь потроху або час від часу. *Ой піду я попід вікна та й попід віконця, Котра дівка потягає тонкі волоконця* (з народної пісні).

2. *що.* Повільно, потроху, час від часу тягти (у 11 знач.) що-небудь. *Після танцю Максим запросив усіх до столу, і вони під хрипіння якогось співака неквапно потягували крізь трубочки намішаний господарем коктейль* (Г. Усач); *Йванко погідливо мотав головою, потягуючи з горнятка молоко* (М. Дочинець); *— А де іменинник? — запитала я у якогось чоловіка, що потягував пиво* (С. Пиркало); *Жінка так і сиділа в окулярах, потягуючи крізь соломинку велику порцію мартіні з лимоном* (І. Роздобудько).

3. Злегка віяти, помалу поширюватися; повівати. *Холодненький морок Потяга з долин, Огорнув пригорок, І ставок, і млин* (П. Грабовський); *Сонечко гріло, весняний вітрець потягав* (С. Ковалів); *Цвіли сади, і було зимнувато, бо на цвіт завжди чомусь потягує холод, інколи з морозом* (Б. Харчук); *Він краще затягнув пояс і поправив відлогу, бо починав наче потягувати гострий вітерець* (Ю. Логвин); // *безос., чим. В вікно потягало свіжим повітрям* (І. Нечуй-Левицький); *— Ходіть в хату, а то холодом потягає...* (Мирослав Ірчан); *Починаєш чути, що повітря свіже, та й зелом ще подекуди потягує, немов улітку* (Н. Околітенко); *— Зачиняй двері, щось воно холодком потягує* (К. Москалець).

4. *кого, розм.* Сильно бити. *Потяга* [попів робітник] *своїх волів батогом* (з казки); *Потягає* [вартовий] *його кілька разів тройчаткою, той хрипить, заціпивши зуби* (Леся Українка).

5. *кого, що, заст.* Приваблювати, манити. *— До бабусиної праці мене чогось не потягує, — молола язиком Мелася, обернувшись до Малинкіна, неначе чванилась перед ним своєю прихильністю до селян та бідноти* (І. Нечуй-Левицький); *Він усіх єднав собі своєю щасливою вдачею, усіх потягав ід собі* [до себе] *запахом свіжості і молодості* (І. Франко); *Правдива наука потягає мене, — їй в відповідних умовинах присвятила б я життя...* (Уляна Кравченко).

(1) Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.)* — курити (у 1 знач.) потроху, не поспішаючи. *Гей, сидить же кобзар на могилі І люлечку потягає* (з думи); *Всі весело розмовляли. Один Чіпка мовчки потягав люльку* (Панас Мирний); *Нервово потягуючи цигарку, він незрячим доглядом дивився на скелі* (Р. Андріяшик); *Тютюном* [люльки] *понабивали, Запалили, потягли, За ворітьми посідали Та й балакать почали* (Я. Щоголів); *Антон наклав візок гною, присів на колоду потягти люльку й устряв у бабську розмову* (С. Чорнобривець).

◊ **(2) У три бере́зини потяга́ти** — карати за що-небудь, б'ючи березовим пруттям. — *Ей, козаки,* — *каже* [Ганжа Андибер], — *діти, друзі, молодці! Прошу я вас, добре дбайте, .. У три березини потягайте* [дуків] (з думи).

ПОТЯГА́ТИ², а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Тягати якийсь час. *Стьопа розлив воду по цеберках. Тоді відступив набік, бо заморився. Нехай іще хто інший потягає* (А. Головко); — *При щасливій нагоді такій Заночуєм в копиці м'якій, В Ірпіні потягаємо сіть* (П. Воронько); *Все норовила* [дружина] *добратися до Оксани, щоби потягати її за коси* (В. Хрущак); *Переборюючи нестримне бажання і собі потягати крокодила за хвоста, я сплигнув на землю* (М. Кідрук).

ПОТЯГА́ТИСЯ¹, а́юся, а́єшся, **ПОТЯ́ГУВАТИСЯ**, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОТЯГНУ́ТИСЯ, ПОТЯГТИ́СЯ**, ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* потягну́вся, ну́лася, лося *і* потя́гся, ягла́ся, ло́ся; *док.* Витягатися всім тілом, розправляючи руки, ноги, стан. *Виходив* [Марусяк] *раним-ранесенько на полонинку на широку та .. ставав, потягався моцним своїм тілом красивим* (Г. Хоткевич); *Оля солодко потягується і у сні посміхається до мене* (А. Дністровий); *З хати виходив заспаний господар у червоних штанях, позіхав, потягувався і біг підтюпцем на город* (М. Гримич); *Кіт що є духу нявчить, а далі аж на ноги устав та потягнувсь і засвітив очима* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З лінивими рухами одаліски вона потяглася, розпростувала гнучке молоде тіло* (М. Коцюбинський); * Образно. *В місті першими пробуджуються околиці. Центр ще потягується* (Ю. Мушкетик); *То був дух щойно зораної землі, шерхіт озимини, що, заклякла під снігом, солодко потягувалася, випростуючи зелене пагіння* (В. Дрозд).

ПОТЯГА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *док., розм.* Тягатися якийсь час. [А н т о н:] *Ну, коли б мені удалось ще тебе піймати хоч на одній провині, тоді б ми з тобою потягались!* (М. Кропивницький); *Що вже до української літератури, то хтозна, чи міг би з ним потягатись перший-ліпший студент-філолог, а то й теперішній молодий критик* (Б. Антоненко-Давидович); *Добре, що над головами висіла продимлена в комині шинка .. При такій закусці Сафрон з дідьком зміг би потягатися за чаркою* (М. Стельмах).

ПОТЯ́ГНЕНИЙ, ПОТЯ́ГНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **потягну́ти, потягти́.** *По всій долині розляглось іржання, Мов тремоло важке, могучим смиком Потягнене по струні металевій* (І. Франко); *Піднялася* [Галина] *на ноги й обернулася, щоб щось крикнути тому, кого кохала, але, потягнена рукою батька, впала на своє місце і почала битись у риданнях* (А. Кащенко); *Промайнув мій погляд, немов потягнений невидимою силою, до дверей кімнати* (О. Кобилянська); // **потя́гнено, потя́гнуто,** *безос. пред. Потягнено його* [Макара Івановича] *з дому, страхано в'язницею, карами, засланням...* (М. Коцюбинський); *Його* [Фільку] *потягнуто батогом з ніг до голови. З голови і до ніг* (Б. Харчук).

ПОТЯ́ГНЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **потягну́ти, потягти́.** *Коли хто кривиться після потягнення ковтка бензини* [бензину], *Баліцький вдоволено регоче* (О. Лисяк).

ПОТЯГНУ́ТИ, ПОТЯГТИ́, ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* потягну́в, ну́ла, ло *і* потя́г, ла́, ло́; *док.* 1. *кого, що, перев. у сполуч. зі сл.* з а с о б о ю. Почати тягнути, тягти (у 1 знач.). *Коли б земля розступилася, так би вона і кинулась туди, та й... Василя потягнула б за собою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кермо корабельне, якого я міцно тримався, Човном керуючи, я одірвав і потяг за собою, В море упавши* (М. Зеров); *Прийшов Йонька — мовчазний, заклопотаний, взяв волів за налигач, потяг із двору* (Григорій Тютюнник); *Кий не став ждати, поки розлютований каган пошле в погоню за ним сотню вершників, а потягнув повід "соб" і швидко поскакав до своїх* (В. Малик); // *безос.* — *Директор троса до колодязя ніяк не випише! Посікся, порвався, днями як зачепило мого тетерю, мало з цебром в колодязь не потягло!* (О. Гончар); // Піти, побігти, волочачи за собою що-небудь по землі. — *Браво,* — *каже Сомко,* — *ведмідь попавсь у тенета! Що ж тепер буде?* — *А що ж? Ведмідь піде до свого берлога* [барлога] *і тенета за собою потягне* (П. Куліш); *Повернулась* [дячиха] *до мене спиною, вирвала лопушину та й потягла спідницю просто по грядках* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Мамайчуків фургон уже помчав до радгоспу, рознуртував, потяг у вуличку сірий шлейф куряви* (О. Гончар); // *перен.* Примусити, спону́кати когось піти, поїхати кудинебудь разом із собою. *Не хотіла коза на торг, так потягли* (прислів'я); *Чи ти знаєш, люба руже, Як я плакав за тобою, Що магнат тебе байдуже За Дунай потяг з собою?* (П. Грабовський); *Щоб розрадити подругу, Мотя потягнула Ганну до кіно* (В. Козаченко); *Щоб просто втекти за межі двору, в місто, треба потягти за собою Ніку!* (І. Роздобудько); // *перен.* Змусити, спону́кати когось до чого-небудь. *Вона то почервоніє, як мак, то побіліє, як полотно; усе, сердешна, боїться, щоб він не ввійшов та щоб не потягнув її до шлюбу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ні! Сили на землі нема І сили на землі не буде, Щоб потягти нас до ярма* (М. Рильський); *Усім нам Володька сподобався, і ми "хором" потягли його в аспірантуру* (О. Тесленко); // Захопити своїм рухом (про течію, вітер і т. ін.). *З вікна подув вітер, потяг од інспектора папери й шпурнув під стіл* (С. Васильченко); *В того повінь останній прикладок сіна потягла, іншому хату розмиває* (О. Гончар); // *безос. Човен потягло під правий берег* (М. Трублаїні); // *розм.* Понести з собою, на собі (якийсь вантаж, речі). *Потягли* [Остап і Соломія] *на гору оберемки вербового гілля* (М. Коцюбинський); *Улас потяг сундук на Павловську площу* (Григорій Тютюнник); — *Попереджаю одразу: хлопців сюди водити не можна!* — *Ясно!* — *сказала Валя та потягла валізу до кімнати* (С. Талан).

2. *кого, що і без прям. дод.* Почати тягти (у 2 знач); почати рухати, переміщати що-небудь своєю тягловою силою (про робочу худобу, машину і т. ін.). *Воли потягли воза по долині* (І. Нечуй-Левицький); *Гак .. зачепили за скоби, і обидва крани разом потягли злиток* (В. Собко); — *Це хлопці навмисно придумали вам для буксира танка послати .. Цей уже як зачепить, то потягне, він у нас трудяга* (О. Гончар); // Здужати, бути спроможним перемістити, привезти що-небудь. *Через силу і кінь не потягне* (Номис); — *Шкапа твоя,* — *кажуть* [цигани], — *трохи, чоловіче, недобача; так купи їй окуляри та й почепи на вічі, .. то ще потягне...* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ручуся* — *повезе* [трактор], *сто тонн потягне вантажу, чи двадцять корпусів, чи п'ять сівалок* (І. Гончаренко);

// *перен., розм.* Віддаючи багато сил, напружено відпрацювати якийсь час. *Жовте жито переспіло, Тим і спину надломило, — Аж болить. — Нуте ж, нуте, косарі, Недалеко до зорі, — Потягніть!* (Я. Щоголів); [Р о м о д а н:] *Працювати без відпочинку не можна, Гордію Опанасовичу.* [Д р е м л ю г а:] *А я ще трохи потягну, а там... Роки вже дають себе знати* (О. Корнійчук); // *перен., розм.* Набути силу, здатність виконувати що-небудь. *В цілому припадає на роботу щонайбільше 4–5 (а частіше 3) години на день .. Правда, для мене і се не мало, я вже більше не потягла б певне* (Леся Українка); — *Скриплю потроху. Бачите, навіть ложки вирізую .. Тяжчої роботи поки що не можу потягнути* (М. Стельмах).

3. *кого, що і без прям. дод.* Узявшись за кого-, що-небудь, зрушити з місця, притягти, натягти. *Тихесенько потягну я двері... Га! чого се так раненько вертаєшся, господарю?* (Марко Вовчок); *Він, дійшовши до своєї квартири, з усієї сили потяг за ручку дзвінка, котрий несамовито задзвонив* (Панас Мирний); *Добравшись до мене, нахилився* [чоловік] *і потягнув за ногу сонного Вітьку* (Ю. Горліс-Горський); *Марія потягла його за рукав* (С. Журахович); // *кого, що, у сполуч. зі сл.* д о с е б е. Тягнучи, наблизити до себе кого-, що-небудь. *Він таки й положив руку на мішок — ніхто не баче* [бачить]; *потягнув його до себе — ніхто не баче* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Соломія схопилася з місця і потягла книжку до себе через стіл* (І. Нечуй-Левицький); — *Мокра вся, — він потягнув її* [Тоню] *до себе, — під яким це дощем була?* (О. Гончар); *Остап потягнув люльку з кисета і сів поруч, за звичкою поклавши шаблю, немов найдорожчу коханку, на коліна* (Д. Білий); // *що, у сполуч. зі сл.* п о г л я д, о ч і, *перен.* Привернути чиюсь увагу. *Була та ясна плямка серед чорної купи така чудна і незвичайна, що потягла до себе Лазарів погляд* (М. Коцюбинський).

4. *що, розм.* Вийняти, дістати, витягти звідки-небудь. *От як пляшка заскиває, Він до шинку й повертає; Сяде, гляне в поставець Та й потягне гаманець* (Я. Щоголів); *І потяг він карту, і витяг він винового туза* (Ю. Яновський); *Черкашин механічно потяг з кишені цигарки* (Л. Дмитерко); *Дід змилостивився наді мною: — Сіті потягнемо завтра, а сьогодні лиш потрусимо верші, та й уже!* (П. Загребельний).

5. *кого, перен., розм.* Притягти до відповідальності, до суду і т. ін. *Почав Ведмідь хазяйнувати, У пасіці порядкувати: Щодня він мед тягав .. До суду потягли, Прогнали злодія старого* (Л. Глібов); — *І такого б ката я любила! — здивувалася Христя. — Я б його ще на позов потягла! Як він сміє отак бити, отак нівечити!* (Панас Мирний); — *Плати, лотре, штраф за потраву посіву та за столочену траву! А то потягну до суду!* (В. Малик).

6. *кого, перен.* Почати вабити, манити до себе; спричинити потяг до кого-, чого-небудь, бажання зробити, здійснити щось. *Весна не забарилась. Пригріло сонечко, обсохла земля, потягла орача в поле* (М. Коцюбинський); *І ще одна, може найголовніша, причина потягнула Марусяка до Ясенова: там жила Олена Срібнарчучка* (Г. Хоткевич); *Невідома сила потягла чужинця до дверей* (Олесь Досвітній); // *безос. Як тільки є зайвий час, то так тебе і потягне до любої роботи...* (Панас Мирний); — *Не розумію. Чого це тебе на філософію потягло? — Хочу докопатися до суті...* (О. Бердник); *Все ж на початку літературного мого шляху мене чомусь потягло до гумору* (В. Чемерис).

7. *що.* Почати тягти, прокладати в певному напрямку (дріт, кабель і т. ін.). *У надкритичній ситуації зв'язківці потягли кабель до полкового командира* (з мемуарної літ.); * Образно. *Стовпи потягли дроти по виселку, понад будинками, у двір, до загонів, до ферми, до сільбуду...* (А. Головко); // З силою натягти. *Осатаніла вража баба І крикнула, як на живіт, Зробилась зараз дуже слаба .. І спазми жили потягли* (І. Котляревський).

8. *розм.* Піти, вирушити куди-небудь (звичайно повільно, не поспішаючи). *Заздрівши дівчат, потягнули* [парубки] *за ними, щоб так стіною на них і наперти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мляво пересуваючи ноги, Корж, мов побитий, потягнув через вигін* (С. Добровольський); // Полетіти (про птахів). *У вирій потягли гагари, і тужить десь вечірній дзвін* (М. Драй-Хмара).

9. Подути, повіяти, насунути, донестися (про вітер, тепле або холодне повітря, туман, запах чого-небудь). *Стало свіжіти, з Дніпра потягнув вітрець* (Марко Вовчок); *Десь над обителлю, між горами, запалювалися блідими смугами віщуни недалекого ранку, і ще холодніша свіжість потягла з-за будинку* (Іван Ле); // *безос., чим. Потягло з моря свіжим вогким вітрецем* (І. Нечуй-Левицький); *З-під кущів, з потемнілого прибережжя потягло прохолодою, гостро запахла м'ята* (В. Близнець); *З берега долинав сміх, вигуки, потім звідти потягнуло солодким димком багаття* (П. Загребельний); * Образно. — *В нашої шановної добродійки очі завше на солонці: аби потягло туманом, — вже й одвологли* (Дніпрова Чайка); // *безос., на що, куди.* Відчуватися, виявлятися в якихось ознаках (про наближення якоїсь події, явища). *Лічив-лічив* [панночку] *той бідолаха та й закохався. Покохала його й панночка. Почули духом паничі, куди потягло, — .. та й зслизли* (Марко Вовчок); — *Воно хоч уже й на весну потягло, та ночі довгі, хай їм лихо* (Григорій Тютюнник).

10. *що і без прям. дод.* Повільно втягти, вдихнути. *У хату вскочила гарненька молодичка, сказала: "Здрастуйте!" і зареготалась, потягла носом, сказала: — Ох, як ловко пахне* (Грицько Григоренко); *Нараз він скрикнув .. і засичав, потягнувши повітря в себе, і схопився за голову* (Г. Хоткевич); *Вона взяла букет, потягла в себе запах конвалії* (О. Десняк); *Підійшов Сиз до ґанку, ще раз потягнув міцного буркуну* (В. Близнець); // Почати вбирати в себе що-небудь. *Люди пораділи: по дощах хліба одволожило, стеблина потягла соки* (К. Гордієнко); // Підібрати, увібрати всередину (губи, щоки і т. ін.). *Гості аж голови потягли в плечі* (І. Рябокляч); // *безос.* — *Потягло очі, вже й земля над губами пала* (Л. Яновська); *Видно, був* [Ігнатовський] *беззубий, бо тонкі п'явки губ потягло йому зовсім у рота* (Ю. Збанацький); *Обличчя* [козака] *було сіре, губи потягло вбік, очі закотилися під лоба* (Ю. Мушкетик).

11. *що, розм.* Украсти або забрати. — *Вона не вперше це краде. Вона кілька разів у мене тягала. Тільки кинеш торбу з пирогами — так і потягне* (Б. Грінченко); *Довго рилися* [гайдамаки] *в шматті і, сердиті, кинули врешті. — Злидота така, нічого й потягти!* (А. Головко); *В момент втечі з лабораторії, рискуючи собою, він потягнув аж шість кристаликів, — чотири підкинув Лаптєву, а два сховав у тайнику* (М. Дашкієв); *Збоку могло скластися враження: волоцюга щось потягнув у молодого пана, а обкрадений чомусь не кличе поліцію, хоч вона зовсім поруч* (А. Кокотюха); // *перен.* Дістати користь, зиск від кого-, чого-небудь (перев. хитрощами, вимаганням). — *Я дізналася, що панич потяг з пана аж дві тисячі, а мені сказав — двісті карбованців...* (Панас Мирний); — *З мене не потягнеш нічого, бо мені пан до кінця місяця ні копійки не дасть* (Л. Яновська); *Королю потрібний Галич, бо данина звідти багата піде: потягне з галичан і пшеницю, і хутра, і мед, і сіль* (А. Хижняк).

12. *що і без прям. дод.* Заспівати, протягаючи окремі звуки, ноти (звичайно на верхах). *Хазяїна мого усе село поважало .. Було деколи і Апостола вчистить, а на криласі як потягне горою, то й дяків не чуть* (О. Стороженко); — *Нумо, — говорить* [Лис], *— пісні співати. Хто найтонше голосом потягне, того ми й з'їмо* (І. Франко); *"Радуйся, діво Маріє, радуйся!" — потяг я дзвінким голосом* (К. Гриб); *Не знати де й заспівувач взявся .. — і як потягнув він "Ой, Дніпро, Дніпро...", .. мужня офіцерська громада .. мріями полинула за стіни школи* (Ю. Бедзик); // Промовити, розтягаючи звуки. — *Свириде Яковлевичу, — жалісно потягнула Марійка своє і нежданно затихла* (М. Стельмах).

13. *кого і без прям. дод., розм.* Сильно вдарити чим-небудь. [Н а с т я:] *Мартине, відчепись! Бо, єй-богу, качалкою по спині потягну* (І. Карпенко-Карий); *Яким, ображений і гнівний, підняв патик, хотів потягнути ним мавпу* (С. Ковалів); *Потяг конину батогом та й виїхав за ворота* (В. Стефаник); *Йонька, якого Северин Джмелик потяг по спині, латав крівцею пісок під тином* (Григорій Тютюнник); *Скільки разів, бувало, вона й кричала на нього і ногами тупала, а раз — який жах! — навіть потягла по лисині мокрою шматою!* (Ю. Винничук); // *безос. Якимові немовби ножем потягнуло по тілі* (Н. Кобринська).

14. *розм.* Док. до **тягти́** 16 (про певну вагу, вік і т. ін. при зважуванні, замірянні тощо). — *Ой сом який! Десь, з пів пуда потягне!..* (М. Стельмах); *Високий, худющий — як жердина. Років на сімнадцять потягне. Не йде, а ніби на ходулях похитується* (П. Запаренко); — *Минулої неділі я такого судацюру* [судака] *тут витяг — на шість кіло потягнув!..* (О. Забужко); // *кого, що, безос.* Відтягти своєю вагою, примусити опуститися під дією своєї ваги. *Тільки що одплили* [брати] *гонів з двоє, а старша сестра смик за вірьовку, .. вода і забулькотіла у човен, так його і потягло на дно* (О. Стороженко); *Корнієнко вийняв із шухляди стола новенький пістолет і чотири обойми. Оксен поклав усе майно до кишені, штани відразу потягло вниз* (Григорій Тютюнник).

15. *розм.* Змогти оплатити певний товар або послугу. — *На воли тепер не потягнемо — не той час* (М. Стельмах); *Можна винаймати квартиру й самій, але наразі вона тих витрат не потягне* (Г. Вдовиченко); // *безос.* Вистачити до певного часу. — *Збереться його* [борошна] *чимало, і добрим людям його надовго потягне* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Щороку сутужно Хомі .. Ще як вродить, то потягне хліба до весни* (М. Коцюбинський).

16. *кого, що, безос., розм., рідко.* Затягти, укрити чимнебудь. *По Вкраїні огні горять, під небо сягають, Потягнуло степи димом* (П. Куліш).

17. *що і без прям. дод., перен., розм.* Підтримати когонебудь. *Васюта й руки попустив. Тоді старшина за його, а піхота й собі потягла за старшину* (П. Куліш).

(1) Коси́ не потягну́ти (не потягти́) — не мати сили косити. [Б а т ь к о:] *Будеш орати, сіяти, косити...* [В а с и л ь к о:] *О, косить?.. Я ж іще й коси не потягну* (С. Васильченко); **Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку** *і т. ін.)* *див.* **потяга́ти¹**.

◊ **Завести́ (потягти́) на криву́ сте́жку** *див.* **заво́дити¹**; **(2) Недо́вго потя́гне (протя́гне)** — мало залишилося жити комусь; скоро помре. *Снилося мені таке страшне-страшне: серце віщує, що вже недовго* [Гриць] *потягне* (Л. Мартович); *Її дід вже старий і протягне недовго, а її батька, герцога Зеландського, навряд чи оберуть імператором* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(3) Не потягну́ти ніг,** *перев. звідки* — не зрушити з місця; не вийти. — *А бий тебе лиха година, — думаю, — зараз я покажу тобі дорогу, що й ніг не потягнеш з мого двору* (Д. Ткач); *Вже забриніли коси в леваді, запахло прив'яленою травою. Навіть лобода густюча і липка, ноги не потягнеш!* (М. Циба); **(4) Потягло́ (потягну́ло, похили́ло** *і т. ін.)* **на сон (до сну)** *кого, безос.* — комусь захотілося спати. *Запашний дух розпуклої верби, берези .. зламав дитяче завзяття, Марфу потягло до сну* (К. Гордієнко); *Очі посоловіли, він розігрівся біля вогню, і його похилило на сон* (Григорій Тютюнник); [Д і д С а л и в о н:] *Чуєш, а мене потягнуло на сон* (М. Стельмах); *Після ситого обіду його потягло на сон* (В. Малик); **(5) Потягну́ти (потягти́) за собо́ю** *що* — спричинитися до чого-небудь. *Одно нещастя потягло за собою сотню других* (Г. Хоткевич); *Насамперед кооператив мусить сплатити борги, що їх потягнув за собою ремонт приміщення та обладнання* (Ірина Вільде); *В записці його попереджували, що будь-які дії потягнуть за собою страшну смерть дочки і дружини* (В. Лис); **(6) Потягну́ти (потягти́) за язи́к** *кого* — спонукати когось сказати, виказати що-небудь. *Я .. постановив, як кажуть, легенько потягнути Опанаса за язик* (І. Франко); *Навіщо його потягло за язик бовкнути комбатові про свою підозру, про те невідоме світло, що він помітив у будинку в тилах?* (О. Гончар); *Щось його за язик потягло і він відповів, навмання бовкнувши: — Я чародій у війні* (Ю. Логвин); **(7) Потягну́ти (потягти́) но́ги (чо́боти)** *куди* — повільно, ледве переступаючи, піти. *Хто таки й потягне ноги до хати чи в клуню на ночівлю, а хто .. тут на землю біля призьби повалиться у втомі* (А. Головко); *Андрій Перекат мить постояв, потім повільно, вже відчуваючи втому, потягнув додому свої важкі чоботи* (В. Собко); *Вона відмовилась од їжі, потягла ноги до своїх почивальних покоїв і вдягнена впала на ліжко* (І. Білик); *Нудьгуючи, взяв* [Дорошенко] *плескату пляшку з царським вином, сунув її до кишені й потяг ноги до Лами — там і просидів до вечора* (В. Чемерис); **Тягти́ (тягну́ти) / потягти́ (потягну́ти) ру́ку** *див.* **тягти́.**

ПОТЯ́ГНУТИЙ *див.* **потя́гнений.**

ПОТЯГНУ́ТИСЯ¹ *див.* **потяга́тися¹**.

ПОТЯГНУ́ТИСЯ², ПОТЯГТИ́СЯ, ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* потягну́вся, ну́лася, лося *і* потя́гся, ягла́ся, ло́ся; *док.* 1. Випростуючись або витягаючись, податися в напрямку до кого-, чого-небудь; почати тягтися, тягнутися (у 1 знач.). *Мокрина потяглася за його рукою, обвила свої гарячі, голі по лікті руки кругом його шиї* (І. Нечуй-Левицький); *Всі встали й потяглися з чарками до старого осиротілого батька* (О. Довженко); *Дебела рука потягнулася до сивих вусів* (М. Руденко); *Вона потяглася до мене, глянула мені в очі й, неначе наразившись на невидиму перепону, сумно всміхнулась* (Г. Усач); *Рука мимоволі потяглася до квітки* (О. Сизоненко); // *чим.* Витягти руку, губи і т. ін. в напрямку до когось, чогось. *Федя ліг на одну з лав у човні і, перехилившись через борт, потягся губами до води* (М. Трублаїні); *Він потягнувся було рукою до кобури, намагаючись вихопити зброю* (А. Шиян); *Черниш іще здалеку впізнав свого коня .. Він теж впізнав Черниша і потягнувся йому шиєю назустріч* (О. Гончар); *Вона потяглася до нього вологими губами, і він припав до них, як до криниці з живлющою водою* (В. Чемерис); * Образно. *Тужава земля потягнулась до сонця устами* (А. Малишко);

// Почати тягтися вгору, рости (про рослини); підрости, стати вищим. *Потали сніги; зелені озимі засіви веселенько потяглися вгору, виправляючи зібгане снігом листячко* (Л. Яновська); — *Усе, що корінь має, до сонця потягнулося* (В. Кучер); *Напевне, вже й ті дві берізки, які він посадив матері на згадку, досі потяглися вгору, зашуміли зеленим шумовинням* (Ю. Збанацький); *Через пару літ потяглася молода вербичка понад криницею, а це вже, диви, й ось яка вигнала, ген вище хліва гіллям шумить* (І. Нижник).

2. Повільно потекти. — *Тьфу! — густий плювок слини потягся через губу додолу* (Панас Мирний); *Вода струмочками потяглася з горбів, потім буйним потоком ринула у кар'єр* (Г. Коцюба); // Почати поширюватися легкими струменями (про дим, повітря і т. ін.). *Потяг* [Чіпка люльку] *раз, удруге — осіяли сіни й важкий дим потягся невеличкими мотузочками* (Панас Мирний); *Дим потягнувся у напіввідчинені двері* (В. Малик); *Потім почувся пронизливий свист, навколо кулі завихрилося повітря, потяглося пружними струмочками в невидимі отвори...* (О. Бердник).

3. Будучи прикріпленим до чого-небудь, почати волочитися, переміщатися за ним. *Вася, ні секунди не вагаючись, кинувся в море і поплив. Невідв'язаний мотуз, з шарудінням тручись об борт, потягся за ним* (В. Собко); *Граната гримнула під гусеницею, гусениця, сповзаючи, потяглась за машиною, мов гадюка* (О. Гончар); * Образно. — *За паровим плугом потяглися й бунти альфельдських рільних робітників* (І. Франко); // Пролягти слідом за тим, що (хто) рухається. *Котиться з неба зоря, .. а за нею потягся червоний, довгий хвіст, неначе мітла* (І. Нечуй-Левицький); *В лісові хащі, в пітьму ночі, потяглися чорні, зловісні сліди ворога* (Ю. Збанацький).

4. *розм.* Повільно піти, поїхати, вирушити куди-небудь (часто про ряд, низку когось, чогось). *Купи старців потяглись відусюди, Всипали двір голодуючі люди* (П. Грабовський); *Задзеленчав дзвінок. Усі один за одним потягнулись до другої кімнати* (С. Васильченко); *Загрузаючи по черево, сопучи і чвакаючи, вона* [корова] *потяглася до купин зеленої осоки* (І. Волошин); *Одного ранку потягнулись із села на хутір підводи з пожитками* (М. Стельмах); *Валка возів і людей потяглася спершу лісовою, а потім польовою дорогою* (В. Лис); // *за ким.* Піти слідом за кимсь, разом із ким-небудь. *Потягнуся вже і я За дідом до лісу* (С. Руданський); *Гриць потягся мовчки за жінкою додому* (Л. Мартович); *Директор спустився зі сцени і, не дивлячись ні на кого, вийшов із залу. За ним вервечкою потяглися зніяковілі вчителі* (А. Кокотюха); // Почати пересуватися в повітрі, полетіти (перев. низкою). *Від степу від широкого До моря до глибокого За вітром потяглась* [хмара] (Л. Глібов); *Потяглися у вирій ключі журавлині* (Я. Гримайло); *До вирішальної ділянки фронту з усіх кінців потяглися ескадрильї* (С. Скляренко); * Образно. *Думи та мрії, невиразні і мінливі, як у небі хмари, потягнулися в голові довгою нудотною чередою* (С. Васильченко).

5. Почати повільно, одноманітно проходити, текти (про дні, роки і т. ін.). *Настала Пилипівка. Потяглися довгі, як море, ночі* (І. Нечуй-Левицький); *Потягнулися короткі, тьмяні, мрячні дні* (В. Козаченко); *Потяглися напружені дні визрівання плану його авантюристичної акції* (М. Слабошпицький); *Я повернуся додому, до бабці, і потягнуться нескінченні пообідні години, заповнені перечитуванням уголос книг, які я давно знаю напам'ять* (Н. Сняданко).

6. Простягтися на великому просторі, вздовж чого-небудь, довгою низкою. *Село .. потяглося смугою низом понад річкою аж до самого ліска* (І. Нечуй-Левицький); *Мотоцикл сердитим звірком підстрибує по шляху, обабіч якого потягнулися дубові ліси* (М. Стельмах); *Навкруги нікого. В один бік потяглися величезні поля рицини, а в другий — піщані кучугури* (О. Гончар); *Знов потяглася з усіх боків сумна пустиня* (П. Загребельний); // Бути протягнутим у певному напрямку (про дріт, мотузок і т. ін.). *Від Філоновської потяглися .. пасма телефонних дротів до штабу армії* (Іван Ле); // Пролягти довгою смугою, виділяючись на тлі чого-небудь. *Стояв* [Каїн] *отак на місці, Кривавим світлом вечора облитий, А тінь його довжезна потяглась Ген-ген степом* (І. Франко); *По всьому лісі переплуталося косе проміння, .. воно обплутало дерева й потяглося через дорогу, мов казкова заслона, мов ріка з чарівною водою* (Ю. Яновський); *Дорога поміж хлібами, поміж городами через балки та вибалки потяглася ген-ген до самого виднокругу* (О. Гончар).

7. *перен.* Відчути прагнення до чого-небудь, потяг до кого-, чого-небудь. *Жадібно потяглася* [Катерина] *до науки, розкрила книги* (М. Чабанівський); *Треба бути простішим — і до вас потягнуться люди. Раніше або пізніше* (С. Пиркало).

8. *розм.* Докласти багато зусиль, щоб досягти чого-небудь. *Скільки потягся мій батько, поки на вчителя вивів мене* (А. Тесленко); // Зібрати достатньо коштів для чогось. *Як потягнувся на юшку, то розстарайся і на петрушку* (прислів'я).

◊ **Очі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма>** *див.* **о́ко¹.**

ПОТЯГТИ́ *див.* **потягну́ти.**

ПОТЯГТИ́СЯ¹ *див.* **потяга́тися¹.**

ПОТЯГТИ́СЯ² *див.* **потягну́тися².**

ПОТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **потя́гувати** 1, 2 і **потя́гуватися.** *Гені нічого не варто прокинутися затемна. Кілька потягувань до хрускоту в кістках — і він на ногах* (Г. Усач); *Кілька вправ з вовчої руханки я також робив щодня, у тому ж повільному темпі звірячого потягування* (Г. Вдовиченко); *Коновал просить цигарку, простягаю, він клацає запальничкою, затягується.., лише час від часу з ніздрів виривається невеличкий струмінь диму від потягування* (А. Дністровий).

ПОТЯ́ГУВАТИ *див.* **потяга́ти¹.**

ПОТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **потяга́тися¹.**

ПОТЯ́ТИ, тну́, тне́ш, *док., кого, що, заст.* 1. Убити, зарубати. *Потявши всіх, хто був у таборі і трапив під руку, обри ані на мить не спинилися* (Д. Міщенко); *Тіпалися йому губи, якби міг, потяв би князя мечем* (П. Загребельний); — *Не моє то діло, лиш князеве. Рече милувати — помилує, рече потяти — потне...* (І. Білик); * Образно. *Книжна мудрість свята, її не потяти шаблею і з гармати не встрілити* (Ю. Мушкетик).

2. Док. до **тя́ти** 1; зрізати, зрубати. *Двері не піддавалися. Мені довелося потяти бучка і застругати клини, аби встромити в прощілину* (М. Дочинець).

ПОТЯ́ТИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **потя́ти.** *Каже до дружини: — Браття і дружино! Лучче ж нам потятим бути, Ніж в полоні гинуть!* (С. Руданський); *Горбун Григорій колесом кинувся їм під ноги, першому простромив пах, другому перебив ноги, і сам був потятий різаком* (М. Дочинець); *Покосами буйними лежать сади, потяті мадярами* (С. Васильченко); // **потя́то,** *безос. пред. Перед султанським червоним шатром було потято дві тисячі полонених* (П. Загребельний); — *Ратка, брата мого, потято, — нарешті сказав він, лише мигцем глянувши на світлого князя* (І. Білик); — *Скільки нас* [квітів] *погинуло, любий світ покинуло... От було недавно свято, — кільки ж нас було потято!* (Леся Українка).

ПОТЯ́ТКО, а, *с., діал.* Зменш.-пестл. до **потя́.** *Ой вивела яструбиця маленькі потятка, Ой я з ними листок пошлю до мами і татка* (з народної пісні); *Не страшний він* [орел] *ні левам-красуням, ні лебедям-княжичам водним, ні пеліканам незугарним. Але ж має те птаство діток-потяток!* (Н. Королева); * Образно. *"Потятко моє маленьке!" — придихнув я, бо вона* [Юлька] *затріпотіла в моїх руках, як перепеличка* (М. Дочинець).

ПОУВ'Я́ЗНЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Ув'язнити всіх або багатьох. *Поув'язнювати бранців.*

ПО-УГО́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-уго́рському.** *Найгостріша страва, переперчений гуляш по-угорськи, розрахований на аматора, підносилась одвідувачам, щоб вони мали щось покуштувати* (В. Домонтович); *Вершники перемовлялися (за губами — по-угорськи), заглядаючи на мапу* (Т. Прохасько); *Повернувшись додому, Іван прийшов на фірму, віддав братам використані квитки, подарував дяді Саві футболку із незрозумілим написом по-угорськи* (С. Жадан).

ПО-УГО́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в угорців, за звичаєм угорців. *Перець по-угорському в олійній заливці без солі можна використовувати як самостійну страву або як інгредієнт для інших страв* (з навч. літ.).

2. Угорською мовою. *Мадьяри* [мадяри] *явно перемагали, жестикулюючи й гукаючи до своїх конвоїрів по-угорському, апелюючи, як їм здавалось, до справедливої помсти за свої нещастя* (О. Довженко); *Нарікав* [управитель], *що мусить викладати в школі по-угорському, радив батькам не забувати української мови і сам дав одному, другому учневі кілька українських книг...* (С. Скляренко); *Ференц, звертаючись до присутніх, щось палко заговорив по-угорському* (О. Гончар).

ПО-УДА́РНОМУ, *присл., іст.* Як ударник *(див.* **уда́рник**[2]**);** ударними методами; швидкими темпами. *Щоб ніколи біди не знати, треба по-ударному працювати* (прислів'я); *Перший, а потім і всі наступні виходи в поле .. проходили таки дійсно по-новому, по-ударному, з зразковим піднесенням* (І. Багряний).

ПО́УЗ *див.* **повз.**

ПО-УЗБЕ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-узбе́цькому.** *Далі вже так: увімкнеш телевізор, а там — Петро з Павлом готують плов по-узбецьки* (Ю. Іздрик); *Офіціант спілкувався з колегами по-узбецьки* (із журн.).

ПО-УЗБЕ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як в узбеків, за звичаєм узбеків. *Синявін замовив чайханщикові диню й сам заходився її краяти по-узбецькому, старанно шаткуючи навскоси кожну скибку* (Іван Ле); *В Україні давно прижилася така страва східної кухні, як шурпа по-узбецькому* (з газ.).

2. Узбецькою мовою. *Коли парубок .. коротко свиснув і крикнув на нього по-узбецькому, кінь одразу заспокоївся й побіг риссю* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОУ́ЗБІЧ, *рідко.* 1. *присл.* Те саме, що **узбі́ч** 1. *Панчук стояв поузбіч, смикаючи себе за борідку* (М. Грушевський); *Він чимдуж кинувся з кручі до озера, але перед ним запало чорне провалля, а поузбіч, всього рукою подати — берестовий гайок* (О. Ульяненко).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **узбіч** 2. *Вони* [супутники] *тим часом мовчки робили своє, далі волокли потерпілого поузбіч дороги до машини* (О. Гончар); *У полудень загули перші паротяги, розганяючи поузбіч насипу круторогих корів, усіляку худобу* (О. Ульяненко).

ПОУЗГО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Узгодити все або багато чого-небудь. *Над текстами варто попрацювати з чисто мовного боку — поузгоджувати родові закінчення та виправити помилки з подовженням приголосних* (з навч. літ.); *Представники обох сторін, зацікавлених у розробленні цього документа, поузгоджували всі базові позиції* (з газ.).

ПОУ́КА, и, *ж., діал.* Повчання. *Сподіваюся, що Ви ще напишете до мене і знову научите мене, як краще .. їхати до Криворівні зі Львова, бо я вже забув Вашу торішню поуку* (М. Коцюбинський); *Чи журишся, радієш, чи то мрієш про краще Завтра, чи шукаєш слова поуки у непевности й незнанні, чи слів потіхи у журбі й ваганні?* (Б.-І. Антонич); *Відомо, що Шевченко з дитинства знав Псалтир майже напам'ять, і глибоке враження від його (та Євангелія) моральної поуки, поетичної краси та віродавчої сили залишилося в нього на все життя* (І. Дзюба).

ПОУКІ́СНИЙ, а, е, *с. г.* Те саме, що **післяукісний.** *Як поукісні культури можуть використовуватися кормові суміші, кукурудза на зелений корм, ярий та озимий ріпак* (з навч. літ.).

ПОУКІ́СНО, *с. г.* Присл. до **поукісний.** *В Україні крім основних посівів гречку дедалі ширше вирощують пожнивно й поукісно, що дає додатковий збір зерна й поліпшує кормову базу бджіл наприкінці сезону* (з навч. літ.).

ПО-УКРАЇ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-украї́нському.** *Між собою часто ми говорили, що є сім'я Косачів, де дітей виховують по-українськи, і що в цій сім'ї є така чудова поетеса* (А. Кримський); — *Рибні* [страви] *я вже називав, а з м'ясних — битки по-запорізьки, крученики волинські, січеники полтавські, рубці по-українськи, курчата в сметані та гуска з яблуками...* (О. Чорногуз); *Молоденький перекладач з чорними вусиками мелодійним голосом повторив присуд по-українськи* (Ірина Вільде); *Якщо раніше були вагання й хитання, то тут, у метушні столичного акання, пишеш виняткова по-українськи* (Є. Кононенко).

ПО-УКРАЇ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в українців, за звичаєм українців. *У Ташлиці українізували церкву і люди знають, як такого чоловіка ховати по своєму, по-українському...* (Т. Осьмачка); *Ця страва* [лосось домашнього посолу із соусом з кропу] .. *смакує дуже по-українському* (С. Пиркало); *В українській травестії Еней не настільки залежний від Венери, віталізм і маскулінізм по-українському перелицьованого Енея особливо підкреслені* (з наук.-попул. літ.).

2. Українською мовою. *Розмова по-українському вважалася ознакою рідного народу, а до того, якого ти походження чи з якого громадського стану, ставилися байдуже, бо на Запорожжі всі були однакові й рівні* (А. Кащенко); *Петро звернув до його* [нього] *серйозне лице. — Це така книжка, що в їй* [ній] *усе понаписувано по-нашому, по-українському, — поважно пояснив він* (С. Васильченко); *Вона говорила з Женчиком, як усі говорили в школі й на селі, де вона жила, по-українському* (Б. Антоненко-Давидович); — *Я навіть по-українському трохи вмію. Вітайте Київ! Мене звуть Гу Цзянь-юей. До побачення, — додав він по-українському* (Ю. Покальчук).

ПОУКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОУКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Укріпити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Влада повинна вживати заходи на випередження екологічних катастроф — поукріплювати гірські дороги та мости, забороняти вирубувати карпатські ліси* (з газ.).

ПОУКРІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, **ПОУКРІПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Укріпитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Силами односельців дамби поукріплювалися.*

ПОУКРІПЛЯ́ТИ *див.* **поукріплювати.**

ПОУКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **поукріплюватися.**

ПОУКРУ́ПНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Укрупнити багато чого-небудь. *В Естонії свого часу було багато закладів професійно-технічної освіти, які вони поукрупнювали та пооб'єднували. Таким чином кількість закладів стала меншою, а кількість учнів більшою* (із журн.).

ПОУКРУ́ПНЮВАТИСЯ, юються, *док.* Укрупнитися (про все або багато чого-небудь). *Деякі фермерські господарства протягом року поукрупнювалися* (з газ.).

ПОУПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., ким, чим і без дод.* Управляти *(див.* **управля́ти**[2]) якийсь час. *Відвідувачі виставки мали можливість власноруч поуправляти квадрокоптером* (з газ.).

ПОУРО́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що і без прям. дод., етн.* Зурочити всіх або багатьох. *Семен Осика посвідчив, що відьма в нього коней поурочила, й вони пошаліли, розбили воза* (Ю. Мушкетик).

ПОУРО́ЧНИЙ, а, е. Установлений, розрахований на кожен урок; у якому враховується кожен окремий урок, з розрахунку за кожен урок. *На основі календарних планів учителі розробляють поурочні плани, структуру і форму яких визначають самостійно* (з навч. літ.); *Поурочна оплата праці вчителя та урок як основна форма здійснення освітнього процесу поступово залишаються в минулому* (з газ.).

ПОУРО́ЧНО. Присл. до **поуро́чний.** *Оплата навчання в мистецьких школах здійснюється не поурочно, а за результатами опанування учнями всіх освітніх компонентів* (з мови документів).

ПОУСВІДО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Усвідомити що-небудь (про всіх або багатьох); усвідомити багато чого-небудь. *Формат завдань у щоденнику налаштовує на позитив, і мені було справді цікаво й корисно поусвідомлювати певні речі про свій спосіб життя* (із журн.).

ПОУСПАДКО́ВУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що.* Успадкувати все або багато чого-небудь (також про всіх або багатьох). *Князь Олександр Олександрович Порицький пережив усіх братів і через відсутність у них нащадків поуспадковував їхні маєтки в Кременецькому повіті* (з наук. літ.); *Онуки поуспадковували дідизну дуже швидко* (із журн.).

ПОУСТАВЛЯ́ТИ (ПОВСТАВЛЯ́ТИ), я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Уставити *(див.* **уставля́ти**[1] 1) де-небудь все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Він* [патер] *би волів, щоб золоті килими були прибиті трохи вище; йому бачилось також, що вази поставлені зовсім без ладу, — а квіти також не так би поуставляти* (І. Франко); *Я вчора повставляв свої гармати на місці й сьогодні зачну іншої співати* (А. Чайковський); *Сама* [артистка] *вибрала місце, де мав стояти* [інструмент], *і власною рукою поуставляла .. підставки, на яких мав стояти* (О. Кобилянська).

ПОУСТА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Усталити все або багато чого-небудь. *Адміністрація поусталювала порядок та кількість проведення заходів* (з газ.).

ПОУСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Усунути *(див.* **усува́ти**[1]) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Обіцяв також губернатор, що поусуває урядників, бунтуючих і баламутячих народ* (І. Франко); *Є багато всіляких перешкод, котрі загороджують дорогу щастя. Треба мати сміливість поусувати тії перешкоди* (Б. Лепкий).

ПОУТВЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Утвердити (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Відповідні державні органи поутверджували бюджети місцевих громад* (з газ.).

ПОУТВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Утворити все або багато чого-небудь. *Чорт .. став вмочати у воду разом усі десять пальців і поутворював багато тисяч таких чоловічків, доки вистачило води в макітрі. Ось так через чарівну макітру і повелися чорти на світі* (з казки); *Потім, звичайно, побудували новий міст, а уламки старого віадука поутворювали гарні плеса на гірській річці* (Т. Прохасько).

ПОУТВО́РЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Утворитися (про все або багато чого-небудь). *На кахлях було повно мокрого болота, у виїмках поутворювалися огидні калюжі* (С. Андрухович); *В западинах скель довкола нього* [Жильята] *поутворювались калюжки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *В українській мові багато чужих слів поутворювалося від прізвищ, і, навпаки, багато власних імен постало зі звичайних собі слів* (з наук. літ.).

ПОУТЕ́ПЛЮВАТИ *див.* **повте́плювати.**

ПОУТЕ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* **повте́плюватися.**

ПОУТЕПЛЯ́ТИ *див.* **повте́плювати.**

ПОУТЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* **повте́плюватися.**

ПОУТО́ЧНЮВАТИ, юю, юєш, **ПОУТОЧНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Уточнити все або багато чого-небудь. *Зіставлення різних джерел дало можливість поуточнювати або доповнити чи виправити хронологію заснування храмів на Уманщині, запропоновану Л. Похилевичем* (з наук. літ.).

ПОУТОЧНЯ́ТИ *див.* **поуто́чнювати.**

ПОУТРИ́МУВАТИ *див.* **повтри́мувати.**

ПОУТРУ́ДНЮВАТИ *див.* **поутрудня́ти.**

ПОУТРУДНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОУТРУ́ДНЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Утруднити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Тривале використання червоних окулярів або фільтрів може поутрудняти сприйняття певних кольорів на екрані* (з наук.-попул. літ.).

ПОУ́ХАТИ, аю, аєш, *док.* Ухати (у 1, 2 знач.) якийсь час. — *Налетять* [махновці], *поухають, позабирають — і вшилися... У нас хата була велика. Заскочили: "Мати, вари вареники!"* (І. Дзюба); *Десь далеко поухала електричка і замовкла* (із журн.).

ПОУХИЛЯ́ТИСЯ (ПОВХИЛЯ́ТИСЯ), я́юся, я́єшся, *док., від кого — чого і без дод.* 1. Ухилитися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Кілька суден поухилялося від прямих попадань снарядів* (із журн.).

2. Ухилятися (у 1 знач.) якийсь час. *Дівчинка вдало повхилялася від струменів фонтана і побігла далі* (з газ.).

ПОУ́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* Ухкати якийсь час. — *Погуляю і поухкаю на твоїм весіллі, хоч який я старий* (О. Кобилянська); — *Хорло* [горло] *болить .. — зашепелявив чоловічок. Потім поухкав, покашляв ...* (В. Близнець).

ПОУЧА́ТИ *див.* **повча́ти.**

ПОУЧЕ́ННЯ *див.* **повче́ння.**

ПОУЧИ́ТИ *див.* **повчи́ти.**

ПОУЧИ́ТИСЯ *див.* **повчи́тися.**

ПО-УЧНІ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-учні́вському.** *Устим справді читав щодня .. Сяде біля столу, складе руки по-учнівськи і чітко, як перед учителем, вичитує: "Вага вершків становить шістнадцять процентів ваги молока. Скільки вершків вийде з дванадцяти тонн молока?"* (Григір Тютюнник); *Він по-учнівськи підняв руку, просячи слова* (Р. Іваничук).

ПО-УЧНІ́ВСЬКОМУ, *присл.* Як учень, за звичаєм учнів. — *А я? Кого нагадував у цю мить? Потупивши очі й ледь усміхаючись (вуста поки що не розтулені), лівою рукою затис — провинно, по-учнівському — середульшого пальця правої* (О. Шугай).

ПОУШКО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Ушкодити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Розвідники поушкоджували оптику біля більшості ворожих гармат* (з газ.).

ПОУШКО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Ушкодитися (про все або багато чого-небудь). *Молоді листочки буряка, на відміну від старих, плямистістю не поушкоджувалися* (з навч. літ.); *У пацієнта від удару струмом частково поушкоджувалися м'язи і сухожилля* (з газ.).

ПОУЩІ́ЛЬНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Ущільнити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Гідроізоляція має здатність самостійно поущільнювати дефекти структури бетону* (з газ.).

ПОУЩІ́ЛЬНЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Ущільнитися (про все або багато чого-небудь). *Структурно нестійкі ґрунти при руйнуванні їхньої структури можуть поущільнюватися, що спричиняє значне ґрунтове осідання* (з наук. літ.).

ПОФАНТАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Фантазувати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *— Якби, Лідо, продюсером фільмів був я, — дозволяв собі пофантазувати Заболотний, — створив би одну-єдину стрічку...* (О. Гончар); *В поїздових розмовах можна було дозволити собі пофантазувати, озброївшись тимчасовою, значно привабливішою, історією життя* (Т. Прохасько); *На природі мозок відпочиває, є час подумати. І навіть, як раніше, пофантазувати...* (І. Роздобудько); *— Можу собі тільки пофантазувати, що чув батько від своїх рідних про маму, коли мене не було поруч* (Дара Корній).

ПОФАРБО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пофарбува́ти.** *Велика хата пофарбована синім, по стінах картки друковані, яскраві малюнки* (Леся Українка); *Навколо будівлі оббігав низенький, пофарбований білою фарбою тинок* (Т. Осьмачка); *Якщо старі будинки були обведені дерев'яними огорожами, то нові пишалися дротяними сітками, пофарбованими у спокійний, сталевий колір* (Ірина Вільде); *Пофарбований у біле і зелене, костьол, здавалося, летів до хмар* (М. Малиновська); * Образно. *Через широкий край веселки .. було ясно видко зелене море, білі гребені на хвилях, пофарбовані то червоним, то жовтим, то синім кольором веселки* (І. Нечуй-Левицький); // **пофарбо́вано,** *безос. пред. Курей, щоб не плутати (вони були причиною сварки), старанно пофарбовано* (О. Гончар); *Вони помітили, що паркан було пофарбовано лише наполовину* (І. Роздобудько).

2. *у знач. прикм., розм.* Який пофарбувався (у 2 знач.). *Я взяв її під руку. Це була маленька пофарбована жіночка* (Р. Андріяшик).

ПОФАРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пофарбува́ти.** *Вінцем ремонту було пофарбування машини в зелений ящірковий колір* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Маляр третього розряду виконує пофарбування поверхонь під простий рисунок різних порід дерева, мармуру та каменю* (з мови документів); // Результат такої дії. *Далеко серед моря бовтався пароплав-база для обслуговування підводного човна. Він часто міняв пофарбування і назву* (М. Трублаїні); *Коробки протигазів залежно від вмісту мають різні марки та пофарбування і застосовуються в різних випадках* (з навч. літ.).

ПОФАРБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **фарбува́ти.** *Оксані — радість: мати одрізала з полотна хустку, а порошком пофарбувала в червоний колір. Вийшла червона хустина* (А. Головко); *Вулики, мабуть, для того пофарбували в різні кольори, щоб легше було бджолам домівку знаходити* (В. Чухліб); *Кімнату пофарбуйте в салатовий колір. Такими ж мають бути фіранки, скатертини, покривала* (М. Дочинець); *Лишилось пофарбувати вікна та дерев'яні панелі в класі* (Дара Корній); * Образно. *Невтомне сонце саме пофарбувало червоним край неба і покотилося працювати на інші землі* (Люко Дашвар).

2. Фарбувати якийсь час. — *Це сюрприз. Зараз я вас* [хлопців] *трошки пофарбую, і ми всі разом сфотографуємося на згадку* (В. Нестайко); — *Слухай! — сказала вона й шмигнула заляпаним глиною носиком. — Дай трохи пофарбую. Він дав їй пензля, і вона захоплено почала розмазувати фарбу* (Валерій Шевчук).

ПОФАРБУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. 1. Док. до **фарбува́тися** 1. *Тканина пофарбується добре, якщо барвник якісний* (з навч. літ.); *Не періть кольорову білизну разом з білим, бо білі речі можуть пофарбуватися* (з мови реклами); * Образно. *Засяяло, пофарбувалося в золотаві життєрадісні кольори все довкола: і ліс, і ріка, і вкрита білою порохнявою дорога* (М. Дашкієв).

2. *розм.* Док. до **фарбува́тися** 2. — *Не забудь загоріти й пофарбуватися, — кинув я йому вслід. Та не знаю, чи почув він мене* (О. Чорногуз); *Маруся вкотре пофарбувалась* (С. Жадан); *Я змінила ім'я, підстриглася й пофарбувалася, колишні знайомі мене не впізнають* (І. Роздобудько).

ПО-ФАРИСЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-фарисе́йському.** *У слові була* [Франя] *по-фарисейськи скромна, що, розуміється, давало ще більше пікантності її кокетерії* (Ірина Вільде); *За часів дочки Петра, розпусної, жадібної до розваг і водночас по-фарисейськи побожної Єлизавети, академія опинилася у важкому становищі* (І. Франко).

ПО-ФАРИСЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у фарисеїв, за звичаєм фарисеїв. *Бог досить часто навмисне посилає в нашому житті таких людей, які роблять не так, як ми звикли. Господь міг би їх просто зупинити, щоб вони цього не робили. Але Він дозволяє, Він хоче побачити, як ми реагуємо на них, по-Божому чи по-фарисейському* (з рел.-церк. літ.).

2. *перен.* Лицемірно, удавано. *Сусідка по-фарисейському поспівчувала дітлахам за невдалу рибалку* (із журн.).

ПОФАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пофасува́ти.** *Рис, пофасований та оброблений в Україні, мав вищу якість, тому що з виробництва відразу відправлявся на прилавки магазинів* (з газ.); // **пофасо́вано,** *безос. пред. Першу партію сировини було пофасовано, промарковано та передано для зберігання на склад* (з газ.).

ПОФАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **фасува́ти** 1. *Виготовлені енергетичні коктейлі учасники акції пофасували у скляні та пластикові баночки, які через волонтерів були доставлені нашим захисникам* (із журн.); *Робітники пофасували цемент для перевезення на новобудову* (з газ.).

ПОФИ́РКАТИ, аю, аєш, *док.* Фиркати *(див.* **фи́ркати**[1]*)* якийсь час; фиркнути кілька разів. *Ще походив* [Федько], *ще пофиркав у вуса: не хочеться, ох, як не хочеться вести дівчат у тюрягу! .. Та хіба ж тюрми на те будувалися, щоб у них гноїти молоденьких дівчат!* (А. Дімаров); *Логопед пропонує дитині повторити звуки пісеньки вітерця і спробувати пофиркати як їжачок* (з навч. літ.).

ПОФИ́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пофи́ркувати** і звуки, утворювані цією дією. *Чути було тільки шум і плескіт води та звуки, що нагадували пофиркування коней* (М. Томчаній); *Мені пригадується і соняшник вогника під косарським таганком, і пофиркування невидимих коней, що зайшли в туман* (М. Стельмах).

ПОФИ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Фиркати *(див.* **фи́ркати**[1]*)* час від часу. *На припонах і поприв'язувані до дерев пофиркували годовані коні* (Б. Харчук); *Пофиркуючи бризками, промчала машина з в'язками перевесел* (М. Стельмах).

ПОФІЛОСО́ФСТВУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Філософствувати якийсь час. *Коли б у Вашім листі були тільки категоричні заяви й цифри, то нічого було б мені й говорити, але як більша частина його — мотиви, філософія, то й я дозволю собі пофілософствувати* (М. Драгоманов); — *Нам і справді вже давно час поговорити, спокійно порадитись, пофілософствувати, як землянин з землянином* (О. Тесленко); *У Захара Єфремовича в такі хвилини завжди загострювалася чутливість, і він полюбляв поміркувати й пофілософствувати під цю мелодію* (С. Талан).

ПО-ФІЛОСО́ФСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-філосо́фському.** — *Як не бере Мартин циці, то вже йому час переходити на галушки, — по-філософськи резюмував цю подію Сидір Сорока* (Ф. Маківчук); — *На твоєму місці я повернувся б на Землю і спробував подивитися на все, що відбувається, по-філософськи* (Любко Дереш); *Неквапно вийшов* [Стратон Стратонович] *з автомашини, по-філософськи глянув униз, де вони могли б опинитися, якби не сосна, і запалив цигарку...* (О. Чорногуз).

ПО-ФІЛОСО́ФСЬКОМУ, *присл.* Як філософ; як у філософа. — *Треба по-філософському дивитися на життя. Про смерть також мусить пам'ятати людина* (В. Шкляр); — *Усі люди однаково створені, — це прозвучало якось навіть по-філософському. — Голови, руки, ноги, серця...* (А. Кокотюха); // *розм.* Спокійно, мудро. *Якийсь дідусь похитав головою і по-філософському сказав: — Тепер він зможе показувати свої сідниці за гроші. Не кожного били золотими пряжками* (М. Білкун); *Я розумію, що, оскільки виходжу на широку політичну арену, то моя особа стає об'єктом майже "мікроскопічного" вивчення. Я це сприймаю по-філософському* (М. Матіос).

ПО-ФІ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-фі́нському.** *Уперше я спробувала огірки по-фінськи у своїх родичів* (з газ.); — *Підходимо до окопів, чуємо, фіни балакають: "Русь, — кажуть, — не прийде, морозу побоїться" .. — А ти хіба по-фінськи розбираєш?* (Григорій Тютюнник).

ПО-ФІ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у фінів, за звичаєм фінів. *Українських освітян зацікавив шкільний експеримент по-фінському* (з газ.).

2. Фінською мовою. — *Ніколи не дізналася б, що таке "тартар із білої курітки"... А це дуже-дуже смачно, по-фінському — "херкулліста"* (І. Роздобудько); *Довгий час фінська культура була вдома на задвірках. Хоч народ загалом розмовляв по-фінському, його літературною мовою була шведська* (із журн.).

ПОФЛІРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Фліртувати якийсь час. *Їй так хотілось пофліртувати, поінтригувати цього приємного на вигляд юнака, щоб хоч трохи розважитись після прикрої розлуки з Сагайдаком* (С. Добровольський); *Я не можу пригадати жадного випадку не то, щоб ми пофліртували, але хоча б привітались чи сказали пару слів* (В. Домонтович); *Студентки частенько намагалися з ним пофліртувати* (Ю. Винничук); *План полягав у тому, аби перейти з Любою на новий рівень спілкування, зблизитися хоч трохи, спробувати кілька разів пофліртувати* (А. Любка).

ПО-ФЛО́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-фло́тському.** *По-флотськи м'ясні спагеті бувають. А наш варіант справжній морський! Він буде з філе білої риби!* (із журн.).

Макаро́ни по-фло́тськи *див.* **макаро́ни.**

ПО-ФЛО́ТСЬКОМУ, *присл.* Як у флоті, за флотським звичаєм. — *Ти в атаку не ходитимеш, малий ще .. По-нашому, по-флотському тобто, юнгою ти називаєшся* (Д. Ткач); *По-флотському підтягнутий, зібраний, .. Омелян Прохорович і з боку підлеглих не терпить найменших відхилень від раз назавжди заведеного порядку* (О. Гончар).

ПОФО́РКАТИ, аю, аєш, *док.* Форкати якийсь час; форкнути кілька разів. *Тільки й того, що пофоркає в жолобі, озирнеться туди-сюди й смиренно йде до свого невтішного стійла в куточку стайні* (В. Земляк).

ПОФО́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пофо́ркувати** і звуки, утворювані цією дією. *Ще по кількох хвилинах почули попереду неголосне пофоркування, а відтак за кущем крушини побачили дві кінські морди* (Ю. Мушкетик); *Знову запала тиша, тільки чути було легеньку ходу та обережне пофоркування коней* (І. Білик).

ПОФО́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Форкати час від часу. *Пофоркували в темряві коні, перегукувалися дозорці* (В. Малик); *Кінь тихенько пофоркував, мотав головою, нетерпляче переступаючи з ноги на ногу* (А. Дімаров); *У дворі випряжений кінь жумрає свіжу траву з воза, пофоркує й одмахується хвостом од комарів* (В. Яворівський); *Ліси, густо обсідаючи плечі гір, піднімалися вгору, і машини пофоркували в їх глибині, мов казкова дичина* (М. Стельмах).

ПОФОРТУ́НИТИ, ить, *безос., кому, також з інфін., розм.* Док. до **форту́нити** 1; пощастити. *Після того, як йому пофортунило прибрати до рук того абата Данила, вкритий туманом виднокруг пояснішав...* (Н. Рибак); *Чи ж пофортунить йому десь там на чужині? Чужий світ не дасть добра* (І. Цюпа); *Іноді, як пофортунить, рибалка й вихоплює щуку за хвіст на берег* (М. Стельмах); *Я мирно приплющився й думав про графа Потоцького, якому так не пофортунило* (Валерій Шевчук).

ПОФОТОГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Фотографувати якийсь час. — *Ви можете йти! — кажу я і для переконливості остервеніло* [розлючено] *махаю руками. Ну, хочеться мені тут .. пофотографувати, поговорити з сонцем і горами...* (І. Карпа); *Щоб пофотографувати, вони з Мартою ще всередині листопада їздили до Кам'янця-Подільського* (С. Андрухович).

2. Сфотографувати (все або багато кого-, чого-небудь). *Юрко хотів пофотографувати кілька старих будинків, призначених до знесення* (Т. Прохасько); *Туристи вперше отримали можливість пофотографувати вагових коней* (з газ.).

ПОФОТОГРАФУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Сфотографуватися багато разів, у різних місцях. *Київ багатий мальовничими краєвидами, пофотографуватися можна в парках, садах, біля фонтанів, в лісі, на даху будинків і навіть у повітрі* (із журн.); *Приїхали до Вінниці подивитися та пофотографуватися на фоні муралу байкери з різних міст області* (з газ.).

ПО-ФРАНЦУ́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-францу́зькому.** *Я на якусь мить замислилась, а тоді пообіцяла їм запекти линів, начинених по-французьки* (С. Андрухович); *Лист княжна Варвара писала по-французьки* (О. Іваненко); — *Я погано читаю по-французьки, — сказав він майже вибачливо, спіткнувшись уже на другому слові в заголовку статті* (Ю. Мушкетик); *Вони говорили по-французьки, але граф кинув занепокоєний погляд на годувальницю* (Валерій Шевчук).

ПО-ФРАНЦУ́ЗЬКОМУ, *присл.* 1. Як у французів, за звичаєм французів. — *Я далі пішов: усе київське високе панство стрижу. Вони без мене — нікуди! Я їм — і перманент, і зачіски по-французькому* (І. Роздобудько); *На столі було ще кілька тарелів: те, що лежало на них, видавалося звичайнісінькою кролятиною по-французькому; велика смакота, можу вас запевнити* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

2. Французькою мовою. *Панночки — Раїса найстарша — говорили по-французькому* (Олена Пчілка); *Надя змалку вільно розмовляла по-німецькому і по-французькому* (Ю. Смолич); — *Я прочитав по-французькому дві книжки про Червоне море, містера де Монтфріда. Дуже цікаві книжки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОХА́ВАТИ, аю, аєш, *що і без прям. дод., жарг.* Док. до **ха́вати** 1. *Вранці ми встали і пішли просити їжу по квартирах; напросивши похавати, поїли і пішли гуляти по місту* (Ю. Покальчук); *— Де ви будете шукати щось похавати серед ночі?* (А. Кокотюха); *— Якщо тут готують вареники або борщ, то можна похавати* (Н. Сняданко).

ПОХАЗЯЇНУВА́ТИ *див.* **похазяйнува́ти.**

ПОХАЗЯЙНУВА́ТИ, *рідко* **ПОХАЗЯЇНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **хазяйнува́ти, хазяїнува́ти.** *В неї, окрім сього двору, не було ні садиби, ані кроку землі своєї: усе спродане .. Князь то так, панотець її вельможний, — похазяйнував* (Марко Вовчок); *Побита рама висіла тільки на одному прибої .. — Та хто б се такий був тут? Похазяїнував добре* (Панас Мирний); *В сарайчику похазяйнував* [господар] *коло решток реманенту, хоч марно: худоби немає* (В. Барка).

2. Хазяйнувати якийсь час. *— Що ж лишиться, — думав він, — з сієї краси, коли пустити похазяїнувати у місті Кривоноса або Тишу? Не попустю* [попущу], *щоб козаки спустошили Львів, бо він не польський* (А. Кащенко); *— Я йду з села днів на чотири. Негайна справа є. Доведеться тобі похазяйнувати тут замість мене* (О. Донченко); *У майстерні повинен майстер діло вести, а не хтось там... Без тебе як похазяйнують, то потім тиждень у своєму "чулані" ладу не даси!..* (О. Гончар); *— Похазяйнуйте, бо я маю людям свіжої води вивезти на поле* (В. Яворівський).

ПО-ХАЗЯ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-хазя́йському.** *— Раз мишенятко сільське, повіда́ють, приймало міського й щиро його, по-хазяйськи, в убогій норі частувало* (М. Зеров); *Дід Прокіп по-хазяйськи обмацав її* [ліру] *стареньку кістлявими пальцями, покрутив коліщатко* (І. Кирій); *Двірник навіть по-хазяйськи впер кулаки в боки, наче збираючись просто зараз прогнати непроханих гостей* (А. Кокотюха); *"Пора переходити на режим економії, — радив сам собі Сідалковський. — Не стільки у мене тієї енергії й краси, щоб так не по-хазяйськи їх розтринькувати"* (О. Чорногуз).

ПО-ХАЗЯ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як хазяїн, як хазяйка; як у хазяїна, як у хазяйки. *Біля конюшні, що була під однією покрівлею з хатою, по-хазяйському складено в кучу гній* (С. Чорнобривець); *Потім по-хазяйському було оглянуто двоповерхову школу-семирічку* (Олекса Ізарський); *— Ви до Вірунчика? Проходьте, будь ласка! — збило його з пантелику запитання красеня плейбоя, що по-хазяйському відчинив двері* (І. Роздобудько); // *у знач. пред. Виймає* [Василь Тимофійович] *з кишені пляшку з горілкою. — Оце по-хазяйському! — весело промовив Райко, — за це дякую, бо в мене, голубе, на неї не розживешся...* (С. Васильченко).

2. Розумно, ощадливо. *Ми привчаємо людей бути господарями своїх сіл, селищ і міст, по-хазяйському витрачати свої та бюджетні кошти* (з газ.).

ПОХАЗЯЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Док. до **хазяюва́ти.** [К р я ж:] *Що ж, тепер хай вчені похазяюють, ми своє зробили. Тепер, значить, у відставку* (М. Зарудний).

2. Хазяювати якийсь час. *Злодій збирався похазяювати у чужій оселі, але не врахував час повернення господаря* (з газ.).

ПО-ХА́МСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-ха́мському.** *Взявши мовчання за знак згоди, рудий джентльмен по-хамськи розсівся на третьому стільці* (Ю. Смолич); *З обслугою поводиться* [пасажир] *по-хамськи: замість ввічливої відповіді або відмови махне рукою, відвертається* (О. Шугай); *Якраз у цю мить дівчина глянула на мене! Я по-хамськи не відвів погляду* (Любко Дереш); *Женя всюди встромляла свого носа, по-хамськи держала себе з галерейниками та спонсорами, облила одну поважну журналістку червоним вином* (Л. Денисенко).

ПО-ХА́МСЬКОМУ, *присл., розм.* Як хам (у 3 знач.), як властиво хаму; зухвало, грубо, нахабно. *З хамами — по-хамському, круто треба* (Ю. Збанацький); *З майном поводяться* [люди] *по-хамському, все спішать, кожен хоче бути першим, кожен хоче мати краще, як інші* (О. Шугай); *Анджей не боявся піти з Марлою на .. ток-шоу, де вона збиралася поводитися по-хамському* (І. Карпа); *— "Ви, однорічнику, худоба". Як це делікатно звучить: "Ви худоба, — а не по-хамському: Ти худоба"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОХАПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Схопити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Похапавши кожна сотня корогви, і собі рушили на поклон Брюховецькому* (П. Куліш); *— Діти! — мама патетично сплеснула руками і, похапавши дітей, зігнула кожного навколішки* (Ю. Смолич); *Аби не наврочити, ми тут таки похапали чарки до рук і переправили їхній вміст у горлянки* (М. Кідрук); *Невдовзі панські гайдуки їх наздогнали, похапали та на панські очі доставили* (Д. Білий).

ПО́ХАПКИ, *присл.* Те саме, що **по́хапцем.** *Скоро вернулась вона, несучи окрайчик хліба, .. і подала хлопцю, приказуючи: — Їж, їж, серце, їж! Той став похапки їсти, навіть не розжовуючи добре* (Грицько Григоренко); *Ікона, що я за нею схопилась якось похапки і з тривогою, була старою дошкою, і на ній ледве-ледве вирисовувався образ Спасителя* (М. Хвильовий); *Став він потроху уникати молодої та красної жони своєї — навіть у спочивальню до неї навідувався рідше й похапки, мов соромлячись або затаївши щось* (О. Забужко).

ПОХА́ПЛИВИЙ, а, е. 1. Схильний до поспіху; який надто поспішає, роблячи щось. *Ластівка .. несподівано влетить в хату через одчинене вікно, політає, покрутиться, як похапливий гість* (І. Нечуй-Левицький); *Її голос задрижав, і все у ній колихнулося, як колихається вино у виповненій чарці, піднятій похапливою рукою* (Б. Харчук); *На білому сніговому тлі чорні похапливі постаті були чудовими мішенями...* (М. Андрусяк); * Образно. *На мить з'явився на ній* [річці] *похапливий човник і зник. Хтось плив до ятерів* (Л. Смілянський).

2. Сповнений поспішливості; який свідчить про поспіх, про бажання швидше щось зробити, вчинити і т. ін.; поспішливий (у 2 знач.). *В цю мить у вікні мигнула від станції кінська грива, малинова черкеска й крізь вікно долетів похапливий цокіт копит* (Б. Антоненко-Давидович); *Не давали спати приглушені, похапливі кроки* (М. Андрусяк); *Якби я міг ніколи не схибити, не розчарувати тебе надто різким рухом, надто похапливим доторком, надто невмілими обіймами і поцілунками* (Н. Сняданко).

ПОХА́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* 1. Властивість за знач. **поха́пливий** 1. *У коридорі було порожньо, й Тимон, хапаючися, щоб встигнути все сказати, й цією похапливістю позбавляючи свої слова переконливості, розповів Чайці про боротьбистів* (Д. Бузько); *З такою порожньою похапливістю ходять тільки ті люди, що хочуть якнайскорше дізнатись про халепу й позбутись її* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Стан за знач. **поха́пливий** 2. *Передусім він поклав собі не поспішати, бо похапливість якнайбільше могла його зрадити* (В. Підмогильний); *Усі біля молотарки без похапливості у чітких вивірених рухах, немов аж урочисті* (А. Головко).

ПОХА́ПЛИВО. Присл. до **поха́пливий.** *Дарка похапливо стала роздягатись* (Леся Українка); *Якийсь дядько метнувся похапливо з мішком зерна до ступи* (А. Шиян); *Матронка похапливо ладувала речі до вивозу. Потому так само похапливо розкладала їх на місце* (М. Матіос); *Рая здригнулася, похапливо дістала з пакета щось, схоже на книжку, загорнуту в барвистий папір* (Люко Дашвар).

ПОХА́ПНИЙ, а́пна, а́пне. Те саме, що **поха́пливий** 2. *То була хоч і похапна робота* [над лібрето] *і не досить зграбна, але він* [Проценко] *дивився на неї, як на диво великої ваги* (Панас Мирний); *Вона* [Гликерія] *ще трохи дивиться на похапні рухи Семена, який починa вовтузитись біля упряжі, потім повертається і йде до спільників пікніка, що збились докупи, тихо балакаючи* (В. Винниченко); *Це гарне, похапне слівце, — problems* [проблеми], *воно означує і математичну задачку, і рак грудей, і втрату любові, в кожному випадку десь завше існує хтось, спроможний зарадити, професор, лікар, психоаналітик* (О. Забужко).

ПО́ХАПЦЕМ, *присл.* Швидко, поспішаючи; похапливо. *Ми й не зчулися, як за поріг переступили. Кинулись духом і, не справивши нічогісінько, похапцем, звінчалися, щоб ще не розлучила нас пані* (Марко Вовчок); *Похапцем запхала* [Ганна] *папірець у конверт, написала адресу* (Б. Грінченко); *Вона завжди похапцем вмивається, одягається. Вона й живе похапцем, немовби кудись біжить чи щось наздоганяє* (М. Матіос); *Терезка похапцем перегорнула кілька сторінок* (Любко Дереш); * Образно. *Похапцем сходить притьмарений місяць* (Ю. Яновський); // Між іншим, мимохідь. — *Я до тебе похапцем, на часок, на хвилиночку, — задзигорила* [заторохтіла] *дядина* (І. Нечуй-Левицький); *Те, що ми .. творимо здебільше похапцем, стануть творити інші органічно, шукаючи кращого вислову для своїх ідей* (В. Самійленко); *Коні на ходу, похапцем зривали листочки з придорожніх кущів і дерев* (М. Томчаній).

ПОХАРАМА́РКАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Харамаркати якийсь час. *Похарамаркав хлопчак кілька хвилин вірша і побіг до школи* (з газ.).

ПОХАРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* Харчати якийсь час. *Впав Гриць ледь не замертво. Ще з тиждень пожив, похарчав та й помер. Сестричка теж дуже спухла від голоду* (з мемуарної літ.); *Підстрелений вепр упав, трохи похарчав і затих* (із журн.).

ПОХАРЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого.* Харчувати (у 1, 3, 5 знач.) кого-небудь якийсь час. *Дала йому* [леґеневі] *ґаздиня шмат солонини, пів хліба і ще вдома похарчувала файно* (з казки); — *Цить, цить, — каже, — і знай: сходи з колиби, як кажу, коли зможеш і щоднини, похарчуй, пороби, що треба, попести Тетянку, а там і вертай* (О. Кобилянська); *Запакуй його* [поета] *в оцю напівтемну юрту, похарчуй заболонною кашею — які тоді він побачить барви, якої заспіває?* (М. Сиротюк).

2. *що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **похарчува́тися** 2. *Коли по похороні сам у домі Лишився, він замкнув його на замок, Виходив рідко, щоб похарчувати* (І. Франко).

ПОХАРЧУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Харчуватися (у 1 знач.) якийсь час. *На полонині є будинок, де можна переночувати, прийняти душ, похарчуватися* (з газ.); * Образно. *Ми піднялись на напівкруглий подіум для оркестру. — Дуй* [грай] *свої саги, а я поки похарчуюсь цим небесним нектаром* [порозглядаю конкурсанток]! — *гигикнув Барс, очі якого перетворилися на шалених бджіл, що так і ширяли по тому жіночому квітнику* (І. Роздобудько).

2. *рідко.* Те саме, що поїсти (у 1, 3 знач.). *Незабаром Зіггі* [цуценя] *цямкав, а Террі* [пес] *спав у фотелі. Мабуть, каша для цуценяти не цікавила старого мисливця. "Все, друже. Похарчуєшся — спи"* (Л. Денисенко).

ПО-ХА́ТНЬОМУ, *присл.* Як прийнято вдома. *Вона* [Люба] *й рада так .. і збентежена: де ж, застають її так... зовсім уже по-хатньому та по-робочому* (Олена Пчілка); *Він виступає на естраду з чаєм, скаржиться на грип, і все в нього виходить дуже якось по-хатньому* (М. Драй-Хмара); *Лісова — молода жінка, ошатно, хоч і по-хатньому одягнена* (І. Кочерга).

ПОХВАЛА́, и́, *ж.* 1. Позитивний, схвальний відгук про кого-, що-небудь; схвалення. *Ані злому кари, ані доброму похвали* (Номис); *Михасеву статтю прочитав редактор і сказав — молодець! Від похвали він не чув під ногами землі* (С. Чорнобривець); — *Ну, брат... — Він не знаходив слів для похвали синові, а той тільки всміхався* (І. Багмут); *Минулося кохання вечорове, Невинні поцілунки відцвіли. Ти досі без моєї похвали Обходилась, ясна моя любове* (Д. Павличко).

2. *заст.* Слава, гордість. *Ти дух святий свій пронесла В їх душі вбогії! Хвала! І похвала тобі, Маріє!* (Т. Шевченко); *"О, спасибі ж тобі, похвало України велика, Що ти нас слобонила* [звільнила] *з сього бесурменського* [бусурманського] *лиха!" — Козаки .. казали* (П. Куліш).

3. *рел.-церк. (з великої літери).* Субота п'ятого тижня Великого посту. *На Похвалу сорока яйцем похвалиться* (Номис); *Похвала. .. Того дня сіють розсаду на капусту* (П. Чубинський); *То було якраз проти Похвали. До Похвали вона завжди говіє* (Панас Мирний).

Розсипа́тися (розплива́тися) в похва́лах <Засипа́ти / заси́пати похва́лами> *див.* **розсипа́тися; Скупи́й на похвалу́** *див.* **скупи́й.**

○ **(1) З похвало́ю,** *у знач. присл.* — похвально, схвально. *Зсутулений, з картузом, нацупленим на самі очі, кинув Решетякові навздогін майже з похвалою: — Двожильний, видно... Золоту папаху як одягнув!..* (О. Гончар); — *Он ти яка, — з похвалою сказав Дорощук і широко .. посміхнувся* (М. Ю. Тарновський); *Він зачудовано дивився на дівчину і не міг відірвати від неї очей. Це помітили всі. Тільки старі — рабин і його дружина — і знаку не подали, як вони ставляться до цього, з похвалою чи осудливо* (В. Малик).

ПОХВА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **похвали́ти.** *І праведний Господом буде радіти, і буде вдаватись до Нього, і будуть похвалені всі простосерді!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Похвалений учителем школяр старався ще більше. .. Загордився наш хвастун: — Я похвалений Хвостун!* (Г. Бойко); // **похва́лено,** *безос. пред. Емілія ж сором'язливо зашарілась — не так од того, що королевою стала, як того, що її привселюдно за те* [її вроду] *похвалено, чим усі жінки найдужче пишаються* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОХВАЛИ́ТИ *див.* **похваля́ти.**

ПОХВАЛИ́ТИСЯ *див.* **похваля́тися.**

ПО́ХВАЛКА, и, *ж., заст.* 1. Погроза (у 1 знач.). — *Знаєте, Що я вам пораю? — каже Карпо. — Плюньте ви на його похвалки і на все... Вам громада одсудила — громада і знає про те* (Панас Мирний); *Адвокат .. сказав, що справа погана через те, що люди чули ще перед вбивством похвалки Гната забити Олександру* (М. Коцюбинський); — *А от я взавтра тим поганим дівчиськам вуха пообриваю!! Морди їм наб'ю!! — Втихомиртеся, Володимире, — вмовляв його Лаговський, якому трохи й шкода було Володимира, але оця похвалка прикро його вразила* (А. Кримський).

2. *діал.* Вихваляння. — *Ого! Я ту* [тут] *такі печери у Чорногорі знаю ... І це не була похвалка, бо таки справді Олекса Чорногору знав* (Г. Хоткевич); *Мої супутники зупинилися, почувши мій спів, а я таки голосистий, кажу без похвалок; тієї днини голос не вміщавсь у грудях, і я не мав причини його глушити* (Валерій Шевчук).

ПОХВАЛЬБА́, и́, *ж., розм.* Те саме, що **похваля́ння.** *Як кого одурять похвальбою або лестивою річчю, то люди й кажуть: "Упустив рака з рота"* (О. Стороженко); *Маруськ чув, не так чув, як відчував крізь голосні свої похвальби тихо сказане слово ласки* (Г. Хоткевич); *— Добрий пан... справедливий! — одно товче Омелько, аж мені ніяково стало від його похвальби* (Панас Мирний); *Я тільки кажу, що добрі справи самі від себе добрі і навмисної похвальби не потребують...* (Валерій Шевчук); *— Тепер, мамо, я великий начальник! І відчув, як недоречно, дурнувато прозвучала його хлоп'яча похвальба* (Г. Тарасюк).

ПОХВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який заслуговує похвали, гідний схвалення. *Обов'язки чемності вимагали* [від Наливайка] *говорити компліменти господареві, що має такий похвальний смак у малярстві* (Іван Ле); *Вчинки її* [Оксани], *принаймні частково, керувалися згори, думкою. І раптом дивували близьких не тільки похвальною цілеспрямованістю, а й жорстокістю фанатички* (Олекса Ізарський).

2. Який містить похвалу, схвалення кого-, чого-небудь. *Я стільки чув похвальних слів про Київ, Такі захоплені чув голоси!* (М. Рильський); *Мені було видано диплом про те, що залічений однині до вихованців Києво-Могилянської колегії, і учні відспівали на мою честь латинські гімни й похвальні вірші* (П. Загребельний); *То, мабуть, такий спеціальний перуанський журнал відгуків, де можна писати лише похвальні оди* (М. Кідрук).

Похва́льна гра́мота <**Похва́льний лист**> *див.* **гра́мота**[2]**; Похва́льне свідо́цтво** *див.* **свідо́цтво; Похва́льний ти́ждень** *див.* **ти́ждень.**

ПОХВА́ЛЬНО. Присл. до **похва́льний.** *Оглянув* [Шеффель] *нутро фабрики, розмірив, що, як і куди, і висказався дуже похвально про будову* (І. Франко); *У вільні години він виїжджав на човні до місць, відомих лише йому, і витягав з них таких великих сомів, що всі заздрили і похвально прицмокували язиками* (М. Чабанівський); *Пищик зауважує похвально: — А ти моцний, Сергію. З задатками атлета середньої ваги... Я гадав, на тобі значно більше накопичень...* (О. Гончар); // *у знач. пред.* Гідно похвали. [Л і к а р:] *Малюйте, панночко мила, се похвально і для панночки воно теє... показна річ* (Леся Українка); *— Те, про що ви мені розповіли, чудово й похвально. Ви справді зможете повертати людям радість і можливість нормального життєдіяння в земній сфері* (О. Бердник); *— Похвально, похвально, молоді люди. Не всякого нинішнього підлітка сюди, до музею, затягнеш* (А. Кокотюха).

ПОХВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок., кого, що, розм.* Хвалити час від часу. *Пани-сусіди нашу панію похвалюють-величають: — ото хазяйлива! Ото розумна!* (Марко Вовчок); *До цього учитель не раз, бувало, похвалював Івася Котляревського, іншим навіть у приклад ставив* (Б. Левін); * Образно. *Книжки також слухали Сергія, мовчки похвалюючи за те, що добре розумів їх* (В. Винниченко).

ПОХВАЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **похваля́ти** і **похваля́тися** 1, 2. *— О, коли б ти могла пізнать, яке гірке це почування увесь свій вік, без поділяння, і раювати, і страждать, за зло та за добро не ждать ні нагород, ні похваляння* (М. Драй-Хмара); *На всі ті хвастощі і похваляння свого товариства Богун лише поблажливо усміхався* (Я. Качура); *Ми тільки й добилися, що її* [Анни] *пусте похваляння, буцімто вона знає його таємницю, переросло в справжню манію* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. Висловлювання, що містять схвалення, хвастощі або погрозу. *— Зачувши панські похваляння, ти, Михайлику, запорожець тобто, візьмеш доброго дрюка, покличеш на поміч добрих сусідів...* (О. Ільченко); *Гуцикав* [Богданко] *у сідлі й поривався туди, де Зоринка, поривався й похвалявсь, а все ж змушений був завершити ті похваляння зітханням* (Д. Міщенко).

ПОХВАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОХВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого, що і без прям. дод.* Висловлювати схвалення, похвалу кого-, що-небудь; хвалити. *Похваляю ж вас, браття, що ви все моє пам'ятаєте, і заховуєте так передання, як я вам передав* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Тепер я розумію, що старий не похваляв мого наміру мандрувати, але тоді мені здалося, що не має він чого сказати* (Валерій Шевчук); *Не хвали сам себе — нехай тебе люди похвалять!* (прислів'я); *— Оце мені, дочко, за тобою, як у Бога за дверима: хоч сядь та й руки згорни! — не вдержалась Зінька і похвалила невістку* (І. Нечуй-Левицький); *Дружина перша одягла помаранчевий шалик. Їй дуже пасує цей колір, я похвалив* (Л. Костенко).

ПОХВАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОХВАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Висловлюватися про себе, про близьку людину, про свої або її успіхи, досягнення, вчинки з похвалою; хвалитися (у 1 знач.). *Не тільки чоловік, було, похваляється людям мною, а й сусіди, спасибі їм, не обходили добрим словом* (Ганна Барвінок); *Коли до бою ще не дійшло, нема чого похвалятися, хто буде в переможцях* (Ю. Логвин); *Буває, в неволі іноді згадаю Своє стародавнє, шукаю, шукаю, Щоб чим похвалитись, що й я таки жив, Що й я таки Бога колись-то хвалив!* (Т. Шевченко); *— П'ятіркою разів десять похваляться* [учні], *а двійку в небуття пустять...* (Н. Бічуя); *Вмінням зупинитися вчасно я ніколи не міг похвалитися* (Г. Вдовиченко).

2. *тільки недок.* Погрожувати заподіяти комусь якенебудь лихо, якусь неприємність; нахвалятися (у 1 знач.). *— Зевес не дурно похвалявсь .. Він видавить з тебе олію, От тільки йще* [іще] *тут побарись* (І. Котляревський); *— Попившись, запорожці і на Васюту похвалялись, да й на всю городову старшину недобрим духом дишуть* (П. Куліш); *— Він* [Капітан] *похваляється вбивати всіх, хто не допомагатиме йому. Він хоче, щоб його боялися* (В. Владко); *Аж у самому Львові чекає він суду. Когути похвалялися, що аж у Березу Картузьку запроторять* (І. Цюпа).

3. *тільки док., розм.* Розповісти, повідомити про щось. *Став мій Тарас чогось журитись: Сидить, головоньку схилив, А панові боїться похвалитись, Щоб пан не бив* (Л. Глібов); *Катерина не втерпіла і похвалилась, що й до їх* [них] *приїхав з Чигирина писар гетьмана Богдана* (І. Нечуй-Левицький); *— Дядю, дайте гостинця! — тихо, боязко промовив хлопчик. — Мовчи! — суворо насварилася на його* [нього] *дівчинка, — стидно прохати: як похвалюсь мамі, то будеш знати!* (С. Васильченко); *Одного разу Петриків старший брат похвалився, що на болоті вже з'явились молоді журавлики* (Ю. Збанацький).

Не мо́жу (не міг, не могла́ *і т. ін.)* **похвали́тися** *див.* **могти́.**

ПОХВА́СТАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **хва́стати.** *Наші по крові бродили, .. Щоб швидше поспішить к Енею Похвастать храбростю* [хоробрістю] *своєю* (І. Котляревський); *— Навіщо ти вигадуєш різні неймовірні пригоди, яких ніколи насправді з тобою не бувало? Ти любиш похвастати* (О. Донченко); *По хвилі, похвастав* [полковник], *ні до кого конкретно не звертаючись: — А в мене синок народився...* (В. Чемерис); *Всілякі ж є люди на світі: один готовий похвастати навіть незакінченою роботою, інший, навпаки, затаюється, остерігаючись лихого ока* (П. Запаренко).

2. Хвастати якийсь час. *А не вік же дівкою гуляти: треба погуляти, .. похвастати!* (Грицько Григоренко).

ПОХВА́СТАТИСЯ, аюся, аєшся. Док. до **хва́статися.** *Мальований квапився, він хотів похвастатись в міськкомі, що комсомольське бюро негайно реагувало на неподобства в цеху* (А. Хижняк); *Мені батьки купили зимове пальтечко, я вирішив обновити його, похвастатись перед ровесниками* (О. Бердник); *Перед дівчиною, яку кохають, хочеться похвастатися; але, мені здається, і в такому випадку краще сказати правду* (Ю. Мушкетик).

ПО́ХВАТ, у, *ч., розм.* 1. Те саме, що **за́хват.** *Кость втішливо повернув голову назустріч тому співові, провадженому повними голосами з похватом і майже урочисто* (Олена Пчілка).

2. Те саме, що **захо́плення** 1. *Потяг рушав переповнений, а товпища відсталих чіплялись останнім засліплено-диким похватом* (А. Любченко); *Коріння так міцно сплелося, що тримало тую землю й каміння мертвим похватом* (І. Багряний).

○ **(1) Для по́хвату,** *у знач. присл.* — для зручності. *Івану Михайловичу виділила* [мати] *золоту табакерку, але він тютюну в ній не тримав, а для похвату мав дерев'яну, яку сам вирізьбив* (Валерій Шевчук).

ПОХВАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Схопити (у 1, 2 знач.), хватити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; похапати. *Та нехай би і не послухав її* [Явдоху] *хто? Так зараз і нашлеть* [нашле]: *або свиня бублики похвата, або собака олію вип'є* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Летить погоня за погонею з одного краю моря до другого; шукає бунтовиків* [бунтівників], *що сполохнули зомлілі людські душі... Куди ховатися? Навіщо ховатися?.. З чим ховатися? Похватали, як шуліка курчат...* (С. Єфремов).

ПОХВАТИ́ТИСЯ, ачу́ся, а́тишся, *док., діал.* 1. Устигнути за ким-небудь. *Якби в службі добре, то за панами не похватився б* (прислів'я).

2. Спохватитися. — *Ще суд не похватився, як вона* [Зінька] *вже почала* [свідчити в суді] (М. Куліш); — *Так я ось...* — *Василь Григорович похватився, що не вимовив найголовнішого, і після паузи вставив:* — *Товаришу...* (Б. Антоненко-Давидович); *Лікар .. затарабанив поради:* — *Гуляйте, спіть, їжте. Потім похватився і з нотками співчуття в голосі сказав:* — *Всяку хворобу можна вилікувати* (П. Панч).

ПО́ХВАТКИ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **по́хватом.**

ПО́ХВАТКИ́Й, по́хватка́, по́хватке́, *рідко.* Те саме, що **швидки́й** (у 1 знач.). *Похваткий кінь* (Сл. Б. Грінченка); *Юрій мав літ із тридцять, був похваткий і дужий орач і, як і всі смерди, носив волосся, стрижене кружка* [кружкома] (І. Білик).

ПО́ХВАТКО, *рідко.* Присл. до **по́хваткий.** *Старший встав і почав дякувати рибалці за гостинність. І знову похватко загосподарювала дівчина* (Іван Ле).

ПОХВАТНИ́Й, а́, е́, *розм.* Зручний для користування. — *А яке ви весло взяли, мамо? Було б оте, зелене.* — *Нічого, і це добре, синку,* — *легеньке, похватне* (О. Донченко); *Теслі збивали із шалівки похватні тапчани* (Ю. Збанацький); *Пальто, хоч зручне й похватне, було на нього куце-куце* (Олекса Ізарський); // Часто використовуваний. *Мабуть, тілогрійка була в сім'ї похватною річчю і нею користувалися то чоловік, то жінка...* (В. Петльований).

ПО́ХВАТОМ, *присл., розм.* Поспішно, квапливо. *Хазяїн двору в одну мить і одним скоком і похватом згріб гвинтівку в руки і ревнув на ввесь простір садиби: "Назад, собачі душі, з двору!"* (Т. Осьмачка); *Вона похватом намагалась перевести розмову на іншу тему* (О. Копиленко).

ПО́ХВАТЦЕМ, *присл., розм.* Те саме, що **по́хватом.** *Аж он щось кольнуло в груди, схопилась* [Маріка] *похватцем із печі* (С. Васильченко); *Поранений у ліву руку в нашій операції, та куля похватцем спрямована, тільки вшкрябнула* (Іван Ле); *Говорив це похватцем, ковтаючи слова і постріпюючи полохливими оченятами* (Валерій Шевчук).

ПОХВИЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., кого.* 1. Схвилювати (у 2 знач.) всіх або багатьох. *Отримана інформація похвилювала учасників фінального забігу* (з газ.).

2. Хвилювати (у 3 знач.) якийсь час. — *Тобі найбільше дякую за те, що ти дійсно такий, яким я тебе собі уявляв. А похвилював ти мене чимало* (Н. Королева); *Не раз і не двічі по тому згадував Сірко Оленку й чомусь згадав ось тепер, і спогад той похвилював його* (Ю. Мушкетик); — *Ну, посмішили ви нас трохи... А трохи похвилювали! Але ж ми й так усе про ваші походеньки знаємо. Це ж село!* (І. Андрусяк).

ПОХВИЛЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. Схвилюватися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Персоналу санаторію прийшлось добре похвилюватися за стан відпочивальників у морозні дні* (з газ.).

2. Хвилюватися (у 2 знач.) якийсь час. *Одержавши сьогодні записку — запросини до Білозерських, Куліш вирішив не поспішати. Хай трошки почекають, похвилюються* (О. Іваненко); *Завтра — у нас велике свято, однак доведеться й багато попрацювати, похвилюватися. Тож варто добре виспатись* (О. Тесленко); *Один* [каратель] *якось вирвався, кинувся пливти на той берег, але малий Момот пірнув, ухопив його невідомо за що, і тут уже нам довелося похвилюватися, коли вони обоє надовго щезли під водою* (В. Шкляр).

ПОХВИ́СЬКАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Хвиськати якийсь час; хвиснути кілька разів. *Батіжком легенько похвиськав вершник молодого лошака* (із журн.).

ПОХВИ́СЬКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **похви́ськувати** і звуки, утворювані цією дією. *У повітрі чулося похвиськування нагайки* (із журн.).

ПОХВИ́СЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Хвиськати час від часу. *Як на ніженьки підхопивсь* [Ілля Муромець] *швидкі, Як добув він свій батіг шовковий, .. Як узявся він тут похвиськувать* (П. Грабовський); *Гонить хлопчик гуси по стежині, Прутиком похвиськує в траві* (В. Симоненко); *Колись ним* [гарапником] *вождь похвиськував і підганяв історію, щоб потім бути інвентаризованим з довічним музейним номером* (П. Мовчан).

ПОХВИЦА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Хвицати якийсь час; хвицнути кілька разів. *Забредеш в росу, і хочеться тобі, як лошаті, повибрикувати, похвицати п'ятами, навіть пустити берегом лунке, відчайдушне: і-го-го!* (В. Близнець).

ПОХВОРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Захворіти (про всіх або багатьох). *То воли йому пристануть або й похворіють — і тоді чумакові пропаща година; а то паші худобі не стане* (М. Коцюбинський); — *Я тобі скажу одверто, товаришу командир, гості ми недовгі на цьому світі, підбилися всі й похворіли* (Ю. Яновський); — *Перш за все треба потурбуватись, щоб люди не похворіли* (М. Циба).

2. Хворіти якийсь час. *Року 1530 в княжому сімействі народився хлопчик. Потім ще один. Але великий князь недовго радувався — застудився на ловах, трохи похворів і помер* (В. Чемерис); *Зрештою, це його* [Шурку] *влаштовувало, хай трохи похворіє* [Людка], *поки він дістане того рулона толі, ну, і візьме сьогодні належну плату* (Валерій Шевчук).

ПОХВО́СЬКАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, по чому, чим, розм.* Хвоськати якийсь час; хвосьнути кілька разів. *Гнат порипів шкірянкою, посвистів, похвоськав себе нагайкою по халявах і, бачачи, що Оксен з ним говорити не хоче, вийшов надвір* (Григорій Тютюнник).

ПОХВО́СЬКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **похво́ськувати** і звуки, утворювані цією дією. *Відлунювало похвоськування гарапників.*

ПОХВО́СЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Хвоськати час від часу. *Наглядачі на галерах час від часу похвоськували бранців* (із журн.).

ПОХИ́БИТИ, блю, биш; *мн.* похи́блять; *розм.* Док. до **хи́бити.** *Неможливо, щоб вода була Богом, а тільки є вона діло Боже. Так само немало похибили й ті, хто увірив, що вогонь — Бог, бо й сей сотворений для вжитку людей* (І. Франко); *Снайпер з вікна .. послав, не похибивши, кулю в чорнявого хлопця* (М. Бажан); *На путь життя Ступив він і ніколи не похибив, Людському щастю всі віддавши сили* (М. Рильський).

ПО́ХИБКА, и, *ж.* 1. Помилка, промах, недогляд у чому-небудь. — *Бувають похибки в житті, — додав ще* [зять], — *котрих не можна вже більше ніколи поправити, а такою похибкою .. був його зв'язок з Оленою* (О. Кобилянська); *Найдрібніша похибка лікаря може урвати комусь життя* (Ю. Шовкопляс); *Після кількох прочуханів за допущені похибки працівники відділу сто разів перевіряли написане* (М. Дашкієв); — *Цього року ви знову припускаєтеся грубої методичної похибки...* (Г. Усач).

2. *спец.* У математиці — різниця між точною величиною чого-небудь і величиною, знайденою при вимірюванні; похибність (у 2 знач.). *Якщо на приладі клас точності не зазначений, абсолютну похибку приймають такою, що дорівнює половині ціни найменшої поділки* (з наук. літ.); *Коли вимірюваний параметр має невелике значення (близьке до нуля), відносна похибка стає дуже великою і втрачає свій фізичний зміст* (з навч. літ.); // Неправильність, неточність, відхилення від норми в роботі якогось механізму, пристрою і т. ін. *Найменша похибка, неправильно встановлений тиск у шлюз-камері, відмовить чи не спрацює на повну силу бодай одна присоска "рукава" — і станеться аварія* (І. Росоховатський).

ПО-ХИЖА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-хижа́цькому.** *Не дивуй же, що вони, темні та неосвітні, по-хижацьки за діло взялися* (Панас Мирний); *Земля — це багатство людей усього світу, їх життєвий простір. Проте це багатство по-хижацьки знищується* (з навч. літ.).

ПО-ХИЖА́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як хижак, подібно до хижака. *Уява малює мені страшні картини: Книш, вищирившись по-хижацькому, б'є мене веслом по голові, потім кидає в річку* (В. Нестайко).

2. *перен.* Дуже жорстоко, нещадно. — *Коли я згадую, як по-хижацькому .. люди ще зовсім недавно убивали цих милих, лагідних звірят* [дельфінів], — *мені аж соромно стає за весь людський рід!* (М. Дашкієв); *Біосфері властиві самовідновні якості. Ця здатність біосфери довгий час експлуатувалась людиною бездумно та по-хижацькому* (з навч. літ.).

ПОХИЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., чим і без дод.* 1. Хизуватися якийсь час. *Микола сказав, що не боїться смерті, хоч це була неправда. Він хотів похизуватись перед дівчатами* (В. Гжицький); *Дід Ялисей .. полюбляв похизуватися своєю начитаністю і обізнаністю з наймудрішими книгами* (М. Чабанівський).

2. Док. до **хизува́тися.** *Як же було тут пропустити нагоду похизуватися новими ковзанами перед самим директором школи!* (А. Дімаров); *У дитинстві, хоч би що ми зробили своїми руками, нам кортить похизуватися* (Г. Усач).

ПО́ХИЛ, у, *ч.* 1. Положення чого-небудь під кутом між горизонтальною і вертикальною площинами; нахил (у 2 знач.). *Для нахиленої прямолінійної ділянки її похил справляє незначний вплив на розміри мульди осідання* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **схил.** *Раптом з-під сонця, що лежало непорушно на західнім похилі неба низько над рискою овиду, наче джерело з-під каменя, бризнула срібна струя* (Б.-І. Антонич); *Партизани з відрами розбрелися по відтинку лінії, що не мав похилу, і копистками густо намащують рейки смальцем* (Ю. Горліс-Горський); *Дожидав хлопець біля станції, на похилі, проти якого потяг повинен стишуватися, беручи височину* (В. Барка).

ПОХИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **похили́ти** 1. *Пролетіли мимо запряжені цугом в закриті сани восьмеро коней, а за ними з кілька десятків вершників у жупанах з похиленими навскіс списами* (Н. Рибак); *Дівчина стояла нерухомо, мов тополя, похилена осіннім вітром* (О. Гончар); *Крізь його* [туману] .. *серпанок виступили по горі бузкові вали, і яблуні старі, похилені ще замолоду буйними вітрами з Дніпра, і вишневі чагарі з молодого пагіння* (Григір Тютюнник); // **похи́лено,** *безос. пред. В Україні оголошено траур. Похилено державні прапори* (Л. Костенко).

2. *у знач. прикм.* Який похилився, схилився від утоми, смутку і т. ін. *Старий щось стиха говорив, дівчина слухала, перед ним стоячи з похиленою голівкою* (Марко Вовчок); *На його похиленім чолі видно було смуток і тяжку задуму* (І. Франко); *І ніби бачу я похилені обличчя, і ніби чую я тривожний довгий зойк...* (В. Сосюра); *Уся її* [матері] *маленька постать неначе линула в холодному повітрі, і сива її голова, похилена набік, торкалася передвесняних хмар* (О. Довженко).

3. *у знач. прикм.* Зігнутий, згорблений (під тягарем, від хвороби, горя і т. ін.). *Йдуть та й ідуть* [заробітчани], *чорні, похилені, мокрі, нещасні* (М. Коцюбинський); *Похилені постаті старенький бабусь з покірним виразом вслухаються в людську радість і, певне, жують старі, давні спомини власного життя* (М. Івченко); *У непевному світлі вогника помітив* [Безбородько] *якусь похилену постать, що притулилася з боку веранди* (Ірина Вільде); * Образно. *Тріщав цей пліт перед ранком, але в його похилених старих ребрах ще жила хазяйська твердість і сподівання в свою потрібність* (В. Медвідь); // Який опустився, зігнувшись, перекосившись під вагою, натиском чогось, від часу і т. ін. *А онде, онде за Дніпром, На пригорі, ніби капличка, Козацька церква невеличка Стоїть з похиленим хрестом* (Т. Шевченко); *В зарослому травою дворі єдиною будівлею, крім похиленої набік хати, була довга розхристана повітка* (Олесь Досвітній); *Найсильніше враження справляв сильно похилений шпиль на башточчі* (Г. Вдовиченко).

4. *у знач. прикм.* Те саме, що **похи́лий** 2. *Земля біля Хотина похилена до ріки і порізана глибокими ярами, які ближче до Дністра ширшають* (О. Маковей); *За зовнішнім виглядом рівнини можуть бути плоскі, хвилясті, горбисті, східчасті, а за загальним похилом поверхні — горизонтальні, похилені, опуклі, ввігнуті* (з навч. літ.).

ПОХИ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **похили́ти** 1 і **похили́тися** 1. *Не промовила* [султанка] *ні слова, тільки усміхом і похиленням голови подякувала за дар і вийшла* (О. Назарук); *Трохи піднімав* [Кисличка] *свічку, вмить кидаючи пошматовану свою тінь усім під ноги, а потім возносячи її до отого диявольського шамотання над головами одним лиш похиленням червонястого кволого вогника* (П. Загребельний).

2. *рідко.* Похиле місце, похила місцевість. *Напроти цих гір, де пропадала вже з виду дорога, котра на похиленні значно зносилася над селом, стояв панський двір* (Н. Кобринська).

ПОХИ́ЛЕНО. Присл. до **похи́лений.** *Коли вийшли на широкий міський майдан перед технікумом, в очі впала широка опецькувата постать, що похилено сиділа обличчям до заходу сонця* (М. Івченко); *Вона* [Рая] *пішла. Якось розбито, похилено, пригноблено* (Валерій Шевчук).

ПОХИ́ЛИЙ, а, е. 1. Який відхиляється від вертикального або горизонтального положення, пролягає, розташовується в напрямку між вертикальним і горизонтальним положенням. *На сонці стояла похила дошка із прорізаним вздовж неї звивистим жолобком* (Ю. Яновський); *Це був дуже простий шифр; у звичайному листі, написаному похилим письмом, деякі літери писалися прямо* (Л. Смілянський); *Потім устав* [Василь] *і, хитаючись, пішов у похилі двері до виходу..* (У. Самчук); — *Головний тунель, на думку Мацієвського, краще зробити похилим* (Іван Ле); // Який діє або відбувається в напрямку між вертикальним і горизонтальним положенням. *Алмазне свердління технологічних отворів може здійснюватися як у горизонтальних, так і вертикальних площинах (стіни, підлога, стеля), також практикується похиле свердління під необхідним замовнику кутом* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **похи́ла,** лої, *ж., мат.* Пряма, що перетинає іншу пряму або площину під непрямим кутом. *Відрізок, що з'єднує основи перпендикуляра і похилої, проведених з однієї і тієї ж точки, називається проєкцією похилої* (з навч. літ.).

2. Який знижується поступово, не круто; пологий. *Ці похилі спадисті гори, скільки захопить око, нижчі од Бріярки і через це вони засіяні житом, ячменем, вівсом* (І. Нечуй-Левицький); *Огей пильно дивиться на застиглу воду, на чорну стіну скелі край води і на похилий, глинястий берег* (Олесь Досвітній); *Раніше вона б усвідомлювала, що простує лісом, долаючи спротив похилого рельєфу, ухиляючись від гілок* (Ю. Іздрик); *Недарма дім скидався на равлика, що повзе вгору похилим пагорбом* (Г. Вдовиченко).

3. Який похилився, опустився; похилений. *На другий день робив Павло у саду, не знімаючи голови похилої* (Марко Вовчок); *Як схилилась вона на руку, так похила і закаменіла* (Панас Мирний); *Хтось невідомий стояв біля ясена й тихо, ледве помітно перебирав похиле листя* (М. Хвильовий); *Маяв наче знайомий похилий профіль дівчини* (О. Ільченко); // Який опустився, зігнувшись, перекосившись під вагою, натиском чого-небудь, від часу і т. ін. *На похиле дерево і кози скачуть* (Номис); *При кінці села з-за високих осокорів визирала маленька церква з похилою дзвіничкою* (Л. Старицька-Черняхівська); *Біля прогнилої кринички з похилим хрестом дорога від Веремієвого хутора розходиться двома чорними рукавами* (М. Стельмах); *Ми підем, де трави похилі, Де зорі в ясній далині* (А. Малишко); // Який схилився, зігнувся від старості, хвороби, недолі і т. ін. *Василь Невольник був собі дідусь такий мізерний, мов зараз тільки з неволі випущений: невеличкий, похилий, очі йому позападали* (П. Куліш); *Випроставсь похилий стан у теслі, напружились його зів'ялі руки* (Леся Українка); *Сплять в степу запорожці — товариш до друга Повернувся обличчям, порубаним в січі. І так страшно дивитись на заплющені очі, На рубці-кривавиці і на плечі похилі* (А. Малишко); *Замість неї* [діадеми] *увінчали голову василевса золотим ланцюгом, накинули на похилі плечі пурпурову мантію й підняли на щит* (Д. Міщенко); // З понуреною, похиленою головою; похмурий. *Чом ти не розцвітаєш, доле? Чого така ж, як і торік — Ідеш похила, невесела* (Л. Глібов); *Я стала дівка на порі, хоть боязка, похила й тиха* (І. Франко).

4. Який наближається до глибокої старості (про вік). *Похилі в матері літа, вже сива і безсила* (П. Дорошко); *Дві перших* [дружини] *були негодящі для таких оказій: компрометували його своїм похилим віком і сільським виглядом* (Г. Тарасюк); *Для пересічної людини 80 років видаються похилим віком, але для творця, мислителя чи політика навіть і заавансований вік залишається робочим віком* (О. Шугай); // Який досяг поважного віку. — *Ти ж ще молодий літами, а я похилий... Хто зна, чи не доведеться ще мені у тебе при останній хвилі віддячуватися...* (Ф. Бурлака); *Десь мати голосила, десь ридав Похилий батько по пропащих дітях* (Л. Первомайський); *Кручуся біля похилих бабусь у темних куфайках, розпитую про ціни* (А. Дністровий); *Там і я, і все жіноцтво, молоді жінки й похилі, Зібрались на дружню учту, на розваги, жарти милі* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

5. *рідко.* Схильний до чого-небудь. *Не з її м'якою, до спокою, до тихого щастя похилою натурою, .. руйнувати було ту башту кріпкої волі...* (Панас Мирний).

У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (літа́ми)> *див.* **вік.**

△ Похи́ла площина́ *див.* **площина́.**

◊ Ступа́ти / ступи́ти на хистку́ (хитку́) кла́дку (на похи́лу сте́жку) *див.* **ступа́ти.**

ПОХИ́ЛИСТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **похи́лий** 1, 2. *Жупан на йому* [ньому] *шовковий червоний, аж світиться, як огонь; шапка червона, похилиста; пояс золотий* (П. Куліш); *Шапка на ньому сива, похилиста. Чоботи-сап'янці. З достатку одяг!* (Г. Колісник); *У туристів і альпіністів існують спеціальні способи долання похилистих скельних ділянок* (із журн.).

ПОХИ́ЛИСТО, *рідко.* Присл. до **похи́листий.** *Ролики на конвеєрі встановлюються горизонтально або похилисто* (з наук.-техн. літ.); *Кам'яниста гряда похилисто спадає до плато, вкритого різнотрав'ям* (із журн.).

ПОХИЛИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Хилитати якийсь час; хилитнути кілька разів. *Ой зітну я барду в дуба та й похилитаю* (з народної пісні); *Потримавши в руках, похилитавши, неначе зважививши папку, Степанида Добромолець, ледь-ледь підвівшись у ліжку, простягла її Шлоймі* (О. Ірванець); *Чоловік похилитав головою, подивився знову у вікно* (О. Ульяненко).

2. *розм.* Піти хилитаючись. *Пішов-похилитав хлопець із своєю ношею* (О. Гончар); *Пилип ступив до возів, узяв жердину й похилитав нагору* (Ю. Мушкетик); *Підвелася Варка та й похилитала крутосхилом додому, раз у раз озираючись* (В. Дрозд).

ПОХИЛИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Хилитатися якийсь час; хилитнутися кілька разів. *Лебеді похилитались на лискучих хвилях озера і вгрузли в його темні береги* (М. Івченко).

2. Піти хилитаючись; поплентатися. *Дяк рішуче встав і пішов — не пішов, а похилитався у хвилях диму, гамору, горілчаних випарів, запахів їжі* (Валерій Шевчук); *Довго й шумно вставав* [Андрій], *довго всовував руки в кишені й так, недбало згорбившись, похилитався до дошки* (В. Близнець).

ПОХИЛИ́ТИ *див.* **похиля́ти.**

ПОХИЛИ́ТИСЯ *див.* **похиля́тися.**

ПОХИ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Властивість за знач. **похи́лий** 1–3. *Оця ретельна, канцелярська похилість літер, рівні натиски їх, трохи фігурне "В", гачки внизу "я" — вона їх бачила десь і з усім запалом силкувалась тепер пригадати* (В. Підмогильний); *Похилість площин — головна ознака цієї місцевості* (Т. Прохасько); *Згадав* [Маркіян] *учорашню холодну зустріч з дідом і бабою, тепер побачив їх упокореність, чорний одяг, жалобну похилість і скам'янів від болю* (Р. Іваничук).

2. Похила поверхня. *Підійшов* [опришок] *до краю похилості, що йшла геть далеко униз і переходила в пропасть* (Г. Хоткевич); *Ви боїтеся подивитися праворуч себе і ліворуч, боїтеся побачити похилості круглої землі* (Ю. Яновський); *Боязко тупцявся* [Отава] *на похилості покрівлі* (П. Загребельний); * Образно. *Буйна фантазія тручає бідного Макара Івановича по похилості в якусь чорну безодню, звідки нема стежки наверх* (М. Коцюбинський).

ПОХИ́ЛО. Присл. до **похи́лий** 1–3. *Мачти стоять трохи похило до корми: перша — менше, а друга — більш похило* (Ю. Яновський); *Звір ледь помітно ворухнув прямим хвостом — тримав його похило, ближче до землі* (Г. Вдовиченко); *Від'їхавши кілометрів за п'ять від рудника, вони звернули на зелений луг, що похило спадав до річки* (О. Гуреїв); *Спочатку ще діяв вітер, і вода зливалась на землю похило* (Ю. Логвин); [П а н и ч:] *Химко! Кого се ти накликала сюди? Хто тобі дозволив?* [Х и м к а *(похило)*:] *Паниченьку! простіть мене* (Панас Мирний); * Образно. *Я посумнів до каменя, печальний ватаг гір і вітру, і лиш похило, як трембіта, вихлипував твоє ім'я* (І. Малкович); // *у знач. пред. Почав* [Біда] *котитись, притуливши гвинтівку до себе. Коли було похило — скочуватись легше. Коли попадався узвіз — доводилось повзти* (М. Трублаїні).

ПОХИЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похиля́ти** 1 і **похиля́тися** 1. *Похиляння дерев може бути зумовлене зменшенням внутрішнього тиску рідини, яка тримає рослини у вертикальному положенні* (з навч. літ.).

ПОХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОХИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Надавати похилого положення; починати хилити; нахиляти (у 1 знач.), нагинати (у 1 знач.). *Всі стали тихо, всяк свій спис Додолу похиляє* (Леся Українка); *Ти творишся, синочку мій, у світ. Ти творишся і жебониш, як бджілка на яблуні крислатій, що з причілка до тебе похиляє пасма віт* (В. Стус); — *Якби я* [Лис] *завітрив* [учув] *десь якусь засідку, то зараз похилю хвоста троха вдалину* (І. Франко); // Своєю силою примушувати нахилитися, схилитися кого-, що-небудь; відтягати вниз своєю вагою. [Г а л и н а:] *На вгороді буркун-зілля Вітрець похиляє* (М. Кропивницький); *Грона похилили гіллячку, на землі лежать бідні, треба підняти* (М. Коцюбинський); *Лиш напором волі стримувала себе* [Маруся], *аби не впасти на груди опришкові .. Зрозумів опришок. Тихим рухом обняв, похилив навзнак і впився губами в губи...* (Г. Хоткевич); *Услід за хмарою з півдня ввірвався неймовірної сили холодний вітер, похилив до самої землі дерева* (Ю. Збанацький); // *перен.* Оволодівши всім єством, примушувати схилитися, зігнутися (про сон, утому і т. ін.); змагати. *Коли вже тіло не ходить, руки тремтять і плечі похиляє тягар літ, то просто ж видно неозброєним оком, що цим немічним тілом рухає Дух* (Л. Костенко); *Як сніп той, ви хилитесь і прилягаєте на тому місці, де сиділи. Сон то чи друга страшніша неміч вас похилила?* (Панас Мирний); * Образно. *Мужню силу хоч похилить горе, Та не зломить, в підлість не поверне* (І. Франко) // *у сполуч. зі сл.* г о л о в а, ч о л о *і т. ін.* Схиляти, опускати вниз, додолу. *Молода дівчина похиляє трохи голову* (О. Кобилянська); *Приязно кивала* [Роксолана] *до робітників, що похиляли голови перед жінкою султана, володаря трьох частей світу* (О. Назарук); [А н т е й:] *Переможець лиш тоді похвалить, коли подоланий похилить чоло йому до ніг* (Леся Українка); *Галька похилила плечі, чорними очима дивилася знизу вгору* (Н. Бічуя); * Образно. *Рожа похилила голову, як маленька дитина* (В. Стефаник); *Край галявини похилило свою буйну голову поламане деревце горобини* (В. Нестайко).

2. *тільки док., розм.* Підійти, наблизитися до якоїсь межі (про явища природи). *Вже й день минає. На південь сонце похилило* (С. Чорнобривець); *Як сонце похилило на захід, Григорій з батьком вирядились і пішли, захопивши бінокль, сітки проти мошки, сокиру й зброю* (І. Багряний); // *безос. У шинку було сутінно; врешті, допоки я йшов, похилило на вечір* (Валерій Шевчук).

3. *тільки док., розм.* Піти, попрямувати кудись, похнюпившись. *Наче п'яний, зігнувшись і плутаючи ногами, похилив він вподовж улиці* (Панас Мирний); *Онохрій Литка виглянув у ворота, сплюнув на вулицю і зажурено похилив до хати* (Г. Епік); *Наш пасажир, знаєте, терплячий, бере з собою клунок з харчами. Туман? Нельотно? Він і похилив до автобуса...* (О. Гончар).

◊ **Потягло́ (потягну́ло, похили́ло** *і т. ін.)* **на сон (до сну)** *див.* **потягну́ти.**

ПОХИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОХИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док.* 1. Набирати похилого положення; починати хилитися; нахилятися. *Розставив ноги* [Денис], *у боки узявсь, шапка висока, сірих смушків, з червоним сукняним верхом, набік йому похилилась* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хай прапори наші похиляться скрізь І голови журно нагнуться...* (Олександр Олесь); *Деревина .. здригнулась, на мить злякано завмерла і, зашумівши гіллям, з наростаючим стогоном похилилася вниз, виписуючи памороззю тремтливу дугу* (М. Стельмах); *Низька огорожа похилилася. Варто її лише добряче штовхонути — завалиться* (Люко Дашвар); // Опускатися, згинаючись, перекошуючись під вагою, натиском чого-небудь, від часу і т. ін. *Ой у полі роман-зілля через межу похиляється* (П. Чубинський); [О л е с я:] *Не змогла на річці і пів години висидіти: очерета шумлять, виють, лоза гнеться, похиляється* (М. Кропивницький); *Вниз похилилось високе колосся Й золотом зверху до корня* [кореня] *взялося* (Я. Щоголів); *Та верби похилилися додолу, нервові ружі зблідли на виду, бо вже погналося перекотиполе за літом — по гарячому сліду...* (Л. Костенко); // Схилятися до когось, чогось, над ким-, чим-небудь, коло когось, чогось (про людину). *Він міцним зусиллям волі примушує себе до роботи і похиляється над пергаментами* (Леся Українка); *Як билина підкошена, Ярина схилилась .. Старий батько коло неї, Як дуб, похилився* (Т. Шевченко); *Ліля сама вся хиталась від ридань, але тепер похилилась над Юрком і стала його пестити* (М. Івченко); *Незчулася* [молодиця], *як і прядку спинила була й похилилась над нею в задумі* (А. Головко); *Коли човен вперся носом у берег, Йосиф похилився над ним, наче міст, і галантно допоміг Аделі зійти* (С. Андрухович); // Схиляючись, спиратися на когось, щось. *Баран* [прізвище] *зупиняється насеред моста, похиляється на поруччя, силкується заглянути вниз* (І. Франко); *Грегор став страшний, як сатана .. Як стояла я, так і похилилась на його руку* (І. Нечуй-Левицький); *І коли присів до столу, похиливсь на ріг, Голос твій здаля прилинув із чужих доріг: — Ти не міг раніш заглянуть? Милий мій, не міг?* (А. Малишко); * Образно. *На тині, наче горобеня, сидів хлопчик, обличчя якого аж зовсім скидалося на сонечко, тільки було те сонечко смутне, похилялося на стиснутий кулачок і тужило* (Валерій Шевчук);

// Замисливишись, зажурившись, опускати голову, дивитися вниз. *Всі тридцять шість облич, не дивлячись ув очі один одному, понуро й замкнено похиляються, а їхні тіла помалу займають свої місця за овальним столом* (В. Винниченко); *Набрались старости встиду, Трохим нещасний похилився, Ідуть із хати, — й на біду Гарбуз за ними покотився!..* (С. Руданський); *Одарка, молода й весела молодиця, слухаючи ті нерадісні речі, засумувала, похилилася* (Панас Мирний); // *перен.* Підкорятися кому-, чому-небудь, ставати покірним, втрачати силу волі. *Кому ж її* [думу] *покажу я, І хто тую мову Привітає, угадає Великеє слово? Всі оглухли — похилились В кайданах...* (Т. Шевченко); // *у сполуч. зі сл.* г о л о в а, ч о л о *і т. ін.* Схилятися, опускатися вниз, додолу. *Голова ваша похилилася, смуток облягає душу, нерадісні думки почали за серце щипати* (Панас Мирний); [Р і ч а р д:] *Геть розкотились золотії кубки і сохне марно добреє вино, а чоло молодече похилилось і помарніло* (Леся Українка); *Голова похилилась на груди, хвилясте волосся прикривало тінями помарніле обличчя* (М. Стельмах); // *тільки док.* Стати зігнутим, згорбленим від старості, хвороби, недолі і т. ін. *Ще нижче він похилився, і як при небіжчиці на пальцях ходив та говорив шептом, .. та вже й до смерті своєї крався і шептав* (Марко Вовчок); *Оксана з дев'яти років навчилася недоїдати, недопивати. Стан її, зрощений на самій картоплі, у важкій праці, завчасу витягся, неначе те зілля без сонця, й похилився* (Л. Яновська); *Рік вже Матвій дома і за цей рік ще гірше висох та похилився* (Мирослав Ірчан).

2. *тільки док., розм.* Те саме, що **похили́ти** 2. *Сонце вже похилилося геть із полудня і стояло над вершиною лісу* (І. Франко); *Уже сонце похилилось на захід і заходило надвечір'я, як вони сиділи потомлені на колоді в гущавині перед великою галявиною* (І. Багряний); *День похилився на вечір* (Ю. Збанацький).

3. *тільки док., розм.* Те саме, що **похили́ти** 3. *Нікому нічого Оленка. Похилилася в садочок собі* (А. Тесленко); *Похилилася жінка у ніч, як печалі коругва* (І. Калинець).

◊ **Дмухни́ — і розси́плеться (похи́литься, полети́ть [за вітром]** *і т. ін.)* **<Дмухну́ти — і розси́плешся>** *див.* **дмухну́ти.**

ПОХИ́РІТИ, и́рію, и́рієш, *док.* 1. Захиріти (про всіх або багатьох). *Бодай же вам, чумаки, воли похиріли* (Сл. Б. Грінченка).

2. Хиріти якийсь час. *Занедужала перше мати: таки вже старенька була; похиріла неділь зо дві, та й переставилась* (Марко Вовчок); *Їдучи за сватами у Конотоп, Семена понесли коні, викинули з воза і потрощили ребра. Похирів він тижнів зо два, та й Богу душу оддав* (О. Кониський); *Сам Олексій Іванович пильнує, щоб, бува, часом чого не заподіяли дитині, а дивись — поживе з пів року, похиріє-похиріє та й віддасть Богові душу* (Панас Мирний).

ПОХИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Хитати якийсь час; хитнути кілька разів. — *Признавайсь, — каже суддя, — бери третину* [грошей], *а останні верни братам; а не вернеш, то ми й самі допитаємось; та ще й на шибениці похитаємо!* (О. Стороженко); *Вітер віє, повіває, Що гілками похитає, То жолуді ті, мов град, Густо з конарів летять* (І. Франко); *Вуйна похитала очіпком і назад поклала яйця до полив'яної миски* (І. Керницький); *Стефа .. похитала пальчиком молочного зуба, який ось-ось мав би нарешті випасти, й мовила: — Я теж хочу в похід* (І. Андрусяк).

2. *що, перен., рідко.* Док. до **хита́ти** 4; похитнути (у 2 знач.). *Його* [Феєрбаха] *"homo homini deus"* ["людина людині бог"] *зробило на мене великий вплив та похитало мої релігійні погляди* (М. Коцюбинський); *Михайло Качан своїм бунтом похитав і зрушив з місця дикунські порядки, що вкорінились в отих непомітних хуторах* (І. Микитенко); *Я лишився на самоті. Останні слова біолога аж ніяк не похитали моєї рішучості* (І. Росоховатський).

◊ **Хита́ти / похита́ти голово́ю** *див.* **хита́ти.**

ПОХИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Хитатися (у 1–3 знач.) якийсь час; хитнутися кілька разів. *Цілий оберемок* [туману] *одірвався і .. крутнувся, похитався і довгою-довгою вервечкою розтягся в рожевому повітрі* (Панас Мирний); *Цибатий, перед тим, як упасти, ще трохи похитався на коні, немовби роздумував, а в який саме бік хилитись?* (П. Тичина); *Він* [Остюк] *скочив із коня, похитався трохи, як п'яний, не стоячи на ногах від утоми, і витер об озимину шаблю* (Ю. Яновський); *Зупинився* [Павло] *біля вхідних дверей, похитався із п'ятки на носок, неквапом обійшов будівлю* (А. Кокотюха).

ПОХИТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* 1. Однокр. до **похита́ти** 1. *Він, як в клітці пташку, Над вікном повісив пляшку, — І, як вітер похитне, Пляшка візьме та й кивне* (Я. Щоголів); *Ти дорогу перейшла, Повні відра похитнула...* (М. Рильський); *Вітер ще раз спробував похитнути птаха, але не похитнув і подався далі* (Григір Тютюнник); *Швидше зрушаться гори, аніж корінь розпрощається із землею і похитне стовбур. Так вгризається людина в життя?!* (М. Матіос); // *безос. "Прощай..." Вагони похитнуло, мов загриміло все кругом...* (В. Сосюра).

2. *перен.* Позбавити сили, стійкості, надійності; ослабити. *Зрозуміло, що такий стан речей не міг не похитнути Тиховичевої віри в корисність такої боротьби* (М. Коцюбинський); *Як ти ступаєш через трясовину життя по камінцях — порадах інших, так у добутому багатстві плекай співчутливість до тих, кого похитнули нещастя й біди* (М. Дочинець); // Ви́кликати в когось сумніви, невпевненість у своїй правоті, правильності своїх дій, поглядів, переконань і т. ін. *Коли, втікаючи од пильної роботи, Сонетні лінії вирізуєш ти потай.., — Нехай тебе тоді ані докір, ні сміх Не похитне в твоїй солодкій рівновазі* (М. Рильський); *Довго боровся Глушак з своїми сумнівами, підозрами .. Навіть сповіщення Ван-Ліна не до кінця похитнуло його* (О. Довженко); *Сивоок не міг похитнути дівчину в її переконанні* (П. Загребельний).

ПОХИ́ТНУТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **похитну́ти.** *Мусить вона, нарешті, почати впорядковувати свої справи, похитнуті до основи у двох найважливіших напрямках: посада й помешкання* (В. Підмогильний); *Молдавські поміщики, налякані хвилею селянських заворушень, поспішали вимірювати землі, аби будь-якими паперами закріплювати похитнуті революцією власницькі права* (І. Пільгук).

ПОХИТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. Однокр. до **похита́тися.** *Та й замовкла русалочка, В Дніпро поринула, Мов плі́точка. А лозина Тихо похитнулась* (Т. Шевченко); [О л е с я:] *Я похитнулася од страху, заплющила очі і не пам'ятаю вже, що зо мною вчинилося* (М. Кропивницький); *Перевізник круто завернув човна до причалу, човен при цьому похитнувся і мало не зачерпнув бортом воду* (Н. Забіла); *У мене закрутилася голова, я похитнулася і рефлективно схопилася за руку якогось чоловіка, що стояв за мною в черзі до каси* (С. Пиркало).

2. *перен.* Утратити силу, стійкість, надійність; ослабнути. *В світі кожна річ, хоч яка б могутня Видавалась нам, похитнутись має; Час іде, а з ним все стає зужите І нетривале* (М. Зеров); *Два вороги мирилися, але й два ножі були готові для удару, коли мир похитнеться* (М. Томчаній); *Одруження з прекрасною Аліцією уявлялося йому доброю нагодою поправити своє фінансове становище, яке відчутно похитнулося останнім часом* (В. Лис); // Відступити, ослабити опір. *Сонце здивоване стало: похитнулись вороги! — Слава, слава! — покотилась луна ярками та долинами* (Г. Косинка); *З падінням цього міста похитнувся б весь південний фланг німецького фронту* (О. Гончар); // Відчути сумніви, невпевненість у своїй правоті, правильності своїх дій і т. ін. *Петрусь говорив так безжурно, так жартівливо, що батько не міг не похитнутися в своїх підозріннях* (А. Кримський); *Тільки той із нас є людина, хто на двох полюсах переконань своїх залізних твердо обома стоїть, не похитнеться* (П. Тичина); *Одного разу я зовсім похитнувся в своїх здогадах і не знав, що й думати* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОХИТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Хитрувати якийсь час. *Гордієнку зразу здалось, що мазепинське діло вартісне! Але ж щоб йому впорати запорозьке кишло у таке русло, з якого можна було б вивести його на бій за праве діло, годилося іще і потрудитися, й похитрувати* (Г. Колісник); *— Ти вже, по суті, хитруєш, відколи цей тип, твій колишній, вистежив тебе і тут з'явився. То похитруй іще* (В. Лис); *У вас може виникнути бажання похитрувати і діяти тільки заради своєї вигоди* (з газ.).

ПОХИ́ТУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **похи́тувати.** *Дерева в саду .. шуміли так сильно, похитувані вітром, що з спокійної хати було лячно визирнути* (О. Кобилянська); *Коли він повертатиметься додому, йому дорогою трапиться цікава, рухлива тінь од ліхтаря, похитуваного вітром* (Ю. Яновський).

2. *у знач. прикм.* Який похитується. *Нудьгуючи, сумна княжна В альтанці, зеленню повитій, Сиділа тихо край вікна І крізь похитувані віти На луг дивилась запашний* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОХИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похи́тувати** і **похи́туватися.** *Я зрозуміла милосердні погляди, таємні зітхання та похитування головою моїх сусідок* (І. Франко); *Ми проїхали, не спиняючись, понад двісті кілометрів — і втома, ритмічне похитування на м'яких ресорах та й сама пізня пора хилили нас до сну* (Ю. Смолич); *Під монотонний стукіт коліс та похитування вагона думалося краще* (А. Кокотюха); *Я чую лише шум дерев та річки, бачу сумне похитування ромашки, відчуваю солодкий запах суниці* (С. Талан).

ПОХИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що* і без *прям. дод.* Хитати злегка або час від часу. *На зупинці повітався з чорноволосою в бахматому светрі жінкою непевного віку — безброве .. лице посміхалося розтягнутими губами, рука похитувала дитячу коляску* (Є. Пашковський); *Баба журливо похитувала головою: — Ото яка наука страшна, то не ціпом махати!* (В. Стефаник); *По кладці молодиця перейшла, Похитуючи відрами дзвінкими* (М. Рильський); * Образно. *Тяглось на тумани, та не відтепліло, віяло злагодою і раєм, вітряне золото миготіло, вуличка похитувала трамваєм* (І. Малкович); // *безос. Оп'янів від їжі Данько. Сидів, і аж похитувало його* (О. Гончар); *Коли вона йшла під білим нервом прибою на своїх худих високих ногах, її похитувало — чи то від вітру чи від утоми* (О. Ульяненко).

ПОХИ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Хитатися (у 1–3 знач.) злегка або час від часу, раз у раз. *Старшина, високий, гладкий чоловік, виходить з гурту, тихо, навспинячки, .. він похитується, спинаючись на пальці* (Леся Українка); *Поплавки тихо похитувалися на поверхні води* (Н. Забіла); *Вона гойдає його* [немовля] *на руках і сама ритмічно похитується, щасливо усміхаючись дитині* (О. Довженко); *Між дубами легко похитувались білі й сині лісові дзвіночки* (Г. Пагутяк); *Пані Зінаїда виструнчилась, похитується, немов заворожена змія в кошику індійського факіра* (І. Роздобудько).

ПОХИХИ́КАТИ *див.* **похихи́кувати.**

ПОХИХИ́КУВАТИ, ПОХІХІ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОХИХИ́КАТИ, ПОХІХІ́КАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Хихикати, хіхікати якийсь час. *Обидва купці почали переморгуватись між собою і тихенько похихикувати в бороди* (Ю. Логвин); *Розмовляючи, не потрібно потискати плечима або закінчувати свою розповідь вибухом сміху, похіхікувати ні з того, ні з чого* (з навч. літ.); *Андрусевич від замішання тихенько похіхікав далі* (В. Винниченко); *Дівча однесло за маленькі двері кухлик, повний води, трохи похихикало там, знову зачинило двері, уважно їх замкнуло і вийшло* (Олесь Досвітній); *Хихотливі дівчата не висіли годинами на телефонах. Попередження, догана, переведення на нижчу роботу, — не похихикаєш!* (М. Дашкієв).

ПОХИХОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., розм.* Хихотіти якийсь час. *Гостра, неспокійна Палажка таки й ненавидить Михайла. Якийсь уже він поважний дуже: ні похихотіти з ним, ні попустувати* (А. Тесленко); *"Ах, Боже мій! Я танцювала з тим, хто шив мені туфлі!" — скаже подружці, і вони похихотять вволю...* (Валерій Шевчук); *Директор одного дня сказав нам, що сам вирішив викладати у нас російську літературу. Ми спочатку похихотіли, але потім з'ясувалося, що він не жартує* (С. Пиркало).

ПОХІ́Д, хо́ду, *ч.* 1. Воєнні дії, воєнна кампанія, операція (часто пов'язані з пересуванням армії або флоту). *Сини Шрамові підросли і допомагали батькові у походах. Двоє полягло під Смоленським* [Смоленськом] (П. Куліш); *Коли, мовляв, в війні не згину, Коли в поході смерть мене мине, Візьму тебе за вірную дружину* (І. Франко); *Ця військова здобич вкрай була необхідна для зворотного походу козацького війська, бо давала в дорозі м'ясо, молоко, сир* (В. Малик); *Попав Симеон на ту мить, коли Сірко, повернувшись з походу, споминав тих, що погинули, й жалів усіх покривджених, усіх старців, усіх сиріт* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Я пам'ятаю: йшла весна Своїм походом смілим* (М. Рильський).

2. *перен.* Організовані дії, виступи, спрямовані на боротьбу з ким-, чим-небудь, на досягнення чогось. *Його* [попа] *вічні доноси на неї* [вчительку], *похід проти земської школи .. стали нестерпучими* (М. Коцюбинський); *Ми йдемо походом гідним, — всім пригнобленим і бідним руку подаєм!* (П. Тичина).

3. Пересування, перехід організованої групи людей, рідше однієї людини з певною метою, завданням. *Стільки землі не сходив ні Геракл у поході преславнім, Як переслідував лань мідноногу і ліс Ерíманта Від кабана визволяв, і Лернейську поборював Гідру, Ні переможний Лієй* (М. Зеров); *Пісню підхопили й інші, мов співаючи собі в похід у далеку в близькому майбутньому дорогу* (Б. Антоненко-Давидович); *У неділю разом з Денисом та його учнями ходив у лижний похід* (Г. Усач); *Тут ми самі їхали аж куди — цілу ніч поїздом, потім ще треба години півтори автобусом. Це вам не туристський похід на один день, коли разом із класом ідуть майже всі викладачі школи...* (Я. Стельмах).

4. Піше пересування, перехід. [Р у ф і н:] *Так, дійсно, ти вгадав, я справді хворий. Зо мною се буває... Десь в поході пропасницю дістав я...* (Леся Українка); *Як ніжно, дружньо ми за руки узялися, Як обрій, що уже од приморозку зблід, Далекий провіщав і радісний похід!* (М. Рильський); *Після цілоденного походу Андрієві нестерпно хочеться спати, але елементарна ввічливість змушує його слухати з підкресленою увагою* (М. Дашкієв); *Я розвіював свій сум у безнастанних походах горами й морем, докопувався до водних жил у надії, що нападу десь незабутній смак дитинства* (М. Дочинець); // *тільки мн., розм.* Пригоди, пов'язані з ходінням кудись; походеньки. *Далі Максим уже орудував бесідою: .. розказував про свої сільські походи; смішив усіх і реготався сам...* (Панас Мирний); *Чула вона, що радгоспні зайдисвіти ходять на те списане судно рубати свинець для грузил та добувати всяку всячину, чула, що й Віталик її вже встиг там з трактористами побувати, хоч про свої походи матері ні слова* (О. Гончар).

5. Група людей, що пересувається куди-небудь з якоюсь метою; процесія. *Сідлались коні, і суточками, зеленим верхом, ішов пишний похід та закосичував плай, гейби червоним маком* (М. Коцюбинський); *Рушив сумний похід до церкви, а з церкви на кладовище, де в сирій землі закопали Семена* (Т. Бордуляк); *Архип Білоконь, що пильно стежив за походом з вікна своєї хати, аж позеленів з туги* (О. Довженко); *Сотня козаків і рота солдатів з двома гарматами замикали похід* (З. Тулуб).

6. *розм.* Те саме, що **хода́.** *Дурня знать По походу* (Т. Шевченко); *Коли б же чули ви, як Мелася вимальовує вас і вашу одежину, і похід, і погляд!* (Марко Вовчок); *Ой мій милий, милесенький, житній колосочку, Не познала* [пізнала] *по походу, як по голосочку* (П. Чубинський).

(1) Весі́льний похі́д — весільна процесія. *Весільний похід рушив додому. Чемні дівчатка почали співати старовинних весільних пісень* (О. Довженко); *Звідусіль чулися весільні пісні, й коні мов одбивали головами мірку тим пісням .. Похід і справді був весільний* (І. Білик); *І всі дзвони дзвонили, і пташки зібралися великими зграями, і до королівського палацу рушив такий весільний похід, якого ще не бачив ніхто на світі* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); **(2) Жа́лі́бни́й (жало́бний) похі́д** — траурна процесія. *Весняне сонце гріло і заливало золотим промінням дорогі труни, коли жалобний похід рушив через місто до останнього притулку юнаків-героїв над рідним Дніпром* (Л. Старицька-Черняхівська); *Жалобний похід поволі рухався вулицею* (Г. Епік); *Услід жалібному походу Віста кидала овес* (С. Скляренко); **Іти́ (руша́ти, виступа́ти** *і т. ін.)* **в похі́д (похо́дом)** *див.* **іти́; (3) На похо́ді (похо́дом)** — під час пересування війська. *Венера молодиця сміла, .. Частенько на соломі спала, В шинелі сірій щеголяла* [красувалась], *Походом на візку тряслась* (І. Котляревський); — *Це через тебе, батьку бородатий, козакам закордону забагнулося. Ти все про те торочиш і на стоянці, і на поході* (Ю. Горліс-Горський); *Як і на поході, і тепер навколо натовпу стояли вершники* (А. Головко); *Повні сонячного блиску, ласкавіли личка дітей, які вибігали навстріч козацькій силі, жінки дарували усмішки, бабусі виходили з відерцями води й кухликами — дати напитися воїнам на поході* (П. Загребельний); **(4) Хресто́ві похо́ди,** *іст.* — військові походи європейських рицарів на Близький Схід, у Прибалтику і т. ін. (XI–XV ст.), організовані католицькою церквою проти мусульман, язичників, єретиків (учасники походів мали на своєму одязі зображення хреста). *В часи хрестових походів ішли одбивати Єрусалим лави охоплених ентузіазмом дітей, вони і гинули лавами, з повною вірою в Царство небесне і в вічне життя* (Л. Старицька-Черняхівська); *Несподівано становище Туреччини ускладнилося: Австрія, Венеція та німецькі князівства оголосили хрестовий похід проти Османської імперії* (В. Малик); *Це був той самий Бернард Клервоський, який сколотив усю Європу в другий хрестовий похід, власноручно нашивав хрести на шати рицарів і королів, розірвав для цього власний одяг, здобув славу зцілителя від недугів і нещасть* (П. Загребельний).

◊ **Сурми́ти (труби́ти, гра́ти) / засурми́ти (затруби́ти, загра́ти) похід (в похі́д)** *див.* **сурми́ти[1].**

ПОХІ́ДНИЙ, а, е. 1. Стос. до походу (у 1, 3 знач.); який буває в поході. *Своїх хлопців .. Яресько не особливо переобтяжував маршировками* [маршируванням] *на толоці, більше дбав про те, щоб стріляли добре та похідних пісень співали краще за інших* (О. Гончар); *Загін, не ламаючи похідного порядку, перейшов зорану смужку, яка, власне, і була кордоном* (М. Руденко); *Останню похідну ніч ночували над Базавлуком навпроти Зеленої могили, а в неділю гарматною стріляниною зустріла Січ звитяжців* (Р. Іваничук); // Признач. для походу. *Він був у повній похідній формі — тіло прикривала кольчуга, зверху була надіта шабля, на голові шлем* [шолом] *із залізним шишаком* (П. Панч); *Прославлять поети в віках назавжди Ту мить, коли нам із похідної фляги Солдат незнайомий вділяє води* (Л. Первомайський); *Тринькав грошики з чорної шкатулки — два спальники придбав, похідний посуд, сухе паливо* (Люко Дашвар).

2. Наявний при війську, використовуваний у поході, експедиції і т. ін.; не стаціонарний. *На узгір'ї кілька школярів працювали над похідною газетою* (О. Донченко); *Старий підходить до похідного госпіталю. На підводах лежать поранені партизани* (Ю. Яновський); *Поклавши на похідний столик люльку, він трохи почекав, поки стало зовсім тихо* (О. Довженко).

Похі́дна (польова́, солда́тська) ку́хня *див.* **ку́хня.**

ПОХІДНИ́Й, а́, е́. Утворений, виведений і т. ін. з іншого подібного (про величину, форму, категорію тощо). *Обоє вони одноразово зрадили їхній зустрічі на конференції. Просто зустрічі. — Бо все інше було для них у цю мить похідним від цієї щирої радости* (Олекса Ізарський); *Похідне слово функціонує в мові самостійно, набуває нових значень за рахунок семантичного розвитку, а ці значення, у свою чергу, можуть мати зворотний семантичний вплив на мотиватор* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **похідна́,** но́ї, *ж.* Величина, форма, категорія і т. ін., утворена, виведена і т. ін. з іншої подібної. *Самосвідомість виникає одночасно зі свідомістю як похідна від неї і виявляється на більш високому щаблі людського розвитку* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **похідні́,** ни́х, *мн., хім.* Речовини, утворені з іншої речовини. *Бітуми є сумішшю вуглеводнів та їх азотистих, кисневих і сірчаних похідних* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **похідне́,** но́го, *с.* Те, що є утвореним, виведеним з чого-небудь. *Пристрасті ж людські — похідне нашого призначення і усього життя земного* (Валерій Шевчук); *Я хочу нормального чоловіка, нормального життя, так, я хочу достатку, але це похідне* (Л. Денисенко).

ПОХІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **похідни́й.** *Компонентами словотвірних відношень є похідність за формою і мотивованість за смислом* (з наук. літ.); *Ще одним виявом принципу похідності застави і залежності її долі від забезпечуваного нею зобов'язання є слідування застави за своїм об'єктом при переході останнього у власність іншої особи* (з навч. літ.).

ПОХІ́ДНЯ́, ідні, *ж., діал.* 1. Перекидний місток. *Матроси дві вірьовки Метнули на причал, і вже по похідні На берег товпляться веселі пасажири* (І. Вирган).

2. Смолоскип. *Гостомисл, два отроки з похіднями.* [Г о с т о м и с л *(до одного хлопця):*] *Віддай йому ось другу похідню!* (І. Франко); *Поки козак засвічував од похідні свічку, Білокобилка намагався роздивитися дім* (Ю. Мушкетик).

ПОХІ́ПЛИВИЙ, ПОХО́ПЛИВИЙ, а, е, *діал.* Швидкий, проворний. *Дуже був* [Михайло] *білявий волосом .. До того, високого зросту, кощавий, похіпливий, жвавий...* (Марко Вовчок); *"Пропадуть мої конопельки! Похоплива невісточка попряде їх собі на полотно, поперед мене", — подумала Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький); *Нервовий, похопливий, він, видно, не вмів ждати, йому хотілося, щоб одразу все було по його думці* (Г. Хоткевич); // Спішний. *Як настали жнива, з довгими палючими днями, невеличкими короткими ночами, з важкою похопливою роботою, то їй стало невміч* (Панас Мирний); — *Навчи й мене, — швидко сказала Людка і, здається, цією надто похопливою фразою насторожила Лєнку* (Валерій Шевчук).

ПОХІ́ПЛИВІСТЬ, ПОХО́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., діал.* Властивість за знач. **похіпливий, похо́пливий.** *Юра соромився своєї похіпливості, соромився селян, що хоч не показували йому ніякої ворожнечі, .. то все-таки .. зробилися супротив нього холодні, байдужні* (І. Франко); — *Ще не хутко почнеться* [засідання]! — *А! — мовив Кость, втрачаючи* [втрачаючи] *свою похопливість, якийсь збаламучений, і пішов з Білосельською* (Олена Пчілка); — *Я ваш вірний слуга й не плескатиму даремно язиком. Але все залежить від вашої похопливості та вправності* (Валерій Шевчук).

ПОХІ́ПЛИВО, ПОХО́ПЛИВО, *діал.* Присл. до **похі́пливий, похо́пливий.** *Павло почав підозрівати якусь змову ще з місця, з Січі: так похіпливо, так звично змогли б довершити цього лише ті, що наперед знали, чого від них забажає їх ворушкий, суворий і покмітливий ватаг* (С. Черкасенко); — *Чом це обідать не йдеш? — спитала* [Галя]. — *Чи вже на щось вмовляєтесь? — Куримо, — сказав похопливо Олексій* (Валерій Шевчук).

ПОХІСНУВА́ТИ, ую, уєш, *діал.* Док. до **хіснува́ти.** *Якби мали звичай* [наші селяни] *похіснувати та нетиканим зберегти те, чого не вміють оцінити, могли мати за них* [золоті скарби] *тисячі, вдесятеро більше, ніж варто те золото на вагу!* (І. Франко).

ПОХІТЛИ́ВИЙ, а, е. Сповнений похоті; хтивий. *Малого зросту, опецькувата, з великими зеленими очима — вона є взірець похітливої жінки* (Ю. Яновський); *Він знав, які ці дівчатка безсоромні й похітливі, їм завжди що-небудь сниться перед тим, як шукати гріха* (Р. Андріяшик); // Який виражає похіть, у якому відчувається похіть. *Все-ж таки цього вечора я прихильно дивлюсь на похітливий вигин підборів* (М. Йогансен); *Ідуть парами чоловік-жінка, жадібно притулившись одне до одного, і похітливий крізь розмову плеще сміх* (А. Головко); *На волі моя нижня губа була досить похітливою в характеристиці обличчя, та після шести років неволі вона ніби присохла й зменшилась від постійної стисненості губів* (В. Рубан).

ПОХІТЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **похітли́вий.** *Лаура звикла до такої поведінки свого чоловіка — до його мовчазної похітливості, до грубих ласк* (М. Ю. Тарновський); *Він* [Бог] *же не має жодного стосунку ні до похітливості, ні до гучних бенкетів, ні до багатств, ні до всього іншого, що зваблює людину низькими насолодами* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОХІТЛИ́ВО. Присл. до **похітли́вий.** *Вона* [Лілі] *гордо носила одвислий зад, похітливо лапаючи зизооким поглядом довкруж* (О. Ульяненко); *Молодик похітливо всміхався* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПО́ХІТЬ, хоті, *ж.* 1. Грубо-хтивий статевий потяг; хтивість. *Його* [Славка] *очі, що в них малювалася похіть, соромилися самі за себе й утікали лячно від її погляду* (Л. Мартович); *Я бачила в лазні невиданої краси дівчину, що вміщає в собі всі десять частин гріховної похоті* (Р. Іваничук); *Зрада там, де діють не святі почуття кохання, а зваба, похіть розбещеного тіла й дотліваючих бажань* (М. Циба).

2. *діал.* Бажання. *Кождий помисл, кожда похіть Оживуть тоді нано́во* (І. Франко).

ПОХІХІ́КАТИ *див.* **похихи́кувати.**

ПОХІХІ́КУВАТИ *див.* **похихи́кувати.**

ПОХЛЕБТА́ТИ, ебчу́, е́бчеш, *док.* 1. *що.* Вихлебтати все або багато чого-небудь. *Гості похлебтали всі напої на столі й жадали "продовження свята"* (з газ.); * Образно. — *Щоб вести богемне життя, то треба спочатку добре похлебтати лиха!* (Є. Кононенко).

2. *чого, що.* Хлебтати якийсь час. *Годований кабан похлебтав помий із відра і заснув, сидячи* (Б. Харчук); *Я вперше, відколи перебував у вовчій шкурі, відчув, що й так жити можна .. Натрапив на примерзлу калюжу, розбив лапою льодок і похлебтав води* (Валерій Шевчук); *Похлебтавши теплої бурди з шматочком черствого хліба, Лосс задрімав* (О. Бердник); *Улянка .. витирала сльози й казала, що нічо, не все коту масниця, муситиме й пісну юшку похлебтати* (В. Лис).

ПОХЛЕ́БТУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм.* Хлебтати час від часу або потроху. — *Я люблю його* [мобільний телефон].., — *говорив він, похлебтуючи п'ятизірковий вірменський коньяк* (О. Ульяненко).

ПОХЛИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОХЛИНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. *чим і без дод.* Відчувати утрудненість дихання внаслідок потрапляння чого-небудь у дихальне горло (перев. рідини або рідкої страви); захлинатися (у 1 знач.). *Тільки Катря з хати — Хорошунка швиденько до судника, хапає за пляшку, наливає одну чарку, другу, п'є, аж похлинається* (С. Васильченко); *Наш сердешний Забрьоха сидить, мов гарячим борщем похлинувся... і казати б то, і у горлі застряло, і поблід, і посинів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я ледве не похлинулася маслиновою кісточкою* (В. Шкляр); * Образно. *Хвилею враз похлинеться причал* (С. Йовенко); // Відчувати утруднення в диханні. *Він ішов напружено, без спочинку, часом навіть похлинаючись і знесилюючись* (Ю. Мушкетик); *Важке зітхання сперлося в грудях. Він похлинувся ним* (Панас Мирний); *Звинувативши президента в підлості, полковник Сампайо Перейра похлинувся, груди його здавило, серце ніби отруйна гадюка обвила* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // *перев. у сполуч. зі сл.* с л о в о, с м і х *і т. ін.* Говорити, сміятися уривчасто, задихаючись; раптово переривати розмову, сміх з якої-небудь причини. — *Ти... ти... — аж похлинаючись словами, крикнув він на москаля, що стояв за дверми* (Панас Мирний); *З-під неї* [газети] *стримів гострий їжачий писок. — То це ти, парубче, лякаєш діда, ге ж? — похлинаючись реготом, вимовив Арсен* (Григір Тютюнник); *Обличчя його в цю мить стало таким страшним, що Саня похлинулася сміхом, в горлі її щось хлюпнуло, і вона замовкла* (В. Собко); // *у сполуч. зі сл.* к р о в, *перен., розм.* Гинути в бою (про ворога). — *Козацтво не погинуло! Отчий край є! І буде довіку, поки світить сонце! Нехай повиздихають вороги, нехай похлинуться власною кров'ю...* (Ю. Мушкетик).

2. Захлинатися (у 2 знач.) від стиснення в грудях, важкого дихання під впливом якого-небудь сильного почуття. *Він дістає із суми конверт і простягає Марфі: — На. Тільки нікому не кажи, що давав .. — Ні-ні-ні, дядечку! — аж похлинається від щирості Марфа* (Григір Тютюнник); *Вона ніби відчула його погляд, бо раптом звела вгору голову. Тоді він аж похлинувся.., він зніяковів, адже таки захопився дівочими чарами та вродою!* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Те саме, що **захлина́тися** 4, 5. *Музика аж похлиналася од завзяття, ми всі пританцьовували, бо в кожному зелено буяв хміль* (Валерій Шевчук); *Похлинувся мотор... знову запрацював гарячково, намагаючися підхопити поранений літак, не дати йому впасти* (В. Кава); *Мотоцикл зачхав, похлинувся і замовк* (А. Михайленко).

ПОХЛИНУ́ТИСЯ *див.* **похлина́тися.**

ПОХЛИ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* Хлипати якийсь час. — *Чуже лихо, як кажуть, людям сміх, похлипаєш раз, люди пожалують, удруге — одвернуться, утретє — стануть сміяться* (О. Стороженко); *Коли мати штурхне в потилицю, тоді краще одному: забився в куток, похлипав трошки — і все пройшло* (В. Близнець).

ПОХЛИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похли́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *За кілька хвилин до нас долітає стогін Тані і, здається, ледве чутне похлипування* (А. Дністровий).

ПОХЛИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хлипати (у 1, 3 знач.) час від часу або стиха. *Червоніли* [баби] *на лиці, мов буряки, підносили запаски ід очам та, похлипуючи, йшли на могилки* (І. Франко); *Дівчинка закричала ще дужче .. Потім взяла* [бабусю] *міцно за руку і пішла за нею, гордо піднявши голову і блаженно похлипуючи* (Григорій Тютюнник); *Голос у слухавці .. у ледь вловимих проміжках між словами по-свистячому похлипував* (С. Процюк); *Стара Піскариха .. читала "Отче наш", "Богородицю", — тихенько в душі похлипувала* (О. Ульяненко); * Образно. *Я не любив хлоп'ячих ігрищ. Більше вподобляв дивитися в полум'я .. Довго сидів біля багаття і стежив, як воно повільно згасає, похлипуючи райдужними спалахами* (М. Сиротюк).

ПОХЛИСТА́ТИ, ищу́, и́щеш, *док., розм.* 1. *що.* Вихлистати все або багато чого-небудь. — *Приймай, жінко, з стола вареники, — Бо йде наймитище* [наймит] .. *Постав йому вчорашнього борщу, — Нехай він похлище* (з народної пісні).

2. *чого, що.* Хлистати якийсь час. *Похлистати води.*

ПОХЛИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм.* Хлистати час від часу або потроху. — *Він одурив мир та цілковими у кишені побрякує, та горілочку похлистує, а макухою з рогозом заїдає* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОХЛІ́БЕЦЬ, бця, *ч., заст.* Підлабузник. *Сателлій Квадрат, похлібець багатих дурнів .. й насмішник, порадив йому придбати ще й граматиків, аби збирали недоїдки, що попадали на долівку* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОХЛІ́БСТВО, а, *с., заст.* Підлабузництво. — *Наскучили оці багатства, похлібства, пустомельства, всі ви наскучили мені* (Б. Лепкий).

ПОХЛО́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, по чому і без дод.* Хлопати (у 2 знач.) якийсь час; хлопнути кілька разів. *Дід Кирило опустив апарат, похлопав себе по кишені* (В. Нестайко); *Молода жінка похлопала рукою поруч із собою, і озброєний чоловік слухняно сів поруч* (А. Кокотюха); *Він підійшов до буланого коня й похлопав по холці* (М. Василенко).

2. *кого, розм., рідко.* Хлопаючи (у 1 знач.), убити всіх або багатьох. — *Тікаймо звідси, — прошепотів Остюк .. — Ще похлопають нас тут!* (Ю. Яновський).

ПО-ХЛО́ПСЬКИ, *присл., заст.* По-хлопському. — *Я здибав його, як босяком* [босоніж], *несучи черевики на плечах, і з підкоченими .. штанами переходив вбрід через Стрий. А Тоньо взяв та й запросив його до нас. — Фі! Зовсім по-хлопськи* (І. Франко); *Накрили стіл .. Кілько то було клопоту, кілько біганини! А що вперед давати? А як давати? .. Бо, звичайно, треба не по-хлопськи .. Врешті рішили, що вперед треба дати молочну кашу, бо так пани їдять* (Б. Лепкий); *Соромиться* [учителька], *.. що деколи доведеться говорити до дітвори по-хлопськи, бо панської мови діти не розуміють* (Уляна Кравченко); — *Якоїсь іншої* [пісні], *діду, стіни вуха мають. — .. Не волите по-панськи, гайда по-хлопськи: Хміль лугами, хміль лугами, Пшениця ярами, Ходи, ходи, Марусенько, Повечеряй з нами* (Р. Андріяшик).

ПО-ХЛО́ПСЬКОМУ, *присл., заст.* 1. Як хлоп (*див.* **хлоп**[1] 2), як хлопи; по-селянському, по-мужицькому. *Пан староста до того забувся у своїх клопотах, що по-хлопському почухався за вухом* (Ірина Вільде); — *Я обмотав його напівобгорілими підгузами, знайденими там, потім зв'язав по-хлопському руки й ноги, щоб він не ворухнув навіть лабою* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле).

2. Мовою хлопа; по-простому. *Особистість .. була похожою скоріше на батяра міського, ніж на хлопа .. — По-хлопському вмієш? — Чому нє* [ні]? *— охрипло обзивалася особистість. — Ано заговори до мене* (Г. Хоткевич); *Він тобі віру не зломить, батька старого не продасть і не забуде рідної мамки, котра вчила його по-мужицьки, по-хлопському, по-звичайному, як і всі чесні люди говорять* (У. Самчук).

ПО-ХЛОПЧА́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-хлопча́чому.** — *Все зроби, як я благаю, помолись тоді за мене, Пригадай дитинство наше, по-хлопчачи навіжене!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Він вийшов, по-хлопчачи стрибнувши із машини* (М. Бажан); *Коні йшли собі дрібною риссю. Олександр і Петро сиділи наче влиті.., а Йон вигцукував, як йому хотілося, вимахуючи по-хлопчачи ліктями* (С. Тельнюк).

ПО-ХЛОПЧА́ЧОМУ, *присл.* Те саме, що **по-хлоп'я́чому.** *Ти всміхався. Стримано і журливо всміхався по-хлопчачому припухлими губами* (М. Бажан); *Рухи в подруги були різкими, по-хлопчачому привабливими* (О. Ульяненко); *Труда не визнає принцеси. Це Страховище .. по-хлопчачому стріпує стриженою головою* (В. Винниченко); *Міцна і дужа по-хлопчачому, Надя мріяла стати гірничим інженером* (Д. Ткач); *Діти .. нарізали етикетки й клеїли пакетики: Джек робив це по-хлопчачому трохи незграбно, Сесіль — старанно і серйозно, як дівчинка, з якої виросте уміла, працьовита жінка й господиня* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПО-ХЛОП'Я́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-хлоп'я́чому.** *На юлицю* [улицю] *ходив* [Ігнат] *пісень співати, жартовав* [жартував] *з дівчатами по-хлоп'ячи* (П. Куліш); *Молоді дівчата в столицях почали підстригати коси по-хлоп'ячи, а деякі і вбирались пополовині в хлоп'ячий убір* (І. Нечуй-Левицький); *Молоденька, по-хлоп'ячи підстрижена дівчина глянула на засмучене обличчя Підіпригори* (М. Стельмах).

ПО-ХЛОП'Я́ЧОМУ, *присл.* Як у хлопця. *Грайливі очі дивилися задерикувато, по-хлоп'ячому* (І. Пільгук); *Волосся її було коротко, по-хлоп'ячому, підстрижене. Обчикрижене без жалю* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Як хлопець. *Ніхто не обізвався, ніхто не позволив собі розпитувати по-хлоп'ячому* (Г. Хоткевич); *Галя засміялась, а за нею засміялися всі хлопці. Так щиро, по-братськи, по-давньому, по-хлоп'ячому* (І. Багряний); *Вона підійшла до свого коня, хвацько, по-хлоп'ячому вскочила в сідло і .. поїхала з лісу* (В. Земляк).

ПОХЛЬО́СКАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Хльоскати (у 1 знач.) якийсь час; хльоснути кілька разів. *Няня .. мовчала. Офіцер нетерпляче подивився на неї і похльоскав себе по халяві* (В. Винниченко); *Ілько сам мився .. Березовим віником хльоскати себе не став. Похльоскав ним по ослону. А тоді вилив на себе всю теплу воду...* (Ю. Логвин).

ПОХЛЬО́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похльо́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Ще здалеку чує Петру тупіт кінських копит, вигуки циган, похльоскування батога* (М. Чабанівський); *Сошенко зайнявся іконою, яку малював для місцевої церкви .. Від того діла його відволік скрип ресор і похльоскування пугою* (Н. Околітенко).

ПОХЛЬО́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Хльоскати час від часу. *Хлопці, похльоскуючи бур'янових коней батіжками, закуріли по піску до озера* (Дніпрова Чайка); *Похльоскуючи старим куценьким батіжком, знов* [хурман] *замугикав пісню* (Василь Шевчук); *Примруживши ліве око, розглядав* [Карпо Кирилович] *бригадного листа, похльоскував батіжком по халяві* (Ю. Мушкетик); *— Ну, здоров був, осавуле, — похльоскуючи себе нагаєм по халяві чобота, з'явився він у дворі* (В. Чемерис).

ПО́ХЛЬОСТ, у, *ч., розм.* Те саме, що **похльо́стування;** хльост (у 1 знач.). *З річки щось люто хльоснуло, хльоснуло, наче сухим батогом, широко, навідліг .. Від того .. дикого похльосту як був з піднятою над калюжею лапою, так і завмер задрипаний кіт* (М. Вінграновський).

ПОХЛЬО́СТАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Хльостати якийсь час; хльоснути кілька разів. *Кум запросив у лазні попаритися й похльостати себе кропив'яним віником* (з газ.).

ПОХЛЬО́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похльо́стувати** і звуки, утворювані цією дією. *Під впливом гарячого повітря, похльостування віником збільшуються еластичність і рухливість м'язів* (із журн.).

ПОХЛЬО́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Хльостати час від часу. *Лейтенант з вишуканим артизмом похльостував себе по стегнах стеком* (Я. Качура); *Лойко повів мене до сторожової колиби. Показав збиту солом'яну лежанку .. і пішов, похльостуючи дротиком по халяві* (М. Дочинець); *Дзвінко похльостував бич, і коні охоче летіли* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОХЛЮ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *чим, чого і без дод., на що, у що.* Хлюпаючи, ллючи на все або багато чого-небудь, змочити; хлюпнути (у 1 знач.) на щось скрізь або в багатьох місцях. *Сергій оглянув свої роззуті ноги .. Не заходячи у воду, нашвидкуруч похлюпав на розпарені кінцівки, сяк-так обтер їх руками і швидко взувся* (І. Білик); *Зачерпнув* [Орік] *пригорщею води, похлюпав непритомному на лице, трохи води влив йому в рота. Вершник застогнав, розплющив очі* (В. Чемерис); *Я поплентався вмиватися. Свиня із Зайцем обмежилися тим, що похлюпали собі водою в обличчя* (А. Кокотюха).

2. Хлюпати якийсь час. *Дощ похлюпав і перестав.*

3. *розм.* Піти, поїхати, хлюпаючи (у 2 знач.). *Сергій звернув із залюдненого по-весняному тротуару й похлюпав просто нерівним бруком* (Г. Епік); * Образно. *Вам важливо виконати свій конкретний професійний обов'язок у часовому відрізку з восьмої до п'ятої, аби потім із полегшенням похлюпати багнюкою життя далі..?* (Люко Дашвар).

4. *чим.* Хлюпати (у 3 знач.) якийсь час. *Микола Плаксій похлюпав носом, зазітхав: — Наслано хворощів безліч на чоловіка, а за віщо?* (П. Загребельний); *Зібравши нас на останні збори, головний редактор попросив вибачення у громади, жіноча частина якої похлюпала носами, а чоловіча — стиснула кулаки* (І. Роздобудько).

ПОХЛЮ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Хлюпатися (у 2 знач.) якийсь час. *Уже вони покупалися, поплавали, водичкою похлюпалися* (Остап Вишня); *Вода величезного дзеркального озера... Як чудово було б викупатися, поплавати, похлюпатися в ній!* (В. Владко); *На подвір'ї коло прилаштованого на стовпці умивальника Іван добряче похлюпався, старанно тер щоки й шию* (В. Лис); *Муфтик із неабияким задоволенням похлюпався б у ванні чи під душем* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПОХЛЮ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похлю́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Почулось обережне похлюпування води: від острова до берега плив якийсь хлопчак* (Є. Гуцало); *Коли .. човен знову винесло на тихе, почув* [перевізник] *дзвіночки .. Вони, ніжні й дзюркотливі, як та ж таки течія, забили йому голову солодким похлюпуванням* (Валерій Шевчук).

ПОХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хлюпати час від часу або стиха. *Ліниво похлюпує* [море] *об камінь хвильками, полощеться тихо, сонно, розніжено* (Ю. Збанацький); *Обабіч дороги в житі з'явилася дівчина з коромислом на плечах. У двох кленових відеречках похлюпувала прозора вода* (О. Бердник); *Вони стояли і задоволено похлюпували сміхом, власне, хихотом, радісним, щасливим, як їхні обличчя* (Валерій Шевчук); // *безос. Мчали коні, мчав і я .. В грудях аж похлюпувало від захвату* (Валерій Шевчук).

ПОХЛЮ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Хлюпатися час від часу або стиха.

ПОХЛЯ́НУТИ, не, немо, нете; *мин. ч.* похля́в, ла, ло *і* похля́нув, нула, ло; *док., розм.* Охлянути (про всіх або багатьох). *Гуси похляли без води* (Сл. Б. Грінченка); *Вони побігли далі. Знову рвонули чимдуж, але швидко похляли* (П. Загребельний); *— Ходімте, ходімте, — підбадьорювала мати .. — Бо як задержимось, то похлянемо, і тоді нам уже ніщо не поможе* (В. Захарченко); *Бувало, коли вже батьки похлянули, діти розлізаються по городах рвати та їсти якийсь бур'ян* (з мемуарної літ.).

ПОХЛЯ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Хляпати (у 1, 2 знач.) якийсь час; хляпнути кілька разів. *Аркадій Петрович опустився в широке крісло на чолі столу і похляпав рукою по сусіднім кріселці* (М. Коцюбинский); *Слуги боялись малого Готліба, як огню, бо він любив ні з сього ні з того причепитись і або роздерти одежину, похляпати, вдряпнути, вкусити, або, коли сього не міг зробити, починав кричати щомоці* (І. Франко).

ПОХМА́РИТИ, ить, *док., безос.* 1. Док. до **хма́рити** 1. *Надворі похмарило.., накинувши на плечі плащ-дощовик, вийшов* [Генріх Граббе] *на балкон* (С. Чорнобривець); *Завітрило. Похмарило. Часом і дощ збирався* (О. Іваненко); *— У річок, як і в людей, час від часу змінюється настрій. Ясно — голубіють, похмарить — темніють...* (О. Гончар); * Образно. *— Як ото одружився, так і похмарило одразу всім .. Та й старому панові, видно, не медяно стало: посивів старий, з тіла спав, на виду подався* (Панас Мирний).

2. Хмарити (у 1 знач.) якийсь час. *Похмарило годину-другу.*

ПОХМА́РИТИСЯ, рюся, ришся. 1. *тільки 3 ос.* Док. до **хма́ритися** 1, 2. *Світ спогодів* [розпогодів] *раптово, як і похмаривсь* (Є. Пашковський); // *безос. Вияснилось було, потім знову похмарилось* (Сл. Б. Грінченка); *В саду тихо й сутінно — чи то вже звечоріло, чи похмарилося* (Р. Іваничук); *— Отже, це таки злива, — сказала дівчина, повернувши голову до вікна, — а я сподівалася, що перемежениться — похмариться трохи, та й вже* (О. Забужко).

2. *перен.* Док. до **хма́ритися** 3; нахмаритися (у 2 знач.), спохмурніти (у 2 знач.). *Материне обличчя похмарилось: зникла невісточка. Як поїхала тоді до міста, то й більше не поверталась* (О. Гончар).

ПОХМАРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., рідко.* Те саме, що **похма́ритися.** *Думнеє Чоло похмаріло... Мабуть щось тяжке, тяжкеє Вимовить хотілось?* (Т. Шевченко); // *безос. Крім колядок і вертепів, був колись, а подекуди зберігся й досі, звичай виголошувати вірші на Різдво Христове..: Уже повечоріло. Не зоряно, а похмаріло* (О. Воропай).

ПОХМАРНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **хмарні́ти.** *Понуро виходив на галявину інспектор. Брови насупив, дивиться в землю, щось думає. І похмарніло відразу все* (С. Васильченко); *Тарас деякий час так само ніяково посміхався, потім одразу, неначе проковтнувши посмішку, похмарнів і похнюпився* (В. Винниченко); *Згадавши про матір, Гандзюк похмарнів: покора й смуток в очах у матері* (Г. Косинка); *Дівчина подивилася на вулицю, де вже біг, спотикаючись, Ясько, чоло її похмарніло* (М. Чабанівський); // *безос. Аж сльози приступили Сироватці до очей. Та нараз чомусь знову сплив на думку недовірок Казановський, і похмарніло на душі* (Ю. Мушкетик).

ПОХМЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Який похмелився. *Похмелений дід .. все поривався кудись, віддавав команди невідомим людям* (О. Ульяненко).

ПОХМЕЛИ́ТИСЯ *див.* **похмеля́тися.**

ПОХМЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОХМЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док., кого.* Давати випити алкогольного напою повторно, щоб вивести кого-небудь зі стану похмілля (перев. на другий день після пияцтва). [С и д і р:] *Я оце знову декого похмеляв* (І. Карпенко-Карий); *Такі, як оці, що простягають зараз тремтливі руки по чарку, завжди були його постійні клієнти. Траплялося, навіть похмеляв їх у борг. Коли стоїш за шинквасом бару, треба часом бути гуманним* (М. Білкун); *Зранку хазяйка .. похмелила хлопця доморобним вином* (Є. Пашковський); *Леббенч .. дістала із сейфа пляшку зубрівки й пустила її по колу. — Похмелити тебе, солдатику? — фамільярно звернулася до мене завідувачка, відриваючись від горлечка* (Ю. Іздрик).

ПОХМЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОХМЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* Випивати алкогольного напою повторно, щоб вийти зі стану похмілля (перев. на другий день після пияцтва). *З похмілля Клим недуж валявся, І дав собі зарік, Що він не буде брать горілки в рот вовік; А тільки що очуняв, промнявся* [пром'явся], — *Вже третій день в шинкарки похмелявся!* (Л. Боровиковський); *Інна, наскільки могла, заспокоювала Іщенка, мовляв, піди на свіже повітря, не похмеляйся* (С. Процюк); — *Чортові парубки видудлили все до останньої крапельки, — сказала Марія, встаючи з лави, — не буде чим і похмелитись* (І. Нечуй-Левицький); — *Добряче врізали ми з тобою вчора!.. Вмивайся та похмелимося, а то душа палає!* (М. Дашкієв); * Образно. *Грізний бойовий клич .. підхоплений усім монгольським військом .. Почався безперервний кривавий пир, .. похмелятися після якого кривавим вином довелося нашому народові півтисячоліття* (В. Малик); *Впився бідою, похмелився сльозою* (прислів'я).

ПОХМИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Хмикати якийсь час; хмикнути кілька разів. — *Може, кортить усістися в глибоке китайське крісло і попивати китайський зелений чай? — Не відмовився б, — благодушно похмикав містер Хіган* (П. Загребельний); *Серед нашої літературної братії знайшлися б і такі (якщо прочитали б), що похмикали б .. над тим, як ото автор прагне у читачів витиснути сльозу* (В. Лис).

ПОХМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Хмикати час від часу. *Федір Архипович від задоволення похмикував* (Н. Рибак); *Чемерис ішов завжди мовчки, Аля щось похмикувала йому по дорозі* (П. Загребельний); *Чоловік з обпеченим, мовби оплавленим, обличчям курив у смердючому підвалі і тихо, єхидно похмикував, дивлячись на нерухомі скалки зірок у віконці* (О. Ульяненко).

ПОХМІ́ЛЛЯ, я, *с.* 1. Погане самопочуття, нездужання після пияцтва. *Ледве, ледве Переносить* [цар] *ноги; Та одутий, аж посинів: Похмілля прокляте Його мучило* (Т. Шевченко); *Згага пекла його, як свічкою; похмілля його мучило* (Панас Мирний); *Вони у важкому похміллі навіть не мають сил привітатися вголос* (Любко Дереш); *Їхні* [моїх знайомих] *похмілля можна з точністю прогнозувати за календарним розкладом свят та відпусток* (Н. Сняданко); * Образно. [Н і н а:] *От перед нами Німеччина лежить, Тоню, лежить і стогне в страшному похміллі* (В. Собко); * У порівн. *І сміюна в нас любов, і наївна борня, І всі мрії тяжкі... як похмілля* (М. Рильський).

2. Дія за знач. **похмеля́тися, похмели́тися;** повторна випивка, перев. на другий день після пияцтва. *З чужого похмілля голова болить* (прислів'я); *Щодень було у них похмілля, Пилась горілка, як вода* (І. Котляревський); *Ігор Рябенький переживає глибоку духовну кризу. Її вияви скрізь — у занедбаному помешканні, у щоденному пияцтві та, відповідно, щоденному похміллі* (К. Москалець); * Образно. *Ліз* [Іван Грозний] *все глибше у кров'яне море, щоби на ранок шукати кров'яного ж похмілля* (Г. Хоткевич).

○ **(1) На похмілля <З похмілля> <На похміллі>,** *у знач. присл.:* а) у стані, який буває після надмірного вживання спиртних напоїв. — *Борей недуж лежить з похмілля, А Нот поїхав на весілля* (І. Котляревський); *У неділю на весіллі прогуляла, Понеділок на похмілля пролежала* (П. Чубинський); *З похмілля Філіпп почував себе негаразд, облизував сухі губи, відчуваючи у всьому тілі спустошливу втому* (В. Чемерис); *Сошенко прокинувся аж під обід. Страшенно боліла голова, .. і нікому було принести йому на похміллі квасу* (Н. Околітенко); *Омелько з похмілля щось невиразне мимрив, але ніхто його не слухав* (Ю. Винничук); б) *(тільки* **на похмілля,** *перев. зі сл.* п и т и, в и п и т и*)* щоб похмелитися. — *Мабуть, що більше й не будемо зараз, — сказав отець Порфирій і підчепив виделкою оселедця, — але одну чарку завжди пий на похмілля: душа вимага!* (Б. Антоненко-Давидович); — *Втікаєш, княже? — недружелюбно буркнув він. — Треба вже... — Випий на похмілля* (І. Білик).

ПОХМІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. У стані похмілля (у 1 знач.). — *Та він же похмільний! Йому тільки б похмелитись. Яку там дорогу він тобі покаже?!* (Ю. Логвин); *Коли грав* [Гриць], *то перед очима ставав його тато-каліка — в латаній ватянці, похмільний, неголений, з голубими ясними очима* (Г. Пагутяк); // *у знач. ім.* **похмі́льний,** ного, *ч.* Той, хто перебуває в стані похмілля. *П'яному, а тим більше — похмільному під гарячу руку ліпше не потрапляти* (А. Кокотюха); // Власт. станові похмілля. *Гаврило у похмільнім неспокої Стежками мандрував до Борової* (М. Рильський); *За вікнами сірів світанок, на сірих чоловічих фізіономіях проступала зла похмільна нудьга* (Г. Тарасюк).

2. Стос. до похмілля (у 2 знач.). *Семен їв, як звичайно, мовчки, але похмільна чарочка дражнила язика до розмови* (Леся Українка); *Довго не могла* [гетьманша] *дійти тями, аж поки нахильці не випивала кухоль якоїсь спотикачки, лише тоді оживала, веселіла, червоніла, і все починалося спочатку. До наступного похмільного й тяжкого для неї ранку* (В. Чемерис); *Умившись холодною водою до пояса, він одмовився від сніданку та похмільної чарки, зібрався в кулак і попросив скликати всіх, хто готовий його вислухати* (В. Шкляр).

△ **Похмі́льний синдро́м** *див.* **синдро́м.**

ПОХМУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Який похмурився (у 1 знач.); похмурий (у 2 знач.). — *Та хіба ж ми вже такі грішні, хіба ж немає вже й грішніших од нас, що таке лихо ми терпимо? Нічого не сказала Горпина, замовк і Петро похмурений* (Б. Грінченко); *Уявляв* [опришок] *собі свою будучність — і жаль ставало самого себе. Лежав похмурений, з міцно затисненими зубами* (Г. Хоткевич); *Всі похмурені й незадоволені розійшлися по своїх кутках* (І. Микитенко); *Насупроти Карпа сиділа мовчазна, із міцно зведеними у вузьку смужку губами, похмурена Олена* (М. Стельмах).

2. Який похмурився (у 2 знач.); із хмарами. *Небо суворе, похмурене небо, але на захід понад чорними борами тяглася рожева смуга і відбивалась в стальному хребті дужої річки* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОХМУ́РЕНО. Присл. до **похму́рений** 1. [Марія Андріївна:] *А, стара голова!.. (Виходить, невдоволено крутячи головою). Інна похмурено, роздумливо дивиться їй услід* (В. Винниченко).

ПОХМУ́РИЙ, а, е. 1. Із хмарами, дощем, мрякою і т. ін. (про погоду). *Погода була похмура, у вікна автобуса ліпив сніг* (М. Василенко); // Непогожий, з дощем, туманом або мрякою (про частину доби, пору року). *Прийшов ранок, похмурий, сірий, з косим холодним дощем* (Б. Грінченко); *Люблю похмурі дні, коли крізь сизі хмари Чуть* [ледве] *пробивається проміння золоте* (М. Рильський); *Похмурий полудень приймає мене в сіру свою прохолоду, волога насторожена тиша війнула з долини* (Ю. Винничук); // Закритий, затягнений хмарами. *Ніколи не знаєш, чого чекати від жінки та від похмурого неба* (прислів'я); *Як живо у мою ти вкарбував уяву Смутного вигнання пустелю неласкаву, Похмурий неба схил, нетанучі сніги І коротко теплом розцвічені луги* (М. Зеров); *Небо було сіре, похмуре. Немов восени, накрапав холодний дрібний дощ* (Ю. Збанацький); // Який створює враження непривітності, викликає гнітючий настрій темнотою, тьмяними кольорами, відсутністю світла і т. ін. *Будинки були похмурі, всі в тінях, і тіні лягли в людей під очима* (М. Коцюбинський); *Хилить вітер жита понад шляхом (Ой там хмара похмура з півдня)* (П. Тичина); *Є місцевості веселі, радісні, є похмурі, тривожні й недобрі місця. Є благодатні долини й овіяні смутком гори* (О. Довженко); *Далі, за високими мурами, стояв чудовий палац, гарний, але темний, похмурого кольору* (Ю. Покальчук); * Образно. *Вдруге розпочати життя — цього ще ніхто не зазнав, нікому із смертних ще не вдавалось обминути той похмурий останній порт, що раніш чи пізніш, а кожного жде...* (О. Гончар).

2. Нахмурений, насуплений, у поганому настрої. *Він, дивлюсь, і осмутніє, і похмурий такий стане, і не їсть, не п'є нічого* (Марко Вовчок); *Голова йде кругом; Чорних думок повно, І стоїш похмурий, Сльози ллєш безмовно* (П. Грабовський); *У вільний час читав* [Улас] *книжки або бродив по лугах, задуманий і похмурий* (Григорій Тютюнник); *Хан був у поганому настрої, похмурий і сердитий* (Р. Іваничук); // Який має тяжкий характер; схильний до невеселого, сумного настрою. *Весела й жвава молодиця, мабуть, почувала себе в лісі, та ще серед похмурої сім'ї, трохи самітною* (С. Васильченко); *Чомусь мені здається, що його похмура вдача ніби заздалегідь відгонить від нього будь-які глибші турботи* (Ірина Вільде); *Грак... То он як, виходить, його прозвали! Що ж — не заперечиш, влучно. Чорний, носатий, похмурий...* (М. Дашкієв); *Був* [Робак] *дужий чоловік, плечистий та похмурий, На вдачу мовчазний — хоч бистрий розум мав* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Який свідчить про поганий або сумний настрій, тяжкі переживання (про обличчя, очі і т. ін.). *Лице його було зле, очі грізні, похмурі* (Панас Мирний); *Вигляд у господаря був похмурий і стомлений* (Ю. Смолич); *На чорному папері білі літери просипані, мов янголи ясні, котрі шепочуть: не марудься в сні, з похмурого чола зажуру витри* (В. Стус); *Протектор супроводжував великого князя і в Берліні, не спускаючи з нього похмурого погляду* (В. Чемерис); // Пов'язаний із сумним або поганим настроєм, неприємними емоціями (про психічний стан, почуття і т. ін.). *Дарка .. задивилась на роботу панночок, на Юзину з цікавістю, на Зонину з похмурою заздрістю* (Леся Українка); *Рубін стояв знеможений, з слідами сліз, розтертих по обличчю, з очима, опущеними в землю, і з виразом на обличчі горя і якогось остаточного і похмурого вирішення* (І. Сенченко); *Не знає* [В'юцка] *самітницького похмурого відчаю .. Вона, як вітер, легковажна, але, як квітка, прекрасна* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Пов'язаний з тяжкими для когось подіями, чиїмсь важким існуванням; безрадісний. *Похмурі дні мигтіли в очах сном, — Гірке життя під канчуком ворожим, .. Зневажене невільницьким ярмом...* (М. Старицький); *Шевченко називає матір'ю свою вітчизну — Україну, і їй він присвячує свої рядки, про неї він нестримно мріє і пише в похмурому солдатському засланні* (М. Рильський); *Коли все навколо чорно-біле, а ти йдеш вуличкою з одностороннім рухом, почуваєш себе персонажем із похмурої уяви Кафки* (Любко Дереш); // Який створює сумний, гнітючий настрій, викликає неприємні почуття, сумні спогади. *Він, Франтішек Сливка, ніколи не писав музики про смерть і не напише .. Його пісеньки співала колись уся Прага, то чи стане засмучувати він своє рідне золоте місто похмурими мелодіями плачу?* (П. Загребельний); — *Вклепалися в історію.* — *Але чому такий похмурий тон? Чому "вклепалися"?* — *за вдаваною бадьорістю Інна намагалася приховати свою розгубленість* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОХМУ́РИТИ, рю, риш, *що.* Док. до **хму́рити;** нахмурити. — *Беріть* [гроші]! — *похмурила брови Дара.* — *Чуєте? Я хочу, щоб ви взяли. Я не вважаю це поганим. Це за послугу* (В. Винниченко); *Уже потомилися коні. Вже не співають пісень кіннотники. Навіть Галат похмурив лице своє, звісивши одну ногу з тачанки* (Ю. Яновський); * Образно. — *Що може так похмурити її думи?..* — *сказала графиня священникові* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. О. Бальзака).

ПОХМУ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док.* 1. Док. до **хму́ритися** 1; нахмуритися (у 1, 2 знач.). *Олена Іванівна, мов ужалена, опустилася, лице її поблідло, очі похмурилися* (Панас Мирний); *Ага, брівки похмурилися? В очах уже уважність, пильна думка?* (В. Винниченко); *Чи вилаяв, чи не вилаяв, зараз похмурилась і пішла з хати* (Сл. Б. Грінченка); *Селяни ще більше похмурились, тільки в очах їхніх пройшов блиск радості і зараз же загинув* (Ю. Яновський).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **хму́ритися** 2, 3. *Як заволіклося, похмурилося небо, як пішли дощі та замісилася грязюка, то задрипані та попідтикувані перекупки перестали цікавитись міськими новинами* (Л. Яновська); *Похмурилось небо. Сховалося сонце* (Я. Качура); *Померли батьки — він сиротою-хлоп'ям по наймах по хуторах... І степ тоді похмурився. І було холодно під дощами в драній свитині* (А. Головко); *Дощ розходився, як на гріх, і не великий, та густий такий, наче восени. Вода посіріла, похмурилась* (І. Багряний).

3. Хмуритися якийсь час. *Хлопчик трохи похмурився, а потім посміхнувся.*

ПОХМУ́РІСТЬ, рості *і* рости, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **похму́рий** 1. *Слабке світло світанку .. посилювало безрадісну похмурість нового дня* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Низькі кошлаті хмари бігли над руїнами міста, ще більше надаючи тим руїнам похмурості* (П. Дорошко); *Кімната святково виблискувала: нічого в ній не залишилось від учорашньої денної похмурості* (Ю. Щербак).

2. Стан за знач. **похму́рий** 2, 3. *Він посивів, ізгорбився, але нема вже тієї похмурості в його* [нього]: *.. тиха ласкавість виглядає йому з очей* (Б. Грінченко); *Їй, правду кажучи, вже обридла його похмурість, його докірливий мовчазний погляд, котрим він зустрічав її щоразу з клубу* (Д. Бедзик); *Він співав пісні одну за одною, щоб не так впадала в око похмурість матросів* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. *Стирчить у спогадах цвяхом Те, чого не забуду довіку: Літаки ворожі над дахом, Зла похмурість осліплених вікон* (В. Коротич).

ПОХМУРІ́ТИ, їю, ієш, *недок. і док., рідко.* Те саме, що **похмурні́ти.** *От мачуха б'є Тараса, а дядько Григорій мовчить, тільки похмуріє* (Г. Хоткевич); *Анарх не виходив із палати .. Сірий колір проточувався крізь вікно й похмурів, як сам присмерк* (М. Хвильовий); *Бистро його очі пробігли по Настиному обличчю і зразу похмуріли...* (Панас Мирний).

ПОХМУРІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок. і док., рідко.* Те саме, що **похмурні́шати.** *У старшої дочки почали вже в куточках коло очей складатись ледве помітні брижки, похмурішав трохи вид...* (Панас Мирний); // *безос. За вікном похмурішає, захмарюється, зривається вітер, небо прориває важкий, шквальний дощ* (А. Дністровий).

ПОХМУ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **похму́рий.** *Темна та похмурна Із неба злизла чорна ніч* (І. Котляревський); *Ранок був сірий, похмурний, хмари зависли низько* (В. Чемерис); *Світанок і смеркання застають тебе серед мовчазливого похмурного лісу* (У. Самчук); *В Литву до себе вивіз наші дзвони литовський гетьман Януш Радзивілл. Покинуті, попалені, похмурні стоять двори, базари, винокурні* (Л. Костенко); *— Похмурна, похмурна година! — каже сам собі Шрам. — Не така ще, як тобі здається, — сказав Сомко* (П. Куліш).

ПОХМУРНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **похмурні́ти.** *Віоріка дивиться на похмурнілі квіти* (М. Чабанівський); *— На зборах захистимо тебе .. А Прокіп погорить, — як уміє, заспокоює* [Підіпригора] *похмурнілого, задуманого чоловіка* (М. Стельмах); *Насувається печаль На юні похмурнілі лиця* (М. Шеремет); *Раптом увесь корабель затрясло. Командир і комісар перезирнулися, і на їх похмурнілих обличчях з'явився вираз настороженості* (М. Трублаїні).

ПОХМУ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **похму́рний;** похмурість (у 1 знач.). *Собор .. на горизонті був йому орієнтиром. Побачив* [воєнком] *його вперше осіннього ранку, коли небо вже низько висить, набрякле важкими хмарами-мішками, гнітить похмурністю світ* (О. Гончар).

ПОХМУРНІ́ТИ, їю, ієш, *недок. і док.* Ставати похмурим. *Хмари все прибувають. Вони вже закрили пів неба, гасне далекий Бескид і чорніє, і похмурніє в тінях, немов удовець* (М. Коцюбинський); *У гетьмана, якого везли у вигнання.., настрій у дорозі раз по раз мінявся — то сумний ставав, то веселий, то знову похмурнів* (В. Чемерис); *Набігла туча — і все похмурніло, посіріли ліси* (Г. Хоткевич); *Виднокруг на сході похмурнів, віщуючи грозу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Корній не занехаяв господарства, понаймав наймитів, і хазяйство все кращало, та сам господар зовсім похмурнів, одлюдком зробився* (Б. Грінченко); *Недавно в цій хаті лунав сміх, щебетали дівчата, а зараз... Похмурніли стіни, навколо залягла гнітюча тиша* (І. Цюпа).

ПОХМУРНІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок. і док.* Ставати похмурим, похмурішим. *І небо похмурнішало, і сонце невдоволено наморщило сиві хмаряні* [хмаристі] *брови* (В. Винниченко); *Спіймав* [Дмитро] *на собі здивовано настороженний погляд Григорія і зразу ж похмурнішав, стискаючи зуби і вуста* (М. Стельмах); *Стара Марія ніби похмурнішала. Почувала себе погано, лежала, серце їй боліло* (Ю. Покальчук); *На її обличчі, що дедалі більше похмурнішало, проступало невдоволення й гірке розчарування* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *безос. Кілька днів тому відлетіли ластівки у вирій. І якось аж похмурнішало на фермі* (І. Цюпа).

ПОХМУ́РНО. Присл. до **похму́рний.** *— А де ж ваш рід, дядечку? Звідки ви самі? — З кантаністів* [кантоністів]*! — одказав похмурно москаль* (Марко Вовчок); [Б е р к у т:] *Народ похмурно і недовірчиво* [недовірливо] *Глядів на нас* (І. Франко); *Суворі, темно-червоні в заглубинах* [заглибинах], *мури .. похмурно приняли жартівливий легіт. І вітрець полинув геть від них* (Н. Королева); // *у знач. пред. Було доволі студено, але не так, щоби деревіли пальці на тятивах луків. Було похмурно й понуро* (Юліан Опільський); *У родині стало тихо, напнуто* [напружено], *похмурно і грізно* (У. Самчук).

ПОХМУ́РО. Присл. до **похму́рий.** *Невеличка скибка місяця похмуро освітлювала вихідців з того світу* (О. Стороженко); *Стіни дивились сіро й похмуро* (М. Хвильовий); *Тьмяно освітлена кімната виглядала незатишно й похмуро* (Л. Дмитерко); *— Всі ви майстри їздить, а як прийдеться платить, то чорт вас і вдержить, — сидячи в санках, похмуро говорить волохатий візник* (С. Васильченко); *І знов на затворі хатина моя, І знов сновигаю похмуро в їй* [ній] *я* (І. Манжура); [О т е л л о:] *Брови так похмуро ти насупив, Немов хотів якусь зловісну думку Сховати в мозкові* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *Хтось на гармонії похмуро награє Сумні і радісні — однаково — мотиви* (М. Рильський); // *у знач. пред. Часом і дощ перепадав і похмуро було, то приходилось трошки "сушити повітря" в хаті* (Леся Українка); *На вершинах світило сонце, а в долині було похмуро* (Г. Пагутяк); *На душі було тяжко і похмуро* (В. Чемерис).

ПОХНИ́КАТИ, похни́каю, похни́каєш *і* похни́чу, похни́чеш, *док., розм.* Хникати якийсь час. *Гриша трохи похникав, утираючи загорілою рукою сльози, далі вмився* (М. Івченко).

ПОХНЮ́ПА, и, *ч. і ж., розм.* Похмура, понура людина. [Г а н н а:] *Чоловік у мене, він би й нічого собі, коли ж похнюпа: поскаржуся йому на свекруху, а він мовчить!..* (М. Кропивницький); *— Батько гримнув на мене: "... Він тобі не пара! Дочка Козняка варта героя-борця, а не кислого похнюпи, що блеє ромейські гімни!.."* (Юліан Опільський); * Образно. *Відлюдний кіт, похнюпа і дряпун, До неї* [дівчини] *сам приходить на коліна* (І. Качуровський).

ПОХНЮ́ПИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **похню́плений** 2, 3. *Біля крюка Каленик Романович з Рубіном знайшли кілька молодих ковальських помічників і коваля Кальниболоцького, похнюпого і непривітного* (І. Сенченко); *Дивлюсь спокійно, як надворі І землю й небо пойняла вода, І журавель похнюпий на коморі Зажурено на південь погляда...* (Є. Плужник); * Образно. *Що за ліс! Якого нема тут дерева! І високих, величезних, і старих, скорчених, похнюпих, що вже віку свого доживають* (О. Стороженко).

ПОХНЮ́ПИТИ *див.* **похню́плювати.**

ПОХНЮ́ПИТИСЯ *див.* **похню́плюватися.**

ПОХНЮ́ПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **похню́пити.** *Він підняв вгору похнюплену голову* (І. Нечуй-Левицький); *Весь час ходив* [начальник складу] *із похнюпленою головою, дивився в землю* (Ю. Збанацький).

2. *у знач. прикм.* Який похнюпився, опустився, похилився додолу. *Тонкий ніс редактора виглядав похнюпленим* (С. Журахович); * Образно. *Задощило .. Дерева в саду стояли мокрі, похнюплені* (М. Чабанівський); *Я їхав електричкою до міста, а кругом біліли поля і ліси стояли принишклі, похнюплені, під важкими шапками снігу* (М. Білкун).

3. *у знач. прикм., перен.* Який похнюпився, зажурився. *Пріська, похнюплена та роздратована недавньою суперечкою з Мелашкою, сама сиділа у садочку* (Л. Яновська); *Принцеса Еліза сидить із віжками в руках .. На неї здивовано поглядають, навіть зачіпають її похнюпленого смішного коня* (В. Винниченко); *Схожий він був тепер на стару й похнюплену хижу птицю* (О. Ільченко); *Отамани здивовано і вражено дивилися на похнюпленого Остряницю* (В. Чемерис); * Образно. *Став зазирати у вікна сірий похнюплений ранок* (В. Винниченко).

ПОХНЮ́ПЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **похню́плений** 3. *Вона покірно вернулась, мовчки зупинилася перед ним з тією ж похнюпленістю, з важким тягучим поглядом відчаю, де вже ніби й воля до життя згасла* (О. Гончар); *До кабінету я повернувся пониклий, і на таку мою похнюпленість звернув увагу завідувач відділу* (з мемуарної літ.).

ПОХНЮ́ПЛЕНО, *присл., розм.* Похнюпившись, з похнюпленою головою, зажурено. *По боках* [юрби] *на конях козаки з голими шаблями, а в колі їх душ п'ятеро селян. Були без шапок, ішли похнюплено, важко тягнучи ноги* (А. Головко); *Похнюплено вони сидять, зітхають, Витягують за кусенем роти* (М. Бажан); *Мацюцька стояла біля машини й похнюплено дивилася в землю* (Л. Кононович); * Образно. *Поламане гильце з паперовими прикрасами, вже зів'яле, похнюплено лежало на грядці* (Є. Гуцало).

ПОХНЮ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок., рідко,* **ПОХНЮ́ПИТИ,** плю, пиш; *мн.* похню́плять; *док., що, розм.* Хнюпити, нахиляти, опускати голову, спрямовувати додолу очі, погляд (перев. від сорому, поганого настрою, смутку). *Актори .. зображують страх чи сум'яття, представляють смуток, намагаються відтворити й зніяковіння — похнюплюють чоло, притишують голос, потуплюють у землю очі* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Регіт стих; усі похнюпили очі в землю; одна тільки Галя гостро дивилася на всіх гультяїв* (Панас Мирний); *Головне ні в чому їй* [матері] *не перечити — ні словом, ні очима, а тільки сумно похнюпити голову, повинитись трохи* (М. Стельмах); *Никнуть у знемозі спалені сонцем трави, бредуть гурти овець, похнюпивши голови й шукаючи водопою* (О. Гончар).

◊ **Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / повісити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту],** *рідко* **ву́ха)** *див.* **ві́шати.**

ПОХНЮ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок., рідко,* **ПОХНЮ́ПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* похню́пляться; *док., розм.* 1. Хнюпитися (у 1 знач.), набуваючи похмурого, незадоволеного вигляду. [П е ч а р и ц я:] *Та от ви щó шептали Євдокії Василівні?..* [Г а л я *(похнюплюючись):*] *Зостарієтесь, кажу* (Панас Мирний); *Еней похнюпивсь, дослухався, Сивілла що йому верзла, Стояв за голову узявся, Не по йому* [ньому] *ся річ була* (І. Котляревський); *На східцях сидить парубок якийсь, похнюпивсь і не зворухнеться* (А. Тесленко); *На відстані кількох кроків рись .. — Назад! Гохан! Назад! Назад! Назад! І пес не витримав. Винувато похнюпився і повернувся. — Тепер уперед!* (О. Донченко); *— Знаю я вас!.. Розбещені нікчеми! .. Ошелешений байкар покірливо похнюпився* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); * Образно. *Над водою похнюпився очерет* (О. Копиленко).

2. Нахилятися, опускатися (про голову, ніс), спрямовуватися додолу (про очі, погляд). *Як глянув же я на себе в дзеркало, так батечки!.. Аж злякавсь, сам себе не пізнав, .. і рот кривий, і щоки позападали, і ніс похню́пивсь* (О. Стороженко); *Голова Юрка вже похнюпилася, і замість відповіді з грудей його вирвався тільки тяжкий, стриманий видих* (І. Рябокляч).

3. *тільки док., перен.* Док. до **хню́питися** 2; зажуритися. *Хлопи дуже похнюпились, а шляхтичі мов на дріжджах росли* (І. Франко); *Зінько похилив мовчки голову, і сльози забриніли в його* [нього] *на очах. — Ну, от і похнюпився! Та ну-бо, глянь веселенько та розкажи нам гарненько, що робити!* (Б. Грінченко); *Похнюпився мій Мелешко, в'яне, осідає, аж жалко чоловіка робиться* (О. Гончар); [Г е н е р а л:] *Що це, молодий чоловіче, очі бігають у вас? Чого ви так похнюпилися?* (О. Ірванець).

4. *тільки док.* Хнюпитися якийсь час. *Ангелик похнюпився, та ненадовго. Він задивився на свого хлопчика й почав наспівувати йому хвалебних пісень* (В. Багірова).

ПОХНЮ́ПО, *розм.* Присл. до **похню́пий.** *Він.., підбадьорений досить мирним виглядом чільного вершника, отямився і похнюпо спитав: — Чим маю служити шановному панові?* (І. Сенченко).

ПОХОВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до поховання, пов'язаний з ним; похоронний (у 1 знач.). *Спів цей поховальний.., виспіваний якимось голосистим ґаздою аж попід хмари, у першу мить приголомшив усіх громом, розгубленістю* (Р. Федорів); *Відшукав* [герцог] *серед уже виселених пожильців мандрівного духівника і влаштував поховальну церемонію для одинадцятьох убитих гвардійців та трьох цивільних* (О. Авраменко); // Признач. для поховання. *В групці туристів забіг* [Мирон] *і в Ближні печери. Підземний присмерк, мерехтіння свічок, людські кістки у неглибоких поховальних нішах .. згнітили радісний настрій* (Г. Тарасюк); *Скільки-то людей, поки пишу ці рядки, залагоджують похоронні справи! Для скількох покійників купують поховальний наряд!* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Який здійснює, організовує поховання (у 1 знач.). *— Не розумію, навіщо було мерця приймати? У нас і так висока смертність. Ми ж госпіталь, а не поховальна команда* (М. Руденко); *Тепер місто мало все, що належиться порядному, сповненому самоповаги і пихи місту: магістрат, собор, університет, поліцію, поховальне бюро і банк* (П. Загребельний); *Коли вона йшла, то здавалося, що то йде не дружина директора поховального закладу, а сама імператриця* (Ю. Винничук).

ПОХО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **похова́ти.** *На погожім небосклоні* [небосхилі] *виткнулась Княжа гора, а ближче, на Чернечій горі, де похований Шевченко, на самому вершечку рябіють штахетики* (М. Коцюбинський); *Ми йшли стежкою поміж хрестами до церковці, і я повинен був думати про смерті, про похованих тут людей, а чомусь думалося про живих* (Р. Федорів); *Брати мої, нащадки Прометея!.. ви поховані в землянках, звідки навіть Не чутно брязкоту кайданів, ні стогнання, Ні непокірних слів* (Леся Українка); *Мені Не жаль було давно одбутих, Давно похованих, забутих, Моїх кривавих тяжких сльоз* [сліз] (Т. Шевченко); *Поволі, мов з цвинтаря, розходились дядьки від панського палацу, несучи в серцях біль і поховані надії* (М. Стельмах); *Молодиці пішли в садок і познаходили поховані в бур'яні клунки з борошном* (І. Нечуй-Левицький);

// *у знач. ім.* **похо́ваний,** ного, *ч.;* **похо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого поховали, погребли. *Мертва могила над смертю мовчить, і про страшну таємницю під нею голос похованих в ній не кричить* (Леся Українка); *Кожен старійшина легко розшукав могилу батька .. й заходився пошепки вихваляти достойності похованого* (І. Білик); // **похо́вано,** *безос. пред. Скільки дрібновласницьких меж поховано навіки під оцим розкішним масивом виплеканої землі!* (Ю. Яновський); *Усі кияни, хто вже відчув лихо на дотик, з дитинною полегкістю зітхнули, коли довідалися, що четвертого реактора* [четвертий реактор] *поховано в саркофазі* (А. Михайленко).

2. *у знач. прикм., перев. мн., рідко.* Які поховалися (у багатьох місцях). *Поховані під галуззям дерев пташки простирали і тріпали до сонця мокрі пірця* (Н. Кобринська).

ПОХОВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **похова́ти** 1, 3. *Ми стояли розгублені, як сироти на похованні батька* (П. Панч); *Марлі помер. І годі було в цьому сумніватися. Свідоцтво про його поховання підписали священник, паламар, власник похоронного бюро і старший гробар* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса); *Не знала, не відала я про справжні масштаби цієї операції з похованням відходів* (Г. Тарасюк).

2. *архл.* Місце похорону; могила (у 1 знач.). *Нині відомо близько 500 поселень і до тисячі поховань зарубинецького типу, які охоплюють простір від Прип'яті й Подесення до Середнього Подніпров'я; датують зарубинецьку культуру кінцем III ст. до н. е. — II ст. н. е.* (з навч. літ.); *Батько й син спинились біля руїн якоїсь будівлі. — Старе казахське поховання, — сказав геолог* (О. Донченко); *Тененика й Олійник вибрали місцем сходки дружинників розкопану Козацьку могилу в степу між Шабельниками і Боровицею .. Вчені археологи .. стверджували, що поховання це дуже давнє, ще скіфське* (Ю. Хорунжий).

ПОХОВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **хова́ти**[1] 4; закопати в землю (померлого); здійснити похоронний обряд; погребти. *Як умру, то поховайте Мене на могилі, Серед степу широкого, На Вкраїні милій* (Т. Шевченко); — *Не віддамо, брати, тіла славного лицаря ворогові на знущання! Візьмемо товариша та поховаємо з честю!* (А. Кащенко); *Тут кількаденні трупи .. Нема кому потайки і поховати — всі села на лінії фронту виселені, .. хати спалені* (М. Малиновська); *Леон поховав Мілену поміж троянд. Молода смарагдова трава миттю вкрила свіжу могилку* (С. Андрухович); * Образно. *Мова посмертна уже мовчазніша від тиші — Тої, що всіх поховає, якщо не мине, Тої, з якої народяться душі і вірші* (П. Гірник); // *кого.* Утратити кого-небудь рідного, близького (померлого). *Олексій Таранець, на лихо собі, поховав свою жінку ще змолоду* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Недавнечко ж синка поховав* [Кирило]... *Такий був хлопчик розумний, втішний — поховав...* (А. Тесленко); *Здорово вимотало за дорогу хлопця. Після того, як поховав найближчого друга свого Яноша, ще більше змінився: схуд, обшерх, обгорів* (О. Гончар); — *Озлився я на гетьмана, батьку отамане! — заторохтів Дзюба. — Повернувся назад до Києва .. Батьків давно поховав, ще до війни* (А. Кокотюха); // *кого.* Зневірившись, розчарувавшись у комусь, почати вважати його за померлого, загиблого. [П р и н ц е с а:] *Лицарю, я дякую тобі за стидкі речі, — тепер мені тебе не трудно кинуть .. Я друга сьогодні поховала, може, завтра зустріну ворога* (Леся Українка); — *А батько в тебе є? — Ні, нема. Вони померли .. — Хто це тобі сказав? — здригнувся Бараболя. — Мама .. — Значить, вона поховала його* (М. Стельмах); // *кого, що.* Засипати, придавити чим-небудь. *Босфор клекотить .. Йому Візантію хочеться збудить. "Не буди, Босфоре: буде тобі горе; Твої білі ребра песком* [піском] *занесу, У мул поховаю! — (реве синє море)"* (Т. Шевченко); *Каміння зі стелі доводилось виколупувати обережно, адже один невірний рух — і все громаддя стелі гуркне на голови, розчавить і поховає під собою копачів* (В. Чемерис); * Образно. *Від ударів грому, здавалося, ось-ось завалиться небо, поховає все живе під своїми руїнами* (Ю. Збанацький); *Хвилини давили на мене, ніби присипали ґрунтом. Ніби Час сам вирішив мене живцем поховати під своєю вагою* (Любко Дереш); // *перен.* Замкнути, ув'язнити десь, сховати від усіх. *Може, купив її* [книжку] *той "лорд" або який інший бібліоман і поховав од світа у своїй аристократичній колекції "уніків"* (Леся Українка); *Такий той Бахчисарай. Немов страшний, моторошний сон, все це зримо поставало перед Ліною: і хмари кінноти, і аркани, і полонянки, що їх гоном женуть, щоб поховати в ханських гаремах степову їхню вроду і молодість* (О. Гончар); // *що, перен.* Забути (у 1 знач.) що-небудь; зневіритися (у 1 знач.) у чомусь. — *Об моїй долі, об моїм щасті ви не споминайте, я їх поховала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За ці два дні в темній кам'яниці він передумав усе .. Надії поховав доконечно, сподівання — теж, він думав тільки про те, як померти з гідністю, по-козацьки* (Ю. Мушкетик); // *кого, що, перен.* Не дати кому-небудь можливості здійснити щось; змусити забути щось. *Мар'ян, холонучи, збагнув, що Терентій не жартує, що він, мов гробар, ладен поховати усі його сподівання* (М. Стельмах); — *Данка вся в науці .. Вона не принесе себе в жертву на вівтар сім'ї. Бо знає, що це її поховає як науковця, перекладача* (Ю. Винничук); *Я боюся збудувати в собі тюрму, в якій поховаю свої здібності, силу й молодість* (А. Дністровий).

2. *кого, що.* Сховати (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у різних місцях. *Укусить і зуби похова* (приказка); *Стала йому дівчина за світло і за темність — що як вона тут, то все сяє й виблискує, а як її нема, то наче хто сонце зняв і зорі зібрав та у кишеню поховав* (Марко Вовчок); *Посплывалися* [лебедята] *до купочки усі, Полічила їх лебедочка — аж всі; Поховала попід крила, стала гріть* (Я. Щоголів); *Батько .. сидів, стояв і маршував кабінетом: не знав куди і як поховати своїх дітей* (Олекса Ізарський); — *Ніхто не знає, коли той вогонь полетить на нас — на початку облоги чи під кінець. Тож, мабуть, краще все цінне поховати заздалегідь. І не тільки бібліотеку* (В. Малик).

3. *що, спец.* Док. до **хова́ти** 5. *Під "саркофагом", що прикриває зруйнований вибухом у квітні 1986 р. четвертий блок Чорнобильської атомної станції, поховали близько 180 тонн паливовмісних мас, що мають сумарну радіоактивність 20 мільйонів кюрі* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(1) Похова́ти живце́м (живи́м)** *кого:* а) позбавити кого-небудь радощів життя, чогось важливого, необхідного і т. ін.; довести до смерті. — *Ти чого до мене прийшов? — закричав, багровіючи від люті, Шумейко. — Вчити, як моїм добром розпоряджатись, кому що підписувати? Чи ти хочеш мене живцем поховати?* (А. Шиян); б) *(зі сл.* с е б е*)* відмовитися від звичайного способу життя, радощів життя. *Треба в широкий світ, там, може, знов у люди вийду. А ні, то хоч знатиму, що не заснíділа я у Ведмежому Куті (от іще назва), не поховала себе живою* (Леся Українка); — *Я згодна стати твоєю дружиною .. — Ти кажеш це таким тоном, ніби збираєшся поховати себе живцем* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Схова́ти (похова́ти) у [своє́му] се́рці** *див.* **схова́ти; Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти** *і т. ін.)* **кінці в во́ду** *див.* **хова́ти**[1].

ПОХОВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Сховатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). [Голос чоловічий:] *Парубки полякались, повтікали із села; кажуть, поховались у лісі та по очеретах* (С. Васильченко); *Кращої ночі годі й чекати, наглядачі в таку негоду спатимуть міцно, варта теж поховається в затишок і кунятиме там, заколисана дощем і вітровієм...* (В. Чемерис); *У хмарах поховалися гори .. і почався набридливий дощ* (Л. Смілянський); *— Були колись у степу і річки, і озера, а де вони тепер? Поховались, повисихали, мертві піски насуваються...* (О. Гончар); *Зірочка покотилась... далі друга... третя — і поховались у синьому небі, мов у море канули* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Руді (такий смішний, незвичайний із своєю каштановою борідкою й вусами, в яких поховалися ниточки уст) знизує плечима* (В. Винниченко); * У порівн. *Очі* [Миколи] *лежали глибоко в ямках, ніби поховались десь під бровами* (І. Нечуй-Левицький).

2. *розм., рідко.* Бути похованим. *— Ото, Господи... Їдні родяться у щасті, є що їсти, є в що вдягнутися, і горя не знають, а другі... отак марно гинуть... Ані хати, ані хліба кавалка, .. а як помре, то нема за що й поховатись* (М. Коцюбинський).

ПОХОВЗНУ́ТИСЯ, ПОХОВЗТИ́СЯ, зну́ся, зне́шся; *мин. ч.* поховзну́вся, ну́лася, лося *і* похо́взся, злася, лося; *док., діал.* Посковзнутися. *Дуже зачинали стріляти .. Маланка пригорнула всі діти* [всіх дітей] *до себе і припала до землі. Одна дитина якось поховзлась* (Н. Кобринська); *Вістря* [меча] *поховзлося по кості і застряло в лопатці, і звір ухопив боярина в свої страшні, залізні обійми* (І. Франко); *Пробігши декілька кроків, молодий німець раптом немов поховзнувся і впав* (О. Лисяк); *— Ліпше було би держатися землі і йти давнім убитим шляхом. Держись, щоби не поховзлася в житті* (О. Кобилянська).

ПОХОВЗТИ́СЯ *див.* **поховзну́тися.**

ПОХО́Д, у, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **ли́шок.** *Після переобліку в крамниці поход виявився невеликим* (з газ.).

○ **(1) З похо́дом,** *у знач. присл., розм., рідко* — більш ніж потрібно, необхідно; з лишком. *— В мене така слабість, така слаба я стала .. Важилася на Благовіщення, було шість з походом, та через оці всякі перевороти схудла...* (О. Ковінька); *Усе навколо .. закликало, припрошувало, розхвалювало на всі заставки свій товар. — Кому сало? Кому сало? Даю з походом, беру мало!* (В. Нестайко).

ПОХОДА́, и́, *ж., розм.* Те саме, що **хода́.** *Похода легка й бистра; сама* [черниця] *висока, хоч би й парубку* (Марко Вовчок); *Автора* [роману "Боротьба"] *Ви угадали, та й видко коня по поході* (Леся Українка); *В широких переходах університету стоїть рух: ходить, гомонить молодь — хлопці, дівчата .. Похода їх незважлива, тиха* (Олена Пчілка); *Пішли хлопці своєю королівською походою, тримаючи на плечах коси, впевнено ступаючи по землі босими ногами* (Н. Околітенко).

ПОХОДЕ́НЬКИ, ньок, *мн., розм.* 1. Постійне ходіння; довге гуляння. *А він повсякчас у походеньках* (Сл. Б. Грінченка); *Канушевич сидів на своєму ліжку, втупивши очі в підручник про котли. Невпинні походеньки по бараку пожильців .. заважали йому* (Г. Коцюба); *Починає* [Роман] *заглядати на подвір'я, кружляючи навколо нього. Він хоче посміятися над собою, поглузувати з цих походеньок довколо чужої оселі, але замість сміху з грудей виривається зітхання* (М. Стельмах); *Батько любить раненько, при сході сонця, неспішно пройтися селом .. Вертається він із тих походеньок з випогодженим обличчям, од нього свіжо пахне росою, зеленню, сонцем* (В. Кава).

2. Розваги, пригоди під час гуляння. *Почав* [Довбня] *розказувати Проценкові різні приповістки з своїх п'яних походеньок* (Панас Мирний); *Священицька ряса й пасторський сан не дозволяли підглядати за дружиною чи розпитувати сторонніх людей про її походеньки* (Б. Антоненко-Давидович); *— Я теж мучусь, — сказав Прохор, здивований з того, що матері відомі його походеньки* (А. Шиян); *Я .. стала заважка на підйом. Звісно, щодо світських походеньок, а не щодо своїх змушених прогулянок* (І. Жиленко).

◊ **Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки,** *рідше* **си́дні)** *див.* **справля́ти.**

ПОХОДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **походжа́ти.** *У поетичному тексті виразно прочитується народнопісенна традиція походжання стежкою, якою вже пройшли коханий чи кохана* (з наук.-попул. літ.); *Працівник Болохівського лісництва в Калуші зафільмував походжання гордої чаплі* (з газ.).

ПОХОДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* Повільно ходити туди й назад або прогулюватися. *Край берега дівчинонька Тихо походжає* (Л. Глібов); *Журавлі, лелеки та чаплі велично та спокійно походжали по болотах* (А. Кащенко); *На зверхній* [верхній] *палубі пароплава "Ліберія" .. походжали два молодих чоловіки* (М. Йогансен); *Ден нервово походжав навколо своєї автівки* (С. Талан).

◊ **Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем)** *див.* **ходи́ти.**

ПОХО́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Належність за народженням до певної національності, класу, місцевості і т. ін. *Він був з хлопського роду і тепер, ставши "паном підмайстром", дуже стидався свого походження* (І. Франко); *"Гарт" ставить собі завданням об'єднати всіх пролетарських письменників, .. без огляду на їх походження з міста чи села* (В. Еллан-Блакитний); *Містер Арнольд щороку бував на історичній батьківщині і дуже пишався своїм походженням* (Н. Сняданко); *Нагодувавши дорогого гостя й приодівши* [приодягши] *його, як личило його походженню й станові, Тит поділився з ним передовсім усіма своїми статками і маєтками* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Виникнення, утворення, поява чогось унаслідок яких-небудь подій, процесів, явищ і т. ін. *Чи про походження землі зайде мова, чи про ті глибокі яруги довкола Григорівки, — про все знає дід Кривенко і про все до ладу може розповісти людям* (Д. Бедзик); *Мілена .. могла розглядати тріщинки в землі, розмірковуючи над їхнім походженням і над їхньою подальшою долею* (С. Андрухович); // Утворення слів, назв і т. ін. на основі іншого слова (інших слів). *Всі ж діти кликали хлопця просто Бициком. Походження прізвиська не збереглося* (О. Донченко); *Цікаво, чи майор Уланов бодай коли-небудь міркував над походженням свого власного прізвища?* (О. Шугай); // Існування з якого-небудь часу. *Ви бували в Батурині, у містечку славнім, відомому з гетьманщини походженням давнім?* (Д. Білоус).

(1) За похо́дженням <З похо́дження>: а) *(хто)* який належить за народженням до певної національності, класу і т. ін., походить із певної місцевості тощо. *Дворянин з походження, піднісся Пушкін могутнім помахом крил над своїм класом і над своїм часом* (М. Рильський); [Фердінанд:] *Мірандо, за походженням своїм Я — принц, а може, нині і король* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра); б) *(що)* який утворюється на основі іншого слова (про слова, назви), існує з якогось часу. *Кожна метафора з походження — словосполучення, в якому одне зі слів виступає в переносному значенні, а друге в прямому: очі будинку "вікна будинку", світить очима "пильно дивиться з почуттям гніву, роздратування" і под.* (В. Русанівський); *Слово па́зуха — праслов'янське за своїм походженням. Воно є в більшості слов'янських мов* (з наук. літ.).

ПОХО́ДЖЕНО, *пред.* Про ходіння якийсь час де-небудь, по чому-небудь. *Походжено та побродженo Вороними кіньми. То ж ходила, побродила Журавочка з дітьми* (з народної пісні); *Удень люди побачили, що по городах походжено, і ходило щось чуже* (Б. Грінченко); *Намет цілий і порожній. Але хтось був. Хтось ночував .. Коло намету походжено. В наметі ночовано* (І. Багряний); *Із-за горбів млина не видно .. Скрізь сліди; тут походжено і зрито сніг і землю в розшуках городини* (В. Барка).

ПОХО́ДИТИ[1], джу, диш, *недок.* 1. Належати за народженням до певної національності, класу, місцевості і т. ін.; вести свій рід, своє існування від кого-, чого-небудь. *Родився я 5 вересня ст. ст. 1864 р. в м. Вінниці на Поділлі, в родині урядовця, яка походить з давнього боярського українського роду* (М. Коцюбинський); *Мати його походила з Буковини* (В. Стефаник); — *Ти маєш .. дуже добре серце, що не забуваєш людей з країни, з котрої походиш* (О. Назарук); [Д і в а:] *Походжу я від роду королів, Свята і чиста, обрана згори, Прийшла, надихнута небесним сяйвом, Небачені творити чудеса* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *тільки 3 ос.* Виникати, утворюватися, з'являтися як наслідок певних подій, процесів, явищ і т. ін. *Така трудна до схоплення й окреслення річ .. має походити з Божої ласки й називається звичайно талантом* (Б.-І. Антонич); — *Що ж це виходить? Невже знаменита Слoводанова фартовість...* — *Саме так,* — *підтвердив Стен.* — *Йому не просто щастить у морі. Це наслідок особливої майстерності, що походить від його чаклунського хисту* (О. Авраменко); // Утворюватися на основі іншого слова (про слова, назви). *Від річки Уж походить і назва міста* (В. Кучер); *Відомо, від чого походить назва філософії: саме йменння вказує на предмет її любові* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *рідко.* Існувати з якогось часу. *Судячи по грубих і незнаних карлючках того письма, я думаю, що воно походить з дуже давніх часів* (І. Франко); *Кожда з них* [єгипетських пісень] *має більш 3000 літ, одна тільки .. "молодша", бо походить з 700-го року до Р. Х.* (Леся Українка); // Відбуватися, ставати відчутним унаслідок чиїхось дій, чиєсь волі, залежно від певних обставин. *А Він відповів і промовив: Написано: Не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить із уст Божих* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [К а с с а н д р а:] *Чи й ти гадаєш так, що все нещастя походить від Кассандри?* (Леся Українка); *Весь час .. він відчував на серці неспокій і не міг зрозуміти, відкіля він походить* (В. Собко).

◊ **Іти́** (*рідко* **похо́дити) з глибини́ душі́ (се́рця)** *див.* **іти́.**

ПОХО́ДИТИ[2], джу, диш, *недок., на кого — що, чим, розм., рідко.* Бути схожим на кого-, що-небудь, подібним до когось, чогось; скидатися (у 4 знач.). *Хваливсь коров'яку, надувшися, будяк, Що на троянду він походить колючками. А коров'як Сказав чваньковi так:* — *Не колючками будь похожий, а квітками* (Л. Боровиковський); *Спізнався з панночкою полковий лікар та й почав щодня вчащати. Такий він був тихий, звичайний, до кожного привітний,* — *і на панича не походив!..* (Марко Вовчок); — *От тепер і на чоловіка походиш .. Петро, зголивши бороду і підстригшись по-козацьки, справді видавав своїми чорними усами* [вусами] *і очима щось похоже на козацьку вроду* (О. Кониський); *Корольов любив Петра за його здібності, за рішучий, незалежний характер, що дуже походив на його власний* (І. Багмут).

ПОХОДИ́ТИ, ходжу́, хо́диш, *док.* 1. Ходити (у 1, 2, 8 знач.) якийсь час. *Ой, пoрости, кропе, Високо та й у городі, Ой, походи, молоденький, Коло моєї хати!* (з народної пісні); *Ой не йдімо, не ходімо, Рано, друже, рано* — *Походимо, посидимо* — *На сей світ поглянем...* (Т. Шевченко); *Я сам відчував, що нема здоров'я, нема сил. Походжу трошки по хаті* — *і в піт кидає, голова йде обертом, лягти тягне* (В. Нестайко); — *Не мало пішло мого добра .. А тепер от і сам обголів так, що й пучки лізуть із чобіт .. Що ж? Походимо й без чобіт* (П. Куліш); *Сергій спробував походити на милицях .. Але нога швидко брякла й починала боліти* (І. Білик); — *Ми з моїм старим сьогодні працювали цілу ніч, я так засидівся, що вирішив походити коридором, розім'ятись* (М. Дашкієв); *Походити коло війта, щоби дав на ту просьбу громадську печатку та й свій підпис, то вже брав Микола на себе* (Л. Мартович); — *Де вже нам було до книжок, Дмитре Захаровичу, дві зими в школу походив, ото і вся наука* (І. Цюпа); *Від'їхавши добрих дві милі, повстанці зупинилися перепочити і походити біля поранених* (П. Панч); * Образно. *Чумою вродить, коли років два ще отак війна походить по землі* (Л. Костенко).

2. Док. до **ходи́ти** 12; зробити хід у грі в шахи, карти і т. ін. — *Коли б ти походила королем, то там би ні одної взятки не було* (Панас Мирний); *Тепер я вже не боявся нічого* — *походить він дві сімки, я накрию козирними вісімкою і сімкою, жбурну останню сімку. Виграш!* (Ю. Мушкетик); * Образно. *У фазі оборотності озброєнь, поки можливі переговори між війною і миром, той, хто знайде термоядерний козир, може скористатись ним як найвищою мастю, але не обов'язково повинен ним походити* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

◊ **Лома́ка похо́дить** *див.* **лома́ка; Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хо́роше походи́ти** *див.* **з'їда́ти; Хо́роше ходи́ти / походи́ти (сходи́ти)** *див.* **ходи́ти.**

ПОХОДНЯ́, і, *ж., діал.* Смолоскип, факел (у 1 знач.). *Люди запалювали походні, крешучи вогонь кресалами, іскри розсипалися довкруж* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Ким я оточив себе? Лицарями, квітом народу. Тоді й сам ніби .. їхнім полум'ям загорівся й зігрівся, а всім довкола видавалося, ніби лиш я сам горю, палаю, як велетенська походня, як гнів народу й землі цілої* (П. Загребельний).

ПОХО́ЖИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **схо́жий**[1]. *З трьох боків гори і справді дивно похожі на зелені завіси, неначе зумисне розвішані кругом могили, щоб заслонити дорогі останки великого поета* (І. Нечуй-Левицький); — *Чи не похожі і ми, люди, на сей листочок, а наша доля, наше життя* — *на отсей сліпий вітер?..* (Г. Хоткевич); *В маєткові лишився син Андрій. Він був на батька похожий* — *так само упертий і певний* (В. Підмогильний); *Музи* — *жінки, а жінки хоч і не музи, то все ж таки з виду на них похожі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Ти провіщала день мені погожий, І я пустився без плаща у путь. Зненацька хмари з обрію пливуть, І ллється дощ, на водоспад похожий* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра).

На ко́го (що́) став схо́жий (*розм.* **похо́жий**) *див.* **схо́жий**[1]; **На се́бе не схо́жий** (*розм.* **не похо́жий**) *див.* **схо́жий**[1]; **На що це (то) [воно́] схо́же** (*розм.* **похо́же**) *див.* **схо́жий**[1]; **Ні на що́ не схо́же** *див.* **схо́жий**[1]; **Схо́же** (*розм.* **похо́же**) **на те** *див.* **схо́жий**[1]; **Схо́же** (*розм.* **похо́же**) **на те, що...** *див.* **схо́жий**[1].

◊ **Схо́жий** (*розм.* **похо́жий**)**, як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пирогі́, макогі́н на но́чви** *і т. ін.*) *див.* **схо́жий**[1].

ПОХОЛОДА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **похолода́ти.** *Повітря не ворушилося, воду хвилював лише рух "Лахтака". Одночасно відчулося похолодання* (М. Трублаїні); *Нині похолодання не сягнуло інею, та й трава вже стояла буйна, рослава* (Ю. Мушкетик); *Насправді я не знав, чи вітри з боку Чорного моря бувають такими холодними і звідки взялося це несподіване похолодання* (В. Лис); *За вікном похмурішає, захмарюється, зривається вітер, небо прориває важкий, шквальний дощ .. Така раптова зміна погоди й похолодання мені не на руку* (В. Єшкілєв).

2. *перен.* Утрата привітності, доброзичливості і т. ін., зростання напруженості. *Дружня ніжність і єдність думок змінювалася частенько істерично-самолюбними сплесками злих дискусій і довготривалих "похолодань"* (І. Жиленко); *Так ми й живемо далі, чудово ставлячись один до одного, але з відтінком похолодання* (Ю. Покальчук).

ПОХОЛОДА́ТИ, áє, *безос.* Док. до **холода́ти.** *На небо наскочили хмарки, одразу похолодало, і Черемош зробився чорним* (Г. Хоткевич); *Похолодало, падав сніжок* (М. Трублаїні); *Увечері ще дужче похолодало, свистів пронизливий вітер, зривався колючий сніжок* (О. Донченко); *— Жарко, — сказав Саватій. — Хай трохи похолодає. Ніякий дурень у спеку не колить* [коле] *свиней* (В. Шкляр).

ПОХОЛОДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **холоди́ти** 1, 2. *Дід Мороз хоч і веселий, добрий та щедрий, а все ж полюбляє трохи поморозити, похолодити маляток* (із журн.); * Образно. *Глибока осінь .. похолодила поле бою. Постріли стали вщухати, ніби вороги збиралися зализувати рани* (Ю. Яновський).

2. *що, перен.* Док. до **холоди́ти** 3; ви́кликати страх, хвилювання, тривогу і т. ін. *Вона поглянула на батька, і погане передчуття похолодило душу. Він був блідий, розгублений і сумний. — Горе, Варю... Олеся...* (С. Талан).

3. *що, розм.* Те саме, що **охолоди́ти** 1. *Прибіг Савка Чибіс, забрьоханий, стривожений чимось, .. лише кілька млинців вихопив зі сковороди, похолодив на червоних од морозу руках, проковтнув майже без передишки* (В. Земляк).

ПОХОЛОДІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **похолоді́ти** 1. *Чіткіші лінії і фарби спокійніші, — благословляється на осінь, на дощі... Десь журавлі в похолоділій тиші: — Мерщій! Мерщій! Спішать до Індії, озер північних діти* (Є. Плужник).

2. Який похолодів (у 2 знач.). *Зарецький бережно кладе На сани труп похолоділий, Додому скарб везе страшний* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Як Орися оч́утилась, то Гордій сидів біля неї і держав у своїх руках її похолоділі руки* (Б. Грінченко); *Закусив* [Михайло] *похолоділі губи і опустився на землю біля нерухомого воїна* (М. Стельмах).

3. *у знач. прикм., перен.* Заціпенілий, завмерлий від сильного хвилювання, тяжких переживань. *Неспокійна, з похолоділою душею, вона хутко розділася .. і мерщій стрибнула на ліжко* (Панас Мирний); *— Мій заповіт тобі, — бухнув він.., — власними руками запакуй книжки мої й одішли їх у міську книгозбірню. — Яку книгозбірню? З якої речі заповіт? — промимрив я похолоділим язиком* (Л. Яновська); *Прокинувся Корж од такого видива* [сну], *потер рукою похолоділі груди, а коли знову склепив повіки, привиділись йому людські потилиці* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОХОЛОДІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **похолоді́ти.** *Погода весь час добра. Ночами невеличкі, — але невеличкі! — похолодіння, іноді з морозцями* (Остап Вишня); *Клінічно шок III стадії виникає при крововтраті більше ніж 2 % маси тіла й супроводжується різкою блідістю, похолодінням шкірних покривів, частим поверхневим диханням, ступором та розширенням зіниць* (з наук. літ.); *Ми помітили з жахом, з похолодінням душі, що сани наші мчать прямісінько... до садиби Романа-степового!* (О. Гончар).

ПОХОЛОДІ́ТИ, íю, íєш, *док.* 1. Док. до **холоді́ти** 1. *Вечором* [увечері], *коли похолоділо повітря, з ріки та прибережних мочарів, піднялися густі опари і закрили собою табір, ліси та ріку* (Юліан Опільський); *Буває, вечір прихилиться до селян, похолодіє камінь, всіваючись росою, а тепла задушевна розмова .. сповнює гордістю серця і наснажує новою силою руки* (М. Стельмах); *Анна-Марія відчула, як похолоділи її ноги, і цей холод стрімко став підніматися вище.., все тіло накрило крижаною хвилею* (І. Роздобудько); // *безос. Завірюха ще повіє, В хаті ще похолодіє* (Я. Щоголів).

2. Застигнути, задубіти (про мерця); // Стати холодним, застиглим (при втраті свідомості, від сильного хвилювання і т. ін.). *Ми із сусідкою спрямували підзорну трубу на станцію. Побачене змусило похолодіти все тіло: четвертий блок ЧАЕС світився загравою пожежі всіма відтінками червоного* (з мемуарної літ.); *Непритомність може настати раптово. Шкіра майже миттєво блідне або набуває попелястого відтінку, губи можуть посиніти, кінцівки похолодіти* (із журн.).

3. *перен.* Заціпеніти, завмерти від сильного хвилювання, тяжких переживань. *Я відчув лиш, як мені відступила вся кров з лиця, як мені серце холодом обняло, — і я мов цілий сам похолодів* (О. Кобилянська); *Микола похолодів від урочистості* (В. Гжицький); *Ярослав Осьмомисл похолодів, здалося йому, що зараз батько відкриє правду про причину смерті стрия Ростислава* (Р. Федорів); *Слова застрягали в горлі, бо раптом похолоділа* [Світлана] *— невже їхня спільна пам'ять належить тільки їй?* (В. Лис); // *безос. Германові похолоділо коло серця. Яким лицем він стане перед жінкою? Що він скаже їй?* (І. Франко); *Зупинилася* [думка] *на мерехтливій зірці, до якої жодна людська сила вовіки вічні не досягне своїм реальним дотиком. І похолоділо в його душі* (Т. Осьмачка).

4. *перен.* Стати холодним (у 10 знач.), холоднішим (у стосунках, спілкуванні і т. ін.). *Наливайко бачив, як його військо ураз до нього похолоділо, почужіло йому і як у кожен козацький погляд домішалися сумний тихий біль та образа* (М. Вінграновський); // Набути холодного, непривітного, суворого виразу (перев. про очі, погляд). *Оливчині очі синьо похолоділи і потвердішали, стали як синій сніг. — Пане Оливко, .. я бачу, що ви не надто високий чин у вашому війську? — Я джура гетьмана Наливайка* (М. Вінграновський).

(1) Похолоді́ло (похолодні́ло) на се́рці *у кого, безос.* — комусь стало моторошно. *Цюкнула нова сокира Раптом серед поля, Затряслася, застогнала Молода тополя. Затряслася, застогнала, Листя зашуміло, І на серці у Івася Аж похолоділо* (С. Руданський); *Аж похолодніло їдкістю на серці! Він оглянувся... де стояла жінка, там і застигла, — не зрушилася з місця* (В. Барка).

ПОХОЛОДНІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **похолодні́ти** 1. *Похолоднілий борщ, примащений болотом, довелося вилити в рів* (І. Керницький).

2. *у знач. прикм.* Який похолоднів (у 2 знач.), застиг (при втраті свідомості, від сильного хвилювання і т. ін.); похолоділий (у 2 знач.). *— Пані, ви його добити хочете! — скрикнув садівник. — Уступіться! Бачите, він умирає! .. Вид зомлілого о. Нестора був такий страшний, його рука .. сильно похолодніла і зробилась мов дерев'яна* (І. Франко); *На смертній постелі, коли востаннє цілувала* [матір] *мене в чоло похолоднілими устами, сказала: — Джордж, ти не тутешній .. Ти, синку, українець... Пам'ятай про це* (І. Керницький); *Поріг переступає недавній мій знайомий з гірського сільця. — Впізнаєш? — хмурить густі брови Сталь. — Впізнаю, — видихаю з похолоднілих грудей* (М. Андрусяк).

3. *у знач. прикм., перен.* Який похолоднів (у 3 знач.) (перев. про вираз очей, обличчя). *Дмитро, всипаний росою і потом, дивиться в похолоднілі очі Мірошниченка; вони зараз червоні чи то від утоми, чи від ранкового одсвіту* (М. Стельмах).

ПОХОЛОДНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **похолодні́ти.** *Поява стаціонарних жител в епоху середнього палеоліту була пов'язана зі значним похолодінням* (з наук.-попул. літ.); *Ознаками непритомності звичайно є блідість обличчя й губ, похолодніння кінцівок* (з наук. літ.).

ПОХОЛОДНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **холодні́ти** 1; похолодіти (у 1 знач.). *Похолодніли ранки й вечори* (І. Вирган); *Сонце сіло за протилежним пагорбом. Вітер похолоднів* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); // *безос. Похолодніло раптом. Може, це від того, що починає вже дніти?* (Ірина Вільде); *Після дощу трохи похолодніло, знявся вітер* (М. Малиновська).

2. *перен.* Те саме, що **похолоді́ти** 3. *Коли вона опинилася нараз коло мене, висока, з обличчям, що прибрало вираз .. холоду й розказу* [наказу], *я сам похолоднів* (О. Кобилянська).

3. *перен.* Стати холодним (у 10 знач.), холоднішим (перев. про вираз очей, обличчя). — *Взагалі це дивний тип, — сказала Марі .. Очі у неї похолодніли якось і нічим зараз не відрізнялися від неба* (О. Ульяненко).

Похолоді́ло (похолодні́ло) на се́рці *див.* **похолоді́ти.**

ПОХОЛОДНІ́ШАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **похолодні́шати.** *За повідомленням гідрометцентру, на початку квітня в Україні очікується різке похолоднішання* (з газ.); *Основними симптомами склеродермії є погіршення чутливості пальців рук і ніг, їх оніміння й похолоднішання* (з навч. літ.); * Образно. *В Україні* б у л о *своє "покоління 1968-го року". Юрко Покальчук показав нам, яким воно* м а л о *бути .. А потім його не стало. Лишилося .. майже фізичне відчуття "глобального похолоднішання" цілого світу* (О. Забужко).

ПОХОЛОДНІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **холодні́шати** 1. *Після грози в повітрі стало холодніше, похолоднішала й вода* (М. Трублаїні); *У серпні сонце почало вночі на кілька годин заходити, ночі похолоднішали* (М. Андрусяк); // *безос. Похолоднішало в хаті, але Пріська не звертала ні на віщо уваги* (Л. Яновська); *Після заходу сонця раптом похолоднішало. Подув різкий північний вітер* (З. Тулуб); *Під ніч похолоднішало* (Олекса Ізарський).

2. *перен.* Стати холоднішим, суворішим (перев. про очі, погляд). — *Мені не до вподоби все це, — похмуро озвався Дуб, очі його похолоднішали, ніби дві крижинки* (О. Бердник); *Штабскапітан різко звівся з фотелика, похолоднішав очима й широким жестом .. показав на двері: негайно, на поїзд, до Києва!* (Ю. Хорунжий); // *безос. В очах директора, де перед цим була привітність, враз похолоднішало* (О. Гончар).

ПОХОЛО́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **похоло́нути, похоло́ти** 1. *Загусне промінь в гронах перегрітих. А ляже сніг на похололі дні — жагучий сон закоханого літа в холодну зиму бродить у вині!* (Л. Костенко); *В широкім полі смичок тополі По скрипці неба повів недбало, І відгукнулись дощів цимбали, Хитнувши трави похололі* (П. Гірник).

2. *у знач. прикм.* Який похолонув (у 2 знач.), застиг (при втраті свідомості, від нервового стресу і т. ін.). *Не шукай ніде Затишку й тепла, Бо сама прийде Опівнічна мла, Бо останній крок І останній звук — І впаде смичок З похололих рук* (М. Рильський); *Він сполотнів, блідий, в одчаї, стискаючи руки й ламаючи похололі пальці, він бігав по кімнаті* (В. Домонтович); *Пігловський кінчиком язика облизує похололі й пересохлі від переляку уста* (М. Стельмах); — *Все мені вгадала* [ворожка], — *шепоче велика Ксеня, чогось позапихавши руки за поли кожушка, мовби зогріваючи похололе серце* (Р. Андріяшик).

3. *у знач. прикм., перен.* Який похолонув (у 3 знач.), завмер (у 1 знач.) від сильного хвилювання, тяжких переживань; заціпенілий. *Його .. вкинули до камери, вивернули з ряднини на підлогу .. перед застиглим зором похололих людей* (І. Багряний); *Якісь нечіткі, неясні спогади пролинали в голові похололого від жаху Сокола* (В. Владко); *Зігфрід стояв перед нею прибитий, безвільний, похололий. Було йому страшно, гидко і до фізичного болю жаль цієї знетямленої жінки* (В. Козаченко).

ПОХОЛО́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **похоло́лий** 2, 3. *Якась огида до себе, похололість рук і невичерпна стома — усе свідчило за те, що він дізнав сильного, виняткового переживання, трохи подібного до страху* (В. Підмогильний); — *Знайдеш собі ще ліпшу, — почав .. розраджувати невдахасват. — Якусь панянку навіть... — Собачу кров? — озвався із похололості, мов з того світу, й сам здивувався: досі він різко так ніколи не говорив про панських дочок* (Василь Шевчук).

ПОХОЛО́НУТИ, *рідше* **ПОХОЛО́ТИ,** о́ну, о́неш; *мин. ч.* похоло́нув, нула, ло *і* похоло́в, ло́ла, ло; *док.* 1. Док. до **холо́нути** 1; стати холодним (у 1 знач.), холоднішим. *Відійшло* [сонце]. *А з ним згасло світло, радість і тепло землі. Уся похолонула, обвинулася темним, жалібним серпанком мрячного смутку й туги* (Н. Кобринська); *А к ночі віяло червоне розгорне сонце мідяне, — від нього вітер похолоне і в степ майне* (М. Драй-Хмара); *Уже й пироги похололи, а вона все в погрібнику .. держить* [нас] (Остап Вишня); * Образно. *Він .. не хотів більше людей приймати* [до табору]. *Цьому оперлися полковники Кривоніс і Головацький. — Як так робитимемо, то завзяття народне похолоне, народ зневіриться* (А. Чайковський).

2. Застигнути, задубіти (про мерця). *Похолонув козаченько, Не чує, не баче* [бачить], *Як над ним його кохана Вбивається, плаче* (Леся Українка); // Стати холодним, застиглим (при втраті свідомості, від нервового стресу і т. ін.). *Пірнув* [собака] *у ринву і спритно став повзти до Фелікса. Хлопець злякався, аж руки похололи* (Ю. Яновський); *Він зрозумів, .. що починає задихатися; хвиля за хвилею накочували на нього яскраві галюцинації навколишнього. Пучки похолонули, затерпли* (О. Ульяненко); *"Виходить, мудреця не торкнеться навіть тінь хвилювання? Він не зблідне, не зміниться на виду, не похолонуть у нього руки?"* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

3. *перен.* Заціпеніти, завмерти від сильного хвилювання, тяжких переживань. *Бувало, вигляне* [Катруся] *із хижі, Як тая квіточка з роси, Як теє сонечко з-за хмари. Ввесь похолону, неживий Стою, бувало* (Т. Шевченко); *Кінь схарапудивсь і крутнув набік. А Пилипко хоч і злякався, аж похолонув увесь, усе ж смикнув за поводи й ногами вдарив* (А. Головко); *Що? Сторонній* [у кімнаті]*?.. На думку про це лейтенант Фаберне похолонув* (В. Владко); *Богданко й подумати не встиг, що чинитиме і як боронитиметься .. Чув, як похолонуло й затремтіло з ляку тіло* (Д. Міщенко); *Страшне у скіфів дійство похоронне! Ольвійський грек, бувало, похолоне* (Л. Костенко).

◊ **[Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́>** *див.* **се́рце; (1) [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах** *і т. ін.)* **похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не)** *у кого, кому, безос.* — стало (стане) комусь страшно, моторошно від сильного хвилювання, раптового переляку і т. ін. *Тут Денис так глянув на Трохима, що у того жижки задрижали і у душі похолонуло* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Далекий шлях, пани-брати, Знаю його, знаю! Аж на серці похолоне, Як його згадаю* (Т. Шевченко); *Як сказала вона це — в мене в душі похололо* (І. Нечуй-Левицький); [Г е р а с и м:] *Думав, що довідалась за гроші, аж всередині похолонуло* (І. Карпенко-Карий); *Макарові Івановичу аж у очах потемніло, аж у п'ятах похололо... От і справдилося його передчуття. От і нещастя...* (М. Коцюбинський); *Відчув* [Олег] *радість, не похолонуло йому від страху в грудях, не затремтіли руки. В повітрі ворог, з яким вони боротимуться* (Іван Ле); — *Темрявою огорнуті наміри твоїх ворогів .. В їхніх диявольських серцях уже визріло рішення, від якого в тебе скоро похолоне в животі* (Ю. Бедзик).

ПО-ХОЛОСТЯ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-холостя́цькому.** *Аркадій Васильович сів на стілець біля столу. — Ми оце по-холостяцьки, — пробелькотів я, гарячково виробляючи лінію поведінки з цим не знайомим мені чоловіком* (Ю. Мушкетик); — *На вечір, якщо бажаєте, я можу вас врятувати, — додав він, — запросивши повечеряти зі мною по-холостяцьки* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПО-ХОЛОСТЯ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як холостяк, подібно до холостяка. *Зараз по-холостяцькому живе* [Володька], *по їдальнях та буфетах бігає, там чаю, там кефіру, бо на роботі коли й до ночі, — час у таких людей не нормований...* (О. Гончар); // Як властиво холостякам; невибагливо, скромно. — *Сідай, Віро Михайлівно, — Полоз підсунув до столу ще одного стільця, — сідай, гостею будеш. Ми по-простому, по-холостяцькому...* (В. Собко); — *Ну то що, ходімо разом перекусимо, га? По-холостяцькому, правда. Піщани стали відмовлятися, та він і слухати не захотів* (Микита Чернявський); // *у знач. пред. Моня вихилив свій келих одним духом, жадібно запив кавою. Обвів руками навколо себе. — Ти не звертай уваги, тут по-холостяцькому. Мене влаштовус...* (Р. Самбук).

ПОХОЛО́ТИ *див.* **похоло́нути.**

ПОХОПИ́ТИ *див.* **похо́плювати.**

ПОХОПИ́ТИСЯ *див.* **похо́плюватися.**

ПОХО́ПЛИВИЙ *див.* **похі́пливий.**

ПОХО́ПЛИВІСТЬ *див.* **похі́пливість.**

ПОХО́ПЛИВО *див.* **похі́пливо.**

ПОХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОХОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* похо́плять; *док.*, *діал.* 1. *кого, що.* Схоплювати (у 1 знач.). *Шибонула* [дівчинка] *в його* [нього] *опукою, хлопець похопив та пустив до неї* (Марко Вовчок).

2. *що і без прям. дод.* Розуміти (у 1 знач.), сприймати щонебудь; схоплювати (у 8 знач.). *Шмулєвич клацнув щелепою: — .. Ми даємо вам знання, а ви їх не берете, ви тільки похоплюєте гниленькі людські закони* (О. Ульяненко); *Я йому казав, але він не похопив* (Сл. Б. Грінченка); *Дарочці прикро, що очі злипаються й вона ніяк не похопить, про що вони говорять* (О. Забужко); // Сприймати (у 1 знач.). *Тітка Дарія скоро похоплювала мелодії пісень, головно народних. Кількасот цих пісень записав від неї Б. Лепкий і передав о. Остапові Ніжанковському, деякі Ф. Колессі* (з наук.-попул. літ.); *Що було до писання — рахункові задачі, німецькі задачі, — те попишемо, а властиво Волинський віднише від мене, а усного не може похопити* (І. Франко); // Переймати (у 3 знач.). *Даючи якийсь малюнок білоруської природи, він удало схоплює якраз її загальні, типові риси. Це — літературна манера, що її похопив Багдановіч* [М. Богданович] *від поетів-символістів* (М. Драй-Хмара); *В тих мандрах батько мій чимало і пісень Усяких похопив...* (М. Рильський); * Образно. *Ударив дзвін, протяжно один удария, похопив інший, тендітний зовсім, а решта забили повітря, ще інші вирвали слизьку напівдрімоту полудня* (О. Ульяненко).

3. *що.* Схоплювати (у 5 знач.). *Дівчина похопила грип;* // *безос. — Третій день не перестає боліти голова, — збрехав я .. — Це недобре, мене так само зчаста похоплює, — заквоктав бравий капітан* (Р. Андріяшик).

4. *тільки 3 ос., кого, що.* Поширюючись, охоплювати (у 3 знач.) кого-небудь, що-небудь (про темряву, холод і т. ін.). *Дуже здалеку йде хлопець. І похоплює його вечір* (з казки); — *А де розташоване бузкове кладовище? При тих словах у Тараса холодок з-під грудей морозно крилами похопив спину* (з мемуарної літ.).

ПОХО́ПЛЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *недок.*, *рідко*, **ПОХОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* похо́пляться; *док.*, *розм.* 1. Раптово пригадувати що-небудь, помічати якесь упущення, помилку, недогляд; спохвачуватися. *Вона .. дивиться поперед себе задумано, самими лише вогкими очима. А далі похоплюється: — Господи, Боже мій! Що ж це я!.. Та ви ж голодний...* (І. Багряний); *Він гримав не там, де слід, і співчував не тому, кому годилося; .. похоплювався, помічаючи свою помилку, намагався її виправити, але тільки посилював надто пізнім втручанням* (М. Дашкієв); *Сумно посміхаюся я і відразу ж похоплююся, що слабнути зараз не час* (І. Карпа); *Намагалася* [Галя] *говорити голосно й поволі, але, розбалакавшись, говорила хутко. Як тільки похопилася, то доразу звільняла балачку* (Л. Мартович); *Першим похопився Сльоза .. — Ой, буде дощ! — тривожно скрикнув він* (П. Панч); *Надто пізно похопились прихильники миру на планеті, надто розпорошені були їхні зусилля* (М. Дашкієв).

2. *тільки док., також з інфін.* Устигнути зробити що-небудь. *Чорний, височенного росту, він, як індик, виступав і трохи не вдарився головою об одвірок, та похопився прихилитися* (Панас Мирний); — *А коли ж то ми його* [хліб] *заробимо? Хіба за тією панщиною похопишся заробить? — сказав батько* (І. Нечуй-Левицький); — *Може, там лісовичку надибав? — лукаво підморгнув* [Юрій] *смолистою бровою. — Час уже, дитино. — Хіба ж за тобою похопишся? Юрій .. засміявся: йому таки приємно було, що за ним всюди побивалися дівчата* (М. Стельмах).

3. *тільки док., також з інфін.* Поспішити зробити що-небудь. *Трохи-трохи не виявив їх* [козаків] *ворожий вартовий, що безпечно собі люльку палив, так курінний похопився завчасу пронизати йому перса ножем* (М. Старицький); *Був він замучений страхом і болем .. Щоб вийти з розпуки, — не від самого тільки голоду, — похопився їсти* (В. Барка); *Інженер загруз в багні вище коліна і похопився впасти всім тілом вперед, щоб збільшити площу опору і витягти ногу* (І. Багмут); // Кинутися кудись, до кого-, чого-небудь. *Василина й собі похопилась, неначе хотіла втекти од Марії* (І. Нечуй-Левицький); *Сокіл* [прізвище] *похопився до вікна, бо дуже любив бачити, як облітає в парку осіннє листя* (Я. Качура); — *Я тут більше не потрібен, — мовив він сам до себе .. І, поки за ним не похопилися, навшпиньки подався сходами вниз* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

4. *тільки док., рідко.* Те саме, що **прохопи́тися** 1. *А я сиджу, мов дурна; не можна мені за нею і словом похопитись* (І. Нечуй-Левицький); *Досада брала Гната, що він не похопиться бистрим словом, як Петро* (М. Коцюбинський); — *Якби я бодай словом похопилася про те, що тут сталося насправді, мені б і досі не дали спокою. З усіх боків закидали б запитаннями та порадами* (О. Авраменко).

Хапа́тися (похопи́тися) за (до) па́ска *див.* **хапа́тися.**

ПО-ХОРВА́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-хорва́тському.** *Авторка* [О. Кобилянська] *обмалювала Наталку ("Царівну") як свідому русинку, гарячу патріотку; але ж і Марко, що за нього виходить заміж Наталка, свідомий патріот-хорват .. Як вона виховає своїх дітей? По-руськи чи по-хорватськи?* (А. Кримський); *Це вродливий народ — бо його причастила свобода своїм присмаком солі, що гусне, як кров, на устах. Говори по-хорватськи! Бо тут, перед морем і Богом, жодна мова не чинна — крім тої, котрою ти сниш!* (О. Забужко).

ПО-ХОРВА́ТСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у хорватів, за звичаєм хорватів. *Загреб — по-хорватському гостинне місто* (із журн.); *Звичай носити строкату шовкову шийну хустку по-хорватському поширився по всій Європі* (із журн.).

2. Хорватською мовою. *Молодий священник проповідував по-хорватському* (з газ.).

ПОХОРІ́ТИ, íю, íєш, *діал.* Похворіти (у 1 знач.). *Гей, воли ж мої полові, Ой чого ж ви похоріли? .. Ой та як же нам не хоріти, Як нікому нас глядіти* (з народної пісні); *Тоді саме наші діти похоріли* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́ХОРОН, у, *ч.* *(рідше мн.* **по́хорони,** ів). Обряд проводів і поховання тіла померлого. *Одправивши по панотцеві похорони, поплакавши да пожурившись, Петро недовго загаявсь у Паволочі* (П. Куліш); *Вона була на похороні й бачила, як старшого брата опустили вкупі з її Михайлом у глибоку яму* (Марко Вовчок); *Дзеркало, вмонтоване у дверцята шафи до одягу, досі затягнуто хусткою після похорону* (В. Яворівський); *Трагічність похоронів у моїх вісімдесятих була приглушеною, внутрішньою, .. ніхто не дозволяв собі рвати волосся чи стрибати в могилу за небіжчиком, ясна річ, що хтось при цьому плакав* (С. Жадан).

ПОХОРО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **похорони́ти.** *Трупи не похоронені лежать там, де їх заскочила смерть* (Б. Лепкий); — *Змушені будуть* [поети] *відтворити зміст і красу мого чуття, що похоронене навіки. Запевняю вас!* (В. Барка); *Вона була в чорних скрипучих мажах. Здавалося їй, що се домовина. І що в тій чорній домовині похоронена вся її ясна дівоча минувшість* (О. Назарук); * Образно. *Так були похоронені останні пережитки Мазепиного повстання на Україні* (М. Грушевський); // **похоро́нено,** *безос. пред. Наполеон помер 5 травня 1821 р. Його тіло в 1840 р. перевезено до Парижа і похоронено в Церкві інвалідів* (І. Крип'якевич).

ПО́ХОРОНИ *див.* **по́хорон.**

ПОХОРОНИ́ТИ, роню́, ро́ниш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **хорони́ти** 1. *Серце холоне, Як подумаю, що може Мене похоронять На чужині, — і ці думи Зо мною сховають!..* (Т. Шевченко); *Похоронили Олексія, Поклали квіти на могилу...* (М. М. Тарновський); *Снігова лавина навічно похоронила добірних солдатів* (М. Андрусяк); * Образно. — *Прямо скажу: женившись на простій дівчині, ти зразу ж похоронив би себе для громадського життя* (А. Головко); // *перен.* Забути (у 1 знач.) що-небудь; зневіритися (у 1 знач.) у чомусь. *Чимало я похоронив надій!* (І. Франко); *Ніхто, крім мене, не знає, що я щось у собі похоронив — уже назавжди* (О. Забужко).

2. *що, спец.* Те саме, що **поховáти** 3. *Тепер ліс щез. Його "похоронили" — прибрали дерева, кущі, ґрунт. Усього одне слово — "дезактивація". Дорога на Прип'ять уже безпечна* (А. Михайленко).

ПОХОРО́НКА, и, *ж., діал.* Схованка. *Я всі її похоронки знаю* (Сл. Б. Грінченка).

ПОХОРО́ННИЙ, а, е. 1. Стос. до похорону; поховальний. *Настане мій час похоронний, То й ти за труною ступай* (А. Кримський); *Страшним сном проходила перед Лесею похоронна процесія, попереду якої робітники і студенти несли труну з тілом замученого товариша* (М. Олійник); — *В мене сьогодні були і похоронні відправи, .. і хрестини. Завтра посвята нової хати і служба за померлих од тифу* (Р. Андріяшик); // Признач. для похорону. *Як на Київському престолі сидіти, випливла б у море широке Рогніда — на похоронному тому кораблі, що тіло вождя-вікінга на вічність везе* (Н. Королева); *Похоронне вогнище було складене тільки з сандалового дерева, разом з запашним димом якого мало розвіятися й бренне* [тлінне] *тіло* (М. Дашкієв); — *Ми .. покладемо покійного князя Божедара на похоронне ложе, щоб з висоти його він дивився на своїх хоробрих воїв!..* (В. Малик); // Який здійснює, організовує похорон. *Похоронна команда прибирала побитих, зносячи їх до нової братської могили* (В. Кучер); *Катерина піде замовити в похороннім закладі труну і все інше* (Ірина Вільде); *У Глинську відкрили похоронне бюро* (В. Земляк); // Такий, як на похороні; сумний. *Так, Стасику, так, пан навчитель дуже нещасний, але від чого — тобі ще рано знати .. Я чую, що в мене похоронне лице* (М. Коцюбинський); *У цеху Провора побачив сумні обличчя товаришів. Панувала незвична, похоронна тиша. Токар зрозумів, що сталося нещастя* (О. Донченко); *Низенький товстунець-абат .. був так прикро вражений похоронним виглядом нареченої, що .. мало не наполовину скоротив усю церемонію* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Який виконують під час похорону (про пісню, музику і т. ін.). *З динаміка, наростаючи, лунали скорботні акорди похоронного маршу* (М. Дашкієв); *У праці досліджено німецьку траурну похоронну музику лютеранської традиції як феномен європейської культури XVII–XX ст.* (з наук. літ.); *Як свідчать етнографічні дані XIX — початку XX ст., на Лемківщині та Західній Бойківщині особливого поширення набула традиція співати біля покійника релігійні та похоронні пісні* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **похоро́нна,** ної, *ж.* Обрядова пісня, що виконується під час похорону. * Образно. *Гей, іду, іду я полем З піснею-журбою, Сліз на серці повно. Вітер, вітер, вітер ходить, Похоронної заводить Над юрбою цвіту звіробою* (П. Тичина); *Розповів* [Котляревський] *анекдот про дурня, який танцює на похоронах, співає похоронної на весіллі* (І. Пільгук).

3. Який містить офіційне повідомлення про чиюсь смерть, загибель. *Посланнями чорної смерті приходили матерям і сестрам, дружинам і донькам похоронні сповіщення* (В. Логвиненко); // *у знач. ім.* **похоро́нна,** ної, *ж., розм.* Офіційне сповіщення про чиюсь смерть, загибель, надіслане з військової частини. *Минуло з півроку, як одгриміли салюти перемоги, .. тільки не повернувся Олег — нема ні його самого, ні похоронної...* (Б. Антоненко-Давидович); *Це була похоронна... Військова частина повідомляла Івана Федоровича Жулая про те, що в боях під Москвою загинули в один день обидва його сини* (Ю. Мокрієв).

ПОХОРО́ННО. Присл. до **похоро́нний** 1; як на похороні; сумно (у 1 знач.). *Церкви порожні і німі... Лиш іноді заплачуть дзвони Так безнадійно й похоронно й замовкнуть злякано...* (В. Сосюра); *Там, у селі, ще гупають глухо і похоронно ціпи* (І. Цюпа); *Оркестр грав мелодію Йоганна Штрауса, досконало виводячи кожну ноту, без дрібки фальшу — а звучала вона тужливо, похоронно* (Н. Бічуя).

ПО́ХОРОНОК, нку, *ч., діал.* Притулок (у 1 знач.), сховище (у 2 знач.). *Відразу він згадав про Надійку .. Вона, ніби жартуючи, сховалась від нього і тепер вийшла з похоронку, запашна й сміюча* (В. Підмогильний).

ПОХОРОШІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **хорошíти.** *Вона встала і зблизилася до Ежена. Як дивно змінилась і похорошіла вона!* (І. Франко); — *Ану, синку, подивися на Юлку. Відколи жінкою стала, похорошіла, викруглилася, лице у неї розквітло* (М. Томчаній); *Утихне, може, біль несамовитий, І знов я світу білому зрадію, І знов на вроду я похорошію* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ХОРО́ШОМУ, *присл.* 1. Без сварок, дружно. *Одібрано землю у пана, Поділено по-хорошому Між селянами* (В. Еллан-Блакитний); *Я завжди готовий був закінчити сварку мирно, по-хорошому* (Ю. Покальчук).

2. Доброзичливо, приязно, лагідно. — *Та ви не гнівайтесь, Іване Володимировичу, .. — по-хорошому сказав голова ревкому* (О. Довженко); *Родичі обох юнаків .. почали по-хорошому прохати, щоб він пробачив нерозважним юнакам за той замах заради любові й поваги до батьків їхніх* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОХОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Похворіти. *Їхали вони зо три тижні в єднім* [одному] *вагоні разом з телєтами* [телятами] *і свинями, голодні .. А зимно було фест* [дуже], *то похорували і вмерли* (Н. Сняданко).

ПОХОТІ́ТИ, о́чу, о́чеш, *док., перев. з інфін.* 1. *чого і без дод., розм.* Захотіти чого-небудь (про всіх або багатьох). — *Жиют* [живуть] *так турки-татари на нашій землі, лиш того їм мало. Похотіли вни* [вони] *знищити усіх наших людей у Кутах, аби самим жити у місті* (Г. Хоткевич); *Бондариха одкашлялась: — Може вже, хлопці, їсти похотіли?* (С. Васильченко); — *Чиї ж ви будете? — спитала* [старенька], *дивлячись одразу на всіх. — Косачові? А вечерять сильно вже похотіли?* (М. Олійник); — *Як у світі поділено на бідних та багатих, .. такечки й буде, покіль сонце в цьому світі сяє. А вони... Райської жизні* [райського життя] *похотіли. А що буде, як у всіх райське життя настане?* (В. Чемерис).

2. *заст.* Схотіти. — *Кого Галочка сама позбере* [обере], *за кого похоче, то й мій зять* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОХОТІ́ТИСЯ, о́четься, *док., безос., з інфін., чого, зі спол.* щоб *і без дод., розм.* Захотітися (всім або багатьом). *Довго сиділа Лисиця. Вже Миші й мишенятам їсти похотілось, а вона все сидить* (В. Сухомлинський).

ПОХО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., діал.* Хотіти, бажати. *Батько каже: сватай, так дівка не похочує* (Сл. Б. Грінченка); *Шепитарюк не похочує маржину на наймита лишати* (Марко Черемшина); — *Дитята йде? — спитала* [княгиня]. — *Нехай би спробував не піти... — сказав Ігор. — А Двоєслов? — І Двоєслов, і всі, що спершу не похочували. Передумали* (Б. Лепкий).

ПОХРАБРИ́ТИСЯ, рю́ся, ри́шся, **ПОХРАБРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* Храбритися, храбруватися якийсь час. *Похрабритися, приховавши свій страх.*

ПОХРАБРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Храбрувати якийсь час. *Хлопцеві закортіло похрабрувати перед товаришами* (з газ.).

ПОХРАБРУВА́ТИСЯ *див.* **похрабри́тися.**

ПОХРАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Док. до **храмува́ти.** *Мені й побазарювати, мені й поярмаркувати, мені й похрамувати, мені й посвяткувати* (Остап Вишня).

2. Храмувати якийсь час. *Той... у чорнім, як шуліка, .. Не дає похрамувати всмак І на похмілля виспатися в барлозі. — Гей ви, погрязлі* [що погрузли] *в смальці і гульбі, .. Як недостойні праведного неба, Хоч землю не паскудьте по собі!..* (Б. Олійник).

ПО́ХРЕБТ, а, *ч., діал.* Хребет (у 1, 2 знач.). *Бик має міцний похребт* (Сл. Б. Грінченка).

ПОХРЕ́БТИНА, и, *ж., діал.* 1. Хребет (у 1, 2 знач.). — *Може, ти ще не кулешу, а навіть панських локшин або свинячої похребтини захочеш?* (М. Стельмах); * У порівн. *Барка .. так міцно врізалась у берег, аж увесь її корпус затріщав і здригнувся... — Як похребтина, коли тіло розбивається об каміння! — болісно перебігло в дусі й по тілі Донатуса* (Н. Королева).

2. Бокова частина сідла. *Зношена похребтина.*

ПОХРЕ́СНИК, а, *ч.* Те саме, що **хреще́ник.** *Я йому хрещений батько, це мій похресник* (Сл. Б. Грінченка); *Тепер йому вияснилося, які-то вона* [Лисичка] *своїм похресникам чудернацькі назви давала!* (І. Франко); — *Як ся маєте, кумо? — поспитав Самець .. "Вже й кумою стала, вже й породичались", — подумала Меланка, а вголос: — Та так, як і наш похресник* (Є. Гуцало); *Боже праведний! Як? Як він піде помагати розправлятися зі своїм похресником Дмитриком? Як йому підніметься рука бити невинного хлопця?* (М. Матіос).

ПОХРЕ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **похре́сник.** — *Минеться?! — обурився Магера. — Та я не тому, що Домінка моя похресниця, але що се за спосіб? Чотири роки зводив* [Ланович] *дівчину, а тепер бере Милянову!* (О. Маковей); — *Чи не порадить вашмосць, що можна подарувати похресниці? Попросили мене стати хрещеним, а я не знаю тутешніх звичаїв* (Г. Пагутяк); *Сонька, не спільна похресниця, а їхня кровна дитина, .. аж світилася від щастя: висіла на батькові, обнімала маму* (Г. Вдовиченко).

ПОХРЕ́СТИНИ, ин, *мн.* Святкування на другий день хрестин. *Того таки дня Карпа й Мотрю покликав їх кум у шинок полоскати повивач після похрестин* (І. Нечуй-Левицький); *Знали ж бо його як .. чоловіка, який полюбляв, як то кажуть, не тільки хрестини, але й похрестини* (Ю. Мельничук); [А б а т и с а:] *Ходім мерщій похрестини справляти: Кінець журбі, тож нумо святкувати!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОХРЕСТИ́ТИ, ещу́, е́стиш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Охрестити (у 1 знач.) когось одного, усіх або багатьох. *Ходила за меншою баришнею невеличка дівчинка — сирота Уляна, дочка того самого Хрещеника, що генерал — нехай царствує! — похрестив* (Панас Мирний); — *Не годиться, щоб воно нехристом росло. Не цуценя ж, а людина. Ні, ні. Завтра дасть Бог неділю, подамося в Опішнє або Покрівське й похрестимо* (Григір Тютюнник); — *Похрестив князь своїх дванадцять синів* (П. Загребельний); *Мене в тій довбанці з білої шовковиці й похрестили. І то була перша в моєму житті купіль* (М. Дочинець); *За рік товариші стали батьками, а як синочків похрестили — то й кумами* (Люко Дашвар).

2. *кого, що, розм.* Охрестити (у 4 знач.); перехрестити (у 2 знач.), зробити знак хреста (кілька разів). *Тіш мене: занедужала я, На хвилинку не знаю спокою; Похрести, як бувало малою, Колиши мене, нeнько моя!* (П. Грабовський); *Поклалася* [Настя] *в ліжко, похрестила подушку* (С. Васильченко); *Настя залишила подвір'я останньою, відходячи повернулася, похрестила все на всі чотири боки і пішла. Сльози тихо текли по її щоках* (У. Самчук); *Явдоха, висунувшись із-за комина, похрестила його на дорогу* (Б. Левін).

3. *кого і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **перехрести́ти** 3; ударити (у 2 знач.). [С і р к о:] *Як всипали ж ми їм з рушниць квасолі Та похрестили шаблями, так всі, Куди хто знав, катнулися* [кинулися] *урозтіч* (Л. Старицька-Черняхівська); *Старший .. грізно вхопився за шаблю. — Ось я вас похрещу зараз! Марш назад!* (Ю. Горліс-Горський),

ПОХРЕСТИ́ТИСЯ, ещу́ся, е́стишся, *док.* 1. Охреститися (у 1 знач.) (про когось одного, усіх або багатьох). — *А як хрестився князь і бояри, .. то й кияни похрестилися* (П. Загребельний); *Я хочу похреститися, .. я стану щасливим батьком* (Є. Пашковський).

2. *розм.* Док. до **хрести́тися** 2. *Збирається вже баба сама до "унуків у гості". Прийде до двору, .. візьметься за одвірок. Щось прикаже та вже тільки тоді ввійде у хату. Зараз помолилась, похрестилась, на всі боки поклонилась* (Дніпрова Чайка); *Він похрестився на ікону в кутку .. і переступив поріг* (Б. Левін).

ПОХРЕ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **похрести́ти.** *Неборака приніс борошно додому, зварила жінка мамалиги, а тут і кума дитину вже похрещену з церкви приносить* (Дара Корній); // **похре́щено,** *безос. пред. Якби я називав главки своєї невигаданої придибенції, то цю назвав би так: "Як я нарешті став побратимом Миколи Сома і якою купіллю нас, виявляється, було колись похрещено"* (В. Чемерис); *Додавалось меду щедротно до куті. Похрещено весь посуд — від чарок до горнят* (П. Мовчан); // Те саме, що **перехре́щений** 1. *Наум — у високих хромових чоботях, весь у чорній лискучій шкірі, похрещений реміньцями-портупеями, справді скидався на чорного князя ночі* (В. Шкляр); *Напуття були виписані стовпчиком, а числа округлені, поцятковані, похрещені й пoсновані плетивом ліній. Цю хитромудру павутину й силкувався я розчовпати до ранку. Та намарне* (М. Дочинець).

2. *у знач. прикм.* Який похрестився (у 1 знач.). *Принесені християнством грецькі та латинські імена важко приживалися на Русі, і похрещені князі продовжували величатися і дітей називати споконвічно руськими* (Г. Тарасюк).

ПО́ХРИП, у, *ч.* Хриплий звук, який видає людина або тварина; хрип (у 1–3 знач.). *Вже видно ощирені морди, чути погрозливе, схоже на похрипи, гарчання. Ні, зграя* [вовків] *втікати не збиралася* (Ю. Мушкетик); *У підземних переходах якісь амбали двадцяти-тридцяти років з характерним похрипом пропонували публіці ілюстровані зарубіжні і вітчизняні посібники* (Б. Олійник).

○ **(1) З по́хрипом,** *у знач. присл.* — хрипло. *Дзенькнули вудила, Ворон підвів голову й заіржав коротко, з похрипом. Може, він чув вовка, а може, його тривожила самотінь* (Ю. Мушкетик).

ПОХРИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* похрипля́ть; *док.* Хрипіти якийсь час. *Хитаючись, стояв* [Лоуренс Ґрейс] *за кілька метрів від пролому в носовій частині фюзеляжу .. Росіянин похрипів, неначе налаштовуючи горло, після чого витиснув зім'яте: — Ей* (М. Кідрук).

ПОХРИ́ПЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **похри́пнути.** *Мене тягло надвір, до кузні .. Мене манило звучне батькове ценькання і грубий уриваний сгук* [згук] *важких молотів, мов гавкання злющих, великих та похриплих псів* (І. Франко); *Нарешті служба скінчилася. Нарешті! Похриплі дяки ходили, роззявивши роти* (Г. Хоткевич); *З ранку до ночі горлають водоноси, .. перегукуються похриплі наймачі, гомонить безкрає заробітчанське море...* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який утратив звучність, дзвінкість; хриплий. *Юрба верхівців та скажено летіла до Марусиного воза. Кілька диких, похриплих голосів здалека загукали до неї: — Стій!* (Марко Вовчок); *Худоба оглашала повітря ревом та беканням, чоловіки погукували на неї похриплими з відчаю фальцетами гірських пастухів* (Ю. Смолич); *Там, де баби кричали похриплими голосами: "Сластьони, сластьони!", тхнуло перегорілою олією* (П. Панч).

ПОХРИ́ПНУТИ, не, немо, нете; *мин. ч.* похри́п, ла, ло *і* похри́пнув, нула, ло; *док.* Охрипнути (про всіх або багатьох). *Довго співали гості, доки декотрі не похрипли* (І. Нечуй-Левицький); *Цей мулла-крутій .. має своїх вірних помагачів, які .. стають наче два хори по обох боках вулиці і починають навперемінну вигукувати: "Хосейн! Хосейн! Хосейн!" .. І похрипнуть так, що ви вже не чуєте нічого окрім "гу-гу-гу!"* (А. Кримський); *— Рушаймо. У тебе є батіг? Бо це такі верблюди, що, доки доженемо, — похрипнемо* (Григорій Тютюнник); *Січа була нещадна. Козаки й татари похрипли, тепер тільки дзвеніла сталь, бахкали постріли, іржали коні* (Ю. Мушкетик).

ПОХРИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похри́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Вона щось спитала. Їй відповів хтось інший — тонким шепелявим голосом, з похрипуванням. Здавалося, говорив дідок або хтось простуджений* (В. Близнець); *Миля мовчить, чую його важке дихання, якесь похрипування в горлі* (Ю. Мушкетик); *Бабця покликала мене з сусідньої кімнати — тихо, з похрипуванням* (Н. Сняданко).

ПОХРИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хрипіти стиха або час від часу. *Тихо подзвонювали дрібні стальні інструменти, тихо перешіптувались оператори, тихо постогнував і похрипував оперований* (Ю. Смолич); *Коли починає* [князівна Еліза] *говорити, голос її неприємно похрипує: — Я приїхала востаннє спробувати помогти вам* (В. Винниченко); *Горіку пішов шістнадцятий; голос у нього переламався, зрідка .. похрипував, істерично натягувався та сипів молодим півником* (О. Ульяненко); *Старенький програвач ритмічно похрипує* (Н. Сняданко); * Образно. *Ліс похрипував сухаринами, покашлював заглушеними в ломаччі джерелами, стогнав здавленими вітроломом грудьми* (М. Дочинець).

ПО-ХРИСТИЯ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-християнському.** *— Який старшина, який полковник не оддав би дочки за твого пана Петра? .. З дорогою душею раді й ми оддать за його* [нього] *свою дитину; тільки ж бо треба чинити таке діло по-християнськи* (П. Куліш); *Біди обходили хату край села. Обоє молоді були, роботящі .. Не забували Бога, жили по совісті, дітей виховували по-християнськи. Тому й ґаздувалося їм* (М. Андрусяк).

ПО-ХРИСТИЯ́НСЬКОМУ, *присл.* Як християнин, як властиво християнам; за звичаєм християн. *— Ой Боженьку мій! — заголосила вона. — Зроду-віку по-християнському в церкві вінчалися і благословлятися під ікони ставали!* (Ю. Смолич); *— Сьогодні ви до мене, завтра я до вас, по старому, як то кажуть, звичаю, та по-доброму, та по-християнському. Добре, що ви наважились та зайшли* (У. Самчук); *— Де ж ви його поховали? — мама врешті вийшли з своєї замкненої тиші .. — Бодай по-християнському, по-людському поховали, щоб душа його не блукала неприкаяною?* (Р. Федорів).

ПОХРИСТО́САТИСЯ *див.* **похристо́суватися.**

ПОХРИСТО́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПОХРИСТО́САТИСЯ,** аюся, аєшся. Док. до **христо́суватися, христо́сатися.** *Рубець, суворо похристосавшись з хазяїном, підійшов до батюшки, поцілував хреста* (Панас Мирний); [К и л и н а:] *Христос воскрес!* [А н д р і й Т и м о х в і й о в и ч:] *Воістину!.. Можна з вами похристосуваться?* (М. Кропивницький); [С т у п а й:] *З вами волить похристосуватися на своїй землі українець Іван Степанович Ступай-Ступаненко. Україна воскресла, ваш-дит-ство* [ваше превосходительство]! (М. Куліш); *Як похристосувалися і за столом трохи посиділи, Гордій і сказав, що хотів би з Соломією наодинці про одне діло побалакати* (В. Лис); *Якось не знаходив часу навідати названого брата, а сьогодні випадково зустрів, тож обнялися, похристосалися, перекинулися кількома словами* (С. Талан).

ПОХРО́КАТИ *див.* **похро́кувати.**

ПОХРО́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похро́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Спочатку з'являється вепр. За ним дуже обережно виходить свиноматка з малими смугастими поросятами, які після короткого похрокування відбігають назад у ліс* (із журн.).

ПОХРО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОХРО́КАТИ,** аю, аєш, *док.* Хрокати *(див.* **хро́кати**[1]) якийсь час; хрокнути кілька разів. *Ось город... Трактор на вгород... Їде, тільки похрокує* (Остап Вишня); *Поросята похрокали, нагодовані господинею* (з газ.).

ПОХРОПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мин. ч.* похропів, піла, ло; *мн.* похропля́ть; **ПОХРОПТИ́,** пу́, пе́ш; *мин. ч.* похріп, ропла́, ло́; *док.* Хропіти, хропти якийсь час. *— Хропів на всю хату. Я тебе за носа смикала, як чоловіка мого .. Теж любив похропти, насобачилася* (А. Кокотюха); *Він заліз на дерево. При собі в нього були два бутерброди. Рівно стільки ж крокодилів приходили щоночі похропіти під його схованкою* (С. Процюк); // *розм.* Спати якийсь час. *Дідо Дан мало й спав — похропе трохи звечора, якусь годину серед дня, а то сидить під брамою й дивиться. Люблю, каже, дивитися на киян* (І. Білик); *— Я, коли пам'ятаєте, ідучи звідси, сказав вам, що трохи похроплю. Отож я і розлігся в канцелярії на ослоні і почав так гарненько засинати* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОХРОПТИ́ *див.* **похропі́ти.**

ПОХРО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похро́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Прислухався* [Микола] *до ночі, але, окрім похропування Кесаря та монотонного жаб'ячого кумкання, нічого не чув* (Ю. Збанацький); *Єдина велика кімната їхньої селянської хати була наповнена .. Антоновим похропуванням* (В. Лис); *В темряві можна було натрапити на живих світлячків і взяти їх на долоню, під ногами вдавалося іноді почути похропування їжака* (О. Гончар).

ПОХРО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хропіти стиха або час від часу. *Свирид вернувсь до Дунаю, де по коліна в воді лежав п'яний Лука, похропуючи носом* (М. Коцюбинський); *Злегка похропувала дружина (вона завжди похропує, як ляже на спину!)* (В. Чемерис); *Сутяга, сидячи під дубом, сперся на стовбур і тихенько похропував. Голова йому впала на груди, бараняча шапка з'їхала низько на лоба* (В. Шкляр); *Тихо-тихо, тільки похропують коні та погуркують сани на мерзлих кізяках* (М. Зарудний).

ПОХРУ́МАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *що.* З'їсти, хрумаючи (перев. все або багато чогось). *Усі кісточки похрумав* (Сл. Б. Грінченка); *Батько, було, витре вуса, підморгне Тадикові. "Ану, сину, похрумай карасячого хвоста, щоб за тобою багаті наречені бігали"* (Григорій Тютюнник); *— Похрумати б оце, — зізнається Грищенко, — аж під грудьми ссе. Сумують по мені сухарики в мішечку там, біля міномета* (Є. Доломан); *Почала* [тітка] *гнилички збирати.Ціленькі — в одне відро, побиті, миршаві — в друге. Одні — свині похрумають, інші — й на сушку можна* (В. Стус).

2. *що і без прям. дод.* Хрумати якийсь час. *— Мій тато нічого не боїться. Виніс вепрові корзину картоплі та буряків, вепр похрумав, а потім простягнувся на соломі, перепочив і після цього побрьохався по снігу до лісу* (В. Чухліб); *Похрумала* [свекруха салатом з молодої капусти], *як кролик, і додала: — Тут уже нова країна, нові закони, потрібно до них звикати* (С. Талан).

ПОХРУ́МКАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Хрумкати якийсь час; похрумати (у 2 знач.). *Хай похрумка заєць трішки, Виспиться як слід, Щоб синку моєму лишки Принести в обід* (А. Малишко); *— Оце бачиш — огірок. Ти скажеш: ну то й що. А от взимку так і хочеться похрумкати* (О. Ульяненко); * Образно. *Вогонь у ватрі ще трохи похрумкав залишки гілля, що тліли в ньому, й остаточно помер* (І. Роздобудько).

ПОХРУ́МКУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, чим і без дод., розм.* Хрумкати стиха або час від часу; похрумувати. *Вигріб* [Марко] *паличкою кілька картоплин, обчистив їх ножем від попелу і став їсти, смачно похрумкуючи підпеченою шкіркою* (Григорій Тютюнник); *Він сміється засмученими очима, лігши горілиць, дивиться вгору, похрумкує шоколад і щось думає* (Р. Андріяшик); * Образно. *Вогник у ній* [грубці] *тихо похрумкує, неначе котик гризе кісточки* (В. Винниченко); // *безос. — Витягнув би добрячого ляща чи язя, — не зважає на кпини Губа. — .. А потім підсмажиш на запашній олії, щоб аж зарожевів, щоб аж похрумкувало...* (Є. Доломан).

ПОХРУМТІ́ТИ, мчу́, мти́ш, *док., чим.* Хрумтіти якийсь час. *Вони ще трохи побродили порожніми вулицями.., похрумтіли мигдалевим печивом із паперових торбинок .. й нарешті зайшли до Дордже додому* (І. Карпа); *Вони похрумтіли солоними огірочками, які Варя принесла з погреба, пожували солоного сала з проріззю — внесла мати* (С. Талан).

ПОХРУ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Хрумати стиха або час від часу. *Хропіли під возами заїжджі, коні похрумували сіно* (О. Гончар); *Краще б піти звідси, розстатися з хлопцем, що, похрумуючи марципана, якось дивно і напружено дивиться на неї* (В. Малик).

ПОХРУ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *що, чого.* Док. до **хру́пати** 2. *Заєць не мав нічого против того, бо й йому хотілося перед тим* [перегоном] *похрупати трохи свіжої капусти* (І. Франко).

2. Хрупати (у 2 знач.) якийсь час. *Матій витягнув свого моримуха* [мухомора] *з жару, здув з нього попіл, .. вкусив раз трохи, похрупав, похрупав .. — добрий, каже, тільки пересолений, і з'їв увесь!* (С. Ковалів).

ПОХРУ́ПУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **похру́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Під ногами — якась цементова підлога, суха й холодна .. Коли ти переступаєш з лівої на праву, твої підошви з похрупуванням давлять якісь грудочки* (О. Ірванець).

ПОХРУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, чим і без дод., розм.* Хрупати стиха або час від часу. *Тимко, похрупуючи чобітьми по снігу, зійшов із ґанку і став під тополею* (Григорій Тютюнник); *Вітер бурульки похрупує* (В. Стус); *Був* [Третяк] *сильний і хитрий, але хотів мірятися з хитрішим та сильнішим. Знав про те, тому й непевність почував. Смутився й похрупував пальцями* (Валерій Шевчук); *Ось і наш перевіз через Ворсклу під охороною наших пішаків, ось і хати, села, де по клунях чути, як жують та похрупують коні* (з мемуарної літ.).

ПОХРУ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похру́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *— У цій книзі йде дощ, гримить і блискає, — сказала пані Конопелька, — а оно в тій шумить ліс, пахне хвоєю і чути чиїсь кроки, похрускування сухого гілляччя, у тамтій сходить зимове сонце* (Ю. Винничук).

ПОХРУ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* Хрускати стиха або час від часу. *Похрускують перші скельця легенького льодку понад самими берегами...* (О. Ільченко); *Дівчина глибоко схвильована, вона важко дихає, нервово похрускує пальцями* (М. Чабанівський); *З кожним словом відчував* [Мартин Біляк], *як стає йому ще важче і важче, .. кості похрускують, хребет вгинається дугою...* (Ю. Винничук); *Шура взулася і, похрускуючи набубнявілою плащ-палаткою, встала* (О. Гончар).

ПОХРУСТІ́ТИ, ущу́, усти́ш, *док.* Хрустіти якийсь час. *Він підвівся, похрустів суглобами, потягаючись* (О. Гончар); *Вона похрустіла трохи плечима і шиєю, потягнулася руками і спиною* (І. Карпа).

ПОХРУ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похру́стувати** і звуки, утворювані цією дією. [Д о к о м о р с ь к и й:] *Закуски тут?* [К л а р а М о д е с т і в н а *(урочиста вишуканість убору..: мов ладен спурхнути; похрустування пальцями):*] *Всі! маківники — теж* (В. Барка).

ПОХРУ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хрустіти стиха або час від часу. *Скрипить пісок та похрустує під ногами сухий хмиз* (І. Волошин); *Христина мимоволі запхнула руку в сумку, де на дні .. похрустувала ранкова газета* (Н. Сняданко); *Без жадної медичної допомоги молодий організм сам помалу приводив себе до порядку .. Ніс помалу зменшувався, але ще, похрустуючи роздробленим хрящем, скривлювався на оба боки* (Ю. Горліс-Горський).

ПОХРУЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* Хрущати якийсь час; похрустіти. *Як похрущу суглобами, то аж легше стає, особливо коли роблю правою ногою рух уперед, схожий на карате* (з газ.); // Піти хрущачи. *Митько .. похрущав стежкою, що, ледь помітна, в'ється городами* (В. Кава).

ПОХРЮ́КАТИ, ає, *док.* Хрюкати якийсь час; хрюкнути кілька разів. *Поживи не знайшли* [свині], *Похрюкали й пішли* (Л. Глібов); *Десь узялося порося .. — похрюкало, поворушило рилом* (О. Ульяненко).

ПОХРЮ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **похрю́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Акванавт вимкнув гідрофони та дешифрувальний пристрій і не знав, про що ж гомонить між собою ця симпатична пара* [дельфінів]. *Чув лише якийсь невиразний свист, попискування, похрюкування...* (П. Коломієць); *Вже чорт міняв гру і так, і так, але йому не велося. Та й я .. З виразу чортових очей, з сопіння, похрюкування щоразу здогадувався, яка в нього карта, лізти мені в прикуп чи ні* (Ю. Мушкетик).

ПОХРЮ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хрюкати час від часу. *Морські свинки поводяться тихо, лише ночами трохи попискують і похрюкують* (із журн.); *Наш герой, наче той міфічний Гектор під мурами Трої, лежав собі, блаженно заплющившись, і смачно похрюкував* (Ю. Винничук).

ПОХУДА́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **похуда́ти.** *Перед ним сидів на коні старий і похудалий степовик, із запалими грудьми й блідим обличчям* (В. Кучер); *Кременецька тюрма. Червень 1941 року. Після допиту завжди половина арештованих не харчувалася. Були сильно похудалі й безсилі* (з мемуарної літ.).

ПОХУДА́ТИ *див.* **поху́днути.**

ПОХУДІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **похуді́ти.** *Круг нас світяться воском похуділі за піст обличчя* (М. Коцюбинський); *Похуділий дивно, з запалими від жадоби щелепами, князь до самого останку дивився .. з-під розпалених повік, як його стяги держаться* (К. Гриневичева); *Коли він зняв з похуділого пальця останню коштовність — весільний перстень, почув, що все у житті вже втрачено і нема чого боротися за нього* (М. Стельмах).

ПОХУДІ́ТИ *див.* **поху́днути.**

ПОХУ́ДЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поху́днути.** — *Отаріде! .. Опиши мою скорботу! Сліз озера — ось чорнило, Ось перо — мій стан похудлий, це тонке, як волос, тіло* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Весна 1945 року. Сумно лине "Христос воскрес!" Похудлі і суворі матері ридають над убогим священим. Навіть чорного хліба немає* (з мемуарної літ.).

ПОХУ́ДНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* поху́днув, нула, ло *і* поху́д, ла, ло; *розм.* **ПОХУДІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *рідко* **ПОХУДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* Те саме, що **сху́днути.** *Як воли в мене уминкули за ввесь день хоч отаке стебло, то най мені очі з лоба виберe, а ти кажеш: худі! хіба за день не похуднуть?* (Сл. Б. Грінченка); *Личечком собі хоч і кріпко похудла* [Галочка], *і рум'янцю на щочечках* [щічках] *не стало, та все здавалося, що так їй гарніше було* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Подивиться на вас, Панасе Федоровичу, так зовсім не пізнав би .. Наче трохи змінились і похудали наче трохи...* (М. Івченко); [О к с а н а:] *Андрій, може, і не впізнає мене... Така стала... (Вдивляється в дзеркальце). І похуділа, і постаріла...* (З. Мороз); — *А ти, дочко, похудала .. Та ти ж як з хреста знята. Чи тебе мати не годує?* (А. Хижняк).

ПОХУ́КАТИ, аю, аєш, *док., на кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **ху́кати.** *Глєбов похукав на скло, долонею розігрів льодову плівку* (В. Петльований); *Катря похукала на задерев'янілі холодні пальці* (В. Малик).

2. Хукати якийсь час. *Похукав* [Ярема] *на шпака, поки той кліпнув чорним діамантиком, погладив йому пір'я* (П. Загребельний).

ПОХУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поху́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Шибка довго не розмерзалася, і ми з братом розморожували її похукуванням і тертям пальцями* (з мемуарної літ.).

ПОХУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хукати час від часу. *Артем сидів за невеличким столиком у своїй ватянці і .. час від часу похукував у долоні* (О. Підсуха); *Телефоністка, впевнившись, що трубку взяли, сказала, що з ним хочуть говорити з міста .. Прокіп Гордійович ще довго нервово похукував у трубку* (Ю. Мушкетик).

ПО-ХУЛІГА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-хуліга́нському.** *Станіслав Скакун .. у графі "причини розлучення" по-хуліганськи хотів був написати — "вона — сука!", та згадав, що хоче стати зразковим татусем, що про репутацію треба дбати* (Люко Дашвар).

ПО-ХУЛІГА́НСЬКОМУ, *присл.* Як хуліган, як властиво хуліганам. *Ми цілувалися прилюдно. Й ніхто ані не свиснув по-хуліганському, й ніхто не викрикнув щось соромицьке, й ніхто не ворухнувся навіть; світ завмер цнотливо* (Р. Федорів); — *Скажи, — Лора по-хуліганському підморгнула, навіть заохочуючи. — Здивуй начальство. Чи просто побазікай для різноманітності* (А. Кокотюха).

ПОХУРДЕ́ЛИТИ, ить, *розм.* Док. до **хурде́лити.** *Пізній травневий сніг сильно похурделив у горах на Закарпатті: подекуди замети сягали сорока сантиметрів* (з газ.); // *безос. Великдень. Він був дуже холодний. У неділю навіть трішки похурделило. Та весна брала своє* (з мемуарної літ.).

ПОХУРМАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., заст.* Хурманувати якийсь час. — *Надумавсь трохи похурманувати, може, що й зароблю* (з газ.).

ПОХУРЧА́ТИ, чить, *док.* 1. Хурчати якийсь час. *Налетіли, як хурделиця, кропив'янки, сипнули писком, похурчали і дзизнули над самісінькою землею* (Є. Гуцало).

2. Поїхати з хурчанням. *За якийсь час уже похурчав* [тракторець] *у поле* (Микита Чернявський); *Вантажівка похурчала між скелями* (Є. Пашковський).

ПО-ХУТІРСЬКИ́, *присл.* Те саме, що **по-хутірсько́му.** *Фіни свято шанують традиції та вірність культурі й по-хутірськи стримані, серйозні у висловлюванні своїх думок, почуттів* (із журн.).

ПО-ХУТІРСЬКО́МУ, *присл.* Як на хуторі; осібно, відокремлено. *Накопали колодязів, таких глибоких, що в їхніх чорних прірвах навіть удень світилися зорі, насадили садків, здебільшого вишневих, розвели худобу, птицю, одним словом, жили багато, але якось замкнуто, по-хутірському* (Григорій Тютюнник); — *Ну ось ми й приїхали, — воркотливо промовила* [жінка]. — *Казала ж вам, живу по-хутірському, як на загінці* (Ю. Мокрієв); // Погордливо, зверхньо. *Парубки стоять осібно, гамірним гуртом, поводять себе розв'язно, по-хутірському* (Григорій Тютюнник).

ПО-ХУТОРЯ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-хуторя́нському.** *Ми вже почасти реагуємо на все, що стосується чи навіть, на перший погляд, не має стосунку до нас, адекватно, оперативно, не по-хуторянськи* (з газ.).

ПО-ХУТОРЯ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як хуторянин; за звичаєм хуторян. *Одягатися по-хуторянському.*

2. Те саме, що **по-хутірсько́му.** *Жити по-хуторянському;* // *перен.* Обмежено, вузько (у 2 знач.). *Мислити по-хуторянському.*

ПОХУТРУВА́ТИ¹, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **хутрува́ти¹.** *Похутрувати куртку.*

ПОХУТРУВА́ТИ², у́ю, у́єш, *що, діал.* Док. до **хутрува́ти²**; обмазати глиною. *Піч похутрували й затопили, тож стало затишно й тепло в хаті* (з газ.).

ПОХУ́ХАТИ, аю, аєш, *що, на що і без дод., розм.* Док. до **ху́хати;** похукати. — *Дай я тобі руки похухаю. Померзли, мабуть? — І вуйко Юра почав хухати Васильковi на руки* (А. Турчинська); *Вода все не хотіла вкипати. —Дайте, я на ню* [неї] *похухаю, — запропонував "Левко", і "Ворон" з готовністю підгигикнув, — вони показували самим собі, що годні ще жартувати* (О. Забужко); — *Посвіти, я похухаю на батарейки. Раптом воскреснуть* (І. Карпа).

ПОХУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Хухати стиха або час від часу; похукувати. *Дідусь похухував на пташенят, підгодовував їх і відпускав на волю* (з газ.).

ПОЦАПІ́ТИ, іє, іємо,ієте, *док., діал.* Подуріти. — *Чи ви всі тут поцапіли? Розходились, аж попріли!* (І. Франко).

ПО-ЦА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ца́рському.** *Атей вбраний по-царськи і по-бойовому водночас. На ньому .. панцирна шкіряна куртка з нашитими бронзовими пластинками, що були покриті золотом. На грудях — кругла велика бляха із зображенням Медузи* (В. Чемерис); — *Знаю я сього поета І його величну душу, І тепер йому по-царськи Я подякувати мушу* (Леся Українка); *Вона .. щедро, по-царськи обдаровувала його, новачка, у чималому гурті слуг* (В. Лис); // *у знач. пред.* [Т і р е й:] *Славетна, слухай. Цезар просить Серед знегод твоїх не забувати, Що Цезар він.* [К л е о п а т р а:] *Цілком по-царськи* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПО-ЦА́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як цар; як у царя. *Слуга .. з'їздив до Павії і переказав, що треба, своїй панії; вона ж, діючи радше по-царському, аніж по-жіноцькому, поскликала, не гаючись, друзів* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *перен.* Надзвичайно щедро. — *Присягаю Зевсом.* — *Гістієй урочисто підняв угору правицю. —Дарій по-царському віддячить кожному з вас!* (І. Білик).

ПОЦАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Царювати якийсь час. — *Тут не про серце йдеться. Тут влада, трон .. Поцарюю ще років три в спокої, а тоді... — й міцно стиснула* [Єлизавета] *Олексієві руку* (Ю. Мушкетик); *Сходила із золотого трону Сестра-цариця, цілувала наступницю і казала привітно: — Я вже тебе зачекалася, сестро. Сідай, поцарюй, бо твоя пора!* (Валерій Шевчук).

ПОЦВЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Цвенькати якийсь час. *Видно, їй хотілось ще затриматися біля столу, може, трішки й поцвенькати з молодим офіцером* (Ю. Бедзик).

ПОЦВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поцвісти́** 2. *Шкіряна торбинка! Трохи поцвіла, осклизла, але ціла* (Ю. Мушкетик); *З часом усе, що хоч більш-менш для господарства годилося, зникло з покинутого дому. Залишилися тільки поцвілі шпалери на стінах і груба кам'янка без затулки* (Люко Дашвар).

ПОЦВІРІ́НЬКАТИ, ає, *док.* Цвірінькати якийсь час. *Соромиться* [Іван], *такий щербатий .. Охота з дівкою про щось поцвірінькати, а писка розтулити — зась* (В. Лис).

ПОЦВІ́РКАТИ, ає, *док.* Цвіркати (у 1 знач.) якийсь час. *Поцвіркають горобці та й полетять далі.*

ПОЦВІ́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поцві́ркувати** і звуки, утворювані цією дією. *Ось із одчинених дверей хліва долинуло шумне поцвіркування молока — тут уже доїли корову* (Є. Гуцало).

ПОЦВІ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Цвіркати стиха або час від часу. *Бігав собі* [кулик], *поцвіркуючи та головкою потакуючи* (І. Франко); *У запічку поцвіркує цвіркун, ніби прислухається, як гуде і шаленіє у комині вітер* (П. Колесник); *Сиджу собі, як дорослий, звісивши ноги за полудрабок, помахую батіжком та поцвіркую крізь зуби* (М. Олійник).

ПОЦВІРЧА́ТИ, чи́ть, *док.* Цвірчати якийсь час. *Цвіркун поцвірчав і сховався десь за піч* (із журн.).

ПОЦВІСТИ́, іте́, *док.* 1. Цвісти якийсь час. — *Не слід їм, вітре, догоджати, Бо що вони за Квіти, треба знати? Ще тиждень поцвітуть, А потім і посхнуть* (Л. Глібов).

2. Укритися цвіллю цілком або в багатьох місцях. *Двері його* [палацу] *були наглухо забиті: шибки у вікнах, та й то з половини, поцвіли, запліснявіли* (Панас Мирний); *В кутках із стелі звисало павутиння, а один куток аж чорний був од вогкості і знизу навіть поцвів* (А. Головко); *Бувало, весна пізня, і хліб зо два тижні лежить у зерні — засохне, а то й поцвіте* (О. Воропай); * Образно. *Життя в Глухові пожвавішало. Зате в самому інституті стало ще нудніше. Почувалося, що все тут протрухло, поцвіло, а як усе це освіжити — не знали* (С. Васильченко).

ПОЦВЯХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поцвяхува́ти.** *Князь повз них пройшов мовчки і тихо застукав у поцвяховані дубові двері* (Б. Лепкий); *Хомути кінські прикрашені багатобарвними перлами, висока колісниця золотом поцвяхована* (В. Рубан); * Образно. *Навкруги була глибока темрява, поцвяхована згори волохатими зірками* (Є. Гуцало); *Без місяця небо було як поцвяхований сріблом килим* (Валерій Шевчук); // **поцвяхо́вано,** *безос. пред. Старі, але міцні двері з вилежаного дуба взято на залізні болти, поцвяховано великими вухналями з гранчастою голівкою* (В. Кучер).

ПОЦВЯХУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **цвяхува́ти.** *Поцвяхувати скриню;* * Образно. *Було літо 1944 р. Чорні цятки літаків поцвяхували небо десь над обрієм. Копали. Молилися. Дехто плакав* (з мемуарної літ.).

ПОЦЕ́ЙБІЧ, *присл.* 1. На цьому боці, тут *(див.* **тут**[1] 1). *Для когось життя — це безцінний дарунок, а для когось — засіб досягти чи то безсмертя потойбіч, чи то безмірної влади поцейбіч* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається на позначення місця, з боку або на боці якого відбувається дія, хтось чи щось міститься, перебуває і т. ін.; із цього боку. *Терещенко і Копач зустрілися з Баранівим вже поцейбіч Дніпра на Запоріжжі. Прилучилися до нього, щоб разом до Збруча мандрувати* (Ю. Горліс-Горський); *Ф. С. Фіцджеральд усі зусилля віддав створенню свого першого роману "Поцейбіч раю", який було видано 1920 р.* (з навч. літ.).

ПОЦЕЙБІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **земни́й** 2; протилежне п о т о й б і ч н и й. *Загострювався ніс восковий* [Гоголя], *Чорніли кола круг орбіт. — А плюшкіни і хлестакови Сквернили поцейбічний світ* (М. Рильський); — *У вас, — дивуючись власним словам, промовив майстер, — потойбічні очі, а от уста ваші — поцейбічні!..* (Олекса Ізарський); *Слова, почуті нею .. коло ліжка безтямного хворого, .. — щира правда. Їх повторено й підтверджено за ясної свідомості у сповіді людини, що, можливо, стоїть на порозі смерті і вже не має поцейбічних причин казати неправду* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Атеїзм як спосіб філософського світорозуміння зорієнтовує людину на дійсне, поцейбічне буття та її власні зусилля, свідомий контроль над своїм життям, реалізацію особистої свободи* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **поцейбі́чне,** ного, *с.* Те, що пов'язане з поцейбіччям; земне, природне, звичайне. *Поняттєва ланка "поцейбічне — потойбічне" — це крок до пошуку людиною сенсу життя* (з наук.-попул. літ.); *На Купайла або сільському весіллі обов'язковим є гільце, що символізує дерево життя й задає формально-змістову організацію світобудови, де співвіднесено сприятливе для людини та несприятливе, буденне й священне, поцейбічне та потойбічне* (з навч. літ.).

ПОЦЕЙБІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Те саме, що **поцейбіччя.** *Данте .. "націоналізує" християнську космогонію .. коштом занурення міфу в усю історичну "поцейбічність" італійського життя: космос Данте виявляється насамперед італійським космосом* (О. Забужко); *Педагогічна парадигма української освітянської інституції має змінитися з суб'єкт-об'єктної на суб'єкт-суб'єктну, тобто на рівноправне спілкування, що виключає нерівність, так би мовити, "потойбічність" викладача і "поцейбічність" студента* (з наук. літ.).

2. Абстр. ім. до **поцейбі́чний.** *У "Портреті дружини", 1935, Вовченко продемонстрував двоїстість жіночої душі, як підмітив Віктор, потойбічність Шуриних очей, поцейбічність її жагливих губ, рота* (Олекса Ізарський).

ПОЦЕЙБІ́ЧЧЯ, я, *с.* Місцевість, простір на цьому боці або з цього боку; протилежне п о т о й б і ч ч я. *Зрештою тільки філософія серед форм духовного досвіду навчає "стану думки", умінню виводити смисл, здатності екстраполювати буття у поцейбіччя* (з наук. літ.); *В основі однієї з дефініцій релігійного феномену покладено розподіл світу на дві половини — поцейбіччя та потойбіччя: перше є ареною дій, а друге — взірцем, що дає змогу ретельно зважувати свої вчинки* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЦЕРКО́ВНОМУ, *присл.* 1. Як у церкві; за законами церкви. *Труда заплющує очі. Ну, добре, вона так і буде робити. Коли так по-церковному треба, вона так і робитиме* (В. Винниченко).

2. *заст.* Церковнослов'янською мовою; по-церковнослов'янському. [І в а н:] *Ми, брат, у хорі були, знаємо по-церковному не менш твоєго* [твого]... (Панас Мирний); *Про матір Іван Семенович* [Нечуй-Левицький] *згадує тепло, з великою любов'ю .. Говорила вона тільки по-українськи, чудово співала, грамотна була тільки по-церковному* (С. Єфремов); *Пахнув дід теплою землею і трохи млином. Він був письменний по-церковному і в неділю любив урочисто читати Псалтир* (О. Довженко).

ПО-ЦЕРКОВНОСЛОВ'Я́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-церковнослов'я́нському.** — *Хіба не ви впровадили до навчання церковнослов'янську мову як обов'язковий предмет? — Так, але ж ваш вихованець виголошує промову не по-церковнослов'янськи* (Р. Іваничук).

ПО-ЦЕРКОВНОСЛОВ'Я́НСЬКОМУ, *присл.* Церковнослов'янською мовою. *Наші тодішні люди не знали часом, як би написати до ладу щось "по-книжному" .. Були труднощі в лексиці, в окремих словах: не кожен знав, як зветься той або той предмет нашої обихідки по-церковнослов'янському* (А. Кримський); *Омелько Глек .. повернувся до свого рідного Мирослава з хорошою славою "мужа благоговейна* [благоговійного]*", як казали тоді по-церковнослов'янському* (О. Ільченко).

ПОЦИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Піти цибаючи. *Він звівся навшпиньки і, високо задираючи ноги, тихо-тихо поцибав до дверей* (Ю. Смолич); — *Я побіг по шаблі і шапку! — сказав Одноносому Жбур і, викидаючи перед собою в куряву ноги та ввібравши осиротілу голову в плечі, поцибав вуличкою до казарми* (М. Вінграновський); *Вантажники вже поцибали на велосипеди .. і подалися по своїх селах* (Є. Пашковський).

ПО-ЦИВІ́ЛЬНОМУ, *присл.* Як цивільний, подібно до цивільного; протилежне п о - в і й с ь к о в о м у. *Генерал підвівся і, прощаючись, уже по-цивільному вклонився* (С. Журахович); — *Чого ти, Козаков, усе горбишся, усе на п'ятах ходиш, усе крадешся! Ану, випрямся, пройди по-цивільному, уяви собі, що ти десь на проспекті оце з дамою під ручку!..* (О. Гончар); // Як прийнято в цивільних. *Він чи не єдиний в батальйоні офіцер, до кого отак запросто, по-цивільному звертаються люди різних рангів* (Є. Доломан); — *Я мало не забув, пане фельдфебелю, або, по-цивільному кажучи, пане Ванеку. Ви повинні приставити мені список усіх унтерофіцерів* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПО-ЦИГА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-цига́нському.** *Анна взялася під боки, зробила плавний круг, ніби в танці, і, повівши по-циганськи плечем, стала поруч з Аркадієм* (Ірина Вільде); — *Що то він? — А дідько його знає. Аби ж по-нашому говорив, а то ж по-циганськи* (А. Михайленко); *Вони співали пісню за піснею, чимало й по-українськи, але переважно по-циганськи* (Ю. Покальчук).

ПО-ЦИГА́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у циган, за звичаєм циган. *В дверях своєї кімнати з'являється Варвара, струнка брюнетка двадцяти восьми років з по-циганському смуглявим обличчям* (Я. Галан); *З строкатої юрби .. виокремилася по-циганському мальовнича постать і привітала нас голосним, веселим і таким знайомим: — Здоровенькі були!* (П. Загребельний); — *Навчи мене грати по-циганському, — просив батько. — Щоб душа виплакалась* (А. Михайленко).

2. Циганською мовою. *Найпильніше до циганського говору прислухався, мабуть, Довгалевський, у якого стрічаємо по-циганському цілі вірші* (І. Франко).

ПОЦИГИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Цигикати якийсь час. *Довбня, настручнивши скрипку, поцигикав-поцигикав і вийшов насеред хати* (Панас Мирний); *Стояв би* [Андрусь] *зараз на Марієнпляц, співаючи про воду, яку несе Галя, .. а Дарко, поцигикавши трохи на альті, обходив би натовпа* [натовп] *з картузом* (К. Москалець).

ПОЦИНКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поцинкува́ти.** *Поцинкований дріт під тобою, навколо тебе, і здавалось уже, що нема снаги вирватися, випручатися з нього* (П. Загребельний); * Образно. *І над усім цим лісовим царством — небо; безкрає, поцинковане небо, що світить сонцем, дихає заморозками, .. виловлює останнє тепло* (Григорій Тютюнник); // **поцинко́вано,** *безос. пред. Ворота й хвіртку для паркана поцинковано на замовлення* (з газ.).

ПОЦИНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Оцинкувати все або багато чого-небудь. *Для завершеності дизайну альпійської гірки важливо доповнити клумбу невеликими архітектурними конструкціями, які варто поцинкувати* (із журн.); *Підприємство має можливість поцинкувати металопродукцію різного виду, зокрема опори ліній електропередачі, дорожні знаки, автомобільні кузови й деталі, рифлені листи* (з мови реклами).

ПОЦІДИ́ТИ, іджу́, ідиш, *док.* 1. *що, чого.* Док. до **ціди́ти** 1, 2, 4. *Дівчина дала худобі їсти й пити, подоїла корову й поцідила молоко* (із журн.); — *Я б краще поцідив чифірю* [чифіру], — *мляво, немов з тієї сторони кабінету, почув свій голос* (О. Ульяненко).

2. Почати цідити (у 3 знач.). *Узявши непоганий розгін, зима, одначе, швидко видихалась. Поцідив дощ .. і за добу геть витовк сніги* (Р. Андріяшик).

3. *що і без прям. дод., розм.* Почати цідити (у 5 знач.), говорити неохоче, недбало. *Холодний голос глузливо поцідив: — Слухайте, громадяне!.. Ми не можемо диктувати їй* [газеті] *своєї волі* (О. Ульяненко).

ПОЦІКА́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* поціка́вляться. Док. до **ціка́витися** 1. — *Капітан "Цицелії" людина не допитлива й долею цих джентльменів, — Мечислав утретє кивнув у бік палуби, — не поцікавиться* (М. Білкун); *Восени 1859 року, переходячи Борислав, він побачив якусь нову муровану буду обік села на толоці і поцікавився, що се?* (І. Франко); *Чумак поцікавився, що там на селі зараз робиться. Може, про батька його Павло що чував?* (А. Головко); — *А як там мій трояндовий кущ? — не забував поцікавитися король* (Ю. Винничук).

ПОЦІ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поцілити** 1. *Він поглянув на чотирьох мерців. Двоє лежало боком, один горілиць, а четвертий, що видимо був поцілений ззаду, лицем до землі* (О. Кобилянська); *Поцілений літак іде "штопором" униз* (І. Багряний); *Я ще не бачу поціленої птиці, але я мисливським інстинктом чую, що вона там...* (Б. Антоненко-Давидович); *Поцілений іззаду каменюкою, зойкнув* [возний] *і впав на землю* (В. Гжицький); *Навіки замовк старий козак Семен, поцілений в горло татарською стрілою* (О. Бердник); // **поцілено,** *безос. пред. — Мене он з мушкета поцілено, сам бачиш: ледве шкандибаю* (Валерій Шевчук); // *у знач. ім.* **поцілений,** ного, *ч.;* **поцілена,** ної, *ж.* Той (та), кого поцілили. *У гамір бою врізався постріл з рушниці, за ним другий. Смертельний крик поціленого, тупіт коней, і знову безладна шамотня* (Іван Ле).

ПОЦІ́ЛИТИ *див.* **поціля́ти.**

ПОЦІ́ЛИТИСЯ *див.* **поціля́тися.**

ПОЦІЛО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поцілува́ти.** — *Що ви робите, доктор? — скрикнула тітка Саша, не знаючи, куди діти поцiловану руку* (Ю. Яновський); *Він підходить до неї і цілує її, але не в руку, а в щоку. — Якове, що з тобою? — аж віями закліпала молодиця і долонею витерла поцiловане місце* (М. Стельмах); *Фурман як господар акції мав на собі позичений в опері фрак, що не завадило йому .. озброїтися музейним молотком і цвяхами та відновити зламаний каблук на .. золотому черевичку незнайомої пані .. За що був поцілований у щоку* (Ю. Андрухович).

ПОЦІЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **цілува́ти.** *Хустину вишивала, Вишиваючи, співала: "Хустиночко мережена, Вишиваная, Вигаптую, подарую, А він мене поцілує"* (Т. Шевченко); *Катря вбігла. Обійняла Марусю, стиснула мене, поцілувала, сіла коло нас* (Марко Вовчок); *Коли додому я прийду в годину радісно-побідну, я на коліна упаду і поцілую землю рідну* (В. Сосюра); *Князі ж наші .. сказали: — Уже смерть нам тут, так станемо кріпко! І поцілували вони один одного, і, звівши очі свої до неба, призвали вони Бога Всевишнього* (В. Чемерис); * Образно. *Сонце пригріло, поцілувало хлопця* (С. Васильченко).

◊ **(1) Поцілува́ти замо́к** *(рідше* **у лома́ку),** *ірон.* — побачити замкнені двері; нікого не застати десь. — *Приходимо до Христі — аж у неї і хата закручена. Поцілувала Химка у ломаку, та й назад вернулася* (Панас Мирний); *Мабуть, у цей час і в хаті нікого немає. Що ж, зопалу поткнуся туди по свіжозораному — поцілую замок...* (О. Шугай); *Контора майже тиждень не працювала, Кошовий поцілував замок, бо старий нотар застудився* (А. Кокотюха); **Цілува́ти / поцілува́ти хрест (хреста́)** *див.* **цілува́ти.**

ПОЦІЛУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **цілува́тися.** *Як дасть обнятися, то й дасть поцілуватися* (приказка); *Давні знайомі аж поцілувалися на радощах* (О. Маковей); *З ним* [Петром] *Таня .. знайшла спільну мову, вперше поцілувалася* (О. Ульяненко).

ПОЦІЛУ́ЙКО, а, *ч., жарт.* Той, хто любить цілуватися. [Н а с т я:] *Гетьте-бо! І все б їм цілуватися, от ще поцілуйко!* (М. Кропивницький).

ПОЦІЛУ́НКОВИЙ, а, е. Стос. до поцілунку, пов'язаний з ним. *Я в чаду солодких мрій Припав до уст і млів, Той поцілунковий напій Мене труїв, труїв* (М. Вороний); *Як і слов'яни, цілуються* [швейцарці] *тричі. Хто мені пояснить чому? Швейцарці як поцілункові слов'яни Заходу?* (Ю. Андрухович); *Обличчя* [Мілени] *все ще малорухоме під незнятим гримом, і слабкий, на гадку про мужа.., усміх ніжности, що самовільно віддимав губи поцілунковою трубочкою.., пробивався крізь грим* (О. Забужко).

ПОЦІЛУ́НОК, нку, *ч.* Дотик губами до кого-, чого-небудь як вияв любові, ласки і т. ін. *Брати, обмінявшись щирим поцілунком, пішли на спочинок* (І. Франко); *Цілує* [Лукаш] *її довгим, ніжним, тремтячим поцілунком* (Леся Українка); — *Ну, будь здоров! — закінчила Тетяна, .. підставила Євгенові для поцілунку рожеву свіжу щоку і вийшла...* (У. Самчук); [Е д в а р д:] *Ворогували всі ви. Полюбіть, Дружино, Гастінгса; для поцілунку Подайте руку, й хай це буде щиро* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Ми за руки взялися. На лице твоє миле ліг ясного проміння поцілунок палкий* (В. Сосюра); * У порівн. *Море гойдалось. І як тільки воно одхилялось од скелі, вона одкривала червоні ясна. Але зараз м'яким любовним рухом, як поцілунком, море знов затуляло той свіжий здоровий рот* (М. Коцюбинський); // Звук, що супроводить такий дотик. *Тихли згодом слова, чувся шепіт і довгий, щемливий поцілунок...* (Г. Хоткевич); *Гільом почув два поцілунки: мати поцілувала сина і син поцілував матір* (Л. Смілянський); *У тунель влітає поїзд десь на перегоні, І стає, як серед ночі, темно у вагоні. І лунає поцілунок і удар по пиці... Вийшов поїзд із тунелю, мчить по залізниці* (П. Глазовий); // Ніжний привіт, переданий усно або в листі. *Моє щире вітання і поцілунки дядині, Ліді і всім нашим* (Леся Українка); *Знаю — любить* [Марійка] *мене, Знов пишу: "Приїзди!.." "Не спіши!" шле одвіт з поцілунками* (С. Олійник); *Ми розмовляли неначе двоє шпигунів або змовників. Люба .. передала по дротах поцілунок і вітання Едикові* (Ю. Мушкетик).

Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* **/ оси́пати (обда́ти, покри́ти** *і т. ін.)* **поцілу́нками** *див.* **осипа́ти; Посила́ти / посла́ти поцілу́нки (поцілу́нок)** *див.* **посила́ти; (1) Поцілу́нок руко́ю (повітря́ний, летю́чий)** — знак привіту, переданий рукою від губ у напрямку до когось. *Біжить* [Любов] *на веранду, спиняється, обертається і посилає Орестові скілька поцілунків рукою* (Леся Українка); *Вибігає* [Лісова], *пославши Мелешкові летючий поцілунок* (І. Кочерга); *Хотіла* [Зоя] *розцілувати його, але він .. так замахав руками, що Зоя не могла приступити до нього. Послала йому повітряний поцілунок і з тим пішла* (В. Земляк); *Крізь пелену дощу у дзеркалі заднього виду я помітив крихітну фігурку в міліцейській формі.., яка все зменшувалась і посилала нам вслід повітряні поцілунки* (С. Андрухович).

◊ **(2) Іу́дин (Ю́дин) поцілу́нок <Поцілу́нок [від] Іу́ди (Ю́ди)>,** *зневажл.* — зрадницький учинок під виглядом доброзичливості, приязні. *І ти при згубах скрізь була присутня, люба, я чув то холод сліз, то обпікали губи .. І ти то тут, то там незримо і повсюди... То клятва на вустах, то поцілунок Юди...* (П. Мовчан).

ПОЦІЛУ́НОЧОК, чка, *ч.* Пестл. або ірон. до **поцілу́нок.** *З поля линуло: .. Любить, любить агроном Танці в клубі вечірком, Поцілуночки смачні, А на полі — ані-ні!* (О. Бердник); — *Нікудишні тепер пани пішли..! Челядь повтікала, а їм хихоньки та поцілуночки!..* (В. Чемерис).

ПОЦІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОЦІ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., розм.* 1. *кого, що, у кого — що і без дод.* Кидаючи, спрямовуючи що-небудь у ціль, досягати її; влучати. *Постріл гримає гучно — в лоба кулею влучно Воєводі козак поціляє* (С. Голованівський); *За роки війни в мене з'явилося багацько всяких талантів: я міг спати в снігу, .. зносив багатоденні переходи в горах, поціляв у чоловіка ножем з п'ятдесяти кроків* (Л. Кононович); *Треба ворога знати, треба зуміти його поціляти* (Іван Ле); [О в л у р:] *Я одного з тих їздців Поцілив списом* (І. Франко); — *Біжіть до вагонів: там, хоч би й хотіли, не поцілять! — закричав хтось у натовпі, і люди, як очманілі, побігли до ешелону* (Б. Антоненко-Давидович);

// *кого.* Потрапляти в ціль (про кулю, бомбу і т. ін.). *Куля поцілила його, він схопився за живіт, посунувся в окоп* (Григорій Тютюнник); *Раптом його самого поцілив осколок. Незважаючи на це, Йозеф Бонг випряг коня і відтяг воза в безпечніше місце* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Ринула злива списів. Один поцілив Корака в плече, другий у ногу, і хлопець упав* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *кого.* Ударяти когось чим-небудь. *Василь злісно лупцював тварин бичем по мордах, по ногах — по чому поціляв* (І. Волошин); *Ми їх ловимо довгими палицями, розщепленими на кінці. Приловчишся, поцілиш в'юнку рибину та й витягнеш із води* (А. Дімаров).

2. *тільки недок.* Цілитися в кого-, що-небудь. *Очима панна смутно бродить і чомусь губи розтуля... Вона пантерою заходить, Тарасу в спину поціля... Уже кинджал над головою...* (В. Сосюра); *Кулемет застрочив над нами, поціляючи в нас* (І. Сенченко); *Він щоразу, коли йшов додому, поціляв у той простінок* [між поштовими скриньками]. *І завжди попадав. Але .. На цей раз Дениско схибив. М'яч дзвінко вдарився у скриньки* (В. Нестайко); // *перен., розм.* Натякати на кого-, що-небудь; мати на увазі когось, щось. *Барабаш уловив якийсь натяк, до Васюти: — Про кого це? Васюта пом'явся трохи. Тоді Сашко сам: — Коли б чи не в мене поціля* (А. Головко); *Вінкль добре розумів, куди поціляє Герстмаєр* (Н. Рибак); *Коли приходили послухати лірника якісь крамарі та панки, то він своїми "Окрушками" поціляв у них: — Тут їх достобіса, Ще більше, як треба, — І пузатих, і тузатих, І таких, що небо На грейцарі* [крейцарі] *розпродують!..* (І. Пільгук).

ПОЦІЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок., рідко,* **ПОЦІЛИ́ТИСЯ,** люся, лишся, *док., розм.* 1. Те саме, що **прицілюватися** 1. *"Уб'ю цього зайця! — думає царевич. — Дуже вже їсти хочеться..." Натягнув свій тугий лук, став поцілятися* (з казки); *Він поціливсь у неї ззаду, але .. патрон дав осічку, і Швецова застрелила бандита з браунінга* (М. Йогансен).

2. Цілитися якийсь час. *Син хутко вхопив рушницю, притулив приклад до плеча, прижмурив праве око і, хвилинку поцілившись, вистрілив у куток* (І. Кириленко).

ПОЦІНИ́ТИ *див.* **поціно́вувати.**

ПОЦІНИ́ТИСЯ *див.* **поціно́вуватися.**

ПОЦІ́ННИЙ, а, е. Підхожий ціною. [Д а н ч е н к о:] *Це земля добра і поцінна, і нема так близько іншої* (Б. Грінченко); *Ярмарок, зрозуміла річ, його цікавить надзвичайно: чи поцінна тепер худоба* (Г. Косинка); *Безрух зрозумів, що програв у цій операції. А можна ж було ще в перший день війни повернути Дорошенку дитя, дістати поцінну винагороду* (Іван Ле); *Час ішов, поцінного коня не попадалося, а до коня, виходило, треба ще й воза* (П. Панч).

ПОЦІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поці́нний.** *Поцінність розумової праці визначається не тільки й не просто її темпом і напруженістю, а насамперед правильною, продуктивною, розумною її організацією* (з наук.-попул. літ.).

ПОЦІ́ННО. Присл. до **поці́нний.** *Торік повертався я з Деркачівського ярмарку, і так мені тим разом пощастилося, що я і своє добро спродав, і покупив, що мені треба, поцінно* (Марко Вовчок); *Батько на зайвину не ласився. З людей у кузні брав поцінно, по-божому, як казали тоді, а якщо кого нужда допече й злидні обсядуть, то й так, за спасибі, зробить* (Б. Антоненко-Давидович); *Ліс — це зайві клопоти. Краще його продати одразу на корені, щоб не морочить собі голову. Продати поцінно, а грошики покласти у банк на проценти* (А. Шиян); *— Прошу сюди! — вигукнув Алі. — У мене всі невільники, як дуби! Кожен працюватиме за двох! Віддам поцінно* (В. Малик); // *у знач. пред. Всилу додержались, поки робота Знову у полі відкрилась; Стало поцінно, линýла голота* (І. Манжура).

ПОЦІНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поцінува́ти.** *Позавчора були з ним* [У. Самчуком] *на виставці .. художників. Художники (тут майже виключно українці) .. зуміли дати чимало нових, хоч і невеличких обсягом, але вдалих творів. Тільки дуже дешево все поціноване (цінували німці), і більшість речей, всі кращі речі, вже куплені тими ж німцями* (А. Любченко); *Романи Багряного — "Тигролови" і "Сад Гетсиманський" — .. були гідно поціновані й поза українською аудиторією, перекладені англійською та деякими іншими мовами і здобулися на певний резонанс на Заході* (О. Шугай); *— Прецікава була людина, хоча й не поцінована за життя* (В. Єшкілєв); // **поціно́вано,** *безос. пред. Він розповідав про навчання у школі, про тяжку вчительську працю, про свого батька-вчителя і про те, що сьогодні, на жаль, цю працю не поціновано належним чином* (М. Гримич).

ПОЦІНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поціно́вувати.** *Поезія Київської школи, як мені здається, так і залишилася без належного поціновування, не зайняла свого місця в естетичній картині нашого духовного буття* (Ю. Андрухович).

ПОЦІНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОЦІНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПОЦІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Те саме, що **цінува́ти** 1. *А хто поціновує одяг виглядом скрині? Піхви не роблять меча ні гіршим, ані кращим* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *І землю, і ліс, і доми — усе поцінували* (Сл. Б. Грінченка); [М а т р о н а:] *Поцінують усю худобу, все пропаде* (І. Франко); *В селі їх гарно нагодували і відмовилися брати гроші; зовсім дешево поцінили городину, якою щедро наділили* (В. Барка); *Катажина Барлоцька поцінувала приблизну вартість діамантів на її перуці* (В. Єшкілєв); * Образно. *Параска складає ціну своїй вроді й через те не зовсім легковажить Ждановим коханням. Хоч і не осягає його до кінця (цей найкоштовніший у світі скарб здебільшого поціновують найдешевше)* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Цінувати (у 3 знач.) властивості, достоїнства, якості і т. ін. кого-, чого-небудь. *Про наш народ він пише зі щирою повагою, гідно поціновуючи його чесноти .. Людина освічена, ліберальних поглядів (згодом брав участь у підготовці селянської реформи), Левшин засвідчив безкорисливу симпатію до України* (І. Дзюба); *— Найголовніше — Божий дар — при мені лишиться, а окрім служіння Йому мені нічого від життя й не треба. Не поціновуєте мої труди? То ваша, а не моя біда* (Н. Околітенко); *Він умів поцінувати красу, умів її радіти* (М. Дочинець); *— Бог єдин є, княже, — нагадав луганський гість, але в душі поцінував киянина: той таки не сказав: "Гнушаюся* [цураюся] *твоїх кумирів"* (І. Білик).

ПОЦІНО́ВУВАТИСЯ, ується, уються, *недок.,* **ПОЦІНУВА́ТИСЯ,** у́ється, у́ються, **ПОЦІНИ́ТИСЯ,** і́ниться, і́няться, *док.* 1. *тільки недок.* Те саме, що **цíни́тися** 1. *Високо поціновується каракульча, яку можна отримати від передчасно народжених ягнят* (з навч. літ.).

2. *перен.* Цінуватися (у 2 знач.), визнаватися важливим, значним і т. ін. *Були то часи, коли галстук поціновувався як відзнака буржуазного походження. Був же Слісаренко не тільки походження трудового, але й сам великого трудового життя* (Ю. Смолич); *Правда неодмінно переможе тоді, коли належно поціниться подвиг усіх, хто пройшов табори* (з публіц. літ.); *Добро поцінується, зло — ні* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **поціно́вувати.** *Гуманність є найвищою якістю людини, яка поціновується суспільством у мірі його прямування до ідеалу* (з наук. літ.).

ПОЦІНО́ВУВАЧ, а, *ч.* Той, хто поціновує кого-, що-небудь. — *Ваш син просто принесе те, що ви хотіли б запропонувати справжнім поціновувачам .. Тому несіть справді вартісні речі* (А. Кокотюха); *Лео .. витончений поціновувач східної кухні...* (О. Ульяненко); *"Щасливі випадки для літератури нецікаві", — писав маловідомий фрайбурзький автор, навряд чи відкриваючи щось нове уважному поціновувачеві художньої белетристики* (Н. Сняданко).

ПОЦІНО́ВУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **поціно́вувач.** *Магді, поки вона відсиджувалася у машині, як поціновувачці дерева купили чудернацьке різьблене яблуко* (Г. Вдовиченко); *В архіві української письменниці зберігається лист невідомої поціновувачки її творчості* (з наук.-попул. літ.); *На виставці було багато різновидів орхідей із приватних колекцій не тільки львів'янок. Навіть із Києва передала свої квіти одна поціновувачка краси* (з газ.).

ПОЦІНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поцінува́ти.** — *Він ще не звик до... ну, до громадського, а не особистого поцінування всяких таких... питань* (Ю. Смолич); *Десь нас цінують, і тоді ми боїмося втратити це поцінування* (Г. Пагутяк); — *Ніколи не шукай поцінування у смертних, бо вони завжди твою високу гру сприйматимуть за базарні циркові вистави, знання — за брехунство, а силу — за чаклунство* (В. Кожелянко).

ПОЦІНУВА́ТИ *див.* **поціно́вувати.**

ПОЦІНУВА́ТИСЯ *див.* **поціно́вуватися.**

ПОЦМА́КАТИ, аю, аєш, *док., чим і без дод., розм.* Цмакати якийсь час; цмакнути кілька разів; поцмокати. — *Довго їздив. — Зате добре привіз, — смачно поцмакав своїми ласими губами посадник* (П. Загребельний); *Фактор поцмакав губами, подивився на стелю, а тоді у вікно* (Валерій Шевчук).

ПОЦМА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Цмакати час від часу. *Поцмакували* [місцеві розбишаки] *язиками і мріяли, скільки то всякого панського барахла до рук приберуть* (з мемуарної літ.); * Образно. *Щось писав* [Старшой] *і переписував, засургучовував у пакети, відправляв.., натомість одержуючи ще товщі, ще важливіші, мабуть, бо все те ховалося в невситиме черево .. сейфа, який щоразу сито поцмакував броньованими дверима, ковтаючи нову здобич* (П. Загребельний).

ПОЦМО́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Цмокати (у 1 знач.) якийсь час; цмокнути кілька разів; поцмакати. *Поки мати страву носила, батько став частувати старостів. Перший староста покуштував, покрутив головою, поцмокав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Інженери з "Сільелектро" аж поцмокали язиками, коли виявили, як глибоко залягає граніт* (Ю. Яновський); — *Парадів тобі треба, Зозуле, — не приховуючи насмішки, сказав я .. Він сприйняв мої слова всерйоз, наіндичився, розпустив свого макінтоша по всьому сидінню, поцмокав товстими губами* (П. Загребельний); *Цибулька відчув, що у нього трусяться руки. Капітан зміряв його насмішкуватим поглядом, поцмокав, покивав головою* (Ю. Винничук).

ПОЦМО́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Цмокатися (у 1 знач.) якийсь час; цмокнутися кілька разів. *Олександр і Ольга наспіх розцілувалися зі всіма і вийшли з хати. Родичі провели їх до машини, ще раз обнялися, поцмокалися в пітьмі* (В. Яворівський).

ПОЦМО́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **поцмо́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *До аспірантури .. рвався його товариш з перших курсів Кучмієнко. Рвався і прорвався. Карналя відсунуто вбік. Були зітхання, співчутливі поцмокування, розведення руками* (П. Загребельний); *Почулося поцмокування і завзяте притоптування копитцями* (Р. Федорів).

ПОЦМО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Цмокати стиха або час від часу. *Висказався* [Шеффель] *дуже похвально о будові. Леон ходив слідком за ним та тільки поцмокував і руки засукував* (І. Франко); *Він прижмурював очі, поцмокував ротом, трусив животом, а його ноги .. незграбно тупцяли на однім місці* (М. Коцюбинський); *Під час останнього огляду головний лікар задоволено поцмокував язиком, потім пообіцяв виписати його через п'ять днів* (Ю. Збанацький); *Івась поцмокував на коні, навіть батогом кілька разів ляснув* (Б. Лепкий).

ПОЦО́БКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Цобкати якийсь час. *Бугай збунтувався .. і стояв як укопаний. Поцобкавши півшепотом, Ладимир зло садонув його носаком чобота в пахвину* (В. Дрозд).

ПОЦО́КАТИ, аю, аєш, *док., чим, об що, по чому і без дод.* Цокати *(див.* **цо́кати**[1] 1) якийсь час; цокнути кілька разів. *Василь Григорович поцокав ложечкою об блюдце* (Б. Антоненко-Давидович); *Під час вечері професор раз у раз відкладав виделку, щоб поцокати на своєму апараті* (Ю. Смолич); *Вершник обміряв очима колоди, нахилившись із коня, поцокав по них вербовим прутиком* (Григорій Тютюнник); *Ніка Никодан, поцокавши підборами в коридорі, прочинила двері* (О. Тесленко).

◇ **Цо́кати / поцо́кати язико́м** *див.* **цо́кати**[1].

ПОЦО́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Цокатися (у 2 знач.) якийсь час; цокнутися кілька разів. — *Ось я поцокаюся з панночкою. Будьмо здорові* (Панас Мирний); *Чучупака простяг до нього свою чарку, запрошуючи поцокатися* (В. Шкляр); *Тремтячими руками ми поцокалися між собою за приїзд Андрусі. Коньяк був чудовий* (К. Москалець).

ПОЦОКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОЦОКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., розм.* 1. Цокотати, цокотіти (у 3 знач.) якийсь час. *Вона знає нарядитися та з ким-небудь поцокотіти, а він — часом і коло печі руки свої каляє, горшки соваючи* (Панас Мирний).

2. Піти (у 1 знач.) цокочучи, стукаючи чим-небудь. *Дівчатка зі сміхом поцокотіли по цементних сходах нагору* (В. Малик); *Золотоволоска в зеленавому плащі вискочила з машини і швидко поцокотіла каблучками вздовж магістралі* (О. Тесленко); *Оповісники й на цій вулиці виповіли все, що належало, і їхні коні поцокотіли далі* (Валерій Шевчук).

ПОЦОКОТІ́ТИ *див.* **поцокота́ти.**

ПОЦО́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поцо́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Вона мусить вийти до мікрофона під клекіт голосів і поцокування язиків, відпрацювати свій номер: виконати кілька пісеньок* (І. Роздобудько); *Почулося поцокування коліс. То дрожжками їхав Павло* (М. Циба); *Чим далі біг* [лось], *тим більшим сповнювавсь острахом, і хоча нічого вже не чув, крім приглушеного поцокування своїх ратиць об землю* (Є. Гуцало); *Довкола була суцільна тиша. Тільки ліниве поцокування дзигаря в холі на стіні і більше нічого* (Ю. Винничук).

ПОЦО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим, об що, по чому і без дод.* Цокати *(див.* **цо́кати**[1]) стиха або час від часу. *Двоє добрих коней визирали з стайні, поцокуючи оздобленими обротьками* (М. Чабанівський); *Ходила* [Мася], *погойдуючись та підківками поцокуючи* (А. Свидницький); *Глибока тиша, тільки де-не-де в лісі поцокують сокири та шумить потік Сухий...* (У. Самчук); *Свою довгу чорну парасолю він часто використовує як ціпок, і її металевий наконечник ритмічно поцокує об бруківку* (Н. Сняданко).

ПОЦУ́КРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поцукри́ти.** *Зарубіжна пісенно-музична індустрія .. прагне заселити юні душі .. модними танцювальними ультрамодерними мелодіями і, головне, словом, яке приховане в медових звуках, як трутизна в поцукреній таблетці* (Д. Павличко); *На лемківському весіллі часто подавали мачанку на молоці, политу топленим маслом і поцукрену* (із журн.).

ПОЦУКРИ́ТИ *див.* **поцукрува́ти.**

ПОЦУКРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поцукрува́ти.** *Ми з дитинства пам'ятаємо смак поцукрованого хліба з парним молоком* (із журн.); *Якщо сік магазинний, то він і так достатньо поцукрований* (з газ.); // **поцукро́вано,** *безос. пред. Млинці зі сметанаю було поцукровано* (із журн.).

ПОЦУКРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПОЦУКРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *що і без прям дод.* Док. до **цукрува́ти, цукри́ти.** *Порізані помідори, мариновані огірки та червону цибулю змішати в салатнику, заправити олією, поцукрити, посолити й посипати перцем* (із журн.); *Щоб приготувати грінки, поцукруйте яйця, додайте молока й добре збийте* (з газ.).

ПОЦУКРУВА́ТІТИ, іє. Док. до **цукрува́тіти.**

ПОЦУ́ПИТИ, плю, пиш; *мн.* поцу́плять; *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **цу́пити** 1; ухопивши, зачепивши, потягти (у 1 знач.) до себе, за собою. *В ставочку Пліточка дрібненька Знічев'я зуздріла на удці черв'яка .. Ну, дейко! до його* [нього] *швиденько! То збоку ускубне, То спереду поцупить, То хвостика лизне* (П. Гулак-Артемовський); *Мотря ж так поцупила Юрка за волосся, що в руці зосталось ціле пасмо* (П. Куліш); — *Злазь мерщій з коня та йди додому, поки не поцупила за чуприну! Негіднику! Волоцюго!* (В. Малик); *Сироватка несамохіть вві'явся розчепіреними руками в землю, йому здавалося, що його ось-ось схоплять за ноги, поцуплять нагору* (Ю. Мушкетик); // *безос. Як закричить же Хведір, як зарепетує! — Ой, пробі, пробі! .. Живіт поцупило!.. А воно й справді як потягне йому живіт у глечик!* (Г. Хоткевич); // *перен.* Схопити, затримати кого-небудь. — *Повз Кодацьку фортецю будемо проходити табором, а то кривий чорт* [комендант] *ще поцупить кого. Певне, аж труситься язика впіймати* (П. Панч); — *До побачення, Марійко. Біжу, бо поцуплять патрулі* (Р. Андріяшик).

2. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **цу́пити** 2; украсти кого-, що-небудь у когось, потягти (у 11 знач.) звідкись. *Не з одного воза поцупили клунки...* (І. Нечуй-Левицький); *В одній господі злодій побував. Поцупив, що лиш міг, і втік з добром* (В. Еллан-Блакитний); *Карпо перестав приносити додому заробіток, а іноді ще й намагався щось з дому поцупити і віднести до шинку* (П. Кочура); — *Малий злодюжка знову поцупив мої коштовності* (С. Андрухович); * Образно. *Приходила жінка, вродлива, лукава. Поцупила розум, та серця не вкрала* (В. Терещук); // *фам.* Стягти з когось (гроші, борг і т. ін.). *Лейтенант розробив ще один захід, який мав .. йому самому принести добру купу доларів, яку він поцупить з подружжя* (Ю. Яновський); — *Ти що ж думаєш, я ото про гроші завів, щоб, значиться, наздогад буряків? Щоб боржок поцупити?* (М. Чабанівський).

3. *кого, чим, розм., рідко.* Те саме, що **уда́рити.** *Через тин утікав та й не почеркнувся, як поцупив дядько ціпом, так я й осміхнувся* (Сл. Б. Грінченка); — *А бодай би ти здох!* — *засварилася на нього дівчинка і, вхопивши якогось цурпалка, поцупила ним неслухняного собаку по спині* (Ю. Смолич).

ПОЦУ́ПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поцу́пити** 2. *Звичайнісіньке полотняне простирадло, тихцем поцуплене з комода, пішло на виготовлення парашута* (А. Дімаров); *Обережно з ридикюля поцуплені прибори дістала — двома пальчиками, щоби сліди не стерти* (І. Роздобудько); // **поцу́плено,** *безос. пред. Я мимоволі почав виправдовуватися: і за звичку пити вранці каву з молоком, .. і за безквитковий проїзд у трамваї, і за відвідини сайту.., звідки мною було поцуплено ряд провокативних фотографій...* (Ю. Іздрик); // *у знач. ім.* **поцу́плене,** ного, *с.* Те, що поцупили. — *Ясне діло, будь-хто не принесе тобі поцуплене, тільки з рекомендацією. Якщо знайомі — відколи ти їх знаєш і чи знаю їх я. Все, що мені треба від тебе* (А. Кокотюха); * Образно. *Таксист зиркнув навкруги — імла. Украла чорноту у Всесвіту, тікала-лякалася, кинула поцуплене в ніч — пануй! Та й розляглася — всі під нею* (Люко Дашвар).

ПОЦУРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *кого, чого.* Док. до **цура́тися.** *Люцина й Рузя .. мали певну надію, що молодий хлопець ніколи не поцурається таких ласощів, як дівоче кохання* (І. Нечуй-Левицький); — *Щиро вам дякую, що ви мене не поцурались і зайшли... І прохаю вас не судити суворо на цей безлад моєї хати...* (Т. Осьмачка); — *Ви, пане-брате Андрію, не уявляєте, яку приємність мені принесли, що оце не поцуралися моєї хати, — перейшов на інше Григорій Іванович* (В. Шкляр); * Образно. *Мій день почавсь. Та щастя забарилось чи поцуралося на мій поріг ступити* (В. Стус).

◊ **Цура́тися / поцура́тися хлі́ба-со́лі (хлі́ба [й со́лі])** *див.* **цура́тися.**

ПОЦЬВО́ХКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Цьвохкати якийсь час; цьвохнути кілька разів. *Поцьвохкати лозиною;* * Образно. *Злива згодом ущухла. Поцьвохкала на прощання блискавицями і посунула до джунглів* (А. Дімаров).

ПОЦЬВО́ХКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **поцьво́хкувати** і звуки, утворювані цією дією. *У звичну пору вулицю побачив на диво спорожнілою, не чути традиційного пастушого погейкування, поцьвохкування батогом* (з публіц. літ.).

ПОЦЬВО́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Цьвохкати злегка або час від часу. *Він стомлено чвалав за худобою, поцьвохкував батогом, ковтав густу руду пилюку* (Ю. Збанацький); *До схід сонця підняв Гаркуша людей на сінокіс. Ходив у загорожі, весело поцьвохкував строковичок по п'ятах* (О. Гончар); *Степан вийшов з конюшні, поцьвохкуючи довгим, наче гони спечного дня, батогом* (В. Дрозд).

ПОЦЬО́МАТИ, аю, аєш, *кого, що, розм.* Док. до **цьо́мати.** *Щось та знали вони. І дочка. І грибок. І дзвінке котеня. І ведмедик із вати. Я зітхнула. Поцьомала донечку, бо захотіла й собі в тому сні побувати* (І. Жиленко); *У Редьки тут же з'явився план "Б" .. Чемно долетіти з Дордже до Делі, випити з ним кави в аеропорту, поцьомати в щічку й сісти на перший же рейс до Гоа* (І. Карпа).

ПОЦЬО́МАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **цьо́матися.** — *Поцілуйтеся! Поцьомайтеся, як молоді на весіллі!* — *Оркестр, — вальс! — обернувся від столу до музик секретар* (М. Вінграновський).

ПОЦЬО́МКАТИ, аю, аєш, *кого, що, розм.* Док. до **цьо́мкати.** — *Здрастуйте, крихітко! Дайте я вас поцьомкаю!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОЦЬО́МКАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **цьо́мкатися.** — *Вже до його* [нього] *вчащають якісь Беньовські, якісь шляхтичі. А він з ними панькається, як з цяцьками. Все цьом та цьом в морду то одного, то другого!* — *кричав Міняйло ..* — *Поцьомкаються, поцілуються, та на тому їх діло й спиниться* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЦЮ́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **поцю́кати** 1. *Не день, не два на тім степу Лежить одинокий Поцюканий, порубаний Козак молоденький* (Д. Мордовець); *Бриль-янтова зала — бідна-бідна! — покопирсана, поцюкана, поламана* (В. Винниченко); *Маленька сокира .. стирчала в старій, тисячі разів поцюканій дривітні* (М. Рудь).

ПОЦЮ́КАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод., розм.* Док. до **цю́кати** 1. — *До пояса обгорів* [старшина], *одна стріла йому в шию влучила, друга в руку, поцюкали йому голову шаблями, а він руба й руба* (П. Панч); — *Добридень, Павле, — привітавсь сусід. — Чому з лопатою? Земля ж тверда, як лід, її кайлом довбати, мабуть, слід або ж ломком поцюкать доведеться...* (П. Мовчан).

2. Цюкати (у 1 знач.) якийсь час. *Захарко поцюкав ще день-два дрова та й ганебно зник, навіть нам не сказав... Навіть сокири не взяв...* (Д. Гуменна); *Він ще трохи поцюкав, поки Сашко відібрав з рук сокиру* (Ю. Збанацький); — *Треба трохи поцюкати за повіткою гілля, щоб до зими усе перерубати, а тоді їхати в ліс за ялиновою глицею* (І. Кирій).

ПОЦЯ́ТА́ТИСЯ, я́та́юся, я́та́єшся, *док., діал.* Цятатися якийсь час. *Розчумав* [Василь] *трохи, що бояри цятаються, та й дума: "Ке лишень, поцятаюсь я он з тою дівчиною"* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЦЯТКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поцяткува́ти.** *Крізь причинену шибку глянуло її обличчя, поцятковане вапною, біле, аж страшне, як маска* (Леся Українка); *За прозорим ковпаком кабіни, просто перед астронавтами, видніється величезний диск на фоні чорного, поцяткованого зірками неба* (М. Дашкієв); *Ці слова — про набиті трамваї .. І про слюсаря з смуглим обличчям, Поцяткованим ластовинням* (І. Драч); *На звороті листівки нічого путнього не було .. Лишень кілька рядків безглуздих цифр, поцяткованих крапками і апострофами* (І. Карпа); // **поцятко́вано,** *безос. пред. Вустя з бабою Ликорою просяними щітками мастять зсередини хату .. Й скоро їхні примружені лиця вже поцятковано водянистими плямами білої глини* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм.* Із цятками, укритий цятками (у 1 знач.). *Зітхнула* [Марина]. *Розплющила прекрасні сині-сині поцятковані очі* (О. Ільченко); *Вони* [пструги] *аж роїлися в бистрині, блискаючи, як бритвами, поцяткованими боками. Цісарська риба!* (М. Дочинець).

ПОЦЯТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Док. до **цяткува́ти.** *Було мамі і напряду, і вишию, і зварю, і поперу, і помажу, і піч поцяткую* (Ю. Яновський); * Образно. *Купи сосен поцяткували положисті схили, потайні й насторожені* (Р. Доценко, пер. з тв. В. Фолкнера).

2. *перен.* У великій кількості вкрити цятками яку-небудь поверхню. *Вилися бистрі щурики над нами, Із нірок вилітаючи своїх, Що геть поцяткували надбережжя — Круту й високу глиняну стіну* (М. Рильський); *Я знайшов під повіткою лопату і взявся розчищати сніг. Навколо його* [нього] *поцяткували заячі сліди* (Р. Андріяшик); *Жовте листя поцяткувало розкислу дорогу* (Г. Пагутяк); *Засніжений травник .. сонце поцяткувало рожевими плямами* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПОЦЯ́ЦЬКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., з ким — чим і без дод., розм.* Цяцькатися якийсь час. *Схоже, державі набридло морочитися з неприбутковим підприємством, поцяцькались — і досить* (з газ.).

ПОЦЯЦЬКО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **поцяцькува́ти.** — *Тетяна аж третій корсет на рік шиє й усе .. плисом обложені, ґудзиками поцяцьковані* (Грицько Григоренко); *Стояв він поряд з дівчинкою — високий, чубатий, бо нестрижений за літо, а ремінь на ньому — широченний, поцяцькований мідними кружечками* (Н. Бічуя); *Проти села, понад Россю, на десятки верстов скрізь було видко села на пологих луках, .. поцяцькованих то жовтими нивами, то зеленими лугами та гайками, то левадами* (І. Нечуй-Левицький); *Зелений м'який килимок під ногами, поцяцькований синьо-фіолетовими барвами рясту та медунки* (Дара Корній); * Образно. *Левко примружив поцяцьковані іржавинками сірі очі* (В. Логвиненко); // **поцяцько́вано,** *безос. пред. — Подивись і на левадку. — Воно-то гарно поцяцьковано, тільки ота башта скинулась на якусь собачу халабуду, або на китайську пагоду, або на вавилонську башту* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. прикм.* Прикрашений оздобами, укритий візерунками. — *Ой, гарні ж книги! Господи, які гарні! — говорила баба Зінька, придивляючись близько до поцяцькованих палятурок та блискучих защіпок* (І. Нечуй-Левицький); *Ярослав підвівся, .. загнуздав коня, підтягнув попругу, молодо скочив у високе поцяцьковане сідло* (П. Загребельний); // З різнокольоровим опеNone (у 2 знач.); пістрявий (у 1 знач.). *Приндиться* [конторник], *як гиндик, так у гиндика хоч хвіст поцяцькований!* (П. Панч).

ПОЦЯЦЬКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, розм.* Док. до **цяцькува́ти.** *Мотря плюнула .. подекуди поцяцькувала рукава пружками та маленькими зірками* (І. Нечуй-Левицький); *Настя побілила стіни, підвела припічок червоною глиною, поцяцькувала синькою комин* (М. Коцюбинський); * Образно. *Один з них* [майстрів] *шкандибав, двоє несли руки на перев'язі, а збоку окремо від інших ішов Хома Причепа, і замість вуса чорніла в нього кривава рана. — Ой, хто це вас отак поцяцькував, панове?! — ахнули радці* (З. Тулуб).

ПОЧАБАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Чабанувати якийсь час. — *Оце почабаную до кінця літа, зароблю на прожиток і подамся в Одесу, на робітфак...* (С. Олійник).

ПОЧАВИ́ТИ, авлю́, а́виш; *мн.* поча́влять; *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Перечавити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *І дороги погані, і все запруджене військом, — як би не почавити людей, здебільшого своїх* (І. Багряний); — *Моя чорна льоха підвела: опоросилась і почавила приплід. — Невже увесь почавила? — щиросерде* [щиросердо] *дивується дядько Микола* (М. Стельмах); *Котрий недосвідчений, то разом з кислими яблуками та абрикосами накидає в пазуху ще й переспілих ягід із вишні шпанки, а потім, втікаючи, почавить їх, обіллється соком* (О. Гончар); *Стара принесла до Туана повний фартух яєць і сказала: — Я посадила жовту* [курку] *на десятеро яєць. А ось і тобі десятеро. Стережись, щоб не почавити* (Ю. Мушкетик).

2. Чавити якийсь час. *Почавити протягом дня;* * Образно. [Р о з е н к р а н ц:] *Ви маєте мене за губку, принце?* [Г а м л е т:] *Авжеж, за губку .. Такі слуги — найкращий десерт для короля .. Коли забагнеться того, що ви навбирали, досить вас почавити, і ви знов суха губка* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОЧА́ВКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Чавкати (у 2 знач.) якийсь час. *Дордже з присвистом, як то заведено в деяких народів, засмоктав у себе соус і для рівноваги почавкав* (І. Карпа).

ПОЧА́ВКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поча́вкувати** і звуки, утворювані цією дією.

ПОЧА́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Чавкати (у 2 знач.) час від часу. *Хлопчик почавкував жуйкою.*

ПОЧА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почави́ти** 1. *Він .. незграбними, болісними стрибками просувався серед ніздрюватого черепашнику, обминаючи биті пляшки, іржаві спинки ліжок, почавлені каструлі* (М. Руденко); *Червонясті маври несли на міцних своїх плечах підлокітники, на високій спинці вигравалися козлоногі фавни, з-під різьблених ніжок визирали ще якісь почавлені міфологічні мордяки* (П. Загребельний); * У порівн. *Дорога звивалася червоною, почавленою гадюкою, розкидавши поузбіч кавалки рудої землі* (О. Ульяненко); // **поча́влено,** *безос. пред. Здавалось Богданові, що живим уже звідси не вийде, що буде їх притиснуто танками до тих скель, буде почавлено панцированими фашистськими лобами* (О. Гончар).

ПОЧАДИ́ТИ, ПОЧАДІ́ТИ, джу́, ди́ш, *док.* Чадити якийсь час. *Сусіди знову потяглися до кисетів .. Покадили-почадили і знову почали обережну розмову* (А. Дімаров); *Ще як метався* [Адам] *у гарячці, переказувала матір, вдерлися було Стах Лизень, Яким Бузь, ще якісь, мовчки почаділи самокрутками й розійшлися...* (М. Малиновська).

ПОЧА́ДІТИ, ію, ієш, *док.* 1. Учадіти (про всіх або багатьох). — *Ви, козаки, не бійтесь отих цяцьок. Та там не самі пани! .. Вони одразу почадіють од порохового диму та й поховаються по золотих каретах* (І. Нечуй-Левицький); *Людей понасходилось сила-силенна — диво ж, перший мартен, індійчата з цікавості до самої печі лізуть, доводиться відганяти: пічка нова, газить, як би не почаділи...* (О. Гончар); * У порівн. *Мечуться люди на сторони, мов почаділи* (В. Барка).

2. *перен.* Утратити розум через що-небудь (про всіх або багатьох). [В а с и л ь:] *Очумайтесь уже ви..! Од ладану ви почаділи, оливою замастилися так, що і правди святої не бачите* (Панас Мирний); *Почаділи* [люди], *подуріли. Геть всі люди подуріли. То було стилем. І так само було стилем нишкнути, втягувати голову в плечі і чекати, як віл обуха, грому з ясного неба на свою голову* (І. Багряний); — *Чого це тебе серед ночі на вірьовці під балкон потягло! І Ваня тут? Ви що, почаділи? Що ви тут робите?* (В. Нестайко).

ПОЧАДІ́ТИ *див.* **почади́ти.**

ПО-ЧАЇ́НОМУ, *присл.* Як чайка, як у чайки. — *Мамо!* — *почувся розпачливий, по-чаїному жалібний крик* (В. Речмедін); *Після роботи на сіновал приходив з гармошкою молодий таборовий машиніст із матросів Леонід Бронников, веселий, білявий, як сонце, з білими навіть бровами, розкриленими високо, по-чаїному* (О. Гончар); *Олена по-чаїному заскімлила від розпуки* (Р. Андріяшик); * Образно. *Дерево .. зросло чи то над річкою, чи то біля тієї хатини, яка по-чаїному прокигикала через усе його дитинство* (М. Стельмах).

ПОЧАКЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **чаклува́ти** 1. *Дзеркало в нього є таке: загляне* [Савка] *в нього — і бачить, де нинькі дощ перебуває. Почаклує, пошепче — і приманить його у своє село* (В. Чемерис); — *Ти, малий, — чаклун посварив пальцем, — не посміхайся. Я почаклую, взнаю, де ти руббану* [капітану] *не все сказав, і ти скажеш!* (Ю. Логвин).

2. Чаклувати (у 1 знач.) якийсь час. * Образно. *Ще почаклує навесні моя природа, Громи і повені душі в її пролозі. Святися, непоганьблена свободо, В старій палатці і новій дорозі!* (П. Гірник).

3. *над ким — чим, біля кого — чого, з чим, у чому і без дод., перен., розм.* Чаклувати (у 2 знач.) якийсь час. *Ну, думали, пропала гармошка. А він висушив її, почаклував над нею, пошептав, помацав, — і знову заспівала в його руках, як та сопілочка в пастушки рано-вранці на царині* (Григорій Тютюнник); *Почаклувала* [мати] *у пічурці, подула голосно, в попелі знайомо блиснула жаринка* (Ю. Збанацький); *Мабуть, уперше в житті самому захотілося* [Сивооку] *почаклувати з красками і витворити таке, що й сам не знав що* (П. Загребельний).

ПОЧАЛА́ПАТИ, ПОЧАЛА́ПКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Піти кудись, чалапаючи, чалапкаючи. *Очамимря* [ящірка] *востаннє відіспалась у прибережному кущі й почалапала по мілководдю далі вниз* (О. Ірванець); *Цуценя кумедно почалапало по траві* (В. Багірова); *Вийшовши від Кирницького, Фрузя, не зупиняючися, почалапкала вулицею, сама не знаючи куди і пощо* (І. Франко); *Довготелеса постать .. почалапала (плечі уклякли, руки з паперовим жмутком за спиною) до воріт. Іванові стало шкода Хаблака* (В. Дрозд); // Повільно поїхати кудинебудь на коні. *Вивів* [Грицько] *конячину. Посідали* [хлопці] *кожний на свою і почалапкали попід верби* (Мирослав Ірчан).

ПОЧАЛА́ПКАТИ *див.* **почала́пати.**

ПОЧАМРІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док., розм.* Очамріти (про всіх або багатьох). *Кость і Вітя — мов почамріли. Вони бігали за нею слідом, щось шепотіли, тикали в руки записочки* (С. Васильченко); *Наші очі й мозок перевтомлені кількістю всього того, що доводиться бачити й сприймати, і певне розпруження* [розслаблення] *нам необхідне, бо інакше ми геть почамріємо* (В. Митрофанов, пер. з тв. Марка Твена).

ПОЧА́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Піти чапаючи. *Четвертий день був дуже сонячний, веселий. І Зінько мов побадьорішав: сам, не держачись навіть, почапав по хаті і вийшов на призьбу* (Б. Грінченко); — *Спить, — сказав старий і вже певнішим кроком почапав до дверей* (Ірина Вільде); *Редька .. почапала нагору, назустріч грибку на стінах, давно не витираній пилюці* (І. Карпа); *Обидва* [сержант і Швейк] *почапали далі важкою дорогою. Сержант остаточно занепав духом* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОЧАРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., з ким і без дод., розм.* 1. Чаркувати якийсь час. — *Давненько з тобою не бачились, то воно не гріх було б сьогодні й почаркувати* (А. Шиян).

2. Те саме, що **почаркува́тися.** *Хтось із козаків порвався почаркувати з Сірком, але кошовий махнув рукою, і козак сів* (Ю. Мушкетик).

ПОЧАРКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *розм.* Док. до **чаркува́тися.** — *Нумо, хлопці! За ваше здоров'я! — високо підніс руку* [Варава], *а потім почаркувався з усіма близнятами* (М. Стельмах); *Батько налив собі й сину по повній склянці.* — *Ну! — сказав він і підвівся, щоб почаркуватися* (В. Діброва).

ПОЧАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого.* Зачарувати (у 2 знач.) всіх або багатьох. *П. Куліш згадував, як Т. Шевченко співав на його весіллі з Лесею Білозерською і "всіх гостей почарував"* (з наук. літ.).

2. Чарувати (у 1 знач.) якийсь час. *Нового четверга поночі пішла* [дівчина] *до криниці, набрала води, стала проти місяця і вмилася над відром від голови до ніг. Після вбралась і ту воду принесла додому туди, де хотіла почарувати, і вилила в діжку* (А. Свидницький); *Юлина стиха заспівала: — Почарую, поворожу над зеленим стогом, А чи правда, що зловили летіника мого́, Почарую, поворожу воском на пшениці, А чи правда, що вже стятий любчик мій в темниці* (С. Скляренко).

ПОЧА́СТИ, *присл.* 1. Не повністю, не цілком, частково. *Зараз-зараз тільки деякі галузі мистецтва почасти можна було б віднести до творчості колективом, гуртом людей* (В. Еллан-Блакитний); // Менше, ніж щось інше; трохи. *Треба ще відзначити, що усність творення залишається в основному за такими видами народної творчості, як приказка, прислів'я, анекдот, казка, почасти — частушка і коломийка* (М. Рильський); *Гетьманша! Анастасія Марківна. Її знає в Глухові старе й мале. Як знають і те, що вона управляє гетьманом й почасти всім гетьманством* (Ю. Мушкетик); // До певної міри. — *Ви пам'ятаєте той апарат? — радісно скрикнув він .. — Гарна була машина... Отож той апарат і ставсь почасти причиною зміни в моєму житті* (М. Коцюбинський); *Славко трохи ожившся. Йому все здавалося, що читальняний* [читальний] *будинок — це почасти його діло* (Л. Мартович); *Він надто розійшовся .. Щоправда, почасти в цьому була винна і його сувора супутниця, адже вона так весело сміялася, коли він жартував* (В. Владко).

2. Якийсь час. *Омар Мервський жив почасти ще при саманідській династії X в., але це поет більше вже газневідський* (А. Кримський); *Від сімнадцяти років Ада студіювала за батькові гроші — почасти у Франції, почасти в Італії, згодом у Баварії* (Ю. Андрухович).

ПОЧАСТІ́ШАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **почасті́шати.** *Зміни кліматичних умов сприяють почастішанню небезпечних природних явищ, зокрема паводків у Карпатах* (із журн.); *Лікарі звичайно рекомендують не зловживати чаєм і кавою, бо це може призвести до підвищення тиску, почастішання серцебиття та проблем зі здоров'ям* (з газ.).

ПОЧАСТІ́ШАТИ, *ає.* Док. до **часті́шати.** *Говорили про різне, а найбільше — про робітничі заворушення, що останнім часом почастішали на заводах і фабриках Києва та інших міст* (М. Олійник); *Бренда тримала Дейдру за руку й розгублено дивилася на мене. — Пульс почастішав, став сильніший... Вона оживає!* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЧАСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почастува́ти.** *На тому ратному полі Долини, де так гучно зганьбило себе .. розкішне військо гетьмана Гордія Пихатого, підступно почастоване яблуками Єви, .. скрізь кущилися вже дивовижні яскраво-жовті маки* (О. Ільченко); *Котигорошко з орденом на шиї, добре почастований імператором, спускався трапом з крейсера у катер* (В. Кожелянко); *Отримавши книжку, швидко цмокнула* [Ліка] *його в щоку і надовго розчинилася в нетрях вілли. Зникла з поля його зору, як зникає голодна кішка, почастована свіжою рибою* (І. Роздобудько); // **почасто́вано,** *безос. пред. Після Ольжича я зайшов до Багазія.., де мене почастовано вечерою* [вечерею] (У. Самчук).

ПОЧА́СТУ, *присл., рідко.* Часто, нерідко. *І почасту в огонь кидали його і в воду* (Сл. Б. Грінченка); *— Але ж почасту, — мені ти відкажеш, — трапляється в горах, Що від тертя .. двох верховіттів* [верховіть] *зелених .. Полум'я зірветься раптом і віття, і стовбур поймає* (М. Зеров); *Почасту Івась, будучи в доброму настрої, насовував на вуха картуза, дриґав у повітрі ногами і хриплувато наспівував* (В. Дрозд).

ПОЧАСТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **почастува́ти** 1. *На поминальний обід готують традиційні страви: борщ, голубці, капусняк, гречану та пшоняну кашу, пироги, кисіль і обов'язково коливо (з нього розпочинають почастування)* (із журн.).

2. *перев. мн.* Почастунок (у 2 знач.), частування (у 2 знач.). *На другий день Великодніх свят українці в Карпатах ходили співати вночі. Коли закінчували співати, дівчина чи жінка виносила їм кільканадцять писанок, декілька дрібних монет і почастування* (з наук.-попул. літ.).

ПОЧАСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *кого і без прям. дод.* Док. до **частува́ти** 1, 2; пригостити (у 1 знач.). *Смолярчук покрутився на подвір'ї, почастував Василя папіросою* (Г. Косинка); *Він привів свою братію до священника, де вони строщили двомісячний запас харчів, і до корнета, який почастував їх дуже щедро* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Молодая встала, Взяла кварту оковити Та й почастувала Сердешного невольника І його сторожу* (Т. Шевченко); *Мусій почастував Юрка хлібом та ще теплою кавою з пляшки* (П. Козланюк); *Вороні біжать підтюпцем, шарпають наввипередки, ніби в Заліссі їх збираються почастувати цукром* (Р. Андріяшик); * Образно. *Є люди ще, які покличуть в казку, Але таких, як ці, нема ніде. І перепросять, що сьогодні вбого .. І словом почастують на дорогу, І проведуть піснями за село* (П. Гірник).

2. *кого, чим, перен., розм.* Док. до **частува́ти** 3; побити кого-небудь. *Се були два грімкі позаушники, якими пан староста почастував громадського начальника в одну й другу щоку* (І. Франко); *Микула глянув на нещасного уважніше: це ж чи не цей самий джура, що він його вчора почастував шаблею?* (О. Маковей); *На лобі* [офіцера] *красувалося довгасте садно, густо намазане йодом, — слід кийка, яким почастував його Жердін* (В. Малик).

◊ **Годува́ти (частува́ти) / нагодува́ти (почастува́ти) поти́личниками** *див.* **годува́ти; (1) Почастува́ти полі́чником** *кого* — ударити по обличчю кого-небудь. — *Попам'ятаєш ти ще, хто така Рахіра та й кого ти поличником почастувала!* (О. Кобилянська); **Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми)** *див.* **частува́ти.**

ПОЧАСТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **частува́тися.** *Діставши тютюнницю, запорожець давав почастуватися* (М. Кропивницький); *Давид Семенович, маючи через бідність свою жахливі цигарки, почастувався в Дмитра* (В. Підмогильний); *Незабаром Хома з'явився на виклик. Він прибув не сам, а в супроводі цілого почту місцевих селян, з якими, видно, встиг уже десь почастуватись сливовицею* (О. Гончар); — *Кращого вепра женіть сюди, щоб заколоти для гостя З дальнього краю. А з ним і самі почастуємось добре* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Випив суховій увесь нектар із квітки. Заглянула бджілка в гості — нічим почастуватися* (І. Калинець).

ПОЧАСТУ́НОК, нку, *ч.* 1. *тільки одн.* Те саме, що **почастува́ння** 1. *Почався почастунок і .. протягнувся аж до пізнього вечора* (І. Франко); *Після полуденку та почастунку скрипники розігралися, а челядь з легінями* [леґенями] *розтанцювалася* (Марко Черемшина); *Через два роки держав він головний іспит на підмайстра. Якщо вдало, то влаштовував ситний товариський почастунок* (М. Дочинець).

2. *перев. мн.* Страви, напої і т. ін., якими частують кого-небудь; почастування (у 2 знач.). *Дівчата й хлопці греків проводжали. Богів прихильних грекам побажали. Дали в дорогу різних почастунків, лящів, тарані і місцевих трунків* (Л. Костенко); *До Богуслава вирішив* [Сошенко] *дістатися з малим баулом, повним почастунків* (Н. Околітенко).

3. *перен., розм., рідко.* Те саме, що **стуса́н.** — *Один тур я вже виграв. Я ще бачу в цю ясну годину сліди свого кулака на твоїй голові, а в мене є для тебе ще й інші почастунки* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОЧАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод., рідко.* Зачекати з чим-небудь, відкласти здійснення чогось. [К а л е б:] *Браття, я б ще гадав йому* [Річарду] *почасувати — тож і Содому Бог почасував — він, може, схаменеться* (Леся Українка); *Якщо навесні земля ще холодна або занадто волога, то з висаджуванням картоплі варто почасувати* (із журн.).

ПОЧА́ТИ *див.* **почина́ти.**

ПОЧА́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поча́ти** 1, 3–5. *Входить магістер і Річард попереду, провадячи загарливо далі розмову, почату ще надворі* (Леся Українка); *Все частіш кортить мовчати Під шелест чуваних розмов, І вірш, нудьгуючи, початий Забути й не кінчати знов...* (Є. Плужник); — *Даниле, тихенько вскоч у хату, щоб не збудити старих, і винеси хлібину. — Хлібину чи хліба?.. — Цілу хлібину, не почату* (М. Стельмах); *Самоські кораблі ганебно покинули стрій щойно початого бою під берегами Мілета* (І. Білик); // *у знач. ім.* **поча́те,** того, *с.* Робота, справа, якій покладено початок. *Тридцять років виявилися пасткою — жодної втіхи від занурення в невідоме, жодної радості від продовження початого* (С. Жадан); *Гріш тому ціна, хто не може завершити почате* (Любко Дереш).

ПОЧА́ТИСЯ *див.* **почина́тися.**

ПОЧАТКІ́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Автор (перев. молодий), який починає творчий шлях. *Фетиш напрямів є шкідливий для молодих і некритичних початківців (або й непочатківців) .. Пам'ятаймо, що мистецтво творять мистці (одиниці), а не напрями* (Б.-І. Антонич); *Ми всі, здається, старші віком літератори, радимо початківцям багато читати* (М. Рильський); *Як гармати в полі одлунали і на рейках засохла кров, я в твої* [Харкове] *гомінливі квартали початківцем смуглявим прийшов* (В. Сосюра); *Опублікування першої книги початківця — свято не тільки для читача, для літератури, для молодого автора, але й для старшого письменника* (Ю. Смолич); // *у сполуч. зі сл., що означають професію, певне заняття.* Особа, що починає працювати в якійсь галузі. — *Ви скажете, що я можу ще зробитися завідувачем навчальної частини, деканом інституту .. Але погодьтесь, що все це не те, що .. стати .. з початківця-інженера .. видатним, я знаю, спеціалістом* (В. Підмогильний); *Останнім часом Євграф чомусь не подобався Ковбику, і той дивився на нього, як нумізмат-початківець, якому підсунули блискучу монету, подаючи її за дорогу й рідкісну, а вона виявилася звичайною, та ще й абсолютно сучасною* (О. Чорногуз); *Він вивчав земне суспільство, як початківець-астроном вивчає зоряне небо* (Любко Дереш).

ПОЧАТКІ́ВКА, и, *ж.* Жін. до **початкі́вець.** *В матері мимовіль ворухнувся сумнів, чи не Варварині це штучки, може, навмисне викликають медичку-початківку, щоб перевірити, чи вміє вона хоч банки прилiпити до пуття* (О. Гончар); *Анжелу Сонцеву, перспективну, та все ж таки — початківку, туди* [у лікарню] *хтось заховав від сторонніх очей свідомо* (А. Кокотюха).

ПОЧАТКІ́ВСТВО, а, *с.* Діяльність початківця. *Це вже потім я виріс, порозумнішав, перестав писати і зрозумів, що найцінніше в літературі — саме аматорство й початківство* (Ю. Іздрик).

ПОЧАТКІ́ВСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **початкі́вець** і **початкі́вка.** *Василько, Танцюра й Головач .. сиділи за редакційним столом і дуже весело гаяли час за розглядом початківських віршових злив* (Д. Гуменна); *Між початківськими й першими публікованими віршами Миколи Бажана велетенська різниця, але є щось таке, що внутрішньо об'єднує їх* (з навч. літ.).

2. Стос. до початківства, пов'язаний з ним. *Цикл "Сім струн" Лесі Українки — це данина ще початківським уподобанням письменниці, її роздуми про покликання співця* (з наук. літ.); *Незважаючи на початківський характер творів, багато хто з його друзів і колег письменника (зокрема Г. Костюк та Л. Первомайський) згадують, що О. Кундзич був одним із найобдарованіших і найперспективніших з-поміж їхнього аж ніяк не бідного талантами літературного покоління* (з наук.-попул. літ.).

ПОЧАТКО́ВИЙ, а, е. 1. Який перебуває на початку чого-небудь, передує чомусь. *На початкових дільницях каналу вода вже наповнила русло* (О. Гончар); // Характерний для початку якої-небудь дії або якогось процесу; вихідний (у 4 знач.). *З дальніх покоїв линули несміливі початкові акорди на піаніно, що переходили на лагідну мелодію* (Олесь Досвітній); *Початкову ідею подав старий із довгою сивою бородою* (Ю. Яновський); *Мій початковий задум на самоті, без поспіху оглянути корабель, тепер видався мені верхом егоїзму. Адже всі мої підлеглі нетерпляче чекали від мене звістки!* (О. Авраменко); // Який приймається за вихідний пункт відрахунку; нульовий (у 1 знач.). *Якщо ти не можеш зупинитися просто посеред дороги, якщо ти женеш від початкового пункту до кінцевого, ти втрачаєш найголовніше — розуміння тих відмінностей, котрі між цими пунктами існують і заради яких .. варто кудись їхати* (С. Жадан); // Який є базою творення чого-небудь. *Тихо спить у зернятку міць, початковий прообраз, замкнутий весь у собі, скулився у сповитку. Зародок, листя, коріння — майже без барви та форми, сплять, а їхнє життя зерня сухе береже* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. Елементарний, поданий не в повному обсязі. *Взагалі Артем вивчав економіку, однак мав право щосеместру взяти кілька курсів не зі своєї спеціальності. Тож він, крім початкового курсу з астрономії, відвідував також шекспірівський* (М. Гримич); *Більшість книжок стояли замкнені у засклених шафах, відчиненою залишили тільки одну шафу, де було все потрібне для початкового навчання* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

Двокла́сне [початко́ве] учи́лище *див.* **учи́лище; Початко́ва осві́та** *див.* **осві́та; Початко́ва шко́ла** *див.* **шко́ла.**

△ **Початко́ва шви́дкість** *див.* **шви́дкість; Початко́вий (програ́мний) код** *див.* **код; Початко́вий (ста́ртови́й) капіта́л** *див.* **капіта́л.**

ПОЧАТКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **початко́вий** 1. *Початковість правотворення справедливо пов'язують із формуванням та подальшим виявленням об'єктивної доцільності або необхідності правового впорядкування суспільних відносин* (з наук. літ.).

ПОЧАТКО́ВО. Присл. до **початко́вий;** спочатку (у 1 знач.). — *Жив* [колекціонер] *собі в тому особняку серед антиквариату, квіти вирощував... Хоча початково це була вілла пана Дзівінського, ректора Політехніки* (Г. Вдовиченко).

ПОЧАТКОЦВІ́ТІ, тих, *мн.* Група родин однодольних рослин, квітки яких зібрані в суцвіття у формі початка *(див.* **поча́ток[2]**). *До початкоцвітих віднесено родини пальмових, ароїдних, ряскових, рогозових, пандановых* (з навч. літ.).

ПОЧАТКУ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який починає працювати в якій-небудь галузі. *На полі оригінальної поезії вийшло в "Зорі" кільканадцять творів початкуючих поетів* (І. Франко); — *Поясніть мені як початкуючому психофізикові, яким чином ви вчора дізналися про зміст завдання в заклеєному конверті? Тільки — щиро, нічого не приховуючи* (М. Дашкієв); *Він після однієї товариської зустрічі з боксу назвав Валерія Першою Рукавичкою, чим, одверто кажучи, догодив самолюбству початкуючого боксера* (В. Петльований); // *у знач. ім.* **початку́ючий,** чого, *ч.* Те саме, що **початкі́вець.** *Розуміти творчість молодих та початкуючих можна лише в тому випадку, коли ти сам із ними перебуваєш у тісних стосунках, а не просто спостерігаєш їх збоку* (П. Тичина).

ПОЧА́ТОК[1], тку, *ч.* 1. Вихідний пункт протяжності предмета, площини і т. ін., а також те, що прилягає до такого пункту; протилежне к і н е ц ь *(див.* **кіне́ць[1]** 1). *Вона знала, куди йти, вона стояла на початку стежки, але ця стежка втопала в таку чорну й страшну темряву, що в бідної Левантини стискалося перед нею серце* (Б. Грінченко); *Далі всі розглядали якогось селюка, що був намальований в початку книжки* (С. Васильченко); *Ті-бо простори всесвітні кінця і початку не мають I у керунках розбіжних одкриті без краю* (М. Зеров).

2. *чого і без дод.* Перший момент (перші моменти) вияву якої-небудь дії, явища, процесу; протилежне к і н е ц ь *(див.* **кіне́ць[1]** 2). *За початком діло становиться* (Номис); *Ранкове сонце, вилізши з-за моря, дивиться на початок робіт* (Ю. Яновський); *Вони пішли до форту, зближаючись, як два човни в пустелі моря, радуючись, що день печалі скрасився для них початком приязні, а може, й дружби* (Василь Шевчук); — *Так Ви справді вважаєте, що все має свій початок і свій фінал?* (Д. Білий); * Образно. *Давай, давай спочатку! .. Тобі ж не вперше знати, як можна знову й знов початки починати!* (І. Драч).

3. Те, з чого починається твір, фільм, спектакль і т. ін.; зав'язка. *У "Вілі-посестрі" є ціла низка стереотипних висловів, що властиві сербському епосові й що їх подибуємо в перекладах Старицького .. Таких початків, з маленькими, правда, відмінами, маємо у Старицького аж чотири* (М. Драй-Хмара); *Це було в підшефному селі — Чим би не початок до балади? — Слюсарі й суворі ковалі Прибули якоїсь там декади* (М. Рильський); *— Прекрасний початок для майбутнього фільму, — сказав Сев, подаючи незнайомому його одіж* (Ю. Яновський).

4. *перев. мн.* Зародок, першоджерело чого-небудь. *І в Чернігові, і в Полтаві, і в Харкові, де були українські громади — всюди бачимо разом і зародки громадських видавництв, початки та спроби використати друковане слово на освіту народну* (С. Єфремов); *Увагу Линника притягали початки держави, міста, ремесел, релігії* (В. Домонтович).

5. Основа, першоелемент чого-небудь. *Ті із початків, що щільно в сполуку одну поєднались.., Скелі становлять, заліза тверду покладають основу І невеличку громаду подібних предметів формують* (М. Зеров); *— Мені й самому той день* [перемоги] *уявляється не просто великою історичною датою. Це, певно, буде щось значно більше. Бо ж там виникатимуть усі початки, там буде тільки майбутнє, світле, безкрає...* (О. Гончар); *— Неможливе існування Всесвіту за відсутності протиборчих сил. Усе повернеться до вихідної точки, до початку всіх початків. Всесвіт знову відродиться* (О. Авраменко, В. Авраменко).

6. *звичайно мн., заст.* Основні положення, принципи, засади. *Мені невідомо, на яких початках Ви думаєте постановити своє видавництво* (Панас Мирний); [С т р е п с і а д *(до Сократа):*] *То бери в свої руки цього старика, Що початків науки чекає, Пильно випробуй розум його, досліди Його здібності й пам'ять* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

Бра́ти [свій] поча́ток *див.* **бра́ти; (1) Від (з) са́мого поча́тку** — від (з) найпершого вияву чого-небудь (дії, процесу, стану і т. ін.). [С о ф і я:] *Вчіться розуміть. Я вам заявила ще з самого початку, що ні одного слова по-руськи ви од мене не почуєте. Ви живете на Україні й повинні знать її мову* (В. Винниченко); *Те, над чим він зараз ламав собі голову, командирові полку було зрозумілим з самого початку* (О. Гончар); *З усіх людиноподібних мавп одна становила щасливий виняток — це був Акут. Від самого початку той виказував зацікавлення новим спортом* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

○ **(2) Без поча́тку й кінця́,** *у знач. прикм.* — який не має початку й кінця; безконечний, безмежний. *Одно лиш вічне без початку й кінця, Живе і сильне, — се є матерія* (І. Франко); *Сонце вже впало за гори. М'яке, всюди рівне, без початку і кінця світло благосно постелилося на всім, не положивши тіней* (Г. Хоткевич); *Закінчився четвертий день, про який Андрій твердо пам'ятав, що він був четвертий. Далі все обернулося .. в чадне марево без початку й кінця, змонтоване з химерного маячіння й з реальної дійсності* (І. Багряний); **(3) Від (з) поча́тку до кінця́,** *у знач. присл.:* а) повністю, цілком. *Заграти* ["Крейцерову сонату"] *цілу, з початку до кінця, .. їй не під силу* (Леся Українка); *Нарешті дописа скінчили. Обидва почували таку втому, ніби викосили добру десятину пирію .. Потім перечитали від початку до кінця. Виходило, ніби краще й не треба* (С. Добровольський); б) упродовж усього часу, не перериваючись. *Коли його починали заохочувати — мовляв, ану ви, дядьку, спробуйте, чи встоїть хто проти вас, — він і вухом не поведе на ті заохочення, буває, що так і піде з гостей, не підвівшись ні разу з ослона, непорушно висидівши від початку до кінця* (Є. Гуцало); **(4) Для поча́тку <Для почи́ну> <На почи́н>,** *у знач. присл.* — як початковий етап певної дії, процесу. *Для початку посилаю вірші: не здивуйте з їх монотонності, — аже* [адже] *я тут "на засланні", а вкупі зо мною і моя муза!* (Леся Українка); *Для початку чи, як він подумав, для почину вирішив цього вечора відвідати один з театрів* (В. Підмогильний); *— Вийму сопілчину І "ластівку" заграю для почину* (П. Воронько); *— Оце так рибину вицупив! — шпигнула Сіма. — То, може, готувати казанок? — Для почину й ця згодиться, — незворушно відказав Яшко* (Г. Усач); *Фірма зробить скидку для тих, хто легкий на почин. І, звичайно ж, за оптову купівлю...* (А. Михайленко).

◊ **Дава́ти / да́ти поча́ток** *див.* **дава́ти; На пе́рших пора́х (поча́тках)** *див.* **пора́; Покла́сти поча́ток** *див.* **покла́сти[1]; Поча́тком кінця́ става́ти / ста́ти** *див.* **става́ти; (5) Поча́ток і кіне́ць** — суть, основа чого-небудь; усе. [Є п и с к о п:] *Те слово — Бог. Він альфа і омега, початок і кінець* (Леся Українка); *Не зраджуєш тільки тоді, коли ти з єдиною на світі жінкою, яка для тебе все суще, та й годі, початок і кінець, причина і наслідок, сутність і безконечність* (П. Загребельний); **Роби́ти / зроби́ти поча́ток** *див.* **роби́ти.**

ПОЧА́ТОК[2], тка, *ч.* Характерний для початкоцвітих колос із потовщеною м'ясистою віссю, укритою квітками або плодами. *Часом очеретяний початок, зачеплений Соломією, лопався й обсипав її білим пухом, мов снігом* (М. Коцюбинський).

ПОЧА́ТОНЬКИ, *незм., пестл.* Те саме, що **поча́ти** 1. *— І що тепер робитоньки, що початоньки, вже й сам не знаю* (І. Франко).

ПОЧАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого і без прям. дод.* Чатувати якийсь час. *— Я початую Півчеревичка, щоб юрма, бува, не розтоптала його* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Федь би й сам початував за тата у лісі, шкода тільки, що на мотоциклі ще їздить не вміє. А налякати браконьєрів — ого!* (Л. Письменна); *— Грицьку, і ти, Семене, гайда в слободу, візьміть човна і пливіть сюди, а ми тут на березі початуємо, щоб ті з очерету в степ не перебігли* (В. Чемерис); *З двома хлопцями на свій вибір початуйте парубка з того двору* (Іван Ле); *— Тепліше буде початувати десь, та й пес сліду не так скоро занюхає, — пояснив Бугай* (Ю. Горліс-Горський).

ПОЧА́ХНУТИ, не, нуть; *мин. ч.* поча́х, ла, ло *і* поча́хнув, нула, ло; *док.* 1. Зачахнути (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Захворів Гаврюша на сухоти та й помер, і діти почахли, один за одним...* (М. Івченко); *Поки рожі-мрії пахнуть, ти кохай, бо як від журби почахнуть, всьому край* (Уляна Кравченко).

2. Чахнути *(див.* **ча́хнути[2]**) якийсь час. *Він збув корову, платив лікареві, викупляв ліки, ходила вона і по знахарях, та почахла з пів року і померла* (С. Чорнобривець).

ПОЧАЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Чаювати якийсь час. *— Сідай до столу. Зараз ми з тобою почаюємо, — завчено лагідно усміхнулася Марта* (О. Тесленко); *Тут же невеликими купками сиділи навколо самоварів ті, хто любив увечері почаювати* (Ю. Шовкопляс); *Я вирішив запросити смотрителя почаювати з нами — може, вдасться щось вивідати* (Валерій Шевчук); *Зранку прийшли втрьох (з малим) Корогодські, ми почаювали і пішли гуляти Києвом* (І. Жиленко).

ПОЧВА́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Піти чвакаючи (у 1 знач.) куди-небудь. *Навгадь вибрав я напрям і почвакав болотами* (П. Козланюк); *Дорога мокра. Поволі розтає сніг .. Полонені почвакали виміняними чобітьми в напрямку Мізоча* (У. Самчук).

2. Чвакати (у 2 знач.) якийсь час. *Зарипіло ліжко й чути було, як хтось почвакав губами спросоння* (М. Грушевський).

ПОЧВАЛА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., розм.* Піти чвалаючи *(див.* **чвала́ти**[1]**).** *Студент ліниво почухав потилицю, позіхнув і почвалав до ліжка* (М. Дашкієв); *Виліз козак Мамарига з казана та й почвалав між вогнищ, вилискуючи смоляним панциром, пахкаючи люлькою* (В. Дрозд); *Сергій у пригніченому настрої почвалав до свого дешевого готелю* (І. Білик); // *перен.* Повільно поїхати, поплисти і т. ін. (про автомобіль, пароплав тощо). *Почулось важке, астматичне хрипіння пари, це старий буксир, невидимий у темряві, але ясно позначений сигнальними вогнями, почвалав униз за течією* (В. Собко).

ПОЧВАЛА́ТИ[2], а́ю, а́єш, **ПОЧВАЛУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* Почати **чвала́ти**[2]**, чвалува́ти.** *Микола поцілував паню* [Міхонську] *в руку, сів охляп на коня, підстеливши тілько якусь стару сердачину, і почвалав, аж закурилось* (І. Франко); *Іслам-Гірей завернув коня і, залишаючи свій намет, сам почвалав попереду, а татари, скидаючи з себе опанчі, куртки, зброю, з гиком і ревом .. гнали вслід за ханом* (Р. Іваничук); *Мандатор закликав нові війська з Коломиї. Тим часом наперед мали почвалувати драгуни* (з мемуарної літ.).

ПОЧВАЛУВА́ТИ *див.* **почвала́ти**[2]**.**

ПОЧВА́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док.* 1. Док. до **чва́нитися.** *Антосьо любив почванитись і де треба було на своєму поставити* (А. Свидницький); [С а м р о с ь:] *Ні, стривай, розкажу! Як же мені перед людьми не почванитися, та ще й перед сватами? Слухайте!* (М. Кропивницький); *Утрьох* [урятувавши побратимів] *пригнали табун коней додому. І гадаєте, що хоч одним словом почванився* [Артем] *з свого діла? Ні* (А. Чайковський).

2. Чванитися якийсь час. *Писар заїхав у хмари, думаючи почванитись трохи перед матір'ю* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЧВА́РА, и, *ж.* 1. Те саме, що **потво́ра 1;** чудовисько (у 1 знач.). *Очей почвари не міг Іван добачити, бо вони були заховані під довжелезними, навислими віями з товстої кори* (І. Франко); *Ведмідь був такий страшний і волохатий, що навіть Сивоок, хоч був далеко і прикривався від звіра запрягом, мимохіть позадкував од почвари* (П. Загребельний); *Саша побігла до лісу, не озираючись, хоч їй здавалося, що почвара сопе їй у спину, брязкаючи ланцюгом* (В. Шкляр); *Морські почвари випустили з себе бульбашки і заповзли у мул* (В. Діброва); // Привиддя, примара. *Ночі темної дивні почвари Заглядали в безсоннії очі, І страшніші, ніж сонні кошмари, Ті привиддя безсонної ночі* (Леся Українка); *Мою землю топтала людськими ногами якась невидима почвара, людськими руками виривала з неї святе коріння* (М. Дочинець).

2. *перен.* Про людину з потворною зовнішністю. *Висмоктував* [камінь] *з нього життєву вологу, перетворюючи чоловіка на стару зморшкувату почвару* (Г. Пагутяк); // Уживається як лайка. [Т е м н и ч н и й в а р т о в и й:] *Що тут у вас? (До Нартала). Се знов оцей скажений? Ти будеш тихо? Проклята почваро!* (Леся Українка); — *Я ненавиджу тебе, чуєш, почваро! І твоєю нікди* [ніколи] *не буду!* (Дара Корній).

ПОЧВА́РКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **почва́ра.** *Зоя зістрибнула на землю, і на її вуста випливла переможна і ніби трохи зневажлива усмішка — поводилась вона зовсім не як упосліджена почварка, а як богиня* (Валерій Шевчук); *То була якась кошлата почварка завбільшки з кошеня, з крихітним людським личком* (Г. Пагутяк).

ПОЧВА́РЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **почва́рний.** *Обабіч дороги, рівної, акуратної і припорошеної чистим білим снігом, чорніли страшні і почварливі згарища* (Ю. Смолич); *По нашій пісні томагавки б'ють — Рок-музики почварлива навала* (А. Мойсієнко).

ПОЧВА́РНИЙ, а, е. Схожий на почвару (у 1 знач.). *Його* [Германа] *забобонна фантазія рисувала йому почварні образи, йому причувалися навіть в сні стогнання, котрі ніби добуваються з ям серед пітьми і мертвої тиші* (І. Франко); *Вона* [Юлька] *нічого не мовила й пішла, а Коля озирнув її з висоти, тобто з горбка: і справді була почварна. І що він у ній знайшов* (Валерій Шевчук); *Почварна пітьма таїлась у кожному закутку, вливалась, наче тягуча смола, у будинки, залишала незабутній слід сірості й журби на людських обличчях* (М. Кідрук).

ПОЧВА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **почва́рний.** *Очі її* [Горпини] *блищали диким огнем, а червонії обвідки повік надавали їм .. неприродності і почварності* (І. Франко); *Я надягав там, у Києві, на себе допотопного панциря і дивувався з почварності людей* (Валерій Шевчук).

ПОЧВА́РНО. Присл. до **почва́рний.** *Почварно виставлялись із землі кам'яні й бетонні брили* (Валерій Шевчук); *А він* [Учитель] *мені: "Покинь сю думку марну; ніхто вже не впізнає їхні риси, тут скніючи, змінилися почварно. Вони* [ці люди] *довіку бігтимуть, б'ючися"* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. *Він* [страх] *поволі зростав, обсипався почварно; голос стиснутий раптом вуста прочинив, і само по собі з мене вирвалось слово: — О життя! — і завмер* (П. Мовчан).

ПОЧВЕРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почвертува́ти.** *Рипнися до мисника, — на мисчині жаба почвертована, о бо-о-оже, це тра було не бачити* (В. Медвідь); *Кількість убитих і почвертованих жінок росла, з вуст в уста передавалася новина про львівського Джека Патрача* (Ю. Винничук); // **почверто́вано,** *безос. пред. Найшлися .. нікчемники, що підступом схопили Сулиму й п'ятьох його товаришів і відіслали в кайданах до Варшави. Тут вони й згинули від катівського меча, а тіла їхні почвертовано й розвішано по рогах вулиць* (з наук. літ.).

ПОЧВЕРТУВА́ТИ *див.* **почетвертува́ти.**

ПОЧЕ́ВРІТИ, ію, ієш, *док., діал.* Чевріти якийсь час. *Розлютився Зенон, вигнав хворого з хати. Старий доліз до повітки, влігся біля корови. Почеврів там днів зо три та й переставився* (Ю. Мокрієв).

ПОЧЕ́ЗЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **поче́знути, поче́зти.** *І почезлий обрій тобі життя відслонить позакрай. Вознось мене, мій Боже, чи карай, та тільки знай, що син я в Тебе — добрий* (В. Стус).

ПОЧЕ́ЗНУТИ, ПОЧЕ́ЗТИ, не, нуть; *мин. ч.* поче́знув, нула, ло *і* поче́з, ла, ло; *док., розм., рідко.* Те саме, що **поще́знути.** *На якийсь час після того, як він одружився з Домною, "дурні думки", що ще змалечку мучили його, почезли* (М. Коцюбинський); *Уже всі зорі зі сходового краю неба почезли* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЧЕ́ЗТИ *див.* **поче́знути.**

ПОЧЕКА́ЛЬНЯ, і, *ж., зах.* Те саме, що **чека́льня.** *Він ввійшов до почекальні перед аудієнційною залою* (І. Франко); *Осипа з Мироном завели до почекальні двірця, поставили біля великого вікна, що виходило на перон, і залишили під наглядом вартового* (В. Шкляр); *На екрані напис "Минув місяць". Ця ж парочка у переповненій вокзальній почекальні* (Ю. Іздрик).

ПОЧЕКА́ННЯ, я, *с., рідко.* Стан за знач. **почека́ти.** *Десь унизу в мовчанні й важких хвилях почекання нерухомо стояла німецька колона* (П. Загребельний).

ПОЧЕКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Чекати якийсь час. *Довго ламав собі голову отаман, що могло трапитися, і вирішив почекати до вечора* (Р. Іваничук); *Через якусь мить люди, порадившись, замахали руками, просячи їх почекати* (М. Циба); *Вже коли зійшла* [Ліда] *сходами вниз, подумала, що треба почекати ту жінку* (В. Лис).

2. *наказ. сп.* почека́й, почека́йте. Уживається як застереження або нахваляння, погроза. — *Почекайте ж, бісові діти! — гукнув гетьман ранком, пригадавши свій сон. — Навчу я вас, як скидати мене з гетьманства!* (А. Кащенко); — *Ох, коли б не та розлучниця, не знала б я такого лиха! Але почекай! Прийде й твоя черга* (М. Коцюбинський); — *Почекай, що це за тупіт од лісу? — сказав* [Мірошниченко] *насторожено* (М. Стельмах); — *Почекай. Не йди, — почув він тихі, бажані слова за своєю спиною, і світ навколо набув надзвичайно яскравих кольорів* (С. Талан).

ПОЧЕКА́ТИСЯ, а́ється, *безос., розм., рідко.* Док. до **чека́тися.** *Були й такі, що казали: коли вже чекати, то чекати; чекалося більше, почекається менше* (Н. Кобринська).

ПОЧЕПИ́ТИ, еплю́, е́пиш; *мн.* поче́плять; *док., що.* 1. Док. до **чіпля́ти** 1, 2. *Даремно хотіла я арфу свою почепити На віттях плакучих смутної верби* (Леся Українка); *Пригадую, як біля церкви, на яку богомільні баби обернули звичайну сільську хату, почепили на поперечці поміж двох стовпів тракторне колесо замість дзвона* (Є. Гуцало); *З класів на літо повиносили парти і поставили ліжка, почепили якісь картинки, в малому шкільному буфеті влаштували їдальню* (Н. Бічуя).

2. *ірон.* Одягти що-небудь (з несхвальним ставленням); начепити (у 2 знач.). — *Живе тут пані з Португалії .. — вбирається гарно, хоч не до лиця собі — от почепить що, наче й не зирнула у дзеркальце* (Марко Вовчок); — *Ні, ти тільки подивись, — зрадів мені Ігор, — яку краватку дозволив собі почепити цей піжон* (Г. Усач).

◊ **Начепи́ти (почепи́ти) торби́** *див.* **начіплювати.**

ПОЧЕПИ́ТИСЯ, еплю́ся, е́пишся; *мн.* поче́пляться. Док. до **чіпля́тися** 1, 2. *Яшко на ходу .. почепився на східець, і хоч кондуктор лаявся і спихав, мовчки і рішуче став на тормозі* (А. Головко); *І радість невимовна, Коли почуєш ти зо дна міцний ривок: То окунь почепивсь чи й славний щупачок* (М. Рильський); — *Безнадійний лов. Нічого не почепиться на волосінь рибалки. Даремно люди ждуть* (О. Бердник); *Цілими днями й ночами висить* [лемур], *почепившись хвостом на гілці...* (Н. Бічуя); // Те саме, що **пові́ситися** 1. *Вмерти! Зараз же вмерти! Почепитися на тій бантині, що майстер наче нарочито випустив з-під стріхи в повітці* (Л. Яновська); *Незнайомець кульгав у напрямку шибениці, так, мовби то пірат ожив і повертався, щоб знов на ній почепитись* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Те саме, що **пови́снути** 1, 2. *Прокоповичка кинулась до гостя й ніби почепилась на його шиї* (І. Нечуй-Левицький); *Тут підлетіла Зізі, почепилася на батькові, чмокнула його в щоку, шепнула на вухо: — Дай почитати* (П. Загребельний).

◊ **Віпатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю** *див.* **ві́шатися.**

ПОЧЕ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почепи́ти.** *Саквояжик теліпавсь, почеплений дужкою на руці, а квітки панич шпурнув десь на поличку й навіть забувся за їх* [них] (І. Нечуй-Левицький); *Коли Северин одяг її* [шапку] *та підійшов до почепленого на стіні дзеркала і зазирнув у нього, то, їй-право, сам себе не пізнав* (Григорій Тютюнник); *Він вільно помахував лівою рукою, щоразу доторкуючись наголів'я меча, почепленого в нього при правому боці (бо ж правої руки не мав, доводилося призвичаюватися)* (П. Загребельний); // **поче́плено,** *безос. пред. Ветхі ворота при вході почеплено на дубових стовпцях гужовками замість петель* (І. Чендей).

ПОЧЕПЛЯ́ТИ *див.* **почіпля́ти.**

ПОЧЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* **почіпля́тися.**

ПОЧЕПНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **підвісни́й.** *Кухонна витяжка може монтуватися на стіні або на нижній частині почепної шафки* (із журн.).

△ **Почепна́ доро́га** *див.* **доро́га.**

ПОЧЕПУРНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **чепурні́ти.** *Прибери пня, то й той почепурніє* (Номис).

ПОЧЕРВИ́ВІТИ, іє. Док. до **черви́віти.** *Неоднозначним є ставлення до малого гриба, з яким пов'язане вірування в його "урочливість" — грибник побачив і наврочив, гриб більше не виросте — почервивіє, струхне* (із журн.).

ПОЧЕРВО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почервони́ти.** *Слідом за нею галасливо влетів у своєму довгому кожушку, у військовій ушанці почервонений морозом Юрасик* (Яків Баш); *Приміряє* [Еней] .. *То смертоносний той меч, а то панцир із міді твердої, Червонуватий, кривавий, мов хмара грізна, олов'яна, Що, почервонена сонцем, вибликує сяйвом відбитим* (М. Зеров); *Кілька запалених походень яскраво горіло, розсіюючи навдокіл червоні пасмуги світла. В цих пасмугах люди ходили почервонені, ніби заюшені кров'ю* (Валерій Шевчук).

ПОЧЕРВОНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *що.* Док. до **червони́ти.** *Сумно й серед лісу: вітри-суховії обголили його рясні віти, а ранні заморозки пожовтили та почервонили лист зелений* (Панас Мирний); *Відвела його руку й оглянулася; барва почервонила щоки* (В. Барка); *Почервонило сонце віти І стовбури високих груш... Як може серце не радіти Серед людських веселих душ?* (М. Рильський); *Невпинно стала підійматись* [вогняна стіна] *вище й вище, торкнулася хмар над горами, розпекла їх, почервонила й піднялася в саму глибінь бездонного неба* (С. Скляренко).

ПОЧЕРВОНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **почервоні́ти.** *Ось відхиляються двері, і в них показується почервоніле від кухонного огню лице Хани Гольдбаум* (І. Франко); *У комбата були почервонілі, з припухлими повіками очі — від безсоння та нервового напруження останніх днів* (Л. Дмитерко); *Твоє обличчя на морозі бліде, а носик почервонілий, я хукаю на твої пальці, цілую їх, щоб зігріти* (А. Дністровий); *Почервонілий Льоня зніяковіло поглядав, як Мишко підійшов до дошки і почав малювати на ній великий трикутник* (В. Владко).

ПОЧЕРВОНІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **почервоні́ти.** *Під впливом масажу периферична капілярна сітка розширюється, що проявляється незначним почервонінням шкіри* (з навч. літ.); *Борис відбувся додатковою порцією почервоніння за свою неакуратність* (П. Загребельний); *Сльози обурення були би не такі зрадницькі, якби не тягли за собою скривлення пики й миттєве почервоніння носа* (І. Карпа); *Це вже згодом вона навчиться .. бачити .. невпевненість тремтливих пальців, мимовільне почервоніння кінчиків вух, коли співрозмовник говорить речі, мало схожі на правду* (Н. Сняданко).

2. *вет., мед.* Вияв запального процесу на шкірі або слизовій оболонці. *Почервоніння і набряк шкіри після променевих опіків проявляються через 1,5–2 місяці* (з навч. літ.); *Тільки зараз Діана помітила, що в Люди на одній опухлій нозі почервоніння й накладена пов'язка* (С. Талан).

ПОЧЕРВОНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **червоні́ти.** *Буря розбила вінка, але не втопила, — тільки хвиля морська від його* [нього] *почервоніла* (М. Драй-Хмара); *Незабаром загорілися дрова, й у вікні навпроти печі почервонів рухливий рій сніжинок* (М. Стельмах); — *Од кого це наш мисливець так утікав, що й хустку загубив? Григорій почервонів* (І. Багряний); *Турбай аж почервонів від сорому й гніву на самого себе* (М. Руденко); // *безос. Ось у хаті зразу почервоніло; ясні коники на сволоці обернулися в рожеві здорові плями і дедалі блідніли та блідніли* (Панас Мирний).

(1) Почервоніти як (мов, ні#би *і т. ін.)* **[варе́ний (пече́ний)] рак** — дуже засоромитися, зніяковіти. *Юрчик почервонів як варений рак* (Н. Забіла); *Вийшовши з будинку кошового, Петрик почервонів мов рак* (Г. Колісник); *З несподіванки я розгубився і, мабуть, почервонів як рак* (О. Шугай); *Сараєв, що сидів за столом навпроти, почервонів як печений рак* (М. Андрусяк).

ПОЧЕРВОНІ́ТИСЯ, іюся, ієшся, *діал.* Док. до **червоні́тися.** *Майстер страшенно почервонівся, сварка між ним і майстровою урвалася* (І. Франко); *Подивилася* [Краньцовська] *Славкові миленько в очі, потім спустила їх і почервонілася* (Л. Мартович); *Зеня почервонілася і висунула свою русяву головку та рум'яне, повне личко з великими синіми очима з-поміж білого волохатого ковніра* (О. Маковей).

ПОЧЕРВОНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **червоні́шати.** *Минулась тривога, впав спокій на серце: і повеселішали ясні очі, почервоніпіали зблідлі уста* (І. Нечуй-Левицький); *Все море ряботіло баранцями. Освітлені сонцем, баранці теж почервоніпіали, а море потемніпіало, стало чорно-червоним, наче налилося кров'ю* (С. Тельнюк).

ПОЧЕРГО́ВИЙ, а, е. Утворюваний зміною дій, суб'єктів або об'єктів. *Вся сума днів і сума вчинків, весь почерговий їхній хід — це тільки пригорща піщинок, що є лічбою твоїх літ* (П. Мовчан); *Через хвилин п'ятнадцять їхнього почергового белькотіння Марія втямила, що вони обидва закохані в неї до смерти* (В. Кожелянко); *Культова будівля та майно можуть передаватися в почергове користування двом або більше релігійним громадам за їхньою взаємною згодою* (з навч. літ.).

ПОЧЕРГО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **почерго́вий.** — *Що вона туди* [у борщ] *додає?* — *Нікому невідомо. Це великий секрет. Здається, там уся суть у суворій почерговості складників, а також у травах і коренях, які вона збирає в лугах* (Ю. Винничук); *Отримана інформація дає змогу вибрати спектр протиерозійних заходів, визначити доцільність і почерговість їхньої реалізації* (з наук. літ.).

ПОЧЕРГО́ВО. Присл. до **почерго́вий.** *Ніч через ніч — почергово — їздили* [Микола і я] *на станцію* (С. Журахович); *Лісисті й безлисті хребти почергово шикувалися аж до самого обрію, здалека нагадуючи скам'янілі зімкнуті лави безіменних воїнів зі щитами на грудях* (М. Матіос); *Статтю я пишу, здираючи почергово по шматку з двох різних журналів і щедро посипаючи своїми коментарями* (С. Пиркало); *Спав собацюра почергово то біля Сашкового, то біля Оксаниного намету, які стояли поруч* (Дара Корній).

ПОЧЕРГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Чергувати (у 1 знач.) якийсь час. — *Оце відчула себе трохи краще, то дай, думаю, поїду почергую за неї, бо їй же треба, мабуть, у районі побувати...* (О. Гончар); — *Продирайтеся крізь стіни. Я почергую біля вашого біоробота* (М. Руденко); *Погодившись із дільничним у принципі, Гармаш усе ж таки порадив почергувати ще по одному разу, і лише по тому з чистою совістю згорнути це діло* (А. Кокотюха); *Оксана обіцяє ніч почергувати біля хворого замість Сигізмунда Владиславовича* (Дара Корній).

ПОЧЕРЕ́ВИНА, и, *ж.* 1. Сало з прошарком м'яса, зняте з живота свині. — *Олю, серце, чи нема пак у тебе свіжого сала, та ще й почеревини, щоб закусить?* (І. Нечуй-Левицький); *У гусятниці чи каструлі з товстим дном розтоплюємо дві великі ложки масла, на ньому смажимо дві жмені нарізаної соломкою почеревини чи сала з прорістю* (С. Пиркало); * Образно. — *Ах ти, поросяча почеревино (звичайний титул, яким професор іменував школярів), — то ти не знаєш, як пишеться 5?* (І. Франко).

2. *анат.* Частина живота. *На більш ранній стадії перитоніт можна визначити за нерухомістю черевної сітки, напруженістю м'язів живота, подразненням почеревини* (з навч. літ.); *П'ять день* [днів] *тому вона була на волосину від смерті. Тифозне запалення почеревини спричинилось до викидня* (М. Івченко).

ПОЧЕРЕ́ВЩИНА, и, *ж., іст.* Вид податку. *Коли якийсь чоловік* [на Поліссі] *хотів жити з дівчиною чи вдовою без церковного шлюбу, тобто на віру, тоді обоє йшли до замку і давали певну суму грошей на дозвіл, так звану почеревщину* (з наук. літ.).

ПОЧЕРЕДНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Чередникувати якийсь час. *Почередникував дядько кілька років та й перестав* (з газ.).

ПОЧЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **почерго́вий.** *Під час почережного перенесення ніг уперед або назад гімнастичну палицю не відпускайте, тулуб тримайте вертикально або ледь нахиливши вперед* (з навч. літ.); *У лабораторії учні детально розглянули почережні шари глини й піску аж до осадових гірських порід* (із журн.).

ПОЧЕРЕ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, ж. Абстр. ім. до **почере́жний.** *У всіх фільмах режисера* [Ф. Фелліні] .. — *обов'язково якийсь зворушливий предмет, а власне ніби якийсь "семантичний ліхтар", який саме "смислово" висвітлює все довкола себе, і в тому кадрі, і у всій почережності всіх інших кадрів* (В. Скуратівський).

ПОЧЕРЕ́ЖНО. Присл. до **почере́жний.** *Давайте ми краще постановим так, щоб до лева йшли ті, у кого хвоста нема. А коли лев переведе усіх куцих, тоді почережно будуть іти довгохвості* (з казки); — *Уночі будете почережно з Денисом укупі з сторожами коло лавки ходити, один до півночі, а другий до світу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Почережно дівчата чепурили дідову хату* (О. Кониський); *Після відрядження, хоч би хто що казав, дні минали не те що почережно, — один за одним, — вони пролітали повз мене: понеділок, вівторок, середа...* (О. Шугай).

ПОЧЕРЕ́З, *прийм., зі знах. в., діал.* 1. Через (у 1–3 знач.). *Почерез плоти понадвисала червона калина* (Ю. Федькович); *Люд навколо нарікає, що вода затхнулася в криницях і джерелах, бо всі ж вони почерез хлів течуть* (Леся Українка); *Хтось казав, що зараз підемо вгору, ланцюгом почерез ліси, прочісувати терен* (О. Лисяк); *Почерез очка густої мережі чіпця, як листя почерез іней* [іній], *княгинин волос прозирає — наперекір літам не сивий ще, а тільки попелястий* (Б. Лепкий); *Поверх двориків натягнуті металеві сітки, щоби в'язні не перекидали почерез стіни записки* (М. Андрусяк); *В ногах ліжка стоїть жінка з рушником почерез руку* (Ірина Вільде).

2. Те саме, що **крізь.** *Голос його* [коваля] *при тім ставав міцний та дзвінкий, як нагострена сталь, роздавався чутко почерез стук молотків* (І. Франко).

ПО-ЧЕРЕПА́ШОМУ, *присл.* Як черепаха; дуже повільно. *Засюрчав свисток кондуктора. І поїзд рушив. Насилу-силу, і так увесь перегін потім плазував по-черепашому* (А. Головко); — *Дорогенька, якщо ти так по-черепашому пересуватимешся, то в житті багато чого досягнеш* (А. Дністровий).

ПО́ЧЕРК, у, *ч.* 1. Індивідуальна манера письма, спосіб накреслення літер. *Майорові, видно, було вже нелегко розбирати дрібний почерк* (О. Гончар); *Сідалковський і справді удосконалював свій почерк, але над словом чи стилем він не працював* (О. Чорногуз); *Подальший текст було написано швидким розгонистим почерком* (О. Авраменко); * У порівн. *Паркан тут щільний, наче почерк, коли паперу вже в обріз. Стоїть казковий теремочок у білих привидах беріз* (Л. Костенко); // Письмо, змінене під упливом якихось зовнішніх обставин. *Ти вибач за почерк мій (правда — гірка!) — Рука приморожена... Холод в столиці...* (І. Нехода).

2. *перен.* Певна манера, характерний стиль виконання якоїнебудь роботи. *Хмурін бурить з особливим, культурним почерком* (Іван Ле); *Творчий почерк М. Бажана пізнається одразу. Кожен його твір позначений глибиною філософського узагальнення суспільних явищ, виразністю образів і своєрідним ритмом, що є організаційним началом мовного матеріалу* (В. Русанівський).

(1) Бі́серний по́черк — дуже дрібний, рівний почерк. *Учителька довгенько-таки вчитувалася в бісерний почерк студента* (Іван Ле); *Аж під новий, шістнадцятий, рік прорвалася крізь військові вихори над Європою листівочка з Англії. Без підпису була листівочка, але бісерний Маріїн почерк Дарина одразу впізнала* (В. Дрозд); **(2) Жіно́чий по́черк** — розбірливий почерк з округлими буквами. *По тонкому жіночому почерку й по синьому чорнилі він пізнавав, що то лист од неї* (М. Коцюбинський); *— Цю записку писала не Іда, — сказав Естергазі. — На жіночий почерк це аж ніяк не схоже* (Н. Сняданко); **(3) Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́>** — чіткий, рівний, гарний почерк. *Охайно склав* [Микола Степанович] *копії документів і чітко написані його каліграфічним письмом тези своєї промови, глибоко зітхнув і, заспокоєний, .. пішов до видавництва* (Б. Антоненко-Давидович); *Вадим, навалившись на парту, каліграфічним почерком вивів: "Мрію стати рибалкою"* (Є. Доломан); *Єдиною втіхою.., віконцем у світ стали для Родика листи до незнайомки. І він ковтав дим, занурювався у списані каліграфічним почерком рядки, як у чарівний світ дитячої фантазії* (О. Ульяненко); **Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк>** *див.* **письмо́.**

ПОЧЕ́РКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почерка́ти.** *Ми маємо в плані видати її* [збірку Самійленка] *у нас у комплекті, отже, просимо по зужиткуванні прислати нам рукопис, почерканий цензурою, або бодай реєстр тих п'єс, які входять туди* (І. Франко); *Я схопив першу-ліпшу чужу рукопись* [чужий рукопис] *зо стола, всю почеркану моїми поправками* (Леся Українка); *Заглиблений у міркування, він навіть не примітив, що за столом, схилившись над синім папером, симетрично почерканим білими рисками, стояли Огей, Титан і вчорашній знайомий* (Олесь Досвітній); * Образно. *Отець Антоній подивився у вікно на світло-сірий день, почерканий темним гострим гіллям, що коливалось на вітрі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЧЕРКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Док. до **черка́ти** 1, 2. *Жовніри почеркали Пархомові спину смугами од самої шиї* (І. Нечуй-Левицький); *— Що чувати зі збіркою віршів Самійленка? Ми чули, що там цензура почеркала сильно* (І. Франко).

2. Черкати якийсь час. *Сергєєв взяв аркуш паперу й ручку й приготувався писати, теж закурив. Щось покреслив, почеркав по паперу* (І. Багряний).

ПО-ЧЕРКЕ́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-черке́ському.** *Курка по-черкеськи — неперевершена за смакотою страва* (із журн.).

ПО-ЧЕРКЕ́СЬКОМУ, *присл.* 1. Як у черкесів, за звичаєм черкесів. *Голова у козака була по-черкеському виголена із зачесаною назад чуприною* (із журн.).

2. Черкеською мовою. *Розмовляти по-черкеському.*

ПОЧЕРКОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Галузь криміналістики, об'єктом дослідження якої є почерки. *Багаторічний шлях розвитку почеркознавства — це процес наукового дослідження закономірностей письма і почерку на базі різних галузей наук з метою розроблення та вдосконалення методики почеркознавчої експертизи* (з наук. літ.); *До системи засобів і методів криміналістичної техніки належать, зокрема, судова фотографія, кінематографія, відеозапис, судова балістика, почеркознавство тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПОЧЕРКОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до почеркознавства. *Для проведення почеркознавчого дослідження у розпорядження експертів мають бути надані оригінал спірного документа та відповідні зразки рукописів особи, яка перевіряється* (з наук. літ.); *Основним завданням почеркознавчої експертизи є встановлення приналежності почерку й підпису конкретній людині* (з навч. літ.).

ПО-ЧЕРНЕ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-черне́чому.** *"Будеш Богу молитися, А не по-черенчи Харамаркать. Отак, сину, Помолившись Богу, Осідлаєш буланого та й гайда в дорогу!"* (Т. Шевченко); *А старший* [брат], *— що було промовить, — не до речі, Похилий, мовчазний, та ще чомусь навик Ходити й говорить понуро, по-чернечи...* (М. Рильський); *Побачивши гостя, матушка зразу ж здригнулася всередині і по-чернечи віддала поясний поклін* (М. Стельмах).

ПО-ЧЕРНЕ́ЧОМУ, *присл.* Як чернець, черниця. *Ми не маємо підстави вважати його* [автора твору] *за священника або за ченця, бо він думає не по-чернечому, а як мирський політик, вкладаючи в уста своїх князів патріотичні слова* (І. Франко); *Орися мусила поцілуватись, невправно обнявши професора за голову, Тося засоромлено, по-чернечому спустила вії* (М. Івченко); *Він стрижеться по-чернечому: спереду коротенька гривка над плитким широким чолом, на потилиці —ріденькі язички сивого волосся* (Р. Андріяшик).

ПОЧЕРПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЧЕРПНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., чого, що.* Здобувати знання, навички від кого-, чогонебудь, діставати матеріал для роботи з якогось джерела; черпати (у 2 знач.). *Любив* [Степан] *книжки, як може їх любити той, хто з них почерпнув не тільки перше знання про світ, а й захоплення ним* (В. Підмогильний); *Так багато почерпнув Юрій практичних знань від заслуженого ветерана, ніби вдруге пройшов курс в інституті* (А. Хижняк); // Відновлюватися за рахунок когось, чогось. *В безнастанному русі з'являються речі невпинно Скрізь у просторі всесвітнім, і скрізь, до осідків найнижчих Бистрі матерії тільця одвіку вони почерпають...* (М. Зеров); *Можна було сказати з упевненістю, я — "щасливчик". Таких зазвичай ненавидять, до таких тягнуться лише для того, аби почерпнути енергії й іти далі...* (І. Роздобудько).

ПОЧЕРПНУ́ТИ *див.* **почерпа́ти.**

ПОЧЕ́РПНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почерпну́ти.** *Пейзаж хвилював, кликав кудись у далину і невідомість — звабну й тривожну, але він і втихомирював — наче вливав силу, почерпнуту зокола, в стомлену душу* (Ю. Смолич); *Всі відомості про Каталаунську битву почерпнуті з вуст людей, які уявлення не мали в справах військових* (І. Білик); *Слушним моментом тодішня моя уява вважала якийсь каскадерський трюк — образ, вочевидь почерпнутий із колективного досвіду авантюрних фільмів* (Ю. Іздрик); // **поче́рпнуто,** *безос. пред. Ці вирази, які справді зустрічаються на кожному кроці, сентенції, фрази і прислів'я означають, звідки їх почерпнуто і в якому значенні вживаються* (І. Франко).

ПОЧЕРСТВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* почерствля́ть; *кого, що.* Док. до **черстви́ти.** *Павлови були бездітні, хоч відсутність дітей не почерствила їхніх душ* (Ю. Яновський).

ПОЧЕ́РСТВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поче́рстві́ти.** *Гепнули* [родичі господаря] *перед ним тарілку з тушкованим м'ясом, звідкись приперли цілу мису почерствілого хліба, самих цілушок* (Є. Пашковський).

ПОЧЕ́РСТВІ́ТИ, ерстві́є. Док. до **че́рстві́ти.** *У склянці обсипав свічу пшоном, знайшов на миснику часничину й натер цілушку посипаної кмином буханки, і пожалів, що нема добрих їдців, дарма мати старалась: паляниці почерствіють* (Є. Пашковський); *Серця почерствіли, і обиватель похмуро чекав на якусь нову екстравагантну несподіванку* (М. Хвильовий); [М а р и н к а:] *І от почерствіє людина, і спокійніше б'ється в неї серце, і добрий харч заміняє їй любов. У інших любов усе життя цвіте* (М. Стельмах).

ПОЧЕСА́ТИ, ешу́, е́шеш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Чесати якийсь час. *Я швидко привела покій і себе в порядок, облилась холодною водою, почесала коси для заспокоєння, заплела їх і намастила скроні м'ятною олією* (С. Андрухович); [Л і с і с т р а т а:] *От іще одна Спішить додому — треба їй чесати льон. Назад! Вертайсь!* [Д р у г а ж і н к а:] *Клянуся Світлоносною, — Я тільки трохи почешу й назад вернусь!* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

2. *розм.* Почати чесати (у 3 знач.). *— А куди, руда? — кричить Грицько на овечку, що одрізнилась од отари й прожогом почесала з шляху до зеленого моріжку* (Панас Мирний); *Цигани .. з переляку так почесали, що аж у Брюховичах відхекалися* (Ю. Винничук); *Залусківський почесав до своєї контори. Жінка — за ним* (Люко Дашвар).

3. *що, розм.* Док. до **чеса́ти** 4. *І чиряк даремне не сяде, хіба почешеш* (Номис); *Професор нервово почесав лоб* (І. Росоховатський); *Тьомик задумливо почесав підборіддя* (М. Кідрук); *— А ще, Дариночко, чоловіки, як коти, ласку люблять. Почешеш йому за вушком — він і замурчав, оченята примружив і вже готовий за тобою йти і у вогонь, і у воду* (С. Талан).

◊ **(1) Почеса́ти бере́зовим ві́ником** *кого* — побити, відшмагати кого-небудь різками. — *Он учора нахвалялись* [пані], *що як ще раз ви будете отак зачісані* [зачесані], *то мене на конюшню одішлють. — А то ж задля чого? — зацікавившись, допитуюся я. — Щоб конюх Тришка березовим віником почесав* (Панас Мирний); **(2) Почеса́ти спи́ну (ре́бра, плечі́** *і т. ін.)* *кому* — побити когось, завдати ударів комусь. *Коли сверблять із вас у кого Чи спина, ребра, чи боки, Нащо просити вам чужого? Мої великі кулаки Почешуть ребра вам і спину* (І. Котляревський); *Життя вам дарують, за вашу ж вину Почешуть лиш ґречно подлячу* [підлу] *спину* (М. Старицький); **Чеса́ти / почеса́ти язика́ (язико́м, язика́ми)** *див.* **чеса́ти.**

ПОЧЕСА́ТИСЯ, ешу́ся, е́шешся. Док. до **чеса́тися.** *Якщо вночі папуга неспокійно обтрушується і намагається почесатися, необхідно перевірити його клітку на наявність паразитів* (з газ.); * Образно. *А в лісі душно! .. На дощ хмари, як собаки: то за вухом почешуться, а то зубами клац! клац!* (П. Тичина).

ПОЧЕ́СНЕ, ного, *с., етн.* Те саме, що **поче́стка** 1. *— А коли я не з жадним інтересом, а так тільки, до доброго сусіда з почесним приходжу?* (І. Франко).

ПОЧЕ́СНИЙ, а, е. 1. Гідний поваги, пошани. *Рустем поправлявся. Його одвідували товариші, галасливий жвавий гурток, який уважав рану Рустемову почесною, бо він дістав її у боротьбі з забобонами* (М. Коцюбинський); // Який має повагу, пошану. *Титарівна-Немирівна... Почесного роду...* (Т. Шевченко); *— Я тут на запрошення студії "Бабельсберг" — як не крути, а маю бути на ювілеї як почесний гість* (І. Роздобудько); *Він* [директор] *дістав із шухляди книгу почесних гостей і подав друзям: — Може, запишете сюди свої імена* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. Признач. для вияву поваги, пошани. *— Добридень, Жане! — привітався з свого почесного місця Аркадій Петрович* (М. Коцюбинський); *За оркестром вишикувався почесний караул* (Ю. Яновський); *Старосвітський гуцульський звичай приписував: наступного дня після першої шлюбної ночі, в присутності всіх весільних гостей старший весільний батько оголошує почесний тост молодого* (М. Матіос); // Такий, що надається на знак поваги, пошани. *Заслуги Франка на полі науки такі значні, що Петербурзька і Празька Академії наук обрали його своїм членом, а Харківський університет дав йому почесний докторський диплом* (М. Коцюбинський); *— Мені чоло сьогодні квітчає Сей почесний лавровий вінець* (Леся Українка); // Такий, що обирається на знак поваги, пошани. *В почесній президії будуть жінки* (О. Бердник); *Політична дискусія перманентно переросла в мистецьку, де Марго була почесним експертом, оскільки була дружиною відомого естетика і мистецтвознавця* (М. Гримич).

3. Який робить честь кому-небудь. *І знов замислився Горленко .. — Він дістане почесну й корисну посаду, потім староство і закінчить свій життєвий шлях принаймні сенатором* (З. Тулуб); *Посада писаря почесна, та не для нього* (Г. Пагутяк); // Честь або гідність якого не принижено. *Весь четвертий день їхньої подорожі по суходолу вони провели як почесні бранці під пильним наглядом подружжя Траяну та під охороною королівських гвардійців* (О. Авраменко).

Поче́сна ва́рта *див.* **ва́рта; Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни>** *див.* **п'єдеста́л; Поче́сний шахта́р (фізкульту́рник, хліборо́б** *і т. ін.)* *див.* **шахта́р; Поче́сні батьки́** *див.* **батьки́.**

△ **Поче́сний (нешта́тний) ко́нсул** *див.* **ко́нсул.**

◊ **Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́** *і т. ін.)* **мі́сце** *див.* **посіда́ти**[1]**; Поче́сний хліб** *див.* **хліб.**

ПОЧЕ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поче́сний.** *Тепер його вже не обтяжувала безнадійна почесність, йому подобалась інтелігентність сина і взагалі всі розумні розмови, але він уникав брати в них участь* (П. Загребельний).

ПОЧЕ́СНО. Присл. до **поче́сний.** *Він .. хотів дотягнути до законної пенсії, до якої лишилося не так уже багато, отримати грамоту і належний кожному офіцерові міліції, якого почесно проводжають на пенсію, наручний годинник* (А. Кокотюха); [А н т о н і й:] *Знай, мене врятує рана. Тож вийми з піхов меч, що так почесно Вітчизні послужив* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); // *у знач. пред. Черниш поставив його на перший взвод, яким раніше сам командував. Для Сагайди це було почесно і неабияк тішило його самолюбство* (О. Гончар); *— На жаль, у похід підуть тільки особи, що мають спортивний розряд. Почесно й відповідально, от!..* (П. Загребельний).

ПО-ЧЕ́СНОМУ, *присл.* З дотриманням чесної поведінки, чесного ставлення до когось, чогось. *— Я бачив ваші коні, — сухо, зовсім сухо відповів ремонтер, — але завтра я ще уважно перегляну їх .. Я звик по-чесному* (С. Добровольський); *— Ну, скажіть, по-чесному, пане ксьондзе, — раптом змінив він тон, сідаючи насупроти пробоща, — що мені робити?* (З. Тулуб); *Натомість хлопці з Житомирщини запропонували інший варіант: тягнути жеребок, аби все було по-чесному* (А. Кокотюха); *Ми все поділили по-чесному: квартиру, фірму, машину* (В. Хрущак).

ПО́ЧЕСТІ, тей, *мн. (рідко одн.* **по́честь,** і *і* и, *ж.).* Вияви поваги, пошани до кого-, чого-небудь. — *Справді не знаю, чим я так заслужився, що пан староста зволили явитись. Я мушу вважати це за незвичайну почесть* (Л. Мартович); *Він* [Беранже] *ніколи не хотів одержувати ніяких почестей та нагород від уряду, ненависного йому* (О. Іваненко); *Семен звик, що його безперестанно хвалить начальство, і тепер усе робив, аби заслужити ще більших почестей* (М. Зарудний); // Ритуал ушанування кого-, чого-небудь. *Батька ховали з почестями, бо всі його любили* (В. Підмогильний); [Т е р е ш к о:] *Ви ж люди військові, і Сокіл військовий. От і треба його зустріти з почестями, з рапортом* (М. Зарудний); *Як ветерана полку, його ховали з усіма військовими почестями* (О. Гончар); *— Я не можу удостоїти його імператорських почестей: я імператор по роду, спадковий, а він король виборний* (В. Малик); // Пожертвування на честь богів. *Далі, потрійним тріумфом до Римського замку вступивши, Цезар богам італійським обіцяну почесть складає: Триста в великому місті присвячує храмів обітних* (М. Зеров).

ПОЧЕ́СТКА, и, *ж.* 1. *етн.* Частування, пригощання. *Чи хрестини, чи похрестини, тільки людям почестку дасть* [шинкарка] (Ганна Барвінок).

2. *рідко.* Честь, слава. *Дивись, як Семен пішов у почестку* (Сл. Б. Грінченка); *Обі пані Жоравницькі одна одної на дух не терпіли — обі бо були челядині рівно норовисті і на почестки й шану рівно лакомі* (О. Забужко).

ПО́ЧЕСТЬ *див.* **по́честі.**

ПО-ЧЕ́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-че́ському.** *До містка під'їжджає майданець. В його дерев'яний віз по-чеськи, без ярма, запряжений один віл* (М. Стельмах); *Біля села Мілуші, також неподалік, була чималенька чеська колонія, менші діти чехів говорили тільки по-чеськи* (Ю. Покальчук); *"Ні руш ні руками, ні ногами!" — скомандував по-чеськи другий голос* (М. Дочинець).

ПО-ЧЕ́СЬКОМУ, *присл.* 1. Як у чехів, за звичаєм чехів. *Класичні помідори по-чеському відрізняються від інших варіацій їх консервації лише відсутністю болгарського перцю* (із журн.).

2. Чеською мовою. *Професор говорив щось чи по-чеському, чи по-російському — Валенброт розумів тільки окремі слова* (М. Дашкієв); *— На жаль, тут я не маю з ким порозмовляти по-чеському, — скромно провадив наш новий знайомий* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПО́ЧЕТ, чту, *ч.* 1. Особи, що супроводжують високопоставлену світську або духовну особу, воєначальника. *Князь мав звичай виїздити з великим почтом служби і гайдуків як для своєї оборони, так і для світлості свого княжого стану* (А. Чайковський); *Він* [Ярослав] *жестом спиняє почет, що йде слідом за ним, — бояр, духівництво, дочок* (І. Кочерга); *Єдиний з українських духовних ієрархів, він* [Лазар Баранович] *прибув на собор до Москви ще 12 жовтня, маючи при боку своєї милості 60 коней і 63 чоловік* [людей] *почту* (П. Загребельний); // Група людей (перев. військових), що виділяється для почесної зустрічі або супроводу кого-, чого-небудь. *Сповіщені Хлопіцьким січові старшини спорядили пишний почет назустріч імператорському послові* (Іван Ле); *Газі-бей опустив повіки, щоб приховати від гетьманського почту радісний блиск очей* (В. Малик); *На баских гривастих конях їхали воєначальники з почтом* (М. Василенко); * У порівн. *Ставні берези вздовж дороги Обабіч стали в два ряди, Як почет непорушно-строгий* (М. Рильський).

2. *перен.* Особи, що супроводжують керівника при якомусь дійстві. *Городецький щороку виїздив восени човном на низ Дніпра полювати в плавнях і неодмінно брав до свого мисливського почту й Семена Івановича* (Б. Антоненко-Давидович); *Пропустивши вперед свого поважного керівника, рушив .. весь мовчазний почет* (Ю. Шовкопляс); *Коли старенький професор йшов обходом по госпіталю із притихлим почтом медицини в білих халатах, він не зводив із нього очей* (Григорій Тютюнник).

3. *етн.* Супровід молодого або молодої на весілля. *За почтом молодого посунули з вулиці до двору всі цікаві* (Ю. Збанацький); *У весільну неділю зрання наречену наряджали як можна краще. За нею приїжджав молодий зі своїм почтом. Обох молодих батьки благословляли іконами в рушнику* (з наук.-попул. літ.).

ПОЧЕТВЕ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почетвери́ти.** *Така влада творчої роботи над людиною, що забуває вона за втому і за їжу, і десь з'являються подвійні сили, почетверена енергія* (Ю. Яновський); *Технологія мультимедійного розширення для оброблення звукових і відеосигналів забезпечує пересилання подвійних (чотири байти) та почетверених (вісім байтів) слів* (з наук.-техн. літ.).

ПОЧЕТВЕРИ́ТИ *див.* **почетверя́ти.**

ПОЧЕТВЕРИ́ТИСЯ *див.* **почетверя́тися.**

ПО-ЧЕТВЕ́РТЕ, *присл.* Уживається як вставне слово при переліку на позначення четвертого пункту. *По-третє, поведінка пана Макса Штора така сьогодні дивна .. По-четверте... — А по-четверте, Сузі, пам'ятай, що хутко ми полетимо на Гімалаї, коли ти ще цього хочеш* (В. Винниченко); *— По-перше, ви живете в чорта в зубах, по-друге, туди ніякий транспорт не ходить, по-третє, наймати таксі — це дати із себе здерти шкуру .. По-четверте, їхати треба з самого ранку, то до вечора можна й добратись* (О. Чорногуз); *— По-перше, не п'є* [німець]*. Сама казала. По-друге, негулящий, за дівками не бігає. Сама казала. По-третє, роботящий .. По-четверте, має цікаве хобі — риболовлю* (Люко Дашвар).

ПОЧЕТВЕРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почетвертува́ти.** *Цар відповів та й сказав до халдеїв: Моє слово невідкличне: якщо ви не розповісте мені сна* [сну] *та його розв'язку, будете почетвертовані, а ваші доми обернуться в руїни* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Щоб її* [гуцульську кулешу] *зварити, достатньо у чавунний казан, де зварилася почетвертована картопля, всипати кукурудзяну муку і сіль* (М. Матіос); // **почетверто́вано,** *безос. пред.* * Образно. *Її* [Марсалію] *вже давно почетвертовано! Але — не знищено. Вона ще жива. Ще здатна на протест. А тому вона кричить* (Г. Тарасюк).

ПОЧЕТВЕРТУВА́ТИ, ПОЧВЕРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого.* Четвертувати (у 1 знач.) всіх або багатьох. *Його повели* [ляхи] *— такий смирненький, що годі. Що сталося? Чи так знемігся? А вони такі раді, вигукують та веселяться. Неодмінно настромлять на палю або почвертують живого* (А. Чайковський); *Краще їх* [козаків] *без суду сколесувати, почетвертувати, повсаджати на палі. Вже мав* [Меншиков] *дати такий приказ, коли пригадав собі, що треба ж цареві післати якийсь матеріал про Мазепину зраду, треба ж із тих людей щось таки добути, хоч би й брехню* (Б. Лепкий).

2. *що.* Поділити на чотири частини що-небудь. *Зосталося кілька десятків картоплин. Я почетвертував їх і засадив грядку на схилі, далі від хати* (Р. Андріяшик); *Миттю пригнали гладкого вола п'ятилітнього з поля, Шкуру всю геть облупили, а тушу почетвертували* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОЧЕТВЕРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОЧЕТВЕРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., що.* Збільшувати в чотири рази. *Правитель царства Ассирії Ашурназірпал II хвалився, що "збирав стада і почетверяв їх чисельність"* (з наук. літ.); *Розносять* [офіціанти] *білі букети* [пиво] *у високих кухлях .. — Дві гальби холодного!.. Повторити! Нам почетверити* (М. Ю. Тарновський); [Л е д і М а к б е т:] *Всіх послуг наших, Хоч хай би ми почетверили їх, Не досить, як рівнять з тією честю, Що виявила нам величність ваша, В наш завітавши дім* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОЧЕТВЕРЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПОЧЕТВЕРИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* Збільшуватися, зростати вчетверо. *По спраглих від зимового бездощів'я полях потечуть води каналів; урожаї всюди потрояться і почетверяться* (В. Минко); *Звичайно вага новонародженого подвоюється до моменту досягнення ним віку 4 місяців, потроюється до 12 місяців і почетверяється до 18 місяців* (з навч. літ.); *У розвинених країнах всього за 100 років населення подвоїлося, перевищивши мільярд, а в менш розвинених — почетверилося, наблизившись до 5 млрд* (із журн.).

ПО-ЧЕЧЕ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-чече́нському.** *Тепер цей підліток говорить по-німецьки краще, ніж по-чеченськи* (з газ.).

ПО-ЧЕЧЕ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у чеченців, за звичаєм чеченців. *Покуштувати м'ясо по-чеченському.*

2. Чеченською мовою. — *Вона тепер не Ася і навіть не Вася. Вона тепер Асі. — Тобто? — Асі — це по-чеченському й буде Ася* (В. Шкляр).

ПОЧИВА́ЛЬНЯ, і, *ж., заст.* Спальня (у 1 знач.). *Іде султан, покинувши в дивані Башів та візирів широкомовних, І до Марусиної почивальні Шле наперед рабинь своїх безмовних* (П. Куліш); *Проста на вигляд світлиця воєводи спорожніла. Це була і вітальня, і почивальня, і кабінет старого Острозького* (Іван Ле); *З бортів, корми й носа трієра* [трієру] *почало захлюпувати й заливати, й цар Хтайарша, який досі не хотів показувати страху, тепер спустився в свою почивальню під палубою корми* (І. Білик).

ПОЧИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЧИ́ТИ,** и́ну, и́неш, *док., заст.* 1. Спати, впадати в сон. *Грицько, правда, вже й підвівся був, та, побачивши, що мати так покійно почиває коло його* [нього], *почухався, ліг і знову задрімав* (Панас Мирний); * Образно. *Крізь верби сонечко сіяє І тихо гасне, День погас, І все почило* (Т. Шевченко).

2. Покоїтися, лежати в труні, в могилі (про прах, тіло). — *Алкане-пашо, безпечно почивай! Доброго і вірного ключника маєш: Він бідного невольника з ряду до ряду посажав* [посадив], *По три, по два старії кайдани і новії посправляв, А Кішку Самійла ланцюгами утроє приняв* (з думи); — *Бог послав тобі сей дом* [дім]; *почивай у нім; нехай ні один злий чоловік не поворушить твоїх кісточок ні руками, ні язиком* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Останній* [Фармагей] *благополучно почив у віці сорока п'яти років від проривної виразки* (О. Ульяненко).

◊ **(1) Почи́ти одві́чним сном** — померти. *Почив герой війни в чужім краю одвічним сном. Земля тобі пером!* (І. Гончаренко); **Спочива́ти (почива́ти) / спочи́ти (почи́ти) на ла́врах** *див.* **спочива́ти.**

ПОЧИКРИ́ЖИТИ, жу, жиш, *що, розм.* Док. до **чикри́жити.** — *Миколі я пику шабелькою почикрижив добряче. Коли вгоїться* [загоїться] — *як жаба буде гарний!..* (Ю. Логвин); * Образно. *"Спор-тив-на сто-рін-ка, спор-тив-на сто-рін-ка", — вистукували вагонні колеса, мовби і справді переїхали, пошматували, почикрижили її вздовж і впоперек* (О. Шугай).

ПОЧИМЧИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Почати чимчикувати. *Мокрина була така рада, що аж сама повеселішала й жвавою ходою почимчикувала додому* (І. Нечуй-Левицький); *Він почимчикував швидше, вже не озирався, і сльози текли йому по щоках* (Ю. Покальчук); *Набралася молодиця Глечиків чимало, Та з хутора тихесенько Й почимчикувала* (Я. Щоголів); *Пенсіонер повільно почимчикував за пуделем у каштанову алею, яка вела в бік кінотеатру* (О. Ірванець); * Образно. *На той світ, друже мій, до Бога, Почимчикуєм спочивать* (Т. Шевченко).

ПОЧИ́Н, у, *ч.* 1. Починання, ініціатива. *Рудокопи організовували ударні бригади, а юнацтво, захоплене почином старших, виявляло .. намагання не тільки не пасти задніх, а й переганяти своїх батьків* (Олесь Досвітній); — *Зв'яжіться, коли в цьому буде потреба, з професором Бардою. Він теж прибічник почину* [роздільної косовиці] *і скрізь його рекламує* (М. Циба).

2. Перші моменти вияву якоїсь дії, стану; початок. *Як небо блакитне — нема йому краю, Так душі почину і краю немає* (Т. Шевченко); *Він святкував почин свого нового життя* (І. Франко); *Хай цього року ще небагато зробимо, але почин дорогий* (С. Журахович); — *Сергію Сергійовичу, кілька разів на рік кожен пристойний банк отримує подібні пропозиції. Новий рік почався, тому — з почином. Відмовою починати рік недобре* (А. Кокотюха).

Дава́ти (роби́ти) / да́ти (зроби́ти) почи́н *див.* **дава́ти; (1) За почи́ном <З почи́ну>:** а) за прикладом, наслідуючи когось. *Попи, за почином тодішнього єпископа Яхимовича, взялись були на силу доводити народ до тверезості, силувати до присяги поєдинчих* [окремих] *людей і цілі громади* (І. Франко); *З почину Ферапонта Головатого .. ринув потік заяв про добровільне відрахування своїх заощаджень на літаки й танкові колони* (П. Тичина); *При сотенних канцеляріях за почином лубенського полковника Кулябки впроваджувалося обов'язкове навчання козацьких синів* (з навч. літ.); б) *(тільки* **З почи́ну,** *заст.)* спочатку. *І з почину вона нічого не здолала зрозуміти* (Марко Вовчок); *Омелян співав з почину сам-один, потім, торопіючи, ледве чутно забриніли й голоси з юрми* (О. Ільченко).

○ **Для поча́тку <Для почи́ну> <На почи́н>** *див.* **поча́ток**[1].

ПОЧИНА́ЛЬНИЙ, а, е. Яким починається що-небудь. *Землеробська магія була або починальною ("магія першого дня" — звичаї і ворожіння в переддень Нового року), або імітативною (обряди при посіві, наприклад зариття курячого яйця в борозну і т. ін.)* (з наук. літ.); *Загальну починальну молитву до св. Філомени (від негараздів в особистому житті) промовляють протягом дев'яти днів* (з рел.-церк. літ.).

ПОЧИНА́ЛЬНИК, а, *ч., розм., рідко.* Той, хто починає що-небудь; зачинатель. *Усі заразом заспівали пісні, як тільки Левко виступив починальником і затяг веселого козачка* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЧИНА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., розм., рідко.* Жін. до **почина́льник.** — *Як я була починальницею тих розмов, що з них постала наша люба компанія, то й бажаю, щоб веселощі у нас тривали довго* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЧИНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **почина́ти** 1. *Віки говорять .. Але від них величніше гримить Те явлене в сьогоднішнім майбутнє, Яке проймає кожну мисль, і мить, І починання кожне всемогутнє* (М. Бажан); *Кожне починання важке, казали великі римляни. Це істина!* (Б. Левін); *Віктора осліпив золотий блиск власних намірів, можливих починань* (Олекса Ізарський); *Директор їхнього магазину мріяв стати ініціатором нового оригінального починання* (О. Чорногуз).

2. Те саме, що **зачина́ння** 2. — *Радий сказати, що зорі віщують успіх усім вашим військовим починанням* (В. Малик).

ПОЧИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЧА́ТИ,** чну́, чне́ш; *мин. ч.* поча́в, чала́, ло́; *док.* 1. *що і без прям. дод., також з інфін.* Ставати до якої-небудь дії, братися за якусь справу. *Улянка ще тільки починала ту боротьбу, з якої Дарка вже виходила з перемогою* (Леся Українка); — *Завтра сіємо на Зеленому клину. Посівматеріали я дістав. Роботу починайте рано...* (Григорій Тютюнник); *Без вранішньої молитви, як без одягу, не починав я справ* (М. Дочинець); *Якщо не писати нові оповідання чи повісті, то хоча б редагувати старі, якщо не почати нову книжку, то хоча б обдумати її композицію* (А. Любка); // Заводити якусь розмову, розповідь, спів. *Боярин тим часом починав собі все згорда, все похвалявся княжою ласкою* (І. Франко); *Речитативну мелодію починає оркестр* (Ю. Яновський); — *Я оце сиджу, — почала Хима, — та й думаю, що в нас бороншо минулося...* (М. Коцюбинський); *Люблю я завзятих хлоп'ят і дівчат за те, що до знань вони ласі; люблю завітати й розмову почать з кмітливими в класі* (Д. Білоус).

2. *з інфін.* Виявляти перші ознаки якоїсь дії, певного стану, явища. *Він щасливий від її погляду, її подиху, і це починає мати якусь владу над нею* (О. Іваненко); *Його балаканина все більше починала скидатися на якусь науково-популярну лекцію* (О. Ірванець); *У Вадима пересихає в роті, починають від збудження тремтіти руки* (Дара Корній); *В один момент сніг почав робитися водою* (Т. Прохасько); // *безос. Я прокинулась, а надворі тільки що почало на світ благословиться* (І. Нечуй-Левицький); *На другий день, тільки почало розвиднюватись, Соломія була вже на березі* (М. Коцюбинський).

3. *що і без прям. дод.* Братися за що-небудь у першу чергу, займатися кимсь, чимсь насамперед. — *Починайте з мого двора, — звелів Денис* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Щоб вам все було цілком зрозуміло, — сказав юнак, — я почну з самого початку* (П. Загребельний); *Почав* [отаман Зелений] *з рідного Трипілля, де кожному хазяїнові прирізав наділ, ще й склав перед тим купчу* (А. Кокотюха).

4. *від кого — чого.* Походити від кого-, чого-небудь. *Але* [панотець] *зразу ж отямлюється: де ж таки видано співати божественне перед цим англійським богохульником, який від мавпи починає людський рід* (М. Стельмах).

5. *що.* Приступати до використання чого-небудь. *Написавши останню фразу, я впав у відчай. Невже доведеться починати новий зошит?* (І. Роздобудько).

6. *що.* Засновувати або закладати що-небудь. *Самі починаємо справу на позичені гроші* (М. Коцюбинський).

7. *що, розм.* Набувати певного віку. *Настя вже шістнадцятий рочок починає* (Марко Вовчок); *Семен починав уже двадцятий рік, коли старий помер, лишивши ґрунт — шість шнурів — синам* (М. Коцюбинський); *Прим* [святий] *Антоній пройшов без турботи свій шлях многоденний — Сімдесят років прожив, восьмий десяток почав* (М. Зеров).

8. *що.* Приступати до здійснення чого-небудь. *Він знає, що починає* (Номис); *Не добре, кажуть, починає на сій Україні Тетеря, а за Дніпром чиниться щось іще гірше* (П. Куліш); *Роман і собі пристав до гурту. — Отже, товариші, починаємо екскурсію* (В. Чемерис); *Самому чудно. А де ж дітись? Що діяти і що почать?* (Т. Шевченко); *Без війська, без слави зостався Роберт... Що ж має тепер він почати?* (Леся Українка).

(1) Почина́ючи від... до — уживається замість переліку двох крайніх представників ряду однорідних предметів. *Кожного разу повертався* [Бутаков] *з цілими торбами мушлів* [мушель], *шматками гірських порід, скам'янілостей й живими рослинами, починаючи від саксаулу, .. звичайного очерету і від сивого ковилу до полину* (З. Тулуб); — *А в нас, на Землі, — роздратовано гукнув оратор, — хіба нема життя примітивного, починаючи від амеб і кінчаючи всякими лишайниками, мохами?* (О. Бердник); **(2) Почина́ючи / поча́вши від (з)** — у сполуч. з часовими і просторовими назвами передає значення вихідного моменту дії або діяльності. *Донські хлопці з кавалерійського корпусу, який, починаючи з Румунії, часто сусідив з полком Самієва, не раз чесали канчуками по вухах мінометного старшину, що внадився до них за кіньми* (О. Гончар); *За десять тисяч років (починаючи від шумерів) людство втратило понад два мільярди гектарів родючих земель, які стали пустелями, поглинулись промисловістю, понищилися цивілізацією* (П. Загребельний); — *Мені потрібна доба на роздуми. Починаючи від цієї години, — Шульга зиркнув на годинник* (А. Кокотюха); *Та сказано йому, що князь приймає тільки, почавши од дванадцятої години* (І. Нечуй-Левицький); *Почавши з 1881 року, він* [І. Я. Франко] *видає або пише у періодичних виданнях* (М. Коцюбинський).

◊ **(3) І поча́в (почала́, почне́), і поча́в (почала́, почне́)** — завести довгу розповідь про що-небудь. *Тільки їй того й треба було, щоб Оксана стала жалітися на копитана* [капітана], *тут вже вона й почала, і почала...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І почала* [пані], *і почала! Він їй слово, а вона йому так і сипле, аж бризькає* [бризкає] *з рота. Я мовчу...* (О. Кониський); — *Як мені в того Сафрона гірко буває — одна тільки я знаю, а проте і бровою не поведу. Насядеться він на мене і почне, і почне вичитувати, прямо тобі як Псалтир читає* (М. Стельмах); **Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти** *див.* **кінча́ти; (4) Поча́ти за (во) здоро́в'я** *(ц.-с.* **здра́віє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й** — почати що-небудь весело, добре і т. ін., а закінчити сумно, погано тощо (про розмову, спів і т. ін.). *Почав во здравіє, кінчив за упокій. Нема в мене зібраності, логічності* (В. Дрозд); **(5) Почина́ти / поча́ти зда́лека (зда́леку, здаля́):** а) не розкривати одразу своїх думок, намірів; говорити натяками. — *Кожного з нас щось жде у житті, — здалека і загадково починає Терентій і цим одразу насторожує допитливі очі Омеляна* (М. Стельмах); *Михайло Гнатович хотів почати здаля, спочатку вивідати, чи не запропонував хто якогось кращого способу* (В. Собко); *Як істиний оратор, він почав здалеку, роблячи неймовірно значущі паузи і надзвичайні відкриття, котрі занотовували тисячі завмерлих перед екраном науковців* (І. Роздобудько); б) говорити спочатку на віддалену тему, не переходячи одразу до суті справи. *Щоб зрозуміли ви ваду мого чоловіка й моє лихо з нею, треба вам здалека почати й усе моє життя розповісти* (О. Кониський); *Я почав здалека і обережно епічну оповідь про наше минуле. Це було щось, як спогад...* (У. Самчук); — *Ну, якщо так, Ганночко, то слухайте. Доведеться почати трохи здаля. Ви про ультрафіолетове проміння щось чули?* (В. Владко); **(6) Почина́ти / поча́ти своє́ (своє́ї)** — знову говорити те саме, що й раніше. — *Бачиш, курятини їм забажалося, — почав своєї дід Смик* (Д. Бедзик).

ПОЧИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПОЧА́ТИСЯ,** чне́ться, *док.* 1. Починати здійснюватися, відбуватися, виявлятися. — *Справжня робота, Докіє, починається навкруги, в усій країні* (М. Стельмах); *Після офіційного завершення презентації починається, як правило, неофіційне спілкування* (М. Гримич); *Почалося прощання, обнімання, почувся плач, голосіння...* (Панас Мирний); *В цих турботах непомітно кінчились заняття в школі, почалися канікули* (І. Багмут); // Розпочинати новий етап засвоєння чого-небудь. *На другий день Семен знав цілу азбуку. Почались склади* (М. Коцюбинський); // Наставати, надходити (про певні природні явища). *У нас в Києві тепер вже починається справжня весна* (Леся Українка); *Починався ранок жаркого серпневого дня* (М. Трублаїні); *В ту ж ніч почалася зима — і мене не збудили, щоб опівночі я перед місяцем став на розмову* (І. Малкович); // *між ким.* Виявлятися (про перші ознаки почуття, що зароджується). *"Між цим козаком та Маринкою починається любов", — подумала Виговська* (І. Нечуй-Левицький); *"Ми все знаємо, — говорили ті погляди, — і все розуміємо, що між вами* [Чернишем і Ясногорською] *оце починається..."* (О. Гончар); // *безос.* Зав'язуватися (про початок битви, бійки, сварки, суперечки і т. ін.). *Чую тиху, але сердиту, протестуючу розмову Євгена Григоровича і, нарешті, голос Ольги Петрівни: — Ну, знову починається. Як вам не сором!* (М. Івченко); *Козаки теж пустили коней, і почалося... Інший б'ється й рубається не відступаючи* (Марко Вовчок); *Жандарма чи городового котрийсь упізнав серед полуботківців. З цього й почалось. Там таку бучу зняли були* (А. Головко).

2. *з інфін., заст.* Виявляти перші ознаки якоїсь дії або стану. *Уже почалося де-де світло світитися* (Панас Мирний).

3. Простягатися, брати свій початок від чого-небудь (про просторові об'єкти). *Зліва, при мокрій долинці, кінчались жита і починалась лука* (М. Коцюбинський); *Ліс починався зараз-таки за цариною* (Леся Українка); *Від цього пам'ятника праворуч починалася огорожа Ботанічного саду* (В. Нестайко); *За житами нанизу почався луг* (І. Нечуй-Левицький); *Скверик закінчився, почалося подвір'я школи* (Дара Корній); // Вести лік від якоїсь часової межі. *В 1840 році Тарас .. надрукував свого першого "Кобзаря" .. З цього і почалася віковічна Шевченкова слава* (Панас Мирний); *21 січня увечері почалася моя навколосвітня подорож до Мюнхена через Київ* (Ю. Андрухович).

4. *чим, із чого.* Бути першою ознакою зародження, настання чого-небудь. *Дитячим щебетом починається ранок на одному з мальовничих півостровів* (О. Гончар); *Кожна література повинна починатися від праці над народною мовою, яка є виявом душі народу* (Р. Іваничук); *Почалось усе нещастя з малого* (Ю. Яновський); * Образно. *Осінній день березами почавсь .. Я думаю про тебе весь мій час. Але про це не треба говорити* (Л. Костенко); // Те саме, що **похо́дити**[1] 2. *Діди .. розказовали* [розказували], *звідки почалось козацтво* (П. Куліш).

5. *тільки док.* Увійти у звичай. *Коли се так уже почалося: як вечір, то й нема Насті. І так було не два, не три вечори* (Марко Вовчок); // *безос. А з цього і почалося в Гришка. Щонеділі, бувало тільки пообідає, та й мерщій .. летить уже городами до Гармашів* (А. Головко).

Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.) див.* **переполо́х; Пішо́в (поча́вся) рік** *див.* **рік.**

ПОЧИ́НЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **почини́ти** 1, 2. *Аналогії з минувшини можуть причинитися до скріплення нашого суду про сучасні появи, а спостереження, починені на сучасних, дадуть нам ключ для розуміння того, що минуло* (І. Франко); *Вояк обіцяв по упливі означеного обома часу звернути* [повернути] *йому* [Ілії] *всякі починені вже весільні видатки* (О. Кобилянська); // **почи́нено,** *безос. пред.* [Н а с т я:] *Чи тобі що починено, чи тобі наврочено? Хоч розкажи, де болить, що болить?* (І. Карпенко-Карий); — *Ніби мені щось починено, ніби я розум трачу* (Б. Лепкий).

ПОЧИНИ́ТИ, иню́, и́ниш, *док., що і без прям. дод.* 1. *заст.* Зробити, учинити. *Ей, чи гаразд, чи добре наш гетьман Хмельницький починив, Що з ляхами, із мостивими* [панами], *у Білій Церкві замирив* (з думи); *Приятель приїхав просити .. за те, щоб поїхати туди й якось починити якісь коли не вправні, то, в усякому разі, формальні кроки* (Г. Хоткевич); // Заподіяти що-небудь. [Г а н н а:] *Чи я кому яке лихо в світі починила, Ой що мене лиха доля тяжко так побила?* (М. Кропивницький); [І в а н:] *Вернулась* [Софія]. *Там з Варкою, у хаті.* [Г н а т *(встає, набік):*] *З Варкою?! Усього заколотило, мов у пропасниці!.. Піду куди-небудь, щоб її не бачить, щоб не починила чого...* (І. Карпенко-Карий).

2. *етн.* Наслати на когось чари, заподіяти кому-небудь шкоду ворожінням; поробити (у 7 знач.). *Ой чи мила чи не мила, а щось мені та починила: Кличе мати вечеряти — вечеронька мені не мила* (з народної пісні); — *Тільки зроби і моє діло... — пильно пристаючи, прохав її* [відьму] *пан Забрьоха, і чого б то він не обіщався їй зробити, аби б вона так починила, щоб — хорунжівна за нього пішла* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Таку, пане, натуру маю: аби побачив такого пана, як ви, зараз і чхати. Мабуть, якась вража відьма так мені починила, як ще маленьким був* (Марко Вовчок).

3. *діал.* Відновити (у 1 знач.). — *Стежечки вам починять, стежечки! — хоть най царівна проходжається, не сором* (Ю. Федькович).

ПОЧИНИ́ТИСЯ, иню́ся, и́нишся, *док., заст.* 1. Зробитися, учинитися. [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Що це з тобою починилося? Скажи, моє дитя дорогеє, промов!* [О л е с я:] *Ноги підломлюються...* (М. Кропивницький); — *Є якісь болючі місця, що доторкнись їх хоч би найлегше, а відразу пропала вся гармонія, ясність, щирість і радість. Які се болючі місця, де вони є, як починилися і як би можна їх повигоювати, сього ані крихітки не знаю* (І. Франко).

2. Удавати з себе кого-небудь. — *Не мила жінка й посуду сьогодні; заходила сусідка закликати з собою до Йордану — починилась моя дружина хворою* (Леся Українка).

ПО-ЧИНО́ВНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-чино́вницькому.** *Сошенко віддер ті по-чиновницьки мертвотно-білі руки* [Підопригори] *від обличчя і глянув у нього* (Н. Околітенко).

ПО-ЧИНО́ВНИЦЬКОМУ, *присл.* Як чиновник, чиновниця; як властиво чиновникам. — *Тобі, напевно, відомо, що будь-які розумування і теоретичні абстракції .. моментально вивітрюються на любовній постелі, особливо, коли ми закохані чи, скажемо по-чиновницькому, психологічно залежні від партнера* (С. Процюк).

ПОЧИ́НОК[1], нка, *ч.* Пряжа, намотана на веретено, або кількість цієї пряжі, знятої з веретена. *Нитка чиста і тоненька Побіжить з пучок рівненько, І поки те сонце зійде, Не один починок вийде!* (Я. Щоголів); *Іноді по хаті пронесеться глибоке зітхання; .. або випаде починок з рук Мотрі, глухо вдариться об піл і розбуркає тишу сумну* (Панас Мирний); *Невістка мотала починки, полічила чисниці та пасма, скинула півміток з мотовила й сховала в свою скриню* (І. Нечуй-Левицький); *Мати ж мовчки пряла свою пряжу — красиво з відведеної руки аж до самої долівки пускала тугий починок* (М. Стельмах).

ПОЧИ́НОК[2], нку, *ч., діал.* Початок *(див.* **поча́ток**[1]**).** *Адамові літа з починку світа* (Номис); *Він вагався, явно вишукував підходящі слова для починку* (В. Логвиненко); *Вдарило на вечірню. Хочу покласти подячну свічку за добрий починок* (М. Дочинець).

ПОЧИ́НОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **почи́нок**[1]. *Приходять дід і баба додому, аж у них і вареники зварені, і починочок стоїть на віконці* (з казки).

ПОЧИ́СЛИТИ, лю, лиш, *кого, що і без прям. дод., діал.* Док. до **чи́слити** 1. *Мабуть, усі ви, діточки, бачили годинник; можете дізнатись, глянувши на нього.., котра година, можете почислити кожну хвилину* (М. Коцюбинський); *Лікар тим часом укладав одиниці, п'ятки, десятки, сотні і тисячі окремими купками, щоби легше було їх почислити разом* (О. Маковей); *Потім нас почислили і казали щодесятому* [кожному десятому] *виступити, випало якраз на Дору* (О. Лисяк); *Я міг почислити жменю камінців, мірки глини для замісу, навіть цілий віз горщиків, але це я робив посвоєму в умі, покликаючи в поміч пальці рук і ніг* (М. Дочинець).

◊ **(1) Почи́слити ко́сті** *кому* — побити кого-небудь. *А коли би такий новак упирався і хотів крутитися по торговиці на власну руку, то їм* [старшим баришникам] *.. нічого не значило де-будь у затиллю почислити йому кості* (І. Франко).

ПОЧИ́СТИТИ, и́щу, и́стиш, *кого, що.* Док. до **чи́стити** 1–4. *Мене примусили почистити гвинтівку до останнього гвинтика* (А. Дімаров); *Маринка почистила всю картоплю і прибирала на лаві, згортаючи лушпайки в цебер* (В. Винниченко); *Він швидко почистив та попатрав морських окунів і кинув на розпечену сковороду* (Ю. Логвин); — *Пробач, Миколо. Вже почистили* [полк], — *доповів Тишлер. — Тридцять чоловік вигнали з полку і десятьох відправили в трибунал* (О. Довженко); *На мене почали дивно поглядати чергові по гардеробу, очевидно, запідозривши наміри почистити комусь кишені* (Н. Сняданко).

ПОЧИ́СТИТИСЯ, и́щуся, и́стишся. Док. до **чи́ститися** 1. *Треба було почиститись та побілитися, бо незабаром ждалися дворянські вибори* (Панас Мирний); *Натомість ніщо не заважало йому прибратись і почиститись якнайретельніше та рушити надвечір на Гімназіальний провулок до того будинку, де жила дівчина Зоська* (В. Підмогильний); *Юрко почистився й помився біля Мочаркового колодязя* (М. Томчаній); *— Що дороги нині погані, то я й привіз на ногах усе це болото і ще не встиг почиститися* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПОЧИСТІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **чисті́шати.** *Од того грому одвологло й почистішало повітря* (І. Нечуй-Левицький); *Галя зіскочила з ліжка й підійшла до старої. Око ще було помережане червоними жилками, але почистішало* (Валерій Шевчук).

ПОЧИТА́ННЯ, я, *с., книжн., заст.* Дія за знач. **почи́тувати**[2]; шанування. *Тим богам почитання маємо дати і од них радощі маємо* (з переказу); *Обороні почитання ікон посвятив одну главу своєї книжки Василь Суразький* (І. Франко).

ПОЧИТА́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн., заст.* Шанувальник. *Коли прокидалася рано, на столі все бачила букет прекрасних квітів: якийсь почитатель присилав щодня* (Г. Хоткевич); *Мій друг повернувся додому .. Тут прийшов я — його друг і почитатель* (Ю. Яновський).

ПОЧИТА́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн., заст.* Жін. до **почита́тель.** *Жених великої почитательки його* [Т. Шевченка] *таланту задивився на нього, заслухався його пророчих речей, його чарівних пісень* (П. Куліш); *Страждання Спасителя почали вшановувати ще до їхнього завершення, і першою почитателькою цих страждань стала Пресвята Діва* (з рел.-церк. літ.).

ПОЧИТА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **чита́ти** 1. *Вустя кинулася шукати за іконою на божниці листа. — На ось краще сам почитай* (О. Гончар); *— Дай лишень, Мар'яне, мені цей папірець, — попросив Матвій. — Я ще комусь дам почитати, — бережно заховав листівку у внутрішню кишеню біля серця* (М. Стельмах); *— Ви — молодий, вам буде корисно попрацювати. Почитаєте розумні книги, напишете текст і отримаєте добрий гонорар* (А. Дністровий).

2. *що і без прям. дод.* Читати якийсь час. *Встав Миколка вранці, почитав трохи, — снідати пора, він і каже: — Мамо, що їсти?* (А. Тесленко); *— Почитав би трохи по обіді, щоб не скучати* (С. Васильченко); *Вона* [Катря] *думає почитати години з дві* (М. Хвильовий); *Микита посидів за комп'ютером, спробував почитати якийсь детектив, послухав музику — не допомогло* (С. Талан).

ПОЧИТА́ТИ[2] *див.* **почи́тувати**[2].

ПОЧИТА́ТИ[3] *див.* **почи́тувати**[3].

ПОЧИ́ТИ *див.* **почива́ти.**

ПОЧИ́ТУВАТИ[1], ую, уєш, *недок., що.* Читати час від часу. *Мій син почитує в книжці, що коли тобі дано й усіх десять талант* [талантів], *дак ти до тих десятьох придбай ще десять* (Ганна Барвінок); *Мати від нудьги та бездіяльности займалася спіритизмом, почитувала літературку, яку тоді ще вилучали з ужитку* (О. Ульяненко); *З'явилося непереборне бажання сісти отак на ґанок, запаривши доброго чаю, попивати собі з надтріснутого горняти, почитувати книжку й очікувати грози...* (Любко Дереш); *— Чи не взяти нам такі назви* [для островів, річок і т. ін.], *як у книжці про Робінзона, яку не раз почитував мені Герберт?* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОЧИ́ТУВАТИ[2], ую, уєш, **ПОЧИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок., кого, книжн., заст.* Ставитися з повагою до кого-небудь, віддавати шану комусь. *Старому Макусі дуже добре було: його і почитували, і шанували по-старосвітськи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Візьми мене до себе. .. Як батька тебе буду почитати, як до Бога буду молитися* (Панас Мирний); *Розпитувала я по людях: всі Романа шанують і почитують* (М. Кропивницький); *— Людські діти якось вчаться, і ти біля них мостися. Почитай там учителів своїх і родителів не забувай* (Григорій Тютюнник); *— Скрізь хорошим словом Мстислава почитують. Чесна людина він* (А. Хижняк); // *перен., розм.* Те саме, що **ла́яти**[1] 1. *Молодиця скаже слово-двоє.., а Шарківна її .. почитує і в батька, і в матір, і в рід увесь, аж луна ходить над базаром* (С. Васильченко).

ПОЧИ́ТУВАТИ[3], ую, уєш, **ПОЧИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок., кого, що, за кого — що, заст.* Те саме, що **вважа́ти.** *— Я вас знав, почитав за отця рідного* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він почитує в своїй голові всіх немужиків за інакшу породу людей* (Л. Мартович); *Ганнуся, горда, що її безмаль за дорослу почитують, і "поворожила" — пішла й сказала: отут копайте, і так з'явилася в селі ще одна криниця* (О. Забужко).

ПОЧИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., рідко.* Чихати якийсь час. *Почихати кілька хвилин.*

ПОЧИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почи́стити.** *Двері блищали від політури та від мідяних почищених ручок* (Б. Грінченко); *По широкій вулиці в промінні призахідного сонця йшов юнак у ошатній шинелі, в старанно почищених чобітках* (М. Дашкієв); *Нагодований і почищений кінь тихо іржав біля ґанку, б'ючи копитом* (В. Малик); *Сестри-послушниці вносили через неї* [хвіртку] *коші з білими, вже почищеними головами капусти* (Ирина Вільде); *За хвилину картопля була почищена* (Ю. Винничук); // **почи́щено,** *безос. пред. Вікна у квартирі помито, килим почищено* (із журн.).

ПОЧІ́М *див.* **почо́му.**

ПО́ЧІПКИ, *присл., рідко.* Те саме, що **навпо́чіпки.** *Заклинателі витягли з кошиків три кобри, сіли коло них почіпки й почали грати на сопілках* (В. Минко); *Учені пролізали під захисні поручні, вмощувалися почіпки навколо плити, не вірячи власним очам, обмацували її* (М. Дашкієв); *На згарищі сиділа почіпки замурзана сажею жінка* (І. Білик).

ПОЧІПЛЯ́ТИ, *заст.* **ПОЧЕПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Почепити все або багато чого-небудь. *Поприходили в гості й парубки, котрим молодиці почепляли колодки .. Випивши по чарці — по другій, молодиці почали дуріти та сповивати повивачем колодку, увібгавши її в пелюшки* (І. Нечуй-Левицький); *Горбаті павуки почіпляли від дерева до дерева сіті* (О. Кобилянська); *Декотрі* [студенти] *почіпляли зв'язані черевики просто на шию і гайда вплав* (О. Гончар); *Усі* [бандерівці] *в шинелях, тризуби на шапках, чисто повдягані. Нагани почіпляли зверху, повстромляли під ремені* (М. Малиновська).

ПОЧІПЛЯ́ТИСЯ, *заст.* **ПОЧЕПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Почепитися за що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Мокрець, подорожник та липчиця почеплялись до Іванової одежі, до довгих вусів* (М. Коцюбинський); *З гуком, із галасом повискакували* [діти] *із-за парт, почіплялися за клямку: — Держіть! Давайте ключа!* (С. Васильченко); *Наліталося по світі, Натомилось павутиння — Почіплялося на вітті, Пообсновувало тиння...* (І. Вирган); *Звідкись з'являється, ледь просуваючись у тисняві, червона пожежна машина з командою пожежників, що, серйозні, напружені, почіплялися по бортах у своїх блискучих, мов у римських воїнів, касках* (О. Гончар); *— Мамцю! — Діти з лементом почіплялися до ніг Вітольди* (Б. Харчук).

ПОЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **почісувати** і **почісуватися.** *Коли ми роздратовані, сумніваємося, зазнаємо стресу або тривожимося, почісування голови допомагає заспокоїтися* (з навч. літ.); *Крім позіхання, заразними можуть бути почісування, сміх та різні емоційні реакції* (із журн.).

ПОЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Чесати час від часу. *Дехто з них* ["голоштанників"] *шкутильгав, дехто почісував спину* (М. Чабанівський); *Віктор довго почісував рукавичкою потилицю й сміявся* (Олекса Ізарський); *Дядько почісував брудною п'ятірнею неголену щоку, кидав з-під руки парубійкові якісь слова, а той крутився, нервово зиркав назад* (Ю. Мушкетик); *Але де тепер та Зоя, міркував Василенко, почісуючи Пантелеймона* [оленя] *за вухом* (І. Роздобудько).

ПОЧІ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Чесатися час від часу. *Ворушачи іноді губами та почісуючись від зосередженості, .. слухала* [Ватіка], *що розповідав наставник* (Любко Дереш); *Після таких* [скептичних] *слів Вася (Петя чи Коля), почісуючись від справедливого обурення, запасається пивом, закочує рукави і береться безжально правити вихідні* [програмні] *коди* (М. Кідрук).

ПОЧІТКІ́ШАТИ, ає. Док. до **чіткішати.** *Надвечірнє поле вже було не таким прибляклим, як за дня, воно почіткішало, горби стали обростати тінями* (Є. Гуцало); *Раптом зображення на екрані телевізора почіткішало* (з газ.).

ПОЧЛЕ́ННИЙ, а, е, *спец.* Який вказує на місце або порядок кожного члена (у 2 знач.) поспіль, ураховуючи кожен. *Функціональний ряд допускає почленне диференціювання, тобто похідна суми ряду дорівнює сумі похідних його членів* (з наук. літ.); *Синтаксично-морфологічний аналіз включає в себе визначення характеристик речення і почленний розбір з наступним аналізом частин мови, якими виражені члени речення* (з навч. літ.).

ПОЧЛЕ́ННО, *спец.* Присл. до **почле́нний.** *Як показав А. Пуанкаре, почленно диференціювати асимптотичний ряд у загальному випадку не можна, навіть якщо кожен член ряду є диференційовною функцією* (з наук. літ.).

ПОЧЛЕНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **почленува́ти.** *Людина сама собі здається до загадковости почленованою й багатозначною* (Олекса Ізарський); * Образно. *Все відпливе, відхолоне, відлине, світ почленований стане єдиним, тільки побачу, та тільки ж побачу всепоглинаючу радість дитячу* (П. Мовчан); // **почлено́вано,** *безос. пред. Фасади храму почленовано пілястрами, рустами, увінчано фронтонами* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який почленувався. *Тіло жаби, типового представника земноводних, коротке, почленоване на голову, тулуб і кінцівки* (з навч. літ.).

ПОЧЛЕНО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **почлено́ваний.** *Зважаючи на значну почленованість карпатських хребтів та їх відрогів, площа басейнів гірських приток незначна* (з наук. літ.); *Характерна риса хвощів — почленованість їхніх пагонів* (з навч. літ.).

ПОЧЛЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **членува́ти.** *На початковій стадії проєктування було задумано почленувати приміщення перегородками, створивши тим самим окремі зони* (з газ.); *О Боже, чи, може, шкодуєш потульної глини? — у Глиницях наших ще глею доволі — візьми воскреси їх* [батьків] *і час почленуй на години, проте не вертай їм прожитої долі* (П. Мовчан).

ПОЧЛЕНУВА́ТИСЯ, у́ється. Док. до **членува́тися** 1. *Школярі почленувалися на декілька груп і вирушили на прибирання лісопарку* (із журн.).

ПОЧМАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **почманіти.** *Якби не боліли ноги, то здавалось би, що це був ранковий сон, візія недоспаної ночі, якийсь шабаш почманілих істот, фікція з похмілля* (І. Багряний); *Так ми зіграли аж тринадцять партій: вісім виграли ми, п'ять виграв Федько. І коли, вже зовсім почманілі, склали шахи, була одинадцята вечора* (А. Дімаров).

ПОЧМАНІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док., розм.* Очманіти (про всіх або багатьох). — *Закуримо, щоб тещина рідня почманіла, — і вже звичним голосом, наче остерігаючись, додав* [Карпо]: — *Ох, не так сказав, їй-право, забув, що й серед нас є такі, що тещу придбали* (М. Стельмах); *У дядька Барана очі лізуть рогом: — Молодих коней на м'ясо? Та вони що, почманіли?* (Ю. Збанацький); *Вчорашні друзі, товариші, приятелі — як почманіли: ставали не те що зрадниками, а найпідлішими брехунами, підозрювали один одного, наговорювали казна-що самі на себе й на інших* (О. Шугай).

ПОЧМИ́ХАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Чмихати якийсь час. *Почмихав паровоз ще стільки ж, вистоявся, а тоді як рвонув... і станція Орловка тільки майнула перед нами* (С. Олійник); *Почмихають було старости, по тричі ходивши, да й підуть* (Ганна Барвінок); *Пантелій почмихав собі під ніс тихенько, щоб не дратувати міцнорукого дядька* (П. Загребельний); *Гамалій ще трохи почмихав, .. а потім таки здався: добре, спиніть одного* [один ешелон], *але без крові* (В. Шкляр).

2. *розм.* Поїхати чмихаючи (у 1 знач.) (про транспортні засоби). *Колеса зашуміли, лунко проголосив гудок, і пароплав почмихав угору* (М. Івченко); *Дорогою почмихала під горб легкова машина з погашеними фарами* (М. Андрусяк).

ПОЧМИ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **почми́хувати** і звуки, утворювані цією дією. *Звідти* [з вокзалу] *доносились перегуки поїздів, важке почмихування паровозів* (І. Цюпа); *Здаля почулося надривне завивання молотарки й ритмічне почмихування триколісного "запорожця"* (П. Запаренко); *З печі почулося невдоволене почмихування* (В. Логвиненко).

ПОЧМИ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Чмихати час від часу. *На коліях стомлено почмихував паровоз* (Ю. Збанацький); *На подвір'ї .. почмихувала полуторка* (М. Андрусяк); *Луківна слухала доньку, затамувавши подих, і лише стиха почмихувала носом* (Яків Баш); *Сам до себе почмихуючи, бо з ким же ще почмихаєш у порожній квартирі, з насолодою втираю в шкіру прохолодну давку* [консистенцію] *шовковолоскотного* [крему] *"Егоїст"* (О. Забужко).

ПОЧМО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Чмокати час від часу. *Сани, наїжджаючи на перемети, шурхали в них по саму лісу, тоді Калюжний сплигував з передка, почмокував губами, понокував несердито .. і помагав конячині, упершись рукою в ріжняк* (Григір Тютюнник); *Наче ненароком згадували про нього* [брата] *батьки, почмокували над Горіком, ляскали пальцями, .. лаялися, билися між собою* (О. Ульяненко).

ПОЧО́ВГАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **почо́вгати** 1. *Їхали довго травами, летючі сліди кінські відбивалися в траві, трава в кінських слідах була відкинута назад, а в людських — почовгана, прим'ята наперед* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який почовгався. *Я неначе б уздрів себе збоку: кремезний драбуга в почовганій шкірянці, очі виказують людину, котра була на війні* (Л. Кононович).

ПОЧО́ВГАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **почо́вгати** 3 і **почо́вгатися** 2. *Почовганість деталей.*

ПОЧО́ВГАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Човгати якийсь час. *Оскар не мав дуже великого хисту уявляти собі щось, а проте збагнув, що зайшов до покою. Він зупинився з оберемком соснового гілля й почовгав підошвами* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

2. *розм.* Піти човгаючи. *Прокинувшись, професор почовгав нічними капцями до дверей* (М. Дашкієв); *Коні, боязко косячись на батіг, почовгали дворищем до бригадних воріт* (В. Дрозд); *Я мерщій почовгав назад, боячись зиркнути в сторону* (Я. Стельмах); *Геннадій чув, як хтось подзвонив у двері і бабуся почовгала відчиняти* (С. Талан).

3. *що, розм.* Човгаючи, стерти (підошви, підметки і т. ін.). [С т е п а н:] *Не бий ти даремно чобіт, бо тільки підметки почовгаєш* (М. Кропивницький).

ПОЧО́ВГАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Човгатися якийсь час. *Водій незадоволено почовгався на сидінні, але везти нас на дальню околицю не відмовився* (з газ.).

2. Потертися від довгого носіння (перев. про взуття). *Почовгались чоботи* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЧО́ВПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Піти човпаючи. *Поточуючись, наче чмелена, почовпала Катря назад до полу* (Панас Мирний); *Із квартири вийшло двоє і, насунувши на очі шапки, хутко почовпали в бік Гусинівки* (П. Панч); *Як служники, одержавши за труд, почовпали* [гості] *в свою кімнату, що тут була неподалік* (Василь Шевчук); *Мати гримнула тазиком картоплі перед качками, плеснула в розрубану шину води, сонним перевальцем почовпала до літньої кухні* (Є. Пашковський).

ПОЧО́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *рідко.* Док. до **чо́катися.** *Він почокався невміло За день, що щастям підкотив* (А. Малишко); *Гості радісно почокалися за здоров'я іменинниці* (із журн.).

ПО-ЧОЛОВІ́ЧИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-чолові́чому.** *Суперники вирішили розв'язати конфлікт по-чоловічи і почали битися* (з газ.); *А вдар* [шкапину] *батогом — починає хвицатися, мов несамовита, і очі стають по-чоловічи злими* (М. Стельмах).

ПО-ЧОЛОВІ́ЧОМУ, *присл.* 1. Як чоловік (мужчина); як у чоловіка; подібно до чоловіка. *Оксен грубо, по-чоловічому, пригорнув до себе хлопчика* (Григорій Тютюнник); *Малецька по-чоловічому крутила цигарку з рудої махорки* (Ю. Збанацький); *З такими дрібними пташиними рисами навіть при широко посаджених очах її* [художниці] *бліде личко з по-чоловічому роздвоєним підборіддям неминуче губилось би в натовпі без яскравішого обрамлення* (О. Забужко); *Дівчина підступила до мене і по-чоловічому простягнула руку для вітання* (М. Кідрук).

2. *заст.* По-людському (у 1 знач.). *Пан такий добрий, ласкавий, заговорить по-чоловічому, хоча ж і пан* (М. Коцюбинський).

ПОЧОЛО́МКАТИ, аю, аєш, *кого, що, розм.* Док. до **чоло́мкати.** *Коли бабуся усіх перецілувала, а Васько почоломкав її рурю, од якої теж пахло житнім хлібом, бабуся вийняла з-за пазухи хустиночку* (В. Винниченко); *У хаті діда почоломкав* [Тимофій] *І побажав йому ста літ* (А. Малишко); — *Дай я тебе почоломкаю, сусідко. Уляна розгубилася: — За що ж таку стару цілувати?* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Де він тепер?.. Чи його почоломкала куля ворожа, чи він зрадив її, безталанну, й забув свої присягання?* (М. Старицький).

ПОЧОЛО́МКАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **чоло́мкатися.** *Він почоломкався з Климом, високо піднявши долоню й плеснувши нею з розгоном по Климовій долоні* (І. Нечуй-Левицький); — *Ну, здоров, синку. Почоломкаємось. І стали батько з сином цілуватися* (О. Довженко); *Суворий столітній дід, скинувши бриля, за старим звичаєм тричі почоломкався з Миколою* (Яків Баш); *Не бачившись два роки, брати спочатку обійнялися й почоломкалися* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЧО́МУ, ПОЧІ́М, *присл.* 1. Уживається в знач. с к і л ь к и к о ш т у є, з а с к і л ь к и п р о д а є т ь с я. *Поти Христя правилася біля чайної посуди, прийшов і пан, почав розказувати про базар, хвалився, що купив, почому* (Панас Мирний); — *Ось зараз заїдемо до крамнички, спитаємо, почім кумач* (З. Тулуб); — *Одвези, каже, цидулку кумові та роздивися на ярмарку, почім продається різне збіжжя* (М. Сиротюк); * Образно. — *Якщо попер* [чужинець] *на твою землю, то не питай у нього, що він думає робити далі, а покажи заброді, почім фунт свинцю на українському ярмарку* (В. Шкляр).

2. *розм.* Уживається в знач. звідки, від кого, перев. зі сл. з н а т и. [І в а н:] *Багато заробив?* [С е м е н:] *Вісімдесят приніс!* [І в а н:] *Ого! Та в Одарки з півсотні на схові.* [С е м е н:] *А ти ж почім знаєш?* (М. Кропивницький); — *Зовуть його злодієм! А почому вони знають, як у Романа те сало опинилося?* (Б. Грінченко); [П р і с ц и л л а:] *Не треба злота моїм братам.* [П а н с а:] *Почім ти знаєш, дочко?* (Леся Українка); — *Скажи мені: чого вони сюди ходять? — запитав він, роздумливо суплячи брови. — А я почім знаю? — щиро здивувався Сергій* (Григорій Тютюнник).

◊ **Зна́ти, почо́му в Тростянці гребінці** *див.* **зна́ти; Показа́ти, почо́му лі́коть ква́ші** *див.* **пока́зувати; Почо́му (почі́м) ківш (фунт, коре́ць** *і т. ін.)* **ли́ха** *див.* **ківш; Почо́му (почі́м) хліб і сіль** *див.* **хліб.**

ПОЧО́РНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почорни́ти.** — *Те, що він мені розповідав, було таке, що я аж плакала. Не смійся, але він казав, що ти був весь почорнений землею, навіть на лиці, лише було видно зуби і очі* (О. Лисяк); *Зібралися довкола .. веселі, почорнені сажею люди, і плескали в долоні, аж виляски ішли* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Тут вулиці мов почорнені і побілені, тінь і світло так різко поділені, що голкою границю поміж ними потягнеш* (О. Маковей); // **почо́рнено,** *безос. пред. У одного з термометрів резервуар зі ртуттю посріблено, у іншого — почорнено. Тому один відбиває теплові промені, а інший — поглинає їх* (з навч. літ.).

ПОЧОРНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *кого, що.* Док. до **чорни́ти.** *Люба навіть не напудрила щік, не підвела пензлем і не почорнила брів, не понаводила рум'янців на уста і ... попоганшала* (І. Нечуй-Левицький); *В кварті зробилася густа чорна юшка, що мастила хлопцям лиця й почорнила їм язики* (Л. Мартович); — *А зуби їй* [коняці] *треба було б почорнити, бо, коли в коня чорні зуби, — і ліверант років не взнає* (М. Стельмах); *Кажуть, брехня до людини не пристане, але почорнить, як та сажа* (І. Цюпа).

ПОЧОРНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **почорні́ти.** *Превисокі липи зовсім заступають і заслоняють стародавню дерев'яну почорнілу церковцю* (І. Нечуй-Левицький); *Почорнілі на дощах скирти соломи ще вранці були в руках противника* (О. Гончар); *Хоч був це старий, поморщений, аж почорнілий від сонця та горя чоловік, бачив перед собою Прохор чудової вроди молодця* (Валерій Шевчук); *Сама хата — проста і стара, навіть дещо перехняблена набік, втулена в земляний горб; стіни побілені вапном, почорнілий дах, малі вікна* (С. Андрухович); * Образно. *Він* [Харків] *плаче з радості, весь почорнілий з муки* (В. Сосюра).

Позеленілий (почорнілий) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* *див.* **позеленілий.**

ПОЧОРНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **почорнілий.** *На реверсі монети чітко бачимо зображення лева, однак ржавість та почорнілість патини не дають чітко побачити рік карбування* (із журн.).

ПОЧОРНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **почорні́ти.** *Для різних плівок експозиційні криві різні, причому плівка більш високої чутливості потребує для почорніння меншої експозиції* (з наук. літ.); *Центр почорніння для яскравих зір розташований ближче до геометричного центра, ніж для слабких зір* (з навч. літ.).

ПОЧОРНІ́ТИ, íю, íєш, *док.* 1. Док. до **чорні́ти.** *Ой чого ти почорніло, Зеленеє поле?* (Т. Шевченко); *Збіжжя вигоріло, мов від вогню, овоч на деревах почорнів, трави пожовкли* (Леся Українка); *Буряки після морозів почорніли, а ще таки можна було перечищати їх і варити* (В. Барка); *Небо почорніло, наїжилося, і знявся такий сильний вихор, що дерева до землі пригиналися* (Ю. Винничук); * Образно. *В темній хаті почорнів сірий вечір* (П. Панч); // Засмагнути від сонця, вітру. *От уже п'ятнадцять літ Ми все тягнемо в забрід, І од спеки наше тіло І змарніло, й почорніло* (Я. Щоголів); *Польовий вітер і степове сонце засмалили його колись біле лице — почорнів, як циган* (Панас Мирний); *О біле личко, як же швидко ти В дорозі сій від спеки почорнієш* (І. Франко); // Змінитися на обличчі, змарніти від горя, недуги і т. ін. *Круто прийшлося Марусякові, ой круто! Почорнів, хоч і старався не показувати того* (Г. Хоткевич); *Всі дивилися на мене, чекаючи, що я зараз почорнію на виду й заб'юся в корчах* (Г. Пагутяк); // *безос. В очах почорніло, куля слаботи накотилася на сонячне сплетіння* (Любко Дереш).

2. *у сполуч. зі сл.* д у ш а, *перен.* Стати поганим, неприємним (про характер і поведінку людини). *Шевченко приязно посміхнувся до чабана і запросив його сісти. Знав, що не від розкошів почорніла його душа* (Яків Баш).

Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* *див.* **пожовті́ти.**

ПОЧОРНІ́ШАТИ, ає. Док. до **чорні́шати.** *На обрію показався дим. Він ішов далекою хмарою, почорнішав, підвівся й загув густо до станції* (Ю. Яновський); *Коли на полях заголубіли тіні й почорнішали дороги, Дмитро повертався в село* (М. Стельмах); *Бачу стомлені її* [матері] *очі, бачу наморені її руки — і з кожним роком тих ланцюжків під згрубілою шкірою все більше, вони покорявішали, почорнішали, наче понабрякали землею* (Є. Гуцало).

ПО-ЧОРНОГО́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-чорного́рському.** *За півтора місяця .. вони викурили тисячі сигарет з міцнющого чорногорського тютюну і випили тисячі чашок ще міцнішої кави, звареної по-чорногорськи* (П. Загребельний).

ПО-ЧОРНОГО́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у чорногорців, за звичаєм чорногорців. *На столі залишилася невідкоркована пляшка ракії по-чорногорському* (із журн.).

2. Чорногорською мовою. *Назва країни походить від італійського monte, що означає "гора", і negro — "чорний", отже, Чорногорія — Чорна Гора, як її називають по-чорногорському* (з наук.-попул. літ.).

ПОЧО́Т, у, *ч.* 1. *заст.* Пошана. *Ось його батько, високий кругловидий різник, котрому з почотом скидають шапки і низько вклоняються всі городянські міщани* (Панас Мирний); [М а р ' я н а:] *Не плач, мамо! Чого убиваєшся? В почоті тепер твоя дочка. Бач, як ведуть, немов до вінця виряджають...* (С. Васильченко); — *Он який світ настав! Нема почоту старикам. І де ота власть, чому не дивиться за вами?* (М. Сиротюк); — *Без пляшки та закуски до мене не їхали — ані індивідуальні забудовники, ані колгоспи. Розпився я, роздобрів у такому почоті* (В. Дрозд).

2. *заст.* Почет (у 1, 2 знач.). *Відповів князь: "Яким духом ви прибули сюди з озброєними почотами, ачей .. не на зваду, а на згоду"* (Р. Іваничук); *Він ув'язався до двірського почоту, його вчили добре поводитися й говорити як слід* (М. Йогансен); *Розкладали килими, подушки, щоб ставати навколішки, уставляли стільці для дам із почоту* (Н. Королева).

3. *етн.* Почет (у 3 знач.). *Напросила* [Ївга] *свашок, світилок, батьків .. і всякого народу, якого треба на весілля, і у почот, і до порядку* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЧТИ́ВИЙ *див.* **поштúвий.**

ПОЧТИ́ВІСТЬ *див.* **поштúвість.**

ПОЧТИ́ВО *див.* **поштúво.**

ПОЧТИ́ТИ, *1 ос. немає,* ти́ш, *док., кого, що, книжн., заст.* Ушанувати. *Русин шука кладовища, Почтити гріб Федьковича* (І. Франко); — *Вітаю вашу милість та прошу почтити мої пороги. — А безпечно у вас? — Навіть у Києві, у Лаврськім гостиннім домі не безпечніше* (Б. Лепкий); *Ми тепер хотіли б почтити вас обідом* (Панас Мирний).

ПО́ЧТОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́чет.** *Почтовий супровід.*

ПОЧУБЕ́НЬКА, и, *ж., розм.* Биття, скубіння за волосся. *Після посварки почалася почубенька* (народний жарт); *Ось уже зараз наспіє слушна мить, коли ти, урвителю, таки попадешся на гарячому, й тоді вже я тебе, як воду, освячу в три батоги, матимеш почубеньки, буде хребту і череву, висповідаю від п'ят до вуха!* (Є. Гуцало).

◊ **Дава́ти / да́ти чубро́вки (почубе́ньків, ма́тланки** *і т. ін.)* *див.* **дава́ти.**

ПОЧУ́БИТИ, блю, биш; *мн.* почу́блять; *наказ. сп.* почу́б; *кого, розм.* Док. до **чу́бити.** [Ї в г а:] *Я перша хоч за чуба його почублю* (Панас Мирний).

ПОЧУ́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* почу́бляться; *док., розм.* 1. Док. до **чу́битися.** [К о н о н:] *А бува, що і вкрадуть* [на ярмарку] *гроші; бува, що сп'яну почубляться і бебехи один другому надсадять* (М. Кропивницький); *Все ж таки в класі не раз посварився котрийсь із наших з товаришем поляком за якесь зневажливе слово, а то й почубилися, як молоді когути* (Б. Лепкий); — *Я наполягав, що Білу Церкву треба залишити, а синок мій вперся: тільки з ляхами битись! Замалим було не почубились!* (В. Чемерис).

2. Чубитися якийсь час. — *Я думала, почубляться* [півні] — *та й перестануть* (Панас Мирний).

ПОЧУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Психічний стан людини, зумовлений певними зовнішніми явищами та подіями. *Естетика є властиво наука про почування, спеціально про відчування артистичної краси, — значить, є частиною психології* (І. Франко); *Безмежний світ — і скільки голосів, Думок, дерзань і почувань гарячих!* (М. Рильський); *Я знала увесь спектр почувань інших людей до себе — від поклоніння до прокляття...* (М. Матіос); // Сукупність певних почуттів, що зумовлюють поведінку людини. *Василь більше схиляється до власного почування, до свого розуму, до своїх потреб* (У. Самчук); *Вона мусить розриватися межи обов'язком і звичайними людськими почуваннями* (Ю. Винничук); *Забагато подій трапилося на віку одного покоління, щоб дати нам хоч якийсь шанс похопитися ввести їх у внутрішній код людських почувань* (О. Забужко); // Зовнішній вияв почуття, що супроводжує якусь дію; вияв схвильованості, душевного піднесення. *Радюк читав дуже добре, з великим почуванням* (І. Нечуй-Левицький); // Почуття любові, кохання. *Для серця нема тут нічого божевільного й нахабного. Почування любові вольне й не силуване, як сама вольна воля, не силувана думка* (І. Нечуй-Левицький); *Вони стояли одне проти одного мовчки, мов зачаровані, обхоплені одним могучим почуванням* (Б. Грінченко); *В серці любе почування Пишним цвітом розцвітає, І душа моя співає Гімн щасливого кохання* (М. Вороний).

2. *чого і без дод.* Відчуття, передчуття, завбачення. *Якісь невідомі почування невідомого лиха обіймали її душу* (Панас Мирний); *В почуванню* [почуванні] *тої блискучої будущини пан Густав і дома виступив зовсім не так, як виступав досі* (І. Франко).

Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.)* *див.* **повнота́.**

ПО-ЧУВА́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-чува́ському.** *Геннадій Айгі почав писати вірші по-чуваськи, друкувався в чуваській періодиці* (з газ.).

ПО-ЧУВА́СЬКОМУ, *присл.* 1. Як у чувашів, за звичаєм чувашів. *Пиво по-чуваськи може бути не тільки міцним, але й безалкогольним напоєм, останній вживають жінки і навіть діти* (із журн.).

2. Чуваською мовою. *На залізничному вокзалі у Чебоксарах можна почути, як пасажири спілкуються по-чуваському* (з газ.).

ПОЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОЧУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Мати якесь почуття, бути в певному духовному або фізичному стані. *Іван, для котрого вона зразу почувала вдячність і якусь крихітку справдішньої прихильності, незабаром упав в її очах* (І. Франко); *Водночас було йому* [Сіркові] *бентежно на душі, почував сором і в чомусь розкаювався* (Ю. Мушкетик); *Молода мексиканка не почувала прихильності до відставного капітана* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Як тільки ніж шурнув по волоссю й до ніг Соломіїних впало перше пасмо кіс, вона почула якийсь біль у грудях* (М. Коцюбинський); *Наказує* [лікар] *кидати зараз всяку роботу, як тільки почую втому* (Леся Українка).

2. *що і без прям. дод.* Сприймати зовнішній світ органами чуття, відчувати що-небудь. [А н н а:] *Аж до Гори я не могла спинитись, І тільки стук загрозливий копит За спиною я близько почувала* (І. Кочерга); *— Я почуваю запах диму, — сказала стурбовано Тайах* (Ю. Яновський); *Кінь почув кріпку дідову руку* (Панас Мирний); *Руки наче заштопорами зайшлися. Почув* [Дорошенко] *холод і між лопатками на спині, але не звернув на те уваги* (В. Чемерис); * Образно. *Під серцем бронзу я почув, і скам'яніли губи...* (В. Сосюра); // *тільки недок.* Виявляти у почуттях своє ставлення до сприйманого. *Скажи мені, фантазіє дивна.., Як научить байдужих почувати* (Леся Українка); *Я починав відтаювати, як лід по весні, і почувати, що шукаю зустрічі з нею, що мені потрібен її погляд, тепло її слів* (Ю. Покальчук); // Відчувати достатність чого-небудь. *— Ти мені дай її* [горілки] *раз на три дні, але щоб я почував* (О. Довженко).

3. *що і зі спол.* що. Відчувати наявність, настання чого-небудь. *Стоячи під вінцем, вона почувала, що єднається з своїм чоловіком не тільки душею й тілом, а навіть думками й світоглядом* (А. Кащенко); *Василь почуває, що нерви його втихомирюються* (У. Самчук); *— Я тут! — крикнув Іван і почув раптом, що його тягне безодня* (М. Коцюбинський); *Почув* [Ґудзик], *що його зім'яла якась сила, і не вспів оглянутись, як опинився на землі* (В. Винниченко); // Вірити в щось, інтуїтивно передбачати що-небудь. *Хоч не все зрозуміла* [Катря] *як слід, проте почувала, що правда за вчителем* (А. Головко); *За цим зловісним шипінням крові почув* [підполковник] *подих своєї смерті* (М. Стельмах); * Образно. *Серце почуло якесь лихо* (Панас Мирний); *Катерина .. взяла в руку галузку яблуні, що набубнявіла, почувши весну* (С. Чорнобривець).

4. *що і зі спол.* що. Розуміти, усвідомлювати що-небудь. *Я неначе бачу якихось замордованих людей, почуваю горе їх серця* (І. Нечуй-Левицький); *Лукія почуває, що Віталій просто щасливий з своєї роботи* (О. Гончар); // *кого.* Уважати себе або когось ким-, чим-небудь. *— Коли через мене хтось битиметься — я покину їх обох. Вони не мають права почувати мене власністю* (Ю. Яновський); *Вона дуже скоро відчула, що не зможе довго отак почувати себе утриманкою* (В. Петльований); *Слід було, голубко, почувати себе комп'ютером, чия програма виявилася такою простою і зрозумілою, що стала доступна аматорові-хакеру* (М. Матіос).

5. *тільки док., кого, що.* Док. до **чу́ти** 1. *Мати прокинулась і зраділа, почувши доччину пісню* (І. Нечуй-Левицький); *Проходячи повз кухню, ми почули сміх дівчини і голосну мову Богдана* (Ю. Яновський); *— Хватить, — крикнув фельдшер ще раз, і на цей раз його почули* (В. Рубан); * Образно. *Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос — більш нічого. А серце б'ється — ожива, Як їх почує* (Т. Шевченко); *Не почує тиша ця глибока Голосу твойого* [твого], *друже мій...* (М. Рильський).

6. *тільки док., від кого, що.* Док. до **чу́ти** 3. *Гафійка почула про Марка від Підпари* (М. Коцюбинський); *Тепер він дуже хотів почути від оракула зовсім іншу відповідь* (І. Білик).

7. *тільки недок., кого, що, фольк., рідко.* Слухати, чути. *Ой почувайте і повидайте, що на Вкраїні постало, що за Дашевом під Сорокою множество* [багато] *ляхів пропало* (Сл. Б. Грінченка).

(1) Почува́ти / почу́ти себе́ — бути в певному фізичному стані. *Як себе почуваєте тепер, що поробляєте?* (М. Коцюбинський); *Після того Володько став почувати себе зовсім добре* (У. Самчук); *Я почувала себе дуже зле* (М. Руденко); *Бабуся захворіла, почувала себе негаразд* (Ю. Покальчук); **(2) Почува́ти / почу́ти себе́ ма́тір'ю** — бути вагітною, вагітніти. *А це під серцем що забилося? .. Вона вже давно почуває себе матір'ю...* (Панас Мирний); *Вона, відколи почула себе матір'ю, найдужче боялася сеї хвилі, коли їй доведеться сказати про се Іванові* (І. Франко); *Думає* [земля] *і прислухається до чогось, як прислухається до всього і до себе жінка, що почула себе матір'ю* (М. Стельмах); **Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку** *див.* **почува́тися.**

◊ **Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти (почу́ти) ню́хом (но́сом)** *див.* **відчува́ти; Зна́ти /** *рідше* **почу́ти, де ра́ки зиму́ють** *див.* **зна́ти; (3) З уст** *чиїх, зі сл.* п о ч у т и, д о в і д а т и с я *і т. ін.* — отримати від кого-небудь певну інформацію. *— Я хотіла почути лише з твоїх уст, що робиться з батьком* (О. Кобилянська); *Дивно було Орликові почути з уст гетьмана таку відомість* (Б. Лепкий); *Те, що вона почула з уст вчительки, і здивувало її, і порадувало* (Є. Доломан); *Вже пізніше довідалася з уст тої ж Ісидори, від кого й чому прийшла до неї, закинутої між чужий люд, милість* (Д. Міщенко); **(4) [І] сло́ва не почу́єш (не почу́єте, не почу́ють** *і т. ін.)* *від кого* — хто-небудь мовчазний, сором'язливий, неговіркий і т. ін. [Г е б р е й:] *Я мушу знать, що я тут раб рабів, що він мені чужий, сей край неволі, що тут мені товаришів нема. Більш ти від мене й слова не почуєш!* (Леся Українка); *Від нього ніхто ніколи не почув і слова скарги чи відчаю* (М. Матіос); **Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) землі́ під собо́ю (під нога́ми)** *див.* **чу́ти; Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти>** *див.* **чу́ти; (5) Почува́ти / почу́ти се́рцем** — відчувати інтуїтивно що-небудь. *Чого я плакала тоді, чого ридала? Тоді ж кругом так весело було... Ох, певне, лихо серцем почувала* (Леся Українка); *Ми мусимо серцем почувати свій ідеал, мусимо розумом уяснювати собі його, мусимо вживати всіх сил і засобів, щоб наближуватись до нього* (О. Забужко); **(6) Почува́ти себе́ Бо́гом** — бути впевненим у своїх діях, маючи добру підготовку, міцні знання і т. ін. *— Хоч ти, Єгипте, й механізатор широкого профілю, на всіх машинах Богом почуваєш себе, але шануйся: ще один лівак — і вилетиш аж за космос!* (О. Гончар); **(7) Почува́ти себе́ не в своїй тарі́лці** — мати почуття невпевненості, ніяковості, страху. *Він прислухався до того, що казав Хохол, побоюючись недоречно відповісти, бо той міг подумати, що Харкевич просто переполошився на передовій і почуває себе не в своїй тарілці* (С. Голованівський); *Цей чоловік, що явно почував себе не в своїй тарілці, вийшов, відмовившись від кави, запропонованої Сильвестром* (В. Лис); *Привчений називати речі своїми іменами, полковник почував себе не в своїй тарілці перед цим хирлявим і тремтячим дідком, який ховався за димовою завісою демагогії* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПОЧУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОЧУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *тільки 3 ос., кому і без дод.* Ставати чутним, сприйматися слухом. *Кожен раз їй* [Одарці] *робилося непокійніше, якась тривога обнімала душу, то їй здавалося, що хтось стука, то почувалися крики охриплого кріпацтва* (Панас Мирний); *Від сусіднього козацького кола почулася гра бандури, а далі й густий, журливий голос кобзаря, що співав стародавню думу* (А. Кащенко); *Із-за Чигирина знову почулася гарматна стрілянина* (Ю. Горліс-Горський); *Почувся брязкіт посуду. Забулькала рідина, яку розливали в чашки* (В. Малик); * Образно. *Враз почувся смерті строгий стук* (М. Рильський); // *тільки док., безос. Все спить мертвим сном. Ось почулося — щось десь шурхнуло...* (Панас Мирний); // *тільки док., безос., після вигуків і прямої мови.* Донестися до слуху (про людський голос). *Тоді Чорнота наказав сурмити до відступу, між козацтвом почулася команда: "Завертайсь!"* (А. Чайковський); *— Добрий вечір! — привітався професор. — Доброго здоров'я, — почулася відповідь* (М. Трублаїні).

2. Бути в певному фізичному або духовному стані, почувати себе певним чином. *Ще ліпше він почувався, віддихнув глибоко — віддих рівно йшов і гладко* (І. Франко); *Йому* [Вадимові] *зараз вкрай важливо було довести їй та усім іншим, що він може цілком нормально почуватися і без їхньої підтримки* (В. Хрущак); *Ми почувалися погано, але не на стільки погано, щоби панікувати* (М. Кідрук); // *перев. недок.* Мати почуття, відчуття самотності, провини, щастя і т. ін. *В семінарії між товаришками почувалась я самітною* (Уляна Кравченко); *— Я ні в чому не почуваюся винним. Я стою по уставу* (Григорій Тютюнник); *— Тепер до кінця своїх днів буду почуватися винною і перед Уляною, і перед дітьми* (С. Талан); *Їмость почулася одним одна на цілім широкім світі. Сама-самісінька* (Л. Мартович); // *безос. Може, я хоч чаєм нагріюся; щось-то погано почувається* (Панас Мирний); // *тільки док., із спол.* що, *рідко.* Одержати якийсь імпульс, що викликає зміну в настрої, самопочутті і т. ін. *Як же заспівали "вічную пам'ять", так і сам почувся, що йому якось-то стало легше на душі* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *тільки недок., безос.* Бути перейнятим якимись почуттями. *Більш нічого не вмів би я словами розказать з того, що думалось тоді і почувалось* (Леся Українка).

3. *тільки 3 ос.* Відчуватися, бути відчутним, сприйманим органами чуття. *В хаті почувався дух застояного повітря* (О. Копиленко); *Надвечір їй почувся дим* (М. Коцюбинський); *Почувся запах розлитого гасу* (С. Талан); // Виявлятися, ставати помітним, відчутним. *Нарікання в тоні не почувалось* (А. Головко); *Не було в мене досі таких друзів. Може, тому почувалось це так гостро і так було нам цікаво* (Ю. Покальчук); *В голосі Олександри Василівни почувся протест* (О. Довженко); // *тільки недок., безос. Передній у жовтому кожушку, так почувалось, був начальство* (В. Винниченко); *Вільніше всім стало, не почувалося напруженості* (А. Головко); *За його напівжартами, за веселістю почувалося, що в душі він чимось збентежений* (О. Гончар).

4. *розм.* Відчувати що-небудь. *— Як ти? — спитала. — Краще за всіх. Як може почуватися чоловік біля такої жінки?* (В. Шкляр); *Шрам уже й сам тоді почувсь, що треба дати собі пільгу* (П. Куліш); // Відчувати, усвідомлювати себе ким-, чим-небудь. *Ціле життя почуваюся невільницею* (Уляна Кравченко); *Будучи молодими жінками, ми почувалися та виглядали, наче баби* (Л. Денисенко).

5. *заст., рідко.* Виявляти в почуттях своє ставлення до сприйманого. *Ми старі душею стали, Серцем рано одцвіли, Почуватись перестали, Сил багацько позбули* (П. Грабовський).

6. *тільки док., розм.* Відчути себе вагітною. *Дітвори прибува: у старшої невістки двоє діточок і менша вже від середохрестя почулася...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Отак гуляють, не статкують, аж поки Тодоська знов не почується. Тоді все вже набік, стане спокійна, поважна* (Дніпрова Чайка); *Лиш як уже в літах вийшла вона заміж за Ярка Римаря, то скоро важкою почулася* (І. Нижник).

(1) Почува́тися до вини́, *заст.* — відчувати за собою вину. [А н т е й:] *Я наче почуваюсь до вини, що я не здатен так йому служити, як би хотів* (Леся Українка); *— Пишіть, — сказав суддя до писаря, — обжалуваний не почувається до вини* (Л. Мартович); **(2) Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку,** *заст.* — вважати за свій обов'язок. *Яко син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обов'язку віддати працю свого життя .. простому народові* (І. Франко); *Коли напишу щось до "Вісника", то знову-таки через те, що почуваюся до обов'язку виконати свою обіцянку* (М. Коцюбинський); **(3) Почува́тися / почу́тися на (в) си́лі (си́лах):** а) бути при силі, здоров'ї. *Друзі називали його "двічі дідом", але він ще почувався на силі* (В. Кучер); *Коли Каркайло вже почувся .. на силах, велів* [цар Сов] *привести його перед себе* (І. Франко); б) мати здатність робити що-небудь. *Справна була* [Мася]! *Ніхто з нею не справлявся — та й не думав, бо не почувався в силі* (А. Свидницький); *Чоловічок, полежавши з місяць, почувсь на силі навідуватися в музей, а на початку нового року й зовсім вернувся до своїх обов'язків* (В. Барка).

◊ **Ходи́ти (почува́тися) імени́нником (як, мов, ні́би** *і т. ін.* **імени́нник)** *див.* **ходи́ти.**

ПОЧУДАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПОЧУДА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., розм.* Чудакувати, чудачити якийсь час. *Люди реготали; декому заманулося піти подивитись, що буде з дяком. .. — Почудачили — ходімо зап'ємо* (Панас Мирний); *Цей велетень завжди був компанійським хлопцем. Правда, любив часом почудакувати, як то видавалося декому з моряків* (М. Трублаїні).

ПО-ЧУДЕРНА́ЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-чудерна́цькому.** *Якраз надійшов лікар-німець, вже старший чоловік. На голові мав перуку, а одягнений був так по-чудернацьки, що Олексієві сміятися хотілось* (А. Чайковський); *От тепер, коли знову спізнався з Улянкою, коли зустрів Гандзю, з'явилася вона. Так несподівано й по-чудернацьки* (В. Лис).

ПО-ЧУДЕРНА́ЦЬКОМУ, *присл., розм.* Незвичайно, викликаючи подив. *Вагаючись, промовив* [Андрій]: *— Скажіть, тату, чого ото дядько Терешко якось по-чудернацькому натякає на наш колектив?* (С. Добровольський); *Кілька гідролітаків, по-чудернацькому піднявши хвости, вже занурялися у воду* (В. Кучер); *Тисяцький так розгубився, вигляд його був такий по-чудернацькому нещасний, що Дмитро ледве стримався, щоб не засміятися* (В. Малик).

ПОЧУДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **почудува́тися.** *Відмовився сказати* [Карпо], *що то за приятель, хоч жінка зробила все, аби те з нього вибити, і куди їде, чим знову вкинув її у стан крайнього почудування, осідлав коня і виїхав із двору* (Валерій Шевчук).

ПОЧУДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *чому, з кого, з чого і без дод.* Док. до **чудува́тися.** *Гребінку аж пересмикнуло. — Бачиш... Коли вже він Брюллову вказав на двері... — А звідкіля ти знаєш? — почудувався Іван словам господаря* (Василь Шевчук); *Синій метелик повернувся і знову сів на своє місце, і вершник почудувався на цю напрочуд ніжну квітку* (Валерій Шевчук).

ПОЧУЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *розм.* Док. до **чужа́тися.** *Вони кревні, та почужались* (Сл. Б. Грінченка); *Які почесті, які вигоди, які нагороди примусили б Егісіппа розбрататися і почужатися з своєю і Софроніїною ріднею, зневажити лихі людські поговори.., — коли не дружба?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЧУЖИ́ТИСЯ, имо́ся, ите́ся, *розм., рідко.* Док. до **чужи́тися.** *Несподівано рідні сестри почужилися* (з газ.).

ПОЧУЖІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **почужі́ти.** *Скинув* [Танцюра] *очима на розчервонілу сердиту Ольгу, і зникла в них привітність, що була до цього, стали вони холодні, почужілі* (О. Гончар); *Що від нього* [газдівства], *колись не останнього в селі, залишилося тепер? Порожня — на сміх людям — стодола, напівпорожня стайня (лише корівчина у ній) та якась почужіла, ніби вищерть холодом виповнена хата* (І. Нижник).

ПОЧУЖІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **чужі́ти.** *Наче нема на тому возі Павла Пороші: почужів він для Зої* (В. Земляк); *В лісі Федь завжди як в рідному домі, а зараз і ліс почужів...* (Л. Письменна); *Оце ж, думаю, приведе батько оту, що сидить у Києві, а нас усіх прожене геть .. А якщо й не прожене, то ми йому все одно почужіємо* (І. Білик).

ПО-ЧУЖО́МУ, *присл.* 1. Як чужий. *Я звикла відноситись до нього не по-чужому, а по-товариськи* (Леся Українка); // Як властиво чужому. *Поспішні Горобенкові кроки залунали вороже і якось занадто по-чужому* (Б. Антоненко-Давидович); *Кімната пахла дивно і трохи по-чужому* (Н. Бічуя).

2. Не так, як прийнято в певному середовищі, у певного народу; не по-тутешньому. [Д і в ч и н а:] *Ну, бувай здоров.* [Х л о п е ц ь:] *Чом не "до побачення"?* [Д і в ч и н а:] *То по-чужому, а так більше по-народному виходить* (Леся Українка); *Це ж чужа, чужа людина сидить тут, по-чужому дивиться, по-чужому говорить* (Г. Хоткевич).

ПО-ЧУЖОСТОРО́ННЬОМУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-чужо́му** 2. *Олексій Іванович .. щось по-чужосторонньому заговорив до барині* (Панас Мирний).

ПОЧУ́КАТИ, аю, аєш, *док., кого, розм.* Чукати якийсь час. *Любив дідусь почукати онука на коліні.*

ПОЧУКИ́КАТИ, аю, аєш, *док., кого, розм.* Чукикати якийсь час. *Вона не своя, коли вибереться той день, що хрещениці не побачить, не почукикає на руках* (Панас Мирний); *Шмалько взяв дитину, почукикав, потім легенько, мов м'яча, кілька разів підкинув угору* (С. Добровольський).

ПОЧУМАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Чумакувати якийсь час. *Встигав* [Сорока] *і поле обробити, і дома лад дати, і почумакувати, тобто у Крим по сіль з'їздити із лубенськими та засульськими чумаками* (В. Малик); *— Ну, почумакував, тепер бери ложку та сідай вечеряти, — сказав батько* (С. Васильченко); *— Тепер я стараюся, щоб дали мені зброю та дозволили мені сформувати загін чоловік на сто для боротьби з дезиртирством і бандитизмом. Як вдасться, підберу відповідний склад, а весною .. почумакую до Холодного Яру...* (Ю. Горліс-Горський); * Образно. *Устав туман удосвіта, запряг сиві воли та й почумакував у Крим по сіль* (І. Калинець).

ПОЧУМАНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* 1. Чуманіти якийсь час. *Усю воду розхапали жменями. Зоставсь я невмиватий* [невмиваний]. *Іду до товариша: — Вилазь, — кажу, — вже ходім. Почуманів-почуманів, виліз* [з-під нар] (А. Тесленко).

2. Те саме, що **очумані́ти** (про всіх або багатьох). *Щось страшне діється. Ніби почуманіли люди* (М. Івченко).

ПОЧУ́ПКАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Почати чупкати. *Ніхто не чув, як калатнув дерев'яний замок в сіняних дверях, як рипнули двері, як почупкав Мортко долі улицею* (І. Франко).

ПОЧУРІ́ТИ, ри́ть, *док., діал.* Почати чуріти. *Пістоля загриміла, а з Василевого плеча почуріла кров* (Ю. Федькович); *Раз — і він* [козак] *миттю висмикнув стрілу із сагайдака і вколов у ямку під нижньою губою. Тонкою ниткою почуріла темна кров на дошки стола* (Ю. Логвин).

ПОЧУРУ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм., рідко.* Поговорити, порозмовляти. [В л а с:] *Кожного чоловіка, коли він має зайвий час, тягне промеж люде* [людей]: *чи там почурукати промеж себе, чи згадати колишнє* (М. Кропивницький).

ПОЧУ́ТИ *див.* **почува́ти.**

ПОЧУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **почу́ти.** *Не принесло пожитку їм слово почуте, бо воно не злучилося з вірою слухачів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Хай же сей поклик, що ми до богів посилаєм тепера, буде почутий* (Леся Українка); *Леночка дуже яскраво змалювала нам хлопчика, .. його дитячі мрії й почуті ним скарги дорослих* (Ю. Яновський); *Мала б Соломія образитися за вдруге почутий натяк на солом'яну вдову* (В. Лис); // **почу́то,** *безос. пред. Рідне слово почуто У воскреслій сім'ї* (М. Рильський); *За сьогоднішній ранок почуто і сказано стільки, що, здавалося, слова просто закінчилися* (А. Кокотюха); *Здається, його молитви було почуто, а жертви було прийнято* (Любко Дереш); // *у знач. ім.* **почу́те,** того, *с.* Те, що хто-небудь почув. *Бульба стоїть, вражений почутим* (О. Довженко); *Про все почуте Андрій регулярно інформував камеру, зачитуючи зведення* (І. Багряний); *Від почутого важко стискається парубоче серце* (М. Стельмах).

ПОЧУ́ТИСЯ *див.* **почува́тися.**

ПОЧУТИ́ТИ, *1 ос. немає,* ти́ш, *док., що і зі спол.* я к, щ о, *діал.* Відчути. *Микола почутив, як сонце припекло в щоку, перекинувся на бік, лупнув очима і знов їх заплющив* (І. Нечуй-Левицький); *Другого ранку Степан прокинувся своєчасно, але, не вставши ще з ліжка, почутив у серці гризоту* (В. Підмогильний).

ПО́ЧУТКА, и, *ж., діал.* Чутка. *Пішла почутка, що у панів людей цар одбере* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЧУТЛИ́ВИЙ, а, е, *діал.* Чутливий. *Комашко прочитав листи й одразу зблід. .. Його почутливі тонкі нерви вгадували неправду, як би вона не була замаскована, як би вона не крилась* (І. Нечуй-Левицький); *Німб страждання навколо витонченої голівки із білим від кабінетної роботи лицем і жагучими чорними очима остаточно доконав моє почутливе серце* (В. Дрозд).

ПОЧУТЛИ́ВІСТЬ, вості і вости, *ж., діал.* Властивість за знач. **почутли́вий.** *В тебе, певно, зроду пахуча почутливість нервів, неначе в духів. Ти вся дух, дух справдешній, легкий, крилатий, повітряний, увесь висновaний з проміння й мрій, дух запашний* (І. Нечуй-Левицький); *Так і рука, та і кожна кінцевина* [кінцівка] *нашого тіла, Бувши од тіла віддалена, тратить свою почутливість* (М. Зеров); *— Я не могла б жити раніш двох місяців, як живу тепер, без найменшого бажання. Мені спадало на думку, що в мене атрофувалась почутливість* (Ю. Яновський).

ПОЧУТТЄ́ВИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із почуттями. *— Методи пізнання світу різні. У науковців аналітичний, розумовий, у митців емоційний, почуттєвий. Але і там, і там, і взагалі в усій людській діяльності в основі лежить совість* (В. Нестайко).

2. Стос. до почуттів, сприйманий почуттями. *Трапиться таке, якого вже обминути* [Гордієві] *ніяк не можна і яке кине все його почуттєве життя з найвищої точки небезпеки на найнижчу скелю, підсунуту колишніми обставинами побуту та виховання* (Т. Осьмачка); *Рідна мова чи не найвлучніше відображає традиційну головну роль матері у формуванні почуттєвої сфери дитини* (з навч. літ.).

3. Сексуальний, який свідчить про схильність до плотських насолод. *Великі губи, короткий ніс з глибоко врізаними ніздрями і важкувате підборіддя робили її обличчя одверто почуттєвим* (В. Собко).

ПОЧУТТЄ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* 1. Абстр. ім. до **почуттє́вий** 1, 2. *Почуттєвість українців підкреслює глибоку й розгалужену духовність народу, віру у святе і незаперечне, людинолюбство, моральність, високохудожнє сприйняття світу, емоційний характер вдачі* (з наук. літ.).

2. Властивість за знач. **почуттє́вий** 3. *В цій почуттєвості є багато східного, бо якраз східна поезія на перший план висуває почуттєву стихію, а не розумову* (М. Драй-Хмара); *Марія Василівна Максимович .. молода, дуже приваблива жінка з лагідним ласкавим обличчям, з .. виразом спокійної доброти і прихованої почуттєвості* (І. Кочерга); — *Ти пишеш, що почуттєвість уподібнює людину до тварини. Але це неправда. У тварині почуттєвість на найпримітивнішому рівні* (І. Жиленко).

ПОЧУТТЄ́ВО. Присл. до **почуттє́вий.** *Думка про Наталку заслоняє інші спогади. Якби позбирати її пісні, то можна б звести в почуттєво вразливу дію, щоб линули вони на крилах вічності в простори часу* (І. Пільгук); *У сфері наукової психології розумінням називають процес, за допомогою якого людина із зовнішніх почуттєво даних знаків розпізнає деякий внутрішній зміст* (з наук. літ.).

ПОЧУТТЯ́, я́, *с.* 1. Психічні й фізичні відчуття людини. — *Визнання рівноправності почуттів бідних і багатих, зрівняння станів перед вівтарем почуттів не йде у вас у парі з любов'ю до знедолених, з бажанням допомогти їм* (Р. Іваничук); — *О, ви даремно вважаєте нас зовсім позбавленими людських почуттів, — засміявся місіонер* (П. Загребельний).

2. Здатність відчувати, сприймати навколишнє середовище. *Річенко не поворухнувся; він сидів як приголомшений, і видко було, що почуття його всі притуплені* (Г. Хоткевич); *Припустімо, що кожна істота тому почуває, Що її первісні частки наділено всі почуттями* (М. Зеров); *Коли син вперше побачив стрімкі ущелини, високі гори, він якимось не знаним досі почуттям відчув свою малість і навіть злякався своєї незаперечної малості* (О. Тесленко); * Образно. *Розбуди почуття, Що в тобі, може, спить* (В. Самійленко).

3. *перев. із спол.* що, мов, немов, ніби *і т. ін.* Стан людини, який викликається почуттєвим досвідом. *Таке почуття нараз обхопило Марусяка, мов .. йде відкись здалека* (Г. Хоткевич); *У Данила було таке почуття, ніби він готується до наступу і, даючи поради, враховує всі деталі майбутньої сутички* (О. Копиленко); *Почуття, що поблизу є людина, яка страждає, перемогло страх* (Григорій Тютюнник); // Правильне або хибне усвідомлення людиною свого значення, ролі в суспільстві і т. ін. *З почуттям власної вищості .. пан писар округлим рухом звернувсь плечима до громади* (М. Коцюбинський); * Образно. *Швидкий потяг повільно прискорює ходу, наче з почуттям зверхності над звичайними потягами, що швидко зриваються з місць, навіть обганяють його, але так само швидко й зупиняються* (О. Шугай); // Здатність людини сприймати й усвідомлювати естетичні цінності. *Він .. відчував, що до нього поступово повертається і чітка твердість ліній, і почуття колориту* (З. Тулуб); *Моне тоді ще не був популярний, але студент мав вигострене око і природне почуття краси. Зачарований картиною, він наважився увійти до склепу й запитати про ціну* (П. Загребельний); // Здатність людини вміло використовувати властивості чого-небудь. *Таке почуття матеріалу досягається тільки довголітньою роботою* (В. Собко).

4. Емоції, що супроводжують оцінку певних суспільних подій, явищ. *Тут, може, говорить більш почуття, ніж теоретичний розум* (Леся Українка); *Розум і почуття людини невіддільні одне від одного* (з публіц. літ.); // Вияв схвильованості, душевного піднесення. *Надаремне молоденький, чорнявий піп .. вкладав .. так багато почуття у свої вигуки: .. парафіян цікавило зовсім не те* (М. Коцюбинський); *Він пробував співати, .. але співав недовго й без почуття* (Ю. Яновський); *Роман прощається з учителем, з почуттям тисне йому руку* (М. Стельмах); // *чого.* Емоції, викликані певними душевними переживаннями. *Ніч принесла тільки ще тяжче почуття пригноблености* (І. Багряний); *Його охопило почуття палючого сорому* (Григорій Тютюнник); *Почуття вдячности у душі сільської красуні змінилося почуттям досади й ненависти* (В. Лис); *Погляди променилися складною гамою почуттів, в якій теплилася вдячність, проскакували повага і затаєний страх* (М. Кідрук); // Емоційна настроєність. *Одягався* [Доря] *поспішно, з почуттям свята* (М. Коцюбинський); *Вже зникло те почуття тихого відпочинку, що було в першу зиму по приїзді Зоні* (Леся Українка); *Зараз же його охопило ділове почуття* (Григорій Тютюнник); *Зі змішаними почуттями я пішов додому з наміром прибрати помешкання* (В. Кожелянко); // Інтуїтивне розуміння, сприйняття, передчуття чого-небудь. *Чули те і тюремщики — і якісь лихі почуття закрадалися у потайники їх серця* (Панас Мирний); *Гостре почуття небезпеки примусило мене озирнутися* (Д. Білий).

5. Любов, кохання; захоплення ким-небудь. *Зів'яло з часом та почало гаснути в серці Йоновім і почуття до Гашиці* (М. Коцюбинський); *Мабуть, вона могла б його стримати, вдержати тут силою свого почуття, своєї любові* (О. Гончар); *У десятому класі Соля й Віталик вже й не приховували своїх почуттів* (В. Лис); *Ти пишеш йому свої перші вірші. А він панічно боїться свого почуття до тебе, якому не може опиратися* (Є. Кононенко).

Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.) див.* **повнота́; (1) Естети́чне почуття́** — емоційна реакція людини на естетичні цінності. *Що таке щастя? Це естетичне почуття від самого себе, від свого "я". Естетичне почуття виникає від споглядання або гармонії, або величі* (В. Підмогильний); **(2) Націона́льні почуття́** — вияви любові й поваги до свого народу, до його культурних надбань. *Я помилялася, коли думала спершу, що в його* [нього] *нема національного почуття; противно* [навпаки], *він чується хорватом "душею і тілом"* (О. Кобилянська); *Святійший Синод 1784 р. силою змусив Українську Церкву прийняти свого московського Місяцеслова, а в ньому були свята, що ображали українські національні почуття* (І. Огієнко); *Третій і останній ступінь національного почуття — це, коли людина усвідомлює себе членом однієї нації з усім багатством її історичного, мовного та етнографічного матеріалу* (Б. Антоненко-Давидович); **(3) Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму>** — любов до Батьківщини, відповідальність за її долю і готовність служити її інтересам. *Цей раптовий вибух доньчиного й патріотичного почуття схвилював Калиновича ще більше, як попередні слова* (І. Франко); *Інспектор закликав удосконалювати педагогічну майстерність. Видно було, що кожне його слово зважене розумом, освітлене почуттям патріотизму й національної гідності* (І. Пільгук); *Ішов Андріївським узвозом як музеєм. Дивне патріотичне почуття охоплює, коли дивишся на узвіз із вершини історії* (М. Василенко);

(4) Почуття́ відповіда́льності — глибоке усвідомлення свого обов'язку перед суспільством, людством, сім'єю, батьками і т. ін., розуміння суті й значення своїх учинків, своєї діяльності. *Йому* [льотчикові] *теж дуже хотілося вирушити в подорож до невідомого, але почуття відповідальності змушувало ще раз зважити всі обставини* (М. Дашкієв); *Він* [герцог] *відзначався винятковою безкорисливістю й загостреним почуттям відповідальності перед людьми, Богом і, що найголовніше, перед власним сумлінням* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(5) Почуття́ гу́мору** — властивість людини бачити смішне у певних життєвих ситуаціях і вміти його передавати. *Марина мала аналітичний розум і природне почуття гумору* (М. Гримич); *Чому чоловіки запам'ятовують одні анекдоти, а жінки інші? Почуття гумору від статі ж не залежить* (Г. Вдовиченко).

◊ **Гра́ти на почуття́х (почуття́ми)** *див.* **гра́ти; Дава́ти / да́ти во́лю почуттю́ (почуття́м)** *див.* **дава́ти; (6) Почуття́ (чуття́) мі́ри** — розуміння належних меж, належного ступеня в яких-небудь діях, у виявленні чого-небудь. *Останнім часом Боденьці зрадило почуття міри, бо ніколи стільки всякої всячини не проходило через його руки* (М. Стельмах); *У похмурій кімнаті, заставленій без почуття міри м'якими меблями, за великим столом сидить товстий чоловік — шеф шосейного відділу* (А. Хижняк); *У всій своїй поведінці він* [мустангер] *знав чуття міри, і мова його також завжди була стримана й виважена, навіть за чаркою в колі друзів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); **Хвилюва́ти уми́ (почуття́, ро́зум** *і т. ін.)* *див.* **хвилюва́ти; Чуття́ (відчуття́, почуття́) лі́ктя** *див.* **чуття́; Шо́сте (дев'я́те) чуття́ (почуття́)** *див.* **чуття́.**

ПОЧУ́ХАТИ, аю, аєш, *док., кого, що.* 1. Док. до **чу́хати.** *Кози потяглися до Івана гострими мордочками з борідками, і він почухав одну під підборіддям* (Валерій Шевчук); *Хлопець почухав йому* [собаці] *за вухом, від чого собачий хвіст закручляв іще швидше* (С. Талан); — *Воно* [каченя] *надто довго лежало в яйці і тому не має належного вигляду, — і вона* [мама-качка] *почухала йому спинку й погладила пір'ячко* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Чухати якийсь час. *Зупиняємось, щоб виплутати з вічок гілки й почухати нажалені зіллям ноги* (Є. Пашковський); *Мацератор* [кіт], *відчуваючи мою шанобливу прихильність, зрідка лащився до мене, поблажливо дозволяв почухати за вухом та під підборіддям* (М. Кідрук).

3. *кому, що, перен.* Побити кого-небудь. [В е д м і д ь:] *Бабусю, маєш ти лозину? Ану, почухай Лису спину...* (Олександр Олесь); — *Гей, пахолки, почухайте йому по турецькому звичаю п'яти!* (В. Малик); *Хлопці любили почухати кулаки, і дядя Вова знав їхні нахили* (А. Кокотюха).

◊ **Почу́хатися (почу́хати), де [й] не сверби́ть** *див.* **почу́хатися; Чу́хати / почу́хати поти́лицю** *(рідше* **го́лову, чу́ба, чупри́ну** *і т. ін.)* *див.* **чу́хати.**

ПОЧУ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Док. до **чу́хатися.** *Щось укусило Івася, і він почухався* (Панас Мирний); *Вівця повернула голову, почухалась об тин і пішла в двір* (О. Копиленко); *Почухатися хочеться обов'язково саме тоді, коли треба бути дуже уважним і не можна цього робити* (В. Владко); *Козак позіхнув, почухався і, вилізши на коня, потрюхикав вулицею, опустивши голову на груди* (В. Чемерис).

2. Чухатися якийсь час. *Почухався* [Джі Ай] *раз-другий, а за третім спитав співчутливо: — Може вам, пане отамане, молодицю яку знайти на "сайті самотніх душ"?* (Г. Тарасюк).

3. *перен., розм.* Зазнати невдачі. *Почухався він добре* (Номис); *Було Микита почухається та з тим облизнем і піде* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(1) Почу́хатися (почу́хати), де [й] не сверби́ть,** *жарт.* — пережити несподівану невдачу, прикрість, неприємність і т. ін. *Почухався* [чоловік], *де й не свербить* (Номис).

ПОЧУХМА́РИТИ, рю, риш, *док., що, розм.* Чухмарити якийсь час. *Коля мовчки вислухав Васю, хмикнув, насмішкувато глянув на рожеве личко Ніни, почухмарив потилицю* (О. Бердник); *Я ще трохи почухмарив чуприну: так не хотілося з постелі вилазити* (А. Дімаров); *Перш ніж вимовити слово, почухмарить* [Дмитро] *голову та декілька разів сплюне* (П. Запаренко).

ПОЧУХМА́РИТИСЯ, рюся, ришся; *наказ. сп.* а́рся; *док., розм.* Чухмаритися якийсь час. *Яків посидів, посидів, почухмарився за спиною і, одвернувшись до стіни, ліг* (Панас Мирний); *Озирнув* [перевізник] *каламутним поглядом стіну з мисником і врізаним у нього коником та потягся п'ятірнею, щоб почухмаритися, коли почув, що його таки гукають* (Валерій Шевчук); *Він* [Спаба] *часто заходив за плити, щоб почухмаритися* (О. Ульяненко).

ПОЧУ́ХРАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **почухра́ти** 1. *Спицею повільного колеса вернуться довкола почухраної грозою тополі і місячні сяйва, і тіні* (Олекса Ізарський); * Образно. *Ранкова свіжість оттоманських килимів та оттоманських перемог перетворилася на почухрану ганчірку* (Ю. Щербак).

ПОЧУХРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **чухра́ти** 1, 2. — *Ноги обважніли, дочко, не слухають. Відходили своє — відпочинку просять... Ти мені квасолю піднеси — буду теребити, або соняшник почухраю* (М. Стельмах).

2. *кого, розм.* Док. до **чухра́ти** 3. — *Дали би тобі* [вепру] *дідуньо дерти таку добрісіньку верету. Почухрали би по макітрі ціпом, як колись тут у нашій стодолі. Всипали би вони тобі, всипали...* (С. Ковалів).

3. *що, розм.* Те саме, що **почу́хати** 1, 2. *Нанді* [бик], *звиклий до загальної поваги, .. час від часу зупинявся почухрати об стіну бік чи роги* (Любко Дереш).

4. *перен., розм.* Швидко піти, побігти, поїхати. *Він, швидко поробивши човни, На синє море поспускав, Троянців насадивши повні, І куди очі почухрав* (І. Котляревський); *Злякалась миша та притьмом, Поміж травою, лопушком, З переполоху почухрала* (Л. Глібов); *Через сад, у білім полі, Почухрав* [дід] *собі в село* (А. Малишко); — *Він* [пристав] *зрадів, схопився мов опечений і почухрав доповідати справникові* (Василь Шевчук).

ПОЧУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **почу́хувати** і звуки, утворювані цією дією. *Різноголосе хропіння, почухування, лайка й сонне бурмотіння виповнювали темряву* (З. Тулуб); — *Не пхайтеся! — завершивши сеанс почухування, звертається до мене жіночка в ангорі, і я розумію, що попри мої спроби автотренінгу вона не стала поважати мене більше* (Н. Сняданко).

ПОЧУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Чухати час від часу. *Незабаром з дупла показався чорний цвіркун, на ввесь рот позіхаючи та ногою голову почухуючи* (Панас Мирний); *Дядьки почухували потилиці, попльовували, видно, міцно міркували* (У. Самчук); *Гаврило Панасович почухував свої кошлаті брови, упівока поглядав на маленького Козуріна* (П. Загребельний); *Я не встигла злякатися* [песика]. *Почухувала це тепле та щире диво* (Л. Денисенко).

ПОЧУ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Чухатися час від часу. *Какора ще трохи полежав, потім підвівся, почухуючись* (П. Загребельний); *Отаман сів, почухуючись, до столу* (Валерій Шевчук).

ПОЧХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Чхати якийсь час. *Клятущі діти спинялися то висякатись, то почхати, то поплакати* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОШАБА́ШИТИ, шу, шиш, *що (рідко) і без прям. дод., розм.* Док. до **шаба́шити.** [Г о р п и н а:] *Чого це так рано сьогодня* [сьогодні] *пошабашили роботу?* (М. Кропивницький); *Чубаті запорожці-дубовики вже пошабашили на ніч і сиділи у березі біля таганка* (А. Кащенко); *Після роботи Левко завжди ходив до річки. Навіть коли пошабашить у полі пізнього вечора, все одно поспішає на стрімкий берег* (О. Десняк); *В саду в бригаді — тут же між яблунями — гори яблук. Це тут сортирують їх, пакують в ящики. Але зараз жінки пошабашили на обід* (А. Головко); // *з чим.* Довести що-небудь до кінця. — *Ось пошабашимо з війною, приїду потім сюди женитися* (А. Шиян); // *перен.* Те саме, що **уме́рти.** — *Розмінять би вже й цілу сотню* [років], *а там не гріх і пошабашити* (І. Волошин).

ПОШАЛІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* Ошаліти (про всіх або багатьох). — *Ви пошаліли ци поцапіли? — кричу я олючений* [розлючений]. *А вони регочуться ще дужче* (І. Франко); *Все хлопство наче пошаліло* (Я. Качура); // Утратити здатність підпорядковуватися командам кого-небудь (про тварин). *Коні пошаліли зі страху і неслися як дурні* (Ю. Андрухович).

ПОШАЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **шалюва́ти.** *Батько з сином нарешті пошалювали дровітню* (з газ.).

ПОША́МКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Шамкати *(див.* **ша́мкати**[1] 1) якийсь час. *Троньо беззвучно пошамкав беззубим ротом* (І. Рябокляч); *Левадиха підняла від куделі сиву, як повісмо, голову, пошамкала беззубим ротом і висмикнула нитку* (Р. Андріяшик); *Чаклун пошамкав, подумав щось, ізнову пошамкав* (І. Білик).

ПОШАМОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., розм.* Шамотіти якийсь час. *"Туди, де сонце сходить, рушаймо на борню..." — донеслось звідкілясь далеко-далеко .. А може, то вітерець пошамотів верховіттям кленів?* (О. Донченко); *Пошамотіли коні біля рептуха з січкою і стихли* (із журн.).

ПОША́НА, и, *ж.* 1. Почуття поваги, що ґрунтується на визнанні великих чеснот, суспільної ваги або позитивних якостей кого-, чого-небудь. *Миронова довго, з увагою і пошаною глядила на нього* (І. Франко); *Серед аспірантури і наукових співробітників академік має велику пошану і любов* (Б. Антоненко-Давидович); *Юначе зухвальство, навіть коли й видається смішним чи порожнім, варте пошани* (У. Самчук); *Черниш дивився на поранених майже з побожною пошаною* (О. Гончар).

2. Вияв почуття поваги до кого-, чого-небудь; почесті. *Любіть один одного братньою любов'ю; випереджайте один одного пошаною!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Не жди вінка, не жди пошани, Не повертай лякливо вбік!* (П. Грабовський); [С а б і н а:] *Рабиня мертва привітати гостей твоїх не зможе, і матрона не матиме належної пошани* (Леся Українка); *Пролунав постріл швидкострільної гармати, ще кільканадцять пострілів відбилися у хвилях і полягали по берегах: пошана державному прапорові країни* (Ю. Яновський).

Бу́ти в поша́ні *див.* **бу́ти; Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу** *і т. ін.) див.* **віддава́ти; До́шка поша́ни** *див.* **до́шка; (1) З поша́ни** — почуваючи повагу до кого-, чого-небудь. *Джантемир не з пошани до освіти, а виключно з честолюбства послав* [сина] *вчитися до Омська* (З. Тулуб); *Ми згадаємо імена народних садоводів з пошани до їх мирної творчої праці* (І. Волошин); — *Я помітив, що вони сюди приїхали з цікавості, а не з пошани до нашого дому чи людської ввічливості* (Р. Андріяшик); **(2) Моя́ (на́ша) поша́на,** *рідко* — вітання при зустрічі. [Д о н н а К о н с е п с ь й о н:] *Розіно, підожди! (До Анни). Моя пошана!* (Леся Українка); [Д. К о з е л і у с:] *Моя пошана найяснішій пані!* (І. Кочерга); **Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни>** *див.* **п'єдеста́л; Пройма́тися / про́йнятися поша́ною** *див.* **пройма́тися.**

◊ **З вели́кою (висо́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким** *і т. ін.)* **поважа́нням>** *див.* **пова́га; На знак глибо́кої поша́ни** *(рідко* **глибо́кого поважа́ння)** *див.* **знак.**

ПОШАНІ́ВОК, ПОШАНО́ВОК, вку, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **поша́на** 1. [П р о ф е с о р:] *І за ту честь, за той пошановок .. чим він* [артист] *має платити суспільності?* (І. Франко); *Стояли перед уявою молодого хлопця ті опришки, наче міфічні герої, оточені сяйвом людського пошанівку* (Г. Хоткевич); *Юрба гучними вигуками віддала і їм* [козакам] *пошанівок* (В. Шкляр); *Відтак умер той сумноокий пан, перед яким клепав головою кожен мукачівець, виказуючи йому честь і пошанівок* (М. Дочинець).

2. Добрий догляд за чим-небудь. *Та цею бочкою можна возити років з вісім, а в добрий пошанівок, то й на десять стане* (Сл. Б. Грінченка).

ПОША́ННИЙ, а, е. Прикм. до **поша́на.** *Пошанний займенник (Ви) в українській мові* (з навч. літ.); *Пошанна множина.*

ПОШАНО́БА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **поша́на.** [М е л а ш к а:] *Звісно, як Прохор ваш не зопалу одружився з Катрею, а по мислі, то вже певна річ, що промеж них мусить бути і лад і згода; а де лад, там і пошаноба, — як свекрусі, так і свекрові та й усьому родові...* (М. Кропивницький); *Пошаноба до хліба на Волині має давню традицію* (із журн.).

ПОШАНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошанува́ти.** *І пошановані в нас, мовби власного роду початок, Мати Венера і Марс — римської слави батьки* (М. Зеров); *Кожна нація-держава лише тоді може вважати себе культурною, коли гідно пошановані національні герої* (з газ.); // **пошано́вано,** *безос. пред. Рогніду привезено до Києва і пошановано нарешті як справжню княгиню* (П. Загребельний).

ПОШАНО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пошано́ваний.** *Серед древнього фольклору (народна красномовна поезія) щонайбільше зафіксовано колядок, що уславляли народження Сонця чи пошанованість воїна-дружинника* (з наук.-попул. літ.); *Популярність та пошанованість традиції колядування сприяють осовленню цього дійства в поетичній мові письменників Тернопільщини* (з навч. літ.).

ПОШАНО́ВАННЯ *див.* **пошанува́ння.**

ПОШАНО́ВОК *див.* **пошані́вок.**

ПОШАНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пошано́вувати** 1. *Мешканці Луцька започаткували сучасну хорошу традицію пошановування вишитого рушника* (з газ.).

ПОШАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОШАНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Виявляти повагу, з пошаною ставитися до кого-, чого-небудь; шанувати. *Давній звичай пошановувати чудодійні ікони виник на теренах Київської митрополії під латинським упливом не пізніше другої половини XVII сторіччя* (з навч. літ.); *Щоб робити добро, треба любити людей, пошановувати їх, бажати їм добра* (із журн.); — *Ти свою сиву голову пошануй, коли не шануєш козацтва!* (Марко Вовчок); *Він переходив від купи до купи людей, просив і закликав, щоби пошанували самі себе, щоби показали, що вони люди, .. не запродували своїх голосів* (Н. Кобринська); — *Не тратьмо часу, козаки, пошануймо батька, а хліба будемо їсти по дорозі. Ви ж знаєте, як ще нам далеко їхати, — сказав козацький старшина* (В. Стефаник); *Вдоволені тим, що минуле пом'янули і козацтво пошанували, розійшлись опівночі* (Г. Тарасюк);

// Гостинно, з пошаною приймати, привітно зустрічати кого-небудь. [І в а н:] *Гляди ж, Семене, і ти, Одарко, — як побачите коли сиротину, то пошануйте й нагодуйте її, як батько дитину* (М. Кропивницький); *Прибулого земського рятівника першим щедро пошанував Кирило Тугокопилий* (О. Ковінька); // Жаліти кого-небудь, не завдавати шкоди комусь. — *Видно шляхи полтавськії і славну Полтаву, Пошануйте сиротину і не вводьте в славу* (І. Котляревський); [Р у с а л к а П о л ь о в а:] *Сестрице, пошануй! Краси моєї не руйнуй!* (Леся Українка); — *Про твої подвиги тундра шепче. Ми не переступаємо твоєї дороги, але й ти нас пошануй, сіромашних...* (М. Дочинець).

2. *тільки док., чим і без дод.* Пригостити, почастувати кого-небудь. — *Давайте лиш млинців гарячих, а я ось пошаную гостей перчаківкою* (П. Куліш); — *Зятя покликав, посадив на покуті і горілки купив і пошанував добре* (Ганна Барвінок); // Нагородити, преміювати кого-небудь чимсь. *Похвалити мусять, а може, цяцечкою пошанують — яку-небудь гарнесеньку на ріжок або на шию, а то й на копитце* (Марко Вовчок); // *перен., ірон.* Побити кого-небудь. *Хай лиш вороги посміють зачепити — ми їх добре пошануєм, пошаткуєм!* (П. Тичина); — *Оберігайте, шануйте пана, мов болячку, то він так вас пошанує, як мене, — поводив* [Щербина] *побитою спиною...* (М. Стельмах).

3. Дбайливо ставитися до кого-, чого-небудь. *Пошануй худобу раз, а воно тебе десять раз пошанує* (Номис).

◊ **Шанува́ти / пошанува́ти па́м'ять** *див.* **шанува́ти.**

ПОШАНО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОШАНУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Те саме, що **шанува́тися.** *Культурний "золотий фонд" українського народу має не лише оберігатися, але й всіляко пошановуватися* (з наук. літ.); *Ой, час би, Грицьку, нам, ой, час пошануваться: Не все ж нам, братику, не все парубкувать; Не все з дівчатами гасать і жениххаться! І тютюнкову день і ніч в шинку круглять!* (П. Гулак-Артемовський); — *А, може, грамота ще й у пригоді стане при його службі, — писарем буде, а пошанується — до офіцера дослужиться* (Панас Мирний); — *Якби ти, Вікторе, пошанувався тоді в училищі, то був би з курсантами оце в поході, музикою десь би зустрічали тебе!* (О. Гончар); *Ззаду тупцялася цікава покоївка, бо їй, справжньому автору цього кулінарного дива, було цікаво, як пошанується її праця* (Валерій Шевчук).

ПОШАНУВА́ННЯ, *рідко* **ПОШАНО́ВАННЯ,** я, *с.* 1. Дія за знач. **пошанува́ти** 1. — *Із отакого сім'я має виростии пильність, уміліість, послух, покірність, пошановання старших* (І. Франко); *Ніякий кам'яний пам'ятник не стане символом належного пошанування заслуг Івана Багряного* (О. Шугай).

2. Повага, пошана. — *Іван Мартинович ліпше видумав, що без торгу береться до гетьманства. Тим-то й цар його, кажуть, у великому пошанованню має* (П. Куліш); *З новим роком побажаю я нам долі тихої, погожої та роботящої, обопільного зрозуміння, поважання, пошановання* (М. Коцюбинський); *Завжди знав Агапіт, що сам він ніколи не буде такий великий і мудрий. Завжди дивився на ту неприступну гору* [власного батька] *з острахом, пошануванням і скрухою і завжди був перед нею нищий* (П. Загребельний); // *перен., ірон.* Зневага, образа. — *Спасибі, спасибі, що спаскудили в своїй клуні, — нагадючився дядечко .. — Пошанування ваше довіку запам'ятаю* (М. Стельмах).

3. Віддавання почестей, виконання обрядових пісень і т. ін. *Мертвець був у хаті, і хвиля вимагала пошанування* (О. Кобилянська); *Благородство кожної істинної культури визначається тим, що культура є культ предків, пошанування могил і пам'яток, зв'язок синів з батьками...* (з газ.).

(1) На пошанува́ння — для вияву поваги. *Не знайшли ні друзі, ані кревні Рицарського тіла молодого, Щоб землі його предати чесно, Щоб могилу насипать високу Добрим людям на пошанування* (М. Рильський); *У Радковецькому старостинському окрузі організували і провели два заходи, спрямовані на пошанування родинних цінностей* (з газ.); **Роби́ти пошанува́ння** *див.* **роби́ти.**

ПОШАНУВА́ТИ *див.* **пошано́вувати.**

ПОШАНУВА́ТИСЯ *див.* **пошано́вуватися.**

ПОШАПКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *розм.* Док. до **шапкува́тися.** [К о н о н:] *І досі не зібрався провідати Андрія Григоровича! Раз тільки зустрілись і то на хвилину, бо він не мав часу, і ми тільки пошапкувались* (М. Кропивницький); *Братчики відходили тихо, пошапкувавшися ще раз з товаришами* (О. Довженко); *Склавшись, пустили* [козаки] *наперед вози, а самі, пошапкувавшись іще раз з товаришами, тихо пішли слідом за возами* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПОША́РИТИ, рю, риш. Док. до **ша́рити.** *Вломив* [Кирило] *хліба — чого ж би до хліба? Заглянув у мисник, пересунув горщичок, пошарив на лаві — нема нічого* (А. Тесленко); *Інспектор скоренько пошарив у столі між паперами й витяг звідтіль якогось листа* (С. Васильченко); *Ткаченко хапливо пошарив у кишенях, але нічого не знайшов* (М. Сиротюк); — *Довелося довгенько пошарити мені з товаришами по тайзі, поки знайшов ваше гніздо* (О. Донченко).

ПОША́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поша́ркувати** і звуки, утворювані цією дією. *Ще не відкриваючи дверей, почув* [Гаврило] *тихе пошаркування Юлиних ніг* (Григорій Тютюнник).

ПОША́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Ходити, шаркаючи ногами. *Попереду мене йде парочка: пані в осінньому пальті та великому модному капелюсі і панок у шинелі. З приємних і чемних рухів панка, що ступає якось боком і пошаркує ніжкою, я виводжу, що це не чоловік і жінка* (В. Винниченко); *Бабуся пошаркувала підошвами по новому паркеті* (із журн.).

ПОШАРО́ВИЙ, а, е. Який здійснюється шар за шаром; розташований шарами *(див.* **шар**[1]*). Аналізуючі блоки мозку також резервовані, оснащені пошаровими фільтрами і сингулярним контролем на оболонках* (В. Єшкілєв); *Таке пошарове просвітлювання астрономічних об'єктів, відоме з давніх-давен, виявлялося ефективним тільки щодо охололих у чорні карлики зірок та планет* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Обробіток пару слід починати з осінньої безвідвальної оранки і подальшого пошарового обробітку ґрунту* (з наук.-попул. літ.).

ПОШАРО́ВО. Присл. до **пошаро́вий.** *У нього чорні з білими строчками кеди, сірі в ромбиках шкарпетки, світло-сірі брудні джинси, і пошарово виглядають з-під чорного реглана блакитна футболка і сірий гольф* (С. Пиркало); *Навесні і влітку наступного року чорний пар обробляють пошарово для очищення орного шару від насіннєвих і вегетативних зачатків бур'янів* (з наук.-попул. літ.).

ПОША́РПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поша́рпати.** *Пошарпаний, подертий корабель зрушив з місця, збурюючи звивисті хвилі* (Ю. Логвин); *Вона* [книжка], *як і всі добропорядні книжки про пригоди, була досить пошарпаною, проте на цьому схожість з нормальними пригодницькими сагами закінчувалась* (М. Кідрук); // **поша́рпано,** *безос. пред. В сутінках кімнати він оглянув себе і побачив, що одяг його зім'ято, пошарпано, зав'язки розв'язано...* (Ю. Логвин).

2. *у знач. прикм.* Який пошарпався (у 2, 3 знач.). *І вже ось-ось ми ворога натисли! .. Пошарпані над ними стяги звисли* (І. Франко); *Після весняних облав сорок п'ятого сотня була добряче пошарпана* (М. Андрусяк); * Образно. *Знову у тім пошарпанім серці воскрес образ дорогої, тихої дівчини* (М. Старицький); *Час, моя пісне, у світ погуляти, Розправити крильця, пошарпані горем* (Леся Українка).

ПОШÁРПАНО. Присл. до **пошáрпаний.** *За день чи два до призначеної події я .. напивався до безтями, .. до ранку курив на кухні, посилаючись на "виробничі проблеми". Тому під час кожного візиту виглядав досить пошарпано — з синіми колами під очима та щетиною на запалих вилицях* (І. Роздобудько).

ПОШÁРПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Шарпати (у 1 знач.) якийсь час. *Дядько ще трохи почмокав губами, пошарпав віжками* (В. Винниченко); *Пірат-командир підійшов до дверей, .. пошарпав, а потім узяв тоненький металевий трос і почав міцно зав'язувати двері зовні* (М. Трублаїні).

2. *що.* Подерти, пошматувати (одяг, папір, книжку і т. ін.). *Голодне товариство миттю випило воду і розхапало сухарі, аж торбинку пошарпали на шматки* (О. Стороженко); *Була хвиля, коли хотіла* [пані Міхонська] *зараз же розірвати письмо, прочитати, пошарпати на кусники* (І. Франко); * Образно. *Ні, то сміявся не хлопчик-поводар, то сміялася його устами вся громада, .. що .. обікрала, знищила, пошарпала долю сироти* (Л. Яновська); *Журналіст пошарпав собі нерви, оббиваючи пороги, зате зумів скласти досить ясне уявлення про те, що таке мерія або префектура* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

3. *що.* Док. до **шáрпати** 2. *Вітер з ураганами пошарпав їх* [мальв] *пелюстки, зломив стебло, скував лещатами ранкового морозу їхні мрії* (Б. Антоненко-Давидович); *На гориці загупав ногами батько. Мабуть, лагодить острішок, що його пошарпав вітер* (С. Чорнобривець); * Образно. *Школо моя! Радість моя! Невпізнанною зробили тебе роки, пошарпали тебе негоди* (Ю. Збанацький).

4. *що, перен., розм.* Док. до **шáрпати** 6. *Марусяк .. ограбував пару менших дворів, війта одного пошарпав* (Г. Хоткевич); *— Нам, аби перешкодити можливому зближенню скіфів з візантійцями, треба під виглядом візантійців пошарпати купців, які прямуватимуть в пониззя Істру* (В. Чемерис); // Учинити набіг, збройний напад на кого-, що-небудь. *— Здається, наше панство трохи пошарпало його хутір? — спитав Потоцький* (З. Тулуб); *— Славний бій був за Черкасами. Хлопці добряче пошарпали татарву, та й самі отамана втратили* (О. Бердник).

ПОШÁРПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Шарпатися якийсь час. *— Нанизав* [судаків] *попід жабри і пустив у воду, хай плавають. Вони трохи пошарпались, потім, дивлюсь, повиплювали наверх і стоять, як поросята* (В. Шкляр).

2. Те саме, що **обшáрпатися** 1. *Коловсь сердешний* [Еней] *об тернину, Пошарпався ввесь об шипшину* (І. Котляревський).

3. Те саме, що **обшáрпатися** 2. *Сам Сироватка стомився тілом і духом. Одяг його пошарпався й геть розпалися чоботи* (Ю. Мушкетик); *На цей час їхня* [хлопців] *одіж — легкі свитки, полотняні штани й сорочки — вигоріла на сонці, вицвіла від частого невмілого прання в річках і ставках, пошарпалася* (Ю. Хорунжий).

ПОШÁРПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Шарпати (у 1, 3, 4 знач.), смикати (у 1, 3, 4, 7 знач.) час від часу. *І ось уже поїзд гуркотить, пошарпує неухильно вперед, в нове, незвичне* (О. Кундзич); *Наслуховував* [молодик], *як бряжчали медалі на собачій шиї. І коли вони переставали бряжчати, він легенько пошарпував повідцем* (Б. Харчук); *Я згорбився і час від часу пошарпував лівим кутиком рота, імітуючи нервовий тик* (Любко Дереш).

ПОШАРУВÁТИ[1], ýю, ýєш, *що.* Док. до **шарувáти**[1]. *Пошарувати і покрити торт кремом.*

ПОШАРУВÁТИ[2], ýю, ýєш, *що і без дод.* 1. Док. до **шарувáти**[2] 1. *Килина наче не чула — спокійно, не хапаючись, пошарувала ще трохи в казані, випросталась, одвела голим ліктем пасмо темного волосся, що лізло їй в очі* (В. Винниченко); *Пошарувала* [Марія] *підлоги в кухні й у сінях* (С. Тудор).

2. *с. г.* Док. до **шарувáти**[2] 2. *Буряки гарно зійшли, особливо на тому ланку, де їх буде машина шарувати. Сама без людей пошарує і збукетує* [пробукетує] (В. Кучер); *— Всі ланкові взяли на себе зобов'язання. То й що: пропололи, пошарували, посапали — і до побачення. А тітка Марія і досі на своїй ділянці товчеться* (П. Запаренко).

ПОШАРУВÁТИ[3], ýю, ýєш, *що, діал.* Док. до **шарувáти**[3]. *Пошарувати рум'янцем обличчя.*

ПОШАРУДÍТИ, джý, ди́ш, *док., чим і без дод.* Шарудіти якийсь час. *Небо зблякло, зорі зникли, вітрець пошарудів, загойдалася над водою пара, ніч посіріла вся раптом, все стало безбарвне й страшне* (Ю. Яновський); *Пошарудів* [сторож] *старезним замком, масивні двері зі стогоном провалилися у внутрішню темряву храму* (І. Карпа); *Макар брови звів, задумався. Обережно по кімнатці два кроки до свого рюкзака. У кишеньках пошарудів* (Люко Дашвар); *Того ж вечора пошаруділа сторінками старого записничка, знайшла номер телефона чоловіка, з яким колись разом навчалася* (С. Талан).

ПОШÁСТАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Шастати якийсь час. *Женя пошастала внизу і нашкребла зі стіни плісняви, грибків* (В. Близнець); *Вчулося чи справді? .. Пошастала рукою — нікого. Подушка незім'ята й вогкувата, і рядно не зжужмане* (Є. Гуцало); *Ладимир зліз з печі, пошастав по коморі, сулія, в якій колись грала бражка, справді була порожня* (В. Дрозд).

ПОШАТКÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошаткувáти.** *З них* [конвеєрів] *сиплеться й сиплеться .. дрібно пошаткована зелена маса* (М. Руденко); *Вона взяла багряними пальцями жмута пошаткованої капусти* (Валерій Шевчук); *Я тільки побачив, як блиснули шаблі, .. і закрив голову руками .. Пошаткованого вкинули мене денікінці в домовину, ще й віком накрили* (М. Стельмах); // **пошаткóвано,** *безос. пред. Було наплетено немало інших дурниць, буцімто в тих місцях на баталіях пошатковано на капусту Ґалаґана й Танського, а вони козакували в своїх полках та попивали пиво, не відаючи, що вже мертві* (Ю. Мушкетик).

ПОШАТКУВÁТИ, ýю, ýєш, *док.* 1. *що.* Док. до **шаткувáти.** *Таксі гальмувало за квартал до підвального пристанища, де Папуля загодя пошаткував на дощечці суху ковбасу* (Є. Пашковський); *Професійна овочерізка здатна натерти, нарізати чи пошаткувати 700 кілограмів овочів за годину* (з мови реклами).

2. *кого, перен.* Порубати на шматки зброєю (перев. шаблею, мечем і т. ін.). *— Навіжені! Пошаткуєте один одного! — крикнув Данило, коли розчепилися шаблі й коні* (М. Стельмах); *— Он там під коморою — ще троє наших товаришів при зброї. А в селі тільки й чекають знаку... Вас пошаткують на капусту* (Ю. Мушкетик).

ПО-ШАХРÁЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-шахрáйському.** *Жінка по-шахрайськи заволоділа помешканнями малозабезпечених містян* (з газ.).

ПО-ШАХРÁЙСЬКОМУ, *присл.* Удаючись до обману; як шахрай, як шахраї. *Вірячи всьому, що йому казали, він підписував неправильні звіти і, не перевіривши, схвалив річну відомість, яку по-шахрайському склав управитель* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); *— Я робив чесно, а вони по-шахрайському. Забрали інструмент, та ще подали в суд і описали меблі* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Право на допомогу може бути втрачене чи припинене повністю або частково, якщо застрахована особа діяла по-шахрайському щодо страхових інститутів* (з мови документів).

ПОШАХРАЮВÁТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Шахраювати якийсь час. *У комп'ютерних іграх, як і в реальному житті, є можливість трохи пошахраювати* (із журн.).

ПОШАХРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Шахрувати якийсь час. *Іноді парубок намагався пересмикнути карти чи трохи пошахрувати під столом* (із журн.).

2. Те саме, що **похитрува́ти.** *Ускочить чорт в утробу якій-небудь бідолашній* [жінці] *і зачне мордувати, а чоловік прийде, поворожить, пошахрує та й вижене чорта* (О. Стороженко).

ПО-ШАХТА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-шахта́рському.** *Працювати по-шахтарськи.*

ПО-ШАХТА́РСЬКОМУ, *присл.* Як шахтар, як шахтарі; за звичаєм шахтарів. *Вже тягнуть* [солдати] *дроти до палаток, б'ють криниці по всьому табору, вже, розмахнувшись по-шахтарському, ламають камінь і втрамбовують ним лінійки* (О. Гончар).

ПОШВА́НДЯТИ, яю, яєш, *док., діал.* Піти швандяючи. — *Не журітесь, добродію! Усе козацтво наше укупі, ні жоден не пошвандяв нікуди; ось де вони є* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Кіндрат Антонович:] *А де ж Олеся?* [Лукерія Степановна:] *Пішла через хвіртку униз, чогось до річки пошвандяла* (М. Кропивницький).

ПО-ШВЕ́ДСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-шве́дському.** *Галушки по-шведськи — це картопляні кульки, начинені обсмаженою сумішшю з цибулі та шинки або грудинки* (з газ.); *Канцлер Піпер скривився, ніби цитрину вкусив, і шепнув по-шведськи до Гілленкрока: — Його милість уводить оригінальні звичаї* (Б. Лепкий).

ПО-ШВЕ́ДСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у шведів, за звичаєм шведів. *Сьогодні смакували огірками по-шведському* (з газ.).

2. Шведською мовою. *Незаперечно, що "Калевала" створила фінську націю, і фіни тоді відкинули вікову звичку розмовляти й писати по-шведському* (В. Чемерис); *Добралися* [шведи] *аж до Німецького Броду і Липниць, де все так перевернули догори ногами, що там ще й сьогодні по шинках після півночі говорять по-шведському й одне одного не розуміють* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОШВЕ́НДЯТИ, яю, яєш, *док., розм.* 1. Піти швендяючи. — *Терентій побрав дітей і подався по гриби. Фроська і собі туди. Радіон десь пошвендяв, бо неділя, може, до сибіряки, хочуть хату розмальовувати* (Б. Харчук); *Він убіг на подвір'я, подякував долі, що мами нема, певно десь у хаті дрімає або до сусідки пошвендяла* (В. Лис).

2. Швендяти якийсь час. [Сестра Мархва:] *У мир, сестро?* [Сестра Серахвима:] *Та хоч біля миру пошвендяти. Літечко тепле настало, сонечко ясне так гріє...* (Панас Мирний); — *Культурним людям і справді треба ж вряди-годи десь пошвендять по культурних місцях, а не все ж киснути до загину в глушині* (І. Нечуй-Левицький); *Пройнятий цими дисонансами, я не придумав нічого кращого, як прогулятися до міста, пошвендяти гідропарком* (Любко Дереш).

ПО-ШВИДКО́МУ, *присл., розм.* Дуже швидко. *Щоб урізноманітнити звичайні сімейні вечері, можна по-швидкому приготувати квашену капусту* (з газ.).

ПОШЕВЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Шевцювати якийсь час. *Був він і не від того, щоб пошевцювати з допомогою власноручно зробленого копила. Докладно знав ремесло муляра, слюсаря, коваля, теслі та столяра* (з публіц. літ.).

ПОШЕЛЕ́ПАТИ, аю, аєш, *діал.* Док. до **шеле́пати** 2; піти шелепаючи. *Ноги їх* [братів] *все-таки прудкіше пошелепали постолами, і ступи їх ставали все твердіші, все рішучіші* (У. Самчук); *Магазаник, відганяючи привиди минулого, дмухнув на свічку й пошелепав постолами на другу половину оселі* (М. Стельмах).

ПОШЕЛЕ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *діал.* Піти повільно (несхвально). *Пошелепався до Яцьків у гості* (Сл. Б. Грінченка).

ПОШЕЛЕСТІ́ТИ, лещу́, лести́ш, *док.* 1. Шелестіти якийсь час. *Вітер, несміло пошелестівши травою, забігав у рівчак і зараз же боязко ховався в степу* (В. Винниченко); *Комісар порився в столі, пошелестів якимись паперами* (О. Гончар).

2. *розм.* Почавши рухатися, створити шелест. *Нарешті Денис поповзом пошелестів у темряві і довго не повертався* (Григорій Тютюнник); *Збрижив під берегом воду вуж, пошелестів у осоку* (Ю. Мушкетик); *Пошелестіли кроки нагору — одні м'які і тихі, другі тяжкі, скрадливі, в кованих чоботях* (О. Шугай).

3. *безос., перен.* Почутися (про тиху одночасну мову багатьох людей). *Між скадовчанами тим часом уже пошелестіло: — Мадяр! — Червоний мадяр з килигеївцями прибув!* (О. Гончар).

ПОШЕЛЕ́СТУВАТИ, ую, уєш, *док.* Шелестіти час від часу або стиха. *Вона велично хитає всім головою, окремо тепло і привітно посміхається до єпископа і, скляно пошелестуючи шовком сукні, виходить із кабінету* (В. Винниченко); *Тато не обзивається. Папір пошелестує. Знак, що тато дочитує його до кінця* (Ирина Вільде); *За хлівом ледь-ледь пошелестував густий житостій* (В. Скуратівський).

ПО́ШЕПКИ, *присл.* Дуже тихо, майже беззвучно (говорити, розмовляти і т. ін.). *Парубок та дівчина сиділи й розмовляли тихо, мало не пошепки* (Б. Грінченко); *Люди розповідали спершу пошепки, а далі і голосніше про подію, яка сталася тільки що* (А. Турчинська); *Мати говорить майже пошепки, але мені все чути* (Ю. Збанацький); *Кожен ремствував пошепки, собі під ніс, щоб не почули інші* (В. Нестайко); *Молодий нервував, спочатку відмовчувався, потім пошепки просив маму не заважати лікарям* (С. Жадан); * Образно. *Він* [вітер] *то летить, то ляже й завмира, .. То змовкне й прислухається до хвиль, Що пошепки говорять з берегами* (Л. Первомайський).

ПОШЕПОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОШЕПОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., що і без прям. дод.* Шепотати, шепотіти якийсь час. *Пошепотав* [Максим] .. *з лікарем: "Не годиться, кажуть, у службу"* (Панас Мирний); *Хлопці тим часом нишком пошепотіли з дівчатами, далі повставали і почали прощатись* (С. Васильченко); *Пошепотіла* [баба] *щось пересохлими, аж чорними, губами і взяла руку* [онука] *своїми обома, сухими й кістлявими* (І. Кирій); *Пошепотів* [батюшка], *як знахарка над раною, молитвою уста поворушив. І властію, од Бога йому даною, спасибі, одпустив і розгрішив* (Л. Костенко).

ПОШЕПОТА́ТИСЯ, очу́ся, о́чешся, **ПОШЕПОТІ́ТИСЯ,** очу́ся, оти́шся, *док.* Шепотатися, шепотітися якийсь час. *Сергійко побіг у кухню, щось там пошепотівся з Лукією й застрибав на одній нозі* (В. Кучер); *На уроках чути було, що дітлашня і дихає, і ворушиться, порипуючи лавицями, й навіть зважується трохи пошепотітися* (Н. Околітенко); *Майор про щось коротко пошепотівся з головою сільради і звелів йому забирати мене до себе додому* (М. Андрусяк); *Іванна про щось пошепотілася з батьком і теж пішла* (С. Талан).

ПОШЕПОТІ́ТИ *див.* **пошепота́ти.**

ПОШЕПОТІ́ТИСЯ *див.* **пошепота́тися.**

ПО́ШЕПТ, у, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **ше́піт.** *Вона чула в собі, в глибині нутра свого, тихий пошепт, такий тихий, що не розбирала слів, хоч добре відала, про що їй оте таємне віщає* (Валерій Шевчук); * Образно. *Київ .. стрів Дорку тихим пошептом каштанів* (Ю. Яновський).

2. *перев. мн.* **по́шепти,** ів. Те саме, що **переші́птування.** — *Чув я — кипить в громаді, Пошепти грізні пішли: "Вбиймо пана! Все одно нам! Нема правди на землі!"* (І. Франко); *Читальня ожила в пошептах, у перемовах, хтось за моїми плечима пирскнув сміхом* (Р. Федорів); *Довкола Настасі панувала настороженість, напружене очікування, лунали притаєні пошепти* (П. Загребельний).

ПОШЕПТА́ТИ, епчу́, е́пчеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **шепта́ти** 1. — *Мамо! питки, — тихо пошептав Івась* (Панас Мирний); * Образно. *Стихне* [соловейко], *ніби пошепче своїй самочці, як її любить, а вона йому, мабуть, скаже, що й вона його любить* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *що і без прям. дод.* Шептати (у 1, 3 знач.) якийсь час. *І дітей поцілувавши, Жінці в вухо пошептавши, Що там ще сказати мав, Лис Микита, мов у гості, В Львів, назустріч царській злости Враз з Бабаєм почвалав* (І. Франко); *Походить* [парубок], *сяде; посидить, ляже... Дивиться в стелю і щось пошепче; посміхнеться, похмуриться* (В. Винниченко).

3. *що, від чого, над ким — чим, заст.* Шептати (у 4 знач.) якийсь час. *На світі всячину я знаю .. Кому чи трясцю одігнати, Од заушниць чи пошептати Або і волос ізігнать* (І. Котляревський); *Войцехова прийшла, оглянула хору, пошептала щось біля неї* (І. Франко); — *Я пришлю свою відьму, і вона за три дні зарубцює вам ці виразки. — Пошепче? — криво посміхнувся безкровними губами Бараболя* (М. Стельмах); *Оришка поставила на підлозі горщика, пошептала над ним, обійшла його тричі довкола і враз у горщику заклекотіло та запарувало* (Ю. Винничук).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **сім баб пошепта́ло** *див.* **сім.**

ПОШЕПТА́ТИСЯ, епчу́ся, е́пчешся, *з ким, між ким і без дод.* Док. до **шепта́тися.** *Старенький пан повернувся до других, щось пошептався* (Панас Мирний); *Хлопці пошепталися між собою і стали одкашлюватись* (С. Васильченко); *Прийшли доярки. Побачивши чужу людину, пошепталися і, розібравши дійниці, стали доїти корів* (Григорій Тютюнник); *Манюня пішла до оркестрового помосту, де стояла фісгармонія, трішки там пошепталася й повернулася з гітарою* (В. Шкляр).

ПО́ШЕПТОМ, *присл., рідко.* Те саме, що **по́шепки.** *Сидять вони* [діти] *у темноті на печі, дожидають матір з поденщини і мовчать, тільки часом Галя пожахнеться і пошептом питає: "Що ж, як кава прийде?"* (Марко Вовчок); *"Та хто там такий? — голосом обзивається бабуся, а до мене вп'ять пошептом: — Лізь, лізь, кажу тобі!" — і пхає мене до бовдура* (Г. Хоткевич); * Образно. *Над головою у прикрапленім сажею небі пошептом гомоніли дуби, й тіні їхні кошлатим баговинням повзли до озера* (М. Івченко); * У порівн. *Він затяг українську пісню тихо, неначе пошептом, як зачинає серце пісню кохання* (І. Нечуй-Левицький).

ПОШЕРЕТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошеретува́ти** 1. *У шнековому пресі для віджимання олії попередньо пошеретоване насіння соняшнику поступає в завантажувальний бункер, де воно подрібнюється нарізними вальцями* (з наук.-техн. літ.).

ПОШЕРЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **шеретува́ти** 1. *Хоч гречку селянин і виростив, а пошеретувати немає де — млин у селі не працює* (з газ.); * Образно. — *От як літа вивітрюють пам'ять, — старець випростався, по-військовому стукнув закаблуками розбитих чобіт і велеречиво прорік: — То гарненько потруси, пошеретуй роками* (М. Стельмах).

2. Шеретувати (у 1 знач.) якийсь час. *Кора давно обсипалася, спід почав братися мохом, а зверху стовбур блищить, вичовганий посиденьками: бабусі, дідусі і молодші та діти сходяться сюди щонеділі на балачку — послухати, погратися, насіння пошеретувати...* (Григір Тютюнник).

ПОШЕ́РХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поше́рхнути.** *Похмура графіка лісів, Сніги пошерхлі березневі. І розпач поруч мене сів — Ну як, ну як мені без неї?* (П. Вольвач); *Позаду маленького загону котилося сонце, то ховаючись у пошерхлій траві, то спливаючи над пагорбом, спокійне, величне* (Б. Левін); *Обхопив* [Андрій] *шофера руками, тричі поцілував його в пошерхлі від морозу і вітру губи* (В. Минко); *Мурувате обличчя Григорія з пошерхлим носом раптом просвітліло від блиску його білих зубів* (П. Автомонов).

ПОШЕ́РХНУТИ, не. Док. до **ше́рхнути**[2]. *Од ліктя було тіло біле, як папір, а пальці зчорніли, поморщились, пошерхли* (І. Нечуй-Левицький); *Уста йому, так як і Романові, пересмагли, пошерхли, голос пропав* (І. Багряний); *За цей час Сергій разюче змарнів, шкіра на обличчі пошерхла й лущилася, очі глибоко запали* (О. Гуреїв); *Тепер галуззя ще важче похилилось, ніби від утоми, лист пошерх, посірів і взявся сірою ржею* (М. Івченко); // *безос. Аркадію пошерхло в роті, він не міг вимовити й слова* (О. Копиленко).

ПО́ШЕСНИЙ, а, е. Стос. до пошесті. *Пожежа повстання йшла, неначе пошесна хвороба, усе далі на захід до границі самої Польщі* (І. Нечуй-Левицький); *Усі уми опанував пошесний жах. Жертви в грошах і дорогоцінностях напливали, мов вода* (А. Чайковський).

ПО́ШЕСТЬ, і, *ж.* 1. Масове заразне захворювання людей або тварин; епідемія. *Село цвіло, родило овочі, відпочивало і знов цвіло. Вже кілька років обминали пошесть і неврожай* (У. Самчук); *На хуторі, звільненому від фашистської армії, виявилася пошесть черевного тифу* (С. Чорнобривець); — *Чабан славний був, на вівцях знався і від всякої пошесті трави та коріння знав* (П. Кочура); — *Чоловік мій, Остап, ще рік тому згорів від іспанки. Пошесть якась кругом, і все на нас* (А. Кокотюха); * Образно. *Ніколи не забуде історія людства тих років, коли всьому світові загрожувала тлетворна* [згубна] *пошесть німецького фашизму* (О. Донченко); * У порівн. *Чутки розповзались по місту, як пошесть* (Б. Левін); // *перен.* Лихо, біда; напасть. *Некрутація* [рекрутчина] — *це була найстрашніша пошесть Гуцульщини* (Г. Хоткевич); *У таборі, як і поза табором, у складний і нелегкий час, у незвичних чужих умовах еміграції, поширилась така пошесть, як доноси* (О. Шугай).

2. *перен.* Явище, яке набуло великого поширення. [П е ч а р и ц я:] *Тепер між молодими і пошесть, бачте, така... Учивсь, мов, учивсь, — треба і з людьми тим навчанням поділитись...* (Панас Мирний); *Римування, небезпечна пошесть, .. вразило й Михайлика* (О. Ільченко); — *Що воно за пошесть? — запитав Стратон Стратонович Ховрашкевича. — Не встиг одягти на себе папаху, як уже кожне й собі нап'яло* (О. Чорногуз); // Систематично повторюване явище. *Якраз і я було написала до Вас листа та й спалила його, щось він мені дуже недоладним здався, — видно, то вже така пошесть була на невдалі листи* (Леся Українка).

ПО́ШЕСТЯ, я, *с.* Те саме, що **по́шесть.** *У XX ст. Україна зазнала того ж лиха, що перенесла у 1670-х роках під час "великого згону". До жаху руїни приєдналися пошестя тифу, червінки, які косили "виселенців"* (з наук. літ.); *Свічки-громниці люди використовували при різних нагодах: коли по селах лютувало якесь пошестя — холера чи мор, коли в селі була пожежа, коли перший раз ішли орати і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПОШИБА́ТИ, а́є, *недок., розм.* Те саме, що **шиба́ти**[1] 2. — *Що ж вони там побачили? Поза лугами — дими стовпами? Ні. Вітер повіває, димок пошибає, а в тому димочку ластівка шугає?* (О. Ільченко); *Як затьохкає ж сумненький Тьохом-тьоророхом, Пошибають сльози, сльози, Котяться горохом* (П. Куліш).

◊ **Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є)** *див.* **ду́мка.**

ПОШИВА́ЛЬНИК, а, *ч., заст.* Робітник, який пошиває (у 1 знач.) яку-небудь будівлю. *Торги роїлися від продавців та покупців, поруйновані хати направляли теслі та пошивальники, щоб перед осінньою негодою мати захист над головою* (Юліан Опільський); *У пошані була професія пошивальників дахів солом'яними сніпками, бо в селі до Другої світової війни лише кілька хат було під бляхою, кілька під дерев'яними ґонтами, а решта будов — під сніпками, які виготовляли з житньої соломи* (з мемуарної літ.).

ПОШИ́ВАНКА, и, *ж.* Те саме, що **на́волочка.** *Він завівсь на худобу, на хазяйство; є в його* [нього] *і скриня, і подушки, є й полотняні пошиванки на їх* [них] (Сл. Б. Грінченка); — *Бери пошиванки й напихай соломою...* (М. Томчаній); *В українській оселі рушники висіли скрізь — на вікнах, на образах, на стінах. А які гарні вишивки на пошиванках, скатертинах, плахтах, сорочках!* (з навч. літ.).

ПОШИВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **пошива́ти** 1. *Так описує покриття даху відомий дослідник Бойківщини В. Кобільник: "Пошивання хижі китицями, чи сніпками, зачинається від долини і йде вгору"* (з наук. літ.).

ПОШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОШИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *тільки док., що.* Док. до **ши́ти** 1, 2. *Пошила* [баба] *собі торби, перехрестилася та й пішла по жебранім хлібу* (І. Франко); *Одіж моя геть зносилася, і я пошив собі комбінезон із білої оболонки кулі. Збудував хижку* (Я. Стельмах); — *Коли я хоч трохи розбагатію, обов'язково пошию пару черевиків по нозі* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Шити якийсь час. *Увечері прибрала в хаті, трохи пошила.*

3. *тільки недок., що і без прям. дод.* Шити іноді, час від часу. *Я зализував рани, пошивав і латав рядня* [одяг], *прибирав на видолинках паліччя й каміння, аби пси не поранили собі лаби в сліпій гонитві за жертвою* (М. Дочинець).

4. *у кого — що, у сполуч. з ім. у мн., перен., розм.* Відносити кого-небудь за певними ознаками до якоїсь групи людей. [Є г о р І в а н о в и ч:] *На старості літ пошили мене в анархісти...* (Ю. Яновський); // Присвоювати кому-небудь якийсь чин. — *Рядовий Шульга, а я, признатися, гадав, що зразу тебе у генерали пошиють* (Н. Рибак).

5. *що, заст.* Покривати соломою яку-небудь будівлю; ушивати. *Він* [дід Макар] *робив добре всяку роботу, а вже найліпше умів робити снопки і пошивати будинки* (Т. Бордуляк); *Прадід Нестір Кашлань, це з боку матері, дуже гарно хати пошивав соломою* (М. Білкун); — *Заходився* [старий] *пересипати повітку, — пошити ще сніпками та обмазати, то й готова буде* (М. Коцюбинський); *Треба було хатчину наново пошити; через перестарілу солому, що майже зовсім загнила, протікає добре дощ* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Поши́ти** *(рідше* **обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні** *кого, зневажл.:* а) поставити кого-небудь у незручне, комічне становище; обдурити когось. *Став* [Писар] *її пильно прохати, щоб як би того пана Микиту зовсім у дурні пошити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Улан засміявся. Не щастить сердешному Збишеку сьогодні. В дурні пошили* (Д. Бедзик); — *Я тебе на полонину приймав, я тебе годую, я тобі гроші плачу, а ти мене в дурні шиєш перед людьми?* (Г. Хоткевич); *Диктаторові стало неприємно так, ніби його живовидячки пошивали в дурні* (Т. Осьмачка); б) одурити за допомогою чого-небудь. — *Ви мене вважатимете за простачка, якого можна пошити в дурні баєчкою* (Василь Шевчук); в) продемонструвати свою перевагу, показати себе розумнішим від інших. *У дурні німчики обули Великомудрого гетьмана* (Т. Шевченко); *Тарас приліг. Стомив його цей "дружній" диспут. Кожен себе вважає мудрим, прагне пошити в дурні іншого...* (Василь Шевчук).

ПОШИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОШИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. *тільки док.* Бути пошитим. *Одне слово, пошились штани... На роговім ґудзику, збірка до збірки* (Остап Вишня).

2. *у кого — що, у сполуч. з ім. у мн., розм.* Ставати належним за певними ознаками до якоїсь групи людей. — *Мечникам не личить пошиватися в царі.* — *Гіг дивився просто в очі цариці* (І. Білик); — *Да твій брат справді, бачу, у пани пошився! Коли козак водив хорти за собою на мотузках?* (П. Куліш); *Це була справжня безвихідь: скажеш одне — одразу пошиєшся у брехуни, скажеш інше — все одно ти брехун* (В. Нестайко).

3. *тільки док., діал.* Сховатися (у 1 знач.). *Він ступив на цеглу, звідтіль майнула зелена ящірка й пошилась поміж калачиками й шпоришем* (І. Нечуй-Левицький); *Тим часом хижак, пробігши на зігнутих лапах, пошився під інший кущ — значно ближче* (І. Білик); // Повитися (про дорогу). *Дорога пошилась в гущавину* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Поши́тися в соба́чу шку́ру,** *зневажл.* — стати злим, недоброзичливим, несправедливим і т. ін. *Пошився* [чоловік] *в собачу шкуру* (прислів'я); **(2) Поши́тися / пошива́тися в ніщо́,** *рідко* — втратити повагу, низько опуститися. *З такого сміййсь, що розганявсь до неба, А низько сів, пошився сам в ніщо* (П. Грабовський); **(3) Поши́тися / ши́тися (пошива́тися) в ду́рні,** *несхв.:* а) дати себе обманути, ошукати. [К у к с а:] *Пошилися в дурні обоє, треба вже мовчать* (М. Кропивницький); — *Дозвольте, дозвольте, — заспішив Фрей, почервонівши .. від того, що так пошився в дурні* (І. Багряний); *І хоча справді щось святешне обізвалося в ньому, одначе насторожився, щоб не пошитися у дурні* (М. Стельмах); б) потрапити в незручне, смішне становище. *Ми знову пошивались у дурні, а молодь збиралася на вечорниці десь так таємно, що ніхто про те й духом не відав* (Валерій Шевчук); *Багато є таких .., що думають, ніби інші нічого не знають і, хотячи когось одурити, самі, буває, шиються в дурні* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО́ШИВКА, и, *ж.* Те саме, що **на́волочка;** пошиванка. *Під одною прямою стіною стоїть ліжко дівоче; з-під глазетових завіс визира безліч подушок і подушечок, в білих, як сніг, пошивках* (М. Старицький); *Чотири здоровенних подушки за малим не до стелі знімаються, та всі в ситцевих пошивках* (Б. Грінченко); *Швидко нагнулась* [Саша] *до купи білизни і руками перебирає сорочки, рушники, пошивки* (О. Донченко); *Це вона* [Лідочка] *оглянула кожну пружину в матрасі, попрала білизну й пошила пошивку* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОШИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до пошиття одягу, білизни і т. ін. *Зойка відразу дізналася, де знаходяться київські пошивні фабрики, комісійні магазини, скупки* [скупні пункти], *ринки* (Л. Денисенко); *Сорт хутряних виробів встановлюють залежно від дефектів шкіряної тканини, волосяного покриву, а також дефектів кушнірського і пошивного виробництва* (з навч. літ.).

ПОШИ́ВНИ́К, и́вника́, *ч.* Фахівець із швацького ремесла. *Тут-таки торгували золотарі та скудельники, лучники та шевці, портяні пошивники та рибалки* (І. Білик).

ПОШИ́ВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поши́вни́к.** *Кваліфікація нової співробітниці — пошивниця верхнього одягу* (з газ.).

ПОШИКУВА́ТИ[1], ýю, ýєш, *док., розм.* Шикувати *(див.* **шикува́ти**[1]) якийсь час. *Пан Жмайло спритно поцілував жінчину руку: він часом любив пошикувати польською манерою* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОШИКУВА́ТИ[2], ýю, ýєш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **ви́шикувати.** *Пошикували каторжан на плацу, кажуть: треба, браття, послужити Батьківщині. Є шанс змити провину кров'ю* (А. Кокотюха).

ПОШИКУВА́ТИСЯ, ýється, ýємося, ýєтеся, *док., рідко.* Те саме, що **ви́шикуватися.** *Ми вийшли на сцену. Як голубки пошикувалися. Моя партія — четвертого чи п'ятого голосу* (І. Карпа); *Пошикувавшись рядочком, один за одним ступали вони* [гноми] *позад Торіна* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна); * Образно. *Пісні його* [Ніколаса Гільєна] *вийшли із підземелля, Пошикувались у взводи і роти — Ось найвірніші бійці Фіделя, Яких неможливо перебороти* (Д. Павличко).

ПОШИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* пошиплять; *док.* Шипіти якийсь час. *Щось неподалік зашипіло, Марко мимоволі здригнувся, але одразу ж збагнув, що це була не міна: пошипівши, заговорив гучномовець* (М. Стельмах); *Діти наносили на кригу берегових усохлих очеретів, сухої замерзлої трави, гілок та розіклали на льоду багаття. Але вогнище пошипіло і вмерло: не розтопило криги* (М. Малиновська); *Розгріб* [Адам] *жар у багатті, висипав у нього мідії. А коли вони, пошипівши та посичавши, спеклися, запросив Єву "до столу"* (В. Чемерис).

ПОШИ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поши́рити.** *Середній дворик .. оточений будовою з галереєю під аркадами, що поширена посередині виступом рундука і ложею (великою нішею)* (Леся Українка); *Відомо, що програма Словенської семінарії була поширена; крім давніх мов, введено нові: французьку й німецьку* (М. Зеров); *Одні* [чиновники] *визнавали саламандр новим трудящим класом і домагалися, щоб на них було поширене все соціальне законодавство* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // **поши́рено,** *безос. пред. Через кілька хвилин відтулину було вже поширено, що людина могла сміло пролізти в неї* (Л. Старицька-Черняхівська); *У листопаді 1945 р. серед повстанців було поширено інструкцію ОУН, яка засвідчувала зміну тактики боротьби* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який часто трапляється, широко відомий, популярний. *Найбільш поширена про Коцюбинського думка — це та, що з його* [нього] *була людина, закохана в красу* (С. Єфремов); *Вживання старої, традиційної форми для виявлення нового змісту становить один із дуже поширених у літературі прийомів* (М. Рильський); *Гра в військовий флот. Ця гра поширена на волі серед дітей, але для арештантів вона цілком годиться, щоб проводити за нею цілі години* (І. Багряний); *Особливо поширене зілля* [кока] *серед населення, котре працює на важких роботах, — у рудниках, кар'єрах тощо. У тих шахтах, наприклад, європейський робітник навряд чи витримав би й місяць* (І. Білик); // Наявний у великій кількості, представлений великою кількістю. *Часом здалеку долинало жалібне виття. Гарріс сказав, що то лінивець, досить поширений у цих лісових районах* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Живляться голкошкірі рослинною їжею, дрібними тваринами бентосу. Це зазвичай придонні тварини. Вони поширені в усіх океанах і морях, але більшість видів — у теплих водах* (з навч. літ.).

3. *у знач. прикм.* Розширений, більший обсягом, розміром, ніж звичайно. *Він .. стояв, зігнувшись над пательнею, і з утіхою ласуна, з поширеними ніздрями розкошував пахощами смачної страви* (М. Коцюбинський); *В її* [вдови] *поширених очах Застигли муки біль і страх* (М. Стельмах); *Рівно о дев'ятій годині така людина входить у вестибюль установи .. Її чекають великі діла. Вона призначила у своєму кабінеті вісім важливих рандеву, двоє поширених засідань і одне вузьке* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // Вільний, який припускає відступи від буквального розуміння. *Поширене тлумачення жанру утруднює класифікацію народної творчості* (М. Рильський).

△ **Поши́рене ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ПОШИ́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поши́рений** 2. *Сприяння втечам перетворилося на промисел, і з огляду на поширеність явища — промисел аж надто прибутковий* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Терміни добирають і фіксують за критерієм їхньої поширеності в багатьох випадках суб'єктивно й непослідовно* (з наук. літ.).

ПОШИ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поши́рити** і **поши́ритися.** *Вони* [уряди] *цілком здають собі справу з того, до яких небезпечних наслідків призведе неконтрольоване поширення знань та технологій, що на багато сторіч випереджають сучасний рівень розвитку людської цивілізації* (О. Авраменко); *Окремі науковці задовго до 2004* [р.] *перестерігали про можливе поширення ураганів на Південну Атлантику* (М. Кідрук).

Набува́ти / набу́ти поши́рення *див.* **набува́ти**[1].

ПОШИ́РЕНО. Присл. до **поши́рений** 3. *Трактувати документ поширено.*

ПОШИ́РИТИ *див.* **поши́рювати.**

ПОШИ́РИТИСЯ *див.* **поши́рюватися.**

ПОШИРМУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., заст., рідко.* Ширмувати якийсь час. *Канцеляристи — люди освічені, .. але й військові також, любили поширмувати в садочку за хатою на шаблях, поборотися, поборюкатися* (Ю. Мушкетик).

ПОШИ́РШАТИ, аю, аєш. Док. до **ши́ршати.** *Озеро змаліло, берегова габа поширшала* (Леся Українка); *Біля мису Тамар протока поширшала, яхта змогла взяти розгон і вийшла на простір* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Ілько вилюднів, поширшав у плечах* (П. Панч); *Зразу коло біля кобзаря поширшало, а посеред кола вихором закрутилися дві пари козаків* (А. Кащенко); *Камердинер засвітив свічки, і кабінет поширшав, зробився просторим та затишним* (П. Кочура); *Ті думки, сподівання, перспективи, які виношував Тур із Горицвітом, тепер чіткіше окреслились і поширшали* (М. Стельмах); * Образно. *І стало веселіше на душі козацькому дозорцеві. Й поширшав день* (Ю. Мушкетик); // *безос. Береги все неприступні, ріка вузька. От трохи поширшало* (Г. Хоткевич).

◇ **[І (аж, ніби** *і т. ін.)*] **світ поши́ршав (роз'ясни́вся, попросто́рішав)** *див.* **світ**[2].

ПОШИ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до поширювання. *Перелік осіб, наділених правом подати апеляційну скаргу, є вичерпним і поширювальному тлумаченню не підлягає* (з мови документів).

ПОШИ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поши́рювати.** *Головною частиною козацької чайки, як свідчить французький інженер Г. Боплан, був видовбаний з липи або верби кіль-човник завдовжки близько 15 метрів, поширюваний вгору* (з наук.-попул. літ.); *Яцик прочитав рукопис і допевнився: книжка вкрай потрібна, бо вона розвінчує гучно поширюваний міф про нечуваний розквіт української культури й мови в СРСР у той час, коли вони насправді близькі до загибелі* (М. Слабошпицький); *Поширювані спочатку як самвидав ("Собор у риштованні", "Іван Котляревський сміється", "Остання сльоза", "На свято жінки"), ці та інші твори Є. Сверстюка публікувалися українською, англійською, німецькою та іншими мовами за кордоном* (з наук. літ.); // **поши́рювано,** *безос. пред. Личаківський цвинтар у Львові було декілька разів поширювано* (із журн.); *Кожного русина вважали синонімом зрадника, людини без честі і віри. При тому поширювано знову страхіття, що шизматики* [схизматики] *замишляють вирізати поляків і жидів* (А. Чайковський).

ПОШИ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поши́рювати** і **поши́рюватися.** — *Гарно. Але ж бо ми йдемо не до звужування, а якраз до поширювання нашого кругозору* (Б. Лепкий); *Репресії, що почались після перемоги режиму над революцією 1905 р., зачепили і К. Стеценка, який за поширювання національно-визвольних українських ідей посеред шкільної молоді був висланий з Києва* (з наук. літ.); *У статті наведено результати вивчення кількісних характеристик, що дозволяють описати поширювання плоскої електромагнітної хвилі на поверхні плівки, зробленої з високотемпературного надпровідника* (з наук. літ.).

ПОШИ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОШИ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Робити ширшим, більшим за розміром; розширювати (у 1 знач.). *Клим наклеював ці силуети на довгу білу паперову стрічку, збільшував і підфарбовував тушшю деякі вершини, зменшував або поширював ущелини* (М. Дашкієв); *В печері ставало світліше: копачі швидко поширювали прохід* (В. Малик); *Давні ще імператори ромеїв, що завжди прагнули поширити свої межі на схід, .. ставили понад Дунаєм городи-фортеці* (С. Скляренко); *Глибоко запалі в темних западинах голубі очі здавалися темними, неспокій поширив їх, зробив більш рухливими* (М. Стельмах).

2. Робити більшим за обсягом, змістом; розвивати (у 3 знач.). *Нашим поетам слід продовжувати і поширювати благородну перекладацьку діяльність* (М. Рильський); *Бажаємо поширити сферу творчості, дохід з видання повертаємо на премії за літературні праці* (М. Коцюбинський); *Поширити тираж наших "товстих" журналів — це актуальне завдання в сучасному українському культурному житті* (Б. Антоненко-Давидович); // Збільшувати вияв чого-небудь (перев. про почуття). *Брат, розтривожений, мовчав: боявся поширити і поглибити біль співрозмовника, боявся фальшивої ноти* (Олекса Ізарський); // Сприяти зростанню чого-небудь кількісно, в обсязі і т. ін. *Мистецтво діє в окремий спосіб на нашу психіку й таким робом збагачує її, поширює її обсяг та досвід, підносить кількісно та якісно її засоби* (Б.-І. Антонич).

3. *на кого — що.* Розширювати сферу впливу чогось на кого-, що-небудь. *Ми поїхали додому, щоб поширити нашу радість на наших братів* (І. Кулик); *Якщо експеримент удався б, можна було б поширити його на інші землі* (Б. Антоненко-Давидович).

4. Робити доступним, відомим для багатьох. *Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб* (Конституція України); *Поширимо просвіту, довідаємося з книжок, як другі народи живуть і що доброго в них, запровадимо в себе* (Б. Лепкий).

5. Роздавати або продавати що-небудь багатьом; розповсюджувати. *Наведемо слова Драгоманова з його передмови до видання "Кобзаря" латинським (польським) шрифтом — щоб поширювати книжку серед поляків та інших західних слов'ян: "Нехай читають усякі люде* [люди] *українську книжку"* (І. Дзюба).

6. Бути джерелом або носієм запаху. *Машиністка .. топала каблучками по коридору, поширюючи після себе приємний запах гострих духів* (Григорій Тютюнник); *Пан Юзьо .. тримав люльку, яка поширювала навкруг приємний вишневий аромат* (О. Ірванець); *І вся ця постать, чудернацька й майже нереальна, зразу поширила круг себе тупий сморід, відчутний навіть в повітрі канцелярії* (В. Підмогильний).

◊ **Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати** *і т. ін.)* / **розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити** *і т. ін.)* **чу́тку (чутки́)** <**Пуска́ти / пусти́ти ясу́**> *див.* **розпуска́ти.**

ПОШИ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПОШИ́РИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати ширшим, більшим за розміром; розширюватися. *Місто поширювалося в своїх рамках, прокладалися нові вулиці* (Ю. Мартич); *Човен причалив у маленькій природній бухточці, що її створили дві коралові одмілини — ті одмілини, які згодом, поширюючись, мали охопити поясом з рифів усю Південну Австралію* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Очі поширились і дивились в якусь точку в просторі так пильно* (Леся Українка); // Займати більше місця, захоплювати більшу територію. — *Давай до бурової. Подивимося, що можна врятувати. Але рятувати вже було майже нічого. Вогонь поширювався дуже швидко* (І. Росоховатський); *Треба було вскочити до канцелярії й загасити вогонь, поки він не поширився далі* (Л. Смілянський); // Займати, наповнювати собою щодалі більший простір. *Неподалеку щось ліниво обізвалось, потім той звук почав наростати, поширюватись, досягнув острова* (Ю. Збанацький).

2. Ставати більшим за обсягом, складом, змістом; розвиватися. *Однією з прикмет творчості Лесі Українки є своєрідна міграція мотивів і образів ранньої лірики в писані пізніше драматичні твори, де ці мотиви й образи поширювались і поглиблювались* (із журн.).

3. Ставати приступним, відомим для багатьох. *Мабуть, ніде доцільна думка, свіжа ініціатива не поширюється з такою блискавичною швидкістю, як на фронті* (О. Гончар); *Почали поширюватися легенди про кінець світу...* (О. Бердник); // Передаватися від одного до другого, охоплюючи велику кількість людей (про хворобу). *Коли якась хвороба сильно поширюється серед людей — то це буде епідемія. А як хвороба поширюється серед тварин — то це зветься епізоотією* (Остап Вишня).

4. Займати, охоплювати певний простір. *Володіння Владаря поширювалися далеко на північ та південь, схід та захід* (В. Багірова); *Ніколи, жодного разу я не чув про вимкнення струму на вокзалі. Для будь-якої енергетичної ощадливості існували свої замежні території, на які вона не поширювалася: вокзали, лікарні, в'язниці* (Ю. Андрухович); *Земля полян здавна звалася Руссю, і ця назва разом з поширенням влади київських князів поширилася й на всі слов'янські племена, підвладні київським князям* (А. Кащенко); *Хай славиться твоє ім'я до самого воскресіння мертвих! Хай влада твоя пошириться по всіх землях невірних!* (В. Малик); // Охоплювати своїм впливом кого-небудь. *Не було тут такого, на кого б не поширювалась її влада — влада любові!* (О. Гончар).

5. Розповсюджуватися (про запах). *Пахощі ніжного парфуму "Весна кохання" поширювалися, наповзали, здавлювали груди, не давали можливості дихнути* (М. Дашкієв); *Відкоркували пляшку, і кабінетом поширився специфічний аромат* (М. Гримич).

6. *тільки недок.* Пас. до **поши́рювати** 5. *У кінці XV — на початку XVI століття в Москві поширювалися оповідання, в яких робилися спроби історично обґрунтувати родовід московських царів, що нібито почався від володарів Вавилону* (з публіц. літ.).

◊ **Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться** *і т. ін.)* / **пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розі́йшла́ся** *і т. ін.)* *див.* **чу́тка.**

ПОШИ́РЮВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто поширює (у 2–5 знач.) що-небудь. *Цікаво простежити походження людей, які стали поширювачами просвітницьких ідей на теренах України* (із журн.); *Кожна його* [Городовського] *поява в новому місці стала тепер своєрідним творчим актом. Одного керівника він зацікавив широким проєктом підсобних підприємств, перед другим виступив у ролі поширювача літератури* (В. Підмогильний); // Про будь-який об'єкт, що сприяє поширенню чого-небудь. *Бур'яни є поширювачами шкідників і хвороб культурних рослин* (з наук. літ.); *У 1980 р. фільмофонд налічував 2967 прокатних стрічок, з них лише 235 — україномовних. Кіно стало чи не найбільшим поширювачем вірусу національного нігілізму* (з навч. літ.).

2. *техн.* Те, що поширює (у 1 знач.), розширює що-небудь. *Поширювачі являють собою додатки до задніх крил трактора, які можна прикріпити до штатних крил, неабияк збільшивши їхню загальну ширину* (з мови реклами).

3. *лінгв.* Словоформа, яка поширює предикативне ядро речення. *У семантико-синтаксичній структурі речень, зумовлених дієсловами звучання як наслідку руху із словотвірним значенням завершеності, якого надає префікс про-, здебільшого немає жодного поширювача* (з наук. літ.).

ПОШИ́РЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **поши́рювач** 1. *Відома поширювачка моди на англійські парки з Волині, княгиня Ізабелла Чорторийська, запросила молодого Діонісія до себе у маєток у Пулавах* (з наук.-попул. літ.).

ПОШИРЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док.* Ширяти *(див.* **ширя́ти**[1]*)* якийсь час. *Зозуля Зизка злинула в небо. Поширяла над Золотим бором, тоді опустилася на верхівку крилатої сосни й закувала радісно* (В. Чухліб).

ПОШИРЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., розм.* Ширяти *(див.* **ширя́ти**[2]*)* якийсь час. *Поширяти кочергою в печі.*

ПОШИРЯ́ТИ[3], я́ю, я́єш, *недок., що, рідко.* Те саме, що **поши́рювати** 1; розширяти (у 1 знач.). *Чорнота поширяв табір щораз далі. Нарешті і він налякався, що стільки народу не зможе прохарчувати, і не хотів більше людей приймати* (А. Чайковський); *Ми перезирались. Зіна все здивованіше й здивованіше поширяла очі й навіть часом озиралась* (В. Винниченко).

ПОШИ́ТИ *див.* **пошива́ти.**

ПОШИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поши́ти** 1. *А се сап'янці-самоходи, Що в них ходив іще Адам; В старинниї пошиті годи* (І. Котляревський); *Була в Охріма сіра свита, Так хороше пошита* (Л. Глібов); *На Миколі Гуртовому добре сидів гарно пошитий темно-коричневий костюм* (Д. Ткач); *Зовні спокійний, ошатний* [немолодий чоловік], *плямиста маскувальна куртка сиділа на ньому гарно, наче смокінг, пошитий у модного кравця* (І. Росоховатський); *Євген їхав у Соколівку забирати від кушніра пошитого кожуха, і я нав'язалася йому в попутниці, аби замовити кожух для себе* (І. Жиленко); // **поши́то,** *безос. пред. — А платтячко вам хто шив? Добре пошито* (Панас Мирний); *Ліля викинула блузку в смітник. Вона ненавиділа рожевий колір, а тим більше штучний шовк, із якого було пошито сорочку* (Н. Сняданко).

2. Дієпр. пас. до **поши́ти** 5. *Чагарник розлягся* [розлігся] *аж до самого села, котре звідси бриніє* [височить] *тільки кількома стріхами, заново пошитими* (М. Коцюбинський); *При цім слові* ["дім"] .. *мужик нагадає собі низьку хату, соломою пошиту* (Л. Мартович); *На все наше село є чи то три, чи то чотири старі хати, пошиті соломою, а решта всі котра під бляхою, котра під шифером, котра під черепицею* (М. Білкун).

ПОШИ́ТИСЯ *див.* **пошива́тися.**

ПОШИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **поши́ти** 1. *А борсук сміявся з зайця: — Ну, для чого мучиш пальці? З пошиття не буде толку* (М. Стельмах); *За кілька хвилин ми взяли таксі і помчали в центр столиці, аби підібрати нормальний магазин чи салон пошиття ділового одягу* (М. Кідрук); *Весь перший тиждень січня колоністи присвятили пошиттю конче потрібної тепер білизни* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Певний стиль пошитого одягу чи взуття. *На ньому була сіра сатинова сорочка й жилетка-безрукавка, широкі чорні штани і велетенські пожовтілі, селянського пошиття чоботи* (Ю. Збанацький); *Він ускочив до жарко натопленої Спілки, неслухняними пальцями на ходу розстібаючи грубого, кустарного пошиття шкіряного чорного плаща* (К. Москалець).

2. Пошитий одяг. *Петро вхопив хлопця за пошиття і став з цілої сили парити прутом* (А. Чайковський); *Молодиця .. поставила на стіл що треба для гостя і, розгойдуючи зашироке пошиття, вийшла з хати* (М. Стельмах).

3. Дія за знач. **поши́ти** 5. *— Що, батьку, знову пошивати треба? — привітавшись, киває Петренко на згоріле покриття. — А кат його бери з пошиттям, — не напошиваєшся... Накрию землею — не горітиме* (Ю. Горліс-Горський); *Стріха постаріє, вивітриться, зогниє — от уже якийсь куль соломи і є на нове пошиття, не доведеться ні в кого просити* (Є. Гуцало).

◊ **Не ма́ти [і] за Бо́же пошиття́** *див.* **ма́ти**[2].

ПОШКАНДИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Піти шкандибаючи. *Чорновус пошкандибав у бік млина, і тут на греблі його перестрів кінний роз'їзд* (В. Шкляр); *Орися за два місяці стала на ноги, ще через два — з паличкою в руці пошкандибала на роботу...* (М. Матіос); *На панщині пшеницю жала, Втомилася; не спочивать Пішла в снопи, пошкандибала Івана сина годувать* (Т. Шевченко); *Відпочивши на землі хвилин зо три, Вовк прочуняв і пошкандибав до тину* (Я. Стельмах).

ПОШКАНДИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., діал.* Піти шкандиляючи; пошкандибати. *Баба устала з полу і, зігнувшись, пошкандиляла до столу* (Панас Мирний).

ПОШКАРУ́БИТИСЯ, иться; *мн.* пошкару́бляться. Док. до **шкару́битися.** *Брудна, зовсім потемніла від часу і випарів штукатурка пошкарубилась* (Г. Коцюба); *Найтовстіший і найміцніший шар магнітного вінілу не дасть змоги сувеніру пошкарубитися* (з мови реклами); // Стати жорстким (про шкіру). *Від роботи на землі руки пошкарубилися.*

ПОШКАРУБІ́ТИ, іє, *рідко.* Док. до **шкарубі́ти.** *Руки пошкарубіли від морозу.*

ПОШКАРУ́БЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пошкару́бнути.** *Босяка* [босоніж], *з високими костурами вкриває він раненими ногами пошкарубле каміння* (М. Івченко).

ПОШКАРУ́БНУТИ, не; *мин. ч.* пошкару́б, ла, ло *і* пошкару́бнув, нула, ло. Док. до **шкару́бнути;** зашкарубнути (у 1 знач.). *"Я її* [зброю] *виніс від диму. На ту вона зброю й не схожа, Що залишив Одіссей, як походом до Трої подався, — Вся від дихання вогню почорніла вона й пошкарубла"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОШКВА́РИТИ, рю, риш, *док., кого, що.* 1. Зашкварити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *В льох той, де я насидівся, Стільки бід і мук наївся, Хай ще нині грім ударить, Всіх мучителів пошкварить* (І. Франко).

2. Шкварити якийсь час. *Трохи пошкварити цибулю.*

ПОШКВА́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док.* 1. Док. до **шква́ритися.** *Сильно пошкваритися на пляжі.*

2. Шкваритися якийсь час. *Чи будуть дощі і грози в серпні, чи все-таки пощастить пошкваритися під сонцем, поки ніхто не може стверджувати* (з газ.).

ПОШКВАРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Шкварчати якийсь час. *Йонька потоптався біля Кузьми, пошкварчав люлькою і, крутнувшись на місці, гайнув полтавським шляхом прямо в Зіньків* (Григорій Тютюнник); *Покладіть на прогріту пательню бекон, хай він пошкварчить* (із журн.).

ПО-ШКІЛЬНО́МУ, *присл.* Як у школі. *Це співали не його школярі, співали не по-шкільному* (С. Васильченко); — *Прошу! — невдоволено кивнув Найдьонов сивоголовому чоловікові, який по-шкільному підняв руку, коли трибуна звільнилася* (М. Циба).

ПОШКЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *що, заст.* Док. до **шкли́ти.** * Образно. *Не одна б козача душа попрощалася з білим тілом, коли б не пошклила валів ожеледиця* (М. Старицький).

ПОШКО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошко́дити** 1. *Треба було якнайшвидше лагодити пошкоджений генератор, а для цього не обійтися без посадки на землю* (В. Владко); *За перегородкою хтось .. схвильовано розповідав, що вже кінчають лагодити пошкоджену колію, незабаром рушать* (О. Гончар); *Брун бігав по світлиці, сіпалося і заплющувалося пошкоджене в бою ліве око* (А. Хижняк); // **пошко́джено,** *безос. пред. Барачки й криївки переважно в руїнах. Барачок команди також пошкоджено, але він ще стояв, і в ньому за апаратом, весь чорний від сажі, сидів Залізняк* (У. Самчук); *Очевидно, під час будівельних робіт гробницю було пошкоджено* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОШКО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пошко́джений.** *Спостерігається зниження площі листових пластинок. Їхня пошкодженість посилюється упродовж вегетації* (з наук. літ.); *Якщо клієнт відмовляється від замовлення з причини, не пов'язаної з комплектністю доставленого товару або пошкодженістю, вартість доставлення має бути сплачена клієнтом* (з мови документів).

ПОШКО́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. *чого і без прям. дод.* Дія за знач. **пошко́дити** і **пошко́дитися** 1. *До мене в нову хату прийшов за дорученням Гривастюка Іванчук. Не церемонячись, дістав з війтової папки документ і похмуро ковзнув по ньому очима. — Штраф за зловмисне пошкодження військового об'єкта* (Р. Андріяшик); *Всі п'ять пальців лівої руки, яку він поклав собі на коліно, були розчепірені. Вони не рухалися. Доронін знав, що це результат важкого поранення з пошкодженням нервів* (М. Руденко); // Результат такої дії. *Щоночі вони подовгу сиділи над схемою, звіряли з нею приймач, придатність ламп і опорів. І, нарешті, знайшли: був одірваний ввід до силового трансформатора. На щастя, пошкодження було незначне* (М. Дашкієв).

2. Пошкоджене місце. *Бариль виліз на мотор і став розглядати пошкодження* (М. Трублаїні); *Жодна загороджувальна станція не була знищена, лише дві з них мали помітні зовнішні пошкодження* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОШКО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який спричиняє пошкодження. *Режим зберігання забезпечує захист матеріальної основи документів від пошкоджувальних дій температури й вологості повітря* (з наук. літ.).

ПОШКО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошко́джувати.** *Селезінка — це найбільш часто пошкоджуваний орган при травмах живота* (з наук.-попул. літ.).

ПОШКО́ДЖУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пошко́джуваний.** *Висвітлено питання ступеня пошкоджуваності рослин, їх стійкості до забруднення різноманітними полютантами* (з наук. літ.).

ПОШКО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пошко́джувати** і **пошко́джуватися** 1. *Фотодинамічний ефект — сенсибілізоване барвником явище пошкоджування біологічного матеріалу світлом видимого діапазону* (з наук.-попул. літ.).

ПОШКО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОШКО́ДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що.* Завдавати шкоди; виводити що-небудь з ладу; шкодити; псувати, руйнувати. — *Рви акуратно, контролюй, щоб не пошкоджувати гілку .. Листки коки мали товсті й короткі ніжки, що міцно сполучалися з гіллям, рвучи абияк, можна залишити без кори всю гілку* (М. Кідрук); *Кислотні дощі пошкоджують листки, руйнують їх захисні воскові покриви, через що ті стають легкопроникними для комах, шкідливих грибів і мікроорганізмів* (з навч. літ.); *При зниженні знову прийшов* [льотчик] *до тями, посадив літака, навіть не пошкодив* (О. Гончар); *Він і зараз не знав, чи то його кулі пошкодили управління літакові, чи злоба занизько кинула фашиста до землі* (Ю. Мушкетик); *Лише п'ять разів нашим патрулям вдавалося застати ворожі кораблі зненацька, четверо з них було знищено, а один таки змусили до здачі, пошкодивши лазерами вакуумні емітери* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *що.* Те саме, що **ушко́джувати.** *Тільки надвечір розійшлися з княжих теремів новгородські гості, бояри київські й воєводи .. Всі були цілі, здорові і ніхто з них не пошкодив ні свого, ні чужого тіла* (С. Скляренко); — *Знаю, — закивав слухняно художник. — Ви ногу пошкодили собі. Не переживайте, скоро загоїться* (Ю. Бедзик); *Штерн, як і решта, знав: сидіти Гелія довго не може, на барикадах пошкодив хребет* (А. Кокотюха); // *безос. Саме шмаття лишилось на льотчикові від його бриджів та від чобіт... А найгірше, що руку пошкодило* (О. Гончар).

3. *тільки док., кому, чому.* Своїми діями, вчинками зробити прикрість людині або завадити якій-небудь справі. *Учитель уже знав, що нема чого йому знатися з Романом, — це тільки пошкодить йому* (Б. Грінченко); [Л ю ц і й:] *Я не хотів пошкодити Руфіну, бо кожен сам про себе хай свідкує* (Леся Українка); *Безуспішні затії пошкодити гетьманові підштовхували її, додавали охоти доказати цього, що не вдалося дотепер нікому* (Б. Лепкий); *Зовсім не попереджена Неля може більш пошкодити справі, ніж допомогти* (Ірина Вільде); — *Мені здається, що містер Мейсон дуже слабодухий. Ви можете на нього впливати. Він ніколи не пошкодить вам і свідомо не зрадить вас* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Завдати шкоди здоров'ю. *Коли б я думав, що подоріж пошкодить Вашому здоров'ю, я не важився б намовляти Вас пускатись в дорогу* (М. Коцюбинський); *Дощ ілляв* [лив] *як з відра. Бігла б і мокрою, але боялася, що перестудиться сильно і то пошкодить дитині* (Г. Хоткевич); // Перешкодити, стати на заваді. *Правитель королівської канцелярії знав так само, що відсутність орди не може пошкодити здійсненню намірів Потоцького* (Н. Рибак).

(1) Не пошко́дить <Не пошко́дило б> — було б (буде) корисним, не зайвим. — *Не пошкодило, якби й ви взяли стирочку та хоч би з того піаніно трошки пил змели!* (Леся Українка); *Осокін швидко зміркував, що йому зовсім не пошкодить походити по шахті з таким знавцем гірничорудної справи, як Штарков* (Д. Ткач).

ПОШКО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОШКО́ДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Зазнавати шкоди; виходити з ладу; псуватися, руйнуватися. — *Радіопередавач астроплана під час падіння пошкодився, і ми його ще не полагодили* (В. Владко).

2. Те саме, що **ушко́джуватися.** *Після хіміотерапії серйозно пошкоджуються кровоносні судини навколо нервів* (із журн.); *Удар був не дуже сильний, так що Андрій з товаришами тільки трохи потовклись один об одного, але не пошкодились* (І. Багряний).

3. *тільки недок.* Пас. до **пошко́джувати.** *Як і інші целюлозні матеріали, папір пошкоджується мікроскопічними грибами на різних стадіях виготовлення й використання* (з наук. літ.); *За зниженої вологості повітря рослини пошкоджуються кліщиком, трипсою, попелицею* (з навч. літ.).

ПОШКО́ДИТИ *див.* **пошко́джувати.**

ПОШКО́ДИТИСЯ *див.* **пошко́джуватися.**

ПОШКОДО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **пошкодува́ти** 4. — *Тримай! Лапай злодіїв! — загукали сусіди, що якраз підбігли на поміч пошкодованому господареві* (І. Франко); *Чи світ зрозуміє цей крик української душі? Чи, може, український характер "Саду Гетсиманського" спричинить те, що світ не схоче його доглянути й сприйняти. Якщо так мало б бути, то пошкодованими були б не тільки українці* (О. Шугай); // *у знач. ім.* **пошкодо́ваний,** ного, *ч.;* **пошкодо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кому завдано шкоди. *Рішила* [графиня] *.. пустити худобу пошкодованих на двірське пасовисько, дати сіно на зимівлю і зерно на обсів, бо інакше не мала би спокою* (Б. Лепкий); — *Чи брали ви гроші у цього чоловіка? — Борони Божи* [Боже]! *Чи я б не віддав чужі гроші? Та ж я не перший рік торгую ві Львові, всі мене добре знають. — Скажіть мені, — звернувся бургомістр до пошкодованого, — чи маєте свідків? — Маю — Господа Бога* (Ю. Винничук).

ПОШКОДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *за ким — чим, за що, про що, розм. об чому, об чім і без дод.* Док. до **шкодува́ти** 1; відчути жаль за ким-небудь або каяття з приводу чогось. *Коли б вона була виїхала відсіля, може, ніхто і не згадав би її, не пошкодував би за нею* (О. Гуреїв); *Марія пошкодувала, що не принесла дітям хоч якийсь окраєць від зайця* (М. Стельмах); *Слова зронилися мимохіть, і Гатило пошкодував, та було вже пізно каратися й каятись, бо слово не горобець* (І. Білик); — *Я так люблю тебе, що мого кохання вистачить на нас двох з лихвою. Обіцяю, що ти ніколи не пошкодуєш про свій вибір* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *кого, що, чого.* Док. до **шкодува́ти** 2; пожаліти кого-, що-небудь, відчути жалощі до когось, чогось. — *Легше... легшенько, дочко, — обізвався він. — Не налягай так на ноги! .. Аби надвечір до міста добрести. Пошкодуй моїх ніг старих* (Панас Мирний); [П о л к о в н и к:] *Ворог ніколи не дріма і при знагоді* [нагоді] *ніколи він тебе не пошкодує* (М. Кропивницький); *Я тільки через саму тебе твого батька пошкодував би, хоч ти його і не шкодуєш* (Т. Осьмачка); *На звороті Мілена прочитала: ".. Ми впевнені, пані Мілена усім серцем пошкодує цих нещасних людей, які зображені на знімку"* (С. Андрухович).

3. *що, чого і з інфін.* Док. до **шкодува́ти** 3; зберегти, не витратити що-небудь. *Онися подивилась, що паска дуже здорова, й пошкодувала оддавати старцям* (І. Нечуй-Левицький); *Пошкодував заводчик скоби назовні вмурувати, себе у видатки загнати, — щоби робоча людина не могла вільним, чистим повітрям нагору ходити* (І. Волошин).

4. *кому, чому, рідко.* Завдати шкоди кому-, чому-небудь. *Не турбуйся, голубко, я обережний — і ні собі, ні справі не пошкодую* (М. Коцюбинський).

(1) Не пошкодува́ти *чого* — дати, вкласти щось у достатній кількості, зробити витрати. *Голубці, хоч тітка Клавда не пошкодувала до них ні м'яса, ні приправи, вже не смакували гостям* (Ирина Вільде); *Ми з ним давні друзі, нічого один для одного не пошкодуємо* (М. Дашкієв); *Хлопчик, по простоті душевній уявивши, що д'Аржантон задля його порятунку не пошкодував шість тисяч франків із свого спадку, почав думати, що він помилився щодо цієї неприємної особи* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); — *Я не пошкодую ні зусиль, ні коштів заради справи, яка нас усіх так глибоко хвилює* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); **(2) Не пошкодува́ти [й] життя́ (голови́)** *за кого — що* — продовжити битися, боротися до кінця, захищаючи кого-, що-небудь. — *Слава тобі, козаче, — сказав він, — що не пошкодував життя свого за рідну справу!* (А. Кащенко); *Чубенко за свого й голови не пошкодує* (Ю. Яновський); *Федя співає про героя-моряка, який не пошкодував свого життя за велике народне щастя* (Д. Ткач); **(3) Не пошкодува́ти сил** — старанно попрацювати, докласти багато зусиль для виконання чого-небудь. — *Дай Боже! — промовив Палій. — За це ми не пошкодуємо своїх сил! Наше щастя, що маємо такого військового ватага, як батько кошовий* (В. Малик); — *Вірте мені, я не пошкодую сил, у мене неабиякий досвід, і я знаю, як говорити з кожним* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); **(4) Не пошкодува́ти фарб** — барвисто змалювати, описати кого-, що-небудь. *Автор не пошкодував у тому творі натуральних фарб* (В. Еллан-Блакитний); **(5) Не пошкоду́єш (не пошкоду́єте)** — не будеш (не будете) жалкувати, каятися. — *Візьміть мене, не пошкодуєте. Я вам золото знайду в тайзі...* (О. Донченко); *Говорили ото мені: "Вчися, Сашко, плавати. Вчися, не пошкодуєш"* (О. Ковінька); *Офіцер .. понизив голос: — Заплачу добре — не пошкодуєш...* (В. Малик); **Приро́да дала́** *що* <**Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла** *і т. ін.) чим*> <**Приро́да не пошкодува́ла** *чого*> *див.* **приро́да.**

ПО-ШКОЛЯ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-школя́рському.** *Василь без піджака, в самій тільки сорочці, зарум'янений від веслування, виглядав молодо, аж по-школярськи якось* (Ирина Вільде); — *Що у вас, Клавдію Миколайовичу? — помітивши, що заступник директора по-школярськи тягне вгору руку, підняв його Ковбик* (О. Чорногуз); *Надармо бідне "Діло" .. силувалося виказувати ті неясності, по-школярськи критикувати суперечності і відмовляти цілій брошурі всякого значення на тій підставі, що в ній нема нічого нового* (І. Франко).

ПО-ШКОЛЯ́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як школяр, як прийнято у школярів. *Олена якось по-школярському відповіла на привітання* (Ирина Вільде); *В мене наче бісеня вселилося — чимось таки хотілося насолити Коробову. Розуміла, що тримаюся по-школярському, але спинитися не могла* (М. Руденко).

2. *перен.* Не творчо, без заглиблення в суть справи. *Намагання розібратися в праліссі естетичних закономірностей сучасного літературного процесу й часом по-школярському теоретизувати довкола відомого свідчать лише про вбогість нашої теоретичної думки* (з газ.).

ПОШКРЕБТИ́, бу́, бе́ш; *мин. ч.* пошкрі́б, ребла́, ло́; **ПОСКРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* поскрі́б, ребла́, ло́; *док., кого, що.* 1. Док. до **шкребти́, скребти́.** *Нашого метелика (.. малюнок на стіні будинку біля 11–ї школи) якісь козли пошкребли, мабуть, хотіли стерти* (А. Дністровий); *Закололи, значить, того кабана ік Новому року. Закололи, обсмалили, пошкребли, хвоста та вуха дітям пооддавали* (Остап Вишня); *Не їсть дров* [піч], *зараза. Уже й ходи пошкребли, як могли, сажі відер десять надвір виносили — і самі в тій сажі* (Люко Дашвар); *Петро востаннє посмоктав бичка, сердито плюнув і з розмаху поскріб чорного поплутаного чуба* (М. Івченко); *Яків Степанович спохмурнів, заклопотано пошкріб потилицю* (Ю. Збанацький); * Образно. *Храпчука пошкребти, і добре пошкребти, щоб зійшов із нього дешевий блиск* (С. Журахович).

2. Шкребти, скребти якийсь час. *Він кинув гантелі в куток. Зайшов до ванни. Ткнувши вилку електробритви в розетку, трохи пошкріб підборіддя* (О. Бердник); *Івась, полупавши очима і поскрібши у потилиці, знову ліг і зразу заснув* (Панас Мирний).

3. Те саме, що **пошкребти́ся, поскребти́ся.** *Пізнього лютневого вечора Трохим та Настя почули тихий несміливий стукіт у вікно. Спершу здалося, мовбито хтось пошкріб об скло* (В. Лис).

ПОШКРЕБТИ́СЯ, бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* пошкрібся, реблáся, лóся; **ПОСКРЕБТИ́СЯ,** бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* поскрібся, реблáся, лóся. Док. до **шкребти́ся, скребти́ся.** — *Тут що два роки міняють роти гарнізону, — пошкрібся в тім'ї унтер. — Чому? — похмуро спитав Тарас. — Бо місце гибле* (Василь Шевчук); *Вишата розгублено пошкрібся п'ятірнею по зарослій потилиці й неквапом пішов униз, під гору* (І. Білик); *Поринувши в думки, забув* [Ігор] *про все на світі. Не чув цокання ходиків. Тож коли ззовні обережно пошкреблися у вікно, здригнувся* (А. Кокотюха); *Перед обідом хтось пошкрібся у двері. Ледве почула те панічне, слабеньке торохкотіння* (Г. Вдовиченко); *У Франції в епоху Відродження дворяни відрощували собі один довгий ніготь на мізинці. Робилося це з міркувань етикету, щоб цим нігтем делікатно поскребтися чи постукати у двері, перш ніж увійти до них* (з наук.-попул. літ.).

ПОШКРЯ́БАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пошкря́бати.** *Вся стіна, де притислось ліжко, та біля вікна була геть чисто пошкрябана написами* (Олесь Досвітній); *У світлиці запала тиша, тільки в куті продовжував тріщати пошкрябаною платівкою патефон* (Д. Білий); * Образно. *На повороті паркової алеї Діана озирнулася. Зелений тунель, ледь пошкрябаний останніми відблисками сутінків, спорожнів* (В. Єшкілєв); // **пошкря́бано,** *безос. пред. А про рану можеш не турбуватись, я тобі правду сказав, там тільки трохи зверху пошкрябано* (В. Собко).

2. *у знач. прикм.* Який пошкрябався (у 2 знач.). *У всіх руки були пошкрябані, чуби мокрі, наче ми щойно з річки вилізли* (Є. Кравченко).

ПОШКРЯ́БАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **шкря́бати.** *Скрегіт ключа, здалося мені, було чутно аж на сусідні села. Проте все обійшлося .. Згодом пошкрябали в шибку Гаврилюки* (М. Андрусяк); — *Дивно мені, — продовжував Адріан, — цей щур ненавидить мене, а ніколи не спробував ні вкусити, ні пошкрябати* (Н. Королева); — *Ой дядьку Сташе, у вас кров із обличчя йде. — Це дурна крижина пошкрябала* (М. Стельмах); *Я вистрілив .. Заряд картечі, здавалося, тільки пошкрябав оббиті залізом дубові двері* (Д. Білий).

2. Шкрябати якийсь час. *Балабуха розсердився, встав із стільця, пішов до шафи, смикнув, пошкрябав пальцями двері* (І. Нечуй-Левицький); *Хтось пошкрябав по склі і, певно, вже не мав більше сили, щоб постукати* (В. Чемерис); *Парубок з досади пошкрябав за вухом, аж шапка йому злізла на ніс* (М. Коцюбинський); *Орендатор не дбає про землю, про подальші врожаї, пошкрябає букером, щоб зняти один врожай, а там — хоч вовк траву їж!* (М. Циба); — *А в колгоспі, у полі? Пошкрябали, пошкрябали — та й пішли... Отак ґаздують!* (М. Матіос).

3. *перен., розм.* Піти, човгаючи ногами. — *Думаєш, синку? Думай, — пристукнула* [бабуся] *костуром і пошкрябала до брами, звідки гримів духовий оркестр* (П. Панч); *Михводій пошкрябав важкими чоботами по давно не мазаній долівці до печі* (Ю. Логвин).

ПОШКРЯ́БАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Док. до **шкря́батися.** *У двері умовно пошкрябалися, і моряк відчинив. Спочатку в дім вступило двоє чоловіків, і один з них підняв над головою скляний корабельний ліхтар* (Ю. Логвин).

2. Подряпатися, подряпати шкіру. — *Та я й сам не знаю, де пошкрябався, — махнув рукою Максим* (І. Цюпа); *Кров на пальці: та це ж вона рубала ящики, щоб піч витопити, і пошкрябалася* (В. Петльований).

3. Шкрябатися якийсь час. *Харитон .. пошкрябався в голову, надяг свитку й .. вийшов з хати* (М. Коцюбинський).

4. *розм.* Полізти, чіпляючись за що-небудь. *Зручно й швидко пошкрябався* [Альоша] *з припічка на припічок* (І. Микитенко); *Розвішуючи зброю, запихаючи набої до кишень, Йона пошкрябався схилом: двоє чеченців смалили невпопад із карабінів* (О. Ульяненко).

ПОШКРЯ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пошкря́бувати** і звуки, утворювані цією дією. *Прочанин не зауважив птахів, які обжили храмове піддашшя. Він зробив різкий рух і спричинив пташиний гармидер. Голуби наповнили святилище шурхотом і пошкрябуваннями* (В. Єшкілєв); *Зсередини дах був геть чорний, і тільки тихе пошкрябування свідчило про те, що з другого боку на ньому сидить якась невідома істота* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, чим і без дод.* Шкрябати (у 1, 2 знач.) час від часу. *Дмитрик біг через лід, пошкрябуючи здоровими чобітьми* (М. Коцюбинський); *Нараз Климові вчувається, ніби щось пошкрябує за дверима Віриної кімнати* (Я. Гримайло); *Старійшина сидів у своїй хатині посеред кількох десятків книг і читав, висолопивши язика і пошкрябуючи потилицю* (С. Андрухович).

ПО-ШКУ́РНИЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-шку́рницькому.** — *Я все ж хотів би спитати прямо: не було у вас думки вчинити так, як оце Коляда? Ну, не точно так, не по-злодійськи й по-шкурницьки, пограбувавши своїх товаришів, а просто взяти і зникнути, сховатися десь у Європі чи й далі для власного збереження або для власного спокою?* (П. Загребельний).

ПО-ШКУ́РНИЦЬКОМУ, *присл., розм.* Як шкурник, дбаючи лише про власні інтереси, добробут і т. ін. *Пузир по-шкурницькому радить: "Он у мене робочим поденним платять тридцять п'ять копійок. Нехай голодні йдуть до мене по п'ятнадцять копійок на роботу"* (з навч. літ.).

ПОШКУТИЛЬГА́ТИ, áю, áєш, *док.* Повільно піти, шкутильгаючи. *Іван засміявся дрібненьким юнацьким сміхом і пошкутильгав до кілка, де він поклав свій чемоданчик* (Олесь Досвітній); *Прокіп пошкутильгав на милицях сам* (В. Кучер); *Ведмежа пошкутильгало їм* [овечкам] *назустріч* (О. Іваненко); *Лісник хутенько зібрав пожитки і пошкутильгав геть, бурмочучи щось про себе* (Г. Пагутяк); *Баба закашлялася, згорбилася й пошкутильгала до землянки, черкаючи ціпком у пилюці* (О. Ірванець).

ПО́ШЛИЙ, а, е, *рідко.* 1. Який відзначається низьким рівнем культури, обмежений. *Близько двох тисяч років цей пошлий дідуган швендяв по всьому світу, не прописуючись в готелях* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); * У порівн. [М і ч у р і н:] *Студенти, кажеш? А чому я не бачу в їхніх очах захоплення, радості, жадоби пізнання? Чому вони зараз розсілись, як пошлі дачники?* (О. Довженко).

2. Позбавлений смаку, банальний. [С н і ж и н к а *(різко):*] *Це — краса? Це інстинкт! Краса не тут. Картина тільки показує, що в автора велика сила, й більше нічого, яка навіть такий пошлий мотив може зробити гарною симфонією тонів* (В. Винниченко).

3. Вульгарний, з ознакою непристойності. *В храмі мистецтва не місце жодному цинікові, який здатен при актрисі розповісти пошлий анекдот* (О. Гончар).

ПО́ШЛІСТЬ, лості і лости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **по́шлий.** *Гоголь боровся — свідомо й невтомно — з людською пошлістю і підлістю* (М. Рильський); *Поет-художник навмисно одсовує свій твір на визначену історичну перспективу, щоб уникнути тої пошлості, яка неодмінно прилучається до фотографічних речей* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОШЛІ́ТИ, íю, íєш, *недок., рідко.* Ставати пошлим; опошлюватися (у 1, 2 знач.). *Художник щохвилини дурнішав, мовчазно пошлів, меншав .. Цей процес меншання тривав 10 років...* (О. Довженко).

ПОШЛІФО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошліфува́ти.** *Дерев'яний настил був до того ж уже настільки гладко пошліфований незліченними зусиллями попередніх танцювальників, що Артурові ноги .. так і роз'їжджалися підступно на всі боки* (Ю. Андрухович).

ПОШЛІФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Док. до **шліфува́ти.** *На верстаті лежить майже готова конструкція правого крила. Лишилося її пошліфувати* (Є. Доломан); *Іван труби почистить, пошліфує, зварить у кузні оградку — любо буде прийти на цвинтар* (М. Матіос); *— Здібності, інакше кажучи? — Так, ваше сіятельство, і немалі, а коли їх огранити, пошліфувати, то вони засяють так, що навряд щоб хтось з ним зрівнявся і в столицях наших* (Б. Левін).

2. Шліфувати якийсь час. — *Хай труну посмалять, потім трохи пошліфують і лаком, якщо можна...* (В. Кожелянко); *Можемо бути вдячні перекладачеві й за добру ремісницьку роботу .. у перекладі "Наймички", хоч і тут треба би ще немало пошліфувати, щоб можна з продуктом показатися між людьми* (І. Франко).

ПО́ШЛО, *рідко.* Присл. до **по́шлий.** *Королеви фліртують з пияками — закорсетованими* [одягненими в корсети] *офіцерами — і пошло .. б'ють їх по обличчю...* (В. Еллан-Блакитний); // *у знач. пред. Синя Волошка глянула сердитими, насупленими очима, і її дитяче лице скривилось, мов хотіло розплакатись. Вона похапцем промовила: — Зовсім не оригінально, товаришу, пошло* (Б. Антоненко-Давидович); *Констатовано, що я для неї не нуль, що й вона думає про мене. Але чому? Я ж не красун, не першої молодості... Невже тому тільки, що я хазяїн? Ні, ні, це було би вже занадто пошло. Вона не така* (Г. Хоткевич).

ПОШЛЬО́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Шльопнути кілька разів, шльопати якийсь час. *При болях у попереку варто набратися сміливості і попросити когось із рідних пошльопати вас по спині пучком кропиви* (із журн.).

2. Піти, шльопаючи ногами. *Набрала* [Терезка] *в рот води, закинула на плечі сумку, вхопила пальцями ніг по шльопанцю і пошльопала геть* (Любко Дереш); *Я пошльопав на кухню і підступив до вікна, впершись носом у шибу та колінами в гарячу батарею* (М. Кідрук).

3. *кого, перен.* Постріляти, повбивати. *Їх* [матросів] *мали пошльопати десь на голому березі Дніпра за Херсоном, як було написано у вироку трибуналу* (Ю. Яновський).

ПОШЛЬО́ПУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пошльо́пувати.** *При пошльопуванні долонею стигла диня видає м'який звук* (із журн.).

ПОШЛЬО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод., розм.* Шльопати злегка або час від часу. *Японки не втирають косметичні засоби — вони наносять їх за допомогою подушечок пальців, акуратно пошльопуючи шкіру* (із журн.); *Калоші були завеликі, тому пошльопували при ходьбі* (із журн.).

ПОШЛЮ́БИТИ, блю, биш; *мн.* пошлю́блять; *рідко* **ПОШЛЮБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Узяти шлюб із кимсь, одружитися (перев. узяти заміж кого-небудь). *А ти боярине, не подивуй, іди собі іншую пошлюбуй* (Сл. Б. Грінченка); *А я тую дівчину люблю, Дівчину пошлюблю* (П. Чубинський); *Дуже-бо захотілося йому* [князеві] *пошлюбити сестру ромейського імператора* [Василя] (П. Загребельний); — *Розсилайте гінців. Так і оголосіть: хто переможе дракона — пошлюбить князівну і сяде на престолі* (Ю. Винничук).

2. Одружити кого-небудь із кимсь. *Діди-побратими домовилися пошлюбити своїх дітей, оскільки мали сина й доньку* (М. Андрусяк); *Хуторянин вкляк під благословення і спитав: "А чи міг би всечесний отець пошлюбити мене з дівчиною?"* (В. Єшкілєв); *Продовжувачем політики Володимира став його син Ярослав, прозваний Мудрим. Він розширив кордони держави, зміцнював економічні зв'язки (пошлюбував своїх дітей з багатьма королівськими дворами)* (з навч. літ.).

ПОШЛЮ́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* пошлю́бляться; *док.* Узяти шлюб, одружитися. *Корнильо давно поклав очі на Шандрову Варварку, але за теперішнім законом Варварчині малі роки поки що не дозволяли їм пошлюбитися* (М. Матіос).

ПОШЛЮ́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пошлю́бити.** — *А це кажуть, що вона ніби пошлюблена з тим низовиком, а опинилася у війську гетьмана Жолкевського і, певне, за дружину йому в поході править* (Іван Ле).

2. *у знач. прикм.* Який пошлюбився. *Пошлюблений Андрій жив на іншому дальньому куті Тисової Рівні — на Царині, приймаком у своєї жінки Софії* (М. Матіос).

ПОШЛЮ́БНИЙ, а, е. Який відбувається, здійснюється після шлюбу. *Обоє вони свято вірили в те, що пошлюбна ворожба мусить сповнитися* (І. Франко); *Він повернувся з Франції, коли Том з Дейзі ще справляли пошлюбну подорож* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // Узаконений, прийнятий після шлюбу. *Отак і жило у хаті двоє ворогів, повік зв'язаних весільним вінцем і пошлюбним ліжком* (М. Стельмах).

ПОШЛЮБУВА́ТИ *див.* **пошлю́бити.**

ПОШЛЯ́К, а́, *ч., зневажл., рідко.* 1. Пошла (у 1 знач.) людина. *Боротьба* [з фашизмом] *йде не на життя, а на смерть, і чимало вилетить, очевидно, з цього життя недоброго, дурнів і пошляків, які, тремтячи за свою шкуру, разом з тим мріяли поживитися на народному нещасті* (О. Довженко); *Труд і піт пошляки зневажають* (М. Нагнибіда); *У своїх творах Джеймс Джойс показує ірландських обивателів, обмежених пошляків, людей без жодних ілюзій та ідеалів* (з навч. літ.).

2. Людина, здатна вести пошлі, вульгарні розмови або робити такі вчинки. *У цьому слові була різка моральна оцінка, і той, хто мав славу "пошляка", для інтелігентної дівчини не існував* (І. Дзюба); *Дівчатка, здається, знали собі ціну і зробили ще одне коло. — Їм за себе соромитися нічого. Мали б ви таку фігуру, Грак, думаю, без купальника загоряли б. Навіть на Довбичці... — Ти пошляк і цинік, Сідалковський...* (О. Чорногуз).

ПОШЛЯ́ТИНА, и, *ж., зневажл., рідко.* Що-небудь низькопробне, банальне, пошле. *Анарх тільки хмурився. Він завжди мовчки вислухував цю пошлятину: то в нім прокидалась у такі моменти неможлива огида й презирство до цього безсилого самця* (М. Хвильовий); — *Який ти вульгарний! На тебе університет діє не найкраще! Набираєшся якихось дурних виразів, пошлятини!* (Ю. Покальчук).

ПОШЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., фам.* Шлятися якийсь час. — *Люди його* [злодюгу] *ломаками прилюдно забили, щоб на Сибір не заслали. Бо що, кажуть, Сибір. Завезуть туди, пошляється між каторжниками, набереться ще більше злодійського ремесла* (У. Самчук); *Треба було щось робити, і ми пішли на лови дівчат. Вже було тепло. Ми пішли утрьох, разом з Ростиком. Пів дня пошлялись і врешті склеїли якраз трьох* (Ю. Покальчук).

ПО-ШЛЯХЕ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-шляхе́тському.** *Там годують по-шляхетськи: якимись пундиками та ласкавими словами, а не пирогами* (І. Нечуй-Левицький); *Він походив з шляхетського старого роду, тож хоч був худопахолком, як і уся ходачкова братія, не хотів посоромити себе перед князем, бажав виступити зі своїми правнуками достойно, по-шляхетськи* (А. Чайковський).

ПО-ШЛЯХЕ́ТСЬКОМУ, *присл.* 1. За шляхетським звичаєм. *Ясь стоїть перед ним — парубчак, по-шляхетському, пишніше за батька вбраний* (Б. Грінченко); *Він крутнув догори свого відстовбурченого вуса і чемно, навіть по-шляхетському галантно, вклонився* (В. Малик).

2. Шляхетно, благородно. — *Я велів, аби тебе годували по-людськи і ставилися по-шляхетському. — У неволі не буває доброти, — відповіла вона* (В. Чемерис).

ПОШЛЯ́ЧКА, и, *ж., зневажл., рідко.* Жін. до **пошля́к.** *Він танцював механічно, не відчуваючи Олі, наче її не було зовсім; згадав, що післязавтра приїздить лікарка Гаврилюк, і йому стало радісно, і Оля вже не здавалася пошлячкою, як спочатку* (Ю. Щербак).

ПОШМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Відшмагати (усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь або багато разів). *Сказав Явтух Рябку: — Оце тебе за те По жижжах .. так гарно пошмагали, Що Пан із Панею сю цілу ніч не спали* (П. Гулак-Артемовський); *Гайдукам покійного довелось добряче пошмагати канчуками і прокльонами кінські крупи, але коні тільки крутили головами, хропіли та іржали, але за кладовищенські темні ворота не вступили* (Д. Білий).

2. Шмагаючи (у 2 знач.), побити, посікти (усе або багато чого-небудь). *Вітер пошмагав і покрутив усі квіти* (із журн.).

3. Шмагати якийсь час. *Я замовчав і не став більше ні справдовуватись, ні просити. Мене ще пошмагали і знов кинули до льоху під вежею...* (Ю. Логвин).

ПОШМА́ТАНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **пошмата́ти.** *Край дороги всупереч війні зацвіли пошматані осколками снарядів дерева* (із журн.); *Він приїде у плащі зі шкіри, Із лицем, пошматаним огнем, Привезе коріння й вин без міри І велике серце кам'яне* (Олег Ольжич).

2. *у знач. прикм.* Драний, подертий. *Одежина на йому* [ньому] *пошматана, пика заросла, суха, як скіпка, голова закустрана, нечесана* (Панас Мирний); *Мирон, хапаючись, почав натягати свою пошматану "кухвайку"* (А. Головко); *Наталя взяла Віктора під руку й завела до своєї кімнати. На столикові біля ліжка красувався пошматаний томик І. Тургенєва* (Олекса Ізарський); * Образно. *Прокинувся в тремтінні й сів на ліжку. Пошматані почуття клубились у душі* (Н. Королева).

ПОШМАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, діал.* Пошматувати. *В ірландців це зветься "осушити трилисник", а ми так осушили свій шлюб, який незабаром розпадеться на клаптики позову про розлучення, котрий я не змогла не пошматати* (Л. Денисенко); *Окупантів, яких пошматали обстрілом на стадіоні у Врадіївці, дістають з-під завалів* (з газ.).

◊ **Пошматува́ти** (*діал.* **пошмата́ти**) **се́рце (ду́шу)** *див.* **пошматува́ти.**

ПОШМАТКО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пошматкува́ти.** *Додаємо сіль, молотий чорний перець і на завершення пошматкований часник* (із журн.); * Образно. *На віку жінки було багато випробувань, труднощів і разом з тим радісних і світлих подій. А все почалося з дитинства, пошматкованого війною* (з мемуарної літ.).

ПОШМАТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, розм.* Док. до **шматкува́ти.** — *Ой господине! дайте ще сорочку, та вже міцнішу, бо знов оті кати пошматкують, — благав о. Мельхиседек* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Ми виострили* [вигострили] *розум, як бритву, і поперед усього підрізали ним власну наївність і віру. Само поняття щастя ми покраяли, пошматкували* (І. Франко).

ПОШМАТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пошматува́ти.** *Пошматований ним ордер, виявляється, належав до тих документів, які після втрати не поновлюються* (П. Загребельний); — *"Земля"! — знову нестямно благає Маковей у трубку. — "Земля"! О, якби вона відповіла! Якби ожив його пошматований кабель, його рідний, живий нерв!* (О. Гончар); *Кого поховають товариші в братських могилах, кого птахи поклюють по чужих болотах, хто пошматований розлетиться впрах на гігантських фугасах* (О. Довженко); *Раджа повернув йому життя, зшив його, пошматованого тигром, повернув зір згаслим очам* (М. Дашкієв); [М и к и т а:] *Що з того, що я багатий, коли серце моє пошматоване гірш старцевої одежі?..* (М. Кропивницький); // **пошмато́вано,** *безос. пред. Дуже добре розуміє* [Юля].., *чому не пошматовано її спини батогами* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Усі закони, всі здобутки в аграрній сфері було розтоптано ногами, з глумом, з прокляттями, з гарчанням пошматовано* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Який пошматувався. *Пан глянув на блідий видочок хлопчини, на його одежу пошматовану й сягнув у кишеню* (М. Коцюбинський).

ПОШМАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **шматува́ти.** *Вже не швидко в очах Закидайла з'явилось прояснення, а в рухах рішучість. Він люто пошматував ненависну записку* (Ю. Збанацький); *Чемпіон пошматував претендента і довів справу до нокаута* (з газ.); *То в льоху всі глечики поперекидає* [кіт], *то понад'їдає варення з усіх банок, то шкарпетки чи панчохи пошматує* (М. Слабошпицький); *А хтозна, чи ті сусіди не змовились би і не пошматували Україну поміж себе?* (А. Чайковський); [Я р о с л а в:] *А він чужих покликав королів І був ладен всю Русь пошматувати, Аби собі вінець князівський взяти* (І. Кочерга); *Землі з кожним роком усе меншає .. Ділять її межи собою мало не на грядки .. І що воно буде, як люди отак пошматують землю, з чого вони хліб їстимуть тоді?* (М. Коцюбинський); *Він згоден був, щоб його пошматували власні міни, тільки б не дихати цим смородом* (О. Довженко); *Лихий шторм пошматував вітрила* (О. Донченко); * Образно. [Л а с т і в к а:] *Тиша мертва над селом нависла... Та де ж той вітер, свіжий і рвучкий, щоб тишу цю пошматував нестерпну!..* (О. Левада); // *безос. Степура пішов на подвиг свідомо: з піднятою в руці важкою гранатою він кинувся з садка напереріз танкетці і ударом гранати зупинив її, хоча й самого пошматувало, порвало, чи й виживе* (О. Гончар).

◊ **(1) Пошматува́ти** (*діал.* **пошмата́ти**) **се́рце (ду́шу)** — завдати душевних ран, травмувати. [А н д р і й:] *Велика вам дяка, чесний ви чоловік! .. Взяли мою жінку, розірвали моє серце, пошматували душу, соромом покрили мою голову!..* (М. Кропивницький); *Стоптала ти любов мою, Ти серце без жалю пошматувала — Я все ж тебе люблю* (М. Рильський); *У другий, у найтяжчий день мама пошматала Вікторове серце* (Олекса Ізарський); *Вірші .. справді можуть пошматувати й продірявити читацькі серця* (С. Жадан).

ПОШМАТУВА́ТИСЯ, у́ється, *док.* 1. Порватися, перетворитися на шмаття. *Он вони, штани, лежать купою шмаття — мабуть, в бійці зсунулися і пошматувалися* (Ю. Смолич); *Об дроти пошматувався весь піджак* (П. Глазовий); * Образно. *Я писала щоденника ще тоді, як училася в гімназії. Я виклала там свої погляди, прагнення, ідеали. Але це було рожеве, мерехтливе павутиннячко, і досить було найменшого подиху справжнього життя, як те павутиння пошматувалося, злетіло і геть десь зникло* (Г. Епік).

2. *рідко.* Розбитися, розколотися на шматки. *Мій дзвінкий голос пішов луною понад Дністром, понад очеретами, десь далеко вдарився об кручу, задзвенів і порвався, неначе склянка впала десь, задзвеніла й пошматувалась* (І. Нечуй-Левицький).

ПОШМИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. Шмигаючи (у 1–3 знач.), піти, побігти, рушити (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Налякані миші хутко пошмигали під сарай* (із журн.); *Аж тут Курочка: став на порозі, носом гостреньким сюди-туди повів, очицями по хаті спорожнілій пошмигав* (А. Дімаров).

2. *рідко.* Шмигати якийсь час; пошморгати (у 1 знач.). *— Давай, Сирота! — гукнув хтось з задніх рядів. — Та вже даю, — пошмигав носиком Сирота і враз випалив таке, хоч роззявляй рота з подиву* (П. Загребельний); *Пошмигавши носом, вона продовжила: — Словом, так. Я прошу небагато: ви берете мене на пів ставки* (І. Роздобудько).

ПОШМИГЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Шмигляти якийсь час. *Хлопці пошмигляли поміж кущами, перш ніж вийти на дорогу* (із журн.).

ПО́ШМОРГ, а, *ч.* 1. Слід на тілі (садно, подряпина), залишений тертям від протягнутого по шкірі предмета. *Борюкались, та й поробили один одному знаки: я побачив у його* [нього] *на виду і на тілі пошморги* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки мн.* Сліди полозків на дорозі. *Пошморги саней на снігу.*

ПОШМО́РГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошмо́ргати** 2. *Якби їй воля, .. руки б йому перецілувала, а більш, де пошморгані залізом* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОШМО́РГАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *розм.* Шморгнути кілька разів, шморгати якийсь час. *Аби пересвідчитись, що все гаразд, віслючок ворухнув одним вухом і другим, пошморгав носом* (М. Вінграновський); *Повагався Бойко, прокашлявся, носом пошморгав і нерішуче ступив за Павутинкою...* (І. Нижник); *Другою "жертвою"* [хвороби] *став "сталінградський матрос" Іван Буянов. (Покашляв, пошморгав, проте витривав. Казав, Ніна з секретної частини відпоювала його якоюсь особливою настоянкою)* (О. Шугай); *Пошморгати кукурудзу.*

2. *що.* Внаслідок тертя або скісного удару подряпати тіло, здерти шкіру і т. ін. *Пошморгати руки об дріт.*

ПО́ШМОРГОМ, *присл.* Скісно, ковзаючись по чому-небудь. *Пішла сокира пошморгом по дереві та мене по руці* (Сл. Б. Грінченка); *Вона чула, як з усіх трьох боків залементували постріли, її ноги пошморгом тягнулися по дну, билися об каменюччя* (Р. Андріяшик).

ПОШМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Шморгати (у 1 знач.) час від часу. *Серед дітей і Андрійко Гребінок, міцно затискує в руці шапку, пошморгує носом* (Ю. Збанацький); *Солдати тільки носами пошморгували і місили благенькими постолами сніг* (М. Андрусяк).

ПОШМУ́ГЛЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пошмугля́ти.** *Роман підводився з огню... Несамовиті очі, змінене тяжким болем обличчя, почорнілі голова й руки, ці страшні, печені, пошмугляні в боротьбі криваві руки, а з них висіла обгоріла шкура...* (Б. Грінченко); *Стрів його невисокий обідранець, з світлою кільчастою бородою, з старими пошмуглянними, мовби й побитими вже трохи гуслями в руках* (П. Загребельний); *— Сам себе перехитрив! — кинув йому вслід Дмитро Матвійчук, ховаючи гроші в старий пошмугляний гаманець* (М. Рудь).

ПОШМУГЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *кого, що, розм.* Док. до **шмугля́ти.** *Кайдани, залізо ноги повривало, Білеє тіло козацьке .. Коло жовтої кості пошмугляло* (з думи); *Перекинувсь болотяник на коня й поніс її в ліс, між терни та глоди. А бабуся вхопилася за гриву й співає: "Трайда-райда! Трайда-райда!" Уже болотяника колючки пошмугляли, уже на ньому й шерсті мало, а вона все співає* (з казки); // Потертися об щось. *Вже ноги вперлися в покриту м'яким червонявим листям осені землю, вся вага тіла перекинулася на ліву неушкоджену ногу, права рука пошмугляла в списовім ремені, влягаючись зручніше й надійніше* (П. Загребельний).

ПО-ШО́СТЕ, *присл.* Уживається як вставне слово при переліку на позначення шостого пункту. *Старший брат, уже поспішаючи, дає цінні вказівки, що, по-перше, вони сьогодні вільні..; по-друге, не треба ніяких подарунків..; по-третє, коли ходитимуть Києвом, щоб не заблудилися, проковзнув у Остапових напучуваннях знущальний тон, по-четверте, по-п'яте; по-шосте, досить...* (С. Процюк); *По-шосте, чому не спрацювали подушки безпеки в новій "тойоті"? І навіщо "тойоту" після ДТП швидко знищили, не дослідивши детально?* (із журн.).

ПОШПАКЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **шпаклюва́ти.** *— Ти ж знаєш, що я все вмію: і пофарбувати, і пошпаклювати, і штукатуркою займалася, і плитку кладу, тож без роботи не залишуся* (С. Талан).

ПОШПА́РИТИ, рю, риш, *док., кого, що чим і без дод.* 1. Док. до **шпа́рити** 1. *Донісся нетерплячий голос Степана Кушніра: — Окропом, окропом пошпарити долівку і лави, а вікна повідчиняти, щоб і не тхнуло куркульським духом...* (М. Стельмах).

2. *перен., розм.* Почати шпарити (у 2 знач.). *— А якби більшевики* [більшовики] *тут панували — питали б, чи ти один у матері? Пошпарив би у Сибір з японцями воювати — аж загуло б за тобою!* (Ю. Горліс-Горський); *Васько врешті не витримує; востаннє нявкнувши, виривається од Тирлика. Весь наїжачений, хвіст догори — пошпарив, як навіжений* (А. Дімаров).

ПОШПАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошпарува́ти.** *Декотрі хати пошпаровані й побілені між колодками на два пальці завширшки* (І. Нечуй-Левицький); *Стіни були пошпаровані* (М. Коцюбинський); *Невелика піч виходила жовтим пошпарованим комином крізь кулі стріхи, за піччю стояв на козликах піл, укритий рядниною* (І. Білик); // **пошпаро́вано,** *безос. пред. Будинок теж пошпаровано, білити треба* (А. Головко).

ПОШПАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **шпарува́ти.** *Другого дня Сиклета, зваривши обід, заходилась порядкувать в хаті: вимазала й вибілила хату, пошпарувала піч та припічок, помила образи* (І. Нечуй-Левицький); [Г а н н а:] *Паски сама попекла... хату пошпарувала й вибілила* (М. Кропивницький); *Може, піонери в дитячій своїй наївності причепурили, вапном пошпарували історичну пам'ятку? Білильникам і на думку не спало, що разом з темно-бурою сіризною руїни .. зник із причепуреного об'єкта і той дух грізності, що тут жив* (О. Гончар).

ПОШПЕ́ТИТИ, е́чу, е́тиш, *док., розм.* 1. *кого.* Док. до **шпе́тити.** *Іван Михайлович невдовзі явився до нас, добрий і благодушний, як Бог, вибачився за свою несамовитість, побивши себе в груди і добряче себе пошпетивши* (Валерій Шевчук); *Тато для годиться посварив свою улюбленицю, пошпетив, а мамі тихцем на вулиці, та Сашко підслухав, не без гордощів повідомив: — У неї загострене відчуття справедливості, як і в мене...* (Дара Корній).

2. *що, рідко.* Пошкодити, зіпсувати. *Вона нічого, не згадує мені про кабана, що її картоплю пошпетив* (Л. Яновська).

ПОШПИ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошпига́ти.** *Посічений, пошпиганий, подертий, Він перебув і ту страшну дорогу* (І. Франко); *Свята П'ятниця з'являється людям у вигляді дуже бідної жінки, її тіло пошпигане голками, понівечене веретенами, порізане ножами та попробиване цвяхами. Це так її понівечили ті люди, котрі в день святої П'ятниці працюють* (з рел.-церк. літ.).

ПОШПИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Шпигати якийсь час. *Обидва брати дуже поважали його, хоча й не проминали жодної нагоди пошпигати й загнати в кут, коли знаходили якесь вразливе місце* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *безос.* [П р і с ь к а:] *Перцю, сину, перцю підсип! Хай йому в носі пошпигає, брехунові!* (С. Васильченко).

ПОШПИ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пошпи́гувати.** *Пошпигування в грудях.*

ПОШПИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Шпигати час від часу. *Ступає* [Лаврін] *босими ногами по попеченій сонцем стежці й почуває, як тисячі голочок пошпигують у підошви. Пошпигують тонко, приємно* (Ю. Мушкетик); // *безос. Ноги аж гарячі. Тільки в спину пошпигує та в носі лоскоче — круте повітря на морозі, не продихнеш* (Григір Тютюнник).

ПОШПИГУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *що.* Док. до **шпигува́ти**[1]. *Пошпигуйте баранину двома зубчиками часнику та листочками розмарину. Після цього добре посоліть і згорніть рулетиком* (із журн.).

ПОШПИГУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *док., за ким — чим і без дод.* Шпигувати *(див.* **шпигува́ти**[2]) якийсь час. *Це був хлопчик Булао, .. який ненавидів Тамбуджу і завжди шукав нагоди пошпигувати за нею та донести про її найменшу провинність своєму батькові* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОШПО́РТАТИ, аю, аєш, *док.* Шпортати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Катерина не квапилась. Пошпортала ще біля квітів, почистила ліхтарі* (Ірина Вільде); *Люди теперішнього покоління, що вже не затямили того порядку, нелегко можуть уявити собі його і мусять добре пошпортати в старих книгах і паперах, поки відгребуть його повний образ* (І. Франко); *Він пошпортав рукою в потертому портфелі. Витяг звідти якісь папери, покахикав* (С. Журахович).

ПОШПО́РТАТИСЯ *див.* **пошпо́ртуватися.**

ПОШПО́РТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОШПО́РТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *тільки док.* Шпортатися (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Оберполіцмейстер пошпортався в паперах, звірив прізвище затриманого зі списком підозрілих, приглянувся до його обличчя і попередив: — Не буянь, не богохуль і не крамольствуй* (Р. Іваничук); *Він пошпортався в торбині, дістав звідти шматок хліба, тицьнув його, не дивлячись, до рота Сивоокові* (П. Загребельний).

2. Те саме, що **шпо́ртатися** 3; спотикатися. *Він ступав уперед, а вона за ним. Хитким кроком, пошпортуючися* (О. Кобилянська); — *Спиніться, люди! Чекайте мене!* — *кричить Михайло.., але в ту хвилину пошпортується на перелазі й паде* (Б. Лепкий); *Раз чи два рази пані Міхонська ступила недобре і пошпорталась на камінь* (І. Франко); *Яків пошпортався, і його схопили* (Г. Хоткевич).

ПОШПО́ТАТИСЯ *див.* **пошпо́туватися.**

ПОШПО́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОШПО́ТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., діал.* Спотикатися. *Він пошпотується об камінь на дорозі* (Марко Черемшина); *Пошпотався під Нечаєм Коник на купинку* (з думи); — *Ваш кінь .. міг би, наново пошпотавшись, упасти, і з того могла б вийти для вас прикріша пригода, як думаєте* (О. Кобилянська).

ПОШПУГО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **пошпугува́ти.** *Пошпуговані снарядами дерева.*

ПОШПУГУВА́ТИ, гу́ю, гу́єш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **посмугува́ти.** *Непогода, дощі та вітри буйні пошпугували самий палац; ознака давньої розкоші та кріпацького лиха, стояв він на горі та лякав дітей з слободи своїм страшенним видом* (Панас Мирний).

ПОШПУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошпу́рити.** *Він потрапив у становище людини, яка, несподівано опинившись посеред нафтового озера, встигла підхопити пошпурену диверсантом запалювальну бомбу* (М. Дашкієв); // **пошпу́рено,** *безос. пред. Пошпурено з опудала традиційного бриля, натомість нап'ято бляшану корону* (І. Калинець).

ПОШПУ́РИТИ, рю, риш, *док., кого, що.* З силою, з розмаху кинути кого-, що-небудь кудись, у щось. *Грицько з радощів пошпурив грудомаху у вишник, де сховався Василь* (Панас Мирний); *Івашко згадав про останню гранату і пошпурив її назустріч німцям* (П. Панч); *Павло зважив камінчик у руці, пошпурив у море* (М. Дашкієв); *Раптом мене хтось підняв над землею і пошпурив на скелю* (Р. Андріяшик); *Видихавшись, знесилівши від істеричного крику, Хаблак пошпурив на червону скатертину зведення, пішов з редакції й вернувся лише по обіді* (В. Дрозд); // *чим.* З силою, з розмаху кинути чим-небудь у когось, щось, на когось, щось. *А Котигорошко як пошпурить тим дубком у хату — за малим хати не розвалив* (з казки); *Чи не пошпурив на мене отой проклятий Мина пляшкою?* (І. Нечуй-Левицький); *Вичерпавши потік цих запитань, вона пошпурила у Джо підсвічником, голосно розридалася, дістала совок для сміття .. й люто заходилася наводити в домі лад* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОШПУРЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Шпурляти що-небудь якийсь час. *Як завжди, експрес зупинявся тут, щоб дати пасажирам .. вмочити пальці в нього — в те "священне море" та пошпурляти в нього камінці* (І. Багряний); *Насупило. Дніпро поворонів. Накрила греків піна бурунів. І, пошпурлявши волею стихій, кудись прибило к матері лихій* (Л. Костенко).

2. Шпурляючи, покидати що-небудь кудись (про все або багато чого-небудь). *Пошпурляти книжки в рюкзак.*

ПОШПУРЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* Шпурлятися якийсь час. *Щороку до італійського містечка Іврея привозять тонни помаранчів, аби городяни й туристи, що приїжджають сюди в дні карнавалу, змогли досхочу пошпурлятися соковитими цитрусовими. Ця давня традиція сягає корінням XII століття* (із журн.).

ПОШПУРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **шпурну́ти, пошпу́рити.** *Тося вся скривилась, мов від неймовірного болю, і, пройнята шаленим гнівом, пошпурнула зошит геть під ліжко* (М. Івченко); // *перен.* Викинути, вигнати. — *Я б тебе досі тричі пошпурнула з хати, якби моя воля!* (Л. Яновська).

ПОШРАМО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пошрамува́ти.** *Неподалік .. сиділо троє, з виду студенти — дві дівчини і хлопець з рюкзаком, славний такий хлопець, тільки обличчя чимось пошрамоване* (О. Гончар); *Тепер Шаптала побачив нарешті комендантове обличчя. Воно мало тільки одну половину. Друга половина була вщент знівечена, пошрамована, пошматована, порубцьована* (П. Загребельний); * Образно. *Навколо чорноморця проліг колишній степ, зараз, ретельно пошрамований межами, виораний та пригнічений садами, виноградниками та колісними шляхами* (Д. Білий); // **пошрамо́вано,** *безос. пред. У тих-то случаях* [випадках] *пошрамовано його, вздовж і впоперек, що козаки, як прозвали його Шрамом, то й забули реєстрове його прізвище* (П. Куліш); // *у знач. ім.* **пошрамо́ваний,** ного, *ч.;* **пошрамо́вана,** ної, *ж.* Той (та), хто вкритий (вкрита) шрамами. *Пошрамований щось сказав німецькою мовою, відчинив дверцята й вийшов з машини* (В. Нестайко).

ПОШРАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, розм.* Док. до **шрамува́ти.** *Війна пошрамувала його.*

ПО́ШТА, и, *ж.* 1. Установа, яка здійснює пересилання і доправлення адресатам листів, періодичних видань, грошових переказів, посилок і т. ін. *Старий Йосип вимагав у сільради чіткої роботи пошти, веселості та культури в сільському клубі* (Д. Бедзик); *В Англії пошта працювала добре. Д'Артаньян і Планше сіли на коней, поштар поїхав попереду; через чотири години вони побачили ворота столиці* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Приміщення, у якому розташовано цю установу. *Нахвалки ті дійшли до пана, і він перестав посилати Андрія на пошту* (М. Коцюбинський); *Улянка дійшла до пошти й укинула в скриньку листа* (О. Донченко); *Сагайдак відрядив Валю на пошту, сховав гроші в кишеню, повернувся до кабінету* (О. Бердник).

2. Те, що пересилається, доставляється поштовою установою. *Вчора не було пошти* (М. Коцюбинський); *Сьогодні тут, на зупинці, батальйон одержав нарешті пошту за кілька днів* (О. Гончар); *Галя Козачок пташкою пурхала по Чаплях, розносячи пошту* (В. Чемерис); *Увійшла господиня і принесла пошту* (Ю. Винничук); // Транспорт із поштовими відправленнями. *В горах, на Сімферопольському тракті, пошта два дні стояла в снігу, поки її відкопали* (Леся Українка).

3. *заст.* Перевезення людей, що здійснювалося в минулому поштовими установами. *Потім взялися за весельця І пригребнули* [пригребли] *всі від серця, Мовби Еней по пошті плив* (І. Котляревський); // Екіпаж для перевезення людей і поштових відправлень. *Минає тройка поле й ліс; За вітром геть із-під коліс Велика курява летить, — Це пошта здалека біжить* (Я. Щоголів).

4. *розм.* Те саме, що **Електро́нна по́шта.** *Діана хутко "розбудила" ноутбук і переконалась, що його під'єднано до готельної мережі. — Усе, є. — Заходь на пошту. Я скинув тобі один знімок* (М. Кідрук).

5. *розм.* Плітки, поголоски. *Він мусив вислуховувати різні історії, щоб переповісти щось від когось десь комусь. Ця усна пошта настільки втомлювала Себастяна, що він вже не міг згадати що, де, коли і з ким відбувалося* (Т. Прохасько).

Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* **відсила́ти; (1) Голуби́на по́шта** — пересилання кореспонденції поштовими голубами. *— Глянь — тут нема телеграфу. Тим більше — телефону. І голубина пошта не літає* (А. Кокотюха); [Ф а у с т:] *Ти чув про пошту голубину?* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); **(2) Дипломати́чна по́шта** — один із видів зв'язку між державою і її представництвами за кордоном із застосуванням закритого й опломбованого вмістилища документів, яке не підлягає розпакуванню чи затриманню. *Той* [посол у Мексиці] *прислав з дипломатичною поштою дуже люб'язну відповідь і бажане доручення* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); **(3) Польова́ по́шта** — спеціальна служба, яка забезпечує пересилання і доставку кореспонденції військовим і від військових. *З пошти польової буду вік чекати Милого, живого твойого листа!* (Ю. Яновський); *Вона не встигла одержати в Києві навіть того Сашкового листа, де повідомлялося про номер його польової пошти* (Б. Антоненко-Давидович).

△ **Адре́са електро́нної по́шти <Електро́нна адре́са>** *див.* **адре́са; (4) Електро́нна по́шта,** *інформ.:* а) популярний сервіс в інтернеті, що робить можливим обмін даними будь-якого змісту (текстові документи, аудіо- та відеофайли, архіви, програми). *Через електронну пошту можна отримати послуги інших сервісних мереж* (з наук.-попул. літ.); *Уже навчилася* [Дора] *листи із проханнями про допомогу сортувати, інформувати пресу про найближчі плани фонду електронною поштою* (Люко Дашвар); *Електронна пошта — найдешевший вид зв'язку* (з газ.); б) *(чия)* адреса абонента такого сервісу. *Джим написав мені свою електронну пошту. Це означало, що мені навіть не треба було морочитися із конвертами — можна було писати йому хоч кожні п'ять хвилин* (С. Пиркало); **(5) Фельд'є́герська по́шта,** *іст.* — спосіб зв'язку, який полягав у пересиланні важливих, перев. таємних паперів військовими кур'єрами. — *Від кого лист? — Від товариша Ладнова .. Прийшов з фельд'єгерською поштою* (І. Микитенко).

ПОШТАЛЬЙО́Н, а, *ч., заст.* Поштар (у 1 знач.). *В кімнату вскочила хазяйчина куховарка .. й подала лист, що приніс поштальйон до хазяйки* (І. Нечуй-Левицький); *Балакучий поштальйон моторно вийняв з шкіряної торби листи* (Яків Баш); *У Перечині на Закарпатті встановлено пам'ятник поштальйону Федору Фекеті (1789–1839), який щодня протягом 30 років пішки доставляв кореспонденцію до Ужгорода й назад* (із журн.).

ПОШТАМПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поштампува́ти.** *При отриманні фітосанітарного дозволу здійснюється оплата за роботи фітосанітарної інспекції. При цьому видруковуються акти виконаних робіт, які повинні бути поштамповані суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності* (з навч. літ.).

ПОШТАМПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Поставити штампи на багатьох документах, листах, бандеролях і т. ін. *Притьопала поштарка .. Посміхаючись, вона чемно впустила нас усередину і швидко поштампувала печатки в паспорті* (М. Кідрук).

ПОШТА́МТ, у, *ч.* Центральна поштова установа в місті. *Далеко за північ Бальзак закінчив листи. Другого дня він власноручно відніс їх на поштамт* (Н. Рибак); *Перша пересторога для емігранта про те, що його вибрано жертвою, приходить у формі листа, адресованого на його прізвище .. Кілька тижнів тому десятки таких листів були розіслані з мюнхенського поштамту* (О. Шугай); // Приміщення, у якому розташовано цю установу. *Він пішов у синю ніч і раптом звернув у провулок до поштамту* (М. Хвильовий); *Біля поштамту її* [Лесю] *мало не збив з ніг рослий хлопчина* (М. Олійник); *Кошовий .. завернув до поштамту, дав Шацькому телеграму, запросивши на каву в "Сан-Сусі", після чого вирушив на вулицю Валову* (А. Кокотюха).

ПОШТА́Р, я́, *ч.* 1. Особа (здебільшого службовець пошти), яка розносить кореспонденцію адресатам. *Юхим зараз же подався на станцію верстви за дві від станиці, щоб здати листа на пошту. Що в його* [нього] *не було конверта, то він купив там у поштаря, попросив його написати адресу й .. укинув у скриньку* (С. Добровольський); *Черниш саме готував своїх новаків, коли батальйонний поштар Олег Чубарик приніс йому листа* (О. Гончар); *У вівторок 3 вересня Лука отримав запрошення на весілля. Його приніс огрядний поштар із розкішними сивими вусами* (С. Андрухович).

2. *заст.* Службовець, який супроводжує пошту. *І день, і ніч поштар не спить, Боїться сумку загубить; Бо зна, що бережно листи До міста треба довезти* (Я. Щоголів).

3. *розм.* Те саме, що **Пошто́вий го́луб** *(див.* **го́луб).** *Було добре видно, як над кормою знялися вгору, один за одним, п'ять гострокрилих голубів-поштарів* (Ю. Логвин).

ПОШТА́РИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пошта́р.** *Прибігли додому ті поштарики й повідають, що вони виділи трьох хлопців на ріці. У них було срібне, золоте й діамантове волосся на голові* (з казки); *Підвела голову — Михайло Петрович коло мене стоїть. — Ну, поштарики мої, живі? — питає* (О. Іваненко); *Леле, її номер також... тринадцять! Це помилка — два однакові номерки! Це ж якщо хто Софійці й написав, то недалекоглядні поштарики все потягли Росаві!* (М. Павленко).

ПОШТА́РКА, и, *ж.* Жін. до **пошта́р** 1. — *Приносить нашій вчительці Кожен день поштарка лист* (І. Муратов); *Скільки таких поштарок — добрих вісників — ходить по містах і селах нашої країни!* (С. Журахович); *Він лапнув по кишенях. Тут виявилося два листи до Танячкевича: того, що написав ще в квітні, він забув віддати поштарці* (Р. Андріяшик).

ПОШТА́РСТВО, а, *с.* Поштова служба, поштове обслуговування населення. *Поштарство дало В. Фолкнеру досить часу для праці над віршами, і згодом Стоун на власні кошти видав його віршовану збірку "Мармуровий фавн"* (із журн.); *Скільки разів чоловік намовляв, кинь ти своє поштарство — здоровішою будеш. Треба було послухатися* (з газ.).

ПОШТА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пошта́р.** *В розпал свята до залу вступив листоноша. Вже хтозна: чи справжній, чи теж маскарадний, але з поштарською торбиною* (Ю. Збанацький); *Щупла, худорлява постать геть перехнябилась під вагою товстезної поштарської сумки* (Є. Доломан); *До траси підкинула поштарська буда; кіт янчав і кігтив мокру сумку, коли Рита зійшла біля вагончика вулканізації* (Є. Пашковський).

ПОШТАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., розм.* Працювати поштарем. *Той будинок, в якому я колись поштарював, згорів під час війни* (С. Журахович); — *Ось уже п'ять років поштарюю. Щоранку обходжу всі камери і збираю листи, а потім розношу їх по всій тюрмі* (А. Ілліческий, пер. з тв. Дж. Родарі); *У мене народилася така поема. Називається: "Останній лист". От... Поштарював Гаврило справно, Носив газети і листи...* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОШТИ́ВИЙ, *заст.* **ПОЧТИ́ВИЙ,** а, е, *розм.* 1. Який виявляє повагу до кого-небудь; чемний, увічливий. *Лукавець оцей татаркуватий Савка, але поштивий: скочивши з коня, ручкається з старим, передає від батька уклін* (О. Гончар); // Властивий таким людям, характерний для них. *Я ж не ткнувся б їх, як живо, Коб не жарт, що так злосливо Хитрий друг удрав мені! Ах, та вже тепер я бачу, Що мою почтиву вдачу Тії капці в гріх ввели!* (І. Франко); *Дмитрові конвоїри уважно слухали свого коменданта з підкресленою поштивою повагою* (В. Козаченко); *Пан Попель був зодягнутий у чернечу рясу, а на голові чомусь мав єпископську митру, але повернуту навпаки .. Коло нього в німому поштивому захваті завмерло кілька слуг у лівреях* (Ю. Андрухович).

2. *рідко.* Гідний пошани, поваги. *Піднесіть же вільні співи, Наші лицарі поштиві* (М. Старицький); [Г і л ь д а:] *То чесний рід майстрів, митців поштивих, Що Кутногорськ уславили кругом!* (І. Кочерга); — *А хто ж вони, батьки твої старі? Либонь поштиві ґазди та багаті* (С. Голованівський); — *Ясновельможний пане, .. як мені ті почтиві кавалери й дами, що з ними вона прибула, розказували, так достоту вона й вам отеє тепер з'ясувала* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОШТИ́ВІСТЬ, *заст.* **ПОЧТИ́ВІСТЬ,** вості і вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **пошти́вий, почти́вий.** *Дитина після пригоди з Січкарем не дуже охоче попадала батькові на очі, бо він таки погримав на неї, що треба мати поштивість до старших* (М. Стельмах); *Перекладач, з підкресленою поштивістю, суворо дотримуючись дистанції, скрадливо ступав услід за комендантом* (В. Козаченко); — *Одне лише слово, добродійко, і я покараю його за недостатню поштивість. Міледі здивовано обернулась до Д'Артаньяна* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); — *Вчитель — друга особа за поштивістю в селі після попа. Церкву в селі закрили, священника нема, то значить яка? Перша* (Дара Корній).

ПОШТИВНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., діал.* Стати штивним, нерухомим, негнучким. *Анна була бліда, неначеб з її лиця зникла остання крапелька крові, а з остраху губи її аж поштивніли* (О. Кобилянська).

ПОШТИ́ВО, *заст.* **ПОЧТИ́ВО,** *розм.* Присл. до **пошти́вий, почти́вий** 1. *Не обертаючи голови, промовив неголосно: — Заїко! За хвилину Заїка вже стояв на балконі й почтиво схилив спину за кріслом князя* (Г. Хоткевич); *Проходячи повз Гільду, гості поштиво їй уклоняються* (І. Кочерга); *Він натирає руки, начеб втирав їх рушником, і поштиво відходить на протилежний бік стола* (Ірина Вільде); *Арсен поштиво зачекав якусь хвилину, потім порушив мовчанку* (В. Малик).

ПОШТИРКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., рідко.* Штиркати якийсь час; штиркнути кілька разів. *Не можна використовувати інструмент з гострими лезами не за призначенням, наприклад поколупатися в зубах або поштиркати сусіда* (із журн.).

ПОШТІ́ВКА, и, *ж., розм.* Поштова листівка. *Вони* [родичі], *зійшовши у Франику* [Івано-Франківську] *з варшавського потяга, опинилися в нашому домі й обсипали мене всього фотками, поштівками і значками з Кракова* (Ю. Андрухович); *Всі до однієї поштівки були фотографіями із знаменитої у тридцятих роках чорногірської серії* (Т. Прохасько).

ПОШТМЕ́ЙСТЕР, а, *ч., заст.* У дореволюційній Росії — керівник поштової контори. *Сказано: як є, цілий повітовий уряд, окрім казначея (скарбника), окружного, поштмейстера, стряпчого ("царевого ока!") та станових, — був панський виборний...* (Панас Мирний); *З станції вискочив молодий повновидий поштмейстер і виніс ослін* (І. Нечуй-Левицький); *Хвилюючись від невідомості, Марія Василівна мало не щодня посилала до поштмейстера довідатись, чи доставили пошту, чи не потрібна поміч: може, коней підмінити чи фурмана прислати?* (Б. Левін); *Ніде ні поштмейстера, ні ямщика, а староста був такий п'яний, що не міг триматися навіть з допомогою костура* (Є. Гуцало).

ПОШТМЕ́ЙСТЕРША, і, *ж., заст., розм.* Дружина поштмейстера. *Поштмейстерша була переконана, що се були експропріатори, які збирались ограбувати їхню пошту. Недурно вона два рази підряд — два рази! — бачила у сні двоє синіх поросят з лисячими хвостами* (В. Винниченко); *Вони першими почали коло. Вслід за ними один за одним пішли інші — маленька губернаторша з командиром драгунського полку, поштмейстерша з директором гімназії Огнєвим* (Б. Левін).

ПОШТО́ВИЙ, а, е. Стос. до пошти. *Про лист Ваш мама вже написала в одеську поштову контору* (Леся Українка); *Налагодився регулярний поштовий зв'язок, але листів від Ярослави не було* (Л. Дмитерко); *Всі службовці збіглися на бучу — і поштові, і з ощадкаси, ніхто до ладу не знав, як виконати Чабанишину вимогу* (О. Гончар); *Конверт був без зворотної адреси і поштових штемпелів* (Ю. Винничук); *Я, заразившись тутешніми звичаями, послав Вам різдвяний подарунок, дві поштові посилки з капрійськими мандаринами* (М. Коцюбинський); *Написав .. поштовий переказ на ті гроші* (Л. Мартович); *Я взяв місце в поштовому .. омнібусі* (І. Нечуй-Левицький); // Признач. для доправлення листів, повідомлень і т. ін. *Досі поштова карета, роз'їжджаючи по далеких дорогах провінції, обходилася без охорони* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

Пошто́ва скри́нька *див.* **скри́нька; Пошто́ва ста́нція** *див.* **ста́нція; Пошто́вий ваго́н** *див.* **ваго́н; Пошто́вий го́лубь** *див.* **го́лубь; Пошто́вий по́їзд (по́тяг)** *див.* **по́їзд; Пошто́ві ко́ні** *див.* **кінь.**

△ **Знак пошто́вої опла́ти** *див.* **знак; Пошто́вий і́ндекс** *див.* **і́ндекс.**

ПОШТОВИ́К, а́, *ч., розм.* 1. Поштовий службовець. *На майдан вийшов із волосної пошти миловидий, з чорними довгими вусами поштовик* (Б. Антоненко-Давидович); *Поштовик з ґудзиками, на яких ще красувалися кігті царського орла, скоса глянув на Сльозу* (П. Панч).

2. *рідко.* Те саме, що **пошта́р** 1. *Увіходить поштовик — поклав на столі газети* (А. Головко); *Поштовик скоса поглянув на невідоме село, стримуючи гарячих коней* (В. Кучер).

ПОШТОВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **поштови́к.** *Поштовичка, прочитавши текст телеграми, привітно усміхнулася* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОШТО́ВО-ПАСАЖИ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до перевезення пошти і пасажирів (про засоби транспортного зв'язку). *Поштово-пасажирський поїзд Харків — Київ повільно суне другий день до столиці гетьманської України* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОШТО́ВО-ТЕЛЕГРА́ФНИЙ, а, е. Стос. до пошти і телеграфу. *У портах перевізники виділяють органам Міністерства зв'язку України, з оплатою у встановленому порядку, приміщення для обслуговування пасажирів поштово-телеграфним і телефонним зв'язком* (з навч. літ.).

ПО́ШТОВХ, у, *ч.* 1. Різкий короткий удар. *Зненацька дужий поштовх струсонув "Сибіряка"* (О. Донченко); *Раптом щось зашаруділо в старого за спиною, і .. він відчув сильний поштовх* (М. Томчаній); *Цілю в пшеницю... Натискую на спусковий гачок. Страшенний поштовх у плече* (В. Логвиненко); *Вона ще не народжувала, не відчувала в собі жодного теплого поштовху дитяти* (В. Яворівський); // *чого.* Відштовхування з метою надати чому-небудь поступального руху. *Від одного поштовху весла кліпербот мчав так швидко, як того ніяк не сподівався Стьопа* (М. Трублаїні); *Князь Володимир ступив до вікна, дужим поштовхом руки відчинив його* (С. Скляренко); * Образно. *В молодості поштовхи життя ранять глибоко, але і загоюються ті рани значно швидше, ніж потім* (М. Чабанівський).

2. Різкий коливальний рух, струс. *Розбудили нас поштовхи, літак потрапив у сферу могутнього урагану* (Л. Дмитерко); *Шкребок .. зупинився і зараз же пішов назад — рівно, без поштовхів* (Д. Ткач); *Вряди-годи ще відчувалися слабкі поштовхи землетрусу, і в пасма диму клубами вривалася пара* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Стук, биття (про серце). *Галя відчувала, що їй бракує дихання, що серце стугонить конвульсійними поштовхами, кожен з яких голосно віддається в її вухах* (В. Владко); *На ланах, у шахтах, на заводах — працювали день і уночі, кожен поштовх серця, кожен подих на єдину справу даючи* (Н. Забіла).

3. *перен.* Привід, першопричина виникнення чого-небудь. *Зрозуміло — не було досі поштовху, такого глибокого приводу, щоб це гідне почуття враз розрослося, роздалося* (О. Донченко); *Може, коли б їм дати поштовх, підняти їх і вивести на спільний шлях до волі, заговорила б козацька кров?..* (Василь Шевчук).

4. *спорт.* Вправа у важкій атлетиці — рвучке підняття тягаря і утримування його над головою на випрямлених руках. *В активі представника Львівщини срібло в ривку та срібло в поштовху у ваговій категорії 96 кг* (з газ.).

(1) Вну́трішній по́штовх — певний психічний стан, що постає раптово, внутрішнє, скрите відчуття чого-небудь. *Раптом ніби од якогось внутрішнього поштовху Грицько оглянувсь* (А. Головко); *Відчувши в собі якийсь внутрішній поштовх, Заболотний заговорив вільно* (С. Журахович); *Борозна мимоволі, мабуть, підкоряючись якомусь внутрішньому поштовху, подивився на Нелю й зустрівся з нею очима* (Ю. Мушкетик).

◊ **Да́ти по́штовх** *див.* **дава́ти.**

ПОШТОВХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Штовхати (у 1, 2 знач.) якийсь час кого-, що-небудь. *Посадник, видавши варягам обіцяне, поштовхав їх межи плечі, вони й собі поштовхали жартом посадника, розсталися друзями ще більшими, аніж перед тим* (П. Загребельний); *Дарка, проте, не впустила Гната до хати, а поштовхала його до криниці* (М. Малиновська); *Дембель поклав свій чемодан йому на коліна, взявся за ручку візка і поштовхав його перед собою* (А. Кокотюха).

ПОШТОВХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Штовхатися (у 1 знач.), ходити в натовпі якийсь час. *Базар уже майже розійшовся, але то тут, то там ще ворушилися гуртки запізнілих покупців, а то й просто людей, які люблять поштовхатися знічев'я* (Д. Ткач); *Їздили сюди переважно літні люди. Не стільки змелять, як поштовхаються біля млина, щось нове почують* (А. Хижняк); *Ми походили містом, поштовхалися в людському натовпі й через кілька годин повернулися на вокзал* (М. Андрусяк).

ПОШТОВХО́ВИЙ, а, е. Стос. до поштовху (у 1, 2, 4 знач.). *Учень виконує жонглювання м'ячем для настільного тенісу відкритою та закритою сторонами ракетки; поштовховий удар з партнером; подачу та прийом подачі* (з навч. літ.); *Під час відштовхування поштовхова нога, таз, тулуб і голова повинні утворювати пряму лінію* (з навч. літ.); *Поштовховий імпульс і визначальна пульсова послідовність генерує, а потім реєструє зрушення хвиль, які поширюються зі швидкістю, прямо пропорційною модулю зсуву тканини* (з наук. літ.).

ПОШТО́ВХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошто́вхувати.** *Попихані, поштовхувані й потручувані п'яними арештантами, .. підхопилися* [брати] *на цей голос, мов на гасло визволення* (І. Франко).

ПОШТО́ВХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пошто́вхувати.** *Згідно з даними педіатрів, ознаки раннього розвитку ніг включають витягування та поштовхування ніжками у віці 3 місяців* (з наук.-попул. літ.).

ПОШТО́ВХУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Штовхати час від часу. *Міліця шептала, сміялась, поштовхувала Регіну* (І. Франко); *На другому кінці галявини розмовляли, зрідка по-товариському поштовхуючи один одного, парубки, у святковій одежі* (Б. Левін); *Вони стояли, поштовхуючи плечем один одного, прокашлювалися, ніяк не могли вирішити, хто ж має казати* (П. Загребельний); *Формування системи мотивації в контексті стратегічного планування важливе, тому що керівній команді не доведеться окремо "поштовхувати" цілі організації, окремо — систему розвитку, окремо — мотивацію тощо* (з наук. літ.).

ПОШТОМА́Т, а, *ч.* Термінал самообслуговування, признач. для автоматичних операцій приймання і видачі посилок. *Замовляй доставку до поштомата, відчиняй комірку за допомогою мобільного застосунку та забирай відправлення, коли зручно!* (з мови реклами).

ПОШТОМА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **поштома́т.** *Представники поштоматних операторів стверджують, що важка економічна ситуація в країні практично не впливає на бізнес* (із журн.); *Фірма пропонує безкоштовне технічне обслуговування поштоматних модулів на базі бізнесів клієнтів* (з мови реклами).

ПОШТООБРО́БНИЙ, а, е. Признач. для оброблення поштових відправлень. *Компанією представлений поштообробний апарат з інтегрованими вагами* (з мови реклами).

ПОШТО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пошто́пати.** *В потертій жакетці і запнута чорним поштопаним шарфом, вона там стояла* (Л. Первомайський); *Дивлячись на свій шикарний гардероб, де була маса непотрібних речей, він з ніжністю згадував його акуратно поштопану вовняну кофтину .. і відпрасовані штанята* (М. Гримич).

ПОШТО́ПАТИ, аю, аєш, *що.* Док. до **што́пати.** *Я лишаюся сама — перу, куховарю, а треба ж іще й шкарпетки поштопати, й грядки прополоти, й до крамниці збігати, й посуд почистити* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОШТРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Оштрафувати всіх або багатьох. *Як не зберем до першого* [податка], *.. то знову поштрафують, як було минулого року* (С. Васильченко); *Усі три лосі були загнані й задушені. Ну, поштрафували браконьєрів, та хіба в цім справа?!* (Остап Вишня); *Одні* [підмайстри] *сміливо кидали майстрам у вічі свої обвинувачення. Дехто намагався приховати свою провину .. Недовго сперечалися майстри. Перших ухвалили вони добре відшмагати канчуками, а решту поштрафувати .. й присудити до церковного каяття* (З. Тулуб).

ПОШТРИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поштри́кати.** *— Ти, Федоре, вже не вояка! Я на тебе надивився, як ото влітку купалися в Інгулі. Ти ж увесь посічений і поштриканий* (М. Циба); // **поштри́кано,** *безос. пред. — Аж шість ран на йому* [ньому] *було! Багнетом ото його так поштрикано... От вам і Семен! Здоровий був хлопець* (Остап Вишня).

ПОШТРИ́КАТИ, аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Штрикати якийсь час; штрикнути кілька разів. *Потрібне чимале напруження волі, щоб обійти стіг навколо і поштрикати багнетом у всі підозрілі западини* (І. Багмут); *Вона .. гострим кінцем веретена в палець себе поштрикала і сказала: — Отак колись принцеса вкололася, заснула і проспала тисячу років* (М. Білкун); *Дядечко знову схопив мене за плече: — Не хочеш по-доброму? Тоді в тюрмі заговориш, як тебе багнетами поштрикають та шомполами спину помалюють* (К. Гриб); *Збудив їх той-таки рудочубий. Він підійшов і кожного поштрикав ратищем сулиці* (І. Білик).

ПОШТРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поштри́кувати.** *У нього ревматизм крутив ноги, і дід болісно прислухався до німого ниття, до раптового поштрикування, яке то гостро, то тупо підпалювало болем його тіло* (Є. Гуцало); *Коли Анна перебувала в поганому настрої, вона скидала роздратування на людей поруч .. Кароліна швидко зауважила цей зв'язок і не реагувала на поштрикування Анни* (Г. Вдовиченко).

ПОШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Штрикати час від часу. — *Хотіли* [лікарі] *встановити, що ж тебе все-таки поштрикувало, синок. Боліло ж, еге-е?* (О. Чорногуз); *Я до кожної могилки вклоняюся та записую в календарик імення, такі чубчики трав'янисті мені поштрикують руку* (В. Медвідь).

ПО́ШТУВАННЯ, я, *с., заст., розм.* Дія за знач. **по́штувати.** *Почалось поштування. Становий пив та знай похваляв господиню й господаря* (І. Нечуй-Левицький).

ПО́ШТУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, заст., розм.* 1. Шанобливо пригощати, частувати. *Галочка .. зараз кинулася поштувати його то сим, то тим* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Учора зазвали мене до коша, буцім і добрі: "Ось там се да те треба нам перековати* [перекувати], *а в нас такого дотепного коваля й зроду не було", — та й давай мене поштувати* (П. Куліш); *Доки бабуся поштувала гостя компотом, Віктор пролетів* [проглянув] *німецьку записку* (Олекса Ізарський); // *перен.* Сподіваючись справити приємність кому-небудь, знайомити з чимсь. *О. Артемій .. поштував гостя читанням якихось уривків та звісток, та розмовою про політику* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен., ірон.* Бити, катувати. — *Досить мені, що старший десь воює, а батька старого тут нагаями поштують!..* (І. Цюпа).

ПО́ШТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., заст., розм.* Пригощатися, частуватися. *Б'ють діжу тричі об сволок, та й цілуються промеж собою, пара з парою; та тричі так робили, а далі й стали поштуватись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— А ви, Денисе Степановичу, поштуйтесь.., — сказав господар, простягаючи йому свій, розшитий Домахою, кисет* (Д. Бедзик).

ПОШТУКАТУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поштукату́рити.** *"Нам дали такі хати, як курені, самі каркаси. Підлоги не було. Не мащені, не поштукатурені. То вже самі до морозів доробляли"* (із журн.); // **поштукату́рено,** *безос. пред. В найбільшій будівлі міститься казарма, за нею — лазарет та інтендантські склади; .. усе те вкрай просте на вигляд — стіни поштукатурено й вибілено вапном* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОШТУКАТУ́РИТИ, рю, риш, *що.* Док. до **штукату́рити.** *Роботу найти можна — узять та й поштукатурить театр, щоб веселіше він виглядав* (Остап Вишня); *Як облаштуюся, думав Слуга, заберу свої книги зі Спаського монастиря. Дах поставлю, стіни поштукатурю, вікна повставляю* (Г. Пагутяк).

ПОШТУ́РКА́ТИ, у́рка́ю, у́рка́єш, *док., кого, що, чим і без дод., діал.* Поштурхати. *Поштуркавши затичкою, знов притулив ухо до смереки і радісно прислухувався досить довгу хвилю, а вкінці сказав: — Але грає! Бігме, що гарно грає! — Пусти її, Гриньку, — просив Іван. — Мені її жаль. — Кого тобі жаль? Мухи? Ха, ха, ха!* (І. Франко).

ПОШТУ́РКА́ТИСЯ, у́рка́юся, у́рка́єшся, *док., діал.* Поштурхатися. *Під час сварки трохи поштуркалися.*

ПОШТУ́РКАЧ, а, *ч., діал.* Попихач. *Походив, походив хлопець жебраним та й напросився до іншого ґазди за поштуркача* (П. Козланюк); *Як не похвалитися на людях, що він, колишній конвісар, а потім братський поштуркач, має нині своє постійне місце в пивниці самого Корнякта, що шинкарка, забачивши його, поспішає до столу з порцією смаженої риби і кухлем пива* (Р. Іваничук); *Сторожі були посміховищем і поштуркачами всієї громади* (І. Франко).

ПОШТУ́РКУВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **пошту́ркувати.** [Ж а н д а р м:] *Я тобі зараз скажу, що ще причинилося до мого нещастя. Я полюбив отсю бідолаху, Анну, сироту, поштуркувану та кривджену нелюдами-братами* (І. Франко).

ПОШТУ́РКУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **пошту́ркувати.** *Під землею ти кождої хвилі небезпечний свойого* [свого] *життя, а верх землі кождої хвилі лайка, поштуркування, понукування* (І. Франко); *Нам просто необхідні ті "живі" жести, ті поштуркування в плече, обійми, відчуття того, що ти не сам і поруч з тобою хтось є* (із журн.).

ПОШТУ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, діал.* Штуркати час від часу. *Почали* [панни] *попрікати мене і батьком злодієм, ба, почали й поштуркувати по кутках* (І. Франко); *Принесли Зажарського до замкової зали й пустили на кам'яну підлогу. Стояв з зав'язаними очима, а козаки тягнули його за свитку, поштуркували й питалися: "Вгадай хто?"* (Б. Лепкий); // *ким.* Виявляти зневагу до кого-небудь. *Ким би він, колишній учитель, став, коли б доля привела його під один дах з нею? В кращому разі... нахлібником, яким можна поштуркувати, як кому заманеться* (Б. Левін); *Горда, волелюбна гуцулка не давала нікому поштуркувати собою, бойова була* (М. Андрусяк).

ПОШТУ́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., ким, діал.* Використовувати когось для різних доручень, не зважаючи на його бажання. *Сини Левії скоса поглядали на цього самозваного помагача; але що ним можна було поштуркуватися, як хотілося, і звалити на нього найтруднішу роботу, то це їх улагоджувало* (Г. Хоткевич); *Я був у світі, був скрізь і знаю, що такий чоловік у вічній поневірці. Поштуркується ним кожний. Бо темний* (Мирослав Ірчан); *— Ваше сіятельство, — зам'явся товстун, — зведіть лише вашим слугам, щоб не надто поштуркувалися мною. Якийсь час я був дворянином і, хоч із дворянських списків викреслений, залишаюся ним у душі* (Р. Іваничук).

ПОШТУРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Штурмувати якийсь час. *Восени разом зі своїми колегами та студентами їздили подивитись замок у Дубно, "поштурмували" фортифікаційні споруди в Тараканівському форті* (з газ.); *Висьорбавши суп, Левко Іванович береться за друге, за макарони з котлетами, що попались йому геть пересмажені, аж чорні. — Поштурмуємо тепер оцю жужелицю, — каже він* (О. Гончар).

ПОШТУ́РХА́ТИ, у́рха́ю, у́рха́єш, *док., кого, що, розм.* Штурхати якийсь час; штурхнути кілька разів. *— Ваш чоловік вас таки любить, нівроку, але іноді, як нап'ється, то любить вас так... трохи поштурхати* (Г. Хоткевич); *Онися Степанівна .. пішла в пекарню, поштурхала кочергою в порожню піч* (І. Нечуй-Левицький); *Смерк одміняє день. Запалюй свічку. Поштурхай дрова в грубі і чекай, коли наляже на чоло потома* (В. Стус).

ПОШТУ́РХА́ТИСЯ, у́рха́юся, у́рха́єшся, *док., розм.* Штурхатися якийсь час. *І зараз лист послав* [Турн] *к Енею, Щоб вийшов битись сам-на-сам .. Хоть на киї, хоть кулаками Поштурхатись попід боками* (І. Котляревський); *Обидві сили вступали в словесні перепалки, захищаючи своїх лідерів, трохи поштурхалися і на цьому розійшлися* (з газ.).

ПОШТУРХО́ВИСЬКО, а, *с., розм.* Те саме, що **попи́хач.** [М а т и *(до Лукаша):*] *Та невже ж ти не скажеш їй стулити губу? Що ж то, чи я її поштурховисько якесь?* (Леся Українка); *— Всю Європу засмоктав той Гітлер. Поштурховиськами зробив тих людей* (Ю. Збанацький); *Доки знаєш, доти маєш, доти господар ти і людина, а не худобина робоча, не поштурховисько без притулку, постолів та людської гідності* (І. Нижник).

ПОШТУ́РХУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. *кого, що.* Штурхати час від часу чимсь. *Він поштурхував важким ломом зрадливу кригу* (В. Кучер); *Після зборів ми йшли з Євгеном додому в пречудовому настрої. Я поштурхував Євгена кулаком під ребра, вигукував: "Ви землю просили — я землю вам дав"* (П. Загребельний).

2. *кого, ким.* Виявляти зневагу до кого-небудь. *Квасюк .. жінкою почав поштурхувати. Вона йому вже наприкрилася, бо була стара й негарна* (Б. Грінченко); *— Досить мені вже макітрили голову, — пробуркотів другий* [пірат]. *— Хай мене повісять, коли я дамся, аби ти мене поштурхував, Джоне Сілвере* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОШТУ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який здійснюється штука за штукою, представлений окремими штуками. *Передавання деталей з однієї операції на іншу в разі паралельного руху — поштучне* (з навч. літ.); *Через залежність російських ракет від іноземних запчастин їхнє виробництво стає поштучним, 2–3 на тиждень* (з газ.); // *перен.* Представлений окремими особами.

2. *у знач. ім.* **пошту́чне,** ного, *с., іст.* Натуральний податок у XIV–XVII ст. на українських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського і Польської держави. *Поштучне сплачували в основному державні (коронні) селяни у розмірі певної частки від загальної кількості (штук) худоби, витканого полотна, рушників, ряден тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПОШТУ́ЧНО. Присл. до **пошту́чний.** *Як командир корабля я одночасно виконував обов'язки суперкарго, і якщо за баржу ніс відповідальність як за одне ціле, то за вантаж у трюмах мусив відзвітувати мало не поштучно* (О. Авраменко); *Онуфрій Іванович мало не збожеволів. У мішку справді було чимало золота .. У нього пожовкло в очах, обіперся на Дзвонареву руку. — Як же ми поділимо? На вагу чи поштучно?* (В. Малик); // Уроздріб, окремими штуками. *— Пара п'ять! Пара три! — вигукував біля фонтана хлопчик мого віку, тримаючи перед собою лоток з сигаретами і продаючи їх поштучно* (В. Нестайко).

ПО́ШУГ, у, *ч., поет.* Стрімкий політ. *Жаль пісні першої, що у душі зросла, Як в рідному гнізді мала пташина, На силі зчулася і, владна й швидкоплинна, Світ розітнула пошугом крила* (Л. Первомайський); *Я пам'ятаю в шумі нив Весняне небо після злив І, наче пошуги жар-птиць, Останній спалах блискавиць* (А. Малишко).

ПОШУГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Шугаючи (у 2 знач.), побігти, кинутися кудись. *Всі троє на чолі з Миною пошугали через подвір'я в глибину садка, де, напівприметений снігом, горбився знайомий нам ще з літа зимівник Романових бджіл* (О. Гончар).

ПО́ШУК, у, *ч.* 1. *кого, чого і без прям. дод., перев. мн.* Шукання, розшукування кого-, чого-небудь. *Ці хлопці слідкують за вашими пошуками* (Ю. Яновський); *Він плаче, бо несподівано згадує жінку, яка образила його, пошук котрої заповнив трунком мозок і серце* (О. Ульяненко); *Десь через півтора місяця містер Вейс мусив відмовитися від пошуків кришталевого яйця* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // *тільки мн.* Спеціально організоване розшукування кого-, чого-небудь з метою врятування. *Три дні пошуків не дали нічого. Контейнер з радіостанцією і з основними запасами Юджинового продовольства немов провалився крізь землю* (П. Загребельний); *Після того, як пролетів смерч, у районі було створено надзвичайну комісію, в обов'язки якої входило: визначити розміри та вартість шкоди .. і перш за все — пошуки зниклої під час проходження смерчу людини* (В. Чемерис); *Саме міністерству з надзвичайних ситуацій підпорядковані як пошуковці, так і зони відчуження, в яких треба ці пошуки вести* (А. Кокотюха).

2. Творча робота, спрямована на відкриття нового в науці, мистецтві, на виробництві і т. ін. *Поет — не пасажир і не турист. Нема йому відпустки і спочинку. Лише — неспокій, пошуки і риск, І сон, як у солдата, на хвилинку* (Л. Дмитерко); *Пізнав* [Мікеланджело] *до краю суть людського поріддя, Найглибшу муку й щастя рукатого творця, — Нещадну спрагу мозку, голодну хіть всевладдя, І поклик мет далеких, і пошук без кінця* (М. Бажан); *— Тепер я мовитиму не про двигун, а про невагомість. Кілька слів про те, як я йшов у своїх пошуках, яким шляхом* (О. Бердник).

○ **(1) У по́шуках,** *у знач. присл.* — шукаючи що-небудь. *Ми танки спиняли своїми грудьми Заради життя, а не в пошуках слави* (Л. Первомайський); *Ось мати з сином ідуть від села до села в пошуках хліба* (М. Руденко); *Люди виїжджають у пошуках кращого життя або рятуючи своє життя і життя своїх дітей* (М. Гримич).

△ **(2) Повнотéкстовий по́шук,** *інформ.* — автоматизований пошук релевантних документів, орієнтований не на їхні назви, а на повні тексти документів. *Системи керування базами даних повинні підтримувати методи повнотекстового пошуку, які дозволили б швидко знаходити потрібну інформацію* (з наук. літ.).

ПОШУКА́НКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **по́шук.** *Ходили всі брати шукати собі роботи, служби й по місті, й по селах округи, та чи то вже Божа воля, чи така нещасна доля, тільки що не знаходилося їм праці й за малую заплату. І верталися вони з тих пошуканок усе сумніш та смутніш* (Марко Вовчок); *Я з вами, не треба пошуканок. Ось я, Троєць* [троянець] *Еней, урятований з хвилі Лібійського моря* (М. Зеров); *— Оця безконечна пошуканка, це безнадійне нервове дожидання нищило всю мою відвагу дальшого льоту вперед і всю силу скорості душі моєї* (О. Кобилянська).

ПОШУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Шукати якийсь час. *Потім прийшлось довгенько пошукати, поки знайшла я той "Жаль"* (Леся Українка); *Цуценя знову лизнуло мені руку і закрутило тоненьким арканом хвостика. Я пошукав у кишенях, та, крім газети й тютюну, в них нічого не було* (Р. Андріяшик); *Ой піду я боса полем, Пошукаю свою долю, Доленько моя!* (Т. Шевченко); * Образно. *Добро треба пошукати, а зло само прийде* (приказка).

◊ **(1) Пошука́ти тако́го (тако́ї, таки́х) [тре́ба]** *кого, чого* — немає подібного до кого-, чого-небудь; хтось незвичайний, щось рідкісне. *Я сказав лиш, що в тебе краса Чарівна, пошукати такої* (І. Франко); *Та нехай би там хоч і сто невісток було, а я Дарки не дам, бо я без неї як без рук. Пошукай-но ще такої дівки* (Леся Українка); *Він був красивіший за будь-якого кіноактора на ролях коханців, такої вроди треба пошукати* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); **[Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці** *і т. ін.)* **[тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти** *див.* **тре́ба**[1].

ПОШУКА́Ч, а́, *ч., рідко.* Те саме, що **здобува́ч.** *Перша згадка про нього* [місто] *в літописах значилася 1197 року від Різдва Христова* [Христового], *коли авантюрний пошукач столу Переяславського князівства князь Інґвар Всеславович був поранений половецькою стрілою поблизу міських валів* (Д. Білий); *Уся робота виконана пошукачем самостійно, за винятком загальної постановки проблеми* (з наук. літ.).

ПОШУКА́ЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **пошука́ч.** *Потенційна кандидатка на вакантну посаду має подати мотиваційний лист з описом, чому пошукачка вважає себе найкращою претенденткою на цю посаду* (із журн.); *В опублікованих працях у співавторстві більше 90 % розробок та матеріалу належить пошукачці* (з наук. літ.).

ПОШУКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́шук.** *Пошукова операція проведена блискуче, більшість бойовиків знищена, включно з ватажком* (А. Кокотюха); *Незважаючи на похилий вік, Осип Томенчук і досі не припиняє своєї діяльності. Займається пошуковою роботою, працює в різних товариствах і громадських організаціях* (М. Андрусяк); // Признач. для пошуку. *Пошуковий сервер складає маршрут із найдешевших перельотів на момент пошуку* (М. Кідрук).

ПОШУКОВИ́К, а́, *ч., інформ.* Комп'ютерна система або програма, що надає можливість пошуку інформації в інтернеті. *Будь-які пошуковики вводять лімітування на чисельність реєстрованих вебсайтів на добу* (з наук.-попул. літ.); *Нині більшість пошуковиків охоплюють переважно науку, медицину та бізнес* (з навч. літ.); *Відсунувши широку білу чашку, зайшла* [Лора] *в мережу, забила в пошуковик потрібні дані .. й отримала кілька посилань на новини кримінальної хроніки п'ятирічної давнини* (А. Кокотюха); *Деякі держави вже переймаються створенням національних пошуковиків* (із журн.).

ПОШУКО́ВО-РОЗВІ́ДУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пошуку і розвідування чогось. *Тільки третина структур, установлених геофізичними методами й перевірених пошуково-розвідувальним бурінням, виявляється промислово нафтогазоносною* (з наук. літ.); *За умови успішного проведення пошуково-розвідувальних робіт і в разі переходу до інтенсивної розробки проєкту, загальний обсяг інвестицій за договором може скласти до 800 млн доларів* (із журн.).

ПОШУКО́ВО-РЯТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пошуку й порятунку кого-, чого-небудь. *Для гарантування безпеки на морі й над морем кожна прибережна держава зобов'язана організувати пошуково-рятувальну службу та співробітничати із сусідніми державами* (з навч. літ.); *Пошуково-рятувальні команди вирушили прочісувати вкриту лісом гірську місцевість на острові Нова Гвінея* (з газ.).

ПОШУКО́ВУВАЧ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **пошука́ч.** *У коледжі викладає 107 педагогічних працівників, в тому числі 6 кандидатів наук і 18 пошуковувачів* (із журн.); *Щоб отримати офіційне підтвердження безробіття в Польщі, пошуковувач виплат звертається в місцеве Управління праці* (з газ.).

ПОШУКО́ВУВАЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **пошуко́вувач.** *Анастасія — самодостатня і незалежна, любителька експериментів і пошуковувачка нових наукових напрямів* (із журн.).

ПОШУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пошу́кувати.** *Всі наші пошукування були даремні. Ми перешукали з великою старанністю всі кімнати замку і навіть пивниці і обору* (Мирослав Ірчан); *Все те, що він, Гордій Отава, знищив місяць тому, не становило для Шнурре ані цікавості, ані, тим більше, предмета пошукувань* (П. Загребельний); *По дорозі війт оповів йому про приїзд комісара і вояків і про пошукування за паничем* (І. Франко).

ПОШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **шука́ти.** *Коли ж пізніше увійшов професор, його погляд перелетів знов, пошукуючи, по залі* (О. Кобилянська); *Вона сидить, не рухаючись, не цікавлячись нічим, тільки час од часу розплющує очі, пошукує ними по юрбі й знову заплющує* (В. Винниченко); *Пошукуючи копачів, він заходив до бараків, навідувався до приймальної контори будівництва, сподіваючись когось там завербувати* (Г. Коцюба).

2. *за ким, діал.* Розшукувати кого-небудь. *Львівський суд карний пошукує за академіком Євгенієм Грушкою* (І. Франко); *— Ми так і не дізналися, хто той Петро. — Бо й не треба нам того, — спокійно відрік Іван Скиба. — Коли б за ним хто пошукував, напевне, дійшов би й до нас* (Валерій Шевчук).

3. *що, чого, зах.* Домагатися, добиватися. *Право так каже, що Короп може собі на вашім ґрунті пошукувати свого довгу* (Л. Мартович); *Збірка усталила його, дала йому ті права літературного громадянства, яких він пошукував. Він відчув це, коли його думкою почали цікавитись, коли з Радченка він зробився просто тов. Стефаном, як давній приятель у давньому товаристві* (В. Підмогильний); *Друкаревич .. уповноважує того ж Мартина пошукувати на свою користь майно покійного свого батька* (І. Огієнко).

ПО́ШУМ, у, *ч., поет.* Неголосний шум. *Він стрибнув на сідло машини, і за хвилину сонце заграло на шприхах коліс, і ритмічний пошум гум, що краяли шосе, пропав у шумі осіннього полудня* (О. Лисяк); *Отруйний дим буксуючих коліс, Колгоспних водіїв похилі плечі, Зелених оболоків мокрий ліс, Вітрів студених пошуми смеречі* (Д. Павличко); *Ранок зеленим пошумом листя вітав прибульців у військовій формі, зі зброєю через плече* (М. Андрусяк).

ПОШУМІ́ТИ, млю, ми́ш; *мн.* пошумля́ть; *док.* 1. Шуміти *(див.* **шумі́ти**[1]) якийсь час. *Вони взагалі нічого не добились. Пошуміли, покричали, що покарають всю камеру, та й зачинили двері* (І. Багряний); [Д р е м л ю г а:] *Пошумлять, погаласують, а потім усе стане на своє місце* (О. Корнійчук).

2. *перен., розм.* Помчатися, понестися з шумом. *Розвідник* [літак] *стрімголов пошумів донизу* (А. Хорунжий); *Тонни гарячого металу, вихопившись із сотень жерл, навально пошуміли на захід* (О. Гончар); // Швидко побігти, поїхати. [Н е д о р о с т о к:] *А як на твою думку — де мене посадить теща? Так і знай — я од порога не сяду. Тільки садовитиме — так зараз запрягаємо коні та й пошумимо додому* (С. Васильченко); *Володько не слухає більше, вже вирвався і, як було, пошумів геть на піч разом зі своїми чобітьми* (У. Самчук).

ПОШУМУВА́ТИ[1], ує, *док.* Шумувати *(див.* **шумува́ти**[1]) якийсь час. *Пошумує* [травень] *та покружить, — І дощем рясним та дужим Припадає до землі* (М. Гірник); *Вже й мороз пошумував* (Ганна Барвінок).

ПОШУМУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *док.* Шумувати *(див.* **шумува́ти**[2]) якийсь час. *Згадував* [Андрій] *блукальних приятелів.., одним махом обротають самого диявола, рік-другий ще пошумують, стягнуться на кооператив, .. принаймні чесніші від тих, котрі махлюють вагонами* (Є. Пашковський).

ПОШУРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Док. до **шурува́ти.** *Зараз там плещеться оце кругле, роздуте тіло, блаженно випухкує з себе повітря або ж виставляє круглу, порослу рідким волоссям спину, щоб жінка гарненько її пошурувала* (Валерій Шевчук).

2. Почати шурувати. *Обмінявшись з нами цупкими рукостисканнями, Айлтон та старший фазендейро пошурували у бунгало* (М. Кідрук).

3. Шурувати якийсь час. * Образно. — *Може, ти хочеш нагадати нам про фото в газеті? Ще двадцять фото буде, якщо вибігатимеш до кожного кореспондента. Пошурувати язиком ти майстер...* (С. Журахович).

ПОШУТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм., рідко.* 1. Док. до **шуткува́ти;** пожартувати. *Вмій пошуткувати, знай, коли перестати* (прислів'я); [Г о р п и н а:] *Вони, бачте, розгнівались, що з ними пошуткувала!* (М. Кропивницький); — *Та ви на них не ображайтесь,* — *очі дівчини променились добротою.* — *Просто люблять тут у нас пошуткувати* (О. Гончар); — *І що ж я посію на тих двадцяти сотках?* — *розгублено сказав Павло Серафимович.* — *Що посієш, те й пожнеш!* — *недоречно пошуткував Лупіков, і сам розреготався зі свого жарту* (С. Талан).

2. Шуткувати якийсь час. [К у к с а:] *Ви навмисне чи у смішки?* [Д р а н к о:] *Пошуткував з вами трішки* (М. Кропивницький).

ПОШУШУ́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Шушукатися якийсь час. *Раптом кинулася дівчина й схопилася з лави. Ой, що ж це їй дома буде! Біля печі Христя схватила за полу, хвилинку ще з нею пошушукались* (А. Головко); *Вони ще трошки пошушукалися, посперечалися, але дійшли згоди* (О. Іваненко); — *Вона вже зачекалася тебе,* — *посміхнулася мати, бачачи, як доньці нетерпеливиться пошушукатися з бабусею* (С. Талан).

ПОЩА́ДА, и, *ж.* Вияв милосердя, жалощів до кого-, чого-небудь. — *Ага, просите пощади, боїтесь за свій спокій!* — *дражнила мене Алла Михайлівна* (Леся Українка); *Жертви княжого гніву безмовним поглядом дивилися на нього. Але ні один не упав на коліна і не благав пощади* (Б. Лепкий); *Не було й нема пощади В нас до ворогів* (П. Усенко).

Не дава́ти / не да́ти поща́ди *див.* **дава́ти.**

○ **(1) Без поща́ди** <*діал.* **Без поща́дку**>, *у знач. присл.* — немилосердно, безжалісно. *Без пощади всіх косив* [Турн] (І. Котляревський); *Сонце світило каламутними, рудими промінням, пекло та смалило без пощадку* (А. Кримський); [М а р к о:] *Так ви вже цілі поїзди будете красти .. Так я ж вас самих за Чортів тупик, до всіх чортів виряджу! Зараз же без пересадки, без пощадку* (І. Кочерга); *Було послано до коменданта з пропозицією здати місто. В разі опору, переказали, доведеться вибити усіх без пощади* (Г. Колісник).

ПОЩАДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *кого, що.* Док. до **щади́ти** 1, 2. — *Монголи, се знайте наперед, не пощадять нікого, хто дістанеться в їх руки* (І. Франко); [М о н т а н ь я р:] *Ви Цезаря свого не пощадили, аби на титул Брутів заслужити* (Леся Українка); *Фатіх, захопивши Царгород, не пощадив ні притулків людських, ні домів Божих* (П. Загребельний); *Вірні друзі сповістили: цар у разі шведського вторгнення не має наміру пощадити ні українців, ні їхнього гетьмана!* (Г. Колісник); *Фракійці продавали своїх дітей на чужину. Такий був звичай. А втім, це тільки так говорилося — звичай. Щоб пощадити власну гордість* (В. Чемерис).

ПОЩА́ДОК, дку, *ч., діал.* Пощада. *Битва була запекла, ворогам не було пощадку* (із журн.).

○ **Без поща́ди** <*діал.* **Без поща́дку**> *див.* **поща́да.**

ПОЩАСЛИ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* пощасли́влять; *док., рідко.* 1. *кого, що.* Те саме, що **ощасли́вити.** *Земле ж моя, нащо ти рожаїста? А чом же ти, земле, не з каменю-трути? Що кожна прожера бажа тебе з'їсти і пощасливити кожен трутень!* (Л. Костенко); *Пощаслививши Генріха трьома синами, Анна убезпечила владу чоловіка, який до шлюбу з нею, залишившись 36-річним монархом-удівцем, відчував хиткість свого становища через відсутність нащадка* (з наук. літ.).

2. *безос., кому і без дод.* Те саме, що **пощасти́ти.** *На другий день не пощасливило: машина переломила косу об здоровенний дрюк* (Панас Мирний); *Тим, що їй пощасливило закінчити інститут, вона багато в чому відрізнялася не тільки від Марти, від багатьох своїх сільських подруг, з якими розійшлася назавжди* (Б. Харчук).

ПОЩАСЛИ́ВІТИ, ію, ієш, *рідко.* Док. до **щасли́віти.** *Ну, словом, сорт новий морозостійких слив Данило Якович трудом натхненним вивів, Про що директору докладно й розповів. Директор разом з ним чудесно пощасливів* (М. Рильський); *Актор у театрі викладається, показує свою душу, віддає енергію — щоб піднестися духом, відновитися, пощасливіти* (із журн.).

ПОЩАСТИ́ТИ, и́ть, *безос., кому, чому.* Док. до **щасти́ти** 1. *На Покрову повернув Прокіп. Йшла чутка, що йому не пощастило. Зразу не міг найнятися, бо народу найшло більше, ніж треба, і ціни впали* (М. Коцюбинський); *Вони намірялися обійти обсаджене значними ворожими силами місце.., де так не пощастило їхньому відділові, і спробувати пробитися на південь західніше Скваряви* (І. Багряний); — *Однак мені все ж шалено пощастило, що я застав дома вас!* (В. Козаченко); *Кожух плив легко, загрібаючи однією рукою по-пластунськи. Йому пощастило: переддощові хмари закрили місяць, і він зміг доплисти непоміченим* (Д. Білий); *За юних років мені пощастило слухати кобзаря Михайла Кравченка* (М. Рильський); — *Нарешті нам пощастило зустріти здобич* (Ю. Яновський); — *Якби ви тільки знали, кого вам пощастило везти цього незвичайного вечора,* — *бадьоро вигукує Дана* (С. Андрухович).

ПОЩАСТИ́ТИСЯ, и́ться, *безос., кому, розм., рідко.* Док. до **щасти́тися.** *Торік повертався я з Деркачівського ярмарку, і так мені тим разом пощастилося, що я і своє добро спродав, і покупив, що мені треба, поцінно* (Марко Вовчок); — *Не пощастилось їй із сином. Відсидів у арешті три тижні та тепер лежить хорий на сухоти* (Л. Мартович).

ПОЩЕБЕТА́ТИ, ечу́, е́чеш, *док.* Щебетати якийсь час. *Націлувавшись до смаку, вони лягли і любо втішалися навзаєм трохи не цілу нічку — немало там довелося соловейкові пощебетати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Зате ж Софійка звивається, мов ластівочка: і з паннами пощебече, і з панами чемненько поговорить, і паничам щось закине* (Леся Українка); — *Він перевтомлений украй, а відпочивати не вміє. Так ти, прошу, поводи його сьогодні по місту та пощебечи щось там про мистецтво* (М. Дашкієв).

ПОЩЕДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **щедрува́ти.** *Добрий вечір вашій хаті! Ми прийшли пощедрувати! Щастя зичимо родині, Миру неньці Україні* (щедрівка); *Як просилися* [Троцюки] *до хати, то запевняли, що жодної шкоди не робитимуть, будуть чемні та лагідні, .. що пощедрують-заколядують, свята року Нового та Василя святого побажають добре стріти* (В. Лис).

ПОЩЕЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Щезнути, зникнути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Увійшли в світлицю й сіли за полудень .. Печена курка й пироги пощезали з тарілок* (І. Нечуй-Левицький); *Пощезали стоги, пусті й обороги, зиму перебути нема в бідних змоги* (Уляна Кравченко); *З найпохмуріших закутків серця пощезало все зле й недобре* (П. Загребельний); *Підпільні скупники як з'явилися, так і пощезали, пішли начебто у глибоке підпілля* (Ю. Бедзик); *Небо вже було не чорним, а попелясто-сірим, особливо на сході, де пощезали майже всі зірки, крім кількох найяскравіших* (О. Авраменко).

ПОЩЕ́ЗНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* поще́знув, нула, ло *і* пощез, ла, ло; *док.* Те саме, що **ще́знути.** *Хвилі світла лились з неба, і чорні тіні десь пощезли, неначе сонячне сяйво загнало їх у землю* (М. Коцюбинський); *Війна пощезла з її руйнаціями й трощеними садами, не помітити її й сліду* (Ю. Яновський); — *А-а,* — *ревів на нього Інокентій.* — *Смиренний. Язиком два боки лижеш? І ти пощезнеш! Пощезнеш!* (Григорій Тютюнник); *Краще буде, якщо Тарас Кожум'яка десь пощезне. А ти називайся... Ну, скажімо, Остапом* (В. Чемерис).

ПОЩЕМІ́ТИ, ми́ть; *мн.* пощемля́ть; *док.* Щеміти якийсь час. *Від людей хоронила, що щемить серденько: пощемить, да й забула Параска* (Ганна Барвінок).

ПОЩЕПИ́ТИ[1], еплю́, е́пиш; *мн.* поще́плять; *док., що.* Поколоти на тріски. *Шахтарі ледве встигли вихопитись, як важа стеля .. завалилася, пощепивши товсті дубові підпори на тонісенькі трісочки* (С. Черкасенко); *Колода репнула, як гарбуз. За якусь хвилину Хома пощепив її на тріски* (О. Гончар).

ПОЩЕПИ́ТИ[2], еплю́, е́пиш; *мн.* поще́плять; *док., кого, що, вет., мед., сад., рідко.* Прищепити (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. [Б е к е р:] *Ми ходили до цілюрика* [цирульника] *Шміта, щоб нас пощепив* (Леся Українка); — *У вовка, який покусав жінку, знайшли сказ, то в нашому селі вже пощепили всіх собак і котів від цієї хвороби,* — *каже секретар сільради* (із журн.); *Пощепив* [Матвій] *сам (ото, він ще потребує там когось!), перевіз на хутір, із садівником монастирським порадився і посадив деревця по-людському* (У. Самчук).

ПОЩЕРБИ́ТИ, блю́, би́ш; *мн.* пощербля́ть; *док., що.* 1. Док. до **щерби́ти.** *Пропало моє добро, ще й новісіньку сокиру Соловейкові пощербила* (І. Нечуй-Левицький); — *Великий Тангра, небесний отець наш, возвеличить тебе, .. якщо ти дозволиш нам пощербити шаблі свої об шоломи римські* (І. Білик); — *Ця макітра мені дісталася від моєї баби, а тій бабі від її баби, а вона дістала від своєї баби... Та я хутше сама в порох розсиплюся, аніж цю макітру бодай пощерблю!* (Ю. Винничук); [П о м п е й:] *Як згода є, то розійдімось мирно, Ні лез, ані щитів не пощербивши* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перен.* Погіршити що-небудь, завдати втрат комусь. [О м е л ь к о:] *Не зачіпай дурного, то й свого розуму не пощербиш!* (М. Кропивницький); *Хотіли нас фріци рабами зробить — та нам їхні орди вдалось пощербить* (П. Тичина); *Час .. непомітно там і тут пощербив і вкрив іржею всю поверхню будівлі* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Викривити, спотворити, змінити в гірший бік (про почуття, емоції і т. ін.). *Дорогою везли поранених, але я не вважав на скривавлені обличчя й глухі стогони: війна пощербила наші чуття* (Б. Антоненко-Давидович); *В Олегові дивно сплелися вразливість і холодність, чуйність і черствість. Батькові тривожно, щоб та легка паморозь не затверділа в кригу і щоб вразлива нервозність не пощербила душі* (Ю. Мушкетик).

ПОЩЕРБИ́ТИСЯ, и́ться; *мн.* пощербля́ться. Док. до **щерби́тися.** *Федір обдивлявся серпи, чи не пощербилися, не потупилися* (Панас Мирний); *День і ніч, і ще дві ночі Гнали нас погоні. Пощербилися підкови, Потомились коні* (Л. Первомайський); *Втомилися руки лицарські, пощербилися шаблі* (О. Бердник); *Його комірчина з харчами спорожніла, інструменти поламалися або пощербилися* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОЩЕ́РБЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пощерби́ти.** [Т і р ц а:] *Земля єрусалимська не згоріла, ти маєш меч! (Показує на пощерблений меч, що валяється долі край чоловіка)* (Леся Українка); *Бережан задивився на пощерблений дощами й вітрами дубовий хрест на Козацькій могилі* (Р. Федорів); *Він вихопив з-за пояса пощерблений у битві бронзовий ніж* (І. Білик); — *Перед вами сьогодні тут не пощерблений душею нудьгар, а Гриня-цільність, Гриня-гарт, готовий витримати будь-які перевантаги життя...* (О. Гончар); // **поще́рблено,** *безос. пред. Не встиг я сховати оберега, як рука дружини потяглася до нього.* — *Поглянь, отут пощерблено,* — *спостережливо зауважила вона* (А. Михайленко).

2. *у знач. прикм.* Який пощербився. *Він ставить на стіл пощерблену севрську чашку* (Н. Рибак); *Вона вивільнила й руки зі сміття і, випорпавши якогось пощербленого гребінця, заходилася розчісувати своє густе волосся* (Ю. Винничук).

3. *у знач. прикм.* Який має зубчастий край, краї. *На підвіконні притулився пощерблений кленовий листок* (Н. Рибак); *Навіть шум води, що неквапно переливалася через пощерблену вершину греблі, не долинав сюди* (С. Голованівський); * Образно. *Десь у кінці садиби зблискувало проти місяця криве, пощерблене лезо річки* (М. Руденко).

ПОЩИ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пощипа́ти.** *Малюк то затихав, засинаючи під груддю, то, легенько пощипаний Маріцою за щічку, знову намагався смоктати з дужчою силою, стаючи схожим на беззахисне цуценятко* (М. Матіос); *— У мене є мобільник. Тато залишив для зв'язку. Зараз принесу, ти набереш. — Краще навіть не так, — гойднула головою Клава. — Хто знає, вернеться пощипаний викрадач із підмогою чи ні .. Тому заховайте мене десь в іншому місці* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **облізлий.** *Підобгавши свій пощипаний хвіст і зігнувши свій гострий хребет, .. він* [собака] *проліз повз Микитині ноги* (Л. Яновська); *Скелмерсдейл відчував, що весь пощипаний, подряпаний, хоч на ньому не було жодного сліду* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОЩИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Док. до **щипа́ти.** *За те жінки налетіли на нього так, що мало не пощипали на тісто* (М. Андрусяк); *Хлопці, що вже намірились були пощипати Гриця, хоч і не відразу, а все ж підкорились і посідали на лавах* (Л. Юхвід); *— Як вони тобі? — запитав, знаючи товариську вдачу Йони: легко знайомитися, здружуватися й вірно оцінювати людей .. — Мало сподобалися. Вузенько дивляться на світ. Доведеться пощипати їх* (М. Стельмах).

2. Щипати якийсь час. *Мені хотілось вхопити його* [Фелікса] *обома руками, притиснути до себе, зацілувати, трохи покусати і пощипати за щоки* (С. Андрухович); *Він напоїв осла, дав йому трохи пощипати травички, що несміливо витикалася з-поміж каменів* (П. Загребельний); *Дуже збентежений, він однією рукою пощипав борідку* (В. Владко).

3. *перен.* Завдати кому-небудь утрат або матеріальних збитків. *— Тепер ми, Васильку, хутчій підемо, — поторсав за плече Василька Данило, — треба самого князя Лешка пощипати* (А. Хижняк); *Співак зітхає. — А там, бачив, яка юрма! Хоч ми й пощипали їх добряче, але що для них та сотня чи півтори? В масштабах полку — то дрібниця* (Є. Доломан).

ПОЩИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пощи́пувати.** *Став* [Юрко] *відчувати болюче пощипування морозу* (В. Козаченко); *Він ліг і відчув легке пощипування в носі* (Валерій Шевчук).

ПОЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Щипати помалу або час від часу. *Лиш баба простягне суху долоню з сухими кришками хліба, зозулястенька цокає дзьобом в долоню і пощипує бабу* (М. Коцюбинський); *Густа рідина пахла кавою. Одважився, випив. Солоденьке і язик трошки пощипує. І одразу відчув — росту* (В. Нестайко); *Надворі пощипував мороз* (Р. Андріяшик); *Худоба бродила по вигону, пощипуючи молодесеньку травичку* (Григорій Тютюнник); *Акин пощипував струни домбри* (З. Тулуб); *Затиснутий в куток, Цимбал у задумі пощипував бороду* (О. Гончар).

ПО-ЩИ́РОМУ, *присл., рідко.* Щиро, відверто, без лукавства й обману. *— Він добрий і щирий, доконаєшся сама, як побачиш, як він мене по-щирому любить, коли мені не віриш* (О. Кобилянська); [О с в а л ь д:] *Доведу я, Кому служу по-щирому* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Пригадую: осінній день. Прихильно, по-щирому синіло небо* (П. Тичина).

ПОЩІЛЬНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., що.* Те саме, що **ущільни́ти.** *Пощільнити двері, щоб не проникав холод.*

ПОЩІЛЬНІ́ШАТИ, ає. Док. до **щільні́шати.** *Поки збиваємо, крем помітно пощільнішає. Таким кремом простіше прошаровувати торт, він краще тримає форму та приглушує кислинку сметани* (із журн.).

ПОЩІ́ЛЯНИЙ, а, е, *заст.* Потрісканий, покритий щілинами (у 1 знач.). *Двоє дверей пощіляних* (Ганна Барвінок); *Як добре увійти в корчму звичайнісіньким дядьком, намацавши зашкарублими пальцями пощіляні двері* (Л. Костенко).

ПОЩО́, *присл., заст., книжн.* Навіщо, для (задля, заради) чого. *— І нащо чоловік живе? Пощо у світ родиться?* (Марко Вовчок); *Навіть дівчат не кликала, щоб помагали. Пощо? Не треба розніжуватися* (Б. Лепкий); *— Пощо мені папери? — грайливо одказує Огей* (Олесь Досвітній); *— Який дарунок хотіла б ти завтра одержати? — Дарунок? — відповіла* [Настуня]. *— Пощо? Хіба гарну квітку* (О. Назарук); *І пощо ж весна нам, Коли ми тихі та дозрілі станем, І вкриє мудрість голову сріблом?* (М. Рильський).

ПОЩО́СЬ, *присл., заст.* Для (задля, заради) чогось. *— Нехай лише пан комісар і пан староста довідаються, що тут у мене пощось ведуть людей до присяги в церкві, то зараз скажуть, що то русини бунтуються* (І. Франко); *Марусяк з Бідочуковим присіли було пощось на хвилину* (Г. Хоткевич).

ПОЩУ́ЛИТИ, лю, лиш, *док., що, рідко.* 1. Док. до **щу́лити.** *— Ти билася з ними шість годин. Сама-одна, без допомоги, без надії. — Ґвен мерзлякувато пощулила плечі. — На твоєму місці я б з'їхала з глузду. А ти трималася* (О. Авраменко).

2. Щулити якийсь час. *Гнат помовчав, пощулив очі, посвистів крізь зуби* (Григорій Тютюнник).

ПОЩУ́ЛИТИСЯ, люся, лишся. Док. до **щу́литися.** *Свіже ранкове повітря сповнило кімнату, і він мерзлякувато й весело пощулився у своїй легенькій смугастій піжамі* (В. Собко); *— Оті варани, що я тобі казав, то вони навіть на нижні гілки дерев залазять і хапають мавп. — Нічого собі новину ти приберіг, — пощулився я. — Заспокоїв. Що ж нам тепер десь у верховітті жити?* (Я. Стельмах).

ПОЩУ́ПАТИ, аю, аєш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **щу́пати.** *Він пощупав тут і там пальцями, а потім таки розв'язав якийсь огузок і полюбувався зерном у тремтливих долонях* (П. Козланюк); *Наставник духовний .. пощупав грішну курятину: чи хватить на суп дванадцяти апостолам* (О. Ковінька); *Пощупав Василько пальцями крайню бульбу. — Грицю, наша бульбочка вже, як пампушки!* (І. Керницький); *— Отамане, може, пощупати мені отам, під корчами, раків для княгині?!* (Г. Колісник); // *перен.* Побити кого-небудь. *Енею ж дур не вдивовижу, .. На Турна скоса поглядає І на Рутульців наступає, Пощупать ребер і боків* (І. Котляревський); *Лось хотів зайця рогом пощупати. Тільки той як заверещить англійською мовою, потім японською, потім сам не знає, якою. Лось і отетерів* (В. Багірова).

(1) Пощу́пати ку́рку — перевірити, чи курка з яйцем. [Т а р а н:] *Слухай, Оверку, порадь мені, як узнати, яка курка з яйцем, яка ні? ..* [О в е р к о:] .. *Пощупать.* [Т а р а н:] *Три дні щупаю, а толку ніякого. Будь другом, пощупай! Все ж — завптахофермою був!* (О. Коломієць).

ПОЩУ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм., рідко.* Док. до **щу́патися.** *Перед дверима цукерні ще пощупався* [Славко] *за кишеню, чи є гроші. Є!* (Л. Мартович); *— Ху!... — хукнув гриб задоволено. — Оце так погода! — Еге... Ну, а лист?.. Не загубився бува? — похопилася печериця. — Ні, є... — пощупався гриб за пазуху* (П. Козланюк).

ПОЩУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Щупати час від часу. *Коли гість став прощатись (наприкінці до того знахабнів, що при матері став пощупувати її за груди), Стаха збунтувалася і не хотіла проводити його до воріт* (Ірина Вільде); *Під час пальчикових ігор дітям дошкільного віку пропонують вказівним і великим пальцями однієї руки пощупувати подушечки пальців іншої руки, імітуючи ліплення вареників* (з навч. літ.).

ПОЩУ́РИТИ, рю, риш, *док., що, рідко.* Щурити якийсь час. *Махоткін підійшов до Тимка, пощурив очі, погрався ключами і сказав..: — Стежка твоя запетльована, хлопче* (Григорій Тютюнник).

ПОЩУ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док., рідко.* Щуритися якийсь час. *Трохи посидіти, пощуритися на сонці.*

ПО-ЮГОСЛА́ВСЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-югосла́вському.** *Якщо хочеться зігрітися холодним зимовим вечором, то можна приготувати чай по-югославськи* (із журн.).

ПО-ЮГОСЛА́ВСЬКОМУ, *присл., заст.* Як у югославів, за звичаєм югославів. *Квасоля по-югославському.*

ПО-ЮДЕ́ЙСЬКИ *див.* **по-іуде́йськи.**

ПО-ЮДЕ́ЙСЬКОМУ *див.* **по-іуде́йському.**

ПОЮ́ЗАНИЙ, а, е, *жарг.* Дієпр. пас. до **пою́зати.** *Порівнювати новий ЛАЗ з поюзаними у львівських умовах "Шкодами" некоректно* (із журн.); // *у знач. прикм.* Такий, що був у використанні; неновий. *Порівняно з листопадом минулого року попит на поюзані іномарки в Україні збільшився на 12 відсотків* (із журн.); *Поюзана камера британського таємного агента, що була продана на інтернет-аукціоні, містила в собі секретні дані про боротьбу спецслужб проти "Аль-Каїди"* (з газ.).

ПОЮ́ЗАНІСТЬ, ності *і* ности, *жарг.* Стан за знач. **пою́заний.** *Квартира середньої поюзаності.*

ПОЮ́ЗАТИ, аю, аєш, *що, жарг.* 1. Док. до **ю́зати.** *Цей знімок я побачив у знайомого львівського художника. Запитую в нього: "Оресте, можна поюзати цю фотку?" І він нам її подарував* (із журн.).

2. Юзати якийсь час. *Деякі спритні американці люблять купити якийсь товар, поюзати його деякий час, а потім здати до магазину й отримати назад свої гроші* (із журн.); *Ми вже трохи поюзали нове програмне забезпечення та можемо поділитися першими враженнями* (з газ.).

ПО-ЮНА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-юна́цькому.** *Скромний, по-юнацьки несміливий, до того ж трохи замкнутий Вадим, за якого вона виходила заміж, доволі швидко змінився, коли став директором фірми* (В. Хрущак); *Зараз душа його по-юнацьки свіжа і вразлива* (М. Стельмах); *В Ісламa дивно, по-юнацьки, стиснулося серце — він ще не зустрічав такої свіжої краси, і вмить забув про єгипетську чарівницю* (Р. Іваничук).

ПО-ЮНА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як юнак, подібно до юнака. *Левада по-юнацькому буряно радів і не ховав від товаришів своєї радості* (І. Кириленко); *Колись .. він справді був молодечим і спритним, по-юнацькому завзятим шляхетським трибуном* (Іван Ле); // Як у юнака. *Кому ж, як не синові, належав оцей по-юнацькому чистий, задумливий тенорок* (О. Гончар); *Степове сонце і вітер залишили на тонкому, по-юнацькому свіжому обличчі свої знаки: здоровий рум'янець тьмяно горів, палав стримано, неяскраво* (Б. Левін); // Як властиво юнакам. *Тепер, звичайно, він розумів, оскільки то було по-юнацькому поспішно, може, й безгосподарно, зате мудро* (Іван Ле).

ПО-Ю́НОМУ, *присл.* Як у юних. — *Коли б дожити до цього дня, — добріють темні чоловічки очей Василини і на якусь мить застигають в примхливих, по-юному гарних підочних підпухлинах* (М. Стельмах); // Як властиво юним. *Ти вже писав, хай недосвідчене, невправно, недосконало, але по-юному свіжо, щиро, іскристо. Десь у глибині душі ти, боячись сам у це повірити, відчув себе письменником* (М. Бажан).

ПОЯ́ВА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **появи́тися, появля́тися;** з'явлення. *Ворони, сполохані появою рідкого гостя, з криком зривалися з дерев і хмарою нависали над цвинтарем* (Б. Лепкий); *Мою появу на фабриці мало хто помітив* (Ю. Яновський); *Мимо нього ходили студенти, очікуючи появи списків на дошці об'яв* (Григорій Тютюнник); *Єгипетські та фінікійські кораблі напхом виповнили всі ближчі й дальші затони, готові при появі вщент розтрощити втричі слабший ворожий флот* (І. Білик).

2. *рідко.* Вияв чогось незвичайного, нове явище, феномен. *Міхонський — се була вельми оригінальна й симпатична постать, рідка поява між гімназіальними вчителями* (І. Франко).

3. *діал.* Рідкісне, таємниче явище; примара, з'явисько. *Тихо-тихо скрипнула хвіртка, .. якась поява шмигнула крізь неї* (І. Франко); *В темну безсонную ніч, в передсвітнюю темну годину, Втомленим очам моїм вельми дивна поява з'явилась* (Леся Українка); // Проява (у 2 знач.), потвора. *Гомін про нового, нечуваного і страшного звіра розійшовся геть по лісі .. Всі цікаві знати, що се за поява, і всі бояться її, ніхто не сміє приступити до неї* (І. Франко).

(1) Поя́ва на світ — виникнення, народження. — *З глибини .. майбутніх віків ми викликаємо до життя бажані дерева, яким довелося б чекати тисячоліття повільної еволюції до появи на світ* (О. Довженко); *З нагоди його, Грининої, появи на світ колись було влаштовано бучну гулянку-рай* (О. Гончар); *Поява на світ Божий третього сина не принесла радості в герцогів дім — а лише горе та смуток* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Я поводився незграбно, інколи зухвало, часом зневажливо.., і все задля того, щоб довести батькові виправданість моєї появи на світ* (Л. Денисенко).

ПОЯВИ́ТИ *див.* **появля́ти.**

ПОЯВИ́ТИСЯ *див.* **появля́тися.**

ПОЯ́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **появи́ти.** *Перед нами, Мов по весні, почав цвісти Різномаїтий* [розмаїтий] *той садок Твоїх глибоких дум, гадок, Гарячим серцем та душею На світ появлених тобою* (Панас Мирний).

2. *у знач. прикм.* Який появився. *Це, либонь, перша сюжетна річ* ["Марія Богуславка" І. Багряного] *з-поміж усіх, появлених на еміграції, які призначено не для експерименту, а для читання широкою публікою* (О. Шугай).

ПОЯ́ВЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **появи́тися.** *І так ми робили працю, і половина їх міцно тримала списи від сходу ранньої зорі аж до появлення зір* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На лиці* [Олекси] *усміх і свідомість того ефекту, який зробив і робить завжди своїм появленням* (Г. Хоткевич); — *І що ж, Несторе? — звернувсь я, щиро врадуваний його появленням. — Як поживаєте?* (О. Кобилянська); *У мене нема жодного сумніву в тому, що я народився, хоч і під час мого появлення на світ білий, і потім — років мабуть із десять підряд — мати казали, що мене витягли з колодязя* (Остап Вишня).

ПОЯВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОЯВИ́ТИ,** явлю́, я́виш; *мн.* поя́влять; *док., заст.* 1. *кого, що.* Породжувати, покликати до життя кого-небудь, спричиняти що-небудь. *О люба ніч! Ти появляєш мрії Й невиразні краси в зористій млі...* (М. Старицький); *Народ-герой — героїв появляє, Шануючи, він їх вінцем вінчає* (Б. Грінченко); *Навіть чорна безлиста тернина появляє ніжні квіти* (Леся Українка); // Народжувати дитину. *Бог дасть появити дитину, — готові няньки* (Ганна Барвінок).

2. *що кому.* Показувати, відкривати що-небудь комусь. *Діє Бог таємно, рідко появляє людям сутнє, — Нам лиш вірити належить: мудрий вірить у майбутнє!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Світання появило їм, яка лука зелена пуста й які гори округи безмовні* (Марко Вовчок); *Він* [Янка Купала] *мови білоруської гранив Ясний алмаз любовно і дбайливо, Братам-народам появивши диво Так, як Шевченко наш колись явив* (М. Рильський).

◊ **(1) О́чі появи́ти (показа́ти)** *де, куди, до кого* — з'явитися десь, навідатися кудись, до когось. *Тепер стидно в селі і очі появити: довіку будуть дражнити чорною радою!* (П. Куліш); [Х р а п к о:] *А двісті рублів узяв* [Тихоненко], *як одну копієчку взяв, та три роки ні кує, ні меле. Хоч би очі коли появив* (Панас Мирний); *Десь видрався якийсь Балабуха, не показав очей в Вільшаницю, не поговорив з громадою, а преться до нас на парафію* (І. Нечуй-Левицький); **(2) Появля́ти / появи́ти на о́чі** *що* — робити відомим, відкривати що-небудь комусь. *Появить на очі люду Його ж сховані скарби — Справа гідна сил та труду, Річ достойна боротьби!* (П. Грабовський).

ПОЯВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОЯВИ́ТИСЯ,** явлю́ся, я́вишся; *мн.* поя́вляться; *док., розм.* 1. Те саме, що **з'явля́тися** 1; приходити, прибувати куди-небудь. *Появлявся* [Юрчик] *там, де його цілком не сподівалися* (Г. Хоткевич); *Появлялися запорожці, і скорбота й нудьга зникали з монастиря* (Г. Колісник); *Під вечір на селі появився Піднара* (М. Коцюбинський); *У нашому селі появився художник* (А. Дімаров); // Приходити на якийсь час; тимчасово показуватися в якомусь місці. *Серед латинських кляшторників зо Львова, Києва, Бердичева чи Дубна появлявся часом і протестантський дидаскал* (Н. Королева); *Сестри Річинські, за винятком Зоні, що іноді для оригінальності любила появлятись на прилюдних зборах, не брали великої участі в громадському житті* (Ірина Вільде); — *Я хочу, щоб цей чоловік був моєю тінню там, де я сама не зможу появлятися* (П. Загребельний); *Вони удвох у хаті, мати хіба появиться за тим, щоб що прийняти та натомість того друге подати* (Панас Мирний); // Поставати, зароджуватися, утворюватися. *Коли б речі могли виникати з нічого, Разом би все появлялось, своєї пори не діждавшись* (М. Зеров); *На Україні появлялись все нові й нові полки* (Ю. Мушкетик); *Я прославлю тії рівнії права, що в історії ж уперше появились* (П. Тичина); // Виникати, розвиватися. *Є вказівка, що ще до заблудівських друкарів появлялося друкарство, але про нього ми мало знаємо* (І. Огієнко); *Тепер у Вас в Галичині такі таланти появились* (М. Коцюбинський).

2. Те саме, що **з'явля́тися** 2. *Протягом дня на вулиці не появлялась жодна жива душа* (Р. Андріяшик); *Мені з дитинства був знайомий цей пташиний вираз обличчя, який появлявся кожного разу, коли мама були чимсь налякані, заскочені зненацька* (Р. Федорів); *За мить вона знову появилася і близько підійшовши до нас, почала приглядатися* (Олесь Досвітній); *Нарешті появився на трибуні Церетелі з декларацією уряду* (Д. Бузько); // *перев. док.* Виходити у світ (про літературні, наукові та інші твори). *Коли повість уже скінчиться друкуванням? Вона вже аж у трьох книжках "Л. Н. В." появилася, та й досі не скінчена* (Панас Мирний); *Напередодні розпуску, двадцять другого грудня, появився журнал. Називався "Хвиля"* (У. Самчук).

3. *рідко.* Поставати як видіння, снитися, примарюватися. *Але не було й одного року, У якім би втоплений хлопчина Ніччю в сні мені не появлявся* (І. Франко); *Яка коротка, яка мимолітна пора дитинства! Як зображення, що на мить появилось і враз щезає, як сон* (Ю. Покальчук).

◊ **З'яви́тися (появи́тися) / з'явля́тися (появля́тися) на горизо́нті** *див.* **з'явля́тися; З'явля́тися (появля́тися) / з'яви́тися (появи́тися) на світ** *див.* **з'явля́тися.**

ПОЯЗИ́ЧИТИ, чу, чиш, *над ким, перед ким і без дод., розм.* Док. до **язи́чити.** *Ще невість-що наплеще на їх* [них], *на неї, поязичить перед людьми?* (Грицько Григоренко); *Витурила* [Окуниха] *з оденок в'їдливу багатирку, яка завжди охоча була над всяким поязичити* (М. Стельмах).

ПОЯЗИ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Сказати неправду. *Не ймете віри? Може, думаєте: поязичився Свирид Костомаха?* (Марко Вовчок).

ПО-ЯКО́МУ, *присл.* 1. *розм.* Яким чином, у який спосіб. — *А се по-якому? — подумав Русин. — Бути в пеклі і чорта не бачити — ге, се вже хіба остатня ганьба!* (І. Франко); — *Гм... Що маєте ще? — Оповідання Яцкова. — А цей по-якому пише: віршем чи прозою? — Авжеж що прозою* (Ю. Андрухович).

2. Якою мовою. — *По-якому ти говориш, мамо, зі мною, коли нема чужих людей? — По-українськи, дитино... По-твоєму. — Тут так ніхто не говорить* (Р. Іваничук).

◊ **(1) Чо́ртзна (хто́зна) по-яко́му** — не так, як годиться. *Стукнемось так, щоб аж ворогам було тяжко, і нехай лучче про нас кобзар співає пісню, аніж розійтись чортзна по-якому!* (П. Куліш); *Він говорив польщизною реномо* [нібито], *що люд говорить хтозна по-якому* (Л. Костенко).

ПО-ЯКО́МУСЬ, *присл.* Якоюсь мовою. — *А цей новий, чорнявенький — не кавказець часом? Джеркотів сьогодні по-якомусь з Магомедовим* (О. Гончар); *Бувало, .. щось по-якомусь туркоче до старої чи разом з нею йде до божниці на Лисій горі. А це дивлюся й не впізнаю отця Григорія. Ховається від усіх* (І. Білик).

ПО-ЯКУ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-яку́тському.** *Ще за життя Лесі Українки А. Ю. Кримський, як відомо, указав їй на філологічну неточність в поемі "Одне слово", де говориться, ніби у мові якутів немає слова "воля", насправді по-якутськи це поняття позначають три синоніми* (з наук. літ.).

ПО-ЯКУ́ТСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у якутів, за звичаєм якутів. *Оленина по-якутському.*

2. Якутською мовою. *То був молодий лікар, а може, студент медицини. Якути полюбили були його, бо він до них ставився добре, давав їм лікарські поради, оповідав їм, читав їм книжки й сам навчився по-якутському* (із журн.).

ПОЯЛО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *кого, що, чим, по чому, розм.* 1. Док. до **яло́зити.** *Соломія вже встигла натерти скоринку зубчиком часнику та поялозити ще й сальцем для смаку, а зверху злегка притрусила тертим хроном* (В. Чемерис).

2. Ялозити якийсь час. *Стефка покрутилася по кімнаті, поялозила ганчіркою там, куди раніше й не заглядала* (І. Роздобудько); *Поялозив* [спрут] *щупальцем по пластмасі, ніби намагаючись відчинити заслінку* (І. Росоховатський).

ПО-ЯМА́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-яма́йському.** *Мамалиґу по-ямайськи можна приготувати декількома способами* (із журн.).

ПО-ЯМА́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у ямайців, за звичаєм ямайців. *Аби приготувати каву по-ямайському, треба перемішати вже зварену каву з нарізаними цитрусовими* (із журн.).

2. Креольською мовою, поширеною на Ямайці. *Розмовляти по-ямайському стало модно наприкінці 1960-х рр. завдяки музичному стилю регі* (із журн.).

ПО-ЯПО́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-япо́нському.** *Особливість Японії полягає в тому, що її жителі змінюються теж по-японськи. І навіть якщо особисті якості працівника відіграватимуть велику роль у його кар'єрі, кожний японський службовець зберігатиме вірність своєму наймачеві* (з газ.).

ПО-ЯПО́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у японців, за звичаєм японців. *Терпіння й праця — ось рецепт успіху по-японському* (із журн.).

2. Японською мовою. *Запитую, що воно означає дослівно — хайвей. — High — висока, way — дорога, — впевнено подає голосок Ліда. — "Косоку доро" буде по-японському. — Дороги такого типу спершу ставили на естакадах, — пояснює Заболотний* (О. Гончар).

ПОЯ́РКОВИЙ, а, е. Зробл. із поярку. *Була в мене шапка пояркова* (примовка); *— Роздягайтеся. Який же я радий! — кинувся Левицький знімати з нього благеньке пальто та крислатий поярковий капелюх* (З. Тулуб); *Катиних кроків він не пам'ятає. Тоді взимку вона ходила в білих пояркових валяночках* (П. Загребельний).

ПО-ЯРМАРКО́ВОМУ, *присл.* Як для ярмарку; як прийнято на ярмарку. *Дні текли по-ярмарковому і, може, саме тому жваво. Так, ніби люди зумисне інсценізували той ярмарок та шарварок, інсценізували з усієї сили, щоб тільки ні про що інше не думати* (І. Багряний); *Всіма шляхами .. вже неслися в напрямі на Каховку численні, по-ярмарковому одягнуті наймачі з поміщицьких економій та столипінських хуторів* (О. Гончар).

ПОЯРМАРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *розм.* Док. до **ярмаркува́ти.** *Опівдні ярмарок почав рідшать: почали люди розходиться, поярмаркувавши* (І. Нечуй-Левицький); *— Цього року має бути добрий урожай. Од скотини й пасіки можна сподіватися немалого прибутку. На осінь треба частину всього продати і в Харкові поярмаркувати* (М. Івченко).

ПОЯРМАРКУВА́ТИСЯ, у́ється, *безос., розм.* Док. до **ярмаркува́тися.** *— Отже, за те, щоб добре поярмаркувалось... Будьмо!* (О. Гончар).

ПОЯ́РОК, рку, *ч.* Вовна від першої стрижки ягнят. *Поярок відрізняється винятковою м'якістю та еластичністю* (з наук.-попул. літ.).

ПОЯ́РУСНИЙ, а, е. Розміщений ярусами; виконуваний ярус за ярусом. *З урахуванням особливостей поярусного руйнування ґрунтового середовища вперше отримано математичні моделі критичної глибини різання, довжини лемеша, визначено кути зсуву ґрунту* (з наук. літ.); *Горизонтальний поярусний спосіб монтажу є найбільш поширеним, оскільки забезпечує велику жорсткість і стійкість каркаса на всіх стадіях монтажу, а також більш рівномірне осідання підмурівка* (з навч. літ.).

ПО́ЯС, *ч.* 1. *род.* а. Шкіряна, в'язана і т. ін. довга смуга для підперізування одягу. *Дав пан Омелькові пояс, як той без штанів оставсь* (приказка); *Везе Марко Катерині Сукна дорогого, А батькові шитий пояс Шовку червоного* (Т. Шевченко); *Соломія убралась, як до вінця, в синій суконний жупан, підперезалась широким червоним поясом* (І. Нечуй-Левицький); // Смуга тканини, яка пришивається до верхньої частини спідниці, штанів і т. ін.; корсаж (у 2 знач.). *Розширити пояс на джинсах можна за допомогою клинів, вставок, перекроювання або навіть розтягування штанів* (із журн.).

2. *род.* а. Стан, талія, поперек. *Хвалилася дівчина: "В мене коса до пояса..."* (з народної пісні); *Стою я в зеленому житі, вище пояса* (Марко Вовчок); *Від сеї пригоди Іван ходив усе зібганий у поясі* (В. Стефаник); *Вода пахла багном, мазутом і каналізацією, але Шурка все-таки вмився, навіть обхлюпався до пояса, скинувши сорочку* (Валерій Шевчук); * Образно. *Напроти сонця дивиться-сміється Біленька хата, чепурна і світла, Неначе синьоока молодиця, По пояс у жоржинах стоячи* (І. Вирган).

3. *род.* у, *перен.* Те, що має вигляд смуги. *Шварконула блискавиця, обвиваючи огненним поясом тюрму* (Панас Мирний); *Був то пояс піску, що йшов стрімко вгору аж до соснового лісу* (Л. Мартович); *Великі водоймища і .. ставки, довжелезні степові шляхи — все це буде обрамлюватися, оздоблюватися зеленими поясами дерев і кущів* (І. Волошин); *Пісок було розтоптано й перекопано, лише затінені канали з водою і високу піщану фортецю, оточену теж поясом води, дикий гурт обминув* (В. Близнець).

4. *род.* у, *геогр.* Частина поверхні земної кулі між паралелями, що становить собою певну кліматичну зону. *Пустельні біоценози наявні в помірному, субтропічному і тропічному теплових поясах, де випаровуваність значно перевищує кількість опадів* (з навч. літ.); // Певний тип рослинності, характерний для різних зон гірської місцевості. *Нижній пояс рослинності утворюють дубові й дубово-грабові ліси* (з навч. літ.); // Територія зі специфічними погодними та кліматичними умовами. *Просування експедиції на північ було зупинено поганою погодою в північно-східному поясі пасатів* (з наук.-попул. літ.).

5. *род.* у, *спец.* Смуга однорідних фізичних об'єктів (гір, озер, лісів, гірських порід, небесних тіл і т. ін.). *Накопичення сірки в хвої дерев для Гірського Криму зростає від верхнього гірського поясу рослинності (яйли) до нижнього* (з наук. літ.); *На Землі є два майже однакові за площею пояси лісових масивів: північний і південний* (з навч. літ.); *Перед нами за поясом сопок океан, позаду дванадцять тисяч кілометрів Старого Світу* (О. Довженко); *Решта Сонячної системи, не беручи до уваги окремі осередки опору в астероїдному поясі, вже цілком належала людям* (О. Авраменко, В. Авраменко).

6. *род.* а, *архт.* Широка горизонтальна оздоблена орнаментом, скульптурними зображеннями і т. ін. смуга, що виступає із стіни будівлі або вдається в неї. *Орнаментальний пояс в іонічному ордері прикрашає нижню частину іонічної капітелі, слугує обрамленням інших архітектурних деталей та рельєфів* (з наук. літ.).

7. *род.* у, *екон.* Певний простір, смуга, яка становить частину в поділі території країни за певною економічною ознакою. *Підвищення тарифів на перевезення пасажирів залізничним транспортом здійснюють на перших семи тарифних поясах — на відстань від 1 до 60 кілометрів* (з газ.).

(1) В по́яс — такий заввишки, що сягає пояса. *Цвинтар заріс черешником да зіллям трохи не в пояс* (Марко Вовчок); **(2) Ло́вчий (лови́льний) по́яс** — застосування у формі широкої смуги (15–20 см) з різних матеріалів для збирання і знищення шкідливих комах на стовбурах і гілках дерев. *Ловчі пояси застосовують садівники, щоб не пускати гусінь із землі на плодове дерево* (із журн.); **(3) Приро́дний по́яс** — територія, яка має певні фізико-географічні особливості. *Тропічні природні пояси Землі лежать в обох півкулях приблизно між 20° і 30° широти* (з наук.-попул. літ.); *Природні пояси широкими смугами простягаються в широтному напрямку і змінюють один одного від екватора до полюсів* (з навч. літ.).

△ **(4) Вулкані́чний по́яс,** *геогр.* — група вулканів, розташованих у формі смуги. *Вулканічні пояси відомі й детально вивчені в багатьох регіонах планети* (з наук. літ.); **(5) Запобі́жний по́яс** — спеціальний пристрій, який охороняє від падіння верхолазів, монтерів і т. ін. *Запобіжний пояс — це обов'язковий елемент індивідуального захисту особи, яка залучена до висотних робіт* (з наук.-попул. літ.); **(6) Золотору́дний по́яс,** *геол.* — смуга золотоносних порід. *У 2002 р. у Західній Гані було відкрито новий золоторудний пояс* (з наук.-попул. літ.); **(7) Ніва́льний по́яс,** *геогр.* — верхній природний висотний пояс гір, розташований перев. вище за сніговий кордон. *Нижня межа нівального поясу біля Полярного кола проходить на рівні моря, а в горах Центральної Азії піднімається до 6500 м* (з наук.-попул. літ.);

(8) Плечови́й по́яс, *анат.* — частина скелета людини і хребетних тварин, яка служить для причленування та опори передніх (у людини — верхніх) кінцівок. *Неправильне сидяче положення, затиснуті шия і м'язи плечового пояса спричиняють частий головний біль* (із журн.); **(9) По́яс оборо́ни,** *військ.* — смуга військових укріплень, що становлять частину оборонного плацдарму. *З північного сходу до цитаделі примикала стіна зовнішнього поясу оборони* (з наук. літ.); *Тут жодна міна не ляже марно. Наші стрільці можуть сміливо кидатись на перший пояс оборони...* (О. Гончар); **(10) Радіаці́йний по́яс <По́яс радіа́ції>,** *фіз.* — смуга підвищеної радіації в навколоземному просторі. *Магнітне поле Землі створює навколо планети на висоті понад 500 км пояси радіації* (з навч. літ.); *Частки, не захоплені радіаційним поясом планети, начебто проникали крізь вічка, але при цьому, якщо судити з їхніх треків у атмосфері, істотно змінювали свій якісний та кількісний склад* (О. Авраменко); **(11) Рятува́льний** (*рідше* **рятівни́й) по́яс** — корковий, гумовий або поролоновий пристрій, признач. для використання при небезпеці втопитися. *Коли налетів шквал, Андрій одразу це відчув і, боячись, що пірати потоплять шхуну, обв'язав шкіпера й себе рятівними поясами* (М. Трублаїні); *Я знайшов щось подібне до рятувального пояса й надів його на дівчину. Вона плигнула за борт* (Ю. Яновський); *В кают-компанію зазирнув командир Серж. — Прошу одягнути рятівні пояси! — і зник в отворі дверей* (Ю. Бедзик); **(12) Часови́й по́яс,** *геогр.* — ділянка на поверхні Землі (перев. обмежена двома меридіанами), на якій є обов'язковим однаковий час, т. зв. поясний час. *Уся поверхня Землі поділена на 24 часові пояси через кожні 15° географічної довготи* (з наук.-попул. літ.); **(13) Чо́рний по́яс,** *спорт.* — символ належності до категорії майстрів у східних бойових мистецтвах. *Чорні пояси для володарів майстерських ступенів увів засновник дзюдо Кано Дзіґоро у 1886 р.* (з наук.-попул. літ.); [А л і к:] *Так, братан. Я лівою рукой* [рукою] *жму сто двадцять. А в нього (показує на Пашу) — чорний пояс карате* (О. Ірванець).

◊ **Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс)** *див.* **бра́ти; Затика́ти / заткну́ти за по́яс** *див.* **затика́ти**[1]**; Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати** *і т. ін.)* **/ затягти́ (підтягти́, стягти́** *і т. ін.)* **па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́,** *заст.* **очкурі́** *і т. ін.)* **[тугі́ше]** *див.* **затя́гувати; Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися** *і т. ін.)* **/ уклони́тися (поклони́тися, схили́тися** *і т. ін.)* *див.* **кла́нятися; Трима́ти (держа́ти) ко́ло сво́го по́яса** *див.* **трима́ти.**

ПОЯСИ́НА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **по́яс** 1. *Став* [козак] *з-під панчини рогожової, З-під поясини хмельової Щирозлотний обушок виймати* (з думи); *Ся поясина з ножем-колодієм у піхві була єдиним скарбом і маєтком Остаповим!* (Ганна Барвінок).

ПОЯ́СНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поясни́ти.** *Вибух "Зевса" відразу ж після старту може бути пояснений лише втручанням генерала Девіса* (О. Тесленко); *Скептики наполягають, що напис може бути пояснений на основі знань, доступних сучасникам* (з наук.-попул. літ.); *У пунктах підручника містяться детально пояснений теоретичний матеріал і опис технології опрацювання даних* (з навч. літ.); // **поя́снено,** *безос. пред. Мене було випущено з-під арешту на другий же день і пояснено, що це було просто непорозуміння* (В. Винниченко); *В епоху перших п'ятирічок оголошувалось забобоном усе, що не було перевірено, пояснено і проштамповано вченими* (М. Дашкієв); *Нам пояснено, що хан прийме нас у своєму золотому кабінеті на знак особливого довір'я* (П. Загребельний).

ПОЯСНЕ́ННИЙ, а, е. Який можна пояснити. *Наді мною позбиткувалася мачуха, але її кривда хоч була пояснення, а цієї кривди я не міг зрозуміти* (Ю. Мушкетик); *Він голосно гукнув, кличучи свою дружину через мури зачумленого міста. Повернувшись додому і не виявивши жодного симптому зараження, він засоромився свого раптового пориву .. "Хай там як, — додав лікар, — бажання так учинити цілком поясненне"* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОЯСНЕ́ННО, *пред.* Можна пояснити. *Записи Леонардо да Вінчі з механіки майже завжди виконані недбало й абсолютно не оброблені, що цілком поясненно у працях чорнового характеру, які підлягають подальшому опрацюванню й переписуванню начисто* (з наук. літ.).

ПОЯ́СНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поясня́ти, поясни́ти** 1, 2. [Х л о п е ц ь:] *У неї все якось дуже просто і щиро виходить, до її подій зовсім не треба ніяких слів пояснення* (Леся Українка); *Вранці Оленчук з'явився в штаб і без довгих пояснень заявив Килигеєві, що згоден взяти капітана Дьяконова на поруки* (О. Гончар); *Фая зробила поправку на обставини, вона завжди так чинила і була єдиною з групи, кому Штерн це без жодних додаткових пояснень дозволяв* (А. Кокотюха); *Григорій пригадував все, що знав колись з зоології, ботаніки та орнітології, і намагався знайти всьому пояснення* (І. Багряний).

2. Писемний або усний виклад для виправдання, з'ясування і т. ін. чого-небудь. *Каретников вислухав терплячі пояснення командувача про причини негайної переправи через Сиваш* (Ю. Яновський); [В о р о н і н:] *Загалом, не бери надто близько до серця. Якось обійдеться. Підготуй пояснення, і, можливо, на тому й закінчиться* (О. Левада); *З Міненерго надійшло пояснення, що в тім селі не гірше, аніж в інших, мовляв, ніхто не винний, падає частота струму, зупиняються енергоблоки на АЕС, немає солярки на теплових станціях* (Ю. Бедзик).

ПОЯСНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до пояса (у 1, 2 знач.), поясу (у 3–5, 7 знач.). *Він тримав обидві руки на форменій блясі поясного ременя* (Л. Первомайський); *Спробували* [лікарі], *чи з Антона Никандровича добрий провідник електричного струму... для цього прикладали до шиї та поясних позвонків* [хребців] *металічні пластини, крізь які пускали іскри* (В. Барка); *За територією дії ціни діляться на поясні, національні, світові* (з навч. літ.); // Який носиться на поясі (у 1 знач.). *З фаетона на тротуар вискочив стражник, виймаючи зброю з поясної кобури* (А. Кокотюха); *Незабаром Ґвен відчула, як спрацювали поштові чари, і видобула з поясного гаманця складений учетверо аркуш* (О. Авраменко); // Який має пояс (у 1 знач.). *Стегновий (поясний) одяг прикривав нижню частину фігури та одягався безпосередньо на сорочку* (з наук.-попул. літ.).

2. Із зображенням до пояса, до талії. *Навпроти Лесі над письмовим столом Бережного висів великий поясний портрет жінки трохи ніби південного типу — з правильними рисами обличчя* (Є. Кротевич); *Фресок одноличних на весь зріст написано двіста* [двісті] *і двадцять, а поясних — сто і вісімнадцять* (П. Загребельний).

△ **Поясни́й час** *див.* **час.**

◊ **Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти,** *заст.* **поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] пokлі́н (уклі́н)** *див.* **віддава́ти; Поясни́й покло́н** *див.* **поклі́н.**

ПОЯ́СНИК, у, *ч., діал.* Плаун, п'ядич. *Повзучі зелені поясники вилися попід ноги, плуталися поміж корінням величезних вивертів* (І. Франко).

ПОЯСНИ́МИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **поясне́нний.** *Вона відчувала нічим не пояснимий тваринний жах, приторне передчуття катастрофи, що трапиться з хвилини на хвилину* (Любко Дереш).

ПОЯСНИ́МО, *пред., рідко.* Те саме, що **поясне́нно.** *Твори рубрики "Мистецтво" тематично й жанрово співвідносяться з іншими рубриками часопису. Це пояснимо і зрозуміло та відповідає загалом концепції сучасного журнального видання* (з наук. літ.).

ПОЯСНИ́ТИ *див.* **поя́снювати.**

ПОЯСНИ́ЦЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **по́пере́к**[1]. [Т е к л я:] *Я своїми очима бачила, як вона на тім тижні плоскінь вибирала, та все вихилювалася, та за поясницю хапалася* (М. Кропивницький); *До спітнілого тіла прилипала труха, мурашками поколювало насіння трав — мов живе, ворушилось і стікало до поясниці. Але не було часу обтруситися* (М. Стельмах); *Розчулено обійняв* [містер Ор] *супутника своєї подорожі за поясницю (до плечей не дістав): — Я однозначно полюбив тебе за цей час!* (П. Загребельний).

ПО́ЯСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Розміщення, розташування за поясами (у 4, 5, 7 знач.). *Для оцінювання впливу різних екологічних факторів на вертикальну поясність та залежностей між ними ми використали матеріали досліджень, проведених у Гірському Криму* (з наук. літ.); *Українські Карпати характеризуються чітко вираженою поясністю клімату, ґрунтів і рослинного покриву* (з навч. літ.).

ПОЯСНІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **ясніти** 1, 3. *Коли гаряче сонце висушить полотно, треба його зібрати, занурити у воду і знов на сонце. Так день за днем, аж доки пояснiє, вибілиться* (із журн.); — *Не турбуйтеся, товаришу Кук,* — *сказала я. — То просто жарт, я не думаю виходити заміж. Діловод одразу ж пояснів* (М. Хвильовий); *Миша Чернишов задумався. Він насупився трохи, примружив очі і раптом знову пояснів: — Знаєш, Горобенко, я придумав... я тобі допоможу* (Б. Антоненко-Давидович); // *безос. І незчувся чоловік, як наче поясніло надворі* (М. Стельмах).

ПОЯСНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **яснішати.** *Небо пояснішало, місяць на заході став блідіший і прозоріший у чистій блакиті ранку* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Ярина Григорівна готувалась до нового навчального року, поралась на городі, чекала вісточки з далекого Алтаю. Помолодшала, поповніла, очі пояснішали, навіть хода стала твердішою* (О. Бердник); // *безос. Буревій стих так само раптово, як і почався. Спершу пояснішало, а згодом знову засяяло сонце* (М. Кідрук).

(1) На душі́ (на се́рці) поясні́шало — настрій поліпшився. *Колісник повернувся. Христя стояла перед ним, та давня Христя, з рожевим личком, з іскристими чорними очима .. У його* [нього] *на душі пояснішало* (Панас Мирний).

ПОЯ́СНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який містить у собі або має на меті пояснення чого-небудь. *Село захвилювалося сильно, і нам конче потрібно діяти, щоб протиставити цій агітації нашу пояснювальну роботу* (Г. Епік); *Ремарки в сценарії можуть сприяти створенню належної атмосфери в сценах .. Я так завжди в це вірив, що, навіть пишучи сценарії для власних постановок, давав іноді в них деякі пояснювальні відступи* (О. Довженко); *Мені подобалося, що вона не робить пояснювальних фраз, а говорить, не сумніваючись, що слухач зрозумів її на півслові* (І. Росоховатський); *Граф також передав директорові пояснювального листа й прохання прийняти Анну Катерік до лікарні від сера Персіваля Глайда* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

Поя́снювальна запи́ска *див.* **запи́ска.**

△ **Поя́снювальне сло́во** *див.* **сло́во.**

ПОЯ́СНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поя́снювати.** *Саме ці обидва положення: про однорідну антропологічну цілість українського народу та про периферійний характер відхилень від основного етнічного типу, пояснюваний Ф. Вовком впливом сусідніх народів, зазнали насамперед критики* (В. Домонтович); // **поя́снювано,** *безос. пред. Начальник нашого цеху мав хворобливу пристрасть до курсів, таких недовчених товаришів, як я, миттю спроваджували туди, невдовзі випускали, вручали посвідчення, але роботи не давали, а пхали на нові курси, бо, як нам пояснювано, ми ще не досягли повноти робітничого віку* (П. Загребельний).

ПОЯ́СНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поя́снювати.** *Тимофій знов відзискав охоту пояснювання* (Г. Хоткевич); *Арабська наука розвинулась в тих ділянках, що відповідали вдачі арабів, їх тяжінню до дискусій та міркувань. Найбільше процвітала теологія, що займалася пояснюванням Корану* (з навч. літ.).

ПОЯ́СНЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПОЯСНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОЯСНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Розповідаючи про що-небудь, робити його ясним, зрозумілим. *На фронті не пояснюють, а віддають накази, які треба виконувати* (Григорій Тютюнник); *Всім було цікаво, як ведеться хазяйство, що управителі роблять .. Всім пояснили, водили на тік, на обори* (М. Коцюбинський); — *А який, скажи мені, смисл у схрещуванні саме рослин різноманітних видів? — спитав Жуков. — Практично ти мені поясни* (О. Довженко); // З'ясовувати комусь ситуацію, розкривати причини якоїсь дії чи явища. *Один із них* [комісарів] .. *саме пояснював бійцям становище* (О. Гончар); *Пояснивши, що не може дозволити вихід журналу, директор департаменту друку і пропаганди красномовно розвів руками* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Витлумачувати слова, поняття і т. ін. *Іноді автори (не тільки перекладачі) пояснюють ці невідомі слова безпосередньо в тексті* (М. Рильський); *Давано було комусь читати рукопис для того, щоб хтось пояснив деякі незрозумілі слова (гуцульські)* (Леся Українка); — *Хочеш, я тобі поясню, що таке друк на склі? — несподівано .. запитала Маріанна. — Моя сестра вчиться в поліграфічному, і вона цим займається...* (Н. Бічуя); // Добиватися порозуміння з ким-небудь за допомогою жестів, міміки і т. ін. *Дівчата щось пояснили старій на мигах, показували на дім, на село, але все надаремно: стара не розуміла* (М. Коцюбинський); *Румун, усміхаючись, пояснював жестами, що він хоче лише забрати з тачанки своє господарство* (О. Гончар); // Розкривати особливість якоїсь речі чи явища, указуючи на їхні певні ознаки. *Пояснювати всі прикмети цього танка не доводиться* (Ю. Яновський); *В першій із них* [мисок] *лежали розкішні, вогкі й потемнілі від сметани смажені карасі. — Веремiївські! — пояснив Підпригора* (М. Стельмах); // Викладати матеріал лекції, уроку і т. ін. *Учитель він був вимогливий, пояснював урок чудово* (О. Донченко); // Мотивувати що-небудь. *Плати вийшло дуже мало, але Турковський поясняв се тим, що деякі з комірників давніш поплатили, з другими знов вийшли якісь "непорозуміння"* (Леся Українка); *Старшина пояснював свій промах тим, "що було дуже темно, і до того ж спішив"* (О. Гончар); *Про зайву вагу вона сказала Тимуру, щоб пояснити свою термінову виписку з відділення* (С. Талан).

2. Знаходити, розкривати причини, мотиви чого-небудь. *Лікар (дантист) дивується, з чого такі довгі наслідки, і пояснює те загальним станом організму* (Леся Українка); *Щоб остерегтися зла, треба те зло пізнати в іншому. Цим я пояснюю власну нестерпущу й нестримну цікавість до людських історій* (Валерій Шевчук); *Богобоязливість Єлизавети, її релігійність також відома всім, а позашлюбні діти були великим гріхом перед Богом, через те вона могла й вийти заміж за Олексія, інакше їхнє одруження пояснити не можна* (Ю. Мушкетик).

3. Виправдовуватися в чому-небудь. *Він взявся пояснювати.., що вони нічого поганого не зробили* (Ю. Смолич); *Я починала знову старанно пояснювати небу, що я так не хочу, це неправильно, і це треба переробити* (С. Пиркало); *Хіба тільки пустощами, легковажним своїм хлоп'яцтвом пояснить він і свій сьогоднішній вчинок?* (О. Гончар); *Навіщо — сюди, до мене? Що ти хочеш мені пояснити? Що ти можеш мені пояснити?* (О. Ірванець).

По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.) див.* **розповіда́ти.**

ПОЯ́СНЮВАТИСЯ, юється, *рідко* **ПОЯСНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок., чим і без дод.* 1. Мати що-небудь своєю причиною. *Саме тим, що лист пересилався не поштою, а через вірні руки, й пояснюється його одвертий зміст* (Б. Антоненко-Давидович); *На відміну від Вольфа, гримуватися Штерн не любив. Це пояснювалося просто: потворні виразки псували й без того бліду та хвору від природи шкіру обличчя* (А. Кокотюха); *— Морози, що аж тріщать узимку на нашому острові, можливо, пояснюються тим, що неподалік плавають айсберги і навіть утворилися крижані поля, — сказав Гедеон Спілет* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Пас. до **поя́снювати, поясня́ти.** *Люди з запалом читали прокламації, в яких пояснялося, через що реформа не може і не повинна нікого задовольнити...* (Б. Грінченко).

ПОЯСНЯ́ТИ *див.* **поя́снювати.**

ПОЯСНЯ́ТИСЯ *див.* **поя́снюватися.**

ПОЯСО́К, ска́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **по́яс** 1. *Здійняв з себе ремінний поясок, прив'язав його корові до рога* (Л. Мартович); *Широкий лаковий поясок туго стягував тонку талію* (М. Руденко); *Берова куртка на грудях і на спині настовбурчилась, а поясок штанів з'їхав аж на самі сидні* (П. Колесник); *Я саме заходилася пришивати до надто широкої спіднички поясок, як прийшов озброєний десятизарядкою* [гвинтівкою] *зв'язковий. Забрав пошту і відбув* (М. Андрусяк); // Вузька смуга з матерії, яку носять на стегнах. *Матрос-мулат увів під намет стрункого індіянина* [індіанина] *років вісімнадцяти із зв'язаними руками. Він був голий і мав на собі лише вузенький поясок на стегнах* (Ю. Бедзик); *Простуючи до дерева, Кеола раптом побачив молоду жінку, що мала на собі тільки поясок із листя* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *перен.* Зменш. до **по́яс** 3. *Андрій пішов з горбка вниз, де видно поясок дороги і далі село* (Ю. Яновський); *Шлях майже непомітно перейшов у таку ж рівну широку вулицю. Замість тинів на ній правили густі, старанно підстрижені пояски жовтої акації* (В. Минко); * У порівн. *Майор .. прямує по засипаній сухим листям стежці, що жовтим пояском оперізує собор* (Б. Левін).

3. *перен.* Те, що міститься смужкою навколо чого-небудь. *Флор заносив старості Тихону Очеретюку чоботи-гольфи, із пояском на закаблуку* (М. Малиновська); // Поперечна смужка або смуга шерсті іншого кольору на тварині. *Цього разу мисливці вдовольнилися дюжиною білих качок із коричневим пояском, зеленою шапочкою, пласким дзьобом і чорними крилами з білими та рудими цяточками* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

4. Смужка або виступ, що відіграє роль прикраси на чому-небудь. *Одні руки скручували зубчасті качалки в шишки, другі ліпили голуби.., вирізували зубчиками пояски на вершок короваю* (І. Нечуй-Левицький); *Полумиски зверху обведені брунатними поясками* (М. Стельмах).

5. Серединна частина якоїсь деталі. *Сферичні срібні або бронзові бубонці з проріззю та рельєфним пояском є типовими для північнокавказьких старожитностей* (з наук. літ.).

(1) Під поясо́к — який підперізується (про одяг). *Кепки не присилай .. Гроші, як є, вишли .. Та якусь сорочку верхню, під поясок, дешевеньку* (Остап Вишня); *Двоє інших були зодягнуті по-робітничому, але святково: в одного під піджаком сорочка українська, вишита, в другого — руська, під поясок* (Ю. Смолич).

◊ **Вхопи́тися на пояски́** *див.* **ухо́плюватися; (2) По Мару́син поясо́к (поясо́чок),** *жарт.* — до смужки на келихові, чарці, склянці і т. ін. *Випий по Марусин поясок* (прислів'я); *— Лий, лий повну, не бійся! — примовляв дядько Ягор, а Лобода саме щось йому в чарку підливав із пляшки. — Отак, по Марусин поясок... по вінця!..* (О. Гончар).

ПОЯСО́ЧОК, чка, *ч.* 1. Пестл. до **поясо́к** 1, 4. — *Припадаю коло його* [нього] *та придивляюсь, щоб і чумарка стояла гарненько на йому* [ньому], *та щоб і поясочок не жужмом був, та щоб і комірчик з сорочки видненько було...* (А. Тесленко); *Заїжджають до двору черкеси в шапках; в кожного на поясочку ніж висить* (Григорій Тютюнник); *Попереду вигарцьовували переможці, тримаючи коло грудей череп'яні горщечки, по вінця чи по поясочок виповнені коштовностями* (І. Білик); *І знову* [Артур] *.. витягнув з кишені плаща писанку — з оранжевими хрестами та звіздами.., до того ж із двома золотисто-хвилястими поясочками вгорі та вниз* (Ю. Андрухович); *Капітан узяв сигару з червоно-золотим поясочком і понюхав* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *перен.* Пестл. до **поясо́к** 2. *Цар зіскочив з воза й уклякнув просто в пилюці, здійнявши руки до неба, де замість сонця рябтів тільки вузенький світляний поясочок білястих вій* (І. Білик).

◊ **По Мару́син поясо́к (поясо́чок)** *див.* **поясо́к.**

ПО-ЯСТРУБИ́НОМУ, *присл.* Як яструб, подібно до яструба. *Хіба рвався б він так шалено за ворогом, тримаючись по-яструбиному в сідлі, витягнувшись усім корпусом вперед?* (О. Гончар); *Зігнувшись по-яструбиному, до опочивальні зайшов з п'ятисвічником у руках Дорошенко* (Ю. Мушкетик); *Завершивши свої окультні маніпуляції, наш гід.., склавши долоні біля губ, почав голосно зіпати по-яструбиному — привертав увагу птаха* (М. Кідрук); // Як у яструба. *Очі ширяють по-яструбиному* (Григорій Тютюнник).

ПОЯ́ТИ, пойму́, пойме́ш, *док., кого, заст.* 1. Узяти, забрати в полон, у неволю. *Багато дівчат з ясиру повтікали .. Та чи одну Марію бусурмани пояли в наших краях* (Іван Ле).

2. Узяти за дружину. *Страшно тепер подумати, що з ним було б, якби узяв княжну Варвару. Поняв жону, як мовилося в старі часи... Від того він не став би князем, та увійшов би в її родину, в кола, в яких він був лиш гостем* (Василь Шевчук); *— Я бачу, мої брати пояли собі жон, а сестриця вийшла заміж... Так знайте: і я нині появ собі жону — князівну Цвітанку...* (В. Малик).

ППО, *невідм., ж., військ.* Скорочення: протиповітряна оборона. *До переліку дій військових частин ППО належать: розвідка повітряних сил супротивника, сповіщення про його наближення, бойові дії зенітно-артилерійських та зенітно-ракетних підрозділів, дії винищувальної авіації* (з наук.-попул. літ.); *— Якщо вдасться непоміченими прослизнути через системи ППО, ніхто не дізнається про авіаналіт* (М. Кідрук).

ППХО, *невідм., ж., іст.* Скорочення: протиповітряна хімічна оборона. *В подвір'ях мешканці будинків беруться рити щілини, схованки від бомб — такий наказ штабу ППХО* (О. Гончар).

ПРА... Перша частина складних слів, що відповідає значенню: 1) віддаленого ступеня прямої спорідненості: п р а б а́ б а, п р а́ в н у к, п р а́ д і д, п р а м а́ т и, п р а п р а б а́ б а; 2) первинності, давності зв'язків, стосунків і т. ін.: п р а б а́ т ь к і в щ и н а, п р а д ж е р е л о́, п р а́ л і с, п р а м о́ в н и й, п р а с л о в 'я́ н с ь к и й.

ПРАБА́БА, и, *ж.* 1. Мати діда або баби. *Батьки були неписьменні. Неписьменні були батько, мати, баба і прабаба* (О. Довженко); *Прабаба Юлька так аж тричі близнят народжувала, шість козаків, відтоді нас і прозвали Юльченками* (П. Загребельний); *Друга хатина од поля — се ж моя прабаба в ній живе* (В. Дрозд).

2. Перша жінка, від якої пішов людський рід; праматери. *Наша прабаба теж подала прадідові яблуко.* [П и л и п *(докидає крізь стіл, як дотеп):*] *І від нього згинув!* (Б.-І. Антонич).

ПРАБА́БИН, а, е. Прикм. до **праба́ба.** *Садок волав до неба поламаними руками, по ньому пройшли танки, затоптуючи в землю любисток, м'яту, кущ прабабиної калини* (Ю. Яновський); // Належний прабабі. *Приїдуть експерти з Києва, визначать художню вартість, століття чи й роки, коли бабуся з Полісся при каганці сліпла над вишивкою, щоб потім своїм рушником обрамити прабабину ікону* (А. Михайленко).

ПРАБА́БКА, и, *ж.* Те саме, що **праба́ба** 1. — *Ми з твоєю прабабкою, Манефиною мамою, рідні брат і сестра* (В. Нестайко); — *Ви чули про Барбару Радзивілл, на якій одружився — всупереч волі цілої Європи — литовський король? Моя прабабка* (Н. Околітенко); *Квас із березового соку навчила нас робити ще прабабка. Косарі його брали з собою у спеку* (М. Дочинець).

ПРАБАБУ́СЯ, і, *ж.* 1. Пестл. до **праба́ба** 1 і **праба́бка.** *Одно тільки вам і скажу: моїй прабабусі, як уводили її у вагон, так хусткою щільно очі зав'язували...* (Остап Вишня); *Він був серйозним і самостійним хлопцем, достроково закінчив школу, вчився в університеті.., забезпечував себе і свою прабабусю* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *При народженні мене назвали Одолія Ґвендолін, на честь двох прабабусь* (В. Єшкілєв); *Минуло багато років, поки Фернанда знову відчула свою схожість із прабабусею* (Г. Вдовиченко).

2. Перша жінка, від якої пішов людський рід; прабаба (у 2 знач.). *О люди! Всі на вдачу ви, Як ваша прабабуся Єва: Що дане вам — не вабить вас* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПРАБА́БЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **прабабу́ся.** *Брешуть люди, що її прабабця Федора знала мольфарство — ото й передалося воно через кілька колін* (М. Матіос); — *Моя прабабця Оляна була просто унікальна жінка. Вона "шептала". Вишіптувала навіть переломи* (М. Гримич); *На літо дід із бабою забирали малого в Капулетці, де жила Толина прабабця* (Люко Дашвар).

ПРАБА́БЧИН, а, е, *розм.* Належний прабабці. *І рідні дві ріки, як дві руки, .. Несуть крізь далечінь і крізь віки З купальських зіль прабабчині вінки* (А. Мойсієнко); *Толя кошик прабабчин знайшов — усе вміститься: і крашанки, і паски, що вони вийшли гарними, хоч Майка й не сподівалася, і запечене м'ясо, і мед, і пляшка води* (Люко Дашвар).

ПРАБАТЬКИ́, ів, *мн.* Давні предки. *Рід наш увесь ходючий, батьки й прабатьки, то й Данилко, мабуть, ходитиме, доки й ноги не відпадуть* (Ю. Яновський); *Бог .. покарав не тільки прабатьків наших, а й увесь рід людський, наче можна карати дітей за гріхи батьків!...* (Б. Антоненко-Давидович); *Наші прабатьки, праматері безпосередньо випливають із Божественного Джерела. Чому в древності й казали, що люблячи батька й матір — люблять Бога* (О. Бердник); — *Маємо жити за законами тих, хто до нас жив, і свято берегти все, що ними, прабатьками нашими, заведено — для нашого ж блага* (В. Чемерис).

ПРАБА́ТЬКІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прабатьки́.** *Він затис в долоні колос, Наче важить у руці. Принесе його додому, У прабатьківське село* (Л. Дмитерко); *Висушували ріки, болота, руйнувалися храми й будівлі — взірці мистецького смаку народу, тихцем сіялися зерна зневаги до прабатьківських традицій, пісень та заповітів, спустошувалася нива душі у нових поколінь* (О. Бердник); // Належний прабатькам. *Овідій, я живу край берегів смутних, Що ларів їм своїх прабатьківських, старих Ти в давні дні приніс і попіл свій зоставив* (М. Зеров, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПРАБА́ТЬКІВЩИНА, и, *ж.* Найдавніше місце поселення певного племені, народу або території поширення тієї чи іншої породи тварин, сорту рослин, страви, продукту і т. ін. *Близькими сусідами слов'ян були прибалтійські народи. Очевидно, слов'янська прабатьківщина межувала з прабатьківщиною прибалтійців, внаслідок чого ряд балтизмів залишився в усіх слов'янських мовах* (В. Русанівський); *Де зупиниться Атеєве військо, .. там і їхня домівка. Про далеку звідси прабатьківщину, що залишилася там, на сході, в межиріччі Борисфену й Танаїсу, де й нині кочують родичі, вже почали забувати* (В. Чемерис); *Ми, вся команда крейсера "Зоря Свободи", стояли у просторому оглядовому залі.., біля величезної прозорої стіни, а наші погляди були спрямовані на Землю — планету, що була нашою спільною прабатьківщиною* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Прабатьківщина кетчупу — Китай, та й саме слово кетчуп — китайське* (з наук.-попул. літ.); *10 ріал Ірану (Персія) та 5 пул Афганістану — монети з прабатьківщини моркви* (із журн.).

ПРАБА́ТЬКО, а, *ч.* Той (те), від кого (чого) ведуть початок який-небудь рід, порода тварин, сорт рослин і т. ін. *"Наш родовід сягає найдавніших давен, а наш прабатько Щур, виявляється, був завбільшки з гіпопотама"* (Ю. Винничук); — *Дурін, Дурін!* — *вигукнув Торін.* — *Він був прабатько одного з двох племен гномів — Довгобородих — і предок мого діда* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна); — *В алхімії є справжні відкриття. Чи станете ви заперечувати такі факти: лід, що пролежав тисячоліття в надрах землі, перетворюється на гірський кришталь; свинець є прабатьком усіх металів* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Те, від чого бере початок щось, що своїм існуванням підготувало виникнення або розвиток чого-небудь. *Вивчив Павло також історію своєї семінарії. Виявилось, її генеалогічне коріння сягає до знаменитого Харківського колегіуму, .. хоч вона нічого не успадкувала від свого прабатька* (М. Сиротюк).

ПРАВ *див.* **пра́вий**[2].

ПРА́ВДА, и, *ж.* 1. Те, що відповідає дійсності; істина. *Олег не схотів брехати й написав правду. Хай жорстоку, тяжку, але все ж — правду* (Б. Антоненко-Давидович); *Не буду ручатися, чи правдою була ця історія, чи одеською байкою, але Юра розповідав її серйозно* (М. Бажан); — *Фобос — це штучна планетка. Ми тільки що з неї!* — *Вигадуєш?* — *Правда,* — *підтвердили Надійка і Боря* (О. Бердник); // Певна сукупність достовірних відомостей про що-небудь. *Рядок за рядком, поема за поемою народжувалися в заповітній книжечці, і оживала в ній жахлива правда епохи кріпацтва* (З. Тулуб); *То були звичайні чоловічі історії, кожен хотів докричатися з ними до цього чужинця, розказати йому всю правду* (Ю. Андрухович); *Добре ще, що лорд Грейсток не знав правди про долю дружини, а то б його душевні муки ще й подесятерилися* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Дійсний стан речей. — *Годі мене плутати, нянько! Захочу — і без тебе до правди докопаюся* (Люко Дашвар); * Образно. *Може, ще раз сонце правди Хоч крізь сон побачу...* (Т. Шевченко).

2. Правдивість; правильність. *Правда в їхньому дитбудинку була мірилом усіх чеснот* (В. Козаченко); *Автор, мало переймаючись історичною правдою, зумів так яскраво, так переконливо зобразити своїх героїв, що складалося враження, ніби вони знаходяться десь поруч* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Справедливість; порядок, який ґрунтується на справедливості; протилежне к р и в д а. *Нехай же вітер все розносить На неокраєнім крилі. Нехай же серце плаче, просить Святої правди на землі* (Т. Шевченко); *— Брехня, — гаряче обізвалась Оксана. — Казали ж, що то не він гроші ті вкрав .. — Якби то мати або батько, то, може б, знайшли правду, а то сирота* (С. Васильченко); *І писав Грицько в далеке місто, воював за правду на селі* (В. Сосюра); // Соціально зумовлене розуміння справедливості. *З хазяйської правди наймитові очі лізуть* (приказка); *— Наша правда нікому не потрібна. — Як не потрібна? — завелася юна поборниця за права людини* (М. Гримич).

4. *(з великої літери)*. Уживається як назва кодексів середньовічного права. *Іменем же Ярослава надписується й ціла так звана "Руська Правда", збірка наших давніх законів* (М. Грушевський); *Цікаво, що найстародавніша редакція "Руської Правди" 1015 року, написана для новгородців, фіксує закони, що охороняють права вищої новгородської еліти, в тому числі і "русинів", які прибули до Новгорода з Київської землі* (Р. Іванченко).

5. *у знач. пред.* Справді, насправді. *— Воно таки правда, що Чіпка непевний* (Панас Мирний); *— Ну, добре, Сонячна машина, це правда, всі відносини перемінила, але ж Душнер не винен, що з'явилася Сонячна машина* (В. Винниченко); // Уживається як запитання в сполуч. із частками х і б а н е, ч и, н е в ж е і без них. *— Ми завтра тут побачимося — правда? Бо я зараз піду...* (Д. Бузько); *— Я читала, що ще недавно тигри там гуляли по вулицях і крали людей, ба навіть коней. Чи правда?* (І. Багряний).

6. *у знач. вставн. сл.* Дійсно, насправді. *— Вирив вам дучку в повний профіль... Не дуже, правда, розкішно, але сухо* (О. Гончар); // Щоправда, в дійсності. *Коли говорити вже ні про що, вони читають. Правда, Пашка не стільки читає, скільки розглядає малюнки в книжках* (В. Нестайко); *Коли я прийшов до кімнатини, то скинув усе з себе і вбрався у свою звичну, правда, теж з чужого плеча, одежу* (Г. Пагутяк).

Дійти́ / дохо́дити пра́вди *див.* **дохо́дити; Довести́ пра́вду** *див.* **дово́дити; Жи́ти по пра́вді (пра́вдою)** *див.* **жи́ти; (1) І́стинна (свята́, су́ща, чи́ста, чистісі́нька, щи́ра, су́та) пра́вда** — істина, що не підлягає ніяким сумнівам. *— Бабусенько, голубонько, Серце моє, неньку! Скажи мені Щиру правду, Де милий-серденько?* (Т. Шевченко); *Це .. не зовсім сута правда* (Панас Мирний); *Ви чули, що сказав мій фронтовий товариш? Чули? То знайте ж: все сказане ним — чистісінька правда!* (П. Колесник); *— Нікуди вони не ходили, це я тобі набрехав. От свята правда* (Григорій Тютюнник); *— Брате, все, що ти мовиш, то істинна правда* (В. Малик); *— Для початку, чи можеш сказати чисту правду про себе: хто ти і звідки?* (О. Авраменко); **[Му́шу (тре́ба)] призна́тися <Призна́тися (призна́юся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно** *і т. ін.)***>** *див.* **признава́тися; На пра́вду ви́йшло** *див.* **вихо́дити; (2) Пра́вда життя́:** а) реальна дійсність. *Зобов'язання перед народом, наміри його ощасливити щоразу наштовхуються на зло, мрію вбиває жорстока правда життя, і все кінчається поразкою* (П. Загребельний); *Крутояр мимоволі здригається. Невесела правда життя на якусь мить пригнітила його душу* (Ю. Бедзик); *Я хотів мати велике авто з відкидним верхом, аби можна було возити красивих дівчат на пікнік над озером. На жаль, правда життя була іншою* (Любко Дереш); б) правдивість у художньому зображенні різних життєвих колізій. *Переконлива правда життя творів Б. Грінченка ґрунтується на доброму знанні письменника тодішніх реалій, зокрема становища освіти й дітей* (з навч. літ.); **(3) Пра́вда на мо́єму (тво́єму, його́** *і т. ін.)* **бо́ці <Моя́ (твоя́, його́** *і т. ін.)* **пра́вда>** — хтось правий, має рацію у чому-небудь. *— Треба й цьому ділові послужити — мистецтво, мамо, — це велике, святе діло! — Хтозна, синку! Може, й твоя правда* (М. Івченко); *Воно, звичайно, може, їхня правда. Мабуть-таки, їхня. Не ті часи. Тепер вже на волах далеко не заїдеш* (О. Довженко); *Те, що правда на моєму боці, сумнівів не викликає* (Ю. Іздрик); **Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти>** *див.* **сказа́ти; Стоя́ти / ста́ти за пра́вду <Стоя́ти за правди́ве ді́ло>** *див.* **стоя́ти.**

○ **(4) До пра́вди,** *у знач. присл.* — справді, дійсно. *— Не об Оркадієві річ, цей до правди сердешна людина* (Дніпрова Чайка); *— Останній стріляв Григорій. До правди, — він хвилювався. Бував він на різних стрільбищах і не був новаком в стрілецькім ділі, на всякій зброї мисливській і немисливській, як кажуть, зуби з'їв* (І. Багряний); **(5) По пра́вді,** *у знач. присл.* — чесно, справедливо і т. ін. *Так говорить Господь Саваот, промовляючи: Судіть суд по правді, і чиніть один одному милосердя та милість* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Ще краще було б, якби писарі більше по правді робили, а то...* (Б. Грінченко); *— Нам взагалі аж нічогісінько невідомо про пана Ліндера. А коли по правді, то ми його й не бачили* (Ю. Винничук); **Пра́вду ка́жучи** *див.* **каза́ти.**

◊ **Вивіря́ти / ви́вірити пра́вди** *див.* **вивіря́ти; Від пра́вди не втече́ш** *див.* **утіка́ти**[1]**; Ві́рою і пра́вдою** *див.* **ві́ра**[1]**; Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі)** *див.* **диви́тися; Коли́ на пра́вду йде / пішло́** *див.* **іти́; Ні́де (ні́куди, нема́ куди́** *і т. ін.)* **пра́вди діва́ти (хова́ти) / ді́ти (схова́ти)** *див.* **діва́ти; Ні́де пра́вди поді́ти** *див.* **поді́ти; Покриви́ти про́ти пра́вди** *див.* **покриви́ти; (6) Пра́вда о́чі ко́ле** *кому і без дод.* — комусь неприємно визнавати себе винним, слухати істину. *— Ти той... — насупився Сидір. — Думай, що кажеш. — Правда очі коле, — правив своєї Саверій* (М. Малиновська); *Шляхтич пополотнів, а потім почервонів і опустив голову. Не тому, що правда очі коле, а тому, що боявся купця* (Г. Пагутяк); **Пра́вду мо́вити (мо́влячи)** *див.* **мо́вити; Про́ти пра́вди (фа́ктів) не попре́ш** *див.* **попе́рти; Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)]** *див.* **рі́зати; Розмину́тися з пра́вдою** *див.* **розмина́тися**[2]**; (7) Така́ пра́вда, як на верб́і гру́ші,** *ірон.* — вигадка, брехня, нісенітниця. *А може то така правда, Як на вербі груші* (Т. Шевченко); **У нога́х пра́вди нема́ (нема́є)** *див.* **нема́; (8) [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами** — різними засобами, навіть порушуючи певні норми, етикет і т. ін.; будь-що. *Дехто з підліщан усякими правдами й неправдами видряпувавсь із злиднів* (Є. Кротевич); *Не ждав, поки міністерство пришле йому гарних працівників: він сам їх .. шукав і правдами й неправдами перетягав на свій завод* (П. Загребельний); *Він усіма правдами й неправдами, тяжко переплачуючи, діставав з бази імпортну чорну фарбу для волосся* (В. Кожелянко); **Щоб так по пра́вді ди́хав** *див.* **ди́хати.**

ПРАВДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що, діал.* Виправдовувати (1 знач.). *Відмовляє втішно Юліана: — Мамко люба, не турбуйся мною! Вже я знаю, як себе правдати* (І. Франко).

ПРАВДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., діал.* Виправдовуватися (у 1, 2 знач.). *Виджу, що й ти повірив тим брехням, які про мене рознесли. Зачну правдатися, то скажеш, що брешу* (І. Франко); *Сенько зо Славком пішли, а ті дві ще далі правдалися. Славко не знав, чия правда з тих двох жінок: чи материна, чи доччина* (Л. Мартович).

ПРАВДИ́ВИЙ, а, е. 1. Який відповідає правді, істині. *Галайда вполовину видуманий, а смерть вільшанського титаря правдива* (Т. Шевченко); *Серед коноводів раз у раз оповідано страшні й правдиві пригоди з тими злодіями, які потрапляли до рук селянам* (Б. Грінченко); *Всі відомості, якими я оперую в своїй праці — правдиві та достовірні, прошу не сумніватися в їхній істинності. Я отримав їх з надійного джерела* (С. Андрухович); // *у знач. ім.* **правди́ве,** вого, *с.* Те, що відповідає правді, істині. *Я Господь, говорю справедливість, звіщаю правдиве!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Стій міцно, юначе та молода дівчино, за правдиве, дій по велінню своєї совісті, відповідальної перед народом* (О. Гончар).

2. Який говорить правду; чесний, справедливий. *Дмитренко чоловік правдивий, не одурив Чіпку* (Панас Мирний); *Щирій, правдивій дівчині стало чогось ніяково, навіть соромно* (І. Нечуй-Левицький); *Був собі колись у Парижі великий купець на ймення Джаннотто ді Чивіньї, чоловік хороший, чесний і правдивий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Який виражає правду. *Христина рівно, правдивими очима подивилась на матір* (М. Стельмах); — *Дякую Вам, Ангеліно Тадеївно, за добре, правдиве слово. Втішили Ви мене* (В. Єшкілєв).

3. Справжній, явний. *Венера, як правдива мати, Для сина рада все оддати* (І. Котляревський); *З правдивим жалем покидаєм той любий, поетичний куточок України!* (М. Коцюбинський); *Ми друзів правдивих в біді пізнавали* (М. Стельмах); *Всі п'ять довгих років, проведених з Луїзою, були для мене справжнісінькою мукою, а для неї — правдивим кошмаром* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Правильний, істинний. *І розум мій, і серце, й віра кажуть, що путь моя правдива* (Леся Українка); *Прийшов лікар, щось-то дав, але поставити правдивий діагноз не зміг* (Г. Хоткевич).

Стоя́ти / ста́ти за пра́вду <Стоя́ти за правди́ве ді́ло> *див.* **стоя́ти.**

ПРАВДИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **правди́вий.** *Фактів я не перекручую, в правдивість висновків вірю щиро* (С. Васильченко); *Великість письменства у його непідкупності, правдивості* (Олекса Ізарський).

ПРАВДИ́ВО. Присл. до **правди́вий.** *Ти зрадієш; і розкажеш Дитині правдиво Про панича лукавого* (Т. Шевченко); *Нудьга нам байку утворила, Непевні фарби кинув час, І ми повірили правдиво В диво...* (Олександр Олесь); *А ми... сприйняли це, як належне, і корилися юнакові, як малі діти, чи, правдивіше, як хворі* (В. Козаченко); *Правдиво хтось сказав: тільки та земля твоя, на якій народився* (Ю. Мушкетик).

ПРАВДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *недок., заст.* 1. *кого, що.* Виправдовувати (у 1 знач.). *Чоловіка виниш, а жінку правдиш* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що.* Підтверджувати правдивість чого-небудь. — *Не полохайся, Катре, — вмовляю, — се сон недільний: як до обід не справдиться, то й не ждати нічого .. Обідня година; ніщо не правдить мого сну...* (Марко Вовчок).

ПРАВДИ́ТИСЯ, джу́ся, ди́шся, *недок., заст.* Виправдовуватися (у 1, 2 знач.). *Галя щось таке казала, видно, правдилася перед матір'ю* (Панас Мирний).

ПРАВДІ́СІНЬКО, *присл., розм.* Справді, дійсно; дуже правдиво. — *Захисту для гармат тут нема й дати його неспромога, а се небезпечно.* — *Правдісінько так,* — *згодився й Лянцкоронський* (М. Старицький); *Він собі гадав, що як пролежить днів зо три, то це буде правдісінько щастя. І відпочине, і вилікується, бо ж недуга не задавнена* (Т. Осьмачка); — *Кращого бочкаря* [бондаря], *як Матвій Вирвикишка, правдісінько тобі говорю, хоч і п'ять повітів обійди, то й то не знайдеш* (Григорій Тютюнник).

ПРАВДОБО́РЕЦЬ, рця, *ч., книжн.* Борець за правду, виборювач правди. *Твердої вдачі пастух, незламний правдоборець, врятував племінне стадо* (К. Гордієнко); *Здається, черговий правдошукач та правдоборець народний приготувався кидатись під колеса Кортежу зі своєю чолобитною* (В. Чемерис).

ПРАВДОЛЮ́Б, а, *ч.* Той, хто любить правду, бореться за неї, шукає справедливості. *Та був один між тими мудрецями, Знавець душі, великий правдолюб, Розумний, невсипущий,* — *звавсь Зірек* (А. Кримський); *Тут він теж не ладив з місцевими вельможами, викривав їхні непристойні вчинки, не милував казнокрадів та хабарників, і ті постійними жалобами цариці "виїдали" губернатора-правдолюба* (В. Малик); *Боялась я не за себе, а за тебе, сину мій, правдолюбе великий!..* (М. Руденко).

ПРАВДОЛЮ́БЕЦЬ, бця, *ч.* Те саме, що **правдолю́б.** — *А яке вони це багатство... яким чином на голому місці...* — *Помовч, правдолюбець!* — *обірвав молодого офіцера Президент* (Ю. Бедзик); — *Ми з ним так добре поговорили. Він, знаєте, по-моєму, з тих дивакуватих правдолюбців, які все життя борються з якимось злом* (В. Нестайко).

ПРАВДОЛЮ́БКА, и, *ж.* Жін. до **правдолю́б** і **правдолю́бець.** *Французький філософ Гельвецій славив Катерину II як служительку істини і просвітительку людства в той саме час, коли ця правдолюбка засилала на сибірську каторгу російського філософа Радищева* (І. Дзюба).

ПРАВДОЛЮ́БНИЙ, а, е. Який любить правду, бореться за неї, шукає справедливості. *Бо ж не було чоловіка, хто був би, як він, правдолюбний* (М. Зеров); *Знаємо, що були* [слов'яни] *людьми доброзичливими, розумними, правдолюбними, відзначалися твердістю духу й помірністю* (П. Загребельний); // Сповнений правди, справедливості. *Жінки таємно зітхали, перебиваючи оплесками його правдолюбні промови на профспілкових зборах...* (М. Матіос); // Власт. людині, яка має високі моральні якості. *Гапка мала не так навісну, як надто пряму й правдолюбну вдачу* (Валерій Шевчук).

ПРАВДОЛЮ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Те саме, що **правдолю́бство.** — *Він міг, отже, цілком добре вступити на теологію. Був би мав нагоду працювати для народу в найширшім значенні слова .. Учив їх при тім любові ближнього, чесноти, правдолюбності* (О. Кобилянська); [К о р н у е л:] *Ну, певно. Ця людина з тих, що тільки Ви похваліть за щирість їх та чесність, Як зараз же вдаються в грубіянство: Це, бачте, з правдолюбності іде!* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРАВДОЛЮ́БСТВО, а, *с.* Абстр. ім. до **правдолю́бний.** *Панували в Запорожжі насамперед звитяжний дух, відвага, правдолюбство* (О. Ільченко); — *Гадаєш, я мрію сидіти в отому директорському кріслі?!* — *А хіба ні? Кайся, як на духу! Адже ти завжди вихвалявся правдолюбством.* — *Щиро?.. Мрію* (М. Дашкієв); *Найдавніший дописувач "Червоного степу", цей на рідкість безстрашний Сутула пережив не одного з редакторів, у кожного з них користався повагою за своє правдолюбство* (О. Гончар).

ПРАВДОМО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Той, хто завжди говорить правду, хто є виразником правди. — *Правдомовець він. — Ой, не кажіть. Не раз на цьому опікся. Оце вже, каже, мовчатиму. А потім таки не змовчить. Зате й шана йому від колективу! Наші механізатори головою товариського суду його обрали* (О. Гончар); *Всі ждали, що ж казатиме далі цей так званий правдолюбець і правдомовець* (П. Загребельний).

ПРАВДОМО́ВНИЙ, а, е. Який говорить правду. *Цим разом вона була правдомовна* (О. Кобилянська); — *Перша річ — не скривати нічого. Бути щирим і правдомовним. — Я таким є* (Б. Лепкий); // Сповнений щирості, правдивості. *Стефа говорила правду про Данка й Лучику. Він навіть не заперечує того. І ця його правдомовна .. одвертість болить її найдужче* (Ірина Вільде); *Серця у нас пісенні, правдомовні, Думки у нас, неначе дні погожі; Ми віри в майбуття щасливе повні* (Д. Павличко).

ПРАВДОМО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **правдомо́вний.** — *Поміркуй: лукавство й зради убивають правдомовність* (І. Франко); — *Інквізитор ви якийсь, а не панночка субтельна, ніякої віри в нашу шляхотну правдомовність не маєте, ніби я коли брехав* (Б. Лепкий); *Довіра здобувається тільки працею, чесністю, правдомовністю* (М. Слабошпицький).

ПРА́ВДОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **пра́вда** 1–3. *Маленька правдонька всі неправди переважить* (приказка); *Мовчить і гнеться, мов жива, В степу пожовклая трава; Не хоче правдоньки сказать* (Т. Шевченко); *Одного разу наймит перестрів свою господиню кохану та й сказав їй усю щиру правдоньку* (Марко Вовчок); [Ї в г а:] *Правда, Грицьку, твоя свята правдонька! Багато нашого брата на світі карається* (Панас Мирний); — *У всякім ділі правда найперша. Правдонька і щирість* (В. Лис).

ПРАВДОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на правду (у 2 знач.), на те, що може бути насправді. *Ця Охрименкова брехня видалася правдоподібною* (І. Багряний); *Розумів* [Добриня], *що відповіді його повинні бути правдоподібні. Невпопад мовлене слово могло занапастити їх* (В. Малик); *Відомо — саме на правдоподібні деталі часто спирається вигадка* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРАВДОПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **правдоподі́бний.** *Невдатна претензія на реалізм гірше псує правдоподібність твору, ніж щира фантастика* (Леся Українка); *Телеграми кореспондентів газет, мабуть, розповіли тобі про неймовірну, дивну і навіть страшну подію, яка, слово честі, не вкладалася б у рамки правдоподібності, коли б... коли б я сам не брав у ній найактивнішої участі* (В. Владко); *Часом те, що розповідав Пітагорас, втрачало ознаки правдоподібності* (Н. Сняданко).

ПРАВДОПОДІ́БНО. 1. Присл. до **правдоподі́бний.** — *Мені так холодно, — кажу зненацька я і навіть дуже правдоподібно цокочу зубами для ілюстрації уявленого стану* (І. Карпа); *Леман почав дуже правдоподібно брехати про те, що в босоніжках є непомітний, однак суттєвий дефект, зате він як власник робить потужну скидку* (М. Гримич); // *у знач. пред. В книжці все було зовсім правдоподібно* (Ю. Смолич); — *Ви таємно схопите їх* [дівчат], .. *і ніхто не знатиме, де вони поділися... А чутку пустимо, що захопили з собою кримчаки. Це буде правдоподібно* (В. Малик).

2. *у знач. вставн. сл., діал.* Уживається для вираження припущення чого-небудь; імовірно. *До постаті зблизивсь І мовив: "А, се ви, правдоподібно, Від пана Дороша!"* (І. Франко); *Ключ від мого покою забираю з собою, бо, правдоподібно, забавлюсь* [забарюся] *довше* (О. Кобилянська); *Провідником мадярів був якийсь цивільний, правдоподібно, місцевий, молодий чоловік* (У. Самчук); *Дерев'яну церкву побудували, правдоподібно, гуцули* (Т. Прохасько).

ПРА́ВДОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **пра́вда** 1–3. *Сивая зозуленька, скажи мені правдочку, Доки я маю ходити в тім віночку?* (з народної пісні); // Зневажл. до **пра́вда** 1–3. *Звичайно, натуралізм п'єси* [М. Куліша "Мусій Копистка"] *місцями надмірний .. Але .. в тому натуралізмі була не дрібненька правдочка подібності, а велика правда реальності* (Ю. Смолич).

ПРАВДОШУКА́Ч, а́, *ч.* Той, хто шукає правди, справедливості. *Він гримав не там, де слід, і співчував не тому, кому годилося; сприяв мерзотнику, який міг красненько правити теревені, і відштовхував від себе правдошукача, який не вмів поводитися чемно* (М. Дашкієв).

ПРАВДОШУКА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **правдошука́ч.** *Ця поетеса — правдошукачка, суттєшукачка, правдолюбка. Її кожен вірш — це заглиблення у таїну, занурення у суть подій і явищ* (із журн.).

ПРАВДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм., рідко.* Жити по правді. *Хто бреше, тому легше, а хто правдує, той бідує* (приказка).

ПРАВДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., розм., рідко.* Добиватися правди. — *Уже я правдуюся два роки, і нічого з того нема, жінка мене лишила через те, діти плачуть* (з казки); *Правдуватися? З ким? Пощо? Хіба ж дізнається* [Танасій] *іншої правди, як та, що почув її* (А. Крушельницький).

ПРА́ВЕДНИЙ, а, е. 1. Який дотримується заповідей, правил релігійної моралі; благочестивий. *З лози колисочку плете Та плаче праведная мати* (Т. Шевченко); *Було розкажуть нам, як на тім світі буде людям: що буде грішним, а що праведним* (І. Нечуй-Левицький); *Бабуся моя колись мені таку казку розповідала... Що праведні люди стають зірками, щоб світити іншим* (О. Бердник); *Кріпка вірою й праведна життям людина ближча до Бога* (Ю. Мушкетик); // Який відповідає правилам релігійної моралі, благочестя. *П'яришонгкор Чаттопадхая вславився своїм праведним життям та невсипущим додержанням кастових звичаїв і законів* (М. Дашкієв); *Соліковський збагнув духовну сутність цього ревнителя Ісуса, якого ні каліцтво, ні запідозрення в божевіллі, ані побої не звернули з праведного шляху* (Р. Іваничук); * Образно. *Праведнії зорі! Сховайтесь за хмару* (Т. Шевченко); // *у знач. ім.* **пра́ведний,** ного, *ч.* Той, хто дотримується заповідей, моральних приписів релігійної моралі; безгрішний. — *Рай? — перепитав козак Мамарига, і лице його уперше за сьогодні виjаснилося. — Рай — то забуття після трудного і цнотливого земного життя. То і є найщасніше щастя, яке даровано праведним* (В. Дрозд).

2. Справедливий, правильний. *Коли ми свої гріхи визнаємо, то Він* [Ісус Христос] *вірний та праведний, щоб гріхи нам простити та очистити нас від неправди всілякої* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ми наструнчили ноги, але на Боровикове подвір'я вже статечно йшов, з виглядом праведного судді, наш батько* (П. Панч); *Живуть на Зачіплянці здебільшого праведні люди, або, як Микола-студент сказав би, правильні* (О. Гончар); *Скільки розбив він ворогів, скільки відбудував городів і церков, скільки разів одкривав житниці княжі для голодних, навчав темних, водив праведні суди, карав здирців* (П. Загребельний);

// Чесний, благородний. *Зайве й казати, що таке багатство не прийшло до нього праведним шляхом, а заробив його здирством і шахрайством* (Ю. Винничук); — *Не бійся, дівчино!* — *густим басом гримнув Давило.* — *Ми цих людоловів зараз на шлях праведний наставимо!* (Д. Білий); *Тут ми могли прожити дешево, на ті гроші, що заробляли, й могли ощаджати кожен мідяк, щоб хоч трохи ближча стала наша мета, праведна мета* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); // *у знач. ім.* **пра́ведні,** них, *мн.* Чесні, справедливі люди. *І не встануть з праведними Злії з домовини. Діла добрих обновляться, Діла злих загинуть* (Т. Шевченко); *Я бачу вірність друзів бойових І нашу юність, славою сповиту, Я чую голос праведних, живих, Немовби ми зійшлись зі всього світу* (М. Стельмах).

На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* **поверта́ти (поверта́тися)** *див.* **поверта́ти**[1]; **Після трудів пра́ведних** *див.* **труд; Пра́ве (пра́ведне) ді́ло** *див.* **ді́ло; Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних)** *див.* **спа́ти.**

◊ **Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)!** *див.* **Бог; Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну** *(рідше* **на ві́рний шлях)** *див.* **виво́дити**[1]; **Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати** *і т. ін.)* / **наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти** *і т. ін.)* **на до́бру (пра́ведну, ві́рну** *і т. ін.)* **доро́гу (сте́жку, путь** *і т. ін.)* **(на до́брий (пра́ведний, ві́рний** *і т. ін.)* **шлях)** *див.* **наставля́ти**[2]; **Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним)** *див.* **переплу́тувати; Помина́ти / пом'яну́ти пра́ведну (грі́шну) ду́шу** *див.* **помина́ти**[1].

ПРА́ВЕДНИК, а, *ч.* Людина, яка дотримується заповідей, правил релігійної моралі; протилежне г р і ш н и к. *Праведники, немов сонце, засяють у Царстві свого Отця* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Між людьми так само здібні й неподібні, Праведники й грішні різну вартість мають* (І. Франко); *Нагадував* [митрополит] *про літургійний календар, про праведників, на яких тримається церква* (П. Загребельний); *Під час наших мандрів, надто коли отаборювалися на день-два десь біля річки, перепочивали, прали, я переповідав йому житіє святих великомучеників, праведників, і він слухав з увагою, розчулювався й навіть плакав* (Ю. Мушкетик); // Мешканець біблійного раю. *В одному кутку картини був і рай. Праведники зривали тут з дерев золоті яблука* (О. Донченко); // Людина, що не має або не почуває за собою провини. *Івась був тендітне створіння .. На вустах його смуглявого обличчя завжди вигравала посмішка праведника* (Олесь Досвітній); — *Не бреши, Левку!* — *Не брешу, пане,* — *очима праведника дивиться на Стадницького* (М. Стельмах).

(1) Пра́ведник [наро́дів] сві́ту — офіційне звання, яке надається Державою Ізраїль неєвреям, що ризикували життям, рятуючи євреїв від знищення під час Голокосту. *До Книги праведників світу .. занесений адвокат, тодішній мер міста Чернівці Траян Попович — за врятування 1941 року 20 тис. чернівецьких євреїв від депортацій у табори* (М. Матіос); *Україна займає четверте місце в світі (після Польщі, Нідерландів та Франції) за кількістю Праведників народів світу (понад 2,6 тис. осіб)* (із журн.) **Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних)** *див.* **спа́ти.**

ПРА́ВЕДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пра́ведник.** — *Вона довго і тяжко хворіла,* — *ти сам бачив, як вона мучилась. Тепер її муки скінчилися, і вона, праведниця, бесідує з Богом. Не треба тужити й побиватися — їй тепер добре на небесах* (В. Малик); — *Я щодня молю Бога, щоб він простив нас,* — *крізь сльози промовила вона.* — *Гріх наш великий, але Господь милостивий... Та хіба ми одні грішники?! Може, Маргарита праведниця? Чи той самий Красунчик? Чи Бланка?...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Віка відчувала себе святою праведницею від усвідомлення своєї місії* (Любко Дереш).

ПРА́ВЕДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пра́ведний.** *Царство Боже не пожива й питво, але праведність, і мир, і радість у Дусі Святім* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Але за вами не втерпиш: якось таки нагрішиш, як не ділом, то словом,* — *бідкалась Лекерія Петрівна з острахом за свою праведність* (І. Нечуй-Левицький); *Щасливий чоловік у друзів справедливих, Де втіх нема оманливих та злих. У Божому законі він щасливий, Бо чітко зна, де праведність, де гріх* (В. Багірова); *На посаді керівника радіологічного центру згодився досвід минулої роботи, моя зовсім не фанатична, а майже свята віра в праведність влади вибраних* — *інакше немічний, безпорадно наївний народ пропаде* (Є. Пашковський).

ПРА́ВЕДНО. Присл. до **пра́ведний.** *Бо з'явилася Божа благодать, що спасає всіх людей і навчає нас, щоб ми, відцуравшись безбожности та світських пожадливостей, жили помірковано, та праведно, і побожно в теперішнім віці* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Велике тут було роздолля Тому, хто праведно живе* (І. Котляревський); *Ой, скинь-бо з очей ти колишню полуду, Та праведно глянь, необачний* (М. Старицький); — *Найсвятіший отче, вам відомо краще, ніж будь-кому іншому, що хто хоче жити праведно й честиво* [чесно], *той повинен якомога уникати всього того, що штовхає його на противну путь* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* 1. Гостре небезпечне інфекційне захворювання, що характеризується корчами; спричинюється мікробом, який проникає в організм через рани, подряпини і т. ін. *До правцевого токсину дуже чутливі коні, морські свинки, миші, значно менше — велика рогата худоба, вівці, кози та свині. Птиця рідко хворіє на правець* (з наук.-попул. літ.); *Особливу роль в передаванні бактеріальної інфекції відіграє ґрунт, оскільки він є місцем тимчасового перебування збудників деяких захворювань, наприклад правця* (з навч. літ.); *Він .. подряпав собі ногу і через два тижні вмер від правця* (О. Авраменко).

2. *перен.* Стан нерухомості, викликаний сильним душевним потрясінням. *Тільки погрозливий рух Кампир-Равашу, грім і блискавки зрештою пробудили цих людей від жахного правця* (Іван Ле); *Напав на те жахливе воїнство сон — не сон, а якийсь правець, і вони закам'яніли на місці* (Валерій Шевчук).

◊ **(1) Праве́ць уда́рив (ви́правив)** *кого:* а) хтось помер; не стало когось. — *Чудесний прейскурант! Почив на лаврах дід Василь Хуряк. Гукає в небо Шабанов. Проповідника правець ударив* (О. Довженко); *Взнав, що крокодила дітки Лупляться з яєць:* — *Їх під квочку* — *і сусідку Виправить правець!* (А. Крижанівський); б) хтось заціпенів на місці, остовпів. *Мов правець ударив дяка Григорія Комарницького — не міг і пальцем кивнути* (Валерій Шевчук); **Правце́м поста́вить** *див.* **поста́вити**[1]; **Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **правце́м ви́правило!** *див.* **виправля́ти; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **у праве́ць (прямце́м, правце́м** *і т. ін.)* **поста́вило (хто поста́вив)** *див.* **поста́вити**[1].

ПРА́ВИЙ[1], а, е. 1. Розташований на тому боці тіла, що протилежний лівому. *На правій руці у мене аж три срібних персні було* (Панас Мирний); *Баба Зінька при цих словах прижмурила праве око, і погляд її став неначе трохи хитрий* (І. Нечуй-Левицький); *Американець повернувся на правий бік і одразу ж солодко засопів* (О. Бердник); // Розміщений з боку руки, яка протилежна лівій. — *Хто хоче рушати, ставай на правий бік. Хто зостається — відходь на лівий* (О. Довженко); — *Ось, поглянь, — озвався Кейт, тицьнувши пальцем у правий верхній кут мапи* (О. Авраменко); — *Це незвичайна "Нива", — з гордістю мовила Марта. — Перероблена за спеціальним замовленням. Бачиш, кермо в ній з правого боку* (С. Андрухович); // Розташований на цьому боці, якщо стояти обличчям у напрямі руху (річки, дороги і т. ін.). *З правої й лівої сторони дороги знімались, як і глибше в лісі, високі крилаті смереки* (О. Кобилянська); *Це, власне, був зовсім не гай, а справжній ліс, що вкривав правий гористий берег Ворскли* (І. Багряний); *Вздовж струмка було густо насипано листя з дерев, що росли з правого берега* (В. Лис); // *у знач. ім.* **пра́ва,** вої, *ж.* Права рука, правиця. *Не знає права, що робить ліва* (приказка).

2. *політ.* Який відстоює традиційні форми суспільного розвитку, спирається на такі цінності, як національна спільність, родина й приватна власність; консервативний. *Була якась маніфестація, йшло п'ять партій. Праві, ліві, скрайні й нескрайні...* (У. Самчук); *На округ приїхав голова найчисленнішої правої партії* (М. Гримич); // Який дотримується консервативніших поглядів, ніж основна маса членів певної партії або політичного, філософського напряму. *З другої половини 90-х років .. газета опинилась в руках правого крила партії і систематично друкувала статті опортуністів* (І. Франко); // *у знач. ім.* **пра́ві,** вих, *мн.* Представники правих партій або течій усередині політичного об'єднання. — *Дочекаємось Віктора Михайловича. З ним ми переможемо правих і поведем партію за собою...* (Д. Бузько); *Як доповів шеф СБ на архісекретній нараді, всередині країни активізувалися крайні праві* (В. Чемерис).

3. Який рухається за годинниковою стрілкою (зліва вгору й направо). *Частота обертання шпинделя може плавно змінюватися в діапазоні 40–2000 об/хв (передбачено праве та ліве обертання)* (з наук.-техн. літ.).

Держа́тися пра́вої руки́ *див.* **держа́тися; З пра́вого бо́ку <По пра́вім бо́ці>** *див.* **бік; По (на) пра́ву ру́ку (руч) <З пра́вої руки́>** *див.* **рука́; Пра́вий кра́йній** *див.* **кра́йній; Пра́вий фланг** *див.* **фланг; У пра́ву ру́ку (руч)** *див.* **рука́.**

◊ **Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д** *див.* **плече́; Пра́ва рука́** *див.* **рука́; Сла́бість на пра́ву ру́чку** *див.* **сла́бість.**

ПРА́ВИЙ[2], *рідко* **ПРАВ,** а, е. 1. Який не має або не почуває за собою провини. *Хто там правий, а хто винуватий — Господь його розбере* (Панас Мирний); *Чи хто правий, чи неправий, чи хто прийде вдвох, чи втрьох, всіх приймає пан ласкавий* (Леся Українка); // Який має рацію у чомусь. *Своє взяв та й прав* (Номис); *Оксані було тяжко признати, що інший раз свекруха її права* (Грицько Григоренко); *Це мені наука на все життя — правий ти чи ні, маєш рацію чи ні, заявляй про це одверто!* (М. Білкун); — *Ти правий... Треба тікати* (К. Гриб); // *у знач. ім.* **пра́вий,** вого, *ч.* Невинуватий, безневинний. *Винуватий виниться, а правий нічого не боїться* (приказка); *Розступилось коло крамарів, Що хотіли правого судити* (М. Рильський).

2. Те саме, що **справедли́вий** 1. *Злічім, брати, і тих борців за волю, що сей рік в бою правім полягли* (І. Франко); *Уставай, народе мій, На побідний, правий бій* (М. Шпак); *Полісмен через низьке підворіття завів його на брудне подвір'я будинку, в якому вершився швидкий і правий суд* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Правильний, вірний. *За правду, браття, єднаймось щиро, Єдиний маєм правий шлях* (Леся Українка); *Невже ж він на кузинку Христину дивиться як на душу, котра зійшла з правої дороги і котрої вже не навернеш?* (Б. Лепкий).

Пра́ве (пра́ведне) ді́ло *див.* **ді́ло; Ходи́ти чи́стим (пра́вим) ро́бом** *див.* **ходи́ти.**

◊ **Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)!** *див.* **Бог; (1) Пра́вий і винува́тий** — усі підряд, без винятку (про кого-небудь); кожен. — *Куля лукава: кладе правого й виноватого* [винуватого] (П. Куліш); *А в городі полковник Тимашов ловить правого й винуватого* (В. Собко).

ПРАВИ́Й, а́, е́, *рідко.* Прямий, не погнутий, не покручений. *Рубайся, дерево, кривеє і правеє* (Номис); *Права му* [йому] *дорога — камінчиком брукована до самого Львова...* (Г. Хоткевич).

ПРАВИ́ЛКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **прави́ло** 3, 4. *Човен злегка схитнувся, і Альчеста оперлася правилкою на борт* (М. Йогансен); *На веслах сиділи Артем Гармаш та Матвійко, тринадцятирічний онук діда Явтуха; сам дід сидів на кормі з правилкою* (А. Головко); *Марину посадили на ніс, Довгошия сів на правилку, на весла — Андрій* (Л. Дмитерко).

ПРА́ВИЛО, а, *с.* 1. Положення, яким передається якась закономірність, стале співвідношення певних явищ. *Засвоївши якесь граматичне правило, він придумував до нього цілий диктант* (О. Донченко); *Царство скіфів було царством северів, яких ми за правилами сучасної фонетики й літературної мови тепер звемо сіверянами* (І. Білик); *Якщо, слідуючи за А. М. Колмогоровим, уважати інформацію парафразою поняття складності, то наведений факт яскраво підтверджує основне правило загальної теорії еволюції: система еволюціонує лише тоді, коли її складність зростає* (з наук. літ.).

2. Принцип, яким керуються у співжитті, у праці, в поведінці і т. ін. *Є правило: не йти туди, куди автор тягне, бо завше можна прийти до несподіваних висновків* (Ю. Яновський); *Навіть серед дітей перше правило всякої гри — чесність* (О. Бердник); — *Читай Новий Заповіт — і ти побачиш, що говорить Христос та як він чинить. Візьми його слова собі за правило, а вчинки — за взірець* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Звичай, властивий якійсь групі, колективові людей. *В редакції було таке правило, що в разі потреби кождий співробітник має обняти репортерську службу* (І. Франко); *Він не міг виконати Олесевого прохання, бо це суперечило правилам племені* (Ю. Бедзик); // Форма вияву інстинкту у тварин. *Птахи не люблять, коли до них втручаються люди. Адже вони птахи. Вони люблять жити самі, за своїми правилами* (Григорій Тютюнник).

3. *чого, мн.* Зібрання якихось положень, що визначають порядок ведення або дотримання чого-небудь. *Мусили Яресьнові хлопці в цей вечір марширувати до казарм без свого командира: всупереч всім правилам воєнного часу, пішов проводити дівчину* (О. Гончар); *Борозна заспокоїв його, сказав, що все було зроблено в лабораторії ізотопів з дотриманням усіх правил безпеки* (Ю. Мушкетик); — *Співачка порушила правила, не пристебнувшись пасом безпеки та їдучи з перевищенням швидкості* (А. Кокотюха).

Бра́ти / взя́ти за пра́вило *див.* **бра́ти; Відступа́ти / відступи́ти від пра́вила (від поря́дку)** *див.* **відступа́ти; (1) За всіма́ пра́вилами** — дотримуючись усіх подробиць у виконанні якоїсь дії, процесу. *Сашко притишив машину і вів її поволі, за всіма правилами* (В. Кучер); *Павло акуратно, за всіма правилами заварить чай, неодмінно розсипний якісний чай, у заварнику* (Г. Вдовиченко); **(2) Пра́вила вну́трішнього розпоря́дку** — певні норми поведінки, дисципліни, обов'язкові для всіх де-небудь. *А як тільки старший хто на поріг, одразу схоплюйсь, виструнчуйся: — Вихованець Порфир Кульбака вивчає правила внутрішнього розпорядку!..* (О. Гончар); *За трудовим договором працівник підпорядкований адміністрації, додержується встановлених правил внутрішнього розпорядку* (з мови документів); **(3) Пра́вила до́брого то́ну** — норми вишуканої поведінки, що служать зразком для наслідування. *Сам деколи дивувався, дізнаючись про переміни чи то в законодавстві, чи в правилах доброго тону, чи у моді* (Ю. Іздрик); *Вона не вельми добре знала правила доброго тону* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); **(4) Пра́вила присто́йності** — форми поведінки, що узгоджуються з усталеними в суспільстві нормами. [К а р т а ш о в:] *Так. Я вимагаю від вас того додержання правил пристойності, якого ви так домагались від моїх студентів* (О. Довженко); *Чужоземці не раз дивувалися, як поруч із сліпучою розкішшю магнатських прийомів на них не додержувалося звичайнісіньких правил пристойності й чистоти* (З. Тулуб); *Вбиралася Марина в коротку спідничку до колін — всупереч моді й правилам дівочої пристойності, а кофтинку носила картату, з "шотландки", червоних і зелених клітин* (Ю. Смолич); *Говорила вона їдко, не вибираючи виразів, не дотримуючись правил звичайної пристойності* (Ю. Збанацький).

○ **(5) Як пра́вило,** *у знач. присл., у знач. вставн. сл.* — здебільшого, неодмінно, завжди і т. ін. *Обідати йому за справами доводилось завжди похапцем, а ввечері він міг порозкошувати коло столу, випиваючи, як правило, чотири склянки чаю, до того ж конче гарячого* (В. Підмогильний); *Коли наступало свято чи вихідний день, Василь Кіндратович, як правило, перший казав: "Поїхали! На лоно природи! Дома ні за яку ціну!"* (В. Близнець); *Частину пакунків я склав у розкладний диван, де, як правило, тримають постіль, ковдри і подушки* (С. Андрухович).

△ **(6) Пра́вило дев'я́тки** — правописне правило української літературної мови, згідно з яким у загальних назвах після літер на позначення приголосних **д, т, з (дз), с, ц, ж (дж), ч, ш, р** перед наступним приголосним крім **й** пишемо літеру **и**. *Уперше "правило дев'ятки" до правопису слів іншомовного походження запропонував С. Смаль-Стоцький у 1912 році* (з навч. літ.); **(7) Пра́вила доро́жнього (ву́личного) ру́ху** — зведення правил, що регулюють обов'язки водіїв транспортних засобів і пішоходів, а також технічні вимоги до транспортних засобів для забезпечення безпеки дорожнього руху. *Григорій мусив його отямлювати, те ще й брати під руку, — Гриць-бо не вмів ходити по пішоходах і не визнавав ніяких правил вуличного руху, — пер через вулицю наскіс* (І. Багряний); *Джип, не порушуючи правил дорожнього руху, вирулив з тихої вулиці, де розташувався банк, на центральну, далі посунув у бік дніпровської набережної* (А. Кокотюха); *Ми сіли в машину, — батько за кермом, я поруч, — і поїхали на центральну площу. Їхали, як завжди, неспішно, майже обережно, свято дотримуючись правил дорожнього руху* (Ю. Іздрик).

◊ **(8) Залі́зне пра́вило,** *перев. чиє* — точність і непохитність у дотриманні певних принципів, норм поведінки. *Дарина дуже добре знала залізні Комаренкові правила, — все, що він говорив, завжди було перевірене до найменшої рисочки* (В. Собко); *Пані психоаналітик порушила своє залізне правило не ходити до клієнтів в гості* (Є. Кононенко); **(9) Золоте́ пра́вило** — найкраща в усіх випадках форма поведінки. *У своїй журналістській практиці Іщук дотримувався золотого правила: ще перед відрядженням, заздалегідь вивчав матеріал* (В. Поліщук); *Сава Петрович .. в'яло відповів, що, звичайно, і в цьому треба триматися золотого правила — "краще як краще"* (А. Головко); *— Я — жінка. Ти — чоловік. Маєш усе вирішити сам .. Хочеш зробити приємне — не питай. От запам'ятай це золоте правило* (І. Роздобудько); **(10) Не в [мої́х (його́, ї́ї** *і т. ін.*)**] пра́вилах** — мені (йому, їй і т. ін.) це не властиве, не притаманне (про певні дії, вчинки). [А н д р і й:] *Доносити на вас я, звичайно, не збираюся. Це не в моїх правилах* (З. Мороз); *Навіть не пошкодував* [Романюк] *грошей, хоч це і було не в його правилах* (В. Хрущак).

ПРАВИ́ЛО, а, *с.* 1. Пристрій, на якому розпрямляють що-небудь. *Старик підійшов до верстата, почав клепати молотком по залізному правилу* (І. Микитенко).

2. Пристрій, за допомогою якого щось розрівнюють, вигладжують. *— Німці! — прошепотів таємниче зляканим голосом сухотний швець. Він теж вибіг на вулицю з прави́лом у руках* (П. Панч).

3. Довге весло, жердина, щоб керувати човном, плотом і т. ін. *Пліт раптом крутонуло і кинуло назад. Мироненко вихопив з води правило і почав гребти* (С. Голованівський); *Вони сіли в човен. Мати веслувала. Вася взяв правило. Розглядав квітучі береги, вдихав вологий запах ріки* (О. Бердник).

4. Частина стерна у човні. *Стерновий повернув правило стерна, і човен пішов угору* (М. Трублаїні); *Хвиля заливає їх з ніг до голови — дарма! Треба міцно тримати правило, щоб не схибив корабель з вірного шляху* (О. Бердник).

5. Пристрій у гарматі для спрямування ствола. *Пра́вильний схопив за прави́ло й згарячу проорав сошником — повернув гармату навіть на більший кут, як треба було* (А. Головко).

ПРА́ВИЛЬНИЙ, а, е. 1. Який відповідає дійсності; істинний. *І. Кант зазначав, що проблема розвитку науки полягає в тому, щоб знайти загальний та правильний критерій істини для будь-якого знання* (з навч. літ.); // Справедливий, неупереджений. *— Чули правильний закон? — загорлав Денисенко. — Ніхто не має права зачепити нашу подвірну, хутірську чи відрубну землю* (М. Стельмах); // *розм.* Хороший, справедливий (про людину). *— А батько таки справді в нас — правильні. Даремно не будуть* [бити]! (А. Головко); *— Не хочу показатися розумним правильним старшим дядею, тим більше таку роль навряд чи потягну* (А. Кокотюха).

2. Який відповідає встановленим правилам, нормам. *Жуковський, перекладаючи "Лісового царя" з його сильними ритмічними перебоями, уживав правильних амфібрахіїв* (М. Зеров); *— Бджоли люблять доброту, охайність і взагалі — правильний спосіб життя* (А. Дністровий); *Головна роль варязьких князів з їх дружинами полягала в охороні й правильній організації торгівлі* (з наук. літ.).

3. Безпомилковий, несхибний (у 3 знач.). *Правильний поступ неможливий без знаття минулого, бо інакше нові діячі будуть повторяти старі помилки* (М. Драгоманов); *Не раз, заблудившися, навмання йшли мандрівники тайгою, намагаючись знайти правильний напрям* (О. Донченко); *— Поздоровляю з правильним і швидким рішенням, молодий чоловіче* (Люко Дашвар).

4. Який відбувається через певні проміжки часу; регулярний, ритмічний. *Целя почуває в тій хвилі тільки одну приємність, яку чинить правильне биття власної крові* (І. Франко).

5. Який задовольняє правила пропорції і симетрії. *З делікатної хорошої дитини виросла висока, гнучка, з правильними рисами лиця панна* (Н. Кобринська); *Обличчя з високим чолом, .. правильний ніс і випещені шовковисті вусики — все було в ньому гармонійним і витонченим* (З. Тулуб); *Містер Ферлі не дуже поспішився з відповіддю. Надійшла вона десь за годину. Писано її вишукано-правильним почерком, ліловим чорнилом* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

△ **Пра́вильна при́зма** *див.* **при́зма; Пра́вильний дріб** *див.* **дріб; Пра́вильний трику́тник (чотирику́тник, многоку́тник** *і т. ін.) див.* **трику́тник.**

◊ **Стоя́ти на пра́вильній (до́брій) доро́зі (сте́жці) (на пра́вильному (до́брому) шляху́)** *див.* **стоя́ти.**

ПРАВИ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* 1. Прикм. до **прави́ло.** *Правильний будівельний інструмент звичайно виготовляють із алюмінієвого профілю* (з наук.-попул. літ.).

2. Признач. для правлення *(див.* **пра́влення**[3]**).** *Правильний верстат для арматури дає можливість випрямляти у всіх площинах заготовки, виконані з металу* (із журн.).

3. *у знач. ім.* **прави́льний,** ного, *ч.* Солдат-артилерист у гарматній обслузі, який спрямовує ствол гармати за допомогою прави́ла (у 5 знач.). *Низенький, щуплявий прави́льний з другої батареї гикав, затуляючи рота обома руками* (Л. Первомайський).

ПРАВИ́ЛЬНИК[1], а, *ч.* Робітник, який ліквідує несправності в чому-небудь; править, випрямляє щось. *У функції правильника прокату й труб трубного виробництва входить стеження за перебігом технологічного процесу по контрольно-вимірювальних приладах* (з мови документів).

ПРАВИ́ЛЬНИК[2], а, *ч.* 1. Богослужбова книга. *Правильник містить правила підготовки до здійснення (для священнослужителя) та до прийняття (для вірного) таїнства євхаристії, а також указівки щодо поведінки під час цього таїнства* (з рел.-церк. літ.).

2. Зведення правил, які визначають порядок виконання або застосування чого-небудь. *Життя — й се він затямив упродовж свого вже немалого віку — річ складна й не піддається ніяким законам і правильникам* (І. Білик); *У залі, на стільцях слухачів, чутно шепіт: — Чому оборонців два, а критиків — один, адже за правильником передбачено двох?* (О. Шугай); *Семінарія повинна мати також свій правильник, на підставі якого здійснювалися б правила програми навчання священнослужителів* (з рел.-церк. літ.).

ПРАВИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прави́льник**[1]. *Довгий час Ганна Іллівна працювала правильницею в друкарні* (з мемуарної літ.).

ПРА́ВИЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пра́вильний.** *І від продподатку звільнили, нібито накладено неправильно було. Та то вже знати, яка була правильність* (А. Головко); *Борімося за красу мови, за правильність мови, за приступність мови..!* (М. Рильський); *І тільки отець Кралевич був спокійний, у повній свідомості правильності всього того, що він робить* (Г. Хоткевич); *— Ми припустили існування елемента номер сто одинадцять, ультразолота, розширивши для цього періодичну таблицю елементів Менделєєва, а експерименти і спектральний аналіз довели правильність такого припущення* (В. Владко); *Загін вирушив у дорогу на зорі, перевіривши спочатку правильність напрямку* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРА́ВИЛЬНО. Присл. до **пра́вильний.** [Г а л я:] *Учитель читає що-небудь, а ми пишемо; потім він дивиться, чи правильно написано* (Панас Мирний); *Чайку мучили сумніви — чи правильно, чи гаразд повів він свою справу?* (Д. Бузько); *Невпинно і солодко б'ються серця і правильно, і з перебоями в цей час, коли ми йдемо з тобою* (В. Сосюра); // *у знач. пред. У мами і в тата все правильно. І в Лідки все правильно. Вона закінчила школу медсестер, працює в лікарні, готується собі потихеньку до вступу у мединститут* (М. Білкун); *"От і правильно. Займися корисним ділом", — подумки підтримав її наміри Мітелик* (В. Єшкілєв).

ПРАВИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* 1. Особа, яка править *(див.* **пра́вити**[1] 1) державою, країною, областю і т. ін. *Він знав, що в царстві інків тільки-но закінчилася міжусобна боротьба за владу між верховним правителем Уаскаром та його братом Атауальпою* (Ю. Бедзик); *— Дозвольте представитися — його світлість Людвіг Другий, правитель князівства Анхельст-Пфальц* (В. Лис); *Тарзан попросив у вождя поїсти, і після вагань та переговорів правитель згодився нагодувати його* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Той, хто править, керує ким-, чим-небудь. *Запорожці полюбили молодого батюшку, їхня любов передалася усьому братству, і ось у 1753-му його обирають ігуменом. Він стає правителем Мотронинського монастиря* (Г. Колісник).

2. *заст.* Керівник канцелярії у Російській імперії. *Лошакова призначили у Польщу губернатором. Він узяв Проценка з собою за правителя* (Панас Мирний); *Був тут судовий слідчий Чорнокнижний і старший помічник правителя канцелярії губернатора пан Воронець* (М. Стельмах); *Правитель канцелярії при генерал-губернаторові Михайло Миколайович Новиков прийняв гостей у своєму полтавському, недавно побудованому домі рівно о шостій* (Б. Левін).

ПРАВИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **прави́тель** 1. *Щоранку до нього приходив головний євнух, який передавав веління валіде — великої правительки Хафси* (П. Загребельний); *Імператор зрадів можливості навернути в християнство правительку такої великої і могутньої держави і згодився стати її хрещеним батьком* (В. Лис); *Якась клопітна думка, видно, настирливо турбувала правительку монастиря* (І. Микитенко).

ПРАВИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с., заст.* Уряд. *Того монастиря й не закривало руське правительство: він знищився сам по собі* (І. Нечуй-Левицький); *Вже коло 1520 р. українські старости й намісники проєктували, щоб правительство взяло в свою службу козаків* (М. Грушевський); *Крім розподілу підлоги, для старости камери було взагалі багато іншого клопоту .. Він мав двох помічників на обидві половини, і це було камерне правительство, старостат* (І. Багряний).

ПРА́ВИТИ[1], влю, виш; *мн.* пра́влять; *недок.* 1. *ким, чим, рідко що і без дод.* Здійснювати верховну владу над ким-, чим-небудь; керувати, володарювати. *Старий цар умер, а зосталося два брати. Старшому ж не можна було чомусь царством правити* (Панас Мирний); *Ти ж пам'ятай, громадянине римський, як правити світом. От де мистецтво твоє: в супокої тримати народ* (М. Зеров); *Ольг .. став правити в Києвому городі* (І. Білик); *За останні чотирнадцять років тамтешні мешканці звикли, що Чеслав править ними* (О. Авраменко); // Керувати, розпоряджатися ким-, чим-небудь. *— Виберемо Антона Головатого! Він .. буде добре правити кошем!* (А. Кащенко); *— А тут вдова одна, Оршуля, теж зі Сандомира, в клопотах і опинилася: трьох синів недоліткiв годує, нікому майном правити* (К. Гриневичева).

2. *ким, чим, рідко кого, що і без дод.* Спрямовувати рух кого-, чого-небудь. — *А хто ж човном правив? — Я й правив* (О. Довженко); *Хурман вперто правив коней понад залізницею* (В. Кучер); *Щоб людей не топтати, Олекса правив коней побіля ярмаркового натовпу, гнав окрай, де було просторіше* (О. Гончар); *Їхати треба близько десяти верстов — я сам правив коляскою* (Д. Білий).

3. Прямувати куди-небудь. *Максим правив до галяви* (М. Стельмах); *І тут він забув про всяку обережність і заволав з височини свого сідала на величезній вербі: — Правовірні! Обережно! Там обмілини і багна по горло! Правте он туди, туди!!!* (Ю. Логвин); // *перен.* Мати якісь наміри. — *Кортить мені довідатися, куди він править. — Та нікуди!* (П. Загребельний).

4. *кого, що.* Доставляти щось куди-небудь. *Більшість завербованих познайомились між собою уже в дорозі, коли розбитний і хвалькуватий вербовщик правив їх залізницею у Запоріжжя, в трест* (О. Гончар); — *А може, хлопчик поміг би вам тачку додому правити, а ви йому дома вже солі досипали б іще, га?* (Григір Тютюнник).

5. *що.* Справляти, чинити, учиняти що-небудь. *Справді, чудні та небувалі се розбійники уявилися і чудний і небувалий вони теж розбій правили* (Марко Вовчок); *І, п'яні долею ясною, Бенкети правлять багачі* (Микола Чернявський); *Правили свято у хаті дядька Михайла, що була найбільшою, під бляхою, з підлогою, з мальованими вікнами* (У. Самчук).

6. *що і без прям. дод.* Здійснювати обряди (найчастіше культові: молебень, тризну, панахиду і т. ін.). *Руїну слави Рим пропиває. Тризну править По Сципіонах* (Т. Шевченко); *У церкві править дуже старий батюшка Іван* (В. Шкляр); *Унизу, перед вівтарем Марії Магдалини, правлять службу Божу францисканці* (В. Єшкілєв).

7. *за що, чим.* Виконувати якесь призначення, бути придатним для чогось. *Зайшли в Саїдів кабінет, що разом і за світлицю і за спочивальню правив йому* (Іван Ле); *Два добре замасковані курені душ на тридцять могли вже правити добрячим притулком за будь-якої погоди* (Микита Чернявський); *Кілька старих матраців, що правили за постелі, лежали рядком на підлозі* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Мати здатність бути чим-небудь. *Я тоді ще не знав, що потрібна нотаріально завірена копія і що мій власний витяг не може правити за документальний доказ* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); // *за що.* Ставати чим-небудь. *Те слівце, почуте від Бринди, всім дуже сподобалося, прилипло до Тосика й стало правити за прізвисько* (Б. Харчук); // *за кого, ким.* Виконувати певні обов'язки кого-небудь, бути кимось. *Одразу відчулося, що цей найбагатший на всю околицю парубок править тут верховодою* (В. Минко); — *Отже почнемо! — знову гукнув Паганель. — Панове, прошу правити нам за суддів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* **служи́ти.**

◊ **(1) Пра́вити бал** — бути визначальним, головним у чому-небудь; керувати, господарювати, владарювати і т. ін. *Нічого не вдієш, високий гість буде "правити бал". Знаємо таких друзів! Буде нишпорити по базі, сувати скрізь свого носа!* (Ю. Бедзик); *Коли Ярош побачив, хто саме став правити бал на цьому маскараді нового життя, то покинув політику і знову зосередився на науці* (Ю. Винничук); **(2) Пра́вити путь** — постійно рухатися в певному напрямку. *У своїй повісті "Тарас Бульба" М. Гоголь писав, що козаки, коли ставали на кілька хвилин на обід, пили тільки по одній чарці, щоб підкріпитися, бо Тарас Бульба ніколи не дозволяв напиватися в дорозі, і правили далі путь до вечора* (з навч. літ.).

ПРА́ВИТИ[2], влю, виш; *мн.* пра́влять; *недок.* 1. *що, про кого — що і без дод.* Говорити, здебільшого повторюючи ту саму думку, наполягаючи на чомусь; повторювати думку, що склалася про когось. *Про того ж таки Чайченка правили, що, може, такий він, що й поглядом дівчат побиває* (Марко Вовчок); — *Ми вже старі з жінкою, — правив своєї Вільгота. — Не можемо того хвоста ні доглянути, ні нагодувати...* (Є. Гуцало); // Продовжувати розповідь. — *Ні, що не кажи, а в старовину не так було! — знов правив своє Кучма. — Тоді ти знав, що ти в товаристві воїн і що всі за тебе, як один, стоять!* (Б. Грінченко); — *З вдоволенням бачу, — правив Андрій далі, — що ні журба, ні утяжлива дорога не зв'ялили вас, люба княгине. Процвітаєте однаково* (К. Гриневичева); // Говорити таке, що не зовсім відповідає дійсності або повністю суперечить їй. — *Чую, що й коло пана маршалка заскакують, пані маршалковій компліменти правлять* (І. Франко); *Знає він, що цар в світлиці Точить, править небилиці* (Л. Первомайський).

2. *чого, що.* Вимагати з кого-небудь щось (здебільшого податок, борг і т. ін.). — *Чого стоїте? Ходімо разом! — гукають перші. — Куди? — Та до пана ж. Волі правити* (Панас Мирний); *Пішов би Людота отак за київським князем, коли б той правив з нього й подушне, й димне, й десяту вівцю, й десятий міх жита?* (І. Білик); *Драгуни почали правити недоїмки з шабельничан... Ой, то було лихо!.. Грошей катма, то віддавай кожухами, чоботами, хустками і плахтами, ряднами, житом, пшеницею, вівсом, картоплею...* (Ю. Хорунжий); // Установлювати ціну на щось. *Що ж, коні в нього добрі, довезуть. Фурман править ціну* (М. Стельмах); — *Та що це ви, добрий чоловіче, воли продаєте, чи що? Хіба ж таку ціну можна правити?* (І. Шаповал); — *Не проторгуйся лише, прав достойну ціну* (О. Гончар).

◊ **Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба** *див.* **плести́; (1) Пра́вити відсебе́ньки,** *фам.* — самовільно чинити щось, поводитися на власний розсуд, доводити щось своє, особливе. — *Що ви там одсебеньки правите? — весело прощебетала Жабі до Михайла .. — Це не відсебеньки, а життя, — відповів він і спроквола пішов стежкою в напрямку села* (Олесь Досвітній); **(2) Пра́вити своє́ (своє́ї)** — відстоювати свій погляд, настійливо дотримуватися власної думки, наполягати на чомусь і т. ін. — *Одне діло робити, приміром, у затишку, у котловані, інше діло мерзнути під вітром, — правив своєї Тугай* (Г. Коцюба); *Хоч як Платон умовляв її, малюючи звабливі картини міського життя, Галина правила своє* (М. Зарудний); *Не зваживши на мої заперечення, він і далі правив своє: — Сьогодні ж я відвезу тебе в кареті до Мілкота, і ти вибереш собі вбрання* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); **(3) Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́** *і т. ін.)* / **розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні** *(рідше* **тереве́ні-ве́ні),** *зневажл.:* а) говорити дурниці, що-небудь нерозумне; базікати. *Почав теревені правити і до людей скаржитись: — Ото, знаєте, Ратушнюк та оженився на Присяжнюк, та вже мені й не хочуть коритися* (з переказу); — *Вперед, хлопці! — кивнув Сотник. — Теревені розводити будемо після роботи!* (М. Циба); — *Пішла! Бач, теревені розпустила! Тікай, поки ще ціла!* (Л. Глібов);

б) марнувати, гаяти час у пустопорожніх розмовах. — *Та вже там аж парує* [самовар], *а ви все сидите та теревені справляєте* (І. Нечуй-Левицький); *П'є* [секретарка] *чай, точить по телефону теревені, і ніхто не може до мене додзвонитися* (Ю. Мушкетик); *Отакі теревені високим, піднесеним голосом правив Іван Іванович хвилин з двадцять* (В. Дрозд); *Дівчата .. то співають, то гризуться, то як розведуть теревені, так не зупинити, ні переслухати* (Ю. Збанацький); в) поширювати чутки, пліткувати про кого-, що-небудь або багато говорити. *Мітинг тягся недовго. Новий комісар багато не балакав. Партизани теж не любили теревені розводити* (Ю. Яновський); *Він був відомий і як гангстер-хуліган, та ніхто про це теревені не правив, щоб не наблизити свій неминучий енд (кінець)* (А. Крижанівський); **(4) Пра́вити супере́чки** — сперечатися тривалий час. [М а р і я:] *Що ж це вони, справді, цілий ранок суперечки правлять. Пора вже вирішувати щось* (О. Левада); **Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки,** *рідше* **си́дні)** *див.* **справля́ти.**

ПРА́ВИТИ³, влю, виш; *мн.* пра́влять; *недок., що.* 1. Ліквідовувати несправності; виправляти. *У землянці батько, сивий лісоруб, Повстанців жде з походу, править зброю* (М. Стельмах); // Виявляти й усувати помилки в друкованому чи писемному тексті. *Він здебільшого сидів над замовленими фахівцям статтями з різних галузей економіки або техніки, вчитувався й щось правив у рукописах* (Б. Антоненко-Давидович); *Жак правив і редагував Галині переклади* (Ю. Смолич); *Увечері вдвох перечитували написане за день, сперечалися, правили* (В. Чемерис).

2. Випрямляти, вирівнювати. — *Я ж казала, що йому роги баранам править* (В. Кучер); *Правці піддають сталеві листи й листи кольорових металів та їх сплавів, труби, дріт, а також металеві зварні конструкції. Заготовки й деталі з крихких матеріалів (чавун, бронза і т. ін.) правити не можна* (з навч. літ.).

3. Гострити що-небудь (ніж, бритву і т. ін.) за допомогою ременя, бруска і т. ін. *Він .. розмовляв з Василем.., який правив бритву в кухні* (М. Томчаній); *Як бритву правлять об ремінь, так чоловік править себе об інших людей* (М. Дочинець).

◊ **Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять)** *див.* **пока́зувати; Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги** *див.* **скру́чувати; (1) [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Си́дір ко́зам ро́ги пра́вить>** — де важкі умови життя, де перебувають, куди потрапляють перев. не з власного бажання. *Збирається* [Ївга] *на весілля, а жених там, де козам роги правлять!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Я думаю так: попадись ти оце кому-небудь з такими думками, то й тобі буде на горіхи... Гулятимеш там, де Сидір козам роги править!* (Панас Мирний); — *Комашко заведе твою Саню туди, де козам роги правлять* (І. Нечуй-Левицький); [Г у ж і й:] *Здоров, Романе! Відкіля це з'явився?* [Л а н о в и й:] *Відтіля, де козам роги правлять* (Я. Мамонтов).

ПРА́ВИТИСЯ¹, влюся, вишся; *мн.* пра́вляться; *недок., рідко.* Користуватися певними правилами, законами і т. ін. при управлінні. [Г а л я:] *Цікаво знати, якими ми законами правимося* (Панас Мирний).

ПРА́ВИТИСЯ², влюся, вишся; *мн.* пра́вляться; *недок., розм.* Те саме, що **пра́вити¹** 3. *Біля містка внизу, на косі .. річки, розташувалися подорожні, що теж правляться до Золотоноші* (Іван Ле); — *Оце ж правлюся в Катеринослав, у цій самій справі* (М. Сиротюк); *Хан їхав попереду, у супроводі воїв та кметів своїх, його обраниця — певно, в одному з численних повозів, що правилися слідом за комонниками* (Д. Міщенко).

ПРА́ВИТИСЯ³, иться; *мн.* пра́вляться; *недок.* Пас. до **пра́вити¹** 6. *Сиріткою стоїть у ньому* [в селі] *церква. Зрідка правиться тут служба Божа* (Г. Хоткевич); *Можна було подумати, що ця служба правиться не за тюремними ґратами, а десь у старенькій церковці* (С. Васильченко); // *безос. До нас віра християнська прийшла від греків, правиться в церквах по старих болгарських книгах* (М. Драгоманов).

ПРА́ВИТИСЯ⁴, иться; *мн.* пра́вляться; *недок.* Пас. до **пра́вити³** 1, 3. *Найкраще працювалося, як зранку правилася чи перекреслювалася вечірня писанина* (Олекса Ізарський); *Спів реальним живиться, цим як бритва правиться* (П. Тичина).

ПРА́ВИТИСЯ⁵, влюся, вишся; *мн.* пра́вляться; *недок., рідко.* 1. *біля чого, коло чого і без дод.* Виконувати якусь клопітку й забарну роботу, поратися. *А Чіпка вже правився коло шкоди. Там тин підняв та набив, нові ворота приробив* (Панас Мирний); *А ми ще не лягли, все правилися* (Сл. Б. Грінченка).

2. *з ким.* Розправлятися з ким-небудь, мститися за щось. — *Живемо собі та слухаємо, як гайдамаки правляться з панами* (Панас Мирний).

ПРАВИ́ЦЯ¹, і, *ж.* 1. Права рука; протилежне л і в и ц я, л і в а р у к а. *Дон Жуан вклоняється по-східному: прикладає правицю до серця, до уст і до чола* (Леся Українка); *Тодоська Микитівна підпирає худою, кощавою правицею зморшкувату щоку, а лівою загрібає патичком жар* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли наблизився* [Карпо] *впритул, обережно простяг правицю і вхопив коника за вуздечку* (Ю. Логвин); * Образно. *Коли прибудеш влітку до столиці, Немов на конях вилетять каштани, Угору підіймаючи правиці* (П. Воронько).

2. Партія або партії правого спрямування в спектрі політичних сил. *Злетілися й лідери контрреволюційних партій — і центру, і правиці, і лівиці* (Ю. Смолич); *У дискусії в Давосі Ернст Кассірер і Мартін Гайдеґґер протистояли не тільки як філософи, а і як представники лібералізму і радикальної правиці* (з наук. літ.).

◊ **Пода́ти / подава́ти прави́цю** *див.* **подава́ти¹.**

ПРАВИ́ЦЯ², і, *ж., діал.* Нем'ята, рівна солома. *Принеси мені на устілки правиці* (Сл. Б. Грінченка).

ПРАВІ́Ж, вежу́, *ч., іст.* Насильницьке правлення, стягування податку. — *Чи правити-то? А чи не тильнувати про громадське добро, без твого правежу?* (Панас Мирний); // Те, що стягнуте шляхом правежу. — *З города не відлучайся, посилай замість себе людей довірених, проте постарайся подбати, аби до коляди правежі були в скітниці та житниці* (Д. Міщенко); *Він мав сильну дружину, сам роздавав землі різним підлабузникам, відданим йому людям, брав .. правежі* (Р. Іваничук).

ПРАВІ́ЖНИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **праві́ж.** *Для здійснення правежу позивачу суд видавав правіжний витяг, який позивач був зобов'язаний надати приставу для виконання* (з наук. літ.).

ПРА́ВІК, у, *ч.* (*мн.* **пра́віки,** ів). Стародавні часи; прадавнина. *Забажаю — І розтоплю важкі льоди, — Віків і правіків сліди* (А. Малишко); *В молодості чимало бачив* [воєнком] *пам'ятників старовинної архітектури, пам'ятників, що, як білі світильники, кимось поставлені в правіки, осявали його сувору похмуру північ* (О. Гончар); *Знав Козак, яка тяжка історія цих степів. Скільки війн прокотилося через них за віки й правіки* (П. Загребельний); — *Одноріг — їхній тотем. Полювання і споживання тотему — звичай, який сягає правіку* (Ю. Винничук).

(1) З (від, од) пра́віку (пра́віків) — споконвіку, з незапам'ятних часів, з давніх-давен. *Я, мудрість, живу разом з розумом, і знаходжу пізнання розважне .. Господь мене мав на початку Своєї дороги, перше чинів Своїх, спервовіку, відвіку була я встановлена, від початку, від правіку землі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На холодній стромині повитої в хмари гори .. Льодовик невідомий і грізний лежав од правіку* (Л. Первомайський); *Я збагнув, що ступаю по незайманій, з правіків неораній землі* (А. Хорунжий); *Скільки нас, людства, вже є на планеті? Мільярдів шість? І серед них українці, дивна-предивна нація, яка живе тут з правіку, а свою незалежну державу будує оце аж тепер* (Л. Костенко).

ПРА́ВІКИ *див.* **пра́вік.**

ПРАВІКОВИ́Й, á, é. Те саме, що **праві́чний.** *І враз — ріка! З розлук правікових наринула, найшла і захопила. Та квапилася моторошна хвиля у берегах, мов коні, торопких* (В. Стус); *Гам-гам прикликав на поміч свою правікову пам'ять — іще тих часів, як вони з бабусею жили в норі, виритій в крутому березі над річкою* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна).

ПРАВІ́ТИ, íю, íєш, *недок.* Ставати правішим *(див.* **пра́вий**[1] 2). *Допустимо, що під впливом ближчого знайомства з "більш культурною" закордонною буржуазією почнуть правіти наші ліві* (В. Липинський); *Деякі отамани спочатку ставали лівими, а потім, під впливом політики більшовиків, різко правіли* (з наук. літ.).

ПРАВІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **пра́вік.** *Увесь горизонт у вогнистих спалахах газових фонтанів, які з шаленою силою б'ють з глибини, гублячи у вогні свою дику правічну силу* (І. Цюпа); *Старі колодязі невпинно росли вглиб, сягаючи правічної, не призначеної для уст води* (Ю. Іздрик); *Мить — і вони на зеленій галявині під величезним правічним дубом* (Дара Корній).

ПРАВІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Те саме, що **праві́ти.** *Партія дотримувалася аграрної та лівоцентристської орієнтації. Але це було на початку, потім стала правішати* (з наук. літ.).

ПРА́ВКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **пра́влення**[3]. *Залишивши правку учнівських зошитів, вона вийшла подивитися на своїх курчаток* (М. Томчаній); *Читання, обговорення й правка роману тривали майже тиждень* (Олекса Ізарський); *Правка сталевих прутів здійснюється за допомогою спеціальних роликів* (із журн.).

2. Зміни, що вносяться в текст; виправлення. *Прочитавши й не зробивши жодної правки, редактор, не змінюючи інтонації, сказав: — А вийшло непогано* (О. Підсуха); *Правки у тексті були незначні, здебільшого пунктуаційні* (Г. Вдовиченко).

ПРА́ВЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **пра́вити**[1]. *Польський коник — дуже цікава порода коней, трохи вище поні. Ці тварини слухняні, мають добродушний характер, вони легко правлені* (із журн.); // **пра́влено,** *безос. пред. Оплакувано смерть Борисову й правлено молебні на спомин його душі* (П. Загребельний).

ПРА́ВЛЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **пра́вити**[3]. *Лишилися легенди — не рукописи. Пісні і думи, спогади й казки. І три козацькі правлені літописи, З яких і досі губим сторінки* (П. Гірник); *У середу працювала* [Бора] *у видавництві, здавала правлені тексти, вибирала, якщо була можливість вибору, нові тексти на правку* (Г. Вдовиченко); // **пра́влено,** *безос. пред. Сортовий метал правлено на правильних валках* (із журн.).

ПРА́ВЛЕННЯ[1], я, *с.* 1. *рідко.* Те саме, що **правлі́ння** 1. *Майже пів своєї книжки посвятив Швейгер-Лерхенфельд опису Константинополя і заразом представленню способу життя, обичаїв, релігії і правлення турків* (І. Франко).

2. Дія за знач. **пра́вити**[1] 2, 6. — *Шкода, що виїжджаєш, Несторе, — вмішався я, — а то був би з панною Наталею хоч щодругої-третьої днини держав школу в правленні кіньми* (О. Кобилянська); *Бельський .. підносить такі* [деталі], *про які не згадує Россен, а які лежали в дусі протестантизму: свячення духовних аж у 40 літ життя, кара на духовних перелюбників, брак віри в чистилище і брак святкування святих, правлення тільки одної служби на тиждень* (І. Франко).

ПРА́ВЛЕННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **пра́вити**[2]. *Лише за останні дні ми отримали більше десяти повідомлень щодо правлення коштів податковими шахраями від суб'єктів господарювання Миколаївщини* (з газ.).

ПРА́ВЛЕННЯ[3], я, *с.* Дія за знач. **пра́вити**[3]. *Для виявлення і правлення помилок використовують коригувальні коди* (із журн.); *Під рихтуванням слід розуміти правлення металу розтягуванням, тобто подовженням тієї чи іншої його частини* (з навч. літ.).

ПРАВЛІ́НЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Член правління (у 2 знач.). *Правлінці здивовано перезирнулися, подалися грудьми до столу, схилившись над книгою* (В. Кучер); *Показує Андрій Оболонський своїм правлінцям біля хати-лабораторії дозрілі кетяги винограду* (Ю. Збанацький); *Вирішили, що трест "Укрчерметпромводопостач" бере на себе водоканалізацію села й споруджує зрошувальну систему на ста гектарах. Лобода, правлінці та, мабуть же, й землевпорядник думали, що туди входить все, аж до ванн у хатах колгоспників* (Микита Чернявський).

ПРАВЛІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пра́вити**[1] 1. *У час правління Філіпа прибув до Франції папа Урбан* (П. Загребельний); *Він був найвидатнішим з імператорів. Час його правління називають золотою добою Імперії* (О. Авраменко); // *рідко.* Апарат, який здійснює керівництво державою. — *То хай буду знати, хто там у них у правлінні засяде: чи наші приятелі, а чи вороги. — Друзі будуть, товаришу Хаєцький, — заспокоює Хому Воронцов. — Демократичні уряди* (О. Гончар); *Він, Василь Кочубей, з 1694 року настановлений генеральним суддею, себто другою людиною гетьманського правління* (Г. Колісник); // Форма керівництва. *Я розумів, що цілком міг народитись в іншій країні, куди гіршій, наприклад, з більш суворим кліматом чи авторитарною формою правління* (С. Жадан).

2. Виборний орган, що керує якоюсь установою, організацією, підприємством і т. ін. — *Гаррі Рейнеке — голова правління кооперативу "Електра"* (М. Йогансен); [В і т р о в и й:] *Як повернувся з армії, вибрали мене в правління* (О. Корнійчук); *Спираючись на договір між обома організаціями, правління профспілок поставило перед Зілінським вибір: або вийти з товариства власників, або додержуватись пунктів договору* (Ірина Вільде); // Члени виборного керівного органу. *Стемніло. Зійшлися до хати Сусіди, правління, рідня* (С. Олійник); *Старий Маковей .. мав просити правління зняти цей штраф* (В. Земляк); // Приміщення виборного керівного органу. *Перед вечірком підійдемо до правління колгоспу, люди нам і підкажуть, як нам познайомитися з носіями гумору, жартівниками* (О. Бердник).

3. У дореволюційній Росії — назва деяких адміністративно-поліційних установ. — *В метриках в вас нема ніякого ладу .. От, може, приїде до вас столоначальник з правління на ревізію* (І. Нечуй-Левицький); — *Всіх розпоряджень губернського правління я не маю права одмінити, але тут міг би помогти вам...* (В. Винниченко); *На полудень добралася баба до волосного правління, добилась до самого старшини* (М. Стельмах).

ПРАВЛІ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до правління (у 2 знач.). *Кожен раз, буваючи в Іркутську, Микола Васильович набридав правлінському завгоспу, щоб той швидше дістав для їхньої станції рушницю* (М. Трублаїні); *Правлінські коні вертали до стайні. Вкладалися в різних кутках, на з'їдинах — стайня була простора* (В. Дрозд).

ПРА́ВЛЯЧИЙ, а, е. Який править, здійснює керівництво, стоїть при владі в державі. *Селянські погляди на справу панщини просто протилежні поглядам правлячих класів* (І. Франко); *Хто ж веде це Італію — правлячий Рим?* (П. Тичина); *У 874 р. після чергового походу русичів на Візантію імператор Василій Македонянин уклав договір, одним із реальних наслідків якого було хрещення правлячої верхівки і, певно, частини дружинників у Києві* (Р. Іванченко).

ПРА́ВНИЙ, а, е. 1. Спертий на закон, юридично обґрунтований. *Сама грамота не мала правного значення, бо не було на ній печатки канцлера* (А. Чайковський); — *Кемпбел не мав правних підстав виконувати консульські обов'язки* (І. Кулик); *Про деталі правного характеру потурбується гер Пфайфер, знайомий уже Вікторові правник видавництва* (Олекса Ізарський).

2. *діал.* Справжній. [С і н о н:] *Правний син Еллади без рідної стихії жить не може* (Леся Українка); *Перед нею став і стояв .. первородний син і правний наслідник Селіма Грізного, — Сулейман Величавий* (О. Назарук); *Хоч я жагуче любив Софронію, я прагнув зійтися з нею не як коханець, а як правний муж* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРАВНИ́К, á, *ч.* Юрист, фахівець із правознавства; правовик (у 1 знач.). *Група правників .. помалу зосередилась коло судового радника* (І. Франко); *Доктор Зінгер з фаху був правник — теоретик юриспруденції* (Ю. Смолич); *Високий суд добачив у моїх діях крайню потребу самозахисту. Правники це називають межею необхідної оборони* (В. Шкляр).

ПРАВНИ́ЦТВО, а, *с.* Те саме, що **правозна́вство;** юриспруденція. *Американське правництво перейняло британську традицію провідної ролі суду та ідею судді як уособлення правової мудрості* (із журн.).

ПРАВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **правни́к.**

ПРАВНИ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **юриди́чний** 1. *Адже на те записався* [Славко] *на правничий факультет, аби міг дома сидіти* (Л. Мартович); *Він допитувався в мене про якийсь правничий твір* (О. Кобилянська); *Особливо гідний пам'яті виступ на цьому процесі "експерта" від правничих наук, полковника Сміта* (Ю. Смолич); *Очевидно, правнича контора Дашинського добре робила гроші. Мало того, що пристроювала жінок за закордонних мужчин, але ще й мала нових клієнтів у подобі їхніх колишніх чоловіків* (Є. Кононенко).

ПРА́ВНО. Присл. до **пра́вний** 1. — *Панського ви не жадаєте, але того, що вам правно належиться, маєте право домагатися* (І. Франко); — *А що буде, як я вам не виплачу?* — *Нам правно належиться...* (А. Чайковський); *Її* [матір] *не обходило навіть те, що її фортеця правно належала нападникові, вона її завзято обороняла, бо це було єдине місце для можливого її осідку* (Валерій Шевчук).

ПРА́ВНУК, а, *ч.* 1. Син внука або внучки. *Вони йдуть удвох до хати і заходять у подвір'я, правнук Данилко і прадід Данило* (Ю. Яновський); — *Бабулечко, ти кожного разу так говориш і кожного разу я тобі повторюю, щоб не сміла помирати, доки не побачиш правнука — мого сина* (С. Талан).

2. *тільки мн.* Діти внука або внучки. — *Було в мене сім синів і чотири дочки, деякі повмирали, а теперечки з онуками і правнуками — душ їх з двадцятеро буде* (О. Стороженко); *А ось — ціла родина. Величезна родина! Діди, батьки, онуки й правнуки* (І. Багряний).

3. Далекий нащадок. [Н е о ф і т - р а б:] *Хоч мій син, онук, найдальший правнук отого часу діжде, коли слово, ганебне слово "раб" із світа зникне* (Леся Українка); *Мудрець, замріяний філософ До дальніх правнуків іде* (П. Дорошко); *Він зможе написати розділи про історію закріпачення села .. Хай пізнають і будуть не збайдужілими внуки та правнуки до лиха давнього й сьогочасного* (І. Пільгук).

ПРА́ВНУКА, и, *ж.* Дочка внука або внучки. *У діда не було серйозніших клопотів, як правнука. Так вже поталанило старому, виносив на руках Оленчину маму, а тепер мамину доньку* (М. Циба); *Там* [у Загряжських] .. *Іван і зазнайомився з дочкою генерал-поручника Загряжського Наташкою, онукою Олександра Дорошенка, правнукою Петра Дорошенка* (В. Чемерис); — *У мене прекрасна доня, чудова онука і найкраща правнука* (Дара Корній).

ПРА́ВНУКІВ, кова, кове. Прикм. до **пра́внук.** *Лишившись сам, довго тримав* [Яків] *у руках письмо. Конверт, листок паперу. Дрібні, нерівні, як макові зерната, літери, писані правнуковою рукою* (В. Лис); // Який належить правнукові. *Дзвени* [рідне слово] *в моїм і в правнуковім домі!* (Д. Павличко).

ПРАВНУЧА́, áти, *с.* Зменш.-пестл. до **пра́внук** і **пра́внука.** [М и х а й л о:] *Колись за се дадуть тобі березової припарки такої, що і правнучатам будеш заказовати* [заказувати] (І. Котляревський); *Перед очима старої знову завирувала ріка, яка розлила цеї ночі свої смертоносні води, і вкотре зринуло перед очима янголя з лицем її правнучати* (К. Мотрич).

ПРА́ВНУЧКА, и, *ж.* Те саме, що **пра́внука.** — *А в світлиці онуки мої живуть, коли провідують діда, а тепер — правнучка Русалія гостює* (О. Бердник); — *А Зірка вам хто?* — *Онука?* — *спитав Дениско, трохи прийшовши до тями.* — *Бери вище! Правнучка. Отак!* (В. Нестайко); — *Гадаю, немає потреби окремо наголошувати, що ми також кровні родичі, бо й ваша матір є правнучкою леді Дервіл вер Еллар* (О. Авраменко).

ПРА́ВНУЧКІВ, кова, кове. Прикм. до **пра́внучок.** *Правнучків день народження;* // Який належить правнучкові. *Правнучкові іграшки.*

ПРА́ВНУЧОК, чка, *ч.* Зменш-пестл. до **пра́внук.** *Омелько Пиріг, маленький, сухенький дідок, як і груша, увесь білий, і усміхався рожевими беззубими яснами, лагідно кажучи до Сашка в люльці: — Спи, спи, правнучку* (В. Чемерис).

ПРА́ВНУЧЧИН, а, е. Прикм. до **пра́внучка.** *У садибі бабусині та правнуччині клумби є об'єктом неодмінного милування місцевих флористів* (із журн.).

ПРА́ВО, а, *с.* 1. *тільки одн.* Законодавство; здійснювана державою форма законодавства, залежна від соціального устрою країни. *Бездушну помсту звали правосуддям, А самоволю деспотичну — правом* (Леся Українка); — *Я кажу, що основи нашої держави і права можна висловити в кількох словах. Передовсім у нас немає права взагалі, а є тільки держава, вся влада в якій — і законодавча, і судова, і виконавча — належить цареві* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки. *Держава має сьогодні стати захисником інтересів кожної особи в суспільстві. На перший план виступають вимоги побудови демократичної держави, в якій організація влади спрямовує свою діяльність на забезпечення інтересів, прав і свобод людини* (з наук. літ.); // Виборювані народом справедливі соціальний лад і законодавство. *Сміло, браття, згине враг; За свободу та за право Нум до бою, нум під стяг!* (П. Грабовський); // Інтереси певної особи, суспільної групи і т. ін., які спираються на закон, релігійні забобони, давні звичаї і т. ін. *Що ж? Не її тут право порядкувати, вона сама, по суті, гостя...* (М. Олійник); *Вербовський .. вів таємне листування із колишніми полковими товаришами, збираючись подати петицію про збереження прав гетьманської старшини...* (Д. Білий);

// Обумовлений постановою держави, установи і т. ін. захист інтересів і можливостей особи щодо участі в чому-небудь, одержання чогось і т. ін. — *Батька позбавили всіх громадянських прав, навіть голосувати йому заборонено* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Сукупність міжнародних угод, договорів, що регулюють взаємовідносини держав у певних питаннях. — *Ви відповідатимете за це... Перед моєю країною... перед міжнародним правом* (Ю. Смолич).

3. *чого, на що або з інфін.* Обумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь. *Ігор Борисович пошукав очима Сашка, а знайшовши, взяв за плече і підвів до мікроскопа. — Дивись! Використовуй своє право першовідкривача, ти ж знайшов їх!* (М. Білкун); *Фольклор — то велика й невичерпна скарбниця знань, і ми не маємо права нехтувати ним* (І. Білик); // *на кого — що, над ким — чим і без дод.* Влада, можливість розпоряджатися, керувати ким-, чим-небудь. [П а н с а:] *Якби ще я мав право над дочкою, я знав би, як направити її на чесний шлях!* (Леся Українка); // Перевага, привілей, пільга, надані кому-, чому-небудь. *Брат і Денис дають поради збоку Розважні й мудрі: старших поколінь Одвічне право...* (М. Рильський); // *чого, для чого.* Офіційний дозвіл, допуск до виконання якихось обов'язків, до зайняття певної посади, вступу до вузу і т. ін. *Тепер посаду і звання можна було купити, а гроші кмітливим пливли звідусіль: хабарі приносили воїни, що викуплювалися від походів, і родовиті турки за право вступу в яничарський корпус* (Ю. Хорунжий); // *тільки мн.* Свідоцтво, документ, що дозволяє кому-небудь керувати автомашиною, моторним човном, мотоциклом, катером і т. ін. *Він отримав водійські права ще студентом і їздив на старій машині свого батька* (Н. Сняданко).

4. Наукова дисципліна, що вивчає правове законодавство. *Бачинський з Мартовичем студіювали право на університеті в Чернівцях* (В. Стефаник); — *Дядьки захотіли зробити з нього адвоката і послали його вивчати право* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

Дава́ти / да́ти пра́во *див.* **дава́ти; Заявля́ти / заяви́ти права́** *див.* **заявля́ти; Кача́ти права́** *див.* **кача́ти; (1) Кула́чне пра́во** — свавілля, панування грубої сили. — *Годі, годі! — огризнувся на нього міліціонер. — Будеш тут кулачне право встановлювати. Веди його* (І. Микитенко); — *Тут школа, — нагадав директор. — Бути чи не бути — це шекспірівське питання в нас не існує, кулачного права не визнаєм...* (О. Гончар); **Ма́ти пра́во** *див.* **ма́ти**[2]**; (2) Мора́льне пра́во** — підстава робити що-небудь або не робити чогось, яка випливає з моральних принципів і норм поведінки, прийнятих у певному суспільстві або в якомусь колективі. *Він відчував моральне право на свою, так би мовити, вибраність, — очевидно, встиг заслужити серед земляків немалий авторитет* (Валерій Шевчук); — *Я відчула, що тепер маю моральне право добиватися того, що хочу* (Любко Дереш); **(3) На рівних права́х** — користуючись однаковими можливостями з ким-небудь. *Він з Методієм Кириловичем був, так би мовити, на рівних правах: обидва були члени колегії і обидва вважалися "замами"* (М. Хвильовий); *Я прагнув .. налагодити контакт із Снаутом — тепер уже на рівних правах* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); **Поступа́тися / поступи́тися свої́м пра́вом (свої́ми права́ми)** *див.* **поступа́тися; (4) Пра́во пе́ршої но́чі** — середньовічний звичай, згідно з яким феодал міг узяти до себе дружину свого васала в першу ніч після весілля. *Сивина віків створювала найкращі пісні про кохання навіть тоді, коли його обезчещувало хтиве право першої ночі* (М. Стельмах); *Не належу до ненаситних жеребців, котрі наповнюють села своїми дітьми й навіть користуються, вибачте за відвертість, правом першої ночі у своїх кріпаків* (Валерій Шевчук); **(5) Пра́во першоро́дства (перворо́дства)** — право, за яким старший син у родині користується перевагами щодо розподілу спадщини. *Вже навіть найменший Джихангір докінчував цю тяжку й невдячну науку, щоб вивільнити час для знань, потрібних володареві, хоч і не було ніяких надій на те, щоб він став султаном: адже над ним стояли за правом первородства аж чотири брати* (П. Загребельний); *Гійом виявився не гідним того високого положення, що його він мав отримати за правом первородства* (О. Авраменко, В. Авраменко); *На архіпелазі ще збереглося право першородства* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); **(6) Пра́во си́льного (ду́жого)** — поведінка, що спирається лише на силу, нехтуючи інші фактори, зокрема моральні. *Там, у степу, тільки й права — право дужого* (Панас Мирний); *Таке душогубство можливе хіба що тільки в якихось диких ірокезів, де немає ні законів, ні прав, де шанується лише право сильного* (Б. Левін); **(7) Пра́во ухва́льного го́лосу** — право голосувати, приймати ухвалу на з'їзді, конференції, зборах і т. ін. *Член кооперативу користується правом ухвального голосу* (з навч. літ.); *Народний депутат має право ухвального голосу щодо всіх питань, що розглядаються на засіданнях Верховної Ради України та її органів, до складу яких його обрано* (з мови документів); **Усі права́ застере́жено** *див.* **застере́жений.**

○ **(8) На права́х** *кого, чого, у знач. присл.* — користуючись певним становищем (службовим, родинним, дружнім і т. ін.). [М и л е в с ь к и й:] *Простіть, Любов Олександрівно, я не люблю мішатись до чужих справ, але на правах приятеля скажу: мені здається, ви надто раптово увірвали нитку* (Леся Українка); *Він, перебивши на правах старшого Сашка, одразу перейшов до діла: — А скажіть, дядю, чи важко ото будувати кораблі?* (Б. Антоненко-Давидович); **(9) По пра́ву,** *у знач. присл., з дієсл.* — дійсно, насправді, безперечно, справедливо. — *Ми не вимагаємо надмірного, а тільки те, що нам належить по праву...* (В. Малик); *Йому вдалося відродити до нового життя мистецтво, поховане од віків квачомазами, які малювали всяку всячину скорше на потіху невігласам, аніж людям доброго смаку, — через те його по праву можна назвати одним із світочів флорентійської слави* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

△ **(10) А́вторське пра́во,** *юр.* — сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають унаслідок створення й використання творів літератури, мистецтва й науки. *Законом України "Про авторське право і суміжні права" охороняються особисті (немайнові) і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури та мистецтва* (з мови документів); — *Разом пишете, чи він сам? — запитала я, маючи на увазі авторське право на працю* (М. Руденко); **(11) Акти́вне ви́борче пра́во,** *політ.* — право громадян брати участь у виборах глави держави та представницьких органів влади як виборець. *Сьогодні в багатьох країнах світу активне виборче право мають усі повнолітні громадяни, незалежно від роду занять, соціального стану, освіти та ін.* (з навч. літ.);

(12) Ви́борче пра́во, *політ.:* а) правові норми, що встановлюють порядок виборів до представницьких органів держави. *Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування* (Конституція України); *Виборче право я* [прем'єр] *вже скроїв Для всіх.., кого я сам обрав* (В. Самійленко); б) право обирати й бути обраним у представницькі органи держави. *У відповідь на революційні події 1848 р. 23 квітня австрійський імператор опублікував проєкт нової конституції, який надавав виборчі права заможній частині населення на основі високого майнового цензу* (І. Франко); **(13) Держа́вне пра́во,** *юр.* — галузь права, положеннями якої визначено й закріплено суспільний і державний устрій країни, принципи організації та діяльності державних органів, основні права й обов'язки громадян, виборчу систему країни. *Устрій Литви був сформований на зразок Київської держави, староукраїнське право стало державним правом Великого Князівства* (з навч. літ.); **(14) Звичає́ве пра́во,** *юр.* — сукупність звичаїв, які стали нормами права, санкціованими державою. *Землевласницький закон, створений у Візантії у зв'язку з поширенням слов'янських поселень на території імперії, включив норми слов'янського звичаєвого права* (з наук. літ.); *За звичаєвим правом престол мав посісти найстарший царевич — син від першої дружини Артобадзан* (І. Франко); **Здобу́ти (набу́ти, діста́ти) громадя́нство (пра́во громадя́нства)** *див.* **здобува́ти; (15) Конституці́йне пра́во,** *юр.* — галузь права, яка встановлює та закріплює основи державного устрою, забезпечує дотримання прав людини, регулює порядок формування органів державної влади та принципи їх діяльності. *Конституційне право включає принципи державного устрою, порядок обрання глави держави, його компетенцію, систему представницьких органів держави, порядок формування, їх компетенцію. До сфери конституційного права належать також основи виборчого права, судової системи* (з наук. літ.); **(16) Корпорати́вне пра́во,** *юр.* — підгалузь цивільного права, яка охоплює сукупність норм, що регулюють на основі приватно-управлінських методів правового регулювання суспільні відносини, пов'язані з освітою та діяльністю корпорацій. *Корпоративне право стосується будь-якого господарського підприємства з моменту його створення до моменту ліквідації* (із журн.); **(17) Кріпосне́ пра́во,** *іст.* — те саме, що **кріпа́цтво** 1. — *Так, знаю, мій добродію Василю Васильовичу.. І про нужду селянську знаю, і про жорстоке кріпосне право, і про неуцтво всенародне* (В. Малик); *У Кодексі Наполеона була навіть стаття про обов'язкове скасування кріпосного права на територіях під контролем Франції* (О. Шугай); **(18) Магдебу́рзьке пра́во,** *іст.* — феодальне право м. Магдебург на самоврядування, що поширилося на ряд міст Німеччини, Польщі, Литви та України. — *Той тягне вліво, інший гне управо. А є одне, і так вже іспокон: статут Литовський, Магдебурзьке право, панове судді, — це для нас закон!* (Л. Костенко); *Київ від 1494 року мав Магдебурзьке право, й інші українські міста так само* (О. Забужко); *Магдебурзьке право передбачало звільнення міста від управління, судової та адміністративної влади місцевих феодалів-власників міст і створення міського самоврядування* (з наук. літ.); **(19) Мусульма́нське пра́во,** *юр.* — сукупність релігійних, морально-етичних та правових норм, що сформовані на основі ісламу й регулюють відносини всередині мусульманської громади. *Мусульманське право має персоніфікований характер, поширюючи свою чинність на осіб, які сповідують релігію іслам, незалежно від країни проживання, що дає підстави визнавати його транснаціональний характер* (з наук. літ.); **Но́рма пра́ва** *див.* **но́рма; (20) Об'єкти́вне пра́во,** *юр.* — сукупність загальнообов'язкових правил поведінки, виражених у системі юридичних норм, законах, що містяться в Конституції, поточних і підзаконних нормативних актах. *Структура об'єктивного права складається з галузей законодавства (конституційного, адміністративного, цивільного, кримінального, процесуального та ін.)* (з навч. літ.); **(21) Паси́вне ви́борче пра́во,** *політ.* — право громадян бути обраними до представницьких органів держави. *На відміну від активного виборчого права, пасивне виборче право може бути обмеженим віковим чи майновим цензом* (з наук.-попул. літ.); **(22) Позити́вне пра́во,** *юр.* — офіційно визнане право, виражене в законах та інших джерелах. *Від позитивного права слід відрізняти правові погляди та уявлення про бажане право, поширені в суспільстві, або правові вимоги, проєкти тощо, які не є чинними юридичними нормами* (з наук. літ.); **(23) Прецеде́нтне пра́во,** *юр.* — право, норми якого мають своїм джерелом судову практику, виникають під час вирішення справ судами. *За майже півстолітній період реалізації Європейської "Конвенції про права людини й основні свободи" сформувалося прецедентне право Ради Європи, що має важливе юридичне значення* (з публіц. літ.); **(24) Прива́тне пра́во,** *юр.* — галузь права, що регулює відносини, пов'язані із захистом приватного інтересу індивідуальних власників та об'єднань. *Сутність приватного права виражена в його принципах — незалежності та автономії особистості, визнання захисту приватної власності, свободи договору* (з наук.-попул. літ.); **(25) Приро́дне пра́во,** *юр.* — сукупність прав людей, вимог, ідей, правил, обумовлених природою людини, природним порядком речей. *Існуючи як об'єктивні вимоги, що випливають із самого життя, у вигляді ідей, уявлень, природні права потім закріплюються у звичаях, у моральних і юридичних нормах* (з наук.-попул. літ.); **(26) Пря́ме́ ви́борче пра́во,** *юр.* — принцип виборчої системи, що передбачає безпосередню подачу виборцем свого голосу за конкретного кандидата чи список кандидатів. *Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування* (Конституція України); **(27) Ри́мське пра́во,** *юр.* — сукупність правових норм, вироблених у Стародавньому Римі, що були засвоєні багатьма європейськими державами. *Особливу роль у розробці системи римського права відіграли класичні юристи I–III ст., учення яких стало основою сучасного європейського права* (з наук. літ.); [К а й Л е т і ц і й:] *І знаєш ти, що нам дає ту велич? То римське право, то закони наші, яким нема на цілім світі рівних!* (Леся Українка); — *Я подбала про те, щоб Європі став знаний кодекс Юстиніана. Цей імператор прославився не тільки спорудженням Софійського храму в Константинополі, але й кодифікацією римського права* (П. Загребельний); **(28) Роди́нне (сіме́йне) пра́во,** *юр.* — галузь права, яка регулює особисті та майнові відносини подружжя, дітей та інших членів сім'ї. *Родинне право встановлює умови та порядок одруження, припинення шлюбу та визнання його недійсним, регулює особисті немайнові та майнові відносини між членами сім'ї, а також визначає форми та порядок влаштування в сім'ю дітей, які залишилися без піклування батьків* (з наук. літ.);

(29) Суб'єкти́вне пра́во, *юр.* — право, що належить конкретній особі, тобто надана законом можливість певного варіанта поведінки. *Суб'єктивне право забезпечує учасникам правовідносин певну міру свободи дій із урахуванням їхньої можливості виявляти самостійність та ініціативу* (з наук. літ.); **(30) Циві́льне пра́во,** *юр.* — галузь права, що регулює товарно-грошові та інші засновані на рівності учасників майнові відносини, а також пов'язані з майном особисті немайнові відносини. *Цивільне право містить загальні положення, що мають значення для всіх цивільних відносин (напр., про позовну давність), а також норми про право власності, авторське право, право на винахід, спадкове право* (з навч. літ.); **(31) Циві́льне процесуа́льне пра́во,** *юр.* — галузь права, що регулює порядок розгляду та вирішення судом цивільних справ, а також порядок виконання актів судів та деяких інших органів. *Норми цивільного процесуального права регулюють діяльність суду, судового виконавця та всіх учасників процесу* (із журн.); **(32) Чиншове́ пра́во,** *іст.* — система норм, які регулювали в XIV–XIX ст. правовідносини між власниками землі (князями, магнатами, шляхтою) та землекористувачами — чиншовими селянами й міщанами, які отримували земельний наділ у користування. *Чиншове право закріплювало вічне, що переходило з покоління в покоління, користування землею з обов'язком власника сплачувати феодалу встановлений оброк (чинш), зазвичай грошовий* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Бра́ти / взя́ти свої́ права́** *див.* **бра́ти; Вступа́ти (вхо́дити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] права́** *див.* **вступа́ти**[1]; **(33) [За] яки́м пра́вом?** — за чиєю вимогою, чиїм наказом і т. ін.; на яких підставах; чому? *Яким правом ти будеш мене розуму вчити?* (І. Франко); — *До речі, за яким правом ви, коли я не помиляюся, збираєтеся заборонити мені займатися справами, що ні в якій мірі вас не стосуються?* (В. Владко); — *Хто ви такий і за яким правом зі мною так розмовляєте?* (О. Чорногуз); **(34) З по́вним пра́вом** — на цілком законних підставах; правильно, справедливо. *Павло Тичина з повним правом свого часу сказав: "Не той тепер Миргород, Хорол-річка не та"* (М. Рильський); *Бородатий мовчки дивився на шхуну, не виявляючи з цієї зустрічі ні задоволення, ні радісного здивування, чого з повним правом могли сподіватись колумбійці* (М. Трублаїні); *Я поклав листа Меріан на столик і відчув — з повним правом, що мене прикро скривджено* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); **(35) На пташи́них права́х,** *зі сл.* б у т и, ж и т и *і т. ін.* — не маючи законних підстав, надійного становища і т. ін. *"Виходить, — зробив висновок гетьман, — я тут житиму на пташиних правах і недовго"* (В. Чемерис); *Еммануїл при випадкових зустрічах ховає очі. А що він може, як подумати? Сам на пташиних правах в отій управі, самого, якщо захочуть, звідти виб'ють порухом пальця* (Н. Околітенко); **Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу** *див.* **позбавля́ти; (36) Телефо́нне пра́во** — видача негласних вказівок із боку керівництва формально незалежним, перев. судовим або слідчим органам. *Хабарництво, корупція, телефонне право, кумівство, шахрайство, обман нівечать наше сучасне суспільство* (М. Василенко); — *Що ти маєш на увазі? — Спосіб, в який ви наживали своє багатство, — брови тестя вигнулися ще більше. — Телефонне право, хабарі, про інше не хочу навіть казати* (В. Хрущак); **Утрача́ти (втрача́ти) / утра́тити (втра́тити) пра́во сло́ва** *див.* **утрача́ти.**

ПРАВОБЕРЕ́ЖЕЦЬ *див.* **правобере́жці.**

ПРАВОБЕРЕ́ЖЖЯ, я, *с.* Правий берег річки. *Мовна територія Звенигородщини поділяється на дві частини: лівобережжя і правобережжя річки Гнилого Тікича* (В. Русанівський); // Земельний простір, який прилягає до правого берега, розташований за правим берегом річки. *Галина лишилася одна й журно дивилась, як призахідне сонце опускалося за сільські хати високого правобережжя* (Б. Антоненко-Давидович); *Рельєф України здебільшого рівнинний. Правобережжя трохи підвищене* (І. Цюпа).

ПРАВОБЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Який міститься, розташований на правому березі, праворуч від напрямку течії річки; протилежне л і в о б е р е ж н и й. *Літ двісті тому панував на Правобережній Україні ясновельможний шляхтич, граф Ліщинський* (М. Дашкієв); *На правобережних горбах теж манячила сторожа* (Ю. Мушкетик); // Який населяє правобережжя. *За гарматами пішли повстанці: лівобережні, здебільшого, в сивих шапках, і правобережні в чорних та рудих* (А. Кащенко).

ПРАВОБЕРЕ́ЖЦІ, ів, *мн. (одн.* **правобере́жець,** жця, *ч.).* Жителі правобережжя (в Україні — правого берега Дніпра). *Не зайвим буде додати, що коломийковим розміром задля його легкості та співучості користувалися протягом XIX віку деякі наші поети, а особливо найвизначніший між ними Шевченко, з лівобережців також Куліш і Забіла, а з правобережців Степан Руданський* (І. Франко); — *Не можемо ж ми віддати правобережцям першість* (Г. Коцюба); *Перед кожним українцем-правобережцем у кінці XVIII — на початку XIX ст. стояла дилема: українська мова (на народній основі) або польська чи пізніш російська мова* (з наук. літ.).

ПРАВО́БІЧ. 1. *присл.* Те саме, що **право́руч** 1, 2; протилежне л і в о б і ч. *Правобіч, на піщаному горбі, виділявся поміж крислатими грушами й абрикосами розмальований квітами охайний будиночок* (О. Бердник); *Он уже правобіч видно червоні колони університету* (П. Загребельний).

2. *у знач. прийм., з род. в. або з прийм.* в і д. Те саме, що **право́руч** 3. *Я акуратно посадовив шатл на спеціально призначений для цього майданчик, правобіч будинку* (О. Авраменко); *Обернувшись до Панфіла, що сидів од неї правобіч, попрохала* [королева] *його розпочати оповідання якоюсь своєю історійкою* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРАВОБІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який міститься на правому боці чого-небудь. *Як ткач-ниткоплут любується новими узорами, котрі сам він придумав, так любувався Мазепа своїми планами. Одна правобічна Україна що варта!* (Б. Лепкий); *Чорним кажаном майнула думка: гетьман може й не прийти на виручку. Що йому той маленький, ще й чужий — правобічний — Ладижин у його великій війні* (Ю. Мушкетик); *Він, як завжди, мовою жестів, зажадав від свого іноземного клієнта з'їхати з шосе на польову дорогу і допер нас, а заодно й довготелесого зарізяку-англійця з правобічним кермом, аж під якийсь, зовні цілком партизанський, ліс* (Ю. Андрухович).

2. Який дотримується правого боку. *Сьогодні правобічний рух у світі більш популярний, проте не є домінуючим. Рівно 70 країн залишаються вірні лівосторонній схемі* (з наук.-попул. літ.).

ПРАВОВИ́Й, а́, е́. Стос. до права (у 1, 2, 4 знач.). *Здебільшого вони віддавалися мріям — про свободу від чужинців, правову державу, космічні польоти, — і я мріяв разом із ними* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *При бажанні я тут прочитаю невеличку лекцію на правову тематику* (А. Кокотюха); *Я не юристка й не беруся коментувати ситуацію з правового погляду* (О. Забужко); *Основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права — право господарського відання, право оперативного управління* (з мови документів).

△ **Правова́ держа́ва** *див.* **держа́ва; Правова́ стати́стика** *див.* **стати́стика; Правови́й нігілі́зм** *див.* **нігілі́зм; Юриди́чна (правова́) колі́зія** *див.* **колі́зія.**

ПРАВОВИ́К, á, *ч.* 1. Фахівець у галузі права (у 1, 2, 4 знач.); правник. *Правовики проводять дослідження правових проблем, дають консультації клієнтам з юридичних аспектів проблем, ведуть справи щодо захисту та звинувачення в судах загальної юрисдикції* (з навч. літ.).

2. *розм.* Викладач права. *В університеті активно проводяться наукові дослідження як правовиками, так і студентами, чому сприяє й діяльність Наукового товариства студентів та аспірантів* (з газ.).

ПРАВОВИХОВНИ́Й, á, é. Стос. до поширення правової культури. *У правовиховній роботі школи важливу роль відіграє залучення учнів до посильної діяльності, яка передбачає певний обсяг правових знань, умінь та навичок* (із журн.).

ПРАВОВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **правови́к.**

ПРАВОВІДНО́СИНИ, ин, *мн., юр.* Суспільні відносини, що регулюються нормами права. *Бюджетні правовідносини, що опосередковують періодичний процес мобілізації, розподілу й використання державних грошових фондів, є різновидом фінансових правовідносин, а отже, їм притаманний і владно-майновий характер останніх* (з наук. літ.).

ПРАВОВІ́РНИЙ, а, е. 1. Який суворо дотримується догматів певної віри, релігії. *Федір Стринський вважав себе священиком справедливим, правовірним* (С. Скляренко); — *Я народився в маленькому сільці над Гангом .. Батьки — правовірні брахміни, але дуже бідні* (О. Бердник); // *перен.* Який суворо дотримується якого-небудь учення, системи поглядів, напряму в мистецтві і т. ін. *А Грушевський? Не є ще й зараз правовірний борець за визволення?* (У. Самчук); *З Західного фронту надходять каламутні відомості. А Гільдхен вирішила раптом вдавати з себе правовірну нацистку* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **правові́рний,** ного, *ч.* Той, хто суворо дотримується догматів певної віри, релігії. [Б о г о м о л к а:] *Це гілка не проста! Вона дає тверду віру тим правовірним, хто її* [гілки] *не має...* (І. Нечуй-Левицький); *Те свято .. не оминало жодного кутка, де проживали правовірні* (О. Кобилянська).

2. Який сповідує іслам (у мові самих мусульман та в творах про їхнє життя). *Татари споживали конину й баранину. Як правовірні магометани вони ніколи не вживали свинини* (П. Панч); *У кущах, на околиці татарського хутора, стояла малопомітна баня, в якій правовірні мусульмани робили всякі свої обмивання* (В. Кучер); *Здавалося, став правовірним мусульманином, а згадуються, мимоволі згадуються і Великдень, і Різдво, .. і всі інші свята вітчизни* (С. Тельнюк); // *у знач. ім.* **правові́рний,** ного, *ч.;* **правові́рна,** ної, *ж.* Той (та), хто сповідує іслам. *Більшість була тої думки, що правовірним не годиться єднатися з християнами, бо така спілка розгніває Аллаха, і він не дасть Орді щастя у війні* (Ю. Іздрик); *Гоцик розгублено тинявся двором, що він обривався проваллям, спадав у прибережні, вічно мокрі скелі. Роздивлявся круглу вежу, більше схожу на мінарет, з якого муедзин скликає правовірних до молитов* (Люко Дашвар).

ПРАВОВІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **правові́рний.** *Багато з тих писань доховалося до наших часів, але в такій формі, що часто змушує нас дивуватися, чого ті старі поборники правовірності так сердилися на ті писання, в яких ми тепер не можемо добачити майже нічого єретицького* (І. Франко); *Чудо в Ретлборо .. остаточно поклало край безвірництву серед жителів Ретлборо й навернуло до властивої статечним жінкам правовірності всіх прихильників плотського матеріалізму* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); *Віктор мав за машкару Гришину комсомольську правовірність, за глупоту — навіть за провокацію! — його незалежні мудрування* (Олекса Ізарський).

ПРАВОВЛА́СНИК, а, *ч.* Фізична або юридична особа, якій відповідно до законодавства належать виключні майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності чи якій надано право на використання об'єкта права інтелектуальної власності. *Порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії органів доходів і зборів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами визначається центральним органом виконавчої влади* (з мови документів).

ПРАВОЗАСТОСО́ВНИЙ, а, е, *юр.* Стос. до правозастосування. *У кожному письмовому правозастосовному акті має міститись точне посилання на ті норми права, на застосування яких він спрямований* (з навч. літ.).

ПРАВОЗАСТОСУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *юр.* Те саме, що **правозастосо́вний.** *Правозастосувальна діяльність скерована на забезпечення реалізації права та здійснення індивідуалізації абстрактних правових приписів* (з наук. літ.).

ПРАВОЗАСТОСУВА́ННЯ, я, *с., юр.* Здійснювана в процедурно-процесуальному порядку діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, яка полягає в індивідуалізації юридичних норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих випадків в акті застосування норм права. *Правозастосування — це процес, який полягає в підведенні конкретного життєвого випадку під загальну правову норму* (з наук. літ.); *Правозастовування має місце там, де адресати правових норм не можуть реалізувати свої, передбачені законом права й обов'язки без посередництва компетентних органів* (із журн.).

ПРАВОЗАХИСНИ́Й, á, é, *юр.* Стос. до правозахисту. *Правозахисна діяльність полягає у правовій допомозі юридичним особам, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства у спірних питаннях з охорони права, захисті фізичних осіб від обвинувачення* (з навч. літ.); *У 1979 році повернувся* [В. Стус] *до Києва, де продовжив правозахисну діяльність і писав чесну поезію, в якій виразив себе найповніше* (М. Василенко); — *Цим листом я прошу вжити всіх необхідних та рішучих заходів. А якщо ні, то я буду змушений звернутися в міжнародні правозахисні організації* (Л. Денисенко).

ПРАВОЗАХИСНИ́К, á, *ч.* Людина, яка займається правозахистом. — *З таким діагнозом, ясна річ, на зоні не тримають. Правозахисники втрутилися, захистили права нашого доброго Пако. Випустили його по амністії* (А. Кокотюха); *Він вів ризиковані справи по безнадійних кредитах і рейдерських захопленнях, створював собі імідж незалежного правозахисника і, як казали, був близьким до того, щоб очолити юридичну групу при штабі одної з парламентських партій* (В. Єшкілєв).

ПРАВОЗАХИСНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **правозахисни́к.** *Пакистанська правозахисниця Малала Юсафзай виступає за доступність освіти для жінок у всьому світі* (з газ.).

ПРАВОЗА́ХИСТ, у, *ч.* Діяльність із захисту прав громадян і сприяння державі в забезпеченні й захисті таких прав. *Правозахист розуміється як діяльність, спрямована на виявлення та викриття правопорушень* (з наук. літ.); *Привертає увагу наявність в австрійській судовій системі Колегії народного правозахисту, до якої може звернутися будь-який громадянин* (з навч. літ.).

ПРАВОЗДА́ТНИЙ, а, е, *юр.* Стос. до правоздатності. *Суб'єкт правовідносин — це правоздатний суб'єкт суспільного життя, який є носієм юридичних прав та обов'язків* (з навч. літ.).

ПРАВОЗДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Здатність фізичних і юридичних осіб бути носіями відповідних прав та обов'язків. *Основним принципом, з якого виходить право розвинених країн, є принцип рівної громадянської правоздатності незалежно від статі, майнового стану, раси тощо* (з наук. літ.); *Правоздатність у фізичних осіб виникає з моменту народження особи й припиняється з її смертю* (з навч. літ.).

ПРАВОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із правознавства. — *Апологети ортодоксальних учень і правознавці грізно здіймуть застережний перст: посягати на сутність закону — злочин! Все рухне, якщо впадуть закони!* (О. Бердник); *Навіть великий правознавець Кривцун був обурений несправедливістю і скрізь кричав, що тільки Шляхтич має всі права на заміщення посади начальника цеху, а чужим тут робити нічого* (П. Загребельний).

ПРАВОЗНА́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **правозна́вець.**

ПРАВОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Сукупність наук про право; юриспруденція. *Якщо хтось бажає присвятитися політичній економії і фінансовим наукам, повинен докладно знати римське право, канонічне право, державне право, міжнародне право, енциклопедію правознавства* (І. Франко); *Вона заявила твердо, що вчитиметься тільки на прокурора. В крайньому випадку — на суддю; заявивши про це, обклалася літературою з криміналістики і правознавства* (І. Волошин); *У середньовіччі виникає правознавство як науковий і навчальний предмет, що ставить своїм завданням вивчення права як об'єктивної даності* (з наук. літ.).

ПРАВОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до правознавства. *Професія юриста має давні корені. Стародавній Рим і античні закони — те, що згадується першим при думці про юридичну чи правознавчу справу* (з наук.-попул. літ.).

ПРАВОКІ́СТ, ко́сту, *ч.,* **ПРАВОКІ́СТЬ,** кості *і* кости, *ж., розм.* Народна назва живокосту. *Правокіст росте на берегах річок, у вільшаниках, на луках* (з навч. літ.); *Лікарською сировиною правокості є корені, які заготовляють восени* (із журн.).

ПРАВОКІ́СТЬ *див.* **правокіст.**

ПРАВОМІ́РНИЙ, а, е. Який спирається на закони розвитку природи і суспільства, на право. *Насувалося щось нове і страшніше. Хоча... останнє твердження правомірне стосовно всієї людської історії* (І. Карпа); *Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним* (з мови документів); // Виправданий, невипадковий. — *Вітасику!* — *лагідно сказала вона. — Зараз прийде тато, і, мабуть, ми поїдемо в село до бабусі. — Чого? — це питання було цілком правомірним* (В. Нестайко); *"Ті нечисленні громадяни, які зі зброєю в руках піднялися проти законного громадського порядку, повинні скласти зброю. Якщо ж вони вважають свої дії правомірними і підкоряються своєму керівництву, хай знають, що їх виступ в будь-якому випадку чекає поразка"* (В. Чемерис).

ПРАВОМІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **правомі́рний.** — *Це адвокат, познайомтеся, він стежитиме за правомірністю ваших дій* (А. Кокотюха); *Котляревський уперто доводив правомірність своєї думки, і Амбросимов врешті здався* (Б. Левін).

ПРАВОМІ́РНО. Присл. до **правомірний.** *Найбільшу роль у становленні людини все-таки відіграють (як нас і навчали колись) обставини. А тому питання "звідки вони взялися такі?" правомірно ставити, досліджувати і розв'язувати* (І. Жиленко); *Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом* (з мови документів).

ПРАВОМО́ЖНИЙ, а, е, *юр.* Який користується законним правом або має певні повноваження. *Засідання Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень НАН України вважається правоможним, якщо на ньому присутні не менш як 75 відсотків її складу* (із журн.).

ПРАВОМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Абстр. ім. до **правомо́жний.** *Правоможність отримання плодів та доходів від речі, що належить власнику, розглядалась як окрема правоможність ще за часів римського приватного права* (з наук. літ.); *Традиційно зміст права власності розглядається як тріада правоможностей: володіння, користування й розпорядження* (з навч. літ.).

ПРАВОМО́ЧНИЙ, а, е, *юр.* Те саме, що **правомо́жний.** *Збори визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери, що мають не менше 60 відсотків голосів* (з навч. літ.); *22 січня 1918 р. обрана на І з'їзді Рад Кубані в Армавірі обласна Рада оголосила себе єдиним правомочним органом влади на Кубані* (Д. Білий).

ПРАВОМО́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Абстр. ім. до **правомо́чний.** *Правомочність розпорядження означає юридично забезпечену можливість визначення і вирішення юридичної долі майна шляхом зміни його належності, стану або призначення* (з мови документів).

ПРАВОНАСТУ́ПНИК, а, *ч., юр.* Фізична або юридична особа, якій передано всі права й обов'язки або окремі права іншої фізичної або юридичної особи. *Юридична особа припиняє існування в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам-правонаступникам або в результаті ліквідації* (з мови документів); *Маю надію, що колись таки спроможуся на оприлюднення всього того масиву мовного багатства, яке зберігається в мене і яке, сподіваюся, зберігають правонаступники спадщини Юрія Семеновича Кифи* (М. Матіос).

ПРАВОНАСТУ́ПНИЦТВО, а, *с., юр.* Перехід прав і обов'язків від одного суб'єкта правовідносин до іншого. *Правонаступництво може бути загальним (універсальним), якщо до особи переходить уся сукупність майнових прав і обов'язків, і частковим (сингулярним), якщо до особи переходить лише окреме право або обов'язок* (з наук. літ.).

ПРАВОНАСТУ́ПНИЦЯ, і, *ж., юр.* Жін. до **правонасту́пник.** *Верховна Рада прийняла Закон "Про правонаступництво України" (1991), за яким Україна є правонаступницею прав і обов'язків за міжнародними договорами Союзу РСР, що не суперечать Конституції та інтересам України* (з наук. літ.).

ПРАВООХОРО́НА, и, *ж.* 1. Правоохоронна діяльність. *Під правоохороною слід розуміти діяльність уповноважених і регульованих законом державних органів щодо забезпечення правопорядку на основі балансу інтересів особи, суспільства та держави* (з наук. літ.).

2. *збірн.* Правоохоронні органи. *Основне завдання працівників правоохорони полягає в забезпеченні законності, захисту прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб, боротьбі з кримінальними та іншими правопорушеннями* (із журн.).

ПРАВООХОРО́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто працює в правоохоронних органах. *Про те, що за ним віднедавна пильно стежать правоохоронці, Котовський навіть не підозрював, а знав напевне* (А. Кокотюха); *Рудий Кнур був відомим злочинцем, на якого давно полювали місцеві правоохоронці* (О. Авраменко); — *Документи! — почув наказ Одноокий. Він через вікно подав папери правоохоронцеві* (В. Єшкілєв).

ПРАВООХОРÓННИЙ, а, е. Який стосується охорони прав громадян і державних установ. — *Ми влаштуємо так, що ви не матимете проблем з правоохоронними органами й зможете без перешкод виїхати з України* (Л. Кононович); *Серед державних органів є й такі, які створюються в основному для охорони, захисту прав громадян, тобто для здійснення правоохоронної діяльності* (з навч. літ.).

ПРАВООХОРÓННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **правоохорóнець.**

ПРАВÓПИС, у, *ч.* Система загальноприйнятих правил, що визначають способи передавання мови на письмі. *Книжка видана прекрасно, на дорогому папері, але дивним правописом: мішанина фонетики з ярижним правописом* (М. Коцюбинський); *Іван Семенович .. наново тоді утворив був свій власний правопис, що йшов упоперек з тим, який саме почав був заводитись, становлячи обережний переступ од офіціальної "ярижки" до фонетичної "кулішівки"* (С. Єфремов); — *Так, так, безперечно, шедевр! — підтакнув Ляхов і знову зазирнув у книжку. — От тільки доведеться переписати, можна друкарською машинкою, текст, бо це ж дореволюційне видання, надруковане старим правописом, а ми давно вже перейшли на новий* (Б. Антоненко-Давидович); // Дотримування правильного написання слів. *А правопис! А почерки! Варто подивитись, ось поглянь!* (Леся Українка); *Тоді я Вас хотів просити, аби Ви були ласкаві справити правопис і мову в збірничку моїх образків* (В. Стефаник).

ПРАВОПИ́СНИЙ, а, е. Прикм. до **правóпис.** *У чудовій інтерпретації поезії Мідянки й Олега Лишеги, присвяченій, зокрема, і правописним аспектам, Вадим Трінчій глибоко відчув іманентну містичність, властиву текстам Лишеги* (К. Москалець); // Стос. до правопису. *Наукове товариство ім. Т. Шевченка ухвалило прийняти "Український правопис", затверджений Харківською правописною конференцією* (В. Русанівський).

ПРАВОПОРУ́ШЕННЯ, я, *с., юр.* Протиправне діяння (дія чи бездіяльність) особи, що завдає шкоди суспільству, державі чи окремим особам. *Правопорушення поділяються на злочини й проступки (цивільні, адміністративні, дисциплінарні)* (з наук. літ.); *Кілька днів провела* [Сніжана] *у відрядженні, з якого привезла 17 аудіокасет із інтерв'ю, свідченнями, розповідями і скаргами. Все це було опубліковано, більше того, вказувалися прізвища високопосадовців, яких звинуватили у серйозних правопорушеннях* (Н. Сняданко); *Правопорушення було вчинене в районі й навіть у безпосередній близькості від одного вельми відомого поліційного відділка столиці* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРАВОПОРУ́ШНИЙ, а, е, *юр.* Стос. до правопорушення. *Практика показує, що часто у сумнівних вуличних компаніях розвивається правопорушна поведінка підлітків і юнацтва* (з навч. літ.).

ПРАВОПОРУ́ШНИК, а, *ч.* Фізична або юридична особа, яка здійснила правопорушення. *І хоч у голосі директора була щирість, не вловлювалось ніякої фальші, проте відстань між ним і Порфиром не зменшувалась, саме становище правопорушника відділяло хлопця від цієї людини з її владою, витримкою, з якоюсь святковою чепурністю та охайністю в усьому* (О. Гончар); — *То не кислі яблука. То колгоспне добро. А той, хто зазіхає на колгоспне добро, — злодій і правопорушник. Отак!* (В. Нестайко); *Співробітники податкової служби встановили, що суб'єкти господарювання, з якими нібито взаємодіяли підприємства-правопорушники, є фіктивними* (із журн.).

ПРАВОПОРУ́ШНИЦЯ, і, *ж., юр.* Жін. до **правопору́шник.** *Правопорушниця чекала: тепер серце билося спокійно, зрівноважено* (Я. Качура); *Попрощався з правопорушницею. Вона не відповіла. Меркурій дав наказ біосторожам не турбувати дівчину, але й не випускати її* (О. Бердник).

ПРАВОПОРЯ́ДОК, дку, *ч., юр.* Суспільний порядок, урегульований правом, законом. *З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського в українській національно-демократичній революції розпочався новий етап, який характеризувався намаганням відновити правопорядок та ліквідувати "соціалістичні експерименти" Центральної ради, насамперед у сфері економіки* (з навч. літ.); *Певна річ, опиратися не було сенсу — з міліцією краще не зв'язуватися, тим більше, що "Тартар" од недавнього часу співпрацює з органами правопорядку* (Л. Кононович).

ПРАВОРАДИКА́Л, а, *ч.* Прибічник праворадикалізму. *Микита іноді спостерігав за перед- і післявиборними теледебатами. Яка непримиренність опонентів! .. І байдуже, чи він праворадикал, чи центрист у дорогому піджаку* (С. Процюк).

ПРАВОРАДИКАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Суспільно-політична течія правого спрямування, що відстоює радикальне перетворення нації від занепаду до процвітання через революційні політичні перетворення. *У науковій літературі інтерпретації феномену сучасного праворадикалізму значною мірою зводяться до виділення націоналізму, нацизму та фашизму* (з наук. літ.).

ПРАВОРАДИКА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до праворадикалізму. *Його дуже непрості відносини з праворадикальною частиною української еміграції становлять окрему тему публіцистики І. Багряного* (О. Шугай).

ПРАВОРЕАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* Утілення юридичних норм у реальні суспільні відносини, у поведінку й діяння суб'єктів права. *Механізм правореалізації виявляється таким чином: уповноважений суб'єкт використовує надані йому правомочності; зобов'язаний — виконує покладені на нього обов'язки; винний — несе відповідальність за заподіяну шкоду* (із журн.).

ПРАВОРУ́КИЙ, а, е. 1. Який віддає перевагу правій руці під час цілеспрямованих дій; протилежне л і в о р у к и й. *Причиною того, що дитина народжується ліворукою, є домінування правої півкулі мозку, тоді як у праворукої людини домінує ліва півкуля* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **правору́кий,** кого, *ч.;* **правору́ка,** кої, *ж.* Те саме, що **правша́.** *Відповідно до різних досліджень від 85 до 90 % населення є праворукими, тоді як усі інші — ліворукими. Дуже маленький відсоток населення може однаково добре використовувати обидві руки; людина з такою здатністю іменується амбідекстром* (з наук.-попул. літ.).

ПРАВОРУ́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **правору́кий** 1. *Ліворукість і праворукість буває вродженою та вимушеною. Вимушена праворукість буває в тому випадку, якщо шульга внаслідок нажитого інвалідного стану лівої руки змушений користуватися правою рукою* (з наук. літ.); *У людини ген праворукості домінує над геном ліворукості* (з навч. літ.).

ПРАВÓРУЧ. 1. *присл.* З правого боку; протилежне л і в о р у ч (у 1 знач.). *Навколо темнішало, праворуч з-за Брянського бору насувалась ніч* (Б. Антоненко-Давидович); *Праворуч, з заходу, пронизували темряву спалахи автомобільних фар* (К. Гриб); *Ліворуч була вода, а праворуч, ледь одступаючи від берега, здіймався прямовисний бескид* (І. Білик).

2. *присл.* У правий бік, на правий бік; протилежне л і в о р у ч (у 2 знач.). *Ледве помітив Онисько в запалі, що сивий* [кінь] *повернув праворуч так круто, як повертають тільки при нагальній погоні* (Іван Ле); *Стрілка пірометра на контрольному табло швидко посунулася праворуч* (М. Дашкієв); *Біля клубу Галина звернула праворуч і пішла садками, притрушеними снігом, як цвітом* (М. Зарудний); // Військова або спортивна команда, при якій повертаються вправо на 90°. *Під час навчань, коли ми виходили в поле, найчастіше лунала команда: — Кіннота ліворуч! — Кіннота праворуч!* (У. Самчук); *— Ліворуч! Праворуч! А вони* [учні] *ні з місця, стоять наче вкопані, а потім враз вибухають реготом, навіть суворий їхній фізкерівник тоді розсміявся, так і не повернувши їх ні праворуч, ні ліворуч* (О. Гончар).

3. *у знач. прийм., з род. в. або з прийм.* в і д. Уживається на позначення кого-, чого-небудь, з правого боку від яких відбувається дія. *Праворуч від шляху, трохи віддаля, рясніли електричні вогні* (Ю. Смолич); *Президія зборища сиділа праворуч від трибуни, їх було семеро* (Ю. Андрухович); *На шафці праворуч ліжка лежала розгорнена книжка* (О. Авраменко).

ПРАВОСВІДО́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж., юр.* Сукупність правових поглядів людей, що відбивають їхню оцінку чинного права, а також відповідність дій, учинків окремих громадян нормам права. *На всіх стадіях законодавчої діяльності необхідним є вивчення й використання громадської думки, урахування рівня правосвідомості громадян* (з навч. літ.); *— Юристи мріють про таку пору, коли правосвідомість стане іманентною, генетично вродженою* (О. Бердник).

ПРАВОСИ́ЛЬНИЙ, а, е, *юр.* Те саме, що **правомо́жний.** *Засідання Комісії є правосильним, якщо в ньому бере участь більше половини від загального складу* (з мови документів); [С т р е п с і а д:] *Хіба ж ти правосильний гроші правити, Як на небесних явищах не знаєшся?* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПРАВОСИ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Абстр. ім. до **правоси́льний.** *Заборони української мови на археологічних з'їздах з новою силою підняли змагання про культурну правосильність української мови, межі і завдання української культури* (М. Грушевський).

ПРАВОСЛА́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до православ'я. *Незабаром у них народився син. Його охрестили за православним обрядом і назвали Андрієм, але Сатіапал раз і назавжди дав йому ймення Раяшанкар, на честь свого батька* (М. Дашкієв); *Преображенський собор мав вигляд доволі величний, надто ж у дні великих православних свят* (П. Загребельний); *Батьки, звісно, ходили до церкви, сам він теж дотримувався православних традицій* (А. Кокотюха); *— Завтра, коли ти відпочинеш із дороги, поїдемо до церкви — тут є православні храми — і обвінчаємося* (І. Роздобудько).

2. Який сповідує православ'я. *Зібралися* [старі люди] *круг пана Симеона, нашого таки дяка, та слухають, .. яке то лихо людям буде, як народиться анцихрист та буде православних людей мучити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Майборода поїде до Болгарії. Там є православні люди, там він скаже своє слово* (М. Йогансен); *Ігор вклонився городянам, що зібралися сюди, щоб провести його в похід. — Прощавайте, люди православні! Побажайте нам удачі на нашій нелегкій дорозі* (В. Малик); // *у знач. ім.* **правосла́вний,** ного, *ч.;* **правосла́вна,** ної, *ж.* Той (та), хто сповідує православ'я. *Батько Яреми був православним* (А. Чайковський); [Х м е л ь н и ц ь к и й:] *Між православних пустіть ви чутку, що ми йдемо з військом у сто тисяч* (О. Корнійчук); *Здалека долинув передзвін, що сповіщав православних про початок вечірньої служби* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРАВОСЛА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Те саме, що **правосла́в'я.** *Православність базується на двох основах: Біблії та Святому переданні, до якого традиційно входять догмати, канонічні постанови і діяння семи Вселенських Соборів, які визнає православна церква, літургійна і богослужбова діяльність церкви, а також житія святих* (з наук.-попул. літ.); *Як зауважив Мирослав Маринович, "...щораз активнішим стає румунське богослов'я, яке за всієї своєї православности не боїться вступити із Заходом у повноцінний діалог — від чого тільки збагачується"* (із журн.).

ПРАВОСЛА́В'Я, я, *с.* Східне відгалуження християнства, один із трьох (поряд із католицизмом і протестантизмом) його головних напрямів. *Відновлено сотні старих, збудовано нові фортеці на обводах, споруджено городи, церкви та монастирі по всій імперії і серед них окрасу православ'я — храм Святої Софії в Константинополі* (Д. Міщенко); *Батько влаштував його на теологію у Львові, та він через якийсь час махнув з-під батькової опіки до Чернівців на той самий факультет і тут прийняв православ'я* (Р. Андріяшик); *Сагайдачний отримав авдієнцію* [аудієнцію] *в короля, під час якої виклав перед ним козацькі вимоги політичного характеру, у тому числі й офіційного визнання польським урядом акта відновлення православ'я в Україні* (В. Чемерис).

ПРАВОСТОРО́ННІЙ, я, є. Те саме, що **правобі́чний.** *Терміни ліво- та правосторонній рух використовують для визначення способу роз'їзду зустрічних транспортних потоків* (з наук.-попул. літ.); *Роз'ємні застібки-блискавки для одягу можуть бути правосторонніми або лівосторонніми* (із журн.).

ПРАВОСУБ'Є́КТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Здатність фізичних і юридичних осіб бути суб'єктами правовідносин. *Правосуб'єктність особи виявляється й конкретизується в її правоздатності, дієздатності та деліктоздатності* (з наук. літ.).

ПРАВОСУ́Д, у, *ч., рідко.* Те саме, що **правосу́ддя** 3. *— Видрукуємо тоді і закони, щоб кожен міг їх прочитати і боронитися на суді за статутом, а не благати милості та правосуду* (З. Тулуб); [А н т і ф о л Е ф е с ь к и й:] *Правосуду благаю я! .. Я заклинаю, — правий суд вчини!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРАВОСУ́ДДЯ, я, *с.* 1. Судова діяльність держави; органи, які здійснюють цю діяльність. *Основною функцією системи судових органів є виконання завдань правосуддя. Воно здійснюється суб'єктами судової влади в процесі конституційного, цивільного, адміністративного і кримінального судочинства* (з наук. літ.); // Установи, які здійснюють судову діяльність держави. *— Я не питаю у вас нічого, що могло б вас скомпрометувати. То справа правосуддя* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Розгляд судових справ; судочинство. *Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються* (Конституція України).

3. Справедливий суд (у 2 знач.). *Я наче збожеволів. Я бігав, благав .. Я шукав правосуддя* (З. Тулуб); *— Як ти тут опинився? Само провидіння посилає мені тебе, щоб я міг звершити правосуддя!* (В. Малик); *Однодумці Кіпсела вимагали від нового тирана такої самої рішучості, а досі переслідувані шукали правосуддя й нагадували йому його ж задуми молодих літ* (І. Білик).

ПРАВОСУ́ДЕЦЬ, дця, *ч., розм.* Справедливий суддя. *Це наші правосудці так розсудили їх* (Сл. Б. Грінченка); // Те саме, що **суддя́** 1. *Тепер правосудці ведуть тривалу дискусію: мав він право так зробити чи ні, буде це злочином проти гуманності чи не буде?* (О. Гончар).

ПРАВОСУ́ДНИЙ, а, е. 1. Стос. до правосуддя. *Державний арбітраж — офіційний державний правосудний орган, який виконує функції посередника між сторонами конфлікту власності в разі виникнення майнових спорів між договірними сторонами* (з навч. літ.).

2. Який чинить правий суд; справедливий. *Щиро заплакали вірні козаки. — Боже правосудний! — кажуть. — Нехай же наші сльози упадуть на голову нашому ворогу!* (П. Куліш); *— Ну, Захаре, — незлобиво, дуже лагідно заговорила Анна Михайлівна, — хай уже тебе Господь правосудний судить і карає, а я прощаю. — Вона плохенько махнула рукою: — Я прощаю!..* (А. Кримський); *Вся сума днів і сума вчинків, весь почерговий їхній хід — .. ніщо, безглуздя, якщо твоя наступна мить — це підсумкова, правосудна* (П. Мовчан).

ПРАВОТА́, и́, *ж.* Правильність думок, суджень, учинків, дій. *Ти, директор, почуваєш зараз свою правоту, але ж і він, цей комишанський волелюб, певен, що правда на його боці і що його сьогодні тяжко покривджено* (О. Гончар); *Всі вони говорили обурено, але з явним відчуттям своєї правоти — як люди, свідомі своїх прав і готові їх захищати* (О. Забужко); *Я казав правду Віті, міліціянтам, слідчому, прокурору, адвокатові і судді, але мені ніхто не вірив. І я не міг довести свою правоту* (С. Андрухович).

ПРАВОТВО́РЧИЙ, а, е, *юр.* Стос. до правотворчості. *Ступінь складності правотворчого процесу визначається тим, які нормативно-правові акти ухвалюються — закони Верховної Ради, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів, рішення органів місцевого самоврядування* (з наук. літ.).

ПРАВОТВО́РЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж., юр.* Розробляння й прийняття правових норм як прерогатива держави. *Правотворчість тісно пов'язана із законотворчістю. Остання, проте, є вужчим поняттям, оскільки стосується лише ухвалення законів, а правотворчість охоплює процес прийняття як законів, так і інших нормативно-правових актів* (з наук. літ.).

ПРАВОУТВО́РЕННЯ, я, *с., юр.* Соціально зумовлений процес формування права. *Процес правоутворення включає виникнення потреб суспільства у врегулюванні певних відносин і актів поведінки, їх усвідомлення, формулювання та юридичне оформлення через правові норми* (з наук.-попул. літ.); *Правоутворення є безперервним процесом, оскільки постійно виникають нові види суспільних відносин, нові суб'єкти вимагають визнання свого права, а старі — розширення чи зміни своїх правових можливостей* (із журн.).

ПРАВОФЛАНГО́ВИЙ, а, е. 1. Розташований на правому фланзі; протилежне л і в о ф л а н г о в и й. *Сусідня правофлангова частина вдень мала сутичку з ворожою кіннотою* (М. Трублаїні); *В наступну мить Захар уже керував боєм передового правофлангового загону саперів, які боронили міст* (Іван Ле); *У перший же день свого перебування в обороні ми дізналися від правофлангового сусіда — піхотинців, що противник не атакує* (Є. Доломан); // *у знач. ім.* **правофлаго́вий,** вого, *ч.* Той, хто замикає шеренгу на правому фланзі. *Настрій у нього був чудовий, рота йшла легко й весело, і Тарас Григорович крокував з нею в ногу і раз у раз перекидався жартом із правофланговими* (З. Тулуб); *— Григоре Савичу, ласкаво просимо! Без тебе наш оркестрик, що рота без правофлангового!* (Василь Шевчук).

2. *у знач. ім., перен.* Людина, що є взірцем для інших, з якої беруть приклад. *— Черешню збирати — що може бути приємніше для дітвори? Учора ваш на лінійці вже серед правофлангових стояв, — це в нас честь така для тих, хто перед веде...* (О. Гончар).

ПРАВОЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.* Суспільно-політична течія, що базується на поступових, еволюційних змінах у суспільстві. *Сучасний правоцентризм ґрунтується на синтезі ідеологій, що виникли як антиподи класичного консерватизму та лібералізму. Серед його пріоритетів — сильна й консолідована держава, розвиток приватного підприємництва та міцного середнього класу, християнська філософія і мораль* (із журн.).

ПРАВОЦЕНТРИ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник правоцентризму. *Нічим особливим від інших своїх однокурсниць чи співмешканок у гуртожитку не відрізнялася* [Катерина]: *вчилася добре, отримувала стипендію, на вихідні їздила додому в село, .. голосувала за правих чи правоцентристів* (А. Любка); *Сучасні європейські правоцентристи не є однорідними, але мають певні спільні позиції* (із журн.).

ПРАВОЦЕНТРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **правоцентри́ст.** *— Як правоцентристка попередні роки я голосувала проти мораторію на землю. Але хіба можна приймати ключову реформу про відкриття ринку землі без референдуму?* (з газ.).

ПРАВОЦЕНТРИ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до правоцентризму. *— Післязавтра, як донесла розвідка, зустріч із головою правоцентристської партії у будинку культури склозаводу на підтримку Колосального. А що запропонуємо ми на цей час?* (М. Гримич).

ПРАВОЧИ́Н, у, *ч., юр.* Дія особи, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. *Правочин — це вольова дія суб'єктів цивільного права, що характеризує внутрішнє бажання особи, і за цією ознакою правочин відрізняють від юридичних учинків, правові наслідки яких наступають в силу закону незалежно від волі його суб'єктів* (з наук. літ.); *Поняття "правочин" є суто українським терміном, який раніше використовувався в українському законодавстві протягом 20–30-х рр. XX ст. і застосовується в новому Цивільному кодексі України, де йому відведено окрему главу* (з навч. літ.).

ПРАВОЧИ́ННИЙ, а, е, *юр.* Який ґрунтується на законному праві, має певні повноваження. *Прилюдний захист дисертації відбувається на засіданні спецради, яке вважається правочинним, якщо в його проведенні взяли участь щонайменше дві третини її складу* (з наук. літ.); *Профспілкові збори вважаються правочинними, якщо в їхній роботі бере участь більш як половина членів профспілки* (з мови документів); *Оповіщення загрожувало, що збори вважатимуться за правочинні при всякій кількості членів громади, бо скликалося їх це вже не вдруге, — вдруге теж ніхто не прийшов, — а втретє* (Д. Бузько); *Верховна Рада України — єдиний орган законодавчої влади України і є правочинною розглядати та вирішувати будь-яке питання, що не належить згідно з Конституцією до компетенції органів державної виконавчої чи судової влади* (із журн.).

ПРАВОЧИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Абстр. ім. до **правочи́нний.** *Судді ретельно розглянули кожен пункт проєкту змін Конституції України й визнали їх правочинність* (із журн.).

ПРАВОЧИ́ННО, *юр.* Присл. до **правочи́нний.** *Обшук на підприємстві відбувається правочинно та максимально відкрито. Результати перевірки будуть висвітлені в найкоротші терміни* (із журн.).

ПРАВТО́РИТИ, рю, риш, *недок., кого, діал.* Запроторювати (у 2 знач.). *— Пустіє, глухне наш край!.. — казав іноді Мирон .. — І порядки які тепер настали?.. Свій свого в неволю праторить...* (Панас Мирний).

ПРАВУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **правува́ти** 1. *За його* [Сулеймана Кануні] *правування піднялися в Стамбулі й Адріанополі пречудові мечеті, писали нові книги, мистецтва розвивалися* (С. Тельнюк); *Втікачі оповідали про суворість тих воїв, проте не жалілися на жорстокість чужинців. Селищ вони не палили, дітей та жінок не вбивали, брали тільки данину, залишаючи в городищах своїх правителів з невеликою дружиною для правування слов'янськими племенами* (О. Бердник).

ПРАВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* 1. *ким, чим і без дод.* Мати владу над ким-, чим-небудь; правити. *Лихими й поганими були мені літо і осінь того 1918 року. Хто правував тоді у Києві, я знаю з історії. А хто правував у Валках і в Минківці — забулося* (В. Минко); — *Карпо ваш знав грамоту, може, й він там цілим воєводством американським правує* (С. Чорнобривець); *Правував* [Сарідар] *в своєму царстві, що його дістав у дар, Лиш без кесарської влади, в інших справах — владний цар* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // Керувати господарством, виробничим колективом і т. ін. *Усім хазяйством доводиться правувати Максимові* (В. Речмедін); // Розпоряджатися ким-, чим-небудь, наказувати комусь, порядкувати десь. — *Всі тобою правували, будеш тепер ти паном і нікого не боятимешся* (М. Івченко); *Правувала над усіма* [дітьми] *Леся* (М. Олійник).

2. *ким, чим і без дод.* Спрямовувати хід машини, човна, біг коней і т. ін. *Їй* [Антосі] *забажалось самій правувати човном* (І. Нечуй-Левицький); — *Бригом правував .. румун з двома матросами* (Ю. Яновський); *Він клацав кнопками, тис на педалі, правував всюдиходом* (М. Білкун); *Поїхали ми зі стрийком удвох. Ні він, ні я не вміємо правувати кіньми* (М. Андрусяк); // Іти, прямувати куди-небудь. *Савочка правував у вуличку під горою* (Ю. Мушкетик); *Боримисл озирнувся. До них підтюпцем правували Мах і Нехота* (І. Білик).

ПРАВУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., діал.* Судитися, сперечатися з ким-небудь, доводячи свою правоту. — *Ні, говоріть, що хочете, а я у чоловіка не маю кривди і не хочу більше правуватися з ним* (І. Франко); — *Я вже п'ять літ із братом у процесі за хату та й більше вже правуватися не хочу* (Л. Мартович); *На Замарстинові був один чоловік, що правувався з сусідою за межу* (Ю. Винничук); // Виправдовуватися, захищатися від нападок. — *Педоре!.. Не провадь ти мені хоч при людях своїх чортів.* — *А чим же справді будете напувати* [гостей]? *Помиями? Дивіться — я ще й винна!* — *правувалась Педоря* (Панас Мирний).

ПРАВЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **праве́ць** 1. *Правцевий анатоксин — препарат, отриманий у результаті дії формаліну на правцевий токсин за певних умов* (з навч. літ.); // Який спричиняє правець (у 1 знач.). *Потрапивши на уражену шкіру, правцева паличка виділяє токсин (отруту), який ушкоджує весь організм, особливо впливає на центральну нервову систему* (з наук.-попул. літ.).

ПРАВЦЕ́М[1], *присл., діал.* Навпростець. *Стежка була добре втоптана, — се була піша дорога через ліси та верхи правцем до Дрогобича* (І. Франко).

ПРАВЦЕ́М[2], *присл., розм.* Нерухомо; без роботи, без дії. *Почати якусь серйозну роботу на строк, се, далебі, далеко менше втомлює, ніж вештання людей і сидіння правцем при гостях* (Леся Українка); *Туркіт возових коліс здавалося трохи заспокоїв постраждалого, бо він, скоцюрбивши ліву ногу, а праву витягши правцем, уже й не лаявся* (Т. Осьмачка); *Баба Ліза пішла, а потривожений Адам ліг правцем і задумався* (В. Близнець).

ПРАВША́, і, *ж. і ч.* Той (та), хто правою рукою володіє краще, ніж лівою; праворукий, праворука. *Він не витримав першим і механічно, як всякий правша, крутнув праворуч, коли їхні машини розділяли якихось метрів п'ятнадцять* (А. Кокотюха).

ПРАГМАЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Скорочення: прагматична лінгвістика — розділ мовознавства, що вивчає використання мовних одиниць у мовленні. *У структурі сучасної функціонально-комунікативної, антропологічно й когнітивно зорієнтованої науки про мову прагмалінгвістика посідає особливе місце як один із найбільш динамічних напрямів її розвитку* (з наук. літ.); *Прагмалінгвістика охоплює комплекс питань, пов'язаних із суб'єктом, що говорить, адресатом, їх взаємодією в комунікації, ситуацією спілкування* (із журн.).

ПРАГМАЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до прагмалінгвістики. *Прагмалінгвістичний аналіз мови індивідуума є однією з форм лінгвістичної експертизи особистості* (із журн.).

ПРАГМАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям у філософії, згідно з яким об'єктивність істини заперечується, істинним визнається лише те, що дає практично корисні результати. *Прагматизм судить про значення ідей, суджень, гіпотез, теорій і систем відповідно до їхньої здатності задовольнити людські потреби та інтереси в соціальний спосіб* (з наук. літ.); *Прагматизм — це філософське вчення, розроблене наприкінці XIX ст. американськими філософами Ч. Пірсом, У. Джеймсом і Д. Дьюї* (з навч. літ.); *Прагматизм до цього часу має вплив на філософію США* (із журн.).

2. Поведінка, діяльність, зумовлені міркуваннями про практичну користь, вигоду. *Без мрійників людство загрузло б у багні прагматизму, міщанства і задихнулось би в смороді власних випарів* (О. Бердник); — *Я, мабуть, поганий американець,* — *зітхнув Лукас,* — *у мене чомусь немає честолюбства, я далекий від прагматизму, замість дбання про власне щастя я чомусь переймаюся долею всього людства* (П. Загребельний); — *Ти уособлюєш політ уяви та сміливість мислення, а я — тверезість та прагматизм* (Н. Околітенко).

ПРАГМА́ТИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **прагмати́ст.** *Американський прагматик Джон Дьюї розвивав прагматизм, щоб підвищити якість життя людей. Так виник напрям під назвою інструменталізм* (з навч. літ.).

2. Людина, що ставить практичну корисність, вигоду понад усе. *Київський біскуп загалом був прагматик і свої проекти обставляв не тільки доказами їхньої потреби, а й розрахунками коштів на виконання й утримання* (Валерій Шевчук); *Два роки тому з'явився Вейдер зі своєю командою .. Їх аж ніяк не можна назвати просто мрійниками, вони практики й прагматики* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я навіть пошкодувала, що я скептик і прагматик, не люблю фантазій і всякого штибу вигадок* (І. Роздобудько).

ПРАГМА́ТИКА, и, *ж., лінгв.* Розділ семіотики, що вивчає відношення між знаковими системами й тими, хто їх використовує. *Прагматика пояснює, як користувачі мови долають очевидні неоднозначності висловлювань, оскільки зміст речення спирається на спосіб, місце, час та інші обставини розмови* (з наук. літ.); *Ідеї прагматики застосовуються для розробляння евристичного програмування, машинного перекладу, інформаційно-пошукових систем та ін.* (з навч. літ.); *Ч. Морріс розділив семіотику на семантику, що вивчає відношення знаків до об'єктів, синтактику — розділ про міжзнакові відношення, і прагматику, яка досліджує відношення мовців до знаків* (із журн.).

ПРАГМАТИ́СТ, а, *ч.* Послідовник прагматизму, той, хто оцінює істинність чого-небудь із погляду практичної корисності; прагматик (у 1 знач.). *Концепція прагматизму заперечує наявність вічних цінностей, значення яких, на думку прагматистів, здатне змінюватися з плином часу й зміною діючої парадигми сприйняття* (із журн.).

ПРАГМАТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **прагмати́ст.** *Для прагматистки Рут з роману Джека Лондона "Мартін Іден" існує одне мірило людини — успіх, правий той, хто домігся успіху* (з навч. літ.).

ПРАГМАТИ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до прагматизму. *О. В. Холмса прийнято вважати одним із засновників і чільним представником прагматистського напряму у філософії права* (з наук. літ.); *Історично прагматистська доктрина багато в чому виросла з полеміки Ч. Пірса проти раціоналізму Р. Декарта, а також із перегляду традиційного розуміння досвіду* (з навч. літ.).

ПРАГМАТИ́ЧНИЙ[1], а, е. Стос. до прагматизму. *Я сповідую прагматичний підхід: не варто очікувати імпульсу, а треба діяти... діяти щодня й щогодини, робити все, що в твоїх силах* (Р. Федорів); *Ми, справжні стоїки і прагматичні громадяни, що знають, звідки береться долар, а не безсила патріотична сльоза, перетворимо нашу занапащену і занечищену країну на один із розкішних європейських садів* (С. Процюк); *Мама у Лідії приземлена та прагматична, вона за хату та город несе відповідальність, за трьох онуків і зрештою за Лідію* (Г. Вдовиченко).

ПРАГМАТИ́ЧНИЙ[2], а, е, *лінгв.* Стос. до прагматики. *Проблеми автоматичного опрацювання текстів вимагають формального опису природної мови на всіх рівнях: морфологічному, синтаксичному, семантичному, прагматичному* (з наук. літ.).

ПРАГМАТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прагмати́чний**[1]. *Прагматичність — це погляд на світ через логіку і розум. Прагматичні люди при вирішенні проблем чи ситуацій вибирають ті варіанти, які спрацюють на практиці* (із журн.).

ПРАГМАТИ́ЧНО. Присл. до **прагмати́чний**[1]. *Невже у моє так прагматично впорядковане протягом останніх місяців життя .. може вдертися стороння непрогнозована ірраціональна стихія? Ні!* (В. Кожелянко); *Людям нашого часу бракує філософського підходу до життя — усе вони сприймають спрощено і прагматично* (Ю. Іздрик).

ПРА́ГНЕННЯ, я, *с.* Сильне бажання, потяг до здійснення чого-небудь; хотіння. *Чого нечестивий боїться, те прийде на нього, а прагнення праведних сповняться* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Дмитро .. думав, що його великі прагнення зазвичай досягалися ціною занадто великих зусиль* (Є. Кононенко); *Головних алгоритмів людської поведінки кілька. Про два з них я вже знаю: праця і турбота про потомство, прагнення зробити так, щоб діти жили краще батьків* (І. Роздобудько).

ПРА́ГНУТИ, ну, неш, *недок.; мин. ч.* пра́гнув, нула, ло *і* пра́г, ла, ло. 1. *чого, з інфін.* Дуже хотіти чого-небудь. *Квіцинський був непоганий педагог: він прагнув, щоб учні не тільки сліпо товкли текст підручника, а й осмислювали прочитане, складали про нього власну думку* (Б. Антоненко-Давидович); *Поети! Вчіть планету доброті — Вона давно вже миру й ласки прагне* (В. Коротич); *Задунайці прагнули приєднатися до чорноморців, і на початку 60-х років вони були переселені на Кубань, розселившись по чорноморському узбережжю* (Д. Білий); // *чого, до чого і з інфін.* Пристрасно бажати здійснення, утвердження чого-небудь, опанування чимось. [Я р о с л а в:] *Які алмази, перли чи смарагди Дорожчі нам від вірності і правди, Які я прагнув ствердити в житті!* (І. Кочерга); *Ніколи ще не прагнув він так пристрасно врятувати людське життя, як зараз* (О. Довженко); *Всім єством вона прагне осягнути ще одну науку, може, найглибшу, науку про те, як жити людині* (О. Гончар); *Гленарван нетерпеливився, прагнучи швидше досягти своєї мети, і не міг припустити й найменшого зволікання* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *кого.* Дуже хотіти завоювати чиюсь любов, здобути чиюсь прихильність. *Здавалося йому, що саме такої жінки, як вона, прагло віддавна його серце* (Ірина Вільде); // *чого.* Дуже потребувати чого-небудь. *Він прагнув допомоги* (Ю. Яновський); *Юрмисько чоловіків у чорних плащах і чорних капелюхах під ранок втупилося в тісну келію матушки Серафими .. Прагнули якогось прихистку* (Ю. Бедзик); *Коли у людини горе, вона прагне співчуття і підтримки* (Г. Пагутяк); // *до чого.* Пориватися до чого-небудь. *Сам Франко на протязі всієї своєї літературної діяльності очищав свою мову від діалектних слів і зворотів, прагнучи до загальнолітературної української мови* (М. Рильський); // Звертатися, спрямовуватися думками, почуттями до кого-, чого-небудь, відчувати потяг до кого-, чого-небудь. *Боже, Ти Бог мій, я шукаю від рання Тебе, душа моя прагне до Тебе, тужить тіло моє за Тобою в країні пустельній і вимученій без води...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *до чого, куди.* Мати сильне бажання потрапити кудись, опинитися десь. *Печеніг чи Батий До синього прагнуть Дунаю* (Т. Масенко); * Образно. *Уклін садам, що в чистому цвітінні Поривно прагнуть ген до верховин!* (М. Нагнибіда); *Степи і море — до них прагнув душею Юрій, виходячи з задимлених кабінетів метушливої кінофабрики* (М. Бажан); *— О, дотримай, Кіркеє, того, що мені обіцяла, І відпусти нас додому. І я туди прагну душею, Й товариші мої всі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *до чого, з інфін., також із сполуч.* щ о б. Намагатися зробити що-небудь, дбати про здійснення чогось. [К а с с а н д р а:] *Ох, Андромахо, як я палко прагну, щоб не були мої слова правдиві!* (Леся Українка); *Це вже закони науки і закони людського мислення: .. зробивши одне відкриття, прагнути зробити інше* (М. Білкун); *Ярема* [Вишневецький] *прагнув здобути українську корону і створити українську державу* (Ю. Винничук).

◊ **Чого́ [тільки] душа́ бажа́є (хо́че, пра́гне** *і т. ін.)* **/ забажа́є (захо́че, запра́гне** *і т. ін.)* *див.* **душа́.**

ПРАДАВНИНА́, и́, *ж.* Далека давнина. *Слухалося цих оповідань, як якоїсь легенди із прадавнини, коли ще не було ні залізниць, ні телеграфів* (Б. Лепкий); *Ми входим в кам'яний мішок, Торкаєм бережно руками Старовини сухий пісок, Прадавнини холодний камінь* (М. Шеремет); *Зупинились майже навпроти нас четверо вовків, двоє малих, двоє старших, але однаково лаписті, міцнюще збиті, мовби утеклі з прадавнини коні* (Є. Пашковський).

ПРАДА́ВНІЙ, я, є. 1. Дуже давній (у 1 знач.); стародавній. *За три хвилини жінки піднімаються сходами на тротуар Джаффи, довгої вулиці, збудованої на останніх кілометрах прадавнього паломницького шляху* (В. Єшкілєв); *В її невеликій валізі .. декілька сукенок, тисяча тонких нашийних хустинок — прадавній презент Наркіса* (С. Андрухович); // Давно минулий (про час). *Обіч громадяться, мчаться в безвихідь Тіні прадавніх століть* (М. Бажан); *Місяць тих прадавніх часів був великим-великим, у десять разів більшим, аніж тепер* (В. Багірова); // *у знач. ім.* **прада́внє,** нього, *с.* Те, що давно минуло чи стосується глибокої давнини. — *Я ж колись врятував з Морозенком вас, то пожалійте людей!* — *ломить свій гнів і гордість чоловік ..* — *Таки згадав прадавнє, старий шкарбун! Не втерпів!?* (М. Стельмах); *Супроти місяця ліхтар, немов жовнір, В прадавнє глипа напівсонним оком* (А. Мойсієнко); *Жий* [живи] *же щасливо, і хай прадавнє живе у тобі* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. Який існує споконвіку, з давніх-давен або дуже багато часу; відвічний, споконвічний. *Це починається Сваром'я. Давнє-прадавнє селище* (Б. Антоненко-Давидович); *Все ніби в колі віковім: Любов, розлука, весни грім, Все ніби вічності луна, Прадавня тиха таїна* (А. Малишко); *Я спинився. Суха, тогорічна ковила, трава прадавніх степів, тріпотіла на вітрі* (А. Хорунжий); // Відомий з глибокої давнини. *І виступили повагом три діди, Три чисті білі хліби несучи З дрібками солі, звичаєм прадавнім, І подали з уклоном трьом грузинам* (М. Рильський); *Український народ є хліборобський народ, що в своїх господарчих формах зберігає прадавню традицію хліборобської культури бика (вола)* (В. Домонтович).

ПРАДЕРЖА́ВА, и, *ж.* Стародавня держава, від якої ведуть початок сучасні держава або держави. *Ярослав Мудрий перетворює Русь (прадержаву України) на процвітаючу християнську державу* (з наук. літ.); *Процес утворення українського народу мав чимало віхових етапів: прадержава антів, великі об'єднання племен, заснування Києва на перехресті багатьох культур* (з навч. літ.).

ПРАДЕРЖА́ВНИЙ, а, е. Стос. до прадержави. *На думку науковців, єдність культури прадержавного об'єднання скіфів забезпечували світоглядні настанови теократичного характеру* (з наук. літ.); *Історично першою більш-менш впорядкованою формою організації прадержавного суспільства була родова община* (з навч. літ.).

ПРАДЕРЖА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прадержа́вний.** *Цілком імовірно, що трипільці володіли елементами державної організації й започаткували українську прадержавність у IV–II тис. до н. е.* (з наук. літ.); *У часи аграрної цивілізації виникають мова (знакові системи), знаряддя праці, звичаї, традиції та ритуали, з'являються паростки прадержавності* (з наук. літ.).

ПРА́ДІД, а, *ч.* 1. Батько діда чи баби. — *Сірківна, — вимовила дівчина з гордістю. — Мій батько — Сірко, і дід — теж Сірко, і прадід. Всі Сірки* (І. Багряний); *Рід Грабців дяківський з давніх-давен. Прадід дякува́в і водночас учителював* (М. Андрусяк); *Особливо зворушувала і зачаровувала Мілену велика старезна бібліотека, що дісталася сестрам у спадок від багатого і мудрого прадіда-професора* (С. Андрухович).

2. *перев. мн.* Люди минулих поколінь; предки. *Щасливий в світі той, хто так уміє жить, Як наші прадіди живали* (Л. Боровиковський); [Х а р и т о н:] *Одначе ж за прадідів хліб родив?* [С в и р и д:] *Ще й який хліб!* (М. Кропивницький); — *Не часто порушує каган узвичаєне, те, що перейшло до нього від дідів і прадідів роду аварського* (Д. Міщенко).

◊ **За дідів-прадідів** *див.* **дід; З ді́да-пра́діда (з ді́да й пра́діда, з дідів і пра́дідів) <З пре́дка, з ді́да>** *див.* **дід.**

ПРА́ДІДИЗНА, и, *ж.* Те саме, що **пра́дідівщина.** *Оця десятина землі .. дісталась йому ще від батька. То була дідизна, прадідизна, може* (М. Коцюбинський); *Від імені короля він* [державний секретар] *побажав освіченим людям скористатися сприятливим випадком і добути собі волю й права прадідизни...* (Г. Колісник).

ПРА́ДІДІВ, дова, дове. Прикм. до **пра́дід.** *Голос прадідів був урочистий і потойбічний, вони* [прадід з Данилком] *пішли од моря й заглибилися в степ* (Ю. Яновський); *Уклін тобі, скелястий берег моря, Курган Малахів — прадідова тінь!* (М. Нагнибіда); // Який належить прадіду. *Ведмеді прадідову пасіку розорили* (В. Дрозд); *Мені бабуся розповідала, .. що вони прадідову бібліотеку тоді були закопали — там купа була дореволюційних книжок* (О. Забужко); *Тут на початку віку стояла станція з кількома жовтоцегляними будинками для службовців і прадідова господа* (Є. Пашковський).

ПРА́ДІДІВСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пра́дід** 1. *Василь перейшов трактором рідну прадідівську межу, привітно кивнувши батькові і щось гукаючи йому на швидкому ходу* (О. Довженко); *Такий давній сільський звичай і патріархальний закон: наймолодші діти мають залишатися при батьках, щоб доглядати їх на старість. І мій тато .. підкорився прадідівському закону* (Г. Тарасюк); // Належний прадідові. [І в а н:] *Піду до старого Ганнущенка: у нього, кажуть, є червоний жупан, ще прадідівський, чи не позиче* [позичить]*?..* (М. Кропивницький).

2. Прикм. до **пра́дід** 2; старовинний, стародавній. — *Старі архіви треба зберігати, копатися в них, ворушити їхній давній пил і цвіль. На сонце треба витягати ці прадідівські письмена!* (О. Донченко); *Вогонь для купальського багаття потрібно було добути старим, прадідівським способом — тертям* (В. Малик); // Належний предкам, прадідам. *Звідкілясь здалеку засурмили над Дніпром прадідівські сурми* (О. Довженко); *У прадідівських скринях залишилися вишивки, ікони, книги, металеві й дерев'яні вироби минулого й позаминулого віків* (А. Михайленко); // Власт. давнім часам, старовині. *Наумиху звано старосвітською жінкою. І справді, вона була тяжким ворогом того, хто калічив рідну мову, ламав прадідівські звичаї або пнувся в пани, намагаючись стати вищим за селянина* (М. Коцюбинський).

ПРА́ДІДІВЩИНА, и, *ж.* 1. Спадщина від прадіда. *Родом пані Наталія з Рокитного — мальовничого села поблизу Львова. Вона веде нас до свого обійстя: — Оце наша прадідівщина* (із журн.).

2. Давні, прадідівські часи. [І в а н:] *Про віщо ж вам?* [Ю х и м:] *Та от ти почав був про колишнє, про прадідівщину...* (М. Кропивницький).

ПРА́ДІДНИЙ, а, е. Те саме, що **пра́дідівський.** *А люди щасливі, Брати мов зичливі, На прадідній ниві Працюють поспів* [поспіль]... (І. Франко); *Височить ось, як і восени, прадідна груша, куняє, мов старий кінь, знайомий журавель над криницею* (П. Козланюк); *Ти не загинеш, Україно! І мова прадідна твоя, Що кожне слово в їй* [ній] *перлина, Не вмре повік* (Микола Чернявський); *За років прадідних, де нині круто здіймається у небо Аю-Даг* [Аюдаг], *стояло місто* (М. Драй-Хмара).

ПРА́ДУБ, а, *ч.* Дуже старий, прадавній дуб. *На вишгородському пагорку цвіли вишні, й старезний самотній прадуб, що шумів віттям не один вік, похилився над Дніпром вже майже без гілля* (О. Довженко); *Той прадуб має пам'ятати гетьмана, який любив у тихе надвечір'я посидіти під ним, відходячи від денних клопотів, відтаюючи душею, любив думу свою подумати...* (В. Чемерис).

ПРАЖА́НИ, а́н, *мн. (одн.* **пража́нин,** а, *ч.;* **пража́нка,** и, *ж.).* Жителі Праги. *Праго, незабутні каштани твої, Голубливі серпанки на Влтаві, Де щебечуть в садах цілу ніч солов'ї, Баламутять пражанок, лукаві!* (І. Нехода); *Стоять на вулицях до самих передмість десятки тисяч пражан, ще змарнілих від хронічного недоїдання, бурхливо сп'янілих від чистого повітря волі* (О. Гончар); — *Кращої за вашу кандидатуру не знайти. Мало того, що ви відповідаєте всім критеріям, до того ж ви пражанин, а головну контору банку планується розмістити саме у Празі* (В. Кожелянко).

ПРАЖА́НИН *див.* **пража́ни.**

ПРАЖА́НКА *див.* **пража́ни.**

ПРА́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **пра́жити** 1, 3. *Калини дуже кортить і гарбузяних, праженuх на деці, зернят* (Є. Пашковський); // **пра́жено,** *безос. пред. Розпалено вогні та пражено пшеницю* (О. Назарук).

2. *у знач. прикм.* Смажений або топлений; пряжений (у 2 знач.). *Замурувалися* [монахи] *в ямах та кам'яних печерах, куди тільки раз на тиждень подавано їм трохи праженого бобу, щоб не вмерли з голоду* (І. Франко); *В Радивилові треба чекати* [поїзда] *дві години, а за той час можна купити собі, що треба, молоко ж, я думаю, може бути свіже цілу добу, якщо пражене буде* (Леся Українка); *Він тихенько згорнув мольберт та заспішив додому, забігши дорогою на базар по мед і пражене молоко* (Н. Околітенко).

ПРА́ЖЕЦЬ, жця, *ч., рідко.* Те саме, що **пража́нин.** *Франц Кафка — пражець. Будинок, де він народився, знаходиться в одному з вузьких провулків, які ведуть до величного собору Святого Віта* (із журн.).

ПРА́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., розм.* 1. *що.* Те саме, що **прягти́** 1, 2. *Янко не хотів молока, і вона пражила йому яєчницю* [яєчню] (О. Кобилянська); *Прислуга розносила чорну каву, варену на турецький лад. Не мололи її, лиш товкли на крупи і пражили у мідяних риночках з довгими ручками* (Б. Лепкий); *Я в гарячому попелі пражив свою здобич* (М. Дочинець); *Він найчастіше готував чай з молоком. Брав молоко в одних багачів, які мали свою цілу череду, і пражив його сам* (М. Сиротюк); *— А при виборах голосуй заєдно на* [за] *нашого мужицького кандидата. Не зрадь громади, аби тебе й на вогні пражили* (Л. Мартович).

2. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **прягти́** 3. *— Хіба не під одним дощем мокли в полі? Чи не одне сонце нас пражило?* (В. Кучер); *Спека стояла страшенна, з ранку до вечора пражило сонце* (А. Дімаров); *Літня суш нещадно пражить порепану, як шкіра на селянських долонях, землю* (І. Нижник); // *рідко.* Проймати, допікати (про вітер, мороз і т. ін.). *Ніч; небосхил туманіє; Сніг окрив куток, Стужа гірше скаженіє, Пражить до кісток* (П. Грабовський); // *рідко.* Сильно дути, віяти. *Вітер пражив у очі, розвертав полу кожуха* (В. Стефаник).

ПРА́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *недок., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **прягти́ся** 1. *У баби Митрихи горить у печі .. Пражиться молоко* (І. Франко); *Володько не буде отак собі сире молоко пити. Він ось має чудесну бляху, яку знайшов .. Положить її, поставить на неї консервну бляшанку. Ну, ось бачите. Огонь горить і молоко пражиться* (У. Самчук); // *безос. Такий зойк звівся, як його* [Юрка] *стригли, гейби в горшку пражилося* (Марко Черемшина).

2. Те саме, що **прягти́ся** 2; пектися. *Господар цілу зиму не випускає з рук ціпа, .. газдиня вже не цвіте на подвір'ю, вже дитину несе на лан у кориті, вже пражиться на сонці* (Марко Черемшина); *— Ловиться рибка? — Де там... годину вже пражуся, а хоч би який пічкур вчепився* (Ю. Винничук).

ПРА́ЗЕЛЕНЬ[1], і, *ж., розм.* Синювато-зелена фарба чи колір. * Образно. *В старім порту солоний вітер віє, Повзе по мурах празелень віків* (І. Качуровський).

ПРА́ЗЕЛЕНЬ[2], і, *ж.* Вид трав'янистих рослин з гіллястим стеблом родини айстрових, поширений у Євразії. *Празелень росте в сирих лісах, на галявинах, у чагарниках, ярах, долинах річок, на полях, у садах і городах* (з наук.-попул. літ.).

ПРА́ЗЕМ, у, *ч.* Мінерал, різновид кварцу світло-зеленого забарвлення. *Празем добувають у Рудних горах на межі Чехії та Німеччини, у Фінляндії, Австрії, Бразилії, Шотландії, Росії (на Уралі й на Алтаї)* (з наук. літ.); *Празем є недорогим виробним і колекційним каменем* (із журн.).

ПРАЗЕОДИ́М, у, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 59, метал світло-сірого кольору. *Празеодим, хімічний елемент з групи лантанідів, був відкритий у 1885 році австрійським хіміком Карлом Вельсбахом* (з наук. літ.); *Празеодим є легувальним додатком до сталі, сплавів кольорових металів, магнітних сплавів* (з наук.-попул. літ.).

ПРА́ЗНИК, а, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **свя́то**[1]**.** [С е м е н:] *Заробив ще більше, як торік: таки ні одного буденного дня не прогуляв, а іноді то й у празник робив, хай Господь милосердний простить...* (М. Кропивницький); *Раз був празник у громаді, з'їхалися гості раді, їли, пили, що було, і співали, аж гуло* (О. Маковей); *У Петра жупанина, як він казав, хоч і давня, але носив її тільки в празник* (Г. Косинка); *Сама собі* [Солоха] *якось спідницю вибійчану пошила. Боже! Який то для неї празник був* (Панас Мирний); *Почалося моє Торонто без Лени. Це був терор. Я не знав, де себе діти. Я звик кожного дня, кожного вечора переживати празник, бути з нею, говорити, сміятись, співати* (У. Самчук); *Жінка перегортає її* [картоплю], *втішаючись: — Гарна картопля тепер — празник...* (В. Барка); *— Невже ти забулась, яким колись празником був для тебе Іван? — А тепер гірше будня став, — спалахнула Марійка* (М. Стельмах); * У порівн. *Як великого празника було жде вона звістки од свого сина* (І. Нечуй-Левицький).

2. Відзначуваний звичаєм або церквою день на честь якої-небудь події чи святого. *А сьогодні, у такий великий празник, він ще більш молився, і на серці так йому було весело, як і усякому богобоязному* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На Січ саме валом валили запорожці. Завтра Різдво — найбільший годовий* [річний] *празник* (Ю. Мушкетик).

Храмове́ (престо́льне) свя́то <Храмови́й (престо́льний) пра́зник (день)> *див.* **свя́то**[1]**.**

ПРАЗНИКО́ВИЙ, а, е, *розм.* 1. Прикм. до **пра́зник.** *Після довгої служби розійшлися по куренях, де чекав празниковий, коштом Військової Скарбниці, обід* (Ю. Мушкетик); *Разом з іншими односельчанами стояла на празниковій відправі Соломія* (В. Лис); *Першого празникового дня покликали мене до хазяйського столу з печеною качкою і підбитими стручками квасолі* (М. Дочинець); // *у знач. ім.* **празнико́ве,** вого, *с.* Те, що відбувається, влаштовується, надягається і т. ін. в празник. *Була субота, і вдягнений він був у празникове* (В. Винниченко); *— То мати празникового коли дасть, то баба, то булочку в школі не з'їм, то пляшки десь здам...* (А. Кокотюха); *Петро вбрався у празникове, наклав на голову новішого капелюха й пішов* (Г. Пагутяк).

2. Гарний, небуденний. *Назустріч козакам з Красного вийшли мало не всі мешканці, а між ними, в празниковому вбранні, в намисті та в дукачах, вийшла й красуня Мельничка* (А. Кащенко); *Оленка до Кочури збиратися давай. Внесла з комірки плаття голубе, празникове, керсет плисовий* (А. Тесленко).

3. *перен.* Радісний, піднесений. *З обох боків по тротуарах сунули довгі низки робітників, студентів, інтелігентів з празниковими обличчями і з якимсь чеканням в очах* (В. Винниченко); *Одягшись у позичений в колеги, церковного вчителя, старенький сюртук, з празниковим виглядом виходив Малинка од батюшки по дорозі до панської економії* (С. Васильченко).

ПРАЗНИКО́ВО, *розм.* Присл. до **празнико́вий.** *Дивувало Мелашку, що Рудик так празниково величав її по батькові* (Г. Косинка); *Вранці — до церкви, потім — пізній ситий сніданок, а далі, празниково вдягнені, йдуть в гості один до одного* (М. Циба).

ПРАЗНИКУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **празникува́ти.** — *Час би вже готуватись до того празникування* (І. Нечуй-Левицький); *Тутешнє празникування мало чим відрізняється від святкувань в інших завулках світу* (І. Роздобудько).

ПРАЗНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **святкува́ти.** *Ось прийшли і празники .. Як то вона гадала спершу ті празники любо та мирно празникувати?* (Панас Мирний); *Столи винесені були надвір, .. на дворі празникувати було ліпше* (Ю. Покальчук); — *Так буде краще! — сказав він, празникуючи свою перемогу* (А. Кащенко); *Василь не лінувався, хазяйнував, і Ганна не любила празникувати в будень* (І. Нечуй-Левицький); *Такі, як Стратіон, — однолюби. Це чудові люди, котрі одну любов празникують усе життя* (В. Земляк).

ПРАЗНИ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **празнико́вий.** *Як слідує, в празничному наряді, Пред очі царськії совіт вельможний став* (Є. Гребінка); *Ясиня, дочка Гліба Словита, розклала на ослоні край вікна празничні ризи* (К. Гриневичева); *Не вмовкали ні на часину співи, сміхи і празничний гамір* (І. Керницький); *Ніщо не показує, що вона чогось надіється хорошого, радісного, празничного* (І. Франко); *Він мав печальні всевидющі очі — В орбітах диких голубі дива. В них світ буденний, темний і порочний На полотні празничнім оживав* (І. Драч).

ПРАЗНИ́ЧНО, *розм.* Присл. до **празни́чний.** *Празнично шумів ліс на невеликім горбику оддалік села* (І. Франко); *Сонце .. тонуло на заході в купелі жемчугів .. Снопи сліпучих іскристих ножів .. гаптували позолотою вибілені празнично призьби* (І. Керницький).

ПРА́ЗНИЧОК, чка, *ч., розм.* Пестл. до **пра́зник.** *От вже я й жонатий .. Аби празничок — у нас повно людей, і розмови, і вітання йде* (Марко Вовчок); — *Се я, — цокотячи клямкою, обізвавсь з сіней Власов. — Здрастуйте, Парасковія Остапівна! З празничком будьте здорові!* (Панас Мирний); [К о в а л ь:] *Господь милосердний післав нам празничок, не гріх і повеселитись* (І. Карпенко-Карий); — *За празничок святої Явдохи, — спочатку морщачись, смакує горілку Шкапонд* (М. Стельмах).

ПРА́ЗНУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Те саме, що **святкува́ти.** — *Приїзд гостей як будете празнувати?* (І. Франко); *Дарма сміявся ворог мій єхидно. І перемогу празнував. Дарма* (Л. Костенко).

2. *кого, що, перен.* Любити, шанувати. — *Мене також ніхто про віру не питав, — посміхнувся Сковорода. Він розумів, до чого хилить преосвященний: боїться, чи не набрався чужого духу.* — *Там узагалі не дуже церкву празнують* (Василь Шевчук); — *То дід Кіптілий. Для князя коптить на моїх травах і моєму хворостиці. А не празнує дід князевого бога* (П. Загребельний).

◊ **Ле́даря ко́рчити (справля́ти, святкува́ти, пра́знувати)** *див.* **ко́рчити.**

ПРА́ЗЬКИЙ, а, е. Стос. до Праги. *Господарі машин — енергійні симпатичні юнаки — виявились учасниками празького повстання. Бійці обступили своїх братів по зброї* (О. Гончар); *Вони зустрілися на алеї густого саду, що оточував празький Палац конгресів* (О. Бердник); *У гімназії викладав професор Мошек Бейтль, відомий празький біблеїст і знавець стародавніх діалектів* (Любко Дереш).

△ **Пра́зький гріш** *див.* **гріш.**

ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЄЦЬ *див.* **праіндоєвропе́йці.**

ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЙКА *див.* **праіндоєвропе́йці.**

ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **праіндоєвропе́йці.** *У праіндоєвропейській мові наявні обидві граматичні категорії: виду й часу. Вони тісно переплітались між собою* (з наук. літ.).

ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **праіндоєвропе́єць,** йця, *ч.;* **праіндоєвропе́йка,** и, *ж.).* Гіпотетичне доісторичне населення Євразії. *Праіндоєвропейці, ймовірно, жили в кінці неоліту, приблизно в IV тис. до н. е.* (з наук. літ.).

ПРАІСТОРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до праісторії. *Розділ краєзнавчих досліджень .. стосується людини як витвору природи (антропологія), початку її цивілізації (праісторична археологія)* (І. Франко); *На горі над Городницею розміщене давнє городище. В ньому представлені усі культурні праісторичні шари, починаючи від палеоліту* (Т. Прохасько).

2. *перен.* Дуже старий, давній. *Андрій спочивав оком на буйній зелені, на праісторичних вбогих халупах, одвертих і щирих в своїх трагічних злиднях* (І. Багряний).

ПРАІСТОРИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **праістори́чний** 1. *Аналізуючи знайдені під час розкопок речі, дослідник намагався довести навіть на артефактах кам'яного віку слов'янську праісторичність галицьких земель* (з наук. літ.); *Історіософська концепція Ю. Липи бере свій початок від трипільської культури і ґрунтується на засадах праісторичності* (із журн.).

ПРАІСТО́РІЯ, ї, *ж.* Первісний, найдавніший період розвитку, існування кого-, чого-небудь. *Хліборобство античної доби витворило знов нову етнічну одність, на яку доводиться вважати, переходячи від праісторії й передісторії до історії* (В. Домонтович); *Плелися вони* [стежки] *в темряві, мов загадкові письмена, полишені нам далекими предками, найдавнішими предками, самою праісторією* (П. Загребельний).

ПРАЙД, у, *ч.* Стала група левів (6–12 особин), що складається з кількох самиць зі своїми нащадками та самцями, які живуть і полюють разом. *Взагалі-то лев'яча порода ставиться доволі жорстко, якщо не жорстоко, до старих і немічних левів — їх просто виганяють з прайду помирати на самотині* (В. Лис); *Було в ньому* [коті] *щось благородне. Щось від левів. Дай йому гриву трохи густішу та кілька сотень кілограм ваги, і буде вилитий голова лев'ячого прайду посеред африканської савани* (М. Кідрук).

ПРА́ЙМЕРИЗ, *невідм., мн.* і у, *ч.* Те саме, що **передви́бори.** *Праймериз — це перший етап дворівневої системи голосування, на якому від політичної партії обирається єдиний кандидат для участі в основних виборах* (з наук.-попул. літ.); *Щоб поспілкуватися з учасниками праймеризу особисто, організатори радять приходити на місце проведення заходу за годину до його офіційного початку* (з газ.).

ПРАЙМТА́ЙМ, у, *ч.* Час трансляції на телебаченні, радіо з максимальною аудиторією. *Шеф напирав на нові масштаби, наче козирями ляскав об стіл, .. і масштаби вражали: праймтайм, серйозна розкрутка, білборди, реклама в метро* (О. Забужко); — *Чому така несправедливість? Одним — вечірній праймтайм, а іншим — полудень, коли біля телевізора тільки пенсіонери та домогосподарки!* (Г. Вдовиченко).

ПРАЙС, а, *ч.* Те саме, що **прайслі́ст.** *У прайсі презентаційного типу містяться відомості про товари певної групи або один конкретний товар* (з навч. літ.).

ПРАЙСЛІ́СТ, а, *ч.* Перелік товарів або послуг, що їх пропонує яка-небудь компанія чи підприємство із зазначенням їхніх найменувань, цін, коротких характеристик і т. ін. *Прайсліст може використовуватися як самостійний документ або як додаток до комерційної пропозиції чи договору* (з наук.-попул. літ.).

ПРАКРИ́Т, у, *ч., лінгв.* Назва середньоіндійських діалектів, з яких розвинулась більшість сучасних літературних мов Індії. *Спочатку пракрити були розмовними діалектами, у подальшому вони були оброблені літературно* (з навч. літ.); *Віктор саме розпочав тоді вивчати з Аполлоном Лобачем, великим філологом, санскрит, знайомитися з пракритами...* (Олекса Ізарський).

ПРАКРИ́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пракри́т.** *Арії, що прийшли в індійський регіон Конкан, перейняли місцеву мову й додали в неї різні пракритські та санскритські слова* (з наук.-попул. літ.).

ПРАКСЕОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до праксеології. *Праксеологічні дослідження стосуються принципових основ організації спільної діяльності людей, прийняття рішень, мотивації та реалізації дій — колективних й індивідуальних* (з наук.-попул. літ.).

ПРАКСЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про принципи і методи ефективної діяльності. *Роботи в галузі праксеології можуть бути використані при вдосконаленні діяльності органів державного управління, наукових установ, промислових і сільськогосподарських підприємств тощо* (з наук. літ.).

ПРА́КТИК, а, *ч.* 1. Той, хто набув досвіду, знань у результаті практичної діяльності. *Юра був старий практик і вірно догадався, що якийсь недосвідний рибак мусив зранити сю рибу* (І. Франко); [Р о м о д а н:] *Скільки у вас агрономів з вищою освітою?* [С о х а:] *Один, і два практики* (О. Корнійчук); — *Ти просто практик, який не терпить теоретичних міркувань* (В. Владко).

2. *чого і без дод.* Той, хто займається практичною діяльністю. — *Я не людина науки. Я практик. Тридцять років я варю скло* (Д. Бузько); *Добра душа, великий практик і теоретик баскетболу, .. сам Діл ніколи не грав, бо був затяжкий для цього та й недостатньо високий* (П. Загребельний); — *Я вирішив зосередитися на комп'ютерних програмах... теорія мене не приваблює. Так що в нас буде гармонія: вона теоретик, я практик* (Ю. Винничук).

3. Практична, ділова, тверезо мисляча людина. *Противно до Максима був Іван характером не практик, а ідеаліст* (Ю. Смолич); *Євген називає себе прагматиком, а я — сухий практик...* (П. Загребельний).

ПРА́КТИКА, и, *ж.* 1. Уся діяльність людей, спрямована на перетворення матеріального світу. *Теорія дає знання закономірностей найзагальнішого плану, перспективні орієнтири. Практика ж — то .. вміння охопити зором конкретне й загальне* (М. Слабошпицький); *Мені, Остапові Кисільчуку, синові безпорадних галицьких селян, не залишається іншого вибору, щоб круто і переконливо реалізуватися, окрім вироблення у собі міцного ферменту теорії і практики* (С. Процюк); *Чого тільки не винайшли за останні 200 років філософи, зацікавлені в тому, щоб здолати прірву між теорією та практикою, свідомістю та буттям* (із журн.).

2. Життя, дійсність як сфера застосування й перевірки достовірності певних настанов або висновків. — *Чи ваша сестра любить ті теорії ради самих теорій, чи прикладає їх до практики? — знов спитав у Мані Фесенко* (І. Нечуй-Левицький); *Коцюбинський, як знаю з його листування та й з власної моєї з ним практики, конче вимагав коректу кожного свого твору, коли цей ішов до друку* (С. Єфремов).

3. Здійснення, хід, проведення чогось (звичайно як утілення в життя ідей, планів, намірів і т. ін.). *Всі здобутки науки, демонстрація й ужиток яких не потребували великих витрат, провірялися* [перевірялися] *тут же на практиці* (Г. Хоткевич); — *Стьопа наш молодець. Вважай, дружбу народів на практиці у життя проводить. Двох діток мають. Дівчинка і хлопець. Оксана і Саїд* (В. Нестайко); // Діяльність кого-, чого-небудь як набуття певних знань, навичок, досвіду і застосування їх у чомусь. *Багато розказував* [О. Маковей] *з своєї редакторської практики і взагалі про галицько-буковинські справи* (Леся Українка); *Довга практика навчила Васю винятково економно користуватися з того запасу повітря, яке він набирав у легені* (В. Собко); — *Ми з тобою отримали непогану підготовку, маємо чималий словниковий запас і гарне знання граматики, але досі не було практики спілкування живою розмовною мовою* (О. Авраменко); // Набутий досвід, сукупність навичок, конкретних знань у певній галузі діяльності. *Вивчити нову апаратуру — це не значить поверхово оглянути її та визначити принцип дії. Потрібні довгочасна практика, навички в поводженні з інструментом* (М. Дашкієв); *Вона почала працювати в адвокатській конторі, — грошей ще не заробляла, тільки набувала практики* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

4. Застосування і закріплення теоретичних знань учнів, студентів і т. ін. як складова частина навчального процесу. *Помалу, ледве переставляючи ноги, зайшло четверо хлопчаків на чолі з малим Тарасенком. — Вони прийшли на практику з біології, — доповів він учителеві* (Ю. Яновський); *І от, нарешті, практику здали: Як рівним, нам потиснув майстер руки* (І. Муратов); *Як одного з кращих студентів його направили на практику в один коледж, .. на викладання біології у старших класах* (Любко Дереш).

5. Професійна діяльність або коло діяльності кого-небудь (перев. лікаря чи юриста). *Лікар, що мав підтримувати ослаблене здоров'я Ядзі, був у близькому містечку, мав дуже широку практику і славу доброго лікаря* (Н. Кобринська); *До приходу перших совітів мав* [Лев Рубінґер] *тут адвокатську практику* (М. Андрусяк); // Стажування на певній роботі. *Умови такі: перший тиждень дурно працювати (практика), а потому — 40 карб. в місяць, хата, світло і паливо* (М. Коцюбинський).

(1) Виробни́ча пра́ктика — частина підготовки фахівців, яка має на меті дати студентам та учням практичні знання, уміння та навички за обраною спеціальністю. *Під час виробничої практики хлопці з їхнього класу завжди натовпом стояли біля верстата товариша Курінного* (О. Гончар); *З понеділка почнеться виробнича практика на текстильному комбінаті* (А. Дністровий); **Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику)** *див.* **запрова́джувати.**

ПРАКТИКА́НТ, а, *ч.* 1. Той, хто проходить практику (у 4 знач.). *Під час розподілу практикантів по цехах Лань висловила просьбу, щоб її прикріпили до Лесі Кумач* (А. Хижняк); *Молодий, у окулярах, практикант з районної поліклініки заявив, що в неї хвора печінка* (Ю. Мушкетик); *Хлоп'якуватий практикант-учитель з наївними очима списує всю дошку хитромудрими формулами* (В. Нестайко).

2. *також у сполуч. зі сл.* л і к а р с ь к и й, с у д о в и й *і т. ін., заст.* Стажист. *Хто ж вступає до цього театру? Переважно студенти, що не закінчили навчання, вчителі-невдахи або торговельні практиканти і інша подібна напівінтелігенція* (І. Франко); — *Ти, Славку, хочеш подаватися до суду, — говорив панотець при сніданку. — А ти подумав над тим, що маєш бути кілька місяців безплатним практикантом?* (Л. Мартович); *Заробітку лікарського практиканта вистачало на пристойне, але дуже скромне кавалерське життя* (Ірина Вільде).

ПРАКТИКА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **практика́нт.** *Легко скінчивши гімназію, вона вступила до інституту саме в голодні роки, а звідти відрядили її як практикантку на селекційну станцію* (М. Івченко); *Зручна і затишна кімната в гуртожитку .. не тільки влаштовувала практикантку, але й була елементом якогось комфорту* (Іван Ле); *Юна практикантка з фанатичним завзяттям брала від перспективного хірурга все корисне для професії* (Люко Дашвар).

ПРАКТИКА́НТСТВО, а, *с., рідко.* Діяльність практиканта. *Британський уряд кілька років тому вирішив запровадити практикантство майже в усіх сферах економіки з метою практичної підготовки й перекваліфікації працівників* (із журн.).

ПРАКТИКА́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **практика́нт.** *Практикантська ставка була невисокою (близько сорока п'яти карбованців), але я примудрився дещо заощадити* (з мемуарної літ.).

ПРАКТИКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **практикува́ти** 1. *Важним слідом скіфської традиції в історії України треба вважати спосіб воювання таборами, практикований українськими козаками та ляхами в війнах XVII в.* (І. Франко); // **практико́вано,** *безос. пред. У поетиці бароко було широко практиковано традицію поетичного переспіву (травестування)* (з наук. літ.); *Після Ефеського Собору 431 року почали з'являтися Богородичні празники, у такі дні не практиковано посту, навіть коли вони припадали на середу або п'ятницю* (з рел.-церк. літ.).

2. *у знач. прикм., розм., рідко.* Який, практикуючись, набув певних навичок, досвіду, знань. — *Роботи з нього ніякої, а ще до того — злодій! У Львові практикований!* (І. Франко); — *А скільки ще верстов? — питаю. — Як по-нашому, п'ятнадцять з гаком, ну, по-вченому — не знаю: на цьому не практиковані* (П. Панч).

ПРАКТИКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **практикува́ти** і **практикува́тися.** *Таких людей, що їх підозрівали за практикування поганського культу, виклинали та відлучували від церкви* (І. Франко); *Практикування неконтрольованого відстрілу дичини є злочином проти природи* (із журн.).

ПРАКТИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *що.* Здійснювати, застосовувати щось на практиці чи перевіряти практикою (у 3 знач.). *Він* [Котляревський] *практикує одночасову заміну другого і третього ямба стопами без наголосу, т. зв. пірихіями* (М. Зеров); *У мене платня — маленька, бухгалтерська, брать у лапу я ніколи не практикував, та й страшно* (В. Дрозд); *"З метою надання Вам оперативної інформації щодо продукції, новинок та акцій, які практикує наша компанія, .. просимо заповнити анкету"* (Ю. Іздрик).

2. Займатися практикою (у 5 знач.). *Я сам вернув що лиш недавно додому, забарившись у свого давнього шкільного товариша лікаря, що тут практикує* (О. Кобилянська); — *Я кінчав медицинський* [медичний] *факультет, але не практикував, а став тренером* (П. Загребельний); *Письмо було зі Львова, від купця, у котрого практикував Готліб* (І. Франко).

3. *що і без прям. дод., розм.* Робити вправи для розвитку чого-небудь. — *Я навчилася розбирати* [автомат] *в госпіталі, — сказала жінка, — ногу лікувала, а руки практикувала* (Ю. Яновський); *Практикував* [Шеремет] *нечасто, то запалюючись, то холонучи до фізичних вправ* (А. Кокотюха).

ПРАКТИКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Здійснюватися, застосовуватися на практиці, перевірятися практикою (у 3 знач.). *У нас в Чернігові є кілька родин, що охоче замінялися би дітьми на вакації .. Подібні заміни дітьми практикуються в Швейцарії і Германії, наскільки мені відомо* (М. Коцюбинський); — *Минулі роки в нас практикувалося виставляння оцінок лише тим, хто навчався фактично...* (Ю. Збанацький); // *безос. пред. Мешканці квартири не виявилися для колишнього опера надто загадковими. Мінімум меблів, так тепер практикується в будинках з квартирами поліпшеного планування* (А. Кокотюха).

2. *у чому, на чому, з інфін. і без дод.* Засвоювати щонебудь або перевіряти засвоєне на практиці (у 3 знач.). *Пішов* [Захар] *на курси шоферів, учивсь, практикувався* (П. Дорошко); — *На всюдиході ви зможете практикуватися скільки завгодно* (М. Білкун); — *Він практикувався у відомого кібернетика Глушкова* (О. Бердник); // *на кому — чому, розм.* Застосовувати до кого-, чого-небудь свої практичні знання, навички, здобувати практичний досвід, використовуючи когось, щось. — *Не один же ти в неї, Корнію, — заступається за лікарку Демид. — Не має вона права на мені практикуватись, — обурено вигукнув Корній* (О. Гончар).

ПРА́КТИКУМ, у, *ч.* Вид практичного навчання, заняття з якогось предмета (у школі, закладі вищої освіти і т. ін.). — *Вчора ввечері ознайомився з твоєю особовою справою. Виявляється практикум з пілотування та навігації ти склала найкраще з-поміж усіх цьогорічних випускників* (О. Авраменко); // Посібник з такого виду навчання. *Спеціальні таблиці для переведення інтервалів середнього сонячного часу в інтервали зоряного можна взяти з лабораторних практикумів з астрономії* (з навч. літ.).

ПРАКТИКУ́ЮЧИЙ, а, е. Який займається практикою (у 5 знач.); практичний (у 4 знач.). *Бирчик — практикуючий лікар-психіатр* (І. Карпа).

ПРАКТИЦИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Захоплення практичною діяльністю з недооцінкою значення теорії. — *Учений мусить експериментувати. Від ваших переконань тхне вузьким практицизмом* (Н. Рибак).

2. Діловий підхід до чогось. *І що міг тепер його батько, який і в мирні часи не відзначався надмірним практицизмом, а швидше демонстрував майже дитячу наївність у всьому, що стосувалося буденного, простого життя* (П. Загребельний); *Хоча Котька й вважав себе цілком татовим сином, .. але десь усе-таки, мабуть, була в нього в характері крапелюшечка материної розважливості й практицизму* (В. Нестайко); // Уміння влаштовувати якісь справи у своїх інтересах, для особистої вигоди (з відтінком несхвалення). *Хороші, милі хлопці! .. Приємно, що в їхніх міркуваннях не проступає черствий практицизм, а душі не роз'їдає скепсис* (М. Дашкієв); *Перед ним стояв чоловік жахливого практицизму, точного розрахунку, виміряної до міліграма корисливості. Як він цього раніше не помітив?* (Ю. Мушкетик).

ПРАКТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до практики (у 1–3 знач.); пов'язаний із життям і діяльністю людини. *Фах його добрий, але навіщо десь за Полярним колом старогебрейська мова? Справді, треба мати фах більш практичний* (І. Багряний); *Галина і Андрій Степанович ніколи б не зблизились, якби під час перерви наради вона не підійшла до нього з кількома практичними запитаннями, на які він вичерпно відповів* (Б. Антоненко-Давидович); *Андрійко сказав: — Товариші! Пора нам починати практичні роботи* (О. Бердник);

// *у сполуч. зі сл.* в а г а, з н а ч е н н я, м е т а, ц і н н і с т ь *і т. ін.* Пов'язаний із життєвими, реальними потребами, можливостями; важливий для життя. *Словникова справа має не тільки величезну практичну вагу, а й не менше теоретичне, пізнавальне, філософське значення* (М. Рильський); — *Преса подала дещо про мої досліди і саме в площині їх практичного значення* (В. Домонтович); *Музиканти завзято дмухали в свої труби .. Вони знали, що поставлені тут генералом не ради того, щоб когось розважати, а з цілком практичною метою: допомагати саперам своїми маршами* (О. Гончар); // *у сполуч. зі сл.* п о р а д а, д о п о м о г а *і т. ін.* Потрібний, корисний комусь для здійснення чогось на практиці. *Мудрі та практичні поради дає професор* (В. Багірова); — *Мені просто потрібна практична допомога, хоча б твоє слово* (А. Кокотюха); // *у сполуч. зі сл.* д о с в і д, з н а н н я, н а в и ч к и *і т. ін.* Одержуваний, набутий у результаті практики, діяльності. *Так багато почерпнув Юрій практичних знань від заслуженого ветерана, ніби вдруге пройшов курс в інституті* (А. Хижняк); *Якби хоч Сайрес Сміт був із ними, коли б його знання й кмітливість, практичні навички і розум, то, може, ще жевріла б надія якось виплутатись із біди* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Який безпосередньо здійснює яку-небудь справу, керує ким-, чим-небудь. *Практичний центр керівництва повстанням.*

3. *у сполуч. зі сл.* з а н я т т я, н а в ч а н н я *і т. ін.* Який є практикою (у 4 знач.), пов'язаний із застосуванням, закріпленням якихось знань, навичок на практиці. — *Корабель цей — для учнів морської школи. Вони вийшли в практичне плавання* (Ю. Яновський); *Рома Воронич вела практичні заняття з німецької* (Ю. Андрухович).

4. Пов'язаний із застосуванням на практиці знань у галузі якої-небудь науки. *Астрометрія поділяється на сферичну астрономію, практичну астрономію, фундаментальну та фотографічну астрометрію, а також службу часу і службу широти* (з навч. літ.).

5. Який має життєвий досвід, добре розуміється на якихось справах (про людину); діловитий. *Він був поміркована, статковита й практична людина* (І. Нечуй-Левицький); — *Він порядна людина, навіть ідеаліст, навіть фантаст. Хоч і людина практична* (Олекса Ізарський); // *у сполуч. зі сл.* р о з у м, г о л о в а *і т. ін.* Власт. такій людині. *Батько Обринський і мати були більше .. до землі прив'язані люди, особливо він визначався практичним .. розумом* (О. Кобилянська).

6. Вигідний, зручний для кого-, чого-небудь. — *Гроші дурно лежать, дармують і не дають ніякої користі, ні навіть процентів. — Це діло не практичне: треба робити так, щоб гроші плодили гроші* (І. Нечуй-Левицький); *Справляли вони* [сармати] *значний вплив і на економічне та культурне життя античних міст (особливо Боспору), там набули поширення їхній зручний та практичний одяг, воєнна тактика, художні вироби* (В. Чемерис).

7. Який займається практикою (у 5 знач.). *Лікар, про якого ми друкуємо нарис, шістнадцять років тому закінчив наш інститут. Був відмінником, міг залишитися в аспірантурі, стати науковцем, однак обрав шлях практичного лікаря-гематолога* (Г. Усач).

ПРАКТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **практи́чний** 6. *Напевне, цей одяг здобув собі популярності .. за свою практичність* (М. Руденко); *Раніше такого забарвлення одяг носили мисливці, вдягали чоловіки на дачах, а ще більше його полюбляли за практичність рибалки* (С. Талан).

2. Діловитість, практичне ставлення до життя. [Р о й с:] *Треба вчитись Практичності у Бруннера. Ваш друг Наївні міркування геть відкинув* (І. Муратов); *Чутливість уживалась у ньому з практичністю, наївність — зі здоровим глуздом* (Г. Пагутяк).

ПРАКТИ́ЧНО, *присл.* 1. Присл. до **практи́чний** 1, 2, 5, 6. — *А який, скажи мені, смисл у схрещуванні саме рослин різноманітних видів? — спитав Жуков. — Практично ти мені поясни* (О. Довженко); — *Чим ми там могли б пособити Журбі практично?* (В. Земляк); — *Кілько разів ви говорили про себе, що ви чоловік практичний. То говоріть же по-свойому* [по-своєму], *практично* (І. Франко); // *у знач. пред.* — *А штани... Мода, сину, смикала за холоші моїх штанів за мій вік разів зо три .. Просто тут треба, щоб не тільки гарно, а й зручно, практично* (Ю. Мушкетик).

2. У дійсності, фактично. *Руданський, як видко з його рукописів, практично знав польську мову, наче рідну* (А. Кримський); *Мій батько дуже швидко засвоював практично всяку механіку* (Б. Антоненко-Давидович); // Майже зовсім, майже цілком. — *Ви вже практично здорові* (І. Росоховатський).

ПРАЛІНЕ́, *невідм., с.* Суміш цукру з подрібненими ядрами горіхів чи кісточок плодів, уживана в кондитерській справі для різних начинок та ароматизації кремів. *Вільно продавалося й це праліне, воно, до речі, дуже було мені тоді смачне* (Д. Гуменна); *За допомогою праліне надають вишуканого смаку крему або морозиву, ним начиняють солодощі та шоколадні вироби* (з наук.-попул. літ.); // Цукерки з такою начинкою. *Найзнаменитіші цукерки — праліне. Вони були винайдені в 1663 році в Німеччині й досі утримують рекорди продажів як на батьківщині, так і в Швейцарії* (із журн.).

ПРАЛІНО́ВИЙ, а, е. Який містить праліне. *Пралінові цукеркові маси мають високі смакові переваги й харчову цінність* (із журн.).

ПРА́ЛІС, у, *ч.* Незайманий, предковічний, густий ліс. — *Ото синіє врівень із горою Старий наш ліс, — почав я. — Справжній праліс. Там тільки й світла, що совині очі* (І. Вирган); *Обступив їх звідусіль темний праліс, в який лячно було вганятися, але Какора ніби аж зрадів, ступивши під звислі шатра віковічної пущі* (П. Загребельний); *Як глянув Михась, то побачив, що то не гай, а справжнісінький праліс, такий дрімучий він був та густий* (Л. Кононович).

ПРА́ЛКА, ПРА́ЛЬКА, и, *ж., розм.* Пральна машина. *Довгі ряди емальованих білих холодильників, пральок та посудомийних машин виструнчились перед ним, мов добре вишколене військо* (В. Хрущак); *Дарія Йосипівна встигала зламати дві пральки за той час, поки Галина користувалася однією* (Н. Снятанко); *Кароліна була впевнена, що це друга пральна машинка, ще подумала, для чого їм дві пралки?* (Г. Вдовиченко).

ПРА́ЛО, а, *с., діал.* Місце на річці (озері, ставку і т. ін.), де перуть білизну. *Жінки з цілого села приходили сюди* [на джерела] *влітку і взимку прати білизну. В селі існувало переконання, що "вода з прала" помагає на ревматизм* [від ревматизму] (Ірина Вільде); *На Покутті прала організовували на основі великих джерел, що дають чисту холодну підземну воду* (із журн.).

ПРА́ЛЬКА *див.* **пра́лка.**

ПРА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до прання. *Наліг* [Юхименко] *плечем на двері. Защіпка хряснула, мов виламаний зуб. Війнуло вогкістю і пральним відпаром білизни* (Я. Качура); // Признач. для прання. *Пролітає вітерець і брижить морську поверхню, роблячи її схожою на пральну дошку* (П. Загребельний); *В них був і телевізор, і холодильник, і навіть пральна машина* (Г. Пагутяк); *Я застрибнула в якийсь арабський магазинчик, де продавалося все — від прального порошку до вина і книжок* (С. Пиркало).

ПРА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, що займається пранням. *Десять пральників працювали спокійно й уперто* (Н. Рибак); *Китайці-пральники, галасуючи, стягали з ліжок останніх сплюхів, щоб забрати брудні простирадла* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПРА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пра́льник;** праля, прачка. *Г.-К. Андерсен жив у досить небагатій родині. Його батько ремонтував взуття, а мати працювала пральницею* (з навч. літ.); // Жінка, яка пере одяг, білизну. *Стертий із віком, напрацьований праник — і той випав із раптово зів'ялих Маріциних рук, .. перед тим боляче вдаривши пральниці ногу* (М. Матіос).

ПРА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Підприємство побутового обслуговування для прання й дальшого оброблення білизни. *Білизну відносила* [Марійка] *до пральні, та на це доводилось теж витрачати час* (О. Донченко); — *Бачите, не мама її* [сорочку] *прала, а дівчата з фронтових пралень* (О. Гончар); *Співвітчизники витягалися з усіх сил, аби довести свою вдячність країні щастя за те, що впустила їх у свої простори: старанно вивчали сленг, аби в магазині чи у пральні їх приймали за своїх* (І. Роздобудько); *Швейк попросив: — Пані Кейржова, у пральні є кілька моїх комірців і манишок, викупіть їх, аби я мав у що вдягнутися* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Приміщення (рідше — місце), де перуть одяг і білизну. *Увійшли* [втікачі] *в приміщення. Просунулися, немов привиди, вузеньким коридором, східцями, донизу: там є пральня* (Я. Качура); *Так досягли вони всі течії повноводої річки; Пралень було там багато, і стільки води протікало В струменях світлих, що можна вбрання найбрудніше попрати* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПРА́ЛЯ, і, *ж.* Те саме, що **пра́чка.** *Пароплавна праля сушила на вірьовках матроську білизну* (Г. Епік); *Полоще* [Зінька] *батькову сорочку .. Не викручуючи, кидає її на потемнілий, добре вичовганий попередніми пралями лід і .. починає старанно виминати її чоботом* (А. Шиян); *Ми проминули колодязь, довкола якого вже юрмилися пралі і кметі, що розносили відра з водою по дворах* (М. Дочинець).

ПРАМАТЕРИ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прама́ти.** — *А наші родинні гнізда, наші прадідівські леговища, праматеринські купелі, все се нам треба покидати?* (І. Франко); *Велике, якесь справді праматеринське вирозуміння, що його мала Дарка для кожного живого створіння, завсіди помагало їй* (Ірина Вільде).

ПРАМА́ТИ, тері, *ж.* Родоначальниця якого-небудь роду. *Найвища сутнота, Отець наш небесний, що створив небо і землю, ще в раю дав велику заповідь нашому праотцеві Адамові і нашій праматері Єві, а через їх* [них] *і всім людям заповідав любитися і жити в згоді* (І. Нечуй-Левицький); *Половці встановлювали статуї також і жінкам, праматерям і взагалі степовим своїм мадоннам* (В. Чемерис); // *також у сполуч. зі сл.* з е м л я, *перен.* Земля, природа як основа всього живого. [Г е л е н:] *Слово плідне і більше родить, ніж земля-прамати* (Леся Українка); *Звірята й зорі, люди і рослини — у всіх одна праматір, природа вічна, невичерпна і невтомна, хоч час крилатий з вітром лине...* (Б.-І. Антонич); *Перед нами, за нами, над нами, справа й зліва — ворог, ворог і ворог, і лише під нами наша прамати свята земля!* (У. Самчук); // *перен.* Те, від чого що-небудь бере свій початок, що є родоначальником, основою чогось. *О море! Мати краси, що вродилася з піни! Прамати кохання! зглянься надо мною!* (Леся Українка).

ПРАМА́ТІР, тері, *ж., заст., уроч.* Прамати. *Земле-землице, праматір наша і годувальнице! Ти мовчки й терпляче зносиш всіляку наругу, яку іноді чинять над тобою невдячні твої діти* (І. Цюпа); *Тубільці прийняли нас у свою сім'ю як рівних, вони повірили нам, вони відчули, що всі ми — сини великої праматері природи* (Ю. Бедзик); *Значення не менше, а в чомусь, може, навіть і більше, ніж вихід "Енеїди", мало для нашої культури ще одне творіння Котляревського — його знаменита "Наталка Полтавка" — ця праматір українського театру* (О. Гончар).

ПРАМО́ВА, и, *ж., лінгв.* Мова-предок групи споріднених мов, теоретично реконструйована на основі порівняння мовних фактів; протомова. *З давніх-давен сім'я була осередком родоводу, про що свідчать слова ще прамови на означення кровної спорідненості — брат, син, сестра, дочка* (з наук. літ.); *Що більше друзі опановували природничі та гуманітарні науки, то сміливішими ставали їхні розмови вечорами. Їх цікавила теорія прамови — єдиної мови людства, яка начебто могла існувати до вавилонського стовпотворіння* (Любко Дереш).

ПРАМО́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **прамо́ва.** *Теза про баскську-кавказьку прамовну єдність здобуває дедалі потужнішу доказову базу у світлі новітніх наукових досліджень* (з наук. літ.).

ПРА́НА, и, *ж.* У давній індійській філософії та релігійній практиці — життєва енергія. *Не жалій. Не сумуй... Моє тіло зникне, — Але праною влину я в тебе з диханням* (М. Семенко); — *Кажуть, після грози навіть хліб краще росте — стільки в атмосфері збирається життєвої сили, якоїсь лише йогам відомої прани...* (О. Гончар); *Чим більше тієї енергії, тим більше в тебе змоги .. Для цього треба налаштувати свою тонку незриму силу. Індуси називали її праною* (М. Дочинець).

ПРА́НИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пра́ти** 1. — *Білизна,* — *мовила* [мати], — *прана й переполіскувана у гірській воді, це не то, що в воді міста* (О. Кобилянська); *Бульбашка .. спав у одних трусах, натягнувши до підборіддя сто разів прану байкову ковдру* (В. Рубан); *Поспіхом натягнувши давно не праний смугастий халат, я почав сяк-так прибирати ліжко* (Ю. Іздрик); *Дверцята шафи відчинилися, і по кімнаті полився приємний запах свіжої білизни, праної з квітами півників* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // **пра́но,** *безос. пред.* — *Від Великодня не прано. Город не полений...* (Г. Тарасюк).

2. *у знач. прикм.* Чистий, випраний (звичайно про одяг, білизну, тканину). *"Дрібниці", про які раніше він і не думав, тепер цікавили його: оці передачі, листи рідних, запечені в коржах чи зашиті в праній одежі...* (В. Петльований); *Пахне босоногими стежками, десятковим праним полотном* (В. Стус).

ПРА́НИК, а, *ч.* Дерев'яний гладенький валок, яким вибивали білизну під час прання; прач. *Над рікою тут і там червонілися спідниці прачок, що стояли похилені по коліна в воді і махали праниками* (І. Франко); *На Горобцевій кладці жінки, виставивши напоказ голі литки, дружно гупали праниками* (Григорій Тютюнник); *Почалися городи. Над Дністром розносився тряскіт праника* (Р. Андріяшик); * У порівн. — *Тільки я на поріг, а з хати Тетяна вибігає. Справді, стала дівчиною хоч куди, а коси, мов праники, аж поторкати хочеться* (М. Стельмах).

ПРАНК, у, *ч., розм.* Вид тролінгу — розіграш перев. по телефону, жарт з метою обдурити, поставити в дурне, незручне становище того, кого розігрують. *Часто пранк межує з грубістю і є гострою насмішкою над жертвою* (із журн.); *Пранк на замовлення — найкращий спосіб пожартувати над своїм другом. Чим краще ти його знаєш, чим крутішим вийде пранк* (з газ.).

ПРА́НКА, и, *ж., розм., рідко.* Прання невеликої кількості білизни. *Ранкова пранка.*

ПРА́НКЕР, а, *ч., розм.* Той, хто практикує пранк. *Головне завдання пранкера — викликати бурхливу реакцію своєї жертви* (із журн.); *Пранкер та блогер з Києва відомий своїми телефонними розіграшами, які супроводжуються використанням ненормативної лексики* (з газ.).

ПРА́НКЕРСТВО, а, *с., розм.* Заняття пранкера. *Не завжди пранкерство — просто безневинний розіграш. Його можуть використовувати як інструмент пропаганди або підкилимну гру у великій політиці* (із журн.).

ПРА́НКЕРСЬКИЙ, а, е, *розм.* Стос. до пранкерів та пранкерства, створюваний пранкерами. *З'явилася офіційна реакція на опублікований раніше пранкерський аудіозапис розмови президента з нібито прем'єр-міністром* (з газ.).

ПРАНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., рідше над ким — чим, розм.* Удаватися до пранку. *Сьогодні пранк не обов'язково має відбуватися телефоном, багато пранкують один над одним і в реальному житті* (із журн.); *Підлітки вирішили пранкувати по телефону за допомогою автовідповідача та фраз із відеоігор* (з газ.); *Унікальний телефонний бот дозволяє пранкувати навіть вхідні дзвінки!* (з мови реклами).

ПРАННЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **пра́ти** 1. *Одна* [сорочка] *на мені, а друга в пранні* (приказка); *Мати за піччю та безнастанним пранням і шиттям на дітей не мала просвітку* (Б. Антоненко-Давидович); *Прання з недавнього часу стало невеликим, зате більш-менш постійним і чи не головним тепер заробітком Волохів* (А. Кокотюха).

2. Те, що переться чи підлягає пранню. *Більше вона ні слова не сказала матері, а, наклавши на плече гору прання, пішла розвішувати його на тину* (Григорій Тютюнник); *Он у нього й прання зібралося: несвіжа постіль, білизна, сорочки* (Валерій Шевчук); *Треба йти додому, зателефонувати на роботу, попередити, що сьогодні не прийду, замочити прання* (І. Роздобудько).

ПРА́НЦІ, ів, *мн., заст., розм.* Сифіліс. *Людей їдять пранці, нужда, горілка* (М. Коцюбинський); — *Забрали на війну чоловіка, та вона ж тоді пильнувала за всім, збивала копійки та все чекала чоловіка. А він прийшов, хлопче, подумай, — з пранцями* (М. Івченко); *Привезли її* [хворобу], *кажуть, із Франції І звуть по-народному — пранці* (В. Еллан-Блакитний); *Хворий на пранці, він шукав смерті, ліз на ратища та шаблі, але залізо його не брало* (Ю. Мушкетик); // Уживається як лайливе слово. *І понеслася бабина гроза на погребню. — Зараз принесу, бодай тебе пранці з'їли, щоб ти їв і не наїдався, щоб тебе розірвало, щоб ти луснув був маленьким!..* (О. Довженко); — *То це ти... ти, Кашубо, язика мені втнеш? — повернувся до нього усім тулубом Вовк. — Ти, щеня гнилозубе? Пранці ходячі?* (І. Муратов).

ПРАНЦЮВА́ТИЙ, а, е, *заст., розм.* Хворий на пранці. *Я раптом побачив .. пранцюватих дітей всуміш з голодними псами...* (М. Коцюбинський); — *І як тобі не соромно, Ганнусе, виходити о таку пору з дому! Та ще й сидіти самій з отим чортом в англійській шинелі? Вони ж майже всі пранцюваті...* (Ю. Яновський); // *у знач. ім.* **пранцюва́тий,** того, *ч.;* **пранцюва́та,** тої, *ж.* Той (та), хто має ознаки пранців. *Щовечора брама монастиря св. Антонія відчиняється навстіж .. Пранцюваті з вереском і сміхом скачуть, розмахують руками* (Ю. Винничук); * У порівн. *Кульгавих сосон скорчена рука до нього доторкнутися вагалась, немов до пранцюватого* (В. Стус); // Уживається як лайливе слово. — *А коли так — вон* [геть] *з моєї хати, пранцюваті недоїдки! — скрикнув* [шинкар].., *вискакуючи з-за столу* (Панас Мирний); — *Оце тебе не бачили тут! Як же — треба встряти, відьма за відьму ніколи не пропустить, злодійка пранцювата!* (М. Івченко).

ПРАО́БРАЗ, у, *ч.* Те саме, що **прототи́п** 1, 3. *Його* [Чіпки] *праобразом ставала не одна особа, а ціле сплетіння яскравих характерів представників суспільства, уярмленого неправими законами* (І. Пільгук); *Багато музикував* [Самійло Немирич], *їздив околицями Львова на винайденому ним же праобразі нинішнього ровера* (Ю. Андрухович); *Гриб — праобраз дому, парасольки і карти зоряного неба* (Ю. Іздрик).

ПРАОБЩИ́НА, и, *ж., іст.* Початкова форма організації суспільства; первинна община (у 1 знач.). *Першим колективом давніх людей стало людське стадо, або первісна праобщина* (з наук.-попул. літ.); *До появи цивілізацій первісні суспільства пройшли певні етапи розвитку: праобщина, рання первісна община, пізня первісна община, первісна сусідська община* (з навч. літ.).

ПРА́ОТЕ́ЦЬ, пра́отця́, *ч., заст., уроч.* Родоначальник, прабатько. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Покаравши наших праотців гріхом смертельним, Він* [Бог] *не пожалів свого сина єдинородного, щоб слобонити мир від того гріха* (Панас Мирний); *Кращі картини з батькового флігеля дочки поперености до себе .. У батька зостався на стіні тільки праотець Ной з трьома бородатими синами* (І. Нечуй-Левицький); *Обідали у Симиренка. Чи просто так, чи ради гостя зібралося чимало люду. Від праотця цієї фірми сімдесятирічного Яхненка до молодих учителів, які недавно ще самі були студентами* (Василь Шевчук); // *тільки мн.* Предки. — *Моїх синів враги прогнали, .. Невірні гнізда позвивали, Де наші праотці жили!* (П. Грабовський); *Коли б ми жили тисячі років, як наші праотці, коли б не знали жорстких обмежень земного круга, тоді могли б спокійно ждати співу сирен або феніксів* (П. Загребельний); — *Хлопчику мій, треба рятувати державу Селевкідів, землю праотців* (М. Василенко).

ПРА́ПОР, а, *ч.* 1. Полотнище різної форми, певного кольору чи поєднання кольорів, що є знаком, символом чого-небудь — міст, областей, автономій, держав і т. ін. *Українське військо, мов з могили встало, Загриміло в бубни, в сурмоньки заграло, Розгорнуло прапор сонячно-блакитний... Прапор України! Рідний, заповітний!* (Олександр Олесь); *Прийшов виклик, і вона занесла його до установи, над якою майорів червоний прапор із білим хрестом* (Є. Кононенко); // Таке полотнище, що є емблемою військової частини, підрозділу, з'єднання, корабля і т. ін. *Тут військо стройними* [стрункими] *рядами В параді йшло, мовби на бой* [бій]; *В празничній збруї, з прапорами* (І. Котляревський); [С т р и ж е н ь:] *Комітет передав тобі прапор твого корабля* (О. Корнійчук); *Станімір звелів Миронові покликати Гриця Банаха з їхнім курінним прапором — отут посередині між маленькими треба вивісити великого* (В. Шкляр); // Таке полотнище, що є емблемою певної групи, організації, партії і т. ін. *Біля одного із стовпів стояв прапор чинбарів, найстаршого з цехів* (З. Тулуб); *Стрій підтягнутих стрільців утворив чотирикутник. Над головами легенько лопотіли на січневому вітерці блакитно-жовтий і червоно-чорний прапори* (М. Андрусяк); // *перев. мн.* Зовнішні розпізнавальні або сигнальні знаки військових та цивільних кораблів, що є кольоровими полотнищами різної форми та з різними зображеннями. *На "Колумбі", що стояв під берегом, нашвидку вивішували весь наявний комплект сигнальних прапорів, не додержуючи ніяких правил сигнального коду* (М. Трублаїні); *Крейсер виплив уже на поверхню моря з-за горизонту, і чорний дим за ним линув, як хвіст. Канонерка плівла назустріч, піднімаючи на щоглу безліч різних прапорів* (Ю. Яновський);

// *також іст., у сполуч. зі сл.* п а м ' я т н и й, п е р е х і д н и й *і т. ін.* Уживається у складі назви почесної нагороди. — *Товариші, ось наш перехідний прапор, — сказала Катя, — ми його завоювали, але втримати його буде важче* (В. Собко); *Наприкінці зльоту вручили перехідні прапори й призи шефам, нагороджували значками й медалями тих, хто відзначився на кордоні* (П. Загребельний); // *тільки мн.* Маленькі полотнища, перев. різнокольорові, для прикрашання чого-небудь. *У містечку почався ярмарок .. Того дня містечко прибиралося, мов на свято. Скрізь юрмилися люди, маяли прапори, на ринковій площі виростали ятки* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

2. *чого і без дод., перен.* Керівна ідея, гасло, програма. — *Несімо прапор справи нашої в дужих руках, а будьмо консеквентними, не відділяймо слова від діла...* (М. Коцюбинський); *Інтелектуал насправді не потребує компанії собі подібних. Якщо цей пошук публічно демонструється і стає своєрідним прапором інтелектуалізму, то це просто сум'яття недоуків* (Ю. Покальчук).

(1) Під пра́пором *чого, яким:* а) в ім'я чогось, під якимсь гаслом. *Спалахнуло перше на Україні народне повстання під прапором боротьби за волю та за православну віру* (А. Кащенко); *Янка Купала .. стає .. одним з найбільших діячів Білоруської Громади, що йшла під прапором революційного націоналізму й соціалізму* (М. Драй-Хмара); *Ставаймо під прапор Духовної України, народжуймось у небо волі, пам'ятаючи дивовижні заповіти невмирущого Кобзаря* (О. Бердник); * Образно. *Відтепер змінить своє життя, робитиме все, щоб тільки мама ніколи більше не плакала через нього. Втеча його відбувалась теж, можна сказати, під прапором мами, її образ йому сил додавав* (О. Гончар); б) прикриваючись чим-небудь. *Ох, ці прозорі границі прозорих камуфляжів.., коли під прапором Варшавського пакту вводилися війська в Чехословаччину 1968 року* (Є. Гуцало); *Можна сподіватись, що молоді солдати, зібрані під прапором якобінізму, будуть розбиті в першій кампанії чи принаймні в другій* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

△ **(2) Прапори́ розцві́чування,** *спец.* — різнобарвні прапорці, які піднімають на кораблях у дні великих свят або на честь якоїсь події. *За встановленою морською традицією, підняття синьо-жовтого стягу, прапора ВМС та прапорів розцвічування пройшло під музичний супровід сигналіста* (з газ.).

◇ **Ви́соко трима́ти пра́пор (знаме́но)** *див.* **трима́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **пра́пор (стяг, знаме́но** *і т. ін.) див.* **підніма́ти; Ста́ти / executed ставáти під пра́пор** *див.* **ставáти.**

ПРАПОРЕ́ЦЬ, рця́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пра́пор** 1. *В бухту входив військовий корабель .. Це був "Невтомний буревісник". Дві невисокі щогли прикрасились десятками різних прапорців* (М. Трублаїні); *Гоцик покрутився серед синіх від морозу носів, знамен і агітаційної літератури, вицiганив порозмахувати партійним прапорцем* (Люко Дашвар); *Прапорець передовика бригади не сходить саме з його трактора, як не б'ються інші трактористи* (Ю. Яновський); *Коли розвісили на ялинці прапорці, гірлянди, дощик і серпантин, ялинка стала доброю і веселою* (І. Жиленко); // Маленький прапор, що використовують для сигналізації. *Бутаков наказав передати на острів топографам, щоб вони поверталися на шхуну, і Клюкін почав їм сигналити прапорцями* (З. Тулуб); *Вартовий ще здалеку махає фургонові прапорцем: коти, мовляв, у обхід...* (О. Гончар); *На просоченій нафтою землі стояв залізничник і махав прапорцем* (К. Гриб).

2. Те саме, що **флю́гер** 1, 2. *Костьол був величезний .. Полірована червона цегла, черепичні схили даху, бляшані прапорці, глухі контрфорси і красиві кам'яні ідоли* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Кожний вершник, крім усякої іншої зброї ще й мав довгого списа з жовто-чорним прапорцем* (Т. Осьмачка); *На білім коні сидів лицар в золотих латах. В одній руці тримав списа, на якому лопотів прапорець з левом* (Ю. Винничук).

3. *бот.* Пелюстка квітки деяких бобових культур. *В астрагалу прапорець звужений у нігтик; крила трохи коротші за прапорець; човник майже дорівнює крилам* (з наук. літ.); *У бобових верхня пелюстка називається прапорцем, дві бічні — крилами та дві нижні, які частково зрослися, — човником* (з навч. літ.).

4. *інформ.* Те саме, що **га́лочка** 3; елемент інтерфейсу програми. *Знак прапорця використовують для позначення згоди або включення. Наприклад, "так, перевірено", "так, правильна відповідь", "так, використовувати", "виконано" тощо* (з наук.-попул. літ.).

5. *спорт.* Елемент силової гімнастики. *Для виконання прапорця потрібна досить висока фізична підготовка: певний час спортсмен статично утримує тіло паралельно до землі та перпендикулярно до снаряду* (з навч. літ.).

ПРА́ПОРНИЙ, а, е. Прикм. до **пра́пор.** *Найдавніші українські прапорні полотнища були трикутно-клинової форми* (з навч. літ.).

ПРАПОРОНО́СЕЦЬ, сця, *ч.* 1. Той, кому доручено тримати, нести прапор. *І на льоту, на розгоні схилившись у сідлах, нові прапороносці приймають під свою охорону славні бойові прапори дивізії* (Ю. Яновський); *Почалася панічна втеча. Дехто кидав списи..; покотилися під ноги коням литаври; прапороносці пожбурили в кущі полкові й сотенні хоругви* (В. Малик); *Вітер торгає полотнище, і воно боляче січе прапороносця торокамі по обличчю* (В. Яворівський).

2. *чого, перен.* Провідник якихось ідей. *Прапороносець вольності, не раз Ти* [французький народ] *потрясав і підіймав Європу, Твій розум гострий, як твердий алмаз, Підносився на гребені потопу* (М. Рильський); *Справа .. базується на досягненнях і енергії прапороносців прогресу, до найперших лав яких входить Чемерис, наша гордість і наша радість* (П. Загребельний); // Той, хто очолює що-небудь, веде перед у чомусь. *Представником і прапороносцем другої фази* [прогресивного руху в Галичині] *був Михайло Драгоманов — викладач Київського університету, який з 1875 р. живе в еміграції* (І. Франко).

ПРАПОРОНО́СИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прапороно́сець.** *Дворазова призерка Олімпійських ігор Людмила Лузан — прапороносиця України на закритті Олімпіади в Токіо* (з газ.); *Серед сучасників найкраще збагнули творчість О. Кобилянської митці "Молодої музи", які видали на її пошану альманах "За красою", вважаючи письменницю прапороносицею модернізму в українській літературі* (з навч. літ.).

ПРАПОРОНО́СНИЙ, а, е. Який має право нести прапор (у 1 знач.). *Для супроводу Бойового Прапора при винесенні його до полку й віднесенні до місця зберігання наказом по частині призначається прапороносний взвод* (з мови документів).

ПРАПОРЦЕ́ВИЙ, а, е. 1. Який здійснюють, передають за допомогою прапорців (у 1 знач.). *Прапорцева сигналізація полягає в передаванні команд (сигналів) за допомогою вивішування спеціальних прапорців (тільки на флоті) чи сигналістами (на флоті і в армії)* (з наук.-попул. літ.).

2. *бот.* Стос. до прапорця (у 3 знач.). *Прапорцева пелюстка бобових зазвичай яскраво забарвлена* (з наук.-попул. літ.).

ПРА́ПОРЩИК, а, *ч.* Військове звання молодшого командного (унтерофіцерського) складу в армії деяких країн, а також особа, що має це звання. *До Гернів вчащало багато знайомих, від старих відставних генералів до молоденьких прапорщиків, які тільки-тільки закінчили юнкерську школу* (З. Тулуб); *Він щойно приїхав у відпустку і тепер з нетерпінням ждав, коли вона закінчиться: адже в частині його вже, мабуть, оформили на нове, незвичне й красиве звання — прапорщик!* (Григорій Тютюнник); *— Ви ж знаєте цю серію анекдотів про майора? Нещасні ми люди, чомусь найбільш популярне серед народних мудреців звання. В армії ще прапорщики та єфрейтори страждають...* (А. Кокотюха).

ПРА́ПОРЩИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пра́порщик.** *У 2020 р. у ЗСУ служило близько 1,3 тис. прапорщиць* (із журн.); *Орденом княгині Ольги було нагороджено прапорщицю — фельдшерку рятувальної парашутно-десантної групи 12-ї окремої бригади армійської авіації Сухопутних військ ЗСУ* (з газ.).

ПРАПРАБА́БА, и, *ж.* Мати прабаби чи прадіда. *Прапрабаба заплющила очі. Довго, довго мовчала, потім її рука на голові хлопчика здригнулась і вона тихим, але твердим голосом проказала: "Піди, поклич батька!"* (Ю. Логвин); *Уявімо собі, що наші мрії збулися — люди стали жити вічно. У кожного б тоді були не тільки діди і баби, але й прадіди і прабаби, ба навіть прапрадіди і прапрабаби* (Ю. Винничук); * Образно. *Онде гармата стоїть, низенька, на колесах, як у возі (із спицями) — прапрабаба сучасної артилерії* (В. Нестайко).

ПРАПРАБА́БИН, а, е. Прикм. до **прапраба́ба.** *Прапрабабин син — мій прадід, дід мого батька — збудував цю хату в Краматорську біля старовинної гори Аброньки* (з мемуарної літ.); // Який належить прапрабабі. *Майже всі нащадки одного роду зібралися на родинну зустріч на прапрабабиному обійсті* (з газ.).

ПРАПРАБА́БКА, и, *ж.* Те саме, що **прапраба́ба.** — *Давно-давно твоя розумна прапрабабка, царю, жена* [дружина] *султана Ертогрула, сама кляч для дітей своїх доїла, сама харч для мужа свого пекла і варила* (О. Назарук); *Він охоче радився з нашими сестрами, серед яких завжди було багато прозірливих. Наприклад, він радився із моєю прапрабабкою* (В. Єшкілєв).

ПРАПРАБАБУ́НЯ, і, *ж.* Те саме, що **прапрабабу́ся.** *Кожна старша донька в нашому роді зветься Гелене, як наша славна прапрабабуня* (Н. Королева).

ПРАПРАБАБУ́СИН, а, е. Прикм. до **прапрабабу́ся.** *Кілька поколінь жінок моєї сім'ї смачно готували і залишили рецепти — це і прапрабабусині, й прабабусині, бабусині, мамині, тітчині* (з газ.); // Який належить прапрабабусі. *У нашій родині прапрабабусине намисто передавали з покоління в покоління по жіночій лінії* (з мемуарної літ.).

ПРАПРАБАБУ́СЯ, і, *ж.* Пестл. до **прапраба́ба** і **прапраба́бка.** *В опері моя прапрабабуся завважила мій спрямований на неї погляд; роздивившись мене в лорнет, вона була вражена, добачивши певну родинну схожість* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По).

ПРАПРАБА́БЦЯ, і, *ж., розм.* Пестл. до **прапраба́ба.** — *Ти дуже схожа на нашу прапрабабцю. Ту, про яку дід розповідав* (І. Роздобудько).

ПРАПРАБА́БЧИН, а, е, *розм.* Прикм. до **прапраба́бка.** *Усі прапрабабчині сини, мій прадід та його брати, пішли на Першу світову і не повернулися* (з мемуарної літ.).

ПРАПРА́ВНУК, а, *ч.* 1. Син правнука чи правнучки. [К і н д р а т:] *І як якийсь уже праправнук наш Своїх дідів спізнати забажає, То знайде він звістки про нас усякі* (В. Самійленко); — *Таж це твій славний прапрадід Грицько Ясень був кошовим отаманом?.. А внук, правнук і праправнук усіх отих Ясенів забрався на найвищі вершини науки?..* (Ю. Бедзик); *З кількома мільярдами в кишені можна спокійно відійти від справ. Старість забезпечена, доччине майбутнє — теж, та й онукам з правнуками і праправнуками жебрати не доведеться...* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Наступник якогось виду в тваринному чи рослинному світі. *Іван Іванович виходив, випестив рослину. Власне, це вже зовсім інший кактус, якийсь праправнук того, що цвів перед війною* (Г. Усач).

2. *перев. мн.* Далекі нащадки. *Праправнуки згадають Прапращурів діло, І промовить до них в полі Усяка могила!* (П. Куліш); *Наші праправнуки вже не шукали чужих жінок, одружувалися вже на кревних. Вони народили нам ще по п'ять тисяч синів і дочок, і стало нас у цьому місті одинадцять тисяч двісті двадцять два* (Валерій Шевчук).

ПРАПРА́ВНУКІВ, кова, кове. Прикм. до **прапра́внук.** *Прийде час, і подивиться прапрабаба в праправнукові оченята* (із журн.); // Який належить праправнукові. *Праправнукова іграшка.*

ПРАПРА́ВНУЧКА, и, *ж.* Дочка правнука чи правнучки. *Виявляється, казковий король Бож — зовсім не казковий. Нитка життя від нього тягнеться прямо до князя Добромира, а потім — і до Цвітанки. Цвітанка — праправнучка Божа!* (В. Малик); *Другим справжнім коханням Прокопа Марушка була графиня Л., графиня фон Лейнбелен, яка мала ім'я, як і її праправнучка, — Рената* (В. Лис); — *З Артемідою я маю заплутані родинні стосунки, бо по батьківській лінії вона праправнучка Януса, а по материнській — онука моєї зведеної сестри Етни* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРАПРА́ДІД, а, *ч.* 1. Батько прадіда чи прабаби. *Дяками були його батько Іван Якимóвич, і дід Іван Якимóвич, і прадід, і прапрадід* (О. Довженко); *Торкає ногою три черепи він — І чорний, і жовтий, і білий один: ...Прапрадід був, Прадід... І син...* (І. Багряний); — *Наш рід старий дияконський. І батько, й дід, і прадід, й прапрадід навіть!..* (Василь Шевчук); // *перен.* Далекий попередник кого-, чого-небудь. *Про форму самого твору нічого не сказано, тоді як покійний Житецький убачав у "Слові" прапрадіда наших народних дум* (Панас Мирний).

2. *перев. мн.* Далекі предки. *Мої прапрадіди убогі Втекли од пана в сиву млу, В лісах, далеко від дороги, Курили дьоготь і смолу* (М. Стельмах); *Недуже серце, обігріте кров'ю прапрадідів, за правдою щемить* (В. Стус); *Він не аристократ, але переконаний, що його прапрадіди мужньо билися з іспанськими поневолювачами* (Є. Кононенко).

ПРАПРА́ДІДІВ, дова, дове. Прикм. до **прапра́дід.** *Оскільки таких дурнів небагато, щоб після крадіжки бігти вночі до цвинтаря на побачення з привидом, то живих очевидців ми не знали. Тільки чули розповіді, що хтось колись бачив: чийсь прабабин свояк або ж прапрадідів кум* (В. Нестайко); // Який належить прапрадідові. *Прапрадідів маєток заріс старими горіхами та шовковицями* (з мемуарної літ.).

ПРАПРА́ДІДІВСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **прапра́дідів.** [В а с и л и н а:] *Це моя ікона. Прапрадідівська* (М. Куліш); — *Ти була десь там, далеко... І ти вернулась! До цього ось витоптаного прапрадідівського порога* (У. Самчук); — *Ви самі знаєте, що в нашому селі живе три безкінних шляхтичі, які прапрадідівські єдваби замінили на мужицьку вибійку* (М. Стельмах).

ПРАПРА́ДІДНИЙ, а, е. Те саме, що **прапра́дідівський.** *Дзвонімо ще в кубки, в ковші золотії, В прапрадідні дзвони гучні-голосниї!* (П. Куліш); *Так, тут, у Празі староденній, Серед прапрадідних будов Горів, як світоч, віщий геній, Що тьму віків переборов* (М. Рильський); *Час наруги нам серця до дна ще не виїв. Незнищенне воно, клекотить день за днем. Образи повернути прапрадідний Київ Наші душі наснажує вічним вогнем* (Яр Славутич).

ПРАПРА́ЩУР, а, *ч.* Дуже далекий пращур. *Господар засипав, а пес, скориставшись із безгоміння й нудьгуючи на ланцюгу чи підкоряючись інстинктові прапращурів, починав перекличку* (І. Багряний); *Може, невтоленна жага мандрів, пересувань, вічного руху дісталася нам у спадок від прапращурів?* (П. Загребельний); *Отак він довго блукав, аж нарешті згадав про старовинний перстень, якого носив ще Геракл — прапращур їхнього роду* (І. Білик).

ПРАПРЕ́ДОК, дка, *ч.* Дуже далекий предок. *Не доньки, а сини у прапредків бористенського люду народжувалися, — завжди більше в краях тих юнаків, як дівчат* (Н. Королева); *Затремтіла десь глибоко в душі якась дивна струнка, пригадав ураз, що він з Дерманя, з кутка, що зветься Запоріжжя, що хтось десь колись казав, що його якийсь там прапредок Балаба...* (У. Самчук); *Що є містичного в тому, що прапредки живуть у тобі реально, ти є ланкою єдиного ланцюга, початок якого губиться у пітьмі історії?* (Р. Федорів).

ПРА́РІД, роду, *ч.* Рід, з якого вийшли інші роди. *Він .. чувся прихищеним. Але всередині — хто вбереже його там від нуртування прароду?* (В. Стус).

◊ **Без ро́ду й пле́мені (пра́роду) <Ні ро́ду ні пле́мені>** *див.* **рід.**

ПРАРОДИ́ТЕЛЬ, я, *ч., заст., уроч.* Родоначальник. — *Світ для молодих .. А як Господь говорив до наших прародителів: "Ростіте і множітеся* [ростіть і множтеся], *исполняйте* [наповнюйте] *землю..."* (А. Чайковський); *Він був не на самоті з Богом — перед вечірнею, тобто перед відправою, котра, нагадуючи нам про гріхопадіння прародителів, кличе до спокутування гріхів* (О. Ільченко); *Небеса не розверзлися і не почали поливати все навкруг вогнем праведного гніву, щоби помститися за таку зневагу до традицій прародителів* (М. Кідрук).

ПРАРОДИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., заст., уроч.* Жін. до **прароди́тель.** *Адам же зліплений з української глини і, звісно ж, був українцем так само, як і прародителька Єва і сам Ісус Христос* (П. Загребельний); *Гея (грецькою — Земля), за міфологією, була однією з найперших богинь, яка виділилася з первісного хаосу, прародителька багатьох богів, а також людей* (В. Нестайко).

ПРАРОДИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е, *заст., уроч.* Прикм. до **прароди́тель.** [У с а й:] *О, Господи, о, Господи! .. І на що ти мене покарав, за які гріхи прародительські ти мене зробив антрепренером?* (І. Карпенко-Карий); // Належний прародителю. *Прародительський меч;* // Прадавній. *Прародительські звичаї.*

ПРАРО́ДИЧ, а, *ч.* Давній предок, від якого ведеться початок роду. *Великий султан Османів .. йшов поруч улюбленої жінки святими стежками Афону, як ішов колись прародич Роксоляни* (О. Назарук); *Петро Сахно "в анкету вник" І відхилив заяву. Подай прародичів йому Від самого Адама* (Д. Білоус); — *У кожного китайця є вівтар предків,* — *сказав я.* — *Перед ним голова дому повідомляє прародичам про всі зміни в сім'ї* (Р. Андріяшик); // *мн.* Про біблійних Адама і Єву. *Бог, виганяючи з раю наших прародичів, дав їм за одежу шкіри звірячі* (І. Франко); *Не яблуком, а письмом спокусив диявол прародичів: заглянули вони в найпотаємніші книги, і за цікавість пізнати добро і зло Бог вигнав їх із раю* (Р. Іваничук); // Попередник якогось біологічного виду. *4 млн років до н. е. з'явилися австралопітеки — людиноподібні мавпи, прародичі людини* (з наук.-попул. літ.); *Час і місце залучення давніх видів у культуру землеробства з'ясувати дуже важко, тому що їхні прародичі в природному стані не збереглися або невиявлені* (з навч. літ.).

ПРАРО́ДИЧКА, и, *ж.* Жін. до **праро́дич.** *Тар'яги подумки проказав молитву Слави: "Слава тобі, Золота Оленице, прародичко усіх добрих начал на Землі, дай моїй правій руці вогняного меча"* (В. Рубан); * Образно. *Поема "Сатні і Табубу" може вважатися прародичкою сучасної новели, дарма що написана була яких 200 або 250 літ перед Христом* (І. Франко).

ПРАРУ́СЬКИЙ, а, е. 1. *лінгв.* Який стосується до періоду спільносхіднослов'янської мовної спільності. *Акцентна система сучасної української мови витворилася в результаті історичного розвитку праруської та староукраїнської акцентних систем* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **давньору́ський.** *Волхви впливають на всі сили природи, можуть забезпечувати врожай. Або — якщо їх не шанувати — влаштують недорід. Чарівники вони. Добрі, а часом і лихі. Чародії-кудесники, хранителі знань і звичаїв праруських* (В. Чемерис).

ПРАС[1], а, *ч., діал.* Праска. *Нагрівся прас. Прасувала, клала до складочки складочку* (П. Дорошко); *Одного разу застали Юхима за дивним заняттям: стоїть біля столу з електричним прасом у руці і прасує блузку дружині!* (О. Гончар); *Акуратний* [лейтенант], *підібраний, в чистому, мов щойно з-під праса, мундирі, і хоча б тобі крихітка дрімоти в спокійних очах!* (А. Дімаров).

ПРАС[2], а, *ч.*, **ПРА́СА,** и, *ж., діал.* Прес (у 1, 2 знач.). *Оце в мене сир під прасом* (Сл. Б. Грінченка); *Має мій милий близь* [поблизу] *свого дому Винний на горбі город .. Насадив Винной* [винної] *лози і серед нього Вежу прилагодив, Прасу поставив і ждав дня того, Аж плоди принесе* (І. Франко); * У порівн. *Хочу скинути кожуха дідового і ковдру з себе і не можу. Щось на мене навалюється, і давить, і пече несамовито, наче прас важенний* (В. Нестайко).

◊ **Зада́ти пра́су** *див.* **задава́ти.**

ПРА́СА *див.* **прас**[2].

ПРАСИ́Н, а, *ч., іст.* Представник однієї з двох найбільших партій іподрому у Візантії, верхівка якої виражала інтереси торговельно-ремісничих кіл і часто виступала проти уряду. *Прасини покладали надію на помилування. Адже існує прадавній звичай: бути милосердними до тих, кого провидіння звільняє від петлі* (Д. Міщенко); *Урочисто й піднесено виголошували димархи* [очільники партій іподрому] *венетів і прасинів належні повітання, повторювані, згідно з правилами церемонії, точно визначене число разів* (П. Загребельний); *Прасини тягли руку за Хрисафія-євнуха й усіх єгипетських товстосумів; венети ж були супротиву їм* [проти них] *і хотіли зверхності Константинополя та стольних вельможів* [вельмож] (І. Білик); *Прасинам та венетам дарувалася честь стояти на шляху проходження імператорської ходи з палацу, виконувати певні функції на царських церемоніях* (з наук. літ.).

ПРА́СКА, и, *ж.* Нагрівальний прилад, вигот. з металу, кераміки і т. ін., для прасування одягу, тканини тощо. *Потім вона .. взялася за мої чоботи, свитину і галіфе, не забуваючи й на тісто поглянути, і метнутися до печі, і набрати в праску вугілля* (М. Стельмах); *Кинулася* [Оленка] *до стола, де стояла праска. Послинила пучки, торкнулася до слизького металу* (М. Циба); *Вона попросила праску і, поки я підігрівав на кухні чай, випрасувала свою спідничку та кофтину* (В. Дрозд); *Він витягав їх* [папірці] *по одному з кошика, швидким рухом розправляв писаним до споду, порскав з рота водою і припікав праскою* (Ю. Винничук).

ПРА́СКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пра́ска.** *Регулювати кількість пари у прасці допомагає клапан, який зменшує утворення накипу в нагрівальному прасковому елементі* (з наук.-попул. літ.).

ПРАСЛОВ'Я́НСЬКИЙ, а, е. Належний до найдавнішого, спільного для всіх слов'ян періоду їхньої історії. *Масниця. Радісне праслов'янське свято проводів зими. Цілий тиждень перед Великим Постом над Калиновим Кутом стояв смачний дух свіжоспечених млинців* (В. Малик); *Собор у перші роки по збудуванню змінював свою барву при всякій погоді, вганяючи в подив і в захват давніх киян і всіх гостей цього праслов'янського града* (П. Загребельний); *Ми завжди проїжджаєм це село. Ім'я у нього праслов'янське — Сувид* (Л. Костенко); // Те саме, що **спільнослов'я́нський.** — *Я й радий, що таємниця збереглася: я і без неї своїми дослідженнями пісень і колядок, міфології й демонології довів, що праслов'янська мова має русинський корінь* (Р. Іваничук).

ПРАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прасува́ти[1]**. *У чудернацьких давно не прасованих, в кричущу клітку штанах, .. напарфумований, добре вгодований, у прекрасному настрої, комік Янцьо відразу став душею товариства* (Ірина Вільде); *Був він заспаний, скуйовджений, у мундирі і високих чоботях; мундир, як видно, давно не прасований, чоботи не чищені* (Б. Левін); // **прасо́вано,** *безос. пред. Напередодні свята Першого дзвоника одяг для школи випрано, висушено, все прасовано й розвішано по дитячих стільчиках* (із журн.); // *у знач. ім.* **прасо́ване,** ного, *с.* Те, що попрасували. [П а в л и к:] *Мамо, де моя біла сорочка?* [У л я н а:] *Там, де прасоване лежить...* (О. Коломієць).

ПРА́СОЛ, а, *ч., заст.* Гуртовий скупник худоби, сільськогосподарської сировини і т. ін. для перепродажу з метою заробітку. *Любченкового батька, багатого кагарлицького прасола, через високе урядове становище сина не зачепила жодна соціальна пертурбація, і він і далі розкошував у своєму Кагарлику* (Б. Антоненко-Давидович); *Син прасола, який жив з торгівлі худобою, Василь Лигун звик до солодкого в житті* (М. Чабанівський); *Затяті крикливі прасоли .. розтівали* [затівали] *тут буйну комерцію, купували, продавали, пускались в шахрайство* (О. Гончар).

ПРАСОЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., заст.* Займатися прасольством, бути прасолом. *Він, кинувши писарство, крамує там чи прасолує* (Панас Мирний); — *А в тебе, друже, були чималі грошики. Прасолував ти лише для того, щоб згодом мати можливість виправдатись, коли доведеться відповідати, звідки ти взяв таку крупну суму* (М. Циба).

ПРА́СОЛЬСТВО, а, *с., заст.* Заняття прасола, прасолів. *Батька в тридцятому році скрутили в баранячий ріг, ліквідувавши прасольство* (М. Чабанівський).

ПРА́СОЛЬСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **пра́сол, пра́сольство.** *Крім ремесла, у селянському господарстві Лівобережної України певну роль відігравали домашні промисли: чумакування, візникування, прасольський промисел* (з навч. літ.).

ПРА́СОЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **пра́ска.** *Зручну, компактну прасочку з регулятором пари можна взяти з собою в поїздку, відрядження, подорож або на дачу* (з мови реклами).

2. Перукарський прилад для вирівнювання або завивання волосся; плойка (у 1 знач.). *У Ліл довге чорне волосся, .. таке рівне-рівне і лискуче. Іта зі своїми і нашими кучерями таке робить лише перукарською прасочкою* (І. Роздобудько); *Прасочку можна налаштувати на різну температуру залежно від типу волосся, його довжини та бажаної зачіски* (із журн.).

ПРА́СТАРИ́Й, пра́стара́, пра́старе́. Дуже старий, стародавній. *З жалібним стогнанням гепнула додолу підтята монгольськими сокирами праcтара липа* (І. Франко); *Шуміло море прастару звісну пісню, пісню про любов* (О. Кобилянська); *Хоча як інші книги погортай, то перший цар був скіфський Таргітай. І, як легенда каже прастара, — він син Дажбога і дочки Дніпра* (Л. Костенко); *Мені згадалась байка прастара, Подібна тим подіям пророчистим, Езоп в ній вивів жабу та щура* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПРАСУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для прасування. *З-під прасувальної машини цілими наметами вилітали виглянцьовані* [виглянсувані] *до рипу скатертини й чоловічі сорочки* (П. Загребельний); *Мати, відсунувши прасувальну дошку й полишивши гарячу праску холонути, сиділа в кріслі біля грамофона, помалу їла морозиво* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПРАСУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається прасуванням. *Прасувальник прасує білизну на автоматизованих вакуумних котках, стежить за роботою фотоелемента, прасує чоловічі верхні сорочки на манекенних пресах тощо* (з мови документів).

ПРАСУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прасува́льник.** *Майстерня чищення одягу запрошує у свою команду досвідчену прасувальницю фасонних виробів* (з мови реклами).

ПРАСУВА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Приміщення для прасування. *Навпроти нашої кімнати була прасувальня. Там чотири жінки в білій одежині совали по розстеленій перед ними білизні важкими, гарячими залізками, з-під яких розходилася пара* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана).

ПРАСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прасува́ти[1]**. *Ніч панянки просиділи над прасуванням* (А. Свидницький); *Стіл застелений вишиваною, з ще блискучими слідами від прасування, скатертю* (Ірина Вільде); *Вона була дуже майстерна в побутових дрібничках — шитті, залатуванні, заштопуванні, прасуванні, пранні, чистці* (М. Гримич); *Галя встановила біля Віктора дошку для прасування, обтягнуту старою тканиною у коричневих підпалинах* (Г. Вдовиченко).

ПРАСУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод.* Вирівнювати, вигладжувати гарячою праскою (одяг, тканину і т. ін.). *Він умів прати, прасувати, варити страву, навіть латати чоботи* (В. Підмогильний); *Варфоломіївна прасувала білизну. Корній Митрофанович читав газету* (Л. Дмитерко); *Жінка дбала про будинок.., мила підлогу, витирала пилюку, купала найменших дітей.., прасувала на свята сорочки* (С. Андрухович); * Образно. *Надворі ранок купав землю сонячним сяйвом, а гармати прасували її вогнем* (Іван Ле).

ПРАСУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок., що, діал.* 1. Пресувати. — *Віск уже замовлений. В окремій коморі будете й прасувати, і пакувати його* (І. Франко).

2. *перен.* Сильно бити (у 2 знач.). — *Ніхто не бачив, щоб посеред базару прасували мене по щоках глевким хлібом, як тебе!* (Панас Мирний).

3. *перен.* Надмірно або жадібно їсти, споживати. — *Таких панів, що бублик у руці держить, а чорну лусту хліба прасує, — знаємо!* (Г. Косинка).

ПРАСУВА́ТИСЯ[1], у́ється, *недок.* 1. Піддаватися прасуванню. *Зволожена тканина, як правило, легко прасується* (з навч. літ.).

2. Пас. до **прасува́ти**[1]. *Перед Великоднем усі рушники та інші вишиті текстильні речі пралися й прасувалися особливо ретельно* (із журн.).

ПРАСУВА́ТИСЯ[2], у́ється, *недок., діал.* Пас. до **прасува́ти**[2]. *Сир прасується.*

ПРАСУ́НОК, нку, *ч., заст.* Біда *(див.* **біда́**[1] 1), лихо *(див.* **ли́хо**[1] 1), неприємність; нещасливий випадок. *Ой не услишай* [почуй], *Господи, клятьби моєї, що я своїх синів кляла-проклинала: у своїй голові великий прасунок мала* (Сл. Б. Грінченка); *Для бою їх спіткав прасунок, Пішли к Енею на вербунок* (І. Котляревський).

◊ **(1) Неха́й (хай) йому́ (тобі́, їй** *і т. ін.)* **[лихи́й] прасу́нок!,** *лайл.* — бодай минуло, згинуло що-небудь!; хай пропаде, згине хтось, щось! *Нехай йому лихий прасунок, як голодом нам помирать* (І. Котляревський).

ПРА́ТИ, перу́, пере́ш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Змивати бруд (з тканини, білизни, одягу і т. ін.). *Дівчата перуть собі хустя* (Леся Українка); *На березі перуть білизну пустотливі дівчата й неподалеку парубки напувають коні* (Б. Антоненко-Давидович); — *Найкраща жінка, дорогий мій брате, Та, що вміє борщ варити і білизну прати* (П. Глазовий); *До ріки городом зійшла молодиця в підіпненій* [підібганій] *спідниці — десь, видко, прала в садку* (Р. Андріяшик).

2. *тільки 3 ос., перен., розм.* Те саме, що **періщити** 2. *Дощ пере, а він оре, і воли вибрикують* (приказка); — *Цілу ніч дощ прав, ще й тепер присипає* (Панас Мирний); *Дощі прали нещадно. Гуляли в сивих ущелинах водянисті холодні вітри* (О. Гончар); // *безос.* Мочити, поливати (дощем). — *Мабуть, від самої Троянівки тебе прало? — На Гострому горбі застав мене дощ* (Григорій Тютюнник).

3. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Сильно бити. *Перемо так ціпами, що, мабуть, аж на край села чутно* (Панас Мирний); *Коні прали дорогу з веселим стукотом коліс — так довго, поки не принеслися перед кмітську хатку на чероздорожжі* (К. Гриневичева); *На його руках, плечах і ногах сиділи три сильні драби, а два інші прали канчуками* (І. Франко).

4. *розм., рідко.* Те саме, що **перти** 2. — *Против ріжна* [рожна] *не прать* (І. Котляревський); [Х о р:] *Та, здається, ти всю правду скоро знатимеш сама: Он сюди хтось поспішає без оглядки — видно, пере. Чи погане щось, чи добре — нам, напевно, сповістить* (А. Содомора, пер. з тв. Есхіла).

◊ **Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшкі́) пра́ти** *див.* **збира́тися.**

ПРА́ТИСЯ, пере́ться, *недок.* 1. Змиватися, очищатися від бруду (про тканину, білизну, одяг і т. ін.). *Білизна та верхній одяг хворого мають бути з тканин, що легко перуться, а також добре пропускають повітря* (з навч. літ.); *Для ресторанів особливо важливо, щоб скатертини легко й швидко пралися, не втрачаючи при цьому свого зовнішнього вигляду* (з мови реклами).

2. *безос., розм.* Мати охоту, бажання, силу і т. ін. прати (перев. з обставинами способу дії). — *Ну, як воно переться? — питає Орися і становиться й собі на другий кінець кладки* (Григорій Тютюнник).

3. Пас. до **пра́ти** 1. — *Білизна пралася справді, — тягнув добродій Маріян спокійно, — і то так, як бажала* [мати], *щоб на ріці "переполіскувалося"* (О. Кобилянська); *Я вирішив купити собі сорочку. Ба більше: прикинув, що зможу взяти не одну — аж дві. Легше буде міняти їх. Поки одна пратиметься.., у другій ходитиму* (О. Шугай); *Особливі сорочки, які вишивалися на весілля або на смерть, вощилися, тобто натиралися воском. І такі сорочки ніколи не пралися* (з наук.-попул. літ.).

ПРАТТЯ́, я́, *с., рідко.* Те саме, що **прання́.** — *Пани не задоволені на цей раз вашим праттям* (Л. Яновська); *Праття в мене багато, коли я його й поперу?* (Сл. Б. Грінченка).

ПРАУКРАЇ́НЕЦЬ *див.* **праукраї́нці.**

ПРАУКРАЇ́НКА *див.* **праукраї́нці.**

ПРАУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **праукраї́нці;** протоукраїнський. *Праукраїнський рік складався із чотирьох сонячних фаз, які нині уявляються як чотири пори року* (із журн.).

ПРАУКРАЇ́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **праукраї́нець,** нця, *ч.;* **праукраї́нка,** и, *ж.);* протоукраїнці. Передісторичні жителі України. *Обабіч Дніпра в районі Києва та в басейні Десни з черняхівською співіснувала київська культура, створена нашими предками — праукраїнцями* (з навч. літ.); *На етнографічному фестивалі в Пирогові луцька майстриня продемонструвала різні види тканин із вибійкою, а також одяг, який одягали праукраїнки* (з газ.).

ПРАХ, у, *ч.* 1. *заст., книжн.* Дрібні тверді частинки, які зависають у повітрі або осідають на поверхні чого-небудь; порох *(див.* **по́рох**[1] 1), пил (у 1 знач.). *І пити дасть* [мати синові], *і отрясе, Одує прах з його хітона* (Т. Шевченко); *Замети, як вовки, стояли, І сніговий курився прах* (М. Рильський); *Задумав олімпійський повелитель ось що. Вирішив він створити з праху земного людей, які б жили на землі, обробляли її і поклонялися богам, тремтячи перед їхньою могутністю* (О. Бердник); *Машини м'яко поскрипували .. З-під коліс летів прах* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // Рештки, руїни чого-небудь (перев. споруд, будівель і т. ін.). *Гуркотіли гармати. Горів хутір. В пусте небо звився дим і прах пожежі* (О. Довженко); *Сяє* [зірка] *в сонці червоним птахом, Легким сонячним, як пірце, Над заліза потлілим прахом, Правду кажучи всім в лице* (А. Малишко); *Мете, летить, як в полі кураїна. Лише оця фортеця ще стоїть нездвижно, бо вона уже руїна. Тут пил і прах, і цвіль, і порохно. У мурах скрізь проломи і провали* (Л. Костенко); // *перен.* Залишки давніх часів і звичаїв. *І не прахом минулого віє Із твоїх берегів-крутогір* (С. Крижанівський); *І пісня била з джерела гіркого І пахла бджолами із довбаного вулія.., ярим воском Та сизим прахом звергнутих століть — Не атомними сурмами безодні* (І. Драч); // *перен.* Про людське тіло. *Так, чистий суфіє* [суфію]! *я п'ю, Не дорікай мені: Мій прах создатель замісив На чистому вині* (А. Кримський).

2. *перен., зневажл.* Про кого-небудь мерзенного, нікчемного, жалюгідного або про що-небудь не варте уваги, нецінне, минуще. *Тобі ж, Зевес, скажи, не стидно, Що пред тобою дрянь і прах Базіка о богах обидно, Мудрує о твоїх ділах?..* (І. Котляревський); *Мужай, прекрасна наша мово, Серед прекрасних братніх мов, Живи, народу вільне слово, Над прахом царських корогов* (М. Рильський); *Для Сковороди царі — це прах, пил, грязь, екскременти* (П. Тичина); *Геть ви, посоромлені, хто Сіона ненавидить, Хай станете ви, мов трава на дахах: У жнива — без покосів, оберемка не складете. Вас не благословлять. Ви — прах!..* (В. Багірова).

3. *уроч.* Тіло померлої людини; останки (у 2 знач.), труп *(див.* **труп**[1] 1). *Висока Тарасова могила під Каневом .. поховала в собі лише прах поета, а його твори не тільки жили, а набували дедалі більшого і дужчого звучання* (Б. Антоненко-Давидович); *Схиляю голову свою, Кладу букет веселих квітів Над прахом тих, хто у бою Завоював нам право жити* (І. Нехода); *Стоїмо при священній могилі, де героїв покоїться прах* (М. Упеник); // Попіл від спаленого трупа людини. *Починаючи з пелюшок і кінчаючи урнами для праху та автоматичними магнітофонами-поминальниками, — все мало марку Кейз-Ола або однієї з його дочірніх фірм* (М. Дашкієв).

(1) [Тут] спочиває / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *кого* — хтось похований, лежить у могилі. *Його* [князя К. Острозького] *тіло спочиває під захованим ще й досі нагробником у каплиці св. Степана в Печерськім монастирі в Києві* (І. Франко); [М а з а й л о:] *На цвинтарі пам'ятник золотими буквами: "Тут спочиває прах Мини Марковича".* [М а з а й л и х а:] *Мазєніна.* [М а з а й л о:] *Або просто: тут Мазєнін...* (М. Куліш); [А л к і в і а д *(читає):*] *Віддавши душу жалюгідну, Тут жалюгідний прах спочив* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра); **Уклони́тися пра́ху** *див.* **уклоня́тися.**

◊ **В пух і прах** *див.* **пух; Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом** *див.* **іти́; Ляга́ти / лягти́ пра́хом** *див.* **ляга́ти; Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти** *і т. ін.)* **/ оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти** *і т. ін.)* **на (у) прах** *(рідко* **на пил)** *див.* **оберта́ти; Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (сті́п) свої́х]** *див.* **обтру́шувати; Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох)** *див.* **поверга́ти**[2]**; Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́** *і т. ін.)* **про́падом** *(рідше* **пра́хом) <Неха́й (хай,** *заст.* **най) пропаде́ / пропада́є про́падом** *(рідше* **пра́хом)>** *див.* **пропада́ти; Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися** *і т. ін.)* **/ розпа́стися (впа́сти, розси́патися** *і т. ін.)* **пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох)** *див.* **розпада́тися**[1]**; Розтира́ти / розте́рти (зіте́рти, сте́рти) на по́рох (у по́рох, на прах, у порошо́к)** *див.* **розтира́ти; Струси́ти да́вній прах** *див.* **стру́шувати; Хай [усе́] йде пра́хом** *див.* **іти́.**

ПРАЦЕВЛАШТО́ВАНИЙ, а, е. Який забезпечений працею. *І лише обласний провідник ОУН Чумак (Василь Мельничук) не був працевлаштований* (М. Андрусяк); // **працевлашто́вано,** *безос. пред. У південній та східній Європі тільки половина жіноцтва трудиться, тоді як у скандинавських країнах працевлаштовано понад 70 %* (із журн.); // *у знач. ім.* **працевлашто́вані,** них, *мн.* Ті, хто має офіційне місце праці. *Вінниччина посідає третє місце в державі за кількістю працевлаштованих із числа безробітних* (з газ.).

ПРАЦЕВЛАШТО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **працевлашто́ваний.** *Потрібен зварювальник. Офіційна працевлаштованість, працюємо з 8-ї до 17-ї, є можливість працювати додатково* (з мови реклами).

ПРАЦЕВЛАШТО́ВУВАННЯ, *я, с.* Дія за знач. **працевлашто́вувати** і **працевлашто́вуватися.** *Головне управління Держпраці надало роз'яснення з питань працевлаштовування неповнолітніх працівників* (з газ.).

ПРАЦЕВЛАШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРАЦЕВЛАШТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Улаштовувати (у 5 знач.) на роботу. *Ідемо з Василем працевлаштовувати мене в .. цех ремонту металургійних печей* (М. Андрусяк); *Що можна чекати від пересічної мами-літераторки, як не спроб вибити свого синочка в люди, ото вона й вибивала, як могла, намагаючись мене працевлаштувати* (Ю. Винничук); *Міський спорткомітет вирішив його* [тренера] *десь працевлаштувати і перекинув до нашої школи, учителем фізкультури* (С. Жадан).

ПРАЦЕВЛАШТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРАЦЕВЛАШТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Улаштовуватися (у 3 знач.) на роботу. *Без трудової книжки приймаються на роботу тільки ті особи, які працевлаштовуються вперше* (з навч. літ.); *Психологи радять тричі подумати перед тим, як погодитися працевлаштуватися на роботу, де начальником буде друг* (із журн.).

ПРАЦЕВЛАШТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **працевлаштува́ти** і **працевлаштува́тися.** *Закінчує Шевченко Академію 1845 року — некласним художником, тобто з правом, як сказали б сьогодні, вільного працевлаштування* (О. Забужко); *Він приїхав до неї через два дні з квітами й пляшкою "Метакси", мовляв, подякувати за вдале працевлаштування дружини* (І. Роздобудько).

ПРАЦЕВЛАШТУВА́ТИ *див.* **працевлашто́вувати.**

ПРАЦЕВЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* **працевлашто́вуватися.**

ПРАЦЕГОЛІ́ЗМ, у, *ч., розм.* Надмірна працьовитість, одержимість роботою; трудоголізм. *Сучасна психологія розглядає працеголізм як одну з форм залежності, схожу на алкогольну чи наркотичну* (з наук.-попул. літ.); *Науковці твердять, що одними з причин працеголізму є відсутність почуття безпеки та невміння впоратися з викликами життя* (із журн.).

ПРАЦЕГО́ЛІК, а, *ч., розм.* Той, хто відзначається працеголізмом; трудоголік. *Працеголіки працюють дуже багато, але не ставляться до цього як до чогось надзвичайного* (із журн.); *Людина-легенда, невгамовний працеголік та відчайдушний оптиміст — так згадують Бориса Патона ті, хто його знав* (з газ.).

ПРАЦЕДА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Те саме, що **роботода́вець.** *Все залежало від патріарха, від сакеларія, церква виступала і їхнім працедавцем, і їхнім годувальником, і їхнім суддею* (П. Загребельний); *Східний Мюнхен також різниться від Західного. На сході буцімто традиційно гніздився пролетаріат, на заході панство. На сході — трудящі, а на заході працедавці і власники* (Ю. Андрухович); *Попри всі мої успіхи в навчанні потенційні працедавці зовсім не палали бажанням залучити до себе такого перспективного молодого спеціаліста* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРАЦЕЗДА́ТНИЙ, а, е. Який має здатність працювати. *Сильний душ холодної води, що його, як ми вже говорили, він приймав кожного ранку, робив його тіло пругким, еластичним і працездатним* (М. Хвильовий); *Він* [Шпачук] *конче хоче .. скинути ненависну управу, вибрати для нього приємну, свою, справді працездатну* (У. Самчук); *Ти ще можеш працювати ночами, ще можеш удень після неспання зібратися із силами і бути працездатним* (Т. Прохасько); *У записнику були номери телефонів, мабуть, усіх депутатів міськради. Принаймні достатня їхня кількість, аби створити в сесійному залі працездатну більшість* (С. Жадан); // *у знач. ім.* **працезда́тний,** ного, *ч.;* **працезда́тна,** ної, *ж.* Той (та), хто здатний працювати. *У колективі, та ще при такому керівництві, — коли керівників більше, ніж працездатних, — стук-гряк — от і п'ятак!* (Остап Вишня); *У кого в сім'ї працездатних чимало та тягло справне, — може і двадцять десятин підняти* (А. Головко); *У легальному працевлаштуванні повинен бути зацікавлений кожен працездатний* (з газ.).

Працезда́тний вік *див.* **вік.**

ПРАЦЕЗДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **працезда́тний.** — *Я дивуюсь і схиляюсь перед вашою працездатністю,* — *мовив Степан Васильович* (О. Іваненко); *Їй сказали, що за цими довідками зняти з неї працездатність не можна, що знімають тільки по довідці на чахотку* [сухоти] *або порок серця* (Ю. Мушкетик); *Суть її* [української людності] *збереглась у печеному хлібі, писанках.., витривалих волах, дикому азарті свободи, чорноземному дарі працездатности* (В. Кожелянко).

ПРАЦЕЛЮ́Б, а, *ч.* Людина, яка любить працю, уміє добре працювати; трудолюб. *Стали копи рядами на чати, Залицяється колос до губ — Так свій полудень зустрічати Вміє щирий косар-працелюб* (В. Симоненко); *Скільки гарних хлопаків вважали золотим правило дивакуватого педанта: "Ні дня без рядка" .. І де зараз творіння цих зворушливих працелюбів?* (С. Процюк); *Розповідь Падді О'Мура викликала в його гостей сердечні побажання дальших успіхів цьому славному ірландцеві-працелюбу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРАЦЕЛЮ́БНИЙ, а, е. Який любить працю, старанно, ревно, із запалом працює; трудолюбний. *Подумав я про себе: чому це люди в тундрі такі завжди працелюбні, веселі, готові щохвилини помогти одне одному. Видно, сама природа краю надихає людину* (П. Загребельний); *Усе в Китаї було б добре, бо люди там навдивовижу ґречні, працелюбні й ощадливі* (Ю. Логвин); *Тим, хто виходив з колгоспу, відібрану землю, реманент і худобу не повертали. І працелюбні господарі з останніх сил намагалися відбудувати своє зруйноване господарство* (Д. Білий); // Сповнений любові до праці. *Справи підуть добре в тих, хто .. за критичних обставин покладається не на дядю.., а на самого себе та на свою працелюбну впертість і оптимізм* (В. Чемерис).

ПРАЦЕЛЮ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **працелю́бний;** трудолюбство. *Кіно вимагає величезної працелюбності і працелюбності не тільки на зйомці, а в усьому розумному процесі створення картини* (О. Довженко); *Завдяки титанічній працелюбності та навичкам роботи із землею за кілька років нажив* [українець у Перу] *собі чималі статки* (М. Кідрук); *Куди не сягнеш думкою, хай це в нашому краї, хай десь-інде, — трапляться тобі обдаровані мужі, котрі прославились чи то працелюбністю, чи натхненням* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРАЦЕЛЮ́БСТВО, а, *с.* Те саме, що **працелю́бність;** трудолюбство. *Він любив людей — і вони любили його за розум, за старанність, за талановитість, за працелюбство* (П. Загребельний); *Любили й поважали .. Василя за світлий розум і працелюбство, прислухалися до слів вдумливого юнака* (М. Андрусяк); *Мене захоплювало їх* [критян] *затяте працелюбство, що помагало їм вирощувати дива на розпеченому камені. Гераклові труди!* (М. Дочинець).

ПРАЦЕМІСТКИ́Й, á, é. Який потребує великої затрати праці; трудомісткий. *За доби неоліту в землеробстві на чоловіків припадали найбільш працемісткі роботи: розчищення поля, підготування ґрунту до посіву, вирощування злаків тощо* (з наук. літ.).

ПРАЦЕМІ́СТКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **працемісткий;** трудомісткість. *У галузевій структурі сільського господарства переважає рослинництво, яке відзначається високою працемісткістю та екстенсивністю* (з навч. літ.).

ПРАЦЕТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування працею; трудотерапія. *Пізня реабілітація хворих, які перенесли ішемічний інсульт, передбачає продовження фізіотерапії, лікувальної фізкультури, масажу, працетерапії* (з наук.-попул. літ.).

ПРАЦІВНИ́К, á, *ч.* 1. Трудяща людина, трудівник. [Н е о ф і т - р а б:] *А се ж не гріх — голодних об'їдати і голих обдирати? і кого ж? своїх братів, працівників, рабів* (Леся Українка); *Вона була сумлінним працівником, не відлучалась зі свого стільця ні в магазин, ні в кафе, і її цінували, її портрет висів на Дошці пошани* (І. Жиленко); *Він .. попросив, щоб Микола приніс клопотання з роботи, мовляв, просимо не порушувати справу проти такого-то, оскільки це чесний працівник, сумлінний, порядний і т. п.* (В. Шкляр); // *рідко.* Те саме, що **робітни́к** 1. — *А знаєте, до кого подібні ті скриньки? Подібні до тих жебраків, мужиків та працівників, одягнених у вбогі, латані одежі* (І. Франко); *Дзвенів біля вузькоколійки молоток майстра, високо в небі дзвеніла пісня жайворонка, а в серцях працівників дзвеніла радість* (І. Багмут); *Біжу повз вагончик, у якому бригадири та вільнонаймані працівники забивають козла* (М. Андрусяк).

2. *чого і без дод.* Член якогось виробничого колективу, особа, яка бере участь у певному трудовому процесі, працює за певним фахом. *Працівники заповідника мали що показати нашій вибагливій екскурсії* (Іван Ле); — *Свого часу .. багато хто опустив руки. Лише не працівники насосного цеху, лише не ми* (С. Жадан); // Людина, що працює в якійсь галузі економіки, науки, культури. *Величезну кількість працівників преси можна було тут бачити тільки в перші дні процесу* (Я. Галан); *Мій брат був літературним працівником, я теж, напевне, піду цією ж стежкою* (І. Волошин); *Терпіти не міг* [Петрович], *коли ми, поважні працівники культури, говорили на музичному сленгу* (І. Роздобудько).

(1) Науко́вий працівни́к — те саме, що **науко́вець.** *На рухливому обличчі Богдана з'явився вираз такої неприхованої радості, яка личила б скоріше школяреві, а не науковому працівникові* (В. Владко); *Давид Натанович цілком природно вирішив вийти на пенсію, дожити решту років, не обмежуючись умовною пенсією, що її платили йому та дружині як науковим працівникам одного з київських музеїв* (А. Кокотюха); **(2) Партíйний працівни́к,** *íст.* — працівник партійного апарату Комуністичної партії або людина, що працювала в керівних органах КПРС. *Вестибюль лікарні .. Внизу чекають схвильовані партійні працівники на приїзд Кречета* (О. Корнійчук); *Жінка розповіла, що партійного працівника Сазонова і його дружину, архітектора Катерину Василівну, підпільників, німці оточили в цьому будинку* (М. Дашкієв); **(3) Тво́рчий працівни́к** — той, хто працює в галузі літератури та мистецтва. *Фея .. вгостила цукеркою Петра і закрила коробку. — О, я не відмовлюся! — всміхнувся він. А далі оповістив: — Усіх творчих працівників — до редактора!* (О. Шугай); *Приїхала* [двоюрідна сестра] *до Москви на курси підвищення кваліфікації творчих працівників. А в чому полягає її кваліфікація і творчість — і сама не знає* (Є. Кононенко).

ПРАЦІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **працівни́к.** *Їй не треба псувати собі репутацію хорошої працівниці* (Л. Смілянський); *Мали намір направити її в інше село, в глибинну степову Хлібодарівку, де теж є медпункт, але послана туди працівниця не знайшла з хлібодарівцями спільної мови* (О. Гончар); *До книгарні приповзли миші та щурі. Почали гризти книжки та підручники. Налякали працівниць так, що ті вирішили зачинити книгарню* (В. Багірова); * Образно. *Боже, як повно, як ясно, як святочно в саду! Яким рожево-білим щастям сяє сад. До чого рідно, зворушливо гудуть лохматі* [волохаті] *працівниці!* (В. Винниченко).

ПРАЦІВНИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Пестл. до **працівни́ця.** * Образно. *Кругом хати снують бджоли .. Всюди квіти, на землі і вгорі. І всюди є діло для робочих, золотих працівничок, для цих сонячних комах* (І. Багряний).

ПРАЦІВНИЧО́К, чкá, *ч., перев. зневажл.* Поганий працівник. *Віхура невдоволено гмикнув, пробурчав, ні до кого не звертаючись: — Пся крев, теж мені працівнички...* (А. Кокотюха); *Неважко здогадатися, ким може бути цей тип у серійному костюмчику, як у корсеті, — явно того самого архіву працівничок* (О. Забужко).

ПРАЦЬОВИ́ТИЙ, а, е. Який сумлінно ставиться до роботи (про людину). *Розумна пані і моторна, Для неї трохи сих імен: Трудяща, дуже працьовита* (І. Котляревський); *Врода потрібна жінкам, це їхня зброя в боротьбі за життя. Мужчині досить бути дужим, наполегливим і працьовитим* (М. Дашкієв); *Я безробітна і хвора, замучена, знесилена, нещасна, самотня, але чесна й порядна, богобоязлива, працьовита жінка* (С. Андрухович); // Який відзначається сумлінним ставленням до праці (про колектив, сім'ю і т. ін.). *В працьовитім колективі всі заможні і щасливі* (приказка); *Відразу закипіла робота. Плем'я русь віддавна було працьовите і дружне. Роди звикли допомагати один одному* (В. Малик); *Клариса мала смак і навички дівчини з бідної, але працьовитої сім'ї і могла власноруч надати одягу певної елегантності* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *у сполуч. зі сл.* р у к и. Роботящий, звиклий до праці. *За мир у всьому світі — Це значить: за життя, За руки працьовиті, За матір і дитя!* (М. Рильський); *Так, він повертається до землі, він прикладе до неї свої працьовиті руки, починатиме нове життя* (О. Гуреїв); — *Кожному мила своя сторона. Тож ми надаємо вам змогу повернутися назад, на свою батьківщину, що жде не діждеться ваших працьовитих рук* (В. Малик); // Який виконує корисну роботу (про тварин або машини, механізми і т. ін.). *Коли ж трактори наближалися — жайворонячий щебет тонув у голосній мові працьовитих машин* (Ю. Яновський); *Ох, працьовиті ходики — як вічні ходаки! Хто стука в хату: "Хто та-кий? — питають. — Хто-та-кий?"* (Д. Білоус); *Хоч декому й здасться неймовірним, що міріади дрібних працьовитих комах зводять такі монументальні споруди, однак колоній термітів рясно у внутрішній Африці* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРАЦЬОВИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **працьови́тий.** *Її скромність і працьовитість були в цілому селі знані* (О. Кобилянська); *Ользі завжди було приємно, коли хтось похвалить її працьовитість, спритність її рук, її невтомність* (Ірина Вільде); *Те, що найнеобхідніше для вченого, — допитливість, кмітливість і працьовитість, — він має* (М. Дашкієв); *Розум і пам'ять вісімдесятилітньої німкені ще трималися купи. Вражала також її працездатність, працьовитість* (Олекса Ізарський).

ПРАЦЬОВИ́ТО. Присл. до **працьови́тий.** [М и р о н:] *Нарешті, в достатках люди чесніші, живуть тихо, мирно, працьовито, не п'янствують* (І. Карпенко-Карий); *Марченко задумливо розглядав мапу, зовсім лігши на стіл, Соса працьовито вираховував щось на шматкові паперу* (Ю. Яновський); *Бджоли .. працьовито, серйозно, завзято перелітають з одної квітки на другу* (В. Винниченко); *Збуджений гомін людей ущух, працьовито загурчала лебідка* (І. Волошин).

ПРАЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок.* 1. Займатися якоюнебудь справою, застосовуючи свою працю, робити щонебудь. *Людям хотілося жити, тобто творити, працювати* (О. Довженко); *Свою денну роботу я переробляла за кілька годин, і мені хотілося працювати ще, щось робити, створювати і таке інше* (С. Пиркало); // Вкладати багато сил у виконання якоїсь роботи; трудитися (у 1 знач.). *Юда стоїть хвилину, стиснувши голову руками, далі стукає собі кулаком по голові, хапає мотику і, не розгинаючись, не втираючи поту, працює до нестяму* (Леся Українка); * Образно. *Бачить, що сонечко щиро працює, Пташок посилає Марець лукавий .. В гостину до себе брата* [Квітня] *прохати* (М. Коцюбинський); // *над чим, біля чого, з чим і без дод.* Трудитися над створенням, виготовленням чого-небудь, обробляти щось. *Цілісінький день він не так щиро працював з кожухами та кобеняками, як з тим, як би того лучче дойняти терпеливого хлопця* (Марко Вовчок); — *Пташко!* — *позвав він.* — *Товаришу Пташко! Але той не відповідав, працюючи над передавачем* (О. Донченко); *Ковалі натужно працювали біля горнил, механіки — біля верстатів, а внизу шліфували й обточували деталі для машин .. робітниці* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *у сполуч. зі сл.* д у м к а, г о л о в а, ф а н т а з і я *і т. ін.* Виконувати розумову роботу, шукаючи найкращих засобів для вирішення, розв'язання чого-небудь. *Мармурові скрині .. з пишними арабськими надписами, над якими працювала фантазія поетів.., пообсипались та завалились від часу* (М. Коцюбинський); *Немов від фізичного болю, він іноді тихо стогнав, а голова тим часом працювала інтенсивно, з страшним напруженням...* (Г. Хоткевич); *Корній .. йшов бадьоро. Чувся у силі, і думка працювала особливо добре* (У. Самчук); *Страх у його серці зник. Мозок працював чітко й напружено: чи не можна втекти?* (Ю. Бедзик); // *чим, з чим, за чим.* Виконуючи певну роботу, користуватися відповідним знаряддям, засобом або матеріалом для праці. *Отож працюю я за ралом* (Т. Шевченко); *Потім сядеш і працюєш на папері олівцем* (П. Тичина); *Орлюк піднімав солдатів в атаку. Окопувався під кулями, працюючи лопатою, аж зуби скреготіли* (О. Довженко); *Дід легко працює ножем, тонкими брудними пальцями бере гриба і швидко його чистить* (А. Дністровий); // *на чому, за чим.* Виконувати роботу за допомогою верстата, механізму, машини і т. ін. — *Ми ж усі вчилися в школі працювати: на верстатах і столярним інструментом. Ти що — не вмієш тесати? — звернувся він до Данька* (Ю. Мокрієв); *Примчала й моя молодша сестра Параска, яка працювала на тракторі в полі* (М. Андрусяк); — *Артур тепер служить у війську. А Євген працює на комбайні. У нього вже своя родина* (І. Роздобудько); // Виконувати корисну роботу (про тварин). *Збирайтесь, корови, а ви, коні, Працюйте в одній великій колоні* (П. Загребельний); // *чим.* Інтенсивно рухати руками, ногами, плечима і т. ін. при плавбі, бігові або проштовхуючись крізь натовп. — *Там ти уповільнюєш біг, а мені здається, саме там його можна прискорити. Тільки треба чітко й сильно працювати руками, особливо правою* (В. Собко); *Бадьоро працюючи ліктями, він пробивався до коменданта* (Григорій Тютюнник); *Женя стрімко рвонулась уперед, збурюючи воду. Ноги працюють енергійно, чіткий і сильний гребок, точно відшліфовано поворот голови і видих* (В. Близнець); // Виконувати спортивні вправи на гімнастичному снаряді, виступати з певною програмою на змаганнях, у цирку і т. ін.; тренуватися. *Рудик, майбутній учень полтавської спортшколи, працював на турніку* (А. Кокотюха).

2. Виконувати які-небудь обов'язки, перебувати десь на роботі, на службі. *Ми зустрілися з Барабашем, якого прислали до нас старшим лікарем. Останній час він працював на передових позиціях* (М. Трублаїні); *Він тільки рік господарював, вернувшись до села після смерти жінчиних батьків. До того працював на фабриці в місті* (Ю. Горліс-Горський); *Тиміш Стоян повернувся на рідний свій завод — київський Арсенал. Тут він працював змалку* (О. Довженко);

// *ким.* Займати яку-небудь посаду, бути фахівцем у якійсь справі. *Сашко Литвиненко, закінчивши школу, став працювати ось тут* [на радіовузлі] *радистом* (О. Гончар); — *Курінний Андрій Пилипович. Рік народження — двадцятий. Працював директором горілчаного заводу номер два в Опішні* (О. Бердник); — *Руслана зиркнула на Майку напружено: — Зачекай .. А ким працюєш? — Менеджером відділу сертифікації* (Люко Дашвар); // *для кого — чого, задля кого, на кого.* Віддавати свою працю на благо інших, безкорисливо трудитися для створення чийогось добробуту, задоволення чиїхсь життєвих потреб. — *Ти працюєш для їхнього добра, їхньої користі, а вони тебе у хату не пускають, варвари!* (М. Коцюбинський); — *Я вже казав, що пишаюся тобою, як будь-який нормальний батько сином, котрий працює на користь держави* (Л. Денисенко); // *на кого, в кого.* Обслуговувати кого-небудь своєю працею, трудячись за наймом. *Отже, як бути окупованим? Вони мусять мовчати, слухати завойовників-окупантів, працювати на них і навіть посміхатись до них* (В. Винниченко); — *Працюючи в румунського рибалки, я одгодувався, як кабан* (Ю. Яновський); *І наші діти працювали на ката ситого...* (В. Сосюра); *Пан Стадницький торкнувся родових болячок і зі всією пристрастю своєї мінливої душі накинувся на тих, хто працював на нього* (М. Стельмах); // *на що, за що.* Трудитися, заробляючи на прожиток. *Був собі раз Вовчик-братик і Лисичка-сестричка, і задумали вони взятися чесно на хліб працювати* (І. Франко); *І чому вона мусить так тяжко працювати на шматок хліба..?* (М. Коцюбинський); *Потім на лан потягнуться й ті, що з радою душею працювали б за полтиник, але їх тримають страх і верховоди* (М. Стельмах).

3. Бути в стані руху, діяти, виконуючи своє призначення (про машини, механізми і т. ін.). *Хтось уночі попсував механічні пилки. Кинулись вивозити деревину — не працює трактор* (О. Донченко); *Почала працювати машина на канонерці* (Ю. Яновський); *Бульдозери на валу оживають, один по одному провалюються в забої, де працюватимуть до вечора* (О. Гончар); // *на чому, від чого.* Діяти, використовуючи якесь джерело енергії. *Місто мусить жити, як і раніше. Мусить працювати електростанція — це чи не найголовніше* (О. Тесленко); *Можна жити. Електрику подають, холодильник працює* (В. Яворівський); *Мобільний зв'язок губиться, так хоч мережа працюватиме стабільно. Щоправда, поки лиш один комп'ютер працював у залі, і той зайняли* (А. Кокотюха); // Виконувати свої функції (про органи людського тіла). *Тепер мій мозок працює нормально, я чую пульсацію крові там* (Ю. Яновський); *Артерії тіпаються настільки швидко, що кількість скорочень годі порахувати. Серце працює на межі смертельно небезпечної фібриляції* (М. Кідрук); // Бути діючим, функціонувати (про підприємства, організації і т. ін.). *Вхід у ресторани дозволявся тільки військовим; тільки для них працювали театр і кінотеатри над Ужем* (С. Скляренко); *Бібліотека працює з 10 годин ранку до 5 годин вечора* (І. Багмут); *Був понеділок, до Різдва лишалося всього кілька днів, і всі магазини працювали* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); // Бути чинним, мати юридичну силу (про документ, закон і т. ін.). *Суспільний закон передбачав смерть за смерть, цей закон увійшов у гени, і він спрацьовував.., застерігаючи від злочину. Цей закон працював також як самоочищення суспільства* (В. Рубан); — *Ми на власні очі бачимо життя в європейських країнах, де працюють закони і люди живуть гідно* (С. Талан).

4. *що, заст.* Створювати, виготовляти що-небудь. *Буде роботи чимало на ниві, Що вже про те і казати! Тільки б родила, а ми не ліниві Хлібець святий працювати* (І. Манжура).

(1) Працюва́ти над собо́ю — підвищувати свою кваліфікацію, освіту, удосконалювати себе і т. ін. *Треба вчитися, як доглядати худобу, багато читати літератури, слухати бесіди зоотехніка, агронома і т. д. Одним словом, дуже багато працювати над собою, щоб стати справжніми тваринниками* (Григорій Тютюнник); — *Якщо твій перший успіх не запаморочить тобі голову, якщо ти й далі працюватимеш над собою, то в майбутньому зможеш стати льотчиком екстракласу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **(2) Працюва́ти в рукави́чках:** а) виконувати роботу, не докладаючи великих зусиль. *Для того, щоб зібрати врожай, люди важко працюють на полі весь день. Хто працював у рукавичках — залишиться ні з чим* (з газ.); б) виконувати тільки чисту роботу. — *Ти, може, думаєш, що в рукавичках працюватимеш?* (Ю. Яновський); **(3) Працюва́ти з холодко́м** — виконувати роботу формально, без особливого інтересу, лінуючись. *Синдром вигорання на роботі характеризується відчуттям постійної втоми, бажанням працювати з холодком, частими нервовими зривами тощо* (із журн.); **(4) Працюва́ти (роби́ти, служи́ти** *і т. ін.)* **не за (на) страх, а за (на) со́вість** — самовіддано ставитися до роботи. *Коли він одержував наказ, то виконував його не на страх, а на совість* (М. Дашкієв); *Вони .. працювали не за страх, а за совість. Підозрілим здавалося також уникання зустрічей і розмов із знайомими* (Олекса Ізарський); *Семеро будівельників працювали не за страх, а за совість, не з-під батога, а із щирим завзяттям* (О. Авраменко); **Час працю́є на нас (сприя́є нам)** *див.* **час.**

ПРАЦЮВА́ТИСЯ, ю́ється, ю́ється, *недок.* 1. *кому і без прям. дод., безос.* Про наявність бажання, сили і т. ін. працювати (перев. з обставинами способу дії). *Після обіду Тарас Григорович знову взявся за пензлі. Працювалося легко й швидко* (З. Тулуб); *Сьогодні не працюється. Сиджу, слухаю музику, а перед очима чернігівські ліси, з яких так не хочеться виходити у світ людей* (І. Жиленко); *Їх завжди лучила симпатія.., яка виникає, коли людям разом добре працюється* (О. Забужко); *Особливо добре працюється восени, коли рано сутеніє, коли навіть опале листя пахне присмерковим медом і ваніллю* (К. Москалець); // Докладати праці до чого-небудь. *На те й ходиться біля винограду, на те й працюється, щоб мати користь* (М. Коцюбинський).

2. *заст., рідко.* Працювати. *Біля тієї колоди лежить сама по собі Явдоха Зубиха і не зв'язана, і регочеться, дивлячись, як працюються люди замість її* [неї] *та над колодою* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Це ви мені несете? — зупинив її Довбня, перехоплюючи стулець у свої руки. — Марно працювалися: я такий, що і долі посидів би!* (Панас Мирний); *І молодий, що тільки перший рік учителює, вчитель і сторож Кирило Криворукий працюються з усієї сили* (Б. Грінченко).

ПРАЦЮ́ЮЧИЙ, а, е. 1. Який працює, займається трудовою діяльністю, перебуває десь на роботі, на службі. *Спинити не можна було так дружно і разом працюючий клас* (Дніпрова Чайка); *Вона вже всею душею віддалася й собі праці, щоб розбудити море працюючого жіноцтва* (В. Еллан-Блакитний); *Мовлять, людина може довго дивитися на воду, вогонь та працюючу іншу людину* (Любко Дереш);

// *у знач. ім.* **працю́ючий,** чого, *ч.;* **працю́юча,** чої, *ж.* Той (та), хто трудиться; працівник, працівниця. *І будуть основи Єгипту розбиті, всі ж працюючі за плату на дусі впадуть* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Молотили, віяли, сортували. Зерно забрали, а послід поділили між працюючими* (У. Самчук); *Я повертаюся до того, з чого почав: пора піднімати працюючих на боротьбу* (Р. Андріяшик).

2. Який діє, виконує роботи, функціонує (про механізми, інструменти, підприємства і т. ін.). *Щойно працюючий акумулятор розряджується, автоматичні прилади виключають його і включають свіжий* (В. Владко); *Крізь суцільне стугоніння чути, як розмірено, з нещадною невтомністю працюючих верстатів, б'ють німецькі самоходи* (О. Гончар); *За пів години Ольга міцно спала в освітленій кімнаті під працюючий телевізор* (А. Кокотюха); *Він мало не впав з висоти дванадцяти чи п'ятнадцяти футів на важелі працюючої машини* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРА́ЦЯ, і, *ж.* 1. Трудова діяльність людини; сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичної або розумової енергії та мають своїм призначенням створення матеріальних та духовних цінностей; труд. *Ніколи не думав Дьяконов, що праця може впливати на людину так цілюще* (О. Гончар); *Полковник любив казати і повторювати, що він не належить собі: його час, праця, життя віддані справі, якій він служить* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Робота думки, пам'яті. *Якимось чином праця мозку приманює сонячну напругу, і голова поволі починає скидатися на казан, в якому закипає духмяний росіл життя* (Ю. Винничук); *Дрібка пієтизму вкупі з любов'ю і невпинною працею думки стала порухом назустріч гармонізації Всесвіту й людства* (Г. Пагутяк); // Корисна робота, виконувана тваринами, або її результат. *Береться* [дід] *шершавою рукою за стовбур груші, на яку з дуплянки просочуються тонкі пахощі давньої бджолиної праці* (М. Стельмах); // *чого.* Про рух, перебування в дії чого-небудь. *Край, куди входиш ти заволодіти ним, він не такий, як єгипетський край, звідки вийшли ви, де ти засієш було насіння своє й поливаєш працею ніг своїх* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *перев. з означ.* Трудовий процес певного фахівця. [А н т о н і о:] *З конечності бере артист роботу, яку прийдеться. Навіть Аполлон узявся раз до мулярської праці* (Леся Українка); *Вчительська праця — це важкий хліб* (Н. Сняданко); // Вид діяльності. *Тихо спить село, стомлене жниивною працею* (І. Цюпа); *Я.., як стверджують родичі, ще змалечку виявив нахил до шахтарської праці — тобто зранку до вечора гасав з хлопцями по терикониках* (М. Дашкієв); *Козацтво виступало як збройні сили України і водночас займалося на власній землі вільною хліборобською працею* (О. Апанович).

3. Певний вид оплачуваної трудової діяльності; робота (у 5 знач.), служба за наймом як засіб існування, джерело заробітку. *Ходили всі брати шукати собі роботи, служби й по місті, й по селах округи, .. тільки що не знаходилося їм праці й за малую заплату* (Марко Вовчок); *І йде учитель мій колишній, Василь Мефодьович Крючко, на працю в школу, як раніш* (В. Сосюра); *Праця на заводах товариства "Бантлін" була справжньою каторгою* (С. Скляренко); *Чи не археолог він або історик? Ні.., його більше турбують дні швидкоплинного життя і люди, яких він знає, спостерігає в щоденній праці й турботах* (Б. Левін).

4. Зусилля (у 1 знач.), напруження (у 2 знач.). *Сказавши, круто повернувся* [Турн] *І камінь пудів в п'ять підняв; Хоть з праці трохи і надувся* (І. Котляревський); — *На них* [обличчях] *так понадимались жили від праці, що так вам і ходити з ними. До смерті ходити* (В. Винниченко); *І Гордій підійшов до тітки, і взяв її зморщену і шорстку від праці, але теплу руку* (Т. Осьмачка); *Що він мав робити? Рано вставати, пізно лягати .. День у день вмиватися потом праці* (У. Самчук).

5. Матеріалізований результат якоїсь роботи, діяльності. — *Бодай тебе, Ївго, з твоєю правдою! Наробила була сим словом такого, що трохи вся твоя праця не пропала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тепер художник непокоївся, що будинок зірвуть і вся праця його полетить у повітря* (О. Гончар); — *Звичайно, все лісове товариство шанує вашу працю. Таж не ви одні пильнуєте Ліс! І до речі, саме без води Ліс загинув би! Так що моя праця тут теж є...* (Ю. Покальчук); // Літературний твір, наукова робота або витвір мистецтва. [Д ж о н с:] *Але ж ви, певне збираєтесь продати вашу працю* [скульптуру] *кудись далеко в церкву католицьку?* (Леся Українка); — *Перед тим, як ознайомитися з моїми працями, ви повинні скласти мені обітницю, що ніколи не порушите дві мої умови* (М. Дашкієв); *Полковника він знав лише по імені: ніколи не бачив його, не читав жодної його наукової праці* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); * Образно. *Тут в кожній ягоді натхненна праця Струмує, як гаряча юна кров* (М. Рильський).

6. Робота, функціонування машин і механізмів. *Промисловий робітник не створює додатку біологічної енергії на планеті — навпаки, він її лише витрачає на власну працю і працю машин.., аби виробляти нову форму: із дерева виготовляти меблі, із металу — автомобілі* (М. Руденко).

Геро́й Соціалісти́чної Пра́ці *див.* **геро́й; (1) Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця** <*рідко* **Даре́мний труд**> — марно, не варто й намагатися (що-небудь робити). *Дурному про розумне балакати — запропала праця* (Сл. Б. Грінченка); [К а с с а н д р а:] *Благати владарку — даремна праця, вона не знає ні жалю, ні ласки* (Леся Українка); *Даремний труд — гнатися. Маруся́к із власного досвіду знав, що в горах сто раз ліпше тікати, як гнатися* (Г. Хоткевич); *Усе живе колись-то мусить умерти, і марна праця мучити себе жахами й прагнути вмолити вічний логос зробити чудо-виняток* (Василь Шевчук); *Коли хлопець не обзивався, Андреуччо зачав волати голосніше, та дарма праця* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **Жи́ти з пра́ці рук свої́х** *див.* **жи́ти; (2) За пра́цею <В пра́ці>** — виконуючи якусь роботу, у труді. *Нині думаю стріти новий рік за працею з пером в руках* (М. Коцюбинський); *Я жив тяжко, щоб тобі жилося легко, я гибів у праці, щоб ти міг обходитись без неї* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); **Лю́ди розумо́вої пра́ці** *див.* **лю́ди; (3) На́ймана пра́ця** — наймана робоча сила; трудящі, які працюють у когось за наймом. *Батьки в його* [нього] *були селяни, самі на себе працювали, самі їли... Найманої праці не експлуатували* (Остап Вишня); *Сільрада в характеристиці вказала на використання найманої праці* (М. Матіос); **Науко́ва організа́ція пра́ці** *див.* **організа́ція; Понаднормо́ва робо́та (пра́ця)** *див.* **робо́та; Послі́док пра́ці** *див.* **послі́док; Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю** *і т. ін.)* **[впере́д]** *див.* **посува́ти; (4) Пра́ця над собо́ю** — підвищення своєї кваліфікації, освіти, свого кругозору. *Тільки серйозна праця над собою може дати право виступати публічно* (М. Коцюбинський); *Тільки праця, тільки вперта, напружена праця допоможе тобі. Праця над собою, ствердження себе не через заперечення чогось, а через творення нового* (Ю. Покальчук);

Привла́снювати / привла́снити пра́цю *див.* **привла́снювати; (5) Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти>** — вид покарання, що полягає в притягненні засудженого до праці з обов'язковим відрахуванням певної частини його платні на користь держави (у різні періоди історії застосовували як з позбавленням волі, так і без цього виду покарання). *Досі Різаний ніколи не працював у таборі. Як і кожний блатар* [блатний], *він вважав за нижче від своєї гідності ішачити на примусовій роботі* (Б. Антоненко-Давидович); *Після того, як їй присудили рік примусових робіт, вона влаштувалася на шахті ламповою, де працювала й тепер* (М. Ткач); *Суддя, булькаючи словами, прочитав присуд: ".. враховуючи те, .. що її чоловік і два сина* [сини] *загинули на фронті, замінити виправні табори примусовою працею при колгоспі"* (Ю. Мушкетик); **Продукти́вність пра́ці** *див.* **продукти́вність; (6) Розумо́ва пра́ця** — робота, яка вимагає витрат розумової енергії. — *Люди розумової праці винайшли трактор* (Григорій Тютюнник); — *Людство має жити вічно. Кібернетичні машини — добре; вони постачають нас усім необхідним і можуть звільнити нас не тільки від фізичної, а навіть і від розумової праці...* (М. Дашкієв); — *Свіже повітря, здоровий помірний клімат, фізична і розумова праця... Вони* [колоністи] *й гадки не мали про якісь там хвороби!* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); **Спра́ва (робо́та, пра́ця** *і т. ін.)* **посува́ється (посу́нулася) [впере́д]** *див.* **спра́ва[1]; Ставáти / ста́ти до робо́ти (пра́ці)** *див.* **ставáти; Уда́рник комуністи́чної пра́ці** *див.* **уда́рник[2]; (7) Фізи́чна пра́ця** — робота, яку виконують із застосуванням м'язових зусиль. *Настали жнива, то він цілими тижнями не вертався додому — там, де робив, там і ночував .. Хлопець був дужий. Йому просто подобалася фізична праця* (Д. Бузько); *Ніхто з інтелігенції ще ніколи не дивився з презирством на людей фізичної праці. Це твоя вигадка* (Григорій Тютюнник); *Фізична праця з її безконечними деталями та дрібницями не могла звільнити його від зачудування тим, де він опинився і що він робив* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); **(8) Чужа́ пра́ця** — робота на когось. *Зносить Гафійка красу і літа по наймах, зчорніє, зів'яне на чужій праці, як її мати* (М. Коцюбинський); *Людині завсігди страшно збагнути, узнати, що за її життя завжди хтось платить кров'ю: чи то рідна матір, чи замучений чужою працею батько* (М. Стельмах).

△ **Ако́рдна систе́ма опла́ти [пра́ці]** *див.* **систе́ма; Бала́нс підприє́мства (пра́ці)** *див.* **бала́нс[1]; Бі́ржа пра́ці** *див.* **бі́ржа; Відря́дна опла́та [пра́ці]** *див.* **опла́та; Гігіє́на пра́ці** *див.* **гігіє́на; Ко́декс зако́нів про пра́цю** *див.* **ко́декс; По́діл пра́ці** *див.* **по́діл; Розпо́діл пра́ці** *див.* **розпо́діл; Час пра́ці** *див.* **час.**

◊ **(9) Крива́ва пра́ця** — тяжка, виснажлива, непосильна праця. *Стояли перед нею* [Мотрею] *давні лихі роки, пригадала вона свою криваву працю* (Панас Мирний); — *Такого діждалася я на свої старі літа за свою криваву працю, за свою криваву муку, Господи милосердний!* (О. Кобилянська); *Кричить Міця Паленючка не своїми голосами з подвір'я: "А огірки? Огірки з бочки нащо перевертаєте, убійники?! Працю криваву нащо нищите?!"* (М. Матіос); **Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки** *і т. ін.)* *див.* **приклада́ти; (10) Сізі́фова пра́ця (робо́та) [сізі́фів труд],** *книжн.* — надзвичайні зусилля, спрямовані на досягнення чогось, які не дають бажаних результатів; щось непосильне. — *Та будь ласка! Робіть собі на здоров'я. Коли вам до смаку сізіфова робота!* — *спохмурнів трохи Макар Іванович* (А. Головко); *Проблеми розвитку нашої духовності — це проблеми сізіфової праці, це сподівання реальних наслідків од роботи в майже нереальних умовах* (В. Стус); [Ц е з а р:] *Сізіфів труд — коли полощеш мозок, А він бруднішає* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); **Хапа́тися за пра́цю** *див.* **хапа́тися; Шко́да́ [й] за́ходу (пра́ці)** *див.* **шко́да́[2].**

ПРАЧ, á, *ч.* Те саме, що **пра́ник.** *Отто тобі, мати, і прач на загаті: як будеш прачем прати, будеш мене споминати* (Сл. Б. Грінченка); *Пере, прачує* [прачить], *стукає прачем... а воно як рвоне кригу, як попре її вітром... Понесло й Ганну на кризі...* (О. Кониський); *Тут з ранку до вечора лунав оглушливий ґвалт праль; вони кричали, базікали, співали, як і за наших днів, щосили вибиваючи прачами білизну* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПРА́ЧИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **пу́головок.** *Я .. ловив прачиків у воді, стежив за життям різних комах і черв'ячків, дивився на їхню роботу* (В. Поліщук); *Спрага була нестерпна, тож всі по ковточку напилися з діжок, у яких була зелена застояна вода із прачиками* (з мемуарної літ.).

2. Зменш. до **прач.** *Вибивати прачиком білизну.*

ПРА́ЧИТИ, чу, чиш, *недок.* Вибивати прачем білизну під час прання. *Я думав, що прачки прачуть* [прачать], *а то по Марусі малі діти плачуть* (Сл. Б. Грінченка).

ПРА́ЧКА, и, *ж.* Робітниця, праця якої полягає в пранні (у 1 знач.); праля. *Бідна прачка або послугачка щоденною важкою працею здобуває собі кусник чорного хліба* (І. Франко); *Прачки, в білих халатах, у білих косиночках, неквапні й спокійні, походжали поміж машин і тільки скеровували їхні дії* (П. Загребельний); *Тарас уголос читає, а про себе думає: ".. Скільки одному-єдиному панові обслуги, виявляється, треба: камердинери, лакеї, .. покоївки, прачки, мереживниці, швачки"* (І. Андрусяк).

ПРА́ЩА, і, *ж.* Стародавня ручна зброя для метання каменя; метавка. *І отак переміг Давид філістимлянина пращею та каменем, і вдарив він філістимлянина, та й убив його, а меча не було в Давидовій руці* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Юнак не розгубився: праща завила, закружляла над його головою, і важкий камінь хряснув у вовчі ребра* (З. Тулуб); *І всі вони споквола, поважно стають так, як і на полі битви: старшина із знаменами князя Святослава і земель попереду, живі вої — з списами, луками, пращами — десятками й сотнями за ними* (С. Скляренко); * У порівн. *Ох, що за погляд! Мов з пращі камінчик* (Леся Українка).

ПРА́ЩНИК, а, *ч.* Воїн, озброєний пращею. *На стінах .. були приготовлені купи каміння, за заборолами — діжки з гарячою смолою, на городницях* [частинах укріплення] *стояли лучники й пращники* (С. Скляренко); *Легка кіннота в основному набиралася з .. стрільців з луків і пращників* (В. Чемерис); *Вже лучники вихопили мечі і пращники, і застигли війська на одному місці, ніхто не хотів відступати ні на крок* (В. Рубан).

ПРАЩОВИ́Й, á, é. Стос. до пращі. *За доби ранньої бронзи були поширені ядрища з вапняку, пісковику та інших твердих кристалічних порід. Припускають їх використання як відбійників, молотків, пращових каменів* (з наук. літ.).

ПРА́ЩУР, а, *ч.* Далекий предок, родоначальник. *І от він* [Павло] *стоїть на цій многостраждальній землі, густо политій кров'ю ще його пращурів, чубатих запорожців* (В. Кучер); *Пращури з портретів дивилися на нього, і, здавалось, ті погляди пропікають саме серце* (Ю. Винничук); — *То, мабуть, звичайнісінький мастодонт,* — *кажеш ти.* — *Що за мастодонт?* — *питаю.* — *Пращур слонів і мамонтів. На території України знайдено багато їхніх залишків* (В. Нестайко); *Споруджена нашвидкуруч, вона* [землянка] *.. міцно сидить у землі.., нагадуючи суворість давніх своїх пращурів — один із тих сторожових куренів, що їх колись ставили запорожці* (О. Гончар).

ПРА́ЩУРІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пра́щур.** *І розлилась огнем по жилах Гаряча пращурівська кров* (М. Рильський); *До візантійської навали, котра знищила пращурівську культуру і все, що було з нею пов'язане.., мудрість віків передавали від покоління до покоління знахарі, ведуни* [відуни] *і відьми* (О. Бердник).

ПРА́ЩУРКА, и, *ж.* Жін. до **пра́щур.** *Подоставала* [Палажка] *з наймичкою настільники про велике свято, рушник найдорожчий, ще від пращурки її, шитий шовками десь аж у Туреччині* (Ганна Барвінок); *Соню Петрівну обліг страх — вона відчула, що ні, ні за які гроші вона не хоче бачити черепа своєї далекої пращурки-відьми* (В. Лис).

ПРЕ... Префікс, що вживається для творення слів зі знач.: 1) передування, напр.: преісторúчний, пренатáльний; 2) надзвичайно, напр.: прегáрний, премýдрий, пречудóво, а також у словах старослов'янського походження, напр.: преосвящéнний, преподóбний, престóл.

ПРЕАЕРА́ТОР, а, *ч., техн.* Споруда попередньої аерації стічної води для підвищення ефекту відстоювання. *У преаераторах відбувається перший етап біологічного очищення стічних вод* (з навч. літ.).

ПРЕА́МБУЛА, и, *ж.* 1. Вступна частина якого-небудь важливого документа — законодавчого акта, міжнародного договору, декларації тощо, у якій викладено обставини чи підстави його проголошення, укладення і т. ін. *Щодо оцінки і аналізу самого договору 1654 р.* [Переяславської угоди].., *то вони були зроблені переконливо і доказово у преамбулі до Конституції 5 квітня 1710 р. ("Пакти і конституція прав і вольностей Запорозького Війська")* (О. Апанович).

2. *розм.* Вступ до чого-небудь. *Куди там! Старий .. тільки договорював преамбулу. Він аж тремтів, знайшовши вдячного слухача* (Ю. Яновський); *— Вельмишановні леді й джентльмени! Після дещо розтягнутої преамбули я дозволю собі дуже коротко повторити пояснення принципу дії моєї машини...* (М. Дашкієв); *Оперуповноважений .. викликає якось до свого кабінету й без усяких преамбул і зайвих церемоній пропонує працювати на нього, тобто стати доносщицею, стукачкою* (М. Андрусяк).

ПРЕБАГА́ТИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* багатий, *розм.* Дуже багатий. *В одному з тих містечок .. жив колись-то багатий-пребагатий чоловік на ймення Ландольфо Руффоло* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Чоловік із пребагатим життєвим і мистецьким досвідом, Михайло Іванович* [Донець] *завжди бував у центрі розмов "біля каміна", охоче співав для гостей, сипав жартами, — і в усьому іскрилась його багатогранна талановита вдача* (М. Рильський); *Здавалося* [Вікторові].., *що в Мюнхені знайдеться пребагата бібліотека, в котрій приємно буде днювати й ночувати* (Олекса Ізарський); *Спочатку так: немов підкова в руках у тебе гнеться бідна, а потім раптом — мова! мова! Чужа — звучить мені, як рідна .. І позичаєш тую мову в свою, — чудову, пребагату* (П. Тичина); // *у знач. ім.* **пребага́тий,** того, *ч.;* **пребага́та,** тої, *ж.* Дуже багата людина; великий багатій. *Зовуть його* [Кармалюка] *пани розбійним татем, А між людей то слава не лиха, — Заллє за шкуру сала пребагатим* (А. Малишко).

ПРЕБАГА́ТО, *також у сполуч. зі сл.* багато, *розм.* 1. Присл. до **пребага́тий.** *Сей великий князь був чесний і благовірний, славен у хоробрості; милостивий до всіх, не сріблолюбець і тих, що служили йому вірно, пребагато нагороджував* (з легенди); *Тридцятого жовтня Льотта привезла Вікторові перший примірник Барбариного "Авсбургу". Багато-пребагато ілюстрований том на п'ятсот сторінок* (Олекса Ізарський).

2. *присл.* У дуже великій кількості; дуже багато (у 2 знач.). *Вже не полічу, мабуть, скільки багато тепер у його* [нього] *їх* [вуликів] *придбано, — мабуть, багато та й пребагато* (Марко Вовчок); *Не було у старенької* [С. Крушельницької] *більшої радості, як пригостити одвідувачів рідними, знайомими ще з дитинства піснями, — а знала вона тих пісень пребагато і любила цим хвалитись...* (М. Рильський); *Щедрий світ рослин дає нам пребагато для потреб тіла* (О. Бердник); *З того дня минуло багато-пребагато років, більше навіть, ніж я їх прожив до того дня* (Ю. Андрухович); // *у знач. пред. Розуму не було в нього дуже багато, але в якого чоловіка пребагато розуму, в того не все жінці дуже добре* (О. Кобилянська).

ПРЕБІ́ДНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* бідний, *розм.* Дуже бідний. *Там дівувала годів сорок дівка, а звали її Солоха. Бідна та пребідна: ні одежі у неї не було і нічого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Жила собі в одному селі, що належало Потоцькому, вдовиця, бідна-пребідна та ще й недужа* (М. Сиротюк).

ПРЕБІ́ДНО, *також у сполуч. зі сл.* бідно, *розм.* Присл. до **пребідний.** *І ось я придивляюся й помічаю: живуть вони бідно-пребідно, як тільки можуть жити у великому місті, де людина людині страшенно байдужа* (М. Івченко); *— Жив отой дід Маківка все своє життя бідно-пребідно, .. біднішого за нього важко було знайти* (М. Чабанівський); *Жив* [брат батька] *пребідно, ходив узимку в семилатаній* [семилатній] *сірячині та дерев'яних постолах. Проте ніколи не журився з цього і ні на кого не нарікав* (Григір Тютюнник).

ПРЕБІО́ТИК *див.* **пребіо́тики.**

ПРЕБІО́ТИКИ, ів, *мн. (одн.* **пребіо́тик,** у, *ч.).* Органічні речовини перев. рослинного походження, які не перетравлюються й не засвоюються у верхніх відділах шлунково-кишкового тракту людини, але ферментуються мікрофлорою товстого кишківника й стимулюють її зростання та життєдіяльність. *Основним завданням пребіотиків і пробіотиків є відновлення порушеної після антибіотиків мікрофлори* (з наук.-попул. літ.); *До пребіотиків в основному відносять харчові волокна* (із журн.).

ПРЕБІОТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **пребіо́тики.** *Пребіотичний ефект мають вуглеводи, що не перетравлюються* (з наук. літ.); // Який містить пребіотики. *Пребіотичні речовини містяться в рослинах (злаки, бобові, банани, цибуля, спаржа), грудному молоці* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕБІОТИ́ЧНО. Присл. до **пребіоти́чний.** *Комплекс вітамінів сприяє зниженню холестерину та діє пребіотично завдяки харчовим волокнам* (з мови реклами).

ПРЕБЛАГИ́Й, á, é. 1. *рел.-церк.* Уживається як постійний епітет при словах Бог, Богородиця і т. ін. *— Потерпіть, православні! — гукав отець Кирило. — Преблагий Создатель посилає нам знаменіє* [знамення] *в водах Своїх* (О. Довженко); *Спочатку чую слова бабусі, звернені до Цариці преблагої, усердної заступниці скорбних, а далі, крізь молитву, вловлюю скрип наших воріт* (М. Стельмах); *Преблагий Боже, як же ти дозволяєш іродам водить щодня, роками, своїх синів на муки? Вже світ увесь — Голгофа, а їх ведуть, регочучи, і розпинають!..* (Василь Шевчук); // *у знач. ім.* **Преблаги́й,** гóго, *ч. (з великої літери).* У християнстві — одне з найменувань Бога. *Нехай до Бога я, мов дим од жертви Кривавої, здіймусь і Преблагого умилосерджу, щоб сі кості мертві Воскресили для блаженства неземного* (П. Куліш).

2. *заст.* Підсил. до **благи́й;** який перевищує всіх у святості, праведності, добросердності. *Преблагий був муж на світі Максим отой, сину* (Т. Шевченко); *Чи ж міг високодумний гетьман Хмельницький віддати під тяжку руку московських патріархів преблагих митрополитів київських, не остерігаючись прокляття на всі віки?* (П. Загребельний).

ПРЕБЛАГОПОЛУ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* Дуже благополучний. *Дівчинка з таким бурхливим дебютом за яких двадцять років, дивись, виринає преблагополучною матроною* (О. Забужко).

ПРЕБЛАГОПОЛУ́ЧНО, *розм.* Присл. до **преблагополу́чний.** *За пів верстви від города зустріли матір, котра преблагополучно їхала на кавунах* (М. Кропивницький).

ПРЕВАЛЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. Стан за знач. **превалюва́ти.** *Можна .. прикриватися жанровою особливістю фільму, але найточніше словесна перевантаженість пояснюється превалюванням літературного мислення, недостатністю суто професіонального розрахунку* (О. Довженко); *Традиційно болота розглядали як невичерпні сировинні джерела. Превалювання такого підходу призвело до значного деградування ландшафтів та біоценозів болотних комплексів* (з наук. літ.).

2. Кількісна перевага. *Найхарактерніші риси періоду класицизму в музиці — прозорість і ясність, превалювання гомофонії (на відміну від барокової поліфонії)* (з наук.-попул. літ.); *У рекламному зверненні зазвичай застосовують так звану блокову форму з превалюванням текстової частини над художньою або музичною* (з навч. літ.).

ПРЕВАЛЮВА́ТИ, ю́є, *недок.* 1. *над ким — чим і без дод.* Мати перевагу; переважати. *У кінематографії рух повинен завжди превалювати над статикою* (О. Довженко); *Ти ж завжди вважав.., що коли у творах етика превалює над естетикою, то ці писання є маловартісними* (С. Процюк); *Прибудови, зведені у XIV ст., виконано абияк. Превалює думка, що в цей період мая регресували, втрачаючи набуті упродовж віків знання* (М. Кідрук).

2. Бути, виявлятися більшою мірою; перевищувати кількістю, розміром і т. ін. *А чи поміж новгородців не превалював слов'янський елемент, а поміж московитів чи не превалював азіатський елемент?* (Є. Гуцало); *Журнал .. на вигляд — грубий: понад двісті сторінок. І колір обкладинки зелений, майже в тон тому, що превалює у війську, а на титулі білою фарбою виведено "Вітчизна"* (О. Шугай).

ПРЕВЕЛЕ́БНИЙ, а, е. 1. *перев. у сполуч. зі сл.* о т е ц ь, п а н *і т. ін., рел.-церк.* Титул у протестантизмі та католицизмі для звертання до священника. [Є п и с к о п:] *Ти кажеш, що Люцій був з Руфіном у садку, як ти прийшла?* [П р і с ц и л л а:] *Так, превелебний отче* (Леся Українка); *Федір Вешняк, потрясаючи перначем полковницьким над головою ксьондза, закричав: — Се гетьманша наша, а не якась жінка, пане превелебний! Чи, може, прибув сюди впроваджувати нам свої целібати римські?* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **превеле́бний,** ного, *ч.* Те саме, що **єпи́скоп.** — *Чого ж гніватися превелебному? Земля церковна! Ми по закону правимо її* (М. Стельмах); *Превелебний далі промовляв свою орацію* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *заст.* Гідний великої поваги, пошани (часто при ввічливо-шанобливому звертанні до когось). *У неділеньку у святую У досвітнюю годину У славному-преславному Місті в Чигирині Задзвонили в усі дзвони, З гармати стріляли, Превелебную громаду Докупи скликали* (Т. Шевченко); *Хвіртку часом лишали не замкненою на той випадок, щоб превелебний пан ректор міг пройти на будівництво* (Іван Ле); // Пов'язаний з вираженням великої поваги, пошани до кого-, чого-небудь. *Оксена .. відправили до лазарету. Як би там не було, він таки подарував превелебній короні свою останню перемогу* (Р. Андріяшик); *Так із глибоких Марсових низів Угору превелебний знак* [хрест] *знімався, Що в колі між квадрантами осів* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПРЕВЕЛЕ́БНІСТЬ, ності *і* ності, *ж., у сполуч. із займ.* в а ш а, й о г о, ї х, *рел.-церк.* Титулування (у 2 знач.) єпископа, архієпископа та кардинала. *Насмілюся цим листом своїм превелебність твою, всечесний отче, турбувати, бо інакше вчинити не смію* (Н. Королева); *Зіщулений митрополит .. змахнув рукою до мовчазного натовпу: — Розходьтеся по домах! Його превелебність хоче покинути нас!* (Р. Іваничук); — *Перепрошую, ваша превелебносте, — мовив я здивовано, — але ви говорите загадками. Я вас не розумію* (О. Авраменко); *Грас підсунула стільці. Їх превелебності посідали біля столу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРЕВЕЛИ́КИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* в е л и к и й, *розм.* Дуже великий (у 1, 3–6 знач.). — *Купив мені панич шапку, та не знаю вже, на яку голову її пошито, — велика-превелика* (О. Стороженко); — *Може, ти що з'їв таке? — бідкалась мати .. — З'їв .. Сало... — Багато? — Шматок... Ні, два... — Ой горенько!.. А ще? — Шовковиць... Пів цеберки... — От халепа, от горе превелике!..* (О. Донченко); *Хоч не раз з превеликої втоми не міг* [Яким] *і руками рушити, то все над книжкою був би й цілу ніч пересидів* (С. Ковалів); *Ніколи було довго сумувати та бідкати, ніколи завертати до старої матері та потішати її у превеликім жалю* (І. Франко); *Книжку .. аскета, Превеликого поета, Цілу ніч читав я щиро* (А. Кримський); *Глибоко шануємо ми тебе, превеликий розумом Атанасію, але не знаємо, чи справді тобі відкрилася велика мудрість Божа, чи то, може, щось безбоже* (Г. Тарасюк).

На [превели́кий] жаль *(рідко* **сму́ток)** *див.* **жаль**[1]**; На превели́ку ра́дість** *див.* **ра́дість.**

○ **На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здиво́вання)** *див.* **здивува́ння.**

◊ **На вели́ку (превели́ку) си́лу** *див.* **си́ла.**

ПРЕВЕНТИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* Який запобігає чому-небудь. *Лейтенант, який викликав адмірала до рубки, обеззброїв його .. — Це лише превентивний засіб, адмірале* (В. Єшкілєв); *Джек терпів це превентивне лікування, не відважуючись сказати, що, як на нього, луг* [у ліках] *має вкрай неприємний смак* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

△ **Превенти́вна війна́** *див.* **війна́.**

ПРЕВЕНТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ності, *ж., книжн.* Властивість за знач. **превенти́вний.** *Сталінський почерк у діях органів державної безпеки простежується вже з 20-х рр. XX ст. Головною рисою цього почерку є превентивність репресій* (з наук. літ.); *Превентивність є характерним для екології принципом, який полягає в тому, що знання, які можуть знадобитися людині в конкретний момент її життя, суб'єкт навчання одержує упереджувально* (з навч. літ.).

ПРЕВЕНТИ́ВНО, *книжн.* Присл. до **превенти́вний.** *На деяких рейсах, кажуть, літаки вже літатимуть у супроводі винищувачів, які в разі підозри на теракт можуть превентивно відкривати вогонь* (Л. Костенко); — *Місцеві партизани провели радіогру. Дозволили перехопити в ефірі координати табору, де нібито чекатимуть літака з "великої землі". Німці вирішили превентивно вдарити туди з неба* (А. Кокотюха); *Біль, який вибухнув під час перевертання, виявився таким скаженим, що свідомість превентивно відімкнулась, погасла, наче екран телевізора* (М. Кідрук).

ПРЕВЕ́НТОР, а, *ч., техн.* Обладнання для герметичного перекриття устя свердловини, яку бурять. *Унаслідок порушення технологічної дисципліни або відсутності на свердловині надійних превенторів може виникнути газовий фонтан* (з наук. літ.); *Превентор дає змогу здійснювати герметизацію устя під час обертання бурильної колони, якщо надлишковий тиск на ньому порівняно невеликий* (з навч. літ.).

ПРЕВЕ́НЦІЯ, ї, *ж., юр.* Запобігання чому-небудь. *Превенцію правопорушень можуть здійснювати за допомогою штрафних санкцій* (з наук. літ.); *До правової превенції належать передбачені чинним законодавством або договорами страхування застереження, згідно з якими страхувальник повністю або частково позбавляється страхових відшкодувань* (з навч. літ.).

ПРЕВЕСЕ́ЛИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* в е с е л и й, *розм.* Дуже веселий. *Я думав, що побачу товариша ображеного і сердитого, адже він сидів щойно у клітці, а Жорка веселий-превеселий* (А. Дімаров); *Що то за гуляння на тім грищі було превеселе! Слово скажеться та й сміхом перехопиться* (Марко Вовчок); *Сьогодні ввечері Шунька буде працювати. Робота в Шуньки буде весела-превесела, чудова-пречудова, навіть не робота, а розвага!* (Л. Денисенко).

ПРЕВЕ́СЕЛО, *також у сполуч. зі сл.* в е с е л о, *розм.* Присл. до **превесе́лий.** *Старенький дяк Клим Чепига не спав, .. наслухував, як .. на багнюках і гуляйполях бурлить скажена хуга, а в ній щось кричить і превесело сміється...* (К. Гриневичева); *У першу мить він розгубився. Таке плутане було в нього здивування. В другу — превесело розреготався* (Олекса Ізарський); // *у знач. пред. В неї серденько так і б'ється, як та рибонька на удочці; а на душі ж то так весело-превесело, що й розказати не можна!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРЕВИСО́КИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* в и с о к и й, *розм.* Дуже високий. *Доїхали вони до широкої річки і заночували. На другий день прокинулись, дивляться — по той бік річки високі-превисокі гори і скелі, вкриті лісом* (О. Стороженко); — *Казку тільки по-казковому подолати можна. Вилізти на високе-превисоке дерево і чекати, коли гуси-лебеді летітимуть* (І. Андрусяк); *Руббан .. заспівав високим-превисоким голосом пісню, під яку єменські матроси тягнуть линви, переносять вантажі і гребуть, заходячи у вузькі затоки* (Ю. Логвин); — *Кепкуйте собі скільки завгодно, говоріть, базікайте, я вам на те даю свій превисокий дозвіл, без мого дозволу ви б того не посміли* (Н. Бічуя).

ПРЕВИ́СОКО, *рідше поет.* **ПРЕВИСО́КО,** *також у сполуч. зі сл.* в и с о к о, *розм.* Присл. до **превисо́кий.** *З його* [Єремії] *рук вислизнув великий та значний момент, котрий міг би одразу підняти його превисоко вгору, вище за усіх магнатів: підняти на королівський трон* (І. Нечуй-Левицький); *Грицько Байрачанський витав своїм тремтливим тенором високо-превисоко, як одинокий птах попід хмар'ям* (Григір Тютюнник).

ПРЕВИСО́КО *див.* **преви́соко.**

ПРЕВИСОЧЕ́ННИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* в и с о ч е н н и й, *розм.* Підсил. до **високе́нний.** *Ївга розказовала* [розказувала]: *"Горниці, — каже, — превисоченні, вікна великі, мов двері; а двері, як ворота"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чи довго вона йшла, чи недовго, коли дивиться — стоять два превисоченні дуби, а поміж дубами сидить стара жінка* (Марко Вовчок); *Він* [чоловічок] *води принесе, хату підмете, квітки де треба підв'яже, а далі вилізе собі на високенного-превисоченного соняшника, сяде в саму середину і гойдається* (Г. Пагутяк).

ПРЕВО́, *невідм., ч., іст.* У Франції в XI–XVIII ст. — королівський чиновник, наділений владою в підвідомчому йому адміністративно-судовому окрузі. *Над усіма був паризький прево — урядовець королівський, а не муніципальний* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *До XV ст. прево був наділений у підвідомчому йому адміністративно-судовому окрузі судовою, фіскальною та військовою владою, а з XV ст. — лише судовою* (з наук.-попул. літ.); *Прево набиралися королями з числа незнатних, але талановитих людей, вони збирали податки для короля, командували рицарськими ополченнями та гарнізонами* (з навч. літ.).

ПРЕВОСХОДИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с., у сполуч. із займ.* в а ш е, й о г о, ї х. 1. У дореволюційній Росії — титулування високих за чином військових і урядових службовців, а також форма звертання до них. *Гриць одказав не словами, а зблідлим обличчям та стухлими очима, що* [поїде у повіт] — *коли воля його превосходительства* (Панас Мирний); — *Що треба? .. — Губернатора треба бачити .. — Їх превосходительство не приймають* (В. Винниченко); *Взявши папку, сенатор позадкував від столу, але біля порога знов зупинився в нерішучості. — Ваше превосходительство, ще мені хотілось би дещо уточнити...* (О. Гончар); *Микола Платонович Біляшівський, старший радник губернського правління, поклав прохання про звільнення на стіл його превосходительства і .. пішов задки з кабінету* (Валерій Шевчук).

2. *заст.* Форма звертання в дипломатичній мові до керівників та членів урядів іноземних держав. *Я .. міг би, стосуючи частково засвоєні колись Євгеном дипломатичні тонкощі, запевняти його в щирості намірів, повазі й пошані, від ступеня найвищого починаючи: маю честь бути, з найбільшою повагою, вашого превосходительства покірний слуга...* (П. Загребельний).

ПРЕВРА́ЖИЙ, а, е, *заст.* 1. *поет.* Підсил. до **вра́жий** 1. *Ой, превражі пани-ляхи. Що ж ви наробили? Скільки ж бідних запорожців Ви з світу згубили* (з думи); *Бито нас, вої, бито, аби поганцеві пито з голови толоченої — густо взолоченої. Солодша, вої, вода превражого меда* [меду] (І. Калинець).

2. *лайл.* Чортів, бісів. — *Я молотив би його, поки б увесь цебер горілки випив. Бийте, батьки, превражого сина!* (П. Куліш); [Х о р:] *Антін козу веде. Превражая коза не йде* (М. Кропивницький); — *А березової каші не хочеш? Превража дитино! Що, ми тебе в кишені возити будемо?* (М. Стельмах).

ПРЕВ'Ю, *невідм., с.* 1. Зображення, що дає уявлення про зміст тексту, відео і т. ін. *Прев'ю нового музичного альбому було випущено на офіційному каналі співачки* (із журн.); *З огляду на високий ритм сучасного життя та цінність часу прев'ю допомагає вибрати потрібний товар, не читаючи його детальний опис* (з мови реклами).

2. Попередній перегляд кінофільму, вистави і т. ін. *На прев'ю глядач може побачити, як режисер працює над театральною виставою, сидячи за режисерським столиком* (з газ.).

3. Анонс, рекламний показ уривків із кінофільму; трейлер *(див.* **тре́йлер**^{2}*). Популярний провайдер медійних послуг опублікував прев'ю фільмів власного виробництва, які вийдуть наступного року* (із журн.); *Шанувальники відомого фентезі нарешті отримали прев'ю другого сезону* (з газ.).

ПРЕГА́РНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* г а р н и й, *розм.* 1. Дуже гарний (у 1, 2, 4 знач.). *Ми набирали повні торби прегарних за формою та змістом барвистих пляшок* (Ю. Андрухович); *Булку й мед та оливу ти їла, і стала ти гарна-прегарна, і вдалося тобі досягти царської гідности!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Хутко схопила* [панночка] *вишиту шовком хустину, накинула собі на обличчя і довго сиділа, відкинувши назад свою прегарну голову* (О. Довженко); *— Нова русалка. Але я тебе не боюся. Навіть можу поцілувати. Бо ти прегарна-таки. Чарівна...* (О. Бердник); *Як віз похилився набік, один мішок, скотившися, розв'язавсь, і мірка — або й більше — пречистого та прегарного борошна пшеничного в калюжу пішла!* (Б. Грінченко); [П и с а р:] *Ваша поема повинна бути прегарна* (В. Самійленко).

2. Уживається як складник деяких ботанічних назв. *Хеномелес прегарний починає цвісти наприкінці зими, до того, як з'являється листя* (з наук.-попул. літ.); *Пізньоцвіт прегарний віддає перевагу відкритим сонячним ділянкам із багатим на перегній ґрунтом* (з навч. літ.).

ПРЕГА́РНО, *також у сполуч. зі сл.* г а р н о, *розм.* Присл. до **прега́рний.** *Спочатку я побачила гурт прадавніх дівчат у довгих полотняних сорочках, прегарно вигаптуваних на рукавах, грудях і на подолі* (О. Бердник); *Співаєш ти (всяк згодиться) прегарно; Але послухай, як шепоче ліс* (П. Грабовський); *Читав* [професор лекцію] *прегарно й толкував* (О. Кобилянська); *Він і сам прегарно розумів, що справа .. затяглася виключно з його вини, і саме це гнівило його більше за все* (В. Собко); // *у знач. пред. Побачивши Ївгу, увів* [губернатор] *її в горницю. А в горниці тій хороше та прехороше, гарно та прегарно!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— А чия це хата така розмальована? .. — Ковалева, Вакулина! .. — Прегарно! Лепська робота, — мовив преосвященний* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРЕГІРКИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* г і р к и й, *розм.* Дуже гіркий (у 1, 3, 4 знач.). *Протеїни ці були .. не гіркі-прегіркі, як у інших дослідників, а смачні, їх можна було споживати без капсул* (М. Йогансен); *Антон Герасимович пропонує свій радикальний засіб: "Пийте полин!" Має на увазі звичайний степовий полин, отой гіркий-прегіркий, що його жодна худобина не візьме в рот* (О. Гончар); *Прегірка їх* [в'язнів] *.. доля, Груди їм скорбота рве, І нема вже в них ні віри, Ні надії на нове* (П. Грабовський); *Він часто потім навідувався до своєї коханої, та доля .. обернула їхні радощі в прегіркую тугу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

Прегірки́й п'яни́ця *див.* **п'яни́ця.**

ПРЕГІ́РКО, *також у сполуч. зі сл.* г і р к о, *розм.* Присл. до **прегірки́й.** *Довкола коноплі столочені і пахнуть гірко-прегірко* (Ю. Мушкетик); *Інші, підвипивши вже добре, прегірко плакали, слухаючи пісню* (П. Куліш); *Він у душі також переконаний, що Настя більше цікавиться Василем. Цікавиться! — думає гірко-прегірко Василь* (У. Самчук).

ПРЕГО́РДИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* г о р д и й, *розм.* Дуже гордий. *Баба Марта лиха, як сатана, завзятуща, як козак, і горда, навіть прегорда* (І. Нечуй-Левицький); [Е в ф р о з і н а:] *Ходи сюди! Схили прегорде чоло! (Антей підходить, все усміхаючись, і схиляє голову перед Евфрозіною)* (Леся Українка); *На довгій ниві й на віку буває Всього з людиною. Нехай вповає Наш безувір* [бузувір] *на долю, що йому Всміхається, прегордому уму* (П. Куліш); *Не любить Бог людину щиру, коли прегорда ця людина!* (І. Драч).

ПРЕГО́РДО, *також у сполуч. зі сл.* г о р д о, *розм.* Присл. до **прего́рдий.** [П а р в у с:] *А згадай же, що він сказав на запит, чом у нього не слідно культу цезаря в господі: "сим нехтують не тільки християни!" — сказав Руфін, прегордо посміхнувшись* (Леся Українка); *Вона ніби вклонилась мені, але вклонилась гордо-прегордо і простягла руки долонями вперед* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРЕГУСТИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* г у с т и й, *розм.* Дуже густий. *Картуз був надітий набакир: з-під картуза неначе випручувались розкішні чорні прегусті кучері* (І. Нечуй-Левицький); *Боярин дуже пишався своєю бородою — була вона кудлата й чорна, як у смолі виваляна, та ще й кучерява і густа-прегуста* (Ю. Винничук); *Він .. набрав повну жменю прегустої каші, заплющив очі і обережно взяв губами кілька розварених зернин* (Ю. Логвин); *Від щонайменшого доторку повзе* [шар пилу] *догори, перетворюючись на густу-прегусту хмару* (М. Дашкієв).

ПРЕГУ́СТО, *також у сполуч. зі сл.* г у с т о, *розм.* Присл. до **прегусти́й.** *Покрівлі висовуються не більше як на аршин з боку гори, а по цьому виступі густо-прегусто поросли ялини* (І. Нечуй-Левицький); *Височенні гори заросли лісами густо-прегусто, що якби попав туди, то відразу б заблудив, заплутався* (Г. Хоткевич); *Суп-пюре із запечених томатів — дуже смачна й ароматна страва. Якщо виходить прегусто, то додаємо трохи бульйону* (із журн.); // *у знач. пред. — Бачиш, оно чотири здоровенні липи? За ними ще, може, миля на північ і починається луг! А там всякого дерева густо-прегусто* (Ю. Логвин).

ПРЕД, *у сполуч. із займ. "я" в оруд. в. одн.* **ПРЕ́ДІ, ПРЕ́ДО,** *прийм. з оруд. і рідко знах. в., заст., уроч.* Перед *(див.* **пе́ред**[2]*). Послів ввели к царю з пихою. Як водилося у Латин; Несли подарки пред собою: Пиріг завдовжки із аршин І солі кримки* (І. Котляревський); *Як слідує, в празничному наряді, Пред очі царськії совіт вельможний став* (Є. Гребінка); *Лукавий Лис поважно докладає: "Великий господар! Це безголоса твар Пред королем своїм ликує, Радіє і танцює..."* (Л. Глібов); *Предо мною все сміється Твій видочок милий* (П. Грабовський); *Хай Твоє слово буде страхом преді мною* (В. Багірова).

ПРЕД... Застарілий префікс, що вживається у складі окремих слів зі значенням: 1) який передує чому-небудь, відбувається безпосередньо перед чимсь, напр.: п р е д т е́ ч а; 2) дуже давній (у 2 знач.), напр.: п р е д в і́ ч н и й.

ПРЕДВІ́ЧНИЙ, а, е, *заст., перев. уроч.* Передвічний. *Як буду здужать, То над самим Флегетоном Або над Стіксом, у раю, Неначе над Дніпром широким, В гаю — предвічному гаю, Поставлю хаточку* (Т. Шевченко); *Було щось вічно однакове і вічно змінне в поморщенім обличчі ріки. Якась предвічна мудрість старечого чола* (Б.-І. Антонич); *Якось Щек з двома братами на предвічних горах стали, бачать — унизу ріка величезна така!* (І. Андрусяк); // *у знач. ім.* **Предві́чний,** ного, *ч., бібл. (з великої літери).* Те саме, що **Бог** 1. [Д о р о ш е н к о:] *Хвала Тобі, Предвічний, Милосердний, Ти сам на шлях виводиш нас, Ти сам Гуртуєш всіх коло святого діла* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Не інакше як Перелесник підкинув мені своє дитя від земної жінки, — вирішив кобзар. .. — Так тому й бути, візьму найду до себе, а яка йому доля судилася, про теє знає один Предвічний* (О. Бердник).

ПРЕДВІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *заст., перев. уроч.* Абстр. ім. до **предвічний.** *Син виводить своє походження від Отця з-перед віків, і Вони є рівні в своїй предвічності, і Він є народжений через плідність інтелекту Отця* (з рел.-церк. літ.).

ПРЕДВІ́ЧНО, *заст., перев. уроч.* Присл. до **предвічний.** *З'явилася мода на обов'язкове фільмування весіль .. Так формувалася тенденція, яка дуже скоро здавалася всім предвічно традиційною* (Т. Прохасько); *"Владико воїнства, предвічно сущий.." — Так заспівавши, в вири огняні Ця сутність одлетіла* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПРЕДВОДИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* 1. *заст., книжн.* Вождь (у 2 знач.), керівник. *Який ти світу повелитель І наш олімпський предводитель, Коли против фіндюрки пас?..* (І. Котляревський); *Одні називали предводителя повстання на Яїку з повагою — Омеляном, інші — чи не зневажливо — Ємелькою* (В. Чемерис); * У порівн. *Дивна то була процесія, що оце зараз ішла селом. Вільною розвалистою ходою, мов предводитель, йшов уперед Олекса. А ззаду на певнім віддаленні .. йшли гайдуки* (Г. Хоткевич).

2. *перев. у сполуч. зі сл.* д в о р я н с т в а, *іст.* У царській Росії — представник дворянства, якого обирали губернські та повітові зібрання і який відав становими справами дворян. *Дворянство його* [Гамзу] *шанує, поважає, четвертий раз вибира своїм предводителем* (Панас Мирний); *Предводитель дворянства і якийсь знаменитий професор медицини приїжджали оглядати поміщика* (В. Барка); — *Я страшенно поспішаю у фінансових справах до Ніжина. Мене чекають там голова дворянського банку й повітовий предводитель* (Ю. Хорунжий).

ПРЕДВОДИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **предводи́тель** 2. *Через тиждень прилетів у Гетьманське посередник Кривинський та прямо в предводительську канцелярію, де мала бути управа* (Панас Мирний); // Стос. до предводителя. — *У свято Покрови просимо щиросердних гостей залишити благі побажання в дівочих альбомах! — Гості бровами поворушили — бач, яких вольностей предводительська донька в Санкт-Петербурзі набралася!* (Люко Дашвар).

ПРЕДИ́ВНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* д и в н и й, *розм.* Дуже дивний. *Чути предивні дива про пригоди в краях невідомих* (І. Франко); *Приснився Удовенкові предивний сон* (Д. Бедзик); *Своєю замкнутістю, невимушеною повагою і жалісним добрим обличчям з русявою бородою він виглядав на добрячого батька, що тривожиться .. за своїх нещасних дітей і не може допомогти їм .. Дивний, предивний Матвій!* (Мирослав Ірчан); [Л е в *(надумавшись):*] *За темними борами, та за глибокими морями, та за високими горами то єсть там дивний-предивний край* (Леся Українка); *Стояли, притрушені снігом, предивні скульптури* (Ю. Іздрик).

ПРЕДИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **преди́вний.** *Люблю свій сон, ненавиджу свій сон, збудитись лячно, лячно не збудитись. Предивність сну і того ж сну предикість — дістатись з глибу, впасти із висот?* (І. Калинець).

ПРЕДИ́ВНО, *також у сполуч. зі сл.* д и в н о, *розм.* Присл. до **преди́вний.** *Бог предивно гримить Своїм голосом, вчиняє великі діла, яких не розуміємо ми* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Душе моя! Мов конар з пнем предивно, Так ти зрослась зо мною нерозривно* (І. Франко); *Тарілі .. дивно-предивно розмальовані* (Д. Міщенко); // *у знач. пред.* — *Гетьман Хмельницький руку черні тримає міцно. Се предивно, понеже протиприродно* (Н. Рибак); — *Гора стоїть — чудо, ліс на камені росте — предивно* (Р. Іваничук).

ПРЕДИКА́Т, а, *ч.* 1. *лог.* Один із двох термінів судження, у якому йде мова про предмет судження (суб'єкт). *Згідно з ученням І. Канта, знання завжди виявляють себе у формі суджен-ня, у якій думкою фіксується відношення чи зв'язок між поняттями — суб'єктом і предикатом судження* (з наук.-попул. літ.).

2. *лінгв.* Те саме, що **при́судок.** *У чеській мові короткі прикметники виконують у реченні синтаксичну функцію предиката або додатка* (з наук. літ.); *За своєю структурою предикат може бути простим (виражений одним словом) і складеним (кількома словами)* (з навч. літ.).

△ **Чи́слення предика́тів** *див.* **чи́слення.**

ПРЕДИКАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Незмінне слово, що означає стан і вживається у функції співвідносного з присудком головного члена односкладного речення. *В українській мові предикатив "годі" з інфінітивом може використовуватися у значенні "не можна, неможливо"* (з наук. літ.); *У 60–70-ті роки XX ст. поняття категорії стану не вживали, його було замінено предикативом* (з навч. літ.).

ПРЕДИКАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв., лог.* Стос. до предиката і предикатива. *Предикативні судження не свідчать про реальне існування предмета, тому не можуть бути вихідним пунктом у процесі формування метафізичного поняття буття як такого* (з наук. літ.); *Головним і неодмінним актантом дієслова є суб'єкт — носій предикативної ознаки* (з навч. літ.); // Який є присудком або входить до складу присудка. *Більшість морфологічних форм підпорядкована синтаксичним одиницям: або номінативним (словосполученням), або предикативним (реченням)* (В. Русанівський); *Характерною особливістю предикативних форм на -но, -то є їхня здатність керувати лише знахідним відмінком прямого об'єкта результативного стану* (з наук. літ.); *Українська мова має невелику групу предикативних коротких прикметників — згоден, повен і под.* (з навч. літ.); // Який містить присудок. *Предикативні сполучення не виконують номінативної функції* (з наук. літ.).

ПРЕДИКАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв., лог.* Властивість предиката. *На думку О. О. Потебні, головним носієм предикативності з членів речення є присудок, з частин мови — дієслово* (з наук. літ.); *Поза логічною предикативністю речення неможливе, бо його структура зумовлена передусім структурою логічного предиката* (з навч. літ.).

ПРЕДИКАТИ́ВНО, *лінгв., лог.* Присл. до **предикати́вний.** *Пасивним корелятом перехідних дієслів виступає предикативно вжитий пасивний дієприкметник доконаного або недоконаного виду. Наприклад, художник намалював портрет — портрет намальований художником* (з наук. літ.); *Будь-яке висловлювання організоване предикативно, адже його можна еквівалентно перевести в іншу форму, де предикат уже стосується суб'єкта* (з навч. літ.).

ПРЕДИКА́ТНИЙ, а, е, *лінгв., лог.* Те саме, що **предикати́вний.** *Предикатний вираз позначає властивості та якості предметів і відношення між ними* (з наук. літ.); *Правильне розташування предикатного заперечення можливе, коли дитина опанувала синтаксичні навички побудови порядку слів у реченні* (з навч. літ.).

ПРЕДИКА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *лінгв., лог.* Те саме, що **предикати́вність.** *Словотвірна прикметникова категорія присвійності вказує на належність предмета особі (або іншій істоті). Вона є конденсатом предметності й посесивної предикатності* (з наук. літ.); *Про предикатність говорять тоді, коли принаймні один компонент висловлювання зазнає ідентифікації як учасник предикативного відношення* (з навч. літ.).

ПРЕДИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лог.* Визначення змісту суб'єкта судження через предикат. *Предикація співвідносить думку до дійсності: стан об'єкта до суб'єкта, подію до ситуації* (з наук.-попул. літ.).

2. *лінгв.* Установлення предикативного зв'язку між членами речення. *Вигуки не передають ні кон'юнкції, ні диз'юнкції. Тому предикацією у власному розумінні цього слова вони не володіють, але передають певну ситуацію* (В. Русанівський); *Із предикацією пов'язані найважливіші характеристики речення — здатність виражати окрему завершену думку, бути головним засобом її формування, репрезентації та повідомлення* (з наук. літ.).

ПРЕДИ́КИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* д и к и й, *розм.* Дуже дикий. *Бумблякевич раптом відчув появу якогось панічного страху, мовби збирався вчинити щось таке, що не раз являлося йому у снах і лякало своєю темністю, успадкованою з диких-предиких часів* (Ю. Винничук); *Коли дуб спалахнув, то .. баба Килина скочила, безумна Дарка Сторона скочила, в усіх дикі-предикі очі, бо чого ж це дуб зайнявся і горить, і начебто блискавка не вдарила в дуб, ясний день* (Є. Гуцало).

ПРЕДИ́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж., розм.* Власт. за знач. **преди́кий.** *Предикість поведінки.*

ПРЕДИ́КТОР, а, *ч., спец.* Прогностичний чинник, параметр; засіб прогнозування. *Вектор зміщення, передбачений предиктором, масштабується відповідно до відношення розмірів об'єкта на зображенні до тренувальної вибірки* (з наук.-техн. літ.); *Предиктором важкого перебігу коронавірусної хвороби є рівень позаклітинної ДНК у крові* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕДИ́КТОРНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **преди́ктор.** *Біологічний вік хворих має достовірне предикторне значення* (з наук.-попул. літ.); *Науковці вивчали предикторний вплив технологічних залежностей, зокрема інтернет-залежність, залежність від соціальних медіа, цифрових ігор і смартфонів* (з навч. літ.).

ПРЕДИСПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до предиспозиції. *Безнадійність розглядають як предиспозиційний чинник суїциду пацієнта* (з наук. літ.).

ПРЕДИСПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **предиспозиці́йний.** *Предиспозиційність поведінки.*

ПРЕДИСПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Особлива патологічна схильність щодо деяких хвороб. *Інфекційні та паразитарні захворювання, а також перинатальні ураження головного мозку є найчастішими причинами предиспозиції епілепсії* (з наук. літ.); // Схильність, готовність до певної поведінки, дії, учинку і т. ін. *Індивідуальна предиспозиція до гніву достовірно корелює з високою тривожністю* (з наук. літ.); *Особистісна предиспозиція може впливати на схильність до суїцидальної поведінки* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕ́ДІ *див.* **пред.**

ПРЕДЙО́М, у, *ч., муз.* Поява окремого звука акорду раніше від акорду в цілому. *Предйом виникає на слабкій долі такту, дисонуючи з попереднім акордом* (з навч. літ.).

ПРЕДЙО́МНИЙ, а, е, *муз.* Прикм. до **предйо́м.** *Плавність предйомного секундового членування мелодії в хоровому епізоді "Як упав же він з коня" створює ефект розтягнутого часу, як це буває в уповільнених кінокадрах* (з наук. літ.).

ПРЕ́ДКІВ, кова, кове. Те саме, що **пре́дківський.** *Предків маєток; Предків портрет.*

ПРЕ́ДКІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пре́док** 1, 2. *Якби ж ти той спадок в собі поборов, на тебе повстане вся предківська кров і буде змагатись запекло* (Леся Українка); *Не пам'ятай гріхів предківських нам, нехай попередить нас скоро Твоє милосердя, бо ми зовсім ослабли!...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Який залишився комусь як спадщина від предка, предків. *Переїхавши на Україну, Єремія на диво обновив предківський замок* (О. Стороженко); *Шляхетний молодик у предківських чоботях надміру вже часто міняв свою поставу* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Такий, як у предка, власт. предкові. *Я сам хочу співати, своє щось, окреме, аби співати. Розкласти священний вогонь і видобуть з грудей дрімаючий предківський голос* (М. Коцюбинський); // Стародавній, старовинний. *Свіжоспечена княгиня Анна зледащилася за ці три роки аж так, що геть забула своє походження, свого веселого батька Ясеня, свої предківські звичаї* (П. Загребельний).

ПРЕ́ДКІВЩИ́НА, и, *ж.* 1. Спадщина від предка, предків (у 1 знач.). *Моя се предківщина по варягах* (Сл. Б. Грінченка); *Іван Богун був походженням з стародавнього шляхетного роду, що мав предківщину, хутір біля річки Бугу* (А. Кащенко); — *Каліка той, хто не здатен предківщиною дорожити* (О. Гончар); // Місце, територія, де жили предки; батьківщи́на. *Рятуймо ж, нене, предківщину любу, Як турчин, сербин, так і сам козак!* (П. Куліш); *Прогнавши перську орду, скіфи .. повернули в свою предківщину в межиріччі Борисфену й Танаїсу і затихли там на сотню з чимось років* (В. Чемерис).

2. Звичаї предків (у 2 знач.); старовина́. *Я вірний, як той хміль, тичині, Як пес, господарям своїм, Як запорожці, душі щирі, Побожні лотри й гультяї, Своїм степам і предківщині* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера).

ПРЕ́ДКОВИЙ, а, е. Належний предкові (у 1 знач.). *Предкове око одразу помічає, що отой могутній .. дуб — буденне дерево, а сусідній з ним й нібито рідний .. — вже не просто рослина, але правдивий воїн коренистого війська* (В. Єшкілєв); // Найдавніший, первісний. *Випадкове виникнення в особини ознак, що були властиві предковим видам, називають атавізмом* (з навч. літ.).

ПРЕДКОВІ́ЧНИЙ, а, е, *уроч.* 1. Який існує споконвіку, здавна. *Чи Бог бачить із-за хмари Наші сльози, горе? Може й бачить, та помага, Як і оті гори Предковічні, що политі Кровію людською!..* (Т. Шевченко); *Світ пробудився на чари сопілки тієї, Льодовики предковічні розтанули в горах* (Л. Первомайський); *Грім травневою порою — то слова Боянові над Чернечою горою в предковічнім Каневі* (Д. Білоус); *Наш дуб предковічний убрався сухим порохном* (В. Стус); // *у знач. ім.* **Предкові́чний,** но́го, *ч., бібл. (з великої літери).* Те саме, що **Бог** 1. — *Ось відколи в історії з'явилась ця кара, щоб вразити ворогів Божих. Фараон опирався задумам Предковічного, а чума кинула його на коліна* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. Який бере свій початок у далекому минулому; стародавній. *На Запорожжі воля ніколи не вмирала, давні звичаї ніколи не забувались, козацькі предковічні пісні .. не замовкали* (П. Куліш); *А Черемош під Сокільським Загуде, заграє Тую думу предковічну, Яку він лиш знає* (Б. Лепкий); — *Якщо помру, не залишай мого тіла звірам та хижим птахам на розтерзання... Спали мене тоді... По предковічному звичаю племені нашого!..* (В. Малик); *Ще існують на островах Океанії культи предків, предковічна магія* (О. Бердник).

Предковічні літа́ (часи́) *див.* **літа́.**

ПРЕДКОВІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., уроч.* Абстр. ім. до **предковічний.** *В Басукайському лісі пахне свіжим солодким листом, .. забутою предковічністю — далеким запорозьким диким полем* (М. Зеров); *Дивився крізь душник у зоряну далеч і ніби вдихав пахощі всесвіту, і до сонячної давнизни, до світлої предковічності несподівано знову запрагла його майже знищена горем душа* (О. Гончар).

ПРЕДКОВІ́ЧНО, *уроч.* Присл. до **предковічний.** — *Як точно й сильно сказано!* — *підхопив Богдан.* — *Як поетично! У нас тепер віршують майже всі, але чи відчувають вони так предковічно просто?* (О. Бердник).

ПРЕДМЕ́Т, а, *ч.* 1. Будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття. *Не раз, в хвилину спочинку, смерком, коли предмети ховалися в тінях, .. твій голос теплішав на згадках про далекі вже роки дитинства* (М. Коцюбинський); *Денис довго чухмарився і позіхав .. Нарешті витяг із кутка одежину і якийсь круглий предмет, схожий на підситок, що тихо подзвонював, як тільки Денис робив рух* (Григорій Тютюнник); *Хлопець ганяв по асфальту темний предмет — чи то камінь, чи то уламок дерева* (В. Нестайко); *Промінь лампи раз у раз вихоплював з пітьми якусь рибину чи предмет* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // *також у сполуч. зі сл.* споживання, торгівля, розкіш *і т. ін.* Певна річ, що задовольняє ті чи інші потреби (звичайно побутові). *Подейкували, що котрийсь бізнесмен з закордонними зв'язками отаким чином захотів влаштувати високий попит на деякі предмети споживання* (Ю. Бедзик); *Я розумію своїх батьків, теж не зміг би викинути улюблені предмети одягу, якби мода моєї молодості виглядала так само яскраво* (Н. Сняданко); *Зображення верховного божества інків траплялося в Перу на кожному кроці: на одязі, предметах побуту, автентичних прикрасах, сувенірах* (М. Кідрук).

2. Логічне поняття, що становить зміст думки, пізнання і т. ін. *Неправда — це ще зовсім не брехня. Неправда — це предмет купівлі й торгу* (О. Ірванець); *Про речі поважні у книзі своїй я навчаю І намагаюся душі від пут марновірства звільнити. Так! .. Бо предмети ті темні, неясні — у вірші моєму Ясні й прозорі стають* (М. Зеров, пер. з тв. Лукреція).

3. Те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь. *Нотатки на берегах цієї книги, його зауваження і підкреслення свідчать про неабияке оволодіння предметом і про можливий намір писати полемічну працю* (Ю. Андрухович); *— Куди ми йдемо? Хто ви такий? І хто мене розшукує? Ось три питання, на які я хочу почути відповідь негайно. Без цього кроку не зроблю. Це ще мовчу про головне — предмет розмови* (А. Кокотюха); *Представлений для опублікування матеріал не можна було ні скоротити, ні розширити, ні навіть зробити предметом сумнівів чи дебатів* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Об'єкт почуттів, переживань і т. ін.; особа, що викликає в іншої особи інтерес, потяг до себе, почуття кохання тощо. *Для молоді, для тих прекрасних дівчат і хлопців, що показували на вечорі .. самодіяльне своє мистецтво, він* [І. С. Козловський] *— укритий світовою славою земляк, предмет палкого і щирого захоплення* (М. Рильський); *Пізніше, уже в шостому класі, Тетяну почали відвідувати мрії .. Предметом тих мрій був новий учитель історії* (А. Дімаров); *— Не роби з господаря предмета любові, ненависті чи розпачу. Містер Рочестер тобі не пара* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

4. Коло знань, що становить окрему дисципліну викладання. *Жалкую, що нема зо мною дітей, вони надивилися б на все, і, певно, Оксані географія здалась би цікавим предметом* (М. Коцюбинський); *— Хлопець досить успішно склав екзамени з усіх предметів, у тому числі з української мови* (Григорій Тютюнник); *— Микола — учитель історії, — усміхнулася вона, — дуже любить свій предмет* (А. Дністровий); *Я люблю геометрію. Хоча в школі мала з цього нудного предмета тільки "трійку"* (І. Роздобудько).

(1) Предме́ти (ре́чі) дома́шнього (ха́тнього) вжи́тку — предмети (речі), якими повсякденно користуються в побуті. *— Довгий час верба була важливою сировиною для виготовлення речей домашнього вжитку, бо верба — м'яка і тягуча, вона не пліснявіє у волозі і не тріскається на сонці* (І. Шаповал); *З деревини виробляють .. предмети хатнього вжитку: музичні інструменти, іграшки тощо* (О. Шугай); **(2) Предме́ти (това́ри) широ́кого вжи́тку** — предмети (речі), які мають широке використання, застосування. *Панчішка боявся всього .. Ніколи не встрявав у небажані розмови. Говорив тільки про товари широкого вжитку та про моди на штани, про черевики й свічки в художньому салоні* (О. Чорногуз); **Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би)** *див.* **річ**[1].

○ **(3) На предме́т** *чого, у знач. прийм.* — стосовно, щодо, для. *Зайшов* [комірник] *до голови в кімнату на предмет роз'яснення деяких питань* (Остап Вишня); *Куток піддався наглій і пильній ревізії на предмет викриття люстра й різних інших заборонених речей* (І. Багряний); *Я сів за стіл, одразу позбавивши маму можливості зробити мені зауваження на предмет того, як я сиджу, бо сів зумисне супернрямо* (Ю. Покальчук).

ПРЕДМЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **предмéт** 1, 4. *Все пішло під воду. Мої очі тривожно шугають по ледь помітній лінії лівого берега, намагаючись знайти хоч якусь одиноку предметну згадку від колишнього Сваром'я, але я нічого не знаходжу* (Б. Антоненко-Давидович); *Ефективним засобом формування предметної й ключових компетентностей учнів у процесі навчання фізики є навчальні проєкти* (з навч. літ.).

2. Який спирається на конкретні факти, явища; наочний. *Комплексне змагання захопило людей тому, що було предметним* (М. Руденко); *Дивний якийсь чоловік. Запросив на розмову, хоче запропонувати роботу, а сам замість предметної бесіди розвалився на м'якому шкірному стільці і триндить про якийсь туризм* (А. Кокотюха).

Предме́тна систе́ма навча́ння *див.* **систе́ма.**

△ **Предме́тна спеціаліза́ція** *див.* **спеціаліза́ція; Предме́тне скло** *див.* **скло; Предме́тний сто́лик** *див.* **сто́лик.**

ПРЕДМЕ́ТНИК, а, *ч., розм.* Учитель, який є фахівцем з певного предмета (у 4 знач.). *Реорганізація системи освіти України спонукає бібліотечних працівників оперативно вивчати зміни в шкільних програмах і більш конкретно співпрацювати з учителями. Бібліотеки організовують для них дні, тижні предметника* (із журн.).

ПРЕДМЕ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **предме́тний.** *Ні краєвидів, ні облич, ні тіней — Предметність, речовинність тут чужа* (М. Руденко); *Майстерність поета* [М. Рильського] *особливо помітна в предметності, опуклості зорових образів* (С. Крижанівський); *Поеми Багряного — конкретика і живопис .. "Скелька" — то майже кінематограф. За предметністю, яскравістю, виписаністю епізодів* (О. Шугай).

ПРЕДМЕ́ТНО. Присл. до **предме́тний.** *М. Вінграновський прагнув, щоб його вірш не поривав зв'язку з конкретними проявами життя, щоб образ не втрачав сили "земного тяжіння" життєвої ситуації, події, випадку. Космос поета предметно насичений, конкретний* (з наук.-попул. літ.); *Віктор Колобко зрозумів, .. що крізь його волосяну конструкцію на голові проростають роги, тому почав предметно думати про розлучення* (В. Кожелянко).

ПРЕДМЕ́ТНО-ТЕМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до предмета й тематики. *Метою анотації є інформування користувачів щодо основного предметно-тематичного змісту документа, матеріалу, на базі якого проведено дослідження, його географічних аспектів та хронологічних меж* (з наук. літ.); *Предметно-тематичний спосіб групування бібліографічних записів дає можливість з'ясувати тематику наукових досліджень та напрямки діяльності, проаналізувати, які з них є домінувальними* (з навч. літ.).

ПРЕДНІЗОЛО́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат, який чинить протизапальну, протиалергійну, десенсибілізувальну, протишокову та імунодепресивну дію. *Преднізолон застосовують при лейкозі, бронхіальній астмі, запальних процесах та інших хворобах* (з наук.-попул. літ.); *При вираженій інтоксикації та симптомах наднирковової недостатності показано терапію преднізолоном* (з навч. літ.).

ПРЕ́ДО *див.* **пред.**

ПРЕДО́БРЕ, *присл., також у сполуч. зі сл.* д о б р е, *розм.* Дуже добре (у 1, 2 знач.). *Він ходив до школи .. Вчився добре-предобре, багато читав, багато думав, багато мріяв* (У. Самчук); *Правду кажучи, Курдуплик влаштувався на цьому місці зовсім непогано, навіть предобре* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); // *у знач. пред. Я простий чоловік, то й взяв собі на мислі, Що Вишеньці моїй предобре у саду* (Є. Гребінка).

ПРЕДО́БРИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* д о б р и й. 1. *рел.-церк.* Уживається як постійний епітет при словах Б о г, Б о г о р о д и ц я і т. ін.; преблагий (у 1 знач.). *Предобрий Ісусе! Просвіти мене Твоїм внутрішнім світлом та розвій усяку темряву з мого серця* (з рел.-церк. літ.).

2. *розм.* Дуже добрий (у 1–6, 8 знач.). *Сухе й темне, як візантійська ікона, ченцеве обличчя, стало ласкавим і ніжним: з аскета глянув предобрий дідусь* (Н. Королева); *То був довготелесий і незграбний юнак, із грубими рисами обличчя й довжелезним носом, але під його непривабливою зовнішністю ховалося предобре серце* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *— Летико, ти залишишся тут, повернешся увечері й будеш мовчати .. Ти втямив? — Предобрий капітане, — сказав Летика.., — не втямити цього може хіба що глухий* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *— Ходімо! Є тут, братику, один предобрий чоловік. У нього ми й сотворимо твою парсуну. До речі, він також козак уральський...* (Василь Шевчук); *Наші матері й сестри є з одного найшляхетнішого слов'янського племені, з України, і вони такі ж шляхетні й предобрі, як матері й дівчата Італії або Франції, або Англії* (І. Багряний); *— Корова добра-предобра, вона руку лиже* (Ю. Яновський); *Сергійко .. стягає рушник, тикає пальцем у рум'яну скоринку. — Він* [пиріг] *добрий-предобрий... І начинку видно, — показує брат на те місце, де мама відрізала нам по шматочку пирога* (А. Дімаров); // *ірон. — Що то пани? Одна душа їм наша мила, Щоб довш жила, на їх* [них] *робила. Про шкуру ж — байдуже вони! Одну спусти — другая буде... Такі вже з їх* [них] *предобрі люди!* (Панас Мирний).

ПРЕДОБРОДУ́ШНИЙ, а, е, *розм.* Дуже добродушний. *Був се предобродушний, веселий .. парубчак, з приємними .. обрисами лиця, співучий і жартовливий* [жартівливий] (І. Франко); *В Сорочинці на ярмарок волами Предобродушний їхав Солопій* (М. Рильський).

ПРЕДОБРОДУ́ШНО, *розм.* Присл. до **предобродушний.** [Ю л і я:] *І спокійнісінько дивився* [Товкач], *як ти дрова рубаєш.* [О м е л я н:] *Предобродушно признався мені, що се той самий Вовк, чи Вольф, не казав йому йти до нас* (І. Франко).

ПРЕДО́ВГИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* д о в г и й, *розм.* Дуже довгий. *Повісила* [Галочка] *на кілочок чистий рушник, довгий та предовгий* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Наступного ранку лужицькі сірби* [серби] *потяглися з городу довгою-предовгою валкою* (І. Білик); *Мабуть, ще кілька довгих-предовгих хвилин стояла Надійка на порожньому пероні* (В. Козаченко); *Ось тобі предовга казка: я в початку призабувся, а кінець сама дов'яжеш* (І. Калинець).

ПРЕДО́ВГО, *присл., також у сполуч. зі сл.* д о в г о, *розм.* Дуже довго. *Довго-предовго, терпеливо дивиться* [Гриць], *надслухує, чи не почує шелесту кроків яких, і дослухався, врешті, чого ждав* (О. Кобилянська); *Мав* [хрест] *стояти при дорозі довго-предовго, щоб кожен, хто їхатиме, не минув його своїм поглядом і впокорився від споглядання чужої смерті* (П. Загребельний); *Цар .. разом із старійшинами відійшли в інший кінець майдану. Вони предовго радились* (Ю. Логвин); *Ми знову відвертаємося до вікна. Мовчимо довго-предовго* (С. Андрухович).

ПРЕДОВЖЕЛЕ́ЗНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* д о в ж е л е з н и й, *розм.* Підсил. до **довжеле́зний.** *Був там* [у казковому царстві] *і такий "квіт", що раз у сто літ розцвітався; і коли час розцвітання надходив, він випускав стрілку довжелезну-предовжелезну, а тверду, як щогла* (Грицько Григоренко); *— А чи не здається вам, що з кожним роком час прискорює свій рух? У дитинстві день довжелезний-предовжелезний: і набігаєшся, і напрацюєшся, і насмієшся, і наплачешся, а сонечко все ще теліпається понад обрієм* (М. Дашкієв); *А в мізкові снувавсь, мов мідяна дротина, предовжелезний звук, нездалий на слова* (П. Мовчан).

ПРЕДОВЖЕ́ННИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **довже́нний.** *Хоч же він і доглядівся, що у Юдуна пальці довгі, чорні, мохнаті та криві, та з предовженними, закарлюченими когтями* [кігтями], *та йому і байдуже* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРЕ́ДОК, дка, *ч.* 1. Старший родич по висхідній лінії з боку матері або батька (звичайно старіший за діда, бабу). *В бібліотеці, повній старих книжок, висять портрети поважних предків* (М. Коцюбинський); *Предків я знав по пальцях — до мого діда включно* (Ю. Яновський); *Саша вислухав свого сивобородого предка з належною терпимістю. Вислухав, жодного разу не підвівши на нього очей* (Ю. Бедзик); *Про предків з маминої сторони я знаю набагато більше. Один прадід з бабусиної сторони був Петрущак і походив також зі Сторонни* (Г. Пагутяк); // Той, від кого веде свій початок рід. *Автором "Слова" був князь! Але князів у часи Ігоря Святославича було багато. І всі вони були "братами", Рюриковичами, бо їхнім спільним предком був Рюрик* (В. Малик); *— То ви, мабуть, народилися під значно більшою зорею, ніж та, котра називається Сонцем .. — Не я, а мої далекі предки, — з доброю посмішкою мовив велетень* (М. Руденко); *— Вас збило з пуття моє прізвище! Не зважайте! Мої предки — з води, але з болотяної. Померанія, чули?* (П. Загребельний); // Родоначальник якогось виду або роду (про рослини та тварин). *К. Лінней усвідомлював недоліки своєї класифікації рослин та тварин і наприкінці життя створив природну систему, яка відображала зв'язок потомків із предками* (з навч. літ.).

2. *перев. мн.* Попередники сучасних поколінь; люди, що жили задовго до теперішніх часів. *Боролись предки. З моря і степів ворожі хижі орди налітали, палили городи і нищили засів, та проти них вставала тьма списів, мечі із піхов люди витягали* (С. Скляренко); *Козацьку бунтівливу вдачу Нам лишили предки з давнини* (В. Симоненко); *Ще той собор у Києві стоїть, Що предок звів на диво поколінням* (Д. Павличко); // *тільки мн.* Ті, від кого походять певні людські племена, народності і т. ін. *І Я пам'ятатиму їм заповіта* [заповіт] *з предками, що Я вивів їх з єгипетського краю на очах поган, щоб бути їм Богом. Я Господь!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

3. *перев. мн., жарг.* Те саме, що **батьки́** 1. *Я покинув столицю Швеції і на кілька днів припхався до Києва, щоби перед далекою дорогою зустрітися з батьками .. Прощання з предками забрало трохи більше чверті години* (М. Кідрук).

(1) З пре́дка (з пре́дку-ві́ку), *у знач. присл.* — здавна, віддавна. *Без границі й без копця, Від конця* [кінця] *та й до конця Зеленіє степ кругом З предку-віку облогом* (П. Куліш); *Степан Романович — чабан з предку-віку; батько його все життя випасав громадську отару села* (І. Волошин); *З предка живуть Кабашні у цих місцях* (О. Гончар).

◊ **З ді́да-пра́діда (з ді́да й пра́діда, з ді́дів і пра́дідів) <З пре́дка, з ді́да>** *див.* **дід.**

ПРЕДОКУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* Дуже надокучити. *Одноманітна й гучна музика у транспорті швидко набридла, предокучила пасажирам* (із журн.); // *безос.* — *Уже ж мені та й предокучило, Під віконцем стоячи, Твою волю волячи, Тебе дожидаючи* (П. Чубинський).

ПРЕДОРОГИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* д о р о г и й, *розм.* Дуже дорогий. *Посли, прийшовши до столиці, Послали до царя сказать, Що до його* [нього] *і до цариці Еней прислав поклон оддать Із хлібом, з сіллю і з другими Подарками предорогими* (І. Котляревський); *Її чоловік, Сірко, шле до неї і шовки, і саєти, і єдваби, і оксамити, і дорогі-предорогі коралі!* (Д. Мордовець); *Так його* [Торелло], *сонного, й перенесено з Саладінового наказу на те розкішне ліжко, і сам султан поклав йому в приголів'ї чудовий предорогий вінець* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Коли всім серцем припадеш до ран і дорогих-предорогих синців Ісусових, то почуєш велику допомогу в біді, не будеш дуже журитися людською зневагою й легко стерпиш прикру обмову* (з рел.-церк. літ.).

ПРЕДО́РОГО, *розм.* Присл. до **предорогий.** *Купили ми .. предорого новий глиняний посуд* (Ганна Барвінок).

ПРЕДО́СИТЬ, *присл., розм.* Підсил. до **до́сить.** *Незважаючи на поразку й численні тортури, він ще мав предосить сили* (В. Чемерис); // Більш ніж достатньо. *Подружилися вони, звичайно ж, на війні. На якій війні — неважливо, воєн завжди буває предосить* (Л. Денисенко); // *у знач. пред.* Цілком вистачає, досить. *Решти води було предосить для самої господарки. Хіба згадаєш, скільки разів доводилося обходитись і меншою її кількістю!* (Ю. Яновський); *Для прогулянки .. часу було предосить* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРЕДСІ́ДНИК, а, *ч., зах.* Голова (у 3 знач.). *Довгий вузький зал, посередині стіл, накритий зеленим сукном .. Посередині стола, на фотелю, інспектор як предсідник комісії* (Б. Лепкий); *Утворено комітет народньої* [народної] *оборони, до котрого увійшли: Юра Цокан — предсідник, Павло Цокан, Гнат Тулайдан* (У. Самчук).

ПРЕДСТАВА́ТИ, таю́, тає́ш, *недок.,* **ПРЕДСТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док., перев. перед ким — чим, заст., книжн.* 1. *перев. док.* З'являтися перед ким-, чим-небудь. *Уважають, що в єврейське свято Рош га-Шана люди предстають перед Всевишнім, який визначає подальшу долю своїх створінь на цілий новий рік* (із журн.); *Кінець кінцем збагнувши, що перед ним представ Козак Мамай, пан Купа спитав необачно: — Чи не з того світу, Козаче?* (О. Ільченко); *В церкві батюшка Писання дочитав Святе І сказав: — Ви самогоном надто грішите. Хто умре, втопивши душу В тій гіркій бурді, Той предстане в п'янім виді На страшнім суді* (П. Глазовий); *На ранок Тьомик ще більше зміцнів у своєму рішенні. Усе його єство заполонила конгеніальна ідея предстати перед обраницею у ролі казкового принца* (М. Кідрук).

2. *перев. док.* Поставати в уяві, у думках, у пам'яті. — *Вслухайтеся, як говорить селянин із Голів ... В устах селянина .. предстане перед вами Юрішко як лютий звір* (Г. Хоткевич); *І начебто замилується око. Та не минеться гіркота досад, Бо ти предстанеш тиха, одинока, І знову землю, вітер і потоки Я поверну назад, назад, назад!* (А. Малишко).

3. *перен.* Виявлятися певним чином, розкриватися перед кимнебудь; поставати *(див.* **постава́ти**[1] 4). *Збалансована публічна влада предстає в схемі Дж. Адамса двопалатним парламентом (верхня палата — аристократична, нижня — демократична), виконавчою і судовою владами* (з навч. літ.).

ПРЕДСТА́ВИТИ *див.* **представля́ти.**

ПРЕДСТА́ВИТИСЯ *див.* **представля́тися.**

ПРЕДСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **предста́вити.** *Боже, як запопадливо поклонився він Вікторові! Й надвоє переломився, коли був представлений професорові Гессенові* (Олекса Ізарський); *Цікаво б прочитати, як воно* [свято Котляревського] *представлене в галицькій пресі, та, на жаль, не маю спромоги читати Ваших газет* (М. Коцюбинський); *Полуботок на сих портретах не подобає на дійсний портрет Павла Полуботка: малюється він тут далеко старшим, тож думають, що на сих портретах представлений його батько Леонтій* (М. Грушевський); — *Може, Іон уже і підвищення має, адже писав ще торік, що на сержанта представлений...* (М. Чабанівський); // Який є, наявний десь як зразок чого-небудь. *Ти оглядаєш асортимент комерційного відділу, у всій повноті представлений на кришці великого холодильника під вікном* (О. Ірванець); // **предста́влено,** *безос. пред. Тут же, в коридорі між амбуляторією* [амбулаторією] *й домашньою церквою о. Олександра, маму було представлено її новим співробітникам* (Олекса Ізарський); *Предметом цілого твору буде стан душі по смерті, та й годі. Бо се й представлено в цілому сьому творі* ["Божественній комедії"] (І. Франко).

ПРЕДСТА́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **представля́ти, предста́вити** 1, 3, 4 і **представля́тися, предста́витися** 1 та результат цієї дії. *Після першого представлення, при котрім усі гості за чергою подавали йому руку, дехто промовив до нього пару слів* (І. Франко); *Він їм* [дітям] *без представлення одверто посміхнувся, і вони зараз же відповіли йому ясним, довірливим, охочим усміхом* (В. Винниченко); *Рада почалася представленням ситуації* (А. Чайковський); *Те, що запропонував йому Стратон Стратонович, вразило його більше, ніж представлення до нагороди* (О. Чорногуз).

2. *заст.* Вистава *(див.* **виста́ва**[1] 1), спектакль. *Я була ще скілька раз у театрі: у неділю вдень було дитяче представлення, казка про мачуху царицю* (Леся Українка); *Четвертого дня почалися представлення для народу. На площі уставлено побудовані в тій цілі дві деревляні* [дерев'яні] *вежі .. Опісля почалися турніри й змагання мамелюків* (О. Назарук); — *Прошу, пане, — почув я над собою високий, надтріснутий, голос. — Маєте платити за виставу. За співи з представленням, адже ся назвали* [назвалися] *грошовитим паном* (Валерій Шевчук).

ПРЕДСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРЕДСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* предста́влять; *док.* 1. *кого кому, також зі сл.* о д н е о д н о м у, о д н о г о о д н о м у. Знайомлячи з кимсь, називати чи характеризувати кого-небудь; рекомендувати. — *Я вас не представляю одне одному, — озвався по паузі Федір Іванович* (А. Головко); *Приходив Тичина, часто вкупі з Лідією Петрівною, яку вже перестав звати бібліотекаркою, а урочисто представляв — дружина* (М. Бажан); [А н н а:] *Дозвольте вам, моє шановне панство, представити сеньйора де Маранья, маркіза де Теноріо* (Леся Українка); *Після того, як Вихор вивів його з оточення під Одесою і представив контрадміралу Багрову, хлопця лишили при штабі* (В. Кучер).

2. *тільки недок., кого, що.* Бути представником кого-, чого-небудь, заступати кого-небудь, діючи за його дорученням, від його імені, захищаючи чиїсь інтереси, здійснюючи чиюсь волю; репрезентувати. [Р о м а н ю к:] *Надіє, що з тобою? Представляєш інтелігенцію нашого села, а так неввічливо розмовляєш з керівництвом* (О. Корнійчук); *Гетьман Богдан Хмельницький з Військом Запорозьким, які представляли Українську Гетьманську державу, виклали свої умови у формі "чолобитної" в статтях від 14 і 21 березня* (О. Апанович); *Я підійшов до старшого офіцера зв'язку, який одночасно представляв на кораблі військову контррозвідку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Бути виразником, еквівалентом чогось; становити *(див.* **станови́ти**[2] 1). *Гетьманський приватний обоз був чималий. Він представляв велику вартість, і гетьман турбувався, щоб він не попав у руки московської погоні* (Б. Лепкий); *Майдан представляє не що інше, як українське новонароджене, живе й динамічне громадянське суспільство в дії* (О. Забужко); *Самці* [саламандр] .. *— пихаті, гонористі індивіди, тоді як самиці представляють самий вид у всій його силі й тривких якостях* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *зі сл.* і н т е р е с и. Діяти за дорученням когось, здійснювати чиюсь волю. *Він мав бути товмачем і представляти інтереси гетьманського уряду на переговорах* (В. Малик).

3. Показувати, зображувати кого-, що-небудь у творах літератури, мистецтва, у розповіді, усній або писемній характеристиці. *Пані представляла їй, що він їй не пара, що молодший за неї, нагадувала його глупкуватість та лінивство.., але дівчина оставила при своїм* (О. Кобилянська); *Маруся представляла молодій панні "фольклор і романтику тутешнього краю"* (Н. Королева); *Цей огляд показує, за яку величезну працю взявся Золя, задумуючи представити людей найрізноманітніших станів і соціальних прошарків* (І. Франко); // *тільки недок., кого, що, розм.* Наслідуючи чиїсь манери, зовнішність, мову і т. ін., зображувати, удавати, відтворювати кого-, щонебудь. *Діти розділилися на дві частини під ковалишиною хатою: дівчата під вікнами представляли одну телефонічну станцію, а хлопці на пару сот кроків далі другу* (С. Ковалів); *Вчора провели ми вечір у Горького і сміялися весь час, як Гінцбург представляв нам цирк* (М. Коцюбинський); *Дуже було смішно, як один слон представляв пана в ресторані, другий кухаря в білій шапці і хвартусі* (Леся Українка).

4. *кого до чого, на що.* Порушувати питання про нагороду чи підвищення по службі, на посаді. *— Потис мені командир руку і каже: "Спасибі тобі, Охріме Сазоновичу, за службу. Представляю тебе до нагороди". І правда — нагородили мене медаллю* (Григорій Тютюнник); *— Рядовий Шевченко за поданням їх благородія генерала Фреймана став унтерофіцером? — Ні. Командир з Уральська прислав наказ зробити спершу з цього Шевченка лялечку, а вже потому і представлять на унтера* (Василь Шевчук); [В а с и л и н а М а к а р і в н а:] *Дуже хоче* [Мар'яна] *Героя одержати.* [Б о н д а р:] *А чого ж, Мар'янко! Заслужиш — представимо...* (М. Зарудний).

5. *розм., рідко.* Те саме, що **уявля́ти** 1, 2. *Правда була, здогадувався Юліан, не такою, як її представляв єгомость* (Г. Пагутяк); *— За декілька днів ті його рани .. загноїлися і почали сочитися .. Ну, ти представляєш, яка людина хвора?* (Любко Дереш); *— Боже, як її люблю! .. Ти пойми — я до ручки її доторкаюся, і мене трусить всього! .. Представляєш — до пальчиків її маленьких доторкаюсь — і трусить!* (С. Андрухович).

ПРЕДСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРЕДСТА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* предста́вляться; *док., книжн.* 1. Називати себе під час знайомства; рекомендуватися. *Досі не знайомі мені тутешні молоді люди представлялися* (Уляна Кравченко); *— Квант, — представляється він, витягує перед собою руку з кишені й розкриває долоню* (Любко Дереш); *Джек попросив сотника до авто. Сотник представився по-військовому* (О. Маковей); *— На жаль, не маю честі бути з вами знайомим. — Дозвольте представитися — отець Василь* (Д. Білий).

2. *тільки недок.* Пас. до **представля́ти** 3–5. *Афіша .. повідомляла про те, що "На тутешнім театрі на підмогу убогим студентам нашої губернії .. представлятиметься "Наталка Полтавка" — оперета І. Котляревського"* (О. Іваненко); *Розвідшкола, де він вчився, клопоталася про документи, які представлялися на Героя, але документів не виявилось* (Б. Харчук); *Як вам і другим ся справа представляється, не можу я, розуміється, знати* (О. Кобилянська).

ПРЕДСТАВНИ́К, а́, *ч.* 1. *кого, чого, від кого — чого, чий, звідки.* Особа, яка представляє кого-, що-небудь, діє за чиїмсь дорученням, від імені когось, виражаючи чиїсь інтереси. *Сидить оточений партизанами Митько під дубом .. Командир загону, коваль, кулеметник, представник з підпільного комітету, уважні й зосереджені* (А. Головко); *Увечері в клубі відбулися загальні збори. Представник від заводу розповідав, як робітники й селяни завойовували собі владу* (П. Панч); // Виборна особа, яка представляє в державних органах інтереси народу чи якоїсь його частини. *1999 року Л. Кучма створив Раду представників кримськотатарського народу при Президентові України, закріпивши, що її головою є керівник меджлісу* (із журн.); // *також у сполуч. зі сл.* в л а д а, у р я д, к о м а н д у в а н н я *і т. ін.* Службова чи урядова особа, яка представляє кого-, що-небудь, обстоює чиїсь інтереси (держави, установи і т. ін.). *Комісар закордонних справ стояв на березі .. Його оточувала купка людей — представники уряду* (Ю. Яновський); *Комендант порту і представники командування приймають нове поповнення* (В. Кучер); // *у сполуч. зі сл.* д и п л о м а т и ч н и й, к о н с у л ь с ь к и й *і т. ін.* Службова особа, яка має урядові повноваження для зносин з іноземною державою. *— Я як представник дипломатичного корпусу зараз же доповім міністрові закордонних справ, що тут, у Кам'янці, під самим кордоном, наше військо ганьбить нас перед Європою* (Д. Бузько); *Вздовж .. стін тягся ряд стільців для запрошених на збори почесних гостей — знатних та впливових вельмож.., найвищих духовних осіб країни, повноважних представників іноземних держав* (О. Авраменко).

2. Виразник, захисник якихось ідей, суспільних поглядів і т. ін. *В .. диспутах Олесь за дорученням окружкому грав неабияку роль: він виступав як представник войовничого клерикалізму* (О. Донченко); *Представники ідей романтизму у своїх філософських і художніх творах у пошуках "душі народу", його національного духу особливого значення надавали фольклору й узагалі народній культурі, народним традиціям* (з наук. літ.).

3. Той, хто у своїй особі представляє певну групу, розряд і т. ін. людей чи певну галузь діяльності, хто є типовим зразком такої групи, розряду і т. ін. чи діячем у певній галузі. *Служба ледвеледве дає шматок хліба, а література! .. Соромно навіть признатися представникові культурної нації* (М. Коцюбинський); *Часто кращі представники прогресивного інженерства збиралися у Валентина Модестовича, тоді ще не жонатого, послухати грамофон* (Ю. Шовкопляс); *— Даромире, — зиркнув на нього Сідалковський поглядом представника іншої мистецької течії. — Ви мене ображаєте. Я ж маю право на суб'єктивність. Будь ласка, не нав'язуйте мені своїх смаків* (О. Чорногуз);

// *у сполуч. зі сл.* культура, мистецтво, наука *і т. ін.* Діяч певної галузі знання, культури і т. ін. *Дівчатка зашарілися, приємно вражені й усмішкою, і галантністю представника науки* (В. Близнець); *Таким чином Квітка запізнався з Захарієм Паліашвілі — молодим представником новітньої грузинської музики — і взагалі став своєю людиною серед її діячів* (М. Олійник).

4. Зразок, особина певного класу, виду, роду тварин чи рослин. *Після мінералогічної колекції взялися* [Вернер і Шевченко] *за ботанічну і якомога краще пильнували рослини, висаджені в горщики, як зразки рідкісних представників пустельної зони* (З. Тулуб); *Він заклинав долю, щоб .. восьминоги виявилися представниками нового, зовсім не відомого науці виду* (І. Росоховатський); *Отже, як видно з наведених ознак, ідеться про типового представника ряду хвостатих земноводних.., до якого належить .. родина саламандр* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

△ **Пала́та представникі́в** *див.* **пала́та; (1) Пості́йний представни́к,** *дипл.* — дипломат, який представляє свою країну при міжнародній організації або іноземному уряді. *Постійний представник Міністерства оборони України при ООН підтримує офіційні відносини з відповідними структурами ООН, з'ясовує умови та події у воєнній, воєнно-політичній, військово-технічній, воєнно-економічній та інших сферах діяльності ООН та інформує про них Міністерство оборони України* (з наук.-попул. літ.); *Гріті за старанність і порадництво отримав із султанської скарбниці дві тисячі дукатів й іменований був постійним представником угорського короля у Високій Порті* (П. Загребельний); *Якби союз, що загрожував Франції, переміг, кардинал втратив би весь свій вплив: іспано-австрійська політика спиралася б тоді на своїх постійних представників у луврському кабінеті* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРЕДСТАВНИ́ЦТВО, а, *с.* 1. Наявність представників на з'їздах, конференціях, олімпіадах і т. ін. в органах управління. *Неприязнь до меншовиків походила в молодіжному гурті від того, що меншовики .. були "легальні" і навіть в час війни мали представництво в урядовому "Воєнно-промисловому комітеті"* (Ю. Смолич); — *Ми, звичайно, вимагатимемо від саламандр, щоб вони в разі воєнного конфлікту захищали наші узбережжя; але тоді ми не можемо відмовляти їм у певних громадянських правах, як-от: виборче право, право на збори, право на представництво в різних виборних органах* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *у сполуч. зі сл.* народне. Форма участі народу в здійсненні державної влади та місцевого самоврядування для представлення його інтересів і захисту прав і свобод громадян. *Виборність українського парламенту народом підкреслює, що саме він є органом народного представництва* (з наук. літ.); *Курултай — у тюркських народів орган народного представництва, загальнонаціональний з'їзд, під час якого вирішують найважливіші проблеми нації* (із журн.).

2. Здійснення певних (звичайно юридичних) дій однією особою від імені іншої чи інших; виконання обов'язків або володіння правами представника. *Прокурор самостійно може здійснювати представництво в будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом* (з мови документів).

3. Установа, орган, що представляють чиї-небудь інтереси. *Український Національний Союз, як найвище представництво організованої української демократії, вживав до останнього дня всіх заходів, щоб мирно без пролиття крови й дезорганізації громадського життя захистить і одстояти права народу* (В. Винниченко); *Далеко не всі відділи, контори, управління й представництва містилися у великих залах банківського типу* (В. Підмогильний); — *Делегатів із Станіславського з'їзду не допускають до національної ради .. — Представництва треба добиватись і посилати в нього відданих народові людей* (Р. Андріяшик); // Приміщення, в якому знаходиться така установа. *Студентки три прийшли в вечірній час У наше представництво* (Л. Дмитерко).

(1) Парла́ментське представни́цтво — наявність у парламенті депутатів від якої-небудь партії, руху і т. ін. *У липні 1915 р. група українського парламентського представництва Галичини звернулася до австрійського уряду з меморандумом про вживання в урядових актах національної назви "українці" замість "рутенці"* (з наук. літ.); *З часів Петра I і до Першої світової і громадянської війн росіянами в Європі називали всіх підданих Російської імперії, за винятком хіба що поляків і фінів, які мали власну європейську історію і навіть зберігали власну систему парламентського представництва* (з навч. літ.).

△ **Но́рма представни́цтва** *див.* **но́рма; (2) Пості́йне представни́цтво,** *дипл.* — у міжнародному праві орган (місія) представницького характеру, який засновує держава при одній або кількох міжурядових міжнародних організаціях, членом яких вона є. *Правовий статус, характер й обсяг привілеїв та імунітетів постійного представництва та його співробітників регламентують міжнародні угоди, а також законодавство країни перебування* (з наук.-попул. літ.); *Національну валюту застосовують під час розрахунків з нерезидентами за надані послуги та імпортні товари, що поставляються, через постійні представництва, які мають рахунки в уповноважених банках України* (з навч. літ.).

ПРЕДСТАВНИ́ЦЬКИЙ, а, е. 1. Який складається з багатьох представників кого-, чого-небудь, включає достатню кількість представників. *Стьопа Чичибабін — піонервожатий. Слава Коваленко — голова ради загону, Сашко Чуприна, Леся Чорнобривець та Аліна Гончарук — ланкові. Делегація була представницька, на вищому рівні* (В. Нестайко); *Відбудеться визначна подія — Всесвітній Форум українців .. Форум представницький, приїхали українці зі всього світу* (Л. Костенко); // Який відбиває інтереси, позиції і т. ін. багатьох представників кого-, чого-небудь. *Українська школа в австрійській літературі другої пол. XIX ст. була чисельною й представницькою* (з газ.); // Який належить до представництва (у 3 знач.). *17 лютого 1654 р. з Чигирина відправляється в Москву українське посольство для укладання міждержавного договору. Очолили це посольство високі представницькі особи із середовища правлячої козацької старшини* (О. Апанович); // Стос. до представництва (у 3 знач.). *Тоді Ріг застосував останній засіб: видав Смикові з представницького фонду сто доларів* (А. Кокотюха).

2. Який ґрунтується на праві обирання своїх представників (звичайно про органи влади, управління). *Представницькі органи набувають легітимності в результаті проведення виборів, передбачених і регламентованих законом* (з навч. літ.).

3. *розм.* Який справляє враження своїм зовнішнім виглядом; солідний (у 2 знач.). *Такий солідний чолов'яга, модно зодягнений, представницький з себе, навіть — зовні — вальяжний і раптом — плаче, рукавом витираючи сльози* (В. Чемерис); *Майже всі вважали Юрія приголомшливим чоловіком. Не вродливий, але представницький, не сміливий, але цілеспрямований, не надто щедрий, але дуже забезпечений* (Л. Денисенко).

4. *книжн.* Те саме, що **репрезентати́вний.** *Правління цього* [студентського] *товариства переобиралося щороку і було представницьким* (Ф. Бурлака); *За визначенням кількості органічного вуглецю досліджувані зразки порід є цілком представницькими, бо охоплюють діапазон, у який входить переважна частина порід менілітової світи* (з наук. літ.); *Найбільш представницькою з-поміж яружних систем басейну Дністра є група антропогенно зумовлених ярів віком 100–200 років, приурочених переважно до сільськогосподарських угідь* (з навч. літ.).

ПРЕДСТАВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **представни́к.** — *Ви, значить, представниці релігійної громади?* (І. Микитенко); *У IV Універсалі сказано: "Ми, Українська Центральна Рада, представниця робочого народу — селян, робітників і солдатів"* (з наук. літ.); *Хто жіноче ймення відгадає, дуже миле у своїй природності, що в пестливій формі означає представницю іншої народності? (Марійка, марійка)* (Д. Білоус); *Герберт упізнав у ньому* [звірі] *водосвинку — одну з найбільших представниць родини гризунів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

(1) Представни́ця прекра́сної (слабко́ї) ста́ті, *жарт.* — особа жіночої статі; жінка. *Для чогось заглянув* [Сідалковський] *у порожню пляшку і подумав, що віднині цей напій не знадобиться для представниць слабкої статі* (О. Чорногуз); *Найбільше мене вражала неохайність, з якою бразильські представниці прекрасної статі ставляться до своєї зовнішності* (М. Кідрук); — *Хто б тоді піклувався про чоловіків, якби не було жінок? Хто доглядав би вас тут, у лікарні? Доводиться мені, представниці слабкої статі!* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПРЕДСТА́ТИ *див.* **представа́ти.**

ПРЕДСТОЯ́ТЕЛЬ, я, *ч., рел.-церк.* 1. Священник, який очолює соборне богослужіння і є настоятелем монастиря або храму. *Коли предстоятель читає молитву посвячення, то всі архієреї, крім покладання на посвячуваного своїх правих рук, тримають ще над його головою відкрите Євангеліє письменами вниз* (з рел.-церк. літ.).

2. Перший за рангом єпископ помісної християнської церкви. *Предстоятелем православної церкви України є митрополит Київський і всієї України Епіфаній* (з наук.-попул. літ.); *Папа Римський — глава теократичної монархії Ватикан і предстоятель римсько-католицької церкви — обирається конклавом (зібранням вищого католицького духовенства)* (з навч. літ.).

ПРЕДТЕ́ЧА, і, *ч. і ж., книжн., уроч.* 1. Особа, що своєю діяльністю підготувала шлях, умови для діяльності інших; попередник *(див.* **попере́дник**[1] 1, 2). *Геній находить готовий матеріал до творчості своєї, він уміє брати повними жменями з того, що предтечі, що попередні і сучасні нагромадили, зібрали...* (Уляна Кравченко); *Не спиняйся, йди. То — шлях правдивий. Ти — його предтеча* (В. Стус); *Недавно довелося посидіти у "світовій павутині" й погортати кілька друкованих видань..: мене цікавила одна інформація про наших предтеч. Про Івана Яковича, Тараса Григоровича і Ларису Петрівну* (М. Матіос); // Передвісник чого-небудь. *Предтечі холоду — ворони — піднялись на висоту, на ту, де звук холоне* (П. Мовчан); // *(з великої літери).* Одне з імен християнського святого Іоанна (Івана) Хрестителя. *І голову, в тих кучерях по плечі, їм подала, від крові аж хмільна. А що була то голова Предтечі, — то що у цьому тямила вона?* (Л. Костенко); *Видно віщі сни в ніч на Івана Купала, по церковному — Івана Предтечі, бачив не один пан отаман, а й інші два поводирі нації* (Г. Тарасюк).

2. *перен.* Явище, подія, що підготували ґрунт, умови для наступних явищ, подій або передують іншим явищам, подіям. *Переяславська рада була предтечею українсько-російського договору, який на кілька століть мав фатальні наслідки для долі України* (О. Апанович); *Шумний, дзвінкий, шалений, як він гримить городом — дощ цей — оркестр зелений, ніжний предтеча плоду* (І. Жиленко); *По схилі* [схилу] *пагорба млявий пізньоцвіт суниць і болісні, обпечені вітром посмішки дівчат серед морозної, яскравої понад скирдами, імли, предтечі снігопаду* (Є. Пашковський).

ПРЕД'ЯВИ́ТИ *див.* **пред'явля́ти.**

ПРЕД'Я́ВЛЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **пред'яви́ти.** — *Фотографії подружжя Бойко* [Бойків], *тобто ваші, Ірино, і вашого чоловіка, були пред'явлені для впізнання працівникам "Затишку". Вас ніхто не впізнав* (А. Кокотюха); *Позов з приводу недоліків проданої речі може бути пред'явлений не пізніше шести місяців з дня відхилення претензії* (з навч. літ.); // **пред'я́влено,** *безос. пред.* — *Це якесь дике непорозуміння, якщо судити з того обвинувачення, яке мені пред'явлено...* (І. Багряний).

ПРЕД'Я́ВЛЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **пред'яви́ти.** — *Не клейте дурня й підписуйте* [протокол]. *Це ж тільки пред'явлення вам обвинувачення* (І. Багряний); *Аліменти на дитину присуджуються за рішенням суду від дня пред'явлення позову* (з мови документів).

ПРЕД'ЯВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пред'явля́ти.** *Пред'являння електронних паспортів в Україні стало можливим з 1 січня 2016 року* (з газ.).

ПРЕД'ЯВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРЕД'ЯВИ́ТИ,** явлю́, я́виш; *мн.* пред'я́влять; *док., що.* 1. Показувати що-небудь (документи, записи і т. ін.) комусь на підтвердження чого-небудь. *Двоє чергових залізничників уперлися плечима в браму: — Граждане* [громадяни], *не напирайте. Ставайте в порядочок, у порядочок. І обов'язково пред'являйте квитки: проїзні чи перонні* (П. Запаренко); *Своє незадоволення він* [контролер] *замаскував трафаретною фразою: — Пред'явіть білет!* (Б. Антоненко-Давидович); *Як помер же батько, то всі троє синів стали допоминатися спадщини і почестей, а як один заперечував право другого, то кожний пред'явив персня на доказ своєї правоти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *розм.* Висувати, заявляти вимоги, звинувачення і т. ін. щодо когось, чогось. *Внаслідок численних скарг населення подало уряду заяву, в якій поставило декілька прямих запитань: чи відомо уряду, що на Кубані розстрілюють без суду і слідства; мучать і ґвалтують жінок; арештовують і тримають у в'язницях, не пред'являючи звинувачень?* (Д. Білий); *Вона пред'явила Корвину ультимативну вимогу: або — або. Або вони одружаться, або розійдуться* (В. Домонтович); // *у сполуч. зі сл.* п р а в о. Вимагати визнання своїх прав на що-небудь. *Всі розуміли, що за всяку ціну треба виплатити борг Троянові, бо без цього їм нічого й пред'являти свої права на трактора* (С. Добровольський); *З тих пір, як Віта виросла, як він побачив її красу, йому здалося неймовірним, щоб та краса не зіграла йому на руку. І він відразу пред'явив на неї своє батьківське право* (Б. Харчук).

(1) Пред'явля́ти / пред'яви́ти прете́нзії (прете́нзію) *кому і без дод.* — те саме, що **Заявля́ти / заяви́ти прете́нзії (прете́нзію)** *(див.* **заявля́ти).** *Можна лише уявити, які кулінарні претензії він буде пред'являти своїй майбутній дружині! Якщо, звісно, колись одружиться* (І. Роздобудько); *Фотограф пред'явив претензію майже відразу після незаконного використання його зображень* (із журн.).

◊ **(2) Пред'явля́ти / пред'яви́ти раху́нок** *кому, чому* — ставити свої вимоги перед ким-, чим-небудь, заявляти про свої претензії і т. ін. [Н о р м а:] *Ти сприймав життя як подарунок долі: подарунок, що ні до чого не зобов'язує. Коли ж те саме життя пред'явило тобі рахунок, ти, наче зловмисний неплатник, утік до Європи* (Я. Галан); *Сергій уявив торішню драму, яка спалахнула після його від'їзду, й стенув плечима. Ще, чого доброго, згадає* [Чоп] *своє надірване вухо й пред'явить рахунок* (І. Білик); **(3) Пред'явля́ти / пред'яви́ти ультима́тум** *кому, чому:* а) *дипл.* висувати вимогу, невиконання якої загрожує розривом дипломатичних відносин, застосуванням сили і т. ін. *Римський сенат розпалював інтриги всередині царської сім'ї, пред'являв Філіппу V один ультиматум за іншим* (з наук.-попул. літ.); *28 жовтня 1940 р. фашистська Італія пред'явила Греції ультиматум, в якому вимагала вільного допуску італійських військ на грецьку територію* (з навч. літ.); б) висувати категоричну вимогу, супроводжувану погрозою. *У Франції відомій міжнародній корпорації пред'явили ультиматум через політику конфіденційності* (з газ.).

ПРЕД'ЯВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **пред'явля́ти.** *Для здійснення платежу вексель пред'являється платнику* (з навч. літ.); *Цей процес* [Варшавський процес щодо діяльності ОУН] *слід було б розділити на кілька, оскільки до різних підсудних пред'являлися різні звинувачення* (Г. Гордасевич).

ПРЕД'ЯВНИ́К, а́, *ч.* Особа, що пред'являє, показує якийсь документ на підтвердження чого-небудь. *При детальному обшуку знайшли заховану в закаблукові чобота полотняну посвідку .. "Зовсім таємно. Посвідчується, що пред'явник цього, т. Миколаїв, є дійсно таємний співробітник особливого відділу 1-ої кінної армії, відділу боротьби з політичним бандитизмом"* (Ю. Горліс-Горський); *Я гадав, що письменницьке посвідчення а-ля "Пред'явник цього Грицько Голий є дійсно письменник, що пише вірші, оповідання, драми, романи й повісті, що підписами і печаткою стверджується..." могло бути тільки десь у гуморесці, а не насправжки, але в моїй практиці трапився й такий випадок* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРЕД'ЯВНИ́ЦЬКИЙ, а, е. Належний пред'явникові і пред'явниці. *Який дідусь пошле у в'язницю патріота-онука, що вмирає за Італію? Хай живе американський Гарібальді, сказав Рінальді. Хай живуть пред'явницькі чеки, сказав я* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Залежно від передбачених статутами обмежень прав відчуження розрізняють іменні акції та акції на пред'явника, або пред'явницькі* (з навч. літ.).

ПРЕД'ЯВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пред'явни́к.** *За вчинене правопорушення пред'явницю підробленого документа притягнуто до адміністративної відповідальності* (з газ.).

ПРЕЖА́ЛІБНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* ж а л і б н и й, *розм.* Дуже жалібний. *Почала відьма співати тонесенько жалібним-прежалібним голосочком: — Івасику-Телесику, приплинь, приплинь до бережка, я тобі їстоньки принесла...* (з казки); — *Недавніми днями, їдучи мимоїздом поуз ліс, почув я крик якийсь і лемент прежалібний, наче кого там катовано чи мордовано* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПРЕЖА́ЛІБНО, *також у сполуч. зі сл.* ж а л і б н о, *розм.* Присл. до **прежа́лібний.** *Помітила змія людину, запричитала жалібно-прежалібно: — Допоможи, добра людино, урятуй мене від смерті лютої* (з казки); *Серця перехожих краються, коли вони чують, як прежалібно нявчать голодні сусідські коти* (з газ.).

ПРЕЖОРСТО́КИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* ж о р с т о к и й, *розм.* Дуже жорстокий. *Колись по всьому Кримському узбережжю жили працьовиті люди. Важка й нестерпна була їхня праця, а панував над ними правитель, злий-презлий, жорстокий-прежорстокий* (з легенди); [Л а в р е н с і я:] *Що я мусила терпіти! І знущання, і погрози, і кинджали до грудей, і тортури прежорстокі, щоб недолюдку-тирану оддала своє дівоцтво...* (М. Лукаш, пер. з тв. Лопе де Веги).

ПРЕЖОРСТО́КО, *також у сполуч. зі сл.* ж о р с т о к о, *розм.* Присл. до **прежорсто́кий.** *Покарати злочинця жорстоко-прежорстоко; Прежорстоко відповісти.*

ПРЕЗ, *заст.* Через (у 5 знач.). *През Христові страсті не маєш щастя у пеклі* (Сл. Б. Грінченка); *Наші лідери, як це писав ще про своїх попередників Мазепа, "през незгоду всі пропали, самі себе звоювали"* (Д. Павличко).

ПРЕЗАБА́ВНИЙ, а, е, *розм.* Дуже забавний. *Він* [білоруський старовір] *цитує презабавну старосвітську молитву і жалується, що піп закував його в кайдани за те, що не вмів перехреститися як слід* (І. Франко); — *Та це ж, виходить, презабавне кресало, я зможу одержати все, що захочу! Дістань мені грошей!* — *наказав він собаці* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПРЕЗАБА́ВНО, *розм.* Присл. до **презаба́вний.** *Вона* [сойка], *вичистивши гніздо, сідала в ньому і тихими, розумними очима цікаво дивилася на нас, презабавно зазираючи понад краєчок гнізда* (І. Франко); [Т а м а л і й:] *А що таке? Ах, правда, він до тебе залицяється!.. Якось я помічав... Се в його* [нього] *презабавно виходить* (Олена Пчілка).

ПРЕЗАВЗЯ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дуже завзятий. *Оцей годований кабан! Оце ледащо. Щирий пан, Потомок гетьмана дурного І презавзятий патріот* (Т. Шевченко); *Між римлянами й латинами Презавзята битва йшла, Перевага за латинами Очевидна вже була* (І. Франко).

ПРЕЗАВЗЯ́ТО, *розм.* Присл. до **презавзя́тий.** *А шабля щербата Сказала: — Багато Ти мною посік Кропиви презавзято, А кинув мене У негоду, у зливу, Мене, Свою шаблю стару, Незрадливу* (Л. Первомайський); *Народність мая, що мешкала там, де нині Мексика, Гватемала й Сальвадор, ще до того, як додумалася до колеса, землю презавзято терасувала, ралила, орала* (з газ.).

ПРЕЗДОРОВЕ́ННИЙ, а, е, *розм.* Дуже здоровенний. *Шпаки .. сіли одпочивать біля річки; так і вкрили преЗдоровенну тополю, аж гілля чорніє* (Є. Гребінка); *В тій хаті була прездоровенна піч з усякими припічками, запічками, стовпчиками та закомарками* (Ю. Логвин).

ПРЕЗДОРО́ВИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* з д о р о в и й, *розм.* Дуже здоровий (у 3–5 знач.). *А я хлопець прездоровий, Знаю, що не дамся* (з народної пісні); *Михайлик, парубійко прездоровий і лагідний, як лось, нівроку йому, такий вибухався, що був на голову вищий од усіх* (О. Ільченко); — *Груша! Здорова-прездорова, неначе дуб. Ми палицями збивали груші з її верху* (Василь Шевчук); *У щілину поміж воротами і мацаками зазирало преЗдорове сіре каламутне око* (Любко Дереш).

ПРЕЗЕ́НТ, у, *ч., заст., розм.* Те саме, що **подару́нок** 1; дарунок, дар (у 1 знач.). *На себе панцир натягає* [Еней], *Палаш до бока* [боку] *прив'язав; Насилу щит підняв чудесний. Не легкий був презент небесний* (І. Котляревський); *Старий негр з доброю усмішкою вручає Ліді презент, пожартувавши, що нектари ці хоч і поруч з аеродромом добувались, однак пахощі мають все-таки нектару* (О. Гончар); *Зузанна думала, що одружується Стефа, а не Аделя, і презент був призначений саме їй* (С. Андрухович).

Да́ти / дава́ти в презе́нт *див.* **дава́ти.**

ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який вигідно відрізняється від інших своїми якостями; показний, видний (у 2 знач.). *Вигляд їхній був мало презентабельний* (Ю. Смолич); *Вийти кудись .. я повинна із презентабельним мужчиною* (І. Роздобудько); *Через кілька днів доктор Томас уже був у Пасадені в старенькій і мало презентабельній лабораторії* (Н. Рибак).

ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **презента́бельний.** *Переодягнувшись, він трохи втратив у презентабельності* (В. Кожелянко); *У Мексиці передніх зубів у мого напарника поменшало аж на чотири штуки, і це .. не вельми сприятливо позначилося на його презентабельності та дикторських якостях* (М. Кідрук).

ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНО. Присл. до **презента́бельний.** *Шеф рекламного відділу у кілті* [національному шотландському чоловічому одязі] *виглядав не надто презентабельно* (Н. Сняданко).

ПРЕЗЕНТА́НТ, а, *ч.* 1. *фін.* Пред'явник векселя. *При отриманні платежу за векселем банк-презентант робить напис на звороті векселя* (з навч. літ.).

2. Той, хто здійснює презентацію (у 2 знач.); представник (у 2 знач.). *Іноді до редакції заходили презентанти різних фірм, пропонуючи свої товари* (І. Роздобудько); *Ідеологічна боротьба — закономірне соціальне явище. Презентантами ідеологій є політичні партії, громадські об'єднання, рухи й організації* (з публіц. літ.).

ПРЕЗЕНТАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до презентації (у 2 знач.). *Як перший, кого зустрічають клієнти та колеги в офісі, помічник адвоката повинен мати гарні презентативні здібності, бути тактовним і розуміти, як правильно поводитися у будь-яких ситуаціях* (із журн.).

2. Представницький (у 1 знач.); репрезентативний (у 2 знач.). *Конкурсна програма книжкового форуму не досить презентативна, оскільки в ньому не змогли взяти участь представники окремих спеціалізованих видавництв* (з газ.).

ПРЕЗЕНТАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **презентати́вний** 1. *Городенківщина, Подністров'я настільки не подібні на презентаційні фотоальбоми Прикарпаття, що здається, ніби вони перебувають у зовсім іншому світі* (Т. Прохасько); *Національна рада з питань телебачення й радіомовлення провела свою першу презентаційну пресконференцію* (з газ.).

ПРЕЗЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фін.* Пред'явлення до відшкодування, виплати грошового документа особі, яка має здійснити платіж. *Пред'явлення (презентація) векселя до акцепту насамперед має на меті досягнення вексельної обіцянки з боку трасанта щодо платежу за векселем* (з навч. літ.).

2. Публічне представлення чого-небудь. *Коротка презентація скоро перейшла у бурхливий фуршет* (Г. Тарасюк); *Вчора випадково потрапила на презентацію однієї крутої фірми, а потім підходила до їхнього представника, питаючи про можливість працевлаштування* (С. Процюк); *Вже зібрались читачі і з хвилини на хвилину має початися презентація нового роману* (Г. Вдовиченко).

ПРЕЗЕНТИ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у методології історії, який розглядає історичну науку лише як вираження ідеологічних відношень сучасності. *Ідеї презентизму мають свої джерела в минулому — до попередників презентизму можна віднести античних епікурейців та стоїків* (з наук.-попул. літ.); *Презентизм убачає в сучасному критерій оцінки та пункт відліку для пізнання історичного процесу, заперечення надбань минулого та можливостей майбутнього як обґрунтування фаталізму* (з навч. літ.).

ПРЕЗЕ́НТИК, а, *ч., заст., розм.* Зменш. до **презе́нт.** — *Це тобі, Любо, презентик. Іду я Хрещатиком, а в вікні кинулась мені в очі оця чудова скринька, уся прозора, ажурна, ще й на ніжках* (І. Нечуй-Левицький); — *Мій кандидат у міністри ремствував, що його дружина не спромоглася народити його сина, ну я й вирішила зробити йому такий презентик* (Н. Околітенко).

ПРЕЗЕНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **презентува́ти.** *Підлітки могли отруїтися надмірною кількістю трансжирів, які були у презентованих вихованцям інтернату ласощах* (з газ.); *Допускаю, що презентована мною сьогодні книжка матиме резонанс, як і всі попередні* (М. Матіос); *Важливим .. є зовсім не сам вечір і тим більше не презентовані тексти, а зацікавлення присутніх особою його, Сильвестрова, те, яка саме партія фінансує цей фуршет* (Н. Сняданко); // **презенто́вано,** *безос. пред. Британські вчені вивели курку, здатну нести протиракові яйця. Першу таку генетично модифіковану курку буде презентовано в середу* (Л. Костенко); *На засіданні комітету презентовано концепцію оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів на основі запровадження інноваційних технологій* (з газ.).

ПРЕЗЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *що.* Передавати що-небудь у власність як подарунок; дарувати. *Згадалася* [Наливайкові] *її довга розповідь про чоловіка Яна .. та про тисячі золотих червінців, що їх презентував удові король Баторій за ті чоловікові заслуги* (Іван Ле); *Королева з своїм королем, щасливі, плазували біля ніг Наполеона, щоб він лише ласкаво на них глянув і щось презентував з пограбованого в Росії та інших країнах* (П. Кочура); *Новий сторож після вихідного дня приніс із міста два фунти чаю і презентував своєму начальникові* (Ю. Хорунжий); *Наталя презентувала Жанні Георгіївні шикарну сумку з м'якої шкіри баклажанного кольору, японський крем для сухої шкіри* (Л. Денисенко).

2. *кого, що.* Представляти кого-, що-небудь. *Видавець та менеджер тягали її по книгарнях, де вона презентувала свою книжку* (І. Роздобудько); — *Виробники мескалю з цілого штату презентують свої продукти, — прогудів один з вартових* (М. Кідрук).

ПРЕЗЕНТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **презентува́ти** 2. *Чітко презентується ідея шляхетської України в системі виділених українських воєводств — Київського, Волинського та Брацлавського* (Валерій Шевчук); *Кожен мистецький твір презентується нам кількома поверхнями, площинами, верствами* (О. Шугай).

ПРЕЗЕ́РВА *див.* **презе́рви.**

ПРЕЗЕРВАТИ́В, а, *ч.* 1. Засіб переважно чоловічої контрацепції бар'єрного типу, що застосовується для запобігання зараженню венеричними хворобами та вагітності. *Вельми популярним виробом у країнах Південно-Східної Азії є презервативи із запахом і навіть смаком дуріана* (І. Карпа); *За допомогою новітніх технологій вчені розробляють презервативи, які міститимуть ліки від венеричних захворювань* (з наук.-попул. літ.).

2. *заст.* Взагалі запобіжний засіб. *На думку архієпископа Феофана Прокоповича (1681–1736), закони самодержців як презервативи служать "повчанню доброго та до відділення злого"* (з навч. літ.).

ПРЕЗЕРВАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **презервати́в** 1. *Руйнування моральних і юридичних бар'єрів, а також уведення американським урядом презервативних програм сприяли зростанню продажів засобів контрацепції* (з наук.-попул. літ.); *Тривалий час практикували різні презервативні засоби для запобігання небажаній вагітності, з-поміж яких був і сік окремих кімнатних рослин, і збори польових квітів та ін.* (із журн.).

2. *заст.* Запобіжний, превентивний. *Презервативні заходи.*

ПРЕЗЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Охорона від чого-небудь, запобігання чому-небудь і збереження чого-небудь. *Презервація лунки видаленого зуба є досить простою та ефективною операцією для максимального збереження природних контурів альвеолярної лунки* (з навч. літ.); *Одним зі способів презервації мов є створення вільних аудіозаписів на них, зокрема фольклору, спонтанних розповідей і т. ін.* (із журн.).

ПРЕЗЕ́РВИ, ПРЕСЕ́РВИ, ів, *мн. (одн.* **презе́рва, пресе́рва,** и, *ж.).* Нестерилізовані харчові продукти, розфасовані й герметично закриті. *У торговельній мережі важливо забезпечити постійне зберігання пресервів у холодильнику та своєчасну реалізацію, щоб запобігти перезріванню та псуванню продукції* (з наук.-попул. літ.); *У раціоналістичній американській кухні основними продуктами стали консерви, презерви, ковбасні вироби, бутерброди й готові напої, найчастіше холодні: соки, коктейлі, пиво, віскі* (з навч. літ.); *На тлі падіння постачань мороженої риби до країни збільшився потік імпортних рибних консервів і пресервів* (із журн.).

ПРЕЗИДЕ́НТ, а, *ч.* 1. Виборний глава держави (**Президе́нт Украї́ни** — з великої літери як назва найвищої державної посади України). *В Україні було оголошено про наступні вибори Президента України* (В. Дрозд); *Хвилин за п'ять до вітальні ввійшли вершителі нашої долі — президент Жаклін Петі, прем'єр Поль Карно і адмірал Дюбарі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Виконавчою владою був Кубанський краєвий* [крайовий] *уряд, що відповідав перед Законодавчою Радою і Військовим отаманом. Військового отамана обирала Краєва* [Крайова] *Рада — фактично це був президент республіки* (Д. Білий); *Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази та розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України* (з мови документів).

2. *чого.* Виборний голова, керівник установи, організації, товариства і т. ін. — *Не зашкодить, коли звелю дати президентові суду маленьке вияснення* (І. Франко); *Аскольд у своєму сірому пальті і чорному шарфі поряд зі мною виглядав президентом благодійного фонду* (І. Карпа); *Першим президентом Академії наук України був академік Володимир Іванович Вернадський, видатний мінералог і хімік* (з публіц. літ.).

ПРЕЗИДЕ́НТИХА, и, *ж., зневажл.* Те саме, що **президе́нтка.** *Поговорили ще про .. політичну ситуацію в Індонезії, про ісламських фундаменталістів, про корумпованість президентихи Мегаваті Сукарнопутрі і про майбутні президентські вибори* (І. Карпа).

ПРЕЗИДЕ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **президе́нт.** *10 березня 2022 р. угорські парламентарі обрали представницю правлячої партії "Фідес" Каталін Новак новою президенткою країни* (з газ.); — *Мені не треба слів, мені потрібні справи!* — *кричить президентка. — Зараз очолиш комісію по ліквідації корпорації* (М. Івченко); *Під шосту годину вечора обізвалася Єлизавета Феофанівна — давня клієнтка, екзальтована президентка об'єднання "Укрсир"* (І. Роздобудько).

ПРЕЗИДЕ́НТСТВО, а, *с.* Пост (у 3 знач.), посада президента; діяльність на цій посаді протягом певного часу. *Президентство новообраного лідера нації прогнозувало бути спокійним і виваженим* (із журн.); *Я відмовлюся від президентства, якщо головнокомандуючий погодиться стати моїм наступником* (В. Чемерис).

△ **Інститу́т президе́нтства** *див.* **інститу́т.**

ПРЕЗИДЕ́НТСТВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **президе́нтствувати.** *Після президентствування Б. Клінтон видав книгу мемуарів "Моє життя", яка стала неймовірно популярною* (із журн.).

ПРЕЗИДЕ́НТСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Бути президентом, виконувати обов'язки президента. *Перший лідер Ліберії Джозеф Дженкінс Робертс президентствував до 1856 р., коли пішов у відставку* (з наук.-попул. літ.); *Претендент на найвищу посаду в державі мав бесіду з місцевими журналістами, яким пообіцяв, що президентствувати прийшов лише на один термін і через чотири з хвостиком роки віддасть "ключі" від держави своєму наступникові* (з публіц. літ.).

ПРЕЗИДЕ́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **президе́нт.** *Заздрить дідуганчик, заздрить майбутньому президентству. А йому б так пасувало з цією апостольською бородою на президентському світовому троні посидіти!* (В. Винниченко); *Він підкрутив вуса, всівся у президентському кріслі, поглянув, чи добре заструганий олівець* (Р. Андріяшик); *Газету відкрили під президентські вибори, але потім не закрили — надто професійні люди освоювали кошти інвесторів* (А. Кокотюха); // Очолюваний президентом. *Спеціально організована президентська комісія, завданням якої було визначення пріоритетних напрямів діяльності аерокосмічного агентства та інших урядових установ США, розробила низку рекомендацій з виконання нової програми* (із журн.).

ПРЕЗИДЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **президентува́ти.** *Для Франції періоду президентування Франсуа Міттерана характерна відсутність чіткого політичного курсу щодо низки нових незалежних країн* (з наук. літ.).

ПРЕЗИДЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Те саме, що **президе́нтствувати.** *Шарль де Голль президентував із 1958 до 1969 року* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕЗИДЕНТУ́РА, и, *ж.* Строк повноважень, а також період діяльності якої-небудь особи на посаді президента. *Він був противником президентури Людвіка Наполеона, а вибраний 1849 р. до парламенту, належав до крайньої опозиції* (І. Франко).

ПРЕЗИДЕНЦІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Підвищення ролі глави виконавчої влади в системі державного управління. *Президенціалізація пов'язана з одноосібним контролем за всіма сферами державного управління, монополізацією та централізацією влади* (з наук. літ.).

ПРЕЗИДЕНЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Система політичної організації держави, за якої чітко розмежовані функції законодавчої та виконавчої влади за привілейованого становища президента. *Президенціалізм дає змогу сформувати сильну виконавчу владу на чолі з главою держави, забезпечувати стабільність функціонування уряду, який перебуває поза сферою безпосереднього впливу парламенту й розподілу в ньому партійно-політичних сил* (з навч. літ.).

ПРЕЗИДЕНЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Конституційна система, яка включає інститут президента. *Конституційний договір не містив положення, що закріплювало форму державного правління, проте з його системного аналізу можна дійти висновку про перевагу елементів президенціоналізму* (з наук. літ.).

2. Конституційно-правовий інститут президентської влади. *Президенціоналізм має основою відповідні конституційні статті, а також опрацьовані на їх підставі закони* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕЗИДІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **прези́дія.** *Якби-то до неї прийшов отой Сарабай — колишній, щирий і запальний, якби-то вмерли в ньому офіційність і сліпота, що обволікли його тоді, коли він став за покритий оксамитом президійний стіл* (Р. Іваничук); *Сирота навіть не пробував залізати в трибуну, став поряд, простягнув руку, щоб обіпертися, і тоді всі побачили, що він нижчий за цей президійний ящик* (П. Загребельний).

ПРЕЗИ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Виборний орган для ведення зборів, з'їзду і т. ін. *Вона підійшла ближче до столу президії* (І. Микитенко); — *Президію зборів треба обрати! — гукнув хтось із натовпу. — З трьох чоловік!* (А. Головко); — *Дозвольте мені .. розпочати цей урочистий вечір. Президії обирати не будемо? Ні? Прийнято одноголосно* (О. Бердник); *Тимчасова президія першої сесії Верховної Ради України складається з шести народних депутатів* (з мови документів); // Особи, що входять до цього органу. *Президія реве. Дзвінок не замовкає. Не зна промовець — де йому порада* (В. Еллан-Блакитний); *Уже місця президія займала, І все помалу стихло* (І. Муратов); *Президія слухала тебе. Зблизька вони були не такими вже й схожими на тих персонажів, яких уособлювали* (Ю. Андрухович); // Місце за столом, де сидять ці особи. *Мій Петро іде на сцену, У президію за стіл* (С. Олійник); *З президії зателенчали дзвоником* (М. Олійник); *Я із своїм методом на трибуну, а мене в президію, а мене за президію. А за президією — пляшки із золотими горлами, ікра* (Б. Харчук).

2. Постійний керівний колегіальний орган деяких організацій і установ. *Треба від них когось взяти з собою у Славгород. — Кузнецова, звичайно, — підказав Гайовий. — Якраз член президії Ради солдатських депутатів* (А. Головко); — *Ввійшовши, я чула вашу останню фразу. Так президія товариства ухвалила зробити ревізію наукової роботи мого діда?* (Ю. Смолич); *Президія Національної академії наук України та її академічні установи готові долучитися до відновлення зруйнованої інфраструктури багатьох регіонів країни* (із журн.).

Сиді́ти / сі́сти в прези́дії <Сіда́ти / сі́сти в прези́дію> *див.* **сиді́ти.**

ПРЕЗИНДЖА́НТРОП, а, *ч., палеонт.* Викопний гомінід, що є високорозвиненим австралопітеком або найдавнішим представником роду людей, первинна назва згодом замінена на "людина уміла". *Презинджантроп почав регулярно виготовляти кам'яні знаряддя праці та перейшов на вживання різних продуктів рослинного й тваринного походження* (з наук. літ.); *Першим і найдавнішим перехідним типом на шляху від австралопітеків до сучасної людини був презинджантроп. Його зріст не перевищував 150 см. Об'єм черепної коробки становив 680 см^3* (з навч. літ.).

ПРЕЗИ́РЛИВИЙ, а, е. Який виражає презирство, сповнений презирства. *Не знаю, чи й хлопець побачив той погляд, що панна кинула йому вкупі з презирливими словами* (Леся Українка); *Якусь мить вони дивилися одне на одного — презирливий погляд Катерини перетнувся зі мстивим, зловтішним поглядом Кулика: "А що, відплатив я тобі?"* (С. Журахович); *Яків спокійно стоїть на порозі і безжалісно ріже Терентія презирливим усміхом* (М. Стельмах); *Блондин розтягнув тонкі губи в широкій презирливій усмішці* (М. Кідрук).

ПРЕЗИ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прези́рливий.** *Я мінявся: три чи чотири роки тому з мене пирскала, мов їдь, люта злість, яка змінилася іронією й презирливістю до світу, потім напав на мене сум* (Р. Федорів); *Ти обережно ступаєш вулицями, не відчуваєш втоми, не розумієш презирливості перепитувань* (С. Процюк).

ПРЕЗИ́РЛИВО. Присл. до **прези́рливий.** *Перевів* [Карпо Петрович] *очі од цяцьки на жінку і презирливо пляскнув губами* (М. Коцюбинський); *Він сидів на коні і презирливо оглядав юрбу* (З. Тулуб); — *Якщо ви хочете слухати цього хлопчиська, — презирливо тицьнув пальцем на Гончара Стадницький, — діло ваше* (М. Стельмах); — *І це поезія? — риторично запитувала мати, презирливо помахуючи книжкою. — Твій знавець — махрова бездарність* (В. Єшкілєв).

ПРЕЗИ́РСТВО, а, *с.* 1. Почуття повної зневаги, крайньої неповаги до кого-, чого-небудь. *Глянув* [пелікан] *з мукою й презирством На совиную породу* (Леся Українка); *Гайдамаки ставилися до нього* [Олеся] *з легеньким презирством* (В. Підмогильний); *Гривастюк дивився на мене з неприхованим презирством* (Р. Андріяшик); *Аскетизм породжує внутрішню зарозумілість і презирство до інших людей з їхніми слабкостями* (В. Дрозд).

2. Байдужість, неповажне ставлення до чого-небудь. *Презирство до всього на світі рятувало його, як йому вдавалось, від усвідомлення власної нікчемності і пустоти* (О. Довженко); *Тут* [у камерах] *поруч зі смертю буяло життя — сумне, інколи веселе, а в цілому повне презирства і зневаги до смерті, яка хижою кішкою чатувала за дубовими дверима на кожного* [в'язня] (Ю. Збанацький); *До милиць своїх Сашко ставиться насмішкувато, з якимось веселим презирством* (О. Гончар).

Таврува́ти / затаврува́ти ганьбо́ю (прези́рством) *див.* **таврува́ти.**

ПРЕЗЛИ́Й, á, é, *також у сполуч. зі сл.* з л и й, *розм.* Дуже злий. *Десь узявся злий татарин, Десь узявся презлий панич, Дає гроші, не лічачи, Китаєчку, не міряючи* (з народної пісні); *Був тигр злий-презлий: за цілий день навіть зайченя зловити не зміг* (з казки); *Учора мій сусід купив собі Коня Із табуна, татарського, презлого* (Є. Гребінка).

ПРЕЗЛЮ́ЩИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* з л ю щ и й, *розм.* Надзвичайно злий. *По вовчих очах ковзнув презлющий відблиск, і мені добре стало видно всього його, високого, худого — дві тіні: вовчу і свою* (Григір Тютюнник); *"Ну, ця Ліда .. певно, презлюща, хоч і гарна на вроду"* (І. Нечуй-Левицький); *Жила на світі сова. Горда була й злюща-презлюща* (Б. Антоненко-Давидович); *Лорда вони ніколи не спускали з ланцюга, бо то був злющий-презлющий чорний собацюра, якого боялося все село* (П. Загребельний).

ПРЕЗРЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* Який заслуговує на презирство (у 1 знач.), викликає почуття презирства. *Гетьманські "вартові" для одесита з околиць були презренними паріями* (Ю. Смолич); *Вже відбулося кілька зборів, присвячених "ворогам народу" .. І висловлюватися, "брати слово" мусіли всі, хто й не вмів чи не хотів, чи ніколи взагалі не висловлювався. Мусів вставати й казати: "Презренні пси, скажені собаки, гади..."* (Д. Гуменна); *Капітан злісно відповів мудрому керманичеві: — Презренний! Дивись, вітер попутний! Швидко понесеться корабель наш по хвилях безкрайого моря* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія).

◊ **Погорджений** *(рідко* **презре́нний) мета́л** *див.* **мета́л.**

ПРЕЗУ́МПЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Припущення, що ґрунтується на довірі до правдивості свідчень людини. *Презумпція є не достовірним фактом, а фактом, що припускається з великою ймовірністю* (з наук.-попул. літ.).

2. *юр.* Закріплене в законі припущення про існування певного факту, реальність якого вважається істинною та не потребує доказів. *Презумпція вини заподіювання шкоди — одна з правових форм вираження принципу рівності сторін у цивільному процесі* (з наук.-попул. літ.); *Не зовсім зрозуміло те, як презумпція знання особою нормативно-правових актів узгоджується з необережною несплатою податків і зборів* (з навч. літ.).

△ **(1) Презу́мпція невинува́тості (неви́нності),** *юр.* — принцип, за яким особа, підозрювана або звинувачена у вчиненні злочину, вважається невинною доти, поки її винність не доведена в порядку, передбаченому законом. *Відповідно до принципу презумпції невинуватості на обвинуваченого (а також на його захисника) не може бути покладено обов'язок доводити свою невинність* (з наук.-попул. літ.); *У кримінальному праві діє презумпція невинуватості, а в цивільному діє презумпція винності боржника* (з навч. літ.); *— Війна все змінила, дочко; тепер кодекс не той, діє презумпція невинності* (Б. Харчук).

ПРЕЙСКУРА́НТ, а, *ч.* Перелік (у 2 знач.) цін на різні види й сорти товарів або на певні послуги. *Їх* [декадентів] *описи виглядають радше як вказівки для маляра або як прейскуранти різних вишуканих фарб, аніж як поетичні креації* (І. Франко); *Григорій дивився в картку, що звалася прейскурант, читав її знічев'я й згадував студентські роки в Києві* (І. Багряний); *В похоронному закладі треба буде наторгуватись, бо .. не мають прейскуранта, а лише читають, скільки з кого можна здерти* (Ірина Вільде); // *перен.* Перелік чого-небудь з оцінкою. *"Звенигора" — це був своєрідний прейскурант моїх творчих можливостей* (О. Довженко).

ПРЕЙСКУРА́НТНИЙ, а, е. Передбачуваний прейскурантом. *Фірми тимчасово призначають на свої товари ціни нижче прейскурантних, а іноді й нижче собівартості для скорочення товарних запасів* (з навч. літ.).

ПРЕКАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., екон.* Перехід від стабільних трудових відносин до негарантованих, які можуть бути розірвані роботодавцем у будь-який момент. *Прекаризація є одним із джерел трансформації інституту трудового права зайнятості та працевлаштування в умовах дефіциту гідної праці* (з наук. літ.); *У складних умовах сьогодення до основних причин посилення явища прекаризації традиційно відносять перекоси в глобалізаційних процесах* (з навч. літ.).

ПРЕКАРИЗО́ВАНИЙ, а, е, *екон.* Дієпр. пас. до **прекаризува́ти.** *Перехід від масового виробництва до гнучкого робочого графіка зумовив посилення прекаризованої зайнятості* (з наук. літ.).

ПРЕКАРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, екон.* Переходити від стабільних трудових відносин до негарантованих. *Здебільшого прекаризують категорії населення, що зайняті малокваліфікованою працею, сезонних працівників та нелегальних трудових мігрантів* (з наук. літ.).

ПРЕКАРИ́СТ, а, *ч., іст.* Той, хто володіє землею на правах прекарію. *Прекарист, відмовляючись від права власності на землю, перетворювався в утримувача, потрапляючи таким чином у земельну залежність* (з навч. літ.).

ПРЕКАРІА́Т, у, *ч., екон.* Прошарок працездатного населення, якому нав'язано ненадійну, нестійку, непостійну трудову зайнятість. *Поширення прекаріату призводить до стрімкого зниження рівня безпеки та гігієни праці через недотримання базових правил з охорони праці та понаднормової експлуатації працівників* (з наук.-попул. літ.); *Для прекаріату характерним є низький рівень заробітної плати, відсутність будь-яких професійних перспектив і можливості кар'єрного зростання* (з навч. літ.).

ПРЕКА́РІЙ, ю, *ч.* У Стародавньому Римі та за раннього Середньовіччя в Західній Європі — право на користування землею, що надавалося власником на більш чи менш тривалий строк. *Прекарій був найпоширенішим засобом втягування вільних селян у феодальну залежність* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕКА́РНИЙ, а, е, *іст.* Стос. до прекарію, пов'язаний із ним. *Прекарні відносини були регульованими та варіювалися від довічного користування землею до спадкового — протягом одного-двох поколінь;* // Властивий прекарію, характерний для нього. *Прекарій становив двобічну угоду, тому спеціальні грамоти, якими вони оформлялися, називалися прекарними* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕКА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., іст.* Абстр. ім. до **прека́рний.** *Прекарність особливого поширення набула у VIII–IX ст.* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕКА́РНО, *іст.* Присл. до **прека́рний.** *Застосовуючи інтердикт, претор зазначав у формулі: якщо наявними будівлями ви володієте, не отримавши володіння таємно, насильницьким шляхом чи прекарно один від одного, забороняю застосовувати насильство для використання наявного володіння* (з наук. літ.).

ПРЕКИСЛЮ́ЧИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* к и с л ю ч и й, *розм.* Те саме, що **прекислю́щий.** *— Ні, — каже* [Лисичка], *— нам не йде* [виноград], *Кислючий-прекислючий: Оскома нападе!* (Л. Глібов).

ПРЕКИСЛЮ́ЩИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* к и с л ю щ и й, *розм.* Надзвичайно кислий. *Вона* [Ромка] *одного разу почастувала його* [папугу] *спеціально заготовленими для нього кульками з булки, в які були заховані прекислющі ягоди журавлини* (Л. Смілянський).

ПРЕКЛОНИ́ТИ *див.* **преклоня́ти.**

ПРЕКЛОНІ́ННЯ, я, *с., заст., книжн.* Дія за знач. **преклоня́ти.** *Під час богослужіння ви можете повторювати всі жести, преклоніння колін та інше разом з присутніми парафіянами* (з рел.-церк. літ.); // Глибока повага, пошана, викликана захопленням ким-, чим-небудь. *Альтаміра із своїми чорними вусами нагадував їй відпочиваючого лева; але скоро вона помітила, що в нього на думці тільки одне: користь, преклоніння перед корисним* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРЕКЛОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРЕКЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., що, заст., книжн.* Нахиляти (у 2 знач.), опускати вниз, нагинати (у 2 знач.). *Преклоніть, схиліть хоругви У час найтихших свят, Ах, не підводьте голови — Ще гармати не сплять!* (М. Семенко); [С и л ь в е с т р:] *Спаси, Господь* [Господи], *княгиню милосерду, К її молитвам ухо преклони* (І. Кочерга).

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* **/ опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти** *і т. ін.)* **на колі́на (навко́лішки, ниць** *і т. ін.)* **<Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на>** *див.* **опуска́тися.**

ПРЕКОМІ́ЧНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* к о м і ч н и й, *розм.* Дуже комічний. *Дивується* [Труда], *щиро-наївно ширить очі, задає прекомічні питання, дзвінко з себе сміється, по-хлоп'ячому розмахує руками, дражниться, перекривляє, шарпає* (В. Винниченко); *На стіл забравсь прекомічний — моя панна впустила — Цуцик* (М. Семенко).

ПРЕКОМІ́ЧНО, *також у сполуч. зі сл.* к о м і ч н о, *розм.* Присл. до **прекомі́чний.** *Наші "соціалісти" прекомічно говорять далі таке: "Не зважаючи на провокаційні вчинки денікінської армії, українське Головне Командування зробило останню спробу вияснити, з ким ми маємо діло"* (В. Винниченко); *Клоун сідає на коня, комічно-прекомічно хапається за хвіст або гриву* (із журн.).

ПРЕКО́С, а, *ч.* М'ясо-вовняна порода скороспілих тонкорунних овець, виведена у Франції. *Дослідженнями молодняку овець породи прекос доведено позитивний вплив селену на вовнову продуктивність* (з наук. літ.); // Вівця цієї породи. *У 1983–1995 рр. створено харківський і закарпатський внутрішньопородні типи прекосів* (з наук.-попул. літ.); *Прекоси швидко набирають вагу, рано вступають у статеву зрілість* (з навч. літ.).

ПРЕКО́СОВИЙ, а, е. Стос. до прекоса. *Прекосові ягнята в 6 місяців досягають 40–45 кілограмів* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕКРА́СНИЙ, а, е. 1. Який відзначається надзвичайною красою, милує око гармонією барв, ліній і т. ін.; дуже гарний. *Не схиляй своє личко прекрасне, Не затулюй повіками віч, Із котрих то мигоче, то гасне Промінь світла в життя мого ніч* (І. Франко); *Росла собі пальма гінка та прекрасна, Чимало уже піднялась* (П. Грабовський); *Весна — вічно прекрасна, незалежно від усього іншого* (Б. Антоненко-Давидович); *Гіпатія помітила поруч Аїда постать прекрасної дівчини у вінку з білих квітів* (О. Бердник); *Над Зосенькою розпускалися десятки прекрасних дерев, цвіли тільки для неї* (В. Лис); // Який має дуже привабливий вигляд; який справляє надзвичайно приємне, сильне враження. *Мій краю прекрасний, розкошний* [розкішний], *багатий!* (Т. Шевченко); *Козаче село, велике, аж на двох горах.., річка, хати все нові, коло кожної красний, прекрасний вишник! Славне село!* (Марко Вовчок); — *Сього року має тато прекрасну пшеницю!* (О. Кобилянська); *Прекрасний був Чиж у цю хвилину, прекрасна була кожна його риса і кожний рух* (О. Довженко); *У нас був прекрасний котедж на березі океану. Сад, гараж, квіти* (О. Бердник); // Надзвичайно приємний для слуху; милозвучний. [Д у ш е ч к а:] *Прекрасний голос! Артистичний!* (С. Васильченко); *Вони чули музику, далеку, незрозумілу, прекрасну* (О. Гончар); *Її мама — у синій, з блискітками, сукні, співає сумну і прекрасну пісню, від якої хотілося плакати і робити казна-що, чого ще маленька Таня не розуміла* (О. Ульяненко).

2. Який має надзвичайні позитивні риси, моральні якості і т. ін. (про людину). — *Усі люди дивуються, відки в таких паскудних людей такі прекрасні діти* (Л. Мартович); *Хочеться нам співати й кричати на весь світ: народжуйтесь, люди, прекрасні й завзяті* (Ю. Яновський); *У будинку — прекрасні люди! Мій давній товариш, лікар з великою практикою і відповідними інтересами, його дружина, кілька знайомих інтелектуалів* (П. Загребельний); // Наділений надзвичайним умінням робити що-небудь. *Вдруге слухав я прекрасних наших співаків, що чудово доносять до глядача ідейно-художній зміст опери* [“Арсенал”] (М. Рильський); — *Якщо у вас є час, товаришу Президент, він може намалювати з вас портрет. Ви не уявляєте, який це прекрасний майстер!* (Ю. Бедзик).

3. Довершений за формою і змістом; досконалий. *Книжечки Ваші* [І. С. Нечуя-Левицького], — *дорогий подарунок,* — *дістав і прочитав. Яка прекрасна мова!* (М. Коцюбинський); *Скільки зусиль доклав він, щоб мати вигляд вузьколобого священника, пройнятого палкою і сліпою вірою, готового все прийняти й усе витримати! Подібні обличчя часто можна побачити в італійських монастирях; прекрасні зразки їх залишив для нас, світських людей, Гверчіно* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Який вирізняється серед інших подібних явищ, предметів тощо своїми надзвичайними якостями, особливостями і т. ін. *Він мружить очі й вдихає прекрасне дніпровське повітря* (Ю. Яновський); *Томас палко дякував Бутакову за представлення і прекрасну характеристику* (З. Тулуб); *Слуху Юра не мав .. І мати від щирого серця дивується: і в неї ж, і в батька прекрасний музикальний слух* (Ю. Смолич); // Дуже ясний, теплий (про погоду, день, пору року і т. ін.). *Погода була прекрасна* (І. Франко); *Вечором майським прекрасним Все сяйвом вкривається ясним* (М. Рильський); *Година стояла прекрасна* (О. Довженко); *Був прекрасний літній ранок* (І. Сенченко); // Який є сприятливим, корисним для кого-, чого-небудь; доцільний, ефективний. *Тепер на мене мають прекрасний вплив холодні обтирання, щоранку, і ванни, що беру двічі на тиждень* (Леся Українка); *Інженер Микола Стецюк запропонував один засіб, який дасть прекрасний ефект* (Н. Рибак); // Надзвичайно вдалий, влучний. *Гарно задумані, написані з великим розмахом, з прекрасними деталями, вони* [повісті] *часто не задовольняють читача* (М. Коцюбинський); *Яка безконечна, яка невичерпана, яка прекрасна тема для розмов!* (Г. Хоткевич); — *Це прекрасна ідея! Я напишу заповіт ось тут, зараз і віддам його тобі на збереження* (П. Загребельний).

4. Сповнений високого значення, глибокого змісту, пов'язаний з благородними ідеалами, високою метою. — *Я йду без жалю — так було треба. Яка прекрасна моя дорога... остання, коротка путь...* (М. Коцюбинський); *І як радісно тепер, сивою головою киваючи, згадати про прекрасний шлях театру, про його великий труд, і основне (я це підкреслюю!) — про його чесність!* (Остап Вишня); // Дуже сприятливий для кого-, чого-небудь; щасливий. *Ми тривожим стратосферу, атомне ядро і сферу — о прекрасний час! неповторний час!* (П. Тичина); — *Я бачу майбутнє нашої Батьківщини величним і прекрасним, сповненим можливостей* (О. Довженко); *Константин підвівся в своїй ложі, простягнув наосліп руку за вінцем для звитяжця, йому вкладено в руку вінець, це була прекрасна мить* (П. Загребельний); // Пов'язаний з радісними, приємними почуттями, переживаннями, подіями і т. ін. *Потяг рушив, і ми, сповнені прекрасних мрій, заціпеніли, щільно притиснувшись одно до одного на двох чемоданах* (Олесь Досвітній); *Із прекрасним на серці болем, Із осколком у серці ясним Я на кряж по камінню голім Лісом іду багряним* (О. Гончар); *Коли надворі весна і вас одпустили з третього уроку, який у вас може бути настрій? Прекрасний!* (В. Нестайко).

5. *у знач. ім.* **прекра́сне,** ного, *с.* Те, що є втіленням краси, що відповідає її ідеалам, викликає в людини найвищу естетичну насолоду. *Різні люди, різні імена, різні епохи, а отже, безперечно, є в них і спільний якийсь критерій в оцінках великого й прекрасного!* (М. Рильський); *Андрій оповідав .. щось для себе незрозуміле — чи то була жадоба героїки, чи туга за прекрасним* (І. Багряний); — *Навіть .. спогадання того раннього, росяного дає тобі насолоду, як і кожна зустріч з прекрасним* (О. Гончар).

Жіно́ча (прекра́сна, слабка́ *і т. ін.)* **полови́на** *див.* **полови́на; Представни́ця прекра́сної (слабко́ї) ста́ті** *див.* **представни́ця.**

○ **Одного́ [прекра́сного] ра́нку** *див.* **ра́нок.**

◊ **В оди́н прекра́сний день** *див.* **день.**

ПРЕКРА́СНО. 1. Присл. до **прекра́сний** 1–4. *Марта виглядала прекрасно* (С. Андрухович); *Книжка видана прекрасно, на дорогому гарному папері* (М. Коцюбинський); *Темно-русяве волосся* [Ядзі] *прекрасно гармоніювало з її білим матовим лицем і темно-голубими очима* (Н. Кобринська); *Читала Ніна прекрасно* (О. Донченко); — *Справді, місяць якогось дивного димчасто-апельсинового відтінку,* — *докинув Поспєлов.* — *Та ви самі побачите, це прекрасно передав Тарас Григорович у своїй картині “Схід місяця”* (З. Тулуб); *Будинок стоїть на розі людної вулиці й прекрасно резонує звуки* (Ю. Яновський).

2. *у знач. пред.* Дуже добре, красиво, приємно, досконало (при висловленні почуття повного задоволення від чого-небудь, схвалення чогось). *Єднала* [пташка] *небо з землею в голосну арфу і грала на струнах симфонію поля. Це було прекрасно* (М. Коцюбинський); *Стрілами шугали ластівки, і взагалі було прекрасно* (О. Донченко); *Як же це прекрасно — мати спільну таємницю з тією, хто тобі подобається* (В. Нестайко); *Як прекрасно перелітати з дерева на дерево, граючи м'язами, пожинати чудові плоди легко здобутої вправності* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *у знач. виг.* Уживається при висловленні захвату, повного схвалення. *Мій запас вигуків захвату трудно збільшити. Чудово, прекрасно, чарівно, дивно, гарно, дивовижно!* (Т. Масенко); — *Зводьте розказати нам щось з минулого завдання. Що там було? Ага. Союз Каролінгів з папами. Прекрасно, чудово...* (У. Самчук); *Вона привіталась і спитала, чи не міг би Банзайчик пояснити дещо по циклу Кальвіна, можливо, розказати глибше. Чудово! Прекрасно!* (Любко Дереш).

4. Уживається як частка при схваленні, ствердженні чого-небудь. *І тоді стало до смішного ясно: вони "слухають". Прекрасно* (Б. Антоненко-Давидович); — *Прекрасно. Народ, який має такого пророка, — великий народ* (О. Бердник); *На закуску придасться смажений окунець. — Прекрасно. — Микола розстелив на штабелі брезент, обличчя його сяяло* (Р. Андріяшик).

ПРЕКРАСНОДУ́ШНИЙ, а, е, *книжн.* Сповнений прекраснодушності; здатний виявляти прекраснодушність. — *Гадає* [Костомаров], *що самими школами і освітою можна зробити людей гуманними і благородними. Мрійник, прекраснодушний мрійник...* (З. Тулуб); — *Усі ваші прекраснодушні висловлювання, шановні товариші, базуються тільки на особистих почуттях, а моя справа розбиратися у фактах* (В. Собко); *Граф здригнувся і стрілив оком, перевіряючи, чи не кпить із нього красуня, але побачив проти себе прекраснодушну всмішку* (Валерій Шевчук).

ПРЕКРАСНОДУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Піднесено-сентиментальний настрій; схильність все ідеалізувати, у всьому бачити приємне, прекрасне, прикрашати що-небудь. *Провина Сокола була дуже серйозна, і Ліза не мала права виказувати йому найменшої прекраснодушності* (М. Руденко); *Він мені таки подобається. Але мене вже нудить від власної прекраснодушності. Зрештою хотілося б зустріти когось, гідного поваги* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Сила волі може проявитися в русі людини до найгіршої мети. Прекраснодушністю часто вимощена дорога до прірви* (з навч. літ.).

ПРЕКРАСНОДУ́ШНО, *книжн.* Присл. до **прекраснодушний.** *Сформульована в партійному статуті декларація про "органічне поєднання централізму й демократизму" прекраснодушно залишалася лише побажанням, штучним поєднанням непоєднуваних якостей, оксимороном* (з наук. літ.).

ПРЕКУМЕ́ДНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* к у м е д н и й, *розм.* Дуже кумедний. *Похмурі фабричні стіни, башти й бойниці .. підкреслювали самотність цього будинку. З таких будинків можна, як із книги, читати прекумедні повісті колишнього* (Б. Антоненко-Давидович); *В останніх вістях майнула прекумедна, якщо дозволите так висловитись, історія: у Нью-Йорку якийсь хлоп викинувся з вікна хмарочоса, але приземлився на дах припаркованого автомобіля цілим і неушкодженим* (О. Забужко); *За ним* [фазаном] *рядочком дріботіли пташенята, кумедні-прекумедні, а позаду трюхикала їхня мама* (І. Дзюба, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПРЕКУМЕ́ДНО, *також у сполуч. зі сл.* к у м е д н о, *розм.* Присл. до **прекуме́дний.** *Паля Степанівна пильно подивилася на свого чоловіка, і їй уперше видалось, що він занадто вже високий і потім він прекумедно забруднив собі вугіллям чоло* (Б. Антоненко-Давидович); *Він прекумедно розповідав свої історії* (Б. Левін); *У новій виставі актори були кумедно-прекумедно одягнуті* (з газ.).

ПРЕКУРСО́Р, у, *ч.* Хімічна речовина, вихідний компонент (реагент), який бере участь у будь-якій стадії виробництва препарату і який важливий у визначенні токсичних властивостей кінцевого продукту. *Як прекурсор у синтезі одностінних вуглецевих наноструктур було використано також етилен, що дало змогу істотно зменшити кількість аморфної фази* (з наук. літ.); *До прекурсорів наркотичних засобів та психотропних речовин відносять ацетон, етиловий ефір, соляну кислоту, сірчану кислоту, толуол* (з навч. літ.).

ПРЕКУРСО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **прекурсо́р.** *Облік прекурсорних реагентів здійснюють відповідно до нормативних документів* (з навч. літ.).

ПРЕЛА́ГІДНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* л а г і д н и й, *розм.* Дуже лагідний. *В одному селі побачив він бідненько, але охайно одягнене дівча. Личко таке чепурне та миле, очі лагідні-прелагідні* (з казки); *Невидима оку течія .. туманіє .. прелагідним, претеплим маревом* (Є. Пашковський); *Я впевнений, що моя кішка буде дуже розумненька, предобра та прелагідна* (з газ.).

ПРЕЛА́Т, а, *ч.* У католицькій, англіканській та лютеранській церквах — вищий духовний сан (архієпископ, єпископ, настоятель монастиря і т. ін.). *Територіальний прелат здійснює юрисдикцію на території, що не входить до складу жодної єпархії* (з наук.-попул. літ.); // Особа, що має цей сан. *"Ти Богом проклятий! Ти єретик! ти єретик!" .. — Ревіли прелати* (Т. Шевченко); *Гуляли по коліна в крові І граф вельможний, і прелат, І чоботи їх сап'янові У прах топтали немовлят* (М. Рильський); *Коли флорентійським єпископом був месер Антоніо д'Орсо, прелат достойний і розумний, прибув до Флоренції один каталонський шляхтич на ймення Дієго де ла Рата* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРЕЛА́ТСТВО, а, *с.* 1. Діяльність прелата, перебування на посаді прелата. *Прелатство уже добігало свого кінця, потрібно було впорядковувати всі папери та подавати кардиналу* (з публіц. літ.).

2. Збірн. до **прела́т.** — *Не раз уже помічав я, брате Пуччо, що ти одного прагнеш — присвятитися, тільки ж ідеш ти до сього, здається мені, дуже довгим шляхом, а є ж і другий шлях, коротший, що добре знає папа і його найвище прелатство* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРЕЛА́ТСЬКИЙ, а, е. Стос. до прелата. *Прелатські конфлікти під час Трентського собору спричинили папську резолюцію, основним пунктом якої було врахування дати піднесення кожного єпископа* (з навч. літ.); // Належний прелатові. *Лоренцо Корсині відмовився від свого права першородства та придбав у папи Інокентія XI (1676–1689) за звичаєм того часу за 30 000 скуді посаду церковного рангу та прелатські шати* (з наук.-попул. літ.); *Кардинал привіз прелатське вбрання для єпископа із самого Рима* (із журн.).

ПРЕЛИХИ́Й, а, е, *також у сполуч. зі сл.* л и х и й, *розм.* Дуже лихий. — *Батько мій був багатий херсонський дідич і прелихий самодур. Він, либонь, гадав видати мене за старого якогось генерала* (І. Нечуй-Левицький); *Жив собі троль, лихий-прелихий* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПРЕЛІМІНА́РІЇ, їв, *рідше* ій, *мн. (одн.* **прелімінарі́й,** ю, *ч., рідше* **прелімінарія,** ї, *ж.), дипл.* Попередні угоди, які згодом можуть бути замінені іншими; тимчасові рішення. *Сан-Стефанський прелімінарій та Берлінський конгрес 1878 р. надали урядам впливових європейських країн формальний привід для подальшого втручання у внутрішні справи султанського уряду* (з наук. літ.); *Відхилення від версальських прелімінарій стосувалися (крім деякого прискорення строків сплати контрибуції) ще термінів евакуації німецьких військ з французької території* (з наук.-попул. літ.); *За франко-німецькими прелімінаріями 1871 р. Франція відмовлялася на користь Німецької імперії від усіх своїх прав і титулів на території, які розташовані на схід від кордону* (з навч. літ.); // *перен.* Початок чого-небудь; те, що передує чомусь. *Се хутко два місяці, як я тут. Перших тижнів два .. невиразно прокалатались, без замітної роботи, тільки з прелімінаріями її в формі читання* (Леся Українка); *Боячись, щоб Хризіс не роздумала, він швидко зашкрябав стилосом по воску. — Нехай це буде прелімінарія. Підпишемо — й кінець!* (Н. Королева); *В Маєвського були зіркі очі. Він зрозумів, що прелімінарії можна вважати за закінчені* (Ю. Шовкопляс).

ПРЕЛІМІНА́РІЙ *див.* **преліміна́рії.**

ПРЕЛІМІНА́РІЯ *див.* **преліміна́рії.**

ПРЕЛІМІНА́РНИЙ, а, е, *дипл.* Стос. до прелімінаріїв; попередній (у 2 знач.). *Прелімінарні домовленості не є обов'язковою умовою в міжнародному праві для укладення мирної угоди* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕЛІМІНА́ЦІЇ, ій, *мн. (одн.* **преліміна́ція,** ї, *ж.), дипл.* Те саме, що **преліміна́рії.** *Міждержавні прелімінації можна розглядати під кутом зору діалектики суспільних потреб, а також — забезпечення розвитку діалогу у відповідних напрямах* (з наук. літ.); *Тим часом у політичному закуліссі ведуться якісь змови і перемови, потаємні торги й прелімінації* (Л. Костенко).

ПРЕЛІМІНА́ЦІЯ *див.* **преліміна́ції.**

ПРЕЛУКА́ВИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* лукавий, *розм.* Дуже лукавий. *Тут Даг, рутулець прелукавий, Пізнав одразу новичка, Хотів попробовать* [попробувати] *для слави, Паллантові піддать тичка* (І. Котляревський); — *Ех доля моя, доля прелукава .. І чого я так пізно на світ народився?* (Г. Хоткевич).

ПРЕЛУКА́ВО, *також у сполуч. зі сл.* лукаво, *розм.* Присл. до **прелука́вий.** — *Я, браття, син монархіста-ковбасника з містечка Дрижиполя на Гуманщині* [Уманщині]. *При цьому він лукаво-прелукаво дивився на Тараса* (Д. Гуменна).

ПРЕЛЮБОДІ́ЙНИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **прелюбоді́яння.** *А ти, кумасю, спала, спала, Пишалася, та дівувала, Та ждала, ждала жениха, Та ціломудріє хранила, Та страх боялася гріха Прелюбодійного* (Т. Шевченко); // Схильний до прелюбодіяння. [Привид:] *Цей кровозмісник* [кровозмішник], *звір прелюбодійний Своїм чаклунським хистом і дарами — О нечестиві ті дари, той хист! — Здолав на блуд ганебний спокусити, Здавалось, доброчесну королеву* (Г. Кочур, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРЕЛЮБОДІ́ЯННЯ, я, *с., книжн.* Позашлюбний любовний зв'язок; зрада чоловіка чи дружини; перелюбство. *На Русі в період прийняття християнства жінка вважалася такою, що вчинила прелюбодіяння, вже тоді, коли вступала в зв'язок зі стороннім чоловіком (насилля зрадою не вважалося)* (з наук.-попул. літ.); *Для закону Хаммурапі характерне досить широке застосування смертної кари за найрізноманітніші види провин — від привласнення чужого майна до прелюбодіяння* (з навч. літ.).

ПРЕЛЮБОДІ́ЯТИ, ію, ієш, *недок., книжн.* Здійснювати прелюбодіяння; зраджувати (у 2 знач.). *У другій кімнаті панотець. Гріхи відпускає. Які в Сорохана гріхи? .. Може, слово своє порушив? Прелюбодіяв?* (І. Муратов); *Гізі не знайшов ніде, а сам чекав: ось покличуть його на сходку й спитають: ти прелюбодіяв?* (Р. Іваничук).

ПРЕЛЮ́Д, у, *ч.* Те саме, що **прелю́дія.** — *Але ж у нього* [Шопена] *є один прелюд, де просто чуєш гуркіт барикадних боїв, — заперечила Марія* (О. Іваненко); *Прелюд трапляється у Другому й Третьому концертах М. Скорика* (з наук. літ.); *Невже вся грандіозна фантасмагорія кохання — лише прелюд до зачаття, яке потрібно природі? А ніжність, а містерія єднання — то лише рефлекси?* (О. Бердник); *Все вже чітко, без облуди. Час ішов і проминав. То були усе прелюди, а тепер от-от фінал* (Л. Костенко); *Осиротіли клуні та халупи. На вулицях з'явились людські трупи, — Подальшої історії прелюд* (М. Василенко).

ПРЕЛЮ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Вступ до музичного твору. — *А заспівайте, коли ваша ласка! — почав просить Радюк дуже ласкавим голосом. — Я ще добре не вивчила, — тихо промовила Ольга й почервоніла. Ольга взяла хапком прелюдію й почала співати: "Ой полину, полину"* (І. Нечуй-Левицький); *Із зали у вуха присутніх ударили могутні акорди зворушливої прелюдії Тимольського до однієї з його чарівних коломийок* (І. Франко).

2. Самостійна музична п'єса, перев. для фортепіано. *Вона уложила би життя кождої* [людини] *в музику. Напр., в сонати, в етюди без закінчень, в прелюдії* (О. Кобилянська); *Міс Інгрем граційно й гордо сіла за рояль, розправила свою сніжно-білу сукню і заграла блискучу прелюдію* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Фредерік Шопен написав цикл із 24 прелюдій без фуг, звільнивши прелюдію від її початкового призначення вступної п'єси* (з навч. літ.).

3. *перен.* Те, що говориться або здійснюється як вступ до головного. *Говоритиму про тую ж "Шляхту"* [комедію], *але щоб бути зрозумілим — мушу дозволити собі коротеньку прелюдію* (М. Коцюбинський); *Хоч у видавництві всі вважали, що вилучення книжок є небезпечна прелюдія до чистки, але Микола Степанович не боявся чистки* (Б. Антоненко-Давидович); *Підполковник почав сипати звичними уже запитаннями про життя, про наукові успіхи, плани на майбутнє, але Ярош .. відразу обрубав цю прелюдію, запропонувавши перейти ближче до справи* (Ю. Винничук); *Макс без нудних прелюдій окреслив журналістам нові напрямки діяльності фонду* (Люко Дашвар).

ПРЕЛЮ́ТИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* лютий, *розм.* Дуже лютий *(див.* **лю́тий**[1]*). Собаки прелюті, їх привезли з Хорасану ще цуценятами* (Ю. Логвин); *На четвертий день викликає слідчий Аслана, насуплений, лютий-прелютий* (І. Багряний); *Воїни його були люті-прелюті, а город, обкопаний глибоким ровом, стерегла день і ніч тисяча вартових* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Тепер прелютая година На нашій славній Україні .. Не мені тепер, старому, Булаву носити* (Т. Шевченко); *Роман зупинився ніби вкопаний. Звідки ви, дівчата, і куди вас женуть людолови? На невільницькі базари, на глум і наругу? В люте-прелюте рабство?* (В. Чемерис).

ПРЕМ, *присл., діал.* Зовсім, справді. *Гляджу, аж бачу й прем ворушиться весь край, І Божий мир гуде, немов ті пчоли в май* [маї] (І. Франко); *Мой, до ґаздині є ґазда! Аби-с* [якби] *був сліпий або кривий, аби-с прем гиб* [гинув], *то ти голова в хаті* (Марко Черемшина); *Сердиться* [Ганька] *на Явдошку: "Як це люди можуть на лавочці сидіти, коли стільки роботи в селі? А прем би й було за кого сидіти, як от в Явдошки, не сиділа б, бо наче якось перед людьми встидно"* (Г. Тарасюк).

ПРЕМЕДИКА́ЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Медикаментозне готування хворого або хворої тварини перед хірургічною операцією та анестезією. *Залежно від типу оперативного втручання премедикацію виконують у відділенні хірургічного профілю або безпосередньо на операційному столі* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕМ'Є́Р, а, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **прем'єр-міністр.** *Прощайте, Макдональде бідний, Почесним вигнанцем з прем'єрів Ви кидаєте острів рідний...* (В. Еллан-Блакитний); *Мені, не криюсь, лестило, що така видатна в минулому політична постать, як перший прем'єр Директорії, звернув на мене, молодого письменника-початківця, увагу, прихильно поставився до мене й моїх перших літературних спроб* (Б. Антоненко-Давидович); *А Мак-Келлі .. вже говорив щось про містера Керенського і про те, що невипадково той невдалий прем'єр у скрутну хвилину був вивезений з Петрограда саме на автомобілі американського посольства* (О. Гончар); *З балкона казали промови чільники уряду і сам прем'єр Августин Волошин, поважний, втомлений добродій* (М. Дочинець).

2. Актор, що займає перше місце в трупі, виконує головні ролі. — *Чи скоро засвітяться вікна у нашому театрі? Ми вже зачекались .. — Одна дрібниця: не знаю, куди мені подіти двадцять примадонн і прем'єрів* (Б. Левін); *Прем'єром у цьому провінційному театрі він став не відразу, пройшов складний шлях від другорядних ролей, дублера* (із журн.).

ПРЕМ'Є́РА, и, *ж.* Перша вистава п'єси в театрі, перший показ естрадної, концертної або циркової програми, перша демонстрація (у 3 знач.) фільму. *В театрі російської драми йшла прем'єра "Три сестри"* (О. Донченко); *Це справді була ніяка не релігійна відправа, — швейцарець мав рацію, — своєрідна театральна вистава, навіть не прем'єра, бо учасники зовсім не хвилювались* (О. Іваненко); *Лише кілька днів лишилося до прем'єри, йдуть останні репетиції* (Ю. Мартич); *Я сьогодні увечері мушу бути вдома, на сьому годину в мене прем'єра в театрі* (О. Ірванець); *Вона пропонує розвіятися, познайомитися з гарною дівчиною, сходити з нею в кіно, скоро буде прем'єра "Матриці"* (А. Дністровий); — *Ну, а попереду світова прем'єра мого останнього фільму — рівно за два тижні* (І. Карпа).

ПРЕМ'ЄРІА́ДА, и, *ж., розм.* Затягнутий у часі процес виборів прем'єр-міністра. *До кінця прем'єріади залишалося ще декілька днів, після чого Президент мав право розпустити Верховну Раду* (із журн.).

ПРЕМ'Є́РКА, и, *ж.* Жін. до **прем'єр.** *Прем'єрка трупи подякувала партнерам за чудову роботу* (з газ.).

ПРЕМ'Є́Р-ЛІ́ГА, и, *ж.* Перша за рангом ліга в ігрових змаганнях. *Англійська прем'єр-ліга на офіційному каналі опублікувала декілька світлин із матчів, які були присвячені незламності України у війні* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕМ'Є́Р-МАЙО́Р, а, *ч., іст.* У російській армії XVIII ст. — другий штаб-офіцерський чин, що відповідав підполковнику, а також особа, що мала цей чин. *Підійшовши, я прочитав: це був патент на чин прем'єр-майорові Качалову* (О. Стороженко).

ПРЕМ'Є́Р-МІНІ́СТР, а, *ч.* Глава уряду, керівник кабінету міністрів. *Він* [В. Чехівський] *привернув до себе увагу українського громадянства під час протигетьманського повстання, очоливши революційний комітет у обложеному Києві і ставши, після прибуття Директорії до столиці, її першим прем'єр-міністром та міністром закордонних справ* (Б. Антоненко-Давидович); *Прем'єр-міністр Сікорський, об'їжджаючи з начальником генштабу східні кордони, повідомив, що Польща може одразу виконати все, що вимагає договір дружби з великим французьким союзником* (М. Стельмах); *Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України* (з мови документів).

ПРЕМ'Є́РНИЙ, а, е. Стос. до прем'єри. *На головному вході, щоправда, на них неминуче накинуться кореспонденти, але ця деталь вже належала до тих напівприємних прем'єрних незручностей, зважати на які було не варто* (О. Ірванець); *У День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу в кінотеатрі "Україна" було організовано прем'єрний показ фільму "Чужа молитва"* (з газ.).

ПРЕМ'Є́РСТВО, а, *с.* 1. Посада прем'єра (у 1 знач.). *Він стогне аж під трьома портфелями: фінанси, торгівля, промисел, ну, і прем'єрство* (А. Чайковський).

2. Діяльність прем'єр-міністра під час перебування його на цій посаді. *Під час свого третього прем'єрства М. Тетчер провела реформу оподаткування, доходи від якого йшли до бюджетів органів місцевого самоврядування* (з наук.-попул. літ.); *Виплачені в період прем'єрства В. Ющенка зарплати і пенсії, яких народ не бачив багато років, стали аналогом дива, яке зміцнювало відповідний імідж держави* (з газ.).

3. *заст., ірон.* Панування прем'єрів (у 2 знач.) у театральній трупі. *Прем'єрство в театральному колективі часто стає на перешкоді до рівноправності акторів і вільної дискусії на допрем'єрних показах* (з мемуарної літ.).

ПРЕМ'Є́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прем'єр.** *Деякі кандидатури з числа претендентів на прем'єрське крісло відомі. Їх можна умовно розділити на дві групи — "нові обличчя" та "досвідчені управлінці"* (з газ.).

ПРЕМ'Є́РША, і, *ж., розм.* Жін. до **прем'єр** 2. — *"Законний муж" прем'єрші, "зорі", "нашої знаменитої" і т. ін. "стовбичить на сцені" статистом* (Леся Українка); — *Заньковецькій запропонували поступити на імператорську сцену прем'єршею, а вона .. відмовилась від цієї честі!* (Ф. Бурлака).

ПРЕМИЛЕ́ННИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **преми́лий.** *Що за премиленний чоловік у тії* [тієї] *жінки* (Сл. Б. Грінченка); *Волинь премиленна, країно страждення! Ох, скільки ти лиха зазнала!* (Олена Пчілка); — *Тут і церква своя, і батюшка наш такий премиленний, а там бог його знає, чи і є який пописько!* (У. Самчук).

ПРЕМИ́ЛИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* м и л и й, *розм.* Дуже милий. *Ой зійдемось, премилеє* [премилії] *браття, На високу могилу, Та посадим, премилеє браття, Червону калину!* (з думи); *Наум, вислухавши його, не стерпів, та аж поцілував його у голову і дума: "Що за премила дитина!"* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Премила панночко, уклінно перепрошую, що доводиться затримувати вас, але виникла нагальна для того потреба* (С. Андрухович); *Цей премилий дідок так запопадливо взявся до роботи, що ми почали боятись, чи й він сам не розтопиться разом з маслом* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *У Катерини сильні руки, прудкі ноги, добра розтяжка, гарний прес, гострий розум, привітна усмішка, мудрі очі та милий-премилий вираз обличчя* (із журн.).

ПРЕМИ́ЛО, *розм.* Присл. до **преми́лий.** *Враз дама дожовує, ковтає і премило вишкіряє золоті зуби до Юри* (Ю. Смолич); *Проскуряков.., премило сміючись, махнув рукою* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРЕМИЛОСЕ́РДНИЙ, а, е. Дуже милосердний. — *Ми зовсім перестанемо вірувати* [вірувати], *що Господь наш є премилосердний, коли побоїмось сіяти зерно* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРЕМИ́ЛОСТИ́ВИЙ, а, е. 1. *розм.* Уживається зі сл. п а н, п а н і і т. ін. як ввічливе звертання. — *О велелюбна панно! — заговорив Мельхиседек зворушеним голосом .. — Ось погляньте, превелебні й премилостиві панове, на сього мученика, отця ієрея* (М. Старицький).

2. *рел.-церк.* Уживається як постійний епітет до слів Г о с п о д ь, Б о г, Б о г о р о д и ц я і т. ін. *І як це може бути, щоб смертна людина змагалася в милості з премилостивим Господом, та ще й уявляла себе милостивішою за Нього?* (з рел.-церк. літ.).

ПРЕМІА́ЛЬНИЙ[1], а, е. Прикм. до **пре́мія.** — *Преміальний фонд у нас же є? — шеф ствердно кивнув. — Ну, ось і потрусіть ним. Думаю, в нинішніх умовах за сто додаткових баксів ви його* [фотографа] *умовите* (В. Кожелянко); *В умовах нестабільної роботи підприємств протягом року можуть змінюватися деякі параметри преміальної системи* (з навч. літ.); // Одержаний як премія. *Знайомий .. вклав у закупи усю власну премію. Для Максима це було незбагненним, бо він заховав свої триста преміальних гривеників у найдальший і найтемніший куток потертої торби* (С. Процюк); *Отримані преміальні гроші садівники вирішили витратити на закупівлю морозостійкого сорту вишень* (з газ.); // *у знач. ім.* **преміа́льні,** них, *мн.* Гроші, що виплачуються як премія. *Вони вирішили купити за преміальні по костюму* (В. Козаченко); *Він би й думати забув про обіцяні 160 тисяч доларів зарплатні та преміальні, якби Оскар Штаєрман не поспішав із вильотом* (М. Кідрук); — *Вказати на неналежне утримання робочого місця — гарна підстава позбавити преміальних* (С. Талан).

ПРЕМІА́ЛЬНИЙ², а, е. Стос. до преміуму (у 1 знач.). *Уже доступний новий преміальний позашляховик в ексклюзивній комплектації від штутгартського автоконцерну* (з газ.); *Стримані лінії в поєднанні з преміальним оздобленням, а також цифровою зоною на основі мультимедійної системи не дозволяють забути про динамічність нової звукової системи, свідчать про зручність управління нею* (з мови реклами).

ПРЕМІА́НТ, а, *ч.* Премійована особа. *Через усі класи .. йшов я першим або другим преміантом* (І. Франко); *У церемонії вшанування преміантів літературно-мистецького конкурсу взяли участь і запрошені лауреати попередніх років* (із журн.).

ПРЕМІЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **преміюва́ти**. *Починається бал. Музика грає премійований вальс "Ліза". Всі танцюють* (І. Кочерга); *"Марусю"* [Марка Вовчка] *— дитячу повість про одчайдушну українську дівчинку, перероблену ним, переклали вже багатьма мовами за кордоном, і вона була навіть премійована як один з кращих творів для дітей* (О. Іваненко); // **премійо́вано**, *безос. пред. Графомани не тільки претендують на безоговорочне* [беззастережне] *вміщення своїх творів в поважних журналах, але вже вимагають, щоб їхні твори було премійовано* (М. Хвильовий); *Всяко бувало в житті: було і кривджено її, було й премійовано, але все це тепер кудись відійшло, коли її отут залишено, ніби саму на варті Дніпрогесу: стій, стережи* (О. Гончар).

ПРЕ́МІКС, у, *ч.* Мінерально-вітамінна добавка, яку випускають з наповнювачем (кормове борошно, висівки, сухі дріжджі і т. ін.). *Хлорид кальцію в чистому вигляді та суміші з преміксом підвищує продуктивність бичків м'ясної симентальської худоби* (з наук. літ.); *Премікси застосовують у технологічних процесах, де використовується попереднє сухе змішування компонентів для вирішення проблеми нерівномірності змішування* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕ́МІУМ, у, *ч.* 1. Річ, послуга, товар і т. ін., що вирізняються вищою якістю, належать до найкращих зразків у своєму класі. *Їхня й без того не вельми логічна балачка переходить у відверте варнякання, саме час тобі швидше допити свій "преміум" і йти звідси* (О. Ірванець); *У новій моделі японського кросовера непогана шумоізоляція (хоча вона й не така гарна, як у європейському преміумі), але до цього на машині була не менш іменита гума, яка шелестіла набагато сильніше* (із журн.); *Лідерами у преміумі завжди були німецькі автомобільні марки* (з газ.).

2. *у знач. прикм., невідм.* Який вирізняється вищою якістю, належить до найкращих зразків у своєму класі. *Виробники продукції класу "преміум" виявилися успішними в тому, щоб зробити свої марки престижними серед автовласників і зрозуміти, за що люди готові доплачувати* (із журн.).

ПРЕ́МІУМ... Перша частина складних слів, що означає: найвищої якості, найкращий у своєму класі речей, товарів, послуг і т. ін., напр.: п р е м і у м - а в т і́ в к а, п р е м і у м - б а́ н к і н г, п р е м і у м - с е г м е́ н т.

ПРЕ́МІУМНИЙ, а, е. Те саме, що **преміа́льний²**. *Преміумний посадковий культиватор у гарантійний термін має регулярно проходити технічний огляд на спеціалізованих пунктах обслуговування* (з навч. літ.).

ПРЕМІЦНИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* м і ц н и й, *розм.* Дуже міцний. *Вона* [вежа] *— на шість ярусів, утричі вища, ніж терем, і міцна-преміцна, рублена з моченого дуба* (Д. Міщенко); *Реміняччя у ромеїв було міцне-преміцне* (П. Загребельний); *Стіни високі і неприступні, а брама преміцна, щовечора вона зачинялася на кілька засувів, котрі й відсунути одній людині не під силу* (В. Чемерис).

ПРЕМІ́ЦНО, *також у сполуч. зі сл.* м і ц н о, *розм.* Присл. до **преміцни́й**. *Прив'язаний канатами, завузлований ними міцно-преміцно, лежав* [Ягнич] *під хірургічним ножем у лазареті* (О. Гончар); *Одного разу велетень, закутавшись у левину шкуру, преміцно заснув* (С. Плачинда); *Мама не дала ступити й кроку, налетіла на мене ще в порозі і міцно-преміцно обняла* (М. Кідрук).

ПРЕМІЮВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до преміювання. *Для справедливого та прозорого відзначення працівників на більшості підприємств, установ створюють спеціальну преміювальну комісію* (з навч. літ.).

ПРЕМІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **преміюва́ти**. *Моя книжка не має політичного характеру, а її преміювання не грозило би "Просвіті" ніякою небезпекою* (І. Франко); *Перевірка виплат премій працівникам ґрунтується на нормативах підприємства, якими затверджено порядок преміювання працівника і джерела його покриття* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕМІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., кого, що.* Нагороджувати премією (у 1, 2 знач.). *Він простягнув мені гарненьку пластмасову скриньку — портативний приймач власної конструкції — і сказав: — Візьми. Преміюю за наполегливість та спостережливість* (М. Дашкієв); *— Я — робітниця-надомниця, працюю для швейної майстерні. За ударну роботу мене інколи преміюють, але не грішми, а тканиною* (П. Запаренко); *Як найкращого сталевара, Гордія Калениковича хотіли преміювати квартирою в новому будинку, а він відмовився* (А. Хижняк); *Поперва усе йшло надзвичайно добре: йому* [Францу] *дали квартиру з усіма вигодами, улаштували на інженерській посаді, навіть преміювали одного разу* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРЕМІЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок.* Пас. до **преміюва́ти**. *Працівники підрозділу преміюються за скорочення витрат, дострокове виконання завдань, істотний внесок в одержання прибутку* (з навч. літ.).

ПРЕ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Нагорода (перев. грошова) за успіхи чи заслуги в певній галузі діяльності, за досягнення найкращих результатів у чому-небудь (у змаганні, конкурсі і т. ін.). *Прикро скаржився* [П. Саксаганський] *мені на те, що зібрані на премію Івана Карповича гроші і досі не повернені куди слід* (Панас Мирний); *Присуджувано премії. Я тріумфував, бо всі ті костюми, яким я присудив премії, якраз дістали їх* (М. Коцюбинський); *Зоя була найкраща шахістка в школі, а за фігурне катання .. не раз одержувала премії* (О. Донченко); // *також зі сл.* п е р ш а, д р у г а *і т. ін.* Грошова винагорода за найкращий твір у галузі науки, техніки, літератури і мистецтва. *Це оповідання* ["Захар Беркут"] *не тільки принесло мені визначену премію 100 гульденів, але й запрошення від Омеляна Партицького, що влаштував конкурс, помагати йому при редагуванні "Зорі"* (І. Франко); *У Вальдберга лишилося десять тисяч марок. Він призначив серед своїх учнів конкурс і дає половину грошей тому, хто заслужить першу премію* (В. Винниченко); *— Я, молодий чоловіче, щоб ви знали, ще в одна тисяча дев'ятсот сімдесят третьому отримав другу премію на республіканському конкурсі молодих артистів естради в Кременчуці* (С. Жадан); *Премія імені Леся Курбаса присуджується щороку професійним театральним режисерам за вагомий внесок у розвиток сучасного театрального мистецтва України* (з наук.-попул. літ.).

2. Грошове чи матеріальне заохочення за успішну трудову діяльність; грошова винагорода за перевиконання виробничих норм, зниження собівартості продукції і т. ін. як додаток до заробітної плати. *Я ніколи не покладався на літературний гонорар як на джерело існування, він видавався мені скоріше премією за надномову роботу у вільний час* (Б. Антоненко-Давидович); — *Оце ми тут говорили, що вийшла така постанова: достроково закінчується сівба — бригадирові видається премія: патефон .. або годинник* (Григорій Тютюнник); *Премія робітникам, що нарахована за виконання виробничих (нормованих) завдань, може додатково коригуватися (підвищуватися або знижуватися) залежно від показників* (з наук. літ.); // *ірон., жарт.* — *Цитьте!* — *спинила господиня,* — *в двір заходять, такої премії дадуть, що світа не побачим* (В. Баранов).

3. У дореволюційній Росії — безплатна додача, надбавка при купівлі якогось товару чи якоїсь кількості товару. *Перші сорочки з розлогими манжетами не користувалися великим попитом, тому на перших порах довелося продавати їх із премією* (із журн.); // Безкоштовний додаток до газети, журналу і т. ін. *Окремі часописи 90-х років XIX ст. практикували премії, у яких друкували твори початківців* (з наук.-попул. літ.).

4. *спец.* Грошова винагорода, що виплачується урядами деяких держав як заохочення за реалізацію (звичайно експортну) деяких видів товарів. *Експортні премії скорочують виробничі та комерційні витрати підприємств, створюючи конкурентні переваги для їхніх виробів на зовнішніх ринках* (з наук.-попул. літ.).

5. *фін.* Винагорода однієї зі сторін, що укладають угоду, за внесення нею вигідних для контрагента змін в умови угоди. *Покупець опціону, сплативши продавцеві обумовлену премію, більше не робить депозитних внесків до розрахункової (клірингової) палати біржі* (з навч. літ.).

6. *фін.* Різниця між біржовою і номінальною вартістю цінного паперу. *У разі купівлі боргових цінних паперів за ціною, вищою від номіналу, виникає такий об'єкт обліку, як неамортизована премія, що обчислюється як різниця між ціною придбання й номінальною вартістю цінного папера* (з навч. літ.).

(1) Нóбелівська пре́мія *(з великої літери)* — одна з найпрестижніших міжнародних премій, яку щорічно присуджують за видатні наукові дослідження, винаходи або значний внесок у культуру чи розвиток суспільства. — *Панове, чи відомо вам, що днями обранець світової літератури індійський поет Рабіндранат Тагор одержує за вірші Нобелівську премію?..* (П. Загребельний); *Норвезький Нобелівський комітет відповідає за присудження Нобелівської премії миру, а шведські організації є відповідальними за решту премій* (з наук.-попул. літ.).

△ **(2) Вивізні́ пре́мії,** *фін.* — фінансові пільги експортерам певних товарів. *Митні тарифи, торговельні договори, повернення мит, вивізні премії, протекціонізм і вільна торгівля й багато чого іншого — це всі питання першорядного й широкого значення для господарського життя країни* (з наук.-попул. літ.); **(3) Інфляці́йна пре́мія,** *екон.* — додатковий дохід, який виплачують інвесторові для відшкодування його втрат від знецінення грошей внаслідок інфляції. *Інвестори, оцінюючи альтернативи вкладання коштів, додають до чистої ставки інфляційну премію, яка звичайно дорівнює середньому очікуваному рівню інфляції на період дії зобов'язань* (з наук. літ.); **(4) Страхова́ пре́мія,** *спец.* — грошова сума, що виплачується страхувальником страховій установі за певний риск, який вона несе. *Аналітичний облік страхових операцій ведеться у відомостях аналітичного обліку страхових премій і страхових виплат* (з наук.-попул. літ.); *Для страхової компанії страхові премії є доходом від її основної діяльності* (з навч. літ.); *Сеньйору Осандрі належала чимала страхова премія. Вчорашні друзі зробили так, що страхову премію розтягли акціонери, й Осандрі не дісталося жодного цента* (М. Білкун).

ПРЕМНÓГИЙ, а, е, *заст., уроч.* Наявний у великій кількості, понад міру; підсил. до **мнóгий.** [Хмельницький:] *Згадайте ще недавні жертви предків наших і братії нашої .. А премногих з ними козаків на спиці віткнули і іншими лютими муками життя позбавляли* (О. Корнійчук); *На хресті випалили* [хлопці] *розпеченим цвяхом: "На сьому місці упокоївся навіки раб божий Савка Скрипник, у премногій печалі залишивши родичів своїх* (С. Тельнюк); *Дужо шугнув разом із полум'ям .. тихий та жалібний спів. Мов наляканий птах, злетів із премногих жіночих уст, ударився об скелю-крутопадь* (Д. Міщенко); *Випив Карпо водиці і відчув силу премногу в тілі* (Дара Корній).

ПРЕМНÓГО, *присл., заст., уроч.* 1. Дуже багато. *Були незручності у нього: Він мав усяких знань премного* (С. Воскрекасенко); *Ще буде світу доброго премного — Пройдуть часи крові і сліз* (М. Стельмах); *Застав Досифей у Соловецькому монастирі невелику, проте свавільну військову залогу, запроваджену ще за Івана Грозного, яка поїдала з монастирського котла премного ястів, а визнавала тільки губернаторську зверхність* (Р. Іваничук).

2. Надзвичайно, дуже. — *Я, гетьмане, тим, що маю, премного задоволений* (Н. Рибак); — *Премного вам вдячні, ласкавий пане,* — *поклонилися старшини.* — *Ладні служити вашій милості* (В. Чемерис).

ПРЕМОЛЯ́Р *див.* **премоля́ри.**

ПРЕМОЛЯ́РИ, ів, *мн. (одн.* **премоля́р,** а, *ч.), анат.* Гострі малі кутні зуби, які розташовані в зубному ряду з обох боків щелеп за іклами перед молярами. *Контактні поверхні премоляра мають прямокутну форму, задня поверхня опукліша, ніж передня* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕМУ́ДРИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* мудрий. 1. *заст., уроч.* Дуже мудрий (у 1 знач.). [Гаврило:] *Та ти вже у нас відома книжниця. Мудра та премудра!..* (М. Кропивницький); — *Аллах премудрий і всюдисущий, він оберігає правовірних синів своїх* (Є. Плужник); [Микита:] *Благослови, премудрий отче, слово,* — .. *щоб од книг зерно добра й любові В своїй душі посіяти й зростить* (І. Кочерга); // *у знач. ім.* **прему́дрий,** рого, *ч.* Дуже мудра людина. *Путь життя для премудрого угору, щоб віддалюватись від шеолу* [Царства мертвих] *внизу* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Сінон:] *Ой, царю чи віщий прозорливцю! Я не знаю, як маю величать мого владаря... Але я бачу розум боговитий* [великий] *у тебе на чолі. Збагни ж, премудрий, ти душу еллїна* (Леся Українка); // *ірон.* Дуже хитрий або нерозумний. *Князь той премудрий п'ятнадцять літ Кормив своє стадо водою* (І. Франко); *Відбувся й Великий Консиліум. Говорилося на ньому багато мудрих-премудрих фраз, та все — латиною* (М. Дашкієв).

2. Сповнений глибокої, надзвичайної мудрості. *Схаменувсь вже над річкою: стою на кручі, а якіїсь два ченця* [ченці] *мене схрещують і святою водою обкроплюють та говорять мені премудрії речі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Той Альдус Мануціс замислив премудре діло — видати древні рукописи* (О. Іваненко); // *розм.* Надзвичайно важкий для сприймання, розуміння, засвоєння; складний, заплутаний. [Іван:] *Вашій милості вгодно було нам, простим людям, премудрую загадку загадати, і звеліли, коли хто одгадає, то щоб до вас явитись* (М. Костомаров); *Були такі премудрі панські закони, не закони, а глузування з людей* (С. Чорнобривець); // *ірон., жарт. Маленький тендітний учень, зіщулений в грудочку, тремтячим пером виколупував на папері премудрі слова — "Чоловік ходить ногами"* (П. Колесник); *З сутінків висунулося кругловиде обличчя Пріськи Затірки, дуже смирної і вайлуватої дівчини, яка ось уже на протязі місяця ніяк не може здолати таку премудру штуку, як літера А* (В. Речмедін).

ПРЕМУ́ДРІСТЬ, рості і рости, *ж.* 1. *тільки одн., заст., уроч.* Глибока, надзвичайна мудрість. *Я пішов до Відня, вчився там у книгах премудрості, у людей високої просвіти, шукав я правди — і не знайшов* (Д. Мордовець); *Пірнув* [Бурдик] *углиб знань, став виписувати чужі думки, ловив вночі різноголосе радіо і дійшов висновку, що все складне можна звести до простого, а будь-яка простота є прихованим лабіринтом премудрості* (В. Діброва); *"У філософському, — він мовив, — зводі Одне із місць пояснення дає, Що основним початком у природі Премудрість і мистецтво Божі є"* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

2. *розм.* Щось надзвичайно важке для сприймання, розуміння, засвоєння і т. ін. *І так мені хочеться бути разом з Вами .. Побачити, як Ви .. обходитесь без усякої книжкової премудрості* (М. Коцюбинський); *Вона, моя маленька донька, ще не розуміється на складних проблемах людськості. Коли вона виросте.., можливо, тоді вона доскочить таких премудростей* (Олесь Досвітній); *Затамувавши подих, слухали ми про Бога та янголів, про чортів і святих, про пекло і рай — всю оту біблійну премудрість, що нею був напханий Микола* (А. Дімаров); // *чого і без дод., жарт.* Уміння робити, здійснювати що-небудь; добре знання якоїсь справи. [Х р а п к о:] *Спершу треба братись за невеличкі діла, потім — за більші, а там ще за більші, та так — потроху та помалу — дивись — не зчуєтесь, коли і всю премудрість посядете* (Панас Мирний); *І всякий, хто має премудрість в серці до чого, нехай іде й робить, що заповів Господь* (Г. Хоткевич); *Андрій зразу ж заходився вчити всіх своїх товаришів тюремної телеграфної премудрости* (І. Багряний); *Він годував дітей, купав їх і навіть прав пелюшки. Всю цю премудрість він вичитав у бібліотеці* (О. Бердник); // *ірон.* Щось нескладне, нехитромудре, здійснення чого не потребує значних зусиль. *Олексієнко ходив безжурно по землі, легко засвоюючи гімназичну премудрість* (Б. Антоненко-Давидович); *Раптом почув* [Багрич] *іржання коня. Не стямився, як відповів таким самим — дзвінким і протяжним — звуком. Цієї премудрості навчився в дитинстві, у батьківській кузні* (Л. Дмитерко).

ПРЕМУ́ДРО, *заст., уроч.* Присл. до **прему́дрий.** *Рік Кончак: "Гаразд, матусю!" І вклонився їй до ніг. "Віще ти сказала слово! Жаден би віщун не міг Нам премудро так сказати"* (І. Франко); *Боги, як відомо, щедро дають із ласки своєї всілякі блага смертним, та вони ж премудро випробовують доблесті їхні* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *ірон.* [Р і ч а р д:] *Схотіли, щоб я там фініки якісь ліпив над вікнами та над дверима в школі — се Годвінсон так видумав премудро покрасу ту, десь вичитавши в тексті* (Леся Українка).

ПРЕНАТА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до періоду ембріонального розвитку плода; внутрішньоутробний, дopoлоговий. *Під час пренатального періоду розвитку хребетних тварин формуються різні органи та починають виявлятися притаманні їм функції* (з наук. літ.); *Розміри непарної та напівнепарної вен змінюються не однаково в різні періоди пренатального онтогенезу* (з наук.-попул. літ.); *Пренатальна діагностика дає можливість визначити індивідуальний для кожної вагітної жінки ризик розвитку хромосомної патології плода* (з навч. літ.).

ПРЕНЕПОРО́ЧНИЙ, а, е, *заст., поет.* Позбавлений будь-якого пороку, будь-якої вади, хиби; підсил. до **непоро́чний.** *А вона, Пренепорочная Марія, Сидить собі коло вікна І в поле дивиться, і шиє* (Т. Шевченко); — *Майте на увазі, добродій Стефензон — чоловік страшно гуманний, ідейний, добродійний, пренепорочний* (В. Винниченко); *Ти ідеш, пренепорочна, Тінь Шевченкова з тобою Світить путь у бездорожжі* [бездоріжжі], *Одволожує уста* (М. Рильський); *Ти ж, Пресвятая, у муках Сина родила! І Ти була, як всі матері, пренепорочна, палаюча любов'ю, страждаюча* (У. Самчук).

ПРЕНІ́ЖНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* н і ж н и й, *розм.* Дуже ніжний; сповнений великої ніжності. — *Се тобі мамка післали! — повторив Івоніка, і крізь його голос пробилася, як перше, преніжна безгранична любов* (О. Кобилянська); *За стіною тюрми чується ніжний-преніжний згук мандоліни* (В. Винниченко); *Я гладила обкладинку, як шкіру коханого чоловіка: бігме, така на дотик преніжна!* (М. Матіос).

ПРЕНІ́ЖНО, *також у сполуч. зі сл.* н і ж н о, *розм.* Присл. до **преніжний.** *Подружжя Половців пішло до домівки. Вони йшли, преніжно обнявшись* (Ю. Яновський); *Обмерши від щастя, нахилилась* [Оксана] *над ним* [сином], *торкнулась стриженої голови, торкнулась ніжно-преніжно (щоб не злякати зі сну!)* (О. Гончар); *Я щойно змовк, — і спів був розіллятий преніжно в небесах* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПРЕНІ́Т, у, *ч.* Породотворний мінерал підкласу шаруватих силікатів. *Преніт утворюється при гідротермальних змінах різних, переважно основних і лужних, виверженних гірських порід* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕНОМЕРА́НТ, а, *ч., заст.* 1. Особа, яка здійснює попередню оплату, оплачує замовлення до його виконання. *Преномеранти вчасно отримають замовлені товари, що надзвичайно важливо для збереження авторитету фірми* (з газ.).

2. Передплатник. *Чи багато в тебе преномерантів на "Записки о Южной Руси"?* (Т. Шевченко).

ПРЕНУМЕРА́НТ, ПРЕНУМЕРА́Т, ПРОНУМЕРА́Т, а, *ч., зах.* Те саме, що **преномера́нт** 2. *"Зоря" .. здобула собі там була досить широке розповсюдження і довела, коли не помилюсь, до поважного .. числа 400 постійних пренумератів* (І. Франко); *Кождий пренумерант газети в нас уважав себе не лише пренумерантом і читачем, але й компетентним судією всього надрукованого в газеті чи книжці* (І. Франко).

ПРЕНУМЕРА́Т *див.* **пренумера́нт.**

ПРЕНУМЕРА́ТА, и, *ж., зах.* Передплата. *Пренумерата перестала напливати, бо організація тратила час і сили на внутрішніх роздорах* (І. Франко).

ПРЕОБРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРЕОБРАЗИ́ТИ,** ажу́, ази́ш, *док., кого, що, книжн., рідко.* Змінюючи, перетворюючи, робити іншим, інакшим, надавати нового вигляду. *Немає в неї* [артистки Осиповичевої] *визначного таланту, немає того вогню, що в слова ролі вливає індивідуальне життя, захоплює і преображає на сцені самого артиста, а разом з ним також захоплює і глядачів* (І. Франко); *Жінка в притемненій кімнаті здалася не такою старою. Старанно прибрана голова, щільно закрита сукня і трохи усміхнені, як годиться для господині, уста зовсім преобразили її* (Іван Ле); *Посланців Великої Матері ви зробили своїми богами, своїми ідолами, створивши для них храми, музеї, мавзолеї. Але як ви скористалися тими дарунками для осмислення свого життя, як преобразили вищими ідеалами суспільство, людську душу, тіло, дії, слово і мисль?* (О. Бердник).

ПРЕОБРАЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРЕОБРАЗИ́ТИСЯ,** ажу́ся, ази́шся, *док., книжн., рідко.* Ставати іншим, зовсім змінюватися. *Рідне місто преображалось просто на очах* (О. Донченко); *Людина і світ оновлюються та преображаються Богом* (з рел.-церк. літ.); *Голос Ярослава зміцнів, і сам він преобразився — випрямився, розправив плечі, примерхлі очі загорілися* (В. Малик); // *у кого — що.* Перетворюватися на (у) щось інше, на (у) когось іншого, набуваючи іншого вигляду, інших якостей, рис і т. ін. *Преображавсь* [поет] *у бідолаху Ліра, Що й царство дві дочки і розум одняли* (П. Куліш); *Ісус преобразився. Біля Нього У величі були Мойсей та Іллія, Неподалік апостоли в поклоні* (В. Багірова).

ПРЕОБРАЖЕ́ННЯ, я, *с.* 1. *книжн., рідко.* Дія за знач. **преобрази́ти** і стан за знач. **преобрази́тися.** *Ми згадали про грядущу катастрофу не для залякування, а щоб нагадати про можливість преображення, про можливість порятунку* (О. Бердник).

2. *рел.-церк. (з великої літери).* Одне з дванадцяти православних церковних свят, встановлене, згідно з євангельським переказом, на згадку про дивовижне перетворення Ісуса Христа на горі Фавор перед трьома апостолами. *Незабаром настало свято Преображення Господнього, в Глухові це було храмове свято, за давньою регулою* (Ю. Мушкетик).

ПРЕОБРАЖЕ́НСЬКИЙ, а, е, *рел.-церк.* Стос. до Преображення (у 2 знач.). *Сама би вибирала* [Корнелія] *на хату найздоровіше дерево. Два літа сушила б його, кожну підвалину святила, цукру й свяченого преображенського маку закопала би в кожнім куті і любила би свою хату, як живу людину* (М. Матіос).

ПРЕОБРАЗИ́ТИ *див.* **преобража́ти.**

ПРЕОБРАЗИ́ТИСЯ *див.* **преобража́тися.**

ПРЕОСВЯЩЕ́ННИЙ, а, е, *рел.-церк.* 1. Складова частина титулування єпископа у православній і католицькій церквах. — *Та потривай же, — каже* [Шрам], — *адже ж Сомка вибрали одностайне гетьманом у Козельці? — Одностайне, — каже* [Василь Невольник], — *і сам преосвященний Методій був там і до присяги козаків приводив* (П. Куліш); — *Я вчора був у консисторії і чув, як вас там лаяли на всі заставки .. Сам преосвященний владика поклав гнів на вас* (М. Стельмах); *Преосвященний отче митрополите і ви, чесні отці! Не надійтеся на князів, на синів чоловічих, бо в них нема спасіння* (П. Загребельний).

2. *у знач. ім.* **преосвяще́нний,** ного, *ч.* Те саме, що **єпи́скоп.** *Гамза і церкву збудував. Правда, невелику, і попа свого постановив, їздив аж у губернію просити преосвященного, щоб постриг йому попа з його ж таки кріпаків* (Панас Мирний); — *Визнаєте, нема того місяця, щоб не тягли: як не до преосвященного, то в консисторію, а то — в монастир на покуту* (С. Васильченко); *Сковорода всміхнувся: — Ідіть, ідіть. Прощайте!.. Одне я вас проситиму: як поховаєте, то напишіть на камені чи там на чому такі слова: "Світ ловив мене, але не спіймав". Запам'ятали? Можете їх повідомити й преосвященному* (В. Шкляр); *Ще дужче похвалив преосвященний Вакулу, як дізнався, що він додержав церковної покути та помалював без грошей всього лівого криласа зеленою фарбою з червоними квітками* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРЕОСВЯЩЕ́НСТВО, а, *с.*, *у сполуч. із займ.* його, їх, ваше, *рел.-церк. (у релігійних текстах — з великої літери).* Титулування єпископа у православній і католицькій церквах, а також форма шанобливого звертання до нього. — *Я... в... ваше преосвященство!.. Хлопці на Великдень на радощах так дзеленькали, що дзвін трохи луснув, — сказав отець Харитін* (І. Нечуй-Левицький); *Ні, зібрання не може згодитися з його преосвященством паном єпископом* (В. Винниченко); — *Кажуть, вечірню сам святий отець, його преосвященство, правити буде...* (Н. Рибак); — *Я для тебе не преосвященство, — відрубав Кирило. — Не треба блюзнірства, мудра Гіпатіє!* (О. Бердник).

ПРЕПАРА́Т, у, *ч.*, *спец.* 1. Частина рослинного або тваринного організму, призначена та підготована для дослідження. *Для виготовлення препарату при вирізуванні шматочка органа чи тканини треба брати гострі ножиці або лезо, не стискати тканину пінцетом* (з наук.-попул. літ.); — *Наука медицини вимагає .. обширної клініки, музеїв, багатих всякими препаратами, великих фахових бібліотек і вчених* (І. Франко); — *Оце ось, — промовив бактеріолог, кладучи під мікроскоп скло, — препарат уславленої холерної бацили — холерний мікроб* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. Речовина, підготовлена для хімічного аналізу. *У підготовлений препарат з конвалії влили декілька крапель водню, щоб виявити особливості їх сполучуваності* (з навч. літ.).

3. Хімічний або фармацевтичний продукт лабораторного чи фабричного виготовлення. *Для діагностики використовують короткоживучі радіофармацевтичні препарати, дію яких реєструють в організмі за допомогою спеціальних приладів, що вловлюють випромінювання міченого радіонукліда* (з наук. літ.); *Окрім миш'яку та заліза і бромистого препарату, Катюша пхає в мене, скільки я можу витримати, молока, яєць, м'яса* (Леся Українка); *Можливо, що незабаром винайдуть новий препарат, і перед ним не встоїть ніяка хвороба...* (О. Донченко); — *Певне, й не знаєте, що таке гербіцид? А гербіцид — це такий препарат, що ним колишній військовий льотчик Сіробаба веде хімічне прополювання ланів* (О. Гончар); *На інших планетах ендокринол дуже дорогий препарат, а у вас він дешевший за аспірин* (О. Авраменко, В. Авраменко).

△ **(1) Анатомі́чний препара́т** — бальзамований і препарований орган або частина тіла людини чи тварини, признач. для вивчення або демонстрування. *Гордістю університету є колекція анатомічних препаратів, які настільки унікальні й виготовлені так давно, що, окрім наукової та навчальної значущості, набули великої історичної цінності* (з наук.-попул. літ.); **(2) Гале́нові препара́ти** — лікарські препарати, які отримують з рослинної або тваринної сировини за допомогою спеціального фармацевтичного оброблення. *Галенові препарати одержали свою назву від імені давньоримського лікаря Клавдія Галена* (з наук.-попул. літ.); *Лікувальна дія галенових препаратів зумовлена вмістом речовин, починаючи з речовин неорганічної природи й закінчуючи білками, ферментами, вітамінами та ін.* (з навч. літ.); **(3) Гіпноседати́вні препара́ти** — лікарські засоби, що мають седативну та снодійну дію. *Відміна гіпноседативного препарату може викликати безсоння* (з наук. літ.); **(4) Хлороргані́чні препара́ти** — велика група сполук, що містять хлор. *Хлорорганічні препарати застосовують як інсектициди та фунгіциди для боротьби зі шкідниками в рослинництві та тваринництві* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПАРАТИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до препарату. *Препаративна хроматографія є ефективним методом очистки речовин* (з наук. літ.); *Препаративна форма є складною хімічною структурою здебільшого колоїдного (дисперсного) характеру* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПАРА́ТНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **препара́т.** *Існує широкий спектр різноманітних препаратних столиків, які розроблені для спеціалізованих методів мікроскопії* (із журн.).

ПРЕПАРА́ТНИК, а, *ч.* Працівник, який виготовляє препарати (у 3 знач.). *Академік НАН України А. Погрібний після закінчення Харківського хіміко-механічного технікуму працював старшим препаратником, потім начальником зміни заводу хімічних реактивів* (з наук.-попул. літ.); *Препаратник має спеціалізовану освіту, тому що виготовлення ліків вимагає обізнаності з багатьма тонкощами змішування речовин* (з навч. літ.).

ПРЕПАРА́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **препара́тник.** *К. Анципович працювала препаратницею Шосткинського хімічного комбінату* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПАРА́ТОР, а, *ч.* Працівник лабораторії, дослідної станції і т. ін., що займається препаруванням чого-небудь, виготовленням препаратів (у 1, 2 знач.). *Препаратор Павлов .. визнав, що Павло Михайлович мав рацію: сьогодні навряд чи щось вигорить з дослідами* (М. Дашкієв); *Тут були всі співробітники — старші й молодші, інженери й препаратори* (Ю. Мушкетик).

ПРЕПАРА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **препара́тор.** *Дві препараторки пройшли повз лабораторію, меланхолійно струшуючи пляшечки з баранячою кров'ю* (Ю. Щербак); *Препараторка вивчила поданий рецепт і почала з різних шухляд діставати компоненти для виготовлення ліків* (з газ.).

ПРЕПАРА́ТОРСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **препара́тор.** *В препараторській кімнаті тримався сухий, ледь гіркуватий запах припаленого агару* (Ю. Щербак); // Признач. для роботи препаратора. *Препараторський стіл призначений для препарування об'єктів, розміщення обладнання, дидактичного матеріалу* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **препара́торська,** кої, *ж.* Приміщення, де виготовляють препарати. *Вентиляція в препараторській була облаштована з використанням індикаторів для визначення рівня забруднення повітря* (з наук.-попул. літ.); *У лабораторіях, де обсяг робіт невеликий, можна об'єднати мийну й препараторську* (з навч. літ.).

ПРЕПАРА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Препарування; дослідження. *Лисий череп, голе обличчя. Їх виголено для зручності перед препарацією* (Ю. Смолич); *Нащо йому читати ці теперішні опуси про шістдесятників? Це писання з позицій зовсім іншого досвіду, більш чи менш об'єктивна препарація їхньої долі* (Л. Костенко); *Онтологія науки розбудовується в процесі свідомої пізнавальної діяльності як препарація реальності до потреб і спроможностей їх відтворення пізнавальними здібностями людини* (з наук. літ.).

ПРЕПАРО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **препарува́ти.** *Отакі сметанкарі, що нібито збирають сметанку з усіх спеціальних праць, дають по правді тільки якусь бовтанку, препаровану для їх власного смаку* (І. Франко); *Під мовою тут потрібно розуміти не препаровану мову словників, перекладів та науки, а матеріал, горизонт, у якому збувається людське життя* (з наук. літ.); // **препаро́вано,** *безос. пред. Очевидно, їх* [Чипаріу та Йонеску] *було препаровано іншим способом, розрахованим на довше збереження клітин тілесної тканини* (Ю. Смолич); *Варіанти первводруку від автографа або інших друків від первводруку повинні бути зазначені в нотах; розуміється, що передруки в шкільних читанках були виключені, бо тут звичайно препаровано текст поета для педагогічних цілей* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який використали для препарування; у якого взяли частину для дослідження. *Крізь скло слоїків дивляться виряченими очима зелені ящірки, тритони, риби. У більших посудинах препаровані жаби демонструють ураженим глядачам свої охайно промиті й складені в певному порядку нутрощі* (І. Роздобудько); // *перен.* Оброблений, перероблений певним чином, оформлений відповідно до якихось потреб, для якоїсь мети. *Культивування цієї для східних слов'ян XIV–XV ст. вже цілком штучної, препарованої* [церковнослов'янської] *мови вимагало такого довголітнього навчання і такої суворої, по-своєму досконалої школи, якої вже не могло бути в країні* (з наук. літ.).

ПРЕПАРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до препарування. *Препарувальна кімната знаходилася на першому поверсі, що дозволяло робити часто наскрізне провітрювання* (із журн.); // Признач. для виготовлення препаратів. *Маніпуляції з рослинними тканинами проводять за допомогою скальпелів, дисцизійних і препарувальних пінцетів* (з наук.-попул. літ.); *Препарувальні клітини беруть стерильним пінцетом, потім додають окремі ферменти, щоб виготовити основний компонент для формування ліків* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **препарува́льна,** ної, *ж.* Те саме, що **препарува́льня.** *У препарувальній студенти провели новий дослід із розтину серця для вияву впливу використаних ліків на перебіг хвороби* (з наук.-попул. літ.); *У новій стоматологічній клініці препарувальну облаштували в лівому крилі, поряд із рентгенологічним кабінетом* (з газ.).

ПРЕПАРУВА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Приміщення, де виготовляють препарати. *У межах лабораторії знаходилося приміщення для органічних реагентів, дві кімнати для лаборантів, кабінет професора, відділ для практикантів, які опановували органічну хімію, невелика бібліотека, препарувальня* (з наук. літ.).

ПРЕПАРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **препарува́ти.** *Він тільки застосував до людини способи препарування, давно вже випробувані, зокрема й тут у нас на тваринах* (Ю. Смолич); *Препарування зубів, уражених карієсом, за допомогою бору використовується вже близько 100 років* (з навч. літ.); *Ви* [палії війни] *спотворили літературу і мистецтво витонченим препаруванням людських страждань, страху, злочинів* (О. Довженко).

ПРЕПАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *кого, що.* Виготовляти з кого- або чого-небудь препарати (у 1 знач.) для дослідження. *Збирали вони і препарували риб, раків, змій і ящірок, збирали колекції метеликів, жуків, сколопендр, навіть отрутних тарантулів* (З. Тулуб); *Він був колись звичайним студентом, потерпав, як і всі, перед складанням заліків і не завжди вправно препарував у анатомці* (Б. Антоненко-Давидович); *Люди в лабораторії метушилися біля приладів, препарували огидних .. пацюків, досліджували їх кров, вливали її піддослідним білим пацюкам* (М. Дашкієв); [Тамара:] *Господи! Ця анатомія зведе мене в могилу.* [Давид:] *І тоді ми тебе препаруємо. А проте гріх різати таку красу* (І. Кочерга); * Образно. — *Горленко препарує вірші, як хірург, а операції робить, як поет* (П. Панч); // Робити розтин матеріалу (трупа) з метою вивчення його структури. *Коли в університеті ми вчили карту судин, а потім йшли препарувати трупи, то обов'язковим було встановлення відповідності структури судин розглянутій карті* (із журн.).

2. *що.* Виготовляти що-небудь з певною метою, відповідним чином обробляти що-небудь. *Відверто кажучи, я й раніше знав, що деякі дикунські племена виконують свої страхітливі ритуальні звичаї, відрубують ворогам голови і якимось особливим способом препарують їх* (Ю. Бедзик); *Використовуючи потік частинок оксиду алюмінію, ми можемо з легкістю видалити структуру зуба та препарувати його порожнину для відновлення* (з наук. літ.).

3. *що, перен.* Обробляти, переробляти що-небудь певним чином, надавати чомусь відповідної форми, відповідного вигляду для якихось потреб, для якоїсь мети. *Віктор ще раз перегортав розкритикований .. текст. Кроїв, препарував його майже до світанку* (Олекса Ізарський); *Ніхто краще за Маркса не препарував капітал. Маркс вивчив його по кісточках* (М. Руденко); *Мені важливо було б ознайомитися із цими текстами, хоча я, з вашого дозволу, змушений буду їх дещо препарувати* (Ю. Винничук).

ПРЕПАРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **препарува́ти.** *Кожний здоровий труп, якщо він був трупом невідомої, без рідних, людини, розтинався і препарувався* (Ю. Смолич); *Багатьом пацієнтам цікаво знати, як препарується хворий зуб, з яких матеріалів виготовлена пломба* (із журн.); *Подобалися мені історія та географія .. Та найбільше любив літературу, чи не тому, що вона приносила мені неабияку втіху. Не занудні підручники, де кожен твір убивався безжалісно, препарувався на мертві частини, як у трупарні* (А. Дімаров).

ПРЕПАРШИ́ВИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* паршивий, *розм.* Дуже паршивий (у 2 знач.); гидкий, мерзенний, огидний. — *Що й казати: препаршива у мене посада* (З. Тулуб); *Я, певне, саме тоді сильно перемерз, бо вертався пішки до метро, та й від метро, хоч погода була препаршива* (Ю. Покальчук); *Раз підійшла циганка, та препаршива собі на лихо, мов старець* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРЕПАРШИ́ВО, *також у сполуч. зі сл.* паршиво, *розм.* Присл. до **препарши́вий.** *Кормили паршиво-препаршиво. Не знаю, якби-то яких 10 літ, то не витримав би тамо в концтаборі* (з мемуарної літ.); *Звук у залі лунав препаршиво* (із журн.).

ПРЕПАСКУ́ДНИЙ, а, е, *розм.* Дуже паскудний (у 2–7 знач.). — *Князеньку! — реготав позаду Бурмака, жалюгідний карлик, препаскудний базіка, набитий дурень* (П. Загребельний); — *Сашко, — сказала мені мати, — ти цього препаскудного пса не зачіпай* (Л. Смілянський); *Вітер повівав од заводів, і далеко на полі було чути препаскудний, противний сморід од перепалених кісток, од гнилого малясу* (І. Нечуй-Левицький); — *Знаєш, Томмі, зло — препаскудна річ. Та й достобіса підступна. А колись же люди тямили, що таке добро, а що зло* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРЕПАСКУ́ДНО, *розм.* Присл. до **препаску́дний.** — *На всі наші товари, окрім щетини, падає ціна. — А чому ж на щетину? .. — здивувався Лісовський. — Парадокс безгосподарності. Наші свині погано доглядаються, препаскудно годуються, а тому щетина їхня найтвердіша...* (М. Стельмах); *Найкращі дні завжди починаються препаскудно* (М. Кідрук); *Боліла голова, і взагалі я почував себе препаскудно* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПРЕПИ́ШНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* пишний, *розм.* Дуже пишний. *Він оставсь .. на місці. Ввійшов невольник і на золотій Тарілці з смирним поклоном подав йому препишну .. Лікійську рожу* (І. Франко); *Коса була препишна, бо зачіска збунтованими пасмами вкриває голову* (В. Барка); *Вона .. препишна молодиця, гладка така* (Марко Вовчок); *Наче цар, буде сидіти* [пан отаман] *високо в пишнім-препишнім уборі, а всі будуть кланятися* (Г. Хоткевич); *Одної препишної місячної зимової ночі їхав молодий мужик з аристократкою біля себе білим лісом, мов мрією, й обоє вони мовчали, як і ліс* (О. Кобилянська); *Препишна країна, розрада всієї землі, то Сіонська гора, на північних околицях, місто Царя можновладного!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Коли проголосив себе* [Ж.-Б. Бокасса] *самозваним імператором, то вгатив на препишну коронацію аж 20 мільйонів доларів!* (В. Чемерис).

ПРЕПИ́ШНО, *також у сполуч. зі сл.* пишно, *розм.* Присл. до **препи́шний.** *Поміж лицарів блискучих, поміж дам препишно вбраних королівна йде поволі у буденних чорних шатах* (Леся Українка); *У просторій їдальні препишно, незалежно і визивно стояв широкий, білий, заставлений посудом стіл* (У. Самчук); *Ізліз він і супутники його з коней на превелику радість іменитим гостям, і їх поведено в покої, що вже були препишно для них опоряджені* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРЕПОВА́ЖНИЙ, а, е, *розм., ірон.* Дуже поважний. *Їхав собі .. степами преповажний пан Демид Пампушка-Стародупський* (О. Ільченко); *Чомусь якраз у той момент згадалося дитинство, закортіло викинути ще якогось коника, примусити оцих преповажних людей подивитися на речі просто, а не крізь папки з паперами* (М. Ю. Тарновський); *Вишняк, той крутить, преповажний пан, такий, що всіх панів перепанує* (Л. Костенко); *Сей встає, печать цілує, Прочитав, зробив поклін, Преповажний і нескорий, І папір на знак покори Верх чола підносить він* (І. Франко).

ПРЕПОВА́ЖНО, *розм., ірон.* Присл. до **преповáжний.** *Ті слова сказані були преповажно, без тіні жарту* (І. Франко); *Немає нічого втішнішого, коли жінка .. пресерйозно, преповажно й прехитро береться підставляти йому* [мужчині] *ніжки в політиці* (В. Винниченко); *Товстий біленький школярик з надутими щічками преповажно пересипається пісочком* (О. Забужко).

ПРЕПОГА́НИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* поганий, *розм.* 1. Позбавлений будь-яких добрих якостей, властивостей; дуже поганий; надзвичайно неприємний. — *Либонь не знаєш Собачого життя мого! — Сказав Бровко, — .. Всього доводиться терпіти .. Та ще к тому і їжа препогана, Хлиснеш помий, коли дадуть* (Л. Глібов); *Зупинився* [Лис Микита] *і знов придивляється: та невже се я сам? .. Якийсь дивний і страшний звір, синій-синій, з препоганим запахом, покритий не то лускою, не то якимись колючими гузами* (І. Франко).

2. Який зовсім не відповідає певним вимогам, потребам, нормам. *Сьогодні препогана погода, цілий день дощ, гуляти не можна* (М. Коцюбинський); *Став Побратим проти табуна та й кличе: сюк-сюк-сюк... Дивиться: кульгає з табуна шкапа, погана-препогана* (С. Васильченко); *Всі вони в свій час .. примудрилися закінчити оті погані-препогані інститути та університети, в які так не радили йти молодим, деякі з них скуштували навіть аспірантур, чомусь одним інститутом не вдовольнялись* (П. Загребельний); * Образно. *Годинник бідкався: "Здоров'я препогане. А що ж то скоїться, як цокать перестану?"* (В. Симоненко); // Виконаний дуже недосконало, немайстерно. *Признайтеся — в тій церкві Сходи дуже невигодні* [невигідні], *Препогані* (Леся Українка); *Я був приголомшений і не знав, що відповісти Василеві, коли він з жалісною усмішкою чекав мого присуду. Вірші були препогані* (А. Дімаров).

3. Який не обіцяє нічого доброго; дуже невтішний, сумний. *Побачив Кіт, що діло препогане, Що, може, і йому вона* [Щука] *в пригоді стане, — Узяв куму на спину примостив, Поніс до ставу та й пустив* (Л. Глібов); *Після довгих років вагань пан Миколай нарешті .. зрозумів, що його перспективи препогані...* (В. Кожелянко); // Дуже гнітючий, безрадісний. *Перед тим як лягти, Федір Іполитович довго ходив туди й сюди по кабінету. Такої препоганої доби в своєму житті він не запам'ятав нібито ані одної* (Ю. Шовкопляс); *Враження від поїздки до батьків препогані, нічого не дав мені вояж, навіть грошей вділили на цей раз удвоє менше* (С. Процюк).

4. Якому властиві негативні моральні якості (про людей); дуже недоброзичливий, неприязний, злий. *Все вона* [невістка], *вона забрала! Вона, препогана! Взяла щастя, взяла долю І мого Івана* (С. Руданський); *Любою можна тішитись та бавиться здалеки.., як гарною артисткою на сцені. Але зблизька, в щоденному житті вона неприємна й навіть препогана людина* (І. Нечуй-Левицький).

5. Вартий гострого осуду (про манери, поведінку, вчинки і т. ін.). *Тільки в мене був один звичай препоганий: любила ласуватись .. Зо всіх гладишок чисто було вершки поз'їдаю, наче той кіт* (Ганна Барвінок); — *Ось погляньте самі на себе: звичайні хлопці й дівчата, не янголи, а скорше чорти, освіта дуже різна, характери іноді навіть препогані!..* (Ю. Яновський); *Я маю препогану звичку даму в картах називати кралею* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Він був із себе препоганий і манерами неоковирний: ніс кирпою, погляд сторч, вираз на обличчі якийсь пришелепкуватий, поведенція простацька* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Рабле); // Який ганьбить, плямує кого-небудь. *Ревізія пройшла — наслідок препоганий: У вулику на всій стіні Премудрі плани, А меду — ані-ні!* (М. Годованець).

6. Дуже непривабливий; зовні негарний. *Батько, мати не сплять, На сторожі стоять, Не пускають саму мене У садочок гулять. А хоч пустять, то з ним, З препоганим старим, З моїм нелюбом багатим, З моїм ворогом злим!* (Т. Шевченко); *На поличках стояли рядки ідолів, страшних та препоганих, витрішкуватих, мордатих, ухатих, з вищиреними зубами* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *На жаль, серед добірного пшеничного лану української мови часто виростає препоганий будяк — суржик* (із журн.); // *перен.* Який викликає надзвичайну огиду, ненависть; проклятий. *Не вважає князь на віщий спів: "Нум, русичі, славетні дні спом'янем, Покажем шлях кощеям препоганим До Лукомор'я голих берегів!"* (М. Зеров).

ПРЕПОГА́НО, *розм.* Присл. до **препога́ний.** *Ми цілим гуртом пішли на вечір до відомого астронома Меєра, де нам співали якась співачка і художник Рудінов.., але співали препогано* (М. Коцюбинський); *Я теж кілька разів стояв у кабінеті завуча: маленькій кімнатці з столом, двома стільцями та книжковою шафою. І прямо скажу, відчував там себе препогано* (А. Дімаров); // *у знач. пред. Як препогано, як Катуллові твоєму тяжко! І щодня то гірше, то прикріше...* (М. Зеров); *На душі у Володі було препогано* (В. Малик).

ПРЕПОГАНЮ́ЩИЙ, а, е. Підсил. до **препога́ний.** *Погода була препоганюща. Низько пливли хмари, темно-сизі й зловісні* (Д. Ткач); *Восьминка не грає, а дзижчить, мов хмарка голодних комарів. Єдина її якість у тому, що вона схожа на скрипку і має струни. Та незважаючи на препоганюще звучання, вона тішить Володька* (з мемуарної літ.); *Вся вона, довгошия, рукатa і препоганюща, викликала в Тимка злість* (Григорій Тютюнник).

ПРЕПОДО́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* преподо́бляться; *док., рел.-церк., заст.* Стати святим, праведним. *Галайда кричить: "Батьку! Стійте! .. пропадаю! Постривайте, не вбивайте: Там моя Оксана. Годиночку, батьки мої! Я її достану!" "Добре, добре! .. Залізняче, Гукни, щоб палили. Преподобиться з ляхами... А ти, сизокрилий, Найдеш іншу"* (Т. Шевченко); [Д м и т р о:] *Хто ще там шипить? Хто згадує Катрю?* [Є в с т р а т:] *А хоч би й я! Хіба вона преподобилась уже, що не можна?* (М. Кропивницький); — *От повигадували баби! Чи то ж справді закон?.. — Та тобі б усе закон та Святе Письмо! Преподобився! — сердито одгризалися баби* (Дніпрова Чайка); *Турок блискавично висмикнув із піхов ятагана .. Та не судилося цим разом лицарській душі преподобитися з праведними: з дзвоном гепнулася турецька шабля об поміст* (С. Черкасенко); // *кому, до кого.* Уподібнитися. *Цар Давид .. колись преподобився Богові* (Сл. Б. Грінченка); *Ми маємо мучеників та ісповідників, які власними стражданнями засвідчили свою вірність Христові; маємо преподобних і праведних, які преподобилися Богові своїм подвижницьким життям* (з рел.-церк. літ.).

ПРЕПОДО́БІЄ, я, *с.* 1. *заст.* Святість, праведність. *Ще не спочили люди, як уп'ять тобі прийшла маніфестація, щоб голосувать. Та це ж уже нащо? А це, кажуть, уже саме настояще, таке вже, що і земля буде, і воля, і, сказать так, усе преподобіє* (В. Винниченко).

2. *у сполуч. із займ.* й о г о, ї х, в а ш е, *рел.-церк.* Титулування священника, ченця, ієромонаха, ієрея, протоієрея, диякона, ієродиякона і т. ін. *"Ваше преподобіє, вельмишановний отче Никоне, — писав колишній друг бурсак Павло до свого приятеля благочинного. — Маю невеличке до тебе прохання"* (Я. Качура); — *Чого ж ти мовчиш? — Не пам'ятаю, ваше преподобіє.., — угледівши папірця, раптом знову до смерті перелякався Левухін* (Ю. Хорунжий); — *Ми не переступимо Святого Письма, ваше преподобіє. Ми звернемось тільки до першого видання* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРЕПОДО́БНИЙ, а, е. 1. *рел.-церк.* Святий, праведний. *Не ховайте, не топчіте Святого закона* [закону], *Не зовіте преподобним Лютого Нерона* (Т. Шевченко); *Двоє молодих християн наближаються до Руфіна і вклоняються.* [1 - й:] *Благослови нас, брате преподобний! дай душам мир* (Леся Українка); *Ви згадайте, як діяв і жив преподобний Сергій Радонезький. Він навіть молився не часто* (О. Бердник); *А що сильніше підпирає твердь — молитва преподобного Антонія чи Наливайка мученицька смерть?* (Л. Костенко); // *у знач. ім.* **преподо́бні,** них, *мн.* Святі, праведники. *Окують царей* [царів] *неситих В залізнії пута, І їх, славних, оковами Ручними окрутять. І осудять неправедних Судом своїм правим, І вовіки стане слава, Преподобним слава* (Т. Шевченко); — *Пишеться* [у книзі], *як святих мучили за Христову віру, як преподобні жили в пустині, в лісах, пущах, нетрях та в кам'яних печерах* (І. Нечуй-Левицький).

2. *також у сполуч. зі сл.* о т е ц ь, *рел.-церк.* Священник, протоієрей. [М а г д а л и н а:] *Согрішила я, багато нагрішила! .. Що ж то скаже преподобний отець Пахомій, як довідається про це гріховне зборище!* (І. Нечуй-Левицький); *Ось і тепер вона так хоче, так дуже, дуже хоче на словах преподобного отця Григорія, мов на ангельських крилах, у небо піднятись, так думки грішні не пускають* (Б. Лепкий); *Здавалося Доміану, що сидить він не в себе дома, а в трапезній преподобного отця Онуфрія* (М. Ю. Тарновський); — *Преподобний отець Іван казали, ніби його син не був мені тезкою!* (І. Чендей); // *у знач. ім.* **преподо́бний,** ного, *ч.* Той, хто відправляє церковну службу. *Малий Чак Бері походив із панків, його преподобний взяв за почуття ритму* (С. Жадан).

3. *розм., рідко.* Який не має ніякої провини, ні в чому не винний; безгрішний. — *Я розказувала про чуда, а не про якісь брехні .. В тебе, Лаврін, молоко на губах не обсохло, а ти брехню завдаєш преподобним жонам* (І. Нечуй-Левицький); *Віктор, міцніший, узявся за важчий край* [домовини], *у головах, преподобний дідусь — за легший, у ногах* (Олекса Ізарський).

4. *заст.* Прекрасний, гарний. *Припну фартух дорогий, — Срібні-злоті береги, Гафтована* [гаптована] *середина, Преподобна дівчина!* (П. Чубинський); *Преподобна Марсалія за звичкою не поспішала виходити: чекала мертвої, гідної її величі і величності — тиші. І тиша настала. Велика Марсалія вийшла на кін. Зал ошалів* (Г. Тарасюк).

ПРЕПОДО́БНИК, а, *ч., рел.-церк.* Святий (у 2 знач.), праведник. *Дозвольте розповісти, як моя симпатична бабуся мене, маленького, починала уводити в курс божественних наук .. Оцю науку бабуся викладала, поставивши мене в кутку, де висіли ікони угодників і преподобників* (О. Ковінька); *А наш добрий брат Жан на ченця й не схожий. Він — не преподобник, він — не ланець* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Рабле); // *ірон.* — *Оступись, будь ласка, а то ще вбрикну й тебе, преподобнику* (І. Нечуй-Левицький); *Попередник сього ксьондза великий був преподобник по бабській часті і добре дався гуцулкам узнаки* (Г. Хоткевич).

ПРЕПОДО́БНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **преподо́бник.** — *Ми й без того в цих патріархальних сукнях поставали схожі на якихсь святих преподобниць!* (І. Нечуй-Левицький); *Попереду стояла княгиня Ольга, спокійна, поважна, гордовита. Це була вже не молебниця-преподобниця, що тільки тривожилася за себе і за свого буйного сина, а мудра, замислена княгиня* (Б. Лепкий); // *ірон. Як була я молодою преподобницею, Повісила хвартушину над віконницею: Хто йде — не мине, То кивне, то моргне* (Т. Шевченко); [Ї в г а:] *Та що на його* [нього] *дивитися? За чуба його, Химко! А то що за преподобниця з ним?* (Панас Мирний).

ПРЕПОДОБНОМУ́ЧЕНИК, а, *ч., рел.-церк.* У християнстві — святий угодник, чернець, що прийняв мученицьку смерть за свою віру. *Незважаючи на втому від постійної роботи, святий преподобномученик Анастасій ніколи не пропускав загальної молитви в храмі, й не було такого випадку, щоб він не виконав обов'язкового келійного правила* (з рел.-церк. літ.).

ПРЕПОДОБНОМУ́ЧЕНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **преподобному́ченик.** *Свята преподобномучениця Євгенія, яка прийняла ще в юності хрещення і відреклася від свого багатства, своїми християнськими подвигами заслужила дар зцілення* (з рел.-церк. літ.).

ПРЕПОЗИТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **препози́ція;** протилежне п о с т п о з и т и в н и й. *Типовою позицією для детермінантів є препозитивна, а за особливих умов (актуалізація, перенесення логічного наголосу) — постпозитивна* (з наук. літ.); *Мовознавець свідомо оминає препозитивний артикль як категорію, зовсім чужу слов'янській мовній системі* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПОЗИТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **препозити́вний;** протилежне п о с т п о з и т и в н і с т ь. *Атрибутивно-семантичним конструкціям властиві семантична стійкість, а також номінативність і препозитивність прикметника в структурі* (з наук. літ.).

ПРЕПОЗИТИ́ВНО, *лінгв.* Присл. до **препозити́вний;** протилежне п о с т п о з и т и в н о. *За участю форм минулого часу реалізуються бажання-спонукання, виражені препозитивно однокореневими дієсловами майбутнього часу та наказового способу* (А. Мойсієнко).

ПРЕПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **препозити́вний;** протилежне п о с т п о з и ц і й н и й. *Сполучники тому що, через те що, позаяк формують речення із постпозиційними та препозиційними підрядними частинами* (з наук. літ.).

ПРЕПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **препозиці́йний;** протилежне п о с т п о з и ц і й н і с т ь. *Дієслово в турецькій мові може мати нейтральний наголос за умови повної препозиційності іменних сполук* (з навч. літ.).

ПРЕПОЗИЦІ́ЙНО, *лінгв.* Те саме, що **препозити́вно;** протилежне п о с т п о з и ц і й н о. *Частіше епітети в прозі В. Фолкнера виражені прикметниками в атрибутивній функції, здебільшого препозиційно* (з наук. літ.).

ПРЕПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Положення, позиція слова або речення перед іншим словом або реченням, із яким воно пов'язане; протилежне п о с т п о з и ц і я. *Метафоричне вживання дієслова не обумовлене його місцем (препозиція, постпозиція) стосовно іменникового компонента* (з наук. літ.); *Препозиція сприяла збереженню лексичного значення допоміжного дієслова* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПОЛОВЕ́ННЯ, я, *с., рел.-церк. (з великої літери).* Церковне свято, що знаменує половину періоду від Великодня до Святої Трійці, коли відбувається мале освячення води (відзначають у середу четвертого тижня після Святого Великодня). *Третього дня Великодня люди дають шкаралупи від освячених крашанок у річку, і вони пливуть до Чорного моря, до країни мерців, до Рахманів, і туди прибувають, якраз на Преполовення в середу* (І. Огієнко); *У багатьох областях України характерною ознакою Преполовення є таріль з імітацією могили-кургану, яку обкладали червоними крашанками за кількістю померлих у родині* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПРИ́НТ, а, *ч.* Попередня публікація тексту наукових досліджень, статті, доповіді і т. ін. засобами оперативної поліграфії невеликим накладом. *Химерні ідеї "альтернативної математики" .. не зачепили за живе учених ортодоксів. Віддрукували препринт, поклали на поличку, і все* (О. Бердник); *Про відродження рідної мови у сфері термінології спочатку з'явилися невеликі обсягом наукові праці в журналах, препринтах і газетах* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПРИ́НТНИЙ, а, е. Прикм. до **препри́нт.** *Препринтне видання історичної пам'ятки відкрило змогу ознайомитися з нею значно більшій кількості шанувальників* (із журн.).

ПРЕПРОТИ́ВНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* п р о т и в н и й, *розм.* Дуже противний *(див.* **проти́вний**[1]**).** *Настуся трохи не збожеволіла, трохи сама не вмерла з горя та з туги. Вона мусила вернутись у Київ до батька, в препротивну провінцію* (І. Нечуй-Левицький); *Ви, мабуть, самі добре знаєте, як буває, коли йдуть до сусідів на іменини, а вас не беруть. Препогане, препротивне відчуття* (В. Нестайко); *Противний-препротивний бевзь із восьмого класу, мордатий, опецькуватий, дурний, хвастає, як він "лапав" сусідську дівчину* (І. Дзюба).

ПРЕПРОТИ́ВНО, *також у сполуч. зі сл.* п р о т и в н о, *розм.* Присл. до **препроти́вний.** *Загалом у кав'ярні було затишно, якщо не враховувати, що за сусіднім столом молодик постійно противно-препротивно хихикав* (із журн.); // *у знач. пред. Мандрівка в гори не вдалася, довелося повернутися з пів дороги, на серці препротивно* (із журн.).

ПРЕПРОЦЕ́СОР, а, *ч., інформ.* Програма, що забезпечує попереднє опрацювання вхідних даних для основної програми; процесор (у 2 знач.). *Результат і вид опрацювання залежать від виду препроцесора; деякі препроцесори спроможні виконати лише просту текстову підстановку, інші ж — здатні за можливостями порівнятися з мовами програмування* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕПУБЕРТА́Т, у, *ч., фізл.* Період до початку пубертату. *Критичними періодами розвитку ожиріння є раннє дитинство, препубертат (період, що передує статевому дозріванню) у хлопчиків та пубертат (статеве дозрівання) у дівчаток* (з наук.-попул. літ.); // Вік (6–12 років), який передує першим ознакам статевого дозрівання: появі волосся на лобку, збільшення яєчок і т. ін. *У препубертаті поширеність головного болю серед хлопчиків і дівчаток приблизно однакова (10 %), в той час як після статевого дозрівання головні болі зустрічаються частіше в дівчаток (28–36 % проти 20 %)* (з наук. літ.).

ПРЕПУБЕРТА́ТНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до препубертату. *У 1987–1989 роках було розроблено спосіб стимуляції розвитку гістоструктур ендометрію препубертатних свинок, що в майбутньому забезпечило отримання від них вирівняного за багатоплідддям і крупноплідністю приплоду* (з наук. літ.); *Препубертатний пародонтит виникає у дітей до 10 років під час прорізування зубів або відразу після нього. Часто він протікає безсимптомно* (з навч. літ.).

ПРЕРАФАЕЛІ́Т *див.* **прерафаеліти.**

ПРЕРАФАЕЛІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **прерафаеліт,** а, *ч.).* Група англійських художників середини XIX ст., яка закликала повернутися до форм італійського мистецтва, що передувало творчості Рафаеля. *У мистецтві прерафаелітів Дж. Раскін знайшов яскраве втілення особистих бажань і прагнень — основні чесноти, побожність і моральність* (з наук.-попул. літ.); *Прерафаеліти зовсім не сприймали вимог офіційного живопису епохи панування королеви Вікторії* (з навч. літ.); // Відповідна школа, течія в мистецтві. *Євген Дмитрович трохи набундючився і кисло подумав: ще не має уявлення* [Коля] *про прерафаелітів, а вже лізе в постмодерністи* (Леся Українка); *М. Нордау вважає Д. Россетті найвидатнішим представником руху прерафаелітів і здійснює аналіз його естетичних поглядів* (з наук. літ.).

ПРЕРІА́ЛЬ, я, *ч., іст.* Дев'ятий місяць року французького республіканського календаря (з 20–21 травня до 19–20 червня), прийнятого Конвентом у 1793 р. *Народне повстання в преріалі показало непопулярність політики термідоріанців* (з наук. літ.); *Як і всі місяці французького республіканського календаря, преріаль складався з 30 днів, що поділялися на 3 декади* (з наук.-попул. літ.); *30 преріаля (18 червня 1799) зі складу уряду Французької республіки були виведені відкриті реакціонери* (з навч. літ.).

ПРЕРІА́ЛЬСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **преріа́ль.** *Преріальські традиції святкування кожної декади не набули своєї досконалості та швидко забулися* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕРІ́ЗНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* р і з н и й, *розм.* Дуже різний. *А різні-прерізні доноси на гетьмана тим часом сипалися й сипалися* (Г. Хоткевич); *Прерізні лісні кущі, малини, яловець і інші сильні та відпорні рослини й цвіти, що буяли колись у повній розкоші, прилягли тепер до землі* (О. Кобилянська); *А що тут різного-прерізного квіття бриніло веснами й літами, а що тобі птаства всілякого, а особливо тих ославлених крикливих соловейків...* (У. Самчук); *Про смерть каноніка ходило стільки прерізних версій, що Орест Білинський зібрався на похорон, можна сказати, з цікавості* (Ірина Вільде); *Ранки на фірмі бували прерізні; то в атмосфері ще стояла вечірня непогодь, то царювала ідилія* (Олекса Ізарський).

ПРЕ́РІЙНИЙ, а, е. Прикм. до **пре́рія.** *Кожна родина одержала по 160 акрів прерійної цілини. Мозольна й тверда рука українського іммігранта стала освоювати цю цілину* (з мемуарної літ.); *Столиця Нігерії розташована на тропічній прерійній горбистій місцевості* (із журн.); // Який живе, водиться або росте в прерії. *Зростає прерійна трава* (І. Андрусяк); *Прерійні собаки — це маленькі пухнасті звірята. Вони виростають до висоти трохи більше фута та мають хвіст довжиною від 3 до 4 дюймів* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕ́РІЯ, ї, *ж.* Рівнинна місцевість у Північній Америці з трав'янистою рослинністю степового типу. *Піднялося в небо рідкісне птаство, помчали в степ прудконогі олені та смугасті зебри, дикі монгольські коні та сайгаки, могутні бізони американських прерій та біловезькі зубри* (О. Гончар); *Вони освоювали прерії, обживали й окультурювали місця, в яких до них рідко ступала людська нога* (М. Слабошпицький); *Ми переїдемо в Канаду. Чув, там безкраї території. Тиждень їдеш автом* [авто], *а довкола тільки прерії та горизонт* (Любко Дереш); // Степовий ландшафт, що нагадує таку місцевість. *Херсонщина! Безмежний край українських прерій* (І. Цюпа); *Переді мною було безмежне поле, прерія* (М. Гримич); *На сьогоднішній день більша частина Те Піто о Те Хенуа — це горбисті прерії, зарослі невисокою, але густою травою* (М. Кідрук).

ПРЕРОГАТИ́ВА, и, *ж., книжн.* Перевага (у 3 знач.), виключне право, винятковий привілей (у 1 знач.). *Ті домагання, які поставив Романчук, то бог зна, які прерогативи з них вийдуть для русинів* (Леся Українка); *Я в клопотах, так би мовити, — "в бою", а їй лишилася вічна прерогатива матерів — чекати* (Ю. Мушкетик); *— Право на вибір віри є особистою прерогативою кожного громадянина* (В. Кожелянко); *Справедливість — прерогатива Господа, а в нашому заповіті з Ним — ані слова про суворість* (Ю. Іздрик).

ПРЕРО́Л, а, *ч.* Рекламний відеоролик, який завантажується до початку запитаного користувачем відео. *Багато компаній дбайливо ставляться до часу глядачів і навмисно роблять преролі тривалістю 5 секунд* (з наук.-попул. літ.); *Преролі дають змогу зробити рекламу не лише не дуже нав'язливою, а й корисною, залучити велику аудиторію до важливих питань* (з навч. літ.).

ПРЕС, а, *ч.* 1. Машина для оброблення тисненням різних заготовок і матеріалів. *Недогріте залізо прес не міг розплескати, головка костиля виходила товщою, ніж треба* (Д. Ткач); *У просторому льоху під стінами стояли шкільні лави, на них — каси з шрифтами. Посередині — друкарський прес* (Р. Андріяшик).

2. Пристосування, будь-який важкий предмет для ущільнення чогось, зміни форми, видалення рідини і т. ін. за допомогою тиснення. *— Я .. стала на роботу у сахарні, але там робота була дуже важка. Мене поставили .. на пресах* (І. Нечуй-Левицький); *Бекір гаряче взявся за роботу. Поспішав, літав, мов на крилах. Насипав насіння у полотняні ворочки, закладав під прес* (В. Малик); *Спечені баклажани викладаємо на тацю і ставимо під "прес": накриваємо зверху каструлею з водою чи чимось іншим, щоб добре стекла гарячість* (М. Матіос); *Змішуємо по 50 грамів цукру та солі (чверть склянки), дві-три ложки дрібно нарізаного свіжого кропу, все це змішуємо і рівномірно обсипаємо обидва філе з обох боків; після цього складаємо їх докупи, шкірою назовні, і кладемо під пресом у холодильник* (С. Пиркало).

3. *перен.* Група м'язів живота, які через спеціальні гімнастичні вправи можна тренувати, посилюючи їх активну функцію скорочення. *Габріель, здається, щоранку бігає і робить якісь складні гімнастичні вправи, а потім, судячи зі звуків, качає прес, присідає і віджимається* (С. Андрухович); *Правильне харчування і спорт допоможуть позбутися жиру і накачати прес досить швидко* (з наук.-попул. літ.); *Прес щодня перебуває в напрузі — підтримує поставу, тому не варто перевантажувати його* (з навч. літ.).

4. Те саме, що **прес-пап'є́.** *Не перечитуючи написаного, тільки промокнувши важким мармуровим пресом, Надійка розписалася, мить подумавши, поставила дату* (В. Козаченко); *Квіти зліва, квіти справа І над телефоном... Навіть прес — і той у зава Пах одеколоном!* (С. Олійник).

5. *перен.* Те, що гнітить, утискає кого-, що-небудь. *В грозі весь край, Це ми, це ми, це ми — гроза ця! Скавчить, кувікає глитай Під пресом колективізацій* (В. Сосюра); *Увесь болісно спрямований на себе ззовні енергетичний прес Артур Пепа радше уявляв, ніж відчував* (Ю. Андрухович); *Як тільки почав слабнути прес тоталітарної імперської влади, наприкінці 80-х років на Кубані почали з'являтися перші паростки національного відродження* (Д. Білий).

△ **(1) Гідравлі́чний прес,** *спец.* — гідравлічна машина, що служить для ущільнення певних речовин, зміни форм виробів, піднімання та переміщення важких об'єктів шляхом застосування високого тиску. *Гідравлічні преси застосовують там, де потрібна велика сила, наприклад для вичавлювання олії з насіння, для пресування фанери, картону, сіна* (з наук.-попул. літ.); *Хіба можна з допомогою транзисторного лічильника, що потрапив під гідравлічний прес, вивести теорію Шанона або Масквелла?* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); **(2) Позоло́тний прес,** *техн.* — пристрій тигельного чи ротаційного типу для нанесення зображень на палітурку тисненням або способом високого друку. *Обладнання для друку естампів (позолотний прес, офортний станок та ін.) знаходиться в аудиторії та використовується студентами за потреби* (з наук.-попул. літ.); **(3) Черевни́й прес** — група м'язів живота, скорочення яких створює тиск на органи черевної порожнини. *До ранку з Василем Максимовичем нічого, здається, не станеться. А ранком — чи не постане невідкладна потреба зазирнути під його черевний прес* (Ю. Шовкопляс); *Не потрібно виконувати вправи, що супроводжуються статичним напруженням черевного преса, різкими рухами та струсом тіла* (з навч. літ.).

ПРЕС... Перша частина складних слів, яка відповідає слову **пре́са** у 1 знач., напр.: пресбюлете́нь, пресбюро́, пресви́пуск.

ПРЕС-... Перша частина складних слів, яка відповідає слову **прес** у 1 знач., напр.: прес-підбира́ч, прес-порошо́к, прес-фо́рма.

ПРЕ́СА, и, *ж.* 1. Сукупність масових періодичних друкованих, а також електронних видань (газет, журналів і т. ін.), признач. для масового читача. *Українські газети та журнали повискакують незабаром, як гриби по дощі — і цей факт, на мою думку, матиме вплив і на галицьку пресу* (М. Коцюбинський); *Передплачую тільки газету "Вісті" та й то для того, щоб не прискіпувались, що я ігнорую радянську пресу* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ви даєте мені слово, що ніде, ні в одному органі преси .. не писатимете про те, що побачите й почуєте тут* (Ю. Смолич); *Чапай час від часу їздив до нього, провідував, привозив свіжу білизну і пресу, передавав привіти від бригадира* (С. Жадан).

2. *розм.* Представники засобів масової інформації; журналісти. *Коли проходили останні засідання Асамблеї, її стали зовсім мало відвідувати, а преса взагалі втратила до неї всякий інтерес* (О. Бердник); *Зберуться до Венеції лише на три дні. Міністри як міністри — з усієї Європи. Усе зберігається в таємниці, але преса дещо рознюхала* (Ю. Андрухович); *Моя коротка популярність була такою всеохопною, що навіть бульварна і медична преса не гребувала мною* (Ю. Іздрик).

Виступа́ти / ви́ступити в пре́сі *див.* **виступа́ти;** **(1) Жо́вта пре́са,** *зневажл.* — низькопробні, вульгарні видання, зорієнтовані на дешеві сенсації, скандальні публікації. *Роздзвонила жовта преса, Що Дмитрову милу Мали намір посадити Верхи на кобилу* (П. Глазовий); *— Це дуже цікаво. Може, у вас є випадково ця газета? — Нема! — розвів руками Пустомит. — Для мене публікації в жовтій пресі — не авторитетне джерело* (А. Кокотюха); *Що б там не казала бабця теперішня, вітчизняна популярність Редьку таки не минула — якісь частини її гімалайської історії з принцом дивним чином просочилися в жовту пресу* (І. Карпа); **(2) Стінна́ пре́са** — рукописні або машинописні газети, монтажі, бойові листки і т. ін., що вивішуються на стіні тільки у своїй установі, на своєму підприємстві тощо. *Я не проти, що вона, Та статейка, скромна. Але ж преса то стінна, — Ну, а де ж районна?* (С. Воскрекасенко); *Стінна преса, співіснуючи з багатотиражною, розвивалася паралельно з нею, спочатку кількісно значно перевищуючи її. У 1920-х роках — це наймасовіший вид газет* (з наук. літ.).

◊ **Не схо́дити зі сторіно́к пре́си** *див.* **схо́дити.**

ПРЕС-АВТОМА́Т, а, *ч.* Пристрій для автоматичного пресування, штампування будь-якого матеріалу. *Прес-автомат оснащений формою для точного об'ємного дозування порошкоподібного матеріалу* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСАГЕ́НТ, а, *ч.* Чий-небудь представник, який професійно займається зв'язками із засобами масової інформації. *Сучасні пресагенти — досвідчені професіонали своєї справи, які прагнуть уникати нечесної гри або дутої реклами* (з наук.-попул. літ.); *Пресагент може займатися організацією та проведенням маркетингової кампанії, вимагаючи роботи з рекламним агентством й використання різних засобів масової інформації* (з навч. літ.).

ПРЕСАТАШЕ́, *невідм., ч.* Співробітник дипломатичного представництва, що відає питаннями преси та інформації. *Робота пресаташе полягала в вигадуванні інтерв'ю .. та всіляких курйозних новин* (І. Карпа); *"Інформаційна війна — це виклик і для України, і для Сполучених Штатів", — наголосив пресаташе посольства США* (з газ.).

ПРЕСБІАКУ́ЗИС, у, *ч., мед.* Захворювання, пов'язане з прогресивною глухотою, що може розвиватися в людини з віком. *Пресбіакузис часто не обмежений виняткво віком і може розвиватися в людини при постійному перебуванні під впливом шумів високої інтенсивності* (з наук.-попул. літ.); *Пресбіакузис пов'язаний із дегенерацією равликових нервів* (з навч. літ.).

ПРЕСБІАТРІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **геріатрі́я.** *Важливість пресбіатрії полягає в тому, що зараз у всьому світі спостерігається збільшення тривалості життя, й дуже важливо, щоб старість була гідною — активною, максимально здоровою, працездатною* (з навч. літ.).

ПРЕСБІОПІ́ЧНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до пресбіопії. *Після 40–43 років починається так званий пресбіопічний вік. У цьому віці в багатьох людей розвивається далекозорість* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСБІОПІ́Я, ї, *ж., фізл.* Послаблення зору, зумовлене старінням кришталика ока; старече далекозорість. *Утрата здатності кришталика ока фокусувати зображення на сітківці внаслідок зміни його геометрії та ущільнення є прямою причиною пресбіопії* (з наук.-попул. літ.); *Для профілактики й уповільнення пресбіопії бажано зменшувати навантаження на очі, максимально правильно підбирати освітлення, регулярно робити гімнастику для очей, вживати корисні вітаміни й мікроелементи* (з навч. літ.).

ПРЕСБІОФРЕНІ́Я, ї, *ж., мед.* Особлива форма старечого недоумства з відносно неглибокою деменцією та емоційною жвавістю, наявністю виражених розладів пам'яті. *Пресбіофренія розвивається переважно в осіб циклоїдного типу* (з наук. літ.).

ПРЕСБІТЕ́РІЙ *див.* **пресвіте́рій.**

ПРЕСБРИ́ФІНГ, у, *ч.* Брифінг, що проводиться для роз'яснення або уточнення суспільно-важливої конкретної інформації; коротка пресконференція. *Організація пресбрифінгів і пресконференцій для журналістів входить в обов'язки менеджера по роботі із засобами масової інформації* (з навч. літ.); *Пресбрифінги МЗС України щодо актуальних питань зовнішньої політики проводяться регулярно* (із журн.).

ПРЕСБЮЛЕТЕ́НЬ, я, *ч.* Листок, бюлетень спеціальних служб інформації, які обслуговують з'їзди, спортивні змагання і т. ін., з різними повідомленнями для преси. *Ми видаємо щоденний пресбюлетень, де подаємо стислу інформацію про основні поєдинки боксерів та їхні результати на декількох аренах* (із журн.).

ПРЕСБЮРО́, *невідм., с.* 1. Редакційний апарат для обслуговування преси, який створюють на час з'їздів, конференцій, нарад і т. ін. *Для оперативної роботи партійного з'їзду було сформовано пресбюро, яке очолив відомий політолог* (з газ.).

2. Постійний відділ при агентствах друку, телеграфно-інформаційних агентствах та інших організаціях, що постачають пресу інформацією, статтями, ілюстративним та іншим матеріалом. *— Академік гадає, що ти з твоїм характером не зовсім підходиш для такої роботи, як завідувач пресбюро* (М. Трублаїні); *У перші ж дні з метою кращого інформування населення про свою діяльність та ситуацію в країні Центральна Рада організувала пресбюро* (з наук. літ.).

ПРЕСВИ́ПУСК, у, *ч.* Інформаційна добірка статистичних даних, матеріалів про роботу, що регулярно надається якими-небудь відомствами засобам масової інформації. *До Міжнародного дня людей похилого віку Головне управління статистики підготувало спеціальний пресвипуск* (з газ.).

ПРЕСВІ́ТЕР, а, *ч.* 1. У православній і католицькій церквах — священник. *Яков і єрусалимські пресвітери присягою зобов'язалися заховати в тайні документи.., одержані від Петра* (І. Франко); *Як тільки з'явився князь у дверях, пресвітер Ларивон сотворив коротку молитву* (П. Загребельний); *Це була відома всім навколишнім християнам свята гора Хорив, а на ній не менш знана церква, про яку отець пресвітер так багато розповідав йому. Церква була невеличка й рублена, над дверима стояв трохи перекошений хрест* (І. Білик).

2. У кальвіністів Англії, Нідерландів та деяких інших країн і в більшості протестантських деномінацій (у 2 знач.) — виборний керівник релігійної громади. *Роман був дуже богомільний і знав добре Святе Письмо, а такі люде* [люди], *як Роман, змінивши свої погляди та пересвідчення, були небезпечні для батюшки: вони приставали на штунду і потім ставали навіть штундівськими пресвітерами і привідцями* (І. Нечуй-Левицький); *Обраний пресвітер може самостійно служити, безпосередньо підпорядковуватися єпископові, виконуючи всі його канонічні розпорядження* (з наук.-попул. літ.); *Із рукопокладених пасторів (ординованих) обирається єпископ, а з пресвітерів — головний пресвітер* (з навч. літ.).

ПРЕСВІТЕРІА́НИ, а́н, *мн. (одн.* **пресвітеріа́нин,** а, *ч.;* **пресвітеріа́нка,** и, *ж.).* Ті, що сповідують, визнають пресвітеріанство. *Пресвітеріани вірять в існування Триєдиного Бога й визнають як божественну, так і людську природу Ісуса Христа* (з наук.-попул. літ.); *Пресвітеріани визнають таїнства хрещення та євхаристії, розглядаючи кожне з них як засіб досягнення благодаті Божої* (з навч. літ.).

ПРЕСВІТЕРІА́НИН *див.* **пресвітеріа́ни.**

ПРЕСВІТЕРІА́НКА *див.* **пресвітеріа́ни.**

ПРЕСВІТЕРІА́НСТВО, а, *с.* Один із напрямів протестантизму з особливою формою церковної організації, який виник у XVI столітті на основі кальвінізму. *Пресвітеріанство від самого свого початку, на противагу католицькій церкві, відкидало думку, що духовна особа є посередником між людиною та Богом* (з наук. літ.); *Пресвітеріанство стає досить поширеною релігією в Сполучених Штатах Америки та Канаді, існуючи поряд з іншими протестантськими течіями* (з навч. літ.).

ПРЕСВІТЕРІА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пресві́тер** і **пресвітеріа́нство.** *Пресвітеріанська доктрина ґрунтується на вірі у верховну владу Бога, у тому числі й у питаннях спасіння, божественного визначення, непогрішності Святого Писання* (з навч. літ.).

ПРЕСВІТЕ́РІЙ, ПРЕСБІТЕ́РІЙ, ю, *ч., рел.-церк.* 1. У західноєвропейській (насамперед католицькій) церковній архітектурі — простір між навою та вівтарем (католицьким престолом) у східній частині храму. *Пресвітерій відповідає вівтарю у православних і греко-католицьких храмах* (з наук.-попул. літ.); *Собор у Кельні належить до найвидатніших творінь німецької готики. Його будували упродовж шести з половиною століть. У 1248–1322 рр. було збудовано пресвітерій і каплицю* (з навч. літ.); *У пресвітерії під час богослужіння знаходиться духовенство* (із журн.).

2. Один із органів управління в пресвітеріанській церкві, який функціонує поряд із синодом, генеральною асамблеєю та сесією. *Пресвітерій, який складається зі старійшин та міністрів, відповідає за контроль над громадами, створеними в межах географічного району* (з наук.-попул. літ.); *При Е. Мелвілі виникли спеціальні органи самоврядування — пресвітерії* (із журн.).

ПРЕСВІТЕ́РІЯ, ї, *ж., рел.-церк.* 1. У ранньому християнстві — рада пресвітерів при єпископі, яка виконувала роль колегіального органу управління єпархією: пресвітерій (у 2 знач.). *За відсутності єпископа, а також по його смерті або з усуненням його з кафедри до призначення наступника пресвітерія виконувала його обов'язки* (з наук.-попул. літ.).

2. Будинок католицького священника або священників при церкві. *У пресвітерії тривало приготування до нічного богослужіння* (із журн.).

ПРЕСВІ́ТЛИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* с в і т л и й, *розм.* 1. Який випромінює дуже яскраве світло (перев. про сонце); дуже світлий. *Пресвітлеє сонце! Просвіти, проглянь на мене в небесне віконце!* (з народної пісні); *З віконечок ллється стяга та пресвітла, Одрадість у серці розквітла* (Леся Українка); *Приходила весна. Вся земля лежала ще чорна, дожидаючися, поки пресвітлеє сонце обніме її своїм палким промінням та й убере в пишні зелено-квітчасті м'які шати* (Б. Грінченко); *Коли після .. небесної какофонії горобиної ночі, вранці, як нічого ніби й не трапилося, знову виглянуло на чистім, наче вмитім небі світле-пресвітле сонце, я підбіжу до вікна: — Здрастуй, — скажу сонцю* (В. Чемерис).

2. Дуже світлий (у 2 знач.) (про день, небо і т. ін.). *Пресвітле небо аж кипить* (В. Стус); *Ах, який пречистий, пресвітлий ранок! Але треба чим скоріше подолати царствену "сто-метрівку"* (Г. Тарасюк); *Дядько Барбатко дивився у світлу-пресвітлу синяву і ніяк не міг визначити, куди тече сьогодні небесний плин — окові ні за що було зачепитися* (І. Андрусяк).

3. *перен.* Нічим не засмучений; дуже щасливий, приємний, радісний. — *Відколи матуся наша вмерла, ми не маємо пресвітлої години: мачуха щодня б'є нас* (В. Нестайко); *Хай буде легко. Дотиком пера. Хай буде вічно. Спомином пресвітлим. Цей білий світ — березова кора* (Л. Костенко); *Він сховав той папірець у шпарину тайника.., і час від часу перечитував .. і згортав цидулку тільки після того, як згадував на якусь мить той незабутній пресвітлий день, коли його вразили несподіваною звісткою, що Летісію Насарено повернуто на батьківщину* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); // Осяяний внутрішнім світлом (про обличчя, чоло і т. ін.). *Нараз, мов сум налетів новий, велика тінь понуро налягла на той пресвітлий образ* (І. Франко); *Над тихою Кончею, сонною Заспою .. До того пресвітла, що й сонця не застує, Йде молода медсестра* (П. Воронько).

4. *перен.* Нічим не затьмарений; дуже спокійний, щасливий (про життя, долю і т. ін.). *Хочеться з безстрашністю бійця, Що зборов навали непоборні, Зі святою правдою митця Дні пресвітлі і буремно чорні В образах найдорогіших* [найдорожчих] *нам Залишити в спадщину синам* (П. Воронько); *А десь же є призначена йому .. пресвітла доля його людська!..* (Василь Шевчук).

5. *перен.* Який має дуже високі моральні якості. *Оскресни* [воскресни], *Бояне, пресвітлий співаче!* (Ю. Федькович); [Хор панегіристів *(співає):*] *Світло від світла родиться вічно, так і пресвітлий рід Мецената з променя в промінь переливає сяйво своє!* (Леся Українка).

6. *перен., нар.-поет.* Уживається як постійний епітет (звичайно до слів цар, князь, боярин, володар, рай та деяких інших). — *О, пресвітлий царю, ми дізналися про твоє велике горе і прийшли тобі на поміч* (з казки); *Все уповання моє На тебе, мій пресвітлий раю, .. На тебе, мати, возлагаю* (Т. Шевченко); — *Віднині наш цар, пресвітлий володар Горевій, став богом Світовидом* (О. Бердник); — *Я вказав вам світлий шлях до всезагального світлого-пресвітлого благоденства, а далі вже самі дійте* (В. Чемерис); // *також ірон.* Наділений великою владою. *Коли се одного разу .. ввійшла в хату пресвітла власть громадська: десятник і присяжний* (І. Франко).

ПРЕСВІ́ТЛО. Присл. до **пресві́тлий.** *Видно було кожної ночі зорі, які сходили і над головами їхніми пресвітло світили аж до сходу сонця* (Валерій Шевчук).

ПРЕСВЯТИ́Й, á, é. 1. *рел.-церк.* Уживається як постійний епітет при словах Бог, Богородиця, панотець і т. ін.; підсил. до **святи́й.** *Отож, у садку був намет, а в ньому образ Пресвятої Богородиці в чорних рамах* (Б. Лепкий); — *Пресвята Богородице, хорони нас!* — *стара Текля хрестилася дрібно і поквапно* (Ю. Смолич); *Він шаблею, а я пером, маємо послужити для щасливого пробування і всілякої хвали народу україно-руського і для слави Бога Пресвятого* (П. Загребельний); *Вона почала, ридаючи, благати про допомогу християнського Бога і молитися Пресвятій Богородиці, що дала їй притулок* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // *у знач. ім.* **Пресвята́,** тої, *ж.* Богородиця — мати Ісуса Христа. *Вернулися запорожці, Принесли з собою В Гетьманщину той чудовий Образ Пресвятої* (Т. Шевченко); // Те саме, що **преподо́бний** 2. *Коли земля здригнулась від копит, назустріч Радзивіллу вийшов Тризна, печерський пресвятий архимандрит* (Л. Костенко); — *За що мені така кара, Господи?! І чим я тебе прогнівив? І постив, і сповідався, а в нагороду — явленіє* [явлення] *пресвятого Григорія* (Ю. Винничук).

2. *нар.-поет.* Який перевищує, перевершує всіх у святості, праведності. *З хреста пливуть всі наші сили І віра наша пресвята* (І. Франко); *Що, коли може статись так: ти сам. Ти пустка в пустці. І тільки мати пресвята в картатій грубій хустці з туману дивиться: .. не зрадь* (В. Стус); * Образно. *Духом сили пресвятої Й та душа горіла, Що з турецької неволі Нас ослобонила* (П. Куліш).

Пресвята́я Ді́во ([Марі́є], Ма́ти Бо́жа [ми́лости́ва] *і т. ін.) див.* **ді́ва; Різдво́ [Пресвято́ї] Богоро́диці** *див.* **Різдво́; Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці** *див.* **Успі́ння.**

ПРЕСГАЛЕРЕ́Я, ї, *ж.* Місця на балконі (у 2 знач.), галереї (у 3 знач.) для представників преси. *Пресгалерея парламенту Австралійського Союзу є однією з провідних та найсучасніших у світі, адже в ній немає обмежень щодо кількості акредитованих журналістів* (з наук.-попул. літ.); *У 90-ті роки XX ст. у США пропуски в пресгалерею видавались лише професійним журналістам, а також тим, які надсилали телеграфом щоденній газеті інформаційні повідомлення* (з навч. літ.).

ПРЕСГРУ́ПА, и, *ж.* Група журналістів, направлена засобами масової інформації до місця події для її висвітлення у пресі. *Пресгрупа працювала майже цілодобово, тому що виборців цікавили результати голосування* (із журн.); *У зв'язку з виїздом у зону небезпечних дій до складу пресгрупи включили психолога* (з газ.); // Пресова служба організацій, установ. *Відповідно до регламенту роботи районної ради для забезпечення викладу матеріалів сесії в пресі необхідно обрати пресгрупу* (із журн.).

ПРЕСДА́ЙДЖЕСТ, у, *ч.* Дайджест (у 1 знач.) із друкованих видань, що прямо чи опосередковано висвітлюють діяльність та імідж установ та організацій. *Перш ніж в організаціях почали використовувати високі технології, пресдайджести зазвичай виглядали як альбоми з вклеєними матеріалами з різних ЗМІ, а послідовність розташування матеріалів могла бути різною* (з навч. літ.).

ПРЕСДОСЬЄ́, *невідм., с.* Добірка інформаційних матеріалів з відкритих джерел про відповідну особу, групу осіб, компанію і т. ін. для формування вичерпної картини про них. *Пресдосьє ведеться для фіксації інформації про значущі події, заходи, персони, які так чи інакше стосуються організації, її діяльності* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСЕЛЕ́КТОР, а, *ч., радіо.* Пристрій на вході радіоприймача, який мінімізує перевантаження приймача від сигналів близько розташованих передавачів із частотою, відмінною від частоти сигналу, що його приймає радіоприймач. *Преселектор покращує продуктивність практично будь-якого приймача, але особливо корисний для приймачів із широкосмуговими інтерфейсами* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСЕНІ́ЛЬНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до пресеніуму. *Марення в разі пресенільного маревного психозу систематизовані, не супроводжуються порушеннями сприйняття* (з наук. літ.); *Пресенільні психози є результатом взаємодії вікових, біологічних і соціально-психологічних чинників* (з навч. літ.); *Пресенільний стан може поставати виявом втоми організму, він не завжди збігається з віковими особливостями* (із журн.).

ПРЕСЕНІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., фізл.* Властивість і стан за знач. **пресені́льний.** *У разі маревної форми психічної пресенільності призначають нейролептики переважно антипсихотичної дії з низькою седативною активністю* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСЕ́НІУМ, у, *ч., фізл.* Віковий період, що передує старості. *У пресеніумі часто активізуються захворювання хронічного характеру* (з наук. літ.); *Віковий пресеніум не пов'язаний зі зниженням соціальної та суспільної активності особистості* (з наук.-попул. літ.); *У деяких випадках можна говорити про інволюційну істерію як про особливу групу істеричних реакцій, властивих пресеніуму* (з навч. літ.).

ПРЕСЕ́РВА *див.* **презе́рви.**

ПРЕСЕ́РВИ *див.* **презе́рви.**

ПРЕС-ЕФЕ́КТ, у, *ч.* Підвищена міцність при розтягуванні пресованих металевих виробів (або напівфабрикатів) у порівнянні з міцністю виробів, які отримують іншими способами оброблення. *Застосування нового способу хімічного оброблення металу дало несподіваний прес-ефект — його міцність при розтягуванні підвищилася, а еластичність збереглася* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕ́СИНГ, у, *ч.* 1. *спорт.* У командних іграх — активні дії гравців, що ускладнюють проведення ігрових комбінацій. *Поволі вмирає в мені, найясніші мої нащадки, той далекий час, коли був я гравцем збірної Ярополя з баскетболу, коли, легкий і звитяжний, прорився з м'ячем крізь найсильніший пресинг, вистрибував над кільцем і невідпорним рухом руки клав м'яч у кошик* (Ю. Щербак); *Одним із найважливіших прийомів нашої хокейної команди є зонний пресинг, який вимагає від спортсменів граничного напруження сил* (із журн.).

2. *перен.* Цілеспрямований вплив, тиск на кого-небудь. *Благоуханний, помітивши деякі переміни в поведінці Стратона Стратоновича, відчув у собі бажання продовжити пресинг* (О. Чорногуз); *Після підписання контракту, укладеного під жорстким пресингом юного .. принца, лейтенант Вінтерс вирішив провести невелике розслідування і з'ясував деякі варті уваги обставини* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вже понад два місяці я перебуваю під пресингом. Мене позбавлено права на відпочинок* (Л. Денисенко).

ПРЕСИНГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пресингува́ти.** *Батько, пресингований каральними органами, змушений був прийняти досить складне рішення про переїзд* (з мемуарної літ.); // **пресинго́вано,** *безос. пред. Футболістів у другому таймі пресинговано на їхній половині поля* (з газ.).

ПРЕ́СИНГОВИЙ, а, е. Прикм. до **пре́синг.** *Пресинговий характер гри відчувався із самого початку: господарі не давали суперникові навіть надії заволодіти м'ячем* (з газ.); *Спілка кінематографістів працює, як дуже дійовий пресинговий контроль над фінансами. Ти член спілки, ти член гільдії — тебе захищають, ні — то з тобою контракту ніхто не підпише* (із журн.).

ПРЕСИНГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пресингува́ти.** *Харків'янки прискорилися та подвоїли пресингування суперниць, не залишивши для них жодного шансу, однак забити не вдавалося до 36-ї хвилини другого тайму* (з газ.).

ПРЕСИНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що і без прям. дод.* Здійснювати пресинг. *Українські футболісти в рідних стінах знову приголомшили суперника, з перших хвилин пресингуючи та швидко й технічно атакуючи* (із журн.); *Владу потрібно пресингувати постійно. Інакше вона розслабляється, бронзовіє і згадує про обіцянки, лише коли приходять наступні вибори* (з публіц. літ.).

ПРЕСИ́СТОЛА, и, *ж., фізл.* Фаза серцевого циклу, яка передує систолі. *Діагностику наповнення пресистоли потрібно здійснювати щорічно з використанням сучасних комп'ютерних технологій* (з навч. літ.).

ПРЕСИСТОЛІ́ЧНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до пресистоли. *При вираженій недостатності клапана аорти діагностика мітрального стенозу може ускладнюватись, тому що пресистолічний шум на верхівці спостерігається й при ізольованій аортальній недостатності* (з навч. літ.).

ПРЕСІ́ДНИК, а, *ч., зах.* Те саме, що **предсі́дник.** *Після проголошення присуду оборонці звернулися до пресідника трибуналу, щоб телефонічно просити президента Польщі про помилування засуджених на кару смерти українців* (з газ.).

ПРЕСІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Актуальна інформація про які-небудь важливі події, заходи і т. ін., підготовлена для преси, засобів масової інформації. *Під час екстренних засідань бюро партії пресінформацію готує секретаріат* (з газ.).

ПРЕСКА́РТА, и, *ж.* Персоналізований документ, який засвідчує права представників засобів масової інформації щодо виконання редакційних завдань. *Пред'явнику прескарти міжнародного зразка не лише нададуть доступ до інформації, а й сприятимуть у підготовці та поширенні матеріалів* (з наук.-попул. літ.); // Посвідчення особи, вигот. зі щільного пластику. *У сучасних прескартах може вмонтовуватися чип із максимальною інформацією про особу, що підвищує можливості її використання* (із журн.).

ПРЕСКЕВЮ́, *невідм., с., книжн.* Психічний стан людини, коли вона нездатна пригадати якесь слово, але в пам'яті виникає певна кількість інформації про нього. *Прескевю вперше описано ще в книзі "Принципи психології" Вільяма Джеймса 1890 року* (з навч. літ.); *Батько вирішив укласти кросворд і попросив сказати, в якій країні найбільше лісів. Колективне прескевю опанувало мене, сестру та і його* (з газ.).

ПРЕСКЛІ́ПІНГ, у, *ч.* Добірка публікацій за певний період часу, у яких згадується якась організація, політик і т. ін., висвітлюється конкретний захід, тема і т. ін. *Справжній пресліпінг спроможний виконати лише фахівець, здатний оцінити важливість тієї чи іншої публікації* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСКЛУ́Б, у, *ч.* Громадська організація, що об'єднує людей зі спільними медійними зацікавленнями, подібністю занять для спільних дій чи відпочинку. *Практика підготовки матеріалів для їх безкоштовного передруку є невід'ємною частиною роботи Національного пресклубу "Українська перспектива"* (із журн.); *Члени Київського пресклубу вирішили провідати юнаків на місцях військової служби* (з газ.); // Засідання такого громадського об'єднання для спілкування з експертами ринку, фахівцями різних галузей і т. ін. *Відбувся пресклуб "Ділове слово" щодо профілактики та лікування у сфері онкологічних захворювань* (з газ.); // Приміщення, де розташований такий заклад. *Зайшовши до пресклубу, вона невдоволено зітхнула — майже за кожним столиком сиділи знайомі та напівзнайомі, зала була сива від тютюнового диму* (І. Роздобудько).

ПРЕСКОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Бесіда, зустріч державних, політичних, громадських, наукових діячів із представниками преси, радіо, телебачення і т. ін. з питань, що цікавлять широку громадськість. *Тобі направду потрібні закордонні поїздки та іномовні переклади, пресрелізи і пресконференції, безперервні просвітницькі оповіді про Україну та її літературу?* (С. Процюк); *Вона ще багато чого хотіла спитати.., але ведучий пресконференції більше їй не давав можливості це робити* (В. Кожелянко); *Вона вписала у відповідні рядки адресу дівчини, яку зустрічала колись раз чи два на якійсь пресконференції* (І. Роздобудько).

ПРЕСКРИПТИ́ВНИЙ, а, е. Стос. до прескрипції. *Прескриптивні методи в білоруському словникарстві варто вивчати, починаючи з другого етапу існування національної лексикографії, що став першим (початковим) періодом кодифікування білоруської мови (1918–1933)* (з наук. літ.); *Тлумачення норми чи закону мають прескриптивний і дескриптивний характер, що віддзеркалює не тільки те, що має бути, а й те, що є, підґрунтя чого міститься у природі, бутті* (з наук. літ.).

ПРЕСКРИПТИ́ВНО. Присл. до **прескрипти́вний.** *Соціолінгвістичний статус мови часто обмежує змогу прескриптивно охопити власну писемну й народнорозмовну традиції* (з наук. літ.).

ПРЕСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лінгв.* Опис, що містить певні правила, які регламентують уживання мовних одиниць. *Нелінійність розвитку літературної мови особливо помітна на прикладі встановлення фраземної норми в нових білоруській та українській літературних мовах, адже прескрипція цього різновиду норми опинилася поза увагою кодифікаторів обох ідіомів* (з наук. літ.).

2. Припис, норма і т. ін., що зобов'язують, дозволяють чи забороняють щось зробити та не є істинними або хибними. *Зміст епістемологічної прескрипції виявляється в тому, що сущим, відповідність до якого й утворює істину, стверджується логічно сконструйована система юридичних конструкцій, які хоча й існують окремо від юридичного матеріалу (правових норм), однак фіксують його сутність, постаючи незмінними фігурами права* (з наук. літ.).

ПРЕСЛА́ВНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* с л а в н и й. 1. *уроч.* Який надзвичайно уславив себе чим-небудь, достойний великої слави; підсил. до **сла́вний.** *Ой ти, Морозенку, Ой ти преславний козаче, За тобою, Морозенку, Вся Україна плаче* (з народної пісні); *У неділеньку у святую У досвітнюю годину У славному-преславному Місті в Чигирині Задзвонили в усі дзвони* (Т. Шевченко); *Шевченку! Руку ти подав нам, Щоб показати даль віків, Коли з Шафариком преславним, Як з братом брат, заговорив* (М. Рильський); *Ти ж син його! Душі не занехаєш. Не маєш права, ти ж таки не Гриць. Ось пройде час, когось і покохаєш. Преславний рід полтавських Остряниць!* (Л. Компанієць); // Відомий дуже широким колам людей; славнозвісний. *В Єгипті в давнину — не вадить теє знати — Жив цар преславний, сильний і багатий* (І. Франко); *Ніхто вже не гомонить, не співає, не збирає растаман-трави на схилах гір Поскотинських. Стоїть порожнім колись преславний і великий Град наш* (О. Іваненко); *Я знав ласку і від хана кримського, ленника великого султана, і обдарований датком у вашій преславній столиці, де маю свій двір, своїх вірних людей і помічників і все, потрібне для підтримки мого маєстату* (П. Загребельний); // Який приносить, приніс комусь велику славу. [Т у л ь ч и н с ь к и й:] *Цілую сей преславний меч варязький, Наслідний дорогий клейнод лицарський* (П. Куліш); // *ірон.* Який позбавлений цінності; мізерний (у 3 знач.). [К а с с а н д р а:] *Ти звеш се перемогою? Вся слава, вся наша честь погинула давно, зосталась тільки крадена Гелена та ще безглузда деревина. Справді, преславна перемога!* (Леся Українка).

2. *розм.* Який викликає велику симпатію; дуже гарний, приємний. — *Любі ви мої* [діти], *найдорожчі, хороші мої, красиві, чисті і преславні!* (В. Багірова); // Який відзначається, вирізняється чимось особливим. *Бенкет видався преславний, а коли й офіціанта не стало, щоб пасти мене очима, втісі моїй просто не було меж* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *М'ясо тим часом чудове спекли і з рожен познімали, Кожному долю дали, й почалася в них учта преславна* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *заст.* Вельмишановний (при шанобливому звертанні до кого-небудь). [К о з е л і у с *(пише):*] *"Господаре* [господарю] *і пане наш преславний, Великий княже руський і литовський, Тобі чолом б'є воєвода твій Про київські пригоди та діла"* (І. Кочерга); — *Преславні достойні хани! — гучний Кончаків голос прозвучав урочисто. — Нині ми здобули велику перемогу — вщент розбили дружини сіверських князів* (В. Малик); // *у знач. ім.* **пресла́вні,** них, *мн.* Уживається у звертанні до високоповажних осіб. [А н т е й:] *Вітаю вас, преславні* (Леся Українка).

ПРЕСЛОВУ́ТИЙ, а, е. 1. *заст.* Відомий, знаменитий, славний. *Дрансеса смілость* [сміліcть] *тут взяла: — "О, князю, — крикнув, — пресловутий! Великим ти родився бути!"* (І. Котляревський); — *Так отаким-то побитом, паничу, пресловуту козацьку Січ зруйнували* (О. Стороженко).

2. *ірон.* Який здобув сумнівну чи негативну славу, викликав багато розмов, пересудів; горезвісний. *У цьому лісі жив свого часу знаний пасічник Никодим Іваницький.., пресловутий чорнокнижник, що знався, кажуть, із самим дияволом* (У. Самчук); *Фред зневажливо присвиснув: — Про що можуть говорити мої високоосвічені друзі, як не про їхню пресловуту космічну плісень? — іронічно зауважив він, сідаючи біля згаслого вогнища* (В. Владко).

ПРЕСМАРАФО́Н, у, *ч.* Тривале спілкування політичних діячів, експертів і т. ін. із представниками засобів масової інформації. *На пресмарафоні президент відповідатиме на питання журналістів із 32 медіа протягом трьох годин* (з газ.).

ПРЕСМАЧНИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* с м а ч н и й, *розм.* Дуже смачний. *Одну стравочку було настановлю, юшку чи борщик, да який же то пресмачний здається!* (Ганна Барвінок); *Гостям не залишалось нічого іншого, як у свою чергу частувати хазяїв пресмачною гречаною кашею з шкварками* (Ірина Вільде); *Він їсть ананаси, а я їх ще зроду не бачив. Тільки догадуюсь: пресмачна річ!* (О. Чорногуз); *А пізніше в нас свати пили смачний-пресмачний чай та оповідали про минулі часи* (з мемуарної літ.).

ПРЕСМА́ЧНО, *також у сполуч. зі сл.* с м а ч н о, *розм.* Присл. до **пресмачни́й.** — *А що ж ви зварили таке? — поцікавилась баба Яга. — Борщику! — пресмачно цмокнув дід Лісовик губами. — Чудового борщику я наставив з грибами* (П. Козланюк); *А було колись, .. принесли із ловів зайців, і Галя їх пресмачно якось із сметаною та часником засмажила* (Д. Гуменна); *Ковбаски пресмачно пахнуть* (В. Єшкілєв); *Сир потрібно додати до натертої картоплі для приготування драників, щоб вийшло смачно-пресмачно* (з газ.); *Десь коло 2 години ранку, коли відділ ще пресмачно спав, наша застава, яка була на стежці, відкрила кулеметний вогонь* (з мемуарної літ.).

ПРЕС-НО́ЖИЦІ, иць, *мн.* Прес для різання сортового прокату, листової сталі і т. ін. *Сьогодні набули поширення гідравлічні комбіновані прес-ножиці, які використовують на підприємствах, спеціалізованих на виготовленні металевих конструкцій та переробці металу і т. ін.* (з навч. літ.); *Сучасні прес-ножиці мають потужну гідравліку, що робить їх зручними в користуванні* (з газ.).

ПРЕСОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь промисловості, що виробляє преси. *Розвиток пресобудування іде шляхом збільшення робочого тиску й потужності, удосконалення конструкції й автоматизації гідропресів* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пресува́ти.** *Студентська артіль вантажить пароплав пресованим клоччям* (І. Микитенко); *Усі колії забиті заметеними снігом составами — порожняки, військові ешелони з двоколками, похідними кухнями, тюками пресованого сіна* (А. Головко); *Фріц відносить до ванькирика банку з молоком і пресований хлібець* (Р. Андріяшик); // **пресо́вано,** *безос. пред. Дріжджі пресовано новим способом, який дає змогу зберегти їхню високу вологість* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Вигот. пресуванням. *Дженджуриста дівчина хотіла вломити кусник від маковика, але варені із меду та маку, а потім ще й пресовані, солодощі не піддались* (Ю. Логвин).

ПРЕСО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пресо́ваний.** *Установлено, що пресованість гранул є дуже чутливою до умов процесу грануляції. Розмір гранул збільшується при збільшенні кількості рідини, швидкості мішалки і скороченні часу вимішування* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСОВИДУВА́ННЯ, я, *с., техн.* Спосіб виготовлення скляних виробів, який має два етапи — формування у прес-формах, а потім видування в гарячому стані в чистих формах. *Пресовидування в 1,5–3,4 рази продуктивніше за видування, що робить пресовидувні вироби значно дешевшими за видувні* (з наук.-техн. літ.).

ПРЕСОВИДУВНИ́Й, а́, е́, *техн.* Який здійснює оброблення матеріалів тиском і видуванням. *Пресовидувний апарат для формування виробів поєднує пресову та видувну функції* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. методом пресовидування. *Пресовидувний посуд має найбільш обмежений видовий асортимент — це графини, вази, маслянки, судки столові, штофи, кухлі для пива й подібне* (із журн.).

ПРЕ́СОВИЙ[1], а, е, *техн.* Прикм. до **прес** 1. *Для добування олії пресовим способом раніше застосовували гідравлічні преси, недоліком яких було недостатньо повне видавлювання олії* (з навч. літ.); *Закінчують нову будівлю чавуночистки, прибудовують шишельний відділ .. Перебудували ковальську й пресову робітні...* (Остап Вишня); *Могутня робота йде в пресових цехах великого заводу* (В. Собко).

ПРЕ́СОВИЙ[2], а, е. Стос. до преси. *Я дуже хочу, щоб гетьманці вже нарешті мали свій солідний пресовий орган* (О. Шугай); *Мертенс не дурна голова — знав, кого призначити шефом пресового бюро в справі Сонячної машини* (В. Винниченко).

ПРЕСОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Лінгвістика, яка досліджує мову преси, засобів масової інформації. *Що більше охоплює пресолінгвістика друкованих видань, то вагомішими постають результати аналізу їхнього мовлення* (з навч. літ.).

ПРЕСОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пресолінгвістики. *Пресолінгвістичний аналіз може охоплювати різноманітні квантитативні методики для встановлення частоти вживаних форм і конструкцій* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСОЛО́ДКИЙ, а, е, *також зі сл.* с о л о д к и й, *розм.* Дуже солодкий. *Хазяїн .. став дякувати Трохимові, що він такий вірний, і підніс йому аж дві чашки чаю, солодкого та пресолодкого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стиглі пресолодкі полуниці, Що на очах палали і росли, Що ти мені на підвіконня вранці Тихенько клала, — чи забути ж їх?* (М. Рильський); *Недалеко від огорожі росло дерево, на якому золотилися дивовижні плоди, либонь, солодкі-пресолодкі* (Ю. Мушкетик); *Жіночка (ясно, що це була дружина Петра Івановича) присіла на стілець і стала солодка-пресолодка: — Заспівайте, що-небудь! Соловейку ви наш!* (М. Гримич).

ПРЕСОРЕЦЕ́ПТОР *див.* **пресорецептори.**

ПРЕСОРЕЦЕ́ПТОРИ, ів, *мн. (одн.* **пресорецептор,** а, *ч.).* Те саме, що **барорецептори.** *Пресорецептори є передавачами інформації про середній артеріальний тиск, амплітуду коливань тиску, а також про ритм серця* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕ́СОРНИЙ, а, е, *фізл.* Який підвищує артеріальний тиск і збільшує кількість скорочень серця. *Пресорний ефект від використання адреналіну може спричинити короткочасне рефлекторне уповільнення частоти серцевих скорочень* (з наук.-попул. літ.); *Вазопресин — єдиний фізіологічний регулятор виведення води нирками. Крім того, він здійснює пресорну дію на гладеньку мускулатуру судин* (з навч. літ.).

ПРЕСОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пресотерапії. *При варикозному розширенні вен проведення пресотерапевтичних процедур у деяких випадках допомагає уникнути хірургічного втручання* (з наук.-попул. літ.); *Пресотерапевтичний масажер для ніг поліпшує кровообіг та лімфообіг нижніх кінцівок* (з навч. літ.).

ПРЕСОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Апаратний масаж, у якому застосовується стиснене повітря. *Для пресотерапії використовують спеціальний апарат, який складається з окремих частин: штанів, манжетів, корсета* (з наук.-попул. літ.); *Пресотерапію призначають часто після травм, інсульту, оперативних втручань при проблемах із суглобами* (з навч. літ.).

ПРЕСОФІЦЕ́Р, а, *ч.* Офіцер, який відповідає за зв'язки військової організації із засобами масової інформації, громадськістю. *Начальник міліції, всі його заступники, пресофіцер, прокурор міста з почтом — словом, сюди збіглися всі* (А. Кокотюха); *Посада пресофіцера передбачає службу в одному з підрозділів Збройних сил України* (з газ.).

ПРЕС-ПАП'Є́, *невідм., с.* 1. Важкий металевий, мармуровий або інший предмет, яким притискають папери на столі. *Нечаєва взяла листа з-під прес-пап'є й на нім дописала адресу* (І. Багряний); *Начальник відділу кадрів закрив спокійно теку, притиснувши її мармуровим прес-пап'є* (Н. Рибак); *Перед Дроботом купа непрочитаних листів. А збоку, прикритий важким прес-пап'є, — вузький аркушик паперу і на ньому дрібними літерами сходинки-рядки* (С. Журахович).

2. Письмове приладдя, що має вигляд бруска (пластинки) з прикріпленим до нього промокальним папером. *Іван креслив макети, підписував матеріали до друку, вигадував заголовки.., розводив водою загусле чорнило в каламарчиках.., навіть замінив вимочку у прес-пап'є* (В. Дрозд).

ПРЕС-ПІДБИРА́Ч, ~а-~а́, *ч., с. г.* Машина для підбирання з валків просохлої трави або соломи з одночасним пресуванням її в паки, рулони і т. ін. *При використанні преса-підбирача підвищується якість сіна, зменшуються витрати праці, втрати сіна* (з наук.-попул. літ.); *Преси-підбирачі окремих виробників дозволяють пресувати рулони або тюки з високою щільністю* (з навч. літ.).

ПРЕСПО́ДНИЦЯ, і, *ж., розм.* Пекло, тартар. *Та й укинув його в темницю, та й глибокую преисподницю* (Сл. Б. Грінченка); — *Як умирають з розпуки, то неодмінно попадають у преисподницю* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Найбільше зло для мене — дзеркала, Що наймиліші вам у всьому світі .. Преисподниця їм шліхувала гладь, Дала печать їм Лета хмура* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Петрарки); *За середньовічними уявленнями, вуста пекла — вхід до преисподниці як зяючої пащі величезного чудища* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСПОКІ́ЙНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* с п о к і й н и й, *розм.* Дуже спокійний. *Ось оце була провина твоєї сестри Содоми: пиха, ситість їжі та преспокійний спокій були в неї та в її дочок, а руки вбогого та бідного вона не зміцняла* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Мого сусіда, преспокійну собі людину, підкусило щось поїхати до Відня* (І. Франко); — *Стій! — гукнув Северин. І йому відповів спокійний-преспокійний голос: — Та стою ж, коли комусь нема чого робити. Може, й руки вгору задерти?* (М. Стельмах); *Юрій забув, що він спокійний-преспокійний, схопився з дивана, миттю причепурився перед дзеркалом* (П. Загребельний).

ПРЕСПОКІ́ЙНО, *також у сполуч. зі сл.* с п о к і й н о, *розм.* Присл. до **преспокі́йний.** *Вона набрала повний рот порічок і почала їх преспокійно заїдати* (О. Кобилянська); *На лекціях він преспокійно читав під партою черговий випуск пригод сищиків Ната Пінкертона, Ніка Картера та Шерлока Холмса* (Б. Антоненко-Давидович); *Професор зі Львова .. послухав пульс Аркадія, заглянув йому під повіки і преспокійно заявив, що стан хворого безнадійний* (Ірина Вільде); *Запроданець преспокійно сидів собі в кабінеті начальника режиму* (М. Андрусяк); *Пан Полісун преспокійно потягував гаряче винце разом із Корією* (Любко Дереш); *Із загальної кількості напоїв 360 літрів ґазда залишає собі, за решту сплачує акцизний збір і спокійно-преспокійно продає їх — де і як хоче* (з газ.).

ПРЕС-ПОРОШО́К, шку́, *ч., спец.* Подрібнена пластмаса, з якої під сильним тиском і при високій температурі виготовляють різні вироби. *Вводячи до складу добрив клейові смоли або сухі прес-порошки разом із полімером типу поліакриламіду, можна одержати гранули* (з наук.-попул. літ.); *Спеціалісти впровадили нову технологію виготовлення маховика верстата з прес-порошку* (з газ.).

ПРЕСРЕЛІ́З, у, *ч.* Інформаційне повідомлення для преси, для друку і т. ін. *Наступного дня пополудні всі інформаційні агенції України розповсюдили урядовий пресреліз, в якому йшлося, що після успішного завершення надзвичайно складної операції однією із спецслужб затримано громадянина Телесія* (В. Кожелянко); *Іван розгублено дістав дипломат, витяг звідти пресреліз* (С. Жадан); *Рева повернувся до Авер'янова і наказав: — Перепиши пресреліз з урахуванням нової інформації* (М. Кідрук).

ПРЕСРЕФЕРЕ́НТ, а, *ч.* Референт із питань преси. *Про можливі ризики наступного фінансового року поінформував пресреферент Кабінету Міністрів України* (з газ.).

ПРЕСРЕФЕРЕ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **пресреферéнт.** *Присутня на прийомі пресреферентка повідомила гостям, хто може прийти на пресконференцію* (із журн.).

ПРЕССЕКРЕТА́Р, я́, *ч.* Особа, уповноважена інформувати через засоби масової інформації про позицію офіційного органу, державного діяча; речник (у 2 знач.). *На більшість дзвінків відповідали секретар, секретарка, прессекретар, керівник особистої інформаційної служби* (В. Лис); *Я письменник, а не іміджмейкер, не прессекретар і не спічрайтер* (М. Матіос).

ПРЕССЕКРЕТАРІА́Т, у, *ч.* Орган, спеціальна служба якої-небудь офіційної установи для зв'язків із пресою. *Прессекретаріат Всесвітнього конгресу українців підготував заяву про підготовку чергового конгресу* (з газ.).

ПРЕССЕКРЕТА́РКА, и, *ж.* Жін. до **прессекретáр.** *Після того, як, приревнувавши, вона облила мартіні його прессекретарку, яка чомусь виявилась дружиною якогось там посла, чоловік перестав виходити з нею на люди* (Г. Тарасюк).

ПРЕССЛУ́ЖБА, и, *ж.* Відділ органу державної влади, установи, організації і т. ін., що займається збором і обробленням матеріалів преси та інформуванням громадськості про діяльність структури, якій він підпорядкований. *Провідні американські ЗМІ .. отримали від пресслужби Іветти Сімпсоні повідомлення, що на таке-то число, через тиждень, призначається пресконференція сеньйорити (міс) Іветти* (В. Лис); *Як зазначають у пресслужбі Фонду державного майна України, найпоширенішою формою приватизації був викуп майна товариствами покупців на конкурсних засадах* (із журн.).

ПРЕСТА́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* престáвляться; *док., заст.* Те саме, що **перестáвитися.** [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Може, від тії страви у мене і діток тройко в один год преставилися?* (М. Кропивницький); — *Кажуть, в районній газеті чорна об'ява є, що наша Дарина преставилась...* (М. Зарудний); *Недавно був рік, як вона* [мати] *преставилася, бідолашна* (С. Процюк).

◊ **Душá перестáвилася** *(рідко* **престáвилася)** *див.* **душá.**

ПРЕСТА́ЙМ, у, *ч., спорт.* Зустріч тренера чи керівника команди із журналістами. *Після закінчення футбольного матчу відбувся другий престайм, на якому тренери відповіли на питання про організацію гри* (з газ.).

ПРЕСТАРИ́Й, á, é, *також у сполуч. зі сл.* с т а р и й, *розм.* Дуже старий; старезний; старовинний. *Човен був великий і старий-престарий* (О. Довженко); *Корови були престарі, і чоловік почав з жоною радитись, як би їх продати* (А. Калин); *Літній чоловік взяв під руку престарого тестю і вони поволі пішли* (Ю. Логвин); *Його сестру успішно видали заміж за престарого вдівця-священника, котрий випадково на престольне свято їх відвідав* (В. Лис); *Є, кажуть, там, за лісовим узвишшям, старий-престарий дубище* (М. Матіос); *Позад нього* [пагорка] *скелясті береги Ужа, а на пагоркові, під наметом дубового гілля, старий-престарий костьол* (Б. Антоненко-Давидович); *Незважаючи на теплі дні, дядько Петро в старому-престарому піджаку з домотканого сукна* (І. Кирій); // *у знач. ім.* **престари́й,** рóго, *ч.;* **престарá,** рóї, *ж.* Дуже стара людина. *Престарих і болящих під руки ведуть...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРЕСТАРІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Який дожив до глибокої старості; дуже старий. *Вся бухгалтерія — головний бухгалтер, красунь, який оженився на вчительці, двоє престарілих рахівників на одне обличчя.., — всі метушилися, присідали навколо Гайдучка, упадаючи перед ним* (Б. Харчук); *Володимир розпочав переговори з візантійським імператором Василієм II. На цей час у Візантії склалось тяжке становище — в 976 р. повстав престарілий Варда Склір, полководець Цимісхія, який змагався за владу з імператором* (Р. Іванченко);

* Образно. *Без прокльонів вона* [прабаба] *не могла прожити і дня .. Це була творчість її палкої, темної, престарілої душі* (О. Довженко); // *у знач. ім.* **престарі́лі,** лих, *мн.* Люди, які дожили до глибокої старості; люди похилого віку. — *Може, я кину все і почну постачати ці яйця у ваш санаторій для престарілих, щоб усі могли радіти життю* (І. Роздобудько).

ПРЕСТИДИЖИТА́ТОР, а, *ч., заст.* Фокусник, майстерність якого полягає у швидкості та спритності рухів рук; маніпулятор (у 1 знач.). *Маестро юриспруденції, полковник Сміт на арені люнебурзького процесу .. демонстрував юриспрудентичні фокуси з влучністю дійшлого престидижитатора* (Ю. Смолич); *Кукулик перекидав шмат м'яса язиком у роті туди й сюди, щоб хоч трохи охололо, і червонів щоками, баламутив очі на Кошарного, який спокійно ковтав пекельно-гарячі кавалки, мов престидижитатор вогонь* (П. Загребельний); *Циркових фокусників умовно можна розділити на дві групи: ілюзіоністів, що працюють за допомогою спеціальних приладів і техніки, і маніпуляторів, або престидижитаторів, які виконують трюки завдяки надзвичайно розвиненій спритності рук* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСТИДИЖИТА́ТОРКА, и, *ж., заст.* Жін. до **престидижита́тор.** *Головна героїня фільму Джулія — престидижитаторка, яка починає свою кар'єру, але стати відомою їй заважає страх перед публікою* (з газ.).

ПРЕСТИ́Ж, у, *ч.* Авторитет (у 1 знач.), вплив, який має хто-, що-небудь. *А то ж іще селяни. Уронити перед ними свій панський престиж — та це все одно що самому собі вистрілити в лоб* (Г. Хоткевич); *Щоб хоч скільки-небудь удержувати свій престиж між слухачами, приватних розмов уникали* [вихователі] *з ними* (С. Васильченко); *Спеціалісти критики, що свій престиж підтримують тим, що ніколи нічим не бувають вдоволені, гордо відмовляються виголошувати свою високу думку, і їх треба припрошувати, як іменитих гостей на званому обіді* (В. Підмогильний); *Бова виявився самотнім. Тоді, щоб зберегти свій престиж перед колективом і, головне, щоб утриматись на роботі, він таки пішов до директора цирку* (Д. Ткач); *Катастрофічно падав престиж Османської держави серед інших держав Сходу і Заходу* (В. Малик).

◊ **Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т)** *див.* **підніма́ти.**

ПРЕСТИ́ЖНИЙ, а, е. 1. Стос. до престижу, пов'язаний з турботою про престиж. *Радіограмою Ягнича запрошували на "Оріон" взяти участь у престижному рейсі* (О. Гончар); *Вулиця Личаківська доволі престижна для проживання* (А. Кокотюха).

2. Який високо котирується (у 3 знач.), має перевагу в очах суспільства, якої-небудь групи людей. *Поставила вона батькові ультиматум, і той піднімав усі старі зв'язки, аби влаштувати доньку .. в престижний вуз* (І. Роздобудько); *Коли схотіла* [Тетяна] *вдруге переглянути один престижний журнал, помітила, що один вірш обведений неохайною жирною рискою* (М. Павленко); *Вступають у медвузи здебільшого грошові мішки зі зв'язками чи престижними батьками* (Дара Корній).

ПРЕСТИ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прести́жний.** — *Я ж, на жаль, ненавчений рядовий... — Капітан, — нагадав я. — Це мені присвоїли, коли посилали сюди. Може, для престижності* (П. Загребельний); *Як для вечірки в клубі середньої престижності тут було надто тихо* (А. Кокотюха); *Професія вчителя дещо втратила в наш час престижність, але як приємно, що є ще молоді люди, які достойно підтримують справу сімейної династії* (із журн.).

ПРЕСТИ́ЖНО. Присл. до **прести́жний.** *А може, й ні, і все було простіше, і не такий він був оригінал, а просто хлопець вільно й не престижно своє дитинство в полі доганяв* (Л. Костенко); *Під час Помаранчевої революції формули "український народ" і "українська культура" зазвучали престижно в демократичному світі* (з публіц. літ.); // *у знач. пред. Незупинно працюєш на видавництва і журнали, виконуєш найрізноманітніші замовлення, твій авторитет росте, малюнки популярні. Престижно...* (Ю. Покальчук); *Якщо старий пан Моджиєвський вважав, що мати освічену челядь престижно, його син мав протилежний погляд* (В. Лис); — *Я вивчив українську мову не тому, що тепер це стало престижно, адже українська мова — це візитна картка державної людини* (М. Гримич).

ПРЕСТИ́СИМО, *присл., муз.* Надзвичайно швидко (про темп виконання музичного твору). *Протягом чотирьох хвилин і п'яти секунд пісня виконується престисимо — 207 ударів на хвилину* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСТІ́Л, то́лу, *ч., розм.* Те саме, що **престо́л.** *Сідаючи на престіл, запримітила* [Ель Хуррем], *як Річчі давав незначно знак молодому синові дожі, котрий зараз виступив наперед і зачав промовляти до неї* (О. Назарук); *В Любеч Антоній прибув, аби в безпеці зустрітися із симпатичним йому Ярославом та намовити його на київський престіл* (Г. Тарасюк); *У Святая Святих зайшов священник. Він почав обходжувати престіл з червоною книгою в руці* (В. Багірова); *Престіл був покритий вишиваною скатертю; на ньому стояв гуцульський свічник із восковими свічами та миска із водою з Чорного моря, якою потім посвячено прапор* (з газ.).

ПРЕ́СТО, *муз.* 1. *присл.* Дуже швидко, жваво (про темп виконання музичного твору). *У класичній музиці фінали сонатно-симфонічних циклів або заключні розділи фінальних частин не завжди виконують престо* (з навч. літ.); *Диригент не взяв до уваги, що виконання симфонії престо є порушенням ритмового темпу* (із журн.).

2. *у знач. ім., невідм., с.* Музична п'єса або частина музичного твору (симфонія, соната і т. ін.), що виконується в такому темпі. *Престо обіцяє звучати зухвало й навіть агресивно, а складність партій найчастіше вимагає віртуозного рівня володіння музичним інструментом* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСТО́Л, у, *ч.* 1. Трон монарха. *Багато бачили престолів, що одвіка* [одвіку] *Були споруджені рукою чоловіка, із срібла й золота, камінням облиті, В парчу і оксамит .. обвиті* (Я. Щоголів); *Он цар сидить високо на престолі, народи подола́ні йдуть з дарами коштовними й додолу клонять чола* (Леся Українка); // Трон як символ влади монарха. *Вже батькова дільба не до вподоби, Не любо Сельмові згадать, що батько Оддав найменшому свій золотий престол* (А. Кримський); *Теперішній герцог ніколи не висував претензій на королівський престол* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Князь Святослав з дружиною вибив племінника з Тмуторокані й повернув на княжий престол Гліба* (Д. Білий); * Образно. *Ізраїльтяни обирають царем Саула, який кує із золота престол і множить бідність, безчестя в країні* (І. Пільгук).

2. У християнських церквах — місце, на якому зображений Бог, що сидить на троні (як символ Божественної влади). — *Люди добрі, — рече їм владика, — коли він* [піп] *такий вам любий, то я не бороню йому стояти при престолові Божому й до кончини його віку* (Марко Вовчок); [Ж е н я:] *Присягався бути вірним, у церкві присягався під царським вінцем, перед престолом Всемогущого!..* (М. Кропивницький); *Твій Престол, о мій Боже, навік в небесах пробуває, І молитва до Тебе крізь вселенну дорогу шукає* (В. Багірова); // Символ вищої духовної влади. — *Моя тобі порада: облиш надію на єзуїтське кодло, коли хочеш вік добути свій на престолі митрополичому* (Н. Рибак); — *Головний отаман зараз з цього приводу з Ватиканом трактує. Ми їм — кардинальський престол на Україні, а вони за це нас обіцяють завалити зброєю* (О. Гончар); *1 листопада 1944-го митрополит Андрей помер, і престол успадкував кир Йосиф, а вже в квітні 1945 року компартійна влада заарештувала митрополита Йосифа* (М. Андрусяк).

3. У християнських церквах — високий чотирикутний столик, що стоїть у центрі вівтаря. *Роман поставив усі три книжки на столі сторч, як ставлять євангелії на престолі* (І. Нечуй-Левицький); *Промені лягали вузенькими клинцями на темну божницю, сірі спини чоловіків, а одна широка смуга падала на престол* (М. Івченко); *Коли ми говіли, я бачив тільки шматок вівтаря крізь царські двері, що посередині. Бачив престол, а на ньому якусь скляну хатку* (І. Микитенко); *Увійшовши, Дмитро Іванович попрямував у вівтар. Професор скрізь уважно розглядав, усе вихваляв і вже побачив те, що йому потрібне, — старовинне Євангеліє. Воно лежало на престолі* (І. Шаповал).

Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* **/ вступи́ти (прийти́, сі́сти** *і т. ін.)* **на престо́л (на трон)** *див.* **вступа́ти[1]; Захо́плювати / захопи́ти престо́л** *див.* **захо́плювати; Паді́ння престо́лу** *див.* **паді́ння; Посіда́ти / посі́сти трон (престо́л)** *див.* **посіда́ти[1]; Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л** *див.* **сади́ти; Спадкоє́мець (наслі́дник) престо́лу** *див.* **спадкоє́мець.**

◊ **Сиді́ти на тро́ні (на престо́лі)** *див.* **сиді́ти.**

ПРЕСТОЛОНАСЛІ́ДНИК, а, *ч.* Те саме, що **престолонасту́пник.** *Миттю стало відомо всім, що .. помер у дорозі старий султан Селім .. На устах усіх було ім'я престолонаслідника, що досі був намісником Магнезії. — На престол вступає молодий Сулейман!* (О. Назарук); *Ерцгерцог Карл Габсбург — після вбивства в Сараєві сина імператора Франца .. — став престолонаслідником і мав невдовзі перейняти скіпетр від свого старезного .. батька* (Ю. Смолич); *Дивна доля престолонаслідників. Вона не має середини, а тільки небо або пекло — золотий трон або ж смердюча тюрма* (Р. Іваничук).

ПРЕСТОЛОНАСЛІ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **престолонаслі́дник.** *Освіту королівська престолонаслідниця здобула в США, навчаючись там права та міжнародних відносин* (із журн.).

ПРЕСТОЛОНАСЛІ́ДУВАННЯ, я, *с.* Те саме, що **престолонасту́пництво.** — *Я хочу законним шляхом позбавити його* [Павла] *права на престолонаслідування і передати таке право внукові моєму Олександрові* (В. Малик); — *Мондраґон узяв на себе ініціативу і звернувся до Лотаря фон Айнсбаха, знаного теолога з Тулузького університету, з проханням дати вичерпне тлумачення порядку престолонаслідування з позицій сучасної богословської науки* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРЕСТОЛОНАСТУ́ПНИК, а, *ч.* Той, хто отримує владу у спадок; спадкоємець престолу; престолонаслідник. *Спав її чоловік — престолонаступник Роман, що й цього вечора, як звичайно, дуже багато випив вина* (С. Скляренко); *Після смерті царя знать у боротьбі за владу просто прибрала з дороги його малолітнього престолонаступника* (В. Чемерис).

ПРЕСТОЛОНАСТУ́ПНИЦТВО, а, *с.* Порядок спадкоємства верховної влади в монархіях. *Обраний шляхетським сеймом король підписував зі своїм народом своєрідний контракт, у якому юридично закріплювалися обов'язки й права новоспеченого глави держави у сфері зовнішньої політики, фінансів, оборони, кадрових призначень і престолонаступництва* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСТОЛОНАСТУ́ПНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **престолонасту́пник.** *Єлизавету тривалий час в англійській еліті не розглядали як престолонаступницю* (із журн.); *Престолонаступниця полюбляє і зимовий відпочинок, який організовує разом зі своїм чоловіком та двома дітьми* (з газ.).

ПРЕСТОЛОСПАДКУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Те саме, що **престолонасту́пництво.** *Аргументом проти системи родового сюзеренітету є криваві усобиці, які відбувались після смерті Святослава та Володимира, що свідчить про відсутність якоїсь певної системи престолоспадкування й доводить той факт, що київський стіл займав найсильніший та найавторитетніший і у військовому, і в політичному відношенні князь* (з наук. літ.).

ПРЕСТО́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до престолу. *Гадав, що зустрінуть його якщо й не так пишно, як прийнято в Царгороді, то принаймі з пошаною: на вулицях юрби цікавого народу, в дворі князя ряди почесних дружинників, у гридницях повно придворних вельмож і прислуги, у престольній світлиці княжі радники* (Б. Лепкий); *І ще дізнався Корінь про те, що нині яровити мають царя Горевія, що Витич — престольний город і що сусідні полянські та й деякі древлянські племена дають данину цареві* (О. Бердник); *Височіють найкращі храми землі київської, найпрекрасніші палаци князів.., там найвищі вежі та найкращі стіни-городні. Бо Київ — град престольний!* (Ю. Логвин); *А ще он там, на полив'янім квадраті долівки перед престольним кріслом стояв торік поблідлий .. папський нунцій* (К. Гриневичева); *Крізь густий запах ладану й воску пробилося миготливе світло престольних свічок* (Р. Іваничук).

Храмове́ (престо́льне) свя́то <Храмови́й (престо́льний) пра́зник (день)> *див.* **свя́то[1].**

ПРЕСТРАШЕ́ННИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* с т р а ш е н н и й, *розм.* Дуже страшний. *Престрашенний солдат .. як потаска її у хату* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Пане любий, престрашенні Велетні учора ніччю Вас додому привезли* (І. Франко); *Герой мчить порожнім тунелем, де з-за рогу на нього от-от вихопиться престрашенне чудовисько* (О. Забужко); *Такі хвилі піднялися на тому морі престрашенні, та так лютують та б'ють, об берег, що страшно на них і подивитися* (з казки); *"Ой ви, бідні невольники! Як се ви й живі зостались, Що в таку престрашенну біду та неволю попались?"* (П. Куліш); *Один дощик об Миколі Випав в ранню добу... Тут ще пошесть престрашенна Пала на худобу...* (І. Манжура); *Ще вчора падав сніг, а вже сьогодні страшенна-престрашенна ожеледиця* (з газ.).

ПРЕСТРАШЕ́ННО, *також у сполуч. зі сл.* страшенно, *розм.* Присл. до **престраше́нний.** *Ніна страшенно-престрашенно любить все солодке* (О. Копиленко); — *Хто се там унизу престрашенно репетує? Клянуся Стиксом, нам нема коли вгору глянути, ми і зараз важливі і суперечливі справи залагоджуємо!* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Рабле).

ПРЕСТРАШНИ́Й, á, é, *також у сполуч. зі сл.* страшний, *розм.* Дуже страшний. *Аж раз дивиться* [Осел], *йде Лев, страшний-престрашний, та й просто на нього* (І. Франко); — *Озирнувся Зайчик — аж Вовк суне, страшний-престрашний* (Валерій Шевчук); * Образно. *Прегірка, престрашна вона, совість мундирна* (В. Стус).

ПРЕСТУ́Р, у, *ч.* Спеціальна екскурсія, поїздка і т. ін., організована для журналістів з метою привернути увагу до певних об'єктів, подій тощо, ознайомити з ними. *8 травня я лечу на північ Греції (півострів Халкідіки) в рамках семиденного престуру, організованого туристичною компанією* (М. Кідрук); *Престур дає змогу ознайомити з ресурсом компанії, розкрити її потенціал, технології, зняти наявні упередження та продемонструвати переваги* (з навч. літ.).

ПРЕСУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пресування. *Дівчина хотіла подивитися на інші машини, — пресувальні, обробні, складну машину для електричних ламп* (Д. Бузько); *Вона так швидко вихоплювала з горна розпечені брусики і так швидко клала їх на пресувальний столик, що він не встигав підставляти їх під прес* (Д. Ткач); *Електричний пресувальний насос потрібно обслуговувати регулярно з обстеженням наявності мастила* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕСУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який працює на пресі. *Оксанин прес стояв далеченько від преса Кардибаєва, але пресувальники бачили одне одного* (Д. Ткач); *Пресувальник другого розряду здійснює оброблення брикета напівсухим і пластичним способами на пресах різних систем і конструкцій під керівництвом пресувальника вищої кваліфікації* (з мови документів).

ПРЕСУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пресува́льник.** *Пресувальниця Барського машинобудівного заводу запам'яталася своєю активною раціоналізаторською діяльністю* (з газ.).

ПРЕСУВА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Приміщення, у якому виконують пресувальні роботи. *Пресувальня знаходилася в підвальному приміщенні з низьким рівнем вентиляції* (з газ.).

ПРЕСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пресува́ти.** *Пересувні преси досить зручні для пресування сіна, соломи, їх можна використовувати під час косіння трави* (з наук. літ.); *Екскаватор зі спеціальними змінними захватами для пресування металобрухту в необхідні за розміром пакети працює на дизельному паливі* (з наук.-попул. літ.); *Керамічний пил розмішують у спеціальних в'яжучих рідинах і за допомогою пресування або лиття під тиском одержують зразки потрібних розмірів та форми* (з навч. літ.); *Виявляється, до викрадення і пресування Шамрая чотири роки тому був якимось незрозумілим чином причетний або сам Акула Ден, або хтось із його людей* (А. Кокотюха).

ПРЕСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *що.* Ущільнювати, стискати пресом, видаляючи рідину, міняючи форму і т. ін. *Її* [траву] *збирають, складають у такі пакунки, як ото сіно, й пресують особливими машинами* (Остап Вишня); *Швидко минали* [князь Володимир і єпископ Анастас] *палати, де варили чорнило, шкребли, чистили, пресували телячі шкіри* (С. Скляренко); *Металеві лапи самі гребуть з кручі пісок чи креймахи, збризкують якоюсь клейкою речовиною, пресують і викидають готову продукцію* (М. Циба); *Кошута потирав долоні, а ми двигали бочки, шпурляли на підводи мішки з шерстю, пресували рублями пашу* (Р. Андріяшик).

2. *що.* Виготовляти щось за допомогою преса. *Щоб пресувати деталі з картону, потрібно мати такі лекала, які відображають відповідні елементи конструкції* (з навч. літ.).

3. *кого, що, перен., жарг.* Піддавати утискам, несправедливо обмежувати у правах, діях і т. ін., пригноблювати. *Старший брат, рідна кров. Пресує її по-страшному. Йому наговорили про неї різного, він її тепер із дому не випускає* (С. Жадан); *Таке враження, наче вони отримують кайф від того, як нас пресують* (А. Дністровий); *Дора із таким завзяттям драїла кахлі на стінах операційної, що навіть сувора старша медсестра Міла, що пресувала тут середній і молодший медперсонал без перерв на вдих-видих, і та здивувалася* (Люко Дашвар).

ПРЕСУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* 1. Піддаватися пресуванню. *Алюмінієвий сплав характеризується високою пластичністю, добре штампується, легко прокочується та пресується* (з наук. літ.).

2. Пас. до **пресува́ти.** *Найкраще степове сіно, сухе та зелене, .. пресувалося по таборах у тюки* (О. Гончар); — *Для краси і естетики раджу брати німецькі* [меблі], *але вони із тирси. Не та, що шумить, а та, що пресується* (О. Чорногуз).

ПРЕСУМНИ́Й, á, é, *також у сполуч. зі сл.* сумний, *розм.* Дуже сумний. *Десь через тиждень надвечір навідався сумний-пресумний Ілля Джуряк до Василини* (М. Матіос); *Другої днини рано-вранці сумний-пресумний голос трембіти тужив на все село* (А. Крушельницький); *Я чув у собі якусь дивну, сумну-пресумну мелодію і вже крізь неї, глухо, згуки життя* (Ю. Мушкетик).

ПРЕСУ́МНО, *також у сполуч. зі сл.* сумно, *розм.* Присл. до **пресумни́й.** *Сів* [чоловік] *біля бочки. Співає. Сумно-пресумно: Маю жінку, маю діток, Але їх не бачу...* (Є. Доломан); *Зі стін якось сумно-пресумно дивилися ті, кого Настуся називала дивним словом — "пращури"* (з публіц. літ.).

ПРЕСУПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е, *лінгв., лог.* Прикм. до **пресупози́ція.** *Щоб паралельний корпус міг вважатися репрезентативним, він повинен будуватися як динамічна система, яка, залежно від запиту користувача, могла б формувати субкорпуси певної тематики, ставлячи вже цим слово в пресупозиційний контекст* (з наук. літ.); *Пресупозиційний набір аксіом становить основу усієї системи функціонування процесів, методик, припущень і навиків у межах нейролінгвістичного програмування* (з навч. літ.).

ПРЕСУПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв., лог.* 1. Компонент смислу речення, що має бути істинним для того, щоб речення не сприймалося як некоректне за смислом. *Пресупозицією розповіді є або чітке знання, або припущення мовця про те, що адресат розповіді належить до його мікросвіту, і таким чином здатний домислити або припустити несказане, але таке, що мислиться в розповіді* (з наук.-попул. літ.).

2. Стійкий обсяг компетенції комуніканта, сформований у результаті життєвого досвіду, та умови мовної ситуації. *Для уважного читача контекст, який мається на увазі, і авторська пресупозиція часто слугують для заперечення авторові* (з наук. літ.); *Зміст пресупозиції багато в чому залежить від національно-культурних особливостей мовця* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕС-ФО́РМА, и, *ж., спец.* Металева форма, в якій пресуванням виготовляють з яких-небудь матеріалів об'ємні вироби. *Для налагодження серійного випуску гумових елементів до пакерів розроблена технічна документація і виготовлена прес-форма діаметром 195 мм* (з наук.-попул. літ.); *Після того як прес-форму та підкладку відповідного зразка притиснуть одну до одної, резист затвердне* (з навч. літ.).

ПРЕСЦЕ́НТР, у, *ч.* Відділ інформаційного обслуговування журналістів, створюваний на період проведення з'їздів, фестивалів, спортивних змагань і т. ін. *Діставшись до місця події, ми зайшли до пресцентру .. Нас пропустили всередину, де симпатична дівчина з довгим волоссям, запустивши руку в величезну коробку, витягла звідти моє і його посвідчення* (С. Пиркало); *— Як вам вдається поєднувати роботу в пресцентрі штабу і на блокпосту? — Тут ми чергуємо добу, потім маємо дві доби на відпочинок, — розповіла Іванна* (С. Талан).

ПРЕСШПА́Н, у, *ч., спец.* Дуже ущільнений лощений картон, з якого виготовляють палітурки, теки, коробки і т. ін., а також використовують як ізоляційний матеріал в електротехніці. *Пресшпан використовують для ізоляції деталей у трансформаторах, сердечниках, дроселях, реостатах, конденсаторах, а також для виробництва лекал у легкій промисловості* (з наук.-попул. літ.); *— Зважаючи на те, що ви знаєте пресшпан, про який жоден з ваших однокурсників навіть не чув ніколи, я ставлю вам трійку, яку ви теж заробили чесно* (П. Загребельний).

ПРЕТ-А-ПОРТЕ́, *невідм., с.* 1. Напрям, останні тенденції в повсякденній ужитковій моді. *Ваш гість, моя мила, не вилазить із Парижа із показів прет-а-порте* (М. Матіос); *П. Карден сформував теоретичні й практичні основи прет-а-порте* (із журн.); *Тріша Торнберг .. ходить на покази місцевого прет-а-порте, співчуває місцевим дизайнерам* (І. Карпа); // Моделі готового одягу, які виробляються великими партіями і в стандартних розмірах. *Прет-а-порте можуть створювати для масового виробництва в спеціалізованих майстернях чи на фабриках, а також за дизайном провідних модельєрів* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який пов'язаний з останніми тенденціями моди на кожен день, характерний для неї. *У номінації прет-а-порте запам'яталась Вікторія Шевченко з Дніпра, вона представила сучасні комплекти, в яких поєднано різні види трикотажу, неопрен, сітка, декілька спокійних кольорів* (із журн.); *Одним з перших свою колекцію прет-а-порте представив молодий бельгійський модельєр Седрік Шарльє* (з газ.).

3. *у знач. присл.* Так, як характерно для останніх тенденцій моди на щодень. *Учасники вечора, здебільшого одягнуті прет-а-порте, не створювали враження повсякденності, буденності* (з газ.).

ПРЕТЕ́КСТ, у, *ч.* 1. *заст., книжн.* Підстава *(див.* **підста́ва**[1] 2), привід *(див.* **при́від**[1] 1). *Пропоную новий претекст, щоб прикопуватись до авторів тих же рукописів, цебто: треба вимагати від авторів, щоб уживали тільки такі слова й речення, котрі будуть узнані за вповні народні* (В. Самійленко); *Матушка змилостивилася і під претекстом, що їй треба до кухні, силоміць всунула обов'язок бесіди в руки супруга* (Г. Хоткевич); *Дора, котра була також запрошена, дала за претекст своєї неприсутності, що мусить товаришити моїй матері* (О. Кобилянська).

2. Вихідний текст, елементи якого запозичені автором під час написання власного тексту. *Фольклорний претекст став складовою художнього світу казки О. Бодянського* (з наук. літ.); *Претекст біблійної оповіді часто є основою авторського задуму* (з навч. літ.).

ПРЕТЕ́КСТА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — трагедія, заснована на матеріалах давньоримської історії з використанням давньоримського одягу та прийомів давньогрецької драматургії. *Претексти прославляли життя певної історичної особи, найчастіше царя або полководця, на відміну від римських наслідувань давньогрецьких трагедій* (з наук.-попул. літ.).

2. У Стародавньому Римі — біла тога з пурпуровою облямівкою на борту. *Магістрати, які займали керівні посади, та диктатори, консули, претори, сенатори мали право носити претексту на громадських святах та церемоніях* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕТЕ́КСТИНГ, у, *ч.* Шахрайська схема, заснована на відповідних, заздалегідь опрацьованих сценаріях (претекстах (у 2 знач.)). *Для претекстингу важливими є привід, коли зловмисник телефонує жертві й просто запитує інформацію, а також тактика переконання й обману* (з навч. літ.).

ПРЕТЕНДЕ́НТ, а, *ч., на що і без дод., рідко на кого, до чого.* Той, хто претендує на що-небудь, хто має підстави одержати щось, заволодіти чимось. *Крім Калиновичів, був іще інший претендент до спадку* (І. Франко); *Є також глуха звістка про якогось претендента на Україну, що вислав був воєвода Стефан: сей претендент мав називати себе законним володарем Руси (України)* (М. Грушевський); *Перед редактором журналу "Безвірний" стояло двоє людей, претенденти на премію* (В. Еллан-Блакитний); *"Він справді має імпозантний вигляд, цей запопадливий претендент на Ольгу", — думає Рошкевич* (П. Колесник); *Наразі проблема єдина — в Аліни з'явився настирливий сусід, а точніше — претендент на частину її території* (Дара Корній).

ПРЕТЕНДЕ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **претенде́нт.** *По-святковому вдягнена, претендентка на агрономові руку і серце йшла, мов на параді, високо піднявши голову* (С. Добровольський); *Всі, а особливо претендентки на звання Цариці краси, знали, що отут, у цьому залі, продається молодість і дівоча честь* (М. Дашкієв); *Вона обвела ряд вишикуваних довгоногих дівуль і страшенно здивувалася. Серед претенденток на звання справжньої красуні .. не було жодної справжньої красуні* (В. Лис).

ПРЕТЕНДЕ́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **претенде́нт.** *Чи справді претендентське честолюбство спонукало його навіть до друку й поширення книжечок, що ганьбили честь його невістки?* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *Другий претендентський тур на посаду голови правління акціонерного товариства містив певну інтригу* (із журн.); *Американський гросмейстер Фабіано Каруана після першого кола претендентського турніру лідирує, набравши п'ять очок* (з газ.).

ПРЕТЕНДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **претендува́ти.** *— Претендування на володіння світом? Я знайомий з усіма можливими варіантами фантастичних, утопічних, реальних типів і образів диктаторів та претендентів на глобальне панування* (О. Бердник); *Руські князі не раз робили спробу об'єднатися й виступити проти спільного ворога, але особисті амбіції, претендування на старшинство, а інколи — і пряма зрада зводили ці зусилля нанівець* (з наук. літ.).

ПРЕТЕНДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Ставити певні вимоги, заявляти свої права на кого-, що-небудь. *Був це Борис, син Святослава, який по смерті батька претендував на чернігівський стіл, сів на нього 4 травня 1077 р., але прокняжив всього 8 днів* (І. Франко); *Молодший* [син імператора Франца-Йосифа] *Вільгельм залишався .. без династичних перспектив, тому й претендував посісти трон бодай українського короля* (Ю. Смолич); *Ярослав претендував на імператорський престол, оскільки його друга дружина Феодора була родичкою царя Костянтина* (Р. Іванченко); *Монголи не претендують на землі, які на певний час були потрапили в залежність до їхніх предків, так само, як греки не збираються вимагати назад Константинополя, який п'ять сторіч тому став турецьким містом Стамбулом* (І. Білик).

2. Домагатися визнання за собою певних властивостей, особливостей (часто відсутніх насправді). *Звісно, моя думка не авторитетна — я й не претендую на се* (Леся Українка); *Хвильовий ніколи не претендував на звання критика, ідеолога чи то лідера, а тим паче — філософа* (М. Хвильовий); *Усякий панок, що претендував на те, щоб його вважали людиною культурною, поспішав влаштувати в себе кріпацький хор, оркестр, а то й навіть балет чи цілий театр* (В. Гжицький); — *Твоя п'єса претендує на великі узагальнення українських культурних іпостасей!* (Є. Кононенко).

ПРЕТЕНЗІ́ЙНЕ *див.* **претензійно.**

ПРЕТЕНЗІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який прагне виявити у чомусь свою оригінальність, підкреслити свою надзвичайність. *Я визначаю себе як найменш претензійного режисера в тому розумінні, що, як не типова у цьому плані фігура, я не претендую на утвердження якоїсь "школи"* (О. Довженко); *Серед тамтешньої розмаїтої публіки письменників було найменше .. Зате аж надто хотіли показати себе їхні .. претензійні пещені дружини* (М. Дашкієв); *Аби не виглядати претензійним і непослідовним, мушу внести точність у розуміння означеної нової прози* (С. Процюк); // У якому виявляється претензія на оригінальність, незвичайність. *Праву мовити, мені львівські карточки не сподобались, чогось ми там дуже викручений і претензійний вид маємо* (Леся Українка); *Вже з самих риштовань пробивався претензійний розмах будівничого, що замірився на високу скалу* (І. Багряний); *На повному кар'єрі кіннотники промайнули й повз розкішну, претензійну в своєму .. цяцькуванні будівлю біржі* (Ю. Смолич); *Ток-шоу, на яке її* [Дану] *запросили, мало претензійну та солодкаву назву* (І. Роздобудько).

2. Стос. до претензії (у 1, 4 знач.). *Положення встановлює основні засади організації претензійної та позовної роботи в Державній судовій адміністрації України та її територіальних управліннях* (з мови документів).

ПРЕТЕНЗІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **претензі́йний** 1. *Була* [дівчинка] *вертлява, непосидюща, до того ж мала в рухах якусь претензійність, підкреслене кокетство, манірність старої панни, цілком нагадуючи дорослого ліліпута* (В. Підмогильний); *Розлучившись із манірністю та претензійністю, вона ніби аж порозумнішала, а сумовита задумливість їй навіть пасувала* (М. Дашкієв); *Ковбик і сам не знав, що саме йому не подобається в Сідалковському. Чи не ця його претензійність, імпозантність, оце хизування?* (О. Чорногуз).

ПРЕТЕНЗІ́ЙНО, *заст.* **ПРЕТЕНЗІ́ЙНЕ.** Присл. до **претензі́йний** 1. *Довкола було стільки панночок із провінції, .. повбираних претензійно й без смаку, а все ж молодь снувалася коло них натовпом* (І. Франко); *Сучасна аристократія! Пани становища... Володарі... Мотлох!!! Всі ці ляльки, всі ці кралі й їхні альфонси — личковані командири, й якісь надуті "відповідальні", і якісь претензійне вбрані .. суб'єкти — все це мотлох* (І. Багряний); *На порозі перукарні стояв той самий помічник майстра, молодий хлопець з претензійно завитими кучерями* (Ірина Вільде); *Через кілька хвилин він уже сидів у претензійно обставленому кабінеті Стун-Айя* (М. Дашкієв); *Добрий заголовок — половина справи .. .. "Я і люди" — вельми претензійне і неточно. "Він" — лаконічно, густо і з підтекстом* (В. Дрозд).

ПРЕТЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* 1. *перев. мн.* Вимагання чого-небудь від когось, заявлення своїх прав на що-небудь. — *Вони* [панни] *мають претензію на опікунство надо мною й дуже люблять читати мені гидкі нотації* (І. Нечуй-Левицький); *Мазепа .. послав цареві доноса, доводячи, ніби претензії запорожців на землю по Самарі зовсім безпідставні* (А. Кащенко); — *Я гадаю, наприклад, що товариш Дорошук більше за вас заслуговує на премію, але він ніколи не виступав ніде з такими претензіями* (О. Донченко); *Настрої і претензії правлячих кіл і реакційних імперських сил сучасної Росії коріняться в глибинах історії* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Вияв незадоволення ким-, чим-небудь; образа на кого-, що-небудь. *Я не буду мати найменшої претензії до Вас, коли Ви критично віднесетесь до моїх поправок і покористуєтесь їми* [ними] *в такій мірі, як се Вам потрібно буде для оброблення перекладу* (М. Коцюбинський); *З тітки мені не дивно: вона має претензії до кождого молодого чоловіка і засуджує кождого безоглядно* (О. Кобилянська); *Часом змиє* [мати] *голову старшенькому й випере йому сорочку: малий Грицько, не вміючи ще словами подавати свої претензії, пускався в ревний плач* (Ю. Яновський); *Терпили писали .. скарги, і хоча стандартної форми такого документу ніхто не придумав, і жоден із них не був знайомий з іншим, висловлені в скаргах претензії були приблизно однакові* (А. Кокотюха).

3. *перев. на що.* Прагнення відзначитися, виділитися чимось серед інших, домогтися визнання за собою певних властивостей, особливостей (часто відсутніх насправді). *В покоях у Пшепшинського було бідно, але з великою претензією на панську обставу* (І. Нечуй-Левицький); *Пан гетьман коронний — то була маленька фігурка, але з великими претензіями* (Г. Хоткевич); *Повна претензії на молодість і вроду, вона так раптово потрапила в бабусі, що їй нелегко було отямитись* (Л. Дмитерко); // *з інфін.* Настійне прагнення до чого-небудь. *Звісна річ, що різні товариства існують у нас ще від 1848 р. і не тільки що існують, але кожне з них має більшу або меншу претензію бути товариством народним* (І. Франко); *У християнстві є вчення про зверхність Римського Папи (мається на увазі претензія бути керівником усіх християн) та догмат папської непогрішності у справах віри й моралі* (з навч. літ.).

4. Те саме, що **по́зов** 1. *До претензії мають бути додані всі необхідні документи, що підтверджують права пасажира вимагати відшкодування залежно від того, щодо чого висувається претензія, у тому числі квиток (маршрут-квитанція), фіскальні чеки оплати послуг* (з наук. літ.); *У Франції встановлюється чітко означений термін для пред'явлення претензії щодо неналежної якості товару, який у судовій практиці становить кілька місяців* (з навч. літ.);

// Заява замовника, покупця про виявлений брак у продукції; рекламація. *Претензія подається, якщо під час приймання товару з'ясувалося, що якість продукції, яка надійшла, тари або упакування не відповідають вимогам стандартів, технічним умовам, кресленням, зразкам і т. ін.* (з навч. літ.); // *юр.* Заява кредитора, замовника, покупця з протестом проти порушення умов договору, угоди. *Претензії кредиторів, як і заяви про прийняття спадщини, заяви про відмову від спадщини, реєструються в книзі обліку та реєстрації спадкових справ і журналі реєстрації вхідних документів і формуються у спадкові справи* (з наук.-попул. літ.).

Бу́ти в прете́нзії *див.* **бу́ти; Заявля́ти / заяви́ти прете́нзії (прете́нзію)** *див.* **заявля́ти; Пред'явля́ти / пред'яви́ти прете́нзії (прете́нзію)** *див.* **пред'явля́ти.**

○ (1) **З прете́нзією,** *у знач. присл.* — претензійно. *При фортеп'яні сиділа пані поважного віку, вбрана якось чудно, з претензією, але без смаку* (Леся Українка); *Одягалась вона з претензією, пивши чай, делікатно відчепірювала мізинця* (В. Підмогильний); *Входить Мефодій Софронович Риндя .. Одягнений з претензією, розмовляє шанобливо* (М. Зарудний).

ПРЕТЕНСІ́ЙНИЙ, а, е, *зах.* Прикм. до **прете́нсія.** *Чи ж мав Федір право судити Рафаеля? Чи не був він сам для когось іншого такий самий нестравний* [неприйнятний]: *претенсійний, порожній, душа на ходилицях..?* (Е. Андієвська); *Навіщо він згодився йти до каварні? Замість спати дома, він мусить слухати претенсійне верзіння жінки, може й вродливої, але надто балакучої й наївної* (В. Домонтович).

ПРЕТЕНСІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., зах.* Абстр. ім. до **претенсійний.** *В ньому ні краплі не було претенсійности та наставницького тону. До старости зберіг він* [Г. Квітка-Основ'яненко] *гнучкість та свіжість характеру, вміння легко пристосовуватись до всякого товариства* (М. Зеров); — *Я хотіла б знати, чому ти ніколи не скажеш мені "люблю"? — Я думаю, — відповідаю я без жадної претенсійности, — що це з сором'язливости!* (В. Домонтович).

ПРЕТЕНСІ́ЙНО, *зах.* Присл. до **претенсійний.** *Назвавши "сировим матеріялом* [матеріалом]*" центральне й найсильніше оповідання* [І. Сенченка] — *"У золотому закуті", Коваленко претенсійно заявляє: це — "просто фактичний допис або уривок зі статті про сучасний побут"* (М. Хвильовий).

ПРЕТЕ́НСІЯ, ї, *ж., зах.* Те саме, що **прете́нзія.** *Володислав, як і його батько, мав претенсії на шведську корону* (М. Грушевський); *Ірина і Ольга, з блискучими очима, висловлювали .. свої претенсії, що їх занедбується в користь* [на користь] *Марти* (У. Самчук); — *Ваше незадоволення й ваші претенсії безглузді, визнайте це, Серафікусе!* (В. Домонтович).

ПРЕТЕ́ПЛИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* т е п л и й, *розм.* Дуже теплий. *Чи опинилася* [Пат], *може, як оце він у теплих-претеплих краях і складає для нього чергове послання про свої незвичайні пригоди?* (П. Загребельний); *В глибині, якщо спустити ноги, вода була претепла!* (Ю. Логвин); *Він зняв із себе свою претеплу шубу і кинув її на руки жебракові* (В. Кожелянко).

ПРЕТЕ́ПЛО, *також у сполуч. зі сл.* т е п л о, *розм.* Присл. до **прете́плий.** *Є група матусь і бабусь, які постійно турбуються про дітей і занадто перестраховуються: треба тепло-претепло одягатися, мити сто разів на день руки, а якщо раптом дитина чхне — не обійтися без лікування від застуди* (із журн.); // *у знач. пред. Оце щоранку Микось вбігає знадвору і гукає: "Мамо! А надворі, знаєш, тепло-претепло!.. Не треба мені пальта надівать?"* (Леся Українка); *Учора ще стояла спека, на небі не було ні хмариночки, сьогодні небо хмарне, але тепло-претепло* (О. Донченко).

ПРЕТИ́ХИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* т и х и й, *розм.* Дуже тихий. *У претиху ніч прийшли за батьками енкаведисти* (з мемуарної літ.); *Якраз на жнива стояла тиха-претиха погода* (із журн.).

ПРЕТИ́ХО, *також у сполуч. зі сл.* т и х о, *розм.* Присл. до **прети́хий.** *Попрощався* [дід] *з усім родом, ліг на лаві, перехрестився і тихо-претихо заснув* (О. Кониський); *Велетень-море тільки край берега дихало тихо-претихо* (Дніпрова Чайка); // *у знач. пред. Тихо було, претихо, лише з-за круч чорно-синя хмара вставала і кібці пищали перед бурею* (О. Донченко); *В хаті тихо-претихо. І натоплена піч. Інкрустований місяць в заворожену ніч* (Л. Костенко).

ПРЕТІСНИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* т і с н и й, *розм.* Дуже тісний. *У напрямку сходу рухався дракон. Він дихав полум'ям та випускав дим. Це був потяг, який у тісних-претісних вагонах, у нелюдських умовах, відправляв людей-арештантів на каторгу* (І. Багряний); *Виконувати таку делікатну працю, як напування коней та ще в темному, претісному трюмі, було нелегко* (Ю. Логвин).

ПРЕТІ́СНО, *також у сполуч. зі сл.* т і с н о, *розм.* Присл. до **претісни́й.** *За Соколицею знов тісно, претісно докупи туляться рядками гір довгуваслі* [довгасті] *хребти з вузькими гострими верхами* (І. Нечуй-Левицький); // *у знач. пред. В поїзді було претісно, стрілися з Лінніченком і балакали до Волочиська* (М. Грушевський).

ПРЕТОВСТИ́Й, а́, е́, *також у сполуч. зі сл.* т о в с т и й, *розм.* Дуже товстий. *Колись наше листування можна буде видати окремою книгою, і взагалі було б чудово, якби ця книга виявилася товста-претовста* (Ю. Винничук); *Чоловік .. випряг коня, пустив його пастись, а сам зрубав дуба товстого-претовстого, розколов його до половини* (з казки); *Зразу за кущами осоки нависали над річкою претовсті верби* (Ю. Логвин); *Прибула з Варшави якась багатюща претовста банкірша.., така товста, що ледве ходить, коливаючись на ході, мов качка, з боку на бік* (І. Нечуй-Левицький).

ПРЕ́ТОР, а, *ч.* У Стародавньому Римі — заступник і помічник консула, згодом найвища урядова особа, наділена судовою та адміністративною владою. [М е л х о л а:] *Та що ж воно за гості? звідки?* [Х у с а:] *З Риму .. Почесні гості! Він родич преторові...* (Леся Українка); *Претор повідомив присутнім сенаторам, що імператриця-удова та її сім'я шість годин тому затримані на Кідронії* (В. Єшкілєв).

ПРЕТОРІА́НЕЦЬ *див.* **преторіа́нці.**

ПРЕТОРІА́НИ, ів, *мн. (одн.* **преторіа́нин,** а, *ч.), рідко.* Те саме, що **преторіа́нці.** *А в Римі свято, Велике свято! Тиск народу, Зо всього царства воєводи, Преторіани і сенат, Жерці і ліктори стоять Круг Капітолія* (Т. Шевченко); *Вони* [Нерей та Ахіллей] *були преторіани за часів Нерона і в часі переслідування християн сповняли службу катів, наслідком якогось чуда увірили в Христа* (І. Франко); *Преторіани посадили на цісарському престолі стрия Калігули — Тиберія Клавдія* (І. Крип'якевич).

ПРЕТОРІА́НИН *див.* **преторіа́ни.**

ПРЕТОРІА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **преторіа́нці, преторіа́ни.** [Неофіт-раб:] *То се він* [бог] *дав і кесаря, і владу преторіанську та патриціанську, і владу над рабами багачів?* (Леся Українка); *Преторіанську гвардію, що дійшла до занадто великого значення, він переорганізував у такий спосіб, що на місце italіків втягнув до неї вибраних вояків з усіх легіонів* (І. Крип'якевич); *За Августа була скорочена армія, але створена преторіанська гвардія, яка становила особисту охорону імператора* (з навч. літ.).

ПРЕТОРІА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **преторіа́нець,** нця, *ч.).* 1. У Стародавньому Римі — солдати особистої охорони полководця, згодом — солдати привілейованої імператорської гвардії, що брали активну участь у палацових переворотах. *Зброя преторіанців заблищала на Татіанові й Антістосові* (Н. Королева); *Коли римський сенат тричі підряд приймав одностайні ухвали, приходили преторіанці й розганяли його мечами* (П. Загребельний); * У порівн. [Руфін:] *Він бешкети чинив за справу віри, немов преторіанець за образу орла імперії* (Леся Українка).

2. *перен.* Наймані війська, на які спирається влада, що ґрунтується на деспотизмі. *Преторіанці тримали на своїй зброї деспотичний режим монарха* (з навч. літ.).

ПРЕТО́РІЙ, ю, *ч., іст.* У Стародавньому Римі — місце у військовому таборі, де містилася палатка полководця. *У 60-метровому квадраті навколо преторію розташувалися намети вищих офіцерів і штабу, а солдатські намети стояли далі, утворюючи надійну охорону* (з навч. літ.); // У Стародавньому Римі, Візантії — адміністративна будівля полководця або намісника провінції. *Знову Пилат увійшов у преторій, і покликав Ісуса, і до Нього сказав: — Чи Ти Цар Юдейський?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Повстанці знали: горять не просто собі преторій та сенат, горять списки оподаткованих, боргові зобов'язання* (Д. Міщенко); *Близько 840 р. у цитаделі Херсона збудували преторій, де розмістився штаб стратига* (з навч. літ.); // Військова рада при полководці. *Перед вирішальним наступом преторій зібрався в головного полководця для обговорення використання кінноти та лучників* (із журн.).

ПРЕ́ТОРСЬКИЙ, а, е. Стос. до претора. *Еций бився куцим мечем поряд з десятком ветеранів своєї преторської когорти й помалу прокладав собі дорогу вперед, хоч і не знав до пуття, куди має йти й що робити* (І. Білик); *Радістю сповнюється той, хто спокійно озирає вже не консульські й не преторські вибори, а ті важливіші, де одні домагаються річних почестей, другі — пожиттєвої влади* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Преторське право було ланкою, що зв'язувало статичну систему квіритського права та суспільні відносини, які бурхливо розвивалися* (з навч. літ.).

ПРЕТЯЖКИ́Й, á, é, *також у сполуч. зі сл.* тяжкий, *розм.* Дуже тяжкий. *Широкоплечий, з м'якими карими очима, скинув* [Навойко] *із себе лицарський пояс і претяжку опанчу зі зеленим підбоєм* (К. Гриневичева); *Десь там у темряві впала тяжка-претяжка бомба* (І. Багряний); — *Я тремчу, що жду нової кари за претяжкий гріх, що сотворив я на землі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *А сосна в жалю претяжкім Свій верх у низ спускає* (С. Воробкевич).

ПРЕТЯ́ЖКО, *також у сполуч. зі сл.* тяжко, *розм.* Присл. до **претяжки́й.** *Максим дивився на неї, слухав її, і було в нього таке відчуття, ніби він перед нею тяжко-претяжко завинив, перед цією матір'ю, бо ж не бачив ні її сина-сокола, ні її чоловіка старенького* (І. Багряний); — *То де тут наш претяжко хворий? — спитав* [полковник] *з порога весело* (Василь Шевчук); *Баба Ганя відчула, що вона тяжко-претяжко втомилася і її тягне на сон* (Г. Тарасюк); [Королева:] *Ти, сину мій, претяжко скривдив батька* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); // *у знач. пред. Батько першим відчув, що нам із сестрою претяжко після розмов у школі* (із журн.).

ПРЕФЕ́КТ, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — особа, яка обіймала військову, адміністративну або судову посаду. [Кай Летицій *(сухо):*] *Руфіне, мої думки нікому не відомі, а ділом я закону не ламаю, та й іншому ламати не дозволю, .. поки я зовусь префектом римським* (Леся Українка); *Подолала Пульхерія свою невістку-імператрицю й префекта всесильного Кіра, та волость потрапила до рук не їй* (І. Білик); *Рим поділявся на 14 районів. Кожен район очолював прокуратор, який підкорявся префектові столиці* (з навч. літ.).

2. У деяких країнах, зокрема у Франції, — урядовий чиновник, який очолює управління в адміністративно-територіальній одиниці (департаменті). *Генерал Батіс змушений був усунути Себастьяна із поста столичного префекта, аби заспокоїти громадськість...* (Ю. Бедзик); *Бідолашний напіврозрахований гувернер з належною пошаною проводив майбутнього префекта якогось щасливого департаменту* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Місцеві громади мають цілковиту автономію у плануванні й виконанні соціально-економічних програм розвитку своєї території. Обидві функції забезпечені окремими адміністративними апаратами. Наприклад, у Франції — префектами й радами* (з навч. літ.).

3. У деяких країнах — начальник міської поліції. [Бей *(до Селіма):*] *Подайте мені заяву на папері .. Дайте місцевому префектові підпис про невиїзд з міста до розв'язання вашого питання* (В. Самійленко); — *Яке ви маєте право! — обурювався префект поліції, зрадливо червоніючи, — я можу дати їй посвідку на проживання, тільки якщо ви візьмете з нею шлюб* (Є. Кононенко).

4. У царській Росії — інспектор духовної семінарії (з часів Петра І). *Та й вибили поповича Дрібними різками... "Бодай же ви погинули, Префекти з книжками"* (Я. Щоголів); *Одного дуже красного майового* [травневого] *ранку отець префект Братської академії прийшов до отця ректора з сумною новиною* (М. Грушевський); *Вітець префект перейнявся моїми скорботами та написав листа до ректора, свого колишнього спудея, аби той вписав мене до класу діалектики* (Ю. Мушкетик).

ПРЕФЕКТУ́РА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — одна з чотирьох адміністративно-територіальних одиниць імперії. — *Повелїваємо: кинути — і негайно — всі свої турми на слов'ян і порятувати від видимої згуби громадян наших у префектурі Схід* (Д. Міщенко); *Радикально реформували адміністративний устрій імперії Діоклетіан, а пізніше Костянтин. Тепер держава була поділена на 4 префектури, які складалися з декількох діоцезів* (з наук. літ.).

2. У деяких країнах, зокрема у Франції, Японії і т. ін., — адміністративно-територіальна одиниця; район діяльності префекта (у 2 знач.). *Найстрашніший землетрус за останні п'ять років стався в Японії. Найсильніші поштовхи були зафіксовані в шістьох префектурах країни* (з газ.).

3. Орган управління, на чолі якого стоїть префект (у 2 знач.). *Він обіймає .. уряд* [урядову посаду] *в міській префектурі, що дає йому 1800 фр[анків] річної пенсії, і марить про великі капітали і спекуляції* (І. Франко); — *Дуелі в нас суворо регламентовані, дозволено лише двобої в присутності секундантів та повноважного представника місцевої префектури* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Посада префекта (у 2 знач.). — *Ось і пан Декулі, — сказала Матильда, — він сьогодні без перуки. Певно, хоче домогтись префектури своєю геніальністю* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Службове приміщення префекта (у 2 знач.), його канцелярія. *Капрал Джон (найздібніший з присутніх студентів) пояснив, що статуя має прикрасити громадську споруду, щось на зразок префектури* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

4. Орган управління, на чолі якого стоїть префект (у 3 знач.); відділ поліції. *Першими експертними криміналістичними установами слід вважати бюро ідентифікації, створені при поліцейських префектурах деяких столичних міст Європи* (з навч. літ.); // Службове приміщення префекта (у 3 знач.), його канцелярія. *На Сіте, біля поліційної префектури, стояла валка ажанів* [поліцейських] (Ю. Яновський).

ПРЕФЕКТУРА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **префекту́рний.** *За накладом префектуральні видання Японії майже рівні з національними, однак вони не поширюються за межами свого регіону* (з навч. літ.).

ПРЕФЕКТУ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **префекту́ра.** *Повіти Японії є адміністративними одиницями, нижчими за префектурний рівень* (з наук.-попул. літ.); *У кожній провінції Італії є префект — представник центрального уряду, який очолює Урядову територіальну префектурну службу* (з навч. літ.).

ПРЕФЕРА́НС, у, *ч.* Азартна картярська гра. *До комфорту* [курильні] .. *належить також ціла низка зелених столиків з потрібним для них реквізитом — картами та пуделками штонів* [фішок] *для преферансу* (І. Франко); *Почався преферанс. Грали його зо дві години, аж знудилося всім* (О. Маковей); *В купе спального вагона четверо пасажирів круг чемодана, поставленого "на попа", грають в преферанс* (А. Головко); *Лікар із бібліотекаркою виявилися майже однолітками, мали багато спільного, обоє любили преферанс та покер* (А. Кокотюха).

ПРЕФЕРАНСИ́СТ, а, *ч.* Той, хто грає в преферанс. *Герус вдавав з себе непоправно хворобливого преферансиста* (М. Стельмах); *Вони в мене преферансисти. І тато, і мама. Є така гра в карти — преферанс* (В. Нестайко); *Поклала* [Надя] *заліковку край столу, де пальцями преферансиста, професора фізики, Арнольда Палича було розтасовано білети* (Є. Пашковський).

ПРЕФЕРАНСИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **преферанси́ст.** *Відчайдушна преферансистка.*

ПРЕФЕРА́НСНИЙ, а, е. Те саме, що **префера́нсовий.** *Карткова гра "Тисяча" належить до типу преферансних ігор. Виграє той гравець, кому першому вдається набрати 1000 очок* (із журн.); *Преферансна колода налічує 32 карти: 4 масті по 8 карт у кожній — від туза до сімки* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕФЕРА́НСОВИЙ, а, е. Прикм. до **префера́нс.** *Преферансова термінологія;* // Признач. для преферансу. *Преферансовий стіл.*

ПРЕФЕРЕНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **преференці́йний.** *Асоціації укладають між собою угоди про преференціальну торгівлю, економічне взаємодоповнення, співробітництво в сільському господарстві, науці, техніці* (з навч. літ.).

ПРЕФЕРЕНЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **преференціа́льний.** *Якщо "чиста" пропорційна виборча система вирішує питання, хто зі списку кандидатів увійде до парламенту на принципі черговості, то преференціальність дає право виборцям віддати свою перевагу конкретним кандидатурам за партійними списками* (із журн.).

ПРЕФЕРЕНЦІА́ЛЬНО. Присл. до **преференціа́льний.** *В Угорщині за опозицією преференціально передбачено одну з двох посад нотаріуса парламенту, а члени опозиції мають бути представниками, а інколи й співголовами слідчих комітетів парламенту* (з навч. літ.).

ПРЕФЕРЕНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до преференції. *Розмір преференційної поправки має становити 10 % ціни тендерної пропозиції* (з мови документів); — *Я ще не втік з цього .. дикунського кубла до славного легіону непереможного Вишневецького тільки з одної причини. Й ця преференційна причина — Ви, мій друже* (В. Єшкілєв); *Образи-еталони є преференційними конструктами при категоризації дійсності* (з наук. літ.).

ПРЕФЕРЕНЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **преференці́йний.** *Якщо респондент, оцінюючи за певним критерієм об'єкти, ставить один вище за інший, то він визначає преференційність одного з них* (з навч. літ.).

ПРЕФЕРЕНЦІ́ЙНО. Присл. до **преференці́йний.** *Семіотичний аспект категорії інтертекстуальності полягає в існуванні відношень між однією мовною знаковою системою та іншою, що преференційно співвідноситься з першою* (з наук. літ.).

ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Перевага, пільга, яка надається кому-небудь у користуванні чимсь. *Економічні орієнтації особи є системою її взаємопов'язаних преференцій, що характеризують її загальну орієнтованість в економічній галузі* (з наук. літ.); // Пільга, яка надається за міжнародними умовами для пожвавлення торгівлі між країнами. *Яундеська конвенція надавала країнам Африки та Мадагаскару певні преференції в торгівлі з Європейським Союзом* (з навч. літ.).

2. *книжн.* Перевага, пріоритет (при виборі, імовірності чогось і т. ін.). *Докази існування Бога найменше турбували Германа. Йому досить було знати, що віра в Бога дає людині певні преференції в суспільному та особистому житті* (Г. Пагутяк); *Він був старшим за Ґастона на десять років і міг дозволити собі певні преференції у спілкуванні, попри те, що Лем'єр віднедавна став його начальником* (М. Кідрук); *Нота Мілюкова була опублікована 3 травня 1917 р. Солдати обурилися закликом продовжувати війну, щоб здобути такі необхідні можновладцям територіальні преференції* (з наук.-попул. літ.); *Преференції людей щодо місця проживання різняться: одні надають перевагу центру міста чи наближеним до нього районам, інші — передмістю* (із журн.).

ПОКАЖЧИК СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

БІГ[2]
біг
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див.* бог (19)
◊ Помага́й / поможи́ Бо́же *(заст.* Біг, Бі) *див.* помага́ти (1)
бо́га
◊ Живи́м до Бо́га (на не́бо) лі́зти / полі́зти *див* лі́зти (4)
бо́гові
◊ Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися *див.* моли́тися (2)
бо́гом
◊ Почува́ти себе́ Бо́гом *див.* почува́ти (6)
Присяга́тися (кля́стися, присяга́ти) / присягну́тися (покля́стися, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т ін.) див.* присяга́тися
бо́гу
◊ Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися *див.* моли́тися (2)
бо́же
◊ Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)! *див.* бог (17)
◊ Не ма́ти [і] за Бо́же пошиття́ *див.* ма́ти[2] (122)
◊ Помага́й / поможи́ Бо́же *(заст.* Біг, Бі) *див* помага́ти (1)
БІ́ГАТИ
бі́гати
По́ратися (бі́гати, товкти́ся *і т. ін.)* по хазя́йству (по господа́рству) *див.* по́ратися (1)
бі́гають
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
БІ́ГТИ
бі́гти
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бі́гти, полюва́ти *і т. ін.)* за двома́ за́йцями *див.* ганя́ти (4)
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т ін.)* / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
БІДА́[1]
біді́
◊ Помогти́ (допомогти́, зара́дити *і т. ін.)* біді́ (го́рю, ли́ху *і т. ін.) див.* помага́ти (2)
БІЙ
бій
Пори́нути в бій *див.* порина́ти (1)
бо́ю
◊ На по́лі бо́ю *див.* по́ле (15)
БІ́ЙКА
бі́йку
Лі́зти / полі́зти в бі́йку *див.* лі́зти (1)
БІК
боки́
◊ Натовкти́ [під] боки́ ([в] поти́лицю) *див* натовкти́ (2)
◊ Полата́ти (облата́ти) / лата́ти бо́ки *(рідко* ре́бра) *див.* полата́ти (3)
◊ Пом'я́ти / м'я́ти боки́ (ре́бра) *див.* пом'я́ти (1)
◊ Пообле́жувати боки́ *див.* пообле́жувати (1)
бо́ку
З пра́вого бо́ку <По пра́вім бо́ці> *див* бік (1)
бо́ці
З пра́вого бо́ку <По пра́вім бо́ці> *див.* бік (1)
Пра́вда на мо́єму (тво́єму, його́ *і т. ін.)* бо́ці <Моя́ (твоя́, його́ *і т. ін.)* пра́вда> *див.* пра́вда (3)
БІ́ЛИЙ
бі́лим
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися
бі́лого
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]

БІЛЬМО́
більмо́
◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)
БІ́ЛЬШИЙ
бі́льша
До́бра *(рідше* бі́льша) полови́на *див.* полови́на (1)
БІ́РЖА
бі́ржа
△ Бі́ржа пра́ці *див.* бі́ржа (1)
БІС[1]
біс
◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рідко* Бісеня́та всели́лися> *див.* біс[1] (1)
◊ Куди́ чорт (біс, нечи́стий *і т. ін.)* поні́с *див.* чорт
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* лихи́й *(рідше* нечи́стий, біс *і т ін.)* попу́тав *див* лихи́й[1] (8)
бі́са
◊ Посла́ти до бі́са (до чо́рта) *див* посила́ти (11)
бі́су
◊ Іти́ (летí́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.) див* іти́ (66)
БІСЕНЯ́
бісеня́та
◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рідко* Бісеня́та всели́лися> *див* біс[1] (1)
БІ́СЕРНИЙ
бі́серний
Бі́серний по́черк *див* по́черк (1)
БІ́СИК
бі́сики
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див* пуска́ти
БІ́СІВ
бі́сового
◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див* посила́ти (10)
БІ́СОВИЙ
бі́сового
◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти (10)
БЛАГА́ТИ
блага́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
БЛАГОСЛОВЕ́ННЯ
благослове́ння
Попроси́ти (попроха́ти) благослове́ння *див.* попроси́ти (1)
БЛИ́СКАВКА
бли́скавки
◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)
БЛУКА́ТИ
блука́ти
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
БОГ
бог
◊ Бог (Госпо́дь) ми́лував / поми́лував *див.* бог (3)
◊ Бог (Госпо́дь) смерть дає́ (посила́є) *див.* бог (8)
◊ Бог поні́с *див.* бог (12)
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст.* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див.* бог (19)
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див* бог (29)
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) помага́є (помага́) *див.* бог (30)
◊ Чим (що) Бог посла́в *див.* бог (31)
◊ Як Бог на ду́шу покладе́ *див* бог (34)
бо́га
◊ Живи́м до Бо́га (на не́бо) лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (4)

бо́гові
◊ Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися *див.* моли́тися (2)
бо́гом
◊ Почува́ти себе́ Бо́гом *див.* почува́ти (6)
Присяга́тися (кля́стися, присяга́ти) / присягну́тися (покля́стися, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див.* присяга́тися
бо́гу
◊ Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися *див.* моли́тися (2)
бо́же
◊ Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)! *див.* бог (17)
◊ Не ма́ти [і] за Бо́же пошиття́ *див.* ма́ти[2] (122)
◊ Помага́й / поможи́ Бо́же *(заст* Біг, Бі) *див.* помага́ти (1)
БОГОРО́ДИЦЯ
богоро́диці
Різдво́ [Пресвято́ї] Богоро́диці *див.* різдво́
Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці *див.* успі́ння
БО́ЖИЙ
бо́жа
Пресвята́я Ді́во ([Марі́є], Ма́ти Бо́жа [мило́сти́ва] *і т. ін.) див.* ді́ва (1)
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
бо́жій
◊ На сме́ртній (смерте́льній, Бо́жій) посте́лі *див* по́стіль (2)
БОЙОВИ́Й
бойови́й
Поста́вити гвинті́вку (рушни́цю) на бойови́й звід *див.* поста́вити[1] (1)
бойові́
Бойові́ поря́дки *див.* поря́док (2)
БО́КОМ
бо́ком
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилiза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
БОЛО́ТО
болота́х
◊ Щоб тебе́ (його́) понесло́ по не́трях та по болота́х (пове́рх де́рева) *див* понести́ (3)
боло́том
◊ Облива́ти (обкида́ти, полива́ти *і т. ін.)* / обли́ти (обки́дати, поли́ти *і т ін.)* бру́дом (боло́том, грязю́кою *і т ін.) див.* облива́ти (1)
БОЛЮ́ЧИЙ
болю́че
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.)* мі́сце *див.* попада́ти (13)
БОРОНИ́ТИ[1]
боро́нить
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див* бог (29)
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див* ма́ти[1] (12)
БО́ЧКА[1]
бо́чки
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з [поро́жньої (духово́ї)] бо́чки *див.* бо́чка[1] (2)
бо́чку
◊ Коти́ти / покоти́ти бо́чку *див* коти́ти (1)
бо́чці
◊ Сиді́ти на порохові́й бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див* сиді́ти
БРА́ТИ
бра́ти
Бра́ти / взя́ти за пра́вило *див.* бра́ти (11)
Бра́ти / взя́ти на пору́ки *див* бра́ти (20)
◊ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)

Бра́ти / взя́ти (поста́вити) під сідло́ *див.* бра́ти (26)

◊ Бра́ти / взя́ти свої́ права́ *див.* бра́ти (116)

Бра́ти (зарахо́вувати) / взя́ти (зарахува́ти) на постача́ння *див.* бра́ти (39)

Бра́ти (захо́плювати) / взя́ти (захопи́ти) в поло́н *див.* бра́ти (40)

Бра́ти [свій] поча́ток *див.* бра́ти (48)

Бра́ти (ста́вити) / взя́ти (поста́вити) під су́мнів (під су́мніви) *див* бра́ти (50)

БРА́ТИСЯ

бра́тися

◊ Бра́тися / взя́тися по́пелом *див* бра́тися (14)

БРА́ТНІЙ

бра́тню

◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)

БРИГА́ДНИЙ

брига́дний

Польови́й (степови́й, брига́дний *і т. ін.)* та́бір *див.* та́бір

БРИ́ЗКА

бри́зки

◊ Ті́льки бри́зки полетя́ть *див.* бри́зки (1)

БРИ́ЗКИ

бри́зки

◊ Ті́льки бри́зки полетя́ть *див.* бри́зки (1)

БРИ́ЮЧИЙ

бри́ючий

△ Бри́ючий полі́т *див.* полі́т (1)

БРОВА́

бро́ви

◊ Бро́ви полі́зли на ло́ба *див.* брова́ (8)

БРУД

бруд

◊ Злі́зувати по́рох (бруд) *див.* злі́зувати (1)

бру́дом

◊ Облива́ти (обкида́ти, полива́ти *і т. ін.)* / облі́ти (обки́дати, полі́ти *і т. ін.)* бру́дом (боло́том, грязю́кою *і т. ін.)* *див.* облива́ти (1)

БУДИ́НОК

буди́нок

Бюро́ (буди́нок) [до́брих] по́слуг *див.* бюро́ (2)

Поло́говий (роди́льний) буди́нок *див.* буди́нок (5)

БУ́РЯ

бу́ря

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* бу́ря понесла́ *див* бу́ря (4)

БУ́ТИ

був

◊ Був та загу́в (попли́в) *див* бу́ти (32)

бу́ти

Бу́ти в поша́ні *див.* бу́ти (7)

Бу́ти в прете́нзії *див.* бу́ти (8)

Бу́ти / ста́ти пору́кою *див.* бу́ти (26)

◊ Лежа́ти (бу́ти) / лягти́ (*рі́дко* облягти́) на сме́ртній посте́лі *див.* лежа́ти (11)

є

Коли́ є потре́ба <При (у) потре́бі> <За (в ра́зі) потре́би> *див.* потре́ба (2)

БЮРО́

бюро́

Бюро́ (буди́нок) [до́брих] по́слуг *див.* бюро́ (2)

Політи́чне бюро́ *див.* бюро́ (8)

ВА-БА́НК

ва-ба́нк

◊ Ста́вити / поста́вити ва-ба́нк *див.* ста́вити

ВАВИЛО́НСЬКИЙ

вавило́нська

◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н <Вавило́нська (єги́петська) нево́ля> *див.* поло́н (1)

вавило́нський

◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н <Вавило́нська (єги́петська) нево́ля> *див.* поло́н (1)

ВАГА́[1]

вага

△ Польо́тна вага́ *див* вага́[1] (9)

вагй

◊ Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́ *див.* кла́сти (19)

ВАГО́Н

ваго́н

Пошто́вий ваго́н *див.* ваго́н (8)

ВАЛИ́ТИ[1]

вали́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)

◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т ін.)* на (у) прах (*рі́дко* на пил) *див.* оберта́ти (3)

ВАЛЮ́ТНИЙ

валю́тна

△ Валю́тна (деві́зна) полі́тика *див.* полі́тика (3)

ВАНТА́ЖНИЙ

ванта́жний

Ванта́жний *(заст* това́рний) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (1)

ВАРЕ́НИЙ

варе́ний

Почервоні́ти як (мов, ні́би *і т. ін.)* [варе́ний (пече́ний)] рак *див.* почервоні́ти (1)

ВА́РТА

ва́рта

Поче́сна ва́рта *див.* ва́рта (3)

ва́рту

Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.)* *див.* ста́вити

ВА́ТРА

ва́тру

Кла́сти / покла́сти бага́ття (вого́нь, ва́тру) *див.* кла́сти (2)

ВАШ

ва́ша

Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́ (2)

ва́ших

◊ До ва́ших (тво́їх) по́слуг <До ва́шої (тво́єї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)

ва́шого

◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года

ва́шої

◊ До ва́ших (тво́їх) по́слуг <До ва́шої (тво́єї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)

ВВЕСТИ́

ввести́

△ Вво́дити / ввести́ у володі́ння *(заст.* у посіда́ння) *див* вво́дити (4)

ВВЕСЬ

все

Все гара́зд (*рі́дше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в ду́мка́х) *див.* весь[1] (12)

◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[1] (1)

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послі́зли (пропа́ли)!> *див.* послі́знути (1)

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)

◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] кра́пки́) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)

всіма́

За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило (1)

всіх

◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти (10)

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

всю

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)

ВВІЙТИ́

ввійти́

◊ Вступа́ти (вхо́дити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] права́ *див* вступа́ти[1] (10)

◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)

ВВО́ДИТИ

вво́дити

△ Вво́дити / ввести́ у володі́ння *(заст.* у посіда́ння) *див.* вво́дити (4)

ВГО́РУ

вго́ру

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́йма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т ін.)*] *див.* воло́сся (1)

ВДА́РИТИ

вда́рив

Грім би мене́ вда́рив <Хай мене́ грім [се́ред чи́стого по́ля] вда́рить> *див.* грім (1)

вда́рити

◊ Би́ти / вда́рити покло́ни *див.* би́ти (23)

вда́рить

Грім би мене́ вда́рив <Хай мене́ грім [се́ред чи́стого по́ля] вда́рить> *див.* грім (1)

ВДЕНЬ

вдень

◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див* тре́ба[1]

ВЕДМЕ́ДЯЧИЙ

ведме́дяча

◊ Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга *див.* по́слуга (3)

ВЕДМЕ́ЖИЙ

ведме́жа

◊ Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга *див.* по́слуга (3)

ВЕ́КТОРНИЙ

ве́кторне

△ Ве́кторне по́ле *див.* по́ле (4)

ВЕЛИ́КИЙ

вели́ке

○ На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здиво́вання) *див.* здивува́ння (1)

вели́кий

Вели́кий понеді́лок *див.* понеді́лок (1)

Ма́ти (знахо́дити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] по́пит *див.* ма́ти[2] (6)

вели́ким

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* пова́жа́нням> *див.* пова́га (3)

вели́кою

◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* пова́жа́нням> *див.* пова́га (3)

вели́ку

◊ На вели́ку (превели́ку) си́лу *див.* си́ла

ВЕЛИЧИНА́

величина́

△ Ста́ла (пості́йна) величина́ *див.* величина́ (7)

ВЕЛІ́ННЯ

велі́нням

◊ За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́) *див.* велі́ння (1)

ВЕРБА́

вербі́

◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див* пра́вда (7)

ВЕРНУ́ТИСЯ[2]

верну́тися

◊ Верну́тися порожне́м *див* верта́тися (2)

ВЕСЕЛИ́ТИ
весели́ти
◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити
ВЕСІ́ЛЬНИЙ
весі́льна
Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* ма́ти[1] (2)
весі́льний
Весі́льний (поса́джений, ста́влений *і т. ін.)* ба́тько *див.* ба́тько (1)
Весі́льний похі́д *див.* похі́д (1)
ВЕСТИ́
вести́
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
ВЕСТИ́СЯ
веде́ться
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.)* *див.* розмо́ва
ВЕСЬ[1]
все
Все гара́зд *(рі́дше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)
◊ Все перепу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в ду́мках) *див.* весь[1] (12)
◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[1] (1)
всі
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)
◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)
◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] кра́пки) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)
всіма́
За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило (1)
всіх
◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти (10)
◊ Стри́гти / пострига́ти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
всю
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)
ВЖИ́ТОК
вжи́тку
Предме́ти (ре́чі) дома́шнього (ха́тнього) вжи́тку *див.* предме́т (1)
Предме́ти (това́ри) широ́кого вжи́тку *див.* предме́т (2)
ВЗУ́ТИ
взу́ти
◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)
ВЗЯ́ТИ
взя́ти
Бра́ти / взя́ти за пра́вило *див.* бра́ти (11)
Бра́ти / взя́ти на пору́ки *див.* бра́ти (20)
◊ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
Бра́ти / взя́ти (поста́вити) під сідло́ *див.* бра́ти (26)
◊ Бра́ти / взя́ти свої́ права́ *див.* бра́ти (116)
Бра́ти (зарахо́вувати) / взя́ти (зарахува́ти) на постача́ння *див.* бра́ти (39)
Бра́ти (захо́плювати) / взя́ти (захопи́ти) в поло́н *див.* бра́ти (40)
Бра́ти (ста́вити) / взя́ти (поста́вити) під су́мнів (під су́мніви) *див.* бра́ти (50)
◊ Взя́ти по́стриг *див.* узя́ти
Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *заст.* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

ВЗЯ́ТИСЯ
взя́тися
◊ Бра́тися / взя́тися по́пелом *див.* бра́тися (14)
ВИ
вам
◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
вас
Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́ (2)
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти[1] (2)
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)
ви
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
◊ Пома́лу ви (ти)! *див.* пома́лу (1)
ВИ́БАЧЕННЯ
ви́бачення
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (пробача́ння, ви́бачити, пробача́ти) *див.* проси́ти
ВИ́БАЧИТИ
ви́бачити
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (пробача́ння, ви́бачити, пробача́ти) *див.* проси́ти
ВИ́БОРЧИЙ
ви́борче
△ Акти́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во (11)
△ Ви́борче пра́во *див.* пра́во (12)
△ Паси́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во (21)
△ Пряме́ ви́борче пра́во *див.* пра́во (26)
ВИ́ВЕЗТИ
ви́везти
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИ́ВЕСТИ
ви́вести
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рі́дше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
ВИВІЗНИ́Й
вивізні́
△ Вивізні́ пре́мії *див.* пре́мія (2)
ВИ́ВІРИТИ
ви́вірити
◊ Виві́ряти / ви́вірити пра́вди *див.* виві́ряти (1)
ВИВІ́РЯТИ
виві́ряти
◊ Виві́ряти / ви́вірити пра́вди *див.* виві́ряти (1)
ВИВО́ДИТИ[1]
виво́дити
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рі́дше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
ВИВО́ЗИТИ
виво́зити
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИ́ГАДАТИ[1]
ви́гадає
◊ По́роху не ви́гадає -(не ви́думає) *див.* вига́дувати[1] (1)
ВИДА́ТОК
вида́тки
△ Пото́чні вида́тки *див.* вида́ток (3)

ВИ́ДУМАТИ
ви́думає
◊ По́роху не ви́гадає (не ви́думає) *див.* вига́дувати[1] (1)
ВИ́ЙТИ
ви́йти
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рі́дко* полі́зти) / вила́зити (виліза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
◊ Вихо́дити / ви́йти з по́слуху *див.* вихо́дити (27)
ви́йшло
На пра́вду ви́йшло *див.* вихо́дити (16)
ВИЛА́ЗИТИ
вила́зити
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рі́дко* полі́зти) / вила́зити (виліза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
вила́зять
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рі́дше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див* о́ко[1] (19)
ВИЛИВА́ТИ
вилива́ти
◊ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити поми́ї *див.* вилива́ти (7)
ВИЛИВНИ́Й
виливні́
△ Виливні́ поро́ди *див.* поро́да (1)
ВИ́ЛИТИ
ви́лити
◊ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити поми́ї *див.* вилива́ти (7)
ВИЛІЗА́ТИ
виліза́ти
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рі́дко* полі́зти) / вила́зити (виліза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
ВИ́ЛІЗТИ
ви́лізли
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рі́дше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див.* о́ко[1] (19)
ви́лізти
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рі́дко* полі́зти) / вила́зити (виліза́ти, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
ВИ́МІНЯТИ
ви́міняти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мото́вило) *див.* міня́ти (2)
ВИНА́
вини́
Почува́тися до вини́ *див.* почува́тися (1)
вину́
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
ВИ́НЕСТИ
ви́нести
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИНО́[1]
вині́
◊ Полоска́тися в горі́лці (у вині́) *див.* полоска́тися (1)
ВИНО́СИТИ
вино́сити
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИНУВА́ТИЙ
винува́тий
◊ Пра́вий і винува́тий *див.* пра́вий[2] (1)

ВИПАДА́ТИ
випада́ти
◊ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)
ВИ́ПАСТИ[1]
ви́пасти
◊ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)
ВИ́ПРАВИТИ
ви́правив
◊ Праве́ць уда́рив (ви́правив) *див.* праве́ць (1)
ви́правило
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т ін.)* правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)
ВИ́ПРАВЛЕННЯ
ви́правлення
△ Автомати́чне ви́правлення помило́к *див.* ви́правлення (1)
ВИПУСКА́ТИ
випуска́ти
◊ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)
ВИ́ПУСТИТИ
ви́пустити
◊ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)
ВИ́ПХАТИ
ви́пхати
◊ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)
ВИРОБНИ́ЦТВО
виробни́цтво
Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику) *див.* запрова́джувати (1)
ВИРОБНИ́ЧИЙ
виробни́ча
△ Виробни́ча поту́жність *див.* поту́жність (2)
Виробни́ча пра́ктика *див.* пра́ктика (1)
виробни́чий
△ Виробни́чий потенціа́л *див.* потенціа́л (1)
виробни́чих
△ Бала́нс виробни́чих поту́жностей *див.* бала́нс[1] (4)
ВИ́РОСТИ
ви́росте
◊ Як ви́росте трава́ на помо́сті *див.* трава́
ВИ́РУЧКА
ви́ручку
◊ На ви́ручку (на по́міч) *див.* ви́ручка (1)
ВИСІВА́ТИ
висіва́ти
△ Сі́яти (висіва́ти) під по́крив *див.* сі́яти
ВИ́СЛІВ
ви́слови
Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т ін.) див.* прибира́ти
ВИСО́КИЙ
висо́ким
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
висо́кі
◊ Висо́кі поро́ги *див.* по́ріг (6)
висо́кого
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах
висо́кою
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
ВИСО́КО
ви́соко
◊ Ви́соко трима́ти пра́пор (знаме́но) *див.* трима́ти
ВИСОТА́
висоти́
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

ВИ́СТАВИТИ
ви́ставити
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
◊ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)
ВИСТАВЛЯ́ТИ
виставля́ти
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
◊ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)
ВИСТУПА́ТИ
виступа́ти
Виступа́ти / ви́ступити в пре́сі *див.* виступа́ти (1)
Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.)* в похі́д (похо́дом) *див.* іти́ (34)
ВИ́СТУПИТИ
ви́ступити
Виступа́ти / ви́ступити в пре́сі *див.* виступа́ти (1)
ВИТА́ТИ
вита́ти
◊ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути (1)
ВИТРАЧА́ТИ
витрача́ти
◊ Витрача́ти (тра́тити) по́рох *див.* витрача́ти (1)
ВИТЯГА́ТИ
витяга́ти
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИ́ТЯГТИ
ви́тягти
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИХО́ДИТИ
вихо́дити
◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилі́зати, вихо́дити) бо́ком *див.* вила́зити (5)
◊ Вихо́дити / ви́йти з по́слуху *див.* вихо́дити (27)
ВИШУ́КУВАТИ
вишу́кувати
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
ВІВТА́Р
вівта́р
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
ВІДБИ́ТИ
відби́ти
◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)
ВІДБИ́ТОК
відби́ток
◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)
ВІДВА́ЖИТИ
відва́жити
◊ Відва́жувати / відва́жити поти́личника *див* відва́жувати (3)
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)

ВІДВА́ЖУВАТИ
відва́жувати
◊ Відва́жувати / відва́жити поти́личника *див.* відва́жувати (3)
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)
ВІДВІ́ЧНИЙ
одві́чним
◊ Почи́ти одві́чним сном *див.* почива́ти (1)
ВІДГОДІ́ВЛЯ
відгоді́влю
△ Поста́вити (помісти́ти) на відгоді́влю *див.* поста́вити[1] (12)
ВІДДАВА́ТИ
віддава́ти
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)
◊ Віддава́ти / відда́ти на пота́лу *див.* віддава́ти (30)
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
◊ Відда́ти (*рідко* покла́сти) / віддава́ти (*рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)
ВІДДА́ТИ
відда́ти
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)
◊ Віддава́ти / відда́ти на пота́лу *див.* віддава́ти (30)
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
◊ Відда́ти (*рідко* покла́сти) / віддава́ти (*рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див* віддава́ти (39)
ВІ́ДДІЛ
ві́дділ
Політи́чний ві́дділ *див.* ві́дділ (4)
ВІДДІЛИ́ТИ
відділи́ти
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)
ВІДДІЛЯ́ТИ
відділя́ти
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зерно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)
ВІДІСЛА́ТИ
відісла́ти
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)
ВІД'ЇДА́ТИ
від'їда́ти
◊ Наї́да́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / нає́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)
ВІД'Ї́СТИ
від'ї́сти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / нає́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)
ВІДКИДА́ТИ
відкида́ти
◊ Відки́нути / відкида́ти з поро́га *див.* відкида́ти (1)
ВІДКИ́НУТИ
відки́нути
◊ Відки́нути / відкида́ти з поро́га *див.* відкида́ти (1)

ВІДМÓВИТИ
відмóвити
Відмовля́ти / відмóвити в пóслуху *див.* відмовля́ти (1)
ВІДМОВЛЯ́ТИ
відмовля́ти
Відмовля́ти / відмóвити в пóслуху *див.* відмовля́ти (1)
ВІДПАДА́ТИ
відпада́є
Відпада́є потрéба *див.* потрéба (1)
ВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ
відповіда́льність
Поклада́ти / поклáсти відповіда́льність *див.* поклада́ти (1)
відповіда́льності
Почуття́ відповіда́льності *див.* почуття́ (4)
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, поклика́ти) до відповіда́льності *див.* притяга́ти
ВІДПРА́ВИТИ
відпра́вити
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) пóштою *див.* відсила́ти (1)
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
ВІДПРАВЛЯ́ТИ
відправля́ти
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) пóштою *див.* відсила́ти (1)
ВІДРЯ́ДЖЕННЯ
відря́дження
△ Відря́дна пóсвідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* пóсвідка (1)
ВІДРЯ́ДНИЙ[1]
відря́дна
△ Відря́дна оплáта [прáці] *див.* оплáта (1)
ВІДРЯ́ДНИЙ[2]
відря́дна
△ Відря́дна пóсвідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* пóсвідка (1)
відря́дне
△ Відря́дна пóсвідка <Відря́дне посві́дчення> <Посві́дчення про відря́дження> *див.* пóсвідка (1)
ВІДСВЯТИ́ТИСЯ
відсвя́титься
◊ Водá не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* водá (50)
ВІДСЕБÉНЬКИ
відсебéньки
◊ Пра́вити відсебéньки *див.* пра́вити[2] (1)
ВІДСИЛА́ТИ
відсила́ти
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) пóштою *див.* відсила́ти (1)
ВІДСІВА́ТИ
відсіва́ти
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зéрнó від полóви *див.* відсіва́ти (1)
ВІДСІ́ЮВАТИ
відсі́ювати
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зéрнó від полóви *див.* відсіва́ти (1)
ВІДСІ́ЯТИ
відсі́яти
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зéрнó від полóви *див.* відсіва́ти (1)
ВІДСЛУЖИ́ТИ
відслужи́ти
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

ВІДСТАНЬ
відстані
◊ На відстані гармáтного пóстрілу *див.* відстань (2)
ВІДСТУПА́ТИ
відступа́ти
Відступа́ти / відступи́ти від пра́вила (від поря́дку) *див.* відступа́ти (1)
ВІДСТУПИ́ТИ
відступи́ти
Відступа́ти / відступи́ти від пра́вила (від поря́дку) *див.* відступа́ти (1)
ВІДЧУВА́ТИ
відчува́ти
Відчува́ти (мáти) потрéбу *див.* відчува́ти (2)
◊ Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти (почу́ти) ню́хом (нóсом) *див.* відчува́ти (8)
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) землі́ під собóю (під ногáми) *див.* чу́ти
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
ВІДЧУ́ТИ
відчу́ти
◊ Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти (почу́ти) ню́хом (нóсом) *див.* відчува́ти (8)
ВІДЧУТТЯ́
відчуття́
△ [Абсолю́тний] порі́г відчуття́ *див* порі́г (2)
◊ Чуття́ (відчуття́, почуття́) лі́ктя *див.* чуття́
ВІДЬМА
відьóм
◊ Полювáння на відьóм *див.* полювáння (3)
ВІ́ЖКА
ві́жка
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.*)] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попáла (потра́пила) *див.* ві́жки (2)
ві́жки
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вуздéчку *і т. ін.*) *див* попуска́ти[1] (6)
ВІ́ЖКИ
ві́жка
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.*)] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попáла (потра́пила) *див.* ві́жки (2)
ві́жки
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вуздéчку *і т. ін.*) *див.* попуска́ти[1] (6)
ВІЗ
вóза
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як собáці п'я́та ногá (*рідше* як другий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те кóлесо до вóза *і т. ін.*) *див.* ногá (33)
ВІЙНА́
війна́
△ Превенти́вна війна́ *див.* війна́ (14)
ВІЙСЬКÓВИЙ
військóві
△ Військóві посéлення *див.* посéлення (1)
ВІК
вік
Працездáтний вік *див.* вік (3)
вíком
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див.* вік (6)
ві́ку
З прéдка (з прéдку-ві́ку) *див.* прéдок (1)
◊ На схи́лі (на схи́лку, на покóті) ві́ку (літ, життя́ *і т. ін.*) *див.* схил
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див.* вік (6)
ві́ці
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див.* вік (6)
ВІ́ЛЬНИЙ
ві́льним
Ві́льним пóковзом *див.* пóковзом (1)

ВІ́ЛЬНО
ві́льно
◊ Ві́льно (лéгко, полéгшено *і т. ін.*) зітхну́ти / зітха́ти *див.* зітхну́ти (1)
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.*)] ві́льно (лéгко, полéгшено *і т. ін.*) зітхну́лося *див.* зітхну́тися (1)
ВІН
він
◊ Пропади́ / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.*) прóпадом (*рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом (*рідше* прáхом)> *див* пропадáти
йогó
◊ Не в [моЇх (йогó, її *і т. ін.*)] пра́вилах *див.* пра́вило (10)
Прáвда на моє́му (твоє́му, йогó *і т. ін.*) бóці <Моя́ (твоя́, йогó *і т. ін.*) прáвда> *див.* прáвда (3)
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) на ку́сники порвáло *див.* порвáти[1] (2)
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) правцéм ви́правило! *див.* виправля́ти (2)
◊ Щоб тебé (йогó) понеслó по нéтрях та по болотáх (повéрх дéрева) *див.* понести́ (3)
йому́
◊ Нехáй (хай) йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) [лихи́й] прасу́нок! *див.* прасу́нок (1)
◊ Щоб (бодáй, хай *і т ін*) йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) кі́стка в гóрло (поперéк гóрла стáла) *див.* кі́стка (26)
◊ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) [язи́к] попри́щило <Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) попри́щилося> *див.* попри́щити (1)
ВІНÉЦЬ
вінéць
◊ Ставáти / стáти під [шлю́бний] вінéць <Стоя́ти / постóяти під вінцéм> *див.* ставáти
вінцéм
◊ Ставáти / стáти під [шлю́бний] вінéць <Стоя́ти / постóяти під вінцéм> *див.* ставáти
ВІ́НИК
ві́ника
◊ Скуштувáти (покуштувáти) ві́ника (кия́, лози́ни, рі́зóк, нагаЇв *і т ін*) *див.* скуштувáти
ві́ником
◊ Почесáти бéрéзовим ві́ником *див.* почесáти (1)
ВІ́РА[1]
ві́рою
◊ Ві́рою і прáвдою *див.* ві́ра[1] (5)
ВІ́РНИЙ
ві́рний
◊ Вивóдити / ви́вести на путь прáведну (*рідше* на ві́рний шлях) *див.* вивóдити[1] (11)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямóвувати *і т ін.*) / настáвити (напрáвити, напути́ти, спрямувáти *і т ін.*) на дóбру (прáведну, ві́рну *і т. ін.*) дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.*) (на дóбрий (прáведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див* наставля́ти[2] (1)
ві́рну
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямóвувати *і т. ін.*) / настáвити (напрáвити, напути́ти, спрямувáти *і т. ін.*) на дóбру (прáведну, ві́рну *і т. ін.*) дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.*) (на дóбрий (прáведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
ВІСЦЕРОГÉННИЙ
вісцерогéнна
△ Вісцерогéнна потрéба *див.* потрéба (9)
ВІТА́ННЯ
вітáння
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, перекáзáти, прислáти) вітáння (приві́т, поклі́н *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ВІ́ТЕР
ві́тер
Ві́тер [політи́чних] переми́н (змін) *див.* ві́тер (3)

◊ Ві́тер у голові́ [гра́є (ві́є, сви́ще, посви́стує *і т. ін.*)] <Ві́тру [в голові́] бага́то> *див* ві́тер (9)
ві́тром
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полети́ть [за ві́тром] *і т. ін.*) <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див.* дмухну́ти (1)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*) полеті́ти за (із) ві́тром *див.* полеті́ти (2)
ві́тру
◊ Ві́тер у голові́ [гра́є (ві́є, сви́ще, посви́стує *і т ін.*)] <Ві́тру [в голові́] бага́то> *див.* ві́тер (9)
ВІ́ЧІ
ві́чі
◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
о́ко
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Покла́сти о́ко *див.* покла́сти[1] (9)
◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати (1)
о́ком
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див* пуска́ти
о́ці
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) по́рох (сіль) в о́ці *див.* по́рох[1] (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т ін*) [та] пороши́на (пороши́нка) в о́ці *див.* пороши́на[1] (2)
оча́х
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див* жовті́ти (1)
◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́) *див.* помутні́ти (1)
◊ Порожне́ча в оча́х *див.* порожне́ча (4)
Потьмяні́ло в оча́х *див.* потьмяні́ти (1)
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рі́дко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Світ поме́рк в оча́х *див* світ[2]
◊ Тьма́риться / потьма́рилося (*рі́дко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, сплива́ *і т. ін*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
оче́й
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.*) / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.*) *див.* і́скра (1)
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.*) / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.*) з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи́) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)
◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див* скида́ти
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін*) / спа́ла (опа́ла, сплива́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
очи́ма
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обма́цувати (1)
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
◊ Полу́пати очи́ма *див* полу́пати (1)
◊ Попаса́ти очи́ма *див* попаса́ти (1)
◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти (6)
◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати (1)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробура́вити *і т ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рі́дко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити
о́чі
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рі́дше* догори́ *і т ін.*)] лі́зуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.*) / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.*) *див.* о́ко[1] (19)
◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)
◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи́) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)
◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)
◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)
◊ Не потика́тися на о́чі *див* потика́тися (1)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див* опуска́ти (4)
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти (1)
◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да (1)
Поопуска́ти о́чі *див.* поопуска́ти (1)
◊ Попродира́ти о́чі *див.* попродира́ти (1)
◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати (1)
Порива́ти о́чі *див.* порива́ти[2] (1)
Посила́ти / посла́ти о́чі *див.* посила́ти (4)
◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.*) / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.*) на о́чі *див.* потрапля́ти (3)
◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти (2)
◊ Пра́вда о́чі ко́ле *див.* пра́вда (6)
◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
ВІ́ЧНИЙ
ві́чна
◊ Покри́є ві́чна тьма *див.* тьма[1]
ві́чної
◊ Покри́тися тьмо́ю ві́чної но́чі *див.* покрива́тися (4)
ВІ́ШАТИ
ві́шати
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
ВІ́ШАТИСЯ
ві́шатися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
ВІ́ЯТИ
ві́є
◊ Ві́тер у голові́ [гра́є (ві́є, сви́ще, посви́стує *і т ін.*)] <Ві́тру [в голові́] бага́то> *див.* ві́тер (9)
ВКЛАДА́ТИ[1]
вклада́ти
◊ Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́ *і т ін*) *див.* кла́сти (6)
ВКЛА́СТИ[1]
вкла́сти
◊ Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́ *і т. ін.*) *див.* кла́сти (6)
ВКРУТИ́ТИ[1]
вкрути́ти
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
ВКРУ́ЧУВАТИ[1]
вкру́чувати
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
ВЛА́ДА
вла́ду
Посіда́ти (*рі́дше* трима́ти) / посі́сти вла́ду *див.* посіда́ти[1] (1)
ВЛА́СНИЙ
вла́сну
◊ Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю *див.* поба́чити (6)
ВЛУЧА́ННЯ
влуча́ння
Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* влуча́ння (1)
ВЛУЧА́ТИ
влуча́ти
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див.* вціля́ти (1)
◊ Попа́сти (влу́чити, врази́ти) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т ін.*) мі́сце *див.* попада́ти (13)
ВЛУ́ЧЕННЯ
влу́чення
Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* влуча́ння (1)
ВЛУ́ЧИТИ
влу́чити
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див.* вціля́ти (1)
◊ Попа́сти (влу́чити, врази́ти) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.*) мі́сце *див.* попада́ти (13)
влу́чить
◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див* влуча́ти (2)
влу́чиш
◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див* влуча́ти (2)
ВМЕ́РТИ
вме́рти
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т ін*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
ВМИРА́ТИ
вмира́й
◊ Хоч ляга́й та [й] помира́й (вмира́й) *див.* ляга́ти (28)
вмира́ти
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т ін*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти

ВНЕСТИ́
внести́
Вно́сити / внести́ попра́вки (попра́вку) *див.* вно́сити (1)
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) ворожне́чу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін.) див.* сі́яти
ВНО́СИТИ
вно́сити
Вно́сити / внести́ попра́вки (попра́вку) *див.* вно́сити (1)
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) ворожне́чу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін.) див.* сі́яти
ВНУ́ТРІШНІЙ
вну́трішній
Вну́трішній по́штовх *див.* по́штовх (1)
вну́трішнього
Пра́вила вну́трішнього розпоря́дку *див.* пра́вило (2)
вну́трішня
△ Вну́трішня полі́тика *див.* полі́тика (4)
◊ Духо́вна (вну́трішня) порожне́ча *див.* порожне́ча (2)
ВОГО́НЬ
вогне́м
◊ [Аж] паші́ти вогне́м (по́лум'ям) *див.* паші́ти (2)
◊ Горі́ти вогне́м (огне́м, по́лум'ям) *див.* горі́ти (2)
◊ Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом *і т. ін.) див.* ди́хати (3)
Полива́ти / поли́ти вогне́м (мета́лом, свинце́м *і т. ін.) див.* полива́ти (1)
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
◊ Хай (неха́й) [я́сним вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сним вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див.* горі́ти (5)
вогні́
Поті́шні вогні́ *див.* вого́нь (3)
вогню́
◊ З вогню́ (з огню́, *рі́дше* із жа́ру) [та] в по́лум'я *див.* вого́нь (17)
вого́нь
Кла́сти / покла́сти бага́ття (вого́нь, ва́тру) *див.* кла́сти (2)
ВОДА́
вода́
◊ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́ (50)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за тече́ю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
Пом'я́кшена вода́ *див.* вода́ (16)
води́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* про́ти течі́ї (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◊ Поповива́рювати води́ *див.* поповива́рювати (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* води́ в рот понабира́ти *див.* понабира́ти (1)
во́ду
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на хліб та (і) [на] во́ду *див.* сади́ти
◊ Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти *і т. ін.)* кінці́ в во́ду *див.* хова́ти[1]
ВО́ДНИЙ
во́дне
△ Во́дне по́ло *див.* по́ло (1)
ВОДОМІ́РНИЙ
водомі́рний
△ Водомі́рний пост *див.* пост[1] (3)
ВОДЯНИ́Й
водяна́
Водяна́ поро́ша *див.* поро́ша (1)
ВОЄ́ННИЙ
воє́нний
△ Воє́нний потенціа́л *див.* потенціа́л (2)

ВОЖЖИ́НА
вожжи́на
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попа́ла (потра́пила) *див.* ві́жки (2)
ВОЗИ́ТИ
во́зять
◊ Постоло́м добро́ во́зять (но́сять) *див.* вози́ти (2)
ВОЛОДІ́ННЯ
володі́ння
△ Вво́дити / ввести́ у володі́ння *(заст.* у посіда́ння) *див.* вво́дити (4)
ВО́ЛОС
во́лос
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
ВОЛО́ССЯ
воло́сся
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
ВО́ЛЯ
во́лю
◊ Дава́ти / да́ти во́лю почуттю́ (почуття́м) *див.* дава́ти (56)
во́ля
Політи́чна во́ля *див.* во́ля (2)
ВОНА́
вона́
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.)* про́падом *(рі́дше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рі́дше* пра́хом)> *див.* пропада́ти
її́
◊ Не в [мої́х (його́, її́ *і т. ін.)*] пра́вилах *див.* пра́вило (10)
їй
◊ Неха́й (хай) йому́ (тобі́, їй *і т. ін.)* [лихи́й] прасу́нок! *див.* прасу́нок (1)
◊ Щоб (бода́й, хай *і т. ін.)* йому́ (тобі́, їй *і т. ін.)* кі́стка в го́рло (попере́к го́рла ста́ла) *див.* кі́стка (26)
◊ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* [язи́к] попри́щило <Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* попри́щилося> *див.* попри́щити (1)
ВОНИ́
вони́
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послі́зли (пропа́ли)!> *див.* послі́знути (1)
їх
◊ Хай би їх порозрива́ло *див.* порозрива́ти[1] (2)
ВОНО́
воно́
На що це (то) [воно́] схо́же *(розм.*響 похо́же) *див.* схо́жий[1]
ВОРОЖНЕ́ЧА
ворожне́чу
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) ворожне́чу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін.) див.* сі́яти
ВОРО́ТА
воро́та
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
ВОРУХНУ́ТИ
ворухну́ти
◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

ВПА́СТИ[1]
впа́сти
◊ Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися *і т. ін.)* / розпа́стися (впа́сти, розси́патися *і т. ін.)* пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох) *див.* розпада́тися[1]
ВПА́СТИ[2]
впа́ла
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.)* [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да (1)
впа́сти
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.)* впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
◊ Уда́ритися (полі́зти, впа́сти *і т. ін.)* в амбі́цію *див.* ударя́тися
ВПЕРЕ́Д
впере́д
◊ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див.* плече́ (8)
Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю *і т. ін.)* [впере́д] *див.* посува́ти (1)
Спра́ва (робо́та, пра́ця *і т. ін.)* посува́ється (посу́нулася) [впере́д] *див.* спра́ва[1]
ВПО́ПЕРЕК
впо́перек
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рі́дко* го́стрим ноже́м)] попере́к *(рі́дко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
ВРАЖА́ТИ[1]
вража́ти
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.)* мі́сце *див.* попада́ти (13)
ВРА́ЖИЙ
вра́жа
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл* притаска́ли)> *див.* чорт
ВРА́ЗИТИ[1]
вра́зити
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.)* мі́сце *див.* попада́ти (13)
ВРИВА́ТИ[1]
врива́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ВРИ́ТИ
ври́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ВРІ́ЗАТИ[2]
вріж
◊ По́ли (по́лу) вріж та ті́кай *див.* урі́зувати[1]
врі́зати
◊ По́ли врі́зати / рі́зати та ті́кати *див.* урі́зувати[1]
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикоро́чати) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
◊ [Як] по́ли (по́лу) врі́зати *див.* урі́зувати[1]
ВРОДИ́ТИ
вро́дить
◊ Де [не] посі́й (посі́єш), там (то) [і] вро́диться (вро́дить) *див.* уро́джуватися
ВРОДИ́ТИСЯ
вро́диться
◊ Де [не] посі́й (посі́єш), там (то) [і] вро́диться (вро́дить) *див* уро́джуватися

ВСЕ[1]

все

Все гара́зд (*рідше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (перевертає́ться) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)

◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[1] (1)

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послі́зли (пропа́ли)!> *див.* послі́знути (1)

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)

◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] крапки́) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)

всіма́

За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило (1)

всіх

◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див* посила́ти (10)

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

всю

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)

ВСЕЛИ́ТИСЯ

всели́вся

◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рідко* Бісеня́та всели́лися> *див.* біс[1] (1)

всели́лися

◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рідко* Бісеня́та всели́лися> *див.* біс[1] (1)

ВСМІХА́ТИСЯ

всміха́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.*) / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.*) *див.* усміха́тися

ВСМІХНУ́ТИСЯ

всміхну́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.*) / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.*) *див.* усміха́тися

ВСТАВА́ТИ

встава́ти

◊ Встава́ти / вста́ти з по́пелу [і руї́н] *див.* устава́ти

встає́

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́ймається, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)

ВСТА́ТИ

вста́не

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́ймається, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)

вста́ти

◊ Встава́ти / вста́ти з по́пелу [і руї́н] *див.* устава́ти

ВСТИГА́ТИ

встига́ти

◊ Встига́ти (поспіва́ти) / встигнути (поспі́ти) з ко́зами на торг *див.* устига́ти

ВСТИ́ГНУТИ

вст́игнути

◊ Встига́ти (поспіва́ти) / встигнути (поспі́ти) з ко́зами на торг *див.* устига́ти

ВСТРОМИ́ТИ

встроми́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, впи́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ВСТРОМЛЯ́ТИ

встромля́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, вп́ити *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ВСТУПА́ТИ[1]

вступа́ти

◊ Вступа́ти (вхо́дити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] права́ *див.* вступа́ти[1] (10)

Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.*) / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.*) на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)

ВСТУПИ́ТИ[1]

вступи́ти

◊ Вступа́ти (вхо́дити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] права́ *див.* вступа́ти[1] (10)

Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.*) / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.*) на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)

ВСЯ

все

Все гара́зд (*рідше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (перевертає́ться) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)

◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[1] (1)

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послі́зли (пропа́ли)!> *див.* послі́знути (1)

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)

◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)

◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] крапки́) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)

всіма́

За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило (1)

всіх

◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти (10)

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

всю

Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)

ВСЯ́КИЙ

вся́кими

◊ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда (8)

ВТЕКТИ́

втече́ш

◊ Від пра́вди не втече́ш *див.* утіка́ти[1]

ВТЕЛЮ́ЩИТИ

втелю́щити

Да́ти (затопи́ти, загили́ти, втелю́щити *і т. ін.*) по поти́лиці *див.* дава́ти (26)

ВТОВКТИ́[2]

втовче́ш

◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див.* влуча́ти (2)

ВТО́ВПИТИСЯ

вто́впиться

◊ Не вто́впиться (не пото́впиться) в две́рі (в [свою́] шку́ру) *див.* вто́впитися (1)

ВТРА́ПИТИ

втра́пити

◊ Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити *і т. ін.*) *див.* попада́ти (11)

ВТРА́ТИТИ

втра́тити

◊ Утрача́ти (втрача́ти) / утра́тити (втра́тити) пра́во сло́ва *див.* утрача́ти

ВТРАЧА́ТИ

втрача́ти

◊ Утрача́ти (втрача́ти) / утра́тити (втра́тити) пра́во сло́ва *див.* утрача́ти

ВТЯМКИ́

втямки́

◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)

ВУ́ГІЛЬ

ву́гіль

◊ На ву́гіль (на по́піл) *див.* ву́гіль (1)

◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл) *див.* перетліва́ти (2)

ВУ́ДКА

ву́дку

◊ Попуска́ти / попусти́ти ву́дку *див.* попуска́ти[1] (5)

ВУ́ДОЧКА

ву́дочку

◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.*) / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на гачо́к (*рідко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)

ВУЗДЕ́ЧКА

вузде́чку

◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.*) *див* попуска́ти[1] (6)

ВУ́ЛИЧНИЙ

ву́личного

△ Пра́вила доро́жнього (ву́личного) ру́ху *див.* пра́вило (7)

ВУЛКАНІ́ЧНИЙ

вулкані́чний

△ Вулкані́чний по́яс *див* по́яс (4)

ВУС

ву́сами

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ву́сом

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ВУ́СА

ву́сами

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ву́сом

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ВУ́СИ

ву́сами

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ву́сом

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ВУ́СИК

ву́сиками

Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.*) *див.* помо́ргувати (1)

ВУСТА́

вуст

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти

ВУ́ХО

ву́ха

◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

◊ Пообрива́ти чу́ба (ву́ха, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* пообрива́ти (1)

◊ Порозві́шувати ву́ха *див.* порозві́шувати (1)

◊ Порозпуска́ти (порозставля́ти) ву́ха *див.* порозпуска́ти (1)

ВХО́ДИТИ

вхо́дити

◊ Вступа́ти (вхо́дити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] права́ *див.* вступа́ти[1] (10)

ВХОПИ́ТИ
вхопи́ти
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.*) / хапа́ти (діставáти, отри́мувати *і т. ін.*) ляща́ (ля́паса, мордáса, помордáса, полі́чника *і т. ін.*) *див.* ухóплювати
ВХОПИ́ТИСЯ
вхопи́тися
◊ Вхопи́тися на пояскú *див.* ухóплюватися
ВЦІ́ЛИТИ
вці́лити
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див* вціля́ти (1)
ВЦІЛЯ́ТИ
вціля́ти
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див.* вціля́ти (1)
В'ЮН
в'юн
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) в'юн [посо́лений (в опо́лонці, на сковороді́)] *див.* в'юн (1)
ГАД
гад
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
ГА́ДИНА
га́дина
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
ГА́ДКА
га́дка
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошибáє (побивáє) *див.* ду́мка (8)
гадка́ми
◊ Літа́ти (летíти, блука́ти) / полетíти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див* літа́ти (2)
га́дку
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошибáє (побивáє) *див.* ду́мка (8)
ГАДЮ́КА
гадю́ка
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
ГА́ЙМОРІВ
га́йморова
△ Га́йморова порожни́на *див.* порожни́на (1)
ГАЛЕ́НОВИЙ
гале́нові
△ Гале́нові препара́ти *див.* препара́т (2)
ГАМАНЕ́ЦЬ
гамане́ць
◊ Поро́жній (пусти́й) гамане́ць *див.* гамане́ць (2)
ГАНЬБА́
ганьбо́ю
◊ Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) *див* покрива́тися (2)
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
Таврува́ти / затаврува́ти ганьбо́ю (презирством) *див.* таврува́ти
ГАНЯ́ТИ
ганя́ти
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бі́гти, полюва́ти *і т. ін.*) за двома́ за́йцями *див* ганя́ти (4)
ГАНЯ́ТИСЯ
ганя́тися
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бі́гти, полюва́ти *і т. ін.*) за двома́ за́йцями *див.* ганя́ти (4)
ГАРА́ЗД[1]
гара́зд
Все гара́зд (*рі́дше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)

ГАРБУ́З
гарбуза́
◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.*) [пече́ного] гарбуза́ *див.* діставáти (13)
ГАРМА́ТНИЙ
гарма́тний
◊ [І] на гарма́тний по́стріл *див.* по́стріл (1)
гарма́тного
◊ На ві́дстані гарма́тного по́стрілу *див.* ві́дстань (2)
ГАРЯ́ЧИЙ
гаря́чими
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / полити (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
◊ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див* поли́тий (2)
гаря́чого
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]
гаря́чому
◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.*) на гаря́чому *див* упійма́тися
ГАРЯ́ЧКА
гаря́чка
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.*) гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
гаря́чку
◊ Поро́ти гаря́чку (спі́шку) *див* поро́ти[1] (1)
ГАУПТВА́ХТА
гауптва́хту
Сади́ти / посади́ти на гауптва́хту *див.* сади́ти
ГАЧО́К
гачо́к
◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.*) / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на гачо́к (*рі́дко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)
ГВИНТІ́ВКА
гвинті́вки
◊ Ста́вити / поста́вити (зіста́вити *і т. ін.*) збро́ю (гвинті́вки, рушни́ці) в ко́зла (ко́зли) *див* ста́вити
гвинті́вку
Поста́вити гвинті́вку (рушни́цю) на бойови́й звід *див.* поста́вити[1] (1)
ГВІЗДО́К
гвіздко́м
◊ Не в ті́м'я (не в поти́лицю, *рі́дко* не гвіздко́м) би́тий *див* би́тий (3)
ГЕНЕ́ТИКА
гене́тика
△ Популяці́йна гене́тика *див.* гене́тика (2)
ГЕРО́Й
геро́й
Геро́й Соціалісти́чної Пра́ці *див.* геро́й (2)
ГЕТЬ[1]
геть
◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.*) *див.* посила́ти (12)
ГЕ́ТЬМАН
ге́тьман
По́льний [коро́нний] ге́тьман *див.* ге́тьман (3)
ГИ́НУТИ
ги́нути
◊ [Хоч] живце́м помира́ти (ги́нути) *див* помира́ти (4)
ГІБРИ́ДНИЙ
гібри́дна
△ Гібри́дна популя́ція *див* популя́ція (1)
ГІГІЄ́НА
гігіє́на
△ Гігіє́на пра́ці *див.* гігіє́на (1)
ГІДРАВЛІ́ЧНИЙ
гідравлі́чний
△ Гідравлі́чний прес *див.* прес (1)
ГІЛЛЯ́
гіллі́
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рі́дше* я́года) *див.* я́года

ГІМЕНЕ́Й
гімене́я
◊ Порва́ти ланцю́г Гімене́я *див* порва́ти[1] (1)
ГІПНОСЕДАТИ́ВНИЙ
гіпноседати́вні
△ Гіпноседати́вні препара́ти *див.* препара́т (3)
ГІРКИ́Й
гірки́ми
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
◊ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див.* поли́тий (2)
ГІ́РСЬКИЙ
гі́рські
△ Лу́жні гі́рські поро́ди *див.* поро́да (2)
ГЛИБИНА́
глибини́
◊ Іти́ (*рі́дко* похо́дити) з глибини́ душі́ (се́рця) *див.* іти́ (128)
ГЛИБО́КИЙ
глибо́кий
◊ Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (зали́шити) глибо́кий (невиго́йний, помі́тний *і т. ін.*) слід у душі́ *див* лиша́ти (3)
глибо́ким
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.*) пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.*) поважа́нням> *див.* пова́га (3)
глибо́кого
◊ На знак глибо́кої поша́ни (*рі́дко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)
глибо́кої
◊ На знак глибо́кої поша́ни (*рі́дко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)
глибо́кою
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.*) пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.*) поважа́нням> *див.* пова́га (3)
ГЛИ́НА
гли́ну
◊ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.*) *див.* обтира́ти (4)
ГЛОБА́ЛЬНИЙ
глоба́льне
△ Глоба́льне потеплі́ння *див.* потеплі́ння (1)
ГЛУМ
глум
◊ Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум) *див.* подава́ти[1] (12)
ГЛУХИ́Й
глуха́
◊ Глуха́ пора́ <Глухи́й час> *див.* пора́ (11)
глухи́й
◊ Глуха́ пора́ <Глухи́й час> *див* пора́ (11)
ГЛЯ́НУТИ
гля́нути
◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
ГНІВ
гнів
◊ Покла́сти (положи́ти) гнів *див* покла́сти[1] (12)
ГНІЗДОВИ́Й
гніздови́й
△ Гніздови́й спо́сіб посі́ву *див* спо́сіб
ГО́ГОЛЬ
го́голем
◊ Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем) *див.* ходи́ти
ГОДИ́НА[1]
годи́ни
Понаднормо́вий час <Понаднормо́ві годи́ни> *див* час
ГОДУВА́ТИ
годува́ти
◊ Годува́ти (частува́ти) / нагодува́ти (почастува́ти) поти́личниками *див.* годува́ти (10)

ГО́ЛИЙ
го́лими
◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́
го́лому
◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
ГОЛІ́ВОНЬКА
голі́воньку
◊ Покрива́ти / покри́ти го́лову (голі́воньку, ко́су [ху́сткою]) *див.* покрива́ти (1)
ГОЛОВА́
голова́
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.*) [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
◊ Голова́ лягла́ (полягла́, покоти́лася *і т. ін.*) *див.* голова́ (18)
◊ Голова́ не поло́вою (не соло́мою, не кло́ччям *і т. ін.*) наби́та *див.* голова́ (20)
◊ Поро́жня (пуста́) голова́ *див.* голова́ (40)
голови
◊ Го́лови попрова́лювати *див.* попрова́лювати (1)
◊ Понабива́ти го́лови *див.* понабива́ти (1)
голови́
Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.*) *див.* крути́ти (1)
Не пошкодува́ти [й] життя́ (голови́) *див.* пошкодува́ти (2)
голові́
◊ Ві́тер у голові́ [гра́є (ві́є, сви́ще, посви́стує *і т. ін.*)] <Ві́тру [в голові́] бага́то> *див.* ві́тер (9)
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (перевертається) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◊ Покопа́тися в свої́й голові́ *див.* покопа́тися (1)
◊ Помути́лося в голові́ *див.* помути́тися (1)
◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́) *див.* помутні́ти (1)
◊ По́рожньо в голові́ (у ло́бі) *див.* по́рожньо (1)
◊ Тьма́риться / потьма́рилося (*рідко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] посвітлі́шало (посвітлі́ло) в голові́ *див.* посвітлі́шати (2)
голово́ю
◊ Поплати́тися життя́м (голово́ю) *див.* поплати́тися (1)
◊ Хита́ти / похита́ти голово́ю *див.* хита́ти
го́лову
◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / поклада́ти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́, *рідше* ду́шу) *див.* зложи́ти (1)
◊ [І] в го́лову (в ду́мку, в ду́мці, в думка́х) [собі́] не кла́сти (не поклада́ти) *див.* кла́сти (5)
◊ Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху *див.* кла́сти (11)
◊ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див.* іти́ (150)
◊ Поклада́ти / покла́сти го́лову під соки́ру *див.* покла́сти[1] (5)
◊ Покрива́ти / покри́ти го́лову (голі́воньку, ко́су [ху́сткою]) *див.* покрива́ти (1)
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
◊ Пополама́ти [собі] го́лову *див.* пополама́ти (1)
◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
◊ Посуши́ти [собі] го́лову (мі́зки) *див.* посуши́ти (1)
◊ Чу́хати / почу́хати поти́лицю (*рідше* го́лову, чу́ба, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* чу́хати

ГОЛО́ДНИЙ
голо́дні
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т ін.*) на [го́стрі (голо́дні)] зу́би (*ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
ГО́ЛОС
го́лос
Го́лос порва́вся *див.* го́лос (3)
△ Поста́вити го́лос *див.* поста́вити[1] (10)
го́лосу
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
◊ Поспада́ти з го́лосу *див.* поспада́ти (1)
Пра́во ухва́льного го́лосу *див.* пра́во (7)
ГО́ЛУБ
го́луб
Пошто́вий го́луб *див.* го́луб (2)
ГОЛУБИ́НИЙ
голуби́на
Голуби́на по́шта *див.* по́шта (1)
ГОРА́
го́ри
◊ [І] го́ри покоти́ти *див.* покоти́ти (1)
ГО́РЕ
го́ре
◊ Го́ре (ли́хо, нещáстя *і т. ін.*) посі́ло (*рідше* зуспі́ло) *див.* го́ре (2)
◊ Го́ре (ра́дість, ща́стя *і т. ін.*) [ділити] попола́м (на́впіл) *див.* діли́ти (2)
го́рем
◊ З го́рем (з ли́хом) попола́м (на́впіл) *див.* попола́м (1)
го́рю
◊ Помогти́ (допомогти́, заради́ти *і т. ін.*) біді́ (го́рю, ли́ху *і т. ін.*) *див.* помага́ти (2)
ГОРИЗО́НТ
горизо́нті
◊ З'яви́тися (появи́тися) / з'явля́тися (появля́тися) на горизо́нті *див.* з'явля́тися (1)
ГОРІ́ЛКА[1]
горі́лка
△ Потрі́йний спирт <Потрі́йна горі́лка> *див* спирт
горі́лці
◊ Полоска́тися в горі́лці (у вині́) *див.* полоска́тися (1)
ГОРІ́ТИ
гори́ть
◊ Хай (неха́й) [я́сни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див.* горі́ти (5)
горі́в
◊ Хай (неха́й) [я́сни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див.* горі́ти (5)
горі́ти
◊ Горі́ти вогне́м (огне́м, по́лум'ям) *див.* горі́ти (2)
ГО́РЛО
го́рла
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рідко* го́стрим ноже́м)] попере́к (*рідко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
◊ Шмато́к хлі́ба стає́ / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див.* шмато́к
◊ Щоб (бода́й, хай *і т. ін.*) йому́ (тобі́, її *і т. ін.*) кі́стка в го́рло (попере́к го́рла ста́ла) *див.* кі́стка (26)
го́рлі
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рідко* го́стрим ноже́м)] попере́к (*рідко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
◊ Шмато́к хлі́ба стає́ / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див.* шмато́к
го́рло
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
◊ Шмато́к (*рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к

◊ Щоб (бода́й, хай *і т. ін*) йому́ (тобі́, її *і т. ін.*) кі́стка в го́рло (попере́к го́рла ста́ла) *див.* кі́стка (26)
ГОРЛЯ́НКА
горля́нки
◊ Поперегриза́ти горля́нки *див.* поперегриза́ти (1)
ГОРО́Х
горо́хом
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) горо́хом си́пати / поси́пати *див.* си́пати
ГОСПОДА́РСТВО
господа́рству
По́ратися (бі́гати, товкти́ся *і т. ін.*) по хазя́йству (по господа́рству) *див.* по́ратися (1)
ГОСПО́ДЬ
го́споди
◊ Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)! *див.* бог (17)
◊ Го́споди постріча́й! *див.* постріча́ти (1)
госпо́дь
◊ Бог (Госпо́дь) ми́лував / поми́лував *див.* бог (3)
◊ Бог (Госпо́дь) смерть дає́ (посила́є) *див.* бог (8)
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст.* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див.* бог (19)
◊ Мо́же б (хоч би) Госпо́дь посла́в *див.* госпо́дь (3)
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) помага́є (помага́) *див.* бог (30)
◊ Як дасть (пошле́) Госпо́дь *див.* госпо́дь (5)
ГО́СТРИЙ
го́стрим
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рідко* го́стрим ноже́м)] попере́к (*рідко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
го́стрі
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на [го́стрі (голо́дні)] зу́би (*ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
ГРАД[1]
гра́дом
◊ Ко́тяться / покоти́лися дрі́бні (ря́сні, пеку́чі *і т. ін.*) сльо́зи [гра́дом] *див.* сльоза́
ГРАМАТИ́ЧНИЙ
граматИ́чна
△ Грамати́чна по́милка *див.* по́милка (1)
ГРА́МОТА[2]
гра́мота
Похва́льна гра́мота <Похва́льний лист> *див.* гра́мота[2] (2)
ГРА́ТИ
гра́є
◊ Ві́тер у голові́ [гра́є (ві́є, сви́ще, посви́стує *і т. ін.*)] <Ві́тру [в голові́] бага́то> *див.* ві́тер (9)
гра́ти
◊ Гра́ти на почуття́х (почуття́ми) *див.* гра́ти (21)
◊ Сурми́ти (труби́ти, гра́ти) / засурми́ти (затруби́ти, загра́ти) похі́д (в похі́д) *див.* сурми́ти[1]
ГРАЧ
грач
◊ Ні грач, ні помага́ч *див.* грач (1)
ГРЕБІНЕ́ЦЬ
гребіне́ць
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
гребі́нці
◊ Зна́ти, почому́ в Тростя́нці гребі́нці *див.* зна́ти (20)
ГРЕБІ́НКА
гребі́нку
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ГРЕБІ́ННИЙ
гребі́нне
△ Гребі́нне полотно́ *див.* полотно́ (2)
ГРЕ́ЧКА
гре́чку
◊ Ста́вити / поста́вити на гре́чку *див.* ста́вити
ГРІМ
грім
Грім би мене́ вда́рив <Хай мене́ грім [се́ред чи́стого по́ля] вда́рить> *див.* грім (1)
громи́
◊ Посила́ти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посила́ти (8)
ГРІХ
гріх
◊ Поклада́ти гріх *див.* поклада́ти (6)
◊ Положи́ти гріх на ду́шу *див.* положи́ти (1)
гріхо́м
◊ З гріхо́м попола́м *див* попола́м (2)
ГРІШ
гріш
△ Пра́зький гріш *див* гріш (1)
ГРІ́ШНИЙ
грі́шне
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
грі́шним
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
грі́шну
◊ Помина́ти / пом'яну́ти пра́ведну (грі́шну) ду́шу *див.* помина́ти[1] (4)
ГРОЗИ́ТИ
грози́ти
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
ГРОМАДЯ́НСТВО
громадя́нства
△ Здобу́ти (набу́ти, діста́ти) громадя́нство (пра́во громадя́нства) *див.* здобува́ти (7)
громадя́нство
△ Здобу́ти (набу́ти, діста́ти) громадя́нство (пра́во громадя́нства) *див.* здобува́ти (7)
ГРУ́ДИ
гру́ди
◊ Насипа́ти по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)
гру́дях
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін*) похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
ГРУ́ША
гру́ші
◊ На потру́шені гру́ші *див.* гру́ша (4)
◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див.* пра́вда (7)
ГРУ́ШКА
грушки́
◊ Не проспа́ти грушки́ (грушо́к) у по́пелі *див.* просипа́ти[1]
грушо́к
◊ Не проспа́ти грушки́ (грушо́к) у по́пелі *див.* просипа́ти[1]
ГРЯЗЮ́КА
грязю́кою
◊ Облива́ти (обкида́ти, полива́ти *і т. ін.*) / обли́ти (обки́дати, поли́ти *і т. ін.*) бру́дом (боло́том, грязю́кою *і т. ін.*) *див.* облива́ти (1)
ГУБА́[1]
губа́х
◊ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є *і т. ін.*) / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.*) *див.* сли́на
гу́би
◊ Криви́ти / покриви́ти рот (гу́би, губу́, уста́ *і т. ін.*) *див.* криви́ти (2)
губу́
◊ Криви́ти / покриви́ти рот (гу́би, губу́, уста́ *і т. ін.*) *див.* криви́ти (2)
ГУ́МОР
гу́мору
Почуття́ гу́мору *див.* почуття́ (5)
ҐЕ́ДЗИК
ґе́дзики
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти
ҐРУНТ
ґрунт
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.*) під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у ко́го і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
ҐУ́ЛЯ
ґу́лю
Посади́ти (насади́ти) ґу́лю *див.* посади́ти (2)
ДАВА́ТИ
дава́ти
◊ Дава́ти / да́ти во́лю почуттю́ (почуття́м) *див.* дава́ти (56)
◊ Дава́ти / да́ти лад (поря́док, *рідше* ряд *і т. ін.*) *див.* дава́ти (79)
Дава́ти / да́ти поля́паси *див.* дава́ти (6)
Дава́ти / да́ти пора́ду *див.* дава́ти (7)
Дава́ти / да́ти пору́ку *див.* дава́ти (8)
◊ Дава́ти / да́ти пота́чку *див.* дава́ти (87)
◊ Дава́ти / да́ти поча́ток *див.* дава́ти (88)
Дава́ти / да́ти пра́во *див.* дава́ти (9)
◊ Дава́ти / да́ти чубро́вки (почубе́ньків, ма́тланки *і т. ін.*) *див.* дава́ти (107)
Дава́ти (посила́ти) / да́ти (посла́ти) телегра́му *див.* дава́ти (16)
Дава́ти (роби́ти) / да́ти (зроби́ти) почи́н *див.* дава́ти (17)
Дава́ти (ста́вити) / да́ти (поста́вити) обі́д *див.* дава́ти (20)
Да́ти / дава́ти в презе́нт *див.* дава́ти (24)
◊ Да́ти / дава́ти запоти́личника (поти́личника) *див.* дава́ти (135)
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
◊ Не дава́ти / не да́ти і поню́хати *див.* дава́ти (172)
◊ Не дава́ти / не да́ти на пота́лу *див.* дава́ти (176)
Не дава́ти / не да́ти по́пуску *див.* дава́ти (34)
Не дава́ти / не да́ти поща́ди *див.* дава́ти (35)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
Устано́влювати (дава́ти, ста́вити *і т. ін*) / установи́ти (да́ти, поста́вити *і т. ін.*) реко́рд *див.* устано́влювати
дає́
◊ Бог (Госпо́дь) смерть дає́ (посила́є) *див.* бог (8)
ДАВА́ТИСЯ
дава́тися
◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)
ДАВНЕ́ЗНИЙ
давне́зних
З да́вніх (*рідше* давне́зних)-даве́н <З да́вніх пір> <З да́внього-да́вна> *див.* да́вній (1)
ДА́ВНІЙ
да́вні
В да́вні (старі́) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див.* час
да́вній
◊ Струси́ти да́вній прах *див.* стру́шувати
да́вніх
В да́вні (старі́) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див.* час
З да́вніх (*рідше* давне́зних)-даве́н <З да́вніх пір> <З да́внього-да́вна> *див.* да́вній (1)
да́внього
З да́вніх (*рідше* давне́зних)-даве́н <З да́вніх пір> <З да́внього-да́вна> *див.* да́вній (1)
да́вньою
В да́вні (старі́) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див.* час
ДА́ВНО
да́вна
З да́вніх (*рідше* давне́зних)-даве́н <З да́вніх пір> <З да́внього-да́вна> *див.* да́вній (1)
ДАЛЕ́КИЙ
дале́кого
Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)
ДА́ЛІ
да́лі
◊ Пі́сля нас (вас, а там, да́лі *і т. ін.*) хоч пото́п *див.* пото́п (2)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.*) *див.* пока́зувати (19)
ДАРЕ́МНИЙ
даре́мна
Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця <*рідко* Даре́мний труд> *див.* пра́ця (1)
даре́мний
Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця <*рідко* Даре́мний труд> *див.* пра́ця (1)
ДАРМА́
дарма́
Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця <*рідко* Даре́мний труд> *див.* пра́ця (1)
ДА́ТИ
дала́
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т ін.*) *чим*> <Приро́да не пошко́дувала *чого*> *див.* приро́да
дасть
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст.* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див.* бог (19)
◊ Як дасть (пошле́) Госпо́дь *див.* госпо́дь (5)
да́ти
◊ Дава́ти / да́ти во́лю почуттю́ (почуття́м) *див.* дава́ти (56)
◊ Дава́ти / да́ти лад (поря́док, *рідше* ряд *і т. ін.*) *див.* дава́ти (79)
Дава́ти / да́ти поля́паси *див.* дава́ти (6)
Дава́ти / да́ти пора́ду *див.* дава́ти (7)
Дава́ти / да́ти пору́ку *див.* дава́ти (8)
◊ Дава́ти / да́ти пота́чку *див.* дава́ти (87)
◊ Дава́ти / да́ти поча́ток *див.* дава́ти (88)
Дава́ти / да́ти пра́во *див.* дава́ти (9)
◊ Дава́ти / да́ти чубро́вки (почубе́ньків, ма́тланки *і т. ін.*) *див.* дава́ти (107)
Дава́ти (посила́ти) / да́ти (посла́ти) телегра́му *див.* дава́ти (16)
Дава́ти (роби́ти) / да́ти (зроби́ти) почи́н *див.* дава́ти (17)
Дава́ти (ста́вити) / да́ти (поста́вити) обі́д *див.* дава́ти (20)
Да́ти / дава́ти в презе́нт *див.* дава́ти (24)
◊ Да́ти / дава́ти запоти́личника (поти́личника) *див.* дава́ти (135)
Да́ти (затопи́ти, загили́ти, втелю́щити *і т. ін.*) по поти́лиці *див.* дава́ти (26)
◊ Да́ти по́штовх *див.* дава́ти (157)
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.*) впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
◊ Не дава́ти / не да́ти і поню́хати *див.* дава́ти (172)
◊ Не дава́ти / не да́ти на пота́лу *див.* дава́ти (176)
Не дава́ти / не да́ти по́пуску *див.* дава́ти (34)
Не дава́ти / не да́ти поща́ди *див.* дава́ти (35)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
Устано́влювати (дава́ти, ста́вити *і т. ін.*) / установи́ти (да́ти, поста́вити *і т. ін.*) реко́рд *див.* устано́влювати

ДА́ТИСЯ
да́тися
◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)
ДВА
дві
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
двома́
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бі́гти, полюва́ти *і т. ін.*) за двома́ за́йцями *див.* ганя́ти (4)
ДВЕ́РІ
двери́ма
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
две́рі
◊ Виставля́ти (виво́дити, вести́) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рідко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
◊ Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити *і т. ін.*) *див.* попада́ти (11)
◊ Не вто́впиться (не пото́впиться) в две́рі (в [свою́] шку́ру) *див.* вто́впитися (1)
◊ Сту́кати / посту́кати у две́рі *див.* сту́кати
две́рях
Ста́ти у две́рях (на две́рях, на порі́г, на поро́зі) *див.* става́ти
ДВІ
дві
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
двома́
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бі́гти, полюва́ти *і т. ін.*) за двома́ за́йцями *див.* ганя́ти (4)
ДВІР[1]
двір
Заї́жджий (заї́зний, посто́ялий, посто́яльний) двір *див.* двір[1] (2)
ДВО́Є
двома́
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бі́гти, полюва́ти *і т. ін.*) за двома́ за́йцями *див.* ганя́ти (4)
ДВОКЛА́СНИЙ
двокла́сне
Двокла́сне [початко́ве] учи́лище *див.* учи́лище
ДЕ[1]
де
◊ Де [не] посі́й (посі́єш), там (то) [і] вро́диться (вро́дить) *див.* уро́джуватися
○ Де попа́ло *див.* попада́ти (3)
◊ Зна́ти / *рідше* почу́ти, де ра́ки зиму́ють *див.* зна́ти (16)
◊ Куди́ (де) не ткни́ся (не поткни́ся, не поткне́шся *і т. ін.*) *див.* ти́катися[1]
◊ Не зна́ти, де (куди́) посади́ти (посадови́ти) *див.* зна́ти (31)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
◊ Почу́хатися (почу́хати), де [й] не свербі́ть *див.* почу́хатися (1)
◊ [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Си́дір ко́зам ро́ги пра́вить> *див.* пра́вити[3] (1)
ДЕВІ́ЗНИЙ
деві́зна
△ Валю́тна (деві́зна) полі́тика *див.* полі́тика (3)
ДЕВ'Я́ТИЙ
дев'я́те
◊ Шо́сте (дев'я́те) чуття́ (почуття́) *див.* чуття́
ДЕВ'Я́ТКА
дев'я́тки
△ Пра́вило дев'я́тки *див.* пра́вило (6)
ДЕ́ННИЙ
де́нний
Поря́док де́нний *див.* поря́док (5)
де́нному
◊ Стоя́ти на поря́дку де́нному *див.* стоя́ти

ДЕНЬ
день
◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)
△ Поля́рний день *див.* день (25)
Храмове́ (престо́льне) свя́то <Храмови́й (престо́льний) пра́зник (день)> *див.* свя́то[1]
дні
◊ Дні полі́чені (лі́чені) *див.* день (38)
дня
Дру́га полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.*) *див.* полови́на (2)
Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.*) *див.* полови́на (4)
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
ДЕ́РЕВО
дере́в
△ По́лог лі́су (дере́в, наса́джень *і т. ін.*) *див.* по́лог (1)
де́рева
◊ Щоб тебе́ (його́) понесло́ по не́трях та по болота́х (пове́рх де́рева) *див.* понести́ (3)
ДЕРЖА́ВА
держа́ва
△ Правова́ держа́ва *див.* держа́ва (3)
ДЕРЖА́ВНИЙ
держа́вне
△ Держа́вне пра́во *див.* пра́во (13)
ДЕРЖА́ТИ
держа́ти
○ Трима́ти (держа́ти) в поко́рі *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) в по́лі зо́ру *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) ко́ло свого́ по́яса *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) по́рох сухи́м *див.* трима́ти
ДЕРЖА́ТИСЯ
держа́тися
Держа́тися пра́вої руки́ *див.* держа́тися (3)
ДЕСЯ́ТКА
деся́тку
◊ Попа́сти в деся́тку *див.* попада́ти (12)
ДЕСЯ́ТОК
деся́тка
◊ Не [з] полохли́вого (ляку́ли́вого) деся́тка (ро́ду) *див.* деся́ток (2)
ДЕФЛЯЦІ́ЙНИЙ
дефляці́йна
△ Дефляці́йна полі́тика *див.* полі́тика (5)
ДИ́БОМ
ди́бом
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́йма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)
ДИВИ́ТИСЯ
диви́тися
◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
ДИВІЗІ́ЙНИЙ
дивізі́йний
Батальйо́нний (дивізі́йний, полкови́й *і т. ін.*) коміса́р *див.* коміса́р (1)
ДИ́КИЙ
ди́ка
△ Соба́ча (польова́, ди́ка) ро́жа *див.* ро́жа
ДИ́ХАТИ
ди́хав
◊ Щоб так по пра́вді ди́хав *див.* ди́хати (11)
ди́хати
◊ Ди́хати вогне́м (по́лум'ям, пе́клом, чо́ртом *і т. ін.*) *див.* ди́хати (3)
ДІА́ГНОЗ
діа́гноз
Ста́вити / поста́вити діа́гноз *див.* ста́вити

ДІ́ВА
ді́во
Пресвята́я Ді́во ([Марі́є], Ма́ти Бо́жа [мило́стива] *і т. ін.*) *див.* ді́ва (1)
ДІВА́ТИ
діва́ти
◊ Ні́де (ні́куди, нема́ куди́ *і т. ін.*) пра́вди діва́ти (хова́ти) / ді́ти (схова́ти) *див.* діва́ти (3)
ДІ́ВКА
дівка́х
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́ді́тися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках *і т. ін.*) *див.* си́віти
ді́вкою
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́ді́тися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́ста́рках *і т. ін.*) *див.* си́віти
ДІД
ді́да
◊ З ді́да-пра́діда (з ді́да й пра́діда, з ді́дів і пра́дідів) <З пре́дка, з ді́да> *див.* дід (3)
ді́дів
◊ За ді́дів-пра́дідів *див.* дід (2)
◊ З ді́да-пра́діда (з ді́да й пра́діда, з ді́дів і пра́дідів) <З пре́дка, з ді́да> *див.* дід (3)
ДІ́ДЬКО
ді́дька
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
ді́дько
◊ Лихи́й (*рідше* нечи́стий, ді́дько *і т. ін.*) попу́тав (поплу́тав) *див.* лихи́й[1] (6)
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ДІЄ́ТА
діє́ту
Посади́ти на діє́ту *див.* посади́ти (1)
ДІЙТИ́
дійти́
Дійти́ / дохо́дити пра́вди *див.* дохо́дити (1)
◊ Дійти́ пори́ *див.* дохо́дити (6)
ДІЛИ́ТИ
діли́ти
◊ Го́ре (ра́дість, ща́стя *і т. ін.*) [діли́ти] попола́м (на́впіл) *див.* діли́ти (2)
◊ Розділя́ти (діли́ти) / розділи́ти ло́же (по́стіль) *див.* розділя́ти
ДІЛИ́ТИСЯ
діли́тися
◊ Діли́тися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім (*заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
ДІ́ЛО
ді́ло
Пра́ве (пра́ведне) ді́ло *див.* ді́ло (1)
Стоя́ти / ста́ти за пра́вду <Стоя́ти за пра́вди́ве ді́ло> *див.* стоя́ти
ДІРА́
ді́ри
◊ Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́) *див.* лата́ти[1] (1)
діру́
◊ Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́) *див.* лата́ти[1] (1)
ДІ́РКА
дірки́
◊ Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́) *див.* лата́ти[1] (1)
ді́рку
◊ Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́) *див.* лата́ти[1] (1)

ДІРЯ́ВИТИ
діря́вити
◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, прони́зувати, прошивáти, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, прошúти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти
ДІСТАВА́ТИ
діставáти
◊ Вхопи́ти (дістáти, спіймáти *і т. ін.)* / хапáти (діставáти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, мордáса, помордáса, поли́чника *і т. ін.)* *див.* ухóплювати
Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *заст.* в посідáння) *див.* діставáти (1)
ДІСТА́ТИ
дістáти
◊ Вхопи́ти (дістáти, спіймáти *і т. ін.)* / хапáти (діставáти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, мордáса, помордáса, поли́чника *і т. ін.)* *див.* ухóплювати
Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *заст.* в посідáння) *див.* діставáти (1)
◊ Дістáти по ши́ї (поти́личника) *див.* діставáти (5)
◊ Дістáти (схопи́ти, покуштувáти *і т. ін.)* [печéного] гарбуза́ *див* діставáти (13)
△ Здобу́ти (набу́ти, дістáти) громадя́нство (прáво громадя́нства) *див.* здобувáти (7)
ДІ́ТИ[2]
діти
◊ Ні́де (ні́куди, немá куди́ *і т. ін.)* прáвди дівáти (ховáти) / ді́ти (сховáти) *див.* дівáти (3)
ДМУХНУ́ТИ
дмухни́
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полети́ть [за ві́тром] *і т. ін.)* <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див.* дмухну́ти (1)
дмухну́ти
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полети́ть [за ві́тром] *і т. ін.)* <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див* дмухну́ти (1)
ДНО
дна
◊ Щоб (бодáй) ні днá ні пóкришки *див.* дно (8)
ДОБИ́ТИ
доб'є́
◊ [І (ще й)] дóвбнею (полі́ном) не доб'є́ш <Чорт дóвбнею не доб'є́> *див.* добивáти (3)
доб'є́ш
◊ [І (ще й)] дóвбнею (полі́ном) не доб'є́ш <Чорт дóвбнею не доб'є́> *див.* добивáти (3)
ДО́БРЕ
дóбре
◊ [Ті́льки] по смерть [дóбре] посилáти *див.* посилáти (13)
ДО́БРИЙ
дóбра
Дóбра *(рі́дше* бі́льша) полови́на *див.* полови́на (1)
дóбрий
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямóвувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напути́ти, спрямувáти *і т. ін.)* на дóбру (прáведну, ві́рну *і т. ін.)* дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.)* (на дóбрий (прáведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
дóбрим
◊ Поминáти / пом'яну́ти дóбрим (незли́м, ти́хим *і т. ін.)* слóвом *див.* поминáти[1] (3)
дóбрих
Бюрó (буди́нок) [дóбрих] пóслуг *див.* бюрó (2)
дóбрій
◊ Стоя́ти на прáвильній (дóбрій) дорóзі (стéжці) (на прáвильному (дóброму) шляху́) *див.* стоя́ти
дóброго
Прáвила дóброго тóну *див.* прáвило (3)
дóброму
◊ Стоя́ти на прáвильній (дóбрій) дорóзі (стéжці) (на прáвильному (дóброму) шляху́) *див.* стоя́ти
дóбру
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямóвувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напути́ти, спрямувáти *і т. ін.)* на дóбру (прáведну, ві́рну *і т. ін.)* дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.)* (на дóбрий (прáведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
ДОБРО́
добрó
◊ Постолóм добрó вóзять (нóсять) *див.* вози́ти (2)
ДО́ВБНЯ
дóвбнею
◊ [І (ще й)] дóвбнею (полі́ном) не доб'є́ш <Чорт дóвбнею не доб'є́> *див.* добивáти (3)
ДОВЕСТИ́
довести́
Довести́ прáвду *див.* довóдити (1)
ДОГА́НА
догáна
Сувóра догáна [з поперéдженням] *див* догáна (1)
ДОГАНЯ́ТИ[1]
доганя́ти
◊ Шукáти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (піймáти) ві́тра в пóлі *див.* шукáти
ДОГОРИ́
догори́
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (піді́ймáється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (встáне, стáне, полі́зе *і т. ін.)* [вгóру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся (1)
◊ [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбі́т, *рі́дше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див.* óко[1] (19)
◊ Постáвити / стáвити догори́ ногáми *див* постáвити[1] (21)
ДОДО́ЛУ
додóлу
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)
ДОЗЕ́МНИЙ
дозéмний
Дозéмний (земни́й, низьки́й *і т. ін.)* уклі́н (поклі́н) *див.* уклі́н
ДО́ЛЯ[1]
дóлі
◊ Попитáти дóлі (щáстя) *див.* попитáти[2] (1)
дóля
◊ Дóля (фортýна) слу́жить / послу́жить *див.* дóля[1] (5)
◊ Дóля (фортýна) усміхáється (посміхáється) / усміхну́лася (посміхну́лася) *див.* дóля[1] (6)
ДОМА́ШНІЙ
домáшнього
Предмéти (рéчі) домáшнього (хáтнього) вжи́тку *див.* предмéт (1)
ДОМОВИНА
домови́ну
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зéмлю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див* лягáти (3)
◊ Клáсти (вкладáти) / поклáсти (вклáсти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в трунý *і т. ін.)* *див.* клáсти (6)
ДОПОМО́ГА
допомóги
◊ Подавáти (давáти, простягáти) / подáти (дáти, простягти́) [брáтню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомóги] *див.* подавáти[1] (10)
допомóгу
Надавáти / надáти допомóгу (пóміч) *див.* надавáти[2] (1)
ДОПОМОГТИ́
допомогти́
◊ Помогти́ (допомогти́, зарáдити *і т. ін.)* бі́ді (гóрю, ли́ху *і т. ін.)* *див.* помагáти (2)
ДОРО́ГА
дорóга
◊ Дорóга постели́лася <Шлях постели́вся> *див.* дорóга (5)
◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожи́ною, кропивóю *і т. ін.)* поросла́ (зарослá) *див.* дорóга (7)
△ Почепнá дорóга *див.* дорóга (4)
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін*] легкá (щасли́ва) дорóга (путь) стéлиться / постéлиться *див.* дорóга (20)
дорóгу
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямóвувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напути́ти, спрямувáти *і т. ін.)* на дóбру (прáведну, ві́рну *і т. ін.)* дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.)* (на дóбрий (прáведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
◊ Покáзувати / показáти пóріг (дорóгу [дáлі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* покáзувати (19)
дорóзі
◊ Стоя́ти на прáвильній (дóбрій) дорóзі (стéжці) (на прáвильному (дóброму) шляху́) *див.* стоя́ти
ДОРО́ЖНІЙ
дорóжнє
Дорóжнє (землянé) полотнó *див.* полотнó (1)
дорóжнього
△ Прáвила дорóжнього (ву́личного) ру́ху *див.* прáвило (7)
ДОСА́ДА
досáди
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від злóсті (зáздрості, досáди *і т. ін.)* *див.* пожовті́ти (1)
ДО́СЛІД
дóслід
Стáвити / постáвити дóслід *див.* стáвити
ДОХО́ДИТИ
дохóдити
Дійти́ / дохóдити прáвди *див.* дохóдити (1)
ДО́ШКА
дóшка
Дóшка пошáни *див.* дóшка (1)
дóшку
◊ Стáвити / постáвити на однý дóшку (на оди́н п'єдестáл) *див.* стáвити
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* потопáючий (потопáльник) за соломи́нку (за соломи́ну, *рі́дше* за дóшку) *див.* потопáючий (1)
ДРІБ
дріб
△ Прáвильний дріб *див.* дріб (5)
ДРІБНИЙ
дрібні́
◊ Кóтяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пекýчі *і т. ін.)* сльóзи [грáдом] *див.* сльозá
ДРУ́ГИЙ
дру́га
Дру́га полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.)* *див.* полови́на (2)
дру́ге
◊ Однé кінчáти, дру́ге починáти *див.* кінчáти (4)
дру́гий
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як собáці п'я́та ногá *(рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те кóлесо до вóза *і т. ін.)* *див.* ногá (33)
дру́гого
◊ До дру́гого пришéстя <до потóпу, *часто зі сл.* мирового, всесві́тнього> *див.* пришéстя

ДУБ
ду́ба
◊ Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба *див.* плести́ (7)
ду́бом
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див* воло́сся (1)
ДУ́ДКА
ду́дку
◊ Танцюва́ти *(рідше* скака́ти) / затанцюва́ти (потанцюва́ти) під ду́дку (під ду́дочку) *див.* танцюва́ти
ДУ́ДОЧКА
ду́дочку
◊ Танцюва́ти *(рідше* скака́ти) / затанцюва́ти (потанцюва́ти) під ду́дку (під ду́дочку) *див.* танцюва́ти
ДУ́ЖИЙ
ду́жого
Пра́во си́льного (ду́жого) *див.* пра́во (6)
ДУ́МА
ду́ма
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошибає (побиває) *див* ду́мка (8)
ду́мою
◊ Лі́нути (вита́ти, леті́ти) / полі́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* лі́нути (1)
ду́му
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошибає (побиває) *див.* ду́мка (8)
ДУ́МКА
ду́мка
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошибає (побиває) *див.* ду́мка (8)
думка́ми
◊ Лі́нути (вита́ти, леті́ти) / полі́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* лі́нути (1)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див* літа́ти (2)
думка́х
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◊ [І] в го́лову (в ду́мку, в ду́мці, в думка́х) [собі] не кла́сти (не поклада́ти) *див.* кла́сти (5)
ду́мкою
◊ Лі́нути (вита́ти, леті́ти) / полі́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* лі́нути (1)
ду́мку
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошибає (побиває) *див* ду́мка (8)
◊ [І] в го́лову (в ду́мку, в ду́мці, в думка́х) [собі] не кла́сти (не поклада́ти) *див* кла́сти (5)
ду́мці
◊ [І] в го́лову (в ду́мку, в ду́мці, в думка́х) [собі] не кла́сти (не поклада́ти) *див* кла́сти (5)
◊ Лі́нути (вита́ти, леті́ти) / полі́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див* лі́нути (1)
ДУ́РЕНЬ
ду́рні
◊ Поши́ти *(рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див* пошива́ти (1)
◊ Поши́тися / ши́тися (пошива́тися) в ду́рні *див.* пошива́тися (3)
ДУХ
дух
◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рідко* Бісеня́та всели́лися> *див* біс[1] (1)
◊ Поприта́ювати [в собі] дух *див* поприта́ювати (1)
ДУХОВИ́Й
духово́ї
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з [поро́жньої (духово́ї)] бо́чки *див.* бо́чка[1] (2)
ДУХО́ВНИЙ
духо́вна
◊ Духо́вна (вну́трішня) порожне́ча *див.* порожне́ча (2)
ДУША́
душа́
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
◊ Душа́ переста́вилася *(рідко* преста́вилася) *див.* душа́ (33)
◊ Душа́ порива́ється *див.* душа́ (35)
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) надві́с (на́впіл, на дві полови́ни) *див* душа́ (44)
◊ Поро́жня душа́ <Поро́жнє се́рце> *див.* душа́ (70)
◊ Чого́ [ті́льки] душа́ бажа́є (хо́че, пра́гне *і т ін.)* / забажа́є (захо́че, запра́гне *і т ін.)* *див.* душа́ (78)
душе́ю
◊ Криви́ти / покриви́ти (скриви́ти) душе́ю (со́вістю) *див.* криви́ти (3)
Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* молоді́ти (1)
◊ Помлі́ти (попомлі́ти) душе́ю (се́рцем) *див.* помлі́ти (1)
душі́
◊ Душе́вна порожне́ча <Порожне́ча душі́ (в душі́, в се́рці)> *див.* порожне́ча (3)
◊ За вел́інням (за по́кликом) се́рця (душі́) *див.* вел́іння (1)
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див* похоло́нути (1)
◊ Іти́ *(рідко* похо́дити) з глибини́ душі́ (се́рця) *див.* іти́ (128)
◊ Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (зали́шити) глибо́кий (невигі́йний, помі́тний *і т. ін.)* слід у душі́ *див.* лиша́ти (3)
На душі́ (на се́рці) поясні́шало *див.* поясні́шати (1)
◊ На по́мин (на спо́мин) душі́ *див.* по́мин (2)
◊ Покопирса́тися в душі́ (у се́рці) *див.* покопирса́тися (1)
◊ Порива́ння душі́ (се́рця) *див* порива́ння[2] (1)
◊ По́рожньо в душі́ (на душі́, в се́рці) *див.* по́рожньо (2)
◊ Посвітлі́шало (посвітлі́ло, полегша́ло) на душі́ (на се́рці) *див.* посвітлі́шати (1)
◊ Теплі́шає / потеплі́шає (потеплі́є) на (в) душі́ (на се́рці) <[Стає́ / ста́не] те́пло (теплі́ше) на (в) душі́ (на се́рці)> *див.* теплі́шати
ду́шу
◊ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [свою́] ду́шу *див.* віддава́ти (39)
◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / поклада́ти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́, *рідше* ду́шу) *див.* зложи́ти (1)
◊ Положи́ти гріх на ду́шу *див* положи́ти (1)
◊ Помина́ти / пом'яну́ти пра́ведну (грі́шну) ду́шу *див.* помина́ти[1] (4)
◊ Пошматува́ти *(діал* пошмата́ти) се́рце (ду́шу) *див.* пошматува́ти (1)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, се́рде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див* рва́ти
◊ Солоди́ти / засолоди́ти (посолоди́ти) [свою́] ду́шу *див* солоди́ти
◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити
◊ Як Бог на ду́шу покладе́ *див.* бог (34)
ДУШЕ́ВНИЙ
душе́вна
◊ Душе́вна порожне́ча <Порожне́ча душі́ (в душі́, в се́рці)> *див.* порожне́ча (3)
ЕКОНОМІ́ЧНИЙ
економі́чна
Економі́чна полі́тика *див.* полі́тика (1)
△ Нова́ економі́чна полі́тика (НЕП) *див.* полі́тика (10)
ЕКОНО́МІЯ
еконо́мія
△ Політи́чна еконо́мія *див.* еконо́мія (1)
ЕЛЕКТРОМАГНІ́ТНИЙ
електромагні́тне
△ Електромагні́тне по́ле *див.* по́ле (5)
електромагні́тного
△ І́мпульс електромагні́тного по́ля *див.* і́мпульс (3)
ЕЛЕКТРО́ННИЙ
електро́нна
△ Адре́са електро́нної по́шти <Електро́нна адре́са> *див.* адре́са (2)
△ Електро́нна по́шта *див.* по́шта (4)
електро́нної
△ Адре́са електро́нної по́шти <Електро́нна адре́са> *див.* адре́са (2)
ЕНЕ́РГІЯ
ене́ргія
△ Потенці́йна (потенціа́льна) ене́ргія *див.* ене́ргія (2)
ЕНЕРГОЗБЕРЕ́ЖНИЙ
енергозбере́жна
Енергозбере́жна (енергоощадна) полі́тика *див.* полі́тика (2)
ЕНЕРГООЩА́ДНИЙ
енергооща́дна
Енергозбере́жна (енергоощадна) полі́тика *див.* полі́тика (2)
ЕПІДЕМІОЛОГІ́ЧНИЙ
епідеміологі́чний
△ Епідемі́чний (епідеміологі́чний) по́ріг *див.* по́ріг (3)
ЕПІДЕМІ́ЧНИЙ
епідемі́чний
△ Епідемі́чний (епідеміологі́чний) по́ріг *див.* по́ріг (3)
ЕПІ́ТЕТ
епі́тет
△ Пості́йний (ста́лий) епі́тет *див.* епі́тет (1)
ЕСТЕТИ́ЧНИЙ
естети́чне
Естети́чне почуття́ *див.* почуття́ (1)
ЕШЕЛО́Н
ешело́н
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін)* *див.* пуска́ти
Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див* по́їзд (8)
ЄГИ́ПЕТСЬКИЙ
єги́петська
◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н <Вавило́нська (єги́петська) нево́ля> *див.* поло́н (1)
єги́петський
◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н <Вавило́нська (єги́петська) нево́ля> *див.* поло́н (1)
ЄЛИСЕ́ЙСЬКИЙ
єлисе́йські
Єлисе́йські поля́ *див* по́ле (1)
ЖА́ЛІБНИЙ
жа́лібний
Жа́лібний (жало́бний) похі́д *див.* похі́д (2)
ЖАЛО́БНИЙ
жало́бний
Жа́лібний (жало́бний) похі́д *див.* похі́д (2)
ЖАЛЬ[1]
жаль
На [превели́кий] жаль *(рідко* сму́ток) *див.* жаль[1] (1)

ЖАР
жáру
◊ З вогню́ (з огню́, *рідше* із жáру) [та] в пóлум'я *див.* вогóнь (17)
ЖЕЗЛ
жезлá
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* від пóмаху (за пóмахом) чарівнóго (чарівни́цького) жезлá (чарівнóї пáлички) *див.* пóмах (1)
ЖИВИ́Й
живé
◊ Попáсти (влу́чити, врáзити) / попадáти (влучáти, вражáти) на (в) [сáме] болю́че (живé, найболю́чіше *і т. ін.)* мíсце *див.* попадáти (13)
живи́й
△ Живи́й пóкрив *див.* пóкрив (1)
живи́м
◊ Живи́м до Бóга (на нéбо) лíзти / полíзти *див.* лíзти (4)
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зéмлю *і т. ін.)* лягáти (лíзти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полíзти, піти́ *і т. ін.) див.* лягáти (3)
◊ Полíзти / лíзти живцéм (живи́м) у моги́лу (в я́му) *див* полíзти (1)
◊ Поховáти живцéм (живи́м) *див.* поховáти (1)
живóго
◊ Поривáти [аж] до живóго сéрця *див.* поривáти[3] (2)
ЖИВЦÉМ
живцéм
◊ Полíзти / лíзти живцéм (живи́м) у моги́лу (в я́му) *див* полíзти (1)
◊ Поховáти живцéм (живи́м) *див.* поховáти (1)
◊ [Хоч] живцéм помирáти (ги́нути) *див.* помирáти (4)
ЖИ́ЛА[1]
жи́ли
◊ Рвáти / порвáти жи́ли (ру́ки, си́лу) *див.* рвáти
ЖИ́ЛАВИЙ
жи́лавий
Жи́лавий понедíлок *див.* понедíлок (2)
ЖИ́ТИ
жи́ти
Жи́ти з прáці рук своїх *див.* жи́ти (2)
Жи́ти по прáвді (прáвдою) *див.* жи́ти (3)
ЖИТТЯ́
життя́
Запровáджувати / запровáдити в життя́ (у виробни́цтво, у прáктику) *див.* запровáджувати (1)
◊ Зложи́ти (положи́ти, поклáсти, склáсти) / покладáти (клáсти, складáти) гóлову (життя́, *рідше* ду́шу) *див.* зложи́ти (1)
◊ На схи́лі (на схи́лку, на покóті) віку (літ, життя́ *і т. ін.) див* схил
Не пошкодувáти [й] життя́ (голови́) *див* пошкодувáти (2)
Поклúкати до життя́ *див.* поклúкати (1)
Прáвда життя́ *див.* прáвда (2)
життя́м
◊ Поплати́тися життя́м (головóю) *див.* поплати́тися (1)
◊ Прощáтися / розпрощáтися (попрощáтися) з життя́м (з [бíлим] світом) *див.* прощáтися
ЖІНÓЧИЙ
жінóча
Жінóча (прекрáсна, слабкá *і т. ін.)* полови́на *див.* полови́на (3)
жінóчий
Жінóчий пóчерк *див* пóчерк (2)
ЖÓВКНУТИ
жóвкне
◊ В очáх жовтíє (жóвкне, темнíє *і т. ін.)* / пожовтíло (пожóвкло, потемнíло *і т. ін.) див.* жовтíти (1)
ЖÓВТИЙ
жóвта
Жóвта прéса *див.* прéса (1)

ЖОВТІ́ТИ
жовтíє
◊ В очáх жовтíє (жóвкне, темнíє *і т. ін.)* / пожовтíло (пожóвкло, потемнíло *і т. ін.) див.* жовтíти (1)
ЖÓДЕН
жóдного
◊ Не мáти (й) (навíть, жóдного *і т. ін.)* понЯ́ття (уя́влення *і т. ін.) див.* мáти[2] (124)
ЖÓДНИЙ
жóдного
◊ Не мáти (й) (навíть, жóдного *і т. ін.)* поня́ття (уя́влення *і т. ін.) див.* мáти[2] (124)
ЖУПÁН
жупáн
◊ Полатáти штани́ (жупáн, каптáн *і т. ін.) див.* полатáти (4)
ЗАБАЖÁТИ
забажáє
◊ Чогó [тíльки] душá бажáє (хóче, прáгне *і т. ін.)* / забажáє (захóче, запрáгне *і т. ін.) див.* душá (78)
ЗАБІ́ГАТИ
забíгали
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бíгають (пробігáють, лíзуть *і т. ін.)* / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по тíлу, за плечи́ма, за спи́ною, пóза спи́ною *і т. ін.)* <По плечáх полíзла мурашня́> *див.* мурáшки (1)
ЗАБЛАГÁТИ
заблагáти
Проси́ти (благáти) / попроси́ти (заблагáти) пардóну *див* проси́ти
ЗАВЕСТИ́
завести́
◊ Завести́ (потягти́) на криву́ стéжку *див* завóдити[1] (2)
Завóдити (порушувати) / завести́ (пору́шити) спрáву *див.* завóдити[1] (1)
ЗАВÓДИТИ[1]
завóдити
Завóдити (пору́шувати) / завести́ (пору́шити) спрáву *див.* завóдити[1] (1)
ЗАГÁЛЬНИЙ
загáльне
◊ На пóсміх (на посміхóвисько) [лю́дям] <На посміхóвище [лю́дськé (загáльне)]> *див.* пóсміх (1)
ЗАГАНЯ́ТИСЯ
заганя́тися
◊ Попáсти (загнáтися, наскóчити, потрáпити *і т. ін.)* / попадáти (заганя́тися, наскáкувати, потрапля́ти *і т. ін)* на слизькé *див.* попадáти (15)
ЗАГИЛИ́ТИ
загили́ти
Дáти (затопи́ти, загили́ти, втелю́щити *і т. ін.)* по поти́лиці *див.* давáти (26)
ЗАГИ́НУТИ
заги́нути
Заги́нути (полягти́) смéртю хорóбрих *див.* загибáти (1)
ЗАГНÁТИСЯ
загнáтися
◊ Попáсти (загнáтися, наскóчити, потрáпити *і т. ін.)* / попадáти (заганя́тися, наскáкувати, потрапля́ти *і т. ін.)* на слизькé *див.* попадáти (15)
ЗАГОРІ́ТИСЯ
загори́ться
◊ Хай (нехáй) [ясни́м вогнéм (пóлум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб ясни́м вогнéм (пóлум'ям) горíв / згорíв> *див.* горíти (5)
ЗАГРÁТИ
загрáти
◊ Сурми́ти (труби́ти, грáти) / засурми́ти (затруби́ти, загрáти) похíд (в похíд) *див* сурми́ти[1]

ЗАГУСТИ́
загу́в
◊ Був та загу́в (поплúв) *див* бу́ти (32)
ЗАДÁТИ
задáти
◊ Задáти прáсу *див.* задавáти (3)
ЗАДОВОЛЬНИ́ТИ
задовольни́ти
Задовольня́ти / задовольни́ти потрéбу (потрéби) *див* задовольня́ти (1)
ЗАДОВОЛЬНЯ́ТИ
задовольня́ти
Задовольня́ти / задовольни́ти потрéбу (потрéби) *див* задовольня́ти (1)
ЗÁЄЦЬ
зайця́ми
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бíгти, полювáти *і т. ін)* за двомá зайця́ми *див.* ганя́ти (4)
ЗÁЗДРІСТЬ
зáздрості
Пожовтíти (почорнíти, позеленíти) від злóсті (зáздрості, досáди *і т. ін.) див.* пожовтíти (1)
ЗАЗНАВÁТИ
зазнавáти
Зазнавáти / зазнáти порáзки (порáзок) *див.* зазнавáти (1)
ЗАЗНÁТИ
зазнáти
Зазнавáти / зазнáти порáзки (порáзок) *див.* зазнавáти (1)
ЗАЇ́ЖДЖИЙ
заї́жджий
Заї́жджий (заї́зний, постоя́лий, постоя́льний) двір *див* двір[1] (2)
ЗАЇ́ЗНИЙ
заї́зний
Заї́жджий (заї́зний, постоя́лий, постоя́льний) двір *див* двір[1] (2)
ЗАЙТИ́
зайти́
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не ти́ми двери́ма) *див.* захóдити (5)
зайшлá
Розмóва іде (захóдить, ведéться, тóчиться *і т. ін.)* / пішлá (зайшлá, поточи́лася *і т. ін.) див.* розмóва
ЗАКУСИ́ТИ[1]
закуси́ти
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (пóсмішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ЗАКУ́СУВАТИ[1]
заку́сувати
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (пóсмішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ЗАКУ́ШУВАТИ[1]
заку́шувати
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (пóсмішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ЗАЛАТÁТИ
залатáти
◊ Латáти (залáтувати) / полатáти (залатáти) дірки́ (дíри, дíрку, діру́) *див.* латáти[1] (1)
ЗАЛÁТУВАТИ
залáтувати
◊ Латáти (залáтувати) / полатáти (залатáти) дірки́ (дíри, дíрку, діру́) *див* латáти[1] (1)
ЗАЛИШÁТИ
залишáти
◊ Лишáти (залишáти) / лиши́ти (зали́шити) глибóкий (невигóйний, помíтний *і т. ін)* слід у душí *див* лишáти (3)
ЗАЛИ́ШИТИ
зали́шити
◊ Лишáти (залишáти) / лиши́ти (зали́шити) глибóкий (невигóйний, помíтний *і т. ін.)* слід у душí *див.* лишáти (3)
ЗАЛІ́ЗНИЙ
залíзне
◊ Залíзне прáвило *див* прáвило (8)

ЗАЛІ́ЗТИ
залі́зти
◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю *див.* лі́зти (14)
ЗАМО́К
замо́к
◊ Поцілува́ти замо́к *(рідше* у лома́ку) *див* поцілува́ти (1)
ЗАМУТИ́ТИСЯ
замути́вся
◊ Тьма́риться (тума́ніє, му́титься *і т. ін.)* / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.)* ро́зум *див.* ро́зум
ЗАПИ́СКА
запи́ска
Пояснювальна запи́ска *див.* запи́ска (2)
ЗАПИТА́ННЯ
запита́ння
Ста́вити *(рідко* ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння) *див.* ста́вити
ЗАПОБІ́ЖНИЙ
запобі́жний
△ Запобі́жний по́яс *див.* по́яс (5)
ЗАПОТИ́ЛИЧНИК
запоти́личника
◊ Да́ти / дава́ти запоти́личника (поти́личника) *див.* дава́ти (135)
ЗАПРА́ГНУТИ
запра́гне
◊ Чого́ [тільки] душа́ бажа́є (хо́че, пра́гне *і т. ін.)* / забажа́є (захо́че, запра́гне *і т. ін.)* *див.* душа́ (78)
ЗАПРОВА́ДЖУВАТИ
запрова́джувати
Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику) *див.* запрова́джувати (1)
ЗАПРОВА́ДИТИ
запрова́дити
Запрова́джувати / запрова́дити в життя́ (у виробни́цтво, у пра́ктику) *див.* запрова́джувати (1)
ЗАПРОПА́ЛИЙ[2]
запропа́ла
Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця <*рідко* Даре́мний труд> *див.* пра́ця (1)
ЗАПРОПОНУВА́ТИ
запропонува́ти
Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *див.* пропонува́ти
ЗАПРОСИ́ТИ[1]
запроси́ти
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти
ЗАРА́ДИТИ
зара́дити
◊ Помогти́ (допомогти́, зара́дити *і т. ін.)* біді́ (го́рю, ли́ху *і т. ін.)* *див* помага́ти (2)
ЗАРАХО́ВУВАТИ
зарахо́вувати
Бра́ти (зарахо́вувати) / взя́ти (зарахува́ти) на постача́ння *див.* бра́ти (39)
ЗАРАХУВА́ТИ
зарахува́ти
Бра́ти (зарахо́вувати) / взя́ти (зарахува́ти) на постача́ння *див.* бра́ти (39)
ЗАРІ́К
зарі́к
○ Склада́ти / скла́сти *(рідше* поклжи́ти) зарі́к *див.* склада́ти
ЗАРОСТИ́
заросла́
◊ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.)* поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)
ЗАСИ́ДІТИСЯ
заси́дітися
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́стариках *і т. ін.)* *див.* си́віти

ЗАСИЛА́ТИ
засила́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
ЗАСИНА́ТИ
засина́ти
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти
ЗАСИ́ПАТИ
заси́пати
Розсипа́тися (розплива́тися) в похва́лах <Засипа́ти / заси́пати похва́лами> *див.* розсипа́тися
ЗАСИПА́ТИ[1]
заси́пати
Розсипа́тися (розплива́тися) в похва́лах <Засипа́ти / заси́пати похва́лами> *див.* розсипа́тися
ЗАСИПА́ТИ[2]
засипа́ти
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти
ЗА́СІБ
за́соби
△ М'якши́льні (пом'якшувальні) за́соби *див.* за́сіб (12)
ЗАСЛА́ТИ[1]
засла́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
ЗАСОЛОДИ́ТИ
засолоди́ти
◊ Солоди́ти / засолоди́ти (посолоди́ти) [свою́] ду́шу *див.* солоди́ти
ЗАСТЕРЕ́ЖЕНИЙ
застере́жено
Усі́ права́ застере́жено *див.* застере́жений (1)
ЗАСУРМИ́ТИ
засурми́ти
◊ Сурми́ти (труби́ти, гра́ти) / засурми́ти (затруби́ти, загра́ти) похі́д (в похі́д) *див.* сурми́ти[1]
ЗАТАВРУВА́ТИ
затаврува́ти
Таврува́ти / затаврува́ти ганьбо́ю (пре́зирством) *див.* таврува́ти
ЗАТАНЦЮВА́ТИ
затанцюва́ти
◊ Танцюва́ти *(рідше* скака́ти) / затанцюва́ти (потанцюва́ти) під ду́дку (під ду́дочку) *див.* танцюва́ти
ЗАТИКА́ТИ[1]
затика́ти
◊ Затика́ти / заткну́ти за по́яс *див.* затика́ти[1] (1)
ЗАТКНУ́ТИ
заткну́ти
◊ Затика́ти / заткну́ти за по́яс *див.* затика́ти[1] (1)
ЗАТОПИ́ТИ[3]
затопи́ти
Да́ти (затопи́ти, загили́ти, втелю́щити *і т. ін.)* по поти́лиці *див.* дава́ти (26)
ЗАТРУБИ́ТИ
затруби́ти
◊ Сурми́ти (труби́ти, гра́ти) / засурми́ти (затруби́ти, загра́ти) похі́д (в похі́д) *див* сурми́ти[1]
ЗАТЯГА́ТИ[1]
затяга́ти
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́,ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ЗАТЯГА́ТИ[2]
затяга́ти
Тяга́ти / затяга́ти (попотяга́ти) по суда́х *див.* тяга́ти
ЗАТЯГТИ́
затягти́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАТЯ́ГУВАТИ
затя́гувати
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАХИСНИ́Й
захисна́
△ Захисна́ (полезахисна́, лісова́) сму́га *див.* сму́га
ЗА́ХІД[1]
за́ходу
◊ Шко́да́ [й] за́ходу (пра́ці) *див.* шко́да́[2]
ЗАХОВА́ТИ
захова́ти
◊ Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти *і т. ін.)* кінці́ в во́ду *див.* хова́ти[1]
ЗАХО́ДИТИ
захо́дить
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.)* *див.* розмо́ва
ЗАХОЛО́НУТИ
захоло́ла
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
захоло́ло
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
захоло́нула
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
захоло́нуло
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
ЗАХОЛО́ТИ
захоло́ла
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див* се́рце
захоло́ло
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
ЗАХОПИ́ТИ
захопи́ти
Бра́ти (захо́плювати) / взя́ти (захопи́ти) в поло́н *див.* бра́ти (40)
Захо́плювати / захопи́ти престо́л *див.* захо́плювати (2)
ЗАХО́ПЛЮВАТИ
захо́плювати
Бра́ти (захо́плювати) / взя́ти (захопи́ти) в поло́н *див.* бра́ти (40)
Захо́плювати / захопи́ти престо́л *див.* захо́плювати (2)
ЗАХОТІ́ТИ
захо́че
◊ Чого́ [тільки] душа́ бажа́є (хо́че, пра́гне *і т. ін.)* / забажа́є (захо́че, запра́гне *і т. ін.)* *див.* душа́ (78)
ЗАЯВИ́ТИ
заяви́ти
Заявля́ти / заяви́ти права́ *див.* заявля́ти (1)
Заявля́ти / заяви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* заявля́ти (2)

ЗАЯВЛЯ́ТИ
заявля́ти
Заявля́ти / заяви́ти права́ *див* заявля́ти (1)
Заявля́ти / заяви́ти прете́нзії (прете́нзію) *див.* заявля́ти (2)
ЗБИРА́ТИСЯ
збира́тися
◊ Збира́тися (поспіша́ти, кваპитися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
ЗБЛІ́ДНУТИ
збл́ідну**ти**
Збл́ідн**у**ти (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т ін.) див.* збл́іднути (1)
ЗБРО́Я
збро́єю
◊ Ста́вити / поста́вити (зіста́вити *і т. ін.*) збро́ю (гвинті́вки, рушни́ці) в ко́зла (ко́зли) *див.* ста́вити
ЗВАЛИ́ТИ
звали́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
ЗВА́ЛЮВАТИ
зва́лювати
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
ЗВА́ТИ
зва́ли
◊ Помина́й як зва́ли *див.* помина́ти[1] (2)
ЗВЕРНУ́ТИ
зверну́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див* зверта́ти (5)
ЗВЕРТА́ТИ
зверта́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див* вали́ти[1] (3)
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див* зверта́ти (5)
ЗВЕСТИ́
звести́
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти (7)
◊ Поча́ти за (во) здоро́в'я (*ц-с* здра́віє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й *див.* почина́ти (4)
ЗВИЧАЄ́ВИЙ
звичає́ве
△ Звичає́ве пра́во *див.* пра́во (14)
ЗВІД
звід
Поста́вити гвинті́вку (рушни́цю) на бойови́й звід *див.* поста́вити[1] (1)
ЗВО́ДИТИ
зво́дити
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін) див.* підніма́ти (7)
ЗВУК
звук
◊ Пусти́й (поро́жній) звук *див.* звук (8)

ЗГА́РИЩЕ
зга́рищ
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т ін.) див.* підніма́тися (1)
ЗГОРА́ТИ
згора́ти
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)
ЗГОРІ́ТИ
згори́ть
◊ Хай (неха́й) [я́сни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див* горі́ти (5)
згорі́в
◊ Хай (неха́й) [я́сни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див.* горі́ти (5)
згорі́ти
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див* згоря́ти (2)
ЗГОРЯ́ТИ
згоря́ти
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)
ЗДА́ЛЕКА
зда́лека
◊ Почина́ти / поча́ти зда́лека (зда́леку, здаля́) *див.* почина́ти (5)
ЗДАЛЯ́
здаля́
◊ Почина́ти / поча́ти зда́лека (зда́леку, здаля́) *див.* почина́ти (5)
ЗДЕ́РТИ
зде́рти
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т ін*) / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
ЗДИВО́ВАННЯ
здиво́вання
○ На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здиво́вання) *див.* здивува́ння (1)
ЗДИВУВА́ННЯ
здивува́ння
○ На [превели́ке (вели́ке)] здивува́ння (здиво́вання) *див.* здивува́ння (1)
ЗДИРА́ТИ
здира́ти
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
ЗДОБУ́ТИ
здобу́ти
△ Здобу́ти (набу́ти, діста́ти) громадя́нство (пра́во громадя́нства) *див.* здобува́ти (7)
ЗДОРО́В'Я
здоро́в'я
◊ Поклада́ти / покла́сти (положи́ти) си́ли (си́лу, здоро́в'я) *див.* поклада́ти (7)
◊ Поча́ти за (во) здоро́в'я (*ц.-с.* здра́віє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й *див.* почина́ти (4)
ЗДРА́ВІЄ
здра́віє
◊ Поча́ти за (во) здоро́в'я (*ц.-с.* здра́віє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й *див* почина́ти (4)
ЗДРА́СТУВАТИ
здра́стуйте
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін) див.* потрі́бно (1)

ЗЕ́ЛЕН
зеле́ного
◊ Не ма́ти зеле́ного поня́ття (уя́влення) *див.* ма́ти[2] (121)
ЗЕЛЕ́НИЙ
зеле́ного
◊ Не ма́ти зеле́ного поня́ття (уя́влення) *див.* ма́ти[2] (121)
ЗЕМЛЯ́
земле́ю
◊ Покри́тися земле́ю *див.* покрива́тися (3)
зе́млі
△ Пору́шені зе́млі *див.* земля́ (11)
землі́
◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) землі́ під собо́ю (під нога́ми) *див.* чу́ти
зе́млю
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див* ляга́ти (3)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, вря́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.) див* полива́ти (4)
земля́
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.)* під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
◊ Земля́ (моги́ла) покрива́є / покри́ла *див* земля́ (19)
◊ Покри́й [мене́] сира́ земля́ *див.* покрива́ти (5)
ЗЕМЛЯНИ́Й
земляне́
Доро́жнє (земляне́) полотно́ *див.* полотно́ (1)
ЗЕМНИ́Й
земни́й
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклі́н (уклі́н) *див* віддава́ти (25)
Дозе́мний (земни́й, низьки́й *і т ін*) уклі́н (поклі́н) *див* уклі́н
ЗЕ́МНО
зе́мно
◊ Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.)* / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т ін) див* кла́нятися (1)
ЗЕРНО́
зе́рно́
◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зе́рно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)
З'ЄДНА́ННЯ[2]
з'є́дна́ння
△ Послідо́вне з'є́днання *див.* з'є́днання[2] (2)
ЗИМУВА́ТИ
зиму́ють
◊ Зна́ти / *рідше* почу́ти, де ра́ки зиму́ють *див* зна́ти (16)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
ЗІПСУВА́ТИ
зіпсува́ти
◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див* псува́ти
ЗІР
зір
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, вря́ти *і т ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

зóром

◊ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очима (пóглядом, зóром *і т. ін.) див* обмáцувати (1)

◊ Пори́нути зóром (пóглядом, очи́ма) *див.* пориняти (6)

зóру

◊ Випадáти / ви́пасти з пóля зóру *див* випадáти (4)

◊ Випускáти / ви́пустити з пóля зóру *див* випускáти (7)

◊ Пóле зóру *див* пóле (16)

◊ Тримáти (держáти) в пóлі зóру *див.* тримáти

ЗІ́РКА

зі́рка

△ Поля́рна зі́рка (зоря́) *див.* зі́рка (8)

ЗІСТÁВИТИ

зістáвити

◊ Стáвити / постáвити (зістáвити *і т. ін.)* зброю (гвинті́вки, рушни́ці) в кóзла (кóзли) *див* стáвити

ЗІТЕ́РТИ

зіте́рти

◊ Розтирáти / розтéрти (зітéрти, стéрти) на пóрох (у пóрох, на прах, у порошóк) *див.* розтирáти

ЗІТХÁТИ

зітхáти

◊ Ві́льно (лéгко, полéгшено *і т ін.)* зітхну́ти / зітхáти *див.* зітхну́ти (1)

ЗІТХНУ́ТИ

зітхну́ти

◊ Ві́льно (лéгко, полéгшено *і т. ін.)* зітхну́ти / зітхáти *див.* зітхну́ти (1)

ЗІТХНУ́ТИСЯ

зітхну́лося

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] ві́льно (лéгко, полéгшено *і т. ін.)* зітхну́лося *див.* зітхну́тися (1)

З'Ї́СТИ

з'ї́сти

◊ Сóлодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хорóше походи́ти *див* з'їдáти (10)

ЗЛАМÁТИ

зламáти

◊ Ламáти / зламáти (переламáти, поламáти *і т ін.)* хребéт *див.* ламáти (2)

◊ Ламáти / зламáти (поламáти, обламáти *і т. ін.)* зу́би *див.* ламáти (3)

◊ Ламáти / зламáти (поламáти) [собі] язи́к (язикá) *див.* ламáти (4)

◊ Ламáти / поламáти (зламáти, розламáти *і т. ін.)* пу́та *див.* ламáти (7)

◊ Ламáти (пору́шувати) / зламáти (поламáти, пору́шити) [своє́] слóво *див.* ламáти (8)

ЗЛЕТІ́ТИ

злеті́ла

◊ Головá злеті́ла (впáла, покоти́лася *і т. ін.)* [з плечéй (з плеч, з пліч)] *див* головá (16)

ЗЛИ́ДНІ

зли́дні

◊ Бодáй вас зли́дні поби́ли (посі́ли) *див* зли́дні (1)

◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рі́дко* опáли) / обсідáють (посідáють) *див.* зли́дні (2)

◊ Полатáти зли́дні (убóгість, убóжество *і т. ін.) див.* полатáти (1)

зли́днями

◊ Потруси́ти зли́днями *див.* потруси́ти (1)

ЗЛИ́ЗУВАТИ

зли́зувати

◊ Зли́зувати пóрох (бруд) *див.* зли́зувати (1)

ЗЛИЙ

злий

◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рі́дко* Бісеня́та всели́лися> *див* біс[1] (1)

ЗЛІСТЬ

злóсті

Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від злóсті (зáздрості, досáди *і т. ін.) див* пожовті́ти (1)

ЗЛОВИ́ТИ

злови́ти

◊ Шукáти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (спіймáти) ві́тра в пóлі *див.* шукáти

ЗЛОВИ́ТИСЯ

злови́тися

◊ Лови́тися (попадáти, попадáтися *і т. ін.)* / злови́тися (попáсти, попáстися *і т. ін.)* на гачóк *(рі́дко* на ву́дочку) *див* лови́тися (1)

ЗЛОЖИ́ТИ

зложи́ти

◊ Зложи́ти (положи́ти, поклáсти, склáсти) / покладáти (клáсти, складáти) гóлову (життя́, *рі́дше* ду́шу) *див.* зложи́ти (1)

ЗЛЯГТИ́

злягти́

У пóстіль злягти́ *див.* злягáти (1)

ЗМÁЗАТИ

змáзати

◊ Мáзати (масти́ти, намáзувати *і т. ін.)* / намáзати (змáзати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [сáлом (смáльцем)] п'я́ти *(рі́дше* п'я́тки) *див.* мáзати (2)

ЗМИЛИ́ТИ

змили́ти

◊ Помили́тися (змили́ти) на слóві (у слóві) *див.* помиля́тися (1)

ЗМІ́НА

змін

Ві́тер [політи́чних] перемі́н (змін) *див.* ві́тер (3)

змі́ну

Іти́ (поспішáти) на змі́ну *див.* іти́ (30)

ЗМІЯ́

змія́

◊ Підколóдна (потайнá) гадю́ка (гáдина, змія́) <Підколóдний (потайни́й) гад> *див* гадю́ка (2)

ЗМ'ЯКШУВАЛЬНИЙ

зм'я́кшувальні

△ Пом'я́кшувальні (зм'я́кшувальні) обстáвини *див.* обстáвина (2)

ЗНАЙТИ́

знайти́

Мáти (знахóдити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] пóпит *див* мáти[2] (6)

◊ Не знахóдити / не знайти́ пóпару *див.* знахóдити (17)

ЗНАК

знак

△ Знак поштóвої оплáти *див.* знак (15)

◊ На знак глибóкої пошáни *(рі́дко* глибóкого поважáння) *див.* знак (24)

◊ Накладáти (клáсти) / наклáсти (поклáсти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)

◊ Стáвити / постáвити знак рі́вності *див.* стáвити

ЗНАМЕ́НО́

знаме́нó

◊ Ви́соко тримáти прáпор (знамéнó) *див.* тримáти

◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* прáпор (стяг, знамéнó *і т. ін.) див.* піднімáти (13)

ЗНÁТИ

знáти

◊ Знáти, почóму в Тростя́нці гребі́нці *див.* знáти (20)

◊ Знáти / *рі́дше* почу́ти, де рáки зиму́ють *див* знáти (16)

◊ Не знáти, де (куди́) посади́ти (посадови́ти) *див.* знáти (31)

◊ Порá і честь (сóвість) знáти *див* порá (15)

ЗНАХÓДИТИ

знахóдити

Мáти (знахóдити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] пóпит *див* мáти[2] (6)

◊ Не знахóдити / не знайти́ пóпару *див* знахóдити (17)

ЗНАЧНИ́Й

значни́й

Мáти (знахóдити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] пóпит *див.* мáти[2] (6)

ЗНІМÁТИ

знімáти

◊ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* знімáти (8)

ЗНЯ́ТИ

зня́ти

◊ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* знімáти (8)

ЗÓВНІШНІЙ

зóвнішня

△ Зóвнішня полі́тика *див* полі́тика (6)

ЗОЛОТИ́Й

золотé

◊ Золотé прáвило *див.* прáвило (9)

ЗОЛОТОРУ́ДНИЙ

золотору́дний

△ Золотору́дний пóяс *див* пóяс (6)

ЗОРЯ́

зоря́

△ Поля́рна зі́рка (зоря́) *див.* зі́рка (8)

ЗОСТÁВИТИ

зостáвити

◊ Не зостáвити ні кри́шки, ні пóкришки *див.* зоставля́ти (1)

ЗОТЛІ́ТИ

зотлі́ти

◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на пóпіл) *див.* перетлівáти (2)

ЗРОБИ́ТИ

зроби́ти

Давáти (роби́ти) / дáти (зроби́ти) почи́н *див.* давáти (17)

Роби́ти / зроби́ти поку́пки *див.* роби́ти

Роби́ти / зроби́ти пóступи *див.* роби́ти

Роби́ти / зроби́ти пóступку *див* роби́ти

◊ Роби́ти / зроби́ти початóк *див.* роби́ти

зрóбиш

Нічóго не зрóбиш (не порóбиш) <Що [ж ти] зрóбиш (порóбиш)> *див.* зроби́ти (8)

ЗРÓШЕННЯ

зрóшення

Поля́ зрóшення *див.* пóле (3)

ЗУБ

зуб

◊ Зуб на зуб не попадáє (не потрапля́є) *див.* зуб (9)

◊ [І] на зуб нічóго (немáє чóго) поклáсти *див.* поклáсти[1] (3)

◊ Ки́дати (клáсти) / ки́нути (поклáсти) на зуб (на зу́би) *див.* ки́дати (30)

зу́би

◊ Зу́би попроїдáти *див.* попроїдáти (1)

◊ Ки́дати (клáсти) / ки́нути (поклáсти) на зуб (на зу́би) *див.* ки́дати (30)

◊ Клáсти / поклáсти зу́би на пóлицю *див.* клáсти (15)

◊ Ламáти / зламáти (поламáти, обламáти *і т ін.)* зу́би *див.* ламáти (3)

◊ Лупи́ти / полупи́ти зу́би *див.* лупи́ти (1)

◊ Переліча́ти (полічи́ти) зу́би *див.* перелі́чувати (3)

◊ Полі́зти чóртові (чóрту) в зу́би (до чóрта на рóги) *див.* полі́зти (2)

◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.)* / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.)* чóртові (чóрту) в зу́би *див.* попадáти (20)

◊ Пополоскáти зу́би *див.* пополоскáти (1)

◊ Поскáлити зу́би *див.* поскáлити (1)

◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.)* на [го́стрі (голо́дні)] зу́би *(ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
ЗУ́БИ
зуб
◊ Зуб на зуб не попада́є (не потрапля́є) *див.* зуб (9)
◊ [І] на зуб ні́чого (нема́є чо́го) покла́сти *див.* покла́сти[1] (3)
◊ Ки́дати (кла́сти) / ки́нути (покла́сти) на зуб (на зу́би) *див.* ки́дати (30)
зу́би
◊ Зу́би попроїда́ти *див.* попроїда́ти (1)
◊ Ки́дати (кла́сти) / ки́нути (покла́сти) на зуб (на зу́би) *див.* ки́дати (30)
◊ Кла́сти / покла́сти зу́би на поли́цю *див.* кла́сти (15)
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти, облама́ти *і т. ін.)* зу́би *див.* лама́ти (3)
◊ Лупи́ти / полупи́ти зу́би *див* лупи́ти (1)
◊ Переліча́ти (полічи́ти) зу́би *див.* перелі́чувати (3)
◊ Полі́зти чо́ртові (чо́рту) в зу́би (до чо́рта на ро́ги) *див.* полі́зти (2)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Пополоска́ти зу́би *див.* пополоска́ти (1)
◊ Поска́лити зу́би *див.* поска́лити (1)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.)* на [го́стрі (голо́дні)] зу́би *(ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
ЗУБО́К
зубо́к
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.)* на [го́стрі (голо́дні)] зу́би *(ірон* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
ЗУСПІ́ТИ
зуспі́ло
◊ Го́ре (ли́хо, нещ́астя *і т. ін.)* посі́ло *(рідше* зуспі́ло) *див.* го́ре (2)
ЗЧИНИ́ТИСЯ
зчини́вся
Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.) див.* переполо́х (1)
З'ЯВИ́ТИСЯ
з'яви́тися
◊ З'яви́тися (появи́тися) / з'явля́тися (появля́тися) на горизо́нті *див.* з'явля́тися (1)
◊ З'явля́тися (появля́тися) / з'яви́тися (появи́тися) на світ *див* з'явля́тися (2)
З'ЯВЛЯ́ТИСЯ
з'явля́тися
◊ З'яви́тися (появи́тися) / з'явля́тися (появля́тися) на горизо́нті *див.* з'явля́тися (1)
◊ З'явля́тися (появля́тися) / з'яви́тися (появи́тися) на світ *див.* з'явля́тися (2)
І[1]
і
◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] крапки́) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)
ІМЕНИ́ННИК
імени́нник
◊ Ходи́ти (почува́тися) імени́нником (як, мов, ні́би *і т. ін.* імени́нник) *див.* ходи́ти
імени́нником
◊ Ходи́ти (почува́тися) імени́нником (як, мов, ні́би *і т. ін.* імени́нник) *див.* ходи́ти
І́МПУЛЬС
і́мпульс
△ І́мпульс електромагні́тного по́ля *див.* і́мпульс (3)
І́НДЕКС
і́ндекс
△ І́ндекс лю́дського ро́звитку <І́ндекс ро́звитку лю́дського потенціа́лу> *див.* і́ндекс (3)
△ Пошто́вий і́ндекс *див* і́ндекс (7)
ІНСТИТУ́Т
інститу́т
△ Інститу́т президе́нтства *див* інститу́т (1)
ІНФЛЯЦІ́ЙНИЙ
інфляці́йна
△ Інфляці́йна пре́мія *див.* пре́мія (3)
ІНФЛЯ́ЦІЯ
інфля́ція
△ Помі́рна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
ІНФОРМАЦІ́ЙНИЙ
інформаці́йний
△ Інформаці́йний поті́к *див.* поті́к (3)
І́НШИЙ
і́ншого
Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на по́тім) *див.* прибері́гати
І́СКОРКА
і́скорки
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див* і́скра (1)
І́СКРА
і́скри
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)
І́СТИННИЙ
і́стинна
І́стинна (свята́, су́ща, чи́ста, чисті́сінька, щи́ра, су́та) пра́вда *див.* пра́вда (1)
ІТИ́
іде́
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.) див.* розмо́ва
іти́
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* ляга́ти (3)
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (пої́хати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.) див.* іти́ (66)
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див* іти́ (67)
Іти́ на поса́ду *див.* іти́ (14)
○ Іти́ / піти́ на попра́вку *див.* іти́ (44)
Іти́ / піти́ на по́ступки *див.* іти́ (25)
◊ Іти́ / піти́ по́пліч *див.* іти́ (114)
◊ Іти́ попе́реду *див.* іти́ (122)
Іти́ (поспіша́ти) на змі́ну *див.* іти́ (30)
Іти́ (постригá́тися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
◊ Іти́ (поступа́тися) наза́д *див.* іти́ (123)
◊ Іти́ *(рідко* похо́дити) з глибини́ душі́ (се́рця) *див.* іти́ (128)
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.)* в похі́д (похо́дом) *див.* іти́ (34)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◊ Текти́ (розті́катися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́
ІЮ́ДА
іу́ди
◊ Іу́дин (Ю́дин) поцілу́нок <Поцілу́нок [від] Іу́ди (Ю́ди)> *див.* поцілу́нок (2)
ІЮ́ДИН
іу́дин
◊ Іу́дин (Ю́дин) поцілу́нок <Поцілу́нок [від] Іу́ди (Ю́ди)> *див.* поцілу́нок (2)
іу́дине
◊ Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.) див.* пле́м'я (3)
Ї́ХАТИ
ї́хати
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (пої́хати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
Ї́ХНІЙ
ї́хнього
◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года
ЙТИ
йде
◊ Коли́ на пра́вду йде / пішло́ *див.* іти́ (144)
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
◊ Хай [усе́] йде пра́хом *див.* іти́ (156)
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.) див.* чу́тка
◊ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див* шмато́к
йти́
◊ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див.* іти́ (150)
КАБЛУ́К
каблуки́
◊ Оббива́ти / пооббива́ти каблуки́ *див.* каблу́к (2)
КАГАНЕ́ЦЬ
каганці́
◊ Аж каганці́ посвіти́лися *див* кагане́ць (1)
КАЗА́РМА
каза́рму
Ми́ти / поми́ти ха́ту (кі́мна́ту, каза́рму *і т. ін.) див.* ми́ти (1)
КАЗА́ТИ
ка́жучи
○ Пра́вду ка́жучи *див.* каза́ти (6)
КАЗЕ́ННИЙ
казе́нні
◊ Посади́ти на казе́нні хліба́ (харчі́) *див.* посади́ти (6)
КАЙДА́НИ
кайда́ни
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
КАЛИ́ТКА
кали́тка
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
кали́ткою
◊ Потруси́ти кали́тку (кали́ткою, кише́ні *і т. ін.) див.* потруси́ти (2)
кали́тку
◊ Потруси́ти кали́тку (кали́ткою, кише́ні *і т. ін.) див.* потруси́ти (2)
КАЛІБРУВА́ЛЬНИЙ
калібрува́льне
△ Калібрува́льне по́ле *див.* по́ле (6)
КАЛІГРАФІ́ЧНИЙ
каліграфі́чне
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див.* по́черк (3)
каліграфі́чний
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див.* по́черк (3)
КАЛО́ША
кало́шу
◊ Посади́ти в кало́шу *див.* посади́ти (4)
КАЛО́ШІ
кало́шу
◊ Посади́ти в кало́шу *див.* посади́ти (4)
КАЛЬЯ́Н
калья́н
Поку́рювати / покури́ти лю́льку (калья́н, нарґіле́ *і т. ін.) див.* поку́рювати (1)

КАМПА́НІЯ
кампа́нія
Посівна́ кампа́нія *див.* кампа́нія (2)
КАНЦЕЛЯ́РСЬКИЙ
канцеля́рське
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)
канцеля́рський
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)
◊ Канцеля́рський посіпа́ка *див.* посіпа́ка (1)
КАПІТА́Л
капіта́л
△ Постíйний капіта́л *див.* капіта́л (8)
△ Початко́вий (ста́ртовий) капіта́л *див.* капіта́л (9)
КАПКА́Н
капка́н
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)
КАПТА́Н
капта́н
◊ Полата́ти штани́ (жупа́н, капта́н *і т. ін.*) *див.* полата́ти (4)
КАРАУ́Л
карау́л
Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.*) *див.* ста́вити
КАРБ
карб
◊ Ста́вити (кла́сти) / поста́вити (покла́сти) на карб *див.* ста́вити
КА́РСТОВИЙ
ка́рстова
△ Ка́рстова порожни́на *див.* порожни́на (2)
КА́РТА
ка́рту
◊ Ста́вити / поста́вити на ка́рту *див.* ста́вити
КАЧА́ТИ
кача́ти
Кача́ти права́ *див.* кача́ти (1)
КА́ША
ка́шею
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
ка́ші
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) бере́зової ка́ші *див.* скуштува́ти
КВА́НТОВИЙ
ква́нтова
△ Ква́нтова тео́рія по́ля *див.* тео́рія
КВА́ПИТИСЯ
ква́питися
◊ Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як све́кор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
КВА́ША
ква́ші
◊ Показа́ти, почому́ лі́коть ква́ші *див.* пока́зувати (9)
КВІ́НТА
кві́нту
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на квінту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
КВО́ЧКА
квочку
Сади́ти / посади́ти кво́чку *див.* сади́ти
КЕ́ПСЬКИЙ
ке́пську
◊ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див.* роби́ти
КИВА́ТИ
кива́ти
◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
КИВНУ́ТИ
кивну́ти
◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
КИ́ДАТИ
ки́дати
◊ Ки́дати (кла́сти) / ки́нути (покла́сти) на зуб (на зу́би) *див.* ки́дати (30)
КИ́ДАТИСЯ
ки́датися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
КИЙ[1]
кия́
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (кия́, лози́ни, рі́зок, нагаї́в *і т. ін.*) *див.* скуштува́ти
кия́ми
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
КИ́НУТИ
ки́нув
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]
ки́нути
◊ Ки́дати (кла́сти) / ки́нути (покла́сти) на зуб (на зу́би) *див.* ки́дати (30)
КИ́НУТИСЯ
ки́нутися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
КИШЕ́НЯ
кише́ні
◊ За сло́вом (*рідше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рідше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◊ Кла́сти / покла́сти до [своє́ї] кише́ні ([собі] в кише́ню) *див.* кла́сти (12)
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі] кише́ні *див.* набива́ти (6)
◊ Поплисти́ / плисти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.*) *див.* поплисти́ (2)
◊ Потруси́ти кали́тку (кали́ткою, кише́ні *і т. ін.*) *див.* потруси́ти (2)
кише́ню
◊ За сло́вом (*рідше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рідше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◊ Кла́сти / покла́сти до [своє́ї] кише́ні ([собі] в кише́ню) *див.* кла́сти (12)
◊ Поплисти́ / плисти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.*) *див.* поплисти́ (2)
кише́ня
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
кише́нями
○ Не з поро́жніми кише́нями *див.* кише́ня (2)
КИ́ШКА
ки́шка
△ Поро́жня ки́шка *див.* ки́шка (4)
кишки́
◊ Рва́ти / порва́ти кишки́ [зо (від) смі́ху (від ре́готу)] *див.* рва́ти
КІВШ
ківш
◊ Почому́ (почі́м) ківш (фунт, коре́ць *і т. ін.*) ли́ха *див.* ківш (1)
КІ́ГОТЬ
кі́гті
◊ Потра́пити в кі́гті (до кі́гтів) *див.* потрапля́ти (1)
кі́гтів
◊ Потра́пити в кі́гті (до кі́гтів) *див.* потрапля́ти (1)
КІЛ
кіл
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти
КІМНА́ТА
кімна́ту
Ми́ти / поми́ти ха́ту (кімна́ту, каза́рму *і т. ін.*) *див.* ми́ти (1)
КІН
кін
◊ Ста́вити / поста́вити на кін *див.* ста́вити
КІНЕ́ЦЬ[1]
кіне́ць
◊ Покла́сти (положи́ти) край (кіне́ць) *див.* покла́сти[1] (13)
◊ Поча́ток і кіне́ць *див.* поча́ток[1] (5)
кінці́
◊ Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти *і т. ін.*) кінці́ в во́ду *див.* хова́ти[1]
кінця́
○ Без поча́тку й кінця́ *див.* поча́ток[1] (2)
○ Від (з) поча́тку до кінця́ *див.* поча́ток[1] (3)
◊ Поча́тком кінця́ става́ти / ста́ти *див.* става́ти
КІНЧА́ТИ
кінча́ти
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)
КІНЧИ́ТИ
кінчи́ти
◊ Поча́ти за (во) здоро́в'я (*ц.-с.* здра́віє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й *див.* почина́ти (4)
КІНЬ
ко́ні
Пошто́ві ко́ні *див.* кінь (4)
коня́
◊ Схо́жий (*розм.* похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.*) *див.* схо́жий[1]
КІ́СТКА
кі́стка
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рідко* го́стрим ножем)] попере́к (*рідко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
◊ Щоб (бода́й, хай *і т. ін.*) йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) кі́стка в го́рло (попере́к го́рла ста́ла) *див.* кі́стка (26)
кістка́ми
◊ Кістьми́ (костьми́, кістка́ми) ляга́ти / лягти́ (полягти́) *див.* ляга́ти (7)
кістки́
◊ Кістки́ траво́ю поросту́ть *див.* кі́стка (18)
◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти (2)
кі́сткою
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рідко* го́стрим ноже́м)] попере́к (*рідко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
КІСТЬ
кістьми́
◊ Кістьми́ (костьми́, кістка́ми) ляга́ти / лягти́ (полягти́) *див.* ляга́ти (7)
ко́сті
◊ Почи́слити ко́сті *див.* почи́слити (1)
костьми́
◊ Кістьми́ (костьми́, кістка́ми) ляга́ти / лягти́ (полягти́) *див.* ляга́ти (7)
КЛА́ДКА
кла́дка
△ Полігона́льна кла́дка *див.* кла́дка (1)
кла́дку
◊ Ступа́ти / ступи́ти на хистку́ (хитку́) кла́дку (на похи́лу сте́жку) *див.* ступа́ти
КЛА́НЯТИСЯ
кла́нятися
◊ Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* кла́нятися (1)

КЛА́СТИ
кладе́
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* у рот кладе́ (покладе́) *див.* класти (28)
кла́сти
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* покладáти, складáти) / віддáти (відвáжити, склáсти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклін (уклін) *див.* віддавáти (25)
◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / покладáти (кла́сти, складáти) гóлову (життя́, *рідше* дýшу) *див.* зложи́ти (1)
◊ [І] в гóлову (в дýмку, в дýмці, в думкáх) [собі] не кла́сти (не покладáти) *див.* кла́сти (5)
◊ Ки́дати (кла́сти) / ки́нути (покла́сти) на зуб (на зýби) *див.* ки́дати (30)
◊ Кла́сти (вкладáти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в трунý *і т. ін.) див.* кла́сти (6)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, складáти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівтáр (на олтáр) *див.* кла́сти (13)
Кла́сти / покла́сти багáття (вого́нь, вáтру) *див* кла́сти (2)
◊ Кла́сти / покла́сти в ліжко *див* кла́сти (14)
◊ Кла́сти / покла́сти в оснóву *див.* кла́сти (10)
◊ Кла́сти / покла́сти гóлову на пла́ху *див* кла́сти (11)
◊ Кла́сти / покла́сти до [своє́ї] кишéні ([собі] в кишéню) *див* кла́сти (12)
◊ Кла́сти / покла́сти зýби на поли́цю *див.* кла́сти (15)
◊ Кла́сти / покла́сти на папір (на папéрі) *див* кла́сти (16)
◊ Кла́сти / покла́сти на сéбе хрест (хрестá, хрести́) *див.* кла́сти (17)
◊ Кла́сти / покла́сти на собі честь *див.* кла́сти (18)
◊ Кла́сти / покла́сти на чáшу ваги́ *див* кла́сти (19)
◊ Кла́сти / покла́сти під соки́ру *див.* кла́сти (20)
◊ Кла́сти / покла́сти під сукнó *див.* кла́сти (21)
◊ Кла́сти / покла́сти покóси (покіс) *див* кла́сти (22)
◊ Кла́сти / покла́сти *(рідко* положи́ти, розкла́сти) на мýзику (на нóти) *див.* кла́сти (23)
Кла́сти / покла́сти спáти *див.* кла́сти (3)
◊ Кла́сти / покла́сти трýпом *див.* кла́сти (24)
◊ Накладáти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)
◊ Розжóвувати / розжувáти і в рот (до рóта, в рóта) кла́сти / покла́сти (положи́ти) *див.* розжóвувати
◊ Стáвити (кла́сти) / постáвити (покла́сти) на карб *див.* стáвити
КЛА́СТИСЯ
кла́стися
Кла́стися / покла́стися спáти *див.* кла́стися (1)
КЛЕЙМО́
клеймó
◊ Накладáти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)
КЛИ́КАТИ
кли́кати
Кли́кати / покли́кати на суд (до сýду) *див.* кли́кати (1)
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до стóлу (за стіл) *див* проси́ти
КЛОПОТА́ННЯ
клопотáння
Порýшувати / порýшити клопотáння *див.* порýшувати (1)
КЛО́ЧЧЯ
клóччям
◊ Головá не полóвою (не солóмою, не клóччям *і т. ін)* наби́та *див* головá (20)

КЛУБО́К
клубки́
Язи́к (язики́, клубки́, хви́лі *і т. ін.)* пóлум'я *див* язи́к
КЛЮВА́ТИ
клювáти
◊ Клювáти (клю́кати, покльóвувати) нóсом *див* клювáти (1)
КЛЮ́КАТИ
клю́кати
◊ Клювáти (клю́кати, покльóвувати) нóсом *див.* клювáти (1)
КЛЯСТИ́СЯ
кля́сти́ся
Присягáтися (кля́сти́ся, присягáти) / присягнýтися (покля́сти́ся, присягнýти, присягти́) Бóгом (Христóм, Христóм-Бóгом, хрестóм *і т. ін.) див.* присягáтися
КНИ́ЖКА
кни́жку
◊ Посади́ти за кни́жку *див.* посади́ти (5)
КНИШ
книші́в
Надавáти книші́в (поти́личників, плескачі́в *і т. ін) див* надавáти[1] (1)
КОД
код
△ Початкóвий (прогрáмний) код *див.* код (4)
КО́ДЕКС
кóдекс
△ Кóдекс закóнів про прáцю *див.* кóдекс (2)
КО́ЖДИЙ
кóждім
○ На кóжному (на кóжнім, на кóждім) пóступі *див.* пóступ (1)
КО́ЖЕН
кóжна
◊ Кóжна хвили́на порахóвана *див.* хвили́на
кóжнім
○ На кóжному (на кóжнім, на кóждім) пóступі *див* пóступ (1)
кóжному
○ На кóжному (на кóжнім, на кóждім) пóступі *див.* пóступ (1)
КО́ЖНИЙ
кóжна
◊ Кóжна хвили́на порахóвана *див.* хвили́на
кóжнім
○ На кóжному (на кóжнім, на кóждім) пóступі *див.* пóступ (1)
кóжному
○ На кóжному (на кóжнім, на кóждім) пóступі *див.* пóступ (1)
КОЗА́
кóзам
◊ Показáти, де рáки зимýють (де кóзам рóги прáвлять) *див.* покáзувати (6)
◊ [Там (туди́),] де кóзам рóги прáвлять <Там, де Си́дір кóзам рóги прáвить> *див.* прáвити[3] (1)
кóзами
◊ Встигáти (поспівáти) / встигнути (поспíти) з кóзами на торг *див.* устигáти
КО́ЗЛА
кóзла
◊ Стáвити / постáвити (зістáвити *і т. ін.)* збрóю (гвинтíвки, рушни́ці) в кóзла (кóзли) *див.* стáвити
кóзли
◊ Стáвити / постáвити (зістáвити *і т ін)* збрóю (гвинтíвки, рушни́ці) в кóзла (кóзли) *див.* стáвити
КО́ЗЛИ
кóзла
◊ Стáвити / постáвити (зістáвити *і т ін)* збрóю (гвинтíвки, рушни́ці) в кóзла (кóзли) *див.* стáвити
кóзли
◊ Стáвити / постáвити (зістáвити *і т. ін.)* збрóю (гвинтíвки, рушни́ці) в кóзла (кóзли) *див.* стáвити

КО́ЛЕСО
колéса
◊ Постáвити на колéса *див.* постáвити[1] (14)
кóлесо
◊ Потрíбний (потрíбен), як собáці п'я́та ногá *(рідше* як дрýгий хвіст, як торíшній сніг, як п'я́те кóлесо до вóза *і т. ін.) див.* ногá (33)
КОЛИ́[1]
коли́
○ Коли́ попáло *див.* попадáти (4)
КОЛІ́ЗІЯ
колíзія
△ Юриди́чна (правовá) колíзія *див.* колíзія (1)
КОЛІ́НО
колíна
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.)* / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін)* на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див* опускáтися (2)
◊ Попáдати навкóлішки (на колíна, ниць *і т ін.) див.* попáдати (1)
◊ Стáвити / постáвити на колíна *див.* стáвити
КО́ЛО[1]
кóло
△ Поля́рне кóло *див.* кóло[1] (6)
КОЛОНІА́ЛЬНИЙ
колоніáльна
△ Колоніáльна полíтика *див.* полíтика (7)
КОЛО́ТИ
кóле
◊ Прáвда óчі кóле *див.* прáвда (6)
КОМА́ШКА
комáшки
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бíгають (пробíгають, лíзуть *і т. ін.)* / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по тíлу, за плечи́ма, за спи́ною, пóза спи́ною *і т. ін.)* <По плечáх полíзла мурашня́> *див.* мурáшки (1)
КОМІСА́Р
комісáр
Батальйóнний (дивізíйний, полкови́й *і т. ін)* комісáр *див.* комісáр (1)
КОМУНА́ЛЬНИЙ
комунáльні
Комунáльні пóслуги *див* пóслуга (1)
КОМУНІСТИ́ЧНИЙ
комуністи́чної
Удáрник комуністи́чної прáці *див.* удáрник[2]
КОНЕ́ЧНИЙ
конéчна
Конéчна потрéба *див.* потрéба (3)
КОНСТИТУЦІ́ЙНИЙ[1]
конституці́йне
△ Конституці́йне прáво *див* прáво (15)
КО́НСУЛ
кóнсул
△ Почéсний (нештáтний) кóнсул *див.* кóнсул (1)
КООПЕРО́ВАНИЙ
кооперóвані
Кооперóвані постáвки *див.* постáвка (1)
КООРДИНА́ТА
координáти
△ Поля́рні координáти *див* координáти (3)
КООРДИНА́ТИ
координáти
△ Поля́рні координáти *див.* координáти (3)
КОПА́
кóпу
Постáвити кóпу *див.* постáвити[1] (2)
КОРДО́Н
кордóн
Порýшувати / порýшити кордóн *див* порýшувати (2)
кордóну
Порýшник (порýшниця) кордóну *див.* порýшник (1)

КОРÉЦЬ
корéць
◊ Почóму (почíм) ківш (фунт, корéць *і т. ін.)* лúха *див.* ківш (1)
КОРИСТÁТИСЯ
користáтися
Корúстувáтися (користáтися) / скористáтися *(рідко* скорúстувáтися) пóслугами (пóслугою) *див* корúстувáтися (1)
КОРИСТУВÁТИСЯ
корúстувáтися
Корúстувáтися (користáтися) / скористáтися *(рідко* скорúстувáтися) пóслугами (пóслугою) *див* корúстувáтися (1)
КОРÍННЯ
корíння
◊ Іýдине (юдине) плéм'я (порíддя, корíння *і т. ін.)* *див* плéм'я (3)
КОРÓННИЙ
корóнний
Пóльний [корóнний] гéтьман *див.* гéтьман (3)
КОРПОРАТИ́ВНИЙ
корпоратúвне
△ Корпоратúвне прáво *див.* прáво (16)
КÓРЧИТИ
кóрчити
◊ Лéдаря кóрчити (справля́ти, святкувáти, прáзнувати) *див.* кóрчити (2)
КОСÁ[1]
косóю
◊ Світúти / посвітúти косóю *див.* світúти
кóсу
◊ Покривáти / покрúти гóлову (голíвоньку, кóсу [хýсткою]) *див* покривáти (1)
КОСÁ[2]
косú
Косú не потягнýти (не потягтú) *див.* потягнýти (1)
косóю
◊ Смерть [з косóю] за плечúма <Смерть трясé / потряслá косóю> *див* смерть
КОТИ́ТИ
котúти
◊ Котúти / покотúти бóчку *див.* котúти (1)
КОТИ́ТИСЯ[1]
котúтися
◊ Котúтися / покотúтися унúз *див.* котúтися[1] (2)
кóтиться
◊ [Аж] слúна (слúнка) [з рóта (по губáх)] кóтиться (течé, набігáє *і т. ін.)* / покотúлася (потеклá, набíгла *і т. ін.) див.* слинá
кóтяться
◊ Кóтяться / покотúлися дрíбні (ряснí, пекýчі *і т. ін.)* сльóзи [грáдом] *див.* сльозá
КРАЙ[1]
край
◊ Поклáсти (положúти) край (кінéць) *див.* поклáсти[1] (13)
КРÁЙНІЙ
крáйній
Прáвий крáйній *див.* крáйній (2)
крáйня
Крáйня потрéба *див.* потрéба (4)
КРÁПКА[1]
крапкú
◊ Постáвити (розстáвити) / стáвити крáпку ([всі] крапкú) над "і" *див.* постáвити[1] (22)
крáпку
◊ Постáвити (розстáвити) / стáвити крáпку ([всі] крапкú) над "і" *див.* постáвити[1] (22)
◊ Стáвити / постáвити крáпку *див.* стáвити
КРÉВНИЙ
крéвна
◊ Кривáва (крóвна, крéвна) пóмста (мста) *див.* пóмста (1)
КРÉЙДА
крéйда
Зблíднути (побілíти, поблíднути) як полотнó (крéйда, смерть, стінá *і т. ін.) див.* зблíднути (1)

крéйду
◊ Обтирáти / пообтирáти [спúною] стíни (крéйду, глúну *і т. ін.) див.* обтирáти (4)
КРИВÁВИЙ
кривáва
◊ Кривáва (крóвна, крéвна) пóмста (мста) *див.* пóмста (1)
◊ Кривáва прáця *див* прáця (9)
КРИВИ́Й
кривá
◊ Кривá ýсмішка (пóсмішка) <Кривúй ýсміх> *див.* ýсмішка
кривúй
◊ Кривá ýсмішка (пóсмішка) <Кривúй ýсміх> *див.* ýсмішка
кривý
◊ Завестú (потягтú) на кривý стéжку *див.* завóдити[1] (2)
КРИВИ́ТИ
кривúти
◊ Кривúти / покривúти рот (гýби, губý, устá *і т. ін.) див* кривúти (2)
◊ Кривúти / покривúти (скривúти) душéю (сóвістю) *див.* кривúти (3)
КРИ́ВО
крúво
◊ Крúво всміхáтися (посміхáтися, осміхáтися *і т. ін.)* / всміхнýтися (посміхнýтися, осміхнýтися *і т. ін.) див.* усміхáтися
КРИ́ЗА
крúза
△ Політúчна крúза *див.* крúза (6)
КРИЛÓ
крúлах
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* на крúлах понеслó *див.* понестú (4)
КРИ́ШКА[1]
крúшки
◊ Не зостáвити ні крúшки, ні пóкришки *див.* зоставля́ти (1)
КРÍВЦЯ
крíвця
◊ Кров *(рідко* крíвця) [рíками] ллéться (течé, розливáється, проливáється *і т. ін.)* / полилáся (потеклá, розлилáся, пролилáся *і т. ін.) див.* кров (19)
КРІПОСНИ́Й[1]
кріпоснé
△ Кріпоснé прáво *див.* прáво (17)
КРОВ
кров
◊ Кров *(рідко* крíвця) [рíками] ллéться (течé, розливáється, проливáється *і т. ін.)* / полилáся (потеклá, розлилáся, пролилáся *і т. ін.) див.* кров (19)
◊ Пúти (смоктáти, ссáти *і т. ін.)* / попúти (посмоктáти) кров (крóві, піт, пóту) *див.* пúти (10)
◊ Поточúти кров *див.* поточúти[2] (1)
◊ Псувáти / попсувáти (зíпсувáти) кров *див.* псувáти
крóві
◊ Пúти (смоктáти, ссáти *і т. ін.)* / попúти (посмоктáти) кров (крóві, піт, пóту) *див.* пúти (10)
◊ Попсувáти багáто (немáло, чимáло *і т. ін.)* крóві *див.* попсувáти (1)
△ Чúстої крóві (порóди) *див.* кров (6)
кровí
◊ Потопúти в кровí *див.* потопля́ти (1)
◊ Тонýти (потопáти) / потонýти в кровí *див.* тонýти
крóв'ю
◊ Наливáтися (набігáти) / налúтися (набíгти, поналивáтися) крóв'ю *див.* наливáтися (1)
◊ Налúтий (набíглий, поналúваний *і т. ін.)* крóв'ю *див.* налúтий (1)
◊ Покропúти крóв'ю (пóтом, слізьмú *і т. ін.) див.* покропúти (1)
◊ Покрóплений крóв'ю (пóтом, слізьмú *і т. ін.) див.* покрóплений (1)

◊ Полúтий крóв'ю *див.* полúтий (1)
КРÓВНИЙ
крóвна
◊ Кривáва (крóвна, крéвна) пóмста (мста) *див.* пóмста (1)
КРОПИВÁ
кропивóю
◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожúною, кропивóю *і т. ін.)* порослá (зарослá) *див.* дорóга (7)
КРУГОВИ́Й
круговá
Круговá порýка *див.* порýка (1)
КРУТИ́ТИ
крутúти
◊ Крутúти / покрутúти нóсом *див.* крутúти (14)
Крутúти / покрутúти пáльцем кóло чолá (головú, скрóні *і т. ін.) див* крутúти (1)
КРУТИ́ТИСЯ
крутúтися
◊ Крутúтися / покрутúтися на слизькóму *див.* крутúтися (1)
КУДИ́
кудú
◊ Кудú нóги несýть / понесýть *див.* ногá (8)
○ Кудú попáло *див.* попадáти (5)
◊ Кудú чорт (біс, нечúстий *і т. ін.)* понíс *див.* чорт
◊ Не знáти, де (кудú) посадúти (посадовúти) *див.* знáти (31)
◊ Нíде (нíкуди, немá кудú *і т. ін.)* прáвди дíвати (ховáти) / дíти (сховáти) *див.* дíвати (3)
◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.)* / попливтú (поплистú, пітú *і т. ін.)* за течíєю (кудú водá несé) *див.* плистú (3)
◊ Стáрший кудú пошлю́ть *див* стáрший
◊ Хто кудú [бáчив (попáв)] *див* хто[1]
КУЛÁЧНИЙ
кулáчне
Кулáчне прáво *див.* прáво (1)
КУЛЕМÉТ
кулемéта
Поливáти / полúти з автомáта (з кулемéта, з мінóмета *і т. ін.) див* поливáти (2)
КУРÁЙ[1]
курáй
△ Поташéвий курáй *див* курáй[1] (1)
КУР'ÉРСЬКИЙ
кур'éрський
Кур'éрський пóїзд (пóтяг) *див.* пóїзд (3)
КУ́РКА
кýрку
Пощýпати кýрку *див.* пощýпати (1)
КУ́СНИК
кýсники
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* на кýсники порвáло *див.* порвáти[1] (2)
КУСÓК
кускóм
◊ Ділúтися *(рідко* розділя́тися) / поділúтися остáннім *(заст* послíднім) [шматкóм (кускóм) хлíба] *див.* ділúтися (3)
кусóк
◊ Шматóк *(рідше* кусóк) не йде (не лíзе) / не пíде (не полíзе) в гóрло *див* шматóк
КУТÓК
кутóк
◊ Постáвити в кутóк *див* постáвити[1] (13)
КУ́ХНЯ
кýхня
Похíдна (польовá, солдáтська) кýхня *див.* кýхня (2)
ЛÁВА[1]
лáві
◊ Поклáсти (положúти) на лáві (на лáву, на лáвку) *див.* поклáсти[1] (14)
лáву
◊ Поклáсти (положúти) на лáві (на лáву, на лáвку) *див* поклáсти[1] (14)

◊ Посади́ти на ла́ву підсу́дних *див.* посади́ти (7)
ЛА́ВКА[1]
ла́вку
◊ Покла́сти (положи́ти) на ла́ві (на ла́ву, на ла́вку) *див.* покла́сти[1] (14)
ЛА́ВОВИЙ[2]
ла́вовий
△ Ла́вовий потік *див.* потік (4)
ЛАВР
ла́врах
◊ Спочива́ти (почива́ти) / спочи́ти (почи́ти) на ла́врах *див.* спочива́ти
ЛАД
лад
◊ Дава́ти / да́ти лад (поря́док, *рідше* ряд *і т. ін.*) *див.* дава́ти (79)
Наво́дити / навести́ поря́док (лад) *див.* наво́дити (2)
ла́ду
◊ Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні перела́ду) *див.* лад (15)
◊ Приво́дити / привести́ до ла́ду́ (до поря́дку, до пуття́ *і т. ін.*) *див.* приво́дити
ЛА́ЗИТИ
ла́зити
◊ За сло́вом (*рідше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рідше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
ЛАМА́ТИ
лама́ти
◊ Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти *і т. ін.*) хребе́т *див.* лама́ти (2)
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти, облама́ти *і т. ін.*) зу́би *див.* лама́ти (3)
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти) [собі] язи́к (язика́) *див.* лама́ти (4)
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.*) пу́та *див.* лама́ти (7)
◊ Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во *див.* лама́ти (8)
◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти (2)
ЛАНЦЮ́Г
ланцю́г
◊ Порва́ти ланцю́г Гіменея́ *див.* порва́ти[1] (1)
◊ Узя́ти (посади́ти) на ланцю́г (ланцюги́) *див.* узя́ти
ланцюги́
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
◊ Узя́ти (посади́ти) на ланцю́г (ланцюги́) *див.* узя́ти
ЛА́ПКА
ла́пки
◊ [І] ла́пки покла́сти *див.* покла́сти[1] (2)
ЛА́ПОТЬ
ла́пті
◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)
ЛА́СКА[1]
ла́ску
◊ Положи́ти ла́ску *див.* положи́ти (2)
ЛАТА́ТИ[1]
лата́ти
◊ Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́) *див.* лата́ти[1] (1)
◊ Полата́ти (облата́ти) / лата́ти бо́ки (*рідко* ре́бра) *див.* полата́ти (3)
ЛЕГКИ́Й
легка́
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (калі́тка) *див.* кише́ня (8)
◊ Хай [тобі, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
легки́м
Легки́м по́ковзом *див.* по́ковзом (2)
ЛЕ́ГКО
ле́гко
◊ Ві́льно (ле́гко, полегшено *і т. ін.*) зітхну́ти / зітха́ти *див.* зітхну́ти (1)
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] ві́льно (ле́гко, поле́гшено *і т. ін.*) зітхну́лося *див.* зітхну́тися (1)
ЛЕ́ДАР
ле́даря
◊ Ле́даря ко́рчити (справля́ти, святкува́ти, пра́знувати) *див.* ко́рчити (2)
ЛЕ́ДВЕ
ле́две
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впасти *і т. ін.*) від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти
◊ Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попа́дати з ре́готу (зі (зо) сміху) <Так і попа́дати з ре́готу (зі (зо) сміху)> *див.* попа́дати (2)
ЛЕДЬ
ледь
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впасти *і т. ін.*) від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти
ЛЕЖА́ТИ
лежа́ти
◊ Лежа́ти (бу́ти) / лягти́ (*рідко* облягти́) на сме́ртній посте́лі *див.* лежа́ти (11)
Шаро́м лежа́ти (укрива́ти, покрива́ти *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (8)
ЛЕТ
ле́ту
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах
ЛЕТІ́ТИ
леті́ть
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.*) пір'я леті́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полеті́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.*) *див.* пір'я (1)
леті́ти
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́берть (у пр́ірву) *див.* леті́ти (3)
◊ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути (1)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слію) *див.* літа́ти (2)
У пере́літ леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)
летя́ть
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.*) / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.*) *див.* і́скра (1)
ЛЕТЮ́ЧИЙ
летю́чий
Поцілу́нок руко́ю (пові́тряний, летю́чий) *див.* поцілу́нок (1)
ЛИВЦЕ́М
ливце́м
◊ Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м *див.* ли́ти (5)
ЛИ́НУТИ
ли́нути
◊ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути (1)
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див.* плисти́ (1)
У пере́літ леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)
ЛИНУ́ТИ
лину́ти
◊ Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м *див.* ли́ти (5)
ЛИС
лис
△ Поля́рний лис *див.* лис (1)
ЛИСТ[2]
лист
Похва́льна гра́мота <Похва́льний лист> *див.* гра́мота[2] (2)
ЛИ́ТИ
ли́ти
◊ Вилива́ти (ли́ти) / ви́лити помиї *див.* вилива́ти (7)
◊ Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м *див.* ли́ти (5)
ЛИ́ТИСЯ
ли́тися
◊ Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м *див.* ли́ти (5)
◊ Ли́тися / поли́тися рі́чкою (річка́ми, ріко́ю *і т. ін.*) *див.* ли́тися (2)
лле́ться
◊ Кров (*рідко* крі́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)
ЛИ́ТКА
ли́тки
◊ Полата́ти ли́тки *див.* полата́ти (2)
ЛИХИ́Й[1]
лихи́й
◊ Лихи́й (*рідше* нечи́стий, ді́дько *і т. ін.*) попу́тав (поплу́тав) *див.* лихи́й[1] (6)
◊ Неха́й (хай) йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) [лихи́й] пра́су́нок! *див.* прасу́нок (1)
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) лихи́й (*рідше* нечи́стий, біс *і т. ін.*) попу́тав *див.* лихи́й[1] (8)
лихи́м
◊ Не помина́ти ли́хом (*рідше* лихи́м сло́вом) *див.* помина́ти[1] (1)
ЛИ́ХО[1]
ли́ха
◊ Почо́му (почі́м) ківш (фунт, коре́ць *і т. ін.*) ли́ха *див.* ківш (1)
ли́хо
◊ Го́ре (ли́хо, нещастя *і т. ін.*) посі́ло (*рідше* зуспі́ло) *див.* го́ре (2)
ли́хом
◊ З го́рем (з ли́хом) попола́м (на́впіл) *див.* попола́м (1)
◊ Не помина́ти ли́хом (*рідше* лихи́м сло́вом) *див.* помина́ти[1] (1)
ли́ху
◊ Помогти́ (допомогти́, зара́дити *і т. ін.*) біді́ (го́рю, ли́ху *і т. ін.*) *див.* помага́ти (2)
ЛИША́ТИ
лиша́ти
◊ Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (зали́шити) глибо́кий (невигі́йний, помі́тний *і т. ін.*) слід у душі́ *див.* лиша́ти (3)

ЛИШИ́ТИ
лиши́ти
◊ Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (зали́шити) глибо́кий (невиго́йний, помі́тний *і т. ін.)* слід у душі́ *див.* лиша́ти (3)
ЛІ́ВИЙ
лі́ве
◊ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див.* плече́ (8)
ЛІД
лід
◊ Посади́ти на лід *див.* посади́ти (8)
ЛІ́ЖКО
лі́жко
◊ Кла́сти / покла́сти в лі́жко *див.* кла́сти (14)
ЛІ́ЗТИ
лі́зе
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́йма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
◊ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
лі́зти
◊ Живи́м до Бо́га (на не́бо) лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (4)
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* ляга́ти (3)
◊ За сло́вом *(рідше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рідше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на про́бій) *див.* іти́ (67)
◊ Лі́зти *(грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.)* / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)
Лі́зти / полі́зти в бі́йку *див.* лі́зти (1)
◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жі) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)
◊ Лі́зти / полі́зти в пля́шку *див.* лі́зти (20)
◊ Лі́зти / полі́зти ра́чки <Лі́зти ра́ком> *див.* лі́зти (21)
◊ На сті́ну (на сті́ни, на сті́нку *і т. ін.)* лі́зти / полі́зти <Тро́хи не лі́зти на сті́ни> *див.* лі́зти (29)
◊ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див.* іти́ (150)
◊ Полі́зти / лі́зти живце́м (живи́м) у моги́лу (в я́му) *див.* полі́зти (1)
◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)
лі́зуть
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)
ЛІ́КОТЬ
лі́коть
◊ Показа́ти, почо́му лі́коть кваші́ *див.* пока́зувати (9)
лі́ктя
◊ Чуття́ (відчуття́, почуття́) лі́ктя *див.* чуття́
ЛІ́НІЯ
лі́нія
△ Полуде́нна лі́нія *див.* лі́нія (12)
△ Пото́кова лі́нія *див.* лі́нія (13)
ЛІС
лі́су
△ По́лог лі́су (дере́в, наса́джень *і т. ін.) див.* по́лог (1)
ЛІСОВИ́Й
лісова́
△ Захисна́ (полезахисна́, лісова́) сму́га *див.* сму́га
ЛІТ[1]
ле́ту
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах
ЛІТА́
літ
◊ На схи́лі (на схи́лку, на поко́ті) ві́ку (літ, життя́ *і т. ін.) див.* схил
літа́
Предкові́чні літа́ (часи́) *див.* літа́ (2)
літа́ми
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (літа́ми)> *див.* вік (6)
ЛІТА́ТИ
літа́ти
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
ЛІ́ЧЕНИЙ
лі́чені
◊ Дні полі́чені (лі́чені) *див.* день (38)
ЛОБ
лоб
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)
ло́ба
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)
◊ Бро́ви полі́зли на ло́ба *див.* брова́ (8)
ло́бі
◊ По́рожньо в голові́ (у ло́бі) *див.* по́рожньо (1)
Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти
ЛОВИ́ЛЬНИЙ
лови́льний
Ло́вчий (лови́льний) по́яс *див.* по́яс (2)
ЛОВИ́ТИ
лови́ти
◊ Лови́ти за по́ли *див.* лови́ти (5)
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пі́ймати) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти
ЛОВИ́ТИСЯ
лови́тися
◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.)* / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.)* на гачо́к *(рідко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.)* / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.)* на му́шку *див.* попада́тися (2)
ЛО́ВЧИЙ
ло́вчий
Ло́вчий (лови́льний) по́яс *див.* по́яс (2)
ЛО́ЖЕ[1]
ло́же
◊ Розділя́ти (ділі́ти) / розділи́ти ло́же (по́стіль) *див.* розділя́ти
ЛО́ЖКА
ло́жками
◊ Як поло́ник між ло́жками *див.* поло́ник (1)
ЛОЗИ́НА
лози́ни
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (ки́я, лози́ни, рі́зок, нагаї́в *і т. ін.) див.* скуштува́ти
лози́ною
◊ Посвяти́ти лози́ною *див.* посвя́чувати (1)
ЛОМА́КА
лома́ка
◊ Лома́ка похо́дить *див.* лома́ка (1)
лома́ку
◊ Поцілува́ти замо́к *(рідше* у лома́ку) *див.* поцілува́ти (1)
ЛОПА́ТА
лопа́та
◊ Язи́к як ло́патень (лопа́та, помело́, млин) *див.* язи́к
лопа́тою
◊ Помаха́ти соки́рою (соки́ркою, лопа́тою *і т. ін.) див.* помаха́ти (1)
ЛО́ПАТЕНЬ
ло́патень
◊ Язи́к як ло́патень (лопа́та, помело́, млин) *див.* язи́к
ЛО́ПАТИСЯ
ло́патися
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
ЛОПА́ТКА
лопа́тки
◊ Покла́сти на [оби́дві] лопа́тки *див.* покла́сти[1] (7)
ЛО́ПНУТИ
ло́пнути
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
ЛУ́ДА
лу́да
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.)* / спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
лу́ду
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
ЛУ́ЖНИЙ
лу́жні
△ Лу́жні гі́рські поро́ди *див.* поро́да (2)
ЛУПИ́ТИ
лупи́ти
◊ Лупи́ти / полупи́ти зу́би *див.* лупи́ти (1)
ЛЮ́ДИ
люде́й
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст* люде́й) *див.* засила́ти (1)
◊ Те́ртися / поте́ртися між людьми́ (се́ред люде́й) *див.* те́ртися
лю́ди
Лю́ди розумо́вої пра́ці *див.* лю́ди (3)
людьми́
◊ Те́ртися / поте́ртися між людьми́ (се́ред люде́й) *див.* те́ртися
лю́дям
◊ На по́сміх (на посміхо́виськo) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]> *див.* по́сміх (1)
ЛЮ́ДСЬКИЙ
лю́дська́
Лю́дська́ по́стать *див.* по́стать[1] (1)
лю́дське́
◊ На по́сміх (на посміхо́виськo) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]> *див.* по́сміх (1)
лю́дського
△ І́ндекс лю́дського ро́звитку <І́ндекс ро́звитку лю́дського потенціа́лу> *див.* і́ндекс (3)

ЛЮ́ЛЕЧКА[1]
лю́лечку
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.)* *див.* потяга́ти[1] (1)
ЛЮ́ЛЬКА[1]
лю́льку
Поку́рювати / покури́ти лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.)* *див.* поку́рювати (1)
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.)* *див.* потяга́ти[1] (1)
ЛЯГА́ТИ
ляга́й
◊ Хоч ляга́й та [й] помира́й (вмира́й) *див.* ляга́ти (28)
ляга́ти
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (2)
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (3)
◊ Кістьми́ (костьми́, кістка́ми) ляга́ти / лягти́ (полягти́) *див.* ляга́ти (7)
◊ Ляга́ти / лягти́ пра́хом *див.* ляга́ти (15)
ЛЯГТИ́
ляглá
◊ Голова́ ляглá (поляглá, покоти́лася *і т. ін.)* *див.* голова́ (18)
лягти́
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (2)
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (3)
◊ Кістьми́ (костьми́, кістка́ми) ляга́ти / лягти́ (полягти́) *див.* ляга́ти (7)
◊ Лежа́ти (бу́ти) / лягти́ *(рідко* облягти́) на сме́ртній посте́лі *див.* лежа́ти (11)
◊ Ляга́ти / лягти́ пра́хом *див.* ляга́ти (15)
ЛЯКЛИ́ВИЙ
лякли́вого
◊ Не [з] полохли́вого (лякли́вого) деся́тка (ро́ду) *див.* деся́ток (2)
ЛЯ́ПАС
ля́паса
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.)* *див.* ухо́плювати
ЛЯ́СИ
ля́си
◊ Точи́ти (розво́дити) / поточи́ти ля́си (баля́си, баляндра́си, ба́ли) *див.* точи́ти[1]
ЛЯЩ[2]
ляща́
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.)* *див.* ухо́плювати
МАГДЕБУ́РЗЬКИЙ
магдебу́рзьке
△ Магдебу́рзьке пра́во *див.* пра́во (18)
МАГНІ́ТНИЙ
магні́тне
△ Магні́тне по́ле *див.* по́ле (7)
магні́тний
△ Магні́тний по́люс *див.* по́люс (1)
МА́ЗАНИЙ
ма́зані
◊ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
МА́ЗАТИ
ма́зати
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)

МАК
ма́ком
На́че (нена́че) ма́ком (мачко́м) поси́пано *див.* поси́паний (1)
МАКАРО́НИ
макаро́ни
Макаро́ни по-фло́тськи *див.* макаро́ни (1)
МАКІ́ТРА
макі́тру
◊ Ма́ти поро́жню макі́тру на плеча́х *див.* ма́ти[2] (82)
МАКОГІ́Н
макогі́н
◊ Схо́жий *(розм.* похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.)* *див.* схо́жий[1]
МА́ЛО
ма́ло
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти
◊ Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попа́дати з ре́готу (зі (зо) сміху) <Так і попа́дати з ре́готу (зі (зо) сміху)> *див.* попа́дати (2)
МАНИ́ТИ
мани́ти
◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
МА́РНИЙ[1]
ма́рна
Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця <*рідко* Даре́мний труд> *див.* пра́ця (1)
МАРШРУ́ТНИЙ
маршру́тний
Маршру́тний по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (4)
МА́СКА
ма́ска
Посме́ртна ма́ска *див.* ма́ска (2)
МАСТИ́ТИ
масти́ти
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
МАСТЬ[1]
масть
◊ Попа́сти в масть *див.* попада́ти (14)
МАТЕРИ́НСЬКИЙ
матери́нська
△ Матери́нська поро́да *див.* поро́да (3)
МАТЕРІА́Л
матеріа́ли
△ Порошко́ві матеріа́ли *див.* матеріа́л (6)
МА́ТИ[1]
ма́ти
Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* ма́ти[1] (2)
Пресвята́я Ді́во ([Марі́є], Ма́ти Бо́жа [мило́стива] *і т. ін.)* *див.* ді́ва (1)
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін.)* ма́ти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як ма́ти спороди́ла> *див.* ма́ти[1] (15)
ма́тір'ю
Почува́ти / почу́ти себе́ ма́тір'ю *див* почува́ти (2)
МА́ТИ[2]
ма́ти
Відчува́ти (ма́ти) потре́бу *див.* відчува́ти (2)
Ма́ти (знахо́дити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] по́пит *див.* ма́ти[2] (6)
◊ Ма́ти поня́ття (уя́влення) *див.* ма́ти[2] (81)
◊ Ма́ти поро́жню макі́тру на плеча́х *див.* ма́ти[2] (82)
Ма́ти пра́во *див.* ма́ти[2] (16)
◊ Не ма́ти зеле́ного поня́ття (уя́влення) *див.* ма́ти[2] (121)
◊ Не ма́ти [і] за Бо́же поши́ття *див.* ма́ти[2] (122)

◊ Не ма́ти (й) (на́віть, жо́дного *і т. ін.)* поня́ття (уя́влення *і т. ін.)* *див.* ма́ти[2] (124)
МА́ТЛАНКА
ма́тланки
◊ Дава́ти / да́ти чубро́вки (почубе́ньків, ма́тланки *і т. ін.)* *див.* дава́ти (107)
МА́ЦАТИ
ма́цати
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* обма́цувати (1)
МАЧО́К
мачко́м
На́че (нена́че) ма́ком (мачко́м) поси́пано *див.* поси́паний (1)
МЕД
мед
△ Поліфло́рний мед *див.* мед (4)
ме́ду
◊ Як ме́ду полиза́ти *див.* полиза́ти (1)
МЕ́РКНУТИ
ме́ркне
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьма́ри́вся) *див.* світ[1]
МЕ́РКТИ
ме́ркне
◊ Світ [в очах (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьма́ри́вся) *див.* світ[1]
МЕ́РТВИЙ
ме́ртва
△ Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да *див.* поро́да (8)
ме́ртвий
△ Ме́ртвий по́крив *див* по́крив (2)
МЕСТИ́
мести́
◊ Мести́ як (мов, ні́би *і т. ін.)* помело́м (мітло́ю) *див.* мести́ (1)
МЕТА́
мето́ю
Ста́вити / поста́вити (покла́сти) [собі́] мето́ю (за мету́) *див.* ста́вити
мету́
Ста́вити / поста́вити (покла́сти) [собі́] мето́ю (за мету́) *див.* ста́вити
МЕТА́Л
мета́л
◊ Погорджений *(рідко* презре́нний) мета́л *див.* мета́л (12)
мета́лом
Полива́ти / поли́ти вогне́м (мета́лом, свинце́м *і т. ін.)* *див.* полива́ти (1)
МЕТАЛУ́РГІЯ
металу́ргія
△ Порошко́ва металу́ргія *див.* металу́ргія (1)
МЕТЕОРОЛОГІ́ЧНИЙ
метеорологі́чний
Метеорологі́чний пост *див.* пост[1] (1)
МЕ́ТОД
ме́тод
△ Порівня́льний ме́тод *див.* ме́тод (6)
МИ
нам
◊ Час працю́є на нас (сприя́є нам) *див.* час
нас
◊ Пі́сля нас (вас, а там, да́лі *і т. ін.)* хоч пото́п *див.* пото́п (2)
◊ Час працю́є на нас (сприя́є нам) *див.* час
МИ́ГИ
ми́гах
Порозумі́ватися / порозумі́тися на ми́гах *див.* порозумі́ватися (2)
МИ́ЛО[1]
ми́ло
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)

МИЛОСЕ́РДНИЙ
милосе́рдний
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст.* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див.* бог (19)
МИ́ЛОСТИ́ВИЙ
ми́лости́ва
Пресвята́я Ді́во ([Марі́є], Ма́ти Бо́жа [ми́лости́ва] *і т. ін.*) *див.* ді́ва (1)
МИ́ЛУВАТИ
ми́лував
◊ Бог (Госпо́дь) ми́лував / поми́лував *див.* бог (3)
ми́лує
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
МИ́РО
ми́ром
◊ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
МИРОВИ́Й
мирови́й
△ Мирови́й посере́дник *див.* посере́дник (1)
МИСЛЬ
ми́слю
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
МИ́ТИ
ми́ти
Ми́ти / поми́ти ха́ту (кімна́ту, каза́рму *і т. ін.*) *див.* ми́ти (1)
МИ́ТНИЙ
ми́тна
△ Ми́тна полі́тика *див.* полі́тика (8)
МИ́ША
ми́ша
◊ Попа́стися, як (мов, ні́би *і т. ін.*) ми́ша в па́стку *див.* попада́тися (4)
МІ́ЗОК
мі́зки
◊ Посуши́ти [собі́] го́лову (мі́зки) *див.* посуши́ти (1)
МІЙ
моє́му
Пра́вда на моє́му (твоє́му, його́ *і т. ін.*) бо́ці <Моя́ (твоя́, його́ *і т. ін.*) пра́вда> *див.* пра́вда (3)
мої́х
◊ Не в [мої́х (його́, її́ *і т. ін.*)] пра́вилах *див.* пра́вило (10)
моя́
Моя́ (на́ша) поша́на *див.* поша́на (2)
Пра́вда на моє́му (твоє́му, його́ *і т. ін.*) бо́ці <Моя́ (твоя́, його́ *і т. ін.*) пра́вда> *див.* пра́вда (3)
МІКРОСКО́П
мікроско́п
△ Поляризаці́йний мікроско́п *див.* мікроско́п (2)
МІЛИНА́
мілину́
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на мілину́ *див.* сади́ти
МІНІСТЕ́РСЬКИЙ
міністе́рський
Міністе́рський портфе́ль <Портфе́ль міні́стра> *див.* портфе́ль (1)
МІНІ́СТР
міні́стр
Міні́стр без портфе́ля *див.* міні́стр (1)
міні́стра
Міністе́рський портфе́ль <Портфе́ль міні́стра> *див.* портфе́ль (1)
МІ́ННИЙ
мі́нне
△ Мі́нне по́ле *див.* по́ле (8)

МІНОМЕ́Т
міноме́та
Полива́ти / поли́ти з автома́та (з кулеме́та, з міноме́та *і т. ін.*) *див.* полива́ти (2)
МІНЯ́ТИ
міня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.*) ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мото́вило) *див.* міня́ти (2)
МІНЯ́ТИСЯ
міня́тися
◊ Поміня́тися / міня́тися ро́лями *див.* поміня́тися (1)
МІ́РА
мі́ри
◊ Почуття́ (чуття́) мі́ри *див.* почуття́ (6)
МІ́РИТИСЯ
мі́ритися
◊ Мі́рятися (мі́ритися) / помі́рятися си́лою (си́лами) *див.* мі́рятися (1)
МІ́РЯТИСЯ
мі́рятися
◊ Мі́рятися (мі́ритися) / помі́рятися си́лою (си́лами) *див.* мі́рятися (1)
◊ Мі́рятися / помі́рятися чуба́ми *див.* мі́рятися (2)
◊ Помі́рятися / мі́рятися з плече́м *див.* помі́рятися (1)
МІСТЕ́ЧКО[2]
місте́чко
Наме́тове (полотня́не) місте́чко *див.* місте́чко[2] (2)
МІ́СЦЕ
мі́сце
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.*) мі́сце *див.* попада́ти (13)
Попуска́ти / попусти́ти мі́сце (по́ле) *див.* попуска́ти[1] (1)
◊ Поро́жнє (пусте́) мі́сце *див.* мі́сце (25)
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.*) мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)
◊ Посі́сти / посіда́ти своє́ (якéсь, нале́жне *і т. ін.*) мі́сце (стано́вище) *див* посіда́ти[1] (5)
◊ Поста́вити на мі́сце *див.* поста́вити[1] (15)
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити себе́ на мі́сце *див.* ста́вити
мі́сцем
Поступа́тися / поступи́тися мі́сцем *див.* поступа́тися (1)
мі́сці
◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
МІ́СЯЦЬ
мі́сяця
Дру́га полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.*) *див.* полови́на (2)
Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.*) *див.* полови́на (4)
МІТЛА́
мітло́ю
◊ Мести́ як (мов, ні́би *і т. ін.*) помело́м (мітло́ю) *див.* мести́ (1)
МЛИН
млин
◊ Язи́к як ло́патень (лопа́та, помело́, млин) *див.* язи́к
МНОГОКУ́ТНИК
многоку́тник
△ Пра́вильний трику́тник (чотирику́тник, многоку́тник *і т. ін.*) *див.* трику́тник
МО́ВА
мо́ви
△ Полісинтети́чні мо́ви *див.* мо́ва (19)
МО́ВИТИ
мо́вити
◊ Пра́вду мо́вити (мо́влячи) *див.* мо́вити (1)

мо́влячи
◊ Пра́вду мо́вити (мо́влячи) *див.* мо́вити (1)
МО́ВЧАНКА
мо́вча́нку
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
МОВЧА́НКА
мо́вча́нку
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
МОВЧА́ННЯ
мовча́ння
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
МО́ВЧКИ
мо́вчки
Порозумі́ватися / порозумі́тися без слів (мо́вчки) *див.* порозумі́ватися (1)
МОГИ́ЛА
моги́ла
◊ Земля́ (моги́ла) покрива́є / покри́ла *див.* земля́ (19)
моги́лу
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.*) ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.*) / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.*) *див.* ляга́ти (3)
◊ Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́ *і т. ін.*) *див.* кла́сти (6)
◊ Полі́зти / лі́зти живце́м (живи́м) у моги́лу (в я́му) *див.* полі́зти (1)
МОГОРИ́Ч
могори́ч
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
◊ Ста́вити / поста́вити могори́ч (могори́чу) *див.* ста́вити
могори́чі
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
могори́чу
◊ Ста́вити / поста́вити могори́ч (могори́чу) *див.* ста́вити
МОГТИ́
міг
◊ Не мо́жна (не мо́жу, не міг *і т. ін.*) поска́ржитися *див.* поска́ржитися (1)
Не мо́жу (не міг, не могла́ *і т. ін.*) похвали́тися *див.* могти́ (3)
Хто пору́читься (мо́же поручи́тися) <Ніхто́ не мо́же (не міг, не змо́же *і т. ін.*) поручи́тися> *див.* поруча́тися (1)
могла́
Не мо́жу (не міг, не могла́ *і т. ін.*) похвали́тися *див* могти́ (3)
мо́же
◊ Мо́же б (хоч би) Госпо́дь посла́в *див.* госпо́дь (3)
Хто пору́читься (мо́же поручи́тися) <Ніхто́ не мо́же (не міг, не змо́же *і т. ін.*) поручи́тися> *див.* поруча́тися (1)
мо́жу
◊ Не мо́жна (не мо́жу, не міг *і т. ін.*) поска́ржитися *див.* поска́ржитися (1)
Не мо́жу (не міг, не могла́ *і т. ін.*) похвали́тися *див.* могти́ (3)
МО́ЖНА
мо́жна
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
◊ Не мо́жна (не мо́жу, не міг *і т. ін.*) поска́ржитися *див.* поска́ржитися (1)
МО́ЗОК
мі́зки
◊ Посуши́ти [собі́] го́лову (мі́зки) *див.* посуши́ти (1)

мо́зок
◇ Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок *і т. ін.) див.* потьма́рювати (1)
МОЗО́ЛЬ
мозолі́
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
мозоля́
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
МОЗО́ЛЯ
мозолі́
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
мозоля́
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
МОЛИ́ТИСЯ
моли́тися
◇ Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися *див.* моли́тися (2)
МОЛОДИ́Й
молоду́
◇ Покрива́ти (скрива́ти) / покри́ти (скри́ти) молоду́ *див.* покрива́ти (3)
МОЛОДІ́ТИ
молоді́ти
Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* молоді́ти (1)
МОЛО́ЧЕНИЙ[2]
моло́чений
△ Моло́чений по́суд *див.* по́суд (2)
МОНЕТА́РНИЙ
монета́рна
△ Монета́рна полі́тика *див.* полі́тика (9)
МОРА́ЛЬНИЙ
мора́льне
Мора́льне пра́во *див.* пра́во (2)
МО́РДА
мо́рду
◇ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / на́їсти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)
МОРДА́С
морда́са
◇ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, поли́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати
МОРО́З[1]
моро́зом
◇ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
МОРОЗЕ́ЦЬ[1]
моро́зце́м
◇ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
МО́РЩИТИ
мо́рщити
△ Мо́рщити постоли́ *див.* мо́рщити (1)
МОТОВИ́ЛО
мотови́ло
◇ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
МОХ
мох
◇ Уже́ й мох порі́с *див.* мох (2)
мо́хом
◇ Мо́хом пористи́ (обрости́, пооброста́ти *і т. ін.) див.* пороста́ти (1)
◇ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
МРІ́Я
мрі́ями
◇ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (ду́мка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути (1)
МСТА
мста
◇ Крива́ва (кро́вна, кре́вна) по́мста (мста) *див.* по́мста (1)
МУ́ЗИКА
му́зику
◇ Кла́сти / покла́сти *(рідко* положи́ти, розкла́сти) на му́зику (на но́ти) *див.* кла́сти (23)
МУР
му́ру
◇ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рідко* до му́ру) *див.* ста́вити
МУРА́ШКА
мура́шки
◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
МУРА́ШКИ
мура́шки
◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
МУРАШНЯ́
мурашня́
◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
МУ́СИТИ
му́шу
Призна́тися (призна́ю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див* признава́тися
МУСУЛЬМА́НСЬКИЙ
мусульма́нське
△ Мусульма́нське пра́во *див.* пра́во (19)
МУТИ́ТИСЯ
му́титься
◇ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◇ Тьма́риться (тумані́є, му́титься *і т. ін.)* / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.)* ро́зум *див.* ро́зум
МУТНІ́ТИ
мутні́є
◇ Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́) *див.* помутні́ти (1)
МУ́ШКА[2]
му́шку
◇ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.)* / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.)* на му́шку *див.* попада́тися (2)
М'ЯКШИ́ЛЬНИЙ
м'якши́льні
△ М'якши́льні (пом'я́кшувальні) за́соби *див.* за́сіб (12)
М'Я́ТИ
м'я́ти
◇ Пом'я́ти / м'я́ти боки́ (ре́бра) *див.* пом'я́ти (1)
НАБИВА́ТИ
набива́ти
◇ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі́] кише́ні *див.* набива́ти (6)
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див* натира́ти (1)
НАБИ́ТИ
наби́ти
◇ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі́] кише́ні *див.* набива́ти (6)
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
НАБИ́ТИЙ
наби́та
◇ Голова́ не поло́вою (не соло́мою, не кло́ччям *і т. ін.)* наби́та *див.* голова́ (20)
НАБІГА́ТИ
набіга́є
◇ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є *і т. ін.)* / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.) див.* сли́на
◇ Що на язи́к набіга́є / набі́жить (понесе́) *див.* що[1]
набіга́ти
◇ Налива́тися (набіга́ти) / нали́тися (набі́гти, поналива́тися) кро́в'ю *див* налива́тися (1)
НАБІ́ГЛИЙ
набі́глий
◇ Нали́тий (набі́глий, понали́ваний *і т. ін.)* кро́в'ю *див.* нали́тий (1)
НАБІ́ГТИ
набі́гла
◇ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є *і т. ін.)* / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.) див.* сли́на
набі́гти
◇ Налива́тися (набіга́ти) / нали́тися (набі́гти, поналива́тися) кро́в'ю *див.* налива́тися (1)
набі́жить
◇ Що на язи́к набіга́є / набі́жить (понесе́) *див* що[1]
НАБУВА́ТИ[1]
набува́ти
Набува́ти / набу́ти поши́рення *див.* набува́ти[1] (1)
НАБУ́ТИ[1]
набу́ти
△ Здобу́ти (набу́ти, діста́ти) громадя́нство (пра́во громадя́нства) *див.* здобува́ти (7)
Набува́ти / набу́ти поши́рення *див.* набува́ти[1] (1)
НАВЕРНУ́ТИСЯ[1]
наверну́тися
◇ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти (3)
НАВЕРТА́ТИСЯ
наверта́тися
◇ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти (3)
НАВЕСТИ́
навести́
◇ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)
Наво́дити / навести́ поря́док (лад) *див.* наво́дити (2)
◇ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
НАВКО́ЛІШКИ
навко́лішки
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
◇ Попа́дати навко́лішки (на колі́на, ниць *і т. ін.) див.* попа́дати (1)

НАВО́ДИТИ
наво́дити
◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)
Наво́дити / навести́ поря́док (лад) *див.* наво́дити (2)
◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
НАВОЛО́КОМ
наволо́ком
Сі́яти / посі́яти наволо́ком *див.* сі́яти
НА́ВПІЛ
на́впіл
◊ Го́ре (ра́дість, ща́стя *і т. ін.)* [діли́ти] попола́м (на́впіл) *див.* діли́ти (2)
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
◊ З го́рем (з ли́хом) попола́м (на́впіл) *див.* попола́м (1)
Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́двоє (попола́м, на́впіл *і т. ін.) див.* перела́мувати (1)
НАВЧА́ННЯ
навча́ння
Предме́тна систе́ма навча́ння *див.* систе́ма
НАГА́Й
нагаї́в
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (ки́я, лози́ни, рі́зок, нагаї́в *і т. ін.) див.* скуштува́ти
НАГЛЯ́ДА́Ч
нагля́да́ч
Поліце́йський нагля́да́ч *див* нагля́да́ч (1)
НАГОДУВА́ТИ
нагодува́ти
◊ Годува́ти (частува́ти) / нагодува́ти (почастува́ти) поти́личниками *див.* годува́ти (10)
НА́ГОЛОС
на́голос
△ Пості́йний (ста́лий) на́голос *див* на́голос (6)
НАГОРО́ДЖУВАТИ[1]
нагоро́джувати
◊ Нагоро́джувати / нагороди́ти штовхана́ми (стусана́ми, поти́личниками *і т. ін.) див.* нагоро́джувати[1] (1)
НАГОРОДИ́ТИ[1]
нагороди́ти
◊ Нагоро́джувати / нагороди́ти штовхана́ми (стусана́ми, поти́личниками *і т. ін.) див.* нагоро́джувати[1] (1)
НАДАВА́ТИ[1]
надава́ти
Надава́ти книшів (поти́личників, плескачі́в *і т. ін.) див.* надава́ти[1] (1)
НАДАВА́ТИ[2]
надава́ти
Надава́ти / нада́ти допомо́гу (по́міч) *див.* надава́ти[2] (1)
НАДА́ТИ[1]
нада́ти
Надава́ти / нада́ти допомо́гу (по́міч) *див.* надава́ти[2] (1)
НА́ДВО́Є
на́дво́є
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́двоє (попола́м, на́впіл *і т. ін.) див.* перела́мувати (1)
НАДЗВИЧА́ЙНИЙ
надзвича́йний
△ Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л *див.* посо́л (1)
НАДІЛИ́ТИ
наділи́ла
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

НАДІСЛА́ТИ
надісла́ти
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)
НАДІ́Я
наді́ї
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)
наді́ю
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)
НАДСИЛА́ТИ
надсила́ти
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)
НАЖЕ́РТИ
наже́рти
◊ Наї́да́ти (від'ї́да́ти, нажира́ти *і т. ін.) /* наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаї́да́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наї́да́ти (1)
НАЖИРА́ТИ
нажира́ти
◊ Наї́да́ти (від'ї́да́ти, нажира́ти *і т. ін.) /* наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаї́да́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наї́да́ти (1)
НАЗА́Д
наза́д
◊ Іти́ (поступа́тися) наза́д *див.* іти́ (123)
Поточи́тися наза́д *див.* пото́чуватися (1)
НАЇДА́ТИ
наїда́ти
◊ Наї́да́ти (від'ї́да́ти, нажира́ти *і т. ін.) /* наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаї́да́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наї́да́ти (1)
НАЇ́СТИ
наї́сти
◊ Наї́да́ти (від'ї́да́ти, нажира́ти *і т. ін.) /* наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаї́да́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наї́да́ти (1)
НАЙБІ́ЛЬШИЙ
найбі́льшого
△ Режи́м (полі́тика, ста́тус, умо́ви *і т. ін.)* найбі́льшого сприя́ння *див.* режи́м
НА́ЙМАНИЙ
на́ймана
На́ймана пра́ця *див.* пра́ця (3)
НАЙМЕ́НШИЙ
найме́ншої
◊ До [найме́ншої] порощи́нки *див.* порощи́нка (2)
НАКИ́НУТИ
наки́нути
Наклада́ти / накла́сти (наки́нути, покла́сти *і т. ін.)* поку́ту *див.* наклада́ти (2)
НАКЛАДА́ТИ
наклада́ти
◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)
◊ Наклада́ти / накла́сти в поти́лицю *див.* наклада́ти (8)
Наклада́ти / накла́сти (наки́нути, покла́сти *і т. ін.)* поку́ту *див.* наклада́ти (2)
НАКЛА́СТИ
накла́сти
◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)
◊ Наклада́ти / накла́сти в поти́лицю *див.* наклада́ти (8)
Наклада́ти / накла́сти (наки́нути, покла́сти *і т. ін.)* поку́ту *див.* наклада́ти (2)

НАЛЕ́ЖНИЙ
нале́жне
◊ Посі́сти / посіда́ти своє́ (яке́сь, нале́жне *і т. ін.)* мі́сце (стано́вище) *див.* посіда́ти[1] (5)
НАЛИВА́ТИСЯ
налива́тися
◊ Налива́тися (набіга́ти) / нали́тися (набі́гти, понаялива́тися) кро́в'ю *див.* налива́тися (1)
НАЛИ́ТИЙ
нали́тий
◊ Нали́тий (набі́глий, понали́ваний *і т. ін.)* кро́в'ю *див.* нали́тий (1)
НАЛИ́ТИСЯ
нали́тися
◊ Налива́тися (набіга́ти) / нали́тися (набі́гти, поналива́тися) кро́в'ю *див.* налива́тися (1)
НАМА́ЗАТИ
нама́зати
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.) /* нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'ятки) *див.* ма́зати (2)
НАМА́ЗУВАТИ
нама́зувати
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.) /* нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'ятки) *див.* ма́зати (2)
НАМАСТИ́ТИ
намасти́ти
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.) /* нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'ятки) *див.* ма́зати (2)
НАМЕ́ТОВИЙ
наме́тове
Наме́тове (полотня́не) місте́чко *див.* місте́чко[2] (2)
НАНЮ́ХАТИСЯ
наню́хатися
◊ [І] не ню́хати / не поню́хати (не наню́хатися) по́роху *див.* ню́хати (1)
◊ Ню́хати по́рох <Поню́хати по́рох (по́роху)> <Наню́хатися по́роху> *див.* ню́хати (2)
НАПАДА́ТИ
напада́ти
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.) /* напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.)* на слід (на сліди́) *див.* напада́ти (1)
НАПА́СТИ[1]
напа́сти
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.) /* напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.)* на слід (на сліди́) *див.* напада́ти (1)
НАПИХА́ТИ
напиха́ти
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі] кише́ні *див.* набива́ти (6)
НАПРА́ВИТИ
напра́вити
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.) /* наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАПРАВЛЯ́ТИ
направля́ти
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.) /* наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

НАПУТИ́ТИ
напути́ти
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

НАПУ́ЧУВАТИ
напу́чувати
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

НАПХА́ТИ
напха́ти
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі] кише́ні *див.* набива́ти (6)

НАРГІЛЕ́
наргіле́
Поку́рювати / покури́ти лю́льку (кальян, наргіле́ *і т. ін.) див.* поку́рювати (1)

НА́РІВНІ
на́рівні
Поста́вити по́ряд (в ряд, на́рівні *і т ін.) див* поста́вити[1] (5)

НАРО́Д
наро́дів
Пра́ведник [наро́дів] сві́ту *див.* пра́ведник (1)

НАРОДИ́ТИ
народи́ла
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін.)* ма́ти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як ма́ти спороди́ла> *див.* ма́ти[1] (15)

НАСА́ДЖЕННЯ[1]
наса́джень
△ По́лог лі́су (дере́в, наса́джень *і т. ін.) див.* по́лог (1)

НАСАДИ́ТИ[2]
насади́ти
Посади́ти (насади́ти) ґу́лю *див.* посади́ти (2)
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.)* / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т ін.)* на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти

НАСВАРИ́ТИ
насвари́ти
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

НАСВАРИ́ТИСЯ
насвари́тися
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

НАСИ́ПАТИ
наси́пати
◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)

НАСКА́КУВАТИ[2]
наска́кувати
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін)* / попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.)* на слизьке́ *див.* попада́ти (15)

НАСКО́ЧИТИ
наско́чити
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.)* на слизьке́ *див.* попада́ти (15)

НАСЛІ́ДНИК
насл́ідник
Спадкоє́мець (насл́ідник) престо́лу *див.* спадкоє́мець

НАСО́СНИЙ
насо́сна
Насо́сна (по́мпова, помпува́льна, смо́кова) ста́нція *див* ста́нція

НАСТА́ВИТИ[2]
наста́вити
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т ін)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

НАСТАВЛЯ́ТИ[2]
наставля́ти
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

НА́СТРІЙ
на́строї
Пони́жені на́строї *див* на́стрій (3)

НАСТРОМИ́ТИ
настроми́ти
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.)* / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.)* на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти

НАСТРО́МЛЮВАТИ
настро́млювати
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.)* / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін)* на па́лю (на паль, на кіл) *див* саджа́ти

НАТЕ́РТИ
нате́рти
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

НАТИРА́ТИ
натира́ти
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

НАТОВКТИ́
натовкти́
◊ Натовкти́ [під] боки́ ([в] поти́лицю) *див.* натовкти́ (2)

НАТРА́ПИТИ
натра́пити
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.)* / напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.)* на слід (на сліди́) *див.* напада́ти (1)

НАТРАПЛЯ́ТИ
натрапля́ти
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.)* / напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.)* на слід (на сліди́) *див.* напада́ти (1)

НАУ́КА
нау́ку
Посила́ти / посла́ти до шко́ли (в нау́ку, *рідко* по нау́ку) *див.* посила́ти (2)

НАУКО́ВИЙ
науко́ва
Науко́ва організа́ція пра́ці *див* організа́ція (1)
науко́вий
Науко́вий працівни́к *див.* працівни́к (1)

НАФТОНО́СНИЙ
нафтоно́сні
△ Нафтоно́сні поро́ди *див* поро́да (4)

НАЦІОНА́ЛЬНИЙ
національні
Націона́льні почуття́ *див.* почуття́ (2)

НА́ЦІЯ
на́ція
Політи́чна на́ція *див* на́ція (1)

НАЧЕПИ́ТИ
начепи́ти
◊ Начепи́ти (почепи́ти) торби́ *див.* начі́плювати (1)

НАШ
на́ша
Моя́ (на́ша) поша́на *див.* поша́на (2)
на́шого
◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.)* по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года
◊ [На́шого] по́лку прибуло́ *див.* прибува́ти
◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див.* птах

НЕ́БО
не́бо
◊ Живи́м до Бо́га (на не́бо) лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (4)
◊ Попа́сти па́льцем у не́бо *див.* попада́ти (16)

НЕВИГО́ЙНИЙ
невиго́йний
◊ Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (залиши́ти) глибо́кий (невиго́йний, помі́тний *і т. ін.)* слід у душі́ *див.* лиша́ти (3)

НЕВИНУВА́ТІСТЬ
невинува́тості
△ Презу́мпція невинува́тості (неви́нності) *див* презу́мпція (1)

НЕВО́ЛЯ
нево́ля
◊ Вавило́нський (єги́петський) поло́н <Вавило́нська (єги́петська) нево́ля> *див.* поло́н (1)

НЕДАЛЕ́КИЙ
недале́ка
Недале́ка пора́ <Недале́кий час> *див.* пора́ (1)
недале́кий
Недале́ка пора́ <Недале́кий час> *див.* пора́ (1)

НЕДО́ВГО
недо́вго
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)

НЕДОВІ́РА
недові́ру
◊ Сі́яти / посі́яти недові́ру (недові́р'я) *див.* сі́яти

НЕДОВІ́Р'Я
недові́р'я
◊ Сі́яти / посі́яти недові́ру (недові́р'я) *див.* сі́яти

НЕЗГО́ДА
незго́ду
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) воро́жнечу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін) див.* сі́яти

НЕЗЛИ́Й
незли́м
◊ Помина́ти / пом'яну́ти до́брим (незли́м, ти́хим *і т ін)* сло́вом *див.* помина́ти[1] (3)

НЕЙТРАЛІТЕ́Т
нейтраліте́т
△ Пості́йний нейтраліте́т *див.* нейтраліте́т (1)

НЕЛА́СКА
нела́ску
◊ Попа́сти / попада́ти в нела́ску *(рідше* в опа́лу, в немилі́сть) *див.* попада́ти (17)

НЕМА́
нема́
◊ І по́мину (і в поми́ні) нема́ (нема́є) *див.* нема́ (24)
Нема́ (нема́є) пора́ди *див.* нема́ (10)
◊ Нема́ (нема́є) чого́ в рот покла́сти *див.* покла́сти[1] (4)
◊ Ні́де (ні́куди, нема́ куди́ *і т. ін.)* пра́вди ді́вати (хова́ти) / ді́ти (схова́ти) *див.* ді́вати (3)
◊ У нога́х пра́вди нема́ (нема́є) *див.* нема́ (71)

НЕМА́Є
нема́є
◊ [І] на зуб ні́чого (нема́є чого́) покла́сти *див.* покла́сти[1] (3)
◊ І по́мину (і в поми́ні) нема́ (нема́є) *див.* нема́ (24)
Нема́ (нема́є) пора́ди *див.* нема́ (10)
◊ Нема́ (нема́є) чого́ в рот покла́сти *див* покла́сти[1] (4)
◊ У нога́х пра́вди нема́ (нема́є) *див* нема́ (71)

НЕМА́ЛО
нема́ло
◊ Попсува́ти бага́то (нема́ло, чима́ло *і т ін)* кро́ві *див* попсува́ти (1)

НЕМИ́ЛІСТЬ
немúлість
◊ Попáсти / попадáти в нелáску *(рідше* в опáлу, в немúлість) *див.* попадáти (17)
НЕОБХІ́ДНІСТЬ
необхíдності
Рéчі (предмéти, товáри) пéршої необхíдності (потрéби) *див.* річ[1]
НЕПО́ВНИЙ
непóвне
◊ Переливáти з пустóго [та] в порóжнє (з порóжнього в непóвне) *див.* переливáти (2)
НЕПРА́ВДА
непрáвдами
◊ [Усімá (вся́кими)] прáвдами й непрáвдами *див.* прáвда (8)
НЕПРИЄДНА́ННЯ
неприєднáння
△ Полíтика неприєднáння *див.* полíтика (11)
НЕРВ
нéрви
◊ Полоскотáти нéрви *див.* полоскотáти (1)
◊ Псувáти (тріпáти, шáрпати) / перепсувáти (попсувáти) нéрви ([чимáло] нéрвів) *див.* псувáти
нéрвів
◊ Псувáти (тріпáти, шáрпати) / перепсувáти (попсувáти) нéрви ([чимáло] нéрвів) *див.* псувáти
НЕРЕГУЛЬО́ВАНИЙ
нерегульóваний
△ Нерегульóваний пóпит *див.* пóпит (1)
НЕСКІНЧЕ́ННИЙ
нескінчéнним
Нескінчéнним (безперéрвним, нестрúмним *і т. ін.)* потóком *див.* потíк (1)
НЕСЛА́ВА
неслáвою
◊ Покривáтися (укривáтися) / покрúтися (укрúтися) ганьбóю (сóромом, неслáвою *і т. ін.) див.* покривáтися (2)
◊ Покривáти (укривáти) / покрúти (укрúти) ганьбóю (сóромом, неслáвою *і т. ін.)* [гóлову] *див.* покривáти (4)
НЕСПРАВЕДЛИ́ВІСТЬ
несправедлúвости
Послíдком несправедлúвості (несправедлúвости) *див* послíдок (1)
несправедлúвості
Послíдком несправедлúвості (несправедлúвости) *див.* послíдок (1)
НЕСТИ́
несé
◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.)* / попливтú (поплистú, пітú *і т. ін.)* за течíєю (кудú водá несé) *див* плистú (3)
◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.)* несé (нóсить) / понíс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú *(зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт
нестú
◊ Балярндрáси понестú / нестú *див.* понестú (1)
◊ Вúвезти (вúтягти, вúнести, понестú) / вивóзити (витягáти, винóсити, нестú) на своїх плечáх (на собí) *див.* вивóзити (3)
◊ Клáсти (нестú, принóсити, складáти *і т. ін.)* / поклáсти (принестú, склáсти *і т. ін.)* на вівтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)
◊ Нестú покýту *див.* нестú (9)
◊ Понестú / нестú на язикáх *див.* понестú (2)
несýть
◊ Кудú нóги несýть / понесýть *див.* ногá (8)
◊ Самí нóги несýть (нóсять) / понеслú *див.* ногá (34)

◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.)* несé (нóсить) / понíс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú *(зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт
НЕСТРИ́МНИЙ
нестрúмним
Нескінчéнним (безперéрвним, нестрúмним *і т. ін.)* потóком *див.* потíк (1)
НЕ́ТРІ
нéтрях
◊ Щоб тебé (йогó) понеслó по нéтрях та по болотáх (повéрх дéрева) *див.* понестú (3)
НЕЧИ́СТИЙ
нечúста
◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.)* несé (нóсить) / понíс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú *(зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт
нечúстий
◊ Кудú чорт (біс, нечúстий *і т. ін.)* понíс *див.* чорт
◊ Лихúй *(рідше* нечúстий, дíдько *і т. ін.)* попýтав (поплýтав) *див.* лихúй[1] (6)
◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.)* несé (нóсить) / понíс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú *(зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* лихúй *(рідше* нечúстий, біс *і т. ін.)* попýтав *див.* лихúй[1] (8)
НЕШТА́ТНИЙ
нештáтний
△ Почéсний (нештáтний) кóнсул *див.* кóнсул (1)
НЕЩА́СТЯ
нещáстя
◊ Гóре (лúхо, нещáстя *і т. ін.)* посíло *(рідше* зуспíло) *див.* гóре (2)
НИ́ВА
нúву
◊ Поливáти / полúти пóтом зéмлю (нúву, пóле *і т. ін.) див.* поливáти (4)
НИЗЕ́НЬКО
низéнько
◊ Зéмно (нúзько, низéнько, у пóяс) клáнятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.)* / уклонúтися (поклонúтися, схилúтися *і т. ін.) див.* клáнятися (1)
НИЗЬКИ́Й
низькúй
◊ Віддавáти (відвáжувати, клáсти, *заст.* покладáти, складáти) / віддáти (відвáжити, склáсти) [земнúй (низькúй, пояснúй)] поклíн (уклíн) *див.* віддавáти (25)
Дозéмний (земнúй, низькúй *і т. ін.)* уклíн (поклíн) *див.* уклíн
НИ́ЗЬКО
нúзько
◊ Зéмно (нúзько, низéнько, у пóяс) клáнятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.)* / уклонúтися (поклонúтися, схилúтися *і т. ін.) див.* клáнятися (1)
НИЦЬ
ниць
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.)* / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.)* на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схилúти (преклонúти) колíна> *див.* опускáтися (2)
◊ Попáдати навкóлішки (на колíна, ниць *і т. ін.) див.* попáдати (1)
НІВА́ЛЬНИЙ
нівáльний
△ Нівáльний пóяс *див.* пóяс (7)

НІГІЛІ́ЗМ
нігілíзм
△ Правовúй нігілíзм *див.* нігілíзм (1)
НІ́ДЕ
нíде
◊ Нíде (нíкуди, немá кудú *і т. ін.)* прáвди дівáти (ховáти) / дíти (сховáти) *див.* дівáти (3)
◊ Нíде прáвди подíти *див.* подíти (1)
НІЖ[1]
ножéм
◊ Стáти / стоя́ти [кíсткою (як кíстка, *рідко* гóстрим ножéм)] поперéк *(рідко* впóперек) гóрла (у гóрлі) *див.* стоя́ти
◊ Як (мов, нíби *і т ін.)* ножéм по сéрцю полоснýти *див.* полоснýти (2)
НІ́КУДИ
нíкуди
◊ Нíде (нíкуди, немá кудú *і т. ін.)* прáвди дівáти (ховáти) / дíти (сховáти) *див.* дівáти (3)
Поспішáти нíкуди *див* поспішáти (1)
НІРВА́НА
нірвáну
Поринýти в нірвáну *див.* поринáти (2)
НІС
ніс
◊ Вíшати (хнюпити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опустúти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див.* вíшати (5)
◊ Поповодúти за ніс *див.* поповодúти (1)
нóса
◊ Вíшати (хнюпити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опустúти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див.* вíшати (5)
◊ Не покáзувати (не явля́ти, не потикáти *і т ін.)* / не показáти (не явúти, не поткнýти *і т. ін.)* нóса *див.* покáзувати (4)
◊ Не сунь (не тúкай, не потикáй, не пхай *і т. ін.)* нóса до чужóго прóса (у чужé прóсо) *див.* сýнути
носú
◊ Поспускáти носú *див.* поспускáти (1)
нóсом
◊ Відчувáти (чýти) / відчýти (почýти) ню́хом (нóсом) *див.* відчувáти (8)
◊ Клювáти (клю́кати, поклькóвувати) нóсом *див.* клювáти (1)
◊ Крутúти / покрутúти нóсом *див.* крутúти (14)
◊ Тю́тя з полúв'яним нóсом *див.* тю́тя
НІХТО́
ніхтó
Хто порýчиться (мóже поручúтися) <Ніхтó не мóже (не міг, не змóже *і т. ін.)* поручúтися> *див.* поручáтися (1)
НІЧ
ніч
Ніч (нíчка, тьма, тéмрява *і т. ін.)* покривáє / покрúє (покрúла) *див.* ніч (4)
△ Поля́рна ніч *див.* ніч (10)
Посидíти ніч *див.* посидíти (1)
нóчі
◊ Покрúтися тьмóю вíчної нóчі *див.* покривáтися (4)
Прáво пéршої нóчі *див.* прáво (4)
НІ́ЧКА
нíчка
Ніч (нíчка, тьма, тéмрява *і т. ін.)* покривáє / покрúє (покрúла) *див.* ніч (4)
НІ́ЧОГО
нíчого
◊ [І] на зуб нíчого (немáє чóго) поклáсти *див.* поклáсти[1] (3)
НІЩО́
нічóго
Нічóго не зрóбиш (не порóбиш) <Що [ж ти] зрóбиш (порóбиш)> *див.* зробúти (8)
ніщó
◊ Пошúтися / пошивáтися в ніщó *див.* пошивáтися (2)

НÓБЕЛІВСЬКИЙ
нóбелівська
Нóбелівська прéмія *(з великої літери) див.* прéмія (1)
НОВИЙ
новá
△ Новá економічна полíтика (НЕП) *див.* полíтика (10)
НОГÁ
ніг
◊ Ґрунт (землЯ) хитáється (повзé, сýнеться *і т. ін.)* під ногáми *чиїми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
◊ Не потягнýти ніг *див.* потягнýти (3)
◊ Не чýти (не відчувáти, не почувáти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні рýчок, ні пýчок не чýти> *див.* чýти
◊ Обтрусити (отрусити) / обтрýшувати (отрýшувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стіп) своїх] *див.* обтрýшувати (1)
ногá
◊ Потрíбний (потрíбен), як собáці п'ята ногá *(рідше* як дрýгий хвіст, як торíшній сніг, як п'яте кóлесо до вóза *і т. ін.) див.* ногá (33)
Потрíбно, як собáці п'ята ногá (як собáці здрáстуйте, як торíшній сніг *і т. ін.) див.* потрíбно (1)
ногáми
◊ Ґрунт (землЯ) хитáється (повзé, сýнеться *і т. ін.)* під ногáми *чиїми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
◊ Не чýти (не відчувáти, не почувáти) землí під собóю (під ногáми) *див.* чýти
◊ Постáвити / стáвити догори ногáми *див.* постáвити[1] (21)
ногáх
◊ У ногáх прáвди немá (немáє) *див.* немá (71)
нóги
Бодáй тобí рýки й нóги поламáло! *див.* поламáти (1)
◊ Брáти / взЯти нóги на плéчі (в рýки, за пóяс) *див.* брáти (104)
◊ Кудй нóги несýть / понесýть *див.* ногá (8)
◊ Позривáтися (посхóплюватися) на [рíвні] нóги *див.* позривáтися (1)
◊ Попростягáти нóги *див.* попростягáти (1)
◊ Постáвити на [рíвні] нóги *див.* постáвити[1] (16)
◊ Потягнýти (потягтú) нóги (чóботи) *див.* потягнýти (7)
◊ Самí нóги несýть (нóсять) / понеслú *див.* ногá (34)
◊ Щоб (бодáй) нóги покóрчило <Хай (нехáй) нóги покóрчить> *див.* покóрчити (1)
нóгу
◊ ПотраплЯти / потрáпити в нóгу *див.* потраплЯти (8)
◊ Стáвити / постáвити на широкý нóгу *див.* стáвити
НÓРМА
нóрма
△ Нóрма прáва *див.* нóрма (4)
△ Нóрма представнúцтва *див.* нóрма (5)
НОСИТИ
нóсить
◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.)* несé (нóсить) / понíс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú *(зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт
нóсять
◊ Постолóм добрó вóзять (нóсять) *див.* возúти (2)
◊ Самí нóги несýть (нóсять) / понеслú *див.* ногá (34)
НÓТА[1]
нóти
◊ Клáсти / поклáсти *(рідко* положúти, розклáсти) на мýзику (на нóти) *див.* клáсти (23)

НÓЧВИ
нóчви
◊ Схóжий *(розм.* похóжий), як свиня на конЯ (цуценЯ на пирогú, макогíн на нóчви *і т. ін.) див.* схóжий[1]
НЮХ
нюх
◊ Ні за понюшку (за пóнюх, за нюх) табáки *(рідше* тютюнý, *рідко* табакý) *див.* понюшка (2)
нюхом
◊ Відчувáти (чýти) / відчýти (почýти) нюхом (нóсом) *див.* відчувáти (8)
НЮХАТИ
нюхати
◊ [І] не нюхати / не понюхати (не нанюхатися) пóроху *див.* нюхати (1)
◊ Нюхати пóрох <Понюхати пóрох (пóроху)> <Нанюхатися пóроху> *див.* нюхати (2)
ОББИВÁТИ
оббивáти
◊ Оббивáти (обтирáти) / оббúти (обтéрти) порóги (порíг) *див.* оббивáти (1)
◊ Оббивáти / пооббивáти каблукú *див.* каблýк (2)
ОББИТИ
оббúти
◊ Оббивáти (обтирáти) / оббúти (обтéрти) порóги (порíг) *див.* оббивáти (1)
ОБГОРНУТИ
обгорнýло
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пóлум'ям обгорнýло / обгортáє *див.* обгортáти (2)
ОБГОРТÁТИ
обгортáє
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пóлум'ям обгорнýло / обгортáє *див.* обгортáти (2)
ОБДАВÁТИ
обдавáти
Осипáти (обдавáти, покривáти *і т. ін.)* / осúпати (обдáти, покрúти *і т. ін.)* поцілýнками *див.* осипáти (1)
ОБДАРÓВУВАТИ
обдарóвувати
◊ Обдарóвувати (одарóвувати) / обдарувáти (одарувáти) пóглядом (ýсмішкою, пóсмішкою *і т. ін.) див.* обдарóвувати (1)
ОБДАРУВÁТИ
обдарувáла
Прирóда далá *що* <Прирóда наділúла (обдарувáла, одарувáла *і т. ін.)*> <Прирóда не пошкодувáла *чого*> *див* прирóда
обдарувáти
◊ Обдарóвувати (одарóвувати) / обдарувáти (одарувáти) пóглядом (ýсмішкою, пóсмішкою *і т. ін.) див.* обдарóвувати (1)
ОБДÁТИ
обдáти
Осипáти (обдавáти, покривáти *і т. ін.)* / осúпати (обдáти, покрúти *і т. ін.)* поцілýнками *див.* осипáти (1)
ОБЕРНУТИ
обернýти
◊ Обертáти (розбивáти, розвíювати, валúти *і т. ін.)* / обернýти (розбúти, розвíяти, звалúти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* обертáти (3)
◊ Перетвóрювати (обертáти) / перетворúти (обернýти) в (на) пóпіл *див.* перетвóрювати (1)
ОБЕРНУТИСЯ
обернýтися
◊ ЗгорЯти (згорáти, перетвóрюватися, обертáтися) / згорíти (перетворúтися, обернýтися) на (в) пóпіл *див.* згорЯти (2)
ОБЕРТÁТИ
обертáти
◊ Обертáти (розбивáти, розвíювати, валúти *і т. ін.)* / обернýти (розбúти, розвíяти, звалúти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див* обертáти (3)

◊ Перетвóрювати (обертáти) / перетворúти (обернýти) в (на) пóпіл *див.* перетвóрювати (1)
ОБЕРТÁТИСЯ
обертáтися
◊ ЗгорЯти (згорáти, перетвóрюватися, обертáтися) / згорíти (перетворúтися, обернýтися) на (в) пóпіл *див.* згорЯти (2)
ОБ'ЄКТИВНИЙ[1]
об'єктúвне
△ Об'єктúвне прáво *див.* прáво (20)
ОБИДВА
обúдві
◊ Поклáсти на [обúдві] лопáтки *див.* поклáсти[1] (7)
ОБИДВІ
обúдві
◊ Поклáсти на [обúдві] лопáтки *див.* поклáсти[1] (7)
ОБІД
обíд
Давáти (стáвити) / дáти (постáвити) обíд *див.* давáти (20)
ОБІЙМÁТИ
обіймáти
Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взЯти, одéржати, обійнЯти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *заст.* в посідáння) *див.* діставáти (1)
ОБІЙНЯТИ
обійнЯти
Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взЯти, одéржати, обійнЯти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *заст.* в посідáння) *див.* діставáти (1)
ОБІРВÁТИ
обірвáти
◊ Обривáти / обірвáти (пообривáти) рýки *див.* обривáти[1] (4)
ОБКИДАТИ[1]
обкидáти
◊ Обливáти (обкидáти, поливáти *і т. ін.)* / облúти (обкúдати, полúти *і т. ін.)* брýдом (болóтом, грязюкою *і т. ін.) див.* обливáти (1)
ОБКИДÁТИ[1]
обкидáти
◊ Обливáти (обкидáти, поливáти *і т. ін.)* / облúти (обкúдати, полúти *і т. ін.)* брýдом (болóтом, грязюкою *і т. ін.) див.* обливáти (1)
ОБЛАМÁТИ
обламáти
◊ Ламáти / зламáти (поламáти, обламáти *і т. ін.)* зýби *див.* ламáти (3)
◊ Скрутúти (обламáти, вкрутúти, притéрти) / скрýчувати (облáмувати, вкрýчувати, притирáти, прáвити) рóги *див.* скрýчувати
ОБЛÁМУВАТИ[1]
облáмувати
◊ Скрутúти (обламáти, вкрутúти, притéрти) / скрýчувати (облáмувати, вкрýчувати, притирáти, прáвити) рóги *див.* скрýчувати
ОБЛАТÁТИ
облатáти
◊ Полатáти (облатáти) / латáти бóки *(рідко* рéбра) *див.* полатáти (3)
ОБЛИВАНИЙ
облúваний
Облúваний понедíлок *див.* понедíлок (3)
ОБЛИВÁТИ
обливáти
◊ Обливáти (обкидáти, поливáти *і т. ін.)* / облúти (обкúдати, полúти *і т. ін.)* брýдом (болóтом, грязюкою *і т. ін.) див.* обливáти (1)
◊ Поливáти (обливáти, *рідко* обмивáти) / полúти (облúти, *рідко* обмúти) [гíркúми (гарЯчими, ряснúми)] слíзьмú (сльозáми, сльозóю *і т. ін.) див* поливáти (3)

ОБЛИ́ТИ

обли́ти

◇ Облива́ти (обкида́ти, полива́ти *і т. ін.*) / обли́ти (обки́дати, поли́ти *і т. ін.*) бру́дом (боло́том, грязю́кою *і т. ін.*) *див.* облива́ти (1)

◇ Полива́ти (облива́ти, *рідко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рідко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)

ОБЛИ́ТИЙ

обли́тий

◇ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див.* поли́тий (2)

ОБЛИ́ЧЧЯ

обли́ччі

◇ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див.* у́смішка

обли́ччю

◇ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див.* у́смішка

ОБЛУ́ДА

облу́да

◇ [Як (мов, ні́би *і т ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з очей спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)

ОБЛЯГТИ́

облягти́

◇ Лежа́ти (бу́ти) / лягти́ (*рідко* облягти́) на сме́ртній посте́лі *див* лежа́ти (11)

ОБМА́ЦАТИ

обма́цати

◇ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обма́цувати (1)

ОБМА́ЦУВАТИ

обма́цувати

◇ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обма́цувати (1)

ОБМИВА́ТИ

обмива́ти

◇ Полива́ти (облива́ти, *рідко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рідко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)

ОБМИ́ТИ

обми́ти

◇ Полива́ти (облива́ти, *рідко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рідко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)

ОБМОЛО́ТИНИ

обмоло́тини

◇ Обмоло́тини попи́ти *див.* попи́ти (1)

ОБО́В'ЯЗОК

обо́в'язку

Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку *див.* почува́тися (2)

ОБО́ЗНИЙ

обо́зний

Полкови́й обо́зний *див.* обо́зний (1)

ОБОРО́НА

оборо́ни

△ По́яс оборо́ни *див.* по́яс (9)

ОБОРОНИ́ТИ

оборо́нить

◇ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)

ОБРА́ЗА

обра́зу

◇ Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу *див.* попуска́ти[1] (3)

ОБРИВА́ТИ[1]

обрива́ти

◇ Обрива́ти / обі́рва́ти (пообрива́ти) ру́ки *див.* обрива́ти[1] (4)

ОБРОБИ́ТИ[1]

оброби́ти

Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.*) *див.* обробля́ти[1] (2)

ОБРОБЛЯ́ТИ[1]

обробля́ти

Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.*) *див.* обробля́ти[1] (2)

ОБРОСТА́ТИ

оброста́є

◇ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.*) обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.*) / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.*) *див.* се́рце

ОБРОСТИ́

обросло́

◇ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.*) обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.*) / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.*) *див.* се́рце

обрости́

◇ Мо́хом порости́ (обрости́, пооброста́ти *і т. ін.*) *див.* пороста́ти (1)

ОБСИ́ПАТИ

обси́пало

◇ [Аж] моро́зом (морозце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

ОБСИПА́ТИ

обсипа́є

◇ [Аж] моро́зом (морозце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

ОБСІДА́ТИ

обсіда́ють

◇ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див* зли́дні (2)

ОБСІ́СТИ

обсі́ли

◇ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ОБСТА́ВИНА

обста́вини

△ Пом'я́кшувальні (зм'я́кшувальні) обста́вини *див.* обста́вина (2)

О́БСЯГ

о́бсяг

△ О́бсяг поня́ття *див.* о́бсяг (4)

ОБТЕ́РТИ

обте́рти

◇ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)

ОБТИРА́ТИ

обтира́ти

◇ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)

◇ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.*) *див.* обтира́ти (4)

ОБТРУСИ́ТИ

обтруси́ти

◇ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ні́г (сті́п) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

ОБТРУ́ШУВАТИ

обтру́шувати

◇ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ні́г (сті́п) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

ОБУ́ТИ

обу́ти

◇ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

◇ Поши́ти (*рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти (1)

ОГО́НЬ

огне́м

◇ Горі́ти вогне́м (огне́м, по́лум'ям) *див.* горі́ти (2)

огню́

◇ З вогню́ (з огню́, *рідше* із жа́ру) [та] в по́лум'я *див.* во́гонь (17)

ОДАРО́ВУВАТИ

одаро́вувати

◇ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.*) *див.* обдаро́вувати (1)

ОДАРУВА́ТИ

одарува́ла

Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.*)> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

одарува́ти

◇ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.*) *див.* обдаро́вувати (1)

ОДВІ́РОК

одві́рка

◇ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.*) *див.* пока́зувати (19)

одві́рок

◇ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.*) *див.* пока́зувати (19)

ОДЕ́Н

одна́

◇ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

одне́

◇ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)

одни́м

◇ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

одного́

◇ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

одно́ї

◇ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

одну́

◇ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка (1)

◇ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◇ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДЕ́РЖАТИ

оде́ржати

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.*) / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.*) в спа́дщину (в спа́док, *заст.* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

ОДЕ́РЖУВАТИ

оде́ржувати

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.*) / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.*) в спа́дщину (в спа́док, *заст.* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

ОДИ́Н

оди́н

◇ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
одна́
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
одне́
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)
одни́м
◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
одніє́ї
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
одного́
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див* я́года
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див* ра́нок
одно́ї
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
одну́
◊ На одну́ поню́шку *див* поню́шка (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
ОДНА́
оди́н
◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
одна́
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
одне́
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див* кінча́ти (4)
одни́м
◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див* ма́заний (1)
одніє́ї
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
одного́
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок
одно́ї
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
одну́
◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
ОДНЕ́
оди́н
◊ В оди́н прекра́сний день *див* день (31)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
одна́
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
одне́
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)
одни́м
◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
одніє́ї
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див* перелі́чувати (1)
одного́
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див* ра́нок
одно́ї
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
одну́
◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див* стри́гти
ОДНІ́
оди́н
◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див* стри́гти
одна́
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
одне́
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див* кінча́ти (4)
одни́м
◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
одніє́ї
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див* перелі́чувати (1)
одного́
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок
одно́ї
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
одну́
◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див* стри́гти
ОДНО́
оди́н
◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
одна́
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
одне́
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)
одни́м
◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
одніє́ї
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див* перелі́чувати (1)
одного́
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див* ра́нок
одно́ї
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див* я́года
одну́
◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
ОЖИ́НА
ожи́ною
◊ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.*) поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)
ОЗУ́ТИ
озу́ти
◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)
О́КО[1]
ві́чі
◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див* рі́зати
о́ко
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Покла́сти о́ко *див.* покла́сти[1] (9)
◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати (1)
о́ком
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти
о́ці
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін*) по́рох (сіль) в о́ці *див.* по́рох[1] (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) [та] порошина (порошинка) в о́ці *див* порошина[1] (2)
оча́х
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див.* жовті́ти (1)
◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́) *див.* помутні́ти (1)
◊ Порожне́ча в оча́х *див.* порожне́ча (4)
Потьмяні́ло в оча́х *див* потьмяні́ти (1)
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ[2]
◊ Тьма́риться / потьма́рилося (*рідко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
оче́й
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.*) / поси́палися (си́пнули, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т ін*) *див* і́скра (1)
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.*) / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.*) з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жі) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)
◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див* скида́ти
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
очи́ма
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див* обма́цувати (1)
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
◊ Полу́пати очи́ма *див* полу́пати (1)
◊ Попаса́ти очи́ма *див.* попаса́ти (1)
◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* пори́нати (6)

◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати (1)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (те́дзики) [очи́ма (óком)] *див.* пуска́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дiря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробура́вити *і т ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темні́є, мéркне, мýтиться) / потьмáрився (потемні́в, помéрк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
Стéжити (постéжити) очи́ма (пóглядом) *див.* стéжити
óчі
◊ [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбі́т, *рідше* догорí *і т. ін.*)] лíзуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.*) / полíзли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.*) *див.* óко[1] (19)
◊ [Аж] óчі рóгом лíзуть / полíзли <Óчі рóгом стáють / стáли> *див.* óко[1] (23)
◊ Диви́тися / глянути прáвді в óчі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
◊ Лíзти / полíзти в (пéред, мéжі) óчі <Лíзти до очéй> <Лíзти осóю в óчі> *див.* лíзти (19)
◊ Навóдити / навести́ полýду (більмó) на óчі *див.* навóдити (15)
◊ Наси́пати пóроху на óчі (землí на грýди) *див.* наси́пати[1] (1)
◊ Не потикáтися на óчі *див.* потикáтися (1)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, потýпити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опускáти (спускáти, стáвити, встромляти, вривáти *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)
◊ Óчі потягли́ся / тя́гнуться <Потягнýтися / тягнýтися очи́ма> *див.* óко[1] (94)
◊ Óчі появи́ти (показáти) *див.* появля́ти (1)
◊ Полýда на óчі впáла *див.* полýда (1)
Поопускáти óчі *див.* поопускáти (1)
◊ Попродирáти óчі *див.* попродирáти (1)
◊ Порáдувати óко (óчі) *див.* порáдувати (1)
Поривáти óчі *див.* поривáти[2] (1)
Посилáти / послáти óчі *див.* посилáти (4)
◊ Потрáпити (попáсти, навернýтися *і т. ін.*) / потрапля́ти (попадáти, навертáтися *і т. ін.*) на óчі *див.* потрапля́ти (3)
◊ Появля́ти / появи́ти на óчі *див* появля́ти (2)
◊ Прáвда óчі кóле *див.* прáвда (6)
◊ Рíзати (рубáти) прáвду (прáвду-мáтінку, прáвду-мáтку) [в óчі (у ві́чі)] *див.* рíзати

ÓЛОВО
óловом
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) поналивáтися óловом (свинцéм) *див.* поналивáтися (1)

ОЛТÁР
олтáр
◊ Клáсти (нести́, принóсити, складáти *і т. ін.*) / поклáсти (принести́, склáсти *і т. ін.*) на вівтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)

ОПАДÁТИ[1]
опадáє
◊ [Як (мов, нíби *і т ін.*)] полýда (*рідше* лýда, облýда) з очéй спадáє (опадáє, спливáє *і т. ін.*) / спáла (опáла, спливлá *і т. ін.*) <Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх> *див.* полýда (2)

ОПÁЛА
опáлу
◊ Попáсти / попадáти в нелáску (*рідше* в опáлу, в немилість) *див.* попадáти (17)

ОПÁСТИ[1]
опáла
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.*)] полýда (*рідше* лýда, облýда) з очéй спадáє (опадáє, спливáє *і т. ін.*) / спáла (опáла, спливлá *і т. ін.*) <Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх> *див.* полýда (2)

ОПÁСТИ[2]
опáли
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опáли) / обсідáють (посідáють) *див.* зли́дні (2)

ОПЕРАЦÍЙНИЙ
операцíйне
△ Операцíйне пóле *див.* пóле (9)

ОПИНИ́ТИСЯ
опини́тися
◊ Потрапля́ти / потрáпити в пáзури (в пáзурі) <Опиня́тися / опини́тися в пáзурах (в пáзурях)> *див.* потрапля́ти (9)

ОПИНЯ́ТИСЯ
опиня́тися
◊ Потрапля́ти / потрáпити в пáзури (в пáзурі) <Опиня́тися / опини́тися в пáзурах (в пáзурях)> *див.* потрапля́ти (9)

ОПЛÁТА
оплáта
△ Відря́дна оплáта [прáці] *див.* оплáта (1)
оплáти
△ Акóрдна систéма оплáти [прáці] *див.* систéма
△ Знак поштóвої оплáти *див.* знак (15)

ОПОЛÓНКА
ополóнці
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) в'юн [посóлений (в ополóнці, на сковорóді)] *див* в'юн (1)

ОПУСКÁТИ
опускáти
◊ Вíшати (хню́пити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опусти́ти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див.* вíшати (5)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, потýпити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ОПУСКÁТИСЯ
опускáтися
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)

ОПУСТИ́ТИ
опусти́ти
◊ Вíшати (хню́пити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опусти́ти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див* вíшати (5)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, потýпити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ОПУСТИ́ТИСЯ
опусти́тися
Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)

ОРБÍТА
орбі́т
◊ [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбі́т, *рідше* догорí *і т. ін.*)] лíзуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.*) / полíзли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.*) *див.* óко[1] (19)

ОРГАНІЗÁЦІЯ
організáція
Наукóва організáція прáці *див.* організáція (1)

ÓРЧИК
óрчиком
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) поро́ся (свиня́) на óрчику (óрчиком) *див.* поро́ся (1)
óрчику
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) поро́ся (свиня́) на óрчику (óрчиком) *див.* поро́ся (1)

ОСÁ
осóю
◊ Лíзти / полíзти в (пéред, мéжі) óчі <Лíзти до очéй> <Лíзти осóю в óчі> *див.* лíзти (19)

ОСÁДКОВИЙ
осáдкові
△ Осадóві (осáдкові) порóди *див.* порóда (5)

ОСАДÓВИЙ
осадóві
△ Осадóві (осáдкові) порóди *див.* порóда (5)

ОСВÍТА
освíта
Початкóва освíта *див.* освíта (6)

ОСВЯТИ́ТИСЯ
освя́титься
◊ Водá не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* водá (50)

ОСИ́ПАТИ
оси́пало
◊ [Аж] морóзом (морóзцéм) обсипáє (осипáє, си́пле, посипáє) / обси́пало (оси́пало, сипнýло, сипонýло, поси́пало) [за (пóза) спи́ною (шкíрою), по спи́ні] *див.* обсипáти (2)
оси́пати
Осипáти (обдавáти, покривáти *і т. ін.*) / оси́пати (обдáти, покри́ти *і т. ін*) поцілýнками *див.* осипáти (1)

ОСИПÁТИ
осипáє
◊ [Аж] морóзом (морóзцéм) обсипáє (осипáє, си́пле, посипáє) / обси́пало (оси́пало, сипнýло, сипонýло, поси́пало) [за (пóза) спи́ною (шкíрою), по спи́ні] *див.* обсипáти (2)
осипáти
Осипáти (обдавáти, покривáти *і т. ін.*) / оси́пати (обдáти, покри́ти *і т. ін.*) поцілýнками *див.* осипáти (1)

ОСÍСТИ
осíли
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опáли) / обсідáють (посідáють) *див.* зли́дні (2)

ОСМІХÁТИСЯ
осміхáтися
◊ Кри́во всміхáтися (посміхáтися, осміхáтися *і т. ін.*) / всміхнýтися (посміхнýтися, осміхнýтися *і т. ін.*) *див.* усміхáтися

ОСМІХНУ́ТИСЯ
осміхнýтися
◊ Кри́во всміхáтися (посміхáтися, осміхáтися *і т. ін.*) / всміхнýтися (посміхнýтися, осміхнýтися *і т. ін.*) *див.* усміхáтися

ОСНÓВА
оснóву
◊ Клáсти / поклáсти в оснóву *див.* клáсти (10)
◊ Поклáсти оснóву *див.* поклáсти[1] (10)

ОСНÓВНИЙ
оснóвні
△ Оснóвні порóди *див.* порóда (6)

ОСÓБА
осóби
△ Особóве посвíдчення <Посвíдчення осóби> *див* посвíдчення (1)

ОСОБÓВИЙ
особóве
△ Особóве посвíдчення <Посвíдчення осóби> *див.* посвíдчення (1)

ОСТÁННІЙ
остáнній
◊ Посилáти остáнній привíт *див.* посилáти (9)
остáннім
◊ Діли́тися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися остáннім (*заст.* послíднім) [шматкóм (кускóм) хлíба] *див.* діли́тися (3)
остáннього
◊ До остáннього порóга *див.* порíг (7)

ОТРИ́МУВАТИ

отри́мувати

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати

ОТРУСИ́ТИ

отруси́ти

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (стіп) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

ОТРУ́ШУВАТИ

отру́шувати

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (стіп) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

ОЦІ́НКА

оці́нка

Посере́дня оці́нка *див.* оці́нка (1)

ОЧИ́ЦІ

очи́цями

◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати (1)

О́ЧІ

ві́чі

◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)

◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати

о́ко

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◊ Покла́сти о́ко *див.* покла́сти[1] (9)

◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати (1)

о́ком

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

о́ці

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* по́рох (сіль) в о́ці *див.* по́рох[1] (3)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [та] пороши́на (пороши́нка) в о́ці *див.* пороши́на[1] (2)

оча́х

◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)

◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́) *див.* помутні́ти (1)

◊ Порожне́ча в оча́х *див* порожне́ча (4)

Потьмяні́ло в оча́х *див.* потьмяні́ти (1)

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рі́дко* потьмари́вся) *див.* світ[1]

◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ[2]

◊ Тьма́риться / потьма́рилося *(рі́дко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] полу́да *(рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.)* / спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)

оче́й

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, скачу́ть *і т. ін.)* / посипа́лися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)

◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)

◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див.* скида́ти

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] полу́да *(рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.)* / спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)

очи́ма

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

◊ Полу́пати очи́ма *див.* полу́пати (1)

◊ Попаса́ти очи́ма *див.* попаса́ти (1)

◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* пориня́ти (6)

◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див* пострі́лювати (1)

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рі́дко* потьмари́вся) *див.* світ[1]

Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити

о́чі

◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рі́дше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вилазя́ть, вискаку́ють *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)

◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див* о́ко[1] (23)

◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)

◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (бі́льмо) на о́чі *див.* наво́дити (15)

◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)

◊ Не потика́тися на о́чі *див.* потика́тися (1)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти (1)

◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да (1)

Поопуска́ти о́чі *див* поопуска́ти (1)

◊ Попродира́ти о́чі *див.* попродира́ти (1)

◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати (1)

Порива́ти о́чі *див.* порива́ти[2] (1)

Посила́ти / посла́ти о́чі *див.* посила́ти (4)

◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти (3)

◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти (2)

◊ Пра́вда о́чі ко́ле *див* пра́вда (6)

◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати

ОЧКУ́Р

очкурі́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, поя́си́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [туги́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПАВИ́Ч

павиче́м

◊ Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем) *див.* ходи́ти

ПАВУТИ́НА

павути́ну

◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.) див.* попада́ти (19)

ПА́ДАТИ

па́дати

◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т. ін.) див.* ляга́ти (2)

◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.)*] *див.* ши́я

◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

◊ Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися *і т. ін.)* / розпа́стися (впа́сти, розси́патися *і т. ін.)* пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох) *див.* розпада́тися[1]

ПАДІ́ННЯ

паді́ння

Паді́ння престо́лу *див.* паді́ння (1)

ПА́ЗУР

па́зурах

◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури (в па́зурі) <Опиня́тися / опини́тися в па́зурах (в па́зурях)> *див.* потрапля́ти (9)

па́зури

◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури (в па́зурі) <Опиня́тися / опини́тися в па́зурах (в па́зурях)> *див.* потрапля́ти (9)

па́зурі

◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури (в па́зурі) <Опиня́тися / опини́тися в па́зурах (в па́зурях)> *див.* потрапля́ти (9)

ПА́ЗУХА

па́зуху

◊ За сло́вом *(рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)

ПАЛА́ТА

пала́та

△ Пала́та представникі́в *див.* пала́та (3)

ПА́ЛЕЦЬ

па́лець

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти

па́льцем

◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не воруxну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)

Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.) див.* крути́ти (1)

◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

◊ Попа́сти па́льцем у не́бо *див.* попада́ти (16)

Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти

па́льці

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див* приклада́ти

◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́

па́льцями

◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́

па́льцях

◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)

ПÁЛИЧКА
пáлички
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) від пóмаху (за пóмахом) чарівнóго (чарівнúцького) жезлá (чарівнóї пáлички) *див.* пóмах (1)
ПАЛЬ[1]
паль
Саджáти (садовúти, садúти, настрóмлювати *і т. ін.*) / посадúти (насадúти, настромúти *і т. ін.*) на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти
ПÁЛЬЧИК
пáльчиком
◊ Пáльцем (пáльчиком) сварúтися (сварúти, грозúти) / посварúтися (насварúтися, насварúти, погрозúти) *див.* сварúтися
ПÁЛЯ
пáлі
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.*) на пáлі <Сісти (потрáпити, пітú *і т. ін.*) / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
пáлю
Саджáти (садовúти, садúти, настрóмлювати *і т. ін.*) / посадúти (насадúти, настромúти *і т. ін.*) на пáлю (на паль, на кіл) *див.* саджáти
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.*) на пáлі <Сісти (потрáпити, пітú *і т. ін.*) / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
ПÁМОРОКА
пáмороки
◊ Відбúти пáмороки (пóмки, тя́мки) *див.* відбивáти (6)
ПÁМ'ЯТКА
пáм'ятки
◊ Дáтися / давáтися в пáм'ять (в пáм'ятки, втямкú, *діал* впóмки, в пóмку) *див.* давáтися (4)
ПÁМ'ЯТОК
пáм'ятку
◊ Прийтú / прихóдити до пáм'яті (до пáм'ятку, до пóмки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихóдити
ПÁМ'ЯТЬ
пáм'яті
◊ Покопáтися в своїй пáм'яті *див.* покопáтися (2)
◊ Помéркнути в пáм'яті *див.* помéркнути (1)
Пóрпатися в пáм'яті *див.* пóрпатися (1)
◊ Прийтú / прихóдити до пáм'яті (до пáм'ятку, до пóмки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихóдити
пáм'ять
◊ Дáтися / давáтися в пáм'ять (в пáм'ятки, втямкú, *діал.* впóмки, в пóмку) *див* давáтися (4)
◊ Шанувáти / пошанувáти пáм'ять *див.* шанувáти
ПАН
панú
◊ Помáзатися в панú (пáном) *див.* помáзуватися (1)
пáном
◊ Помáзатися в панú (пáном) *див.* помáзуватися (1)
ПАНАХИ́ДА
панахúду
Служúти (прáвити, справля́ти) / відслужúти (відпрáвити, спрáвити) панахúду *див.* служúти
ПÁНІ
пáні
Покóйова пáні *див.* пáні (1)
ПÁНІКА
пáніку
◊ Сíяти (навóдити) / посíяти (навестú) пáніку *див.* сíяти
ПАПІ́Р
папéрі
◊ Клáсти / поклáсти на папíр (на папéрі) *див.* клáсти (16)
папíр
◊ Клáсти / поклáсти на папíр (на папéрі) *див.* клáсти (16)
◊ Переклáдáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.*) / переклáсти (поклáсти, положúти, перенестú *і т. ін.*) на папíр *див.* перекладáти (2)
ПАРДÓН
пардóну
Просúти (благáти) / попросúти (заблагáти) пардóну *див.* просúти
ПАРК
парк
Садúти (саджáти, розбивáти) / посадúти (посадовúти, розбúти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* садúти
ПАРЛÁМЕНТСЬКИЙ
парлáментське
Парлáментське представнúцтво *див.* представнúцтво (1)
ПАРТІ́ЙНИЙ
партíйний
Партíйний працівнúк *див.* працівнúк (2)
ПАРФÓРСНИЙ
парфóрсне
△ Парфóрсне полювáння *див.* полювáння (2)
ПАСИ́ВНИЙ[1]
пасúвне
△ Пасúвне вúборче прáво *див.* прáво (21)
ПÁСКА
паскú
◊ [І] паскú не посвя́тяться *див.* пáска (2)
ПÁСОК
пáска
Хапáтися (похопúтися) за (до) пáска *див.* хапáтися
пáски
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.*) пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
пáсок
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.*) пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
ПÁСТКА[1]
пáстку
◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.*) / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тенéта (у пáстку, в петлю́, в хомýт, у сильцé, в капкáн, в ярмó, у павутúну *і т. ін.*) *див.* попадáти (19)
◊ Попáстися, як (мов, нíби *і т. ін.*) мúша в пáстку *див.* попадáтися (4)
ПАТРІОТИ́ЗМ
патріотúзму
Патріотúчні почуття́ <Почуття́ патріотúзму> *див.* почуття́ (3)
ПАТРІОТИ́ЧНИЙ
патріотúчні
Патріотúчні почуття́ <Почуття́ патріотúзму> *див.* почуття́ (3)
ПАТЯ́КАТИ
патя́кати
◊ Плескáти (патя́кати, плестú) / поплескáти язикóм (язикáми) *див.* плескáти (2)
ПÁУЗА
пáузу
Переривáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчáнку, тúшу, пáузу *і т. ін.*) *див.* переривáти[1] (1)
ПÁХНУТИ
пáхне
◊ Пáхне пóрохом *див.* пáхнути (5)
ПАШІ́ТИ
пашíти
◊ [Аж] пашíти вогнéм (пóлум'ям) *див.* пашíти (2)
ПЕДАГÓГІКА
педагóгіка
△ Порівня́льна педагóгіка *див.* педагóгіка (1)
ПÉКЛО
пéкло
◊ У [сáме] пéкло лíзти / полíзти *див.* лíзти (32)
пéклом
◊ Дúхати вогнéм (пóлум'ям, пéклом, чóртом *і т. ін.*) *див.* дúхати (3)
ПЕКУ́ЧИЙ
пекýчі
◊ Кóтяться / покотúлися дрíбні (ряснí, пекýчі *і т. ін.*) сльóзи [грáдом] *див.* сльозá
ПÉЛЬКА
пéльки
◊ Порозявля́ти пéльки *див.* порозявля́ти (2)
пéльку
◊ Не лíзе (не йде) / не полíзе в рот (у гóрло, *грубо* в пéльку) *див.* лíзти (30)
ПЕЛЮ́ШКА[1]
пелюшкú
◊ Збирáтися (поспішáти, квáпитися), як свéкор пелюшóк (пелюшкú) прáти *див.* збирáтися (6)
пелюшóк
◊ Збирáтися (поспішáти, квáпитися), як свéкор пелюшóк (пелюшкú) прáти *див.* збирáтися (6)
ПЕРВОРÓДСТВО
перворóдства
Прáво першорóдства (перворóдства) *див.* прáво (5)
ПЕРЕВЕРНУ́ТИСЯ
перевернýлося
◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.*) / плýтається (перевертáється) в головí (в думкáх) *див.* весь[1] (12)
ПЕРЕВЕРТÁТИСЯ
перевертáється
◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.*) / плýтається (перевертáється) в головí (в думкáх) *див.* весь[1] (12)
ПЕРЕВЕСТИ́
перевестú
◊ Перевóдити (стáвити) / перевестú (постáвити) на рéйки *див.* перевóдити (14)
ПЕРЕВІ́ЮВАТИ
перевíювати
◊ Перевíювати полóву *див.* перевíювати (1)
ПЕРЕВÓДИТИ
перевóдити
◊ Перевóдити (стáвити) / перевестú (постáвити) на рéйки *див.* перевóдити (14)
ПЕРЕДАВÁТИ[1]
передавáти
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ПЕРЕДÁТИ
передáти
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ПЕРЕЖИВÁННЯ
переживáнь
Від повнотú почуттíв (почувáнь, переживáнь *і т. ін.*) *див.* повнотá (1)
ПЕРЕКАЗÁТИ
переказáти
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ПЕРЕКÁЗУВАТИ
перекáзувати
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]

ПЕРЕКЛАДА́ТИ
перекладáти
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.)* / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.)* на папір *див.* перекладáти (2)
ПЕРЕКЛА́СТИ
переклáсти
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.)* / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.)* на папір *див.* перекладáти (2)
ПЕРЕЛА́Д
перелáду
◊ Ні лáду ні склáду (ні полáду, ні перелáду) *див.* лад (15)
ПЕРЕЛА́ЗИТИ
перелáзити
◊ Чéрез поріг не перелáзити *див.* перелáзити (2)
ПЕРЕЛАМА́ТИ[2]
переламáти
◊ Ламáти / зламáти (переламáти, поламáти *і т. ін.)* хребéт *див.* ламáти (2)
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) надвóє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.)* *див.* перелáмувати (1)
ПЕРЕЛА́МУВАТИ
перелáмувати
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) надвóє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.)* *див.* перелáмувати (1)
ПЕРЕЛИВА́ТИ
переливáти
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.)* / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.)* на папір *див.* перекладáти (2)
◊ Переливáти з пустóго [та] в порóжнє (з порóжнього в непóвне) *див.* переливáти (2)
ПЕРЕЛІ́Т
переліт
У переліт летíти (ли́нути) / полетíти (поли́нути) *див.* летíти (1)
ПЕРЕЛІЧИ́ТИ
перелічи́ти
◊ На (по) пáльцях [однієї руки́] [мóжна (лéгко)] перелічи́ти (перерахувáти, порахувáти) *див.* перелíчувати (1)
◊ Перелічи́ти (полічи́ти) зýби *див.* перелíчувати (3)
ПЕРЕЛОМИ́ТИ
переломи́ти
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) надвóє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.)* *див.* перелáмувати (1)
◊ Поламáти (переломи́ти) / ламáти рéбра (кістки́) *див.* поламáти (2)
ПЕРЕЛО́МЛЮВАТИ
перелóмлювати
Перелáмувати (перелóмлювати) / переламáти (переломи́ти) надвóє (пополáм, нáвпіл *і т. ін.)* *див.* перелáмувати (1)
ПЕРЕМІ́НА
перемíн
Вíтер [політи́чних] перемíн (змін) *див.* вíтер (3)
ПЕРЕНЕСТИ́
перенести́
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.)* / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.)* на папір *див.* перекладáти (2)
ПЕРЕНО́СИТИ
перенóсити
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.)* / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.)* на папір *див.* перекладáти (2)
ПЕРЕОРА́ТИ
переорáти
Переорáти на пóпіл *див.* переóрювати (1)
ПЕРЕПА́ЛКА
перепáлки
◊ Потрапля́ти в перепáлку (в перепáлки) *див.* потрапля́ти (7)
перепáлку
◊ Потрапля́ти в перепáлку (в перепáлки) *див.* потрапля́ти (7)
ПЕРЕПЛУ́ТАТИ
переплýтати
◊ Переплýтувати (плýтати) / переплýтати (сплýтати) грíшне з прáведним (прáведне з грíшним) *див.* переплýтувати (2)
ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ
переплýталося
◊ Все переплýталося (поплýталося, переверну́лося *і т. ін.)* / плýтається (перевертáється) в головí (в думкáх) *див.* весь[1] (12)
ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ
переплýтувати
◊ Переплýтувати (плýтати) / переплýтати (сплýтати) грíшне з прáведним (прáведне з грíшним) *див.* переплýтувати (2)
ПЕРЕПОЛО́Х
переполóх
Переполóх зчини́вся (учини́вся, стáвся, почáвся *і т. ін.)* *див.* переполóх (1)
ПЕРЕПОРИ́ТИСЯ
перепори́лася
◊ Порá перепори́лася *див.* порá (16)
ПЕРЕПСУВА́ТИ
перепсувáти
◊ Псувáти (тріпáти, шáрпати) / перепсувáти (попсувáти) нéрви ([чимáло] нéрвів) *див.* псувáти
ПЕРЕРАХУВА́ТИ
перерахувáти
◊ На (по) пáльцях [однієї руки́] [мóжна (лéгко)] перелічи́ти (перерахувáти, порахувáти) *див.* перелíчувати (1)
ПЕРЕРВА́ТИ
перервáти
Перери́вáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчáнку, ти́шу, пáузу *і т. ін.)* *див.* перерива́ти[1] (1)
ПЕРЕРИВА́ТИ[1]
переривáти
Переривáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчáнку, ти́шу, пáузу *і т. ін.)* *див.* переривáти[1] (1)
ПЕРЕСТА́ВИТИСЯ
перестáвилася
◊ Душá перестáвилася *(рідко* престáвилася) *див.* душá (33)
ПЕРЕ́СТАРКА
перéстáрках
◊ Сивíти (сидíти) / посиві́ти (засúдíтися) в дíвкáх (дíвкою, в перéстáрках *і т. ін.)* *див.* сивíти
ПЕРЕСТУПА́ТИ
переступáти
◊ [І] порóга (порíг) не переступáти / не переступи́ти *див.* переступáти (1)
◊ Переступáти / переступи́ти порíг (порóга, порóги, чéрез порíг) *див* переступáти (2)
ПЕРЕСТУПИ́ТИ
переступи́ти
◊ [І] порóга (порíг) не переступáти / не переступи́ти *див.* переступáти (1)
◊ Переступáти / переступи́ти порíг (порóга, порóги, чéрез порíг) *див.* переступáти (2)
ПЕРЕТВОРИ́ТИ
перетвори́ти
◊ Перетвóрювати (обертáти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) пóпіл *див.* перетвóрювати (1)
ПЕРЕТВОРИ́ТИСЯ
перетвори́тися
◊ Згоря́ти (згорáти, перетвóрюватися, обертáтися) / згорíти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) пóпіл *див.* згоря́ти (2)
ПЕРЕТВО́РЮВАТИ
перетвóрювати
◊ Перетвóрювати (обертáти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) пóпіл *див.* перетвóрювати (1)
ПЕРЕТВО́РЮВАТИСЯ
перетвóрюватися
◊ Згоря́ти (згорáти, перетвóрюватися, обертáтися) / згорíти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) пóпіл *див.* згоря́ти (2)
ПЕРЕТЛІ́ТИ
перетлíти
◊ Перетлíти (зотлíти) на вýгіль (на пóпіл) *див* перетлівáти (2)
ПЕ́РТИ
пéрти
◊ Лíзти *(грубо* пéрти, пéртися *і т. ін.)* / полíзти на рожéн (прóти рожнá) <Лíзти на рóги> *див.* лíзти (17)
ПЕ́РТИСЯ
пéртися
◊ Лíзти *(грубо* пéрти, пéртися *і т. ін.)* / полíзти на рожéн (прóти рожнá) <Лíзти на рóги> *див.* лíзти (17)
ПЕ́РШИЙ
пéрша
Пéрша полови́на дня (ти́жня, мíсяця *і т. ін.)* *див.* полови́на (4)
пéрше
◊ Стáвити / постáвити на пéрше мíсце (на пéрший план) *див.* стáвити
пéрший
◊ Стáвити / постáвити на пéрше мíсце (на пéрший план) *див.* стáвити
пéрших
◊ На пéрших порáх (почáтках) *див.* порá (13)
пéршої
Прáво пéршої нóчі *див.* прáво (4)
Рéчі (предмéти, товáри) пéршої необхíдності (потрéби) *див.* річ[1]
ПЕ́РШІСТЬ
пéршістю
Поступáтися / поступи́тися пéршістю *див.* поступáтися (2)
ПЕРШОРО́ДСТВО
першорóдства
Прáво першорóдства (перворóдства) *див.* прáво (5)
ПЕС
пес
◊ Потайни́й *(рідко* потайнá) собáка <Потайни́й пес (сíркó)> *див* собáка
ПЕ́ТЛІ
петлю́
◊ Лíзти / залíзти (полíзти) в петлю́ *див.* лíзти (14)
◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.)* / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тенéта (у пáстку, в петлю́, в хомýт, у сильцé, в капкáн, в ярмó, у павути́ну *і т. ін.)* *див.* попадáти (19)
ПЕТЛЯ́
петлю́
◊ Лíзти / залíзти (полíзти) в петлю́ *див.* лíзти (14)
◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.)* / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тенéта (у пáстку, в петлю́, в хомýт, у сильцé, в капкáн, в ярмó, у павути́ну *і т. ін.)* *див.* попадáти (19)
ПЕЧА́ТКА
печáтку
Стáвити (прикладáти) / постáвити (приклáсти, поприкладáти) печáтку (печáть) *див.* стáвити

ПЕЧА́ТЬ
печа́ть
◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
ПЕЧЕ́НИЙ
пече́ний
Почервоні́ти як (мов, ні́би *і т. ін.)* [варе́ний (пече́ний)] рак *див* почервоні́ти (1)
пече́ного
◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.)* [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)
П'ЄДЕСТА́Л
п'єдеста́л
Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> *див.* п'єдеста́л (1)
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
ПІ́КА
пі́ку
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пі́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)
ПИЛ
пил
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розвію́вати, вали́ти *і т. ін.)* / оберну́ти (розби́ти, розвія́ти, звали́ти *і т. ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див* оберта́ти (3)
пи́лом
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
ПИЛИ́НА
пили́ні
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.)* впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
ПИЛИ́НКА
пили́нці
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (пороши́ні, пороши́нці, пили́нці *і т. ін.)* впа́сти (сі́сти) *див.* дава́ти (171)
ПИЛО́К
пилко́м
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
ПИЛЮ́КА
пилю́кою
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти
ПИРІ́Г
пироги́
◊ Схо́жий *(розм.* похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.)* *див* схо́жий[1]
ПИСЬМО́
письмо́
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див* по́черк (3)
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див.* письмо́ (1)
ПИТА́ННЯ
пита́ння
Пору́шувати / пору́шити пита́ння *див.* пору́шувати (3)
Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рідше* усто́рч) *див.* ста́вити
Ста́вити *(рідко* ставля́ти) / поста́вити запита́ння (пита́ння) *див.* ста́вити
ПИТА́ТИ
пита́ти
Пита́ти стрі́чного і попере́чного *див.* пита́ти (4)
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.)* *див.* проси́ти

ПИ́ТИ
пи́ти
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПІВДЕ́ННИЙ[2]
півде́нний
△ Півде́нний по́люс *див.* по́люс (2)
ПІВЛІ́ТРА
півлі́тру
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.)* *див.* поста́вити[1] (6)
ПІВНІ́ЧНИЙ[2]
півні́чний
△ Півні́чний по́люс *див.* по́люс (3)
ПІДБОРІ́ДДЯ
підборі́ддя
Потрі́йне підборі́ддя *див.* підборі́ддя (2)
ПІДВЕРНУ́ТИСЯ
підверну́тися
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
ПІДВЕРТА́ТИСЯ
підверта́тися
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
ПІДВЕСТИ́
підвести́
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (7)
ПІДВЕСТИ́СЯ
підвести́ся
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́тися (1)
ПІДВО́ДИТИ
підво́дити
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див* підніма́ти (7)
ПІДВО́ДИТИСЯ
підво́дитися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́тися (1)
ПІДІЙМА́ТИ
підійма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знамено́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)
ПІДІЙМА́ТИСЯ
підійма́ється
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
підійма́тися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́тися (1)

ПІДІЙНЯ́ТИ
підійня́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знамено́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)
ПІДІЙНЯ́ТИСЯ
підійня́тися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́тися (1)
ПІДКОЛО́ДНИЙ
підколо́дна
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
підколо́дний
◊ Підколо́дна (потайна́) гадю́ка (га́дина, змія́) <Підколо́дний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
ПІДНЕСТИ́
піднести́
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знамено́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (13)
ПІДНІ́ЖКА
підні́жку
◊ Ста́вити / поста́вити підні́жку *див.* ста́вити
ПІДНІМА́ТИ
підніма́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знамено́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)
ПІДНІМА́ТИСЯ
підніма́ється
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
підніма́тися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́тися (1)
ПІДНО́СИТИ
підно́сити
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знамено́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (13)
ПІДНЯ́ТИ
підня́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі згари́щ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знамено́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)

ПІДНЯ́ТИСЯ
підні́меться
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)
підня́тися
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)
ПІ́ДПИС
пі́дпис
Ста́вити / поста́вити [свій] пі́дпис *див.* ста́вити
ПІДПРИЄ́МСТВО
підприє́мства
△ Бала́нс підприє́мства (пра́ці) *див.* бала́нс[1] (8)
ПІДСУ́ДНИЙ
підсу́дних
◊ Посади́ти на ла́ву підсу́дних *див.* посади́ти (7)
ПІДТВЕ́РДЖЕННЯ
підтве́рдження
○ На підтве́рдження (потве́рдження, стве́рдження) *див.* підтве́рдження (1)
ПІДТЯГТИ́
підтягти́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́,ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [туґі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ПІДТЯ́ГУВАТИ
підтя́гувати
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [туґі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ПІЙМА́ТИ
пійма́ти
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти
ПІЙМА́ТИСЯ
пійма́тися
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.*) на му́шку *див.* попада́тися (2)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.*) на гаря́чому *див.* упійма́тися
ПІРОКЛАСТИ́ЧНИЙ
пірокласти́чні
△ Пірокласти́чні поро́ди *див.* поро́да (7)
ПІР'Я
пір'я
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.*) пір'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.*) *див.* пір'я (1)
◊ Пороста́ти / порости́ в пір'я *див.* пороста́ти (2)
ПІСЛЯЖНИ́ВНИЙ
післяжни́вні
△ Післяжни́вні посі́ви *див* посі́в (1)
ПІСЛЯТРАВМАТИ́ЧНИЙ
післятравмати́чний
△ Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м *див.* синдро́м
ПІТ
піт
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
по́том
◊ Покропи́ти кро́в'ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.*) *див* покропи́ти (1)
◊ Покро́плений кро́в'ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.*) *див.* покро́плений (1)
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.*) *див.* полива́ти (4)
по́ту
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПІТИ́
пі́де
◊ Шмато́к (*рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
піти́
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.*) лягти́ (лі́зти, іти́ *і т. ін.*) / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.*) *див.*ляга́ти (3)
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див* захо́дити (5)
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.*) / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.*) з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див* іти́ (66)
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)
○ Іти́ / піти́ на popра́вку *див* іти́ (44)
Іти́ / піти́ на по́ступки *див* іти́ (25)
◊ Іти́ / піти́ по́пліч *див.* іти́ (114)
Іти́ (постригáтися) / піти́ (пострúгтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
◊ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див* іти́ (150)
◊ Піти́ по́лум'ям *див* піти́ (33)
◊ Піти́ попідві́конню *див.* піти́ (34)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течіє́ю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◊ По́рохом піти́ *див* по́рох[1] (2)
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́
пішла́
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.*) *див* розмо́ва
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
пішли́
◊ [Аж] мура́шки (комáшки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див* мура́шки (1)
пішло́
◊ Коли́ на пра́вду йде / пішло́ *див.* іти́ (144)
пішо́в
Пішо́в (поча́вся) рік *див.* рік
ПЛА́ВОМ
пла́вом
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див* плисти́ (1)
ПЛАН[1]
план
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див* план[1] (4)
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
пла́ни
Пору́шувати / пору́шити пла́ни *див.* пору́шувати (4)
ПЛАНУВА́ННЯ[1]
планува́ння
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див* план[1] (4)
ПЛАСТИ́НКА
пласти́нку
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* ста́вити
ПЛАТІ́ВКА
платі́вку
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див* ста́вити
ПЛАТОСПРОМО́ЖНИЙ
платоспромо́жний
△ Платоспромо́жний по́пит *див.* по́пит (2)
ПЛА́ХА
пла́ху
◊ Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху *див.* кла́сти (11)
Посила́ти / посла́ти на пла́ху *див.* посила́ти (3)
ПЛАЧ
плач
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ПЛАЩ
плащ
◊ Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стреме́на́ *і т. ін.*) *див.* хапа́ти[1]
ПЛЕ́М'Я
пле́мені
◊ Без ро́ду й пле́мені (пра́роду) <Ні ро́ду ні пле́мені> *див.* рід
пле́м'я
◊ Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.*) *див.* пле́м'я (3)
ПЛЕСКА́ТИ
плеска́ти
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
ПЛЕСКА́Ч
плескачі́в
Надава́ти кни́шів (поти́личників, плескачі́в *і т. ін.*) *див.* надава́ти[1] (1)
ПЛЕСТИ́
плести́
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
◊ Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба *див* плести́ (7)
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) теревé́ні (*рідше* теревé́ні-вé́ні) *див* пра́вити[2] (3)
ПЛЕЧЕ́
плеч
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.*) [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
плеча́
◊ Порівня́ти плеча́ *див.* порі́внювати[1] (1)
пле́ча́х
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див* мура́шки (1)
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вивози́ти (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див* вивози́ти (3)
◊ Ма́ти поро́жню маки́тру на пле́чах *див.* ма́ти[2] (82)
плече́
◊ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див* плече́ (8)
плече́й
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.*) [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див* голова́ (16)

плече́м
◊ Помі́рятися / мі́рятися з плече́м *див.* помі́рятися (1)
плечи́ма
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́ча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
◊ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
пле́чі
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
◊ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)
◊ Покла́сти на пле́чі *див.* покла́сти[1] (8)
◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.) див.* почеса́ти (2)
пліч
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.)* [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
ПЛЕЧОВИ́Й
плечови́й
△ Плечови́й по́яс *див.* по́яс (8)
ПЛИВТИ́
пливти́
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.) див.* плисти́ (1)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◊ Попливти́ / пливти́ із рук *див.* поплисти́ (1)
◊ Попливти́ / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.) див.* поплисти́ (2)
ПЛИСТИ́
плисти́
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.) див.* плисти́ (1)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
ПЛІ́СНЯВА
плі́снявою
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (пор осло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
ПЛО́ЩА
пло́ща
Посівна́ пло́ща *див.* пло́ща (3)
ПЛОЩИНА́
площина́
△ Похи́ла площина́ *див.* площина́ (1)
ПЛУ́ТАТИ
плу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
ПЛУ́ТАТИСЯ
плу́тається
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в ду́мках) *див.* весь[1] (12)
ПЛЮ́НУТИ
плю́нути
◊ Плю́нути че́рез по́ріг *див.* плю́нути (4)
ПЛЮС[1]
плюс
◊ Поста́вити на плюс *див.* поста́вити[1] (17)

ПЛЯ́МА
пля́му
Посади́ти пля́му *див.* посади́ти (3)
ПЛЯ́ШЕЧКА
пля́шечку
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* пів лі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1] (6)
ПЛЯ́ШКА
пля́шку
◊ Лі́зти / полі́зти в пля́шку *див.* лі́зти (20)
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* пів лі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1] (6)
ПОБАЛА́КАТИ
побала́кай
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені́ *див.* побала́кати (1)
ПОБА́ЧИТИ
поба́чити
◊ Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю *див.* поба́чити (6)
ПОБИВА́ТИ
побива́є
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
ПОБИ́ТИ
поби́ли
◊ Бода́й вас зли́дні поби́ли (посі́ли) *див.* зли́дні (1)
поби́ти
◊ Поби́ти покло́ни *див.* поби́ти (5)
ПОБИ́ТИЙ
поби́тий
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* поби́тий (пола́маний) *див.* поби́тий (1)
ПОБІ́ГТИ
побі́гли
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́ча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
побі́гти
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
ПОБІЛІ́ТИ
побілі́ти
Збліднути (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* збліднути (1)
ПОБЛІ́ДНУТИ
поблі́днути
Збліднути (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* збліднути (1)
ПОБЛУКА́ТИ
поблука́ти
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) ду́мка́ми (га́дка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
ПОБРА́ТИ
побра́ти
Побра́ти в поло́н *див.* побра́ти (1)
ПОВА́ГА
пова́гою
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
пова́гу
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
ПОВАЖА́ННЯ
поважа́ння
◊ На знак глибо́кої поша́ни *(рідко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)

поважа́нням
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
ПОВЕРГА́ТИ[2]
поверга́ти
◊ Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох) *див.* поверга́ти[2] (1)
ПОВЕ́РГНУТИ
пове́ргнути
◊ Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох) *див.* поверга́ти[2] (1)
ПОВЕРНУ́ТИ
поверну́ти
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див.* зверта́ти (5)
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
ПОВЕРНУ́ТИСЯ
поверну́тися
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
ПОВЕРТА́ТИ[1]
поверта́ти
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див.* зверта́ти (5)
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
ПОВЕРТА́ТИСЯ[1]
поверта́тися
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
ПОВЗТИ́
повзе́
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.)* під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод* > *див.* ґрунт (8)
ПОВЗУ́ЧИЙ
повзу́ча
△ Помі́рна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
ПОВИ́ВАЧ
пови́вач
◊ Полоска́ти пови́вач *див.* полоска́ти (1)
ПО́ВІД[1]
поводи́
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1] (6)
ПОВІ́СИТИ
пові́сити
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
ПОВІ́СИТИСЯ
пові́ситися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
ПОВІ́ТРЯ
пові́тря
◊ Полеті́ти в пові́тря *див.* полеті́ти (1)
ПОВІ́ТРЯ́НИЙ
пові́тря́ний
△ Пові́тря́ний порт *див.* порт[1] (1)
Поцілу́нок руко́ю (пові́тря́ний, летю́чий) *див.* поцілу́нок (1)
ПО́ВНИЙ
по́вний
◊ По́вний поря́док *див.* поря́док (16)
по́вним
◊ З по́вним пра́вом *див.* пра́во (34)
по́вну
На по́вну поту́жність *див.* поту́жність (1)

ПОВНОВА́ЖНИЙ
повнова́жний
△ Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л *див.* посо́л (1)
ПОВНОТА́
повноти́
Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.) див* повнота́ (1)
ПОВНОТЕ́КСТОВИЙ
повноте́кстовий
△ Повноте́кстовий по́шук *див.* по́шук (2)
ПОВОРУХНУ́ТИ
поворухну́ти
◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Поліну́ватися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
ПОВОРУШИ́ТИ
поворуши́ти
◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Поліну́ватися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
ПОГА́НИЙ
пога́ну
◊ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див.* роби́ти
ПО́ГЛЯД
по́гляд
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, впи́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, вривати *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див* опуска́ти (4)
◊ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.) див.* подарува́ти (2)
по́глядом
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)
◊ Полосну́ти по́глядом *див.* полосну́ти (1)
◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти (6)
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дiря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див* сте́жити
ПОГНА́ТИ
погна́ти
◊ Погна́ти / гна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.) див.* погна́ти (1)
ПОГОВОРИ́ТИ
поговори́
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені *див.* побала́кати (1)
ПОГО́РДЖЕНИЙ
пого́рджений
◊ Пого́рджений *(рідко* презре́нний) мета́л *див.* мета́л (12)
ПО́ГРІБ
по́гребі
◊ Сидіти на порохові́й бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див.* сидіти
ПОГРОЗИ́ТИ
погрози́ти
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
ПОДАВА́ТИ[1]
подава́ти
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум) *див.* подава́ти[1] (12)
◊ Пода́ти / подава́ти прави́цю *див.* подава́ти[1] (17)
ПОДА́ЛІ
пода́лі
◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.) див.* посила́ти (12)
ПОДАРУВА́ТИ
подарува́ти
◊ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.) див.* подарува́ти (2)
ПОДА́ТИ
пода́ти
Не пода́ти помічно́ї руки́ *див.* подава́ти[1] (1)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум) *див.* подава́ти[1] (12)
◊ Пода́ти / подава́ти прави́цю *див.* подава́ти[1] (17)
ПОДЕ́РЖАТИ
поде́ржати
◊ Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́ *див.* поде́ржати (1)
ПО́ДІЛ
по́діл
△ По́діл пра́ці *див.* по́діл (2)
ПОДІЛИ́ТИСЯ
поділи́тися
◊ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
ПОДІ́ТИ
поді́ти
◊ Ні́де пра́вди поді́ти *див.* поді́ти (1)
ПОДРА́ЗНЕННЯ
подра́знення
△ Порі́г подра́знення *див.* порі́г (4)
ПОЖЕ́ЖНИЙ
поже́жному
◊ У поже́жному поря́дку *див.* поря́док (17)
ПОЖО́ВКНУТИ
пожо́вкло
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)
ПОЖОВТІ́ТИ
пожовті́ло
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)
пожовті́ти
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.) див.* пожовті́ти (1)
ПОЗБА́ВИТИ
позба́вити
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
ПОЗБАВЛЯ́ТИ
позбавля́ти
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
ПОЗЕЛЕНІ́ЛИЙ
позелені́лий
Позелені́лий (почорні́лий) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.) див.* позелені́лий (1)
ПОЗЕЛЕНІ́ТИ
позелені́ти
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.) див.* пожовті́ти (1)
ПОЗИТИ́ВНИЙ[1]
позити́вне
△ Позити́вне пра́во *див.* пра́во (22)
ПОЗИ́ЦІЯ
пози́цію
Посіда́ти / посі́сти пози́цію *див.* посіда́ти[1] (2)
ПОЗОЛО́ТНИЙ
позоло́тний
△ Позоло́тний прес *див.* прес (2)
ПОЗРИВА́ТИСЯ
позрива́тися
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги *див.* позрива́тися (1)
ПО́ЇЗД
по́їзд
Вanта́жний *(заст.* това́рний) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (1)
Кур'є́рський по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (3)
Маршру́тний по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (4)
По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по́їзд (5)
Пошто́вий по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (6)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, еше́ло́н *і т. ін.) див.* пуска́ти
Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див.* по́їзд (8)
Швидки́й (швидкі́сний, ско́рий *(зах.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
ПОЇ́ХАТИ
поі́хати
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (поі́хати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
ПОКАЗА́ТИ
показа́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти (1)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* показа́ти (6)
◊ Показа́ти, почо́му лі́коть ква́ші *див.* пока́зувати (9)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати (19)
◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)
ПОКА́ЗУВАТИ
пока́зувати
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати (19)
◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)
ПОКИВА́ТИ
покива́ти
◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
ПОКІ́С
поко́с
◊ Кла́сти / покла́сти поко́си (покі́с) *див.* кла́сти (22)
◊ Сла́ти поко́си (покі́с) *див.* сла́ти[2]
Ста́ти на покі́с *див.* става́ти
поко́си
◊ Кла́сти / покла́сти поко́си (покі́с) *див.* кла́сти (22)
◊ Сла́ти поко́си (покі́с) *див.* сла́ти[2]
ПОКІ́Т
поко́ті
◊ На схи́лі (на схи́лку, на поко́ті) ві́ку (лі́т, життя́ *і т. ін.) див.* схил
ПОКЛАДА́ТИ
поклада́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [зе́мний (низьки́й, поя́сний)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)
◊ Відда́ти *(рідко* покла́сти) / віддава́ти *(рідко* поклада́ти) [сво́ю] ду́шу *див.* віддава́ти (39)

◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / покладáти (клáсти, складáти) гóлову (життя́, *рідше* дýшу) *див.* зложи́ти (1)
◊ [І] в гóлову (в дýмку, в дýмці, в думкáх) [собі] не клáсти (не покладáти) *див.* клáсти (5)
◊ Не покладáти рук *див.* покладáти (4)
◊ Покладáти гріх *див.* покладáти (6)
Покладáти / поклáсти відповідáльність *див.* покладáти (1)
Покладáти / поклáсти [всю] надію ([всі] [свої] надії, сподівáння, сподівáнки) *див.* покладáти (2)
◊ Покладáти / поклáсти гóлову під сокúру *див.* поклáсти[1] (5)
◊ Покладáти / поклáсти (положи́ти) си́ли (си́лу, здорóв'я) *див.* покладáти (7)
покладáючи
◊ Не покладáючи рук *див.* покладáти (5)
ПОКЛАДÁТИСЯ
покладáтися
Покладáтися / поклáстися на [самóго] сéбе *див.* покладáтися (1)
ПОКЛÁСТИ[1]
поклáде
◊ Як Бог на дýшу поклáде *див.* бог (34)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) у рот кладé (поклáде) *див.* клáсти (28)
поклáсти
◊ Віддáти (*рідко* поклáсти) / віддавáти (*рідко* покладáти) [свою] дýшу *див.* віддавáти (39)
◊ [І] лáпки поклáсти *див.* поклáсти[1] (2)
◊ [І] на зуб нíчого (немáє чóго) поклáсти *див.* поклáсти[1] (3)
◊ Ки́дати (клáсти) / ки́нути (поклáсти) на зуб (на зýби) *див.* ки́дати (30)
◊ Клáсти (вкладáти) / поклáсти (вклáсти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в трунý *і т. ін.*) *див.* клáсти (6)
◊ Клáсти (нести́, принóсити, складáти *і т. ін.*) / поклáсти (принести́, склáсти *і т. ін.*) на вівтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)
Клáсти / поклáсти багáття (вогóнь, вáтру) *див.* клáсти (2)
◊ Клáсти / поклáсти в ліжко *див.* клáсти (14)
◊ Клáсти / поклáсти в оснóву *див.* клáсти (10)
◊ Клáсти / поклáсти гóлову на пláху *див.* клáсти (11)
◊ Клáсти / поклáсти до [своєї] кишéні ([собі] в кишéню) *див.* клáсти (12)
◊ Клáсти / поклáсти зýби на поли́цю *див.* клáсти (15)
◊ Клáсти / поклáсти на папір (на папéрі) *див.* клáсти (16)
◊ Клáсти / поклáсти на сéбе хрест (хрестá, хрести́) *див.* клáсти (17)
◊ Клáсти / поклáсти під сокúру *див.* клáсти (20)
◊ Клáсти / поклáсти під сукнó *див.* клáсти (21)
◊ Клáсти / поклáсти покóси (покíс) *див.* клáсти (22)
◊ Клáсти / поклáсти (*рідко* положи́ти, розклáсти) на мýзику (на нóти) *див.* клáсти (23)
Клáсти / поклáсти спáти *див.* клáсти (3)
◊ Клáсти / поклáсти трýпом *див.* клáсти (24)
◊ Накладáти (клáсти) / наклáсти (поклáсти) таврó (клеймó, печáть, знак, відби́ток) *див.* накладáти (7)
Накладáти / наклáсти (наки́нути, поклáсти *і т. ін.*) покýту *див.* накладáти (2)
◊ Немá (немáє) чóго в рот поклáсти *див.* поклáсти[1] (4)
◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.*) / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папір *див.* перекладáти (2)
◊ Покладáти / поклáсти гóлову під сокúру *див.* поклáсти[1] (5)
◊ Поклáсти в сéрці (до сéрця, на сéрце) *див.* поклáсти[1] (6)
◊ Поклáсти на [обúдві] лопáтки *див.* поклáсти[1] (7)
◊ Поклáсти на плéчі *див.* поклáсти[1] (8)
◊ Поклáсти óко *див.* поклáсти[1] (9)
◊ Поклáсти оснóву *див.* поклáсти[1] (10)
◊ Поклáсти поклóни (поклін) *див* поклáсти[1] (11)
◊ Поклáсти (положи́ти) гнів *див.* поклáсти[1] (12)
◊ Поклáсти (положи́ти) край (кінéць) *див* поклáсти[1] (13)
◊ Поклáсти (положи́ти) на лáві (на лáву, на лáвку) *див.* поклáсти[1] (14)
◊ Поклáсти початок *див.* поклáсти[1] (15)
◊ Поклáсти рýку на сéрце *див.* поклáсти[1] (16)
◊ Поклáсти хрест [на сéбе] <Хрест на собі (на сéбе) положи́ти> *див.* поклáсти[1] (17)
Поклáсти я́йця (я́éчка) *див.* поклáсти[1] (1)
Приклáсти до уст (вуст) пáлець (пáльці) <Поклáсти пáлець (пáльці) на устá> *див.* приклáсти
◊ Розжóвувати / розжувáти і в рот (до рóта, в рóта) клáсти / поклáсти (положи́ти) *див.* розжóвувати
ПОКЛÁСТИ[2]
поклáсти
◊ Вали́ти (звáлювати, звертáти, покладáти, складáти, *рідше* спирáти) / звали́ти (звернýти, поклáсти, склáсти, *рідше* спéрти) винý (провинý) *див.* вали́ти[1] (3)
◊ Віддáти (*рідко* поклáсти) / віддавáти (*рідко* покладáти) [свою] дýшу *див.* віддавáти (39)
◊ Зложи́ти (положи́ти, поклáсти, склáсти) / покладáти (клáсти, складáти) гóлову (життя́, *рідше* дýшу) *див.* зложи́ти (1)
◊ Клáсти / поклáсти на собі честь *див.* клáсти (18)
◊ Клáсти / поклáсти на чáшу ваги́ *див.* клáсти (19)
Покладáти / поклáсти відповідáльність *див.* покладáти (1)
Покладáти / поклáсти [всю] надію ([всі] [свої] надії, сподівáння, сподівáнки) *див.* покладáти (2)
◊ Покладáти / поклáсти гóлову під сокúру *див.* поклáсти[1] (5)
◊ Покладáти / поклáсти (положи́ти) си́ли (си́лу, здорóв'я) *див.* покладáти (7)
Поклáсти при́мус *див.* покладáти (3)
◊ Стáвити (клáсти) / постáвити (поклáсти) на карб *див.* стáвити
Стáвити / постáвити (поклáсти) [собі] метóю (за метý) *див.* стáвити
ПОКЛÁСТИСЯ
поклáстися
Клáстися / поклáстися спáти *див.* клáстися (1)
Покладáтися / поклáстися на [самóго] сéбе *див.* покладáтися (1)
ПÓКЛИК
пóкликом
◊ За велíнням (за пóкликом) сéрця (душí) *див.* велíння (1)
ПОКЛИ́КАТИ
покли́кати
Кли́кати / покли́кати на суд (до сýду) *див.* кли́кати (1)
Покли́кати до життя́ *див.* покли́кати (1)
Притягáти / притягнýти (притягти́, покли́кати) до відповідáльності *див.* притягáти
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до стóлу (за стіл) *див.* проси́ти
ПОКЛІ́Н
поклíн
◊ Віддавáти (відвáжувати, клáсти, *заст.* покладáти, складáти) / віддáти (відвáжити, склáсти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] поклíн (уклíн) *див.* віддавáти (25)
Дозéмний (земни́й, низьки́й *і т. ін.*) уклíн (поклíн) *див.* уклíн
Іти́ (ї́хати, бігти *і т. ін.*) / піти́ (поїхати, побігти *і т. ін.*) з поклóном (на поклíн) *див.* іти́ (12)
◊ Поклáсти поклóни (поклíн) *див.* поклáсти[1] (11)
◊ Положи́ти поклóни (поклíн) *див.* положи́ти (3)
◊ Поясни́й поклíн *див.* поклíн (1)
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
поклóни
◊ Би́ти / вдáрити поклóни *див.* би́ти (23)
◊ Поби́ти поклóни *див* поби́ти (5)
◊ Поклáсти поклóни (поклíн) *див.* поклáсти[1] (11)
◊ Положи́ти поклóни (поклíн) *див.* положи́ти (3)
поклóном
Іти́ (ї́хати, бігти *і т. ін.*) / піти́ (поїхати, побігти *і т. ін.*) з поклóном (на поклíн) *див.* іти́ (12)
ПОКЛОНИ́ТИСЯ[1]
поклони́тися
◊ Зéмно (ни́зько, низéнько, у пóяс) клáнятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* клáнятися (1)
ПОКЛОНЯ́ТИСЯ
поклоня́тися
◊ Зéмно (ни́зько, низéнько, у пóяс) клáнятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* клáнятися (1)
ПОКЛЬÓВУВАТИ
поклькóвувати
◊ Клювáти (клю́кати, покльóвувати) нóсом *див.* клювáти (1)
ПОКЛЯ́СТИ́СЯ
покля́сти́ся
Присягáтися (кля́сти́ся, присягáти) / присягнýтися (покля́сти́ся, присягнýти, присягти́) Бóгом (Христóм, Христóм-Бóгом, хрестóм *і т. ін.*) *див.* присягáтися
ПÓКОВЗОМ
пóковзом
Вíльним пóковзом *див.* пóковзом (1)
Легки́м пóковзом *див.* пóковзом (2)
◊ Тягти́ (тягнýти) пóковзом *див.* тягти́
ПОКОВТÁТИ
поковтáти
◊ Язики́ поковтáти *див.* поковтáти (1)
ПОКОЙÓВИЙ
покойóва
Покойóва пáні *див.* пáні (1)
ПОКОЛÍННИЙ[1]
поколíнний
Поколíнний рóзпис *див.* рóзпис
ПОКОЛÍННЯ
поколíння
З поколíння в поколíння *див.* поколíння (1)
ПОКОПÁТИСЯ
покопáтися
◊ Покопáтися в своїй головí *див.* покопáтися (1)
◊ Покопáтися в своїй пáм'яті *див.* покопáтися (2)
ПОКОПИРСÁТИСЯ
покопирсáтися
◊ Покопирсáтися в душí (у сéрці) *див.* покопирсáтися (1)
ПОКÓРА
покóрі
○ З покóрою <В покóрі> *див.* покóра (1)
○ Тримáти (держáти) в покóрі *див.* тримáти
покóрою
○ З покóрою <В покóрі> *див.* покóра (1)
ПОКОРИ́ТИ[1]
покори́ти
◊ Покоря́ти / покори́ти сéрце *див.* покоря́ти (1)

ПОКОРОТИ́ТИ
покороти́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.*) / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
ПОКО́РЧИТИ
поко́рчило
◊ Щоб (бода́й) но́ги поко́рчило <Хай (неха́й) но́ги поко́рчить> *див.* поко́рчити (1)
◊ Щоб (бода́й) язи́к поко́рчило <Хай (неха́й) язи́к поко́рчить> *див.* поко́рчити (2)
поко́рчить
◊ Щоб (бода́й) но́ги поко́рчило <Хай (неха́й) но́ги поко́рчить> *див.* поко́рчити (1)
◊ Щоб (бода́й) язи́к поко́рчило <Хай (неха́й) язи́к поко́рчить> *див.* поко́рчити (2)
ПОКОРЯ́ТИ
покоря́ти
◊ Покоря́ти / покори́ти се́рце *див.* покоря́ти (1)
ПОКОТИ́ТИ
покоти́
◊ Хоч покоти́ *див.* покоти́ти (2)
покоти́ти
◊ [І] го́ри покоти́ти *див.* покоти́ти (1)
◊ Коти́ти / покоти́ти бо́чку *див.* коти́ти (1)
ПОКОТИ́ТИСЯ[1]
покоти́лася
◊ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є *і т. ін.*) / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.*) *див.* сли́на
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.*) [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
◊ Голова́ лягла́ (полягла́, покоти́лася *і т. ін.*) *див.* голова́ (18)
покоти́лися
◊ Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.*) сльо́зи [гра́дом] *див.* сльоза́
покоти́ся
◊ Хоч покоти́ся *див.* покоти́тися[1] (1)
покоти́тися
◊ Коти́тися / покоти́тися униз *див.* коти́тися[1] (2)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти
ПО́КОТОМ
по́котом
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т. ін.*) *див.* ляга́ти (2)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти
ПО́КРИВ
по́крив
△ Живи́й по́крив *див.* по́крив (1)
△ Ме́ртвий по́крив *див.* по́крив (2)
△ Сі́яти (висіва́ти) під по́крив *див.* сі́яти
△ Шкі́рний по́крив *див.* по́крив (3)
ПОКРИВА́ЛО
покрива́лом
◊ Під покрива́лом *див.* покрива́ло (1)
ПОКРИВА́ТИ
покрива́є
◊ Земля́ (моги́ла) покрива́є / покри́ла *див.* земля́ (19)
Ніч (ні́чка, тьма, те́мрява *і т. ін.*) покрива́є / покри́є (покри́ла) *див.* ніч (4)
◊ Сла́ва увінчу́є (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
покрива́ти
Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.*) / осипати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.*) поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)
◊ Покрива́ти / покри́ти го́лову (голі́воньку, ко́су [ху́сткою]) *див.* покрива́ти (1)
◊ Покрива́ти / покри́ти сла́вою *див.* покрива́ти (2)
◊ Покрива́ти (скрива́ти) / покри́ти (скри́ти) молоду́ *див.* покрива́ти (3)
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
Ша́ром лежа́ти (укрива́ти, покрива́ти *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (8)
ПОКРИВА́ТИСЯ
покрива́ється
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.*) обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.*) / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.*) *див.* се́рце
покрива́тися
◊ Покрива́тися / покри́тися сла́вою *див.* покрива́тися (1)
◊ Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) *див.* покрива́тися (2)
ПОКРИВИ́ТИ
покриви́ти
◊ Криви́ти / покриви́ти рот (гу́би, губу́, уста́ *і т. ін.*) *див.* криви́ти (2)
◊ Криви́ти / покриви́ти (скриви́ти) душе́ю (со́вістю) *див.* криви́ти (3)
◊ Покриви́ти про́ти пра́вди *див.* покриви́ти (1)
ПОКРИВНИ́Й
покривні́
△ Покривні́ ткани́ни *див.* ткани́на
ПОКРИ́ТИ
покри́є
Ніч (ні́чка, тьма, те́мрява *і т. ін.*) покрива́є / покри́є (покри́ла) *див.* ніч (4)
◊ Покри́є ві́чна тьма *див.* тьма[1]
покри́й
◊ Покри́й [мене́] сира́ земля́ *див.* покрива́ти (5)
покри́ла
◊ Земля́ (моги́ла) покрива́є / покри́ла *див.* земля́ (19)
Ніч (ні́чка, тьма, те́мрява *і т. ін.*) покрива́є / покри́є (покри́ла) *див.* ніч (4)
◊ Сла́ва увінчу́є (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
покри́ти
Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.*) / осипати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.*) поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)
◊ Покрива́ти / покри́ти го́лову (голі́воньку, ко́су [ху́сткою]) *див.* покрива́ти (1)
◊ Покрива́ти / покри́ти сла́вою *див.* покрива́ти (2)
◊ Покрива́ти (скрива́ти) / покри́ти (скри́ти) молоду́ *див.* покрива́ти (3)
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
ПОКРИ́ТИЙ
покри́тий
◊ Покри́тий (укри́тий) таємни́цею *див.* покри́тий (1)
ПОКРИ́ТИСЯ
покри́лося
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.*) обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.*) / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.*) *див.* се́рце
покри́тися
◊ Покрива́тися / покри́тися сла́вою *див.* покрива́тися (1)
◊ Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) *див.* покрива́тися (2)
◊ Покри́тися земле́ю *див.* покрива́тися (3)
◊ Покри́тися тьмо́ю ві́чної но́чі *див.* покрива́тися (4)
ПОКРИТТЯ́
покриття́
△ Тверде́ покриття́ *див.* покриття́ (1)
ПО́КРИШКА
по́кришка
◊ [Своя́ (чужа́)] ха́та по́кришка *див.* ха́та
по́кришки
◊ Не зоста́вити ні кри́шки, ні по́кришки *див.* зоставля́ти (1)
◊ Щоб (бода́й) ні дна ні по́кришки *див.* дно (8)
по́кришку
◊ Під по́кришку *див.* по́кришка (1)
ПОКРО́В
покро́вом
Під покро́вом *див.* покро́в (1)
ПОКРОВИ́ТЕЛЬСТВО
покрови́тельством
Під покрови́тельством *див.* покрови́тельство (1)
ПОКРОПИ́ТИ
покропи́ла
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
покропи́ти
◊ Покропи́ти кро́в'ю (по́том, слі́зьми́ *і т. ін.*) *див.* покропи́ти (1)
ПОКРО́ПЛЕНИЙ
покро́плений
◊ Покро́плений кро́в'ю (по́том, слі́зьми́ *і т. ін.*) *див.* покро́плений (1)
ПОКРУТИ́ТИ
покрути́ти
◊ Крути́ти / покрути́ти но́сом *див.* крути́ти (14)
Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.*) *див.* крути́ти (1)
ПОКРУТИ́ТИСЯ
покрути́тися
◊ Крути́тися / покрути́тися на слизько́му *див.* крути́тися (1)
ПОКУ́ПКА
поку́пки
Роби́ти / зроби́ти поку́пки *див.* роби́ти
ПОКУРИ́ТИ[1]
покури́ти
Поку́рювати / покури́ти лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.*) *див.* поку́рювати (1)
Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць *і т. ін.*) *див.* поку́рювати (2)
ПОКУ́РЮВАТИ
поку́рювати
Поку́рювати / покури́ти лю́льку (калья́н, наргіле́ *і т. ін.*) *див.* поку́рювати (1)
Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць *і т. ін.*) *див.* поку́рювати (2)
ПОКУ́ТА
поку́ту
Наклада́ти / накла́сти (наки́нути, покла́сти *і т. ін.*) поку́ту *див.* наклада́ти (2)
◊ Нести́ поку́ту *див.* нести́ (9)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти
ПОКУШТУВА́ТИ
покуштува́ти
◊ Діста́ти (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.*) [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)
◊ Покуштува́ти (скуштува́ти) субі́тки *див.* покуштува́ти (1)
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) бере́зової ка́ші *див.* скуштува́ти
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (кия́, лози́ни, рі́зок, нагаї́в *і т. ін.*) *див.* скуштува́ти
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) хлі́ба *див.* скуштува́ти
ПОЛА́
по́ли
◊ [Аж] уда́рити об по́ли рука́ми *див.* ударя́ти
◊ Би́тися (би́ти, ударя́ти) / уда́ритися (уда́рити) [себе́] об (у) по́ли [рука́ми] *див.* би́тися (2)
◊ Лови́ти за по́ли *див.* лови́ти (5)
◊ По́ли врі́зати / рі́зати та ті́кати *див.* урі́зувати[1]

◊ По́ли (по́лу) вріж та тіка́й *див.* урі́зувати[1]
◊ Сми́кати (сі́пати, тягти́) за по́ли *див.* сми́кати
◊ Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стреме́на́ *і т. ін.*) *див.* хапа́ти[1]
◊ Як (мов, на́че *і т. ін.*) за по́ли тя́гне *див.* тягти́
◊ [Як] по́ли (по́лу) врі́зати *див.* урі́зувати[1]
поли́
○ З-під поли́ *див.* пола́ (1)
○ Із поли́ в по́лу *див* пола́ (2)
поло́ю
○ Під поло́ю *див.* пола́ (3)
по́лу
○ Із поли́ в по́лу *див.* пола́ (2)
◊ По́ли (по́лу) вріж та тіка́й *див.* урі́зувати[1]
◊ [Як] по́ли (по́лу) врі́зати *див.* урі́зувати[1]
ПОЛА́Д
пола́ду
◊ Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні переда́ду) *див.* лад (15)
ПОЛА́МАНИЙ
пола́маний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) поби́тий (пола́маний) *див.* поби́тий (1)
ПОЛАМА́ТИ
полама́ло
Бода́й тобі ру́ки й но́ги полама́ло! *див.* полама́ти (1)
полама́ти
◊ Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти *і т. ін.*) хребе́т *див.* лама́ти (2)
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти, облама́ти *і т. ін.*) зу́би *див.* лама́ти (3)
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти) [собі] язи́к (язика́) *див.* лама́ти (4)
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.*) пу́та *див.* лама́ти (7)
◊ Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во *див.* лама́ти (8)
◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти (2)
ПОЛА́ПАТИСЯ
пола́патися
Пола́патися за ру́ки *див* пола́патися (1)
ПОЛАТА́ТИ
полата́ти
◊ Лата́ти (зала́тувати) / полата́ти (залата́ти) дірки́ (ді́ри, ді́рку, діру́) *див* лата́ти[1] (1)
◊ Полата́ти злидні (убо́гість, убо́жество *і т. ін.*) *див.* полата́ти (1)
◊ Полата́ти ли́тки *див.* полата́ти (2)
◊ Полата́ти (облата́ти) / лата́ти бо́ки (*рідко* ре́бра) *див.* полата́ти (3)
◊ Полата́ти штани́ (жупа́н, капта́н *і т. ін.*) *див.* полата́ти (4)
ПО́ЛЕ
по́ле
△ Ве́кторне по́ле *див.* по́ле (4)
△ Електромагні́тне по́ле *див* по́ле (5)
△ Калібрува́льне по́ле *див.* по́ле (6)
△ Магні́тне по́ле *див.* по́ле (7)
△ Мі́нне по́ле *див.* по́ле (8)
△ Операці́йне по́ле *див* по́ле (9)
◊ По́ле зо́ру *див* по́ле (16)
По́ле че́сті *див.* по́ле (2)
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.*) *див.* полива́ти (4)
Попуска́ти / попусти́ти мі́сце (по́ле) *див.* попуска́ти[1] (1)
△ Семанти́чне по́ле *див.* по́ле (10)
△ Скаля́рне по́ле (скаля́рна фу́нкція) *див* по́ле (11)
△ Страхове́ по́ле *див.* по́ле (12)
△ Те́нзорне по́ле *див.* по́ле (13)
△ Фізи́чне по́ле *див* по́ле (14)
по́лі
◊ На по́лі бо́ю *див* по́ле (15)
◊ Трима́ти (держа́ти) в по́лі зо́ру *див* трима́ти
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти
◊ Як били́на (били́нка, били́нонька, били́ночка) в по́лі *див.* били́на[1] (1)
полі́в
Цари́ця полі́в *див.* цари́ця
по́ля
◊ Випада́ти / ви́пасти з по́ля зо́ру *див.* випада́ти (4)
◊ Випуска́ти / ви́пустити з по́ля зо́ру *див.* випуска́ти (7)
Грім би мене́ вда́рив <Хай мене́ грім [се́ред чи́стого по́ля] вда́рить> *див* грім (1)
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рі́дше* я́года) *див.* я́года
△ І́мпульс електромагні́тного по́ля *див.* і́мпульс (3)
△ Ква́нтова тео́рія по́ля *див.* тео́рія
◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.*) по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года
поля́
Єлисе́йські поля́ *див.* по́ле (1)
Поля́ зро́шення *див.* по́ле (3)
ПОЛЕ́ГШАТИ
поле́гшало
◊ Посвітлі́шало (посвітлі́ло, поле́гшало) на душі́ (на се́рці) *див.* посвітлі́шати (1)
ПОЛЕ́ГШЕНО
поле́гшено
◊ Ві́льно (ле́гко, поле́гшено *і т. ін.*) зітхну́ти / зітха́ти *див.* зітхну́ти (1)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] ві́льно (ле́гко, поле́гшено *і т. ін.*) зітхну́лося *див* зітхну́тися (1)
ПОЛЕЗАХИСНИЙ
полезахисна́
△ Захисна́ (полезахисна́, лісова́) сму́га *див.* сму́га
ПОЛЕТІ́ТИ
полети́ть
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.*) пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.*) *див* пі́р'я (1)
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полети́ть [за ві́тром] *і т. ін.*) <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див.* дмухну́ти (1)
◊ Ті́льки пух полети́ть *див.* пух
полеті́ли
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.*) / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.*) *див* і́скра (1)
полеті́ти
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́берть (у при́рву) *див.* леті́ти (3)
◊ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рі́дше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути (1)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
◊ Полеті́ти в пові́тря *див.* полеті́ти (1)
У перелі́т леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*) полеті́ти за (із) ві́тром *див.* полеті́ти (2)
полетя́ть
◊ Ті́льки бри́зки полетя́ть *див.* бри́зки (1)
ПОЛИВА́ТИ
полива́ти
◊ Облива́ти (обкида́ти, полива́ти *і т. ін.*) / обли́ти (обки́дати, поли́ти *і т. ін.*) бру́дом (боло́том, грязю́кою *і т. ін.*) *див.* облива́ти (1)
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, ряснйми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див* полива́ти (3)
Полива́ти / поли́ти вогне́м (мета́лом, свинце́м *і т. ін.*) *див.* полива́ти (1)
Полива́ти / поли́ти з автома́та (з кулеме́та, з міноме́та *і т. ін.*) *див* полива́ти (2)
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.*) *див.* полива́ти (4)
ПОЛИВА́ТИСЯ
полива́тися
◊ Полива́тися слізьми́ (сльоза́ми) *див.* полива́тися (1)
ПОЛИ́В'ЯНИЙ
поли́в'яним
◊ Тю́тя з поли́в'яним но́сом *див.* тю́тя
ПОЛИЗА́ТИ
полиза́ти
◊ Як ме́ду полиза́ти *див* полиза́ти (1)
ПОЛИ́Н
поли́н
△ Цитва́рний поли́н *див.* поли́н (1)
ПОЛИ́НУТИ
поли́нути
◊ Ли́нути (вита́ти, леті́ти) / поли́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рі́дше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* ли́нути (1)
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див.* плисти́ (1)
У перелі́т леті́ти (ли́нути) / полеті́ти (поли́нути) *див.* леті́ти (1)
ПОЛИ́ТИ
поли́ти
◊ Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м *див* ли́ти (5)
◊ Облива́ти (обкида́ти, полива́ти *і т. ін.*) / обли́ти (обки́дати, поли́ти *і т. ін.*) бру́дом (боло́том, грязю́кою *і т. ін.*) *див.* облива́ти (1)
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
Полива́ти / поли́ти вогне́м (мета́лом, свинце́м *і т. ін.*) *див.* полива́ти (1)
Полива́ти / поли́ти з автома́та (з кулеме́та, з міноме́та *і т. ін.*) *див.* полива́ти (2)
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.*) *див.* полива́ти (4)
ПОЛИ́ТИЙ
поли́тий
◊ Поли́тий кро́в'ю *див.* поли́тий (1)
◊ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див.* поли́тий (2)
ПОЛИ́ТИСЯ
полила́ся
◊ Кров (*рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)
поли́тися
◊ Ли́ти (ли́тися) / лину́ти (поли́ти, поли́тися) ливце́м *див* ли́ти (5)
◊ Ли́тися / поли́тися рі́чкою (рі́чка́ми, ріко́ю *і т. ін.*) *див.* ли́тися (2)
ПОЛИ́ЦЯ
поли́цю
◊ Кла́сти / покла́сти зу́би на поли́цю *див.* кла́сти (15)
ПОЛИ́ЧКА
поли́чках
◊ Розкла́сти / розклада́ти по поли́чках *див.* розклада́ти
ПОЛИ́ЧНИК
поли́чника
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.*) / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.*) ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, поли́чника *і т. ін.*) *див.* ухо́плювати
поли́чником
◊ Почастува́ти поли́чником *див.* почастува́ти (1)

ПОЛИША́ТИ[1]

полиша́ти

Полиша́ти / полиши́ти за собо́ю *див.* полиша́ти[1] (1)

Полиша́ти / полиши́ти спа́дщину (спа́док, у спа́дщину, в спа́док) *див.* полиша́ти[1] (2)

ПОЛИШИ́ТИ

полиши́ти

Полиша́ти / полиши́ти за собо́ю *див.* полиша́ти[1] (1)

Полиша́ти / полиши́ти спа́дщину (спа́док, у спа́дщину, в спа́док) *див* полиша́ти[1] (2)

ПОЛІАМІ́ДНИЙ

поліамі́дні

△ Поліамі́дні смо́ли *див.* смола́

ПОЛІА́НТОВИЙ

поліа́нтова

△ Поліа́нтова троя́нда *див.* троя́нда

ПОЛІВІНІ́ЛОВИЙ

полівіні́ловий

△ Полівіні́ловий спирт *див.* спирт

ПОЛІГОНА́ЛЬНИЙ

полігона́льна

△ Полігона́льна кла́дка *див.* кла́дка (1)

ПОЛІ́ЗТИ

полі́зе

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див* воло́сся (1)

◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)

◊ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к

полі́зла

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

полі́зли

◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вилá́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див* мура́шки (1)

◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)

◊ Бро́ви полі́зли на ло́ба *див.* брова́ (8)

полі́зти

◊ Ви́лізти (ви́йти, *рідко* полі́зти) / вила́зити (вилiза́ти, вихо́дити) бо́ком *див* вила́зити (5)

◊ Живи́м до Бо́га (на не́бо) лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (4)

◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін) див.* ляга́ти (3)

◊ За сло́вом *(рідше* за слова́ми, по сло́во) до кише́ні (у кише́ню, *рідше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)

◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

◊ Лі́зти *(грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін) /* полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)

◊ Лі́зти / залі́зти (полі́зти) в петлю́ *див.* лі́зти (14)

Лі́зти / полі́зти в бі́йку *див* лі́зти (1)

◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жі) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

◊ Лі́зти / полі́зти в пля́шку *див* лі́зти (20)

◊ Лі́зти / полі́зти ра́чки <Лі́зти ра́ком> *див.* лі́зти (21)

◊ На стіну́ (на сті́ни, на сті́нку *і т. ін.)* лі́зти / полі́зти <Тро́хи не лі́зти на сті́ни> *див.* лі́зти (29)

◊ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див* іти́ (150)

◊ Полі́зти / лі́зти живце́м (живи́м) у моги́лу (в я́му) *див.* полі́зти (1)

◊ Полі́зти чо́ртові (чо́рту) в зу́би (до чо́рта на ро́ги) *див.* полі́зти (2)

◊ Ро́гом полі́зти *див.* полі́зти (3)

◊ Уда́ритися (полі́зти, впа́сти *і т. ін)* в амбі́цію *див.* ударя́тися

◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)

ПОЛІМЕТАЛЕ́ВИЙ

поліметале́ві

△ Поліметале́ві (поліметалі́чні) ру́ди *див.* руда́

ПОЛІМЕТАЛІ́ЧНИЙ

поліметалі́чні

△ Поліметале́ві (поліметалі́чні) ру́ди *див.* руда́

ПОЛІ́НО

полі́ном

◊ [І (ще й)] до́вбнею (полі́ном) не доб'є́ш <Чорт до́вбнею не доб'є́> *див.* добива́ти (3)

ПОЛІНО́З

поліно́з

△ Амброзі́йний поліно́з *див.* поліно́з (1)

ПОЛІНУВА́ТИСЯ

полінува́тися

◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див* кивну́ти (1)

ПОЛІСИНТЕТИ́ЧНИЙ

полісинтети́чні

△ Полісинтети́чні мо́ви *див.* мо́ва (19)

ПОЛІ́Т

полі́т

△ Брию́чий полі́т *див.* полі́т (1)

△ Сліпи́й полі́т *див.* полі́т (2)

△ Шлю́бний полі́т *див.* полі́т (3)

польо́ту

◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див* птах

◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див* птах

△ Ра́діус польо́ту *див.* ра́діус

ПОЛІ́ТИКА

полі́тика

△ Валю́тна (деві́зна) полі́тика *див.* полі́тика (3)

△ Вну́трішня полі́тика *див.* полі́тика (4)

△ Дефляці́йна полі́тика *див.* полі́тика (5)

Економі́чна полі́тика *див.* полі́тика (1)

Енергозбере́жна (енергоощáдна) полі́тика *див.* полі́тика (2)

△ Зо́внішня полі́тика *див.* полі́тика (6)

△ Колонiа́льна полі́тика *див.* полі́тика (7)

△ Ми́тна полі́тика *див.* полі́тика (8)

△ Монета́рна полі́тика *див* полі́тика (9)

△ Нова́ економі́чна полі́тика (НЕП) *див.* полі́тика (10)

◊ Полі́тика батога́ і пря́ника *див.* полі́тика (12)

△ Полі́тика неприє́днання *див.* полі́тика (11)

△ Режи́м (полі́тика, ста́тус, умо́ви *і т. ін.)* найбі́льшого спри́яння *див* режи́м

ПОЛІТИ́ЧНИЙ

політи́чна

Політи́чна во́ля *див.* во́ля (2)

△ Політи́чна еконо́мія *див.* еконо́мія (1)

△ Політи́чна кри́за *див.* кри́за (6)

Політи́чна на́ція *див* на́ція (1)

Політи́чна смерть *див.* смерть

політи́чне

Політи́чне бюро́ *див* бюро́ (8)

політи́чний

Політи́чний ві́дділ *див.* ві́дділ (4)

Політи́чний спостеріга́ч *див.* спостеріга́ч

політи́чних

Ві́тер [політи́чних] пере́мін (змін) *див.* ві́тер (3)

ПОЛІФЛО́РНИЙ

поліфло́рний

△ Поліфло́рний мед *див* мед (4)

ПОЛІЦЕ́ЙСЬКИЙ

поліце́йський

Поліце́йський нагляда́ч *див.* нагляда́ч (1)

ПОЛІ́ЧЕНИЙ

полі́чені

◊ Дні полі́чені (лі́чені) *див.* день (38)

ПОЛІЧИ́ТИ[1]

полічи́ти

◊ Переліч́ити (полічи́ти) зу́би *див.* перелі́чувати (3)

◊ Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́ *і т. ін.)* ре́бра *див.* полічи́ти[1] (1)

ПОЛІШИНЕ́ЛЬ

полішине́ля

◊ Секре́т (таємни́ця) полішине́ля *див* секре́т[1]

ПОЛК

по́лку

◊ [На́шого] по́лку прибуло́ *див.* прибува́ти

ПОЛКОВИ́Й

полкова́

△ Полкова́ ра́да *див.* ра́да

Полкова́ старши́на *див.* старши́на

полкови́й

Батальйо́нний (дивізі́йний, полкови́й *і т. ін.)* коміса́р *див.* коміса́р (1)

Полкови́й обо́зний *див.* обо́зний (1)

Полкови́й суд *див.* суд

ПО́ЛО

по́ло

△ Во́дне по́ло *див* по́ло (1)

ПОЛО́ВА

поло́ви

◊ Відсіва́ти (відсі́ювати, відділя́ти) / відсі́яти (відділи́ти) зе́рно́ від поло́ви *див.* відсіва́ти (1)

поло́вою

◊ Голова́ не поло́вою (не соло́мою, не кло́ччям *і т. ін.)* наби́та *див.* голова́ (20)

поло́ву

◊ Переві́ювати поло́ву *див.* переві́ювати (1)

ПОЛОВИ́НА

полови́на

До́бра *(рідше* бі́льша) полови́на *див.* полови́на (1)

Дру́га полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т ін.) див.* полови́на (2)

Жіно́ча (прекра́сна, слабка́ *і т ін)* полови́на *див.* полови́на (3)

Пе́рша полови́на дня (ти́жня, мі́сяця *і т. ін.) див* полови́на (4)

Чолові́ча (си́льна) полови́на *див.* полови́на (5)

полови́ни

◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни) *див* душа́ (44)

ПО́ЛОГ

по́лог

△ По́лог лі́су (дере́в, наса́джень *і т. ін) див.* по́лог (1)

ПОЛО́ГОВИЙ

поло́говий

Поло́говий (роди́льний) буди́нок *див.* буди́нок (5)

ПОЛО́ЖЕННЯ

поло́ження

Прикінце́ві поло́ження *див* поло́ження (1)

ПОЛОЖИ́ТИ

положи́ти

◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / поклада́ти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́, *рідше* ду́шу) *див.* зложи́ти (1)

◊ Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́ *і т. ін.) див* кла́сти (6)

◊ Кла́сти / покла́сти *(рідко* положи́ти, розкла́сти) на му́зику (на но́ти) *див* кла́сти (23)

◊ Перекладáти (перенóсити, переливáти *і т. ін.*) / переклáсти (поклáсти, положи́ти, перенести́ *і т. ін.*) на папíр *див.* перекладáти (2)
◊ Покладáти / поклáсти (положи́ти) си́ли (си́лу, здорóв'я) *див.* покладáти (7)
◊ Поклáсти (положи́ти) гнів *див.* поклáсти[1] (12)
◊ Поклáсти (положи́ти) край (кінéць) *див.* поклáсти[1] (13)
◊ Поклáсти (положи́ти) на лáві (на лáву, на лáвку) *див* поклáсти[1] (14)
◊ Поклáсти хрест [на сéбе] <Хрест на собí (на сéбе) положи́ти> *див.* поклáсти[1] (17)
◊ Положи́ти гріх на дýшу *див.* положи́ти (1)
◊ Положи́ти лáску *див.* положи́ти (2)
◊ Положи́ти поклóни (поклíн) *див.* положи́ти (3)
◊ Положи́ти при́мус *див.* положи́ти (4)
◊ Положи́ти трýпом *див* положи́ти (5)
◊ Розжóвувати / розжувáти і в рот (до рóта, в рóта) клáсти / поклáсти (положи́ти) *див* розжóвувати
○ Складáти / склáсти (*рідше* положи́ти) зарíк *див.* складáти

ПОЛÓН
полóн
Брáти (захóплювати) / взя́ти (захопи́ти) в полóн *див.* брáти (40)
◊ Вавилóнський (єги́петський) полóн <Вавилóнська (єги́петська) невóля> *див.* полóн (1)
Побрáти в полóн *див.* побрáти (1)

ПОЛÓНИК
полóник
◊ Як полóник між лóжками *див.* полóник (1)

ПОЛОНИ́НСЬКИЙ
полони́нський
Полони́нський хід *див.* хід

ПОЛОНИ́ТИ
полони́ти
◊ Полони́ти сéрце *див* полони́ти (1)

ПОЛÓПАТИ[1]
полóпати
◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т ін.*) не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.*) / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.*) від (зі) смíху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо смíху> *див.* умирáти

ПОЛОСКÁТИ
полоскáти
◊ Полоскáти пови́вач *див* полоскáти (1)

ПОЛОСКÁТИСЯ
полоскáтися
◊ Полоскáтися в горíлці (у вині́) *див.* полоскáтися (1)

ПОЛОСКОТÁТИ
полоскотáти
◊ Полічи́ти (порахувáти, полоскотáти, потовкти́ *і т. ін*) рéбра *див.* полічи́ти[1] (1)
◊ Полоскотáти нéрви *див.* полоскотáти (1)

ПОЛОСНУ́ТИ
полоснýти
◊ Полоснýти пóглядом *див.* полоснýти (1)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін*) ножéм по сéрцю полоснýти *див.* полоснýти (2)

ПОЛОТНÓ
полотнó
△ Гребíнне полотнó *див.* полотнó (2)
Дорóжнє (землянé) полотнó *див* полотнó (1)
Збліднути (побíліти, поблíднути) як полотнó (крéйда, смерть, стінá *і т. ін.*) *див.* збліднути (1)

ПОЛОТНЯ́НИЙ
полотня́не
Намéтове (полотня́не) містéчко *див.* містéчко[2] (2)
полотня́ний
Полотня́ний тáбір *див.* тáбір

ПОЛОХКИ́Й
полохки́х
◊ Не з полохли́вих (полохки́х) *див.* полохли́вий (1)

ПОЛОХЛИ́ВИЙ
полохли́вих
◊ Не з полохли́вих (полохки́х) *див* полохли́вий (1)
полохли́вого
◊ Не [з] полохли́вого (лякли́вого) деся́тка (рóду) *див.* деся́ток (2)

ПОЛУ́ДА
полýда
◊ Полýда на óчі впáла *див.* полýда (1)
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.*)] полýда (*рідше* лýда, облýда) з очéй спадáє (опадáє, сплива́є *і т. ін.*) / спáла (опáла, сплила́ *і т ін.*) <Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх> *див.* полýда (2)
полýду
◊ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.*) / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін*) з очéй полýду (лýду) *див.* знімáти (8)
◊ Навóдити / навести́ полýду (більмó) на óчі *див.* навóдити (15)
◊ Скидáти / ски́нути полýду з очéй *див.* скидáти

ПОЛУДÉННИЙ[1]
полудéнна
△ Полудéнна лíнія *див* лíнія (12)

ПÓЛУДЕНЬ[1]
пóлудень
В пóлудень *див.* пóлудень[1] (1)
Над (під) пóлудень *див.* пóлудень[1] (3)
пóлудні
На пóлудні <Сéред пóлудня> *див.* пóлудень[1] (4)
пóлудня
Звертáти (повертáти) / звернýти (повернýти) з пóлудня *див.* звертáти (5)
З пóлудня *див.* пóлудень[1] (2)
На пóлудні <Сéред пóлудня> *див.* пóлудень[1] (4)

ПÓЛУМ'Я
пóлум'я
◊ З вогню́ (з огню́, *рідше* із жáру) [та] в пóлум'я *див* вогóнь (17)
Язи́к (язики́, клубки́, хвилí *і т. ін.*) пóлум'я *див.* язи́к
пóлум'ям
◊ [Аж] пашíти вогнéм (пóлум'ям) *див.* пашíти (2)
◊ Горíти вогнéм (огнéм, пóлум'ям) *див.* горíти (2)
◊ Ди́хати вогнéм (пóлум'ям, пéклом, чóртом *і т. ін.*) *див.* ди́хати (3)
◊ Пітú пóлум'ям *див.* пітú (33)
◊ Схопи́тися пóлум'ям *див.* схóплюватися
◊ Хай (нехáй) [я́сним вогнéм (пóлум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сним вогнéм (пóлум'ям) горíв / згорíв> *див* горíти (5)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пóлум'ям обгорнýло / обгортáє *див.* обгортáти (2)

ПОЛУ́ПАТИ
полýпати
◊ Полýпати óчима *див.* полýпати (1)

ПОЛУПИ́ТИ
полупи́ти
◊ Лупи́ти / полупи́ти зýби *див.* лупи́ти (1)

ПОЛУ́СКАТИСЯ
полýскатися
Полýскатися від (зі, зо) смíху (рéготу) *див.* полýскатися (1)

ПÓЛЬДЕРНИЙ
пóльдерна
△ Пóльдерна систéма *див.* систéма

ПÓЛЬНИЙ
пóльний
Пóльний [корóнний] гéтьман *див.* гéтьман (3)

ПОЛЬОВИ́Й
польовá
Польовá пóшта *див.* пóшта (3)
Польóва сýмка *див.* сýмка
Похíдна (польовá, солдáтська) кýхня *див.* кýхня (2)
△ Собáча (польовá, ди́ка) рóжа *див* рóжа
польови́й
Польови́й стан *див.* стан[2]
Польови́й (степови́й, бригáдний *і т. ін.*) тáбір *див.* тáбір
△ Польови́й штрек *див.* штрек
польовí
△ Польовí шпáти *див.* шпат[1]

ПОЛЬÓТНИЙ
польóтна
△ Польóтна вагá *див.* вагá[1] (9)

ПОЛЮБЛЯ́ТИ
полюбля́ти
◊ Полюбля́ти чáрочку *див* полюбля́ти (1)

ПОЛЮВÁННЯ
полювáння
Безрушни́чне полювáння *див.* полювáння (1)
△ Парфóрсне полювáння *див.* полювáння (2)
◊ Полювáння на вíдьом *див.* полювáння (3)

ПОЛЮВÁТИ
полювáти
◊ Ганя́ти (ганя́тися, бíгти, полювáти *і т. ін.*) за двомá зайця́ми *див.* ганя́ти (4)

ПÓЛЮС
пóлюс
△ Магнíтний пóлюс *див.* пóлюс (1)
△ Півдéнний пóлюс *див.* пóлюс (2)
△ Півнíчний пóлюс *див.* пóлюс (3)
△ Пóлюс хóлоду *див.* пóлюс (4)

ПОЛЯГÁТИ[2]
полягáти
◊ Полягáти (поля́гти́) від (од) рéготу (смíху) *див* полягáти[2] (1)

ПОЛЯГТИ́[1]
поляглá
◊ Головá ляглá (поляглá, покоти́лася *і т. ін.*) *див.* головá (18)
полягти́
Заги́нути (полягти́) смéртю хорóбрих *див.* загибáти (1)
◊ Кістьми́ (костьми́, кісткáми) лягáти / лягти́ (полягти́) *див.* лягáти (7)

ПОЛЯГТИ́[2]
полягти́
◊ Полягáти (полягти́) від (од) рéготу (смíху) *див.* полягáти[2] (1)

ПОЛЯ́ПАС
поля́паси
Давáти / дáти поля́паси *див.* давáти (6)

ПОЛЯ́ПАТИ
поля́пати
Поля́пати язикóм *див* поля́пати (1)

ПОЛЯРИЗАЦІ́ЙНИЙ
поляризаці́йний
△ Поляризаці́йний мікроскóп *див.* мікроскóп (2)

ПОЛЯРИЗÁЦІЯ
поляризáція
△ Поляризáція свíтла *див.* поляризáція (1)

ПОЛЯ́РНИЙ
поля́рна
△ Поля́рна зíрка (зоря́) *див.* зíрка (8)
△ Поля́рна ніч *див.* ніч (10)
△ Поля́рна стáнція *див.* стáнція
△ Поля́рна шáпка *див.* шáпка
поля́рне
△ Поля́рне кóло *див* кóло[1] (6)
△ Поля́рне ся́йво *див.* ся́йво
поля́рний
△ Поля́рний день *див.* день (25)
△ Поля́рний лис *див.* лис (1)
поля́рні
△ Поля́рні координáти *див.* координáти (3)

ПОМАГÁТИ
помагáє
◊ Хай (нехáй) Бог (Госпóдь) помагáє (помагá) *див.* бог (30)
помагáй
◊ Помагáй / поможú Бóже *(заст.* Біг, Бі) *див.* помагáти (1)
ПОМАГÁЧ
помагáч
◊ Ні грач, ні помагáч *див.* грач (1)
ПОМÁЗАНИЙ[1]
помáзані
◊ Одни́м ми́ром мáзані *(рідше* помáзані) *див.* мáзаний (1)
ПОМÁЗАТИСЯ[2]
помáзатися
◊ Помáзатися в пани́ (пáном) *див.* помáзуватися (1)
ПОМÁЛУ
помáлу
◊ Помáлу ви (ти)! *див.* помáлу (1)
ПОМАНИ́ТИ
помани́ти
◊ Кивáти (мани́ти) / кивну́ти (покивáти, помани́ти) пáльцем *див.* кивáти (1)
ПОМАРÁНЧЕВИЙ
помарáнчева
Помарáнчева революція *див.* революція
ПОМАСТИ́ТИ
помасти́ти
◊ Мáзати (масти́ти, намáзувати *і т. ін.)* / намáзати (змáзати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [сáлом (смáльцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* мáзати (2)
ПÓМАХ
пóмахом
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* від пóмаху (за пóмахом) чарівнóго (чарівни́цького) жезлá (чарівнóї пáлички) *див.* пóмах (1)
пóмаху
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* від пóмаху (за пóмахом) чарівнóго (чарівни́цького) жезлá (чарівнóї пáлички) *див.* пóмах (1)
ПОМАХÁТИ
помахáти
◊ Помахáти соки́рою (соки́ркою, лопáтою *і т. ін.) див.* помахáти (1)
ПОМÁЦАТИ
помáцати
◊ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* обмáцувати (1)
ПОМЕЛÓ
помелó
◊ Язи́к як лóпатень (лопáта, помелó, млин) *див.* язи́к
помелóм
◊ Мести́ як (мов, ніби *і т. ін.)* помелóм (мітлóю) *див.* мести́ (1)
ПОМÉНШАТИ
помéншає
◊ Не помéншає *див.* помéншати (1)
ПОМÉРКНУТИ
помéрк
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темніє, мéркне, му́титься) / потьмáрився (потемнів, помéрк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Світ помéрк в очáх *див* світ[2]
помéркнути
◊ Помéркнути в пáм'яті *див.* помéркнути (1)
ПОМÉРКТИ
помéрк
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темніє, мéркне, му́титься) / потьмáрився (потемнів, помéрк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Світ помéрк в очáх *див* світ[2]

ПОМÉРТИ
помéрти
◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т. ін.)* не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.)* / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.)* від (зі) сміху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо сміху> *див.* умирáти
Помéрти на сухóти (тиф) *див.* помирáти (1)
◊ Помéрти (умéрти) не своéю смéртю *див.* помирáти (2)
◊ Помéрти (умéрти) своéю смéртю *див.* помирáти (3)
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.)* на пáлі <Сісти (потрáпити, піти́ *і т. ін.)* / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
помру́
◊ Роди́вся без сорóчки, помру́ без штанів *див.* роди́тися
ПОМИ́Ї
поми́ї
◊ Виливáти (ли́ти) / ви́лити поми́ї *див.* виливáти (7)
ПОМИЛИ́ТИСЯ
помили́тися
◊ Помили́тися (змили́ти) на слóві (у слóві) *див.* помиля́тися (1)
◊ Помиля́тися / помили́тися адрéсою *див.* помиля́тися (2)
ПÓМИЛКА
пóмилка
△ Граматична пóмилка *див.* пóмилка (1)
помилки́
Попадáти / попáсти в (на) помилки́ *див.* попадáти (1)
помилóк
△ Автоматичне ви́правлення помилóк *див.* ви́правлення (1)
ПОМИ́ЛУВАТИ
поми́лував
◊ Бог (Госпóдь) ми́лував / поми́лував *див* бог (3)
поми́лує
◊ Хай (нехáй) Бог (Госпóдь) ми́лує (борóнить) / поми́лує (оборóнить) *див.* бог (29)
◊ Хай (нехáй) Мáти Бóжа ми́лує (прощáє, борóнить) / поми́лує (спасé) *див.* мáти[1] (12)
ПОМИЛЯ́ТИСЯ
помиля́тися
◊ Помиля́тися / помили́тися адрéсою *див* помиля́тися (2)
ПÓМИН
пóмин
○ В пóмин *див.* пóмин (1)
◊ На пóмин (на спóмин) душі *див.* пóмин (2)
поми́ні
◊ І пóмину (і в поми́ні) немá (немáє) *див.* немá (24)
пóмину
◊ І пóмину (і в поми́ні) немá (немáє) *див.* немá (24)
ПОМИНÁТИ[1]
поминáй
◊ Поминáй як звáли *див.* поминáти[1] (2)
поминáти
◊ Не поминáти ли́хом *(рідше* лихи́м слóвом) *див.* поминáти[1] (1)
◊ Поминáти / пом'яну́ти дóбрим (незли́м, ти́хим *і т. ін.)* слóвом *див.* поминáти[1] (3)
◊ Поминáти / пом'яну́ти прáведну (грішну) ду́шу *див.* поминáти[1] (4)
ПОМИРÁТИ
помирáй
◊ Хоч лягáй та [й] помирáй (вмирáй) *див.* лягáти (28)
помирáти
◊ [Мáло (ледь, лéдве *і т. ін.)* не] вмирáти (помирáти, лóпатися, пáдати *і т. ін.)* / вмéрти (помéрти, лóпнути, покоти́тися [пóкотом], впáсти *і т. ін.)* від (зі) сміху (від рéготу) <Мáло не полóпати зо сміху> *див.* умирáти

◊ [Хоч] живцéм помирáти (ги́нути) *див.* помирáти (4)
ПОМИ́ТИ
поми́ти
Ми́ти / поми́ти хáту (кімнáту, казáрму *і т. ін.)* *див.* ми́ти (1)
ПОМІНЯ́ТИ
поміня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на швáйку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ПОМІНЯ́ТИСЯ
поміня́лися
◊ Рóлі поміня́лися *див.* роль
поміня́тися
◊ Поміня́тися / міня́тися рóлями *див.* поміня́тися (1)
ПОМІ́РНИЙ
помíрна
△ Помíрна (повзу́ча, сповільнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
помíрні
△ Серéдні (помíрні) широ́ти *див.* широтá
ПОМІ́РЯТИСЯ
помíрятися
◊ Мíрятися (мíритися) / помíрятися си́лою (си́лами) *див.* мíрятися (1)
◊ Мíрятися / помíрятися чубáми *див.* мíрятися (2)
◊ Помíрятися / мíрятися з плечéм *див.* помíрятися (1)
ПОМІ́СТ
помíст
Театрáльний помíст *див.* помíст (1)
помóсті
◊ Як ви́росте травá на помóсті *див.* травá
ПОМІСТИ́ТИ
помісти́ти
△ Постáвити (помісти́ти) на відгодíвлю *див.* постáвити[1] (12)
ПОМІ́ТНИЙ
помíтний
◊ Лишáти (залишáти) / лиши́ти (залиши́ти) глибóкий (невигóйний, помíтний *і т. ін.)* слід у душі́ *див.* лишáти (3)
ПÓМІЧ
пóміч
◊ На ви́ручку (на пóміч) *див.* ви́ручка (1)
Надавáти / надáти допомóгу (пóміч) *див* надавáти[2] (1)
◊ У пóміч (у (до) пóмочі) ставáти / стáти *див.* ставáти
пóмочі
◊ У пóміч (у (до) пóмочі) ставáти / стáти *див.* ставáти
ПОМІЧНИ́Й
помічнóї
Не подáти помічнóї руки́ *див.* подавáти[1] (1)
помічну́
◊ Подавáти (давáти, простягáти) / подáти (дáти, простягти́) [брáтню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомóги] *див.* подавáти[1] (10)
ПОМІШÁТИ[2]
помішáв
Не помішáє <Не помішáло б (не помішáли б, не помішáв би *і т. ін.)*> *див.* помішáти[2] (1)
помішáє
Не помішáє <Не помішáло б (не помішáли б, не помішáв би *і т. ін.)*> *див.* помішáти[2] (1)
помішáли
Не помішáє <Не помішáло б (не помішáли б, не помішáв би *і т. ін.)*> *див.* помішáти[2] (1)
помішáло
Не помішáє <Не помішáло б (не помішáли б, не помішáв би *і т. ін.)*> *див.* помішáти[2] (1)
ПОМІШÁТИСЯ[2]
помішáтися
◊ В умí (умóм, рóзумом *і т. ін.)* помішáтися *див.* помішáтися[2] (1)

ПО́МКА
по́мки
◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.)* *див.* прихо́дити
по́мку
◊ Да́тися / дава́тися в па́м'ять (в па́м'ятки, втямки́, *діал.* впо́мки, в по́мку) *див.* дава́тися (4)
ПОМЛІ́ТИ
помлі́ти
◊ Помлі́ти (попомлі́ти) душе́ю (се́рцем) *див.* помлі́ти (1)
ПОМОГТИ́
помогти́
◊ Помогти́ (допомогти́, зара́дити *і т. ін.)* біді́ (го́рю, ли́ху *і т. ін.)* *див.* помага́ти (2)
помо́же
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст.* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див* бог (19)
поможи́
◊ Помага́й / поможи́ Бо́же *(заст.* Біг, Бі) *див.* помага́ти (1)
ПОМОЛИ́ТИСЯ
помоли́тися
◊ Як Бо́гу (Бо́гові) моли́тися / помоли́тися *див.* моли́тися (2)
ПОМОЛОДІ́ТИ
помолоді́ти
Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* молоді́ти (1)
ПОМОЛО́ДШАТИ
помоло́дшати
Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* молоді́ти (1)
ПОМОЛО́ТИ
помоло́ти
◊ Помоло́ти язико́м (язика́ми) *див.* помоло́ти (1)
ПОМОРГА́ТИ
поморга́ти
Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.)* *див.* помо́ргувати (1)
ПОМО́РГУВАТИ
помо́ргувати
Помо́ргувати / поморга́ти ву́сами (ву́сом, ву́сиками *і т. ін.)* *див.* помо́ргувати (1)
ПОМОРДА́С
поморда́са
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, поли́чника *і т. ін.)* *див.* ухо́плювати
ПО́МПОВИЙ
по́мпова
Насо́сна (по́мпова, помпува́льна, смо́кова) ста́нція *див.* ста́нція
По́мпова рушни́ця *див.* рушни́ця
ПОМПУВА́ЛЬНИЙ
помпува́льна
Насо́сна (по́мпова, помпува́льна, смо́кова) ста́нція *див.* ста́нція
ПО́МСТА
по́мста
◊ Крива́ва (кро́вна, кре́вна) по́мста (мста) *див.* по́мста (1)
ПОМУТИ́ТИСЯ
помути́вся
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рі́дко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Тьма́риться (тумані́є, му́титься *і т. ін.)* / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рі́дко* потьмари́вся *і т. ін.)* ро́зум *див.* ро́зум
помути́лося
◊ Помути́лося в голові́ *див.* помути́тися (1)

ПОМУТНІ́ТИ
помутні́ло
◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х (в голові́) *див.* помутні́ти (1)
ПОМ'ЯКІ́ШАТИ
пом'які́шало
◊ Розм'я́кло (пом'я́кшало, пом'які́шало) се́рце *див.* се́рце
ПОМ'Я́КШАТИ
пом'я́кшало
◊ Розм'я́кло (пом'я́кшало, пом'які́шало) се́рце *див.* се́рце
ПОМ'Я́КШЕНИЙ
пом'я́кшена
Пом'я́кшена вода́ *див.* вода́ (16)
пом'я́кшений
△ Пом'я́кшений при́голосний *див.* при́голосний
ПОМ'Я́КШУВАЛЬНИЙ
пом'я́кшувальні
△ М'якши́льні (пом'я́кшувальні) за́соби *див.* за́сіб (12)
△ Пом'я́кшувальні (зм'я́кшувальні) обста́вини *див.* обста́вина (2)
ПОМ'ЯНУ́ТИ
пом'яну́ти
◊ Помина́ти / пом'яну́ти до́брим (незли́м, ти́хим *і т. ін.)* сло́вом *див.* помина́ти[1] (3)
◊ Помина́ти / пом'яну́ти пра́ведну (грі́шну) ду́шу *див.* помина́ти[1] (4)
ПОМ'Я́ТИ
пом'я́ти
◊ Пом'я́ти / м'я́ти боки́ (ре́бра) *див.* пом'я́ти (1)
ПОНАБИВА́ТИ
понабива́ти
◊ Набива́ти (напиха́ти) / наби́ти (напха́ти, понабива́ти) [собі] кише́ні *див.* набива́ти (6)
◊ Понабива́ти го́лови *див.* понабива́ти (1)
ПОНАБИРА́ТИ
понабира́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* води́ в рот понабира́ти *див.* понабира́ти (1)
ПОНАДНОРМО́ВИЙ
понаднормо́ва
Понаднормо́ва робо́та (пра́ця) *див.* робо́та
понаднормо́вий
Понаднормо́вий час <Понаднормо́ві годи́ни> *див.* час
понаднормо́ві
Понаднормо́вий час <Понаднормо́ві годи́ни> *див.* час
ПОНАЇДА́ТИ
понаїда́ти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / на́їсти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)
ПОНАКРИВА́ТИ
понакрива́ти
Понакрива́ти столи́ *див.* понакрива́ти (1)
ПОНАЛИ́ВАНИЙ
понали́ваний
◊ Нали́тий (набі́глий, понали́ваний *і т. ін.)* кро́в'ю *див.* нали́тий (1)
ПОНАЛИВА́ТИСЯ
поналива́тися
◊ Налива́тися (набіга́ти) / нали́тися (набі́гти, поналива́тися) кро́в'ю *див.* налива́тися (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* поналива́тися о́ловом (свинце́м) *див.* поналива́тися (1)
ПОНАМИНА́ТИ
понамина́ти
◊ Понамина́ти чуби́ *див.* понамина́ти (1)
ПОНАСИПА́ТИ
понасипа́в
◊ Як (мов, ні́би *і т ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]

ПОНАТИРА́ТИ
понатира́ти
◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти (наби́ти) мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
ПО-НА́ШОМУ
по-на́шому
Оце́ по-на́шому *див.* по-на́шому (1)
ПОНЕДІ́ЛОК
понеді́лок
Вели́кий понеді́лок *див.* понеді́лок (1)
Жи́лавий понеді́лок *див.* понеді́лок (2)
Обли́ваний понеді́лок *див.* понеді́лок (3)
Чи́стий понеді́лок (четве́р) *див.* понеді́лок (4)
ПОНЕСТИ́
понесе́
◊ Що на язи́к набіга́є / набі́жить (понесе́) *див.* що[1]
понесла́
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* бу́ря понесла́ *див.* бу́ря (4)
понесли́
◊ Самі́ но́ги несу́ть (но́сять) / понесли́ *див.* нога́ (34)
понесло́
◊ Щоб тебе́ (його́) понесло́ по не́трях та по болота́х (пове́рх де́рева) *див.* понести́ (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на кри́лах понесло́ *див.* понести́ (4)
понести́
◊ Баля́ндраси понести́ / нести́ *див.* понести́ (1)
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
◊ Понести́ / нести́ на язика́х *див.* понести́ (2)
понесу́ть
◊ Куди́ но́ги несу́ть / понесу́ть *див.* нога́ (8)
поні́с
◊ Бог поні́с *див.* бог (12)
◊ Куди́ чорт (біс, нечи́стий *і т. ін.)* поні́с *див.* чорт
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ПОНИ́ЖЕНИЙ
пони́жені
Пони́жені на́строї *див.* на́стрій (3)
ПОНИ́ТИ
пони́ло
◊ Се́рце пони́ло *див* се́рце
ПОНІМІ́ТИ
поніміли
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* поніміли *див.* поніміти (1)
ПО́НОЧІ
по́ночі
До по́ночі *див.* по́ночі (1)
ПОНТ
понті́в
○ Без понті́в *див.* понт (1)
ПОНУ́РА
пону́рою
Ходи́ти пону́рою *див.* ходи́ти
ПО́НЮХ
по́нюх
◊ Ні за поню́шку (за по́нюх, за нюх) табаки́ *(рі́дше* тютюну́, *рі́дко* табаку́) *див.* поню́шка (2)
ПОНЮ́ХАТИ
поню́хав
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* чемери́ці (те́ртого хрі́ну, че́мерника́ *і т. ін.)* поню́хав *див.* поню́хати (1)

пон́юхати
◊ [І] не ню́хати / не поню́хати (не наню́хатися) по́роху *див.* ню́хати (1)
◊ Не дава́ти / не да́ти і поню́хати *див.* дава́ти (172)
◊ Ню́хати по́рох <Поню́хати по́рох (по́роху)> <Наню́хатися по́роху> *див.* ню́хати (2)

ПОНЮ́ШКА
поню́шку
◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка (1)
◊ Ні за поню́шку (за по́нюх, за ню́х) таба́ки (*рідше* тютюну́, *рідко* табаку́) *див.* поню́шка (2)

ПОНЯ́ТТЯ
поня́ття
◊ Ма́ти поня́ття (уя́влення) *див.* ма́ти² (81)
◊ Не ма́ти зеле́ного поня́ття (уя́влення) *див.* ма́ти² (121)
◊ Не ма́ти (й) (на́віть, жо́дного *і т. ін.*) поня́ття (уя́влення *і т. ін.*) *див.* ма́ти² (124)
△ О́бсяг поня́ття *див.* о́бсяг (4)

ПООББИВА́ТИ
пооббива́ти
◊ Оббива́ти / пооббива́ти каблуки́ *див.* каблу́к (2)
◊ Пооббива́ти поро́ги *див.* пооббива́ти (1)

ПООБЛЕ́ЖУВАТИ
пообле́жувати
◊ Пообле́жувати боки́ *див.* пообле́жувати (1)

ПООБРИВА́ТИ
пообрива́ти
◊ Обрива́ти / обірва́ти (пообрива́ти) ру́ки *див.* обрива́ти¹ (4)
◊ Пообрива́ти чу́ба (ву́ха, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* пообрива́ти (1)

ПООБРОСТА́ТИ
пооброста́ти
◊ Мо́хом порости́ (оброcти́, пооброста́ти *і т. ін.*) *див.* пороста́ти (1)

ПООБТИРА́ТИ
пообтира́ти
◊ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.*) *див.* обтира́ти (4)

ПООБТО́ЧУВАНИЙ
пообто́чуваний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пообто́чуваний *див.* пообто́чуваний (1)

ПООДАЛІ́К
поодалі́к
○ По́одаль від... <Поодалі́к від...> *див.* по́одаль (1)

ПО́ОДАЛЬ
по́одаль
○ По́одаль від... <Поодалі́к від...> *див.* по́одаль (1)

ПООПУСКА́ТИ
поопуска́ти
Поопуска́ти о́чі *див.* поопуска́ти (1)

ПОПАДА́ННЯ
попада́ння
Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* влуча́ння (1)

ПОПА́ДАТИ
попа́дати
◊ Попа́дати навко́лішки (на колі́на, ниць *і т. ін.*) *див.* попа́дати (1)
◊ Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху) <Так і попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху)> *див.* попа́дати (2)

ПОПАДА́ТИ
попада́є
◊ Зуб на зуб не попада́є (не потрапля́є) *див* зуб (9)
попада́ти
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див.* вціля́ти (1)
◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.*) / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на гачо́к (*рідко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.*) / напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.*) на слід (на сліді́) *див.* напада́ти (1)
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
Попада́ти / попа́сти в (на) поми́лки́ *див.* попада́ти (1)
Попада́ти / попа́сти під суд *див.* попада́ти (2)
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.*) мі́сце *див.* попада́ти (13)
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.*) на слизьке́ *див.* попада́ти (15)
◊ Попа́сти / попада́ти в нела́ску (*рідше* в опа́лу, в нemи́лість) *див* попада́ти (17)
◊ Попа́сти / попада́ти в тон *див.* попада́ти (18)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.*) на му́шку *див.* попада́тися (2)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.*) / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.*) на о́чі *див.* потрапля́ти (3)

ПОПАДА́ТИСЯ
попада́йся
Не попада́йся (не попада́йтеся) мені́ <Ось (ті́льки) попади́сь мені́> *див.* попада́тися (1)
попада́йтеся
Не попада́йся (не попада́йтеся) мені́ <Ось (ті́льки) попади́сь мені́> *див.* попада́тися (1)
попада́тися
◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.*) / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на гачо́к (*рідко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.*) на му́шку *див.* попада́тися (2)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)

ПО́ПАР
по́пару
◊ Не знахо́дити / не знайти́ по́пару *див.* знахо́дити (17)

ПОПА́РЕНИЙ
попа́рений
Як (мов, ні́би *і т. ін.*) попа́рений *див.* попа́рений (1)

ПО́ПАС
по́пас
Става́ти / ста́ти на по́пас (по́пасі) *див.* става́ти
по́пасі
Става́ти / ста́ти на по́пас (по́пасі) *див.* става́ти

ПОПАСА́ТИ
попаса́ти
◊ Попаса́ти очи́ма *див.* попаса́ти (1)

ПОПА́СТИ²
попа́в
◊ Хто куди́ [ба́чив (попа́в)] *див.* хто¹
попа́ла
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попа́ла (потра́пила) *див.* ві́жки (2)
попа́ло
○ Де попа́ло *див.* попада́ти (3)
○ Коли́ попа́ло *див.* попада́ти (4)
○ Куди́ попа́ло *див.* попада́ти (5)
○ По чо́му (*рідко* по чім) попа́ло *див.* попада́ти (6)
○ Хто попа́ло *див.* попада́ти (7)
○ Що [не] попа́ло *див.* попада́ти (8)
○ Яки́й попа́ло *див.* попада́ти (9)
○ Як попа́ло *див.* попада́ти (10)
попа́сти
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див.* вціля́ти (1)
◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.*) / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на гачо́к (*рідко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.*) / напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.*) на слід (на сліді́) *див.* напада́ти (1)
◊ Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити *і т. ін.*) *див.* попада́ти (11)
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
Попада́ти / попа́сти в (на) поми́лки́ *див.* попада́ти (1)
Попада́ти / попа́сти під суд *див.* попада́ти (2)
◊ Попа́сти в деся́тку *див.* попада́ти (12)
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.*) мі́сце *див.* попада́ти (13)
◊ Попа́сти в масть *див.* попада́ти (14)
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.*) на слизьке́ *див.* попада́ти (15)
◊ Попа́сти па́льцем у не́бо *див.* попада́ти (16)
◊ Попа́сти / попада́ти в нела́ску (*рідше* в опа́лу, в неми́лість) *див.* попада́ти (17)
◊ Попа́сти / попада́ти в тон *див.* попада́ти (18)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.*) на му́шку *див.* попада́тися (2)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.*) / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.*) на о́чі *див.* потрапля́ти (3)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на [го́стрі (голо́дні)] зу́би (*ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на язи́к *див.* потрапля́ти (5)

ПОПА́СТИСЯ[2]
попади́сь
Не попада́йся (не попада́йтеся) мені <Ось (тільки) попади́сь мені> *див.* попада́тися (1)
попа́стися
◊ Лови́тися (попада́ти, попада́тися *і т. ін.*) / злови́тися (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на гачо́к *(рідко* на ву́дочку) *див.* лови́тися (1)
◊ Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити *і т. ін.*) *див.* попада́ти (11)
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у паву́тину *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.*) на му́шку *див.* попада́тися (2)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Попа́стися, як (мов, ні́би *і т. ін.*) ми́ша в па́стку *див.* попада́тися (4)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на [го́стрі (голо́дні)] зу́би *(ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.*) на язи́к *див.* потрапля́ти (5)
◊ Потра́пити (попа́стися) в сі́ті *див.* потрапля́ти (6)
◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.*) на гаря́чому *див.* упійма́тися
ПОПЕРЕГРИЗА́ТИ
поперегриза́ти
◊ Поперегриза́ти горля́нки *див.* поперегриза́ти (1)
ПОПЕРЕ́ДЖЕННЯ
попере́дженням
Суво́ра догана [з попере́дженням] *див.* догана (1)
ПОПЕРЕ́ДНІЙ
попере́днє
△ Попере́днє ув'я́знення *див.* ув'я́знення
ПОПЕ́РЕДУ[1]
попе́реду
◊ Іти́ попе́реду *див.* іти́ (122)
ПОПЕРЕ́К[2]
попере́к
◊ Ста́ти / стоя́ти [кі́сткою (як кі́стка, *рідко* го́стрим ноже́м)] попере́к *(рідко* впо́перек) го́рла (у го́рлі) *див.* стоя́ти
◊ Шмато́к хлі́ба стає́ / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див.* шмато́к
◊ Щоб (бода́й, хай *і т. ін.*) йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) кі́стка в го́рло (попере́к го́рла ста́ла) *див.* кі́стка (26)
ПОПЕРЕ́КОВИЙ
попере́ковий
△ Попере́ковий радикулі́т *див.* радикулі́т
ПОПЕРЕ́ЧНИЙ
попере́чного
Пита́ти стрі́чного і попере́чного *див.* пита́ти (4)
ПОПЕ́РТИ
попре́ш
◊ Про́ти пра́вди (фа́ктів) не попре́ш *див.* попе́рти (1)
ПОПЕРХНУ́ТИСЯ
поперхну́тися
◊ Поперхну́тися сло́вом *див.* поперхну́тися (1)
ПОПИВА́ТИ
попива́ти
Чайо́к (чай) попива́ти *див.* попива́ти (1)

ПОПИРА́ТИ[1]
попира́ти
◊ Попира́ти все святе́ *див.* попира́ти[1] (1)
ПО́ПИТ
по́пит
Ма́ти (знахо́дити) / знайти́ [вели́кий (значни́й)] по́пит *див.* ма́ти[2] (6)
△ Нерегульо́ваний по́пит *див.* по́пит (1)
△ Платоспромо́жний по́пит *див.* по́пит (2)
ПОПИТА́ТИ[2]
попита́ти
◊ Попита́ти до́лі (щастя) *див.* попита́ти[2] (1)
ПОПИ́ТИ
попи́ти
◊ Обмоло́тини попи́ти *див.* попи́ти (1)
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПОПІДВІКО́ННЮ
попідвіко́нню
◊ Піти́ попідвіко́нню *див.* піти́ (34)
ПОПІДМІТА́ТИ
попідміта́в
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) хтось попідміта́в *див.* попідміта́ти (1)
ПОПІДТИ́ННЮ
попідти́нню
◊ Тиня́тися попідти́нню під (по́під) ги́ном (тина́ми) *див.* тиня́тися
ПО́ПІЛ
по́пелі
◊ Не проспа́ти грушки́ (грушо́к) у по́пелі *див.* просипа́ти[1]
по́пелом
◊ Бра́тися / взя́тися по́пелом *див.* бра́тися (14)
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
Узя́тися по́пелом *див.* узя́тися
по́пелу
◊ Встава́ти / вста́ти з по́пелу [і руї́н] *див.* устава́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)
по́піл
◊ Згоря́ти (згора́ти, перетво́рюватися, оберта́тися) / згорі́ти (перетвори́тися, оберну́тися) на (в) по́піл *див.* згоря́ти (2)
◊ На ву́гіль (на по́піл) *див.* ву́гіль (1)
Переора́ти на по́піл *див.* перео́рювати (1)
◊ Перетво́рювати (оберта́ти) / перетвори́ти (оберну́ти) в (на) по́піл *див.* перетво́рювати (1)
◊ Перетлі́ти (зотлі́ти) на ву́гіль (на по́піл) *див.* перетліва́ти (2)
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
◊ Розві́яти на (в) по́піл *див.* розвіва́ти
ПОПЛАТИ́ТИСЯ
поплати́тися
◊ Поплати́тися життя́м (голово́ю) *див.* поплати́тися (1)
ПОПЛЕСКА́ТИ
поплеска́ти
◊ Плеска́ти (пат́якати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
ПОПЛИВТИ́
поплив́
◊ Був та загу́в (попли́в) *див.* бу́ти (32)

поплив́ти
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / поплив́ти (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див.* плисти́ (1)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / поплив́ти (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / поплив́ти (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◊ Поплив́ти / пливти́ із рук *див.* поплисти́ (1)
◊ Поплив́ти / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.*) *див.* поплисти́ (2)
ПОПЛИСТИ́
попли́в
◊ Був та загу́в (попли́в) *див.* бу́ти (32)
поплисти́
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / поплив́ти (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див.* плисти́ (1)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / поплив́ти (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / поплив́ти (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
ПО́ПЛІЧ
по́пліч
◊ Іти́ / піти́ по́пліч *див.* іти́ (114)
ПОПЛУ́ТАТИ
поплу́тав
◊ Лихи́й *(рідше* нечи́стий, ді́дько *і т. ін.*) попу́тав (поплу́тав) *див.* лихи́й[1] (6)
ПОПЛУ́ТАТИСЯ
поплу́талося
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
ПОПОВЗТИ́
попо́вз
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.*) під нога́ми *чиїми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
ПОПОВИВА́РЮВАТИ
поповива́рювати
◊ Поповива́рювати води́ *див.* поповива́рювати (1)
ПОПО́ВНИТИ
попо́внити
Попо́внювати / попо́внити си́ли *див.* попо́внювати (1)
ПОПО́ВНЮВАТИ
попо́внювати
Попо́внювати / попо́внити си́ли *див.* попо́внювати (1)
ПОПОВОДИ́ТИ
поповоди́ти
◊ Поповоди́ти за ніс *див.* поповоди́ти (1)
ПОПОГНУ́ТИ
попогну́ти
◊ Попогну́ти спи́ну (хребта́) *див.* попогну́ти (1)
ПОПОГРІ́ТИ
попогрі́ти
Попогрі́ти чу́ба *див* попогрі́ти (1)
ПОПОЛА́М
попола́м
◊ Го́ре (ра́дість, ща́стя *і т. ін.*) [діли́ти] попола́м (на́впіл) *див.* діли́ти (2)
◊ З го́рем (з ли́хом) попола́м (на́впіл) *див.* попола́м (1)
◊ З гріхо́м попола́м *див.* попола́м (2)
Перела́мувати (перело́млювати) / перелама́ти (переломи́ти) на́двоє (попола́м, на́впіл *і т. ін.*) *див.* перела́мувати (1)
ПОПОЛАМА́ТИ
пополама́ти
◊ Пополама́ти ру́ки (рук) *див.* пополама́ти (2)
◊ Пополама́ти [собі́] го́лову *див.* пополама́ти (1)

ПОПОЛОСКА́ТИ
пополоска́ти
◊ Пополоска́ти зу́би *див.* пополоска́ти (1)
ПОПОМЛІ́ТИ
попомлі́ти
◊ Помлі́ти (попомлі́ти) душе́ю (се́рцем) *див* помлі́ти (1)
ПОПОНУ́ДИТИ
попону́дити
◊ Попону́дити сві́том *див.* попону́дити (1)
ПОПОРИ́ПАТИ
попори́пати
◊ Попори́пати у ха́ту *див* попори́пати (1)
ПОПОТОПТА́ТИ
попотопта́ти
◊ Попотопта́ти стежки́ *див.* попотопта́ти (1)
ПОПОТЯГА́ТИ
попотяга́ти
Тяга́ти / затяга́ти (попотяга́ти) по суда́х *див.* тяга́ти
ПОПРА́ВКА
попра́вки
Вно́сити / внести́ попра́вки (попра́вку) *див.* вно́сити (1)
попра́вку
Вно́сити / внести́ попра́вки (попра́вку) *див.* вно́сити (1)
○ Іти́ / піти́ на попра́вку *див.* іти́ (44)
ПОПРИБИРА́ТИ
поприбира́ти
◊ Поприбира́ти до [свої́х] рук (*рідко* до се́бе) *див.* поприбира́ти (1)
ПОПРИВО́ДИТИ
поприво́дити
Поприво́дити до прися́ги *див.* поприво́дити (1)
ПОПРИКЛАДА́ТИ
поприклада́ти
Поприклада́ти ру́ку (ру́ки) *див.* поприклада́ти (1)
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
ПОПРИКОРО́ЧУВАТИ
поприкоро́чувати
◊ Поприкоро́чувати язики́ *див.* поприкоро́чувати (1)
ПОПРИСИХА́ТИ
поприсиха́ли
◊ Язики́ [в ро́ті] поприсиха́ли *див.* язи́к
ПОПРИТА́ЮВАТИ
попритаю́вати
◊ Попритаю́вати [в собі] дух *див.* попритаю́вати (1)
ПОПРИ́ЩИТИ
попри́щило
◊ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) [язи́к] попри́щило <Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) попри́щилося> *див.* попри́щити (1)
ПОПРИ́ЩИТИСЯ
попри́щилося
◊ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) [язи́к] попри́щило <Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) попри́щилося> *див.* попри́щити (1)
ПОПРО́БУВАТИ
попро́бувати
◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати щастя (уда́чі) *див.* спро́бувати
ПОПРОВА́ЛЮВАТИ
попрова́лювати
◊ Го́лови попрова́лювати *див.* попрова́лювати (1)
ПОПРОДИРА́ТИ
попродира́ти
◊ Попродира́ти о́чі *див* попродира́ти (1)
ПОПРОЇДА́ТИ
попроїда́ти
◊ Зу́би попроїда́ти *див.* попроїда́ти (1)
ПОПРОСИ́ТИ
попроси́ти
Попроси́ти (попроха́ти) благослове́ння *див* попроси́ти (1)
Попроси́ти (попроха́ти) до сто́лу *див* попроси́ти (2)
◊ Попроси́ти (попроха́ти) сло́ва *див.* попроси́ти (3)
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
◊ Проси́ти / попроси́ти руки́ *див.* проси́ти
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (пробачення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти
ПОПРОСИ́ТИСЯ
попроси́тися
Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися
ПОПРОСТОРІ́ШАТИ
попросторі́шав
◊ [І (аж, ніби *і т. ін.*)] світ поши́ршав (роз'ясни́вся, попросторі́шав) *див.* світ[2]
ПО́ПРОСТУ
по́просту
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
ПОПРОСТЯГА́ТИ
попростяга́ти
◊ Попростяга́ти но́ги *див.* попростяга́ти (1)
ПОПРОХА́ТИ
попроха́ти
Попроси́ти (попроха́ти) благослове́ння *див.* попроси́ти (1)
Попроси́ти (попроха́ти) до сто́лу *див.* попроси́ти (2)
◊ Попроси́ти (попроха́ти) сло́ва *див.* попроси́ти (3)
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти
ПОПРОЩА́ТИСЯ
попроща́лася
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
попроща́тися
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися
ПОПСУВА́ТИ
попсува́ти
◊ Попсува́ти бага́то (нема́ло, чима́ло *і т. ін.*) кро́ві *див.* попсува́ти (1)
◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див.* псува́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див* псува́ти
ПОПУЛЯЦІ́ЙНИЙ
популяці́йна
△ Популяці́йна гене́тика *див.* гене́тика (2)
ПОПУЛЯ́ЦІЯ
популя́ція
△ Гібри́дна популя́ція *див.* популя́ція (1)
△ Приро́дна популя́ція *див* популя́ція (2)
ПО́ПУСК
по́пуску
Не дава́ти / не да́ти по́пуску *див.* дава́ти (34)
ПОПУСКА́ТИ[1]
попуска́ти
◊ Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу *див.* попуска́ти[1] (3)
◊ Не попуска́ти / не попусти́ти свого́ *див.* попуска́ти[1] (4)
◊ Попуска́ти / попусти́ти ву́дку *див.* попуска́ти[1] (5)
Попуска́ти / попусти́ти мі́сце (по́ле) *див.* попуска́ти[1] (1)
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.*) *див.* попуска́ти[1] (6)
ПОПУСТИ́ТИ
попусти́ти
◊ Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу *див.* попуска́ти[1] (3)
◊ Не попуска́ти / не попусти́ти свого́ *див.* попуска́ти[1] (4)
◊ Попуска́ти / попусти́ти ву́дку *див.* попуска́ти[1] (5)
Попуска́ти / попусти́ти мі́сце (по́ле) *див.* попуска́ти[1] (1)
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.*) *див.* попуска́ти[1] (6)
◊ Попусти́ти себе́ *див.* попуска́ти[1] (7)
Попусти́ти сльо́зи *див.* попуска́ти[1] (2)
ПОПУ́ТАТИ
попу́тав
◊ Лихи́й (*рідше* нечи́стий, ді́дько *і т. ін.*) попу́тав (поплу́тав) *див.* лихи́й[1] (6)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) лихи́й (*рідше* нечи́стий, біс *і т. ін.*) попу́тав *див.* лихи́й[1] (8)
ПОПУ́ХНУТИ
попу́хли
◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)
ПОРА́
пір
○ Від (з) ті́єї (то́ї) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
○ До тих пір *див.* пора́ (8)
З да́вніх (*рідше* давне́зних)-даве́н <З да́вніх пір> <З да́внього-да́вна> *див.* да́вній (1)
пора́
◊ Глуха́ пора́ <Глухи́й час> *див.* пора́ (11)
Недале́ка пора́ <Недале́кий час> *див.* пора́ (1)
◊ Пора́ і честь (со́вість) зна́ти *див* пора́ (15)
Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́ (2)
◊ Пора́ перепори́лася *див.* пора́ (16)
Прийшла́ пора́ *див.* пора́ (4)
пора́х
◊ На пе́рших пора́х (поча́тках) *див.* пора́ (13)
по́ри
По́ри ро́ку *див.* пора́ (3)
пори́
◊ Без пори́ *див.* пора́ (10)
○ Від (з) ті́єї (то́ї) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
◊ Дійти́ пори́ *див.* дохо́дити (6)
◊ До пори́ [до ча́су] *див.* пора́ (12)
○ До ціє́ї пори́ *див.* пора́ (9)
порі́
◊ На порі́ *див.* пора́ (14)
◊ На порі́ ста́ти *див.* става́ти
поро́ю
В да́вні (ста́рі) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див* час
по́ру
○ В (у) ту по́ру *див.* пора́ (6)
○ В (у) цю по́ру *див.* пора́ (7)
ПОРА́ДА
пора́д
Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* слу́хати
пора́ди
Нема́ (нема́є) пора́ди *див.* нема́ (10)
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.*) *див.* проси́ти
Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* слу́хати
пора́дою
Удава́тися за пора́дою *див.* удава́тися
пора́ду
Дава́ти / да́ти пора́ду *див* дава́ти (7)
ПОРА́ДИТИ
пора́дити
◊ Пора́дити собі́ (*рідше* себе́) *див.* пора́дити (1)
ПОРА́ДУВАТИ
пора́дувати
◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати (1)
◊ Пора́дувати се́рце *див.* пора́дувати (2)
ПОРА́ЗКА
пора́зки
Зазнава́ти / зазна́ти пора́зки (пора́зок) *див.* зазнава́ти (1)
пора́зку
◊ Терпі́ти пора́зку *див.* терпі́ти

пора́зок
Зазнава́ти / зазна́ти пора́зки (пора́зок) *див.* зазнава́ти (1)
ПОРА́НЕНИЙ
пора́неного
Обробля́ти / обробúти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.)* *див.* обробля́ти[1] (2)
ПО́РАТИСЯ
по́ратися
По́ратися (бі́гати, товктúся *і т. ін.)* по хазя́йству (по господа́рству) *див.* по́ратися (1)
ПОРАХО́ВАНИЙ
порахо́вана
◊ Ко́жна хвилúна порахо́вана *див.* хвилúна
ПОРАХУВА́ТИ
порахува́ти
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї рукú] [мо́жна (ле́гко)] перелічúти (перерахува́ти, порахува́ти) *див.* перелі́чувати (1)
◊ Полічúти (порахува́ти, полоскота́ти, потовктú *і т. ін.)* ре́бра *див.* полічúти[1] (1)
ПОРВА́ТИ[1]
порва́ло
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* на ку́сники порва́ло *див.* порва́ти[1] (2)
порва́ти
◊ Порва́ти ланцю́г Гімене́я *див.* порва́ти[1] (1)
◊ Рва́ти / порва́ти жúли (ру́ки, сúлу) *див.* рва́ти
◊ Рва́ти / порва́ти кишкú [зо (від) смі́ху (від ре́готу)] *див.* рва́ти
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, се́рде́нько) [на шматкú (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розбúти) кайда́ни (пу́та, ланцюгú) *див.* рва́ти
ПОРВА́ТИСЯ[2]
порва́вся
Го́лос порва́вся *див.* го́лос (3)
ПОРЕ́БРИК
поре́брик
О За поре́брик *див.* поре́брик (1)
поре́бриком
О За поре́бриком *див.* поре́брик (2)
ПОРИ́В[2]
порúві
О У порúві *див.* порúв[2] (1)
ПОРИВА́ННЯ[2]
порива́ння
◊ Порива́ння душі́ (се́рця) *див.* порива́ння[2] (1)
ПОРИВА́ТИ[2]
порива́ти
Порива́ти о́чі *див.* порива́ти[2] (1)
ПОРИВА́ТИ[3]
порива́є
Так і порива́є (порива́ло) *див.* порива́ти[3] (1)
порива́ло
Так і порива́є (порива́ло) *див.* порива́ти[3] (1)
порива́ти
◊ Порива́ти [аж] до живо́го се́рця *див.* порива́ти[3] (2)
◊ Порива́ти за се́рце *див.* порива́ти[3] (3)
ПОРИВА́ТИСЯ[2]
порива́ється
◊ Душа́ порива́ється *див.* душа́ (35)
ПОРИНА́ТИ
порина́ти
◊ Порина́ти / порúну́ти в се́бе *див.* порина́ти (3)
◊ Порина́ти / порúну́ти в те́мряву *див.* порина́ти (4)
◊ Порина́ти / порúну́ти в турбо́ти *див.* порина́ти (5)
ПОРИ́НУТИ
порúнути
◊ Порина́ти / порúну́ти в се́бе *див.* порина́ти (3)
◊ Порина́ти / порúну́ти в те́мряву *див.* порина́ти (4)
◊ Порина́ти / порúну́ти в турбо́ти *див.* порина́ти (5)
Порúнути в бій *див.* порина́ти (1)
Порúнути в нірва́ну *див.* порина́ти (2)
◊ Порúнути зо́ром (по́глядом, очúма) *див.* порина́ти (6)
ПОРІВНЯ́ЛЬНИЙ
порівня́льна
△ Порівня́льна педаго́гіка *див.* педаго́гіка (1)
△ Порівня́льна психоло́гія *див.* психоло́гія
порівня́льний
△ Порівня́льний ме́тод *див.* ме́тод (6)
ПОРІВНЯ́ННЯ[1]
порівня́нні
О У порівня́нні *див.* порівня́ння[1] (2)
порівня́ння
О Без порівня́ння *див.* порівня́ння[1] (1)
Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.)* *див.* прибира́ти
△ Сту́пені порівня́ння *див.* сту́пінь[1]
ПОРІ́ВНЯНО
порі́вняно
О Порі́вняно з тим *див.* порі́вняно (1)
ПОРІВНЯ́ТИ[1]
порівня́ти
◊ Порівня́ти плечá *див.* порі́внювати[1] (1)
ПОРІГ
порі́г
△ [Абсолю́тний] порі́г відчуття́ *див.* порі́г (2)
◊ Виставля́ти (виво́дити, вестú) / ви́ставити (ви́вести) за две́рі (за порі́г, *рі́дко* за воро́та) *див.* виставля́ти (3)
△ Епідемі́чний (епідеміологі́чний) порі́г *див.* порі́г (3)
◊ [І] на порі́г не пуска́ти / не пустúти *див.* пуска́ти
◊ [І] на порі́г не ступúти *див.* ступа́ти
◊ [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступúти *див.* переступа́ти (1)
◊ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)
◊ Переступа́ти / переступúти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
◊ Плю́нути че́рез порі́г *див.* плю́нути (4)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
△ Порі́г подра́знення *див.* порі́г (4)
△ Порі́г чу́тності *див.* порі́г (5)
◊ Пуска́ти / пустúти на порі́г *див.* пуска́ти
Ста́ти у двéрях (на две́рях, на порі́г, на поро́зі) *див.* става́ти
◊ [Ті́льки] за порі́г *див.* порі́г (9)
◊ [Ті́льки] на порі́г *див.* порі́г (10)
◊ Че́рез порі́г не переля́зити *див.* переля́зити (2)
поро́га
◊ Відкúнути / відкида́ти з поро́га *див.* відкида́ти (1)
◊ До оста́ннього поро́га *див.* порі́г (7)
З (від) поро́га *див.* порі́г (1)
◊ [І] поро́га (порі́г) не переступа́ти / не переступúти *див.* переступа́ти (1)
◊ Переступа́ти / переступúти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
◊ [Ті́льки] до поро́га *див.* порі́г (8)
поро́ги
◊ Висо́кі поро́ги *див.* порі́г (6)
◊ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)
◊ Переступа́ти / переступúти порі́г (поро́га, поро́ги, че́рез порі́г) *див.* переступа́ти (2)
◊ Пооббива́ти поро́ги *див.* пооббива́ти (1)
◊ Топта́ти поро́ги *див.* топта́ти
поро́зі
Ста́ти у две́рях (на две́рях, на порі́г, на поро́зі) *див.* става́ти
ПОРІ́ДДЯ
порі́ддя
◊ Ію́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.)* *див.* пле́м'я (3)
ПОРІШИ́ТИ
порішúти
Порішúти з собо́ю <Порішúти себе́> *див.* поріша́ти (1)
ПОРОБИ́ТИ
поро́биш
Нічо́го не зро́биш (не поро́биш) <Що [ж ти] зро́биш (поро́биш)> *див.* зробúти (8)
ПОРО́ДА
поро́да
△ Матерúнська поро́да *див.* поро́да (3)
△ Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да *див.* поро́да (8)
△ Симента́льська поро́да *див.* поро́да (10)
△ Швіца́рська поро́да *див.* поро́да (14)
поро́ди
△ Виливні́ поро́ди *див.* поро́да (1)
△ Лу́жні гі́рські поро́ди *див.* поро́да (2)
△ Нафтоно́сні поро́ди *див.* поро́да (4)
△ Осадо́ві (оса́дкові) поро́ди *див.* поро́да (5)
△ Осно́вні поро́ди *див.* поро́да (6)
△ Пірокласти́чні поро́ди *див.* поро́да (7)
△ Пухкі́ поро́ди *див.* поро́да (9)
△ Тверді́ поро́ди *див.* поро́да (11)
△ Твердолúстяні поро́ди *див.* поро́да (12)
△ Тіньовитрива́лі поро́ди *див.* поро́да (13)
△ Чи́стої кро́ві (поро́ди) *див.* кров (6)
ПОРОДИ́ТИ
породúла
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін.)* ма́ти [на світ] народúла (породúла, родúла) <Як ма́ти спородúла> *див.* ма́ти[1] (15)
ПОРОДІ́ЛЬНИЙ
породі́льна
△ Просту́дна (роді́льна, породі́льна *і т. ін.)* гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
ПОРОЖНЕ́М
порожне́м
◊ Верну́тися порожне́м *див.* верта́тися (2)
ПОРОЖНЕ́ЧА
порожне́ча
◊ Духо́вна (вну́трішня) порожне́ча *див.* порожне́ча (2)
◊ Душе́вна порожне́ча <Порожне́ча душі́ (в душі́, в се́рці)> *див.* порожне́ча (3)
◊ Порожне́ча в оча́х *див.* порожне́ча (4)
△ Торріче́ллієва порожне́ча (пустота́) *див.* порожне́ча (1)
ПОРОЖНИ́НА
порожнúна
△ Га́йморова порожнúна *див.* порожнúна (1)
△ Ка́рстова порожнúна *див.* порожнúна (2)
△ Ротова́ порожнúна *див.* порожнúна (3)
△ Черевна́ порожнúна *див.* порожнúна (4)
ПОРО́ЖНІЙ
поро́жнє
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
◊ Поро́жнє (пусте́) мі́сце *див.* мі́сце (25)
◊ Поро́жня душа́ <Поро́жнє се́рце> *див.* душа́ (70)
поро́жній
◊ В поро́жній слід *див.* слід[1]
◊ Поро́жній (пустúй) гамане́ць *див.* гамане́ць (2)
◊ Пустúй (поро́жній) звук *див.* звук (8)
поро́жніми
◊ З го́лими (поро́жніми, пустúми) рука́ми *див.* рука́
О Не з поро́жніми кише́нями *див.* кише́ня (2)
поро́жнього
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
поро́жньої
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з [поро́жньої (духово́ї)] бо́чки *див.* бо́чка[1] (2)
поро́жньому
◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
поро́жню
◊ Ма́ти поро́жню макі́тру на пле́чах *див.* ма́ти[2] (82)

порóжня
◊ Порóжня душá <Порóжнє сéрце> *див.* душá (70)
△ Порóжня кúшка *див.* кúшка (4)
◊ Порóжня (легкá, пустá) кишéня (калúтка) *див.* кишéня (8)
◊ Порóжня (пустá) головá *див* головá (40)
△ Порóжня (пустá, мéртва) порóда *див* порóда (8)
◊ Порóжня скрúня *див* скрúня
ПОРОЖНІ́ТИ
порожнíє
◊ Сéрце порожнíє *див.* сéрце
ПÓРОЖНЬО
пóрожньо
◊ Пóрожньо в голові (у лóбі) *див* пóрожньо (1)
◊ Пóрожньо в душí (на душí, в сéрці) *див.* пóрожньо (2)
ПОРОЖНЯ́
порожню́
○ На порожню́ *див* порожня́ (1)
ПОРОЗВІ́ШУВАТИ
порозвíшувати
◊ Порозвíшувати вýха *див.* порозвíшувати (1)
ПОРОЗВ'Я́ЗУВАТИ
порозв'я́зувати
◊ Порозв'я́зувати язикú *див* порозв'я́зувати (1)
ПОРОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ
порозв'я́зувалися
◊ Язикú порозв'я́зувалися *див* язúк
ПОРОЗЗЯВЛЯ́ТИ
пороззявля́ли
◊ Чóботи ротú пороззявля́ли *див.* чóботи
пороззявля́ти
◊ [Аж] ротú (ротя́ки) пороззявля́ти *див.* пороззявля́ти (1)
◊ Пороззявля́ти пéльки *див.* пороззявля́ти (2)
ПОРОЗНІМÁТИ
порознімáти
◊ Порознімáти ротú *див.* порознімáти (1)
ПОРОЗПУСКÁТИ
порозпускáти
◊ Порозпускáти (порозставля́ти) вýха *див.* порозпускáти (1)
ПОРОЗРИВÁТИ[1]
порозривáло
◊ Хай би їх порозривáло *див.* порозривáти[1] (2)
порозривáти
◊ Порозривáти на шмáття *(рідко* на шкамáття) *див.* порозривáти[1] (1)
ПОРОЗРИВÁТИСЯ
порозривáються
◊ Як не порозривáються *див.* порозривáтися (1)
ПОРОЗСТАВЛЯ́ТИ
порозставля́ти
◊ Порозпускáти (порозставля́ти) вýха *див* порозпускáти (1)
ПОРОЗСУПÓНЮВАТИ
порозсупóнювати
◊ Порозсупóнювати хáньки *див* порозсупóнювати (1)
ПОРОЗТУЛЯ́ТИ
порозтуля́ти
◊ Порозтуля́ти ротú *див.* порозтуля́ти (1)
ПОРОЗУМІВÁТИСЯ
порозумівáтися
Порозумівáтися / порозумíтися без слів (мóвчки) *див* порозумівáтися (1)
Порозумівáтися / порозумíтися на мúгах *див.* порозумівáтися (2)
ПОРОЗУМІ́ТИСЯ
порозумíтися
Порозумівáтися / порозумíтися без слів (мóвчки) *див.* порозумівáтися (1)
Порозумівáтися / порозумíтися на мúгах *див.* порозумівáтися (2)
Порозумíтися між собóю *див* порозумівáтися (3)

ПОРÓК
порóк
△ Порóк сéрця *див.* порóк (1)
ПОРÓСЛИВА
порóслива
Порóслива свиня́ *див.* свиня́
ПОРОСТÁТИ
поростáє
◊ Сéрце мóхом (плíснявою, цвíллю *і т. ін.)* оброслó (порослó, покрúлося *і т ін.)* / обростáє (поростáє, покривáється *і т. ін.)* *див.* сéрце
поростáти
◊ Поростáти / порост́и в пíр'я *див.* поростáти (2)
ПОРОСТИ́
порíс
◊ Ужé й мох порíс *див.* мох (2)
пороcлá
◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожúною, кропивóю *і т ін.)* пороcлá (зарослá) *див.* дорóга (7)
порослó
◊ Сéрце мóхом (плíснявою, цвíллю *і т ін.)* оброслó (порослó, покрúлося *і т. ін.)* / обростáє (поростáє, покривáється *і т. ін.)* *див.* сéрце
порости́
◊ Мóхом порости́ (обрости́, пообростáти *і т ін.)* *див* поростáти (1)
◊ Поростáти / порости́ в пíр'я *див.* поростáти (2)
◊ Порости́ травóю (тéрном, бúллям *і т ін.)* *див.* поростáти (3)
◊ Тернáми порости́ *див.* поростáти (4)
поростýть
◊ Кісткú травóю поростýть *див.* кíстка (18)
ПОРОСЯ́
порося́
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* порося́ (свиня́) на óрчику (óрчиком) *див.* порося́ (1)
ПОРÓТИ[1]
порóти
◊ Не шúти, не порóти *див.* шúти
◊ Порóти гаря́чку (спíшку) *див.* порóти[1] (1)
ПÓРОХ[1]
пóрох
◊ Злíзувати пóрох (бруд) *див* злíзувати (1)
◊ Обтрусúти (отрусúти) / обтрýшувати (отрýшувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стіп) своíх] *див.* обтрýшувати (1)
◊ Повергáти / повéргнути в прах (у пóрох) *див.* повергáти[2] (1)
◊ Порохня́ *(рíдше* пóрох, порохнó *і т ін.)* сúплеться *див* порохня́ (1)
◊ Розпадáтися (пáдати, розсипáтися *і т. ін.)* / розпáстися (впáсти, розсúпатися *і т ін.)* пpáхом (пóрохом, на прах, у прах, на пóрох) *див.* розпадáтися[1]
◊ Розтирáти / розтéрти (зітéрти, стéрти) на пóрох (у пóрох, на прах, у порошóк) *див.* розтирáти
◊ У пóрох топтáти *див* топтáти
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пóрох (сіль) в óці *див.* пóрох[1] (3)
пóрохом
◊ Пúлом (пилюкóю, пóрохом, пилкóм *і т. ін.)* припадáти / припáсти *див.* припадáти
◊ Пóрохом пíтú *див* пóрох[1] (2)
◊ Розпадáтися (пáдати, розсипáтися *і т. ін.)* / розпáстися (впáсти, розсúпатися *і т ін.)* пpáхом (пóрохом, на прах, у прах, на пóрох) *див.* розпадáтися[1]
пóроху
◊ Насúпати пóроху на óчі (землí на грýди) *див.* насипáти[1] (1)
○ Як пóроху *кого, чого див.* пóрох[1] (1)
ПÓРОХ[2]
пóрох
◊ Витрачáти (трáтити) пóрох *див* витрачáти (1)
◊ Є ще пóрох у порохівнúцях *(рідко* у порохівнúці) *див.* пóрох[2] (2)

◊ Ню́хати пóрох <Понюхати пóрох (пóроху)> <Наню́хатися пóроху> *див.* ню́хати (2)
◊ Тримáти (держáти) пóрох сухúм *див.* тримáти
△ Чóрний пóрох *див.* пóрох[2] (1)
пóрохом
◊ Пáхне пóрохом *див.* пáхнути (5)
пóроху
◊ [І] не ню́хати / не поню́хати (не наню́хатися) пóроху *див.* ню́хати (1)
◊ Ню́хати пóрох <Поню́хати пóрох (пóроху)> <Наню́хатися пóроху> *див.* ню́хати (2)
◊ Пóроху не вúгадає (не вúдумає) *див* вигáдувати[1] (1)
ПОРОХІВНИ́ЦЯ
порохівнúці
◊ Є ще пóрох у порохівнúцях *(рідко* у порохівнúці) *див* пóрох[2] (2)
порохівнúцях
◊ Є ще пóрох у порохівнúцях *(рідко* у порохівнúці) *див* пóрох[2] (2)
ПОРОХНÓ
порохнó
◊ Порохня́ *(рíдше* пóрох, порохнó *і т. ін.)* сúплеться *див.* порохня́ (1)
порохнóм
Узя́тися порохнéю (порохнóм) *див* узя́тися
ПОРОХНЯ́
порохнéю
Узя́тися порохнéю (порохнóм) *див.* узя́тися
порохня́
◊ Порохня́ *(рíдше* пóрох, порохнó *і т. ін)* сúплеться *див.* порохня́ (1)
ПОРОХОВИ́Й
пороховíй
◊ Сидíти на пороховíй бóчці (на пороховóму пóгребі) *див.* сидíти
пороховóму
◊ Сидíти на пороховíй бóчці (на пороховóму пóгребі) *див.* сидíти
ПОРÓША
порóша
Воднá порóша *див.* порóша (1)
ПОРОШИ́НА[1]
порошúна
◊ Як (мов, нíби *і т ін)* [та] порошúна (порошúнка) в óці *див.* порошúна[1] (2)
порошúни
○ Ні (анí) порошúни (порошúнки, порошúночки) *див.* порошúна[1] (1)
порошúні
◊ Не давáти / не дáти [і] пилúні (порошúні, порошúнці, пилúнці *і т ін)* впáсти (сíсти) *див.* давáти (171)
ПОРОШИ́НКА
порошúнка
◊ Як (мов, нíби *і т ін)* [та] порошúна (порошúнка) в óці *див.* порошúна[1] (2)
порошúнки
◊ До [наймéншої] порошúнки *див.* порошúнка (2)
○ До порошúнки *див.* порошúнка (1)
○ Ні (анí) порошúни (порошúнки, порошúночки) *див* порошúна[1] (1)
порошúнці
◊ Не давáти / не дáти [і] пилúні (порошúні, порошúнці, пилúнці *і т. ін)* впáсти (сíсти) *див.* давáти (171)
ПОРОШИ́НОЧКА
порошúночки
○ Ні (анí) порошúни (порошúнки, порошúночки) *див.* порошúна[1] (1)
ПОРОШКÓВИЙ
порошкóва
△ Порошкóва металýргія *див.* металýргія (1)
порошкóві
△ Порошкóві матеріáли *див.* матеріáл (6)
ПОРОШÓК
порошóк
◊ Розтирáти / розтéрти (зітéрти, стéрти) на пóрох (у пóрох, на прах, у порошóк) *див.* розтирáти

ПО́РПАТИСЯ
по́рпатися
По́рпатися в пам'яті *див.* по́рпатися (1)
По́рпатися в собі *див.* по́рпатися (2)
ПОРТ[1]
порт
△ Повітря́ний порт *див.* порт[1] (1)
ПОРТО́ВИЙ
порто́вий
△ Порто́вий флот *див.* флот
ПОРТРЕ́Т
портре́т
△ Слове́сний портре́т *див.* портре́т (1)
ПОРТФЕ́ЛЬ
портфе́ль
Міністе́рський портфе́ль <Портфе́ль міністра> *див.* портфе́ль (1)
Редакці́йний портфе́ль *див.* портфе́ль (2)
△ Страхови́й портфе́ль <Портфе́ль страхува́нь> *див.* портфе́ль (3)
портфе́ля
Міні́стр без портфе́ля *див.* міні́стр (1)
ПОРУ́ГА
пору́гу
○ На пору́гу <У пору́гу> *див.* пору́га (1)
ПОРУ́КА
пору́ка
Кругова́ пору́ка *див.* пору́ка (1)
пору́ки
Бра́ти / взя́ти на пору́ки *див.* бра́ти (20)
○ На пору́ки *див.* пору́ка (2)
пору́кою
Бу́ти / ста́ти пору́кою *див.* бу́ти (26)
пору́ку
Дава́ти / да́ти пору́ку *див.* дава́ти (8)
ПО́РУЧ
по́руч
Ставáти / ста́ти по́руч (по́ряд) *див.* ставáти
Ста́вити / поста́вити по́ряд (по́руч) *див.* ста́вити
ПОРУЧИ́ТИСЯ
поручи́тися
Хто пору́читься (мо́же поручи́тися) <Ніхто́ не мо́же (не міг, не змо́же *і т. ін.*) поручи́тися> *див.* поруча́тися (1)
пору́читься
Хто пору́читься (мо́же поручи́тися) <Ніхто́ не мо́же (не міг, не змо́же *і т. ін.*) поручи́тися> *див.* поруча́тися (1)
ПОРУ́ШЕНИЙ
пору́шені
△ Пору́шені зе́млі *див.* земля́ (11)
ПОРУ́ШИТИ
пору́шити
Заво́дити (пору́шувати) / завести́ (пору́шити) спра́ву *див.* заво́дити[1] (1)
◊ Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во *див.* лама́ти (8)
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
Пору́шувати / пору́шити клопота́ння *див.* пору́шувати (1)
Пору́шувати / пору́шити кордо́н *див.* пору́шувати (2)
Пору́шувати / пору́шити пита́ння *див.* пору́шувати (3)
Пору́шувати / пору́шити пла́ни *див.* пору́шувати (4)
Пору́шувати / пору́шити рівнова́гу *див.* пору́шувати (5)
ПОРУ́ШНИК
пору́шник
Пору́шник (пору́шниця) кордо́ну *див.* пору́шник (1)
ПОРУ́ШНИЦЯ
пору́шниця
Пору́шник (пору́шниця) кордо́ну *див.* пору́шник (1)
ПОРУ́ШУВАТИ
пору́шувати
Заво́дити (пору́шувати) / завести́ (пору́шити) спра́ву *див.* заво́дити[1] (1)
◊ Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во *див.* лама́ти (8)
Перерива́ти (пору́шувати) / перерва́ти (пору́шити) мовча́ння (мо́вча́нку, ти́шу, па́узу *і т. ін.*) *див.* перерива́ти[1] (1)
Пору́шувати / пору́шити клопота́ння *див.* пору́шувати (1)
Пору́шувати / пору́шити кордо́н *див.* пору́шувати (2)
Пору́шувати / пору́шити пита́ння *див.* пору́шувати (3)
Пору́шувати / пору́шити пла́ни *див.* пору́шувати (4)
Пору́шувати / пору́шити рівнова́гу *див.* пору́шувати (5)
ПОРЦЕЛЯ́НА
порцеля́на
Саксо́нська порцеля́на <Саксо́нський фа́рфо́р> *див.* порцеля́на (1)
Се́врська порцеля́на <Се́врський фа́рфо́р> *див.* порцеля́на (2)
ПО́РЯД[1]
по́ряд
○ По́ряд з тим (цим) *див.* по́ряд[1] (1)
Поста́вити по́ряд (в ряд, на́рівні *і т ін.*) *див.* поста́вити[1] (5)
Ставáти / ста́ти по́руч (по́ряд) *див* ставáти
Ста́вити / поста́вити по́ряд (по́руч) *див.* ста́вити
ПОРЯДКО́ВИЙ
порядко́вий
△ Порядко́вий числі́вник *див.* числі́вник
ПОРЯ́ДОК
поря́дки
Бойові́ поря́дки *див.* поря́док (2)
поря́дком
Адміністрати́вним поря́дком <В адміністрати́вному поря́дку> *див.* поря́док (1)
Спі́шним поря́дком *див.* поря́док (6)
Судови́м поря́дком <В судово́му поря́дку> *див.* поря́док (7)
Ша́ховим поря́дком <У ша́ховому поря́дку> *див.* поря́док (8)
○ Я́вочним поря́дком *див.* поря́док (13)
поря́дку
Адміністрати́вним поря́дком <В адміністрати́вному поря́дку> *див.* поря́док (1)
○ Без поря́дку *див.* поря́док (9)
В абе́тко́вому (в алфа́ві́тному) поря́дку *див.* поря́док (3)
Відступа́ти / відступи́ти від пра́вила (від поря́дку) *див.* відступа́ти (1)
Все гара́зд *(рі́дше* в поря́дку) *див.* весь[1] (2)
В устано́вленому поря́дку *див.* поря́док (4)
○ Для поря́дку *див.* поря́док (10)
○ По поря́дку *див.* поря́док (11)
◊ Приво́дити / привести́ до ла́ду́ (до поря́дку, до пуття́ *і т. ін.*) *див.* приво́дити
◊ Стоя́ти на поря́дку де́нному *див.* стоя́ти
Судови́м поря́дком <В судово́му поря́дку> *див.* поря́док (7)
◊ У поже́жному поря́дку *див.* поря́док (17)
○ У поря́дку *див.* поря́док (12)
Ша́ховим поря́дком <У ша́ховому поря́дку> *див.* поря́док (8)
поря́док
◊ Дава́ти / да́ти лад (поря́док, *рі́дше* ряд *і т. ін.*) *див.* дава́ти (79)
Наво́дити / навести́ поря́док (лад) *див.* наво́дити (2)
◊ По́вний поря́док *див.* поря́док (16)
Поря́док де́нний *див.* поря́док (5)
△ Поря́док слів *див.* поря́док (14)
Приво́дити / привести́ себе́ в поря́док *див.* приво́дити
△ Прями́й поря́док слів *див.* поря́док (15)
ПОРЯТУ́НОК
порятýнку
Я́кір порятýнку (рятува́ння) *див* я́кір
ПОСА́Д[2]
поса́д
На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* саджа́ти
ПОСА́ДА
поса́ду
Іти́ на поса́ду *див.* іти́ (14)
ПОСА́ДЖЕНИЙ[2]
поса́джена
Весі́льна (поса́джена) ма́ти *див.* ма́ти[1] (2)
поса́джений
Весі́льний (поса́джений, ста́влений *і т. ін.*) ба́тько *див.* ба́тько (1)
ПОСАДИ́ТИ
посади́ти
На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* саджа́ти
◊ Не зна́ти, де (куди́) посади́ти (посадови́ти) *див.* зна́ти (31)
◊ Посади́ти в кало́шу *див.* посади́ти (4)
◊ Посади́ти за кни́жку *див.* посади́ти (5)
Посади́ти на діє́ту *див.* посади́ти (1)
◊ Посади́ти на казе́нні хліба́ (харчі́) *див.* посади́ти (6)
◊ Посади́ти на ла́ву підсу́дних *див.* посади́ти (7)
◊ Посади́ти на лід *див.* посади́ти (8)
Посади́ти (насади́ти) ґу́лю *див.* посади́ти (2)
Посади́ти пля́му *див* посади́ти (3)
◊ Саджа́ти (сади́ти) / посади́ти (посадови́ти) на стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти] *і т. ін.*) на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти
Сади́ти / посади́ти кво́чку *див.* сади́ти
Сади́ти / посади́ти на гауптва́хту *див.* сади́ти
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на мілину́ *див.* сади́ти
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на хліб та (і) [на] во́ду *див.* сади́ти
Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л *див.* сади́ти
◊ Узя́ти (посади́ти) на ланцю́г (ланцюги́) *див.* узя́ти
◊ Як на шпи́льки посади́ти *див.* посади́ти (9)
ПОСАДКО́ВИЙ
посадко́вий
Посадко́вий *(рі́дко* поса́дочний) тало́н *див.* тало́н
ПОСАДОВИ́ТИ
посадови́ти
На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* саджа́ти
◊ Не зна́ти, де (куди́) посади́ти (посадови́ти) *див.* зна́ти (31)
◊ Саджа́ти (сади́ти) / посади́ти (посадови́ти) на стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл *див.* саджа́ти
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти
Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л *див.* сади́ти
ПОСА́ДОЧНИЙ
поса́дочний
Посадко́вий *(рі́дко* поса́дочний) тало́н *див.* тало́н
ПОСВАРИ́ТИСЯ
посвари́тися
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

ПОСВЕРДЛИ́ТИ
посвердли́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, прошйти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПО́СВИСТ
по́свист
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* собáка на по́свист *див.* собáка
ПОСВИ́СТУВАТИ
посви́стує
◊ Вітер у голові [грáє (віє, сви́ще, посви́стує *і т. ін.)*] <Вітру [в голові] багáто> *див.* вітер (9)
ПО́СВІДКА
по́свідка
△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посвідчення> <Посвідчення про відря́дження> *див.* по́свідка (1)
△ По́свідка на прожи́вання *див.* по́свідка (2)
△ Призивнá по́свідка *див.* по́свідка (3)
ПОСВІ́ДЧЕННЯ
посві́дчення
△ Відря́дна по́свідка <Відря́дне посвідчення> <Посвідчення про відря́дження> *див.* по́свідка (1)
△ Особо́ве посвідчення <Посвідчення осо́би> *див.* посвідчення (1)
ПОСВІТИ́ТИ
посвіти́ти
◊ Світи́ти / посвіти́ти косо́ю *див.* світи́ти
ПОСВІТИ́ТИСЯ
посвіти́лися
◊ Аж каганці посвіти́лися *див.* каганéць (1)
ПОСВІТЛІ́ТИ
посвітлі́ло
◊ Посвітлі́шало (посвітлі́ло, полéгшало) на душі́ (на сéрці) *див.* посвітлі́шати (1)
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] посвітлі́шало (посвітлі́ло) в голові́ *див.* посвітлі́шати (2)
ПОСВІТЛІ́ШАТИ
посвітлі́шало
◊ Посвітлі́шало (посвітлі́ло, полéгшало) на душі́ (на сéрці) *див.* посвітлі́шати (1)
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] посвітлі́шало (посвітлі́ло) в голові́ *див* посвітлі́шати (2)
ПОСВЯТИ́ТИ
посвяти́ти
◊ Посвяти́ти лози́ною *див.* посвя́чувати (1)
ПОСВЯТИ́ТИСЯ
посвя́титься
◊ Водá не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* водá (50)
посвя́тяться
◊ [І] паски́ не посвя́тяться *див.* пáска (2)
ПОСЕ́ЛЕННЯ
посе́лення
△ Військо́ві посе́лення *див.* посе́лення (1)
ПОСЕЛИ́ТИСЯ
посели́вся
◊ Біс (злий дух) всели́вся (посели́вся) <*рідко* Бісеня́та всели́лися> *див.* біс[1] (1)
ПОСЕРЕ́ДНИК
посере́дник
△ Мирови́й посере́дник *див.* посере́дник (1)
ПОСЕРЕ́ДНИЦТВО
посере́дництво
○ За посере́дництвом *кого, чого, чим* <Чéрез посере́дництво *кого, чого, чиє*> *див.* посере́дництво (1)
посере́дництвом
○ За посере́дництвом *кого, чого, чим* <Чéрез посере́дництво *кого, чого, чиє*> *див.* посере́дництво (1)
ПОСЕРЕ́ДНІЙ
посере́дня
Посере́дня оцінка *див.* оцінка (1)
ПОСЕСІ́ЙНИЙ
посесі́йні
△ Посесі́йні селя́ни *див.* селяни́н
ПОСИ́ВІТИ
поси́віти
◊ Си́віти (сиді́ти) / поси́віти (заси́дітися) в дівкáх (ді́вкою, в пере́стáрках *і т. ін.)* *див.* си́віти
ПОСИДЕ́НЬКИ
посиде́ньки
◊ Справля́ти (прáвити) посиде́ньки (походе́ньки, *рідше* си́дні) *див.* справля́ти
ПОСИ́ДІТИ
поси́діти
Поси́діти ніч *див.* поси́діти (1)
ПОСИЛА́ТИ
посилáє
◊ Бог (Госпо́дь) смерть дає (посилáє) *див.* бог (8)
посилáти
Відсилáти (відправля́ти, посилáти, надсилáти) / відіслáти (відпрáвити, послáти, надіслáти) по́штою *див.* відсилáти (1)
Давáти (посилáти) / дáти (послáти) телегрáму *див.* давáти (16)
◊ Засилáти (присилáти, посилáти, слáти) / заслáти (прислáти, послáти) старостів (сватів, за рушникáми, *заст.* людéй) *див.* засилáти (1)
На смерть посилáти / послáти *див.* посилáти (1)
◊ Посилáти [всі] громи́ і бли́скавки [на го́лову] *див.* посилáти (8)
◊ Посилáти оста́нній привіт *див.* посилáти (9)
◊ Посилáти / послáти до бі́сового бáтька (до всіх чортів) *див.* посилáти (10)
Посилáти / послáти до шко́ли (в нау́ку, *рідко* по нау́ку) *див.* посилáти (2)
Посилáти / послáти на плáху *див.* посилáти (3)
Посилáти / послáти о́чі *див.* посилáти (4)
Посилáти / послáти поцілу́нки (поцілу́нок) *див.* посилáти (5)
Посилáти / послáти прокльо́ни (прокли́н) *див.* посилáти (6)
Посилáти / послáти уклі́н *див.* посилáти (7)
◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бі́сики (ґéдзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пускáти
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, перекáзáти, прислáти) вітáння (привіт, поклі́н *і т. ін.)* *див* слáти[1]
◊ [Тільки] по смерть [до́бре] посилáти *див.* посилáти (13)
ПОСИ́ЛЛЯ
поси́лля
Як поси́лля *див.* поси́лля (1)
ПОСИНІ́ННЯ
посині́ння
○ До посині́ння *див.* посині́ння (1)
ПОСИ́ПАНИЙ
поси́пано
Нáче (ненáче) мáком (мачко́м) поси́пано *див.* поси́паний (1)
ПОСИ́ПАТИ
поси́пало
◊ [Аж] моро́зом (моро́зцем) обсипáє (осипáє, си́пле, посипáє) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипáти (2)
поси́пати
◊ Посипáти (присипáти) / поси́пати (присипати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипáти (1)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* го́рохом си́пати / поси́пати *див.* си́пати
ПОСИПА́ТИ
посипáє
◊ [Аж] моро́зом (моро́зцем) обсипáє (осипáє, си́пле, посипáє) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипáти (2)
посипáти
◊ Посипáти (присипáти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипáти (1)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* го́рохом си́пати / поси́пати *див.* си́пати
ПОСИ́ПАТИСЯ
поси́палися
◊ [Аж] іскри (іско́рки) з очéй си́пляться (летя́ть, скáчуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскакáли, скакну́ли *і т. ін.)* *див.* іскра (1)
поси́плеться
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.)* пір'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.)* *див.* пір'я (1)
ПОСІ́В
посі́в
△ Рядко́вий посі́в <Рядко́ва сівбá> *див.* посі́в (2)
посі́ви
△ Післяжни́вні посі́ви *див.* посі́в (1)
△ Ущі́льнені посі́ви *див* посі́в (3)
посі́ву
△ Гніздови́й спо́сіб посі́ву *див.* спо́сіб
ПОСІВНИ́Й
посівнá
Посівнá кампáнія *див.* кампáнія (2)
Посівнá пло́ща *див.* пло́ща (3)
ПОСІДА́ННЯ
посідáння
△ Вво́дити / ввести́ у володі́ння *(заст.* у посідáння) *див.* вво́дити (4)
Дістава́ти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *заст.* в посідáння) *див.* діставáти (1)
ПОСІДА́ТИ[1]
посідáти
Посідáти / посі́сти пози́цію *див.* посідáти[1] (2)
Посідáти / посі́сти трон (престо́л) *див.* посідáти[1] (3)
◊ Посідáти / посі́сти чі́льне (почéсне, провіднé *і т. ін.)* мі́сце *див.* посідáти[1] (4)
Посідáти *(рідше* тримáти) / посі́сти влáду *див.* посідáти[1] (1)
◊ Посі́сти / посідáти своє́ (якéсь, налéжне *і т. ін.)* мі́сце (стано́вище) *див.* посідáти[1] (5)
посідáють
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опáли) / обсідáють (посідáють) *див.* зли́дні (2)
ПОСІПА́КА
посіпáка
◊ Канцеля́рський посіпáка *див.* посіпáка (1)
ПОСІ́СТИ[1]
посі́ла
◊ Споку́са посі́ла *див.* споку́са
посі́ли
◊ Бодáй вас зли́дні поби́ли (посі́ли) *див.* зли́дні (1)
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опáли) / обсідáють (посідáють) *див.* зли́дні (2)
посі́ло
◊ Го́ре (ли́хо, нещáстя *і т. ін.)* посі́ло *(рідше* зуспі́ло) *див.* го́ре (2)
посі́сти
Посідáти / посі́сти пози́цію *див.* посідáти[1] (2)
Посідáти / посі́сти трон (престо́л) *див.* посідáти[1] (3)
◊ Посідáти / посі́сти чі́льне (почéсне, провіднé *і т. ін.)* мі́сце *див.* посідáти[1] (4)
Посідáти *(рідше* тримáти) / посі́сти влáду *див.* посідáти[1] (1)
◊ Посі́сти / посідáти своє́ (якéсь, налéжне *і т. ін.)* мі́сце (стано́вище) *див.* посідáти[1] (5)

ПОСІ́ЯТИ
посієш
◊ Де [не] посі́й (посі́єш), там (то) [і] вро́диться (вро́дить) *див.* уро́джуватися
посій
◊ Де [не] посі́й (посі́єш), там (то) [і] вро́диться (вро́дить) *див* уро́джуватися
посіяти
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) ворожне́чу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін.) див.* сі́яти
◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
Сі́яти / посі́яти наволо́ком *див.* сі́яти
◊ Сі́яти / посі́яти недові́ру (недові́р'я) *див.* сі́яти
◊ Сі́яти / посі́яти страх (по́страх) *див.* сі́яти
ПОСКАКА́ТИ
поскакали
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)
поскачеш
◊ [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибає́ш, потанцю́є, пострибає́те *і т. ін.)* [цига́нської халя́ндри] *див.* поскака́ти (1)
ПОСКА́ЛИТИ
поскалити
◊ Поска́лити зу́би *див.* поска́лити (1)
ПОСКА́РЖИТИСЯ
поскаржитися
◊ Не мо́жна (не мо́жу, не міг *і т. ін.)* поска́ржитися *див.* поска́ржитися (1)
ПОСКЛАДА́ТИ
поскладати
◊ Поскладати ру́ки *див.* поскладати (1)
ПОСКЛАДО́ВИЙ
поскладова
△ Поскладо́ва абревіату́ра *див.* абревіату́ра (2)
ПОСКУПИ́ТИСЯ
поскупитися
Не поскупи́тися *див.* поскупи́тися (1)
◊ Не поскупи́тися / не скупи́тися на фа́рби *див.* поскупи́тися (2)
ПОСЛА́БИТИ
послабити
Посла́блювати / посла́бити ува́гу *див.* посла́блювати (1)
ПОСЛА́БЛЮВАТИ
послаблювати
Посла́блювати / посла́бити ува́гу *див.* посла́блювати (1)
ПОСЛА́ТИ[1]
послав
◊ Мо́же б (хоч би) Госпо́дь посла́в *див.* госпо́дь (3)
◊ Чим (що) Бог посла́в *див.* бог (31)
послати
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, наді́слати) по́штою *див.* відсила́ти (1)
Дава́ти (посила́ти) / да́ти (посла́ти) телегра́му *див.* дава́ти (16)
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
На смерть посила́ти / посла́ти *див.* посила́ти (1)
◊ Посила́ти / посла́ти до бі́сового ба́тька (до всіх чорті́в) *див.* посила́ти (10)
Посила́ти / посла́ти до шко́ли (в нау́ку, *рідко* по нау́ку) *див* посила́ти (2)
Посила́ти / посла́ти на пла́ху *див.* посила́ти (3)
Посила́ти / посла́ти о́чі *див.* посила́ти (4)
Посила́ти / посла́ти поці́лунки (поці́лунок) *див.* посила́ти (5)
Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (прокля́н) *див.* посила́ти (6)
Посила́ти / посла́ти уклі́н *див.* посила́ти (7)
◊ Посла́ти до бі́са (до чо́рта) *див.* посила́ти (11)
◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.) див.* посила́ти (12)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказу́вати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
пошле
◊ Дасть (помо́же, пошле́) Бог (Госпо́дь, *заст.* Біг, Бі) [милосе́рдний] *див.* бог (19)
◊ Як дасть (пошле́) Госпо́дь *див.* госпо́дь (5)
пошлють
◊ Ста́рший куди́ пошлю́ть *див.* ста́рший
ПОСЛИ́ЗНУТИ
послизли
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
послизнуть
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
ПОСЛИЗНУ́ТИСЯ
послизнувшись
◊ І язико́м не послизну́вшись *див.* послизну́тися (1)
ПОСЛИ́ЗТИ
послизли
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
послизнуть
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
ПОСЛІ́ДНІЙ
послідні́м
◊ Діли́тися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім (*заст* послі́днім) [шматко́м (курско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
послі́днього
○ До послі́днього *див.* послі́дній (1)
ПОСЛІДО́ВНИЙ
послідо́вне
△ Послідо́вне з'є́днання *див.* з'є́днання[2] (2)
ПОСЛІ́ДОК
послідком
Послі́дком несправедли́вості (несправедли́вости) *див.* послі́док (1)
послідок
Послі́док пра́ці *див.* послі́док (2)
ПОСЛІПИ́ТИ
послі́пило
◊ Бода́й послі́пило [баньки́] *див.* послі́пити (1)
ПО́СЛУГА
послуг
Бюро́ (буди́нок) [до́брих] по́слуг *див.* бюро́ (2)
◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)
○ До по́слуг *чиї́х, кому <заст.* До по́слуги *чиє́ї, кому> див.* по́слуга (2)
послуга
◊ Ведме́жа (ведме́дяча) по́слуга *див.* по́слуга (3)
послугами
Кори́стува́тися (корис́та́тися) / скориста́тися (*рідко* скори́стува́тися) по́слугами (по́слугою) *див.* кори́стува́тися (1)
послуги
◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)
○ До по́слуг *чиї́х, кому <заст.* До по́слуги *чиє́ї, кому> див* по́слуга (2)
Комуна́льні по́слуги *див.* по́слуга (1)
Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *див.* пропонува́ти
послугою
Кори́стува́тися (корис́та́тися) / скориста́тися (*рідко* скори́стува́тися) по́слугами (по́слугою) *див.* кори́стува́тися (1)
послугу
◊ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див.* роби́ти
ПОСЛУ́ГА
послугах
◊ На послу́гах (послу́зі) *див.* послу́га (1)
послузі
◊ На послу́гах (послу́зі) *див.* послу́га (1)
ПОСЛУ́ЖИТИ
послужить
◊ До́ля (форту́на) слу́жить / послу́жить *див.* до́ля[1] (5)
ПОСЛУЖНИ́Й
послужний
△ Послужни́й спи́сок (рее́стр) *див.* спи́сок
ПО́СЛУХ[1]
послуху
◊ Вихо́дити / ви́йти з по́слуху *див.* вихо́дити (27)
Відмовля́ти / відмо́вити в по́слуху *див.* відмовля́ти (1)
ПО́СЛУХ[2]
послуху
○ По по́слуху *див.* по́слух[2] (1)
ПОСЛУ́ХАТИ
послухаєш
Як (коли́) послу́хати / послу́хаєш *див.* послу́хати (1)
послухати
Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* слу́хати
Як (коли́) послу́хати / послу́хаєш *див.* послу́хати (1)
ПОСЛУ́ХАТИСЯ
послухатися
Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* слу́хати
ПОСМЕ́РТНИЙ
посмертна
Посме́ртна ма́ска *див* ма́ска (2)
ПО́СМІХ
посміх
◊ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)
◊ На по́сміх (на посміхо́висько) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]> *див.* по́сміх (1)
ПОСМІХА́ТИСЯ
посміхається
◊ До́ля (форту́на) усміха́ється (посміха́ється) / усміхну́лася (посміхну́лася) *див.* до́ля[1] (6)
посміхатися
◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися
ПОСМІХНУ́ТИСЯ
посміхнулася
◊ До́ля (форту́на) усміха́ється (посміха́ється) / усміхну́лася (посміхну́лася) *див.* до́ля[1] (6)
посміхнутися
◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися
ПОСМІХО́ВИСЬКО
посміховисько
◊ Виставля́ти / ви́ставити на по́сміх (на посміхо́висько) *див.* виставля́ти (4)
◊ На по́сміх (на посміхо́висько) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]> *див.* по́сміх (1)
ПОСМІХО́ВИЩЕ
посміховище
◊ На по́сміх (на посміхо́висько) [лю́дям] <На посміхо́вище [лю́дське́ (зага́льне)]> *див.* по́сміх (1)
ПО́СМІШКА
посмішка
◊ Крива́ у́сміхка (по́смішка) <Криви́й у́сміх> *див.* у́смішка

◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка
◊ Широ́ка у́смішка (по́смішка) *див* у́смішка
по́смішки
Роздаро́вувати у́смішки (по́смішки) *див.* роздаро́вувати
по́смішкою
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)
по́смішку
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
◊ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.) див* подарува́ти (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див* пуска́ти
по́смішці
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див.* у́смішка
ПОСМОКТА́ТИ
посмокта́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПОСО́Л
посо́л
△ Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л *див.* посо́л (1)
ПОСО́ЛЕНИЙ
посо́лений
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в'юн [посо́лений (в ополо́нці, на сковороді́)] *див.* в'юн (1)
ПОСОЛОДИ́ТИ
посолоди́ти
◊ Солоди́ти / засолоди́ти (посолоди́ти) [свою́] ду́шу *див* солоди́ти
ПОСО́ЛЬСЬКИЙ
посо́льський
△ Посо́льський прика́з *див.* прика́з
ПОСПАДА́ТИ
поспада́ти
◊ Поспада́ти з го́лосу *див* поспада́ти (1)
ПОСПІВА́ТИ[3]
поспіва́ти
◊ Встига́ти (поспіва́ти) / встиѓнути (поспі́ти) з ко́зами на торг *див.* устига́ти
ПОСПІ́ТИ[2]
поспі́ти
◊ Встига́ти (поспіва́ти) / встиѓнути (поспі́ти) з ко́зами на торг *див.* устига́ти
ПО́СПІХ
по́спіхом
○ За по́спіхом <З по́спіху> *див.* по́спіх (2)
○ З по́спіхом *див.* по́спіх (3)
по́спіху
○ Без по́спіху *див.* по́спіх (1)
○ За по́спіхом <З по́спіху> *див.* по́спіх (2)
○ У по́спіху *див* по́спіх (4)
ПОСПІША́ТИ
поспіша́ти
◊ Збира́тися (поспіша́ти, ква́питися), як свéкор пелюшо́к (пелюшки́) пра́ти *див.* збира́тися (6)
Іти́ (поспіша́ти) на змі́ну *див.* іти́ (30)
Поспіша́ти ні́куди *див.* поспіша́ти (1)
поспіша́ючи
○ Не поспіша́ючи *(розм* не поспіша́ючись) *див* поспіша́ти (2)
ПОСПІША́ТИСЯ
поспіша́ючись
○ Не поспіша́ючи *(розм.* не поспіша́ючись) *див.* поспіша́ти (2)

ПОСПІ́ШНИЙ
поспі́шний
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(зах.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
ПОСПОЛИ́ТИЙ
посполи́те
Посполи́те руше́ння *див.* руше́ння
посполи́ті
Посполи́ті селя́ни *див.* селяни́н
ПОСПУСКА́ТИ
поспуска́ти
◊ Поспуска́ти носи́ *див.* поспуска́ти (1)
◊ Поспуска́ти шку́ру (шкі́ру) *див.* поспуска́ти (2)
ПОСТ[1]
пост
△ Водомі́рний пост *див.* пост[1] (3)
Метеорологі́чний пост *див.* пост[1] (1)
Прийма́ти / прийня́ти пост *див.* прийма́ти
Сторожови́й пост *див* пост[1] (2)
посту́
◊ На посту́ *див* пост[1] (4)
Стоя́ти на посту́ *див.* стоя́ти
ПОСТАВА́ТИ[1]
постава́ло
Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див* пита́ння (4)
постава́ти
Постава́ти / поста́ти з руї́н *див.* постава́ти[1] (1)
◊ Постава́ти / поста́ти у сві́тлі *див.* постава́ти[1] (2)
поста́є
Поста́є (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
ПОСТАВА́ТИ[2]
постава́ти
Постава́ти на робо́ту (на слу́жбу) *див* постава́ти[2] (1)
ПОСТА́ВИТИ[1]
поста́вив
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
поста́вило
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
поста́вити
Бра́ти / взя́ти (поста́вити) під сідло́ *див* бра́ти (26)
Бра́ти (ста́вити) / взя́ти (поста́вити) під су́мнів (під су́мніви) *див* бра́ти (50)
Дава́ти (ста́вити) / да́ти (поста́вити) обі́д *див.* дава́ти (20)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, management врі́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див* перево́дити (14)
◊ Поста́вити в куто́к *див* поста́вити[1] (13)
Поста́вити гвинті́вку (рушни́цю) на бойови́й звід *див.* поста́вити[1] (1)
△ Поста́вити го́лос *див.* поста́вити[1] (10)
Поста́вити ко́пу *див.* поста́вити[1] (2)
Поста́вити над *див.* поста́вити[1] (3)
◊ Поста́вити на коле́са *див.* поста́вити[1] (14)
◊ Поста́вити на мі́сце *див* поста́вити[1] (15)
◊ Поста́вити на плюс *див.* поста́вити[1] (17)
△ Поста́вити на рейд (ре́йді) *див.* поста́вити[1] (11)
◊ Поста́вити на [рі́вні] но́ги *див.* поста́вити[1] (16)
Поста́вити на ца́рство *див* поста́вити[1] (4)
◊ Поста́вити на чолі́ *див.* поста́вити[1] (19)
◊ Поста́вити під арши́н *див.* поста́вити[1] (20)
△ Поста́вити (помісти́ти) на відгоді́влю *див* поста́вити[1] (12)
Поста́вити по́ряд (в ряд, на́рівні *і т. ін.) див.* поста́вити[1] (5)

◊ Поста́вити (постанови́ти) на своє́му *див.* поста́вити[1] (18)
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1] (6)
Поста́вити реко́рд *див.* поста́вити[1] (7)
◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] крапки́) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)
Поста́вити самова́р *див.* поста́вити[1] (8)
Поста́вити сві́чку *див.* поста́вити[1] (9)
◊ Поста́вити / ста́вити догори́ нога́ми *див.* поста́вити[1] (21)
◊ Поста́вити / ста́вити на слу́жбу *див.* поста́вити[1] (23)
◊ Ста́вити (кла́сти) / поста́вити (покла́сти) на карб *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити ва-ба́нк *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити ва́рту (сторо́жу, карау́л *і т. ін.) див* ста́вити
Ста́вити / поста́вити ді́агноз *див* ста́вити
Ста́вити / поста́вити до́слід *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити (зі́ставити *і т. ін.)* збро́ю (гвинті́вки, рушни́ці) в ко́зла (ко́зли) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити знак рі́вності *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити кра́пку *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити могори́ч (могори́чу) *див* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на гре́чку *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на ка́рту *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на кін *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на колі́на *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на сце́ні *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на широ́ку но́гу *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити пе́ред фа́ктом *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рі́дше* усто́рч) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити підні́жку *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити під рушни́цю *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити під уда́р *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити по́ряд (по́руч) *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити [свій] пі́дпис *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити себе́ на мі́сце *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити стіну́ *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити хрест *див.* ста́вити
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
Ста́вити *(рі́дко* ставля́ти) / поста́вити запи́тання (пита́ння) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рі́дко* до му́ру) *див.* ста́вити
Устано́влювати (дава́ти, ста́вити *і т. ін.)* / установи́ти (да́ти, поста́вити *і т. ін.)* реко́рд *див.* устано́влювати
поста́вить
◊ Правце́м поста́вить *див.* поста́вити[1] (24)
ПОСТА́ВКА
поста́вки
Коопе́ро́вані поста́вки *див.* поста́вка (1)
ПОСТА́ВЛЕННЯ
поста́влення
△ Поста́влення (постано́вка) го́лосу *див.* поста́влення (1)
ПОСТАНО́ВА[1]
постано́ву
Ухва́лювати / ухвали́ти рі́шення (резолю́цію, постано́ву *і т. ін.) див.* ухва́лювати[1]

ПОСТАНОВИ́ТИ[2]
постанови́ти
◊ Поста́вити (постанови́ти) на своє́му *див.* поста́вити[1] (18)
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* піврі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1] (6)
ПОСТАНО́ВКА
постано́вка
△ Поста́влення (постано́вка) го́лосу *див.* поста́влення (1)
ПОСТА́ТИ[1]
поста́ло
Постає́ (постава́ло) / поста́ло пита́ння *див.* пита́ння (4)
поста́ти
Постава́ти / поста́ти з руї́н *див.* постава́ти[1] (1)
◊ Постава́ти / поста́ти у сві́тлі *див.* постава́ти[1] (2)
ПО́СТАТЬ[1]
по́статі
У по́статі *див.* по́стать[1] (2)
по́стать
Лю́дська по́стать *див.* по́стать[1] (1)
ПОСТАЧА́ННЯ
постача́ння
Бра́ти (зарахо́вувати) / взя́ти (зарахува́ти) на постача́ння *див.* бра́ти (39)
ПОСТЕ́ЖИТИ
посте́жити
Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити
ПОСТЕЛИ́ТИСЯ
постели́вся
◊ Доро́га постели́лася <Шлях постели́вся> *див.* доро́га (5)
постели́лася
◊ Доро́га постели́лася <Шлях постели́вся> *див.* доро́га (5)
посте́литься
◊ Хай [тобі, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
ПОСТІ́Й
посто́єм
На посто́ї (посто́єм) [бу́ти (стоя́ти / ста́ти *і т. ін.)*] *див.* пості́й (1)
посто́ї
На посто́ї (посто́єм) [бу́ти (стоя́ти / ста́ти *і т. ін.)*] *див.* пості́й (1)
ПОСТІ́ЙНИЙ
пості́йна
△ Ста́ла (пості́йна) величина́ *див.* величина́ (7)
пості́йне
△ Пості́йне представни́цтво *див.* представни́цтво (2)
пості́йний
△ Пості́йний капіта́л *див.* капіта́л (8)
△ Пості́йний нейтраліте́т *див.* нейтраліте́т (1)
△ Пості́йний представни́к *див.* представни́к (1)
△ Пості́йний (ста́лий) епі́тет *див.* епі́тет (1)
△ Пості́йний (ста́лий) на́голос *див.* на́голос (6)
△ Пості́йний струм *див.* струм
ПОСТІ́Л
постоли́
△ Мо́рщити постоли́ *див.* мо́рщити (1)
◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див* озува́ти (1)
постоло́м
◊ Постоло́м добро́ во́зять (но́сять) *див.* вози́ти (2)
ПО́СТІЛЬ
посте́лі
◊ Лежа́ти (бу́ти) / лягти́ *(рідко* облягти́) на сме́ртній посте́лі *див.* лежа́ти (11)
◊ На сме́ртній (смерте́льній, Бо́жій) посте́лі *див.* по́стіль (2)
по́стіль
◊ Розділя́ти (діли́ти) / розділи́ти ло́же (по́стіль) *див.* розділя́ти
Сме́ртна по́стіль *див.* по́стіль (1)
У по́стіль злягти́ *див.* зляга́ти (1)
ПОСТІ́ЛЬНИЙ
пості́льний
Пості́льний режи́м *див.* режи́м
ПОСТОЛИ́
постоли́
△ Мо́рщити постоли́ *див.* мо́рщити (1)
◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)
постоло́м
◊ Постоло́м добро́ во́зять (но́сять) *див.* вози́ти (2)
ПОСТОЯ́ЛИЙ
постоя́лий
Заї́жджий (заї́зний, постоя́лий, постоя́льний) двір *див.* двір[1] (2)
ПОСТОЯ́ЛЬНИЙ
постоя́льний
Заї́жджий (заї́зний, постоя́лий, постоя́льний) двір *див.* двір[1] (2)
ПОСТО́ЯТИ
посто́яти
◊ Става́ти / ста́ти під [шлю́бний] віне́ць <Стоя́ти / посто́яти під вінце́м> *див.* става́ти
ПО́СТРАХ
по́страх
На по́страх *див.* по́страх (1)
◊ Сі́яти / посі́яти страх (по́страх) *див.* сі́яти
ПОСТРИБА́ТИ
пострибає́те
◊ [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибає́ш, потанцю́є, пострибає́те *і т. ін.)* [цига́нської халя́ндри] *див.* поскака́ти (1)
пострибає́ш
◊ [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибає́ш, потанцю́є, пострибає́те *і т. ін.)* [цига́нської халя́ндри] *див.* поскака́ти (1)
ПО́СТРИГ
по́стриг
◊ Взя́ти по́стриг *див.* узя́ти
ПОСТРИГА́ТИСЯ
пострига́тися
Іти́ (пострига́тися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ПОСТРИ́ГТИ
постри́гти
Постри́гти в схи́му *див.* пострига́ти (1)
◊ Постри́гти ву́хами (ву́шками) *див.* пострига́ти (2)
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
ПОСТРИ́ГТИСЯ
постри́гтися
Іти́ (пострига́тися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
Під хло́пця стри́гтися / постри́гтися *див.* стри́гтися
Постри́гтися в схи́му *див.* пострига́тися (1)
ПО́СТРІЛ
по́стріл
◊ [І] на грама́тний по́стріл *див.* по́стріл (1)
по́стрілу
◊ На ві́дстані грама́тного по́стрілу *див.* ві́дстань (2)
ПОСТРІ́ЛЮВАТИ
пострі́лювати
◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати (1)
ПОСТРІЧА́ТИ
постріча́й
◊ Го́споди пострічай! *див.* пострічати (1)
ПОСТТРАВМАТИ́ЧНИЙ
посттравмати́чний
△ Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м *див.* синдро́м
△ Посттравмати́чний стре́совий ро́злад *див.* ро́злад
ПОСТУ́КАТИ
посту́кати
◊ Сту́кати / посту́кати у две́рі *див.* сту́кати
Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти
ПО́СТУП
по́ступи
Роби́ти / зроби́ти по́ступи *див.* роби́ти
по́ступі
○ На ко́жному (на ко́жнім, на ко́ждім) по́ступі *див.* по́ступ (1)
ПОСТУПА́ЛЬНИЙ
поступа́льний
△ Поступа́льний рух *див.* рух
ПОСТУПА́ТИСЯ
поступа́тися
◊ Іти́ (поступа́тися) наза́д *див.* іти́ (123)
Поступа́тися / поступи́тися мі́сцем *див.* поступа́тися (1)
Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю *див.* поступа́тися (2)
Поступа́тися / поступи́тися свої́м пра́вом (свої́ми права́ми) *див.* поступа́тися (3)
ПОСТУПИ́ТИСЯ
поступи́тися
Поступа́тися / поступи́тися мі́сцем *див.* поступа́тися (1)
Поступа́тися / поступи́тися пе́ршістю *див.* поступа́тися (2)
Поступа́тися / поступи́тися свої́м пра́вом (свої́ми права́ми) *див.* поступа́тися (3)
ПО́СТУПКА
по́ступки
Іти́ / піти́ на по́ступки *див.* іти́ (25)
по́ступку
Роби́ти / зроби́ти по́ступку *див.* роби́ти
ПОСУВА́ТИ
посува́ти
Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю *і т. ін.)* [впере́д] *див.* посува́ти (1)
ПОСУВА́ТИСЯ
посува́ється
Спра́ва (робо́та, пра́ця *і т. ін.)* посува́ється (посу́нулася) [впере́д] *див.* спра́ва[1]
ПО́СУД
по́суд
△ Моло́чений по́суд *див.* по́суд (2)
Філігра́нний по́суд *див.* по́суд (1)
ПОСУ́ДА
посу́ди
◊ Чисте́нько ко́ло посу́ди ходи́ти *див.* ходи́ти
ПОСУ́ДИНА
посу́дини
△ Сполу́чені посу́дини *див.* посу́дина (1)
ПОСУДИ́ТИ
посуди́
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див.* сам
посуді́ть
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див.* сам
ПОСУ́НУТИ
посу́нути
Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю *і т. ін.)* [впере́д] *див.* посува́ти (1)
ПОСУ́НУТИСЯ
посу́нулася
Спра́ва (робо́та, пра́ця *і т. ін.)* посува́ється (посу́нулася) [впере́д] *див.* спра́ва[1]
ПОСУШИ́ТИ
посуши́ти
◊ Посуши́ти [собі] го́лову (мі́зки) *див.* посуши́ти (1)
ПОСХО́ДИТИ[1]
посхо́дити
◊ Посхо́дити з ро́зуму *див.* посхо́дити[1] (1)
ПОСХО́ПЛЮВАТИСЯ
посхо́плюватися
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги *див.* позрива́тися (1)

ПОТАЇТИ
потаїти
◊ Потаїти сéрце від *див* потаїти (2)
потаю́
Не потаю́ *див.* потаїти (1)
ПОТАЇТИСЯ
потаю́сь
Не потаю́сь *див.* потаїтися (1)
ПОТАЙНИЙ
потайнá
◊ Підколóдна (потайнá) гадю́ка (гáдина, змія) <Підколóдний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
◊ Потайни́й (*рідко* потайнá) собáка <Потайни́й пес (сіркó)> *див.* собáка
потайни́й
◊ Підколóдна (потайнá) гадю́ка (гáдина, змія) <Підколóдний (потайни́й) гад> *див.* гадю́ка (2)
◊ Потайни́й (*рідко* потайнá) собáка <Потайни́й пес (сіркó)> *див* собáка
ПОТÁЛА
потáлу
◊ Віддавáти / віддáти на потáлу *див.* віддавáти (30)
◊ На потáлу *див.* потáла (1)
◊ Не давáти / не дáти на потáлу *див.* давáти (176)
◊ Подавáти / подáти на потáлу (глум) *див.* подавáти[1] (12)
ПОТАНЦЮВÁТИ
потанцювáти
◊ Танцювáти (*рідше* скакáти) / затанцювáти (потанцювáти) під дýдку (під дýдочку) *див.* танцювáти
потанцю́є
◊ [Ще] поскáчеш (потанцю́єш, пострибáєш, потанцю́є, пострибáєте *і т. ін.*) [цигáнської халя́ндри] *див.* поскакáти (1)
потанцю́єш
◊ [Ще] поскáчеш (потанцю́єш, пострибáєш, потанцю́є, пострибáєте *і т. ін.*) [цигáнської халя́ндри] *див.* поскакáти (1)
ПОТÁЧКА
потáчку
◊ Давáти / дáти потáчку *див.* давáти (87)
ПОТАШÉВИЙ
поташéвий
△ Поташéвий курáй *див.* курáй[1] (1)
ПОТВÉРДЖЕННЯ
потвéрдження
○ На підтвéрдження (потвéрдження, ствéрдження) *див.* підтвéрдження (1)
ПОТЕКТИ́
потеклá
◊ [Аж] сли́на (сли́нка) [з рóта (по губáх)] кóтиться (течé, набігáє *і т. ін.*) / покоти́лася (потеклá, набíгла *і т. ін.*) *див.* сли́на
◊ Кров (*рідко* крíвця) [рíками] ллéться (течé, розливáється, проливáється *і т. ін.*) / полилáся (потеклá, розлилáся, пролилáся *і т. ін.*) *див.* кров (19)
потекти́
◊ Потекти́ світáми *див.* потекти́ (1)
◊ Текти́ (розтікáтися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь пáльці (помíж пáльцями) *див.* текти́
ПОТЕЛІПÁТИ
потеліпáти
◊ Потеліпáти язикóм (язикáми) *див.* потеліпáти (1)
ПÓТЕМКИ[1]
пóтемках
У пóтемках *див.* пóтемки[1] (1)
ПОТЕМНІ́ТИ
потемнíв
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темнíє, мéркне, мýтиться) / потьмáрився (потемнíв, помéрк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]

потемнíло
◊ В очáх жовтíє (жóвкне, темнíє *і т. ін.*) / пожовтíло (пожóвкло, потемнíло *і т. ін.*) *див.* жовтíти (1)
ПОТЕНЦІÁЛ
потенціáл
△ Виробни́чий потенціáл *див.* потенціáл (1)
△ Воєнний потенціáл *див.* потенціáл (2)
потенціáлів
△ Різни́ця потенціáлів *див.* різни́ця[1]
потенціáлу
△ Íндекс лю́дського рóзвитку <Íндекс рóзвитку лю́дського потенціáлу> *див.* íндекс (3)
ПОТЕНЦІÁЛЬНИЙ
потенціáльна
△ Потенці́йна (потенціáльна) енéргія *див.* енéргія (2)
потенціáльний
△ Потснціáльний бар'єр *див.* бар'єр (5)
ПОТЕНЦІ́ЙНИЙ
потенці́йна
△ Потенці́йна (потенціáльна) енéргія *див* енéргія (2)
ПОТÉНЦІЯ
потéнції
У потéнції *див.* потéнція (1)
ПОТЕПЛІ́ННЯ
потеплі́ння
△ Глобáльне потеплі́ння *див.* потеплі́ння (1)
ПОТÉПЛІТИ
потеплíє
◊ Теплíшає / потеплíшає (потеплíє) на (в) душí (на сéрці) <[Стає / стáне] тéпло (теплíше) на (в) душí (на сéрці)> *див.* теплíшати
ПОТЕПЛÍШАТИ
потеплíшає
◊ Теплíшає / потеплíшас (потеплíє) на (в) душí (на сéрці) <[Стає / стáне] тéпло (теплíше) на (в) душí (на сéрці)> *див.* теплíшати
ПОТЕРПÁТИ
потерпáти
◊ Потерпáти за свою́ шкýру *див.* потерпáти (1)
ПОТÉРТИ
потéрти
Потéрти рýки *див.* потéрти (1)
Стéрти (потéрти, поточи́ти) на пóтерть *див.* стирáти
ПОТÉРТИСЯ
потéртися
Стéртися (потéртися) на пóтерть *див.* стирáтися
◊ Тéртися / потéртися між людьми́ (сéред людéй) *див.* тéртися
ПÓТЕРТЬ
потéрти
Стéрти (потéрти, поточи́ти) на пóтерть *див.* стирáти
пóтерть
Стéрти (потéрти, поточи́ти) на пóтерть *див.* стирáти
Стéртися (потéртися) на пóтерть *див.* стирáтися
ПОТИКÁТИ
потикáй
◊ Не сунь (не ти́кай, не потикáй, не пхай *і т. ін.*) нóса до чужóго прóса (у чужé прóсо) *див.* сýпути
потикáти
◊ Не покáзувати (не являти, не потикáти *і т. ін.*) / нс показáти (не яви́ти, не поткнýти *і т. ін.*) нóса *див.* покáзувати (4)
ПОТИКÁТИСЯ
потикáтися
◊ Не потикáтися на óчі *див.* потикáтися (1)
◊ Поткнýтися / потикáтися на óчі *див.* потикáтися (2)
ПОТИ́ЛИЦЯ
поти́лиці
Дáти (затопи́ти, загили́ти, втелю́щити *і т. ін.*) по поти́лиці *див.* давáти (26)

поти́лицю
◊ Ви́пхати в плечí (в поти́лицю) *див.* випихáти (1)
◊ Накладáти / наклáсти в поти́лицю *див.* накладáти (8)
◊ Натовкти́ [під] бокí ([в] поти́лицю) *див.* натовкти́ (2)
◊ Не в тíм'я (не в поти́лицю, *рідко* не гвіздкóм) би́тий *див.* би́тий (3)
◊ Побáчити, як свою́ (влáсну) поти́лицю *див.* побáчити (6)
◊ Погнáти / гнáти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.*) *див* погнáти (1)
◊ Покáзувати / показáти спи́ну (поти́лицю) *див.* покáзувати (23)
◊ Чýхати / почýхати поти́лицю (*рідше* гóлову, чýба, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* чýхати
ПОТИ́ЛИЧНИК
поти́личника
◊ Відвáжувати / відвáжити поти́личника *див* відвáжувати (3)
◊ Дáти / давáти запоти́личника (поти́личника) *див.* давáти (135)
◊ Дістáти по ши́ї (поти́личника) *див.* діставáти (5)
поти́личниками
◊ Годувáти (частувáти) / нагодувáти (почастувáти) поти́личниками *див.* годувáти (10)
◊ Нагорóджувати / нагороди́ти штовхáнами (стусанáми, поти́личниками *і т. ін.*) *див.* нагорóджувати[1] (1)
поти́личники
◊ Роздавáти / роздáти поти́личники (стусани́, штурхани́ *і т. ін.*) *див.* роздавáти[1]
поти́личників
Надавáти кни́шів (поти́личників, плескачíв *і т. ін.*) *див.* надавáти[1] (1)
ПОТИРÁННЯ
потирáння
◊ Чужи́м рукáм на потирáння *див.* потирáння (1)
ПОТИРÁТИ
потирáти
◊ Потирáти рýки *див.* потирáти (1)
ПОТÍК
потíк
△ Інформаці́йний потíк *див.* потíк (3)
△ Лáвовий потíк *див.* потíк (4)
△ Пірокласти́чний потíк *див.* потíк (5)
Потíк слів (чéмностей, привітáнь *і т. ін.*) *див.* потíк (2)
△ Цифрови́й потíк *див.* потíк (6)
потóком
Нескінчéнним (безперéрвним, нестри́мним *і т. ін.*) потóком *див.* потíк (1)
ПÓТІМ
пóтім
○ На пóтім *див.* пóтім (1)
Прибережи́ (прибережíть) до íншого рáзу (на пóтім) *див.* приберігáти
ПОТÍХА
потíхи
◊ Для потíхи (на потíху) *див.* потíха (1)
потíху
◊ Для потíхи (на потíху) *див.* потíха (1)
ПОТÍШИТИ
потíшити
◊ Тíшити (весели́ти) / потíшити (розвесели́ти) сéрце (дýшу) *див.* тíшити
ПОТÍШНИЙ
потíшні
Потíшні вогнí *див.* вóгонь (3)
ПОТКНУ́ТИ
поткнýти
◊ Не покáзувати (не являти, не потикáти *і т. ін.*) / не показáти (не яви́ти, не поткнýти *і т. ін.*) нóса *див.* покáзувати (4)

ПОТОВКТИ́
потовкти́
◊ Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́ *і т. ін.)* ребра *див.* полічи́ти[1] (1)
◊ Потовкти́ на пшоно́ *див.* потовкти́ (1)
ПОТО́ВПИТИСЯ
пото́впиться
◊ Не вто́впиться (не пото́впиться) в две́рі (в [свою́] шку́ру) *див.* вто́впитися (1)
ПОТОЙБІ́ЧНИЙ
потойбі́чний
◊ Потойбі́чний (той) світ *див.* світ[2]
ПОТО́КОВИЙ
пото́кова
△ Пото́кова лі́нія *див.* лі́нія (13)
ПОТОЛКУВА́ТИ
потолку́й
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені *див.* побала́кати (1)
ПОТОНУ́ТИ
потону́ти
◊ Тону́ти / потону́ти в тума́ні *див* тону́ти
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в крові́ *див.* тону́ти
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в розко́шах *див.* тону́ти
ПОТО́П
пото́п
◊ Пі́сля нас (вас, а там, да́лі *і т. ін.)* хоч пото́п *див.* пото́п (2)
пото́пу
◊ Від (з [часі́в]) пото́пу *див.* пото́п (1)
◊ До дру́гого прише́стя <до пото́пу, *часто зі сл.* мирового, всесві́тнього> *див.* прише́стя
ПОТОПА́ЛЬНИК
потопа́льник
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* потопа́ючий (потопа́льник) за соломи́нку (за соломи́ну, *рідше* за до́шку) *див.* потопа́ючий (1)
ПОТОПА́ТИ
потопа́ти
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в крові́ *див.* тону́ти
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в розко́шах *див.* тону́ти
ПОТОПА́ЮЧИЙ
потопа́ючий
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* потопа́ючий (потопа́льник) за соломи́нку (за соломи́ну, *рідше* за до́шку) *див.* потопа́ючий (1)
ПОТОПИ́ТИ[2]
потопи́ти
◊ Потопи́ти в крові́ *див.* потопля́ти (1)
ПОТОПТА́ТИ
потопта́ти
◊ Топта́ти / потопта́ти ряст *див.* топта́ти
ПОТОЧИ́ТИ[1]
поточи́ти
Сте́рти (поте́рти, поточи́ти) на по́терть *див.* стира́ти
◊ Точи́ти / поточи́ти язики́ *див.* точи́ти[1]
◊ Точи́ти (розво́дити) / поточи́ти ля́си (баля́си, баляндра́си, ба́ли) *див.* точи́ти[1]
ПОТОЧИ́ТИ[2]
поточи́ти
◊ Поточи́ти кров *див.* поточи́ти[2] (1)
ПОТОЧИ́ТИСЯ[1]
поточи́тися
Поточи́тися наза́д *див.* пото́чуватися (1)
ПОТОЧИ́ТИСЯ[3]
поточи́лася
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.)* *див.* розмо́ва
ПОТО́ЧНИЙ
пото́чне
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див.* план[1] (4)
пото́чний
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див.* план[1] (4)
△ Пото́чний раху́нок *див.* раху́нок
△ Пото́чний ремо́нт *див.* ремо́нт
пото́чні
△ Пото́чні вида́тки *див.* вида́ток (3)
Пото́чні спра́ви *див.* спра́ва[1]
ПОТРА́ПИТИ
потра́пила
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попа́ла (потра́пила) *див.* ві́жки (2)
потра́пити
◊ Зайти́ (ввійти́, пі́ти, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.)* на слизьке́ *див.* попада́ти (15)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.)* *див.* попада́ти (19)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Потра́пити в кі́гті (до кі́гтів) *див* потрапля́ти (1)
◊ Потра́пити в ціль (у [са́му (самі́сіньку)] то́чку) *див.* потрапля́ти (2)
◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти (3)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.)* на [го́стрі (голо́дні)] зу́би *(ірон.* на зубо́к) *див.* потрапля́ти (4)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін.)* на язи́к *див.* потрапля́ти (5)
◊ Потра́пити (попа́стися) в сі́ті *див.* потрапля́ти (6)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в но́гу *див.* потрапля́ти (8)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури (в па́зурі) <Опиня́тися / опини́тися в па́зурах (в па́зурях)> *див.* потрапля́ти (9)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в тарапа́ту (в тарапа́ти) *див.* потрапля́ти (10)
◊ Потрапля́ти (утрапля́ти) / потра́пити (утра́пити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапля́ти (11)
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.)* / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
потра́пиш
◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див.* влуча́ти (2)
ПОТРАПЛЯ́ТИ
потрапля́є
◊ Зуб на зуб не попада́є (не потрапля́є) *див.* зуб (9)
потрапля́ти
◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.)*] *див.* ши́я
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (заганя́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.)* на слизьке́ *див.* попада́ти (15)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.)* *див.* попада́ти (19)
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.)* / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* чо́ртові (чо́рту) в зу́би *див.* попада́ти (20)
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.)* / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.)* в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти (3)
◊ Потрапля́ти в перепа́лку (в перепа́лки) *див.* потрапля́ти (7)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в но́гу *див* потрапля́ти (8)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури (в па́зурі) <Опиня́тися / опини́тися в па́зурах (в па́зурях)> *див.* потрапля́ти (9)
◊ Потрапля́ти / потра́пити в тарапа́ту (в тарапа́ти) *див.* потрапля́ти (10)
◊ Потрапля́ти (утрапля́ти) / потра́пити (утра́пити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапля́ти (11)
ПОТРЕ́БА
потре́ба
Відпада́є потре́ба *див.* потре́ба (1)
△ Вісцероге́нна потре́ба *див.* потре́ба (9)
Коли́ є потре́ба <При (у) потре́бі> <За (в ра́зі) потре́би> *див.* потре́ба (2)
Коне́чна потре́ба *див.* потре́ба (3)
Кра́йня потре́ба *див.* потре́ба (4)
потре́би
○ Без потре́би *див.* потре́ба (5)
○ Для (за́для) потре́би *див.* потре́ба (6)
Задовольня́ти / задовольни́ти потре́бу (потре́би) *див.* задовольня́ти (1)
○ З потре́би *див.* потре́ба (7)
Коли́ є потре́ба <При (у) потре́бі> <За (в ра́зі) потре́би> *див.* потре́ба (2)
Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]
потре́бі
Коли́ є потре́ба <При (у) потре́бі> <За (в ра́зі) потре́би> *див.* потре́ба (2)
потре́бу
Відчува́ти (ма́ти) потре́бу *див.* відчува́ти (2)
Задовольня́ти / задовольни́ти потре́бу (потре́би) *див.* задовольня́ти (1)
○ На потре́бу *див* потре́ба (8)
ПОТРИМА́ТИ
потрима́ти
◊ Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́ *див.* поде́ржати (1)
ПОТРІ́БЕН
потрі́бен
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.)* *див.* нога́ (33)
ПОТРІ́БНИЙ
потрі́бне
Ува́жати потрі́бним (за потрі́бне) *див.* ува́жати
потрі́бний
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.)* *див.* нога́ (33)
потрі́бним
Ува́жати потрі́бним (за потрі́бне) *див.* ува́жати
ПОТРІ́БНО
потрі́бно
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.)* *див.* потрі́бно (1)
ПОТРІ́ЙНИЙ
потрі́йна
△ Потрі́йний спирт <Потрі́йна горі́лка> *див.* спирт
потрі́йне
Потрі́йне підборі́ддя *див.* підборі́ддя (2)
потрі́йний
△ Потрі́йний спирт <Потрі́йна горі́лка> *див.* спирт
△ Потрі́йний стрибо́к *див.* стрибо́к
ПО́ТРОХ
потроха́ми
◊ З потруха́ми (з по́трухом, з по́трохом, з потроха́ми) *див* по́трух (1)

по́трохом
◊ З потруха́ми (з по́трухом, з по́трохом, з потроха́ми) *див.* по́трух (1)
ПОТРУСИ́ТИ
потруси́ти
◊ Потруси́ти зли́днями *див.* потруси́ти (1)
◊ Потруси́ти кали́тку (кали́ткою, кише́ні *і т. ін.*) *див.* потруси́ти (2)
ПО́ТРУХ
потруха́ми
◊ З потруха́ми (з по́трухом, з по́трохом, з потроха́ми) *див.* по́трух (1)
по́трухом
◊ З потруха́ми (з по́трухом, з по́трохом, з потроха́ми) *див.* по́трух (1)
ПОТРУ́ШЕНИЙ
потру́шені
◊ На потру́шені гру́ші *див.* гру́ша (4)
ПОТРЯСТИ́
потрясла́
◊ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
ПОТУ́ГА
поту́гу
На поту́гу *див.* поту́га (1)
ПОТУ́ЖНІСТЬ
поту́жність
△ Виробни́ча поту́жність *див.* поту́жність (2)
На по́вну поту́жність *див.* поту́жність (1)
△ Циліндрова поту́жність *див.* поту́жність (3)
поту́жностей
△ Бала́нс виробни́чих поту́жностей *див* бала́нс[1] (4)
ПОТУ́ПИТИ
поту́пити
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ПОТУРА́ТИ
потура́ти
Потура́ти при́мхам *див.* потура́ти (1)
◊ Потура́ти се́рцю (се́рцеві) *див.* потура́ти (2)
ПОТУ́ХА
поту́ху
◊ На поту́ху *див.* поту́ха (1)
ПОТЬМА́РИТИ
потьма́рити
◊ Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок *і т. ін.*) *див.* потьма́рювати (1)
ПОТЬМАРИ́ТИ
потьма́рити
◊ Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок *і т. ін.*) *див.* потьма́рювати (1)
ПОТЬМА́РИТИСЯ
потьма́рився
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Тьма́риться (тумані́є, му́титься *і т. ін.*) / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.*) ро́зум *див.* ро́зум
потьма́рилося
◊ Тьма́риться / потьма́рилося (*рідко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися
ПОТЬМАРИ́ТИСЯ
потьмари́вся
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Тьма́риться (тумані́є, му́титься *і т. ін.*) / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.*) ро́зум *див.* ро́зум
потьмари́лося
◊ Тьма́риться / потьма́рилося (*рідко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися
ПОТЬМА́РЮВАТИ
потьма́рювати
◊ Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок *і т. ін.*) *див.* потьма́рювати (1)
ПОТЬМЯНІ́ТИ
потьмяні́ло
Потьмяні́ло в оча́х *див.* потьмяні́ти (1)
ПО́ТЯГ[2]
по́тяг
Ванта́жний (*заст* това́рний) по́їзд (по́тяг) *див* по́їзд (1)
Кур'є́рський по́їзд (по́тяг) *див* по́їзд (3)
Маршру́тний по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (4)
По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по́їзд (5)
Пошто́вий по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (6)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти
Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див.* по́їзд (8)
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий (*зах* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див* по́їзд (9)
ПОТЯГА́ТИ[1]
потяга́ти
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.*) *див.* потяга́ти[1] (1)
◊ У три бере́зини потяга́ти *див.* потяга́ти[1] (2)
ПОТЯГНУ́ТИ
потягло́
◊ Потягло́ (потягну́ло, похили́ло *і т. ін.*) на сон (до сну) *див.* потягну́ти (4)
потя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див* потягну́ти (2)
потягну́ло
◊ Потягло́ (потягну́ло, похили́ло *і т. ін.*) на сон (до сну) *див* потягну́ти (4)
потягну́ти
Коси́ не потягну́ти (не потягти́) *див.* потягну́ти (1)
◊ Не потягну́ти ніг *див.* потягну́ти (3)
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.*) *див* потяга́ти[1] (1)
◊ Потягну́ти (потягти́) за собо́ю *див* потягну́ти (5)
◊ Потягну́ти (потягти́) за язи́к *див.* потягну́ти (6)
◊ Потягну́ти (потягти́) но́ги (чо́боти) *див.* потягну́ти (7)
◊ Тягти́ (тягну́ти) / потягти́ (потягну́ти) ру́ку *див.* тягти́
ПОТЯГНУ́ТИСЯ[2]
потягли́ся
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
потягну́тися
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
ПОТЯГТИ́
потягло́
◊ Потягло́ (потягну́ло, похили́ло *і т. ін.*) на сон (до сну) *див* потягну́ти (4)
потя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
потягти́
◊ Завести́ (потягти́) на криву́ сте́жку *див* заво́дити[1] (2)
Коси́ не потягну́ти (не потягти́) *див* потягну́ти (1)
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.*) *див.* потяга́ти[1] (1)
◊ Потягну́ти (потягти́) за собо́ю *див* потягну́ти (5)
◊ Потягну́ти (потягти́) за язи́к *див* потягну́ти (6)
◊ Потягну́ти (потягти́) но́ги (чо́боти) *див.* потягну́ти (7)
◊ Тягти́ (тягну́ти) / потягти́ (потягну́ти) ру́ку *див.* тягти́
ПОТЯГТИ́СЯ[2]
потягли́ся
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
ПОТЯ́ГУВАТИ
потя́гувати
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.*) *див.* потяга́ти[1] (1)
ПО-ФЛО́ТСЬКИ
по-фло́тськи
Макаро́ни по-фло́тськи *див.* макаро́ни (1)
ПОХВАЛА́
похва́лами
Розсипа́тися (розплива́тися) в похва́лах <Засипа́ти / засипати похва́лами> *див* розсипа́тися
похва́лах
Розсипа́тися (розплива́тися) в похва́лах <Засипа́ти / засипати похва́лами> *див.* розсипа́тися
похвало́ю
○ З похвало́ю *див.* похвала́ (1)
похвалу́
Скупи́й на похвалу́ *див.* скупи́й
ПОХВАЛИ́ТИСЯ
похвали́тися
Не мо́жу (не міг, не могла́ *і т. ін.*) похвали́тися *див* могти́ (3)
ПОХВА́ЛЬНИЙ
похва́льна
Похва́льна гра́мота <Похва́льний лист> *див.* гра́мота[2] (2)
похва́льне
Похва́льне свідо́цтво *див.* свідо́цтво
похва́льний
Похва́льна гра́мота <Похва́льний лист> *див.* гра́мота[2] (2)
Похва́льний ти́ждень *див.* ти́ждень
ПО́ХВАТ
по́хвату
○ Для по́хвату *див* по́хват (1)
ПОХИ́ЛИЙ
похи́ла
△ Похи́ла площина́ *див.* площина́ (1)
похи́лий
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див.* вік (6)
похи́лім
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див* вік (6)
похи́лого
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див* вік (6)
похи́лому
У похи́лому (похи́лім) ві́ці <Похи́лого ві́ку> <Похи́лий ві́ком (лі́тами)> *див.* вік (6)
похи́лу
◊ Ступа́ти / ступи́ти на хистку́ (хитку́) кла́дку (на похи́лу сте́жку) *див.* ступа́ти
ПОХИЛИ́ТИ
похили́ло
◊ Потягло́ (потягну́ло, похили́ло *і т. ін.*) на сон (до сну) *див.* потягну́ти (4)
ПОХИЛИ́ТИСЯ
похи́литься
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полсти́ть [за ві́тром] *і т. ін.*) <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див.* дмухну́ти (1)
ПОХИТА́ТИ
похита́ти
◊ Хита́ти / похита́ти голово́ю *див.* хита́ти
ПОХІ́Д
похі́д
Весі́льний похі́д *див.* похі́д (1)
Жа́лібний (жало́бний) похі́д *див* похі́д (2)
Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.*) в похі́д (похо́дом) *див.* іти́ (34)

◊ Сурми́ти (труби́ти, гра́ти) / засурми́ти (затруби́ти, загра́ти) похі́д (в похі́д) *див.* сурми́ти[1]
похо́ди
Хресто́ві похо́ди *див.* похі́д (4)
похо́ді
На похо́ді (похо́дом) *див.* похі́д (3)
похо́дом
Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.*) в похі́д (похо́дом) *див.* іти́ (34)
На похо́ді (похо́дом) *див* похі́д (3)
ПОХІ́ДНИЙ
похі́дна
Похі́дна (польова́, солда́тська) ку́хня *див.* ку́хня (2)
ПОХМІ́ЛЛЯ
похмі́ллі
○ На похмі́лля <З похмі́лля> <На похмі́ллі> *див.* похмі́лля (1)
похмі́лля
○ На похмі́лля <З похмі́лля> <На похмі́ллі> *див.* похмі́лля (1)
ПОХМІ́ЛЬНИЙ
похмі́льний
△ Похмі́льний синдро́м *див* синдро́м
ПОХНЮ́ПИТИ
похню́пити
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
ПОХОВА́ТИ
похова́ти
◊ Похова́ти живце́м (живи́м) *див.* похова́ти (1)
◊ Схова́ти (похова́ти) у [своє́му] се́рці *див.* схова́ти
◊ Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти *і т ін*) кінці́ в во́ду *див.* хова́ти[1]
ПОХО́Д
похо́дом
○ З похо́дом *див.* похо́д (1)
ПОХОДЕ́НЬКИ
походе́ньки
◊ Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки, *рі́дше* сидні́) *див.* справля́ти
ПОХОДЖА́ТИ
походжа́ти
◊ Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем) *див.* ходи́ти
ПОХО́ДЖЕННЯ
похо́дження
За похо́дженням <З похо́дження> *див* похо́дження (1)
похо́дженням
За похо́дженням <З похо́дження> *див* похо́дження (1)
ПОХОДИ́ТИ
походи́ти
◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хоро́ше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)
◊ Хоро́ше ходи́ти / походи́ти (сходи́ти) *див.* ходи́ти
похо́дить
◊ Лома́ка похо́дить *див.* лома́ка (1)
ПОХО́ДИТИ[1]
похо́дити
◊ Іти́ (*рі́дко* похо́дити) з глибини́ душі́ (се́рця) *див* іти́ (128)
ПОХО́ЖИЙ
похо́же
На що це (то) [воно́] схо́же (*розм* похо́же) *див.* схо́жий[1]
Схо́же (*розм.* похо́же) на те *див.* схо́жий[1]
Схо́же (*розм.* похо́же) на те, що... *див.* схо́жий[1]
похо́жий
На ко́го (що́) став схо́жий (*розм* похо́жий) *див.* схо́жий[1]
На се́бе не схо́жий (*розм.* не похо́жий) *див.* схо́жий[1]
◊ Схо́жий (*розм* похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т ін.*) *див.* схо́жий[1]

ПОХОЛОДІ́ТИ
похолоді́ло
Похолоді́ло (похолодні́ло) на се́рці *див.* похолоді́ти (1)
ПОХОЛОДНІ́ТИ
похолодні́ло
Похолоді́ло (похолодні́ло) на се́рці *див* похолоді́ти (1)
ПОХОЛО́НУТИ
похоло́не
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.*) похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
похоло́нула
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див* се́рце
похоло́нуло
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.*) похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див* похоло́нути (1)
ПОХОЛО́ТИ
похоло́ло
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.*) похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див* похоло́нути (1)
похоло́не
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.*) похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
ПОХОПИ́ТИСЯ
похопи́тися
Хапа́тися (похопи́тися) за (до) па́ска *див.* хапа́тися
ПО́ХРИП
по́хрипом
○ З по́хрипом *див* по́хрип (1)
ПОЦІЛУВА́ТИ
поцілува́ти
◊ Поцілува́ти замо́к (*рі́дше* у лома́ку) *див.* поцілува́ти (1)
◊ Цілува́ти / поцілува́ти хрест (хреста́) *див.* цілува́ти
ПОЦІЛУ́НОК
поцілу́нками
Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.*) / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т ін.*) поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)
поцілу́нки
Посила́ти / посла́ти поцілу́нки (поцілу́нок) *див.* посила́ти (5)
поцілу́нок
◊ Іу́дин (Ю́дин) поцілу́нок <Поцілу́нок [від] Іу́ди (Ю́ди)> *див.* поцілу́нок (2)
Посила́ти / посла́ти поцілу́нки (поцілу́нок) *див.* посила́ти (5)
Поцілу́нок руко́ю (повітря́ний, летю́чий) *див.* поцілу́нок (1)
ПОЦО́КАТИ
поцо́кати
◊ Цо́кати / поцо́кати язико́м *див* цо́кати[1]
ПОЦУРА́ТИСЯ
поцура́тися
◊ Цура́тися / поцура́тися хлі́ба-со́лі (хлі́ба [й со́лі]) *див.* цура́тися
ПОЧАСТУВА́ТИ
почастува́ти
◊ Годува́ти (частува́ти) / нагодува́ти (почастува́ти) поти́личниками *див* годува́ти (10)
◊ Почастува́ти полі́чником *див.* почастува́ти (1)
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти

ПОЧА́ТИ
поча́в
◊ І поча́в (почала́, почне́), і поча́в (почала́, почне́) *див* почина́ти (3)
поча́вши
Почина́ючи / поча́вши від (з) *див.* почина́ти (2)
почала́
◊ І поча́в (почала́, почне́), і поча́в (почала́, почне́) *див.* почина́ти (3)
поча́ти
◊ Поча́ти за (во) здоро́в'я (*ц.-с.* здра́віє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й *див.* почина́ти (4)
◊ Почина́ти / поча́ти зда́лека (зда́леку, здаля́) *див.* почина́ти (5)
◊ Почина́ти / поча́ти своє́ (своє́ї) *див.* почина́ти (6)
почне́
◊ І поча́в (почала́, почне́), і поча́в (почала́, почне́) *див.* почина́ти (3)
ПОЧА́ТИСЯ
поча́вся
Переполо́х зчини́вся (учини́вся, ста́вся, поча́вся *і т. ін.*) *див.* переполо́х (1)
Пішо́в (поча́вся) рік *див.* рік
ПОЧАТКО́ВИЙ
початко́ва
Початко́ва осві́та *див.* осві́та (6)
△ Початко́ва шви́дкість *див.* шви́дкість
Початко́ва шко́ла *див.* шко́ла
початко́ве
Двокла́сне [початко́ве] учи́лище *див.* учи́лище
початко́вий
△ Початко́вий (програ́мний) код *див* код (4)
△ Початко́вий (ста́ртовий) капіта́л *див.* капіта́л (9)
ПОЧА́ТОК[1]
поча́тках
◊ На пе́рших пора́х (поча́тках) *див* пора́ (13)
поча́тком
◊ Поча́тком кінця́ става́ти / ста́ти *див* става́ти
поча́тку
○ Без поча́тку й кінця́ *див* поча́ток[1] (2)
○ Від (з) поча́тку до кінця́ *див.* поча́ток[1] (3)
Від (з) са́мого поча́тку *див.* поча́ток[1] (1)
○ Для поча́тку <Для почи́ну> <На почи́н> *див.* поча́ток[1] (4)
поча́ток
Бра́ти [свій] поча́ток *див.* бра́ти (48)
◊ Дава́ти / да́ти поча́ток *див.* дава́ти (88)
◊ Покла́сти поча́ток *див* покла́сти[1] (15)
◊ Поча́ток і кіне́ць *див.* поча́ток[1] (5)
◊ Роби́ти / зроби́ти поча́ток *див* роби́ти
ПОЧЕПИ́ТИ
почепи́ти
◊ Начепи́ти (почепи́ти) торби́ *див.* начі́плювати (1)
ПОЧЕПИ́ТИСЯ
почепи́тися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
ПОЧЕПНИ́Й
почепна́
△ Почепна́ доро́га *див* доро́га (4)
ПОЧЕРВОНІ́ТИ
почервоні́ти
Почервоні́ти як (мов, ні́би *і т. ін.*) [варе́ний (пече́ний)] рак *див* почервоні́ти (1)
ПО́ЧЕРК
по́черк
Бі́серний по́черк *див.* по́черк (1)
Жіно́чий по́черк *див.* по́черк (2)
Каліграфі́чний по́черк <Каліграфі́чне письмо́> *див* по́черк (3)
Канцеля́рське письмо́ <Канцеля́рський по́черк> *див* письмо́ (1)
ПОЧЕСА́ТИ
почеса́ти
◊ Почеса́ти бере́зовим ві́ником *див.* почеса́ти (1)

◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.) див.* почеса́ти (2)
◊ Чеса́ти / почеса́ти язика́ (язико́м, язика́ми) *див.* чеса́ти
ПОЧЕ́СНИЙ
поче́сна
Поче́сна ва́рта *див.* ва́рта (3)
поче́сне
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.)* мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)
поче́сний
△ Поче́сний (нешта́тний) ко́нсул *див.* ко́нсул (1)
Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> *див.* п'єдеста́л (1)
◊ Поче́сний хліб *див.* хліб
Поче́сний шахта́р (фізкульту́рник, хлібо́роб *і т. ін.) див.* шахта́р
поче́сні
Поче́сні батьки́ *див.* батьки́ (1)
ПОЧИВА́ТИ
почива́ти
◊ Спочива́ти (почива́ти) / спочи́ти (почи́ти) на ла́врах *див.* спочива́ти
ПОЧИ́Н
почи́н
Дава́ти (роби́ти) / да́ти (зроби́ти) почи́н *див.* дава́ти (17)
○ Для поча́тку <Для почи́ну> <На почи́н> *див.* поча́ток[1] (4)
почи́ном
За почи́ном <З почи́ну> *див.* почи́н (1)
почи́ну
○ Для поча́тку <Для почи́ну> <На почи́н> *див.* поча́ток[1] (4)
За почи́ном <З почи́ну> *див.* почи́н (1)
ПОЧИНА́ТИ
почина́ти
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)
◊ Почина́ти / поча́ти здалека (зда́леку, здаля́) *див.* почина́ти (5)
◊ Почина́ти / поча́ти своє́ (своє́ї) *див.* почина́ти (6)
почина́ючи
Почина́ючи від... до *див.* почина́ти (1)
Почина́ючи / поча́вши від (з) *див.* почина́ти (2)
ПОЧИ́СЛИТИ
почи́слити
◊ Почи́слити ко́сті *див.* почи́слити (1)
ПОЧІ́М
почі́м
◊ Почо́му (почі́м) ківш (фунт, коре́ць *і т. ін.)* ли́ха *див.* ківш (1)
◊ Почо́му (почі́м) хліб і сіль *див.* хліб
ПОЧО́МУ
почо́му
◊ Зна́ти, почо́му в Тростянці́ гребі́нці *див.* зна́ти (20)
◊ Показа́ти, почо́му лі́коть ква́ші *див.* пока́зувати (9)
◊ Почо́му (почі́м) ківш (фунт, коре́ць *і т. ін.)* ли́ха *див.* ківш (1)
◊ Почо́му (почі́м) хліб і сіль *див.* хліб
ПОЧОРНІ́ЛИЙ
почорні́лий
Позелені́лий (почорні́лий) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.) див.* позелені́лий (1)
ПОЧОРНІ́ТИ
почорні́ти
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.) див.* пожовті́ти (1)
ПОЧУБЕ́НЬКА
почубе́ньків
◊ Дава́ти / да́ти чубро́вки (почубе́ньків, ма́тланки *і т. ін.) див.* дава́ти (107)
ПОЧУВА́ННЯ
почува́нь
Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.) див.* повнота́ (1)

ПОЧУВА́ТИ
почува́ти
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) землі́ під собо́ю (під нога́ми) *див.* чу́ти
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
Почува́ти / почу́ти себе́ *див.* почува́ти (1)
Почува́ти / почу́ти себе́ ма́тір'ю *див.* почува́ти (2)
◊ Почува́ти / почу́ти се́рцем *див.* почува́ти (5)
◊ Почува́ти себе́ Бо́гом *див.* почува́ти (6)
◊ Почува́ти себе́ не в своїй тарі́лці *див.* почува́ти (7)
Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку *див.* почува́тися (2)
ПОЧУВА́ТИСЯ
почува́тися
Почува́тися до вини́ *див.* почува́тися (1)
Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку *див.* почува́тися (2)
Почува́тися / почу́тися на (в) си́лі (си́лах) *див.* почува́тися (3)
◊ Ходи́ти (почува́тися) іменинником (як, мов, ні́би *і т. ін.* імени́нник) *див.* ходи́ти
ПОЧУ́ТИ
почу́єте
◊ [І] сло́ва не почу́єш (не почу́єте, не почу́ють *і т. ін.) див.* почува́ти (4)
почу́єш
◊ [І] сло́ва не почу́єш (не почу́єте, не почу́ють *і т. ін.) див.* почува́ти (4)
почу́ти
◊ Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти (почу́ти) ню́хом (но́сом) *див.* відчува́ти (8)
◊ Зна́ти / *рідше* почу́ти, де ра́ки зиму́ють *див.* зна́ти (16)
Почува́ти / почу́ти себе́ *див.* почува́ти (1)
Почува́ти / почу́ти себе́ ма́тір'ю *див.* почува́ти (2)
◊ Почува́ти / почу́ти се́рцем *див.* почува́ти (5)
почу́ють
◊ [І] сло́ва не почу́єш (не почу́єте, не почу́ють *і т. ін.) див.* почува́ти (4)
ПОЧУ́ТИСЯ
почу́тися
Почува́тися / почу́тися на (в) си́лі (си́лах) *див.* почува́тися (3)
ПОЧУТТЯ́
почутті́в
Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.) див.* повнота́ (1)
почуттю́
◊ Дава́ти / да́ти во́лю почуттю́ (почуття́м) *див.* дава́ти (56)
почуття́
Естети́чне почуття́ *див.* почуття́ (1)
Націона́льні почуття́ *див.* почуття́ (2)
Патріоти́чні почуття́ <Почуття́ патріоти́зму> *див.* почуття́ (3)
Почуття́ відповіда́льності *див.* почуття́ (4)
Почуття́ гу́мору *див* почуття́ (5)
◊ Почуття́ (чуття́) мі́ри *див.* почуття́ (6)
◊ Хвилюва́ти уми́ (почуття́, ро́зум *і т. ін.) див.* хвилюва́ти
◊ Чуття́ (відчуття́, почуття́) лі́ктя *див.* чуття́
◊ Шо́сте (дев'я́те) чуття́ (почуття́) *див.* чуття́
почуття́м
◊ Дава́ти / да́ти во́лю почуттю́ (почуття́м) *див.* дава́ти (56)
почуття́ми
◊ Гра́ти на почуття́х (почуття́ми) *див.* гра́ти (21)
почуття́х
◊ Гра́ти на почуття́х (почуття́ми) *див.* гра́ти (21)
ПОЧУ́ХАТИ
почу́хати
◊ Почу́хатися (почу́хати), де [й] не сверби́ть *див.* почу́хатися (1)
◊ Чу́хати / почу́хати поти́лицю (*рідше* го́лову, чу́ба, чупри́ну *і т ін) див.* чу́хати

ПОЧУ́ХАТИСЯ
почу́хатися
◊ Почу́хатися (почу́хати), де [й] не сверби́ть *див.* почу́хатися (1)
ПОША́НА
поша́на
Моя́ (на́ша) поша́на *див.* поша́на (2)
поша́ни
До́шка поша́ни *див.* до́шка (1)
З поша́ни *див* поша́на (1)
◊ На знак глибо́кої поша́ни (*рідко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)
Поче́сний п'єдеста́л <П'єдеста́л поша́ни> *див* п'єдеста́л (1)
поша́ні
Бу́ти в поша́ні *див.* бу́ти (7)
поша́ною
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
Пройма́тися / пройня́тися поша́ною *див.* пройма́тися
поша́ну
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
ПОШАНУВА́ННЯ
пошанува́ння
На пошанува́ння *див.* пошанува́ння (1)
Роби́ти пошанува́ння *див.* роби́ти
ПОШАНУВА́ТИ
пошанува́ти
◊ Шанува́ти / пошанува́ти па́м'ять *див.* шанува́ти
ПОШЕПТА́ТИ
пошепта́ло
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* сім баб пошепта́ло *див.* сім
ПОШИБА́ТИ
пошиба́є
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
ПОШИВА́ТИ
пошива́ти
◊ Поши́ти (*рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти (1)
ПОШИВА́ТИСЯ
пошива́тися
◊ Поши́тися / пошива́тися в ніщо́ *див.* пошива́тися (2)
◊ Поши́тися / ши́тися (пошива́тися) в ду́рні *див.* пошива́тися (3)
ПОШИ́РЕНИЙ
поши́рене
△ Поши́рене ре́чення *див.* ре́чення
ПОШИ́РЕННЯ
поши́рення
Набува́ти / набу́ти поши́рення *див.* набува́ти[1] (1)
ПОШИ́РИТИ
поши́рити
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ПОШИ́РИТИСЯ
поши́рилась
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.) див.* чу́тка
ПОШИ́РШАТИ
поши́ршав
◊ [І (аж, ні́би *і т. ін*)] світ поши́ршав (роз'ясни́вся, попросто́рішав) *див.* світ[2]

ПОШИ́РЮВАТИ
поши́рювати
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.*) / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.*) чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ПОШИ́ТИ[1]
поши́ти
◊ Поши́ти (*рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти (1)
ПОШИ́ТИСЯ
поши́тися
◊ Поши́тися в соба́чу шку́ру *див.* пошива́тися (1)
◊ Поши́тися / пошива́тися в ніщо́ *див.* пошива́тися (2)
◊ Поши́тися / ши́тися (пошива́тися) в ду́рні *див.* пошива́тися (3)
ПОШИТТЯ́
пошиття́
◊ Не ма́ти [і] за Бо́же пошиття́ *див* ма́ти[2] (122)
ПОШКО́ДИТИ
пошко́дило
Не пошко́дить <Не пошко́дило б> *див.* пошко́джувати (1)
пошко́дить
Не пошко́дить <Не пошко́дило б> *див.* пошко́джувати (1)
ПОШКОДУВА́ТИ
пошкодува́ла
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.*)> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да
пошкодува́ти
Не пошкодува́ти *див.* пошкодува́ти (1)
Не пошкодува́ти [й] життя́ (голови́) *див.* пошкодува́ти (2)
Не пошкодува́ти сил *див.* пошкодува́ти (3)
Не пошкодува́ти фарб *див.* пошкодува́ти (4)
пошкоду́єте
Не пошкоду́єш (не пошкоду́єте) *див.* пошкодува́ти (5)
пошкоду́єш
Не пошкоду́єш (не пошкоду́єте) *див.* пошкодува́ти (5)
ПОШМАТА́ТИ
пошмата́ти
◊ Пошматува́ти (*діал.* пошмата́ти) се́рце (ду́шу) *див.* пошматува́ти (1)
ПОШМАТУВА́ТИ
пошматува́ти
◊ Пошматува́ти (*діал.* пошмата́ти) се́рце (ду́шу) *див.* пошматува́ти (1)
ПО́ШТА
по́шта
Голуби́на по́шта *див.* по́шта (1)
Дипломати́чна по́шта *див.* по́шта (2)
△ Електро́нна по́шта *див.* по́шта (4)
Польова́ по́шта *див.* по́шта (3)
△ Фельд'є́герська по́шта *див.* по́шта (5)
по́шти
△ Адре́са електро́нної по́шти <Електро́нна адре́са> *див.* адре́са (2)
по́штою
Відсила́ти (відправля́ти, посила́ти, надсила́ти) / відісла́ти (відпра́вити, посла́ти, надісла́ти) по́штою *див.* відсила́ти (1)
ПОШТО́ВИЙ
пошто́ва
Пошто́ва скри́нька *див.* скри́нька
Пошто́ва ста́нція *див.* ста́нція
пошто́вий
Пошто́вий ваго́н *див* ваго́н (8)
Пошто́вий го́луб *див.* го́луб (2)
△ Пошто́вий і́ндекс *див.* і́ндекс (7)
Пошто́вий по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (6)
пошто́ві
Пошто́ві ко́ні *див.* кінь (4)
пошто́вої
△ Знак пошто́вої опла́ти *див.* знак (15)

ПО́ШТОВХ
по́штовх
Вну́трішній по́штовх *див.* по́штовх (1)
◊ Да́ти по́штовх *див.* дава́ти (157)
ПО́ШУК
по́шук
△ Повноте́кстовий по́шук *див.* по́шук (2)
по́шуках
○ У по́шуках *див.* по́шук (1)
ПОШУКА́ТИ
пошука́ти
◊ Пошука́ти тако́го (тако́ї, таки́х) [тре́ба] *див.* пошука́ти (1)
◊ [Тре́ба] вде́нь (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
ПОЩА́ДА
поща́ди
○ Без поща́ди <*діал.* Без поща́дку> *див.* поща́да (1)
Не дава́ти / не да́ти поща́ди *див.* дава́ти (35)
ПОЩА́ДОК
поща́дку
○ Без поща́ди <*діал.* Без поща́дку> *див.* поща́да (1)
ПОЩУ́ПАТИ
пощу́пати
Пощу́пати ку́рку *див.* пощу́пати (1)
ПОЯ́ВА
поя́ва
Поя́ва на світ *див.* поя́ва (1)
ПОЯВИ́ТИ
появи́ти
◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти (1)
◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти (2)
ПОЯВИ́ТИСЯ
появи́тися
◊ З'яви́тися (появи́тися) / з'явля́тися (появля́тися) на горизо́нті *див.* з'явля́тися (1)
◊ З'явля́тися (появля́тися) / з'яви́тися (появи́тися) на світ *див.* з'явля́тися (2)
ПОЯВЛЯ́ТИ
появля́ти
◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти (2)
ПОЯВЛЯ́ТИСЯ
появля́тися
◊ З'яви́тися (появи́тися) / з'явля́тися (появля́тися) на горизо́нті *див.* з'явля́тися (1)
◊ З'явля́тися (появля́тися) / з'яви́тися (появи́тися) на світ *див* з'явля́тися (2)
ПО-ЯКО́МУ
по-яко́му
◊ Чо́ртзна (хто́зна) по-яко́му *див.* по-яко́му (1)
ПО́ЯС
по́яс
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
В по́яс *див.* по́яс (1)
△ Вулкані́чний по́яс *див.* по́яс (4)
△ Запобі́жний по́яс *див.* по́яс (5)
◊ Затика́ти / заткну́ти за по́яс *див.* затика́ти[1] (1)
◊ Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* кла́нятися (1)
△ Золотору́дний по́яс *див.* по́яс (6)
Ло́вчий (ловильни́й) по́яс *див.* по́яс (2)
△ Ніва́льний по́яс *див.* по́яс (7)
△ Плечови́й по́яс *див.* по́яс (8)
△ По́яс оборо́ни *див.* по́яс (9)
Приро́дний по́яс *див* по́яс (3)
△ Радіаці́йний по́яс <По́яс радіа́ції> *див.* по́яс (10)
△ Рятува́льний (*рідше* рятівни́й) по́яс *див.* по́яс (11)
△ Часови́й по́яс *див.* по́яс (12)
△ Чо́рний по́яс *див.* по́яс (13)

по́яса
◊ Трима́ти (держа́ти) ко́ло свого́ по́яса *див.* трима́ти
пояси́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див* затя́гувати (4)
ПОЯСНИ́Й
поясни́й
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)
◊ Поясни́й покло́н *див.* покло́н (1)
△ Поясни́й час *див.* час
ПОЯСНІ́ШАТИ
поясні́шало
На душі́ (на се́рці) поясні́шало *див.* поясні́шати (1)
ПОЯСНЮВА́ЛЬНИЙ
пояснюва́льна
Пояснюва́льна запи́ска *див.* запи́ска (2)
пояснюва́льне
△ Пояснюва́льне сло́во *див.* сло́во
ПОЯ́СНЮВАТИ
поя́снювати
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.*) *див.* розповіда́ти
ПОЯСО́К
поя́ски
◊ Вхопи́тися на поя́ски *див.* ухо́плюватися
поясо́к
Під поясо́к *див.* поясо́к (1)
◊ По Мару́син поясо́к (поясо́чок) *див.* поясо́к (2)
ПОЯСО́ЧОК
поясо́чок
◊ По Мару́син поясо́к (поясо́чок) *див.* поясо́к (2)
ПРАВ
пра́вим
Ходи́ти чи́стим (пра́вим) ро́бом *див.* ходи́ти
ПРА́ВДА
пра́вда
І́стинна (свята́, су́ща, чи́ста, чисті́сінька, щи́ра, су́та) пра́вда *див.* пра́вда (1)
Пра́вда життя́ *див.* пра́вда (2)
Пра́вда на мо́єму (тво́єму, його́ *і т. ін.*) бо́ці <Моя́ (твоя́, його́ *і т. ін.*) пра́вда> *див.* пра́вда (3)
◊ Пра́вда о́чі ко́ле *див.* пра́вда (6)
◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див.* пра́вда (7)
пра́вдами
◊ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда (8)
пра́вди
◊ Вивіря́ти / ви́вірити пра́вди *див.* вивіря́ти (1)
◊ Від пра́вди не втече́ш *див.* утіка́ти[1]
Дійти́ / дохо́дити пра́вди *див.* дохо́дити (1)
○ До пра́вди *див.* пра́вда (4)
◊ Ні́де (ні́куди, нема́ куди́ *і т. ін.*) пра́вди діва́ти (хова́ти) / ді́ти (схова́ти) *див.* діва́ти (3)
◊ Ні́де пра́вди поді́ти *див.* поді́ти (1)
◊ Покриви́ти про́ти пра́вди *див.* покриви́ти (1)
◊ Про́ти пра́вди (фа́ктів) не попре́ш *див.* попе́рти (1)
◊ У нога́х пра́вди нема́ (нема́є) *див.* нема́ (71)
пра́вді
◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
Жи́ти по пра́вді (пра́вдою) *див.* жи́ти (3)
○ По пра́вді *див.* пра́вда (5)
Призна́тися (призна́юся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т ін.*) <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися

Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див* сказа́ти
◊ Щоб так по пра́вді ди́хав *див.* ди́хати (11)
пра́вдою
◊ Ві́рою і пра́вдою *див.* ві́ра[1] (5)
Жи́ти по пра́вді (пра́вдою) *див.* жи́ти (3)
◊ Розмину́тися з пра́вдою *див.* розмина́тися[2]
пра́вду
Довести́ пра́вду *див.* дово́дити (1)
◊ Коли́ на пра́вду йде / пішло́ *див.* іти́ (144)
На пра́вду ви́йшло *див.* вихо́дити (16)
○ Пра́вду ка́жучи *див.* каза́ти (6)
◊ Пра́вду мо́вити (мо́влячи) *див.* мо́вити (1)
◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див* сказа́ти
Стоя́ти / ста́ти за пра́вду <Стоя́ти за правди́ве ді́ло> *див.* стоя́ти

ПРАВДИ́ВИЙ
правди́ве
Стоя́ти / ста́ти за пра́вду <Стоя́ти за правди́ве ді́ло> *див.* стоя́ти

ПРА́ВЕДНИЙ
пра́ведне
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
Пра́ве (пра́ведне) ді́ло *див.* ді́ло (1)
пра́ведний
◊ Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)! *див* бог (17)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т ін*) доро́гу (стё́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див* наставля́ти[2] (1)
пра́ведним
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти
пра́ведних
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
Пі́сля труді́в пра́ведних *див* труд
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти
пра́ведну
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну (*рі́дше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (стё́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див* наставля́ти[2] (1)
◊ Помина́ти / пом'яну́ти пра́ведну (грі́шну) ду́шу *див.* помина́ти[1] (4)

ПРА́ВЕДНИК
пра́ведник
Пра́ведник [наро́дів] сві́ту *див* пра́ведник (1)
пра́ведника
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див* спа́ти
пра́ведників
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти

ПРАВЕ́ЦЬ
праве́ць
◊ Праве́ць уда́рив (ви́правив) *див.* праве́ць (1)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.*) поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
правце́м
◊ Правце́м поста́вить *див.* поста́вити[1] (24)
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) правце́м ви́правило! *див.* виправля́ти (2)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.*) поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)

ПРА́ВИЙ[1]
пра́ва
◊ Пра́ва рука́ *див.* рука́
пра́ве
◊ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див.* плече́ (8)
пра́вий
Пра́вий кра́йній *див* кра́йній (2)
Пра́вий фланг *див.* фланг
пра́вім
З пра́вого бо́ку <По пра́вім бо́ці> *див.* бік (1)
пра́вого
З пра́вого бо́ку <По пра́вім бо́ці> *див.* бік (1)
пра́вої
Держа́тися пра́вої руки́ *див.* держа́тися (3)
По (на) пра́ву ру́ку (руч) <З пра́вої руки́> *див* рука́
пра́ву
По (на) пра́ву ру́ку (руч) <З пра́вої руки́> *див* рука́
◊ Сла́бість на пра́ву ру́чку *див.* сла́бість
У пра́ву ру́ку (руч) *див.* рука́

ПРА́ВИЙ[2]
пра́ве
Пра́ве (пра́ведне) ді́ло *див* ді́ло (1)
пра́вий
◊ Бо́же (Го́споди) пра́ведний (пра́вий)! *див* бог (17)
◊ Пра́вий і винува́тий *див* пра́вий[2] (1)
пра́вим
Ходи́ти чи́стим (пра́вим) ро́бом *див.* ходи́ти

ПРА́ВИЛО
пра́вила
Відступа́ти / відступи́ти від пра́вила (від поря́дку) *див* відступа́ти (1)
Пра́вила вну́трішнього розпоря́дку *див.* пра́вило (2)
Пра́вила до́брого то́ну *див.* пра́вило (3)
△ Пра́вила доро́жнього (ву́личного) ру́ху *див.* пра́вило (7)
Пра́вила присто́йності *див.* пра́вило (4)
пра́вилами
За всіма́ пра́вилами *див.* пра́вило (1)
пра́вилах
◊ Не в [мої́х (його́, її́ *і т. ін*)] пра́вилах *див* пра́вило (10)
пра́вило
Бра́ти / взя́ти за пра́вило *див* бра́ти (11)
◊ Залі́зне пра́вило *див.* пра́вило (8)
◊ Золоте́ пра́вило *див.* пра́вило (9)
△ Пра́вило дев'я́тки *див.* пра́вило (6)
○ Як пра́вило *див* пра́вило (5)

ПРА́ВИЛЬНИЙ
пра́вильна
△ Пра́вильна при́зма *див.* при́зма
пра́вильний
△ Пра́вильний дріб *див* дріб (5)
△ Пра́вильний трику́тник (чотирику́тник, многоку́тник *і т. ін.*) *див.* трику́тник
пра́вильній
◊ Стоя́ти на пра́вильній (до́брій) доро́зі (стё́жці) (на пра́вильному (до́брому) шляху́) *див.* стоя́ти
пра́вильному
◊ Стоя́ти на пра́вильній (до́брій) доро́зі (стё́жці) (на пра́вильному (до́брому) шляху́) *див.* стоя́ти

ПРА́ВИТИ[1]
пра́вити
◊ Пра́вити бал *див.* пра́вити[1] (1)
◊ Пра́вити путь *див.* пра́вити[1] (2)
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти

ПРА́ВИТИ[2]
пра́вити
◊ Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба *див* плести́ (7)
◊ Пра́вити відсебе́ньки *див.* пра́вити[2] (1)
◊ Пра́вити своє́ (своє́ї) *див.* пра́вити[2] (2)
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні (*рі́дше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2] (3)
◊ Пра́вити супере́чки *див.* пра́вити[2] (4)
◊ Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки, *рі́дше* си́дні) *див.* справля́ти

ПРА́ВИТИ[3]
пра́вити
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
пра́вить
◊ [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Си́дір ко́зам ро́ги пра́вить> *див.* пра́вити[3] (1)
пра́влять
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
◊ [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Си́дір ко́зам ро́ги пра́вить> *див.* пра́вити[3] (1)

ПРАВИ́ЦЯ[1]
прави́цю
◊ Пода́ти / подава́ти прави́цю *див.* подава́ти[1] (17)

ПРА́ВІК
пра́віків
З (від, од) пра́віку (пра́віків) *див.* пра́вік (1)
пра́віку
З (від, од) пра́віку (пра́віків) *див* пра́вік (1)

ПРА́ВІКИ
пра́віків
З (від, од) пра́віку (пра́віків) *див.* пра́вік (1)
пра́віку
З (від, од) пра́віку (пра́віків) *див.* пра́вік (1)

ПРА́ВО
пра́ва
△ Но́рма пра́ва *див.* но́рма (4)
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
права́
◊ Бра́ти / взя́ти свої́ права́ *див.* бра́ти (116)
◊ Вступа́ти (вхо́дити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] права́ *див* вступа́ти[1] (10)
Заявля́ти / заяви́ти права́ *див.* заявля́ти (1)
Кача́ти права́ *див* кача́ти (1)
Усі́ права́ застере́жено *див.* застере́жений (1)
права́ми
Поступа́тися / поступи́тися свої́м пра́вом (свої́ми права́ми) *див.* поступа́тися (3)
права́х
○ На права́х *див.* пра́во (8)
◊ На пташи́них права́х *див.* пра́во (35)
На рі́вних права́х *див.* пра́во (3)
пра́во
△ А́вторське пра́во *див.* пра́во (10)
△ Акти́вне ви́борче пра́во *див.* пра́во (11)
△ Ви́борче пра́во *див.* пра́во (12)
Дава́ти / да́ти пра́во *див* дава́ти (9)
△ Держа́вне пра́во *див.* пра́во (13)
△ Звича́єве пра́во *див* пра́во (14)
△ Здобу́ти (набу́ти, діста́ти) грома́дянство (пра́во грома́дянства) *див* здобува́ти (7)
△ Конституці́йне пра́во *див.* пра́во (15)
△ Корпорати́вне пра́во *див* пра́во (16)
△ Кріпосне́ пра́во *див.* пра́во (17)

Кулачне право *див* право (1)
△ Магдебурзьке право *див* право (18)
Мати право *див.* мати[2] (16)
Моральне право *див.* право (2)
△ Мусульманське право *див.* право (19)
△ Об'єктивне право *див.* право (20)
△ Пасивне виборче право *див* право (21)
△ Позитивне право *див.* право (22)
Право першої ночі *див.* право (4)
Право першородства (первородства) *див.* право (5)
Право сильного (дужого) *див* право (6)
Право ухвального голосу *див.* право (7)
△ Прецедентне право *див* право (23)
△ Приватне право *див* право (24)
△ Природне право *див.* право (25)
△ Пряме виборче право *див.* право (26)
△ Римське право *див.* право (27)
△ Родинне (сімейне) право *див* право (28)
△ Суб'єктивне право *див.* право (29)
◊ Телефонне право *див* право (36)
◊ Утрачати (втрачати) / утратити (втратити) право слова *див.* утрачати
△ Цивільне право *див.* право (30)
△ Цивільне процесуальне право *див.* право (31)
△ Чиншове право *див.* право (32)
правом
◊ [За] яким правом? *див.* право (33)
◊ З повним правом *див.* право (34)
Поступатися / поступитися своїм правом (своїми правами) *див.* поступатися (3)
праву
○ По праву *див.* право (9)
ПРАВОВИЙ
правова
△ Правова держава *див.* держава (3)
△ Правова статистика *див* статистика
△ Юридична (правова) колізія *див.* колізія (1)
правовий
△ Правовий нігілізм *див.* нігілізм (1)
ПРАГНУТИ
прагне
◊ Чого [тільки] душа бажає (хоче, прагне *і т ін.)* / забажає (захоче, запрагне *і т ін.)* *див.* душа (78)
ПРАДІД
прадіда
◊ З діда-прадіда (з діда й прадіда, з дідів і прадідів) <З предка, з діда> *див.* дід (3)
прадідів
◊ За дідів-прадідів *див.* дід (2)
◊ З діда-прадіда (з діда й прадіда, з дідів і прадідів) <З предка, з діда> *див.* дід (3)
ПРАЗНИК
празник
Храмове (престольне) свято <Храмовий (престольний) празник (день)> *див.* свято[1]
ПРАЗНУВАТИ
празнувати
◊ Лéдаря корчити (справляти, святкувати, празнувати) *див.* корчити (2)
ПРАЗЬКИЙ
празький
△ Празький гріш *див.* гріш (1)
ПРАКТИКА
практика
Виробнича практика *див.* практика (1)
практику
Запроваджувати / запровадити в життя (у виробництво, у практику) *див.* запроваджувати (1)
ПРАПОР
прапор
◊ Високо тримати прапор (знамено) *див.* тримати
◊ Піднімати (підіймати, підносити *і т. ін.)* / підняти (підійняти, піднести *і т. ін.)* прапор (стяг, знамено *і т. ін.)* *див.* піднімати (13)
◊ Стати / ставати під прапор *див* ставати
прапори
△ Прапори розцвічування *див* прапор (2)
прапором
Під прапором *див* прапор (1)
ПРАРІД
прароду
◊ Без роду й племені (прароду) <Ні роду ні племені> *див.* рід
ПРАС[2]
прасу
◊ Задати прасу *див.* задавати (3)
ПРАСУНОК
прасунок
◊ Нехай (хай) йому (тобі, їй *і т ін.)* [лихий] прасунок! *див.* прасунок (1)
ПРАТИ
прати
◊ Збиратися (поспішати, квапитися), як свекор пелюшок (пелюшки) прати *див* збиратися (6)
ПРАХ
прах
◊ В пух і прах *див.* пух
◊ Обертати (розбивати, розвіювати, валити *і т. ін.)* / обернути (розбити, розвіяти, звалити *і т ін.)* на (у) прах *(рідко* на пил) *див.* обертати (3)
◊ Обтрусити (отрусити) / обтрушувати (отрушувати) порох (прах) [від (із) ніг (стіп) своїх] *див.* обтрушувати (1)
◊ Повергати / повергнути в прах (у порох) *див.* повергати[2] (1)
◊ Розпадатися (падати, розсипатися *і т ін.)* / розпастися (впасти, розсипатися *і т. ін.)* прахом (порохом, на прах, у прах, на порох) *див* розпадатися[1]
◊ Розтирати / розтерти (зітерти, стерти) на порох (у порох, на прах, у порошок) *див.* розтирати
◊ Струсити давній прах *див.* струшувати
[Тут] спочиває / спочив (спочило) прах (тіло) *див.* прах (1)
прахом
◊ Іти (розлітатися) / піти (розлетітися) прахом *див.* іти (129)
◊ Лягати / лягти прахом *див.* лягати (15)
◊ Пропади / пропадай ти (він, вона *і т. ін.)* пропадом *(рідше* прахом) <Нехай (хай, *заст.* най) пропаде / пропадає пропадом *(рідше* прахом)> *див.* пропадати
◊ Розпадатися (падати, розсипатися *і т. ін.)* / розпастися (впасти, розсипатися *і т. ін.)* прахом (порохом, на прах, у прах, на порох) *див* розпадатися[1]
◊ Хай [усе] йде прахом *див* іти (156)
праху
Уклонитися праху *див.* уклонятися
ПРАЦЕЗДАТНИЙ
працездатний
Працездатний вік *див.* вік (3)
ПРАЦІВНИК
працівник
Науковий працівник *див.* працівник (1)
Партійний працівник *див.* працівник (2)
Творчий працівник *див.* працівник (3)
ПРАЦЮВАТИ
працювати
◊ Працювати в рукавичках *див.* працювати (2)
◊ Працювати з холодком *див.* працювати (3)
Працювати над собою *див.* працювати (1)
◊ Працювати (робити, служити *і т ін.)* не за (на) страх, а за (на) совість *див* працювати (4)
працює
◊ Час працює на нас (сприяє нам) *див* час
ПРАЦЯ
працею
За працею <В праці> *див* праця (2)
праці
△ Акордна система оплати [праці] *див.* система
△ Баланс підприємства (праці) *див.* баланс[1] (8)
△ Біржа праці *див.* біржа (1)
△ Відрядна оплата [праці] *див.* оплата (1)
Герой Соціалістичної Праці *див* герой (2)
△ Гігієна праці *див.* гігієна (1)
Жити з праці рук своїх *див.* жити (2)
За працею <В праці> *див.* праця (2)
Люди розумової праці *див.* люди (3)
Наукова організація праці *див.* організація (1)
△ Поділ праці *див.* поділ (2)
Послідок праці *див.* послідок (2)
Продуктивність праці *див.* продуктивність
△ Розподіл праці *див.* розподіл
Ставати / стати до роботи (праці) *див* ставати
Ударник комуністичної праці *див.* ударник[2]
△ Час праці *див.* час
◊ Шкода [й] заходу (праці) *див.* шкода[2]
працю
△ Кодекс законів про працю *див.* кодекс (2)
Посувати / посунути справу (роботу, працю *і т. ін.)* [вперед] *див.* посувати (1)
Привласнювати / привласнити працю *див.* привласнювати
◊ Прикладати / прикласти (приложити) силу (працю, руки *і т. ін.)* *див* прикладати
◊ Хапатися за працю *див* хапатися
праця
Даремна (дарма, марна, запропала) праця <*рідко* Даремний труд> *див.* праця (1)
◊ Кривава праця *див.* праця (9)
Наймана праця *див.* праця (3)
Понаднормова робота (праця) *див.* робота
Праця над собою *див.* праця (4)
Примусова праця (робота) <Примусові роботи> *див.* праця (5)
Розумова праця *див* праця (6)
◊ Сізіфова праця (робота) [сізіфів труд] *див.* праця (10)
Справа (робота, праця *і т. ін.)* посувається (посунулася) [вперед] *див.* справа[1]
Фізична праця *див.* праця (7)
Чужа праця *див.* праця (8)
ПРЕВЕЛИКИЙ
превелике
○ На [превелике (велике)] здивування (здивовання) *див.* здивування (1)
превеликий
На [превеликий] жаль *(рідко* смуток) *див.* жаль[1] (1)
превелику
◊ На велику (превелику) силу *див* сила
На превелику радість *див.* радість
ПРЕВЕНТИВНИЙ
превентивна
△ Превентивна війна *див.* війна (14)
ПРЕГІРКИЙ
прегіркий
Прегіркий п'яниця *див.* п'яниця
ПРЕДИКАТ
предикатів
△ Числення предикатів *див* числення
ПРЕДКОВІЧНИЙ
предковічні
Предковічні літа (часи) *див.* літа (2)
ПРЕДМЕТ
предмет
○ На предмет *див.* предмет (3)
предмети
Предмети (речі) домашнього (хатнього) вжитку *див.* предмет (1)
Предмети (товари) широкого вжитку *див.* предмет (2)
Речі (предмети, товари) першої необхідності (потреби) *див.* річ[1]
ПРЕДМЕТНИЙ
предметна
Предметна система навчання *див.* система
△ Предметна спеціалізація *див.* спеціалізація
предметне
△ Предметне скло *див.* скло

предмéтний
△ Предмéтний стóлик *див.* стóлик
ПРÉДОК
прéдка
◊ З дíда-прáдіда (з дíда й прáдіда, з дідíв і прáдідів) <З прéдка, з дíда> *див.* дід (3)
З прéдка (з прéдку-вíку) *див.* прéдок (1)
прéдку
З прéдка (з прéдку-вíку) *див.* прéдок (1)
ПРЕДСТАВНИ́К
представни́к
△ Постíйний представни́к *див.* представни́к (1)
представникíв
△ Палáта представникíв *див.* палáта (3)
ПРЕДСТАВНИ́ЦТВО
представни́цтва
△ Нóрма представни́цтва *див.* нóрма (5)
представни́цтво
Парлáментське представни́цтво *див.* представни́цтво (1)
△ Постíйне представни́цтво *див.* представни́цтво (2)
ПРЕДСТАВНИ́ЦЯ
представни́ця
Представни́ця прекрáсної (слабкóї) стáті *див.* представни́ця (1)
ПРЕД'ЯВИ́ТИ
пред'яви́ти
Пред'являти / пред'яви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* пред'являти (1)
◊ Пред'являти / пред'яви́ти рахýнок *див.* пред'являти (2)
◊ Пред'являти / пред'яви́ти ультимáтум *див.* пред'являти (3)
ПРЕД'ЯВЛЯ́ТИ
пред'являти
Пред'являти / пред'яви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* пред'являти (1)
◊ Пред'являти / пред'яви́ти рахýнок *див.* пред'являти (2)
◊ Пред'являти / пред'яви́ти ультимáтум *див.* пред'являти (3)
ПРЕЗÉНТ
презéнт
Дáти / давáти в презéнт *див* давáти (24)
ПРЕЗИДÉНТСТВО
президéнтства
△ Інститýт президéнтства *див.* інститýт (1)
ПРЕЗИ́ДІЯ
прези́дії
Сидíти / сíсти в прези́дії <Сíдати / сíсти в прези́дію> *див.* сидíти
прези́дію
Сидíти / сíсти в прези́дії <Сíдати / сíсти в прези́дію> *див.* сидíти
ПРЕЗИ́РСТВО
прези́рством
Таврувáти / затаврувáти ганьбóю (прези́рством) *див.* таврувáти
ПРЕЗРÉННИЙ
презрéнний
◊ Погóрджений (*рідко* презрéнний) метáл *див.* метáл (12)
ПРЕЗУ́МПЦІЯ
презýмпція
△ Презýмпція невинувáтості (неви́нності) *див.* презýмпція (1)
ПРЕКЛОНИ́ТИ
преклони́ти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиляти (преклонЯти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)
ПРЕКЛОНЯ́ТИ
преклоняти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиляти (преклоняти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)
ПРЕКРА́СНИЙ
прекрáсна
Жінóча (прекрáсна, слабкá *і т. ін.*) полови́на *див.* полови́на (3)
прекрáсний
◊ В оди́н прекрáсний день *див.* день (31)
прекрáсного
○ Одногó [прекрáсного] рáнку *див.* рáнок
прекрáсної
Представни́ця прекрáсної (слабкóї) стáті *див.* представни́ця (1)
ПРÉМІЯ
прéмії
△ Вивізні прéмії *див.* прéмія (2)
прéмія
△ Інфляцíйна прéмія *див.* прéмія (3)
Нóбелівська прéмія *(з великої літери) див.* прéмія (1)
△ Страховá прéмія *див.* прéмія (4)
ПРЕПАРА́Т
препарáт
△ Анатомíчний препарáт *див.* препарáт (1)
препарáти
△ Галéнові препарáти *див.* препарáт (2)
△ Гіпноседати́вні препарáти *див.* препарáт (3)
△ Хлорорганíчні препарáти *див.* препарáт (4)
ПРЕС
прес
△ Гідравлíчний прес *див.* прес (1)
△ Позолóтний прес *див.* прес (2)
△ Черевни́й прес *див.* прес (3)
ПРÉСА
прéса
Жóвта прéса *див.* прéса (1)
Стіннá прéса *див.* прéса (2)
прéси
◊ Не схóдити зі сторінóк прéси *див.* схóдити
прéсі
Виступáти / ви́ступити в прéсі *див.* виступáти (1)
ПРЕСВЯТИ́Й
пресвятáя
Пресвятáя Дíво ([Марíє], Мáти Бóжа [ми́лости́ва] *і т. ін.*) *див.* дíва (1)
пресвятóї
Рíздвó [Пресвятóї] Богорóдиці *див.* рíздвó
Успíння Пресвятóї Богорóдиці *див.* успíння
ПРЕСТА́ВИТИСЯ
престáвилася
◊ Душá перестáвилася (*рідко* престáвилася) *див.* душá (33)
ПРЕСТИ́Ж
прести́ж
◊ Піднімáти (підіймáти) / підняти (підійняти) прести́ж (авторитéт) *див.* піднімáти (19)
ПРЕСТÓЛ
престóл
Вступáти (прихóдити, сідáти *і т. ін.*) / вступи́ти (прийти́, сíсти *і т. ін.*) на престóл (на трон) *див.* вступáти[1] (5)
Захóплювати / захопи́ти престóл *див.* захóплювати (2)
Посідáти / посíсти трон (престóл) *див.* посідáти[1] (3)
Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престóл *див.* сади́ти
престóлі
◊ Сидíти на трóні (на престóлі) *див.* сидíти
престóлу
Падíння престóлу *див.* падíння (1)
Спадкоéмець (наслíдник) престóлу *див.* спадкоéмець
ПРЕСТÓЛЬНИЙ
престóльне
Храмовé (престóльне) свято <Храмови́й (престóльний) прáзник (день)> *див.* свято[1]
престóльний
Храмовé (престóльне) свято <Храмови́й (престóльний) прáзник (день)> *див.* свято[1]
ПРЕТÉНЗІЯ
претéнзією
○ З претéнзією *див.* претéнзія (1)
претéнзії
Бýти в претéнзії *див.* бýти (8)
Заявляти / заяви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* заявляти (2)
Пред'являти / пред'яви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* пред'являти (1)
претéнзію
Заявляти / заяви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* заявляти (2)
Пред'являти / пред'яви́ти претéнзії (претéнзію) *див.* пред'являти (1)
ПРЕЦЕДÉНТНИЙ
△ Прецедéнтне прáво *див* прáво (23)
ПРИБЕРЕГТИ́
прибережи́
Прибережи́ (прибережíть) до íншого рáзу (на пóтім) *див.* приберігáти
прибережíть
Прибережи́ (прибережíть) до íншого рáзу (на пóтім) *див.* приберігáти
ПРИБИРА́ТИ
прибирáти
Прибирáти / прибрáти словá (ви́слови, порівняння *і т. ін.*) *див.* прибирáти
ПРИБРА́ТИ
прибрáти
Прибирáти / прибрáти словá (ви́слови, порівняння *і т. ін.*) *див.* прибирáти
ПРИБУ́ТИ[1]
прибулó
◊ [Нáшого] пóлку прибулó *див.* прибувáти
ПРИВА́ТНИЙ
привáтне
△ Привáтне прáво *див.* прáво (24)
ПРИВЕСТИ́
привести́
◊ Привóдити / привести́ до лáду (до порядку, до пуття *і т. ін.*) *див.* привóдити
Привóдити / привести́ себé в порядок *див.* привóдити
ПРИВÍТ
привíт
◊ Посилáти останній привíт *див.* посилáти (9)
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклін *і т. ін.*) *див.* слáти[1]
ПРИВІТА́ННЯ
привітáнь
Потíк слів (чéмностей, привітáнь *і т. ін.*) *див.* потíк (2)
ПРИВЛА́СНИТИ
привлáснити
Привлáснювати / привлáснити прáцю *див.* привлáснювати
ПРИВЛА́СНЮВАТИ
привлáснювати
Привлáснювати / привлáснити прáцю *див.* привлáснювати
ПРИВÓДИТИ
привóдити
◊ Привóдити / привести́ до лáду (до порядку, до пуття *і т. ін.*) *див.* привóдити
Привóдити / привести́ себé в порядок *див.* привóдити
ПРИ́ГОЛОСНИЙ
при́голосний
△ Пом'якшений при́голосний *див.* при́голосний

ПРИГОСТИ́ТИ
пригости́ти
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти

ПРИГОЩА́ТИ
пригоща́ти
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див* частува́ти

ПРИЗИВНИ́Й
призивна́
△ Призивна́ по́свідка *див.* по́свідка (3)

ПРИ́ЗМА
при́зма
△ Пра́вильна при́зма *див.* при́зма

ПРИЗНАВА́ТИСЯ
признаю́ся
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися

ПРИЗНА́ТИСЯ
призна́тися
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися

ПРИЗНА́ЧЕННЯ
призна́чення
По̀їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по̀їзд (5)

ПРИЙМА́ТИ
прийма́ти
Прийма́ти / прийня́ти пост *див.* прийма́ти

ПРИ́ЙМИ
при́йми
Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися

ПРИЙНЯ́ТИ
прийня́ти
Прийма́ти / прийня́ти пост *див* прийма́ти

ПРИЙТИ́
прийти́
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т ін)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т ін.) див* прихо́дити
прийшла́
Прийшла́ пора́ *див.* пора́ (4)

ПРИКА́З
прика́з
△ Посо́льський прика́з *див* прика́з

ПРИКЛАДА́ТИ
приклада́ти
◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін) див.* приклада́ти
Ста́вити (прикладfти) / постfвити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див* ста́вити

ПРИКЛА́СТИ
прикла́сти
◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін) див* приклада́ти
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити

ПРИКОРОТА́ТИ
прикорота́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін) /* укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

ПРИКОРОТИ́ТИ
прикороти́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т ін.) /* укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

ПРИКОРОЧА́ТИ
прикороча́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.) /* укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

ПРИЛОЖИ́ТИ
приложи́ти
◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.) див.* приклада́ти

ПРИ́МУС[1]
при́мус
Покла́сти при́мус *див.* поклада́ти (3)
◊ Положи́ти при́мус *див.* положи́ти (4)

ПРИМУСО́ВИЙ
примусо́ва
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
примусо́ві
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)

ПРИ́МХА
при́мхам
Потура́ти при́мхам *див.* потура́ти (1)

ПРИНЕСТИ́
принесла́
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
принесли́
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див* чорт
принести́
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т ін) /* покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на ві́вта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
прині́с
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

ПРИНО́СИТИ
прино́сити
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.) /* покла́сти (принести́, скла́сти *і т ін)* на ві́вта́р (на олта́р) *див* кла́сти (13)

ПРИПАДА́ТИ
припада́ти
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див* припада́ти

ПРИПА́СТИ
припа́сти
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти

ПРИРО́ДА
приро́да
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т ін.)*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

ПРИРО́ДНИЙ
приро́дна
△ Приро́дна популя́ція *див.* популя́ція (2)
приро́дне
△ Приро́дне пра́во *див.* пра́во (25)
приро́дний
Приро́дний по́яс *див.* по́яс (3)

ПРИСИЛА́ТИ
присила́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, покло́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]

ПРИСИ́ПАТИ
приси́пати
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)

ПРИСИПА́ТИ[1]
присипа́ти
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)

ПРИСІ́СТИ
присі́ли
◊ Злі́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* злі́дні (2)

ПРИСК
при́ску
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]

ПРИСЛА́ТИ
присла́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, покло́н *і т. ін) див.* сла́ти[1]

ПРИ́СОК
при́ску
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]

ПРИСТА́ВИТИ
приста́вити
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рідко* до му́ру) *див.* ста́вити

ПРИСТАВЛЯ́ТИ
приставля́ти
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рідко* до му́ру) *див.* ста́вити

ПРИСТО́ЙНІСТЬ
присто́йності
Пра́вила присто́йності *див.* пра́вило (4)

ПРИСЯ́ГА
прися́ги
Попрово́дити до прися́ги *див.* попрово́дити (1)

ПРИСЯГА́ТИ
присяга́ти
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягтй) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див* присяга́тися

ПРИСЯГА́ТИСЯ
присяга́тися
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягтй) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін) див.* присяга́тися

ПРИСЯГНУ́ТИ
присягну́ти
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягтй) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див.* присяга́тися

ПРИСЯГНУ́ТИСЯ
присягну́тися
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягтй) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т ін.) див.* присяга́тися

ПРИСЯГТИ́
присягти́
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися

ПРИТАСКА́ТИ
притаска́ли
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

ПРИТЕ́РТИ
прите́рти
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ПРИТИРА́ТИ
притира́ти
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ПРИТЯГА́ТИ
притяга́ти
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ПРИТЯГНУ́ТИ
притягну́ти
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ПРИТЯГТИ́
притягти́
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти

ПРИХО́ДИТИ
прихо́дити
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.*) / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.*) на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити

ПРИШЕ́СТЯ
прише́стя
◊ До дру́гого прише́стя <до пото́пу, *часто зі сл.* миро́вого, всесві́тнього> *див.* прише́стя

ПРІ́РВА
прі́рву
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́берть (у прі́рву) *див.* леті́ти (3)

ПРОБА́ЧЕННЯ
проба́чення
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ПРОБА́ЧИТИ
проба́чити
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ПРОБІГА́ТИ
пробіга́ють
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

ПРОБІ́ГТИ
пробі́гли
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

ПРОБІ́Й
пробі́й
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)
пробо́єм
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

ПРО́БУВАТИ
про́бувати
◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати щастя (уда́чі) *див.* спро́бувати

ПРОВИ́НА
прови́ну
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)

ПРОВІДНИ́Й[1]
провідне́
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (почесне, провідне́ *і т. ін.*) мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)

ПРОГРА́МНИЙ
програ́мний
△ Початко́вий (програ́мний) код *див.* код (4)

ПРОДУКТИ́ВНІСТЬ
продукти́вність
Продукти́вність пра́ці *див.* продукти́вність

ПРОЖИВА́ННЯ
прожива́ння
△ По́свідка на прожива́ння *див.* по́свідка (2)

ПРОЙМА́ТИСЯ
пройма́тися
Пройма́тися / пройня́тися поша́ною *див.* пройма́тися

ПРОЙНЯ́ТИСЯ
пройня́тися
Пройма́тися / пройня́тися поша́ною *див.* пройма́тися

ПРОЙТИ́
пройшла́
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка

ПРОКЛІ́Н
прокл́ін
Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (прокл́ін) *див.* посила́ти (6)
прокльо́ни
Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (прокл́ін) *див.* посила́ти (6)

ПРОКЛЬО́Н
прокльо́ни
Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (прокл́ін) *див.* посила́ти (6)

ПРОЛИВА́ТИСЯ
пролива́ється
◊ Кров *(рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)

ПРОЛИ́ТИСЯ
пролила́ся
◊ Кров *(рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)

ПРОМІНЯ́ТИ
проміня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.*) ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)

ПРОНИЗА́ТИ
прониза́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, прошити, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОНИ́ЗУВАТИ
прони́зувати
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОПАДА́ТИ
пропада́є
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.*) про́падом *(рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти
пропада́й
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.*) про́падом *(рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти

ПРО́ПАДОМ
про́падом
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.*) про́падом *(рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти

ПРОПА́СТИ
пропаде́
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.*) про́падом *(рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти
пропади́
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.*) про́падом *(рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти
пропаду́ть
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послі́зли (пропа́ли)!> *див.* послі́знути (1)
пропа́ли
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послі́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послі́зли (пропа́ли)!> *див.* послі́знути (1)

ПРОПОНУВА́ТИ
пропонува́ти
Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *див.* пропонува́ти

ПРОСВЕРДЛИ́ТИ
просвердли́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ
просве́рдлювати
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОСИ́ТИ
проси́ти
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.*) *див.* проси́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти
◊ Проси́ти / попроси́ти руки́ *див.* проси́ти
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти

ПРОСИ́ТИСЯ
проси́тися
Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися

ПРО́СО
про́са
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.*) но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути

про́со
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.*) но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
ПРОСПА́ТИ
проспа́ти
◊ Не проспа́ти гру́шки́ (грушо́к) у по́пелі *див.* просипа́ти[1]
ПРО́СТО
про́сто
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
ПРОСТУ́ДНИЙ
просту́дна
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.*) гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
ПРОСТЯГА́ТИ
простяга́ти
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
ПРОСТЯГТИ́
простягти́
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
ПРОТЯГНУ́ТИ
протя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
ПРОТЯГТИ́
протя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
ПРОХА́ТИ
проха́ти
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (пробаче́ння, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти
ПРОХА́ТИСЯ
проха́тися
Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися
ПРОЦЕСУА́ЛЬНИЙ
процесуа́льне
△ Циві́льне процесуа́льне пра́во *див.* пра́во (31)
ПРОШИВА́ТИ
прошива́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дір́явити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОШИ́ТИ
проши́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дір́явити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОЩА́ТИ
проща́є
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
ПРОЩА́ТИСЯ
проща́ється
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
проща́тися
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися
ПРЯМИ́Й
пряме́
△ Пряме́ ви́борче пра́во *див.* пра́во (26)
Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* влуча́ння (1)
прями́й
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
△ Прями́й поря́док слів *див.* поря́док (15)
ПРЯМЦЕ́М
прямце́м
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.*) поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
ПРЯ́НИК
пря́ника
◊ Полі́тика батога́ і пря́ника *див.* полі́тика (12)
ПСИХОЛО́ГІЯ
психоло́гія
△ Порівня́льна психоло́гія *див.* психоло́гія
ПСУВА́ТИ
псува́ти
◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див.* псува́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, шарпа́ти) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ПТАХ
птах
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах
◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див.* птах
ПТАШИ́НИЙ
пташи́них
◊ На пташи́них права́х *див.* пра́во (35)
пташи́ного
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
ПТИ́ЦЯ
пти́ця
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах
◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див.* птах
ПУ́ЗО
пу́зо
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.*) / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.*) че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.*) *див.* наїда́ти (1)
ПУНКТ
пункт
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.*) *див.* розповіда́ти
пу́нктах
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.*) *див.* розповіда́ти
пу́нктом
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.*) *див.* розповіда́ти
ПУСКА́ТИ
пуска́ти
◊ [І] на порі́г не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти на порі́г *див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див.* пуска́ти
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, пошир́ювати *і т. ін.*) / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.*) чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ПУСТИ́Й
пуста́
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
◊ Поро́жня (пуста́) голова́ *див.* голова́ (40)
△ Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да *див.* поро́да (8)
пусте́
◊ Поро́жнє (пусте́) мі́сце *див.* мі́сце (25)
пусти́й
◊ Поро́жній (пусти́й) гамане́ць *див.* гамане́ць (2)
◊ Пусти́й (поро́жній) звук *див.* звук (8)
пусти́ми
◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́
пусто́го
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
пусто́му
◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
ПУСТИ́ТИ
пусти́ти
◊ [І] на порі́г не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти на порі́г *див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див.* пуска́ти
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, пошир́ювати *і т. ін.*) / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.*) чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ПУСТОТА́
пустота́
△ Торрічеллі́єва порожне́ча (пустота́) *див.* порожне́ча (1)
ПУ́ТА
пу́та
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.*) пу́та *див.* лама́ти (7)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
ПУ́ТО
пу́та
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.*) пу́та *див.* лама́ти (7)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
ПУТТЯ́
путтям́
◊ Приво́дити / привести́ до ла́ду (до поря́дку, до путтям́ *і т. ін.*) *див.* приво́дити
ПУТЬ
путь
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну (*рідше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
◊ Пра́вити путь *див.* пра́вити[1] (2)
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
ПУХ
пух
◊ В пух і прах *див.* пух
◊ Ті́льки пух полети́ть *див.* пух
ПУХКИ́Й
пухкі́
△ Пухкі́ поро́ди *див.* поро́да (9)
ПУ́ХНУТИ
пу́хнуть
◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)
ПУ́ХТИ
пу́хнуть
◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)

ПУ́ЧКА
пучок
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
ПУ́ШКА
пу́шку
◊ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)
ПХА́ТИ
пхай
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
ПШОНО́
пшоно́
◊ Потовкти́ на пшоно́ *див.* потовкти́ (1)
П'ЯНИ́ЦЯ
п'яни́ця
Прегіркий п'яни́ця *див.* п'яни́ця
П'Я́НО
п'я́но
◊ Солодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хороше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)
П'ЯТА́
п'ятах
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'ятах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
п'я́ти
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
П'Я́ТИЙ
п'я́та
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.) див.* нога́ (33)
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.) див.* потрі́бно (1)
п'я́те
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.) див.* нога́ (33)
П'Я́ТКА[1]
п'я́тки
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
РА́ДА
ра́да
△ Полкова́ ра́да *див.* ра́да
РАДИКУЛІ́Т
радикулі́т
△ Попере́ковий радикулі́т *див.* радикулі́т
РАДІАЦІ́ЙНИЙ
радіаці́йний
△ Радіаці́йний по́яс <По́яс радіа́ції> *див.* по́яс (10)
РАДІА́ЦІЯ
радіа́ції
△ Радіаці́йний по́яс <По́яс радіа́ції> *див.* по́яс (10)
РА́ДІСТЬ
ра́дість
◊ Го́ре (ра́дість, ща́стя *і т. ін.)* [ділити] попола́м (на́впіл) *див.* ділити (2)
На превели́ку ра́дість *див.* ра́дість
РА́ДІУС
ра́діус
△ Ра́діус польо́ту *див.* ра́діус
РАЗ[1]
ра́зі
Коли́ є потре́ба <При (у) потре́бі> <За (в ра́зі) потре́би> *див.* потре́ба (2)
ра́зу
Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на по́тім) *див.* приберіга́ти

РАК[1]
рак
Почервоні́ти як (мов, ні́би *і т. ін.)* [варе́ний (пече́ний)] рак *див.* почервоні́ти (1)
ра́ки
◊ Зна́ти / *рідше* почу́ти, де ра́ки зиму́ють *див.* зна́ти (16)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
ра́ком
◊ Лі́зти / полі́зти ра́чки <Лі́зти ра́ком> *див.* лі́зти (21)
РА́НОК
ра́нку
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок
РАХУ́НОК
раху́нок
△ Пото́чний раху́нок *див.* раху́нок
◊ Пред'явля́ти / пред'яви́ти раху́нок *див.* пред'явля́ти (2)
РА́ЧКИ
ра́чки
◊ Лі́зти / полі́зти ра́чки <Лі́зти ра́ком> *див* лі́зти (21)
РВА́ТИ
рва́ти
◊ Рва́ти / порва́ти жи́ли (ру́ки, си́лу) *див.* рва́ти
◊ Рва́ти / порва́ти кишки́ [зо (від) сміху (від ре́готу)] *див.* рва́ти
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див* рва́ти
РВА́ТИСЯ
рве́ться
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) надво́є (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
РЕБРО́
ре́бра
◊ Полама́ти (переломи́ти) / лама́ти ре́бра (кістки́) *див.* полама́ти (2)
◊ Полата́ти (облата́ти) / лата́ти бо́ки *(рідко* ре́бра) *див.* полата́ти (3)
◊ Полічи́ти (порахува́ти, полоскота́ти, потовкти́ *і т. ін.)* ре́бра *див.* полічи́ти[1] (1)
◊ Пом'я́ти / м'я́ти бо́ки (ре́бра) *див.* пом'я́ти (1)
◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.) див* почеса́ти (2)
ребро́м
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рідше* усто́рч) *див.* ста́вити
РЕВОЛЮ́ЦІЯ
револю́ція
Помара́нчева револю́ція *див.* револю́ція
РЕ́ГІТ
ре́готу
◊ [Аж] ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від сміху (зі сміху, з ре́готу *і т ін.) див.* ляга́ти (2)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.)* не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т ін.)* / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.)* від (зі) сміху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо сміху> *див.* умира́ти
Полу́скатися від (зі, зо) сміху (ре́готу) *див.* полу́скатися (1)
◊ Поляга́ти (полягти́) від (од) ре́готу (сміху) *див.* поляга́ти[2] (1)
◊ Рва́ти / порва́ти кишки́ [зо (від) сміху (від ре́готу)] *див.* рва́ти
◊ Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попада́ти з ре́готу (зі (зо) сміху) <Так і попада́ти з ре́готу (зі (зо) сміху)> *див.* попа́дати (2)
РЕДАКЦІ́ЙНИЙ
редакці́йний
Редакці́йний портфе́ль *див.* портфе́ль (2)

РЕЄ́СТР
реє́стр
△ Послужни́й спи́сок (реє́стр) *див.* спи́сок
РЕЖИ́М
режи́м
Постільний режи́м *див.* режи́м
△ Режи́м (полі́тика, ста́тус, умо́ви *і т. ін.)* найбі́льшого сприя́ння *див* режи́м
РЕЗОЛЮ́ЦІЯ
резолю́цію
Ухва́лювати / ухвали́ти рі́шення (резолю́цію, постано́ву *і т. ін.) див.* ухва́лювати[1]
РЕЙД[1]
рейд
△ Поста́вити на рейд (ре́йді) *див.* поста́вити[1] (11)
ре́йді
△ Поста́вити на рейд (ре́йді) *див.* поста́вити[1] (11)
РЕ́ЙКА
ре́йки
◊ Перево́дити (ста́вити) / перевести́ (поста́вити) на ре́йки *див.* перево́дити (14)
РЕКО́РД
реко́рд
Поста́вити реко́рд *див.* поста́вити[1] (7)
Устано́влювати (дава́ти, ста́вити *і т. ін.)* / установи́ти (да́ти, поста́вити *і т. ін.)* реко́рд *див.* устано́влювати
РЕМІНЕ́ЦЬ
ремінці́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, поясі́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див* затя́гувати (4)
РЕМО́НТ
ремо́нт
△ Пото́чний ремо́нт *див.* ремо́нт
РЕ́ЧЕННЯ
ре́чення
△ Поши́рене ре́чення *див.* ре́чення
РИ́МСЬКИЙ
ри́мське
△ Ри́мське пра́во *див.* пра́во (27)
РИТМ
ритм
◊ Потрапля́ти (утрапля́ти) / потра́пити (утра́пити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапля́ти (11)
РІ́ВНИЙ
рі́вних
На рі́вних права́х *див* пра́во (3)
рі́вні
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги *див.* позрива́тися (1)
◊ Поста́вити на [рі́вні] но́ги *див.* поста́вити[1] (16)
РІ́ВНІСТЬ
рі́вності
◊ Ста́вити / поста́вити знак рі́вності *див.* ста́вити
РІВНОВА́ГА
рівнова́гу
Пору́шувати / пору́шити рівнова́гу *див.* пору́шувати (5)
РІГ
ро́ги
◊ Лі́зти *(грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.)* / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
◊ Полі́зти чо́ртові (чо́рту) в зу́би (до чо́рта на ро́ги) *див.* полі́зти (2)
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, притерти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, пригніра́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
◊ [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Сидір ко́зам ро́ги пра́вить> *див.* пра́вити[3] (1)

ро́гом
◊ [Аж] очі ро́гом лізуть / полізли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)
◊ Ро́гом полі́зти *див.* полі́зти (3)
РІД
ро́ду
◊ Без ро́ду й пле́мені (пра́роду) <Ні ро́ду ні пле́мені> *див.* рід
◊ Не [з] полохли́вого (лякли́вого) деся́тка (ро́ду) *див.* деся́ток (2)
РІ́ЗАТИ
рі́зати
◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
РІЗДВО́
різдво́
Різдво́ [Пресвято́ї] Богоро́диці *див.* різдво́
РІ́ЗКА
різо́к
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (ки́я, лози́ни, різо́к, нагаї́в *і т. ін.*) *див.* скуштува́ти
РІЗНИ́ЦЯ[1]
різни́ця
△ Різни́ця потенціа́лів *див.* різни́ця[1]
РІК
рік
Пішо́в (поча́вся) рік *див.* рік
ро́ку
По́ри ро́ку *див.* пора́ (3)
РІКА́
рі́ками
◊ Кров (*рідко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)
рікóю
◊ Ли́тися / поли́тися рі́чкою (рі́чка́ми, рікóю *і т. ін.*) *див.* ли́тися (2)
РІЧ[1]
ре́чі
Предме́ти (ре́чі) дома́шнього (ха́тнього) вжи́тку *див.* предме́т (1)
Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див* річ[1]
РІ́ЧКА
річка́ми
◊ Ли́тися / поли́тися рі́чкою (річка́ми, рікóю *і т. ін.*) *див.* ли́тися (2)
рі́чкою
◊ Ли́тися / поли́тися рі́чкою (річка́ми, рікóю *і т. ін.*) *див.* ли́тися (2)
РІ́ШЕННЯ
рі́шення
Ухва́лювати / ухвали́ти рі́шення (резолю́цію, постано́ву *і т. ін.*) *див.* ухва́лювати[1]
РОБ
ро́бом
Ходи́ти чи́стим (пра́вим) ро́бом *див.* ходи́ти
РОБИ́ТИ
роби́ти
Дава́ти (роби́ти) / да́ти (зроби́ти) почи́н *див.* дава́ти (17)
◊ Працюва́ти (роби́ти, служи́ти *і т. ін.*) не за (на) страх, а за (на) со́вість *див.* працюва́ти (4)
Роби́ти / зроби́ти поку́пки *див.* роби́ти
Роби́ти / зроби́ти по́ступи *див.* роби́ти
Роби́ти / зроби́ти по́ступку *див.* роби́ти
◊ Роби́ти / зроби́ти поча́ток *див.* роби́ти
◊ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див* роби́ти
Роби́ти пошанува́ння *див.* роби́ти
РОБО́ТА
робо́та
Понаднормо́ва робо́та (пра́ця) *див.* робо́та
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
◊ Сізі́фова пра́ця (робо́та) [сізі́фів труд] *див.* пра́ця (10)
Спра́ва (робо́та, пра́ця *і т. ін.*) посува́ється (посу́нулася) [впере́д] *див.* спра́ва[1]
робо́ти
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
Става́ти / ста́ти до робо́ти (пра́ці) *див.* става́ти
робо́ту
Постава́ти на робо́ту (на слу́жбу) *див.* постава́ти[2] (1)
Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю *і т. ін.*) [впере́д] *див.* посува́ти (1)
РОДИ́ЛЬНИЙ
роди́льна
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.*) гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
роди́льний
Поло́говий (роди́льний) буди́нок *див.* буди́нок (5)
РОДИ́ННИЙ
роди́нне
△ Роди́нне (сіме́йне) пра́во *див.* пра́во (28)
РОДИ́ТИ
роди́ла
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін.*) ма́ти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як ма́ти спороди́ла> *див.* ма́ти[1] (15)
РОДИ́ТИСЯ
роди́вся
◊ Роди́вся без соро́чки, помру́ без штані́в *див.* роди́тися
РО́ЖА
ро́жа
△ Соба́ча (польова́, ди́ка) ро́жа *див.* ро́жа
РОЖЕ́Н
роже́н
◊ Лі́зти (*грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.*) / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
рожна́
◊ Лі́зти (*грубо* пе́рти, пе́ртися *і т. ін.*) / полі́зти на роже́н (про́ти рожна́) <Лі́зти на ро́ги> *див.* лі́зти (17)
РОЗБИВА́ТИ
розбива́ти
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
РОЗБИ́ТИ
розби́ти
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
РО́ЗБРАТ[1]
ро́збрат
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) воро́жнечу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін.*) *див.* сі́яти
РОЗВЕСЕЛИ́ТИ
розвесели́ти
◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити
РОЗВЕСТИ́
розвести́
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) теревені́ (*рідше* теревені́-вені́) *див.* пра́вити[2] (3)
РО́ЗВИТОК
ро́звитку
△ І́ндекс лю́дського ро́звитку <І́ндекс ро́звитку лю́дського потенціа́лу> *див.* і́ндекс (3)
РОЗВІ́ЮВАТИ
розві́ювати
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
РОЗВІ́ЯТИ
розві́яти
◊ Оберта́ти (розбива́ти, розві́ювати, вали́ти *і т. ін.*) / оберну́ти (розби́ти, розві́яти, звали́ти *і т. ін.*) на (у) прах (*рідко* на пил) *див.* оберта́ти (3)
◊ Розві́яти на (в) по́піл *див.* розвіва́ти
РОЗВО́ДИТИ
розво́дити
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) теревені́ (*рідше* теревені́-вені́) *див.* пра́вити[2] (3)
◊ Точи́ти (розво́дити) / поточи́ти ля́си (баля́си, баляндра́си, ба́ли) *див.* точи́ти[1]
РОЗДАВА́ТИ[1]
роздава́ти
◊ Роздава́ти / разда́ти поти́личники (стусани́, штурхани́ *і т. ін.*) *див.* роздава́ти[1]
РОЗДАРО́ВУВАТИ
роздаро́вувати
Роздаро́вувати у́смішки (по́смішки) *див.* роздаро́вувати
РОЗДА́ТИ[1]
розда́ти
◊ Роздава́ти / розда́ти поти́личники (стусани́, штурхани́ *і т. ін.*) *див.* роздава́ти[1]
РОЗДЕ́РТИ
розде́рти
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, се́рде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
РОЗДИРА́ТИ
роздира́ти
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, се́рде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
РОЗДІЛИ́ТИ
розділи́ти
◊ Розділя́ти (діли́ти) / розділи́ти ло́же (по́стіль) *див.* розділя́ти
РОЗДІЛЯ́ТИ
розділя́ти
◊ Розділя́ти (діли́ти) / розділи́ти ло́же (по́стіль) *див.* розділя́ти
РОЗДІЛЯ́ТИСЯ
розділя́тися
◊ Діли́тися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім (*заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
РОЗЖО́ВУВАТИ
розжо́вувати
◊ Розжо́вувати / розжува́ти і в рот (до ро́та, в ро́та) кла́сти / покла́сти (положи́ти) *див.* розжо́вувати
РОЗЖУВА́ТИ
розжува́ти
◊ Розжо́вувати / розжува́ти і в рот (до ро́та, в ро́та) кла́сти / покла́сти (положи́ти) *див.* розжо́вувати
РОЗІЙТИ́СЯ
розійшла́ся
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
РО́ЗКІШ
розко́шах
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в розко́шах *див.* тону́ти
РОЗКЛАДА́ТИ
розклада́ти
◊ Розкла́сти / розклада́ти по поли́чках *див.* розклада́ти

РОЗКЛА́СТИ
розкла́сти
◊ Кла́сти / покла́сти *(рідко* положи́ти, розкла́сти) на му́зику (на но́ти) *див.* кла́сти (23)
◊ Розкла́сти / розклада́ти по поли́чках *див.* розклада́ти
РОЗКО́ШІ
розко́шах
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в розко́шах *див.* тону́ти
РО́ЗЛАД
ро́злад
△ Посттравмати́чний стре́совий ро́злад *див.* ро́злад
РОЗЛАМА́ТИ
розлама́ти
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.)* пу́та *див.* лама́ти (7)
РОЗЛЕТІ́ТИСЯ
розлеті́тися
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
РОЗЛИВА́ТИСЯ
розлива́ється
◊ Кров *(рідко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.) див.* кров (19)
РОЗЛИ́ТИСЯ
розлила́ся
◊ Кров *(рідко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.) див.* кров (19)
РОЗЛІТА́ТИСЯ[1]
розліта́ється
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.)* пір'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.) див.* пір'я (1)
розліта́тися
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див* іти́ (129)
РОЗЛУЧА́ТИСЯ
розлуча́ється
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
РОЗЛУЧИ́ТИСЯ
розлучи́лася
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
РОЗМИНУ́ТИСЯ
розмину́тися
◊ Розмину́тися з пра́вдою *див.* розмина́тися[2]
РОЗМО́ВА
розмо́ва
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т ін)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін) див.* розмо́ва
РОЗМ'ЯКНУТИ
розм'якло
◊ Розм'якло (пом'якшало, пом'якішало) се́рце *див.* се́рце
РОЗМ'Я́КТИ
розм'якло
◊ Розм'якло (пом'якшало, пом'якішало) се́рце *див.* се́рце
РОЗНЕСТИ́СЯ
рознесла́ся
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.) див* чу́тка
РОЗНОСИ́ТИ
розноси́в
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

розноси́ла
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
РОЗНО́СИТИСЯ
розно́ситься
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.) див.* чу́тка
РОЗПАДА́ТИСЯ[1]
розпада́тися
◊ Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися *і т. ін.)* / розпа́стися (впа́сти, розси́патися *і т. ін.)* пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох) *див.* розпада́тися[1]
РОЗПА́СТИСЯ
розпаде́ться
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін)* / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
розпа́лася
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін)* / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
розпа́стися
◊ Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися *і т. ін.)* / розпа́стися (впа́сти, розси́патися *і т. ін.)* пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох) *див.* розпада́тися[1]
РОЗПИВА́ТИ
розпива́ти
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
РО́ЗПИС
ро́зпис
Поколі́нний ро́зпис *див.* ро́зпис
РОЗПИ́ТИ
розпи́ти
◊ Пи́ти (розпива́ти) / попи́ти (розпи́ти) могори́ч (могори́чі) *див.* пи́ти (2)
РОЗПЛИВА́ТИСЯ
розплива́ється
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка
розплива́тися
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка
РОЗПЛИВТИ́СЯ
розпливла́ся
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див.* у́смішка
розпливти́ся
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка

РОЗПЛИСТИ́СЯ
розплила́ся
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка
РОЗПОВЗА́ТИСЯ
розповза́ється
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка
розповза́тися
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див.* у́смішка
РОЗПОВЗТИ́СЯ
розповзла́ся
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див.* у́смішка
розповзти́ся
◊ У́смішка (по́смішка) розплива́ється (розповза́ється) / розпливла́ся (розплила́ся, розповзла́ся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розплива́тися (розповза́тися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, по́смішці> *див* у́смішка
РОЗПОВІДА́ТИ
розповіда́ти
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поясню́вати, розтлума́чувати *і т. ін.) див.* розповіда́ти
РОЗПО́ДІЛ
розпо́діл
△ Розпо́діл пра́ці *див.* розпо́діл
РОЗПОРЯ́ДОК
розпоря́дку
Пра́вила вну́трішнього розпоря́дку *див.* пра́вило (2)
РОЗПРОЩА́ТИСЯ
розпроща́тися
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися
РОЗПУСКА́ТИ
розпуска́ти
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (пово́ди, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1] (6)
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін)* чу́тку (чу́тки) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
РОЗПУСТИ́ТИ
розпусти́ти
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (пово́ди, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1] (6)
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні *(рідше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2] (3)
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т ін.)* чу́тку (чу́тки) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
РОЗРИВА́ТИ[1]
розрива́ти
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти

РОЗРИВА́ТИСЯ[1]
розрива́ється
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) на́двоє (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
РОЗСИ́ПАТИСЯ
розси́патися
◊ Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися *і т. ін.*) / розпа́стися (впа́сти, розси́патися *і т. ін.*) пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох) *див.* розпада́тися[1]
розси́плеться
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.*) пір'я летить (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полетить (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.*) *див.* пір'я (1)
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полетить [за ві́тром] *і т. ін.*) <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див.* дмухну́ти (1)
розси́плешся
◊ Дмухни́ – і розси́плеться (похи́литься, полетить [за ві́тром] *і т. ін.*) <Дмухну́ти – і розси́плешся> *див.* дмухну́ти (1)
РОЗСИПА́ТИСЯ
розсипа́тися
◊ Розпада́тися (па́дати, розсипа́тися *і т. ін.*) / розпа́стися (впа́сти, розси́патися *і т. ін.*) пра́хом (по́рохом, на прах, у прах, на по́рох) *див.* розпада́тися[1]
РОЗСТА́ВИТИ
розста́вити
◊ Поста́вити (розста́вити) / ста́вити кра́пку ([всі] крапки́) над "і" *див.* поста́вити[1] (22)
РОЗТЕКТИ́СЯ
розтекти́ся
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́
РОЗТЕ́РТИ
розте́рти
◊ Розтира́ти / розте́рти (зіте́рти, сте́рти) на по́рох (у по́рох, на прах, у порошо́к) *див.* розтира́ти
РОЗТИРА́ТИ
розтира́ти
◊ Розтира́ти / розте́рти (зіте́рти, сте́рти) на по́рох (у по́рох, на прах, у порошо́к) *див.* розтира́ти
РОЗТІКА́ТИСЯ
розтіка́тися
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́
РОЗТЛУМА́ЧУВАТИ
розтлума́чувати
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поясню́вати, розтлума́чувати *і т. ін.*) *див.* розповіда́ти
РО́ЗУМ
ро́зум
◊ Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок *і т. ін.*) *див.* потьма́рювати (1)
◊ Тьма́риться (тума́ніє, му́титься *і т. ін.*) / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.*) ро́зум *див.* ро́зум
ро́зумом
◊ В умі́ (умо́м, ро́зумом *і т. ін.*) поміша́тися *див.* поміша́тися[2] (1)
РОЗУМО́ВИЙ
розумо́ва
Розумо́ва пра́ця *див.* пра́ця (6)
розумо́вої
Лю́ди розумо́вої пра́ці *див.* лю́ди (3)
РОЗХО́ДИТИСЯ
розхо́диться
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
РОЗЦВІ́ЧУВАННЯ
розцві́чування
△ Прапори́ розцві́чування *див.* пра́пор (2)

РОЛЬ
ро́лі
◊ Ро́лі поміня́лися *див.* роль
ро́лями
◊ Поміня́тися / міня́тися ро́лями *див.* поміня́тися (1)
РОТ
рот
◊ Криви́ти / покриви́ти рот (гу́би, губу́, уста́ *і т. ін.*) *див.* криви́ти (2)
◊ Не лі́зе (не йде) / не полі́зе в рот (у го́рло, *грубо* в пе́льку) *див.* лі́зти (30)
◊ Нема́ (нема́є) чого́ в рот покла́сти *див.* покла́сти[1] (4)
◊ Розжо́вувати / розжува́ти і в рот (до ро́та, в ро́та) кла́сти / покла́сти (поло́жи́ти) *див.* розжо́вувати
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) води́ в рот понабира́ти *див.* понабира́ти (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) у рот кладе́ (покладе́) *див.* кла́сти (28)
ро́та
◊ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (тече́, набіга́є *і т. ін.*) / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.*) *див.* сли́на
◊ Розжо́вувати / розжува́ти і в рот (до ро́та, в ро́та) кла́сти / покла́сти (поло́жи́ти) *див.* розжо́вувати
роти́
◊ [Аж] роти́ (ротя́ки) пороззявля́ти *див.* пороззявля́ти (1)
◊ Порозніма́ти роти́ *див.* порозніма́ти (1)
◊ Порозтуля́ти роти́ *див.* порозтуля́ти (1)
◊ Чо́боти роти́ пороззявля́ли *див.* чо́боти
ро́ті
◊ Язики́ [в ро́ті] поприсиха́ли *див.* язи́к
РОТОВИ́Й
ротова́
△ Ротова́ порожни́на *див.* порожни́на (3)
РОТЯ́КА
ротя́ки
◊ [Аж] роти́ (ротя́ки) пороззявля́ти *див.* пороззявля́ти (1)
РУ́БА
ру́ба
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рідше* усто́рч) *див.* ста́вити
◊ Шмато́к хлі́ба стає́ / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див.* шмато́к
РУБА́ТИ
руба́ти
◊ Рі́зати (руба́ти) пра́вду (пра́вду-ма́тінку, пра́вду-ма́тку) [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
РУДА́
ру́ди
△ Поліметале́ві (поліметалі́чні) ру́ди *див.* руда́
РУЇ́НА
руї́н
◊ Встава́ти / вста́ти з по́пелу [і руї́н] *див.* устава́ти
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зводи́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)
Постава́ти / поста́ти з руї́н *див.* постава́ти[1] (1)
РУКА́
рук
Жи́ти з пра́ці рук свої́х *див.* жи́ти (2)
◊ Не поклада́ти рук *див.* поклада́ти (4)
◊ Не поклада́ючи рук *див.* поклада́ти (5)
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Попливти́ / пливти́ із рук *див.* поплисти́ (1)
◊ Пополама́ти ру́ки (рук) *див.* пополама́ти (2)

◊ Поприбира́ти до [свої́х] рук (*рідко* до се́бе) *див.* поприбира́ти (1)
рука́
◊ Пра́ва рука́ *див.* рука́
рука́м
◊ Чужи́м рука́м на потира́ння *див.* потира́ння (1)
рука́ми
◊ [Аж] уда́рити об по́ли рука́ми *див.* ударя́ти
◊ Би́тися (би́ти, ударя́ти) / уда́ритися (уда́рити) [себе́] об (у) по́ли [рука́ми] *див.* би́тися (2)
◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́
ру́ки
Бода́й тобі́ ру́ки й но́ги полама́ло! *див.* полама́ти (1)
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
◊ Обрива́ти / обі́рва́ти (пообрива́ти) ру́ки *див.* обрива́ти[1] (4)
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
Пола́патися за ру́ки *див.* пола́патися (1)
По (на) пра́ву ру́ку (руч) <З пра́вої руки́> *див.* рука́
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.*) / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.*) в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися (3)
◊ Попливти́ / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.*) *див.* поплисти́ (2)
◊ Пополама́ти ру́ки (рук) *див.* пополама́ти (2)
Поприклада́ти ру́ку (ру́ки) *див.* поприклада́ти (1)
◊ Посклада́ти ру́ки *див.* посклада́ти (1)
Поте́рти ру́ки *див.* поте́рти (1)
◊ Приклада́ти / прикла́сти (прикла́сти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.*) *див.* приклада́ти
◊ Рва́ти / порва́ти жи́ли (ру́ки, си́лу) *див.* рва́ти
руки́
Держа́тися пра́вої руки́ *див.* держа́тися (3)
Не пода́ти помі́чної руки́ *див.* подава́ти[1] (1)
◊ Проси́ти / попроси́ти руки́ *див.* проси́ти
руко́ю
Поцілу́нок руко́ю (повітря́ний, летю́чий) *див.* поцілу́нок (1)
ру́ку
◊ Підверта́тися (попада́ти, попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) / підверну́тися (попа́сти, попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) під ру́ку (в ру́ки) *див.* підверта́тися (1)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Покла́сти ру́ку на се́рце *див.* покла́сти[1] (16)
По (на) пра́ву ру́ку (руч) <З пра́вої руки́> *див.* рука́
Поприклада́ти ру́ку (ру́ки) *див.* поприклада́ти (1)
◊ Тягти́ (тягну́ти) / потягти́ (потягну́ти) ру́ку *див.* тягти́
У пра́ву ру́ку (руч) *див.* рука́
РУКАВИ́ЧКА
рукави́чках
◊ Працюва́ти в рукави́чках *див.* працюва́ти (2)
РУХ
рух
△ Поступа́льний рух *див.* рух
ру́ху
△ Пра́вила доро́жнього (ву́личного) ру́ху *див.* пра́вило (7)
РУЧ
руч
По (на) пра́ву ру́ку (руч) <З пра́вої руки́> *див.* рука́
У пра́ву ру́ку (руч) *див.* рука́
РУ́ЧКА
ру́чку
◊ Сла́бість на пра́ву ру́чку *див.* сла́бість

ру́чок
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
РУША́ТИ
руша́ти
Іти́ (руша́ти, виступа́ти *і т. ін.*) в похі́д (похо́дом) *див* іти́ (34)
РУШЕ́ННЯ
руше́ння
Посполи́те руше́ння *див.* руше́ння
РУ́ШИТИ[2]
ру́шити
◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
РУШНИ́К
рушника́ми
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (свати́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
РУШНИ́ЦЯ
рушни́ці
◊ Ста́вити / поста́вити (зіста́вити *і т. ін.*) збро́ю (гвинті́вки, рушни́ці) в ко́зла (ко́зли) *див.* ста́вити
рушни́цю
Поста́вити гвинті́вку (рушни́цю) на бойови́й звід *див.* поста́вити[1] (1)
◊ Ста́вити / поста́вити під рушни́цю *див.* ста́вити
рушни́ця
По́мпова рушни́ця *див.* рушни́ця
РЯД
ряд
◊ Дава́ти / да́ти лад (поря́док, *рі́дше* ряд *і т. ін.*) *див.* дава́ти (79)
Поста́вити по́ряд (в ряд, на́рівні *і т. ін.*) *див.* поста́вити[1] (5)
РЯДКО́ВИЙ
рядко́ва́
△ Рядко́ви́й посі́в <Рядко́ва́ сі́вба́> *див.* посі́в (2)
рядко́ви́й
△ Рядко́ви́й посі́в <Рядко́ва́ сі́вба́> *див.* посі́в (2)
РЯСНИ́Й
рясни́ми
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
◊ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див.* поли́тий (2)
рясні́
◊ Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.*) сльо́зи [гра́дом] *див* сльоза́
РЯСТ
ряст
◊ Топта́ти / потопта́ти ряст *див.* топта́ти
РЯТІВНИ́Й
рятівни́й
△ Рятува́льний (*рі́дше* рятівни́й) по́яс *див.* по́яс (11)
РЯТУВА́ЛЬНИЙ
рятува́льний
△ Рятува́льний (*рі́дше* рятівни́й) по́яс *див* по́яс (11)
РЯТУВА́ННЯ
рятува́ння
Я́кір поряту́нку (рятува́ння) *див.* я́кір
САД
сад
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти
САДЖА́ТИ
саджа́ти
На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* саджа́ти
◊ Саджа́ти (сади́ти) / посади́ти (посадови́ти) на стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див* сади́ти
САДИ́ТИ
сади́ти
◊ Саджа́ти (сади́ти) / посади́ти (посадови́ти) на стіл *див* саджа́ти
Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти
Сади́ти / посади́ти кво́чку *див.* сади́ти
Сади́ти / посади́ти на гауптва́хту *див.* сади́ти
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.*) *див.* сади́ти
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на мілину́ *див.* сади́ти
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на хліб та (і) [на] во́ду *див.* сади́ти
Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л *див.* сади́ти
САДОВИ́ТИ
садови́ти
На поса́д саджа́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) *див.* саджа́ти
Саджа́ти (сади́ти, садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) за стіл *див.* саджа́ти
Саджа́ти (садови́ти, сади́ти, настро́млювати *і т. ін.*) / посади́ти (насади́ти, настроми́ти *і т. ін.*) на па́лю (на паль, на кіл) *див.* саджа́ти
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на мілину́ *див* сади́ти
◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на хліб та (і) [на] во́ду *див.* сади́ти
Сади́ти (садови́ти) / посади́ти (посадови́ти) на престо́л *див.* сади́ти
САКСО́НСЬКИЙ
саксо́нська
Саксо́нська порцеля́на <Саксо́нський фа́рфо́р> *див.* порцеля́на (1)
саксо́нський
Саксо́нська порцеля́на <Саксо́нський фа́рфо́р> *див.* порцеля́на (1)
СА́ЛО
са́лом
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.*) / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.*) [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти (*рі́дше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
САМ
сам
◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див.* влуча́ти (2)
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див.* сам
са́ме
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)
самі́
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див.* сам
◊ Самі́ но́ги несу́ть (но́сять) / понесли́ *див.* нога́ (34)
само́го
Поклада́тися / покла́стися на [само́го] се́бе *див.* поклада́тися (1)
са́му
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
САМЕ́
сам
◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див* влуча́ти (2)
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див.* сам
са́ме
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див.* лі́зти (32)
самі́
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див* сам
◊ Самі́ но́ги несу́ть (но́сять) / понесли́ *див.* нога́ (34)
само́го
Поклада́тися / покла́стися на [само́го] се́бе *див* поклада́тися (1)
са́му
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
СА́МИЙ
са́ме
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див* вціля́ти (1)
◊ Попа́сти (влу́чити, вра́зити) / попада́ти (влуча́ти, вража́ти) на (в) [са́ме] болю́че (живе́, найболю́чіше *і т. ін.*) мі́сце *див.* попада́ти (13)
са́мого
Від (з) са́мого початку *див.* поча́ток[1] (1)
са́му
◊ Потра́пити в ціль (у [са́му (самі́сіньку)] то́чку) *див.* потрапля́ти (2)
САМИ́Й
са́ме
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ У [са́ме] пе́кло лі́зти / полі́зти *див* лі́зти (32)
самі́
Посуди́ сам <Посуді́ть самі́> *див* сам
◊ Самі́ но́ги несу́ть (но́сять) / понесли́ *див.* нога́ (34)
само́го
Поклада́тися / покла́стися на [само́го] се́бе *див.* поклада́тися (1)
са́му
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
САМІ́СІНЬКИЙ
самі́сіньку
◊ Потра́пити в ціль (у [са́му (самі́сіньку)] то́чку) *див* потрапля́ти (2)
САМОВА́Р
самова́р
Поста́вити самова́р *див* поста́вити[1] (8)
САМОСА́Д
самоса́д
Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць *і т. ін.*) *див* поку́рювати (2)
САНІТА́РНИЙ
саніта́рний
Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див.* по́їзд (8)
СВАРИ́ТИ
свари́ти
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
СВАРИ́ТИСЯ
свари́тися
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див* свари́тися

СВЕ́КОР
свéкор
◊ Збирáтися (поспішáти, квáпитися), як свéкор пелюшóк (пелюшки́) прáти *див.* збирáтися (6)
СВЕРБІ́ТИ
сверби́ть
◊ Почýхатися (почýхати), де [й] не сверби́ть *див.* почýхатися (1)
СВЕРДЛИ́ТИ
свердли́ти
◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, прони́зувати, прошивáти, дірявити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробурáвити *і т. ін.*) очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти
СВИНЕ́ЦЬ
свинцéм
Поливáти / поли́ти вогнéм (метáлом, свинцéм *і т. ін.*) *див.* поливáти (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) поналивáтися óловом (свинцéм) *див.* поналивáтися (1)
СВИНЯ́
свиня́
Порóслива свиня́ *див.* свиня́
◊ Схóжий (*розм.* похóжий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пирогú, макогíн на нóчви *і т. ін.*) *див.* схóжий[1]
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) поросятко (свиня́) на óрчику (óрчиком) *див.* поросятко (1)
СВИСТА́ТИ
сви́ще
◊ Вíтер у головí [грáє (вíє, сви́ще, посвúстує *і т. ін.*)] <Вíтру [в головí] багáто> *див.* вíтер (9)
СВІДО́ЦТВО
свідóцтво
Похвáльне свідóцтво *див.* свідóцтво
СВІЙ
свій
Брáти [свій] початóк *див.* брáти (48)
Стáвити / постáвити [свій] пíдпис *див.* стáвити
свогó
◊ Не попускáти / не попусти́ти свогó *див.* попускáти[1] (4)
◊ Тримáти (держáти) кóло свогó пóяса *див.* тримáти
своє́
◊ Ламáти (порýшувати) / зламáти (поламáти, порýшити) [своє́] слóво *див.* ламáти (8)
◊ Посíсти / посідáти своє́ (якéсь, нале́жне *і т. ін.*) мíсце (станóвище) *див.* посідáти[1] (5)
◊ Починáти / почáти своє́ (своє́ї) *див.* починáти (6)
◊ Прáвити своє́ (своє́ї) *див.* прáвити[2] (2)
своє́ї
◊ Клáсти / поклáсти до [своє́ї] кишéні ([собí] в кишéню) *див.* клáсти (12)
◊ Починáти / почáти своє́ (своє́ї) *див.* починáти (6)
◊ Прáвити своє́ (своє́ї) *див.* прáвити[2] (2)
своє́му
◊ Постáвити (постановúти) на своє́му *див.* постáвити[1] (18)
◊ Сховáти (поховáти) у [своє́му] сéрці *див.* сховáти
своє́ю
◊ Помéрти (умéрти) не своє́ю смéртю *див.* помирáти (2)
◊ Помéрти (умéрти) своє́ю смéртю *див.* помирáти (3)
свої́
◊ Брáти / взя́ти свої́ правá *див.* брáти (116)
◊ Вступáти (вхóдити) / вступи́ти (ввійти́) в [свої́] правá *див.* вступáти[1] (10)
Покладáти / поклáсти [всю] надíю ([всі] [свої́] надíї, сподівáння, сподівáнки) *див.* покладáти (2)
Пропонувáти / запропонувáти свої́ пóслуги *див.* пропонувáти
свої́й
◊ Покопáтися в свої́й головí *див.* покопáтися (1)
◊ Покопáтися в свої́й пам'ятí *див.* покопáтися (2)
◊ Почувáти себé не в свої́й тарíлці *див.* почувáти (7)
свої́м
Поступáтися / поступи́тися свої́м прáвом (свої́ми правáми) *див.* поступáтися (3)
свої́ми
Поступáтися / поступи́тися свої́м прáвом (свої́ми правáми) *див.* поступáтися (3)
свої́х
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вивóзити (витягáти, винóсити, нести́) на свої́х плечáх (на собí) *див.* вивóзити (3)
Жи́ти з прáці рук свої́х *див.* жи́ти (2)
◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтрýшувати (отрýшувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стіп) свої́х] *див.* обтрýшувати (1)
◊ Поприбирáти до [свої́х] рук (*рíдко* до сéбе) *див.* поприбирáти (1)
своє́ю
◊ Віддáти (*рíдко* поклáсти) / віддавáти (*рíдко* покладáти) [своє́ю] дýшу *див.* віддавáти (39)
◊ Не втóвпиться (не потóвпиться) в двéрі (в [своє́ю] шкýру) *див.* втóвпитися (1)
◊ Побáчити, як своє́ю (влáсну) потили́цю *див.* побáчити (6)
◊ Потерпáти за своє́ю шкýру *див.* потерпáти (1)
◊ Солоди́ти / засолоди́ти (посолоди́ти) [своє́ю] дýшу *див.* солоди́ти
своя́
◊ [Своя́ (чужá)] хáта пóкришка *див.* хáта
СВІТ[1]
світ
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темнíє, мéркне, мýтиться) / потьмáрився (потемнíв, помéрк, помути́вся, *рíдко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
СВІТ[2]
світ
◊ З'являтися (появля́тися) / з'яви́тися (появи́тися) на світ *див.* з'являтися (2)
◊ [І (аж, нíби *і т. ін.*)] світ поши́ршав (роз'ясни́вся, попросто́ршав) *див.* світ[2]
◊ Потойбíчний (той) світ *див.* світ[2]
Пóява на світ *див.* пóява (1)
◊ Світ помéрк в очáх *див.* світ[2]
◊ Як (у чóму, у чім *і т. ін.*) мáти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як мáти спороди́ла> *див.* мáти[1] (15)
світáми
◊ Потекти́ світáми *див.* потекти́ (1)
світом
◊ Поповýди́ти світом *див.* поповýди́ти (1)
◊ Прощáтися / розпрощáтися (попрощáтися) з життя́м (з [бíлим] світом) *див.* прощáтися
світу
Прáведник [нарóдів] світу *див.* прáведник (1)
СВІТИ́ТИ
світи́ти
◊ Світи́ти / посвіти́ти косóю *див.* світи́ти
СВІ́ТЛО[1]
світла
△ Поляризáція світла *див.* поляризáція (1)
світлі
◊ Поставáти / постáти у світлі *див.* поставáти[1] (2)
світлом
◊ [Трéба] вдéнь (сéред бíлого дня) з вогнéм [та щe] (зі свíчкою, зі світлом, при сóнці *і т. ін.*) [такóго] шукáти (вишýкувати) / пошукáти *див* трéба[1]
СВІ́ЧКА
свíчкою
◊ [Трéба] вдéнь (сéред бíлого дня) з вогнéм [та щe] (зі свíчкою, зі світлом, при сóнці *і т. ін.*) [такóго] шукáти (вишýкувати) / пошукáти *див.* трéба[1]
свíчку
Постáвити свíчку *див* постáвити[1] (9)
СВЯТ
святá
Íстинна (святá, сýща, чи́ста, чистíсінька, щи́ра, сýта) прáвда *див.* прáвда (1)
СВЯТИ́Й
святá
Íстинна (святá, сýща, чи́ста, чистíсінька, щи́ра, сýта) прáвда *див.* прáвда (1)
святé
◊ Попирáти все святé *див.* попирáти[1] (1)
СВЯТКУВА́ТИ
святкувáти
◊ Лéдаря кóрчити (справля́ти, святкувáти, прáзнувати) *див.* кóрчити (2)
СВЯ́ТО[1]
свя́то
Храмовé (престóльне) свя́то <Храмови́й (престóльний) прáзник (день)> *див.* свя́то[1]
СЕБЕ́
сéбе
◊ Клáсти / поклáсти на сéбе хрест (хрестá, хрести́) *див.* клáсти (17)
Покладáтися / поклáстися на [самóго] сéбе *див.* покладáтися (1)
◊ Поклáсти хрест [на сéбе] <Хрест на собí (на сéбе) положи́ти> *див.* поклáсти[1] (17)
◊ Поприбирáти до [свої́х] рук (*рíдко* до сéбе) *див* поприбирáти (1)
◊ Поринáти / пори́нути в сéбе *див.* поринáти (3)
себé
◊ Би́тися (би́ти, ударя́ти) / удáритися (удáрити) [себé] об (у) пóли [рукáми] *див.* би́тися (2)
◊ Попусти́ти себé *див.* попускáти[1] (7)
◊ Порáдити собí (*рíдше* себé) *див* порáдити (1)
Порішúти з собóю <Порішúти себé> *див.* порішáти (1)
Почувáти / почýти себé *див.* почувáти (1)
Почувáти / почýти себé мáтір'ю *див.* почувáти (2)
◊ Почувáти себé Бóгом *див.* почувáти (6)
◊ Почувáти себé не в свої́й тарíлці *див.* почувáти (7)
Почувáтися (почувáти себé) до обов'язку *див.* почувáтися (2)
Привóдити / привести́ себé в порядок *див.* привóдити
◊ Стáвити / постáвити себé на мíсце *див.* стáвити
собí
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вивóзити (витягáти, винóсити, нести́) на свої́х плечáх (на собí) *див.* вивóзити (3)
◊ [І] в гóлову (в дýмку, в дýмці, в думкáх) [собí] не клáсти (не покладáти) *див.* клáсти (5)
◊ Клáсти / поклáсти на собí честь *див.* клáсти (18)
◊ Ламáти / зламáти (поламáти) [собí] язи́к (язикá) *див.* ламáти (4)
◊ Набивáти (напихáти) / наби́ти (напхáти, понабивáти) [собí] кишéні *див.* набивáти (6)
◊ Поклáсти хрест [на сéбе] <Хрест на собí (на сéбе) положи́ти> *див.* поклáсти[1] (17)
◊ Пополамáти [собí] гóлову *див.* пополамáти (1)
◊ Попритáювати [в собí] дух *див.* попритáювати (1)
◊ Порáдити собí (*рíдше* себé) *див.* порáдити (1)
Пóрпатися в собí *див.* пóрпатися (2)
◊ Посуши́ти [собí] гóлову (мíзки) *див.* посуши́ти (1)
Стáвити / постáвити (поклáсти) [собí] метóю (за мéту) *див.* стáвити
собóю
◊ Не чýти (не відчувáти, не почувáти) землí під собóю (під ногáми) *див.* чýти
Полишáти / полиши́ти за собóю *див.* полишáти[1] (1)

Поріши́ти з собо́ю <Поріши́ти себе́> *див.* поріша́ти (1)
Порозумі́тися між собо́ю *див.* порозуміва́тися (3)
◊ Потягну́ти (потягти́) за собо́ю *див.* потягну́ти (5)
Працюва́ти над собо́ю *див.* працюва́ти (1)
Пра́ця над собо́ю *див.* пра́ця (4)
СЕ́ВРСЬКИЙ
се́врська
Се́врська порцеля́на <Се́врський фа́рфор> *див.* порцеля́на (2)
се́врський
Се́врська порцеля́на <Се́врський фа́рфор> *див.* порцеля́на (2)
СЕКРЕ́Т[1]
секре́т
◊ Секре́т (таємни́ця) полішине́ля *див.* секре́т[1]
СЕЛЯ́НИ
селя́ни
△ Посесі́йні селя́ни *див.* селяни́н
Посполи́ті селя́ни *див.* селяни́н
СЕЛЯНИ́Н
селя́ни
△ Посесі́йні селя́ни *див.* селяни́н
Посполи́ті селя́ни *див.* селяни́н
СЕМАНТИ́ЧНИЙ
семанти́чне
△ Семанти́чне по́ле *див.* по́ле (10)
СЕ́РДЕНЬКО
се́рде́нько
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
СЕРДЕ́НЬКО
серде́нько
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
СЕРЕ́ДНІЙ
сере́дні
△ Сере́дні (помі́рні) широ́ти *див.* широта́
СЕ́РЦЕ
се́рце
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
◊ Вціля́ти (влуча́ти, попада́ти) / вці́лити (влу́чити, попа́сти) в [са́ме] се́рце *див.* вціля́ти (1)
◊ Душа́ (се́рце) розрива́ється (рве́ться) надвоє́ (на́впіл, на дві полови́ни) *див.* душа́ (44)
◊ Покла́сти в се́рці (до се́рця, на се́рце) *див.* покла́сти[1] (6)
◊ Покла́сти ру́ку на се́рце *див.* покла́сти[1] (16)
◊ Покоря́ти / покори́ти се́рце *див.* покоря́ти (1)
◊ Полони́ти се́рце *див* полони́ти (1)
◊ Пора́дувати се́рце *див.* пора́дувати (2)
◊ Порива́ти за се́рце *див.* порива́ти[3] (3)
◊ Поро́жня душа́ <Поро́жнє се́рце> *див.* душа́ (70)
◊ Пота́їти се́рце від *див.* пота́їти (2)
◊ Пошматува́ти *(діал.* пошмата́ти) се́рце (ду́шу) *див.* пошматува́ти (1)
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
◊ Розм'я́кло (пом'я́кшало, пом'які́шало) се́рце *див.* се́рце
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.) /* оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т ін.) див.* се́рце
◊ Се́рце пони́ло *див.* се́рце
◊ Се́рце порожні́є *див.* се́рце
◊ Ті́шити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити
се́рцеві
◊ Потура́ти се́рцю (се́рцеві) *див.* потура́ти (2)
се́рцем
◊ Лі́нути (вита́ти, леті́ти) / полі́нути (полеті́ти) ду́мкою (думка́ми, ду́мою, *рідше* в ду́мці, мрі́ями, се́рцем) *див.* лі́нути (1)
Молоді́ти / помолоді́ти (помоло́дшати) се́рцем (душе́ю) *див.* молоді́ти (1)
◊ Помлі́ти (попомлі́ти) душе́ю (се́рцем) *див.* помлі́ти (1)
◊ Почува́ти / почу́ти се́рцем *див.* почува́ти (5)
се́рці
◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце
◊ Душе́вна порожне́ча <Порожне́ча душі́ (в душі́, в се́рці)> *див.* порожне́ча (3)
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
На душі́ (на се́рці) поясні́шало *див.* поясні́шати (1)
◊ Покла́сти в се́рці (до се́рця, на се́рце) *див.* покла́сти[1] (6)
◊ Покопирса́тися в душі́ (у се́рці) *див.* покопирса́тися (1)
◊ По́рожньо в душі́ (на душі́, в се́рці) *див.* по́рожньо (2)
◊ Посвітлі́шало (посвітлі́ло, поле́гшало) на душі́ (на се́рці) *див.* посвітлі́шати (1)
Похолоді́ло (похолодні́ло) на се́рці *див.* похолоді́ти (1)
◊ Схова́ти (похова́ти) у [своє́му] се́рці *див.* схова́ти
◊ Теплі́шає / потеплі́шає (потепліє́) на (в) душі́ (на се́рці) <[Стає́ / ста́не] те́пло (те́пліше) на (в) душі́ (на се́рці)> *див.* теплі́шати
се́рцю
◊ Потура́ти се́рцю (се́рцеві) *див.* потура́ти (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т ін.)* ноже́м по се́рцю полосну́ти *див.* полосну́ти (2)
се́рця
◊ За велі́нням (за по́кликом) се́рця (душі́) *див.* велі́ння (1)
◊ Іти́ *(рідко* похо́дити) з глибини́ душі́ (се́рця) *див.* іти́ (128)
◊ Покла́сти в се́рці (до се́рця, на се́рце) *див.* покла́сти[1] (6)
◊ Порива́ння душі́ (се́рця) *див.* порива́ння[2] (1)
◊ Порива́ти [аж] до живо́го се́рця *див* порива́ти[3] (2)
△ Поро́к се́рця *див.* поро́к (1)
СИВІ́ТИ
сиві́ти
◊ Сиві́ти (сиді́ти) / посиві́ти (заси́дітися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́старках *і т. ін.) див* сиві́ти
СИДІ́ТИ
сиді́ти
◊ Сиві́ти (сиді́ти) / посиві́ти (заси́дітися) в дівка́х (ді́вкою, в пере́старках *і т. ін.) див.* сиві́ти
◊ Сиді́ти на пороховій бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див.* сиді́ти
◊ Сиді́ти на тро́ні (на престо́лі) *див.* сиді́ти
Сиді́ти / сі́сти в прези́дії <Сіда́ти / сі́сти в прези́дію> *див* сиді́ти
СИ́ДНІ
си́дні
◊ Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки, *рідше* си́дні) *див* справля́ти
СИ́ЛА
сил
Не пошкодува́ти сил *див.* пошкодува́ти (3)
си́ла
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
си́лами
◊ Мі́рятися (мі́ритися) / помі́рятися си́лою (си́лами) *див.* мі́рятися (1)
си́лах
Почува́тися / почу́тися на (в) си́лі (си́лах) *див.* почува́тися (3)
си́ли
◊ Поклада́ти / покла́сти (положи́ти) си́ли (си́лу, здоро́в'я) *див.* поклада́ти (7)
Попо́внювати / попо́внити си́ли *див* попо́внювати (1)
си́лі
Почува́тися / почу́тися на (в) си́лі (си́лах) *див.* почува́тися (3)
си́лою
◊ Мі́рятися (мі́ритися) / помі́рятися си́лою (си́лами) *див.* мі́рятися (1)
си́лу
◊ На вели́ку (превели́ку) си́лу *див* си́ла
◊ Поклада́ти / покла́сти (положи́ти) си́ли (си́лу, здоро́в'я) *див.* поклада́ти (7)
◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін) див.* приклада́ти
◊ Рва́ти / порва́ти жи́ли (ру́ки, си́лу) *див.* рва́ти
СИ́ЛЬНИЙ
си́льна
Чолові́ча (си́льна) полови́на *див.* полови́на (5)
си́льного
Пра́во си́льного (ду́жого) *див* пра́во (6)
СИЛЬЦЕ́
сильце́
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін) /* попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.)* в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.) див.* попада́ти (19)
СИМЕНТА́ЛЬСЬКИЙ
симента́льська
△ Симента́льська поро́да *див.* поро́да (10)
СИНДРО́М
синдро́м
△ Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м *див* синдро́м
△ Похмі́льний синдро́м *див.* синдро́м
СИ́ПАТИ
си́пати
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див* посипа́ти (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т ін)* горо́хом си́пати / поси́пати *див.* си́пати
си́пле
◊ [Аж] моро́зом (моро́зцем) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
СИ́ПАТИСЯ
си́патися
◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.)*] *див.* ши́я
си́плеться
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.)* пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.) /* полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.) див.* пі́р'я (1)
◊ Порохня́ *(рідше* по́рох, порохно́ *і т. ін)* си́плеться *див* порохня́ (1)
си́плються
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т ін.) /* поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)
СИПНУ́ТИ
сипну́ли
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т ін.) /* поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т ін.) див.* і́скра (1)

сипну́ло
◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
СИПОНУ́ТИ
сипону́ло
◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див* обсипа́ти (2)
СИРИ́Й
сира́
◊ Покри́й [мене́] сира́ земля́ *див* покрива́ти (5)
СИСТЕ́МА
систе́ма
△ Ако́рдна систе́ма опла́ти [пра́ці] *див.* систе́ма
△ По́льдерна систе́ма *див* систе́ма
Предме́тна систе́ма навча́ння *див* систе́ма
СІВБА́
сівба́
△ Рядкови́й посі́в <Рядко́ва сівба́> *див.* посі́в (2)
СІДА́ТИ
сіда́ти
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див* вступа́ти[1] (5)
Сиді́ти / сі́сти в прези́дії <Сіда́ти / сі́сти в прези́дію> *див.* сиді́ти
Сκона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т ін.)* / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
СІДЛО́
сідло́
Бра́ти / взя́ти (поста́вити) під сідло́ *див* бра́ти (26)
СІЗІ́ФІВ
сізі́фів
◊ Сізі́фова пра́ця (робо́та) [сізі́фів труд] *див.* пра́ця (10)
сізі́фова
◊ Сізі́фова пра́ця (робо́та) [сізі́фів труд] *див.* пра́ця (10)
СІЛЬ
сіль
◊ Почому́ (почі́м) хліб і сіль *див.* хліб
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* по́рох (сіль) в о́ці *див* по́рох[1] (3)
со́лі
◊ Цура́тися / поцура́тися хлі́ба-со́лі (хлі́ба [й со́лі]) *див.* цура́тися
СІМ
сім
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* сім баб пошепта́ло *див* сім
СІМЕ́ЙНИЙ
сіме́йне
△ Роди́нне (сіме́йне) пра́во *див.* пра́во (28)
СІ́ПАТИ
сі́пати
◊ Сми́кати (сі́пати, тягти́) за по́ли *див.* сми́кати
СІРКО́
сірко́
◊ Потайни́й *(рі́дко* потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сірко́)> *див.* соба́ка
СІ́СТИ
сі́сти
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)
◊ Не дава́ти / не да́ти [і] пили́ні (порошúні, порошúнці, пили́нці *і т. ін.)* впа́сти (сі́сти) *див* дава́ти (171)
Сиді́ти / сі́сти в прези́дії <Сіда́ти / сі́сти в прези́дію> *див.* сиді́ти
СІТЬ
сі́ті
◊ Потра́пити (попа́стися) в сі́ті *див.* потрапля́ти (6)
СІ́ЯТИ
сі́яти
△ Сі́яти (висіва́ти) під по́крив *див.* сі́яти
◊ Сі́яти (вно́сити) / посі́яти (внести́) ворожне́чу (незго́ду, ро́збрат *і т. ін.) див.* сі́яти
◊ Сі́яти (наво́дити) / посі́яти (навести́) па́ніку *див.* сі́яти
Сі́яти / посі́яти наволо́ком *див.* сі́яти
◊ Сі́яти / посі́яти недові́ру (недові́р'я) *див.* сі́яти
◊ Сі́яти / посі́яти страх (по́страх) *див.* сі́яти
СКАЗА́ТИ
сказа́вши
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див.* сказа́ти
сказа́ти
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див.* сказа́ти
СКАКА́ТИ
скака́ти
◊ Танцюва́ти *(рі́дше* скака́ти) / затанцюва́ти (потанцюва́ти) під ду́дку (під ду́дочку) *див* танцюва́ти
ска́чуть
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т ін.) див.* і́скра (1)
СКАКНУ́ТИ
скакну́ли
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)
СКАЛЯ́РНИЙ
скаля́рна
△ Скаля́рне по́ле (скаля́рна фу́нкція) *див.* по́ле (11)
скаля́рне
△ Скаля́рне по́ле (скаля́рна фу́нкція) *див.* по́ле (11)
СКВЕР
сквер
Сади́ти (саджа́ти, розбива́ти) / посади́ти (посадови́ти, розби́ти) сад (парк, сквер *і т. ін.) див* сади́ти
СКИДА́ТИ
скида́ти
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див* скида́ти
СКИ́НУТИ
ски́нути
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див* скида́ти
СКЛАД[2]
скла́ду
◊ Ні ла́ду ні скла́ду (ні пола́ду, ні перела́ду) *див.* лад (15)
СКЛАДА́ТИ
склада́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (провину́) *див* вали́ти[1] (3)
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див.* віддава́ти (25)
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / поклада́ти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́, *рі́дше* ду́шу) *див* зложи́ти (1)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
○ Склада́ти / скла́сти *(рі́дше* положи́ти) зарі́к *див* склада́ти
СКЛА́СТИ
скла́сти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (укло́н) *див* віддава́ти (25)
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див* віддава́ти (17)
◊ Зложи́ти (положи́ти, покла́сти, скла́сти) / поклада́ти (кла́сти, склада́ти) го́лову (життя́, *рі́дше* ду́шу) *див.* зложи́ти (1)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
○ Склада́ти / скла́сти *(рі́дше* положи́ти) зарі́к *див.* склада́ти
СКЛО
скло
△ Предме́тне скло *див.* скло
СКОВОРОДА́
сковороді́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в'юн [посо́лений (в опо́лонці, на сковороді́)] *див.* в'юн (1)
СКОНА́ТИ
скона́ти
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.)* / сіда́ти на па́лю> *див* скона́ти
СКО́РИЙ
ско́рий
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(зах.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
СКОРИСТА́ТИСЯ
скориста́тися
Користува́тися (користа́тися) / скориста́тися *(рі́дко* скори́стува́тися) послу́гами (послу́гою) *див.* користува́тися (1)
СКОРИ́СТУВА́ТИСЯ
скори́стува́тися
Користува́тися (користа́тися) / скориста́тися *(рі́дко* скори́стува́тися) послу́гами (послу́гою) *див.* користува́тися (1)
СКРИВА́ТИ
скрива́ти
◊ Покрива́ти (скрива́ти) / покри́ти (скри́ти) молоду́ *див.* покрива́ти (3)
СКРИВИ́ТИ
скриви́ти
◊ Криви́ти / покриви́ти (скриви́ти) душе́ю (со́вістю) *див.* криви́ти (3)
СКРИ́НЬКА
скри́нька
Пошто́ва скри́нька *див.* скри́нька
СКРИ́НЯ
скри́ня
◊ Поро́жня скри́ня *див* скри́ня
СКРИ́ТИ
скри́ти
◊ Покрива́ти (скрива́ти) / покри́ти (скри́ти) молоду́ *див.* покрива́ти (3)

СКРО́НЯ
скро́ні
Крути́ти / покрути́ти па́льцем ко́ло чола́ (голови́, скро́ні *і т. ін.*) *див.* крути́ти (1)
СКРУТИ́ТИ
скрути́ти
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, притéрти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
СКРУ́ЧУВАТИ
скру́чувати
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, притéрти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
СКУПИ́Й
скупи́й
Скупи́й на похвалу́ *див.* скупи́й
СКУПИ́ТИСЯ[1]
скупи́тися
◊ Не поскупи́тися / не скупи́тися на фа́рби *див.* поскупи́тися (2)
СКУШТУВА́ТИ
скуштува́ти
◊ Покуштува́ти (скуштува́ти) субі́тки *див.* покуштува́ти (1)
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) берéзової ка́ші *див.* скуштува́ти
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) ві́ника (кия́, лози́ни, різо́к, нагаї́в *і т. ін.*) *див.* скуштува́ти
◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) хлі́ба *див.* скуштува́ти
СЛА́БІСТЬ
сла́бість
◊ Сла́бість на пра́ву ру́чку *див.* сла́бість
СЛАБКИ́Й
слабка́
Жіно́ча (прекра́сна, слабка́ *і т. ін.*) полови́на *див.* полови́на (3)
слабко́ї
Представни́ця прекра́сної (слабко́ї) ста́ті *див.* представни́ця (1)
СЛА́ВА
сла́ва
◊ Сла́ва увінчує (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
сла́вою
◊ Покрива́ти / покри́ти сла́вою *див.* покрива́ти (2)
◊ Покрива́тися / покри́тися сла́вою *див.* покрива́тися (1)
СЛА́ТИ[1]
сла́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див* засила́ти (1)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказу́вати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, покло́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]
СЛА́ТИ[2]
сла́ти
◊ Сла́ти поко́си (поко́с) *див.* сла́ти[2]
СЛИЗЬКИ́Й
слизькé
◊ Попа́сти (загна́тися, наско́чити, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (загања́тися, наска́кувати, потрапля́ти *і т. ін.*) на слизькé *див.* попада́ти (15)
слизько́му
◊ Крути́тися / покрути́тися на слизько́му *див.* крути́тися (1)
СЛИ́НА
сли́на
◊ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (течé, набіга́є *і т. ін.*) / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.*) *див* сли́на
СЛИ́НКА
сли́нка
◊ [Аж] сли́на (сли́нка) [з ро́та (по губа́х)] ко́титься (течé, набіга́є *і т. ін.*) / покоти́лася (потекла́, набі́гла *і т. ін.*) *див.* сли́на
СЛІД[1]
слід
◊ В поро́жній слід *див.* слід[1]
◊ Лиша́ти (залиша́ти) / лиши́ти (залиши́ти) глибо́кий (невиго́йний, помі́тний *і т. ін.*) слід у душі́ *див.* лиша́ти (3)
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.*) / напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.*) на слід (на слі́ди) *див.* напада́ти (1)
сліди́
◊ Напа́сти (натра́пити, попа́сти *і т. ін.*) / напада́ти (натрапля́ти, попада́ти *і т. ін.*) на слід (на сліди́) *див* напада́ти (1)
СЛІПИ́Й
сліпи́й
△ Сліпи́й полі́т *див* полі́т (2)
СЛОВÉСНИЙ
словéсний
△ Словéсний портрéт *див* портрéт (1)
СЛО́ВО
слів
Порозумі́ватися / порозумі́тися без слів (мо́вчки) *див.* порозумі́ватися (1)
△ Поря́док слів *див.* поря́док (14)
Поті́к слів (чéмностей, привіта́нь *і т. ін.*) *див* поті́к (2)
△ Прями́й поря́док слів *див.* поря́док (15)
сло́ва
◊ [І] сло́ва не почу́єш (не почу́єте, не почу́ють *і т. ін.*) *див.* почува́ти (4)
◊ Попроси́ти (попроха́ти) сло́ва *див* попроси́ти (3)
Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.*) *див.* прибира́ти
◊ Утрача́ти (втрача́ти) / утра́тити (втра́тити) пра́во сло́ва *див* утрача́ти
слова́ми
◊ За сло́вом (*рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кишéні (у кишéню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див* лі́зти (5)
сло́ві
◊ Помили́тися (змили́ти) на сло́ві (у сло́ві) *див* помиля́тися (1)
сло́во
◊ За сло́вом (*рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кишéні (у кишéню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◊ Лама́ти (пору́шувати) / злама́ти (полама́ти, пору́шити) [своє́] сло́во *див* лама́ти (8)
△ Поя́снювальне сло́во *див.* сло́во
сло́вом
◊ За сло́вом (*рі́дше* за слова́ми, по сло́во) до кишéні (у кишéню, *рі́дше* у па́зуху) не лі́зти (не ла́зити) / не полі́зти *див.* лі́зти (5)
◊ Не помина́ти ли́хом (*рі́дше* лихи́м сло́вом) *див.* помина́ти[1] (1)
◊ Помина́ти / пом'яну́ти до́брим (незли́м, ти́хим *і т. ін.*) сло́вом *див.* помина́ти[1] (3)
◊ Поперхну́тися сло́вом *див.* поперхну́тися (1)
СЛУ́ЖБА
слу́жбу
Постава́ти на робо́ту (на слу́жбу) *див.* постава́ти[2] (1)
◊ Поста́вити / ста́вити на слу́жбу *див.* поста́вити[1] (23)
СЛУЖИ́ТИ
служи́ти
◊ Працюва́ти (роби́ти, служи́ти *і т. ін.*) не за (на) страх, а за (на) со́вість *див.* працюва́ти (4)
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
слу́жить
◊ До́ля (форту́на) слу́жить / послу́жи́ть *див* до́ля[1] (5)
СЛУ́ХАТИ
слу́хати
Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* слу́хати
СЛУ́ХАТИСЯ
слу́хатися
Слу́хати (слу́хатися) / послу́хати (послу́хатися) пора́ди (пора́д) *див.* слу́хати
СЛЬОЗА́
слізьми́
◊ Покропи́ти кро́в'ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.*) *див* покропи́ти (1)
◊ Покро́плений кро́в'ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.*) *див.* покро́плений (1)
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
◊ Полива́тися слізьми́ (сльоза́ми) *див* полива́тися (1)
◊ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див.* поли́тий (2)
сльоза́
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
сльоза́ми
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
◊ Полива́тися слізьми́ (сльоза́ми) *див.* полива́тися (1)
◊ Поли́тий (обли́тий) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми) *див.* поли́тий (2)
сльо́зи
◊ Ко́тяться / покоти́лися дрібні́ (рясні́, пеку́чі *і т. ін.*) сльо́зи [гра́дом] *див.* сльоза́
Попусти́ти сльо́зи *див.* попуска́ти[1] (2)
сльозо́ю
◊ Полива́ти (облива́ти, *рі́дко* обмива́ти) / поли́ти (обли́ти, *рі́дко* обми́ти) [гірки́ми (гаря́чими, рясни́ми)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю *і т. ін.*) *див.* полива́ти (3)
СМА́ЛЕНИЙ
сма́леного
◊ Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба *див.* плести́ (7)
СМА́ЛЕЦЬ
сма́льцем
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.*) / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.*) [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти (*рі́дше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
СМЕРТÉЛЬНИЙ
смертéльній
◊ На смéртній (смертéльній, Бо́жій) постéлі *див.* пості́ль (2)
СМÉРТНИЙ
смéртна
Смéртна пості́ль *див* пості́ль (1)
смéртній
◊ Лежа́ти (бу́ти) / лягти́ (*рі́дко* облягти́) на смéртній постéлі *див.* лежа́ти (11)
◊ На смéртній (смертéльній, Бо́жій) постéлі *див* пості́ль (2)
СМЕРТЬ
смерть
◊ Бог (Госпо́дь) смерть дасть (посила́є) *див.* бог (8)
Збліднути (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (крéйда, смерть, стіна́ *і т. ін.*) *див.* збліднути (1)
На смерть посила́ти / посла́ти *див.* посила́ти (1)
Політи́чна смерть *див.* смерть
◊ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясé / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
◊ [Ті́льки] по смерть [до́бре] посила́ти *див.* посила́ти (13)

сме́ртю
Заги́нути (полягти́) сме́ртю хоро́брих *див.* загиба́ти (1)
◊ Поме́рти (уме́рти) не своє́ю сме́ртю *див.* помира́ти (2)
◊ Поме́рти (уме́рти) своє́ю сме́ртю *див.* помира́ти (3)
СМИ́КАТИ
сми́кати
◊ Сми́кати (сі́пати, тягти́) за по́ли *див.* сми́кати
СМІХ
смі́ху
◊ [Аж]ляга́ти [по́котом] (па́дати) / лягти́ (упа́сти) від смі́ху (зі смі́ху, з ре́готу *і т. ін.*) *див.* ляга́ти (2)
◊ [Ма́ло (ледь, ле́две *і т. ін.*) не] вмира́ти (помира́ти, ло́патися, па́дати *і т. ін.*) / вме́рти (поме́рти, ло́пнути, покоти́тися [по́котом], впа́сти *і т. ін.*) від (зі) смі́ху (від ре́готу) <Ма́ло не поло́пати зо смі́ху> *див.* умира́ти
Полу́скатися від (зі, зо) смі́ху (ре́готу) *див.* полу́скатися (1)
◊ Поляга́ти (полягти́) від (од) ре́готу (смі́ху) *див.* поляга́ти[2] (1)
◊ Рва́ти / порва́ти кишки́ [зо (від) смі́ху (від ре́готу)] *див.* рва́ти
◊ Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху) <Так і попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху)> *див.* попа́дати (2)
СМО́КОВИЙ
смо́кова
Насо́сна (по́мпова, помпува́льна, смо́кова) ста́нція *див.* ста́нція
СМОКТА́ТИ
смокта́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
СМОЛА́
смо́ли
△ Поліамі́дні смо́ли *див.* смола́
СМУ́ГА
сму́га
△ Захисна́ (полезахисна́, лісова́) сму́га *див.* сму́га
СМУ́ТОК
сму́ток
На [превели́кий] жаль (*рі́дко* сму́ток) *див.* жаль[1] (1)
СНІГ
сніг
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т ін.*) *див.* нога́ (33)
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)
СОБА́КА
соба́ка
◊ Потайни́й (*рі́дко* потайна́) соба́ка <Потайни́й пес (сі́рко́)> *див.* соба́ка
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) соба́ка на по́свист *див.* соба́ка
соба́ці
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* нога́ (33)
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)
СОБА́ЧИЙ
соба́ча
△ Соба́ча (польова́, ди́ка) ро́жа *див.* ро́жа
СОБІ́
собі́
◊ Кла́сти / покла́сти до [своє́ї] кише́ні ([собі́] в кише́ню) *див.* кла́сти (12)
СО́ВІСТЬ
со́вість
◊ Пора́ і честь (со́вість) зна́ти *див.* пора́ (15)
◊ Працюва́ти (роби́ти, служи́ти *і т. ін.*) не за (на) страх, а за (на) со́вість *див.* працюва́ти (4)
со́вістю
◊ Криви́ти / покриви́ти (скриви́ти) душе́ю (со́вістю) *див.* криви́ти (3)
СОКИ́РА
соки́рою
◊ Помаха́ти соки́рою (соки́ркою, лопа́тою *і т. ін.*) *див.* помаха́ти (1)
соки́ру
◊ Кла́сти / покла́сти під соки́ру *див* кла́сти (20)
◊ Поклада́ти / покла́сти го́лову під соки́ру *див* покла́сти[1] (5)
СОКИ́РКА
соки́ркою
◊ Помаха́ти соки́рою (соки́ркою, лопа́тою *і т. ін.*) *див.* помаха́ти (1)
СОЛДА́ТСЬКИЙ
солда́тська
Похі́дна (польова́, солда́тська) ку́хня *див.* ку́хня (2)
СОЛОДИ́ТИ
солоди́ти
◊ Солоди́ти / засолоди́ти (посолоди́ти) [свою́] ду́шу *див.* солоди́ти
СО́ЛОДКО
со́лодко
◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хоро́ше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)
СОЛО́МА
соло́мою
◊ Голова́ не поло́вою (не соло́мою, не кло́ччям *і т. ін.*) наби́та *див.* голова́ (20)
СОЛОМИ́НА
соломи́ну
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) потопа́ючий (потопа́льник) за соломи́нку (за соломи́ну, *рі́дше* за до́шку) *див.* потопа́ючий (1)
СОЛОМИ́НКА
соломи́нку
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) потопа́ючий (потопа́льник) за соломи́нку (за соломи́ну, *рі́дше* за до́шку) *див.* потопа́ючий (1)
СОН[1]
сном
◊ Почи́ти одві́чним сном *див.* почива́ти (1)
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти
сну
◊ Потягло́ (потягну́ло, похили́ло *і т. ін.*) на сон (до сну) *див.* потягну́ти (4)
сон
◊ Потягло́ (потягну́ло, похили́ло *і т. ін.*) на сон (до сну) *див.* потягну́ти (4)
СО́НЦЕ
со́нці
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
СО́РОМ
со́ромом
◊ Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) *див.* покрива́тися (2)
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
СОРО́ЧКА
соро́чки
◊ Роди́вся без соро́чки, помру́ без штані́в *див.* роди́тися
СОЦІАЛІСТИ́ЧНИЙ
соціалісти́чної
Геро́й Соціалісти́чної Пра́ці *див.* геро́й (2)
СПАДА́ТИ
спада́є
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
СПАДКОЄ́МЕЦЬ
спадкоє́мець
Спадкоє́мець (наслі́дник) престо́лу *див.* спадкоє́мець
СПА́ДОК[1]
спа́док
Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.*) / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.*) в спа́дщину (в спа́док, *заст.* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)
Полиша́ти / полиши́ти спа́дщину (спа́док, у спа́дщину, в спа́док) *див.* полиша́ти[1] (2)
СПА́ДЩИНА
спа́дщину
Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.*) / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.*) в спа́дщину (в спа́док, *заст.* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)
Полиша́ти / полиши́ти спа́дщину (спа́док, у спа́дщину, в спа́док) *див.* полиша́ти[1] (2)
СПАСТИ́
спасе́
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
СПА́СТИ[1]
спа́ла
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
СПА́ТИ
спа́ти
Кла́сти / покла́сти спа́ти *див.* кла́сти (3)
Кла́стися / покла́стися спа́ти *див.* кла́стися (1)
Спа́ти (засипа́ти, засина́ти) сном пра́ведним (пра́ведника, пра́ведників, пра́ведних) *див.* спа́ти
СПЕ́РТИ
спе́рти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)
СПЕЦІАЛІЗА́ЦІЯ
спеціаліза́ція
△ Предме́тна спеціаліза́ція *див.* спеціаліза́ція
СПИНА́
спи́ні
◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
спи́ною
◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
◊ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.*) *див.* обтира́ти (4)

спи́ну
◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)
◊ Погну́ти спи́ну (хребта́) *див.* погну́ти (1)
◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.*) *див.* почеса́ти (2)
СПИРА́ТИ
спира́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)
СПИРТ
спирт
△ Полівініло́вий спирт *див.* спирт
△ Потрі́йний спирт <Потрі́йна горі́лка> *див.* спирт
СПИ́СОК
спи́сок
△ Послу́жний спи́сок (реє́стр) *див.* спи́сок
СПИ́ТИ
спи́ти
◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хоро́ше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)
СПІЙМА́ТИ
спійма́єш
◊ [І] в сту́пі не влу́чиш (не втовче́ш, не спійма́єш, не потра́пиш) <Сам чорт у сту́пі не влу́чить> *див.* влуча́ти (2)
спійма́ти
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.*) / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.*) ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.*) *див.* ухо́плювати
СПІЙМА́ТИСЯ
спійма́тися
◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.*) на гаря́чому *див.* упійма́тися
СПІ́ШКА
спі́шку
◊ Поро́ти гаря́чку (спі́шку) *див.* поро́ти[1] (1)
СПІ́ШНИЙ
спі́шним
Спі́шним поря́дком *див.* поря́док (6)
СПЛИВА́ТИ
сплива́є
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да (2)
СПЛИВТИ́
спливла́
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спада́є (опада́є, сплива́є *і т. ін.*) / спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див* полу́да (2)
СПЛУ́ТАТИ
сплу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
СПОВІ́ЛЬНЕНИЙ
спові́льнена
△ Помі́рна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
СПОДІ́ВАНКА
сподіва́нки
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)
СПОДІВА́ННЯ
сподіва́ння
Поклада́ти / покла́сти [всю] наді́ю ([всі] [свої́] наді́ї, сподіва́ння, сподіва́нки) *див.* поклада́ти (2)
СПОКУ́СА
споку́са
◊ Споку́са посі́ла *див.* споку́са
СПОЛУ́ЧЕНИЙ
сполу́чені
△ Сполу́чені посу́дини *див.* посу́дина (1)
СПОЛУ́ЧЕННЯ
сполу́чення
Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)
СПО́МИН
спо́мин
◊ На по́мин (на спо́мин) душі́ *див.* по́мин (2)
СПОРОДИ́ТИ
породи́ла
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін*) ма́ти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як ма́ти породи́ла> *див.* ма́ти[1] (15)
СПО́СІБ
спо́сіб
△ Гнізднови́й спо́сіб посі́ву *див.* спо́сіб
СПОСТЕРІГА́Ч
спостеріга́ч
Політи́чний спостеріга́ч *див.* спостеріга́ч
СПОЧИВА́ТИ
спочива́є
[Тут] спочива́є / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *див.* прах (1)
спочива́ти
◊ Спочива́ти (почива́ти) / спочи́ти (почи́ти) на ла́врах *див.* спочива́ти
СПОЧИ́НУТИ
спочи́в
[Тут] спочива́є / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *див.* прах (1)
спочи́ло
[Тут] спочива́є / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *див.* прах (1)
СПОЧИ́ТИ
спочи́в
[Тут] спочива́є / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *див.* прах (1)
спочи́ло
[Тут] спочива́є / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *див.* прах (1)
спочи́ти
◊ Спочива́ти (почива́ти) / спочи́ти (почи́ти) на ла́врах *див.* спочива́ти
СПРА́ВА[1]
спра́ва
Спра́ва (робо́та, пра́ця *і т. ін.*) посува́ється (посу́нулася) [впере́д] *див* спра́ва[1]
спра́ви
Пото́чні спра́ви *див.* спра́ва[1]
спра́ву
Заво́дити (пору́шувати) / завести́ (пору́шити) спра́ву *див.* заво́дити[1] (1)
Посува́ти / посу́нути спра́ву (робо́ту, пра́цю *і т. ін*) [впере́д] *див.* посува́ти (1)
◊ Ста́вити / поста́вити пита́ння (спра́ву) ру́ба (ребро́м, *рідше* усто́рч) *див.* ста́вити
СПРА́ВИТИ
спра́вити
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
СПРАВЛЯ́ТИ
справля́ти
◊ Ле́даря ко́рчити (справля́ти, святкува́ти, пра́знувати) *див.* ко́рчити (2)
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) теревені́ (*рідше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2] (3)
Служи́ти (пра́вити, справля́ти) / відслужи́ти (відпра́вити, спра́вити) панахи́ду *див.* служи́ти
◊ Справля́ти (пра́вити) посиде́ньки (походе́ньки, *рідше* си́дні) *див.* справля́ти
СПРИЯ́ННЯ
сприя́ння
△ Режи́м (полі́тика, ста́тус, умо́ви *і т. ін.*) найбі́льшого сприя́ння *див* режи́м
СПРИЯ́ТИ
сприя́є
◊ Час працю́є на нас (сприя́є нам) *див.* час
СПРО́БУВАТИ
спро́бувати
◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати щастя (уда́чі) *див* спро́бувати
СПРЯМО́ВУВАТИ
спрямо́вувати
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
СПРЯМУВА́ТИ
спрямува́ти
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
СПУСКА́ТИ
спуска́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
СПУСТИ́ТИ
спусти́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ССА́ТИ
сса́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
СТАВА́ТИ
става́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т ін*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див* опуска́тися (2)
◊ Поча́тком кінця́ става́ти / ста́ти *див.* става́ти
Става́ти / ста́ти до робо́ти (пра́ці) *див* става́ти
Става́ти / ста́ти на по́пас (по́пасі) *див.* става́ти
Става́ти / ста́ти по́руч (по́ряд) *див.* става́ти
◊ Става́ти / ста́ти під [шлю́бний] віне́ць <Стоя́ти / постоя́ти під вінце́м> *див.* става́ти
◊ Ста́ти / става́ти під пра́пор *див.* става́ти
◊ У по́міч (у (до) по́мочі) става́ти / ста́ти *див.* става́ти
стає́
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див* воло́сся (1)
◊ Шмато́к хлі́ба стає́ / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див* шмато́к
стаю́ть
◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див* о́ко[1] (23)
СТА́ВИТИ
ста́вити
Бра́ти (ста́вити) / взя́ти (поста́вити) під су́мнів (під су́мніви) *див.* бра́ти (50)
Дава́ти (ста́вити) / да́ти (поста́вити) обі́д *див.* дава́ти (20)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ Перевóдити (стáвити) / перевестú (постáвити) на рéйки *див.* перевóдити (14)
◊ Постáвити (розстáвити) / стáвити крáпку ([всі] крапкú) над "і" *див.* постáвити[1] (22)
◊ Постáвити / стáвити догорú ногáми *див.* постáвити[1] (21)
◊ Постáвити / стáвити на слýжбу *див.* постáвити[1] (23)
◊ Стáвити (клáсти) / постáвити (поклáсти) на карб *див* стáвити
◊ Стáвити / постáвити ва-бáнк *див.* стáвити
Стáвити / постáвити вáрту (сторóжу, караýл *і т. ін.)* *див.* стáвити
Стáвити / постáвити діáгноз *див.* стáвити
Стáвити / постáвити дóслід *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити (зістáвити *і т. ін.)* збрóю (гвинтíвки, рушнúці) в кóзла (кóзли) *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити знак рíвності *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити крáпку *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити могорúч (могоричý) *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на грéчку *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на кáрту *див* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на кін *див* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на колíна *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на однý дóшку (на одúн п'єдестáл) *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на пéрше мíсце (на пéрший план) *див* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на сцéні *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити на ширóку нóгу *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити пéред фáктом *див* стáвити
◊ Стáвити / постáвити питáння (спрáву) рýба (ребрóм, *рідше* устóрч) *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити підніжку *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити під рушнúцю *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити під удáр *див* стáвити
Стáвити / постáвити платíвку (пластúнку) *див* стáвити
Стáвити / постáвити (поклáсти) [собí] метóю (за метý) *див.* стáвити
Стáвити / постáвити пóряд (пóруч) *див* стáвити
Стáвити / постáвити [свій] пíдпис *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити себé на мíсце *див.* стáвити
◊ Стáвити / постáвити стінý *див* стáвити
◊ Стáвити / постáвити хрест *див.* стáвити
Стáвити (прикладáти) / постáвити (приклáсти, поприкладáти) печáтку (печáть) *див.* стáвити
Стáвити *(рідко* ставлятú) / постáвити запитáння (питáння) *див* стáвити
◊ Стáвити (становúти, приставлятú) / постáвити (пристáвити) до стíнки *(рідко* до мýру) *див.* стáвити
Устанóвлювати (давáти, стáвити *і т. ін.)* / установúти (дáти, постáвити *і т. ін.)* рекóрд *див* устанóвлювати

СТÁВЛЕНИЙ
стáвлений
Весíльний (посáджений, стáвлений *і т. ін.)* бáтько *див.* бáтько (1)

СТАВЛЯ́ТИ
ставлятú
Стáвити *(рідко* ставлятú) / постáвити запитáння (питáння) *див.* стáвити

СТÁЛИЙ
стáла
△ Стáла (постíйна) величинá *див.* величинá (7)
стáлий
△ Постíйний (стáлий) епíтет *див.* епíтет (1)
△ Постíйний (стáлий) нáголос *див.* нáголос (6)

СТАН[2]
стан
Польовúй стан *див.* стан[2]

СТАНОВИ́ТИ[1]
становúти
◊ Стáвити (становúти, приставлятú) / постáвити (пристáвити) до стíнки *(рідко* до мýру) *див.* стáвити

СТАНÓВИЩЕ[1]
станóвище
◊ Посíсти / посідáти своé (якéсь, налéжне *і т. ін.)* мíсце (станóвище) *див.* посідáти[1] (5)

СТÁНЦІЯ
стáнція
Насóсна (пóмпова, помпувáльна, смóкова) стáнція *див.* стáнція
△ Полярна стáнція *див.* стáнція
Поштóва стáнція *див* стáнція

СТАРИ́Й
старúх
В дáвні (старí) часú <За дáвніх (старúх) часíв> <Дáвньою порóю> *див.* час
старí
В дáвні (старí) часú <За дáвніх (старúх) часíв> <Дáвньою порóю> *див* час

СТÁРОСТА
старостíв
◊ Засилáти (присилáти, посилáти, слáти) / заслáти (прислáти, послáти) старостíв (сватíв, за рушникáми, *заст.* людéй) *див* засилáти (1)

СТÁРТОВИЙ
стáртовий
△ Початкóвий (стáртовий) капітáл *див.* капітáл (9)

СТÁРШИЙ
стáрший
◊ Стáрший кудú пошлють *див* стáрший

СТАРШИ́НА
старшúна
Полковá старшúна *див.* старшúна

СТÁТИ
став
На кóго (щó) став схóжий *(розм.* похóжий) *див* схóжий[1]
стáла
◊ Щоб (бодáй, хай *і т. ін.)* йомý (тобí, її *і т. ін.)* кíстка в гóрло (поперéк гóрла стáла) *див.* кíстка (26)
стáли
◊ [Аж] óчі рóгом лíзуть / полíзли <Óчі рóгом стаіóть / стáли> *див.* óко[1] (23)
стáне
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає, стає, лíзе *і т. ін.)* / піднíметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див* волóсся (1)
◊ Шматóк хлíба стає / стáне поперéк гóрла (рýба в гóрлі) *див* шматóк
стáти
Бýти / стáти порýкою *див.* бýти (26)
◊ На порí стáти *див.* ставáти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.)* / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.)* на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиляти (преклоняти) / схилúти (преклонúти) колíна> *див* опускáтися (2)
◊ Початком кінцá ставáти / стáти *див.* ставáти
Ставáти / стáти до робóти (прáці) *див* ставáти
Ставáти / стáти на пóпас (пóпасі) *див* ставáти
Ставáти / стáти пóруч (пóряд) *див.* ставáти
Стáти на покíс *див.* ставáти
◊ Стáти / ставáти під прáпор *див* ставáти
◊ Стáти / стоятú [кíсткою (як кíстка, *рідко* гóстрим ножéм)] поперéк *(рідко* впóперек) гóрла (у гóрлі) *див.* стоятú
Стáти у двéрях (на двéрях, на порíг, на порóзі) *див.* ставáти
◊ У пóміч (у (до) пóмочі) ставáти / стáти *див.* ставáти

СТАТИ́СТИКА
статúстика
△ Правовá статúстика *див.* статúстика

СТÁТИСЯ
стáвся
Переполóх зчинúвся (учинúвся, стáвся, почáвся *і т. ін.)* *див.* переполóх (1)

СТÁТУС
стáтус
△ Режúм (полíтика, стáтус, умóви *і т. ін.)* найбíльшого спрúяння *див.* режúм

СТАТЬ
статí
Представнúця прекрáсної (слабкóї) статí *див.* представнúця (1)

СТВÉРДЖЕННЯ
ствéрдження
○ На підтвéрдження (потвéрдження, ствéрдження) *див.* підтвéрдження (1)

СТÉЖИТИ
стéжити
Стéжити (постéжити) очúма (пóглядом) *див.* стéжити

СТÉЖКА
стéжка
◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожúною, кропивóю *і т. ін.)* порослá (зарослá) *див.* дорóга (7)
стежкú
◊ Попотоптáти стежкú *див.* попотоптáти (1)
стéжку
◊ Завестú (потягтú) на кривý стéжку *див.* завóдити[1] (2)
◊ Наставлятú (направлятú, напýчувати, спрямóвувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на дóбру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.)* (на дóбрий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставлятú[2] (1)
◊ Ступáти / ступúти на хисткý (хиткý) клáдку (на похúлу стéжку) *див* ступáти
стéжці
◊ Стоятú на прáвильній (дóбрій) дорóзі (стéжці) (на прáвильному (дóброму) шляхý) *див.* стоятú

СТЕЛИ́ТИСЯ
стéлиться
◊ Хай [тобí, вам *і т. ін.*] легкá (щаслúва) дорóга (путь) стéлиться / постéлиться *див.* дорóга (20)

СТЕПОВИ́Й
степовúй
Польовúй (степовúй, бригáдний *і т. ін.)* тáбір *див.* тáбір

СТÉРТИ
стéрти
◊ Розтирáти / розтéрти (зітéрти, стéрти) на пóрох (у пóрох, на прах, у порошóк) *див.* розтирáти
Стéрти (потéрти, поточúти) на пóтерть *див.* стирáти

СТÉРТИСЯ
стéртися
Стéртися (потéртися) на пóтерть *див.* стирáтися

СТІЛ[1]
стіл
Просúти (клúкати) / запросúти (поклúкати) до стóлу (за стіл) *див.* просúти
◊ Саджáти (садúти) / посадúти (посадовúти) на стіл *див* саджáти
Саджáти (садúти, садовúти) / посадúти (посадовúти) за стіл *див.* саджáти
столú
Понакривáти столú *див.* понакривáти (1)
стóлу
Попросúти (попрохáти) до стóлу *див.* попросúти (2)
Просúти (клúкати) / запросúти (поклúкати) до стóлу (за стіл) *див.* просúти

СТІНÁ
стінá
Збліднути (побіліти, побліднути) як полотнó (крéйда, смерть, стінá *і т. ін.*) *див.* збліднути (1)
стíни
◊ На стінý (на стíни, на стíнку *і т. ін.*) лíзти / полíзти <Трóхи не лíзти на стíни> *див.* лíзти (29)
◊ Обтирáти / пообтирáти [спинóю] стíни (крéйду, глину *і т. ін.*) *див.* обтирáти (4)
стінý
◊ На стінý (на стíни, на стíнку *і т. ін.*) лíзти / полíзти <Трóхи не лíзти на стíни> *див.* лíзти (29)
◊ Стáвити / постáвити стінý *див.* стáвити
СТÍНКА
стíнки
◊ Стáвити (станови́ти, приставля́ти) / постáвити (пристáвити) до стíнки (*рідко* до мýру) *див.* стáвити
стíнку
◊ На стінý (на стíни, на стíнку *і т. ін.*) лíзти / полíзти <Трóхи не лíзти на стíни> *див.* лíзти (29)
СТІННИ́Й
стіннá
Стіннá прéса *див.* прéса (2)
СТÓЛИК
стóлик
△ Предмéтний стóлик *див.* стóлик
СТОПÁ[1]
стіп
◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтрýшувати (отрýшувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стіп) своїх] *див.* обтрýшувати (1)
СТОРÍНКА
сторінóк
◊ Не схóдити зі сторінóк прéси *див.* схóдити
СТОРÓЖА
сторóжу
Стáвити / постáвити вáрту (сторóжу, караýл *і т. ін.*) *див.* стáвити
СТОРОЖОВИ́Й
сторожови́й
Сторожови́й пост *див.* пост[1] (2)
СТÓРЧ
сторч
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає́, стає́, лíзе *і т. ін.*) / підні́меться (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.*) [вгóру (догори́, ди́бом, дýбом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
СТОЯ́ТИ
стоя́ти
На постóї (постóєм) [бýти (стоя́ти / стáти *і т. ін.*)] *див.* постíй (1)
◊ Ставáти / стáти під [шлю́бний] вінéць <Стоя́ти / постоя́ти під вінцéм> *див.* ставáти
◊ Стáти / стоя́ти [кістко́ю (як кíстка, *рідко* гóстрим ножéм)] попере́к (*рідко* впóперек) гóрла (у гóрлі) *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на поря́дку дéнному *див.* стоя́ти
Стоя́ти на постý *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на прáвильній (дóбрій) дорóзі (стéжці) (на прáвильному (дóброму) шля́ху) *див.* стоя́ти
Стоя́ти / стáти за прáвду <Стоя́ти за прáвдиве дíло> *див.* стоя́ти
СТРАХ[1]
страх
◊ Працювáти (роби́ти, служи́ти *і т. ін.*) не за (на) страх, а за (на) сóвість *див.* працювáти (4)
◊ Сíяти / посíяти страх (пóстрах) *див.* сíяти
СТРАХОВИ́Й
страховá
△ Страховá прéмія *див.* прéмія (4)
страховé
△ Страховé пóле *див.* пóле (12)
страхови́й
△ Страхови́й портфéль <Портфéль страхувáнь> *див.* портфéль (3)
СТРАХУВÁННЯ
страхувáнь
△ Страхови́й портфéль <Портфéль страхувáнь> *див.* портфéль (3)
СТРЕМÉНÓ
стременá
◊ Хапáти (хапáтися) за пóли (за плащ, за стременá *і т. ін.*) *див.* хапáти[1]
СТРÉСОВИЙ
стрéсовий
△ Посттравмати́чний стрéсовий рóзлад *див.* рóзлад
СТРИБÓК
стрибóк
△ Потрíйний стрибóк *див.* стрибóк
СТРИ́ГТИ
стри́гти
◊ Стри́гти / пострйгти [всіх] під однý гребíнку (під оди́н гребінéць) *див.* стри́гти
СТРИ́ГТИСЯ
стри́гтися
Під хлóпця стри́гтися / пострйгтися *див.* стри́гтися
СТРÍЧНИЙ
стрíчного
Питáти стрíчного і попере́чного *див.* питáти (4)
СТРУМ
струм
△ Постíйний струм *див.* струм
СТРУСИ́ТИ
струси́ти
◊ Струси́ти дáвній прах *див.* стрýшувати
СТÝКАТИ
стýкати
◊ Стýкати / постýкати у двéрі *див.* стýкати
Торкáти (стýкати) / торкнýти (постýкати) пáльцем по лóбі *див.* торкáти
СТÝПА
стýпі
◊ [І] в стýпі не влýчиш (не втовчéш, не спіймáєш, не потрáпиш) <Сам чорт у стýпі не влýчить> *див.* влучáти (2)
СТУПÁТИ
ступáти
◊ Ступáти / ступи́ти на хи́стку (хи́тку) клáдку (на похи́лу стéжку) *див.* ступáти
СТУПИ́ТИ[1]
ступи́ти
◊ [І] на пóріг не ступи́ти *див.* ступáти
◊ Ступáти / ступи́ти на хи́стку (хи́тку) клáдку (на похи́лу стéжку) *див.* ступáти
СТÝПІНЬ[1]
стýпені
△ Стýпені порівня́ння *див.* стýпінь[1]
СТУСÁН
стусанáми
◊ Нагорóджувати / нагороди́ти штовханáми (стусанáми, поти́личниками *і т. ін.*) *див.* нагорóджувати[1] (1)
стусани́
◊ Роздавáти / роздáти поти́личники (стусани́, штурхани́ *і т. ін.*) *див.* роздавáти[1]
СТЯГ
стяг
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) прáпор (стяг, знаменó *і т. ін.*) *див.* піднімáти (13)
СТЯГТИ́
стягти́
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) пáски (пáсок, пояси́, реміні́, *заст.* очкурі *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
СТЯ́ГУВАТИ
стя́гувати
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) пáски (пáсок, пояси́, реміні́, *заст.* очкурі *і т. ін.*) [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
СУБ'ЄКТИ́ВНИЙ
суб'єкти́вне
△ Суб'єкти́вне прáво *див.* прáво (29)
СУБÍТКА
субíтки
◊ Покуштувáти (скуштувáти) субíтки *див.* покуштувáти (1)
СУВÓРИЙ
сувóра
Сувóра догáна [з попере́дженням] *див.* догáна (1)
СУД
суд
Кли́кати / покли́кати на суд (до сýду) *див.* кли́кати (1)
Полкови́й суд *див.* суд
Попадáти / попáсти під суд *див.* попадáти (2)
судáх
Тягáти / затягáти (попотягáти) по судáх *див.* тягáти
сýду
Кли́кати / покли́кати на суд (до сýду) *див.* кли́кати (1)
СУДОВИ́Й
судови́м
Судови́м поря́дком <В судовóму поря́дку> *див.* поря́док (7)
судовóму
Судови́м поря́дком <В судовóму поря́дку> *див.* поря́док (7)
СУКНÓ
сукнó
◊ Клáсти / поклáсти під сукнó *див.* клáсти (21)
СÝМКА
сýмка
Польовá сýмка *див.* сýмка
СÝМНІВ
сýмнів
Брáти (стáвити) / взя́ти (постáвити) під сýмнів (під сýмніви) *див.* брáти (50)
сýмніви
Брáти (стáвити) / взя́ти (постáвити) під сýмнів (під сýмніви) *див.* брáти (50)
СÝНУТИ
сунь
◊ Не сунь (не ти́кай, не потикáй, не пхай *і т. ін.*) нóса до чужóго прóса (у чужé прóсо) *див.* сýнути
СÝНУТИСЯ
сýнеться
◊ Ґрунт (земля́) хитáється (повзé, сýнеться *і т. ін.*) під ногáми *чиїми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
СУПЕРÉЧКА
суперéчки
◊ Прáвити суперéчки *див.* прáвити[2] (4)
СУРМИ́ТИ[1]
сурми́ти
◊ Сурми́ти (труби́ти, грáти) / засурми́ти (затруби́ти, заграти) похíд (в похíд) *див.* сурми́ти[1]
СÝТИЙ
сýта
Íстинна (святá, сýща, чи́ста, чистíсінька, щи́ра, сýта) прáвда *див.* прáвда (1)
СУХИ́Й
сухи́м
◊ Тримáти (держáти) пóрох сухи́м *див.* тримáти
сухóго
◊ Плести́ (прáвити) сухóго (смáленого) дýба *див.* плести́ (7)
СУХÓТА
сухóти
Помéрти на сухóти (тиф) *див.* помирáти (1)

СУ́ЩИЙ
су́ща
Істинна (свята́, су́ща, чи́ста, чистісінька, щи́ра, су́та) пра́вда *див.* пра́вда (1)
СХИЛ
схи́лі
◊ На схи́лі (на схи́лку, на поко́ті) ві́ку (літ, життя́ *і т. ін.*) *див.* схил
СХИЛИ́ТИ
схили́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
СХИЛИ́ТИСЯ
схили́тися
◊ Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* кла́нятися (1)
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
СХИ́ЛОК
схи́лку
◊ На схи́лі (на схи́лку, на поко́ті) ві́ку (літ, життя́ *і т. ін.*) *див.* схил
СХИЛЯ́ТИ
схиля́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
СХИЛЯ́ТИСЯ
схиля́тися
◊ Зе́мно (ни́зько, низе́нько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див* кла́нятися (1)
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)
СХИ́МА
схи́му
Постри́гти в схи́му *див.* пострига́ти (1)
Постри́гтися в схи́му *див.* пострига́тися (1)
СХОВА́ТИ
схова́ти
◊ Ні́де (ні́куди, нема́ куди́ *і т. ін.*) пра́вди ді́вати (хова́ти) / ді́ти (схова́ти) *див.* ді́вати (3)
◊ Схова́ти (похова́ти) у [своє́му] се́рці *див.* схова́ти
◊ Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти *і т. ін.*) кінці́ в во́ду *див.* хова́ти[1]
СХО́ДИТИ
схо́дити
◊ Не схо́дити зі сторіно́к пре́си *див.* схо́дити
СХОДИ́ТИ
сходи́ти
◊ Хоро́ше ходи́ти / походи́ти (сходи́ти) *див.* ходи́ти
СХО́ЖИЙ[1]
схо́же
На що це (то) [воно́] схо́же *(розм.* похо́же) *див.* схо́жий[1]
Ні на що́ не схо́же *див.* схо́жий[1]
Схо́же *(розм.* похо́же) на те *див.* схо́жий[1]
Схо́же *(розм.* похо́же) на те, що... *див.* схо́жий[1]
схо́жий
На ко́го (що́) став схо́жий *(розм* похо́жий) *див.* схо́жий[1]
На се́бе не схо́жий *(розм.* не похо́жий) *див.* схо́жий[1]
◊ Схо́жий *(розм.* похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.*) *див.* схо́жий[1]
СХОПИ́ТИ
схопи́ти
◊ Ді́стати (схопи́ти, покуштува́ти *і т. ін.*) [пече́ного] гарбуза́ *див.* дістава́ти (13)
СХОПИ́ТИСЯ
схопи́тися
◊ Схопи́тися по́лум'ям *див.* схо́плюватися
СЦЕ́НА
сце́ні
◊ Ста́вити / поста́вити на сце́ні *див.* ста́вити
СЯ́ЙВО
ся́йво
△ Поля́рне ся́йво *див.* ся́йво
ТА[1]
те
Схо́же *(розм.* похо́же) на те, що... *див.* схо́жий[1]
тим
○ Порі́вняно з тим *див.* порі́вняно (1)
○ По́ряд з тим (цим) *див.* по́ряд[1] (1)
ти́ми
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
тих
○ Від (з) тіє́ї (то́ї) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
○ До тих пір *див.* пора́ (8)
ті
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
◊ Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити *і т. ін.*) *див.* попада́ти (11)
тіє́ї
○ Від (з) тіє́ї (то́ї) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
то́ї
○ Від (з) тіє́ї (то́ї) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
той
◊ Потойбі́чний (той) світ *див.* світ[2]
ту
○ В (у) ту по́ру *див.* пора́ (6)
ТАБА́КА
таба́ки
◊ Ні за поню́шку (за по́нюх, за нюх) таба́ки *(рідше* тютюну́, *рідко* табаку́) *див.* поню́шка (2)
табаку́
◊ Ні за поню́шку (за по́нюх, за нюх) таба́ки *(рідше* тютюну́, *рідко* табаку́) *див.* поню́шка (2)
ТА́БІР
та́бір
Полотня́ний та́бір *див.* та́бір
Польови́й (степови́й, брига́дний *і т. ін.*) та́бір *див.* та́бір
ТАВРО́
тавро́
◊ Наклада́ти (кла́сти) / накла́сти (покла́сти) тавро́ (клеймо́, печа́ть, знак, відби́ток) *див.* наклада́ти (7)
ТАВРУВА́ТИ
таврува́ти
Таврува́ти / затаврува́ти ганьбо́ю (пре́зирством) *див.* таврува́ти
ТАЄМНИ́ЦЯ
таємни́цею
◊ Покри́тий (укри́тий) таємни́цею *див.* покри́тий (1)
таємни́ця
◊ Секре́т (таємни́ця) полішине́ля *див.* секре́т[1]
ТАК
так
Так і порива́є (порива́ло) *див.* порива́ти[3] (1)
◊ Щоб так по пра́вді ди́хав *див.* ди́хати (11)
ТАКИ́Й
така́
◊ Така́ пра́вда, як на вербі́ гру́ші *див.* пра́вда (7)
таки́х
◊ Пошука́ти тако́го (тако́ї, таки́х) [тре́ба] *див.* пошука́ти (1)
тако́го
◊ Пошука́ти тако́го (тако́ї, таки́х) [тре́ба] *див.* пошука́ти (1)
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
тако́ї
◊ Пошука́ти тако́го (тако́ї, таки́х) [тре́ба] *див.* пошука́ти (1)
ТАКТ[1]
такт
◊ Потрапля́ти (утрапля́ти) / потра́пити (утра́пити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапля́ти (11)
ТАЛО́Н
тало́н
Посадко́вий *(рідко* поса́дочний) тало́н *див.* тало́н
ТАМ
там
◊ Де [не] посі́й (посі́єш), там (то) [і] врó́диться (вро́дить) *див.* уро́джуватися
◊ Пі́сля нас (вас, а там, да́лі *і т. ін.*) хоч пото́п *див.* пото́п (2)
◊ [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Си́дір ко́зам ро́ги пра́вить> *див.* пра́вити[3] (1)
ТАНЦЮВА́ТИ
танцюва́ти
◊ Танцюва́ти *(рідше* скака́ти) / затанцюва́ти (потанцюва́ти) під ду́дку (під ду́дочку) *див.* танцюва́ти
ТАРАПА́ТА
тарапа́ти
◊ Потрапля́ти / потра́пити в тарапа́ту (в тарапа́ти) *див.* потрапля́ти (10)
тарапа́ту
◊ Потрапля́ти / потра́пити в тарапа́ту (в тарапа́ти) *див.* потрапля́ти (10)
ТАРІ́ЛКА
тарі́лці
◊ Почува́ти себе́ не в свої́й тарі́лці *див.* почува́ти (7)
ТВЕРДИ́Й
тверде́
△ Тверде́ покриття́ *див.* покриття́ (1)
тверді́
△ Тверді́ поро́ди *див.* поро́да (11)
ТВЕРДОЛИ́СТЯНИЙ
твердоли́стяні
△ Твердоли́стяні поро́ди *див.* поро́да (12)
ТВІЙ
твоє́ї
◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)
твоє́му
Пра́вда на моє́му (твоє́му, його́ *і т. ін.*) бо́ці <Моя́ (твоя́, його́ *і т. ін.*) пра́вда> *див.* пра́вда (3)
твої́х
◊ До ва́ших (твої́х) по́слуг <До ва́шої (твоє́ї) по́слуги> <До по́слуг вам> *див.* по́слуга (4)
твоя́
Пора́ на вас (на те́бе) <Ва́ша (твоя́) пора́> *див.* пора́ (2)
Пра́вда на моє́му (твоє́му, його́ *і т. ін.*) бо́ці <Моя́ (твоя́, його́ *і т. ін.*) пра́вда> *див.* пра́вда (3)
ТВО́РЧИЙ
тво́рчий
Тво́рчий працівни́к *див.* працівни́к (3)

ТЕ

те

Схóже *(розм.* похóже) на те, що... *див.* схóжий[1]

тим

○ Порівняно з тим *див.* порівняно (1)

○ Пóряд з тим (цим) *див.* пóряд[1] (1)

тúми

◊ Зайтú (ввійтú, пітú, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не тúми дверúма) *див* захóдити (5)

тих

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

○ До тих пір *див.* порá (8)

ті

◊ Зайтú (ввійтú, пітú, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не тúми дверúма) *див.* захóдити (5)

◊ Не в ті двéрі попáсти (попáстися, втрáпити *і т. ін.) див.* попадáти (11)

тіéї

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

тóї

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

той

◊ Потойбíчний (той) світ *див.* світ[2]

ту

○ В (у) ту пóру *див.* порá (6)

ТЕАТРÁЛЬНИЙ

театрáльний

Театрáльний помíст *див.* помíст (1)

ТЕКТÚ

тектú

◊ Тектú (розтікáтися, ітú *і т. ін.)* / потектú (розтектúся, пітú *і т. ін.)* крізь пáльці (помíж пáльцями) *див.* тектú

течé

◊ [Аж] слúна (слúнка) [з рóта (по губáх)] кóтиться (течé, набігáє *і т. ін.)* / покотúлася (потеклá, набíглa *і т. ін.) див.* слúна

◊ Кров *(рідко* крíвця) [ріками] ллéться (течé, розливáється, проливáється *і т. ін.)* / полилáся (потеклá, розлилáся, пролилáся *і т. ін.) див.* кров (19)

ТЕЛЕГРÁМА

телегрáму

Давáти (посилáти) / дáти (послáти) телегрáму *див.* давáти (16)

ТЕЛЕФÓННИЙ

телефóнне

◊ Телефóнне прáво *див.* прáво (36)

ТЕМНÍТИ

темнíє

◊ В очáх жовтíє (жóвкне, темнíє *і т. ін.)* / пожовтíло (пожóвкло, потемнíло *і т. ін.) див.* жовтíти (1)

ТÉМРЯВА

тéмрява

Ніч (нíчка, тьма, тéмрява *і т. ін.)* покривáє / покрúє (покрúла) *див.* ніч (4)

тéмряву

◊ Поринáти / порúнути в тéмряву *див.* поринáти (4)

ТЕНÉТА

тенéта

◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.)* / попадáти (попадáтися, потрапляти *і т. ін.)* в тенéта (у пáстку, в петлю, в хомýт, у сильцé, в капкáн, в ярмó, у павутúну *і т. ін.) див.* попадáти (19)

ТÉНЗОРНИЙ

тéнзорне

△ Тéнзорне пóле *див* пóле (13)

ТЕÓРІЯ

теóрія

△ Квáнтова теóрія пóля *див* теóрія

ТЕПЛÍШАТИ

теплíшає

◊ Теплíшає / потеплíшає (потеплíє) на (в) душí (на сéрці) <[Стає / стáне] тéпло (теплíше) на (в) душí (на сéрці)> *див.* теплíшати

ТÉПЛО

тéпло

◊ Теплíшає / потеплíшає (потеплíє) на (в) душí (на сéрці) <[Стає / стáне] тéпло (теплíше) на (в) душí (на сéрці)> *див.* теплíшати

ТЕРЕВÉНІ

теревéні

◊ Прáвити (справляти, розвóдити, точúти, плестú *і т. ін.)* / розвестú (розпустúти) теревéні *(рідше* теревéні-вéні) *див.* прáвити[2] (3)

ТЕРЕВÉНІ-ВÉНІ

теревéні-вéні

◊ Прáвити (справляти, розвóдити, точúти, плестú *і т. ін.)* / розвестú (розпустúти) теревéні *(рідше* теревéні-вéні) *див.* прáвити[2] (3)

ТЕРН

тéрном

◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожúною, кропивóю *і т. ін.)* порослá (зарослá) *див.* дорóга (7)

◊ Порóсти травóю (тéрном, бúллям *і т. ін.) див.* поростáти (3)

ТЕРНÚ

тернáми

◊ Тернáми порости *див.* поростáти (4)

ТЕРПÍТИ

терпíти

◊ Терпíти порáзку *див.* терпíти

ТÉРТИЙ

тéртого

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* чемерúці (тéртого хрíну, чéмерника *і т. ін.)* понюхав *див.* понюхати (1)

ТÉРТИСЯ

тéртися

◊ Тéртися / потéртися між людьмú (сéред людéй) *див.* тéртися

ТЕЧІЯ

течíєю

◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.)* / попливтú (поплистú, пітú *і т. ін.)* за течíєю (кудú водá несé) *див.* плистú (3)

течíї

◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.)* / попливтú (поплистú, пітú *і т. ін.)* прóти течíї (прóти водú) *див.* плистú (4)

ТИ

тéбе

Порá на вас (на тéбе) <Вáша (твоя) порá> *див.* порá (2)

◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* на кýсники порвáло *див.* порвáти[1] (2)

◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* правцéм вúправило! *див.* виправляти (2)

◊ Щоб тебé (йогó) понеслó по нéтрях та по болотáх (повéрх дéрева) *див.* понестú (3)

ти

Нíчого не зрóбиш (не порóбиш) <Що [ж ти] зрóбиш (порóбиш)> *див.* зробúти (8)

◊ Помáлу ви (ти)! *див.* помáлу (1)

◊ Пропадú / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.)* прóпадом *(рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом *(рідше* прáхом)> *див.* пропадáти

тобí

◊ Нехáй (хай) йомý (тобí, їй *і т. ін.)* [лихúй] прасýнок! *див.* прасýнок (1)

◊ Хай [тобí, вам *і т. ін.*] легкá (щаслúва) дорóга (путь) стéлиться / постéлиться *див.* дорóга (20)

◊ Щоб (бодáй, хай *і т. ін.)* йомý (тобí, їй *і т. ін.)* кíстка в гóрло (поперéк гóрла стáла) *див.* кíстка (26)

◊ Щоб тобí (йомý, їй *і т. ін.)* [язúк] попрúщило <Щоб тобí (йомý, їй *і т. ін.)* попрúщилося> *див.* попрúщити (1)

ТИЖДЕНЬ

тúждень

Похвáльний тúждень *див.* тúждень

тúжня

Дрýга половúна дня (тúжня, мíсяця *і т. ін.) див.* половúна (2)

Пéрша половúна дня (тúжня, мíсяця *і т. ін.) див.* половúна (4)

ТÚКАТИ[1]

тúкай

◊ Не сунь (не тúкай, не потикáй, не пхай *і т. ін.)* нóса до чужóго прóса (у чужé прóсо) *див.* сýнути

ТИФ

тиф

Помéрти на сухóти (тиф) *див.* помирáти (1)

ТÍХИЙ

тíхим

◊ Поминáти / пом'янýти дóбрим (незлúм, тíхим *і т. ін.)* слóвом *див.* поминáти[1] (3)

ТИША

тúшу

Переривáти (порýшувати) / перервáти (порýшити) мовчáння (мóвчанку, тúшу, пáузу *і т. ін.) див.* переривáти[1] (1)

ТІ

те

Схóже *(розм.* похóже) на те, що... *див.* схóжий[1]

тим

○ Порівняно з тим *див* порівняно (1)

○ Пóряд з тим (цим) *див* пóряд[1] (1)

тúми

◊ Зайтú (ввійтú, пітú, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не тúми дверúма) *див.* захóдити (5)

тих

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

○ До тих пір *див.* порá (8)

ті

◊ Зайтú (ввійтú, пітú, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не тúми дверúма) *див.* захóдити (5)

◊ Не в ті двéрі попáсти (попáстися, втрáпити *і т. ін.) див.* попадáти (11)

тіéї

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

тóї

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

той

◊ Потойбíчний (той) світ *див.* світ[2]

ту

○ В (у) ту пóру *див.* порá (6)

ТІЇ

те

Схóже *(розм.* похóже) на те, що. . *див.* схóжий[1]

тим

○ Порівняно з тим *див.* порівняно (1)

○ Пóряд з тим (цим) *див* пóряд[1] (1)

тúми

◊ Зайтú (ввійтú, пітú, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не тúми дверúма) *див.* захóдити (5)

тих

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

○ До тих пір *див.* порá (8)

ті

◊ Зайтú (ввійтú, пітú, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не тúми дверúма) *див.* захóдити (5)

◊ Не в ті двéрі попáсти (попáстися, втрáпити *і т. ін.) див.* попадáти (11)

тіéї

○ Від (з) тіéї (тóї) порú <З тих пір> *див.* порá (5)

тої
○ Від (з) тієї (тої) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
той
◊ Потойбічний (той) світ *див.* світ[2]
ту
○ В (у) ту по́ру *див.* пора́ (6)
ТІКА́ТИ
тіка́й
◊ По́ли (по́лу) вріж та тіка́й *див.* урі́зувати[1]
тіка́ти
◊ По́ли врі́зати / рі́зати та тіка́ти *див.* урі́зувати[1]
ТІ́ЛО
тіло
[Тут] спочиває / спочи́в (спочи́ло) прах (тіло) *див.* прах (1)
тілом
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
тілу
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бігають (пробіга́ють, лізуть *і т. ін.*) / побігли (пробігли, забігали, полізли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полізла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
ТІ́ЛЬКИ
тільки
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.*) пір'я летить (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полетить (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.*) *див.* пір'я (1)
◊ Тільки бри́зки полетя́ть *див.* бри́зки (1)
◊ Тільки пух полети́ть *див.* пух
◊ Чого́ [тільки] душа́ бажа́є (хо́че, пра́гне *і т. ін.*) / забажа́є (захо́че, запра́гне *і т. ін.*) *див.* душа́ (78)
ТІМ'Я
тім'я
◊ Не в ті́м'я (не в поти́лицю, *рідко* не гвіздко́м) би́тий *див.* би́тий (3)
ТІНЬОВИТРИВА́ЛИЙ
тіньовитрива́лі
△ Тіньовитрива́лі поро́ди *див.* поро́да (13)
ТІ́ШИТИ
тішити
◊ Тішити (весели́ти) / поті́шити (розвесели́ти) се́рце (ду́шу) *див.* ті́шити
ТКАНИ́НА
ткани́ни
△ Покривні́ ткани́ни *див.* ткани́на
ТКНУ́ТИСЯ
ткни́ся
◊ Куди́ (де) не ткни́ся (не поткни́ся, не поткне́шся *і т. ін.*) *див.* ти́катися[1]
ТОВА́Р[1]
това́ри
Предме́ти (това́ри) широ́кого вжи́тку *див.* предме́т (2)
Ре́чі (предме́ти, това́ри) пе́ршої необхі́дності (потре́би) *див.* річ[1]
ТОВА́РНИЙ
това́рний
Вантажний (*заст.* това́рний) пої́зд (по́тяг) *див.* пої́зд (1)
ТОВКТИ́СЯ
товкти́ся
По́ратися (бі́гати, товкти́ся *і т. ін.*) по господа́рству (по господа́рству) *див.* по́ратися (1)
ТОЙ
те
Схо́же (*розм.* похо́же) на те, що... *див.* схо́жий[1]
тим
○ Порі́вняно з тим *див* порі́вняно (1)
○ Поря́д з тим (цим) *див.* поря́д[1] (1)
ти́ми
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
тих
○ Від (з) тієї (тої) пори́ <З тих пір> *див* пора́ (5)
○ До тих пір *див.* пора́ (8)
ті
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
◊ Не в ті две́рі попа́сти (попа́стися, втра́пити *і т. ін.*) *див.* попада́ти (11)
тієї
○ Від (з) тієї (тої) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
тої
○ Від (з) тієї (тої) пори́ <З тих пір> *див.* пора́ (5)
той
◊ Потойбічний (той) світ *див.* світ[2]
ту
○ В (у) ту по́ру *див.* пора́ (6)
ТОН
тон
◊ Попа́сти / попада́ти в тон *див.* попада́ти (18)
◊ Потрапля́ти (утрапля́ти) / потра́пити (утра́пити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапля́ти (11)
то́ну
Пра́вила до́брого то́ну *див.* пра́вило (3)
ТОНУ́ТИ
тону́ти
◊ Тону́ти / потону́ти в тума́ні *див.* тону́ти
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в крові́ *див.* тону́ти
◊ Тону́ти (потопа́ти) / потону́ти в розко́шах *див.* тону́ти
ТОПТА́ТИ
топта́ти
◊ Топта́ти поро́ги *див* топта́ти
◊ Топта́ти / потопта́ти ряст *див.* топта́ти
◊ У по́рох топта́ти *див.* топта́ти
ТО́РБА
торби́
◊ Начепи́ти (почепи́ти) торби́ *див.* начі́плювати (1)
ТОРГ[1]
торг
◊ Встига́ти (поспіва́ти) / встигнути (поспі́ти) з ко́зами на торг *див.* устига́ти
ТОРІ́ШНІЙ
торі́шній
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* нога́ (33)
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)
ТОРКА́ТИ
торка́ти
Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див* торка́ти
ТОРКНУ́ТИ
торкну́ти
Торка́ти (сту́кати) / торкну́ти (посту́кати) па́льцем по ло́бі *див.* торка́ти
ТОРРІЧЕ́ЛЛІЄВИЙ
торріче́ллієва
△ Торріче́ллієва порожне́ча (пустота́) *див.* порожне́ча (1)
ТОЧИ́ТИ[1]
точи́ти
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) теревені́ (*рідше* теревені́-вені́) *див.* пра́вити[2] (3)
◊ Точи́ти / поточи́ти язики́ *див.* точи́ти[1]
◊ Точи́ти (розво́дити) / поточи́ти ля́си (баля́си, балянду́раси, ба́ли) *див.* точи́ти[1]
ТОЧИ́ТИСЯ[1]
то́читься
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.*) *див.* розмо́ва
ТО́ЧКА
то́чку
◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◊ Потра́пити в ціль (у [са́му (самі́сіньку)] то́чку) *див.* потрапля́ти (2)
ТРАВА́
трава́
◊ Як ви́росте трава́ на помо́сті *див.* трава́
траво́ю
◊ Кістки́ траво́ю пороступ́ть *див.* кістка (18)
◊ Порости́ траво́ю (те́рном, би́ллям *і т. ін.*) *див.* пороста́ти (3)
ТРА́ТИТИ
тра́тити
◊ Витрача́ти (тра́тити) по́рох *див.* витрача́ти (1)
ТРЕ́БА[1]
тре́ба
◊ Пошука́ти тако́го (тако́ї, таки́х) [тре́ба] *див.* пошука́ти (1)
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.*) [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див.* тре́ба[1]
ТРИ
три
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.*) *див.* посила́ти (12)
◊ У три бере́зини потяга́ти *див.* потяга́ти[1] (2)
ТРИКУ́ТНИК
трику́тник
△ Пра́вильний трику́тник (чотирику́тник, многоку́тник *і т. ін.*) *див.* трику́тник
ТРИМА́ТИ
трима́ти
◊ Ви́соко трима́ти пра́пор (знамено́) *див.* трима́ти
Посіда́ти (*рідше* трима́ти) / посі́сти вла́ду *див.* посіда́ти[1] (1)
○ Трима́ти (держа́ти) в поко́рі *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) в по́лі зо́ру *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) ко́ло сво́го по́яса *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) по́рох сухи́м *див.* трима́ти
ТРІПА́ТИ
тріпа́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ТРОН
трон
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.*) / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.*) на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)
Посіда́ти / посі́сти трон (престо́л) *див.* посіда́ти[1] (3)
тро́ні
◊ Сиді́ти на тро́ні (на престо́лі) *див.* сиді́ти
ТРО́ХИ
тро́хи
◊ Тро́хи (ле́две, ма́ло) не попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху) <Так і попа́дати з ре́готу (зі (зо) смі́ху)> *див.* попа́дати (2)
ТРОЯ́НДА
троя́нда
△ Полія́нтова троя́нда *див.* троя́нда
ТРУБИ́ТИ
труби́ти
◊ Сурми́ти (труби́ти, гра́ти) / засурми́ти (затруби́ти, загра́ти) похі́д (в похі́д) *див.* сурми́ти[1]
ТРУД
труд
Даре́мна (дарма́, ма́рна, запропа́ла) пра́ця <*рідко* Даре́мний труд> *див.* пра́ця (1)

◊ Сізіфова пра́ця (робо́та) [сізі́фів труд] *див.* пра́ця (10)
трудів
Після трудів пра́ведних *див.* труд
ТРУНА́
труну́
◊ Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́ *і т. ін.*) *див.* кла́сти (6)
ТРУП[1]
тру́пом
◊ Кла́сти / покла́сти тру́пом *див.* кла́сти (24)
◊ Положи́ти тру́пом *див.* положи́ти (5)
ТРЯСТИ́
трясе́
◊ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
ТУ́ГО
тугі́ше
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, поя́си, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ТУДИ́
туди́
◊ [Там (туди́),] де ко́зам ро́ги пра́влять <Там, де Си́дір ко́зам ро́ги пра́вить> *див.* пра́вити[3] (1)
ТУМА́Н[1]
тума́ні
◊ Тону́ти / потону́ти в тума́ні *див.* тону́ти
ТУМАНІ́ТИ
тумані́є
◊ Тьма́риться (тумані́є, му́титься *і т. ін.*) / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.*) ро́зум *див.* ро́зум
ТУРБО́ТА
турбо́ти
◊ Пори́на́ти / пори́нути в турбо́ти *див.* пори́на́ти (5)
ТУТ[1]
тут
[Тут] спочива́є / спочи́в (спочи́ло) прах (ті́ло) *див.* прах (1)
ТЬМА[1]
тьма
Ніч (ні́чка, тьма, те́мрява *і т. ін.*) покрива́є / покри́є (покри́ла) *див* ніч (4)
◊ Покри́є ві́чна тьма *див.* тьма[1]
тьмо́ю
◊ Покри́тися тьмо́ю ві́чної но́чі *див.* покрива́тися (4)
ТЬМА́РИТИСЯ
тьма́риться
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся, *рідко* потьмари́вся) *див.* світ[1]
◊ Тьма́риться / потьма́рилося (*рідко* потьмари́лося) в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися
◊ Тьма́риться (тумані́є, му́титься *і т. ін.*) / потьма́рився (помути́вся, замути́вся, *рідко* потьмари́вся *і т. ін.*) ро́зум *див.* ро́зум
ТЮТЮ́Н
тютю́н
Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць *і т. ін.*) *див.* поку́рювати (2)
тютюну́
◊ Ні за поню́шку (за по́нюх, за нюх) таба́ки (*рідше* тютюну́, *рідко* табаку́) *див.* поню́шка (2)
ТЮТЮНЕ́ЦЬ
тютюне́ць
Поку́рювати / покури́ти тютю́н (самоса́д, тютюне́ць *і т. ін.*) *див.* поку́рювати (2)
ТЮ́ТЯ
тю́тя
◊ Тю́тя з поли́в'яним но́сом *див.* тю́тя

ТЯГА́ТИ
тяга́ти
Тяга́ти / затяга́ти (попотяга́ти) по суда́х *див.* тяга́ти
ТЯГНУ́ТИ
тя́гне
◊ Як (мов, на́че *і т. ін.*) за по́ли тя́гне *див.* тягти́
тягну́ти
◊ Тягти́ (тягну́ти) по́ковзом *див.* тягти́
◊ Тягти́ (тягну́ти) / потягти́ (потягну́ти) ру́ку *див.* тягти́
ТЯГНУ́ТИСЯ
тягну́тися
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
тя́гнуться
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
ТЯГТИ́
тя́гне
◊ Як (мов, на́че *і т. ін.*) за по́ли тя́гне *див* тягти́
тягти́
◊ Сми́кати (сі́пати, тягти́) за по́ли *див.* сми́кати
◊ Тягти́ (тягну́ти) по́ковзом *див.* тягти́
◊ Тягти́ (тягну́ти) / потягти́ (потягну́ти) ру́ку *див.* тягти́
ТЯГТИ́СЯ
тя́гнуться
◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)
ТЯ́МА
тя́ми
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити
ТЯ́МКА
тя́мки
◊ Відби́ти па́мороки (по́мки, тя́мки) *див.* відбива́ти (6)
тя́мку
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (до па́м'ятку, до по́мки, до тя́ми, до тя́мку *і т. ін.*) *див.* прихо́дити
УБО́ГІСТЬ
убо́гість
◊ Полата́ти зли́дні (убо́гість, убо́жество *і т. ін.*) *див.* полата́ти (1)
УБО́ЖЕСТВО
убо́жество
◊ Полата́ти зли́дні (убо́гість, убо́жество *і т. ін.*) *див.* полата́ти (1)
УВА́ГА[1]
ува́гу
Посла́блювати / посла́бити ува́гу *див.* посла́блювати (1)
УВАЖА́ТИ
уважа́ти
Уважа́ти потрі́бним (за потрі́бне) *див.* уважа́ти
УВЕ́СЬ
усе́
◊ Хай [усе́] йде пра́хом *див.* іти́ (156)
усі́
Усі́ права́ застере́жено *див.* застере́жений (1)
усіма́
◊ [Усіма́ (вся́кими)] пра́вдами й непра́вдами *див.* пра́вда (8)
УВІНЧА́ТИ
увінча́ла
◊ Сла́ва увінчує (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
УВІ́НЧУВАТИ
уві́нчує
◊ Сла́ва увінчує (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
УВ'Я́ЗНЕННЯ
ув'я́знення
△ Попере́днє ув'я́знення *див.* ув'я́знення

УДАВА́ТИСЯ
удава́тися
Удава́тися за по́радою *див.* удава́тися
УДА́Р
уда́р
◊ Ста́вити / поста́вити під уда́р *див.* ста́вити
УДА́РИТИ
уда́рив
◊ Праве́ць уда́рив (ви́правив) *див.* праве́ць (1)
уда́рити
◊ [Аж] уда́рити об по́ли рука́ми *див.* ударя́ти
◊ Би́тися (би́ти, ударя́ти) / уда́ритися (уда́рити) [себе́] об (у) по́ли [рука́ми] *див.* би́тися (2)
УДА́РИТИСЯ
уда́ритися
◊ Би́тися (би́ти, ударя́ти) / уда́ритися (уда́рити) [себе́] об (у) по́ли [рука́ми] *див.* би́тися (2)
◊ Уда́ритися (полі́зти, впа́сти *і т. ін.*) в амбі́цію *див.* ударя́тися
УДА́РНИК[2]
уда́рник
Уда́рник комуністи́чної пра́ці *див.* уда́рник[2]
УДАРЯ́ТИ
ударя́ти
◊ Би́тися (би́ти, ударя́ти) / уда́ритися (уда́рити) [себе́] об (у) по́ли [рука́ми] *див.* би́тися (2)
УДА́ЧА
уда́чі
◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі) *див.* спро́бувати
УЖЕ́
уже́
◊ Уже́ й мох порі́с *див* мох (2)
УЗЯ́ТИ
узя́ти
◊ Узя́ти (посади́ти) на ланцю́г (ланцюги́) *див.* узя́ти
УЗЯ́ТИСЯ
узя́тися
Узя́тися по́пелом *див.* узя́тися
Узя́тися порохне́ю (порохно́м) *див.* узя́тися
УКІ́С[2]
укі́с
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти
УКЛІ́Н
уклі́н
◊ Віддава́ти (відва́жувати, кла́сти, *заст.* поклада́ти, склада́ти) / відда́ти (відва́жити, скла́сти) [земни́й (низьки́й, поясни́й)] покло́н (уклі́н) *див.* віддава́ти (25)
Дозе́мний (земни́й, низьки́й *і т. ін.*) уклі́н (покло́н) *див.* уклі́н
Посила́ти / посла́ти уклі́н *див.* посила́ти (7)
УКЛОНИ́ТИСЯ
уклони́тися
◊ Зе́мно (ни́зько, ни́зенько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* кла́нятися (1)
Уклони́тися пра́ху *див.* уклоня́тися
УКЛОНЯ́ТИСЯ
уклоня́тися
◊ Зе́мно (ни́зько, ни́зенько, у по́яс) кла́нятися (уклоня́тися, поклоня́тися, схиля́тися *і т. ін.*) / уклони́тися (поклони́тися, схили́тися *і т. ін.*) *див.* кла́нятися (1)
УКОРОТИ́ТИ
укороти́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.*) / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
УКОРО́ЧУВАТИ
укоро́чувати
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.*) / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

УКРИВА́ТИ
укрива́є
◊ Сла́ва увінчує (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
укрива́ти
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
Ша́ром лежа́ти (укрива́ти, покрива́ти *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (8)
УКРИВА́ТИСЯ
укрива́тися
◊ Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) *див.* покрива́тися (2)
УКРИ́ТИ
укри́ла
◊ Сла́ва увінчує (укрива́є, покрива́є) / увінча́ла (укри́ла, покри́ла) *див.* сла́ва
укри́ти
◊ Покрива́ти (укрива́ти) / покри́ти (укри́ти) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) [го́лову] *див.* покрива́ти (4)
УКРИ́ТИЙ
укри́тий
◊ Покри́тий (укри́тий) таємни́цею *див* покри́тий (1)
УКРИ́ТИСЯ
укри́тися
◊ Покрива́тися (укрива́тися) / покри́тися (укри́тися) ганьбо́ю (со́ромом, несла́вою *і т. ін.*) *див.* покрива́тися (2)
УЛЬТИМА́ТУМ
ультима́тум
◊ Пред'явля́ти / пред'яви́ти ультима́тум *див* пред'явля́ти (3)
УМ
ум
◊ Потьма́рювати / потьма́рити ро́зум (ум, мо́зок *і т. ін.*) *див.* потьма́рювати (1)
уми́
◊ Хвилюва́ти уми́ (почуття́, ро́зум *і т. ін.*) *див* хвилюва́ти
умі́
◊ В умі́ (умо́м, ро́зумом *і т. ін.*) поміша́тися *див.* поміша́тися[2] (1)
умо́м
◊ В умі́ (умо́м, ро́зумом *і т. ін.*) поміша́тися *див.* поміша́тися[2] (1)
УМЕ́РТИ
уме́рти
◊ Поме́рти (уме́рти) не своє́ю сме́ртю *див* помира́ти (2)
◊ Поме́рти (уме́рти) своє́ю сме́ртю *див* помира́ти (3)
УМО́ВА
умо́ви
△ Режи́м (полі́тика, ста́тус, умо́ви *і т. ін.*) найбі́льшого спри́яння *див.* режи́м
УНИ́З
уни́з
◊ Коти́тися / покоти́тися уни́з *див* коти́тися[1] (2)
УПА́СТИ[1]
упа́сти
◊ [Аж] лягáти [пóкотом] (пáдати) / лягти́ (упáсти) від смíху (зі смíху, з рéготу *і т. ін.*) *див.* лягáти (2)
Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиляти (преклонити) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)
УПІЙМА́ТИСЯ
упіймáтися
◊ Упіймáтися (піймáтися, спіймáтися, попáстися *і т. ін.*) на гарячому *див.* упіймáтися

УПОКІ́Й
упокі́й
◊ Почáти за (во) здорóв'я (*ц.-с.* здрáвіє), а кінчи́ти (звести́) за упокі́й *див.* починáти (4)
УПО́МКИ
впóмки
◊ Дáтися / давáтися в пáм'ять (в пáм'ятки, втямки́, *діал.* впóмки, в пóмку) *див* давáтися (4)
УСЕ́[1]
усé
◊ Хай [усé] йде прáхом *див* іти́ (156)
усі́
Усі́ правá застерéжено *див.* застерéжений (1)
усімá
◊ [Усімá (всякими)] прáвдами й непрáвдами *див* прáвда (8)
У́СМІХ
у́сміх
◊ Кривá у́смішка (пóсмішка) <Криви́й у́сміх> *див* у́смішка
◊ Пускáти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, пóсмішку) *див.* пускáти
УСМІХА́ТИСЯ
усміхáється
◊ Дóля (фортýна) усміхáється (посміхáється) / усміхнýлася (посміхнýлася) *див.* дóля[1] (6)
УСМІХНУ́ТИСЯ
усміхнýлася
◊ Дóля (фортýна) усміхáється (посміхáється) / усміхнýлася (посміхнýлася) *див* дóля[1] (6)
У́СМІШКА
у́смішка
◊ Кривá у́смішка (пóсмішка) <Криви́й у́сміх> *див* у́смішка
◊ У́смішка (пóсмішка) розпливáється (розповзáється) / розпливлáся (розплилáся, розповзлáся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розпливáтися (розповзáтися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, пóсмішці> *див.* у́смішка
◊ Широ́ка у́смішка (пóсмішка) *див.* у́смішка
у́смішки
Роздарóвувати у́смішки (пóсмішки) *див.* роздарóвувати
у́смішкою
◊ Обдарóвувати (одарóвувати) / обдарувáти (одарувáти) пóглядом (у́смішкою, пóсмішкою *і т. ін.*) *див.* обдарóвувати (1)
у́смішку
◊ Подарувáти пóгляд (пóсмішку, у́смішку *і т. ін.*) *див.* подарувáти (2)
◊ Пускáти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, пóсмішку) *див.* пускáти
у́смішці
◊ У́смішка (пóсмішка) розпливáється (розповзáється) / розпливлáся (розплилáся, розповзлáся) на обли́ччі (по обли́ччю) <Розпливáтися (розповзáтися) / розпливти́ся (розповзти́ся) в у́смішці, пóсмішці> *див* у́смішка
УСПІ́ННЯ
успі́ння
Успі́ння Пресвятóї Богорóдиці *див.* успі́ння
УСТА́
уст
◊ З уст *див.* почувáти (3)
Приклáсти до уст (вуст) пáлець (пáльці) <Поклáсти пáлець (пáльці) на устá> *див* приклáдати
устá
◊ Криви́ти / покриви́ти рот (гу́би, гу́бу, устá *і т. ін.*) *див.* криви́ти (2)
Приклáсти до уст (вуст) пáлець (пáльці) <Поклáсти пáлець (пáльці) на устá> *див.* приклáдати

УСТАВА́ТИ
уставáти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиляти (преклоняти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див* опускáтися (2)
УСТАНОВИ́ТИ
установи́ти
Установлювати (давáти, стáвити *і т. ін.*) / установи́ти (дáти, постáвити *і т. ін.*) рекóрд *див.* установлювати
УСТАНО́ВЛЕНИЙ
устанóвленому
В устанóвленому порядку *див.* порядок (4)
УСТАНО́ВЛЮВАТИ
устанóвлювати
Устанóвлювати (давáти, стáвити *і т. ін.*) / установи́ти (дáти, постáвити *і т. ін.*) рекóрд *див.* устанóвлювати
УСТА́ТИ
устáти
Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.*) / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.*) на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.*) <Схиляти (преклоняти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)
УСЯ́
усé
◊ Хай [усé] йде прáхом *див.* іти́ (156)
усі́
Усі́ правá застерéжено *див* застерéжений (1)
усімá
◊ [Усімá (всякими)] прáвдами й непрáвдами *див.* прáвда (8)
УТРА́ПИТИ
утрáпити
◊ Потрапляти (утрапляти) / потрáпити (утрáпити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапляти (11)
УТРАПЛЯ́ТИ
утрапляти
◊ Потрапляти (утрапляти) / потрáпити (утрáпити) в ритм (в такт, в тон) *див.* потрапляти (11)
УТРА́ТИТИ
утрáтити
◊ Утрачáти (втрачáти) / утрáтити (втрáтити) прáво слóва *див.* утрачáти
УТРАЧА́ТИ
утрачáти
◊ Утрачáти (втрачáти) / утрáтити (втрáтити) прáво слóва *див.* утрачáти
УХВАЛИ́ТИ[1]
ухвали́ти
Ухвáлювати / ухвали́ти рíшення (резолю́цію, постанóву *і т. ін.*) *див.* ухвáлювати[1]
УХВА́ЛЬНИЙ
ухвáльного
Прáво ухвáльного гóлосу *див.* прáво (7)
УХВА́ЛЮВАТИ[1]
ухвáлювати
Ухвáлювати / ухвали́ти рíшення (резолю́цію, постанóву *і т. ін.*) *див.* ухвáлювати[1]
УЧИ́ЛИЩЕ
учи́лище
Двоклáсне [початкóве] учи́лище *див.* учи́лище
УЧИНИ́ТИСЯ
учини́вся
Переполóх зчини́вся (учини́вся, стáвся, почáвся *і т. ін.*) *див.* переполóх (1)
УЩІ́ЛЬНЕНИЙ
ущі́льнені
△ Ущі́льнені посíви *див.* посíв (3)
УЯ́ВЛЕННЯ
уявлення
◊ Мáти поняття (уявлення) *див.* мáти[2] (81)
◊ Не мáти зелéного поняття (уявлення) *див.* мáти[2] (121)
◊ Не мáти (й) (нáвіть, жóдного *і т. ін.*) поняття (уявлення *і т. ін.*) *див.* мáти[2] (124)

ФАКТ[1]

фа́ктів

◊ Про́ти пра́вди (фа́ктів) не попре́ш *див.* попе́рти (1)

фа́ктом

◊ Ста́вити / поста́вити пе́ред фа́ктом *див.* ста́вити

ФА́РБА

фарб

Не пошкодува́ти фарб *див.* пошкодува́ти (4)

фа́рби

◊ Не поскупи́тися / не скупи́тися на фа́рби *див.* поскупи́тися (2)

ФАРФО́Р

фарфо́р

Саксо́нська порцеля́на <Саксо́нський фарфо́р> *див.* порцеля́на (1)

Се́врська порцеля́на <Се́врський фарфо́р> *див.* порцеля́на (2)

ФЕЛЬД'Є́ГЕРСЬКИЙ

фельд'є́герська

△ Фельд'є́герська по́шта *див.* по́шта (5)

ФІЗИ́ЧНИЙ

фізи́чна

Фізи́чна пра́ця *див.* пра́ця (7)

фізи́чне

△ Фізи́чне по́ле *див.* по́ле (14)

ФІЗКУЛЬТУ́РНИК

фізкульту́рник

Поче́сний шахта́р (фізкульту́рник, хліборо́б *і т. ін.*) *див.* шахта́р

ФІЛІГРА́ННИЙ

філігра́нний

Філігра́нний по́суд *див.* по́суд (1)

ФЛАНГ

фланг

Пра́вий фланг *див.* фланг

ФЛОТ

флот

△ Портови́й флот *див.* флот

ФОРТУ́НА

форту́на

◊ До́ля (форту́на) слу́жить / послужи́ть *див.* до́ля[1] (5)

◊ До́ля (форту́на) усміха́ється (посміха́ється) / усміхну́лася (посміхну́лася) *див.* до́ля[1] (6)

ФУ́НКЦІЯ

фу́нкція

△ Скаля́рне по́ле (скаля́рна фу́нкція) *див.* по́ле (11)

ФУНТ[1]

фунт

◊ Почо́му (почі́м) ківш (фунт, коре́ць *і т. ін.*) ли́ха *див.* ківш (1)

ХАЗЯ́ЙСТВО

хазя́йству

По́ратися (бі́гати, товкти́ся *і т. ін.*) по хазя́йству (по господа́рству) *див.* по́ратися (1)

ХАЙ[2]

хай

◊ Хай (неха́й) [ясни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб ясни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див.* горі́ти (5)

ХАЛЯ́НДРА

халя́ндри

◊ [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибáєш, потанцю́є, пострибáєте *і т. ін.*) [цига́нської халя́ндри] *див.* поскака́ти (1)

ХА́НЬКА

ха́ньки

◊ Порозсупо́нювати ха́ньки *див.* порозсупо́нювати (1)

ХАПА́ТИ[1]

хапа́ти

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.*) / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.*) лящá (ля́паса, морда́са, поморда́са, поли́чника *і т. ін.*) *див.* ухо́плювати

◊ Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стремена́ *і т. ін.*) *див.* хапа́ти[1]

ХАПА́ТИСЯ

хапа́тися

◊ Хапа́тися за пра́цю *див.* хапа́тися

Хапа́тися (похопи́тися) за (до) па́ска *див.* хапа́тися

◊ Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стремена́ *і т. ін.*) *див.* хапа́ти[1]

ХАРЧІ́

харчі́

◊ Посади́ти на казе́нні хліба́ (харчі́) *див.* посади́ти (6)

ХА́ТА

ха́та

◊ [Своя́ (чужа́)] ха́та по́кришка *див.* ха́та

ха́ту

Ми́ти / поми́ти ха́ту (кімна́ту, каза́рму *і т. ін.*) *див.* ми́ти (1)

◊ Попори́пати у ха́ту *див.* попори́пати (1)

ХА́ТНІЙ

ха́тнього

Предме́ти (ре́чі) дома́шнього (ха́тнього) вжи́тку *див.* предме́т (1)

ХВИЛИ́НА

хвили́на

◊ Ко́жна хвили́на порахо́вана *див.* хвили́на

ХВИЛЮВА́ТИ

хвилюва́ти

◊ Хвилюва́ти уми́ (почуття́, ро́зум *і т. ін.*) *див.* хвилюва́ти

ХВИ́ЛЯ[1]

хви́лі

Язи́к (язики́, клубки́, хви́лі *і т. ін.*) по́лум'я *див.* язи́к

ХВІСТ

хвіст

◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та ного́ (*рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* ного́ (33)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] ві́жка (вожжи́на) під хвіст попа́ла (потра́пила) *див.* ві́жки (2)

ХВО́РИЙ

хво́рого

Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.*) *див.* обробля́ти[1] (2)

ХИСТКИ́Й[1]

хистку́

◊ Ступа́ти / ступи́ти на хистку́ (хитку́) кла́дку (на похи́лу сте́жку) *див.* ступа́ти

ХИТА́ТИ

хита́ти

◊ Хита́ти / похита́ти голово́ю *див.* хита́ти

ХИТА́ТИСЯ

хита́ється

◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.*) під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)

ХИТКИ́Й

хитку́

◊ Ступа́ти / ступи́ти на хистку́ (хитку́) кла́дку (на похи́лу сте́жку) *див.* ступа́ти

ХІД

хід

Полони́нський хід *див.* хід

ХЛІБ

хліб

◊ Поче́сний хліб *див.* хліб

◊ Почо́му (почі́м) хліб і сіль *див.* хліб

◊ Сади́ти (садови́ти) / посади́ти на хліб та (і) [на] во́ду *див.* сади́ти

хлі́ба

◊ Діли́тися (*рі́дко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім (*заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

◊ Посади́ти на казе́нні хліба́ (харчі́) *див.* посади́ти (6)

◊ Скуштува́ти (покуштува́ти) хлі́ба *див.* скуштува́ти

◊ Цура́тися / поцура́тися хлі́ба-со́лі (хлі́ба [й со́лі]) *див.* цура́тися

◊ Шмато́к хлі́ба стає́ / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див.* шмато́к

ХЛІБОРО́Б

хліборо́б

Поче́сний шахта́р (фізкульту́рник, хліборо́б *і т. ін.*) *див.* шахта́р

ХЛІБ-СІ́ЛЬ

хлі́ба-со́лі

◊ Цура́тися / поцура́тися хлі́ба-со́лі (хлі́ба [й со́лі]) *див.* цура́тися

ХЛО́ПЕЦЬ

хло́пця

Під хло́пця стри́гтися / постри́гтися *див.* стри́гтися

ХЛОРОРГАНІ́ЧНИЙ

хлорорганічні

△ Хлорорганічні препара́ти *див.* препара́т (4)

ХНЮ́ПИТИ

хню́пити

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

ХОВА́ТИ[1]

хова́ти

◊ Ні́де (ні́куди, нема́ куди́ *і т. ін.*) пра́вди ді́вати (хова́ти) / ді́ти (схова́ти) *див.* діва́ти (3)

◊ Хова́ти / схова́ти (захова́ти, похова́ти *і т. ін.*) кінці́ в во́ду *див.* хова́ти[1]

ХОДИ́ТИ

ходи́ти

Ходи́ти пону́рою *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти (походжа́ти) павиче́м (го́голем) *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти (почува́тися) імени́нником (як, мов, ні́би *і т. ін.* імени́нник) *див.* ходи́ти

Ходи́ти чи́стим (пра́вим) ро́бом *див.* ходи́ти

◊ Хо́роше ходи́ти / походи́ти (сходи́ти) *див.* ходи́ти

◊ Чисте́нько ко́ло посу́ди ходи́ти *див.* ходи́ти

ХО́ЛОД

хо́лоду

△ По́люс хо́лоду *див.* по́люс (4)

ХОЛОДО́К

холодко́м

◊ Працюва́ти з холодко́м *див.* працюва́ти (3)

ХОЛО́НУТИ

холо́не

◊ [Аж] холо́не / захоло́ло (захоло́нуло, похоло́нуло) се́рце (в се́рці) <[Аж] холо́не / захоло́ла (захоло́нула, похоло́нула) душа́> *див.* се́рце

ХОМУ́Т

хому́т

◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т. ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)

ХОРО́БРИЙ

хоро́брих

Заги́нути (поля́гти́) сме́ртю хоро́брих *див.* загиба́ти (1)

ХО́РОШЕ

хо́роше

◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хо́роше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)

◊ Хо́роше ходи́ти / походи́ти (сходи́ти) *див.* ходи́ти

ХОТІ́ТИ

хо́че

◊ Чого́ [ті́льки] душа́ бажа́є (хо́че, пра́гне *і т. ін.*) / забажа́є (захо́че, запра́гне *і т. ін.*) *див.* душа́ (78)

ХРАМОВИ́Й

храмове́

Храмове́ (престо́льне) свя́то <Храмови́й (престо́льний) пра́зник (день)> *див.* свя́то[1]

храмови́й

Храмове́ (престо́льне) свя́то <Храмови́й (престо́льний) пра́зник (день)> *див.* свя́то[1]

ХРЕБЕ́Т
хребе́т
◊ Лама́ти / злама́ти (перелама́ти, полама́ти *і т. ін.)* хребе́т *див.* лама́ти (2)
хребта́
◊ Попогну́ти спи́ну (хребта́) *див.* попогну́ти (1)
ХРЕСТ
хрест
◊ Кла́сти / покла́сти на се́бе хрест (хреста́, хрести́) *див.* кла́сти (17)
◊ Покла́сти хрест [на се́бе] <Хрест на собі́ (на се́бе) положи́ти> *див.* покла́сти[1] (17)
◊ Ста́вити / поста́вити хрест *див.* ста́вити
◊ Цілува́ти / поцілува́ти хрест (хреста́) *див.* цілува́ти
хреста́
◊ Кла́сти / покла́сти на се́бе хрест (хреста́, хрести́) *див.* кла́сти (17)
◊ Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́ *див.* поде́ржати (1)
◊ Цілува́ти / поцілува́ти хрест (хреста́) *див.* цілува́ти
хрести́
◊ Кла́сти / покла́сти на се́бе хрест (хреста́, хрести́) *див.* кла́сти (17)
хресто́м
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.)* *див.* присяга́тися
ХРЕСТО́ВИЙ
хресто́ві
Хресто́ві похо́ди *див.* похі́д (4)
ХРИСТО́С
христо́м
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.)* *див.* присяга́тися
ХРІН
хрі́ну
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чемери́ці (те́ртого хрі́ну, че́мерника́ *і т. ін.)* поню́хав *див.* поню́хати (1)
ХТО[1]
хто
◊ Хто куди́ [ба́чив (попа́в)] *див.* хто[1]
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]
ХТО́ЗНА
хто́зна
◊ Чо́ртзна (хто́зна) по-яко́му *див.* по-яко́му (1)
ХТОСЬ
хтось
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* хтось попідміта́в *див.* попідміта́ти (1)
ХУ́СТКА
ху́сткою
◊ Покрива́ти / покри́ти го́лову (голі́воньку, ко́су [ху́сткою]) *див.* покрива́ти (1)
ЦАРИ́ЦЯ
цари́ця
Цари́ця полі́в *див.* цари́ця
ЦА́РСТВО
ца́рство
Поста́вити на ца́рство *див.* поста́вити[1] (4)
ЦВІЛЬ
цві́ллю
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце
ЦЕ[2]
цим
○ По́ряд з тим (цим) *див.* по́ряд[1] (1)
ціє́ї
○ До ціє́ї пори́ *див.* пора́ (9)
цю
○ В (у) цю по́ру *див.* пора́ (7)
ЦЕЙ
цим
○ По́ряд з тим (цим) *див.* по́ряд[1] (1)
ціє́ї
○ До ціє́ї пори́ *див.* пора́ (9)
цю
○ В (у) цю по́ру *див* пора́ (7)
ЦИВІ́ЛЬНИЙ
циві́льне
△ Циві́льне пра́во *див.* пра́во (30)
△ Циві́льне процесуа́льне пра́во *див.* пра́во (31)
ЦИГА́НСЬКИЙ
цига́нської
◊ [Ще] поска́чеш (потанцю́єш, пострибає́ш, потанцює, пострибаєте *і т. ін.)* [цига́нської халя́ндри] *див.* поскака́ти (1)
ЦИГА́РКА
цига́рку
Потяга́ти (потя́гувати) / потягну́ти (потягти́) лю́льку (лю́лечку, цига́рку *і т. ін.)* *див.* потяга́ти[1] (1)
ЦИЛІ́НДРОВИЙ
цилі́ндрова
△ Цилі́ндрова поту́жність *див.* поту́жність (3)
ЦИТВА́РНИЙ
цитва́рний
△ Цитва́рний поли́н *див.* поли́н (1)
ЦИФРОВИ́Й
цифрови́й
△ Цифрови́й потік *див.* потік (6)
ЦІЛУВА́ТИ
цілува́ти
◊ Цілува́ти / поцілува́ти хрест (хреста́) *див.* цілува́ти
ЦІЛЬ
ціль
◊ Потра́пити в ціль (у [са́му (самі́сіньку)] то́чку) *див.* потрапля́ти (2)
ЦО́КАТИ[1]
цо́кати
◊ Цо́кати / поцо́кати язико́м *див.* цо́кати[1]
ЦУРА́ТИСЯ
цура́тися
◊ Цура́тися / поцура́тися хлі́ба-со́лі (хлі́ба [й со́лі]) *див.* цура́тися
ЦУЦЕНЯ́
цуценя́
◊ Схо́жий *(розм.* похо́жий), як свиня́ на коня́ (цуценя́ на пироги́, макогі́н на но́чви *і т. ін.)* *див.* схо́жий[1]
ЦЯ
цим
○ По́ряд з тим (цим) *див.* по́ряд[1] (1)
ціє́ї
○ До ціє́ї пори́ *див.* пора́ (9)
цю
○ В (у) цю по́ру *див.* пора́ (7)
ЧАЙ
чай
Чайо́к (чай) попива́ти *див.* попива́ти (1)
ЧАЙО́К
чайо́к
Чайо́к (чай) попива́ти *див.* попива́ти (1)
ЧАРІВНИ́Й
чарівно́го
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах (1)
чарівно́ї
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах (1)
ЧАРІВНИ́ЦЬКИЙ
чарівни́цького
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* від по́маху (за по́махом) чарівно́го (чарівни́цького) жезла́ (чарівно́ї па́лички) *див.* по́мах (1)
ЧА́РКА
ча́рку
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.)* *див.* поста́вити[1] (6)
ЧА́РОЧКА
ча́рочку
◊ Полюбля́ти ча́рочку *див.* полюбля́ти (1)
ЧАС
час
◊ Глуха́ пора́ <Глухи́й час> *див.* пора́ (11)
Недале́ка пора́ <Недале́кий час> *див.* пора́ (1)
Понаднормо́вий час <Понаднормо́ві годи́ни> *див.* час
△ Поясни́й час *див.* час
△ Час пра́ці *див.* час
◊ Час працює на нас (сприя́є нам) *див.* час
часи́
В да́вні (старі́) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див.* час
Предковічні лі́та (часи́) *див.* лі́та (2)
часі́в
В да́вні (старі́) часи́ <За да́вніх (стари́х) часі́в> <Да́вньою поро́ю> *див.* час
◊ Від (з [часі́в]) пото́пу *див.* пото́п (1)
ча́су
◊ До пори́ [до ча́су] *див.* пора́ (12)
ЧАСОВИ́Й
часови́й
△ Часови́й по́яс *див.* по́яс (12)
ЧАСТУВА́ТИ
частува́ти
◊ Годува́ти (частува́ти) / нагодува́ти (почастува́ти) поти́личниками *див.* годува́ти (10)
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бе́рёзовою ка́шею (ки́ями) *див.* частува́ти
ЧА́ША
ча́шу
◊ Кла́сти / покла́сти на ча́шу ваги́ *див.* кла́сти (19)
ЧЕМЕРИ́ЦЯ
чемери́ці
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чемери́ці (те́ртого хрі́ну, че́мерника́ *і т. ін.)* поню́хав *див.* поню́хати (1)
ЧЕ́МЕРНИ́К
че́мерника́
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* чемери́ці (те́ртого хрі́ну, че́мерника́ *і т. ін.)* поню́хав *див.* поню́хати (1)
ЧЕ́МНІСТЬ
че́мностей
Поті́к слів (че́мностей, приві́тань *і т. ін.)* *див.* поті́к (2)
ЧЕРЕВНИ́Й
черевна́
△ Черевна́ порожни́на *див.* порожни́на (4)
черевни́й
△ Черевни́й прес *див.* прес (3)
ЧЕ́РЕВО
че́рево
◊ Наї́дати (від'ї́дати, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаї́дати *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наї́дати (1)
ЧЕРНЕ́ЦЬ
ченці́
Іти́ (постригати́ся) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ЧЕРНИ́ЦЯ[1]
черни́ці
Іти́ (постригати́ся) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ЧЕСА́ТИ
чеса́ти
◊ Чеса́ти / почеса́ти язика́ (язико́м, язика́ми) *див.* чеса́ти
ЧЕСТЬ
че́сті
По́ле че́сті *див.* по́ле (2)

честь
◊ Клáсти / поклáсти на собі честь *див.* клáсти (18)
◊ Порá і честь (сóвість) знáти *див.* порá (15)
ЧЕТВÉР
четвéр
Чúстий понеділок (четвéр) *див.* понеділок (4)
ЧИМÁЛО
чимáло
◊ Попсувáти багáто (немáло, чимáло *і т. ін.*) крóві *див* попсувáти (1)
◊ Псувáти (тріпáти, шáрпати) / перепсувáти (попсувáти) нéрви ([чимáло] нéрвів) *див.* псувáти
ЧИНШОВИЙ
чиншовé
△ Чиншовé прáво *див.* прáво (32)
ЧÍСЛЕННЯ
чúслення
△ Чúслення предикáтів *див.* чúслення
ЧИСЛÍВНИК
числíвник
△ Порядкóвий числівник *див.* числівник
ЧИСТÉНЬКО
чистéнько
◊ Чистéнько кóло посýди ходúти *див.* ходúти
ЧÍСТИЙ
чúста
Íстинна (святá, сýща, чúста, чистíсінька, щúра, сýта) прáвда *див* прáвда (1)
чúстий
Чúстий понеділок (четвéр) *див.* понеділок (4)
чúстим
Ходúти чúстим (прáвим) рóбом *див.* ходúти
чúстого
Грім би менé вдáрив <Хай менé грім [сéред чúстого пóля] вдáрить> *див.* грім (1)
чúстої
△ Чúстої крóві (порóди) *див* кров (6)
ЧИСТÍСІНЬКИЙ
чистíсінька
Íстинна (святá, сýща, чúста, чистíсінька, щúра, сýта) прáвда *див.* прáвда (1)
ЧÍЛЬНИЙ
чíльне
◊ Посідáти / посíсти чíльне (почéсне, провіднé *і т. ін.*) мíсце *див.* посідáти[1] (4)
ЧІПЛЯ́ТИСЯ
чіпля́тися
◊ Вíшатися (кúдатися, чіпля́тися) / повíситися (кúнутися, почепúтися) на шúю *див.* вíшатися (1)
ЧÓБІТ
чóботи
◊ Потягнýти (потягтú) нóги (чóботи) *див.* потягнýти (7)
◊ Чóботи ротú порозззявля́ли *див* чóботи
ЧÓБОТИ
чóботи
◊ Потягнýти (потягтú) нóги (чóботи) *див.* потягнýти (7)
◊ Чóботи ротú порозззявля́ли *див.* чóботи
ЧОГÓ
чогó
◊ Чогó [тíльки] душá бажáє (хóче, прáгне *і т. ін.*) / забажáє (захóче, запрáгне *і т. ін.*) *див.* душá (78)
ЧОЛÓ
чолá
Крутúти / покрутúти пáльцем кóло чолá (головú, скрóні *і т. ін.*) *див* крутúти (1)
чолí
◊ Постáвити на чолí *див.* постáвити[1] (19)
ЧОЛОВÍЧИЙ
чоловíча
Чоловíча (сúльна) половúна *див.* половúна (5)
ЧОМÝ
чім
◊ Як (у чóму, у чім *і т. ін.*) мáти [на світ] народúла (породúла, родúла) <Як мáти спородúла> *див.* мáти[1] (15)
чóму
◊ Як (у чóму, у чім *і т. ін.*) мáти [на світ] народúла (породúла, родúла) <Як мáти спородúла> *див.* мáти[1] (15)
ЧÓРНИЙ
чóрний
△ Чóрний пóрох *див.* пóрох[2] (1)
△ Чóрний пóяс *див.* пóяс (13)
ЧОРТ
чорт
◊ [І] в стýпі не влýчиш (не втовчéш, не спіймáєш, не потрáпиш) <Сам чорт у стýпі не влýчить> *див.* влучáти (2)
◊ [І (ще й)] дóвбнею (полíном) не доб'єш <Чорт дóвбнею не доб'є> *див.* добивáти (3)
◊ Кудú чорт (біс, нечúстий *і т. ін.*) поніс *див* чорт
◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.*) несé (нóсить) / поніс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú (*зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт
чóрта
◊ Ітú (летíти) / пітú (полетíти) до чóрта (до дíдька, к чóрту, під три чортú, к бíсу *і т. ін.*) *див.* ітú (66)
◊ Полíзти чóртові (чóрту) в зýби (до чóрта на рóги) *див.* полíзти (2)
◊ Послáти до бíса (до чóрта) *див.* посилáти (11)
чортú
◊ Ітú (летíти) / пітú (полетíти) до чóрта (до дíдька, к чóрту, під три чортú, к бíсу *і т. ін.*) *див* ітú (66)
◊ Послáти подáлі (геть, під три чортú *і т. ін.*) *див* посилáти (12)
◊ Чорт (дíдько, нечúстий, лихúй *і т. ін.*) несé (нóсить) / поніс (принíс, розносúв) <Нечúста (врáжа) сúла несé (нóсить) / понеслá (принеслá, розносúла)> <Чортú несýть / принеслú (*зневажл* притаскáли)> *див.* чорт
чортíв
◊ Посилáти / послáти до бíсового бáтька (до всіх чортíв) *див.* посилáти (10)
чóртові
◊ Полíзти чóртові (чóрту) в зýби (до чóрта на рóги) *див* полíзти (2)
◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.*) / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.*) чóртові (чóрту) в зýби *див.* попадáти (20)
чóртом
◊ Дúхати вогнéм (пóлум'ям, пéклом, чóртом *і т. ін.*) *див.* дúхати (3)
чóрту
◊ Ітú (летíти) / пітú (полетíти) до чóрта (до дíдька, к чóрту, під три чортú, к бíсу *і т. ін.*) *див.* ітú (66)
◊ Полíзти чóртові (чóрту) в зýби (до чóрта на рóги) *див.* полíзти (2)
◊ Попáсти (попáстися, потрáпити *і т. ін.*) / попадáти (попадáтися, потрапля́ти *і т. ін.*) чóртові (чóрту) в зýби *див.* попадáти (20)
ЧОРТЗНÁ
чóртзна
◊ Чóртзна (хтóзна) по-якóму *див.* по-якóму (1)
ЧОТИРИКÝТНИК
чотирикýтник
△ Прáвильний трикýтник (чотирикýтник, многокýтник *і т. ін.*) *див.* трикýтник
ЧУБ
чуб
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встáє, стає, лíзе *і т. ін.*) / піднíметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.*) [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
чýба
◊ Пообривáти чýба (вýха, чуприну *і т. ін.*) *див.* пообривáти (1)
Попогрíти чýба *див.* попогрíти (1)
◊ Чýхати / почýхати потúлицю (*рíдше* гóлову, чýба, чуприну *і т. ін.*) *див.* чýхати
чубáми
◊ Мíрятися / помíрятися чубáми *див.* мíрятися (2)
чубú
◊ Понаминáти чубú *див.* понаминáти (1)
ЧУБРÓВКА
чубрóвки
◊ Давáти / дáти чубрóвки (почубéньків, мáтланки *і т. ін.*) *див.* давáти (107)
ЧУЖИЙ
чужá
◊ [Своя́ (чужá)] хáта пóкришка *див* хáта
Чужá прáця *див.* прáця (8)
чужé
◊ Не сунь (не тúкай, не потикáй, не пхай *і т. ін.*) нóса до чужóго прóса (у чужé прóсо) *див.* сýнути
чужúм
◊ Чужúм рукáм на потирáння *див* потирáння (1)
чужóго
◊ Не сунь (не тúкай, не потикáй, не пхай *і т. ін.*) нóса до чужóго прóса (у чужé прóсо) *див.* сýнути
ЧУПРИНА
чуприну
◊ Пообривáти чýба (вýха, чуприну *і т. ін.*) *див.* пообривáти (1)
◊ Чýхати / почýхати потúлицю (*рíдше* гóлову, чýба, чуприну *і т. ін.*) *див.* чýхати
ЧÝТИ
чýти
◊ Відчувáти (чýти) / відчýти (почýти) нюхом (нóсом) *див.* відчувáти (8)
◊ Не чýти (не відчувáти, не почувáти) землí під собóю (під ногáми) *див* чýти
◊ Не чýти (не відчувáти, не почувáти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні рýчок, ні пýчок не чýти> *див.* чýти
ЧÝТКА
чýтка
◊ Чýтка йдé (шúриться, рознóситься, розхóдиться *і т. ін.*) / пішлá (пройшлá, пошúрилась, рознеслáся, розійшлáся *і т. ін.*) *див* чýтка
чуткú
◊ Розпускáти (пускáти, поширювати *і т. ін.*) / розпустúти (пустúти, поширити *і т. ін.*) чýтку (чуткú) <Пускáти / пустúти ясý> *див.* розпускáти
чýтку
◊ Розпускáти (пускáти, поширювати *і т. ін.*) / розпустúти (пустúти, поширити *і т. ін.*) чýтку (чуткú) <Пускáти / пустúти ясý> *див.* розпускáти
ЧÝТНІСТЬ
чýтності
△ Порíг чýтності *див* порíг (5)
ЧУТТЯ́
чуття́
◊ Почуття́ (чуття́) мíри *див.* почуття́ (6)
◊ Чуття́ (відчуття́, почуття́) лíктя *див.* чуття́
◊ Шóсте (дев'я́те) чуття́ (почуття́) *див* чуття́
ЧÝХАТИ
чýхати
◊ Чýхати / почýхати потúлицю (*рíдше* гóлову, чýба, чуприну *і т. ін.*) *див.* чýхати
ШÁНА
шáну
Віддавáти (складáти) / віддáти (склáсти) шáну (пошáну, повáгу *і т. ін.*) *див* віддавáти (17)
ШАНУВÁТИ
шанувáти
◊ Шанувáти / пошанувáти пáм'ять *див.* шанувáти
ШÁПКА
шáпка
△ Поля́рна шáпка *див.* шáпка

ШАР[1]
ша́ром
Ша́ром лежа́ти (укрива́ти, покрива́ти *і т. ін.) див.* лежа́ти (8)
ША́РПАТИ
ша́рпати
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти
ША́ХОВИЙ
ша́ховим
Ша́ховим поря́дком <У ша́ховому поря́дку> *див.* поря́док (8)
ша́ховому
Ша́ховим поря́дком <У ша́ховому поря́дку> *див.* поря́док (8)
ШАХТА́Р
шахта́р
Поче́сний шахта́р (фізкульту́рник, хліборо́б *і т. ін.) див.* шахта́р
ШВА́ЙКА
шва́йку
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ШВИДКИ́Й
швидки́й
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(зах.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
ШВИ́ДКІСНИЙ
шви́дкісний
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(зах.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
ШВИ́ДКІСТЬ
шви́дкість
△ Початко́ва шви́дкість *див.* шви́дкість
ШВІ́ЦЬКИЙ
шві́цька
△ Шві́цька поро́да *див.* поро́да (14)
ШИ́ЛО
ши́ло
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ШИ́РИТИСЯ
ши́риться
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.) див.* чу́тка
ШИРО́КИЙ
широ́ка
◊ Широ́ка у́смішка (по́смішка) *див.* у́смішка
широ́кого
Предме́ти (това́ри) широ́кого вжи́тку *див* предме́т (2)
широ́ку
◊ Ста́вити / поста́вити на широ́ку но́гу *див.* ста́вити
ШИРОТА́
широ́ти
△ Сере́дні (помі́рні) широ́ти *див.* широта́
ШИ́ТИ
ши́ти
◊ Не ши́ти, не поро́ти *див* ши́ти
◊ Поши́ти *(рі́дше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти (1)
ШИ́ТИСЯ
ши́тися
◊ Поши́тися / ши́тися (пошива́тися) в ду́рні *див.* пошива́тися (3)
ШИ́Я
ши́ї
◊ Діста́ти по ши́ї (поти́личника) *див.* дістава́ти (5)
◊ Погна́ти / гна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т ін) див.* погна́ти (1)
ши́ю
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
◊ За ши́ю [па́дати (потрапля́ти, си́патися *і т. ін.)*] *див.* ши́я
◊ Погна́ти / гна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.) див.* погна́ти (1)
ШКАМА́ТТЯ
шкама́ття
◊ Порозрива́ти на шма́ття *(рі́дко* на шкама́ття) *див.* порозрива́ти[1] (1)
ШКЕРЕ́БЕ́РТЬ
шкере́бе́рть
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́бе́рть (у при́рву) *див.* леті́ти (3)
ШКІ́РА
шкі́рою
◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)
шкі́ру
◊ Поспуска́ти шку́ру (шкі́ру) *див.* поспуска́ти (2)
ШКІ́РНИЙ
шкі́рний
△ Шкі́рний по́крив *див.* по́крив (3)
ШКО́ДА́[2]
шко́да́
◊ Шко́да́ [й] за́ходу (пра́ці) *див.* шко́да́[2]
ШКО́ЛА
шко́ла
Початко́ва шко́ла *див.* шко́ла
шко́ли
Посила́ти / посла́ти до шко́ли (в нау́ку, *рі́дко* по нау́ку) *див.* посила́ти (2)
ШКУ́РА
шку́ру
◊ Не вто́впиться (не пото́впиться) в две́рі (в [свою́] шку́ру) *див.* вто́впитися (1)
◊ Поспуска́ти шку́ру (шкі́ру) *див.* поспуска́ти (2)
◊ Потерпа́ти за свою́ шку́ру *див.* потерпа́ти (1)
ШЛЮ́БНИЙ
шлю́бний
◊ Става́ти / ста́ти під [шлю́бний] віне́ць <Стоя́ти / постоя́ти під віnце́м> *див.* става́ти
△ Шлю́бний полі́т *див.* полі́т (3)
ШЛЯХ
шлях
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рі́дше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
◊ Доро́га постели́лася <Шлях постели́вся> *див.* доро́га (5)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати (19)
шляху́
◊ Стоя́ти на пра́вильній (до́брій) доро́зі (сте́жці) (на пра́вильному (до́брому) шляху́) *див.* стоя́ти
ШМАТО́К
шматка́х
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
шматки́
◊ Рва́ти (роздира́ти) / порва́ти (розде́рти) ду́шу (се́рце, серде́нько) [на шматки́ (на шмато́чки, по шматка́х)] *див.* рва́ти
шматко́м
◊ Діли́тися *(рі́дко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див* діли́тися (3)
шмато́к
◊ Шмато́к *(рі́дше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де́ (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
◊ Шмато́к хлі́ба ста́є / ста́не попере́к го́рла (ру́ба в го́рлі) *див.* шмато́к
ШМА́ТТЯ
шма́ття
◊ Порозрива́ти на шма́ття *(рі́дко* на шкама́ття) *див.* порозрива́ти[1] (1)
ШО́СТИЙ
шо́сте
◊ Шо́сте (дев'я́те) чуття́ (почуття́) *див.* чуття́
ШПАТ[1]
шпа́ти
△ Польові́ шпа́ти *див.* шпат[1]
ШПИ́ЛЬКА
шпи́льки
◊ Як на шпи́льки посади́ти *див.* посади́ти (9)
ШТАНИ́
штани́
◊ Полата́ти штани́ (жупа́н, капта́н *і т. ін) див.* полата́ти (4)
штані́в
◊ Роди́вся без соро́чки, помру́ без штані́в *див.* роди́тися
ШТОВХА́Н
штовхана́ми
◊ Нагоро́джувати / нагороди́ти штовхана́ми (стусана́ми, поти́личниками *і т. ін.) див.* нагоро́джувати[1] (1)
ШТРЕК
штрек
△ Польови́й штрек *див* штрек
ШТУРХА́Н
штурхани́
◊ Роздава́ти / розда́ти поти́личники (стусани́, штурхани́ *і т. ін.) див* роздава́ти[1]
ШУКА́ТИ
шука́ти
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.) див.* проси́ти
◊ [Тре́ба] вдень (се́ред бі́лого дня) з вогне́м [та ще] (зі сві́чкою, зі сві́тлом, при со́нці *і т. ін.)* [тако́го] шука́ти (вишу́кувати) / пошука́ти *див* тре́ба[1]
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти
ЩАСЛИ́ВИЙ
щасли́ва
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
ЩА́СТЯ
ща́стя
◊ Го́ре (ра́дість, ща́стя *і т. ін.)* [діли́ти] попола́м (на́впіл) *див.* діли́ти (2)
◊ Попита́ти до́лі (ща́стя) *див.* попита́ти[2] (1)
◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі) *див.* спро́бувати
ЩЕ
ще
◊ [І (ще й)] до́вбнею (полі́ном) не доб'є́ш <Чорт до́вбнею не доб'є́> *див.* добива́ти (3)
ЩИ́РИЙ
щи́ра
І́стинна (свята́, су́ща, чи́ста, чистí́сінька, щи́ра, су́та) пра́вда *див.* пра́вда (1)
щи́рій
Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див.* сказа́ти
щи́ру
Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див.* сказа́ти
ЩИ́РІСТЬ
щи́рості
Сказа́ти [щи́ру] пра́вду (по [щи́рій] пра́вді) <Тре́ба [пра́вду] сказа́ти> <По пра́вді (щи́рості) сказа́вши> <[Як, коли́] пра́вду сказа́ти> *див.* сказа́ти

ЩИ́РО
щи́ро
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т ін*) <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися
ЩО[1]
чим
◊ Чим (що) Бог посла́в *див.* бог (31)
чі́м
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін.*) ма́ти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як ма́ти спороди́ла> *див.* ма́ти[1] (15)
чо́му
◊ Як (у чо́му, у чім *і т. ін.*) ма́ти [на світ] народи́ла (породи́ла, роди́ла) <Як ма́ти спороди́ла> *див.* ма́ти[1] (15)
що
◊ Аж (що й, тільки *і т ін*) пір'я летить (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полетить (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін*) *див.* пір'я (1)
Ні на що́ не схо́же *див.* схо́жий[1]
◊ Чим (що) Бог посла́в *див.* бог (31)
◊ Що на язи́к набіга́є / набіжи́ть (понесе́) *див.* що[1]
Ю́ДА
ю́ди
◊ Іу́дин (Ю́дин) поцілу́нок <Поцілу́нок [від] Іу́ди (Ю́ди)> *див.* поцілу́нок (2)
Ю́ДИН
ю́дин
◊ Іу́дин (Ю́дин) поцілу́нок <Поцілу́нок [від] Іу́ди (Ю́ди)> *див* поцілу́нок (2)
ю́дине
◊ Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.*) *див.* пле́м'я (3)
ЮРИДИ́ЧНИЙ
юриди́чна
△ Юриди́чна (правова́) колі́зія *див* колі́зія (1)
Я[2]
мене́
Грім би мене́ вда́рив <Хай мене́ грім [се́ред чи́стого по́ля] вда́рить> *див.* грім (1)
◊ Покри́й [мене́] сира́ земля́ *див.* покрива́ти (5)
мені́
Не попада́йся (не попада́йтеся) мені́ <Ось (ті́льки) попади́сь мені́> *див* попада́тися (1)
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені́ *див.* побала́кати (1)
ЯВИ́ТИ
яви́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.*) / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін*) но́са *див.* пока́зувати (4)
ЯВЛЯ́ТИ
явля́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.*) / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін*) но́са *див.* пока́зувати (4)
Я́ВОЧНИЙ
я́вочним
○ Я́вочним поря́дком *див.* поря́док (13)
Я́ГІДКА
я́гідка
◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т ін*) по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года
я́гідки
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.*) по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года
Я́ГОДА
я́года
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ На́шого (ва́шого, ї́хнього *і т. ін.*) по́ля я́года (я́гідка, я́гідки) *див.* я́года
я́годи
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див* я́года
ЯЄ́ЧКО
яє́чка
Покла́сти я́йця (яє́чка) *див* покла́сти[1] (1)
ЯЗИ́К
язи́к
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти) [собі] язи́к (язика́) *див.* лама́ти (4)
◊ Потра́пити (попа́сти, попа́стися *і т. ін*) на язи́к *див.* потрапля́ти (5)
◊ Потягну́ти (потягти́) за язи́к *див.* потягну́ти (6)
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.*) / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
◊ Щоб (бода́й) язи́к поко́рчило <Хай (неха́й) язи́к поко́рчить> *див.* поко́рчити (2)
◊ Щоб тобі (йому́, їй *і т. ін.*) [язи́к] поприщило <Щоб тобі (йому́, їй *і т. ін.*) поприщи́лося> *див* поприщи́ти (1)
◊ Що на язи́к набіга́є / набіжи́ть (понесе́) *див* що[1]
Язи́к (язики́, клубки́, хви́лі *і т. ін.*) по́лум'я *див.* язи́к
◊ Язи́к як ло́патень (лопа́та, помело́, млин) *див* язи́к
язика́
◊ Лама́ти / злама́ти (полама́ти) [собі] язи́к (язика́) *див* лама́ти (4)
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.*) / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
◊ Чеса́ти / почеса́ти язика́ (язико́м, язика́ми) *див.* чеса́ти
язика́ми
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
◊ Помоло́ти язико́м (язика́ми) *див.* помоло́ти (1)
◊ Потеліпа́ти язико́м (язика́ми) *див.* потеліпа́ти (1)
◊ Чеса́ти / почеса́ти язика́ (язико́м, язика́ми) *див.* чеса́ти
язика́х
◊ Понести́ / нести́ на язика́х *див.* понести́ (2)
язики́
◊ Поприкоро́чувати язики́ *див.* поприкоро́чувати (1)
◊ Порозв'я́зувати язики́ *див.* порозв'я́зувати (1)
◊ Точи́ти / поточи́ти язики́ *див.* точи́ти[1]
◊ Язики́ [в ро́ті] поприсиха́ли *див* язи́к
◊ Язики́ поковта́ти *див.* поковта́ти (1)
◊ Язики́ порозв'я́зувалися *див.* язи́к
Язи́к (язики́, клубки́, хви́лі *і т. ін.*) по́лум'я *див.* язи́к
язико́м
◊ І язико́м не послизну́вшись *див.* послизну́тися (1)
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
Поля́пати язико́м *див* поля́пати (1)
◊ Помоло́ти язико́м (язика́ми) *див.* помоло́ти (1)
◊ Потеліпа́ти язико́м (язика́ми) *див.* потеліпа́ти (1)
◊ Цо́кати / поцо́кати язико́м *див* цо́кати[1]
◊ Чеса́ти / почеса́ти язика́ (язико́м, язика́ми) *див.* чеса́ти
ЯЙЦЕ́
я́йця
Покла́сти я́йця (яє́чка) *див.* покла́сти[1] (1)
ЯК[2]
як
◊ Як Бог на ду́шу покладе́ *див.* бог (34)
ЯКИ́Й
яки́й
○ Яки́й попа́ло *див.* попада́ти (9)
яки́м
◊ [За] яки́м пра́вом? *див.* пра́во (33)
ЯКИ́ЙСЬ
яке́сь
◊ Посі́сти / посіда́ти своє́ (яке́сь, нале́жне *і т. ін*) мі́сце (стано́вище) *див.* посіда́ти[1] (5)
Я́КІР
я́кір
Я́кір поряту́нку (рятува́ння) *див.* я́кір
Я́МА
я́му
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.*) ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.*) / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.*) *див.* ляга́ти (3)
◊ Кла́сти (вклада́ти) / покла́сти (вкла́сти, положи́ти) в домови́ну (в моги́лу, в я́му, в труну́ *і т. ін.*) *див.* кла́сти (6)
◊ Полі́зти / лі́зти живце́м (живи́м) у моги́лу (в я́му) *див.* полі́зти (1)
ЯРМО́
ярмо́
◊ Попа́сти (попа́стися, потра́пити *і т. ін.*) / попада́ти (попада́тися, потрапля́ти *і т ін.*) в тене́та (у па́стку, в петлю́, в хому́т, у сильце́, в капка́н, в ярмо́, у павути́ну *і т. ін.*) *див.* попада́ти (19)
ЯСА́
ясу́
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, пощи́рювати *і т. ін.*) / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.*) чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
Я́СНИЙ
я́сни́м
◊ Хай (неха́й) [я́сни́м вогне́м (по́лум'ям)] гори́ть / згори́ть (загори́ться) <Щоб я́сни́м вогне́м (по́лум'ям) горі́в / згорі́в> *див.* горі́ти (5)

СПИСОК РЕЄСТРОВИХ СЛІВ

ПОКІ́С
ПОКІ́СНИЦЯ
ПОКІ́СТ
ПОКІ́Т
ПО́КЛАД[1]
ПО́КЛАД[2]
ПО́КЛАД[3]
ПОКЛАДА́ННЯ
ПОКЛАДА́ТИ
ПОКЛАДА́ТИСЯ
ПОКЛА́ДЕНИЙ[1]
ПОКЛА́ДЕНИЙ[2]
ПОКЛА́ДЕННЯ
ПО́КЛАДЕНЬ
ПО́КЛАДКИ
ПОКЛА́ДЛИВЕНЬКИЙ
ПОКЛА́ДЛИВИЙ
ПОКЛА́ДЛИВІСТЬ
ПОКЛА́ДЛИВО
ПОКЛА́ДНИЙ
ПОКЛА́ДНИК
ПО́КЛАДОК *див.* по́кладки
ПОКЛА́ЖА
ПОКЛА́НЯТИСЯ
ПОКЛАНЯ́ТИСЯ
ПОКЛАСИФІКО́ВАНИЙ
ПОКЛАСИФІКУВА́ННЯ
ПОКЛАСИФІКУВА́ТИ
ПОКЛА́СТИ[1]
ПОКЛА́СТИ[2] *див.* поклада́ти
ПОКЛА́СТИСЯ *див.* поклада́тися
ПОКЛА́ЦАТИ
ПОКЛА́ЦУВАННЯ
ПОКЛА́ЦУВАТИ
ПОКЛЕ́ЄНИЙ
ПОКЛЕ́ЇТИ
ПОКЛЕКОТА́ТИ
ПОКЛЕКОТІ́ТИ *див.* поклекота́ти
ПО́КЛЕП
ПОКЛЕ́ПАНИЙ
ПОКЛЕПА́ТИ
ПОКЛЕ́ПНИК
ПОКЛЕ́ПНИЦЯ
ПОКЛИГА́ТИ
ПО́КЛИК
ПОКЛИ́КАНИЙ
ПОКЛИ́КАНІСТЬ
ПОКЛИ́КАННЯ
ПОКЛИКА́ННЯ
ПОКЛИ́КАТИ
ПОКЛИКА́ТИ
ПОКЛИ́КАТИСЯ *див.* поклика́тися
ПОКЛИКА́ТИСЯ
ПОКЛИ́КАЧ
ПОКЛИ́КНУТИ
ПОКЛИ́КУВАННЯ
ПОКЛИ́КУВАТИ
ПОКЛИ́КУВАТИСЯ *див.* поклика́тися
ПОКЛИНЦЮВА́ТИ
ПОКЛІ́Н
ПОКЛІ́ПАТИ
ПОКЛІ́ПУВАТИ
ПОКЛО́Н *див.* поклі́н
ПОКЛОНИ́ТИ[1] *див.* поклоня́ти[1]
ПОКЛОНИ́ТИ[2] *див.* поклоня́ти[2]
ПОКЛОНИ́ТИСЯ[1] *див.* поклоня́тися
ПОКЛОНИ́ТИСЯ[2]
ПОКЛОНІ́ННЯ
ПОКЛО́ННИК
ПОКЛО́ННИЦЯ
ПОКЛОНЯ́ТИ[1]
ПОКЛОНЯ́ТИ[2]
ПОКЛОНЯ́ТИСЯ
ПОКЛОПОТА́ТИ
ПОКЛОПОТА́ТИСЯ
ПО́КЛУБ
ПОКЛЬО́ВАНИЙ
ПОКЛЬО́ВУВАННЯ
ПОКЛЬО́ВУВАТИ
ПОКЛЮВА́ТИ
ПОКЛЮ́ЧЕНИЙ
ПОКЛЮЧИ́ТИСЯ
ПОКЛЯКА́ТИ
ПОКЛЯ́КЛИЙ
ПОКЛЯ́КНУТИ
ПОКЛЯ́СТИ
ПОКЛЯ́СТИ́СЯ
ПОКЛЯТЬБА́
ПОКМІ́ТИТИ
ПОКМІ́ТЛИВИЙ
ПОКМІ́ТЬ
ПО-КНИ́ЖНОМУ
ПОКНЯ́ЖИТИ
ПОКНЯЗЮВА́ТИ
ПОКОБЕНИ́ТИСЯ
ПОКОВАЛЮВА́ТИ
ПОКО́ВАНИЙ
ПОКОВБА́СИТИ
ПО-КОВБО́ЙСЬКИ
ПО-КОВБО́ЙСЬКОМУ
ПОКОВЕРЗУВА́ТИ
ПОКО́ВЗАТИ
ПОКО́ВЗАТИСЯ
ПОКОВЗНУ́ТИСЯ
ПО́КОВЗОМ
ПОКО́ВКА
ПОКО́ВОЧНИЙ
ПОКОВТА́ТИ
ПОКО́ВТУВАТИ[1]
ПОКО́ВТУВАТИ[2]
ПОКОЄ́ВИЙ
ПОКОЗАКУВА́ТИ
ПО-КОЗА́ЦЬКИ
ПО-КОЗА́ЦЬКОМУ
ПОКОЗА́ЧЕНИЙ
ПОКОЗА́ЧЕННЯ
ПОКОЗА́ЧИТИ
ПОКОЗА́ЧИТИСЯ
ПОКОЇ́ВКА
ПОКО́ЇК
ПОКО́ЇТИ
ПОКО́ЇТИСЯ
ПОКОЙО́ВИЙ
ПОКОКЕТУВА́ТИ
ПО-КОЛГО́СПНОМУ
ПОКО́ЛЕНИЙ
ПОКОЛЕСИ́ТИ
ПОКОЛЕ́ЩИНА
ПОКОЛИВА́ТИ
ПОКОЛИВА́ТИСЯ
ПОКОЛИСА́ТИ
ПОКОЛИСА́ТИСЯ
ПОКОЛИХА́ТИ
ПОКОЛИХА́ТИСЯ
ПОКОЛИХНУ́ТИ
ПОКОЛИХНУ́ТИСЯ
ПОКОЛИ́ХУВАТИСЯ
ПО-КОЛИ́ШНЬОМУ
ПОКОЛІНКУВА́ТИ
ПОКОЛІННЄ́ВИЙ
ПОКОЛІ́ННИЙ[1]
ПОКОЛІ́ННИЙ[2]
ПОКОЛІ́ННЯ
ПОКОЛІ́СНЕ
ПОКОЛІ́СНИЙ
ПОКОЛІ́ТИ
ПОКОЛОБРО́ДИТИ
ПОКОЛО́ДВА
ПОКОЛО́ДНЕ
ПОКОЛО́ДНИЙ
ПОКОЛОСИ́ТИСЯ
ПОКОЛО́ТИ
ПОКО́ЛОТИЙ *див.* поко́лений
ПОКОЛО́ТИСЯ
ПОКОЛОТИ́ТИ
ПОКО́ЛОТО
ПОКОЛО́ШКАНИЙ
ПОКОЛО́ШКАТИ
ПОКОЛОШМА́ТИТИ
ПОКОЛУ́ПАНИЙ
ПОКОЛУПА́ТИ
ПОКОЛУПА́ТИСЯ
ПОКОЛУ́ПУВАТИ
ПОКО́ЛЮВАННЯ
ПОКО́ЛЮВАТИ
ПОКОЛЯДУВА́ТИ
ПО-КОМАНДИ́РСЬКИ
ПО-КОМАНДИ́РСЬКОМУ
ПОКОМА́НДУВАТИ
ПО-КОМАРИ́НОМУ
ПОКОМИЗИ́ТИСЯ
ПОКОМПОНЕ́НТНИЙ
ПОКОМПОНЕ́НТНО
ПО-КОМУНІСТИ́ЧНОМУ
ПОКО́Н[1]
ПОКО́Н[2]
ПОКО́НАНИЙ
ПОКОНА́ННЯ
ПОКОНА́ТИ
ПОКОНВІ́ЧНИЙ
ПОКОНЕ́ЦЬ
ПОКОНОПА́ТИТИ
ПОКОНОПА́ЧЕНИЙ
ПОКО́ПАНИЙ
ПОКОПА́ТИ
ПОКОПА́ТИСЯ
ПОКОПИ́РСАНИЙ
ПОКОПИРСА́ТИ
ПОКОПИРСА́ТИСЯ
ПОКОПИ́ТИ
ПОКОПИ́ТНЕ
ПОКОПИ́ЧИТИ
ПОКОПОТІ́ТИ
ПОКОПТИ́ТИ
ПОКОПТІ́ТИ[1]
ПОКОПТІ́ТИ[2]
ПОКО́РА
ПОКОРДО́ННИЙ

ПОКОРДО́ННЯ
ПО-КОРЕ́ЙСЬКИ
ПО-КОРЕ́ЙСЬКОМУ
ПОКО́РЕНИЙ
ПОКО́РЕННЯ
ПОКОРИСТА́ТИ *див.* покори́стува́ти
ПОКОРИСТА́ТИСЯ *див.* покори́стува́тися
ПОКОРИ́СТУВА́ТИ
ПОКОРИ́СТУВА́ТИСЯ
ПОКОРИ́ТЕЛЬ
ПОКОРИ́ТЕЛЬКА
ПОКОРИ́ТИ[1] *див* покоря́ти
ПОКОРИ́ТИ[2]
ПОКОРИ́ТИСЯ *див* покоря́тися
ПО́КО́РМ
ПОКОРМИ́ТИ
ПОКОРО́БИТИ
ПО-КОРОЛІ́ВСЬКИ
ПО-КОРОЛІ́ВСЬКОМУ
ПОКОРО́СТЯВІТИ
ПОКОРОТИ́ТИ
ПОКОРОТИ́ТИСЯ
ПОКОРО́ТШАННЯ
ПОКОРО́ТШАТИ
ПОКОРО́ЧЕНИЙ
ПОКОРТІ́ТИ
ПОКО́РЧЕНИЙ
ПОКО́РЧИТИ
ПОКО́РЧИТИСЯ
ПОКОРЧО́ВАНИЙ
ПОКОРЧУВА́ТИ
ПОКОРЯ́ТИ
ПОКОРЯ́ТИСЯ
ПОКОСИ́ТИ[1]
ПОКОСИ́ТИ[2]
ПОКОСИ́ТИСЯ[1]
ПОКОСИ́ТИСЯ[2]
ПО-КОСМОНА́ВТСЬКИ
ПО-КОСМОНА́ВТСЬКОМУ
ПО́КО́СТ
ПО́КО́СТОВИЙ
ПОКОТЕ́ЛО
ПОКОТИ́ЛО
ПОКОТИ́ПО́ЛЕ
ПОКО́ТИСТЕ *див.* поко́тисто
ПОКО́ТИСТИЙ
ПОКО́ТИСТО
ПОКОТИ́ТИ
ПОКОТИ́ТИСЯ[1]
ПОКОТИ́ТИСЯ[2]
ПО́КОТОМ
ПОКОТЬО́ЛО
ПОКОТЮ́ЩИЙ
ПО-КОТЯ́ЧОМУ
ПОКОХА́ТИ
ПОКОХА́ТИСЯ
ПОКО́ЦАНИЙ
ПОКО́ЦАТИ
ПОКО́ЦАТИСЯ
ПОКОЧУВА́ТИ
ПО-КОША́ЧОМУ
ПОКО́ШЕНИЙ[1]
ПОКО́ШЕНИЙ[2]
ПОКО́ШЛАНИЙ
ПОКО́ШЛАНО
ПОКО́ШЛАТИ
ПОКО́ШЛАТИСЯ
ПОКОШЛА́ТИТИ
ПОКОШЛА́ТИТИСЯ
ПОКОШЛА́ТІТИ
ПОКОШЛА́ЧЕНИЙ
ПОКО́ШУВАТИ
ПОКПИ́НИТИ
ПОКРАВЦЮВА́ТИ
ПОКРА́ДЕНИЙ
ПО́КРАДЬКИ
ПОКРА́ЖА
ПОКРА́Й
ПОКРА́ЙНІЙ
ПОКРА́КАТИ
ПОКРАМАРЮВА́ТИ
ПОКРА́ПАНИЙ
ПОКРА́ПАТИ
ПОКРАПА́ТИ
ПОКРА́ПИНА
ПОКРА́ПЛЕНИЙ *див* покра́паний
ПОКРА́ПУВАТИ *див.* покрапа́ти
ПОКРА́СА
ПОКРАСИВІ́ЛИЙ
ПОКРАСИВІ́ТИ
ПОКРАСИВІ́ШАТИ
ПОКРАСИ́ТИ[1]
ПОКРА́СИ́ТИ[2]
ПОКРА́СИ́ТИСЯ
ПОКРА́СИЧ
ПОКРА́СТИ
ПОКРА́СТИСЯ
ПОКРАСУВА́ТИСЯ
ПОКРА́ШЕНИЙ[1]
ПОКРА́ШЕНИЙ[2]
ПОКРА́ЩАННЯ
ПОКРА́ЩАТИ
ПОКРА́ЩЕНИЙ
ПОКРА́ЩЕННЯ
ПОКРА́ЩИТИ *див.* покра́щувати
ПОКРА́ЩИТИСЯ *див* покра́щуватися
ПОКРА́ЩУВАТИ
ПОКРА́ЩУВАТИСЯ
ПОКРА́ЯНИЙ
ПОКРА́ЯТИ
ПОКРА́ЯТИСЯ
ПОКРЕ́ВНИЙ
ПОКРЕ́ВНІСТЬ
ПОКРЕКТА́ТИ
ПОКРЕ́КТУВАННЯ
ПОКРЕ́КТУВАТИ
ПОКРЕ́МСАНИЙ
ПОКРЕ́МСАТИ
ПОКРЕСА́ТИ
ПОКРЕ́СЛЕНИЙ
ПОКРЕ́СЛЕНІСТЬ
ПОКРЕ́СЛИТИ
ПОКРЕХТА́ТИ
ПО́КРИВ
ПОКРИВА́ВИТИ
ПОКРИВА́ВИТИСЯ
ПОКРИВА́ВЛЕНИЙ
ПОКРИВА́ЛО
ПОКРИВА́ЛЬНИЙ
ПОКРИВА́ЛЬЦЕ
ПОКРИВА́ННЯ
ПОКРИВА́ТИ
ПОКРИВА́ТИСЯ
ПОКРИ́ВДЖЕНИЙ
ПОКРИ́ВДЖЕННЯ
ПОКРИ́ВДИТИ
ПОКРИ́ВДИТИСЯ
ПОКРИВИ́ТИ
ПОКРИВИ́ТИСЯ
ПОКРИВІ́ТИ
ПО́КРИ́ВКА
ПОКРИ́ВЛЕНИЙ
ПОКРИВЛЯ́ТИСЯ
ПОКРИВНИ́Й
ПОКРИ́ВНИКИ
ПОКРИВУ́ЛЕНИЙ
ПОКРИВУЛИ́ТИ *див.* покривуля́ти
ПОКРИВУЛЯ́ТИ
ПОКРИЖАНІ́ТИ
ПО́КРИК
ПОКРИКА́ТИ *див.* покри́кувати
ПОКРИ́КНУТИ
ПОКРИ́КУВАННЯ
ПОКРИ́КУВАТИ
ПО-КРИМСЬКОТАТА́РСЬКИ
ПО-КРИМСЬКОТАТА́РСЬКОМУ
ПОКРИ́ТИ *див.* покрива́ти
ПОКРИ́ТИЙ
ПОКРИТИКО́ВАНИЙ
ПОКРИТИКУВА́ТИ
ПОКРИ́ТИСЯ *див* покрива́тися
ПО́КРИ́ТКА
ПОКРИТОНАСІ́ННИЙ
ПОКРИТТЯ́
ПОКРИЧА́ТИ
ПОКРИ́ШЕНИЙ
ПОКРИ́ШЕННЯ
ПО́КРИШЕЧКА
ПОКРИШИ́ТИ
ПОКРИШИ́ТИСЯ
ПО́КРИШКА
ПО́КРИШКОВИЙ
ПОКРІВЕ́ЛЬНИЙ
ПОКРІВЕ́ЛЬНИК
ПОКРІ́ВЕЦЬ
ПОКРІ́ВЛЯ
ПОКРІ́ВЧИК
ПОКРІ́Й
ПОКРІПА́ЧЕНИЙ
ПОКРІПА́ЧЕННЯ
ПОКРІПА́ЧИТИ *див.* покріпа́чувати
ПОКРІПА́ЧУВАТИ
ПОКРІПИ́ТИ[1]
ПОКРІПИ́ТИ[2] *див* покрі́плювати
ПОКРІПИ́ТИСЯ[1]
ПОКРІПИ́ТИСЯ[2] *див* покрі́плюватися
ПОКРІ́ПЛЕНИЙ
ПОКРІ́ПЛЕННЯ
ПОКРІ́ПЛЮВАННЯ
ПОКРІ́ПЛЮВАТИ
ПОКРІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОКРІПЛЯ́ТИ *див* покрі́плювати
ПОКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* покрі́плюватися
ПОКРІ́ПШАТИ
ПОКРО́В
ПОКРО́ВА
ПОКРОВИ́ТЕЛЬ
ПОКРОВИ́ТЕЛЬКА
ПОКРОВИ́ТЕЛЬСТВО
ПОКРОВИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПОКРО́ЄНИЙ
ПОКРО́ЇТИ
ПОКРО́КОВИЙ
ПОКРО́КОВО
ПОКРОКУВА́ТИ
ПОКРОПИ́ТИ
ПОКРОПИ́ТИСЯ
ПОКРО́ПЛЕНИЙ
ПОКРОХМА́ЛИТИ
ПОКРУГЛІ́ТИ
ПОКРУГЛІ́ШАТИ
ПОКРУЖА́ТИ
ПОКРУЖИ́ТИ
ПОКРУЖЛЯ́ТИ
ПОКРУ́КАТИ *див* покрю́кати
ПО́КРУТ
ПОКРУТИ́ТИ
ПОКРУТИ́ТИСЯ
ПО-КРУТІ́ЙСЬКИ
ПО-КРУТІ́ЙСЬКОМУ
ПОКРУТНУ́ТИ
ПОКРУТНУ́ТИСЯ
ПО́КРУЧ
ПОКРУ́ЧЕНИЙ
ПОКРУ́ЧЕНІСТЬ
ПОКРУ́ЧЕНО
ПОКРУ́ЧУВАТИ
ПОКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПОКРУ́ЧЧЯ
ПОКРЮ́КАТИ
ПОКРЯ́КАТИ
ПОКРЯ́КУВАТИ
ПОКУ́БЛИТИСЯ
ПОКУВА́ТИ[1]
ПОКУВА́ТИ[2]
ПОКУДКУДА́КАТИ
ПОКУ́ДЛАНИЙ
ПОКУ́ДЛАТИ
ПОКУ́ДЛАТИСЯ
ПОКУДО́ВЧЕНИЙ
ПОКУДО́ВЧИТИ
ПОКУДО́ВЧИТИСЯ
ПОКУЙО́ВДЖЕНИЙ
ПОКУЙО́ВДИТИ
ПОКУЙО́ВДИТИСЯ
ПОКУ́КАТИ

ПОКУКУРІ́КАТИ
ПОКУЛА́ЧИТИ
ПОКУ́ЛЕНИЙ
ПОКУ́ЛИТИ
ПОКУ́ЛИТИСЯ
ПО́КУЛЬ
ПОКУЛЬГА́ТИ
ПОКУ́ЛЬГУВАТИ
ПОКУЛЬТУ́РНІШАТИ
ПО-КУЛЬТУ́РНОМУ
ПОКУМА́ННЯ
ПОКУМА́ТИСЯ
ПОКУМЕ́КАТИ
ПОКУМИ́ТИСЯ *див.* покума́тися
ПОКУМУВА́ТИ
ПОКУНЯ́ТИ
ПО́КУП
ПОКУПА́ТИ
ПОКУПА́ТИСЯ
ПОКУПЕ́ЦЬ
ПО-КУПЕ́ЦЬКИ
ПОКУПЕ́ЦЬКИЙ
ПО-КУПЕ́ЦЬКОМУ
ПОКУПИ́ТИ
ПОКУ́ПКА
ПОКУПЛЯ́ТИ *див.* покупува́ти
ПОКУПНИ́Й
ПОКУПНИ́ЦЯ
ПОКУПУВА́ТИ
ПОКУПЧИ́НЯ
ПОКУРИ́ТИ[1]
ПОКУРИ́ТИ[2]
ПОКУРИ́ТИСЯ
ПОКУРІ́ТИ[1]
ПОКУРІ́ТИ[2]
ПОКУРІ́ТИСЯ
ПОКУРЛИ́КАТИ
ПОКУРЛЮ́КАТИ
ПОКУРНИ́КАТИ
ПОКУ́РЮВАТИ
ПОКУ́СА
ПОКУ́САНИЙ
ПОКУСА́ТИ
ПОКУСА́ТИСЯ
ПО-КУСТА́РНОМУ
ПОКУ́СУВАТИ
ПО́КУТ *див.* по́куть
ПОКУ́ТА
ПОКУ́ТНИЙ[1]
ПОКУ́ТНИЙ[2] *див.* поку́тній
ПОКУ́ТНИК
ПОКУ́ТНИЦЯ
ПОКУ́ТНІЙ
ПОКУ́ТСЬКИЙ
ПО́КУТТЯ
ПОКУ́ТУВАННЯ
ПОКУ́ТУВАТИ
ПО́КУТЬ
ПОКУТЯ́НИ
ПОКУТЯ́НИН *див* покутя́ни
ПОКУТЯ́НКА *див.* покутя́ни
ПОКУХОВА́РИТИ
ПОКУЧЕРЯ́ВИТИ
ПОКУЧЕРЯ́ВИТИСЯ
ПОКУЧЕРЯ́ВІТИ
ПОКУЧЕРЯ́ВЛЕНИЙ
ПОКУ́ШАТИ
ПОКУШПЕ́ЛИТИ
ПОКУШТУВА́ТИ
ПОЛА́
ПОЛА́БИ
ПОЛАБІ́СТИКА
ПОЛА́БСЬКИЙ
ПОЛАБУ́ЗНИТИСЯ
ПОЛАВІРУВА́ТИ
ПОЛА́ВОЧНИК
ПОЛАГІДНІ́ЛИЙ
ПОЛАГІДНІ́ТИ
ПОЛАГІДНІ́ШАТИ
ПОЛА́ГОДЖЕНИЙ
ПОЛА́ГОДЖЕННЯ
ПОЛА́ГОДИТИ
ПОЛА́Д
ПОЛА́ДЖЕНИЙ
ПОЛА́ДИТИ
ПОЛА́ДНАНИЙ
ПОЛАДНА́ТИ
ПОЛАДНА́ТИСЯ
ПО́ЛАЗ
ПОЛА́ЗИТИ
ПОЛА́ЗНИК
ПОЛАКО́ВАНИЙ
ПОЛА́КОМИТИСЯ
ПОЛАКУВА́ТИ
ПОЛА́МАНИЙ
ПОЛА́МАНІСТЬ
ПОЛАМА́ТИ
ПОЛАМА́ТИСЯ
ПОЛА́МКА
ПОЛА́МЛЕНИЙ
ПОЛА́ПАТИ
ПОЛА́ПАТИСЯ
ПО́ЛАПКИ
ПО́ЛАПЦЕМ
ПОЛА́РДИНГ
ПОЛАРО́ЇД *див.* поляро́їд
ПОЛАРО́ЇДНИЙ *див.* поляро́їдний
ПОЛА́СИТИСЯ
ПОЛАСКАВІ́ШАТИ
ПОЛА́СТИТИСЯ
ПОЛА́СУВА́ТИ
ПОЛА́СУВА́ТИСЯ
ПОЛАТА́ЙКО
ПОЛА́ТАНИЙ
ПОЛАТА́ТИ
ПО-ЛАТВІ́ЙСЬКИ
ПО-ЛАТВІ́ЙСЬКОМУ
ПО-ЛАТИ́НІ
ПО-ЛАТИ́НСЬКИ
ПО-ЛАТИ́НСЬКІЙ
ПО-ЛАТИ́НСЬКОМУ
ПО-ЛАТИ́СЬКИ
ПО-ЛАТИ́СЬКОМУ
ПОЛАТО́ВАНИЙ
ПОЛАТУВА́ТИ
ПОЛАШТУВА́ТИ
ПОЛА́ЩИТИСЯ *див.* пола́ститися
ПОЛА́ЯТИ
ПОЛА́ЯТИСЯ
ПО́ЛБА
ПО́ЛБЯНИЙ
ПО́ЛЕ
ПО-ЛЕ́В'ЯЧОМУ
ПОЛЕГЕ́НЬКО *див.* полеге́ньку
ПОЛЕГЕ́НЬКУ
ПОЛЕГЕ́СЕНЬКО *див.* полеге́сеньку
ПОЛЕГЕ́СЕНЬКУ
ПОЛЕ́ГКИЙ
ПОЛЕ́ГКІСТЬ
ПОЛЕ́ГКО *див.* поле́гку
ПОЛЕГКОВА́ЖИТИ
ПОЛЕ́ГКУ
ПОЛЕ́ГЛИЙ
ПОЛЕ́ГЛІСТЬ
ПОЛЕ́ГОМ
ПОЛЕ́ГША
ПОЛЕ́ГШАТИ
ПОЛЕ́ГШЕНИЙ
ПОЛЕ́ГШЕНІСТЬ
ПОЛЕ́ГШЕННЯ
ПОЛЕ́ГШЕНО
ПОЛЕ́ГШИТИ *див.* поле́гшувати
ПОЛЕ́ГШИТИСЯ *див.* поле́гшуватися
ПОЛЕ́ГШУВАЛЬНИЙ
ПОЛЕ́ГШУВАННЯ
ПОЛЕ́ГШУВАТИ
ПОЛЕ́ГШУВАТИСЯ
ПОЛЕДАРЮВА́ТИ
ПОЛЕДАЩІ́ТИ
ПОЛЕДЕНІ́ТИ
ПОЛЕЖА́Й
ПОЛЕЖА́КА
ПОЛЕЖА́ЛИЙ
ПОЛЕ́ЖАТИ
ПОЛЕЗАХИСНИ́Й
ПОЛЕ́КША *див.* поле́гша
ПОЛЕЛІ́ЯТИ
ПОЛЕМА́РХ
ПОЛЕМЕНТУВА́ТИ
ПОЛЕМІЗУВА́ТИ
ПОЛЕ́МІКА
ПОЛЕМІ́СТ
ПОЛЕМІ́СТКА
ПОЛЕМІ́ЧНИЙ
ПОЛЕМІ́ЧНІСТЬ
ПОЛЕМІ́ЧНО
ПОЛЕ́НДВИЦЯ *див.* поля́двиця
ПО́ЛЕНИЙ
ПОЛЕ́НТА
ПОЛЕПЕТА́ТИ
ПОЛЕ́СТИ́ТИ
ПОЛЕ́СТИ́ТИСЯ
ПОЛЕТІ́ТИ
ПОЛЕТУ́ХА
ПО́ЛЕЧКА[1]
ПО́ЛЕЧКА[2]
ПО́ЛЕЧКА[3]
ПО́ЛЕЧКО
ПОЛЕ́ЩЕНИЙ
ПОЛИ́В
ПОЛИ́ВА
ПОЛИВА́ЛКА
ПОЛИВА́ЛЬНИЙ
ПОЛИВА́ЛЬНИК
ПОЛИВА́ЛЬНИЦЯ
ПОЛИВА́ЛЬНИЧКА
ПОЛИ́ВАНИЙ
ПОЛИВА́ННЯ
ПОЛИВА́ТИ
ПОЛИВА́ТИСЯ
ПО́ЛИ́ВКА
ПОЛИВНИ́Й
ПО́ЛИВО[1]
ПО́ЛИВО[2]
ПОЛИ́ВОЧКА
ПОЛИ́В'ЯНИЙ
ПОЛИГА́ТИ[1]
ПОЛИГА́ТИ[2]
ПОЛИГА́ТИСЯ
ПОЛИ́ГАЧ
ПОЛИ́ГАЧКА
ПОЛИ́ЗАНИЙ
ПОЛИЗА́ТИ
ПОЛИ́ЗАЧ
ПОЛИ́ЗКАТИ
ПОЛИ́ЗЬКАТИ *див.* поли́зкати
ПО́ЛИК
ПОЛИ́К
ПОЛИ́Н
ПОЛИНА́ТИ
ПОЛИНЕ́ВИЙ *див.* полино́вий
ПОЛИНЕ́ЦЬ
ПОЛИНІ́ВКА
ПОЛИНІ́ВОЧКА
ПОЛИ́ННИЙ
ПОЛИНО́ВИЙ
ПОЛИ́НУТИ
ПОЛИ́НЬ *див.* поли́н
ПОЛИНЯ́ЛИЙ
ПОЛИНЯ́ЛІСТЬ
ПОЛИНЯ́ТИ
ПО-ЛИСИ́ЧОМУ
ПОЛИСІ́ЛИЙ
ПОЛИСІ́ННЯ
ПОЛИСІ́ТИ
ПО́ЛИСК
ПОЛИ́СКУВАННЯ
ПОЛИ́СКУВАТИ
ПОЛИ́СКУВАТИСЯ
ПОЛИСТУВА́ТИСЯ
ПО-ЛИ́СЯЧИ
ПО-ЛИ́СЯЧОМУ
ПОЛИ́ТИ *див.* полива́ти
ПОЛИ́ТИЙ
ПОЛИ́ТИСЯ *див.* полива́тися
ПО-ЛИТО́ВСЬКИ

ПО-ЛИТО́ВСЬКОМУ
ПОЛИХА́ННЯ
ПОЛИХА́ТИ
ПОЛИХНУ́ТИ
ПОЛИХОСЛО́ВИТИ
ПО-ЛИ́ЦА́РСЬКИ
ПО-ЛИ́ЦА́РСЬКОМУ
ПОЛИЦЕ́ВИЙ
ПОЛИЦЕМІ́РИТИ
ПОЛИ́ЦЯ
ПОЛИЦЯ́ТИСЯ
ПОЛИ́ЧКА
ПОЛИЧКО́ВИЙ
ПОЛИ́ЧНЕ
ПОЛИ́ЧНИЙ
ПОЛИ́ЧНИК
ПОЛИ́ЧЧЯ
ПОЛИША́ТИ[1]
ПОЛИША́ТИ[2]
ПОЛИША́ТИСЯ[1]
ПОЛИША́ТИСЯ[2]
ПОЛИ́ШЕНИЙ
ПОЛИ́ШЕННЯ
ПОЛИШИ́ТИ *див* полиша́ти[1]
ПОЛИШИ́ТИСЯ *див.* полиша́тися[1]
ПОЛІ...
ПОЛІАКО́РД
ПОЛІАКРИ́Л
ПОЛІАКРИЛАМІ́Д *див* поліакриламі́ди
ПОЛІАКРИЛАМІ́ДИ
ПОЛІАКРИЛАМІ́ДНИЙ
ПОЛІАКРИ́ЛОВИЙ
ПОЛІАМІ́Д *див.* поліамі́ди
ПОЛІАМІ́ДИ
ПОЛІАМІ́ДНИЙ
ПОЛІАМІ́Н *див.* поліамі́ни
ПОЛІАМІ́НИ
ПОЛІАМІ́ННИЙ
ПОЛІАНДРИ́ЧНИЙ
ПОЛІА́НДРІЯ
ПОЛІАНІ́Т
ПОЛІА́НТОВИЙ
ПОЛІАРТРИ́Т
ПОЛІАРТРИ́ТНИЙ
ПОЛІБАЗИ́Т
ПОЛІ́БІЧОК *див* полі́бочок
ПОЛІ́БОЧОК
ПОЛІБУТАДІЄ́Н
ПОЛІБУТАДІЄ́НОВИЙ
ПОЛІВАЛЕ́НТНИЙ
ПОЛІВАЛЕ́НТНІСТЬ
ПОЛІВАРІА́НТНИЙ
ПОЛІВАРІА́НТНІСТЬ
ПОЛІВАРІА́НТНО
ПОЛІВАРІАТИ́ВНИЙ
ПОЛІВАРІАТИ́ВНІСТЬ
ПОЛІВАРІАТИ́ВНО
ПО-ЛІВА́ЦЬКИ
ПО-ЛІВА́ЦЬКОМУ
ПОЛІВЕ́КТОРНИЙ
ПОЛІВЕ́КТОРНІСТЬ
ПОЛІВЕ́КТОРНО
ПОЛІВИ́ТИ
ПОЛІВІНІЛАЦЕТА́Т
ПОЛІВІНІЛАЦЕТА́ТНИЙ
ПОЛІВІНІ́ЛОВИЙ
ПОЛІВІНІЛСПИРТОВИ́Й
ПОЛІВІНІЛХЛОРИ́Д
ПОЛІВІНІЛХЛОРИ́ДНИЙ
ПОЛІВІ́ННЯ
ПОЛІВІТАМІ́Н
ПОЛІВІТАМІ́ННИЙ
ПОЛІВІ́ТИ
ПОЛІВІ́ШАННЯ
ПОЛІВІ́ШАТИ
ПОЛІ́ВКА[1]
ПОЛІ́ВКА[2]
ПОЛІ́ВКОВИЙ
ПОЛІ́Г
ПОЛІГА́М *див.* поліга́ми
ПОЛІГА́МИ
ПОЛІГА́МІЯ
ПОЛІГА́МНИЙ
ПОЛІГА́МНІСТЬ
ПОЛІГА́МНО
ПОЛІГЕНІ́ЗМ
ПОЛІГЕНІ́СТ
ПОЛІГІБРИ́Д
ПОЛІГІНІ́Я
ПОЛІГІПОВІТАМІНО́З
ПОЛІГЛАНДУЛЯ́РНИЙ
ПОЛІГЛО́Т
ПОЛІГЛО́ТНИЙ
ПОЛІГО́Н[2]
ПОЛІГО́Н[1]
ПОЛІГОНА́ЛЬНИЙ
ПОЛІГО́ННИЙ
ПОЛІГОНОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПОЛІГОНОМЕ́ТРІЯ
ПОЛІГРА́Ф
ПОЛІГРАФІ́СТ
ПОЛІГРАФІ́СТКА
ПОЛІГРАФІ́ЧНИЙ
ПОЛІГРАФІ́Я
ПОЛІГРАФКОМБІНА́Т
ПОЛІДАКТИЛІ́Я
ПОЛІДИ́ПСІЯ
ПОЛІДИСПЕ́РСНИЙ
ПОЛІДИСПЕ́РСНІСТЬ
ПОЛІДИСЦИПЛІНА́РНИЙ
ПОЛІДИСЦИПЛІНА́РНІСТЬ
ПОЛІЕ́ДР
ПОЛІЕДРА́ЛЬНИЙ
ПОЛІЕДРИ́ЧНИЙ
ПОЛІЕДРО́З
ПОЛІЕКРА́Н
ПОЛІЕКРА́ННИЙ
ПОЛІЕКРА́ННІСТЬ
ПОЛІЕЛЕКТРОЛІ́Т *див.* поліелектролі́ти
ПОЛІЕЛЕКТРОЛІ́ТИ
ПОЛІЕМБРІОНІ́Я
ПОЛІЕ́СТЕР *див.* полі́єстери
ПОЛІЕ́СТЕРИ
ПОЛІЕ́СТЕРОВИЙ
ПОЛІЕТИЛЕ́Н
ПОЛІЕТИЛЕНГЛІКО́ЛЬ
ПОЛІЕТИЛЕ́НОВИЙ
ПОЛІЕТНІ́ЧНИЙ
ПОЛІЕТНІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІЕТНІ́ЧНО
ПОЛІЕФІ́Р *див.* поліефі́ри
ПОЛІЕФІ́РИ
ПОЛІЕФІ́РНИЙ
ПОЛІ́ЖНИЦЯ
ПОЛІ́ЗТИ
ПОЛІІЗОБУТИЛЕ́Н
ПОЛІІЗОПРЕ́Н
ПОЛІ́Й
ПОЛІКАРБОНА́Т
ПОЛІКА́РПІК *див.* полікá́рпіки
ПОЛІКА́РПІКИ
ПОЛІКАРПІ́ЧНИЙ
ПОЛІКАРЮВА́ТИ
ПОЛІКЛІ́НІКА
ПОЛІКЛІНІ́ЧНИЙ
ПОЛІКОМПОНЕ́НТНИЙ
ПОЛІКОМПОНЕ́НТНІСТЬ
ПОЛІКОНДЕНСА́Т
ПОЛІКОНДЕНСА́ЦІЯ
ПОЛІКОНФЕСІ́ЙНИЙ
ПОЛІКОНФЕСІ́ЙНІСТЬ
ПОЛІКРАТИ́ЧНИЙ
ПОЛІКРАТИ́ЧНІСТЬ
ПОЛІКРА́ТІЯ
ПОЛІКРИСТА́Л
ПОЛІКРИСТАЛІ́ЧНИЙ
ПОЛІКРИСТАЛІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІКРО́С
ПОЛІКРО́СНИЙ
ПОЛІКСЕ́Н
ПОЛІКСЕ́НІЯ
ПОЛІКСЕ́ННИЙ
ПОЛІКУВА́ТИ
ПОЛІКУВА́ТИСЯ
ПОЛІКУЛЬТУ́РА
ПОЛІКУЛЬТУРАЛІ́ЗМ
ПОЛІКУЛЬТУ́РНИЙ
ПОЛІКУЛЬТУ́РНІСТЬ
ПОЛІКУЛЬТУ́РНО
ПОЛІЛІ́НГВ
ПОЛІЛІНГВА́ЛЬНИЙ
ПОЛІЛІНГВА́ЛЬНІСТЬ
ПОЛІЛІНГВІ́ЗМ
ПОЛІЛО́Г
ПОЛІЛОГІ́ЧНИЙ
ПОЛІЛОГІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІ́ЛЬНИЙ
ПОЛІ́ЛЬНИК
ПОЛІ́ЛЬНИЦЬКИЙ
ПОЛІ́ЛЬНИЦЯ
ПОЛІМАРА́Н
ПОЛІМЕ́НТ
ПОЛІМЕ́НТНИЙ
ПОЛІМЕ́Р *див* полімé́ри
ПОЛІМЕРА́ЗА
ПОЛІМЕРА́ЗНИЙ
ПОЛІМЕРБЕТО́Н
ПОЛІМЕРБЕТО́ННИЙ
ПОЛІМЕ́РИ
ПОЛІМЕРИЗА́ТОР
ПОЛІМЕРИЗАЦІ́ЙНИЙ
ПОЛІМЕРИЗА́ЦІЯ
ПОЛІМЕРИЗО́ВАНИЙ
ПОЛІМЕРИЗУВА́ТИ
ПОЛІМЕРИЗУВА́ТИСЯ
ПОЛІМЕРІ́Я
ПОЛІМЕ́РНИЙ
ПОЛІМЕРОЗНА́ВСТВО
ПОЛІМЕРЦЕМЕ́НТ
ПОЛІМЕРЦЕМЕ́НТНИЙ
ПОЛІМЕТА́Л
ПОЛІМЕТАЛЕ́ВИЙ
ПОЛІМЕТАЛІ́ЧНИЙ
ПОЛІМЕ́ТР
ПОЛІМЕТРИ́ЧНИЙ
ПОЛІМЕТРІ́Я
ПОЛІМІНЕРА́Л
ПОЛІМІНЕРА́ЛЬНИЙ
ПОЛІМОРФІ́ЗМ
ПОЛІМОРФІ́ЧНИЙ
ПОЛІМО́РФНИЙ
ПОЛІМО́РФНІСТЬ
ПОЛІНАРКОМА́Н
ПОЛІНАРКОМА́НІЯ
ПОЛІНАСИ́ЧЕНИЙ
ПОЛІНАЦІОНА́ЛЬНИЙ
ПОЛІНЕВРИ́Т
ПОЛІНЕВРОПАТІ́Я
ПОЛІНЕЗІ́ЄЦЬ *див* полінезі́йці
ПОЛІНЕЗІ́ЙКА *див.* полінезі́йці
ПОЛІНЕЗІ́ЙСЬКИЙ
ПОЛІНЕЗІ́ЙЦІ
ПОЛІНЕЙРОПАТІ́Я *див.* поліневропатія
ПОЛІНЕНАСИ́ЧЕНИЙ
ПОЛІНИ́ТИСЯ *див* полінува́тися
ПОЛІНІЙО́ВАНИЙ
ПОЛІНІЮВА́ТИ
ПОЛІ́ННЯ[1]
ПОЛІ́ННЯ[2]
ПОЛІ́НО
ПОЛІНО́ВАНИЙ
ПОЛІНО́З
ПОЛІНО́М
ПОЛІНОМІА́ЛЬНИЙ
ПОЛІНОМІА́ЛЬНІСТЬ
ПОЛІНО́МНИЙ
ПОЛІНУВА́ТИСЯ
ПОЛІНУКЛЕОТИ́Д *див.* полінуклеоти́ди
ПОЛІНУКЛЕОТИ́ДИ
ПОЛІ́НЦЕ
ПОЛІНЯ́КА
ПОЛІНЯ́ЧКА
ПОЛІНЯ́ЧЧЯ
ПОЛІОЕНЦЕФАЛІ́Т
ПОЛІОМІЄЛІ́Т
ПОЛІ́П

ПОЛІПЕПТИ́Д *див* поліпепти́ди
ПОЛІПЕПТИ́ДИ
ПОЛІПЕПТИ́ДНИЙ
ПОЛІПИ́ТИ
ПОЛІ́ПЛЕНИЙ
ПОЛІПЛО́ЇД
ПОЛІПЛОЇДІ́Я
ПОЛІПЛО́ЇДНИЙ
ПОЛІ́ПНИЙ
ПОЛІПО́ЇД
ПОЛІПО́ЛІЯ
ПОЛІПОПОДІ́БНИЙ
ПОЛІПРЕДИКАТИ́ВНИЙ
ПОЛІПРЕДИКАТИ́ВНІСТЬ
ПОЛІПРОПІЛЕ́Н
ПОЛІПРОПІЛЕ́НОВИЙ
ПОЛІПРО́ФІЛЬНИЙ
ПОЛІПРО́ФІЛЬНІСТЬ
ПОЛІПРО́ФІЛЬНО
ПОЛІПТИ́Х
ПОЛІПТО́Т
ПОЛІ́ПШАТИ
ПОЛІ́ПШЕНИЙ
ПОЛІ́ПШЕННЯ
ПОЛІ́ПШИТИ *див.* поліпшувати
ПОЛІ́ПШИТИСЯ *див.* поліпшуватися
ПОЛІ́ПШУВАЛЬНИЙ
ПОЛІ́ПШУВАННЯ
ПОЛІ́ПШУВАТИ
ПОЛІ́ПШУВАТИСЯ
ПОЛІ́ПШУВАЧ
ПОЛІ́Р
ПОЛІРИ́ТМ
ПОЛІРИ́ТМІКА
ПОЛІРИТМІ́ЧНИЙ
ПОЛІРИТМІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІРИТМІ́Я
ПОЛІРО́ВАНИЙ
ПОЛІРО́ВКА
ПОЛІРО́ЛЬ
ПОЛІРУВА́ЛЬНИЙ
ПОЛІРУВА́ЛЬНИК
ПОЛІРУВА́ЛЬНИЦЯ
ПОЛІРУВА́ЛЬНЯ
ПОЛІРУВА́ННЯ
ПОЛІРУВА́ТИ
ПОЛІРУВА́ТИСЯ
ПО́ЛІС[1]
ПО́ЛІС[2]
ПОЛІСАПРО́Б *див.* полісапро́би
ПОЛІСАПРО́БИ
ПОЛІСАПРО́БНИЙ
ПОЛІСАХАРИ́Д *див.* полісахари́ди
ПОЛІСАХАРИ́ДИ
ПОЛІСАХАРИ́ДНИЙ
ПОЛІСЕМАНТИ́ЧНИЙ
ПОЛІСЕМАНТИ́ЧНІСТЬ
ПОЛІСЕМІ́ЧНИЙ
ПОЛІСЕМІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІСЕМІ́Я
ПОЛІСЕ́МНИЙ
ПОЛІСЕ́МНІСТЬ
ПОЛІСЕРОЗИ́Т
ПОЛІСИЛАБІ́ЗМ
ПОЛІСИЛАБІ́ЧНИЙ
ПОЛІСИЛОГІ́ЗМ
ПОЛІСИЛОГІ́ЧНИЙ
ПОЛІСИ́НДЕТОН
ПОЛІСИНТЕТИ́ЗМ
ПОЛІСИНТЕТИ́ЧНИЙ
ПОЛІСИНУСИ́Т
ПОЛІСМЕ́Н
ПО́ЛІСНИЙ[1]
ПО́ЛІСНИЙ[2]
ПОЛІСО́ВЩИК
ПОЛІСО́РБ
ПОЛІСПА́СТ
ПОЛІСПА́СТОВИЙ
ПОЛІСПЕРМІ́Я
ПОЛІ́ССЯ
ПОЛІСТИРО́Л
ПОЛІСТИРО́ЛОВИЙ
ПОЛІСТИРО́ЛЬНИЙ
ПОЛІСУ́Н
ПОЛІ́СЬКИЙ
ПОЛІСЮ́К *див.* полісюки́
ПОЛІСЮКИ́
ПОЛІСЮ́ЧКА *див.* полісюки́
ПОЛІСЯ́НИ
ПОЛІСЯ́НИН *див.* полісяни
ПОЛІСЯ́НКА *див.* полісяни
ПОЛІ́Т
ПОЛІ́Т...
ПОЛІТА́ТИ
ПОЛІТБЮРО́
ПОЛІТВІ́ДДІЛ
ПОЛІТВІ́ДДІЛЕЦЬ
ПОЛІТВІ́ДДІЛЬСЬКИЙ
ПОЛІТВ'Я́ЗЕНЬ
ПОЛІТГОДИ́НА
ПОЛІТГРА́МОТА
ПОЛІТГУРТО́К
ПОЛІТДЕ́НЬ
ПОЛІТЕЇ́ЗМ
ПОЛІТЕЇ́СТ
ПОЛІТЕЇСТИ́ЧНИЙ
ПОЛІТЕ́ЙНМЕНТ
ПОЛІТЕКОНО́МІЯ
ПОЛІТЕМАТИ́ЗМ
ПОЛІТЕМІГРА́НТ
ПОЛІТЕМІГРА́НТКА
ПОЛІТЕМІГРА́ЦІЯ
ПО-ЛІТЕРАТУ́РНОМУ
ПОЛІ́ТЕРНИЙ
ПОЛІ́ТЕРНО
ПОЛІТЕ́С
ПОЛІТЕ́Х
ПОЛІТЕХНІЗА́ЦІЯ
ПОЛІТЕХНІ́ЗМ
ПОЛІТЕХНІЗО́ВАНИЙ
ПОЛІТЕХНІЗУВА́ТИ
ПОЛІТЕХНІЗУВА́ТИСЯ
ПОЛІТЕ́ХНІК
ПОЛІТЕ́ХНІКА
ПОЛІТЕ́ХНІКУМ
ПОЛІТЕХНІ́ЧНИЙ
ПОЛІТЖИТТЯ́
ПОЛІТЗАМО́ВЛЕННЯ
ПОЛІТЗАНЯ́ТТЯ
ПОЛІТИЗА́ЦІЯ
ПОЛІТИЗО́ВАНИЙ
ПОЛІТИЗО́ВАНІСТЬ
ПОЛІТИЗО́ВАНО
ПОЛІТИЗО́ВУВАТИ
ПОЛІТИЗО́ВУВАТИСЯ
ПОЛІТИЗУВА́ННЯ
ПОЛІТИЗУВА́ТИ *див* політизо́вувати
ПОЛІТИЗУВА́ТИСЯ *див.* політизо́вуватися
ПОЛІ́ТИК
ПОЛІ́ТИКА
ПОЛІТИКА́Н
ПОЛІТИКА́НКА
ПОЛІТИКА́НСТВО
ПОЛІТИКА́НСТВУВАТИ
ПОЛІТИКА́НСЬКИЙ
ПОЛІ́ТИКО-...
ПОЛІ́ТИКО-ЕКОНОМІ́ЧНИЙ
ПОЛІТИКУВА́ННЯ
ПОЛІТИКУВА́ТИ
ПОЛІ́ТИКУМ
ПОЛІТИПА́Ж
ПОЛІТИПА́ЖНИЙ
ПОЛІТИ́ЧНИЙ
ПОЛІТИ́ЧНІСТЬ
ПОЛІТИ́ЧНО
ПОЛІТІНФОРМА́ТОР
ПОЛІТІНФОРМА́ЦІЯ
ПОЛІТКАТОРЖА́НИН
ПОЛІТКАТОРЖА́НКА
ПОЛІТКЕРІВНИ́К
ПОЛІТКЕРІВНИ́ЦТВО
ПОЛІТКО́М
ПОЛІТКОРЕ́КТНИЙ
ПОЛІТКОРЕ́КТНІСТЬ
ПОЛІТКОРЕ́КТНО
ПОЛІТМА́СОВИЙ
ПОЛІТМІ́НІМУМ
ПОЛІТНАВЧА́ННЯ
ПОЛІ́ТНИК[1]
ПОЛІ́ТНИК[2]
ПОЛІ́ТНИЦЯ[1]
ПОЛІ́ТНИЦЯ[2]
ПО-ЛІ́ТНЬОМУ
ПОЛІТО́ГЛЯД
ПОЛІ́ТОК
ПОЛІТО́ЛОГ
ПОЛІТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПОЛІТОЛО́ГІЯ
ПОЛІТОНА́ЛЬНИЙ
ПОЛІТОНА́ЛЬНІСТЬ
ПОЛІТО́НІМ
ПОЛІТО́РГАН
ПОЛІТОРГАНІЗА́ТОР
ПОЛІТОСВІ́ТА
ПОЛІТОСВІ́ТНІЙ
ПОЛІТОСВІТРОБО́ТА
ПОЛІТПРАЦІВНИ́К
ПОЛІТПРИТУ́ЛОК
ПОЛІТРА́ВМА
ПОЛІТРАВМАТИ́ЗМ
ПОЛІТРАВМАТИ́ЧНИЙ
ПОЛІТРА́ДА
ПОЛІТРЕПРЕ́СІЯ
ПОЛІТРЕФО́РМА
ПОЛІТРОБІТНИ́К
ПОЛІТРОБО́ТА
ПОЛІТРУ́К
ПОЛІТСИ́ЛА
ПОЛІТСКЛА́Д
ПОЛІТТЕХНО́ЛОГ
ПОЛІТТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПОЛІТТЕХНОЛО́ГІЯ
ПОЛІ́ТТЯ[1]
ПОЛІ́ТТЯ[2]
ПОЛІТУПРАВЛІ́ННЯ
ПОЛІТУ́РА
ПОЛІТУ́РНИЙ
ПОЛІТУ́РНИК
ПОЛІТУ́РНИЦЯ
ПОЛІТЧАСТИ́НА
ПОЛІТШКО́ЛА
ПОЛІТШО́У
ПОЛІУРЕТА́Н *див.* поліурета́ни
ПОЛІУРЕТА́НИ
ПОЛІУРЕТА́НОВИЙ
ПОЛІУРІ́Я
ПОЛІФА́Г *див.* поліфа́ги
ПОЛІФА́ГИ
ПОЛІФА́ГІЯ
ПОЛІФА́ЗНИЙ
ПОЛІФЕНО́Л *див.* поліфено́ли
ПОЛІФЕНО́ЛИ
ПОЛІФЕНО́ЛЬНИЙ
ПОЛІФІЛІ́Я
ПОЛІФЛО́РНИЙ
ПОЛІФО́Н
ПОЛІФОНІ́ЗМ
ПОЛІФОНІ́СТ
ПОЛІФОНІ́ЧНИЙ
ПОЛІФОНІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІФО́НІЯ
ПОЛІФО́ННИЙ
ПОЛІФТО́НГ
ПОЛІФТОНГІ́ЧНИЙ
ПОЛІФУНКЦІОНАЛІ́ЗМ
ПОЛІФУНКЦІОНА́ЛЬНИЙ
ПОЛІФУНКЦІОНА́ЛЬНІСТЬ
ПОЛІХЕ́ТА *див.* поліхе́ти
ПОЛІХЕ́ТИ
ПОЛІХЛОРВІНІ́Л
ПОЛІХЛОРВІНІ́ЛОВИЙ
ПОЛІХРОЇ́ЗМ
ПОЛІХРОМАТИ́ЧНИЙ
ПОЛІХРОМА́ТОР
ПОЛІХРОМІ́Я
ПОЛІХРО́МНИЙ

ПОЛІХРО́МНІСТЬ
ПОЛІЦА́Й
ПОЛІЦАЙНЯ́
ПОЛІЦА́ЙСТВО
ПОЛІЦЕЙМЕ́ЙСТЕР
ПОЛІЦЕ́ЙСЬКИЙ
ПОЛІЦЕ́ЙЩИНА
ПОЛІЦЕНТРИ́ЗМ
ПОЛІЦЕНТРИ́СТ
ПОЛІЦЕНТРИ́ЧНИЙ
ПОЛІЦЕНТРИ́ЧНІСТЬ
ПОЛІЦИКЛІ́ЧНИЙ
ПОЛІЦИКЛІ́ЧНІСТЬ
ПОЛІЦІА́НТ
ПОЛІЦІ́ЙНИЙ
ПОЛІ́ЦІЯ
ПОЛІЦІЯ́Н
ПОЛІЦІЯ́НТ *див.* поліціа́нт
ПОЛІЦМЕ́ЙСТЕР
ПОЛІЦУ́КОР *див.* поліцукри́
ПОЛІЦУКРИ́
ПОЛІЦУКРИ́Д *див.* поліцукри́ди
ПОЛІЦУКРИ́ДИ
ПОЛІЦУКРИ́ДНИЙ
ПОЛІЦУКРО́ВИЙ
ПОЛІ́ЧЕНИЙ
ПОЛІЧИ́ТИ[1]
ПОЛІЧИ́ТИ[2]
ПОЛІЧИ́ТИСЯ[1]
ПОЛІЧИ́ТИСЯ[2]
ПОЛІШИНЕ́ЛЬ
ПОЛІЩУ́К *див.* поліщуки́
ПОЛІЩУКИ́
ПОЛІЩУ́ЦЬКИЙ
ПОЛІЩУ́ЧКА *див.* поліщуки́
ПОЛК
ПО́ЛКА
ПОЛКОВИ́Й
ПОЛКО́ВНИК
ПОЛКО́ВНИКІВ
ПОЛКОВНИКІ́ВНА
ПОЛКОВНИКУВА́ТИ
ПОЛКО́ВНИЦТВО
ПОЛКО́ВНИЦЬКИЙ
ПОЛКО́ВНИЦЯ
ПОЛКОВНИЧЕ́НКО
ПОЛКО́ВНИЧИЙ
ПОЛКО́ВНИЧИХА
ПОЛКОВО́ДЕЦЬ
ПОЛКОВО́ДНИЦЬКИЙ
ПОЛКОВО́ДСЬКИЙ
ПОЛКОВО́ДЧИЙ
ПОЛЛЯ́ТИ *див.* полива́ти
ПОЛЛЯ́ТИЙ
ПОЛЛЯ́ТИСЯ *див.* полива́тися
ПО́ЛО
ПОЛО́ВА
ПО́ЛОВЕЦЬ *див.* по́ловці
ПОЛОВЕ́ЦЬКИЙ
ПОЛОВИ́Й[1]
ПОЛОВИ́Й[2]
ПОЛОВИ́Й[3]
ПОЛОВИ́К
ПОЛОВИ́НА
ПОЛОВИ́НИТИ
ПОЛОВИ́НКА
ПОЛОВИ́ННИЙ
ПОЛОВИ́ННИЦЯ
ПОЛОВИ́НЧАСТИЙ
ПОЛОВИ́НЧАСТІСТЬ
ПОЛОВИ́НЧАСТО
ПОЛОВИ́НЧАТИЙ
ПОЛОВИ́НЧАТІСТЬ
ПОЛОВИ́НЧАТО
ПОЛОВИ́НЧИК
ПОЛОВИ́НЩИК
ПОЛОВИ́НЩИНА
ПОЛОВИ́ТИ
ПОЛО́ВИЦЯ
ПОЛОВИ́ЦЯ[1]
ПОЛОВИ́ЦЯ[2]
ПОЛОВІ́ДДЯ
ПОЛОВІ́ННЯ
ПОЛОВІ́ТИ
ПОЛОВІ́ЮЧИЙ
ПОЛО́ВЛЕНИЙ
ПОЛО́ВНИК[1]
ПОЛО́ВНИК[2]
ПОЛОВНИ́К
ПОЛОВНИ́ЦЯ[1]
ПОЛОВНИ́ЦЯ[2]
ПОЛО́ВНЯ
ПОЛОВНЯ́К
ПОЛОВО́ДДЯ
ПОЛОВОЗБИРА́Ч
ПОЛО́ВОНЬКА
ПО́ЛОВЦІ
ПОЛОВЧА́Н *див.* половча́ни
ПОЛОВЧА́НИ
ПОЛОВЧА́НИН *див.* половча́ни
ПОЛОВЧА́НКА *див.* по́ловці
ПОЛОВЧА́НСЬКИЙ
ПОЛОВЧИ́Н *див.* половча́ни
ПОЛО́В'ЯНИЙ
ПО́ЛОГ
ПОЛО́Г
ПОЛО́ГИ[1]
ПОЛО́ГИ[2]
ПОЛО́ГИЙ
ПОЛО́ГІСТЬ
ПОЛО́ГО
ПОЛО́ГОВИЙ
ПОЛО́ЖЕНИЙ
ПОЛО́ЖЕННЯ
ПОЛО́ЖИСТИЙ
ПОЛО́ЖИСТІСТЬ
ПОЛО́ЖИСТО
ПОЛОЖИ́ТИ
ПОЛОЖИ́ТИСЯ[1]
ПОЛОЖИ́ТИСЯ[2]
ПОЛОЖО́К
ПО́ЛОЗ[1]
ПО́ЛОЗ[2]
ПОЛО́ЗЗЯ
ПОЛОЗКО́ВИЙ
ПО́ЛОЗОВИЙ[1]
ПО́ЛОЗОВИЙ[2]
ПОЛОЗО́К
ПОЛОЗО́ЧОК
ПОЛОКШИ́ТИ
ПОЛО́М
ПОЛО́МАНИЙ
ПОЛОМЕНІ́ТИ
ПОЛОМИ́ТИ
ПОЛОМИ́ТИСЯ
ПО́ЛОМІНЬ *див.* по́лумінь
ПОЛО́МКА
ПОЛО́МЛЕНИЙ
ПО́ЛОМНО
ПО́ЛОМ'Я
ПОЛО́Н
ПОЛОНЕ́З
ПОЛОНЕ́ЗНИЙ
ПОЛО́НЕНИЙ
ПОЛОНЕ́НИЙ
ПОЛОНЕ́НИК
ПОЛОНЕ́ННЯ
ПОЛО́НИК
ПОЛОНИ́НА
ПОЛОНИ́НКА
ПОЛОНИ́ННИЙ
ПОЛОНИ́НСЬКИЙ
ПОЛОНИ́СТИЙ
ПОЛОНИ́ТЕЛЬ
ПОЛОНИ́ТЕЛЬКА
ПОЛОНИ́ТИ
ПОЛОНИ́ТИСЯ
ПОЛО́НІЄВИЙ
ПОЛОНІЗА́ЦІЯ
ПОЛОНІ́ЗМ
ПОЛОНІЗО́ВАНИЙ
ПОЛОНІЗУВА́ТИ
ПОЛОНІЗУВА́ТИСЯ
ПОЛО́НІЙ
ПОЛОНІ́СТ
ПОЛОНІ́СТИКА
ПОЛОНІСТИ́ЧНИЙ
ПОЛОНІ́СТКА
ПОЛО́НКА
ПОЛОННИ́К
ПОЛОННИ́ЦЯ
ПОЛОНОФІ́Л
ПОЛОНОФІ́ЛЬСТВО
ПОЛОНОФІ́ЛЬСЬКИЙ
ПОЛОНОФО́Б
ПОЛОНОФО́БІЯ
ПОЛОНОФО́БСТВО
ПОЛОНОФО́БСЬКИЙ
ПОЛОНЯ́НИК
ПОЛОНЯ́НИН
ПОЛОНЯ́НКА
ПОЛОНЯ́НОЧКА
ПОЛО́ПАНИЙ
ПОЛО́ПАТИ[1]
ПОЛО́ПАТИ[2]
ПОЛО́ПАТИСЯ
ПОЛОПОТІ́ТИ
ПОЛОСА́
ПОЛОСА́ТИЙ
ПОЛО́СКА
ПОЛОСКА́ЛЬНИЙ
ПОЛОСКА́ЛЬНИЦЯ
ПОЛО́СКАНИЙ
ПОЛОСКА́ННЯ
ПОЛОСКА́ТИ
ПОЛОСКА́ТИСЯ
ПОЛОСКОТА́ТИ
ПОЛОСНУ́ТИ
ПОЛОСОНУ́ТИ
ПОЛОСУВА́ТИ
ПОЛОТЕ́НЕЧКО
ПОЛОТЕ́НКО
ПОЛОТЕ́НЦЕ
ПОЛОТЕ́НЩИК
ПОЛО́ТИ
ПО́ЛОТИЙ *див* по́лений
ПОЛО́ТИСЯ
ПОЛОТНИ́НА
ПОЛОТНИ́НКА
ПОЛО́ТНИЩЕ
ПОЛОТНІ́ТИ
ПОЛОТНО́
ПОЛОТНЯ́НИЙ
ПОЛОТНЯ́НКА
ПОЛО́ТТЯ
ПОЛОТТЯ́
ПО́ЛОХ
ПОЛО́Х
ПОЛО́ХАНИЙ
ПОЛО́ХАННЯ
ПОЛО́ХАТИ
ПОЛО́ХАТИСЯ
ПОЛОХКИ́Й
ПО́ЛОХКО
ПОЛОХЛИ́ВИЙ
ПОЛОХЛИ́ВІСТЬ
ПОЛОХЛИ́ВО
ПОЛОХНУ́ТИ
ПОЛОХНУ́ТИСЯ
ПОЛО́Х-ПОЛО́Х *див.* поло́х
ПО́ЛОЦЬКИЙ
ПОЛОЧА́НИ
ПОЛОЧА́НИН *див.* полоча́ни
ПОЛОЧА́НКА *див.* полоча́ни
ПОЛО́ЧОК
ПОЛОШИ́ТИ
ПОЛОШИ́ТИСЯ
ПОЛО́ШКАТИ
ПОЛО́ШКАТИСЯ
ПОЛТА́ВЕЦЬ *див.* полта́вці
ПОЛТА́ВКА *див.* полта́вці
ПОЛТА́ВЦІ
ПОЛТАВЧА́НИ
ПОЛТАВЧА́НИН *див* полтавча́ни
ПОЛТАВЧА́НКА *див* полтавча́ни
ПОЛТЕРГЕ́ЙСТ

ПОЛТИ́НА
ПОЛТИ́НИК
ПОЛУБА́К
ПОЛУБОТИ́НКИ
ПОЛУБОТИ́НОК *див.* полуботи́нки
ПОЛУ́БОТКИ
ПОЛУ́БОТОК *див.* полу́ботки
ПОЛУВА́Л[1]
ПОЛУВА́Л[2]
ПОЛУВА́ЛЬНИЙ[1]
ПОЛУВА́ЛЬНИЙ[2]
ПОЛУ́ГАРБОК
ПОЛУ́ДА
ПОЛУ́ДАННЯ
ПОЛУДЕ́ННИЙ[1]
ПОЛУДЕ́ННИЙ[2]
ПОЛУ́ДЕНОК
ПО́ЛУДЕНЬ[1]
ПО́ЛУДЕНЬ[2]
ПОЛУДИ́ТИ
ПОЛУ́ДНАННЯ
ПОЛУ́ДНАТИ *див.* полу́днувати
ПОЛУ́ДНЕ[1]
ПОЛУ́ДНЕ[2]
ПОЛУДНЕ́ВИЙ[1]
ПОЛУДНЕ́ВИЙ[2]
ПОЛУ́ДНЄ[1] *див.* полу́дне[1]
ПОЛУ́ДНЄ[2] *див.* полу́дне[2]
ПО́ЛУДНИК
ПОЛУ́ДНИЦЯ
ПОЛУ́ДНІЙ[1]
ПОЛУ́ДНІЙ[2]
ПОЛУ́ДНУВАННЯ
ПОЛУ́ДНУВАТИ
ПОЛУ́ДРАБОК
ПОЛУ́ДУВАТИЙ
ПОЛУЗА́ТИ
ПОЛУ́КІПОК
ПОЛУ́МАЦЬОК
ПОЛУМЕНЕ́ВИЙ
ПОЛУМЕНЕ́ВІСТЬ
ПОЛУМЕНЕ́ВО
ПОЛУМЕНИ́СТИЙ
ПОЛУМЕНИ́СТІСТЬ
ПОЛУМЕНИ́СТО
ПОЛУМЕНІ́ТИ
ПОЛУ́МИСОК
ПОЛУ́МИСОЧОК
ПО́ЛУМІННЯ
ПО́ЛУМІНЬ
ПО́ЛУМ'Я
ПОЛУМ'ЯГА́СНИК
ПОЛУМ'Я́НИЙ
ПОЛУМ'ЯНИ́СТИЙ
ПОЛУМ'ЯНИ́СТІСТЬ
ПОЛУМ'ЯНИ́СТО
ПОЛУМ'Я́НІСТЬ
ПОЛУМ'ЯНІ́ТИ
ПОЛУМ'Я́НО
ПО́ЛУМ'ЯЧКО
ПОЛУ́НДРА
ПОЛУНИ́ЦІ *див.* полуни́ця
ПОЛУНИ́ЦЯ
ПОЛУНИ́ЧКА
ПОЛУНИ́ЧНИЙ
ПОЛУНИ́ЧНИК
ПОЛУНІ́Ч[1]
ПОЛУНІ́Ч[2]
ПОЛУ́НО́ЧНИЙ[1]
ПОЛУ́НО́ЧНИЙ[2]
ПОЛУНО́ЧНИК
ПОЛУНО́ЧНИЦЯ
ПОЛУ́ПАНИЙ[1]
ПОЛУ́ПАНИЙ[2]
ПОЛУПА́НІЙКА
ПОЛУ́ПАНОК
ПОЛУ́ПАТИ
ПОЛУПА́ТИ
ПОЛУПА́ТИСЯ
ПОЛУПИ́ТИ
ПОЛУПИ́ТИСЯ
ПОЛУ́ПЛЕНИЙ
ПОЛУПОТІ́ТИ
ПО́ЛУСК
ПОЛУ́СКАНИЙ
ПОЛУ́СКАТИ
ПОЛУ́СКАТИСЯ
ПОЛУ́СКИРТ
ПОЛУ́СКИРТОК *див.* полу́скирт
ПОЛУ́СКУВАННЯ
ПОЛУ́СКУВАТИ
ПОЛУ́СТАВ
ПОЛУ́СТАВЕЦЬ
ПОЛУСТА́НКОВИЙ
ПОЛУСТА́НОК
ПОЛУ́ТОРКА
ПОЛУ́ТОРНИЙ
ПОЛУ́ЦВІТ
ПОЛУ́ЦВІТОК
ПОЛУЧА́ТИ[1]
ПОЛУЧА́ТИ[2]
ПОЛУЧА́ТИСЯ
ПОЛУ́ЧЕНИЙ[1]
ПОЛУ́ЧЕНИЙ[2]
ПОЛУ́ЧЕННЯ[1]
ПОЛУ́ЧЕННЯ[2]
ПОЛУ́ЧИТИ
ПОЛУЧИ́ТИ[1] *див.* получа́ти[1]
ПОЛУЧИ́ТИ[2] *див.* получа́ти[2]
ПОЛУЧИ́ТИСЯ *див.* получа́тися
ПОЛУ́ЧКА
ПОЛУ́ЧЧАННЯ
ПОЛУ́ЧЧАТИ
ПОЛУ́ШКА
ПОЛУ́ЩЕНИЙ
ПОЛУ́ЩИТИ
ПОЛУ́ЩИТИСЯ
ПО́ЛЧИСЬКО
ПО́ЛЧИЩЕ
ПО-ЛЬВІ́ВСЬКИ
ПО-ЛЬВІ́ВСЬКОМУ
ПО́ЛЬДЕР
ПО́ЛЬДЕРНИЙ
ПО́ЛЬКА[1] *див.* поля́ки
ПО́ЛЬКА[2]
ПО́ЛЬКА[3]
ПО́ЛЬНИЙ
ПОЛЬО́ВА́НЕЦЬ
ПОЛЬО́ВАНИЙ
ПОЛЬОВИ́Й
ПОЛЬОВИ́К
ПОЛЬОВИ́ЦЯ
ПОЛЬОВОЩПА́ТОВИЙ
ПОЛЬО́ТНИЙ
ПО́ЛЬСЬКИЙ
ПО́ЛЬСЬКІСТЬ
ПОЛЬЩА́К *див.* польщаки́
ПОЛЬЩАКИ́
ПОЛЬЩА́ЧКА *див.* польщаки́
ПОЛЬЩИ́ЗНА
ПОЛЮБИ́ТИ
ПОЛЮБИ́ТИСЯ
ПОЛЮ́БЛЕНИЙ
ПОЛЮБЛЯ́ТИ
ПОЛЮБЛЯ́ТИСЯ
ПОЛЮБО́ВНИЙ
ПОЛЮБО́ВНИК
ПОЛЮБО́ВНИЦЯ
ПОЛЮБО́ВНО
ПОЛЮБУВА́ТИ
ПОЛЮБУВА́ТИСЯ
ПОЛЮВА́ННЯ
ПОЛЮВА́ННЯЧКО
ПОЛЮВА́ТИ
ПОЛЮВА́Ч
ПОЛЮВА́ЧКА
ПОЛЮ́ДДЯ
ПОЛЮДНІ́ЛИЙ
ПОЛЮДНІ́ТИ
ПОЛЮДНІ́ШАТИ
ПО-ЛЮ́ДСЬКИ
ПО-ЛЮ́ДСЬКОМУ
ПО́ЛЮС
ПО́ЛЮСНИЙ
ПО́ЛЮСНІСТЬ
ПОЛЮТА́НТ
ПОЛЮТУВА́ТИ
ПОЛЮЦІ́ЙНИЙ
ПОЛЮ́ЦІЯ
ПОЛЯ́ВИНА
ПОЛЯГА́ННЯ
ПОЛЯГА́ТИ[1]
ПОЛЯГА́ТИ[2]
ПОЛЯГА́ТИ[3]
ПОЛЯГТИ́[1] *див.* поляга́ти[1]
ПОЛЯГТИ́[2] *див.* поляга́ти[2]
ПОЛЯГТИ́СЯ
ПОЛЯ́ДВИЦЯ
ПОЛЯ́К *див.* поля́ки
ПОЛЯ́КАНИЙ
ПОЛЯКА́ТИ
ПОЛЯКА́ТИСЯ
ПОЛЯ́КИ
ПО-ЛЯЛЬКО́ВОМУ
ПОЛЯ́НА
ПОЛЯ́НИ
ПОЛЯ́НИН *див.* поля́ни
ПОЛЯ́НКА[1] *див.* поля́ни
ПОЛЯ́НКА[2]
ПОЛЯ́НКИ
ПОЛЯ́НСЬКИЙ
ПОЛЯ́ПАНИЙ
ПОЛЯ́ПАС
ПОЛЯ́ПАТИ
ПОЛЯ́ПАТИСЯ
ПОЛЯ́ПУВАННЯ
ПОЛЯ́ПУВАТИ
ПОЛЯ́РДИНГ *див.* пола́рдинг
ПОЛЯРИЗА́ТОР
ПОЛЯРИЗАЦІ́ЙНИЙ
ПОЛЯРИЗА́ЦІЯ
ПОЛЯРИЗО́ВАНИЙ
ПОЛЯРИЗО́ВАНІСТЬ
ПОЛЯРИЗУВА́ЛЬНИЙ
ПОЛЯРИЗУВА́ННЯ
ПОЛЯРИЗУВА́ТИ
ПОЛЯРИЗУВА́ТИСЯ
ПОЛЯРИ́МЕТР
ПОЛЯРИМЕТРИ́ЧНИЙ
ПОЛЯРИМЕТРИ́ЧНО
ПОЛЯРИМЕ́ТРІЯ
ПОЛЯ́РИС
ПОЛЯРИСКО́П
ПОЛЯ́РНИЙ
ПОЛЯ́РНИК
ПОЛЯ́РНИЦЯ
ПОЛЯ́РНІСТЬ
ПОЛЯ́РНО
ПОЛЯРОГРА́МА
ПОЛЯРО́ГРАФ
ПОЛЯРОГРАФІ́ЧНИЙ
ПОЛЯРОГРА́ФІЯ
ПОЛЯРО́ЇД
ПОЛЯРО́ЇДНИЙ
ПОЛЯРО́Н
ПОЛЯРО́НОВИЙ
ПОЛЯ́СКАТИ
ПОЛЯ́СКУВАННЯ
ПОЛЯ́СКУВАТИ
ПОЛЯ́ЧИТИ
ПОЛЯ́ЧИТИСЯ
ПОЛЯ́ЧКА *див.* поля́ки
ПОЛЯЩА́ТИ
ПОМ
ПОМАГА́ЙБІ
ПОМАГА́ТИ
ПОМАГА́ТИСЯ
ПОМАГА́Ч
ПОМА́ДА
ПОМА́ДИТИ
ПОМА́ДИТИСЯ
ПОМА́ДКА
ПОМА́ДКОВИЙ
ПОМА́ДНИЙ
ПО-МАДЯ́РСЬКИ
ПО-МАДЯ́РСЬКОМУ

ПОМА́ЗАНЕЦЬ
ПОМА́ЗАНИЙ[1]
ПОМА́ЗАНИЙ[2]
ПОМА́ЗАНИК
ПОМА́ЗАНИЦЯ
ПОМА́ЗАНКА
ПОМА́ЗАННЯ
ПОМА́ЗАТИ[1]
ПОМА́ЗАТИ[2] *див.* пома́зувати[2]
ПОМА́ЗАТИСЯ[1]
ПОМА́ЗАТИСЯ[2] *див.* пома́зуватися
ПОМАЗО́К
ПОМА́ЗУВАТИ[1]
ПОМА́ЗУВАТИ[2]
ПОМА́ЗУВАТИСЯ
ПОМАЙНУВА́ТИ
ПОМАЙОРІ́ТИ
ПОМАЙСТРУВА́ТИ
ПОМАЛЕ́НЬКО
ПОМАЛЕ́НЬКУ
ПОМАЛЕ́СЕНЬКУ
ПО́МАЛИЙ
ПОМАЛИ́ТИ
ПОМАЛІ́ТИ
ПО́МА́ЛО
ПО-МАЛОРОСІ́ЙСЬКИ
ПО-МАЛОРОСІ́ЙСЬКОМУ
ПО-МАЛОРУ́СЬКИ
ПОМА́ЛУ
ПОМА́ЛУ-МА́ЛУ
ПОМАЛЬО́ВАНИЙ
ПОМАЛЮВА́ТИ
ПОМА́НА
ПОМАНДРУВА́ТИ
ПОМАНЕ́НЬКУ
ПОМАНЕ́СЕНЬКУ
ПОМАНИ́ТИ
ПОМАНІ́ЖИТИ
ПОМАНІ́ЖИТИСЯ
ПОМАНІ́РИТИСЯ
ПОМА́НЛИВИЙ
ПОМАНТА́ЧИТИ
ПОМА́НЮВАТИ
ПОМАНЯ́ЧИТИ
ПОМАНЯЧІ́ТИ *див.* поманя́чити
ПОМАРА́НЧ
ПОМАРА́НЧА
ПОМАРА́НЧЕВИЙ
ПОМАРА́НЧЕВО
ПОМАРИНУВА́ТИ
ПОМАРИНУВА́ТИСЯ
ПОМА́РИТИ
ПОМА́РИТИСЯ
ПО-МАРІ́ЙСЬКИ
ПО-МАРІ́ЙСЬКОМУ
ПОМАРКОТНІ́ТИ
ПО-МАРКСИ́СТСЬКИ
ПО-МАРКСИ́СТСЬКОМУ
ПОМАРНІ́ЛИЙ
ПОМАРНІ́ТИ
ПОМАРУ́ДИТИ
ПОМАРУ́ДИТИСЯ
ПОМАРШИРУВА́ТИ
ПОМАРШУВА́ТИ *див.* помаршируваті
ПОМАСАЖУВА́ТИ
ПОМАСТИ́ТИ
ПОМАСТИ́ТИСЯ
ПОМАСУВА́ТИ
ПО-МАТЕРИ́НСЬКИ
ПО-МАТЕРИ́НСЬКОМУ
ПО-МА́ТЕРНЬОМУ
ПО-МАТРО́СЬКИ
ПО-МАТРО́СЬКОМУ
ПО́МАХ
ПОМАХА́ТИ
ПОМА́ХУВАННЯ
ПОМА́ХУВАТИ
ПОМА́ЦАТИ
ПОМА́ЦАТИСЯ *див.* пома́цуватися
ПО́МАЦКИ
ПОМА́ЦУВАННЯ
ПОМА́ЦУВАТИ
ПОМА́ЦУВАТИСЯ
ПОМА́ЩЕНИЙ
ПОМА́ЯТИ
ПОМАЯ́ЧИТИ[1]
ПОМАЯ́ЧИТИ[2]
ПОМАЯЧІ́ТИ *див.* помая́чити[1]
ПОМЕ́ЖИ *див.* по́між[1]
ПОМЕЖІ́В'Я
ПОМЕЖО́ВАНИЙ
ПОМЕЖУВА́ТИ
ПОМЕЖУВА́ТИСЯ
ПОМЕ́КАТИ
ПО-МЕКСИКА́НСЬКИ
ПО-МЕКСИКА́НСЬКОМУ
ПОМЕ́КУВАТИ
ПОМЕ́Л
ПОМЕ́ЛЕНИЙ
ПОМЕЛО́
ПОМЕ́ЛО
ПОМЕЛЬКА́ТИ
ПО-МЕ́НТОРСЬКИ
ПО-МЕ́НТОРСЬКОМУ
ПОМЕ́НШ *див.* поме́нше
ПОМЕ́НШАЛИЙ
ПОМЕ́НШАННЯ
ПОМЕ́НШАТИ
ПОМЕ́НШЕ
ПОМЕ́НШЕНИЙ
ПО́МЕНШИЙ
ПОМЕ́НШИЙ
ПОМЕНШИ́ТИ *див.* поме́ншувати
ПОМЕНШИ́ТИСЯ *див.* поме́ншуватися
ПОМЕ́НШУВАТИ
ПОМЕ́НШУВАТИСЯ
ПОМЕРА́НЕЦЬ
ПОМЕРА́НЦЕВИЙ
ПОМЕ́РВИТИ
ПОМЕ́РВЛЕНИЙ
ПОМЕРЕ́ЖАНИЙ
ПОМЕРЕ́ЖАТИ
ПОМЕРЕ́ЖЕНИЙ
ПОМЕРЕ́ЖИТИ *див* помере́жати
ПОМЕРЕХТІ́ТИ
ПОМЕ́РЗЛИЙ
ПОМЕ́РЗНУТИ
ПОМЕ́РЗТИ *див.* поме́рзнути
ПО́МЕРК *див.* по́мерки
ПО́МЕРКИ
ПОМЕ́РКЛИЙ
ПОМЕ́РКНУТИ
ПОМЕ́РКТИ *див.* поме́ркнути
ПОМЕ́РЛИЙ
ПОМЕРТВІ́ЛИЙ
ПОМЕРТВІ́ЛО
ПОМЕРТВІ́ННЯ
ПОМЕРТВІ́ТИ
ПОМЕ́РТИ *див* помира́ти
ПОМЕ́РХЛИЙ
ПОМЕ́РХНУТИ
ПОМЕ́РХТИ *див.* поме́рхнути
ПОМЕСТИ́
ПОМЕТА́ТИ[1]
ПОМЕТА́ТИ[2]
ПОМЕТЕЛЯ́ТИ
ПОМЕТИКУВА́ТИ
ПОМЕТЛЯ́ТИ
ПОМЕТЛЯ́ТИСЯ
ПОМЕТУШИ́ТИСЯ
ПОМЕ́ШКАННЯ
ПОМЕ́ШКАТИ
ПОМИГА́ТИ
ПОМИГОТІ́ТИ
ПОМИГТІ́ТИ
ПОМИ́Ї
ПОМИ́ЙНИЙ
ПОМИ́ЙНИЦЯ
ПОМИ́КАТИ
ПОМИКА́ТИ[1]
ПОМИКА́ТИ[2]
ПОМИ́КАТИСЯ
ПОМИКИ́ТИТИ
ПОМИ́ЛИТИ
ПОМИ́ЛИТИСЯ
ПОМИЛИ́ТИСЯ *див.* помиля́тися
ПОМИ́ЛКА
ПОМИЛКО́ВИЙ
ПОМИЛКО́ВІСТЬ
ПОМИЛКО́ВО
ПОМИ́ЛУВАНИЙ
ПОМИ́ЛУВАННЯ
ПОМИ́ЛУВАТИ
ПОМИЛУВА́ТИ
ПОМИЛУВА́ТИСЯ
ПОМИЛЯ́ТИСЯ
ПОМИ́МО
ПОМИ́МРИТИ
ПО́МИН
ПОМИНА́ЛЬНИЙ
ПОМИНА́ЛЬНИК
ПОМИНА́ЛЬНИЦЯ
ПОМИНА́ННЯ
ПОМИНА́ТИ[1]
ПОМИНА́ТИ[2]
ПОМИНА́ТИСЯ
ПО́МИНИ *див.* по́минки
ПО́МИНКИ
ПОМИНУ́ТИ *див.* помина́ти[2]
ПОМИНУ́ТИСЯ
ПОМИРА́ННЯ
ПОМИРА́ТИ
ПОМИ́РЕНИЙ
ПОМИРИ́ТИ
ПОМИРИ́ТИСЯ
ПОМИ́РШАВІТИ
ПО́МИСЕЛ
ПО́МИСЛ *див* по́мисел
ПОМИ́СЛИВИЙ
ПОМИ́СЛИВІСТЬ
ПОМИ́СЛИВО
ПО-МИСЛИ́ВСЬКИ
ПО-МИСЛИ́ВСЬКОМУ
ПОМИ́СЛИТИ *див.* помишля́ти
ПОМИ́ТИ
ПОМИ́ТИЙ
ПОМИ́ТИСЯ
ПОМИТТЯ́
ПОМИШЛЯ́ТИ
ПОМІДО́Р
ПОМІДО́РНИЙ
ПОМІДО́РОВИЙ
ПОМІДО́РЧИК
ПО́МІЖ[1]
ПО́МІЖ[2]
ПОМІ́ЖНИЙ
ПОМІЗЕРНІ́ТИ
ПОМІЗКУВА́ТИ
ПОМІЛІ́ТИ
ПОМІЛІ́ШАТИ
ПОМІНИ́ТИ
ПОМІНИ́ТИСЯ
ПОМІ́НЯНИЙ
ПОМІНЯ́ТИ
ПОМІНЯ́ТИСЯ
ПОМІ́Р
ПОМІ́РИТИ *див* помі́ряти
ПОМІ́РИТИСЯ *див.* помі́рятися
ПОМІРКО́ВАНИЙ
ПОМІРКО́ВАНІСТЬ
ПОМІРКО́ВАНО
ПОМІРКУВА́ННЯ
ПОМІРКУВА́ТИ
ПОМІРКУВА́ТИСЯ
ПОМІ́РНИЙ
ПОМІ́РНІСТЬ
ПОМІ́РНО
ПОМІ́РОК[1]
ПОМІ́РОК[2]
ПОМІ́РОЧОК
ПОМІРОШНИКУВА́ТИ
ПОМІ́РЯНИЙ
ПОМІ́РЯТИ
ПОМІ́РЯТИСЯ
ПОМІСИ́ТИ
ПО́МІСНИ́Й

ПОМІ́СНИЙ[1]
ПОМІ́СНИЙ[2]
ПОМІ́СНИЦЯ
ПОМІ́СНІСТЬ
ПОМІ́СТ
ПОМІСТИ́ТИ *див.* поміща́ти
ПОМІСТИ́ТИСЯ *див* поміща́тися
ПО́МІСТЬ
ПОМІ́СТЯ
ПО-МІСЦЕ́ВОМУ
ПО́МІСЬ[1]
ПО́МІСЬ[2]
ПО-МІСЬКО́МУ
ПОМІ́СЯЧНИЙ
ПОМІ́СЯЧНО
ПОМІТИНГУВА́ТИ
ПОМІ́ТИТИ *див.* поміча́ти
ПОМІ́ТКА
ПОМІ́ТЛИВИЙ
ПОМІ́ТЛИВІСТЬ
ПОМІ́ТНИЙ
ПОМІ́ТНІСТЬ
ПОМІ́ТНО
ПОМІЦНІ́ШАТИ
ПО́МІЧ
ПОМІЧА́ТИ
ПОМІЧА́ТИСЯ
ПОМІ́ЧЕНИЙ
ПОМІЧНИ́Й
ПОМІЧНИ́К
ПОМІЧНИ́ЦЯ
ПОМІ́ШАНИЙ[1]
ПОМІ́ШАНИЙ[2]
ПОМІША́ННЯ[1]
ПОМІША́ННЯ[2]
ПОМІША́ТИ[1]
ПОМІША́ТИ[2]
ПОМІША́ТИСЯ[1]
ПОМІША́ТИСЯ[2]
ПОМІ́ШУВАННЯ[1]
ПОМІ́ШУВАННЯ[2]
ПОМІ́ШУВАТИ[1]
ПОМІ́ШУВАТИ[2]
ПО-МІЩА́НСЬКИ
ПО-МІЩА́НСЬКОМУ
ПОМІЩА́ТИ
ПОМІЩА́ТИСЯ
ПОМІ́ЩЕНИЙ
ПОМІ́ЩЕННЯ
ПОМІ́ЩИК
ПОМІ́ЩИЦТВО
ПОМІ́ЩИЦЬКИЙ
ПОМІ́ЩИЦЯ
ПО́МКА
ПОМКНУ́ТИ
ПОМКНУ́ТИСЯ
ПОМЛІВА́ТИ
ПОМЛІ́ЛИЙ
ПОМЛІ́ТИ
ПОМНОЖА́ТИ *див.* помно́жувати
ПОМНОЖА́ТИСЯ *див* помно́жуватися
ПОМНО́ЖЕНИЙ
ПОМНО́ЖЕННЯ
ПОМНО́ЖИТИ *див* помно́жувати
ПОМНО́ЖИТИСЯ *див* помно́жуватися
ПОМНО́ЖУВАЛЬНИЙ
ПОМНО́ЖУВАНИЙ
ПОМНО́ЖУВАННЯ
ПОМНО́ЖУВАТИ
ПОМНО́ЖУВАТИСЯ
ПОМНО́ЖУВАЧ
ПОМО́ВКА
ПОМО́ВКНУТИ
ПОМО́ВКУВАТИ *див.* помо́вчувати
ПОМО́ВЧАТИ *див.* помо́вчувати
ПОМО́ВЧУВАТИ
ПОМО́ГА
ПОМОГОРИ́ЧИТИ
ПОМОГОРИЧУВА́ТИ *див* помогори́чити
ПОМОГТИ́ *див* помага́ти
ПОМОГТИ́СЯ *див.* помага́тися
ПО-МО́ДНОМУ
ПО-МО́ЄМУ
ПО́МОК
ПОМО́КЛИЙ
ПОМО́КНУТИ
ПОМОКРІ́ЛИЙ
ПОМОКРІ́ТИ
ПОМО́КТИ *див.* помо́кнути
ПО-МОЛДА́ВСЬКИ *див* по-молдо́вськи
ПО-МОЛДА́ВСЬКОМУ *див.* по-молдо́вському
ПО-МОЛДО́ВСЬКИ
ПО-МОЛДО́ВСЬКОМУ
ПОМО́ЛЕЦЬ
ПОМОЛИ́ТИСЯ
ПОМО́ЛОГ
ПОМОЛОГІ́ЧНИЙ
ПОМОЛО́ГІЯ
ПО-МОЛОДЕ́ЦЬКИ
ПО-МОЛОДЕ́ЦЬКОМУ
ПО-МОЛОДЕ́ЧИ
ПО-МОЛОДЕ́ЧОМУ
ПОМОЛОДИКУВА́ТИ
ПОМОЛОДІ́ЛИЙ
ПОМОЛОДІ́ННЯ
ПОМОЛОДІ́ТИ
ПО-МОЛОДО́МУ
ПОМОЛО́ДШАННЯ
ПОМОЛО́ДШАТИ
ПОМОЛО́ТИ
ПОМО́ЛОТИЙ *див.* поме́лений
ПОМОЛОТИ́ТИ
ПОМОЛО́ЧЕНИЙ
ПОМО́ЛЬНИЙ
ПО-МОНГО́ЛЬСЬКИ
ПО-МОНГО́ЛЬСЬКОМУ
ПОМО́НЯТИСЯ
ПОМО́Р[1] *див.* помі́р
ПОМО́Р[2] *див.* помо́ри
ПОМОРГА́ТИ
ПОМО́РГУВАТИ
ПОМОРДА́С
ПОМОРДО́ВАНИЙ
ПО-МОРДО́ВСЬКИ
ПО-МОРДО́ВСЬКОМУ
ПОМОРДУВА́ТИ
ПОМОРДУВА́ТИСЯ
ПОМО́РЕНИЙ
ПОМО́РИ
ПОМОРИ́ТИ
ПОМОРИ́ТИСЯ
ПОМО́РКА *див.* помо́ри
ПОМО́РНИК
ПОМОРО́ЖЕНИЙ
ПОМОРО́ЗИТИ
ПОМОРО́ЗИТИСЯ
ПО́МОРОЗЬ
ПО́МОРОКА
ПОМОРО́ЧИТИ
ПОМОРО́ЧИТИСЯ
ПОМО́РСЬКИЙ
ПО-МОРСЬКО́МУ
ПОМО́РХЛИЙ
ПОМО́РХНУТИ
ПОМО́РЩЕНИЙ
ПОМО́РЩИТИ
ПОМО́РЩИТИСЯ
ПОМО́Р'Я
ПОМОРЯ́НИ
ПОМОРЯ́НИН *див* поморя́ни
ПОМОРЯ́НКА *див.* поморя́ни
ПО-МОРЯ́ЦЬКИ
ПО-МОРЯ́ЦЬКОМУ
ПОМОСКА́ЛЕНИЙ
ПОМОСКА́ЛИТИ
ПОМОСКА́ЛИТИСЯ
ПО-МОСКО́ВСЬКИ
ПО-МОСКО́ВСЬКОМУ
ПОМО́СТИНА
ПОМО́СТИНОЧКА
ПОМОСТИ́ТИ
ПОМОСТИ́ТИСЯ
ПОМОТА́ТИ
ПОМОТА́ТИСЯ
ПОМОТИЛЯ́ТИ *див* помотля́ти
ПОМОТИЛЯ́ТИСЯ *див* помотля́тися
ПОМОТЛОШИ́ТИ
ПОМОТЛЯ́ТИ
ПОМОТЛЯ́ТИСЯ
ПОМО́ЧЕНИЙ
ПОМОЧИ́ТИ
ПОМОЧИ́ТИСЯ
ПОМО́ЩЕНИЙ
ПО́МПА[1]
ПО́МПА[2]
ПОМПАДУ́Р
ПОМПАДУ́РСТВО
ПОМПАДУ́РСЬКИЙ
ПОМПАДУ́РША
ПОМПА́Ж
ПОМПА́ЖНИЙ
ПОМПЕ́ЗНИЙ
ПОМПЕ́ЗНІСТЬ
ПОМПЕ́ЗНО
ПОМПЕ́ЛЬМУС
ПОМПО́ВАНИЙ
ПО́МПОВИЙ
ПОМПОЛІ́Т
ПОМПО́Н
ПОМПОНУ́ТИ
ПОМПО́НЧИК
ПОМПУВА́ЛЬНИЙ
ПОМПУВА́ННЯ
ПОМПУВА́ТИ
ПОМПУВА́ТИСЯ
ПОМРЕ́Ж
ПОМРІ́ЛИЙ
ПОМРІ́ТИ
ПОМРІ́ЯТИ
ПОМРІ́ЯТИСЯ
ПОМРУ́ЖИТИ
ПОМРУ́ЖИТИСЯ
ПОМРЯЧИ́ТИ
ПО́МСТА
ПОМСТИ́ТИ
ПОМСТИ́ТИСЯ *див.* помща́тися
ПОМУГИ́КАТИ
ПОМУДРІ́ТИ
ПОМУДРІ́ШАТИ
ПОМУДРУВА́ТИ
ПО-МУЖИ́ЦЬКИ
ПО-МУЖИ́ЦЬКОМУ
ПО-МУЖИ́ЧОМУ
ПОМУЖНІ́ЛИЙ
ПОМУЖНІ́ТИ
ПОМУЖНІ́ШАТИ
ПО-МУ́ЖНЬОМУ
ПОМУЗИ́ЧИТИ
ПОМУ́КАТИ
ПОМУ́КУВАННЯ
ПОМУ́КУВАТИ
ПОМУ́ЛЕНИЙ
ПОМУ́ЛИТИ *див* пому́ляти
ПОМУ́ЛИТИСЯ *див.* пому́лятися
ПОМУ́ЛЯНИЙ
ПОМУ́ЛЯТИ
ПОМУ́ЛЯТИСЯ
ПОМУРАВИ́ТИ
ПОМУРАВІ́ЛИЙ
ПОМУРАВІ́ТИ
ПОМУРА́ВЛЕНИЙ
ПОМУРІ́ТИ
ПОМУРКОТА́ТИ
ПОМУРКОТІ́ТИ *див.* помуркота́ти
ПОМУ́РКУВАТИ
ПОМУРМОТА́ТИ
ПОМУРМОТІ́ТИ *див.* помурмота́ти
ПОМУРУВА́ТИ
ПОМУРЧА́ТИ
ПО-МУСУЛЬМА́НСЬКИ
ПО-МУСУЛЬМА́НСЬКОМУ
ПОМУТИ́ТИ
ПОМУТИ́ТИСЯ
ПОМУТНІ́ЛИЙ
ПОМУТНІ́ННЯ
ПОМУТНІ́ТИ

ПОМУТНІ́ТИСЯ
ПОМУТНІ́ШАТИ
ПОМУЦУВА́ТИСЯ
ПОМУ́ЧЕНИЙ
ПОМУ́ЧИТИ
ПОМУ́ЧИТИСЯ
ПОМУШТРУВА́ТИ
ПОМЧА́ТИ
ПОМЧА́ТИСЯ
ПОМЩА́ТИСЯ
ПО́МЩЕНИЙ
ПОМ'Я́К *див.* пом'які́
ПОМ'ЯКИ́
ПОМ'ЯКІ́ШАТИ
ПОМ'Я́КНУТИ
ПОМ'Я́КШАТИ
ПОМ'Я́КШЕНИЙ
ПОМ'Я́КШЕНІСТЬ
ПОМ'Я́КШЕННЯ
ПОМ'Я́КШЕНО
ПОМ'ЯКШИ́ТИ *див.* пом'я́кшувати
ПОМ'ЯКШИ́ТИСЯ *див.* пом'я́кшуватися
ПОМ'Я́КШУВАЛЬНИЙ
ПОМ'Я́КШУВАННЯ
ПОМ'Я́КШУВАТИ
ПОМ'Я́КШУВАТИСЯ
ПОМ'Я́КШУВАЧ
ПОМ'ЯНУ́ТИ *див.* помина́ти[1]
ПОМ'Я́ТИ
ПО́М'ЯТИЙ
ПОМ'Я́ТИСЯ
ПО́М'ЯТІСТЬ
ПОМ'ЯШКУ́РИТИ
ПОНАБИ́ВАНИЙ
ПОНАБИВА́ТИ
ПОНАБИВА́ТИСЯ
ПОНАБИ́РАНИЙ
ПОНАБИРА́ТИ
ПОНАБИРА́ТИСЯ
ПОНАБІГА́ТИ
ПОНАБЛИЖА́ТИ
ПОНАБЛИЖА́ТИСЯ
ПОНАБРІ́ХУВАТИ
ПОНАБРЯКА́ТИ
ПОНАБУВА́ТИ
ПОНАБУДО́ВАНИЙ
ПОНАБУДО́ВУВАНИЙ
ПОНАБУДО́ВУВАТИ
ПОНАБУДУВА́ТИ *див.* понабудо́вувати
ПОНАБУРКО́ВУВАНИЙ
ПОНАБУРКО́ВУВАТИ
ПОНАБУХА́ТИ
ПОНАВА́ЛЮВАНИЙ
ПОНАВА́ЛЮВАТИ
ПОНАВАНТА́ЖУВАНИЙ
ПОНАВАНТА́ЖУВАТИ
ПОНАВА́РЮВАНИЙ
ПОНАВА́РЮВАТИ
ПОНАВЕРБО́ВУВАНИЙ
ПОНАВЕРБО́ВУВАТИ
ПОНАВЕРТА́ТИ
ПОНАВИГА́ДУВАНИЙ
ПОНАВИГА́ДУВАТИ
ПОНАВИДУ́МУВАТИ
ПОНАВИКА́ТИ
ПОНАВИКО́ПУВАТИ
ПОНАВИЛУ́ПЛЮВАТИ
ПОНАВИСА́ЛИЙ
ПОНАВИСА́ТИ
ПОНАВИШУ́КУВАНИЙ
ПОНАВИШУ́КУВАТИ
ПОНАВІВА́ТИ
ПОНАВІ́ДУВАТИСЯ
ПОНАВІ́РЧУВАНИЙ
ПОНАВІ́РЧУВАТИ
ПОНАВІ́ШАНИЙ
ПОНАВІ́ШАТИ *див.* понаві́шувати
ПОНАВІ́ШУВАНИЙ
ПОНАВІ́ШУВАТИ
ПОНАВІ́ШУВАТИСЯ
ПОНАВКЛАДА́ТИ
ПОНАВКО́ЛО
ПОНАВКРУГИ́
ПОНАВО́ДИТИ
ПОНАВО́ЗИТИ
ПОНАВТИКА́ТИ
ПОНАВТІША́ТИСЯ
ПОНАВЧА́ТИ
ПОНАВЧА́ТИСЯ
ПОНАВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОНАВ'Я́ЗУВАТИ
ПОНАГАНЯ́ТИ
ПОНАГА́РБУВАНИЙ
ПОНАГА́РБУВАТИ
ПОНАГА́ЧУВАТИ
ПОНАГИ́НАНИЙ
ПОНАГИНА́ТИ
ПОНАГИНА́ТИСЯ
ПОНАГНИВА́ТИ
ПОНАГОВО́РЮВАТИ
ПОНАГОДО́ВУВАНИЙ
ПОНАГОДО́ВУВАТИ
ПОНАГО́НИТИ *див.* понаганя́ти
ПОНАГОРО́ДЖУВАНИЙ[1]
ПОНАГОРО́ДЖУВАНИЙ[2]
ПОНАГОРО́ДЖУВАТИ[1]
ПОНАГОРО́ДЖУВАТИ[2]
ПОНАГО́РТАНИЙ
ПОНАГОРТА́ТИ
ПОНАГО́СТРЮВАНИЙ
ПОНАГО́СТРЮВАТИ
ПОНАГОТО́ВЛЮВАНИЙ
ПОНАГОТО́ВЛЮВАТИ
ПОНАГОТОВЛЯ́ТИ *див* понаготовлювати
ПОНАГРИ́ЗАНИЙ
ПОНАГРИЗА́ТИ
ПОНАГРІБА́ТИ
ПОНАГРІВА́ТИСЯ
ПОНАГУ́ЛЮВАТИ
ПО́НАД
ПОНА́ДА
ПОНАДАВА́ТИ
ПОНАДАРО́ВУВАТИ
ПОНАДБА́ТИ
ПОНАДБЕРЕ́ЖНИЙ
ПОНАДБИВА́ТИ
ПОНАДБИРА́ТИ
ПОНАДВИСА́ТИ
ПОНАДВО́ДНИЙ
ПОНАДВО́РІ
ПОНАДГІ́РНИЙ
ПОНАДГНИВА́ТИ
ПОНАДГНИ́ЛИЙ
ПОНАДГРИ́ЗАНИЙ
ПОНАДГРИЗА́ТИ
ПОНАДДНІПРО́ВИЙ
ПОНАДДНІПРО́ВСЬКИЙ
ПОНАДДНІПРЯ́НСЬКИЙ
ПОНАДЗВУКОВИ́Й
ПОНАДЗЕ́МНИЙ
ПОНАДИМА́ТИ *див.* понадува́ти
ПОНАДИМА́ТИСЯ *див* понадува́тися
ПОНА́ДИТИ
ПОНА́ДИТИСЯ
ПО́НАДІ *див.* по́над
ПОНАДІ́ВАНИЙ
ПОНАДІВА́ТИ
ПОНАДІЛЯ́ТИ
ПОНАДІ́ЯТИСЯ
ПОНАД'ЇДА́ТИ
ПОНАДКО́ЛЮВАНИЙ
ПОНАДКО́ЛЮВАТИ
ПОНАДКРА́ЮВАНИЙ
ПОНАДКРА́ЮВАТИ
ПОНАДКРО́ЮВАНИЙ
ПОНАДКРО́ЮВАТИ
ПОНАДКУ́ШУВАНИЙ
ПОНАДКУ́ШУВАТИ
ПОНАДЛА́МЛЮВАНИЙ
ПОНАДЛА́МЛЮВАТИ
ПОНАДЛА́МЛЮВАТИСЯ
ПОНАДЛА́МУВАНИЙ
ПОНАДЛА́МУВАТИ
ПОНАДЛА́МУВАТИСЯ
ПОНА́ДЛИВИЙ
ПОНА́ДЛИВІСТЬ
ПОНА́ДЛИВО
ПОНАДЛІМІ́ТНИЙ
ПОНАДЛОМИ́ТИСЯ
ПОНАДЛО́МЛЮВАНИЙ
ПОНАДЛО́МЛЮВАТИ
ПОНАДЛО́МЛЮВАТИСЯ
ПОНАДЛЮ́ДСЬКИЙ
ПОНАДМІ́РУ
ПОНАДМОРСЬКИ́Й
ПОНА́ДНИЙ
ПОНА́ДНІСТЬ
ПОНА́ДНО
ПОНАДНОРМАТИ́ВНИЙ
ПОНАДНОРМО́ВИЙ
ПОНАДНОРМО́ВО
ПО́НАДО *див.* по́над
ПОНАДО́ЮВАТИ
ПОНАДПАРТІ́ЙНИЙ
ПОНАДПАРТІ́ЙНІСТЬ
ПОНАДПИ́ВАНИЙ
ПОНАДПИВА́ТИ
ПОНАДПИ́ЛЮВАНИЙ
ПОНАДПИ́ЛЮВАТИ
ПОНАДПИ́СУВАНИЙ
ПОНАДПИ́СУВАТИ
ПОНАДПЛАНЕ́ТНИЙ
ПОНАДПЛА́НОВИЙ
ПОНАДПЛА́НОВО
ПОНАДПРОГРА́МНИЙ
ПОНАДПРОГРА́МНО
ПОНАДРИ́ВАНИЙ
ПОНАДРИВА́ТИ
ПОНАДРИВА́ТИСЯ
ПОНАДРІЗА́ТИ *див.* понадрі́зувати
ПОНАДРІ́ЗУВАНИЙ
ПОНАДРІ́ЗУВАТИ
ПОНАДРІЧНИ́Й
ПОНАДРУ́БУВАНИЙ
ПОНАДРУ́БУВАТИ
ПОНАДРУКО́ВУВАНИЙ
ПОНАДРУКО́ВУВАТИ
ПОНАДРУКУВА́ТИ *див.* понадруко́вувати
ПОНАДСИ́ПАНИЙ
ПОНАДСИПА́ТИ
ПОНАДСТОЛІ́ТНІЙ
ПОНАДСТОРІ́ЧНИЙ
ПОНАДСТРОКО́ВИЙ
ПОНАДСТРОКОВИ́К
ПОНАДСТРОКО́ВО
ПОНАДТИНА́ТИ
ПОНАДТИСЯЧОЛІ́ТНІЙ
ПОНАДТІ́СУВАНИЙ
ПОНАДТІ́СУВАТИ
ПОНА́ДТО
ПОНАДТРО́ННИЙ
ПОНАДУ́ВАНИЙ
ПОНАДУВА́ТИ
ПОНАДУВА́ТИСЯ
ПОНАДХМА́РНИЙ
ПОНАДХМА́РНІСТЬ
ПОНАДХМА́Р'Я
ПОНАДШТА́ТНИЙ
ПОНАДЩЕ́РБЛЮВАНИЙ
ПОНАДЩЕ́РБЛЮВАТИ
ПОНАДЩЕ́РБЛЮВАТИСЯ
ПОНАДЯГА́ТИ
ПОНАЖИВЛЯ́ТИ
ПОНАЖИНА́ТИ
ПОНАЖИРА́ТИСЯ
ПОНАЗАПИ́СУВАТИ
ПОНАЗБИРА́ТИ *див* поназби́рувати
ПОНАЗБИРА́ТИСЯ *див.* поназби́руватися
ПОНАЗБИ́РУВАНИЙ
ПОНАЗБИ́РУВАТИ
ПОНАЗБИ́РУВАТИСЯ
ПОНАЗБІГА́ТИСЯ
ПОНАЗВО́ЗИТИ
ПОНАЗДИВИ́ТИСЯ
ПОНАЗДОГАНЯ́ТИ
ПОНАЗИ́ВАНИЙ

ПОНАЗИВА́ТИ
ПОНАЗИВА́ТИСЯ
ПОНАЗ'ЇЖДЖА́ТИСЯ
ПОНАЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ *див.* поназ'їжджа́тися
ПОНАЗЛІТА́ТИСЯ
ПОНАЗЛІ́ТУВАТИСЯ *див.* поназліта́тися
ПОНАЗНАВА́ТИ
ПОНАЗНАЧА́ТИ[1]
ПОНАЗНАЧА́ТИ[2]
ПОНАЗНА́ЧУВАНИЙ[1]
ПОНАЗНА́ЧУВАНИЙ[2]
ПОНАЗНА́ЧУВАТИ[1] *див.* поназнача́ти[1]
ПОНАЗНА́ЧУВАТИ[2] *див.* поназнача́ти[2]
ПОНАЗНО́СИТИ
ПОНАЇДА́ТИ
ПОНАЇДА́ТИСЯ
ПОНАЇЖА́ЧУВАТИСЯ
ПОНАЇЖДЖА́ТИ
ПОНАЇЗДИ́ТИ *див.* понаїжджа́ти
ПОНАЇ́ХАТИ *див.* понаїжджа́ти
ПОНАЙБІ́ЛЬШЕ
ПОНА́ЙМАНИЙ
ПОНАЙМА́ТИ
ПОНАЙМА́ТИСЯ
ПОНАЙМЕНО́ВАНИЙ
ПОНАЙМЕНУВА́ТИ
ПОНАЙМИТУВА́ТИ
ПОНАКВА́ШУВАТИ
ПОНАКИ́ДАНИЙ
ПОНАКИДА́ТИ[1]
ПОНАКИДА́ТИ[2]
ПОНАКЛАДА́ТИ
ПОНАКЛА́ДЕНИЙ
ПОНАКЛА́СТИ *див.* понаклада́ти
ПОНАКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПОНАКЛЕ́ЮВАТИ
ПОНАКЛИКА́ТИ
ПОНАКЛЮЧА́ТИСЯ
ПОНАКО́ЛЮВАНИЙ
ПОНАКО́ЛЮВАТИ
ПОНАКО́ПУВАНИЙ
ПОНАКО́ПУВАТИ
ПОНАКО́ЧУВАНИЙ
ПОНАКО́ЧУВАТИ
ПОНАКО́ЧУВАТИСЯ
ПОНАКО́ШУВАНИЙ
ПОНАКО́ШУВАТИ
ПОНАКРАДА́ТИ
ПОНАКРЕ́СЛЮВАНИЙ
ПОНАКРЕ́СЛЮВАТИ
ПОНАКРИ́ВАНИЙ
ПОНАКРИВА́ТИ
ПОНАКРИВА́ТИСЯ
ПОНАКРИ́ШУВАНИЙ
ПОНАКРИ́ШУВАТИ
ПОНАКРО́ПЛЮВАНИЙ
ПОНАКРО́ПЛЮВАТИ
ПОНАКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОНАКРУ́ЧУВАТИ
ПОНАКУПА́ТИ *див* понакупо́вувати
ПОНАКУПЛЯ́ТИ *див.* понакупо́вувати
ПОНАКУПО́ВУВАНИЙ
ПОНАКУПО́ВУВАТИ
ПОНАКУ́РЮВАТИ
ПОНАКУ́ТУВАНИЙ
ПОНАКУ́ТУВАТИ
ПОНАЛА́ГОДЖУВАНИЙ
ПОНАЛА́ГОДЖУВАТИ
ПОНАЛА́ЗИТИ
ПОНАЛА́МУВАНИЙ
ПОНАЛА́МУВАТИ
ПОНАЛА́ТУВАНИЙ
ПОНАЛА́ТУВАТИ
ПО-НАЛЕ́ЖНОМУ
ПОНАЛИ́ВАНИЙ
ПОНАЛИВА́ТИ
ПОНАЛИВА́ТИСЯ
ПОНАЛИ́ГУВАТИСЯ
ПОНАЛИПА́ТИ
ПОНАЛІЗА́ТИ *див.* пона́лазити
ПОНАЛІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОНАЛІ́ПЛЮВАТИ
ПОНАЛІПЛЯ́ТИ *див.* поналі́плювати
ПОНАЛІТА́ТИ
ПОНАЛО́ВЛЮВАНИЙ
ПОНАЛО́ВЛЮВАТИ
ПОНАЛО́МЛЮВАНИЙ
ПОНАЛО́МЛЮВАТИ
ПОНАЛУ́ЗУВАНИЙ
ПОНАЛУ́ЗУВАТИ
ПОНАЛУ́СКУВАНИЙ
ПОНАЛУ́СКУВАТИ
ПОНАЛЯГА́ТИ
ПОНАЛЯ́КУВАНИЙ
ПОНАЛЯ́КУВАТИ
ПОНАЛЯ́КУВАТИСЯ
ПОНАЛЯ́ПУВАНИЙ
ПОНАЛЯ́ПУВАТИ
ПОНАМА́ЗУВАНИЙ
ПОНАМА́ЗУВАТИ
ПОНАМА́ЗУВАТИСЯ
ПОНАМАЙСТРО́ВУВАНИЙ
ПОНАМАЙСТРО́ВУВАТИ
ПОНАМАЛЬО́ВАНИЙ
ПОНАМАЛЬО́ВУВАНИЙ
ПОНАМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОНАМАНТА́ЧУВАНИЙ
ПОНАМАНТА́ЧУВАТИ
ПОНАМА́ЦУВАНИЙ
ПОНАМА́ЦУВАТИ
ПОНАМА́ЩУВАНИЙ
ПОНАМА́ЩУВАТИ
ПОНАМА́ЩУВАТИСЯ
ПОНАМЕРЕ́ЖУВАТИ
ПОНАМЕРЗА́ТИ
ПОНАМЕРЗА́ТИСЯ
ПОНАМИ́ЛЮВАНИЙ
ПОНАМИ́ЛЮВАТИ
ПОНАМИНА́ТИ
ПОНАМІ́НЮВАТИ
ПОНАМІ́ТАНИЙ
ПОНАМІТА́ТИ
ПОНАМОВЛЯ́ТИ
ПОНАМОКА́ТИ
ПОНАМОЛО́ЧУВАНИЙ
ПОНАМОЛО́ЧУВАТИ
ПОНАМО́ЧУВАНИЙ
ПОНАМО́ЧУВАТИ
ПОНАМО́ЧУВАТИСЯ
ПОНАМО́ЩУВАНИЙ
ПОНАМО́ЩУВАТИ
ПОНАМУ́ЛЮВАТИ[1]
ПОНАМУ́ЛЮВАТИ[2]
ПОНАМУ́ЛЮВАТИСЯ[1]
ПОНАМУ́ЛЮВАТИСЯ[2]
ПОНАМУ́ЧУВАТИ
ПОНАНИ́ЗУВАНИЙ
ПОНАНИ́ЗУВАТИ
ПОНАНИ́ЗУВАТИСЯ
ПОНАНО́СИТИ
ПОНАНО́ШЕНИЙ
ПОНАОБІ́ЦЮВАНИЙ
ПОНАОБІ́ЦЮВАТИ *див.* понаобіця́ти
ПОНАОБІЦЯ́ТИ
ПОНАО́РЮВАТИ
ПОНАПА́ДАТИ
ПОНАПАДА́ТИ
ПОНАПА́ЛЮВАТИ
ПОНАПАСА́ТИ[1]
ПОНАПАСА́ТИ[2]
ПОНАПАСА́ТИСЯ[1]
ПОНАПАСА́ТИСЯ[2]
ПОНАПАСКУ́ДЖУВАТИ
ПОНАПИ́ВАНИЙ
ПОНАПИВА́ТИСЯ
ПОНАПИ́НАНИЙ
ПОНАПИНА́ТИ
ПОНАПИ́НАТИЙ *див.* понапи́наний
ПОНАПИНА́ТИСЯ
ПОНАПИ́СУВАНИЙ
ПОНАПИ́СУВАТИ
ПОНАПИ́ХАНИЙ
ПОНАПИХА́ТИ
ПОНАПІКА́ТИ
ПОНАПЛІ́СКУВАТИ
ПОНАПЛІТА́ТИ
ПОНАПЛО́ДЖУВАТИ
ПОНАПЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПОНАПЛУ́ТУВАНИЙ
ПОНАПЛУ́ТУВАТИ
ПОНАПЛЬО́ВУВАТИ
ПОНАПОВЗА́ТИ
ПОНАПО́ВНЮВАНИЙ
ПОНАПО́ВНЮВАТИ
ПОНАПОВНЯ́ТИ *див.* понапо́внювати
ПОНАПО́РЮВАТИ
ПОНАПО́ЮВАНИЙ
ПОНАПО́ЮВАТИ *див* понапува́ти
ПОНАПРАВЛЯ́ТИ
ПОНАПРИПУСКА́ТИСЯ
ПОНАПРО́ХУВАТИ
ПОНАПРО́ЩУВАТИ
ПОНАПРЯДА́ТИ
ПОНАПУВА́ТИ
ПОНАПУСКА́ТИ
ПОНАПУХА́ТИ
ПОНАРАХО́ВУВАНИЙ
ПОНАРАХО́ВУВАТИ
ПОНАРИ́ВАНИЙ[1]
ПОНАРИ́ВАНИЙ[2]
ПОНАРИ́ВАНИЙ[3]
ПОНАРИВА́ТИ[1]
ПОНАРИВА́ТИ[2]
ПОНАРИВА́ТИ[3]
ПОНАРИВА́ТИ[4]
ПОНАРІЗА́ТИ *див.* понарі́зувати
ПОНАРІ́ЗУВАНИЙ
ПОНАРІ́ЗУВАТИ
ПОНАРО́БЛЮВАТИ
ПОНАРОБЛЯ́ТИ *див.* понаро́блювати
ПОНАРО́ДЖУВАТИ
ПОНАРО́ДЖУВАТИСЯ
ПО-НАРО́ДНОМУ
ПОНАРОЗКА́ЗУВАТИ
ПОНАРОСТА́ТИ
ПОНАРЯДЖА́ТИ *див.* понаря́джувати
ПОНАРЯДЖА́ТИСЯ *див* понаря́джуватися
ПОНАРЯ́ДЖУВАНИЙ
ПОНАРЯ́ДЖУВАТИ
ПОНАРЯ́ДЖУВАТИСЯ
ПОНАСА́ДЖУВАНИЙ[1]
ПОНАСА́ДЖУВАНИЙ[2]
ПОНАСА́ДЖУВАТИ[1]
ПОНАСА́ДЖУВАТИ[2]
ПОНАСИЛА́ТИ
ПО-НАСИ́ЛЬНИЦЬКИ
ПО-НАСИ́ЛЬНИЦЬКОМУ
ПОНАСИЛЯ́ТИ
ПОНАСИ́ПАНИЙ
ПОНАСИПА́ТИ
ПОНАСИПА́ТИСЯ
ПОНАСИ́ПУВАНИЙ
ПОНАСІВА́ТИ
ПОНАСІВА́ТИСЯ
ПОНАСІДА́ТИ
ПОНАСІ́ЮВАНИЙ
ПОНАСІ́ЮВАТИ *див.* понасіва́ти
ПОНАСІ́ЮВАТИСЯ *див.* понасіва́тися
ПОНАСКІ́ПУВАТИ
ПОНАСКЛАДА́ТИ
ПОНАСКУ́БУВАНИЙ
ПОНАСКУ́БУВАТИ
ПОНАСКУПО́ВУВАНИЙ
ПОНАСКУПО́ВУВАТИ
ПОНАСЛУ́ХАТИ
ПОНАСЛУ́ХУВАТИСЯ
ПОНАСМА́ЖУВАТИ
ПОНАСМІХА́ТИСЯ
ПОНАСМІ́ЧУВАНИЙ
ПОНАСМІ́ЧУВАТИ
ПОНАСМО́ЛЮВАНИЙ
ПОНАСМО́ЛЮВАТИ
ПОНАСО́ВУВАТИ *див.* понасува́ти
ПОНАСО́ВУВАТИСЯ *див.* понасува́тися
ПОНАСОЛО́ДЖУВАТИ
ПОНАСОЛО́ДЖУВАТИСЯ

ПОНАСО́ЛЮВАНИЙ
ПОНАСО́ЛЮВАТИ
ПОНАСПІВА́ТИСЯ
ПОНАСТАВА́ТИ
ПОНАСТА́ВИТИ *див.* понаставля́ти
ПОНАСТА́ВЛЕНИЙ
ПОНАСТА́ВЛЮВАНИЙ
ПОНАСТА́ВЛЮВАТИ *див.* понаставля́ти
ПОНАСТАВЛЯ́ТИ
ПОНАСТА́ЛЮВАТИ
ПОНАСТАЛЯ́ТИ *див.* понаста́лювати
ПОНАСТАНО́ВЛЕНИЙ
ПОНАСТАНО́ВЛЮВАНИЙ
ПОНАСТАНО́ВЛЮВАТИ
ПОНАСТАНОВЛЯ́ТИ *див.* понастано́влювати
ПОНАСТЕЛЯ́ТИ
ПОНАСТИЛА́ТИ *див.* понастеля́ти
ПОНАСТОВБУ́РЧУВАТИ
ПОНАСТОВБУ́РЧУВАТИСЯ
ПОНАСТОРО́ШУВАТИ
ПОНАСТОРО́ШУВАТИСЯ
ПОНАСТРІ́ЛЮВАТИ
ПОНАСТРО́МЛЮВАНИЙ
ПОНАСТРО́МЛЮВАТИ
ПОНАСТРО́МЛЮВАТИСЯ
ПОНАСТРОМЛЯ́ТИ *див.* понастро́млювати
ПОНАСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* понастро́млюватися
ПОНАСТРО́ЮВАТИ
ПОНАСТРУ́ГУВАНИЙ
ПОНАСТРУ́ГУВАТИ
ПОНАСТЯГА́ТИ
ПОНАСТЯ́ГУВАНИЙ
ПОНАСТЯ́ГУВАТИ *див.* понастяга́ти
ПОНАСУ́ВАНИЙ
ПОНАСУВА́ТИ
ПОНАСУВА́ТИСЯ
ПОНАСУ́ПЛЮВАНИЙ
ПОНАСУ́ПЛЮВАТИ
ПОНАСУ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОНАСУ́РМИТИ *див* понасу́рмлювати
ПОНАСУ́РМИТИСЯ *див.* понасу́рмлюватися
ПОНАСУ́РМЛЕНИЙ
ПОНАСУ́РМЛЮВАНИЙ
ПОНАСУ́РМЛЮВАТИ
ПОНАСУ́РМЛЮВАТИСЯ
ПОНАСУ́ШУВАНИЙ
ПОНАСУ́ШУВАТИ
ПОНАСХО́ДИТИСЯ
ПО-НА́СЬКИ
ПОНАТА́СКУВАНИЙ
ПОНАТА́СКУВАТИ
ПОНАТИ́КАНИЙ
ПОНАТИКА́ТИ[1]
ПОНАТИКА́ТИ[2]
ПОНАТИКА́ТИ[3]
ПОНАТИ́КУВАНИЙ
ПОНАТИ́КУВАТИ *див.* понатика́ти[1]
ПОНАТИ́РАНИЙ
ПОНАТИРА́ТИ
ПОНАТИРА́ТИСЯ
ПОНАТІКА́ТИ
ПОНАТІ́СУВАНИЙ
ПОНАТІ́СУВАТИ
ПОНАТО́МЛЮВАНИЙ
ПОНАТО́МЛЮВАТИ
ПОНАТО́МЛЮВАТИСЯ
ПОНАТО́ПЛЮВАНИЙ[1]
ПОНАТО́ПЛЮВАНИЙ[2]
ПОНАТО́ПЛЮВАТИ[1]
ПОНАТО́ПЛЮВАТИ[2]
ПОНАТО́ПТУВАНИЙ
ПОНАТО́ПТУВАТИ
ПОНАТО́ЧУВАНИЙ[1]
ПОНАТО́ЧУВАНИЙ[2]
ПОНАТО́ЧУВАТИ[1]
ПОНАТО́ЧУВАТИ[2]
ПОНАТРУ́ДЖУВАНИЙ
ПОНАТРУ́ДЖУВАТИ
ПОНАТРУ́ШУВАНИЙ
ПОНАТРУ́ШУВАТИ
ПОНАТРУ́ШУВАТИСЯ
ПОНАТУ́ЖИТИСЯ
ПОНАТЯ́ГАНИЙ[1]
ПОНАТЯ́ГАНИЙ[2]
ПОНАТЯГА́ТИ[1]
ПОНАТЯГА́ТИ[2]
ПОНАТЯГА́ТИСЯ
ПОНАТЯ́ГУВАНИЙ[1]
ПОНАТЯ́ГУВАНИЙ[2]
ПОНАТЯ́ГУВАТИ[1] *див.* понатяга́ти[1]
ПОНАТЯ́ГУВАТИ[2] *див.* понатяга́ти[2]
ПОНАТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* понатяга́тися
ПО-НАУКО́ВОМУ
ПОНАУ́ЧУВАНИЙ
ПОНАУ́ЧУВАТИ *див.* понавча́ти
ПОНАУ́ЧУВАТИСЯ *див* понавча́тися
ПОНАФАРБО́ВУВАНИЙ
ПОНАФАРБО́ВУВАТИ
ПОНАФАРБО́ВУВАТИСЯ
ПОНАХАПА́ТИ *див.* понаха́пувати
ПОНАХА́ПУВАТИ
ПОНАХИ́ЛЯНИЙ
ПОНАХИЛЯ́ТИ
ПОНАХИЛЯ́ТИСЯ
ПОНАХМУ́РЮВАТИСЯ
ПОНАХО́ВУВАНИЙ
ПОНАХО́ВУВАТИ
ПОНАХО́ДИТИ[1]
ПОНАХО́ДИТИ[2]
ПОНАХО́ДИТИСЯ
ПОНАЦІ́ДЖУВАТИ
ПО-НАЧА́ЛЬНИЦЬКИ
ПО-НАЧА́ЛЬНИЦЬКОМУ
ПОНАЧЕ́РКУВАТИ
ПОНАЧИ́НЮВАНИЙ
ПОНАЧИ́НЮВАТИ *див* поначиня́ти
ПОНАЧИ́НЯНИЙ
ПОНАЧИНЯ́ТИ
ПОНАЧИ́ТУВАТИ
ПОНАЧИ́ТУВАТИСЯ
ПОНАЧІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОНАЧІ́ПЛЮВАТИ
ПОНАЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОНАЧІПЛЯ́ТИ *див.* поначі́плювати
ПОНАЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* поначі́плюватися
ПОНАШИ́ВАНИЙ
ПОНАШИВА́ТИ
ПО-НА́ШОМУ
ПОНАШТРИ́КУВАНИЙ
ПОНАШТРИ́КУВАТИ
ПОНАШТРИ́КУВАТИСЯ
ПОНАЩЕ́ПЛЮВАТИ
ПОНАЩИ́ПУВАТИ
ПОНЕВАЖА́ТИ
ПОНЕВІ́ЛЬНИЙ
ПОНЕВІ́ЛЬНО
ПОНЕВІ́РЕНИЙ
ПОНЕВІ́РКА
ПОНЕВІРЯ́НКА
ПОНЕВІРЯ́ННЯ
ПОНЕВІРЯ́ТИ
ПОНЕВІРЯ́ТИСЯ
ПОНЕВО́ЛЕНИЙ
ПОНЕВО́ЛЕННЯ
ПОНЕВО́ЛИТИ *див* понево́лювати
ПОНЕВО́ЛІ
ПОНЕВО́ЛЬНИК
ПОНЕВО́ЛЬНИЦЯ
ПОНЕВО́ЛЮВАНИЙ
ПОНЕВО́ЛЮВАННЯ
ПОНЕВО́ЛЮВАТИ
ПОНЕВО́ЛЮВАТИСЯ
ПОНЕВО́ЛЮВАЧ
ПОНЕВО́ЛЮВАЧКА
ПОНЕДІ́ЛКОВИЙ
ПОНЕДІ́ЛКУВАННЯ
ПОНЕДІ́ЛКУВАТИ
ПОНЕДІ́ЛОК
ПО-НЕДІ́ЛЬНОМУ
ПОНЕДУ́ЖАТИ
ПОНЕ́ЖЕ
ПОНЕЗДУ́ЖАТИ
ПО-НЕ́КРУТСЬКИ
ПО-НЕ́КРУТСЬКОМУ
ПО-НЕ́НЕЦЬКИ
ПО-НЕ́НЕЦЬКОМУ
ПО-НЕПРИ́ЯТЕЛЬСЬКИ
ПО-НЕПРИ́ЯТЕЛЬСЬКОМУ
ПОНЕРВУВА́ТИ
ПОНЕРВУВА́ТИСЯ
ПОНЕ́СЕНИЙ
ПОНЕСТИ́
ПОНЕСТИ́СЯ
ПОНЕХА́ТИ *див* понеха́яти
ПОНЕХА́ЯТИ
ПО-НЕХЛЮ́ЙСЬКИ
ПО-НЕХЛЮ́ЙСЬКОМУ
ПОНЕ́ХТУВАНИЙ
ПОНЕ́ХТУВАТИ
ПОНИВА́ТИ
ПОНИ́ДІЛИЙ
ПОНИ́ДІТИ
ПОНИЖА́ТИ *див.* пони́жувати
ПОНИЖА́ТИСЯ *див.* пони́жуватися
ПОНИЖА́ЮЧИЙ
ПОНИ́ЖЕНИЙ
ПОНИ́ЖЕННЯ
ПОНИ́ЖУВАЛЬНИЙ
ПОНИ́ЖУВАНИЙ
ПОНИ́ЖУВАННЯ
ПОНИ́ЖУВАТИ
ПОНИ́ЖУВАТИСЯ
ПОНИ́ЖУВАЧ
ПОНИ́ЖЧАТИ
ПОНИ́ЖЧЕ
ПОНИ́ЗАНИЙ
ПОНИЗА́ТИ
ПОНИ́ЗЗЯ
ПОНИ́ЗИТИ *див.* пони́жувати
ПОНИ́ЗИТИСЯ *див.* пони́жуватися
ПОНИ́ЗКА
ПОНИЗО́ВЕЦЬ
ПОНИЗО́ВИЙ
ПОНИЗО́В'Я
ПОНИЗУ́
ПО́НИЗЬКИЙ
ПОНИКА́ТИ[1]
ПОНИКА́ТИ[2]
ПОНИ́КЛИЙ
ПОНИ́КЛО
ПОНИ́КНУТИ *див* поника́ти[2]
ПОНИ́НІ
ПОНИ́ПАТИ
ПОНИРЯ́ТИ
ПОНИ́ТИ *див* понива́ти
ПОНИ́ЦЯТИ
ПОНИ́ШКНУТИ
ПОНИ́ШПОРИТИ
ПОНИ́ЩЕНИЙ
ПОНИ́ЩЕННЯ
ПОНИ́ЩИТИ
ПОНИ́ЩИТИСЯ
ПО́НІ
ПОНІ́ВЕЧЕНИЙ
ПОНІ́ВЕЧЕННЯ
ПОНІ́ВЕЧИТИ
ПОНІ́ВЕЧИТИСЯ
ПО-НІДЕРЛА́НДСЬКИ
ПО-НІДЕРЛА́НДСЬКОМУ
ПОНІ́ЖИТИ
ПОНІ́ЖИТИСЯ
ПОНІЖНІ́ТИ
ПОНІЖНІ́ШАТИ
ПОНІКЕЛЬО́ВАНИЙ
ПОНІКЕЛЮВА́ТИ
ПОНІ́КУДИ
ПОНІКЧЕ́МНІТИ
ПОНІМА́ТИ *див* пойма́ти
ПОНІМА́ТИСЯ *див.* пойма́тися
ПО-НІМЕ́ЦЬКИ
ПО-НІМЕ́ЦЬКОМУ
ПОНІМЕ́ЧЕНИЙ
ПОНІМЕ́ЧЕННЯ
ПОНІМЕ́ЧИТИ *див.* поніме́чувати
ПОНІМЕ́ЧИТИСЯ *див.* поніме́чуватися
ПОНІМЕ́ЧУВАТИ

ПОНІМЕ́ЧУВАТИСЯ
ПОНІМІ́ЛИЙ
ПОНІМІ́ТИ
ПО-НІЧНО́МУ
ПОНО́ВА
ПО-НОВА́ТОРСЬКИ
ПО-НОВА́ТОРСЬКОМУ
ПОНОВИ́ТИ *див* поно́влювати
ПОНОВИ́ТИСЯ *див.* поно́влюватися
ПОНО́ВКА
ПОНО́ВЛЕНИЙ
ПОНО́ВЛЕННЯ
ПОНО́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ПОНО́ВЛЮВАНИЙ
ПОНО́ВЛЮВАНІСТЬ
ПОНО́ВЛЮВАТИ
ПОНО́ВЛЮВАТИСЯ
ПОНОВЛЯ́ТИ *див.* поно́влювати
ПОНОВЛЯ́ТИСЯ *див* поно́влюватися
ПОНО́ВНИЙ
ПОНО́ВНО
ПО-НОВО́МУ
ПО-НОГА́ЙСЬКИ
ПО-НОГА́ЙСЬКОМУ
ПО́НОЖІ
ПОНО́ЖІ
ПОНО́ЖКА
ПОНО́КАТИ *див.* поно́кувати
ПОНО́КУВАТИ
ПОНО́Р *див.* поно́ри
ПО-НОРВЕ́ЗЬКИ
ПО-НОРВЕ́ЗЬКОМУ
ПОНО́РИ
ПОНО́РИНА *див.* поно́рини
ПОНО́РИНИ
ПОНО́С[1]
ПОНО́С[2]
ПОНО́СИТИ[1]
ПОНО́СИТИ[2]
ПОНОСИ́ТИ
ПОНОСИ́ТИСЯ
ПОНО́СКА
ПОНО́СНИЙ[1]
ПОНО́СНИЙ[2]
ПОНОЧЕ́НЬКО
ПО́НОЧІ
ПОНОЧІ́ТИ
ПОНОЧУВА́ТИ
ПОНО́ШЕНИЙ
ПОНСО́
ПОНСО́ВИЙ
ПОНТ
ПОНТЕ́Р
ПОНТИ́ФІК
ПОНТИФІКА́ЛЬНИЙ
ПОНТИФІКА́Т
ПОНТІАНА́К
ПОНТІ́ЙСЬКИЙ
ПОНТО́Н
ПОНТОНЕ́Р
ПОНТО́ННИЙ
ПОНТО́ННИК
ПОНУ́ДИТИ
ПОНУ́ДИТИСЯ
ПОНУДЬГУВА́ТИ
ПОНУ́КА
ПОНУКА́ННЯ
ПОНУ́КАТИ
ПОНУКА́ТИ
ПОНУ́КУВАННЯ
ПОНУ́КУВАТИ
ПОНУМЕРО́ВАНИЙ
ПОНУМЕРУВА́ТИ
ПОНУ́Р
ПОНУ́РА
ПОНУ́РЕНИЙ
ПОНУ́РИЙ
ПОНУ́РИСТИЙ
ПОНУ́РИТИ *див.* пону́рювати
ПОНУ́РИТИСЯ *див* пону́рюватися
ПОНУ́РІСТЬ
ПОНУ́РКУВАТИЙ
ПОНУ́РКУВАТО
ПОНУ́РЛИВИЙ
ПОНУ́РЛИВО
ПОНУ́РО
ПОНУ́РУВАТИЙ
ПОНУ́РЮВАТИ
ПОНУ́РЮВАТИСЯ
ПОНУРЯ́ТИ
ПО́НЧИК
ПО́НЧО
ПОНЬО́КУВАТИ
ПО́НЮХ
ПОНЮ́ХАТИ
ПОНЮ́ХУВАТИ
ПОНЮ́ШКА
ПОНЯ́ВКАТИ
ПОНЯВЧА́ТИ
ПОНЯ́НЬЧИТИ
ПОНЯ́НЬЧИТИСЯ
ПОНЯТА́
ПОНЯ́ТИ[1] *див* пойма́ти
ПОНЯ́ТИ[2] *див* пойня́ти[2]
ПОНЯ́ТИЙ *див* пойня́тий
ПОНЯТИ́Й
ПОНЯ́ТИСЯ *див.* пойма́тися
ПОНЯТІ́ЙНИЙ
ПОНЯТІ́ЙНІСТЬ
ПОНЯТІ́ЙНО
ПОНЯ́ТЛИВИЙ
ПОНЯ́ТЛИВІСТЬ
ПОНЯТТЄ́ВИЙ
ПОНЯТТЄ́ВІСТЬ
ПОНЯТТЄ́ВО
ПОНЯ́ТТЯ
ПОНЯТУВА́ТИ
ПООБА́БІЧ
ПООББИ́ВАНИЙ
ПООББИВА́ТИ
ПООББИВА́ТИСЯ
ПООББИ́РАНИЙ
ПООББИРА́ТИ
ПООББІГА́ТИ
ПООББРІ́ХУВАТИ
ПООБВА́ЖУВАТИ
ПООБВАЛЬКО́ВУВАТИ
ПООБВА́ЛЮВАНИЙ
ПООБВА́ЛЮВАТИ
ПООБВА́ЛЮВАТИСЯ
ПООБВИ́ВАНИЙ
ПООБВИВА́ТИ
ПООБВИВА́ТИСЯ
ПООБВИСА́ТИ
ПООБВІВА́ТИ
ПООБВІ́ШУВАНИЙ
ПООБВІ́ШУВАТИ
ПООБВІ́ШУВАТИСЯ
ПООБВІ́ЮВАТИ *див.* пообвіва́ти
ПООБВО́ДИТИ
ПООБВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПООБВ'Я́ЗУВАТИ
ПООБВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПООБГЛЯДА́ТИ
ПООБГНИВА́ТИ
ПООБГОДО́ВУВАТИ
ПООБГО́ЛЮВАТИ
ПООБГОРА́ТИ *див.* пообгоря́ти
ПООБГОРО́ДЖУВАНИЙ
ПООБГОРО́ДЖУВАТИ
ПООБГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПООБГОРТА́ТИ
ПООБГОРТА́ТИСЯ
ПООБГОРЯ́ТИ
ПООБГРИЗА́ТИ
ПООБГРИ́ЗЕНИЙ
ПООБДАРО́ВУВАТИ
ПООБДЗЬО́БУВАТИ
ПООБДИМА́ТИ
ПООБДИ́РАНИЙ
ПООБДИРА́ТИ
ПООБДИРА́ТИСЯ
ПООБДІ́ЛЮВАТИ
ПООБДІЛЯ́ТИ *див.* пообді́лювати
ПООБДРЯ́ПУВАНИЙ
ПООБДРЯ́ПУВАТИ
ПООБДРЯ́ПУВАТИСЯ
ПООБДУВА́ТИ[1]
ПООБДУВА́ТИ[2] *див.* пообдима́ти
ПООБДУВА́ТИСЯ
ПООБДУ́РЮВАТИ
ПООБЕРТА́ТИ
ПООБЕРТА́ТИСЯ
ПООБ'Є́КТНИЙ
ПООБ'Є́КТНО
ПООБЖИВА́ТИ
ПООБЖИВА́ТИСЯ
ПООБЖИНА́ТИ
ПООБЖИНА́ТИСЯ
ПООБЖИРА́ТИ
ПООБЖИРА́ТИСЯ
ПО-ОБИВА́ТЕЛЬСЬКИ
ПО-ОБИВА́ТЕЛЬСЬКОМУ
ПООБИРА́ТИ[1]
ПООБИРА́ТИ[2]
ПООБІ́Д
ПООБІ́ДАТИ
ПООБІ́ДДЯ
ПООБІ́ДІШНІЙ
ПООБІ́ДНІЙ
ПООБІЙМА́ТИ
ПООБІЙМА́ТИСЯ
ПООБІ́ЦЯНИЙ
ПООБІЦЯ́ТИ
ПООБІЦЯ́ТИСЯ
ПОО́БІЧ
ПООБ'ЇДА́ТИ
ПООБ'ЇДА́ТИСЯ
ПООБ'Ї́ДЕНИЙ
ПООБ'ЇЖДЖА́ТИ[1]
ПООБ'ЇЖДЖА́ТИ[2]
ПООБ'ЇЗДИ́ТИ[1] *див* пооб'їжджа́ти[1]
ПООБ'ЇЗДИ́ТИ[2] *див* пооб'їжджа́ти[2]
ПООБКА́ПУВАТИ
ПООБКВІ́ТЧУВАТИ
ПООБКИДА́ТИ
ПООБКИСА́ТИ
ПООБКЛАДА́ТИ
ПООБКЛАДА́ТИСЯ
ПООБКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПООБКЛЕ́ЮВАТИ
ПООБКО́ВУВАТИ
ПООБКОЛУ́ПУВАНИЙ
ПООБКОЛУ́ПУВАТИ
ПООБКОЛУ́ПУВАТИСЯ
ПООБКО́ПУВАНИЙ
ПООБКО́ПУВАТИ
ПООБКО́ПУВАТИСЯ
ПООБКО́ШУВАНИЙ
ПООБКО́ШУВАТИ
ПООБКО́ШУВАТИСЯ
ПООБКРАДА́ТИ
ПООБКРИ́ШУВАТИ
ПООБКРО́ПЛЮВАТИ
ПООБКРУ́ЧУВАНИЙ
ПООБКРУ́ЧУВАТИ
ПООБКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПООБКУ́РЮВАНИЙ
ПООБКУ́РЮВАТИ
ПООБКУ́РЮВАТИСЯ
ПООБКУ́ТУВАНИЙ
ПООБКУ́ТУВАТИ
ПООБКУ́ТУВАТИСЯ
ПООБКУ́ШУВАТИ
ПООБЛА́ЗИТИ[1]
ПООБЛА́ЗИТИ[2]
ПООБЛА́МУВАНИЙ[1]
ПООБЛА́МУВАНИЙ[2]
ПООБЛА́МУВАТИ[1]
ПООБЛА́МУВАТИ[2]
ПООБЛА́МУВАТИСЯ[1]
ПООБЛА́МУВАТИСЯ[2]
ПООБЛА́ПУВАТИ
ПООБЛА́ТУВАТИ
ПООБЛЕ́ЖУВАТИ
ПООБЛИ́ВАНИЙ

ПООБЛИВА́ТИ
ПООБЛИВА́ТИСЯ
ПООБЛИ́ЗУВАТИ
ПООБЛИ́ЗУВАТИСЯ
ПООБЛИПА́ТИ
ПООБЛІЗА́ТИ *див.* пооблáзити[1]
ПООБЛІ́ПЛЮВАНИЙ
ПООБЛІ́ПЛЮВАТИ
ПООБЛІТА́ТИ
ПООБЛО́МЛЮВАНИЙ
ПООБЛО́МЛЮВАТИ *див.* пооблáмувати[2]
ПООБЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* пооблáмуватися[2]
ПООБЛУ́ПАНИЙ
ПООБЛУПА́ТИ *див.* пооблу́пувати
ПООБЛУПА́ТИСЯ *див.* пооблу́пуватися
ПООБЛУ́ПЛЮВАНИЙ
ПООБЛУ́ПЛЮВАТИ
ПООБЛУ́ПЛЮВАТИСЯ
ПООБЛУ́ПУВАНИЙ
ПООБЛУ́ПУВАТИ
ПООБЛУ́ПУВАТИСЯ
ПООБЛУ́ЩУВАТИ
ПООБЛУ́ЩУВАТИСЯ
ПООБЛЯГА́ТИ
ПООБЛЯГА́ТИСЯ
ПООБЛЯМО́ВУВАТИ
ПООБЛЯ́ПУВАНИЙ
ПООБЛЯ́ПУВАТИ
ПООБЛЯ́ПУВАТИСЯ
ПООБМА́ЗУВАНИЙ
ПООБМА́ЗУВАТИ
ПООБМА́ЗУВАТИСЯ
ПООБМАЛЬО́ВУВАНИЙ
ПООБМАЛЬО́ВУВАТИ
ПООБМА́НЮВАТИ
ПООБМА́ХУВАТИ
ПООБМА́ЩУВАНИЙ
ПООБМА́ЩУВАТИ
ПООБМА́ЩУВАТИСЯ
ПООБМЕРЗА́ТИ
ПООБМИ́ВАНИЙ
ПООБМИВА́ТИ
ПООБМИВА́ТИСЯ
ПООБМИНА́ТИ[1]
ПООБМИНА́ТИ[2]
ПООБМИРА́ТИ
ПООБМІ́НЮВАТИ
ПООБМІ́НЮВАТИСЯ
ПООБМІ́РЮВАТИ
ПООБМІТА́ТИ
ПООБМОВЛЯ́ТИ
ПООБМОКА́ТИ
ПООБМОЛО́ЧУВАНИЙ
ПООБМОЛО́ЧУВАТИ
ПООБМОРО́ЖУВАНИЙ
ПООБМОРО́ЖУВАТИ
ПООБМОРО́ЖУВАТИСЯ
ПООБМО́ТУВАНИЙ
ПООБМО́ТУВАТИ
ПООБМО́ТУВАТИСЯ
ПООБМО́ЩУВАТИ
ПООБМО́ЩУВАТИСЯ
ПООБМУРО́ВУВАТИ
ПООБНІМА́ТИ
ПООБНІМА́ТИСЯ
ПООБНО́СИТИ
ПООБНО́ШУВАТИСЯ
ПООБНЮ́ХУВАТИ
ПООБПАДА́ЛИЙ
ПООБПАДА́ТИ
ПООБПА́ЛЮВАНИЙ
ПООБПА́ЛЮВАТИ
ПООБПА́ЛЮВАТИСЯ
ПООБПА́РЮВАНИЙ
ПООБПА́РЮВАТИ
ПООБПА́РЮВАТИСЯ
ПООБПИВА́ТИ
ПООБПИВА́ТИСЯ
ПООБПИ́ЛЮВАНИЙ[1]
ПООБПИ́ЛЮВАНИЙ[2]
ПООБПИ́ЛЮВАТИ[1]
ПООБПИ́ЛЮВАТИ[2]
ПООБПИРА́ТИ[1]
ПООБПИРА́ТИ[2]
ПООБПИРА́ТИСЯ
ПООБПИ́СУВАНИЙ
ПООБПИ́СУВАТИ
ПООБПІКА́ТИ
ПООБПІКА́ТИСЯ
ПООБПЛІТА́ТИ
ПООБПЛУ́ТУВАНИЙ
ПООБПЛУ́ТУВАТИ
ПООБПОЛІ́СКУВАТИ
ПООБПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ПООБПО́ЛЮВАНИЙ
ПООБПО́ЛЮВАТИ
ПООБПО́ЮВАТИ
ПООБПРИ́СКУВАНИЙ
ПООБПРИ́СКУВАТИ
ПООБПУХА́ТИ
ПОО́БРАЗНИЙ
ПООБРИ́ВАНИЙ
ПООБРИВА́ТИ
ПООБРИВА́ТИСЯ
ПООБРІЗА́ТИ *див.* пообрі́зувати
ПООБРІ́ЗУВАНИЙ
ПООБРІ́ЗУВАТИ
ПООБРО́БЛЮВАТИ *див.* пообробля́ти[1]
ПООБРОБЛЯ́ТИ[1]
ПООБРОБЛЯ́ТИ[2]
ПООБРОБЛЯ́ТИСЯ[1]
ПООБРОБЛЯ́ТИСЯ[2]
ПООБРОСТА́ТИ
ПООБРУ́БЛЮВАТИ
ПООБРУ́БУВАНИЙ
ПООБРУ́БУВАТИ
ПООБСА́ДЖУВАНИЙ
ПООБСА́ДЖУВАТИ
ПООБСА́ПУВАНИЙ
ПООБСА́ПУВАТИ
ПООБСИПА́ТИ
ПООБСИПА́ТИСЯ
ПООБСИХА́ТИ
ПООБСІВА́ТИ
ПООБСІВА́ТИСЯ
ПООБСІДА́ТИ
ПООБСКРІБА́ТИ
ПООБСКУ́БУВАНИЙ
ПООБСКУ́БУВАТИ
ПООБСМА́ЖУВАНИЙ
ПООБСМА́ЖУВАТИ
ПООБСМА́ЛЮВАНИЙ
ПООБСМА́ЛЮВАТИ
ПООБСМА́ЛЮВАТИСЯ
ПООБСМИКА́ТИ *див.* пообсми́кувати
ПООБСМИ́КУВАНИЙ
ПООБСМИ́КУВАТИ
ПООБСМО́КТУВАТИ
ПООБСМО́ЛЮВАНИЙ
ПООБСМО́ЛЮВАТИ
ПООБСНО́ВУВАНИЙ
ПООБСНО́ВУВАТИ
ПООБСТРИГА́ТИ
ПООБСТРУ́ГУВАНИЙ
ПООБСТРУ́ГУВАТИ
ПООБСУ́ШУВАНИЙ
ПООБСУ́ШУВАТИ
ПООБСУ́ШУВАТИСЯ
ПООБТАВА́ТИ
ПООБТИ́КАНИЙ
ПООБТИКА́ТИ
ПООБТИ́НАНИЙ
ПООБТИНА́ТИ
ПООБТИ́РАНИЙ
ПООБТИРА́ТИ
ПООБТИРА́ТИСЯ
ПООБТІ́СУВАНИЙ
ПООБТІ́СУВАТИ
ПООБТО́ВКУВАТИ
ПООБТО́ПТУВАНИЙ
ПООБТО́ПТУВАТИ
ПООБТО́ЧУВАНИЙ
ПООБТО́ЧУВАТИ
ПООБТРІ́ПУВАНИЙ
ПООБТРІ́ПУВАТИ[1]
ПООБТРІ́ПУВАТИ[2]
ПООБТРІ́ПУВАТИСЯ[1]
ПООБТРІ́ПУВАТИСЯ[2]
ПООБТРУ́ШУВАНИЙ
ПООБТРУ́ШУВАТИ
ПООБТРУ́ШУВАТИСЯ
ПООБТЯГА́ТИ
ПООБТЯ́ГУВАТИ *див.* пообтягáти
ПООБХО́ДИТИ
ПООБХО́ПЛЮВАТИ
ПООБЦІЛО́ВУВАТИ
ПООБЧИКРИ́ЖУВАТИ
ПООБЧИЩА́ТИ
ПООБЧІ́ПЛЮВАНИЙ
ПООБЧІ́ПЛЮВАТИ
ПООБЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПООБЧО́ВГУВАТИ
ПООБЧУ́ХРУВАТИ
ПООБША́РПУВАНИЙ
ПООБША́РПУВАТИ
ПООБША́РПУВАТИСЯ
ПООБШИ́ВАНИЙ
ПООБШИВА́ТИ
ПООБШИВА́ТИСЯ
ПООБШКРІБА́ТИ *див.* пообскрібáти
ПООБШКРЯ́БУВАНИЙ
ПООБШКРЯ́БУВАТИ
ПООБШМАРО́ВУВАНИЙ
ПООБШМАРО́ВУВАТИ
ПООБШМАРО́ВУВАТИСЯ
ПООБШМО́РГУВАНИЙ
ПООБШМО́РГУВАТИ
ПООБШМУ́ГЛЮВАНИЙ
ПООБШМУ́ГЛЮВАТИ *див.* пообшму́льгувати
ПООБШМУ́ЛЬГУВАТИ
ПООБШПА́РЮВАНИЙ
ПООБШПА́РЮВАТИ
ПООБШПА́РЮВАТИСЯ
ПООБШУ́КУВАТИ
ПООБЩИ́ПУВАТИ
ПО-ОВЕ́ЧИ
ПО-ОВЕ́ЧОМУ
ПООГИНА́ТИСЯ
ПООГЛЯДА́ТИ
ПООГЛЯДА́ТИСЯ
ПООГОРО́ДЖУВАНИЙ
ПООГОРО́ДЖУВАТИ
ПООГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПООДАЛІ́К
ПОО́ДАЛЬ
ПООДБ...
ПООДВ...
ПООДГ...
ПООДД...
ПООДЕ́РЖУВАТИ
ПООДЖ...
ПООДИНО́КИЙ
ПООДИНО́КІСТЬ
ПООДИНО́КО
ПООДИ́НЦЕМ
ПООДИ́НЦІ
ПООД'Ї...
ПООДК...
ПООДЛ...
ПООДМ...
ПООДН...
ПООДП...
ПООДР...
ПООДРУ́ЖУВАТИ
ПООДРУ́ЖУВАТИСЯ
ПООДС...
ПООДТ...
ПООДУ́ЖУВАТИ
ПООДУ́РЮВАТИ
ПООДХ...
ПООДЦ...
ПООДЧ...
ПООДШ...
ПООДЯГА́ТИ
ПООДЯГА́ТИСЯ
ПООЖЕ́НЮВАТИ

ПООЖЕ́НЮВАТИСЯ
ПООЖИВА́ТИ
ПООЖИВЛЯ́ТИ
ПООЗДО́БЛЮВАТИ
ПООЗУВА́ТИ
ПООЗУВА́ТИСЯ
ПОО́ЙКАТИ
ПООКЛЯКА́ТИ
ПООКРЕ́МО
ПО-ОЛЕ́НЯЧИ
ПО-ОЛЕ́НЯЧОМУ
ПООПАДА́ТИ
ПООПЕРАЦІ́ЙНИЙ
ПООПЕРАЦІ́ЙНО
ПООПИ́СУВАТИ
ПООПІКА́ТИ
ПООПІКА́ТИСЯ
ПООПОВІЩА́ТИ
ПООПОЛІ́СКУВАТИ
ПООПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ПООПРАВЛЯ́ТИ
ПООПУСКА́ТИ
ПООПУСКА́ТИСЯ
ПООПУХА́ТИ
ПОО́РАНИЙ
ПООРА́ТИ
ПО-ОРА́ТОРСЬКИ
ПО-ОРА́ТОРСЬКОМУ
ПО-ОРЛИ́НОМУ
ПООРУ́ДУВАТИ
ПООСА́ДЖУВАТИ
ПООСВО́ЮВАТИ
ПО-ОСЕТИ́НСЬКИ
ПО-ОСЕТИ́НСЬКОМУ
ПООСИПА́ТИСЯ
ПООСІДА́ТИ
ПООСІДА́ТИСЯ
ПО-ОСІ́ННЬОМУ
ПООСКА́ЛЮВАТИСЯ
ПООСЛІ́ПЛЮВАТИ
ПООСМО́ЛЮВАТИ
ПО-ОСОБЛИ́ВОМУ
ПООСТРИГА́ТИ
ПООСУ́ШУВАТИ
ПООТАМАНУВА́ТИ
ПО-ОТЕ́ЦЬКИ
ПО-ОТЕ́ЦЬКОМУ
ПООТРИ́МУВАТИ
ПООТРУ́ЮВАТИ
ПОО́ХАТИ
ПОО́ХКАТИ
ПОО́ХКУВАТИ
ПООХО́ТИТИ *див.* поохо́чувати
ПООХО́ЧУВАТИ
ПООХРИПА́ТИ
ПООЧИЩА́ТИ
ПОП...
ПОПАДА́ННЯ
ПОПА́ДАТИ
ПОПАДА́ТИ
ПОПА́ДАТИСЯ
ПОПАДА́ТИСЯ
ПОПАДИ́Н
ПОПА́ДЬКА
ПОПАДІЮВА́ТИ
ПОПАДЯ́
ПОПАДЯ́НКА
ПОПАЙДИ́ТИ
ПОПА́КОСТИТИ
ПОПАКУВА́ТИ
ПОПАКУВА́ТИСЯ
ПОПА́Л
ПОПАЛА́ТИ
ПОПАЛАХКОТА́ТИ *див.* попалахкоті́ти
ПОПАЛАХКОТІ́ТИ
ПОПА́ЛЕНИЙ
ПОПАЛИ́ТИ
ПОПАЛИ́ТИСЯ
ПОПА́ЛЮВАТИ
ПОПА́МОРОЧИТИСЯ
ПОПАМ'ЯТА́ТИ
ПО-ПАНІБРА́ТСЬКИ
ПО-ПАНІБРА́ТСЬКОМУ
ПОПАНІ́ТИ
ПО-ПА́НСЬКИ
ПО-ПА́НСЬКОМУ
ПОПАНТРУВА́ТИ
ПОПАНУВА́ТИ
ПОПА́НЬКАТИ
ПОПА́НЬКАТИСЯ
ПО́ПАР
ПОПА́РЕНИЙ
ПО-ПАРИ́ЗЬКИ
ПО-ПАРИ́ЗЬКОМУ
ПОПА́РИТИ
ПОПА́РИТИСЯ
ПОПА́РНИЙ
ПОПА́РНО
ПОПА́РТ
ПОПАРТА́ЧИТИ
ПО-ПАРТИЗА́НСЬКИ
ПО-ПАРТИЗА́НСЬКОМУ
ПО-ПАРТІ́ЙНОМУ
ПОПАРУБКУВА́ТИ
ПО-ПАРУБО́ЦЬКИ
ПО-ПАРУБО́ЦЬКОМУ
ПО-ПАРУБО́ЧОМУ
ПОПАРУВА́ТИ[1]
ПОПАРУВА́ТИ[2]
ПОПАРУВА́ТИСЯ
ПОПАРШИ́ВІТИ
ПО́ПАС
ПОПАСА́ННЯ
ПОПАСА́ТИ
ПОПАСА́ТИСЯ
ПОПАСИНКУВА́ТИ
ПОПА́СИЩЕ
ПОПАСІ́ЧНИКУВА́ТИ
ПО́ПАСКИ
ПОПАСКУ́ДИТИ
ПОПАСКУ́ДИТИСЯ
ПО́ПАСОМ
ПОПА́СОЧКА
ПОПА́СТИ[1] *див.* попада́ти
ПОПА́СТИ[2]
ПОПА́СТИСЯ[1] *див.* попада́тися[1]
ПОПА́СТИСЯ[2]
ПОПАСТУХУВА́ТИ *див.* попасту́шити
ПОПАСТУ́ШИТИ
ПО-ПАСТУ́ШОМУ
ПОПА́СУВАТИ *див.* попаса́ти
ПОПА́ТЛАНИЙ
ПОПА́ТЛАТИ
ПОПА́ТЛАТИСЯ
ПОПА́ТРАТИ
ПО-ПАТРІАРХА́ЛЬНОМУ
ПОПА́ХКАТИ
ПОПА́ХКУВАТИ
ПОПАЩЕКУВА́ТИ
ПО-ПЕДА́НТСЬКИ
ПО-ПЕДА́НТСЬКОМУ
ПОПЕКТИ́
ПОПЕКТИ́СЯ
ПОПЕЛА́СТИЙ *див.* попеля́стий
ПОПЕЛИ́ТИ
ПОПЕЛИ́ТИСЯ
ПОПЕЛИ́ЦЕВИЙ
ПОПЕЛИ́ЦЯ
ПОПЕЛИ́ЩЕ
ПОПЕЛІ́ТИ
ПОПЕЛІ́ЮЧИЙ
ПО́ПЕЛОВИЙ
ПОПЕЛО́К
ПОПЕЛЬНА́СТИЙ
ПОПЕЛЮ́Х
ПОПЕЛЮ́ХА
ПОПЕЛЮ́ХОВИЙ
ПОПЕЛЮ́ШКА
ПОПЕЛЯ́СТИЙ
ПОПЕ́НКО
ПОПЕНЯ́
ПОПЕНЯ́ТКО
ПОПЕРВА́Х
ПОПЕРЕБА́ЧИТИ
ПОПЕРЕБИ́ВАНИЙ
ПОПЕРЕБИВА́ТИ
ПОПЕРЕБИ́РАНИЙ
ПОПЕРЕБИРА́ТИ
ПОПЕРЕБИРА́ТИСЯ
ПОПЕРЕБІГА́ТИ
ПОПЕРЕБО́ВТУВАТИ
ПОПЕРЕБО́ВТУВАТИСЯ
ПОПЕРЕБРІ́ХУВАТИ
ПОПЕРЕБУВА́ТИ
ПОПЕРЕВА́ЖУВАНИЙ
ПОПЕРЕВА́ЖУВАТИ
ПОПЕРЕВАНТА́ЖУВАНИЙ
ПОПЕРЕВАНТА́ЖУВАТИ
ПОПЕРЕВДЯГА́ТИ *див.* попереодяга́ти
ПОПЕРЕВДЯГА́ТИСЯ *див.* попереодяга́тися
ПОПЕРЕВЕ́РТАНИЙ
ПОПЕРЕВЕРТА́ТИ
ПОПЕРЕВЕРТА́ТИСЯ
ПОПЕРЕВЕ́РТУВАТИ *див.* попереверта́ти
ПОПЕРЕВЕ́РТУВАТИСЯ *див.* попереверта́тися
ПОПЕРЕВЗУВА́ТИ
ПОПЕРЕВЗУВА́ТИСЯ
ПОПЕРЕВИ́ВАНИЙ
ПОПЕРЕВИВА́ТИ
ПОПЕРЕВИКО́НУВАТИ
ПОПЕРЕВИСА́ТИ
ПОПЕРЕВИХО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕВИХО́ВУВАТИСЯ
ПОПЕРЕВІВА́ТИ *див.* поперевііювати
ПОПЕРЕВІ́ШУВАТИ[1]
ПОПЕРЕВІ́ШУВАТИ[2]
ПОПЕРЕВІ́ЮВАТИ
ПОПЕРЕВО́ДИТИ
ПОПЕРЕВО́ДИТИСЯ
ПОПЕРЕВО́ЗИТИ
ПОПЕРЕВТО́МЛЮВАТИ
ПОПЕРЕВТО́МЛЮВАТИСЯ
ПОПЕРЕВЧА́ТИ *див.* попереу́чувати
ПОПЕРЕВЧА́ТИСЯ *див.* попереу́чуватися
ПОПЕРЕВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИ
ПОПЕРЕВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПОПЕРЕГАНЯ́ТИ
ПОПЕРЕГА́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕГЛЯДА́ТИ
ПОПЕРЕГНИВА́ТИ
ПОПЕРЕГО́НИТИ *див.* попереганя́ти
ПОПЕРЕГОРА́ТИ *див.* поперегоря́ти
ПОПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИ
ПОПЕРЕГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПОПЕРЕГОРТА́ТИ
ПОПЕРЕГО́РТУВАТИ *див.* поперегорта́ти
ПОПЕРЕГОРЯ́ТИ
ПОПЕРЕГРИЗА́ТИ
ПОПЕРЕГРИЗА́ТИСЯ
ПОПЕРЕГРІБА́ТИ
ПОПЕРЕ́Д[1]
ПОПЕРЕ́Д[2]
ПОПЕРЕДАВА́ТИ
ПОПЕРЕДЖА́ЛЬНИЙ
ПОПЕРЕДЖА́ЛЬНО
ПОПЕРЕДЖА́ТИ
ПОПЕРЕ́ДЖЕНИЙ
ПОПЕРЕ́ДЖЕННЯ
ПОПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПОПЕРЕ́ДЖУВАЛЬНО
ПОПЕРЕ́ДЖУВАТИ *див.* попереджа́ти
ПОПЕРЕДИВЛЯ́ТИСЯ
ПОПЕРЕ́ДИТИ *див.* попереджа́ти
ПОПЕРЕДІЛЯ́ТИ
ПОПЕРЕ́ДЛИВИЙ
ПОПЕРЕ́ДЛИВІСТЬ
ПОПЕРЕ́ДЛИВО
ПОПЕРЕ́ДНИК[1]
ПОПЕРЕ́ДНИК[2]
ПОПЕРЕ́ДНИЦЯ[1]
ПОПЕРЕ́ДНИЦЯ[2]
ПОПЕРЕ́ДНИЧОК
ПОПЕРЕ́ДНІЙ
ПОПЕРЕ́ДНЬО
ПОПЕРЕДРА́ЖНЮВАТИ

ПОПЕРЕДРУКО́ВУВАНИЙ
ПОПЕРЕДРУКО́ВУВАТИ
ПОПЕ́РЕДУ[1]
ПОПЕ́РЕДУ[2]
ПОПЕРЕДУ́МУВАТИ
ПОПЕРЕДЯГА́ТИ *див.* попереодяга́ти
ПОПЕРЕДЯГА́ТИСЯ *див.* попереодяга́тися
ПОПЕРЕЗИМО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕЗНІМА́ТИ
ПОПЕРЕЗНІМА́ТИСЯ
ПОПЕРЕЗРІВА́ТИ
ПОПЕРЕЗУВА́ТИ *див.* поперевзува́ти
ПОПЕРЕЗУВА́ТИСЯ *див.* поперевзува́тися
ПОПЕРЕІНА́КШУВАТИ
ПОПЕРЕЇДА́ТИ
ПОПЕРЕЇДА́ТИСЯ
ПОПЕРЕЇЖДЖА́ТИ
ПОПЕРЕЇЗДИ́ТИ *див.* попереїжджа́ти
ПОПЕРЕЙМА́ТИ
ПОПЕРЕЙМЕНО́ВУВАТИ
ПО́ПЕРЕ́К[1]
ПОПЕРЕ́К[2]
ПОПЕРЕКА́ЗУВАТИ
ПОПЕРЕКИ́ДАНИЙ
ПОПЕРЕКИДА́ТИ[1]
ПОПЕРЕКИДА́ТИ[2]
ПОПЕРЕКИДА́ТИСЯ[1]
ПОПЕРЕКИДА́ТИСЯ[2]
ПОПЕРЕКИСА́ТИ
ПОПЕРЕКЛАДА́ТИ
ПОПЕРЕКЛА́ДЕНИЙ
ПОПЕРЕ́КОВИЙ
ПОПЕРЕКО́ПУВАНИЙ
ПОПЕРЕКО́ПУВАТИ
ПОПЕРЕКО́ЧУВАНИЙ
ПОПЕРЕКО́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕКО́ШУВАНИЙ[1]
ПОПЕРЕКО́ШУВАНИЙ[2]
ПОПЕРЕКО́ШУВАТИ[1]
ПОПЕРЕКО́ШУВАТИ[2]
ПОПЕРЕКО́ШУВАТИСЯ
ПОПЕРЕКРАДА́ТИ
ПОПЕРЕКРЕ́СЛЮВАНИЙ
ПОПЕРЕКРЕ́СЛЮВАТИ
ПОПЕРЕКРИ́ВЛЮВАТИ *див.* поперекривля́ти
ПОПЕРЕКРИВЛЯ́ТИ
ПОПЕРЕКРО́ЮВАНИЙ
ПОПЕРЕКРО́ЮВАТИ
ПОПЕРЕКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОПЕРЕКРУ́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПОПЕРЕКУПО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕЛА́ЗИТИ
ПОПЕРЕЛА́МУВАНИЙ
ПОПЕРЕЛА́МУВАТИ
ПОПЕРЕЛА́МУВАТИСЯ
ПОПЕРЕЛИВА́ТИ
ПОПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАНИЙ
ПОПЕРЕЛИЦЬО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕЛІЗА́ТИ *див* поперела́зити
ПОПЕРЕЛІТА́ТИ
ПОПЕРЕЛО́ВЛЮВАТИ
ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАНИЙ
ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАТИ *див.* поперела́мувати
ПОПЕРЕЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* поперела́муватися
ПОПЕРЕЛЯ́КУВАНИЙ
ПОПЕРЕЛЯ́КУВАТИ
ПОПЕРЕЛЯ́КУВАТИСЯ
ПОПЕРЕМА́ЗУВАНИЙ
ПОПЕРЕМА́ЗУВАТИ
ПОПЕРЕМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕМА́НЮВАТИ
ПОПЕРЕМЕ́ЛЮВАТИ
ПОПЕРЕМИ́ВАНИЙ
ПОПЕРЕМИВА́ТИ
ПОПЕРЕМИНА́ТИ
ПОПЕРЕМІ́ННИЙ
ПОПЕРЕМІ́ННІСТЬ
ПОПЕРЕМІ́ННО
ПОПЕРЕМІ́НЮВАТИ
ПОПЕРЕМІ́НЮВАТИСЯ
ПОПЕРЕМІНЯ́ТИ
ПОПЕРЕМІТА́ТИ
ПОПЕРЕМІЧА́ТИ
ПОПЕРЕМІ́ШУВАНИЙ
ПОПЕРЕМІ́ШУВАТИ
ПОПЕРЕМІ́ШУВАТИСЯ
ПОПЕРЕМІЩА́ТИ *див.* попереміщувати
ПОПЕРЕМІ́ЩУВАТИ
ПОПЕРЕМОКА́ТИ
ПОПЕРЕМОЛО́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕМО́ТУВАНИЙ
ПОПЕРЕМО́ТУВАТИ
ПОПЕРЕМО́ЩУВАТИ
ПОПЕРЕНА́ДЖУВАТИ
ПОПЕРЕНИ́ЗУВАНИЙ
ПОПЕРЕНИ́ЗУВАТИ
ПОПЕРЕНО́СИТИ
ПОПЕРЕНОСИ́ТИ
ПОПЕРЕОДЯГА́ТИ
ПОПЕРЕОДЯГА́ТИСЯ
ПОПЕРЕО́РЮВАНИЙ
ПОПЕРЕО́РЮВАТИ
ПОПЕРЕПАДА́ТИСЯ
ПОПЕРЕПА́ЛЮВАНИЙ
ПОПЕРЕПА́ЛЮВАТИ
ПОПЕРЕПА́ЛЮВАТИСЯ
ПОПЕРЕПИВА́ТИСЯ
ПОПЕРЕПИ́ЛЮВАТИ
ПОПЕРЕПИНА́ТИ
ПОПЕРЕПИ́СУВАНИЙ
ПОПЕРЕПИ́СУВАТИ
ПОПЕРЕПІКА́ТИ
ПОПЕРЕПІКА́ТИСЯ
ПОПЕРЕПЛА́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕПЛИВА́ТИ
ПОПЕРЕПЛИ́ГУВАТИ
ПОПЕРЕПЛІТА́ТИ
ПОПЕРЕПЛІТА́ТИСЯ
ПОПЕРЕПЛУ́ТУВАНИЙ
ПОПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ
ПОПЕРЕПЛУ́ТУВАТИСЯ
ПОПЕРЕПОЛІ́СКУВАТИ
ПОПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[1]
ПОПЕРЕПРАВЛЯ́ТИ[2]
ПОПЕРЕПРІВА́ТИ
ПОПЕРЕПРО́ДУВАТИ
ПОПЕРЕПРЯГА́ТИ
ПОПЕРЕРАХО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕРИВА́ТИ[1]
ПОПЕРЕРИВА́ТИ[2]
ПОПЕРЕРІЗА́ТИ *див.* поперері́зувати
ПОПЕРЕРІ́ЗУВАНИЙ
ПОПЕРЕРІ́ЗУВАТИ
ПОПЕРЕРО́БЛЮВАНИЙ
ПОПЕРЕРО́БЛЮВАТИ *див* попереробля́ти
ПОПЕРЕРОБЛЯ́ТИ
ПОПЕРЕРО́ДЖУВАТИСЯ
ПОПЕРЕРОСТА́ТИ
ПОПЕРЕРУ́БУВАНИЙ
ПОПЕРЕРУ́БУВАТИ
ПОПЕРЕРЯДЖА́ТИ
ПОПЕРЕРЯДЖА́ТИСЯ
ПОПЕРЕСА́ДЖУВАНИЙ
ПОПЕРЕСА́ДЖУВАТИ
ПОПЕРЕСЕЛЯ́ТИ
ПОПЕРЕСЕЛЯ́ТИСЯ
ПО́ПЕРЕСЕНЬ
ПОПЕРЕСИ́ДЖУВАТИ
ПОПЕРЕСИЛА́ТИ
ПОПЕРЕСИ́НЮВАТИ
ПОПЕРЕСИ́ПАНИЙ
ПОПЕРЕСИПА́ТИ
ПОПЕРЕСИХА́ТИ
ПОПЕРЕСІВА́ТИ
ПОПЕРЕСІДА́ТИ
ПОПЕРЕСІКА́ТИ
ПОПЕРЕСІ́ЮВАНИЙ
ПОПЕРЕСІ́ЮВАТИ *див.* попересіва́ти
ПОПЕРЕСКА́КУВАТИ
ПОПЕРЕСМА́ЖУВАТИ
ПОПЕРЕСМА́ЖУВАТИСЯ
ПОПЕРЕСО́ВУВАНИЙ
ПОПЕРЕСО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕСОЛО́ДЖУВАТИ
ПОПЕРЕСО́ЛЮВАТИ
ПОПЕРЕСПІ́ВУВАТИ
ПОПЕРЕСТАВЛЯ́ТИ
ПОПЕРЕСТАНО́ВЛЮВАТИ *див* попереставля́ти
ПОПЕРЕСТЕЛЯ́ТИ *див.* поперестила́ти
ПОПЕРЕСТИГА́ТИ
ПОПЕРЕСТИЛА́ТИ
ПОПЕРЕСТО́ЮВАТИ
ПОПЕРЕСТРИ́БУВАТИ
ПОПЕРЕСУВА́ТИ
ПОПЕРЕСУВА́ТИСЯ
ПОПЕРЕСУ́ШУВАНИЙ
ПОПЕРЕСУ́ШУВАТИ
ПОПЕРЕСУ́ШУВАТИСЯ
ПОПЕРЕТА́СКУВАТИ
ПОПЕРЕТВО́РЮВАТИ
ПОПЕРЕТИ́НАНИЙ
ПОПЕРЕТИНА́ТИ
ПОПЕРЕТИНА́ТИСЯ
ПОПЕРЕТИРА́ТИ
ПОПЕРЕТИРА́ТИСЯ
ПОПЕРЕТЛІВА́ТИ
ПОПЕРЕТО́ПЛЮВАНИЙ
ПОПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ[1]
ПОПЕРЕТО́ПЛЮВАТИ[2]
ПОПЕРЕТО́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕТРУ́ШУВАНИЙ
ПОПЕРЕТРУ́ШУВАТИ
ПОПЕРЕТЯГА́ТИ
ПОПЕРЕТЯ́ГУВАНИЙ
ПОПЕРЕТЯ́ГУВАТИ *див* поперетяга́ти
ПОПЕРЕУ́ЧУВАТИ
ПОПЕРЕУ́ЧУВАТИСЯ
ПОПЕРЕФАРБО́ВУВАТИ
ПОПЕРЕФАРБО́ВУВАТИСЯ
ПОПЕРЕХВА́ЛЮВАТИ
ПОПЕРЕХИ́ЛЮВАТИ *див* поперехиля́ти
ПОПЕРЕХИ́ЛЮВАТИСЯ *див* поперехиля́тися
ПОПЕРЕХИЛЯ́ТИ
ПОПЕРЕХИЛЯ́ТИСЯ
ПОПЕРЕХО́ДИТИ
ПОПЕРЕХО́ПЛЮВАТИ
ПОПЕРЕХРЕ́ЩУВАНИЙ
ПОПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИ
ПОПЕРЕХРЕ́ЩУВАТИСЯ
ПОПЕРЕЦІ́ДЖУВАТИ
ПОПЕРЕ́ЧИНА
ПОПЕРЕ́ЧИТИ
ПОПЕРЕЧИ́ТУВАНИЙ
ПОПЕРЕЧИ́ТУВАТИ
ПОПЕРЕЧИЩА́ТИ
ПОПЕРЕЧІ́ПЛЮВАТИ
ПОПЕРЕЧІ́СУВАТИ
ПОПЕРЕ́ЧКА
ПОПЕРЕ́ЧНИЙ
ПОПЕРЕ́ЧНИК
ПОПЕРЕ́ЧНІСТЬ
ПОПЕРЕ́ЧНО
ПОПЕРЕ́ЧНО-...
ПОПЕРЕЧНОСМУГА́СТИЙ
ПОПЕРЕШИ́ВАНИЙ
ПОПЕРЕШИВА́ТИ
ПОПЕРЕШТО́ПУВАНИЙ
ПОПЕРЕШТО́ПУВАТИ
ПОПЕ́РТИ
ПОПЕ́РТИСЯ
ПОПЕРХНУ́ТИСЯ
ПОПЕ́РЧЕНИЙ
ПОПЕРЧИ́ТИ
ПО-ПЕ́РШЕ
ПОПЕ́СТИТИ
ПОПЕ́СТИТИСЯ
ПОПЕ́СТУВАТИ
ПО-ПЕ́СЬКИ
ПОПЕТЛЯ́ТИ
ПОПЕ́ЧЕНИЙ
ПО-ПЕЧЕНІ́ЗЬКИ
ПО-ПЕЧЕНІ́ЗЬКОМУ
ПОПЕЧИ́ТЕЛЬ
ПОПЕЧИ́ТЕЛЬКА
ПОПЕЧИ́ТЕЛЬСЬКИЙ

ПОПЗІ́РКА
ПОПИВА́ТИ
ПО́ПИК
ПОПИЛЬНУВА́ТИ
ПОПИ́ЛЯНИЙ
ПОПИЛЯ́ТИ
ПОПИРА́ТИ[1]
ПОПИРА́ТИ[2]
ПОПИ́РСКАТИ
ПОПИ́РСКУВАТИ
ПОПИ́РХАТИ
ПОПИ́РХУВАТИ
ПОПИРЯ́ТИ
ПОПИ́САНИЙ
ПОПИСА́ТИ
ПОПИ́СКУВАННЯ
ПОПИ́СКУВАТИ
ПОПИ́СУВАТИ
ПОПИ́СЬКО
ПО-ПИСЬМЕ́ННОМУ
ПО́ПИТ
ПОПИТА́ТИ[1]
ПОПИТА́ТИ[2]
ПОПИТА́ТИСЯ
ПОПИ́ТИ
ПОПИ́ТИСЯ
ПОПИ́ТУВАТИ
ПОПИХА́ТИ
ПОПИХА́ТИСЯ
ПОПИ́ХАЧ
ПОПИ́ХАЧКА
ПОПИ́ХКАТИ
ПОПИ́ХКУВАННЯ
ПОПИ́ХКУВАТИ
ПОПИ́ЧКА
ПОПИША́ТИСЯ
ПОПИШНІ́ЛИЙ
ПОПИШНІ́ТИ
ПОПИЩА́ТИ
ПОПИ́ЩЕ
ПОПИЯ́ЧИТИ
ПОПІ́В
ПО-ПІВДЕ́ННОМУ
ПОПІ́ВНА
ПО-ПІВНІ́ЧНОМУ
ПОПІ́ВНОЧІ
ПОПІ́ВСТВО
ПОПІ́ВСЬКИЙ
ПОПІ́ВЩИНА
ПО́ПІД
ПОПІДБИ́ВАНИЙ
ПОПІДБИВА́ТИ
ПОПІДБИВА́ТИСЯ
ПОПІДБИ́РАНИЙ
ПОПІДБИРА́ТИ
ПОПІДБИРА́ТИСЯ
ПОПІДБІГА́ТИ
ПОПІДБІ́ЛЮВАНИЙ
ПОПІДБІ́ЛЮВАТИ
ПОПІДБРИ́ВАНИЙ
ПОПІДБРИВА́ТИ
ПОПІДБРИВА́ТИСЯ
ПОПІДВА́ЖУВАТИ
ПОПІДВЕРЕ́ДЖУВАТИСЯ
ПОПІДВЕЧІ́РКУВАТИ
ПОПІДВІКО́ННЮ
ПОПІДВІ́ШУВАНИЙ
ПОПІДВІ́ШУВАТИ
ПОПІДВО́ДИТИ
ПОПІДВО́ДИТИСЯ
ПОПІДВО́ДНИЙ
ПОПІДВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОПІДВ'Я́ЗУВАТИ
ПОПІДВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПОПІДГАНЯ́ТИ
ПОПІДГИ́НАНИЙ
ПОПІДГИНА́ТИ
ПОПІДГИНА́ТИСЯ
ПОПІДГІ́Р'Ю
ПОПІДГНИВА́ТИ
ПОПІДГОДО́ВУВАТИ
ПОПІДГОДО́ВУВАТИСЯ
ПОПІДГО́ЛЮВАНИЙ
ПОПІДГО́ЛЮВАТИ
ПОПІДГО́ЛЮВАТИСЯ
ПОПІДГО́НИТИ *див.* попідганя́ти
ПОПІДГОРА́ТИ *див.* попідгоря́ти
ПОПІДГОРТА́ТИ
ПОПІДГОРТА́ТИСЯ
ПОПІДГОРЯ́ТИ
ПОПІДГО́ЮВАНИЙ
ПОПІДГО́ЮВАТИ
ПОПІДГО́ЮВАТИСЯ
ПОПІДГРИЗА́ТИ
ПОПІДГРІБА́ТИ
ПОПІДДРО́ЧУВАТИ
ПОПІДДУ́РЮВАНИЙ
ПОПІДДУ́РЮВАТИ
ПОПІДЗЕ́МНИЙ
ПОПІДІЙМА́ТИ *див.* попідніма́ти
ПОПІДІЙМА́ТИСЯ *див.* попідніма́тися
ПОПІД'ЇДА́ТИ
ПОПІД'ЇЖДЖА́ТИ
ПОПІД'ЇЗДИ́ТИ *див.* попід'їжджа́ти
ПОПІДКА́ЧУВАНИЙ
ПОПІДКА́ЧУВАТИ
ПОПІДКИДА́ТИ
ПОПІДКЛАДА́ТИ
ПОПІДКЛА́ДЕНИЙ
ПОПІДКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПОПІДКЛЕ́ЮВАТИ
ПОПІДКО́ЛЮВАНИЙ
ПОПІДКО́ЛЮВАТИ
ПОПІДКО́ПУВАНИЙ
ПОПІДКО́ПУВАТИ
ПОПІДКО́ПУВАТИСЯ
ПОПІДКО́ЧУВАНИЙ[1]
ПОПІДКО́ЧУВАНИЙ[2] *див* попідка́чуваний
ПОПІДКО́ЧУВАТИ[1]
ПОПІДКО́ЧУВАТИ[2] *див.* попідкачувати
ПОПІДКРАДА́ТИСЯ
ПОПІДКРЕ́СЛЮВАНИЙ
ПОПІДКРЕ́СЛЮВАТИ
ПОПІДКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОПІДКРУ́ЧУВАТИ
ПОПІДКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПОПІДКУ́РЮВАНИЙ
ПОПІДКУ́РЮВАТИ
ПОПІДЛА́ЗИТИ
ПОПІДЛА́ТУВАНИЙ
ПОПІДЛА́ТУВАТИ
ПОПІДЛЕ́ЩУВАТИСЯ
ПОПІДЛИ́ВАНИЙ
ПОПІДЛИВА́ТИ
ПОПІДЛИ́ЗУВАТИСЯ
ПОПІДЛІЗА́ТИ *див.* попідла́зити
ПОПІДМА́ЗУВАНИЙ
ПОПІДМА́ЗУВАТИ
ПОПІДМА́ЗУВАТИСЯ
ПОПІДМАЛЬО́ВУВАНИЙ
ПОПІДМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОПІДМАЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПОПІДМА́ЩУВАНИЙ
ПОПІДМА́ЩУВАТИ
ПОПІДМИ́ВАНИЙ
ПОПІДМИВА́ТИ
ПОПІДМІНЯ́ТИ
ПОПІДМІ́ТАНИЙ
ПОПІДМІТА́ТИ
ПОПІДМОВЛЯ́ТИ
ПОПІДМО́ЧУВАНИЙ
ПОПІДМО́ЧУВАТИ
ПОПІДМО́ЩУВАНИЙ
ПОПІДМО́ЩУВАТИ
ПОПІДНІМА́ТИ
ПОПІДНІМА́ТИСЯ
ПОПІДНО́СИТИ
ПОПІДПА́ЛЮВАНИЙ
ПОПІДПА́ЛЮВАТИ
ПОПІДПЕРІ́ЗУВАНИЙ
ПОПІДПЕРІ́ЗУВАТИ
ПОПІДПЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ПОПІДПИ́ЛЮВАНИЙ
ПОПІДПИ́ЛЮВАТИ
ПОПІДПИ́РАНИЙ
ПОПІДПИРА́ТИ
ПОПІДПИРА́ТИСЯ
ПОПІДПИ́СУВАНИЙ
ПОПІДПИ́СУВАТИ
ПОПІДПИ́СУВАТИСЯ
ПОПІДПИ́ХАНИЙ
ПОПІДПИХА́ТИ
ПОПІДПЛИВА́ТИ
ПОПІДПО́ЮВАНИЙ
ПОПІДПО́ЮВАТИ
ПОПІДПРАВЛЯ́ТИ
ПОПІДПРАВЛЯ́ТИСЯ
ПОПІДПУХА́ТИ
ПОПІДПУ́ШУВАНИЙ
ПОПІДПУ́ШУВАТИ
ПОПІДРИ́ВАНИЙ
ПОПІДРИВА́ТИ[1]
ПОПІДРИВА́ТИ[2]
ПОПІДРІЗА́ТИ *див.* попідрі́зувати
ПОПІДРІ́ЗУВАНИЙ
ПОПІДРІ́ЗУВАТИ
ПОПІДРОСТА́ТИ
ПОПІДРУ́БЛЮВАНИЙ
ПОПІДРУ́БЛЮВАТИ
ПОПІДРУ́БУВАНИЙ
ПОПІДРУ́БУВАТИ
ПОПІДРУ́КИ
ПОПІДРУ́Ч
ПОПІДРУ́ЧКИ
ПОПІДСА́ДЖУВАНИЙ
ПОПІДСА́ДЖУВАТИ
ПОПІДСА́ДЖУВАТИСЯ
ПОПІДСИЛКИ́
ПОПІДСИ́НЮВАНИЙ
ПОПІДСИ́НЮВАТИ
ПОПІДСИ́ПАНИЙ
ПОПІДСИПА́ТИ
ПОПІДСИХА́ТИ
ПОПІДСІВА́ТИ
ПОПІДСІ́ЮВАНИЙ
ПОПІДСІ́ЮВАТИ *див.* попідсіва́ти
ПОПІДСКА́КУВАТИ
ПОПІДСМА́ЖУВАНИЙ
ПОПІДСМА́ЖУВАТИ
ПОПІДСМА́ЛЮВАНИЙ
ПОПІДСМА́ЛЮВАТИ
ПОПІДСО́ВУВАНИЙ
ПОПІДСО́ВУВАТИ *див.* попідсува́ти
ПОПІДСО́ВУВАТИСЯ *див.* попідсува́тися
ПОПІДСТАВЛЯ́ТИ
ПОПІДСТЕЛЯ́ТИ *див.* попідстила́ти
ПОПІДСТИЛА́ТИ
ПОПІДСТРИГА́ТИ
ПОПІДСТРИГА́ТИСЯ
ПОПІДСТРУ́ГУВАНИЙ
ПОПІДСТРУ́ГУВАТИ
ПОПІДСУВА́ТИ
ПОПІДСУВА́ТИСЯ
ПОПІДСУ́ШУВАНИЙ
ПОПІДСУ́ШУВАТИ
ПОПІДТИ́КАНИЙ
ПОПІДТИКА́ТИ
ПОПІДТИКА́ТИСЯ
ПОПІДТИ́КУВАНИЙ
ПОПІДТИ́НАНИЙ
ПОПІДТИНА́ТИ
ПОПІДТИ́ННЮ
ПОПІДТИ́ННЯМ
ПОПІДТІКА́ТИ
ПОПІДТО́ЧУВАНИЙ
ПОПІДТО́ЧУВАТИ
ПОПІДТЯГА́ТИ
ПОПІДТЯ́ГУВАНИЙ
ПОПІДТЯ́ГУВАТИ *див.* попідтяга́ти
ПОПІДФАРБО́ВУВАНИЙ
ПОПІДФАРБО́ВУВАТИ
ПОПІДХО́ДИТИ
ПОПІДХО́ПЛЮВАТИ
ПОПІДХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПОПІДЧИЩА́ТИ
ПОПІДЧИ́ЩУВАНИЙ

ПОПІДЧИ́ЩУВАТИ *див.* попідчища́ти
ПОПІДШИ́ВАНИЙ
ПОПІДШИВА́ТИ
ПОПІКЛУВА́ТИСЯ
ПО́ПІЛ
ПОПІЛЕ́ЦЬ
ПОПІЛЬГУВА́ТИ
ПОПІЛЬЖИ́ТИ
ПО́ПІЛЬНИЙ
ПОПІ́ЛЬНИК
ПОПІЛЬНИ́ЦЯ[1]
ПОПІЛЬНИ́ЦЯ[2]
ПОПІЛЬНИ́ЧКА
ПО́ПІЛЬНІСТЬ
ПОПІЛЬНУ́ХА
ПОПІЛЬНЮ́ХА *див.* попільну́ха
ПО-ПІОНЕ́РСЬКИ
ПО-ПІОНЕ́РСЬКОМУ
ПО-ПІРА́ТСЬКИ
ПО-ПІРА́ТСЬКОМУ
ПОПІРНА́ТИ
ПО-ПІСЕ́ННОМУ
ПОПІСНІ́ТИ
ПОПІ́СЯТИ
ПОПІТНІ́ТИ
ПОПКО́РН
ПОПКУЛЬТУ́РА
ПОПЛА́ВАТИ
ПОПЛАВЕ́ЦЬ
ПОПЛАВИ́ЩЕ
ПОПЛАВКО́ВИЙ
ПОПЛАВО́К
ПО́ПЛАВОМ
ПОПЛАВЦЕ́ВИЙ
ПОПЛАЗУВА́ТИ
ПОПЛА́КАТИ
ПОПЛА́КАТИСЯ
ПОПЛА́КУВАТИ
ПО-ПЛАСТУ́НСЬКИ
ПО-ПЛАСТУ́НСЬКОМУ
ПОПЛАТИ́ТИ
ПОПЛАТИ́ТИСЯ
ПОПЛА́ТНИЙ
ПОПЛА́ТНІСТЬ
ПОПЛА́ТНО
ПОПЛА́ЧЕНИЙ
ПОПЛЕ́НТАТИ
ПОПЛЕ́НТАТИСЯ
ПОПЛЕСКА́ТИ
ПОПЛЕСКА́ТИСЯ
ПОПЛЕ́СКУВАННЯ
ПОПЛЕ́СКУВАТИ
ПОПЛЕСТИ́
ПОПЛЕСТИ́СЯ
ПОПЛЕ́ТЕНИЙ
ПОПЛИВТИ́ *див.* поплисти́
ПОПЛИГА́ТИ
ПОПЛИ́НУТИ *див* поплисти́
ПОПЛИСТИ́
ПОПЛІ́Н
ПОПЛІ́НОВИЙ
ПОПЛІ́СКУВАННЯ
ПОПЛІ́СКУВАТИ *див.* попле́скувати
ПО́ПЛІТЬ
ПО́ПЛІЧ
ПОПЛІ́ЧНИК
ПОПЛІ́ЧНИЦЯ
ПОПЛОЇ́ТИ
ПОПЛУ́ЖНИЙ
ПОПЛУ́ТАНИЙ
ПОПЛУ́ТАННЯ
ПОПЛУ́ТАТИ
ПОПЛУ́ТАТИСЯ
ПОПЛЬО́ВУВАТИ
ПОПЛЮВА́ТИ
ПОПЛЮВА́ТИСЯ
ПОПЛЮГА́ВІТИ
ПОПЛЮНДРО́ВАНИЙ
ПОПЛЮНДРУВА́ТИ
ПОПЛЮ́СКАТИСЯ
ПОПЛЮ́СКНУТИ
ПОПЛЮ́СКУВАТИ
ПОПЛЮ́СНУТИ *див.* поплю́скнути
ПОПЛЯ́ЖИТИСЯ
ПОПЛЯМИ́ТИ
ПОПЛЯМИ́ТИСЯ
ПОПЛЯ́МКАТИ
ПОПЛЯ́МКУВАТИ
ПОПЛЯ́МЛЕНИЙ
ПОПЛЯМО́ВАНИЙ
ПОПЛЯМУВА́ТИ *див.* поплями́ти
ПОПЛЯМУВА́ТИСЯ *див* поплями́тися
ПОПМУ́ЗИКА
ПОПНУ́ТИСЯ
ПОПОБА́ЧИТИ
ПОПОБИ́ТИ
ПОПОБИ́ТИСЯ
ПОПОБІ́ГАТИ
ПОПОБЛУКА́ТИ
ПОПОБОЛІ́ТИ
ПОПОБРЬО́ХАТИСЯ
ПОПОВА́ЖИТИ
ПОПОВАРИ́ТИ
ПОПОВЕ́ШТАТИСЯ
ПО́ПОВЗ
ПО́ПОВЗА
ПОПО́ВЗАТИ
ПО́ПОВЗЕНЬ
ПО́ПОВЗКИ
ПО́ПОВЗОМ
ПОПОВЗТИ́
ПОПОВИВА́РЮВАТИ
ПОПОВИГЛЯДА́ТИ
ПОПОВИКИДА́ТИ
ПОПОВИ́СІТИ
ПОПО́ВИЧ
ПОПО́ВНЕНЕЦЬ
ПОПО́ВНЕНИЙ
ПОПО́ВНЕННЯ
ПОПО́ВНИТИ *див.* попо́внювати
ПОПО́ВНИТИСЯ *див.* попо́внюватися
ПОПОВНІ́ЛИЙ
ПОПОВНІ́ННЯ
ПОПОВНІ́ТИ
ПОПОВНІ́ШАТИ
ПОПО́ВНЮВАНИЙ
ПОПО́ВНЮВАННЯ
ПОПО́ВНЮВАТИ
ПОПО́ВНЮВАТИСЯ
ПОПОВНЯ́ТИ *див* попо́внювати
ПОПОВНЯ́ТИСЯ *див.* попо́внюватися
ПОПОВОДИ́ТИ
ПОПОВОЗИ́ТИ
ПОПОВОЗИ́ТИСЯ
ПОПОВЧИ́ТИ
ПОПОВЧИ́ТИСЯ
ПОПОВ'ЯЗА́ТИ
ПО-ПОГА́НСЬКИ
ПО-ПОГА́НСЬКОМУ
ПОПОГАНЯ́ТИ[1]
ПОПОГАНЯ́ТИ[2]
ПОПОГАНЯ́ТИСЯ
ПОПОГАСА́ТИ
ПОПОГАТИ́ТИ
ПОПОГИ́БІТИ
ПОПОГНУ́ТИ
ПОПОГОВОРИ́ТИ
ПОПОГОРЮВА́ТИ
ПОПОГРЕБТИ́
ПОПОГРИМІ́ТИ
ПОПОГРІ́ТИ
ПОПОГУЛЯ́ТИ
ПОПОГУСТІ́
ПОПОДЕ́РЖАТИ
ПОПОДИВУВА́ТИСЯ
ПОПОДИ́ХАТИ
ПО-ПОДІ́ЛЬСЬКОМУ
ПОПОДУ́МАТИ
ПОПОДУ́ТИСЯ
ПОПОЖДА́ТИ
ПОПОЖИ́ТИ
ПОПОЖУРИ́ТИСЯ
ПОПОЗБИРА́ТИ
ПОПОЗУВА́ТИ
ПОПОЇ́ЗДИТИ
ПОПОЇ́СТИ
ПОПОЇ́ТИ
ПОПОЇ́ХАТИ
ПОПОЙТИ́
ПОПОКАЗИ́ТИСЯ
ПОПОКА́ЯТИСЯ
ПОПОКИ́ДАТИ
ПОПОКЛА́НЯТИСЯ
ПОПОКЛЯ́СТИ
ПОПОКОПА́ТИ
ПОПОКРИЧА́ТИ
ПОПОКРУТИ́ТИ
ПОПОКРУТИ́ТИСЯ
ПОПОЛА́ЗИТИ
ПОПОЛА́М
ПОПОЛАМА́ТИ
ПОПОЛА́СУВА́ТИ
ПОПОЛА́ЯТИ
ПОПОЛЕ́ЖАТИ
ПОПОЛІРУВА́ТИ
ПО-ПОЛІ́СЬКОМУ
ПОПОЛОВИ́НІ
ПОПОЛОВІ́ЛИЙ
ПОПОЛОВІ́ТИ
ПОПОЛО́СКАНИЙ
ПОПОЛОСКА́ТИ
ПОПОЛОСКА́ТИСЯ
ПОПОЛО́ТИ
ПОПО́ЛОТИЙ
ПОПОЛОТНІ́ЛИЙ
ПОПОЛОТНІ́ТИ
ПОПОЛО́Х
ПОПОЛО́ХАНИЙ
ПОПОЛО́ХАТИ
ПОПОЛО́ХАТИСЯ
ПОПОЛОШИ́ТИ
ПОПОЛОШИ́ТИСЯ
ПОПОЛУ́ДЕНЬ
ПОПОЛУ́ДНАТИ
ПОПОЛУ́ДНЕВИЙ
ПОПОЛУ́ДНЄ
ПОПОЛУ́ДНІ
ПОПОЛУ́ДНІЙ
ПОПОЛУ́ДНУВАТИ *див.* пополу́днати
ПОПОЛУПИ́ТИ
ПО-ПО́ЛЬСЬКИ
ПО-ПО́ЛЬСЬКОМУ
ПОПОЛЮВА́ТИ
ПОПОЛЯКА́ТИ
ПОПОМАХА́ТИ
ПОПОМЕ́РЗНУТИ
ПОПОМІРКУВА́ТИ
ПОПОМІ́РЯТИ
ПОПОМЛІ́ТИ
ПОПОМОРО́ЧИТИСЯ
ПОПОМУ́ЧИТИ
ПОПОМУ́ЧИТИСЯ
ПОПОМУШТРУВА́ТИ
ПОПОМ'Я́ТИ
ПОПО́НА
ПОПОНЕДІ́ЛКУВАТИ
ПОПОНОСИ́ТИ
ПОПОНОСИ́ТИСЯ
ПОПОНОЧІ́ТИ
ПОПОНУ́ДИТИ
ПОПОНУ́ДИТИСЯ
ПОПОПА́ДАТИ
ПОПОПИ́ТИ
ПОПОПЛА́КАТИ
ПОПОПРА́ВИТИ
ПОПОПРА́ТИ
ПОПОПРІ́ТИ
ПОПОПРЯ́СТИ
ПОПО́РАТИ
ПОПО́РАТИСЯ
ПОПО́РЕНИЙ *див* попо́ротий
ПОПОРИ́ПАТИ
ПОПОРОБИ́ТИ
ПОПОРОЖНІ́ТИ
ПОПОРОЗКА́ЗУВАТИ
ПОПОРОСИ́ТИСЯ

ПОПОРО́ТИ[1]
ПОПОРО́ТИ[2]
ПОПО́РОТИЙ
ПОПОРО́ТИСЯ
ПОПОРОХНЯ́ВІТИ
ПОПОРОШИ́ТИ
ПОПО́РПАТИСЯ
ПОПО́РСКАТИ
ПО-ПОРТУГА́ЛЬСЬКИ
ПО-ПОРТУГА́ЛЬСЬКОМУ
ПОПОРЯДКУВА́ТИ
ПОПОСИ́ДІТИ
ПОПОСКАКА́ТИ
ПОПОСКРИПІ́ТИ
ПОПОСЛУЖИ́ТИ
ПОПОСЛУ́ХАТИ
ПОПОСМІЯ́ТИСЯ
ПОПОСО́ВАТИ
ПОПОСПІВА́ТИ
ПОПО́СТИ́ТИ
ПОПО́СТИ́ТИСЯ
ПОПОСТОГНА́ТИ
ПОПОСТО́ЯТИ
ПОПОТАНЦЮВА́ТИ
ПОПОТАРАБА́НИТИ
ПОПОТАСКА́ТИ
ПОПОТІ́ТИ
ПОПОТІ́ШИТИСЯ
ПОПОТОВКТИ́СЯ
ПОПОТОПТА́ТИ
ПОПОТРУСИ́ТИСЯ
ПОПОТУЖИ́ТИ
ПОПОТЯГА́ТИ
ПО-ПОХІ́ДНОМУ
ПОПОХОДИ́ТИ
ПОПОХУ́КАТИ
ПОПОЧЕКА́ТИ
ПОПОЧЕСА́ТИ
ПОПОШМАГА́ТИ
ПОПО́ШТУВАТИ
ПОПО́ШТУВАТИСЯ
ПОПОШУКА́ТИ
ПОПОШУМІ́ТИ
ПОПРА́ВА
ПОПРА́ВДІ
ПОПРА́ВИТИ[1] *див.* поправля́ти
ПОПРА́ВИТИ[2]
ПОПРА́ВИТИСЯ *див.* поправля́тися
ПОПРАВІ́ННЯ
ПОПРАВІ́ТИ
ПОПРАВІ́ШАННЯ
ПОПРАВІ́ШАТИ
ПОПРА́ВКА
ПОПРА́ВЛЕНИЙ
ПОПРА́ВЛЕННЯ
ПОПРАВЛЯ́ННЯ
ПОПРАВЛЯ́ТИ
ПОПРАВЛЯ́ТИСЯ
ПОПРА́ВНИЙ
ПОПРАВНИ́Й
ПОПРА́ВНІСТЬ
ПОПРА́ВНО
ПОПРА́ВОЧКА
ПОПРАВУВА́ТИ
ПОПРАЗЕ́Н *див.* попразе́нь
ПОПРАЗЕ́НЬ
ПО-ПРАЗНИКО́ВОМУ
ПОПРАЗНИКУВА́ТИ
ПОПРАКТИКУВА́ТИ
ПОПРАКТИКУВА́ТИСЯ
ПОПРАСО́ВАНИЙ
ПОПРАСУВА́ТИ
ПОПРА́ТАТИ
ПОПРА́ТИ[1]
ПОПРА́ТИ[2] *див.* попира́ти[1]
ПОПРА́ТИЙ
ПОПРАЦЮВА́ТИ
ПОПРАЦЮВА́ТИСЯ
ПО́ПРИ
ПОПРИБИ́ВАНИЙ
ПОПРИБИВА́ТИ
ПОПРИБИВА́ТИСЯ
ПОПРИБИ́РАНИЙ
ПОПРИБИРА́ТИ
ПОПРИБИРА́ТИСЯ
ПОПРИБІГА́ТИ
ПОПРИБРІ́ХУВАТИ
ПОПРИВИКА́ТИ
ПОПРИВЛА́СНЮВАТИ
ПОПРИВО́ДИТИ
ПОПРИВО́ЗИТИ
ПОПРИВЧА́ТИ
ПОПРИВЧА́ТИСЯ
ПОПРИВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОПРИВ'Я́ЗУВАТИ
ПОПРИГА́ДУВАТИ
ПОПРИГА́ДУВАТИСЯ
ПОПРИГАНЯ́ТИ[1]
ПОПРИГАНЯ́ТИ[2]
ПОПРИГАСА́ТИ
ПОПРИГИНА́ТИ
ПОПРИГИНА́ТИСЯ
ПОПРИГО́НИТИ *див.* поприганя́ти[1]
ПОПРИГОРА́ТИ *див.* попригоря́ти
ПОПРИГОРТА́ТИ
ПОПРИГОРТА́ТИСЯ
ПОПРИГОРЯ́ТИ
ПОПРИГРІВА́ТИСЯ
ПОПРИГУБЛЯ́ТИ
ПОПРИДУ́МУВАТИ
ПОПРИЄ́ДНУВАТИ
ПОПРИЗБИ́РУВАТИ
ПОПРИЗВИЧА́ЮВАТИСЯ
ПОПРИЗНАВА́ТИСЯ
ПОПРИЗНАЧА́ТИ
ПОПРИЇЖДЖА́ТИ
ПОПРИЇЗДИ́ТИ *див.* поприїжджа́ти
ПОПРИЙМА́ТИ
ПОПРИЙМА́ТИСЯ
ПОПРИКИПА́ТИ
ПОПРИКЛАДА́ТИ
ПОПРИКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПОПРИКЛЕ́ЮВАТИ
ПОПРИКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ПОПРИКО́ВУВАТИ
ПОПРИКО́ЛЮВАТИ
ПОПРИКО́ПУВАТИ
ПОПРИКОРО́ЧУВАТИ
ПОПРИКО́ЧУВАТИ
ПОПРИКРАША́ТИ
ПОПРИКРАША́ТИСЯ
ПОПРИКРА́ШУВАТИ *див.* поприкраша́ти
ПОПРИКРА́ШУВАТИСЯ *див.* поприкраша́тися
ПОПРИКРИ́ВАНИЙ
ПОПРИКРИВА́ТИ
ПОПРИКРИВА́ТИСЯ
ПОПРИКРІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОПРИКРІ́ПЛЮВАТИ
ПОПРИКРІПЛЯ́ТИ *див.* поприкрі́плювати
ПОПРИКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОПРИКРУ́ЧУВАТИ
ПОПРИЛА́ЗИТИ
ПОПРИЛИПА́ТИ
ПОПРИЛІ́ПЛЮВАТИ
ПОПРИЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОПРИЛІТА́ТИ
ПОПРИЛЯГА́ТИ
ПОПРИМА́ЗУВАНИЙ
ПОПРИМА́ЗУВАТИ
ПОПРИМА́ЗУВАТИСЯ
ПОПРИМА́НЮВАТИ
ПОПРИМЕРЗА́ТИ
ПОПРИМО́ЩУВАНИЙ
ПОПРИМО́ЩУВАТИ
ПОПРИМО́ЩУВАТИСЯ
ПОПРИНА́ДЖУВАТИ
ПОПРИ́НДИТИСЯ
ПОПРИНЕВО́ЛЮВАТИ
ПОПРИНО́СИТИ
ПОПРИО́РЮВАНИЙ
ПОПРИО́РЮВАТИ
ПОПРИПАДА́ТИ
ПОПРИПА́ЛЮВАНИЙ
ПОПРИПА́ЛЮВАТИ
ПОПРИПА́ЛЮВАТИСЯ
ПОПРИПАСА́ТИ
ПОПРИПАСО́ВУВАНИЙ
ПОПРИПАСО́ВУВАТИ
ПОПРИПИ́НАНИЙ
ПОПРИПИНА́ТИ
ПОПРИПИНА́ТИСЯ
ПОПРИПИ́СУВАНИЙ
ПОПРИПИ́СУВАТИ
ПОПРИПИ́СУВАТИСЯ
ПОПРИПІКА́ТИ
ПОПРИПУХА́ТИ
ПОПРИРО́БЛЮВАТИ *див.* поприробля́ти
ПОПРИРОБЛЯ́ТИ
ПОПРИРОСТА́ТИ
ПОПРИРО́ЩУВАНИЙ
ПОПРИРО́ЩУВАТИ
ПОПРИСИЛА́ТИ
ПОПРИСИ́ПАНИЙ
ПОПРИСИПА́ТИ[1]
ПОПРИСИПА́ТИ[2] *див.* поприсипля́ти
ПОПРИСИПА́ТИСЯ
ПОПРИСИПЛЯ́ТИ
ПОПРИСИХА́ТИ
ПОПРИСІДА́ТИ
ПОПРИСКА́КУВАТИ[1]
ПОПРИСКА́КУВАТИ[2]
ПОПРИ́СКАТИ
ПОПРИ́СКАТИСЯ
ПОПРИ́СКУВАТИ
ПОПРИ́СКУВАТИСЯ
ПОПРИСЛУХА́ТИ
ПОПРИСЛУХА́ТИСЯ
ПОПРИСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* поприслуха́тися
ПОПРИСЛУ́ХУВАТИСЯ *див.* поприслуха́тися
ПОПРИСМА́ЛЮВАТИ
ПОПРИСМА́ЛЮВАТИСЯ
ПОПРИСМО́КТУВАТИСЯ
ПОПРИСО́ВУВАНИЙ
ПОПРИСО́ВУВАТИ *див.* поприсува́ти
ПОПРИСО́ВУВАТИСЯ *див.* поприсува́тися
ПОПРИСО́ЛЮВАТИ
ПОПРИСТАВА́ТИ
ПОПРИСТА́ВЛЮВАНИЙ
ПОПРИСТАВЛЯ́ТИ
ПОПРИСТОСО́ВУВАНИЙ
ПОПРИСТОСО́ВУВАТИ
ПОПРИСТОСО́ВУВАТИСЯ
ПОПРИСТРО́ЮВАНИЙ
ПОПРИСТРО́ЮВАТИ
ПОПРИСТРО́ЮВАТИСЯ
ПОПРИСУВА́ТИ
ПОПРИСУВА́ТИСЯ
ПОПРИСУ́ДЖУВАТИ
ПОПРИСЯГА́ТИ
ПОПРИТА́ЮВАТИ
ПОПРИТИХА́ТИ
ПОПРИТО́МНІТИ
ПОПРИТО́ПТУВАТИ
ПОПРИТО́ЧУВАНИЙ
ПОПРИТО́ЧУВАТИ
ПОПРИТУ́ЛЮВАНИЙ
ПОПРИТУ́ЛЮВАТИ *див.* попритуля́ти
ПОПРИТУ́ЛЮВАТИСЯ *див.* попритуля́тися
ПОПРИТУЛЯ́ТИ
ПОПРИТУЛЯ́ТИСЯ
ПОПРИТУХА́ТИ[1]
ПОПРИТУХА́ТИ[2]
ПОПРИТЯГА́ТИ
ПОПРИТЯ́ГУВАТИ *див.* попритяга́ти
ПОПРИХО́ВУВАТИ
ПОПРИХО́ДИТИ
ПОПРИЧАЇ́ТИСЯ *див.* поприча́ювагися
ПОПРИЧА́ЛЮВАТИ
ПОПРИЧА́ЮВАТИСЯ
ПОПРИЧИНЯ́ТИ[1]
ПОПРИЧИНЯ́ТИ[2]
ПОПРИЧИНЯ́ТИСЯ[1]
ПОПРИЧИНЯ́ТИСЯ[2]
ПОПРИЧІ́ПЛЮВАТИ *див.* попричіпля́ти
ПОПРИЧІ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* попричіпля́тися
ПОПРИЧІПЛЯ́ТИ

ПОПРИЧІПЛЯ́ТИСЯ
ПОПРИЧІ́СУВАНИЙ
ПОПРИЧІ́СУВАТИ
ПОПРИЧІ́СУВАТИСЯ
ПОПРИШИ́ВАНИЙ
ПОПРИШИВА́ТИ
ПОПРИШПИ́ЛЮВАТИ
ПОПРИШПИ́ЛЮВАТИСЯ
ПО́ПРИЩЕ
ПОПРИ́ЩЕНИЙ
ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАНИЙ[1]
ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАНИЙ[2]
ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[1]
ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[2]
ПОПРИЩЕ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОПРИЩЕПЛЯ́ТИ[1] *див.* поприще́плювати[1]
ПОПРИЩЕПЛЯ́ТИ[2] *див.* поприще́плювати[2]
ПОПРИ́ЩИТИ
ПОПРИ́ЩИТИСЯ
ПОПРИЩУ́ЛЮВАНИЙ
ПОПРИЩУ́ЛЮВАТИ
ПОПРИЩУ́ЛЮВАТИСЯ
ПОПРИЩУХА́ТИ
ПО-ПРИ́ЯТЕЛЬСЬКИ
ПО-ПРИ́ЯТЕЛЬСЬКОМУ
ПОПРИЯТЕЛЮВА́ТИ
ПОПРІКА́ННЯ
ПОПРІКА́ТИ
ПОПРІКНУ́ТИ
ПОПРІ́ЛИЙ
ПОПРІ́ЛІСТЬ
ПОПРІ́ТИ
ПОПРОБИ́ВАНИЙ
ПОПРОБИВА́ТИ
ПОПРОБИВА́ТИСЯ
ПОПРО́БУВАТИ
ПОПРОБУ́ДЖУВАТИ
ПОПРОБУ́ДЖУВАТИСЯ
ПОПРОБУ́РКУВАТИ
ПОПРОБУ́РКУВАТИСЯ
ПОПРОВА́ДЖЕНИЙ
ПОПРОВА́ДИТИ *див* попрово́дити
ПОПРОВА́ДИТИСЯ
ПОПРОВА́ЛЮВАНИЙ
ПОПРОВА́ЛЮВАТИ
ПОПРОВА́ЛЮВАТИСЯ
ПОПРОВЕ́РЧУВАТИ *див.* попровірчувати
ПО-ПРОВІНЦІА́ЛЬНОМУ
ПО-ПРОВІНЦІ́ЙНОМУ
ПОПРОВІ́РЧУВАНИЙ
ПОПРОВІ́РЧУВАТИ
ПОПРОВІРЯ́ТИ
ПОПРОВО́ДИТИ
ПОПРОВО́РНІШАТИ
ПОПРОГАНЯ́ТИ
ПОПРОГИНА́ТИ
ПОПРОГИНА́ТИСЯ
ПОПРОГЛЕ́ДЖУВАТИ
ПОПРОГНИВА́ТИ
ПОПРОГО́НИТИ *див* попроганя́ти
ПОПРОГРАВА́ТИ
ПОПРОГРАВА́ТИСЯ
ПОПРОГРИЗА́ТИ
ПОПРОГРИЗА́ТИСЯ
ПОПРОДАВА́ТИ
ПОПРОДАВА́ТИСЯ
ПОПРО́ДАТИ *див.* попродава́ти
ПОПРО́ДАТИСЯ *див* попродава́тися
ПОПРОДИРА́ТИ
ПОПРОДИРА́ТИСЯ
ПОПРОДО́ВБУВАНИЙ
ПОПРОДО́ВБУВАТИ
ПОПРОДУВА́ТИ
ПОПРОДУВА́ТИСЯ
ПОПРО́З
ПОПРОЇДА́ТИ
ПОПРОЇДА́ТИСЯ
ПОПРО́К
ПОПРОКИДА́ТИСЯ
ПОПРОКИСА́ТИ
ПОПРОКЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПОПРО́КОВИЙ
ПОПРОКО́ЛЮВАНИЙ
ПОПРОКО́ЛЮВАТИ
ПОПРОКО́ЛЮВАТИСЯ
ПОПРОКО́ПУВАНИЙ
ПОПРОКО́ПУВАТИ
ПОПРОКО́ПУВАТИСЯ
ПОПРОКУ́ШУВАНИЙ
ПОПРОКУ́ШУВАТИ
ПОПРОЛА́ЗИТИ
ПО-ПРОЛЕТА́РСЬКИ
ПО-ПРОЛЕТА́РСЬКОМУ
ПОПРОЛІЗА́ТИ *див* попрола́зити
ПОПРОЛО́МЛЮВАТИ
ПОПРОЛО́МЛЮВАТИСЯ
ПОПРОЛЯГА́ТИ
ПОПРОМИ́ВАНИЙ
ПОПРОМИВА́ТИ
ПОПРОМИВА́ТИСЯ
ПОПРОМІ́НЮВАТИ
ПОПРОМІ́ТАНИЙ
ПОПРОМІТА́ТИ
ПОПРОМО́ВАНИЙ
ПОПРОМО́ЧУВАНИЙ
ПОПРОМО́ЧУВАТИ
ПОПРОМУВА́ТИ
ПОПРООЎРЮВАНИЙ
ПОПРООЎРЮВАТИ
ПОПРОПАДА́ТИ
ПОПРОПИВА́ТИ
ПОПРОПИВА́ТИСЯ
ПОПРОПИ́СУВАНИЙ
ПОПРОПИ́СУВАТИ
ПОПРОПИ́СУВАТИСЯ
ПОПРОПО́ЛЮВАНИЙ
ПОПРОПО́ЛЮВАТИ
ПОПРОПУСКА́ТИ
ПОПРОРИ́ВАНИЙ[1]
ПОПРОРИ́ВАНИЙ[2]
ПОПРОРИВА́ТИ[1]
ПОПРОРИВА́ТИ[2]
ПОПРОРИВА́ТИСЯ[1]
ПОПРОРИВА́ТИСЯ[2]
ПОПРОРІ́ЗУВАНИЙ
ПОПРОРІ́ЗУВАТИ
ПОПРОРІ́ЗУВАТИСЯ
ПОПРОРОСТА́ТИ
ПОПРОРО́ЩУВАНИЙ
ПОПРОРО́ЩУВАТИ
ПОПРОРУ́БУВАНИЙ
ПОПРОРУ́БУВАТИ
ПОПРОРУ́БУВАТИСЯ
ПОПРОСА́ПУВАНИЙ
ПОПРОСА́ПУВАТИ
ПОПРОСВЕ́РДЛЮВАНИЙ
ПОПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ
ПОПРОСИНА́ТИСЯ *див* попросипа́тися[1]
ПОПРОСИПА́ТИ[1]
ПОПРОСИПА́ТИ[2]
ПОПРОСИПА́ТИСЯ[1]
ПОПРОСИПА́ТИСЯ[2]
ПОПРОСИ́ТИ
ПОПРОСИ́ТИСЯ
ПОПРОСИХА́ТИ
ПОПРОСМО́ЛЮВАНИЙ
ПОПРОСМО́ЛЮВАТИ
ПОПРОСМО́ЛЮВАТИСЯ
ПОПРОСО́ВУВАНИЙ
ПОПРОСО́ВУВАТИ
ПО́ПРОСОМ
ПОПРО́СТАТИ
ПО-ПРОСТА́ЦЬКИ
ПО-ПРОСТА́ЦЬКОМУ
ПОПРОСТЕ́ЛЕНИЙ
ПОПРОСТЕЛЯ́ТИ *див* попростила́ти
ПОПРОСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* попростила́тися
ПОПРОСТИЛА́ТИ
ПОПРОСТИЛА́ТИСЯ
ПОПРОСТИ́ТИСЯ
ПОПРОСТІ́ШАТИ
ПО-ПРО́СТОМУ
ПОПРОСТОРІ́ШАТИ
ПОПРОСТРО́МЛЮВАНИЙ
ПОПРОСТРО́МЛЮВАТИ
ПОПРОСТРО́МЛЮВАТИСЯ
ПО́ПРОСТУ
ПОПРОСТУВА́ТИ
ПОПРОСТУ́ДЖУВАТИ
ПОПРОСТУ́ДЖУВАТИСЯ
ПОПРОСТЯГА́ТИ
ПОПРОСТЯГА́ТИСЯ
ПОПРОСУВА́ТИСЯ
ПОПРОСУ́ШУВАНИЙ
ПОПРОСУ́ШУВАТИ
ПОПРОСУ́ШУВАТИСЯ
ПОПРОТИ́КАНИЙ
ПОПРОТИКА́ТИ
ПОПРОТИКА́ТИСЯ
ПОПРОТИ́РАНИЙ
ПОПРОТИРА́ТИ
ПОПРОТИРА́ТИСЯ
ПОПРОТО́ПТУВАНИЙ
ПОПРОТО́ПТУВАТИ
ПОПРОТО́ПТУВАТИСЯ
ПОПРОХА́ТИ
ПОПРОХА́ТИСЯ
ПОПРОЧИ́ТУВАНИЙ
ПОПРОЧИ́ТУВАТИ
ПОПРОЧИЩА́ТИ
ПОПРОЧИЩА́ТИСЯ
ПОПРОЩА́ТИ
ПОПРОЩА́ТИСЯ
ПОПРУ́ГА
ПОПРУ́ЖКА
ПОПРУ́ЖНИЙ
ПОПРУЧА́ТИСЯ
ПОПРЯ́ДЕНИЙ
ПО́ПРЯДКИ
ПОПРЯМУВА́ТИ
ПОПРЯ́НИК
ПОПРЯ́НИЧОК
ПОПРЯ́СТИ[1]
ПОПРЯ́СТИ[2]
ПОПРЯ́ТАТИ *див.* попря́тувати
ПОПРЯ́ТНИЦЯ
ПОПРЯ́ТНО
ПОПРЯ́ТУВАТИ
ПО́ПРЯХИ
ПОПСА́
ПОПСО́ВАНИЙ
ПОПСО́ВАНІСТЬ
ПОПСО́ВИЙ
ПОПСО́ВІСТЬ
ПОПСУВА́ТИ
ПОПСУВА́ТИСЯ
ПОПСУ́ТИЙ
ПО-ПТАШИ́НОМУ
ПО-ПТИ́ЧОМУ
ПОПУВА́ННЯ
ПОПУВА́ТИ
ПОПУ́ДИТИ[1]
ПОПУ́ДИТИ[2]
ПОПУ́ДНИЙ
ПОПУ́ДНО
ПОПУ́ДРИТИ
ПОПУ́ДРИТИСЯ
ПОПУ́КАНИЙ
ПОПУ́КАТИ
ПОПУ́КАТИСЯ
ПОПУЛІ́ЗМ
ПОПУЛІ́СТ
ПОПУЛІ́СТКА
ПОПУЛІ́СТСЬКИЙ
ПОПУЛЯ́Р
ПОПУЛЯРИЗА́ТОР
ПОПУЛЯРИЗА́ТОРКА
ПОПУЛЯРИЗА́ТОРСЬКИЙ
ПОПУЛЯРИЗА́ЦІЯ
ПОПУЛЯРИЗО́ВАНИЙ
ПОПУЛЯРИЗУВА́ННЯ
ПОПУЛЯРИЗУВА́ТИ
ПОПУЛЯРИЗУВА́ТИСЯ
ПОПУЛЯ́РНИЙ
ПОПУЛЯ́РНІСТЬ
ПОПУЛЯ́РНО

ПОПУЛЯЦІ́ЙНИЙ
ПОПУЛЯ́ЦІЯ
ПОПУРІ́
ПОПУ́РХАТИ
ПО́ПУСК
ПОПУСКА́ННЯ
ПОПУСКА́ТИ[1]
ПОПУСКА́ТИ[2]
ПОПУСКА́ТИСЯ
ПО́ПУСТ
ПОПУСТИ́ТИ *див.* попуска́ти[1]
ПОПУСТИ́ТИСЯ *див.* попуска́тися
ПО-ПУСТО́МУ
ПОПУСТО́ШЕНИЙ
ПОПУСТО́ШИТИ
ПОПУСТУВА́ТИ[1]
ПОПУСТУВА́ТИ[2]
ПОПУ́ТАНИЙ
ПОПУ́ТАТИ
ПОПУ́ТАТИСЯ
ПОПУ́ТКА
ПОПУ́ТНИЙ
ПОПУ́ТНИК
ПОПУ́ТНИЦТВО
ПОПУ́ТНИЦЬКИЙ
ПОПУ́ТНИЦЯ
ПОПУ́ТНО
ПОПУ́ТЧИК
ПОПУ́ТЧИЦЯ
ПОПУ́ХЛИЙ
ПОПУ́ХНУТИ
ПОПУ́ХТИ *див.* попу́хнути
ПОПУ́ЩЕНИЙ
ПОПУ́ЩЕННЯ
ПОПХА́ТИ
ПОПХА́ТИСЯ
ПОПХИ́КАТИ
ПОПХИ́КУВАТИ
ПОПХИ́НЬКУВАТИ
ПОПХНУ́ТИ
ПОПХНУ́ТИЙ
ПОП'ЯНІ́ТИ
ПО-П'Я́НОМУ
ПОП'Я́НСТВУВАТИ
ПОП'Я́СТИ́СЯ
ПО-П'Я́ТЕ
ПО́РА *див.* по́ри
ПОРА́
ПОРАБО́ВАНИЙ
ПО-РА́БСЬКИ
ПО-РА́БСЬКОМУ
ПОРАБУВА́ННЯ
ПОРАБУВА́ТИ
ПОРА́ДА
ПОРА́ДИТИ
ПОРА́ДИТИСЯ
ПОРАДІ́ЛИЙ
ПОРАДІ́ТИ
ПОРА́ДНИК
ПОРА́ДНИЦЯ
ПОРА́ДНЯ
ПОРА́ДОНЬКА
ПОРА́ДОЧКА
ПОРА́ДУВАНИЙ
ПОРА́ДУВАТИ
ПОРА́ДУВАТИСЯ
ПО-РАДЯ́НСЬКИ
ПО-РАДЯ́НСЬКОМУ
ПОРАЖА́ТИ
ПОРАЖЕ́НЕЦЬ
ПОРА́ЖЕНИЙ
ПОРА́ЖЕННЯ
ПОРАЖЕ́НСТВО
ПОРАЖЕ́НСЬКИЙ
ПОРА́ЗА
ПОРАЗИ́ТИ *див.* поража́ти
ПОРА́ЗКА
ПОРА́ЗКОВИЙ
ПОРА́ЗНИК
ПОРА́ЗНИЦТВО
ПОРА́ЗНИЦЬКИЙ
ПОРА́ЇТИ *див.* пора́яти
ПОРА́ЇТИСЯ *див.* пора́ятися
ПОРАЙО́ННИЙ
ПОРАЙО́ННІСТЬ
ПОРАЙО́ННО
ПО-РА́ЙСЬКИ
ПО-РА́ЙСЬКОМУ
ПОРА́ЙЧИК
ПОРА́ЛЕНИЙ
ПОРА́ЛИТИ
ПОРА́НЕНИЙ
ПОРА́НЕННЯ
ПОРАНЕ́НЬКО *див.* поране́ньку
ПОРАНЕ́НЬКУ
ПОРАНИ́НА
ПОРА́НИТИ
ПОРА́НИТИСЯ[1]
ПОРА́НИТИСЯ[2]
ПОРА́НІШНІЙ
ПО-РА́НІШНЬОМУ
ПО́РАНКА
ПОРАНКО́ВИЙ
ПОРАНКО́ВІСТЬ
ПО-РАНКО́ВОМУ
ПОРА́ННІЙ
ПО́РАННЯ
ПОРА́ННЯ
ПО́РАНО
ПОРА́НОК
ПОРА́НУ *див.* по́рано
ПО́РАТИ
ПО́РАТИСЯ
ПОРАХО́ВАНИЙ
ПОРАХУВА́ТИ
ПОРАХУВА́ТИСЯ
ПОРАХУ́НОК
ПОРАЧКУВА́ТИ
ПОРАЮВА́ТИ
ПОРА́ЯНИЙ
ПОРА́ЯТИ
ПОРА́ЯТИСЯ
ПО́РВАНИЙ
ПОРВА́ТИ[1]
ПОРВА́ТИ[2] *див.* порива́ти[1]
ПОРВА́ТИ[3] *див* порива́ти[2]
ПОРВА́ТИСЯ[1]
ПОРВА́ТИСЯ[2] *див.* порива́тися[1]
ПОРВА́ТИСЯ[3] *див.* порива́тися[2]
ПОРЕ́БРИК
ПОРЕ́БРИНА
ПОРЕВІ́ТИ
ПОРЕВНУВА́ТИ
ПОРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ
ПО-РЕВОЛЮЦІ́ЙНОМУ
ПОРЕВТИ́ *див.* поревіти
ПОРЕГОТА́ТИ
ПОРЕГОТА́ТИСЯ
ПОРЕГОТІ́ТИ *див.* пореготáти
ПОРЕДАГО́ВАНИЙ
ПОРЕДАГУВА́ТИ
ПОРЕ́Й
ПО́РЕКЛО
ПОРЕКОМЕНДО́ВАНИЙ
ПОРЕКОМЕНДУВА́ТИ
ПОРЕКОМЕНДУВА́ТИСЯ
ПО-РЕ́КРУТСЬКИ
ПО-РЕ́КРУТСЬКОМУ
ПО-РЕМІСНИ́ЦЬКИ
ПО-РЕМІСНИ́ЦЬКОМУ
ПОРЕМОНТО́ВАНИЙ
ПОРЕМОНТУВА́ТИ
ПОРЕ́МСТВУВАТИ
ПО́РЕНИЙ[1] *див* по́ротий[1]
ПО́РЕНИЙ[2] *див.* по́ротий[2]
ПОРЕ́НЧА
ПОРЕНЧА́ТА
ПО́РЕП
ПОРЕ́ПАНИЙ
ПОРЕ́ПАНІСТЬ
ПОРЕ́ПАТИ
ПОРЕ́ПАТИСЯ
ПОРЕПЕТУВА́ТИ
ПОРЕФО́РМЕНИЙ
ПО-РЕФОРМІ́СТСЬКИ
ПО-РЕФОРМІ́СТСЬКОМУ
ПОРЕШЕТИ́ТИ
ПОРЕШЕТИ́ТИСЯ
ПОРЕШЕ́ЧЕНИЙ
ПОРЖАВІ́ЛИЙ *див.* поіржа́вілий
ПОРЖАВІ́ННЯ *див.* поіржа́віння
ПОРЖАВІ́ТИ *див.* поіржа́віти
ПО́РИ
ПОРИБА́ЛИТИ
ПО-РИ́Б'ЯЧОМУ
ПОРИ́В[1]
ПОРИ́В[2]
ПОРИВА́ННЯ[1]
ПОРИВА́ННЯ[2]
ПОРИВА́ТИ[1]
ПОРИВА́ТИ[2]
ПОРИВА́ТИ[3]
ПОРИВА́ТИСЯ[1]
ПОРИВА́ТИСЯ[2]
ПОРИВА́Ч
ПОРИ́ВНИЙ
ПОРИ́ВНІСТЬ
ПОРИ́ВНО
ПОРИ́ВЧАСТИЙ
ПОРИ́ВЧАСТІСТЬ
ПОРИ́ВЧАСТО
ПОРИ́ВЧАТИЙ
ПОРИ́ВЧАТІСТЬ
ПОРИ́ВЧАТО
ПОРИДА́ТИ
ПОРИЖІ́ЛИЙ
ПОРИЖІ́ТИ
ПОРИ́КУВАННЯ
ПОРИ́КУВАТИ
ПО-РИ́МСЬКИ
ПО-РИ́МСЬКОМУ
ПОРИНА́ННЯ
ПОРИНА́ТИ
ПОРИНА́Ч
ПОРИ́НЕНИЙ
ПОРИ́НЕНІСТЬ
ПОРИ́НЕННЯ
ПОРИНУ́ЛИЙ
ПОРИНУ́ЛІСТЬ
ПОРИ́НУТИ *див.* порина́ти
ПОРИ́НУТИЙ *див.* пори́нулий
ПОРИ́НУТІСТЬ
ПОРИ́ПАТИ
ПОРИ́ПАТИСЯ
ПОРИПІ́ТИ
ПОРИ́ПУВАННЯ
ПОРИ́ПУВАТИ
ПО́РИСТИЙ
ПО́РИСТІСТЬ
ПОРИСУВА́ТИ
ПОРИСУВА́ТИСЯ
ПОРИ́ТИ
ПОРИ́ТИЙ
ПОРИ́ТИСЯ
ПОРИХТО́ВАНИЙ
ПОРИХТУВА́ТИ
ПО-РИ́ЦАРСЬКИ
ПО-РИ́ЦАРСЬКОМУ
ПОРИ́ЦЬКАТИ
ПОРИЧА́ТИ
ПОРІ́БРИНА *див.* поре́брина
ПОРІ́БРЯ
ПОРІ́ВНО *див.* по́рівну
ПО́РІВНУ
ПОРІ́ВНЮВАЛЬНИЙ
ПОРІ́ВНЮВАНИЙ
ПОРІ́ВНЮВАННЯ[1]
ПОРІ́ВНЮВАННЯ[2]
ПОРІ́ВНЮВАТИ[1]
ПОРІ́ВНЮВАТИ[2]
ПОРІ́ВНЮВАТИСЯ[1]
ПОРІ́ВНЮВАТИСЯ[2]
ПОРІ́ВНЮЮЧИ
ПОРІВНЯ́ЛЬНИЙ
ПОРІВНЯ́ЛЬНО-ІСТОРИ́ЧНИЙ
ПОРІ́ВНЯНИЙ[1]

ПОРІ́ВНЯНИЙ[2]
ПОРІВНЯ́ННИЙ
ПОРІВНЯ́ННІСТЬ
ПОРІВНЯ́ННЯ[1]
ПОРІВНЯ́ННЯ[2]
ПОРІ́ВНЯНО
ПОРІВНЯ́ТИ[1] *див.* порівнювати[1]
ПОРІВНЯ́ТИ[2] *див.* порівнювати[2]
ПОРІВНЯ́ТИСЯ[1] *див.* порівнюватися[1]
ПОРІВНЯ́ТИСЯ[2] *див.* порівнюватися[2]
ПО́РІВЦІ
ПОРІ́Г
ПО́РІД
ПОРІ́ДДЯ
ПОРІДИ́ТИ
ПОРІДІ́ЛИЙ
ПОРІДІ́ТИ
ПОРІДІ́ШАННЯ
ПОРІДІ́ШАТИ *див* порідшати
ПО́РІДКИЙ
ПО́РІДКО
ПО́РІДКУ
ПОРІ́ДНЕНИЙ
ПОРІ́ДНЕНІСТЬ
ПОРІ́ДНЕННЯ
ПОРІ́ДНИЙ *див.* поро́дний
ПОРІДНИ́ТИ
ПОРІДНИ́ТИСЯ
ПОРІ́ДНІСТЬ *див.* поро́дність
ПО-РІ́ДНОМУ
ПОРІ́ДНУТИ
ПОРІ́ДНЯ
ПОРІ́ДШАННЯ
ПОРІ́ДШАТИ
ПОРІ́ЖЕЧОК
ПОРІ́ЖОК
ПОРІ́З
ПОРІ́ЗАНИЙ
ПОРІ́ЗАНІСТЬ
ПОРІ́ЗАТИ
ПОРІ́ЗАТИСЯ
ПОРІ́ЗНЕНИЙ
ПОРІ́ЗНЕНІСТЬ
ПОРІ́ЗНЕНО
ПОРІ́ЗНИК
ПОРІЗНИ́ТИ
ПОРІЗНИ́ТИСЯ
ПО́РІЗНО
ПО-РІ́ЗНОМУ
ПОРІ́КУВАННЯ
ПОРІ́КУВАТИ
ПОРІОМА́НІЯ
ПОРІ́СНА *див.* поро́сна
ПО́РІСТ
ПО́РІСТЬ
ПОРІ́ЧЕЧКА *див.* порічечки
ПОРІ́ЧЕЧКИ
ПОРІ́ЧЕЧНИК
ПОРІ́ЧИНА
ПОРІ́ЧКА *див.* порічки
ПОРІ́ЧКИ
ПОРІЧКІ́ВКА
ПОРІ́ЧКОВИЙ
ПОРІ́ЧНИЙ[1]
ПОРІ́ЧНИЙ[2]
ПОРІ́ЧНО
ПОРІЧНЯ́К
ПОРІ́ЧЧЯ
ПОРІША́ТИ
ПОРІ́ШЕННЯ
ПОРІШИ́ТИ *див.* поріша́ти
ПОРНО...
ПО́РНО
ПОРНОАКТО́Р
ПОРНОАКТО́РКА
ПОРНОАКТРИ́СА
ПОРНОБІ́ЗНЕС
ПОРНОВІ́ДЕО
ПОРНО́ГРАФ
ПОРНОГРАФІ́ЧНИЙ
ПОРНОГРАФІ́ЧНІСТЬ
ПОРНОГРАФІ́ЧНО
ПОРНОГРА́ФІЯ
ПОРНОГРАФОМА́НІЯ
ПОРНОЖУРНА́Л
ПОРНОЗІ́РКА
ПОРНОІНДУ́СТРІЯ
ПОРНОСА́ЙТ
ПОРНОФІ́ЛЬМ
ПОРНУ́ТИ[1]
ПОРНУ́ТИ[2]
ПОРНУ́ХА
ПОРОБИ́ТИ
ПОРОБИ́ТИСЯ
ПО-РОБІТНИ́ЧИ
ПО-РОБІТНИ́ЧОМУ
ПОРО́БЛЕНИЙ
ПОРО́БЛЕННЯ
ПОРО́БЛЮВАННЯ
ПОРО́БЛЮВАТИ *див.* поробля́ти
ПОРОБЛЯ́ТИ
ПОРО́БОК
ПО-РОБО́ЧОМУ
ПО́РОВИЙ
ПОРО́ГОВИЙ
ПОРОГО́ВИНА
ПОРО́ГОВІСТЬ
ПОРОГОЗНИ́ЖУВАЛЬНИЙ
ПОРО́ДА
ПОРОДА́ТИСЯ
ПОРО́ДЖЕНИЙ
ПОРОДЖЕ́ННИЦЯ
ПОРО́ДЖЕННЯ
ПОРО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПОРО́ДЖУВАНИЙ
ПОРО́ДЖУВАННЯ
ПОРО́ДЖУВАТИ
ПОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПОРОДИ́ННИЙ
ПОРОДИ́ННО
ПО-РОДИ́ННОМУ
ПОРО́ДИСТИЙ
ПОРО́ДИСТІСТЬ
ПОРОДИ́ТИ *див.* поро́джувати
ПОРОДИ́ТИСЯ *див.* поро́джуватися
ПОРОДИЧА́ННЯ
ПОРОДИЧА́ТИ
ПОРОДИЧА́ТИСЯ
ПОРОДИ́ЧЕНИЙ
ПО-РОДИЧІ́ВСЬКИ
ПО-РОДИЧІ́ВСЬКОМУ
ПОРОДІ́ЛЛЯ
ПОРОДІ́ЛЬНИЙ
ПОРО́ДНИЙ
ПОРО́ДНІСТЬ
ПОРОДО...
ПОРОДОВАНТА́ЖНИЙ
ПОРОДО́ВИЙ
ПОРОДОНАВАНТА́ЖУВАЛЬНИЙ
ПОРОДОТВІ́РНИЙ *див.* породотво́рний
ПОРОДОТВО́РЕННЯ
ПОРОДОТВО́РНИЙ
ПОРОДОУТВО́РЕННЯ
ПОРОДОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ПОРОЖДЕ́ННИЦЯ
ПОРОЖЕВІ́ЛИЙ
ПОРОЖЕВІ́ТИ
ПОРО́ЖИСТИЙ
ПОРО́ЖИСТІСТЬ
ПОРОЖНЕ́М
ПОРОЖНЕ́ЧА
ПОРОЖНИ́НА
ПОРОЖНИ́ННИЙ
ПОРОЖНИ́СТИЙ
ПОРОЖНИ́СТІСТЬ
ПОРОЖНИСТОРО́ГИЙ
ПОРО́ЖНІЙ
ПОРОЖНІ́СІНЬКИЙ
ПОРОЖНІ́СІНЬКО
ПОРО́ЖНІСТЬ
ПОРОЖНІ́ТИ
ПО́РОЖНЬО
ПОРОЖНЮВА́ТИ
ПОРОЖНЮВА́ТИЙ
ПОРОЖНЮВА́ТІСТЬ
ПОРОЖНЯ́
ПОРО́ЖНЯВА
ПОРО́ЖНЯВИЙ
ПОРО́ЖНЯВО
ПОРОЖНЯ́К
ПОРОЖНЯКО́ВИЙ
ПОРОЖНЯКО́М
ПОРОЗАПО́ВНЮВАЧ
ПОРОЗБАВЛЯ́ТИ
ПОРОЗБАЗА́РЮВАНИЙ
ПОРОЗБАЗА́РЮВАТИ
ПОРОЗБЕ́ЩУВАНИЙ
ПОРОЗБЕ́ЩУВАТИ
ПОРОЗБЕ́ЩУВАТИСЯ
ПОРОЗБИ́ВАНИЙ
ПОРОЗБИВА́ТИ
ПОРОЗБИВА́ТИСЯ
ПОРОЗБИ́РАНИЙ
ПОРОЗБИРА́ТИ
ПОРОЗБИРА́ТИСЯ
ПОРОЗБИШАКУВА́ТИ
ПОРОЗБІГА́ТИСЯ
ПО-РОЗБІ́ЙНИЦЬКИ
ПО-РОЗБІ́ЙНИЦЬКОМУ
ПОРОЗБО́ВТУВАНИЙ
ПОРОЗБО́ВТУВАТИ
ПОРОЗБРИ́ЗКУВАНИЙ
ПОРОЗБРИ́ЗКУВАТИ
ПОРОЗБРИ́ЗКУВАТИСЯ
ПОРОЗБРІДА́ТИСЯ
ПОРОЗБРІ́ХУВАТИ
ПОРОЗБРІ́ХУВАТИСЯ
ПОРОЗБУДЖА́ТИ *див.* порозбу́джувати
ПОРОЗБУ́ДЖУВАТИ
ПОРОЗБУЖА́ТИ *див.* порозбу́джувати
ПОРОЗБУ́РКУВАТИ
ПОРОЗБУХА́ТИ
ПОРОЗВАЖА́ТИ
ПОРОЗВАЖА́ТИСЯ
ПОРОЗВА́ЖУВАТИ
ПОРОЗВА́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗВА́ЛЮВАТИ
ПОРОЗВА́ЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗВАНТА́ЖУВАНИЙ
ПОРОЗВАНТА́ЖУВАТИ
ПОРОЗВА́РЮВАНИЙ
ПОРОЗВА́РЮВАТИ
ПОРОЗВЕРТА́ТИ
ПОРОЗВИВА́ТИ
ПОРОЗВІ́ШАНИЙ
ПОРОЗВІ́ШАТИ *див.* порозвішувати
ПОРОЗВІ́ШУВАНИЙ
ПОРОЗВІ́ШУВАТИ
ПОРОЗВО́ДИТИ[1]
ПОРОЗВО́ДИТИ[2]
ПОРОЗВО́ДИТИ[3]
ПОРОЗВО́ДИТИСЯ[1]
ПОРОЗВО́ДИТИСЯ[2]
ПОРОЗВО́ДИТИСЯ[3]
ПОРОЗВО́ЗИТИ
ПОРОЗВОЛІКА́ТИ
ПОРОЗВОРУ́ШУВАНИЙ
ПОРОЗВОРУ́ШУВАТИ
ПОРОЗВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОРОЗВ'Я́ЗУВАТИ
ПОРОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПОРОЗГА́ДУВАНИЙ
ПОРОЗГА́ДУВАТИ
ПОРОЗГАНЯ́ТИ
ПОРОЗГВИ́НЧУВАНИЙ
ПОРОЗГВИ́НЧУВАТИ
ПОРОЗГЛА́ДЖУВАНИЙ
ПОРОЗГЛА́ДЖУВАТИ
ПОРОЗГНУ́ЗДУВАНИЙ
ПОРОЗГНУ́ЗДУВАТИ
ПОРОЗГНУ́ЗДУВАТИСЯ
ПОРОЗГО́ЙДУВАНИЙ
ПОРОЗГО́ЙДУВАТИ
ПОРОЗГО́ЙДУВАТИСЯ
ПОРОЗГОЛО́ШУВАНИЙ
ПОРОЗГОЛО́ШУВАТИ

ПОРОЗГО́НИТИ *див.* порозганя́ти
ПОРОЗГОРА́ТИСЯ *див.* порозгоря́тися
ПОРОЗГОРО́ДЖУВАНИЙ
ПОРОЗГОРО́ДЖУВАТИ
ПОРОЗГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПОРОЗГОРТА́ТИ
ПОРОЗГО́РТУВАНИЙ
ПОРОЗГО́РТУВАТИ *див.* порозгорта́ти
ПОРОЗГОРЯ́ТИСЯ
ПОРОЗГРАБО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗГРАБО́ВУВАТИ
ПОРОЗГРИЗА́ТИ
ПОРОЗГРІБА́ТИ
ПОРОЗГРУЗА́ТИ
ПОРОЗГУ́БЛЮВАНИЙ
ПОРОЗГУ́БЛЮВАТИ
ПОРОЗГУ́БЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗГУ́ЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗДА́ВАНИЙ
ПОРОЗДАВА́ТИ
ПОРОЗДА́ВЛЮВАНИЙ
ПОРОЗДА́ВЛЮВАТИ
ПОРОЗДЗВО́НЮВАТИ
ПОРОЗДИМА́ТИ *див* порозду́вати
ПОРОЗДИМА́ТИСЯ *див.* порозду́ватися
ПОРОЗДИ́РАНИЙ
ПОРОЗДИРА́ТИ
ПОРОЗДИРА́ТИСЯ
ПОРОЗДІЛЯ́ТИ
ПОРОЗДМУ́ХУВАНИЙ
ПОРОЗДМУ́ХУВАТИ
ПОРОЗДО́ВБУВАНИЙ
ПОРОЗДО́ВБУВАТИ
ПОРОЗДРА́ЖНЮВАТИ
ПОРОЗДРАТО́ВУВАТИ
ПОРОЗДРІ́БНЮВАТИ
ПОРОЗДРЯ́ПУВАНИЙ
ПОРОЗДРЯ́ПУВАТИ
ПОРОЗДУВА́ТИ
ПОРОЗДУВА́ТИСЯ
ПОРОЗДЯ́ГАНИЙ
ПОРОЗДЯГА́ТИ
ПОРОЗДЯГА́ТИСЯ
ПОРОЗ'Є́ДНУВАТИ
ПОРОЗ'Є́ДНУВАТИСЯ
ПОРОЗЖИВА́ТИСЯ
ПОРОЗЗИРА́ТИ
ПОРОЗЗИРА́ТИСЯ
ПОРОЗЗУ́ВАНИЙ
ПОРОЗЗУВА́ТИ
ПОРОЗЗУВА́ТИСЯ
ПОРОЗЗЯ́ВЛЮВАТИ *див.* пороззявля́ти
ПОРОЗЗЯВЛЯ́ТИ
ПОРОЗІМЛІВА́ТИ
ПОРОЗІХО́ДИТИСЯ *див.* порозхо́дитися
ПОРОЗ'ЇДА́ТИ
ПОРОЗ'ЇДА́ТИСЯ
ПОРОЗ'ЇЖДЖА́ТИСЯ
ПОРОЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ *див.* пороз'їжджа́тися
ПОРОЗКА́ЗУВАТИ
ПОРОЗКА́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗКА́ЧУВАТИ
ПОРОЗКВІТА́ТИ
ПОРОЗКИ́ДАНИЙ
ПОРОЗКИДА́ТИ[1]
ПОРОЗКИДА́ТИ[2]
ПОРОЗКИДА́ТИСЯ
ПОРОЗКИ́ДУВАНИЙ
ПОРОЗКИПА́ТИ
ПОРОЗКИПА́ТИСЯ
ПОРОЗКИСА́ТИ
ПОРОЗКЛА́ДАНИЙ
ПОРОЗКЛАДА́ТИ
ПОРОЗКЛАДА́ТИСЯ
ПОРОЗКЛА́ДЕНИЙ
ПОРОЗКЛА́ДУВАНИЙ
ПОРОЗКЛА́ДУВАТИ *див.* порозклада́ти
ПОРОЗКЛА́СТИ *див.* порозклада́ти
ПОРОЗКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПОРОЗКЛЕ́ЮВАТИ
ПОРОЗКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ПОРОЗКО́ВУВАТИ
ПОРОЗКО́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗКО́ЛЮВАТИ
ПОРОЗКО́ЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗКО́ПУВАТИ
ПОРОЗКО́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗКО́ЧУВАТИ
ПОРОЗКО́ЧУВАТИСЯ
ПОРОЗКОШУВА́ТИ
ПОРОЗКОШУВА́ТИСЯ
ПОРОЗКРАДА́ТИ
ПОРОЗКРИ́ВАНИЙ
ПОРОЗКРИВА́ТИ
ПОРОЗКРИВА́ТИСЯ
ПОРОЗКРИ́ШУВАНИЙ
ПОРОЗКРИ́ШУВАТИ
ПОРОЗКРО́ЮВАТИ
ПОРОЗКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗКРУ́ЧУВАТИ
ПОРОЗКУ́ДЛУВАТИ
ПОРОЗКУЙО́ВДЖУВАТИ
ПОРОЗКУПО́ВУВАТИ
ПОРОЗКУ́ПО́РЮВАТИ
ПОРОЗКУРКУ́ЛЮВАТИ
ПОРОЗКУ́ТУВАТИ
ПОРОЗКУ́ТУВАТИСЯ
ПОРОЗКУ́ШУВАТИ
ПОРОЗЛА́ЗИТИСЯ
ПОРОЗЛА́МУВАНИЙ
ПОРОЗЛА́МУВАТИ
ПОРОЗЛА́МУВАТИСЯ
ПОРОЗЛИ́ВАНИЙ
ПОРОЗЛИВА́ТИ
ПОРОЗЛИВА́ТИСЯ
ПОРОЗЛІЗА́ТИСЯ *див.* порозла́зитися
ПОРОЗЛІ́ПЛЮВАТИ
ПОРОЗЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗЛІТА́ТИСЯ
ПОРОЗЛЯГА́ТИСЯ
ПОРОЗЛЯ́ПУВАТИ
ПОРОЗМА́ЗУВАТИ
ПОРОЗМА́ЗУВАТИСЯ
ПОРОЗМАЛЬО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОРОЗМЕ́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗМЕ́ЛЮВАТИ
ПОРОЗМЕ́ЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗМЕРЗА́ТИСЯ
ПОРОЗМЕ́ТАНИЙ
ПОРОЗМЕТА́ТИ
ПОРОЗМИ́ВАНИЙ
ПОРОЗМИВА́ТИ
ПОРОЗМИВА́ТИСЯ
ПОРОЗМИ́КАТИ
ПОРОЗМИКА́ТИ
ПОРОЗМИКА́ТИСЯ
ПОРОЗМИНА́ТИ
ПОРОЗМИНА́ТИСЯ
ПОРОЗМИ́СЛИТИ
ПОРОЗМІРКО́ВУВАТИ
ПОРОЗМІ́РЮВАНИЙ
ПОРОЗМІ́РЮВАТИ
ПОРОЗМІРЯ́ТИ *див.* порозмі́рювати
ПОРОЗМІТА́ТИ
ПОРОЗМІ́ТУВАТИ *див.* порозміта́ти
ПОРОЗМІ́ШУВАТИ[1]
ПОРОЗМІ́ШУВАТИ[2]
ПОРОЗМІЩА́ТИ
ПОРОЗМІЩА́ТИСЯ
ПОРОЗМІ́ЩУВАНИЙ
ПОРОЗМІ́ЩУВАТИ *див.* порозміща́ти
ПОРОЗМІ́ЩУВАТИСЯ *див.* порозміща́тися
ПОРОЗМНО́ЖУВАТИ
ПОРОЗМНО́ЖУВАТИСЯ
ПОРОЗМОВЛЯ́ТИ
ПОРОЗМОКА́ТИ
ПОРОЗМОЛО́ЧУВАТИ
ПОРОЗМОСТИ́ТИСЯ *див.* порозмо́щуватися
ПОРОЗМО́ТУВАНИЙ
ПОРОЗМО́ТУВАТИ
ПОРОЗМО́ТУВАТИСЯ
ПОРОЗМО́ЧУВАТИ
ПОРОЗМО́ЩУВАТИСЯ
ПОРОЗМ'ЯКА́ТИ
ПОРОЗНІ́МАНИЙ
ПОРОЗНІМА́ТИ
ПОРОЗНО́СИТИ
ПОРОЗО́РЮВАНИЙ
ПОРОЗО́РЮВАТИ
ПОРОЗПАДА́ТИСЯ
ПОРОЗПАКО́ВУВАТИ
ПОРОЗПАКО́ВУВАТИСЯ
ПОРОЗПА́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗПА́ЛЮВАТИ
ПОРОЗПА́РЮВАНИЙ
ПОРОЗПА́РЮВАТИ
ПОРОЗПАСКУ́ДЖУВАТИ
ПОРОЗПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ
ПОРОЗПА́ТЛУВАТИ
ПОРОЗПЕРІ́ЗУВАТИ
ПОРОЗПЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ПОРОЗПЕЧА́ТУВАНИЙ
ПОРОЗПЕЧА́ТУВАТИ
ПОРОЗПИВА́ТИСЯ
ПОРОЗПИ́ЛЮВАНИЙ[1]
ПОРОЗПИ́ЛЮВАНИЙ[2]
ПОРОЗПИ́ЛЮВАТИ[1]
ПОРОЗПИ́ЛЮВАТИ[2]
ПОРОЗПИ́ЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗПИНА́ТИ
ПОРОЗПИНА́ТИСЯ
ПОРОЗПИРА́ТИ
ПОРОЗПИ́СУВАНИЙ
ПОРОЗПИ́СУВАТИ
ПОРОЗПИ́СУВАТИСЯ
ПОРОЗПИТА́ТИСЯ
ПОРОЗПИ́ТУВАТИ
ПОРОЗПИ́ХАНИЙ
ПОРОЗПИХА́ТИ
ПОРОЗПИ́ХУВАНИЙ
ПОРОЗПІКА́ТИ
ПОРОЗПІКА́ТИСЯ
ПОРОЗПЛАВЛЯ́ТИ
ПОРОЗПЛАВЛЯ́ТИСЯ
ПОРОЗПЛА́ЧУВАТИСЯ
ПОРОЗПЛИВА́ТИСЯ
ПОРОЗПЛІ́СКУВАНИЙ
ПОРОЗПЛІ́СКУВАТИ
ПОРОЗПЛІ́СКУВАТИСЯ
ПОРОЗПЛІТА́ТИ
ПОРОЗПЛІТА́ТИСЯ
ПОРОЗПЛО́ДЖУВАТИ
ПОРОЗПЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПОРОЗПЛУ́ТУВАНИЙ
ПОРОЗПЛУ́ТУВАТИ
ПОРОЗПЛУ́ТУВАТИСЯ
ПОРОЗПЛЮЩА́ТИ *див.* порозплю́щувати[2]
ПОРОЗПЛЮ́ЩУВАНИЙ
ПОРОЗПЛЮ́ЩУВАТИ[1]
ПОРОЗПЛЮ́ЩУВАТИ[2]
ПОРОЗПОВЗА́ТИСЯ
ПОРОЗПОВІДА́ТИ
ПОРОЗПОДІЛЯ́ТИ
ПОРОЗПОЗИЧА́ТИ
ПОРОЗПОЛО́ХУВАНИЙ
ПОРОЗПОЛО́ХУВАТИ
ПОРОЗПОРО́ШУВАНИЙ
ПОРОЗПОРО́ШУВАТИ
ПОРОЗПОРО́ШУВАТИСЯ
ПОРОЗПО́РЮВАНИЙ
ПОРОЗПО́РЮВАТИ
ПОРОЗПО́РЮВАТИСЯ
ПОРОЗПРАВЛЯ́ТИ
ПОРОЗПРАВЛЯ́ТИСЯ[1]
ПОРОЗПРАВЛЯ́ТИСЯ[2]
ПОРОЗПРО́ДАТИ *див.* порозпро́дувати
ПОРОЗПРОДА́ТИ *див.* порозпро́дувати
ПОРОЗПРО́ДУВАТИ
ПОРОЗПРОСТЯГА́ТИ
ПОРОЗПРЯГА́ТИ
ПОРОЗПРЯ́ЖЕНИЙ
ПОРОЗПУКА́ТИСЯ *див.* порозпу́куватися
ПОРОЗПУ́КУВАТИСЯ
ПОРОЗПУСКА́ТИ
ПОРОЗПУСКА́ТИСЯ

ПОРОЗПУХА́ТИ
ПОРОЗПУ́ШУВАНИЙ
ПОРОЗПУ́ШУВАТИ
ПОРОЗПУ́ЩУВАНИЙ
ПОРОЗРАХО́ВУВАТИСЯ
ПОРОЗРИ́ВАНИЙ[1]
ПОРОЗРИ́ВАНИЙ[2]
ПОРОЗРИВА́ТИ[1]
ПОРОЗРИВА́ТИ[2]
ПОРОЗРИВА́ТИСЯ
ПОРОЗРІ́ВНЮВАНИЙ
ПОРОЗРІ́ВНЮВАТИ
ПОРОЗРІ́ДЖУВАНИЙ
ПОРОЗРІ́ДЖУВАТИ
ПОРОЗРІЗА́ТИ *див.* порозрі́зувати
ПОРОЗРІ́ЗУВАНИЙ
ПОРОЗРІ́ЗУВАТИ
ПОРОЗРОСТА́ТИСЯ
ПОРОЗРУ́БУВАНИЙ
ПОРОЗРУ́БУВАТИ
ПОРОЗРУЙНО́ВУВАТИ
ПОРОЗРУЙНО́ВУВАТИСЯ
ПОРОЗРЯДЖА́ТИ[1]
ПОРОЗРЯДЖА́ТИ[2]
ПОРОЗРЯ́ДНИЙ
ПОРОЗРЯ́ДНО
ПОРОЗСА́ДЖУВАНИЙ
ПОРОЗСА́ДЖУВАТИ[1]
ПОРОЗСА́ДЖУВАТИ[2]
ПОРОЗСА́ДЖУВАТИСЯ *див.* порозсіда́тися[1]
ПОРОЗСЕЛИ́ТИСЯ *див.* порозселя́тися
ПОРОЗСЕ́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗСЕ́ЛЮВАТИ *див.* порозселя́ти
ПОРОЗСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* порозселя́тися
ПОРОЗСЕЛЯ́ТИ
ПОРОЗСЕЛЯ́ТИСЯ
ПОРОЗСИЛА́ТИ
ПОРОЗСИ́ПАНИЙ
ПОРОЗСИПА́ТИ
ПОРОЗСИПА́ТИСЯ
ПОРОЗСИ́ПУВАНИЙ
ПОРОЗСИХА́ТИСЯ
ПОРОЗСІВА́ТИ
ПОРОЗСІВА́ТИСЯ
ПОРОЗСІДА́ТИСЯ[1]
ПОРОЗСІДА́ТИСЯ[2]
ПОРОЗСІ́ДЛУВАНИЙ
ПОРОЗСІ́ДЛУВАТИ
ПОРОЗСІКА́ТИ
ПОРОЗСІ́ЮВАНИЙ
ПОРОЗСІ́ЮВАТИ *див.* порозсіва́ти
ПОРОЗСІ́ЮВАТИСЯ *див.* порозсіва́тися
ПОРОЗСКА́КУВАТИСЯ
ПОРОЗСО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗСО́ВУВАТИ *див.* порозсува́ти
ПОРОЗСО́ВУВАТИСЯ *див.* порозсува́тися
ПОРОЗСТАВЛЯ́ТИ
ПОРОЗСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПОРОЗСТЕ́ЛЮВАТИ *див.* порозстеля́ти
ПОРОЗСТЕЛЯ́ТИ
ПОРОЗСТИЛА́ТИ *див.* порозстеля́ти
ПОРОЗСТІБА́ТИ
ПОРОЗСТІБА́ТИСЯ
ПОРОЗСТРІ́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗСТРІ́ЛЮВАТИ
ПОРОЗСТУПА́ТИСЯ
ПОРОЗСУВА́ТИ
ПОРОЗСУВА́ТИСЯ
ПОРОЗСУПО́НЮВАТИ
ПОРОЗСУПО́НЮВАТИСЯ
ПОРОЗТАВА́ТИ
ПОРОЗТА́СКУВАНИЙ
ПОРОЗТА́СКУВАТИ
ПОРОЗТИ́КАНИЙ
ПОРОЗТИКА́ТИ
ПОРОЗТИ́КУВАНИЙ
ПОРОЗТИ́КУВАТИ *див.* порозтика́ти
ПОРОЗТИНА́ТИ
ПОРОЗТИРА́ТИ
ПОРОЗТИРА́ТИСЯ
ПОРОЗТИ́ЦЮВАНИЙ
ПОРОЗТИ́ЦЮВАТИ
ПОРОЗТІКА́ТИСЯ
ПОРОЗТОЛО́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗТОЛО́ЧУВАТИ
ПОРОЗТО́ПЛЮВАНИЙ[1]
ПОРОЗТО́ПЛЮВАНИЙ[2]
ПОРОЗТО́ПЛЮВАТИ[1]
ПОРОЗТО́ПЛЮВАТИ[2]
ПОРОЗТО́ПЛЮВАТИСЯ
ПОРОЗТО́ПТУВАНИЙ
ПОРОЗТО́ПТУВАТИ
ПОРОЗТО́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗТО́ЧУВАТИ
ПОРОЗТРА́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗТРА́ЧУВАТИ
ПОРОЗТРА́ЧУВАТИСЯ
ПОРОЗТРИ́НЬКУВАНИЙ
ПОРОЗТРИ́НЬКУВАТИ
ПОРОЗТРІ́ПУВАНИЙ
ПОРОЗТРІ́ПУВАТИ
ПОРОЗТРІ́ПУВАТИСЯ
ПОРОЗТРІ́СКАНИЙ *див.* порозтрі́скуваний
ПОРОЗТРІ́СКАТИСЯ *див* порозтрі́скуватися
ПОРОЗТРІ́СКУВАНИЙ
ПОРОЗТРІ́СКУВАТИСЯ
ПОРОЗТРО́ЩУВАНИЙ
ПОРОЗТРО́ЩУВАТИ
ПОРОЗТРУ́ШУВАНИЙ
ПОРОЗТРУ́ШУВАТИ
ПОРОЗТРУ́ШУВАТИСЯ
ПОРОЗТРЯСА́ТИ
ПОРОЗТУ́ЛЮВАНИЙ
ПОРОЗТУ́ЛЮВАТИ *див* порозтуля́ти
ПОРОЗТУЛЯ́ТИ
ПОРОЗТЯ́ГАНИЙ
ПОРОЗТЯГА́ТИ
ПОРОЗТЯГА́ТИСЯ
ПОРОЗТЯ́ГУВАНИЙ
ПОРОЗТЯ́ГУВАТИ *див* порозтяга́ти
ПОРОЗТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* порозтяга́тися
ПОРОЗУМІВА́ТИСЯ
ПОРОЗУМІ́ЛО
ПОРОЗУМІ́ННЯ
ПОРОЗУМІ́ТИ
ПОРОЗУМІ́ТИСЯ *див.* порозуміва́тися
ПОРОЗУМНІ́ЛИЙ
ПОРОЗУМНІ́ТИ
ПОРОЗУМНІ́ШАННЯ
ПОРОЗУМНІ́ШАТИ
ПОРОЗУМУВА́ТИ
ПОРОЗУ́ЧУВАНИЙ
ПОРОЗУ́ЧУВАТИ
ПОРОЗФАРБО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗФАРБО́ВУВАТИ
ПОРОЗФАСО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗФАСО́ВУВАТИ
ПОРОЗХАПА́ТИ *див.* порозха́пувати
ПОРОЗХА́ПУВАТИ
ПОРОЗХВА́ТУВАТИ
ПОРОЗХИЛЯ́ТИ
ПОРОЗХИЛЯ́ТИСЯ
ПОРОЗХИ́ТУВАНИЙ
ПОРОЗХИ́ТУВАТИ
ПОРОЗХИ́ТУВАТИСЯ
ПОРОЗХЛЮ́ПУВАНИЙ
ПОРОЗХЛЮ́ПУВАТИ
ПОРОЗХЛЮ́ПУВАТИСЯ
ПОРОЗХО́ДИТИСЯ
ПОРОЗХРИ́СТУВАНИЙ
ПОРОЗХРИ́СТУВАТИ
ПОРОЗХРИ́СТУВАТИСЯ
ПОРОЗЦВІТА́ТИ
ПОРОЗЦВІТА́ТИСЯ
ПОРОЗЧА́ВЛЮВАНИЙ
ПОРОЗЧА́ВЛЮВАТИ
ПОРОЗЧА́ХУВАНИЙ
ПОРОЗЧА́ХУВАТИ
ПОРОЗЧА́ХУВАТИСЯ
ПОРОЗЧЕПІ́РЮВАНИЙ-
ПОРОЗЧЕПІ́РЮВАТИ
ПОРОЗЧЕПІ́РЮВАТИСЯ
ПОРОЗЧИ́НЮВАНИЙ[1]
ПОРОЗЧИ́НЮВАНИЙ[2]
ПОРОЗЧИ́НЯНИЙ[1]
ПОРОЗЧИ́НЯНИЙ[2]
ПОРОЗЧИНЯ́ТИ[1]
ПОРОЗЧИНЯ́ТИ[2]
ПОРОЗЧИНЯ́ТИСЯ[1]
ПОРОЗЧИНЯ́ТИСЯ[2]
ПОРОЗЧИЩА́ТИ
ПОРОЗЧІ́СУВАНИЙ
ПОРОЗЧІ́СУВАТИ
ПОРОЗЧІ́СУВАТИСЯ
ПОРОЗЧУ́ХУВАНИЙ
ПОРОЗЧУ́ХУВАТИ
ПОРОЗША́РПУВАНИЙ
ПОРОЗША́РПУВАТИ
ПОРОЗША́РПУВАТИСЯ
ПОРОЗШИВА́ТИ
ПОРОЗШИВА́ТИСЯ
ПОРОЗШИ́РЮВАНИЙ
ПОРОЗШИ́РЮВАТИ
ПОРОЗШИРЯ́ТИ *див.* порозши́рювати
ПОРОЗШМАТО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗШМАТО́ВУВАТИ
ПОРОЗШНУРО́ВУВАНИЙ
ПОРОЗШНУРО́ВУВАТИ
ПОРОЗШТО́ВХУВАНИЙ
ПОРОЗШТО́ВХУВАТИ
ПОРОЗШУ́КУВАТИ
ПОРОЗШУ́КУВАТИСЯ
ПОРОЗЩІПА́ТИ
ПОРОЗ'Я́ТРЮВАНИЙ
ПОРОЗ'Я́ТРЮВАТИ
ПОРОЇ́ТИСЯ
ПО́РОК
ПОРО́К
ПОРОЛО́Н
ПОРОЛО́НОВИЙ
ПОРО́ЛЬНИЙ
ПОРО́М
ПОРОМАНСУВА́ТИ
ПОРОМЕ́ТР
ПОРОМЕ́ТРІЯ
ПОРО́МНИЙ
ПОРО́МНИК
ПОРО́МОВИЙ *див.* поро́мний
ПО-РО́МСЬКИ
ПО-РО́МСЬКОМУ
ПОРО́МЩИК
ПОРО́Н *див.* поро́м
ПОРОНИ́ТИ
ПОРО́ННИЙ *див.* поро́мний
ПОРО́ННИК *див.* поро́мник
ПОРО́НОВИЙ *див.* поро́мний
ПОРО́НЩИК *див.* поро́мщик
ПОРОПЛА́СТ *див.* пороплáсти
ПОРОПЛА́СТИ
ПОРОРО́КА
ПОРОСИ́НЕЦЬ
ПОРОСИ́ТИ
ПОРОСИ́ТИСЯ[1]
ПОРОСИ́ТИСЯ[2]
ПО-РОСІ́ЙСЬКИ
ПО-РОСІ́ЙСЬКОМУ
ПОРОСІ́ЙЩЕНИЙ
ПОРОСІ́ЙЩЕННЯ
ПОРОСІ́ЙЩИТИ
ПОРОСІ́ННЯ
ПОРОСЛЕ́ВИЙ
ПОРО́СЛИВА
ПОРО́СЛИЙ
ПО́РОСЛЬ
ПОРОСЛЯ́К
ПОРО́СНА
ПОРО́СНІСТЬ
ПОРОСНУ́ТИ
ПОРОСТА́ТИ
ПОРОСТИ́ *див.* пороста́ти
ПОРОСТИ́ТИ
ПО́РОСТЬ *див.* по́рість
ПОРОСЯ́
ПОРОСЯ́ТИНА
ПОРОСЯ́ТИНКА
ПОРОСЯ́ТКО

ПОРОСЯ́ТНИК
ПОРОСЯ́ТНИЦЯ
ПОРОСЯ́ТОЧКО
ПОРОСЯ́ЧИЙ
ПОРОТВО́РЕННЯ
ПОРО́ТИ[1]
ПОРО́ТИ[2]
ПО́РОТИЙ[1]
ПО́РОТИЙ[2]
ПОРО́ТИСЯ[1]
ПОРО́ТИСЯ[2]
ПОРО́ТНИЙ
ПОРО́ТНО
ПОРОТТЯ́[1]
ПОРОТТЯ́[2]
ПОРОУТВО́РЕННЯ
ПО́РОХ[1]
ПО́РОХ[2]
ПОРОХА́НЬ
ПОРОХА́РНЯ
ПОРОХІВНИ́К
ПОРОХІВНИ́ЦЯ
ПОРОХІ́ВНЯ
ПОРО́ХКАТИ
ПОРО́ХКУВАННЯ
ПОРО́ХКУВАТИ
ПОРОХНА́ВИЙ
ПОРОХНА́ВІТИ
ПОРОХНЕ́ЧА
ПОРОХНИ́Й
ПОРОХНИ́НА
ПОРОХНИ́ННЯ
ПОРОХНИ́СТИЙ
ПОРОХНІ́ТИ
ПОРОХНО́
ПОРОХНЯ́
ПОРОХНЯ́ВА
ПОРОХНЯ́ВИЙ
ПОРОХНЯ́ВІСТЬ
ПОРОХНЯ́ВІТИ
ПОРОХНЯ́Р
ПОРОХОВИ́Й
ПОРОХОВИ́НА
ПОРОХОВИ́ЩЕ
ПО́РОХО́НЬ *див.* пороха́нь
ПОРОХОТЯ́Г
ПОРО́ЧИТИ
ПОРО́ЧНИЙ
ПОРО́ЧНІСТЬ
ПОРО́ЧНО
ПОРО́ША
ПОРОША́НИЙ
ПОРОШИ́НА[1]
ПОРОШИ́НА[2]
ПОРОШИ́НКА
ПОРОШИ́НОЧКА
ПОРОШИ́ТИ
ПОРОШИ́ТИСЯ
ПОРОШИ́ЦЯ
ПОРОШКО́ВИЙ
ПОРОШКОПОДІ́БНИЙ
ПОРОШКУВА́ТИЙ
ПОРОШНИ́Й
ПОРОШНИ́ЦЯ
ПО́РОШНО
ПОРОШНЯ́ВИЙ
ПОРОШО́К
ПОРОЩА́ННЯ
ПОРОЩА́ТИ
ПОРОЩИ́ТИ *див.* пороща́ти
ПОРО́Ю
ПО́РПАННЯ
ПО́РПАТИ
ПО́РПАТИСЯ
ПО́РПЛИТИСЯ *див* по́рпатися
ПО́РПЛИЦЯ
ПО́РПЛЯТИСЯ *див.* по́рпатися
ПО́РСКАННЯ
ПО́РСКАТИ
ПОРСКЕ́НЬКИЙ
ПОРСКИ́Й
ПОРСКЛИ́ВИЙ
ПОРСКНУ́ТИ
ПО́РСКО
ПОРСНУ́ТИ
ПО́РСЬКАННЯ
ПО́РСЬКАТИ
ПОРСЬКИ́Й
ПО́РСЬКНУТИ
ПОРТ[1]
ПОРТ[2]
ПОРТ[3]
ПОРТ[4]
ПОРТ[5]
ПОРТА́Л[1]
ПОРТА́Л[2]
ПОРТА́ЛЬНИЙ[1]
ПОРТА́ЛЬНИЙ[2]
ПОРТА́ЛЬНИЙ[3]
ПОРТАМЕ́НТО
ПОРТАТИ́ВНИЙ
ПОРТАТИ́ВНІСТЬ
ПОРТА́ТО
ПОРТБУКЕ́Т
ПОРТБУКЕ́ТНИЦЯ
ПОРТВЕ́ЙН
ПО́РТЕР
ПО́РТЕРНИЙ
ПО́РТЕ́РНЯ
ПОРТИ́
ПО́РТИК
ПОРТКИ́
ПОРТЛАНДЦЕМЕ́НТ
ПОРТЛАНДЦЕМЕ́НТНИЙ
ПОРТМОНЕ́
ПОРТМОНЕ́Т
ПОРТМОНЕ́ТКА
ПОРТНИ́НА
ПОРТНЯ́НИЙ
ПО́РТО[1]
ПО́РТО[2]
ПОРТОБУДІВЕ́ЛЬНИЙ
ПОРТОБУДІВНИ́К
ПОРТОБУДІВНИ́ЦТВО
ПОРТОБУДУВА́ННЯ
ПОРТО́ВИЙ
ПОРТОВИ́К
ПОРТОГРАФІ́ЧНИЙ
ПОРТОГРА́ФІЯ
ПОРТОСИСТЕ́МА
ПОРТОСИСТЕ́МНИЙ
ПОРТОФЛО́Т
ПО́РТО-ФРА́НКО
ПОРТПЛЕ́Д
ПОРТПЛЕ́ДНИЙ
ПОРТРЕ́Т
ПОРТРЕ́ТИК
ПОРТРЕТИ́СТ
ПОРТРЕТИ́СТКА
ПОРТРЕ́ТНИЙ
ПОРТРЕ́ТНІСТЬ
ПОРТРЕ́ТНО
ПОРТРЕТО́ВАНИЙ
ПОРТРЕТУВА́ННЯ
ПОРТРЕТУВА́ТИ
ПОРТРЕТУВА́ТИСЯ
ПОРТСИГА́Р
ПОРТ-СИСТЕ́МА
ПОРТТАБА́К
ПОРТУГА́Л
ПОРТУГА́ЛЕЦЬ *див.* португа́льці
ПОРТУГА́ЛКА *див.* португа́льці
ПОРТУГАЛОМО́ВНИЙ
ПОРТУГА́ЛЬСЬКИЙ
ПОРТУГАЛЬСЬКОМО́ВНИЙ
ПОРТУГА́ЛЬЦІ
ПОРТУЛА́К
ПОРТУЛА́КОВИЙ
ПОРТУПЕ́ЙНИЙ
ПОРТУПЕ́Я
ПОРТФЕ́ЛИК
ПОРТФЕ́ЛЬ
ПОРТФЕ́ЛЬНИЙ
ПОРТФЕ́ЛЬЧИК
ПОРТФО́ЛІО
ПОРТШЕ́З
ПОРТЬЄ́
ПОРТЬЄ́РА
ПОРТЬЄ́РКА
ПОРТЬЄ́РНИЙ
ПОРТЯНИ́Й
ПОРТЯНИ́ЦІ
ПО́РУБ
ПОРУ́БАНИЙ
ПОРУБА́ТИ
ПОРУБА́ТИСЯ
ПОРУБІ́ЖЖЯ
ПОРУБІ́ЖНИЙ
ПОРУБІ́ЖНІСТЬ
ПОРУБІ́ЖНО
ПОРУ́БКА
ПОРУ́БНИК
ПОРУ́БУВАННЯ
ПОРУ́БУВАТИ
ПОРУБЦЬО́ВАНИЙ
ПОРУБЦЮВА́ТИ
ПОРУБЦЮВА́ТИСЯ
ПОРУВА́ТИЙ
ПОРУВА́ТІСТЬ
ПОРУ́ГА
ПОРУ́ГАНИЙ
ПОРУДІ́ЛИЙ
ПОРУДІ́ТИ
ПОРУЙНО́ВАНИЙ
ПОРУЙНУВА́ННЯ
ПОРУЙНУВА́ТИ
ПОРУЙНУВА́ТИСЯ
ПОРУ́КА
ПОРУКА́ТИСЯ
ПО-РУМУ́НСЬКИ
ПО-РУМУ́НСЬКОМУ
ПОРУМ’Я́НЕНИЙ
ПОРУМ’Я́НИТИ
ПОРУМ’Я́НИТИСЯ
ПОРУМ’ЯНІ́ЛИЙ
ПОРУМ’ЯНІ́ТИ
ПОРУМ’ЯНІ́ШАТИ
ПОРУ́НТАНИЙ
ПОРУНТА́ТИ
ПО-РУСИ́НСЬКИ
ПО-РУСИ́НСЬКОМУ
ПО-РУ́СЬКИ
ПО-РУ́СЬКОМУ
ПОРУСЯ́ВІТИ
ПО́РУХ
ПОРУ́ХАТИ
ПОРУ́ХАТИСЯ
ПО́РУЧ
ПОРУЧА́ЛЬНИЙ
ПОРУЧА́ТА
ПОРУЧА́ТИ
ПОРУЧА́ТИСЯ
ПОРУЧЕ́ВИЙ
ПОРУЧЕ́НЕЦЬ
ПОРУ́ЧЕНИЙ
ПОРУ́ЧЕННЯ
ПО́РУЧЕНЬ *див.* по́ручні
ПОРУ́ЧИК
ПОРУ́ЧИКІВ
ПОРУЧИ́ТЕЛЬ
ПОРУЧИ́ТЕЛЬКА
ПОРУЧИ́ТЕЛЬСТВО
ПОРУЧИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПОРУЧИ́ТИ *див.* поруча́ти
ПОРУЧИ́ТИСЯ *див.* поруча́тися
ПОРУ́ЧИЦЯ
ПО́РУЧІ
ПОРУ́ЧКАТИСЯ
ПОРУЧНЕ́ВИЙ
ПОРУ́ЧНИК[1]
ПОРУ́ЧНИК[2]
ПОРУ́ЧНИК[3]
ПОРУ́ЧНИКІВ
ПОРУ́ЧНИЦТВО
ПОРУ́ЧНИЦЬКИЙ[1]
ПОРУ́ЧНИЦЬКИЙ[2]

ПОРУ́ЧНИЦЯ[1]
ПОРУ́ЧНИЦЯ[2]
ПО́РУЧНІ
ПОРУ́ЧЧЯ
ПОРУША́ТИ[1] *див.* пору́шувати
ПОРУША́ТИ[2]
ПОРУША́ТИСЯ *див.* пору́шуватися
ПОРУ́ШЕНИЙ
ПОРУ́ШЕННЯ
ПОРУ́ШИТИ *див.* пору́шувати
ПОРУ́ШИТИСЯ *див.* пору́шуватися
ПОРУ́ШНИК
ПОРУ́ШНИЦЯ
ПОРУ́ШУВАНИЙ
ПОРУ́ШУВАННЯ
ПОРУ́ШУВАТИ
ПОРУ́ШУВАТИСЯ
ПОРФИ́РА *див.* порфі́ра
ПОРФИРОНО́СЕЦЬ *див.* порфіроно́сець
ПОРФИРОНО́СНИЙ *див.* порфіроно́сний
ПОРФИРОРО́ДНИЙ *див* порфіроро́дний
ПОРФІ́Р
ПОРФІ́РА
ПОРФІРИ́Н *див.* порфіри́ни
ПОРФІРИ́НИ
ПОРФІРИ́Т
ПОРФІ́РНИЙ
ПОРФІ́РОВИЙ
ПОРФІРОНО́СЕЦЬ
ПОРФІРОНО́СНИЙ
ПОРФІРОПОДІ́БНИЙ
ПОРФІРОРО́ДНИЙ
ПО́РХАВКА
ПО́РХАННЯ
ПО́РХАТИ
ПО́РХНУТИ
ПОРЦЕЛЯ́НА
ПОРЦЕЛЯ́НОВИЙ
ПО́РЦІЙКА
ПОРЦІ́ЙНИЙ
ПОРЦІ́ЙНІСТЬ
ПОРЦІ́ЙНО
ПОРЦІО́Н
ПОРЦІЮВА́ННЯ
ПОРЦІЮВА́ТИ
ПО́РЦІЯ
ПО́РЧА
ПО́РЧЕНИЙ
ПО́РШЕНЬ
ПОРШНЕ́ВИЙ
ПОРЮ́МАТИ
ПОРЮ́МСАТИ
ПОРЯБИ́ТИ
ПОРЯБІ́ЛИЙ
ПОРЯБІ́ТИ
ПО́РЯД[1]
ПО́РЯД[2]
ПОРЯДЖА́ТИ
ПОРЯДЖА́ТИСЯ
ПОРЯДИ́ТИ *див.* порядж́ати
ПОРЯДИ́ТИСЯ *див.* порядж́атися
ПОРЯДКО́ВИЙ
ПОРЯ́ДКОМ
ПОРЯДКУВА́ЛЬНИК
ПОРЯДКУВА́ЛЬНИЦЯ
ПОРЯДКУВА́ННЯ
ПОРЯДКУВА́ТИ
ПОРЯДКУВА́ТИСЯ
ПОРЯ́ДНЕНЬКИЙ
ПОРЯ́ДНИЙ
ПОРЯ́ДНІСТЬ
ПОРЯ́ДНО
ПОРЯ́ДОК
ПОРЯ́ДОЧОК
ПО́РЯДУ
ПОРЯСНІ́ТИ
ПОРЯСНІ́ШАТИ
ПОРЯ́СОЧКА
ПОРЯТІ́ВЛЯ
ПОРЯТІВНИ́К
ПОРЯТІВНИ́ЦЯ
ПОРЯТО́ВАНИЙ
ПОРЯТУВА́ЛЬНИК
ПОРЯТУВА́ЛЬНИЦЯ
ПОРЯТУВА́ТИ
ПОРЯТУВА́ТИСЯ
ПОРЯТУ́НОК
ПО́САГ
ПОСАГУВА́ТИ
ПОСА́Д[1]
ПОСА́Д[2]
ПОСА́Д[3]
ПОСА́ДА
ПОСАДЖА́ТИ
ПОСАДЖА́ТИСЯ
ПОСА́ДЖЕНИЙ[1]
ПОСА́ДЖЕНИЙ[2]
ПОСА́ДЖЕННЯ
ПО-САДИ́СТСЬКИ
ПО-САДИ́СТСЬКОМУ
ПОСАДИ́ТИ
ПОСА́ДКА
ПОСАДКО́ВИЙ
ПОСА́ДНИЙ[1]
ПОСА́ДНИЙ[2]
ПОСА́ДНИК
ПОСА́ДНИКІВ
ПОСА́ДНИЦТВО
ПОСА́ДНИЦЬКИЙ
ПОСА́ДНИЦЯ
ПОСАДО́ВЕЦЬ
ПОСАДО́ВИЙ
ПОСАДОВИ́ТИ
ПОСАДО́ВИЦЯ
ПОСАДО́ВЛЕНИЙ
ПОСА́ДОЧНИЙ
ПОСА́ДСЬКИЙ
ПОСА́ДЧИК
ПОСА́ДЧИЦЯ
ПОСАЖЕ́ННИЙ
ПОСАЖЕ́ННО
ПОСАЖНА́
ПОСА́ЖНИЙ
ПОСА́ЛИТИ
ПОСАПА́ТИ
ПОСА́ПУВАТИ
ПО-САТАНИ́НСЬКИ
ПО-САТАНИ́НСЬКОМУ
ПОСАТАНІ́ЛИЙ
ПОСАТАНІ́ЛО
ПОСАТАНІ́ТИ
ПОСВА́РЕНИЙ
ПОСВАРИ́ТИ
ПОСВАРИ́ТИСЯ
ПО́СВАРКА
ПОСВА́ТАНИЙ
ПОСВА́ТАТИ
ПОСВА́ТАТИСЯ
ПОСВАТА́ТИСЯ
ПОСВАХА́ТИСЯ
ПОСВЕРБІ́ТИ
ПОСВЕ́РДЛЕНИЙ
ПОСВЕРДЛИ́ТИ
ПО-СВИ́НСЬКИ
ПО-СВИ́НСЬКОМУ
ПО-СВИНЯ́ЧОМУ
ПО́СВИСТ
ПОСВИСТА́ТИ
ПОСВИСТІ́ТИ
ПОСВИ́СТУВАННЯ
ПОСВИ́СТУВАТИ
ПО́СВІДКА
ПОСВІ́ДНИК
ПОСВІ́ДНИЦЯ
ПОСВІ́ДЧЕНИЙ
ПОСВІ́ДЧЕННЯ
ПОСВІ́ДЧИТИ *див.* посві́дчувати
ПОСВІ́ДЧУВАННЯ
ПОСВІ́ДЧУВАТИ
ПОСВІ́ДЧУВАТИСЯ
ПОСВІ́ДЧУВАЧ
ПОСВІ́ДЧУВАЧКА
ПОСВІЖІ́ЛИЙ
ПОСВІЖІ́ТИ
ПОСВІЖІ́ШАТИ
ПО-СВІ́ЙСЬКИ
ПО-СВІ́ЙСЬКОМУ
ПО́СВІТ
ПО́СВІТА
ПОСВІТИ́ТИ
ПОСВІТИ́ТИСЯ
ПОСВІТЛІ́ЛИЙ
ПОСВІТЛІ́ННЯ
ПОСВІТЛІ́ТИ
ПОСВІТЛІ́ШАТИ
ПО-СВІ́ТСЬКИ
ПО-СВІ́ТСЬКОМУ
ПОСВІ́ЧУВАТИ
ПО-СВО́ЄМУ
ПО-СВОЯ́ЦЬКИ
ПО-СВОЯ́ЦЬКОМУ
ПОСВОЯ́ЧЕНИЙ
ПОСВОЯ́ЧЕННЯ
ПОСВОЯ́ЧИТИ
ПОСВОЯ́ЧИТИСЯ
ПОСВЯ́ТА
ПОСВЯТИ́ТИ *див.* посвя́чувати
ПОСВЯТИ́ТИСЯ *див.* посвя́чуватися
ПО-СВЯТКО́ВОМУ
ПОСВЯТКУВА́ТИ
ПО-СВЯТО́ЧНОМУ
ПОСВЯ́ТСТВО
ПОСВЯ́ЧЕНИЙ
ПОСВЯ́ЧЕННЯ
ПОСВЯ́ЧУВАНИЙ
ПОСВЯ́ЧУВАТИ
ПОСВЯ́ЧУВАТИСЯ
ПОСВЯЩА́ННЯ
ПОСВЯЩА́ТИ *див.* посвя́чувати
ПОСВЯЩА́ТИСЯ *див.* посвя́чуватися
ПОСЕЗО́ННИЙ
ПОСЕЗО́ННО
ПОСЕКРЕТАРЮВА́ТИ
ПОСЕКРЕ́ТНИЧАТИ
ПОСЕЛЕ́НЕЦЬ
ПОСЕ́ЛЕНИЙ
ПОСЕЛЕ́НКА
ПОСЕ́ЛЕННЯ
ПОСЕЛЕ́НСЬКИЙ
ПОСЕЛИ́ТИ *див.* поселя́ти
ПОСЕЛИ́ТИСЯ *див.* поселя́тися
ПОСЕ́ЛОК
ПОСЕЛЯ́НИН
ПОСЕЛЯ́НКА
ПОСЕЛЯ́ННЯ
ПО-СЕЛЯ́НСЬКИ
ПО-СЕЛЯ́НСЬКОМУ
ПОСЕЛЯ́ТИ
ПОСЕЛЯ́ТИСЯ
ПОСЕМЕ́ЙСТВО *див.* посіме́йство
ПО-СЕ́РБСЬКИ
ПО-СЕ́РБСЬКОМУ
ПОСЕ́РДИТИ
ПОСЕ́РДИТИСЯ
ПО́СЕРЕ́Д
ПОСЕРЕ́ДИНІ
ПОСЕРЕ́ДНИК
ПОСЕРЕ́ДНИЦТВО
ПОСЕРЕ́ДНИЦЬКИЙ
ПОСЕРЕ́ДНИЦЯ
ПОСЕРЕ́ДНИЧАТИ
ПОСЕРЕ́ДНІЙ
ПОСЕРЕ́ДНІСТЬ
ПОСЕРЕ́ДНЬО
ПОСЕ́РЕДУ
ПОСЕРЙО́ЗНІШАТИ
ПОСЕСИ́ВНИЙ
ПОСЕСИ́ВНІСТЬ
ПОСЕСІ́ЙНИЙ
ПОСЕ́СІЯ
ПОСЕ́СОР
ПОСЕ́СОРНИЙ
ПОСЕ́СОРСЬКИЙ
ПОСЕ́СОРША
ПО́СЕ́СТРА
ПОСЕ́СТРИНА

ПОСЕСТРИ́НСТВО
ПО-СЕСТРИ́НСЬКИ
ПОСЕСТРИ́НСЬКИЙ
ПО-СЕСТРИ́НСЬКОМУ
ПОСЕ́СТРИТИСЯ
ПОСЕ́СТРИЦЯ
ПОСЕСТРУ́НЯ
ПОСИБАРИ́ТСТВУВАТИ
ПО-СИБАРИ́ТСЬКИ
ПО-СИБАРИ́ТСЬКОМУ
ПОСИ́ВІЛИЙ
ПОСИ́ВІННЯ
ПОСИ́ВІТИ
ПОСИГНА́ЛИТИ
ПОСИДЕ́НЬКИ
ПОСИ́ДЖУВАТИ
ПОСИДІ́ЛЬНИЦЯ
ПОСИДІ́НКИ *див.* посиде́ньки
ПОСИДІ́ННЯ
ПОСИДІ́ННЯЧКО
ПОСИ́ДІТИ
ПОСИДЮ́ЧЕ
ПОСИДЮ́ЧИЙ
ПОСИДЮ́ЧІСТЬ
ПОСИДЮ́ЩЕ
ПОСИДЮ́ЩИЙ
ПОСИДЮ́ЩІСТЬ
ПОСИ́ЗЕНИЙ
ПОСИ́ЗІЛИЙ
ПОСИ́ЗІТИ
ПОСИЛА́ЛЬНИЙ
ПОСИ́ЛАНИЙ
ПОСИЛА́ННЯ
ПОСИЛА́ТИ
ПОСИЛА́ТИСЯ
ПОСИ́ЛЕНИЙ
ПОСИ́ЛЕННЯ
ПОСИ́ЛЕНО
ПОСИ́ЛИТИ *див* поси́лювати
ПОСИ́ЛИТИСЯ *див.* поси́люватися
ПОСИ́ЛІТИ
ПОСИ́ЛКА
ПОСИЛКО́ВИЙ
ПОСИЛКУВА́ТИ
ПОСИЛКУВА́ТИСЯ
ПОСИ́ЛЛЯ
ПОСИ́ЛОК
ПОСИ́ЛОЧКА
ПОСИ́ЛОЧНИЙ
ПОСИ́ЛЬНА
ПОСИ́ЛЬНИЙ[1]
ПОСИ́ЛЬНИЙ[2]
ПОСИЛЬНИ́Й
ПОСИЛЬНІ́ШАТИ
ПОСИ́ЛЬНО
ПОСИЛЬНЯ́ТИ
ПОСИ́ЛЮВАННЯ
ПОСИ́ЛЮВАТИ
ПОСИ́ЛЮВАТИСЯ
ПОСИ́ЛЮВАЧ
ПОСИЛЯ́ТИ
ПОСИ́НЕНИЙ
ПОСИНИ́ТИ *див.* поси́нювати
ПОСИНИ́ТИСЯ
ПО-СИНІ́ВСЬКИ
ПО-СИНІ́ВСЬКОМУ
ПОСИ́НІЛИЙ
ПОСИНІ́ННЯ
ПОСИ́НІТИ
ПОСИНІ́ШАТИ
ПО-СИНО́ВНЬОМУ
ПОСИНЦЬО́ВАНИЙ
ПОСИНЦЮВА́ТИ
ПОСИ́НЮВАТИ
ПОСИПА́ЛЬНИК
ПОСИПА́ЛЬНИЦЯ
ПОСИ́ПАНИЙ
ПОСИПА́ННЯ
ПОСИ́ПАТИ *див* посипа́ти
ПОСИПА́ТИ
ПОСИ́ПАТИСЯ
ПОСИПА́ТИСЯ

ПОСИ́ПКА
ПОСИПНИ́Й
ПО-СИРІ́ТСЬКИ
ПО-СИРІ́ТСЬКОМУ
ПОСИРОТИ́ТИ
ПОСИРОТІ́ЛИЙ
ПОСИРОТІ́ТИ
ПОСИСА́ТИ
ПОСИХА́ТИ
ПО-СИЦИЛІ́ЙСЬКИ
ПО-СИЦИЛІ́ЙСЬКОМУ
ПОСИЧА́ТИ
ПО́СІ
ПОСІ́БНИК
ПОСІ́В
ПОСІВА́ЛЬНИК
ПОСІВА́ЛЬНИЦЯ
ПОСІВА́НКА
ПОСІВА́ННЯ
ПОСІВА́ТИ
ПОСІВЕРІ́ТИ
ПОСІ́ВКАТИСЯ
ПОСІВНИ́Й
ПОСІДА́ННЯ
ПОСІДА́ТИ[1]
ПОСІДА́ТИ[2]
ПОСІДА́ТИСЯ[1]
ПОСІДА́ТИСЯ[2]
ПОСІДА́Ч
ПОСІ́ДИЩЕ
ПО́СІДКИ
ПОСІ́ДЛАНИЙ
ПОСІДЛА́ТИ
ПОСІ́КТИ
ПОСІ́КТИСЯ
ПОСІ́Л
ПОСІ́ЛІСТЬ
ПОСІ́ЛЛЯ
ПО-СІЛЬСЬКИ́
ПО-СІЛЬСЬКО́МУ
ПОСІМЕ́ЙНИЙ
ПОСІМЕ́ЙНО
ПО-СІМЕ́ЙНОМУ
ПОСІМЕ́ЙСТВО
ПОСІМ'ЯНИ́Н
ПОСІПА́КА
ПОСІ́ПАТИ
ПОСІПА́ЦЬКИЙ
ПОСІ́ПУВАННЯ
ПОСІ́ПУВАТИ
ПОСІ́ПУВАТИСЯ
ПОСІРІ́ЛИЙ
ПОСІРІ́ТИ
ПОСІРІ́ШАТИ
ПОСІ́СТИ[1] *див.* посіда́ти[1]
ПОСІ́СТИ[2] *див.* посіда́ти[2]
ПОСІ́ЧЕНИЙ
ПОСІ́ЯНИЙ
ПОСІ́ЯТИ
ПОСІ́ЯТИСЯ
ПОСКА́БИТИ
ПОСКАВУЛІ́ТИ
ПОСКАВУЧА́ТИ
ПОСКАВЧА́ТИ *див.* поскавуча́ти
ПОСКАЖЕНІ́ЛИЙ
ПОСКАЖЕНІ́ТИ
ПОСКАКА́ТИ
ПОСКА́КУВАТИ
ПОСКА́ЛИТИ
ПОСКАЛІ́ЧУВАТИ
ПОСКАНДА́ЛИТИ
ПОСКА́РЖИТИСЯ
ПОСКАРЛЮ́ЧУВАТИ
ПОСКАРЛЮ́ЧУВАТИСЯ
ПОСКИ́ГЛИТИ
ПОСКИДА́ТИ
ПОСКИТА́ТИСЯ
ПОСКІ́ЛЬКИ
ПОСКІ́МЛИТИ
ПОСКІ́МЛЮВАННЯ
ПОСКІ́МЛЮВАТИ
ПОСКІ́НЧУВАТИ

ПОСКІПА́ТИ
ПОСКІПА́ТИСЯ
ПО-СКІ́ФСЬКИ
ПО-СКІ́ФСЬКОМУ
ПОСКЛА́ДАНИЙ
ПОСКЛАДА́ТИ
ПОСКЛАДА́ТИСЯ
ПОСКЛА́ДЕНИЙ
ПОСКЛАДНІ́ШАТИ
ПОСКЛАДО́ВИЙ
ПОСКЛА́ДУВАТИ *див.* посклада́ти
ПОСКЛА́ДУВАТИСЯ *див.* посклада́тися
ПОСКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПОСКЛЕ́ЮВАТИ
ПОСКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ПОСКЛИКА́ТИ
ПОСКЛИ́ТИ
ПОСКЛІ́ЛИЙ
ПОСКЛІ́ПУВАТИСЯ
ПОСКЛІ́ТИ
ПОСКЛЯНІ́ТИ
ПОСКО́ВЗАТИСЯ
ПОСКОВЗНУ́ТИСЯ
ПОСКО́ВУВАНИЙ
ПОСКО́ВУВАТИ
ПОСКОЛУ́ПУВАНИЙ
ПОСКОЛУ́ПУВАТИ
ПОСКО́ЛЮВАНИЙ
ПОСКО́ЛЮВАТИ
ПОСКО́ЛЮВАТИСЯ
ПОСКОРИ́ТИ *див* поскоря́ти
ПОСКОРИ́ТИСЯ *див.* поскоря́тися[2]
ПОСКОРО́ДЖЕНИЙ
ПОСКОРО́ДИТИ
ПОСКОРО́МИТИ[1]
ПОСКОРО́МИТИ[2]
ПОСКОРО́МИТИСЯ
ПОСКОРО́ЧУВАНИЙ
ПОСКОРО́ЧУВАТИ
ПОСКО́РЧУВАНИЙ
ПОСКО́РЧУВАТИ
ПОСКО́РЧУВАТИСЯ
ПОСКОРЯ́ТИ
ПОСКОРЯ́ТИСЯ[1]
ПОСКОРЯ́ТИСЯ[2]
ПОСКО́ЧИТИ
ПОСКО́ЧУВАТИ
ПОСКО́ЧУВАТИСЯ
ПОСКО́ШУВАНИЙ
ПОСКО́ШУВАТИ[1]
ПОСКО́ШУВАТИ[2]
ПОСКО́ШУВАТИСЯ
ПОСКРЕБТИ́ *див.* пошкребти́
ПОСКРЕБТИ́СЯ *див* пошкребти́ся
ПОСКРЕГОТА́ТИ
ПОСКРЕГОТІ́ТИ *див.* поскрегота́ти
ПОСКРЕКОТА́ТИ
ПОСКРЕКОТІ́ТИ *див.* поскрекота́ти
ПОСКРИВЛЯ́ТИСЯ
ПО́СКРИП
ПОСКРИПІ́ТИ
ПОСКРИ́ПУВАННЯ
ПОСКРИ́ПУВАТИ
ПО́СКРІБКИ
ПО́СКРІБОК
ПОСКРІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОСКРІ́ПЛЮВАТИ
ПОСКРОМА́ДИТИ
ПОСКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОСКРУ́ЧУВАТИ
ПОСКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПОСКУ́БАНИЙ
ПОСКУ́БАТИ *див.* поску́бти
ПОСКУ́БЛЕНИЙ *див.* поску́баний
ПОСКУ́БТИ
ПОСКУ́БТИСЯ
ПОСКУ́БУВАТИ
ПОСКУ́ЛЮВАТИСЯ
ПОСКУПА́ТИ *див.* поскупо́вувати
ПОСКУПА́ТИСЯ *див.* поскупо́вуватися
ПОСКУПИ́ТИСЯ
ПОСКУПІ́ТИ

ПОСКУПІШАТИ
ПОСКУПЛЮВАТИ
ПОСКУПЛЮВАТИСЯ
ПОСКУПЛЯТИ *див.* поскупо́вувати
ПОСКУПЛЯТИСЯ *див.* поскупо́вуватися
ПОСКУПОВУВАТИ
ПОСКУПОВУВАТИСЯ
ПОСКУПУВАТИ
ПОСКУЧАТИ
ПОСЛАБАТИ
ПОСЛАБИТИ *див.* посла́блювати
ПОСЛАБИТИСЯ *див* посла́блюватися
ПОСЛАБІЛИЙ
ПОСЛАБІТИ[1] *див* послаба́ти
ПОСЛАБІТИ[2]
ПОСЛАБІШАТИ
ПОСЛАБЛЕНИЙ
ПОСЛАБЛЕННЯ
ПОСЛАБЛЮВАЛЬНИЙ
ПОСЛАБЛЮВАНИЙ
ПОСЛАБЛЮВАННЯ
ПОСЛАБЛЮВАТИ
ПОСЛАБЛЮВАТИСЯ
ПОСЛАБЛЯТИ *див* посла́блювати
ПОСЛАБЛЯТИСЯ *див.* посла́блюватися
ПОСЛАБНУТИ *див.* послаба́ти
ПОСЛАБТИ *див.* послаба́ти
ПОСЛАБУВАТИ
ПОСЛАБШАТИ *див.* послабі́шати
ПОСЛАВИТИ
ПОСЛАВКА
ПОСЛАНЕЦЬ *див* послане́ць
ПОСЛАНЕЦЬ
ПОСЛАНИЙ[1]
ПОСЛАНИЙ[2]
ПОСЛАНІЄ
ПОСЛАННИК
ПОСЛАННИЦТВО
ПОСЛАННИЦЬКИЙ
ПОСЛАННИЦЯ
ПОСЛАННЯ
ПОСЛАТИ[1] *див* посила́ти
ПОСЛАТИ[2] *див* постила́ти
ПОСЛАТИСЯ[1] *див* посила́тися
ПОСЛАТИСЯ[2] *див* постила́тися
ПОСЛИЗНУТИ
ПОСЛИЗНУТИСЯ
ПОСЛИЗТИ *див.* послизнути
ПОСЛИНЕНИЙ
ПОСЛИНИТИ
ПОСЛІ
ПОСЛІВНИЙ
ПОСЛІВНО
ПОСЛІД[1]
ПОСЛІД[2]
ПОСЛІДКУВАТИ
ПОСЛІДНІЙ
ПОСЛІДОВИЙ
ПОСЛІДОВНИЙ
ПОСЛІДОВНИК
ПОСЛІДОВНИЦЯ
ПОСЛІДОВНІСТЬ
ПОСЛІДОВНО
ПОСЛІДОК
ПОСЛІДУЩИЙ
ПОСЛІПАТИ
ПОСЛІПИЙ
ПОСЛІПИТИ
ПОСЛІПИТИСЯ
ПОСЛІПЛЕНИЙ
ПОСЛІПЛИЙ
ПОСЛІПНУТИ
ПОСЛІПТИ *див.* послі́пнути
ПОСЛІПУВАТИЙ
ПО-СЛОВАЦЬКИ
ПО-СЛОВАЦЬКОМУ
ПО-СЛОВЕНСЬКИ[1]
ПО-СЛОВЕНСЬКИ[2]
ПО-СЛОВЕНСЬКОМУ[1]
ПО-СЛОВЕНСЬКОМУ[2]
ПОСЛОВ'ЯНЕНИЙ
ПОСЛОВ'ЯНИТИ
ПО-СЛОВ'ЯНСЬКИ
ПО-СЛОВ'ЯНСЬКОМУ
ПОСЛУВАТИ
ПОСЛУГА
ПОСЛУГА
ПОСЛУГАЧ
ПОСЛУГАЧКА
ПОСЛУГОВУВАТИ
ПОСЛУГОВУВАТИСЯ
ПОСЛУГУВАННЯ
ПОСЛУГУВАТИ *див.* послуго́вувати
ПОСЛУГУВАТИСЯ *див.* послуго́вуватися
ПОСЛУЖИТИ
ПОСЛУЖКА
ПОСЛУЖКА
ПОСЛУЖЛИВИЙ
ПОСЛУЖЛИВІСТЬ
ПОСЛУЖЛИВО
ПОСЛУЖНИЙ
ПОСЛУХ[1]
ПОСЛУХ[2]
ПОСЛУХ[3]
ПОСЛУХАННЯ
ПОСЛУХАТИ
ПОСЛУХАТИ
ПОСЛУХАТИСЯ
ПОСЛУХАЧ
ПОСЛУХНЯНИЙ
ПОСЛУХНЯНІСТЬ
ПОСЛУХНЯНО
ПОСЛУХНЯНСТВО
ПОСЛУШЕНСТВО
ПОСЛУШКА
ПОСЛУШНИЙ
ПОСЛУШНИК[1]
ПОСЛУШНИК[2]
ПОСЛУШНИЦЬКИЙ
ПОСЛУШНИЦЯ[1]
ПОСЛУШНИЦЯ[2]
ПОСЛУШНИЧКА
ПОСЛУШНИЧОК
ПОСЛУШНІСТЬ
ПОСЛУШНО
ПОСЛЮСАРЮВАТИ
ПОСМАГЛИЙ
ПОСМАГНУТИ
ПОСМАЖЕНИЙ
ПОСМАЖЕНІСТЬ
ПОСМАЖИТИ
ПОСМАЖИТИСЯ
ПОСМАК
ПОСМАКУВАТИ
ПОСМАЛЕНИЙ
ПОСМАЛИТИ
ПОСМАЛИТИСЯ
ПОСМАЛЬЦЬОВАНИЙ
ПОСМАЛЬЦЮВАТИ
ПОСМАЛЬЦЮВАТИСЯ
ПОСМАЧЕНИЙ
ПОСМАЧИТИ
ПОСМАЧНІТИ
ПОСМАЧНІШАТИ
ПОСМЕРДІТИ
ПОСМЕРК *див.* по́смерки
ПОСМЕРКИ
ПОСМЕРКОВИЙ
ПОСМЕРТИТИ
ПОСМЕРТНИЙ
ПОСМЕРТНО
ПОСМИК
ПОСМИКАНИЙ
ПОСМИКАТИ
ПОСМИКОМ
ПОСМИКУВАННЯ
ПОСМИКУВАТИ
ПОСМИКУВАТИСЯ
ПОСМИРИТИ
ПОСМИРНІТИ
ПОСМИРНІШАТИ
ПО-СМИРНОМУ
ПОСМІЛИВІШАТИ
ПОСМІЛІЛИЙ
ПОСМІЛІТИ
ПОСМІЛІШАТИ
ПОСМІТИ
ПОСМІТИТИ
ПОСМІТНИК
ПОСМІТНИКІВ
ПОСМІТНИЦЯ
ПОСМІТЮХА
ПОСМІТЮШЕНЯ
ПОСМІТЮШКА
ПОСМІТЮШОК
ПОСМІХ
ПОСМІХАТИСЯ
ПОСМІХНУТИСЯ *див.* посміха́тися
ПОСМІХОВИСЬКО
ПОСМІХОВИЩЕ
ПОСМІХУВАТИСЯ
ПОСМІШЕНИЙ
ПОСМІШЕЧКА
ПОСМІШИТИ
ПОСМІШИЩЕ
ПОСМІШКА
ПОСМІШКОВУВАТИ
ПОСМІШКОВУВАТИСЯ
ПОСМІШКУВАТИ *див* посмішко́вувати
ПОСМІШКУВАТИЙ
ПОСМІШКУВАТИСЯ *див* посмішко́вуватися
ПОСМІШКУВАТО
ПОСМІЮВАТИСЯ
ПОСМІЯТИСЯ
ПОСМОКТАТИ
ПОСМОКТУВАННЯ
ПОСМОКТУВАТИ
ПОСМОЛЕНИЙ
ПОСМОЛИТИ
ПОСМУГЛІТИ
ПОСМУГЛІШАТИ
ПОСМУГЛЯВІТИ
ПОСМУГЛЯВІШАТИ
ПОСМУГОВАНИЙ
ПОСМУГОВАНІСТЬ
ПОСМУГУВАТИ
ПОСМУЖЕНИЙ
ПОСМУЖЕНІСТЬ
ПОСМУЖЖЯ
ПОСМУЖИТИ
ПОСМУЖНИЙ
ПОСМУЖНІСТЬ
ПОСМУЖНО
ПОСМУТИТИ
ПОСМУТИТИСЯ
ПОСМУТКУВАТИ
ПОСМУТНІЛИЙ
ПОСМУТНІЛО
ПОСМУТНІТИ
ПОСМУТНІШАТИ
ПОСМУЧЕНИЙ
ПО-СНАЙПЕРСЬКИ
ПО-СНАЙПЕРСЬКОМУ
ПОСНИК
ПОСНИТИ
ПОСНИЦЯ
ПОСНІДАНКОВИЙ
ПОСНІДАННЯ
ПОСНІДАНОК
ПОСНІДАТИ
ПОСНІДКУВАТИ
ПОСНОВАНИЙ
ПОСНОВИГАТИ *див.* посновиґа́ти
ПОСНОВИҐАТИ
ПОСНУВАТИ
ПОСНУВАТИСЯ
ПОСНУЛИЙ
ПОСНУТИ
ПОСОБА
ПО-СОБАЧИ
ПО-СОБАЧОМУ
ПОСОБИТИ *див.* пособля́ти
ПОСОБИТИСЯ *див* пособля́тися
ПОСОБЛЯТИ
ПОСОБЛЯТИСЯ
ПОСОБНИК

ПОСО́БНИЦТВО
ПОСО́БНИЦЬКИЙ
ПОСО́БНИЦЯ
ПОСОБО́РУВАТИ
ПОСОБО́РУВАТИСЯ
ПОСО́ВАТИ
ПОСО́ВАТИСЯ
ПО-СОВИ́НОМУ
ПОСОВІ́ЛИЙ
ПОСО́ВІСТИТИСЯ
ПОСОВІ́ТИ
ПО́СОВОМ
ПОСО́ВУВАТИ *див.* посува́ти
ПОСО́ВУВАТИСЯ *див.* посува́тися
ПОСОКОТА́ТИ
ПОСОКОТИ́ТИ
ПОСОКОТІ́ТИ *див* посокота́ти
ПОСО́Л
ПО-СОЛДА́ТСЬКИ
ПО-СОЛДА́ТСЬКОМУ
ПОСО́ЛЕНИЙ
ПОСОЛИ́ТИ
ПОСОЛИ́ТИСЯ
ПОСОЛІ́ДНІШАТИ
ПОСОЛОВІ́ЛИЙ
ПОСОЛОВІ́ЛО
ПОСОЛОВІ́ТИ
ПО-СОЛОВ'Ї́НОМУ
ПО-СОЛОВ'Я́ЧИ
ПО-СОЛОВ'Я́ЧОМУ
ПОСОЛО́ДЖЕНИЙ
ПОСОЛОДИ́ТИ
ПОСОЛОДІ́ТИ
ПО́СОЛОДКИЙ
ПО́СОЛОДКІСТЬ
ПО́СОЛОДКО
ПОСОЛОДЦЮВА́ТИ
ПОСОЛО́ДШАТИ
ПОСОЛОНІ́ТИ
ПОСОЛОНЦЮВА́ТИ[1]
ПОСОЛОНЦЮВА́ТИ[2]
ПОСО́ЛЬСТВО
ПОСО́ЛЬСЬКИЙ
ПОСОПІ́ТИ
ПОСОПТИ́ *див* посопі́ти
ПОСО́ПУВАННЯ
ПОСО́ПУВАТИ
ПОСОРО́МИТИ
ПОСОРО́МИТИСЯ
ПОСОРО́МЛЕНИЙ
ПОСОРО́МЛЕННЯ
ПО́СОРОМНО
ПОСОРТО́ВАНИЙ
ПОСОРТУВА́ТИ
ПОСОТА́ТИСЯ
ПОСОТНИКУВА́ТИ
ПО́СОХ
ПОСО́ХЛИЙ
ПОСО́ХНУТИ
ПОСО́ХТИ *див* посо́хнути
ПО-СОЦІАЛІСТИ́ЧНОМУ
ПОСО́ШНИЙ
ПОСОШО́К
ПОСПАДА́ТИ
ПОСПА́ЛЮВАТИ
ПО-СПАРТА́НСЬКИ
ПО-СПАРТА́НСЬКОМУ
ПОСПАСИ́БІТИ
ПОСПА́ТИ
ПОСПА́ТИСЯ[1]
ПОСПА́ТИСЯ[2]
ПОСПЕКУЛЮВА́ТИ
ПОСПЕРЕЧА́ТИСЯ
ПОСПИВА́ТИ
ПОСПИВА́ТИСЯ
ПОСПИ́ЛЮВАТИ
ПОСПИНА́ТИСЯ
ПОСПИНЯ́ТИСЯ
ПОСПИРА́ТИСЯ
ПОСПИ́СУВАНИЙ
ПОСПИ́СУВАТИ
ПОСПИТА́ТИ
ПОСПИТА́ТИСЯ
ПОСПИХА́ТИ
ПО́СПІВ
ПОСПІВА́ТИ[1]
ПОСПІВА́ТИ[2]
ПОСПІВА́ТИ[3]
ПОСПІ́ВКА
ПОСПІ́ВКОВИЙ
ПОСПІ́ВОЧКА
ПОСПІ́ВУВАННЯ
ПОСПІ́ВУВАТИ
ПОСПІВЧУВА́ТИ
ПОСПІ́В'Я
ПОСПІ́ЗНЮВАТИСЯ
ПОСПІЗНЯ́ТИСЯ *див.* поспі́знюватися
ПОСПІ́Л
ПОСПІ́ЛИЙ
ПОСПІЛКУВА́ТИСЯ
ПО́СПІЛЬ
ПОСПІ́ЛЬНИЙ
ПОСПІ́ЛЬНІСТЬ
ПОСПІ́ЛЬНО
ПОСПІ́ЛЬСТВО
ПОСПІ́ЛЬСЬКИЙ
ПОСПІ́НУТИ[1] *див* поспіва́ти[2]
ПОСПІ́НУТИ[2] *див* поспіва́ти[3]
ПОСПІ́ТИ[1] *див.* поспіва́ти[2]
ПОСПІ́ТИ[2] *див.* поспіва́ти[3]
ПО́СПІХ
ПО́СПІХОМ
ПОСПІША́ННЯ
ПОСПІША́ТИ
ПОСПІША́ТИСЯ
ПОСПІШИ́ТИ *див.* поспіша́ти
ПОСПІШИ́ТИСЯ *див* поспіша́тися
ПОСПІ́ШЛИВИЙ
ПОСПІ́ШЛИВІСТЬ
ПОСПІ́ШЛИВО
ПОСПІ́ШНИЙ
ПОСПІ́ШНІСТЬ
ПОСПІ́ШНО
ПОСПЛА́ЧУВАНИЙ
ПОСПЛА́ЧУВАТИ
ПОСПЛИВА́ТИ
ПОСПЛИВА́ТИСЯ
ПОСПЛИ́ГУВАТИ
ПОСПЛІ́ТАНИЙ
ПОСПЛІТА́ТИ
ПОСПЛІТА́ТИСЯ
ПОСПЛУ́ТУВАНИЙ
ПОСПЛУ́ТУВАТИ
ПОСПЛУ́ТУВАТИСЯ
ПОСПОВЗА́ТИ
ПОСПОВЗА́ТИСЯ
ПОСПОВІДА́ТИ
ПОСПОВІДА́ТИСЯ
ПОСПОВНЯ́ТИ
ПОСПОВНЯ́ТИСЯ
ПОСПОДІВА́ТИСЯ
ПО-СПОЖИВА́ЦЬКИ
ПО-СПОЖИВА́ЦЬКОМУ
ПОСПОКІ́ЙНІШАТИ
ПОСПОЛИ́ТИЙ
ПОСПО́ЛОМ
ПОСПО́ЛУ
ПОСПОЛУЧА́ТИ
ПОСПОЛУ́ЧУВАНИЙ
ПОСПОЛУ́ЧУВАТИ *див.* посполуча́ти
ПОСПОМИНА́ТИ
ПОСПО́РИТИ
ПОСПО́РИТИСЯ
ПОСПОРО́ЖНЮВАТИ *див.* поспорожня́ти
ПОСПОРО́ЖНЮВАТИСЯ *див* поспорожня́тися
ПОСПОРОЖНЯ́ТИ
ПОСПОРОЖНЯ́ТИСЯ
ПОСПО́РЮВАТИ
ПОСПОСТЕРІГА́ТИ
ПОСПОТИКА́ТИСЯ
ПО-СПРАВЕДЛИ́ВОМУ
ПО-СПРА́ВЖНЬОМУ
ПОСПРАВЛЯ́ТИ
ПОСПРАВНІ́ШАТИ
ПОСПРИЯ́ТИ
ПОСПРО́ДУВАНИЙ
ПОСПРО́ДУВАТИ
ПОСПРО́ДУВАТИСЯ
ПОСПУСКА́ТИ
ПОСПУСКА́ТИСЯ
ПОСПУСТО́ШУВАТИ
ПОСПУХА́ТИ
ПОСРАМИ́ТИ
ПОСРАМИ́ТИСЯ
ПОСРА́МЛЕНИЙ
ПОСРА́МЛЕННЯ
ПОСРІ́БЛЕНИЙ
ПОСРІ́БЛИТИ *див* посрі́блювати
ПОСРІ́БЛИТИСЯ *див.* посрі́блюватися
ПОСРІ́БЛЮВАТИ
ПОСРІ́БЛЮВАТИСЯ
ПОССА́ТИ
ПОСТ[1]
ПОСТ[2]
ПОСТ...
ПОСТА́В[1]
ПОСТА́В[2]
ПОСТА́ВА
ПОСТАВА́ННЯ
ПОСТАВА́ТИ[1]
ПОСТАВА́ТИ[2]
ПОСТАВА́ТИ[3]
ПОСТАВЕ́ЦЬ
ПОСТА́ВИТИ[1]
ПОСТА́ВИТИ[2] *див.* поставля́ти
ПОСТА́ВИТИСЯ
ПОСТА́ВКА
ПОСТАВКУВА́ТИ
ПОСТА́ВЛЕНИЙ[1]
ПОСТА́ВЛЕНИЙ[2]
ПОСТА́ВЛЕННЯ
ПОСТАВЛЯ́ННЯ
ПОСТА́ВЛЯТИ
ПОСТАВЛЯ́ТИ
ПОСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПОСТАВНИ́Й[1]
ПОСТАВНИ́Й[2]
ПОСТАВНИ́К
ПОСТА́ВНІСТЬ
ПОСТАВНІ́ШАТИ
ПОСТА́ВНО
ПОСТАДНИКУВА́ТИ
ПОСТА́ДНИЦЯ
ПОСТА́ЛИЙ
ПОСТАЛИ́ТИ
ПОСТАМЕ́НТ
ПОСТА́ННЯ
ПОСТАНО́ВА[1]
ПОСТАНО́ВА[2]
ПОСТАНОВИ́ТИ[1] *див.* постановля́ти
ПОСТАНОВИ́ТИ[2]
ПОСТАНОВИ́ТИСЯ[1]
ПОСТАНОВИ́ТИСЯ[2]
ПОСТАНО́ВКА
ПОСТАНО́ВЛЕНИЙ[1]
ПОСТАНО́ВЛЕНИЙ[2]
ПОСТАНО́ВЛЕННЯ
ПОСТАНОВЛЯ́ТИ
ПОСТАНО́ВНИЙ
ПОСТАНО́ВНИК
ПОСТАНО́ВНИЦЯ
ПОСТАНО́ВНІСТЬ
ПОСТАНО́ВОЧНИЙ
ПОСТАНО́ВОЧНІСТЬ
ПОСТАПОКА́ЛІПСИС
ПОСТАПОКАЛІПСИ́ЧНИЙ
ПОСТАПОКАЛІПСИ́ЧНО
ПОСТАПОКАЛІПТИ́ЧНИЙ
ПОСТАПОКАЛІПТИ́ЧНО
ПОСТАРА́ТИ
ПОСТАРА́ТИСЯ
ПО-СТАРЕ́ЧИ
ПО-СТАРЕ́ЧОМУ
ПО́СТАРИЙ
ПОСТА́РИТИ
ПОСТА́РИТИСЯ

ПОСТА́РІЛИЙ
ПОСТА́РІННЯ
ПОСТА́РІТИ
ПОСТА́РІТИСЯ
ПОСТАРІ́ШАТИ
ПО-СТАРОВИ́ННОМУ
ПО-СТАРОДА́ВНЬОМУ
ПО-СТАРОЖИ́ТНЬОМУ
ПО-СТАРОМО́ДНОМУ
ПО-СТАРО́МУ
ПО-СТАРОРУ́СЬКИ
ПО-СТАРОРУ́СЬКОМУ
ПО-СТАРОСВІ́ТСЬКИ
ПО-СТАРОСВІ́ТСЬКОМУ
ПО-СТАРОСЛОВ'Я́НСЬКИ
ПО-СТАРОСЛОВ'Я́НСЬКОМУ
ПОСТАРОСТУВА́ТИ
ПОСТАРУВА́ТИ
ПО-СТАРЦІ́ВСЬКОМУ
ПО-СТАРЧА́ЧОМУ
ПОСТА́РШАТИ
ПОСТАРШИНУВА́ТИ
ПОСТАТЕ́ЙНИЙ
ПОСТАТЕ́ЙНІСТЬ
ПОСТАТЕ́ЙНО
ПОСТАТЕ́ЧНІТИ
ПОСТАТЕ́ЧНІШАТИ
ПОСТА́ТИ[1] *див* постава́ти[1]
ПОСТА́ТИ[2] *див* постава́ти[2]
ПОСТА́ТИ[3] *див* постава́ти[3]
ПОСТАТКУВА́ТИ
ПО́СТАТЬ[1]
ПО́СТАТЬ[2]
ПО-СТАХА́НОВСЬКИ
ПО-СТАХА́НОВСЬКОМУ
ПОСТАЧА́ЛЬНИЙ
ПОСТАЧА́ЛЬНИК
ПОСТАЧА́ЛЬНИЦЬКИЙ
ПОСТАЧА́ЛЬНИЦЯ
ПОСТАЧА́ННЯ
ПОСТАЧА́ТИ
ПОСТАЧА́ТИСЯ
ПОСТА́ЧЕНИЙ
ПОСТА́ЧИТИ *див* постача́ти
ПОСТА́ЧИТИСЯ
ПОСТВАКЦИНА́ЛЬНИЙ
ПОСТВЕЛЯ́РНИЙ
ПОСТВОЄ́ННИЙ
ПОСТГЕНОЦИ́Д
ПОСТГЕНОЦИ́ДНИЙ
ПОСТГІПОКСИ́ЧНИЙ
ПОСТГРИПО́ЗНИЙ
ПОСТЕ́ЖИТИ
ПОСТЕ́ЛЕНИЙ
ПОСТЕ́ЛЕНЬКА
ПОСТЕ́ЛЕЧКА
ПОСТЕЛИ́ТИ *див.* постила́ти
ПОСТЕЛИ́ТИСЯ *див* постила́тися
ПОСТЕЛІ́ННЯ
ПОСТЕ́ЛЬКА
ПОСТЕ́ЛЬНИЧИЙ
ПОСТЕ́ЛЯ
ПОСТЕЛЯ́ТИ *див.* постила́ти
ПОСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* постила́тися
ПОСТЕМБРІОНА́ЛЬНИЙ
ПО-СТЕПОВО́МУ
ПО́СТЕР
ПОСТЕРЕГТИ́[1]
ПОСТЕРЕГТИ́[2] *див.* постеріга́ти
ПОСТЕРЕГТИ́СЯ *див.* постеріга́тися
ПОСТЕРІГА́ННЯ
ПОСТЕРІГА́ТИ
ПОСТЕРІГА́ТИСЯ
ПО́СТЕРНИЙ
ПОСТЕРУ́НКОВИЙ
ПОСТЕРУ́НОК
ПОСТЕ́СУВАНИЙ
ПОСТЕ́СУВАТИ *див.* пості́сувати
ПОСТИГА́ТИ
ПОСТИ́ГНУТИ[1] *див.* постига́ти
ПОСТИ́ГНУТИ[2]
ПОСТИ́ГТИ[1] *див.* постига́ти
ПОСТИ́ГТИ[2] *див.* пости́гнути[2]
ПОСТИДА́ТИ *див.* постиди́ти
ПОСТИДА́ТИСЯ *див.* постиди́тися
ПОСТИДЕ́ННИЙ
ПОСТИДИ́ТИ
ПОСТИДИ́ТИСЯ
ПОСТИ́ДНИЙ
ПОСТИ́ДНІСТЬ
ПОСТИ́ДНО
ПОСТИДО́ВИЩЕ
ПОСТИ́Ж
ПОСТИЖЕ́Р
ПОСТИЖЕ́РНИЙ
ПОСТИ́ЖНИЙ
ПОСТИКА́ТИСЯ
ПОСТИЛА́ТИ
ПОСТИЛА́ТИСЯ
ПОСТИ́ЛКА
ПОСТИ́НАНИЙ[1]
ПОСТИ́НАНИЙ[2]
ПОСТИНА́ТИ[1]
ПОСТИНА́ТИ[2]
ПОСТИНА́ТИСЯ
ПОСТИ́РАНИЙ
ПОСТИРА́ТИ
ПОСТИРА́ТИСЯ
ПОСТИСКА́ТИ *див* пости́скувати
ПОСТИСКА́ТИСЯ *див.* пости́скуватися
ПОСТИ́СКУВАТИ
ПОСТИ́СКУВАТИСЯ
ПО́СТИТИ[1]
ПО́СТИТИ[2]
ПО́СТИТИСЯ
ПОСТИХА́ТИ
ПОСТИ́ШУВАТИСЯ
ПОСТІБА́ТИ[1]
ПОСТІБА́ТИ[2]
ПОСТІБА́ТИСЯ
ПОСТІ́Й
ПОСТІ́ЙНИЙ
ПОСТІ́ЙНІСТЬ
ПОСТІ́ЙНО
ПОСТІКА́ТИ
ПОСТІКА́ТИСЯ
ПОСТІ́Л *див.* постолі́
ПОСТІЛЕ́ЦЬ *див.* постільці́
ПО́СТІЛКА
ПОСТІ́ЛОНЬКА
ПОСТІ́ЛОЧКА
ПО́СТІЛЬ
ПОСТІЛЬГА́
ПОСТІ́ЛЬКА
ПОСТІ́ЛЬНИЙ
ПОСТІ́ЛЬНИЦЯ[1]
ПОСТІ́ЛЬНИЦЯ[2]
ПОСТІ́ЛЬНИЧИЙ *див* посте́льничий
ПОСТІЛЬЦІ́
ПОСТІМПРЕСІОНІ́ЗМ
ПОСТІМПРЕСІОНІ́СТ
ПОСТІМПРЕСІОНІСТИ́ЧНИЙ
ПОСТІМПРЕСІОНІСТИ́ЧНО
ПОСТІМПРЕСІОНІ́СТКА
ПОСТІНДУСТРІАЛІ́ЗМ
ПОСТІНДУСТРІА́ЛЬНИЙ
ПОСТІНФА́РКТНИЙ
ПОСТІНФЕКЦІ́ЙНИЙ
ПО́СТІНЬ
ПОСТІ́СУВАНИЙ
ПОСТІ́СУВАТИ
ПОСТКЛАСИЦИ́ЗМ
ПОСТКЛАСИЦИ́СТ
ПОСТКЛАСИЦИ́СТКА
ПОСТКЛАСИ́ЧНИЙ
ПОСТКОЛОНІАЛІ́ЗМ
ПОСТКОЛОНІА́ЛЬНИЙ
ПОСТКОМУНІ́ЗМ
ПОСТКОМУНІ́СТ
ПОСТКОМУНІСТИ́ЧНИЙ
ПОСТКРИ́ЗОВИЙ
ПОСТКРИ́ЗОВІСТЬ
ПОСТЛЮ́ДІЯ
ПОСТМАГМАТИ́ЧНИЙ
ПОСТМОДЕ́РН
ПОСТМОДЕ́РНИЙ
ПОСТМОДЕРНІ́ЗМ
ПОСТМОДЕРНІ́СТ
ПОСТМОДЕРНІСТИ́ЧНИЙ
ПОСТМОДЕРНІСТИ́ЧНІСТЬ
ПОСТМОДЕРНІСТИ́ЧНО
ПОСТМОДЕРНІ́СТКА
ПОСТМОДЕРНІ́СТСЬКИЙ
ПОСТМОДЕ́РНІСТЬ
ПОСТМОДЕ́РНО
ПОСТМОДЕРНО́ВИЙ
ПОСТМОДЕРНО́ВІСТЬ
ПОСТМОДЕРНО́ВО
ПОСТНАТА́ЛЬНИЙ
ПО́СТНИК *див.* по́сник
ПО́СТНИЦЯ *див.* по́сниця
ПОСТНУЛЬОВИ́Й
ПОСТО́БРАЗ
ПОСТОВБИ́ЧИТИ
ПОСТОВБУРІ́ТИ
ПОСТОВИ́Й[1]
ПОСТОВИ́Й[2]
ПОСТОВПІ́ТИ
ПОСТОГНА́ТИ
ПОСТО́ГНУВАННЯ
ПОСТО́ГНУВАТИ
ПОСТО́ЄВИЙ
ПОСТОЛА́КАННЯ
ПОСТОЛА́КАТИ
ПОСТОЛИ́
ПОСТО́ЛИК *див* посто́лики
ПОСТО́ЛИКИ
ПОСТОЛИ́ЩА
ПОСТОЛИ́ЩЕ *див.* постоли́ща
ПОСТОЛО́ВИЙ
ПОСТОЛЯ́Р
ПОСТО́МЛЮВАТИСЯ
ПОСТО́ПТУВАТИ
ПОСТО́ПТУВАТИСЯ
ПОСТОРІНКО́ВИЙ
ПОСТОРІНКО́ВО
ПОСТОРОЖИ́ТИ
ПОСТОРОЖУВА́ТИ
ПОСТОРОНИ́ТИСЯ
ПОСТОРО́НКОВИЙ
ПОСТОРО́ННІЙ
ПОСТОРО́НОК
ПОСТОРЦЬО́ВАНИЙ
ПОСТОРЦЮВА́ТИ
ПОСТО́ЧУВАНИЙ
ПОСТО́ЧУВАТИ[1]
ПОСТО́ЧУВАТИ[2]
ПОСТО́ЮВАТИ
ПОСТОЯ́ЛЕЦЬ
ПОСТОЯ́ЛИЙ
ПОСТОЯ́ЛИЦЯ
ПОСТОЯ́ЛЬНИЙ
ПОСТОЯ́НЕЦЬ
ПОСТО́ЯНКА
ПОСТО́ЯТИ
ПОСТПАКЕ́Т
ПОСТПЛІОЦЕ́Н
ПОСТПЛІОЦЕ́НОВИЙ
ПОСТПОЗИТИВІ́ЗМ
ПОСТПОЗИТИВІ́СТ
ПОСТПОЗИТИВІ́СТКА
ПОСТПОЗИТИВІ́СТСЬКИЙ
ПОСТПОЗИТИ́ВНИЙ
ПОСТПОЗИТИ́ВНІСТЬ
ПОСТПОЗИТИ́ВНО
ПОСТПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ПОСТПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ
ПОСТПОЗИЦІ́ЙНО
ПОСТПОЗИ́ЦІЯ
ПОСТПОМАРА́НЧЕВИЙ
ПОСТПРА́ВДА
ПОСТПРЕ́Д
ПОСТПРЕ́ДСТВО
ПОСТПРОЦЕ́СОР
ПОСТПРОЦЕ́СОРНИЙ
ПО-СТРА́ДНИЦЬКИ

ПО-СТРА́ДНИЦЬКОМУ
ПОСТРАДЯ́НСЬКИЙ
ПОСТРАЖДА́ЛИЙ
ПОСТРАЖДА́ТИ
ПО́СТРАХ
ПОСТРАХА́ТИ
ПОСТРАХА́ТИСЯ
ПОСТРАШИ́ТИ *див.* постраха́ти
ПОСТРАШИ́ТИСЯ *див.* постраха́тися
ПОСТРАШНІ́ШАТИ
ПОСТРЕДАГУВА́ННЯ
ПОСТРЕДАГУВА́ТИ
ПОСТРЕДА́КТОР
ПОСТРЕКОТА́ТИ
ПОСТРЕКОТІ́ТИ *див* пострекота́ти
ПОСТРЕ́ЛЮВАННЯ *див* пострі́лювання
ПОСТРЕ́ЛЮВАТИ *див* пострі́лювати
ПОСТРЕ́ЛЯНИЙ *див* пострі́ляний
ПОСТРЕЛЯ́ТИ *див.* постріля́ти
ПОСТРЕЛЯ́ТИСЯ *див.* постріля́тися
ПО́СТРИБ
ПОСТРИБА́ТИ
ПОСТРИ́БУВАТИ
ПОСТРИБУ́Н
ПОСТРИБУ́НЧИК
ПОСТРИВА́ТИ
ПО́СТРИГ
ПОСТРИГА́ННЯ
ПОСТРИГА́ТИ
ПОСТРИГА́ТИСЯ
ПОСТРИ́ГТИ *див.* пострига́ти
ПОСТРИ́ГТИСЯ *див* пострига́тися
ПОСТРИЖЕ́НЕЦЬ
ПОСТРИЖЕ́НИ
ПОСТРИ́ЖЕНИЙ
ПОСТРИ́ЖЕНИК
ПОСТРИЖЕ́НИЦЯ
ПОСТРИ́ЖЕНКА
ПОСТРИЖЕ́ННЯ
ПОСТРИ́ЖИНИ
ПОСТРИЖІ́ННЯ *див.* постриже́ння
ПОСТРИ́ЖЧИНИ
ПОСТРИ́МАТИ
ПО́СТРІЛ
ПОСТРІ́ЛЮВАННЯ
ПОСТРІ́ЛЮВАТИ
ПОСТРІ́ЛЯНИЙ
ПОСТРІЛЯ́ТИ
ПОСТРІЛЯ́ТИСЯ
ПОСТРІ́ТИ
ПОСТРІЧА́ТИ
ПОСТРІЧА́ТИСЯ
ПОСТРО́ЄНИЙ
ПОСТРО́ЇНИ
ПОСТРО́ЇТИ
ПОСТРО́ЇТИСЯ
ПОСТРО́МА *див* пастрома́
ПОСТРОМЛЯ́ТИ
ПОСТРОЧИ́ТИ
ПОСТРУ́ГАНИЙ
ПОСТРУГА́ТИ
ПОСТРУМЕНІ́ТИ
ПОСТРУПІ́ЛИЙ
ПОСТРУПІ́ТИ
ПОСТРУ́ЧУВАТИ
ПОСТРУ́ШУВАТИ
ПОСТРЯ́НУТИ
ПОСТСЕДИМЕНТАЦІ́ЙНИЙ
ПОСТСЕДИМЕНТА́ЦІЯ
ПОСТСКРИ́ПТУМ
ПОСТСОЦІАЛІ́ЗМ
ПОСТСОЦІАЛІСТИ́ЧНИЙ
ПОСТСТРУКТУРАЛІ́ЗМ
ПОСТСТРУКТУРАЛІ́СТ
ПОСТСТРУКТУРАЛІ́СТКА
ПОСТСТРУКТУРАЛІ́СТСЬКИЙ
ПОСТСТРУКТУРА́ЛЬНИЙ
ПОСТТОТАЛІТАРИ́ЗМ
ПОСТТОТАЛІТА́РНИЙ
ПОСТТРАВМАТИ́ЧНИЙ
ПОСТТРОМБО́З
ПОСТТРОМБО́ЗНИЙ
ПОСТУВА́ЛЬНИК
ПОСТУВА́ЛЬНИЦЯ
ПО́СТУВАННЯ
ПО́СТУВАТИ
ПОСТУГОНІ́ТИ
ПО́СТУД
ПОСТУДЕНІ́ТИ
ПО-СТУДЕ́НТСЬКИ
ПО-СТУДЕ́НТСЬКОМУ
ПОСТУ́ДЖУВАТИ
ПОСТУДИ́ТИ
ПОСТУЖА́ВІТИ
ПО́СТУК
ПОСТУ́КАТИ
ПОСТУ́КАТИСЯ
ПОСТУКОТА́ТИ
ПОСТУКОТІ́ТИ *див.* постукота́ти
ПОСТУ́КУВАННЯ
ПОСТУ́КУВАТИ
ПОСТУЛА́Т
ПОСТУЛЬО́ВАНИЙ
ПОСТУ́ЛЮВАНИЙ
ПОСТУ́ЛЮВАТИ *див.* постуля́ти
ПОСТУЛЮВА́ТИ
ПОСТУ́ЛЮВАТИСЯ *див.* постуля́тися
ПОСТУЛЮВА́ТИСЯ
ПОСТУЛЯ́ТИ
ПОСТУЛЯ́ТИСЯ
ПО́СТУП
ПОСТУПА́ЛЬНИЙ
ПОСТУПА́ЛЬНІСТЬ
ПОСТУПА́ЛЬНО
ПОСТУПА́ЛЬНО-ОБЕРТО́ВИЙ
ПОСТУПА́ЛЬНО-ОБЕРТО́ВО
ПОСТУПА́ЛЬНО-ПРОГРЕСИ́ВНИЙ
ПОСТУПА́ННЯ
ПОСТУПА́ТИ
ПОСТУПА́ТИСЯ
ПОСТУПИ́ТИ *див.* поступа́ти
ПОСТУПИ́ТИСЯ *див.* поступа́тися
ПО́СТУПКА
ПОСТУ́ПЛЕННЯ
ПОСТУ́ПЛИВИЙ
ПОСТУ́ПЛИВІСТЬ
ПОСТУ́ПЛИВО
ПОСТУПНИ́Й[1]
ПОСТУПНИ́Й[2]
ПОСТУ́ПНІСТЬ
ПОСТУПО́ВЕЦЬ
ПОСТУПО́ВИЙ
ПОСТУПО́ВІСТЬ
ПОСТУПО́ВО
ПОСТУПО́ВСТВО
ПОСТУПО́ВЩИНА
ПОСТУ́ПОК
ПО́СТУПОЧКА
ПОСТУПУВА́ННЯ
ПО́СТУПЦЕМ
ПОСТФА́КТУМ
ПОСТФА́КТУМНИЙ
ПОСТФЕОДАЛІ́ЗМ
ПОСТФЕОДА́ЛЬНИЙ
ПО́СТФІКС
ПОСТФІКСА́ЛЬНИЙ
ПОСТФІКСА́ЦІЯ
ПО́СТФІКСНИЙ
ПОСТЬО́БАНИЙ
ПОСТЬОБА́ТИ[1]
ПОСТЬОБА́ТИ[2]
ПОСТЬО́БУВАТИ
ПОСТЯГА́ТИ
ПОСТЯГА́ТИСЯ
ПОСТЯ́ГУВАНИЙ
ПОСТЯ́ГУВАТИ *див.* постяга́ти
ПОСТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* постяга́тися
ПО́СУВ
ПОСУВА́ННЯ
ПОСУВА́ТИ
ПОСУВА́ТИСЯ
ПО́СУВОМ
ПОСУВО́РІЛИЙ
ПОСУВО́РІННЯ
ПОСУВО́РІТИ
ПОСУВО́РІШАТИ
ПО́СУД
ПОСУ́ДА
ПОСУ́ДЖУВАННЯ
ПОСУ́ДЖУВАТИ
ПОСУ́ДИНА
ПОСУ́ДИНКА
ПОСУДИ́ТИ
ПОСУДИ́ТИСЯ
ПОСУ́ДНИЙ
ПОСУ́ДНИК
ПОСУ́ДНИЦЯ
ПОСУДОВИПА́ЛЮВАЛЬНИЙ
ПОСУ́ДОК
ПОСУДОМИ́ЙКА
ПОСУДОМИ́ЙНИЙ
ПОСУДОМИ́ЙНИК
ПОСУДОМИ́ЙНИЦЯ
ПОСУДОМИ́ЙНЯ
ПОСУДО́МИТИ
ПОСУДО́МЛЕНИЙ
ПОСУКА́ТИ
ПОСУКА́ТИСЯ
ПОСУ́КУВАТИ
ПОСУМНІ́ЛИЙ
ПОСУМНІ́ТИ
ПОСУМНІ́ШАТИ
ПОСУМУВА́ТИ
ПОСУ́НЕНИЙ
ПОСУ́НУТИ *див.* посува́ти
ПОСУ́НУТИЙ *див.* посу́нений
ПОСУ́НУТИСЯ *див.* посува́тися
ПОСУ́ПИТИ
ПОСУ́ПИТИСЯ
ПОСУ́ПЛЕНИЙ
ПОСУРМИ́ТИ[1]
ПОСУРМИ́ТИ[2]
ПО-СУСІ́ДСЬКИ
ПО-СУСІ́ДСЬКОМУ
ПОСУТЕНІ́ЛИЙ
ПОСУТЕНІ́ТИ
ПОСУ́ТНІЙ
ПОСУ́ТНІСТЬ
ПОСУ́ТНЬО
ПОСУ́ХА
ПОСУХОСТІ́ЙКИЙ
ПОСУХОСТІ́ЙКІСТЬ
ПО́СУХУ
ПО-СУЧА́СНОМУ
ПО́СУШ
ПОСУ́ШЕНИЙ
ПОСУШИ́ТИ
ПОСУШИ́ТИСЯ
ПОСУ́ШЛИВИЙ
ПОСУ́ШЛИВІСТЬ
ПОСУ́ШНИЙ
ПОСУ́ШНІСТЬ
ПОСХВА́ЧУВАТИСЯ
ПОСХИ́ЛЯНИЙ
ПОСХИЛЯ́ТИ
ПОСХИЛЯ́ТИСЯ
ПО-СХІ́ДНОМУ
ПОСХНУ́ТИ *див.* посо́хнути
ПОСХО́ДИТИ[1]
ПОСХО́ДИТИ[2]
ПОСХО́ДИТИСЯ
ПОСХО́ПЛЮВАТИ
ПОСХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПОСЬКА́ТИ
ПОСЬО́РБАТИ
ПОСЬО́РБУВАТИ
ПО́СЮХ
ПОСЯГА́ННЯ
ПОСЯГА́ТИ
ПОСЯГНУ́ТИ *див.* посяга́ти
ПОСЯГТИ́ *див* посяга́ти
ПОТАВА́ТИ[1]
ПОТАВА́ТИ[2]
ПОТАВРО́ВАНИЙ
ПОТАВРУВА́ТИ
ПО-ТАДЖИ́ЦЬКИ

ПО-ТАДЖИ́ЦЬКОМУ
ПОТАЄ́МКИ
ПОТАЄ́МНЕ *див.* потає́мно
ПОТАЄ́МНИЙ
ПОТАЄ́МНІСТЬ
ПОТАЄ́МНО
ПОТАЄ́МЦІ
ПОТАЄ́НИЙ
ПОТАЄ́НЦІ *див.* потає́мці
ПОТАЇ́ТИ
ПОТАЇ́ТИСЯ
ПО́ТАЙ
ПО́ТАЙКИ
ПОТАЙКО́М
ПОТА́ЙЛИВИЙ
ПОТА́ЙЛИВІСТЬ
ПОТАЙНИ́Й
ПОТАЙНИ́К
ПОТАЙНИЧО́К
ПО́ТАЙНО
ПО́ТАЙЦІ *див.* по́тайки
ПОТАКА́ЙЛО
ПОТАКА́ННЯ
ПОТАКА́ТИ
ПОТАКА́Ч
ПОТАКНУ́ТИ *див.* потака́ти
ПОТА́КУВАННЯ
ПОТА́КУВАТИ *див.* потака́ти
ПОТА́ЛА
ПОТАЛАНИ́ТИ
ПОТА́ЛИЙ
ПОТАЛУВА́ТИ
ПО́ТАЛЬ
ПОТАМУВА́ТИ
ПОТА́НУТИ
ПОТАНЦЮВА́ТИ
ПОТА́ПЦІ
ПОТАРАБА́НИТИ
ПОТАРАБА́НИТИСЯ
ПОТАСКА́ТИ
ПОТАСКА́ТИСЯ
ПОТАСКУ́ХА
ПОТАСО́ВАНИЙ
ПОТАСУВА́ТИ
ПО-ТАТА́РСЬКИ
ПО-ТАТА́РСЬКОМУ
ПОТА́ТИ[1] *див.* потава́ти[1]
ПОТА́ТИ[2] *див.* пота́нути
ПОТАХА́ТИ
ПОТА́ХНУТИ *див.* потаха́ти
ПОТА́ЧКА
ПО́ТА́Ш
ПОТАШЕ́ВИЙ
ПО́ТА́ШНИЙ
ПОТАШНИ́К
ПОТА́ШНЯ
ПО-ТВАРИ́ННОМУ
ПОТВЕ́РДЖЕНИЙ
ПОТВЕ́РДЖЕННЯ
ПОТВЕ́РДЖУВАНИЙ
ПОТВЕ́РДЖУВАННЯ
ПОТВЕ́РДЖУВАТИ
ПОТВЕ́РДЖУВАТИСЯ
ПОТВЕ́РДИТИ *див.* потве́рджувати
ПОТВЕ́РДИТИСЯ *див.* потве́рджуватися
ПОТВЕРДІ́ТИ
ПОТВЕРДІ́ШАТИ
ПОТВЕ́РДНИЙ
ПОТВЕ́РДНО
ПОТВЕРЕЗІ́ТИ
ПОТВЕРЕЗІ́ШАТИ
ПОТВЕ́РЕЗУ
ПО-ТВОЄ́МУ
ПОТВО́РА
ПОТВО́РИТИ
ПОТВОРИ́ТИ
ПОТВО́РИТИСЯ
ПОТВОРИ́ТИСЯ
ПОТВО́РИЩЕ
ПОТВО́РНИЙ
ПОТВО́РНІСТЬ
ПОТВО́РНО

ПО-ТЕАТРА́ЛЬНОМУ
ПОТЕБЕ́НЬКА
ПОТЕБНЯ́
ПОТЕБНЯ́НЕЦЬ
ПОТЕБНЯ́НСТВО
ПОТЕКТИ́
ПОТЕЛЕГРАФУВА́ТИ
ПОТЕЛЕ́НЬКАТИ
ПОТЕЛЕ́НЬКУВАТИ
ПОТЕЛЕ́ПАТИ
ПОТЕЛЕ́ПАТИСЯ
ПОТЕЛЕФОНУВА́ТИ
ПОТЕЛИ́ТИСЯ
ПОТЕЛІПА́ТИ
ПОТЕЛІПА́ТИСЯ
ПО́ТЕМКИ[1]
ПО́ТЕМКИ[2]
ПОТЕ́МНЕННЯ
ПО́ТЕМНИЙ
ПОТЕ́МНИЙ
ПОТЕМНИ́ТИ
ПОТЕМНІ́ЛИЙ
ПОТЕМНІ́ЛІСТЬ
ПОТЕМНІ́ННЯ
ПОТЕМНІ́ТИ
ПОТЕМНІ́ШАТИ
ПО́ТЕМНО
ПОТЕ́МНО
ПО́ТЕМНУ
ПО́ТЕМОК
ПОТЕ́МРЕНИЙ
ПОТЕ́МРИТИ
ПОТЕНТА́Т
ПОТЕНЦІА́Л
ПОТЕНЦІА́ЛЬНИЙ
ПОТЕНЦІА́ЛЬНІСТЬ
ПОТЕНЦІА́ЛЬНО
ПОТЕНЦІ́ЙНИЙ
ПОТЕНЦІ́ЙНІСТЬ
ПОТЕНЦІ́ЙНО
ПОТЕНЦІЙО́ВАНИЙ
ПОТЕНЦІО́МЕТР
ПОТЕНЦІОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПОТЕНЦІОМЕ́ТРІЯ
ПОТЕНЦІЮВА́ЛЬНИЙ
ПОТЕНЦІЮВА́ННЯ
ПОТЕНЦІЮВА́ТИ
ПОТЕ́НЦІЯ
ПОТЕ́НЬКУВАТИ
ПО-ТЕПЕ́РІШНЬОМУ
ПОТЕ́ПЛЕННЯ *див.* потеплі́ння
ПОТЕ́ПЛІ́ЛИЙ
ПОТЕПЛІ́ННЯ
ПОТЕ́ПЛІ́ТИ
ПОТЕПЛІ́ШАННЯ
ПОТЕПЛІ́ШАТИ
ПОТЕРЕБИ́ТИ
ПО́ТЕРЕБ'Я
ПОТЕРЕВЕ́НИТИ
ПОТЕРМО́СИТИ
ПОТЕ́РНА
ПОТЕРПА́ННЯ
ПОТЕРПА́ТИ
ПОТЕРПІ́ЛИЙ
ПОТЕ́РПІ́ТИ
ПОТЕ́РПЛИЙ
ПОТЕ́РПНУТИ
ПОТЕ́РПТИ *див.* поте́рпнути
ПОТЕ́РТИ
ПОТЕ́РТИЙ
ПОТЕ́РТИСЯ
ПОТЕ́РТІСТЬ
ПО́ТЕРТЬ
ПОТЕРУ́ХА
ПОТЕРЧА́
ПОТЕСА́ТИ
ПОТЕСЛЮВА́ТИ
ПОТЕСЛЯРУВА́ТИ
ПОТЕТЕРІ́ТИ
ПО́ТИ
ПОТИЖЕ́ННИЙ
ПОТИЖЕ́ННО

ПОТИЖНЕ́ВИЙ
ПОТИЖНЕ́ВО
ПОТИ́КАНИЙ
ПОТИ́КАТИ
ПОТИКА́ТИ
ПОТИ́КАТИСЯ[1]
ПОТИ́КАТИСЯ[2]
ПОТИКА́ТИСЯ
ПОТИ́ЛИЦЯ
ПОТИ́ЛИЧКА
ПОТИ́ЛИЧНИЙ
ПОТИ́ЛИЧНИК
ПОТИ́ЛИЩНИК *див.* поти́личник
ПОТИНЬКО́ВАНИЙ
ПОТИНЬКУВА́ТИ
ПОТИНЯ́ТИСЯ
ПОТИ́Р
ПОТИРА́ЖНИЙ[1]
ПОТИРА́ЖНИЙ[2]
ПОТИРА́ЖНО[1]
ПОТИРА́ЖНО[2]
ПОТИРА́ННЯ
ПОТИРА́ТИ
ПОТИ́РАЧ
ПОТИ́РИТИ
ПО́ТИСК
ПОТИСКА́ННЯ
ПОТИСКА́ТИ *див.* поти́скувати
ПОТИ́СКУВАННЯ
ПОТИ́СКУВАТИ
ПОТИ́СНУТИ *див* поти́скувати
ПОТИ́СНУТИСЯ
ПОТИХЕ́НЬКО *див.* потихе́ньку
ПОТИХЕ́НЬКУ
ПОТИХЕ́СЕНЬКУ
ПОТИХЕ́СЕЧКУ
ПОТИХІ́ШАТИ
ПОТИ́ХО
ПОТИХО́НЯ
ПОТИ́ХУ
ПОТИ́ХШАТИ
ПОТИ́ЦЬКАТИ *див.* поти́цяти
ПОТИ́ЦЯТИ
ПО́ТИЧ
ПОТІ́К
ПО́ТІЛЬ
ПО́ТІМ
ПОТІ́ННЯ
ПОТІПА́КА
ПОТІ́ПАНИЙ
ПОТІ́ПАТИ
ПОТІПА́ТИ
ПОТІПА́ХА
ПОТІПА́Ч
ПОТІСНИ́ТИ
ПОТІСНИ́ТИСЯ
ПОТІ́ТИ
ПОТІ́ХА
ПОТІ́ЧОК
ПОТІША́ННЯ
ПОТІША́ТИ
ПОТІША́ТИСЯ
ПОТІ́ШЕНИЙ
ПОТІШИ́ТЕЛЬ
ПОТІШИ́ТЕЛЬКА
ПОТІ́ШИТИ *див.* потіша́ти
ПОТІ́ШИТИСЯ *див.* потіша́тися
ПОТІ́ШКА
ПОТІ́ШНЕНЬКИЙ
ПОТІ́ШНИЙ
ПОТІ́ШНИК
ПОТІ́ШНИЦЯ
ПОТІ́ШНІСТЬ
ПОТІ́ШНО
ПОТІ́ШУВАТИ *див.* потіша́ти
ПО́ТКАНИЙ
ПОТКА́ННЯ
ПОТКА́ТИ
ПОТКНУ́ТИ *див.* потика́ти
ПОТКНУ́ТИСЯ
ПОТЛІ́ЛИЙ
ПОТЛІ́ТИ

ПОТЛУМИ́ТИ
ПО-ТОВАРИ́СЬКИ
ПО-ТОВАРИ́СЬКОМУ
ПОТОВАРИШИ́ТИ
ПОТОВАРИШУВА́ТИ
ПОТОВИ́ДІЛЕННЯ
ПОТОВИДІ́ЛЬНИЙ
ПОТОВИ́Й
ПОТОВКМА́ЧИТИ
ПОТОВКТИ́
ПОТОВКТИ́СЯ
ПО́ТОВП
ПОТО́ВПИТИСЯ див потовплюватися
ПОТО́ВПЛЮВАТИСЯ
ПО́ТОВСТИЙ
ПОТОВСТИ́ТИ див. пото́вщувати
ПОТОВСТІ́ЛИЙ
ПОТОВСТІ́ННЯ
ПОТОВСТІ́ТИ
ПОТОВСТІ́ШАННЯ
ПОТОВСТІ́ШАТИ
ПОТО́ВЧЕНИЙ
ПОТО́ВЧЕНІСТЬ
ПОТО́ВЩАННЯ
ПОТО́ВЩАТИ
ПОТО́ВЩЕНИЙ
ПОТО́ВЩЕННЯ
ПОТО́ВЩУВАННЯ
ПОТО́ВЩУВАТИ
ПОТО́ВЩУВАТИСЯ
ПОТОГІ́ННИЙ
ПО-ТОДІ́ШНЬОМУ
ПОТО́ЙБІК
ПОТО́ЙБІЧ
ПОТОЙБІ́ЧНИЙ
ПОТОЙБІ́ЧНІСТЬ
ПОТОЙБІ́ЧНО
ПОТОЙБІ́ЧЧЯ
ПОТО́ЙСВІТ
ПОТОЙСВІ́ТНІЙ
ПОТО́КОВИЙ
ПОТО́КОВІСТЬ
ПОТОКОПОДІ́БНИЙ
ПОТОЛКУВА́ТИ
ПО́ТОЛОЧ
ПОТОЛО́ЧЕНИЙ
ПОТОЛО́ЧЕННЯ
ПОТОЛО́ЧИТИ
ПОТО́ЛЯ
ПОТОЛЯ́ТИ
ПОТОМИ́ТИ
ПОТОМИ́ТИСЯ
ПОТО́МЛЕНИЙ
ПОТО́МЛЕНІСТЬ
ПОТО́МЛЕНО
ПОТО́МНИЙ[1]
ПОТО́МНИЙ[2]
ПОТО́МНІСТЬ
ПОТО́МНО
ПОТО́МОК
ПОТО́МСТВЕНИЙ
ПОТО́МСТВО
ПОТО́МУ
ПОТОНУ́ЛИЙ
ПОТОНУ́ТИ див. потопа́ти
ПОТО́НШАННЯ
ПОТО́НШАТИ
ПОТО́НШЕНИЙ
ПОТО́НШЕННЯ
ПОТОНШИ́ТИ див. пото́ншувати
ПОТОНШИ́ТИСЯ див. пото́ншуватися
ПОТО́НШУВАННЯ
ПОТО́НШУВАТИ
ПОТО́НШУВАТИСЯ
ПОТО́П
ПОТО́ПА
ПОТОПА́ЛЬНИК
ПОТОПА́ЛЬНИЦЯ
ПОТОПА́ННЯ
ПОТО́ПАТИ
ПОТОПА́ТИ
ПОТОПА́ЮЧИЙ
ПОТОПЕ́ЛЬНИЙ
ПОТОПЕ́ЛЬНИК
ПОТОПЕ́ЛЬНИЦЯ
ПОТОПИ́ТИ[1]
ПОТОПИ́ТИ[2] див. потопля́ти
ПОТОПИ́ТИСЯ
ПОТО́ПЛЕНИЙ
ПОТО́ПЛЕНИК
ПОТО́ПЛЕНИЦЯ
ПОТО́ПЛЕННЯ
ПОТОПЛЯ́ТИ
ПОТО́ПНИЙ
ПОТО́ПНУТИ
ПОТО́ПТАНИЙ
ПОТОПТА́ННЯ
ПОТОПТА́ТИ
ПОТОПТА́ТИСЯ
ПО́ТОПТОМ
ПОТО́ПТУВАТИ
ПОТО́РГАТИ
ПОТО́РГУВАТИ
ПОТОРГУВА́ТИ
ПОТОРГУВА́ТИСЯ
ПО-ТОРІ́ШНЬОМУ
ПОТОРКА́ТИ
ПОТО́РКУВАТИ
ПОТОРО́ВІ
ПОТОРОПІ́ТИ
ПОТОРО́ХКАТИ
ПОТОРОХКОТІ́ТИ
ПОТОРО́ХКУВАТИ
ПОТОРОХТІ́ТИ
ПО́ТОРОЧ див поторо́ча
ПОТОРО́ЧА
ПОТО́РСАТИ
ПОТО́РУ
ПОТОУТВО́РЕННЯ
ПОТО́ЧЕНИЙ
ПОТО́ЧИНА
ПОТОЧИ́ТИ[1]
ПОТОЧИ́ТИ[2]
ПОТОЧИ́ТИСЯ[1] див. пото́чуватися
ПОТОЧИ́ТИСЯ[2]
ПОТОЧИ́ТИСЯ[3]
ПОТОЧИ́ТИСЯ[4]
ПОТО́ЧКОВИЙ
ПОТО́ЧКОВО
ПОТО́ЧНИЙ
ПОТО́ЧОК див. поті́чок
ПОТО́ЧУВАТИСЯ
ПОТРА́ВА[1]
ПОТРА́ВА[2]
ПОТРАВИ́ТИ[1]
ПОТРАВИ́ТИ[2]
ПОТРА́ВКА
ПОТРА́ВЛЕНИЙ[1]
ПОТРА́ВЛЕНИЙ[2]
ПО-ТРАВНЕ́ВОМУ
ПОТРА́ВНИЙ[1]
ПОТРА́ВНИЙ[2]
ПОТРАКТО́ВАНИЙ
ПОТРАКТО́ВУВАНИЙ
ПОТРАКТО́ВУВАННЯ
ПОТРАКТО́ВУВАТИ
ПОТРАКТО́ВУВАТИСЯ
ПОТРАКТУВА́ННЯ
ПОТРАКТУВА́ТИ[1] див. потракто́вувати
ПОТРАКТУВА́ТИ[2]
ПОТРАПЕЗУВА́ТИ
ПОТРА́ПИТИ див. потрапля́ти
ПОТРА́ПИТИСЯ див. потрапля́тися
ПОТРАПЛЯ́ННЯ
ПОТРАПЛЯ́ТИ
ПОТРАПЛЯ́ТИСЯ
ПОТРА́ТА
ПОТРА́ТИТИ див. потрача́ти
ПОТРА́ТИТИСЯ
ПОТРА́ФИТИ див. потрафля́ти
ПОТРАФЛЯ́ТИ
ПОТРА́ХАТИСЯ
ПОТРАЧА́ТИ
ПОТРА́ЧЕНИЙ
ПОТРЕ́БА
ПОТРЕБУВА́ТИ
ПОТРЕБУВА́ТИСЯ
ПОТРЕМТІ́ТИ
ПОТРЕНУВА́ТИ
ПОТРЕНУВА́ТИСЯ
ПОТРЕ́Т
ПО-ТРЕ́ТЄ
ПОТРИВА́ТИ
ПОТРИВО́ЖЕНИЙ
ПОТРИВО́ЖЕНІСТЬ
ПОТРИВО́ЖЕНО
ПОТРИВО́ЖИТИ
ПОТРИВО́ЖИТИСЯ
ПОТРИ́МАНИЙ
ПОТРИМА́ТИ
ПОТРИМА́ТИСЯ
ПОТРИНО́ЖИТИ
ПОТРИ́НЬКАТИ[1]
ПОТРИ́НЬКАТИ[2]
ПО́ТРІБ
ПОТРІ́БЕН
ПО́ТРІБКА[1]
ПО́ТРІБКА[2]
ПОТРІ́БНИЙ
ПОТРІ́БНІСТЬ
ПОТРІ́БНО
ПОТРІБУВА́ТИ
ПОТРІ́ЙНИЙ
ПОТРІ́ЙНІСТЬ
ПОТРІ́ЙНО
ПОТРІ́ПАНИЙ
ПОТРІ́ПАНІСТЬ
ПОТРІ́ПАТИ
ПОТРІПА́ТИ
ПОТРІ́ПАТИСЯ
ПОТРІПА́ТИСЯ
ПОТРІПОТА́ТИ
ПОТРІПОТІ́ТИ див. потріпота́ти
ПОТРІ́ПУВАННЯ
ПОТРІ́ПУВАТИ
ПО́ТРІСК
ПОТРІ́СКАНИЙ
ПОТРІ́СКАТИ
ПОТРІ́СКАТИСЯ
ПОТРІСКОТА́ТИ
ПОТРІСКОТІ́ТИ див. потріскота́ти
ПОТРІ́СКУВАННЯ
ПОТРІ́СКУВАТИ
ПОТРІЩА́ТИ
ПОТРО́ЄНИЙ
ПОТРО́ЄНІСТЬ
ПОТРО́ЄННЯ
ПОТРО́ЄНО
ПОТРО́ЇТИ див. потро́ювати
ПОТРО́ЇТИСЯ див. потро́юватися
ПО́ТРОХ
ПОТРО́ХА див. потро́ху
ПОТРО́ХИ див. потро́ху
ПОТРО́ХИ-ТРО́ХИ див. потро́ху-тро́ху
ПОТРО́ХУ
ПОТРО́ХУ-ТРО́ХУ
ПОТРО́ШЕНИЙ
ПОТРО́ШЕЧКИ див. потро́шечку
ПОТРО́ШЕЧКУ
ПОТРОШИ́ТИ
ПОТРОШІ́ННЯ
ПОТРО́ШКА див. потро́шку
ПОТРО́ШКИ див. потро́шку
ПОТРО́ШКУ
ПОТРО́ЩЕНИЙ
ПОТРОЩИ́ТИ
ПОТРОЩИ́ТИСЯ
ПОТРО́ЮВАННЯ
ПОТРО́ЮВАТИ
ПОТРО́ЮВАТИСЯ
ПОТРУБИ́ТИ
ПОТРУДИ́ТИ
ПОТРУДИ́ТИСЯ
ПОТРУ́ЄНИЙ
ПОТРУЇ́ТИ
ПОТРУЇ́ТИСЯ

ПОТРУСИ́ТИ
ПОТРУСИ́ТИСЯ
ПОТРУ́ТИТИ *див.* потру́чувати
ПО́ТРУХ
ПОТРУ́ХАТИ *див.* потрю́хати
ПОТРУХИ́КАТИ *див.* потрюхи́кати
ПОТРУ́ХЛИЙ
ПОТРУХЛЯ́ВІЛИЙ
ПОТРУХЛЯ́ВІТИ
ПОТРУ́ХНУТИ
ПОТРУЧА́ТИ *див.* потру́чувати
ПОТРУ́ЧЕНИЙ
ПОТРУ́ЧИТИ *див.* потру́чувати
ПОТРУ́ЧУВАТИ
ПОТРУ́ШЕНИЙ
ПОТРУШО́К
ПОТРУ́ШУВАННЯ
ПОТРУ́ШУВАТИ
ПОТРЮ́ХАТИ
ПОТРЮХИ́КАТИ
ПОТРЯСА́ТИ
ПОТРЯСА́ТИСЯ
ПОТРЯСА́ЮЧИЙ
ПОТРЯСІ́ННЯ
ПОТРЯ́СНИЙ
ПОТРЯСТИ́ *див.* потряса́ти
ПОТРЯСТИ́СЯ *див.* потряса́тися
ПОТУ́ГА
ПОТУГІ́ШАТИ
ПОТУГУВА́ТИ
ПОТУЖА́ВІТИ
ПОТУЖИ́ТИ
ПОТУ́ЖИТИСЯ
ПОТУ́ЖНИЙ
ПОТУ́ЖНІСТЬ
ПОТУ́ЖНІТИ
ПОТУ́ЖНО
ПОТУ́ЛЬНИЙ
ПОТУ́ЛЬНІСТЬ
ПОТУМА́НЕНИЙ
ПОТУМАНИ́ТИ *див.* потума́нити
ПОТУМА́НИТИ
ПОТУМА́НИТИСЯ
ПОТУМАНІ́ЛИЙ
ПОТУМАНІ́ТИ
ПОТУ́ПАТИ
ПОТУ́ПИТИ *див.* поту́плювати
ПОТУПИ́ТИ
ПОТУ́ПИТИСЯ *див.* поту́плюватися
ПОТУПИ́ТИСЯ
ПОТУ́ПЛЕНИЙ[1]
ПОТУ́ПЛЕНИЙ[2]
ПОТУ́ПЛЕНО
ПОТУ́ПЛЮВАТИ
ПОТУ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОТУПЛЯ́ТИ *див.* поту́плювати
ПОТУПЛЯ́ТИСЯ *див.* поту́плюватися
ПОТУПОТА́ТИ *див.* потупоті́ти
ПОТУПОТІ́ТИ
ПОТУПЦЮВА́ТИ
ПОТУПЦЮВА́ТИСЯ
ПОТУ́ПЦЯТИ *див.* потупцюва́ти
ПОТУ́ПЦЯТИСЯ *див.* потупцюва́тися
ПО́ТУР
ПОТУРА́ЛЬНИК
ПОТУРА́ЛЬНИЦЯ
ПОТУРА́ННЯ
ПОТУРА́ТИ
ПОТУРА́Ч
ПОТУРА́ЧКА
ПОТУРБО́ВАНИЙ
ПОТУРБУВА́ТИ
ПОТУРБУВА́ТИСЯ
ПОТУ́РЕНИЙ
ПО-ТУРЕ́ЦЬКИ
ПО-ТУРЕ́ЦЬКОМУ
ПОТУРЕ́ЧЕНИЙ
ПОТУРЕ́ЧЕННЯ
ПОТУРЕ́ЧИТИ *див.* потуре́чувати
ПОТУРЕ́ЧИТИСЯ *див.* потуре́чуватися
ПОТУРЕ́ЧУВАТИ
ПОТУРЕ́ЧУВАТИСЯ
ПОТУ́РИТИ
ПОТУ́РКАТИ
ПО-ТУРКМЕ́НСЬКИ
ПО-ТУРКМЕ́НСЬКОМУ
ПОТУРКОТА́ТИ
ПОТУРКОТІ́ТИ *див.* потуркота́ти
ПОТУРЛИ́ТИ
ПОТУРЛЯ́ТИ
ПОТУРМА́К *див.* потурна́к
ПОТУРНА́К
ПОТУРНА́ЧКА
ПОТУРЧА́ТИ *див.* поту́ркати
ПОТУ́РЧЕНИЙ *див.* потуре́чений
ПОТУ́РЧЕННЯ *див.* потуре́чення
ПОТУРЧИ́НЕЦЬ
ПОТУ́РЧИТИ *див.* потуре́чувати
ПОТУ́РЧИТИСЯ *див.* потуре́чуватися
ПОТУ́РЧУВАТИ *див.* потуре́чувати
ПОТУ́РЧУВАТИСЯ *див.* потуре́чуватися
ПОТУ́СКЛИЙ *див.* потускні́лий
ПОТУСКНІ́ЛИЙ
ПОТУСКНІ́ТИ
ПОТУ́СКНУТИ *див.* потускні́ти
ПО-ТУТЕ́ШНЬОМУ
ПОТУ́ХА
ПОТУХА́ТИ
ПОТУ́ХЛИЙ
ПОТУ́ХНУТИ[1] *див.* потуха́ти
ПОТУ́ХНУТИ[2]
ПОТУ́ШЕНИЙ
ПОТУШИ́ТИ
ПОТУШИ́ТИСЯ
ПОТУШКО́ВАНИЙ
ПОТУШКУВА́ТИ
ПОТУШКУВА́ТИСЯ
ПОТЬМА́РЕНИЙ
ПОТЬМА́РЕНІСТЬ
ПОТЬМА́РЕННЯ
ПОТЬМА́РИТИ *див.* потьма́рювати
ПОТЬМАРИ́ТИ *див* потьма́рювати
ПОТЬМАРИ́ТИСЯ *див* потьма́рюватися
ПОТЬМА́РИТИСЯ *див.* потьма́рюватися
ПОТЬМА́РЮВАТИ
ПОТЬМА́РЮВАТИСЯ
ПОТЬМИ́ТИСЯ
ПОТЬМЯНІ́ЛИЙ
ПОТЬМЯНІ́ННЯ
ПОТЬМЯНІ́ТИ
ПОТЬМЯНІ́ШАТИ
ПОТЬО́К *див.* потьо́ки
ПОТЬО́КИ
ПОТЬО́ПАТИ
ПОТЬО́ПАТИСЯ
ПОТЬО́ХКАТИ
ПОТЬО́ХКУВАННЯ
ПОТЬО́ХКУВАТИ
ПОТЮ́ПАТИ
ПОТЮПА́ЧИТИ
ПОТЯ́
ПО́ТЯГ[1]
ПО́ТЯГ[2]
ПОТЯГА́ННЯ[1]
ПОТЯГА́ННЯ[2]
ПОТЯГА́ТИ[1]
ПОТЯГА́ТИ[2]
ПОТЯГА́ТИСЯ[1]
ПОТЯГА́ТИСЯ[2]
ПОТЯ́ГНЕНИЙ
ПОТЯ́ГНЕННЯ
ПОТЯГНУ́ТИ
ПОТЯ́ГНУТИЙ *див.* потя́гнений
ПОТЯГНУ́ТИСЯ[1] *див.* потяга́тися[1]
ПОТЯГНУ́ТИСЯ[2]
ПОТЯГТИ́ *див.* потягну́ти
ПОТЯГТИ́СЯ[1] *див.* потяга́тися[1]
ПОТЯГТИ́СЯ[2] *див.* потягну́тися[2]
ПОТЯ́ГУВАННЯ
ПОТЯ́ГУВАТИ *див.* потя́гати[1]
ПОТЯ́ГУВАТИСЯ *див* потяга́тися[1]
ПОТЯ́ТИ
ПОТЯ́ТИЙ
ПОТЯ́ТКО
ПОУВ'Я́ЗНЮВАТИ
ПО-УГО́РСЬКИ
ПО-УГО́РСЬКОМУ
ПО-УДА́РНОМУ
ПО́УЗ *див.* повз
ПО-УЗБЕ́ЦЬКИ
ПО-УЗБЕ́ЦЬКОМУ
ПОУ́ЗБІЧ
ПОУЗГО́ДЖУВАТИ
ПОУ́КА
ПОУКІ́СНИЙ
ПОУКІ́СНО
ПО-УКРАЇ́НСЬКИ
ПО-УКРАЇ́НСЬКОМУ
ПОУКРІ́ПЛЮВАТИ
ПОУКРІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОУКРІПЛЯ́ТИ *див.* поукрі́плювати
ПОУКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* поукрі́плюватися
ПОУКРУ́ПНЮВАТИ
ПОУКРУ́ПНЮВАТИСЯ
ПОУПРАВЛЯ́ТИ
ПОУРО́ЧИТИ
ПОУРО́ЧНИЙ
ПОУРО́ЧНО
ПОУСВІДО́МЛЮВАТИ
ПОУСПАДКО́ВУВАТИ
ПОУСТАВЛЯ́ТИ
ПОУСТА́ЛЮВАТИ
ПОУСУВА́ТИ
ПОУТВЕ́РДЖУВАТИ
ПОУТВО́РЮВАТИ
ПОУТВО́РЮВАТИСЯ
ПОУТЕ́ПЛЮВАТИ *див.* повте́плювати
ПОУТЕ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* повте́плюватися
ПОУТЕПЛЯ́ТИ *див.* повте́плювати
ПОУТЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* повте́плюватися
ПОУТО́ЧНЮВАТИ
ПОУТОЧНЯ́ТИ *див.* поуто́чнювати
ПОУТРИ́МУВАТИ *див.* повтри́мувати
ПОУТРУ́ДНЮВАТИ *див.* поутрудня́ти
ПОУТРУДНЯ́ТИ
ПОУ́ХАТИ
ПОУХИЛЯ́ТИСЯ
ПОУ́ХКАТИ
ПОУЧА́ТИ *див.* повча́ти
ПОУЧЕ́ННЯ *див.* повче́ння
ПОУЧИ́ТИ *див.* повчи́ти
ПОУЧИ́ТИСЯ *див.* повчи́тися
ПО-УЧНІ́ВСЬКИ
ПО-УЧНІ́ВСЬКОМУ
ПОУШКО́ДЖУВАТИ
ПОУШКО́ДЖУВАТИСЯ
ПОУЩІ́ЛЬНЮВАТИ
ПОУЩІ́ЛЬНЮВАТИСЯ
ПОФАНТАЗУВА́ТИ
ПОФАРБО́ВАНИЙ
ПОФАРБУВА́ННЯ
ПОФАРБУВА́ТИ
ПОФАРБУВА́ТИСЯ
ПО-ФАРИСЕ́ЙСЬКИ
ПО-ФАРИСЕ́ЙСЬКОМУ
ПОФАСО́ВАНИЙ
ПОФАСУВА́ТИ
ПОФИ́РКАТИ
ПОФИ́РКУВАННЯ
ПОФИ́РКУВАТИ
ПОФІЛОСО́ФСТВУВАТИ
ПО-ФІЛОСО́ФСЬКИ
ПО-ФІЛОСО́ФСЬКОМУ
ПО-ФІ́НСЬКИ
ПО-ФІ́НСЬКОМУ
ПОФЛІРТУВА́ТИ
ПО-ФЛО́ТСЬКИ
ПО-ФЛО́ТСЬКОМУ
ПОФО́РКАТИ
ПОФО́РКУВАННЯ
ПОФО́РКУВАТИ
ПОФОРТУ́НИТИ
ПОФОТОГРАФУВА́ТИ
ПОФОТОГРАФУВА́ТИСЯ
ПО-ФРАНЦУ́ЗЬКИ
ПО-ФРАНЦУ́ЗЬКОМУ

ПОХА́ВАТИ
ПОХАЗЯЇ́НУВА́ТИ *див.* похазяйнува́ти
ПОХАЗЯ́ЙНУВА́ТИ
ПО-ХАЗЯ́ЙСЬКИ
ПО-ХАЗЯ́ЙСЬКОМУ
ПОХАЗЯЮВА́ТИ
ПО-ХА́МСЬКИ
ПО-ХА́МСЬКОМУ
ПОХАПА́ТИ
ПО́ХАПКИ
ПОХА́ПЛИВИЙ
ПОХА́ПЛИВІСТЬ
ПОХА́ПЛИВО
ПОХА́ПНИЙ
ПО́ХАПЦЕМ
ПОХАРАМА́РКАТИ
ПОХАРЧА́ТИ
ПОХАРЧУВА́ТИ
ПОХАРЧУВА́ТИСЯ
ПО-ХА́ТНЬОМУ
ПОХВАЛА́
ПОХВА́ЛЕНИЙ
ПОХВАЛИ́ТИ *див.* похваля́ти
ПОХВАЛИ́ТИСЯ *див.* похваля́тися
ПО́ХВАЛКА
ПОХВАЛЬБА́
ПОХВА́ЛЬНИЙ
ПОХВА́ЛЬНО
ПОХВА́ЛЮВАТИ
ПОХВАЛЯ́ННЯ
ПОХВАЛЯ́ТИ
ПОХВАЛЯ́ТИСЯ
ПОХВА́СТАТИ
ПОХВА́СТАТИСЯ
ПО́ХВАТ
ПОХВАТА́ТИ
ПОХВАТИ́ТИСЯ
ПО́ХВАТКИ
ПО́ХВАТКИЙ
ПО́ХВАТКО
ПОХВАТНИ́Й
ПО́ХВАТОМ
ПО́ХВАТЦЕМ
ПОХВИЛЮВА́ТИ
ПОХВИЛЮВА́ТИСЯ
ПОХВИ́СЬКАТИ
ПОХВИ́СЬКУВАННЯ
ПОХВИ́СЬКУВАТИ
ПОХВИЦА́ТИ
ПОХВОРІ́ТИ
ПОХВО́СЬКАТИ
ПОХВО́СЬКУВАННЯ
ПОХВО́СЬКУВАТИ
ПОХИ́БИТИ
ПО́ХИБКА
ПО-ХИЖА́ЦЬКИ
ПО-ХИЖА́ЦЬКОМУ
ПОХИЗУВА́ТИСЯ
ПО́ХИЛ
ПОХИ́ЛЕНИЙ
ПОХИ́ЛЕННЯ
ПОХИ́ЛЕНО
ПОХИ́ЛИЙ
ПОХИ́ЛИСТИЙ
ПОХИ́ЛИСТО
ПОХИЛИТА́ТИ
ПОХИЛИТА́ТИСЯ
ПОХИЛИ́ТИ *див.* похиля́ти
ПОХИЛИ́ТИСЯ *див.* похиля́тися
ПОХИ́ЛІСТЬ
ПОХИ́ЛО
ПОХИЛЯ́ННЯ
ПОХИЛЯ́ТИ
ПОХИЛЯ́ТИСЯ
ПОХИ́РІТИ
ПОХИТА́ТИ
ПОХИТА́ТИСЯ
ПОХИТНУ́ТИ
ПОХИ́ТНУТИЙ
ПОХИТНУ́ТИСЯ
ПОХИТРУВА́ТИ
ПОХИ́ТУВАНИЙ
ПОХИ́ТУВАННЯ
ПОХИ́ТУВАТИ
ПОХИ́ТУВАТИСЯ
ПОХИХИ́КАТИ *див.* похихи́кувати
ПОХИХИ́КУВАТИ
ПОХИХОТІ́ТИ
ПОХІ́Д
ПОХІ́ДНИЙ
ПОХІДНИ́Й
ПОХІ́ДНІСТЬ
ПОХІ́ДНЯ
ПОХІ́ПЛИВИЙ
ПОХІ́ПЛИВІСТЬ
ПОХІ́ПЛИВО
ПОХІСНУВА́ТИ
ПОХІТЛИ́ВИЙ
ПОХІТЛИ́ВІСТЬ
ПОХІТЛИ́ВО
ПО́ХІТЬ
ПОХІХІ́КАТИ *див.* похихи́кувати
ПОХІХІ́КУВАТИ *див.* похихи́кувати
ПОХЛЕБТА́ТИ
ПОХЛЕ́БТУВАТИ
ПОХЛИНА́ТИСЯ
ПОХЛИНУ́ТИСЯ *див.* похлина́тися
ПОХЛИ́ПАТИ
ПОХЛИ́ПУВАННЯ
ПОХЛИ́ПУВАТИ
ПОХЛИСТА́ТИ
ПОХЛИ́СТУВАТИ
ПОХЛІ́БЕЦЬ
ПОХЛІ́БСТВО
ПОХЛО́ПАТИ
ПО-ХЛО́ПСЬКИ
ПО-ХЛО́ПСЬКОМУ
ПО-ХЛОПЧА́ЧИ
ПО-ХЛОПЧА́ЧОМУ
ПО-ХЛОП'Я́ЧИ
ПО-ХЛОП'Я́ЧОМУ
ПОХЛЬО́СКАТИ
ПОХЛЬО́СКУВАННЯ
ПОХЛЬО́СКУВАТИ
ПО́ХЛЬОСТ
ПОХЛЬО́СТАТИ
ПОХЛЬО́СТУВАННЯ
ПОХЛЬО́СТУВАТИ
ПОХЛЮ́ПАТИ
ПОХЛЮ́ПАТИСЯ
ПОХЛЮ́ПУВАННЯ
ПОХЛЮ́ПУВАТИ
ПОХЛЮ́ПУВАТИСЯ
ПОХЛЯ́НУТИ
ПОХЛЯ́ПАТИ
ПОХМА́РИТИ
ПОХМА́РИТИСЯ
ПОХМАРІ́ТИ
ПОХМАРНІ́ТИ
ПОХМЕ́ЛЕНИЙ
ПОХМЕЛИ́ТИСЯ *див.* похмеля́тися
ПОХМЕЛЯ́ТИ
ПОХМЕЛЯ́ТИСЯ
ПОХМИ́КАТИ
ПОХМИ́КУВАТИ
ПОХМІ́ЛЛЯ
ПОХМІ́ЛЬНИЙ
ПОХМУ́РЕНИЙ
ПОХМУ́РЕНО
ПОХМУ́РИЙ
ПОХМУ́РИТИ
ПОХМУ́РИТИСЯ
ПОХМУ́РІСТЬ
ПОХМУРІ́ТИ
ПОХМУРІ́ШАТИ
ПОХМУ́РНИЙ
ПОХМУРНІ́ЛИЙ
ПОХМУ́РНІСТЬ
ПОХМУРНІ́ТИ
ПОХМУРНІ́ШАТИ
ПОХМУ́РНО
ПОХМУ́РО
ПОХНИ́КАТИ
ПОХНЮ́ПА
ПОХНЮ́ПИЙ
ПОХНЮ́ПИТИ *див.* похню́плювати
ПОХНЮ́ПИТИСЯ *див.* похню́плюватися
ПОХНЮ́ПЛЕНИЙ
ПОХНЮ́ПЛЕНІСТЬ
ПОХНЮ́ПЛЕНО
ПОХНЮ́ПЛЮВАТИ
ПОХНЮ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОХНЮ́ПО
ПОХОВА́ЛЬНИЙ
ПОХО́ВАНИЙ
ПОХОВА́ННЯ
ПОХОВА́ТИ
ПОХОВА́ТИСЯ
ПОХОВЗНУ́ТИСЯ
ПОХОВЗТИ́СЯ *див.* поховзну́тися
ПОХО́Д
ПОХОДА́
ПОХОДЕ́НЬКИ
ПОХОДЖА́ННЯ
ПОХОДЖА́ТИ
ПОХО́ДЖЕННЯ
ПОХО́ДЖЕНО
ПОХО́ДИТИ[1]
ПОХО́ДИТИ[2]
ПОХОДИ́ТИ
ПОХОДНЯ́
ПОХО́ЖИЙ
ПОХОЛОДА́ННЯ
ПОХОЛОДА́ТИ
ПОХОЛОДИ́ТИ
ПОХОЛОДІ́ЛИЙ
ПОХОЛОДІ́ННЯ
ПОХОЛОДІ́ТИ
ПОХОЛОДНІ́ЛИЙ
ПОХОЛОДНІ́ННЯ
ПОХОЛОДНІ́ТИ
ПОХОЛОДНІ́ШАННЯ
ПОХОЛОДНІ́ШАТИ
ПОХОЛО́ЛИЙ
ПОХОЛО́ЛІСТЬ
ПОХОЛО́НУТИ
ПО-ХОЛОСТЯ́ЦЬКИ
ПО-ХОЛОСТЯ́ЦЬКОМУ
ПОХОЛО́ТИ *див.* похоло́нути
ПОХОПИ́ТИ *див.* похо́плювати
ПОХОПИ́ТИСЯ *див.* похо́плюватися
ПОХО́ПЛИВИЙ *див.* похі́пливий
ПОХО́ПЛИВІСТЬ *див.* похі́пливість
ПОХО́ПЛИВО *див.* похі́пливо
ПОХО́ПЛЮВАТИ
ПОХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПО-ХОРВА́ТСЬКИ
ПО-ХОРВА́ТСЬКОМУ
ПОХОРІ́ТИ
ПО́ХОРОН
ПОХОРО́НЕНИЙ
ПО́ХОРОНИ *див.* по́хорон
ПОХОРОНИ́ТИ
ПОХОРО́НКА
ПОХОРО́ННИЙ
ПОХОРО́ННО
ПО́ХОРОНОК
ПОХОРОШІ́ТИ
ПО-ХОРО́ШОМУ
ПОХОРУВА́ТИ
ПОХОТІ́ТИ
ПОХОТІ́ТИСЯ
ПОХО́ЧУВАТИ
ПОХРАБРИ́ТИСЯ
ПОХРАБРУВА́ТИ
ПОХРАБРУВА́ТИСЯ *див.* похрабри́тися
ПОХРАМУВА́ТИ
ПО́ХРЕБТ
ПОХРЕ́БТИНА
ПОХРЕ́СНИК
ПОХРЕ́СНИЦЯ
ПОХРЕ́СТИНИ
ПОХРЕСТИ́ТИ
ПОХРЕСТИ́ТИСЯ
ПОХРЕ́ЩЕНИЙ
ПО́ХРИП

ПОХРИПІ́ТИ
ПОХРИ́ПЛИЙ
ПОХРИ́ПНУТИ
ПОХРИ́ПУВАННЯ
ПОХРИ́ПУВАТИ
ПО-ХРИСТИЯ́НСЬКИ
ПО-ХРИСТИЯ́НСЬКОМУ
ПОХРИСТО́САТИСЯ *див.* похристо́суватися
ПОХРИСТО́СУВАТИСЯ
ПОХРО́КАТИ *див.* похро́кувати
ПОХРО́КУВАННЯ
ПОХРО́КУВАТИ
ПОХРОПІ́ТИ
ПОХРОПТИ́ *див.* похропіти
ПОХРО́ПУВАННЯ
ПОХРО́ПУВАТИ
ПОХРУ́МАТИ
ПОХРУ́МКАТИ
ПОХРУ́МКУВАТИ
ПОХРУМТІ́ТИ
ПОХРУ́МУВАТИ
ПОХРУ́ПАТИ
ПОХРУ́ПУВАННЯ
ПОХРУ́ПУВАТИ
ПОХРУ́СКУВАННЯ
ПОХРУ́СКУВАТИ
ПОХРУСТІ́ТИ
ПОХРУ́СТУВАННЯ
ПОХРУ́СТУВАТИ
ПОХРУЩА́ТИ
ПОХРЮ́КАТИ
ПОХРЮ́КУВАННЯ
ПОХРЮ́КУВАТИ
ПОХУДА́ЛИЙ
ПОХУДА́ТИ *див.* поху́днути
ПОХУДІ́ЛИЙ
ПОХУДІ́ТИ *див.* поху́днути
ПОХУ́ДЛИЙ
ПОХУ́ДНУТИ
ПОХУ́КАТИ
ПОХУ́КУВАННЯ
ПОХУ́КУВАТИ
ПО-ХУЛІГА́НСЬКИ
ПО-ХУЛІГА́НСЬКОМУ
ПОХУРДЕ́ЛИТИ
ПОХУРМАНУВА́ТИ
ПОХУРЧА́ТИ
ПО-ХУТІРСЬКИ́
ПО-ХУТІРСЬКО́МУ
ПО-ХУТОРЯ́НСЬКИ
ПО-ХУТОРЯ́НСЬКОМУ
ПОХУТРУВА́ТИ[1]
ПОХУТРУВА́ТИ[2]
ПОХУ́ХАТИ
ПОХУ́ХУВАТИ
ПОЦАПІ́ТИ
ПО-ЦА́РСЬКИ
ПО-ЦА́РСЬКОМУ
ПОЦАРЮВА́ТИ
ПОЦВЕ́НЬКАТИ
ПОЦВІ́ЛИЙ
ПОЦВІРІ́НЬКАТИ
ПОЦВІ́РКАТИ
ПОЦВІ́РКУВАННЯ
ПОЦВІ́РКУВАТИ
ПОЦВІРЧА́ТИ
ПОЦВІСТИ́
ПОЦВЯХО́ВАНИЙ
ПОЦВЯХУВА́ТИ
ПОЦЕ́ЙБІЧ
ПОЦЕЙБІ́ЧНИЙ
ПОЦЕЙБІ́ЧНІСТЬ
ПОЦЕЙБІ́ЧЧЯ
ПО-ЦЕРКО́ВНОМУ
ПО-ЦЕРКОВНОСЛОВ'Я́НСЬКИ
ПО-ЦЕРКОВНОСЛОВ'Я́НСЬКОМУ
ПОЦИБА́ТИ
ПО-ЦИВІ́ЛЬНОМУ
ПО-ЦИГА́НСЬКИ
ПО-ЦИГА́НСЬКОМУ
ПОЦИГИ́КАТИ
ПОЦИНКО́ВАНИЙ
ПОЦИНКУВА́ТИ
ПОЦІДИ́ТИ
ПОЦІКА́ВИТИСЯ
ПОЦІ́ЛЕНИЙ
ПОЦІ́ЛИТИ *див.* поціля́ти
ПОЦІ́ЛИТИСЯ *див.* поціля́тися
ПОЦІЛО́ВАНИЙ
ПОЦІЛУВА́ТИ
ПОЦІЛУВА́ТИСЯ
ПОЦІЛУ́ЙКО
ПОЦІЛУ́НКОВИЙ
ПОЦІЛУ́НОК
ПОЦІЛУ́НОЧОК
ПОЦІЛЯ́ТИ
ПОЦІЛЯ́ТИСЯ
ПОЦІНИ́ТИ *див.* поціно́вувати
ПОЦІНИ́ТИСЯ *див.* поціно́вуватися
ПОЦІ́ННИЙ
ПОЦІ́ННІСТЬ
ПОЦІ́ННО
ПОЦІНО́ВАНИЙ
ПОЦІНО́ВУВАННЯ
ПОЦІНО́ВУВАТИ
ПОЦІНО́ВУВАТИСЯ
ПОЦІНО́ВУВАЧ
ПОЦІНО́ВУВАЧКА
ПОЦІНУВА́ННЯ
ПОЦІНУВА́ТИ *див.* поціно́вувати
ПОЦІНУВА́ТИСЯ *див.* поціно́вуватися
ПОЦМА́КАТИ
ПОЦМА́КУВАТИ
ПОЦМО́КАТИ
ПОЦМО́КАТИСЯ
ПОЦМО́КУВАННЯ
ПОЦМО́КУВАТИ
ПОЦО́БКАТИ
ПОЦО́КАТИ
ПОЦО́КАТИСЯ
ПОЦОКОТА́ТИ
ПОЦОКОТІ́ТИ *див.* поцокота́ти
ПОЦО́КУВАННЯ
ПОЦО́КУВАТИ
ПОЦУ́КРЕНИЙ
ПОЦУКРИ́ТИ *див.* поцукрува́ти
ПОЦУКРО́ВАНИЙ
ПОЦУКРУВА́ТИ
ПОЦУКРУВА́ТІТИ
ПОЦУ́ПИТИ
ПОЦУ́ПЛЕНИЙ
ПОЦУРА́ТИСЯ
ПОЦЬВО́ХКАТИ
ПОЦЬВО́ХКУВАННЯ
ПОЦЬВО́ХКУВАТИ
ПОЦЬО́МАТИ
ПОЦЬО́МАТИСЯ
ПОЦЬО́МКАТИ
ПОЦЬО́МКАТИСЯ
ПОЦЮ́КАНИЙ
ПОЦЮ́КАТИ
ПОЦЯТА́ТИСЯ
ПОЦЯТКО́ВАНИЙ
ПОЦЯТКУВА́ТИ
ПОЦЯ́ЦЬКАТИСЯ
ПОЦЯЦЬКО́ВАНИЙ
ПОЦЯЦЬКУВА́ТИ
ПОЧАБАНУВА́ТИ
ПОЧАВИ́ТИ
ПОЧА́ВКАТИ
ПОЧА́ВКУВАННЯ
ПОЧА́ВКУВАТИ
ПОЧА́ВЛЕНИЙ
ПОЧАДИ́ТИ
ПОЧА́ДІТИ
ПОЧАДІ́ТИ *див.* почади́ти
ПО-ЧАЇ́НОМУ
ПОЧАКЛУВА́ТИ
ПОЧАЛА́ПАТИ
ПОЧАЛА́ПКАТИ *див.* почала́пати
ПОЧАМРІ́ТИ
ПОЧА́ПАТИ
ПОЧАРКУВА́ТИ
ПОЧАРКУВА́ТИСЯ
ПОЧАРУВА́ТИ
ПОЧА́СТИ
ПОЧАСТІ́ШАННЯ
ПОЧАСТІ́ШАТИ
ПОЧАСТО́ВАНИЙ
ПОЧА́СТУ
ПОЧАСТУВА́ННЯ
ПОЧАСТУВА́ТИ
ПОЧАСТУВА́ТИСЯ
ПОЧАСТУ́НОК
ПОЧАСУВА́ТИ
ПОЧА́ТИ *див.* почина́ти
ПОЧА́ТИЙ
ПОЧА́ТИСЯ *див.* почина́тися
ПОЧАТКІ́ВЕЦЬ
ПОЧАТКІ́ВКА
ПОЧАТКІ́ВСТВО
ПОЧАТКІ́ВСЬКИЙ
ПОЧАТКО́ВИЙ
ПОЧАТКО́ВІСТЬ
ПОЧАТКО́ВО
ПОЧАТКОЦВІ́ТІ
ПОЧАТКУ́ЮЧИЙ
ПОЧА́ТОК[1]
ПОЧА́ТОК[2]
ПОЧА́ТОНЬКИ
ПОЧАТУВА́ТИ
ПОЧА́ХНУТИ
ПОЧАЮВА́ТИ
ПОЧВА́КАТИ
ПОЧВАЛА́ТИ[1]
ПОЧВАЛА́ТИ[2]
ПОЧВАЛУВА́ТИ *див.* почвала́ти[2]
ПОЧВА́НИТИСЯ
ПОЧВА́РА
ПОЧВА́РКА
ПОЧВА́РЛИВИЙ
ПОЧВА́РНИЙ
ПОЧВА́РНІСТЬ
ПОЧВА́РНО
ПОЧВЕРТО́ВАНИЙ
ПОЧВЕРТУВА́ТИ *див.* почетвертува́ти
ПОЧЕ́ВРІТИ
ПОЧЕ́ЗЛИЙ
ПОЧЕ́ЗНУТИ
ПОЧЕ́ЗТИ *див.* поче́знути
ПОЧЕКА́ЛЬНЯ
ПОЧЕКА́ННЯ
ПОЧЕКА́ТИ
ПОЧЕКА́ТИСЯ
ПОЧЕПИ́ТИ
ПОЧЕПИ́ТИСЯ
ПОЧЕ́ПЛЕНИЙ
ПОЧЕПЛЯ́ТИ *див.* почіпля́ти
ПОЧЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* почіпля́тися
ПОЧЕПНИ́Й
ПОЧЕПУРНІ́ТИ
ПОЧЕРВИ́ВІТИ
ПОЧЕРВО́НЕНИЙ
ПОЧЕРВОНИ́ТИ
ПОЧЕРВОНІ́ЛИЙ
ПОЧЕРВОНІ́ННЯ
ПОЧЕРВОНІ́ТИ
ПОЧЕРВОНІ́ТИСЯ
ПОЧЕРВОНІ́ШАТИ
ПОЧЕРГО́ВИЙ
ПОЧЕРГО́ВІСТЬ
ПОЧЕРГО́ВО
ПОЧЕРГУВА́ТИ
ПОЧЕРЕ́ВИНА
ПОЧЕРЕ́ВЩИНА
ПОЧЕРЕДНИКУВА́ТИ
ПОЧЕРЕ́ЖНИЙ
ПОЧЕРЕ́ЖНІСТЬ
ПОЧЕРЕ́ЖНО
ПОЧЕРЕ́З
ПО-ЧЕРЕПА́ШОМУ
ПО́ЧЕРК
ПОЧЕ́РКАНИЙ
ПОЧЕРКА́ТИ
ПО-ЧЕРКЕ́СЬКИ
ПО-ЧЕРКЕ́СЬКОМУ

ПОЧЕРКОЗНА́ВСТВО
ПОЧЕРКОЗНА́ВЧИЙ
ПО-ЧЕРНЕ́ЧИ
ПО-ЧЕРНЕ́ЧОМУ
ПОЧЕРПА́ТИ
ПОЧЕРПНУ́ТИ *див.* почерпа́ти
ПОЧЕ́РПНУТИЙ
ПОЧЕРСТВИ́ТИ
ПОЧЕ́РСТВІЛИЙ
ПОЧЕ́РСТВІТИ
ПОЧЕСА́ТИ
ПОЧЕСА́ТИСЯ
ПОЧЕ́СНЕ
ПОЧЕ́СНИЙ
ПОЧЕ́СНІСТЬ
ПОЧЕ́СНО
ПО-ЧЕ́СНОМУ
ПО́ЧЕСТІ
ПОЧЕ́СТКА
ПО́ЧЕСТЬ *див.* по́честі
ПО-ЧЕ́СЬКИ
ПО-ЧЕ́СЬКОМУ
ПО́ЧЕТ
ПОЧЕТВЕ́РЕНИЙ
ПОЧЕТВЕРИ́ТИ *див.* почетверя́ти
ПОЧЕТВЕРИ́ТИСЯ *див.* почетверя́тися
ПО-ЧЕТВЕ́РТЕ
ПОЧЕТВЕРТО́ВАНИЙ
ПОЧЕТВЕРТУВА́ТИ
ПОЧЕТВЕРЯ́ТИ
ПОЧЕТВЕРЯ́ТИСЯ
ПО-ЧЕЧЕ́НСЬКИ
ПО-ЧЕЧЕ́НСЬКОМУ
ПОЧИВА́ЛЬНЯ
ПОЧИВА́ТИ
ПОЧИКРИ́ЖИТИ
ПОЧИМЧИКУВА́ТИ
ПОЧИ́Н
ПОЧИНА́ЛЬНИЙ
ПОЧИНА́ЛЬНИК
ПОЧИНА́ЛЬНИЦЯ
ПОЧИНА́ННЯ
ПОЧИНА́ТИ
ПОЧИНА́ТИСЯ
ПОЧИ́НЕНИЙ
ПОЧИНИ́ТИ
ПОЧИНИ́ТИСЯ
ПО-ЧИНО́ВНИЦЬКИ
ПО-ЧИНО́ВНИЦЬКОМУ
ПОЧИ́НОК[1]
ПОЧИ́НОК[2]
ПОЧИ́НОЧОК
ПОЧИ́СЛИТИ
ПОЧИ́СТИТИ
ПОЧИ́СТИТИСЯ
ПОЧИСТІ́ШАТИ
ПОЧИТА́ННЯ
ПОЧИТА́ТЕЛЬ
ПОЧИТА́ТЕЛЬКА
ПОЧИТА́ТИ[1]
ПОЧИТА́ТИ[2] *див.* почи́тувати[2]
ПОЧИТА́ТИ[3] *див.* почи́тувати[3]
ПОЧИ́ТИ *див.* почива́ти
ПОЧИ́ТУВАТИ[1]
ПОЧИ́ТУВАТИ[2]
ПОЧИ́ТУВАТИ[3]
ПОЧИХА́ТИ
ПОЧИ́ЩЕНИЙ
ПОЧІ́М *див.* почо́му
ПО́ЧІПКИ
ПОЧІПЛЯ́ТИ
ПОЧІПЛЯ́ТИСЯ
ПОЧІ́СУВАННЯ
ПОЧІ́СУВАТИ
ПОЧІ́СУВАТИСЯ
ПОЧІТКІ́ШАТИ
ПОЧЛЕ́ННИЙ
ПОЧЛЕ́ННО
ПОЧЛЕНО́ВАНИЙ
ПОЧЛЕНО́ВАНІСТЬ
ПОЧЛЕНУВА́ТИ
ПОЧЛЕНУВА́ТИСЯ
ПОЧМАНІ́ЛИЙ
ПОЧМАНІ́ТИ
ПОЧМИ́ХАТИ
ПОЧМИ́ХУВАННЯ
ПОЧМИ́ХУВАТИ
ПОЧМО́КУВАТИ
ПОЧО́ВГАНИЙ
ПОЧО́ВГАНІСТЬ
ПОЧО́ВГАТИ
ПОЧО́ВГАТИСЯ
ПОЧО́ВПАТИ
ПОЧО́КАТИСЯ
ПО-ЧОЛОВІ́ЧИ
ПО-ЧОЛОВІ́ЧОМУ
ПОЧОЛО́МКАТИ
ПОЧОЛО́МКАТИСЯ
ПОЧО́МУ
ПОЧО́РНЕНИЙ
ПОЧОРНИ́ТИ
ПОЧОРНІ́ЛИЙ
ПОЧОРНІ́ЛІСТЬ
ПОЧОРНІ́ННЯ
ПОЧОРНІ́ТИ
ПОЧОРНІ́ШАТИ
ПО-ЧОРНОГО́РСЬКИ
ПО-ЧОРНОГО́РСЬКОМУ
ПОЧО́Т
ПОЧТИ́ВИЙ *див.* пошти́вий
ПОЧТИ́ВІСТЬ *див.* пошти́вість
ПОЧТИ́ВО *див.* пошти́во
ПОЧТИ́ТИ
ПО́ЧТОВИЙ
ПОЧУБЕ́НЬКА
ПОЧУ́БИТИ
ПОЧУ́БИТИСЯ
ПОЧУВА́ННЯ
ПО-ЧУВА́СЬКИ
ПО-ЧУВА́СЬКОМУ
ПОЧУВА́ТИ
ПОЧУВА́ТИСЯ
ПОЧУДАКУВА́ТИ
ПОЧУДА́ЧИТИ
ПО-ЧУДЕРНА́ЦЬКИ
ПО-ЧУДЕРНА́ЦЬКОМУ
ПОЧУДУВА́ННЯ
ПОЧУДУВА́ТИСЯ
ПОЧУЖА́ТИСЯ
ПОЧУЖИ́ТИСЯ
ПОЧУЖІ́ЛИЙ
ПОЧУЖІ́ТИ
ПО-ЧУЖО́МУ
ПО-ЧУЖОСТОРО́ННЬОМУ
ПОЧУ́КАТИ
ПОЧУКИ́КАТИ
ПОЧУМАКУВА́ТИ
ПОЧУМАНІ́ТИ
ПОЧУ́ПКАТИ
ПОЧУРІ́ТИ
ПОЧУРУ́КАТИ
ПОЧУ́ТИ *див.* почува́ти
ПОЧУ́ТИЙ
ПОЧУ́ТИСЯ *див.* почува́тися
ПОЧУТИ́ТИ
ПО́ЧУТКА
ПОЧУТЛИ́ВИЙ
ПОЧУТЛИ́ВІСТЬ
ПОЧУТТЄ́ВИЙ
ПОЧУТТЄ́ВІСТЬ
ПОЧУТТЄ́ВО
ПОЧУТТЯ́
ПОЧУ́ХАТИ
ПОЧУ́ХАТИСЯ
ПОЧУХМА́РИТИ
ПОЧУХМА́РИТИСЯ
ПОЧУ́ХРАНИЙ
ПОЧУХРА́ТИ
ПОЧУ́ХУВАННЯ
ПОЧУ́ХУВАТИ
ПОЧУ́ХУВАТИСЯ
ПОЧХА́ТИ
ПОШАБА́ШИТИ
ПОШАЛІ́ТИ
ПОШАЛЮВА́ТИ
ПОША́МКАТИ
ПОШАМОТІ́ТИ
ПОША́НА
ПОШАНІ́ВОК
ПОША́ННИЙ
ПОШАНО́БА
ПОШАНО́ВАНИЙ
ПОШАНО́ВАНІСТЬ
ПОШАНО́ВАННЯ *див.* пошанува́ння
ПОШАНО́ВОК *див.* пошані́вок
ПОШАНО́ВУВАННЯ
ПОШАНО́ВУВАТИ
ПОШАНО́ВУВАТИСЯ
ПОШАНУВА́ННЯ
ПОШАНУВА́ТИ *див.* пошано́вувати
ПОШАНУВА́ТИСЯ *див.* пошано́вуватися
ПОШАПКУВА́ТИСЯ
ПОША́РИТИ
ПОША́РКУВАННЯ
ПОША́РКУВАТИ
ПОШАРО́ВИЙ
ПОШАРО́ВО
ПОША́РПАНИЙ
ПОША́РПАНО
ПОША́РПАТИ
ПОША́РПАТИСЯ
ПОША́РПУВАТИ
ПОШАРУВА́ТИ[1]
ПОШАРУВА́ТИ[2]
ПОШАРУВА́ТИ[3]
ПОШАРУДІ́ТИ
ПОША́СТАТИ
ПОШАТКО́ВАНИЙ
ПОШАТКУВА́ТИ
ПО-ШАХРА́ЙСЬКИ
ПО-ШАХРА́ЙСЬКОМУ
ПОШАХРАЮВА́ТИ
ПОШАХРУВА́ТИ
ПО-ШАХТА́РСЬКИ
ПО-ШАХТА́РСЬКОМУ
ПОШВА́НДЯТИ
ПО-ШВЕ́ДСЬКИ
ПО-ШВЕ́ДСЬКОМУ
ПОШВЕ́НДЯТИ
ПО-ШВИДКО́МУ
ПОШЕВЦЮВА́ТИ
ПОШЕЛЕ́ПАТИ
ПОШЕЛЕ́ПАТИСЯ
ПОШЕЛЕСТІ́ТИ
ПОШЕЛЕ́СТУВАТИ
ПО́ШЕПКИ
ПОШЕПОТА́ТИ
ПОШЕПОТА́ТИСЯ
ПОШЕПОТІ́ТИ *див.* пошепота́ти
ПОШЕПОТІ́ТИСЯ *див.* пошепота́тися
ПО́ШЕПТ
ПОШЕПТА́ТИ
ПОШЕПТА́ТИСЯ
ПО́ШЕПТОМ
ПОШЕРЕТО́ВАНИЙ
ПОШЕРЕТУВА́ТИ
ПОШЕ́РХЛИЙ
ПОШЕ́РХНУТИ
ПО́ШЕСНИЙ
ПО́ШЕСТЬ
ПО́ШЕСТЯ
ПОШИБА́ТИ
ПОШИВА́ЛЬНИК
ПОШИ́ВАНКА
ПОШИВА́ННЯ
ПОШИВА́ТИ
ПОШИВА́ТИСЯ
ПО́ШИВКА
ПОШИВНИ́Й
ПОШИ́ВНИК
ПОШИ́ВНИЦЯ
ПОШИКУВА́ТИ[1]
ПОШИКУВА́ТИ[2]
ПОШИКУВА́ТИСЯ
ПОШИПІ́ТИ
ПОШИ́РЕНИЙ

ПОШИ́РЕНІСТЬ
ПОШИ́РЕННЯ
ПОШИ́РЕНО
ПОШИ́РИТИ *див.* поши́рювати
ПОШИ́РИТИСЯ *див.* поши́рюватися
ПОШИРМУВА́ТИ
ПОШИ́РШАТИ
ПОШИ́РЮВАЛЬНИЙ
ПОШИ́РЮВАНИЙ
ПОШИ́РЮВАННЯ
ПОШИ́РЮВАТИ
ПОШИ́РЮВАТИСЯ
ПОШИ́РЮВАЧ
ПОШИ́РЮВАЧКА
ПОШИРЯ́ТИ[1]
ПОШИРЯ́ТИ[2]
ПОШИРЯ́ТИ[3]
ПОШИ́ТИ *див.* пошива́ти
ПОШИ́ТИЙ
ПОШИ́ТИСЯ *див.* пошива́тися
ПОШИТТЯ́
ПОШКАНДИБА́ТИ
ПОШКАНДИЛЯ́ТИ
ПОШКАРУ́БИТИСЯ
ПОШКАРУБІ́ТИ
ПОШКАРУ́БЛИЙ
ПОШКАРУ́БНУТИ
ПОШКВА́РИТИ
ПОШКВА́РИТИСЯ
ПОШКВАРЧА́ТИ
ПО-ШКІЛЬНО́МУ
ПОШКЛИ́ТИ
ПОШКО́ДЖЕНИЙ
ПОШКО́ДЖЕНІСТЬ
ПОШКО́ДЖЕННЯ
ПОШКО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПОШКО́ДЖУВАНИЙ
ПОШКО́ДЖУВАНІСТЬ
ПОШКО́ДЖУВАННЯ
ПОШКО́ДЖУВАТИ
ПОШКО́ДЖУВАТИСЯ
ПОШКО́ДИТИ *див.* пошко́джувати
ПОШКО́ДИТИСЯ *див* пошко́джуватися
ПОШКОДО́ВАНИЙ
ПОШКОДУВА́ТИ
ПО-ШКОЛЯ́РСЬКИ
ПО-ШКОЛЯ́РСЬКОМУ
ПОШКРЕБТИ́
ПОШКРЕБТИ́СЯ
ПОШКРЯ́БАНИЙ
ПОШКРЯ́БАТИ
ПОШКРЯ́БАТИСЯ
ПОШКРЯ́БУВАННЯ
ПОШКРЯ́БУВАТИ
ПО-ШКУ́РНИЦЬКИ
ПО-ШКУ́РНИЦЬКОМУ
ПОШКУТИЛЬГА́ТИ
ПО́ШЛИЙ
ПО́ШЛІСТЬ
ПОШЛІ́ТИ
ПОШЛІФО́ВАНИЙ
ПОШЛІФУВА́ТИ
ПО́ШЛО
ПОШЛЬО́ПАТИ
ПОШЛЬО́ПУВАННЯ
ПОШЛЬО́ПУВАТИ
ПОШЛЮ́БИТИ
ПОШЛЮ́БИТИСЯ
ПОШЛЮ́БЛЕНИЙ
ПОШЛЮ́БНИЙ
ПОШЛЮБУВА́ТИ *див* пошлю́бити
ПОШЛЯ́К
ПОШЛЯ́ТИНА
ПОШЛЯ́ТИСЯ
ПО-ШЛЯХЕ́ТСЬКИ
ПО-ШЛЯХЕ́ТСЬКОМУ
ПОШЛЯ́ЧКА
ПОШМАГА́ТИ
ПОШМА́ТАНИЙ
ПОШМАТА́ТИ
ПОШМАТКО́ВАНИЙ
ПОШМАТКУВА́ТИ
ПОШМАТО́ВАНИЙ
ПОШМАТУВА́ТИ
ПОШМАТУВА́ТИСЯ
ПОШМИГА́ТИ
ПОШМИГЛЯ́ТИ
ПО́ШМОРГ
ПОШМО́РГАНИЙ
ПОШМО́РГАТИ
ПО́ШМОРГОМ
ПОШМО́РГУВАТИ
ПОШМУ́ГЛЯНИЙ
ПОШМУГЛЯ́ТИ
ПО-ШО́СТЕ
ПОШПАКЛЮВА́ТИ
ПОШПА́РИТИ
ПОШПАРО́ВАНИЙ
ПОШПАРУВА́ТИ
ПОШПЕ́ТИТИ
ПОШПИ́ГАНИЙ
ПОШПИГА́ТИ
ПОШПИ́ГУВАННЯ
ПОШПИГУВА́ТИ[1]
ПОШПИГУВА́ТИ[2]
ПОШПИ́ГУВАТИ
ПОШПО́РТАТИ
ПОШПО́РТАТИСЯ *див.* пошпо́ртуватися
ПОШПО́РТУВАТИСЯ
ПОШПО́ТАТИСЯ *див.* пошпо́туватися
ПОШПО́ТУВАТИСЯ
ПОШПУГО́ВАНИЙ
ПОШПУГУВА́ТИ
ПОШПУ́РЕНИЙ
ПОШПУ́РИТИ
ПОШПУРЛЯ́ТИ
ПОШПУРЛЯ́ТИСЯ
ПОШПУРНУ́ТИ
ПОШРАМО́ВАНИЙ
ПОШРАМУВА́ТИ
ПО́ШТА
ПОШТАЛЬЙО́Н
ПОШТАМПО́ВАНИЙ
ПОШТАМПУВА́ТИ
ПОШТА́МТ
ПОШТА́Р
ПОШТА́РИК
ПОШТА́РКА
ПОШТА́РСТВО
ПОШТА́РСЬКИЙ
ПОШТАРЮВА́ТИ
ПОШТИ́ВИЙ
ПОШТИ́ВІСТЬ
ПОШТИВНІ́ТИ
ПОШТИ́ВО
ПОШТИРКА́ТИ
ПОШТІ́ВКА
ПОШТМЕ́ЙСТЕР
ПОШТМЕ́ЙСТЕРША
ПОШТО́ВИЙ
ПОШТОВИ́К
ПОШТОВИ́ЧКА
ПОШТО́ВО-ПАСАЖИ́РСЬКИЙ
ПОШТО́ВО-ТЕЛЕГРА́ФНИЙ
ПО́ШТОВХ
ПОШТОВХА́ТИ
ПОШТОВХА́ТИСЯ
ПОШТОВХО́ВИЙ
ПОШТО́ВХУВАНИЙ
ПОШТО́ВХУВАННЯ
ПОШТО́ВХУВАТИ
ПОШТОМА́Т
ПОШТОМА́ТНИЙ
ПОШТООБРО́БНИЙ
ПОШТО́ПАНИЙ
ПОШТО́ПАТИ
ПОШТРАФУВА́ТИ
ПОШТРИ́КАНИЙ
ПОШТРИ́КАТИ
ПОШТРИ́КУВАННЯ
ПОШТРИ́КУВАТИ
ПО́ШТУВАННЯ
ПО́ШТУВАТИ
ПО́ШТУВАТИСЯ
ПОШТУКАТУ́РЕНИЙ
ПОШТУКАТУ́РИТИ
ПОШТУ́РКА́ТИ
ПОШТУ́РКА́ТИСЯ
ПОШТУ́РКАЧ
ПОШТУ́РКУВАНИЙ
ПОШТУ́РКУВАННЯ
ПОШТУ́РКУВАТИ
ПОШТУ́РКУВАТИСЯ
ПОШТУРМУВА́ТИ
ПОШТУ́РХА́ТИ
ПОШТУ́РХА́ТИСЯ
ПОШТУРХО́ВИСЬКО
ПОШТУ́РХУВАТИ
ПОШТУ́ЧНИЙ
ПОШТУ́ЧНО
ПО́ШУГ
ПОШУГА́ТИ
ПО́ШУК
ПОШУКА́НКА
ПОШУКА́ТИ
ПОШУКА́Ч
ПОШУКА́ЧКА
ПОШУКО́ВИЙ
ПОШУКОВИ́К
ПОШУКО́ВО-РОЗВІ́ДУВАЛЬНИЙ
ПОШУКО́ВО-РЯТУВА́ЛЬНИЙ
ПОШУКО́ВУВАЧ
ПОШУКО́ВУВАЧКА
ПОШУ́КУВАННЯ
ПОШУ́КУВАТИ
ПО́ШУМ
ПОШУМІ́ТИ
ПОШУМУВА́ТИ[1]
ПОШУМУВА́ТИ[2]
ПОШУРУВА́ТИ
ПОШУТКУВА́ТИ
ПОШУШУ́КАТИСЯ
ПОЩА́ДА
ПОЩАДИ́ТИ
ПОЩА́ДОК
ПОЩАСЛИ́ВИТИ
ПОЩАСЛИ́ВІТИ
ПОЩАСТИ́ТИ
ПОЩАСТИ́ТИСЯ
ПОЩЕБЕТА́ТИ
ПОЩЕДРУВА́ТИ
ПОЩЕЗА́ТИ
ПОЩЕ́ЗНУТИ
ПОЩЕМІ́ТИ
ПОЩЕПИ́ТИ[1]
ПОЩЕПИ́ТИ[2]
ПОЩЕРБИ́ТИ
ПОЩЕРБИ́ТИСЯ
ПОЩЕ́РБЛЕНИЙ
ПОЩИ́ПАНИЙ
ПОЩИПА́ТИ
ПОЩИ́ПУВАННЯ
ПОЩИ́ПУВАТИ
ПО-ЩИ́РОМУ
ПОЩІЛЬНИ́ТИ
ПОЩІЛЬНІ́ШАТИ
ПОЩІ́ЛЯНИЙ
ПОЩО́
ПОЩО́СЬ
ПОЩУ́ЛИТИ
ПОЩУ́ЛИТИСЯ
ПОЩУ́ПАТИ
ПОЩУ́ПАТИСЯ
ПОЩУ́ПУВАТИ
ПОЩУ́РИТИ
ПОЩУ́РИТИСЯ
ПО-ЮГОСЛА́ВСЬКИ
ПО-ЮГОСЛА́ВСЬКОМУ
ПО-ЮДЕ́ЙСЬКИ *див* по-іуде́йськи
ПО-ЮДЕ́ЙСЬКОМУ *див.* по-іуде́йському
ПОЮ́ЗАНИЙ
ПОЮ́ЗАНІСТЬ
ПОЮ́ЗАТИ
ПО-ЮНА́ЦЬКИ
ПО-ЮНА́ЦЬКОМУ
ПО-Ю́НОМУ

ПОЯ́ВА
ПОЯВИ́ТИ *див* появля́ти
ПОЯВИ́ТИСЯ *див.* появля́тися
ПОЯ́ВЛЕНИЙ
ПОЯ́ВЛЕННЯ
ПОЯВЛЯ́ТИ
ПОЯВЛЯ́ТИСЯ
ПОЯЗИ́ЧИТИ
ПОЯЗИ́ЧИТИСЯ
ПО-ЯКО́МУ
ПО-ЯКО́МУСЬ
ПО-ЯКУ́ТСЬКИ
ПО-ЯКУ́ТСЬКОМУ
ПОЯЛО́ЗИТИ
ПО-ЯМА́ЙСЬКИ
ПО-ЯМА́ЙСЬКОМУ
ПО-ЯПО́НСЬКИ
ПО-ЯПО́НСЬКОМУ
ПОЯ́РКОВИЙ
ПО-ЯРМАРКО́ВОМУ
ПОЯРМАРКУВА́ТИ
ПОЯРМАРКУВА́ТИСЯ
ПОЯ́РОК
ПОЯ́РУСНИЙ
ПО́ЯС
ПОЯСИ́НА
ПОЯ́СНЕНИЙ
ПОЯСНЕ́ННИЙ
ПОЯСНЕ́ННО
ПОЯ́СНЕННЯ
ПОЯСНИ́Й
ПОЯ́СНИК
ПОЯСНИ́МИЙ
ПОЯСНИ́МО
ПОЯСНИ́ТИ *див.* поя́снювати
ПОЯСНИ́ЦЯ
ПО́ЯСНІСТЬ
ПОЯСНІ́ТИ
ПОЯСНІ́ШАТИ
ПОЯ́СНЮВАЛЬНИЙ
ПОЯ́СНЮВАНИЙ
ПОЯ́СНЮВАННЯ
ПОЯ́СНЮВАТИ
ПОЯ́СНЮВАТИСЯ
ПОЯСНЯ́ТИ *див.* поя́снювати
ПОЯСНЯ́ТИСЯ *див.* поя́снюватися
ПОЯСО́К
ПОЯСО́ЧОК
ПО-ЯСТРУБИ́НОМУ
ПОЯ́ТИ
ППО
ППХО
ПРА...
ПРАБА́БА
ПРАБА́БИН
ПРАБА́БКА
ПРАБАБУ́СЯ
ПРАБА́БЦЯ
ПРАБА́БЧИН
ПРАБАТЬКИ́
ПРАБА́ТЬКІВСЬКИЙ
ПРАБА́ТЬКІВЩИНА
ПРАБА́ТЬКО
ПРАВ *див.* пра́вий[2]
ПРА́ВДА
ПРАВДА́ТИ
ПРАВДА́ТИСЯ
ПРАВДИ́ВИЙ
ПРАВДИ́ВІСТЬ
ПРАВДИ́ВО
ПРАВДИ́ТИ
ПРАВДИ́ТИСЯ
ПРАВДІ́СІНЬКО
ПРАВДОБО́РЕЦЬ
ПРАВДОЛЮ́Б
ПРАВДОЛЮ́БЕЦЬ
ПРАВДОЛЮ́БКА
ПРАВДОЛЮ́БНИЙ
ПРАВДОЛЮ́БНІСТЬ
ПРАВДОЛЮ́БСТВО
ПРАВДОМО́ВЕЦЬ
ПРАВДОМО́ВНИЙ
ПРАВДОМО́ВНІСТЬ
ПРА́ВДОНЬКА
ПРАВДОПОДІ́БНИЙ
ПРАВДОПОДІ́БНІСТЬ
ПРАВДОПОДІ́БНО
ПРА́ВДОЧКА
ПРАВДОШУКА́Ч
ПРАВДОШУКА́ЧКА
ПРАВДУВА́ТИ
ПРАВДУВА́ТИСЯ
ПРА́ВЕДНИЙ
ПРА́ВЕДНИК
ПРА́ВЕДНИЦЯ
ПРА́ВЕДНІСТЬ
ПРА́ВЕДНО
ПРАВЕ́ЦЬ
ПРА́ВИЙ[1]
ПРА́ВИЙ[2]
ПРАВИ́Й
ПРАВИ́ЛКА
ПРА́ВИЛО
ПРАВИ́ЛО
ПРА́ВИЛЬНИЙ
ПРАВИ́ЛЬНИЙ
ПРАВИ́ЛЬНИК[1]
ПРАВИ́ЛЬНИК[2]
ПРАВИ́ЛЬНИЦЯ
ПРА́ВИЛЬНІСТЬ
ПРА́ВИЛЬНО
ПРАВИ́ТЕЛЬ
ПРАВИ́ТЕЛЬКА
ПРАВИ́ТЕЛЬСТВО
ПРА́ВИТИ[1]
ПРА́ВИТИ[2]
ПРА́ВИТИ[3]
ПРА́ВИТИСЯ[1]
ПРА́ВИТИСЯ[2]
ПРА́ВИТИСЯ[3]
ПРА́ВИТИСЯ[4]
ПРА́ВИТИСЯ[5]
ПРАВИ́ЦЯ[1]
ПРАВИ́ЦЯ[2]
ПРАВІ́Ж
ПРАВІ́ЖНИЙ
ПРА́ВІК
ПРА́ВІКИ *див* пра́вік
ПРАВІКО́ВИЙ
ПРАВІ́ТИ
ПРАВІ́ЧНИЙ
ПРАВІ́ШАТИ
ПРА́ВКА
ПРА́ВЛЕНИЙ[1]
ПРА́ВЛЕНИЙ[2]
ПРА́ВЛЕННЯ[1]
ПРА́ВЛЕННЯ[2]
ПРА́ВЛЕННЯ[3]
ПРАВЛІ́НЕЦЬ
ПРАВЛІ́ННЯ
ПРАВЛІ́НСЬКИЙ
ПРА́ВЛЯЧИЙ
ПРА́ВНИЙ
ПРАВНИ́К
ПРАВНИ́ЦТВО
ПРАВНИ́ЦЯ
ПРАВНИ́ЧИЙ
ПРА́ВНО
ПРА́ВНУК
ПРА́ВНУКА
ПРА́ВНУКІВ
ПРАВНУЧА́
ПРА́ВНУЧКА
ПРА́ВНУЧКІВ
ПРА́ВНУЧОК
ПРА́ВНУЧЧИН
ПРА́ВО
ПРАВОБЕРЕ́ЖЕЦЬ *див* правобере́жці
ПРАВОБЕРЕ́ЖЖЯ
ПРАВОБЕРЕ́ЖНИЙ
ПРАВОБЕРЕ́ЖЦІ
ПРАВО́БІЧ
ПРАВОБІ́ЧНИЙ
ПРАВОВИ́Й
ПРАВОВИ́К
ПРАВОВИХОВНИ́Й
ПРАВОВИ́ЧКА
ПРАВОВІДНО́СИНИ
ПРАВОВІ́РНИЙ
ПРАВОВІ́РНІСТЬ
ПРАВОВЛА́СНИК
ПРАВОЗАСТОСО́ВНИЙ
ПРАВОЗАСТОСУВА́ЛЬНИЙ
ПРАВОЗАСТОСУВА́ННЯ
ПРАВОЗАХИСНИ́Й
ПРАВОЗАХИСНИ́К
ПРАВОЗАХИСНИ́ЦЯ
ПРАВОЗА́ХИСТ
ПРАВОЗДА́ТНИЙ
ПРАВОЗДА́ТНІСТЬ
ПРАВОЗНА́ВЕЦЬ
ПРАВОЗНА́ВИЦЯ
ПРАВОЗНА́ВСТВО
ПРАВОЗНА́ВЧИЙ
ПРАВОКІ́СТ
ПРАВОКІ́СТЬ *див* правокі́ст
ПРАВОМІ́РНИЙ
ПРАВОМІ́РНІСТЬ
ПРАВОМІ́РНО
ПРАВОМО́ЖНИЙ
ПРАВОМО́ЖНІСТЬ
ПРАВОМО́ЧНИЙ
ПРАВОМО́ЧНІСТЬ
ПРАВОНАСТУ́ПНИК
ПРАВОНАСТУ́ПНИЦТВО
ПРАВОНАСТУ́ПНИЦЯ
ПРАВООХОРО́НА
ПРАВООХОРО́НЕЦЬ
ПРАВООХОРО́ННИЙ
ПРАВООХОРО́ННИЦЯ
ПРАВО́ПИС
ПРАВОПИ́СНИЙ
ПРАВОПОРУ́ШЕННЯ
ПРАВОПОРУ́ШНИЙ
ПРАВОПОРУ́ШНИК
ПРАВОПОРУ́ШНИЦЯ
ПРАВОПОРЯ́ДОК
ПРАВОРАДИКА́Л
ПРАВОРАДИКАЛІ́ЗМ
ПРАВОРАДИКА́ЛЬНИЙ
ПРАВОРЕАЛІЗА́ЦІЯ
ПРАВОРУ́КИЙ
ПРАВОРУ́КІСТЬ
ПРАВО́РУЧ
ПРАВОСВІДО́МІСТЬ
ПРАВОСИ́ЛЬНИЙ
ПРАВОСИ́ЛЬНІСТЬ
ПРАВОСЛА́ВНИЙ
ПРАВОСЛА́ВНІСТЬ
ПРАВОСЛА́В'Я
ПРАВОСТОРО́ННІЙ
ПРАВОСУБ'Є́КТНІСТЬ
ПРАВОСУ́Д
ПРАВОСУ́ДДЯ
ПРАВОСУ́ДЕЦЬ
ПРАВОСУ́ДНИЙ
ПРАВОТА́
ПРАВОТВО́РЧИЙ
ПРАВОТВО́РЧІСТЬ
ПРАВОУТВО́РЕННЯ
ПРАВОФЛАНГО́ВИЙ
ПРАВОЦЕНТРИ́ЗМ
ПРАВОЦЕНТРИ́СТ
ПРАВОЦЕНТРИ́СТКА
ПРАВОЦЕНТРИ́СТСЬКИЙ
ПРАВОЧИ́Н
ПРАВОЧИ́ННИЙ
ПРАВОЧИ́ННІСТЬ
ПРАВОЧИ́ННО
ПРАВТО́РИТИ
ПРАВУВА́ННЯ
ПРАВУВА́ТИ
ПРАВУВА́ТИСЯ
ПРАВЦЕ́ВИЙ
ПРАВЦЕ́М[1]
ПРАВЦЕ́М[2]

ПРАВШÁ
ПРАГМАЛІНГВІ́СТИКА
ПРАГМАЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ
ПРАГМАТИ́ЗМ
ПРАГМÁТИК
ПРАГМÁТИКА
ПРАГМАТИ́СТ
ПРАГМАТИ́СТКА
ПРАГМАТИ́СТСЬКИЙ
ПРАГМАТИ́ЧНИЙ[1]
ПРАГМАТИ́ЧНИЙ[2]
ПРАГМАТИ́ЧНІСТЬ
ПРАГМАТИ́ЧНО
ПРÁГНЕННЯ
ПРÁГНУТИ
ПРАДАВНИНÁ
ПРАДÁВНІЙ
ПРАДЕРЖÁВА
ПРАДЕРЖÁВНИЙ
ПРАДЕРЖÁВНІСТЬ
ПРÁДІД
ПРÁДІДИЗНА
ПРÁДІДІВ
ПРÁДІДІВСЬКИЙ
ПРÁДІДІВЩИНА
ПРÁДІДНИЙ
ПРÁДУБ
ПРАЖÁНИ
ПРАЖÁНИН *див.* пражáни
ПРАЖÁНКА *див.* пражáни
ПРÁЖЕНИЙ
ПРÁЖЕЦЬ
ПРÁЖИТИ
ПРÁЖИТИСЯ
ПРÁЗЕЛЕНЬ[1]
ПРÁЗЕЛЕНЬ[2]
ПРÁЗЕМ
ПРАЗЕОДИ́М
ПРÁЗНИК
ПРАЗНИКÓВИЙ
ПРАЗНИКÓВО
ПРАЗНИКУВÁННЯ
ПРАЗНИКУВÁТИ
ПРАЗНИ́ЧНИЙ
ПРАЗНИ́ЧНО
ПРÁЗНИЧОК
ПРÁЗНУВАТИ
ПРÁЗЬКИЙ
ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЄЦЬ *див.* праіндоєвропéйці
ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЙКА *див* праіндоєвропéйці
ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ
ПРАІНДОЄВРОПЕ́ЙЦІ
ПРАІСТОРИ́ЧНИЙ
ПРАІСТОРИ́ЧНІСТЬ
ПРАІСТÓРІЯ
ПРАЙД
ПРÁЙМЕРИЗ
ПРАЙМТÁЙМ
ПРАЙС
ПРАЙСЛІ́СТ
ПРАКРИ́Т
ПРАКРИ́ТСЬКИЙ
ПРАКСЕОЛОГІ́ЧНИЙ
ПРАКСЕОЛÓГІЯ
ПРÁКТИК
ПРÁКТИКА
ПРАКТИКÁНТ
ПРАКТИКÁНТКА
ПРАКТИКÁНТСТВО
ПРАКТИКÁНТСЬКИЙ
ПРАКТИКÓВАНИЙ
ПРАКТИКУВÁННЯ
ПРАКТИКУВÁТИ
ПРАКТИКУВÁТИСЯ
ПРÁКТИКУМ
ПРАКТИКУ́ЮЧИЙ
ПРАКТИЦИ́ЗМ
ПРАКТИ́ЧНИЙ
ПРАКТИ́ЧНІСТЬ
ПРАКТИ́ЧНО
ПРАЛІНÉ
ПРАЛІНÓВИЙ
ПРÁЛІС
ПРÁЛКА
ПРÁЛО
ПРÁЛЬКА *див.* прáлка
ПРÁЛЬНИЙ
ПРÁЛЬНИК
ПРÁЛЬНИЦЯ
ПРÁЛЬНЯ
ПРÁЛЯ
ПРАМАТЕРИ́НСЬКИЙ
ПРАМÁТИ
ПРАМÁТІР
ПРАМÓВА
ПРАМÓВНИЙ
ПРÁНА
ПРÁНИЙ
ПРÁНИК
ПРАНК
ПРÁНКА
ПРÁНКЕР
ПРÁНКЕРСТВО
ПРÁНКЕРСЬКИЙ
ПРАНКУВÁТИ
ПРАННЯ́
ПРÁНЦІ
ПРАНЦЮВÁТИЙ
ПРАÓБРАЗ
ПРАОБЩИ́НА
ПРÁОТЕ́ЦЬ
ПРÁПОР
ПРАПОРÉЦЬ
ПРÁПОРНИЙ
ПРАПОРОНÓСЕЦЬ
ПРАПОРОНÓСИЦЯ
ПРАПОРОНÓСНИЙ
ПРАПОРЦÉВИЙ
ПРÁПОРЩИК
ПРÁПОРЩИЦЯ
ПРАПРАБÁБА
ПРАПРАБÁБИН
ПРАПРАБÁБКА
ПРАПРАБАБУ́НЯ
ПРАПРАБАБУ́СИН
ПРАПРАБАБУ́СЯ
ПРАПРАБÁБЦЯ
ПРАПРАБÁБЧИН
ПРАПРÁВНУК
ПРАПРÁВНУКІВ
ПРАПРÁВНУЧКА
ПРАПРÁДІД
ПРАПРÁДІДІВ
ПРАПРÁДІДІВСЬКИЙ
ПРАПРÁДІДНИЙ
ПРАПРÁЩУР
ПРАПРÉДОК
ПРÁРІД
ПРАРОДИ́ТЕЛЬ
ПРАРОДИ́ТЕЛЬКА
ПРАРОДИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПРАРÓДИЧ
ПРАРÓДИЧКА
ПРАРУ́СЬКИЙ
ПРАС[1]
ПРАС[2]
ПРÁСА *див.* прас[2]
ПРАСИ́Н
ПРÁСКА
ПРÁСКОВИЙ
ПРАСЛОВ'Я́НСЬКИЙ
ПРАСÓВАНИЙ
ПРÁСОЛ
ПРАСОЛУВÁТИ
ПРÁСОЛЬСТВО
ПРÁСОЛЬСЬКИЙ
ПРÁСОЧКА
ПРÁСТАРИ́Й
ПРАСУВÁЛЬНИЙ
ПРАСУВÁЛЬНИК
ПРАСУВÁЛЬНИЦЯ
ПРАСУВÁЛЬНЯ
ПРАСУВÁННЯ
ПРАСУВÁТИ[1]
ПРАСУВÁТИ[2]
ПРАСУВÁТИСЯ[1]
ПРАСУВÁТИСЯ[2]
ПРАСУ́НОК
ПРÁТИ
ПРÁТИСЯ
ПРАТТЯ́
ПРАУКРАЇ́НЕЦЬ *див* праукраїнці
ПРАУКРАЇ́НКА *див.* праукраїнці
ПРАУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПРАУКРАЇ́НЦІ
ПРАХ
ПРАЦЕВЛАШТÓВАНИЙ
ПРАЦЕВЛАШТÓВАНІСТЬ
ПРАЦЕВЛАШТÓВУВАННЯ
ПРАЦЕВЛАШТÓВУВАТИ
ПРАЦЕВЛАШТÓВУВАТИСЯ
ПРАЦЕВЛАШТУВÁННЯ
ПРАЦЕВЛАШТУВÁТИ *див.* працевлаштóвувати
ПРАЦЕВЛАШТУВÁТИСЯ *див.* працевлаштóвуватися
ПРАЦЕГОЛІ́ЗМ
ПРАЦЕГÓЛІК
ПРАЦЕДÁВЕЦЬ
ПРАЦЕЗДÁТНИЙ
ПРАЦЕЗДÁТНІСТЬ
ПРАЦЕЛЮ́Б
ПРАЦЕЛЮ́БНИЙ
ПРАЦЕЛЮ́БНІСТЬ
ПРАЦЕЛЮ́БСТВО
ПРАЦЕМІ́СТКИЙ
ПРАЦЕМІ́СТКІСТЬ
ПРАЦЕТЕРАПІ́Я
ПРАЦІВНИ́К
ПРАЦІВНИ́ЦЯ
ПРАЦІВНИ́ЧКА
ПРАЦІВНИЧÓК
ПРАЦЬОВИ́ТИЙ
ПРАЦЬОВИ́ТІСТЬ
ПРАЦЬОВИ́ТО
ПРАЦЮВÁТИ
ПРАЦЮВÁТИСЯ
ПРАЦЮ́ЮЧИЙ
ПРÁЦЯ
ПРАЧ
ПРÁЧИК
ПРÁЧИТИ
ПРÁЧКА
ПРÁЩА
ПРÁЩНИК
ПРАЩОВИ́Й
ПРÁЩУР
ПРÁЩУРІВСЬКИЙ
ПРÁЩУРКА
ПРЕ...
ПРЕАЕРÁТОР
ПРЕÁМБУЛА
ПРЕБАГÁТИЙ
ПРЕБАГÁТО
ПРЕБІ́ДНИЙ
ПРЕБІ́ДНО
ПРЕБІÓТИК *див.* пребіóтики
ПРЕБІÓТИКИ
ПРЕБІОТИ́ЧНИЙ
ПРЕБІОТИ́ЧНО
ПРЕБЛАГИ́Й
ПРЕБЛАГОПОЛУ́ЧНИЙ
ПРЕБЛАГОПОЛУ́ЧНО
ПРЕВАЛЮВÁННЯ
ПРЕВАЛЮВÁТИ
ПРЕВЕЛÉБНИЙ
ПРЕВЕЛÉБНІСТЬ
ПРЕВЕЛИ́КИЙ
ПРЕВЕНТИ́ВНИЙ
ПРЕВЕНТИ́ВНІСТЬ
ПРЕВЕНТИ́ВНО
ПРЕВÉНТОР
ПРЕВÉНЦІЯ
ПРЕВЕСÉЛИЙ
ПРЕВÉСЕЛО
ПРЕВИСÓКИЙ
ПРЕВИ́СОКО

ПРЕВИСО́КО *див.* прееи́соко
ПРЕВИСОЧЕ́ННИЙ
ПРЕВО́
ПРЕВОСХОДИ́ТЕЛЬСТВО
ПРЕВРА́ЖИЙ
ПРЕВ'Ю́
ПРЕГА́РНИЙ
ПРЕГА́РНО
ПРЕГІ́РКИЙ
ПРЕГІ́РКО
ПРЕГО́РДИЙ
ПРЕГО́РДО
ПРЕГУСТИ́Й
ПРЕГУ́СТО
ПРЕД
ПРЕД...
ПРЕДВІ́ЧНИЙ
ПРЕДВІ́ЧНІСТЬ
ПРЕДВІ́ЧНО
ПРЕДВОДИ́ТЕЛЬ
ПРЕДВОДИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПРЕДИ́ВНИЙ
ПРЕДИ́ВНІСТЬ
ПРЕДИ́ВНО
ПРЕДИКА́Т
ПРЕДИКАТИ́В
ПРЕДИКАТИ́ВНИЙ
ПРЕДИКАТИ́ВНІСТЬ
ПРЕДИКАТИ́ВНО
ПРЕДИКА́ТНИЙ
ПРЕДИКА́ТНІСТЬ
ПРЕДИКА́ЦІЯ
ПРЕДИ́КИЙ
ПРЕДИ́КІСТЬ
ПРЕДИ́КТОР
ПРЕДИ́КТОРНИЙ
ПРЕДИСПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ПРЕДИСПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ
ПРЕДИСПОЗИ́ЦІЯ
ПРЕ́ДІ *див.* пред
ПРЕДЙО́М
ПРЕДЙО́МНИЙ
ПРЕ́ДКІВ
ПРЕ́ДКІВСЬКИЙ
ПРЕ́ДКІВЩИ́НА
ПРЕ́ДКОВИ́Й
ПРЕДКОВІ́ЧНИЙ
ПРЕДКОВІ́ЧНІСТЬ
ПРЕДКОВІ́ЧНО
ПРЕДМЕ́Т
ПРЕДМЕ́ТНИЙ
ПРЕДМЕ́ТНИК
ПРЕДМЕ́ТНІСТЬ
ПРЕДМЕ́ТНО
ПРЕДМЕ́ТНО-ТЕМАТИ́ЧНИЙ
ПРЕДНІЗОЛО́Н
ПРЕ́ДО *див.* пред
ПРЕДО́БРЕ
ПРЕДО́БРИЙ
ПРЕДОБРОДУ́ШНИЙ
ПРЕДОБРОДУ́ШНО
ПРЕДО́ВГИЙ
ПРЕДО́ВГО
ПРЕДОВЖЕЛЕ́ЗНИЙ
ПРЕДОВЖЕ́ННИЙ
ПРЕ́ДОК
ПРЕДОКУ́ЧИТИ
ПРЕДОРОГИ́Й
ПРЕДО́РОГО
ПРЕДО́СИТЬ
ПРЕДСІ́ДНИК
ПРЕДСТАВА́ТИ
ПРЕДСТА́ВИТИ *див.* представля́ти
ПРЕДСТА́ВИТИСЯ *див* представля́тися
ПРЕДСТА́ВЛЕНИЙ
ПРЕДСТА́ВЛЕННЯ
ПРЕДСТАВЛЯ́ТИ
ПРЕДСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПРЕДСТАВНИ́К
ПРЕДСТАВНИ́ЦТВО
ПРЕДСТАВНИ́ЦЬКИЙ
ПРЕДСТАВНИ́ЦЯ
ПРЕДСТА́ТИ *див.* представа́ти
ПРЕДСТОЯ́ТЕЛЬ
ПРЕДТЕ́ЧА
ПРЕД'ЯВИ́ТИ *див.* пред'явля́ти
ПРЕД'Я́ВЛЕНИЙ
ПРЕД'Я́ВЛЕННЯ
ПРЕД'ЯВЛЯ́ННЯ
ПРЕД'ЯВЛЯ́ТИ
ПРЕД'ЯВЛЯ́ТИСЯ
ПРЕД'ЯВНИ́К
ПРЕД'ЯВНИ́ЦЬКИЙ
ПРЕД'ЯВНИ́ЦЯ
ПРЕЖА́ЛІБНИЙ
ПРЕЖА́ЛІБНО
ПРЕЖОРСТО́КИЙ
ПРЕЖОРСТО́КО
ПРЕЗ
ПРЕЗАБА́ВНИЙ
ПРЕЗАБА́ВНО
ПРЕЗАВЗЯ́ТИЙ
ПРЕЗАВЗЯ́ТО
ПРЕЗДОРОВЕ́ННИЙ
ПРЕЗДОРО́ВИЙ
ПРЕЗЕ́НТ
ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНИЙ
ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНІСТЬ
ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНО
ПРЕЗЕНТА́НТ
ПРЕЗЕНТАТИ́ВНИЙ
ПРЕЗЕНТАЦІ́ЙНИЙ
ПРЕЗЕНТА́ЦІЯ
ПРЕЗЕНТИ́ЗМ
ПРЕЗЕ́НТИК
ПРЕЗЕНТО́ВАНИЙ
ПРЕЗЕНТУВА́ТИ
ПРЕЗЕНТУВА́ТИСЯ
ПРЕЗЕ́РВА *див.* презе́рви
ПРЕЗЕРВАТИ́В
ПРЕЗЕРВАТИ́ВНИЙ
ПРЕЗЕРВА́ЦІЯ
ПРЕЗЕ́РВИ
ПРЕЗИДЕ́НТ
ПРЕЗИДЕ́НТИХА
ПРЕЗИДЕ́НТКА
ПРЕЗИДЕ́НТСТВО
ПРЕЗИДЕ́НТСТВУВАННЯ
ПРЕЗИДЕ́НТСТВУВАТИ
ПРЕЗИДЕ́НТСЬКИЙ
ПРЕЗИДЕНТУВА́ННЯ
ПРЕЗИДЕНТУВА́ТИ
ПРЕЗИДЕНТУ́РА
ПРЕЗИДЕНЦІАЛІЗА́ЦІЯ
ПРЕЗИДЕНЦІАЛІ́ЗМ
ПРЕЗИДЕНЦІОНАЛІ́ЗМ
ПРЕЗИДІ́ЙНИЙ
ПРЕЗИ́ДІЯ
ПРЕЗИНДЖА́НТРОП
ПРЕЗИ́РЛИВИЙ
ПРЕЗИ́РЛИВІСТЬ
ПРЕЗИ́РЛИВО
ПРЕЗИ́РСТВО
ПРЕЗЛИ́Й
ПРЕЗЛЮ́ЩИЙ
ПРЕЗРЕ́ННИЙ
ПРЕЗУ́МПЦІЯ
ПРЕЙСКУРА́НТ
ПРЕЙСКУРА́НТНИЙ
ПРЕКАРИЗА́ЦІЯ
ПРЕКАРИЗО́ВАНИЙ
ПРЕКАРИЗУВА́ТИ
ПРЕКАРИ́СТ
ПРЕКАРІА́Т
ПРЕКА́РІЙ
ПРЕКА́РНИЙ
ПРЕКА́РНІСТЬ
ПРЕКА́РНО
ПРЕКИСЛЮ́ЧИЙ
ПРЕКИСЛЮ́ЩИЙ
ПРЕКЛОНИ́ТИ *див.* преклоня́ти
ПРЕКЛОНІ́ННЯ
ПРЕКЛОНЯ́ТИ
ПРЕКОМІ́ЧНИЙ
ПРЕКОМІ́ЧНО
ПРЕКО́С
ПРЕКО́СОВИЙ
ПРЕКРА́СНИЙ
ПРЕКРА́СНО
ПРЕКРАСНОДУ́ШНИЙ
ПРЕКРАСНОДУ́ШНІСТЬ
ПРЕКРАСНОДУ́ШНО
ПРЕКУМЕ́ДНИЙ
ПРЕКУМЕ́ДНО
ПРЕКУРСО́Р
ПРЕКУРСО́РНИЙ
ПРЕЛА́ГІДНИЙ
ПРЕЛА́Т
ПРЕЛА́ТСТВО
ПРЕЛА́ТСЬКИЙ
ПРЕЛИХИ́Й
ПРЕЛІМІНА́РІЇ
ПРЕЛІМІНА́РІЙ *див.* преліміна́рії
ПРЕЛІМІНА́РІЯ *див.* преліміна́рії
ПРЕЛІМІНА́РНИЙ
ПРЕЛІМІНА́ЦІЇ
ПРЕЛІМІНА́ЦІЯ *див.* преліміна́ції
ПРЕЛУКА́ВИЙ
ПРЕЛУКА́ВО
ПРЕЛЮБОДІ́ЙНИЙ
ПРЕЛЮБОДІ́ЯННЯ
ПРЕЛЮБОДІ́ЯТИ
ПРЕЛЮ́Д
ПРЕЛЮ́ДІЯ
ПРЕЛЮ́ТИЙ
ПРЕМ
ПРЕМЕДИКА́ЦІЯ
ПРЕМ'Є́Р
ПРЕМ'Є́РА
ПРЕМ'ЄРІА́ДА
ПРЕМ'Є́РКА
ПРЕМ'Є́Р-ЛІ́ГА
ПРЕМ'Є́Р-МАЙО́Р
ПРЕМ'Є́Р-МІНІ́СТР
ПРЕМ'Є́РНИЙ
ПРЕМ'Є́РСТВО
ПРЕМ'Є́РСЬКИЙ
ПРЕМ'Є́РША
ПРЕМИЛЕ́ННИЙ
ПРЕМИ́ЛИЙ
ПРЕМИ́ЛО
ПРЕМИЛОСЕ́РДНИЙ
ПРЕМИ́ЛОСТИВИЙ
ПРЕМІА́ЛЬНИЙ[1]
ПРЕМІА́ЛЬНИЙ[2]
ПРЕМІА́НТ
ПРЕМІЙО́ВАНИЙ
ПРЕ́МІКС
ПРЕ́МІУМ
ПРЕ́МІУМ...
ПРЕ́МІУМНИЙ
ПРЕМІЦНИ́Й
ПРЕМІ́ЦНО
ПРЕМІЮВА́ЛЬНИЙ
ПРЕМІЮВА́ННЯ
ПРЕМІЮВА́ТИ
ПРЕМІЮВА́ТИСЯ
ПРЕ́МІЯ
ПРЕМНО́ГИЙ
ПРЕМНО́ГО
ПРЕМОЛЯ́Р *див.* премоля́ри
ПРЕМОЛЯ́РИ
ПРЕМУ́ДРИЙ
ПРЕМУ́ДРІСТЬ
ПРЕМУ́ДРО
ПРЕНАТА́ЛЬНИЙ
ПРЕНЕПОРО́ЧНИЙ
ПРЕНІ́ЖНИЙ
ПРЕНІ́ЖНО
ПРЕНІ́Т
ПРЕНОМЕРА́НТ
ПРЕНУМЕРА́НТ
ПРЕНУМЕРА́Т *див.* пренумера́нт
ПРЕНУМЕРА́ТА
ПРЕОБРАЖА́ТИ
ПРЕОБРАЖА́ТИСЯ

ПРЕОБРАЖЕ́ННЯ
ПРЕОБРАЖЕ́НСЬКИЙ
ПРЕОБРАЗИ́ТИ *див* преобража́ти
ПРЕОБРАЗИ́ТИСЯ *див* преобража́тися
ПРЕОСВЯЩЕ́ННИЙ
ПРЕОСВЯЩЕ́НСТВО
ПРЕПАРА́Т
ПРЕПАРАТИ́ВНИЙ
ПРЕПАРА́ТНИЙ
ПРЕПАРА́ТНИК
ПРЕПАРА́ТНИЦЯ
ПРЕПАРА́ТОР
ПРЕПАРА́ТОРКА
ПРЕПАРА́ТОРСЬКИЙ
ПРЕПАРА́ЦІЯ
ПРЕПАРО́ВАНИЙ
ПРЕПАРУВА́ЛЬНИЙ
ПРЕПАРУВА́ЛЬНЯ
ПРЕПАРУВА́ННЯ
ПРЕПАРУВА́ТИ
ПРЕПАРУВА́ТИСЯ
ПРЕПАРШИ́ВИЙ
ПРЕПАРШИ́ВО
ПРЕПАСКУ́ДНИЙ
ПРЕПАСКУ́ДНО
ПРЕПИ́ШНИЙ
ПРЕПИ́ШНО
ПРЕПОВА́ЖНИЙ
ПРЕПОВА́ЖНО
ПРЕПОГА́НИЙ
ПРЕПОГА́НО
ПРЕПОГАНЮ́ЩИЙ
ПРЕПОДО́БИТИСЯ
ПРЕПОДО́БІЄ
ПРЕПОДО́БНИЙ
ПРЕПОДО́БНИК
ПРЕПОДО́БНИЦЯ
ПРЕПОДОБНОМУ́ЧЕНИК
ПРЕПОДОБНОМУ́ЧЕНИЦЯ
ПРЕПОЗИТИ́ВНИЙ
ПРЕПОЗИТИ́ВНІСТЬ
ПРЕПОЗИТИ́ВНО
ПРЕПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ПРЕПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ
ПРЕПОЗИЦІ́ЙНО
ПРЕПОЗИ́ЦІЯ
ПРЕПОЛОВЕ́ННЯ
ПРЕПРИ́НТ
ПРЕПРИ́НТНИЙ
ПРЕПРОТИ́ВНИЙ
ПРЕПРОТИ́ВНО
ПРЕПРОЦЕ́СОР
ПРЕПУБЕРТА́Т
ПРЕПУБЕРТА́ТНИЙ
ПРЕРАФАЕЛІ́Т *див* прерафаелі́ти
ПРЕРАФАЕЛІ́ТИ
ПРЕРІА́ЛЬ
ПРЕРІА́ЛЬСЬКИЙ
ПРЕРІ́ЗНИЙ
ПРЕ́РІЙНИЙ
ПРЕ́РІЯ
ПРЕРОГАТИ́ВА
ПРЕРО́Л
ПРЕС
ПРЕС...
ПРЕС-...
ПРЕ́СА
ПРЕС-АВТОМА́Т
ПРЕСАГЕ́НТ
ПРЕСАТАШЕ́
ПРЕСБІАКУ́ЗИС
ПРЕСБІАТРІ́Я
ПРЕСБІОПІ́ЧНИЙ
ПРЕСБІОПІ́Я
ПРЕСБІОФРЕНІ́Я
ПРЕСБІТЕ́РІЙ *див.* пресвіте́рій
ПРЕСБРИ́ФІНГ
ПРЕСБЮЛЕТЕ́НЬ
ПРЕСБЮРО́
ПРЕСВИ́ПУСК
ПРЕСВІ́ТЕР
ПРЕСВІТЕРІА́НИ
ПРЕСВІТЕРІА́НИН *див.* пресвітеріа́ни
ПРЕСВІТЕРІА́НКА *див.* пресвітеріа́ни
ПРЕСВІТЕРІА́НСТВО
ПРЕСВІТЕРІА́НСЬКИЙ
ПРЕСВІТЕ́РІЙ
ПРЕСВІТЕ́РІЯ
ПРЕСВІ́ТЛИЙ
ПРЕСВІ́ТЛО
ПРЕСВЯТИ́Й
ПРЕСГАЛЕРЕ́Я
ПРЕСГРУ́ПА
ПРЕСДА́ЙДЖЕСТ
ПРЕСДОСЬЄ́
ПРЕСЕЛЕ́КТОР
ПРЕСЕНІ́ЛЬНИЙ
ПРЕСЕНІ́ЛЬНІСТЬ
ПРЕСЕ́НІУМ
ПРЕСЕ́РВА *див.* презе́рви
ПРЕСЕ́РВИ *див* презе́рви
ПРЕС-ЕФЕ́КТ
ПРЕ́СИНГ
ПРЕСИНГО́ВАНИЙ
ПРЕ́СИНГОВИЙ
ПРЕСИНГУВА́ННЯ
ПРЕСИНГУВА́ТИ
ПРЕСИ́СТОЛА
ПРЕСИСТОЛІ́ЧНИЙ
ПРЕСІ́ДНИК
ПРЕСІНФОРМА́ЦІЯ
ПРЕСКА́РТА
ПРЕСКЕВІЮ́
ПРЕСКЛІ́ПІНГ
ПРЕСКЛУ́Б
ПРЕСКОНФЕРЕ́НЦІЯ
ПРЕСКРИПТИ́ВНИЙ
ПРЕСКРИПТИ́ВНО
ПРЕСКРИ́ПЦІЯ
ПРЕСЛА́ВНИЙ
ПРЕСЛОВУ́ТИЙ
ПРЕСМАРАФО́Н
ПРЕСМАЧНИ́Й
ПРЕСМА́ЧНО
ПРЕС-НО́ЖИЦІ
ПРЕСОБУДУВА́ННЯ
ПРЕСО́ВАНИЙ
ПРЕСО́ВАНІСТЬ
ПРЕСОВИДУВА́ННЯ
ПРЕСОВИДУВНИ́Й
ПРЕ́СОВИЙ[1]
ПРЕ́СОВИЙ[2]
ПРЕСОЛІНГВІ́СТИКА
ПРЕСОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ
ПРЕСОЛО́ДКИЙ
ПРЕСОРЕЦЕ́ПТОР *див.* пресореце́птори
ПРЕСОРЕЦЕ́ПТОРИ
ПРЕ́СОРНИЙ
ПРЕСОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ
ПРЕСОТЕРАПІ́Я
ПРЕСОФІЦЕ́Р
ПРЕС-ПАП'Є́
ПРЕС-ПІДБИРА́Ч
ПРЕСПО́ДНИЦЯ
ПРЕСПОКІ́ЙНИЙ
ПРЕСПОКІ́ЙНО
ПРЕС-ПОРОШО́К
ПРЕСРЕЛІ́З
ПРЕСРЕФЕРЕ́НТ
ПРЕСРЕФЕРЕ́НТКА
ПРЕССЕКРЕТА́Р
ПРЕССЕКРЕТАРІА́Т
ПРЕССЕКРЕТА́РКА
ПРЕССЛУ́ЖБА
ПРЕСТА́ВИТИСЯ
ПРЕСТА́ЙМ
ПРЕСТАРИ́Й
ПРЕСТАРІ́ЛИЙ
ПРЕСТИДИЖИТА́ТОР
ПРЕСТИДИЖИТА́ТОРКА
ПРЕСТИ́Ж
ПРЕСТИ́ЖНИЙ
ПРЕСТИ́ЖНІСТЬ
ПРЕСТИ́ЖНО
ПРЕСТИ́СИМО
ПРЕСТІ́Л
ПРЕ́СТО
ПРЕСТО́Л
ПРЕСТОЛОНАСЛІ́ДНИК
ПРЕСТОЛОНАСЛІ́ДНИЦЯ
ПРЕСТОЛОНАСЛІ́ДУВАННЯ
ПРЕСТОЛОНАСТУ́ПНИК
ПРЕСТОЛОНАСТУ́ПНИЦТВО
ПРЕСТОЛОНАСТУ́ПНИЦЯ
ПРЕСТОЛОСПАДКУВА́ННЯ
ПРЕСТО́ЛЬНИЙ
ПРЕСТРАШЕ́ННИЙ
ПРЕСТРАШЕ́ННО
ПРЕСТРАШНИ́Й
ПРЕСТУ́Р
ПРЕСУВА́ЛЬНИЙ
ПРЕСУВА́ЛЬНИК
ПРЕСУВА́ЛЬНИЦЯ
ПРЕСУВА́ЛЬНЯ
ПРЕСУВА́ННЯ
ПРЕСУВА́ТИ
ПРЕСУВА́ТИСЯ
ПРЕСУМНИ́Й
ПРЕСУ́МНО
ПРЕСУПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ПРЕСУПОЗИ́ЦІЯ
ПРЕС-ФО́РМА
ПРЕСЦЕ́НТР
ПРЕСШПА́Н
ПРЕТ-А-ПОРТЕ́
ПРЕТЕ́КСТ
ПРЕТЕ́КСТА
ПРЕТЕ́КСТИНГ
ПРЕТЕНДЕ́НТ
ПРЕТЕНДЕ́НТКА
ПРЕТЕНДЕ́НТСЬКИЙ
ПРЕТЕНДУВА́ННЯ
ПРЕТЕНДУВА́ТИ
ПРЕТЕНЗІ́ЙНЕ *див.* претензі́йно
ПРЕТЕНЗІ́ЙНИЙ
ПРЕТЕНЗІ́ЙНІСТЬ
ПРЕТЕНЗІ́ЙНО
ПРЕТЕ́НЗІЯ
ПРЕТЕНСІ́ЙНИЙ
ПРЕТЕНСІ́ЙНІСТЬ
ПРЕТЕНСІ́ЙНО
ПРЕТЕ́НСІЯ
ПРЕТЕ́ПЛИЙ
ПРЕТЕ́ПЛО
ПРЕТИ́ХИЙ
ПРЕТИ́ХО
ПРЕТІ́СНИЙ
ПРЕТІ́СНО
ПРЕТОВСТИ́Й
ПРЕ́ТОР
ПРЕТОРІА́НЕЦЬ *див* преторіа́нці
ПРЕТОРІА́НИ
ПРЕТОРІА́НИН *див* преторіа́ни
ПРЕТОРІА́НСЬКИЙ
ПРЕТОРІА́НЦІ
ПРЕТО́РІЙ
ПРЕ́ТОРСЬКИЙ
ПРЕТЯ́ЖКИЙ
ПРЕТЯ́ЖКО
ПРЕФЕ́КТ
ПРЕФЕКТУ́РА
ПРЕФЕКТУРА́ЛЬНИЙ
ПРЕФЕКТУ́РНИЙ
ПРЕФЕРА́НС
ПРЕФЕРАНСИ́СТ
ПРЕФЕРАНСИ́СТКА
ПРЕФЕРА́НСНИЙ
ПРЕФЕРА́НСОВИЙ
ПРЕФЕРЕНЦІА́ЛЬНИЙ
ПРЕФЕРЕНЦІА́ЛЬНІСТЬ
ПРЕФЕРЕНЦІА́ЛЬНО
ПРЕФЕРЕНЦІ́ЙНИЙ
ПРЕФЕРЕНЦІ́ЙНІСТЬ
ПРЕФЕРЕНЦІ́ЙНО
ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ

Наукове видання

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

Том чотирнадцятий

ПОКІС — ПРЕФЕРЕНЦІЯ

УКЛАДАЧІ

ШЕВЧЕНКО Ігор Вікторович
БІЛОНОЖЕНКО Віра Максимівна
БРІТІКОВА Катерина В'ячеславівна
ВИННИК Василь Олексійович
ЗАГНІТКО Анатолій Панасович
ЗАЇКА Наталія Михайлівна
КАРНАУХ Анна Володимирівна
КОНДРАЧУК Ірина Михайлівна
ОЛІФІРЕНКО Леся Вадимівна
СИВОКОЗОВА Вікторія Василівна
СТАРИШКО Юлія Володимирівна
ТОМІЛЕНКО Людмила Миколаївна
ЧУМАК Володимир Васильович
ШЕВЧЕНКО Лариса Леонідівна
ЯРУН Галина Михайлівна

Оформлення художника *І. Р. Сільман*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Видавниче редагування і коректура *К. В. Брітікової, Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*
Комп'ютерна верстка *І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової*

Підп. до друку 8.11.2023. Формат 84×108/16.
Друк. арк. 64,0. Ум. друк. арк. 107,52. Обл.-вид. арк. 162,8.
Наклад 820 прим. Зам. № 7278/1

Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4652 від 07.11.2013 р.
03039, м. Київ-39, Голосіївський проспект, 3

Віддруковано в ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21027, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а
Тел.: (0800) 330-090, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: info@tvoru.com.ua
http://www.tvoru.com.ua